

Holy Bible

Aionian Edition®

**Kiugo Gĩtheru Kĩa Ngai Kĩhingũre
Kikuyu Bible**

AionianBible.org
The world's first Holy Bible untranslation
100% free to copy and print
also known as " The Purple Bible "

Holy Bible Aionian Edition ®
Kiugo Githere Kĩa Ngai Kĩhingüre
Kikuyu Bible

Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0 International, 2018-2025

Source text: eBible.org

Source version: 12/28/2024

Source copyright: Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0
Biblica, Inc., 2013

Original work available for free at www.biblica.com and open.bible

Formatted by Speedata Publisher 5.0.0 (Pro) on 3/15/2025

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously

<https://AionianBible.org>

Published by Nainoia Inc, <https://Nainoia-Inc.signedon.net>

All profits are given to <https://CoolCup.org>

We pray for a modern Creative Commons translation in every language
Translator resources at <https://AionianBible.org/Third-Party-Publisher-Resources>

Report content and format concerns to Nainoia Inc

Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Kikuyu at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation!* What is an *un-translation?* Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aīdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aīdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is *eternal*! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to *eternal* life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Please understand these eleven words. The original translation is unaltered and a highlighted note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read at AionianBible.org, with Android, and with TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal and purple is the color of royalty! All profits are given to CoolCup.org.

History

Kikuyu at AionianBible.org/History

- 06/21/75 - Two boys, P. and J., wonder if Jesus saves all and pray.
- 04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
- 12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
- 06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
- 01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
- 06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
- 12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
- 01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
- 01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
- 07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
- 07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
- 02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
- 03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
- 09/15/18 - Aionian Bible dedicated as J. and J. pray again.
- 10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
- 11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
- 03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
- 10/28/19 - Aionian Bible nursed as another J. and J. pray.
- 10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
- 02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
- 05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
- 08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
- 12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
- 03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
- 11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
- 12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
- 01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
- 01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
- 01/23/22 - Volunteers celebrate with pie and prayer.
- 02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEPBible.
- 02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
- 12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
- 02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
- 05/01/24 - 370 translations now available in 164 languages.
- 08/05/24 - 378 translations now available in 165 languages.
- 08/18/24 - Creative Commons Attribution 4.0 International, if source allows.
- 10/20/24 - Gospel Primer handout format.
- 11/24/24 - Progressive Web Application off-line format.
- 01/28/25 - All profits are given to CoolCup.org.
- 03/12/25 - 382 translations now available in 166 languages.

Table of Contents

OLD TESTAMENT

Kīambīrīria	11
Thaama	55
Alawii	92
Ndari	120
Gūcookerithia	158
Joshua	190
Atiirīrīri	213
Ruthu	234
1 Samūeli	237
2 Samūeli	265
1 Athamaki	289
2 Athamaki	318
1 Maündū	346
2 Maündū	372
Ezara	404
Nehemia	413
Esiteri	426
Ayubu	434
Thaburi	457
Thimo	512
Kohelethu	532
Rwīmbo	539
Isaia	543
Jeremias	591
Macakaya	643
Ezekieli	648
Danieli	696
Hosea	711
Joeli	718
Amosi	721
Obadia	726
Jona	727
Mika	729
Nahumu	733
Habakuku	735
Zefania	737
Hagai	739
Zekaria	741
Malaki	749

NEW TESTAMENT

Mathayo	755
Mariko	784
Luka	802
Johana	833
Atūmwō	856
Aroma	887
1 Akorinitho	901
2 Akorinitho	914
Agalatia	923
Aefeso	928
Afilipi	933
Akolosai	937
1 Athesalonike	940
2 Athesalonike	943
1 Timotheo	945
2 Timotheo	949
Tito	952
Filemona	954
Ahibirania	955
Jakubu	965
1 Petero	969
2 Petero	973
1 Johana	976
2 Johana	980
3 Johana	981
Judasi	982
Kūguūrīrio	983

APPENDIX

Reader's Guide

Glossary

Maps

Destiny

Illustrations, Doré

OLD TESTAMENT

Ngai aarīkia kūrutūrūra mündū ūcio-ři, akīiga akerubi mwena wa irathīro wa Mūgūnda wa Edeni,
o na rūhiū rwa njora rwařirimbükaga mwaki na rwahenagia mbarī ciōthe,
nī ūndū wa kūgitīra njīra ya gūthīi mūtī-inī ūcio wa muoyo.

Kīambīřīria 3:24

Kīambīrīria

1 Kīambīrīria-inī kīa maündū mothe, Ngai niombire igūrū na thī. **2** Hīndī īyo thī ndīarī ūrīa yatarī na ndīarī na kīndū, nayo nduma yarī igūrū rīa kūrīa kūriku, nake Roho wa Ngai aareerete igūrū rīa maaī. **3** Nake Ngai agīathana, akiuga atīrī, "Nīkūgīe ūtheri," na gūkīgīa ūtheri. **4** Ngai akīona atī ūtheri ūcio warī mwega, nake akīgāyūkania ūtheri na nduma. **5** Ngai agīita ūtheri ūcio "mūthenya," nayo nduma akīmīta "ūtukū." Na gūkīgīa hwaī-inī, na gūkīgīa rūciinī. Ūcio ūgūtuīka mūthenya wa mbere. **6** Nake Ngai agīathana, akiuga atīrī, "Nīkūgīe warī mūnene gatagatī ka maaī ugayūkanie maaī na marīa mangī." **7** Nī ūndū ūcio Ngai agīkīra warī ūcio na akīgāyūkania maaī marīa marīa maarī thī ya warī ūcio na maaī marīa maarī igūrū rīagu. Na gūgūtuīka o ūguo. **8** Ngai agīita warī ūcio "matu mairū." Na gūkīgīa hwaī-inī na gūkīgīa rūciinī. Ūcio ūgūtuīka mūthenya wa keerī. **9** Nake Ngai agīathana, akiuga atīrī, "Maaī marīa marī thī ya matu mairū nī mongane handū hamwe na kūgīe thī nyūmū." Na gūgūtuīka o ūguo. **10** Ngai agīita kūrīa kūmū "thī," namo maaī marīa maacookanīrīire akīmeeta "marīa." Nake Ngai akīona atī ūndū ūcio warī mwega. **11** Ningī Ngai agīathana, akiuga atīrī, "Thī nī īmere mīmera: Mīmera īrīa īciaraga mbeū, na mītī īrīa īciaraga matunda marī na mbeū thīinī, kūringana na mīthemba yayo." Na gūgūtuīka o ūguo. **12** Thī ikīmera mīmera: Mīmera īgūciara mbeū kūringana na mīthemba yayo, na mītī īgūciara matunda marī na mbeū thīinī kūringana na mīthemba yayo. Nake Ngai akīona atī ūndū ūcio warī mwega. **13** Nakuo gūkīgīa hwaī-inī na gūkīgīa rūciinī. Ūcio ūgūtuīka mūthenya wa gatatū. **14** Ningī Ngai agīathana, akiuga atīrī, "Nīkūgīe imūrī warī-inī wa matu mairū cia kūgāyūkania mūthenya na ūtukū, na irekwo itūke imenyithania cia imera, na mīthenya na mīka. **15** Na itūke imūrī warī-inī ūcio wa matu mairū, itūmāge thī kūgāgē na ūtheri." Na gūgūtuīka o ūguo. **16** Ngai niombire imūrī igīrī nene. Kīmūrī kīrīa kīnenanene, nīkīo riūa, kīarage mūthenya; nakīo kīmūrī kīrīa kīninanini, nīkīo mweri, kīarage ūtukū. O na ningī akīumba njata. **17** Ngai agīciiga warī-inī wa matu mairū itūmāge thī kūgāgē ūtheri, **18** ciarage mūthenya na ūtukū, na igayūkanagie nduma na ūtheri. Nake Ngai akīona atī ūndū ūcio warī mwega. **19** Na gūkīgīa hwaī-inī na gūkīgīa rūciinī. Ūcio ūgūtuīka

mūthenya wa kana. **20** Ningī Ngai agīathana, akiuga atīrī: "Maaī nīmai yūrwo nī ciūmbe irī muoyo, nacio nyoni nīcīumbūkagīre igūrū rīa thī gūtuīkania warī wa matu mairū." **21** Nī ūndū ūcio Ngai akīumba ciūmbe irīa nene cia irīa-inī na kīmbe o gīothe kīrī muoyo na kīongoyaga, ikiyūra maaī-inī kūringana na mīthemba yacio, na nyoni o yothe ūrī mathagu kūringana na mūthembā wayo. Nake Ngai akīona atī ūndū ūcio warī mwega. **22** Ngai agīcirathima akiuga atīrī, "Cīaranai mūingīhe, mūiyūre maaī-inī marīa marī marīa-inī, nacio nyoni nīcīngīhe thī." **23** Na gūkīgīa hwaī-inī na gūkīgīa rūciinī. Ūcio ūgūtuīka mūthenya wa gatano. **24** Ningī Ngai agīathana, akiuga atīrī, "Thī nīgīe ciūmbe irī muoyo kūringana na mīthemba yacio: mahī, na ciūmbe irīa ithīagīra thī, na nyamū cia gīthaka, o nyamū kūringana na mūthembā wayo." Na gūgūtuīka o ūguo. **25** Ngai akīumba nyamū cia gīthaka kūringana na mīthemba yacio, na mahī kūringana na mīthemba yamo, na ciūmbe ciōthe irīa ithīagīra thī kūringana na mīthemba yacio. Nake Ngai akīona atī ūndū ūcio warī mwega. **26** Ningī Ngai agīathana, akiuga atīrī, "Nītūmībeī andū na mūhīanīre witū, mahaanane na ithū, nao maathage thamaki cia irīa na nyoni cia rīera-inī, na mahī ma thī yothe, na maathage ciūmbe ciōthe irīa ithīagīra thī." **27** Nī ūndū ūcio Ngai akīumba mūndū **28** Ngai akīmarathima, akīmeera atīrī, "Cīaranai mūingīhe, mūiyūre thī na mūmītoorie. Athagai thamaki cia irīa na nyoni cia rīera-inī, na mwathage ciūmbe ciōthe irī muoyo irīa ithīagīra thī." **29** Ningī Ngai akiuga atīrī, "Nīndamūhe mīmera yothe ya thī īrīa īciaraga mbeū, na mūtī o wothe ūrīa ūciaraga matunda marī mbeū thīinī. Iyo ūgūtuīka irīo ciānyu. **30** Na kūrī nyamū ciōthe cia gūkū thī, na nyoni ciōthe cia rīera-inī, o na ciūmbe ciōthe irīa ithīagīra thī, na kīndū o gīothe kīrī mīlūmū ya muoyo-rī, ndaacihe mīmera mīrūrū yothe itūke irīo ciācio." Na gūgūtuīka o ūguo. **31** Ngai akīona atī kīndū kīrīa gīothe oombīte kīarī kīega mūno. Nakuo gūkīgīa hwaī-inī na gūkīgīa rūciinī. Ūcio ūgūtuīka mūthenya wa gatandatū.

2 Igūrū na thī ikīrīka na ūgemū wacie wothe. **2** Naguo mūthenya wa mūgwanja wakinya, Ngai agīkorwo arīkītie wīra ūcio aarutaga; nī ūndū ūcio Ngai akīhūrūka mūthenya ūcio wa mūgwanja kuuma wīra-inī wake wothe. **3** Nake Ngai akīrathima mūthenya ūcio wa mūgwanja na akīwamūra, tondū nī mūthenya ūrīa we aahurūkire kuuma wīra-inī wothe ūrīa aarutīte

wa ūumbi. 4 Ūcio nīguo ūhoro ūrīa wīgiī igūrū na thī ūrīa ciombirwo. Rīrīa Jehova Ngai ombire thī na igūrū-rī, 5 gūtiarī kahinga o na kamwe ga gīthaka koonekete thī kana mūmera wa gīthaka ūkamera. Nī tondū Jehova Ngai ndoirītie mbura thī na gūtiarī mūndū wa kūrima mūgūnda, 6 no tūrūūtī twoimaga na thī na tūkaihūgia thī igūrū guothe. 7 Nake Jehova Ngai akiūmba mūndū kuuma rūkūngū-inī rwa thī, na akīmūhuhīra mīhūmū ya muoyo maniūrū-inī make, nake mūndū ūcio akiīgīa na muoyo. 8 Ningī Jehova Ngai nīathondekete mūgūnda mwena wa irathīro, o kūu Edeni; na kūu nīkuo aigire mūndū ūcio oombite. 9 Nake Jehova Ngai agītūma thī īmere mītī ya mīthemba yothe na ikūre. Yarī mītī mīega ikiōneka na maitho na yaciāraga matunda mega ma kūrīa. Gatagatī ka mūgūnda ūcio nī haari na mūtī wa muoyo, na mūtī wa ūmenyo wa gūkūrūna wega na ūrū. 10 Na nī kwarī rūūtī rwathereraga ruumīte Edeni rūkaihūgia mūgūnda ūcio; ruoima Edeni rūkagayūkana rūgatuīka njūūtī inya. 11 Rūūtī rwa mbere rwītagwo Pishoni; na nīruo rūthiūrūrūkaga būrūri wothe wa Havila, kūrīa kūrī thahabu. 12 (Thahabu ya būrūri ūcio nī njega; ningī kūu no kūrī maguta manungi wega metagwo bendorā, na tūhiga twa goro twītagwo onigithi.) 13 Rūūtī rwa keerī rwītagwo Gilhoni; naruo rūthiūrūrūkaga būrūri wothe wa Kushi. 14 Rūūtī rwa gatatū rwītagwo Hidekela naruo rūgeragīra mwena wa irathīro wa būrūri wa Ashuri. Naruo rūūtī rwa kana rwītagwo Farati. 15 Jehova Ngai akioya mūndū ūcio oombite, akīmūiga mūgūnda-inī ūcio wa Edeni aūrīimage na aūmenyagīrīre. 16 Nake Jehova Ngai agīatha mūndū ūcio, akīmwīra atīrī, “No ūrīe maciaro ma mūtī o wothe ūrī mūgūnda ūyū; 17 no rīrī, ndūkanarīe maciaro ma mūtī ūrīa wa ūmenyo wa gūkūrūna wega na ūrū, nīgūkorwo ūrīa ūkaamarīa, ti-itherū no gūkua ūgaakua.” 18 Ningī Jehova Ngai akiuga atīrī, “Ti wega mūndū ūyū aikare arī wiki. Nīngūmūmbīra mūteithia ūrīa ūmwagīrīre.” 19 Na rīrī, Jehova Ngai nī oombite nyamū ciothe cia gīthaka na nyoni cia rīera-inī kuuma tīrī-inī. Agīcirehe kūrī mūndū ūcio one marītwa marītwa egūcītua; na ūrīa mūndū ūcio aatuire kīmbe o gīothe kī muoyo, rīu rīgītuīka rītwa rīakō. 20 Nī ūndū ūcio mūndū ūcio akīhe mahī mothe marītwa, o na nyoni cia rīera-inī na nyamū ciothe cia gīthaka. No Adamu ndooneirwo mūteithia ūmwagīrīre. 21 Nī ūndū ūcio Jehova Ngai agītūma mūndū ūcio akome toro mūnene mūno; na

rīrīa aakomete, Jehova Ngai akīrūta rūbaru rūmwe rwa mūndū ūcio na agīcookinga nyama hau rwarī. 22 Hīndī iyo Jehova Ngai akiūmba mūndū-wa-nja kuuma rūbaru ūrīa aarutīte kūrī mūndū ūcio na akīrehe mūndū-wa-nja ūcio kūrī we. 23 Mūndū ūcio akiuga atīrī, “Hīl! Rīu-rī, ūrī nī ihīndī kuuma mahīndī makwa, na nyama cia mwīrī wakwa. Arītagwo mūndū-wa-nja, tondū aarutirwo kuuma kūrī mūndū ūrūmē.” 24 Gīkī nīkīo gītūmaga mūndū ūrūmē atige ithe na nyina, na anyiitane na mūtūmia wake, nao magatūka mwīrī ūmwe. 25 Acio eerī, mūndū ūcio na mūtūmia wake, maarī njaga, na matiaconokaga.

3 Na ūrī, nyoka yarī na wara mūingī gūkīra nyamū ciothe cia gīthaka iria Jehova Ngai oombite. Nyoka iyo ikiūria mūndū-wa-nja ūcio atīrī, “Ti-itherū Ngai nī oigire mūtikanarīe maciaro kuuma mūtī o wothe wa mūgūnda ūyū?” 2 Mūndū-wa-nja ūcio agīcookeria nyoka iyo atīrī, “No ūrīe matunda ma mītī ūrī ūrī mūgūnda ūyū, 3 no Ngai aatwīrire atīrī, ‘Mūtikanarīe matunda ma mūtī ūrī ūrī gatagatī ka mūgūnda ūyū, na mūtikanāūhutie, nīguo mūtīgakue.’” 4 No nyoka ikiūria mūndū-wa-nja ūcio atīrī, “Ti-itherū mūtingīkua. 5 No Ngai nīoī atī ūrīa mūkaarīa matunda macio, maitho manyu nīmakahingūka, mūtūke o ta Ngai, mūmenyage wega na ūrū.” 6 ūrīa mūndū-wa-nja ūcio onire atī matunda ma mūtī ūcio maarī mega ma kūrīa, na ma kwendeka makīonwo na maitho, o na ma kwīrīrīrio nī ūndū wa kūhīgīa mūndū, agītua mamwe, akīrīa. Agīcooka akīhe mūthuuri wake, ūrīa maarī nake, nake akīrīa. 7 Hīndī iyo maitho mao eerī makīhingūka, nao makīmenya atī maarī njaga; nī ūndū ūcio magītumania mathangū ma mūkūyū, magīthondekera kīndū gīa kūhumbīra njaga yao. 8 Hīwā-inī ūrīa riūa rīarurīte-rī, mūndū ūcio na mūtūmia wake makīgīua makinya ma Jehova Ngai agīceera kūu mūgūnda-inī, nao makīhītha mītī-inī ya mūgūnda nīguo Jehova Ngai ndakamone. 9 No Jehova Ngai agīta mūndū ūcio, akīmūuria atīrī, “Ūrī ha?” 10 Nake akīmūcookeria atīrī, “Nī ūngūiguire ūgīceera mūgūnda-inī ndeetigīra tondū nyuma njaga; nī ūndū ūcio ndeehītha.” 11 Nake Jehova akīmūuria atīrī, “Nū ūkwīrīre atī ūrī njaga? Kā ūrītīe matunda ma mūtī ūrīa ndagwaathire ngīkwīra ndūkanaūrīe?” 12 Mūndū ūcio akiuga atīrī, “Mūndū-wa-nja ūrīa waheire ndūrūanie nake nīwe ūuheire matunda mamwe ma mūtī ūcio, na nī ndarīa.” 13 Nake Jehova Ngai akīuria

mündū-wa-nja ūcio atīrī, "Atī nī atīa wīkīte?" Mündū-wa-nja ūcio akiuga atīrī, "Nī nyoka īheenirie na nīf ndarīa matunda macio." 14 Nī ūndū ūcio Jehova Ngai akīra nyoka atīrī, "Tondū nīwīkīte ūguo-rī, "Wee ūrogwatwo nī kīrumi gūkīra mahī mothe na gūkīra nyamū ciothe cia gīthaka! Ūrīthiaga na nda, na ūrīthiaga rūkūngū matukū mothe ma muoyo waku. 15 Na nīngūtūma kūgē ūthū gatagatī gaku na mündū-wa-nja ūyū, na gatagatī ka rūciaro rwaku na rwake; nake nīagakūhehenja mūtwe, nawe nīukamūgūtha ndiira ya kūgūrū gwake." 16 Ningī akīra mündū-wa-nja ūcio atīrī, "Nīngūkūingīhīria ruo mūno hīndī ya gūciara; ūrīciaraga ciana na ruo. Merirīria maku marīkoragwo marī harī mūthuuriguo, nake nīarīgwathaga." 17 Ningī Ngai akīra Adamu atīrī, "Tondū nīwathīkīre mūtumia waku, na warīa matunda ma mūtī ūrīa ndagwaathire, ngīkwīra atī, 'Ndūkanarē,' "Thī nīyarumwo nī ūndū waku; ūrīthiaga irio ciayo na ruo rwa mīnoga matukū mothe ma muoyo waku. 18 Ūrīgūciaragīra mīigua na mahī ma nyeki-inī, nawe ūrīthiaga mīmera ya mūgūnda. 19 Ūrīthiaga irio cia thīthino ya mīnoga yaku, o nginya ūrīa ūgaacooka tīri-inī, tondū nokuo warutītwo; tondū wee ūrī rūkūngū na ūgaacooka o rūkūngū-inī." 20 Adamu agītāa mūtumia wake Hawa, tondū nīwe watūkire nyina wa arīa othe matūrūga muoyo. 21 Jehova Ngai agīthondekerā Adamu na mūtumia wake nguo cia njūa, akīmahumba. 22 Nake Jehova Ngai akiuga atīrī, "Mündū ūyū nīatūkīte o ta ūmwe witū, akamenya wega na ūrū. Ndāgīrīre gwītikīrio atue matunda ma mūtī wa muoyo o namo, amarīe nake atūtēre nginya tene." 23 Nī ūndū ūcio Jehova Ngai akīmūngata kuuma Mūgūnda wa Edeni athīi akarīimage tīri-inī kūrīa aarutītwo. 24 Ngai aarīkīa kūrūtūrūra mündū ūcio-rī, akīiga akerubi mwena wa irathīro wa Mūgūnda wa Edeni, o na rūhiū rwa njora rwarīrīmbūkaga mwaki na rwahenagia mbarī ciothe, nī ūndū wa kūgītīra njīra ya gūthīi mūtī-inī ūcio wa muoyo.

4 Nake Adamu agīkoma na mūtumia wake Hawa, nake akīgīa nda, agīciara Kaini. Nake akiuga atīrī, "Ndīkūgīna na mwana wa kahī nī ūndū wa gūteithio nī Jehova." 2 Thūthā ūcio agīciara Habilī, mūrū wa nyina. Habilī aarī mūrīthī wa mbūri nake Kaini aarī mūrīmi. 3 Maikarīte kwa ihinda-rī, Kaini akīrehe maciaro mamwe ma mūgūnda marī igongona kūrī Jehova. 4 No Habilī akīrehe marigithathi mamwe marī manorū ma rūrūrū rwake. Nake Jehova agīkenio

nī Habilī na igongona rīake, 5 no ndaakenirio nī Kaini na igongona rīake. Nī ūndū ūcio Kaini akīrakara mūno, na agītukia gīthiithi. 6 Nake Jehova Ngai akīuria Kaini atīrī, "Ūrakarīte nīkī? Na nī kīi gītūmīte ūtukie gīthiithi? 7 Ūngīka ūrīa kwagīrīire-rī, no wage gwītikīra? No ūngīaga gwīka ūrīa kwagīrīire-rī, mehīa makuoheirie mūrango-inī waku makīenda gūgwatha; no wee no nginya ūmatoorie." 8 Thuuthā ūcio Kaini akīra mūrū wa nyina Habilī atīrī, "Nītumagare tūthīi mūgūnda." Na ūrīa maarī kūu mūgūnda, Kaini agītharīkīra mūrū wa nyina Habilī, akīmūrūga. 9 Nake Jehova akīuria Kaini atīrī, "Arī ha mūrū-wa-nyūkwa Habilī?" Nake akīmūcookeria atīrī, "Nī ndiū, kaī arī nī mūmenyereri wa mūrū-wa-maitū?" 10 Jehova akīmūuria atīrī, "Nī atīa wīkīte? Ta thīkīrīria! Thakame ya mūrū-wa-nyūkwa nīrīngāra ūrī tīri-inī. 11 Na ūrī, nīūgwatītwo nī kīrumi na ūkaingatwo mūgūnda ūrīa waathamirie kanua kaguo kwamūkīra thakame ya mūrū-wa-nyūkwa kuuma guoko-inī gwaku. 12 Rīrī ūrīrīmagā-rī, ndūgacooka gūgūciarīra maciaro maguo. Ūgūtuīka mūndū ūtakindagīria, wa kūrūrūraga gūkū thī." 13 Nake Kaini akīrā Jehova atīrī, "Iherithīa rīakwa nī inene gūkīra ūrīa ingīhota gwītiirī. 14 Ūmūthī ūyū nīrīngāra kuuma mūgūnda ūyū na ndūure hīthītwo ūthīi waku; ngūtuīka mūndū ūtakindagīria, wa kūrūrūraga gūkū thī, na ūrīa wothe ūkaanyona nīakanjūraga." 15 No Jehova akīmūwīra atīrī, "Aca, ti ūguo; mūndū o na ūrīkū angīkooraga Kaini, nīakarīhīo maita mūgwanja." Jehova agīcooka agīkīra Kaini rūrī ūgeetha ūrīa wothe ūngīmuona ndakamūrūrage! 16 Nī ūndū ūcio Kaini akīehera akiuma harī Jehova, na agītūrā būrūrī-inī wa Nodu, mwena wa irathīro ūrīa Edeni. 17 Kaini agīkoma na mūtumia wake, na akīgīa nda, agīciara Enoku. Hīndī ūyō Kaini nīakaga itūrīa inene, na aarīkīa kūrīaka, akīrīta Enoku o ta ūrīa mūrīu eetagwo. 18 Nake Enoku agīciarīwo Iradu, nake Iradu aarī ithe wa Mehujaeli, nake Mehujaeli aarī ithe wa Methushaeli, nake Methushaeli aarī ithe wa Lameku. 19 Lameku ūcio akīhikia andū-anja eerī, ūmwe eetagwo Ada na ūrīa ūngī eetagwo Zila. 20 Ada agīciara Jabali; na nīwe ithe wa andū arīa matūrūga hema-inī na marīthagia mahī. 21 Mūrū-wa nyina eetagwo Jubali; nake nīwe ithe wa andū arīa othe mahūrūga inanda cia mūgeeto na makahulīa mītūrirū. 22 Zila o nake aarī na mūrīu, nake eetagwo Tubali-Kaini, na nīwe waturaga indo cia

mīthembā yothe cia gīcango na cia kīgera. Tubali-Kaini aarī na mwarī wa nyina wetagwo Naama. **23** Lameku akīrā atumia ake atīrī, “Ada na Zila, taa thikīrīrai; inyuī atumia a Lameku, ta iguai ciugo ciakwa. Nīnjūragīte mūndū nī ūndū wa kūndihia, ngooraga mūndū mwīthī nī ūndū wa kūnguraria. **24** Angīkorwo Kaini arihāgīrī maita mūgwanja-rī, Lameku nake akarīhīrī maita mīrongo mūgwanja na mūgwanja.” **25** Nake Adamu agīkoma na mūtumia wake rīngī, nake agīciara kaana ga kahī, na agīgatua Sethi, akiuga atīrī, “Ngai nīaheete mwana ūngī handū ha Hibili, ūrīa Kaini ooragire.” **26** Sethi o nake aarī na mūriū wake, nake akīmūtua rītwa Enoshu. Hīndī ūyo nīrīo andū mambīrīrie gūkaīra rītwa rīa Jehova.

5 Ūyū nīguo ūhoro ūrīa wandīkītwo wīgiī njiarwa cia Adamu. Hīndī ūrīa Ngai oombire mūndū-rī, amūumbire na mūhianīre wa Ngai. **2** Ngai aamoombire mūndū mūrūme na mūndū-wa-nja na akīmarathima. Na aarīkia kūmomba, akīmeeta “mūndū.” **3** Adamu aakinyia mīaka igana na mīrongo ītatū-rī, akīgīna na mūriū wamūtūkītie na wa mūhianīre wake; nake akīmūtua Sethi. **4** Na thuutha wa Sethi gūciarwo-rī, Adamu agītūura muoyo mīaka ūngī magana manana, na akīgīna na ciana ūngī cia aanake na cia airītu. **5** Mīaka yothe ūrīa Adamu aatūrīre muoyo yarī mīaka magana kenda na mīrongo ītatū, agīcooka agīkua. **6** Sethi aakinyia mīaka igana na ītano-rī, akīgīna na mūriū wetagwo Enoshu. **7** Na thuutha wa Enoshu gūciarwo-rī, Sethi agītūura muoyo mīaka ūngī magana manana na mūgwanja na akīgīna na ciana ūngī cia aanake na cia airītu. **8** Mīaka yothe ūrīa Sethi aatūrīre muoyo yarī mīaka magana kenda na ikūmi na ūrī, agīcooka agīkua. **9** Enoshu aakinyia mīaka mīrongo kenda-rī, akīgīna na mūriū wetagwo Kenani. **10** Na thuutha wa Kenani gūciarwo-rī, Enoshu agītūura muoyo mīaka ūngī magana manana na ikūmi na ītano, na akīgīna na ciana ūngī cia aanake na cia airītu. **11** Mīaka yothe ūrīa Enoshu aatūrīre muoyo yarī mīaka magana kenda na ītano, agīcooka agīkua. **12** Kenani aakinyia mīaka mīrongo mūgwanja-rī, akīgīna na mūriū wetagwo Mahalaleli. **13** Na thuutha wa Mahalaleli gūciarwo-rī, Kenani agītūura muoyo mīaka ūngī magana manana na mīrongo ūna, na akīgīna na ciana ūngī cia aanake na cia airītu. **14** Mīaka yothe ūrīa Kenani aatūrīre muoyo yarī mīaka magana kenda na ikūmi, agīcooka agīkua. **15** Mahalaleli aakinyia mīaka mīrongo ītandatū na ītano-rī, akīgīna na mūriū wetagwo Jaredi. **16** Na

thuutha wa Jaredi gūciarwo-rī, Mahalaleli agītūura muoyo mīaka ūngī magana manana na mīrongo ītatu, na akīgīna na ciana ūngī cia aanake na cia airītu. **17** Mīaka yothe ūrīa Mahalaleli aatūrīre muoyo yarī mīaka magana manana na mīrongo kenda na ītano, agīcooka agīkua. **18** Jaredi aakinyia mīaka igana na mīrongo ītandatū na ūrī-rī, akīgīna na mūriū wetagwo Enoku. **19** Na thuutha wa Enoku gūciarwo-rī, Jaredi agītūura muoyo mīaka ūngī magana manana, na akīgīna na ciana ūngī cia aanake na cia airītu. **20** Mīaka yothe ūrīa Jaredi aatūrīre muoyo yarī mīaka magana kenda na mīrongo ītandatū na ūrī, agīcooka agīkua. **21** Enoku aakinyia mīaka mīrongo ītandatū na ītano-rī, akīgīna na mūriū wetagwo Methusela. **22** Na thuutha wa Methusela gūciarwo-rī, Enoku agītūura atwaranaga na Ngai mīaka magana matatū, akīgīna na ciana ūngī cia aanake na cia airītu. **23** Mīaka yothe ūrīa Enoku aatūrīre muoyo yarī mīaka magana matatū na mīrongo ītandatū na ītano. **24** Enoku agītwarana na Ngai nginya akīagwo tondū Ngai nīamuore. **25** Methusela aakinyia mīaka igana na mīrongo ūnana na mūgwanja-rī, akīgīna na mūriū wetagwo Lameku. **26** Na thuutha wa Lameku gūciarwo-rī, Methusela agītūura muoyo mīaka ūngī magana mūgwanja na mīrongo ūnana na ūrī, na akīgīna na ciana ūngī cia aanake na cia airītu. **27** Mīaka yothe ūrīa Methusela aatūrīre muoyo yarī mīaka magana kenda na mīrongo ītandatū na kenda, agīcooka agīkua. **28** Lameku aakinyia mīaka igana na mīrongo ūnana na ūrī-rī, akīgīna mwana wa kahī. **29** Nake agīgatua Nuhu, akiuga atīrī, “Nīarītūhooragīria ruo rwa wīra na mīnoga ya moko maitū ūrīa tūkūrima, tondū Jehova nīarumire thī.” **30** Thuutha wa Nuhu gūciarwo-rī, Lameku agītūura muoyo mīaka ūngī magana matano na mīrongo kenda na ītano, na akīgīna na ciana ūngī cia aanake na cia airītu. **31** Mīaka yothe ūrīa Lameku aatūrīre muoyo yarī mīaka magana mūgwanja na mīrongo mūgwanja na mūgwanja, agīcooka agīkua. **32** Nuhu aakinyia ūkūrū wa mīaka magana matano-rī, akīgīna na ariū ake na nīo Shemu, na Hamu na Jafethu.

6 Rīrīa andū maambīrīrie kūngīha thī na magīciarīwo airītu-rī, **2** ariū a Ngai makīona atī airītu a andū maarī athaka, nao makīhikia o ūrīa mūndū ethuuraagīra. **3** Nake Jehova akiuga atīrī, “Roho wakwa ndegūtūura agianaga na mūndū nginya tene, tondū mūndū nī wa gūkua; matukū make marīkoragwo marī mīaka igana na mīrongo ūrī.” **4** Na ūrī, matukū-

7 Ningi Jehova akiiira Nuhu atiri, "Toonya thabina thiini, wee na nyumba yaku yothe, tondu nnyonete uru muthingu ruciaro-ini ruru. 2 Na untoonye thiini na nyamu mugwanja mugwanja cia mithemba yothe iria itari thaahu, o njamba na nga yayo, na igiri igiri cia mithemba yothe iria iri thaahu, o njamba na nga yayo, 3 o na ningi untoonye na nyoni mugwanja mugwanja cia mithemba yothe, o njamba na nga yayo, nigeetha mithemba yacio ituorio muoyo thi yothe. 4 Thiku mugwanja kuuma ri, nnguuria mbura, yure guku thi matuku mirongo ina muthenya na uituk, na niine ciumbi ciothe iria iri muoyo iria ni ndombire, ithire thi." 5 Nake Nuhu agika uria wothe Mwathani aamwathite eke. 6 Nuhu aari na miaka magana matandatui riya muiyuro ucio wa maa waiyuri thi. 7 Nake Nuhu na arii ake na mustumia wake na atumia a arii ake magitoonya thabina morire muiyuro ucio wa maa. 8 Nyamu igiri igiri iria itari thaahu na iria iri thaahu cia nyoni o na cia ciumbi ciothe iria ithiagira thi, 9 njamba na nga-ri, iguka kuri Nuhu igitoonya thabina, o ta uria Ngai aathite Nuhu. 10 Na thuutha wa matuku mugwanja muiyuro wa maa ukiiyura thi. 11 Na ri, muthenya wa ikumi na mugwanja, mweri wa keeri, mwaka uria Nuhu akinyirie miaka magana matandatui-ri, muthenya ucio nigo ithima cia maa ciothe cia kuri kuriku ciatuthukire, nacio ihingo cia muiyuro wa iguru ikihingurwo. 12 Nayo mbura ikiura thi matuku mirongo ina, muthenya na uituk. 13 Muthenya o ro ucio nigo Nuhu na arii ake, Shemu, na Hamu na Jafethu, hamwe na mustumia wake na atumia a arii ake atatu maatoonyire thabina. 14 Nao maar na mithemba yothe ya nyamu cia gitthaka, o nyamu kuringana na mithemba wayo, na mahiu mothe kuringana na mithemba yamo, na ciumbi ciothe iria ithiagira thi kuringana na mithemba yacio, na nyoni ciothe kuringana na mithemba yacio, na kindu giothe kir mathagu. 15 Ciumbi ciothe iria iri mihiimur ya muoyo iguka kuri Nuhu igitoonya thabina igiri igiri. 16 Nyamu iria ciatoonyire thiini ciar njamba na nga cia mithemba yothe ya indo iria iri muoyo, o ta uria Ngai aathite Nuhu. Nake Jehova akimuhingiriria thiini. 17 Handu ha matuku mirongo ina, muiyuro ucio ugithi na mbere kuongererekira thi, na o uria maa macio mainglhaga makioya thabina iyo na iguru munno na ikireera iguru ri maa. 18 Maa macio makiambatira na makiongererekira munno guku thi, navo thabina ikireera maa iguru. 19 Maa

macio makīambatira mūno igūrū wa thī, nacio irīma ciothe iria ndaaya na igūrū gūkū mūhuro wa matu guothe ikihumbīro nīmo. 20 Maaī macio maambatire makīumbīra irīma na makīria ma buti mīrongo tīrī. 21 Kīndū gīothe kīarī muoyo na gīthiaga gūkū thī gīgikua, nyoni, na mahiū na nyamū cia gīthaka, na ciūmbe ciothe iria ciahunjīte thī, o na andū othe. 22 Kīndū gīothe kīarī thī nyamū na kīarī na mīhūmū ya muoyo maniūrū-inī makīo gīgikua. 23 Kīndū gīothe kīarī muoyo gūkū thī guothe gīkīniinwo biū; andū na nyamū na ciūmbe iria ithīagīra thī na nyoni cia rīera-inī ikīniinwo ciothe gūkū thī. No Nuhu watigarire hamwe na andū ariā maarī nake thiīnī wa thabina. 24 Maaī macio magīkara mahumbīrīte thī matukū igana rīmwe na mīrongo ītano.

8 No rīrī, Ngai nīnarikanire Nuhu o hamwe na nyamū ciothe cia gīthaka o na mahiū marīa mothe aarī namo thiīnī wa thabina, na agītūma rūhuho rūhurutane gūkū thī, namo maaī makīambīrīria kūhūa. 2 Nacio ithima cia kīrīa kūrikū na ihingo cia mūiyūro wa igūrū ikīhingwo, nayo mbura īgitiga kuura. 3 Namo maaī magīthīi makīhūūaga, magīthiraga thī. Thuutha wa matukū igana na mīrongo ītano-rī, maaī magīkorwo manyihanyiihīte, 4 naguo mūthenya wa ikūmi na mūgwanja wa mweri wa mūgwanja, thabina ikīrūgama irīma-inī cia Araratī. 5 Maaī macio magīthīi na mbere na kūhūa o nginya mweri wa ikūmi, na mūthenya wa mbere wa mweri wa ikūmi-rī, tūcūmbīrī twa irīma tūkīambīrīria kuoneka. 6 Na thuutha wa matukū mīrongo īna, Nuhu akīhingūra ndirica irīa aakīte thabina-inī, 7 na akīrekereria ihuru na nja, nario rīgitūura rīumbūkaga kūndū na kūndū o nginya rīrīa maaī maahūire thī. 8 Ningī akīrekereria ndutura īthīi ikarore kana maaī nīmahūūte gūkū thī. 9 No ndutura īyo ndionire handū ha kūumba tondū thī yothe yaiyūrītwo nī maaī; nī ūndū ūcio īgīcooka thabina-inī kūrī Nuhu. Nake agītambūrūkia guoko akīmīoya, akīmītoonyia thabina thiīnī kūu we aarī. 10 Ningī agīterera matukū mangī mūgwanja, na maathira akīrekereria ndutura rīngī yume nja ya thabina. 11 Rīrīa ndutura īyo yamūcookereire hwaī-inī-rī, yakuuūte ithangū rīa mūtamaiyū na mūkanye wayo, rīatuūtwo o hīndī īyo! Nuhu agīkīmenya atī maaī nīmahūūte thī. 12 Nuhu agīterera matukū mangī mūgwanja, agīcooka akīrekereria ndutura īyo yume nja rīngī, no hīndī īno ndīigana kūmūcookerera. 13 Na rīrī, mūthenya wa mbere, mweri wa mbere wa

mwaka ūrīa Nuhu akinyirie mīaka magana matandatū na ūmwe-rī, mūthenya ūcio nīguo maaī maahūire biū gūkū thī. Nake Nuhu akīeheria kīrīa kīagītīe thabina, agīkīona atī thī nīyanīarīte. 14 Gūgīkīnya mūthenya wa mīrongo tīrī na mūgwanja wa mweri wa keeri-rī, thī nīyanīarīte biū. 15 Ningī Ngai akīīra Nuhu atīrī, 16 “Uma thabina, wee na mūtumia waku, na ariū ake na atumia ao. 17 Hīngūrīra mīthembā yothe ya ciūmbe iria irī muoyo īcio ūrī nacio: irī nyoni, na nyamū, na ciūmbe iria ithīagīra thī, nīgeetha ciongerereke thī, na iciarane cīngīhe gūkū thī.” 18 Nī ūndū ūcio Nuhu akiuma thabina hamwe na ariū ake, na mūtumia wake, na atumia a ariū ake. 19 Nyamū ciothe na ciūmbe ciothe iria ithīagīra thī, na nyoni ciothe, na kīndū o gīothe gīthīagīra gūkū thī, ciothe cikiuma thabina, mūthembā o mūthembā. 20 Nake Nuhu agīkīra Jehova kīgongona, na akīoya nyamū imwe cia iria ciothe itarī thaahu, na nyoni iria itarī thaahu, akīrūfīra Ngai igongona rīa njino ho. 21 Nake Jehova agīkenio nī mūtarariko ūcio, akiuga atīrī na ngoro yake: “Ndirī hīndī ngaacooka kūruma thī rīngī nī ūndū wa mūndū, o na gūtuūka merirīria ma ngoro yake nī mooru kuuma ūnīni-inī wake. Na ndirī hīndī ngaacooka kūniina ciūmbe ciothe iria irī muoyo ta ūguo njīkīte. 22 “Mahinda mothe marīa thī īgūtūrārī, kūrīkoragwo na hīndī ya kūhaanda na ya magetha, na hīndī ya heho na ya ūrugarī, na hīndī ya themithū na ya gathano, na mūthenya na ūtukū.”

9 Hīndī īyo Ngai akīrathīma Nuhu na ariū ake, akīmeera atīrī, “Ciaranai na mūngīhe na mūiyūre thī. 2 Nyamū ciothe cia thī, na nyoni cia rīera-inī, ciothe nī irīmwītīgīra na imakage nī inyū, ciūmbe ciothe iria ithīagīra thī, na thamaki ciothe cia iria-inī; nīndacineana moko-inī manyu. 3 Kīndū gīothe gītūraga muoyo na gīthīaga-rī, gīgūtuūka irio cianyu. O ta ūrīa ndamūheire mīmera irīa mīruru mūrīage, rīu nī ndamūhe indo ciothe itūke irio cianyu. 4 “No rīrī, mūtikanarīte nyama irī na thakame, tondū thakame nīyo muoyo. 5 Na ti-itherū nīngārīhanīria gūtītwo gwa thakame yanyu. Ndīmīrīhanīrie o na kuuma kūrī nyamū o na ūrīkū. Nake mūndū angīta thakame ya mūndū ūngī, o nake nīakārīhīo thakame īyo. 6 “Mūndū o wothe ūgaita thakame ya mūndū ūngī, thakame yake o nayo īgaitwo nī mūndū; nīgūkorwo Ngai ombire mūndū na mūhīanīre wake. 7 No inyū-rī, ciaranai na mūngīhe; muongerereke thī na mūiyūre kuo.” 8 Ningī Ngai akīīra Nuhu hamwe na ariū ake

atīrī, 9 “Rīu nīi nīngūthondeka kīrīkanīro gīakwa na inyuū, na njiaro cianyu iria igooka thuutha wanyu, 10 o na hamwe na kīumbē gīothe kīrī muoyo kīa iria mūraarī nacio; nīcio nyoni, na mahiū o na nyamū cia gīthaka ciothe iria cioimire thabina hamwe na inyuū, ici nīcio ciūmbe ciothe irī muoyo gūkū thī. 11 Nīndathondeka kīrīkanīro gīakwa na inyuū: Gūtirī hīndī īngī muoyo wothe ūkaaniinwo na mūiyūro wa maaī; gūtirī hīndī īngī gūkaagīa mūiyūro wa maaī wa kūniina thī.” 12 Ningī Ngai akiuga atīrī, “Gīkī nīkīo kīmenyithia gīa kīrīkanīro kīrīa ndīraranīra na inyuū na ciūmbe ciothe irī muoyo irī hamwe na inyuū, kīrīkanīro kīa njiarwa ciothe iria igooka: 13 Nīndekīra mūkūngā-mbura wakwa matu-inī, na nīgu ūgūtuūka kīmenyithia gīa kīrīkanīro gatacatī gakwa na andū a thī. 14 Hīndī īrīa yothe ngaarehe matu igūrū rīa thī, naguo mūkūngā-mbura woneke matu-inī macio, 15 nīndīririkanaga kīrīkanīro gīakwa gatacatī kanyu na nīi, na gatacatī ga ciūmbe cia mīthembā yothe iria itūraga muoyo. Gūtirī hīndī īngī maaī magatuūka mūiyūro wa kūniina mīoyo yothe. 16 Rīrīa rīothe mūkūngā-mbura ūrīonekaga itu-inī-rī, ndīwonaga ngaririkana kīrīkanīro kīrīa gīa gūtūura nginya tene gatacatī ka Ngai na ciūmbe cia mīthembā yothe iria itūraga muoyo gūkū thī.” 17 Nī ūndū ūcio Ngai akīra Nuhu atīrī, “Gīkī nīkīo kīmenyithia gīa kīrīkanīro kīrīa ndathondeka gatacatī gakwa na kīndū gīothe kīrī muoyo gūkū thī.” 18 Ariū a Nuhu arīa moimire thabina maarī Shemu, na Hamu na Jafethu. (Hamu nīwe warī ithe wa Kaanani). 19 Acio atatū nīo maarī ariū a Nuhu, na kuuma kūrī o gūkiuma andū arīa othe maahurunjirwo thī yothe. 20 Nuhu aarī mūrimi, na nīahaandire mūgūnda wa mīthabibū. 21 Rīrīa aanyuire ndibei ya mīthabibū īyo, akīrīo, na agīkoma thīnī wa hema yake atehumbīrīte. 22 Hamu, ithe wa Kaanani, nīonire njaga ya ithe, na akīra ariū a nyina eerī arīa maarī nja. 23 No Shemu na Jafethu makīoya nguo makīigīrīa ciande; magīthīi na kīhutaatī, makīhumbīra njaga ya ithe. Mothiū mao maahūgūkīte na kūngī nīguo matikoone njaga ya ithe wao. 24 Rīrīa Nuhu aarīiūkirwo na akīmenya ūrīa mūriū wake ūrīa mūnini aamwikīte-rī, 25 akiuga atīrī, “Kaanani aronyiitwo nī kīrumi! Agaatuūka ngombo ya kūhinyīrīrio biū nī ariū a nyina.” 26 Ningī akiuga atīrī, “Jehova arogaathwo, o we Ngai wa Shemu! Kaanani arotūka ngombo ya Shemu. 27 Ngai aroaramia mīhaka ya Jafethu; Jafethu arotūra hema-inī cia Shemu,

na Kaanani arotūka ngombo yake.” 28 Thuutha wa mūiyūro wa maaī gūthira-rī, Nuhu aatūūrire muoyo mīaka magana matatū na mīrongo ītano. 29 Mīaka yothe īrīa Nuhu aatūūrire muoyo yarī mīaka magana kenda na mīrongo ītano, agīcooka agīkuā.

10 Üyū nīguo ūhoro wa njiarwa cia Nuhu, nīo Shemu, na Hamu, na Jafethu, arīa o ene maagīire na ariū thuutha wa mūiyūro wa maaī. 2 Ariū a Jafethu nī aya: Gomeri, na Magogu, na Madai, na Javani, na Tubali, na Mesheki, na Tirasi. 3 Ariū a Gomeri nī aya: Ashikenazu, na Rifathu, na Togarima. 4 Ariū a Javani nī aya: Elishahu, na Tarishishi, na Kitimu, na Rodanimu. 5 (Kuuma kūrī o gūkiuma andū arīa matūūraga ndwere-inī cia iria, o andū na rūgongo rwao kūringana na mīhīriga yao, mabūrūri-inī mao, na o andū na rūthiomī rwao.) 6 Nao ariū a Hamu nī aya: Kushi, na Miziraimu, na Putu, na Kaanani. 7 Ariū a Kushi nī aya: Seba, na Havila, na Sabita, na Raama, na Sabiteka. Nao ariū a Raama nī: Sheba, na Dedani. 8 Kushi nīwe warī ithe wa Nimurodi, ūrīa wakūrīre agītuūka njamba ya hinya ya ita gūkū thī. 9 Aarī mūguūmi warī hinya mbere ya Jehova; na nīkīo kwīragwo atīrī, “O ta Nimurodi, mūguūmi ūrī hinya mbere ya Jehova.” 10 Matūūra ma mbere ma ūthamaki wake maarī Babeli, na Ereku, na Akadi na Kaline, kūu Shinaru. 11 Kuuma būrūri ūcio wa Shinaru agīthīi būrūri wa Ashuri, nakuo kūu agīaka matūūra ma Nineve, na Rehobothu-Iru, na Kala, 12 na Reseni, itūūra rīrī gatacatī ka Nineve na Kala; rīu nīrīo rīrī itūūra inene. 13 Nake Miziraimu nīwe warī ithe wa Aludi, na Aanami, na Alehabi, na Anafituihi, 14 na Apathirusi, na Akasuluhi (Afilisti moimire kuuma harī o), na Akafitori. 15 Kaanani nīwe warī ithe wa Sidoni irigīthathi rīake, na Ahiti, 16 na Ajebusi, na Aamori, na Agirigashi, 17 na Ahivi, na Ariki, na Asiniti, 18 na Aarivadi, na Azemari, na Ahamathi. Thuutha ūcio mīhīriga ya Kaanani īkīhurunjūka, 19 mīhaka ya Akaanani yoimīte Sidoni īrorete Gerari īgakinya Gaza, ningī ikarora Sodomu, na Gomora, na Adima, na Zeboimu, o nginya Lasha. 20 Acio nīo ariū a Hamu kūringana na mīhīriga yao, na thiomi ciao, marī ng'ongo ciao, na mabūrūri-inī mao. 21 Shemu o nake nīaciariūrīo ariū ake. Mūrū wa nyina na Shemu ūrīa warī mūkūrū eetagwo Jafethu. Shemu nīwe warī ithe wa rūrūka ruothe rwa ariū a Eberi. 22 Ariū a Shemu nī aya: Elamu, na Ashuri, na Arafakasadi, na Ludi, na Aramu. 23 Nao ariū a Aramu nī aya: Uzu, na

Hulu, na Getheru, na Mesheki. **24** Arafakasadi nīwe warī ithe wa Shela, nake Shela aarī ithe wa Eberi. **25** Eberi nake nīaciariirwo ariū eerī: Ūmwe eetagwo Pelegu, tondū hīndī yake thī nīyagayūkanire; mūrū wa nyina eetagwo Jokitani. **26** Jokitani nīwe warī ithe wa Alimodadi, na Shelefū, na Hazarimavethu, na Jera, **27** na Hadoramu, na Uzali, na Dikila, **28** na Obali, na Abimaeli, na Sheba, **29** na Ofiri, na Havila, na Jobabu. Acio othe nīo maarī ariū a Jokitani. **30** Rūgongo rūrīmaatūraga ruoimīte Mesha rūgathīi rūrorete Sefari, kūu mwena wa irathīro wa būrūri ūrī ūrī irīma. **31** Acio nīo ariū a Shemu kūringana na mīhīrīga yao, na thiomi ciao, marī ng'ongo ciao na mabūrūri-inī mao. **32** Īyo nīyo mīhīrīga ya ariū a Nuhu kūringana na njiaro ciao, marī mabūrūri-inī mao. Kuuma kūrī o, ndūrīrī ikihurunjūka thī yothe thuutha wa müiyūro wa maaī.

11 Hīndī īyo ya tene-rī, andū othe a thī maarī na rūthiomī rūmwē na mwario o ūmwē. **2** Na rīrīna andū maathiiaga na mwena wa irathīro, magīkinya werū-inī ūrī mwaraganu wa Shinaru, na magītūra kuo. **3** Nao makīrana atīrī, “Ūkai tūtūmbē maturubarī na tūmacine wega.” Magītūmīra maturubarī handū ha mahiga, na rami handū ha thimiti. **4** Ningī magīcooka makiuga atīrī, “Ūkai, rekei twīyakīre itūrīna inene, rīna mūthiringo mūraaya na igūrū, ūkinye o matu-inī, nīgeetha twīgīrīre igweta, na nīguo tūtikaanahurunjwo thī yothe.” **5** No rīrī, Jehova agīkūrūka oke one itūrīna rīu na mūthiringo ūcio andū acio maakaga. **6** Jehova akiuga atīrī na ngoro yake, “Angīkorwo na ūndū wa ūrūmwē wa kwaria rūthiomī rūmwē andū aya nīmambīrīria gwīka ūū-rī, gūtīrī ūndū makaabanga gwīka ūkaamarema. **7** Ūkai, tūkūrūke tūkahīngīcanie rūthiomī rwao, nīgeetha matigacooke kūiguithania mīario mūndū na ūrīa ūngī.” **8** Nī ūndū ūcio, kuuma hau Jehova akīmahurunja thī yothe, nao magītīga gwaka itūrīna rīu inene. **9** Na nīkio itūrīna rīu rīetirwo Babeli, tondū nīkuo Jehova aahīngīcanīrie rūthiomī rwa andū a thī yothe. Kuuma kūu, Jehova akīmahurunja thī yothe. **10** Ūyū nīguo ūhoro wa Shemu. Mīaka ūrī thuutha wa müiyūro wa maaī-rī, rīrīna Shemu aarī na ūkūrū wa mīaka igana rīmwē-rī, nīguo aatuīkire ithe wa Arafakasadi. **11** Shemu aatūūrire muoyo mīaka magana matano thuutha wa gūtuūka ithe wa Arafakasadi, na akīgīna ciana ingī cia aanake na cia airītu. **12** Nake Arafakasadi aakinyia

mīaka mīrongo ūtatū na ūtano, agītuūka ithe wa Shela. **13** Na thuutha wa gūtuūka ithe wa Shela, Arafakasadi agītūra muoyo mīaka ūngī magana mana na ūtatū, na akīgīna ciana ingī cia aanake na cia airītu. **14** Nake Shela aakinyia mīaka mīrongo ūtatū, agītuūka ithe wa Eberi. **15** Na thuutha wa gūtuūka ithe wa Eberi, Shela agītūra muoyo mīaka ūngī magana mana na ūtatū, na akīgīna ciana ingī cia aanake na cia airītu. **16** Nake Eberi aakinyia mīaka mīrongo ūtatū na ūnā, agītuūka ithe wa Pelegu. **17** Na thuutha wa gūtuūka ithe wa Pelegu, Eberi agītūra muoyo mīaka ūngī magana mana na mīrongo ūtatū, na akīgīna ciana ingī cia aanake na cia airītu. **18** Nake Pelegu aakinyia mīaka mīrongo ūtatū, agītuūka ithe wa Reu. **19** Na thuutha wa gūtuūka ithe wa Reu, Pelegu agītūra muoyo mīaka ūngī magana meerī na kenda na akīgīna ciana ingī cia aanake na cia airītu. **20** Nake Reu aakinyia mīaka mīrongo ūtatū na ūrī, agītuūka ithe wa Serugu. **21** Na thuutha wa gūtuūka ithe wa Serugu, Reu agītūra muoyo mīaka ūngī magana meerī na mūgwanja na akīgīna ciana ingī cia aanake na cia airītu. **22** Nake Serugu aakinyia mīaka mīrongo ūtatū, agītuūka ithe wa Nahoru. **23** Na thuutha wa gūtuūka ithe wa Nahoru, Serugu agītūra muoyo mīaka ūngī magana meerī na akīgīna ciana ingī cia aanake na cia airītu. **24** Nake Nahoru aakinyia mīaka mīrongo ūrī na kenda, agītuūka ithe wa Tera. **25** Na thuutha wa gūtuūka ithe wa Tera, Nahoru agītūra muoyo mīaka ūngī igana na ikūmi na kenda, na akīgīna ciana ingī cia aanake na cia airītu. **26** Thuutha wa Tera gūkinyia mīaka mīrongo mūgwanja, agītuūka ithe wa Aburamu, na Nahoru na Harani. **27** Ūyū nīguo ūhoro wa Tera. Tera nīwe warī ithe wa Aburamu, na Nahoru na Harani. Nake Harani agītuūka ithe wa Loti. **28** Ithe wao Tera arī o muoyo-rī, Harani nīakuire arī būrūri-inī wa Uri-kwa-Akalidei, kūrī aaciariirwo. **29** Aburamu na Nahoru o eerī nīmahikanirie. Mūtumia wa Aburamu eetagwo Sarai, nake mūtumia wa Nahoru eetagwo Milika; Milika aarī mwari wa Harani. Harani nīwe warī ithe wa Milika na Isika. **30** Na rīrī, Sarai aarī thaata; ndaarī na ciana. **31** Nake Tera akīoya mūrī wake Aburamu, na Loti mūrū wa mūrūwe Harani, na Sarai mūtumia wa mūrī wake Aburamu; nao makiumagara hamwe moime būrūri wa Uri-kwa-Akalidei mathīi Kaanani. No rīrīna makinyire būrūri wetagwo Harani, magītūra kuo. **32** Tera agītūra muoyo mīaka ūngī magana meerī na ūtano, na agīkuūra kūu Harani.

12 Nake Jehova nīeerīte Aburamu atīrī, “Thaama uume būrūri wanyu na ūtige andū anyu, na nyūmba ya thoguo, ūthiī būrūri ūrīa ngaakuonia. **2** “Niī nīngagütua rūrīrī rūnene, na nīngakūrathima; nīngatūma rītwa riaku rīgē igweta, nawe nīūgatūka kīrathimo. **3** Ningarathima aria magaakūrathima, na ūrīa o wothe ūgaakūruma na niī nīngatūma anyiitwo nī kīrumi; nao andū othe a thiī nīmakarathimwo nī ūndū waku.” **4** Niī ūndū ūcio Aburamu akiumagara agīthīi, o ta ūrīa Jehova aamwathīte; nake Loti agīthīi nake. Aburamu aarī na mīāka mīrongo mūgwanja na ītano rīrīa oimire Harani. **5** Nake nīathiire na mūtumia wake Sarai, na Loti, mūriū wa mūrū wa nyina, na indo ciothe iria maagīte nacio, na andū aria maagīte nao kūu Harani, na makiumagara marorete būrūri wa Kaanani, na magīkinya kuo. **6** Aburamu agītuīkanīria būrūri ūcio agīkinya handū haarrī na mūtī mūnene wa More kūu Shekemu. Hīndī ūyo Akaanani nīo maatūraga būrūri ūcio. **7** Nake Jehova akiumīrīra Aburamu, akīmwīra atīrī, “Būrūri ūyū nīguo ngaahē rūciaro rwaku.” Niī ūndū ūcio Aburamu agīkāira Jehova kīgongona hau, o we Jehova ūcio wamuumīrīire. **8** Kuuma hau agīthīi erekeire irīma iria irī mwena wa irathīro wa itūūra rīa Betheli, na akīamba hema yake, Betheli īgīkorwo irī mwena wa ithūūro na itūūra rīa Ai rīrī mwena wa irathīro. Hau nīho aakīire Jehova kīgongona na agīkaīra rītwa rīa Jehova. **9** Thuutha-inī Aburamu akiumagara rīngī agīthīi na mbere na rūgendo arorete Negevu. **10** Na rīrī, nī kwagiire ng'aragu būrūri ūcio, nake Aburamu agīkūrūka athīi Misiri agaikare kuo kwa ihinda, tondū ng'aragu nī yarī nene mūno. **11** Arī o hakuhī gūtoonya Misiri-rī, akīira mūtumia wake Sarai atīrī, “Nīnjūū atī ūrī mūndū-wa-nja kīrorerwa. **12** Na rīrī, andū a Misiri makuona mekuuga atīrī, ‘Ūyū nī mūtumia wake,’ tondū ūcio manjūrage no wee makūreke ūtūure muoyo, makuo. **13** Niī ūndū ūcio wee uga atī ūrī mwarī wa baba, nīgeetha ūhonokie muoyo wakwa na manjīke wega nī ūndū waku.” **14** Rīrīa Aburamu aakiniryire Misiri, andū a Misiri makīona atī mūtumia wake aarī kīrorerwa biū. **15** Nao anene a Firaūni mamuona, makīmūgaathīrīria kūrī Firaūni, na makīmuoya makīmūtwara nyūmba-inī yake ya ūthamaki. **16** Nake Firaūni agītuga Aburamu nī ūndū wa Sarai, na Aburamu akīgīa na mbūri na ng'ombe, na ndigiri cia njamba na cia nga, ndungata cia arūme na cia airītu, na ngamīrra. **17** No Jehova akīnyamaria

Firaūni na nyūmba yake na mīrimū mīru nī ūndū wa Sarai, mūtumia wa Aburamu. **18** Niī ūndū ūcio Firaūni agītūmanīra Aburamu akīmūuria atīrī, “Niī atīa ū ūnjīkīte? Niī kīi kīagiririe ūnjīrīe atī ūyū nī mūtumia waku? **19** Niī kīi gīatūmire uuge, ‘Ūyū nī mwarī wa baba,’ na nīkīo ndaamuoire atuike mūtumia wakwa? Mūtumia waku nīwe ūyū! Muoye mūthīi!” **20** Hīndī ūyo Firaūni agīathana akīira andū ake ūrī megwīka Aburamu, nao makīmumagaria arī na mūtumia wake na indo ciothe iria aarī nacio.

13 Niī ūndū ūcio Aburamu akīambata akiuma Misiri agīthīi Negevu, arī na mūtumia wake na indo ciothe iria aarī nacio, na Loti agīthīi hamwe nake. **2** Aburamu nīatongete mūno na ūtonga wa mahiū, na wa betha, na wa thahabu. **3** Kuuma kūu Negevu nīathiire kūndū na kūndū o nginya agīkinya Betheli, o harīa aambīte hema yake rīa mbere gatagatī ka Betheli na Ai, **4** na hau nīho aakīte kīgongona ihinda rīa mbere. Na Aburamu agīkaīra rītwa rīa Jehova ho. **5** Na rīrī, Loti, ūrīa matwaranaga na Aburamu, o nake aarī na ndūūru cia mbūri, na cia ng'ombe, na ndungata nyīngī. **6** Niī ūndū ūcio būrūri ūcio ndūngīahotire kūmaigania ūtīthio marī hamwe, nī tondū indo ciao ciarī nyīngī mūno, ūndū matangīahotire gūikarania hamwe. **7** Na nī kwagiire ngūū gatagatī ka arīithi a Aburamu na arīithi a Loti. Akaanani na Aperizi o nao maatūraga o būrūri-inī ūcio hīndī ūyo. **8** Niī ūndū ūcio Aburamu akīira Loti atīrī, “Nītūtige kūgīa na ngūū gatagatī gaitū nawe, kana gatagatī ka arīithi aku na arīithi akwa, nī tondū tūrī andū a nyūmba ūmwe. **9** Githī būrūri ūyū wothe ndūrī mbere yaku? Reke tūtigane. Wathīi mwena wa ūmotho, na nī ngūthīi mwena wa ūrī; wathīi mwena wa ūrī, na nī ngūthīi mwena wa ūmotho.” **10** Loti nīatiirire maitho, akībaara, akīona atī kīaragana gīothe kīa Jorodani kīarī na maaī maingī, gīgakīhaana o ta mūgūnda ūrīa wa Jehova, na o ta būrūri wa Misiri, ūrīa ūng'etheire Zoari. (Hīndī ūyo nī mbere ya Jehova kūnūha Sodomu na Gomora.) **11** Niī ūndū ūcio Loti agītūhūrīra kīaragana kīa Jorodani gīothe na akiumagara erekeire irathīro. Andū acio eerī magītigana: **12** Aburamu agītūūra būrūri wa Kaanani, nake Loti agītūūra matūūra-inī ma kīaragana kīu, akīamba hema ciakte hakuhī na Sodomu. **13** Na rīrī, andū a Sodomu maarī aaganu, na makehagīria Jehova mūno. **14** Aburamu na Loti maatigana-rī, Jehova akīira Aburamu atīrī, “Ta tiira maitho maku na igūrū ūrī o hau ūrī, ūrore mwena wa

gathigathini na gūthini, irathīro na ithūiro. 15 Bürūri ūrīa wothe ūkuona nīngūkūhe ūtuīke waku, na wa rūciaro rwaku nginya tene. 16 Nīngatūma rūciaro rwaku rūingīhe o ta rükūngū rwa thī, na kūngīkorwo kūrī mūndū ūngīhota gūtara rükūngū rwa thī-rī, o na rūciaro rwaku no rūgītarīke. 17 Ükīra ūthīi, ūtuīkanie bürūri ūyū ūraihi waguo na warīi waguo, tondū nīngūkūhe guo.” 18 Nī ūndū ūcio Aburamu akīambūra hema ciake, agīthīi gūtūura hakuhī na mītī ūria mīnene ya mīgandi ya Mamure kūu Hebironi, na agīakīra Jehova kīgongona hau.

14 Ihinda-inī rīu, Amurafeli mūthamaki wa Shinaru, na Arioku mūthamaki wa Elasarū, na Kedorilaomeri mūthamaki wa Elamu, na Tidali mūthamaki wa Goimu, 2 nīmathiire ita kūrūna na Bera mūthamaki wa Sodomu, na Birisha mūthamaki wa Gomora, na Shinabu mūthamaki wa Adima, na Shemeberi mūthamaki wa Zeboimu na mūthamaki wa Bela (na nokuo Zoari). 3 Athamaki acio othe a gīkundi gīa keerī nīmacookanīriire hamwe Gītuambainī gīa Sidimu (na nokuo Iria rīa Cumbī). 4 Ihinda rīa mīaka ikūmi na ūrīi maatūire matungatagīra Mūthamaki Kedorilaomeri, no mwaka-inī wa ikūmi na ūtatū makīregana na watho wake. 5 Mwakaninī wa ikūmi na ūna-rī, Mūthamaki Kedorilaomeri na athamaki arīa maarī hamwe nake magīthīi makīhotta Arefai kūu Ashiterothu-Karinaimu, na Azuzi kūu Hamu, na Aemi kūu Shave-Kiriathaimu, 6 nao Ahori makīmahootera bürūri-inī wa irīma wa Seiru, o nginya Eli-Parani gūkuhī na werū. 7 Ningī athamaki acio makīgarūrūka, magīthīi Eni-Mishipatu (na nokuo Kadeshi), magītooria rūgongo ruothe rwa Amaleki, o hamwe na Aamori arīa maatūrūga kūu Hazazoni-Tamaru. 8 Ningī mūthamaki wa Sodomu, na mūthamaki wa Gomora, na mūthamaki wa Adima, na mūthamaki wa Zeboimu, na mūthamaki wa Bela (na nokuo Zoari) magīthīi makīhaarīria ita rīao rīa mbaara o kūu Gītuamba-inī gīa Sidimu, 9 mahūrane na Kedorilaomeri mūthamaki wa Elamu, na Tidali mūthamaki wa Goimu, na Amurafeli mūthamaki wa Shinaru, na Arioku mūthamaki wa Elasarū, athamaki acio ana mahūrane na athamaki acio angī atano. 10 Na rīrī, Gītuamba kīu gīa Sidimu kīaiyūrīte marima mārami, na rīrīa athamaki a Sodomu na Gomora mooraga-rī, andū amwe ao makīgūa kuo nao arīa angī makītūrīra irīma-inī. 11 Athamaki acio ana magītunyana indo ciote cia Sodomu na Gomora o na irio ciakuo ciote;

magīcooka magīthīira. 12 Ningī magītaha Loti, mūriū wa mūrū wa nyina na Aburamu, na indo ciake, tondū aatūraga kūu Sodomu. 13 Na rīrī, mūndū ūmwe wahonokete gūtahwo-rī, agītūka na akīra Aburamu ūrīa Mūhibirania ūhoro ūcio. Na rīrī, Aburamu aatūraga hakuhī na mītī ūria mīnene ya mīgandi ya Mamure ūrīa Mūamori, mūrū wa nyina na Eshikoli na Aneri, na othe maarī rūmwe na Aburamu. 14 Rīrī Aburamu aiguire atī mūndū ūcio wao nīanyiitītwo agatahwo-rī, agīta andū magana matatū na ikūmi na anana arīa maarūtīwo kūrūa mbaara na maaciārīwo gwake mūcīi, makīngatithia thū icio o nginya Dani. 15 Ütukū-rī, Aburamu akīgayania andū ake mamatharīkīre, nake akīmahoota na akīmaingatithia nginya Hoba, itūura rīrī gathigathini wa Dameski. 16 Aburamu agīcookinīha indo ciote ūria ciatahītīwo, na Loti mūndū ūcio wao, na indo ciake ciote, hamwe na andū-a-nja na andū arīa angī. 17 Aburamu acooka kuuma kūhooita Kedorilaomeri na athamaki arīa maarī rūmwe nake-rī, mūthamaki wa Sodomu agīthīi kūmūtūnga Gītuamba-inī gīa Shave (na no kīo gītagwo Gītuamba-kīa-Mūthamaki). 18 Nake Melikisedeki mūthamaki wa Salemu akīrehe mīgate na ndibei. We aarī mūthīnjīri wa Mūrungu Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno. 19 Na akīrathima Aburamu, akiuga atīrī, “Aburamu arorathimwo nī Mūrungu Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno, o we Mūmbi wa igūrū na thī. 20 Ningī Mūrungu Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno arogaathwo, o ūcio ūraneanire thū ciaku moko-inī maku.” Nake Aburamu akīhe Melikisedeki gīcunjī gīa ikūmi kīa indo ciote ūria aatunyīte athamaki arīa ana. 21 Nake mūthamaki wa Sodomu akīra Aburamu atīrī, “Nī nengera o andū tu, ūrigie na indo itūke ciaku.” 22 No Aburamu akīra mūthamaki ūcio wa Sodomu atīrī, “Nīnyambararītie guoko gwakwa na igūrū na ngehīta na mwihiitwa kūrī Jehova Mūrungu Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno, Mūmbi wa igūrū na thī, 23 atī ndingītīkīra kuoya kīndū o na kīmwe gīaku, o na karūrigi kana kamūkwa ga kīraatū, nīgeetha ndūkanoige atīrī, ‘Nī nīi ndatongirie Aburamu.’ 24 Ndingītīkīra kuoya kīndū, o tīga kīrīa kīrītīwo nī andū akwa, na igai rīa andū arīa tūrathiite nao, na nīo Aneri, na Eshikoli, na Mamure. Acio nīmooe rūgai rwoo.”

15 Thuutha wa maūndū macio, ndūmīrīri ya Jehova īgīkinyīra Aburamu na kīoneki, akīmwīra atīrī: “Aburamu, ndūgetigīre. Nī nī nīi ngo yaku, na nī nī

16 Na rīrī, Sarai mūtumia wa Aburamu ndaamūciarīire ciana. No nī aarī na mūrītu Mūmisiri wamūtungatagīra wetagwo Hagari; **2** tondū ūcio Sarai akīira Aburamu atīrī, "Jehova nīagīritie ngīe na ciana. Thiī ūkome na ndungata yakwa ya mūrītu; hihi kwahoteka ngīe na rūciaro nī ūndū wake." Nake Aburamu agītikania na ūrīa Sarai oigire. **3** Nī ūndū ūcio, thuutha wa Aburamu gūkorwo atūrīte Kaanani mīaka ikūmi-rī, mūtumia wake Sarai akīoya Hagari Mūmisiri ūrīa warī ndungata yake ya mūrītu, akīmūneana kūrī mūthuuriwe atuīke mūtumia wake. **4** Nake Aburamu agīkoma na Hagari, nake akgīa nda. Na rīrīa aamenyire atī nīagīnīte nda-rī, akiambīrīria kūnyarara Sarai mwathi wake. **5** Hīndī īyo Sarai akīira Aburamu atīrī, "Ūtū ūyū ūrathīnia-rī, ūrogūcookerera arī we. Ndaneanire ndungata yakwa moko-inī maku, na rīu tondū nīmenyete atī īrī na nda, no kūnyarara. Jehova arotūtuithania niī nawe." **6** Aburamu akīmūcookeria atīrī, "Ndungata yaku īrī moko-inī maku. īka nayo ūrīa ūkuona kwagīrīre." Nake Sarai akīnyamaria Hagari mūno; nī ūndū ūcio Hagari akīmūrīra. **7** Mūraika wa Jehova agīkora Hagari hakuhī na handū haatherūkaga maaī werū-inī; gathima kau kaarī mūkīra-inī wa njīra ūrīa ya gūthī Shuri. **8** Mūraika akīmūrīra atīrī, "Hagari ndungata ya Sarai, uuma kū na wathīi kū?" Hagari akīmūcookeria atīrī, "Nī kūrīra ndīroorīra Sarai ūrīa mwathi wakwa." **9** Ningī mūraika wa Jehova akīmwīra atīrī, "Cooka kūrī mūtumia ūcio mwathi waku na ūmwīnyiīhīre." **10** Ningī mūraika agīcooka akīmwīra atīrī, "Nīngaingīhīa njiaro ciaku ūndū itagaatarīka." **11** Mūraika wa Jehova ningī akīmwīra atīrī: "Rīu ūrī na nda, na nīūgaciara kaana ga kahīi, na ūgaagatua Ishumaeli. Nīgūkorwo Jehova nīaigūtē ūhoro wa mīnyamaro yaku. **12** Mūrūguo agaatūika wa mbūrūrū ta ndigiri ya gīthka; guoko gwake gūgookagīrīra andū othe, nao andū othe mamūūkagīrīre: agaatūura na ūthū na ariū a ithe othe." **13** Nake Hagari akihe Jehova ūcio wamwariīrie rītwa rīrī: "Wee nīwe Ngai ūrīa ūnyonaga," nīgūkorwo oigire atīrī, "Rīu nīi ndikuona ūrīa ūnyonaga." **14** Nikō gīthima kīu gīetirwo Biri-Lahai-Roi, na kīrī o ho, kūu gatagatī ga Kadeshi na Beredi. **15** Nī ūndū ūcio Hagari agīciarīra Aburamu mwana wa kahīi, nake Aburamu agītua kaana kau aaciarīrwo Ishumaeli. **16** Aburamu aarī wa mīaka mīrongo īnana na itandatū rīrīa Hagari aamūciarīre Ishumaeli.

17 Na rīrī, rīrī Aburamu aarī na ūkūrū wa mīaka mīrongo kenda na kenda-rī, Jehova nīamuumiřīre, akīmwīra atīrī, “Nīi nī nīi Mūrungu Mwene-Hinya-Wothe; tūūra ūnjathīkagīra, na ūtarī na ūcuuke. **2** Na nīi nīngūtūuria kīrīkanīro gatagatī gakwa nawe, na nīngaingīhia mūigana waku mūno.” **3** Aburamu agīturumithia ūthiū wake thī, nake Ngai akīmwīra atīrī, **4** “Hakwa-rī, gīkī nīkīo kīrīkanīro gīakwa nawe: Wee nīfūgatuika ithe wa ndūrīri nyīngī. **5** Ndūgūcooka gwītwo Aburamu; ūrītagwo Iburahīmu, nīgūkorwo nīngūtuīte ithe wa ndūrīri nyīngī. **6** Nīngūtūma ūciare mūno; na ndūme ūtuīke ithe wa ndūrīri nyīngī, nao athamaki nīmakoima thīinī waku. **7** Nīngūthondeka kīrīkanīro gīakwa kīrī kīrīkanīro gīa gūtūura tene na tene gatagatī gakwa nawe na njiaro ciaku iria igooka thuutha waku, na nginya njiarwa ciaku cia thuutha, nīguo nduīke Ngai waku na Ngai wa njiaro iria igooka thuutha waku. **8** Nīngakūhe būrūri ūyū wothe wa Kaanani, kūrīa ūrī mūgeni rīu, ūtūure ūrī igai rīaku na rīa njiaro ciaku iria igooka thuutha waku; na nīngatūika Ngai wao.” **9** Ningī Ngai agīcooka akīira Iburahīmu atīrī, “Wee-rī, no nginya ūmenyagīrīre kīrīkanīro gīakwa, wee na njiaro iria igooka thuutha waku, harī njiarwa na njiarwa iria igooka. **10** Gīkī nīkīo kīrīkanīro gīakwa nawe na njiaro iria igooka thuutha waku, kīrīkanīro kīrīa ūtīmenyagīrīra: Arūme othe thīinī wanyu nīmarīruaga. **11** Mūrīruaga nīguo ūndū ūcio ūtuīke kīmenyithia gīa kīrīkanīro gatagatī gakwa nawe. **12** Harī njiarwa iria igooka thuutha, mūndū mūrūme wothe thīinī wanyu no nginya arue arī na ūkūrū wa thikū inyanya, kūrutia arīa maciarītwo thīinī wa nyūmba yaku kana arīa magūrītwo na mbeeca kuuma kūrī andū a kūngī-arīa matarī a rūciaro rwaku. **13** Mūndū ūcio, wagūciarīwo nyūmba-inī yaku kana wakūgūrīwo na mbeeca ciaku-rī, no nginya arue. Kīrīkanīro gīakwa kīa mītīrī yanyu gīgūtuīka kīrīkanīro gīa gūtūura tene na tene. **14** Mūndū mūrūme wothe ūtarī mūruu, ūrīa ūtaruithītio mwīrī wake-rī, nīakeherio harī andū ao; ūcio ndahingitīe kīrīkanīro gīakwa.” **15** Ningī Ngai akīira Iburahīmu atīrī, “Ha ūhoro wa Sarai mūtumia waku-rī, ndūgūcooka kūmwīta Sarai; arītagwo Sara. **16** Nīngūmūrathīma, na ti-itherū nīngūkūhe mwana wa kahī ūciarīrīwo nīwe. Nīngūmūrathīma nīguo atūīke nyina wa ndūrīri; athamaki a ndūrīri makoima harīwe.” **17** Iburahīmu agīturumithia ūthiū wake thī, agīcooka agīthēka, akīyūria na ngoro atīrī, “Mūndū ūrī na mīaka igana

nīegūciara mwana wa kahī? Sara no aciare mwana arī na mīaka mīrongo kenda?" 18 Nake Iburahīmu akīira Ngai atīrī, "Naarī korwo Ishumaeli atūūra arathimago nīwe!" 19 Nake Ngai akīmūcookeria atīrī, "Lī nīguo, no mūtumia waku Sara nīagagūciarīra kahī, na nīūgaagatua Isaaka. Nīngathondeka kīrīkanīro nake gīa gütūūra tene na tene harī njiaro ciate iria igooka thuutha wake. 20 Na ha ūhoro wa Ishumaeli, nīndakūigua: Ti-itherū nīngūmūrathima; nīngūtūma aciarane, aingīhe mūno. Nīagatuūka ithe wa aathani ikūmi na eerī, na nīngamūtua rūrīrī rūnene. 21 No kīrīkanīro gīakwa ngaathondeka na Isaaka, ūrīa Sara egūgūciarīra mwaka ūyū ūgūtūka, ihinda-inī ta rīrī tūrī." 22 Ngai aarīkia kwaria na Iburahīmu, akīambata, akīmūtiga. 23 Mūthenya o ro ūcio, Iburahīmu akīoya mūriū wake Ishumaeli, na arīa othe maciarīirwo gwake, o na arīa magūrītuo na mbeeca ciate, mūndū mūrūme wothe wa nyūmba yake, akīmaruithia, o ta ūrīa Ngai aamwīrīte. 24 Iburahīmu aarī wa mīaka mīrongo kenda na kenda rīrīa aaruire, 25 nake mūriū wake Ishumaeli aarī wa mīaka ikūmi na ītatū. 26 Iburahīmu na mūriū wake Ishumaeli maaruire hamwe mūthenya o ro ūcio. 27 Na mūndū mūrūme wothe thīinī wa nyūmba ya Iburahīmu, arīa maciarīirwo gwake, kana mūndū wagūrītuo kuuma kūrī mūndū wa kūngī, maaruanīire hamwe nake.

18 Mūthenya ūmwe Jehova nī oimīrīire Iburahīmu rīrīa aikarīte mūromo-inī wa hema yake hakuhī na mītī ūrīa mīnene ya mīgandi ya Mamure, ihinda rīa mīaraho. 2 Na rīrī, Iburahīmu aatiira maitho-rī, akīona andū atatū marūgamīte o hakuhī nake. Rīrīa aamoonire, akīhiūha akiuma mūromo-inī wa hema yake, agīthīi kūmatūnga, na agīturumithia ūthīi wake thī. 3 Akiuga atīrī, "Mwathi wakwa, angīkorwo nīndetikīrika maitho-inī maku, ndūkahītūke ndungata yaku. 4 Reke tūūtūmini tūrehwo, na inyuī inyuothē mwīthambe magūrū na mūhūrūke kīrīrū-inī kīa mūtī ūyū. 5 Na nīi thīi ndīmūrehere kīndū gīa kūrīa, nīgeetha mūcookwo nī hinya, kuona atī nīmwagūtūka kwa ndungata yanyu, nīguo mūcooke mwīthīire." Makīmūcookeria atīrī, "Nī wega mūno, ika o ūguo woiga." 6 Nī ūndū ūcio Iburahīmu akīhiūha agīthīi hema-inī kūrī Sara, akīmwīra atīrī, "Oya ibaba ithatū cia mūtu ūrīa mūhinju wega, ūkande na ūrūge mīgate naihenya." 7 Ningī Iburahīmu agīteng'era rūrūrū-inī, agīthuura njaū njega na najororo, akīmīnengera ndungata, nayo ikīmīthīnja naihenya. 8

Ningī Iburahīmu akīmarehera iria imata na iria rīa mwītha, na nyama cia njaū īyo yathīnjītwo, agīciiga hau mbere yao. Nake akīrūgama hakuhī nao mūtī-inī rīrīa maarīfīaga. 9 Maarīkia kūrīa makīmūuria atīrī, "Sara mūtumia waku-rī, arī kū?" Iburahīmu akīmacookeria atīrī, "Arī kūrīa hema thīnī." 10 Nake Jehova akiuga atīrī, "Ti-itherū nīngooka kūrī we rīngī hīndī o ta īno mwaka ūyū ūroka, na Sara mūtumia waku nīagaciara kaana ga kahī." Nake Sara nīathikagīrīria arī hau mūromo-inī wa hema īrīa yarī thuutha wa Iburahīmu. 11 Na rīrī, Iburahīmu na Sara maarī akūrū na magatindīka mīaka yao ma, nake Sara akahītūkia mīaka ya gūciara. 12 Nī ūndū ūcio, Sara agītthekerā, akīyūria atīrī, "Thuutha wa gūkūra ūū-rī, na mwathi wakwa nī mūkūrū-rī, no ngīgīe na gīkeno kīu?" 13 Nake Jehova akīuria Iburahīmu atīrī, "Nī kīi gīatūma Sara atheke na eyūrie, 'Ti-itherū no ngīe na mwana ndī mūkūrū ūguo?' 14 Kaī kūrī ūndū ūngīrema Jehova? Mwaka ūyū ūroka-rī, nīngacooka ihinda rīrīa rīamūre, nake Sara nīagaciara kaana ga kahī." 15 Sara agītīgīra mūno, nī ūndū ūcio akīheenania, akiuga atīrī, "Nīi ndinathēka." Nowe Jehova akiuga atīrī, "Nī ma nīwatheka." 16 Rīrīa andū acio mookīrire mathīi-rī, makīerekera na Sodomu, nake Iburahīmu agītwarana nao amoimagarie. 17 Hīndī īyo Jehova akīyūria atīrī, "No hithe Iburahīmu ūrīa ndīrenda gwīka? 18 Ti-itherū Iburahīmu nīagatuīka rūrīrī rūnene na rwa hinya, na ndūrīrī ciithe cia thī nīkarathimwo nī ūndū wake. 19 Nīgūkorwo nīndīmūthuūrīte nīgeetha onagīrīrie ciana ciake, na nyūmba yake, na arīa magooka thuutha wake, kūrūmagia mīthīre ya Jehova na ūndū wa gwīkaga ūrīa kwagīrīire, na kīhoooto, nīgeetha Jehova akaahingīria Iburahīmu ūrīa aamwīrīire." 20 Ningī Jehova akiuga atīrī, "Mūkayo wīgīi Sodomu na Gomora nī mūnene mūno, naguo wīhīa wao nī mūūru mūno. 21 Nī ūndū ūcio nīi nīngūlūrūka thīi nyone kana ūūru ūrīa mekīte nīūigana ikaya rīrīa rīngīyīre. Na aakorwo tīguo-rī, nīngūmenya ūrīa ngwīka." 22 Nī ūndū ūcio andū acio makīuma hau magīthīi merekeire Sodomu, no Iburahīmu agītīgīro arīgamīte mbere ya Jehova. 23 Nake Iburahīmu agīkuhīrīria Jehova akīmūuria atīrī, "Andū arīa athingu ūkūmaniinanīria hamwe na arīa aaganu? 24 Iī kūngīkorwo kūrī na andū mīrongo itano athingu itūūra-inī rīu inene? Ti-itherū no ūrīnīine na ndūrīhonokie nī ūndū wa andū acio mīrongo itano athingu marī kuo? 25 Ūroaga gwīka ūndū ta ūcio, wa kūrūraganīria arīa athingu hamwe na arīa aaganu, arīa

athingu na arīa aaganu ūmataranīrie ūndū ūmwe. Ūroaga gwīka ūndū ta ūcio! Mūtuanīri ciira wa thī yothe-rī, githī ndagīrīrwo nī gwīka ūrīa kwagīrīire?" 26 Nake Jehova akiuga atīrī, "Ingīkora andū mīrongo itano athingu kūu itūūra rīu inene rīa Sodomu-rī, nīngūhonokia kūndū kūu guothe nī ūndū wao." 27 Ningī Iburahīmu akīaria rīngī, akiuga atīrī: "Rīu tondū nīngūmīrīirīe nginya ndaaria na Mwathani, o na gūtuūka ndī o rūkūngū na mūhu-rī, atīrī, 28 Iī hangīaga andū atano a acio mīrongo itano athingu? Nī ūngīniina itūūra rīu inene rīothe nī ūndū wa kwaga acio atano?" Jehova akīmūwīra atīrī, "Ingīkora andū mīrongo īna na atano kuo, ndikūrīniina." 29 O rīngī Iburahīmu akīmwarīria akīmūuria atīrī, "Iī ūngīkora andū mīrongo īna tu kuo?" Nake akiuga atīrī, "Nī ūndū wa acio mīrongo īna-rī, ndikūrīniina." 30 Ningī Iburahīmu akiuga atīrī, "Mwathani aroaga kūrakara, no areke njarie. Iī ūngīkora andū mīrongo itatū kuo?" Nake akīmūcookeria atīrī, "Ndikūrīniina ingīkora andū mīrongo itatū kuo." 31 Iburahīmu akiuga atīrī, "Rīu tondū nīngūmīrīirīe nginya ndaaria na Mwathani-rī, iī kūngīoneka o andū mīrongo ūrī kuo?" Nake Jehova akiuga atīrī, "Nī ūndū wa acio mīrongo ūrī, ndikūrīniina." 32 Ningī akiuga atīrī, "Mwathani aroaga kūrakara no areke njarie rīngī ūmwe. Iī kūngīoneka o andū ikūmi kuo?" Nake Jehova agīcooka, akiuga atīrī, "Nī ūndū wa acio ikūmi-rī, ndikūrīniina." 33 Rīrīa Jehova aarīkirie kwaria na Iburahīmu, agītīhīra, nake Iburahīmu agīcooka mūciī.

19 Nao arāika acio eerī magīkinya Sodomu hwaīnī, nake Loti aikarīte kīhingo-inī gīa itūūra rīu inene. Rīrīa aamoonire-rī, agītīkīra nīguo amatūnge, na agītūrumīthia ūthī ūwake thī. 2 Akīmeera atīrī, "Aathi akwa, ndamūthaitha ūkai mūtoonye nyūmba ya ndungata yanyu. No mwīthambe magūrū na mūraarīire, na rūciinī tene mūrooke gūthī na mbere na rūgendo rwanyu." No-o makīmūcookeria atīrī, "Aca, ithū ūtūraara nja kīhaaro-inī." 3 Nowe Loti akīmarīngīrīria na hinya mūno mathīi gwake mūciī, nginya magītīkīra. Magīthīi nake, magītoonya nyūmba gwake. Nake akīmathondekera irio, akīruga mīgate itāarī ndawa ya kūimbīa, nake makīrīa. 4 Matanathīi gūkoma-rī, arūme othe a kuuma ituri ciithe cia itūūra rīu rīa Sodomu, arīa ethī na arīa akūrū, makīrigīcīria nyūmba ya Loti. 5 Nao magītīa Loti, makīmūuria atīrī, "Andū arīa mookire gwaku ūtukū ūyū-rī, marī-kū? Marehe na gūkū nja, ūtukome nao." 6 Loti akiuma na

nja amatūnge, na akīhinga mūrango, 7 akīmeera atīrī, "Aca, arata akwa; mūtigeke ūndū ūcio wa waganu. 8 Atīrīrī, ndī na airītu akwa eerī matarī maakoma na mūndū mūrūme. Rekei ndīmarehe na gūkū nja, na inyuī mwike o ūrīa mūkwenda nao. No mūtigeke ūndū o na ūrkū kūrī andū aya, tondū mokite gwakwa na no nginya ndīmagitīre." 9 Nao makīmūcookeria atīrī, "Ehera." Na makiuga atīrī, "Mūndū ūyū ookire gūkū arī mūgeni, na rīu arenda gūtūciirithia! Wee nīwe tūgwīka ūtūrū gūkīra acio!" Magīkīrīria kūhatīrīria Loti, na magīkuhīrīria nīguo moinange mūrango. 10 No ageni acio maarī thīinī magītambūrūkia moko, makiguucia Loti, makīmūcookia nyūmba na makīhinga mūrango. 11 Magīcooka makīhūura andū acio maarī nja ya mūrango wa nyūmba, ethī na akūrū, na ūtumumu nīgeetha mage kuona mūrango. 12 Andū acio eerī makīuria Loti atīrī, "Ūrī na andū angī aku gūkū, ta arīa mahikītie airītu aku, aanake kana airītu aku, kana mūndū ūngī waku o wothe ūrī itūra-inī rīrī inene? Moimagarie muume gūkū, 13 tondū nītūkwananga kūndū gūkū. Mūkayo ūrīa ūkaīrwo Jehova okīrīre andū a gūkū nī mūnene mūno, na nīatūtūmīte tūuke tūrīanange." 14 Nī ūndū ūcio Loti akiumagara, agīthīi akīaria na athoni ake, arīa maarī mahikie airītu ake. Akīmeera atīrī, "Mwīhīkei muume kūndū gūkū, nī ūndū Jehova arī hakuhī kwananga itūura rīrī inene!" No athoni ake magīcīriia nī itherū aamaringaga. 15 Rūciinī ruoro rūgītema-rī, araika acio makīhīkahīka Loti, makīmwīra atīrī, "Wīhīke! Oya mūtumia waku na airītu aku eerī arīa marī gūkū, kana mūniinanīrio na itūura rīrī rīkīherithio." 16 Rīrīa Loti aahindahindire-rī, andū acio makīmūnyiita guoko, na moko ma mūtumia wake na ma airītu ake eerī, na makīmoimagaria o wega nginya nja ya itūura rīu inene, nīgūkorwo Jehova nīamaiguīrīre tha. 17 Na maarīkia kūmaruta nja ya itūura, ūmwe wao akīmeera atīrī, "Mwītharei mūhonokie mīoyo yanyu! Mūtikehūgūre, na mūtikarūgame handū o na ha gūkū kiaragana-inī gīkī! Ūrīrai irīma-inī, kana mūniinwo!" 18 No Loti akīmeera atīrī, "Aca, aathi akwa, ndamūthaitha! 19 Tondū ndungata yanyu nī ūtīkīrīkīte maitho-inī manyu, na nīmūnyonetie ūtugi mūnene wa kūhonokia muoyo wakwa, no ndingīhota kūrīra irīma-inī; mwanangīko ūyū nīkūngorerera, na nīngūkua. 20 Ta rorai, haariā harī na itūura rīrī hakuhī ingūrīra, na nī inini. Rekei njūrīre kuo, nī itūura inini mūno, githī tiguo? Naguo muoyo wakwa nīkūhonoka." 21 Nake

mūraika akīmwīra atīrī, "Nī wega mūno, nīngūkūiguārū ihooya rīu o narīo; Ndikūharagania itūūra rīu waria ūhoro warīo. 22 No rīrī, ūrīra kuo na ihenya, nī ūndū gūtīri ūndū ingīka nginya ūkinye kuo." (Nīkio itūūra rīu rīitagwo Zoari.) 23 Loti agīkinya Zoari-rī, riūa nīrīarīkitie kūratha. 24 Nake Jehova akiurīria Sodomu na Gomora mwaki wa ūbiriti uumīte igūrū kūrī Jehova. 25 Nake akīharagania matūūra macio manene, na kīaragana kīu gīothe, o hamwe na arīa othe maatūire matūūra-inī macio manene, o na mīmera yothe ya būrūri ūcio. 26 No mūtumia wa Loti nīehūgūrīre na thuutha, nake agītuīka gītugī gīa cumbī. 27 Mūthenya ūyū ūngī ūrūciinī tene-rī, Iburahīmu agīukīra na agīcooka handū harīa aarūgamīte mbere ya Jehova. 28 Agīcūthīrīria mwena wa Sodomu na Gomora, būrūri wothe wa kīaragana kīu, nake akīona ndogo ndumanu yambatīte na igūrū kuuma būrūri-inī ūcio, īhaana ta ndogo yumīte icua-inī. 29 Nī ūndū ūcio, rīrīa Jehova aanangire matūūra macio manene ma kīaragana kīu, nīrīarikanire Iburahīmu, na akīruta Loti mwanangīko-inī ūcio waharaganirie matūūra macio manene kūrīa Loti atūire. 30 Thuutha ūcio Loti akiuma Zoari, agīthīgūtūūra kīrima-inī arī hamwe na airītu ake eerī, tondū nīetigīrire gūkkara Zoari. We na airītu ake eerī magītūūra ngurunga-inī. 31 Mūthenya ūmwe-rī, mūirītu ūrīa warī mūkūrū akīrī ūrīa warī mūnini atīrī, "Ithe witū nī mūkūrū, na gūtīrī ūndū mūrūme ūrī hakuhī wa gūkoma na ithuī, ta ūrīa arī mūtugo kūndū guothe gūkū thī. 32 Reke tūhe ithe witū ndibei anyue nīgeetha tūkome nake, na tūtūūrie ūrūciaro rwitū na ūndū wa ithe witū." 33 Utukū ūcio magītūma ithe wao anyue ndibei, na mūirītu ūrīa mūkūrū agītoonya na agīkoma nake. Nowe Loti ndaamenyire rīrīa mūirītu aakomire kana rīrīa ookīrire. 34 Mūthenya ūyū ūngī, mūirītu ūrīa mūkūrū akīrī ūrīa mūnini atīrī, "Hwaī ūtukū nī nīi ndīrakomire na ithe witū. Reke tūmūhe ndibei ūngī anyue ūtukū wa ūmūthī, nawe ūthī ūkome nake, nīgeetha tūtūūrie ūrūciaro rwitū na ūndū wa ithe witū." 35 Nī ūndū ūcio magītūma ithe wao anyue ndibei ūtukū ūcio o naguo, nake mūirītu ūrīa warī mūnini agītoonya agīkoma nake. O ūngī Loti ndaamenyire rīrīa mūirītu aakomire kana rīrīa ookīrire. 36 Nī ūndū ūcio airītu acio eerī a Loti makīgiā nda na ithe wao. 37 Mūirītu ūrīa mūkūrū agīciara kahī na agīgatua Moabi, na nīwe ithe wa andū a Moabi gwata ūmūthī. 38 Mūirītu ūrīa mūnini o nake

agīciara kahī, nake agīgatua Beni-Ami, na nīwe ithe wa Aamoni arī marī kuo nginya ūmūthī.

20 Na rīrī, Iburahīmu nīoimire kūu aarī, agīthī mwena wa Negevu, na agītūura gatagatī ga Kadeshi na Shuri. Gwa kahinda nīatūrire Gerari 2 na arī kūu Iburahīmu oigaga atīrī ha ūhoro wa mūtumia wake Sara, “Ūyū nī mwari wa baba.” Tondū ūcio Abimeleku mūthamaki wa Gerari agītūmanīra Sara na akīmuoya. 3 No rīrī, Ngai akiumīrīra Abimeleku ūtukū na kīroto, akīmwīra atīrī, “Wee-rī, no ta ūkuīte tondū mūndū-wa-nja ūcio woete nī mūtumia wene.” 4 No Abimeleku ndaakoretwo akuhīriie Sara, nī ūndū ūcio akīuria atīrī, “Mwathani, no wanange rūrīrī rūtehītie? 5 Githī ti we wanjīrīre, “Ūyū nī mwari wa baba?” Na ningī o nake Sara githī ndoigire atīrī, ‘Ūyū nī mūrū wa baba?’ Njikīte ūndū ūcio na ūrūngīrīru wa ngoro na moko matarī ūcuuke.” 6 Ningī Ngai akīmwīra atīrī kīroto-inī, “lī, nīnjūū ūrekīte ūguo na ūrūngīrīru wa ngoro, na nīkīo ndīrakūgiririe ūnjīhīrie. Nīkīo itanareka ūmūhutie. 7 Rīu-rī, cookeria mūndū ūcio mūtumia wake, nīgūkorwo nī mūnabii, nake nīgūkūhooera, na nīgūtūūra muoyo. No waga kūmūcookia-rī, ūmenye ti-itherū wee nīgūkua, na andū aku othe nīmegūkua.” 8 Mūthenya ūyū ūngī rūciinī tene, Abimeleku agītūmanīra anene ake othe, na aarīkia kūmeera maūndū marīa mothe meekikīte, andū acio magītīgīra mūno. 9 Abimeleku agīcooka agīta Iburahīmu na akīmūuria atīrī, “Nī atīa ūguo ūtwīkīte? Nī atīa ngwīhīrie, nīguo ūndehererē niī na ūthamaki wakwa ūrūrū mūnene ūguo? Ūnjikīte maūndū mataagīrīre gwikwo.” 10 Ningī Abimeleku akīuria Iburahīmu atīrī, “Nī kīi gīatūmire wiķe ūguo?” 11 Iburahīmu akīmūcookeria atīrī, “Ndeīrire atīrī, ‘Kūndū gūkū andū matītīgīrīte Ngai, na nīmekūnjūraga nī ūndū wa mūtumia wakwa.’ 12 O na kūrī ūguo, ti-itherū nī mwari wa-baba, mūrītu wa baba; no tūtīrī a nyina ūmwe, nīkīo aatuīkire mūtumia wakwa. 13 Na rīrī Ngai aandutire kuuma nyūmba-inī ya baba thiī ngorūūrage, ndeerire mūtumia wakwa atīrī, “Ūyū nīguo ūrūnyonagia wendo waku: Kūrīa guothe tūrīthīiaga, uugage atīrī ūhoro-inī ūnjīgīi, “Ūyū nī mūrū wa baba.”” 14 Iburahīmu aarīkia kwaria, Abimeleku akīrūta ng’ondū na ng’ombe, na ngombo cia arūme na cia andū-a-nja, na agīcihe Iburahīmu, na akīmūcookeria Sara mūtumia wake. 15 Ningī Abimeleku akīmwīra atīrī, “Būrūri wakwa ūrī mbere yaku; tūūra harīa hothe ūngīenda.” 16

Nake Abimeleku akītra Sara atīrī, “Nīngūhe mūrū-wathoguo cekeri 1,000 cia betha itūke cia kūrīhīria ihītia rīrīa ūhīfīrio mbere ya andū aya othe mūrī nao; we ndūrī ūrū wīkīte.” 17 Nake Iburahīmu akīhooya Ngai, nake Ngai akīhonia Abimeleku, na mūtumia wake, na ngombo ciake cia airītu nīguo mahote gūciara ciana rīngī, 18 nīgūkorwo Jehova nīahingīte nda cia andū-a-nja othe a nyūmba ya Abimeleku, makaaga kūgīa ciana, nī ūndū wa Abimeleku kuoya Sara mūtumia wa Iburahīmu.

21 Nake Jehova agītuga Sara o ta ūrīa oigīte, na Jehova akīhīrīria Sara kīrīkanīrō kīrīa aamwīrīre. 2 Sara akīgīa nda, na agīciarīra Iburahīmu kaana ga kahī ūkūrū-inī wake, o ihinda rīrīa Jehova aamwīrīte. 3 Iburahīmu agītua kaana kau ga kahī aaciārīrīwo nī Sara, Isaaka. 4 Na ūrīa mūrīū ūcio wake Isaaka akīnyirie thikū inyanya-rī, Iburahīmu akīmūruithia, o ta ūrīa Ngai aamwāthīte. 5 Iburahīmu aarī na mīaka igana rīmwe ūrīa mūrīū wake Isaaka aaciārīrīwo. 6 Sara akiuga atīrī, “Ngai nīatūmīte theke, na mūndū o wothe ūrīguaga ūhoro ūcio nīarīthekaga hamwe na nīi.” 7 Agīcooka akiuga atīrī, “Nūū ūngīerire Iburahīmu atī Sara nīakongīthia ciana? No rīrī, nīndīmūciārīre kaana ga kahī ūkūrū-inī wake.” 8 Nako kaana kau gagīkūra na gagītīgīthio kuonga; naguo mūthenya ūrīa Isaaka aatīgīthio kuonga-rī, Iburahīmu akīrugīthia iruga inene. 9 No Sara akīona atī mūrīū wa Hagari ūrīa Mūmisiri aaciārīre Iburahīmu aarī na kīnyūrūri. 10 Nake akītra Iburahīmu atīrī, “Ingata ngombo ūnī ya mūndū-wa-nja hamwe na mūrīū, tondū mūrīū ūcio wa ngombo ūyo ya mūndū-wa-nja ndakagayana igai na mūrīū wakwa Isaaka.” 11 Naguo ūhoro ūcio ūgīthīnīa Iburahīmu mūno tondū wakonī mūrīū. 12 No Ngai akīmwīra atīrī, “Tiga gūthīnīka mūno nī ūndū wa kīmwana kīu, na ndungata ūyo yaku ya mūndū-wa-nja. Thikīrīria ūrīa wothe Sara egūkwīra, tondū rūciaro rūrīa rūgeetanīo nawe rūkoima harī Isaaka. 13 O na ningī nīngatūma mūrīū wa ndungata ūyo ya mūndū-wa-nja atūke rūrīrī rūnene, tondū nī rūciaro rwaku.” 14 Mūthenya ūyū ūngī rūciinī tene Iburahīmu akīoya irio na mondo ya rūūa ūrī na maaī, na agīcinengera Hagari. Akīmūgīrīra ciande-inī ciake, agīcooka akīmūmagaria hamwe na kīmwana kīu. Nake Hagari agīthīira, na agītūrīwo nī nījīra arī kūu werū-inī wa Birishiba. 15 Na ūrīa maaī marīa marīrī ūrūa-inī maathirī-rī, Hagari akīiga kīmwana kīu rungu rwa kīhīngā kīmwe. 16 Nake

agīthiiathiia, agīkara thī handū hataarī haraihu, ta ha rīkiia rīa mūguī, tondū eeciiririe atīrī, “Ndingīrorera kīmwana gīakwa gīgīkua.” Na aikarīte hau hakuhī, akīambīrīria kūgirīka. 17 Nake Ngai akīigua kīmwana kū gīkīrīra, nake mūraika wa Ngai agīita Hagari arī kūu igūrū akīmūuria atīrī, “Nī kī kīragūthīnia Hagari? Tiga gwītigīra; Ngai nīaiguīte kīrīro gīa kīmwana kū kīrī o hau kīrī. 18 Tiira kīmwana kūu na igūrū, na ūkīnyiitīrīre na guoko, nīgūkorwo nīngagītua rūrīrī rūnene.” 19 Hīndī īyo Ngai akīmūhingūra maitho, nake akīona gīthima kīa maaī. Agīthī ho, akīyūria rūūa maaī, na akīhe kīmwana kūu kīnyue. 20 Ngai nīakorirwo hamwe na kīmwana kūu o ūrīa gīakūraga. Gīatūrīre werū-inī, na gīgītuīka mūrathī na ūta. 21 Hīndī īyo aatūrīraga Werū-inī wa Parani-rī, nyina akīmwetherā mūtumia kuuma Misiri. 22 Ihinda-inīrī Abimeleku na Fikolu mūnene wa mbūtū ciale cia ita makīira Iburahīmu atīrī, “Ngai arī hamwe nawe maūndū-inī mothe marīa wīkaga. 23 Rīu-rī, wīhīte ūrī mbere ya Ngai atī ndūkanjuukanīrīra, kana ūcuukanīre ciana ciakwa, o na kana njiaro ciakwa. Nyonagia ūtugi nīi na būrūri ūyū we ūtūrīraga ūrī mūgeni o ta ūrīa nīi nguonetie ūtugi.” 24 Iburahīmu agīcookia atīrī, “Nīndehīta.” 25 Ningī Iburahīmu agītetia Abimeleku nī ūndū wa gīthima kīa maaī kīrīa ndungata cia Abimeleku ciamūtunīfē. 26 No Abimeleku akiuga atīrī, “Ndiūū nūū wīkīte ūndū ūcio. Wee ndwanjīrīre, na ndaigua ūhoro ūcio ūmūthī.” 27 Nī ūndū ūcio Iburahīmu akīrehe ng’ondū na ng’ombe akīhe Abimeleku, nao andū acio eerī makīgīa na kīrīkanīro. 28 Iburahīmu akīamūra mīatī mūgwanja kuuma rūrūrī-inī rwake. 29 Nake Abimeleku akīūria Iburahīmu atīrī, “Mīatī īno mūgwanja-rī, wamīamūra kuuma rūrūrī-inī nīkī?” 30 Iburahīmu akīmūcookeria atīrī, “Itīkīra kuoya mīatī īno mūgwanja kuuma kūrī nīi, itūkī ūira atī nī nīi ndenjire gīthima gīkī.” 31 Tondū ūcio handū hau hagītīwo Birishiba tondū hau nī ho andū acio eerī mehītīre mwīhītīwa. 32 Thuutha wa kūrīkanīra kīrīko kūu Birishiba, Abimeleku na Fikolu mūnene wa mbūtū ciale cia ita, magīcooka būrūri wa Afilisti. 33 Nake Iburahīmu akīhaanda mūtī wa mūbinde kūu Birishiba, na agīkaīra rītīwa rīa Jehova, o we Mūrungu Ūrīa-Ūtūrīraga-Tene-na-Tene, arī handū hau. 34 Nake Iburahīmu agīkara būrūri-inī ūcio wa Afilisti ihinda iraaya ma.

22 Thuutha wa maūndū macio-rī, Ngai nīageririe Iburahīmu. Ngai akīmwīta atīrī, “Iburahīmu!”

Nake agīcookia atīrī, “Nī ūyū haha.” 2 Nake Ngai akīmwīra atīrī, “Oya mūriū waku, o we ūrīa wa mūmwe Isaaka, ūrīa wendete, ūthīrī rūgongo rwa Moria, na ūmūrute ta igongona rīa njino kuo kīrima-inī kīmwe kīa iria ngaakuonia.” 3 Nī ūndū ūcio mūthenya ūyū ūngī ūciinī tene, Iburahīmu agīkīra, agītandīka ndigiri yake. Akīoya ndungata ciale igīrī na mūriū wake Isaaka. Aarīkīa gwatūra ngū cia kūigana igongona rīa njino-rī, akiumagara erekeire handū harīa Ngai aamwīrīte. 4 Mūthenya wa gatātū, Iburahīmu agītiira maitho na akīona handū hau harī o kūraya. 5 Akīīra ndungata ciale atīrī, “Ikaragai haha na ndigiri īno, na nīi na kīmwana gīakwa tūthī haarīa tūkahooe Ngai, na tūcooke tūmūcookerere.” 6 Iburahīmu agīkīoya ngū ūcio cia igongona rīa njino, agīciigīrīra mūriū wake Isaaka, nake agīkuua mwaki na kahīū. Na rīrīa o eerī mathīiaga hamwe, 7 Isaaka akīaria, agīita ithe Iburahīmu atīrī, “Baba!” Iburahīmu akīmūcookeria atīrī, “Nī ūyū, mūrū wakwa.” Isaaka akiuga atīrī, “Ndīrona tūrī na mwaki na ngū! No rīrī, gatūrūme ka igongona rīa njino karī ha?” 8 Iburahīmu agīcookia atīrī, “Mūrū wakwa, Ngai we mwene nīekūheana gatūrūme ka igongona rīa njino.” Nao eerī magīthī na mbere marī hamwe. 9 Maakinya handū harīa Ngai aamwīrīte-rī, Iburahīmu agītaka kīgongona ho na akīāra ngū igūrū rīakīo. Agīcooka akīoha mūriū wake Isaaka na akīmūkomia kīgongona-inī kūu igūrū rīa ngū. 10 Ningī akīoya kahīū, agītambūrūkīa guoko gwake, oorage mūriū. 11 No mūraika wa Jehova akīmwīta kuuma igūrū, akiuga atīrī, “Iburahīmu! Iburahīmu!” Nake Iburahīmu agīcookia atīrī, “Nī ūyū haha.” 12 Akīmwīra atīrī, “Ndūkahutie kīmwana kūu na guoko gwaku, na ndūgagītīke ūndū o na ūrīkū. Rīu nīndamenya atī nīwītīgīrīte Ngai, tondū ndūnarega kūrūta mūrūguo, o we mūrūguo waku wa mūmwe, arī igongona.” 13 Nake Iburahīmu agītiira maitho, na hau kīhīngā-inī akīona ndūrūme inīyītītīwo hīa nī mīrita. Agīthī ho, akīoya ndūrūme īyo na akīmīrūta ūtī igongona rīa njino handū ha mūriū. 14 Nī ūndū ūcio Iburahīmu agīta handū hau Jehova-Nīarīheanaga. Na nginya ūmūthī kuugagwo atīrī, “Kīrima-inī kīa Jehova-rī, nīarītūheaga.” 15 Nake mūraika wa Jehova arī igūrū, agīta Iburahīmu hīndī ya keerī, 16 akīmwīra atīrī, “Jehova ekuuga ūū: Nīndihītīte na nīi mwene, atī tondū nīwīkīte ūndū ūyū na ndūnarega kūndutīra mūrūguo, o mūrūguo waku wa mūmwe-rī, 17 ti-itherū nīngakūrathīma na ndūme njiaro ciaku cīngīhe ta

njata cia matu-inī na ta mūthanga ūrī hūgūrūrū-inī cia iria. Njiaro ciaku nī ikegwatīra matūura marīa manene ma thū ciacio, **18** na nī ūndū wa rūciaro rwaku, ndūrīrīciothe cia thī nīkarathimwo, tondū wee nūnjathikīire.” **19** Nake Iburahīmu agīcookerera ndungata ciake, magīthī hamwe marorete Birishiba. Nake Iburahīmu agītūura kūu Birishiba. **20** Thuutha wa maūndū macio Iburahīmu agīkinyīrō nī ūhoro, akīrō atīrī, “Milika o nake nīagītē na ciana; nīaciarīre mūrū-wa-nyūkwa Nahoru ciana: **21** Uzu nīwe wa irigithathi, na mūrū wa nyina nī Buzu, na Kemueli (ithe wa Aramu), **22** na Kesedu, na Hazo, na Pilidashu, na Jidilafu, na Bethueli.” **23** Bethueli nīwe watuūkire ithe wa Rebeka. Acio nīo ariū arīa anana Milika aaciariire Nahoru, mūrū wa nyina na Iburahīmu. **24** Thuriya yake, ūrī yetagwo Reuma, o nayo yarī na ariū ake, nīo Teba, na Gahamu, na Tahashu na Maaka.

23 Sara aatūūrire muoyo agīkinyia mīaka igana rīmwe na mīrongo ūrī na mūgwanja. **2** Nake aakuūrīre Kiriathu-Ariba (na nokuo Hebironi), būrūri-inī wa Kaanani; nake Iburahīmu agīthī, agīcakaīra Sara na akīmūrīrīra. **3** Ningī Iburahīmu agīukīra akiuma hau mwīrī wa mūtumia wake warī, agīthī akītarīria Ahiti akīmeera atīrī, **4** “Nīi ndī mūgeni na mūgendi gūkū kwanyu. Nyenderiai handū gūkū ha gūthikana nīgeetha hote gūthika mūtumia wakwa ūrīa ūkuīte.” **5** Nao Ahiti magīcookerera Iburahīmu atīrī: **6** “Mūthuuri üyū, ta tūthikīrīrie. Wee ūrī mūthamaki ūrī hinya gatagatī-inī gaitū. Thika mūtumia waku mbīrīra-inī ūmwe ya iria njega ciitū. Gūtirī mūndū witū ūngūkūgiria mbīrīra ya gūthika mūtumia waku.” **7** Iburahīmu agīukīra akīnamīrīra mbere ya Ahiti, andū acio ene būrūri. **8** Akīmeera atīrī, “Angīkorwo nīmwītikīrite thike mūtumia wakwa-rī, gūthikīrīriei, na mūthaithanīrīre kūrī Efironi mūrū wa Zoharu, **9** nīguo anyenderie ngurunga ya Makipela, ūrīa yake ūrī mūthia-inī wa gūthaka gīake. Mūūriei anyenderie na thogora ūrīa ūmīgana, itūke handū hakwa ha gūthikana gūkū kwanyu.” **10** Nake Efironi ūcio Mūhiti aikarīte thī o hau gatagatī-inī ka andū arīa angī; tondū ūcio agīcookerera Iburahīmu akīguagwo nī Ahiti othe arīa mookite kīhingo-inī gīa itūura ūrī ūrīake. **11** Akīmwīra atīrī, “Aca, mwathī wakwa, thikīrīria; nīndakūhe gūthaka kūu, na nīndakūhe ngurunga ūrī ūrī thīinī wakō. Ndakūhe andū akwa makōnaga. Thika mūtumia waku.” **12** O ūngī Iburahīmu akīnamīrīra

mbere ya andū acio ene būrūri, **13** na akītarīria Efironi andū acio makīiguaga, akīmwīra atīrī, “Itīkīra gūthikīrīria. Nīngūrīha thogora wa gūthaka kūu. Amūkīra mbeeca kuuma kūrī nīi, nīgeetha hote gūthika mūtumia wakwa kūu.” **14** Efironi agīcookerera Iburahīmu atīrī, **15** “Ta thikīrīria, mwathī wakwa; gūthaka kūu kīngiuma cekeri magana mana ma betha, no ūrī, kūu nī kīi gatagatī gaku na nīi? Thiī ūthike mūtumia waku.” **16** Iburahīmu agītīkīra thogora wa Efironi na akīmūthimīra betha iria aagwetete andū a Ahiti othe makīiguaga; cekeri magana mana cia betha cia mūigana wa gūthimo kīa onjorithia. **17** Nī ūndū ūcio, gūthaka kīa Efironi kūu kīarī Makipela hakuū na Mamure-gūthaka na ngurunga ūrī, na mītī yothe ūrīa yarī mīhaka-inī ya gūthaka kūu ikīgarūrīwo **18** Iburahīmu mbere ya Ahiti othe arīa mookite kīhingo-inī gīa itūura ūrī inene. **19** Thuutha wa ūguo, Iburahīmu agīthika Sara mūtumia wake ngurunga-inī ūrī yarī gūthaka-inī kīa Makipela hakuū na Mamure (ūrī ūrī Hebironi), būrūri-inī wa Kaanani. **20** Nī ūndū ūcio gūthaka kūu na ngurunga ūrī yarī kuo ikīgarūrīwo Iburahīmu nī Ahiti ūrī handū ha gūthikanaga.

24 Na ūrī, Iburahīmu aarī mūkūrū na agatindīka mīaka. Nake Jehova nīamūrathimīte maūndū-inī make mothe. **2** Nake akīrīra ndungata ūrīa yarī nene mūcīi-inī wake, o ūrīa yarūgamīrīre indo ciothe iria aarī nacio atīrī, “Ta iga guoko gwaku rungu rwa kīero gīakwa. **3** Ningwenda wīhīte na ūrītwā ūrīa Jehova, o we Ngai wa igūrū na Ngai wa thī, atī ndūgethera mūrū wakwa mūtumia kuuma kūrī airītu a Akaanani aya ndūrūraga thīinī wao, **4** no nīugathīi būrūri-inī wakwa na kūrī andū a nūyūmba iitū, na wethere mūrū wakwa Isaaka mūtumia kūu.” **5** Ndungata ūrī ikiūrīria atīrī, “I mūndū-wa-nja ūcio angīkaarega gūuka na nīi būrūri-inī ūyū? Ngaacookia mūrūguo būrūri ūrīa woimire?” **6** Iburahīmu akīmwīra atīrī, “Menyerera, ndūkanacookie mūrū wakwa kūu! **7** Jehova, o we Ngai wa igūrū ūrīa wandutire kuuma nūyūmba ya baba na kuuma būrūri ūrīa ndaciārīwo na akīnjarīria na akīnjīra na mwīhītwā atīrī, ‘Rūciaro rwaku nīngarūhe būrūri ūyū’ we nīwe ūgaatūma mūraika wake mbere yaku nīguo ūkoonera mūrū wakwa mūtumia kuuma kūu. **8** Mūndū-wa-nja ūcio angīkaarega gūuka nawe-rī, ndūkoohwo nī mwīhītwā ūyū wakwa; no ndūkanacookie mūrū wakwa kūu.” **9** Nī ūndū ūcio ndungata ūrī ūkīga guoko kwayo rungu rwa kīero kīa Iburahīmu ūcio mwathī wayo,

na ikihiita na mwihitwa harí we kuringana na ūhoro ūcio. **10** Ndungata iyo īgīcooka ikiyoa ngamīra ikumi cia mwathi wayo na ikiumagara ikuite mithemba yothe ya indo njega kuuma kūrī mwathi wayo. īgīthī īgīkinya itūura rīria Nahoru aatūuraga mwena wa gathigathini-ithūiro wa Mesopotamia. **11** Nayō īgītūma ngamīra ikome nya ya itūura hakuhī na gīthima kīa maaī; kwarī kīhwaī-inī rīria andū-a-nja maathiiaga gūtaha maaī. **12** īgīcooka ikihooya, īkiuga atīri, “Wee Jehova, Ngai wa Iburahīmu mwathi wakwa, tūma ngaacīre ūmūthī na ūtuge mwathi wakwa Iburahīmu. **13** Rora, ndūgamīte haha gīthima-inī kīa maaī, nao airītu a ene itūura nī maroka gūtaha maaī. **14** Kūrotuīka atīri, atī rīria ndīrīra mūirītu atīri, ‘Ndakūhooya, he ndigithū yaku nyue maaī,’ nake oige atīri, ‘Nyua na nīngūtahīra o na ngamīra ciaku,’ reke ūcio atuīke nīwe ūtthuūrīre ndungata yaku Isaaka. Na ūndū ūcio ūtūme nī menye atī nītugīte mwathi wakwa.” **15** Ītanarīkia kūhooya-rī, Rebeka agīuka akuuīte ndigithū kiande-inī. Aarī mūirītu wa Bethueli mūrū wa Milika, ūrīa warī mūtumia wa Nahoru mūrū wa nyina na Iburahīmu. **16** Mūirītu ūcio aarī mūthaka mūno, mūirītu gathirange; gūtirī mūndū mūrūme wakomete nake. Agīkūrūka gīthima-inī kīa maaī, akīyūria ndigithū yake maaī, agīcooka akīambata rīngī. **17** Nayō ndungata iyo ikihiha ikihamūtūnge, na ikiwīra atīri, “Ndagūthaitha, he tūtū tūnini twa kūnyua kuuma ndigithū-inī yaku.” **18** Nake agīcooka atīri, “Mwathi wakwa, nyua,” nake akīruta ndigithū mūtwe na ihenya, akīmīnyiita na moko, na akīmūhe maaī. **19** Na aarīkia kūmūhe maaī ma kūnyua, agīcooka akiuga atīri, “Nīngūtahīra ngamīra ciaku, o nacio o nginya ciiganie kūnyua.” **20** Agīkīonoreria maaī marīa maarī ndigithū yake mūharatī-inī na ihenya, agīcooka agīteng’era gīthima-inī gūtaha maaī mangī, agītaha ma kūigana ngamīra ciake ciothe. **21** Mūndū ūcio akīmwīrorera atekwaria, nīguo amenye kana Jehova nīagacīrithītie rūgendo rwake kana ndaaraūgacīrithītie. **22** Rīria ngamīra ciarīkirie kūnyua maaī-rī, mūndū ūcio akīruta gīcūhī kīa iniūrū gīa thahabu kīa ūritū wa nuthu cekeri, na bangiri igīri cia thahabu cia ūritū wa cekeri ikumi, akīmwīkira. **23** Agīcooka akīmūuria atīri, “Wee ūrī mwarī wa ū? Ndagūthaitha ta njīra atīri, mūcī gwa thoguo-rī, he handū tūngīrarīrīra?” **24** Nake akīmūcookeria atīri, “Nī ndī mwarī wa Bethueli, mūrī ūrī Milika aaciārīre Nahoru.” **25** Ningī akīmwīra atīri, “Tūrī na

riya na nyeki nyingī, o na handū wee ūngīrarīrīra.” **26** Mūndū ūcio akiinamīrīra thī, akīhooya Jehova, **27** akiuga atīri, “Jehova arogaathwo, o we Ngai wa Iburahīmu mwathi wakwa, o ūcio ūtātigīte kuonania ūtugi na wīhokeku wake kūrī mwathi wakwa. Hakwārī, Jehova nīandongoretie rūgendo-inī, akanginyia kwa andū a nyūmba ya mwathi wakwa.” **28** Nake mūrītu ūcio agīteng’era, agīthī akīhe andū a nyūmba ya nyina ndeto icio. **29** Na rīrī, Rebeka aarī na mūrū wa nyina wetagwo Labani, nake akiumagara ahiūhīte, agīthī kūrī mūndū ūcio hau gīthima-inī kīa maaī. **30** Rīria onire gīcūhī kīa iniūrū na bangiri irī moko-inī ma mwarī wa nyina, na aigua Rebeka akiuga ūrī mūndū ūcio aamwīrīte-rī, agīthī kūrī mūndū ūcio, akīmūkora arūgamīte harī ngamīra ciake hakuhī na gīthima kīa maaī. **31** Akīmwīra atīri, “Ūka tūthī mūcī, wee ūrathimītwo nī Jehova. Ūrūgamīte haha nya nīkī? Nīhaarīrie nyūmba yaku na handū ha ngamīra.” **32** Nī ūndū ūcio mūndū ūcio agītoonya nyūmba, nacio ngamīra ikīaūrwo mīrigo. Ngamīra ikīreherwo riya na nyeki, nake mūndū ūcio na andū arīa aarī nao makīreherwo maaī ma gwīthamba magūrū. **33** Ningī akīreherwo irio, nowe akiuga atīri, “Nī ndīngīrīra, itambīte kūmwīra ūndū ūrī ūndehete gūkū.” Nake Labani akīmwīra atīri, “Gītwīre.” **34** Nake agīkiuga atīri, “Nī ndī ndungata ya Iburahīmu.” **35** “Jehova nīarathimīte mwathi wakwa mūno, na nī atongete mūno. Nīamūheete ng’ondu na ng’ombe, betha na thahabu, ndungata cia arūme na cia andū-a-nja, na ngamīra o na ndigiri. **36** Nake Sara mūtumia wa mwathi wakwa nīamūciārīre kīmwana arī o mūkūrū, nake nīakīheete indo ciake ciothe. **37** Nake mwathi wakwa agītūma ndīhīte akīnjīra atīri, ‘Ndūkanethere mūriū wakwa mūtumia kuuma kūrī airītu a Akaanani, a gūkū būrūri ūyū ūdūrūraga, **38** no ūthī kūrī nyūmba ya baba na kūrī mūhīrīga wakwa, na ūrūtīre mūriū wakwa mūtumia kuo.’ **39** “Ningī ngīrīria mwathi wakwa atīri, ‘I mūndū-wa-nja ūcio angīrega gūkū ka na nī?’ **40** “Nake akīnjookeria atīri, “Jehova ūrī ndūire thiīaga mbere yake, nīagatūma mūraika wake athīrī nawe, na atūme rūgendo rwaku rūgaacīre, nīgeetha ūkaarutīra mūriū wakwa mūtumia kuuma kūrī mūhīrīga wakwa na kuuma kūrī andū a nyūmba ya baba. **41** Ningī wathiī kūrī mūhīrīga wakwa-rī, nīukohorwo kuuma kūrī mwihītwa wakwa; o na mangīkaarega kūmūnengerana kūrī we, nīukohorwo kuuma kūrī mwihītwa ūcio wakwa.” **42** Agīthī na mbere, akiuga atīri, “Ūmūthī

rīrīa nginyire gīthima-inī kīa maaī, njugire atīrī, ‘Wee Jehova Ngai wa Iburahīmu mwathi wakwa, ūngīenda, ndagūthaitha, gaacīrithia rūgendo rūrū njūkīte. **43** Ta kīone, nūngīi haha gīthima-inī kīa maaī; mūirītu angūka gūtaha maaī na niī ndīmwīre atīrī, “Itīkīra nyue tūū tūnini kuuma ndīgīthū-inī yaku,” **44** nake angīnjīira atīrī, “Nyua na nīngūtahīra ngamīira ciaku o nacio,” nīagītuīke nīwe mūndū-wa-nja ūrīa Jehova athuuīre mūriū wa mwathi wakwa.’ **45** ‘Itanarīkīa kūhooya ūguo na ngoro-rī, Rebeka oka arī na ndīgīthū yake kīande. Nake aikūrūka gīthima-inī kīa maaī, aataha maaī na niī ndamwīra atīrī, ‘Ndagūthaitha he maaī nyue.’ **46** ‘Aaruta ndīgīthū yake kīande o naihenya anjīira atīrī, ‘Nyua, na nīngūnyuithia o na ngamīira ciaku.’ Nī ūndū ūcio ndanyua maaī na ahe ngamīira o nacio. **47** ‘Na niī ndamūtūria atīrī, ‘Ūrī mwarī wa ū?’’ Nake anjookeria atīrī, ‘Ndī mwarī wa Bethueli mūrū wa Nahorū, ūrīa Milika aamūciarīre.’ ‘Na niī ndakīmwīkīra gīcūhī iniūrū, na bangiri moko, **48** ndacooka ndainamīrīra ndahooya Jehova. Ndagatha Jehova, o we Ngai wa Iburahīmu mwathi wakwa, ūrīa ūndongoretie na njīra ūrīa njagīrīru nyonere mūrū wa mwathi wakwa mwarī wa mūrū wa mūrū wa nyina nake. **49** Na rīrī, angīkorwo nī mūkuonania ūtugi na wīhokeku kūrī mwathi wakwa, njīrīai; na angīkorwo tīguo, mūnījīre nīgeetha na niī menyē na kūrīa ngūrora.’ **50** Labani na Bethueli agīcooka atīrī, “Ūndū ūyū uumīte kūrī Jehova; ithū ūngīgīkwīra atīa? **51** Rebeka nīwe ūyū; muoe mūthīi agatūike mūtumia wa mūrū wa mwathi waku, o ta ūrīa Jehova oīgīte.” **52** Rīrīa ndungata ya Iburahīmu yaiguire ūrīa moigire, ikīnamīrīra, īgīturumithia ūthīi wayo thī mbere ya Jehova. **53** Ningī ndungata īyo ikīrūta thahabu, na mathaga ma betha na nguo, na īgīcihe Rebeka; īgīcooka ikīhe Labani mūrū wa nyina, o na nyina, iheo cia goro. **54** Ndungata īyo na andū arīa yarī nao makīrīa na makīnyua, na makīraara kū ūtukū ūcio. Na rīrīa mookīrire mūthenya ūyū ūngī rūcīmī tene, īkiuga atīrī, “Rekei ndīthīire kūrī mwathi wakwa.” **55** No Labani mūrū wa nyina na mūrītu, o na nyina, makiuga atīrī, “Rekei mūrītu ūyū aikare na ithū ta matukū ikīmī; mūcooke mūthīi.” **56** No yo ikīmeera atīrī, “Tigai kūngīria thiī, kuona atī Jehova nīagācīrīthītie rūgendo rwakwa. Rekei ndīthīire kūrī mwathi wakwa.” **57** Nao makiuga atīrī, “Rekei twīte mūrītu tūmūūrie ūhoro ūcio.” **58** Nī ūndū ūcio magītīta Rebeka, makīmūtūria atīrī, “Nīūgūthīi na mūndū

ūyū?” Nake akiuga atīrī, “Nīūgūthīi.” **59** Nī ūndū ūcio magītīkīria Rebeka mwarī wa nyina ūcio ethīire, hamwe na mūmūrōri, na ndungata ya Iburahīmu na andū ake. **60** Nao magīkīrathīma Rebeka makīmwīra atīrī, “Mwarī wa maitū, ūroingīha ūtuīke nyina wa ngīri maita ngīri, naruo rūciaro rwaku rūroigwatīra ihingo cia thū ciao.” **61** Nake Rebeka na ndungata ciake, cia andū-a-nja, makīhaarīria na makīhaica ngamīira, na magīthīi na mūndū ūcio. Nī ūndū ūcio ndungata īyo ikīoya Rebeka īgīthīira. **62** Na rīrī, Isaaka nīoimīte Biri-Lahai-Roi, nī ūndū aatūūraga Negevu. **63** Hwa-inī ūmwe-rī, nīathīire na kū ūgūndū-inī aagecūūranganie, na aatiira maitho, akīona ngamīira ciūkīte. **64** O nake Rebeka agītiira maitho akīona Isaaka. Akīuma ngamīira igūrū, **65** na akīuria ndungata īyo atīrī, “Mūndū ūrīa ūrī kūrī ūgūndū ūroka gūtūtūngā ūnū?” Ndungata īyo īgīcooka atīrī, “Nī mwathi wakwa.” Nake Rebeka akīoya taama wake akīhumbīra. **66** Nayo ndungata īyo ikīira Isaaka ūrīa wothe yekīte. **67** Nake Isaaka agītoonyia Rebeka hema-inī ya nyina Sara, akīmūhīkīa. Nī ūndū ūcio agītūka mūtumia wake, na akīmwenda; nake Isaaka akīhoorerio ihooru rīa gīkuū kīa nyina.

25 Thuutha ūcio Iburahīmu nī aahikīrie mūtumia ūngī, wetagwo Ketura. **2** Nake akīmūciarīra arīu atandatū, na nīo Zimirani, na Jokishani, na Medani, na Midiani, na Ishibaku na Shua. **3** Jokishani nīwe warī ithe wa Sheba na Dedani; nacio njīaro cia Dedani nīcio ciārī Aashuri, na Aletushi na Aleumi. **4** Nao arīu a Midiani maarī Efa, na Eferi, na Hanoku, na Abida na Elidaha. Acio othe maarī njīaro cia Ketura. **5** Nake Iburahīmu akīgaīra Isaaka indo ciothe irīa arī nacio. **6** No arī o muoyo-rī, akīhe arīu a thuriya ciake iheo, agīcooka akīmeherānīria na mūrū Isaaka magīthīi na kū ūbūrūri wa irathīro. **7** Mīaka yothe ūrīa Iburahīmu aatūūrire muoyo yarī mīaka igana ūmīwe na mīrongo ūngwanja na itano. **8** Iburahīmu agītūkana na agīkūa arī mūthuuri mūniaru, arī ūkūrū na akaingīhīa mīaka, agīthīkwo hamwe na andū ao arīa maakuīte. **9** Nao arīu ake, Isaaka na Ishumaeli, makīmūthīkīa ngurunga-inī ya Makipela hakuhī na Mamure, gīthaka-inī kīa Efironi mūrū wa Zoharu ūrīa Mūhīti, **10** gīthaka kīrīa Iburahīmu aagūrīte kuuma kūrī Ahiti. Hau nīho Iburahīmu aathīkīro hamwe na Sara mūtumia wake. **11** Thuutha wa gīkuū kīa Iburahīmu-rī, Ngai nīarathīmire mūrū Isaaka ūrīa watūūraga hakuhī na Biri-Lahai-Roi. **12** Ūyū nīguo ūhoro wa Ishumaeli

mūrū wa Iburahīmu, ūrīa waciāfirwo Iburahīmu nī Hagari ūrīa Mūmisiri, ndungata ya Sara. 13 Maya nīmo marīitwa ma ariū a Ishumaeli, maandikītво kūringana na ūrīa maarūmanīrīire gūciarwo: Irigithathi rīa Ishumaeli rīarī Nebaiothu, rīkarūmīrīrwo nī Kedari, na Adubeeli, na Mibisamu, 14 na Mishima, na Duma, na Masa, 15 na Hadadi, na Tema, na Jeturu, na Nafishu, na Kedema. 16 Acio nīo maarī ariū a Ishumaeli, na macio nīmo marīitwa ma aathani ikūmi na eerī a mīhīriga yao kūringana na kūrīa maatūrūraga na kambī ciao.

17 Mīaka yothe ūrīa Ishumaeli aatūrīre muoyo yarī mīaka igana rīmwē na mīrongo ītatū na mūgwanja. Agīcooka agītuīkana agīkua, na agīthikwo hamwe na andū ao arīa maakuīte. 18 Njiaro cia Ishumaeli igītūura kuuma Havila nginya Shuri, gūkuhī na mūhaka wa Misiri werekeire būrūri wa Ashuri. Nao magītūura na rūmena na ariū arīa angī othe a ithe wao. 19 Üyū nīguo ūhoro wa Isaaka mūrū wa Iburahīmu. Iburahīmu nīwe waciārire Isaaka, 20 nake Isaaka aarī na mīaka mīrongo īna ūrīa aahikirie Rebeka, mwari wa Bethueli ūrīa Mūsuriata wa Padani-Aramu, na aarī mwari wa nyina na Labani ūrīa Mūsuriata. 21 Isaaka agīthaitha Jehova nī ūndū wa mūtumia wake tondū aarī thaata. Nake Jehova akiīgua mahooya make, na Rebeka mūtumia wake akīgīa nda. 22 Natuo twana tūu tūkīgianīra kūu nda yake, nake akīfūria atīrī, “Ündū üyū ūrekīka kūrī nīi nīkī?” Nī ūndū ūcio agīthīi gūtūuria ūhoro harī Jehova. 23 Nake Jehova akīmwīra atīrī, “Ndūrīrī igīrī irī nda yaku, na andū a mīthemba ūrī kuuma nda yaku nīmagatigithanio; gīthembā kīmwe nīgīgakīria kīrīa kīngī hinī, na ūrīa mūkūrū nīagatungatīra ūrīa mūnīni.” 24 Na ūrīa ihinda rīake rīakinyire rīa gūciara, agīkorwo nī tūhī twa mahatha aarī natuo nda. 25 Karīa kaambire gūciarwo kaarī gatune na mwīrī wako wothe wahaanaga ta nguo ya maguoya; tondū ūcio magīgatua Esaū. 26 Thuutha ūcio mūrū wa nyina agīciarwo guoko gwake kūnyīitīte ndiira ya Esaū; tondū ūcio agītuuo Jakubu. Isaaka aarī na mīaka mīrongo ītandatū ūrīa Rebeka aaciārire twana tūu. 27 Natuo tūmwana tūu tūgīkūra, nake Esaū agītuīka mūguūmi mūūgī, mūndū wa werū, no Jakubu aarī mūndū mūhooreri, waikaraga hakuhī na mūcīi. 28 Isaaka eendete Esaū tondū nī eendete nyama cia ūguūmi, no Rebeka eendete Jakubu. 29 Mūthenya ūmwē Jakubu nīarugaga gītoero kīa ndengū ndune, nake Esaū agīkua kuuma werū-inī ahūtī mūno. 30 Akīrīa Jakubu atīrī, “Ta he gītoero kū ūraruga! Ndī mūhūtu

mūno!” (Nīkīo gīatūmire acooke gwītwo Edomu.) 31 Jakubu akīmūcookeria atīrī, “Ambe ūnyenderie ūrigithathi waku!” 32 Nake Esaū akiuga atīrī, “Ngirī gūkua, ūrigithathi ūyū ūkaang’una na kī?” 33 No Jakubu akīmwīra atīrī, “Ambe wīhīte kūrī nī.” Nake akīlhīta na mwīhīta, akīenderia Jakubu ūrigithathi wake. 34 Nake Jakubu akīhe Esaū mūgate na gītoero kīa ndengū. Nake akīrīa na akīnyua, agīcooka agīkīra agīthīira. Tondū ūcio Esaū akīnyarara ūrigithathi wake.

26 Na rīrī, nī kwagīire ng’aragu ūngī būrūri-inī ūcio, tīga ūrīa ya mbere ya hīndī ya Iburahīmu, nake Isaaka agīthīi Gerari kūrī Abimeleku mūthamaki wa Afilisti. 2 Jehova akiumīrīra Isaaka, akīmwīra atīrī, “Ndūgaikūrūke ūthīi Misiri; tūūra būrūri o ūrīa ndīrīkwīra ūtūure. 3 Ikara būrūri-inī ūyū kwa ihinda, na nīngūkorwo hamwe nawe na nīngūkūrathīma. Nīngūkorwo nīwe na njiaro ciaku ngūhe mabūrūri maya mothe na hīngie mwīhīta ūrīa ndehītire kūrī thogou Iburahīmu. 4 Nīngatūma njiaro ciaku cīngīhe ta njata cia matu-inī na nīngamahe mabūrūri maya mothe, na nī ūndū wa rūciāro rwaku, ndūrīrī ciōthe cia thī nīkarathīmwo, 5 tondū Iburahīmu nīanjathīkīire na akīrūmia ūrīa ndendaga, akīrūmīrīra maathani makwa, na matuīro makwa ma kūrūmīrīrwo, na mawatho makwa.” 6 Nī ūndū ūcio Isaaka agīkīra o kū Gerari. 7 Rīrīa andū a kūu maamūrīrie ūhoro wa mūtumia wake-rī, we akiuga atīrī, “Nī mwari wa baba,” tondū nietigīrire kuuga, “Nī mūtumia wakwa.” Eeciīrīrie atīrī, “Andū a gūkū mahota kūnjūraga nī ūndū wa Rebeka, tondū aarī mūthaka.” 8 Na thuutha wa Isaaka arikītie gūkara kūu kahinda karaihu-rī, Abimeleku mūthamaki wa Afilisti nīacūthīrīrie nja na ndirīca, nake akīona Isaaka akīhambata mūtumia wake Rebeka. 9 Nī ūndū ūcio Abimeleku agītūmanīra Isaaka, akīmūuria atīrī, “Ti-itherū ūyū nī mūtumia waku! Nī kīi gīatūmire uuge atī, ‘Üyū nī mwari wa baba?’” Isaaka akīmūcookeria atīrī, “Tondū ndecīrīrie ndahota kūūragwo nī ūndū wake.” 10 Nīngī Abimeleku akīmūuria atīrī, “Nī atīa ūguo ūtwikīte? I mūndū mūrūme ūmwē wa gūkū angīrakorirwo akomete na mūtumia waku, nawe ūgītūme tūnyīitwo nī ihītīa?” 11 Nī ūndū ūcio Abimeleku akīrūta watho kūrī andū othe, akiuga atīrī, “Mūndū o na ūrīkū ūngīthīnīa mūndū ūyū kana mūtumia wake no kūūragwo akooragwo.” 12 Nake Isaaka akīhaanda irio būrūri ūcio, na mwaka o ro ūcio akīgetha maita igana, tondū Jehova nīamūrathīmire.

13 Nake Isaaka agítonga, naguo ūtonga wake ūgithii o ūkíngihaga o nginya agítonga mûno. 14 Aarí na ndúuru nyingí cia mbüri na cia ng'ombe, na ndungata nyingí, o nginya Afilisti makímüiguíra ūiru. 15 Tondú ūcio, ithima iria ciathe ndungata cia ithe cienjete híndí ya ithe Iburahímu-rí, Afilisti magícithika, magícivúria tíri. 16 Ningí Abimeleku akíra Isaaka atíri, “Ükíra ūthíi, ūtweherere, tondú níügíté na hinya mûno gütükíra.” 17 Ní ūndú ūcio Isaaka agíthaama, akíehera kúu, agíthíi kwamba hema Gítumba-iní kíá Gerari, na agítüura kuo. 18 Isaaka agíthikúria ithima iria cienjetwo híndí ya ithe Iburahímu, o icio Afilisti maathikíte thuutha wa Iburahímu gükua, na agíciita maríitwa o maría ithe aacihete. 19 Na ríri, ndungata cia Isaaka nícienjire kíu gítumba-iní na igíkora gíthima kíá maaí mega kuo. 20 No ríri, aríithi a Gerari makínegenania na aríithi a Isaaka, makímeera atíri, “Maaí maya ní maitíl!” Nake agítiita gíthima kíu Esekú, tondú nímakaranarie nake. 21 Ningí ndungata icio ciakte ikíenja gíthima kíngí, no-o nakio makínegenaníria, nake Isaaka agígiita Sitina. 22 Nake agíthaama kúu, agíthíi akíenja gíthima kíngí, na matianegenanirie na mündü. Nake agígiita Rehobothu, akiuga atíri, “Ríu Jehova níatüheet üikaro müiganu, na nítügüttheeremera büruri-iní ūyú.” 23 Agícooka akíuma kúu, agíthíi Birishiba. 24 Ütukú ūcio aakinyire kúu, Jehova akímuumírra, akímwíra atíri, “Ní nií Ngai wa thoguo Iburahímu. Ndúkanetigíre, tondú ndí hamwe nawe; níngükúrathima na nyingíhie njiaro ciaku ní ūndú wa Iburahímu ndungata yakwa.” 25 Isaaka agíaka kígongona kúu, na agíkaíra ríitwa ríá Jehova. Akíamba hema yake o kúu, nacio ndungata ciakte ikíenja gíthima o kuo. 26 Híndí ýo Abimeleku agíthíi kúrí Isaaka oimíte Gerari, marí na Ahuzathu ūrúa wamütaaraga, na Fíkolu münene wa ita ciakte. 27 Isaaka akímooria atíri, “Muoka kúrí níi níkí, kuona atí nímwathüürire na mükínyingata?” 28 Nao makímücookeria atíri, “Nítuonete hatarí nganja atí Jehova arí hamwe nawe, na ní ūndú ūcio tuoiga atíri, ‘Ní kwagíriire tígíe na mwihítwá wa üiguano gatagatí gaití’: ii, gatagatí gaití nawe. Reke tígíe na kírikáníro nawe, 29 atí ndúgatwíka üürü, o ta ūrúa o na ithuí tütäagüthíinirie, no híndí ciathe twagwíkaga wega, na tígíkumagaria ūthíi na thayú. Na ríu nírathimítwo ní Jehova.” 30 Isaaka akímarugithíria iruga, nao makíria na makínya. 31 Múthenya ūyú ūngí, rüciiní tene, andú acio na Isaaka makühhítaníra mwihítwá

mündü na ūrúa ūngí. Isaaka agícooka akímoimagaria, magíthíira, makímütiga na thayú. 32 Múthenya o ro úcio maathiire, ndungata cia Isaaka igíuka, ikímwíra ühoro wa gíthima kírúa cienjete, ikiuga atíri, “Nítwakinyíra maal!” 33 Nake agítiita gíthima kíu Shiba, na nginya ūmúthí itüüra ríu rítüüraga ríitágwo Birishiba. 34 Esaú aakinyia míaka mírongo ína, akíhikia Judithi mwári wa Beeri ūrúa Múhiti, o na ningí akíhikia Basemathu mwári wa Eloni ūrúa Múhiti. 35 Nao magítuíka kíhumo gíá kíeha kúrí Isaaka na Rebeka.

27 Rírá Isaaka aakúrire na maitho make makíaga hinya ūndú atangíahotire kuona-rí, agítúmaníra Esaú müríi wake ūrúa mükürü, akímwíra atíri, “Múrú wakwa.” Nake Esaú akímücookeria atíri, “Nií ūyú haha.” 2 Isaaka akímwíra atíri, “Ríu nií ndí mükürü na ndíti múthenya ūrúa ingíkua. 3 Ríu-rí, oya indo ciaku cia ūguími; üta na mígúi yaku, na uumagare ūthíi werú-iní ükanguímiré nyamú cia gíthaka. 4 Thondekera irio njega iria nyendete na ündeheré ndíe, nígeetha ngúrathime na kírathimo gíakwa itanakua.” 5 Na ríri, Rebeka agíkorwo níathíkíriie Isaaka akíhe müríi Esaú ühoro úcio. Na rírá Esaú aathíire werú-iní kíguíma nyamú níguo amíinükíe-rí, 6 Rebeka akíira müríi Jakubu atíri, “Ní ndaigua thoguo akíira Esaú mürú wa nyükwa atíri, 7 ‘Ndehere nyamú ya kíguíma na üthondekere irio njega ndíe, nígeetha ngúrathime na kírathimo gíakwa ndí mbere ya Jehova itanakua.’ 8 Ríu, wee mürú wakwa-rí, thíkíriiria wega na wíke ūrúa ngíkwíra: 9 Thií rúuru-iní rwa mbüri ündeheré tüüri twíri twa mbüri türúa twega biú, níguo thondekere thoguo irio njega, o ta ūrúa endaga ithondekwo. 10 Ücooke úcioe ücitwaríre thoguo aríe nígeetha akírathime na kírathimo gíake atanakua.” 11 No Jakubu akíira nyina Rebeka atíri, “Esaú mürú wa maitú ní wa mwírú ūrúa guoya, na mwírú wakwa ndírú guoya. 12 Ií baba angíihaambata? Ingíonekana ngímüheenia na níi ndíreherere kírumi handú ha kírathimo.” 13 Nyina akímwíra atíri, “Múrú wakwa, reke kírumi kíu kínjookerere, wee íka o ūrúa ndírakwíra; thií ündeheré tüüri tüü.” 14 Ní ūndú ūcio Jakubu agíthíi, akígiíra tüüri, na agítürehere nyina, nake agíthondéka irio njega o ta iria ithe eendete. 15 Ningí Rebeka akíoya nguo iria ciarí njega cia Esaú müríi wake ūrúa mükürü iria aarí nacio nyümába agícihumba Jakubu müríi wake ūrúa münini. 16 Agícooka akíhumbíra moko make na ngingo kúrúa gütáarí guoya na njüüa cia

tūuri tūu. 17 Agīcooka akīnengera Jakubu mūriū wake irio icio ciarī njega na mūgate ūria aathondekete. 18 Nake Jakubu agīthīi kūrī ithe, akiuga atīrī, "Baba." Nake Isaaka agīcooka atīrī, "Niī ūyū, mūrū wakwa; wee nīwe ū?" 19 Jakubu akīira ithe atīrī, "Nī niī Esaū mūriū waku wa irigithathi. Njikīte o ta ūria ūnjūriire. Ndagūthaitha wītiire ūrē nyama imwe cia ūguīmi wakwa nīgeetha ūndathime na kīrathimo gīaku." 20 Nake Isaaka akīuria mūriū atīrī, "Mūrū wakwa, kaī waciona narua atīa?" Nake akīmūcookeria atīrī, "Nī tondū Jehova Ngai waku nīaheire ūhootani." 21 Ningī Isaaka akīira Jakubu atīrī, "Ta ūka hakuhī mūrū wakwa, nīguo ngūhambate menye kana ti-therū nīwe Esaū mūrū wakwa kana tiguo." 22 Nī ūndū ūcio Jakubu agīkuhīriira ithe Isaaka, nake akīmūhambata, akiuga atīrī, "Mūgambo nī wa Jakubu, no moko nī ma Esaū." 23 Na ndaigana kūmūkūrana tondū moko make maarī na guoya ta ma mūrū wa nyina Esaū; nī ūndū ūcio akīmūrathima. 24 O rīngī akīmūuria atīrī, "Ti-therū nīwe mūrū wakwa Esaū?" Nake agīcooka atīrī, "Lī nī niī." 25 Agīcooka akīmwīra atīrī, "Mūrū wakwa ndehere nyama imwe cia ūguīmi waku ndīe nīgeetha ngūrathime na kīrathimo gīaku." Jakubu akīmūrehera nake akīrī, na akīmūrehera ndibei na akīnyua. 26 Ningī ithe Isaaka akīmwīra atīrī, "Mūrū wakwa, ūka haha ūmumunye". 27 Nake agīthīi harī we na akīmūmumunya. Rīrīa Isaaka aiguire kīheera kīa nguo ciale, akīmūrathima, akiuga atīrī, "Hī, kīheera kīa mūrū wakwa nī ta kīheera gīa gīthaka kīrīa kīrathimītwo nī Jehova. 28 Ngai arokūhe ime rīa igūrū o na ūnoru wa thī, na ūingī wa ngano na wa ndibei ya mūhīhano. 29 Ndūrīrī irogūtungatagīra nayo mīhīrīga ya andū ikūinamagīrīre. Tuīka mwathī wa ariū a thoguo, nao ariū a nyūkwa marokūinamagīrīra. Aria mangīkūruma na kīrumi marocookerero nīkī, nao aria magaakūrathima marorathimagwo." 30 Na rīrī, Isaaka aarīka kūmūrathima na Jakubu aarīka kuuma harī ithe o ro ūguo-rī, mūrū wa nyina Esaū agīuka kuuma kūguīma. 31 O nake agīthondeka irio njega na agīcirehere ithe. Agīcooka akīmwīra atīrī, "Baba, wītiire ūrē nyama imwe cia ūguīmi wakwa nīgeetha ūndathime na kīrathimo gīaku." 32 Nake ithe Isaaka akīmūuria atīrī, "We nīwe ū?" Nake akīmūcookeria atīrī, "Nī niī Esaū, mūrū waku wa irigithathi." 33 Isaaka agīkīnaina mūno akīuria atīrī, "Nūū ūcio ūngī ūkūguīmīte, na andehera nyama? Ndacīrī o ro rīu ūtanooka, na ndamūrathima, na ti-therū nī

mūrathime." 34 Rīrīa Esaū aiguire ciugo cia ithe, agītumūka na kīrīro kīnene na kīa ruo, akīira ithe atīrī, "Ndaathima! O na niī baba ndaathimal!" 35 No ithe akīmwīra atīrī, "Mūrū wa nyūkwa okire na wara, aheenia, na oya kīrathimo gīaku." 36 Esaū akiuga atīrī, "Gīthī nī ma nīkīo etagwo Jakubu? Arī kūūheenia maita maya meerī, nīoire ūrigithathi wakwa, na rīu nīoya kīrathimo gīakwa!" Agīcooka akīuria ithe atīrī, "Ndūnandigīria kīrathimo o na kīmwe?" 37 Isaaka agīcookeria Esaū atīrī, "Ndīmūtuire mwathī waku na andū ao othe ndaamatua ndungata ciale, na ndamūhe ngano na ndibei ya mūhīhano imūtūragie. Nī ūndū ūcio nī atīa ingīhota gūgūkīra, mūrū wakwa?" 38 Esaū akīuria ithe atīrī, "Baba, ndūrī na kīrathimo o na kīmwe ūndigīrie? Ndaathima o na niī, baba!" Na hīndī iyo Esaū akīrīra anīrīre. 39 Nake ithe Isaaka akīmūcookeria atīrī, "Wee ūgaatūrīraga kūrīahu na ūnoru wa thī, kūrīahu na īme rīrīa rīumaga igūrū. 40 Ūgaatūrīrago nī rūhīu rwa njora na nīūgatungataga mūrū wa nyūkwa. No rīrī, rīrīa ūkaaremwo nīgūkīrīrīra-rī, nīūkeruta icooki rīake ngingo, ūrīte." 41 Esaū agīthūrīra Jakubu nī ūndū wa kīrathimo kīu aaheirwo nī ithe. Nake akiuga na ngoro atīrī, "Matukū ma gūcākāra baba makīrī gūkīnya; maathira nīguo ngooraga mūrū wa maitū Jakubu." 42 Rīrīa Rebeka eerirwo ūrīa Esaū mūriū ūcio wake mūkūrū oigīte, agītūmanīra Jakubu mūriū wake ūrīa mūnīni, akīmwīra atīrī, "Esaū mūrū wa nyūkwa arehooreria marakara na gwīciaria ūrīa egūkūrīraga. 43 Rīu mūrū wakwa-rī, īka o ūrīa ngūkūwīra. Thīi o ro rīu ūrīre Harani, kwa mūrū wa maitū Labani. 44 Nawe ūikare nake kwa ihinda nginya mangūrī ma mūrū wa nyūkwa mahūahūe. 45 Rīrīa mūrū wa nyūkwa agaatioga gūkūrakārīra, na ariganīrwo nī ūrīa wamwīkire-rī, nīngagūtūmanīra ūcooke mūcīi. Ingīkīrīwo nī inyuī mūrī eerī mūthenya o ro ūmwe nīkī?" 46 Ningī Rebeka akīira Isaaka atīrī, "Nīogetio nī mūtūrīre nī ūndū wa andū-a-nja aya a Ahiti. Jakubu angīlīkania kuuma kūrī andū-a-nja aya a Ahiti a būrūri ūyū-rī, ta andū-a-nja aya Esaū ahīkītie-rī, hatirī bata wa gūtūura muoyo."

28 Tondū ūcio, Isaaka agītā Jakubu akīmūrathima na akīmwītha, akīmwīra atīrī, "Ndūkanahikie mūndū-wa-nja wa kuuma gūkū Kaanani. 2 Ūkīra ūthīi Padani-Aramu, kwa nyūmba ya Bethueli ithe wa nyūkwa. Wīcarīrie mūtumia kuuma kūrī airītu a Labani, mūrū wa nyina na nyūkwa. 3 Ngai Mwene-

Hinya-Wothe arokūrathima na atūme ūciarane mūno na ūingīhe o nginya ūgaatuïka rūrīrī rwa andū aingī. **4** Ngai arokūhe kīrathimo kīrīa aaheire Iburahīmu hamwe na njiaro ciaku, nīgeetha wīgwatīre būrūri ūyū ūratūura rīu ūrī ta mūgeni, o būrūri ūyū Ngai eerīire Iburahīmu.” **5** Isaaka akīrīa Jakubu athīi, nake agīthīi Padani-Aramu kwa Labani mūrū wa Bethueli ūrīa Mūsuriata, mūrū wa nyina na Rebeka, nyina wa Jakubu na Esaū. **6** Na rīrī, Esaū nīamenyire atī Isaaka nīarathimīte Jakubu na akamūtūma Padani-Aramu akahikanie kuo, na atī rīrīa aamūrathimire nīamwathire, akīmwīra atīrī, “Ndūkanahikie mūndū-wa-nja wa kuuma gūkū Kaanani.” **7** O na akīmenya atī Jakubu nīathīkīire ithe na nyina na nīathīite Padani-Aramu. **8** Ningī Esaū agīkūrana atī andū-a-nja acio a Ahiti matiakenagia ithe, Isaaka; **9** nī ūndū ūcio, agīthīi gwa Ishumaeli na akīhikia Mahalathu, mwarī wa nyina na Nebaiothu, mūirītu wa Ishumaeli mūriū wa Iburahīmu, akīmuongerera harī atumia aria angī aari nao. **10** Jakubu oima Birishiba aathiire erekeire Harani. **11** Na aakinya handū hana-rī, akīraarīrīa ho tondū riūa nī rīathūte. Akīoya ihiga rīmwe hau, agītīira narīo mūtwe nīguo akome. **12** Nake akīroota, akīona ngathī iiturumīte thī, na mūthia wayo ūgakinya igūrū matuinī, nao araika a Ngai mambataga magīkūrūkaga nayo. **13** Jakubu akīona Jehova arūgamīte igūrū rīa ngathī ūyo akīmwīra atīrī, “Nī nīi Jehova, Ngai wa thoguo Iburahīmu na Ngai wa Isaaka. Būrūri ūyū ūkomete nīngakūhe, wee hamwe na njiaro ciaku. **14** Njiaro ciaku ikaingīha ta rūkūngū rwa thī, na nīūgatambūrūka na mwena wa ithūro, na mwena wa irathīro, na wa gathigathini, o na wa gūthini. Andū a mīhīrīga yothe ya thī nīmakarathimwo nī ūndū waku, na nī ūndū wa rūciaro rwaku. **15** Na nīi ndī hamwe nawe, na nīndikūmenyagīrīra kūrīa guothe ūrīthīiaga, na nīngagūcookia būrūri ūyū. Ndīgagūtīganīria nginya ngaahingia maūndū marīa ndakwīrīra.” **16** Rīrīa Jakubu ookīrire, agītīciiria atīrī, “Ti-itherū Jehova ari handū haha, na ndīkūtū.” **17** Agīkiigua guoya, akiuga atīrī, “Kaī handū haha nī ha kūmakania-ī! Haha nīho nyūmba ya Ngai; na gīkī nīkīo kīhingo kīa igūrū-kwa-Ngai.” **18** Mūthenya ūyū ūngī rūciinī tene, Jakubu akīoya ihiga rīrīa etiirīte narīo mūtwe, akīrīrūgamia ta gītūgī, akīrītīrīria maguta. **19** Agīcooka agītīa handū hau Betheli, o na gūtuīka mbere ūyo itūura rīu rīettagwo Luzu. **20** Ningī Jakubu akīlhīta na mwīhītwā, akiuga atīrī, “Ngai angīkorwo hamwe

na nīi, na aamenyerere rūgendo-inī rūrū ndīrathīi, na aaheage irio cia kūrīa na nguo cia kwīhumba, **21** nīguo ngacooka nyūmba-inī ya baba na thayū-rī, Jehova nīagatuïka Ngai wakwa, **22** narīo ihiga rīrī ndaarūgamia ta gītūgī rīgaatuïka nyūmba ya Ngai, na kīrīa o gīothe ūkahe, nīngakūhe gīcunjī gīa ikūmi.”

29 Thuutha ūcio Jakubu agīthīi na mbere na rūgendo rwake, agīkinya būrūri wa andū a mwena wa irathīro. **2** Na rīrī, akīona gīthima werū-inī, na ndūuru ithatū cia mbūri ikomete hakuhī nakīo, tondū cianyuithagio maaī kuuma gīthima-inī kīu. Narīo ihiga rīrīa rīakunīkīte mūromo wa gīthima kīu rīrī inene mūno. **3** Na ndūuru ciithe ciarīkīa kūrūrūngana hau, ariihi nao maagaragaragia ihiga rīkeherio mūromo-inī wa gīthima, makahe ndūuru maaī. Magacooka magacookia ihiga handū harīo mūromo-inī wa gīthima. **4** Jakubu akīuria ariihi acio atīrī, “Ariū a baba, muumīte kū?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Tuumīte Harani.” **5** Akīmooria atīrī, “Nī mūūi Labani mūrū wa Nahoru?” Nao magīcookia “Iī, nī tūmūūi.” **6** Ningī Jakubu akīmooria atīrī, “No mwega?” Makiuga atīrī, “Iī, nī mwega. Na rīrī, mwarī Rakeli-rī, nīwe ūrīa ūroka na ng’ondū.” **7** Nake Jakubu akīmeera ūū, “Atīrīrī, riū rīrī o igūrū; na ti ihinda rīa gūcookeanīrīria ndūuru. Heei ng’ondū maaī, mūcooke mūthīi mūgacirīthie.” **8** Nao makīmūcookeria atīrī, “Tūtingīka ūguo o nginya ndūuru ciithe icookanīrīrio, narīo ihiga rīgaragario kuuma mūromo wa gīthima, tūcooke tūhe ng’ondū maaī.” **9** O akīmaragīria-rī, Rakeli agīkinya na ng’ondū cia ithe, tondū aarī mūrīthi. **10** Rīrīa Jakubu onire Rakeli mwarī wa Labani, mūrū wa nyina na nyina, na ng’ondū cia Labani, agīthīi, akīgaragaria ihiga, akīrīteheria mūromo-inī wa gīthima na akīhe ng’ondū cia mamawe maaī. **11** Ningī Jakubu akīmūnumuna Rakeli, na akīrīra anīrīire. **12** Jakubu nīeerīte Rakeli atī nī metainwo na ithe, na atī aarī mūrū wa Rebeka. Nī ūndū ūcio Rakeli agīteng’era akītra ithe ūhoro ūcio. **13** Labani aarīkīa kūigua ūhoro wa Jakubu, mūriū wa mwarī wa nyina, akīhiūha agīthīi kūmūtūngā. Akīmūhīmbīria akīmūnumuna, na akīmūtwara mūcīi, na ari kūu mūcīi Jakubu akīhe Labani ūhoro ūcio wothe. **14** Nake Labani akīmwīra atīrī, “Ti-itherū, ūrī wa mūthīimo wakwa na thakame yakwa.” Thuutha wa Jakubu gūkīkara nake mweri mūgima, **15** Labani akīmūūria atīrī, “Ūrīndutagīra wīra o ūguo tūhū tondū ūrī wa mbarī ciitū? Njīraa mūcaara ūrīa ūkwenda.” **16** Na rīrī, Labani aarī na

airītu eerī; ūrīa mūkūrū eetagwo Lea, nake ūrīa mūnini eetagwo Rakeli. 17 Lea aarī na maitho mataarī na hinya, no Rakeli oombītwo arī kīrorerwa na aarī mūthaka. 18 Jakubu eendete Rakeli, nake akiuga atīrī, “Nīngūgūtungatīra mīaka mūgwanja, ūndīhe na kūūhe Rakeli, mwarīguo ūrīa mūnini.” 19 Labani agīcookia atīrī, “Nī kaba ndīmūheanīte kūrī we gūkīra ndīmūhe mūndū ūngī. Ikara gūkū na niī, ūndungate.” 20 Nī ūndū ūcio Jakubu agītungata mīaka mūgwanja nīguo aheo Rakeli, no harī we yarī o ta matukū manini nī ūndū wa ūrīa aamwendete. 21 Mīaka īyo yathira Jakubu akīrīa Labani atīrī, “Rīu kīlē mūtumia wakwa ndīmūhikie, tondū nīndīrārikirie ihinda rīkawka rīa gūtungata.” 22 Nī ūndū ūcio Labani agīkūngania andū a kūu othe, akīmarugīra iruga. 23 No rīrīa hwaī-inī wakinŷire-rī, akīoya mwarī Lea, akīmūnengera Jakubu, nake Jakubu agīkoma nake. 24 Ningī Labani akiheana Zilipa, ndungata yake ya mūirītu kūrī mwarī ūmūtungatagīre. 25 Na gwakīa rūciinī-rī, Jakubu akīona atī aaheetwo Lea! Tondū ūcio Jakubu akīrīa Labani atīrī, “Hī nī atīa ūū wanjīka? Githī ndīragūtungatagīra nī ūndū wa Rakeli? Ütīheeneti nīkī?” 26 Labani akīmūcookeria atīrī, “Ti mūtugo witū gūkū kūheana mūirītu ūrīa mūnini ahike mbere ya ūrīa mūkūrū: 27 Rīkīa kiumia kīa mūirītu ūyū wahikia, na mītūgūcooka tūkūhe o na ūcio ūngī mūnini, nawe ūndutīre wīra mīaka īngī mūgwanja.” 28 Nake Jakubu agīika o ūguo. Akīrīkīa kiumia kīa Lea, nake Labani akīmūnengera mwarī Rakeli atūke mūtumia wake. 29 Labani akiheana Biliha, ndungata yake ya mūirītu, kūrī Rakeli ūmūtungatagīre. 30 Jakubu agīkoma na Rakeli o nake, na akīenda Rakeli gūkīra Lea. Na akīrutīra Labani wīra mīaka īngī mūgwanja. 31 Rīrīa Jehova onire atī Lea ndendeetwo-rī, akīhingūra nda yake, no Rakeli aarī thaata. 32 Lea akīgīa nda na agīciara kahī. Nake agīgatua Rubeni, akiuga atīrī, “Nī tondū Jehova nīonete mīnyamaro yakwa. Ti-itherū, rīu mūthuuri wakwa nīekūnyenda.” 33 Na akīgīa nda rīngī, na rīrīa aaciarike kahī, akiuga atīrī, “Tondū Jehova nīaiguire atī ndīrī mwende-rī, nīaheete gaka o nako.” Nake agīgatua Simeoni. 34 O rīngī akīgīa nda na rīrīa aaciarike kahī, akiuga atīrī, “Ihinda rīrī mūthuuri wakwa no ekwīohania na niī tondū nīndīmūciarike ihīi ithatū.” Nī ūndū ūcio agīgatua Lawi. 35 Agīcooka akīgīa nda rīngī, agīciara kahī kangī, akiuga atīrī, “Ihinda rīrī nī ngūgooca Jehova.” Nī ūndū ūcio agīgatua Juda. Agīcooka akīrūgama kūgīa ciana.

30 Rīrīa Rakeli onire atī ndaraciārīra Jakubu ciana-rī, akiīguīra mwarī wa nyina ūiru. Nī ūndū ūcio akīrīa Jakubu atīrī, “He ciana kana ngue!” 2 Jakubu akīrakario nī Rakeli akīmūuria atīrī, “Kaarī nīi ndī ithenya rīa Ngai ūrīa ūkūimīte ciana?” 3 Rakeli akīmwīra atīrī, “Biliha ndungata yakwa ya mūirītu ūrī haha; koma nayo nīgeetha īnjīarike ciana, na niī ngīe na nyūmba na ūndū wayo.” 4 Nī ūndū ūcio akīmūhe Biliha ndungata yake ya mūirītu ūrī ta mūtumia wake. Jakubu agīkoma nayo, 5 nake Biliha akīgīa nda, akīmūciārīra kahī. 6 Rakeli akiuga atīrī, “Ngai nīandīhīria na nīaiguīte gūthaithana gwakwa, na nīaheete kahī.” Na tondū ūcio, agīgatua Dani. 7 Biliha ndungata īyo ya Rakeli ikīgīa nda īngī, na īgīciārīra Jakubu kahī ga keerī. 8 Nake Rakeli akiuga atīrī, “Nī ngoretwo na kūgīana kūnene na mwarī wa maitū, na nī hootanīte.” Nī ūndū ūcio agīgatua Nafitali. 9 Na rīrīa Lea onire atī nīarūgamīte kūgīa ciana-rī, akīoya Zilipa ndungata yake ya mūirītu akīmīhe Jakubu ūrī ta mūtumia wake. 10 Nake Zilipa, ndungata īyo ya Lea, īgīciārīra Jakubu kahī. 11 Nake Lea akiuga atīrī, “Hī, kaī ūyū nī mūnyaka-il!” Nī ūndū ūcio agīgatua Gadi. 12 Zilipa ndungata īyo ya Lea īgīciārīra Jakubu kahī ga keerī. 13 Ningī Lea akiuga atīrī, “Kaī ndī mūkenu-il! Andū-a-nja marīnjītaga ‘mūkenu.’” Nī ūndū ūcio agīgatua Asheri. 14 Na rīrī, hīndī ya kūgetha ngano-rī, Rubeni agīthīi mūgūndā-inī na akīona mūmera ya mandarīki, na akīrehera nyina Lea. Nake Rakeli akīrīa Lea atīrī, “Ndagūthaitha he mandarīki mamwe ma mūrūguo.” 15 Nake Lea akīmūcookeria atīrī, “Kaī arī ūndū mūnini kūndunya mūthuuri wakwa? Rīu ningī nīkuoya mandarīki ma mūriū wakwa o namo?” Rakeli akīmwīra atīrī, “He mandarīki ma mūrūguo, nake Jakubu akome nawe ūmūthī.” 16 Na rīrīa Jakubu ookire hwaī-inī oimīte mūgūndā-rī, Lea agīthīi kūmūtūngā. Akīmwīra atīrī, “No nginya ūkome na niī, tondū nīngūgūrīre na mandarīki ma mūriū wakwa.” Nī ūndū ūcio agīkoma nake ūtukū ūcio. 17 Nake Ngai akīgīua mahooya ma Lea, nake akīgīa nda na agīciārīra Jakubu kahī ga gatano. 18 Ningī Lea akiuga atīrī, “Ngai nīaheete kīeo nī ūndū wa kūheana ndungata yakwa ya mūirītu kūrī mūthuuri wakwa.” Nī ūndū ūcio agīgatua Isakaru. 19 Lea agīcooka akīgīa nda īngī, na agīciārīra Jakubu, kahī ga gatandatū. 20 Ningī Lea akiuga atīrī, “Ngai ekūhe kīeo kīa goro mūno. Rīu mūthuuri wakwa nīarīheeaga gītīio tondū nīndīmūciarike ihīi ithatū.”

Nī ūndū ūcio agīgatua Zebuluni. 21 Thuutha ūcio agīciara mūirītu na akīmūtua Dina. 22 Thuutha ūcio Ngai akīririkana Rakeli, akīmūigua, na akīhingūra nda yake. 23 Nake akīgīa nda na agīciara kahīi, akiuga atīrī, "Ngai nīanjehereria thoni." 24 Nake agīgatua Jusufu, akiuga atīrī, "Ngai arohe kahīi kangī!" 25 Thuutha wa Rakeli gūciara Jusufu, Jakubu akīira Labani atīrī, "Ndekereria ndīthīire, nīguo njooke būrūri wītu. 26 Nengera atumia akwa na ciana ciakwa, arīa ngūtungatiire nī ūndū wao, na nī ūdīthīire. Wee nīūūū wīra ūrīa ngūrūtiire." 27 No Labani akīmwīra atīrī, "Angīkorwo nīnjītikīrīkite maitho-inī maku-rī, ndagūthaitha ikaranga. Nīmenyete na ūndū wa ūragūri atī Jehova nīandathimīte nī ūndū waku." 28 Agīthīi na mbere, akiuga atīrī, "Njīrā mūcaara ūrīa ūkwenda na nī ngūkūriha." 29 Jakubu akīmūcookeria atīrī, "Wee nīūūū ūrīa ngūrūtiire wīra na ūrīa menyereire mahiū maku nginya makaingīha. 30 Kīrīa kīnini warī nakīo itaanoka nīkīngīhīte mūno, nake Jehova nīakūrathimīte kūrīa guothe ngoretwo. No rīrī, ngeekīra nyūmba yakwa ūndū rī?" 31 Labani akīmūuria atīrī, "Ūkwenda ngūhe kī?" Jakubu akīmūcookeria atīrī, "Ndūkahe kīndū o na kī. Korwo no ūnjīkīre ūndū ūyū ūmwē tu, no thīi na mbere na kūrīthia ndūuru ciaku na gūcimenyerera: 32 Naguo ūndū ūcio nī ūyū: Njītikīria thiī ndūru-inī ciaku ciothe ūmūthī, na njeherie thiīnī wacio ng'ondū iria ciothe irī maara kana irī maroro, na ndūrūme ciothe iria njirū na mbūri ciothe iria irī maara na irī maroro. Icio nīcio igūtūika mūcaara wakwa. 33 Naguo wīhokeku wakwa nīguo ūkaanjarīrīria thuutha-inī, rīrīa rīothe ūngūka kuona mūcaara ūrīa ūndīhīte. Mbūri o yothe ītarī maara kana maroro, kana ndūrūme o yothe ītarī njirū, ingīgaakorwo nacio, igaatuika nī cia ūci." 34 Nake Labani akiuga atīrī, "Nīndetikīra; reke gūtūika o ro ūguo woiga." 35 Mūthenya o ro ūcio-rī, Labani akiēheria thenge ciothe iria ciarī maara na iria ciarī na maroro, na mīgoma yothe irīa yarī maara na irīa yarī na maroro (iria ciothe ciarī na handū herū), na ndūrūme ciothe iria ciarī njirū agīcineana kūrī ariū ake macirīthagie. 36 Ningī agīcieheranīria na iria ingī na ūraihi wa rūgendo rwa mīthenya ītatū gatagatī gake na Jakubu. Nake Jakubu agīthīi na mbere kūrīthia ndūru iria ingī cia Labani ciatigarire. 37 No rīrī, Jakubu agītema thanju njigū cia mūribina, na mūrothi, na cia mūarimaū, agīcīkīra mīcoora mīerū na ūndū wa kūnūra igoko agatūma werū wa thiīnī

wa thanju icio wonekane. **38** Agīcookaa akiiga thanju icio oonūrīte mītarō-inī yothe īrīa yanyuuagīrwo maaī, nīgeetha ikoragwo irī mbere ya mbūri rīrīa cioka kūnyua maaī. Rīrīa ndūrūrū icio ciakorwo irī na mūrukī na cioka kūnyua maaī-řī, **39** igakīhaicanīra hau mbere ya thanju icio. Thuutha ūcio igaciara tūrī tūrī na manyaga, kana maara, kana marooro. **40** Jakubu akīamūrania tūrī tūu kuuma rūrūrū-inī rwa Labani, na tūgetindia, no agatūma icio ingī ing'ethere iria ciarī na maroro na iria njirū cia Labani. Nī ūndū ūcio agīthondekera ndūrūrū ciake mwene, na ndaacituranīrire na cia Labani. **41** Hīndī īrīa yothe mbūri iria ciarī na hinya ciagīna mūrukī-řī, Jakubu aigaga thanju icio mītarō-inī ya maaī mbere yacio, nīgeetha cihaicanīre hakuhī na thanju icio; **42** no ingākorirwo nī iria itaarī na hinya, ndaigaga thanju icio ho. Nī ūndū ūcio mbūri iria ciarī mocu igītuika cia Labani, na iria ciarī hinya igītuika cia Jakubu. **43** Nī ūndū wa gwīka ūguo, mūndū ūcio ti Jakubu agikīrīrīria kūgīna indo nyīngī, akīgīna mahīu maingī, na ndungata cia airītu na cia arūme, o na ngamīira na ndigiri.

31 Jakubu nīaiguire ariū a Labani makiuga atīrī,

"Jakubu nñoete indo iria ciothe iraari cia baba na ūtonga ūria wothe arī naguo eyoneire kuuma indo-inī cia baba." 2 Ningi Jakubu akiona atī Labani ndaamwendete ta ūria aamwendete mbere iyo. 3 Nake Jehova akīira Jakubu atīrī, "Cooka bürüri wa maithe manyu na kūri andū anyu, na nindirikoragwo hamwe nawe." 4 Nī ūndū ūcio Jakubu agitūmanira Rakeli na Lea mathiī kūri we kūu werū-inī kūria mahiū make maarī. 5 Nake akimeera atīrī, "Nīnyonete atī wendo wa thoguo harī niī ti ta ūria ararī naguo hau mbere, no Ngai wa baba nñakoretwo hamwe na niī. 6 Inyuū eerī nñmūū atī ndutīire thoguo wīra na hinya wakwa wothe, 7 no thoguo nñaheenietie na akagarūra mūcaara wakwa maita ikūmi. No rīrī, Ngai ndarī aamwītikīria anjike ūru. 8 Thoguo angōigire atīrī, 'Mbūri iria irī maara nīcio mūcaara waku,' hīndī iyo mahiū mothe magaciara tūrii tūri na maara; na angōigire atīrī, 'Iria irī marooro nīcio mūcaara waku,' namo mahiū magaciara tūrii tūri na marooro. 9 Nī ūndū ūcio, Ngai nñatunyīte thoguo mahiū make na akamaheana kūri niī. 10 "lhinda rīria mahiū maahaicanaga, rīmwe nñdarootire kīroto na ndarora na igūrū ngīona atī thenge iria ciahacaga mahiū ciarī na manyaga, na ciarī na maara, o na ciarī na marooro.

11 Nake mūraika wa Ngai akīnjarīria ndī kīroto-inī, akīnjīra atīrī, 'Jakubu.' Na niī ngīcookia atīrī, 'Nī ūyū haha.' 12 Nake akīnjīra atīrī, 'Ta tiira maitho na igūrū wone atī thenge iria ciithe irahaica mahiū nī iria irī na manyaga, na iria irī na maara, na iria irī na maroro; nīgūkorwo nīnyonete maündū maria mothe Labani agwīkīte. 13 Nī niī Ngai wa Betheli, kūrīa waitīriirie gitugī maguta, na nokuo wehītiire na mwīlītwa nī ūndū wakwa. Rīu uma būrūri ūyū narua ūcooke būrūri ūrīa waciārīrwo.' 14 Nake Rakeli na Lea makīmūcookeria atīrī, 'Iihuī-rī, no anga tūrī na kīndū kana igai indo-inī cia baba? 15 Githī ndatūtuaga o ta tūrī andū a kūngī? To gūtwendia aatwendirie, no rīu nīarīkītie kūhūthīra indo iria twagūrirwo nacio. 16 Ti-itherū ūtonga ūrīa wothe Ngai atunyīte baba nī witū na ciana ciitū. Nī ūndū ūcio ika ūrīa wothe Ngai akwīrīte wīke.' 17 Nī ūndū ūcio Jakubu akīhaarīria, akīigīrīra ciana ciake na atumia ake igūrū rīa ngamīrīra, 18 na akiumagaria mahiū make mothe mathīi mbere yake hamwe na indo ciake ciithe iria aagīte nacio kūu Padani-Aramu, nīguo athīi kūrī ithe Isaaka o kūu būrūri wa Kaanani. 19 Hīndī ūyo, Labani aathiīte kwenja ng'ondū ciake guoya-rī, Rakeli aktiyya ngai cia ithe cia mīhianano. 20 Nī ūndū ūcio Jakubu akīheenia Labani ūcio Mūsuriata tondū ndaamwīrire nī kūrī aroora. 21 Nake akīūra na kīrīa gīothe arī nakīo, na aringa Rūūrī rwa Farati, akīerekera būrūri wa irīma wa Gileadi. 22 Mūthenya wa ītatū kuuma Jakubu oora, Labani akīīrwo atī Jakubu nīorīte. 23 Agīkiyā andū a nyūmba yao, akīingatana na Jakubu matukū mūgwanja na akīmūkinyīra kūu būrūri wa irīma wa Gileadi. 24 No Ngai akiumīrīra Labani ūcio Mūsuriata kīroto-inī, akīmwīra atīrī, 'Menya wīre Jakubu ūndū o na ūrīkū, ūrī mwega kana ūrī mūūru.' 25 Na rīrī, Jakubu aambīte hema yake kūu būrūri wa irīma wa Gileadi rīrīa Labani aamūkinyīrire, nake Labani na andū a nyūmba yao makīamba hema ciao kuo. 26 Nake Labani akīūria Jakubu atīrī, 'Nī atīa ūū wīkīte? Nīūheenietie, na ugathīi na airītu akwa ta andū matahītwo mbaara-inī. 27 Nī kīi gīatūmire ūre na hitho, na ūūheenie? Waregire kūnjīra nīkī, nīguo ngumagarie na gīkeno na gūkūnīra nyīmbo na ihembe na inanda cia mūgeeto? 28 O na ndwarekire mumunye ciana cia ciana ciakwa, kana njugīre airītu akwa ūhoro. Nīwīkīte ūndū wa ūrimū. 29 Ndī na hinya wa gūkūgera ngero; no rīrī, ūtukū wa ira Ngai wa thoguo aranjīrīre atīrī, 'Menya wīre Jakubu ūndū, ūrī mwega kana ūrī

mūūru.' 30 Rīu-rī, nīumagarīte nī ūndū nīrērīria gūcooka nyūmba-inī ya thoguo. No rīrī, ūrakīyire ngai ciakwa nīkī?' 31 Jakubu agīcookeria Labani atīrī, 'Nīndetīrīre tondū ndeciirīrie wahota kūndunya airītu aku na hinya. 32 No rīrī, ūrīa ūgūkora arī na ngai ciaku-rī, nēgūtūura muoyo. Tuīria wone kana kūrī kīndū gīaku ndī nakīo andū aya aitū marī ho; na wakīona-rī, ūkīoe.' No Jakubu ndooī atī Rakeli nīaiyīte ngai icio. 33 Nī ūndū ūcio Labani agītoonya hema ya Jakubu, na hema ya Lea, o na hema ya ndungata iria igīrī cia andū-a-nja, no ndaigana kuona kīndū. Oima hema ya Lea, agītoonya ya Rakeli. 34 Rakeli oete ngai icio cia mīhianano na agacikia matandīko-inī ma ngamīrīra thīinī na akamaikarīra. Labani akiururia kīrīa gīothe kīarī hema-inī ūyo na ndaigana kuona kīndū. 35 Nake Rakeli akīūra ithe atīrī, 'Mwathi wakwa, ndūkandakarīre nī ūndū ndinakūrūgamīra; nīgūkorwo nī maündū ma andū-a-nja ndī namo.' Nī ūndū ūcio akiururia no ndaigana kuona ngai icio. 36 Jakubu agīkīrakara na agītetia Labani, akīmūuria atīrī, 'Ihītia ūrakwa nī ūrīkū? Nī ūrīa ūrīkū njikīte ūtūmīte ūnyingatīthie ūguo?' 37 Rīu tondū ūwoiruria indo ciakwa ciithe-rī, nī kīi wona kīa indo cia gwaku mūcīi? Kīige haha mbere ya andū aya anyu na mbere ya andū akwa nīguo matūtuithanie ciira. 38 'Ngūrūtīre wīra mīaka mīrongo ūrī. Ng'ondū ciaku na mbūrī ciaku itīri ciahuna, na ndīrī ndarīa ndūrūme cia mahiū maku. 39 Ningī ndīrī ndakūrehera iria ciatambuurgwo nī nyamū cia gīthaka; no nī niī ndaarīhaga ngathīi hathara. Ningī-rī, nīwandīhagia ūrīa yothe yaiywo kūrī mūthenya kana kūrī ūtukū. 40 Ūguo nīguo ndūrūte: Ndaarugagwo nī ūrugarī wa mūthenya na ngarīo nī heho ya ūtukū, naguo toro ūkīnjūrīra. 41 Ūguo nīguo ndūrūte gwaku mūcīi handū-inī ha mīaka ūyo mīrongo ūrī. Ndakūrūtīre wīra mīaka ikūmi na īna nī ūndū wa airītu aku eerī, na mīaka ītandatū nī ūndū wa mahiū maku; no rīrī, wagarūrīre mūcaara wakwa maita ikūmi. 42 Korwo Ngai wa baba, o we Ngai wa Iburahīmu na nīwe wītīgīrītwo nī Isaaka, ndaraakoragwo hamwe na nī-rī, ti-itherū ūngīranyumagaririe moko matheri. No Ngai nīonete gūthīnīka gwakwa na wīra wa moko makwa, na nīkīo arakūrūithirie ūtukū wa ira.' 43 Nake Labani agīcookeria Jakubu, akīmwīra atīrī, 'Atumia aya aku nī airītu akwa, ciana ici o nacio nī ciana ciakwa, namo mahiū maya-rī, no mahiū makwa. Kīrīa gīothe ūroona nī gīakwa. No rīrī, nī atīa ingīhota gwīka airītu aya akwa kana njike ciana ici maciarīte ūmūthī?

44 Rīu gūtēke, reke tūgē na kīrīkanīro nīi nawe, na ūreke gītūke mūira gatagatī gaitū.” **45** Nī ūndū ūcio Jakubu akīoya ihiga na akīrīhaanda ta gītugī. **46** Akīira andū a nyūmba yake atīrī, “Cookanīrīrai mahiga.” Nī ūndū ūcio makīungania mahiga makīmaiganīrīra hība, magīcooka makīrīanīra irio hau hakuhī na hība īyo. **47** Labani akīmīta Jagari-Sahadutha, nake Jakubu akīmīta Galeedi. **48** Labani akiuga atīrī, “Ūmūthī hība īno nī mūira gatagatī gakwa nawe.” Kīu nīkīo gītatūmire hetwo Galeedi. **49** O na ningī hagiitwo Mizipa, tondū oigire atīrī, “Jehova arotūmenyagīrīra rīrīa tūraihanīrīrie. **50** Wee ūngīgaathīnia airītu akwa kana ūmahikīrīrie atumia angī, o na hangīgakorwo hatarī mūndū ūngī-rī, ririkana atī Ngai nīwe mūira gatagatī gakwa nawe.” **51** Ningī Labani akiira Jakubu atīrī, “Īno nī hība, na gīkī nī gītugī kīria ndahaanda gatagatī gaku na niī. **52** Hība īno nī mūira, na gītugī gīkī nī mūira, atī ndigakīra hība īno njūke mwena waku ngūgere ngero, na atī nawe ndūgakīra hība īno, kana ūkīre gītugī gīkī ūtuke mwena wakwa ūngere ngero. **53** Ngai wa Iburahīmu, na Ngai wa Nahoru, o we Ngai wa ithe wao-rī, arotūtuithania ciira.” Nī ūndū ūcio Jakubu akīhīta na mwīhītwā rītwa-inī rīa ūcio Wītīgīrītwō nī ithe Isaaka. **54** Jakubu akīrūta igongona kūu būrūri-inī ūcio wa irīma, na agītīta andū a nyūmba yake marīianīre. Na marīkia kūrīa-rī, makīraara o kūu. **55** Mūthenya ūyū ūngī rūciinī tene, Labani akīmumunya ciana cia ciana ciake o na airītu ake, akīmoigīra ūhoro na akīmarathima. Agīcooka akīmatiga agīcooka gwake mūcīi.

32 Jakubu nīathiire na mbere na rūgendo rwake, na agītūngwo nī arāika a Ngai. **2** Na rīrīa Jakubu aamoonire, akiuga atīrī, “Īno nī mbūtū ya Ngai!” Nī ūndū ūcio agītā handū hau Mahanaimu. **3** Ningī Jakubu agītūma andū mathī mbere yake kūrī mūrū wa nyina Esaū kūu Seiru, būrūri-inī wa Edomu. **4** Akīmataara, akīmeera atīrī, “Ūū nīguo mūgūthīi kwīra mwathi wakwa Esaū: ‘Ndungata yaku Jakubu ūkuuga atīrī, ndīraikaraga na Labani, na ngoretwo kuo nginya rīu. **5** Ndī na ng’ombe na ndigiri, na ng’ondū na mbūri, ndungata cia arūme na cia andū-a-nja. Na rīu ndagūtūmīra ndūmīrīri, we mwathi wakwa, nīgeetha njītikīrike maitho-inī maku.’” **6** Rīrīa atūmwō maacockire kūrī Jakubu makīmwīra atīrī, “Nītūrathīire kūrī mūrū wa nyūkwa Esaū, na rīu nīarooka gūgūtūnga, na arī na andū magana

mana.” **7** Jakubu akīmaka mūno na akīnyamarīka, akīgayania andū arīa aarī nao ikundi igīrī, o na ndūrūcia mbūri na ndūrūcia ng’ombe o na ngamīrra nacio. **8** Agīciiria atīrī, “Esaū angīuka atharīkīre gīkundi kīmwe-rī, gīkundi kūu kīngī no kīure.” **9** Ningī Jakubu akīhooya, akiuga atīrī, “Wee Ngai wa baba Iburahīmu, o Wee Ngai wa baba Isaaka, Wee Jehova ūria wanjīrīre atīrī, ‘Cooka būrūri waku na wa andū anyu, na nīngatūma ūgaacīre,’ **10** ndīrī mwagīrīru wa kuonio ūtugi ūyū wothe na wīhokeku ūria ūnyonetie nīi ndungata yaku. Ngīringa Jorodani-rī, ndaarī o na rūthanju rwakwa rwiki, no rīu nduikīte ikundi igīrī. **11** Ndagūthaitha honokia kuuma moko-inī ma mūrū wa maitū Esaū, nīgūkorwo nīndīretigīra ndagoke gūutharīkīra, nīi hamwe na ciana ici, na manyina maacio. **12** No nī uuigīte atīrī, ‘Tī-therū nīngatūma ūgaacīre na ndūme njiaro ciaku cingīhe ta mūthanga wa irīa-inī, ūria ūtangītarīka.’” **13** Akīraara hau ūtukū ūcio, na kuuma kūrī kīria aarī nakīo, aghīthūrīra mūrū wa nyina Esaū kīheo gīkī; **14** mbūri magana meerī cia mīgoma na thengē mīrongo ūrī, ng’ondū magana meerī na ndūrūme mīrongo ūrī, **15** ngamīrra mīrongo itatū cia mīgoma na nīaū ciaicio, ng’ombe mīrongo ūna na ndegwa ikūmi, na ndigiri mīrongo ūrī cia mīgoma na ikūmi cia njamba. **16** Agīcinengera ndungata ciake, o rūrūrū mwanya, na akīira ndungata icio ciake atīrī, “Thīiagai mbere yakwa, na mūtīgīthūkanie rūrūrū na rūrūrū ūtūngī.” **17** Ningī agītaara ūria wamatongoretie, akīmwīra atīrī, “Rīrīa mūrū wa maitū Esaū arīgūtūnga na akīūrie atīrī, ‘Wee ūrī waū? Na wathīi kū? Na ūhiū ūyū wothe ūrī mbere yaku nī waū?’ **18** Nawē nīrūmūcookeria ūmwīre atīrī, ‘Nī cia ndungata yaku Jakubu. Nī kīheo gīa kūhe mwathi wakwa Esaū, na Jakubu arī thuutha witū agīuka.’” **19** Agīcooka agītaara wa keerī na wa gatatū, na aria othe marūmagīrīra ndūrūrū icio, akīmeera atīrī, “Ūguo nīguo mūrūraga Esaū mwamūtūnga. **20** Na mūtīkanaage kūmwīra atīrī, ‘Jakubu ndungata yaku arī thuutha witū agīuka.’” Tondū eeciirīrie atīrī, “Ngūmūhooreria na iheo ici ngūtūma mbere yakwa; thuutha-inī ndamuona-rī, hihi ahota kūnyamūkīra.” **21** Nī ūndū ūcio iheo icio Jakubu aaheanīte igīthīaga mbere yake, nowe akīraara kūu kambī ūtukū ūcio. **22** Na ūtukū o ro ūcio, Jakubu agīukīra, akīoya atumia ake eerī, na ndungata irīa igīrī cia andū-a-nja, na ariū ake ikūmi na ūmwe, na akīmarīngīria irīngīro rīa Jaboku. **23** Aarīkia kūmarīngīria, akīringīa indo

iria ciothe aarī nacio. 24 Nake Jakubu agītigwo arī o wiki, na hagiūka mündū maagianire nake o nginya gūgīthererūka. 25 Na rīrīa mündū ūcio onire atī ndangīmūhoota-rī, akīmūhutia ihīndī rīa gītina gīa kūgūrū, nakuo kūgūrū kwa Jakubu gūgīthenyūkīra hau gītina-inī, o makīgianaga na mündū ūcio. 26 Na mündū ūcio akīmwīra atīrī, “Reke ndīthīre tondū nī gwathererūka.” No Jakubu akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Ndīngīreka ūthī ūtandathimīte.” 27 Nake mündū ūcio akīmūuria atīrī, “Wītagwo atīa?” Jakubu akīmūcookeria atīrī, “Njītagwo Jakubu.” 28 Ningī mündū ūcio akīmwīra atīrī, “Ndūgūcooka gwītwo Jakubu, no ūrītagwo Israeli, tondū nīngīanīte na Ngai o na andū, na ūkahootana.” 29 Jakubu akīmwīra atīrī, “Ndāgūthaitha, njīrīa rītwa rīaku.” Nowe akīmūcookeria atīrī, “Ūranjūuria rītwa rīakwa nīkī?” Agīcooka akīmūrathima marī o hau. 30 Nī ūndū ūcio Jakubu agīta handū hau Penieli, akiuga atīrī, “Tondū nīnyonete Ngai ūthī kwa ūthī, na akahonokia muoyo wakwa.” 31 Narīo riūa rikīmūrathīra akīhītūka hau Penieli, na nīthuaga nī ūndū nīathenyūkītwo nī ihīndī rīa gītina gīa kūgūrū. 32 Nī tondū ūcio, nginyagia ūmūthī ūyū andū a Israeli matirīaga mūkiha ūrīa ūnyiitanīte na ihīndī rīa gītina gīa kūgūrū, tondū ihīndī rīa gītina gīa kūgūrū kwa Jakubu rīahutīriio hakuhī na mūkiha ūcio.

33 Na rīrī, Jakubu agītiira maitho, akīona Esaū agīuka arī na andū ake magana mana; nī ūndū ūcio akīgayanīa ciana kūrī Lea na Rakeli na kūrī ndungata iria igīrī cia andū-a-nja. 2 Akīiga ndungata cia andū-a-nja na ciana ciacio mbere, nake Lea na ciana ciake makīrūmīrīra, nake Rakeli na Jusufu makīrigia thuutha. 3 Nake we mwene akīmatongoria, na rīrīa aakuhīrīrie mūrū wa nyina, akīinamīrīra, agīturumīthia ūthī wake thī maita mūgwanja. 4 No Esaū akīhanyūka agatūnge Jakubu na akīmūnyiita, akīmūhīmbīria, akīmūmumunya. Nao makīrīranīra. 5 Ningī Esaū agītiira maitho akīona atumia na ciana. Akīuria Jakubu atīrī, “Andū aya mūrī nao nī a ū?” Jakubu agīcookia atīrī, “Ici nī ciana iria Ngai aheete ndungata yaku nī ūndū wa ūtugi wake.” 6 Hīndī ūyo ndungata icio cia andū-a-nja na ciana ciacio igīkuhīrīria na makīinamīrīra. 7 Lea na ciana ciake makīrūmīrīra, magīuka na makīinamīrīra. Marigīrīrio, Jusufu na Rakeli magīuka, o nao makīinamīrīra. 8 Esaū akīuria atīrī, “Nī kīi gītumi gīa kūndūmīra ikundi icio ndatūngā?” Nake Jakubu agīcookia atīrī, “Nīgeetha

nītīkīrīke maitho-inī maku, wee mwathi wakwa.” 9 No Esaū akiuga atīrī, “Mūrū wa maitū, nīi ndī na indo cia kūnjigana. Ikara na icio ūrī nacio wee mwene.” 10 Jakubu akiuga atīrī, “Aca, ndāgūthaitha! Angīkorwo nīnītīkīrīke maitho-inī maku-rī, amūkīra kīheo gīkī kuuma kūrī nī. Nī ūndū kuona ūthī waku no ta kuona ūthī wa Ngai, tondū nī wanyamūkīra na gīkeno. 11 Ndāgūthaitha itīkīra kīheo kī ūreheirwo, tondū Ngai nīnājīkīte wega, na ndī na indo cia kūnjigana.” Na tondū Jakubu nīamūringīrīrie-rī, Esaū agīcītīkīra. 12 Ningī Esaū akīmwīra atīrī, “Nitūthī; nīngūtwarana nawe.” 13 No Jakubu akīmwīra atīrī, “Mwathi wakwa nīo atī twana tūtū tūtīrī na hinya, na no nginya menyerere ng’ondū na ng’ombe iria ironigithia. Ingītwarwo na ihenya o na mūthenya ūmwe, nyamū ciothe no ikue. 14 Nī ūndū ūcio mwathi wakwa nīthihiage mbere ya ndungata yake, na nī thiī o kahora kūringana na mūthīre wa ikundi ici, o na wa ciana, nginya rīrīa ngaakinya kwa mwathi wakwa kūu Seiru.” 15 Esaū akīmwīra atīrī, “No kīreke ngūtīgīre ndungata imwe ciakwa.” Jakubu akīmūuria atīrī, “Ūgwika ūguo nīkī? Reke nīi njītīkīrīke maitho-inī ma mwathi wakwa.” 16 Nī ūndū ūcio Esaū akīhīndūka mūthenya o ro ūcio agīthī ūtore Seiru. 17 Nowe Jakubu, agīthī ūtore Sukothu, kūrīa eyakīire nyūmba, na agīthondeka ciugū cia mahīū make. Nīkī handū hau hetagwo Sukothu. 18 Thuutha wa Jakubu kuuma Padani-Aramu, agīkīnya o wega itūūra-inī rīrīa inene rīa Shekemu kūu Kaanani, na akīamba hema hakuhī na itūūra rīu inene. 19 Nake akīgūra gīcunjī kīa mūgūnda na betha igana rīmwe kuuma kūrī ariū a Hamoru ithe wa Shekemu, harīa aambire hema yake. 20 Agīaka kīgongona handū hau, na agīgīta Eli-Elohe-Israeli.

34 Na rīrī, mūthenya ūmwe, Dina mūrītu ūrīa Lea acaciīire Jakubu, nīthiire gūceerera andū-a-nja a būrūri ūcio. 2 Na rīrīa Shekemu mūrū wa Hamoru ūrīa Mūhivi, mūnene wa gīcīgo kī ūtore aamuonire, akīmūnyiita, agīkīma nake na hinya. 3 Na ngoro yake ikīguucīrīro nī Dina mwarī ūcio wa Jakubu, na akīenda mūrītu ūcio na akīmwarīria wega. 4 Nake Shekemu akīura ithe Hamoru atīrī, “Njarīrīria harī ithe wa mūrītu ūyū atūke mūtumia wakwa.” 5 Rīrīa Jakubu aiguire atī mwarī Dina nīarīkītie gūthūkīo-rī, na tondū ariū ake maarī gīthaka-inī na mahīū make, agīkīra na ūhoro ūcio o nginya rīrīa mainūkīre. 6 Hīndī ūyo Hamoru ithe wa Shekemu agīthī ūtore Jakubu. 7 Nao ariū a Jakubu nīmainūkīte kuuma mūgūnda-inī

maigua ūrīa gwekikīte. Nao makīiyūrwo nī kīeha na mang'ūrī, tondū Shekemu nīekīte ūndū wa thoni thīnī wa Israeli, nī gūkoma na mwarī wa Jakubu, ūndū ūrīa ūtagirīrwo nī gwīkwo. **8** No Hamoru akīmeera atīrī, “Ngoro ya mūrū wakwa Shekemu nīguucīrīrio nī mwarī wanyu. Ndamūthaitha itikīrā amūhikie atūke mūtumia wake. **9** Rekei tūhikanagie; mūtūheage airītu anyu na inyuī tūkamūheaga airītu aitū. **10** Inyuī no mūtūre hamwe na ithū; būrūri ūyū gūtīrī handū mūrigīrīrio. Tūurai kuo, mwonjorithagie kuo, na mwīgīre na indo ciaguo.” **11** Ningī Shekemu akīrā ithe wa Dina na ariū a ithe atīrī, “Rekei njītīkīrīke maitho-inī manyu na nīngūmūhe o kīrīa gīothe mūngīnjītīa. **12** Njītīai rūracio rwa mūhiki na kīheo kīrīa ingīrehe, o mūigana ūrīa mūngīenda, na nīngūrīha o kīrīa gīothe mūngīnjītīa. No ndamūthaitha mūlēhe mūrītu ūyū atūke mūtumia wakwa.” **13** Na tondū mwarī wa nyina Dina nīarīkitie gūthūkio-rī, ariū a Jakubu rīrīa maaragia na Shekemu na ithe Hamoru, magīcockia ūhoro ūcio na njīra ya maheeni. **14** Makīmeera atīrī, “Tūtingīka ūndū ta ūcio; tūtingīheana mwarī witū kūrī mūndū ūtarī mūruu. Ūndū ūcio no ūtuīke wa gūtūnyararithia. **15** Tūkūmwītīkīria tondū wa gītūmi o kīmwe tu; inyuī mūtuīke ta ithū na ūndū wa kūruithia arūme anyu othe. **16** Hīndī ūyo nīmūrīhīkagia airītu aitū na nītūrīhīkagia airītu anyu. Nītūgūtūrania na inyuī na tūtuīke andū amwe. **17** No angīkorwo mūtīgwītīkīria kūrua-rī, tūkuoya mwarī witū twīthīre.” **18** Ūhoro ūcio ūkīoneka ūrī mwega nī Hamoru na mūriū Shekemu. **19** Tondū nīwe warī mūtīre mūno kūrī andū othe a nyūmba ya ithe, mwānake ūcio ndaateire ihinda rīa gwīka ūrīa moigire, tondū nīakenetio nī mwarī wa Jakubu. **20** Nī ūndū ūcio Hamoru na mūriū Shekemu magīthī kīhīngō-inī gīa itūrīa rīao inene makaarie na andū ao a itūrīa rīu. **21** Nao makiuga atīrī, “Andū aya nī arata aitū; rekei matūre būrūri-inī witū na monjorithagie kuo; būrūri ūyū nī mūnene wa kūmaigana. Ithū na tūhīkīe airītu ao, nao no mahikie airītu aitū. **22** No andū acio mangītīkīria gūtūrania na ithū ta rūrīrī rūmwe angīkorwo arūme aitū othe nīmekūrūa, o ta ūrīa o marūrī. **23** Gīthī mahīu mao, na indo ciao ciōthe, o na nyamū iria ingī ciao ciōthe itīgūgītūka ciitū? Nī ūndū ūcio rekei tūmetīkīre, na nī megūtūrania na ithū.” **24** Arūme arīa othe maathītē kīhīngō-inī gīa itūrīa rīu inene magītīkania na Hamoru na mūriū Shekemu, na arūme othe a itūrīa rīu makīrūa. **25** Thuutha wa mūthenya itatū, hīndī

īrīa othe maarī na ruo ariū eerī a Jakubu, Simeoni na Lawi, ariū a nyina na Dina, makīoya hiū ciao cia njora magītharīkīra itūrīa rīu hīndī ūrīa rītekūūaga mākīrīraga arūme othe. **26** Ningī makīrīraga Hamoru na mūriū Shekemu na rūhiū rwa njora, na makīrūta Dina nyūmba-inī ya Shekemu, magīthīrīa. **27** Ariū aria angī a Jakubu magīkīnya kūu ciimba ciarī, na magīthīrīa indo cia itūrīa rīu mwarī wa ithe wao aathūkīrīrio. **28** Nao magītāha ndūrū cia mbūrī na cia ng'ombe na ndigiri, na indo iria ingī ciao ciōthe iria ciarī itūrīa-inī rīu inene, na iria ciarī mīgūnda-inī. **29** Na magīkuua ūtonga wothe wa itūrīa, na atumia othe na ciana, magītāha indo ciōthe iria ciarī nyūmba-inī icio. **30** Nake Jakubu akīrā Simeoni na Lawi atīrī, “Nīmwandehera thīnīa nī ūndū wa gūtūma menwo nī Akaanani na Aperizi, andū arīa matūrīraga būrūri ūyū. Ithū tūrī anini tūgītarwo, na mangīnyiitana manjūkīrīre na matharīkīre-rī, nī na nyūmba yakwa no tūniinwo.” **31** Nao makīmūcookeria atīrī, “Nīkūraagīrīre atue mwarī wa maitū ta mūmaraya?”

35 Thuutha wa ūguo Ngai akīrā Jakubu atīrī, “Ambata, ūthīi Betheli ūgātūre kuo, na wakīre Ngai kīgongona kuo, o we ūrīa wakuumīrīre rīrīa woragīra mūrū wa nyūkwa Esaū.” **2** Nī ūndū ūcio Jakubu akīrā andū a nyūmba yake, na arīa othe maarī nao, atīrī, “Eherīai ngai cia mīhianano iria mūrī nacio, na mwītherie inyuī ene, na mwīkīre nguo ingī. **3** Mūcooke mūkīre, mūreke tūthīi twambate Betheli, ngaakīre Ngai kīgongona kuo, ūrīa wanjītīkīre mūthenya ūrīa ndaarei thīnīa-inī, na ūrīa ūkoretwo na nī kūrīa guothe ndanathīi.” **4** Nī ūndū ūcio makīnengera Jakubu ngai cia mīhianano iria maarī nacio, na ireneegeri iria ciarī matū mao, nake Jakubu agīcīthīka gītīna-inī kīa mūgandi kūu Shekemu. **5** Nao makīumagara, magīthīrīa, namo matūrū marīa maamathīrūrūkīrīre makīnyiitwo nī guoya wa Ngai, nī ūndū ūcio gūtīrī o na ūmwe wamaingatīthīrie. **6** Jakubu na andū arīa othe aarī nao magīkīnya Luzu (na nīkuo Betheli), būrūri-inī wa Kaanani. **7** Agīfāka kīgongona kūu, na agīta handū hau Eli-Betheli, tondū hau nīho Ngai aamwīguūrīrīre rīrīa ooragīra mūrū wa nyina. **8** Nake Debora mūreri wa Rebeka agīkua na agīthīkīwo gītīna-inī kīa mūgandi mūhuro wa Betheli. Nī ūndū ūcio handū hau hagītīwo Aloni-Bakuthu. **9** Thuutha wa Jakubu gūcooka kuuma Padani-Aramu, Ngai akīmūmūrīra rīngī na akīmūrathīma. **10** Ngai akīmwīra atīrī, “Rūtīwa rīaku nī Jakubu, no ndūgūcooka

gwītwo Jakubu rīngī; ūrītagwo Israeli.” Nī ūndū ūcio akīmwīta Israeli. 11 Nake Ngai akīmwīra atīrī, “Nī nī niī Ngai Mwene-Hinya-Wothe; ciaranai na mūngīhe. Rūrīrī na gīkundi kīa ndūrīrī nīkoima harīwe, na athamaki nīmakoima mwīrī-inī waku. 12 Būrūri ūrīa nī ndaheire Iburahīmu na Isaaka, o nawe nīngakūhe guo, na nīngaheana būrūri ūyū kūrī njiaro ciaku iria igooka thuutha waku.” 13 Hīndī īyo Ngai akīambata akīmweherera kuuma handū hau aamwaragīria. 14 Jakubu akīhaanda gītugī kīa ihiga handū hau Ngai aarītie nake, agīgītīrīria ndibe; agīcooka agīgītīrīria maguta. 15 Jakubu agīta handū hau Ngai aamwarīrie Betheli. 16 Thuutha ūcio Jakubu na andū ake makiuma Betheli magīthī na mbere na rūgendo. Na matigairie hanini makinye Efirathārī, Rakeli akīambīrīria kūrūmwo na agīkorwo arī na thīna mūngī mūno wa gūciara, mūmūciarīthia akīmwīra atīrī, “Tiga gwītīgra, tondū ūrī na kahī kangī.” 18 Na atanatuīkana, tondū nī gūkua aakuaga, agītua kahī kau Beni-Oni. No ithe agīgatua Benjamini. 19 Nī ūndū ūcio Rakeli agīkua na agīthikwo mūkīra-inī wa njīra ya gūthī Efiratha (na nokuo Bethilehemu.) 20 Jakubu akīhaanda gītugī igūrū rīa mbīrīra yake, na nginya ūmūthī ūyū gītugī kīu nīkīo kīonanagia mbīrīra ya Rakeli. 21 Israeli agīthī o na mbere na rūgendo na akīamba hema yake mwena ūrīa ūngī wa Migidal-Ederi. 22 Hīndī īyo Israeli aatūrūraga būrūri ūcio-rī, Rubeni agīthī, agīkoma na Biliha, thuriya ya ithe, nake Israeli akīigua ūhoro ūcio. Jakubu aarī na ariū ikūmi na eerī: 23 Ariū a Lea maarī: Rubeni irighthathi rīa Jakubu, na Simeoni, na Lawi, na Juda, na Isakaru, na Zebuluni. 24 Ariū a Rakeli maarī: Jusufu na Benjamini. 25 Ariū a Biliha ndungata ya mūrītu ya Rakeli maarī: Dani na Nafitali. 26 Ariū a Zilipa ndungata ya mūrītu ya Lea maarī: Gadi na Asheri. Acio nīo maarī ariū a Jakubu, arī aaciarīrīwo arī kūu Padani-Aramu. 27 Na Jakubu agīkinya mūcīi kūrī ithe Isaaka kūu Mamure, hakuhī na Kiriathu-Ariba (nīkuo Hebironi), kūrīa Iburahīmu na Isaaka maatūrīte. 28 Isaaka aatūrīre muoyo mīaka igana na mīrongo īnana. 29 Agīcooka agītuīkana agīkua na agīthikwo hamwe na andū ao arīa maakuīte, arī mūkūrū na arī na mīaka mīngī. Nao ariū ake Esaū na Jakubu makīmūthika.

36 Na rīrī, ūyū nīguo ūhoro wa Esaū (na nowe Edomu). 2 Esaū ahikirie atumia ake kuuma kūrī

andū-a-nja a Kaanani: Ada aarī mwarī wa Eloni ūrīa Mūhiti, na Oholibama mwarī wa Ana ūrīa warī mwarī wa Zibeoni ūrīa Mūhivi, 3 o na ningī Basemathu ūrīa warī mwarī wa Ishumaeli na mwarī wa nyina na Nebaiothu. 4 Ada agīciarīra Esaū Elifazu, na Basemathu agīciara Reueli, 5 nake Oholibama agīciara Jeushu, na Jalamu na Kora. Acio nīo maarī ariū a Esaū, arīa aaciarīrīwo kūu Kaanani. 6 Na rīrī, Esaū akioya atumia ake na ariū ake na airītu ake na andū othe a nyūmba yake, o na mahīu make na nyamū iria ingī ciake, na indo ciotle iria aagīte nacio kūu Kaanani, na agīthī būrūri waraihanīrīrie na mūrū wa nyina Jakubu. 7 Indo ciao ciarī nyingī mūno ūndū matangīahotire gūikarania hamwe; būrūri ūrīa maatūrūga ndūngīahotire kūmaigana eerī nī ūndū wa mahīu mao. 8 Nī ūndū ūcio Esaū (na nowe Edomu) agīthī gūtūrūra būrūri wa irīma wa Seiru. 9 Ūyū nīguo ūhoro wa Esaū ithe wa andū a Edomu kūu būrūri-inī wa irīma wa Seiru. 10 Maya nīmo marītwa ma ariū a Esaū: nī Elifazu, mūrū wa Ada mūtumia wa Esaū, na Reueli, mūrū wa Basemathu mūtumia wa Esaū. 11 Ariū a Elifazu nī aya: nī Temani, na Omari, na Zefo, na Gatamu, na Kenazu. 12 Elifazu mūrū wa Esaū o nake nī aarī na thuriya yetagwo Timina, īrīa yamūciarīre Amaleki. Acio nīo maarī ariū a mūrū wa Ada mūtumia wa Esaū. 13 Ariū a Reueli nī aya: nī Nahathu, na Zera, na Shama, na Miza. Acio nīo maarī ariū a mūrū wa Basemathu mūtumia wa Esaū. 14 Ariū a Esaū arīa aaciarīrīwo nī Oholibama mūtumia wake mwarī wa Ana ūrīa warī mwarī wa Zibeoni: nī Jeushu, na Jalamu, na Kora. 15 Nao aya nīo maarī anene thīinī wa njiaro cia Esaū: Ariū a Elifazu irighthathi rīa Esaū: Anene maarī Temani, na Omari, na Zefo, na Kenazu, 16 na Kora, na Gatamu, na Amaleki. Acio nīo anene arīa Elifazu aaciarīre kūu Edomu; maarī a mūrū wa Basemathu mūtumia wa Esaū. 18 Ariū a Oholibama mūtumia wa Esaū: Anene maarī Jeushu, na Jalamu, na Kora. Aya nīo anene arīa maaciarīrīwo nī Oholibama mūtumia wa Esaū mwarī wa Ana. 19 Aya nīo maarī ariū a Esaū (na nowe Edomu), na acio nīo maarī anene ao. 20 Aya nīo maarī ariū a Seiru ūrīa Mūhori arīa maatūrūraga būrūri ūcio: Lotani, na Shobali, na Zibeoni, na Ana, 21 na Dishoni, na Ezeri, na Dishani. Ariū acio a Seiru nīo maarī anene a Ahori kūu Edomu.

22 Ariū a Lotani maarī: Hori, na Homani. Timina aarī mwarī wa nyina na Lotani. **23** Ariū a Shobali maarī: Alivani, na Manahathu, na Ebali, na Shefo, na Onamu. **24** Ariū a Zibeoni maarī: Aia, na Ana. Ūyū nīwe Ana ūrīa wonire ithima cia maaī mahiū werū-inī rīrīa arīithagia ndigiri cia the Zibeoni. **25** Ciana cia Ana ciarī: Dishoni, na Oholibama mwarī wa Ana. **26** Ariū a Dishoni maarī: Hemudani, na Eshibani, na Itharani, na Cherani. **27** Ariū a Ezeri maarī: Bilihani, na Zaavani, na Akani. **28** Ariū a Dishani maarī Uzu, na Arani. **29** Aya nīo maarī anene a Ahori: nī Lotani, na Shobali, na Zibeoni, na Ana, **30** na Dishoni, na Ezeri, na Dishani. Acio nīo maarī anene a Ahori, kūringana na ikundi ciao kū būrūri wa Seiru. **31** Aya nīo maarī athamaki arīa maathomakaga Edomu o mbere ya Isiraeli gūtanagīa na mūthamaki o na ūmwe: **32** Bela mūrū wa Beori nīwe watuīkire mūthamaki wa Edomu. Itūura rīake inene rīetagwo Dinihaba. **33** Rīrīa Bela aakuire, Jobabu mūrū wa Zera wa kuuma Bozira agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **34** Rīrīa Jobabu aakuire, Hushamu wa kuuma būrūri wa Atemani agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **35** Rīrīa Hushamu aakuire, Hadadi mūrū wa Bedadi, ūrīa wahootire Midiani kū būrūri wa Moabi, agītuīka mūthamaki ithenya rīake. Itūura rīake inene rīetagwo Avithu. **36** Rīrīa Hadadi aakuire, Samala wa kuuma Masereka agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **37** Rīrīa Samala aakuire, Shauli wa kuuma Rehobothu, kū gūkuhī na Rūtī rwa Farati, agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **38** Rīrīa Shauli aakuire, Baali-Hanani mūrū wa Akibori agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **39** Rīrīa Baali-Hanani mūrū wa Akibori aakuire, Hadadi agītuīka mūthamaki ithenya rīake. Itūura rīake inene rīetagwo Pau, na mūtumia wake eetagwo Mehetabeli mwarī wa Matiredi, ūrīa warī mwarī wa Mezahabu. **40** Aya nīo maarī anene kuuma kūrī njiaro cia Esaū, kūringana na marītwa mao, na mīhīrīga, na ng'ongo ciao: Timina, na Aliva, na Jethethu, **41** na Oholibama, na Ela, na Pinoni, **42** na Kenazu, na Temani, na Mibizaru, **43** na Magidieli, na Iramu. Acio nīo maarī anene a Edomu, kūringana na kūrīa maatūrīaga būrūri-inī ūrīa watuīkite wao. Esaū ūcio nīwe warī ithe wa andū a Edomu.

37 Jakubu nīatūrīire būrūri-inī ūrīa ithe aaikarīte, nīguo būrūri wa Kaanani. **2** Ūyū nīguo ūhoro wa Jakubu. Jusufu arī mwanake mūnini wa mīāka ikūmi na mūgwanja aarīithagia mbūrī marī na ariū a ithe, na ariū a Biliha, na ariū a Zilipa, atumia a

ithe, nake agītwarīra ithe wao ūhoro mūru ūkonī ariū a ithe. **3** Na rīrī, Isiraeli nīendeete Jusufu gūkīra ariū arīa angī ake othe, tondū aamūciarie arī mūkūrū; na nīamūtumithīrie kanjū ya goro ng'emie wega mūno. **4** Na rīrīa ariū a ithe moonire atī ithe nīamwendete kūmakīra-rī, makīmūmena na matingīamwarīirie kiugo o na kīmwe kīega. **5** Utukū ūmwe Jusufu nīarootire kīroto, na rīrīa eerire ariū a ithe ūhoro wakīo, makīmūmena makīria. **6** Akīmeera atīrī, "Thikīrīriai ūhoro wa kīroto gīkī ndootete: **7** Tūrohaga itīla cia ngano tūrī mūgūnda-inī, na o rīmwe gītīla gīakwa kīrehaanda na īgūrū, nacio itīla cianyu irathiūrūkīria gīakwa, na irakīinamīrīra." **8** Ariū a ithe makīmūuria atīrī, "Anga nītūrenda gūtūthamakīra? Anga ti-therū nīugatwatha?" Nao magikīrīria kūmūmena nī ūndū wa kīroto kū gīake, na nī ūndū wa ciugo ciake. **9** Ningī Jusufu akīroota kīroto kīngī, na akīrīa ariū a ithe ūhoro wakīo. Akīmeera atīrī, "Thikīrīriai, nīndīrarootire kīroto kīngī, na ihinda rīrī, ndīrarootire riūa, na mweri, na njata ikūmi na ūmwe ikīnyinamīrīra." **10** Rīrīa eerire ithe o na ariū a ithe ūhoro ūcio, ithe akīmūkūma, akīmūuria atīrī, "Nī kīroto kīa mūthembā ūrīkū kū ūrotete? Anga nyūkwa, na nī, na ariū a thoguo nītūgooka, na tūinamīrīre thī mbere yaku?" **11** Ariū a ithe nīmāmūiguīrīre ūiru, no ithe agīkara agīciiragia ūhoro wa irooto icio. **12** Na rīrī, ariū a ithe nīmāthīiē kūrīthia mbūrī cia ithe wao gūkuhī na Shekemu, **13** nake Isiraeli akīrīa Jusufu atīrī, "O ta ūrīa ūū, ariū a thoguo nīmararīthia mbūrī gūkuhī na Shekemu. Ūka, nīngūgūtūma kūrī o." Nake akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, "Ūguo noguo." **14** Nī ūndū ūcio Isiraeli akīmwīra atīrī, "Thī ūkarore kana ariū a thoguo marī o ho o wega, o ūndū ūmwe na mbūrī, na ūnjookerie ūhoro." Nake akīmūtūma kuuma Gītūamba-inī kīa Hebironi. Rīrīa Jusufu aakiniryre Shekemu, **15** mūndū ūmwe akīmuona akīrūfūra mīgūnda-inī, akīmūuria atīrī, "Nī kī ūracaria?" **16** Nake Jusufu agīcookeria atīrī, "Nī ariū a baba ndīracaria. No ūnjīrīe kūrīa mararīthia mbūrī ciao?" **17** Mūndū ūcio akīmūcookeria atīrī, "Nīmoimīte gūkū. Ndīraiguire makiuga atīrī, 'Rekei tūthī Dothani.'" Nī ūndū ūcio Jusufu akīrūmīrīra ariū a ithe, na akīmakora hakuhī na Dothani. **18** No makīmuona arī haraaya, na ataanakinya harīa maarī, magīciirīra kūmūrīaga. **19** Makīrīana atīrī, "Mūroti ūrīa nīokīte! **20** Ūka; rekei tūmūrīrage na tūmūkie irima rīmwe rīa maya, na tuuge atī nī nyamū njūru

īmūrīite. Nītūkīone ūrīa irooto icio ciake ikaahinga.” **21** No rīrīa Rubeni aiguire ūguo, akīgeria kūhonokia Jusufu kuuma moko-inī mao. Akiuga atīrī, “Rekei tūtige kūmūrāga. **22** Mūtigaite thakame. Mūkīcie irima-inī rīrī rī gūkū werū-inī, no mūtikamwīke ūrū.” Rubeni oigaga ūguo nīgeetha amūhonokie kuuma kūrī o, nīguo amūcookie kūrī ithe. **23** Na rīrīa Jusufu aakinyire harī ariū a ithe, makīmūrata kanjū yake ūrīa eekīrīte, o ūrīa yarī ya goro na ng’emie wega mūno. **24** Makīmūnyiita, makīmūkia irima rīu. Na rīrī, irima rīu rīarī rīmū; rītiarī na maaī. **25** Magīcooka magīkara thī kūrīa irio ciao, magītiira maitho makīona gīkundi kīnene kīa Aishumaeli gīgūka kiumīte Gileadi. Ngamīra ciao ciakuuthītio mahuti manungi wega, na ūbani, na ūukī-wa-ngoma ūrīa wītagwo manemane, na maikūrūkīte mathīi matware indo icio Misiri. **26** Juda akīrra ariū a ithe atīrī, “Nī uumithio ūrīkū tūkuona tūngūrāga mūrū wa ithe witū na tūhithe gīkuū gīake?” **27** Rekei tūmwenderie Aishumaeli aya, no tūtikamwīke ūrū na moko maitū, tondū ūyū nī mūrū wa ithe witū, tūrī a mūthiimo ūmwe na thakame o ūmwe.” Nao ariū a ithe magitikīra. **28** Nī ūndū ūcio hīndī ūrīa onjorithia acio Amidiani maahītūkagīra hau, ariū a ithe makīrata Jusufu irima, na makīmwendia cekeri mīrongo ūrī cia betha kūrī Aishumaeli acio, nao makīmūtwara Misiri. **29** Rīrīa Rubeni aacookire irima-inī na akiona atī Jusufu ndaarrī ho, agītembūranga nguo ciake. **30** Agīcooka kūrī ariū a ithe akīmeera atīrī, “Kamwana karīa gatirī ho! Nīi ngwīka atīa?” **31** Nao makīoya kanjū ya Jusufu, magīthīnja mbūri na magītobokia kanjū ūyo thiīnī wa thakame ūyo. **32** Magīcooka makīoya kanjū ūyo yagemetio, makīmītarīra ithe wao makīmwīra atīrī, “Kanjū ūno nī kūmīona tūramīonire. Mīrore wega wone kana hihi nī kanjū ūrīa ya mūrūguo.” **33** Nake akīmīmenya, akiuga atīrī, “Nī kanjū ya mūrū wakwa! Nyamū njūrū nīmūrīite. Ti-ittherū Jusufu nīarīkitie kūrūragwo, agatambuurwo icunjī.” **34** Ningī Jakubu agītembūranga nguo ciake, agīkīra nguo ya ikūnia, na agīcakaīra mūrīi matukū maingī. **35** Ariū ake othe na airītu ake magīuka kūmūhooreria, no akīregā kūhoorerio, akiuga atīrī, “Aca! Ngathīi mbīrīra kūrī mūrū wakwa ngīrīraga.” Nī ūndū ūcio ithe agīthīi na mbere kūmūrīrīra. (*Sheol h7585*) **36** Nao Amidiani acio makiendia Jusufu kūu Misiri kūrī Potifarū, ūmwe wa anene a Firaūni, nake aarī mūrūgamīrīra wa arangīri a Firaūni.

38 Ihinda-inī rīu-rī, Juda agītīga ariū a ithe agīkūrūka agīthīi gūkara na mūndū wa Adulamu wetagwo Hira. **2** Juda ariū kūu agīcemania na mwarī wa Mūkaanani wetagwo Shua. Akīmūhikia na agīkoma nake; **3** nake akīgīa nda na agīciara kahīi, gagītuuo Eri. **4** Akīgīa nda īngī, agīciara kahīi kangī gagītuuo Onani. **5** O na ningī agīciara kahīi kangī, agīgatua Shela. Aagaciariiire kūu Chezibū. **6** Maagimara Juda akīgūrīra Eri ūrīa warī irigithathi rīake, mūtumia wetagwo Tamaru. **7** No Eri, irigithathi rīa Juda, aarī mwaganu maitho-inī ma Jehova; nī ūndū ūcio Jehova akīmūrāga. **8** Nake Juda akīrra Onani atīrī, “Koma na mūtumia wa mūrū wa nyūkwa, ūmūhingīrie ūrīa wagīrīrō wo nīkūmīwa ūrī mūrū wa nyina na mūthuuri wake, nīguo ūciarīre mūrū wa nyūkwa rūciaro.” **9** Nake Onani nīamenyaga atī ūciaro rūu rūtīgatuūka rwake; nī ūndū ūcio o akoma na mūtumia wa mūrū wa nyina, agaita mbeū ya ūciari thī, nīguo ndagaciariē mūrū wa nyina ūciaro. **10** Ūndū ūcio eekire warī mūrū maitho-inī ma Jehova; nī ūndū ūcio o nake akīuragwo nī Jehova. **11** Juda akīrra Tamaru mūtumia wa mūrīi atīrī, “Thī ūtūrē ūrī wa ndigwa gwa thogou mūcīi nginya mūrū wakwa Shela agīmare.” Tondū eeciirīrie atīrī, “O nake Shela ahota gūkua ta ariū a nyina.” Nī ūndū ūcio Tamaru agīthīi gūtūrā mūcīi gwa ithe. **12** Thuutha wa ihinda iraaya, mūtumia wa Juda, mwarī wa Shua, agīkua. Na kahinda ka macakaya gaathira na Juda athirwo nī kīeha, akīambata agīthīi Timina kūrī andū arīa meenjaga ng’ondū ciake guoya, na agīthīi hamwe na mūrata wake, Hira wa Adulamu. **13** Na rīrīa Tamaru eerirwo atīrī, “Ithe wa mūthuuriwo erekeire Timina kwenja ng’ondū ciake guoya,” **14** akīrata nguo ciake cia mūtumia wa ndigwa, akīthumbīra na taama nginya ūthīi nīguo ndakae kūmenyeka, agīkara thī itoonyero-inī ūrī Enaimu, ūrī ūrī ūjīra-inī ya gūthīi Timina. Nīgūkorwo nīonire atī, o na gūtūka Shela aarī mūndū mūgima, Juda ndaheanīte Tamaru kūrī we atuīke mūtumia wake. **15** Rīrīa Juda aamuonire-rī, agīciiria atī Tamaru aarī mūmaraya tondū nīehumbīrīte ūthīi. **16** Na tondū ndooī atī aarī mūtumia wa mūrīi, agīthīi harī we mūkīra-inī wa njīra, akīmwīra atīrī, “Ūka, itīkīra ngome nawe.” Mūtumia ūcio akīmūrīra atīrī, “Na nī kī ūkūuhe nīguo ngome nawe?” **17** Juda akīmūcookeria atīrī, “Nīngūgūtūmīra koori kuuma rūrūrī-inī rwakwa.” Mūtumia ūcio akīmūrīra atīrī, “Nīkūndigīra kīndū gīa kūrūgamīrīra kīranīro gīaku

nginya rīrī ūgaakaneana?" 18 Juda akīmūuria atīrī, "Ūkwenda ngūtigire kī gīa kūrūgamīrīra?" Mūtumia ūcio akīmūcookeria atīrī, "Ndigīra gīcūhī kīa rūrūri rwaku na rūrigi rwakīo, o na rūthanju rūu rūrī guoko-inī gwaku." Nī ūndū ūcio Juda agītigīra mūtumia ūcio indo icio na agikoma nake; na Tamaru akīgīa nda yake. 19 Mūtumia ūcio aarīkia gwīthīira, akīaūra taama wake, akīhūmba nguo ciake cia mūtumia wa ndigwa rīngī. 20 Rīrī Juda atūmire mūratawe ūcio wa kūu Adulamu na koori nīgeetha acookerio indo icio cia kūrūgamīrīra kuuma kūrī mūtumia ūcio-rī, ndaamuonire. 21 Nake akiūria andū arīa maatūrāga kūu atīrī, "Arī ha mūmaraya ūrīa ūraarī haha mūkīra-inī wa njīra ya gūthīi Enaimu?" Nao magīcooka atīrī, "Haha hatirī hakorwo na mūmaraya." 22 Nī ūndū ūcio agīcooka kūrī Juda, akīmwīra atīrī, "Nīi ndinamuona. Hamwe na ūguo-rī, andū arīa matūrāga hau moigire atīrī, "Haha hatirī hakorwo na mūmaraya." 23 Nake Juda akiuga atīrī, "Nīakīrekwo aikare na kīrīa arī nakīo, kana tūtuīke a gūthekererwo. Ningī-rī, nīngūmūtūmiire koori gaka, no ndūnamuona." 24 Thuutha wa mīeri itatū, Juda akiīrwo atīrī, "Tamaru mūtumia wa mūrūguo nīehītie, akahūūra ūmaraya, na nī ūndū ūcio arī na nda." Juda akiuga atīrī, "Mumiee mūmūrehe, acinwo akue!" 25 Na rīrīa oimago-rī, agītūma ndūmīrīri kūrī ithe wa mūthuriwe, akīmwīra atīrī, "Nīi ndī na nda ya mūndū ūrīa mwene indo ici." Agīcooka akiuga atīrī, "Ta rora kana no ūmenye nūū mwene gīcūhī gīkī kī na mūhūūri, na rūrigi rūrū, o na rūthanju rūrū." 26 Juda agīcimenya, na akiuga atīrī, "Mūtumia ūyū nī mūthingu kūngīra; ekīte ūguo nīgūkorwo ndiamūheanire kūrī mūrū wakwa Shela." Juda ndaacockire gūkoma nake rīngī. 27 Rīrīa ihinda rīake rīakinyire rīa gūciara-rī, kwārī na tūhīi twīrī twa mahatha nda yake. 28 Na rīrīa aaciaraga-rī, kamwe gatuo gagīcomora guoko; nake mūmūciarithia akīoya uthī mūtune, akīwoherera guoko-inī gwako, na akiuga atīrī, "Ūyū nīwe woima mbere." 29 No rīrīa aacookirie guoko na thiīnī, mūrū wa nyina akiuma, nake mūciarithania akiuga atīrī, "Githī nīguo weturīra njīra!" Nake agītuo Perezu. 30 Nake mūrū wa nyina ūrīa warī na uthī mūtune guoko-inī gwake akiuma, nake agītuo Zera.

39 Na rīrī, Jusufu nīaikūrūkirio o nginya būrūri wa Misiri. Nake Potifar, Mūmisiri ūmwe wa anene a Firaūni, na mūrūgamīrīri wa arangīra a Firaūni,

akīmūgūra kuuma kūrī Aishumaeli arīa maamūtwarīte kūu. 2 Nake Jehova aarī hamwe na Jusufu, nake akīgaacīra, na agītūra nyūmba-inī ya Mūmisiri ūcio mwathi wake. 3 Na rīrīa mwathi wake onire atīrī Jehova aarī hamwe nake, na atīrī Jehova nīatūmīte Jusufu agaacie maūndū-inī mothe marīa ekaga-rī, 4 Jusufu agītīkīrika maitho-inī make na agītūka wa kūmūtungatīra. Potifar akīmūtua mūrōri wa nyūmba yake na akīmwīhokera ūmenyereri wa kīrīa gīothe aarī nakīo. 5 Kuuma hīndī ūrīa aamūtuire mūrōri wa nyūmba yake na kīrīa gīothe aarī nakīo, Jehova akīrathima nyūmba ya Mūmisiri ūcio nī ūndū wa Jusufu. Kīrathimo kīa Jehova kīarī igūrū wa indo ciōthe cia Potifar, iria ciarī nyūmba o na iria ciarī mūgūnda. 6 Nī ūndū ūcio agītīgīra Jusufu indo ciōthe iria aarī nacio acīmenyagīrīre; ūrīa rīothe Jusufu aarī mūrūgamīrīri-rī, Potifar ndarūmbūyanagia na kīndū o nakī tīga o irio iria aarīaga. Na ūrī, Jusufu aarī mūthaka na wa mwīrī mwega, 7 na thuutha wa ihinda, mūtumia wa mwathi wake akīmwīrīrīria, akīmwīra atīrī, "Ūka ūkome na nīi!" 8 No Jusufu akīregā. Akīmwīra atīrī, "Nīi ndī mūrōri-rī, mwathi wakwa ndarūmbūyanagia na kīndū o nakī kīa nyūmba, indo iria ciōthe arī nacio nīānjīhokeire ndīcimenyagīrīre. 9 Gūtīrī mūndū ūngī mūnene nyūmba ūno ūngīrīte. Mwathi wakwa ndangirīrīrie kīndū o nakī, tīga wee wiki, tondū ūrī mūtumia wake. Ndaakīhota atīa gwīka ūndū ta ūyū wa waganu njīhīrie Ngai?" 10 Na o na gūtūka nīaringagīrīria Jusufu mūthenya o mūthenya akome nake-rī, Jusufu nīaregire gūkoma nake o na kana gūkorwo hamwe nake. 11 No mūthenya ūmwe Jusufu nīaingīrīre nyūmba kūrūta wīra wake, na gūtiarī ndungata o na ūmwe ya nyūmba yarī kūu thīnī. 12 Mūtumia ūcio akīnyīita nguo ya Jusufu, akīmwīra atīrī, "Ūka ūkome na nīi!" No Jusufu agītīgīra nguo yake guoko-inī kwa mūtumia ūcio, akiuma nyūmba akīūra. 13 Na rīrīa mūtumia ūcio onire atīrī Jusufu nīatīga nguo yake guoko-inī gwake na oora-rī, 14 agītīa ndungata cia nyūmba yake, agīcīra atīrī, "Ta kīonei Mūhibiranī ūyū aarehirwo kūrī ithūi nīgeetha atūnyarare! Egūūkīte haha nīguo akome na nīi, na nīi ndakaya. 15 Na rīrīa aigua ngīkaya ndeithio, aatīga nguo yake haha, oima nyūmba na oora." 16 Nake agīkīkara na nguo ūyo nginya ūrīa mwathi wa Jusufu aainūkire. 17 Nake mūtumia ūcio akīmūhe rūgano rūu, akīmwīra atīrī, "Ngombo ūrīa ya Mūhibiranī, ūrīa watūreheire ūgūkīte kūrī nīi

kūnyarara. 18 No rīrīa njugire mbu ndeithio, yatiga nguo īno harī niī, yoima nyūmba na yora.” 19 Rīrīa mwathi wa Jusufu aiguire rūgano rūu aaheirwo nī mūtumia wake, rīrīa aamwīrire, “Ūgu nīgu ngombo yaku īnjikire,” agīcinwo nī marakara. 20 Nake mwathi wa Jusufu akīnyiita Jusufu akīmūlkia njeera, kūndū kūrīa gwaikagio andū arīa oohe a mūthamaki. No hīndī īyo Jusufu aarī kūu njeera-rī, 21 Jehova aarī hamwe nake; akīmūtuga na agītūma etīkīrike maitho-inī ma mūnene wa njeera. 22 Nī ūndū ūcio mūnene wa njeera agītua Jusufu mūrori wa arīa othe moohetwo njeera, na agītuuo mūmenyereri wa maūndū mothe marīa meekagwo kūu. 23 Mūnene ūcio wa njeera ndaarūmbūyagia ūndū o na ūmwe wa marīa maamenyāgīrīrwo nī Jusufu, tondū Jehova aarī hamwe na Jusufu na akīmūhe ūgaacīru maūndū-inī mothe marīa ekaga.

40 Thuutha ūcio-rī, mūndū ūrīa watwaragīra mūthamaki ndibei, na mūndū ūrīa wathondekagīra mūthamaki wa Misiri mīgate-rī, makīhītiria mwathi wao, ūcio mūthamaki wa Misiri. 2 Firaūni mūthamaki ūcio akīrakario nī anene acio ake eerī, mūnene wa arīa maamūtwaragīra ndibei na mūnene wa arīa maamūthondekagīra mīgate, 3 na akīmahingīrithia nyūmba ya mūnene wa arīa arangīri njeera, o ūrīa Jusufu oheetwo. 4 Mūnene wa arangīri akīmaneana kūrī Jusufu amarorage, nake Jusufu akīmatungatīra. Na thuutha wa gūikara kīoho-inī kwa ihinda-rī, 5 o ūmwe wa acio eerī, ūrīa watwaragīra mūthamaki ndibei na mūthondeki wa mīgate ya mūthamaki wa Misiri, o acio maahingīrwo njeera, makīroota irooto ūtukū ūmwe, na o kīroto kīarī na mūtaūrīre wakīo. 6 Rīrīa Jusufu aathiire kūrī o rūciinī rwa mūthenya ūyū ūngī-rī, akīona marī na kīeha. 7 Nī ūndū ūcio akīūria anene acio a Firaūni, o acio moohetwo hamwe nake nyūmba-inī ya mwathi wake, atīrī, “Nī kīi gītūmīte mūtukie ithiithi cianyu ūmūthī?” 8 Nao makīmūcookeria atīrī, “Ithūi ithuerī nītūrotete irooto, na gūtīrī mūndū wa gūcītaūra.” Jusufu akīmooria atīrī, “Githū ūtaūri ti wa Ngai? Njīrīai irooto cianyu.” 9 Nī ūndū ūcio mūnene wa arīa maatwaragīra mūthamaki ndibei akīira Jusufu kīroto gīake. Akīmwīra atīrī, “Kīroto-inī gīakwa ndīronire mūthabibū ūrī mbere yakwa, 10 na ūraarī na honge ithatū. Nacio iraaruta kīro o ūguo iracanūka, nacio imanjīka cia thabibū irerua. 11 Na nīi

ndīrakorwo nyiitīte gīkombe kīa Firaūni na guoko, ndīrooya thabibū icio, ndīraacihīhīra gīkombe-inī kīa Firaūni, na ndīramūnengera.” 12 Jusufu akīmwīra atīrī, “Ūtaūri wakīo nī ūyū: Honge icio ithatū nī mīthenya ītatū. 13 Mīthenya ītatū ūtanathira-rī, Firaūni niegūgūtūgīria na agīcooke wīra-inī waku, na ūcooke kūnengagīria Firaūni gīkombe gīake, o ta ūrīa wekaga rīrīa warī mūmūhei ndibei. 14 No rīrīa maūndū maku makaagaacīra-rī, ūkandirikana ūnjigūre tha, ūngweete harī Firaūni, ūndute gūkū njeera. 15 Tondū nīkūnyiitwo ndaanyiitirwo na hinya, ngrītutwō būrūri wa Ahibirania, na ningī o na gūkū gūtīrī ūndū mūrūrū ndeekīte wa gūtūma njikio njeera.” 16 Na rīrīa mūnene wa arīa athondeki mīgate onire atī Jusufu nīataūra kīroto kīu wega-rī, akīira Jusufu atīrī, “O na nīi nīndīrarootete: Ndīrakuuīte ikabū ithatū cia mīgate na mūtwe. 17 Gīkabū kīrīa kīrīgītie igūrū kīraarī na mīgate ya mīthembā yothe ūthondekeirwo Firaūni; no nacio nyoni iramītīaga ūrī o gīkabū-inī ndīgīkuūte na mūtwe.” 18 Jusufu akīmwīra atīrī, “Ūtaūri wakīo nī ūyū: Ikabū icio ithatū nī mīthenya ītatū. 19 Mīthenya ītatū ūtanathira-rī, Firaūni nīagagūtīnīthia mūtwe na akwambīthie mūtī igūrū. Nacio nyoni nīkarīa nyama cia mwīrī waku.” 20 Na rīrī, mūthenya wa gatatū warī wa kūrīrikana gūciarwo kwa Firaūni, nake akīrugīthīria anene ake iruga inene. Nake akīririkana mūnene wa arīa maamūtwaragīra ndibei na mūnene wa arīa maamūthondekagīra mīgate mbere ya anene arīa angī ake: 21 Agīcooka mūnene wa arīa maamūtwaragīra ndibei wīra-inī wake, nīgeetha acooke gūtwarīra Firaūni gīkombe ūngī. 22 No rīrī, mūnene wa arīa maamūthondekagīra mīgate-rī, akīmūcuria mūtī igūrū o ta ūrīa Jusufu aamerīte ūtaūri-inī wake. 23 No mūnene ūcio wa arīa maatwaragīra Firaūni ndibei ndaigana kūrīrikana Jusufu; nīariganīrīwo nīwe.

41 Na rīrī, mīaka ūrīi mīgīma yathira-rī, Firaūni akīroota kīroto: Akīona arūgamīte rūteere-inī rwa Rūūi rwa Nili; 2 na rīrī, gūkiumīra ng'ombe mūgwanja njega na noru kuuma thīinī wa rūūi rūu, na igūtīka kūrīa nyeki ithanjī-inī. 3 Thuutha wacio rī, hakiumīra ng'ombe ingī mūgwanja, njong'i na hīnju, kuuma rūūi rūu rwa Nili, na ikīrūgama mwena-inī harīa icio ingī ciarūgamīte hūgūrūrū-inī cia rūūi. 4 Na rīrī, ng'ombe icio njong'i na hīnju ikīrīa ng'ombe iria mūgwanja njega na noru. Hīndī īyo Firaūni akīürwo nī toro. 5 Ningī Firaūni agīkoma ūngī na

akīroota kīroto gīa keerī: Magira mūgwanja mega ma ngano, maiyūrīte ngano, maakūraga kamūtī-inī kamwe ka ngano. 6 Thuutha wamo gūgīthethūka magira mangī mūgwanja ma ngano mahīnju, mahaana ta macinītwo nī rūhuho rwa mwena wa irathīro. 7 Magira macio mahīnju ma ngano makīmeria magira marīa mūgwanja maarī mega na maiyūrīte ngano. Hīndī īyo Firaūni akīūrwo nī toro, agīkīra agīkora nī kūroota ekūrootaga. 8 Rūciinī agītangīka meciiria, na nī ūndū ūcio agītūmanīra andū-ago othe na andū arīa oogī a Misiri. Firaūni akīmeera irooto ciale, no gūtīrī wao o na ūmwe wahotire kūmūtaūrīra. 9 Hīndī īyo mūnene wa arīa maamūtwaragīra ndibei akīra Firaūni atīrī, “Umūthī nīndaririkanio mahītia makwa. 10 Hīndī īmwe-rī, Firaūni nīarakarītio nī ndungata ciale; na niī hamwe na mūnene wa arīa athondeki mīgate-rī, agītuohithia njeera nyūmba-inī ya mūnene wa arangīri. 11 Utukū ūmwe-rī, o ūmwe witū akīroota kīroto, na o kīroto kīarī na ūtaūri wakīo mwanya. 12 Na rīrī, kūu njeera twarī na mwanake Mūhibirania, ndungata ya mūnene wa arangīri. Na ithū tūkīmwīra irooto ciitū, nake agītūtaūrīra; akihe o mūndū ūtaūri wa kīroto gīake. 13 Namo maūndū magīkīka o ta ūrīa aatūtaūrīire. Niī ngīcookio wīra-inī wakwa, nake mūndū ūcio ūngī agīcuorio mūtī igūrū.” 14 Nī ūndū ūcio Firaūni agītūmanīra Jusufu, nake akīrutwo kūu njeera narua. Na aarīkia kwīyenja na kūruta nguo iria arī nacio na gwīkīra ingī-rī, agīthī mbere ya Firaūni. 15 Nake Firaūni akīra Jusufu atīrī, “Ndīrarootire kīroto na gūtīrī mūndū ūrahota gūgītaūra. No nīnjiguīte gūkīrwo atīrī, wee ūngīrwo kīroto no ūhote gūgītaūra.” 16 Jusufu agīcookeria Firaūni atīrī, “Niī mwene ndingīhota, no Ngai nīekūhe Firaūni macookio marīa arenda.” 17 Hīndī īyo Firaūni akīra Jusufu atīrī, “Kīroto-inī giākwa-rī, ndīrarūgamīte hūgūrūrū-inī cia Rūūrī rwa Nili, 18 rīrī haroimīrīre ng'ombe mūgwanja njega na noru kuuma rūūrī, na iraitika kūrīa kūu ithanjī-inī. 19 Thuutha wacio kūracooka kūroimīra ng'ombe ingī mūgwanja hinyaru, njongī mūno na hīnju. Ndirī ndona ng'ombe njongī ta icio būrūri-inī wothe wa Misiri. 20 Nacio ng'ombe icio hīnju na njongī irarīa ng'ombe iria mūgwanja noru iria iroimīrīte mbere. 21 No rīrī, o na ciarīkia gūcīrīa-rī, gūtīrī mūndū ūngīramenyire atī nīrārīte; tondū ironekaga irī o njongī o ta mbere. Hīndī īyo ndīrokīra. 22 “Ningī irooto-inī ciakwa-rī, nīndīronire magira mūgwanja

mega ma ngano na maiyūrīte ngano, magīkūūra kamūtī-inī ka ngano. 23 Thuutha wamo, magira mangī mūgwanja marathethūka, marī mahooohu na macinītwo nī rūhuho rwa mwena wa irathīro. 24 Namo magira macio mahīnju marameria magira marīa mūgwanja mega. Ndīraheire andū-ago ūhoro ūcio, no gūtīrī o na ūmwe ūrahotire kūndaūrīra irooto icio.” 25 Nake Jusufu akīra Firaūni atīrī, “Irooto cia Firaūni cierī no kīroto kīmwe. Ngai nīaguūrīrie Firaūni ūrīa akīrī gwīka. 26 Ng'ombe iria mūgwanja njega nī mīaka mūgwanja, na magira marīa mūgwanja mega ma ngano nī mīaka mūgwanja; kīroto kīu no kīmwe. 27 Nacio ng'ombe icio mūgwanja hīnju na njongī iria cīoimīrīre thuutha nī mīaka mūgwanja, na no taguo magira marīa mūgwanja matarī ngano macinītwo nī rūhuho rwa mwena wa irathīro: īyo nī mīaka mūgwanja ya ng'aragu. 28 “Na o ta ūrīa ndeera Firaūni: Ngai nī oneetie Firaūni ūrīa akīrī gwīka. 29 Nīgūgūkorwo na mīaka mūgwanja ya būthi mūnene būrūri wothe wa Misiri, 30 no nīgūgūcooka kūrūmīrīrwo nī mīaka mūgwanja ya ng'aragu. Naguo būthi ūcio wothe wa Misiri nīūkariganīra, nayo ng'aragu nīīkananga būrūri ūyū. 31 Būthi wa būrūri ndūkaririkanwo, tondū ng'aragu ūrīa ūgūcooka kūjīa nīgakorwo ūrī nene mūno. 32 Gītūmi kīa Firaūni aheo kīroto kīu maita meerī, nī tondū Ngai nītūtīte nīegwīka ūndū ūcio, na ekūwīka o narua. 33 “Rīu Firaūni nīacarie mūndū ūūrī gūkūūrana māndū na mūndū mūūgī, amūtue mūrūgamīrīri wa būrūri wa Misiri. 34 O na ningī Firaūni nīagīthūure atabarīri a būrūri a kuoyaga gīcunjī gīa ithano kīa magetha ma Misiri mīaka-inī īyo mūgwanja ya būthi. 35 Nao nīmacookanīrīrie irio icio cīothe cia mīaka īyo mīega ūrooka, na ngano īyo ūkorwo watho-inī wa Firaūni, ūgūcooka matūūrīa-inī ūrī irio. 36 Nacio irio icio cīagīrīire kūigwo irī mūthīiūtū wa būrūri, ikaahūthīrīwo hīndī ūrī ya mīaka mūgwanja ya ng'aragu ūrīa ūkāgīa Misiri, nīgeetha būrūri ndūkanathūkio nī ng'aragu īyo.” 37 Firaūni na anene ake makīona mūbango ūcio ūrī mwega. 38 Nī ūndū ūcio Firaūni akīmooria atīrī, “No tuone mūndū ūngī ta ūyū, mūndū ūrī na roho wa Ngai thīinī wake?” 39 Firaūni agīkīra Jusufu atīrī, “Kuona atī Ngai nīakūmenyīthītie māndū maya mothe-rī, gūtīrī mūndū ūngī ūngīkūūrana māndū na mūūgī ta we. 40 Wee nīwe ūkūrūgamīrīra nyūmba yakwa ya ūthamaki, na andū akwa othe marīathīkagīra watho waku. Ūndū ngūgūkīra naguo no atīrī, nī nī nī

Mūthamaki.” 41 Nī ūndū ūcio Firaūni akīra Jusufu atīrī, “Kuuma rīu nīndagūtua mūrūgamīrīri wa būrūri wothe wa Misiri.” 42 Ningī Firaūni akīruta gīcūhī gīake kīa mūhūrī kuuma kīara gīake agīgīkīra kīara-inī kīa Jusufu. Agīcooka akīmūhumba nguo cia gatani njega, na kirengeeri gīa thahabu ngingo. 43 Ningī agītūma akuuo na ngaari yake ya ita, arī mūndū wa keerī harī we wathani-inī, nao andū magīthīi makīanagīrīra marī mbere yake atīrī, “Eherai njīra-inī!” Nī ūndū ūcio Firaūni agītua Jusufu mūrūgamīrīri wa būrūri wothe wa Misiri. 44 Ningī Firaūni akīra Jusufu atīrī, “Nī nīi Firaūni, no rīrī, hatarī na rūtha rwaku, gūtīri mūndū ūgeeka ūndū atari na rūtha rwaku gūkū Misiri guothe.” 45 Nake Firaūni agīta Jusufu Zafenathu-Panea, na akīmūhe Asenathu mwarī wa Potifera, mūthīnjīri-ngai wa Onu, atuikē mūtumia wake. Nake Jusufu agītuīkania būrūri wothe wa Misiri. 46 Jusufu aarī na mīaka mīrongo ītatū ūrīa atoonyire ūtungata-inī wa Firaūni mūthamaki wa Misiri. Nake Jusufu akīehera mbere ya Firaūni, agītuīkania būrūri wothe wa Misiri. 47 Na rīrī, ihinda rīa mīaka ūyo mūgwanja ya būthi, būrūri ūcio ūgīciara maciaro maingī mūno. 48 Nake Jusufu agīcookanīrīra irio ciathe cia būrūri wa Misiri iria ciagīire kuo mīaka ūyo mūgwanja ya būthi, na agīciigithia matūura-inī marīa manene. O itūura inene akaiga irio iria ciakūragio mīgūnda-inī ūrīa yarīthīrūrūkīrī. 49 Jusufu agīkīgithia ngano nyīngī mūno, o ta mūthanga wa iria-inī; yarī nyīngī mūno, o nginya agītīga kūiga maandīko ma mūigana wayo tondū ndīngīathimīkire. 50 Mīaka ya ng'aragu ūtaanakinya-rī, Jusufu nīaciāirwo tūhī twīrī nī Asenathu mwarī wa Potifera, mūthīnjīri-ngai wa Onu. 51 Jusufu agīta irigithathi ūrīake Manase, akiuga atīrī, “Nī tondū Ngai nīatūmīte ndiganīrwo nī thīina wakwa wothe na nyūmba ya baba yothe.” 52 Nako kahī ga keerī, agīgeeta Efiraīmu, akiuga atīrī, “Nī tondū Ngai nīatūmīte ngīe na maciaro būrūri-inī wa mīnyamaro yakwa.” 53 Nayo mīaka mūgwanja ya būthi kūu Misiri ūgīthira, 54 na mīaka mūgwanja ya ng'aragu ūkīambīrīria, o ta ūrīa Jusufu oīgīte. Kwarī na ng'aragu mabūrūri-inī marīa mangī mothe, no būrūri wa Misiri wothe warī na irio. 55 Na ūrīa andū a Misiri othe maambīrīrie kūigua ng'aragu-rī, magīkaīra Firaūni amahe irio. Nake Firaūni akīmeera atīrī, “Thīi kūrī Jusufu na mwīke ūrīa ekūmwīra.” 56 Ūrīa ng'aragu yagīire būrūri wothe-rī, Jusufu akīhīngūra makīmūbi ma irio, akīenderia andū a Misiri ngano, nīgūkorwo

ng'aragu yarī nene mūno Misiri guothe. 57 Namo mabūrūri mothe magīuka Misiri kūrī Jusufu kūgūra ngano, tondū ng'aragu ūyo yarī nene mūno thī yothe.

42 Rīrīa Jakubu aamenyire atī Misiri nī kwarī na ngano, akīra ariū ake atīrī, “Nī kīi gītūmīte mūlikare o ro ūguo mūcūthanīrīie?” 2 Agīthīi na mbere akīmeera atīrī, “Nīnjiguīte atī Misiri kūrī na ngano. Ikūrūkai kuo mūgatūgūrīre irio, nīgeetha tūtūure muoyo tūtīgakue.” 3 Nao ariū ikūmi a ithe na Jusufu magīkūrūka, magīthīi kūgūra ngano Misiri. 4 No Jakubu ndaatūmire Benjamini mūrū wa nyina na Jusufu athīi na arīa angī, tondū nīetīgagīra ndakone mūtino. 5 Nī ūndū ūcio ariū a Israeli magīthīi marī hamwe na arīa angī maathiīte kūgūra ngano Misiri, tondū būrūri wa Kaanani o naguo warī na ng'aragu. 6 Na rīrī, Jusufu nīwe warī mwathi wa būrūri wa Misiri na nīwe wendagīria andū othe a būrūri ngano. Nī ūndū ūcio ūrīa ariū a ithe maakinyire kuo-rī, makīmūinamīrīra, magīturumīthia mothīi mao thī. 7 Na ūrīa Jusufu onire ariū a ithe, o ro rīmwe akīmamenya, no agītua ndamooī na akīmaarīria arī na ūrū, akīmooria atīrī, “Mumīte kū?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Tuumīte būrūri wa Kaanani tūgooka kūgūra irio.” 8 0 na gūtuīka Jusufu nīamenyire ariū a ithe-rī, o matīgana kūmūmenya. 9 Ningī akīririkana irooto ciake iria aarootete imakonīi, akīmeera atīrī, “Inyuī mūrī athīgaani! Mūkīte kūrora būrūri witū kūrīa ūtarī mūgītīre.” 10 Nao makīmūcookeria atīrī, “Aca, mwathi witū! Ndungata ciaku ciūkīte o kūgūra irio tu. 11 Ithūi ithuotē ūtūrī ariū a mūthuuri ūmwe. Ithūi ndungata ciaku ūtūrī andū eholoku, ūtūrī athīgaani.” 12 Nake Jusufu akīmeera atīrī, “Aca! Mūkīte kūrora būrūri witū kūrīa ūtarī mūgītīre.” 13 No makīmūcookeria atīrī, “Ndungata ciaku ciarī andū ikūmi na eerī, ariū a mūthuuri ūmwe, ūrīa ūtūrīraga būrūri wa Kaanani. Ūrīa mūnini biū nīwe ūrī na baba rīu, na ūmwe witū ndarī ho.” 14 Jusufu akīmeera atīrī, “No ta ūrīa ndamwīra: Inyuī mūrī athīgaani! 15 Na ūu nīguo mūkūmenyeka atī mūrī andū a ma: Ti-itherū, o ta ūrīa Firaūni atūrīraga muoyo-rī, mūtingiuma kūndū gūkū nginya ūrīa mūnini wanyu oke. 16 Tūmai ūmwe wanyu athīi agītē mūrū wa thogou ūcio ūngī; inyuī aya angī nī mūgūkīo njeera nīgeetha ciugo cianyu icio mwarītie irorwo kana nī ūhoro wa ma. Mūngīkorwo ūguo muugīte tīguo-rī, o ta ūrīa Firaūni atūrīraga

muoyo, inyuī mūrī athigaani!” 17 Nake akīmaikia othe njeera, magūlkara kuo mīthenya ītatū. 18 Mūthenya wa ītatū Jusufu akīmeera atīrī, “Tondū ndī mwītigiri Ngai-rī, īkai ūū nīguo mūtūüre muoyo: 19 Angīkorwo mūrī andū ehokeku, ītikīrai ūmwe wanyu aikare gūkū njeera, na inyuī arī angī mūthīi mūtwarire andū anyu ngano nī ūndū wa ng’aragu ūrīa marī nayo. 20 No rīrī, no nginya mūndehere mūrū wa thogou ūcio mūnini biū, nīgeetha ciugo cianyu cītīkīrike kūna atī nī cia ma, na nīguo mūtigakue.” Nao magīka o ūguo. 21 Nao makīrana atīrī, “Ti-itherū tūraherithio nī ūndū wa mūrū wa ithe witū. Nītuonire ūrīa aarī na thīna ūrīa atūthaithaga tūhonokie muoyo wake, no tūkīrega kūmūigua; na no kīo tūnyiitīwo nī thīna ūyū.” 22 Rubeni akīmacookeria atīrī, “Githī ndiamwīrire mūtīkehīrie kamwana kau? No inyuī mūkīrega gūtīthikīrīria! Rīu no nginya tūrīhio thakame yake.” 23 No matiamenyaga atī Jusufu nīaiguaga ūrīa moigaga, tondū we aatūmagīra mūtabuti akīmaarīria. 24 Jusufu akīmahutatīra akīmeherera, akīambīrīria kūrīra; ningī agīcooka agīthīi akīmaarīria rīngī. Akīnyiitīthia Simeoni akīeherio harīo na akīohwo makīonaga. 25 Jusufu agīathana makūnia mao maiyūrio ngano, na betha cia o mūndū icoorio ikūnia-inī ūrīake, na maheo rīgu wa rūgendo. Thuutha wa gwīkīrwo maūndū macio, 26 makīgīrīra ndigiri ciao mīrigo ūyo ya ngano na makīumagara. 27 Harīa maarūgamire mararīrīre-rī, ūmwe wao agītūmūra ikūnia ūrīake ahe ndigiri yake irio, nake akīona betha ciake hau mūromo-inī wa ikūnia ūrīake. 28 Akīrīra ariū a ithe atīrī, “Haiya, nīnjookeirio betha ciakwa; ī ici haha ikūnia-inī ūrīaka.” Ngoro ciao ikīnyiitīwo nī ihooru na makīrorana makīinainaga, makīurania atīrī, “Nī atīa ūū Ngai atwīkīte?” 29 Na ūrīa maakinyire kūrī ithe wao Jakubu kūu būrūri wa Kaanani-rī, makīmwīra maūndū marīa mothe monete. Makīmwīra atīrī, 30 “Mūndū ūrīa mwathī wa būrūri ūcio aatwarīrie na ūūru mūngī na agītūtua ta twathīi gūthīgaana būrūri ūcio. 31 No ithū tūkīmwīra atīrī, ‘Ithū tūrī andū ehokeku; tūtīrī athigaani. 32 Twarī andū ikūmi na eerī, ariū a mūthuuri ūmwe. Ūmwe ndarī ho, na ūrīa mūnini biū arī na ithe witū kūu Kaanani.’ 33 “Ningī mūndū ūcio mwathī wa būrūri agītūwīra atīrī, ‘Gīkī nīkīo gīgūtūma menye kana mūrī andū ehokeku; Ndīgīrai mūrū wa thogou ūmwe gūkū, muoe irio mūthīi mūcītwarīre andū a nyūmba cianyu acio marī na ng’aragu. 34 No mūndehere mūrū wa thogou ūrīa

mūnini biū na noguo ngaamenya atī mūtīrī athigaani, mūrī andū ehokeku. Hīndī ūyo nīngamūcookeria mūrū wa thogou, na nīmūgetīkīrio kuonjorithagia būrūri inī ūyū.” 35 Na ūrīa moonoragia makūnia mao-rī, o mūndū agīkora kīohe kīa betha ciake ikūniā inī ūrīake! Nao na ithe wao mona ciohe icia cia mbeeca, makīmaka. 36 Ithe wao Jakubu akīmeera atīrī, “Mūrī kūnīinīra ciana ciakwa. Jusufu ndarī ho, na Simeoni ndarī ho, na ūrī mūrenda kuoya Benjamini. Maūndū maya mothe nī nī mokīrīre!” 37 Hīndī ūyo Rubeni akīrīra ithe atīrī, “Nīkooraga ariū akwa eerī ingīkaaga gūcookeria Benjamini harīwe. Reke akorwo ūmenyereri-inī wakwa, na nīngamūcookeria.” 38 No Jakubu akiuga atīrī, “Mūrū wakwa ndegūkūrūka athī na inyuī; mūrū wa nyina nī mūkuū na nowe wiki ūtīgarīte. Angīnyiitīwo nī mūtīno mūna rūgēndo-inī ūrū mūrathīi-rī, mwatūma mbūiici ciakwa ithīi mbīrīra-inī na kīeha.” (Sheol h7585)

43 Na ūrīa, ng’aragu ūyo ikīneneha mūno būrūri inī wa Kaanani. 2 Nī ūndū ūcio ūrīa maarīre ngano yothe ūrīa maagūrīte Misiri īgīthīra-rī, ithe wao akīmeera atīrī, “Cookai Misiri rīngī mūgatūgūrīre irio ingī nini.” 3 No Juda akīmwīra atīrī, “Mūndū ūcio aatwīhītīre agītūwīra atīrī, ‘Mūtīkoona ūthīu wakwa rīngī tīga mūrū wa thogou ūcio ūngī akorwo arī hamwe na inyuī.’ 4 Akorwo nītūgūtūtūma hamwe na mūrū wa ithe witū Benjamini, nītūgūkūrūka tūthīi tūkūgūrīre irio. 5 No akorwo ndūkūmūtūma na ithū, tūtīgūkūrūka, tondū mūndū ūcio aatwīrīre atīrī, “Mūtīkoona ūthīu wakwa rīngī tīga no mūrū wa thogou akorwo arī hamwe na inyuī.” 6 Nake Israeli akīmooria atīrī, Mwandeherere thīna ūyū nīkī, na ūndū wa kwīra mūndū ūcio atī nī mūrī na mūrū wa ithe wanyu ūngī? 7 Makīmūcookeria atīrī, “Mūndū ūcio aatūtūragia ciūria itūkonī ithū ene o na cia nyūmba ciitū abarīrīre mūno. Agītūuria atīrī, ‘Ithe wanyu arī o muoyo? Nī mūrī na mūrū wa thogou ūngī?’ Ithū no gūcookeria twacookagia ciūria ciake. Tūngīamenyire atīa atī no oige, ‘Thīi mūrehe mūrū wa thogou gūkū?’” 8 Ningī Juda akīrīra Israeli ithe atīrī, “Njītīkīria thīi na kamwana gaka, na nītūgūtīi o ro rīmwe, nīgeetha wee na ithū na ciana ciitū tūtūüre muoyo, na tūtīgakue. 9 Niī mwene nīngūmūrūgāmīrīra wega; na nī nī ūkooria ūhoro wake. Ingīkaaga kūmūcookeria kūrī wee, na ndīmūrūgāmie mbere yaku-rī, nī ngaacookererwo nī ihītīa ūrī matukū ma muoyo wakwa wothe. 10

Üřia kürř nř atř, korwo tütinatindřira ühoro üyü tütngithiite rřa keerř na tügacooka.” 11 Nake Israeli, ithe wao akřmeera atři, “Küngikorwo no nginya athiři, ikai üü: Ikřrai maciaro marřa mega mňo ma bürři üyü mondo-inř cianyu, müükürükřie mündü ücio marř kiheo, na mahuti manini marřa manungi wega na kaüükř kanini, na übani na üükř-wa-ngoma üřia wütagwo manemane, na njothi na rothi. 12 Na mňkuue betha maita meerř, tondü no nginya müooke betha iria ciacooketio mřromo-inř ya makünia manyu. No gükorwo ündü ücio wekirwo na mahitia. 13 Oyai mřrř wa thoguo o nake, müooke kürř mündü ücio o narua. 14 Nake Ngai Mwene-Hinya-Wothe arotüma müiguřwo tha nř mündü ücio, nřgeetha etikře müooke na mřrř wa thoguo wanyu ücio üngř o na Benjamini. Hakwa-rř, akorwo nř ngükuřwo-rř, nř ngüirwo.” 15 Ni ündü ücio andü acio makřoya iheo icio na betha maita meerř, na magiřhi na Benjamini. Magiükürükřa na ihenya Misiri na makřineana kürř Jusufu. 16 Rřia Jusufu onire Benjamini arř hamwe nao-rř, akřira münene wa nyümba yake atři, “Twara andü aya gwakwa müciř, üthiňje na üthondeke irio cia mřaraho; tondü nřmekřanřra na nři mřaraho.” 17 Nake mündü ücio agřika o ta üřia Jusufu aamwřire, na akřimatwara kwa Jusufu müciř. 18 Nao andü acio nřmamakire maatwarwo gwake müciř. Magiiciria atři, “Twarehwo gükř nř ündü wa betha iria ciacookirio makünia-inř maitu hřndř ya mbere. Arenda gütütharřkřa atütoorie na atüture ngombo ciate, na oe ndigri ciitř.” 19 Tondü ücio makřambata magiřhi kürř münene wa nyümba ya Jusufu, makřimwarřira marř hau mřromo-inř wa nyümba. 20 Makřmwřira atři, “Twagüthaitha mwathititř, nř tuokire gükř hřndř ya mbere kügura irio. 21 No harřa twarügamire türarřire-rř, twatumřura makünia maitu o mündü agikora betha yake, o üřia yoheetwo ūři mřromo-inř wa ikřnia. Ni ündü ücio nř twacooka nacio. 22 Na ningř nřtuoka na betha ingř cia kügura irio. Tütiři nüü wekřire betha ciitř makünia-inř maitu.” 23 Nake akřmeera atři, “Gütirna thřina, tigai gwřtigřa. Ngai wanyu, o we Ngai wa ithe wanyu, niwe wamüheire kigřna makünia-inř manyu; betha cianyu nřndaciamřkiire.” Agiçooka akřmarehera Simeoni. 24 Ningř münene ücio wa nyümba ya Jusufu akřimatwara müciř kwa Jusufu, akřimahe maař ma gwüthamba magürrř, na akřhe ndigri ciao gřa kürřa. 25 Nao makřhaarřira iheo ciao cia křhe Jusufu ooka mřaraho, tondü nřmaiguřte atř

nřmekřiria irio kuo. 26 Rřia Jusufu ookire müciři, makřmřhe iheo iria maarehete křu nyümba-inř, na makřinamřira, magiřturumithia mothiř mao thi mbere yake. 27 Nake akřmahoya ühoro, akřmooria, “Mükürř üřia mwaheire ühoro wake-rř, nř mřhoro? Arř o muoyo?” 28 Makřmřcookeria atři, “Ndungata yaku ücio ithe witř arř o muoyo na ndarř na üüru.” Nao makřinamřira mamřhe gřtři. 29 Na aaroranga akřona mřrř wa nyina Benjamini, üřia maaciaranřwo nake; akřmooria atři, “Üyü nřwe mřrř wa thoguo üřia münini biř, üřia mwaheire ühoro wake?” Agiçooka akřmwřira atři, “Mřrř wakwa, Ngai arogütuga.” 30 Na rřiř, aigua ta ekumwo nř ngoro nř kuona mřrř wa nyina Benjamini-rř, Jusufu agiřkuma na ihenya agiřhi gřcaria handř angřirřira. Nake agiřhi kanyümba gake ga thřiři akřirřira kuo. 31 Na aariķia gwüthamba üthiř akřuma, akřiyümřirřia, akiuga atři, “Igai irio metha-inř.” 32 Makřigřa Jusufu irio ciate arř wiki, na ariř a ithe marř oiki, nao andü a Misiri marř oiki, tondü andü a Misiri matingřarřanřire na Ahibiranía tondü warř thaahu harřo. 33 Andü acio maaikarřio mbere yake křiringana na ükřrř wao, kuuma irigithathi nginya üřia warř münini biř; nao makřorana o mündü na mündü nř kügega. 34 Rřia maihüřirwo irio kuuma metha-inř ya Jusufu-rř, rwiga rwa Benjamini rwarř maita matano gükřa rwa arřa angř. Nao makřiria na makřinyuanřra nake mategwřtigřa.

44 Nake Jusufu agiřatha münene wa nyümba yake, akřmwřira atři, “Iyüria makünia ma andü aya irio nřingř o ta üřia mangřhota gükura, na wřkřire betha ya mündü o mündü mřromo-inř wa ikřnia rřake. 2 Ningř wřkřire gřkombe gřakwa křřia křa betha mřromo-inř wa ikřnia rřia üřia münini biř wao, hamwe na betha cia ngano yake.” Nake münene ücio agřika o üřia Jusufu aamwřire. 3 Rřciřiň gwakřa-rř, andü acio makřumagario hamwe na ndigri ciao. 4 Matanathři křraya na itüura rřu inene-rř, Jusufu akřira münene wa nyümba yake atři, “Rřmřirřra andü acio o rřu, na wamakinyřra ümoorio atři, ‘Mwariřha wega na üüru nřkř?’ 5 Gřthi gřkombe gřkř tikio mwathititř wakwa anyuuaga nakřo na akaragřura nakřo? Ündü üyü mwřkřite nř ündü mřüru mřno.” 6 Na rřiř aamakinyřire-rř, agiçookera ciugo icio křři o. 7 Nao makřmřuria atři, “Mwathititř warřa maundřta maitu nřkř? Ithuři ndungata ciaku třuroaga gwřka ündü ta ücio! 8 Ithuři o na nřtřragřcookeirie betha iria twakorire mřromo-inř ya makünia maitu kuuma

büruri wa Kaanani; nī kī kīngítūma tūye betha kana thahabu kuuma nyūmba ya mwathi waku? 9 Ndungata o na ìmwé yaku yakorwo īrī nakio-rī, no īgukua, na ithuī aya angī tütūkē ngombo cia mwathi witū.” 10 Nake akiuga atīrī, “Nī wega, nīgūtuīke o ûguo mwoiga. Úrīa ügukorwo nakio nīwe ügūtuïka ngombo yakwa; inyuī arīa angī mütirī na úcuuke.” 11 O mündū o mündū agiikürükia ikūnia rīake thī na ihenya na akīritumūra. 12 Nake mūnene ūcio wa nyūmba ya Jusufu akīambīrīria gūcaria gíkombe, ambīrīrie harī ûrīa mûkûrū wao na akīrikirīria harī ûrīa mûnini biū. Nakio gíkombe kīu gíkioneka ikūnia-inī rīa Benjamini. 13 Nao moona ûguo-rī, magītembūranga nguo ciao. Magīcooka makīhaicia mîrigo yao ndigiri igūrū magīcooka na thuutha kūu itūura-inī inene. 14 Jusufu aarī o kūu nyūmba rīrīa Juda na ariū a ithe maatoonyire kuo. Nao makīgūithia thī mbere yake. 15 Jusufu akīmooria atīrī, “Nī ündū ûrīkū üyū mwîkite? Kaī mûtooi atī mündū ta nī no ahote kûmenya maündū na njira ya üragûri?” 16 Juda akīmûcookeria atīrī, “Nī atīa tûngîrīa mwathi witū? Tûngiuga atīa? Tûngihota atīa kuonania atī tütihîtie? Ngai nîwe üguûrîtie mahîtia ma ndungata ciaku. Rîu ithuī tûrî ngombo cia mwathi witū, ithuotie ündū ìmwé na ûrīa ûkorirwo na gíkombe kīu.” 17 No Jusufu akiuga atīrī, “Ndîroaga gwîka ündû ta ūcio! Mûndû ûrīa ûkorirwo na gíkombe kīu nowe ügûtuïka ngombo yakwa. Inyuī aya angī, cookai kûrî ithe wanyu na thayû.” 18 No Juda agîthîi harī we, akiuga atīrī, “Ndagûthaitha mwathi wakwa, itikirīria ndungata yaku yarîrie mwathi wakwa. Ndûkarakarîre ndungata yaku o na gûtuïka üiganaïne na Firaûni we mwene. 19 Mwathi wakwa, wee woririe ndungata ciaku atīrī, “Nî mûrî ithe wanyu kana mûrû wa thogou wanyu üngî?” 20 Na ithuī tûgûgûcookeria atīrī, “Tûrî na ithe witû mûthuuri mûkûrû mûno, na kûrî kamwana kanini aaciârîrwo ûkûrû-inî wake. Mûrû-wa-nyina na kamwana kau nî mûkuû, na nowe wiki wa ariû a nyina ûtigarîte, na ithe nîamwendete mûno.” 21 “Hîndî iyo ükûra ndungata ciaku atīrī, ‘Thîii mûmûkûrûkie mûmûrehe ndîmwîonere.’ 22 Na ithuî tûkûra mwathi witû atīrī, ‘Kamwana kau gatingiuma harî ithe; kanguma harî we, ithe no gûkua angîkua.’ 23 No wee werire ndungata ciaku atīrī, ‘Tiga mûmûkire na mûrû wa thogou ūcio mûnini biû, mûtikoona ûthiû wakwa rîngî.’ 24 Na twainûka kûrî ndungata yaku ūcio ithe witû, tûkîmwîra ûrîa wee mwathi witû woigîte. 25 “Ningî ithe witû agîtwîra atīrî, ‘Cookai,

mûthiû mûgûre irio ingî nini.’ 26 No ithuî tûkîmwîra atîrî, ‘Tûtingîkûrûka kuo. No gûkorirwo nîtûgûthiû na mûriû waku üyû mûnini biû. Tûtingjona ûthiû wa mûndû ūcio tiga mûriû waku üyû akorirwo na ithuî.’ 27 “Nayo ndungata yaku ūcio ithe witû agîtwîra atîrî, ‘Inyuî nîmûûti atî mûtumia wakwa Rakeli aanjariire ariû eerî. 28 Ùmwé wacio nîathihire na ndacooke, na niî ngiuga atîrî, ‘Ti-itherû nîatambuuriwo nî nyamûl!’ Na kuuma hîndî iyo ndirî ndamuona rîngî. 29 Mûngîoya üyû üngî nake acoone mûtino-rî, mwatûma mbuû ici ciakwa ithiû mbîrîra na kîeha. (Sheol h7585) 30 “Na rîrî, kamwana gaka kangîaga gûthiû na niî tûgacooka kûrî ndungata yaku ūcio baba, o baba ūcio muoyo wake wohanîtio na muoyo wa kamwana gaka-rî, 31 oone atî kamwana gaka tûtirî nako, no gûkua agaakua. Ithuî ndungata ciaku tûgûkûrûkie mbuû cia ithe witû mbîrîra-inî na kîeha. (Sheol h7585) 32 Niî ndungata yaku-rî, nînderutire kûrî baba gûkamenyerera. Ngiuga atîrî, ‘Ingîaga gûgacoookia kûrî we-rî, nîngacookererwo nî ihîtia rîrî ndî mbere ya baba, matukû mothe ma muoyo wakwa!’ 33 “Na rîu ndagûthaitha üreke niî ndungata yaku ndigwo gûkû nduîke ngombo ya mwathi wakwa handû ha kamwana gaka, na wîtikirîe kamwana gaka kainûke na ariû a ithe. 34 Ingîhota atîa kûinûka kûrî baba itarî na kamwana gaka? Aca! Ndûkareke ngoone kîeha kîrîa kîngînyita baba.”

45 Hîndî iyo Jusufu akîremwo nî kwîyûmîrîria mbere ya arîa othe maamûtungataga, akîanîrîra na mûgambo mûnene, akiuga atîrî, “Andû othe nîmehere harî nî!” Tondû ūcio, hatiarî mûndû o na ìmwé warî na Jusufu rîrîa emenyithanirie kûrî ariû a ithe. 2 Na akîrîria anîrîire o nginya andû a Misiri makîmûigua, o na andû a nyûmba ya Firaûni makiîgua ûhoro wa kîrîro kîu. 3 Jusufu akîrîra ariû a ithe atîrî, “Nî nî Jusufu! Baba arî o muoyo?” No ariû a ithe matiahotire kûmûcookeria, nîgûkorwo nîmamakîte mûno marî mbere yake. 4 Ningî Jusufu akîrîra ariû a ithe atîrî, “Ta nguhîrîria.” Meeka ûguo-rî, akîmeera atîrî, “Nî nî Jusufu! Baba arî o muoyo?” No ariû a ithe matiahotire kûmûcookeria, nîgûkorwo nîmamakîte mûno marî mbere yake. 5 Na rîu, mûtigathînîke kana mwîrakarîre nîkûnŷendia gûkû, tondû nî Ngai wandûmire njûke mbere yanyu nîgeetha honokie mîoyo. 6 Handû-inî ha mîaka iîrî rîu gûkoretwo na ng’aragu bûrûrî-inî, na mîaka iîano iîgûuka gûtigûkorwo na kûrima kana kûgetha. 7 No Ngai aandûmire mbere yanyu nîguo ndûme matigari manyu matûûre gûkû thî, na honokie mîoyo yanyu na kûhonokania kûnene. 8 “Nî ündû ūcio-rî, ti inyuî

mwandūmire gūkū, no nī Ngai. Na nīandūte ta ithe wa Firaūni, na mwathi wa nyūmba yake yothe o na mwathi wa bürūri wothe wa Misiri. 9 Na rīu hiūhai mūcooke kūrī baba mūmwīre atīrī, ‘Ūū nīguo mūrūguo Jusufu ekuuga: Ngai nīandūte mwathi wa bürūri wa Misiri guothe. Ikūrūka ūuke kūrī niī; ndūgaikare. 10 Ügūtūra bürūri wa Gosheni na ūkorwo ūrī hakuhī na niī, wee na ciana ciaku, na ciana cia ciana ciaku, na ndūru ciaku cia mbūri na cia ng’ombe, na kīrīa giothe ūrī nakio. 11 Kūu nīkuo ndīrīgūteithagīria tondū kūrī na mīaka īng’itano ya ng’aragu ītigarīte. Kwaga ūguo wee na nyūmba yaku na andū arīa othe makwīgīi nīmūgūtuūka athīnīki.’ 12 ‘Inyuū nīmūreyonera, o na Benjamini mūrū wa maitū akeyonera, atī nī niī mwene ndīramwarīria. 13 Na mwīre baba ūhoro wa gītīo kīrīa giothe heetwo gūkū Misiri, na ūrīa wothe mwīoneire, na mūikūrūkie baba gūkū narua.’ 14 Ningī akīhīmbīria mūrū wa nyina Benjamini na akīrīra, o nake Benjamini akīmūhīmbīria akīrīraga. 15 Na akīmumunya ariū a ithe othe na akīmahīmbīria akīrīraga. Thuutha ūcio ariū a ithe makīaranīria nake. 16 Na rīrīa ūhoro ūcio waigirwo nyūmba-inī ya ūthamaki ya Firaūni, atī ariū a ithe na Jusufu nīmokīte-rī, Firaūni na anene ake othe magīkena. 17 Firaūni akīra Jusufu atīrī, ‘Ira ariū a thoguo atīrī, ‘Ikai ūū: Igīrīrai nyamū cianyu mīrigo mūcooke bürūri wa Kaanani, 18 na mūndehere ithe wanyu na andū a nyūmba cianyu. Na nī nīngamūhe kündū kūrīa kwega mūno bürūri-inī wa Misiri, na mūkenagīre ūnoru wa bürūri ūyū.’ 19 ‘Ningī nīwathīrīrio ūmeere atīrī: ‘Ikai ūū: Oyai makaari mamwe kuuma gūkū Misiri nī ūndū wa ciana na atumia anyu, mūgītre ithe wanyu mūtūke. 20 Na mūtīgatindānīre na indo cianyu tondū māndū mothe marīa mega mūno ma Misiri megūtuūka manyu.’’ 21 Nī ūndū ūcio ariū a Israeli magīka o ro ūguo. Jusufu akīmahe makaari o ta ūrīa Firaūni aathanātē na agīcooka akīmahe rīgu wa rūgendo rwao. 22 Ningī akīhe o mūndū o mūndū wao nguo njerū, no Benjamini-rī, akīmūhe betha magana matatū, na nguo ithano cia kūgarūrīra. 23 Na indo ici nīcio aatūmīire ithe: Ndigiri ikūmi ikuuīte indo iria njega mūno cia Misiri, na ndigiri ingī ikūmi cia mīgoma ikuuīte ngano na mīgate na rīgu wake wa rūgendo. 24 Agīcooka akiumagaria ariū a ithe, na magīthīi akīmeera atīrī, ‘Mūtikanegenarie mūrī njīra-inī!’ 25 Nī ūndū ūcio makīambata makiuma Misiri, magīthīi magikinya kūrī ithe wao Jakubu kūu bürūri-inī wa Kaanani. 26 Nao

makīmwīra atīrī, ‘Jusufu arī o muoyo! Na nīwe mwathi wa bürūri wothe wa Misiri.’ Jakubu akīgegeara; akīaga kūmetikia. 27 No rīrīa maamwīrire maūndū marīa mothe Jusufu aamerīte, na rīrīa onire makaari marīa Jusufu aatūmīte ma kūmūkuua mamūtware Misiri-rī, roho wa Jakubu ithe wao ūkīrahūka. 28 Nake Israeli akiuga atīrī, ‘Nīndetikia! Mūrū wakwa Jusufu arī o muoyo. Nīngūthīi ngamuone itanakua.’

46 Nī ūndū ūcio Israeli akiumagara na indo ciotle iria aarī nacio, na aakinya Birishiba-rī, akīrutīra Ngai wa ithe Isaaka magongona. 2 Nake Ngai akīarīria Israeli na kīoneki ūtukū, akīmwīra atīrī, ‘Jakubu! Jakubu!’ Nake agīcooka atīrī, ‘Nī ūyū haha.’ 3 Ngai akiuga atīrī, ‘Nī niī Ngai, Ngai wa thoguo. Ndūgetigīre gūkūrūka ūthīi Misiri, tondū nīngagūtua rūrīrī ūnene mūno kūu. 4 O na nīngūkūrūkania nawe kūu Misiri, na ti-itherū nī ngagūcooka gūkū ūringī. Nakuo guoko kwa Jusufu kuo kwene nīkuo gūgaakūhīna maitho wakua.’ 5 Hīndī ūyo Jakubu akiuma Birishiba, nao ariū a Israeli magīkuua ithe wao Jakubu na ciana ciao na atumia ao na makaari marīa Firaūni aatūmīte ma kūmūkuua. 6 O na ningī magīthīi na mahīū mao na indo iria ciotle maagītē nacio marī kūu Kaanani, na Jakubu na rūciaro rwake ruothe magīthīi Misiri. 7 Aathiire Misiri na ariū ake na tūmwana twa ariū ake, agīthīi na airītu ake na tūrītu twa airītu ake, ūguo nī kuuga rūciaro rwake ruothe. 8 Maya nīmo marītwa ma ariū a Israeli (Jakubu na njiaro ciale) ariā maathiire Misiri: Rubeni irigithathi rīa Jakubu. 9 Ariū a Rubeni maarī: Hanoku, na Palu, na Hezironi, na Karimi. 10 Ariū a Simeoni maarī: Jemueli, na Jamiini, na Ohadi, na Jakini, na Zoharu, na Shauli mūrū wa mūtumia ūrīa Mūkaanani. 11 Ariū a Lawi maarī: Gerishoni, na Kohathu, na Merari. 12 Ariū a Juda maarī: Eri, na Onani, na Shela, na Perezu, na Zera (no Eri na Onani nīmakuūrīre bürūri wa Kaanani.) Nao ariū a Perezu maarī: Hezironi na Hamuli. 13 Ariū a Isakaru maarī: Tola, na Puya, na Jashubu, na Shimuroni. 14 Ariū a Zebuluni maarī: Seredi, na Eloni, na Jahaleeli. 15 Acio nīo ariū ariā Lea aaciārīire Jakubu kūu Padani-Aramu, hamwe na mwarī Dina. Ariū acio na airītu ake othe maarī mīrōngō ūtatū na atatū. 16 Ariū a Gadi maarī: Zifioni, na Hagi, na Shuni, na Eziboni, na Eri, na Arodi, na Areli. 17 Nao Ariū a Asheri maarī: Imuna, na Ishiva, na Ishivi, na Beria. Mwarī wa nyina aarī Sera. Ariū a Beria maarī: Heberi na

Malikieli. **18** Icio nicio ciana iria ciaciariirwo Jakubu nī Zilipa, ūria Labani aaheete mwarī Lea; ciothe ciarī ciana ikūmi na ithathatū. **19** Ariū a Rakeli mütumia wa Jakubu maarī: Jusufu na Benjamini. **20** Nake Jusufu arī kūu Misiri, nīaciarīirwo Manase na Efiraimu nī Asenathu mwarī wa Potifera, mūthīnjīri-ngai wa Onu. **21** Nao ariū a Benjamini maarī: Bela, na Bekerī, na Ashibeli, na Gera, na Naamani, na Ehi, na Roshu, na Mupimu, na Hupimu, na Aradi. **22** Acio nīo ariū a Rakeli arīa maaciariirwo Jakubu othe maarī andū ikūmi na ana. **23** Mūriū wa Dani aarī: Hushimu. **24** Nao Ariū a Nafitali maarī: Jahazeeli, na Guni, na Jezeri, na Shilemu. **25** Acio nīo ariū arīa maaciariirwo Jakubu nī Biliha ūria Labani aaheete mwarī Rakeli, othe maarī mūgwanja. **26** Andū othe arīa maathiire na Jakubu Misiri, arīa maarī a njiaro ciake tütegütara atumia a ariū ake, maarī andū mīrongo itandatū na atandatū. **27** Hamwe na ariū arīa eerī a Jusufu arīa aaciariire Misiri, andū a nyūmba ya Jakubu arīa maathiire Misiri maarī mīrongo mūgwanja. **28** Nake Jakubu agitūma Juda athīi mbere yake kūrī Jusufu nīgeetha athīrīrwo njira ya gūthīi Gosheni. Rīrīa maakinyire bürūri wa Gosheni, **29** Jusufu akīhaarīria ngaari yake ya mbarathi, na agīthīi Gosheni gütunga ithe Israeli. Na Jusufu aakinya o ūguo harī ithe, akīmūhīmbīria na akīrīra ihinda inene. **30** Nake Israeli akīrra Jusufu atīrī, “Rīu no ngīkue, kuona atī nīndeyonera nī mwene atī ūrī o muoyo.” **31** Hīndī īyo Jusufu akīrra ariū a ithe na andū a nyūmba ya ithe atīrī, Nīngwambata thīi njarie na Firaūni, ndīmwīre atīrī, Ariū a baba, na nyūmba ya baba, arīa maratūrūraga bürūri wa Kaanani, nīmokīte kūrī nīi. **32** Andū acio nī arīithi; marīithagia mahiū, na mokīte na ndūrūru ciao cia mbūri na cia ng’ombe, na indo ciothe ciao. **33** Na rīrīa Firaūni arīmwīta na amūrīrie atīrī, “Inyuī mūrutaga wīra ūrīkū?” **34** mwagīrīirwo mūmūcookerie atīrī, “Ithūī ndungata ciaku tūtūrūraga tūrīthagia mahiū kuuma ūnini witū, o ta ūria maithe maitū meekaga.” Hīndī īyo nīmūgetikīrio mūtūrūre mwena wa Gosheni, tondū arīithi othe moonagwo marī thaahu nī andū a Misiri.

47 Jusufu agīthiī akītira Firaūni atīrī, “Baba na ariū
a baba hamwe na ndūuru ciao cia mbūri na cia
ng’ombe na indo ciao ciithe nīmokīte kuma būrūri
wa Kaanani, na rīu marī Gosheni.” 2 Ningī agīthuura
ariū a ithe atano na akīmatwara mbere ya Firaūni.
3 Firaūni akīmooria atīrī, “Mūrutaga wīra ūrkū?”

Nao magīcookeria Firaūni atīrī, “Ithuī ndungata ciaku tūrī arīithi, o ta ūrīa maithe maitū maarī.” 4 Ningī makīmwīra atīrī, “Tūkīte gūikara gūkū kwa ihinda, tondū ng’aragu īno nī nene kūu Kaanani, na ndūūru cia ndungata ciaku nī ciagīte ūrīithio. Nī ūndū ūcio twagūthaitha wītikīrie ndungata ciaku itūūre Gosheni.” 5 Firaūni akīira Jusufu atīrī, “Thoguo na ariū a thoguo mokīte kūrī we, 6 na būrūri wa Misiri ūrī mbere yaku; he thoguo na ariū a thoguo mwena ūrīa mwega mūno wa būrūri ūyū. Reke maikare Gosheni. Na rīrī, angīkorwo nūūū amwe ao marī na ūtūgī wa mwanya-rī, matue arūgamīrīri a mahiū makwa.” 7 Ningī Jusufu akīrehe ithe Jakubu mbere ya Firaūni. Na Jakubu aarīka kūrathima Firaūni-rī, 8 Firaūni akīmūūria atīrī, “Ūrī na mīaka ūigana?” 9 Nake Jakubu akīira Firaūni atīrī, “Mīaka yakwa ya kūrūūra nī igana rīmwe na mīrongo itatū. Mīaka yakwa ikoretwō ūrī mīnini na ya mītangīko, na ndīgana mīaka ya kūrūūra kwa maithe makwa.” 10 Jakubu agīcooka akīrathima Firaūni na akīhera akiuma hau Firaūni aarī. 11 Nī ūndū ūcio Jusufu akīhe ithe na ariū a ithe ūtūūro kūu Misiri na akīmahe mīgūnda mwena ūrīa mwega mūno wa būrūri ūcio, rūgongo rwa Ramesese o ta ūrīa Firaūni aathanīte. 12 Ningī Jusufu nīaheaga ithe na ariū a ithe na andū a nyūmba ya ithe othe irio kūringana na mūigana wa ciana ciao. 13 Na rīrī, gūtiarī irio mwena ūcio wothe, tondū ng’aragu yarī nene mūno; na Misiri na Kaanani cierī nī ciahinyūrīkīte nī ūndū wa ng’aragu ūyo. 14 Jusufu akīūngania mbeeca iria ciotle ingīonekire būrūri wa Misiri na wa Kaanani, irī irīhi rīa ngano ūrīa andū maagūraga, nake agīcītwara nyūmba-inī ya ūthamaki ya Firaūni. 15 Na rīrīa mbeeca cia andū a Misiri na cia andū a Kaanani ciathirire-rī, andū a Misiri othe magīthī kūrī Jusufu, makīmwīra atīrī, “Tūhe irio. Tūngīkua ūtwīroreire nīkī? Mbeeca ciitū nīthirīte biū.” 16 Nake Jusufu akīmacookeria atīrī, “Ndeherai mahiū manyu, na nīngūmwenderia irio nī ūndū wa mo tondū mbeeca nī thiru.” 17 Nī ūndū ūcio magītwarīra Jusufu mahiū mao, nake akīmakūūranīria irio na mbarathi ciao, na ng’ondu na mbūri ciao, na ng’ombe na ndigiri ciao. Nake Jusufu akīmateithīrīria mwaka ūcio wothe na irio, magīcīkūūrania na mahiū mao mothe. 18 Naguo mwaka ūcio wathira-rī, magīuka kūrī we mwaka ūyū ūngī, makīmwīra atīrī, “Tūtingīhota kūhitha mwathi witū ūndū, kuona atī mbeeca ciitū nīthirīte, na mahiū maitū rīu nī maku, na gūtirī kīndū

gītigaire kīa mwathi witū tiga mīrī iitū na ithaka ciitū. 19 Tūngīgīkua ütwiroreire nīkī, ithuī na ithaka ciitū hamwe? Tūgūranirie hamwe na ithaka ciitū, ütūhe irio, na ithuī na ithaka ciitū tūtuīke ngombo cia Firaūni. Tūhe mbeū nīgeetha tūtūre muoyo, tūtigakue, na nīguo būrūri witū ndūkanangike.” 20 Nī ūndū ūcio Jusufu akīgūrīra Firaūni būrūri wothe wa Misiri. Nao andū a Misiri makiendia ithaka ciao, mūndū o mūndū, nī ūndū ng’aragu nīyamahatīrīrie mūno. Naguo būrūri wothe ūgūtūka wa Firaūni. 21 Nake Jusufu agīgītua andū ngombo kuuma mwena ūmwe wa Misiri nginya ūrīa ūngī. 22 No rīrī, ndaigana kūgūra ithaka cia athīnjīri-ngai akuo, tondū o maarī na igai maaheagwo nī Firaūni, na maarī na irio cia kūmaigana kuuma kūrī igai rīu Firaūni aamaheaga. Kiu nīkī gīatūmire mage kwendia ithaka ciao. 23 Nake Jusufu akīra andū acio atīrī, “Rīu tondū ūmūthī nīndamūgūra hamwe na ithaka cianyu mūtuīke a Firaūni-rī, mbeū cianyu nīcio ici; oyai mūkahaande mīgūnda. 24 No rīrīa mūkaagetha, mūkaahe Firaūni gīcunjī gīa gatano. Icunjī icio ingī inya harī ithano no mwiigīre irī mbeū cia kūhaanda na irio cianyu ene na cia nyūmba cianyu, na cia ciana cianyu.” 25 Nao makiuga atīrī, “Nīwahonokia mīoyo iitū. Tūroogītīrīka maitho-inī ma mwathi witū; ithuī tūgūtūura tūrī ngombo cia Firaūni.” 26 Nī ūndū ūcio Jusufu akīruta watho ūkonī ithaka cia Misiri, na nītūire nginya ūmūthī, atī gīcunjī gīa gatano kīa magetha nī kīa Firaūni. No ithaka cia athīnjīri-ngai akuo itaatuīkire cia Firaūni. 27 Nao andū a Israeli magītūura Misiri būrūri-inī wa Gosheni. Makīgīna na indo kuo na magīciarana, makīgīha mūno. 28 Jakubu aikarire Misiri mīaka ikūmi na mūgwanja, nayo mīaka yake ūrīa aatūrīre muoyo yarī mīaka igana rīmwe na mīrongo ūna na mūgwanja. 29 Na rīrīa ihinda ūrīa Israeli ūrīa gūkua ūkūlīrīrie-rī, agītūmanīra mūriū wake Jusufu, akīmwīra atīrī, “Angīkorwo nīnjītīkīrīkīte maitho-inī maku-rī, iga guoko gwaku rungu rwa kīero gīakwa, na ūnjīre atī nīūkanjīka maūndū ma ūtugi na ma wīhokeku. Ndūkanaathike gūkū Misiri, 30 no rīrīa ngaahurūka hamwe na maithe makwa, ūkanguua, ūndute Misiri, ūgaathike o harīa mathikītō.” Nake Jusufu akiuga atīrī, “Nīngeeka o ūguo woiga.” 31 Nake Israeli akīmwīra atīrī, “Wīhīte na mwiītīwa.” Nake Jusufu akīhīta harī we na mwiītīwa, nake Israeli akīhooya enyītīrīire mūthīgi wake.

48 Thuutha-inī ūcio Jusufu akīrwo atīrī, “Thoguo nī mūrūaru.” Nī ūndū ūcio akīoya ariū ake eerī, Manase na Efirimu, agīthīi kūmūrora. 2 Na rīrīa Jakubu eerirwo atīrī, “Mūrūguo Jusufu nīoka gūkuona,” Israeli akīyūmīrīria, agīkara thī ūrīrī-inī. 3 Jakubu akīra Jusufu atīrī, “Ngai Mwene-Hinya-Wothe nīnayumīrīire ndī Luzu būrūri-inī wa Kaanani, na akīndathima, 4 akīnjīra atīrī, ‘Nīngatūma ūciarane na ūngīhe. Nīngagūtua kīrīndī kīa andū, na nīngaheana būrūri ūyū kūrī njiaro ciaku iria igooka thuutha waku ūtūke wacio tene na tene.’ 5 “Rīu-rī, ariū ake eerī arīa maaciariirwo gūkū Misiri itanooka kūrī we-rī, megūtūuo ta marī akwa; Efirimu na Manase meegūtūka akwa, o ta ūrīa Rubeni na Simeoni marī akwa. 6 Ciana iria ingī ūngīciarīwo thuutha wao nī ciaku; kūrīa makagaya mageetanagio na marītīwa ma ariū a ithe wao. 7 Na rīrīa ndacookaga kuuma Padani, ngīnyīitwo nī kīeha gīa gūkuīrwo nī Rakeli kūu būrūri-inī wa Kaanani tūrī o rūgendo-inī, hakuī na Efiratha. Nī ūndū ūcio ngīmūthika hau mūkīra-inī wa njīra ya gūthīi Efiratha” (na nokuo Bethilehemu). 8 Na rīrīa Israeli omire ariū a Jusufu, akīuria atīrī, “Aya nī a?” 9 Jusufu akīra ithe atīrī, “Nī ariū akwa arīa Ngai aaheete ndī gūkū”. Nake Israeli akiuga atīrī, “Mareharehe harī nīi nīdīmarathime.” 10 Na rīrī, maitho ma Israeli nīmoorīte nī gūkūra, na ndoonaga wega. Jusufu agīkīrehe ariū ake hakuī na Israeli, nake Jakubu akīmamumunya na akīmahāmbīria. 11 Israeli akīra Jusufu atīrī, “Ndīcīragia nīngona ūthīū waku ūngī, na rīu Ngai nīanjītīkīrītie nyone o na ciana ciaku.” 12 Nake Jusufu akīmaruta maru-inī ma Israeli, akīnamīrīria ūthīū akītūturumīthia thī. 13 Jusufu akīoya ariū ake eerī, Efirimu arī mwena wake wa ūrīo aamwerekeirie guoko-inī kwa ūmootho gwa Israeli, na Manase arī mwena wake wa ūmootho aamwerekeirie guoko-inī kwa ūrīo gwa Israeli, akīmarehe hakuī nake. 14 No Israeli agītambūrūkia guoko gwake kwa ūrīo agīkūgīrīra mūtwe wa Efirimu, o na gūtūka nīwe warī mūnini, na akīhītūkānia moko make, akīgīrīra guoko gwake kwa ūmootho mūtwe-inī wa Manase, o na gūtūka Manase nīwe warī irigīthathi. 15 Ningī akīrathima Jusufu, akiuga atīrī, “Ngai ūrīa maithe makwa Iburahīmu na Isaaka maatungatagīra, Ngai ūrīa ūkoretwo arī mūrūthī wakwa mūtūrīre-inī wakwa wothe nginya ūmūthī, 16 na Mūraika ūrīa ūūhonoketie kuuma mītīno-inī yothe, arorathima imwana ici. Iroetanagio na ūtīwa ūrīkwa, na cītanagio

na marītwa ma maithe makwa, lburahīmu na Isaaka, na maroingīha mūno gūkū thī.” 17 Na rīrīa Jusufu onire atī ithe aigīrīre guoko gwake kwa ūrīo mūtwe-inī wa Efiraimu-rī, ndaakenire; akīnyiita guoko gwa ithe akweherie kuuma mūtwe-inī wa Efiraimu, akūgīrīre mūtwe-inī wa Manase. 18 Jusufu akīmwīra atīrī, “Aca, baba ūyū nīwe irigithathī; mūigīrīre guoko gwaku kwa ūrīo mūtwe.” 19 No ithe akīregā, akiuga atīrī, “Nīnjūū ūguo mūrū wakwa, nīnjūū. O nake nīagatūka rūrīrī, na nīakaneneha. No rīrī, mūrū wa nyina ūrīa mūnini nīakaneneha kūmūkīra, nacio njiaro ciate itūkē gīkundi kīa ndūrīrī.” 20 Akīmarathima mūthenya ūcio, akiuga atīrī, “Israeli akaarathimanaga akīgwetaga rītwa rīaku akoiga atīrī: ‘Ngai arotūma ūtuīke o ta Efiraimu na Manase.’” Nī ūndū ūcio akīgweta Efiraimu mbere ya Manase. 21 Ningī Israeli akīrīa Jusufu atīrī, “Ndī hakuhī gūkua, no Ngai nīegūkorwo hamwe na inyuī, na nīakamūcookia būrūri-inī wa maithe manyu. 22 Nawe, ūrī ta mwathi wa ariū a thoguo-rī, nīndakūhe rūgongo rwa būrūri ūrīa ndaatunyire Aamori na rūhiū rwakwa rwa njora na ūta wakwa.”

49 Ningī Jakubu agītūmanīra ariū ake, akīmeera atīrī: “Cookanīrīrai haha nīgeetha ndīmwīre ūrīa gūgekīka kūrī inyuī matukū-inī marīa magooka. 2 “Unganai na mūthikīrīrie, inyuī ariū a Jakubu; thikīrīrai Israeli ithe wanyu. 3 “Rubeni, ūrī irigithathī rīakwa, ūhoti wakwa, kīonithania kīa mbere kīa hinya wakwa; ūkīrīte arīa angī na gūtīka, ūkamakīra na hinya. 4 Wagagīte ta maaī, na nī ūndū ūcio ndūgūcooka gūkīra arīa angī, tondū nīwahaicire ūrīrī wa thoguo, ūgīthaahia ūrīrī wakwa. 5 “Simeoni na Lawi nī a nyina ūmwe, hiū ciao cia njora nī indo cia mbaara cia ūhinya. 6 Ngoro yakwa ndūkanatoonye ndundu-inī yao, ndūkananyiitane na kīungano kīao, nīgūkorwo nīmooragīte andū marakarīte, na magatemanga ndegwa magūrū macithuithie o ūrīa mangīendire. 7 Marakara mao mahiū mūno, na mang’ūrī mao matarī tha, maronyiitwo nī kīrumi. Ngaamaharagania thīinī wa Jakubu na ndīmahurunjīre thīinī wa Israeli. 8 “Juda, ariū a thoguo nīmagagūkumia; nakuo guoko gwaku nīgūgatooria thū ciaku; ariū a thoguo nīmagakūnamīrīra. 9 Juda, we ūrī kīana kīa mūrūūthi, mūrū wakwa; we ūcookaga kuuma ūguīmi-inī ūhūūni te ūguīmi waku. O ta mūrūūthi-rī, ethunaga na agakoma thī, o ta mūrūūthi wa mūgoma-rī, nū ūngīthīgīrīria kūmwarahūra? 10 Rūthanju rwa

ūthamaki rūtikoima harī Juda, o na kana rūthanju rwa ūnene rūthenge gatagatī-inī ka magūrū make, o nginya agooka ūrīa mwene ruo, o we ūrīa ūgaathīkagīrwo nī thī. 11 Akoozagīrīra ndigiri yake mūthabibū-inī, nayo njaū yake ya ndigiri amīohagīrīre rūhonge-inī rūrīa rwega mūno. Agaathambagia nguo ciate na ndibei, na kanjū ciate na ūtune wa thabibū. 12 Maitho make makaira gūkīra ndibei, namo magego make merūhe gūkīra irīa. 13 “Zebuluni agaattūura hūgūrūrū-inī cia irīa, na atūkē handū hega ha gūikaragwo nī marikabu; mīhaka yake ūgaakinya o Sidoni. 14 “Isakaru nī ndigiri ūrī ūrī hinya ikomete gatagatī ka mīrīgo ūrī. 15 Rīrīa akoona ūrīa ūhurūko wake ūrī mwega, na ūrīa būrūri wake wagīrīte-rī, no rīo akainamīrīria kīande gīake akuue mīrīgo, na etīkīre kūruta wīra ūtarī mūcaara. 16 “Dani agaaciīrīrīra andū ake na kīhoto, arī ta mūhīrīga ūmwe wa Israeli. 17 Dani agaatuīka ta nyoka ūrī mūkīra-inī wa njīra, atūkē ta ndūrīa ūrī gacīra-inī, ūrī ūrīmaga ndīira cia mbarathi, na tondū ūcio mūmītwarithia akagūna na ngara. 18 “Wee Jehova-rī, njeterere kūhonokania gwaku. 19 “Gadi nīagatharīkīrīro nī ikundi cia atunyani, nowe nīagacitharīkīra acingatithie. 20 “Irio cia Asheri nī cia kūguna mwīrī; na akaaheanaga irīo njega ingīkenia mūthamaki. 21 “Nafitali nī ta thīiya ya mūgoma ūrekereirī, ūrī ūciaraga tūthīya tūthaka. 22 “Jusufu nī mūthabibū ūrī ūciaraga, mūthabibū ūrī ūciaraga ūrī hakuhī na gīthīma, ūrīa honge ciaguo itambagīrīra rūthingo. 23 Aikia a mīgū ūmamūtharīkīre marī na marūrū; makīmūkīria mīgū marī na ūrū ūmingī. 24 No ūta wake ndwenyeneyekire, moko make marī hinya magīkīra merūmītie nī ūndū wa guoko kwa Mwene-Hinya wa Jakubu, na nī ūndū wa Mūrīthī, o we Ihiga rīa Israeli, 25 nī ūndū wa Ngai wa thoguo, ūrī ūgūteithagia, na tondū wa Mwene-Hinya-Wothe, ūrī ūkūrathimaga na irathimo cia igūrū, na irathimo cia kūrīa kūriku mūhuro wa thī, o na irathimo cia nyondo na cia nda. 26 Irathimo cia thoguo nī makīria ma irathimo cia irīma irīa cia tene, na nī makīria ma ūtonga wa tūrīma ūtūrī ūtūrū. Ici ciothe nīrekwo ihurūke mūtwe-inī wa Jusufu, o thiithi-inī wa ūcio ūhaana ta mwana wa mūthamaki harī ariū a ithe. 27 “Benjamini ahaana ta njūū ūrīa ngoroku; kīrokō-inī atambuuraga kīrīa agūmīte, hwaī-inī akagayania kīrīa atahīte.” 28 Ūyo yothe nīyo mīhīrīga ūrīa ikūmi na ūrī ya Israeli, na ūguo nīguo ithe wao aameerire rīrīa aamarathimaga, akīhe o mūndū kīrathimo kīrīa

kiamwagirīire. 29 Ningī Jakubu akīmahe mawatho maya: “Ndī hakuhī gūkua. Mūgaathika harīa maite makwa mathikītwo, ngurunga-inī ūrīa ūrī gīthaka-inī kīa Efironi ūrīa Mūhiti, 30 ngurunga ūrīa ūrī gīthaka-inī kīa Makipela hakuhī na Mamure kūu Kaanani, ūrīa Iburahīmu aagūranīirie na gīthaka kīu, ūrī handū ha gūthikana, kuuma kūrī Efironi ūrīa Mūhiti. 31 Hau nīho Iburahīmu na mūtumia wake Sara maathikirwo, na no ho Isaaka na Rebeka mūtumia wake maathikirwo, na no ho ndaathikire Lea. 32 Gīthaka kīu na ngurunga īyo ciagūrirwo kuuma kūrī Ahethi.” 33 Nake Jakubu aarikia kūhe ariū ake ūhoro ūcio-rī, agīthuna magūrū make arī o gītanda-inī, agītuūkana, agīcookañīriō kūrī andū ao arīa maakuūte.

50 Nake Jusufu agīkīgūithia thī mbere ya ithe, akīmūrīrīra na akīmūmumunya. 2 Ningī agīcooka agīatha athondekani arīa maarī ndungata ciale mathondeke mwīrī wa ithe Isiraeli nīguo ndūkabuthe. Nī ūndū ūcio athondekani makīmūthondeka, 3 handū ha ihinda ūrīa thikū mīrongo īna, tondū ūrī nīrīo ihinda ūrīa ūrabatarainie ūrīa kūthondeka. Nao andū a Misiri makīmūcakaīra matukū mīrongo mūgwanja. 4 Namo matukū ma kūmūcakaīra maathira-rī, Jusufu akīrīa kīama kīa Firaūni atīrī, “Angīkorwo nīnjītikīrīkīte maitho-inī manyu-rī, njarīrīrai kūrī Firaūni. Mwīrei atīrī, 5 ‘Baba nīatūmire ndīhīte na mwīhītwa, akiuga atīrī, “Ndī hakuhī gūkua; na ndakua ūgaathika mbīrīra-inī ūrīa nīi mwene ndeyenjeire būrūri-inī wa Kaanani.” Rīu rekei nyambate thī ngathike baba; na nīngūcooka hūndūke.” 6 Nake Firaūni akīmūtūmanīra, akīmwīra atīrī, “Ambata, ūthī ūgathike thoguo, o ta ūrīa aatūmire wihiē.” 7 Nī ūndū ūcio Jusufu akīambata agīthī ūgathika ithe. Nao anene othe a Firaūni magīthīi nake, andū a gītīo othe a kīama kīa Firaūni o na andū arīa atīku a Misiri othe, 8 o hamwe na andū othe a nyūmba ya Jusufu, na ariū a ithe, na arīa othe maarī a nyūmba ya ithe. No ciana ciki na ndūrūrū ciao cia mbūri na cia ng’ombe ciatigītwo Gosheni. 9 Thigari cia ngaari cia ita na cia mbarathi o na cio igīthīi nake. Kīarī gīkundi kīnene mūno kīa andū. 10 Nao maakinya ihuhīro-inī ūrīa ngano ūrīa Atadi, hakuhī na Jorodani, makīrīra manīrīire marī na ruo; na hau Jusufu agīcakaīra ithe matukū mūgwanja. 11 Na ūrīa Akaanani arīa maatūrāga kūu moonire macakaya macio hau ihuhīro-inī ūrīa ngano ūrīa Atadi, makīrīrana atīrī, “Andū a Misiri marī na igongona ūrīa macakaya ma kīeha.” Na nīkīo handū hau hakuhī na Jorodani

heetagwo Abeli-Miziraimu. 12 Nī ūndū ūcio ariū a Jakubu magīrīka o ūrīa aamaathīte: 13 Makīmūkuua makīmūtware būrūri wa Kaanani, na makīmūthika ngurunga-inī ūrīa yarī gīthaka-inī kīa Makipela, hakuhī na Mamure, ūrīa Iburahīmu aagūranīirie na gīthaka kīu kīrī handū ha gūthikanwo kuuma kūrī Efironi ūrīa Mūhiti. 14 Thuutha wa gūthika ithe-rī, Jusufu agīcooka Misiri hamwe na ariū a ithe na arīa othe maathīte nake gūthika ithe. 15 Na ūrīa ariū a ithe moonire atīi ithe wao nīakua, makiuga atīrī, “I angīkorwo Jusufu nīatūūire atūiguagīra ūrūrū, na atūrīhīe maūru marī mothe twamwīkire?” 16 Nī ūndū ūcio magītūmana kūrī Jusufu makiuga atīrī, “Thoguo atanakua nīatīgire oiga atīrī: 17 ‘Uū nīguo mūkeera Jusufu: ndagūthaitha ūrekere ariū a thoguo mehia na mahītia marī meekeire nī ūndū nīmagwīkire ūrūrū mūno.’ Na rīu twagūthaitha wohere ndungata cia Ngai wa thoguo mehia macio.” Na ūrīa ndūmīrīri yao yamūkinyīire, Jusufu akīrīra. 18 Ariū a ithe magīcooka magīthī ūrī we, makīgūithia thī mbere yake, makiuga atīrī, “Tūrī ngombo ciaku.” 19 No Jusufu akīmeera atīrī, “Tigai gwītigīra. Kaī nīi akīrī nīi Ngai? 20 Inyūi mwaciirīte kūnjīka ūrūrū, no Ngai aanjiirīire ūndū mwega nīguo akīnyanīrie ūrīa kūrekika ūrī, ūhoro wa kūhonokia mīoyo ya andū aingī. 21 Nī ūndū ūcio-rī, mūtīgetīgīre. Nīndīmūheaga irīo cianyu na cia ciana cianyu.” Nake akīmomīrīria na akīmarīria wega. 22 Jusufu agīkara Misiri, hamwe na andū othe a nyūmba ya ithe. Aatūrīre muoyo mīaka igana rīmwe na ikūmi, 23 na akīona rūciaro rwa gatātū rwa ciana cia Efiraimu. O na ciana cia Makiru mūrū wa Manase ciaciarwo nīciaigīrīrwo marū-inī ma Jusufu. 24 Ningī Jusufu akīrīra ariū a ithe atīrī, “Ndī hakuhī gūkua. No rīrī, ti-itherū Ngai nīagooka kūmūrora amūteithie na amūrute kuuma būrūri ūyū, amūtware būrūri ūrīa erīre Iburahīmu, na Isaaka na Jakubu na mwīhītwa.” 25 Nake Jusufu agītūma ariū a Isiraeli mehīte na mwīhītwa, akīmeera atīrī, “Ti-itherū Ngai nīagooka kūmūteithia, na hīndī īyo yakinya no nginya mūgaakuua mahīndī makwa kuuma kūndū gūkū.” 26 Nī ūndū ūcio Jusufu agīkua, arī na ūkūrū wa mīaka igana rīmwe na ikūmi. Thuutha wa kūmūthondeka ndakabuthe, makīmūiga ithandūkū-inī ūrīa gūthikwo narīo o kūu Misiri.

Thaama

1 Maya nîmo marîitwa ma ariû a Israeli arîa maathiire bûrûri wa Misiri hamwe na Jakubu, o mündû na andû a nyûmba yake: **2** Nao nî Rubeni, na Simeoni, na Lawi, na Juda; **3** Isakaru, na Zebuluni na Benjamini; **4** Dani na Naftali; Gadi na Asheri. **5** Njiaro cia Jakubu ciote ciarî mîrongo mûgwanja; nowe Jusufu, aari bûrûri wa Misiri o na mbere ïyo. **6** Na rîrî, Jusufu na ariû a ithe othe, na rûciaro rûu ruothe rwa ihinda rîu magîkua, **7** no andû a Israeli magîciaranâna na makiingîha mûno, magîtuïka aingî makîria, o nginya makîiyûra bûrûri ûcio. **8** Na rîrî, mûthamaki üngî útooi ûhoro wa Jusufu akîambîrîria gûthamaka kuu bûrûri wa Misiri. **9** Nake akîira andû ake atîrî, “Onei, andû a Israeli nîmaingîhite mûno makîria, magatûkîria hinya. **10** Gîûkei, no nginya tûmathîi na wara nîguo matikae kûngîha mûno gûkîra ûu, tondû kûngîgîa mbaara, no manyiitane na thû ciitû na marûe na ithuî, na macooke moore moime bûrûri ûyû.” **11** Nî ûndû ûcio andû a Misiri makîmaigîra arori a ngombo mamahinyîrîrie na ûndû wa kûmarutithia wîra wa hinya, nao andû a Israeli magîka Pithomu na Ramesese marî matûûra manene ma kûigwo indo cia Firaûni. **12** No o ûrîa maathiire na mbere kûhinyîrîrio-rî, noguo maaciaranire na makiyûra bûrûri-inî ûcio; nî ûndû ûcio andû a Misiri makîambîrîria gwîtigîra andû a Israeli mûno, **13** na makîmahinyîrîria na wîra matekûmaiguîra tha, **14** Andû a Misiri magîtûma mûtûûrîre wa andû a Israeli ügîe na ruo rûkîru nî ûndû wa wîra mûritû wa gûthondeka maturbarî na thimiti, hamwe na mawîra ma mîthembâ yothe mîgûnda-inî; andû a Misiri maamahinyagîrîria matekûmaiguîra tha mawîra-inî mao mothe. **15** Mûthamaki wa bûrûri wa Misiri akîira Shifira na Pua, aciarithania arîa maateithagia atumia a Ahibirania, atîrî, **16** “Rîrîa mûrîteithagia atumia a Ahibirania makîgîa ciana, na mwamarora marî gitanda-inî già kûgîra mwana-rî, mûngîona nî kahî kooragei, no kangîkorwo karî kairitu, mûkareka gatûûre muoyo.” **17** Na rîrî, aciarithania acio tondû nîmetigîrîte Ngai, matiigana gwîka ûrîa mûthamaki wa bûrûri wa Misiri aamerîte meke; makîreka tûhîi tûu tütûûre muoyo. **18** Nake mûthamaki ûcio wa bûrûri wa Misiri agîta aciarithania acio, akîmooria atîrî, “Mwikite ûu nikî? Ni kîi gitûmîte mûreke tûhîi tütûûre muoyo?” **19** Nao aciarithania acio magîcookeria

Firaûni atîrî, “Atumia a Ahibirania mathaana ta atumia a Misiri; o nî ahiû magîaga ciana aciarithania matanakinya.” **20** Nî ûndû ûcio Ngai agîgîtanahîra aciarithania acio, nao andû a Israeli makîongerereka o na makiingîha makîria. **21** Na rîrî, tondû aciarithania acio nîmetigîrîte Ngai, akîmahe ciana ciao kûmbe. **22** Nake Firaûni agîatha andû ake othe atîrî: “Kahî o gothe gaaciawo nî Mûhibirania no nginya mûgagaikia Rûûi rwa Nili, no mûreke kairitu o gothe gatûûre muoyo.”

2 Na rîrî, mündû ûmwe wa nyûmba ya Lawi nîahikirie mûtumia wa mûhîrîga wa Alawii, **2** nake akîgîa nda, agîciara kahî. Rîrîa onire kaarî kaana gathaka-rî, agîkahitha nyûmba mîeri itatû. **3** No rîrî aaremîrwo nîgûkahitha rîngî-rî, agîgathondekerâa gîkabû gîa ithanjî na agîgîthinga na rami. Agîcooka agîkomia kaana kau thîinî wakîo, agîkahitha mathanjî-inî kuu hûgûrûrû-inî cia Nili. **4** Mwarî wa nyina na kaana kau aarûgamaga haraaya nîguo one ûndû ûrîa üngîgakora. **5** Na rîrî, mwarî wa Firaûni agîkûrûka Nili nîguo agethambe, nacio ndungata ciake ciaceerangaga kuu hûgûrûrû-inî cia rûûi rûu. Nake akîona gîkabû kîu kuu ithanjî-inî, na agîtûma ngombo yake ya mûirîtu ikîgîtire. **6** Agîkunûra gîkabû kîu na akîona kaana kau. Agîkaiguîra tha tondû nîkarîraga. Nake akiuga atîrî, “Gaka nî kaana kamwe ga twana twa Ahibirania.” **7** Nake mwarî wa nyina na kaana kau akîuria mwarî wa Firaûni atîrî, “Ngacarie mûtumia ûmwe Mûhibirania akûrerere kaana gaka?” **8** Nake agîcooka atîrî, “Iî, thiî.” Nake mûirîtu ûcio agîthîi, akîgîra nyina wa kaana kau. **9** Mwarî wa Firaûni akîmwîra atîrî, “Oya kaana gaka ûkanderere, nîndîrûrîhaga.” Nî ûndû ûcio mûtumia ûcio akîoya kaana kau agîkarera. **10** Rîrîa kaana kau gaakûrîre-rî, agîgatwarîra mwarî wa Firaûni nako gagîtuïka ta mûriû. Agîgeeta Musa, akiuga atîrî, “Nî tondû ndakarutire maaî-inî.” **11** Thuutha wa Musa gûtuïka mündû mûgima-rî, mûthenya ûmwe nîathihîre gûceera harîa andû ao maarî, nake akîmabaara makîruthîro wîra na hinya. Ningî akîona Mûmisiri akîhûura Mûhibirania, ûmwe wa andû ake mwene. **12** Nake acûthîrîria mîena yothe na ndone mündû-rî, akîûraga Mûmisiri ûcio, na akîmûthika mûthanga-inî. **13** Mûthenya ûyû üngî akiumagara na akîona Ahibirania eerî makîrûa. Akîuria ûrîa wogitanîte atîrî, “Uraringa Mûhibirania wanyu nikî?” **14** Nake mündû ûcio akîmûuria atîrî, “Nûu wagûtuire mwathi na mûtuthania wa maciira maitû? Anga nîüreciiria

kūnjüraga o ta ūrīa ūrooragire Mūmisiri?" Nake Musa agītigira na agīciiria atīrī, "Ūrīa ndīrekire no nginya ūkorwo nūmenyekete." 15 Rīrīa Firaūni aiguire ūhoro ūcio, akīgeria kūragithia Musa, nowe Musa akīrīra Firaūni agīthīi gütūura Midiani, kūrīa aikarire thi hakuhī na gīthima. 16 Na rīrī, Jethero mūthīnjīngai wa Midiani aarī na airītu ake mūgwanja, nao magīūka gütaha maāi na kūyūria mīharatī manyuithie rūru rwa mbūri rwa ithe wao. 17 Arīthi amwe nīmookire na makiingata airītu acio, no Musa agīukīra, akīmateithūra na akīhe ūhiū wao maaī. 18 Rīrīa airītu acio maainūkire kūrī ithe wao Reueli-rī, akīmooria atīrī, "Nī kīi gīatūma mūcooke narua ūguo ūmūthī?" 19 Makīmūcookeria atīrī, "Mūmisiri ūmwe nīatūteithūrire kūrī arīthi; o na nīwe ūtūtahīre maāi na atūheera mbūri ciitū maāi." 20 Jethero akīmooria atīrī, "Na akīrī kū?" "Mūmūtigire nīkī? Thiī mūmwīte, oke arītanīre na ithuī." 21 Nake Musa agītikīra gūkara kwa mūndū ūcio, nake akīmūhe mwari wetagwo Zipora amūhikie. 22 Zipora agīciara kaana ga kahī, nake Musa agīgeeta Gerishomu, tondū oigire atīrī, "Nduikīte mūgeni būrūri wene." 23 Thuutha wa ihinda iraaya-rī, mūthamaki wa būrūri wa Misiri nākuire. Andū a Israeli magīcaaya nī ūndū wa ūkombo, na makīrīra Ngai; nakīo kīrīo kīao atī mateithio nī ūndū wa ūkombo gīgīkinyīra Ngai. 24 Nake Ngai akīgūa gūcaaya kwao nake akīririkana kīrīkanīro gīake na Iburahīmu, na Isaaka na Jakubu. 25 Nī ūndū ūcio Ngai akīona gūtangīka kwa andū a Israeli, nake akīrūmbūya ūhoro wao.

3 Na rīrī, Musa nī kūrīthia arīthagia rūru rwa mbūri rwa mūthoni-we Jethero, mūthīnjīri-ngai wa Midiani, nake agītongoria rūru rūu rwa mbūri mwena ūrīa ūngī wa werū kūraya ma, na agīkinya Horebu, kīrīma-inī kīa Ngai. 2 Arī kūu-rī, akiumīrīwo nī mūraika wa Jehova arī nīnīmbī-inī cia mwaki ikiuma kīhinga-inī. Musa akīona atī o na gūtuika kīhinga nīgīakanaga-rī, gītiahīga. 3 Nī ūndū ūcio Musa agīciiria atīrī, "Nīngūthīi ho nīgeetha nyone ūndū ūyū mūgeni, menye kīrīa kīragiria kīhinga kīhīe." 4 Rīrīa Jehova onire atī nīathīi hau gūcūthīrīria, Ngai akīmwīta arī kīhinga-inī, "Musa! Musa!" Nake Musa agītikīra, akiuga atīrī, "Nī ūyū haha." 5 Nake Ngai akīmwīra atīrī, "Ndūgakuhīrīrie haha. Ruta iraatū ciaku magūru, nīgūkorwo handū hau ūrūgamīte nī handū hatheru." 6 Ningī akīmwīra atīrī, "Nī

nī nīi Ngai wa thoguo, Ngai wa Iburahīmu, Ngai wa Isaaka, o na Ngai wa Jakubu." Kahinda kau Musa akīhītha ūthīi wake, tondū nīetigīrīre kūrora Ngai. 7 Jehova akiuga atīrī; "Ti-itherū nīnyonete mīnyamaro ya andū akwa kūu būrūri wa Misiri. Ninjiguīte kīrīo kīao nī ūndū wa arūgamīrīri a ngombo arīa mamahinyagīrīria, na nīngūrūmbūya ūhoro wa kūnyamarīka kwao. 8 Nī ūndū ūcio nīnjikūrūkīte nīguo ndīmateithūre kuuma moko-inī ma andū a Misiri, ndīmarute būrūri ūcio, ndīmatware būrūri mwega na mwariī, būrūri ūrī būthi wa iria na ūukī, kūrīa gūtūragwo nī Akaanani, na Ahiti, na Aamori, na Aperizi, na Ahivi, na Ajebusi. 9 Na rīu kīrīo kīa andū a Israeli nīkīnginyīre, na nīnyonete ūrīa andū a būrūri wa Misiri maramahinyīrīria. 10 Nī ūndū ūcio, thiī. Ndīragtūma kūrī Firaūni ūkarute andū akwa a Israeli moime būrūri wa Misiri." 11 No Musa akīrīria Ngai atīrī, "Nī ūdī ū wa gūthīi kwa Firaūni ngarute andū a Israeli moime būrūri wa Misiri?" 12 Nake Ngai agīcooka atīrī, "Ndīrīkoragwo hamwe nawe. Naguo ūndū ūyū nīguo ūgaatuika kīmenyīthia gīa atī nī nīi ngūtūmīte: Rīrī ūkaaruta andū a Israeli moime būrūri wa Misiri, nīmūkahoozagīra Ngai kīrīma-inī gīkī." 13 Musa akīrīra Ngai atīrī, "Ingīthīi kūrī andū a Israeli ndīmeere atīrī, 'Nī Ngai wa maithe manyu wandūma kūrī inyūi,' nao manjūrīre atīrī, 'Ngai ūcio etagwo atīa?' ngaamacokeria atīa?" 14 Ngai akīrīra Musa atīrī, "Nī NDŪIRE O TA ŪRĪA NDŪIRE. Ira andū a Israeli atīrī, Ūrī wītagwo 'Nī NDŪIRE nīwe ūndūmīte kūrī inyūi.'" 15 Ningī Ngai agīcooka akīrīra Musa atīrī, "Ira andū a Israeli atīrī, 'Jehova, o we Ngai wa maithe manyu, Ngai wa Iburahīmu, na Ngai wa Isaaka na Ngai wa Jakubu nīandūmīte kūrī inyūi.' Rīrī nīrīo rītwa rīakwa nginya tene, rītwa rīrīa ndīririkanagwo narīo kuuma njiarwa na njiarwa. 16 'Thīi, ūcoakanīrīrie athuuri a Israeli, ūmeere atīrī, 'Jehova, Ngai wa maithe manyu o we Ngai wa Iburahīmu, na Isaaka, na Jakubu nīanyumīrīrie akanjīrra atīrī: Nīndorete na ngoona maūndū marīa mwīkītwo kūu būrūri wa Misiri, 17 na nīndūte nīngūmūrūta kuuma mīnyamaro-inī yanyu kūu būrūri wa Misiri, ndīmūtware būrūri wa Akaanani, na Ahiti, na Aamori, na Aperizi, na Ahivi, na Ajebusi, būrūri ūrī būthi wa iria na ūukī.' 18 'Athuuri acio a Israeli nīmagagūthīkīrīria. Ningī wee na athuuri acio nīmūgathīi kūrī mūthamaki wa būrūri wa Misiri na mūmwīte atīrī, 'Jehova, o we Ngai wa Ahibiranīa, nīarītie na ithuī. Nī ūndū

ūcio twītikīrie tūthiī rūgendo rwa mīthenya ītatū werū-inī tūkarutīre Jehova Ngai witū magongona.’ 19 No nīnjuū atī mūthamaki ūcio wa būrūri wa Misiri ndakamwītikīria mūthiī, tiga guoko gwakwa kwa hinya kūmūhatīriie gwīka ūguo. 20 Nī ūndū ūcio nīngatambūrūkia guoko gwakwa hūūre andū a Misiri na maūndū mothe ma magegania marīa ngeeka thīni wao. Thuutha ūcio, nīakamwītikīria mūthiī. 21 “Na nīngatūma mwītikīrike nī andū a Misiri, nīgeetha rīrīa mūkoimagara, mūtikanathīi moko matheri. 22 Mūndū-wa-nja o wothe Mūisiraeli nīakahooya mūndū wa itūrā rīake, na ahooe mūndū-wa-nja o wothe matūuranagia nake gwake nyūmba indo cia betha na thahabu o na nguo, iria mūkahumbā ciana cianyu cia aanake na cia airītu. Na nī ūndū ūcio nīmūgataha andū acio a Misiri.”

4 Musa akīmwīcookeria atīrī, “I mangīrega kūnjītikia kana kūnjigua, na manjīire atīrī, ‘Jehova ndakuumīriire?’” 2 Nake Jehova akīmūuria atīrī, “Nī kīi kū ūrī nakīo guoko?” Nake agīcooka atīrī, “Nī rūthanju.” 3 Jehova akīmwīra atīrī, “Rūikie thī.” Musa akīrūkia thī, naruō rūgītuika nyoka, nake akīmīrūra. 4 Nake Jehova akīmwīra atīrī, “Tambūrūkia guoko ūmīnyiite mūting’oe.” Nī ūndū ūcio Musa agītambūrūkia guoko akīmīnyiita, nayo ikīgarūrūka, īgītuika rūthanju guoko-inī gwake. 5 Nake Jehova akiuga atīrī, “Ūndū ūyū nīguo wa gūtūma metikie atī Jehova, o we Ngai wa maithe mao Ngai wa Iburahīmu, na Ngai wa Isaaka, na Ngai wa Jakubu nīakuumīriire.” 6 Ningī Jehova akiuga atīrī, “Ikia guoko nguo-inī yaku.” Nī ūndū ūcio Musa agīkikia guoko nguo-inī yake, na rīrīa aakūrutire kwarī na mangū, gūkeerūha ta ira. 7 Jehova agīcooka akīmwīra atīrī, “Cookia guoko nguo-inī yaku.” Nī ūndū ūcio Musa agīcooka guoko nguo-inī, na rīrīa aakūrutire kwagarūrkite gūkahaanana na mwīrī ūcio ūngī wake. 8 Ningī Jehova akiuga atīrī, “Mangīaga gūgwītikia na kūrūmbūya kīama kīa mbere, no gūkorwo nīmagetikia gīa keerī. 9 No mangīaga gwītikia ciama ici cierī kana mage gūkūigua-rī, ūgaataha maaī kuuma Rūūi rwa Nili na ūmaite thī. Maaī macio ūgaataha kuuma rūūi nīmagatuika thakame maitwo thī.” 10 Musa akīira Jehova atīrī, “Wee, Mwathani, nīnūi niī ndirī ndatuika mūndū mwaria wega, kuuma o tene o na kuuma wambīrīria kwaria na niī ndungata yaku. Niī ndirī mītūkī ya mīario, na ndī rūrīmī rūritū.” 11 Jehova akīmwīra atīrī, “Nūū waheire mūndū kanua?

Nūū ūtūmaga mūndū aage kūigua kana aremo nī kwaria? Nūū ūtūmaga mūndū one kana atūike mūtumumu? Githī ti niī, Jehova? 12 Na rīrī, thīi; nīngakūhotithia kwaria na ngūrute ūrīa ūkoiga.” 13 No Musa akiuga atīrī, “Mwathani, ndagūthaita tūma mūndū ūngī akaarie.” 14 Namo marakara ma Jehova makīrīrīmbūkīra Musa, akīmūuria atīrī, “I mūrū wa nyūkwa Harūni, ūrīa Mūlawii-rī, ndangīaria? Nīnjuū no aarie wega. Arī njīra-inī agīuka gūgūtūngā, na nīegūkena akuona. 15 Ūrīmwaragīria na ūkamwīra ūrīa ekuuga, na nīngamūhotithia inyū eerī kwaria, na ndīmūrute ūrīa mūgeeka. 16 Nīakaarīria andū handū haku, na agaatuika taarī we kanua gaku, nawe ūtuīke ta ūrī Ngai harī we. 17 No oya rūthanju rūrū nīguo ūhotage kūringa ciama naruo.” 18 Nake Musa agīcooka kwa Jethero mūthoni-we, akīmwīra atīrī, “Njītīkīria njooke būrūri wa Misiri kūrī andū aitū, ngarore kana nī kūrī matūire muoyo.” Jethero akiuga atīrī, “Thīi, ndakūhoera thayū.” 19 Na rīrī, Jehova nīarīrie Musa arī o kūu Midiani, akīmwīra atīrī, “Cooka būrūri wa Misiri, nīgūkorwo andū othe arīa meendaga gūkūraga nīmakuīte.” 20 Nī ūndū ūcio Musa akīoya mūtumia wake na ariū ake, akīmahaicia ndigiri na makīambīrīria rūgendo rwa gūcooka būrūri wa Misiri. Nake akīoya rūthanju rwa Ngai akīrūnyiita na guoko. 21 Jehova akīira Musa atīrī, “Wacooka būrūri wa Misiri-rī, tīgīrīra nī weka morirū mothe marīa ngūhotithītie gwīka mbere ya Firaūni. No nīngomia ngoro yake nīgeetha ndagetikīrie andū mathīi. 22 Ningī wīre Firaūni atīrī, “Ūū nīguo Jehova ekuuga: Isiraeli nīwe mūriū wakwa wa irigithathi, 23 na nīndakwīrire atīrī, “Reke mūriū wakwa athīi akaahooe.” No nīwaregire kūmwītīkīria athīi; nī ūndū ūcio nīngooraga mūriū waku wa irigithathi.” 24 Marī handū harīa mararīrīre marī rūgendo-inī-rī, Jehova akīumīrīra Musa, na aarī hakulī kūmūrūraga. 25 No Zipora akīoya kahiga kaarī kogī ta kahiū, akīrūthia mūriū, na akīhutithia gīkonde kīu nyarīrī cia Musa. Agīcooka akīmwīra atīrī, “Ti-itherū ūrī mūthuuri wakwa wa thakame.” 26 Nī ūndū ūcio Jehova agītigana nake. (Hīndī ūyo mūtumia ūcio wake oigire “ūrī mūthuuri wakwa wa thakame” aaragia ūhoro wa irua.) 27 Nake Jehova akīira Harūni atīrī, “Thīi werū-inī ūgathaagane Musa.” Nī ūndū ūcio Harūni agītūngā Musa kīrima-inī kīa Ngai, akīmūhīmbīria. 28 Nake Musa akīira Harūni ūrīa wothe Jehova amūtūmīte akoige, o na ningī ūhoro wa ciama ciothe iria aamwathīte

aringe. 29 Musa na Harūni magīcookanīrīria athuuri a Israeli othe, 30 nake Harūni akīmeera ūrīa wothe Jehova eerīte Musa. O na ningī Musa akīringa ciama mbere yao; 31 nao magītikia. Na rīrīa maiguire atī Jehova nīameciirītie na akona mīnyamaro yao-rī, makīinamīrīra, magīthathaiya.

5 Thuutha-inī Musa na Harūni nīmathiire kūri

Firaūni, makīmwīra atīrī, "Jehova, o we Ngai wa Israeli, oigīte ūū: 'Reke andū akwa mathiī, nīgeetha makagīe na gīathī gīakwa werū-inī.'" 2 Nake Firaūni akīmooria atīrī, "Jehova nīwe ū, atī ndimwathikīre na ndekererie andū a Israeli mathiī? Nī ndiūrī Jehova na ndikūrekereria andū a Israeli mathiī." 3 Ningī makīmwīra atīrī, "Ngai wa Ahibirania nīatwarīrie. Nī ūndū ūcio twīlīkīrie tūthī rūgendo rwa mīthenya itatū werū-inī tūkarutīre Jehova Ngai witū magongona, kwaga ūguo no atūrehithīrie mīthiro kana atūniine na rūhiū rwa njora." 4 No mūthamaki wa būrūri wa Misiri akīmooria atīrī, "Musa na Harūni, nī kīi kīratūma mūrute andū wīra-inī wao? Cookai wīra-inī wanyu!" 5 Nake Firaūni akiuga atīrī, "Ta rorai, andū a būrūri rīu nīmaingīhīte, na inyūl nīmūragiria marute wīra." 6 Mūthenya o ūcio Firaūni agīatha arūgamīrīri a ngombo o na nyabaara cia andū, akīmeera atīrī, 7 "Mūttigacooke kūhe andū a Israeli nyeki ya gūthondeka maturubarī; nīmathī magecarīrie nyeki o ene. 8 No mūmeere atī no nginya mathondeke maturubarī mūigana o ta wa mbere; mūtikamanyihihīrie gīthimo. Nī igūuta; nīkīo mararīra makoiga atīrī, 'Nītūrekwo tūthī tūkarutīre Ngai witū igongona.' 9 Maritūhīrie wīra nīgeetha makoragwo makīrūta wīra hīndī ciothe, na mūtige gūthikīrīria ūhoro wa maheeni." 10 Nao arūgamīrīri a ngombo na nyabaara cia andū magīthīi makīrra andū atīrī, "Firaūni ekuuga ūū: 'Ndīgūcooka kūmūhe nyeki rīngī. 11 Thīii mūgecarīrie nyeki yanyu kūrīa guothe mūrīmīona, no wīra wanyu ndūkūnyihanyihi o na hanini.'" 12 Nī ūndū ūcio andū makihurunjūkīra būrūri wa Misiri guothe kūngania makoni ma ngano māmatūmīre ta nyeki. 13 Arūgamīrīri a ngombo makīmahinyīrīria mūno, makameeraga atīrī, "Rīkīkai wīra ūrīa mwagīrīrīwo wa o mūthenya, o ta ūrīa mwekaga rīrīa mwaheagwo nyeki." 14 Nao andū a Israeli arīa maarī nyabaara arīa maathuurītwo nī anene a ngombo a Firaūni magakīlhūūragwo, makoorio atīrī, "Nī kīi kīragirīrie mūhingie mūigana wa maturubarī ma ira kana ma ūmūthī, ta ūrīa mūrekaga mbere?" 15 Nao andū a Israeli arīa maarī nyabaara

magīthīi kūrī Firaūni kūmūthaitha, makīmūuria atīrī: "Nī kīi gītūmīte wīke ndungata ciaku maūndū maya? 16 Ndungata ciaku itiraheo nyeki, na no tūrerwo, 'Thondēkai maturubarī!' Ndungata ciaku nīrahūūrwo, no andū aku nīo marī na mahītia." 17 Nake Firaūni agīcoookia atīrī, "Igūuta ici! Inyūl mūrī igūuta! Nikīo mūraikara mūkiugaga atīrī, 'Nītūrekwo tūkarutīre Jehova igongona.' 18 Cookai wīra-inī. Mūtikūheo nyeki, na no nginya mūthondeke mūigana wa maturubarī marīa mwagīrīrīwo." 19 Nao andū a Israeli arīa maarī nyabaara makīmenya atīi maarī thīinainī rīrīa meerirwo atīrī, "Mūtikūnyihihīrio mūigana wa maturubarī marīa mwagīrīrīwo gūthondeka o mūthenya." 20 Rīrīa moimire harī Firaūni-rī, magīkora Musa na Harūni arīa maametereire, 21 nao anyabara acio makīmeera atīrī, "Jehova aromuona na amūtūire ciira! Mūtūmīte tūtuīke kīndū kīnungs kūrī Firaūni na anene ake, na mūkamane rūhiū rwa njora moko-inī mao matūrūage." 22 Musa agīcooka kūrī, Jehova akīmūuria atīrī, "Mwathani, nī kīi gītūmīte ūrehithīrie andū aya thīina? Gīkī nīkīo gīatūmīre ūndūme? 23 Kuuma rīrīa ndaathiire kūrī Firaūni kūmwarīria thīinī wa rītwa rīaku, nīareheire andū aya thīina, nawe ūkaaga gūteithūra andū aku o na hanini."

6 Ningī Jehova akīira Musa atīrī, "Rīu nīkuona

ūrīa ngwīka Firaūni: Nī tondū wa guoko gwakwa kūrī hinya-rī, nīakamarekereria mathiī; na ningī nī tondū wa guoko gwakwa kūrī hinya, nīakamaingata moime būrūri wake." 2 Ngai agīcooka akīira Musa atīrī, "Nī nīi Jehova. 3 Nī nīi ndoimīrīire Iburahīmu, na Isaaka, o na Jakubu ndī Mūrungu Mwene-Hinya-Wothe, no matiamenire na rītwa rīu rīakwa Jehova. 4 O na nīndathondekire kīrīkanīro gīakwa nao atī nīngamahe būrūri wa Kaanani, kūrīa maatūūraga marī ageni. 5 Na makīria-rī, nīnjiguīte gūcaaya kwa andū a Israeli, arīa matuītwo ngombo nī andū a Misiri, na nīndirikanīte kīrīkanīro gīakwa nao. 6 "Nī ūndū ūcio, ūra andū a Israeli atīrī: 'Nīi nīi nīi Jehova, na nīngamwaūra icooki rīu mūigīrīrīwo nī andū a Misiri. Nīngamuhora mūtige gūcooka gūtuīka ngombo ciao, na nīngamukūūra ndambūrūkītie guoko na ciiko nene cia ūtuanīri ciira. 7 Nīgaamuoya ta andū akwa kīumbē, na nduīke Ngai wanyu. Hīndī ūyo nīmūkamenya atī nīi nīi Jehova Ngai wanyu ūrīa wamūrutire icooki-inī rīa andū a Misiri. 8 Na nīngamūtwara būrūri ūrīa ndeeranīire na mīlhītwa nyambarītie guoko atī nīngaahe Iburahīmu, na Isaaka, o na Jakubu.

Níguo ngūmūhe mūwīgwatire ūtuīke wanyu. Niī nī nī Jehova.” 9 Musa agīkīheana ūhoro ūcio kūrī andū a Israeli, no matiamūgiure nī ūrīa maakuīte ngoro nīkhinyirīrio nī ūkombo. 10 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, 11 “Thī wīre Firaūni, mūthamaki wa būrūri wa Misiri arekererie andū a Israeli moime būrūri wake.” 12 No Musa akīra Jehova atīrī, “Angīkorwo andū a Israeli matingīnjigua-rī, nīkī kīngītūma Firaūni anjigue, kuona njaragia ngītondoiraga?” 13 Ngai nīacookire akīaria na Musa na Harūni ūhoro wīgīi andū a Israeli na Firaūni mūthamaki wa būrūri wa Misiri na akīmaatha marute andū a Israeli moime būrūri wa Misiri. 14 Aya nīo maarī atongoria a nyūmba ciao: Ariū a Rubeni ūrīa irigithathi rīa Israeli maarī Hanoku na Palu, na Hezironi, na Karimi. Acio nīo maarī mbarī cia Rubeni. 15 Ariū a Simeoni maarī Jemueli, na Jamini, na Ohadi, na Jakini, na Sohari, na Shauli ūrīa warī mūriū wa mūtumia Mūkaanani. Acio nīo maarī mbarī cia Simeoni. 16 Maya nīmo maarī marītwa ma ariū a Lawi kūringana na maandiko mao: Gerishoni, na Kohathu, na Merari. Lawi aatūrīre muoyo mīaka 137. 17 Ariū a Gerishoni kūringana na mbarī ciao maarī Libini na Shimei. 18 Ariū a Kohathu maarī Amuramu, na Iziharu, na Hebironi, na Uzieli. Kohathu aatūrīre muoyo mīaka 133. 19 Ariū a Merari maarī Mahali na Mushi. Acio nīo maarī mbarī cia Lawi kūringana na maandiko mao. 20 Amuramu nīahikirie mwarī wa nyina na ithe wetagwo Jokebedi, ūrīa wamūciarīre Harūni na Musa. Amuramu aatūrīre muoyo mīaka 137. 21 Ariū a Iziharu maarī Kora, na Nefegu, na Zikiri. 22 Ariū a Uzieli maarī Mishaeli, na Elizafani, na Sithiri. 23 Harūni nīahikirie Elisheba, mwarī wa Aminadabu, o ūrīa warī mwarī wa nyina na Nahashoni, nake akīmūciarīra Nadabu na Abihu, na Eleazaru, na Ithamaru. 24 Ariū a Kora maarī Asiri, na Elikana, na Abiasafu. Acio nīo mbarī cia Akora. 25 Eleazaru mūrū wa Harūni nīahikirie mūrītū ūmwe wa Putiel, nake akīmūciarīra Finehasi. Acio nīo maarī atongoria a nyūmba cia Alawii, o mbarī o mbarī. 26 Harūni o ūcio, marī na Musa, nīo meerirwo nī Jehova atīrī, “Rutai andū a Israeli kuuma būrūri wa Misiri kūringana na ikundi ciao.” 27 Nīo maarīrīre Firaūni, mūthamaki wa būrūri wa Misiri, ūhoro wa kūrūta andū a Israeli kuuma būrūri wa Misiri. Maarī Musa o ūcio na Harūni. 28 Na rīrī, hīndī īrīa Jehova aarīrīre Musa arī kūu būrūri wa Misiri-rī, 29 aamwīrīre atīrī, “Niī nī nī Jehova. īra Firaūni mūthamaki wa būrūri

wa Misiri ūrīa wothe ngūkwīra.” 30 No Musa akīra Jehova atīrī, “Kuona njaragia ngītondoiraga-rī, Firaūni angīkīnjigua nīkī?”

7 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “We ngūtūite ta Ngai harī Firaūni, nake mūrū wa nyūkwa Harūni egūtuīka mūnabii waku. 2 Wee ūriugaga ūrīa wothe ndīgwathaga, nake mūrū wa nyūkwa Harūni nīwe ūrīrīga Firaūni arekererie andū a Israeli moime būrūri wake. 3 No nīngūtūma ngoro ya Firaūni yūme, na o na ndaingīlhīa ciama ciakwa na morirū gūkū būrūri wa Misiri-rī, 4 ndakamūigua. Ningī nīngatambūrkia guoko gwakwa kūu būrūri wa Misiri, na ndute ikundi cia andū akwa a Israeli moime kuo na ūndū wa ciiko nene cia ūtuanīri ciira. 5 Nao andū a Misiri nīmakamenya atī nī nī nī Jehova, rīrīa ngataambūrkia guoko gwakwa njūkīrīre būrūri wa Misiri na ndute andū a Israeli moime kuo.” 6 Musa na Harūni magīika o ūrīa Jehova aamaathīte meke. 7 Musa aarī na mīaka mīrongo īnana nake Harūni mīaka mīrongo īnana na ītatū hīndī īrīa maaragia na Firaūni. 8 Jehova akīra Musa na Harūni atīrī, 9 “Rīrīa Firaūni arīmwīra atīrī, ‘Ringai kīāma,’ nawe Musa wīre Harūni atīrī, ‘Oya rūthanju rwaku, ūrūkie thī o hau mbere ya Firaūni,’ naruo rūtuīke nyoka.” 10 Nī ūndū ūcio Musa na Harūni magīthīi kūrī Firaūni, nao magīka o ta ūrīa maathītō nī Jehova. Harūni agīkīa rūthanju rwake thī mbere ya Firaūni na anene ake, naruo rūgītuīka nyoka. 11 Nake Firaūni agītā andū arīa oogī o na ago, na aringi ciama a Misiri, nao magīka o ugūo magītūmīra māūgī mao ma ūgo. 12 O mūndū agīkīa rūthanju rwake thī na rūgītuīka nyoka. No rūthanju rwa Harūni rūkīmeria thanju ciao. 13 No rīrī, ngoro ya Firaūni īkīuma nake akīregā kūmaiguā, o ta ūrīa Jehova oigīte. 14 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Ngoro ya Firaūni ndīngīrōrōra; nīaregete kūrekereria andū mathīi. 15 Nīugathīi kūrī Firaūni rūciinī agīthī ūrū. Weterere mūcernanie nake hūgūrūrū-inī cia Rūūi rwa Nili, na ūthīi na rūthanju rūrīa rwagarūrūkīte rūgatuīka nyoka. 16 Úcooke ūmwīre atīrī, ‘Jehova, o we Ngai wa Ahibiranīa, nīandūmīte ngwīre ūū: Rekereria andū akwa mathīi nīgeetha makandungatīre marī werū-inī. No nginya rīu nīüregete gūthikīrīria. 17 Jehova ekuuga atīrī: Ūndū ūyū nīguo ūgūtūma ūmenye atī nī nī nī Jehova: Ngūgūtha maaī ma Rūūi rwa Nili na rūthanju rūrū rūrī guoko-inī gwakwa, namo magarūrūke matuīke thakame. 18 Thamaki iria irī

thiiní wa Rūúí rwa Nili nīgūkua, naruo rūúí rūnunge; andū a Misiri maremwo nī kūnyua maaí maruo.” 19 Jehova akīira Musa atīrī, “Ira Harūni atīrī, ‘Oya rūthanju rwaku na ûtambürükie guoko igūrū rīa maaí ma büruri wa Misiri, na igūrū rīa tūrūúí, na mītarō, na tūmaria o na kūria guothe kūhingirīrie maaí nakuo guothe gūtuíke thakame. Thakame ikaiyūra kūndū guothe büruri wa Misiri, o na kūu ndoo-iní cia mītī na mītūngi-iní ya mahiga.’” 20 Musa na Harūni magīka o ūrīa Jehova aathanīte. Agikāmbararia rūthanju rwake arī mbere ya Firaūni na anene ake, nake akigūtha maaí ma Rūúí rwa Nili, namo maaí mothe makīgarūka magītuíka thakame. 21 Thamaki iria ciarī Rūúí rwa Nili igūkua, naruo rūúí rūkīnunga ūtūru mūno, nginya andū a büruri wa Misiri makīremwo nī kūnyua maaí maruo. Büruri wa Misiri wothe ükīyūra thakame. 22 No aringi ciama a büruri wa Misiri magīka maündū o ta macio na ūndū wa maūgī mao ma ūgo, nayo ngoro ya Firaūni ikīuma; akīrega kūigua Musa na Harūni, o ta ūrīa Jehova oigīte. 23 Handū ha kūigua-rī, akīhündūka agīthī nyūmba-iní yake ya ūthamaki, na ndaigana kūrūmbūya ūhoro ūcio ngoro-iní yake. 24 Nao andū othe a Misiri makījenia ithima gūkuhi na Rūúí rwa Nili nīguo mone maaí ma kūnyua, tondū matingīahotire kūnyua maaí ma rūúí rūu. 25 Mīthenya mūgwanja nīyahitūkire thuutha wa Jehova kūgūtha maaí ma Nili.

8 Ningī Jehova akīira Musa atīrī, “Thīi kūrī Firaūni ūmwīre atīrī, ‘Jehova oigīte ū: Rekereria andū akwa mathīi, nīgeetha makandungatīre. 2 Üngīregā kūmarekereria mathīi, nīngūhūura büruri waku wothe na mūthiro wa ciūra. 3 Rūúí rwa Nili rūkūiyūra ciūra. Igūuka ciambate o nginya nyūmba yaku ya ūthamaki o na nyūmba yaku ya toro o nginya ūrīrī waku igūrū, itoonye nyūmba cia anene aku, o na irūgīrīre andū aku o ene, ikorwo kuo o na mariiko-iní maku na mīharatī-iní ya gūkandīrwo mūtu. 4 Ciūra icio ikūrūgīrīre na irūgīrīre andū aku o na anene aku.’” 5 Ningī Jehova akīira Musa atīrī, “Ira Harūni atīrī, ‘Tambürükia guoko gwaku na rūthanju igūrū rīa tūrūúí, na mītarō, na tūmaria, ūtūme ciūra ciūke büruri-iní wa Misiri.’” 6 Nī ūndū ūcio Harūni agītambürükia guoko gwake igūrū rīa maaí ma büruri wa Misiri, nacio ciūra ikiumīra ikīyūra büruri. 7 No aringi ciama a büruri wa Misiri magīka maündū o ta macio na ūndū wa maūgī mao ma ūgo, o nao magītūma ciūra ciūke büruri wa Misiri. 8 Firaūni agīta Musa na Harūni, akīmeera atīrī, “Hooyai

Jehova anjehererie na ehererie andū akwa ciūra ici, na nīngūrekereria andū anyu mathīi makarutīre Jehova magongona.” 9 Musa akīira Firaūni atīrī, “Wee nīwe ngūhe gitīo gīa gūtua ihinda rīa gūkūhoera, wee na anene aku o na andū aku nīguo inyuī na nyūmba ciānu mwehererwo nī ciūra, itigare o iria irī thiiní wa Rūúí rwa Nili.” 10 Firaūni akiuga atīrī, “Mūkaahooera rūciū.” Nake Musa akīmūcookeria atīrī, “Nīgūtuíke ūguo woiga, nīgeetha ūmenye atī gūtīrī mūndū ūhaana ta Jehova Ngai witū. 11 Ciūra nīcīgūkweherera na ciehere nyūmba ciāku, cieherere anene aku na andū aku; itigare o iria irī ūtū-iní rwa Nili.” 12 Na rīrīa Musa na Harūni mehereire Firaūni, Musa agīkāra Jehova ūhoro wīgīi ciūra iria aarehīthīrīe Firaūni. 13 Nake Jehova agīka o ūrīa Musa aahooete. Ciūra iria ciarī nyūmba, na iria ciarī njā na iria ciarī mīgūnda igūkua. 14 Ikīūnganjo ikīgwo irūndo, nacio ikīnungia büruri. 15 No rīrīa Firaūni onire atī marīkūhoorerwo nī thiīna-rī, akīumia ngoro na akīrega kūigua Musa na Harūni, o ta ūrīa Jehova oigīte. 16 Ningī Jehova akīira Musa atīrī, “Ira Harūni atīrī, ‘Tambürükia rūthanju rwaku ūgūthe rūkūngū ūrīa ūrī ūtī,’ na büruri-inī wothe wa Misiri-rī, rūkūngū ūrū ūgūtuíka rwagī.” 17 Nao magīka ūguo; na rīrīa Harūni aatambürükirie guoko anyiitīte rūthanju-rī, agūtha rūkūngū naguo, rwagī ūgūtambīrīra andū na nyamū. Rūkūngū ruothe büruri-inī wa Misiri ūgūtuíka rwagī. 18 No hīndī ūtī aringi a ciama a büruri wa Misiri maageririe kūrehe rwagī na maūgī mao ma ūgo-rī, nīmaremirwo. Naruo rwagī ūgūtambīrīra andū na nyamū. 19 Aringi acio a ciama makīira Firaūni atīrī, “Ūyū nī hinīa wa kīara kīa Ngai.” No Firaūni akīumia ngoro akīrega kūigua, o ta ūrīa Jehova oigīte. 20 Ningī Jehova akīira Musa atīrī, “Ūkīra rūciīnī tene, uumīrīre Firaūni agīthī Rūúí rwa Nili, ūmwīre atīrī, ‘Jehova ekuuga ū: Rekereria andū akwa mathīi nīgeetha makandungatīre. 21 Üngīaga kūreka mathīi-rī, ngūkūrehera mīrumbī ya ngī, ndehere anene aku na andū aku, o na ndīcirehe nyūmba-inī ciānu. Nyūmba cia andū a Misiri ikīyūra ngī, o na ningī ciyūre thī kūrīa guothe marī. 22 “No ūtī, mīthenya ūcio ngeeka ūndū ūtī ngūrani büruri-inī wa Gosheni, kūrīa andū akwa matūraga; gūtīkāna mīrumbī ya ngī kūu, nīgeetha ūmenye atī niī, Jehova, ndī büruri-inī ūyū. 23 Nīngekīra ngūrani gatagatī ka andū akwa na aku. Rūciū nīrīo kīama gīkī gīgēkīka.” 24 Na ūguo noguo Jehova eekire. Ngi mīrumbī mīnene ikīyūra nyūmba ya ūthamaki ya

Firaūni na igītoonya nyūmba cia anene ake, naguo bürūri wa Misiri wothe ūkianangwo nī ngi icio. **25** Ningī Firaūni agīta Musa na Harūni, akīmeera atīrī, “Thīi mūkarutīre Ngai wanyu iruta gūkū bürūri-inī.” **26** No Musa akīmwīra atīrī, “Gūtingāgīrīra gwīka ūguo. Magongona marī tükurutīra Jehova Ngai witū nī mekuoneka marī magigi nī andū a Misiri. Tūngikīrūta magongona marī magigi maitho-inī mao-rī, githī matigūtūhūūra na mahiga nyuguto? **27** No nginya tūthīi rūgendo rwa mīthenya itatū werū-inī tūkarutīre Jehova Ngai witū magongona, o ta ūrīa atwathīte.” **28** Firaūni akiuga atīrī, “Nīngūmūrekereria mūthīi mūkarutīre Jehova Ngai wanyu magongona werū-inī, no mūtīgathīi kūraya mūno. Na rīu, hooerai.” **29** Musa agīcookia atīrī, “Ndaarīkia kuuma harīwe, nīngūhooya Jehova, na rūciū ngi nīkoima kūrī Firaūni na anene ake, na andū ake. No ūkīmenyerere atī Firaūni ndageke ūndū wa kūheenania rīngī, na ūndū wa kwaga kūrekereria andū mathīi makarutīre Jehova magongona.” **30** Musa agīkiuma harī Firaūni, akīhooya Jehova, **31** nake Jehova agīka ūrīa Musa aamūhoire; nacio ngi ikīhererera Firaūni, na anene ake, na andū ake, na gūtīrī ngi yatigarire. **32** No rīrī, o na ihinda rīrī Firaūni akīumia ngoro yake akīrega kūrekereria andū mathīi.

9 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Thīi kūrī Firaūni ūkamwīre atīrī, ‘Jehova, o we Ngai wa Ahibirania ekuuga ūū: ‘Rekereria andū akwa mathīi, nīgeetha makandungatīre.’” **2** Üngīregā kūmarekereria, na ūthīi na mbere kūmarigīrīria-rī, **3** guoko kwa Jehova nīgūkūrehithīria ūhiū waku ūrīa ūrī ūrīthio-inī mūthiro mūūru mūno kūrī mbarathi cianyu na ndigiri, na ngamīra, na ng’ombe cianyu, na ng’ondu na mbūri. **4** No Jehova nīagekīra ngūūrani gatagatī ka ūhiū wa andū a Isiraeli na andū a Misiri, nīgeetha gūtīkagīe nyamū ya Mūisiraeli īgūkua.” **5** Jehova agītua ihinda, na akiuga atīrī, “Rūciū Jehova nīageeka ūndū ūyū gūkū bürūri-inī.” **6** Na mūthenya ūyū ūngī Jehova agīgīka o ūguo: Ūhiū wothe wa andū a Misiri ūgūkua, no gūtīrī nyamū o na ūmwe ya Mūisiraeli yakuire. **7** Firaūni agītūma andū magatuūrie ūhoro, nao makiona atī gūtīarī nyamū o na ūmwe ya andū a Isiraeli yakuīte. No rīrī, ngoro yake ndiororoire na ndaigana kūrekereria andū mathīi. **8** Ningī Jehova akīra Musa na Harūni atīrī, “Oyai ngundi cia mbiro kuuma riiko rīrīa inene, nake Musa amīkie igūrū mbere ya Firaūni. **9** Mbiro

īyo nīngatuīka rūkūngū rūhinyu, naruo rūiyūre bürūri wothe wa Misiri, rūcooke rūtuīke mahūha ma ironda mīrī-inī ya andū na ya nyamū bürūri-inī ūcio wothe.” **10** Nī ūndū ūcio magīkīoya mbiro kuuma riiko inene, makīrūgama mbere ya Firaūni. Musa akīmīkia igūrū, namo mahūha ma ironda makiumīra mīrī-inī ya andū o na ya nyamū. **11** Aringi ciama a Misiri matingīahotire kūrūgama mbere ya Musa nī ūndū wa mahūha marī maarī namo, hamwe na andū othe a bürūri wa Misiri. **12** No Jehova akīumia ngoro ya Firaūni, akīrega kūigua Musa na Harūni, o ta ūrīa Jehova eerīte Musa. **13** Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Ūkīra rūciīnī tene, ūkarūgame mbere ya Firaūni ūmwīre atīrī, ‘Ūū nīguo Jehova Ngai wa Ahibirania ekuuga: Rekereria andū akwa mathīi, nīgeetha makahoee, **14** kana ihinda rīrī ngūtūmīre mūthiro yakwa yothe ya hinya, we o hamwe na anene aku na andū aku, nīguo ūmenye atī gūtīrī ūngī ūhaana ta niī gūkū thī guothe. **15** Nīgūkorwo nginya rīu nīngīhotete gūtambūrkia guoko gwakwa, ngakūhūūra na ngahūūra andū aku na mūthiro ūrīa ūngūmūniinīte inyuothē thī. **16** No ngūrūgamītie nī ūndū wa gītūmi gīkī kūmbe, atī nguonie hinya wakwa, na atī rīrīwa rīakwa rīhunjio thī yothe. **17** No wīyūmītie kūhīnīrīria andū akwa na ūkagiria mathīi. **18** Nī ūndū ūcio-rī, rūciū ihinda ta rīrī ngoiria mbura ya mbembe njūru mūno, ūtarī yoira ūngī tayo gūkū bürūri wa Misiri kuuma ūrīa Misiri kwambīrīrie gūtūrīwo nginya rīu. **19** Gīathane rīu atī ūhiū waku na indo ciothe iria ūrī nacio mūgūnda itoonyio handū ingīgitia, tondū mbura ūyo ya mbembe yoirīa mūndū o wothe ūrī nja kana nyamū ūtarehetwo mūcīi o yothe na ūrī kūu mūgūnda no ūgūkua.” **20** Anene acio a Firaūni arīa meetigīrīte kiugo kīa Jehova makīhiūha gūtoonyia ngombo ciao na ūhiū wao nyūmba thīnī. **21** No arīa mateetigīrīte kiugo kīa Jehova maatigire ngombo ciao na ūhiū wao mīgūnda-inī. **22** Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Tambūrkia guoko ūkūroretie matu-inī nīgeetha mbura ya mbembe yure bürūri wa Misiri guothe; yurīre andū, na nyamū na yurīre kīndū gīothe kīrakūra mīgūnda-inī ya bürūri wa Misiri.” **23** Rīrīa Musa aatambūrkirie rūthanju arūroretie matu-inī, Jehova agītūma kūjē na marurumī hamwe na mbura ya mbembe, naruo rūheni rūkīhenūka thī. Nī ūndū ūcio Jehova akiuria mbura ya mbembe kūu bürūri wa Misiri; **24** mbura ya mbembe igīkīura, naruo rūheni rūkīhenūka kūndū guothe. Nīkīo kīarī kīhuhūkanio kīrīa kīru mūno kīonekanīte bürūri

wothe wa Misiri kuuma wambīrīria gütūrwo nī andū. **25** Mbura īyo ya mbembe ikiura bürūri wothe wa Misiri, ikiurīra kīndū gīothe kiārī mügündā, andū o hamwe na nyamū; īgīthūkia kīndū gīothe kiārī mügündā na īgīkahūra mītī yothē. **26** Kīndū kūrīa mbura īyo ya mbembe ītoirire no bürūri wa Goshenī, kūrīa andū a Israeli maarī. **27** Nake Firaūni agīta Musa na Harūni, akīmeera atīrī, “lhinda rīrī nīnjīhītie. Jehova nīwe wa ma; nī na andū akwa nītūhītītie. **28** Hooyai Jehova, nīgūkorwo nītūiganītie marurumī na mbura ya mbembe iria tuonete. Nīngūmūrekereria mūthīi; mūtīgūkara gūkū rīngī.” **29** Musa akīmūcookeria atīrī, “Ndoima itūrā rīrī inene, nīngūtambūrkia moko hooe Jehova. Marurumī nīmegūthira, na gütīgūkorwo na mbura īngī ya mbembe, nīgeetha ümenye atī thī nī ya Jehova. **30** No nīnjūū atī wee na anene aku mūtīrī mūretigīra Jehova Ngai.” **31** (Ūguta na cairi nīciathūkirio, nī ūndū cairi nīyarutīte magira, naguo ūguta ūkaruta kīro. **32** No rīrī, ngano o na guthemethu itiathūkirio, tondū itiarī ngūrū.) **33** Hīndī īyo Musa akīehera harī Firaūni na akiuma njā ya itūrā inene. Agitambūrkia moko amaroretie na kūrī Jehova; marurumī na mbura ya mbembe igīthira, na gütīcakire kuura. **34** Rīrī Firaūni onire atī mbura ya mbembe na marurumī nīciathira akīhīa rīngī; we na anene ake makīūmia ngoro ciao. **35** Nī ūndū ūcio ngoro ya Firaūni yarī nyūmū na ndangīrekereirie andū a Israeli mathīi, o ta ūrīa Jehova aarītie na kanua ka Musa.

10 Ningi Jehova akīra Musa atīrī, "Thiī kūrī Firaūni, nīgūkorwo nīnyūmītie ngoro yake na ngoro cia anene ake nīgeetha ninge ciama ici ciakwa gatagatī-inī kao; 2 nīguo mūkeeraga ciana cianyu na ciana ciacio ūrīa ndokīrīre andū a Misiri, na ūrīa ndaringire ciama ciakwa gatagatī-inī kao, nīguo mūmenye atī niī nī niī Jehova." 3 Nī ūndū ūcio Musa na Harūni magīthī kūrī Firaūni makīmwīra atīrī, "Jehova Ngai wa Ahibirania ekuuga ūū: 'Ūgūkara nginya rī ūregete kūnjīnyiihīria? Rekereria andū akwa mathīī, nīgeetha makandungatīre. 4 Warega kūmarekereria-ri, rūciū nīngarehīthia ngigī būrūri ūyū wanyu. 5 Ikaīyūra thī, imīhumbīre yage kuoneka. Nūikārīa kīrīa gīthe gītīgītīo nī mbura ya mbembe, o na irīe mītī yothe ūrīa ūrakūra mīgūnda-inī yanyu. 6 Ikaīyūra nyūmba ciaku, na cia anene aku, na cia andū othe a Misiri, ūndū maithe manyu kana maguuka manyu matarī mona kuuma ūrīa mambīrīirie gūtūrūra būrūri ūyū nginya

riū.” Nake Musa akīgarūrūka akīeherera Firaūni. 7 Anene a Firaūni makīmwīra atīrī, “Nī nginya rī mündū ūyū egūtūrā arī mūtego harī ithū? Rekereria andū aya mathī, nīgeetha makahooe Jehova Ngai wao. Ndūramenya atī bürūri wa Misiri nīwanangitwo?” 8 Musa na Harūni magīcokkio kūrī Firaūni. Nake akīmeera atīrī, “Thīi mūkahooe Jehova Ngai wanyu; no rīrī, nī arikū megūthīi?” 9 Musa akīmūcookeria atīrī, “Tūgūthīi na andū aitū arīa ethī o na arīa akūrū, tūthīi na aanake na airītu aitū, na tūthīi na ūhiū witū wothe, tondū tūrathīi gūkūngūra Jehova na iruga inene.” 10 Firaūni akiuga atīrī, “Hī! Kaī Jehova arogīikara na inyuū ingīmūrekereria mūthīi na atumia anyu na ciana cianyu-īl Hatirī nganja mūrī na muoroto mūūru. 11 Aca! Thīi o arūme oiki, mūthīi mūhooe Jehova, nīgūkorwo ūguo nīguo mūkoretwo mūkēenda.” Nao Musa na Harūni makiingatwo, makīehera mbere ya Firaūni. 12 Nake Jehova akīira Musa atīrī, “Tambūrūkia guoko gwaku igūrū rīa bürūri wa Misiri nīgeetha ngigī ciūke ciyūre bürūri ūyū wothe, nacio irīe kīndū gīothe kīrakūra mīgūnda-inī, kīrīa gīothe gīatigirio nī mbura ya mbembe.” 13 Nī ūndū ūcio Musa agītambūrūkia rūthanju rwake igūrū rīa bürūri wa Misiri, nake Jehova agītūma rūluho ruumīte irathīro rūhurutane kūu bürūri ūcio mūthenya wothe na ūtukū wothe. Gūgūkīnya rūciinī rūhuho rūu nī rwarehete ngigī. 14 Nacio ngigī icio ikīhīthūkīra bürūri wa Misiri wothe na igūkara kūndū guothe bürūri-inī irī nyigī mūno. Mbere īyo gūtiagīte mūthiro wa ngigī ta ūcio na gūtikagīa ūngī ta ūcio. 15 Ikīhumbīra thī yothe o nginya ikīira. Ikīrīa kīrīa gīothe gīatigarīto nī mbura ya mbembe, kīrīa gīothe gīakūraga mīgūnda o na matunda marīa maarī mītī-inī. Gūtirī kīndū kīgū gīatigarire mūtī-inī kana mūmera bürūri-inī wothe wa Misiri. 16 Nake Firaūni agīta Musa na Harūni narua, akīmeera atīrī, “Nīnjīhīirie Jehova Ngai wanyu, o na inyuū nīndīmwīhīirie. 17 Rīu ndekerai mehia makwa o rīngī na mūhooe Jehova Ngai wanyu anjeherererie mūthiro ūyū mūūru.” 18 Hīndī īyo Musa akīeherera Firaūni agīthīi akīhooya Jehova. 19 Nake Jehova akīgarūra rūluho, akīrtūta rūluho rūnene rwa kuuma ithūiro, naruo rūkūmbūra ngigī icio, rūgūcītwara Iria-inī Itune. Gūtirī gakīgī o na kamwe gaatigarire bürūri wa Misiri. 20 No Jehova akīūmia ngoro ya Firaūni, nake akīrega kūrekereria andū a Israeli mathī. 21 Ningī Jehova akīira Musa atīrī, “Tambūrūkia guoko ūkūroretie igūrū matu-inī nīgeetha nduma

iiyüre bürüri wa Misiri, nduma īngīhutika.” 22 Nī ūndū ūcio Musa agītambürükia guoko akūroretie igūrū matu-inī, nayo nduma nene īkiyüra bürüri wa Misiri mīthenya ītatū. 23 Gütirī mündū ūngīahotire kuona ūria ūngī kana oime gwake handū ha mīthenya ītatū. No andū a Israeli, othe kūria maikaraga kwarī na ūtheri. 24 Ningī Firaūni agīta Musa, akīmwīra atīrī, “Thīi mūkahooe Jehova. O na atumia anyu na ciana no mathiī na inyuū; no rīrī, mūtige ndūrūrū cianyu cia mbūri na cia ng’ombe.” 25 No Musa akīmwīra atīrī, “No nginya ūtwītikirie tūkarutire Jehova Ngai witū magongona na maruta ma njino. 26 Ūhiū witū no nginya tūthīi naguo; gütirī o na ihūngū ūtūtiga na thuutha. No nginya tūhūthire imwe ciacio tūkīhooya Jehova Ngai witū, na tūtingīmenya nī irīkū irībatarania mahoooya-inī nginya tūkinye kūu.” 27 No Jehova akīumia ngoro ya Firaūni, nake akīrega kūmarekereria mathiī. 28 Firaūni akītra Musa atīrī, “Uma, ūnjehererel! Wīmenyerere ndūkanooke mbere yakwa rīngī! Mūthenya ūria ūkoona ūthīi wakwa, no gūkua ūgaakua.” 29 Musa akīmūcookeria atīrī, “O ta ūguo woiga, ndigooka mbere yaku rīngī.”

11 Na rīrī, Jehova nīeerīte Musa atīrī, “Nīngūrehere Firaūni na bürüri wa Misiri mūthiro ūngī ūmwe. Thuutha ūcio, nīakamūrekeleria mūthīi mume gūkū, na rīrī ageeka ūguo, nīkūmūngata akaamūngata biū. 2 Ira arūme othe, o hamwe na andū-a-nja mahooe andū a matūura mao indo cia betha na cia thahabu.” 3 (Jehova agītūma andū acio metikirike nī andū a Misiri, na Musa we mwene aarī mūtīiku mūno kūu bürüri wa Misiri nī anene a Firaūni o na andū arīa angī.) 4 Nī ūndū ūcio Musa akiuga atīrī, “Jehova ekuuga ūū: ‘Kūrī ta ūtukū gatagatī nīngatuūkania bürüri wa Misiri wothe. 5 Mwana wothe wa kahīi wa irigithathi gūkū bürüri wa Misiri nīagaakua, kwambīrīria irigithathi rīa Firaūni, rīrīa rīiakaragīa gītī kīa ūnene, nginya irigithathi rīa ngombo ya mūrītu, ūria ūrutaga wīra gīthīi-inī, na marigithathi mothe ma ng’ombe o namo. 6 Nīgūkaagīa kīrīro kīnene bürüri wa Misiri wothe, kīrīro kīrūrū gītarī gīakorwo kuo, na gītakagīa kuo rīngī o na rī. 7 No gatagatī ka andū a Israeli, gütirī ngui īgaakūgīra mūndū, kana ikūgīre nyamū.’ Hīndī ūyo nīukamenya atī Jehova nīekīrīte ngūrani harī andū a Misiri na andū a Israeli. 8 Anene aya aki othe magooka kūrī nīi, manyinamīrīre makiugaga atīrī, ‘Thīi, we mwene o na andū arīa makūrūmīrīre!’ Thuutha ūcio nīngathīi.” Hīndī ūyo Musa, acīnītwo nī

marakara, akīherera Firaūni. 9 Jehova nīeerīte Musa atīrī, “Firaūni nīakarega gūkūigua, nīgeetha morirū makwa gūkū bürüri wa Misiri mongerereke.” 10 Musa na Harūni nīmaringire morirū maya mothe mbere ya Firaūni, no Jehova akīumia ngoro ya Firaūni, na ndaigana kūrekereria andū a Israeli moime bürüri-inī wake.

12 Jehova akītra Musa na Harūni marī kūu bürüri wa Misiri atīrī, 2 “Mweri ūyū nīguo ūtūtūka mweri wa mbere harī inyuū, ūtūtē mweri wa mbere wa mwaka wanyu. 3 Irai andū othe a Israeli atī mūthenya wa ikūmi mweri ūyū, o mūndū akanyiitīra andū a nyūmba yake gatūrūme; o nyūmba gatūrūme kamwe. 4 Nyūmba ūngīgakorwo irī nini mūno, ūndū ūtangīiina gatūrūme kamwe-rī, nīmanyiitanīre gatūrūme kamwe na nyūmba ūrī mahakanīte nayo, marīkītie gwītara mūigana wao meturanīire. Rorai na mūtue wega nī ūtūtūrūme ūtūgana ūtūkabatarania kūringana na mūrīrīre wa o mūndū. 5 Nyamū irīa mūgūthuura no nginya ikorwo irī ūtūtūrūme twa ūkūrū wa mwaka ūmwe, na itarī na kaūūgū, na mūgaaciruta kuuma harī ng’ondū kana mbūri. 6 Cimenyererei nginya mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri, hīndī ūrī andū othe a Israeli magaacithīnja hwaī-inī. 7 Hīndī ūyo makooya thakame ūmwe ya ūtūtūrūme tūu, nao mamīhake hingīro-inī cia igūrū na cia mīena ya mūrango wa nyūmba ūrī makaarīra ūtūtūrūme tūu. 8 Ūtukū o ūcio makaarīra nyama icio ihīhītio na mwaki, marītanīrie na nyeni ndūrū na mīgate itarī mīkīre ndawa ya kūimbia. 9 Mūtikanarie nyama irī nījīthī kana itherūkītio na maaī, no ihīhīo na mwaki, mūtwe, na magūrū o na nyama cia nda. 10 Mūtikanatigie ūmwe ciacio ikīnyīrie rūciinī; irīa ingītīgara nginya rūciinī, no nginya mūgaacicina. 11 Ūū nīguo mūkaarīra nyama icio: mūkorwo mwīhotorete mīcībi yanyu njohero, na irāatū cianyu irī magūrū, na mītirima yanyu irī moko. Mūgaacirīra naiheny; ūyo nīyo Bathaka ya Jehova. 12 “O ūtukū ūcio nīngatuūkanīria bürüri wa Misiri, na nīngooraga marigithathi mothe ma andū na ma nyamū, na nīngatuūra ngai cia bürüri wa Misiri ciithe ciira. Niī nī nīi Jehova. 13 Thakame ūyo īgaatuūka rūūri rwanyu nyūmba-inī irīa mūgaakorwo mūrī, na rīrīa ngoona thakame-rī, no kūmūhītūka ngaamūhītūka. Gütirī mūthiro ūkamūhutia hīndī ūrī ngaahūūra bürüri wa Misiri. 14 “Mūthenya ūcio nīmūrūrīrīkanaga; ūkūngūyagīrei harī njiarwa irīa igooka ūrī wa gīathī kīa Jehova, ūrī ūndū wathanītīwo

wa gütüüra. 15 Ihinda ria mithenya mügwanja, mukaarriaga migate itari miikire ndawa ya kuumbia. Mithenya wa mbere mükeheria ndawa ya kuumbia kuuma nyumba cianyu, niggukorwo mundu o wothe üngiria kindu kiri ndawa ya kuumbia kuuma mithenya wa mbere nginya wa mügwanja-ri, niakaingatwo eherio harri andu a Israeli. 16 Giai na kiiungano gittheru mithenya wa mbere, na mügie na kinki mithenya wa mügwanja. Mütikanarute wira o na ürikü mithenya iyo, tiga o wa kühhaariria irio cia kuri no ni mundu wothe, ugguo noguo müngiika. 17 "Küngürai Giathri kia Migate Itari Ndawa ya Kuumbia, tondu ni mithenya üyü kümbe ndamurutire mürri ikundi kuuma büruri wa Misiri. Küngürai mithenya üyü üri undu wathanitwo wa gütüüra nginya njiarwa iria igooka. 18 Mweri wa mbere müriiaga migate itari na ndawa ya kuumbia, kwambiriria hwa-i-ini wa mithenya wa ikumi na ina, nginya hwa-i-ini wa mithenya wa mirogo iri na ümwe. 19 Handu ha matukü mügwanja, gütikoneke ndawa ya kuumbia migate nyumba-ini cianyu. Na riiri, mundu o wothe üngiria kindu kiri na ndawa ya kuumbia niakaingatwo athengio müngi-ini wa Israeli, arri mügeni, kana aciaritwo arri Müisraeli. 20 Mütikanarie kindu gitkirito ndawa ya kuumbia. Kuri guothe mügaatüüra, mukaarriaga migate itari ndawa ya kuumbia." 21 Nake Musa agifta athuuri a Israeli othe, akimeera atiri, "Thii o narua mügathuure nyamü ni undu wa nyumba cianyu na muthinje gatürüme ka Bathaka. 22 Oyai kiohe kia mahuti ma muthobi, mügitobokie kara-i-ini karri na thakame, mücooke mümihake hingiro ya iguru ya mürango, o na miema yeeriy a hingiro cia mürango. Gütikagie mundu o na ümwe wanyu ükuuma nja ya nyumba yake nginya rüciini. 23 Hindri iria Jehova arituukania büruri niggoo orage andu a Misiri-ri, niarionna thakame iyo iri iguru na miema ya hingiro cia mürango, nake ahituke müromo wa nyumba iyo, na niakagiria müniinani atoonye nyumba cianyu amüürage. 24 "Athikirai ürutani üyü taari watho wa gütüüra wathikagirwo ni inyu na njiaro cianyu. 25 Riri mügaatoonya büruri üria Jehova akaamühe ta üria eranire-ri, mukaamenagyirira gitthi gitki. 26 Na riri ciana cianyu ikamüuria atiri, 'Giathri gitki kiugite atia harri inyu?' 27 Mügaaciira atiri, 'Ni igongona ria Bathaka ria kürutira Jehova, üria waagararire nyumba cia andu a Israeli kiu büruri wa Misiri, na akihonokia andu a nyumba ciit hindri iria ooragire

andu a Misiri.'" Nao andu makünamiriria mothiü mao, makihooja. 28 Andu a Israeli magigika o üria Jehova aathire Musa na Haruni. 29 O ütukü gatagatii Jehova aküraga marigithathi mothe kuu büruri wa Misiri, kwambiriria irigithathi ria Firauni, üria waikaragira gitki kia ünene, nginya irigithathi ria mundu muohe üria warri njeera na marigithathi ma mahiü mothe. 30 Firauni na anene ake othe o na andu a Misiri othe, magiükira kuri o ütukü, nakuo gükgiga kiri kinen kuu büruri wa Misiri, niggukorwo gitiarü nyumba itaarü na mundu wakuute. 31 O ütukü ücio, Firauni agifta Musa na Haruni, akimeera atiri, "Ükira! Ehererai andu akwa, inyu o na andu a Israeli othe! Thii mügatungatire Jehova o ta üria müürtie. 32 Oyai ndüuru ciányu cia mburi na cia ng'ombe o ta üria müroigite na muthii. Na mundathime o na ni." 33 Nao andu a Misiri makihika andu acio moime büruri ücio na ihenya, niggukorwo moigire atiri, "Kwaga ugguo, tögukua ithuothe!" 34 Ni undu ücio andu a Israeli makioya kimere kiao gitanekirwo ndawa ya kuumbia, na magigikuua na ciande, nayo miharatii yoohereirwo nguo-ini. 35 Nao andu a Israeli magiika o ta üria meeritwo ni Musa na makihooja andu a Misiri mamahe indo cia betha na cia thahabu, o na nguo. 36 Jehova agitüma andu acio metikirike ni andu a Misiri nao makimahe kiri giothe meetirie; ni undu ücio magitaha indo cia andu a Misiri. 37 Andu a Israeli makiambiriria rügendo kuuma Ramesese magithi Sukothu. Arume aria metwaraga na maguru maarü ta 600,000 hategutarwo atumia na ciana. 38 Na andu angii aingii nümathiire na makiambatania nao, hamwe na ndüuru nene cia mahiü ma mburi na ng'ombe. 39 Kimere kiri maarutite büruri wa Misiri nikio maatümirire güthondeka migate itari ndawa ya kuumbia. Kimere kiu gitiarü na ndawa ya kuumbia tondu niküngatwo maingatirwo büruri wa Misiri, na matiigana kugi na ihinda ria kühhaariria irio ciao. 40 Ihinda riri andu a Israeli maatüürire büruri wa Misiri ni mäaka 430. 41 Haria mäaka iyo 430 yathirii-ri, mithenya o ro ücio, niggoo ikundi ciithe cia andu a Jehova cioimire büruri wa Misiri. 42 Tondu ütukü ücio niggoo Jehova aikarire eiguute niggoo amarute büruri wa Misiri-ri, na ütukü üyü nao andu a Israeli othe nümarükaraga meiguute niggoo matüage Jehova njiarwa-ini ciithe iria igooka. 43 Jehova akirra Musa na Haruni atiri, "Maya nimo mawatho ma Bathaka: "Gütirü mügeni üngiria Bathaka

īyo. 44 Ngombo o yothe ūgūrīte no īrīe Bathaka īyo thuutha wa kūmīruithia, 45 no mūrarīrī kana mūruti wīra wa mūcaara ndakanamīrī. 46 “No nginya īrītagīrwo thīnī wa nyūmba o īmwe, mūtikanoimie nyama o na īrkū nja ya nyūmba. Mūtikanoine ihīndī o na rīmwe rīayo. 47 Mūngī wothe wa Israeli no nginya ūkūngūre Bathaka. 48 “Mūgeni ūtūrīte thīnī wanyu na nīekwenda gūkūngūra Bathaka ya Jehova, no nginya aruithie arūme othe a nyūmba yake; thuutha ūcio nīrīo angikūngūra Bathaka ta mūndū ūciarīrwo būrūri-inī. Gūtīrī mūndū mūrūme ūtarī mūruu ūngīrīa Bathaka. 49 Watho o ūcio noguo ūgwatha arīa maciarītwo marī a būrūri, o na ageni arīa matūūranagia na inyuū.” 50 Andū a Israeli othe magīka o ūrīa Jehova aathīte Musa na Harūni. 51 Na mūthenya o ro ūcio, Jehova akīruta andū a Israeli kuuma būrūri wa Misiri na ikundi ciao.

13 Nake Jehova akīra Musa atīrī, 2 “Nyamūrīra

marigithathi mothe ma twana twa tūhī. Maciaro ma mbere ma nda o yothe gatagatī-inī ka andū a Israeli nī makwa, marī ma mūndū kana ma nyamū.” 3 Nake Musa akīra andū atīrī, “Ririkanagai mūthenya ūyū, mūthenya ūrīa mwoimire būrūri wa Misiri, mūkiuma būrūri wa ūkombo, tondū Jehova nīamūrutire kuo na guoko kwa hinya. Mūtikarīage kīndū kīrī na ndawa ya kūimbia. 4 Ūmūthī, mweri-inī ūyū wa Abibu, nīguo mūroimagara mūthī. 5 Rīrīa Jehova akaamūkinyia būrūri wa Akaanani, na Ahiti, na Aamori, na Ahivi, na Ajebusi būrūri ūrīa eehītire mbere ya maithe manyu ma tene atī nīakamūhe būrūri ūrī būthi wa iria na ūtūkī-rī, mūkaamenyagīrīra gīathī gīkī mweri-inī ūyū: 6 Ihinda rīa mīthenya mūgwanja mūkaarīaga mīgate ūtarī mīnkīre ndawa ya kūimbia na mūthenya wa mūgwanja mūthondeke iruga inene nī ūndū wa Jehova. 7 Rīagai mīgate ūtarī mīnkīre ndawa ya kūimbia ihinda rīa mīthenya ūyō mūgwanja; gūtikoneke kīndū kīrī na ndawa ya kūimbia gatagatī kanyu, kana ndawa ya kūimbia yoneke handū o hothe mīhaka-inī yanyu. 8 Mūthenya ūcio o mūndū ere mūriū atīrī, ‘Ndīreka ūtū tondū wa ūrīa Jehova aanjikīire rīrīa ndoimire būrūri wa Misiri.’ 9 Kūmenyerera mūthenya ūyū nīkuo kūrītūkaga ta rūrīri guoko-inī gwaku, na kīririkania ūthī-inī waku, atī watho wa Jehova nīrūkaraga iromo-inī ciaku. Nīgūkorwo Jehova nīakūrutire būrūri wa Misiri na guoko gwake kwa hinya. 10 No nginya mūrūmie

watho ūyū mwathane ihinda rīaguo rīakinya, mwaka o mwaka. 11 “Thuutha wa Jehova kūmūkinyia būrūri wa Akaanani na amūhe guo, o ta ūrīa eeranīire na mwīhītwa kūrī inyuū o na maithe manyu ma tene-rī, 12 nīmūkahe Jehova maciaro ma mbere ma nda ciothe. Marigithathi ma njamba mothe ma ūhiū wanyu nī ma Jehova. 13 Mūgaakūrāga irigithathi o rīothe rīa ndigiri na gatūrūme, no mūngīaga kūrīkūra-rī, mūriune ngingo. Kūrāgai marigithathi mothe manyu ma aanake. 14 “Matukū-inī marīa magooka, rīrīa mūrūguo agaakūria atīrī, ‘Ūū nī kuuga atīa?’ mwīre atīrī, ‘Jehova aatūrutire būrūri wa Misiri, agitūrūta būrūri wa ūkombo, na guoko gwake kwa hinya. 15 Rīrīa Firaūni omirie mūtwe akīregā gūtūrekereirārī, Jehova nīooragire marigithathi ma būrūri wa Misiri mothe, andū o na nyamū. Ūndū ūcio nīguo ūtūmaga ndutīre Jehova igongona rīa njamba ciothe iria ciambaga kuuma nda, na ngakūura mūriū wakwa wothe wa irigithathi. 16 Naguo ūndū ūcio ūtūkīkaga ta rūrīri guoko-inī gwaku, o na ūtūkage kīonania gīkīrītō ūthī-inī waku, atī Jehova nīatūrutire būrūri wa Misiri na guoko gwake kwa hinya.” 17 Rīrīa Firaūni aarekereirie andū a Israeli mathīrī, Ngai ndaamatongoreirie nījīra-inī ya kūhītūkīra būrūri wa Afilisti, o na gūtuīka ūyō nīyo yarī nījīra ūrīa ngūlī. Nīgūkorwo Ngai oigire atīrī, “Mangīcemanīa na mbaara-rī, maahota kwīrīcūkwo, macooke būrūri wa Misiri.” 18 Nī ūndū ūcio Ngai agīgītongoria andū acio mathīrūrūkīire nījīra ya werū-inī merekeire Iria Itune. Andū a Israeli maambatire makiuma būrūri wa Misiri meeohete indo cia mbaara. 19 Musa nīakuuire mahīndī ma Jusufu, nī ūndū Jusufu nīhītītīrie ariū a Israeli na mwīhītwa. Oigīte atīrī, “Ti-itherū Ngai nīakamūteithia, na inyuū hīndī ūyō no nginya mūgaakuua mahīndī makwa kuuma kūndū gūkū.” 20 Thuutha wa kuuma Sukothu maambire kambī ciao Ethamu ndeere-inī cia werū. 21 Mūthenya, Jehova aathīiaga mbere yao arī gītugī-inī gīa itu gīa kūmoonereria nījīra, na ūtukū-rī, aathīiaga mbere yao arī gītugī-inī kīa mwaki amamūrīkiire nījīra, nīgeetha mahote gūthīi mūthenya o na ūtukū. 22 Gītugī gīa itu mūthenya kana gītugī kīa mwaki ūtukū, gūtīrī kīeheraga handū hakīo mbere ya andū acio.

14 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, 2 “Ira andū a Israeli macooke na thuutha, na mambe hema gūkuhī na Pi-Hahirothu, gatagatī ka Migidoli na iria.

Nimambe hema hūgūrūrū-inī cia iria, kūng'ethanīra na Baali-Zefoni. 3 Firaūni nīageciiria atīrī, ‘andū a Israeli marī na kīrigiicano no kūrūrūra marorūrūra būrūri-inī, mahingīrīrio nī werū.’ 4 Na nīngomia ngoro ya Firaūni, nake nīakamaingatithia. No nīi mwene nīngētīra na riiri nī ūndū wa Firaūni na mbūtū yake yothe ya ita, nao andū a Misiri nīmakamenya atī nīi nīi Jehova.” Nī ūndū ūcio andū a Israeli magīkā o ūguo merītwo. 5 Rīfā mūthamaki wa būrūri wa Misiri eerirwo atī andū acio nīmorīte-rī, Firaūni na anene ake makīricūkwo ūhoro ūcio, magīkiuga atīrī, “Hī! Tweka atīa? Twarekereria andū a Israeli mathīi na ithū tuorīrwo nī ūtungata wao?” 6 Nī ūndū ūcio akiuga ngaari yake ya ita ihaarīrio, na agīthīi na mbūtū yake ya ita. 7 Agīthīi na ngaari cia ita 600 iria njega mūno, o hamwe na ngaari cia ita iria ingī ciōthe cia būrūri wa Misiri, ciōthe irūgamīrīrwo nī anene. 8 Jehova akīūmia ngoro ya Firaūni mūthamaki wa būrūri wa Misiri, na nī ūndū ūcio akīrūmīrīra andū a Israeli na ihenya arīa moimagarīte makinyūkītie na ūcamba. 9 Andū a Misiri, hamwe na mbarathi ciōthe cia Firaūni na ngaari cia ita, na andū arīa mathiiaga mahaicīte mbarathi, na thigari, makīrūmīrīra andū a Israeli na ihenya makīmakinyīra harīa maambīte hema rūteere-inī rwa iria, hakuhī na Pi-Hahirothu kūng'etherā Baali-Zefoni. 10 Firaūni akuhīrīria-rī, andū a Israeli makīhūgūra, makīona andū a Misiri mamoiimīte thuutha makīmaka mūno, magīkāira Jehova. 11 Makīrīra Musa atīrī, “Nī mbīrīra gūtaarī būrūri wa Misiri, nīguo ūtūrehe tūkuīre gūkū werū-inī? Nī atīa ūū ūtwikīte ūgatūrūta būrūri wa Misiri? 12 Gīthī tūtiakwīrīre tūrī o būrūri wa Misiri atī ūtigane na ithū, ūreke tūtungatīre andū a būrūri wa Misiri? Kūngīarī wega tūtungatīre andū a Misiri kūrī gūkuīra werū-inī!” 13 Musa agīcookeria andū acio atīrī, “Tigai gwītīgra. Mwīhaandei wega, na nīmūkuona ūhonokio ūrīa Jehova ekūmūrehere ūmūthī. Andū a Misiri aya mūrona ūmūthī, mūtikamona rīngī. 14 Jehova nīekūmūrūrīra, mūbatie o gūkara mūhooreire.” 15 Ningī Jehova akīrīra Musa atīrī, “Urangaīra nīkī? Ira andū a Israeli mathīi na mbere. 16 Oya rūthanju rwaku, na ūtambūrūkie guoko igūrū wa iria ūgayanie maaī nīgeetha andū a Israeli matūkanīrie iria-inī, mathīrīrīre thī nyūmū. 17 Nīngūūmia ngoro cia andū a Misiri nīgeetha o nao mamarūmīrīre. Na nīngētīra riiri nī ūndū wa Firaūni na mbūtū yake ya ita, o na nī ūndū wa ngaari ciāke cia ita, o na andū ake arīa

mathiiaga mahaicīte mbarathi. 18 Nao andū a Misiri nīmakamenya atī nīi nīi Jehova hīndī ūyo ngegītīra riiri nī ūndū wa Firaūni, na ngaari ciāke cia ita na andū ake arīa mathiiaga mahaicīte mbarathi.” 19 Hīndī ūyo mūraika wa Ngai ūrīa wathiiaga atongoretie mbūtū ya thigari cia Israeli, akīehera agīcooka thuutha wao. Gītūgī gīa itu nakīo gīkiuma hau mbere, gīkīrūgama thuutha wao, 20 gīkīgīa gatagatī ga thigari cia Misiri na cia Israeli. Utukū wothe itu ūrīa rīgīkīra nduma mwena ūmwe, na ūtheri mwena ūrīa ūngī; nī ūndū ūcio gūtīrī andū makuhīrīrie arīa angī ūtukū wothe. 21 Ningī Musa agītambūrūkie guoko igūrū wa iria, na ūtukū wothe Jehova agītindīka iria na thuutha na ūndū wa rūhuho rwa kuuma mwena wa irathīro, na agītūma hau hatuīke thī nyūmū. Maaī macio makīgāyūkana, 22 nao andū a Israeli makīringa iria mahītūkīre thī nyūmū, maaī marūgamīte mwena wao wa ūrīo na wa ūmotho. 23 Nao andū a Misiri makīmarūmīrīra na ihenya, nacio mbarathi ciōthe cia Firaūni na ngaari cia ita, na andū arīa mathiiaga mahaicīte mbarathi makīmarūmīrīra nginya iria-inī. 24 Rūciinī ruoro rūgītema-rī, Jehova agīcūthīrīria mbūtū ya ita ya andū a Misiri arī gītūgī-inī kīa mwaki na gīa itu, nake akīmīrīgiica. 25 Agītūma magūrū ma ngaari ciao cia ita macomeke nīgeetha makorwo na thīnīa wa gūcītwarīthia. Nao andū a Misiri makiuga atīrī, “Nītūurei twehere harī andū aya a Israeli! Jehova nīwe ūramarūrīra kūrī andū a Misiri.” 26 Ningī Jehova akīrīra Musa atīrī, “Tambūrūkie guoko igūrū wa iria nīgeetha maaī macooke mahubanīrie andū a Misiri na ngaari ciao cia ita, na andū arīa mathiiaga mahaicīte mbarathi.” 27 Musa agītambūrūkie guoko gwake igūrū wa iria, na gūgīkā-rī, iria rīgīcooka gūtherera o ta mbere. Nao andū a Misiri makīgeria kūrīrīra, no Jehova akīmahubanīria iria-inī thīnī. 28 Maaī magīcookana, magīthīka ngaari cia ita na andū arīa mathiiaga mahaicīte mbarathi; nīo mbūtū yothe ya Firaūni ūrīa yarūmīrīre andū a Israeli iria-inī. Gūtīrī o na ūmwe wao wahonokire. 29 No andū a Israeli maaringire iria magereire njīra nyūmū, rūthingo rwa maaī rūrūgamīte mwena wao wa ūrīo na wa ūmotho. 30 Mūthenya ūcio Jehova akīhonokia Israeli kuuma moko-inī ma andū a Misiri, nao andū a Israeli makīionera ciimba cia andū a Misiri kūu hūgūrūrū-inī cia iria. 31 Na ūrīa andū a Israeli moonire hinya mūnene ūrīa Jehova onirie andū a Misiri-rī, andū acio

magītigīra Jehova na makīmwīhoka o na makīlhoka
Musa ndungata yake.

15 Hīndī īyo Musa na andū a Isiraeli makīnīra Jehova
rwīmbo rūrū: “Nīngūinīra Jehova, nīgūkorwo
nīwe ūtūgīrītio mūno. Mbarathi amīkītie iria-inī
hamwe na mūmīhaici. 2 Jehova nīwe hinya wakwa na
rwīmbo rwakwa; nīwe ūtūkīte ūhonokio wakwa. Nīwe
Ngai wakwa na nīndīmūgoocaga, Nīwe Ngai wa baba
na nīndīmūtūgagīria. 3 Jehova nī njamba ya ita;
Jehova nīrīo rīftwa rīake. 4 Ngaari cia ita cia Firaūni na
mbūtū yake aamīkirie iria-inī. Anene arīa ega mūno a
Firaūni moorīire maaī-inī ma Iria Itune. 5 Maāī marīa
mariku nīmamathikīte; Nao magakīrikīra kūriku kūriku
ta ihiga. 6 “Wee Jehova, guoko gwaku kwa ūrīo kwari
gwa kūgeganīa, gūkagīa hinya. Wee Jehova, guoko
gwaku kwa ūrīo nī gwathuthangire thū. 7 Nī ūndū wa
ūnene waku wa mageganīa, nīwakurumanirie arīa
magūükīrīire. Nīwaitrūrīre marakara maku mahiū;
makīmacina taarī mahuti. 8 Na ūndū wa mūrurumo
wa mīhūmū ya maniūrū maku-rī, maaī nīmeiganīrīire
hība. Makūmbī ma maaī makīrūgama ta rūthingo;
maaī ma kūriā kūriku makīnyītana gatagatī ka iria. 9
“Thū nayo yetītīe, ikoiga atīrī, ‘Nīngamarūmīrīra na
ihenya, ndīmakinyīre. Ngagayanīa indo iria matahīte,
ndīlhūnīrīrie nacio. Nīngūcomora rūhiū rwakwa
rwa njora, nakuo guoko gwakwa kūmaniine.’ 10 No
wahuhire rūhuho rūkīhurutana, narīo iria rīkīmathikīa,
makīrika ta kīgera maaī-inī maingī. 11 “Wee Jehova-
rī, nūū ūhaana tawe harī ngai ciōthe? Nūū ūhaana
tawe, wee ūrī ūtheru wa mageganīa, wee wītīgīrītī
nī ūndū wa riiri waku, wee wīkaga maūndū ma
mageganīa? 12 Watambūrūkīrie guoko gwaku kwa
ūrīo, nayo thī ikīmameria. 13 “Nī ūndū wa wendo
waku ūtāthiraga, nīgūtongoria andū arīa ūkūrīte.
Nīukamatongoria na ūndū wa hinya waku, ūmatware
nginya gūikaro gīaku gītheru. 14 Ndūrīrī ikaigua, nacio
ciinaine; ruo rūnyīite andū a Filistia. 15 Aathani a
Edomu nīmakamaka mūno, na atongoria a Moabi
manyītīo nī kūinaina, andū a Kaanani makayīrīo
nī maaī nda; 16 guoya na kīmako nīkamatongoria
Na ūndū wa hinya wa guoko gwaku-rī, makahaana
ta ihiga matekwīnyagunīa, nginya andū aku, Wee
Jehova, maringe, nginya andū arīa wegūrīre maringe.
17 Ūkaamarehe thīinī na ūmahaande kīrima-inī kīa
igai rīaku, o handū harīa, Wee Jehova, wombire
hatuīke gūikaro gīaku, handū-harīa-haamūre, harīa
Wee Jehova, wahaandire na moko maku. 18 Jehova

agaathamaka tene na tene.” 19 Hīndī ūrīa mbarathi cia
Firaūni, na ngaari cia ita, na andū arīa maathiiaga
mahaicīte mbarathi maatoonyire iria-inī-rī, Jehova
agīcookania maaī ma iria, makīmathikīa. No rīrī,
andū a Isiraeli maatuīkanirie iria-inī mathiīrīire
thī nyūmū. 20 Hīndī īyo Miriamu ūrīa mūnabī
mūndū-wa-nja, mwarī wa nyina na Harūni, akīoya
kīhembe gīa kūimio, nao atumia othe makīmuuma
thuutha marī na ihembe ciao makīnīa. 21 Miriamu
akīmainīra atīrī: “Inīrai Jehova, nīgūkorwo nīwe
ūtūgīrītio mūno. Mbarathi amīkītie iria-inī, hamwe
na mūmīhaici.” 22 Ningī Musa agītongoria Isiraeli
kuuma Iria Itune magīthīi Werū wa Shuri. Magīthīi
rūgēndo rwa mīthenya itatū werū-inī na matekuona
maaī. 23 Rīrīa maakinyire Mara, matingīahotire
kūnyua maaī makuo tondū maarī marūrū. (Nikīo
handū hau hetagwo Mara.) 24 Nī ūndū ūcio andū
magītītīa Musa, makiuga atīrī, “Tūkūnyua kī?” 25 Nake
Musa agīkaīra Jehova, nake Jehova akīmuonia kamūtī.
Agīgaikia maaī-inī, namo makīgīa mūcamo mwega.
O hau Jehova agīathana, akīmathondekerā watho
na uuge wa kūrūmagīrīwo, na akīmagererī ho. 26
Akiuga atīrī, “Mūngīthīkīrīria mūgambo wa Jehova
Ngai wanyu wega, na mīke maūndū marīa magīrīire
maitho-inī make, mūngīrūmbūiya maathani make na
mūmenyerere wathani wake wothe-rī, ndīkamūrehera
mūrimū o na ūmwe wa ūrīa ndareheire andū a Misiri,
nīgūkorwo nīfī nīfī Jehova, ūrīa ūmūhonagīa.” 27
Ningī magīkīnya Elimu, harīa haarī ithima ikūmi na
igīrī, na mītende mīrongo mūgwanīa, nao makīamba
hema hau hakuhī na maaī.

16 Mūngī wothe wa Isiraeli nīwoimagararīre
ūkiuma Elimu ūgikīnya Werū wa Sini, ūrīa ūrī
gatagatī ka Elimu na kīrima gīa Sinai, mūthenya
wa ikūmi na itano wa mweri wa keerī thuutha wao
kuuma būrūri wa Misiri. 2 Kūu werū-inī, mūngī ūcio
wothe nīwatetirīe Musa na Harūni. 3 Andū a Isiraeli
makīmeera atīrī, “Naarī korwo Jehova aattūragīire
būrūri wa Misiri na guoko gwake! Kūu twaikaraga
tūthīrūrūkīrīrie nyūngū cia nyama, na tūkarīīaga o
kīrima gīothe twendaga, no inyuī mūtūrehete gūkū
werū-inī nīguo mūrūrage kīngano gīkī gīothe na
ng'aragu.” 4 Hīndī īyo Jehova akīra Musa atīrī,
“Ngūmuurīria mīgate kuuma igūrū ta mbura. Andū
mariumaga nja o mūthenya makonganīa mīgate ya
kūmaigana o mūthenya ūcio. Ngūmagerīa na njīra
īyo nyone kana nīmekūrūmīrīra ūrutani wakwa.

5 Mūthenya wa gatandatū-rī, marīharagīria kīrīa mainūkia, nakīo gīkoragwo kīrī maita meerī ma kīrīa monganagia mīthenya īrīa īngī.” 6 Nī ūndū ūcio Musa na Harūni makīra andū othe a Israeli atīrī, “Hwaī-inī-rī, nīmūrīmenya atī nī Jehova wamūrutire būrūri wa Misiri, 7 na rūciinī nīmūkona riiri wa Jehova, tondū nīaiguīte ūrīa mūmūtetetie. Ithuī tūkīrī a, atī nīgu mūtūtetie?” 8 O na ningī Musa akīmeera atīrī, “Nīmūkamenya atī ūcio nī Jehova, rīrīa akaamūhe nyama mūrīe hwaī-inī na amūhe mīgate īrīa yothe mūkwenda rūciinī, tondū nīaiguīte ūrīa mūmūtetetie. Ithuī tūkīrī a? Ti ithuī mūratetia, no nī Jehova mūratetia.” 9 Ningī Musa akīra Harūni atīrī, “Ira mūngī wothe wa Israeli atīrī, Ükai mbere ya Jehova, nīgūkorwo nīaiguīte gūteta kwanyu.” 10 Hīndī īrīa Harūni aarāgīria mūngī wothe wa Israeli-rī, makīrora na mwena wa werū-inī, na kūu makīona riiri wa Jehova ūrī itu-inī. 11 Jehova akīra Musa atīrī, 12 “Nīnjīguīte gūteta kwa andū a Israeli, Meere atīrī, ‘Hwaī-inī mūrīrīaga nyama na rūciinī mūkarīa mīgate mūkahūūna. Hīndī īyo nīmūkamenya atī nīi, nī niī Jehova Ngai wanyu.” 13 Hwaī-inī ūcio gūgūka tūnyoni tūrīa twītagwo tūmakia-arūme tūkīyūra kambī ciao. Naguo rūciinī kwarī ime rīathīrūrūkīrie kambī ciao. 14 Ime rīaitīka-rī, gūkīoneka tūthendū twa gīthīrūrū tūhaana maaī magandie nī mbaa, tūgwīte thī kūu werū-inī. 15 Rīrīa andū a Israeli maatuonire, makīurania atīrī, “Gīkī nī kī?” nīgūkorwo matiamenyaga nī kī. Musa akīmeera atīrī, “Nī mīgate īrīa Jehova amūheete mūrīe. 16 Jehova aathanīte ūū: ‘O mūndū nīonganie o īrīa īkūmūigana. Oyagai o kībabā kīmwe kīa omeri kīa o mūndū wothe ūrī hemā-inī cianyu.’” 17 Andū a Israeli magīka o ta ūrīa meerirwo; amwe makīungania mīngī, na amwe makīungania mīnini. 18 Na rīrīa yathimirwo na kībabā kīa omeri, gūkīoneka atī ūrīa wonganītie mīngī-rī, ndaarī na mīngī makīria; nake ūrīa wonganirie mīnini, ndaarī na mīnini makīria. O mūndū oonganītie mūgana wa ūrīa aabataire. 19 Ningī Musa akīmeera atīrī, “Gūtikagīe mūndū ūkūiga kīndū o na kīnini kīayo nginya rūciinī.” 20 No rīrī, amwe matiigana kūrūmbūya ūrīa Musa oigire; makīigīra īmwe yayo nginya rūciinī, nayo īgīkorwo īiyūrīte igunyū na īkambīrīria kūnunga. Nī ūndū ūcio Musa akīrakario nīo. 21 Rūciinī mūndū o mūndū nīoyaga īrīa abatairio nīyo, nario riūa rīahīūha īgatweka. 22 Mūthenya wa gatandatū-rī, nīmoonganagia maita meerī; ibaba igīrī

cia omeri harī o mūndū. Nao atongoria a mūngī magīka makīra Musa ūhoro ūcio. 23 Nake Musa akīmeera atīrī, “Ūū nīguo Jehova aathanīte, ‘Rūciū nī mūthenya wa kūhūrūka, Thabatū Theru ya Jehova. Nī ūndū ūcio rugai īrīa yothe mūkwenda kūruga, na mūcamūkie kīrīa giothe mūkwenda gūcamūkīa. Kīrīa gīgūtigara-rī, mūkīige nginya rūciinī.’” 24 Nī ūndū ūcio makīiga imwe nginya rūciinī, o ta ūrīa maathītwo nī Musa, nacio itīigana kūnunga, kana kūgīa na igunyū. 25 Musa akīmeera atīrī, “Cīrīei ūmūthī, tondū ūmūthī nī mūthenya wa Thabatū ya Jehova. Ūmūthī mūtīgūciona igwīte thī. 26 Mīthenya itandatū nīguo mūrīcūnganagia, no mūthenya wa mūgwanja-rī, ūcio wa Thabatū, gūtīrīkoragwo kūrī kīndū o na kī.” 27 No rīrī, andū amwe makīumagara mūthenya ūcio wa mūgwanja, magīthī gūcīunganagia, nao matiigana kuona kīndū. 28 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Nī nginya hīndī ūrīkū mūgūtūūra mūregete kūmenyerera maathani makwa na kūigua ūrutani wakwa? 29 Menyai atī Jehova nīamūheete Thabatū; na nīkīo amūheaga mīgate ya mīthenya ūrī mūthenya ūcio wa gatandatū. Mūndū o wothe nīaikarage harīa arī mūthenya ūcio wa mūgwanja; gūtikanagīe mūndū ūkumagara.” 30 Nī ūndū ūcio andū makīhūrūka mūthenya wa mūgwanja. 31 Andū a Israeli magīta mīgate īyo mana. Maarī merū ta mbēgū cīa korianda, na maacamaga ta tūmīgate tūthondeketwo na ūkī. 32 Musa akīuga atīrī, “Jehova aathanīte atīrī; ‘Oyai kībabā kīa omeri īmwe ya mana na mūkīige nī ūndū wa njiarwa irīa igooka thuutha, nīgeetha makoona mīgate īrīa nīdaamūheire mūrīe mūrī werū-inī, rīrīa nīdamūrutire būrūri wa Misiri.’” 33 Nī ūndū ūcio Musa akīra Harūni atīrī, “Oya ndīgīthū na wīkīre omeri īmwe ya mana thīinī wayo. Ningī ūcooke ūmīige mbere ya Jehova īīgīrwo njiarwa irīa igooka thuutha.” 34 O ta ūrīa Jehova aathire Musa-rī, Harūni akīiga mana mbere ya ithandūkū ūrīa ūira, nīguo matūure ho. 35 Andū a Israeli maarīire mana mīaka mīrongo ūna nginya magīkīnya būrūri ūrīa watūūragwo nī andū; maarīire mana nginya rīrīa maakinyire mūhaka-inī wa Kaanani. 36 (Omeri īmwe īigana ta gīcunjī gīa ikūmi kīa eba īmwe.)

17 Mūngī wothe wa Israeli ūkiumagara kūuma Werū wa Sini, ūkoimaga handū hamwe ūgathiī harīa hangī o ta ūrīa Jehova aathanaga. Makīamba hema ciao Refidimu, no gūtīarī maaī ma kūnyuu nī andū acio. 2 Nī ūndū ūcio andū acio makīnegenia Musa, makīmwīra atīrī, “Tūhe maaī ma kūnyua.” Nake

Musa akīmacookeria atīrī, “Mūranegenia nīkī? Nī kī gīgūtūma mūgerie Jehova?” 3 No andū nīmanyootire marī kūu, nao magītetia Musa makīmūuria atīrī, “Watūrutire būrūri wa Misiri nīkī, tūūke ūtūūrage na nyoota ithuū na ciana ciitū na ūhiū witū?” 4 Nake Musa agikaira Jehova akīmūuria atīrī, “Ngwika atīa na andū aya? Marī hakuhī kūhūura na mahiga nyuguto.” 5 Jehova agīcookeria Musa, akīmwīra atīrī, “Thī mbere ya andū aya. Thīi na athuuri amwe a Israeli na ūkuue rūthanju rūrīa wagūthire Nili naru. 6 Nī ngūrūgama hau mbere yaku, o hau hakuhī na rwaro rwa ihiga kūu Horebu. Gūtha ihiga, na maaī nīmekuuma thīinī warīo nīguo andū manyue.” Nī ūndū ūcio Musa agīka ūguo athuuri a Israeli makīonaga. 7 Nake agīta handū hau Masa na Meriba, tondū nīho andū a Israeli maanegenirie na makīgeria Jehova, makīragia atīrī, “Tī Jehova arī hamwe na ithuū kana aca?” 8 Andū a Amaleki nīmookire makīhithūkīra andū a Israeli kūu Refidimu. 9 Musa akīra Joshua atīrī, “Thuura andū amwe aitū mumagare mūkahūurane na andū a Amaleki. Rūciū ngaarūgama kīrima igūrū nyiitīte rūthanju rwa Ngai na guoko.” 10 Nī ūndū ūcio Joshua akīhūurana na andū a Amaleki o ta ūrīa Musa aathanīte; nake Musa, na Harūni na Huri makīhaica kīrima-inī. 11 Rīrīa rīothe Musa akoragwo oete moko make na igūrū-rī, andū a Israeli makahootana, no rīrīa agūithia moko make, andū a Amaleki makahootana. 12 Rīrīa Musa aanogire moko-rī, makīoya ihiga makiiga thī akīrīkarīra. Harūni na Huri magīkīnyiitīrīra moko make, o ūmwe akanyiitīrīra guoko kūmwe, na ūcio ūngī kūu kūngī. Nī ūndū ūcio moko ma Musa magīkara mambarairio nginya riū rīgīthūa. 13 Nī ūndū ūcio Joshua akīhooata mbūtū cia andū a Amaleki na rūhiū rwa njora. 14 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Andīka ūndū ūyū ibuku-inī rīa gīkūnjo ūrī ūndū wa gūtūūra ūririkanagwo na ūreke Joshua aūigue, tondū nīngeheria rītwa rīa Amaleki biū nao matigacooka kūririkanwo gūkū thī.” 15 Musa agītaka kīgongona na aīgītīa atīrī “Jehova Nīwe Bendera yakwa.” 16 Akiuga atīrī, “Nīgūkorwo moko nīmambararirio na igūrū kwerekera gītī-inī kīa ūnene kīa Jehova. Jehova arīhūurānanaga na andū a Amaleki kuuma njiarwa na njiarwa.”

18 Na rīrī, Jethero, ūrīa warī mūthīnjīri ngai wa Midiani na mūthoni-we wa Musa, aīgītua maūndū mothe marīa Ngai eekīire Musa na andū ake a Israeli,

na ūrīa Jehova aarutire andū a Israeli kuuma būrūri wa Misiri. 2 Thuutha wa Musa gūcookeria mūtumia wake Zipora, mūthoni-we Jethero nīamwamūkīrire, 3 hamwe na ariū ake eerī. Mūriū ūmwe eetagwo Gerishomu, nīgūkorwo Musa oigire atīrī, “Nīndūkīte mūgeni būrūri-inī wene”; 4 mūriū ūcio ūngī eetagwo Eliezeri, nīgūkorwo oigire atīrī, “Ngai wa baba nīwe warī mūteithia wakwa; nīahonokirie kuuma rūhiū-inī rwa Firaūni.” 5 Jethero, mūthoni-we wa Musa, hamwe na mūtumia wa Musa na ariū ake, magītūka kūrī we kūu werū-inī, kūrīa aambīte hema hakuhī na kīrima kīa Ngai. 6 Jethero nīmūtūmanīire akoiga atīrī, “Nīi, mūthoni-guo Jethero, nīndīrooka kūrī we tūrī na mūtumia waku na ariū ake eerī.” 7 Nī ūndū ūcio Musa agīkiumagara agatūngē mūthoni-we, aīinamīrīra, akīmūmumunya. Makīeithania, na magīcooka magītoonya hema thīinī. 8 Musa akīhe mūthoni-we ūhoro wothe wa ūrīa Jehova eekire Firaūni na andū a Misiri nī ūndū wa andū a Israeli na, akīmwīra mathīma mothe marīa moonete rūgendo-inī, na ūrīa Jehova aamahonoketie. 9 Jethero nīakenirio nī kūgūa maūndū macio mothe mega marīa Jehova eekīire Israeli, nī ūndū wa kūhonokia andū a Israeli kuuma guoko-inī kwa andū a Misiri. 10 Jethero akiuga atīrī, “Jehova arogooocwo, ūrīa wamūteithūrīre kuuma guoko-inī kwa andū a Misiri na gwa Firaūni, na agīteithūra andū kuuma guoko-inī kwa andū a Misiri. 11 Rīu nīi nīmenyete atīrī Jehova nī mūnene gūkīra ngai iria ingī ciōthe, nīgūkorwo ūguo nīguo eekire arīa maahatīrīrie Israeli metītē.” 12 Hīndī īyo Jethero, mūthoni-we wa Musa, akīrehe maruta ma njino na magongona mangī ma kūrūfīra Ngai, nake Harūni agītūka marī na athuuri othe a Israeli nīguo marīanīre irio na mūthoni-we wa Musa, marī mbere ya Ngai. 13 Mūthenya ūyū ūngī Musa agīkarīra gītī nīguo atūithanie andū ciira, nao andū makīrūgama mamūthiūrūrūkīrie kuuma rūciinī nginya o hwaī-inī. 14 Rīrīa mūthoni-we onire wīra ūrīa wothe Musa aarutagīra andū, akīmūuria atīrī, “Nī wīra ūrīkū ūyū ūrarutīra andū aya? Nī kī gīgūtūma ūrute wīra wa gūtuithania ciira ūrī o wiki, nao andū aya othe matindage marūngī magūthiūrūrūkīrie kuuma rūciinī nginya o hwaī-inī?” 15 Musa akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Tondū andū aya marokaga kūrī nīi nīguo mamenye wendi wa Ngai. 16 Rīrīa rīothe marī na ūndū matekūiguanīra, ūrehagwo kūrī nīi, na nīi ngamatuithania na ngamamenyithia uuge wa

Ngai na mawatho make.” 17 Mūthoni-we wa Musa akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Ūrīa ūreka ti wega. 18 Wee, na andū aya marooka kūrī we nīmūkŵinogia na mīnoga. Wīra ūyū nī mūritū mūno makīria harīwe; ndūngūhota ūrī wiki. 19 Rīu-rī, ta thikīrīria ngūtaare, na Ngai aroikara nawe. Wee tuīka mūtūmwo wa Ngai kūrī andū aya, na ūkamūtwaragīra maūndū marīa matekūiguanīra. 20 Marute uuge wa Ngai na mawatho make, na ūmoonie njira njega ya mūtūrīre na mawīra marīa magīriire kūrūta. 21 No rīrī, thuura andū marī na ūhoti kuuma andū-inī aya, andū etigīri Ngai, na andū eholoku arīa mathūire kwamūkīra ihaki, na ūmatue anene a kūrūgamagīrīra ikundi cia ngiri, na ikundi cia magana, na ikundi cia mīrongo ītano, na ikundi cia makūmi. 22 Reke matuīke a gūtuithania andū aya ciira mahinda mothe, no makūrehagīre maciira marīa marītū; marīa mahūthū makamatuithanagia arī o. 23 Ūngīka ūguo na Ngai agwathe, nīrūhotaga gwītiiria mīnoga, na andū aya othe mariīnūkaga maiganīire.” 24 Musa nīathikīrīrie mūthoni-we na agīka ūrīa wothe aamūtaare. 25 Agīthuura andū marī na ūhoti kuuma Israeli guothe, akīmatua atongoria a andū acio; akīmatua anene a ikundi cia ngiri, na ikundi cia magana, na ikundi cia mīrongo ītano, na ikundi cia makūmi. 26 Magītuīka a gūtuithanagia andū ciira hīndī ciithe. Maciira marīa marītū magatwarīra Musa, no marīa mahūthū magatuithanagia arī o. 27 Musa agīcooka akiugīra mūthoni-we ūhoro, nake Jethero agīcooka būrūri wake mwene.

19 Mweri wa gatatū thuutha wa andū a Israeli kuuma būrūri wa Misiri, mūthenya o ūcio-rī, magīkinya Werū wa Sinai. 2 Thuutha wa kuuma Refidimu, magītoonya werū wa Sinai, nao andū a Israeli makīamba hema ciao kūu werū-inī, magūrū-inī ma kīrima kūu kīa Sinai. 3 Ningī Musa akīambata kīrima-inī harī Ngai, nake Jehova akīmwīta arī kīrima-inī, akīmwīra atīrī, “Ūū nīguo ūkwīra nyūmba ya Jakubu, na wīre andū a Israeli: 4 ‘Inyuī ene nīmweyoneire ūrīa Ndeekire būrūri wa Misiri, o na ūrīa ndahaanire ta ndamūkuire na mathagu ma nderi, ngīmūrehe harī niī. 5 Na rīrī, mūngīnjathikīra biū na mūmenyerere kīrīkanīro gīakwa-rī, gatagatī-inī ka ndūrīrī ciithe, inyuī mūgaatuīka andū akwa a goro. O na gūtuīka thī yothe nī yakwa-rī, 6 inyuī mūgaatuīka ūthamaki wakwa wa athīnjīri-

Ngai na rūrīrī rwamūre.’ Ciugo icio nīcio ūkwīra andū a Israeli.” 7 Nī ūndū ūcio Musa agīcooka, na agīta athuuri arīa matongoragia andū, akīmahe ūhoro wothe ūrīa Jehova aamwathīte ameere. 8 Nao andū acio magītīkanīria hamwe makiuga atīrī, “Nītūgwīka ūrīa wothe Jehova oigīte.” Nī ūndū ūcio Musa agīcookeria Jehova ūhoro ūrīa moigire. 9 Jehova akīra Musa atīrī, “Nīngūuka kūrī inyuī ndī thīnī wa itu itumanu, nīgeetha andū maanjigue ngīaria nawe, nao nī megūtūura makwīhokete.” Musa agīcooka akīra Jehova ūrīa andū moigīte. 10 Nake Jehova akīra Musa atīrī, “Thī kūrī andū ūmatherie ūmūthī na rūciū. Meere mathambie nguo ciao, 11 na makorwo mehaarīrie mūthenya wa gatatū, tondū mūthenya ūcio Jehova nīagaikūrūka igūrū ūrīa Kīrima gīa Sinai andū othe makīonaga. 12 ūkīra mīhaka iīhiūrūkīrie kīrima, na ūmeere ūū, ‘Mwīmenyerere mūtikahaice kīrima kana mūhutie magūrū-inī ma kīo. ūrīa wothe ūkaahutia kīrima ti-therū nīakooragwo. 13 Ti-therū nīakahūrwo na mahiga nyuguto, kana arathwo na mīgūi; hatīrī guoko gūkaamūhutia. Ndagefīkīrio atūure muoyo, arī mūndū kana nyāmū.’ No rīrīa coro wa rūhīa rwa ndūrūme ūrīgamba, no rīo marīhaica kīrima igūrū.” 14 Thuutha wa Musa gūkūrūka oimīte kīrima-inī agīthīi kūrī andū, akīmatheria, nao magīthambia nguo ciao. 15 Ningī akīmeera atīrī, “Mwīhaarīriei nī ūndū wa mūthenya wa gatatū. Mūtigakome na andū-a-nja.” 16 Rūciinī rwa mūthenya wa gatatū, gūkīgīa ngwa o na henī, na itu itumanu rīgīkara igūrū ūrīa kīrima, gūkīguuo mūgambo mūnene wa coro. Andū othe arīa maarī kambī, makīnaina. 17 Hīndī īyo Musa agītongoria andū kuuma kambī magacemanie na Ngai, nao makīrūgama magūrū-inī ma kīrima. 18 Kīrima gīa Sinai kīahumbīrītwo nī ndogo, tondū Jehova aikūrūkire igūrū wakīo arī mwaki-inī. Nayo ndogo īgītoogororoka kuuma igūrū ūrīa kīrima ta ndogo ūkuuma riiko-inī inene; nakīo kīrima gīgīthingitha na hinya, 19 naguo mūgambo wa coro ūgīkīrīrīria kūneneha. Nake Musa akīaria, naguo mūgambo wa Ngai ūkīmūcookeria. 20 Jehova agīkūrūka igūrū ūrīa Kīrima gīa Sinai na agīta Musa ahaice kūu kīrima igūrū. Nī ūndū ūcio Musa akīhaica, 21 nake Jehova akīmwīra atīrī, “Ikūrūka na ūkaanie andū matikehatīrīrie kwambata gūkīa kuona Jehova, nīguo aingī ao matigakue. 22 O na athīnjīri-Ngai arīa me gūthengerera Jehova, no nginya metherie kana Jehova amahīthūkīre, amaniine.” 23 Musa akīra

Jehova atirī, "Andū matingīhaica Kīrima gīa Sinai tondū we mwene nīwatūkaanirie, ügītwīra atirī, līkira mūhaka üthiūrūrūkīrie kīrima, na ūkīamūre gītuīke gītheru." 24 Jehova akīmūcookeria atirī, "Ikūrūka, mwambate na Harūni. No athīnjīri-Ngai na andū matikehatirīrie kwambata mathīi kūrī Jehova kana amahithūkīre amaniine." 25 Nī ūndū ūcio Musa agīkūrūka kūrī andū acio, akīmahe ūhoro ūcio.

20 Nake Ngai akīaria ciugo ici ciothe, akiuga atīrī: 2
“Nī nī Jehova Ngai waku, ūrīa wakūrutire būrūri wa Misiri, kuuma būrūri wa ūkombo. 3 “Ndūkanagīne na ngai ingī tiga niī. 4 “Ndūkanethondekere mūhianano mūicūhie wa mūhianīre wa kīndū o gīothe kīrī kūrīa igūrū kana gūkū thī, kana kīrī maaī-inī marīa marī mūhuro wa thī. 5 Ndūkanacinamīrīre kana ūcihoe, nīgūkorwo niī, Jehova Ngai waku, ndī Ngai ūrī ūiru, herithagia ciana nī ūndū wa mehia ma maithe mao nginya rūciaro rwa gatātū na rwa kana rwa andū arīa maathūire, 6 no ngonania wendo kūrī njiarwa ngiri na ngiri cia andū arīa manyendete na magaathīkīra maathani makwa. 7 “Ndūkanagwete rītwa rīa Jehova Ngai waku na itherū, nīgūkorwo Jehova ndagatu atī ūndū ndehītē ūrīa ūgwetaga rītwa rīake na itherū. 8 “Ririkanaga mūthenya wa Thabatū ūwamūrage. 9 Rutaga wīra waku wothe mīthenya ītandatū, 10 no mūthenya wa mūgwanja nī Thabatū ya Jehova Ngai waku. Mūthenya ūcio ndūkanarute wīra o na ūrīkū, wee mwene, kana mūrū-guo, kana mwarī-guo, kana ndungata yaku ya ūndū mūrūme, kana ya ūndū-wa-nja, kana ūhiū waku, kana mūgeni ūrī gwaku mūcīi. 11 Nīgūkorwo Jehova ombire igūrū na thī, na iria rīrīa inene na indo ciothe iria irī kuo, na mīthenya ītandatū, no akīhurūka mūthenya wa mūgwanja. Nī ūndū ūcio Jehova akīrathima mūthenya ūcio wa Thabatū, akīwaamūra. 12 “Tīā thoguo na nyūkwa, nīgeetha ūtūure matukū maingī būrūri ūrīa Jehova Ngai waku egūkūhe. 13 “Ndūkanoragane. 14 “Ndūkanatharanie. 15 “Ndūkanaiye. 16 “Ndūkanaigīrīre ūndū ūrīa ūngī kīgeenyo. 17 “Ndūkanacumikīre nyūmba ya ūndū ūrīa ūngī. Ndūkanacumikīre mūtumia wa ūndū ūngī, kana ūcumikīre ndungata yake ya ūndū mūrūme kana ya ūndū-wa-nja, kana ndegwa yake kana ndigiri yake, o na kana kīndū gīothe gīake.” 18 Rīrīa andū maiguire marurumī, na makīona rūheni, na makīigua coro ūkīgamba, na makīona kīrima gīgītoga ndogo, makiinaina nī guoya. Magūkara o

haraaya, 19 na makīra Musa atīrī, "Twarīrie arī we, na nītūgūkūigua, no tiga kūreka twarīrio nī Ngai, tūtigakue." 20 Musa akīra andū acio atīrī, "Tigai gwitigira. Ngai okīte kūmūgeria, nīgeetha mūtūure mwītigirīte Ngai, mwagage kwīhia." 21 Andū acio magīgīkara o haraaya, nowe Musa agīthengerera harīa haari nduma ndumanu, harīa Ngai aarī. 22 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, "Ira andū a Israeli ūndū ūyū: 'Nīmweyonera inyuū ene atī ndaaria na inyuū ndī o igūrū: 23 Mūtikanathondeke ngai ingī cia kūhooyagwo hamwe na niī; mūtikanethondekere ngai cia betha kana ngai cia thahabu. 24 "Njakīrai kīgongona gīa tīri, na mūrutīre ng'ondu na mbūri na ng'ombe cianyu ho iři magongona manyu ma njino na ma ūiguano. Kūria guothe ngaatūma rītwa rīakwa rītīagwo, nīndūkaga kūrī inyuū na ngamūrathima. 25 Mūngīnjakīra kīgongona kīa mahiga, mūtigařiake na mahiga marīa maacūhie, nīgūkorwo mūngīgaatūmīra kīndū gīa gwacūhia nīmūgāgīthaahia. 26 Mūtikanahaice kīgongona gīakwa na ngathī, nīguo njaga yanyu ndīkanonekanīre ho.'

21 “Maya nîmo mawatho marîa ūkûhe andâ a Isiraeli: **2** “Ūngîgûra Mûhibirania arî ndungata, agaakûrutîra wîra mîaka itandatû. No mwaka wa mûgwanja, nîukamûrekereria athîi, na ndagakûrîha kîndû. **3** Angîgooka arî wiki, akaarekererio athîi arî o wiki; no angîgooka arî na mûtumia, makaarekererio mathîi marî hamwe. **4** Mwathi wa ndungata ïyo angîmihe mûtumia nake mûtumia ūcio amûciarîre ciana cia aanake na airîtu, mûtumia ūcio na ciana ciakte magaatuïka a mwathi ūcio wake, na no ndungata ïyo ya mündû mûrûme ikaarekererio ithîi. **5** “No ndungata ïyo īngîkaaria, īmwîre atîrî, ‘Nînyendete mwathi wakwa, na mûtumia wakwa na ciana na ndikwenda kûrekererio thîi,’ **6** hîndî ïyo mwathi wa ndungata ïyo nîakamîtwara mbere ya atuithania ciira. Akaamîtwara mûrango-inî, kana hingîro-inî ya mûrango, na amîtûre gütû na mûkuha. Nayo ndungata ïyo īgaatuïka ya mwathi ūcio matukû ma muoyo wayo wothe. **7** “Mündû angîendia mwârî agatuïke ndungata, ndikarekererio ithîi ta ūrîa ndungata cia arûme ciikagwo. **8** īngîaga gûkenia mwathi ūrîa wamîthuuriôte, no nginya etikîre ndungata ïyo ikûürwo. Ndarî na kîhooto gîa kwendia ndungata ïyo kûrî ageni, tondû niagite kwîloheka harî yo. **9** Angîmûriria müriû, no nginya amîtûre ta ïrî mwârî wake mwene. **10** Mûriû

angīhikia mūtumia ūngī, ndakaime ūrīa wa mbere irio na nguo, na ndakamūime kihooto gīake ta mūtumia wake. 11 Angīaga kūmūhingīria maündū maya matatū-rī, akīrekererio athīi, gūtarī na mbeeca ikūrīhwo. 12 “Mūndū ūrīa ūngīgūtha mūndū amūūrage, ti-itherū o nake no akooragwo. 13 No rīrī, angīkorwo ekīte ūguo atekwenda-rī, no gūtuīke nī Ngai ūtūmīte ūndū ūcio wīkīke, nake mūndū ūcio nīakoōra kūndū kūrīa ngaathura. 14 No mūndū angītūmīra mawara na oorage mūndū ūrīa ūngī aktēndaga-rī, mweherieie kīgongona-inī gīakwa, na mūmūūrage. 15 “Mūndū ūrīa ūngītharīkīra ithe kana nyina no nginya ooragwo. 16 “Mūndū ūngīya mūndū ūngī na hinya akamwendie, kana o na anyiitwo arī nake atanamwendia-rī, no nginya ooragwo. 17 “Mūndū ūrīa ūngīruma ithe kana nyina no nginya ooragwo. 18 “Andū mangīgūgitana na ūmwe aringe ūrīa ūngī na ihiga kana na ngundi na aage gūkua, no akome ūrīrī kwa ihinda-rī, 19 ūcio mūringani ndagacookererwo nī mahītia angīkorwo ūrīa warīngītwo nīakehota na etware nja na mūtirima wake. No rīrī, no nginya arīhe mahinda ma mūndū ūcio mūtihie marīa morīte na one atī nīahona biū. 20 “Mūndū angīhūūra ngombo yake ya mūndū mūrūme kana ya mūndū-wa-nja na rūthanju, nayo ngombo īyo ikue nī ihūūra rīu-rī, no nginya aherithio, 21 no ndangīherithio ngombo īyo ūngīrahūka thuutha wa mūthenya ūmwe kana ūrī, tondū ngombo īyo nī kīndū gīake. 22 “Andū mangīkorwo makīrūa, maringe mūtumia ūrī nda, ahune no ndagīe na thīīna ūngī-rī, ūrīa ūmūringīte nīakariha kīrīa gīothe mūthuuri wa mūtumia ūcio ageetia, igooti rīetikīria. 23 No mūtumia ūcio angītihio ūūru, muoyo nīūrīhagio na muoyo, na 24 riitho rīrīhagio na riitho, na igeego rīrīhagio na igeego, na guoko kūrīhagio na guoko, na kūgūrū kūrīhagio na kūgūrū, na 25 ihīa rīrīhagio na ihīa, na itihia rīrīhagio na itihia, naruo rūhara rīrīhagio na rūhara. 26 “Mūndū angīgūtha ndungata ya mūndū mūrūme kana ya mūndū-wa-nja riitho narīo rīthūkerī, no nginya akaarekerereria ndungata īyo ūthīire, ūndū ūcio ūtuīke nīguo irīhi ūrīa riitho. 27 Na angīkūūra igeego ūrīa ndungata ya mūndū mūrūme kana ya mūndū-wa-nja, no nginya arekerereria ndungata īyo ūthīire, ūndū ūcio ūtuīke nīguo irīhi ūrīa igeego. 28 “Ndegwa ūngītheeca mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja na rūhīa akue, ndegwa īyo no nginya ihūūrwo na mahiga nginya ikue, na nyama ciayo itikarīo. No mwene ndegwa ndangīūrio. 29 No rīrī, angīkorwo ndegwa

īyo nīmenyerete gūtheeca andū na rūhīa, na mwene nīamenyithītio ūhoro ūcio nake akaaga kūmīhingīra, nayo icooke yūrage mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja-rī, ndegwa īyo no nginya ihūūrwo na mahiga ikue, na mwene o nake no nginya ooragwo. 30 Na rīrī, angītuīka nī gwītio irīhi-rī, no akūūre muoyo wake na kūrīha kīrīa gīothe angītio. 31 Watho ūyū noguo ūrūgāmīrīire ndegwa ūngītheeca mwanake kana mūrītu wa mūndū na rūhīa. 32 Ndegwa ūngītheeca ngombo ya mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja, mwene no nginya arīhe cekeri mīrongo itatū cia betha kūrī mwathī wa ngombo īyo, nayo ndegwa īyo no nginya ihūūrwo na mahiga. 33 “Mūndū angīkunūra irima, kana enje ūmwe na aage kūrīkunīka, nayo ndegwa kana ndigiri ūgwe thīīnī warīo, 34 mwene irima ūrī no nginya arīhe hathara īyo; no nginya arīhe mwene nyamū, nayo nyamū īyo ikuitē ūtuīke yake. 35 “Ndegwa ya mūndū ūngītīhīa ndegwa ya mūndū ūngī ikue, andū acio nīmakendia ndegwa ūrī ūrī muoyo, magayane mbeeca na magayane nyamū īyo ikuitē. 36 No rīrī, kūngīkorwo nīkūmenyekete atī ndegwa īyo nīmenyerete gūtheecana na rūhīa, nake mwene akaaga kūmīhingīra-rī, no nginya mwene arīhe, nyamū ūrīhīo na nyamū ūngī, na ūrī ūkuitē ūtuīke yake.

22 “Mūndū angīiya ndegwa kana ng’ondū, na amīthīnje kana amīendie-rī, no nginya arīhe ndegwa ithano nī ūndū wa ndegwa īyo na ng’ondū inya nī ūndū wa ng’ondū īyo. 2 “Mūici angīnyiitwo agītua nyūmba nake agūthwo akue-rī, mūmūgūthi ndarī na ihītia ūrīa gūita thakame; 3 no ūndū ūcio ūngīkīka thuutha wa ūrīa kūrātha, mūndū ūcio wagūthana arī na ihītia ūrīa gūita thakame. “Mūici no nginya arīhe kīrīa aiyīte, no angīkorwo ndarī na kīndū, no nginya endio nīguo kīrīa aiyīte kīrīhwo. 4 “Nyamū ūrī ūjītī ūngīonekana ūrī muoyo moko-inī make, ūrī ndegwa kana ndigiri kana ng’ondū no nginya arīhe maita meerī. 5 “Mūndū angīrītīhīa ūhiū wake mūgūnda wene o na kana arīthie mūgūnda wene wa mīthabibū, aūrekerererie ūrīe mūgūnda wa mūndū ūngī-rī, no nginya arīhe na indo irīa njega cia mūgūnda wake o na arīhe na thabibū irīa njega mūno cia mūgūnda wake. 6 “Mwaki ūngītūthūka na ūcīne ihīngī cia mīīgūa nginya ūkīnyīre itīīa cia ngano kana ngano ūrūngīi, kana ūcīne mūgūnda wothe, mwakia wa mwaki ūcio no nginya arīhe ngano īyo. 7 “Mūndū angīhīthīa

mündū wa itūūra rīake betha kana indo amūigīre-rī, nacio indo icio ciywo kuuma nyūmba yake, mūici ūcio angīnyiitwo no nginya arīhe indo icio maita meerī. 8 No mūici ūcio angīaga kūnyiitwo, mwene nyūmba no nginya athīi mbere ya aciirithania nīguo kūmenyeke kana nīwe ūiyite indo icio cia mündū ūcio ūngī. 9 Ha ūhoro o wothe wa mündū gūkorwo na kīndū na njīra ūrīa ūtagīriire, kīrī ndegwa, kana ndigiri, kana ng'ondu, kana nguo, kana kīndū kīngī gīothe kīfūrīte kīrīa mündū ūngī angiuga atīrī, 'Kīndū gīkī nī gīakwa,' andū acio eerī no nginya marehe ūhoro wao mbere ya aciirithania. Mündū ūrīa aciirithania magatua atī nīehītie-rī, no nginya arīhe mündū ūcio ūngī maita meerī. 10 "Mündū angīhithia mündū wa itūūra rīake ndigiri, kana ndegwa, kana ng'ondu kana nyamū o yothe amūigīre, nayo īkue, kana ītīhio, kana ūiywo, hatarī mündū ūroona-rī, 11 ūhoro ūcio wao ūgaatuuo na njīra ya kwīhīta mwīhītwa mbere ya Jehova atī ūrīa ūhīthītio tiwe ūiyite indo icio. Mwene nake etikīre mwīhītwa ūcio, na hatikagīa ūhoro wa kūrīhania. 12 No angīkorwo nyamū nīkūiywo yaiirwo kuuma kūrīa yahīthītio-rī, no nginya mündū ūcio arīhe mwene. 13 Angīkorwo yatambuurirwo nī nyamū cia gīthaka, nīakonania matigari matuīke ūira, na ndakaarīhio nyamū īyo ūtambuurītuo nī nyamū. 14 "Mündū angīgātio nyamū ya mündū ūngī, nayo ītīhio kana īkue mwene atarī hakuhī, no nginya amīrīhe. 15 No nyamū īyo ūngīkorwo ūrī na mwene-rī, ūrīa ūgwātītio ndangīmīrīha. Angīkorwo nyamū nīgūkomborithio yakomborithītio, mbeeca iria īkomboretwo nīrīhīte hathara īyo. 16 "Mündū angīhu mūirītu gathirange ūtoorītio kūhikio, nake akome nake, no nginya arīhe rūracio, nake mūirītu ūcio atuīke mūtumia wake. 17 Ithe wa mūirītu angīrega biū kūmūheana kūrī mündū ūcio, no nginya mündū ūcio arīhe rūracio rwa airītu gathirange. 18 "Mūtīgetīkīrie mündū-wa-nja mūrogī atūtūre muoyo. 19 "Mündū ūngīgwata nyamū no nginya ooragwo. 20 "Mündū ūkaarutīra ngai ingī iruta tiga Jehova nīakaninwo. 21 "Mūtīgeke mūgeni ūrū kana mūmūhīnyīrīrie, nīgūkorwo o na inyuī mwarī ageni būrūri wa Misiri. 22 "Mūtīkanahīnyīrīrie mūtumia wa ndigwa kana mwana wa ngoriai. 23 Mūngīka ūguo nao mangaīre, hatirī nganja nīngāigua kīrīro kīao. 24 Nīngacīnwo nī marakara, na nīngamūūraga na rūhiū rwa njora, nao atumia anyu matuīke a ndigwa na ciana cianyu ituīke cia ngoriai. 25 "Ūngīkombera mündū ūmwe wakwa gatagatī-inī kanyu mbeeca

abatairio nīcio-rī, ndūgatuīke ta mūkombanīri wa mbeeca; ndūkamūrīhie uumithio wacio. 26 Mündū ūngī angīkūnengera nguo yake ya igūrū ūrūgamīrīre thiirī, mūcookerie riūa rītanathūa, 27 tondū noyo arī nayo ya kwīhumbīra. Angīkīhumbīra nakī agīkoma? Angāira, nīngamūguia, nīgūkorwo ndī mūiguia tha. 28 "Ndūkanarume Ngai kana ūrume mūnene wa andū anyu. 29 "Ndūgacerithīrie maruta kuuma makūmbīnī maku kana mahīhīro-inī maku ma ndibei. "No nginya ūuheage marigithathi ma ariū aku. 30 Wīkage o ūguo mwena-inī wīgī ng'ombe na ng'ondu ciaku. Iria ciaciawo ūrekage igaikara na manyina mīthenya mūgwanja, mūthenya wa ūnana ūgacineana kūrī nī. 31 "Inyuī mūgūtuīka andū akwa aamūre. Nī ūndū ūcio mūtikanarie nyama cia nyamū ndamburange nī nyamū cia gīthaka; ciikagīriei ngui.

23 "Ndūkanamemerekie ndeto cia maheeni.
Ndūgateithīrīrie mündū mwaganu na ūndū wa kūrūgamīrīra ūira wa maheeni. 2 "Ndūkarūmanīrīrie na mūingī gwīka ūrū. Ūngīrūta ūira igooti-inī, ndūkogomie kīhootho ūkīnyiitanīra na mūingī, 3 na ndūkonanie kīmenyano harī mündū mūthīnni ciiranī wake. 4 "Ūngīona ndegwa kana ndigiri ya mündū mūrī ūthū nake yūrīte-rī, tīgīrīra atī nīwāmīcookia kūrī we. 5 Ūngīona ndigiri ya mündū ūgūthūire ūgwīte ikaremererwo nī mūrīgo wayo-rī, ndūkamītīge hau; no nginya ūmūteithie kūmūkīria. 6 "Ndūkaname andū anyu arīa athīnni kīhootho ciira-inī wao. 7 Ndūkahutanie na thitango ya maheeni, na ndūkoorage mündū ūtarī na mahītia kana mündū mwīhokeku, nīgūkorwo ndikarekereria mündū mwīhīa. 8 "Ndūkoe ihaki, nīgūkorwo ihaki nīrītūmagā arīa monaga matuīke atumumu, na rīkoogomia ciugo cia andū arīa athingu. 9 "Ndūkahatīrīrie mūgeni; inyuī nīmūū ūrīa mūgeni aiguaga, tondū mwarī ageni būrūri wa Misiri. 10 "Haandaga irio mīgūnda yaku mīaka ūtandatū, na ūkagetha irio iria iciarīte mīaka īyo, 11 no mwaka wa mūgwanja ūkarekaga mūgūnda ūikare ūguo ūtarīmītuo na ūtekūhūthīrīwo. Nao arīa athīnni gatagatī ka andū anyu makonaga irio kuuma mūgūnda ūcio, nacio nyamū cia gīthaka ikarīfīaga kīrīa marītīgagia. īkaga o ūguo na mūgūnda waku wa mīthabībū na wa mītamayū. 12 "Rutaga wīra waku mīthenya ūtandatū, no mūthenya wa mūgwanja ndūkanarute wīra, nīgeetha ndegwa na ndigiri yaku ihurīke, nayo ngombo ūrīa ūciarīrwo gwaku, kana mūgeni, o nao magīfāge na ihinda ūrī

kūnogoka. 13 "Menyagīrīra wīkage maündū marīa mothe ngwīrīte. Ndūkanagwete marītwa ma ngai ingī; ndūkareke maiguuo makīgwetwo na kanua gaku. 14 "Gīagai na gīathī gīa gūkūngūrīra maita matatū o mwaka. 15 "Kūngūyagīra Gīathī kīa Mīgate ītarī na Ndawa ya Kūimbia; handū ha mīthenya mūgwanja ūrīage mīgate ītarī na ndawa ya kūimbia, o ta ūrīa ndagwaathire. īkaga ūndū ūyū hīndī ūrīa ūtuītwo mweri-inī wa Abibū, tondū nī mweri-inī ūcio woimire būrūri wa Misiri. "Gūtikanagīe mūndū ūrūkaga mbere yakwa moko matheri. 16 "Kūngūyagīra Gīathī kīa Magetha na maciaro ma mbere ma irio iria ūhaandīte mīgūnda yaku. "Kūngūyagīra Gīathī kīa Igetha mūthia-inī wa mwaka, ūrīa ūgūcoakanīrīria irio ciaku kuuma mūgūnda. 17 "Arūme othe nīmarīthiiaga mbere ya Mwathani Jehova maita matatū o mwaka. 18 "Ndūkanandutīre thakame ya igongona hamwe na kīndū kīrī na ndawa ya kūimbia. "Maguta ma maruta makwa ma gīathī matikaigwo nginya rūciinī. 19 "Rehaga indo iria njega cia maciaro ma mbere nyūmba-inī ya Jehova Ngai waku. "Ndūkanaruge koori na iria rīa nyina. 20 "Na rīrī, nī nīndīratūma mūraika athī mbere yanyu, amūrangīre njīra-inī na amūkinyie handū harīa ndīmūhaarīrie. 21 Iguagai na mwathīkagīre ūrīa ekūmwīra. Mūtikanamūkararie tondū ndakamūrekera ūremi wanyu, nīgūkorwo Rītwa rīakwa rīrī thīnī wake. 22 Mūngūmūigua kūna ūrīa aroiga, na mwīke ūrīa wothe ngaamwīra, nīngatuīka thū kūrī thū cianyu, na njūkīrīre arīa makaamūukīrīra. 23 Mūraika wakwa nīagathī mbere yanyu, na amūkinyie būrūri wa Aamori, na Ahiti, na Aperizi, na Akaanani, na Ahivi, na Ajebusi, na nī nīngamaniina biū. 24 Mūtikanainamīrīre ngai ciao, kana mūcihooe, kana mūrūmīrīre mītugo yao. No nginya mūcianange, nayo mīhianano ya ngai ciao cia mahiga mūmiunange tūcunjī. 25 Hooyagīai Jehova Ngai wanyu nake, nīarīrathimaga irio cianyu na maāi manyu. Nīndīmweheragīria mīrimū gatagatī-inī kanyu, 26 na gūtīrī mūndū ūkaahuna kana atūke thaata būrūri-inī wanyu. Nīndīmūkinyagīria matukū marīa mwathīrīrio ma gūtūura muoyo. 27 "Nīngūtūma kīmakania gīakwa mbere yanyu, na ndūme ndūrīrī iria mūrūkoragīrīra inyīitwo nī kīrigicano. Nīndītūmaga thū cianyu imūūragīre. 28 Nīngatūma magi mbere yanyu, maingate Ahivi, na Akaanani na Ahiti mamweherere. 29 No rīrī, ndikamaingata o mwaka ūmwe, tondū būrūri wahota

gūcooka gīthaka, nacio nyamū cia gīthaka imūīngīhīre mūno. 30 Ndīmaingataga o kahora o kahora, nginya rīrīa mūkaingīha mūhote kwīnyiitīra būrūri ūcio. 31 "Nīngekīra mīhaka yanyu kuuma Iria Itune, ndīmīkūrūkie nginya Iria rīa Aflisti, na kuuma werūnī nginya Rūūi rwa Farati. Andū aria maikaraga kūu nīngamaneana moko-inī manyu, na inyū mūmaingate mamweherere. 32 Mūtikagīe na kīrīkanīro nao kana na ngai ciao. 33 Mūtikareke matūtūre būrūri-inī wanyu; nī tondū no matūme mūnjīhīrie, nī tondū kūhooya ngai ciao ti-therū nīgūkamūtoonyia mūtēgo-inī."

24 Nake Jehova akītra Musa atīrī, "Ambata, ūuke kūrī Jehova, wee na Harūni, na Nadabu, na Abihu, na athuuri mīrongo mūgwanja a Israeli, mūinamīrīre mūhooe mūrī haraaya, 2 no Musa wiki ūgaakuhiirīria Jehova; acio angī matigooke hakuhī. Nao andū acio angī a Israeli matikambate nawe." 3 Nake Musa agīthī na akītra andū ciugo ciothe cia Jehova na mawatho make, nao andū magītikanīria na mūgambo ūmwe, makiuga atīrī, "Ūrīa wothe Jehova oigīte, nītūgwīka." 4 Nake Musa akīandika ūhoro wothe ūrīa Jehova aarītie. Mūthenya ūyū ūngī agūlkīra rūciinī tene, agītaka kīgongona magūrū-inī ma kīrima, na akīrūgamia itūgī ikūni na igīrī cia mahiga irūgamīrīre mīhīrīga ikūni na ūrī ya Israeli. 5 Ningī agītūma aanake amwe a Israeli, nao makīruta magongona ma njino, na magīthīnja tūtegwa tūrī igongona rīa ūiguano kūrī Jehova. 6 Musa akīoya nuthu ya thakame yatuo akīmīkīra mbakūrī-inī, na nuthu ūrīa ūngī akīmīminjaminjīria kīgongona kīu. 7 Ningī akīoya Ibuku rīa Kīrīkanīro, na akīrīthomera andū. Nao andū magītikanīria, makiuga atīrī, "Nītūgwīka ūrīa wothe Jehova oigīte; nītūgwathīka." 8 Musa agīcooka akīoya thakame iyo, akīmīminjaminjīria andū, na akiuga atīrī, "Iño nī thakame ya kīrīkanīro kīrīa Jehova aarīkanīre na inyū kūringana na ciugo ici ciothe." 9 Musa na Harūni, na Nadabu na Abihu hamwe na athuuri acio mīrongo mūgwanja a Israeli makiambata, 10 na makīona Ngai wa Israeli. Rungu rwa makinya make haarī handū haakītwo wega na mahiga ma yakuti ya bururu, matherete o ta igūrū rīo rīene. 11 No Jehova ndaigana kūhūūra atongoria acio a Israeli; nīmoonire Ngai, na makīrīa na makīnyua. 12 Nake Jehova akītra Musa atīrī, "Ambata, ūuke kūrī nī kīrima igūrū, na ūikare ho, na nīngūcooka ngūnengere ihengere cia mahiga, irī na maandīko ma watho na maathani marīa nyandikīte nīguo ūmarutage andū a Israeli." 13

Ningī Musa akiumagara marī na mūteithīrīria wake Joshua, na ke Musa akiambata kīrima-inī kīa Ngai. **14** Akīra athuuri acio atīrī, “Twetererei haha nginya rīrīa tūgaacooka. Harūni na Huri marī hamwe na inyuī, mündū o wothe ūrīa ūngīgīa na ciira nīathiiage kūrī o.” **15** Rīrīa Musa aambatire kīrima-inī, itu rīkīhumbīra kīrima, **16** naguo riiri wa Jehova ugīkara igūrū rīa Kīrima gīa Sinai. Kīrima gīkīhumbīrwo nī itu rīu mīthenya itandatū, na mūthenya wa mūgwanja Jehova agīta Musa arī itu-inī rīu. **17** andū a Isiraeli moonaga riiri wa Jehova ūtarīi ta mwaki wa kūniinana ūrī kīrima igūrū. **18** Hindī īyo Musa agītoonya itu-inī o akīambataga kīrima. Agīkara kūu kīrima-inī matukū mīrongo īna, ūtukū na mūthenya.

25 Jehova akīra Musa atīrī, 2 “Īra andū a Isiraeli

mandehere iruta. Nīwe ūkwamūkīra iruta rīu handū hakwa kuuma kūrī mündū o wothe ūrīa ngoro yake ikwenda kūheana. **3** Maruta marīa ūriamūkagīra kuuma kūrī o nīmo maya: thahabu, na betha na gīcango; **4** na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatani ūrīa njega, o na guoya wa mbūri; **5** na njūa cia ndūrūme itoboketio rangi-inī mūtune, na njūa cia pomboo, na mbaū cia mūgaa; **6** na maguta ma mūtamayū ma gwakia tawa; na mahuti manungi wega ma gūthondeka maguta ma gūitanīrīrio, na ūbumba ūrīa mūnungi wega; **7** na tūhiga twa onigithi, na tūhiga tūngī twa goro twa gwikīrwo ebodi-inī na gakuo ga gīthūri. **8** “Ningī ūnjakithīrie handū haamūre, na nīi nīngatuūranagia nao. **9** Thondekai hema īno nyamūre, na mwikīre indo cia thiīnī kūringana na mūhano ūrīa ngūkuonia. **10** “Nīmathondekere ithandūkū rīa mbaū cia mūgaa. Ūraihi warīo ūkorwo ūrī mīkono ūrī na nuthu, na kwarama kwarīo gūkorwo kūrī mūkono ūmwe na nuthu, na kūraha na igūrū kwarīo gūkorwo nī mūkono ūmwe na nuthu. **11** Ithandūkū rīu rīgemio na thahabu therie mīena yeerī nja na thiīnī, na mūritirihe na mūcibi wa thahabu mīena yothe. **12** Rītwekerie icūhī inya cia thahabu, na ūcioherere magūrū-inī marīo mana, icūhī igīrī mwena ūmwe na icūhī igīrī mwena ūrīa ūngī. **13** Ūcooke ūthondeke mītī mīraaya ya mūgaa ūmīgemie na thahabu. **14** Toonyia mītī īyo mīraaya icūhī-inī iria iři mīena ya ithandūkū nīgeetha rīkuūkage. **15** Mītī īyo mīraaya ūrekwo ūkarage icūhī-inī cia ithandūkū ūrīrī, na ndikeheragio. **16** Ūcooke wīkīre thiīnī wa ithandūkū rīu ūira, ūrīa ngūkūhe. **17** “Thondeka gītī

gīa tha gīa thahabu therie, gīkorwo kīrī kīa ūraihi wa mīkono ūrī na nuthu, na warii wa mūkono ūmwe na nuthu. **18** Na ūture makerubi meerī ma thahabu, ūmekīre mīthia-inī ya gītī kīu gīa tha. **19** Thondeka ikerubi rīmwe rīkare mūthia-inī ūrīa ūngī wa gītī gīa tha; thondeka makerubi macio maanyiitanīte na gītī gīa tha mīthia-inī yeerī. **20** Makerubi macio makorwo matambūrūktie mathagu mamo na igūrū, magathīika gītī kīu gīa tha namo. Makerubi macio makorwo marorante, na marorete gītī kīu gīa tha. **21** Igīrīra gītī kīu gīa tha igūrū rīa ithandūkū, na wīkīre thiīnī wa ithandūkū rīu ūira ūrīa ngūkūhe. **22** Na hau igūrū wa gītī gīa tha, gatagatī ka makerubi macio meerī marī igūrū wa ithandūkū rīa ūira nīngacemania nawe ngūhe maathani makwa mothe nī ūndū wa andū a Isiraeli. **23** “Thondeka metha na mbaū cia mūgaa, ūraihi wayo ūkorwo ūrī wa mīkono ūrī, na warii wayo ūkorwo ūrī wa mūkono ūmwe, na kūraha na igūrū ūkorwo ūrī na mūkono ūmwe na nuthu. **24** Ūmīgemie na thahabu therie, na ūmītirihe na mūcibi wa thahabu. **25** Mīthondekere karūbaū gaceke ka warii wa rūhī gathiūrūrūkīrie metha īyo, na ūgatirīhe na mūcibi wa thahabu. **26** Thondekera metha īyo icūhī inya cia thahabu, ūcioherere koona-inī iria inya o harīa magūrū macio mana marī. **27** Icūhī icio ūkorwo iři hakuhī na mūcibi wa karūbaū karīa gaceke, nīgeetha inyītagīrīre mītī ūrīa ya gūkuuaga metha īyo. **28** Thondeka mītī mīraaya ya mbaū cia mūgaa, ūmīgemie na thahabu na ūkuuage metha nayo. **29** Na ūthondeke thaani ciayo, na thaani nene cia thahabu therie na ndigitū, na mbakūri cia gūitaga maruta. **30** Iga mīgate ūrīa ūtagwo mbere yakwa igūrū rīa metha īyo, nayo ūkarage hau mbere yakwa mahinda mothe. **31** “Thondeka mītī wa kūigīrīrwo matawa ma thahabu therie, kīrūgamō o na gītīna kīaguo iturwo inyītanīte; ikombe ciaguo ihaana ta mahūa, na tūkonyo twaguo o na mahūa ūkorwo iři kīndū kīmwe inyītanīte naguo. **32** Honge ithathatū ciumīre mīena-inī ya mūrūgamō wa mītī ūcio wa kūigīrīrwo matawa, ithatū mwena ūmwe na ithatū mwena ūrīa ūngī. **33** Ikombe ithatū iturītwo na mūhiano wa mahūa ma mūrothi iři na tūkonyo na mahūa ūkorwo iři rūhonge-inī rūmwe, nacio ithatū ūkorwo rūu rūngī; honge icio ūcio ithathatū ūkorwo ihaana o ūguo, ciumīte mītī-inī ūcio wa kūigīrīrwo matawa. **34** Na mītī-inī ūcio wa kūigīrīrwa matawa hagīe ikombe inya cia mūhiano wa mahūa ma

mūrothi irī na tūkonyo na mahūa. 35 Gakonyo kamwe gakorwo karī rungu rwa honge cia mbere igīrī ciumīte mūrūgamō-inī wa mūtī ūcio wa kūigīrīrwo matawa, nako gakonyo ga keerī kagē rungu rwa honge cia keerī igīrī, nako gakonyo ga gatatū kagē thī wa honge cia gatatū igīrī, ciothe nī honge ithathatū. 36 Tūkonyo tū na honge icio ikorwo irī kīndū kīmwe na mūtī ūcio wa kūigīrīrwo matawa, iturītwo na thahabu therie. 37 “Nīngī ūthondeke matawa mūgwanja maguona ūmaigīrīre igūrū rīaguo nīgeetha mamūrīke hau mbere ya guo. 38 Magathī ma gūtinia ndaambī na thaani cia mūrarī wa ndaambī ikorwo irī cia thahabu therie. 39 Taranda ya thahabu therie iħūthīrwo gūthondeka mūtī wa kūigīrīrwo matawa o na indo icio ciothe. 40 Ūtigīrīre atī nīwacithondeka kūringana na mūhianīre ūrī wonirio ūrī kīrimā-inī.

26 “Thondeka hema nyamūre ūrī na itambaya ikūmi cia gūcuurio itumītwo na gatani yogothetwo wega ya ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na igemio na makerubi nī mūtumi mūūgī na wīra ūcio. 2 Itambaya icio cia gūcuurio ciothe ikorwo ciiganaine, mīkono mīrongo ūrī na īnana kūraiha na mīkono īna kwarama. 3 Itambaya ithano-rī, itumanio hamwe, na icio ingī ithano itumanio hamwe. 4 Kundīka ciana cia gītambaya kīa rangi wa bururu mūthia-inī wa gītambaya gīa gūcuurio kīrī kīrī mūico wa mwena ūmwe, na wīke o ro ūguo harī gītambaya kīa mūico kīa mwena ūcio ūngī. 5 Kundīka ciana mīrongo ītano gītambaya-inī kīmwe gīa gūcuurio, na īngī mīrongo ītano gītambaya-inī kīa mūico kīa mwena ūcio ūngī, na ūringithanie o kīana na kīrīa kīngī. 6 Ningī ūthondeke ngathīka mīrongo ītano cia thahabu, na ūciħūthīre na kuohithania itambaya icio cia gūcuurio nīguo hema ūyo nyamūre ūtuķe kīndū kīmwe. 7 “Tuma itambaya ikūmi na kīmwe cia guoya wa mbūri ituķe hema ya kūhumbīra hema ūrī nyamūre. 8 Itambaya icio ciothe ikūmi na kīmwe ikorwo ciiganaine, ikorwo irī mīkono mīrongo ītatū kūraiha na mīkono īna kwarama. 9 Tumania itambaya ithano cia icio cia gūcuurio ituķe kīndū kīmwe, nacio icio īngī ithathatū itumanio hamwe. Kūnja gītambaya gīa gatandatū maita meerī mwena wa mbere wa hema. 10 Kundīka ciana mīrongo ītano mūthia-inī wa itambaya cia gūcuurio cia mwena ūmwe, ningī wīke o ūguo mūthia-inī wa itambaya icio cia mwena ūrī ūngī. 11 Ningī ūthondeke ngathīka mīrongo ītano

cia gīcango, na ūcitoonyie ciana-inī nīgeetha hema ūyo ūtuķe kīndū kīmwe. 12 Harī ūraihu wa gītambaya gīa gūcuurio ūrī ūngītigara, nuthu ya gītambaya kīrīa gītigaire nī gīcunjuure mwena wa thuutha wa hema ūyo nyamūre. 13 Itambaya cia gūcuurio cia hema ikorwo iraiħīte kūrī icio ingī na mūkono ūmwe mīena yeerī; kīrīa gīgūtigara gīcunjuure kīhumbīre mīena ya hema ūyo nyamūre. 14 Thondekera hema ūyo kīandarūa kīa njūa cia ndūrūme itoboketto rangi-inī mūtune igatunīha, na igūrū wakio ūkīhumbīre na njūa cia pomboo. 15 “Thondeka mbaū cia kūrūgama cia mūtī wa mūgaa cia gwaka hema ūyo nyamūre. 16 O rūbaū-inī rūkorwo rūrī rwa mīkono ikūmi kūraiha na mīkono ūmwe na nuthu kwarama, 17 mbaū icio īgīe na tūhocio tūcomokete tūigananīrie. Thondeka mbaū icio ciothe cia Hema-ūrīa-Nyamūre na njīra ūyo. 18 Thondeka mbaū mīrongo ūrī cia mwena wa gūthini wa hema ūyo nyamūre, 19 na ūthondeke itina cia betha mīrongo īna cia gūikarīrwo nī mbaū icio mīrongo ūrī, o rūbaū rūmwe rūgaikarīra itina igīrī, o rūmwe rūkorwo rūrī rungu rwa kahocio. 20 Ningī mwena ūcio ūngī, mwena wa gathigathini wa hema ūyo nyamūre, thondeka mbaū mīrongo ūrī 21 na itina mīrongo īna cia betha o igīrī igaikarīrwo nī rūbaū rūmwe. 22 Thondeka mbaū ithathatū cia mwena wa na thuutha, nīguo mwena wa mūthia wa ithūrō wa hema ūyo nyamūre, 23 na ūthondeke mbaū igīrī cia koine cia mwena wa na thuutha. 24 Koine-inī icio cierī no nginya ikorwo irī mbaū igīrī igīrī kuuma thī nginya igūrū, na cioħanio na mūrīnga ūmwe; koine cierī igakorwo itariū ūguo. 25 Nī ūndū ūcio hegūkorwo na mbaū inyanya, na itina ikūmi na ithathatū cia betha, o igīrī igaikarīrwo nī rūbaū rūmwe. 26 “Nī ūthondeke mīgamba ya mbaū cia mūgaa: ītano yayo nī ūndū wa mbaū cia mwena ūmwe wa hema ūyo nyamūre, 27 na ītano nī ūndū wa mbaū cia mwena ūcio ūngī, na ītano nī ūndū wa mbaū cia mwena wa ithūrō mūthia-inī ūrī wa na thuutha wa hema ūyo nyamūre. 28 Mūgamba wa gatagatī uume mūthia ūmwe nginya ūrī ūngī, ūgereire gatagatī ka mbaū icio. 29 Gemia mbaū icio na thahabu, na ūthondeke mīrīnga ya thahabu ya kūnyiitīrīra mīgamba ūyo. O nayo mīgamba ūyo nīgħemio na thahabu. 30 “Aka hema ūyo nyamūre kūringana na mūhianīre ūrī wonirio ūrī warī kīrimā-inī. 31 “Tuma gītambaya gīa gūcuurio kīa ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi na cia rangi mūtune ta gakarakū, na cia gatani

īrīa yogothetwo wega na īkagemio na makerubi nī mūbundi mūūgī. 32 Cuuria gītambaya kīu na tūcuurio twa thahabu īkīngī-inī inya cia mūgaa iria igemetio na thahabu, na ikarūgama igūrū rīa njikārīo inya cia betha. 33 Cuuria gītambaya kīu gīa gūcuurio na ngathīka, na ūcooke ūgē ithandūkū rīa ūira thuutha wa gītambaya kīu gīa gūcuurio. Gītambaya kīu gīa gūcuurio kīhakanie Handū-hariā-Hatheru na Handū-hariā-Hatheru-Mūno. 34 Igīrīa gītī gīa tha igūrū rīa ithandūkū rīa ūira thiinī wa Handū-hariā-Hatheru-Mūno. 35 Iga metha nja ya gītambaya kīu gīa gūcuurio mwena wa gathigathini wa hema īyo nyamūre, naguo mūtī wa kūigīrīra matawa ūūige mwena wa gūthini ūng'ethanīre na metha īyo. 36 "Itoonyero-inī rīa hema, thondeka gītambaya gīa gūcuurio kīa rangi wa bururu, na rangi wa ndathi, na rangi mūtune ta gakarakū, na gatani īrīa yogothetwo wega, kīgemetio nī mūgemia mūūgī. 37 Thondekerā gītambaya kīu gīa gūcuurio tūcuurio twa thahabu na itugī ithano cia mūgaa igemetio na thahabu. Na ūcitwekerie itina ithano cia gīcango.

27 "Aka kīgongona na mbaū cia mūgaa, kīa mīkono itatū kūraiha na igūrū; gīkorwo kīgiganaine mīena yothe, mīkono ītano kūraiha na mīkono ītano kwarama. 2 Thondeka hīa inya, o rūmwē koine-inī ūmwe ya kīgongona, nīgeetha hīa icio na kīgongona ikorwo irī kīndū kīmwe, nakīo kīgongona kīu ūkīgemie na gīcango. 3 Thondeka indo ciōthe cia kīgongona irī cia gīcango, ūgīthondekere nyūngū cia kūrutaga mūhu, na icakūri na mbakūri cia gwīkīrwo thakame ya kūminjaminja, na njibe cia kūnyiita nyama, na ngīo cia mwaki. 4 Thondekerā kīgongona kīu gītara, na ningī ūthondeke mūkwa wa gīcango, na ūthondeke mīrīngā ya gīcango, o ūmwe wīkīrwo koine-inī iria inya cia mūkwa ūcio. 5 Ūige gītara kīu rungu wa muoho wa kīgongona nīgeetha rūkinye nuthu ya ūraiha wa kīgongona. 6 Thondeka itugī cia mūgaa nī ūndū wa kīgongona na ūcigemie na gīcango. 7 Itugī icio itoonyio mīrīngā-inī īyo nīgeetha īgakoragwo ūkarīire mīena-inī yeerī ya kīgongona hīndī ya gūgīkuua. 8 Thondeka kīgongona kīu na mbaū nīguo kīgē na irima gatagatī. Ūgīthondeke o ta ūrīa wonirio rīrīa warī kīrima-inī. 9 "Thondeka nja ya hema īrīa nyamūre; mwena wa gūthini ūkorwo ūrī wa mīkono igana kūraiha na ūgē na itambaya cia gūcuurio cia gatani ūrīa mwogothe wega, 10 ūkorwo na itugī

mīrongo ūrī na itina mīrongo ūrī cia gīcango, irī na tūcuurio na tūmīkwa twa betha itugī-inī. 11 Mwena wa gathigathini o naguo ūkorwo ūrī na mīkono igana kūraiha na ūgē na itambaya cia gūcuurio, ūgē na itugī mīrongo ūrī na itina mīrongo ūrī cia gīcango, irī na tūcuurio na tūmīkwa twa betha itugī-inī. 12 "Mwena wa ithūrīro wa nja īyo ūkorwo ūrī wa mīkono mīrongo ītano kwarama na ūgē na itambaya cia gūcuurio na itugī ikūmi na itina ikūmi. 13 Mwena wa irathīro, kwerekera kūrīa riūa rīrathagīra, nja īyo ūkorwo irī ya warīi wa mīkono mīrongo ītano. 14 Itambaya cia gūcuurio ikorwo irī cia ūraiha wa mīkono ikūmi na ītano na ikorwo irī mwena ūmwe wa itoonyero rīa nja īyo, na ikorwo na itugī ithatū na itina ithatū, 15 na itambaya ingī cia gūcuurio cia ūraiha wa mīkono ikūmi na ītano ikorwo mwena ūcio ūngī wa itoonyero, na ikorwo irī na itugī ithatū na itina ithatū. 16 "Naguo ūhoro wa itoonyero rīa nja īyo, wīkīre gītambaya gīa gūcuurio gīkorwo kīrī kīa ūraiha wa mīkono mīrongo ūrī, kīa ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatani īrīa yogothetwo wega, wīra wa mūgemia mūūgī, na gīkorwo na itugī inya na itina inya. 17 Itugī ciōthe gūthīrūrūkīria nja īyo, igē na tūmīkwa na tūcuurio twa betha na itina cia gīcango. 18 Nja īyo ūkorwo na ūraiha wa mīkono igana, na mīkono mīrongo ītano kwarama, na ūkorwo na itambaya cia gūcuurio cia gatani yogothetwo wega ya mīkono ītano kūraiha na igūrū, na ūrī na itina cia gīcango. 19 Indo iria ingī ciōthe cia gūtūmīrwo wīra-inī wa hema īrīa nyamūre, irī cia wīra o na ūrīkū, o hamwe na hīgī cia kwamba hema na cia nja ciōthe, nīkorwo irī cia gīcango. 20 "Atha andū a Israeli makūrehere maguta marīa makeere wega ma ndamaiyū hihe ma gūkūheaga ūtheri, nīgeetha matawa maikarage maakanīte. 21 Thiinī wa Hema-yā-Gütūngānwo, nja ya gītambaya gīa gūcuurio kīrīa kīrī mbere ya ithandūkū rīa ūira, Harūni na ariū ake nīmaigage matawa maakanīte mbere ya Jehova kuumā hwaī-inī o nginya rūciinī. Ūndū ūyū ūtūkē watho wa kūrūmagīrīrwo tene na tene thiinī wa Israeli njiarwa-inī ciōthe iria igooka.

28 "Tūmanīra Harūni mūrū wa nyūkwa oke harīwe kuumā gatagatī ka andū a Israeli, hamwe na ariū ake Nadabu na Abihu, na Eleazaru na Ithamaru, nīgeetha mandungatagīre marī athīnjīri-Ngai. 2 Tumīra Harūni mūrū wa nyūkwa nguo nyamūre, cia

kūmūnenehagia na kūmūtīithagia. 3 Arīria mabundi marīna marīna ūgūtūwa gūtūma, nguo arīna nīi heete ūgūtūmaūndū-inī ta macio, nīguo matumīre Harūni nguo cia kwihumba akāmūrwo, nīguo andungatagīre arī mūthīnjīri-Ngai. 4 Nacio ici nīcio nguo iria megūtūma: gakuo ga gīthūri, na ebodi, na nguo ndaaya, na kanjū ya taama ng'emie wega, na kīremba, na mūcibi. Nguo ici nyamūre megūcītūmīra Harūni mūrū wa nyūkwa na ariū ake nīguo mandungatagīre marī athīnjīri-Ngai. 5 Nī mahūthīre thahabu, na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, hamwe na gatani īrīa njega. 6 "Tuma ebodi ya ndigi cia rangi wa thahabu na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi na cia rangi mūtune ta gakarakū na ya gatani īrīa yogothetwo wega, wīra wa mūbundi mūgūtī. 7 Nī wega ebodi īyo īgē na tūmīkwa twīrī twa kūmīnyiitithanīria ciande-inī, tūtūmīrīrwo mīthia-inī yeerī yayo nīgeetha ndaamī ciayo cierī inyīitane. 8 Naguo mūcibi wayo wa njohero ūrīa mūtume wega ūkorwo ūhaana tayo na ūrī wa gīcunjī kīmwe na ebodi īyo na ūthondeketwo na ndigi cia rangi wa thahabu, na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, hamwe na gatani njogothetwo wega. 9 "Oya tūhiga twīrī twa onigithi ūkurure marītūwa ma ariū a Israeli igūrū rīatu 10 marūmanīrīre ūrīa maaciarirwo, ūkurure marītūwa matandatū kahiga-inī kamwe, na matandatū kau kangī. 11 Kurura marītūwa ma ariū a Israeli tūhiga-inī tūu twīrī ta ūrīa mūrengi wa tūhiga twa goro akururaga kahengere ga gwīkīra mūhūrī. Ūcooke ūtūtūmīrīre tūkonyo-inī twa thahabu, 12 na ūtuohererere ndaamī-inī cia kīande cia ebodi, tūrī tūhiga twa kīririkania kīa ariū a Israeli. Harūni nīarūkuuaga marītūwa macio ciande-inī ciake matuīke kīririkania mbere ya Jehova. 13 Thondeka tūkonyo tūgemu twa thahabu 14 na irengeeri igīrī cia thahabu therie, ihaana ta mūkanda, nacio ūcīnyiitithanie na tūkonyo tūu. 15 "Thondekithia gakuo ga gīthūri ga gwīkāgīrwo itūrō-inī rīa ciira, nako gatumwo nī mūtumi mūgūtī. Gathondeke ta ebodi: karī ka ndigi cia rangi wa thahabu na ka ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū na gatani īrīa yogothetwo wega. 16 Gakuo kau gakorwo kaiganaine mīena yothe ūna inji kenda kūraha na inji kenda kwarama, na koinanīrwo maita meerī. 17 Ūcooke ūgatumīrīre mīhari ūna ya tūhiga twa goro. Mūhari wa mbere hakorwo kahiga ka wakiki ūrīa

mūtune, na ka yakuti īrīa ūhaana ngoikoni, na ka baregethu; 18 mūhari wa keerī ūtūmīrīre kahiga ga thumarati, na ka yakuti īrīa ya rangi wa bururu, na ka arimathi; 19 mūhari wa gatatū ūtūmīrīre kahiga ka wakiki ūrīa wa bururu, na ka yacimu, na ka amethuthito; 20 naguo mūhari wa kana ūtūmīrīrwo kahiga ga thumarati īrīa theru, na ka onigithi, na ka njathibi. ūtūtūmīrīre tūkonyo-inī tūgemu twa thahabu. 21 Hagīkorwo harī na tūhiga ikūmi na twīrī, o kamwe karūgamīrīre marītūwa ma ariū a Israeli, o kamwe gakururwo rītūwa rīa mūhūrīga ūmwe wa īrīa ikūmi na ūrī ya Israeli, o ta ūrīa kahengere ka mūhūrī gakururagwo. 22 "Thondekera gakuo kau ga gīthūri irengeeri njogothetwo cia thahabu therie ūhaana ta mūkanda. 23 Gathondekere mīrīnga ūrī ya thahabu, ūmīohererere mīthia-inī ūrī ya gakuo kau ga gīthūri. 24 Ohania irengeeri igīrī cia thahabu mīrīnga-inī hau mīthia-inī ya gakuo ga gīthūri, 25 nayo mīthia īrīa ūgūtī ya irengeeri yohithanio na tūkonyo tūrīa twīrī, ūmīnyiitithanie na ndaamī cia kīande cia ebodi mwena wa na mbere. 26 Thondeka mīrīnga ūrī ya thahabu ūmīnyiitithanie na mīthia īrīa ūgūtī ūrī ya gakuo ga gīthūri mwena wa na thīnī kūrigania na ebodi. 27 Thondeka mīrīnga ūgūtī ūrī ya thahabu na ūmīnyiitithanie magūrū-inī ma ndaamī cia kīande mwena-inī wa mbere wa ebodi, hakuī na rūtūmo, igūrū hanini wa mūcibi wa njohero ya ebodi. 28 Mīrīnga ya gakuo ga gīthūri ūtūhīthananīgo na mīrīnga ya ebodi na rūrīgī rwa bururu, na inyītithanio na mūcibi wa njohero, nīgeetha gakuo ga gīthūri gatikarekanie na ebodi. 29 "Rīrīa ūtūthe Harūni arītītoonyaga Handū-harīa-Hatheru, arīkuuaga marītūwa ma ariū a Israeli marī gīthūri-inī gīake gakuo-inī ga gīthūri ga itūrō rīa ciira, arī kīririkania gīa gūtūrū mbere ya Jehova. 30 Ningī wīkīre Urimu na Thumimū thīnī wa gakuo kau ga gīthūri, nīgeetha ciikarage gīthūri-inī kīa Harūni ūtūthe arītītoonyaga agathī mbere ya Jehova. Úguo nīguo Harūni arīkuuaga ūhoti wa gūtuagīra andū a Israeli ciira gīthūri-inī gīake arī mbere ya Jehova. 31 "Tuma nguo ndaaya ya ebodi ya taama wa bururu mūtheri, 32 na ūkorwo na harūkīrio ya mūtwe gatagatī kayo. ūkorwo ūtīrītīwo mīthia-inī ta kara ya ngingo gūthiūrūrūkīria iharūkīrio rīu rīa mūtwe, nīgeetha ndīgatarūkē. 33 Thondeka tūcunjuura tūtarīi ta matunda ma makomamanga twa ndigi cia rangi wa bururu, na rangi wa ndathi, na rangi mūtune ta gakarakū gūthiūrūrūka rūtūmo rwa

magūrū-inī rwa nguo īyo, tūhakanītio na ngengere cia thahabu. 34 Ngengere cia thahabu na makomamanga macio mathiī mahakanītio gūthiūrūrūka rūtumo rwa magūrū-inī rwa nguo īyo ndaaya. 35 Harūni no nginya ehumbage nguo īyo hīndī ciothe rīrīa egūtungata. Ngengere nīriiguagwo ikīgamba rīrīa egūtoonya Handū-harīa-Hatheru o hau mbere ya Jehova na rīrīa ekuma ho, nīgeetha ndagakue. 36 “Thondeka gatanji ga thahabu therie, na ūgakurure ta ūrīa mūhūrī ūkururagwo, ūkurure ciugo ici: MŪTHERU MWAMŪRĪRE JEHOVA. 37 Koherere rūrigi rwa rangi wa bururu nīguo ūkanyiitithanie na kīremba, gakorwo karī mwena wa mbere wa kīremba. 38 Karīkoragwo karī thiithi-inī wa Harūni, nake agakuuaga mahītia makonii iheo iria theru, iria andū a Israeli mangīkorwo mamūrīre Jehova, o na irī cia mūthembā o na ūrikū. Gatanji kau gakoragwo karī thiithi-inī wa Harūni hīndī ciothe nīgeetha magetikīrīkaga nī Jehova. 39 “Kanjū nītumwo ūrī ya gatani ūrīa njega mūno, o na ūtume kīremba na gatani ūrīa njega mūno. Mūcibi ūtumwo nī mūgemia ūrīa mūūgī na wīra ūcio. 40 Tumīra ariū a Harūni kanjū, na mīcibi, na tūmīcibi twa kīongo, cia gūtūma manenehagio na maheagwo gītīo. 41 Warīkia kūhumba mūrū wa nyūkwa na ariū ake nguo icio-rī, ūmaitīrīrie maguta na ūmaamūre. ūmaamūre nīgeetha mandungatagīre marī athīnjīri-Ngai. 42 “Matumithīrīe thuruarī cia thīnī cia gatani, cia kūhumbīra njaga ya mīrī yao kuuma njohero nginya ciero-inī. 43 Harūni na ariū ake no nginya macīhumbage rīrīa rīothe marītoonyaga Hema-ya-Gūtūnganwo kana magīthengerera kīgongona marutīre wīra Handū-harīa-Hatheru nīgeetha matikahītie, nao makue. “Ūyū nītūtīke watho wa kūrūmagīrīrō tene na tene nī Harūni na njiaro ciate.

29 “Na rīrī, ūū nīguo ūgwīka nīgeetha wamūre Harūni na ariū ake, nīguo mandungatagīre marī athīnjīri-Ngai: Oya gategwā kamwe na ndūrūme igīrī itarī kaūūgū. 2 Na kuuma mūtu-inī mūhinyu mūno wa ngano ūtarī ndawa ya kūimbia, ūthondeke mīgate na keki itukanītio na maguta na tūmīgate tūhūthū tūhakītō maguta. 3 ūkīra indo icio gīkabū-inī na ūcinengānīre ūguo hamwe na ndegwa īyo na ndūrūme icio cierī. 4 Ūcooke ūrehe Harūni na ariū ake itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo, ūmathambie na maaī. 5 Oya nguo icio, ūhumbe Harūni kanjū, na nguo ndaaya ya ebodi, na ebodi yo nyene

na gakuo ga gīthūri. Muohe ebodi na mūcibi wayo wa njohero ūrīa mūtume wega. 6 Mwīkīre kīremba mūtwe, nako gatanji karī kaamūre ūgekīre kīremba-inī kīu. 7 Oya maguta ma gūitanīrīrio ūmūitīrīrie mūtwe ūmwamūre. 8 Rehe ariū ake na ūmahumbe kanjū, 9 na ūmohe tūmīcibi twa mūtwe. Ningī wohe Harūni na ariū ake mīcibi. ūthīnjīri-Ngai nī wao ūrī watho wa kūrūmagīrīrō tene na tene. ūguo nīguo ūkaamūra Harūni na ariū ake. 10 “Rehe ndegwa īyo mwena wa mbere wa Hema-ya-Gūtūnganwo, nake Harūni na ariū ake mīgīrīre moko mao mūtwe wayo. 11 Ūcooke ūmīthīnjīre mbere ya Jehova o hau itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo. 12 Ningī woe thakame ūmīwe ya ndegwa īyo, ūmīhake hīa cia kīgongona na kīara gīaku, īyo ūngī ūmītē gītīna-inī gīa kīgongona. 13 Ningī woe maguta mothe marīa mahumbīire nyama cia nda, na marīa mahumbīire ini, na higo cierī na maguta ma cio ūmacīnīre hau kīgongona-inī. 14 No nyama cia ndegwa īyo hamwe na rūua na mahu ūcīcīnīre nja ya kambī. Rīu nī iruta rīa mehia. 15 “Oya ndūrūme ūmīwe nake Harūni na ariū ake māmīgīrīre moko mao mūtwe igūrū wayo. 16 Mīthīnje na woe thakame, ūmīnjaminjīrie kīgongona mīena yothe. 17 Tinangia ndūrūme tūcūnji, na ūthambie nyama cia nda, na magūrū mayo, ūcīige hamwe na mūtwe na tūcūnji tūu tūngī. 18 Ūcooke ūcīnīre ndūrūme īyo yothe igūrū wa kīgongona. Rīu nī iruta rīa njino rīa kūrūtīra Jehova, rīrī mūtararīko mwega rīrūtīrō Jehova, rīrī iruta rīrūtīrō Jehova rīa gūcīnīre na mwaki. 19 “Oya ndūrūme īyo ūngī, nake Harūni na ariū ake māmīgīrīre moko mao mūtwe. 20 Mīthīnje, woe thakame ūmīwe yayo ūmīhake moni cia matū ma ūrīo ma Harūni na ariū ake o na ciara iria nene cia moko mao ma ūrīo, na ciara iria nene cia magūrū mao ma ūrīo. Ūcooke ūmīnjaminjīrie kīgongona thakame mīena yothe. 21 Na woe thakame ūmīwe kuuma kīgongona-inī na maguta ma gūitanīrīrio ūcīminjāminjīrie Harūni na nguo ciate, na ariū ake na nguo ciao. Hīndī īyo Harūni na ariū ake hamwe na nguo ciao nīmagatuīka aamūre. 22 “Oya maguta mamwe ma ndūrūme īyo, maguta ma mūting’oe ūrīa mūnorū, na maguta marīa mahumbīire nyama cia nda, na maguta marīa mahumbīire ini, na higo cierī na maguta ma cio, na kīero kīa mwena wa ūrīo. (īyo nīyo ndūrūme ya igongona rīa kwamūrana.) 23 Kuuma gīkabū-inī kīa mīgate itarī mīkīre ndawa ya kūimbia kīrīa kīrī mbere ya Jehova, oya mūgate

umwe na keki ïthondeketwo na maguta, na woe kamûgate kahûthû. **24** Indo ici ciothe cineane moko-inî ma Harûni na ariû ake, ūcooke ūcithûngûthie mbere ya Jehova irî Igongona ria gûthûngûthio. **25** Ningî ūcooke woe indo icio kuuma moko-inî mao, ūcicinîre kîgongona-inî igûrû hamwe na iruta ria njino, ituïke mûtatarâiko mwega harî Jehova, rîrî iruta rîrutûrwo Jehova ria gûcinwo na mwaki. **26** Warîkia kûruta gîthûri kia ndûrûme ïyo ya kiamûrano kia Harûni, gîthûngûthie mbere ya Jehova rîrî iruta ria gûthûngûthio, nakio gîtuïke rwîga rwaku. **27** “Amûra icunjî cia ndûrûme ïyo ya kiamûrano iria irî cia Harûni na ariû ake nacio nî: gîthûri kîrîa gîathûngûthio na kiero kîrîa kiaheanîtwo. **28** Indo icio ituïke rwîga rwa kûheagwo Harûni na ariû ake nî andû a Israeli hîndî ciothe. Nîrîo iruta rîrîa andû a Israeli marîrutagîra Jehova kuuma marutainî ma ūiguano. **29** “Nguo iria nyamûre cia Harûni igûtuïka cia njiaro ciale, nîgeetha magaitagîrîrio maguta na makaamûragwo maciñhumbîte. **30** Mûriû ūrîa ūkamûgaya atuïke mûthînjîri-Ngai na oke gûitungata thînî wa Handû-Harîa-Hatheru, Hema-inî-ya-Gûtûnganwo arîhumbaga nguo icio mîthenya mûgwanja. **31** “Oya ndûrûme ïyo ya kiamûrano nacio nyama ciayo ūcirugire handû harîa hatheru. **32** Harûni na ariû ake marîriagîra nyama cia ndûrûme ïyo na mîgate kuuma gîkabû-inî o hau itoonyero-inî ria Hema-ya-Gûtûnganwo. **33** Nîmarîrîaga indo icio irufîtwo cia horohio nî ūndû wa kwamûrwo kwao na gûtherio. No itikanarîo nî mûndû ūngî, nî ūndû nî theru. **34** Na rîrî, nyama cia ndûrûme ïyo ya kiamûrano kana mîgate ingîtigara nginya rûciinî-rî, nîcînwo. Itikanarîo tondû nî theru. **35** “Ika Harûni na ariû ake maûndû mothe marîa ngwathîte, na ūniine mîthenya mûgwanja ūkîmaamûra. **36** Rutagai nedgewa ūmwe o mûthenya, irî iruta ria mehia ria kûhorohanîria. Theria kîgongona na ūndû wa gûkîhorheria na gûgîtitîrîria maguta, ūkîamûre. **37** Gia na horohio ya kîgongona mîthenya mûgwanja ya gûkîamûra. Thuutha ūcio kîgongona kiû nîgîtuïka gîtheru mûno, nakio kîrîa gîothe kîrikihutagia kîrituïkaga gîtheru. **38** “Gîkî nîkîo kîndû kîrîa ūrîrûtaga hîndî ciothe kîgongona-inî o mûthenya: tûtûrûme twîrî, o kamwe ka ūkûrû wa mwaka ūmwe. **39** Gatûrûme kamwe gakarutwo rûciinî na karîa kangî hwaî-inî kûrî mairia. **40** Gatûrûme ka mbere gakarutanagîrio na mûtu mûhinyu mûno gîcunjî gîa ikûmi kia eba

ūtukanītio na maguta ma mūtamaiyū gacunjī ka inya ka hini īmwe na ndibei gacunjī ka inya ka hini īmwe, irī kīndū gīa kūnyuuo. **41** Ruta gatūrūme kau kangī igongona hwaī-inī kūrī mairia, hamwe na iruta rīa mūtu na rīa kīndū gīa kūnyuuo o ta cia rūciinī, arī guo mūtararīko mwega, rīrī iruta rīrutīrīro Jehova rīa gūcinwo na mwaki. **42** “Harī njiaro iria igooka, iruta rīrī rīa njino rīkaarutagwo hīndī ciothe itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo mbere ya Jehova. Hau nīho ndīcemanagia nawe na njaragie nawe; **43** ningī hau no ho ndīcemanagia na andū a Isiraeli, nahō nīhakaamūrwo nī riiri wakwa. **44** “Nī ūndū ūcio nīngamūra Hema-iyō-ya-Gūtūnganwo na kīgongona na nyamūre Harūni na ariū ake mandungatagīre marī athīnjīri-Ngai. **45** Ningī nīngatūrūnia na andū a Isiraeli na nduīke Ngai wao. **46** Nīmakamenya atī nī nī nī Jehova Ngai wao, ūrīa wamarutire būrūri wa Misiri nīgeetha ndūrūnanagie nao. Nī nī nī Jehova Ngai wao.

30 “Thondeka kīgongona kīa mbaū cia mūgaa gīa gūcinagīra ūbumba. **2** Nīgīkorwo kīganaine mīena yothe mūkono ūmwe kūraiha na mūkono ūmwe kwarama na mīkono ūrī kūraiha na igūrū, hīa ciakīo ituīke kīndū o ro kīmwe na kīgongona. **3** Kīgemie igūrū, o na mīena yothe, o na hīa ciakīo, na thahabu therie, na ūgītīrihe na mūcibi wa thahabu ūgīthīrūrūkīrie. **4** Thondekerā kīgongona kīu mīringa ūrī, ūmīherere thī wa mūcibi ūcio, ūrī mwena ūmwe, na ūrī mwena ūrīa ūngī ūnyiitāgīrīre mītī ūrīa mīraaya ūtūmagīrīro gūgīkuua. **5** Thondeka mītī mīraaya ya mbaū cia mūgaa, na ūmīgemie na thahabu. **6** Iga kīgongona kīu mbere ya gītambaya gīa gūcuurio kīrīa kīrī mbere ya ithandūkū rīa Ūira, mbere ya gītī gīa tha kīrīa kīrī igūrū rīa ithandūkū rīa Ūira, harīa ngaacemania nawe. **7** “Harūni no nginya acinīre ūbumba mūnungi wega hau igūrū rīa kīgongona o rūciinī ūrīa egūthondeka matawa. **8** No nginya acine ūbumba ūngī agītakia matawa hwaī-inī kūrī mairia, nīgeetha ūbumba ūikarage ūgīcinagwo mahinda mothe mbere ya Jehova, njiarwa na njiarwa iria igooka. **9** Ndūkanacinīre ūbumba wa mūthembā ūngī kīgongona-inī gīkī kana ūrūtīre ho iruta rīa njino, kana rīa mūtu, na ndūkanaitīrīrie iruta rīa kūnyuuo igūrū ūrīkīo. **10** Harūni nīarutage horohio hīa-inī cia kīgongona kīu o mwaka riita ūmwe. Horohio ūno ya o mwaka no nginya ūrūtagwo na thakame ya iruta rīa kūhorheria mehia, nginya njiarwa iria

igooka. Horohio ūyo nī igongona itheru mūno harī Jehova.” 11 Hīndī ūyo Jehova akīra Musa atīrī, 12 “Rīriā ugūtara andū a Israeli-rī, o mündū no nginya arutagīre Jehova kīndū gīa gūkūura muoyo wake rīriā egūtarwo. Na gūtirī mūthiro ūkaamakora ūkīmatara. 13 Mündū o wothe ūrkīraga agathī mwena wa andū arīa marīktie gūtarwo, nīarīutaga nuthu ya cekeri kūringana na ūriā cekeri ya harīa haamūre itāriī ūriā ūriā na ūritū wa geera mīrongo ūriā. Nuthu ūyo ya cekeri nī iruta kūrī Jehova. 14 Arīa othe marīkīraga magathī mwena wa arīa marīktie gūtarwo, marī na ūkūrū wa mīaka mīrongo ūriā na makīria, no nginya maheage Jehova iruta ūriā. 15 Arīa atongu matirīheanaga makīria ya nuthu ya cekeri, nao arīa athīni matirīheanaga kīndū kīnini gūkīra nuthu ya cekeri hīndī ya kūrutīra Jehova horohio ya mīoyo yao. 16 Amūkīra mbeeca cia horohio kuuma kūrī andū a Israeli nawe ūcihūthīre ūtungata-inī wa Hema-ya-Gūtūnganwo. Üguo ūgaatuīka kiririkanō kīa andū a Israeli mbere ya Jehova makīrutīra mīoyo yao horohio.” 17 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, 18 “Thondēka kīraī gīa gwīthambagīra gīa gīcango, kīrī na kīgūrū gīakīo gīa gīcango. Ükīge gatagatī ka Hema-ya-Gūtūnganwo na kīgongona, na ūgūkīre maaī. 19 Harūni na ariū ake marīthambaga moko mao na nyarīrī na maaī macio. 20 Rīriā ūrothe marītoonyaga Hema-ya-Gūtūnganwo, marīthambaga na maaī nīgeetha matigakue. O na ningī ūriā mathengerera kīgongona nīguo marutīre Jehova iruta ūriā gūcīnwō na mwaki, 21 marīthambaga moko na nyarīrī nīgeetha matigakue. Ündū ūcio ūgaatuīka watho wa kūrūmīrīrwo tene na tene nī Harūni na njiaro ciake, na njiarwa ciao ciithe iria igooka.” 22 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, 23 “Oya mahuti maya manungi wega: cekeri 500 cia manemane ūriā ndwekie, nuthu yamo (nacio icio nī cekeri 250) cia ndarathini nungi wega, na cekeri 250 cia karamathi nungi wega, 24 cekeri 500 cia mwīnū, ciithe kūringana na cekeri ya handū-harīa-haamūre, na himi ya maguta ma mītamaiyū. 25 Indo ici ūcithondeke ituīke maguta matheru ma gūtānīrīrio matukanītio makanunga wega marutīrwo wīra nī mūthondeki mūūgī wa maguta. Macio matuīke maguta matheru ma gūtānīrīrio. 26 Ningī ūhūthīre maguta macio gūtīrīria Hema-ya-Gūtūnganwo, na ithandūkū ūra ūra, 27 na metha na indo ciayo ciithe, na mūtī wa kūigīrīrwo matawa na indo ciaguo, na kīgongona gīa gūcīnīra ūbumba, na 28 kīgongona kīa iruta ūriā njino

na indo ciakīo ciithe, na kīraī na kīgūrū gīakīo. 29 Nīugaciamūra nīgeetha ituīke theru mūno makīria, nakīo kīraī gīothe gīgacihutia nīgīgatuīka gītheru. 30 “Itārīria Harūni na ariū ake maguta ūmaamūre nīgeetha mandungatagīre marī athīnjīri-Ngai. 31 ūra andū a Israeli atīrī, ‘Maya nīmo maguta makwa marīa matheru ma gūtānīrīrio ma njiarwa iria igooka. 32 Ndūkanamatīrīrie mīrī ya arīme, na ndūkanathondeke maguta mangī na mūthondekere ūcio. Nī matheru na nī wega ūmatuage atī nī matheru. 33 Mündū wothe ūrīthondekaga maguta manungi wega mahaana ta maya, na mündū o wothe ūngīmaitīrīria mündū ūtāri mūthīnjīri-Ngai, nīakaingatwo kuuma kūrī andū ao.” 34 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Oya mahuti manungi wega marīa metagwo thitakiti, na onuka na garibane, hamwe na ūbani ūriā mwega mūno, mothe mathimītō maiganaaine, 35 na ūthondekithie magīe na mūtararīko mwega wa ūbumba; wīra ūcio ūrūtō nī mūthondeki mūūgī wa maguta. Makorwo mekīrītō cumbī, na marī matheru na makaamūrwo. 36 Thīthīria mahuti mamwe matuīke mūtu, naguo ūtīige mbere ya ithandūkū ūra thīnī wa Hema-ya-Gūtūnganwo, harīa ndīcemanagia nawe. Ügaakorwo ūri mūtheru mūno harīwe. 37 Mūtikanethondekere ūbumba wa mūthembā ūyū nī ūndū wa inyūrī ene; ūtuagei mūtheru nī ūndū wa Jehova. 38 Mündū o na ūrīkū ūriā ūgathondeka ūngī taguo nīguo ekenagie na mūtararīko waguo nīakaingatwo kuuma kūrī andū ao.”

31 Nake Jehova akīra Musa atīrī, 2 “Ta rora wone, nīthūrīte Bezaleli mūrū wa Uri ūriā mūrī wa Huri wa mūhīrīga wa Juda, 3 na nīndīmūjīrītie na Roho wa Ngai, na ūūgī na ūhoti na ūmenyo mawīra-inī ma mīthembā yothe ya moko; 4 ya gūcōra mīcoro ya ūūgī indo-inī cia thahabu, na betha na gīcango, na 5 gwacūhīa tūhīga twa goro twa gūthecererwo indo-inī, na kūrūta wīra wa gūkaaya mbaū, na kūrūta mawīra ma mīthembā yothe ya ūbundi. 6 O na ūriī, nīthūrīte Oholiabu mūrū wa Ahisamaku, wa mūhīrīga wa Dani, nīguo ateithagie Bezaleli wīra. Ningī nīheete mabundi mothe ūūgī wa gūthondeka indo ciithe iria ngwathīte: 7 nacio nī Hema-ya-Gūtūnganwo, na ithandūkū ūra ūra, na gītī gīa tha kīraī kīrī igūrū ūriā, na indo iria ūtīgi ciithe cia hema, 8 nacio nī metha na indo ciayo, na mūtī wa thahabu therie wa kūigīrīrwo matawa na indo ciaguo ciithe, na kīgongona gīa gūcīnīra ūbumba, na 9 kīgongona kīa iruta ūriā njino na indo

ciakīo, na kīraī na kīgūrū gīakīo, 10 o na nguo iria ndume, iria theru cia kwīhumbwo nī Harūni ūrīa mūthīnjīri-Ngai na nguo cia kwīhumbwo nī ariū ake rīrīa megūtungata marī athīnjīri-Ngai, 11 na maguta ma gūtanīrīrio, na ūbumba mūnungi wega wa Handū-harīa-Hatheru. Mathondeke indo icio o ta ūrīa ngwathīte.” 12 Ningī Jehova akīira Musa atīrī, 13 “Ira andū a Israeli ūū: ‘No nginya mūrūmagie Thabatū ciakwa. Rūrū nīruo rūgatuīka rūrūri gatagatī gakwa na inyuī njiarwa iria igooka, nīguo mūmenye atī nī nī nī Jehova ūrīa ūmūtheragia. 14 “Menyagīrīrai Thabatū tondū nī mūthenya mūtheru harī inyuī. Mündū ūngīthaahia no nginya oragwo; mündū ūngīrūta wīra mūthenya ūcio nīakaingatwo kuuma kūrī andū ao. 15 Wīra nīrūtagwo mīthenya itandatū, no mūthenya wa mūgwanja nī Thabatū theru ya Jehova ya andū kūhurūka. Ūrīa wothe ūkaaruta wīra mūthenya wa Thabatū no nginya oragwo. 16 andū a Israeli nīmathīkagīre Thabatū, mamīkūngūyagīre itūike kīrīkanīro gīa gūtūura njiarwa iria igooka. 17 Rūrū nīruo rūgatuīka rūrūri gatagatī gakwa na andū a Israeli nginya tene, nīgūkorwo Jehova ombire igūrū na thī na mīthenya itandatū na mūthenya wa mūgwanja ndaigana kūrūta wīra, akīhurūka.’” 18 Rīrīa Jehova aarikirie kwaria na Musa kūu igūrū rīa Kīrima gīa Sinai, akīmūnengera ihengere icio igīrī cia Ūira, o ihengere icio cia mahiga, o icio ciandikītwo na kīra kīa Ngai.

32 Rīrīa andū moonire atī Musa nīaikarire mūno atakūrūkite kuuma kīrima-inī, magīcookanīrīra harī Harūni makīmwīra atīrī, “Ūka, tūthondekere ngai iria irītūtongoragia. Ha ūhoro wa mündū ūyū ūgwītwo Musa, ūrīa watūrutire būrūri wa Misiri, tūtiū ūrīa oonete.” 2 Harūni akīmacookeria akīmeera atīrī, “Rutai icūhī cia thahabu iria irī matū ma atumia anyu, na aanake na airītu anyu mūndehere.” 3 Nī ūndū ūcio andū othe makīrūta icūhī cia thahabu icio ciarī matū-inī mao magīcirehere Harūni. 4 Nake akīoya indo iria maamūrehere, agīcītwekia agītūmīra indo cia ūbundi gūcīthondeka mūhianano wa njaū. Nao andū makiuga atīrī, “Ici nīcio ngai ciaku, wee Israeli, iria ciakūrutire būrūri wa Misiri.” 5 Rīrīa Harūni onire ūguo, agītaka kīgongona mbere ya njaū ūyo, na akīanīrīra, akiuga atīrī, “Rūciū nīgūgakorwo na gītāhī kīa Jehova.” 6 Nī ūndū ūcio mūthenya ūyū ūngī andū magīkīra rūciinī tene, makīrūta magongona ma njino na ma ūguano. Thuutha ūcio

magīkara thī kūrīna na kūnyua, magīcooka magīkīra kūina na gwikenia. 7 Nake Jehova akīira Musa atīrī, “Ikūrūka, tondū andū aku arīa warutire būrūri wa Misiri nīmethūkītie. 8 Nīmagarūrūkīte narua magatiga ūrīa ndaamatħīte, na nīmethondekeire mūhianano wa gūtwekio ūhaana njaū. Nīmaūinamīrīre na makaūrūtīra iruta makiugaga atīrī, ‘Ici nīcio ngai ciaku, wee Israeli, iria ciakūrutire būrūri wa Misiri.’” 9 Jehova akīira Musa atīrī, “Nīnyonete andū aya, nī andū momītie ngingo. 10 Rīu tigana na nī nīgeetha marakara makwa mamarīrīmbūkīre, nīgeetha ndīmāniine. Ningacooka ngūtue rūrīrī rūnene.” 11 No Musa agīthaitha Jehova Ngai wake, akīmwīra atīrī, “Wee Jehova, ūngīcinwo nī marakara ūkīrīre andū aku nīkī, o arīa warutire kuuma būrūri wa Misiri na guoko gwaku kūrī ūhoti na ūkīmaruta kuo na hinya mūnene? 12 Nī kīi kīngītūma andū a Misiri moige atīrī, ‘Aamarutire būrūri wa Misiri arī na muoroto wa kūmeka ūrū amooraġīre irīma-inī, na amāniine mathire gūkū thī?’ Tiga kūrakara mūno; wīricūkwo ndūkarehere andū aku mwanangīko. 13 Rīrikana ndungata ciaku lburahīmu, na Isaaka, na Israeli, arīa wee wehītire kūrī o na mwīhītwa ūkīgwetaga, ūkiuga atīrī: ‘Nīngatūma njiaro ciaku cīngīhe ta njata cia matu-inī, na nīngaahe njiaro ciaku būrūri ūyū wothe ūrīa ndaamerīre, naguo ūgaatūka igai rīao nginya tene.’” 14 Hīndī ūyo Jehova akīricūkwo, na ndaigana kūrehere andū ake mwanangīko ūrīa oigīte atī nīekūmarehera. 15 Musa akīhūndūka, agīkūrūka kuuma kīrima igūrū akuuīte ihengere icio igīrī cia Ūira na moko make. Ciarī nyandike mīena yeerī, mbere na thuutha. 16 Ihengere icio ciarī wīra wa Ngai; maandīko macio maarī maandīko ma Ngai makurūtīwo ihengere-inī icio. 17 Rīrīa Joshua aiguire inegene rīa andū makiugīrīria akīira Musa atīrī, “Kūrī mbugīrīrio ya mbaara kambī-inī.” 18 Musa akīmūcookeria atīrī, “Ti mīgambo ya ūhootani, na ti mīgambo ya kūhootwo; nī mīgambo ya kūina ndīraigua.” 19 Rīrīa Musa akuhīrīrie kambī, na akīona njaū na ndūrūhī ūrīa yarī kūndū kūu, agīcinwo nī marakara, nake agīkīka ihengere icio thī, ikuunīkanga icunjī o hau magūrū-inī ma kīrima. 20 Nake akīnyiita njaū ūyo maathondekete, akīmīcīna na mwaki, agīcooka akīmīthīa, īgūtūka mūtū, akīukīka maaī-inī na agīatha andū a Israeli manyue maaī macio. 21 Nake Musa akīuria Harūni atīrī, “Andū aya maragwīkire atīa nīgeetha ūmatoonyie mehia-inī manene ūū?” 22 Nake

Harūni akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Tiga kūrakara, mwathī wakwa; wee nīñūñ ūrīa andū aya mendete gwīka ūrū. **23** Maanjiīrire atīrī, ‘Tūthondekere ngai iria irītūtongoragia. Ha ūhoro wa mūndū ūyū ūgwītwō Musa, ūrīa watūrutire būrūri wa Misiri-rī, tūtiūñ ūrīa oonire.’ **24** Nī ūndū ūcio ngīmeera atīrī, ‘Ūrīa wothe ūrī na mathaga ma thahabu, nīarute.’ Nao makīnengera indo icio cia thahabu, ngīciikia riiko, nacio ikiuma njaū īno!’ **25** Musa akīona atī andū nīmakarātīe, na atī Harūni nīamarekereirie meke ūrīa mekwenda, nginya magaatuīka andū a gūthekagīrīwo nī thū ciao. **26** Nī ūndū ūcio akīrūgama itoonyero-inī ūrīa kambī, akiuga atīrī, ‘Ūrīa wothe ūrī mwena wa Jehova-rī, nīoke haha.’ Nao Alawii othe makīrūgama mwena wake. **27** Nake akīmeera atīrī, ‘Jehova Ngai wa Israeli ekuuga atīrī, ‘O mūndū nīeyohe rūhiū rwa njora njohero. Hungurai kambī īno kuuma mwena ūmwē nginya ūrīa ūngī, o mūndū nīoorage mūrū wa nyina na oorage mūratawe na mūndū wa itūūra ūrīake.’’ **28** Alawii magītka ta ūrīa maathirwo nī Musa, na mūthenya ūcio gūkīrūragwo andū ta 3,000. **29** Nake Musa akiuga atīrī, ‘Nīmwarākia kwamīrīwo Jehova ūmūthī, nīgūkorwo nīmwareganire na ariū anyu na mūkīregana na arīa mūciaranīrīwo nao, na Jehova nīamūrathima ūmūthī.’ **30** Mūthenya ūyū ūngī Musa akīrīra andū atīrī, ‘Nīmwhītie mūno. No rīu, nīngwambata kūrī Jehova; hihi no kūhoteke ndīmūrūtire horohio nī ūndū wa ūrīha ūrīanyu.’ **31** Nī ūndū ūcio Musa agīcooka kūrī Jehova, akīmwīra atīrī, ‘Hī, kaī andū aya nīmekīte ūrīha inene-ī! Nīmethondekeire ngai cia thahabu. **32** No rīu-rī, ndagūthaitha marekere mehia mao; angīkorwo ndūkūmarekera, o na nī tharia ibuku-inī ūrīha wandikīte andū aku.’’ **33** Nake Jehova agīcookeria Musa atīrī, ‘Ūrīa wothe ūnjīhīrie, nīngamūtharia ibuku-inī ūrīakwa. **34** Rīu gīthī, ūtongorie andū acio mathīi būrūri ūrīa ndaarie ūhoro waguo, nake mūraika wakwa nīakamūtongoria. Na ūrīrī, hīndī ya kūmaherithia yakinya-rī, no ngaamaherithia nī ūndū wa mehia mao.’’ **35** Nake Jehova akīhūrūra andū acio na mūthiro nī tondū wa ūrīa meeke na njaū ūyo yathondeketwo nī Harūni.

33 Ningī Jehova akīrīra Musa atīrī, ‘Umai handū haaha, wee na andū arīa warutire kuuma būrūri wa Misiri, mwambate būrūri ūrīa nderīire Iburaħīmu, na Isaaka na Jakubu na mwīħītwa ngiuga atīrī, ‘Nīngāuhe njiaro ciaku.’’ **2** Nīngūtūma mūraika mbere yanyu na nīngaingata Akaanani, na Aamori, na Ahiti, na

Aperizi, na Ahivi, na Ajebusi. **3** Ambatai mūthīi būrūri ūcio ūrī būthi wa iria na ūukī. No nīi ndigathīi na inyū, tondū mūrī andū momītie ngingo na ndahota kūmūniinīra njīra-inī.’’ **4** Rīrīa andū acio maiguire ciugo icio cia kūmathīimia ngoro, makīambīrīria gūcakaya na gūtīrī mūndū wacookire kwīhumba mathaga. **5** Nīgūkorwo Jehova nīeerīte Musa atīrī, ‘‘Ira andū a Israeli atīrī, ‘Inyū mūrī andū momītie ngingo. Ingītwarana na inyū o na kahinda kanini, ndahota kūmūniina. Rīu rutai mathaga manyu, na nīngūmenya ūrīa ngwīka na inyū.’’ **6** Nī ūndū ūcio andū a Israeli makīrūtīra mathaga mao hau kīrīma-inī kīa Horebu. **7** Na ūrīrī, Musa nīamenyerete kuoya hemā akamīamba nja ya kambī ūyo handū haraaya na kambī, akamīta ‘‘Hema-ya-Gūtūnganwo.’’ Mūndū o wothe ūngīendire gūtuūria ūhoro kūrī Jehova, aathīiaga hemā-inī ūyo ya gūtūnganwo kūu nja ya kambī. **8** Na ūrīrī ūrīthe Musa aathīiaga hemā-inī, andū othe mookīraga makarūgama nja ya hemā ciao, magacūthīrīria Musa nginya ūrīrī arītoonya hemā ūyo. **9** Musa agītoonya hemā ūyo, gūtūgī ūgia itu gūaikūrūkaga gūaikara itoonyero-inī Jehova akīaria na Musa. **10** Rīrīa andū mona gūtūgī ūgia itu kīrūgamīte itoonyero-inī ūrīha ūyo, othe maarūgamaga makahooya o mūndū arī itoonyero-inī ūrīha ūyo yake. **11** Jehova agakīaria na Musa makīonanaga ūthīu kwa ūthīu o ta ūrīa ūndū maaragia na mūratawe. Thuutha ūcio Musa agacooka kambī, no Joshua mūrū wa Nuni, mwanake ūrīa wamūtēithagia, ndoimaga hemā-inī ūyo. **12** Musa akīrīra Jehova atīrī, ‘‘Ūkoretwo ūkīnjīrīra atīrī, ‘Tongoria andū aya,’ no ndūūmenyithītie ūrīa ūkūndūmīra tūthīi nake. Nīnūjīrīte atīrī, ‘Nīngūū na ūtīwa, na wī mwītīkīrīku harī nīi.’’ **13** Angīkorwo nīūkenetio nī nīi, menyithia njīra ciaku nīgeetha ngūmenye na thiī na mbere gwītīkīrīka nīwe. Ririkana atī ūrīrī ūrū nī andū aku.’’ **14** Jehova akīmūcookeria atīrī, ‘‘Nīi Mwene nīngūtwarana na inyū na ndīmūhe ūhūrūko.’’ **15** Nake Musa akīmwīra atīrī, ‘Angīkorwo ndūgūtwarana hamwe na ithūi, ndūgatūme tuume haha. **16** Mūndū o na ūrīkū angīkīmenya atīa atī nīūkenetio nī nīi, na ūgakenio nī andū aku, tiga no ūtwaranire na ithūi? Nī kīi kīngī kīngītonania ngūrūnī yakwa na ya andū aku kuuma kūrī andū arīa angī othe marī thiī īno?’’ **17** Nake Jehova akīrīra Musa atīrī, ‘‘Nīngwīka o ūrīa ūnjūrītie njīke, tondū nīngūnenetio nīwe, na nīngūū na ūtīwa ūrīaku.’’ **18** Ningī Musa akiuga atīrī, ‘Nyonia riiri waku ūrīa ūtarīi.’’ **19** Nake

Jehova akīmwīra atīrī, “Nīngūtūma wega wakwa wothe ūhītūkire mbere yaku, na nīngwanīrīra rītwa rīakwa, Jehova, mbere yaku: Nīndīiguagīra tha ūrīa ndenda kūiguīra tha, na nīndīcaayagīra ūrīa ndenda gūcaīra.” 20 No Jehova akiuga atīrī, “Ndūngīona ūthīū wakwa, nīgūkorwo gūtīrī mūndū ūngīona ūthīū wakwa na acooke atūure muoyo.” 21 Ningī Jehova akiuga atīrī, “Nī harī handū hakuhī na nīi, harīa ūngīrūgama igūrū rīa mwaro rwa ihiga. 22 Rīrīa riiri wakwa ūrīkorwo ūkīhītūkīra hau-rī, nīndīgūtoonyia mwanya-inī wa rwaro rūu rwa ihiga, ngūhumbīre na guoko gwakwa nginya hītūke handū hau. 23 Rīrīa ndīrīheria guoko gwakwa, nawe nīrīnyona na thuutha; no ūthīū wakwa ndūngīonwo.”

34 Nake Jehova akīra Musa atīrī, “Icūhia ihengere igīrī cia mahiga o ta iria cia mbere, na nīngūciandīka ciugo iria ciaandikītō ihengere-inī iria cia mbere, iria woragire. 2 Wīhaarīrie rūciinī, ūcooke wambate kīrima gīa Sinai. Ūrūgame mbere yakwa hau kīrima igūrū. 3 Gūtīkagīe mūndū ūkwambatania hamwe nawe kana onekane handū o hothe kūu kīrima-inī; o na gūtīkagīe ndūru cia mbūri kana cia ng’ombe ingīrīthio kūu mbere ya kīrima.” 4 Nī ūndū ūcio Musa agīcūhia ihengere igīrī cia mahiga o ta iria cia mbere na akīroka kwambata kīrima gīa Sinai rūciinī tene, o ta ūrīa Jehova aamwathīte; agīthī akuuīte ihengere icio igīrī na moko. 5 Nake Jehova agīkūrūka arī itu-inī, akīrūgama hau harī we, na akīanīrīra rītwa rīake, Jehova. 6 Agīkīhītūkīra mbere ya Musa akīanagīrīra akioga atīrī, “Jehova, Jehova, Ngai ūrīa mūcaayanīri na mūtugi, ūtahīhaga kūrakara, ūyūrītwo nī wendani na wīhokeku, 7 ūtūragia wendani kūrī andū ngiri na ngiri, na akohanagīra waganu, na ūremi, o na mehia. No rīrī, ndaagaga kūherithia arīa mehītie; nīaherithagia ciana na ciana ciaiao nī ūndū wa mehia ma maithe mao, nginya rūciaro rwa gatātu na rwa kana.” 8 Musa agīkīnāmīrīra thī o rīmwe, akihooya. 9 Akiuga atīrī, “Wee Mwathani, angīkorwo nīnjītīkīrkīte maitho-inī maku, ndagūthaitha Mwathani twarana na ithuī. O na gūtīuka aya nī andū momītie ngingorī, tuohere waganu witū o na mehia maitū, na ūtūme tūtuīke igai rīaku.” 10 Ningī Jehova akiuga atīrī, “Nīngūgīa na kīrīkanīro nawe. Nīndīrīkīga morirī matarīmekwo rūrīrī-inī o na rūrīkū thīnī wa thī yothe mbere ya andū aya aku othe. Andū arīa mūtūuranagia nao nīmakeyonera ūrīa nīi, Jehova, ngeeka ūndū wa kūmakania nī ūndū waku. 11 Athikīra

ūrīa ngūgwatha ūmūthī. Nīngarutūrūra Aamori, na Akaanani, na Ahiti, na Aperizi, na Ahivi na Ajebusi mbere yaku makweherere. 12 Wīmenyerere ndūkagīe kīrīko na andū arīa matūrīraga būrūri-inī ūcio ūrāthī, matigatuīke mūtego harīwe. 13 Nīmūkoinanga igongona ciao, na mūthethere mahiga mao maamūre, na mūtemange itugī ciao cia Ashera. 14 Mūtikanahooe ngai īngī o na ūrīkū, nīgūkorwo Jehova, ūrīa rītwa rīake arī Mūigua ūrirū, nī Ngai ūrī ūrirū. 15 “Mwīmenyererei mūtikagīe kīrīko na andū arīa matūrīraga būrūri-inī ūcio; nīgūkorwo rīrīa maahūrū ūmaraya na ngai ciao na magacirutīra iruta, nīmarīmwītaga, na inyuī nīmūrīrīaga indo cia magongona macio mao. 16 Na rīrīa mūngīthura airītu amwe ao matuīke atumia a aanake anyu, nao airītu acio mahūrē ūmaraya na ngai ciao, nīmakonereria ariū anyu gwīka ūguo. 17 “Ndūkanathondeke mīhianano ya gūtwekio. 18 “Kūngūyagīra Giāthī kīa Mīgate itarī mīkīre ndawa ya kūimbia. Handū-inī ha mīthenya mūgwanja, rīlāgai mīgate itarī mīkīre ndawa ya kūimbia, o ta ūrīa ndaamwathire. ūkagai ūndū ūyū ihinda rīaguo rīakinya mweri-inī wa Abibu, nīgūkorwo nīguo mweri ūrīa mwoimire būrūri wa Misiri. 19 “Irīgīthathi rīa nda o yothe nī rīakwa, hamwe na marigīthathi mothe ma njamba ma mahīu manyu, marī ma kuuma ūdūru-inī cia ng’ombe kana cia mbūri. 20 Irīgīthathi rīa ndigiri ūrīrīkūrīraga na gatūrūme, no ūngīaga kūrīkūrū, riune ngingo. Nao ariū aku a marigīthathi ūmākūrīrage. “Gūtīkanagīe mūndū o na ūmwe ūrīkīga mbere yakwa moko matheri. 21 “Rutaga wīra mīthenya itandatū, no mūthenya wa mūgwanja ūhūrūkage; o na hīndī ya icimba na ya magetha no nginya ūhūrūke. 22 “Kūngūyagīra Giāthī-gīa-Ciumia, na maciaro ma mbere ma magetha ma ngano, na Giāthī-gīa-Gūcookereria irio makūmbī-inī mūthia-inī wa mwaka. 23 Arūme anyu othe no nginya mokage mbere ya Mwathani Jehova, o we Ngai wa Israeli, maita matatū o mwaka. 24 Nīngarutūrūra ndūrīrī imweherere, na nīnganenehia mīhaka ya būrūri wanyu na gūtīrī mūndū ūgaacumīkīra būrūri wanyu rīrīa mūrīkoragwo mūkīambata maita matatū o mwaka mbere ya Jehova Ngai wanyu. 25 “Ndūkanandutīre thakame ya igongona itukanīte na kīndū gīkīre ndawa ya kūimbia, na mūtikanareke kīndū kīa igongona rīa Bathaka kīraare nginya rūciinī. 26 “Rehagai maciaro ma mbere marīa mega mūno ma mīgūnda yanyu, mūmarehage nyūmba ya Jehova Ngai wanyu.

"Mütikanaruge koori na iria rīa nyina." 27 Ningi Jehova akīira Musa atīrī, "Andīka ciugo ici, nīgūkorwo kūringana na ciugo ici, nīndagī na kīrīkanīro nawe o na Israeli." 28 Musa aikarire na Jehova hau matukū mīrongo īna, mūthenya na ūtukū, atekūrīa irio kana akanyua maaī. Na agikīandika ihengere-inī icio ciugo cia kīrīkanīro kīu, na nīcio Maathanī marīa lkūmi. 29 Rīrīa Musa aikūrūkire kuuma kīrimā gīa Sinai arī na ihengere igīrī cia ūira moko-inī make, ndaamenyaga atī ūthiū wake nīwakengaga nī ūndū nīarītie na Jehova. 30 Rīrīa Harūni na andū a Israeli othe moonire Musa, ūthiū wake nīwakengaga, nao magītīgīra kūmūkuhīrīria. 31 No Musa akīmeeta; nī ūndū ūcio Harūni na atongoria othe a mūngī magīcooka harī we, nake akīmaarīria. 32 Thuutha ūcio andū a Israeli othe makīmūkuhīrīria, nake akīmahe mawatho mothe marīa Jehova amūheete kūu Kīrimā-inī gīa Sinai. 33 Rīrīa Musa aarīkirie kūmaarīria, akīhumbīra ūthiū wake na taama wa kwīhumbīra ūthiū. 34 No rīrīa rīothe aatoonyaga harī Jehova maranīrie, nīarutaga taama ūcio wa kwīhumbīra ūthiū nginya oime ho. Na rīrīa oka kūrī andū a Israeli na aameera ūrīa aathītwo, 35 makona ūthiū wake o ūkengete. Nake Musa agacookia taama ūcio wa kwīhumbīra ūthiū nginya rīrīa rīngī agaathiī kwaria na Jehova.

35 Musa nīonganirie mūngī wothe wa andū a Israeli, akīmeera atīrī, "Maya nīmo maūndū marīa Jehova aamwathīte mwīkage: 2 Wīra nīūrutagwo mīthenya ūtandatū, no mūthenya wa mūgwanja ūrīkoragwo ūrī mūthenya wanyu mūtheru, Thabatū ya Jehova ya kūhurūka. Ūrī ūkaaruta wīra mūthenya ūcio no nginya ooragwo. 3 Mūtigaakagie mwaki mūthenya ūcio wa Thabatū kūrī guothe mūrītūraga." 4 Musa akīira mūngī wothe wa andū a Israeli atīrī, "Ū nīguo Jehova aathanīte: 5 Rutīrai Jehova maruta kuuma indo-inī iria mūrī nacio. Mūndū ūrīa wothe ūkūigua akīenda, nīarehere Jehova iruta rīa thahabu, na rīa betha na rīa gīcango; 6 na rīa ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū; o na gatani ūrīa njega; na guoya wa mbūri; 7 njūa cia ndūrūme itoboketio rangi-inī mūtune igatunīha, na njūa cia pomboo; na mbaū cia mūgaa; 8 na maguta ma mūtamaiyū ma gwakia tawa; na mahuti manungi wega ma gwīkīrwo maguta-inī ma gūitanīrīrio, na ma ūbumba ūrīa mūnungi wega; 9 na tūhiga twa onigithi na tūhiga tūngī twa goro

twa gūtumīrīrwo nguo ya ebodi na gakuo ga gīthūri. 10 "Arīa othe marī na ūugī wa ūbundi gatagatī-inī kanyu, nīmoke mathondeke indo ciothe iria Jehova aathanīte, nacio nī: 11 Hema ūrīa nyamūre na hema yayo o na kīndū gīa kūmīhumbīra, na ngathīka cia kūnyiita, na mbaū ciakīo, na mīgamba yakīo, na itugī na itina ciayo; 12 na ithandūkū rīa kīrīkanīro hamwe na mītī yarīo, na gītī gīa tha, hamwe na gītambaya gīa gūcuurio kīrīa gīa kūhakanī; 13 metha na mītī yayo, na indo ciayo ciothe, hamwe na mīgate ya kūigwo mbere ya Jehova, 14 na mītī wa kūigīrīrwo matawa ma kūmūrīkaga, hamwe na indo ciaguo, na matawa hamwe na maguta ma kūmaakia; 15 na kīgongona kīa ūbumba na mītī yakīo, na maguta ma gūitanīrīrio, na ūbumba mūnungi wega; na gītambaya gīa gūcuurio mūrango-inī wa itoonyero-inī rīa hema ūyo nyamūre; 16 na kīgongona kīa iruta rīa njino hamwe na gītara gīakīo gīa gīcango, na mītī yakīo, na indo ciakīo ciothe; na kīrīa gīa gīcango na kīgūrū gīakīo; 17 na itambaya cia gūcuurio cia itoonyero rīa nja hamwe na itugī na itina ciacio na gītambaya gīa gūcuurio gīa itoonyero rīa kuuma nja ya hema 18 na hīgī cia hema ūrīa nyamūre, na cia nja yayo, na mīkanda yayo; 19 na nguo ndume cia kwīhumbagwo mūndū agītungata arī handū-harīa-haamūre; nīcio nguo iria nyamūre cia Harūni ūrīa mūthīnjīri-Ngāi o na cia ariū ake ūrīa megūtungata marī athīnjīri-Ngāi." 20 Naguo mūngī wothe wa andū a Israeli ūkīehera harī Musa, 21 na mūndū o wothe ūrīa weyendeire na ngoro yake yahīyahīaga, nīokire na akīrehera Jehova kīndū gīa kūmūrūtīra nī ūndū wa wīra wa hema-ya-Gūtūnganwo na mawīra mayo mothe, o na nī ūndū wa nguo iria nyamūre. 22 Arīa maiguire metikīra ūhoro ūcio, arūme na andū-a-nja o ūndū ūmwe, nīmookire na makīrehē mathaga ma thahabu ma mīthembā yothe: namo nī mbini ng' emie cia gwīkīrwo nguo-inī, na icūhī cia matū, na icūhī cia ciara na mathaga mangī. Othe nīmarehire thahabu yao ūtuīke iruta rīa gūthūngūthio harī Jehova. 23 Ūrīa wothe warī na ndigi cia rangi wa bururu, kana cia rangi wa ndathi, kana cia rangi mūtune ta gakarakū, kana gatani ūrīa njega, kana guoya wa mbūri, kana njūa cia ndūrūme itoboketio rangi-inī mūtune igatunīha, kana njūa cia pomboo, nīacireehire. 24 Andū arīa maarehire iruta ūrīa betha kana ūrīa gīcango, maarīrehire ūrīrī iruta harī Jehova, na ūrīa wothe warī na mbaū cia mūgaa nī ūndū wa wīra ūcio nīacireehire. 25 Mūndū-wa-nja

o wothe warī mūūgī wīra-inī wa kuogotha ndigi na moko make, akīrehe kīrīa ogothete, ndigi cia rangi wa bururu, kana cia rangi wa ndathi, kana cia rangi mūtune ta gakarakū, kana gatani īrīa njega. **26** Nao andū-a-nja othe arīa meyendeire na nī maarī na ūūgī ūcio, nīmoogothire ndigi cia guoya wa mbūri. **27** Atongoria marehire tūhiga twa onigithi na tūhiga tūngī twa goro tūtumīrīwo nguo-inī ya ebodi na gakuo ga gīthūri. **28** Nīmacookire makīrehe mahuti manungi wega, na maguta ma mītamaiyū ma gwakia tawa, na maguta ma gūitanīrīrio o na ma gūthondeka ūbumba ūrīa mūnungi wega. **29** Andū a Israeli othe, arūme na andū-a-nja arīa meyendeire, nīmareheire Jehova maruta ma kwīyendera nī ūndū wa wīra ūrīa Jehova aamaathīte na kanua ka Musa marute. **30** Ningī Musa akīira andū a Israeli atīrī, “Onei, Jehova nīathuurīte Bezaleli mūrū wa Uri ūrīa mūrīu wa Huri, wa mūhīrīga wa Juda, **31** na nīamūiyūrītie na Roho wa Ngai, na ūūgī, na ūhoti, na ūmenyo wa mawīra mothe ma ūbundi **32** nīgeetha athugunde mīcoro ya ūūgī ya indo-inī cia thahabu, na betha, na gīcango, **33** na gwacūhia tūhiga twa goro twa gūthecererwo indo-inī, na kūruta wīra wa gūkaaya mbaū, na kūruta mawīra ma mīcoro ma mīthembā yothe ya ūbundi. **34** Na eerī, we marī na Oholiabu mūrū wa Ahisamaku wa mūhīrīga wa Dani, nīamaheete ūhoti wa kūruta andū arīa angī. **35** Nīamāiyūrītie na ūūgī wa kūruta mawīra mothe, marī mabundi, na acori, na agemia na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatani īrīa njega, o na atumi: othe marī mabundi moogī, na acori oogī.

36 “Nī ūndū ūcio Bezaleli, na Oholiabu, na mūndū o wothe warī mūūgī na wīra, arīa Jehova aheete ūūgī na ūhoti wa kūmenya kūruta wīra ūcio wothe wa gwaka handū-harīa-haamūre, makīruta wīra ūcio o ta ūrīa Mwathani aathanīte ūrutwo.” **2** Ningī Musa agīita Bezaleli na Oholiabu na mūndū o wothe warī mūūgī, ūrīa Jehova aheete ūhoti, na ūrīa warī na wendo wa gūūka kūruta wīra ūcio. **3** Nao makīamūkīra kuumā kūrī Musa maruta mothe marīa andū a Israeli maarehete ma kūruta wīra wa gwaka handū-harīa-haamūre. Nao andū magīthīi o na mbere kūrehe maruta ma kwīyendera rūciinī o rūciinī. **4** Nī ūndū ūcio mabundi mothe marīa marīna ūūgī, arīa maarutaga wīra wothe wa gwaka handū-harīa-haamūre, makīamba gūtīga wīra wao, **5** na makīira Musa atīrī, “Andū nīmararehe indo makīria

ya iria ibatarainie wīra-inī ūrīa Jehova aathanīte ūrutwo.” **6** Nake Musa akīruta watho, nao magītwara ūhoro ūcio kambī-inī guothe: “Gūtīrī mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja ūgūcooka kūrehe iruta rīngī nī ūndū wa handū-harīa-haamūre.” Nī ūndū ūcio andū makīrigirīrio gūcooka kūrehe indo ingī, **7** tondū indo iria maarī nacio ciarī nyīngī makīria ma iria ciabatarainie kūruta wīra ūcio wothe. **8** Andū othe arīa maarī oogī thīinī wa aruti a wīra magīthondeka hema nyamūre na itambaya ikūmi cia gūcuurio itumītwo na gatani yogothetwo wega na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na ikīgemio na makerubi nī mūtumi mūūgī wa wīra ūcio. **9** Itambaya ciathe cia gūcuurio nīciaiganaine, ciarī cia mīkono mīrongo ūrī na īana kūraiha, na mīkono īna kwarama. **10** Makīnyiitithania itambaya ithano hamwe, na magīika o ro ūguo na icio ingī ithano. **11** Ningī magīkundīka ciana cia gītambaya kīa rangi wa bururu mūthīa-inī wa gītambaya gīa gūcuurio kīrī kīrī mūico-inī wa mwena ūmwe, na magīika o ro ūguo harī gītambaya gīa gūcuurio kīa mūico kīa mwena ūcio ūngī. **12** Magīcooka magīkundīka ciana ingī mīrongo ūtano gītambaya-inī kīmwe gīa gūcuurio kīa mwena ūmwe, na ingī mīrongo ūtano gītambaya-inī gīa gūcuurio kīa mūico kīa mwena ūcio ūngī, o kīana kīringaine na kīrīa kīngī. **13** Ningī magīthondeka ngathīka mīrongo ūtano cia thahabu na magīchītīhīra kūohithania itambaya icio cia gūcuurio cia mīena yeerī, nī ūndū ūcio hema ūyo nyamūre ūgitūika kīndū kīmwe. **14** Ningī magītuma itambaya cia gūcuurio ikūmi na kīmwe cia guoya wa mbūri ūgitūika cia kūhumbīra hema ūrīa nyamūre. **15** Itambaya icio ciathe cia gūcuurio ikūmi na kīmwe nīciaiganaine; ciarī cia mīkono mīrongo ūtātū kūraiha, na mīkono īna kwarama. **16** Magītumithania itambaya ithano cia gūcuurio ūgitūika kīndū kīmwe, na cio icio ingī ithathatū ūgitūmithanio hamwe. **17** Ningī magīkundīka ciana mīrongo ūtano mūthīa-inī wa gītambaya gīa gūcuurio kīa mūico kīa mwena ūmwe, na magīika o ūguo mūthīa-inī wa gītambaya gīa gūcuurio kīa mūico kīa mwena ūrīa ūngī. **18** Ningī magīthondeka ngathīka mīrongo ūtano cia gīcango cia kuohania hema ūtuīke kīndū kīmwe. **19** Magīcooka magīthondekera hema kīhumbīra kīa njāa cia ndūrūme itoboketio rangi-inī mūtune igatunīha, na igūrū wakīo hakīhumbīrwo na njāa cia pomboo. **20** Ningī magīthondeka buremu cia kūmīrūgamia cia mbaū cia mūtī wa mūgaa nī

ündū wa hema īyo nyamūre. 21 O buremu yarī ya mīkono ikūmi kūraha, na mūkono ūmwe na nuthu kwarama, 22 natuo tūhocio tūgīcomoka tūigananīrie. Maathondekire buremu ciathe cia hema īyo nyamūre na njīra īyo. 23 Ningī magīthondeka buremu mīrongo īrī cia mwena wa gūthini wa hema īyo nyamūre, 24 na magīthondeka itina mīrongo īna cia betha cia gwīkīrwo rungu rwacio; o itina igīrī ikanyiitīrīra buremu ūmwe, rungu rwa kahocio kamwe. 25 Cia mwena ūcio ūngī, mwena wa gathigathini wa hema īyo nyamūre, magīthondeka buremu mīrongo īrī 26 na itina mīrongo īna cia betha, o igīrī igaikarīrwo nī buremu ūmwe. 27 Ningī magīthondeka buremu ithathatū cia mwena wa na thuutha, nīgu mwena wa mūthia wa ithūiro wa hema īyo nyamūre, 28 na buremu igīrī igīthondekwo nī ündū wa tūkoine-inī twa hema īyo nyamūre cia mwena wa na thuutha. 29 Koine-inī ici cierī, buremu ciarī igīrī igīrī, kuuma thī nginya igūrū, ikoohanio na mīringa ūmwe; nacio cierī igakorwo ihaanaine. 30 Nī ündū ūcio haarī na buremu inyanya na itina ikūmi na ithathatū cia betha; o igīrī igaikarīrwo nī buremu ūmwe. 31 Magīcooka magīthondeka mīgamba ya mbaū cia mūgaa: ītano yayo nī ündū wa buremu cia mwena ūmwe wa hema īyo nyamūre, 32 na ītano nī ündū wa buremu cia mwena ūcio ūngī, na ītano nī ündū wa buremu cia mwena wa ithūiro, mūthia-inī wa na thuutha wa hema īyo nyamūre. 33 Maathondekire mūgamba wa gatagatī uumīte mūthia ūmwe nginya ūrīa ūngī hau gatagatī ga buremu icio. 34 Nīmagemirie buremu icio na thahabu, na magīthondeka mīringa ya thahabu ya kūnyiitīrīra mīgamba īyo. Magīcooka makīgemia mīgamba īyo na thahabu. 35 Nīmatumire gītambaya gīa gūcuurio kīa ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatani īrīa njogothē wega, na gīkīgemi na makerubi nī mūbundi mūūgī. 36 Makīmīthondekera itugī inya cia mbaū cia mīgaa na magīcigemia na thahabu. Magīcooka magīthondeka tūcuurio twa thahabu, na magītwekia itina inya ciacio cia betha. 37 Itoonyero-inī rīa hema makīrīthondekera gītambaya gīa gūcuurio kīa ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatani īrīa njogothē wega, nakīo kīagemetio nī mūgemia mūūgī; 38 na magīthondeka itugī ithano irī na tūcuurio twacio. Makīgemia itugī icio na igūrū na mīcibi yacio

na thahabu, na magīcithondekera itina ithano cia gīcango.

37 Bezaleli nīathondekire ithandūkū rīa kīrīkanīro rīa mbaū cia mūgaa, mūigana wa mīkono ūrī kūraha, na mūkono ūmwe na nuthu kwarama, na mūkono ūmwe na nuthu kūraha na igūrū. 2 Akīrīgemia na thahabu therie thīnī na nja, na akīrītiriha na mūcibi wa thahabu mīena yothe. 3 Nīarītwekeirie icūhī inya cia thahabu na agīciohania na magūrū marī mana, o icūhī igīrī mwena ūmwe na icūhī igīrī mwena ūrīa ūngī. 4 Ningī agīthondeka mītī mīraaya ya mūgaa na akīmīgemia na thahabu. 5 Agīcooka agītoonyia mītī īyo mīraaya mīringa-inī īyo yarī mīena-inī ya ithandūkū ūrī ya kūrikuua. 6 Nīarīthondekeire gītī gīa tha gīa thahabu, therie kīa ūraihu wa mīkono ūrī na nuthu, na warīi wa mūkono ūmwe na nuthu. 7 Agīcooka agītura makerubi meerī ma thahabu akīmekīra mīthia-inī ya gītī kīu gīa tha. 8 Nīathondekire ikerubi rīmwe rīikare mūthia-inī ūmwe na ikerubi rīu rīngī rīikare mūthia-inī ūrīa ūngī; mīthia-inī īyo yeerī akīmathondeka marī kīndū kīmwe na gītī gīa tha. 9 Mathagu ma makerubi macio matambūrūkītio na igūrū, magathīika gītī kīu gīa tha. Makerubi macio maathondeketwo maroranīte, na marorete gītī kīu gīa tha. 10 Nīmathondekire metha ya mbaū cia mūgaa, ūraihu wayo warī mīkono ūrī, na warīi wayo warī mūkono ūmwe, na kūraha na igūrū kwayo kwarī mūkono ūmwe na nuthu. 11 Ningī makīmīgemia na thahabu therie, na makīmītiriha na mūcibi wa thahabu. 12 Magīcooka makīmīthondekera karūbaū gaceke ka warīi wa rūhī, gagīthīrūrūkīria metha īyo, na magīgatiriha na mūcibi wa thahabu. 13 Magītwekeria metha īyo mīringa īna ya thahabu, na makīmīherera koine-inī inya ciayo, o harīa magūrū mayo mana maarī. 14 Icūhī icio ciekīrirwo hakuhī na mūcibi wa karūbaū karīa gaceke, nīgeetha īnyiitagīrīre mītī ūrīa mīraaya yahūthagīrwo gūkuua metha īyo. 15 Mītī īyo mīraaya ya gūkuua metha yarī ya mbaū cia mūgaa, na ikagemio na thahabu. 16 Ningī magīthondeka indo cia thahabu therie, cia kūigārīrīwo metha, na nacio nī: thaani, na thaani nene, na mbakūri, na ndigithū cia gūitaga iruta rīa kūnyuuo. 17 Nīmathondekire mūtī wa kūigārīrīwo matawa wa thahabu therie. Mūrūgamō waguo na gītina kīaguo igīturwo inyīitanīte o hamwe na ikombe ciaguo na mahūa maguo, na tūkonyo twaguo; ciathe igīkorwo irī kīndū kīmwe naguo. 18 Mūtī ūcio warī

na honge ithathatū ciumīte mīena-inī ya mūrūgamo wa mūtī ūcio wa kūigīrīrwo matawa; ithatū mwena ūmwe, na ithatū mwena ūrīa ūngī. **19** Ikombe ithatū ciaturītwo ihaana ta mahūa ma mūrothi, irī na tūkonyo na mahūa, igakorwo rūhonge-inī rūmwe, nacio ithatū igakorwo rūhonge-inī rūu rūngī; honge icio ciothe ithathatū ciahaanaga ūguo ciumīte mūtī-inī ūcio wa kūigīrīrwo matawa. **20** Na mūtī-inī ūcio wa kūigīrīrwo matawa haari na ikombe inya ciathondekewo ihaana ta mahūa ma mūrothi, irī na tūkonyo na mahūa. **21** Gakonyo kamwe kaarī rungu rwa honge igīrī ciumīte mūrūgamo-inī wa mūtī ūcio wa kūigīrīrwo matawa, nako gakonyo ga keerī kaarī rungu rwa honge cia keerī igīrī, na gakonyo ga gatatū kaarī rungu rwa honge cia gatatū igīrī; ciothe ciarī honge ithathatū. **22** Tūkonyo na honge ciarī kīndū kīmwe na mūtī ūcio wa kūigīrīrwo matawa, iturītwo kuuma thahabu therie. **23** Nīmathondekire matawa mūgwanja maguo, o ūndū ūmwe na magathī ma gūtinia ndaambī, na thaani cia mūrarī wa ndaambī, cia thahabu therie. **24** Maahūthīrire taranda ūmwe ya thahabu therie gūthondeka mūtī ūcio wa kūigīrīrwo matawa na indo ciaguo ciothe. **25** Nīmathondekire kīgongona gīa gūcīnīra ūbumba na mbaū cia mūgaa. Kiaiganaine mīena yothe, mūigana wa mūkono ūmwe kūraiha, na mūkono ūmwe kwarama, na mīkono ūrī kūraiha na igūrū. Hīa ciakīo ciarī kīndū kīmwe na kīgongona. **26** Magīkgemīa igūrū na mīena yothe o na hīa ciakīo na thahabu therie na magīgitirīha na mūcībi wa thahabu ūgīgīthīrūrūkīria. **27** Magīthondeka mīrīngā ūrī ya thahabu mūhuro wa mūcībi ūcio, ūrī mwena ūmwe na ūrī mwena ūrīa ūngī. Mīrīngā ūyo nīyo yatoonyagio mītī ūrīa mīraihu yatūmagīrwo gūgīkuua. **28** Magīcooka magīthondeka mītī ūngī mīraaya ya mūgaa na makīmīgemīa na thahabu. **29** O na ningī magīthondeka maguta matheru ma gūitanīrīrio na ūbumba mūnungi wega ūrīa mūtherie, wīra wa mūthondeki mūūgī wa maguta.

38 Nīmakire kīgongona kīa iruta rīa njino kīa mbaū cia mūgaa, kīa mīkono ītatū kūraiha na igūrū; kīaiganaine mīena yothe; mīkono ītano kūraiha na mīkono ītano kwarama. **2** Nīmathondekire hīa inya, o rūmwe koine-inī ūmwe ya kīgongona, nī ūndū ūcio hīa icio na kīgongona igītūka kīndū kīmwe, na makīgemīa kīgongona kīu na gīcango. **3** Nīmathondekire indo ciakīo ciothe irī cia gīcango; na nīcio nyūngū, na icakūri, na mbakūri cia wīra wa kūminjaminjīria, na

nījibe cia nyama, na ngīo cia mwaki. **4** Nīmathondekire kīrūtara gīa kīgongona gīa gīcango, gīa kūigwo rungu rwa muoho wakīo, rūkinye nuthu ya ūraihu wa kīgongona. **5** Magītwekia mīrīngā ya gīcango ya kūnyiitīrīra mītī ūrīa mīraaya ya koine inya cia kīrūtara gīa gīcango. **6** Magīthondeka mītī mīraaya ya mbaū cia mūgaa na magīkgemīa na gīcango. **7** Magītoonyia itugī icio mīrīngā-inī ūnguo ikoragwo mīena-inī ya kīgongona nī ūndū wa gūgīkuua. Maagīthondekire na mbaū, kīrī na ihoro thīinī. **8** Nīmathondekire kīraī gīa gwīthambīra gīa gīcango na kīgūrū gīakīo gīa gīcango kuuma icicio-inī cia andū-a-nja arīa maarutaga wīra itoonyero-inī ūrīa Hema-ya-Gūtūnganwo. **9** Thuutha ūcio magīthondeka nja ya hema ūyo nyamūre. Mwena wa gūthini ūgīkīrwo ūrī wa mīkono igana kūraiha, na warī na itambaya cia gūcuurio cia gatani yogothetwo wega. **10** Itambaya icio ciarī na itugī mīrōngō ūrī, na itina ciacio mīrōngō ūrī cia gīcango, na tūcuurio na tūmīkwa twa betha, twīkīrītwo itugī-inī icio. **11** Mwena wa gathigathini o naguo warī wa mīkono igana kūraiha, na warī na itugī mīrōngō ūrī na itina ciacio mīrōngō ūrī cia gīcango, na warī na tūcuurio na tūmīkwa twa betha twīkīrītwo itugī-inī. **12** Mwena wa ithūiro wa nja ūyo warī wa mīkono mīrōngō ītano kwarama na warī na itambaya cia gūcuurio, na itugī ikūmi na itina ikūmi na warī na tūcuurio na tūmīkwa twa betha twīkīrītwo itugī-inī. **13** Mwena wa irathīro o naguo warī wa mīkono mīrōngō ītano kwarama. **14** Itambaya cia gūcuurio ciarī cia ūraihu wa mīkono ikūmi na ītano, na ciarī mwena ūmwe wa itoonyero ūrīa nja ūyo, irī na itugī ithatū na itina ithatū; **15** na itambaya cia gūcuurio ciarī cia ūraihu wa mīkono ikūmi na ītano na ciarī mwena ūcio ūngī wa itoonyero, irī na itugī ithatū na itina ithatū. **16** Itambaya ciothe cia gūcuurio irīa ciathiūrūrūkīrie nja ciarī cia gatani yogothetwo wega. **17** Itina cia itugī icio ciarī cia gīcango. Tūcuurio na tūmīkwa ūrīa twekīrītwo itugī-inī twarī twa betha na igūrū wacio ciagemetio na betha; Nī ūndū ūcio itugī ciothe cia nja ūyo ciarī na tūmīkwa twa betha. **18** Itambaya cia gūcuurio cia itoonyero ūrīa nja ūyo ciarī cia ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatani ūrīa njogothe wega; wīra wa mūgemia mūūgī. Yarī ya mīkono mīrōngō ūrī kūraiha, na mīkono ītano kūraiha na igūrū, o ta ūrīa itambaya cia gūcuurio cia nja ūyo ciatarī. **19** na ūgīkorwo na itugī inya na itina inya cia gīcango. Tūcuurio na tūmīkwa

twacio twarī twa betha, na igūrū wacio ciagemetio na betha. **20** Higī ciothe cia hema īyo nyamūre na cia nja īrīa yamīthiūrūkīirie ciarī cia gīcango. **21** Ūyū nīguo mūigana wa indo iria ciahūthīrirwo gwaka hema īyo nyamūre, Hema-īrīa-ya-Ūira, iria ciandikirwo nī Alawii o ta ūrīa Musa aathanīte matongoretio nī Ithamaru mūrū wa Harūni ūrīa mūthīnjīri-Ngai. **22** (Bezaleli mūrū wa Uri, ūrīa warī mūrū wa Huri, wa mūhīriga wa Juda, nīathondekire kīria gīothe Jehova aathīte Musa; **23** nake aarī hamwe na Oholiabu mūrū wa Ahisamaku, wa mūhīriga wa Dani, ūrīa warī mūbundi na mūcori mūūgī, na wamenyete kūgemia na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatani īrīa njega.) **24** Mūigana wa thahabu yothe īrīa yarutirwo kuuma kūrī iruta rīa gūthūngūthio īrīa yahūthīrirwo kūrūta wīra wothe wa handū-harīa-haamūre, yarī taranda **29** na cekeri 730, kūringana na cekeri ya handū-harīa-haamūre. **25** Betha īrīa yarehirwo nī mūingī ūrīa watarirwo hīndī ya itarana yarī taranda 100 na cekeri 1,775, kūringana na cekeri ya handū-harīa-haamūre, **26** o mūndū aarutīte beka īmwe, nayo nī ūndū ūmwe na nuthu ya cekeri, kūringana na cekeri ya handū-harīa-haamūre, nayo yarutirwo nī mūndū o wothe wakīraga agathī harī arīa maatarītwo, arīa maarī na ūkūrū wa mīka mīrongo tīrī na makīria, nao othe maarī arūme 603,550. **27** Taranda icio 100 cia betha ciahūthīrirwo gūtwekia itina cia handū-harīa-haamūre na itina cia itambaya cia gūcuurio; taranda 100 igīaka itina 100, ūguo nī ta kuuga taranda ūmwe īgaaka gītina kīmwe. **28** Nīmahūthīrire cekeri icio 1,775 gūthondeka tūcuurio twa itugī, na kūgemia itugī na igūrū, na gūthondeka tūmīkwa twacio. **29** Gīcango kīria kīarutītwo kuuma iruta rīa gūthūngūthio kīarī gīa taranda 70 na cekeri 2,400. **30** Maahūthīrire gīcango kīu na gūthondeka itina cia itoonyero rīa Hema-ya-Gūtūnganwo, na gwaka kīgongona gīa gīcango hamwe na kīrūtara gīakīo gīa gīcango na indo ciakīo ciothe, **31** na gwaka itina cia nja īrīa yamīthiūrūkīirie na itina iria cia itoonyero rīayo, na higī ciothe cia hema īyo nyamūre, na higī cia nja īrīa yamīthiūrūkīirie.

39 Nīmatumire nguo na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, cia kūrutaga wīra nacio handū-harīa-haamūre. Magīcooka magītumīra Harūni nguo theru, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. **2** Nīmatumire ebodi na ndigi cia rangi wa thahabu, na ndigi cia rangi wa

bururu, na cia rangi wa ndathi na cia rangi mūtune ta gakarakū, na cia gatani īrīa yogothetwo wega. **3** Nīmahūthīrire thahabu makīmītua tūbaati tūhūthu, magītūtinangia nguocio cia gūtumanio na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatani īrīa njega, wīra wa mūbundi mūūgī. **4** Ningī nīmatumire ndaamī cia ciande cia ebodi, nacio ikīohererwo koine-inī igīrī ciayo, nīguo inyītithanio nayo. **5** Naguo mūcībi wayo wa njohero watumītwo wega ūkahaanana nayo, na warī o gīcunjī kīmwe na ebodi, na ūgathondekwo na ndigi cia rangi wa thahabu, na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatani īrīa yogothetwo wega, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. **6** Nao magītumīrīra tūhīga twa onigithi tūkonyo-inī twa thahabu, na magītūkurura marītwa ma ariū a Israeli, o ta ūrīa mūndū akururaga kahengere ka mūhūūri. **7** Magīcooka magītuherera ndaamī-inī cia ciande cia ebodi tūrī twa kīririkania kīa ariū a Israeli, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. **8** Magīthondeka gakuo ga gwīkīrwo ga gīthūri; karī wīra wa mūbundi mūūgī. Magīgathondeka o ta ebodi īyo: karī ga thahabu, na ka ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatani īrīa yogothetwo wega. **9** Gakuo kau kaiganaine mīena yothe īna, karī ka inji kenda kūraiha na inji kenda kwarama, na gakoinanīrwo maita meerī. **10** Ningī magīgatumīrīra mūhari īna ya tūhīga twa goro. Mūhari wa mbere magītumīrīra kahiga ka wakiki ūrīa mūtune, na ka yakuti īrīa īhaana ngoikoni, na ka baregethu; **11** mūhari wa keerī magītumīrīra kahiga ga thumarati, na ka yakuti īrīa ya rangi wa bururu, na ka arimathi; **12** mūhari wa gatatū magītumīrīra kahiga ka wakiki ūrīa wa bururu, na ka yacimu, na ka amethuthito; **13** mūhari wa kana magītumīrīra kahiga ga thumarati īrīa theru, na ka onigithi, na ka njathibi. Natuo tūgītumīrīrwo tūkonyo-inī tūgemie twa thahabu. **14** Tūgīkorwo tūrī tūhīga ikūmi na twīrī, o kamwe gakarūgamīrīra ūmwe rīa marītwa ma ariū a Israeli, o kamwe gagakururwo ūtītwa rīa mūhīriga ūmwe wa ūrīa ikūmi na ūrīya Israeli, o ta ūrīa kahengere ka mūhūūri gakururagwo. **15** Nīmathondekeire gakuo kau ga gīthūri mīgathī ya thahabu therie, īhaana ta mūkanda. **16** Ningī magīthondeka tūkonyo twīrī tūgemie twa thahabu, na mīrīngā ūrīya thahabu, na makīoherera mīrīngā īyo koine-inī igīrī cia gakuo kau ga gīthūri.

17 Makīnyiitithania mīgathī īyo īrī ya thahabu na mīringa īrīa yarī koine-inī cia gakuo kau ga gīthūri, 18 na mīthia īrīa īngī ya mīgathī makīmīnyiitithania na tūkonyo tūwī twārī tūgemie twa thahabu, magītuohania na ndaamī cia kīande kīa ebodi mwena wa mbere. 19 Magīthondeka mīringa īrī ya thahabu na makīmīnyiitithania na koine igīrī cia gakuo ga gīthūri mūico-inī wa na thīnī, kūrigania na ebodi. 20 Magīcooka magīthondeka mīringa īngī īrī ya thahabu na makīmīnyiitithania na mwena wa magūrū-inī ma ndaamī cia kīande mwena-inī wa mbere wa ebodi, hakuhī na rūtumo, igūrū hanini wa mūcibi wa ebodi. 21 Makīohania mīringa ya gakuo ga gīthūri kūrī mīringa ya ebodi na rūrigi rwa rangi wa bururu, magīcinyiitithania na mūcibi wa njohero nīgeetha gakuo ga gīthūri gatikarekanie na ebodi, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. 22 Nīmatumire nguo ndaaya ya ebodi ya taama wa bururu mūtheri, nayo yatumītwo nī mūtumi mūūgī. 23 Yarī na harūkīrio ya gūtoonyeria mūtwe gatagatī kayo, ningī īgītirihwo mīthia-inī ta kara, nīgeetha ndīgatarūke. 24 Ningī magīthondeka tūcunjuura tūtarīi ta matunda ma makomamanga, twa ndigi cia rangi wa bururu, na twa ndigi cia rangi wa ndathi, na twa rangi mūtune ta gakarakū, na gatani īrīa yogothetwo wega, tūgīthūrūrūka rūtumo rwa magūrū-inī ma nguo īyo ndaaya. 25 Magīcooka magīthondeka ngengere cia thahabu therie magīcitumīrīra rūtumo-inī rūu gatagatī ga tūcunjuura tūu tūhaana matunda ma makomamanga. 26 Ngengere na tūcunjuura tūu tūhaana matunda ma makomamanga īgīthīi ihakanītio gūthūrūrūka rūtumo rwa nguo īyo ndaaya; ya kwīhumbwo nī mūndū agītungata, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. 27 Nīmatumīre Harūni na ariū ake kanjū cia gatani njega, itumītwo nī mūtumi mūūgī. 28 Makīmatumīra iremba cia gatani njega, na tūkūbia twa gatani, na thuruarī cia thīnī cia gatani īrīa yogothetwo wega. 29 Mūcibi warī wa gatani īrīa njogothe wega na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, wīra wa mūgemia mūūgī, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. 30 Magīthondeka gatanji kaamūre ga thahabu therie, na igūrū rīako magīkurura, o ta ūrīa mūhūrū ūkururagwo, ciugo ici: MŪTHERU MWAMŪRĪRE JEHOVA. 31 Ningī makīoherera gatanji kau na rūrigi rwa rangi wa bururu, magīkanyiitithania na kīremba, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. 32 Nī ūndū ūcio wīra wothe wa gwaka hema īyo nyamūre na

Hema-ya-Gütünganwo ükiriika. Andū a Isiraeli magñika mañdū mothe o ta ürīa Jehova aathīte Musa. **33**
Ningī makirehe hema iyo nyamūre kūrī Musa: hema na indo ciayo ciothe na ngathika ciayo, na buremu, na mīgamba, na itugī na itina ciayo; **34** na kīhumbīri kīa njūa cia ndürūme itoboketio rangi-inī mütune, igatunīha, na kīhumbīri kīa njūa cia pomboo, na gītambaya gīa gūcuurio gīa kūhakania; **35** ithandūkū rīa Üira na mītī mīraaya yarīo, hamwe na gītī gīa tha; **36** metha na indo ciayo ciothe, na mīgate ya kūigwo Mbere ya Jehova; **37** mūtī wa thahabu therie wa kūigīrīrwo matawa, hamwe na mīhari ya matawa na indo ciaguo ciothe, o na maguta ma kūmaakia; **38** kīgongona gīa thahabu, na maguta ma gūitanīrīrio, na übumba mūnungi wega, na gītambaya gīa gūcuurio gīa itoonyero-inī rīa hema; **39** kīgongona gīa gīcango hamwe na kīrūtara giakīo gīa gīcango na itugī ciakīo na indo ciakīo ciothe; na kīraī gīa gwīthambīra na kīgūrū giakīo; **40** itambaya cia gūcuurio cia nja, na itugī ciacio, na itina ciacio, na gītambaya gīa gūcuurio gīa itoonyero rīa kuumma nja wa hema; na mīkanda na higī cia nja; na indo ciothe cia hema ürīa nyamūre, na Hema-ya-Gütünganwo; **41** na nguo ndume cia kwīhumbwo nī mündū agītungata thiinī wa handū-hariā-haamūre, nguo iria theru cia Harūni ürīa mūthīnjīri-Ngai, o na cia ariū ake cia kwīhumba rīrīa mekūruta wīra wa mūthīnjīri-Ngai. **42** Andū a Isiraeli maarutire wīra wothe o ta ürīa Jehova aathīte Musa. **43** Musa akīona wīra ürīa warutītwo naake akīona atī nīmaurutīte o ta ürīa Jehova aathanīte. Nī ündū ücio Musa akīmarathima.

40 Ningī Jehova akīra Musa atīrī: 2 “Ügaaka
hema īyo nyamūre, nō Hema-ya-Gütünganwo,
mūthenya wa mbere wa mweri wa mbere. 3 Nīūkaiga
ithandükū rīa Üira thiinī wayo, na ühakanie ithandükū
rīu na gítambaya gῖa gūcuurio. 4 Ningī nīygatoonyia
metha na ümīgirīre indo ciayo, na ücibange wega.
Ningī ūtoonyie mūtī wa tawa, na ütūgirīre matawa
maguo. 5 Ningī üige kígongona gῖa thahabu gῖa
gūcinirwo übumba mbere ya Ithandükū rīu rīa Üira, na
wikire gítambaya gῖa gūcuurio itoonyero-inī rīa hema
īyo nyamūre. 6 “Iga kígongona kīa maruta ma njino
mbere ya itoonyero rīa hema īyo nyamūre, na nīyo
Hema-ya-Gütünganwo; 7 üige kīraī gῖa gwīthambirwo
gatagatī ka Hema-ya-Gütünganwo na kígongona, na
ügīkire maaī. 8 Aka nja līmīthiürükirie, na wíkire
gítambaya gῖa gūcuurio itoonyero-inī rīa nja īvo. 9

"Oya maguta ma gūitanīrīrio, na ūitīrīrie hema īyo nyamūre na kīrīa giothe kīrī thīinī wayo; mīamūre na indo ciayo ciothe, na nī̄gatūika theru. **10** Ningī ūitīrīrie maguta kīgongona kīa maruta ma njino na indo ciakīo ciothe; wamūre kīgongona kīu, nakīo nī̄gatūika gītheru mūno. **11** Itīrīria kīraī gīa gwīthambīwo na kīgūru gīakīo maguta, ūciamūre. **12** "Rehe Harūni na ariū ake itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gütünganwo, na ūmathambie na maaī. **13** Ningī ūhumbe Harūni nguo iria theru, ūmūitīrīrie maguta, na ūmwamūre nīguo andungatīre arī mūthīnjīri-Ngai. **14** Rehe ariū ake, ūmahumbe kanjū. **15** Maitīrīrie maguta o ta ūrīa ūitīrīrie ithe wao, nīguo mandungatīre marī athīnjīri-Ngai. Gütīrīrio maguta kwao nīkūmatoonyia ūitungata-inī wa ūthīnjīri-Ngai ūrīa ūgūtūra njiarwāinī ciothe iria igooka." **16** Nake Musa agīka māndū mothe o ta ūrīa Jehova aamwathīte. **17** Nī ūndū ūcio hema īyo nyamūre īgīakwo mūthenya wa mbere wa mweri wa mbere, mwaka-inī wa keerī. **18** Rīrīa Musa aakire hema īyo nyamūre, nīaigire itina handū ha cio, na akīrūgamia buremu, agītoonyia mīgamba na akīrūgamia itugī. **19** Ningī agītambūrūkia hema igūru rīa hema īyo nyamūre na akīgīrīra kīhumbīri igūru rīa hema o ta ūrīa Jehova aamwathīte. **20** Agīcooka akīoya ihengere cia Ūira, na agīciiga thīinī wa ithandūkū rīa kīrīkanīro. Akīnyiitithania mītī ūrīa mīraaya na ithandūkū, na akīiga gītī gīa tha igūru rīa ithandūkū rīu. **21** Ningī akīrehe ithandūkū rīa kīrīkanīro thīinī wa hema īyo nyamūre, na agīkīra gītambaya gīa kūhakania na akīhakania ithandūkū rīa Ūira o ta ūrīa Jehova aamwathīte. **22** Musa akīiga metha thīinī wa Hema-ya-Gütünganwo mwena wa gathigathini wa hema īyo nyamūre, nja ya gītambaya gīa gūcuurio **23** na akīgīrīra mīgate igūru rīayo o hau mbere ya Jehova, o ta ūrīa Jehova aamwathīte. **24** Akīiga mūtī wa kūiigīrīwo matawa thīinī wa Hema-ya-Gütünganwo ūng'etheire metha mwena wa gūthini wa hema īyo nyamūre, **25** na agītakia matawa macio mbere ya Jehova, o ta ūrīa Jehova aamwathīte. **26** Musa agītoonyia kīgongona gīa thahabu thīinī wa Hema-ya-Gütünganwo hau mbere ya gītambaya gīa gūcuurio, **27** na agīcinīra ūbumba ūrīa mūnungi wega ho o ta ūrīa Jehova aamwathīte. **28** Ningī agīcuuria gītambaya itoonyero-inī rīa hema īyo nyamūre. **29** Ningī akīiga kīgongona kīa maruta ma njino hakuhī na itoonyero rīa hema īyo nyamūre, nīyo Hema-ya-Gütünganwo, na akīrutīra magongona ma njino igūru rīakīo o na

magongona ma ngano, o ta ūrīa Jehova aamwathīte. **30** Nīaigire kīraī gīa gwīthambīwo gatagatī ka Hema-ya-Gütünganwo na kīgongona na agīkīra maaī ma gwīthamba, **31** nake Musa na Harūni na ariū ake magītūmīra maaī macio gwīthamba moko na magūru. **32** Nīmethambaga hīndī ciothe magitoonya Hema-ya-Gütünganwo kana magīkuhīrīria kīgongona o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. **33** Ningī Musa agīaka nja gūthīrūrūka hema īyo nyamūre na kīgongona na agīkīra gītambaya gīa gūcuurio itoonyero rīa nja īyo. Na nī ūndū ūcio Musa akīrikia wīra ūcio. **34** Hīndī īyo itu rīkīhumbīra Hema-ya-Gütünganwo, naguo riiri wa Jehova ūkīyūra hema īyo nyamūre. **35** Musa ndangīahotire gūtoonya Hema-ya-Gütünganwo tondū itu rīaikarīte igūru rīayo, naguo riiri wa Jehova ūkīyūra hema īyo nyamūre. **36** Ng'endo-inī ciothe cia andū a Israeli-rī, hīndī ūrīa yothe itu rīoyagwo na igūru kuuma hema īyo nyamūre, nīguo moimagaraga; **37** no itu rīiaga kuoywo na igūru, nao makaaga kuumagara, nginya mūthenya ūrīa rīkoywo na igūru. **38** Nī ūndū ūcio itu rīa Jehova rīaikaraga igūru wa hema īyo nyamūre mūthenya, naguo mwaki wakoragwo itu-inī rīu ūtukū, rīgakīonagwo nī nyūmba yothe ya Israeli mahinda mothe ng'endo-inī ciao ciothe.

Alawii

1 Nake Jehova agīta Musa akīmwarīria arī Hema-inī-ya-Gütünganwo, akīmwīra atīrī, **2** “Arīria andū a Israeli, ūmeere atīrī: ‘Rīrīa mündū wanyu o na ūrīkū arīrutagīra Jehova iruta, nīarehage maruta ma nyamū kuuma rūrūrū-inī rwa ng’ombe o na kana rwa mbūrī. **3** “Angīkorwo iruta rīu nī iruta rīa njino kuuma rūrūrū-inī rwa ng’ombe-rī, nīarutage nyamū ya njamba ītarī na kaūugū. No nginya amīneane mūromo-inī wa Hema-ya-Gütünganwo nīgeetha etikīrīke harī Jehova. **4** Mündū ūcio akaigīrīra guoko gwake igūrū rīa mūtwe wa nyamū īyo ya iruta rīa njino, nayo nīgetīkīrwo handū-inī hake, ītuīke ya kūmūhoroheria. **5** Nake nīagethīnjīra gategwa kau arī mbere ya Jehova, nao ariū a Harūni arīa athīnjīri-Ngai moe na marehe thakame yako, mamīminjaminjīrie kīgongona mīena yothe mūromo-inī wa Hema-ya-Gütünganwo. **6** Niākaruta nyamū īyo ya iruta rīa njino rūūna amītinangie tūcunjī. **7** Ariū a Harūni ūcio mūthīnjīri-Ngai nīmagaakia mwaki igūrū rīa kīgongona na maare ngū igūrū rīa mwaki ūcio. **8** Ningī ariū a Harūni, acio athīnjīri-Ngai, matandaiye tūcunjī tūu twa gategwa, o ro hamwe na mūtwe na maguta, igūrū rīa ngū icio irakanīra hau kīgongona-inī. **9** Ningī no nginya athambie nyama cia nda na mathagiro na maaī nake mūthīnjīri-Ngai acicinīre ciothe hau kīgongona-inī. Nī iruta rīa njino, iruta rīa gūcinwo na mwaki, rīrī na mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova. **10** “Angīkorwo iruta rīu rīa njino nī kuuma rūrūrū-inī, rīrī iruta rīa ng’ondu kana rīa mbūrī, akaaruta nyamū ya njamba ītarī na kaūugū. **11** Nake akaamīthīnja arī mbere ya Jehova, hau mwena wa gathigathini wa kīgongona, nao ariū a Harūni, acio athīnjīri-Ngai, moe thakame yayo, mamīminjaminjīrie kīgongona kīu mīena yothe. **12** Niāgatinangia nyamū īyo tūcunjī, nake mūthīnjīri-Ngai atandaiye tūcunjī tūu twa nyamū īyo, o ro hamwe na mūtwe na maguta, igūrū rīa ngū icio irakanīra hau kīgongona-inī. **13** Ningī no nginya athambie nyama cia nda na mathagiro na maaī, nake mūthīnjīri-Ngai amīrehe yothe na amīcinīre hau kīgongona-inī. Nī iruta rīa njino, iruta rīa gūcinwo na mwaki, rīrī na mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova. **14** “Angīkorwo iruta rīu rīa njino rīa kūrūtīra Jehova nī rīa nyoni-rī, akaaruta ndirahūgī, kana kīana kīa ndutura. **15** Nake mūthīnjīri-Ngai niākamīrehe kīgongona-inī, amīthiore ngingo ītinīke mūtwe, amīcinīre kīgongona

igūrū; nayo thakame yayo īitwo hau mwena-inī wa kīgongona. **16** No ambe arute kabutu kayo hamwe na kīrīa gīothe kīrī thīnī wako, agaikie mwena-inī wa irathīro wa kīgongona, harīa mūhu ūitagwo. **17** Niākamītūrania, na ūndū wa kūguucia mathagu atekūmītīnania biū, nake mūthīnjīri-Ngai amīcinīre igūrū rīa ngū icio irakanīra igūrū rīa kīgongona. Nī iruta rīa njino, rīa gūcinwo na mwaki, rīrī na mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova.

2 “Hīndī ūrīa mündū arīrehagīra Jehova iruta rīa ngano-rī, iruta rīake no nginya ūkorwo rīrī rīa mūtu ūrīa mūhinyu mūno. Niāūtīrīrie maguta na awīkīre ūbani, **2** acooke aūtwarīre ariū a Harūni acio athīnjīri-Ngai. Mūthīnjīri-Ngai niākarūma ngundi ya mūtu ūcio mūhinyu mūno ūrī na maguta hamwe na ūbani ūcio wothe, na aūcinīre igūrū rīa kīgongona ūtuīke gūcunjī gīa kīririkano, ūrī iruta rīa gūcinwo na mwaki, rīrī na mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova. **3** Mūtu ūrīa ūritigaraga wa iruta rīu rīa mūtu nī wa Harūni na ariū ake; nī gūcunjī gītheru mūno kīa iruta rīrī ūritiirwo Jehova na mwaki. **4** “Mūngīrehe iruta rīa mūtu ūhīlīrīo riiko, nīrīkorwo rīrī rīa mūtu mūhinyu mūno, keki irugītīo itarī na ndawa ya kūimbia, itukanītīo na maguta, kana tūmīgate tūhūtū ūtarī na ndawa ya kūimbia tūhakītīo na maguta. **5** Angīkorwo iruta rīanyu rīa mūtu nī mūgate ūkarangīrwo igūrū wa rūgīo-rī, no nginya ūthondekwo na mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītīo na maguta, na ūtarī na ndawa ya kūimbia. **6** Ūwenyūrange cienyū, ūtītīrīrie maguta; rīu nī iruta rīa mūtu. **7** Igongona rīanyu rīa mūtu ūngīgakorwo nī mūgate ūkarangīrwo igūrū rīa rūgīo-rī, igongona rīu nī ūthondekwo na mūtu ūrīa mūhinyu mūno na maguta. **8** Reherai Jehova iruta rīa mūtu ūthondekewo na indo icio; ūneanwo kūrī mūthīnjīri-Ngai, nake arītware kīgongona-inī. **9** Mūthīnjīri-Ngai niākaruta gūcunjī gīa kīririkano kuuma iruta rīu rīa mūtu na arīcinīre igūrū rīa kīgongona kīu, rīrī iruta rīa gūcinwo na mwaki, rīrī na mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova. **10** Mūtu ūrīa ūritigaraga wa iruta rīu rīa mūtu nī wa Harūni na ariū ake; nī gūcunjī gītheru mūno kīa iruta rīrī ūritiirwo Jehova na mwaki. **11** “Iruta o ūiothe rīa mūtu ūrīa ūrītīrehagīra Jehova no nginya ūthondekagwo ūtarī na ndawa ya kūimbia, nīgūkorwo mūtīgaacina ndawa ya kūimbia kana ūukī mūkīrūtīra Jehova iruta rīa gūcinwo na mwaki. **12** Indo icio no mūcirūtīre Jehova ūrī iruta rīa maciaro ma mbere, no

itikarutwo kīgongona-inī irī ta mūtarariko mwega. 13 Nī mūgekīraga cumbī maruta-inī manyu mothe ma mūtu. Mūtikanaage gwīkīra cumbī wa kīrīkanīro kīa Ngai wanyu maruta-inī manyu ma mūtu; ikīragai cumbī maruta-inī manyu mothe. 14 “Mūngīkarehere Jehova iruta rīa mūtu rīa maciaro ma mbere-rī, heanai mūtu wa ngano ya mūgethano irī hīhie na mwaki. 15 Na mwīkīre maguta na ūbani igūrū rīayo; rīu nī iruta rīa mūtu. 16 Mūthīnjīri-Ngai nīagacina gīcunjī gīa kīririkano kīa ngano thīye irī na maguta hamwe na ūbani wothe, rīrī iruta rīrūtīrwo Jehova na mwaki.

3 “Iruta rīa mūndū rīngīkorwo nī iruta rīa ūiguano-rī, nake arute nyamū rūrūrū-inī rwa ng’ombe, irī ya njamba kana ya nga, nīakīnengere Jehova nyamū ītarī na kaūūgū. 2 Mūndū ūcio nīaigīrīre guoko gwake igūrū rīa mūtwe wa nyamū īyo ya iruta rīake, na acooke amīthīnjīre hau mūromo-inī wa Hema-ya-Gütünganwo. Nao ariū a Harūni, athīnjīri-Ngai, nīmakaminjaminjīria kīgongona thakame yayo mīena yothe. 3 Kuuma iruta-inī rīu rīa ūiguano, nīakarutīra Jehova nyama imwe cia gūcinwo na mwaki: nacio nī rūambū rūrīa ruothe rūhumbīire nyama cia nda na rūrīa rūnyiitaine nacio, 4 higo cierī hamwe na maguta marīa macihumbīire hakuhī na honge, na maguta marīa mahumbīire ini, amarutanīrie na higo icio. 5 Nao ariū a Harūni macicinīre kīgongona-inī igūrū, ciigīrīrwo igūrū rīa iruta rīu rīa njino rīrīa narīo rīgīrīrwo igūrū rīa ngū irakana, rīrī iruta rīa gūcinwo na mwaki, rīrī na mūtarariko mwega wa gūkenia Jehova. 6 “Mūndū angīkaaruta nyamū rūrūrū-inī rwa mbūri, irī ya kūrūtīra Jehova iruta rīa ūiguano, nīakaruta ndūrūme kana mwatī itarī na kaūūgū. 7 Angīkaaruta gatūrūme-rī, nīagakaneana mbere ya Jehova. 8 Nīakaigīrīra guoko gwake igūrū rīa mūtwe wa nyamū īyo ya iruta rīake, na acooke amīthīnjīre mbere ya Hema-ya-Gütünganwo. Nao ariū a Harūni moe thakame yako mamīminjaminjīria kīgongona kīu mīena yothe. 9 Kuuma harī iruta rīu rīa ūiguano, nīakarutīra Jehova nyama imwe cia gūcinwo na mwaki: nacio nī maguta mako, na mūting’oe wothe ūrīa mūnorū ūtinīrīo gītīna-inī kīa rūcuthī, na maguta ma rūambū mothe marīa mahumbīire nyama cia nda, na marīa manyiitaine nacio, 10 higo cierī hamwe na maguta marīa macihumbīire hakuhī na honge, na marīa mahumbīire ini, amarutanīrie na higo icio. 11 Nake mūthīnjīri-Ngai nīagacincīra kīgongona-inī irī irio, rīrī nī iruta rīrūtīrwo Jehova rīa gūcinwo

na mwaki. 12 “Na angīkorwo iruta rīake nī mbūri, nīamīneane mbere ya Jehova. 13 Nīaigīrīre guoko gwake igūrū rīa mūtwe wayo, na acooke amīthīnjīre mbere ya Hema-ya-Gütünganwo. Nao ariū a Harūni moe thakame yayo, mamīminjaminjīria kīgongona mīena yothe. 14 Kuuma harī kīrīa akaaheana, nīakarutīra Jehova iruta rīa gūcinwo na mwaki: na nī maguta mothe ma rūambū marīa mahumbīire nyama ciothe cia nda na marīa manyiitaine nacio, 15 higo cierī na maguta marīa macihumbīire hakuhī na honge, na maguta marīa mahumbīire ini, amarutanīrie na higo icio. 16 Nake mūthīnjīri-Ngai nīagacincīra kīgongona-inī irī irio, rīrī nī iruta rīa gūcinwo na mwaki, rīrī na mūtarariko mwega. Maguta mothe nī ma Jehova. 17 “Ūndū ūyū ūgaatuūka watho wa gūtūura ūrūmagīrīrwo nī njaro iria igooka, kūrīa guothe mūgaatūura: Mūtikanarīe maguta kana thakame.”

4 Nake Jehova akīira Musa atīrī: 2 “Ira andū a Isiraeli ūū: ‘Rīrīa mūndū o na ūrkū angīlīhia atekwenda, na eke ūndū ūrīa mūkananie thīinī wa maathani mothe ma Jehova: 3 “Kūngīkorwo nī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūtīrīrie maguta wīhtīe na atūme andū mahītie-rī, no nginya arehere Jehova ndegwa ītarī ngūrū na ītarī na kaūūgū, irī iruta rīa kūhoroheria mehia macio ekīte. 4 No nginya aneane ndegwa īyo mūromo-inī wa Hema-ya-Gütünganwo arī mbere ya Jehova. Nīakaigīrīra guoko gwake igūrū rīa mūtwe wayo, na acooke amīthīnjīre hau mbere ya Jehova. 5 Ningī mūthīnjīri-Ngai ūcio mūtīrīrie maguta nīakoya thakame īmwe ya ndegwa īyo amītware thīinī wa Hema-ya-Gütünganwo. 6 Na nīagatobokia kīara gīake thakame-inī īyo, aminjaminje īmwe yayo mbere ya Jehova maita mūgwanja, hau mbere ya gītambaya kīrīa gīa gūcuurio kīa handū-harīa-haamūre. 7 Ningī mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakoya thakame īmwe ahake hīa cia kīgongona kīa ūbani ūrīa mūnungi wega kīrīa kīrī mbere ya Jehova kūu Hema-inī-ya-Gütünganwo. Thakame ya ndegwa īyo irīa īgaatigara nīakamīita thī gītīna-inī gīa kīgongona kīa iruta rīa njino hau mūromo-inī wa Hema-ya-Gütünganwo. 8 Nīakaruta maguta mothe ma ndegwa īyo ya igongona rīa kūhorohero mehia, namo nīmo rūambū ūrīa ruothe rūhumbīire nyama cia nda na ūrīa rūnyiitaine nacio, 9 higo cierī hamwe na maguta marīa macihumbīire hakuhī na honge, na maguta marīa mahumbīire ini, amarutanīrie na higo icio, 10 akaaruta maguta

macio o ta ūrīa marutagwo ndegwa ūrīa īthīnjagwo ūrī iruta rīa ūiguano. Nake mūthīnjīri-Ngai nīagacincinīra kīgongona-inī kīa igongona rīa njino, 11 na rūūa rwa ndegwa īyo, na nyama ciayo ciothe hamwe, na mūtwe na mathagiro, na nyama cia nda na mahu, 12 ūguo nī ta kuuga nyama icio ingī ciothe cia ndegwa īyo, no nginya agaaciruta nja ya kambī, acitware handū hatarī thaahu, harīa mūhu ūitagwo, na acicinīre na mwaki wa ngū hau mūhu-inī ūcio. 13 “Na kīrīndī gīothe kīa Isiraeli kīngīkehia gītekwenda, gīlē ūndū ūrīa mūkananie thīnī wa maathani mothe ma Jehova, o na angīkorwo kīrīndī kīu gītīū ūndū ūcio, nīkīhītītie. 14 Rīrīa gīkaamenya mehia marīa gīlkite, kīūngano kīu nīgīkaruta gategwa ka igongona rīa kūhoroherio mehia, kaneanwo mbere ya Hema-ya-Gūtūnganwo. 15 Athuuri a kīrīndī kīu nīmakaigīrīra moko mao igūrū rīa mūtwe wa ndegwa īyo mbere ya Jehova, nayo ndegwa īyo īthīnjīrwo o ro hau mbere ya Jehova. 16 Ningī mūthīnjīri-Ngai ūcio mūtīfrīrie maguta nīakoya thakame ūmwe ya ndegwa īyo amītoonyie thīnī wa Hema-ya-Gūtūnganwo. 17 Nīagatobokia kīara gīake thakame-inī īyo, amīminjaminje mbere ya Jehova maita mūgwanja hau mbere ya gītambaya kīrīa gīa gūcūurio. 18 Nīakoya thakame ūmwe ahake hīa cia kīgongona kīrīa kīrī hau mbere ya Jehova kūu Hema-inī-ya-Gūtūnganwo. Thakame ūrīa ūgaatigara nīakamīita thī gītina-inī gīa kīgongona kīa iruta rīa njino hau mūromo-inī wa Hema-ya-Gūtūnganwo. 19 Nīakamīruta maguta mayo mothe amacinīre igūrū rīa kīgongona, 20 na eke ndegwa īyo o ta ūrīa eekire ndegwa ya iruta rīa kūhoroherio mehia. Ūguo nīguo mūthīnjīri-Ngai akamahoroheria mehia mao, nao nīmakarekerwo. 21 Ningī nīakoimia ndegwa īyo amītware nja ya kambī na amīcine o ta ūrīa aacinire ndegwa ūrīa ya mbere. Rīu nīrīo igongona rīa kūhoroheria mehia ma kīrīndī kīu. 22 “Rīrīa mūtongoria angīhīria atekwenda, na eke ūndū ūrīa mūkananie thīnī wa maathani mothe ma Jehova Ngai wake, nīhītītie. 23 Rīrīa angīmenyithio mehia marīa ekīte, no nginya arehe thenge itarī na kaūgū ūrī iruta rīake. 24 Nīakaigīrīra guoko gwake igūrū rīa mūtwe wa thenge īyo na acooke amīthīnjīre harīa iruta rīa njino ūthīnjagīrwo hau mbere ya Jehova. Rīrī nīrīo iruta rīa kūhoroherio mehia. 25 Nake mūthīnjīri-Ngai nīakoya thakame ūmwe ya iruta rīu rīa mehia na kīara gīake, na amīhake hīa cia kīgongona kīa iruta rīa njino, nayo thakame īyo ūngī amītē gītina-inī gīa kīgongona.

26 Ningī nīagacincinīra maguta mothe kīgongona-inī igūrū o ta ūrīa aacinire maguta ma iruta rīa ūiguano. Ūguo nīguo mūthīnjīri-Ngai akaahoroheria mehia ma mūndū ūcio, nake nīakarekerwo. 27 “Mūndū ūmwē thīnī wa kīrīndī angīhīria atekwenda na eke ūndū ūrīa mūkananie thīnī wa maathani mothe ma Jehova, nīhītītie. 28 Rīrīa angīmenyithio amenye mehia marīa ekīte, no nginya arehe harīa itarī na kaūgū arī iruta rīake nī ūndū wa mehia macio ekīte. 29 Nīakaigīrīra guoko gwake igūrū rīa mūtwe wa harīa īyo ya iruta rīa kūhoroherio mehia, na amīthīnjīre harīa iruta rīa njino ūthīnjagīrwo. 30 Nake mūthīnjīri-Ngai nīakoya thakame ūmwe na kīara gīake, na amīhake hīa cia kīgongona kīa iruta rīa njino, nayo thakame īyo ūngī amītē gītina-inī gīa kīgongona. 31 Nīakaruta maguta mothe o ta ūrīa maguta marutagwo kuuma iruta rīa ūiguano, nake mūthīnjīri-Ngai nīakamacinīra kīgongona-inī igūrū matūkē mūtarariko mwega wa gūkenia Jehova. Ūguo nīguo mūthīnjīri-Ngai akaahoroheria mūndū ūcio, nake nīakarekerwo. 32 “Angīkaarehe kagondu karī iruta rīake rīa kūhoroherio mehia, nīakarehe kamwatī gatarī na kaūgū. 33 Nīakaigīrīra guoko gwake igūrū rīa mūtwe wako, na agathīnjīre gatuīke iruta rīa kūhoroherio mehia, agathīnjīre harīa iruta rīa njino ūthīnjagīrwo. 34 Nake mūthīnjīri-Ngai nīakoya thakame ūmwe ya iruta rīu rīa mehia na kīara gīake, nayo amīhake hīa cia kīgongona kīa iruta rīa njino, nayo thakame īyo ūngī amītē gītina-inī gīa kīgongona. 35 Nīakaruta maguta mothe, o ta ūrīa maguta marutagwo kuuma kūrī kagondu ka iruta rīa ūiguano, na mūthīnjīri-Ngai nīakamacinīra kīgongona-inī, maigīrīrwo igūrū rīa maruta marīa marutiirwo Jehova na mwaki. Ūguo nīguo mūthīnjīri-Ngai akaamūhoroheria nī ūndū wa mehia marīa ekīte, nake nīakarekerwo.

5 “Mūndū angīaga kūruta ūira ūrīa etītwo arute ūira igūrū rīa ūndū oonete kana akaigua, mūndū ūcio nīehītie, na nīagacookerero nī wīlia ūcio wake. 2 “Kana mūndū angīhutia kīndū o nakī kīrī thaahu, kīrī kīimba kīa nyamū ya gīthaka ūrī thaahu kana kīa ūhiū ūrī thaahu, kana gīa cīumbe iria itambaga thī ūrī thaahu, o na aakorwo ndooī ūndū ūcio, mūndū ūcio nīnyiitīwo nī thaahu na nīhītītie. 3 “Kana angīhutia kīndū kīrī thaahu kīumīte harī mūndū, kīndū o nakī kīrī kīngīmūthaahia, o na aakorwo ūndū ūcio nīdaūū-řī, hīndī ūrīa akaaūmenya,

nīagatuūka nīahītītie. 4 “Kana mündū angīhīta gwika ūndū o na ūrkū atawīcīrītie wega, ūrī ūndū mwega kana mūūru, ūndū-inī o wothe ūrīa mündū angīhiūha kwīhīta, o na angīkorwo atekūmenya-rī, rīrīa akaaūmenya, nīagatuūka nīahītītie ūndū-inī ūcio. 5 “Rīrīa mündū ahītītie na njīra īmwe ya macio-rī, no nginya oimbūre ūndū ūrīa ehītie naguo, 6 na nī ūndū wa rīhīa rīu ekīte, no nginya arehere Jehova kamwatī kana mbūri kuuma rūūru-inī, rīrī iruta rīa kūhorohero mehia; nake mūthīnjīri-Ngai nīakamūhorohheria mehia make. 7 “Angīkorwo ndangīona kagondu, nīakarehera Jehova ndirahūgī igīrī kana tūtutuura twīrī, rīrī irīhi rīa wīhīa wake, īmwe ūrī ya iruta rīa kūhorohero mehia na ūrīa īngī ūrī ya iruta rīa njino. 8 Nīagacirehera mūthīnjīri-Ngai, ūrīa ūkaamba kūrūta ūrīa ya iruta rīa kūhorohero mehia. Nīakamīthiora ngingo yunīke no ndakamītinanie, 9 na nīagacooka aminjāminje thakame īmwe ya iruta rīu rīa mehia mwena-inī wa kīgongona, na thakame ūyo īngī amīite thī gītīna-inī gīa kīgongona. Rīu nīrīo iruta rīa kūhorohero mehia. 10 Mūthīnjīri-Ngai nīagacooka arute ūyo īngī ūrī iruta rīa njino o ta ūrīa gūtūitwo, na amūhorohherie mehia marīa ekīte, nake nīakarekerwo. 11 “No rīrī, angīkorwo ndangīona ndirahūgī igīrī kana tūtutuura twīrī, nīakīrute gīcunjī gīa ikūmi kīa eba ya mūtu ūrīa mūhīnyu mūnō ūrī iruta rīa mehia make. Ndakawīkīre maguta kana ūbāni, nī ūndū rīu nī iruta rīa kūhorohero mehia. 12 Nīakaūtwārīra mūthīnjīri-Ngai, nake arūme ngundi yaguo ūtūkē gīcunjī gīa kīririkano acooke aūcinīre kīgongona-inī igūrū rīa maruta marīa marutīrwo Jehova na mwaki. Rīu nīrīo iruta rīa kūhorohero mehia. 13 Üguo nīguo mūthīnjīri-Ngai akaahorohheria mündū ūcio rīhīa o rīothe rīa macio angīkorwo ekīte, nake nīakarekerwo. Matigari ma iruta rīu magaatuūka ma mūthīnjīri-Ngai, o ta ūrīa gwīkagwo hīndī ya iruta rīa mūtu.” 14 Ningī Jehova akīira Musa atīrī: 15 “Hīndī ūrīa mündū angīhītīna ehie atekwenda wīhīa ūkonīi indo irīa nyamūrīre Jehova-rī, nīakarehera Jehova ndūrūme ūrī iruta rīa irīhi rīa iħītīa kuuma rūūru-inī, ndūrūme ūtarī na kaūūgū, ikorwo ūrī ya thogora ūrīa mūiganīru wa betha, kūringana na cekeri ya handū-harīa-haamūre. Rīu nīrīo iruta rīa iħītīa. 16 No nginya arīhe irīhi nī ūndū wa ūndū ūrīa aagīte kūhingia ūkonīi indo irīa nyamūre, na ongerere gīcunjī gīa ithano gīa thogora wa kīndū ūkī ararīha, na acinengere mūthīnjīri-Ngai ciōthe, ūrīa

ūkamūhorohheria na ndūrūme ūyo ya iruta rīa mahītīa, nake nīakarekerwo. 17 “Mündū angīhīa eke ūndū ūrīa mūkananie thīiñi wa maathani mothe ma Jehova o na angīkorwo ndaraūmenya-rī, nīagacookerwo nī mahītīa macio ekīte. 18 Nīakarehera mūthīnjīri-Ngai ndūrūme ya iruta rīa mahītīa kuuma rūūru-inī, ndūrūme ūtarī na kaūūgū na ya thogora ūrīa wagīrīire. Üguo nīguo mūthīnjīri-Ngai akaahorohheria mündū ūcio nī ūndū wa mahītīa marīa ekīte atekwenda, nake nīakarekerwo. 19 Rīu nīrīo iruta rīa mahītīa; ti-itherū mündū ūcio nīahītīrie Jehova.”

6 Ningī Jehova akīira Musa atīrī: 2 “Mündū o wothe angīhīa aage kwīhōkēka harī Jehova na ūndū wa kūheenia mündū ūrīa ūngī igūrū rīa kīndū ehōkeirwo kana atīgīrwo amenyerere, kana kīndū kīyītīwo, kana amūheenī, 3 kana angīona kīndū kīrūtē na aheenī ūhōrō wakīo, kana ehīte na maheenī, kana eke rīhīa o rīothe rīrīa rīhāgīo nī andū, 4 rīrīa angīkorwo ehītī ūguo na atūkē mūhītīa-rī, no nginya acookie kīrīa aiyītē, kana atunyanītē, kana kīrīa ehōkeirwo, kana kīndū kīrōtē agīkīona, 5 kana ūndū wothe ehītīte na maheenī ūhōrō-inī wakīo. No nginya agaacockia kīndū kīu gīothe o ūrīa kīaīganāga, na ongerere gīcunjī gīa ithano gīa thogora wakīo, na ciōthe acinengere mwene mūthenya ūrīa akaaneana iruta rīake rīa mahītīa. 6 Nīakarehera mūthīnjīri-Ngai irīhi, ūguo nī kuuga arute kīndū gīake gīa kūrūtīrwo Jehova nī ūndū wa mahītīa make, arute ndūrūme kuuma rūūru-inī, ndūrūme ūtarī na kaūūgū na ya thogora ūrīa wagīrīire. 7 Üguo nīguo mūthīnjīri-Ngai akaahorohheria mündū ūcio mehia hau mbere ya Jehova, nake nīakarekerwo ūndū o wothe wa marīa ekīte wa gūtūma atūkē mūhītīa.” 8 Nake Jehova akīira Musa atīrī, 9 “Atha Harūni na ariū ake, ūmeere ūū: “Ino nīyo mītabarīre ya iruta rīa njino: Iruta rīa njino rīrīa araga riiko hau kīgongona-inī igūrū ūtukū wothe o nginya rūciinī, naguo mwaki ūikare ūgīakanāga hau kīgongona-inī. 10 Ningī mūthīnjīri-Ngai nīakēhumba nguo ciāke ciā gatāni, o na nguo ciā thīiñi ciā gatāni irīganītē na mwīrī wake; nake nīakēheria mūhu wa iruta rīu rīa njino rīrīa rīcīnītīwo nī mwaki wa kīgongona na aūige mwena-inī wa kīgongona kīu. 11 Ningī acooke arute nguo icīo, ehūmbe ingī, eherie mūhu ūcio aūtware nja ya kambī handū hatarī thaahu. 12 Mwaki ūrīa ūrī kīgongona-inī no nginya ūikare o ūgīakanāga; ndūkanarekwo ūhore. Hīndī ciōthe o rūciinī, mūthīnjīri-Ngai nīarīongagīrīra

no inḡikaarugwo na nyūngū ya ḡicango-rī, nyūngū
īyo nīgakumuthwo, īcooke īkamūrwo na maaī. 29
Mündū mürüme o wothe wa nyūmba ya mūthīnjiri-
Ngai no ariē nyama icio; iruta rīu nī itheru mūno
makīria. 30 No iruta o rīothe rīa mehia rīrīa thakame
yarīo ītwarītwo thīinī wa Hema-ya-Gütünganwo, irī
ya kūhorohanīria thīinī wa Handū-Hariā-Hatheru-rī,
rītikanarīo; no nginya rīcinwo.

7 “Ino niyo mītabarīre ya iruta rīa irīhi rīa mahītia, narīo nī itheru mūno makīria: **2** Iruta rīu rīa irīhi rīa mahītia rīgaathīnjagīrwo o harīa iruta rīa njino rīthīnjagīrwo, na thakame yarīo īminjaminjirio kīgongona mīena yothe. **3** Nake mūthīnjirī-Ngai nīarīrutaga maguta mothe marīo: maguta ma mūting’oe ūrīa mūnoru, na maguta marīa mahumbīire nyama cia nda, **4** higo cierī na maguta ma cio marīa macihumbīire hakuhī na honge, na maguta marīa mahumbīire ini, marutanagīrio na higo icio. **5** Nake mūthīnjirī-Ngai nīakamacinīra kīgongona-inī, matuīke iruta rīrutīrwo Jehova rīa gūcinwo na mwaki. Rīu nīrīo iruta rīa irīhi rīa mahītia. **6** Mūndū mūrūme o wothe wa nyūmba ya mūthīnjirī-Ngai no arīe nyama cia iruta rīu, na no nginya rīrīrwo handū hatheru; nī iruta itheru mūno makīria. **7** “Watho wa iruta rīa kūhorohero mehia na wa iruta rīa irīhi rīa mahītia no ūmwē: nyama ciamo nī cia mūthīnjirī-Ngai ūrīa ūkūhorohanīria nacio. **8** Mūthīnjirī-Ngai ūrīa ūraruta iruta rīa njino rīa mūndū o wothe we no arigie na rūūa. **9** Iruta rīothe rīa mūtu rīrugīrwo riiko-inī kana rīgakarangwo na rūgīo kana na kībaati nī rīa mūthīnjirī-Ngai ūrīa ūrīrīrutagīra Jehova, **10** narīo iruta o rīothe rīa mūtu ūtukanītio na maguta kana rītarī maguta o narīo nī rīa ariū othe a Harūni, marīgayane rīiganaine. **11** “Ino niyo mītabarīre ya iruta rīa ūiguano rīrīa mūndū angīneana kūrī Jehova: **12** “Angīkorwo ekūruta nī ūndū wa gūcookia ngaatho-rī, nī arutanīrie iruta rīu rīa gūcookia ngaatho hamwe na tūmīgate tūrugītво tūtarī na ndawa ya kūimbia tūtukanītio na maguta na tūmīgate tūrīa tūhūthū tūrugītво tūtarī na ndawa ya kūimbia tūrī tūhake maguta, na tūmīgate twa mūtu ūrīa mūhinyu mūno, ūkimanītio wega na ūgatukario na maguta. **13** Ningī hamwe na iruta rīake rīa ūiguano rīa gūcookia ngaatho-rī, nīakarīrutanīria na tūmīgate tūrugītво na ndawa ya kūimbia. **14** Nīakarehe o kīndū kīmwe kīmwe kīrī iruta, kīheo kīheanītво harī

Jehova; nī kīa mūthīnjīri-Ngai ūrīa ūminjaminjaga thakame īyo ya iruta rīu rīa ūiguano. **15** Nyama icio cia iruta rīu rīake rīa ūiguano rīa gūcookia ngaatho no nginya irīo mūthenya o ro ūcio ikaarutīrwo Jehova; ndakanatigie gīcunjī o na kīmwe gīkinyie rūciinī. **16** “No rīrī, angīkorwo iruta rīake riumanīte na ūndū wa mwīlhītwa ehītīte, kana nī rīa kwīyendera-rī, iruta rīu rīkaariō mūthenya o ro ūcio akaarīruta, no kīrīa gīothe gīgaatigara no kīrīo mūthenya ūyū ūngī. **17** Nyama ciathe cia igongona rīu ūngītigara ūkinyie mūthenya wa gatatū-rī, no nginya icinwo na mwaki. **18** Nyama cia iruta rīa ūiguano ingīrīo mūthenya wa gatatū-rī, iruta rīu ūtīgetikīrīka. Mūndū ūcio ūrīrūfīte agaatarwo ta atarutīte kīndū, tondū ti rītheru; ūrīa wothe ūkaarīa o na kanini karīo nīagacookererwo nī wīhīa ūcio. **19** “Nyama iria ingīhutania na kīndū o ro gīothe kīrī na thaahu itikanarīo; no nginya icinwo na mwaki. No nyama icio ingī mūndū o ro wothe ūtēhaahītie no acirīe. **20** No mūndū o wothe wīthaahītie angīkaarīa nyama cia iruta rīu rīa ūiguano ūrītīrwo Jehova-rī, mūndū ūcio no nginya akaingatwo kuuma kūrī andū ao. **21** Mūndū o wothe angīkaahutia kīndū kīrī na thaahu, arī thaahu uumīte harī mūndū, kana nyamū irī na thaahu, kana kīndū o ro gīothe kīru biū kīrī na thaahu, na acooke arīe nyama o yothe ya iruta rīu rīa ūiguano ūrītīrwo Jehova-rī, mūndū ūcio no nginya aingatwo kuuma kūrī andū ao.” **22** Ningī Jehova akīra Musa atīrī, **23** “Ira andū a Israeli atīrī, ‘Mūtikanarie maguta o na marīkū, ma ng’ombe kana ma ng’ondu, o na kana ma mbūri. **24** Mūngīgaakora nyamū ūkuīte, kana ūkooragwo nī nyamū cia gīthaka, maguta mayo no mahūthīrwo na ūndū ūngī o wothe, no mūtikanamarīe. **25** Mūndū o wothe angīrīa maguta ma nyamū ūrītīrwo Jehova iruta rīa gūcinwo na mwaki, no nginya aingatwo kuuma kūrī andū ao. **26** Na kūrīa guothe mūgaatūrārī, mūtikanarie thakame ya mūthembə o na ūrīkū, irī ya nyoni kana ya nyamū. **27** Mūndū o wothe angīkaarīa thakame, no nginya aingatwo kuuma kūrī andū ao.” **28** Ningī Jehova akīra Musa atīrī, **29** “Ira andū a Israeli atīrī, ‘Mūndū o wothe ūngīrehere Jehova iruta rīa ūiguano, akaarehe gīcunjī kīarīo kīrī igongona rīake mwene kūrī Jehova. **30** Kīrīa akaaruta agaakīrehē na moko make we mwene gītuīke iruta rīa kūrūtīrwo Jehova na gūcinwo na mwaki; nīakarehe maguta, hamwe na gīthūri, na agīthūngūthie mbere ya Jehova gītuīke iruta rīa gūthūngūthio. **31** Mūthīnjīri-Ngai

nīagaacinīra maguta macio kīgongona-inī, no gīthūri gītuīke kīa Harūni na ariū ake. **32** No nginya mūheage mūthīnjīri-Ngai kīero kīa ūrīo kīa maruta manyu ma ūiguano kīrī kīheo kīanyu kūrī o. **33** Mūriū wa Harūni ūrīa ūrahoroohanīria na thakame na maguta ma iruta rīu rīa iruta rīa ūiguano-rī, nīakacheo kīero kīa mwena wa ūrīo kīrī rwīga rwake. **34** Kuuma harī iruta rīa ūiguano rīa andū a Israeli, nīnjoete gīthūri kīrīa gīthūngūthītio, na kīero kīrīa kīneanītwo kūrī nī, ngacihe Harūni ūrīa mūthīnjīri-Ngai na kūrī ariū ake ituīke rwīga rwao rwa hīndī ciathe kuuma kūrī andū a Israeli.” **35** Gīkī nīkīo gīcunjī kīa maruta marīa maarutagīrwo Jehova macinītwo na mwaki, kīrīa kīagaairwo Harūni na ariū ake mūthenya ūrīa maamūrirwo matungatagīre Jehova marī athīnjīri-Ngai. **36** Mūthenya ūrīa maaitīrīrio maguta, Jehova nīathanire atī andū a Israeli mamaheage nyama icio hīndī ciathe ituīke rwīga rwao nginya njiarwa iria igooka. **37** Ino nīyo mītabarīre ya maruta ma njino, na ma mūtu, na ma kūhoroherio mehia, na ma mahītia, na ma kīamūrano, na ma ūiguano, **38** marīa Jehova aaheire Musa arī Kīrimā-inī gīa Sinai, mūthenya ūrīa aathire andū a Israeli marehagīre Jehova maruta mao kūu Werū-inī wa Sinai.

8 Nake Jehova akīra Musa atīrī, **2** “Rehe Harūni na ariū ake, na nguo ciao, na maguta ma gūitanīrīrio, na ndegwa ya iruta rīa kūhoroherio mehia, na ndūrūme igīrī, na gīkabū kīa mīgate ūrugītīo ūtarī na ndawa ya kūimbia, **3** ūcooke ūcookanīrīrie kīungano gīothe kīa andū a Israeli mūromō-inī wa Hema-Ya-Gūtūngānwo.” **4** Musa agīlka o ta ūrīa Jehova aamwathīte, nakīo kīungano kīu gīgīcookanīrīra mūromō-inī wa Hema-Ya-Gūtūngānwo. **5** Nake Musa akīra kīungano kīu atīrī, “Uū nīguo Jehova aathanīte gwīkwo” **6** Nake Musa akīrehe Harūni na ariū ake hau mbere, akīmathambia na maaī. **7** Agīcooka akīhumba Harūni kanjū, na akīmuoha mūcibi, na akīmūhumba nguo ūrīa ya igūrū ndaaya, na akīmwīkīra ebodi. Ningī akīmuohherera ebodi na mūcibi wa njohero ūrīa watumītwo wega; nī ūndū ūcio ūkīohererwo harī we, akīmūhotora naguo. **8** Agīcooka akīmwīkīra gakuo ga gīthūri, na gakuo-inī kau agīkīra Urimu na Thumimu. **9** Ningī akīoha Harūni kīremba mūtwe, na agīkīra gathuumā ga thahabu, nako nī tanji nyamūre, akīmīkīra mwena wa mbere wa kīremba o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. **10** Ningī Musa akīoya maguta marīa ma gūitanīrīrio na akīmaitīrīria Hema-īrīa-

Nyamüre na kīria gīothe kīarī thīinī wayo, na nī ūndū ūcio agīciamūra. **11** Niāminjaminjīirie kīgongona kīu maguta mamwe ma macio maita mūgwanja, agītīrīria kīgongona kīu maguta hamwe na indo ciakīo ciothe, na mbakūri hamwe na mīrūgamo yakīo, agīciamūra. **12** Niāitīrīrie Harūni maguta mamwe mūtwe akīmūtitīrīria maguta nīgeetha amwamūre. **13** Ningī akīrehe ariū a Harūni hau mbere na akīmahumba kanjū, akīmooha mīcībi na akīmekīra tūkūbia mūtwe, o ta ūria Jehova aathīte Musa. **14** Ningī akīneana ndegwa ya iruta rīa kūhorohero mehia, nake Harūni na ariū ake makīgīrīra moko mao igūrū rīa mūtwe wa ndegwa īyo. **15** Musa agīthīnja ndegwa īyo, na akīoya thakame īmwe yayo na kīara gīake, akīmīhaka hīa ciothe cia kīgongona nīgeetha atherie kīgongona. Agīcooka agīita thakame īyo īngī gītīna-inī gīa kīgongona. Nī ūndū ūcio agīkīamūra nīguo akīhoroherie. **16** Ningī Musa akīoya maguta mothe marīa maahumbīire nyama cia nda, na marīa maahumbīire ini, na higo cierī na maguta ma cio, akīmacinīra kīgongona-inī. **17** No ndegwa īyo, hamwe na rūūa rwayo na nyama ciayo na mahu mayo agīcīcinīra nja ya kambī, o ta ūria Jehova aathīte Musa. **18** Agīcooka akīneana ndūrūme ya iruta rīa njino, nake Harūni na ariū ake makīgīrīra moko mao igūrū rīa mūtwe wa ndūrūme īyo. **19** Musa agīcooka agīthīnja ndūrūme īyo, na akīminjaminjīiria thakame yayo mīena yothe ya kīgongona. **20** Agīcooka agītinangia ndūrūme īyo icunjī, na agīcīna mūtwe na icunjī icio na maguta. **21** Musa nīāthambirie nyama cia nda na mathagīro na maaī, na agīcinīra ndūrūme īyo yothe kīgongona-inī, īgītuūka iruta rīa njino rīrī na mūtararīko mwega, narīo nī iruta rīrutīrīwo Jehova rīa gūcinwo na mwaki, o ta ūria Jehova aathīte Musa. **22** Ningī Musa akīneana ndūrūme īyo īngī, nīyo ndūrūme ya kīamūrano, nake Harūni na ariū ake makīgīrīra moko mao igūrū rīa mūtwe wayo. **23** Musa agīthīnja ndūrūme īyo, na akīoya thakame īmwe yayo akīmīhaka moni ya gūtū kwa ūrīo kwa Harūni, na kīara gīake kīria kīnene gīa guoko gwake kwa ūrīo, na kīara gīake kīria kīnene gīa kūgūrū gwake kwa ūrīo. **24** Ningī Musa akīrehe ariū a Harūni hau mbere, na akīmahaka thakame īmwe moni cia matū mao ma ūrīo, na ciara ciao iria nene cia moko mao ma ūrīo, na ciara ciao iria nene cia magūrū mao ma ūrīo. Ningī akīminjaminjīiria kīgongona thakame mīena yothe. **25** Agīcooka akīoya maguta, maguta ma mūting'oe mūnorū, na maguta mothe marīa

mahumbīire nyama cia nda, na marīa mahumbīire ini, na higo cierī na maguta ma cio, o na kīero kīa mwena wa ūrīo. **26** Ningī kūuma gīkabū-inī kīa mīgate īrīa yarugītīwo ītarī ndawa ya kūimbia, kīria kīarī hau mbere ya Jehova, akīoya kamūgate, na kamūgate kangī kaarugītīwo na maguta, na kamūgate kangī kahūthū; agītīgīrīra igūrū rīa icunjī cia maguta macio na kīero-inī kīu kīa ūrīo. **27** Indo icio ciothe agīcīigīrīra moko-inī ma Harūni na ma ariū ake, agīcīthūngūthīria mbere ya Jehova ituūke iruta rīa gūthūngūthīo. **28** Ningī Musa agīcooka agīcīoya kūuma moko-inī mao, agīcīcīnīra kīgongona-inī igūrū rīa iruta rīa njino, irī iruta rīa kīamūrano rīrī na mūtararīko mwega, nīrīo iruta rīrutīrīwo Jehova rīa gūcinwo na mwaki. **29** Musa agīcooka akīoya gīthūri kīrī rwīga rwake thīinī wa ndūrūme īyo ya kīamūrano, agīgīthūngūthīria mbere ya Jehova gūtuūke iruta rīa gūthūngūthīo, o ta ūria Jehova aathīte Musa. **30** Ningī Musa akīoya maguta mamwe ma macio ma gūtānīrīrio, na thakame īmwe kūuma kīgongona-inī agīcīminjaminjīiria Harūni hamwe na nguo ciake, na ariū ake hamwe na nguo ciao. Nī ūndū ūcio akīamūra Harūni na nguo ciake, na ariū ake na nguo ciao. **31** Ningī Musa akīira Harūni na ariū ake atīrī, ‘Rugīrai nyama icio itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūngānwo na mūcīrīre o hau hamwe na mīgate kūuma gīkabū-inī kīa iruta rīa kīamūrano, o ta ūria njathanīte ngoiga atīrī, ‘Harūni na ariū ake nīmacīrīage.’ **32** Ningī mūcooke mūcīne nyama na mīgate rīa īgūtīgāra. **33** Mūtīkehēre itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūngānwo ihinda rīa mīthenya mūgwanja, nginya matukū manyu ma kwamūrwo mahinge, nī ūndū kwamūrwo kwanyu gūgaikara mīthenya mūgwanja. **34** Ūria gwīkītīwo ūmūthī, gwāthānītō nī Jehova nīguo mūhoroherie. **35** No nginya mūikare itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūngānwo mīthenya mūgwanja, mūthenya na ūtukū, nīguo mūhīngie ūria Jehova arenda, nīguo mūtīgakue; nīgūkorwo ūguo nīguo njathītō.” **36** Nī ūndū ūcio Harūni na ariū ake magīka maūndū marīa mothe Jehova aathīte Musa mekwo.

9 Mūthenya wa īnana wakinya, Musa agīta Harūni na ariū ake, na athuu a Israeli. **2** Akīira Harūni atīrī, “Oya njaū ya ndegwa ya iruta rīaku rīa kūhorohero mehia na ndūrūme ya iruta rīaku rīa njino, cierī itigakorwo na kaūgū, ūcīneane hau mbere ya Jehova. **3** Úcooke wīre andū a Israeli atīrī: ‘Oyai thenge ya iruta rīa kūhorohero mehia, na gacaū

na gatürüme, twerí twa ūkürü wa mwaka ūmwé na tütarí na kaüögü, tütüike iruta ría njino, 4 na muoye ndegwa na ndürüme cia iruta ría ūiguano irutwo igongona mbere ya Jehova, hamwe na iruta ría mütü ütukanítio na maguta. Nīgükorwo ūmütihí Jehova níekümuumíríra.” 5 Nao magítwara indo icio Musa aathaníte irutwo mbere ya Hema-ya-Gütünganwo, nakio kiüngano kíá andú a Isiraeli gíothé gígikuhíríria, gíkírígama hau mbere ya Jehova. 6 Musa agícooka akímeera atíri, “Üñ níguo Jehova aathaníte mwíke, níguo riiri wa Jehova ūmuumíríre.” 7 Musa akíira Harüni atíri, “Üka kígongona-iní ūrute igongona ríaku ría kühoroherio mehia na iruta ríaku ría njino, wíhorroherie wee mwene na ūhorroherie andú aya; úcooke ūrute igongona ría indo iria andú marehete ūmahoroherie, o ta ūrúa Jehova aathaníte.” 8 Ní ûndú ücio Harüni agíüka kígongona-iní, agíthínja gacaú ka iruta ría kühoroherio mehia, ní ûndú wake mwene. 9 Ariü ake makímürehere thakame íyo, nake agítobokia kíara gíake thakame-iní íyo, akímíhaka híá cia kígongona; nayo thakame íyo íngí akímíita hau gítina-iní gíá kígongona. 10 Agícooka agíciníra maguta hau kígongona igürü, na higo cierí na maguta maríá mahumbíire ini, ma kuuma iruta-iní ríu ría kühoroherio mehia, o ta ūrúa Jehova aathíte Musa; 11 nacio nyama cia iruta ríu na rüüa agíciníra nja ya kambí. 12 Ningí agíthínja iruta ría njino. Nao ariü ake makímünengera thakame íyo, nake akímíminjaminjíria kígongona míena yothe. 13 Nao makímünengera iruta ríu ría njino gícunjí kímwe gwa kímwe, o hamwe na mütwe, nake agíciníra kígongona-iní. 14 Ningí agíthambia nyama cia nda na mathagiro na agíciníra igürü ría iruta ría njino hau kígongona-iní. 15 Ningí Harüni akírehe iruta ríriá ríari ría kürutíwo andú. Akíoya thenge íriá ya kürutíwo andú íri iruta ría kümahoroheria mehia akímíthínja akímíruta ní ûndú wa iruta ría kühoroheria mehia, o ta ūrúa ekíte íyo ya mbere. 16 Harüni akírehe iruta ríu ría njino akíríruta o ta ūrúa gwatuítwo. 17 Agícooka akírehe iruta ría mütü, akírúma ngundi yaguo, na akíüciníra igürü ría kígongona hamwe na iruta ría njino ría rüciiní. 18 Ningí agíthínja ndegwa na ndürüme irí iruta ría ūiguano ní ûndú wa andú. Ariü ake makímünengera thakame yacio, nake akímíminjaminjíria kígongona míena yothe. 19 No maguta ma ndegwa, na ma ndürüme, na ma mütíng’oe münoru, na ma rüambú, na higo cierí na maguta

maria mahumbiire ini, 20 icio magiciigirira ithuri-ini, nake Haruni agicinira maguta macio kigongona-ini. 21 Haruni agicooka agithunguthia ithuri icio na kiero kia mwena wa urio mbere ya Jehova iri iruta ria guthunguthio, o ta uria Musa aathanite. 22 Ningi Haruni akiambararia moko make amaroretie na kuri andu akimarthima. Na tondu niariktie kuruuta iruta riu ria kuhoroherio mehia, na iruta ria njino, na iruta ria uiguano, agiikuruka kuuma kigongona-ini. 23 Musa na Haruni magithii magitoonya Hema-ini-ya-Gutunganwo. Riri moimire nja, makirathima andu; naguo riiri wa Jehova ukiumirira andu othe. 24 Mwaki ukiuma hari Jehova ugicina iruta riu ria njino na maguta maria maari kigongona-ini. Na riria andu othe maawoonire makianirira ni gukena, makiinamirira maturumithtie mothiua mao thi.

10 Na rīrī, ariū a Harūni, nīo Nadabu na Abihu, nīmoire ngō ciao cia ūbani, magīciikīra mwaki na makīongerera ūbani; na makīrehe mwaki ūteetikīritio mbere ya Jehova, ūrīa wareganīte na watho wa Jehova. **2** Nī ūndū ūcio mwaki ūkiuma kūrī Jehova, ūkīmaniina, nao magīkuīra o hau mbere ya Jehova. **3** Ningī Musa akīira Harūni atīrī, “Ūndū ūyū nīguo Jehova aaririe, rīrīa oigire atīrī: “Gatagatī-inī ka andū arīa marīthengagīrīra, nīndīrīonanagia ndī mūtheru; nīndīrītagwo mbere ya andū othe.” Nake Harūni agīkira ki. **4** Musa agīta Mishaeli na Elizafani, ariū a Uzieli, ithe mūnini wa Harūni, akīmeera atīrī, “Ūkai haha, muoye ciimba cia ariū a ithe wanyu, mūciumie nja ya kambī haraihu na itoonyero rīa handū-harīa-haamūre.” **5** Nī ūndū ūcio magīuka, makīmakuua, marī o na kanjū ciao, makīmatwara nja ya kambī, o ta ūrīa Musa aathanīte. **6** Ningī Musa akīira Harūni na ariū ake Eleazaru na Ithamaru atīrī, “Mūtikanareke njuūrī cianyu ciikare itarī njanūre, kana mūtembūrange ngou cianyu, nīguo mūtigakue, na mūtūme Jehova arakarīre kīrīndī gīkī gīothe. No rīrī, rekei andū a nyūmba yanyu, nyūmba yothe ya Israeli, macakaīre acio Jehova aniinīte na mwaki. **7** Mūtikehere itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gütünganwo nīguo mūtigakue, tondu nīmūtitīriiro maguta ma Jehova.” Nī ūndū ūcio magīuka o ta ūrīa Musa aameerire. **8** Ningī Jehova akīira Harūni atīrī, **9** “Wee na ariū aki-rī, mūtikananyue ndibei kana kīndū o gīothe kīngītūma mūndū arīo rīrīa rīothe mūrītoonyaga Hema-ya-Gütünganwo, nīguo mūtigakue. Ūndū ūcio nī ūtuīke watho mwandike wa gütüüra nginya njiarwa-inī iria igooka. **10** No

nginya mūkūuranage indo iria nyamūre na iria itarī nyamūre, o na iria irī thaahu na iria itarī thaahu, **11** na no nginya mūrutage andū a Israeli watho wothe wa kūrūmagīrīwo, ūrīa Jehova aamaheire na kanua ka Musa.” **12** Ningī Musa akīra Harūni na ariū ake arīa maatigaire, nīo Eleazaru na Ithamaru, atīrī, “Oyai iruta rīu rīa mūtu rīatigarīte kuuma harī maruta marīa maarutīrwo Jehova ma gūcinwo na mwaki, mūrīre rīthondeketwo rītarī na ndawa ya kūmbia, mūrīre hau mwena-inī wa kīgongona, nī ūndū nī iruta rītheru mūno makīria. **13** Mūrīrīre handū hatheru, tondū nī rwīga rwaku na rwa ariū ake kuuma maruta-inī marīa marutīrwo Jehova ma gūcinwo na mwaki; tondū ūguo nīguo njathītvo. **14** No wee, na ariū ake na airītu ake no mūrīe gīthūri kīrīa gīathūngūthītio, na kiero kīrīa kīaheanītvo. Mūcīrīre handū hatarī thaahu; icio nīwe ūheetwo hamwe na ciana ciaku ituīke rwīga rwanyu rwa maruta ma ūiguano ma andū a Israeli. **15** Kiero kīu kīarutītvo, na gīthūri kīu gīathūngūthītio, no nginya irehanīrio na maguta ma maruta ma gūcinwo na mwaki, na ithūngūthio mbere ya Jehova, ituīke igongona rīa gūthūngūthio. Rūrū nīruo rwīga rwaku na rwa ciana ciaku hīndī ciothe, o ta ūrīa Jehova aathanīte.” **16** Rīrīa Musa oorīrīrie ūhoro wa mbūri ūrīa ya iruta rīa kūhorohero mehia, na akīmenya atī nīyarīktie gūcinwo biū-rī, akīrakarīra Eleazaru na Ithamaru, ariū a Harūni arīa maatigaire, akīmooria atīrī, **17** “Nī kī kīgīririe mūrīre iruta rīu rīa kūhoroheria mehia handū-harīa-haamūre? Nī iruta iheru mūno makīria; mwaheirwo iruta rīu rīa kweheragia mahītia ma kīrīndī ūrīa mūkūmahoroheria hau mbere ya Jehova. **18** Kuona atī thakame yayo ndīnatoonyio thīinī wa Handū-hau-Hatheru-rī, nīmūkwagīrīrwo nīkūrīra mbūri ūyo Handū-hau-Haamūre, o ta ūrīa ndaathanire.” **19** Harūni agīcookeria Musa, akīmwīra atīrī, “Ūmūthī nīmarutire igongona rīao rīa kūhorohero mehia, na iruta rīao rīa njino hau mbere ya Jehova, no maūndū ta macio o na nī manangora. Ingikūrīte iruta rīu rīa kūhorohero mehia ūmūthī-rī, ūndū ūcio nīungīkenirie Jehova?” **20** Hīndī ūrīa Musa aiguire ūhoro ūcio-rī, akīganīra.

21 Nake Jehova akīra Musa na Harūni atīrī, **2** “Irai andū a Israeli ūū, ‘Gatagatī-inī ka nyamūre ciothe iria irī būrūri-inī-rī, ici nīcio mūngīria: **3** No mūrīe nyamūre o yothe ūrīa mūhūngū marekanītie gatagatī biū na ūcookeria ithagumia. **4** “Nī kūrī

nyamū imwe ūcookeria o ithagumia tu, na ingī irī o mahūngū marekanītie; icio mūtikanacirī. Ngamīrra o na aakorwo nīi ūcookeria ithagumia-rī, mahūngū mayo matirekanītie; ūyo ūrī thaahu harī inyuī. **5** Gīkami o na aakorwo nīgī ūcookeria ithagumia-rī, mahūngū makīo matirekanītie; kīu kīrī thaahu harī inyuī. **6** Mbūkū o na aakorwo nīi ūcookeria ithagumia-rī, mahūngū mayo matirekanītie; ūyo ūrī thaahu harī inyuī. **7** Nayō ngūrwe o na akorwo mahūngū mayo nīmarekanītie biū-rī, ndī ūcookeria ithagumia; ūyo ūrī thaahu harī inyuī. **8** Mūtikanarīe nyama ciaco kana mūhutie ciimba ciaco; icio irī thaahu harī inyuī. **9** “Harī ciūmbe ciothe iria itūrīraga maaī-inī ma iria na ma tūrūū-rī, no mūrīe ciothe iria irī mathagu manyiitaine na nī irī ngaracū mwīrī. **10** No ciūmbe ciothe iria irī iria-inī kana tūrūū-inī, na itīrī mathagu manyiitaine o hamwe na ngaracū mwīrī, irī imwe cia iria ithīaga irī hamwe, kana irī ciothe cia iria irī muoyo kūu maaī-inī; no nginya mūcīthūre biū. **11** Na tondū no nginya mūcīthūre-rī, mūtikanarīe nyama ciaco, na no nginya mūthūre ciimba ciaco biū. **12** Kīndū o gīothe gītūrīraga maaī-inī na gītīrī mathagu manyiitaine kana ngaracū mwīrī, nīciagūthūrīwo nī inyuī biū. **13** “Ici nīcio nyoni iria mwagīrīrīwo nīgūthūrīra na mūtāngīrīa tondū nī thūure; nacio nī nderi, na ndiyū, na ndiyū iria njirū, **14** na hūngū ūrīa ndune, na mūthembā o wothe wa hūngū iria njirū, **15** na mahuru mothe, **16** na ndundu ūrīa ūrī ūrīhīa, na ndundu ūrīa ūgambaga, na nyoni ya iria-inī ūrī ūrī mathagu maraaya, na mūthembā o wothe wa rwīgī, **17** na gatundu karīa kanini, na nyoni ya iria-inī ūrī ūrī ngingo ndaaya, na ndundu ūrīa nene, **18** na ndundu ūrīa njerū, na ndundu ya werū-inī, na hūngū ya iria-inī, **19** na karoga-ngunū, na mīthembā yothe ya cūcū-wa-njoka, na hudihuda, o na rūhuhu. **20** “Tūnyamū tuothe tūrīa tūmbūkaga na tūthīagīra thī na magūrū mana nī mwagīrīrīwo nīgūthūrīra mūno. **21** No nī kūrī tūnyamū tūmwe tūrī mathagu na tūthīagīra na magūrū mana tūrīa mūngīrīa; natuo nī ūrīa ūrī na magūrū marī nyunīro ma gūtūteithia kūrūga. **22** Thīinī wa tuo no mūrīe mīthembā yothe ya ngingī, na ndarariki, na ngiria, o na kana ndaahi. **23** No tūnyamū tūu tūngī tuothe ūrī mathagu na ūrī na magūrū mana no nginya mūtūthūre mūno. **24** “Nīmūgethaahia na maūndū maya; ūrīa wothe ūngīhutia ciimba ciatuo agaatinda ari na thaahu o nginya hwaī-inī. **25** Mūndū o wothe ūkooya kiimba gīatuo no nginya athambie nguo ciake,

na nīagatinda arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 26 “Nyamū o yothe īrekanītie mahūngū no matirekanītie biū, kana īrīa ītacookagia ithagumia, īyo īrī thaahu harī inyuū; mündū o wothe ūkaahutia kīimba kīā īmwe yacio nīakanyiitwo nī thaahu. 27 Harī nyamū ciothe iria ithiiaga na magūrū mana-rī, iria ikinyaga na ithu irī thaahu harī inyuū; mündū ūrīa wothe ūkaahutia ciimba ciacio agaatinda arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 28 Mündū o wothe ūngīoya ciimba ciacio no nginya athambie nguo ciake, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. Icio irī thaahu harī inyuū. 29 “Harī nyamū ciothe iria ithiiagīra thī, ici nīcio irī thaahu harī inyuū: mūrūngūru na mbīa, na njagathi iria nene cia mīthembā yothe, 30 na gīthenyūka, na kīgurumūki, na njagathi, na gīcagathi kīrīa kīā mahiga-inī, na kīimbu. 31 Harī iria ciothe ithiiagīra thī, ici irī thaahu harī inyuū. Mündū o wothe ūngīchutia ikuīte-rī, agaatinda arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 32 Rīrīa īmwe yacio īngīkua na īgūre kīndū, kīndū kīū o na kīngīkorwo kīrī kīā wīra ūrīkū, nīgīkanyiitwo nī thaahu, o na aakorwo gīthondeketwo na mbaū, kana gītambaya, kana rūūa kana ikūnia. Nīkīrindwo maaī-inī; gīgaakorwo kīrī na thaahu o nginya hwaī-inī, na nīgīgacooka gīthirwo nī thaahu. 33 Nyamū īmwe ya icio īngīgūa thīinī wa nyūngū ya rīumba-rī, kīndū kīrī gīothe kīrī thīinī wayo nīgīkanyiitwo nī thaahu, na no nginya mūūrage nyūngū īyo. 34 Irio o ciothe ingīrīo no ikorwo irī na maaī moimīte nyūngū-inī ta īyo irī na thaahu, na kīndū o gīothe gīa kūnyuuo kiumīte thīinī wayo kīrī na thaahu. 35 Kīndū o gīothe kīngīkaagwīrwo nī kīimba kīmwe gīacio, nīgīkanyiitwo nī thaahu; riiko kana nyūngū ya kūruga no nginya ciūragwo. Indo icio irī na thaahu, nacio indo icio nīigatuīka thaahu harī inyuū. 36 No rīrī, gīthima kana irima rīa maaī, icio itingīnyiitwo nī thaahu, no mündū o wothe ūkaahutia kīimba kīmwe kīā indo icio irī thaahu nīakanyiitwo nī thaahu. 37 Kīimba kīngīkaagwīra mbeū o na irīkū cia kūhaandwo, itikanyiitwo nī thaahu. 38 No mbeū icio ingīkorwo irindītwo maaī-inī, nakīo kīimba gīcīgūre, mbeū icio irī na thaahu harī inyuū. 39 “Nyamū irīa mwītīkīrītio kūrīa īngīkua, mündū o wothe ūkaahutia kīimba kīayo agaatinda arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 40 Mündū o wothe ūngīrīa nyama cia kīimba kīū no nginya athambie nguo ciake, nake agaatinda arī na thaahu o nginya hwaī-inī. Mündū o wothe ūngīoya kīimba kīū no nginya athambie nguo ciake, nake atiinde arī na

thaahu o nginya hwaī-inī. 41 “Kīūmbe gīothe kīrīa gītambaga thī nīgīthūure; ti gīa kūrīo. 42 Mūtikanarīe kīūmbe gīothe kīrīa gītambaga thī, kana gīthīiaga na nda, kana na magūrū mothe mana, kana magūrū maingī; icio mūcīthūure mūno. 43 Mūtikanethaahie na kīūmbe o na kīmwe giacio. Mūtikanēkīre thaahu nī ūndū wacio kana mūreke imūgwatīe thaahu. 44 Niī nī niī Jehova Ngai wanyu; mwīamūrei na mwītherie, tondū nī ndī mūtheru. Mūtikanethaahie na kīūmbe o gīothe kīrīa gītambaga thī. 45 Niī nī niī Jehova ūrīa wamūrutire kuuma būrūri wa Misiri ndūkē Ngai wanyu; nī ūndū ūcio mwītherie, tondū nī ndī mūtheru. 46 “Macio nīmo mawatho marīa makoniī nyamū, na nyoni, na kīndū gīothe kīrī muoyo kīrīa gīthīiagīra maaī-inī, na kīūmbe o ro gīothe kīrīa gītambaga thī. 47 No nginya mūkūūranage nyamū iria irī thaahu na iria itarī thaahu, na mūkūūranage ciūmbe iria irī muoyo ingīrīo na iria itangīrīo.”

12 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, 2 “Ira andū a Israeli ūū: ‘Mündū-wa-nja angīgīa nda aciare kahīī, nīagaikara arī na thaahu mīthenya mūgwanja o ta ūrīa aikaraga arī na thaahu ihinda rīake rīa mweri. 3 Na mūthenya wa kanana wakinya, kahīī kau nīgakaaruithio. 4 Nake mündū-wa-nja ūcio no nginya eterere mīthenya mīrongo ītatū na ītatū nīguo atherio thaahu wa kuura thakame. Ndakanahutie kīndū kīamūre kana atoonye handū-harīa-haamūre o nginya matukū ma gūtherio gwake mathire. 5 No angīciara mwana wa kairītu, agaakara arī na thaahu ciumia īgīrī, o ta ūrīa aikaraga arī na thaahu ihinda rīake rīa mweri. Ningī no nginya eterere mīthenya mīrongo ītandatū na ītandatū nīguo atherio thaahu wa kuura thakame. 6 “Hīndī irīa matukū make ma gūtherio, marī ma kahīī kana ma kairītu, makahinga-rī, nīakarehera mūthīnjīri-Ngai gatūrūme ka mwaka ūmwe hau itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo, karī iruta rīa njino, na atware gatutura kana ndirahūgī ya iruta rīa kūhorohero mehia. 7 Nake mūthīnjīri-Ngai nīagacirutīra hau mbere ya Jehova nīguo amūhoroherie, nake mündū-wa-nja ūcio nīgathirwo nī thaahu wa kuuma gwa thakame. “Macio nīmo mawatho ma mündū-wa-nja ūrīa ūciarīte kahīī kana kairītu. 8 Angīkorwo ndangīhota kūrūta gatūrūme, nīakaruta ndirahūgī īgīrī kana tūtutuura twīrī, kamwe ka iruta rīa njino na karīa kangī ka iruta rīa kūhorohero mehia. Úguo nīguo mūthīnjīri-

Ngai akaamūhoroheria, nake mündū-wa-nja ūcio nīagathera.”

13 Ningī Jehova akīra Musa na Harūni atīrī, 2

“Hīndī irīa mündū o wothe angīgīa na handū haimbu, kana mütündā, kana handū hakaragacūku ngoothi-inī yake, harīa hangītūka mūrimū wa ngoothi ūngīgwatanio-rī, no nginya atwarwo kūrī Harūni, ūrīa mūthīnjīri-Ngai, kana kūrī ūmwe wa ariū ake ūrīa mūthīnjīri-Ngai. 3 Nake mūthīnjīri-Ngai arore kīronda kīu kīrī ngoothi-inī yake, na angīkorwo njūrī ya handū hau harūaru nīgarürükite ikerūha, na kīronda kīu kīonwo kīrikīire thīnī wa mwīrī gūkīra harīa ngoothi yakinya-rī, ūcio nī mūrimū wa ngoothi ūngīgwatanio. Nake mūthīnjīri-Ngai aarīkia kūmūrora, nīagacooka atue atī mündū ūcio arī na thaahu. 4 Angīkorwo kīmeni kīu arī nakīo ngoothi-inī yake nīkīerūhīte na gītirikīire ngoothi-inī, nayo njūrī yaho ndīerūhīte-rī, mūthīnjīri-Ngai nīakaiga mündū ūcio mūrūaru handū mwanya mīthenya mūgwanja. 5 Mūthenya wa mūgwanja, mūthīnjīri-Ngai nīakamūrora na angīkoona atī kīronda gītigarürükite na gitithegeete-rī, nīakamūiga handū mwanya mīthenya ūngī mūgwanja. 6 Mūthenya wa mūgwanja mūthīnjīri-Ngai, nīakamūrora o rīngī, na angīkorwo kīronda kīu nīkīrathira na gītithegeete ngoothi-inī-rī, mūthīnjīri-Ngai nīagatua atī mündū ūcio ndarī na thaahu; īyo no mītūnda. Mündū ūcio no nginya athambie nguo ciake, nake nīagathera, atherwo nī thaahu. 7 No mütündā ūcio ūngīthegeea ngoothi-inī yake thuutha wa kwīonania harī mūthīnjīri-Ngai, nīguo atuīke ndarī na thaahu, no nginya acooke kūrī mūthīnjīri-Ngai rīngī. 8 Mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakamūrora, na angīkorwo mütündā ūthegeete ngoothi-inī, nīakamūtua atī arī na thaahu; ūcio nī mūrimū wa ngoothi ūrīa ūngīgwatanio. 9 “Rīrīa mündū o wothe angīgīa na mūrimū wa ngoothi ūngīgwatanio-rī, no nginya atwarwo harī mūthīnjīri-Ngai. 10 Mūthīnjīri-Ngai nīakamūrora, na hangīkorwo harī na handū haimbu hakeerūha ngoothi-inī hatagūtuma njūrī yerūhe, na angīkorwo handū hau haimbu nīhatūrīkite hakagīa kīronda-rī, 11 ūcio nī mūrimū wa ngoothi ūtangīhona, nake mūthīnjīri-Ngai nīagatua atī mündū ūcio arī na thaahu. Ndakamūiga handū mwanya, tondū mündū ūcio nīarīkītie kūgīa na thaahu. 12 “No rīrī, mūrimū ūcio ūngīhunja ngoothi-inī yake yothe, na harīa hothe mūthīnjīri-Ngai angīhota kuona oone atī mūrimū ūcio ūiyūrīte ngoothi-inī ya mündū ūcio mūrūaru kuuma mütwe nginya magūrū-rī,

13 mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakamūrora, na aakorwo mūrimū ūcio nī ūiyūrīte mwīrī wake wothe, nīagatua atī mündū ūcio ndarī na thaahu. Kuona atī nīerūhīte kūndū guothe-rī, ndarī na thaahu. 14 No hīndī irīa yothe mündū ūcio angīonwo arī na irondarī, nīagatuīka arī na thaahu. 15 Rīrīa mūthīnjīri-Ngai angīona kīronda-rī, nīagatua atī mündū ūcio arī na thaahu. Kīronda kīu kīrī na thaahu; mündū ūcio arī na mūrimū ūngīgwatanio. 16 No kīronda kīu kīngīgarūrūka kīerūhe, no nginya mündū ūcio athīi harī mūthīnjīri-Ngai. 17 Nake mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakamūrora, na aakorwo ironda nīcierūhīte-rī, mūthīnjīri-Ngai nīagatua atī mündū ūcio mūrūaru ndarī na thaahu, nake nīagatuīka ndarī na thaahu. 18 “Rīrīa mündū angīgīa na ihūha ngoothi-inī yake na rīcooke rīhone, 19 naho hau ihūha rīraarī haimbe na herūhe, kana hagē na kameni gatune-rī, no nginya athīi akeyonanie kūrī mūthīnjīri-Ngai. 20 Mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakarora handū hau, na hangīoneka nī harīkīire gūkīra ngoothi, na njūrī ciaho ikerūha, mūthīnjīri-Ngai nīagatua atī mündū ūcio arī na thaahu. Nī mūrimū wa ngoothi ūngīgwatanio ūtuthūkīte harī ihūha rīu rīraarī. 21 No, mūthīnjīri-Ngai angīrora handū hau one hatirī na njūrī njerū thīnī waho, na hatirikīire gūkīra ngoothi, na nīhahohete-rī, hīndī īyo mūthīnjīri-Ngai nīakamūiga handū mwanya ihinda rīa mīthenya mūgwanja. 22 Kūngīkorwo kīronda kīa ihūha rīu nīkīrathegeea ngoothi-inī, mūthīnjīri-Ngai nīagatua atī mündū ūcio arī na thaahu; ūcio nī mūrimū ūngīgwatanio. 23 No handū hau hangīkorwo hatigarürükite na hatithegeete, kīu no kīrema kīa ihūha, nake mūthīnjīri-Ngai nīagatua atī mündū ūcio ndarī na thaahu. 24 “Mündū angīgīa na ihīa ngoothi-inī yake, narīo ihīa rīu rīgē na kīronda gītunīhe kana kīerūhe-rī, 25 mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakarora handū hau, na angīkorwo njūrī ciaho nīcierūhīte, na hakorwo hakīoneka harīkīire gūkīra ngoothi-rī, ūcio nī mūrimū ūngīgwatanio ūtūrīkīre ihīa-inī rīu. Nake mūthīnjīri-Ngai nīagatua atī mündū ūcio arī na thaahu; ūcio nī mūrimū wa ngoothi ūngīgwatanio. 26 No mūthīnjīri-Ngai angīkaarora one atī hatirī na njūrī njerū kīrema-inī kīu na ti harīkīru gūkīra ngoothi yake na nīhahohete-rī, thuutha ūcio mūthīnjīri-Ngai nīakamūiga handū mwanya mīthenya mūgwanja. 27 Mūthenya wa mūgwanja mūthīnjīri-Ngai nīakamūrora rīngī, naguo mūrimū ūcio ūngīkorwo nīrūrathegeea ngoothi-inī

rī, mūthīnjīri-Ngai nīagatua atī mūndū ūcio arī na thaahu; ūcio nī mūrimū wa ngoothi ūngīgwatanio.

28 No handū hau hangīkorwo hatigarūrūkīte, na hatithegeete ngoothi-inī, no nīhahohete, ūcio nī ūimbu wa ihā rīu, nake mūthīnjīri-Ngai nīagatua atī mūndū ūcio ndarī na thaahu; kīu no kīrema kīa ihā.

29 “Mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja angīkorwo na kīronda mūtwe kana kīreru-rī, 30 mūthīnjīri-Ngai nīakarora kīronda kīu, na kīngīoneka kīrikīre gūkīra ngoothi, nayo njuīrī yaho īkorwo nī ya rangi wa ngoikoni, na īkorwo īrī njeke, mūthīnjīri-Ngai nīagatua atī mūndū ūcio arī na thaahu; ūcio nī ūhere, nī mūrimū wa mangū ma mūtwe kana ma kīreru.

31 No hīndī īrīa mūthīnjīri-Ngai angīrora kīronda kīa mūthemba ūcio, na gīkorwo ti kīrikīru gūkīra ngoothi, na hatirī njuīrī njirū thīinī wakīo, hīndī iyo mūthīnjīri-Ngai nīakaīga mūndū ūcio mūrūaru handū mwanya mīthenya mūgwanja.

32 Mūthenya wa mūgwanja, mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakarora kīronda kīu rīngī na angīkorwo ūhere ūcio ndūthegeete na hatirī njuīrī cia rangi wa ngoikoni, na gītikuoneka kīrikīre gūkīra ngoothi-rī,

33 no nginya mūndū ūcio enjwo tīga o harīa harūaru, nake mūthīnjīri-Ngai nīakamūiga handū mwanya mīthenya īngī mūgwanja.

34 Mūthenya wa mūgwanja, mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakarora ūhere ūcio o rīngī, na angīkorwo ndūthegeete ngoothi-inī na ndūkuoneka ūrikīre gūkīra ngoothi-rī, mūthīnjīri-Ngai ūcio nīagatua atī mūndū ūcio ndarī na thaahu. No no nginya athambie nguo ciake, na nīagatuīka ndarī na thaahu.

35 No, ūhere ūcio, ūngīthegeea ngoothi-inī thuutha wa mūndū ūcio gūtuuo atī ndarī na thaahu-rī,

36 mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakamūrora na angīkorwo ūhere ūcio nīūthegeete ngoothi-inī, mūthīnjīri-Ngai ūcio ndakabatario nīkūrora njuīrī cia rangi wa ngoikoni; mūndū ūcio arī na thaahu.

37 No mūthīnjīri-Ngai angīkoona atī hatirī na ūgarūrūku na nīhamerete njuīrī njirū, ūhere ūcio nīūhonete. Mūndū ūcio ndarī na thaahu, nake Mūthīnjīri-Ngai nīakamūtua ndarī na thaahu.

38 “Hīndī īrīa mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja angīgīa na tūmeni twerū ngoothi-inī-rī,

39 mūthīnjīri-Ngai nīagatūrora, na tuo tūngīkorwo ti twerū mūno-rī, ūcio nī mūtūnda ūtangīrwaria mūndū ūtuthūkīte ngoothi-inī; mūndū ūcio ndarī na thaahu.

40 “Hīndī īrīa mūndū angīmūnyūka njuīrī na agēna kīhara-rī, ūcio ndarī na thaahu.

41 Angīkorwo amunyūkīte njuīrī ūrutītie na thiithi akagī kīhara kīa na mbere, ūcio ndarī na thaahu.

42 No angīkorwo arī

na kīronda gītune kīhara-inī kana thiithi-inī wake-rī, ūcio nī mūrimū ūngīgwatanio ūratuthūka kīhara-inī kana thiithi-inī wake.

43 Mūthīnjīri-Ngai nīakamūrora, na angīkorwo kīronda kīu kīmbīte kīhara-inī kana thiithi-inī nī gītune gīkahaana ta mūrimū wa ngoothi ūngīgwatanio-rī,

44 mūndū ūcio nī mūrūaru na arī na thaahu. Mūthīnjīri-Ngai nīakamūtua arī na thaahu nī ūndū wa kīronda kīu kīrī mūtwe wake.

45 “Mūndū ūrī na mūrimū ta ūcio ūngīgwatanio-rī, no nginya ehumbe nguo ndarūku, na arekererie njuīrī yake, na ahumbīre kanua gake, athīi akīanāgīrīra akiugaga atīrī, ‘Ndī na thaahu! Ndī na thaahu!’

46 Rīrīa rīothe mūndū ūcio arī na mūrimū ūcio, arīkoragwo arī na thaahu. No nginya atūūrage wiki, na no nginya atūūrage nja ya kambī.

47 “Nguo o na īrīkū ūngīguma, īrī ya guoya wa ng'ondu kana ya gatani,

48 kana ya taama o wothe ūtumītwo na ndigi njogothē kana taama wa gatani, kana guoya wa ng'ondu, kana rūūa o ruothe, kana kīndū o gīothe gīthondeketwo na rūūa-rī,

49 na angīkorwo ūgumu ūcio ūrī nguo-inī, kana rūūa-inī, kana taama-inī wa ndigi njogothē, kana taama-inī o wothe mūtume, kana kīndū-inī o gīothe gītumītwo na rūūa-rī, ūgumu ūcio ūngīkorwo na rangi ta wa nyeki nduru kana mūtume, ūcio nī ūgumu ūrathegeea, na no nginya wonio mūthīnjīri-Ngai.

50 Mūthīnjīri-Ngai nīakarora ūgumu ūcio, na aige kīndū kīu kīrī na ūgumu handū mwanya mīthenya mūgwanja.

51 Mūthenya wa mūgwanja nīakarora kīndū kīu, na angīkorwo ūgumu ūcio nīūthegeete nguo-inī, kana ndigi-inī njogothē, kana taama-inī mūtume, kana rūūa-inī, rūrī rwa kūrūtīrwo wīra o na ūrīkū, ūcio nī ūgumu wa kwananga; kīndū kīu kīrī na thaahu.

52 No nginya acine nguo iyo, kana ndigi ūcio njogothē, kana taama ūcio mūtume na guoya wa ng'ondu kana gatani, kana kīndū kīngī gīothe kīa rūūa rūrīa rūgwatīe ūgumu ūcio, nī ūndū ūgumu ūcio nī wa kwananga; kīndū kīu no nginya gīcīnwo.

53 “No rīrī, rīrīa mūthīnjīri-Ngai angīrora kīndū kīu, ūgumu ūcio ūkorwo ndūthegeete nguo-inī iyo, kana ndigi-inī ūcio njogothē kana taama-inī ūcio mūtume, kana kīndū kīa rūūa-rī,

54 nīagaathana kīndū kīu kīgwatītio ūgumu gīthambio. Ningī nīagakīiga handū mwanya mīthenya īngī mūgwanja.

55 Thuutha wa kīndū kīu kīgwatīe ūgumu gīthambio-rī, mūthīnjīri-Ngai nīagakīrora, na angīkorwo ūgumu ūcio ndūrī ūndū ūgarūrūkīte, o na gūtuūka ndūthegeete-rī, kīndū kīu kīrī na thaahu. Nīgīcīnwo na mwaki, o na aakorwo

ūgumu ūnyiitite mwena ūmwe kana ūrīa ūngī. 56 Hīndī ūrīa mūthīnjīri-Ngai angīrora kīndū kīu na akore ūgumu ūcio ūnyihanyiihīte thuutha wa kīndū kīu gūthambio-rī, nīagatembūra nguo ūyo eherie hau he na ūgumu kuuma nguo-inī ūyo, kana rūūa-inī, kana ndigi-inī icio njogothē, kana taama-inī ūcio mūtume. 57 No ūgumu ūcio ūngīcōoka woneke nguo-inī, kana harī ndigi icio njogothē, kana taama ūcio mūtume, kana kīndū kīa rūūa, ūgumu ūcio nīgūthegea ūrathegea, na kīrīa gīothe kīrī na ūgumu ūcio no nginya gīcinwo na mwaki. 58 Nguo ūyo, kana ndigi icio njogothē, kana taama mūtume, kana kīndū kīa rūūa kīrīa gīthambītio gīkaniinwo ūgumu ūcio no nginya gīthambio rīngī, na nī gīgaathirwo nī thaahu.” 59 Macio nīmo mawatho marīa makonī indo inyīitītō nī ūgumu, irī cia guoya wa ng'ondū, kana taama wa gatani, kana ndigi njogothē, kana taama mūtume, kana kīndū o gīothe kīa rūūa, nīmo mawatho ma gūtua kana indo icio irī na thaahu kana itirī na thaahu.

14 Ningī Jehova akiīra Musa atirī, 2 “Maya nīmo mawatho makonī mūndū mūrūaru hīndī yake ya gūtherio thaahu, rīrīa aarehwo kūrī mūthīnjīri-Ngai: 3 Mūthīnjīri-Ngai nīakoya nja ya kambī amūrore. Angīkorwo mūndū ūcio nīahonete mūrimū ūcio wa kūgwatanio wa ngoothi, 4 mūthīnjīri-Ngai nīagaathana areherwo nyoni igīrī irī muoyo na itarī na thaahu, na kamūtī ka mūtarakwa, na rūrigi rwa rangi wa gakarakū, na mūthobi irehwo nī ūndū wa mūndū ūcio ugūtherio. 5 Mūthīnjīri-Ngai acooke aathane atī nyoni ūmwe yacio iīthīnjīrwo igūrū rīa nyūngū ya riūmba irī na maaī matahītō o hīndī ūyo. 6 Ningī acooke oe nyoni ūyo irī muoyo, amītobokie, hamwe na kamūtī kau ka mūtarakwa, na rūrigi rūu rwa gakarakū na mūthobi thīnī wa thakame ya nyoni ūyo iīthīnjīrwo igūrū wa maaī macio matahītō o hīndī ūyo. 7 Mūthīnjīri-Ngai nīakaminjīria mūndū ūcio ūratherio mūrimū ūcio ūngīgwatanio thakame ūyo maita mūgwanja, na acooke oige atī mūndū ūcio ndarī na thaahu. Ningī acooke arekererie nyoni ūyo iīngī irī muoyo yūmbukē iīthī werū-inī. 8 “Mūndū ūcio ūtheretio no nginya athambie nguo ciake, no nginya enjwo njuīrī yake yothe na ethambe na maaī nīguo athirwo nī thaahu. Thuutha ūcio, no atoonye kambī; no rīrī, no nginya aikare nja ya hema yake mīthenya mūgwanja. 9 Mūthenya wa mūgwanja no nginya enjwo njuīrī yake yothe; no nginya enjwo mūtwe, na nderu, na ngobe, na njuīrī iria ingī ciake

ciothe. Na no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaī, nake nīagathirwo nī thaahu. 10 “Mūthenya wa kanana wakinya, no nginya atwarīre mūthīnjīri-Ngai tūtūrūme twīrī na kamwatī, o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, na ciote ikorwo itarī na kāūgū, atware hamwe na icunjī ithatū cia ikūmī cia eba ya mūtu mūhinyu ūtukanītio na maguta nī ūndū wa iruta rīa mūtu, na kabakūri kamwe ka maguta. 11 Mūthīnjīri-Ngai ūrīa ūgaattua atī mūndū ūcio ndarī na thaahu nīagatwara mūndū ūcio ūratherio hamwe na maruta make mbere ya Jehova hau itoonyero-inī ūrīa Hema-ya-Gūtūngānwo. 12 “Ningī mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakoya gatūrūme kamwe gatuo, akarute karī iruta rīa mahītia, hamwe na kabakūri kau ka maguta; nīagacithūngūthīria hau mbere ya Jehova ituīke iruta rīa gūthūngūthīo. 13 Nīagathīnjīra gatūrūme kau handū harīa hatheru, harīa iruta rīa kūhorohērī mehia na iruta rīa njino ithīnjagīrwo. O ta ūrīa iruta rīa kūhorohērī mehia rīrī rīa mūthīnjīri-Ngai-rī, no taguo iruta rīa mahītia rīrī rīake, rīu nī iruta itheru mūno makīria. 14 Mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakoya thakame ūmwe ya iruta rīu rīa mahītia na amīhake moni ya gūtū kwa ūrīo kwa mūndū ūcio ūratherio, na kīara kīrīa kīnene gīa guoko gwake kwa ūrīo, na kīara kīrīa kīnene gīa kūgūrū gwake kwa ūrīo. 15 Mūthīnjīri-Ngai nīagacooka oe maguta mamwe marīa marī kabakūri-inī amaitīrīre rūhī rwake rwa mwena wa ūmotho, 16 acooke atobokie kīara gīake kīa muoroto kīa ūrīo maguta-inī macio marī rūhī rwake, aminjaminje maguta mamwe ma macio marī kīara gīake mbere ya Jehova maita mūgwanja. 17 Mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakoya maguta mamwe ma marīa matigaire rūhī rwake amahake moni ya gūtū kwa ūrīo kwa mūndū ūcio ūratherio, na kīara kīrīa kīnene gīa guoko gwake kwa ūrīo, na kīara kīrīa kīnene gīa kūgūrū gwake kwa ūrīo, igūrū rīa thakame ūyo ya iruta rīa mahītia. 18 Namo maguta macio mangī marī rūhī rwake, mūthīnjīri-Ngai nīakamahaka mūtwe wa mūndū ūcio ūratherio nīguo amūhorohērī hau mbere ya Jehova. 19 “Ningī mūthīnjīri-Ngai nīakaruta igongona rīa kūhorohērī mehia ahorohērī mūndū ūcio ūratherio thaahu wake. Thuutha ūcio, mūthīnjīri-Ngai nīagathīnja iruta rīa njino 20 na arīrutīre kīgongona-inī, hamwe na iruta rīa mūtu nīguo amūhorohērī, nake athirwo nī thaahu. 21 “No rīrī angīkorwo mūndū ūcio nī mūthīni na ndangīhota kūrūta indo icio, no nginya arute gatūrūme kamwe

gatuīke iruta rīa mahītia rīa gūthūngūthio nīguo rīmūhoroherie, hamwe na gīcunjī gīa ikūmi kīa eba ya mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, rītuīke iruta rīa mūtu, na kabakūri ka maguta, 22 na ndirahūgī igīrī kana tūtutuura twīrī, o iria angīhota kūruta, imwe itūike ya iruta rīa kūhoroherio mehia, na īrīa īngī ya iruta rīa njino. 23 “Mūthenya wa kanana wakinya no nginya acirehe kūrī mūthīnjīri-Ngai hau itoonyero rīa Hema-ya-Gūtūnganwo nīgeetha athererio hau mbere ya Jehova. 24 Nake mūthīnjīri-Ngai nīakoya gatūrūme kau ka iruta rīa mahītia, hamwe na kabakūri ka maguta, acithūngūthīrie mbere ya Jehova itūike iruta rīa gūthūngūthio. 25 Nīagathīnja gatūrūme ka iruta rīa mahītia na acooke oe thakame īmwe yako amīhake moni ya gūtū kwa ūrīo kwa mūndū ūcio ūratherio, na amīhake kīara kīrīa kīnene gīa guoko gwake kwa ūrīo na kīara kīrīa kīnene gīa kūgūrū gwake kwa ūrīo. 26 Mūthīnjīri-Ngai nīagekīra maguta mamwe rūhī rwa mwena wake wa ūmotho, 27 na aminjaminje maguta mamwe ma macio marī rūhī rwake na kīara kīa muoroto gīa guoko gwake kwa ūrīo, hau mbere ya Jehova, maita mūgwanja. 28 Maguta mamwe ma macio marī rūhī rwake amahake o harīa aahakīte thakame ya iruta rīa mahītia, moni-inī ya gūtū kwa ūrīo kwa mūndū ūcio ūratherio, na kīara kīrīa kīnene gīa guoko gwake kwa ūrīo na kīara kīrīa kīnene gīa kūgūrū gwake kwa ūrīo. 29 Namo maguta macio mangī marī rūhī rwake, mūthīnjīri-Ngai nīakamahaka mūtwe wa mūndū ūcio ūratherio, nīguo amūhoroherie hau mbere ya Jehova. 30 Ningī nīakaruta igongona rīa ndirahūgī kana tūtutuura, o iria mūndū ūcio angīhota kūruta, 31 īmwe īrī iruta rīa kūhoroherio mehia na īyo īngī īrī iruta rīa njino, o hamwe na iruta rīa mūtu. Üguo nīguo mūthīnjīri-Ngai akaahoroheria mūndū ūcio ūratherio hau mbere ya Jehova.” 32 Macio nīmo mawatho makoniī mūndū o wothe ūrīa ūrī na mūrimū wa ngoothi ūngīgwatanio, na ndangīhota kūruta iruta rīrīa rīathanītuo rīa gūtherio gwake. 33 Ningī Jehova akīira Musa na Harūni atīrī, 34 “Rīrīa mūgaakinya būrūri wa Kaanani, ūrīa ngūmūhe ūtūike igai rīanyu, na nīi njīkīre ūgumu ūgūthegea nyūmba thīnī būrūri-inī ūcio-rī, 35 mwene nyūmba īyo no nginya athīi akeere mūthīnjīri-Ngai atīrī, ‘Nīnyonete kīndū kīhaana ta ūgumu thīnī wa nyūmba yakwa.’ 36 Mūthīnjīri-Ngai ūcio nīagaathana indo ciothe irutuo nyūmba īyo atanatoonya kūrora ūgumu ūcio, nīgeetha gūtikagīe kīndū o na kīmwe kīrī

nyūmba īyo kīngītuuo atī kīrī na thaahu. Thuutha wa ūguo mūthīnjīri-Ngai nīagatoonya arore nyūmba īyo. 37 Nīkarora ūgumu rūthingo-inī, na aakorwo rūrī na tūrima twa rangi ta wa nyeki nduru kana wa rangi mūtune tūhaana ta tūtoonyete thīnī wa rūthingo-rī, 38 mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakoima nja ya nyūmba īyo na acooke amīhinge gwa kahinda ka mīthenya mūgwanja. 39 Mūthenya wa mūgwanja wakinya, mūthīnjīri-Ngai nīagacooka athīi arore nyūmba īyo. Angīona ūgumu ūcio nīūthegeete thingo-inī, 40 nīagaathana mahiga marīa marī na ūgumu mamomorwo na mateo handū hatarī hatheru na kūu nja ya itūūra. 41 Nīagaathana thingo ciothe ikūrūrwo mwena wa na thīnī, namo makūrūro macio mateo kīara-inī na kūu nja ya itūūra. 42 Ningī moe mahiga mangī make namo mathenya macio mamomoretwo, na macooke moe rīumba rīerū mathinge nyūmba īyo narīo. 43 “Ūgumu ūcio ūngīcooka wonēke rīngī nyūmba-inī īyo, thuutha wa mahiga macio kūmomorwo, na thingo icio gūkūrūrwo na igathiingwo rīngī-rī, 44 mūthīnjīri-Ngai nīagacooka athīi amīrore rīngī, na angīona ūgumu ūcio nīūthegeete nyūmba-inī īyo, ūcio nī ūgumu wa kwananga; nyūmba īyo īrī na thaahu. 45 No nginya īmomorwo: mahiga mayo, na mbaū, na thingo ciothe, nacio indo icio itwarwo handū hatarī hatheru na kūu nja ya itūūra. 46 “Mūndū o wothe ūngītoonya nyūmba īyo hīndī īyo īrī hīnge nīakanyiitwo nī thaahu o nginya hwaī-inī. 47 Mūndū o wothe ūngīkoma kana arīire irio nyūmba īyo, no nginya athambie nguo ciake. 48 “No rīrī, mūthīnjīri-Ngai angīuka kūmīrora akore atī ūgumu ūcio ndūthegeete thuutha wa nyūmba īyo gūthingwo rīngī-rī, nīagatua atī nyūmba īyo ndīrī na thaahu, nīgūkorwo ūgumu ūcio nīūthīrīte. 49 Nīgeetha atherie nyūmba īyo, nīakoya nyoni igīrī, na kamūtī ka mūtarakwa, na rūrigi rwa rangi wa gakarakū, na mūthobi. 50 Nīagathīnjīra nyoni īmwe ya icio igūrū rīa nyūngū ya rīumba īrī na maaī matahītuo o hīndī īyo. 51 Acooke oe kamūtī ka mūtarakwa, na mūthobi, na rūrigi rwa rangi wa gakarakū na nyoni īyo īrī muoyo, acitobokie thīnī wa thakame īyo ya nyoni īyo thīnje, na maaī-inī macio matahītuo o hīndī īyo, aminjaminjīrie nyūmba īyo maita mūgwanja. 52 Nīagatheria nyūmba īyo na thakame ya nyoni īyo, na maaī macio matahītuo o hīndī īyo, na nyoni īyo īrī muoyo, na kamūtī kau ka mūtarakwa, na mūthobi ūcio, na rūrigi rūu rwa rangi wa gakarakū. 53 Acooke arekererie nyoni īyo īrī muoyo yūmbūke iīthīi na kūu

werū-inī, nja ya itūūra. Ūguo nīguo akaahoroheria nyūmba īyo, nayo nīgathirwo nī thaahu.” 54 Macio nīmo mawatho makoniī mūrimū o ro wothe wa ngoothi ūrīa ūngīgwatanio, na ūhere, 55 na ūgumu ūrī nguo-inī kana thiinī wa nyūmba, 56 na handū haimbu, na handū harī na mütündā, kana handū hakaragacūku, 57 nīguo kūmenyekage rīrīa kindū gītarī na thaahu na rīrīa kīrī na thaahu. Macio nīmo mawatho makoniī mīrimū ya ngoothi ūrīa ūngīgwatanio, na makoniī ūgumu.

15 Nake Jehova akīīra Musa na Harūni atīrī, 2

“Arīrīai andū a Israeli, mūmēere ūū: ‘Rīrīa mündū mīrūme o wothe angīkorwo akiura kuuma njaga-inī yake, kuura kūu nī thaahu. 3 Mündū ūcio arikoragwo arī na thaahu hīndī irīa angīkorwo akiura hīndī ciathe, o na kana angītiga kuura. Kuura kūu arī nakuo kūrītūmagā athaahe na njīra ici: 4 “Ūrīrī o wothe mündū ūcio ūkuura angīkomera nīukanyiitwo nī thaahu, na kīndū o gīothe kīrīa angīkarīra nīgīkanyiitwo nī thaahu. 5 Mündū ūrīa ūngīhutia ūrīrī ūcio no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaī, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 6 Mündū o wothe ūngīkarīra kīndū gīikarīirwo nī mündū ūcio ūroira, no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaī, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 7 “Mündū o wothe ūngīhutia mündū ūcio ūroira no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaī, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 8 “Mündū ūcio ūroira angītuīra mündū ūtarī na thaahu mata-rī, mündū ūcio no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaī, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 9 “Matandīko mothe marīa mündū ūcio ūroira angīkarīra akuuītwo nī nyamū, nīmakanyiitwo nī thaahu, 10 nake mündū o wothe ūngīhutia kīndū o na kīmwe gīkarīre nī mündū ūcio, nīakanyiitwo nī thaahu o nginya hwaī-inī; ūrīa wothe ūngīungania indo icio no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaī, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 11 “Mündū ūcio ūkuura angīhutia mündū atethambīte moko na maaī, mündū ūcio ahutia no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaī, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 12 “Nyūngū ya rīūmba irīa mündū ūcio angīhutia, no nginya yūragwo, na kīndū gīothe kīa mbaū no nginya gīkamūrwo na maaī. 13 “Rīrīa mündū ūcio angīhonio mūrimū ūcio wa kuura, nīageterera mīthenya mūgwjanja

nīguo ambīrīrie gūtherio gwake; no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaī, matahitwo o hīndī īyo, nake nīagathirwo nī thaahu. **14** Mūthenya wa kanana wakinya, no nginya arute ndirahūgī igīrī kana tūtutuura twīrī, athī mbere ya Jehova hau itoonyero rīa Hema-ya-Gūtūnganwo na acinengere mūthīnjīri-Ngai. **15** Nake mūthīnjīri-Ngai nīagaciruta igongona, īmwe īrī iruta rīa kūhoroherio mehia na īrīa īngī īrī iruta rīa njino. Ûguo nīguo akaahoroheria mūndū ūcio hau mbere ya Jehova, nī ūndū wa kuura gwake. **16** “Rīrīa mūndū mūrūme angiumwo nī hinya wa arūme, no nginya ethambe mwīrī wothe na maaī, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. **17** Nguo o yothe kana rūūa ingītikīrwo nī hinya wa arūme handū, no nginya ithambio na maaī, na itiinde irī na thaahu o nginya hwaī-inī. **18** Rīrīa mūndū mūrūme akomania na mūndū-wa-nja, nake oimwo nī hinya wa arūme, o eerī no nginya methambe na maaī, nao matiinde marī na thaahu o nginya hwaī-inī. **19** “Rīrīa mūndū-wa-nja ekuura ihinda-inī rīake rīa mweri, nīagaikara mīthenya mūgwanja arī na thaahu, nake mūndū o wothe ūngīmūhutia, atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. **20** “Kīndū o gōthe angīkomera ihinda-inī rīake rīa mweri nīgīkanyiitwo nī thaahu, na kīndū o gōthe angīkarīra nīgīkanyiitwo nī thaahu. **21** Mūndū o wothe ūngīhutia ūrīrī wake no nginya athambie nguo ciake na ethambe mwīrī na maaī, nake atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. **22** Mūndū o wothe ūngīhutia kīndū o gōthe aikariire no nginya athambie nguo ciake na ethambe mwīrī na maaī, nake atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. **23** Kīndū kīu kīngīkorwo nī ūrīrī, kana o kīndū kīngī mūndū-wa-nja ūcio aikariire, hīndī īyo mūndū wothe angīkhutia, nīagatinda arī na thaahu o nginya hwaī-inī. **24** “Mūndū mūrūme angīkoma nake na ahutio nī thakame ya ihinda rīake rīa mweri, nīagaikara arī na thaahu mīthenya mūgwanja; naguo ūrīrī o wothe angīkomera nīūkanyiitwo nī thaahu. **25** “Rīrīa mūndū-wa-nja angiura thakame ategūtīgīthīria mīthenya mīngī ihinda rītarī rīake rīa mweri, kana kuura kūngī gūkīrīte ihinda rīake rīa mweri, nīagaikara arī na thaahu rīrīa rīothe ekuura ūguo, o ta ūrīa akoragwo arī na thaahu ihinda-inī rīake rīa mweri. **26** Ūrīrī wothe ūrīa angīkoma rīrīa rīothe ekuura ūguo, nīūkanyiitwo nī thaahu, o ta ūrīa ūrīrī wake ūkoragwo na thaahu ihinda-inī rīake rīa mweri, na kīria gōthe angīkarīra nī gīkaanyiitwo

nī thaahu, o ta ūrīa gūkoragwo ihinda-inī rīake rīa mweri. 27 Mündū o wothe angīchutia nīakanyiitwo nī thaahu; nake no nginya athambie nguo ciate na ethambe mwīrī na maaī, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 28 “Aarīkia gūtiga kuura, nīageterera mīthenya mūgwanja, na thuutha ūcio nīagatherirwo nī thaahu. 29 Mūthenya wa kanana wakinya, no nginya arute ndirahūgī igīrī kana tūtutuura twīrī, acirehere mūthīnjīri-Ngai hau itoonyero rīa Hema-ya-Gütünganwo. 30 Mūthīnjīri-Ngai nīkaruta īmwe ūrī iruta rīa kūhorohero mehia, nayo īyo īngī ūrī iruta rīa njino. Üguo nīguo mūthīnjīri-Ngai akaamūhoroheria hau mbere ya Jehova nī ūndū wa thaahu wa kuura kūu gwake. 31 “No nginya mwehanīrīie andū a Isiraeli na indo iria ingīmagwatia thaahu, nīgeetha matikanakue marī na thaahu nī ūndū wa gūthaahia gūkkaro giakwa kīrīa kīrī gatagātī kao.” 32 Macio nīmo mawatho marīa makonīi mündū ūrīa ūkuura, na ma mündū o wothe ūrīa ūnyiitfitwo nī thaahu nī ūndū wa kuumwo nī hinaya wa arūme, 33 na ma mündū-wa-nja nī ūndū wa ihinda rīake rīa mweri, na ma mündū mūrūme kana mündū-wa-nja ūrīa ūkuura, na ma mündū mūrūme ūrīa ūngikoma na mündū-wa-nja ūrīa ūrī na thaahu.

16 Nake Jehova akīarīria Musa thuutha wa gikuū kīa
ariū aria eerī a Harūni aria maakuire rīrīia mookire
magīkuhīrīria mbere ya Jehova. **2** Jehova akiīra Musa
atīrī: “Ira mūrū wa nyūkwa Harūni ndagatoonyage o
rīrīia enda Handū-harīa-Hatheru-Mūno, hau thuutha
wa gitambaya gīa gūcuuria kīrīa kīrī mbere ya gitī
gīa tha kīrīa kīrī igūrū wa ithandūkū rīa kīrīkanīro
ndakae gūkua, tondū hau nīho ndiyumagīria ndī
thīinī wa itu hau igūrū wa gitī gīa tha. **3** “Uū nīguo
Harūni arīitoonyaga harīa haamūre: arīitoonyaga na
gategwa ka iruta rīa kūhoroherio mehia, na ndūrūme
imwe ya iruta rīa njino. **4** Niārīhumbaga kanjū ya
gatani rīrīia nyamūre, na thuruarī cia thīinī cia gatani
iriganie na mwīrī wake, niārīhotoraga mūcibi ūrīa
wa gatani, na akeoha kīremba kīrīia gīa gatani. Icio
nīcio nguo iria nyamūre; nī ūndū ūcio no nginya
ethambe na maaī mbere ya gūciīhumba. **5** Niākoya
thenge igīrī cia iruta rīa kūhoroherio mehia, na
ndūrūme ya iruta rīa njino kuuma kūrī kīrīndī kīa
andū a Isiraeli. **6** “Harūni niākaruta ndegwa iyo irī
iruta rīa kūhoroherio mehia make mwene nīguo
ehoroherie we mwene na nyūmba yake. **7** Ningī
niākoya thenge icio cierī acineane hau mbere ya

Jehova itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gütünganwo. 8
Nīagacuukīra thenge icio cierī mītī, ūmwe nī wa Jehova, naguo ūcio ūngī nī wa mbūri ya kūrekererio ikuuithītio mehia. 9 Harūni nīakaruta thenge irīa ikaagūrwo nī mūtī wa mwena wa Jehova, amīrute irī igongona rīa kūhorohherio mehia. 10 No thenge irīa ikaagūrwo nī mūtī itūkē ya kūrekererio ikuuithītio mehia nīkaneanwo mbere ya Jehova ūrī muoyo, itūkē ya kūhorohanīria, na ūndū wa kūmīrekereria iīthīire werū-inī, ūrī yo ya kūrekererio ikuuithītio mehia. 11 “Harūni nīakarehe ndegwa ūyo itūkē ya iruta rīa mehia make mwene, nīguo ehorohherie we mwene na nyūmba yake, na nīagathīnja ndegwa ūyo nī ūndū wa iruta rīa kūhorohherio mehia make mwene. 12 Nīakoya rūgīo rwa ūbani ūiyūrītio makara ma mwaki marutītво kīgongona-inī mbere ya Jehova, na ngundi igīrī cia ūbani mūhinyu ūrīa ūtararīkaga wega, na acitware na kūu thuutha wa gītambaya gīa gūcuurio. 13 Nīagekīra ūbani ūcio mwaki-inī mbere ya Jehova, nayo ndogo ya ūbani ūcio nīgathiika gītī kīu gīa tha, kīu kīrī igūrū rīa ithandūkū rīa ūira, nīguo ndagakue. 14 Ningī nīakoya thakame ūmwe ya ndegwa ūyo na kīara gīake, amīminjaminje mwena wa mbere wa gītī kīu gīa tha; ningī nīakaminjaminja ūmwe yayo na kīara gīake maita mūgwanja hau mbere ya gītī kīu gīa tha. 15 “Ningī nīagathīnja thenge irīa ya iruta rīa kūhorohherio mehia makoniī andū acio, na atware thakame yayo thuutha wa gītambaya gīa gūcuurio, eke nayo o ta ūrīa eekire thakame ya ndegwa ūyo: amīminjaminje igūrū rīa gītī kīu gīa tha o na mbere yakī. 16 Ūguo nīguo akaahoroheria Handū-harīa-Hatheru-Mūno tondū wa thaahu na ūremi wa andū a Israeli, kūringana na mehia mao mothe. Na ūguo noguo ageeka nī ūndū wa Hema-ya-Gütünganwo, irīa ūrī gatagatī kao na thaahu wao. 17 Gütirī mündū o na ūrīkū ūgaakorwo thīinī wa Hema-ya-Gütünganwo kuuma ihinda rīrīa Harūni agaathī kūhorohheria Handū-harīa-Hatheru-Mūno nginya hīndī ūrīa akoima ho, arīkītie kwīhorohheria we mwene, na akahoroheria nyūmba yake na akahoroheria kīrīndī giothe gīa Israeli. 18 “Ningī nīakoima athīi kīgongona-inī kīrīa kīrī hau mbere ya Jehova akihorohherie. Nīakoya thakame ūmwe ya ndegwa ūyo, na thakame ūmwe ya thenge, amīhake hīa ciothe cia kīgongona kīu. 19 Nīakaminjaminja thakame ūmwe na kīara gīake igūrū rīakīo maita mūgwanja, agītherie na akāmūre nīguo gīthirwo nī thaahu wa andū a Israeli. 20 “Harūni aarīkia

kūhoroheria Handū-harīa-Hatheru-Mūno, na Hema-ya-Gütünganwo na kīgongona kīu, nīakarehe thenge īrīa īrī muoyo. 21 Nīakaigīrīra moko make meerī igūrū rīa mūtwe wa thenge īyo īrī muoyo, na oimbūrīre hau igūrū rīayo waganu wothe na ūremi wa andū a Israeli, oimbūre mehia mao mothe, amacookererie igūrū rīa mūtwe wayo. Nīakarekereria thenge īyo tīthīre werū-inī īmenyereirwo nī mūndū ūrīa ūthuurīrwo wīra ūcio. 22 Thenge īyo nīgakuuithio mehia mao mothe, īmatware kūndū kūria gūtatūragwo nī Andū; nake mūndū ūcio nīakarekereria thenge īyo na kūu werū-inī. 23 “Harūni nīagacooka atoonye Hema-ya-Gütünganwo arute nguo icio cia gatani iria eekīrire mbere ya gūtoonya Handū-harīa-Hatheru-Mūno, nake acitige kuo. 24 Nīagethamba mwīrī na maaī, arī handū hatheru na acooke ehumbē nguo ciake cia ndūire. Acooke oime nja na erutīre iruta rīa njino nī ūndū wake mwene, na arute iruta rīa njino nī ūndū wa andū, nīguo ehoroherie we mwene na ahoroherie andū arīa angī. 25 Ningī nīagacinīra maguta ma iruta rīa kūhorohero mehia igūrū rīa kīgongona. 26 “Mūndū ūcio ūrekagīrīria thenge īyo ya gūkuuithio mehia no nginya athambie nguo ciake na ethambe mwīrī na maaī; thuutha ūcio acooke atoonye kambī. 27 Ndegwa īyo na thenge, iria cia iruta rīa kūhorohero mehia, iria thakame yacio yatwarītwo Handū-harīa-Hatheru-Mūno ya kūhorohanīria, no nginya ciumio nja ya kambī; njūa ciacio na nyama, na mahu ciotle icinwo ihī biū. 28 Mūndū ūrīa ūgacicina no nginya agaathambia nguo ciake na ethambe mwīrī na maaī; thuutha ūcio no acooke atoonye kambī. 29 “Ūndū ūyū ūgūtuīka watho mwandīke wa kūrūmagīrīrwo hīndī ciotle nī inyuī: Mūthenya wa ikūmi mweri-inī wa mūgwanja no nginya mwīimage irio, na mūtikarutage wīra o na ūrīkū, arī mūndū ūciarīrwo būrūri wanyu, kana arī mūgeni ūrīa ūtūranagia na inyuī, 30 tondū mūthenya ūcio nīmūkahorohero, nīguo mūtherio. Hīndī īyo nīmūgatherio kuuma kūrī mehia manyu mothe mūrī hau mbere ya Jehova. 31 īyo nī Thabatū ya kūhurūka, na no nginya mwīimage irio; ūyū nī watho mwandīke wa kūrūmagīrīrwo hīndī ciotle. 32 Mūthīnjīri-Ngai ūrīa ūmūtīrīrie maguta na akaamūrwo gūcooka ithenya rīa ithe ta mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene nīwe ūkaahoroheria andū. Nīakehumbaga nguo iria nyamūre cia gatani 33 na ahoroherie Handū-harīa-Hatheru-Mūno, na Hema-ya-Gütünganwo, na kīgongona, na athīnjīri-Ngai, na andū othe a mūingī

wa Israeli. 34 “Ūndū ūyū ūgūtuīka watho mwandīke wa kūrūmagīrīrwo hīndī ciotle nī inyuī; horohio ūrīutagwo riita rīmwe o mwaka nī ūndū wa mehia mothe ma andū a Israeli.” Na gūgūkwo o ta ūrīa Jehova aathīte Musa gwīkagwo.

17 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, 2 “Arīria Harūni, na ariū ake na andū othe a Israeli, ūmeere atīrī: ‘Ūū nīguo Jehova aathanīte: 3 Mūndū o wothe Mūisraeli ūrīutaga igongona rīa ndegwa, kana rīa gatūrūme, kana rīa mbūri tīinī wa kambī kana nja ya kambī, 4 handū ha kūrīrehe itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gütünganwo, arīrute ūrī ūgongona rīa kūrūtīrwo Jehova hau mbere ya Hema-īrīa-Nyamūre ya Jehova-rī, mūndū ūcio nīagatuuo arī na mahītia ma gūita thakame; mūndū ūcio nīaitīte thakame, na no nginya aingatwo kuuma kūrī andū ao. 5 Ūndū ūyū ūwagūtūma andū a Israeli matwaragīre Jehova magongona marī rīu mararutīrwo werū-inī. No nginya mamarehagīre mūthīnjīri-Ngai, ūguo nī kuuga kūrī Jehova, hau itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gütünganwo, marutwo marī maruta ma ūiguano. 6 Mūthīnjīri-Ngai nīakaminjaminja thakame kīgongona-inī kīa Jehova hau itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gütünganwo, na acine maguta marī mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova. 7 Matikanacooke o na rī kūrūta magongona mao o na marīkū kūrī mīhianano ya mbūri ūrīa mahūrūga ūmaraya nayo. Ūyū nī watho mwandīke wa kūrūmagīrīrwo hīndī ciotle kūrī o, na kūrī njiarwa iria igooka.’ 8 “Meere atīrī: ‘Mūisraeli o wothe, kana mūgeni o na ūrīkū ūtūranagia nao, ūkaaruta iruta rīa njino, kana arute igongona, 9 na ndarītware hau itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gütünganwo arīrūtīre Jehova-rī, mūndū ūcio no nginya aingatwo kuuma kūrī andū ao. 10 “Mūisraeli wothe kana mūgeni o wothe ūtūranagia nao ūkaarāa thakame o yothe, nīngahūgūkīra mūndū ūcio ūrītīte thakame, na nīngamūiingata kuuma kūrī andū ao. 11 Nīgūkorwo muoyo wa kīumbe ūrī tīinī wa thakame, na nīyo nīdīmūheete mwīhorohagīre nayo kīgongona-inī; thakame nīyo ihorohagīria muoyo wa mūndū. 12 Nī ūndū ūcio ngwīra andū a Israeli atīrī, “Gūtīrī mūndū o na ūmwē tīinī wanyu wagīrīrwo nī kūrīa thakame, o na mūgeni ūrīa ūtūranagia na inyuī ūndakanarīe thakame.” 13 “Mūisraeli o wothe, kana mūgeni o wothe ūtūranagia na inyuī, ūkaaguīma nyamū kana nyoni o yothe īngīrīo, no nginya agaita thakame yayo thī, acooke amīthike na tīri, 14 tondū

muoyo wa kīūmbe gīothe nī thakame yakīo. Nīkōo njīrītē andū a Isiraeli atīrī, “Mütikanarie thakame ya kīūmbe o gīothe, tondū muoyo wa kīūmbe nī thakame yakīo; mündū o wothe ūngīmīrīa no nginya aingatwo.” 15 “Mündū o wothe, arī wa gūciarīwo bürūri wanyu kana arī mügeni, angīkaaria nyamū ikuīte kana itambuurangītwo nī nyamū cia gīthaka-rī, no nginya agaathambia nguo ciake na ethambe na maaī, na atiinde na thaahu nginya o hwaī-inī; thuutha ūcio nīagathirwo nī thaahu. 16 No angīkaaga gūthambia nguo ciake na aage gwīthamba-rī, nīgacookerero nī ūru ūcio wake.”

18 Nake Jehova akīra Musa atīrī, 2 “Arīria andū a Isiraeli, ūmeere atīrī: ‘Nī nī nī Jehova Ngai wanyu. 3 Mütikanekē maūndū marīa andū a Misiri, kūrīa mwatūraga, meekaga, na mütikanekē maūndū marīa mekagwo bürūri wa Kaanani, kūrīa ndīramūtwara. Mütikarūmīrīre mīthīre yao. 4 No nginya mwathīkagīre mawatho makwa na mūmenyāgīrīre gwathīkīra kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīwo. Nī nī nī Jehova Ngai wanyu. 5 Tūūrai mūrūmitie kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīwo, na mawatho makwa, nīgūkorwo mündū ūrīa ūrīimathīkagīra nīarītūrīo muoyo nīmo. Nī nī nī Jehova. 6 “Gūtīrī mündū o na ūrīkū ūgaathengerera mündū wa nyūmba yake nīguo makomanie; nī nī nī Jehova. 7 “Ndūkanaconorithie thoguo nī ūndū wa gūkoma na nyūkwa. Ūcio nī nyūkwa; ndūkanakome nake. 8 “Ndūkanakome na mütumia wa thoguo; ūguo nī gūconorithia thoguo. 9 “Ndūkanakome na mwarī wa nyūkwa, kana mwarī wa thoguo ūrīa mūciarītwo nī ithe ūmwē kana mwarī wa nyūkwa ūrīa mūtarī a ithe ūmwē. 10 “Ndūkanakome na mwarī wa mūrūguo kana mwarī wa mwarīguo; ūguo nī gwīconorithia. 11 “Ndūkanakome na mwarī wa mündū-wa-nja wa thoguo, ūrīa ūciarītwo nī thoguo; ūcio no ta mwarī wa nyūkwa. 12 “Ndūkanakome na mwarī wa nyina na thoguo; ūcio nī mündū wa nyūmba ya thoguo. 13 “Ndūkanakome na tataguo, ūcio nī mündū wa nyūmba ūmwē na nyūkwa. 14 “Ndūkanaconorithie mūrū wa nyina na thoguo, na ūndū wa gūthengerera mütumia wake nīguo mūkomanie; ūcio nī tataguo. 15 “Ndūkanakome na mütumia wa mūrūguo. Ūcio nī mütumia wa mūrūguo; ndūkanakome nake. 16 “Ndūkanakome na mütumia wa mūrū wa nyūkwa; ūguo nīgūconorithia mūrū

wa nyūkwa. 17 “Ndūkanakome na mündū-wa-nja ūcooke ūkome na mwarī. Ndūkanakome na mwarī wa mūrīu, kana mwarī wa mwarī; acio nī andū a nyūmba yake. Ūcio nī waganu. 18 “Ndūkanahikie mwarī wa nyina na mütumia waku atuīke mūrū wa mütumia waku, ūkomage nake mütumia waku arī muoyo. 19 “Ndūkanathengerere mündū-wa-nja mūkomanie rīrīa arī na thaahu wa hīndī yake ya mweri. 20 “Ndūkanakome na mütumia wa mündū ūngī, ndūgethaahie nake. 21 “Mütikananeane ciana cianyu irutīwo Moleku igongona, mütikanathaahie rītīwa rīa Ngai wanyu. Nī nī nī Jehova. 22 “Ndūkanakome na mündū mūrūme ta ūrīa mündū akomaga na mündū-wa-nja; ūndū ūcio ūrī magigi. 23 “Ndūkanakome na nyamū nawe wīthaahie nayo. Mündū-wa-nja ndakanetware harī nyamū akome nayo; gwīka ūguo nī waganu mūkīru njano. 24 “Mütikanethaahie na ūndū o na ūmwe wa macio, tondū ūguo nīguo ndūrīrī irīa ngūingata imweherere ciethaahirie. 25 O naguo bürūri nīwathaahirio; nī ūndū ūcio ngūherithīria mehia maguo, naguo bürūri ūcio ūgītahīka arīa maatūraga kuo. 26 No inyuī, no nginya mūrūmie kīrīra kīa watho wa kūrūmīrīwo, na mawatho makwa. Andū arīa maciarīrīwo bürūri wanyu, kana ageni arīa matūranagia na inyuī, matikaneke ūndū o na ūrīkū wa macio marī magigi, 27 nīgūkorwo maūndū macio mothe nīmo meekagwo nī andū arīa maatūraga bürūri ūcio mbere yanyu, naguo bürūri ūcio ūkīnyiitwo nī thaahu. 28 O na inyuī mūngīgwatia bürūri ūcio thaahu, nīukamūtahīka o ta ūrīa watahīkire arīa maatūraga kuo mbere yanyu. 29 “Mündū o wothe ūngīka ūndū o na ūmwe wa maūndū macio marī magigi, andū ta acio no nginya maingatwo kuuma kūrī andū ao. 30 Rūmiai maūndū marīa ndīmwathīte na mütikanarūmīrīre mītugo iyo īrī magigi, īrīa yekagwo mūtaanoka, na mütikanethaahie nayo. Nī nī nī Jehova Ngai wanyu.”

19 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, 2 “Arīria kīngano gīothe kīa Isiraeli, ūmeere atīrī, ‘Tuīkai atheru tondū nī, Jehova Ngai wanyu, ndī mūtheru. 3 “O mündū wanyu no nginya atīīe nyina na ithe, na no nginya mūrūmagie Thabatū ciakwa. Nī nī nī Jehova Ngai wanyu. 4 “Mütikanandirike, mūhooyage mīhianano kana mwīthondekere ngai cia kīgera gītweketio. Nī nī nī Jehova Ngai wanyu. 5 “Rīrīa mūkūrutīra Jehova igongona rīa ūguo, rīrutagei na njīra īrīa ūngītūma igongona rīu rīanyu rītīkīrīke. 6

Igongona rīu mūrīriilage o mūthenya ūcio riarutwo, kana mūthenya ūyū ūngī; kīndū o gōthe kīa rīo kīngītigara gīkinyie mūthenya wa gatatu, no nginya gīcinwo kīhie biū. 7 Kīndū o na kīrikū kīario kīngīkaarīo mūthenya wa gatatu, igongona rīu ti rītheru na rītigetikīrwo. 8 Mūndū o wothe ūngīrīria mūthenya wa gatatu, nīagacookerero nī ūrū ūcio ekīte, tondū nīathaahītie kīndū kīarutīrwo Jehova kīrī gītheru; mūndū ūcio no nginya aingatwo kuuma kūrī andū ao. 9 “Rīrīa mūkūgetha irio būrūrī-inī wanyu, mūtikanagethe nginya ndeere-inī cia mīgūnda yanyu, o na mūtikanonganie rūtīki rwa magetha manyu. 10 Mūtigacookage rīngī kūhaara mīgūndainī yanyu ya mīhabibū, o na mūtikahaarage thabibū iria igūtē thī. Citigagīriei andū arīa athīnī na arīa ageni. Niī nī niī Jehova Ngai wanyu. 11 “Mūtikanaiye. “Mūtikanahīne. “Mūndū ndakanahīne ūrī ūngī. 12 “Mūtikanehīte na maheeni mūkīgwetaga rītīwa rīakwa, na nī ūndū ūcio mūthaahīte rītīwa rīa Ngai wanyu. Niī nī niī Jehova. 13 “Mūtikaheenie mūndū ūrī ūngī, muoe indo ciake kana mūmūtunye indo ciake. “Mūtikanaikarie mūcaara wa mūruti wa wīra ūkinyie rūciū. 14 “Mūtikanarume mūndū ūtaiguaga, kana mūgīre mūtumumu kīndū gīa kūmūhīnga, no mwītigagīrei Ngai wanyu. Niī nī niī Jehova. 15 “Mūtikanoogomie kīhoo; ndūkanacaīre mūndū tondū nī mūthīnī kana mūndū mūnene ūrī igweta, no tuagīrai mūndū ūrī ūngī ciira na kīhoo. 16 “Mūtikanorūure mūgīcambanagia gatagatī-inī ka andū anyu. “Mūtikaneke ūndū ūngīrehere mūndū ūrī ūngī ūgwati. Niī nī niī Jehova. 17 “Ndūkanathūure mūrū wa thogou ngoro-inī yaku. Kaanagia mūndū ūrī ūngī maūndū ūtekūhithīrīra nīgeetha ndūkanagwatanīre nake mahītīa-inī make. 18 “Ndūkanerīhīrie kana ūtume mūndū wanyu ūthū, no endaga mūndū ūrī ūngī o ta ūrī wīyendete wee mwene. Niī nī niī Jehova. 19 “Rūmagai uuge wakwa. “Ndūkanaciarithanie nyamū itarī cia kīruka kīmwe. “Ndūkanahaande mūgūnda waku mbeū mīthembā ūrī. “Ndūkanehumbe nguo ūtumītō na ndīgi mīthembā ūrī itahaanaine. 20 “Mūndū mūrūme angīkoma na mūndū-wa-nja ngombo, nake aakorwo nīmūurīe nī mūndū ūngī, no ndakūrītō kana akarekerero, no nginya Maherithio ta ūrī kwagīrīre. No matikooragwo, tondū mūndū-wa-nja ūcio nīdatigīte gūtuīka ngombo. 21 Nake mūndū mūrūme ūcio-rī, no nginya arute ndūrūme, amītware itoonyero-inī

riā Hema-ya-Gütünganwo iūike iruta riā kürutirwo Jehova riā kūhoroherio mahītia. 22 Mūthīnjīri-Ngai nīakahoroheria mündū ūcio na ndürume ūyo ya iruta riā mahītia, iūtirwo hau mbere ya Jehova nī ūndū wa rīlhia rīu ehītie, nake nīakarekerwo rīlhia rīake. 23 “Rīrīa mūgaatoonya bürūri ūcio wa Kaanani, na mūhaande mītī ya mīthemba yothe īciaraga maciaro-rī, nī mūgaatua atī maciaro macio marī na thaahu. Ihinda riā mīaka ītatū nīmūkamatua atī marī na thaahu, na matikanarī. 24 Mwaka wa kana, maciaro mothe mayo nīmagatuīka matheru, matuīke maruta ma kūgoocithia Jehova. 25 No mwaka wa gatano, no mūrē maciaro mayo. Ûguo nīguo magetha manyu makoongererek. Niī nī niī Jehova Ngai wanyu. 26 “Mūtikanarīe nyama iīrī na thakame thīinī wayo. “Mūtigekage maündū ma kūragūra kana ma kūrogana. 27 “Mūtikanenje njuiīrī cianyu thikīrīrio-inī kana mūrenge mīthia ya nderu cianyu. 28 “Mūtikanetemange mīrīrī yanyu nī ūndū wa andū arīa akuū, kana mwīkīre marūuri mīrīrī-inī yanyu. Niī nī niī Jehova. 29 “Ndukanaagithie mwarīguo gītīo na ūndū wa kūmūrekereria atuīke mūmaraya, kana ūndū ūcio ūtūme bürūri ūgarūrūkire ūmaraya, na ūiyūrwo nī waganu. 30 “Menyagīrīrai Thabatū ciakwa, na mūtīiage handū hakwa harīa haamūre. Niī nī niī Jehova. 31 “Mūtikanatuīrie maündū kūrī andū arīa marī maroho ma kūragūra kana arogi, nīgūkorwo nīmakamūgwatia thaahu. Niī nī niī Jehova Ngai wanyu. 32 “Rūgamagīrī andū arīa akūrū, mūmatīiage; heagai andū arīa akūrū gītīo, na mwītigagīre Ngai wanyu. Niī nī niī Jehova. 33 “Hīndī iīrīa mūgeni aatūürania na inyuī bürūri-inī wanyu, mūtikanamwīke ūürü. 34 Mūgeni ūrīa ūtūüranagia na inyuī no nginya atuagwo taarī mündū ūciarīrwo bürūri wanyu. Mwendei ta ūrīa mwīendete inyuī ene, nīgūkorwo o na inyuī mwarī ageni bürūri wa Misiri. Niī nī niī Jehova Ngai wanyu. 35 “Mūtikahūthagīre ithimi itarī cia kīhootho rīrīa mūgūthima ūraihi, kana ūritū, kana ūingī. 36 Hūthagīrī ithimi cia kīhootho, na mahiga ma gūthima ma kīhootho, na eba ya kīhootho, na hini ya kīhootho. Niī nī niī Jehova Ngai wanyu ūrīa wamūrutire bürūri wa Misiri. 37 “Rūmagai iīrīa ciakwa cia watho ciōthe na mawatho makwa mothe, na mūmarūmagīrīre. Niī nī niī Jehova.”

20 Ninḡi Jehova akīra Musa atīri, 2 “Ira andū a Israeli atīri: ‘Mūsiraeli o wothe kana mügeni o wothe ūria ūtūruga būrūri wa Israeli ūkaaheana

ūmwe wa ciana ciake kūrī ngai īrīa ītagwo Moleku, no nginya akooragwo. Mūingī wothe nī ūkaamūhūura na mahiga nyuguto. 3 Nīngahūgūkīra mūndū ūcio, na nīngamūingata kuuma kūrī andū ao; tondū wa kūheana ciana ciake kūrī Moleku, nīathaahītie handū hakwa harīa haamūre na agathaahia rīitwa riakwa otheru. 4 Mūingī ūcio wa andū ūngīkaaga kūherithia mūndū ūcio ūheanīte ūmwe wa ciana ciake kūrī Moleku, mage kūmūrūraga-rī, 5 nīngahūgūkīra mūndū ūcio, hamwe na andū a nyūmba yake, na ndīmaingate kuuma kūrī andū ao, we mwene na arīa othe mamūrūmagīrīra na kūhūura ūmaraya na Moleku. 6 “Nīngahūgūkīra mūndū ūria ūtūragia maündū kuuma kūrī andū arīa marī na maroho ma kūragūra na kuuma kūrī arogi, nīguo ahūure ūmaraya na ūndū wa kūmarūmīrīra, na nīngamūingata kuuma kūrī andū ao. 7 “Mwīyamūrei mūtuīke atheru tondū nīi nīi Jehova Ngai wanyu. 8 Rūmagai irīra ciakwa cia watho na mūcirūmagīrīre. Niī nīi Jehova, ūria ūmūtheragia. 9 “Mūndū o wothe ūngīruma ithe kana arume nyina, no nginya ooragwo. Nīarumīte ithe kana akaruma nyina, na thakame yake nīikamūcookerera. 10 “Mūndū mūrūme angītharia na mūtumia wa mūndū ūngī, atharie na mūtumia wa mūndū wa itūura rīake, itharia icio cierī, mūndū mūrūme ūcio na mūtumia, no nginya mooragwo. 11 “Mūndū mūrūme angīkoma na mūtumia wa ithe, nīaconorithītie ithe. Mūndū mūrūme ūcio na mūtumia ūcio eerī no nginya mooragwo; thakame yao nīikamacookerera. 12 “Mūndū mūrūme angīkoma na mūtumia wa mūriū, eerī no nginya mooragwo. Ūndū ūcio mekīte nī waganu ūkīrīte njano; thakame yao nīikamacookerera. 13 “Mūndū mūrūme angīkoma na mūndū mūrūme ūngī ta ūria mūndū akomaga na mūndū-wa-nja-rī, andū acio eerī nīmekīte ūndū ūrī magigi. No nginya mooragwo; thakame yao nīikamacookerera. 14 “Mūndū mūrūme angīhikia mūndū-wa-nja na ahikie nyina, ūcio nī waganu. Mūndū mūrūme ūcio na andū-a-nja acio eerī no nginya macinwo na mwaki, nīgeetha gūtikanakorwo na waganu thiīnī wanyu. 15 “Mūndū mūrūme angīkoma na nyamū-rī, no nginya mūndū ūcio ooragwo, na no nginya mūūrage nyamū ūyo. 16 “Mūndū-wa-nja angītwarīrīra harī nyamū nīguo akome nayo-rī, nīmūkooraga mūndū-wa-nja ūcio hamwe na nyamū ūyo. No nginya mūndū-wa-nja ūcio ooragwo na nyamū ūyo yūragwo; thakame yake nīikamūcookerera, na thakame ya nyamū ūyo imīcookerera. 17 “Mūndū

mūrūme angīhikia mwarī wa ithe, arī mwarī wa ithe kana wa nyina, na makomanie, icio nī njono. No nginya maingatwo mehere kuuma kūrī andū ao. Nīaconorithītie mwarī wa ithe. Na nīagacookerero nī ūru ūcio ekīte. 18 “Mūndū mūrūme angīkoma na mūndū-wa-nja hīndī yake ya mweri, nīaguūria riurīro rīake, o nake mūndū-wa-nja ūcio agakūuūria riurīro rīa thakame yake. Andū acio eerī nīmakaingatwo kuuma kūrī andū ao. 19 “Ndūkanakome na tataguo kana mwarī wa nyina na thoguo, nī ūndū gwīka ūguo nī gūconorithia mūndū ūria mūrī ūrīrīra; inyū eerī nīmūgacookerero nī ūru ūcio mwīkīte. 20 “Mūndū angīkoma na tatawe-rī, nīaconorithītie mamawē. Nīmagacookerero nī ūru ūcio mekīte; magaakua matarī magīa mwana. 21 “Mūndū angīhikia mūtumia wa mūrū wa nyina ūcio nī thaahu, nīaconorithītie mūrū wa nyina. Megūtūura matarī magīa mwana. 22 “Rūmagai irīra ciakwa ciothe cia watho, na mawatho makwa mūmarūmagīrīre, nīguo mūtūūre būrūri ūria ndīramūtwara, na nīgeetha ndūkanamūtahīke. 23 Mūtikanatūūre kūringana na mītugo ya ndūrīrī iria ngūingata imweherere. Ndacimenire nī tondū nīciekire maündū macio mothe. 24 No nīi nīgmīwīra atīrī, “Nīmūkegwātīra būrūri wao; nīngamūhe guo ūtuīke igai rīanyu, būrūri ūrī būthi wa iria na ūukī.” Niī nīi Jehova Ngai wanyu, ūria wamwamūrire kuuma kūrī ndūrīrī. 25 “Nī ūndū ūcio no nginya mūkūūranage nyamū iria itarī thaahu na iria irī thaahu, na nyoni iria itarī thaahu na iria irī thaahu. Mūtikanethaahie na nyamū kana nyoni o na ūrikū, kana kīndū o gōthe gīthīagīra thī, iria ciothe ndāamūranirie tondū irī thaahu harī inyū. 26 No nginya mūtuīke atheru harī niī, tondū nīi, Jehova, ndī mūtheru, na nīndīmwamūranītie na ndūrīrī iria ingī mūtuīke akwa kūmbe. 27 “Mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja ūrī maroho marī maragūraga kana mūrogī thiīnī wanyu, no nginya makoragwo. Mūmahūūre na mahiga nyuguto. Thakame yao nīikamacookerera.”

21 Nake Jehova akīra Musa atīrī, “Arīria athīnjīri-Ngai, nō ariū a Harūni, ūmeere atīrī: ‘Mūthīnjīri-Ngai ndakanethaahie nī ūndū wa mūndū wao ūkuīte, 2 tīga no akorirwo arī mūndū wa nyūmba yake, ta nyina kana ithe, kana mūriū kana mwarī, kana mūrū wa nyina, 3 kana mwarī wa nyina ūtarī mūhīku ūria ateithagia nī ūndū ndarī na mūthuuri, nī ūndū wake-rī, no ethaahie. 4 Ndakanethaahie nī ūndū wa athoni ake, na nī ūndū ūcio anyiitwo nī thaahu. 5 “Athīnjīri-

Ngai matikanenjwo mītwe, kana marengerere mīthia ya nderu ciao kana metemange mīrī yao nī ūndū wa gūkuīrwo. 6 No nginya makorwo marī atheru harī Ngai wao, na matikanathaahie rītwa rīa Ngai wao. Tondū nīo matwaragīra Jehova indo iria arutīrwo irī irutā rīa njino, nīcio irio cia Ngai wao, no nginya makorwo marī atheru. 7 “Athīnjīri-Ngai matikanahikie andū-a-nja ariā methaahtie na ūmaraya, kana ariā matiganīte na athuuri ao, tondū athīnjīri-Ngai nī atheru harī Ngai wao. 8 Matuagei atheru, tondū nīo marutagīra Ngai wanyu irio iria arutīrwo igongona. Matuagei atheru, tondū nīi Jehova ndī mūtheru, o nīi ūrīa ūmūtheragia. 9 “Mwarī wa mūthīnjīri-Ngai angīthaahia na gūtuīka mūmaraya, nīaconorithitie ithe; no nginya acinwo na mwaki. 10 “Mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, ūrīa ūrī gatagatī ka ariū-a-ithe, na ūtitīrīrio maguta mūtwe na akaamūrwo nīguo ehumbage nguo cia ūthīnjīri-Ngai, ndakanarekererie njuūrī yake ūkare itarī njanūre kana atembūrange nguo ciake. 11 Ndakanatoonye handū harī kīimba. Ndakanethaahie o na aakorwo nī ūndū wa ithe kana nyina, 12 o na ndakanoime handū-harī-haamūre ha Ngai wake, kana ahathaahie, tondū nīamūrītwo, agaitīrīrio maguta ma Ngai wake. Niī nī nīi Jehova. 13 “Mūndū-wa-nja ūrīa akaahikia no nginya agaakorwo arī mūrītu gathirange. 14 Ndakanahikie mūtumia wa ndigwa, kana mūtumia matiganīte na mūthuuriwe, kana mūndū-wa-nja wīthaahitie na ūmaraya, no akaahikia mūrītu gathirange wa andū ao, 15 nīgeetha ndakanathaahie rūciaro rwake gatagatī ka andū ao. Niī nī nīi Jehova, ūrīa ūmūtheragia.” 16 Ningī Jehova akīira Musa atīrī, 17 “Ira Harūni atīrī: ‘Harī njiarwa iria igooka, gūtīrī mūndū wa njiaro ciaku ūrī na kaūūgū ūgaakuhīrīria nīguo arutīre Ngai wake irio cia igongona. 18 Gūtīrī mūndū o na ūmwe ūrī na kaūūgū ūgaakuhīrīria: mūndū mūtumumu kana gīthua, kana mūndū mūthūku ūthīū, kana ūrī na wonje, 19 mūndū mwonju kūgūrū kana guoko, 20 mūndū ūrī iguku kana mūhomu, mūndū ūrī na kaūūgū ka riitho, kana mūndū ūrī na ironda iratogota kana iroira, kana mūthūku nyee. 21 Gūtīrī mūndū wa njiaro cia Harūni ūrīa mūthīnjīri-Ngai ūrī kaūūgū ūgaakuhīrīria nīguo atware maruta marī marutīrwo Jehova ma njino. Ücio ūrī na kaūūgū ndakanakuhīrīrie atī nīguo arute irio icio cia Ngai wake cia igongona. 22 We no arīe irio iria theru mūno cia Ngai wake, o na irio iria theru; 23 no rīrī, mī ūndū wa ūūgū ūcīo wake, ndakanakuhīrīrie gītambaya gīa gūcuurio kana

athengerere kīgongona, nīgeetha ndagathaahie handū hau hakwa harīa haamūre. Niī nī niī Jehova, ūrīa ūmatheragia.” 24 Nī ūndū ūcio Musa akīira Harūni na ariū ake ūguo, o na akīira andū a Israeli othe.

22 Ningī Jehova akīira Musa atīrī, 2 “Ira Harūni na ariū ake matīage maruta marīa matheru marīa andū a Israeli maanyamūrīire, nīgeetha matikanathaahie rītwa ūkwa itheru. Niī nī niī Jehova. 3 “Meere atīrī, ‘Njiarwa iria igooka thuutha, mūndū o na ūrīkū wa njiaro cianyu angīgakorwo ethaahitie, nake akuhīrīrie maruta marīa matheru marīa andū a Israeli maamūrīire Jehova, mūndū ūcio no nginya aingatwo, ehere mbere yakwa. Niī nī niī Jehova. 4 “Mūndū wa njiaro cia Harūni angīkorwo arī na mūrimū wa ngoothi ūngīgwatanio, kana mwīrī wake ūkoira, ndakaarīa indo iria theru irutītwo cia maruta, nginya agaathirwo nī thaahu. Ningī nīakanyiitwo nī thaahu angīkaahutia kīndū gīthaahie nī kīimba, kana ahutie mūndū o wothe ūrīa uumītwo nī hinya wa arūme, 5 o na kana angīhutia kīndū o gīothe kīrīa gītambaga thī kīrīa kīngīmūgwatia thaahu, kana ahutie mūndū o na ūrīkū ūngītūma anyiitwo nī thaahu, o na thaahu ūcio ūngīkorwo nī ūrīkū. 6 Mūndū ūrīa ūngīhutia kīndū o na kīrīkū ta kīu nīakanyiitwo nī thaahu o nginya hwaī-inī. Ndakanarīe kīndū o na kīrīkū kīa maruta marīa maamūre, no akorirwo ethambīte mwīrī na maaī. 7 Rīua rīathūa nīagathirwo nī thaahu, na thuutha ūcio no arīe maruta marīa maamūre, tondū nīcio irio ciake. 8 Ndakanarīe nyama cia nyamū ikuīte, kana nyama cia nyamū ūtambuuītwo nī nyamū cia gīthaka, nīguo ndakae gūthaahio nīcio. Niī nī niī Jehova. 9 “Athīnjīri-Ngai nīmarūmagie mawatho makwa nīgeetha matikahītagie, nao makue nī ūndū wa kwaga gūtīa mawatho macio. Niī nī niī Jehova ūrīa ūmatheragia. 10 “Gūtīrī mūndū o na ūrīkū ūtarī wa nyūmba ya mūthīnjīri-Ngai wagīrīrwo nī kūrīa maruta marīa matheru, o na mūgeni wa mūthīnjīri-Ngai, kana mūruti wa wīra gwake o nao matigacirīe. 11 No mūthīnjīri-Ngai angīgūra ngombo na mbeeca, kana ngombo ūciarīrwo gwake mūciī, ngombo ūyo no ūrīe irio ciake. 12 Mwarī wa mūthīnjīri-Ngai angīhikio nī mūndū ūtarī mūthīnjīri-Ngai, ndakanarīe kīndū o na kīmwe kīa maruta macio matheru. 13 No mwarī wa mūthīnjīri-Ngai angītuīka mūtumia wa ndigwa, kana matigane na mūthuuriwe na ndarī ciana, nake acooke agaikare gwa ithe o ta ūrīa aarī mwīthī, no arīe irio icio

nyamüre cia ithe. No mündü ütetikirítio, ndakanarie kíndü o na kímwe gíacio. 14 “Mündü o wothe angíria maruta matheru atekúmenya, no nginya acookerie múthínjíri-Ngai kíndü kíu kíamüre aríte na ongerere gícunjí gíga gatano gíga thogora wakío. 15 Athínjíri-Ngai matikanathaahie maruta maría matheru maría andü a Israeli marutagíra Jehova, 16 na ündü wa kúmetikíria marie maruta macio matheru, na üguo ütúme múcookererwo ní mahítia maría mungíríhio. Nií ní nií Jehova ürúa ümatheragia.” 17 Ningí Jehova akíira Musa atíri, 18 “Aríria Harúni na ariú ake, na warírie andü a Israeli othe, ümeere atíri: ‘Mündü o na ürikü thiiní wanyu, arí Muisiraeli kana arí mügeni ütúuraga Israeli, angíkaarutíra Jehova kíheo kíá iruta ríá njino ní ündü wa kühingia mwihítwá, kana kíri kíá iruta ríá kwiyendera, 19 no nginya akaaruta njamba ítarí na kaúugü kuumá kúri ng’ombe, kana ng’ondú, kana mbüri, nígeetha kíheo kíu gítitíkírike handú-iní hanyu. 20 Mütikanarehe kíndü o na kírikú kíri na kaúugü, tondü gítigeetíkírika handú-iní hanyu. 21 Ríria mündü aríirutaga kíndü kiumíte rürü-iní rwake rwa ng’ombe kana rwa mbüri, kíri kíá iruta ríá üuguano ríá kürutírwo Jehova, níguo ahingie mwihítwá wa mwanya, kana kíá iruta ríá kwiyendera, no nginya gíkoragwo gítarí na kaúugü kana kameni níguo gítitíkírike. 22 Mütikanarutíre Jehova nyamü ndumumu kana ndihie, kana irathua, kana kíndü o giothe kíri na mbatata, kana kíri na ironda iratogota kana iroira. Mütikanagíríre o na ímwe ya icio kígongona-iní ítuíke ya iruta ríá gúcinwo na mwaki harí Jehova. 23 No ríri, no mürute ndegwa, kana ng’ondú nyonju kana homu, írí ya igongona ríá kwiyendera, no íyo ndingítíkírwo ítuíke ya kühingia mwihítwá. 24 Mütikanarutíre Jehova nyamü írúa ítihitíio nyee, kana ikamendereka, kana ndarüre, kana haküre. Mütikanarute magongona ta macio büruri-iní hanyu, 25 na mütikanamükíre nyamü ta icio kuumá kúri mündü mügeni atí níguo mūcirute ítuíke irio cia Ngai wanyu. Nyamü ta icio itingítíkírika handú-iní hanyu, ní ündü ní nyonju, na írí na üugü.” 26 Ningí Jehova akíira Musa atíri, 27 “Ríria gacaú, kana gatürüme, kana koori gaaciarwo, kariíkaraga na nyina míthenya mūgwanja. Kuumá múthenya wa kanana na thuutha úcio, nígagetiíkíika gatuíke iruta ríá gúcinwo na mwaki harí Jehova. 28 Mütikanathínje ng’ombe kana ng’ondú hamwe na mwana wayo múthenya ümwe. 29 “Ríria müküruta igongona ríá gúcookeria Jehova ngaatho, rírutagei na

njíra ya gütüma rítíkírike ní ündü wanyu. 30 No nginya ríriño múthenya o ro úcio ríarutwo; mütikanatigie kíndü kíarío gíkinye rüciiní. Nií ní nií Jehova. 31 “Rúmagiai maathani makwa na mumarúmagíríre. Nií ní nií Jehova. 32 Mütikanathaahie ríitwa ríakwa otheru. No nginya andü a Israeli mamenyage atí ndí mútheru. Nií ní nií Jehova ürúa ümútheragia, 33 na ürúa wamúrtire büruri wa Misiri nduíke Ngai wanyu. Nií ní nií Jehova.”

23 Ningí Jehova akíira Musa atíri, 2 “Aríria andü a Israeli, ümeere atíri: ‘Ici nício ciathí ciakwa iria ciathanítwo, o iria ciathanítwo cia Jehova, iria múkaahunjaníria ühoro wacio atí ní ciüngano theru. 3 “Kúri na míthenya itandatú ríria mungíruta wíra, no múthenya wa mūgwanja ní Thabatú ya kühurúka, múthenya wa kíüngano gítheru. Mütikanarute wíra o na ürikü; kúriá guothe mūgaatüura, íyo ní Thabatú ya Jehova. 4 “Ici nício ciathí iria ciathanítwo cia Jehova, nício ciüngano iria theru, iria müríhunjanagíria mahinda ma cio makinya. 5 Bathaka ya Jehova íríambagíríria hwaí-iní kwaira, múthenya wa ikúmi na ína wa mweri wa mbere. 6 Múthenya wa ikúmi na ítano, wa mweri úcio níguo gíathí kíá Jehova kíá Mígate ítarí Míikire Ndawa ya Kúimbia kíriambagíríria, na kwa ihinda ríá míthenya mūgwanja no nginya müríage mígate ítarí na ndawa ya kúimbia. 7 Múthenya wa mbere mágíe na kíüngano gítheru, na mütikanarute wíra ürúa mürutaga. 8 Míthenya mūgwanja rutagírai Jehova iruta ríá gúcinwo na mwaki. Na múthenya wa mūgwanja, mágíage na kíüngano gítheru, na mütikanarute wíra ürúa mürutaga.” 9 Ningí Jehova akíira Musa atíri, 10 “Aríria andü a Israeli, ümeere atíri: ‘Ríria mūgaatoonya büruri úcio ngümühe na mūgethe magetha maguo, nímkarehere múthínjíri-Ngai kiohe kíá mbere kíá ngano írúa múkaagetha. 11 Nake athüngüthie kiohe kíu mbere ya Jehova níguo gítitíkírike handú-iní hanyu; múthínjíri-Ngai agagíthüngüthia múthenya ürúa ürümírífire Thabatú. 12 Múthenya úcio mūgaathüngüthia kiohe kíu, no nginya múkaarutíre Jehova iruta ríá njino ríá gatürüme ka ükürü wa mwaka ümwe gatarí na kaúugü, 13 hamwe na iruta ríario ríá mütü wa gíthimi gíja icunjí igíri cia ikúmi cia eba ímwe ya mütü ürúa mühinyu muno ütukanítio na maguta, nírio iruta rírutírwo Jehova ríá gúcinwo na mwaki, ríri na mütararíko mwega, na iruta ríá kúnyuuo, ríri gacunjí kamwe ka inya ka hini ímwe ya ndibei. 14 Mütikanarie

mūgate o na ūrīkū, kana ngano ya kūhīhio, kana ya mūgethano, o nginya mūthenya ūrīa mūkaarehera Ngai wanyu iruta rīrī. 15 “Kuuma mūthenya ūrīa ūrūmīri Thabatū, mūthenya ūrīa mwatwarire kīohe kīa iruta rīa gūthūngūthio, mūgatare ciumia ingī mūgwanja. 16 Mūtare matukū mīrongo ītano kuuma mūthenya ūrīa ūrūmīri Thabatū ya kūhingithia mūgwanja, mūcooke mūrutire Jehova iruta rīa mūtu wa ngano ya mūgethano. 17 Kuuma kūrīa guothe mūtūrūga, mūrehe mīgate rīrī īthondeketwo na tūcunjī twīrī twa ikūmi twa eba īmwe ya mūtu ūrīa mūhiyu mūno, īrugītwo na ndawa ya kūimbia, ītūke ya iruta rīa gūthūngūthio rīa maciaro ma mbere marutiirwo Jehova. 18 Rutanīriai mīgate īyo na tūtūrūme mūgwanja, o kamwe karī na ūkūrū wa mwaka ūmwe, na tūtarī na kaūgū, na gategwa kamwe, na ndūrūme igīrī. Nacio igaatuīka iruta rīa njino rīrutirwo Jehova, hamwe na maruta macio ma mūtu na ma kūnyuu, rīrī nī iruta rīa gūcinwo na mwaki, rīrī na mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova. 19 Mūcooke mūrute thenge īmwe ya igongona rīa kūhoroherio mehia, na tūtūrūme twīrī, o kamwe karī na ūkūrū wa mwaka ūmwe, twa iruta rīa ūigano. 20 Mūthīnjīri-Ngai niāgathūngūthia tūtūrūme tūu tweerī mbere ya Jehova, tūtūke iruta rīa gūthūngūthio, hamwe na mīgate īyo ya maciaro ma mbere. Macio nī maruta mathera marufīrwo Jehova nī ūndū wa mūthīnjīri-Ngai. 21 Mūthenya o ro ūcio, nīmūkahunjanīria kūngano gītheru, na mūtikanarute wīra ūrīa mūrutaga. Ūyū nīgu ūgaatuīka watho mwandike wa gūtūura nginya harī njiarwa iria igooka, o kūrīa guothe mūgaatūura. 22 “Rīrīa mūkaagetha irio būrūri-inī wanyu, mūtikanagethe nginya ndeere-inī cia mīgūnda yanyu, o na mūtikanonganie rūtīki rwa magetha manyu. Rūtīgagīriei andū arīa athīnī na arīa ageni. Niī nī niī Jehova Ngai wanyu.” 23 Ningī Jehova akīira Musa atīrī, 24 “Īra andū a Israeli atīrī: ‘Mūthenya wa mbere wa mweri wa mūgwanja-rī, nīmūrīgīaga na mūthenya wa kūhurūka, kūngano gītheru, na ūririkanagwo na ūndū wa kūhuha tūrumbeta. 25 Mūtikanarute wīra ūrīa mūrutaga, no mūrutagīre Jehova iruta rīa gūcinwo na mwaki.’” 26 Ningī Jehova akīira Musa atīrī, 27 “Mūthenya wa ikūmi wa mweri ūyū wa mūgwanja, nīgu Mūthenya wa Kūhoroherio Mehia. Mūgīage na kūngano gītheru na mwīimage

irio, na mūrutagīre Jehova iruta rīa gūcinwo na mwaki. 28 Mūtikanarute wīra mūthenya ūcio, tondū nīgu Mūthenya wa Kūhoroherio Mehia, hīndī ūrīa mūrahoroherio mehia mbere ya Jehova-Ngai wanyu. 29 Mūndū o na ūrīkū ūrīa ūtakeima irio mūthenya ūcio nīakaingatwo kuuma kūrī andū ao. 30 Mūndū o wothe ūkaaruta wīra mūthenya ūcio nīngamūniina kuuma thīmī wa andū ao. 31 Mūtikanarute wīra o na ūrīkū. Ūyū ūgūtūka watho mwandike wa gūtūura nginya harī njiarwa iria igooka, o kūrīa guothe mūgaatūura. 32 īyo nī Thabatū yanyu ya kūhurūka, na no nginya mwīime irio. Kuuma hwaī-inī wa mūthenya wa kenda wa mweri o ro ūcio nginya hwaī-inī wa mūthenya ūcio ūngī, nīmūrīmenyagīrīra Thabatū yanyu.” 33 Ningī Jehova akīira Musa atīrī, 34 “Īra andū a Israeli atīrī: ‘Mūthenya wa ikūmi na ītano wa mweri wa mūgwanja nīgu Gīathī kīa Jehova gīa Ithūnū gīkaambīrīria, na gīgaikara mīthenya mūgwanja. 35 Mūthenya wa mbere nī wa kūngano gītheru; mūtikanarute wīra ūrīa mūrutaga. 36 Mīthenya mūgwanja mūkaarutagīra Jehova maruta ma gūcinwo na mwaki, naguo mūthenya wa īnana-rī, mūgīe na kūngano gītheru, na mūrutire Jehova iruta rīa gūcinwo na mwaki. Mūthenya ūcio nīgu wa kūhinga kūngano; mūtikanarute wīra ūrīa mūrutaga. 37 (“Ici nīcio ciathī cia Jehova iria ciathanītwo, iria mūkaahunjanīria irī ciūngano theru cia kūrehere Jehova maruta ma gūcinwo na mwaki, na nīmo maruta ma njino, na maruta ma mūtu, na magongona na maruta ma kūnyuu marīa marībataranagia o mūthenya. 38 Maruta maya nī ma kuongererwo harī marīa mangī ma Thabatū cia Jehova na nyongerera ya iheo cianyu na kīrīa gīothe mwīrānīire na mwīhītwā, na maruta mothe ma kwīyendera marīa mūrutagīra Jehova.) 39 “Nī ūndū ūcio, kwambīrīria mūthenya wa ikūmi na ītano wa mweri wa mūgwanja, mwarīkīa kūgetha irio būrūri-inī, nī mūgaakūngūrīa gīathī kīa Jehova mīthenya mūgwanja. Mūthenya wa mbere nī wa kūhurūka, na mūthenya wa īnana o naguo no wa kūhurūka. 40 Mūthenya wa mbere nīmūkooya maciaro marīa mega mūno ma mītī, na mathīgī ma mītende, na honge cia mītī ūrīa ūrī na mathangū maingī, na cia mītī ūrīa ūrī ūmeraga tūrūūi-inī, na mūkene mūrī mbere ya Jehova Ngai wanyu mīthenya mūgwanja. 41 Kūngūyagīrai ūndū ūyū arī gīathī kīa Jehova mīthenya mūgwanja o mwaka. Ūndū ūyū nī ūtūke watho mwandike wa gūtūura nginya harī njiarwa iria igooka;

kunguyagirai ūndū ūcio mweri-inī wa mūgwanja. **42** Ikaragai ithūnū-inī mithenya mūgwanja. Andū a Israeli arīa othe maciarīrwo Israeli magaaikaraga ithūnū-inī, **43** nī ūndū ūcio njaro cianyu nīkamenya atī nī nī ndaatūmire andū a Israeli maikare ithūnū-inī hīndī ūria ndamarutire bürūri wa Misiri. Nī nī nī Jehova Ngai wanyu.” **44** Nī ūndū ūcio Musa akānīrīra kūrī andū a Israeli ūhoro wa ciathī icio ciathanītwo cia Jehova.

24 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, **2** “Atha andū a Israeli makurehere maguta marīa makeere wega ma ndamaiyū hihe ma gūkūheaga ūtheri, nīgeetha matawa maikarage maakanīte hīndī ciothe. **3** Nja ya gītambaya gīa gūcuurio kīrīa kīrī mbere ya ithandūkū ūria o kū Hema-inī-ya-Gütünganwo-rī, Harūni nīamenyagirīre matawa macio mbere ya Jehova kuuma hwaī-inī o nginya rūciinī, hīndī ciothe. Ūndū ūyū ūgaatuūka watho mwandīke wa gūtūura wa njiarwa iria igooka. **4** Matawa macio marī mbere ya Jehova, o macio maigīrīrwo mūtī-inī wa matawa wa thahabu ūria therie no nginya mamenyagirīrwo hīndī ciothe. **5** “Oya mūtu ūria mūhinyu mūno, ūthondeke mīgate ikūmi na ūri, o mūgate ūmwē ūrugwo na tūcunjī twīri twa ikūmi twa eba ūmwe. **6** Ūcooke ūmīare mīhari ūri, o mūhari mīgate itandatū, ūmīigīrīre igūrū ūria metha ya thahabu therie hau mbere ya Jehova. **7** Na o mūhari-inī nīhaigwo ūbani ūria mūtherie ūtuīke gīcunjī gīa kīririkano ūrūgamīrīre mīgate ūyo, na ūtuīke iruta ūria njino ūritūrwo Jehova na mwaki. **8** Mīgate ūyo nī ūtagwo mbere ya Jehova hīndī ciothe, o Thabatū o Thabatū, ūrūgamagīrīre andū a Israeli, ūtuīke kīrikānīro gīa gūtūura. **9** Mīgate ūyo nī ya Harūni na ariū ake, nao māmīragīre handū hatheru, nī tondū mīgate ūyo nī gīcunjī gītheru mūno harī rwīga rwa rwa maruta marīa marutīrwo Jehova ma gūcinwo na mwaki.” **10** Na ūri, mūrū wa mūtumia Mūisraeli, no ithe aarī Mūmisiri, nīathiire gūceerera andū a Israeli, nake mūndū ūcio na Mūisraeli makīrūa marī kū kambī. **11** Ūcio mūrū wa mūtumia Mūisraeli nīarumire Rītwa ūria Ngai na kīrumi; nī ūndū ūcio makīmūtwārīra Musa. (Nyina wa mūndū ūcio eetagwo Shelomithu, mwari wa Dibiri ūria Mūdani.) **12** Makīmūkia thīinī, makīmūrangīra nginya ūria mangāmenyire wega wendi wa Jehova. **13** Nake Jehova akīra Musa atīrī: **14** “Twara mūrumani ūcio nja ya kambī. Andū arīa othe maamūiguire akīrumana mamūigīrīre moko mūtwe, nakīo kīngano gīthe kīmūhūre na mahiga

nyuguto. **15** ūra andū a Israeli atīrī, ‘Mūndū o na ūrīkū angīkaaruma Ngai wake, no nginya agaacookererwo nī ūrū ūcio ekīte: **16** Mūndū o na ūrīkū ūkaaruma rītwa ūria Jehova no nginya akooragwo. Kīngano gīthe gīa Israeli no nginya gīkaamūhūra na mahiga nyuguto. Aakorwo arī mūgeni kana arī mūndū ūciarīrwo bürūri-inī wanyu, ūrīa akaaruma Rītwa ūria ūria Jehova, no nginya akooragwo. **17** “Mūndū o na ūrīkū angīkooraga mūndū ūngī, no nginya nake akooragwo. **18** Mūndū o na ūrīkū angīrīraga nyamū ya mūndū ūria ūngī, no nginya akaamīrīha, nyamū ūrīhwō na nyamū ūngī. **19** Mūndū o na ūrīkū angīgatīhīa ūria ūngī, o ūria ekanīte no nginya nake ekwo o ūguo: **20** Mūndū oina mūndū ūria ūngī ihīndī, nake akoinwo ihīndī, ūrītho ūrīhagio na ūrītho, igego ūrīhagio na igego. O ūria mūndū atīlhītie mūndū ūngī, o nake atīhīio o ro ūguo. **21** Mūndū ūria ūkooraga nyamū nīakamīrīha, no ūria ūkooraga mūndū ūria ūngī no nginya akooragwo. **22** Mūrīkoragwo na watho o ro ūmwē ūkonī mūgeni na mūndū ūria ūciarīrwo bürūri wanyu. Nī nī nī Jehova Ngai wanyu.” **23** Nake Musa akānīrīra andū a Israeli, nao magītwara mūndū ūcio warumīte Ngai nja ya kambī, makīmūhūra na mahiga nyuguto. Nao andū a Israeli magīka o ta ūria Jehova aathīte Musa.

25 Nake Jehova akīra Musa Kīrima-inī gīa Sinai atīrī, **2** “Arīria andū a Israeli, ūmeere atīrī, ‘Hīndī ūria mūgaatoonya bürūri ūria ūgaamūhe-rī, bürūri ūcio guo mwene no nginya ūkaagīaga na Thabatū ūria ūmūrīrwo Jehova. **3** Mūkaahaandaga mīgūnda yanyu mīaka itandatū, na mūcehage mīgūnda yanyu ya thabibū mūkamīchage mīaka itandatū mūgīcookana gīrīria maciaro mayo. **4** No mwaka wa mūgwanja wakinā, bürūri ūcio nīukagīna na Thabatū ya kūhurūka, Thabatū ūmūrīrwo Jehova; mūtikanahaande kīndū mīgūnda kana mūcehe mīthabibū yanyu. **5** Irio iria ikeemeria, nīcio cia maitīka-rī, mūtikanacigethe kana mūgethe thabibū cia mīthabibū yanyu ūyo itarī ūrūtire wīra. Bürūri ūcio no nginya ūkaagīna na mwaka wa kūhurūka. **6** Kīrīa gīthe bürūri ūcio ūgaaciara mwaka-inī ūcio wa Thabatū ūgaatuūka irio cianyu, inyū ene na cia ndungata cianyu cia arūme na cia andū-a-nja, na cia aruti anyu a wīra wa mūcaara, na mūraarīrī ūria mūikaranītie nake, **7** o hamwe na mahīu manyu na nyamū cia gīthaka iria itūrūga bürūri wanyu. Kīrīa gīthe bürūri ūcio ūgaaciara no kīrīo. **8** “Tarai Thabatū mūgwanja cia mīaka, mīaka mūgwanja maita

mūgwanja, nīguo Thabatū icio mūgwanja cia mīaka i hinge mīaka mīrongo īna na kenda. 9 Ningī mūcooke mūhuhe karumbeta kūndū guothe mūthenya wa ikūmi wa mweri wa mūgwanja; Mūthenya wa Kūhorohero Mechia, mūkaahuha karumbeta kūndū guothe būrūri-inī wanyu. 10 Amūrai mwaka ūcio wa mīrongo ītano, na mūhunjanīrie ūhoro wa kūhorwo kwa andū othe arīa matūūraga būrūri ūcio wothe. Mwaka ūcio ūgaatuīka wa Jubilii nī ūndū wanyu; o mūndū wanyu nīagacooka kūrīa ithaka cia nyūmba yao irī, na kūrīa andū a mūhīriga wao marī. 11 Mwaka ūcio wa mīrongo ītano ūgaatuīka wa Jubilii kūrī inyuī; mūtikanahaande na mūtikanagethe kīrīa gūkūrītie kīo kīene, kana mūgethe mīthabibū ūrīa ītarī mīrutīre wīra. 12 Nīgūkorwo īyo nī Jubilii, na nīyo ūgaatuīka theru kūrī inyuī; rītagai o kīrīa gūkūrītie mūgunda-inī. 13 “Mwaka-inī ūyū wa Jubilii, o mūndū no nginya acooke gīthaka-inī gīake. 14 “Mūngīkenderia mūndū wa būrūri wanyu mūgunda kana mūgūre mūgunda kūrī we, mūtikanahaheenanie mūndū na ūrīa ūngī. 15 Mūrīgūraga mūgunda wa mūndū wa būrūri wanyu kūringana na ūrīa mīaka īthirīte thuutha wa Jubilii. Nake mwendia akaawendagia kūringana na mīaka ūrīa īgakorwo ītigarīte ya magetha. 16 Mīaka īngīkorwo ītigarīte mīngī, mūkongererā thogora, na mīaka īngīkorwo ītigarīte mīnīni, mūkanyihia thogora, nī ūndū kīrīa arakwenderia nī mūigana wa magetha. 17 Mūtikanahaheenanie mūndū na ūrīa ūngī, no mwītīgāgīre Ngai wanyu. Nī nī nī Jehova Ngai wanyu. 18 “Rūmagīrīrai kīrīra kīa watho wakwa na mwīmenyagīrīre nīguo mwathīkagīre mawatho makwa, na inyuī nī mūgaatūra būrūri ūcio mūrī na thayū. 19 Naguo būrūri ūcio nīgaciara maciaro maguo, na inyuī nīmūkarīaga mūkahūuna na mūtūure kuo mūrī na thayū. 20 Mwahota kūuria atīrī, “Tūkaarīa kī mwaka wa mūgwanja aakorwo tūtikahaanda kana tūgethe?” 21 Nīngamūtūmīra kīrathimo mwaka-inī ūcio wa gatandatū nīguo mūgunda yanyu ūgaaciara maciaro ma kūmūigana mīaka ītatū. 22 Mūkīhaanda mwaka-inī wa kanana, mūkaarīaga irīo irīa mwaigīte mūthīithū, na mūgaacīria nginya mūgethe maciaro ma mwaka wa kenda. 23 “Mūgunda ndīkanendio biū, tondū būrūri nī wakwa na inyuī mūrī o ageni kuo, na nī nī ndīmūkomborithitie. 24 Būrūri wothe ūrīa mwīnyiitīre ūgaatuīka wanyu, no nginya kūgīe na mweke wa gūkūrīraga mūgunda īyo. 25 “Mūndū wa būrūri wanyu angīthīīna na endie gīcunjī kīa

mūgunda wake, mūndū ūrīa wa hakuhī mūno wa nyūmba yake nīagooka na akūūre mūgunda ūcio mūndū wao eendetie. 26 No rīrī, mūndū angīkorwo ndarī na mūndū wa kūmūkūrīra mūgunda, na we mwene atonge agē na indo ciiganīte kūukūura, 27 nīwe ūgaatua thogora kūringana na mīaka ūrīa mīthiru kuuma ūrīa aawendirīe, na acooke mbeeca icio ingī kūrī mūndū ūrīa eendeirie; thuutha ūcio no acooke mūgunda-inī wake. 28 No angīaga kūgīa na indo cia kūmūriha-rī, gīcunjī kīrīa eendirīe gīgūtūura kīrī kīa mūgūri nginya Mwaka wa Jubilii. Gīgaacookio hīndī ya Jubilii, na hīndī īyo no acooke gīthaka-inī gīake. 29 “Mūndū angīkeendia nyūmba ūrī itūra-inī inene ūrīrigīre, nīarīkoragwo arī na kīhotoo gīa kūmūkūra ihinda rīa mwaka mūgima kuuma amīendia. Thīinī wa ihinda rīu no amīkūre. 30 ūngīaga gūkūrīro mwaka ūmwe ūtanathira, nyūmba īyo ūrī itūra-inī inene ūrīrigīre nīgatūka ya mūmīgūri na njaro ciale nginya tene. Nyūmba īyo ndīgaacookerio mwene Mwaka wa Jubilii. 31 No nyūmba cia tūtūra-inī ūrīa tūtarī ūrīrigīre, ūrītagwo ta mūgunda ya kūndū gūtarī kūrīge. Icio no ikūrīro, na nī igaacookio Mwaka wa Jubilii. 32 “Alawīi hīndī ciothe nī marī na kīhotoo gīa gūkūrīraga nyūmba ciao irīa irī matūūra-inī ma Alawīi, marīa megwatīire. 33 Nī ūndū ūcio indo cia Alawīi no ikūrīro, ūguo nī ta kuuga atī, nyūmba nyendie ūtūra-inī o rīothe ūrīo, nīgacookio Mwaka wa Jubilii, tondū nyūmba irīa irī matūūra-inī ma Alawīi nīcio igai ūrīo thīinī wa andū a Israeli. 34 No ithaka cia ūrīthio cia matūūra mao itikanendio; icio nī ciao nginya tene. 35 “Mūndū wa būrūri wanyu angīthīīna nginya aremwo nī kwīrūgamīrīra gatagatī kanyu, mūteithagie o ta ūrīa mūngīteithia mūgeni kana mūndū ūrīrīire kwanyu, nīgeetha ahote gūtūrīrania na inyuī. 36 Mūtikanamūrīhie uumīthio o na ūrīkū, no mwītīgāgīre Ngai wanyu, nīgeetha mūndū wa būrūri wanyu ahote gūtūrīrania na inyuī. 37 Mūtikanamūkombere mbeeca nīguo acooke na maciaro, kana mūmwenderie ūrīo nīguo muone uumīthio. 38 Nī nī nī Jehova Ngai wanyu, ūrīa wamūrutire būrūri wa Misiri nīguo ndīmūhe būrūri wa Kaanani na ndūkē Ngai wanyu. 39 “Mūndū wa būrūri wanyu angīthīīna arī gatagatī kanyu, nake eyendie harī inyuī, mūtikanamūrūtīhie wīra ta ngombo. 40 Mūkaamūtua ta mūruti wa wīra wa mūcaara kana ta mūndū ūrīrīire kwanyu; mūndū ūcio akaamūrūtīhie wīra nginya Mwaka wa Jubilii. 41 Thuutha ūcio

mündū ūcio na ciana ciake n̄makarekererio, nake acooke kūrī andū a mūhīrīga wake, na ḡithaka-inī kīa maithe make ma tene. **42** Tondū andū a Israeli n̄ ndungata ciakwa, iria ndaarutire būrūri wa Misiri, matikanendio matuīke ngombo. **43** Mūtikamaathage mütékumaiquirā tha, no mwītigarei Ngai wanyu. **44** “Ngombo cianyu cia arūme na cia andū-a-nja iriumaga ndūrīrī-inī iria imūrigicīri; kuuma kūrī ndūrīrī icio no mūgūrage ngombo. **45** O na ningī no mwīgūrīre ngombo kuuma kūrī andū arī mararīrīre kwanyu na kuuma kūrī andū a mīhīrīga yao arī maciarīrīwo būrūri wanyu, nao matuīke indo cianyu. **46** Andū acio no mūmeegaire kūrī ciana cianyu matuīke igai rīrīa mūmagaīire, na no mūmatue ngombo rīrīa rīothe marī muoyo, no mütikanaathe andū anyu a Israeli mütékumaiquirā tha. **47** “No rīrī, mūgeni kana mündū ūrīa ūrārīrīre kwanyu angītonga arī gatagatī kanyu, nake mündū wa būrūri wanyu athīne na eyendie kūrī mūgeni ūrīa ūtūrūranītie na inyūi, kana kūrī mündū wa mūhīrīga wa mündū ūcio mūgeni-rī, **48** mündū ūcio no arīkoragwo arī na kīhotoo gīa gūkūrīwo thuutha wa kwīyendia. Mündū wa nyūmba yao no amūkūrūre: **49** Ithe mūnini kana ithe mūkūrū, kana mūrū wa ithe, kana mündū wa rūrīra rwa mūhīrīga wao no amūkūrūre; kana we mwene angīgaacīra, no ekūrūre. **50** Mündū ūcio na mūmūgūri magaatara ihinda rīrīa rīthiru kuuma mwaka ūrīa eyendirie nginya rīrīa Mwaka wa Jubilii ūgaakinya. Thogora wa kūrekelerio gwake ūkaaringana na irīhi rīa mündū wa mūcaara thīinī wa mīaka īyo. **51** Angīkorwo nī mīaka mīingī itīgarīte, nīkarīha gīcunījī kīnene gīa thogora ūrīa aagūrītwo naguo. **52** No angīkorwo no mīaka mīnini itīgarīte Mwaka wa Jubilii ūkinye, īyo noyo agaatara arīhe gūkūrīnīo gwake kūringana na ūrīa kwagīrīre. **53** Agaatuuo ta mündū wa mūcaara mwaka o mwaka; na no nginya mūmenyagīrīre atī mūmūgūri ndarīmwathaga atekūmūguīra tha. **54** “O na angīaga gūkūrīwo na njīra īmwe ya icio, we na ciana ciake no nginya makaarekererio Mwaka wa Jubilii wakinya, **55** nīgūkorwo andū a Israeli n̄ ndungata ciakwa. Acio nī ndungata ciakwa, iria ndaarutire būrūri wa Misiri. Nīi nīi Jehova Ngai wanyu. **2** “Menyagīrīrai Thabatū

26 “Mūtikanethondekere mīhianano kana mwīrūgamirie mūhianīre wa kīndū kana ihiga rīamūre rīa kūhooywo, mūtikaige ihiga rīacūhie būrūri-inī wanyu atī nīguo mūrīinamagīrīre. Nīi nīi Jehova Ngai wanyu. **2** “Menyagīrīrai Thabatū

ciakwa na mūtīage handū hakwa harīa haamūre. Nīi nīi Jehova. **3** “Mūngīrūmīrīra kīrīra kīa watho wakwa na mūmenyagīrīre gwathikagīra maathani makwa, **4** nīngamuuragīria mbura imera ciayo ciakinya, na mīgūnda yanyu nīrīciaraga irio, nayo mītī ya mīgūnda yanyu īciarage maciaro mayo. **5** Mūrīhūrīra ngano yanyu mūgakinyīria magetha ma thabibū, namo magetha ma thabibū magakinyīria hīndī ya mahaanda, na mūrīrīaga irio mūkahūūna, na mūtūre būrūri wanyu mūrī na thayū. **6** “Nīngatūma būrūri wanyu ugē na thayū, na mūrīkomaga gūtarī mündū ūngītūma mwītīgīre. Nīnganiina nyamū njūru ciehere būrūri-inī wanyu. Nacio itigacocka kuoneka būrūri-inī wanyu. **7** Nīmūkaingatīthia thū cianyu, na mūcihoote mbaara-inī. **8** Andū atano anyu makaahūūra andū igana, nao andū anyu igana makaahūūra andū ngiri ikūmi, nacio thū nī mūgaacihoa mūciūrage na rūhiū rwa njora. **9** “Nīngamuonia ūtugi wakwa, na ndūme mūciarane na mūingīhe, na nīngatūuria kīrīkanīro gīakwa na inyūi. **10** Mūgaakoragwo o mūkīrīra magetha ma mwaka mūthiru nginya rīrīa mūkaamaruta nja nīguo mūgē na handū ha kūiga magetha marīa maragethwo. **11** Ngaiga gīkarō gīakwa gatagatī kanyu, na ndikamūthūūra. **12** Ngaathīiaga ndī gatagatī kanyu, ndūke Ngai wanyu, na inyūi mūtuīke andū akwa. **13** Nīi nīi Jehova Ngai wanyu, ūrīa wamūrutire būrūri wa Misiri, nīguo mūtīge gūtuīka ngombo cia andū a Misiri; ndoinangire macooki ma nīingo cianyu ngītūma mūhotage gūthīi mwīhaandīte wega. **14** “No mūngīkaaga kūnjigua, mwage kūhingia maathani macio mothe, **15** na mūngīrega kīrīra gīakwa kīa watho na mūthūūre mawatho makwa, na mwage kūhingia maathani makwa, na nī ūndū ūcio mūthūkie kīrīkanīro gīakwa-rī, **16** Nīi na nīi nīngamwīka maündū maya: Nīngamūrehere kīmako, na ndīmūrehere ndwari cia kūmūniina na ūndū wa kūhiūha kwa mīrī kūrīa gūkaamūte maitho, na gūtūme mūrīwo nī hinya. Mūkaahaanda mbeū tūhū, nī ūndū ikaarīagwo nī thū cianyu. **17** Nīngamūrūthia ndīmūkīrīre nīguo mūhootwo nī thū cianyu; arīa mamūthūire nīo makaamwathaga, na mūkooraga hatarī mündū ūmūngatīthīte. **18** “Angīkorwo o na mwekwo maündū macio mūtikanjigua-rī, ngaakīrīrīria kūmūherithia nī ūndū wa mehia manyu maita mūgwanja. **19** Nīnganiina rūng'athio rwa mwītīo wanyu, na ndūme matuīke ta cuuma,

nayo thī yūme ītuīke ta gīcango. 20 Mūkaahūthīra hinya wanyu o tūhū, tondū tīri wanyu ndūkagethwo kīndū, kana mītī ya būrūri wanyu īciare maciaro mayo. 21 “Ningī mūngīthī na mbere na mīthīre ya kūnemera, na mwage kūnjigua, nīngakīrīria kūmūngīlhīria mahūura mangī maita mūgwanja o ūrīa mehia manyu magīrīrwo nī kūherithio. 22 Nīngamūrehere nyamū cia gīthaka imūlīkīrīre, nacio imūtunye ciana cianyu, na inīne ng’ombe cianyu, o na itūme mūigana wanyu ūnyīihe ū ūtī barabara cianyu ciage andū. 23 “Ningī kūngīkorwo o na mwekwo maūndū macio no mūkaarega kūnjookerera na mūgīthī na mbere kūnjūkīrīra-řī, 24 nī na nī nīngamūlīkīrīra, na nīngakīrīria kūmūhūura nī ūndū wa mehia manyu maita mangī mūgwanja. 25 Nīngamūrehithīria rūhiū rwa njora rūrīhīrie kīrīkanīro kīrīa mūthūkītīre. Muorīra matūūra-inī marīa manene manyu, nīngamūrehithīria mūthiro thīinī wanyu, na ndīmūrekererie moko-inī ma thū cianyu. 26 Rīrīa ngaamwehereria makūmbī manyu ma īrio, andū-a-nja ikūmi makaarugagīra mīgate yanyu riiko rīmwe, nao macooke kūmūrehera mīgate īyo īthimītwo na ratiri. Mūkaamīrīaga na mūtihūune. 27 “Ningī kūngīkorwo o na mwekwo maūndū macio mūtikanjigua-řī, no mūthī o na mbere kūnjūkīrīra, 28 nī na nī nīngamūlīkīrīra na marakara na nī mwene ngīrīhīrie kūmūherithia maita mangī mūgwanja nī ūndū wa mehia manyu. 29 Mūkaarīaga nyama cia ariū na aarī anyu. 30 Ningī nīngananga kūndū kwanyu kīrīa gūtūgīru, na ndemange magongona manyu ma ūbani na njooke njigīrīre ciimba cianyu igūrū rīa mīhianano īyo yanyu ītarī muoyo, na ndīmūthūure. 31 Matūūra manyu marīa manene nīngamananga na handū hanyu harīa haamūre ndīhoonūhe, o na ndigakenio nī mūtararīko mwega wa maruta manyu. 32 Nīngonūha būrūri ūcio, nginya thū cianyu iria itūrīraga kuo igege. 33 Nīngamūharagania ndūrīrī-inī na njomore rūhiū rwakwa rwa njora ndīmūngatithie. Naguo būrūri wanyu ndīnūhe, namo matūūra manyu marīa manene ndīmanange. 34 Thuutha ūcio, būrūri ūcio nīgakenera mīaka ya Thabatū hīndī īyo yothē ūgaakorwo ūkirīte ihooru, na inyū mūrī būrūri-inī wa thū cianyu; naguo būrūri nīukahurūka, na ūkenere thabatū ciaguo. 35 Ihinda rīrīa būrūri ūcio ūgaakorwo ūkirīte ihooru, nīukahurūka kīrīa wagite kūhurūka hīndī ya Thabatū iria mwatūrīte kuo. 36 “Nao ariū anyu magaatigara, nīngatūma ngoro ciao inyitwo

nī guoya marī mabūrūri-inī macio ma thū ciao, o nginya ithangū riabarabario nī rūhuho rigatūma moore. Nao makooraga o ta ūrīa mūndū ooragīra rūhiū rwa njora, na nīmakagūūaga o na gūtarī mūndū ūmaingatithīte. 37 Makaahīnganaga makīura o ta andū maroorīra rūhiū rwa njora o na gūtarī mūndū ūmaingatithīte. Nī ūndū ūcio mūtikahota gwītiiria thū cianyu. 38 Mūgaathirīra kūu ndūrīrī-inī; būrūri wa thū cianyu ūkaamūrīa ūmūniine. 39 Nao andū anyu ariā magaatigara nīmakoorwo nī hinya marī kūu būrūri-inī ūcio wa thū ciao nī ūndū wa mehia mao; o na ningī nī ūndū wa mehia ma maithe mao, nī makoorwo nī hinya. 40 “No mangīkōimbūra mehia mao na mehia ma maithe mao, o na mehia ma kūnemera na ma kūnjūkīrīra, 41 kūrīa gwatūmire ndīmookīrīre nginya ngīmatwarithia būrūri wa thū ciao, thuutha ūcio rīrīa ngoro icio ciao nyūmū ikenyīihia na cītīkīre ihūura rīa mehia mao-řī, 42 nīngaririkana kīrīkanīro gīakwa na Jakubu, na kīrīkanīro gīakwa na Isaaka, na kīrīkanīro gīakwa na Iburahīmu, na ndirikane būrūri ūcio. 43 Nīgūkorwo būrūri ūcio nīgūgatīnīrīo nīo, naguo nīgakenera Thabatū ciaguo rīrīa ūgaakira ihooru ūtarī nao. Nīmakarīhīo mehia mao nī ūndū nīmaregire mawatho makwa na magīthūura kīrīra gīakwa kīa watho. 44 No rīrī, o na gūtarī ūguo, hīndī īyo marī būrūri-inī wa thū ciao, ndikamarega kana ndīmathūure biū ūndū ūngītūma ndīmaniine biū, thūkīe kīrīkanīro gīakwa nao. Niī nī nī Jehova Ngai wao. 45 No nī ūndū wao, nīngaririkana kīrīkanīro gīakwa na maithe mao, ariā ndaaratire būrūri wa Misiri mbere ya ndūrīrī nīgeetha ndūkīe Ngai wao. Niī nī nī Jehova.” 46 Icio nīcio irīra cia watho wa kūrūmīrīrwo, na matūro ma ciira na mawatho marīa Jehova aarīkanīre na andū a Israeli Kīrīma-inī gīa Sinai, akīrra Musa amamenyithanie kūrī andū a Israeli.

27 Ningī Jehova akīrra Musa atīrī, 2 “Arīria andū a Israeli, ūmeere atīrī: ‘Mūndū o wothe angīkeehīta mwīhītwa wa mwanya wa kwamūrīra Jehova andū, na ūndū wa kūrūta indo iria ciiganīre iruta rīu, 3 nīgāatua irīhi rīa mūndū mūrūme wa kuuma mīaka mīrongo ūrī nginya mīaka mīrongo itandatū rīkorwo ūrī cekeri mīrongo itano cia betha, kūringana na cekeri ya handū-harīa-haamūre, 4 na aakorwo nī mūndū-wa-nja, ūgāatua irīhi ūrī korwo ūrī cekeri mīrongo itatū. 5 Aakorwo nī mūndū wa kuuma mīaka itano nginya mīrongo ūrī, ūgāatua irīhi rīa mūndū

mūrūme rītuīke nī cekeri mīrongo ūrī, na irīhi rīa mūndū-wa-nja nī cekeri ikūmi. 6 Aakorwo nī mūndū wa kuuma mweri ūmwe nginya mīaka itano, ūgaatua irīhi rīa kahī rītuīke nī cekeri ithano cia betha, na irīhi rīa kairītu nī cekeri ithatū cia betha. 7 Aakorwo nī mūndū wa mīaka mīrongo itandatū kana makīria, ūgaatua irīhi rīa mūndū mūrūme rītuīke nī cekeri ikūmi na ithano, na rīa mūndū-wa-nja nī cekeri ikūmi. 8 Angīkorwo mūndū ūrīa wīhītīte mwīhītīwa nī mūthīni mūno ndaangīhota kūrīha irīhi rīrīa rītuītīwo, nīagatwara mūndū ūcio kūrī mūthīnjīri-Ngai, ūrīa ūgaatua irīhi rīrīa mūndū ūcio wīhītīte mwīhītīwa angīhota kūrīha. 9 “Angīkorwo kīndū kīrīa eeranīire na mwīhītīwa nī nyamū ūngītīkīrika irī iruta kūrī Jehova, nyamū ta īyo īheanītīwo kūrī Jehova īrītūkīaga nī nyamūre. 10 Ndakanamīkūranie kana amīgarūranie, aige irīa njega ithenya rīa irīa njūru, kana aige irīa njūru ithenya rīa irīa njega; angīgakūurania nyamū īyo na īngī, cierī īyo ya mbere na īyo ya gūkūuranio nīigatuīka nyamūre. 11 Angīkorwo kīndū kīu ehītīte kūrūta nī nyamū irī na thaahu, irīa ītangītīkīrika irī iruta kūrī Jehova, nyamū īyo no nginya ītwārīwo mūthīnjīri-Ngai, 12 ūrīa ūgaatua kana nī njega kana ti njega. Thogora ūrīa mūthīnjīri-Ngai agaatua, ūcio nīgu ūgaatua thogora wayo. 13 Angīkorwo mwene no ende gūkūura nyamū īyo, no nginya ongerere gīcunjī kīngī gīa ithano harī thogora ūrīa ūtuītīwo. 14 “Mūndū angīamūra nyūmba yake irī kīndū kīamūrīwo Jehova, mūthīnjīri-Ngai nīagatua itua kana nī njega kana ti njega. Thogora ūrīa mūthīnjīri-Ngai agaatua, ūcio nīgu ūgaatua thogora wayo. 15 Mūndū ūrīa wamūrīte nyūmba yake angīmīkūura-rī, no nginya ongerere gīcunjī kīngī gīa ithano gīa thogora wayo, nayo nyūmba īyo nīgatuīka yake rīngī. 16 “Angīkorwo mūndū nīakamūrīra Jehova gīcunjī kīa mūgūnda wa nyūmba yao, thogora waguo ūgaatuuo kūringana na mbeū iria ingīhaandwo, nacio nī cekeri mīrongo itano cia betha, iria arī kībabā kīmwe kīa omeri ya mbeū cia cairi. 17 Angīkaamūra mūgūnda wake Mwaka-inī wa Jubilii, thogora ūrīa ūtuītīwo nīgu ūgaatua thogora waguo. 18 No angīamūra mūgūnda wake thuutha wa Jubilii, mūthīnjīri-Ngai nīagatua thogora kūringana na mīaka irīa ītigarīte Jubilii irīa īngī īgīaakinyā, naguo thogora waguo nīukanyihanyihiio. 19 Mūndū ūcio wamūrīte mūgūnda wake angīenda kūkūura, nīakongererā gīcunjī kīngī gīa ithano harī thogora

waguo, mūgūnda ūcio ūcooke ūtuīke wake rīngī. 20 No rīrī, angīkorwo nīdegūkūura mūgūnda ūcio, kana aakorwo nīawendeirie mūndū ūngī, mūgūnda ūcio ndūrī hīndī ūgaakūrīwo o na rī. 21 Rīrīa mūgūnda ūcio ūkaarekererīo Mwaka-inī wa Jubilii, nīugatuīka mwamūre, o ta mūgūnda wamūrīrīwo Jehova; ūgaatuīka mūgūnda wa athīnjīri-Ngai. 22 “Nīngī mūndū angīkaamūrīra Jehova mūgūnda ūrīa agūrīte, na ti mūgūnda wa nyūmba yao, 23 mūthīnjīri-Ngai nīagatua thogora waguo nginya Mwaka wa Jubilii, nake mūndū ūcio nīakarīha irīhi rīu mūthenya ūcio taarī kīndū kīamūrīrīwo Jehova. 24 Mwaka-inī wa Jubilii, mūgūnda ūcio nīugacookerera mwene ūrīa wamwendeirie, ūrīa warī mwene mūgūnda ūcio. 25 Thogora wothe ūrītuagwo kūringana na cekeri ya handū-harīa-haamūre, nacio nī geera mīrongo ūrī harī cekeri īmwe. 26 “Na rīrī, gūtīrī mūndū ūngīamūrīra Jehova irīgithathī rīa nyamū, nī ūndū marigithathi mothe nī ma Jehova; arī nīdegwa, kana ng'ondū, icio nī cia Jehova. 27 Angīkorwo nī nyamū īmwe ya iria irī thaahu, no amīgūre na thogora ūrīa ūtūrīrīwo, ongerere gīcunjī kīngī gīa ithano harī thogora ūcio. Aakorwo nīdegūkūura, nyamū īyo nīkīendio na thogora ūrīa ūtuītīwo. 28 “No gūtīrī kīndū kīa mūndū kīrīa aamūrīre Jehova, arī mūndū, kana nyamū, kana mūgūnda wa nyūmba yao, kīngīendio kana gūkūrīwo; indo ciōthe cīamūrīrīwo Jehova nī nyamūre harī Jehova. 29 “Na rīrī, gūtīrī mūndū wamūrīrīwo kūrīragwo ūngīkūrīwo; no nginya ooragwo. 30 “Gīcunjī gīa ikūmi kīa indo ciōthe cīa kuuma mūgūnda, arī ngano ya mūgūnda kana maciaro ma mītī, nī kīa Jehova; gīcunjī kīu kīamūrīrīwo Jehova. 31 Mūndū angīgakūura gīcunjī gīake gīa ikūmi, no nginya akongererā gīcunjī kīngī gīa ithano harī thogora ūrīa ūtuītīwo. 32 Gīcunjī gīa ikūmi gīothe kīa rūrū rīwa ng'ombe kana rīwa mbūrī, nyamū ya ikūmi yothe irīa īhītūkīgīra rungu rīwa rūthanju rīwa mūrīthī nīkamūrīrīwo Jehova. 33 Mūndū nīdagathuure irīa njega kana irīa njūru, kana akūrīranie. Angīgakūurania nyamū īyo na īngī, cierī, ya mbere na īyo ya gūkūuranio, nī igaatuīka nyamūre, na icio ītingīkūrīwo.” 34 Macio nīmo maathani marīa Jehova aaheire Musa Kīrima-inī gīa Sinai makoniī andū a Israeli.

Ndari

1 Na rīrī, Jehova akīarīria Musa arī Hema-inī ya Gütünganwo kūu Werū-inī wa Sinai mūthenya wa mbere wa mweri wa keerī, mwaka-inī wa keerī kuuma andū a Israeli moima büruri wa Misiri. Akīmwīra atīrī; **2** “Tara kīrīndī gīothe kīa andū a Israeli, ūmatare na mbarī ciao, na nyūmba ciao ūrīa itariī, mündū mūrūme o mündū mūrūme andīkwo rītwa rīake. **3** Wee mūrī na Harūni mūtare ikundi cia arūme othe arīa marī Israeli, arīa maakinyītie mīaka mīrongo ūrī na makīria, arīa mangīhota gūthīi ita-inī. **4** Mündū ūmwe kuuma o mūhīrīga, na akorwo arī mūtongoria wa nyūmba yao, nīo mekūmūteithia. **5** Maya nīmo marītwa ma andū arīa marīmūteithagīrīria: kuuma mūhīrīga wa Rubeni, nī Elizuru mūrū wa Shedeuru; **6** kuuma mūhīrīga wa Simeoni, nī Shelumieli mūrū wa Zurishadai; **7** kuuma mūhīrīga wa Juda, nī Nahashoni mūrū wa Aminadabu; **8** kuuma mūhīrīga wa Isakaru, nī Nethaneli mūrū wa Zuaru; **9** kuuma mūhīrīga wa Zebuluni, nī Eliabu mūrū wa Heloni; **10** kuuma ariū a Jusufu: kuuma Efiraimu, nī Elishama mūrū wa Amihudu; kuuma Manase, nī Gamalieli mūrū wa Pedazuru; **11** kuuma mūhīrīga wa Benjamini, nī Abidani mūrū wa Gideoni; **12** kuuma mūhīrīga wa Dani, nī Ahiezeri mūrū wa Amishadai; **13** kuuma mūhīrīga wa Asheri, nī Pagieli mūrū wa Okirani; **14** kuuma mūhīrīga wa Gadi, nī Eliasfu mūrū wa Deueli; **15** kuuma mūhīrīga wa Nafitali, nī Ahira mūrū wa Enani.” **16** Acio nīo andū arīa maathuurirwo kuuma kūrī kīrīndī gīa Israeli, marī atongoria a mīhīrīga ya maithe mao ma tene. Nīo maarī atongoria a mīhīrīga ya Israeli. **17** Musa na Harūni makīoya andū acio maaheetwo marītwa mao. **18** Magīcooka magīta kīrīndī gīothe hamwe mūthenya wa mbere wa mweri wa keerī. Andū makīonania rūruka rwao kūringana na mbarī na nyūmba ciao, nao arūme arīa maakinyītie mīaka mīrongo ūrī na makīria makīandīkwo, o mündū o mündū na rītwa rīake, **19** o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. Nī ūndū ūcio akīmatara marī kūu Werū-inī wa Sinai: **20** Kuuma njiaro-inī cia Rubeni, mūriū wa irigithathi wa Israeli: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo ūrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mündū o mündū na rītwa rīake, kūringana na maandīko ma mbarī na nyūmba ciao. **21** Kuuma mūhīrīga wa Rubeni maarī andū 46,500. **22** Kuuma njiaro-inī cia Simeoni: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka

mīrongo ūrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mündū o mündū na rītwa rīake, kūringana na maandīko ma mbarī na nyūmba ciao. **23** Kuuma mūhīrīga wa Simeoni maarī andū 59,300. **24** Kuuma njiaro-inī cia Gadi: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo ūrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mündū o mündū na rītwa rīake, kūringana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **25** Kuuma mūhīrīga wa Gadi maarī andū 45,650. **26** Kuuma njiaro-inī cia Juda: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo ūrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mündū o mündū na rītwa rīake, kūringana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **27** Kuuma mūhīrīga wa Juda maarī andū 74,600. **28** Kuuma njiaro-inī cia Isakaru: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo ūrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mündū o mündū na rītwa rīake, kūringana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **29** Kuuma mūhīrīga wa Isakaru maarī andū 54,400. **30** Kuuma njiaro-inī cia Zebuluni: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo ūrī kana makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī makīandīkwo o mündū o mündū na rītwa rīake kūringana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **31** Kuuma mūhīrīga wa Zebuluni maarī andū 57,400. **32** Kuuma kūrī ariū a Jusufu: Kuuma njiaro-inī cia Efiraimu: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo ūrī na makīria arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mündū o mündū na rītwa rīake, kūringana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **33** Kuuma mūhīrīga wa Efiraimu maarī andū 40,500. **34** Kuuma njiaro-inī cia Manase: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo ūrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī makīandīkwo o mündū o mündū na rītwa rīake kūringana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **35** Kuuma mūhīrīga-inī wa Manase maarī andū 32,200. **36** Kuuma njiaro-inī cia Benjamin: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo ūrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mündū o mündū na rītwa rīake, kūringana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **37** Kuuma mūhīrīga wa Benjamin maarī andū 35,400. **38** Kuuma njiaro-inī cia Dani: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo ūrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mündū o mündū na rītwa rīake, kūringana na maandīko ma mbarī ciao na

nyūmba ciao. **39** Kuuma mūhīrīga wa Dani maarī andū 62,700. **40** Kuuma njiaro-inī cia Asheri: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandikwo o mūndū o mūndū na rītwa rīake, kūringana na maandiko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **41** Kuuma mūhīrīga wa Asheri maarī andū 41,500. **42** Kuuma njiaro-inī cia Nafitali: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī kana makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandikwo o mūndū o mūndū na rītwa rīake, kūringana na maandiko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **43** Kuuma mūhīrīga wa Nafitali maarī andū 53,400. **44** Acio nīo andū arīa maatarirwo nī Musa na Harūni na atongoria arīa ikūmi na eerī a Israeli, o ūmwe wao arūgamīriire nyūmba yake. **45** Andū othe a Israeli arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī kana makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, magītarwo kūringana na nyūmba ciao. **46** Andū acio othe marī hamwe maarī 603,550. **47** No rīrī, andū a nyūmba ya mūhīrīga wa Lawi matiataranīrio hamwe na andū arīa angī a Israeli. **48** Jehova nīeerīte Musa atīrī, **49** “Mūtigatare andū a mūhīrīga wa Lawi kana mūmataranīrie na andū arīa angī a Israeli. **50** Handū ha ūguo-rī, amūrai Alawii matuīke arori a hema ya ūira, mamenyagīrīre indo ciotle ciayo, na kīndū o gīothe kīa hema īyo. Nīo marīkuuaga hema īyo o na indo ciotle ciayo; na mamīmenyagīrīre na mamīthiūrūrūkaqīrie na hema ciao. **51** Rīrīa rīothe hema īyo īgūthaamio, Alawii acio nīo marīmīambūraga, na rīrīa rīothe hema īyo īkwambwo-rī, Alawii acio nīo marīmīambaga. Mūndū ūngī o na ūrīkū angīkamīkuhīrīria nīakooragwo. **52** Andū a Israeli marīambaga hema ciao kūringana na ikundi ciao, o mūndū kambī-inī yake harīa bendera yake īrī. **53** No rīrī, Alawii marīambaga hema ciao mathīiūrūrūkiirie hema ya ūira nīgeetha kīrīndī kīu kīa Israeli gītigakorererwo nī mang'ūrī ma Ngai. Alawii nīo marīlhokagīrwo ūmenyereri wa hema īyo ya ūira.” **54** Nao andū a Israeli magīlka maūndū macio o ta ūrīa Jehova aathīte Musa.

2 Nake Jehova akīra Musa na Harūni atīrī, **2** “Andū a Israeli nīmambage hema ciao irigiicīrie Hema-ya-Gūtūnganwo no īrī haraaya nayo, o mūndū arī harīa bendera yake īrī ūrī ūrī na marūuri ma nyūmba yao.” **3** Mwena wa irathīro, kūrīa riūa rīrathagīra-rī, nīho ikundi cia kambī ya mūhīrīga wa Juda ikaamba hema harīa bendera yao īrī. Mūtongoria wa andū a Juda

nī Nahashoni mūrū wa Aminadabu. **4** Gīkundi gīake nī kīa andū 74,600. **5** Mūhīrīga wa Isakaru ūkaamba hema ciao mariganītie na andū a Juda. Mūtongoria wa andū a Isakaru nī Nethaneli mūrū wa Zuaru. **6** Gīkundi gīake nī kīa andū 54,400. **7** Mūhīrīga wa Zebuluni nīgo ūgaacookerera. Mūtongoria wa andū a Zebuluni nī Eliabu mūrū wa Heloni. **8** Gīkundi gīake nī kīa andū 57,400. **9** Andū othe arīa maagaīrwo gūikara kambī ya Juda, kūringana na ikundi ciao-rī, nī andū 186,400. Acio nīo makaamba kuumagara. **10** Mwena wa gūthini nīho ikundi cia kambī ya mūhīrīga wa Rubeni igaakorwo, harīa bendera yao īrī. Mūtongoria wa andū a Rubeni nī Elizuru mūrū wa Shedeuru. **11** Gīkundi gīake nī kīa andū 46,500. **12** Mūhīrīga wa Simeoni ūkaamba hema ciao mariganītie na Rubeni. Mūtongoria wa andū a Simeoni nī Shelumieli mūrū wa Zurishadai. **13** Gīkundi gīake nī kīa andū 59,300. **14** Mūhīrīga wa Gadi nīgo ūgūcookerera. Mūtongoria wa andū a Gadi nī Eliasafu mūrū wa Deueli. **15** Gīkundi gīake nī kīa andū 45,650. **16** Andū othe arīa magaīrwo gūikara kambī ya Rubeni, kūringana na ikundi ciao-rī, nī andū 151,450. Acio nīo magaatuīka a keerī kuumagara. **17** Nayō Hema-ya-Gūtūnganwo na kambī ya Alawii moimagare marī gatagatī ga kambī icio ingī. Makoiimagara marūmanīriire kūringana na ūrīa hema cia kambī ciao ciambītwo, o kambī ūrī handū hayo nyene o harīa bendera yao īrī. **18** Mwena wa ithūrō nīkuo ikundi cia kambī ya mūhīrīga wa Efiraimu igūkorwo, o harīa bendera yao īrī. Mūtongoria wa andū a Efiraimu nī Elishama mūrū wa Amihudu. **19** Gīkundi gīake nī kīa andū 40,500. **20** Mūhīrīga wa Manase nīgo ūkūrigania nao. Mūtongoria wa andū a Manase nī Gamalieli mūrū wa Pedazuru. **21** Gīkundi gīake nī kīa andū 32,200. **22** Mūhīrīga wa Benjamini nīgo ūgūcookerera. Mūtongoria wa andū a Benjamini nī Abidani mūrū wa Gideon. **23** Gīkundi gīake nī kīa andū 35,400. **24** Andū othe arīa maagaīrwo gūikara kambī ya Efiraimu, kūringana na ikundi ciao-rī, nī andū 108,100. Acio nīo marīthiīaga marī a gatatū. **25** Mwena wa gathigathīnī nīkuo ikundi cia kambī ya mūhīrīga wa Dani igūkorwo, harīa bendera yao īrī. Mūtongoria wa andū a Dani nī Ahiezeri mūrū wa Amishadai. **26** Gīkundi gīake nī kīa andū 62,700. **27** Mūhīrīga wa Asheri ūkaamba hema ciao mariganītie nao. Mūtongoria wa andū a Asheri nī Pagielī mūrū wa Okirani. **28** Gīkundi gīake nī kīa andū 41,500. **29** Mūhīrīga wa Nafitali nīgo ūgūcookerera. Mūtongoria

wa andū a Naftali nī Ahira mūrū wa Enani. **30** Gikundi gīake nī kīa andū 53, 400. **31** Andū othe arīa magaāirwo gūikara kambī ya Dani nī andū 157,600. Acio nīo magaakorwo marī a mūthia kuumagara, marī harīa bendera ciao irī. **32** Acio nīo andū a Israeli, arīa maatarirwo kūringana na nyūmba ciao. Arīa othe maarī kambī-inī kūringana na ikundi ciao-rī, maarī andū 603,550. **33** No rīrī, Alawii matiataranīrio na andū arīa angī a Israeli, ta ūrīa Jehova aathīte Musa. **34** Nī ūndū ūcio andū a Israeli magīka maūndū mothe marīa Jehova aathīte Musa, na tondū ūcio maambire hema harīa bendera ciao ciarī, na ūguo noguo moimagarire, o mūtongoria na andū a mūhīrīga wake na nyūmba yake.

3 Ūyū nīguo ūhoro wa njiaro cia Harūni na Musa hīndī ūrīa Jehova aaririe na Musa Kīrima-inī gīa Sinai. **2** Marītwa ma ariū a Harūni maarī Nadabu ūrīa warī irigithathi, na Abihu, na Eleazaru, na Ithamaru. **3** Macio nīmo marītwa ma ariū a Harūni, nao maarī athīnjīri-Ngai aitīrīrie maguta, arīa maamūrītwo matungatage marī athīnjīri-Ngai. **4** Na rīrī, Nadabu na Abihu nīmakuire marī mbere ya Jehova ūrīa maarutaga igongona na mwaki ūtarī mwītikīrie mbere yake Werū-inī wa Sinai. Matiarī na ciana cia aanake; nī ūndū ūcio, Eleazaru na Ithamaru nīo maatungataga marī athīnjīri-Ngai hīndī ūrīa yothe ithe wao Harūni aarī muoyo. **5** Nake Jehova akītra Musa atīrī, **6** “Rehe andū a mūhīrīga wa Lawi ūmaneane kūrī Harūni mūthīnjīri-Ngai, nīguo mamūteithagie. **7** Marīrutaga wīra wa kūmūtungatīra, na matungatagīre kīrīndī kīu gīothe hau Hema-inī-ya-Gütünganwo na ūndū wa kūruta wīra wa hema īyo. **8** Nao marīmenyagīrīra indo ciothe cia Hema-ya-Gütünganwo, mahingagie maūndū marīa magīriire nī gwīkwo nī andū a Israeli na ūndū wa kūruta wīra wa hema īyo. **9** Neana Alawii acio kūrī Harūni na ariū ake; nīo andū a Israeli arīa mekūneanwo kūrī we biū. **10** Amūra Harūni na ariū ake matungatage marī athīnjīri-Ngai; mūndū ūngī o wothe ūrīa ūrikuhagīrīria harīa haamūre no nginya ooragwo.” **11** Ningī Jehova akītra Musa atīrī, **12** “Nī nī nīi thuurīte Alawii kuuma kūrī andū a Israeli ithenya rīa marigithathi ma arūme arīa marigithathītwo nī andū-a-nja othe a Israeli. Alawii nī akwa, **13** nīgūkorwo marigithathi mothe nī makwa. Hīndī ūrīa ndooragire marigithathi mothe ma Misiri, noguo ndeyamūrīire marigithathi mothe ma Israeli, marī ma mūndū kana ma nyamū. Macio nī makwa

kīūmbe. Niī nī nīi Jehova.” **14** Ningī Jehova akītra Musa kūu Werū-inī wa Sinai atīrī, **15** “Tara Alawii kūringana na nyūmba ciao na mbarī ciao. Tara arūme othe arīa makinyītie mweri ūmwe na makīria.” **16** Nī ūndū ūcio, Musa akīmatara o ta ūrīa aathītwo nī kiugo kīa Jehova. **17** Maya nīmo marītwa ma ariū a Lawi: Nī Gerishoni, na Kohathu, na Merari. **18** Maya nīmo marītwa ma mbarī cia Agerishoni: Nī Libini na Shimei. **19** Mbarī cia Akohathu ciarī: Amuramu, na Iziharu na Hebironi, na Uzieli. **20** Mbarī cia Amerari: ciarī Mahali na Mushi. Ici nīcio ciarī mbarī cia Alawii, kūringana na nyūmba ciao. **21** Gerishoni aarī na mbarī cia Alabini na Ashime; ici nīcio ciarī mbarī cia Agerishoni. **22** Arūme arīa othe maakinyītie mweri ūmwe na makīria arīa maatarirwo maarī andū 7,500. **23** Mbarī icio cia Agerishoni ciarī ciambē hema ciao mwena wa ithūiro, thuutha wa Hema-ūrīa-Nyamūre. **24** Mūtongoria wa nyūmba cia Agerishoni aarī Eliasafu mūrū wa Laeli. **25** Hau Hema-inī-ya-Gütünganwo-rī, Agerishoni nīo maarī na wīra wa kūmenyerera Hema-īyo-Nyamūre na hema, na ciandarūa cia kūmīlumbīra, na gitambaya gīa gūcuurio itoonyero rīa Hema-ya-Gütünganwo, **26** na itambaya cia gūcuurio cia kūrigīra nja, na gitambaya gīa gūcuurio gīa itoonyero rīa nja ūrīa iīhiūrūkīrie Hema īyo nyamūre na kīgongona na mīlīndo, na indo ciothe irīa ikonainie na wīra wacio. **27** Kohathu aarī na mbarī cia Aamuramu, na Aiziharu, na Ahebironi, na Auziel; icio nīcio ciarī mbarī cia Akohathu. **28** Arūme arīa othe maakinyītie mweri ūmwe na makīria maarī andū 8,600. Wīra wa Akohathu warī wa kūmenyerera harīa haamūre. **29** Mbarī cia Akohathu ciarī ciambē hema mwena wa gūthini wa Hema-ūrīa-Nyamūre. **30** Mūtongoria wa nyūmba cia mbarī cia Akohathu aarī Elizafani mūrū wa Uzieli. **31** Wīra wao warī wa kūmenyerera ithandūkū rīa kīrīkanīro, na metha, na mūtī ūrīa wa kūigīrīwo matawa, na igongona, na indo cia gūtūmīrīwo harīa haamūre, na gitambaya gīa gūcuurio gīa kūhakania, o na indo ciothe ciakonainie na mūhūthīrīre wacio. **32** Mūtongoria mūnene wa Alawii aarī Eleazaru mūrū wa Harūni, ūrīa mūthīnjīri-Ngai. Nīwe watuirwo mūrūgamīrīri wa arīa maamenyagīrīra harīa haamūre. **33** Merari aarī na mbarī cia Amahali na Amushi; icio nīcio ciarī mbarī cia Merari. **34** Arūme arīa othe maatarirwo arīa maakinyītie mweri ūmwe na makīria maarī andū 6,200. **35** Mūtongoria wa nyūmba cia mbarī ya Merari aarī Zurieli mūrū wa Abihaili;

nao maarī maambage hema mwena wa gathigathini wa Hema-īrīa-Nyamūre. **36** Amerari maamūrirwo mamenyaigīrīre buremu ya hema īrīa yaamūrītwo, na mīgīrīko yayo, na itugī, na itina ciacio, o na indo ciothe ciayo cia wīra, na indo ciothe ciakonainie na mūhūthīrīre wacio, **37** o na mamenyaigīrīre itugī iria ciirigīte nja yayo hamwe na itina ciacio, na hīgī cia hema na mīhīndo yayo. **38** Musa na Harūni na ariū ake maarī mambage hema ciao mwena wa irathīro wa Hema-īyo-Nyamūre, mang'etheire irathīro, o hau mbere ya Hema-ya-Gütünganwo. Wīra wao warī wa kūmenyerera harīa haamūre ithenya rīa andū a Israeli. Mūndū ūngī o wothe ūngīakuhiīrīre hau haamūre aarī ooragwo. **39** Alawii arīa othe maatarirwo ta ūrīa Jehova aathīte Musa na Harūni kūringana na mbarī ciao, hamwe na arūme othe arīa maakinyītie mweri ūmwe na makīria, maarī andū 22,000. **40** Nake Jehova akīira Musa atīrī, “Tara marigithathi ma arūme othe ma andū a Israeli arīa makinyītie mweri ūmwe na makīria, na wandike marītwa mao. **41** Nyamūrīra Alawii handū ha marigithathi mothe ma andū a Israeli; o naguo ūhiū wa Alawii ūwaamūre handū ha marigithathi mothe ma mahīū ma andū a Israeli. Niī nī niī Jehova.” **42** Nī ūndū ūcio Musa agītara marigithathi mothe ma andū a Israeli, o ta ūrīa Jehova aamwathīte. **43** Marigithathi mothe ma arūme arīa maakinyītie mweri ūmwe na makīria, maandikwo na marītwa mao, maarī andū 22,273. **44** Ningī Jehova akīira Musa atīrī, **45** “Amūra Alawii handū ha marigithathi mothe ma andū a Israeli, naguo ūhiū wa Alawii ūwaamūre handū ha mahīū mao. Alawii megītuīka akwa. Niī nī niī Jehova. **46** Gūkūūra marigithathi macio 273 ma andū a Israeli, acio makīrīte mūigana wa Alawii-rī, **47** oya cekeri ithano irūgamīrīre o mūndū, kūringana na cekeri ya handū-harīa-haamūre, ūrī ūritū wayo ūrī gera mīrongo ūrī. **48** Mbeeca icio cia gūkūūra andū a Israeli acio makīrīte-rī, cinengere Harūni na ariū ake.” **49** Nī ūndū ūcio Musa akīūngania mbeeca cia gūkūūra andū acio maakīrīte mūigana wa andū arīa maakūürītwo nī Alawii. **50** Kuuma kūrī marigithathi ma andū a Israeli, akīūngania betha ya ūritū wa cekeri 1,365 kūringana na cekeri ya handū-harīa-haamūre. **51** Musa akīnengera Harūni na ariū ake mbeeca icio ciakūürīte andū, o ta ūrīa aathītwo nī kiugo cia Jehova.

4 Jehova akīira Musa na Harūni atīrī: **2** “Thīinī wa Alawii-rī, tarai rūhonge rwa Akohathu kūringana

na mbarī ciao na nyūmba ciao. **3** Mūtare arūme othe a ūkūrū wa kuuma mīaka mīrongo ūtatū nginya mīaka mīrongo ūtano arīa mokaga gūtungata wīra-inī wa Hema-ya-Gütünganwo. **4** “Ūyū nīguo wīra wa Akohathu thīinī wa Hema-ya-Gütünganwo: wīra wao nī kūmenyerera indo iria theru mūno. **5** Rīria kambī ūgūthaama-rī, Harūni na ariū ake maritoonyaga thīinī wa hema ūyo makaruta gītambaya gīa gūcuurio gīa kūhakania na makahumbīra ithandūkī rīa ūira nakio. **6** Ningī marīhumbīre na gīthīi kīa njūūa cia pomboo, na maare gītambaya kīa rangi wa bururu mūtheri igūrū rīacio, na matoonyie mītī ya kūrīkuua handū hayo. **7** “Nao maare gītambaya kīa rangi wa bururu igūrū rīa metha ya mīgate ūrīa ūigagwo mbere ya Jehova, na māmīgīrīre thaani, na thaani, nene na mbakūri, na ndigithū cia magongona ma kūnyuu; na mīgate ūrīa ūigagwo hau hīndī ciothe ūikare o hau igūrū. **8** Macooke maigīrīre gītambaya kīa rangi wa gakarakū igūrū rīa indo icio na ningī mahumbīre gītambaya kīu na njūūa cia pomboo, na matoonyie mītī ya kūrīkuua handū hayo. **9** “Ningī moe gītambaya kīa rangi wa bururu, mahumbīre mūtī ūrīa wa kūigīrīwo matawa marīa mamūrīkaga, hamwe na matawa maguo, na magathī ma gūtinia ndaambī, na thaani cia mūrarī wa ndaambī, na ndigithū cia gwīkīrīwo maguta ma matawa macio. **10** Ningī makūnje mūtī ūcio na indo ciaguo ciothe ciohetwo na gīthīi kīa njūūa cia pomboo, na macigīrīre igūrū rīa gīkuui gīacio. **11** “Nī maare gītambaya kīa rangi wa bururu igūrū rīa kīgongona gīa thahabu, na makīhumbīre na gīthīi kīa njūūa cia pomboo, na matoonyie mītī ūrīa ya gūgīkuua handū hayo. **12** “Ningī moe indo ciothe iria ihūtha-gīrīwo ūtungata-inī wa handū-harīa-haamūre, macikūnje na gītambaya kīa rangi wa bururu, macihumbīre na gīthīi kīa njūūa cia pomboo, na maciigīrīre igūrū rīa gīkuui gīacio. **13** “Ningī nī marute mūhu kuuma kīgongona-inī gīa gīcango, na maare gītambaya kīa rangi wa ndathī igūrū rīakīo. **14** Ningī maigīrīre indo ciothe iria ihūtha-gīrīwo gūtungata kīgongona-inī, nacio nī hamwe na ngīo cia mwaki, na njibe, na icakūri, na mbakūri cia kūminjaminjīria. Igūrū rīakīo nī maare gīthīi kīa njūūa cia pomboo na matoonyie mītī ya gūgīkuua handū hayo. **15** “Thuutha wa Harūni na ariū ake kūrīkīa kūhumbīra indo ciothe theru o na indo ciothe nyamūre, na rīrīa andū a kambī mehaarīria gūthaama-rī, ariū a Akohathu nao moke makuue indo icio. No matikanahutie indo icio nyamūre matigakue.

Akohathu acio n̄o magakuua indo iria ir̄i th̄in̄i wa Hema-ya-Gütünganwo. 16 “Eleazaru m̄urū wa Harūni, ūr̄ia m̄uth̄in̄j̄iri-Ngai, n̄iwe ūr̄imenyagir̄ira maguta ma gwakia tawa, na ūbumba ūr̄ia ūnungaga wega, na m̄ut̄ ūr̄ia ūrutagwo h̄ind̄ ciathe, o na maguta mar̄ia maitanagir̄irio. N̄iwe ūr̄imenyagir̄ira Hema-īyo-Nyamūre ūr̄i yothe na indo iria ciathe ir̄i th̄in̄i wayo, n̄icio indo iria nyamūre ciik̄ir̄itwo kuo, na indo cia w̄ira.” 17 Jehova ak̄ir̄a Musa na Harūni at̄ir̄, 18 “Menyererai mbar̄i cia m̄uh̄ir̄iga wa Akohathu matikanehero kuuma k̄ur̄i Alawii. 19 N̄iguo mat̄ure muoyo na matikae ḡukua r̄ir̄ia mangikuhiir̄iria indo iria theru m̄uno-r̄i, mekaḡrei ū: Harūni na ariū ake n̄o mar̄itoonyaga hand̄i har̄ia hatheru, na makagaīra o m̄und̄ w̄ira wake na k̄ir̄ia eḡukuua. 20 No ariū a Kohathu matikanatoonye th̄in̄i kuona indo iria theru o na hanini, n̄iguo matigaakue.” 21 Jehova ak̄ir̄a Musa at̄ir̄, 22 “Tara Agerishoni o nao k̄uringana na nyūmba ciao na mbar̄i ciao. 23 Útare ar̄ume othe a ūk̄ur̄i wa kuuma m̄iaka m̄irongo itat̄i nginya m̄iaka m̄irongo itano ar̄ia mookire ḡütungata w̄ira-in̄i wa Hema-ya-Gütünganwo. 24 “Ūyū n̄iguo ūtungata wa mbar̄i cia Agerishoni r̄ir̄ia mek̄uruta w̄ira na ḡukuua m̄irigo: 25 N̄io mar̄ikuuga itambaya cia ḡucuurio cia Hema-īr̄ia-Nyamūre, na Hema-ya-Gütünganwo, na indo cia k̄umihumb̄ira, o na ḡithii k̄ia nj̄ūua cia pomboo cia k̄umihumb̄ira na iḡur̄i, na itambaya cia ḡucuurio cia itoonyero r̄ia Hema-ya-Gütünganwo, 26 na itambaya cia ḡucuurio iria cia k̄uiriḡira n̄ja ūr̄ia īthiūr̄ur̄ük̄ir̄ie Hema-īyo-Nyamūre na k̄igongona, na ḡitambaya ḡia ḡucuurio ḡia itoonyero-in̄i, na m̄ih̄indo na indo ciathe itūmagir̄wo ūtungata-in̄i wayo. Agerishoni acio n̄o mar̄irutaga w̄ira wothe ūr̄ia waḡir̄iire k̄urutwo na indo icio. 27 Ūtungata wao wothe, ūr̄i wa ḡukuua m̄irigo kana wa k̄uruta w̄ira ūnḡi, ūr̄ir̄utagwo ūtongoretio n̄i Harūni na ariū ake. N̄i inyūi m̄ur̄imagayaḡira w̄ira wao wa k̄ir̄ia ḡiothe mar̄ikuuga. 28 Ūcio n̄iguo ūtungata wa mbar̄i ya Agerishoni Hema-in̄i-ya-Gütünganwo. W̄ira wao ūr̄ir̄utagwo ūtongoretio n̄i Ithamaru m̄ur̄i wa Harūni, ūr̄ia m̄uth̄in̄j̄iri-Ngai. 29 “Tara Amerari k̄uringana na mbar̄i na nyūmba ciao. 30 Tara ar̄ume othe a ūk̄ur̄i wa kuuma m̄iaka m̄irongo itat̄i nginya m̄iaka m̄irongo itano ar̄ia mookire ḡütungata w̄ira-in̄i wa Hema-ya-Gütünganwo. 31 Ūyū n̄iguo w̄ira wao ūr̄ia mar̄irutaga maḡitungata Hema-in̄i-ya-Gütünganwo: w̄ira wao n̄i ḡukuua buremu cia Hema-īyo-Nyamūre, na m̄iḡiko

yayo, na ituḡi na itina ciacio, 32 o ūnd̄ ūmwe na ituḡi iria ciiriḡite n̄ja hamwe na itina ciacio, na h̄iḡi cia hema na m̄ih̄indo, na indo ciathe ciacio na k̄ind̄ ḡiothe ḡikonainie na k̄uruta w̄ira ūcio. Gayaḡira o m̄und̄ indo iria aḡir̄irwo n̄i ḡukuua. 33 Ūcio n̄iguo ūtungata wa mbar̄i ya Amerari r̄ir̄ia mar̄irutaga w̄ira Hema-in̄i-ya-Gütünganwo, matongoretio n̄i Ithamaru m̄ur̄i wa Harūni, ūr̄ia m̄uth̄in̄j̄iri-Ngai.” 34 Na r̄ir̄i, Musa, na Harūni, na atongoria a k̄ir̄ind̄ n̄imatarire Akohathu acio k̄uringana na mbar̄i na nyūmba ciao. 35 Ar̄ume othe a ūk̄ur̄i wa kuuma m̄iaka m̄irongo itat̄i nginya m̄iaka m̄irongo itano ar̄ia mookire ḡütungata w̄ira-in̄i wa Hema-ya-Gütünganwo, 36 matar̄itwo na mbar̄i ciao, maar̄i and̄i 2,750 37 Ūcio n̄iguo war̄i m̄ūigana wa and̄i othe ar̄ia maar̄i a mbar̄i cia Akohathu ar̄ia maatungataga th̄in̄i wa Hema-ya-Gütünganwo. Musa na Harūni maamatarire k̄uringana na ūr̄ia Jehova aath̄ite Musa. 38 Agerishoni maatarirwo k̄uringana na mbar̄i na nyūmba ciao. 39 Ar̄ume othe a ūk̄ur̄i wa kuuma m̄iaka m̄irongo itat̄i nginya m̄iaka m̄irongo itano ar̄ia mookire ḡütungata w̄ira-in̄i wa Hema-ya-Gütünganwo, 40 matar̄itwo na mbar̄i na nyūmba ciao, maar̄i and̄i 2,630. 41 Ūcio n̄iguo war̄i m̄ūigana wa mbar̄i cia Agerishoni ar̄ia maatungataga th̄in̄i wa Hema-ya-Gütünganwo. Musa na Harūni maamatarire k̄uringana na watho wa Jehova. 42 Amerari maatarirwo k̄uringana na mbar̄i na nyūmba ciao. 43 Ar̄ume othe a ūk̄ur̄i wa kuuma m̄iaka m̄irongo itat̄i nginya m̄iaka m̄irongo itano ar̄ia mookire ḡütungata w̄ira-in̄i wa Hema-ya-Gütünganwo, 44 matar̄itwo na mbar̄i ciao, maar̄i and̄i 3,200. 45 Ūcio n̄iguo war̄i m̄ūigana wa mbar̄i cia Amerari. Musa na Harūni maamatarire k̄uringana na ūr̄ia Jehova aath̄ite Musa. 46 N̄i ūnd̄ ūcio, Musa na Harūni na atongoria a Israeli maḡitara Alawii othe k̄uringana na mbar̄i ciao na nyūmba ciao. 47 Ar̄ume othe a ūk̄ur̄i wa kuuma m̄iaka m̄irongo itat̄i nginya m̄iaka m̄irongo itano ar̄ia mookire k̄uruta w̄ira wa ḡütungata na ḡukuua Hema-ya-Gütünganwo, 48 m̄ūigana wao war̄i and̄i 8,580. 49 K̄uringana na watho wa Jehova ūr̄ia aath̄ite Musa, m̄und̄ o m̄und̄ n̄agayaḡirwo w̄ira wake, na akeerwo k̄ir̄ia eḡukuua. Ūguo n̄iguo maatarirwo, o ta ūr̄ia Jehova aath̄ite Musa.

5 Nake Jehova ak̄ir̄a Musa at̄ir̄, 2 “Atha and̄i a Israeli maingate kuuma kamb̄i-in̄i yao m̄und̄ o wothe ūr̄iar̄ite m̄ur̄im̄i wa ngoothi ūr̄ia ūnḡigwatario, kana

mündū ūrī na handū o na ha he kuura, kana mündū ūrī na thaahu nī ūndū wa kūhutia kīimba. 3 Ingata arūme o na andū-a-nja; ūmaingate nja ya kambī nīguo matigathaahie kambī yao kūrīa nīi ndūturanagia na inyuī.” 4 Úguo noguo andū a Israeli meekeire; makīruta andū acio nja ya kambī. Magīlka o ūrīa Jehova aathīte Musa gwīkwo. 5 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, 6 “Ira andū a Israeli atīrī, ‘Rīria mündū mūrūme kana mündū-wa-nja angīlītīria mündū ūrīa ūngī na njira o yothe, na nī ūndū ūcio aage kwīhokeka harī Jehova-rī, mündū ūcio nī mūhītīa, 7 na no nginya oimbūre mehia marīa ekīte. No nginya arute irīhi rīothe nī ūndū wa mahītīa macio make, na ongerere gīcunjī gīa ithano kūrī irīhi rīu, anengere mündū ūcio ahītīrie. 8 No mündū ūcio angīkorwo ndarī na mündū wa nyūmba yao ūrīa ūngīrīhō nī ūndū wa ihītīa rīu, irīhi rīu rīrītuīkaga rīa Jehova, na no nginya rīnengerwo mūthīnjīri-Ngai rīrī hamwe na ndūrūme ya kūrutwo igongona rīa horohio nī ūndū wake. 9 Maruta mothe maamūre marīa andū a Israeli marīrehagīra mūthīnjīri-Ngai-rī, marītuīkaga make. 10 Iheo cia o mündū iria nyamūre nī ciake we mwene, no kīrīa angīhe mūthīnjīri-Ngai, gīgaatuīka kīa mūthīnjīri-Ngai ūcio.” 11 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, 12 “Arīria andū a Israeli, ūmēere atīrī: ‘Mūtumia wa mündū angīlīngīcania mīthīire yake, atuīke ti mwīhokeku harī we 13 na ūndū wā gūkoma na mündū ūngī, na ūndū ūcio ūhithwo mūthuuriwe na thaahu wake wage kūmenyeka (tondū hatirī mūira wa kūmuumbūra, na ndaakorereirwo agīlka ūndū ūcio-rī), 14 na mūthuuriwe aiguīre mūtumia wake ūiru na amwīkūūire atī nīethaahtītie, kana amūiguīre ūiru na amwīkūūire o na akorwo atethaahtītie, 15 hīndī īyo nīatware mūtumia wake harī mūthīnjīri-Ngai. Ningī no nginya atware gīcunjī gīa ikūmi kīa eba īmwe ya mūtu wa cairi nī ūndū wa mūtumia wake. Ndagaitīrīrie mūtu ūcio maguta kana awīkīre ūbumba, nī ūndū rīu nī iruta rīa mūtu rīrītagwo nī ūndū wa ūiru, iruta rīa mūtu rīa kīririkano, rīa kīririkanania ihītīa rīu. 16 “Mūthīnjīri-Ngai nīagatware mūtumia ūcio amūrūgamie mbere ya Jehova. 17 Acooke oe maaī maamūre marī ndīgīthū-inī ya rīūmba, na ahakūre rūkūngū hau thī ya Hema-īrīa-Nyamūre arwīkīre maaī-inī macio. 18 Mūthīnjīri-Ngai aarīkia kūrūgamia mūtumia ūcio mbere ya Jehova, nīakamuohora njuūrī yake, acooke amūnengere iruta rīu rīa kīririkano rīa mūtu nī ūndū wa ūiru arīnyiite na moko, nake mūthīnjīri-Ngai we mwene akorwo

anyiiſite maaī macio marūrū marīa marehaga kīrumi. 19 Mūthīnjīri-Ngai acooke ehītithie mūtumia ūcio, amwīre atīrī, “Angīkorwo hatīrī mūndū ūngī ūkomete nawe, na ndūhīngīcanitie mīthīire yaku ūgethaahia hīndī ūrī ūrī na mūthuuri-ři, maaī maya marūrū marīa marehaga kīrumi maroaga gūgwīka ūrū. 20 No angīkorwo nīfūhīngīcanitie mīthīire yaku ūrī na mūthuuri na ūgethaahia nī ūndū wa gūkoma na mūndū ūngī tiga mūthuuri-ři,” 21 hīndī ūyo mūthīnjīri-Ngai nīakehītithia mūtumia ūcio na mwīhītwa ūyū ūrehanagīra kīrumi, oige atīrī, “Jehova arotūma andū anyu makūrume na magūkaane, rīrīa agaatūma kiero gīaku kīhinyare na nda yaku ūimbe. 22 Namo maaī maya marehaga kīrumi marotoonya mwīrī waku, nayo nda yaku ūimbe na kiero gīaku kīhinyare.” “Nake mūtumia ūcio acooke oige atīrī, “Ameni, nīgūtuīke ūguo.” 23 “Mūthīnjīri-Ngai nīakandīka irumi icio ibuku-inī ūrī gīkūnjo, acooke acithambīrie maaī-inī macio marūrū. 24 Nīagatūma mūtumia ūcio anyue maaī macio marūrū marehaga kīrumi, namo maaī macio mamūtoonye na matūme aigue ruo rūnene mūno. 25 Mūthīnjīri-Ngai acooke oe iruta ūrī ūrī mūtu nī ūndū wa ūirī kuuma moko-inī ma mūtumia ūcio, arīthūngūthie mbere ya Jehova, na acooke arīrehe kīgongona-inī. 26 Ningī mūthīnjīri-Ngai ūcio arūme ngundi ūmwe ya mūtu ūcio ūrutītwo ūrī wa kīririkano na aūcīnīre igūrū ūrī kīgongona; thuutha ūcio atūme mūtumia ūcio anyue maaī macio. 27 Angīkorwo nīethaahītie na ti mwīhōkeku harī mūthuuri-ři, rīrīa akaanyuithio maaī macio marehaga kīrumi, nī makaamūtoonya matūme aigue ruo rūnene mūno, na nda yake ūimbe na kiero gīake kīhinyare, nake atūke thaahu kūrī andū ao. 28 No rīrī, angīkorwo mūtumia ūcio ndethaahītie na akorwo nī mūthingu-ři, ndagatuuo mūhītia, na nīakahota kūgīna na ciana. 29 “Ūyū nīguo watho wa ūirū ūrī ūtumia angīhīngīcania mīthīire yake, ethaahie o arī na mūthuuri, 30 kana ūrī ūndū mūrūme angīnyiitwo nī ūirū nī ūndū nīegwīkūua ūtumia ūcio wake. Mūthīnjīri-Ngai arīmūrūgamagia mbere ya Jehova na arūmīrīre watho ūcio wothe. 31 Mūthuuriwe nīagatuuo ndarī na ihītia o na ūrīkū, no ūtumia ūcio nīwe ūgaacookerero nī mehīa make.”

6 Nake Jehova akīira Musa atīrī, 2 “Arīria andū a Israeli, ūmeere atīrī: ‘Mündū mürüme kana mündū-wa-nja angienda kwihita mwihītwa wa mwanya, ūrī mwihītwa wa kwiyamūrīra Jehova atuīke Münaziri, 3 no nginya atige kūnvua ndibei o na indo iria

ingī ngagatu cia kūnyua, na ndakananyue thiki ithondeketwo kuuma kūrī ndibei kana kīndū kīngī kīgagatu gīa kūnyua. Ndakananyue maaī ma thabibū, kana arīe thabibū, kana thabibū iria nyūmīthie. 4 Hīndī irīa yothe arīkoragwo arī Mūnaziri, ndakanarīe kīndū gīa kuuma he mūthabibū, irī mbegū kana makoni. 5 “Ihindā rīothe rīa mwīhītwa ūcio wa kwīyamūra, ndakanenjwo mūtwe. No nginya aikarage arī mūtheru o nginya ihinda rīake rīa kwīyamūrīra Jehova rīthire; no nginya areke njuīrī cia mūtwe wake ikūre iraihe. 6 Ihinda rīu rīothe eyamūrīre Jehova ndakanakuhīrīrie kīimba. 7 O na ithe, kana nyina, kana mūrū wa nyina, kana mwarī wa nyina angīkua, ndakanethaahe nī ūndū wao, tondū arī na rūrī rwa kwīyamūrīra Ngai mūtwe. 8 Ihinda rīothe rīa kwīyamūra gwake arīkoragwo aamūrīrīwo Jehova. 9 “Mūndū angīkua gīkuū kīa narua arī ho, naguo ūndū ūcio ūthaahie njuīrī irīa aamūrīte, no nginya enjwo mūtwe mūthenya wake wa gūtherio, na nīguo wa mūgwanja. 10 Ningī mūthenya wa īnana no nginya atware ndirahūgī igīri kana tūtutuuwa twīrī harī mūthīnjīri-Ngai hau itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo. 11 Nake mūthīnjīri-Ngai arute īmwe itūike igongona rīa kūhorherio mehia, nayo īyo īngī itūike nī iruta rīa njino nīguo ahoroherio, nī ūndū nēhītie nīgūkorwo arī hamwe na kīimba. Mūthenya o ro ūcio no nginya aamūrīre Jehova mūtwe wake rīngī. 12 No nginya eyamūrīre Jehova ihinda rīu rīa kwīyamūra, na no nginya arute gatūrūme ka mwaka ūmwe gatūike ka igongona rīa mahītia. Mīthenya irīa mihiitūku ndīgūtarwo, tondū nīathaahirio ihinda rīrīa eyaamūrīte. 13 “Na rīrī, ūyū nīguo watho wa Mūnaziri ihinda rīake rīa kwīyamūrīra Ngai rīathira. Nīakarehwo itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo. 14 Hau nīho akaarehe maruta make harī Jehova, namo nī: gatūrūme ka mwaka ūmwe gatarī na kaūugū gatūike ka iruta rīa njino, na kamwatī ka mwaka ūmwe karī igongona rīa kūhorheria mehia, na ndūrūme īmwe itarī na kaūugū irī iruta rīa ūiguano, 15 hamwe na maruta ma mūtu na maruta ma kūnyuu, na gīkabū kīa mīgate itarī na ndawa ya kūimbia, na keki cia mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, na tūmīgate tūhūthū tūhakītwo maguta. 16 “Mūthīnjīri-Ngai nīakaiga indo icio mbere ya Jehova, na acooke arute igongona rīa kūhorheria mehia o na iruta rīa njino. 17 Nīakarehe gīkabū kīu kīa mīgate itarī mīimbie na arute ndūrūme īyo irī igongona

rīa ūiguano kūrī Jehova, hamwe na igongona rīayo
rīa mūtu na rīa indo cia kūnyuuo. 18 “Ningī hau
itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo, Mūnaziri no
nginya enjwo njuīrī ūrīa aamūrīte. Nīakoya njuīrī iyo
na amūkie mwaki-inī ūrīa ūrī rungu rwa igongona rīu
rīa ūiguano. 19 “Thuutha wa Mūnaziri ūcio kwenjwo
njuīrī yake ya kwīyamūra, mūthīnjīri-Ngai nī akoya
kīande gītherükītio kīa ndūrūme iyo, na keki na
tūmīgate tūrīa tūhūthū kuuma gīkabū-inī kīu, cierī
itarī ndawa ya kūimbia. 20 Mūthīnjīri-Ngai acooke
acithūngūthie mbere ya Jehova, ituīke igongona rīa
gūthūngūthio; nī nyamūre, na nī cia mūthīnjīri-Ngai,
hamwe na gīthūri kīrīa gīthūngūthītio, o na kīero
kīrīa kīrutītō. Thuutha ūcio Mūnaziri no anyue
ndibei. 21 “Ūcio nīguo watho wa Mūnaziri ūrīa
wīhītaga kīrūtīra Jehova indo kūringana na ūrīa
eyaamūrīte, hamwe na kīrīa kīngī gīothe angīhota
kūrūta. No nginya ahingie mwīhītwa ūrīa ehītīte,
kūringana na watho wa Mūnaziri.” 22 Ningī Jehova
akīira Musa atīrī, 23 “Ira Harūni na ariū ake atīrī, ‘Ūū
nīguo mūrīrathimaga andū a Israeli. Meragei atīrī:
24 ““Jehova arokūrathima, na akūmenyagīrīre; 25
Jehova arotūma ūthīū wake ūkwārīre, na agūkinyagīrie
wega wake; 26 Jehova arogūtiirīra gīthīthi gīake,
na akūhe thayū.”” 27 “Nī ūndū ūcio athīnjīri-Ngai
nīmarīgwetaga rītwa rīakwa kūrī andū a Israeli, na
nī nīndīmarathimaga.”

7 Rīřia Musa aarīkirie kūhaanda Hema-řīřia-Nyamūre, nīamīitīřiřie maguta o na akīmīamūrīra Jehova hamwe na indo ciayo ciothe. Ningī agītīřirīa kīgongona maguta, na agīkīamūra hamwe na indo ciakīo ciothe. **2** Ningī atongoria a Israeli, atongoria a nyūmba ciao arīa maarī atongoria a mīhīřiga arīa maarūgamīřire andū arīa maatarītwo, makīrehe maruta. **3** Maareheire Jehova iheo ikuuītwo nī ngaari ithathatū cia ng'ombe irī humbīre, hamwe na ndegwa ikūmi na igīřī, ndegwa īmwe īkarutwo nī o mūtongoria, na ngaari īmwe īkarutwo nī atongoria eerī. Indo icio nīcio maarehire mbere ya Hema-řīřia-Nyamūre. **4** Nake Jehova akīřra Musa atīři: **5** “Itkīra indo icio kuuma kūři o, nīguo ihūthīrwo wīra-inī wa Hema-ya-Gütünganwo. Úciheane kūři Alawii o ta ūřīa wīra wa mündū o mündū ūkūbatara.” **6** Nī ūndū úcio Musa akīoya ngaari icio na ndegwa icio agīcīheana kūři Alawii. **7** Aaheire Agerishoni ngaari igīřī na ndegwa inya, o ta ūřīa wīra wao wabataraga, **8** ningī akīhe Amerari ngaari inva na ndegwa invanya, o ta

ūrīa wīra wao wabataraga. Othe maatongoragio nī Ithamaru mūrū wa Harūni, ūrīa mūthīnjīri-Ngai. 9 No Musa ndaigana kūhe Akohathu kīndū o nakī, tondū wīra wao warī wa gūkuuaga indo iria nyamūre na ciande ciao, nīgūkorwo ūcio nīguo warī wīra ūrīa meehokeirwo. 10 Rīria kīgongona gīaitīrīro maguta, atongoria nīmarchire maruta mao nīguo kīamūrwo, na makīmaiga mbere ya kīgongona kīu. 11 Nī ūndū Jehova nīeerīte Musa atīrī, “O mūthenya, mūtongoria ūmwe arīrehaga maruta make nī ūndū wa kwamūrwo gwa kīgongona.” 12 Mūndū ūrīa warehire maruta make mūthenya wa mbere aarī Nahashoni mūrū wa Aminadabu wa mūhīrīga wa Juda. 13 Indo iria aarutire ciarī thaani ūmwe ya betha ya ūritū wa cekeri igana rīmwe rīa mīrongo ītatū, na mbakūri ūmwe ya betha ya kūminjāminjīria ya ūritū wa cekeri mīrongo mūgwanja, ciērī kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre, na o ūmwe yaiyūrītīo mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītīo na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; 14 na thaani ūmwe nene ya thahabu ya ūritū wa cekeri ikūmi, iiyūrītīo ūbumba; 15 na gategwa kamwe, na ndūrūme ūmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, Nī ūndū wa iruta rīa njino; 16 na thenge ūmwe ya igongona rīa kūhorohērīo mehīa; 17 na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano na tūtūrūme tūtāno twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Nahashoni mūrū wa Aminadabu. 18 Mūthenya wa keerī Nethaneli mūrū wa Zuaru, mūtongoria wa Aisakaru, nake akīrehē maruta make. 19 Indo iria aarutire ciarī thaani ūmwe ya betha ya ūritū wa cekeri igana rīmwe rīa mīrongo ītatū, na mbakūri ūmwe ya betha ya kūminjāminjīria ya ūritū wa cekeri mīrongo mūgwanja, ciērī kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre, na o ūmwe yaiyūrītīo mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītīo na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; 20 na thaani ūmwe nene ya thahabu ya ūritū wa cekeri ikūmi, iiyūrītīo ūbumba; 21 na gategwa kamwe, na ndūrūme ūmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; 22 na thenge ūmwe ya igongona rīa kūhorohērīo mehīa; 23 na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano na tūtūrūme tūtāno twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Nethaneli mūrū wa Zuaru. 24 Mūthenya wa gatātū Eliabu mūrū wa Heloni, mūtongoria wa andū a Zebuluni, nake akīrehē maruta make. 25 Indo iria

aarutire ciarī thaani ūmwe ya betha ya ūritū wa cekeri igana rīmwe rīa mīrongo ītatū, na mbakūri ūmwe ya betha ya kūminjāminjīria ya ūritū wa cekeri mīrongo mūgwanja, ciērī kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre, na o ūmwe yaiyūrītīo mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītīo na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; 26 na thaani ūmwe nene ya thahabu ya ūritū wa cekeri ikūmi, iiyūrītīo ūbumba; 27 na gategwa kamwe, na ndūrūme ūmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; 28 na thenge ūmwe ya igongona rīa kūhorohērīo mehīa; 29 na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano na tūtūrūme tūtāno twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Eliabu mūrū wa Heloni. 30 Mūthenya wa kana, Elizuru mūrū wa Shedeuru, mūtongoria wa andū a Rubeni, nake akīrehē maruta make. 31 Indo iria aarutire ciarī thaani ūmwe ya betha ya ūritū wa cekeri igana rīmwe rīa mīrongo ītatū, na mbakūri ūmwe ya kūminjāminjīria ya betha ya ūritū wa cekeri mīrongo mūgwanja, ciērī kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre, na o ūmwe yaiyūrītīo mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītīo na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; 32 na thaani ūmwe nene ya thahabu ya ūritū wa cekeri ikūmi, iiyūrītīo ūbumba; 33 na gategwa kamwe, na ndūrūme ūmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; 34 na thenge ūmwe ya igongona rīa kūhorohērīo mehīa; 35 na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano na tūtūrūme tūtāno twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Elizuru mūrū wa Shedeuru. 36 Mūthenya wa gatāno, Shelumieli mūrū wa Zurishadai, mūtongoria wa andū a Simeoni, nake akīrehē maruta make. 37 Indo iria aarutire ciarī thaani ūmwe ya betha ya ūritū wa cekeri igana rīa mīrongo ītatū, na mbakūri ūmwe ya betha ya kūminjāminjīria ya ūritū wa cekeri mīrongo mūgwanja, ciērī kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre, na o ūmwe iiyūrītīo mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītīo na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; 38 na thaani ūmwe nene ya thahabu ya ūritū wa cekeri ikūmi, iiyūrītīo ūbumba; 39 na gategwa kamwe, na ndūrūme ūmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; 40 na thenge ūmwe ya igongona rīa kūhorohērīo mehīa; 41 na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano, na tūtūrūme tūtāno twa mwaka ūmwe, irutwo

irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Shelumieli mūrū wa Zurishadai. **42** Mūthenya wa gatandatū Eliasafu mūrū wa Deueli, mūtongoria wa andū a Gadi, nake akīrehe maruta make. **43** Indo iria aarutire ciarī thaani īmwe ya betha ya ūritū wa cekeri igana rīa mīrongo ītatū, na mbakūri īmwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa cekeri mīrongo mūgwanja, cierī kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre, na o īmwe iīyūrītio mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; **44** na thaani īmwe nene ya thahabu ya ūritū wa cekeri ikūmi, iīyūrītio ūbumba; **45** na gategwa kamwe, na ndūrūme īmwe, na gatūrūme ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **46** na thenge īmwe ya igongona rīa kūhorohero mehia; **47** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano, na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Eliasafu mūrū wa Deueli. **48** Mūthenya wa mūgwanja Elishama mūrū wa Amihudu, mūtongoria wa andū a Efiraimu, nake akīrehe maruta make. **49** Indo iria aarutire ciarī thaani ya betha ya ūritū wa cekeri igana rīa mīrongo ītatū, na mbakūri īmwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa cekeri mīrongo mūgwanja, cierī kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre, na o īmwe iīyūrītio mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; **50** na thaani īmwe nene ya thahabu ya ūritū wa cekeri ikūmi, iīyūrītio ūbumba; **51** na gategwa kamwe, na ndūrūme īmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **52** na thenge īmwe ya igongona rīa kūhorohero mehia; **53** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano, na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Elishama mūrū wa Amihudu. **54** Mūthenya wa kanana Gamalieli mūrū wa Pedazuru, mūtongoria wa andū a Manase, nake akīrehe maruta make. **55** Indo iria aarutire ciarī thaani īmwe ya betha ya ūritū wa cekeri igana rīa mīrongo ītatū na mbakūri īmwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa cekeri mīrongo mūgwanja, cierī kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre, na o īmwe iīyūrītio mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; **56** na thaani īmwe nene ya thahabu ya ūritū wa cekeri ikūmi, iīyūrītio ūbumba; **57** na gategwa kamwe, na ndūrūme īmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **58** na

thenge īmwe ya igongona rīa kūhorohero mehia; **59** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano, na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Gamalieli mūrū wa Pedazuru. **60** Mūthenya wa kenda, Abidani mūrū wa Gideoni, mūtongoria wa andū a Benjamini, nake akīrehe maruta make. **61** Indo iria aarutire ciarī thaani īmwe ya betha ya ūritū wa cekeri igana rīa mīrongo ītatū, na mbakūri īmwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa cekeri mīrongo mūgwanja, cierī kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre, na o īmwe iīyūrītio mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; **62** na thaani īmwe nene ya thahabu ya ūritū wa cekeri ikūmi, iīyūrītio ūbumba; **63** na gategwa kamwe, na ndūrūme īmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **64** na thenge īmwe ya igongona rīa kūhorohero mehia; **65** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano, na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Abidani mūrū wa Gideoni. **66** Mūthenya wa ikūmi Ahiezeri mūrū wa Amishadai, mūtongoria wa andū a Dani, nake akīrehe maruta make. **67** Indo iria aarutire ciarī thaani īmwe ya betha ya ūritū wa cekeri igana rīa mīrongo ītatū, na mbakūri īmwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa cekeri mīrongo mūgwanja, cierī kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre, na o īmwe iīyūrītio mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; **68** na thaani īmwe nene ya thahabu ya ūritū wa cekeri ikūmi, iīyūrītio ūbumba; **69** na gategwa kamwe, na ndūrūme īmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **70** na thenge īmwe ya igongona rīa kūhorohero mehia; **71** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano, na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Ahiezeri mūrū wa Amishadai. **72** Mūthenya wa ikūmi na ūmwe, Pagjeli mūrū wa Okirani, mūtongoria wa andū a Asheri, nake akīrehe maruta make. **73** Indo iria aarutire ciarī thaani īmwe ya betha ya ūritū wa cekeri igana rīa mīrongo ītatū, na mbakūri īmwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa cekeri mīrongo mūgwanja, cierī kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre, na o īmwe iīyūrītio mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; **74** na thaani īmwe nene ya thahabu ya ūritū

wa cekeri ikūmi, iiyūrītio ūbumba; 75 na gategwa kamwe, na ndūrūme īmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; 76 na thenge īmwe ya igongona rīa kūhorohero mehia; 77 na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Pagielī mūrū wa Okirani. 78 Mūthenya wa ikūmi na ūrī Ahira mūrū wa Enani, mūtongoria wa andū a Nafitali, nake akīrehe maruta make. 79 Indo iria aarutire ciarī thaani īmwe ya betha ya ūritū wa cekeri igana rīa mīrongo itatū, na mbakūri īmwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa cekeri mīrongo mūgwanja, cierī kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre, na o īmwe iiyūrītio mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanātīo na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; 80 na thaani īmwe nene ya thahabu ya ūritū wa cekeri ikūmi, iiyūrītio ūbumba; 81 na gategwa kamwe, na ndūrūme īmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; 82 na thenge īmwe ya igongona rīa kūhorohero mehia; 83 na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano, na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Ahira mūrū wa Enani. 84 Maya nīmo maarī maruta ma atongoria a andū a Israeli nī ūndū wa kwamūrwo gwa kīgongona rīrīa gīaitagīrīrio maguta: ciarī thaani cia betha ikūmi na igīrī na mbakūri cia betha cia kūminjaminjīria ikūmi na igīrī na thaani nene cia thahabu ikūmi na igīrī. 85 Thaani o īmwe ya betha yarī na ūritū wa cekeri igana rīa mīrongo itatū, na mbakūri o īmwe ya kūminjaminjīria yarī na ūritū wa cekeri mīrongo mūgwanja. Thaani cia betha ciōthe ciarī na ūritū wa cekeri ngiri igīrī na magana mana, kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre. 86 Thaani iria nene ikūmi na igīrī cia thahabu ciyūrītio ūbumba ciarī na ūritū wa cekeri ikūmi o īmwe, kūringana na gīthimo gīa cekeri ya harīa haamūre. Thaani icio nene cia thahabu ciōthe ciarī na ūritū wa cekeri igana rīa mīrongo ūrī. 87 Mūigana wothe wa nyamū cia kūrutwo igongona rīa njino warī tūtegwā ikūmi na twīrī, na ndūrūme ikūmi na igīrī na tūtūrūme ikūmi na twīrī twa mwaka ūmwe, hamwe na maruta ma cio ma mūtu. Thenge ikūmi na igīrī ciarutirwo irī igongona rīa kūhorohero mehia. 88 Mūigana wa nyamū ciōthe cia igongona rīa ūiguano ciarī ndegwa mīrongo ūrī na inya, na ndūrūme mīrongo itandatū,

na thenge mīrongo itandatū, na tūtūrūme mīrongo itandatū twa mwaka ūmwe. Macio nīmo maarī maruta ma kwamūrwo gwa kīgongona thuutha wa kīarīkīa gūtīrīrio maguta. 89 Rīrīa Musa atoonyire Hema-ya-Gūtūnganwo kwaria na Jehova-rī, nīaiguire mūgambo kūkmwarīria kuuma gatagatī ka makerubi maria meerī maarī igūrū rīa gītī gīa tha, igūrū rīa ithandūkū rīa Ūira. Nake Jehova akīmwarīria.

8 Nake Jehova akīrīa Musa atīrī, 2 “Arīria Harūni,

ūmwīre atīrī, ‘Hīndī ūrīa ūribangaga matawa marīa mūgwanja, mabangage nīguo ūtheri wamo waragīre mwena wa na mbere wa mūtī ūcio wa kūigīrīwo matawa.’” 3 Harūni agīlīka o ta ūguo; akībanga matawa macio amaroretie mwena ūrīa ūtheri wamo watheragīra hau mbere ya mūtī ūcio maaigagīrīwo, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa gwīkwo. 4 Mūtī ūcio wa kūigīrīwo matawa wathondeketwo ūū: wathondeketwo na thahabu ya gūturwo, kuuma gītina-inī kīaguo o nginya kūrīa mahūa maguo maarī. Mūhianīre wa mūtī ūcio wa kūigīrīwo matawa wathondeketwo o ta ūrīa mūhianīre waguo wonetio Musa nī Jehova. 5 Nake Jehova akīrīa Musa atīrī: 6 “Oya Alawii ūmeherie kuuma kūrī andū arīa angī a Israeli, ūmatherie mathirwo nī thaha. 7 Ūkīmatheria ūgeekaga ūū: Maminjaminjīrie maaī ma kūmatheria thaha; macooke menje njuūrī cia mīrī yao kūndū guothe na mathambie nguo ciao, nīguo metherie. 8 Ningī ūreke moe gategwa hamwe na iruta rīako rīa mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanātīo na maguta; nawe ūcooke woe gategwa kangī ga keerī ga kūrutwo igongona rīa kūhorohero mehia. 9 Ūrehe Alawii acio mbere ya Hema-ya-Gūtūnganwo, na ūcooke wīte kīrīndī gīothe kīa andū a Israeli hamwe. 10 Ūrehe Alawii acio mbere ya Jehova, nao andū a Israeli mamaigīrīre moko mītwe. 11 Nake Harūni arutīre Jehova Alawii acio hau mbere yake taarī igongona rīa gūthūngūthio rīrutītwo nī andū a Israeli, nīguo maikarage mehaarīrie kūruta wīra wa Jehova. 12 “Thuutha ūcio Alawii maigīrīre moko mao mītwe ya ndegwa icio, ūcirūtīre Jehova, ūmwe ūtūkē ya igongona rīa kūhorohero mehia na ūyo ūngī ūtūkē iruta rīa njino, nīgeetha Alawii mahorohero. 13 Reke Alawii marūgame mbere ya Harūni na ariū ake, na ūcooke ūmarutīre Jehova taarī igongona rīa gūthūngūthio. 14 Ūguo nīguo ūkaamūra Alawii, ūmeherie kuuma kūrī andū arīa angī a Israeli, nao Alawii acio matūkē

akwa. 15 “Warīkia gūtheria Alawii acio na kūmaruta matuīke ta igongona rīa gūthūngūthio-rī, nīmarutage wīra wao Hema-inī-ya-Gütünganwo. 16 Acio nīo andū a Israeli arīa mekūheanwo kūrī nī biū. Ndīmeyoeire marī akwa ithenya rīa marigithathi ma ciana cia tūhīi kuuma kūrī mūtumia o wothe Mūsiraeli. 17 Irigithathi o rīothe rīa njamba gūkū Israeli, kana nī rīa mūndū kana nī rīa nyamū-rī, nī rīakwa. Rīrīa ndooragire marigithathi mothe kūrī būrūri wa Misiri-rī, hīndī iyo nīguo ndaamaamūrire matuīke akwa mwene. 18 Na nī nī njoete Alawii ithenya rīa marigithathi mothe ma ciana cia tūhīi thīnī wa Israeli. 19 Thīnī wa andū a Israeli othe-rī, nīheanīte Alawii matuīke iheo kūrī Harūni na ariū ake, na marutage wīra Hema-inī-ino-ya-Gütünganwo handū ha andū a Israeli, na mamahorohagīrie nīgeetha andū a Israeli matikae kūniinwo na mūthiro hīndī rīrīa mangīkuhīrīria handū-harīa-haamūre.” 20 Musa, na Harūni marī na kīrīndī kūrī gīothe kīa andū a Israeli magīka Alawii o ta ūguo Jehova aathīte Musa. 21 Alawii acio magītheria na magīthambia nguo ciao. Harūni nake agīcooka akīmaruta ta igongona rīa gūthūngūthio mbere ya Jehova, na akīmahoroheria nīguo amatherie. 22 Thuutha ūcio, Alawii magītoonya Hema-inī-iyo-ya-Gütünganwo marutage wīra wao marūgamīrīrīwo nī Harūni na ariū ake. Magīka Alawii acio o ta ūrīa Jehova aathīte Musa gwīkwo. 23 Ningī Jehova akīrīa Musa atīrī, 24 “Undū ūyū nīguo ūkonī Alawii: Atīrī, arūme othe arīa mahingītie mīaka mīrongo ūrī na ūtano na makīria nīo marūkaga kūruta wīra Hema-inī-ya-Gütünganwo, 25 no mahingia mīaka mīrongo ūtano-rī, no nginya mahurūke kuuma wīra ūcio wao wa gūtungata, matigacooke kūruta wīra. 26 No rīrī, no mateithagīrīrie ariū a ithe wao rīrīa mekūruta wīra Hema-inī-ya-Gütünganwo, no-o ene matikarute wīra ūcio. Üguo nīguo ūrigayagīra Alawii wīra ūrīa marīrutaga.”

9 Nake Jehova akīarīria Musa kūrī Werū-inī wa Sinai mweri-inī wa mbere wa mwaka wa keerī thuutha wa andū a Israeli kuuma būrūri wa Misiri, akīmwīra atīrī, 2 “Ira andū a Israeli makūngūyagīre Gīathī-kīa-Bathaka ihinda rīrīa rītūitwo. 3 Kūngūyagīrai gīathī kūrī ihinda rīrīa rītūitwo, hīwī-inī wa mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri ūyū, kūringana na mawatho makīo mothe na mūtabarīre wakīo.” 4 Nī undū ūcio Musa akīrīa andū a Israeli makūngūre Gīathī-kīa-Bathaka. 5 Nao magīka o ro ūguo kūrī Werū-inī wa

Sinai hīwī-inī wa mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri wa mbere. Andū a Israeli magīka maūndū mothe o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. 6 No amwe ao matingīakūngūire Gīathī-kīa-Bathaka mūthenya ūcio nī undū nīmagwatītwo nī thaahu nī undū wa kūhutania na kīimba kīa mūndū. Nī undū ūcio magīuka kūrī Musa na Harūni mūthenya o ro ūcio 7 makīrīa Musa atīrī, “Nī tūnyīitītwo nī thaahu nī undū wa kūhutania na kīimba kīa mūndū, no nī kīi gīgūtūma tūgirio kūneana indo cia kūrūtīra Jehova tūrī hamwe na andū a Israeli arīa angī ihinda rīrīa rītūitwo?” 8 Musa akīmacookeria atīrī, “Eterera nyambe ndūrīe ūhoro wa ūrīa Jehova egwathana ūhoro wanyu.” 9 Jehova agīcooka akīrīa Musa atīrī, 10 “Ira andū a Israeli atīrī: ‘Rīrīa mūndū wanyu o na ūrīkū kana njiaro cianyu marī na thaahu nī undū wa kūhutania na kīimba kīa mūndū, kana akorwo arī rūgendo-inī-rī, mūndū ūcio o nake no akūngūre Gīathī-kīa-Bathaka ya Jehova. 11 Marīkūngūyagīra gīathī kūrī hīwī-inī wa mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri wa keerī. Marīrīaga gatūrūme na mīgate itārī mīkīre ndawa ya kūimbia na nyeni ndūrū. 12 Matikanatigie gacunīj o na kamwe karaare nginya rūciinī kana moine ihīndī rīako o na rīmwe. Rīrīa megūkūngūira Gīathī-kīa-Bathaka iyo no nginya marūmagīrīre mūtabarīre wakīo wothe. 13 No mūndū angīkorwo ndārī na thaahu, na ndāthītē rūgendo, na aage gūkūngūira Gīathī-kīa-Bathaka, mūndū ūcio nīakaingatwo athengio kuuma kūrī andū ao, nī undū ndāareheire Jehova indo iria arutārīwo ihinda rīrīa rītūitwo. Mūndū ūcio nīagacookerero nī mehia make mwene. 14 “Mūgeni ūikaranītie na inyū na ende gūkūngūira Gīathī-kīa-Bathaka ya Jehova-rī, no nginya eke ūguo kūringana na watho na mūtabarīre wakīo. No nginya mūgīfage na mītabarīre ya mūthembā ūmwe kūrī mūgeni na kūrī mūndū ūrīa ūciārīwo būrūri wanyu.”” 15 Mūthenya ūrīa Hema-īrīa-Nyamūre, o Hema-īyo-ya-Ūira yaambirōrī, itu rīkīmīhumbīra. Kuuma hīwī-inī nginya rūciinī itu rīu rīarī igūrū rīa Hema-īyo-Nyamūre na itu rīu rīkoonagwo rīhaana ta mwaki. 16 Üguo nīguo gwathiire na mbere gūikara; itu rīkīmīhumbīra ūtukū na rīkoonagwo rīhaana ta mwaki. 17 Hīndī ūrīa yothe itu rīu rīeheraga kuuma harī hema iyo, andū a Israeli makōimagara magathī; na rīrī, itu rīu rīarūgāmīra handū, andū a Israeli makaamba hema ciao ho. 18 Jehova aathana-rī, andū a Israeli makōimagara magathī, na aathana ūngī makaamba hema ciao.

Hindī irīa yothe itu rīu rīaikara igūrū rīa Hema-īyo-Nyamūre, maikaraga o hau kambī. **19** Hindī irīa itu rīaikara igūrū rīa Hema-īyo-Nyamūre kahinda karaaya-rī, andū a Isiraeli magaathīkīra Jehova na makaaga kuumagara. **20** Mahinda mamwe itu rīu rīaikaraga igūrū rīa Hema-īyo-Nyamūre o matukū manini; no Jehova aathana makaamba hema, na ningī aathana, makoimagara magathī. **21** Mahinda mamwe itu rīu rīaikaraga o kuuma hwa-iñi nginya rūciinī, na itu rīehera rūciinī-rī, makoimagara magathī. Kana nī mūthenya kana nī ütukū, hindī o yothe itu rīu rīehera nao makoimagara magathī. **22** Itu rīu rīngīaikarire igūrū rīa hema īyo mīthenya iñī, kana mweri, kana mwaka, andū a Isiraeli maikaraga kūu kambī, na matingīoimagarire mathī, no itu rīu rīehera makoimagara magathī. **23** Jehova aathana makaamba hema, na ningī Jehova aathana makoimagara magathī. Maathīkagīra watho wa Jehova kūringana na ūrīa aathaga Musa.

10 Jehova akīira Musa atīrī: **2** “Thondeka tūrumbeta twīrī, ütūthondeke na betha ndure, tūhūthagīrwo gwītaga kīrīndī hamwe, o na twa gwīta andū moime kambī moimagare mathī. **3** Hindī irīa tūrumbeta tweerī twahuhwo hamwe, kīrīndī giothe gīkongana harīwe hau itoonyero-iñi rīa Hema-ya-Gütünganwo. **4** Angīkorwo no karumbeta kamwe kahuhwo-rī, atongoria, nīo anene a mbarī cia Isiraeli, nīo marūunganaga harīwe. **5** Rīrīa karumbeta kahuhwo na mūgambo mūnene, mīhīrīga irīa iikarīte mwena wa irathīro ikoimagara. **6** Karumbeta ga keerī kahuhwo na mūgambo mūnene, andū a kambī cia mwena wa gūthini makoimagara. Mūgambo úcio mūnene nīguo kīmenyithia gīa kuumagara. **7** Nīgeetha kīrīndī kīungane-rī, huhagai tūrumbeta, no ti na mīluhīre ta īyo īngī. **8** “Ariū a Harūni, acio athīnjīri-Ngai, nīo marīuhuhaga tūrumbeta tūu. Ündū úcio ütuīke watho wa gütūrio nī inyuī na njiarwa iria igooka. **9** Rīrīa mūgūthīi mbaara ūrī būrūri wanyu kīumbe mūkarūe na thū iria imūhinyagīrīria-rī, huhagai tūrumbeta na mūgambo mūnene. Hindī īyo Jehova Ngai wanyu nīakamūririkana na amūhonokie kuuma kūrī thū ciānyu. **10** Ningī mahinda manyu ma gūkena, nīmo ma ciathī ciānyu iria njathane, na ciathī cia Karūgamo ka Mweri, nī mūrīuhuhaga tūrumbeta nī ündū wa maruta ma njino na maruta ma ūiguano, na nīmo magaatuīka kīririkano kīanyu mbere ya Ngai wanyu. Niī nī niī Jehova Ngai Wanyu.” **11** Mūthenya wa

mīrongo iñī wa mweri wa keerī mwaka-iñi wa iñī, itu nīrīeherire kuuma hema-iñi irīa nyamūre ya ūira. **12** Nao andū a Isiraeli makiumagara kuuma Werū wa Sinai magīthīi kuuma handū hamwe nginya harīa hangī, o nginya rīrīa itu rīu rīarūgamire Werū-iñi wa Parani. **13** Nao makiumagara, arī riita rīa mbere, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. **14** Ikundi cia kambī ya Juda nīcio cioimagarire mbere, irūmīrīire bendera yao. Nake Nahashoni mūrū wa Aminadabu nīwe warī mūtongoria wao. **15** Nethaneli mūrū wa Zuaru nīwe warī mūtongoria wa gīkundi kīa mūhīrīga wa Isakaru, **16** nake Eliabu mūrū wa Heloni nīwe warī mūtongoria wa gīkundi kīa mūhīrīga wa Zebuluni. **17** Ningī Hema-īrīa-Nyamūre ikīambūrwo, nao Agerishoni na Amerari, arīa maamīkuuaga, makiumagara. **18** Nacio ikundi cia kambī ya Rubeni ikīrūmīrīra ikundi cia Juda, irūmīrīire bendera yao. Elizuru mūrū wa Shedeuru nīwe warī mūtongoria wao. **19** Shelumieli mūrū wa Zurishadai nīwe warī mūtongoria wa gīkundi kīa mūhīrīga wa Simeoni, **20** nake Eliasfu mūrū wa Deueli nīwe warī mūtongoria wa gīkundi kīa mūhīrīga wa Gadi. **21** Nao Akohathu makiumagara makuuīte indo iria nyamūre. Hema-īrīa-Nyamūre yarī ikorwo yaambītwo matanakinya. **22** Nacio ikundi cia kambī ya Efiraimu ikīrūmīrīra ikundi cia Rubeni, irūmīrīire bendera yao. Elishama mūrū wa Amihudu nīwe warī mūtongoria wao. **23** Gamalieli mūrū wa Pedazuru nīwe warī mūtongoria wa gīkundi kīa mūhīrīga wa Manase, **24** nake Abidani mūrū wa Gideoni nīwe warī mūtongoria wa gīkundi kīa mūhīrīga wa Benjamini. **25** Kūrigīrīria-rī, ikundi cia kambī ya Dani ikiumagara irī thuutha wa icio ingī ciōthe, ikiumagara irūmīrīire bendera yao. Ahiezeri mūrū wa Amishadai nīwe warī mūtongoria wao. **26** Pagielī mūrū wa Okirani nīwe watongoragia gīkundi kīa mūhīrīga wa Asheri, **27** nake Ahira mūrū wa Enani nīwe watongoragia gīkundi kīa mūhīrīga wa Nafitali. **28** Üguo nīguo ikundi cia andū a Isiraeli ciarūmanīrīire ikiumagara. **29** Na rīrī, Musa akīira Hobabu mūrū wa Reueli ūrīa Mūmidiani ūrīa warī mūthoni-we atīrī, “Nītūroimagara tūthīi kūrīa Jehova aatwīrire ūhoro wakuo atīrī, ‘Nīngamūhe kūndū kūu.’ Üka tūthīi nawe, na nītūgūgwīka maündū mega, nī ündū Jehova nīrīire Isiraeli maündū mega.” **30** Hobabu akīmūcookeria atīrī, “Aca, ndigūuka; no ngūcooka būrūri witū na kūrī andū aitū.” **31** No Musa akīmwīra atīrī, “Ndagūthaitha ndūgatūtīge. Wee nīūū kūndū kūrīa tūngīamba hema

ciitū gükü werü-ini, na no ütuïke maitho maitü. **32** Üngítwarana na ithuï-ri, nítürükügagagira kíria giothe kíega Jehova arítüheaga.” **33** Ní ündü ücio makiumagara moimite hau kírima-ini kía Jehova, magithii rügendo rwa mithenya itatü. Nario ithandükü ria kírikániro kía Jehova rígithii rímatongoretie mithenya iyo itatü, níguo ríkamacaririe handü ha kühurüka. **34** Nario itu ria Jehova ríakoragwo igüru riao o mithenya makiumagara kuuma kambí. **35** Híndi iria yothe ithandükü ríomagario, Musa akoiga atíri, “Jehova, arahuka! Thü ciaku irohurunjüka; thü ciaku iroküürira.” **36** Híndi iria ríraigwo thí, akoiga atíri, “Jehova cookerera ngiri ici cia Israeli itangitarika.”

11 Na ríri, andü a Israeli magíteta ní ündü wa moritü mao, nakuo güteta kwao güküguuo ní Jehova, na ríria aamaiguire, agíakanwo ní marakara, naguo mwaki ükiuma kúrí Jehova, ügíakana gatagatí kao, na ügicina ndeere imwe cia kambí. **2** Ríria andü acio maakaïre Musa, Musa akíhooya Jehova, naguo mwaki ücio ükíhora. **3** Ní ündü ücio handü hau hagüntwo Tabera, tondü mwaki ücio woimite kúrí Jehova níwakaníte gatagatí kao. **4** Kírendi kíria kíarúmaníriie nao makiuma büruri wa Misiri gíkiambíríria kwíriríria irio cia mithemba ìngí, na o ríngí andü a Israeli makíambíríria kúríra, makiuga atíri, “Naarí korwo türí na nyama cia kúrí! **5** Nítüküririkana thamaki iria twaríaga kúu büruri wa Misiri tütékügúra, o na marenge ma mithemba mithemba, na itüngürü cia mahuti, na itüngürü iria ndungu, o na itüngürü thumu. **6** No ríu, tütirí na wendo wa kúríra; na tütirí kíndü o nakí tuonaga, tiga o mana maya moiki!” **7** Mana macio maahaanaga ta mbegü cia mütü üría wítagwo korianda, na mühianíre wamo watarii ta bedola. **8** Andü maathiiaga makamonganía, magacooka makamathína na gíthii kía moko, kana makamahúríra ndíri-ini na müthih. Maamarugaga na nyüngü kana magathondeka tümigate. Na maacamaga ta kíndü gíthondeketwo na maguta ma mütamaiyü. **9** Ríria kwagáa ime ütukü kúu kambí-ini, mana macio makagüaníra narío. **10** Musa níaiigure andü a nyumba ciithe makíríra, o mündü arí müromo-ini wa hema yake. Nake Jehova níarakarire müno makíria, na Musa agíthiinika. **11** Akíuria Jehova atíri, “Ní kíi gitümíte ürehere ndungata yaku thíina üyü? Ní atíia njíkíte ükaaga gügükenia niguo ünjigíríre mürigo wa andü aya othe? **12** Kaí arí nií ithe wao? Kaí arí nií ndaamaciarire? Ní kíi kíratüma ünjíire ndímakuuue na moko makwa,

ta üría müreri wa mwana akuuaga kaana ka rükenge, ndímatware büruri üría weriire maite mao ma tene na mwihítwa? **13** Ingíruta nyama cia kúhe andü aya othe kú? Marandírira makiugaga atíri, ‘Tühe nyama türíe!’ **14** Ndingíhota gíkuua andü aya othe ndí nyiki; mürigo üyü ní müritü müno kúrí nií. **15** Angíkorwo ugúo níguo ükünjíka-ri, njúraga o ro ríu, angíkorwo nínjítikírikíte niwe, na ndükareke nyone mwanangíko wakwa mwene.” **16** Nake Jehova akíira Musa atíri: “Ndehere athuuri mírongo mügwanja a Israeli aría wee üüí atíi ní atongoria na anene thíiní wa andü aya. Ümarehe Hema-ini-ya-Gütünganwo, níguo marúgame hau hamwe nawe. **17** Nií na nií níngüükürükä ngwaririe ho, njoe Roho üría ürí naguo na ndímekíre Roho ücio. Nao nímaríguteithagia gíkuua mürigo wa andü aya nígeetha ndükäükuuge ürí wiki. **18** “Ningí wíre andü atíri, ‘Mwítherie, mwíhaaririe ní ündü wa rüciü, ríria mukaaríia nyama. Jehova níaramüigire ríria muraíraga, mükiugaga atíri, “Naarí korwo türí na nyama cia kúrí! Maündü maitü maarí mega ríria twarí büruri wa Misiri!” Ríu-ri, Jehova níekümuhe nyama, na nímgüciría. **19** Na ríri, mütingüciría o mithenya ümwe, kana mithenya ürí, kana itano, kana ikümi, kana mithenya mírongo ürí, **20** no mügüciría mweri mügima, o nginya ciume na maniüru manyu, na inyuü mücinyire, ní ündü nímüregete Jehova üría ürí hamwe na inyuü, na mukaríra müri mbere yake, mükiugaga atíri, “Ní kíi gíatümiire tuume büruri wa Misiri?”” **21** No Musa akíira Jehova atíri, “Andü aría ndí nao haha ní ngiri magana matandatü aría maretwara na magürü, nawe woiga atí, ‘Níngümahe nyama cia kúríra mweri mügimal’ **22** Andü aya o na mangíthiñjirwo ndüru cia mbüri na cia ng’ombe-ri, no imaigane? O na mangítegerwo thamaki ciithe cia iria-ini-ri, no imaigane?” **23** Jehova agícookeria Musa atíri, “Anga hinya wa guoko kwa Jehova nínyihihíte? Ríu wee, níikuona kana üría njugíte níükahingio kana ndükahingio.” **24** Ní ündü ücio Musa akiuma nja, akíira andü acio üría Jehova oigíte. Nake agícookeria Musa atíri, “Anga hinya wa guoko kwa Jehova nínyihihíte? Ríu wee, níikuona kana üría njugíte níükahingio kana ndükahingio.” **25** Nake Jehova agíkírükä na itu akíaria na Musa, akíoya Roho üría warí thíiní wa Musa, na agílkíra Roho ücio thíiní wa athuuri acio mírongo mügwanja. Ríria Roho okire igüru riao-ri, makíratha mohoro, no matiacookire gwíka üguo híndí ìngí. **26** No ríri, andü eerí, ní Elidadi na Medadi, nímatigítwo kambí. Nao nímandíkítwo hamwe na

athuuri acio angī no matiathiite Hema-inī īyo. No rīrī, Roho nī okire igūrū rīao, nao makīratha mohoro marī kūu kambī. 27 Mwanake ūmwe agīteng'era akīra Musa atīrī, "Elidadi na Medadi nīmararatha mohoro kūu kambī." 28 Joshua mūrū wa Nuni, ūrīa wateithagia Musa kuuma arī mūnini, akiarīria Musa, akīmwīra atīrī, "Musa, mwathi wakwa, makaanie!" 29 No Musa akīmūcookeria atīrī, "Kaī ūkūigua ūiru nī ūndū wakwa? Niī ingīenda andū othe a Jehova makorwo marī anabii, na atī Jehova amekīre Roho wake!" 30 Thuutha ūcio Musa na athuuri acio a Isiraeli magīcooka kambī. 31 Na rīrī, rūhuho rūkiuma harī Jehova, rūkīrehe tūmakia-arūme kuuma iria-inī. Rūgītūgūithia tūthiūrūrūkīrie mīena yothe ya kambī buti ithatū kuuma thī, handū ha itīna rīa rūgendo rwa müthenya mügima mbarī ciothe. 32 Müthenya ūcio wothe na ūtukū, na müthenya ūcio ūngī wothe, andū acio makiumagara makūngania tūmakia-arūme. Gūtīrī mūndū wonganirie thuutha wa homeri ikūmi. Ningī magīwanika gūthiūrūrūkīria kambī yothe. 33 No rīrī, rīrīa nyama icio ciarī tūnua-inī twao, o na itarī ndanuke-rī, marakara ma Jehova magīkanīra andū acio, akīmahūra na mūthiro mūnene. 34 Tondū ūcio handū hau hagītwo Kibirothu-Hataava, nī ūndū hau nīho maathikire andū arīa maaiguīte thuti ya irio ingī. 35 Kuuma Kibirothu-Hataava, andū acio nīmathiire rūgendo, magīkinya Hazerothu, magīkara kuo.

12 Nao Miriamu na Harūni magītetia Musa, nī ūndū wa mūtumia wake Mūkushi, nīgūkorwo Musa nī ahikītie Mūkushi. 2 Ningī nao mooragia atīrī, "Anga Jehova angīaria o na Musa wiki? Githī o na ithu to atwarīrie?" Nake Jehova akīigua ndeto icio. 3 (Na rīrī, Musa aarī mūndū mwīnyiihia mūno, mwīnyiihia gūkīra andū arīa angī othe gūkū thī). 4 O rīmwe Jehova akīra Musa na Harūni na Miriamu atīrī, "Inyuū atatū umai mūūke Hema-inī īyo-ya-Gūtūnganwo." Nī ūndū ūcio othe atatū makiuma magīthī ho. 5 Ningī Jehova agīkūrūka arī thīinī wa gītugī gīa itu, akīrūgama itoonyero-inī rīa Hema īyo, na agītī Harūni na Miriamu. Na eerī magīthiathia harī we, 6 nake akīmeera atīrī, "Thikīrīriai ciugo ciakwa: "Rīrīa mūnabii wa Jehova arī gatagatī-inī kanyu-rī, niī nīndīmwīguūragīria na cioneiki, na ngamwarīria na irooto. 7 No ha ūhoro wa Musa ndungata yakwa ndīkaga ūguo; we nī mwīhokeku thīinī wa nyūmba yakwa yothe. 8 Musa-rī, twaranagīria nake ūthiū kwa ūthiū, tūkaaranīria ūhoro mūtaūku, na ndimwaragīria

na thimo; na nīwe wonaga ūrīa Jehova atarī. Nī kīī kīgīririe mwītīgīre gūtēta Musa ndungata yakwa?" 9 Nake Jehova agīcīnwō nī marakara nī ūndū wao, agīthī akīmatiga. 10 Rīrīa itu rīu rīeherire igūrū rīa Hema īyo, Miriamu agīkorwo aarūgamīte o ro hau, arī na mangū, akerūha o ta ira. Nake Harūni ehūgūra akiona atī Miriamu aarī na mangū; 11 nake akīra Musa atīrī, "Ndagūthaitha, mwathi wakwa, ndūgatūrūthīrie wīhīa ūcio twīkīte na ūrimū. 12 Ndūkareke ahaane ta kīhuno kiumīte nda ya nyina mwīrī wakō ūbuthīte mwena ūmwe." 13 Nī ūndū ūcio Musa agīkaīra Jehova, akiuga atīrī, "Wee Ngai, ndagūthaitha, mūhonie!" 14 Nake Jehova agīcookeria Musa, akīmwīra atīrī, "Korwo ithe nīamūtuūrīire mata ūthiū-rī, githī ndangīaikarire na thoni matukū mügwanja? Mūhingīrīriei na kūu nja ya kambī matukū mügwanja; na thuutha ūcio no acookio kambī." 15 Nī ūndū ūcio Miriamu akīhingīrīrio na kūu nja ya kambī īyo matukū mügwanja, nao andū acio angī matiathiire na mbere na rūgendo nginya rīrīa Miriamu aacookirio kambī. 16 Thuutha ūcio, andū acio a Isiraeli makiuma Hazerothu magīthī makīamba hema ciao Werū-inī wa Parani.

13 Nake Jehova akīra Musa atīrī, 2 "Tūma arūme amwe mathīi magathīgaane būrūri wa Kaanani, ūrīa ngūhe andū a Isiraeli. Tūma mūtongoria ūmwe wao, kuuma o mūhīrīga o mūhīrīga wa maithe mao." 3 Nake Musa agīathīkīra watho wa Jehova, na agītūma andū acio kuuma Werū wa Parani. Andū acio othe maari atongoria a andū a Isiraeli. 4 Maya nīmo marītīwa ma atongoria acio: kuuma mūhīrīga wa Rubeni, aarī Shamua mūrū wa Zakuri; 5 kuuma mūhīrīga wa Simeoni, aarī Shafati mūrū wa Hori; 6 kuuma mūhīrīga wa Juda, aarī Kalebu mūrū wa Jefune; 7 kuuma mūhīrīga wa Isakaru, aarī Igali mūrū wa Jusufu; 8 kuuma mūhīrīga wa Efiraimu, aarī Hoshea mūrū wa Nuni; 9 kuuma mūhīrīga wa Benjamini, aarī Paliti mūrū wa Rafu; 10 kuuma mūhīrīga wa Zebuluni, aarī Gadieli mūrū wa Sodi; 11 kuuma mūhīrīga wa Manase (na nīguo mūhīrīga wa Jusufu), aarī Gadi mūrū wa Susi; 12 kuuma mūhīrīga wa Dani, aarī Amiel mūrū wa Gemali; 13 kuuma mūhīrīga wa Asheri, aarī Sethuri mūrū wa Mikaeli; 14 kuuma mūhīrīga wa Nafitali, aarī Nahabi mūrū wa Vofisi; 15 kuuma mūhīrīga wa Gadi, aarī Geueli mūrū wa Maki. 16 Macio nīmo marītīwa ma andū arīa Musa aatūmire magathīgaane būrūri ūcio. Nake Musa akīgarūra rītīwa rīa Hoshea mūrū wa Nuni akīmūtua Joshua. 17 Rīrīa Musa aatūmire andū acio

magathigaane bürüri wa Kaanani, aameerire atīrī, “Ambatai mütūkanīrie Negevu, mūthiī bürüri ücio ūrī irīma. 18 Tuřiai bürüri ücio ūrīa ūtarīi, muone kana andū akuo marī na hinya kana matirī hinya, o na kana nī aingī kana nī anini. 19 Ningī mūmenye bürüri ücio matūuraga ūhaana atīa? Nī mwega kana nī mūuru? Matūuraga matūura ma mūthemba ūrkū? Nī mairigīre na thingo cia hinya kana ti mairigīre? 20 Tīri wakuo ūtarīi atīa? Nī mūnoru kana nī mūhīnju? Kūrī mītī kana gūtirī? Geraii mūno mūrehe maciaro mamwe ma bürüri ücio.” (Hīndī īyo nīguo mīthabibū yaambagīrīria kwīrua.) 21 Tondū ücio makīambata magīthigaana bürüri ücio kuuma Werū wa Zini nginya Rehobu, merekeire Lebo-Hamathu. 22 Mambatire matūkanīrie Negevu na magīkinya Hebironi kūrī Ahimani, na Sheshai, na Talimai, njiaro cia Anaki, maatūuraga. (Itūura rīa Hebironi rīaktwo mīaka mūgwanja mbere ya itūura rīa Zoani gwakwo bürūri-inī wa Misiri.) 23 Rīria maakinyire Kīanda gīa Eshikoli, magītema rūhonge rwarī na kīmanjīka kīmwe gīa thabibū. Andū eerī ao makīrūkuuanīra na mūtī, hamwe na makomamanga mamwe, na ngūyū. 24 Naho handū hau hagītīo Kīanda gīa Eshikoli nī ūndū wa kīmanjīka kīu gīa thabibū kīrīa andū a Israeli acio maatemire ho. 25 Matukū mīrongo īna mathira magīcooka kuuma gūthigaana bürüri ücio. 26 Nao magīcooka kūrī Musa, na Harūni na kīrīndī gīothe kīa andū a Israeli kūu Kadeshi o kūu Werū-inī wa Parani. Kūu makīhe Musa na Harūni, na kīungano gīothe ūhoro ücio na makīmoonia maciaro ma bürüri ücio. 27 Makīhe Musa ūhoro ūyū: “Nītwatoonyire bürüri ūrīa watūtūmire, naguo nī bürüri ūrī būthi wa iria na ūukī! Maya nīmo maciaro maguo. 28 No rīrī, andū arīa matūuraga kūu marī hinya, na matūura mao nīmairigīre na thingo cia hinya, na nī manene mūno. O na ningī nītuonire njiaro cia Anaki kuo. 29 Aamaleki matūuraga kūu Negevu; Ahiti, na Ajebusi, na Aamori matūuraga bürüri ūrī ūrī irīma; Akaanani nao matūuraga ndwere-inī cia iria na hūgūrūrū-inī cia Rūūrū rwa Jorodani.” 30 Nake Kalebu agīkiria andū acio o hau mbere ya Musa, akiuga atīrī, “Nītwagīrīrwo nī kwambata tūthīi twīnyiitīre bürüri ücio, nī ūndū no tūhote gwīka ūguo.” 31 No andū arīa maambatīte nake makiuga atīrī, “Tūtingītharīkīra andū acio, marī na hinya gūtūkīra.” 32 Nao makīhunjia ūhoro mūuru kūrī andū a Israeli ūkonī bürüri ücio maathigaanīte. Makiuga atīrī, “Bürüri ücio tūrathigaanire nī bürüri

ūgūtambuura andū arīa matūuraga kuo ūkamaniina biū. Andū arīa othe tuonire kuo nī anene mūno. 33 Nītuonire Anefili kuo (njiaro cia Anaki, a kīruka kīa Anefili). Tweyonaga tūhaana ta ndaahi, o nao moonaga tūhaana o ta cio.”

14 Ütukū ücio andū othe a kīrīndī gīa Israeli makīrīra maanīriire na mūgambo mūnene. 2 Andū acio othe a Israeli makīnuguna nī ūndū wa Musa na Harūni, na kīungano kīu gīothe gīkīmeera atīrī, “Naarī korwo twakuūrīire Misiri! Kana werū-inī ūyū! 3 Nī kīi gīgūtūma Jehova atūrehe bürüri ūyū atūrekererie tūūragwo na rūhiū rwa njora? Atumia aitū na ciana ciitū megūtuika a gūtahwo. Githī wega ti tūcooke bürüri wa Misiri?” 4 Nao makīrūrana mūndū na ūrīa ūngī atīrī, “Twagīrīrwo nī tūthuure mūtongoria tūcooke bürüri wa Misiri.” 5 Hīndī īyo Musa na Harūni makīgūthia maturumīthītie mothiū mao thī mbere ya kīungano kīu gīothe kīa andū a Israeli kīrīa kīagomanīte hau. 6 Joshua mūrū wa Nuni na Kalebu mūrū wa Jefune, arīa maarī hamwe na arīa maathiīte gūthigaana bürüri ücio magītembūranga nguo ciao. 7 Makīrīra kīungano kīu gīothe kīa andū a Israeli atīrī, “Bürüri ūrīa twatuūkanīrie na tūkūthigana, nī bürüri mwega mūno makīria. 8 Jehova angīkorwo nīakenetio nī ithuū, niēgūtūtongoria tūtoonye bürüri ücio, bürüri ücio ūiyūrīte būthi wa iria na ūukī, na niēgūtūhe guo ūtūkē witū. 9 No rīrī, mūtikaremere Jehova. Na mūtigetīgīre andū a bürüri ücio, nī ūndū tūkūmameria biū. Ügitīri wao nī mweherie, no Jehova arī hamwe na ithuū. Mūtikametīgīre.” 10 No kīungano kīu gīothe gīkīaria ūhoro wa kūmahūūra na mahiga nyuguto. Hīndī īyo riiri wa Jehova ūkiumīrīra andū othe a Israeli hau Hema-inī ya Gūtūnganwo. 11 Nake Jehova akiūria Musa atīrī, “Andū aya megūtūra maanyararīte nginya-rī? Megūtūra maregete kūnjītīkia nginya-rī, o na ningīte ciama nyingī ūguo gatagatī kao? 12 Nīngūmahūūra na mūthiro ndīmaniine, no wee ngūgūtua rūrī ūnene na rūrī na hinya kūmakīra.” 13 Musa akiīra Jehova atīrī, “Andū a Misiri nīmakaigua ūhoro ücio! Nīwe warutire andū aya makiuma gatagatī kao na ūndū wa ūhoti waku. 14 Nao nīmakeera aikari a bürüri ūyū ūhoro ücio. Nīmaiguīte atī Wee, O Wee Jehova-rī, ūkoragwo na andū aya, na atī Wee Jehova, wanonwo ūthīi kwa ūthīi, na atī itu rīaku rīkaraga iğūrū rīao, o na atī Wee ūthīiaga mbere yao thīnī wa gūtūgī kīa itu mūthenya na ūrī thīnī wa gūtūgī kīa mwaki ūtukū. 15 Ūngūrīraga andū aya othe o

ro rīmwe-rī, ndūrīrī iria ciiguīte ūhoro ūyū waku nñikoiga atīrī, 16 ‘Jehova nñaremirwo nñgūkinyia andū aya bürūri ūrīa aamerīire na mwihītwa; nī ūndū ūcio akimooragira werū-inī.’ 17 ‘Na rīrī, hinya wa Mwathani ūrokīonekana o ta ūrīa ugīte, atīrī: 18 ‘Jehova ndahiūhaga kürakara, aiyūrītwo nī wendo, na nñohanagīra mehia na ūremi. No ndaagaga kūherithia mündū ūrīa wihītie; nñaherithagia ciana nī ūndū wa mehia ma maithe nginya rūciaro rwa gatātū na rwa kana.’ 19 Kūringana na wendo waku mūnene-rī, ohera andū aya mehia mao, o ta ūrīa wanamarekera kuuma hīndī ūrīa moimire bürūri wa Misiri nginya rīu.’ 20 Jehova akimūcookeria atīrī, ‘Nī ndamarekera o ta ūguo woria. 21 No rīrī, ti-itherū o ta ūrīa nī ūndūraga muoyo, na ti-itherū o ta ūrīa riiri wa Jehova ūiyūrīte thī yothe-rī, 22 gūtīrī o na ūmwe wa andū arīa moonire riiri wakwa na ciama iria ndaringīire kūu bürūri wa Misiri o na gūkū werū-inī, no makīnemera na makīngeria maita ikūmi-rī, 23 gūtīrī o na ūmwe wa acio ūkoona bürūri ūcio nderīire maithe mao ma tene na mwihītwa. Gūtīrī o na ūmwe wao wa arīa maanyararīte ūkaawona. 24 No tondū ūdungata yakwa Kalebu arī na roho wa mūthembā ūngī na nianūmagīrīra na ngoro yake yothe, nñgamūtwara bürūri ūcio aathiīte, nacio njiaro ciate nñikaūgaya. 25 Na tondū andū a Amaleki na a Kaanani matūraga cianda-inī-rī, rokai kūgarūrūka mumagare mūrorete na werū-inī, mūthīfī na njīra ya Iria Itune.’ 26 Nake Jehova akīra Musa na Harūni atīrī: 27 ‘Nī nginya hīndī ūrīkū kīrīndī gīkī kīaganu gīgūtūrūka kīnugunagīra? Nñnjiguīte mateta ma anugunīki aya a Israeli. 28 Nī ūndū ūcio meere atīrī, ‘Jehova ekuuga ūū: Ti-itherū o ta ūrīa nī ūndūraga muoyo-rī, nī ngūmwīka o maundū macio njiguīte mūkiaria. 29 Ciimba cianyu ikaagūa werū-inī ūyū, inyuī arīa othe mūrī na ūkūrū wa mīaka mīrongo ūrī na makīria arīa mwatarirwo hīndī ya itarana na arīa manugunīte nī ūndū wakwa. 30 Gūtīrī o na ūmwe wanyu ūgatoonya bürūri ūcio ndehītire nyambararīte guoko atī nñugatuīka wanyu, tiga o Kalebu mūrū wa Jefune, na Joshua mūrū wa Nuni. 31 No ha ūhoro wa ciama cianyu iria mwoigire atī nī igaatahwo-rī, nñgamakinyia kuo makenagīre bürūri ūcio mūregete. 32 No inyuī-rī, ciimba cianyu ikaagūa werū-inī ūyū. 33 Ciana cianyu igūtuīka arīthi gūkū werū-inī mīaka mīrongo īna, igīthīnīkaga nī ūndū wa kwaga kwīhokeka kwanyu, nginya ūrīa kīimba kiānyu kīa mūthia ūkaagūa werū-inī. 34 Mīaka mīrongo īna,

o mwaka ūmwē ūrūgamīriire mūthenya ūmwē wa mīthenya mīrongo īna īrīa mwathigaanire būrūri ūcio, mīaka īyo nīyo mūgaathīnīka nī ūndū wa mehia manyu, na mūmenye ūtūru wa gūükirīwo nī nī.' 35 Nīrī Jehova nī nīrītīe, na ti-itherū nīngeeka maündū macio kūrī kīrīndī gūkī gōthe kīagānu, kīrīa gītīcoakanīriire hamwe kīnjukīrīre. Gīgāathīrīra werū-inī ūyū; gūkū nīkuo gīgāakuīra.' 36 Nī ūndū ūcio, andū arīa Musa aatūmīte magathigaane būrūri ūcio wa Kaanani, o acio macookire na magītūma kīrīndī gōthe kīnugunīre Musa nīkūmemereka ūhoro mūūru wa būrūri ūcio, 37 andū acio mamemerekirie ūhoro ūcio mūūru wa būrūri ūcio makīhūrīwo na mūthiro, magīkuīra hau mbere ya Jehova. 38 Harī andū arīa maathiīte gūthigaana būrūri ūcio, no Joshua mūrū wa Nuni, na Kalebu mūrū wa Jefune maatigarire. 39 Rīrīa Musa aaheire andū othe a Israeli ūhoro ūcio, makīgīrīka mūno. 40 Mūthenya ūyū ūngī rūciinī tene makīambata marorete būrūri ūrīa ūrī irīma. Makiuga atīrī, "Nītwīhītīe, nītūkwambata tūthīi nginya kūrīa Jehova aatwīriire." 41 No Musa akīmooria atīrī, "Mūraremera watho wa Jehova nīki? Ūndū ūyū ndūngīgaacīra! 42 Mūtikambate tondū Jehova ndarī hamwe na inyuū. Nīmūkūhoo two nī thū cianyu, 43 nīgūkorwo andū a Amaleki na Akaanani nīmakarūa na inyuū kūu. Nī ūndū nī mūhutatīre Jehova, na ke ndegūkorwo hamwe na inyuū, na nīmūkūragwo na rūhiū rwa njora." 44 No rīrī, nī ūndū wa mwīiro wao, makīambata marorete būrūri ūrīa ūrī irīma o na gūkorwo Musa ndoimire kambī o na kana ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova rīkiuma kambī. 45 No rīrī, andū a Amaleki na Akaanani arīa maatūrīga būrūri ūcio ūrī irīma, magīkūrūka, makīmatharīkīra, na makīmahūrū mamaikūrūkītie o nginya Horoma.

15 Nake Jehova akīra Musa atīrī, 2 “Arīria andū a Israeli, ūmeere atīrī: ‘Thuuatha wa gūtoonya bürūri ūrīa ngūmūhe ūtuīke mūciī wanyu, 3 na mūrutīre Jehova maruta ma njino kuuma rūrūrū rwa ng’ombe kana rwa mbūri, matuīke mūtararīko wa gūkenia Jehova, marī maruta ma njino, kana magongona, nī ūndū wa mīlhītwa ya mwanya, kana maruta ma kwiyendera kana maruta ma ciathī-rī, 4 ūrīa ūrīrehaga iruta rīake, arīritagīra Jehova iruta rīa mūtu gīcunjī gīa ikūmi kīa eba īmwe ya mūtu mūhinyu mūno, ūtukanītio na gīcunjī kīa inya kīa hini īmwe ya maguta. 5 Harī o gatūrūme ka iruta

rīa njino kana igongona, haaraġīria gīcunjī kīa inya kīa hini īmwe ya ndibei īrī iruta rīa kūnyuuo. 6 “Igongona rīa ndūrūme-rī, haaraġīria igongona rīa mūtu icunjī igīrī cia ikūmi cia eba īmwe ya mūtu mūhinyu mūno, ūtukanītio na gīcunjī gīa ithatū kīa hini īmwe ya maguta, 7 na gīcunjī gīa ithatū kīa hini īmwe ya ndibei īrī iruta rīa kūnyuuo. Rīrutei rīrī mūtararīko wa gūkenia Jehova. 8 “Rīrīa mūkūhaařīria gategewa nī ūndū wa iruta rīa njino kana igongona, nī ūndū wa mwīhītwa wa mwanya kana iruta rīa ūigano rīrūfīrīro Jehova-rī, 9 rehagai hamwe na ndegwa īyo iruta rīa mūtu icunjī ithatū cia ikūmi cia eba īmwe ya mūtu mūhinyu mūno, ūtukanītio na nuthu ya hini īmwe ya maguta. 10 O na ningī rehagai nuthu ya hini īmwe ya ndibei īrī iruta rīa kūnyuuo. Nario igongona rīrī ūrigatuīka iruta rīa njino rīrī mūtararīko wa gūkenia Jehova. 11 Ndegwa kana ndūrūme o yothe, kana gatūrūme kana koori o gothe, irīhaařīrio o ro ūguo. 12 Škagai ūguo harī o īmwe yacio ya iria ciathe mūriħařīria. 13 “Mūndū wothe ūciarīrīro kwanyu no nginya ekage maūndū macio ūguo rīrīa arīrehaga iruta rīa gūcinwo na mwaki rīrī mūtararīko wa gūkenia Jehova. 14 Nī ūndū wa njiarwa iria igooka, rīrīa rīothe mūgeni kana mūndū ūngī o wothe ūtūrūranītio na inyuī arīrūtaga iruta rīa gūcinwo na mwaki rīrī mūtararīko wa gūkenia Jehova-rī, no nginya ekage o ta ūrīa inyuī mwīkaga. 15 Kīrīndī gīkī kīrīkoragwo na watho o ūmwe wanyu na harī mūgeni ūrīa ūtūrūranītio na inyuī; ūyū nī watho wa gūtūūra nī ūndū wa njiarwa iria igooka. Inyuī na mūgeni mūrīkoragwo mūrī o ūndū ūmwe maitho-inī ma Jehova. 16 Mawatho mamwe na mwathanīre ūmwe nīguo ūrīhūthagīrīro harī inyuī na harī mūgeni ūrīa ūtūrūranītio na inyuī.” 17 Ningī Jehova akīira Musa atīrī, 18 “Arīria andū a Israeli, ūmeere atīrī: ‘Rīrīa mūgatoonya būrūri ūrīa ndīramūtwara, 19 na mūrīe irio cia būrūri ūcio, heanai imwe ciatio irī iruta harī Jehova. 20 Nī mūkaaruta tūmīgate kuuma mūtu-inī wanyu ūrīa mūgaħthā rīa mbere na mūtūheane tūrī iruta kīhuhīro-inī kīa ngano. 21 Nīmūkaheanaga iruta rīrīa rīa mūtu ūrīa mūgathīa rīa mbere kūrī Jehova njiarwa-inī ciandy ciathe iria igooka thuutha. 22 “Na rīrī, mūngikaaga kūrūmīrīra riathani o na rīmwe rīa maya Jehova aaheire Musa mūtekwenda-rī, 23 riathani o rīothe Jehova aamūheire na kanua ka Musa kuuma mūthenya ūrīa Jehova aamaheanire na kūrūmīrīra nginya njiarwa iria igooka, 24 na ūndū ūcio ūngīkorwo

wikītwo mūtekwenda, kīrīndī gītekūmenya ūhoro ūcio, hīndī īyo kīrīndī gīothe nīgīkaruta gategewa gatuīke igongona rīa njino rīna mūtararīko wa gūkenia Jehova, hamwe na maruta ma mūtu na ma kūnyuuo, marīa matūtīwo, na thenge ya igongona rīa kūhoroheria mehia. 25 Mūthīnjīri-Ngai nīakahoroheria kīrīndī kīu gīothe kīa andū a Israeli, na nīmakarekerwo, nīgūkorwo ūndū ūcio ndwarī wa rūtūrīko, na nī ūndū wa kūrūfīra Jehova iruta rīa gūcinwo na mwaki rīa mahītia mao, na iruta rīa kūhoroherio mehia. 26 Kīrīndī gīothe kīa andū a Israeli na ageni arīa matūranagia nao nīmakarekerwo, nī ūndū andū othe mehītie matekwenda. 27 “No kūngīkorwo no mūndū ūmwe wīhītīe atekwenda, no nginya arehe kaharika ka mwaka ūmwe ka igongona rīa kūhoroherio mehia. 28 Mūthīnjīri-Ngai nīakahoroheria mūndū ūcio wīhītīe atekwenda hau mbere ya Jehova na aarīkia kūhoroherio, nīakarekerwo. 29 Watho o ro ūmwe nīguo ūrīhūthagīrīro harī mūndū o wothe ūkehia atekwenda, arī Müisraeli ūciarīrīro kwanyu kana arī mūgeni. 30 “No mūndū ūrīa ūkehia na rūtūrīko akīendaga, arī wa gūciarīrīro kwanyu kana arī mūgeni, ūcio nīarumīte Jehova, na mūndū ūcio no nginya aingatwo kuuma kūrī andū ao. 31 Nī ūndū nī amenete kiugo kīa Jehova na akoina maathani make, mūndū ūcio ti-itherū no nginya aingatwo biū naguo wīhīa wake nīukamūcokerera.” 32 Hīndī ūrīa andū a Israeli maarī werū-inī, kūrī mūndū wonirwo akiuna ngū mūthenya wa Thabatū. 33 Arīa maamuonire akiuna ngū makīmūtwara kūrī Musa na Harūni, o na kūrī kīungano kīu gīothe gīa Israeli, 34 na makīmūhīngīra nī ūndū gūtiamenyekaga ūrīa agīrīrīro nī gwīkwo. 35 Nake Jehova akīira Musa atīrī, “Mūndū ūcio no nginya akue. Kīungano gīothe kīa Israeli no nginya kīmūhūūre na mahiga nyuguto nja ya kambī.” 36 Nī ūndū ūcio kīungano kīu gīkīmūtwara nja ya kambī gīkīmūhūūra na mahiga nyuguto agīkua, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. 37 Nake Jehova akīira Musa atīrī, 38 “Arīria andū a Israeli, ūmeere atīrī: ‘Njiarwa-inī ciathe iria igooka, nīmūgatumařīrīra ciathe cia ndigi koine-inī ka nguo ciandy, o kīohe gīkohhererwo na rūrīgi rwa rangi wa bururu. 39 Ciohe icio nīcio mūrīroraga nīguo mūririkanage maathani mothe ma Jehova, nīguo mūmathīkagīre, mūtikanahūūre ūmaraya na ūndū wa kūrūmīrīra merirīria ma ngoro o na kana maitho manyu. 40 Ningī nīmūkaririkanaga gwathīkagīra maathani makwa mothe na mūtuīke

andū mamūrīirwo Ngai wanyu. **41** Niī nī nī Jehova Ngai wanyu, ūrīa wamūrutire būrūri wa Misiri nīguo nduīke Ngai wanyu. Niī nī nī Jehova Ngai wanyu.”

16 Na rīrī, Kora mūrū wa Iziharu, mūrū wa Kohathu, ūrīa warī mūrū wa Lawi, marī na andū amwe a mūhīriga wa Rubeni nīo Dathanī na Abiramū, ariū a Eliabu, na Oni mūrū wa Pelethu, magītuīka a kūng’athia. **2** Nao magīkūrīra Musa. Hamwe nao haari arūme a Israeli 250, atongoria mooīkaine a kīrīndī kīu arīa maathuurītwo marī a kiama. **3** Nao magīku marī gīkundi makararie Musa na Harūni, makīmeera atīrī, “Inyuī nīmwitūgīritie mūno! Kīrīndī gīkī gīothe nī gītheru, mūndū o mūndū, nake Jehova arī hamwe nao. Nī kīi gītūmīte mwitūgīrie igūrū rīa kīungano gīkī kīa Jehova?” **4** Rīrīa Musa aiguire ūguorī, agīgūa, agīturumithia ūthiū thī. **5** Ningī agīcooka akīira Kora na arūmīrīri ake othe atīrī: “Rūciimī, Jehova nīakonania nūu wake na nūu mūtheru, na nīakareka mūndū ūcio amūkuhīrīrie. Mūndū ūrīa agaathuura, ūcio nīwe akaareka amūkuhīrīrie. **6** Wee Kora na arūmīrīri ake othe, ūu nīguo mūgeeka: mūkoya ngōcia gūcīnīra ūumba, **7** na rūciū mūcīkīre mwaki na ūumba mūrī mbere ya Jehova. Mūndū ūrīa Jehova agaathuura-rī, ūcio agaatuīka nīwe mūtheru. Inyuī Alawii nīmwitūgīritie mūno!” **8** Ningī Musa akīira Kora atīrī, “Ta thikīrīrai inyuī Alawii! **9** Anga mūtiganīre nī Ngai wa Israeli kūmwamūrania na kīrīndī kīrīa kīngī gīothe kīa andū a Israeli, akamūrehe hakuhi nake nīgeetha mūruteage wīra hema-inī ūrīa nyamūre ya Jehova, na mūrūgamage mbere ya kīrīndī mūgītungatagīre? **10** Inyuī hamwe na Alawii othe a thirītū yanyu nīamūrehete hakuhi nake, no rīu mūrageria kuoya wīra wa ūthīnjīri-Ngai o naguo. **11** Wee na arūmīrīri ake othe mūnganīte hamwe mūñkīrīre Jehova. Harūni nūu atī nīguo mūnugune nī ūndū wake?” **12** Musa agīcooka agīta Dathanī na Abiramū, ariū a Eliabu. No-o makiuga atīrī, “Tūtigūuka! **13** Anga ti kūiganu atī nīwatūrutire būrūri warī būthi wa iria na ūukī ūuke ūtūragīre werū-inī ūyū? Rīu ningī ūrenda gūtwatha? **14** Ningīrī, ndūrī ūratūkinyia būrūri ūrī na būthi wa iria na ūukī, kana ūgatūhe igai rīa ithaka na mīgūnda ya mīthabibū. Nī ūgūkūura andū aya maitho ūmaheenie? Aca, tūtigūuka!” **15** Nake Musa akīrakara mūno, akīira Jehova atīrī, “Ndūgetikīre maruta mao. Niī ndioete o na ndigiri kuuma kūrī o, o na ndihītīrie mūndū

wao o na ūmwe.” **16** Ningī Musa akīira Kora atīrī, “Wee na arūmīrīri ake othe mūgooka mbere ya Jehova rūciū, wee, nao, na Harūni. **17** O mūndū nīakoya rūgiō rwake na arwīkīre ūumba, ngōciothe nī 250, na mūcirehe mbere ya Jehova. Wee, na Harūni, o na inyuī mūrehe ngōcio ciányu.” **18** Nī ūndū ūcio o mūndū akīoya rūgiō rwake, akīrwīkīra mwaki na ūumba, na makīrūgamania mbere ya Musa na Harūni itoonyero-inī ūrīa Hema-ya-Gūtūnganwo. **19** Rīrīa Kora aarīkirie gūcookereria arūmīrīri ake othe nīguo makararie Musa na Harūni marūngī ūtoonyero-inī ūrīa Hema-ya-Gūtūnganwo-rī, riiri wa Jehova ūkīumīrīra kīungano kū gīothe. **20** Nake Jehova akīira Musa na Harūni atīrī, **21** “Mwiyamūraniei na kīungano gīkī nīguo ndikīniine o ro ūmwe.” **22** No Musa na Harūni makīgūithia magīturumithia mothiū mao thī makīanīrīra makiuga atīrī, “Wee Ngai, Ngai wa Maroho ma andū othe, kāi ūngīrakarīra kīungano gīkī gīothe hīndī ūrīa arī o mūndū ūmwe wīhītie?” **23** Nake Jehova akīira Musa atīrī, **24** “Ira kīungano gīothe atīrī, ‘Eherai kuuma hema-inī cia Kora na Dathanī na Abiramū.’” **25** Musa agīkīra, agīthīi kūrī Dathanī na Abiramū, nao athuuri a Israeli makīmūrūmīrīra. **26** Nake agīkaania kīungano kīu, agīkīra atīrī, “Ehererai hema cia andū aya aaganu! Mūtikahutie kīndū o na kīmwe kīao, nīguo mūtikaniinwo nī ūndū wa mehia mao mothe.” **27** Nī ūndū ūcio andū makīeherera hema ūcio cia Kora na Dathanī na Abiramū. Dathanī na Abiramū nī moimīte makarūgama na atumia ao, na ciana cia ngenge ūfonyero-inī ūrīa hema ciao. **28** Ningī Musa akiuga atīrī, “Ūndū ūyū nīguo ūgūtūma mūmenye atī Jehova nīwe ūndūmīte njīke maūndū maya mothe, na atī ūtīrīrī ithugunda ūrīakwa: **29** Andū aya mangīku gīkuū kīa ndūire-rī, o na kana mone maūndū o ta marīa makoraga andū othe-rī, nīmūkūmenya atīti Jehova ūndūmīte. **30** No Jehova angīrehe ūndū ūngī mwerū biū, nayo thī yathomie kanua kayo īmamerie hamwe na indo ciao ūciothe, na mathīi mbīrīra-inī marī muoyo, nīmūkūmenya atī andū aya nī manyararīte Jehova.” (Sheol h7585) **31** Na rīrī, Musa aarīkia kuuga ūguo wothe, thī īgītatūka hau maarī. **32** Nayo thī īgīthamia kanua kayo īkīmameria, hamwe na andū ao na arūmīrīri othe a Kora, na indo ciao ūciothe. **33** Nao magīkūrūka mbīrīra marī muoyo hamwe na indo ciao ūciothe; nayo thī īkīmahumbīra, magīku, magīthengio kīrīndī-inī kīu. (Sheol h7585) **34** Nī ūndū wa kīrīro kīao, andū othe a Israeli arīa maamarigīcīrie makīūra,

makianagirira atiri, "O na ithu thi nigutumeria!" 35 Naguo mwaki ukiuma kuri Jehova ugicina andu acio 250 aria maarehete ubumba. 36 Nake Jehova akira Musa atiri, 37 "Ira Eleazaru muru wa Haruni, uria muthijiri-Ngai, oe ngio icio cia gucinirwo ubumba, acieherie hau irahira, na ahurunje makara macio handu haraaya, ni undu ngio icio ni nyamure, 38 ngio icio cia andu acio makuute ni undu wa mehia mao. Ngio icio ntituro ituuke mabati ma kuhumbira kigongona, ni undu nciarehetwo mbere ya Jehova, na igatuika nyamure. Nacio ni ituuke kimenyithia har andu a Israeli." 39 Ni undu ucio Eleazaru uria muthijiri-Ngai akoya ngio icio cia gicango ciarehetwo ni andu acio maacinitwo, nake agiciturithia ituuke cia kuhumbira kigongona, 40 agika o ta uria Jehova aathiriire Musa. Undu tuyu wari wa kuirikania andu a Israeli ati gutir mundai o na uruk, tiga wa ruciario rwa Haruni, wagirirwo ni guka gicina ubumba mbere ya Jehova, kana atuuke ta Kora na arumiriri ake. 41 Muthenya tuyu ungi, kirindgi giothe kia andu a Israeli gititetia Musa na Haruni, gikimeera atiri, "Inyu ni murrayite andu a Jehova." 42 Na riria kungano kiu giecookaniriria gulkirire Musa na Haruni, o na gikerekera na kuria Hema-ya-Gutunganwo yari-r, o rimwe itu rikihumbira hema iyo, naguo riiri wa Jehova ukionekana. 43 Nao Musa na Haruni magithii hau mbere ya Hema-ya-Gutunganwo, 44 nake Jehova akira Musa atiri, 45 "Ehererai mume kungano-ini giki nigo ndikiniine o ro rimwe." No-o makigijithia thi, na magiturumithia mothi mao thi. 46 Ningi Musa akira Harumi atiri, "Oya rugio rwaku urwikkire ubumba hamwe na mwaki wa kuuma kigongonaini, na uthi narua kungano-ini kiu ukihoroherie. Mang'uri moimite kuri Jehova; muthiro niwambiririe kumanina." 47 Ni undu ucio Haruni agika o ta uria Musa aamwirire, agiteng era agitoonya thiini wa kungano kiu. Muthiro niwarikiti kwambiriria thiini wa andu, no Haruni akiruta ubumba akimahoroheria. 48 Akirugama gatagat ka andu aria maari muoyo na aria maakuute, naguo muthiro ugithira. 49 No andu 14,700 magika ni undu wa muthiro ucio, kuonganiriria na andu aria maakuute ni undu wa Kora. 50 Thuuatha ucio Haruni agicooka kuri Musa itoonyero-ini ria Hema-ya-Gutunganwo, tondu muthiro ucio niwathirite.

17 Nake Jehova akira Musa atiri, 2 "Ariria andu a Israeli, witiie thanju ikumi na igiri, rwmwe

kuuma kuri o mütongoria wa mihiriga ya maithe mao. Andika ritwa ria o mündu rüthanju-ini rwake. 3 Rüthanju rwa Lawi ürwandike ritwa ria Haruni, ni undu no nginya kugie na rüthanju rümwe rwa mütongoria wa o mihiriga wa maithe mao ma tene. 4 Igaii thanju icio thiini wa Hema-ya-Gütunganwo hau mbere ya ithandükü ria Üira, haria ndünganaga nawe. 5 Rüthanju rwa mündu uria ni ngaathuura nürgüthunduka, na ni ndiyehererie künuguna gükü ünugunagirwo hindgi ciothe ni andu a Israeli." 6 Ni undu ücio Musa akiraria andu a Israeli, nao atongoria ao makimünengera thanju ikumi na igiri, o rümwe kuuma mütongoria wa o mihiriga wa maithe mao ma tene, naru rüthanju rwa Haruni rwarí hamwe nacio. 7 Nake Musa akiiga thanju icio mbere ya Jehova kuu Hema-ini-ya-Üira. 8 Müthenya tuyu ungi-r, Musa agitoonya thiini wa Hema-ya-Üira akiona ati rüthanju rwa Haruni, ruria rwarügamirire nyumba ya Lawi, to güthundura rwathundurite, no ni rwathuunite rükaruta kiro, na rügaciara ndothi. 9 Nake Musa akiruta thanju icio nja, kuuma hau mbere ya Jehova, agiciiga mbere ya andu a Israeli othe. Nao magicirora, o mündu akoya rüthanju rwake mwene. 10 Ningi Jehova akira Musa atiri, "Cookia rüthanju rwa Haruni hau mbere ya Ithandükü ria Üira, rüigwo ruri kimenyithia kuri andu acio aremi. Undu tuyu nigo ukaniina künuguna kwao kuri ni, nigeetha matigakue." 11 Nake Musa agika o ta uria Jehova aamwathite. 12 Andu a Israeli makira Musa atiri, "Nitugukua! Ithuothetutu! 13 Mündu o wothe o na üngikuhiriria Hema-ijo-Nyamure ya Jehova niegukua. Ka tügükua ithuothetutu?"

18 Nake Jehova akira Haruni atiri, "Wee, na ariu aku, na andu a nyumba ya thoguo, ni inyu mürcoagirirwo ni mahitia maria mangikwo makoni handu-haria-haamure, na wee na ariu aku inyu ni inyu mürcoagirirwo ni mahitia maria mangikwo makoni wira wa üthijiri-Ngai. 2 Rehe Alawia a mbari yanyu, a mihiriga wa maithe manyu, nigo manyitane na inyu na mamuteithagiririe riria wee na ariu aku mütungata mbere ya Hema-ya-Üira. 3 Acio niwe marathikagira na marutage wira wothe wa Hema iyo, no matikanakuhiriria indo cia handu hau haamure kana kigongona, kana wee hamwe nao mukue. 4 Marutithanagia wira na inyu na mamayagiriria Hema-ya-Gütunganwo, marutage wira wothe wa Hema iyo na gütikagie na mündu ungi

o wothe ūngīkuhīrīria harīa mūrī. 5 “Nī wīra wanyu kūmenyerera handū hau haamūre o na kīgongona, nīguo mang’ūrī ma Jehova matikanakīyire andū a Israeli rīngī. 6 Nī mwene nīthuurīte Alawii athiritū anyu kuuma thīinī wa andū a Israeli matuīke kīheo kīanyu, maamūriirwo Jehova nīguo marutage wīra wa Hema-ya-Gütünganwo. 7 No rīrī, no wee na ariū aku mūrītungataga ta athīnjīri-Ngai maündū-inī mothe ma kīgongona, na mūtungatage o na mwena ūcio ūngī wa gītambaya kīu gīa kūhakania. Nī nīndamūhe ūtungata wa uthīnjīri-Ngai ta kīheo. Mündū ūngī o wothe ūngīkuhīrīria handū hau haamūre no nginya ooragwo.” 8 Ningī Jehova akīira Harūni atīrī, “Nī mwene nīngūtuīte mūmenyereri wa maruta marīa ndehagīrwo; maruta mothe maamūre marīa andū a Israeli marīndutagīra nī ndakūhe wee na ariū aku matuīke gīcunjī gīaku na rūgai rwaku rwa mahinda mothe. 9 Wee ūrīheagwo gīcunjī kīa maruta marīa maamūre mūno marīa matarī ma gūcinwo na mwaki. Kuuma kūrī iheo ciothe iria andū a Israeli marīndutagīra irī maruta maamūre mūno, marī ma mūtu, kana ma kūhorohero mehia, kana maruta ma mahītia, gīcunjī kīu nī gīaku na ciana ciaku. 10 Rīaga gīcunjī kīu ta kīndū kīamūre mūno; mūndū mūrūme o wothe wa nyūmba yaku nīagakīrīaga. Wee no nginya ūtuaige atī gīcunjī kīu nī kīamūre. 11 “O na ningī ici no ciaku: kīrīa gīothe kīamūrītwo kuuma iheo ciothe cia gūthūngūthio cia andū a Israeli. Icio nīndakūhe wee, na ariū aku, na airītu aku, itūike rūgai rwaku rwa hīndī ciothe. Mündū o wothe wa nyūmba yaku ūtarī na thaahu no acirīe. 12 “Nīndakūhe maguta mothe marīa mega mūno ma mūtamaiyū na ndibei yothe ūrīa njega mūno ya mūhihano, na ngano ūrīa maheaga Jehova ūrī maciaro ma mbere ma magetha mao. 13 Maciaro mothe ma būrūri ma mbere marīa marīrehagīra Jehova marītuīkaga makū. Mündū o wothe wa nyūmba yaku ūtarī thaahu no amarīe. 14 “Kīndū gīothe kīrī Israeli kīrīa kīamūriirwo Jehova nī gīaku. 15 Marigithathi mothe, marī ma andū kana ma nyamū, marīa marīrutagīrwo Jehova nī maku. No rīrī, no nginya ūkūrīthagie irigithathi rīothe ūrīa kahī, na ūkūrīthagie irigithathi ūrīa njamba ūrīa nyamū iria ūrī thaahu. 16 Marigithathi macio marī ma mweri ūmwe, no nginya ūkaamakūrīthia na thogora wa gūkūrīana ūrīa ūtuītwo wa cekeri ithano cia betha, kūringana na cekeri ya handū-harīa-haamūre, ūrīa ūrī na ūritū wa geera mīrongo ūrī. 17 “No

mūtikanakūrīthie marigithathi ma ndegwa, kana ma ng’ondū, kana ma mbūri; icio nī nyamūre. Thakame yacio nīminjaminjagwo kīgongona-inī igūrū, na maguta ma cio macinwo na mwaki nīguo matuīke igongona rī na mūtararīko wa gūkenia Jehova. 18 Nyama ciaco nī ciaku, o ta ūrīa gīthūri kīa igongona rīa gūthūngūthio na kīero kīa ūrīo ūrī ciaku. 19 Kīrīa gīothe kīamūragīrwo Jehova nī andū a Israeli kīrī kīamūre nīndakūhe wee mwene, na ariū aku, na airītu aku, kīrī rūgai rwaku rwa hīndī ciothe. Nīkīo kīrīkanīro gīa tene na tene gīa cumbī mbere ya Jehova kūrī wee na njiaro ciaku.” 20 Ningī Jehova akīira Harūni atīrī, “Wee ndūgakorwo na igai būrūri-inī wao, kana ūgīe na rūgai thīinī wao; nī nī nī rūgai rwaku o na igai rīaku thīinī wa andū a Israeli. 21 “Nīndahē Alawii icunījī ciothe cia ikūmi thīinī wa Israeli, arī ūrīo igai ūrīo nī ūndū wa wīra ūrīa marutaga ūrīa megūtungata Hema-inī-ya-Gütünganwo. 22 Kuuma ūrī andū a Israeli matigakuhagīrīrie Hema-ya-Gütünganwo, kana macookererwo nī mehia mao, nao makue. 23 Alawii nīo marīrutaga wīra Hema-inī-ya-Gütünganwo na nīo marīcooagīrīrwo nī mahītia marīa meeķīrwo hau. Ūyū nī watho wa gūtūrīo nī njiaro iria igooka. Matikagīna na igai thīinī wa andū a Israeli. 24 Handū ha ūguo-rī, ngūhe Alawii icunījī cia ikūmi iria andū a Israeli marehaga irī maruta kūrī Jehova itūike igai ūrīo. Nīkīo ndoigire igūrū ūrīo atīrī: ‘Matikagīna na igai thīinī wa andū a Israeli.’” 25 Jehova akīira Musa atīrī, 26 “Arīria Alawii, ūmeere atīrī: ‘Rīrīa mwamūkīra icunījī cia ikūmi kuuma kūrī andū a Israeli iria ndīmūheete arī cīo igai ūrīanyu-rī, no nginya mūrehage gīcunjī gīa ikūmi gīa gīcunjī kīu, kīrī iruta kūrī Jehova. 27 Maruta manyu marītuīkaga ta ngano ūrīa ūrītūtwo kīhūrīo-inī, kana ndibei ūrīa ūrītūtwo kīhūrīo-inī. 28 Ūguo nīguo o na inyuī mūrīrutagīrwo Jehova iruta kuuma kūrī icunījī cia ikūmi iria mūrīamūkagīra ciumīte kūrī andū a Israeli. Kuuma kūrī icunījī icio cia ikūmi, no nginya mūnengagīre Harūni mūthīnjīri-Ngai gīcunjī kīa Jehova. 29 No nginya mūkarutagīrwo Jehova gīcunjī kīrīa kīega mūno na kīrīa kīamūre mūno kīa indo ciothe iria mūheetwo.’ 30 “Irā Alawii atīrī, ‘Rīrīa mwaruta gīcunjī kīrīa kīega mūno-rī, kīrītuīkaga ta iruta ūrīanyu rīumīte kīhūrīo-inī kīa ngano kana kīhūrīo-inī kīa ndibei. 31 Inyuī na andū a nyūmba cianyu no mūrīire icio ingī handū o hothe, nīgūkorwo ūcīo nī mūcaara wanyu nī ūndū wa wīra wanyu kūu Hema-inī-ya-Gütünganwo. 32 Nī ūndū wa kūrūta

gīcunjī kū kīega mūno gīacio, mūtigaatuīrwo mahītia nī ūndū wa ūndū ūyū; na ningī mūtigathaahia maruta marīa maamūre ma andū a Israeli, na nī ūndū ūcio mūtigaakua.”

19 Jehova akīira Musa na Harūni atīrī, 2 “Ūndū ūyū nī wa kūrūmīrīrwo thīinī wa watho ūrīa Jehova aathanīte: īra andū a Israeli makūrehere moori ndune ītarī kaūugū kana kameni, na ītarī yekīrwo icooki. 3 Mūmīnengere Eleazarū, ūrīa mūthīnjīri-Ngai; ītwarwo nja ya kambī, na īthīnjīrwo hau mbere yake. 4 Nake Eleazarū, ūcio mūthīnjīri-Ngai, oe thakame na kīara gīake, na amīminjāminje maita mūgwanja amīretie na mwena wa mbere wa Hema-ya Gūtūnganwo. 5 Nayō moori īyo īcīnwo yothe akīonaga, ūguo nī kuuga rūūa rwayo, na nyama, na thakame, o na taatha wayo. 6 Mūthīnjīri-Ngai ūcio oe rūkū rwa mūtarakwa, na mūthobi, na guoya wa rangi wa gakarakū, acikie igūrū wa moori īyo īrahīa. 7 Thuutha wa ūguo mūthīnjīri-Ngai ūcio no nginya athambie nguo cīake na ethambe mwīrī na maaī. Thuutha ūcio no acooke kambī, no arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 8 Mūndū ūrīa ūrīcinaga moori īyo no nginya athambie nguo cīake na ethambe mwīrī na maaī, na o nake atiinde arī na thaahu nginya hwaī-inī. 9 “Mūndū ūtarī na thaahu acooke ahakūre mūhu ūcio wa moori īyo na aūige handū hatarī na thaahu nja ya kambī. Mūhu ūcio ūigagwo nī kīrīndī kīa andū a Israeli, nīgeetha ūhūthagīrwo maaī-inī ma kūniina thaahu; ūcio nīguo wa gūtheranagia kuuma mehīa-inī. 10 Mūndū ūrīa ūrīhakūraga mūhu wa moori īyo, no nginya athambie nguo cīake, o nake atiinde arī na thaahu nginya hwaī-inī. Ūndū ūyū nī watho wa gūtūūra harī andū a Israeli na ageni arīa matūūranagia nao. 11 “Mūndū ūrīa ūngīhutia kīimba kīa mūndū o na ūrīkū arīkaraga arī na thaahu mīthenya mūgwanja. 12 No nginya etherie na maaī mūthenya wa gatatū, na mūthenya wa mūgwanja; hīndī īyo athirwo nī thaahu. No angīaga gwītheria mūthenya wa gatatū na wa mūgwanja, ndagaathirwo nī thaahu. 13 Mūndū o wothe ūngīhutia kīimba kīa mūndū o na ūrīkū na aage gwītheria, ūcio nīathaahītie Hema-īrīa-Nyamūre ya Jehova. Mūndū ūcio no nginya aingatwo oime Israeli. Tondū ndaminjaminjīrīrio maaī ma kūniina thaahu, mūndū ūcio arī na thaahu; thaahu wake ndūthirīte. 14 “Ūyū nīguo watho wa kūrūmīrīrwo rīrīa mūndū akuīra hema-inī: Mūndū o na ūrīkū ūngītoonya hema īyo, mūndū o na ūrīkū ūrīa ūgaakorwo thīinī wayo-rī, nīakanyiitwo nī thaahu mīthenya mūgwanja, 15

nakīo kīndū o gīothe kīa nyūmba gīgaakorwo gītarī gīkunīke nīgīkanyiitwo nī thaahu. 16 “Mūndū o na ūrīkū ūrī na kūu nja ūngīhutia mūndū ūragītvo na rūhiū rwa njora kana mūndū ūkuīte gīkuū kīa ndūire, kana mūndū o wothe ūngīhutia ihīndī rīa mūndū kana mbīrīra, ūcio nīakanyiitwo nī thaahu mīthenya mūgwanja. 17 “Nī ūndū wa mūndū ūrī na thaahu, īkīra mūhu wa moori ūrīa yacīnītvo ūrī ya gūtherania ndīghītū-inī, naguo ūtīrīrio maaī matahītvo o hīndī īyo. 18 Nake mūndū ūtarī na thaahu nīoe mūthobi aūtobokie maaī-inī macio, na aminjaminjīrie hema īyo na indo ciayo cīothe, na andū arīa maarī kūu thīinī. Ningī no nginya aminjaminjīrie mūndū ūrī wothe ūhūtītie ihīndī rīa mūndū, kana mbīrīra, kana mūndū ūragītvo, kana mūndū ūkuīte gīkuū kīa ndūire. 19 Mūndū ūrīa ūtarī na thaahu nīakaminjaminjīria mūndū ūcio ūrī na thaahu maaī macio mūthenya wa gatatū na wa mūgwanja, naguo mūthenya wa mūgwanja nīguo akamūtheria. Nake mūndū ūcio ūgūtherio no nginya athambie nguo cīake na ethambe mwīrī na maaī, naguo hwaī-inī ūcio nīgakorwo athirītvo nī thaahu. 20 No rīrī, mūndū ūrī na thaahu angīaga gwītheria, no nginya aingatwo kuuma kūrī kīrīndī, nī ūndū nīathaahītie handū-harīa-haamūre ha Jehova. Nīgūkorwo ndaminjaminjīrīrio maaī ma kūniina thaahu, nī ūndū ūcio arī na thaahu. 21 Ūyū nī watho wao wa gūtūūra. “Mūndū ūcio wakūminjaminjīria maaī macio ma kūniina thaahu no nginya o nake athambie nguo cīake, na mūndū o wothe ūngīhutia maaī macio ma kūniina thaahu nīagatīna arī na thaahu nginya hwaī-inī. 22 Kīndū gīothe mūndū ūrī na thaahu akaahutia nīgīkanyiitwo nī thaahu, na mūndū ūrīa ūngīhutia kīndū kūu nīagatīna arī na thaahu nginya hwaī-inī.”

20 Na rīrī, mweri wa mbere, kīrīndī gīothe kīa andū a Israeli gīgīkīnya kūu Werū-inī wa Zini, na gīgīkīra Kadeshi. Nake Miriamu agīkuīra kūu na agīthikwo o ro kuo. 2 Na rīrī, handū hau hatiarī maaī ma kūnyuu nī kīrīndī, nao andū acio makīūngana, magīkīrīra Musa na Harūni. 3 Makīnegeenia Musa, makiuga atīrī, “Naarī korwo nītwakuire rīrīa ariū a ithe witū maakuire marī mbere ya Jehova! 4 Nī kīi gīatūmire mūrehe kīrīndī kīa Jehova werū-inī ūyū, nīguo ithū na mahīū maitū tūkuīre gūkū? 5 Mwatūrutire būrūri wa Misiri nīkī, mūgūtūrehe kūndū gūkū kūru ūyū? Gūkū gūtīrī ngano kana ngūyū, kana

thabibū, kana makomamanga. O na gūtirī maaī ma kūnyua!” 6 Musa na Harūni makiuma hau kīungano kīarī, magīthīi nginya o itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gütünganwo makīgūithia na magīturumithia mothiū mao thī, naguo riiri wa Jehova ūkīmoimīrīra. 7 Jehova akīra Musa atīrī, 8 “Oya rūthanju rwaku, nawe na mūrū wa nyūkwa Harūni mūcokanīrīrie kīrīndī kīu hamwe. Arīria rwaro rūrū rwa ihiga makwīroreire, na nīrīkuuma maaī. Nawe ūrutire kīrīndī maaī rwaro-inī rūrū rwa ihiga, nīgeetha kīnyue hamwe na mahiū ma kīo.” 9 Nī ūndū ūcio Musa akīoya rūthanju akīrūrūta hau mbere ya Jehova, o ta ūrīa Jehova aamwathīte. 10 Nake Musa na Harūni magīcokanīrīria kīrīndī kīu hamwe hau mbere ya rwaro rwa ihiga, na Musa akīmeera atīrī, “Ta thikīrīriai, inyuī aremi aya, no nginya tūmūrutire maaī kuuma rwaro-inī rūrū rwa ihiga?” 11 Musa agīcooka akīoya guoko gwake na igūrū, akīgūtha rwaro rūu rwa ihiga na rūthanju rwake maita meerī. Maaī makībororoka, nakio kīrīndī kīu gīkīnyua, o na mahiū makīo makīnyua. 12 No Jehova akīra Musa na Harūni atīrī, “Tondū mūtinanjītīkia nīguo muonanie atī niī ndī mūtheru, mūtūme heo gītīo maitho-inī ma andū a Israeli, inyuī mūtīgaakinyia kīrīndī gīkī būrūri ūrīa ndīmaheete.” 13 Macio nīmo maarī maaī ma Meriba, kūrīa andū a Israeli maatetanirie na Jehova na kūrī eyonanirie atī nī mūtheru thīinī wao. 14 Musa agītūma andū kuuma Kadeshi mathīi kūrī mūthamaki wa Edomu, makamwīre atīrī: “Mūrū wa nyūkwa Israeli oiga atīrī: Wee nīūū mathīna marīa mothe tūkoretwo namo. 15 Maithe maitū ma tene nīmaikūrūkire magīthīi būrūri wa Misiri, na ithū tūgītūura kuo mīaka mīngī. Andū a Misiri nīmatūhiinyīrīrie mūno ithū ene o na maithe maitū, 16 no rīrīa twakaiire Jehova-rī, nīaiguire kīrīro giitū nake agītūma mūraika agītūrūta kūu būrūri wa Misiri. “Na rīu tūrī gūkū Kadeshi, itūūra rīrīa rī mūthia-inī wa būrūri waku. 17 Ndagūthāitha ūtwīlīkīrie tūtuīkanīrie būrūri waku. Tūkūgerera mīgūnda-inī ya irio, kana ya mīhabibū, kana tūnyue maaī ma gīthima o na kīmwe. Tūkūgerera nījīra ūrīa nene ya mūthamaki, na tūtīgūkerūra na mwena wa ūrīo o na kana wa ūmotho, o nginya tūtuīkanie būrūri waku.” 18 No Edomu akīmūcookeria atīrī: “Ndūtūkūkanīria gūkū; na ūngīgeria-rī, tūkuumagara tūmūtharīkīre na rūhiū rwa njora.” 19 Andū a Israeli acio makīmūcookeria atīrī, “Ithū tūkūgerera o nījīra ūrīa nene, na ithū ene kana mahiū maitū tūngīnyua

maaī manyu-rī, nītūkūrīha. Tūrenda o tūtuīkanie tūthīite na magūrū tu hatarī ūndū ūngī.” 20 Ningī Edomu agīcookia atīrī: “Aca, mūtīgūtūkūkanīria gūkū.” Hīndī ūyo Edomu akīumagara akamatharīkīre, arī mbūtū nene īna hinya mūngī. 21 Tondū Edomu ndaametikīririe matūkanīrie būrūri wao-rī, andū a Israeli makīhūndūka, magītīgana nao. 22 Kīrīndī gīothe kīa andū a Israeli gīkīuma kūu Kadeshi na magīkīnya Kīrīma-inī kīa Horu. 23 Marī kūu Kīrīma-inī kīa Horu, hakuhī na mūhaka wa Edomu, Jehova akīra Musa na Harūni atīrī, 24 “Rīu Harūni nīegūkua. Ndegūtoonya būrūri ūrīa ngūhe andū a Israeli, nī ūndū inyuī eerī nīmwaremeire watho wakwa kūu maaī-inī ma Meriba. 25 Oya Harūni na mūriū Eleazaru, ūmatware Kīrīma-igūrū kīa Horu. 26 Ūrute Harūni nguo ciake, ūchūmbe mūriū Eleazaru, nī ūndū Harūni nīegūkua, na egūkūra o ro kūu.” 27 Musa agītīka o ta ūrīa Jehova aamwathīte; makīambata Kīrīma-inī kīa Horu makīonagwo nī kīrīndī kīu gīothe. 28 Musa akīrūta Harūni nguo ciake, agīcihumbā mūriū Eleazaru. Nake Harūni agīkūra kūu Kīrīma igūrū. Nake Musa na Eleazaru magīkūrūka makiuma kūu Kīrīma igūrū, 29 na ūrīa kīrīndī kīu kīamenyire atī Harūni nīakuīte, andū othe a nyūmba ya Israeli makīmūcakāīra mīthenya mīrōngō itatū.

21 Na ūrī, ūrīa mūthamaki Mūkaanani wa Aradi, ūrīa watūūraga Negevu, aiguire atī Israeli nīokagīra nījīra ya Atharimu, agīthīi agītharīkīra andū a Israeli, na agītaha amwe ao. 2 Nao andū Israeli makīlīhīta na mwīhītwa ūyū harī Jehova makiuga atīrī: “Ūngīneana andū aya moko-inī maitū-rī, nītūkananga matūūra mao marīa manene biū.” 3 Nake Jehova akīgūua ihooya rīa andū a Israeli na akīneana andū acio a Kaanani kūrī o. Nao makīananga andū acio biū hamwe na matūūra mao; nī ūndū ūcio handū hau hagūtītwo Horoma. 4 Nao andū a Israeli makīnyiita rūgēndo kuuma Kīrīma kīa Horu magereire nījīra ya gūthīi Iria Itune, nīguo mathīrūrūke būrūri wa Edomu. No andū acio magīthethūka marī nījīra-inī; 5 nao magīkūrīra Ngai o na Musa na mīario makiuga atīrī, “Mwatūrūtire būrūri wa Misiri tūūke tūkuīre gūkū werū-inī nīkī? Gūkū gūtīrī irio! Na gūtīrī maaī! O na nītūthūire irio ici itarī kīene!” 6 Nake Jehova akīmatūmīra nyoka ciarī na thumu; ikīrūma andū a Israeli, na aingī ao magīkūa. 7 Andū acio magīthīi kūrī Musa makīmwīra atīrī, “Nitwehirie ūrīa twaarie

tūgīkīrīra Jehova hamwe nawe. Hooya nīguo Jehova atwehererie nyoka ici.” Nī ūndū ūcio Musa akīhoera andū acio. **8** Nake Jehova akīrā Musa atīrī, “Thondeka nyoka ūmīcuurie gītugī igūrū; mūndū o wothe ūrīrūmagwo-rī, aamīrora nīarītūraga muoyo.” **9** Nī ūndū ūcio Musa agīthondeka nyoka ya gīcango, akīmīcuuria gītugī igūrū. Na rīrī, hīndī irīa mūndū o wothe aarūmwō nī nyoka na aarora nyoka īyo ya gīcango, agatūura muoyo. **10** Andū a Israeli makiumagara, magīthīi makīamba hema ciao Obothu. **11** Ningī makiuma Obothu magīthīi Iye-Abarimu, makīamba hema ciao werū-inī ūrīa ūng’ethanīire na Moabi mwena wa irathīro. **12** Kuuma kūu magīthīi na mbere, makīamba hema ciao Kīanda kīa Zeredi. **13** Moimagara kuuma kūu makīamba hema kūrigania na Rūūi rwa Arinoni, kūu werū ūrīa ūthīiite nginya būrūri wa Aamori; nīgūkorwo Rūūi rwa Arinoni nīruo rwarī mūhaka wa Moabi na Aamori. **14** Na nīkīo Ibuku rīa Mbaara cia Jehova riugīte atīrī: “... Wahebu thīimī wa Sufa, na mīkuru, Arinoni **15** na igaragaro-inī cia mīkuru irīa ithīiite o nginya kūu Ari, na īgatwarana na mūhaka wa Moabi.” **16** Kuuma kūu magīthīi na mbere nginya kūu Biri, gīthima-inī harīa Jehova erire Musa atīrī, “Cookereria andū hamwe na nīngūmahe maaī.” **17** Hīndī īyo Israeli makīina rwīmbo rūrū: “Therūka maaī, wee gīthima gīkī! Inyuī na inyuī inai ūhoro wakīo, **18** ūhoro wa gīthima kīrīa anene menjete, kīrīa gīathikīrīrio nī andū arīa marī igweta, andū arīa marī igweta marī na njūgūma cia ūnene na mīthīigī yao.” Ningī makiuma werū-inī magīthīi Matana, **19** kuuma Matana magīthīi Nahalieli, kuuma Nahalieli magīthīi Bamothu, **20** na kuuma Bamothu magīthīi kīanda kīa Moabi, kīrīa gacūmbīrī ka Pisiga kang’etheire werū ūrīa ūtarī kīndū. **21** Israeli nīatūmire andū kūrī Sihoni mūthamaki wa Aamori makamwīre atīrī: **22** “Twīlīkīrie tūtūkanīrie būrūri wanyu. Tūtīgūtoonya mīgūnda yanyu ya irio, kana ya mīthabibū, kana tūnyue maaī kuuma gīthima o na kīmwe. Tūkūgerera njīra irīa nene ya mūthamaki o nginya tūtūkanie būrūri wanyu.” **23** No Mūthamaki Sihoni akīgiria andū a Israeli mahītūkīre būrūri wake. We organirie mbūtū ciakte ciotle cia ita, akiumagara agīthīi werū-inī agatharīkīre andū a Israeli. Rīrī aakinyire Jahazūrī, akīhūrana na andū a Israeli. **24** No andū a Israeli makīmooraga na hiū cia njora na magītunya mūthamaki ūcio būrūri wake kuuma Arinoni nginya Jaboku, no maakinyire o mūhaka-inī wa andū a

Amoni, tondū warī mūirige na hinya mūno. **25** Israeli agītunya Aamori matūra mothe mao marī manene na magītūra kuo, o hamwe na Heshiboni na tūtūra tuothe tūrīa twarigainie nakuo. **26** Heshiboni nīrīo rīrī itūra inene rīa Sihoni mūthamaki wa Aamori, ūrīa warūtē na mūthamaki wa Moabi ūrīa waathanaga mbere īyo, na akamūtunya būrūri wake wothe o nginya Arinoni. **27** Kīu nīkīo gītūmaga aini a marebeta moige atīrī: “Ūkai Heshiboni nīgeetha rīakwo rīngī; itūra inene rīa Sihoni nīrīcokererio. **28** “Mwaki nīwoimire kūu Heshiboni, rūrīrīmbī rūkiuma itūra inene rīa Sihoni. Ūkīniina itūra rīa Ari Moabi, o atūrī a kūrī gūtūgūrī kwa Arinoni. **29** Kaī ūrī na haaro, wee Moabi-īl Inyuī andū a Kemoshul! Kaī mūrī aanange-ī. Nīarekereirie ariū ake magatuīka eethari, o na airītu ake akīmarekereria matahwo nī Sihoni mūthamaki wa Aamori. **30** “No ithū ūtūmang’āūranītie; Heshiboni kwanangītwo guothe nginya o Diboni. Tūmamomorete tūgakinya Nofa, itūra rīrīa rīkuhanīrīrie na Medeba.” **31** Nī ūndū ūcio andū a Israeli magītūra būrūri ūcio wa Aamori. **32** Thuutha wa Musa gūtūma andū magathīgaane Jazeri, andū a Israeli magītunyana tūtūra tūrīa twarigīcīrie itūra rīu, na makīngata Aamori arīa maarī kuo. **33** Ningī makīgarūrūka, makīambata na njīra marorete Bashani, nake Ogu mūthamaki wa Bashani na mbūtū ciakte ciotle cia ita makiumagara makahūrane na Israeli kūu Edrei. **34** Nake Jehova akīrā Musa atīrī, “Ndūkamwītīgīre, nī ūndū nīndīmūneanīte moko-inī maku, hamwe na mbūtū ciakte ciotle cia ita, o na būrūri wake. Mwīke o ūrīa wekire Sihoni mūthamaki wa Aamori, ūrīa waathanaga Heshiboni.” **35** Nī ūndū ūcio makīūraga Mūthamaki Ogu hamwe na ariū ake, o na mbūtū ciakte ciotle cia ita, mategūtīgia mūndū o na ūmwe muoyo. Nao andū a Israeli makīgūwatīra būrūri wake.

22 Ningī andū a Israeli makīnyiita rūgendo marorete werū wa Moabi na makīamba hema ciao hūgūrūrū-inī cia Rūūi rwa Jorodani mūrīmo wa itūra rīa Jeriko. **2** Na rīrī, Balaki mūrū wa Ziporu nīonete maūndū marī mothe Israeli meeķīte Aamori, **3** nao andū a Moabi magītīgīra mūno nī ūndū nī kwarī na andū aingī mūno. Ti-itherū, andū a Moabi maiyūrītwo nī guoya nī ūndū wa andū a Israeli. **4** Andū a Moabi makīrā athuuri a Midiani atīrī, “Mūingī ūyū ūkūrīa indo ciotle irīa itūrigīcīrie, o ta ūrīa ndegwa ūrīaga nyeki ya gīthaka.” Nī ūndū ūcio Balaki mūrū wa Ziporu, ūrīa warī mūthamaki wa Moabi

ihinda rīu, 5 agītūmanīra Balamu mūrū wa Beori, ūrīa warī Pethori, hakuhī na Rūtīi rwa Farati, kūu būrūri wao. Balaki akīmwīra atīrī: "Harī na andū mokīte moimīte būrūri wa Misiri; nao maiyūrīte būrūri ūyū wothe, na maikarīte o hakuhī na niī. 6 Ndagūthaitha ūka ūnumīre andū aya manyiitwo nī kīrumi, nī ūndū marī na hinya mūno kūngīra. Üngīmaruma kwahoteka ndīmahoota na ndīmarutūrūre moime būrūri ūyū. Nī ūndū nīnjūū atī arīa warathima nīmarathimago, nao arīa waruma nī manyiitagwo nī kīrumi." 7 Nao athuuri a Moabi na a Midiani magīthīi makuuīte irīhi rīa kūragūrīwo. Maakinya kūrī Balamu, makīmūhe ūhoro ūrīa Balaki oigīte. 8 Nake Balamu akīmeera atīrī, "Raraai gūkū ūmūthī, na nīngamūcookeria macookio marīa Jehova ekūhe." Nī ūndū ūcio anene a Moabi makīraarania nake. 9 Nake Ngai agīkora Balamu akīmūuria atīrī, "Andū aya mūrī nao nī a?" 10 Balamu agīcookeria Ngai atīrī, "Balaki mūrū wa Ziporu, mūthamaki wa Moabi, nīwe ūrandeheire ndūmīrī iñō: 11 'Kūrī andū moimīte būrūri wa Misiri makaiyūra būrūri ūyū wothe. Ndagūthaitha ūuke ūnumīre o manyiitwo nī kīrumi, no gūkorwo no hūurane nao ndīmaingate moime būrūri ūyū!'" 12 No Ngai akīira Balamu atīrī, "Ndūgūthīi nao. Ndūkarume andū acio, tondū nī andū arathime." 13 Rūciinī rūrū rūngī, Balamu agīukīra, akīra anene acio a Balaki atīrī, "Cookai būrūri wanyu kīumbē, nī ūndū Jehova nīarega kūnjītīkīra tūthīi na inyuū." 14 Nī ūndū ūcio anene a Moabi magīcooka kūrī Balaki makīmwīra atīrī, "Balamu nīarega gūuka na ithuū." 15 Ningī Balaki agītūma anene angī aingī makīria na maarī igweta gūkīra acio a mbere. 16 Nao magīthīi kūrī Balamu makīmwīra atīrī: "Ūū nīguo Balaki mūrū wa Ziporu ekuuga: Ndūgetikīre ūndū o na ūrīkū ūgirie ūuke kūrī niī, 17 tondū nīngūkūrīha wega mūno, na njike ūrīa wothe ūngiuga. Ndagūthaitha ūka ūnumīre andū aya." 18 No Balamu akīmacookeria atīrī, "O na Balaki angīhe nyūmba yake ya ūnene ūyūrītīo betha na thahabu-rī, ndingītīka ūndū o na ūrīkū, mūnene kana mūnini, wagarařīte watho wa Jehova Ngai wakwa. 19 Na rīrī, raraai gūkū ūmūthī, o ta ūrīa acio angī mareekire, na nīngūtuīria ūndū ūrīa ūngī Jehova ekūnjīra." 20 Ūtukū ūcio Ngai nīakorire Balamu, akīmwīra atīrī, "Tondū andū aya nī mokīte gūgwīta, thiī nao, no wīke o ūrīa wiki ngūkwīra." 21 Balamu agīukīra rūciinī, agītandīka ndigiri yake, na agīthīi na anene acio a Moabi. 22 No Ngai nīarakarire

mūno athīi, na mūraika wa Jehova akīrūgama nījīra nīguo amūgīrīrīte gūthīi. Balamu aahaicīte ndigiri yake, na ndungata ciake igīrī ciarī hamwe nake. 23 Na rīrīa ndigiri yoonire mūraika wa Jehova arūngī nījīra, acomorete rūhiū rwa njora, na arūnyiitīte na guoko, ikīgarūrūka, īgītoonya mūgūnda. Nake Balamu akīmīhūūra nīguo īcooke nījīra. 24 Nake mūraika wa Jehova akīrūgama nījīra-inī yarī njeke gatagatī ka mīgūnda iīrī ya mīthabibū, na o mūgūnda warī mūirige. 25 Rīrīa ndigiri yoonire mūraika wa Jehovārī, ikīhatīrīria rūthingo-inī, ikīhīnyīrīria kūgūrū kwa Balamu rūthingo-inī rūu. Nī ūndū ūcio akīmīhūūra rīngī. 26 Ningī mūraika wa Jehova agīthīi mbere akīrūgama handū haarrī hakeke hataarī na handū ha kwīgarūrīra, na mwena wa ūrīo kana wa ūmotho. 27 Rīrīa ndigiri yoonire mūraika wa Jehova hau, īgīkoma thī Balamu arī o igūrū rīayo, nake akīrakara akīmīhūūra na rūthanju rwake. 28 Nake Jehova agītūmūra kanua ka ndigiri, nayo ikīuria Balamu atīrī, "Nīatīa ngwīkīte tondū wahūūra maita maya matatū?" 29 Balamu akīmīcookeria atīrī, "Wee ūndūtē kīrimū! Korwo nyuma na rūhiū rwa njora guoko-inī, ingākūraga o ro rīu." 30 Nayo ndigiri ikīuria Balamu atīrī, "Githī nīi ti nīi ndigiri yaku, iīrī ūtūire ūhaicaga nginya ūmūthī? Nīmenyerete gūgwīka ta ūū?" Balamu akiuga atīrī, "Aca." 31 Nake Jehova akīhīngūra maitho ma Balamu, nake akīona mūraika wa Jehova arūngī nījīra-inī acomorete rūhiū rwa njora. Nī ūndū ūcio akīinamīrīra na akīgūthīa, agīturumīthia ūthīi wake thī. 32 Mūraika wa Jehova akīmūuria atīrī, "Nī kīi gīatūma ūhūūre ndigiri yaku maita macio matatū? Njūkīte haha ngūhīngīrīrie nī ūndū mīthīire yaku nī ya ūremi maitho-inī makwa. 33 Ndigiri īnyonire, yanjehererā maita macio matatū. Korwo ndīnanjehererā, hatīrī nganja nīngīgūkūrīragīte, no yo nīngīamīhonokia." 34 Balamu akīra mūraika ūcio wa Jehova atīrī, "Nīnjīhītie. Ndīkūūtī atī nīnkūrūgamīte nījīra-inī ūhīngīrīrie. Na rīrī, ūngīkorwo ndūkenetērī, ūngūhūndūka." 35 Mūraika ūcio wa Jehova akīra Balamu atīrī, "Thīi na andū acio, no uuge o ro ūrīa ngūkwīra." Nī ūndū ūcio Balamu agīthīi na anene acio a Balaki. 36 Rīrīa Balaki aiguire atī Balamu nīarooka, agīthīi kūmūtūngā itūūra-inī rīa Moabi, mūhaka-inī wa Arinoni, o kūu mūhaka wa būrūri wake. 37 Balaki akīuria Balamu atīrī, "Githī ndīagūtūmanīire ūuke narua? Nī kīi kīagīrirīte ūuke? Anga ndīngīhota gūkūrīha?" 38 Balamu agīcookeria atīrī, "Nī wega,

nīndagūka. No rīrī, nī no njuge o ūrīa ngwenda? Nī ngwaria o ūrīa Ngai angīnjīra njarie.” 39 Hīndī īyo Balamu na Balaki mağīthīi Kiriathu-Huzothu. 40 Balaki akīruta igongona rīa ng’ombe na ng’ondu, na akīhe Balamu na anene arīa maarī nake nyama imwe. 41 Kwarooka gükia-rī, Balaki akīoya Balamu makīambata nginya Bamothu-Baali, na marī kūu Balamu akīona gīcunjī kīmwe kīa andū acio.

23 Nake Balamu akīira Balaki atīrī, “Njakīra igongona mūgwanja haha, na ūhaarīrie ndegwa mūgwanja na ndūrūme mūgwanja.” 2 Balaki agīika o ūrīa Balamu oigīte, na igūrū rīa o kīgongona-inī makarutīra igongona rīa ndegwa īmwe na ndūrūme īmwe. 3 Ningī Balamu akīira Balaki atīrī, “Wee ikara haha hakuhī na iruta rīaku nyambe thīi keheri-inī. Hihi Jehova nīegūtūka acemanie na niī. Ündū ūrīa wothe ekūngūrīria nīngūkwīra.” Nake agīthīi handū hatheri hatūtūgīru. 4 Ngai agīcemanie nake hau, nake Balamu akīmwīra atīrī, “Nīhaarīrie igongona mūgwanja, na o kīgongona-inī ngaruta ndegwa īmwe na ndūrūme īmwe.” 5 Nake Jehova agīkīra ndūmīrīri yake kanua ka Balamu, akīmwīra atīrī, “Cooka kūrī Balaki ūmūhe ndūmīrīri īno.” 6 Tondū ūcio Balamu agīcooka kūrī Balaki, akīmūkora arūngīi hakuhī na igongona rīake, marī hamwe na anene othe a Moabi. 7 Nake Balamu akīaria ndūmīrīri yake, akiuga atīrī: “Balaki andehīthītie kuuma būrūri wa Aramu, mūthamaki wa Moabi akanduta kuuma irīma-inī cia mwena wa irathīro. Akoiga atīrī, ‘Ūka ūnumīre Jakubu; ūka ūthitange Israeli.’ 8 Ndaakīhota atīa kūruma arīa Ngai atarumīte? Ndaakīhota atīa gūthitanga arīa Jehova atathītangīte? 9 Kuuma tūcūmbīrī twa ndwaro cia mahiga nīndīramoona, kuuma kūrīa gūtūgīru nīndīramoona. Ndīrona andū matūrūraga meikarītie, nao matītaraga atī o nī amwe a ndūrīri. 10 Nūū ūngīhota gūtara rūkūngū rwa Jakubu, kana atare gīcunjī kīa inya kīa Israeli? Rekei ngue gīkuū kīa arīa athingu, na marigīrīrio makwa-rī, marotuīka ta mao!” 11 Balaki akīuria Balamu atīrī, “Wanjīka atīa? Ngūrehire ūnumīre thū ciakwa, no ndūrī ūreka ündū o tiga kūmarathimal!” 12 Balamu akīmūuria atīrī, “Githī ndiagīrīrwo njarie o kīrīa Jehova ekīrīte kanua-inī gakwa?” 13 Ningī Balaki akīmwīra atīrī, “Ūka tūthīi nawe handū hangī harīa ūkūmoona; ūkūmoona o gīcunjī kīmwe kīao, no ti othe hamwe. Na ūrī hau ūnumīre andū acio.” 14

Nī ündū ūcio akīmūtwara gīthaka-inī gīa Zofimu, gacūmbīrī ga Kīrima kīa Pisiga, naho hau agīaka igongona mūgwanja, na o kīgongona-inī agīthīnjīra ndegwa īmwe na ndūrūme īmwe. 15 Balamu akīira Balaki atīrī, “Wee ikara haha hakuhī na iruta rīaku nyambe thīi ngacemanie nake haarīa.” 16 Jehova agīcemanie na Balamu, agīkīra ndūmīrīri kanua gake, akīmwīra atīrī, “Cooka kūrī Balaki ūmūhe ndūmīrīri īno.” 17 Tondū ūcio Balamu agīcooka kūrī Balaki na akīmūkora arūngīi hakuhī na iruta rīake, marī hamwe na anene a Moabi. Balaki akīmūuria atīrī, “Jehova oiga atīa?” 18 Balamu agīcooka akīaria ndūmīrīri yake, akiuga atīrī: “Arahūka, wee Balaki na ūigue; Thikīrīria, wee mūrū wa Ziporu. 19 Ngai ti mūndū, atī nīguo aheenanie, o na ti mūrū wa mūndū, atī nīguo ericūkwo. No oige ündū na ndawīkē? No eranīre ündū na ndaūhingie? 20 Nī njathītwo ndathimane; nake arathimanīte-rī, ndingīhota kūgarūra ündū ūcio. 21 “Gūtīrī mūtino wonekete harī Jakubu, gūtīrī ihooru rīonetwo thīinī wa Israeli. Jehova Ngai wao arī hamwe nao; kayū ka mūthamaki karī thīinī wao. 22 Ngai nīamarutire būrūri wa Misiri; marī na hinya o ta ndegwa ya gīthaka. 23 Gūtīrī ūrogī ūngīrūraga Jakubu, gūtīrī ūragūri ūngīthūkia Israeli. Rīu ha ūhoro wa Jakubu na wa Israeli kūrīranagwo atīrī, ‘Ta kionei ūrīa Ngai ekīte!’ 24 Andū acio maarahūkaga ta mūrūūthi wa nga; mookagīra ta mūrūūthi wa njamba, ūrīa ūtangīhurūka ūtarītie kīrīa ūnyītīte, na ūkanyua thakame ya kīrīa ūragīte.” 25 Ningī Balaki akīira Balamu atīrī, “Ndūkamarume o na atīa, na ndūkamarathime o na atīal!” 26 Balamu akīmūcookeria atīrī, “Githī ndiakwīrire no nginya njīke ūrīa wothe Jehova oigīte?” 27 Ningī Balaki akīira Balamu atīrī, “Ūka tūthīi ngūtware handū hangī. Hihi Ngai no agwītīkīrie ūnumīre andū aya ūrī hau.” 28 Balaki akīoya Balamu akīmūtwara kīrima igūrū kīa Peoru, kūng’ethera Werū ūrīa ūtarī kīndū. 29 Nake Balamu akīmwīra atīrī, “Njakīra igongona mūgwanja haha, na ūhaarīrie ndegwa mūgwanja na ndūrūme mūgwanja.” 30 Balaki agīka o ta ūrīa Balamu oigīte, na o kīgongona-inī agīthīnjīra ndegwa īmwe na ndūrūme īmwe.

24 Na rīrī, rīrīa Balamu onire atī Jehova nīakenaga nī kūrathima Israeli-rī, ndaacockire kūrūmīrīra ūragūri ta ūrīa ekaga mahinda macio mangī, no ehūgūrire akīrora werū-inī. 2 Rīrīa Balamu eroireire akīona ūrīa Israeli maambīte hema kūringana na mīhīrīga yao-rī, akīiyūrwo nī Roho wa Ngai, 3

nake akaria ndumiriri yake, akiuga atiri: "Ino niyo ndumiriri ya Balamu muru wa Beori, ndumiriri ya mundu uria riitho riake rionaga wega, 4 ndumiriri ya mundu uria uiguaga ciugo cia Ngai, uria wonaga kione ki kuuma kuri Mwene-Hinya-Wothe, uria uguya agakoma thi, namo maitho make makahinguka: 5 "Ka hema ciaku, wee Jakubu, ni thaka-i, o na ciikaro ciaku igagithakara, wee Israeli-il. 6 "Igitamburukite o ta cianda, ikahaana ta mighunda iri hugurur cia ruit-ini, itarii ta miti ya thubiri ihaanditwo ni Jehova, o na ta mitarakwa iri hakuhii na maa. 7 Maai makaiyura ndoo ciao nginya maitike; o nayo mbegu yao igakorwo na maa maingi. "Muthamaki wao akaaneneha gukira Agagi; uthamaki wao niugaatugirio. 8 "Ngai aamarutire bururi wa Misiri; mari na hinya ta wa ndegwa ya gitthaka. Matambuura nduriri iria imathuire, na makoinanga mahindri ma cio tucunji; macitheecaga na migu yao. 9 O ta mruuthi, methunaga magikoma, o ta mruuthi wa migma, ntu ungeria kumaarahura? "Aria makurathimaga marorathimwo, nao aria makurumaga maronyitwo ni kirumi!" 10 Nake Balaki agicinwo ni marakara ni undu wa Balamu. Akihura hi ciake, akimwira atiri, "Ndagwitre unumire thu ciakwa, no wee ucirathimite maita macio matatu. 11 Na riri, ukira o riu unukel Ndoigite nungukuriha wega munu, no Jehova niagirite urihwo." 12 Balamu agicookeria Balaki atiri, "Githi ndierire andu aria wandumiire atiri, 13 'O na Balaki angilhe nyumba yake ya uthamaki iiyuritio betha na thahabu, ndinghota gwika undu wakwa mwene, mwege kana muuru, njagarare watho wa Jehova; no nginya njuge uria Jehova oigite? 14 Na riri, ni nngu cooka o kuri andu ait, no uka, ngumenyithie uria andu aya mageeka andu aku matuku maria magooka." 15 Ningi akaria ndumiriri yake, akiuga atiri: "Ino niyo ndumiriri ya Balamu mru wa Beori, ndumiriri ya mundu uria riitho riake rionaga wega, 16 ndumiriri ya mundu uria uiguaga ciugo cia Ngai, uria ur na umenyo uumite kuri Urria-urri-Igur-Muno, uria wonaga kione ki kuuma kuri Mwene-Hinya-Wothe, uria uguya agakoma thi, namo maitho make makahinguka, ekuuga uu: 17 "Nindiramuona, no ti riu; nindimucuthiririe, no ndari hakuhii. Njata nikoima kuri Jakubu; njuguma ya unene yume kuri Israeli. Niakahehenja mothi ma Moabi, na ahehenje, mahindri ma mitwe ya arii othe a Shethu. 18 Edomu nigungahootwo; Seiru, thu yake,

nigahootwo, no Israeli agakirirria kugia na hinya. 19 Mwathani munene akoima kuri Jakubu na aanange andu aria magaakorwo matigaire a ituura inene." 20 Ningi Balamu akiona Amaleki, na akaria ndumiriri yake, akiuga atiri: "Amaleki niwe wari wa mbere hari nduriri, no marigiririo-ini nikanangwo." 21 Ningi akiona Akeni, na akaria ndumiriri yake, akiuga atiri: "Giikaro gikaku ni kigiti, gitara gikaku giakitwo thiini wa rwaro rwa ihiga; 22 no riri, inyu andu a Akeni nimukanangwo hindri iria Ashuri makaamutaha." 23 Ningi akaria ndumiriri yake, akiuga atiri: "Hi! Nuu ungingitura muoyo riria Ngai areka ugwo? 24 Meeri niggooka ciumite hugurur-ini cia Kitimu; niggatoria Ashuri o na Eberi, no riri, o nacio nikaanangwo." 25 Nake Balamu agigukira, akinuka gwake mucii, nake Balaki agithii na njira ciake.

25 Hindri iria andu a Israeli maikaraga Shitimurri, arume a Israeli makimbirirria gutharia na andu-a-nja a Moabi, 2 aria mameetaga magongonaini ma ngai ciao. Andu acio a Israeli makiria na makianirira mbere ya ngai icio. 3 Ni undu ucio andu a Israeli makinyiitanira nao kohooya ngai ya Baali ya Peori. Namo marakara ma Jehova makimarimbukira. 4 Jehova akira Musa atiri, "Oya atongoria othe a andu aya, umoorage na umaanike muthenya barigici mbere ya Jehova, nigo marakara mahiu ma Jehova matigakinyirire andu a Israeli." 5 Ni undu ucio Musa akira acirithania a Israeli atiri, "O mundu wanyu no nginya orage arume anyu aria manyiitanire na andu a Moabi kohooya Baali ya Peori." 6 O hindri iyo mundu mruume Muisraeli akirehe mundu-wa-nja Mumidiani mucii gwake akionagwo ni Musa na kungano kugothe gis Israeli, o hindri iria maariragira itoonyeroini ria Hema-ya-Gutunganwo. 7 Riria Finehasi mru wa Eleazaru, mru wa Haruni uria muthinjiri-Ngai, onire undu ucio-ri, akiuma kungano-ini kiu, akoya itim, 8 akirumirira Muisraeli ucio nginya hema-ini yake. Akimatheeca na itim riu, akimatuirkania eeri, itim riu rigituirkania Muisraeli ucio o na rigitheeca mundu-wa-nja ucio. Hindri iyo muthiro ucio wokirire andu a Israeli ugithira; 9 no andu aria maakuire ni undu wa muthiro ucio maari andu 24,000. 10 Nake Jehova akira Musa atiri, 11 "Finehasi, mru wa Eleazaru, mru wa Haruni uria muthinjiri-Ngai, natumite marakara makwa meherere andu a Israeli; ni undu niahiahiire ngoro o ta uria ndaiguite ni undu wa gitto gikawa thiini wao, na ni undu ucio o na

ndahiahia ndiamaniinire. **12** Nī ūndū ūcio ūra Finehasi atirī, nī ngūthondeka kīrīkaniro gīakwa gīa thayū nake. **13** We na njiaro ciake nī makanīna na kīrīkaniro gīa gütūura kīa üthīnjīri-Ngai, nī ūndū nīahiahīire ngoro nī ūndū wa gītīo kīa Ngai wake, na akīhorheria andū a Israeli.” **14** Mūisraeli ūcio woragirwo marī na mūndū-wa-nja Mūmidiani eetagwo Zimuri mūrū wa Salu, mūtongoria wa nyūmba ya Asimeoni. **15** Nake mūndū-wa-nja ūcio Mūmidiani woragirwo, eetagwo Kozibi mwarī wa Zuru, mūnene wa mūhīriga thiinī wa nyūmba ūmwe ya Amidiani. **16** Jehova akīira Musa atirī, **17** “Tua andū a Midiani thū cianyu na ūmoorage, **18** tondū nīmamūtiure thū ciao rīrīa maamūheenirie ūhoro-inī wa kūhoera kūu Peori na wa mwarī wa nyina wao Kozibi, mwarī wa mūtongoria Mūmidiani, mūndū-wa-nja ūrīa woragirwo rīrīa mūthiro wokire nī ūndū wa Peori.”

26 Na rīrī, thuutha wa mūthiro ūcio Jehova akīira Musa na Eleazaru mūrū wa Harūni, ūrīa mūthīnjīri-Ngai atirī, **2** “Tarai kīrīndī gīothe kīa andū a Israeli kūringana na nyūmba ciao, andū arīa othe maakinītie mīaka mīrongo ūrī na makīria, arīa mangīhota gūthīi ita-inī marī mbütū cia Israeli.” **3** Nī ūndū ūcio, Musa na Eleazaru ūrīa mūthīnjīri-Ngai makīariria andū a Israeli kūu werū-inī wa Moabi hakuhī na Rūrī rwa Jorodani mūrīmo wa Jeriko, makīmeera atirī, **4** “Tarai andū arīa makinyītie mīaka mīrongo ūrī na makīria, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa.” Aya nīo andū a Israeli arīa moimire būrūri wa Misiri: **5** Njiaro cia Rubeni, irigithathi rīa Israeli ciarī ici: kuuma kūrī Hanoku, nī mbarī ya Ahanoku; kuuma kūrī Palu, nī mbarī ya Apalu; **6** kuuma kūrī Hezironi, nī mbarī ya Ahezironi; kuuma kūrī Karimi, nī mbarī ya Akarimi. **7** Icio nīcio mbarī cia Rubeni; arīa maatarirwo maarī andū 43,730. **8** Mūrū wa Palu arī Eliabu, **9** nao arīu a Eliabu maarī Nemueli, na Dathani, na Abiram. Dathani na Abiram nīo maarī anene a kīrīndī, na nīo maaremeire Musa na Harūni na maarī amwe a arūmīrīri a Kora rīrīa maaremeire Jehova. **10** Nayo thī ūgīthamia kanua kayo ūkīmameria hamwe na Kora, ūrīa arūmīrīri ake maakuire rīrīa mwaki wacinire arūme arīa 250. Nao magītuika kīonereria gīa gūkaania arīa angī. **11** No rīrī, rūciaro rwa Kora rūtiathirire. **12** Nacio njiaro cia Simeoni kūringana na mbarī ciao nī ici: kuuma kūrī Nemueli, nī mbarī ya Anemueli; kuuma kūrī Jamini, nī mbarī ya Ajamini;

kuuma kūrī Jakini, nī mbarī ya Ajakini; **13** kuuma kūrī Zera, nī mbarī ya Azera; kuuma kūrī Shauli, nī mbarī ya Ashauli. **14** Icio nīcio ciarī mbarī cia Simeoni; nao maarī andū 22,200. **15** Nacio njiaro cia Gadi kūringana na mbarī ciao nī ici: kuuma kūrī Zefoni, nī mbarī ya Azefoni; kuuma kūrī Hagi, nī mbarī ya Ahagi; kuuma kūrī Shuni, nī mbarī ya Ashuni; **16** kuuma kūrī Ozini, nī mbarī ya Aozini; kuuma kūrī Eri, nī mbarī ya Aeri; **17** kuuma kūrī Arodi, nī mbarī ya Aarodi; kuuma kūrī Areli, nī mbarī ya Aareli. **18** Icio nīcio ciarī mbarī cia Gadi; arīa maatarirwo maarī andū 40,500. **19** Eri na Onani, maarī arīu a Juda, no maakuīriire Kaanani. **20** Nacio njiaro cia Juda kūringana na mbarī ciao nī ici: kuuma kūrī Shela, nī mbarī ya Ashela; kuuma kūrī Perezu, nī mbarī ya Aperezu; kuuma kūrī Zera, nī mbarī ya Azera. **21** Nacio njiaro cia Perezu ciarī ici: kuuma kūrī Hezironi, nī mbarī ya Ahezironi; kuuma kūrī Hamuli, nī mbarī ya Ahamuli. **22** Icio nīcio ciarī mbarī cia Juda; arīa maatarirwo maarī andū 76,500. **23** Nacio njiaro cia Isakaru kūringana na mbarī ciao ciarī ici: kuuma kūrī Tola, nī mbarī ya Atola; kuuma kūrī Puva nī mbarī ya Apuva; **24** kuuma kūrī Jashubu, nī mbarī ya Ajashubu; kuuma kūrī Shimuroni, nī mbarī ya Ashimuroni. **25** Icio nīcio ciarī mbarī cia Isakaru; arīa maatarirwo maarī andū 64,300. **26** Nacio njiaro cia Zebuluni kūringana na mbarī ciao ciarī ici: kuuma kūrī Seredi, nī mbarī ya Aseredi; kuuma kūrī Eloni nī mbarī ya Aeloni, na kuuma kūrī Jahaleeli, nī mbarī ya Ajahaleeli. **27** Icio nīcio ciarī mbarī cia Zebuluni; arīa maatarirwo maarī andū 60,500. **28** Nacio njiaro cia Jusufu kūringana na mbarī ciao kuuma kūrī Manase na Efiraimu ciarī ici: **29** Njiaro cia Manase: kuuma kūrī Makiru, nī mbarī ya Amakiru (Makiru nīwe warī ithe wa Gileadi); kuuma kūrī Gileadi nī mbarī ya Agileadi. **30** Ici nīcio njiaro cia Gileadi: kuuma kūrī Iezeri, nī mbarī ya Aiezeli; kuuma kūrī Heleku, nī mbarī ya Aheleku; **31** kuuma kūrī Asirieli, nī mbarī ya Aasirieli; kuuma kūrī Shekemu, nī mbarī ya Ashekemu; **32** kuuma kūrī Shemida, nī mbarī ya Ashemida; kuuma kūrī Heferi, nī mbarī ya Aheferi. **33** (Zelofehadi mūrū wa Heferi ndaarī na aanake, no airītu atheri, namo marītwā mao maarī Mahala, na Noa, na Hogila, na Milika, na Tiriza.) **34** Icio nīcio ciarī mbarī cia Manase, arīa maatarirwo maarī andū 52,700. **35** Ici nīcio njiaro cia Efiraimu kūringana na mbarī ciao: kuuma kūrī Shuthela, nī mbarī ya Ashuthela; kuuma kūrī Bekerī, nī mbarī ya Abekerī; kuuma kūrī Tahani nī mbarī ya

Atahani. **36** Ici nício ciarí njiaro cia Shuthela; kuuma kúrī Erani, ní mbarí ya Aerani. **37** Ici nício ciarí mbarí cia Efraigmu; arña maatarirwo maarí andū 32,500. Icio nício njiaro cia Jusufu kúringana na mbarí ciao. **38** Nacio njiaro cia Benjamini kúringana na mbarí ciao ciarí ici: kuuma kúrī Bela, ní mbarí ya Abela; kuuma kúrī Ashibeli, ní mbarí ya Aashibeli; kuuma kúrī Ahiram, ní mbarí ya Aahiramu; **39** kuuma kúrī Shefufamu, ní mbarí ya Ashefufamu; kuuma kúrī Hufamu, ní mbarí ya Ahufamu. **40** Nacio njiaro cia Bela kuuma kúrī Aridi na Naamani ciarí ici: kuuma kúrī Aridi, ní mbarí ya Aaridi; na kuuma kúrī Naamani ní mbarí ya Anaamani. **41** Ici nício ciarí mbarí cia Benjamini; arña maatarirwo maarí andū 45,600. **42** Nacio njiaro cia Dani kúringana na mbarí ciao ciarí ici: kuuma kúrī Shuhamu ní mbarí ya Ashuhamu. Icio nício ciarí mbarí ya Dani. **43** Acio othe maarí a mbarí cia Ashuhamu: na arña maatarirwo maarí andū 64,400. **44** Nacio njiaro cia Asheri kúringana na mbarí ciao ciarí ici: kuuma kúrī Imuna, ní mbarí ya Aimuna; kuuma kúrī Ishivi, ní mbarí ya Aishivi; kuuma kúrī Beria, ní mbarí ya Aberia; **45** nao aya níno maarí a njiaro cia Beria: kuuma kúrī Heberi, ní mbarí ya Aheberi; na kuuma kúrī Malikieli, ní mbarí ya Amalikieli. **46** (Asheri aarí na mwarí wetagwo Sera.) **47** Icio nício ciarí mbarí cia Asheri; arña maatarirwo maarí andū 53,400. **48** Nacio njiaro cia Nafitali kúringana na mbarí ciao ciarí ici: kuuma kúrī Jahazeeli, ní mbarí ya Ajahazeeli; kuuma kúrī Guni, ní mbarí ya Aguni; **49** kuuma kúrī Jezeri, ní mbarí ya Ajezeri; kuuma kúrī Shilemu, ní mbarí ya Ashilemu. **50** Ici nício ciarí mbarí cia Nafitali; arña maatarirwo maarí andū 45,400. **51** Múigana wa arúme acio othe a Isiraeli maarí andū 601,730. **52** Jehova akíira Musa atíri, **53** “Búrúri üyü níguo makagaírwo útuíke igai ríao kúringana na mûigana wa maríitwa mao. **54** Andú arña aingí ümagáire igai inene, nao arña maanyiha ümagaíre igai inini; o mûhíriga üheo igai ríaguo kúringana na mûigana wa andú arña maandikitwo. **55** Na ümenyerere wega atí, búrúri üyü ükaheanwo na ündú wa gúcuuka mítí. Kíria o gíkundi gíkaagaya gíkaringana na maríitwa ma mihíriga ya maithe mao ma tene. **56** O igai ríkaheanwo na ündú wa gúcuuka mítí kúrī ikundi iria nene na iria nini.” **57** Aya níno Alawii arña maatarirwo kúringana na mbarí ciao: kuuma kúrī Gerishoni, ní mbarí ya Agerishoni; kuuma kúrī Kohathu, ní mbarí ya Akohathu; kuuma kúrī Merari, ní mbarí ya Amerari. **58** O nacio ici

ciarí mbarí cia Alawii: mbarí ya Alibini, na mbarí ya Ahebironi, na mbarí ya Amahali, na mbarí ya Amushi, na mbarí ya Akora. (Kohathu aarí guka wa Amuramu; **59** nake mütumia wa Amuramu eetagwo Jokebedi, wa rúciaro rwa Lawi, waciariirwo Alawii kúu büruri wa Misiri. Nake Jokebedi agíciaríra Amuramu Harúni, na Musa, na mwarí wa nyina wao Miriamu. **60** Harúni níwe warí ithe wa Nadabu na Abihu na Eleazaru na Ithamaru. **61** No Nadabu na Abihu nímakuire ríriá maarutíire Jehova igongona na mwaki útaarí mwítikírie.) **62** Alawii othe arúme a ükúrú wa mweri ümwe na makíria arña maatarirwo maarí andū 23,000. Matiataranírio hamwe na andú a Isiraeli arña angí tondú matiagaire kíndú hamwe na andú arña angí. **63** Acio níno maatarirwo ní Musa na Eleazaru üriá mûthínjiri-Ngai ríriá maataríire andú a Isiraeli werü-iní wa Moabi húgúrúrú-iní cia Rúúri rwa Jorodani, mûrimo üyü wa Jeriko. **64** Hatiari o na ümwe wa arña matarítwo ní Musa na Harúni üriá mûthínjiri-Ngai, híndí írña maataríire andú a Isiraeli werü-iní wa Sinai. **65** Ní ündú Jehova níeeríte andú a Isiraeli atí ti-itherú no nginya makuíre werü-iní, na gütirí o na ümwe wao watigarire, tiga no Kalebu mûrú wa Jefune, na Joshua mûrú wa Nuni.

27 Na ríri, airítu acio a Zelofehadi mûrú wa Heferi mûrú wa Gileadi, mûrú wa Makiru, mûrú wa Manase maarí a mbarí cia Manase mûrú wa Jusufu. Maríitwa ma airítu acio maarí Mahala, na Noa, na Hogila, na Milika, na Tiriza. Nímathiire, magíkuhíríria 2 itoonyero ríia Hema-ya-Gütünganwo, makírugama mbere ya Musa, na Eleazaru üriá mûthínjiri-Ngai, na mbere ya atongoria, o na kíungano gíóthe gíá Isiraeli, makiuga atíri, 3 “Ithe witú aakuíríire werü-iní. Ndaarí ümwe wa arúmíríri a Kora, arña manyitanire mokíríre Jehova, no aakuire ní ündú wa mehia make mwene na ndaarí na aanake. 4 Ní kíi gígütüma ríitwa ríia awa ríniinwo mbarí-iní yao, ní ündú atí ndaarí na mwanake? Túhei igai hamwe na andú a nyumba ya ithe witú.” 5 Ní ündú úcio Musa agítwaríra Jehova ühoro úcio wao, 6 nake Jehova akímwíra atíri, 7 “Üguo airítu a Zelofehadi maroiga ní kíhootho. Ti-itherú ní wega ümaheanírie igai ríao na andú a nyumba ya ithe wao, o nario igai ríia ithe wao ümahe. 8 “Íra andú a Isiraeli atíri, ‘Mündú angíkua na ndatige mwana wa kahíi, mwarí nínaheo igai ríake. 9 Angígakorwo atarí na mûirítu-rí, heagai ariú a nyina igai ríake. 10 Angígakorwo atarí na ariú a nyina-rí, heagai ariú a

nyina na ithe igai rīake. 11 Angīkorwo ithe ndaarī na ariū a nyina-rī, heagai mündū wa mbarī yao ūrīa marī a igai rīake, nīguo rītuīke rīake. Ündū ūcio ügūtuīka watho wa kūrūmagīrīwo nī andū a Israeli, o ta ūrīa Jehova aathire Musa.” 12 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Ükīra wambate kīrima-inī gīki, kūu rūgongo rwa Abarimu, wīrorere būrūri ūrīa heete andū a Israeli. 13 Warīkīa kūwona, we nīgūkua o ta ūrīa Harūni mūrū wa nyūkwa aakuire, na ūcookanīrīrio na andū anyu, 14 nīgūkorwo rīrīa kīrīndī kīanemeire hau maaī-inī ma Werū wa Zini, wee na Harūni inyū eerī mūtiathīkiire watho wakwa, nīmwagire kūndīthia nīguo muonanie atī ndī mūtheru mbere ya maitho mao.” (Maaī macio nī marīa ma Meriba Kadeshi, Werū-inī wa Zini.) 15 Musa akīra Jehova atīrī, 16 “Jehova-Ngai wa maroho ma andū othe, nīagīthure mündū atūke mūrōri wa kīrīndī gīki, 17 atwaranage nakīo gīkiumagara na gīkīnūka, ūrīa ūrīgītongoragia gīgīthī na gīgīcooka, nīguo kīrīndī gīki kīa Jehova gītigatuīke ta ng’ondū itarī na mūrīthi.” 18 Nī ündū ūcio Jehova akīra Musa atīrī, “Oya Joshua mūrū wa Nuni, mündū ūrī na roho thīinī wake, na ūmūigīrīre guoko gwaku. 19 Mūrūgamie mbere ya Eleazaru ūrīa mūthīnjīri-Ngai, na mbere ya kīungano gīothe ūmūtue mūtongoria wao hau mbere yao. 20 Ümūhe ūhoti ūmwe waku, nīgeetha kīrīndī gīothe kīa andū a Israeli kīmwathīkagīre. 21 Nake arūgāmāje mbere ya Eleazaru ūcio mūthīnjīri-Ngai, ūrīa ūrīmūtuīragīria ūhoro na ündū wa kūuria Urimu mbere ya Jehova. Rīrīa aathana, hamwe na kīrīndī gīothe kīa andū a Israeli makoimagara, ningī aathana rīngī makainūka.” 22 Musa agīka o ta ūguo Jehova aamwathīte. Akīoya Joshua, na akīmūrūgamia mbere ya Eleazaru ūrīa mūthīnjīri-Ngai o na mbere ya kīungano kīu gīothe. 23 Ningī akīmūigīrīra moko make na akīmūtua mūtongoria wao o ta ūrīa Jehova aathīte Musa.

28 Jehova akīra Musa atīrī, 2 “He andū a Israeli watho ūyū, ūmeere atīrī: ‘Menyagīrīrai muone atī nī mwandehere irīo cia maruta makwa ma gūcinwo na mwaki ihinda rīrīa rīagīrīre, irī mūtararīko mwega wa kūngēnia.’ 3 Meere atīrī, ‘Rīrī nīrīo iruta rīa gūcinwo na mwaki rīrīa mūrīrehagīra Jehova: nī tūtūrūme twīrī, o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, tūtarī na kāūgū, rītuīke igongona rīa kūrūtagwo rīa njino hīndī ciothe o mūthenya. 4 Haaragīrīrai gatūrūme kamwe rūciinī, na karīa kangī hwaī-inī kūrī mairia, 5 hamwe na iruta rīa mūtu gūcunjī

gīa ikūmi kīa eba ūmwe ya mūtu mūhinyu mūno, ūtukanītio na gūcunjī gīa kana kīa hīnī ūmwe ya maguta mahīhītwo kūuma kūrī ndamaiyū. 6 Rīu nīrīo igongona rīa njino rīa hīndī ciothe rīrīa rīaathanirwo Kīrima-inī gīa Sinai, rīrī mūtararīko mwega, igongona rīrūfīrīo Jehova rīa gūcinwo na mwaki. 7 Nakīo kīndū gīa kūnyuuo kīrīa kīrīutanagīrio na igongona rīu kīrīkoragwo kīrī gūcunjī gīa kana kīa hīnī ūmwe ya ndībe ngagatu harī o gatūrūme kamwe. Itagīrīai Jehova iruta rīu rīa kūnyuuo handū-harīa-haamūre. 8 Haragīrīrai gatūrūme ga keerī hwaī-inī kūrī mairia hamwe na iruta rīa mūtu o na iruta rīa kīndū gīa kūnyuuo o ta ūrīa mūharagīria rīa rūciinī. Rīu nīrīo igongona rīa gūcinwo na mwaki rīrī na mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova. 9 “Mūthenya wa thabatūrī, rutagai iruta rīa tūtūrūme twīrī, o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, tūtarī na kāūgū, hamwe na kīndū kīa iruta rīa kūnyuuo, na iruta rīa mūtu icunījī igīrī cia ikūmi cia eba ūmwe ya mūtu mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta. 10 Rīrī nīrīo igongona rīa njino rīa kūrūtagwo o mūthenya wothe wa Thabatū, hamwe na igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, na iruta rīa kīndū kīarīo gīa kūnyuuo. 11 “Kīambīrīria kīa o mweri-rī, rutagīrīai Jehova igongona rīa njino rīa tūtegwa twīrī na ndūrūme ūmwe na tūtūrūme mūgwanja o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, tuothe tūtarī na kāūgū. 12 Harī o ndegwa hagīage na iruta rīa mūtu icunījī ithatū cia ikūmi cia eba ūmwe ya mūtu mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta; na harī ndūrūme hagīe iruta rīa mūtu icunījī igīrī cia ikūmi cia eba ūmwe ya mūtu mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta; 13 na harī o gatūrūme hagīage na iruta rīa mūtu gūcunjī gīa ikūmi kīa eba ūmwe ya mūtu mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta. Rīrī nī igongona rīa njino, rīrī na mūtararīko mwega, rīrūfīrīo Jehova na ündū wa gūcinwo na mwaki. 14 Harī o ndegwa nī harīkoragwo na iruta rīa kūnyuuo rīa nuthu ya hīnī ūmwe ya ndībe; na harī ndūrūme, nī gūcunjī gīa ithatū kīa hīnī ūmwe; na harī o gatūrūme, nī gūcunjī kīa inya kīa hīnī ūmwe. Rīu nīrīo igongona rīa njino rīa o mweri rīrīa rīrūtagwo o karūgamo ka mweri, mwaka wothe. 15 Hamwe na igongona rīa njino rīu rīa hīndī ciothe na kīndū kīarīo gīa kūnyuuo, Jehova nīrīrūtagīrīo thenge ūmwe ūrī ya igongona rīa kūhoroheria mehia. 16 “Mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri wa mbere nīrīo mūrīkoragwo na Bathaka ya Jehova. 17 Mūthenya wa ikūmi na ītano wa mweri ūcio nīguo mūrīgīaga

na gīathī; mīthenya mūgwanja mūrītage mīgate itarī mīnkīre ndawa ya kūimbia. **18** Mūthenya wa mbere mūgīage na kīungano kīamūre na mūtikarutage wīra wa ndūire. **19** Rehagīrai Jehova iruta rīa gūcinwo na mwaki, igongona rīa njino rīa tūtegwa twīrī, na ndūrūme īmwe na tūtūrūme mūgwanja o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūūgū. **20** Harī o ndegwa īmwe haaraġīrai iruta rīa mūtu gīcunjī gīa ithatū gīa ikūmi kīa eba īmwe ya mūtu mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta; harī ndūrūme gīcunjī kīa igīrī gīa ikūmi; **21** na harī o gatūrūme gīcunjī kīmwe gīa ikūmi. **22** Na mūrutage thenge īmwe īrī igongona rīa kūmūhoroheria mehia. **23** Haaraġīrai icio hamwe na maruta ma rūciinī ma njino marīa ma hīndī ciothe. **24** Úguo nīguo mūrihaaraġīria irio cia gūcinwo na mwaki o mūthenya matukū mūgwanja nīguo itūke mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova; rīrihaaraġīrio hamwe na igongona rīa njino rīa hīndī ciothe na iruta rīario rīa kūnyuu. **25** Mūthenya wa mūgwanja mūgīage na kīungano kīamūre, na mūtikarutage wīra wa ndūire. **26** “Mūthenya wa kūruta maciaro ma mbere, rīrīa mūrehagīra Jehova maruta ma ngano ya mūgethano hīndī ya Gīathī gīa Ciumia-rī, gīgai na kīungano kīamūre, na mūtikarutage wīra wa ndūire. **27** Rehagai igongona rīa njino rīa tūtegwa twīrī, na ndūrūme īmwe, na tūtūrūme mūgwanja o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, rītiuke mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova. **28** Na harī o ndegwa hakorwo na iruta rīa mūtu rīa icunjī ithatū cia ikūmi cia eba īmwe ya mūtu mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta; nayo ndūrūme īrutanīrio na icunjī igīrī cia ikūmi, **29** na gīcunjī kīmwe gīa ikūmi kīrutagwo harī o gatūrūme ga tūu mūgwanja. **30** Mūcirutanīrie na thenge īmwe ya kūmūhoroheria mehia. **31** Haaraġīrai icio hamwe na indo ciacio cia kūnyuu, hamwe na igongona rīa njino rīa hīndī ciothe na maruta marīo ma mūtu. Na mūmenyagīrīre nyamū icio itikanakorwo na kaūūgū.

29 “Mūthenya wa mbere wa mweri wa mūgwanja, gīgai na kīungano kīamūre na mūtikarute wīra wa ndūire. Nī mūthenya wanyu wa kūhuhaga tūrumbeta. **2** Haaraġīrai igongona rīa njino, rīa gategwa kamwe na ndūrūme īmwe na tūtūrūme mūgwanja o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūūgū, iřī ta mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova. **3** Na harī o ndegwa īyo hakorwo na iruta rīa mūtu icunjī ithatū cia ikūmi cia eba īmwe ya mūtu mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta; nayo

ndūrūme īrutanīrio na icunjī igīrī cia ikūmi; **4** na o gīcunjī kīmwe gīa ikūmi kīrutagwo harī o gatūrūme ga tūu mūgwanja. **5** Mūcirutanīrie na thenge īmwe īrī igongona rīa kūmūhoroheria mehia. **6** Icio nī cia kuongererwo harī magongona ma njino ma o mweri, na ma o mūthenya, hamwe na maruta macio ma mūtu na ma indo cia kūnyuu o ta ūrīa ūtuītwo. Macio nī maruta marutīrwo Jehova macinītwo na mwaki, marī na mūtararīko wa kūnunga wega. **7** “Mūthenya wa ikūmi wa mweri ūyū wa mūgwanja, gīgai na kīungano gītheru. No nginya mwīimage irio na mūtikarute wīra. **8** Rehagai igongona rīa njino rīa mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova rīa gategwa kamwe na ndūrūme īmwe, na tūtūrūme mūgwanja o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūūgū. **9** Hamwe na ndegwa īyo haraġīrai iruta rīa mūtu icunjī ithatū cia ikūmi cia eba īmwe ya mūtu mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta; nayo ndūrūme īrutanīrio na icunjī igīrī cia ikūmi; **10** na gīcunjī kīmwe gīa ikūmi kīrutagwo harī o gatūrūme ga tūu mūgwanja. **11** Mūcirutanīrie na thenge īmwe īrī igongona rīa kūhoroheria mehia, yongererwo harī igongona rīa horohio, na igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu, na maruta mao ma kūnyuu. **12** “Mūthenya wa ikūmi na ītano mweri wa mūgwanja, gīgai na kīungano kīamūre na mūtikarute wīra wa ndūire. Kūngūrīai Jehova na gīathī mīthenya mūgwanja. **13** Rehagai maruta ma gūcinwo na mwaki marī na mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova, igongona rīa njino rīa tūtegwa ikūmi na tūtatū, na ndūrūme igīrī, na tūtūrūme ikūmi na tūna o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūūgū. **14** Harī o ndegwa icio ikūmi na ithatū-rī, haraġīrai iruta rīa mūtu icunjī ithatū cia ikūmi cia eba īmwe ya mūtu mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta; harī o ndūrūme īmwe ya icio igīrī, īrutanīrio na icunjī igīrī cia ikūmi; **15** na gīcunjī kīmwe gīa ikūmi kīrutagwo harī o gatūrūme ga tūu ikūmi na tūna. **16** Mūcirutanīrie na thenge īmwe īrī igongona rīa kūhoroherio mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu na iruta rīa kūnyuu. **17** “Mūthenya wa keerī, haaraġīrai tūtegwa ikūmi na twīrī, na ndūrūme igīrī, na tūtūrūme ikūmi na tūna o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūūgū. **18** Hamwe na ndegwa na ndūrūme, na tūtūrūme tūu, haaraġīrai maruta macio ma mūtu na maruta ma kūnyuu

kūringana na mūigana ūrīa ūtuītwo. 19 Mūcirutanīrie na thenge īmwe īrī igongona rīa kūhorohero mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu na iruta rīao rīa kūnyuuo. 20 “Mūthenya wa gatatū-rī, haaragīriai ndegwa ikūmi na īmwe, na ndūrūme igīrī, na tūtūrūme ikūmi na tūna o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūūgū. 21 Hamwe na ndegwa, na ndūrūme, na tūtūrūme tūu, mūhaaragīriie maruta macio ma mūtu, na maruta ma kūnyuuo kūringana na mūigana ūrīa ūtuītwo. 22 Mūcirutanīrie na thenge īmwe īrī igongona rīa kūhorohero mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu na iruta rīa kūnyuuo. 23 “Mūthenya wa kana-rī, haaragīriai ndegwa ikūmi, na ndūrūme igīrī, na tūtūrūme ikūmi na tūna o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūūgū. 24 Hamwe na ndegwa, na ndūrūme, na tūtūrūme tūu, haaragīriai maruta macio ma mūtu na maruta ma kūnyuuo kūringana na mūigana ūrīa ūtuītwo. 25 Mūcirutanīrie na thenge īmwe īrī igongona rīa kūhorohero mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu na iruta rīa kūnyuuo. 26 “Mūthenya wa gatano, haaragīriai ndegwa kenda, na ndūrūme igīrī, na tūtūrūme ikūmi na tūna o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūūgū. 27 Hamwe na ndegwa na ndūrūme, na tūtūrūme tūu, haaragīriai maruta macio ma mūtu na maruta ma kūnyuuo kūringana na mūigana ūrīa ūtuītwo. 28 Mūcirutanīrie na thenge īmwe īrī igongona rīa kūhorohero mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa kūnyuuo. 29 “Mūthenya wa gatandatū-rī, haaragīriai ndegwa inyanya, na ndūrūme igīrī, na tūtūrūme ikūmi na tūna o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūūgū. 30 Hamwe na ndegwa, na ndūrūme, na tūtūrūme tūu, haaragīriai maruta macio ma mūtu na maruta ma kūnyuuo kūringana na mūigana ūrīa ūtuītwo. 31 Mūcirutanīrie na thenge īmwe īrī igongona rīa kūhorohero mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu na iruta rīa kūnyuuo. 32 “Mūthenya wa mūgwanja, haaragīriai ndegwa mūgwanja, na ndūrūme igīrī, na tūtūrūme ikūmi na tūna o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūūgū. 33 Hamwe na ndegwa, na ndūrūme, na tūtūrūme tūu, haaragīriai maruta macio ma mūtu na maruta ma kūnyuuo kūringana na

mūigana ūrīa ūtuītwo. 34 Mūcirutanīrie na thenge īmwe īrī igongona rīa kūhorohero mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu na iruta rīa kūnyuuo. 35 “Mūthenya wa kanana-rī, gīgai na kīngano na mūtikarute wīra wa ndūire. 36 Rehagai iruta rīa gūcīnwo na mwaki rīrī mūtararīko mwega wa gūkenia Jehova, igongona rīa njino rīa ndegwa īmwe, na ndūrūme īmwe, na tūtūrūme mūgwanja o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūūgū. 37 Hamwe na ndegwa, na ndūrūme, na tūtūrūme tūu, haaragīriai maruta macio ma mūtu na maruta ma kūnyuuo kūringana na mūigana ūrīa ūtuītwo. 38 Mūcirutanīrie na thenge īmwe īrī igongona rīa kūhorohero mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu na iruta rīa kūnyuuo. 39 “Hamwe na mwīhītwa na maruta manyu ma kwīyendera-rī, haaragīriai indo icio nī ūndū wa Jehova ciathī-inī cianyu iria ciathanītwo: na nīcio maruta manyu ma njino, na maruta ma mūtu, na maruta ma kūnyuuo, na maruta ma ūiguano.” 40 Musa akīira andū a Israeli maūndū marīa mothe Jehova aamwathīte.

30 Musa akīira atongoria a mīhīrīga ya Israeli atīrī: “Ūū nīguo Jehova aathanīte: 2 Rīrīa mūndū angīhītā mwīhītwa harī Jehova kana ehīte mwīhītwa wa kwīhītinga mūhīingo na ūndū wa kīranīro, ndakanericūkwo, na no nginya eke maūndū marīa mothe ehītīte. 3 “Rīrīa mūirītu ūrī gwa ithe mūciī angīhītā mwīhītwa kūrī Jehova, kana ehīnge na mūhīingo na ūndū wa kīranīro, 4 nake ithe aigue ūhoro wa mwīhītwa ūcio wake, kana kīranīro kīu, no aage kūmwīra ūndū hīndī ūyo, mīhītwa yake yothe, na kīranīro kīrīa gīothe ehīngīte nakīo we mwene, nīigatūūra. 5 No ithe angīmūkaania aigua ūhoro wa mwīhītwa ūyo, hatīrī o na kīmwē kīa mīhītwa ūyo yake, kana ciīranīro icio ehīngīte nacio we mwene, igatūūra; nake Jehova nīakamūrekera nī ūndū ithe nīamūgīritie eke ūndū ūcio. 6 “No angīhīka arīkītie kwīhītā, kana thuutha wa kwīranīra ūndū na kanua gake ateciīrtie ūhoro wa kīranīro kīu ehīngīte nakīo, 7 nake mūthūuriwe aigue ūhoro ūcio na aage kūmwīra ūndū, hīndī ūyo mīhītwa yake kana ciīranīro icio ehīngīte nacio we mwene nīigatūūra. 8 No mūthūuriwe angīmūkaania rīrīa aigua ūhoro wa mīhītwa ūyo, nīakeheria mwīhītwa ūcio ūmuohete, kana kīranīro kīrīa ehīngīte nakīo we mwene ateciīrtie, nake Jehova nīakamūrekera. 9 “Mwīhītwa o wothe kana

ündū ūrīa mütumia wa ndigwa kana mütumia ūrīa ütiganīte na müthuuriwe angīkorwo ehītīte nīatūüre aürümītie. 10 “Mütumia ūrī na müthuuriwe angīhīta kana ehinge we mwene na ciiranīro kīa mwīhītwa, 11 nake müthuuriwe aigue ūhoro ūcio, no aage kūmwīra ündū kana aage kūmūgiria, hīndī īyo mīhītwa yake yothe, kana ciiranīro iria ehangīte nacio we mwene, nīigatūura. 12 No müthuuriwe angīregana na ūhoro ūcio hīndī īyo aūigua-rī, hatirī o na kīmwe kīa mīhītwa kana ciiranīro iria ciumīte kanua gake igaatūura. Müthuuriwe nīareganīte nacio, nake Jehova nīakamūrekera. 13 Müthuuriwe no etikīre kana aregane na mwīhītwa o wothe ūrīa angīhīta kana ciiranīro kīria eranīire na mwīhītwa gīa kwīrega we mwene. 14 No müthuuriwe angīaga kūmwīra ündū iğurū rīa ūhoro ūcio müthenya o müthenya, nīetikīrīte mīhītwa yake kana ciiranīro iria imuohete. Nīetikīrīte maündū macio nī ündū wa kwaga kūmwīra ündū rīrīa aigua ūhoro ūcio. 15 No angīregaa maündū macio thuutha hanini, aarīkia kūmaiguia, nīwe ūngīcookererwo nī mahītia ma mütumia wake.” 16 Macio nīmo mawatho marīa Jehova aaheire Musa makonīi mündū na mütumia wake, na makonīi ithe na mwarī ūrīa ūrī gwake mūcīi.

31 Nake Jehova akīira Musa atīrī: 2 “Rīhīria andū a Israeli harī andū a Midiani. Na thuutha ūcio nīugūcooka ūkue.” 3 Nī ündū ūcio Musa akīira andū acio atīrī, “Andū amwe anyu nīmeohe indo ciao cia mbaara mathīi makahūūrane na andū a Midiani nīguo marīhīrie Jehova kūrī o. 4 Tūmai andū 1,000 kuuma kūrī o mūhīrīga wa Israeli mbaara-inī.” 5 Nī ündū ūcio andū 12,000 meeohete indo cia mbaara, o 1,000 kuuma kūrī o mūhīrīga, makīneanwo kuuma mīhīrīga ya Israeli. 6 Musa akīmatūma mbaara-inī, o 1,000 kuuma harī o mūhīrīga, marī hamwe na Finehasi mūrū wa Eleazaru ūrīa müthīnjīri-Ngai, ūrīa wakuuire indo cia handū-harī-haamūre, o na tūrumbeta twa kūhuhwo. 7 Nao makihūūrana na andū a Midiani o ta ūrīa Jehova aathīte Musa, na makīraga arūme othe. 8 Gatagatī ka arīa mooragire nī Evi, na Rekemu, na Zuru, na Huri, na Reba, athamaki arīa atano a Midiani. O na ningī nīmooragire Balamu mūrū wa Beori na rūhiū rwa njora. 9 Nao andū a Israeli magītaha andū-a-nja a Midiani na ciana, na magīkuua ndūūru ciotle cia andū a Midiani cia ng'ombe na cia mbūri, na magītaha indo iria ingī ciotle. 10 Magīcina matūūra mothe kūrīa andū a Midiani maatūūrīte, o ündū ümwē

na kambī ciao. 11 Magīkuua indo ciotle iria maatahīte na iria maatunyanīte hamwe na andū na nyamū, 12 na magītware andū arīa matahītwo na indo ciotle maatunyanīte, na iria maatahīte kūrī Musa na kūrī Eleazaru ūrīa müthīnjīri-Ngai na kūrī kīungano kīa andū a Israeli kūu kambī yarī werū-inī wa Moabi, hūgūrūrū-inī cia Rūū rwa Jorodani mūrīmo wa Jeriko. 13 Musa, na Eleazaru ūrīa müthīnjīri-Ngai na atongoria othe a kīrīndī magīthīi kūmatūngā nja ya kambī. 14 Musa akīrakarīra anene a mbūtū cia o ngiri, ngiri, na atongoria a mbūtū cia o igana, igana, arīa moimīte mbaara-inī. 15 Akīmooria atīrī, “Kaī mwītīkīrīte andū a nja othe matūüre muoyo? 16 Acio nīo maarūmīrīire mataaro ma Balamu, na nīo maatūmire andū a Israeli matirike Jehova ūhoro-inī ūrīa wekīkire kūu Peori, naguo ündū ūcio ūkīrehīthīria andū a Jehova müthiro. 17 Nī ündū ūcio, ūragai tūhī tuothe. Na ningī mūūrage mūndū-wa-nja wothe ūrī wakoma na mūndū mūrūme, 18 no mwīhonokerie mūirītu o wothe ūrīa ūtarī wakoma na mūndū mūrūme. 19 “Inyuothē arīa mūūragīte mūndū o wothe kana mūkahutia mūndū o wothe mūūrage no nginya mūikare nja ya kambī mīthenya mūgwanja. Müthenya wa itatū na wa mūgwanja, no nginya mwītherie inyuī ene na arīa mūtahīte. 20 Theriai nguo ciotle, o ündū ümwē na kīndū gīothe gīthondeketwo na rūūa, kana guoya wa mbūri kana mbaū.” 21 Ningī Eleazaru ūrīa müthīnjīri-Ngai akīira thigari iria ciathiīte mbaara-inī atīrī, “Watho ūrīa Jehova aaheire Musa uuğīte atīrī: 22 Thahabu, na betha, na gīcango, na kīgera, na ibati, na rūbūūa 23 na kīndū o gīothe kīngīhota gwītiiria mwaki, no nginya kīhītūkagīrio mwaki-inī nīgeetha gīthirwo nī thaahu. No rīrī, no nginya gīcooke gītherio na maaī marīa ma kūniina thaahu. Nakio kīndū gīothe gītangītiiria mwaki no nginya kīhītūkīrio maaī-inī macio. 24 Müthenya wa mūgwanja-rī, thambiai nguo cianyu na inyuī nī mūgaathirwo nī thaahu. Thuutha ūcio no mūtoonye kambī.” 25 Nake Jehova akīira Musa atīrī, 26 “Wee na Eleazaru ūrīa müthīnjīri-Ngai na atongoria a nyūmba cia kīrīndī gīkī no nginya mūtare andū othe na nyamū iria ciatahirwo. 27 Gayaniai indo cia iria ndahe gatagatī ga thigari iria ciathiīte mbaara-inī na kīrīndī kīria kīngī. 28 Kuuma kūrī thigari iria ciarūire mbaara, rutai gīcunjī kīa Jehova, kīndū kīmwe thīinī wa indo magana matano, marī andū, kana ng'ombe, kana ndigiri, kana ng'ondu, o na

kana mbūri. **29** Oya gīcunjī gīkī kuuma harī nuthu ya igai rīao mūkīnengere Eleazaru ūrīa mūthīnjīri-Ngai kīrī gīcunjī kīa Jehova. **30** Kuuma kūrī nuthu ya gīcunjī kīa andū a Isiraeli, thuura kīndū kīmwe kuuma harī o gīkundi kīa mīrongo ītano, kīrī kīa andū, kana ng'ombe, kana ndigiri, kana ng'ondu, kana mbūri o na kana nyamū ingī. Cinengere Alawii arīa wīra wao ūrī kūmenyerera Hema-īrīa-Nyamūre ya Jehova.” **31** Nī ūndū ūcio Musa na Eleazaru ūrīa mūthīnjīri-Ngai magīka o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. **32** Indo cia gūtahwo cia iria ciatigarīte kuuma kūrī indo iria ciatunyanītwo nī thigari ciarī ng'ondu 675,000, **33** na ng'ombe 72,000, **34** na ndigiri 61,000 **35** na andū-a-nja 32,000 arīa mataakomete na mūndū mūrūme. **36** Nuthu ya igai rīa andū arīa maarūite mbaara-inī ciarī: ng'ondu 337,500, **37** na kuuma harī icio Jehova akīrutīrwo ng'ondu 675; **38** nacio ng'ombe ciarī 36,000 na kuuma harī icio Jehova akīrutīrwo ng'ombe 72; **39** nacio ndigiri ciarī 30,500, na kuuma harī icio Jehova akīrutīrwo ndigiri 61; **40** andū maarī 16,000, na kuuma kūrī o Jehova akīrutīrwo andū 32. **41** Musa akīnengera Eleazaru ūrīa mūthīnjīri-Ngai gīcunjī kīa Jehova, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. **42** Nuthu īrīa yarī ya andū a Isiraeli, īrīa Musa aamūranītie na arīa maathīte mbaara-inī, **43** nuthu īrīa yaheirwo kīrīndī ciarī ng'ondu 337,500, **44** nacio ng'ombe ciarī 36,000, **45** nacio ndigiri ciarī 30,500, **46** nao andū maarī 16,000. **47** Kuuma kūrī nuthu īrīa yaheirwo andū a Isiraeli, Musa agīthuura mūndū ūmwe kuuma kūrī andū mīrongo ītano, na nyamū īmwe kuuma kūrī nyamū mīrongo ītano, o ta ūrīa Jehova aamwathīte, na agīcihe Alawii arīa wīra wao warī kūmenyerera Hema-īrīa-Nyamūre ya Jehova. **48** Ningī anene arīa matongoragia mbūtū cia ita, acio maathaga ikundi cia o ngiri ngiri, na ikundi cia o igana igana, magīthī harī Musa, **49** nao makīmwīra atīrī, “Ndungata ciaku nītarīte thigari iria twathaga na hatīrī o na ūmwe ūtarī ho. **50** Nī ūndū ūcio nītwarehe indo ici cia thahabu ituīke iruta riitū kūrī Jehova iria o ūmwe witū eegwatiīre, nacio nī icūhī cia moko na bangiri cia moko, na icūhī cia ciara, na cia matū, na mīgathī ya ngingo, nīguo twīhoroherie mbere ya Jehova.” **51** Musa na Eleazaru ūrīa mūthīnjīri-Ngai makīamükīra thahabu īyo kuuma kūrī o, indo icio ciote ciaturītwo wega. **52** Thahabu yothe īrīa yoimire kūrī anene a ikundi cia o ngiri, ngiri na anene a ikundi cia o igana, igana īrīa Musa na Eleazaru maatwariīre Jehova kīrī kīheo, yarī ya ūritū

wa cekeri 16,750. **53** O mūthigari nīetahīire indo ciake. **54** Musa na Eleazaru ūrīa mūthīnjīri-Ngai makīamükīra thahabu īyo kuuma kūrī anene a ikundi cia o ngiri, ngiri na anene a ikundi cia o igana, igana magīcirehe Hema-inī ya Gūtūnganwo ituīke kīririkania harī andū a Isiraeli mbere ya Jehova.

32 Na rīrī, andū a mīhīrīga ya Rubeni na Gadi, arīa maarī na ndūru nene cia ng'ombe na cia mbūri, nīmoonire atī mabūrūri ma Jazeri na Gileadi maarī mega na mahiū mao. **2** Nī ūndū ūcio magīthī kūrī Musa na Eleazaru ūrīa mūthīnjīri-Ngai, o na kūrī atongoria a kīrīndī, makiuga atīrī, **3** Atarothu, na Diboni, na Jazeri, na Nimura, na Heshiboni, na Eleale, na Sebam, na Nebo, o na Beoni, **4** būrūri ūyū Jehova aatooririe andū akuo mbere ya andū a Isiraeli, nī kūndū kwega kwa mahiū, na ithū ndungata ciaku tūrī na mahiū.” **5** Makiuga atīrī, “Angīkorwo nītwītīkīrikīte harī inyuī-rī, rekei būrūri ūyū ūheo ndungata cianyu ūtuīke witū. Mūtigatūme tūringe Rūyū rwa Jorodani.” **6** Musa akīuria andū a Gadi na a Rubeni atīrī, “Andū anyu no mathī ita-inī mamūtige mūlikarīte gūkū? **7** Nī kīrī gīgūtūma mūūrage ngoro cia andū a Isiraeli nīguo matikaringe rūyū matoonye būrūri ūrīa Jehova amaheete? **8** Ügu noguo maithe manyu meekire hīndī īrīa ndaamarekirie kuuma Kadeshi-Barinea mathī magathigaane būrūri ūcio. **9** Thuutha wa kwambata, magīkinyā kiānda kīa Eshikoli na makīrorera būrūri ūcio-rī, nīmatūmire andū a Isiraeli makue ngoro makīaga gūtoonya būrūri ūrīa Jehova amaheete. **10** Jehova agīcīnwo nī marakara mūthenya ūcio, akīhīta na mwīhītwa ūyū: **11** ‘Nī ūndū nīmagīte kūnūmīrīra na ngoro ciao kūna, hatīrī mūndū o na ūmwe wa ūkūrū wa mīaka mīrongo ūrīrī na makīria wa arīa moimire būrūri wa Misiri ūkoona būrūri ūrīa nderīire Iburahīmu na Isaaka, o na Jakubu na mwīhītwa, **12** gūtīrī o na ūmwe tīga Kalebu mūrū wa Jefune, ūrīa Mükenizi, na Joshua mūrū wa Nuni, nī ūndū nīmarūmīrīire Jehova na ngoro ciao kūna.’ **13** Jehova agīcīnwo nī marakara nī ūndū wa Isiraeli, nake agītūma morūūre werū-inī mīaka mīrongo īna, o nginya rīrīa rūciaro rūu ruothe rwehītie maitho-inī make rwathirire. **14** “Na rīrī, mūrī haha inyuī, inyuī rūciaro rūrū rwa ehia, mūcooke te ihenya rīa maithe manyu nīguo mūtūme Jehova akīrīrīrie kūrakarīra Isiraeli. **15** Mūngīgarūrūka mūtīge kūmūrūmīrīra-rī, nake Jehova nīegūtīganīria andū aya othe gūkū werū-inī rīngī, na inyuī mūtuīke

gītūmi gīa kūmaniinithia.” 16 Nao magīthīi kūrī Musa makīmwīra atīrī, “Ithuī tūkwenda gwakīra ūhiū witū ciugū gūkū, na twakīre andū-a-nja aitū na ciana matūūra manene. 17 No rīrī, nītwīhaarīrie kuoya indo ciitū cia mbaara na tūthīi mbere ya andū a Israeli nginya tūmakinyie kwao. Hindī īyo, andū-a-nja aitū na ciana maikarage matūūra manene mairigire na hinya, nīgeetha magitīrwo kuuma kūrī atūūri a būrūri ūyū. 18 Tūtīgacooka mīcī iitū o nginya hīndī ūrīa Mūsraeli o wothe akaamūkīra igai rīake. 19 Ithuī tūtīkaamūkīra iga hamwe nao mūrīmo ūrīa ūngī wa Jorodani, nī ūndū igai riitū tūrī narō mwena wa irathīro wa Rūūrī rwa Jorodani.” 20 Nake Musa akīmeera atīrī, “Mūngīka ūguo-rī, na mwīohe indo ciānyu cia mbaara mbere ya Jehova nīguo mūkarūe, 21 na inyuothē mūngīthīi mwīohete indo cia mbaara, mūringe Rūūrī rwa Jorodani mūrī mbere ya Jehova o nginya rīrīa akaingata thū ciāke ciume mbere yake, 22 hīndī ūrīa būrūri ūcio ūgaakorwo ūtooretio mbere ya Jehova, hīndī īyo no mūcooke mīcī yanyu na muohorwo kuuma kīranīro kīanyu kūrī Jehova o na kūrī Israeli. Naguo būrūri ūyū nīügatuīka wanyu maitho-inī ma Jehova. 23 “No mūngīkaaga gwīka ūguo, nīmūkehīria Jehova; na mūmenye na ma atī mehia manyu nīmakamūcookerera. 24 Akīrai andū-a-nja anyu na ciana matūūra manene na ciugū cia ndūūru ciānyu, no hingjai ūguo mweranīra.” 25 Andū a Gadi na a Rubeni makītīra Musa atīrī, “Ithuī ndungata ciāku nītūgwīka o ta ūguo mwathi witū aathana. 26 Ciana ciitū na atumia aitū megūkara gūkū matūūra-inī manene ma Gileadi, ūndū ūmwe na ndūūru ciitū cia mbūrī na cia ng’ombe. 27 No ithuī ndungata ciāku-rī, o mūndū eyohete indo ciāke cia mbaara, nītūkūringa mūrīmo ūrīa tūkarūe tūrī mbere ya Jehova, o ta ūguo mwathi witū oiga.” 28 Nake Musa akīrūta watho nī ūndū wao, akīrīria Eleazarū ūrīa mūthīnjīri-Ngai, na Joshua mūrū wa Nuni, na atongoria a nyūmba cia mīhīrīga ya andū a Israeli, 29 akīmeera atīrī, “Angīkorwo andū a Gadi na a Rubeni nīmekūringa Jorodani, o mūndū wao eyohete indo cia mbaara, marī hamwe na inyuī marī mbere ya Jehova-rī, hīndī ūrīa būrūri ūcio ūgatoorio mbere yanyu, nīmūkamahe būrūri wa Gileadi ūtuīke wao. 30 No mangīaga kūringa hamwe na inyuī meeohete indo ciao cia mbaara, no nginya metīkīre igai rīao hamwe na inyuī būrūri wa Kaanani.” 31 Andū a Gadi na a Rubeni makīmūcookeria atīrī, “Ndungata ciāku nī igwīka o ta ūguo Jehova

oigīte. 32 Nītūkūringa tūrī mbere ya Jehova tūtoonye būrūri wa Kaanani twīohete indo cia mbaara, no kūndū kūrīa ithuī tūkaagaya-rī, gūgaakorwo kūrī mbarī ūnī ya Jorodani.” 33 Musa akihe andū a Gadi na a Rubeni na nuthu ya mūhīrīga wa Manase mūrū wa Jusufu, būrūri ūrīa wothe wathamakagwo nī Sihoni mūthamaki wa Aamori, na ūrīa wothe wathamakagwo nī Ogu mūthamaki wa Bashani, akīmahe būrūri ūcio wothe, na matūūra manene makuo o na ng’ongo iria ciāmarigiicīrie. 34 Andū a Gadi nīmakire Diboni, na Atarothu, na Aroeri, 35 na Atarothu-Shofani, na Jazeri, na Jogibeha, 36 na Bethi-Nimira, na Bethi-Harani, maarī matūūra manene mairigire na hinya na magīakīra ndūūru ciao cia mbūrī ciugū. 37 Nao andū a Rubeni magīkā Heshiboni, na Eleale, na Kiriathaimu ūngī, 38 o ūndū ūmwe na Nebo na Baali-Meoni (marītīwa macio nīmagarūrīwo) na Sibima. Nao makīhe matūūra macio manene maakire marītīwa mangī. 39 Nacio njiaro cia Makiru mūrū wa Manase igīthīi Gileadi, magīkīnyiitīra na makīngata Aamori arīa maarī kuo. 40 Nī ūndū ūcio Musa akīheana Gileadi kūrī andū a Makiru, acio njiaro cia Manase, nao magitūūra kuo. 41 Na rīrī, Jairu wa rūciaro rwa Manase, akīnyiitīra tūtūūra twa Gileadi na agītīwīta Havothu-Jairu. 42 Nake Noba akīnyiitīra Kenathu, na tūtūūra ūrīa twagūthiūrūkīrie agītīwīta Noba, o ta ūrīa we eetagwo.

33 Maya nīmo matīna ma rūgendo rwa andū a Israeli rīrīa moimire būrūri wa Misiri marī ikundi matongoretio nī Musa na Harūni. 2 Musa nīandīkire matīna ma rūgendo rwao o ta ūrīa aathītwo nī Jehova. Maya nīmo matīna ma rūgendo rwao. 3 Andū a Israeli moimagarire kuuma Ramesese mūthenya wa ikūmi na itāno mweri wa mbere, mūthenya ūrīa warūmīriire Bathaka. Makiumagara momīrīrie, makionagwo nī andū othe a Misiri, 4 arīa maathikaga marigithathi mao mothe, marīa Jehova ooragīte gatagatī kao; nīgūkorwo Jehova nīatūrīire ngai ciao ciira. 5 Andū a Israeli moima Ramesese, maambire hema Sukothu. 6 Moima Sukothu, magīthīi makīamba hema ciao Ethamu, ndeere-inī cia werū. 7 Moima Ethamu, maacockire na thuutha magīthīi Pi-Hahirothu, mwena wa irathīro wa Baali-Zefoni, makīamba hema ciao hakuhī na Migidoli. 8 Moima Pi-Hahirothu, magītūkanīria iria-inī gatagatī, magikīnya werū-inī, na maarīkia gūthīi rūgendo rwa mīthenya itātu werū-inī ūcio wa Ethamu, makīamba hema ciao Mara. 9 Moima Mara maathiire

Elimu, kūrīa kwarī na ithima ikūmi na igīrī, na mītende mīrongo mūgwanja, na makīamba hema kuo. 10 Moima Elimu magīthīi makīamba hema ciao hakuhī na Iria Itune. 11 Moima Iria Itune, magīthīi makīamba hema ciao werū-inī wa Sini. 12 Moima werū ūcio wa Sini, magīthīi makīamba hema ciao Dofika. 13 Moima Dofika, magīthīi makīamba hema ciao Alushu. 14 Moima Alushu, magīthīi makīamba hema ciao Refidimu, handū hataarī na maaī ma kūnyuu nī andū. 15 Moima Refidimu, magīthīi makīamba hema ciao Werū-inī wa Sinai. 16 Moima kūu Werū-inī wa Sinai, magīthīi makīamba hema ciao Kibirothu-Hataava. 17 Moima Kibirothu-Hataava magīthīi makīamba hema ciao Hazerothu. 18 Moima Hazerothu, magīthīi makīamba hema ciao Rithima. 19 Moima Rithima, magīthīi makīamba hema ciao Rimoni-Perezu. 20 Moima Rimoni-Perezu magīthīi makīamba hema ciao Libina. 21 Moima Libina, magīthīi makīamba hema ciao Risa. 22 Moima Risa, magīthīi makīamba hema ciao Kahelatha. 23 Moima Kahelatha, magīthīi makīamba hema ciao Kīrima-inī gīa Sheferu. 24 Moima Kīrima-inī gīa Sheferu, magīthīi makīamba hema ciao Harada. 25 Moima Harada, magīthīi makīamba hema ciao Makelothu. 26 Moima Makelothu magīthīi makīamba hema ciao Tahathu. 27 Moima Tahathu, magīthīi makīamba hema ciao Tera. 28 Moima Tera, magīthīi makīamba hema ciao Mithika. 29 Moima Mithika, magīthīi makīamba hema ciao Hashimona. 30 Moima Hashimona, magīthīi makīamba hema ciao Moserothu. 31 Moima Moserothu, magīthīi makīamba hema ciao Bene-Jaakani. 32 Moima Bene-Jaakani, magīthīi makīamba hema ciao Horu-Hagidigadi. 33 Moima Horu-Hagidigadi, magīthīi makīamba hema ciao Jotibatha. 34 Moima Jotibatha, magīthīi makīamba hema ciao Abirona. 35 Moima Abirona, magīthīi makīamba hema ciao Ezioni-Geberi. 36 Moima Ezioni-Geberi, magīthīi makīamba hema ciao Kadeshi, Werū-inī wa Zini. 37 Moima Kadeshi, magīthīi makīamba hema ciao Kīrima-inī kīa Horu, mūhaka-inī wa Edomu. 38 O ta ūrīa aathiitwo nī Jehova-rī, Harūni ūrīa mūthīnjīri-Ngai akīambata Kīrima kīa Horu, harīa aakuīrīire mūthenya wa mbere wa mweri wa gatano, mwaka-inī wa mīrongo īna kuuma andū a Israeli moima būrūri wa Misiri. 39 Harūni aarī na ūkūrū wa mīaka igana rīa mīrongo ūrīi na itatū rīrīa aakuīrīire kūu Kīrima kīa Horu. 40 Nake Aradi mūthamaki wa Kaanani ūrīa watūrūraga

Negevu ya Kaanani, akīigua atī andū a Israeli maarī njīra magīthīi kuo. 41 Moima Kīrima kīa Horu, magīthīi makīamba hema ciao Zalimona. 42 Moima Zalimona, magīthīi makīamba hema ciao Punoni. 43 Moima Punoni, magīthīi makīamba hema ciao Obothu. 44 Moima Obothu, magīthīi makīamba hema ciao Iye-Abarīmu, mūhaka-inī wa Moabi. 45 Moima Iyimu, magīthīi makīamba hema ciao Diboni-Gadi. 46 Moima Diboni-Gadi, magīthīi makīamba hema ciao Alimoni-Dibilathaimu. 47 Moima Alimoni-Dibilathaimu, magīthīi makīamba hema ciao irīma-inī cia Abarimu hakuhī na Nebo. 48 Moima irīma-inī cia Abarimu, magīthīi makīamba hema ciao werū-inī wa Moabi hūgūrūrū-inī cia Rūūi rwa Jorodani mūrīmo ūrīa ūngī wa Jeriko. 49 Maambire hema hūgūrūrū-inī cia Rūūi rwa Jorodani kuuma Bethi-Jeshimothu nginya Abeli-Shitimū, kūu werū-inī wa Moabi. 50 Kūu werū-inī wa Moabi hūgūrūrū-inī cia Rūūi rwa Jorodani mūrīmo ūrīa ūngī wa Jeriko, nīkuo Jehova erīire Musa atīrī, 51 “Arīria andū a Israeli, na ūmeere atīrī: ‘Rīrīa mūkaaringa Rūūi rwa Jorodani mūtoonye Kaanani-rī, 52 mūkaingata andū arīa othe matūrūraga būrūri ūcio, mehere mbere yanyu. Mūkaananga mīhianano yao yothe irīa mīcūhie, na mīhianano yao irīa ya gūtwekio, o na mūmomore mahooero mao mothe ma kūndū kūrīa gūtūgūrī. 53 Mwīnyiitīrei būrūri ūcio ūtuīke wanyu na mūtūure kuo, nīgūkorwo nī ndīmūheete būrūri ūcio ūtuīke wanyu. 54 Mūkaagayania būrūri ūcio na ūndū wa kūūcukīra mītī, kūringana na mīhīriga yanyu. Kūrī gīkundi kīnene mūheane igai inene, na gīkundi kīnini mūkīhe igai inini. Kīrī gīkaamagūra na ūndū wa gūcuuka mītī nīkīo gīgaatuīka kīao. Nīmūgakūgayanā kūringana na mīhīriga ya maithe manyu ma tene. 55 “No mūngīkaaga kūingata atūrī a būrūri ūcio-rī, arīa mūgeetikīria matigwo magaatuīka ngaracū cia kūmūtūraga maitho, o na matuīke mīguia ya kūmūtheecaga mbaru. Nao nīmakamūthīinagia kūu būrūri ūcio mūgaatūra. 56 Na rīrī, ūndū ūrīa ndaciirīre kūmekā-rī, ūtuīke nīguo ngaamwīka inyū.”

34 Nake Jehova akīira Musa atīrī, 2 “Atha andū a Israeli, ūmeere atīrī: ‘Rīrīa mūgaatoonya Kaanani-rī, būrūri ūcio mūkaagaarwo ūtuīke igai riānyu ūgaakorwo na mīhaka īno: 3 “Mwena wanyu wa gūthini ūkoima Werū-inī wa Zini kūringana na mūhaka wa Edomu. Mwena wa irathīro, mūhaka wanyu wa mwena wa gūthini ūkaambīrīria mūthia-inī

wa Iria rīa Cumbī, 4 ūtuīkanīirie mwena wa gūthini ūtorete Mwanya wa Akirabimu, ūthīfē na mbere o nginya Zini, na ūikürūke na mwena wa gūthini wa Kadeshi-Barinea. Ningī ūcooke ūkinye Hazorū-Adari, na uumīrīre Azimoni, 5 kūrīa ūkaarigiicūka, ūnyiitane na karūū ka Misiri, na ūrikirīe Iria-inī. 6 “Mūhaka wanyu wa mwena wa ithūiro ūgaakorwo ūrī hūgūrūrū cia Iria rīrīa Inene. Ūcio nīguo ūgaatuīka mūhaka wanyu wa mwena wa ithūiro. 7 “Naguo mūhaka wanyu wa mwena wa gathigathini uumīte Iria rīrīa Inene ūgaakinya Kīrima-inī kīa Horu, 8 na kuuma Kīrima kīa Horu ūgaakinya Lebo-Hamatuh. Ningī mūhaka ūcio ūgaakinya Zedadi, 9 ūthī na mbere nginya Zifironi, na ūgaathirīra Hazoru-Enani. Ūcio nīguo ūgaatuīka mūhaka wanyu wa mwena wa gathigathini. 10 “Na rīrī, mūhaka wanyu wa mwena wa irathīro, ūkoima Hazoru-Enani ūkinye Shefamu. 11 Mūhaka ūcio ūgaakurūka kuuma Shefamu nginya Ribila, mwena wa irathīro wa Aini, na ūthī na mbere ūtwaranīte na hurūrūka cia mwena wa irathīro wa Iria rīrīa rīa Kinerethu. 12 Ningī mūhaka ūcio ūkūrūkanie na Rūūrī rwa Jorodani, ūrikirīe Iria-inī rīa Cumbī. “Ūcio nīguo ūgaatuīka būrūri wanyu, na mīhaka yaguo mīena yothe.” 13 Musa agīatha andū a Israeli, akīmeera atīrī: “Mūkaagaya būrūri ūcio na ūndū wa kūcukīra mītī ūtuīke igai rīanyu Jehova nīathanīte akoiga ūkaaheeo mūhīrīga rīa kenda na nuthu, 14 Tondū nyūmba cia mūhīrīga wa Rubeni, na mūhīrīga wa Gadi, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase nīmarīkitie kwamūkīra igai rīao. 15 Mūhīrīga ūyo yeerī na nuthu nīrīkitie kwamūkīra magai mayo mwena wa irathīro wa Rūūrī rwa Jorodani ya Jeriko, kwerekera irathīro rīa riūa.” 16 Ningī Jehova akīrī Musa atīrī, 17 “Maya nīmo marītwa ma andū arīa makaamūgayanīa būrūri ūcio ūtuīke igai rīanyu: nī Eleazar ūrīa mūthīnjīri-Ngai na Joshua mūrū wa Nuni. 18 Na ūthuure mūtongoria ūmwe kuuma kūrī o mūhīrīga nīgeetha mateithīrīrie kūgayanīa būrūri ūcio. 19 Maya nīmo marītwa mao: nī Kalebu mūrū wa Jefune, kuuma mūhīrīga wa Juda; 20 na Shemueli mūrū wa Amihudu, kuuma mūhīrīga wa Simeoni; 21 na Elidadi mūrū wa Kisiloni, kuuma mūhīrīga wa Benjamini; 22 na Buki mūrū wa Jogili, ūrīa mūtongoria kuuma mūhīrīga wa Dani; 23 na Hanieli mūrū wa Efodi, ūrīa mūtongoria kuuma mūhīrīga wa Manase mūrū wa Jusufu; 24 na Kemueli mūrū wa Shifitani, ūrīa mūtongoria kuuma mūhīrīga wa Efiraīmu mūrū

wa Jusufu; 25 na Elizafani mūrū wa Paranaki, ūrīa mūtongoria kuuma mūhīrīga wa Zebuluni; 26 na Palitieli mūrū wa Azani, ūrīa mūtongoria kuuma mūhīrīga wa Isakaru; 27 na Ahihudu mūrū wa Shelomi, ūrīa mūtongoria kuuma mūhīrīga wa Asheri; 28 na Pedaheli mūrū wa Amihudu, ūrīa mūtongoria kuuma mūhīrīga wa Nafitali.” 29 Acio nīo andū arīa Jehova aathanire makaagaīra andū a Israeli magai mao kūu būrūri wa Kaanani.

35 Na rīrī, kūu werū-inī wa Moabi gūkuhī na Rūūrī rwa Jorodani mūrīmo ūrīa ūngī wa itūūra rīa Jeriko, Jehova akīrī Musa atīrī, 2 “Atha andū a Israeli mahe Alawii matūūra mao ma gūtūūraga kuuma kūrī igai rīrīa andū a Israeli makegwatīra. Na macooke mamahe ithaka cia kūrīthia mahiū mao gūkuhī na matūūra macio. 3 Nao Alawii nīmakaagī na matūūra ma gūtūūra, na magīe na kūndū gwa kūrīthagia ng’ombe ciao, na mbūri, o na ūhiū ūrīa ūngī wao. 4 “Nacio ithaka cia kūrīthia mahiū mao iria ithiūrūrūkīrie matūūra marīa mūkaahē Alawii, igaatambūrūka buti 1,000 na magana matano kuuma rūthingo-inī rwa itūūra. 5 Kuuma nja ya itūūra-rī, mūthime buti 3,000 mwena wa irathīro, na buti 3,000 mwena wa gūthini, na buti 3,000 mwena wa ithūiro, na buti 1,000 mwena wa gathigathini, narīo itūūra rīgīe gatagatī. Gīcunjī kīa būrūri nīkīo gīgaatuīka ūrīthīo wa matūūra macio. 6 “Matūūra matandatū ma macio mūkaahē Alawii magaatuīka ma kūrīrīwo, kūrīa mūndū ūraganīte angūrīra. Hamwe na macio matandatū, mahei matūūra mangī mīrongo īna na meerī. 7 Matūūra mothe marīa mūkaahē Alawii no nginya magaakorwo marī mīrongo īna na manana, hamwe na ithaka cia kūrīthia mahiū mao. 8 Matūūra marīa mūkaahē Alawii kuuma kūrī būrūri ūcio andū a Israeli makegwatīra, makaahēanwo kūringana na ūrīa igai rīa o mūhīrīga rīigana: Oyai matūūra maingī kuuma kūrī mūhīrīga ūrīa ūrī na matūūra maingī, na muoe matūūra manini kuuma kūrī mūhīrīga ūrīa ūrī matūūra manini.” 9 Ningī Jehova akīrī Musa atīrī: 10 “Arīria andū a Israeli, ūmeere atīrī: ‘Rīrīa mūkaaringa Rūūrī rwa Jorodani mūtoonye būrūri wa Kaanani-rī, 11 nīmūgathuura matūūra mamwe matūīke matūūra manene manyu ma kūrīrīwo, kūrīa mūndū ūraganīte ataciīrīre gwīka ūguo angūrīra. 12 Macio magaatuīka kūndū gwa kūrīrīwo kuuma kūrī mūndū ūrīa ūrīhanagīria, nīgeetha mūndū ūrīa ūthitangīrīwo kūrīragana ndagakue ataambīte

gūciirithio mbere ya kīrīndī. 13 Matūura macio matandatū mūkaheana nīmo magaatuīka matūura manyu manene ma kūrīrwo. 14 Heanai matūura matatū mwena ūyū wa Rūū rwa Jorodani na matatū kūu Kaanani matuīke matūura manene ma kūrīrwo. 15 Matūura macio matandatū magaatuīka kündū gwa kūrīrwo nī andū a Israeli, na ageni, o na andū arīa angī matūrraga thīnī wao, nīgeetha mündū ūraganīte ataciirīre gwīka ūguo ooragīre kuo. 16 “Mündū angīgūtha ūrīa ūngī na kīndū gīa kīgera, nake ūcio wagūthwo akue-rī, ūcio ūgūthanīte nī mūūragani; mūūragani ūcio no nginya ooragwo. 17 Kana mündū o wothe ūngīkorwo na ihiga rīngīragana guoko, nake agūthe mündū narīo, mündū ūcio akue-rī, ūcio ūgūthanīte nī mūūragani; mūūragani ūcio no nginya ooragwo. 18 Kana mündū o wothe ūngīkorwo na mūtī ūngīragana guoko, nake agūthe mündū naguo acooke akue-rī, ūcio ūgūthanīte nī mūūragani; mūūragani ūcio no nginya ooragwo. 19 Mūrīhanīria wa thakame no nginya oorage mūūragani ūcio; angīmūtūnga no nginya amūūrage. 20 Mündū o wothe angīkorwo aciirīre rūmena na athinīkanie ūrīa ūngī, kana amūkīrie kīndū akīendaga nake mūgūthwo akue, 21 kana amūgūthe ngundi arakarīte amūūrage, mündū ūcio no nginya ooragwo; ūcio nī mūūragani. Mūrīhanīria wa thakame no nginya akooraga mūūragani ūcio rīrīa angīmūtūnga. 22 “No rīrī, mündū angīkorwo atarī na rūmena, na o rīmwe athinīkanie mündū ūngī kana amūkīrie kīndū atekwenda, 23 kana amūgūthīrie ihiga rīngīmūūraga atekūmuona, nake mündū ūcio akue, no tondū ti thū yake na ningī ndaciirīre kūmūgera ngero-rī, 24 hīndī ūyo kīungano kīu no nginya kīmūtuithanie ciira na mūrīhanīria wa thakame kūringana na mawatho maya. 25 Kīungano kīu no nginya kīgitīre mündū ūcio ūthitangīrwo kūrīragana kuuma kūrī mūrīhanīria wa thakame, na kīmūcookie itūūra rīu inene rīa kūrīrwo rīrīa oorīire. Nake no nginya aikare kuo o nginya rīrīa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene agaakua, o ūcio waitīrīrwo maguta marīa maamūre. 26 “No rīrī, mūthitangwo ūcio ūraganīte angīgaathīi nja ya itūūra rīu inene rīa kūrīrwo rīrīa oorīire, 27 nake mūrīhanīria wa thakame amūkore na kūu nja ya itūūra rīu inene, mūrīhanīria ūcio wa thakame no oorange mündū ūcio mūthitange, na ndatuīrwo ihītia rīa kūrīragana. 28 Mündū ūcio mūthitange no nginya aikare thīnī wa itūūra rīu rīake inene rīa

kūrīrwo o nginya rīrīa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene agaakua; thuutha wa gīkuū kīa mūthīnjīri-Ngai ūcio mūnene, no acooke gīthaka-inī kīrīa eegwatiire. 29 “Maya nīmo megūtuīka mawatho manyu ma kūrūmagīrīrwo hīndī ciōthe njiarwa-inī iria igooka, o kūrīa mūgaatūūra. 30 “Mündū o wothe angīuraga mündū no nginya akooragwo ta mūūragani, no no nginya hagīe na ūrīa wa airīa aingī. No gūtīrī mündū o na ūkooragwo nī ūndū wa ūrīa wa mündū ūmwe. 31 “Mūtikanamūkīre indo cia gūkūūra muoyo wa mūūragani, ūrīa wagīrīrwo nī gūkua. Ti-itherū ūcio no nginya ooragwo. 32 “Mūtikanamūkīre indo cia gūkūūra muoyo wa mündū o wothe ūrīa ūrīire itūūra inene rīa kūrīrwo, atī nīguo mūmwītīkīrie acooke agatūūre mūgūnda-inī wake mbere ya gīkuū kīa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. 33 “Mūtikanathaahie būrūri ūrīa mūrī. Üti wa thakame nī ūthaahagia būrūri, na horohio ndīngīrūtīrwo būrūri ūrīa thakame īrīkītie gūtīwo, tīga no ūtūtīrwo na thakame ya mündū ūcio wamūtīre. 34 Mūtikanathaahie būrūri ūrīa mūtūūraga na kūrīa nīi ndūūraga, nī ūndū nīi Jehova ndūūraga gatagatī ka andū a Israeli.”

36 Atongoria a nyūmba cia mbarī ya Gileadi mūrū wa Makiru, mūrū wa Manase, arīa maari a mbarī cia njiaro cia Jusufu, nīmathīire na makāaria marī mbere ya Musa na atongoria arīa matongoragia nyūmba cia andū a Israeli. 2 Makiuga atīrī, “Rīrīa Jehova aathire mwathi wakwa aheane būrūri ūtūkīe igai rīa andū a Israeli na ūndū wa gūcuukīra mītī-rī, Jehova nīagwathire ūheane igai rīa mūrū wa ithe witū Zelofehadi kūrī airītu ake. 3 Na rīrī, mangīkaahikio nī andū a mīhīrīga ūyo ūngī ya andū a Israeli, hīndī ūyo igai rīao nīrikeherio igai-inī rīa maithe maitū rionganīrīrio na igai rīa mūhīrīga ūrīa makaahikīra. Nī ūndū ūcio-rī, gīcunjī kīa igai rīrīa twagaīrīrwo nīrikeherio. 4 Rīrīa mwaka wa Jubiliit wa andū a Israeli ūgaakinya-rī, igai rīao nīrikonganīrīrio na igai rīa mūhīrīga ūrīa makaahikīra, narīo igai rīao rīeherio kuuma kūrī igai rīa mūhīrīga wa maithe maitū.” 5 Nake Musa, kūringana na watho wa Jehova, agīatha andū a Israeli, akīmeera atīrī, “Ūguo mūhīrīga wa njiaro cia Jusufu ūroiga nī ūndū wa kīhooto. 6 Ūū nīguo Jehova athanīte nī ūndū wa airītu a Zelofehadi: No mahikīre mündū o wothe ūrīa mangītendera, angīkorwo mekūhika thīnī wa mūhīrīga wa ithe wao. 7 Gūtīrī igai thīnī wa Israeli rīkoima mūhīrīga ūmwe rītūkīe rīa mūhīrīga ūngī, nīgūkorwo Mūisraeli o

wothe nīagatūūria gīthaka kīa mūhīrīga kīrīa maagaire
kuuma kūrī maithe mao ma tene. **8** Mūirītu o wothe
ūkaagaya gīthaka mūhīrīga-inī o wothe wa Israeli, no
nginya ahikīre mūndū wa nyūmba ya mūhīrīga wa
ithe, nīgeetha Müisraeli o wothe atūure enyiitīre
igai rīa maithe. **9** Gütirī igai rīkoima mūhīrīga ūmwe
rītuīke rīa mūhīrīga ūngī, nīgūkorwo o mūhīrīga wa
andū a Israeli ūritūūragia gīthaka kīrīa ūgaīte.” **10**
Nī ūndū ūcio airītu acio a Zelofehadi magīka o ta
ūrīa Jehova aathīte Musa. **11** Airītu a Zelofehadi,
nīo Mahala, na Tiriza, na Hogila, na Milika, na Noa,
maahikirio nī ariū a mūrū wa nyina na ithe wao.
12 Maahikire thīinī wa mbarī cia njiaro cia Manase
mūrū wa Jusufu, narīo igai rīao rīgūkara mbarī-inī na
mūhīrīga-inī wa ithe wao. **13** Macio nīmo mawatho
na matūro ma kūrūmīrīwo marīa Jehova aathire
Musa eere andū a Israeli marī kūu werū wa Moabi
hūgūrūrū-inī cia Rūūū rwa Jorodani mūrīmo ūrīa ūngī
wa Jeriko.

Gūcookerithia

1 Üyū nīguo ühoro ürīa Musa aarīirie andū a Israeli othe kūu werū-inī mwena wa irathīro wa Rūū rwa Jorodani, na kūu nīkuo Araba, kūng'ethera Sufi, gatagatī ka Parani na Tofeli, na Labani, na Hazerothu na Dizahabu. **2** (Kuuma Horebu gūthīi Kadeshi-Barinea, kugerera njīra ya kīrima gīa Seiru, nī rūgendo rwa mīthenya ikūmi na ümwe.) **3** Mwaka-inī wa mīrongo īna kuuma andū a Israeli moima būrūri wa Misiri mūthenya wa mbere wa mweri wa ikūmi na ümwe-rī, Musa akiārīria andū a Israeli akīmeera ürīa wothe Jehova aamwathīte ameere. **4** Ündū üyū wekīkire thuutha wake gūkorwo atooretie Sihoni mūthamaki wa Aamori, ürīa wathamakaga Heshiboni, na ningī nīatooretie Ogu mūthamaki wa Bashani, ürīa wathamakaga Ashitarothu arī kūu Edrei. **5** Musa arī kūu mwena wa irathīro wa Rūū rwa Jorodani būrūri-inī wa Moabi, nīambīrīrie gūtaarīria ühoro wa watho üyū, akiuga atīrī: **6** Jehova Ngai witū aatwīrire tūrī kūu Horebu atīrī, “Ihinda rīrīa mūikarite kīrima-inī gīkī nīrīganīte. **7** Thariai kambī mūthīi būrūri ürīa ürī irīma wa Aamori; mūthīi kūrī ndūrīrī iria ciathe iriganītie cia Araba, na irīma-inī, na magūrū-inī ma irīma cia mwena wa ithūiro, na Negevu o na gūtwarana na hūgūrūrū cia iria, gūthīi o nginya būrūri wa Akaanani, o na kūu Lebanoni, o nginya rūū rūrīa rūnene rwa Farati. **8** Atīrīrī, nīndīmūheete būrūri üyū. Thīi kuo mwīgwatīre būrūri ūcio Jehova eehītire na mwīhītwa akiuga nīakaūhe maithe manyu Iburahīmu, na Isaaka, na Jakubu, o na aūhe njiaro ciao iria igooka thuutha wao.” **9** Hīndī iyo ndaamwīrire atīrī, “Wīra wa kūmūrora nī mūritū mūno, ndingūhota ndī o nyiki. **10** Jehova Ngai wanyu nīamūngīhītie mūno nginya ümūthīi mūrī aingī o ta njata cia igūrū. **11** Jehova, o we Ngai wa maithe manyu, aromūngīhīnia maita ngiri, na amūrathime o ta ürīa eeranīire! **12** No rīrī, ingīhota atīa gūkuua mathīina manyu, na mīrigo yanyu, o na maciira manyu ndī o nyiki? **13** Thuurai andū oogī, na amenyi maūndū, o na atīku kuuma kūrī mīhīrīga yanyu ndīmatue anene mamūrorage.” **14** Inyuī mwanjookeirie atīrī, “Ündū ūcio watua nī ügwīka nī mwega.” **15** Nī ündū ūcio ngīoya atongoria a mīhīrīga yanyu, acio maarī oogī na atīku, ngīmatua a kūmwathaga, marī atongoria a ikundi cia andū ngiri ngiri, na cia igana igana, na cia mīrongo itano na cia ikūmi, matuīke anene

a mīhīrīga. **16** Na nīndathire atuithania ciira anyu ihinda-inī rīu ngīmeera atīrī: Thikagīrīria maciira gatagatī-inī ka ariū a ithe wanyu, na mūmatuithanagie na kīhoo, kana nī ciira ürī gatagatī ka Mūisraeli na Mūisraeli üngī, kana Mūisraeli na mūndū wa kūngī. **17** Mūtikanathutukanie mūgūtua ciira; thikagīrīriai andū arīa anene na arīa anini o ündū ümwe. Mūtikanetigīre mūndū o na ürīkū, nīgūkorwo ütuanīri ciira nī wa Ngai. Ndehagīrai ciira ürīa wothe wamūritūhīra, na nīndīthikagīrīria. **18** Na hīndī iyo ngīmwīra maūndū mothe marīa mwagīrīrwo nī gwīka. **19** Ningī o ta ürīa Jehova Ngai witū aatwathire-rī, nītwoimire Horebu, tūgīthīi twerekeire būrūri ürīa ürī irīma wa Aamori tūtūkanīrie werū-inī ūcio mūnene na wa gwītīgīrwo, o ūcio mweyoneire, na nī ündū ūcio tūgīkiny Kadeshi-Barinea. **20** Hīndī iyo ngīmwīra atīrī, “Nīmūkinyīte būrūri ürīa ürī irīma wa Aamori, ürīa Jehova Ngai witū aratūhe. **21** Atīrīrī, Jehova Ngai wanyu nīamūheete būrūri ūcio. Ambatai mūthīi mūwīgwatīre ütuīke wanyu, o ta ürīa Jehova Ngai wa maithe manyu aamwīrire. Mūtikanetigīre; kana mukue ngoro.” **22** Ningī inyuī, inyuothē mūgūka harī nīi mūkīnjīra atīrī, “Reke tūtūme andū mathīi mbere iitū magatūthigaanīre būrūri ūcio, matūcookerie ühoro ükonīi njīra irīa twagīrīrwo kūgerera na matūura marīa tūgūkora.” **23** Rīciiria rīu ngīona rīriegā; nī ündū ūcio ngīthuura andū ikūmi na eerī thīiñ wanyu, o mūhīrīga hakiuma mūndū ümwe. **24** Makiumagara makīambata būrūri ūcio, wa irīma, magīkiny Gītuamba kīa Eshikoli na magītūria ühoro wakīo. **25** Nīmakuire matunda mamwe ma būrūri ūcio, magītūrehere, na magītūcookerie ühoro atīrī, “Būrūri ūcio Jehova Ngai witū aratūhe nī mwega.” **26** No inyuī mūtiendaga kwambata mūthīi kuo; nī mwaremeire rīathani rīa Jehova Ngai wanyu. **27** Mūkīnugunīka mūrī thīiñ wa hema cianyu, mūkiuga atīrī, “Jehova nīatūthīire; nīkīo aatūrūtire būrūri wa Misiri oke atūneane moko-inī ma Aamori nīguo matūniine. **28** Tūngīthīi na kū? Ariū a ithe witū nīmatūmīte tūrīrwo nī hinya tondū maroiga atīrī, ‘Andū acio marī na hinya gūtūkīra, na nī araihu kūrī ithū; matūura mao nī manene mūno, na mairigīrwo na thingo ikīnyīte o matu-inī. O na nītūronire ariū a Anaki kuo.’” **29** Niī na nīi ngīmwīra atīrī, “Mūtikamake, na mūtikametigīre. **30** Jehova Ngai wanyu, ürīa ürathīi amūtongoretie, nīekūmūrūrīra, o ta ürīa aamūrūrīre kūu būrūri wa Misiri mūkīnogīra na maitho manyu, **31** na

kū werū-inī kū nīmuonire Jehova Ngai wanyu ūrīa aamūtwaraga amūkuuīte, o ta ūrīa mündū athiaga akuuīte mūriū, akīmukuua kūrīa guothe mwagereire nginya mūgikinya gūkū.” 32 No o na muonete ūguorī, mūtiigana kwīhoka Jehova Ngai wanyu, 33 ūrīa wathiiaga amūtongoretie mūrī rūgendo-inī rwanyu arī gitugī-inī kīa mwaki ūtukū, na arī itu-inī mūthenya, na akamūcaragīria kūrīa mūngīamba hema o na akamuonagia njīra ūrīa mūkūgera. 34 Rīrīa Jehova aaiguire ūrīa mwoigire, akīrakara na akīhīta, akiuga atīrī: 35 “Gūtīrī mündū o na ūmwe wa rūciaro rūrū rwaganu ūkoona būrūri ūcio mwega ūrīa ndehītire atī nīngāuhe maithe manyu ma tene, 36 tiga o Kalebu mūrū wa Jefune. Nīakawona, na nīngamūhe būrūri ūcio aakinyīte na magūrū make, marī na njiaro ciate, tondū nīarūmīriire Jehova na ngoro yake kūna.” 37 O na niī Jehova nīandakarīire akīnjīra atīrī, “O nawe ndūgatoonya būrūri ūcio. 38 No ndungata yaku, Joshua mūrū wa Nuni nīakaūtoonya. Mūmagīrīrie, tondū nīwe ūgaatongoria Israeli mathīi makaūguae. 39 Na rīrī, andū anyu arīa anini arīa mwoigire atī nīmagatahwo, na ciana ciangu o icio itakūūranīte wega na ūrū, nīgatoonya būrūri ūcio. Nīngāuheana kūrī o, nao megwatīre ūtuīke wao. 40 No inyuī-rī, hūndūkai, mumagare mūthīi na njīra ya werū-inī mūtorete Iria Itune.” 41 Hīndī īyo mūlkījookeria atīrī, “Nītūhītīrie Jehova. Nītūkwambata tūkarūe, o ta ūrīa Jehova Ngai witūaatwathīte.” Nī ūndū ūcio inyuī inyuothē o mündū o mündū akīoha indo ciate cia mbaara, mwīciirītie atī nī ūndū mūhūthū kwambata mūthīi būrūri ūcio ūrī irīma. 42 No Jehova akīnjīra atīrī, “Meere ūū, ‘Tigai kwambata mūkarūe, tondū ndigūkorwo hamwe na inyuī. Nīmūgūtoorio nī thū ciangu.’” 43 Nī ūndū ūcio na niī nīgmīwīra, no mūtiigana kūnjigua. Nīmwaremeire watho wa Jehova, na nī ūndū wa rūnano rwanyu mūkīambata mūgīthīi būrūri ūcio ūrī irīma. 44 Nao Aamori arīa maatūūraga kū irīma-inī makīmūtharīkīra, makīmūingata ta mīrumbī ya njūkī, nao makīmūhūra kuuma Seiru o nginya Horoma. 45 Mwacookire mūgūka mūkīrīraga mbere ya Jehova, no ndaigana kūrūmbūya kīrīro kīanyu, na akīrega kūmūthikīrīria. 46 Na nī ūndū ūcio mūgīkara kū Kadeshi matukū maingī, ihinda rīuo mwaikarire kuo.

2 Thuutha ūcio tūkīhūndūka, tūkiumagara tūrorete na werū-inī, tūgīthīi na njīra ūrīa yerekeire Iria Itune, o ta ūrīa Jehova anjīrīte. Tūkīrūūra būrūri

ūcio ūrī irīma wa Seiru ihinda iraaya. 2 Nake Jehova agīcooka akīnjīra atīrī, 3 “Nīmūrūūrīte būrūri ūyū ūrī irīma ihinda rīa kūigana; rīu garūrūkai mūtorete mwena wa gathigathini. 4 Atha andū, ūmēere atīrī: ‘Mūrī hakuhī gūtūkanīria būrūri wa ariū a ithe wanyu, njiaro cia Esaū, aria matūūraga Seiru. Nīmekūmwītīgīra, no inyuī mwīmenyererei mūno. 5 Mūtikamoogite nīguo mūrūe, nīgūkorwo ndikūmūhe būrūri wao o na hanini, o na handū mūngīkinyithia kūgūrū. Nīheete Esaū būrūri ūcio ūrī irīma wa Seiru ūtuīke wake mwene. 6 Irio irīa mūrīrītaga na maaī marīa mūrīnyuuaga mūrīmarīhaga na betha.’” 7 Jehova Ngai wanyu nīamūrathimīte wīra-inī wothe wa moko manyu. Nīamūmenyereire rūgendo-inī rwanyu werū-inī ūyū mūnene. Mīaka īyo mīrongo īna iħirīte, Jehova Ngai wanyu akoretwo hamwe na inyuī, na mūtīrī mwaga kīndū o na kī. 8 Nī ūndū ūcio tūgīkīhītūkīra kū kwa ariū a ithe witū, njiaro cia Esaū, acio maatūire kū Seiru. Nītūtīgire barabara ya gūthīi Araba ūrīa yumīte Elathu na Ezioni-Geberi, tūkīnyiita barabara ya werū ya gūthīi Moabi. 9 Ningī Jehova akīnjīra atīrī, “Ndūgathīmīne andū a Moabi kana ūmogite nīguo mūrūe, nīgūkorwo ndikūmūhe būrūri wao o na hanini. Nīndikītie kūheana Ari kūrī njiaro cia Loti gūtūke igai rīao.” 10 (Aemi nīo maatūūraga kuo tene, andū maarī hinya na aingī mūno, na makaraiha ta ariū a Anaki. 11 O nao andū acio maatūūtwo Arefai, o ta Anaki, no andū a Moabi maameetaga Aemi. 12 Aahori tene maatūūraga Seiru, no njiaro cia Esaū ikīmarutūra, makiuma kuo. Njiaro cia Esaū ikīniina Aahori, ikīmeeheria mbere yao, na magītūūra kuo ithenya rīao, o ta ūrīa andū a Israeli meekire būrūri-inī ūrīa Jehova aamaheire megwatīre ūtuīke wao.) 13 Nake Jehova akiuga atīrī, “Rīu ūkīrai mūringe Kīanda gīa Zeredi.” Nī ūndū ūcio tūgīkīringa karūū kau. 14 Mīaka mīrongo ītatū na ūnana nīyathirire kūuma hīndī ūrīa tuoimire Kadeshi-Barineea nginya rīrīa twaringire Kīanda kū gīa Zeredi. Ihinda-inī rīu rūciaro ruothe rwa andū arīa maathīiaga ita rūgīkorwo rūthirīte kū kambī-inī, o ta ūrīa Jehova aamerīte na mūhītwa. 15 Guoko kwa Jehova nī kwamokīrīire nginya hīndī ūrīa aamanīinire biū, magīthira kū kambī-inī. 16 Na rīrī, rīrīa mündū wa mūthīa gatagatīnī ka andū acio arīa maathīiaga ita aakuire-rī, 17 Jehova akīnjīra atīrī, 18 “Umūthī nīmūkūhītūkīra Ari, būrūri-inī wa Moabi. 19 Mwakinya kūrī Aamonī, mūtikamathīmīne kana mūmoogite nīguo mūrūe,

nīgūkorwo ndikūmūhe būrūri o na ūmwe wa Aamoni. Nīndūhēanīte kūrī njiaro cia Loti ūtuīke igai rīao.”

20 (O naguo ūcio watuītwo ta būrūri wa Arefai, arīa matūrīte kuo, no Aamoni maametaga Azamuzumi.

21 Maarī andū marī hinya na aingī na makaraiha ta Aanaki. Jehova nīamaniinire makieherera Aamoni, nao makīmaingata magītūra kuo ithenya rīao. **22** Ûguo noguo Jehova eekīire njiaro cia Esaū arīa maatūrīte Seiru, hīndī ūrīaa niinire Aahori mehere mbere yao. Nīmamarutūrire, na nīo matūraga kuo ithenya rīao nginya ūmūthī. **23** Nao Aavi arīa maatūraga tūtūra-inī gūthī o nginya Gaza, nīmaniinirwo nī Akafitorī arīa moimīte Kafitorī, nao magītūra kuo ithenya rīao.) **24** “Umagarai mūringe Kīanda kīa Arinoni. Na atīrī, nīneanīte Sihoni ūrīa, Mūamori mūthamaki wa Heshiboni, na būrūri wake moko-inī manyu. Ambīrīrīai kūrūnaake, mwīgwatīre būrūri ūcio. **25** Mūthenya ūyū wa ūmūthī nīngwambīrīria gūtūma andū a ndūrīrī ciathe iria itūre gūkū thī inyīitwo nī guoya na kīmako nī ūndū wanyu. Ciaigua ūhoro wanyu nīkūinaina na inyīitwo nī kīgīrīko kīnene nī ūndū wanyu.” **26** Tūrī werū-inī wa Kedemothu nīndatūmire andū kūrī Sihoni mūthamaki wa Heshiboni ngīmūuria tūgīe na thayū, na ngīmwīra atīrī, **27** “Twītīkīrie tūtūkanīrie būrūri waku. Tūkūrūmīrīra barabara ūrīa nene tūtīkwhāhūka na mwena wa ūrīo kana wa ūmotho. **28** Twenderie irio cia kūrīna maaī ma kūnyua, tūrīhe na betha. No rīrī, ūtwītīkīrie tūtūkanīrie kūu na magūrī, **29** o ta ūrīa njiaro cia Esaū iria itūraga Seiru, na andū a Moabi arīa matūraga Ari maatwīkire, nginya tūringe Rūūrīwa Jorodani tūkinye būrūri ūrīa Jehova Ngai witū araatahē.” **30** No Sihoni mūthamaki wa Heshiboni nīaregire tūtūkanīrie kuo. Nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīatūmire roho wake ūng’athie, na akīumia ngoro yake, nīgeetha amūneane moko-inī manyu, o ta ūrīa ekīte rīu. **31** Jehova akīnjīrīra atīrī, “Nīndambīrīria kūneana Sihoni na būrūri wake kūrī inyuī. Ambīrīrīai kūmahūra mūmatoorie, nīgeetha mwīgwatīre būrūri ūcio wake.” **32** Hīndī ūrīa Sihoni oimagarire na mbūtū yake yothe nīguo acemanie na ithuī mbaara-inī kūu Jahazu, **33** Jehova Ngai witū nīamūneanire moko-inī maitū na ithuī tūkīmūhūura, tūkīmūrīra hamwe na ariū ake na mbūtū yake yothe. **34** Hīndī ūyō tūkīnyiita matūra make mothe tūkīmaananga biū, o na tūkīniina arūme, na andū-a-nja, o na ciana. Tūtīatigirīe mūndū o na ūmwe. **35** No mahiū na indo iria twatahire kuuma matūra macio

twanyiitire nītweyoire tūgīthī nacio. **36** Kuuma Aroeri mūthia-inī wa kīanda kīa Arinoni, na kuuma itūra rīrīa rīrī kīanda-inī kīu, nginya o Gileadi, gūtīrī itūra o na ūmwe rīatūkīrirīe hinya. Jehova Ngai witū nīamūneanire matūra mothe kūrī ithuī. **37** No kūringana na watho wa Jehova Ngai witū, mūtiigana gūkuhīrīria būrūri o na ūrīkū wa Aamoni, kana mūgūkuhīrīria būrūri ūrīa wariganītie na Rūūrīwa Jaboku, o na kana būrūri ūrīa ūthiūrūkīrirīe matūra marī irīma-inī.

3 Nītwacookire tūkīgarūrūka na tūkīambata na njīra tūreore Bashani, naake Ogu mūthamaki wa Bashani akiumagara na mbūtū ciakte ciathe cia ita oke ahūrane na ithuī kūu Edrei. **2** Nake Jehova akīnjīrīra atīrī, “Ndūkamwītīgīre, nī ūndū nīndīmūneanīte hamwe na mbūtū ciakte ciathe cia ita na būrūri wake moko-inī maku. Mwīke o ūrīa wekire Sihoni mūthamaki wa Aamori, ūrīa waathanaga Heshiboni.” **3** Nī ūndū ūcio Jehova Ngai witū akīneana Ogu mūthamaki wa Bashani moko-inī maitū na mbūtū yake yothe. Tūkīmooraga na tūtīatigirīe mūndū o na ūmwe. **4** Ihinda-inī ūrīa tūkīmatunya matūra mao mothe. Gūtīrī itūra o na ūmwe ūrīa matūra mao mīrongo itādatātū tūtaamatunyire, marī maarī būrūri-inī ūcio wothe wa Arigobu, ūthamaki-inī wa Ogu kūu Bashani. **5** Matūra macio mothe maarī mairigīre na hinya, na thingo ndaaya na igūrū, na ihingo ciarī na mīgīko, na ningī no kwarī tūtūra tūngī tūtaarī ūtīrigīre. **6** Nītwamanangire biū, o ta ūrīa twekīte Sihoni mūthamaki wa Heshiboni, tūkīananga matūra mothe manene, o na tūkīniina arūme na andū-a-nja o na ciana. **7** No mahiū mothe na indo iria twatahire kuuma matūra macio mao manene nītwacioire tūgīthī nacio. **8** Nī ūndū ūcio ihinda-inī ūrīa nītwatunyanire būrūri ūrīa warī irathīro ūrīa Rūūrīwa Jorodani, kuuma kūrī athamaki acio eerī a Aamori, naguo uumīte kīanda kīa Arinoni nginya kīrīma-inī kīa Herimoni. **9** (Kīrīma kīa Herimoni gītagwo Sirioni nī Asidoni; nao Aamori magītīga Seniru.) **10** Nītwatahire matūra mothe marī maarī kūndū kwaraganu, na Gileadi guothe, na Bashani guothe, o nginya Saleka na Edrei, matūra ma kūrīa Ogu aathanaga kūu Bashani. **11** (No Ogu mūthamaki wa Bashani wiki watigarire harī matigari ma Arefai. Gītanda gīake kīarī gīa cuuma, na kīarī na ūrīahu wa makīria ma buti ikūmi na ithatū, na warī wa buti ithathatū. Gītanda kūu kīrī o kūu Raba kwa Aamoni.) **12** Naguo būrūri ūrīa twatunyanire

hīndī īyo-rī, nīndagaīire andū a Rubeni na a Gadi būrūri ūrīa warī gathigathini wa Aroeri kūnyiitana na kīanda kīa Arinoni, hamwe na nuthu ya būrūri ūrīa ūrī irīma wa Gileadi, o hamwe na matūūra makuo. 13 Nakuo kūrīa kūngī guothe gwatigaire kūu Gileadi o na Bashani guothe, kūrīa Ogu aathanaga, ngīkūhe nuthu ya mūhīrīga wa Manase. (Būrūri wothe wa Arigobu kūu Bashani hīndī īmwe wetagwo būrūri wa Arefai. 14 Jairu, wa rūciaro rwa Manase, nīegwatīre būrūri wothe wa Arigobu o nginya mūhaka-inī wa Ageshuru na Amaakathi; nakuo gūgītanio nake, nī ūndū ūcio Bashani gwītagwo Havothu-Jairu o nginya ūmūthī.)

15 Na nīndaheanire Gileadi kūrī Makiru. 16 No andū a Rubeni na a Gadi ndaamaheire būrūri ūrīa uumīte Gileadi ūgaikūrūka nginya kīanda kīa Arinoni (mūhaka warī gatagatī ga kīanda kīu), ugacooka ugakinya rūūi-inī rwa Jaboku, arī ruo mūhaka wa Aamonī. 17 Mūhaka wakuo wa mwena wa ithūiro warī Rūūi rwa Jorodani kūu Araba, kuuma Kinerethu nginya Iria-inī ūrīa Araba (nīrīo Iria ūrīa Cumbī), mūhuro wa iharūrūka cia Pisiga. 18 Hīndī īyo nīndamwathire ngīmwīra atīrī, "Jehova Ngai wanyu nīamūheete būrūri ūyū mūwīgwatīre. No andū anyu arīa marī na hinya, arīa meeohete indo cia mbaara, no nginya maringe mūrīmo ūrīa ūngī mbere ya andū a Israeli ariū a ithe wanyu. 19 No rīrī, atumia anyu, na ciana ciānyu, o na ūhiū wanyu (nīnjūūi nī mūrī na ūhiū mūngī) no maikare matūūra-inī marīa ndīmūheete, 20 nginya rīrīa Jehova akaahē ariū a thoguo ūhurūko ta ūrīa amūheete inyuū, nao makorwo meyoire būrūri ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmahe, mūrīmo ūrīa ūngī wa Rūūi rwa Jorodani. Thuutha ūcio-rī, o mūndū wanyu no acooke handū harīa ndīmūheete mwīgwatīre hatūke hanyu." 21 Ningī ngīatha Joshua ngīmwīra atīrī: "Nīwīoneire na maitho maku ūrīa wothe Jehova Ngai wanyu ekīte athamaki acio eerī. Úguo noguo Jehova ageeka mothamaki marīa mothe marī kündū kūu mūrathī. 22 Ndūkanametigīre; Jehova Ngai wanyu nīwe ūrīmūrūagīrīra." 23 Hīndī īyo nīndathaithire Jehova ngīmwīra atīrī: 24 "We Mwathani Jehova, nīwambīrīrie kuonia ndungata yaku ūnene waku na hinya wa guoko gwaku. Nī ūndū-rī, nī ngai ūrīkū igūrū kana thi īngīka ciīko cia hinya ta irīa wee wīkaga? 25 Reke nīnge kündū kūu mūrīmo wa Rūūi rwa Jorodani ngeyonere būrūri mwega, būrūri ūcio mwega ūrī irīma o na būrūri wa Lebanonī." 26 No nī ūndū wanyu-rī, Jehova nīandakarīire na ndangīathikīrīrie.

Jehova akiuga atīrī, "Reke ūhoro ūcio ūkinye hau, ndūkanjarīrie ūngī ūndū wīgī ūhoro ūcio. 27 Ambata gacūmbīrī ga kīrīma kīa Pisiga wīrorere mwena wa ithūiro, na wa gathigathini, na wa gūthini, o na wa irathīro. Wīrorere būrūri ūcio na maitho maku, nī ūndū ndūkūringa rūūi rūrū rwa Jorodani. 28 No rīrī, taara Joshua, na ūmūmūrīrīrie, na ūmwīkīre hinya, nīgūkorwo nīwe ūgaatongoria andū aya maringe mathīi mūrīmo ūrīa ūngī, na atūme magae būrūri ūcio ūkuona." 29 Nī ūndū ūcio tūgīkara kūu gītuamba-inī hakuhī na Bethi-Peori.

4 Atīrīrī, inyū andū a Israeli, iguai watho wa kūrūmūrīrīwo, na mawatho marīa ngūmūrūta. Marūmagīrīrei nīgeetha mūtūre muoyo na nīguo mūthīi mūtoonye mwīgwatīre būrūri ūrīa Jehova Ngai wa maithe manyu aramūhe. 2 Mūtikanongerere ūrīa ngūmwatha kana mūrutarute, no rūmagai maathani ma Jehova Ngai wanyu marīa ngūmūhe. 3 Nīmweyoneire na maitho manyu ūrīa Jehova eekire kūu Baali-Peori. Jehova Ngai wanyu nīnāniinire gatagatī-inī kanyu ūrīa wothe warūmagīrīra Baali ya Peori, 4 no arīa othe anyu maarūmūrīrei Jehova Ngai wanyu, marī muoyo nginya ūmūthī. 5 Atīrīrī, nīndīmūrūtīte watho wa kūrūmūrīrīwo, na mawatho ta ūrīa Jehova Ngai wakwa aanjathire, nīgeetha mūmarūmagīrīre būrūri-inī ūcio mūgūtoonya mūwīgwatīre. 6 Menyagīrīrai maathani macio wega, nīgūkorwo ūguo nīguo ūkoonania ūngī na ūmenyo wanyu kūrī ndūrīrī irīa irīiguaga ūhoro wa watho ūyū wa kūrūmūrīrīwo, ciugage atīrī, "Ti-itherū rūrīrī rūrū rūnene nī ūngī na nī andū marī na ūmenyo wa maūndū." 7 Nī rūrīrī rūrīkū ūngī ūnene ūū, rūrī na ngai ciao irī hakuhī nao ta ūrīa Jehova Ngai witū akoragwo hakuhī na ithū ūrīa ūiothe tūkūmūhoaya? 8 Ningī nī rūrīrī ūrīkū ūngī ūnene ūū ūrī na watho wa kūrūmūrīrīwo, na mawatho ma kīhoooto ta maya ndīramūhe ūmūthī? 9 Mwīmenyererei, na mūikare mwīguīte nīgeetha mūtikanariganīrīwo nī maūndū marīa muonete na maitho manyu, kana mūreke mehere ngoro-inī ciānyu matukū marīa mothe mūgūtūra muoyo. Marutagei ciana ciānyu o na ciana cia ciana ciānyu irīa igooka thuutha. 10 Ririkanai mūthenya ūrīa mwarūgamire mbere ya Jehova Ngai wanyu kūu Horebu, ūrīa anjīrīre atīrī, "Cookanīrīria andū mbere yakwa nīguo maigue ciugo ciakwa, nīgeetha mamenye kwīndigīra ūrīa ūiothe megūtūra muoyo būrūri ūcio, na marute

ciana ciao maündū macio." 11 Nīmwakuhīrīrie na mūkīrūgama magūrū-inī ma kīrima hīndī īrīa kīarīrīmbūkaga mwaki wakinīte o igūrū, gūkīgīa na matu mairū na nduma ndumanu. 12 Hīndī īyo Jehova nīamwarīrie arī thīnī wa mwaki ūcio. Nīmwaiguire mūgambo, no gūtīri kīndū muonire; mūgambo noguo warī ho. 13 Nīamūmenyithirie ūhoro wa kīrīkanīro gīake, na nīmo Maathani marīa lkūmi, marīa aamwathire mūrūmagīrīre, na agīcooka akīmaandīka ihengere-inī igīrī cia mahiga. 14 Na rīrī, Jehova nīanjathire o ihinda rīu ndīmūrute watho ūcio wa kūrūmagīrīwo, o na mawatho marīa mūrūmagīrīra mūrī būrūri ūcio mūraringa Rūūi rwa Jorodani mūkawīgatīre. 15 Mūthenya ūrīa Jehova aamwarīrie o kūu Horebu arī thīnī wa mwaki, mūtionire mūhianīre o na ūrikū. Nī ūndū ūcio mūmenyagīrīrei mūno, 16 nīgeetha mūtikanethūkie na gwīthondekera mūhianano mūicūhie, mūhiano wa kīndū o gīothe, ūthondeketwo ūrī mūhianīre wa mūndū mūrūme kana wa mūndū-wa-nja, 17 kana wa nyamū o yothe īrī gūkū thī, kana wa nyoni o yothe īrīa yūmbūkaga rīera-inī, 18 kana mūhianīre wa nyamū o na īrkū itambaga thī, kana mūhianīre wa thamaki o na īrkū īrīa īrī maaī-inī marīa marī mūhuro wa thī. 19 Na rīrīa mwarora igūrū, muona riūa, kana mweri na njata, arī cio mbūtū ciotle cia igūrū, mūtikanaguucīrīrio mūciinamīrīre, kana mūhooe indo iria Jehova Ngai wanyu aagaīire ndūrīrī iria ciotle irī gūkū thī. 20 No inyuī-rī, Jehova nīamūrutire icua-inī rīu rīa gūtwekia igera akīmūruta būrūri wa Misiri, nīgeetha mūtuīke andū ake kīumbē, o ta ūrīa mūtarīrī rīu. 21 Jehova nīandakarīre nī ūndū wanyu, na akīlhīta na mwīhītwā akiuga atī ndikaringa Rūūi rwa Jorodani, ndonye būrūri ūcio mwega ūrīa Jehova Ngai wanyu aramūhe ūrī igai rīanyu. 22 Nīi ngaakuīra būrūri ūyū; ndikaringa Rūūi rwa Jorodani; no inyuī mūkīrie kūringa mūrīmo ūrīa ūngī mwīgwatīre būrūri ūcio mwega. 23 Mwīmenyererei mūtikariganīrīwo nī kīrīkanīro kīa Jehova Ngai wanyu kīrīa aarīkanīre na inyuī; mūtikanethondekere mūhianano wa kīndū o gīothe kīrīa Ngai akaanānītie. 24 Nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nī mwaki ūniinanaga, na nī Ngai ūrī ūrī. 25 Thūutha wa kūgīa na ciana, o na ciana cia ciana cianyu, na mūkorwo mūtūrīte būrūri ūcio ihinda iraaya, mūngīgacooka mwīthūkie mwīthondekere mūhianano mūicūhie wa mūthembā o na ūrkū, na mwīke maündū mooru maitho-inī ma Jehova Ngai

wanyu, mūtūme arakare-rī, 26 ūmūthī ndeeta igūrū na thī ituīke aira atī nīmūkaniinwo o narua kuuma būrūri ūcio mūraringa Rūūi rwa Jorodani mūkawīgatīre. Mūtigatūura kūndū kūu ihinda iraaya na hatīrī nganja nī mūkaaniinwo. 27 Jehova nīakamūharagania kūrī andū a ndūrīrī, na no andū anini anyu magaatigara gatagatī-inī ka ndūrīrī iria Jehova akaamūharaganīria. 28 Mūrī kūu, nīmūkahoyoga ngai ithondeketwo nī andū cia mītī na cia mahiga, o iria itangīhota kuona, kana ciigue, kana irīe, o na kana ciigue mūrukī. 29 No mūngīgaacaria Jehova Ngai wanyu mūrī kūu, nīmūkamuona, angīkorwo nīmūkamūrongoria na ngoro cianyu ciotle na muoyo wanyu wothe. 30 Rīrīa mūgaakorwo mūrī mathīna-inī na maündū maya mothe mekike kūrī inyuī, nīmūgacookerera Jehova Ngai wanyu na mūmwathīkire matukū-inī ma thuutha. 31 Nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nī Ngai ūrī-tha; ndakamūtiganīria, kana amūniine, kana arīganīrīwo nī kīrīkanīro gīake na maithē manyu ma tene kīrīa aarīkanīre nao na mwīhītwā. 32 Na rīrī, ūrīai ūhoro wa matukū marīa mahītūku, o marīa maarī mbere yanyu, kuuma mūthenya ūrīa Ngai ombire mūndū gūkū thī; ūrīai kuuma gīturi kīmwe kīa igūrū nginya kīrīa kīngī. Nī kūrī kwahaana ūndū mūnene ta ūyū, kana nī kūrī kwaiguīka ūndū ūngī taguo? 33 Nī kūrī andū angī marī maigua mūgambo wa Ngai akīaria arī thīnī wa mwaki, ta ūrīa inyuī mūguītē, na magatūura muoyo? 34 Nī kūrī ngai yanageria kwīyoera rūrīrī ūrūrutīte thīnī wa rūrīa rūngī, na ūndū wa magerio, na kūringa ciama, na morirū, na kūhūurana mbaara, na gwīka maündū na njara īrī na hinya na guoko gūtambūrūkītō; o na kana cīiko ingī nene na cia gwītīgīrīwo ta maündū marīa mothe Jehova Ngai wanyu aamwīkiire kūu būrūri wa Misiri mūkītonagīra na maitho? 35 Muonirio maündū macio nīgeetha mūmenye atī Jehova nīwe Ngai; tīga o we wiki gūtīrī ūngī. 36 Nīatūmire mūigue mūgambo wake kuuma igūrū nīguo amūrute. Nakuo thī akīmuonia mwaki wake mūnene, na mūkīguia ciugo cīake ikiuma mwaki-inī ūcio. 37 Tondū nīendeete maithē manyu ma tene, na agīthuura njiaro iria igooka thuutha wao, nīamūrutire būrūri wa Misiri na hinya mūnene, na agītwarana na inyuī, 38 nīgeetha amūngatīre ndūrīrī nene na irī hinya kūmūkīra, amūrehe būrūri wacio, amūhe guo ūtuīke igai rīanyu, ta ūrīa gūtāri ūmūthī. 39 Menyai na mūnyiite na ngoro cianyu ūmūthī atī Jehova nīwe Ngai kūu igūrū na gūkū thī. Gūtīrī ūngī.

40 Rūmiai watho wake wa kūrūmīrīwo na maathani make marīa ngūmūhe ūmūthī, nīgeetha muonage maūndū mega inyuī ene na ciana ciyanu iria igooka thuutha wanyu, na nīguo mūtūure matukū maingī būrūri ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe nginya tene. **41** Hīndī īyo Musa akīamūra matūura matatū manene mwena wa irathīro wa Jorodani, **42** marīa mūndū o na ūrīkū ūragīte mūndū angīorīire angīkorwo oragīte mūndū wa itūura rīake atathugundīte, na atarī na rūthūuro. Nīangīrīire itūura rīmwē rīa macio ahonokie muoyo wake. **43** Matūura macio nīmo maya: Bezeri kūu werū-inī ūrīa mwaraganu, nī ūndū wa andū a mūhīrīga wa Rubeni; na Ramothu kūu Gileadi, nī ūndū wa andū a mūhīrīga wa Gadi; na Golani kūu Bashani, nī ūndū wa mūhīrīga wa Manase. **44** Üyū nīguo watho ūrīa Musa aaheire andū a Israeli maūrūmagīrīre. **45** Ici nīcio irīkanīro na watho wa kūrūmīrīwo, na mawatho marīa Musa aamaheire rīrīa moimire būrūri wa Misiri, **46** na maarī gītuamba-inī gūkuhī na Bethi-Peori, irathīro rīa Rūūi rwa Jorodani, būrūri-inī wa Sihoni mūthamaki wa Aamori, ūrīa waathanaga Heshiboni, nīwe wahootirwo nī Musa na andū a Israeli hīndī ūrīa moimaga būrūri wa Misiri. **47** Nīmegwatīre būrūri wake na makīngwatīra būrūri wa Ogu mūthamaki wa Bashani, athamaki acio eerī a Aamori a kūu irathīro rīa Rūūi rwa Jorodani. **48** Būrūri ūcio uumīte Aroeri, mūthia-inī wa kīanda kīa Arinoni ūgakinya kīrima-inī kīa Sirioni (na nīkīo Herimonī), **49** na ūkānyiita Araba guothe mwena wa irathīro rīa Rūūi rwa Jorodani, o nginya iria rīa Araba, mūhuro wa iharūrūka cia Pisiga.

5 Musa nīetire andū a Israeli othe, akīmeera atīrī: Inyuī Aisraeli, ta kīguei irīra cia watho wa kūrūmīrīwo, na mawatho marīa ngūmwīra ūmūthī mūkīguaga. Mūmeerate na mūtigīrīre nī mwamarūmīrīra. **2** Jehova Ngai witū nīarīkāniire kīrīkanīro na ithūi kūu Horebu. **3** Jehova ndarīkāniire kīrīkanīro gīkī na maithe maitū oiki, no nīarīkāniire na ithūi, ithuothe arīa tūrī muoyo ūmūthī. **4** Jehova aaranīrie na inyuī ūthīi kwa ūthīi arī thīnī wa mwaki kīrima igūrū. **5** (Hīndī īyo nīi ndarūgāmīte gatagatī kanyu na Jehova nīguo ndīmwīre ūhoro wa Jehova, nī tondū nīmwetigāgīra mwaki ūcio, na mūtiigana kwambata kīrima igūrū.) Nake akīmwīra atīrī: **6** “Nī nīi Jehova Ngai waku, ūrīa wakūrutire būrūri wa Misiri, kuuma būrūri wa ūkombo. **7** “Ndūkanagīte na ngai ūngī tīga nīi. **8** “Ndūkanethondekere mūhianano

mūcūhīie wa mūhianīre wa kīndū o gīothe kīrī kūrīa igūrū, kana gūkū thī, kana kīrī maaī-inī marīa marī mūhuro wa thī. **9** Ndūkanacinañīre kana ūcihoe, nīgūkorwo nīi Jehova Ngai waku ndī Ngai ūrī ūiru, herithagia ciana nī ūndū wa mehia ma maithe mao nginya rūciaro rwa gatatū na rwa kana rwa andū arīa maathūire, **10** no nī ngonania wendo kūrī njiarwa ngiri na ngiri cia andū arīa manyendete na magaathīkīra maathani makwa. **11** “Ndūkanagwete rītwa rīa Jehova Ngai waku na itherū, nīgūkorwo Jehova ndagatua atī mūndū ndehītie ūrīa ūgwetaga rītwa rīake na itherū. **12** “Menyagīrīra mūthenya wa Thabatū ūwamūrage, o ta ūrīa Jehova Ngai waku agwathīte. **13** Rutaga wīra waku wothe mīthenya itandatū, **14** no mūthenya wa mūgwanja nī Thabatū ya Jehova Ngai waku. Mūthenya ūcio ndūkanarute wīra o na ūrīkū, wee mwene, kana mūrūguo, kana mwarīguo, kana ndungata yaku ya mūndū mūrūme kana ya mūndū-wa-nja, kana ndegwa yaku, kana ndigiri yaku kana nyamū o na ūrīkū yaku, kana mūgeni ūrī gwaku mūciī, nīgeetha ndungata yaku ya mūndū mūrūme o na ya mūndū-wa-nja o nacio ihurūke o tawe. **15** Ririkanaga o nawe warī ngombo būrūri wa Misiri, na atī nīi Jehova Ngai waku wakūrutire kuo na njara ūrī hinya na guoko kwa ūhoti gūtambūrūkītīo. Nī ūndū ūcio Jehova Ngai waku agwathīte ūmenyagīrīre mūthenya wa Thabatū. **16** “Tīa thoguo na nyūkwa o ta ūrīa Jehova Ngai waku agwathīte, nīgeetha ūtūure matukū maingī, na maūndū maku magīrīre būrūri-inī ūrīa Jehova Ngai waku egūkūhe. **17** “Ndūkanoragane. **18** “Ndūkanatharanie. **19** “Ndūkanaiye. **20** “Ndūkanacīgīrīre mūndū ūrīa ūngī kīgeenyo. **21** “Ndūkanacumīkīre mūtumia wa mūndū ūrīa ūngī. Ndūkanerīrīre nyūmba ya mūndū ūrīa ūngī kana gīthaka gīake, kana ndungata yake ya mūndū mūrūme kana ya mūndū-wa-nja, kana ndegwa yake kana ndigiri yake, kana kīndū o nakī kīa mūndū ūrīa ūngī.” **22** Macio nīmo maathani marīa Jehova aariiire ūngāno wanyu wothe na mūgambo mūnene kīrima-inī kīu arī thīnī wa mwaki, o na itu-inī, o na nduma ndumanu; na ndoongereire ūndū ūngī. Agīcooka akīmaandīka ihengere-inī igīrī cia mahiga, akīnengera. **23** Rīrīa mwaiguire mūgambo ūkiuma nduma-inī īyo, na kīrima gīgīakanaga mwaki, athuuri na atongoria a mīhīrīga yanyu yothe nīmookire kūrī nīi. **24** Mūkiuga atīrī, “Jehova Ngai witū nīatuonetie riiri wake na ūnene wake, na nītūguīte mūgambo

wake ūkiuma mwaki-ini. Ūmūthī nītwonete atī mündū no atūūre muoyo o na Ngai aarītie nake. **25** No rīrī, tūgūkua nīkī? Mwaki ūyū mūnene ūū nī ūgūtūmiina, na nītūgūkua tūngūguwa mūgambo wa Jehova Ngai witū hīndī īngī. **26** Nī ūndū-rī, nī mündū ūrūkū ūrī muoyo ūrī waigua mūgambo wa Ngai ūrīa ūtūrūraga muoyo akiaria arī thīinī wa mwaki ta ūrīa ithū ūtūguite, na agatūūra muoyo? **27** Wee thiī ūkuhīrīrie, ūigue ūrīa wothe Jehova Ngai witū ekuuga. Ūcooke ūuke ūtwire ūrīa wothe Jehova Ngai witū egūkwīra. Nītūkūguwa na twathīke.” **28** Jehova nīamūguire ūrīa mwanjaragīria, nake Jehova akīnjīrā atīrī, “Nīnjiguite ūrīa andū aya makwīrīte. Ūhoro ūcio wothe maarītie nī mwega. **29** Naarī korwo magīna na ngoro ya gūtūma meīndigagīre na matūūre marūmītie maathani makwa hīndī ciothe, nīguo matūūre monaga maūndū mega o ene o na ciana ciao nginya tene! **30** “Thī ūmeere macooke hema-ini ciao. **31** No wee-rī, ikara haha harī nī ūgeetha ngūhe ūhoro wa maathani mothe, na irīra cia watho wa kūrūmīrīrwo, na mawatho marīa ūrīmarutaga nīguo mamarūmagīrīre marī būrūri ūrīa ngūmahe mawīgwatīre ūtuīke wao.” **32** Nī ūndū ūcio, mwīmenyererei nīguo mwīkage ūrīa Jehova Ngai wanyu amwathīte; mūtikarore na mwena wa ūrīo kana wa ūmotho. **33** Thiiagai na mīthīrē ūrīa yothe Jehova Ngai wanyu amwathīte, nīguo mūtūūre muoyo na mūgaacīre, na nīguo mūtūme matukū manyu maingīhe ma gūtūūra būrūri ūcio mūkegwatīra.

6 Na rīrī, maya nīmo maathani, na watho wa kūrūmīrīwo na mawatho marīa Jehova Ngai wanyu aajnathire ndīmūrute nīgeetha mūmamenyagīrīre mūrī būrūri ūcio mūkūringa Rūūi rwa Jorodani mūthīi mūkawīgwatīre ūtuikē wanyu. **2** Nīgeetha inyuī na ciana cianyu, na ciana ciao iria igooka thuutha mwītigāre Jehova Ngai wanyu rīrīa rīothe mūgūtūura muoyo, na ūndū wa kūmenyerera watho wake wothe wa kūrūmīrīwo, na maathani marīa mothe ngūmūhe, na nīguo mūtūure mūkenete matukū maingī. **3** Atīrīrī wee Israeli, thikīrīria na ūmenyagīrīre gwathikaga nīgeetha ūtūure wonaga maūndū mega, na ningī nīgeetha mūngīhe mūno mūrī būrūri ūrī būthi wa iria na ūtūkī, o ta ūtīa Jehova Ngai wa maithe manyu aamwīrīre. **4** Atīrīrī, wee Israeli, thikīrīria: Jehova Ngai witū, we wiki nowe Jehova. **5** Endaga Jehova Ngai waku na ngoro yaku yothe, na muoyo waku wothe, na hinya waku wothe. **6** Maathani maya ndīrakūhe ūmūthī ūreke matūure ngoro-inī yaku. **7** Ūmarutage

ciana ciaku na kīyo. Aragia ūhoro wamo rīrīa ūkariôte gwaku mūciï na rīrīa ūgūthiï na njira, o na rīrīa ūkomete na rīrīa wokīra. 8 Mohagīrīre guoko-inī gwaku mari imenyithia, na ūmohagirire ūthiï-inī waku. 9 Maandike hingiro-inī cia mīrango ya nyūmba ciaku, o na ūmaandike ihingo-inī ciaku. 10 Na rīrī, hīndī ūrīa Jehova Ngai waku agaagūkinyia būrūri ūcio erīire maithe maku na mwīhītwa: akūrīra Iburahīmu, na Isaaka, na Jakubu, atī nīagakūhe būrūri ūrī na matūura manene, mega, ūtaakīte wee mwene, 11 na akūhe nyūmba ciyūrīte indo njega cia mīthembā yothe, no tiwe mwene ūciyūrītie kuo, na ithima ūteenjete wee mwene, na mīgūnda ya mīthabibū na ya mītamaiyū ūrīa ūtaahandīte wee mwene; hīndī ūyo warīa na wahūuna, 12 ūkaamenyerera ndūkanariganīrwo nī Jehova, ūrīa wakūrutire būrūri wa Misiri, agīkūrūta būrūri wa ūkombo. 13 Wītīgagīre Jehova Ngai waku, ūmūtungatīre o we wiki, na rīrīa ūkwīhīta ūgwetage ūtītwā rīake. 14 Ndūkanarūmīrīre ngai ingī, ngai cia andū arīa makūrigicīirī; 15 nīgūkorwo Jehova Ngai waku, ūrīa ūrī gatagatī-inī kanyu, nī Ngai ūrī ūrī, na marakara make nīmagagūkīrīra magūcīne, na makūniine biū ūthire būrūri-inī ūcio. 16 Mūtikanagerie Jehova Ngai wanyu ta ūrīa mwekire kūu Masa. 17 Mūtikanaage kūmenyerera maathani ma Jehova Ngai wanyu, na irīkanīro, na kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīro, marīa akūheete ūrūmagīrīre. 18 Íkaga maündū marīa moonagwo nī Jehova magīrīre na mega, nīgeetha ūtūtūre wonaga maündū mega, nīguo ūthiï ūkegwatīre būrūri ūcio mwega ūrīa Ngai eerīire maithe manyu ma tene na mwīhītwa, 19 atī nīakaingata thū cianyu ciōthe ciehere mbere yaku, o ta ūrīa Jehova oigīte. 20 Matukū-inī ma thuutha, rīrīa mūrūguo agaakūuria atīrī, “Gītūmi kīa irīkanīro icio, na kīrīra kīa watho wa kūrūmīrīro na mawatho marīa Jehova Ngai aamwathīte mūrūmagīrīre, nī kī?” 21 Ūkaamūcookeria atīrī: “Ithūi twarī ngombo cia Firaūni kūu būrūri wa Misiri, no Jehova agītūrūta būrūri ūcio wa Misiri na ūndū wa guoko gwake kwa hinya. 22 Nītweyoneire na maitho maitū Jehova akīringa ciama na agītīka maündū ma kūgeganīa, maündū manene mūno na ma kūmakania, akīmeeka kūu būrūri wa Misiri, o na kūrī Firaūni na andū a nyūmba yake yothe. 23 No nīatūrūtire kuuma kūu nīgeetha atūrehe gūkū nīguo atūhe būrūri ūyū eerīire maithe maitū ma tene na mwīhītwa. 24 Nake Jehova agītwatha twathīkāgīre kīrīra kīa watho wothe wa kūrūmīrīro,

na twītigagīre Jehova Ngai witū, nīgeetha tūgaacagīre hīndī ciothe, na tūtūure muoyo o ta ūrīa gūtarī ūmūthī. 25 Na ithū tūngīmenyerera gwathikīra watho ūyū wothe tūrī mbere ya Jehova Ngai witū, o ta ūrīa atwathīte-rī, ūcio nī ūgaatuūka ūthingu witū.”

7 Rīria Jehova Ngai waku agaagūkinyia būrūri ūrīa ūratoonya ūkawīgwatīre na aingate ndūrīri nyīngī ikweherere, nacio nī Ahiti, na Agirigashi, na Aamori, na Akaanani, na Aperizi, na Ahivi na Ajebusi, ndūrīri mūgwanja nene na irī hinya gūgūkīra-rī, 2 na rīria Jehova Ngai waku agaaccineana kūrī we nawe ūkorwo ūcitooretie, hīndī ūyo no nginya ūgaciina biū. Ndūkanagīe na kīrīkanīro nacio na ndūkanaciigūre tha. 3 Mūtikanagūrane nacio. Mūtikananeheane airītu anyu kūrī aanake ao kana aanake anyu mahikie airītu ao, 4 nīgūkorwo nīmakagarūra aanake anyu matige gūcooka kūnūmīrīra, na matuīke a gūtungatīra ngai ingī, namo marakara ma Jehova nīmakamūkīrīra, mamūcine na mamūniine o narua. 5 Üū nīguo mūkaameeka: Mūkoinanga igongona ciao, na mūharaganie mahiga ma igongona ciao, na mūtemange itugī ciao cia Ashera, o na mūcine mīhianano yao na mwaki. 6 Nīgūkorwo inyū mūrī rūrīri rwamūrīrīro Jehova Ngai wanyu. Jehova Ngai wanyu aamūthuriire kuuma ndūrīri-inī ciothe cia thī mūtuīke rūrīri rwake, rūrīri rūrīri bata mūno harī we. 7 Jehova ndaamwendire na akīmūthuuura tondū mwarī aingī gūkīra ndūrīri iria ingī, nīgūkorwo nī inyū mwarī anini mūno gūkīra andū arīa angī othe. 8 No nī ūndū wa Jehova kūmwenda na kūmenyerera mwīlītwa ūrīa eehītīre maithe manyu ma tene, nīkīo aamūrutire na guoko gwake kūrī hinya, na akīmūkūra akīmūruta būrūri wa ūkombo, kuuma hinya-inī wa Firaūni mūthamaki wa būrūri wa Misiri. 9 Nī ūndū ūcio kīmenyei atī Jehova Ngai wanyu nīwe Ngai; o we Mūrungu ūrīa mwīhokeku, ūmenyagīrīra kīrīkanīro gīake kīa wendo kūrī njiaro ngiri cia andū arīa mamwendete, na makamenyerera maathanī make. 10 No rīrī, arīa mamūthūire nīakerihīria na njīra ya kūmaniina biū makīonaga; ndakagīa thiyea kwīrīhīria harī andū arīa mamūthūire, makīonaga. 11 Nī ūndū ūcio, mwīmenyererei mūrūmagīrīre maathanī na kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīro, na mawatho marīa ngūmūhe ūmūthī. 12 Mūngūrūmbūiya mawatho macio na mūmamenyerere mūmarūmīrīre, nake Jehova Ngai wanyu nīarīigaga kīrīkanīro gīake kīa wendo na inyū, o ta ūrīa eehītīre mbere ya maithe

manyu. 13 Nīarīmwendaga na amūrathimage na atūmage mūingīhage. Nīarīrathimaga maciaro ma nda ciandy, na maciaro ma mīgūnda yanyu, marī ma ngano, na ma ndibei ya mūhihano, na ma maguta, na ma njaū cia ndūuru ciandy na ma tūtūrūme twa ndūuru cia ng'ondu ciandy kūu būrūri-inī ūrīa eehītīre harī maithe manyu atī nīakamūhe. 14 Inyu nīmūkarathimwo gūkīra rūrīri rūngī o ruothe; gūtirī mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja wanyu ūkaaga mwana, o na kana ūhiū wanyu o wothe wage gūciara. 15 Jehova nīakamūgitīra kuuma kūrī mīrimū yothe. Ndakamūrehithīria mīrimū mūrūta ūrīa muoī ūrīa mwarī kūu būrūri wa Misiri, no rīrī, nīakamūrehithīria andū arīa othe mamūthūire. 16 No nginya mūkaaniina ndūrīri ciothe iria Jehova akaarekereria acineane kūrī inyū; mūtikanaciguīre tha kana mūtungatīre ngai ciaoc, nīgūkorwo ūndū ūcio no ūtuīke mūtego kūrī inyū. 17 M wahota kwīra atīrī, “Ndūrīri ici irī na hinya gūtukīra. Tūngīhota atīa gūciingata?” 18 No mūtikanaciitīgīre; ririkanagai wega ūrīa Jehova Ngai wanyu eekire Firaūni, o na ūrīa eekire būrūri wa Misiri guothe. 19 Nīmweyoneire na maitho manyu māndū manene marīa andū acio maageririo namo, o na ciama iria ciaringirwo, na māndū ma kūgegania marīa meekirwo; ningī mūririkane ūrīa Jehova Ngai wanyu aamūrutire būrūri wa Misiri na guoko kwa hinya na gūtambūrūkītio. Ügu noguo Jehova Ngai wanyu ageeka ndūrīri ūcio ciothe mūretigīra rīu. 20 O na ningī, Jehova Ngai wanyu nīagatūma magī ma mboora gatagatī ga cīo, nginya o na matigari ma cīo marīa makaamwīhītha makorwo mathirīte. 21 Mūtikamakio nīcio, nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu, ūrīa ūrī hamwe na inyū, nī Mūrungu mūnene na wa gwītīgīrīro. 22 Jehova Ngai wanyu nīakarutūrūra ndūrīri ūcio ciehere mbere yanyu hanini o hanini. Mūtigetikīrio mūcīniine o rīmwe, nīguo nyamū cia gīthaka itikamūngīhīre imūrigīcīrie. 23 No Jehova Ngai wanyu nīakaneana ndūrīri ūcio kūrī inyū, atūme īgē na kīrigicano kīnene o nginya inīinwo. 24 Athamaki ao nīakamaneana moko-inī manyu, na inyū nīmūkaniina marītwa mao biū mehere gūkū thī mūhuro wa riūa. Gūtirī mūndū ūkaahota kūmwītiirī; nī mūkaamaniina. 25 Mīhiano ya ngai ciao nīmūkamīcīna na mwaki. Mūtikanacumīkīre betha na thahabu iria ciikīrītwo igūrū rīayo, kana mūmīoe ūtuīke yanyu, mūtikaguucīrīro nīyo mūheeneke, nīgūkorwo nīrī magigi kūrī Jehova Ngai wanyu.

26 Ndūkanarehe kīndū kirī thaahu nyūmba-inī yaku, nīgeetha ndūkaamūrwo hamwe na kīndū kīu mūniinwo. Kīrege biū na ūgithūure, nīgūkorwo nīgitūtō gīa kūniinwo.

8 Maathani maya mothe ndīramūhe ūmūthī ma kūrūmīrīra mamenyagīrīrei nīgeetha mūtūtūre, na mūngīhe, na mūtoonye mwīgwatīre būrūri ūrīa Jehova erīire maithe manyu ma tene na mwīhītwa.

2 Ririkanai ūrīa Jehova Ngai wanyu aamūtongoririe njīra-inī yothe kūu werū-inī mīaka īyo mīrongo īna, akīenda mwīnyiihie na amūgerie nīguo amenye maūndū marīa maarī ngoro-inī cianyu, kana hihi nīmūkamenyagīrīra maathani make kana aca. **3** Niātūmire mwīnyiihie, na akīreka mūhūte agīcooka akīmūhūūnia na mana, marīa mūtaamenyete kana makamenywo nī maithe manyu, nīgeetha amūrute atī ti irio ciki ingītūuria mūndū muoyo, no nī kiugo o gīothe kīrīa kīngiuma kanua ka Jehova. **4** Nguo cianyu itīgana gūtūka kana magūrū manyu makīimba ihinda-inī rīu rīa mīaka mīrongo īna. **5** Kīmenyei na ngoro cianyu atī o ta ūrīa mūndū ahūūraga mūrīi akīmūrīnga, ūguo noguo Jehova Ngai wanyu amūhūūraga. **6** Menyagīrīrai maathani ma Jehova Ngai wanyu, mūthīage na njīra ciake na mūmwītīgagīre. **7** Nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu aramūtwara būrūri mwega mūno, būrūri ūrī tūrūū, na ūrī tūria twa maaī, na ithima cia maaī megūtherera kūu cianda-inī o na irīma-inī; **8** būrūri ūrī na ngano na cairi, na ūrī na mīthabibū na mīkīyū, na mīkomamanga, ningī nī būrūri ūrī na maguta ma mītamaiyū na ūkī; **9** nī būrūri ūtakanyiīhia irio, na inyuī mūtīrī kīndū mūkaaga, būrūri ūrī mahiga maguo arī igera, na no mwenje icango irīma-inī ciaguo. **10** Rīrīa mūkaarīa mūhūūne, mūkaagooca Jehova Ngai wanyu nī ūndū wa būrūri ūcio mwega amūheete. **11** Mwīmenyagīrīrei mūtikanariganīrwo nī Jehova Ngai wanyu, mwage kūmenyerera maathani make na mawatho make, na kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīrwo ūrīa ndīramūhe ūmūthī. **12** Kwaga ūguo, mwariā mwahūūna, na mwaka nyūmba njega na mūcītūtūre, **13** na rīrīa ndūrūri cianyu cia ng'ombe na cia mbūri ikaaneneha, nacio betha na thahabu ciongerereke, na indo ciothe iria mūrī nacio ikorwo ciongererekete mūno-rī, **14** hīndī īyo ngoro cianyu nīkaagīa na mwītīo, na nīmūkariganīrwo nī Jehova Ngai wanyu, o we ūrīa wamūrutire būrūri wa Misiri, akīmūruta būrūri wa ūkombo. **15** Niāmūtongoririe mūgītūkanīria werū

ūcio mūnene na wa kūmakania, būrūri ūcio mūng'aru ūtarī maaī, na warī na nyoka njīru, o na tūng'aurū. Niāmūrutiīre maaī ihiga-inī rīa nyaigī. **16** Niāmūheire mana mūrīre kūu werū-inī, marīa maithe manyu mataamenyete ūhoro wamo, nīguo atūme mwīnyiihie, na akīmūgeria nīgeetha thuutha-inī maūndū manyu makaagīrīra. **17** Mwahota gūkeīra atīrī, "Uhoti witū na hinya wa moko maitū nīcio ituoneire ūtonga ūyū." **18** No rīrī, ririkanagāi Jehova Ngai wanyu, nīgūkorwo nīwe ūmūheaga ūhoti wa kwīgīra na ūtonga, na nī ūndū ūcio agakīhingia kīrikanīro gīake, kīrīa aarīkanīire na maithe manyu ma tene na mwīhītwa, o ta ūrīa gūtarī ūmūthī. **19** Mūngīkariganīrwo nī Jehova Ngai wanyu mūrūmīrīre ngai ingī, mūcihooe na mūciinamīrīre, ngūmumbūrīra mūthenya wa ūmūthī atī ti-itherū no mūkaaniinwo. **20** Mūkaaniinwo o ta ndūrīrī iria Jehova aaniinire agīcieheria mbere yanyu, nī ūndū wa kwaga gwathīkīra Jehova Ngai wanyu.

9 Ta thikīrīria wee Israeli. Rīu ūrorete kūringa Rūūī rwa Jorodani ūthī ūgatunye ndūrīrī nene na irī hinya gūgūkīra, būrūri ūrī na matūūra manene mūno mathīūrūrūkīrio na thingo ikinyīte o igūrū. **2** Andū akuo marī hinya na nī araihu, nīo Aanaki! Niūū ūhoro wao, na nīūiguīte gūkīrīwo atīrī: "Nūū ūngīhota gwītiīria andū a Anaki?" **3** No menya wega ūmūthī atī Jehova Ngai waku nīwe ūkūringa athīi mbere yaku ahaana ta mwaki wa kūniinana. Niākamaniina; amatoorie mbere yaku. Nawe nīukamarutūrūra ūmaniine biū o narua, o ta ūrīa Jehova aakwīrīire. **4** Jehova Ngai waku aarīkia kūmaingata mehere mbere yaku-rī, ndūkaneīre atīrī, "Jehova andehete gūkū ndīgwatire būrūri ūyū nī ūndū wa ūthingu wakwa." Aca, ti ūguo, no nī tondū wa waganu wa ndūrīrī icio, nīkīo Jehova egūciingata ciehere mbere yaku. **5** Ti ūthingu waku o na kana ūrūngīrīru waku ūgūtūma ūkegwatire būrūri wacio; no nī tondū wa waganu wa ndūrīrī icio-rī, Jehova Ngai waku nīekūmarutūrūra mehere mbere yaku nīguo ahingie ūrīa eehītire kūrī maithe maku, nīo iburahīmu, na Isaaka, na Jakubu. **6** Nī ūndū ūcio, kīmenye atī ti ūthingu waku ūtūmīte Jehova Ngai waku akūhe būrūri ūcio mwega ūwigwatire ūtūkē waku, nīgūkorwo inyuī mūrī andū momītīe ngingo. **7** Ririkanaga na ndūkanariganīrwo nī ūrīa warakaririe Jehova Ngai waku kūu werū-inī. Kuuma mūthenya ūrīa woimire būrūri wa Misiri nginya ūrīa mwakinyire gūkū, mūkoretwo mūkīremera Jehova. **8** Mūrī kūu Horebu nīmwatūmire marakara ma Jehova

maarahuke akirakara nginya akenda kumuniina. 9 Riria ndaambatire kirima-ini nganengerwo ihengere cia mahiga, ihengere iria ciandikito kiriakaniro kiri Jehova aarikanire na inyu, nindaikarire kuu kirima iguru matuku mirono ina, muthenya na utuku; ndiarifire irio kana nginyua maa. 10 Jehova nianengerire ihengere igiri cia mahiga ciandikito na kira kia Ngai. Ciandikito maathani mothe maria Jehova aamwaririe kuu kirima-ini ar thiin wa mwaki, muthenya uria mwagomanite. 11 Hindri iria matuku macio mirono ina, muthenya na utuku, maathirire, Jehova nianengerire ihengere icio igiri cia mahiga, ihengere icio cia kiriakaniro. 12 Jehova agicooka akinjira atiri, "Ikuruka narua uume guku ni undu andu aku aria warutire bürüri wa Misiri nimethukitie. Nimagarurukite o na ihenya magatiganiria maathani maria ndamaathire na nimethondekeire mühianano wa gutwekio." 13 Ningi Jehova akinjira atiri, "Andu aya nindimoonete, ngoona ati ni andu momitie ngingo munno! 14 Ndekereria, nigo ndimaniine na tharie riitwa riao guku thi mühuro wa riua. Thuutha wa ugo nooke ngutue rürir rür hinya na rür na andu aingi kumakira." 15 Ni undu icio ngihunduka ngiikuruka kuuma kirima iguru o gikirimbuka mwaki. Nacio ihengere icio igiri cia kiriakaniro ciari moko-ini makwa. 16 Riria ndaacuthirii, nindonire ati nimwehii Jehova Ngai wanyu; ni mwethondekeire mühianano wa gutwekio uhaana ta nja. Nmwagarurukite o narua mugatiga kürümirira njira iria Jehova aamwathite murumagirire. 17 Ni undu icio nginyiita ihengere icio igiri ngicirekania kuuma moko-ini makwa, nacio ikenyukanga icunjii muktonagira na maitho manyu. 18 Ningi ngiguihia thi mbere ya Jehova matuku mirono ina, muthenya na utuku; ndiigana kuri irio kana nginyua maa, ni undu wa mehia maria mothe mwekite, mügeeka maundu mooru maitho-ini ma Jehova, mügituma arakare. 19 Nindetigagira marakara na mang'uri ma Jehova, nigungorwo niamurakarire o kūigana undu angiamuniinire. No Jehova niamthikirire o ringi. 20 Nake Jehova niarakarire Haruni o kūigana undu angiamuniinire, no ihinda riu, nindahooeire Haruni o nake. 21 Ningi ngicooka ngjoya kindu kuu kianyu kia wihi, nakio niko rja yio mwathondekete, na ngimicina na mwaki. Ngicooka ngimithhera ngimithia igituika mütutu mühinyu ta rükungu, naruorükungu riu ngirükia karüü gaathereraga koimite kirima-ini. 22 O na ningi nimirakaririe Jehova muri

kuu Tabera, na Masa, na Kibirothu-Hataava. 23 Na riria Jehova aamütümire kuuma Kadeshi-Barinea, aamwirire atiri, "Ambatai muthii mükegwatire bürüri uria ndimüheete." No ni mwaremeire watho wa Jehova Ngai wanyu. Mütiigana kumwihoka kana kumwathikira. 24 Kuuma riria ndamümenyire, mütüüraga müremere Jehova. 25 Ninddegüthirie thi mbere ya Jehova matuku macio mirono ina, muthenya na utuku, tondü Jehova nioigite ati niekumuniina. 26 Ngohooya Jehova, ngimwira atiri, "Wee Mwathani Jehova, tiga kuniina andu aya akyo, o aya igai riaku kiumbe aria waküürire na undu wa hinya waku münene, ükamaruta bürüri wa Misiri na guoko gwaku kwa hinya. 27 Ririkanu ndungata ciaku Iburahimu, na Isaaka, na Jakubu. Tiga kúrora umu wa ngoro cia andu aya, na waganu wao, o na mehia mao. 28 Kwaga ugo, bürüri uria wee watürtire ükoiga atiri, "Tondü Jehova ndangähotire kumakinyia bürüri uria aameriire, na ni tondü niamamenete-ri, nikio aamatwarire weru-ini amooragiye kuo." 29 No andu aya ni akyo, o igai riaku kiumbe, aria warutire kuu na undu wa hinya waku münene, na guoko gwaku gutamburukitio."

10 Hindri iyo Jehova akinjira atiri, "Acuhia ihengere igiri cia mahiga ihaana ta iria cia mbere, ücooke wambate guku kuri ni kiriama-ini. Na ücooke üthondeke ithanduku ria mba. 2 Ningwandika ciugo iria ciaandikito ihengere-ini iria cia mbere, iria woragire. Nawe niügcooka üciükire thiin wa ithanduku riu ria kiriakaniro." 3 Ni undu icio ngigithondeka ithanduku riu na mba cia muti wa mügaa, na ngicuhia ihengere igiri cia mahiga ihaanaine na iria cia mbere, ngiambata kirima-ini nguuite ihengere icio igiri na moko. 4 Jehova akandika Maathani macio lktumi ihengere-ini icio, o ta uria maandikito hindri ya mbere, o maria aamwaririe kuu kirima-ini ar thiin wa mwaki, muthenya uria mwagomanite. Jehova agicooka akinengera ihengere icio. 5 Na ni ngicooka ngigaruruka, ngiikuruka, ngiuma kirima iguru, ngiikira ihengere icio ithanduku-ini riu ndaathondekete o ta uria Jehova aanjathite, na niko iri o na riu. 6 (Andu a Israeli niamthiire rügendo moimite ithima-ini cia andu a Jaakani, magikinya Mosera. Kuu niku Haruni aakuüriire, na nokuo aathikirwo; nake muri Eliazaru agituika muthinjiri-Ngai ithanya riake. 7 Kuuma kuu magithi magikinya Gudugoda, na magicooka magithi magikinya

Jotibatha, bürūri ūrī tūrūū. 8 Ihinda-inī rīu Jehova niamūrire mūhīrga wa Lawi ūkuuage ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova, na ūrūgamage mbere ya Jehova, ūtungatage na ūrathimanage ūkīgwetaga rītwa rīake, o ta ūrīa meekaga ūmūthī. 9 Kīu nīkīo gītūmi kīa Alawii gūkorwo matarī na igai rīao kīūmbe gatagatī ka ariū a ithe wao; Jehova nīwe igai rīao, o ta ūrīa Jehova Ngai wanyu aameerire.) 10 Nīndaikarire kūu kīrīma-inī matukū mīrongo īna, mūthenya na ūtukū, o ta ūrīa ndeekīte hīndī ya mbere, na ihinda rīrī o narīo Jehova nīanjiguire. Ndwarī wendo wake amūniine. 11 Jehova akīnjīra atīrī, "Thī ūgatongorie andū aya kūrīa megūthī, nīguo mathī megwatīre bürūri ūrīa nderīire maithe mao na mwīhitwa atī nīngamahe." 12 Na rīrī, wee Isiraeli, nī ūndū ūrīkū Jehova Ngai waku endaga wīke, tiga o wītigagīre Jehova Ngai waku, na ūthiage na njīra ciale ciothe, na ūmwendage, na ūtungatagīre Jehova Ngai waku na ngoro yaku yothe o na muoyo waku wothe, 13 na ūmenyagīrīre maathani ma Jehova, na kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīwo ūrīa ngūkūhe ūmūthī nīguo maūndū maku magīrīre? 14 Jehova Ngai waku nīwe mwene igūrū, o na igūrū rīrī ūrī kūraya kūu matu-inī, o na thī no yake na indo ciothe iria irī kuo. 15 No ūrī, o na kūrī ūguo, Jehova nīakenirio nī maithe manyu ma tene na akīmeenda, na akīmūthura inyū njaro ciao harī ndūrīrī iria ingī ciothe, o ta ūrīa gūtarī ūmūthī. 16 Nī ūndū ūcio, rūthiā ngoro cianyu na mūtigacooke kūūmia ngingo cianyu ūringī. 17 Nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīwe Ngai wa ngai iria ingī, na Mwathani wa aathani, o we Mūrungu ūrīa mūnene, ūrīa ūrī hinya mūno na wa kūmakania, ūrīa ūtathutūkanagia, na ndoyaga mahaki. 18 Nīarūagīrīra ciira wa ciana cia ngoriai na wa atumia a ndigwa, na nīendaga mūndū wa kūngī, akamūheaga irio na nguo. 19 O na inyū no nginya mwendage andū a kūngī, nīgūkorwo o na inyū mwatūtiire mūrī andū a kūngī bürūri-inī wa Misiri. 20 Wītigagīre Jehova Ngai waku na ūmūtungatagīre. Wīnyiitanagie naked, na ūkīhīta ūgwetage rītwa rīake. 21 Ūcio nowe ūrīgoocaga; na nīwe Ngai waku, ūrīa wagwīkiire maūndū macio manene na ma kūmakania marīa weyoneire na maitho maku. 22 Maithe manyu ma tene arīa maikūrkire magīthī bürūri wa Misiri maarī andū mīrongo mūgwanja, na rīu Jehova Ngai waku nīakūingīhītie o ta njata cia matu-inī.

11 Endaga Jehova Ngai waku na ūmenyagīrīre maūndū marīa endaga, arī kīrīra kīa watho wake

wa kūrūmīrīwo, na mawatho make, na maathani make hīndī ciothe. 2 Ririkana ūmūthī atī ciana ciaku itionire na itiamenire kūherithania kwa Jehova Ngai waku: o na itionire ūnene wake na guoko gwake kūrīa kūrī hinya, o na guoko gwake gūtambūrūkītio; 3 o na ciana iria aaringire, na maūndū marīa eekire kūu bürūri wa Misiri, na kūrī Firaūni mūthamaki wa bürūri wa Misiri, na bürūri wake wothe; 4 na ūrīa eekire mbūtū cia ita cia bürūri wa Misiri, na mbarathi ciao, na ngaari ciao cia ita, na ūrīa aamahubīkanirie na maaī ma Iria Itune hīndī ūyo maathingatanīte nao, na ūrīa Jehova aamarehīthīrie mūthiro wa gūtūura. 5 Ciana cianyu ticio cionire ūrīa aamwīkiire mūrī kūu werū-inī, nginya ūrīa mwakinyire gūkū; 6 o na ūrīa eekire Dathanī na Abiramu, ariū a Eliabu ūrīa Mūrubeni, ūrīa thī yamaathamīrie kanua kayo marī gatagatī ka andū a Isiraeli othe, thī ikīmameria hamwe na nyūmba ciao, na hema ciao, na kīrīa giothe maarī nakio. 7 No nī maitho manyu meeyoneire maūndū macio mothe manene marīa Jehova ekīte. 8 Nī ūndū ūcio menyagīrīrai maathani mothe marīa ndīramūhe ūmūthī, nīgeetha mūgīe na hinya wa gūtoonya na wa gūtunyana bürūri ūrīa mūraringa Rūū rwa Jorodani mūkawīgwatīre, 9 na nīgeetha mūgaatūūra matukū maingī bürūri ūcio Jehova eehītire na mwīhītwa atī nīakahē maithe manyu ma tene na njaro ciao, bürūri ūrī būthī wa iria na ūukī. 10 Bürūri ūrīa mūrathīi mūkaūtunyane ndūhaana ta bürūri wa Misiri, kūrīa muumīte, kūrīa mwahaandaga mbegū cianyu na mūgaciunithagīria maaī na magūrū taarī mūgūnda wa mboga. 11 No ūrī, bürūri ūrīa mūraringa Rūū rwa Jorodani mūkegwatīre nī bürūri ūrī irīma na cianda iria inyyuaga maaī ma mbura kuuma igūrū. 12 Nī bürūri ūmenyagīrīwo nī Jehova Ngai wanyu; maitho ma Jehova Ngai wanyu maikaraga maūcūthīrīrie kuuma kiambīrīria kīa mwaka nginya mūthia waguo. 13 Nī ūndū ūcio mūngīthīkīra maathani marīa ndīramūhe ūmūthī mūrī na wirokeku, na mwendage Jehova Ngai wanyu, na mūmūtungatagīre na ngoro cianyu ciothe na muoyo wanyu wothe-rī, 14 hīndī ūyo nīngoiria mbura bürūri wanyu kīmera kīayo gīkinyā, mbura ya mūringo na ya gūkūria irio, nīgeetha mūgaacookagīrīria ngano yanyu, na ndibei ya mūhīhano na maguta. 15 Nīngatūma kūgīe na nyeki ithaka-inī nī ūndū wa ng'ombe cianyu, na mūkarīīaga mūkahūūna. 16 Mwīmenyagīrīrei mūtikanaguucīrīrio, mūgarūrūke mūhooe ngai ingī na

mūciinamīrīre. 17 Mūngīkaguucīrīrio, marakara ma Jehova nīmakamūkīrīra mamūcine, na nīakahinga igūrū nīgeetha gūtikoire nayo thī yage kūruta maciaro, na inyuī nīmūgathira o narua mwehere būrūri ūcio mwega Jehova aramūhe. 18 Igaai ciugo ici ciakwa ngoro-inī cianyu na meciiria-inī manyu; ciohagīrei moko-inī manyu irī imenyithia, na mūciohagīrei mothiū-inī manyu. 19 Cirutagei ciana cianyu, na mūciarāgie rīrīa mūikarīte kwanyu mīcī na rīrīa mūrathī na njīra, na rīrīa mūkomete na rīrīa muokīra. 20 Ciandikei hingīro-inī cia mīrango ya nyūmba cianyu o na mūciandike ihingo-inī cianyu, 21 nīgeetha matukū manyu na matukū ma ciana cianyu maingīhe kūu būrūri-inī ūcio Jehova eehītire na mwīhītwa atī nīakahe maithe manyu ma tene; maingīhe o ta matukū marīa igūrū rīgūtūra rī igūrū wa thī. 22 Mūngīmenyerera wega maathani maya mothe ndīramūhe mūmarūmagīrīre, mwendage Jehova Ngai wanyu, na mūthiage na njīra ciake ciothe na mūikarage mwīgwatanītie nake-rī, 23 hīndī īyo Jehova nīakaingata ndūrīrī icio ciothe ciehere mbere yanyu, na inyuī mwīgwatīre kūndū kūu kwa ndūrīrī nene na irī hinya kūmkīra. 24 Kūndū guothe kūrīa mūgaakinyithia makinya manyu gūgaatuīka kwanyu; būrūri wanyu ūkoima werū-inī ūkīne Lebanonī, na uume Rūūi rwa Farati ūkīne irīa-inī rīa mwena wa ithūro. 25 Gūtīrī mūndū ūkaahota kūmwītiirī. O ta ūrīa aamwīrīre, Jehova Ngai wanyu nīagatūma mwītīgīrīwo nī andū a būrūri wothe kūrīa guothe mūgaathī. 26 Atīrīrī, ūmūthī ndīramūgīra kīrathimo mbere yanyu na ngamūgīra kīrumi, 27 ndīramūgīra kīrathimo angīkorwo nīmūgathikīra maathani ma Jehova Ngai wanyu marīa ndīramūhe ūmūthī; 28 na ngamūgīra kīrumi angīkorwo nīmūrīagaga gwathikīra maathani ma Jehova Ngai wanyu mūgatiga gūthī na njīra rīrīa ngūmwatha ūmūthī, na ūndū wa kūrūmīrīra ngai ingī, irīa mūtooī. 29 Rīrīa Jehova Ngai wanyu akaamūkīnyia būrūri ūrīa mūrathī ūkāwīgwatīre, nīmūkanīrīra ūhoro wa kīrathimo kīu kīrīma-inī kīa Gerizimu, nakō kīrumi mūheanīre ūhoro wakō kīrīma-inī kīa Ebali. 30 O ta ūrīa mūūi, irīma icio irī kūu mūrīmo wa Rūūi rwa Jorodani, mwena wa ithūro wa njīra kwerekera na kūrīa riūa rīthūagīra, gūkuhī na mītī ūrīa mīnene ya More, kūu būrūri wa andū a Kaanani arīa matūrīraga Araba gūkuhī na Giligali. 31 Mūrī hakuhī kūringa Rūūi rwa Jorodani mūtoonye mūkegwatīre būrūri ūcio Jehova Ngai wanyu aramūhe. Rīrīa mūgaakorwo

mūwoete na mūgatūra kuo-rī, 32 menyagīrīrai gwathīkīra kīrīra kīa watho wa kūrūmīrīwo, na mawatho marīa ndīramūhe ūmūthī.

12 Ici nīcio irīra cia watho wa kūrūmīrīwo, na mawatho marīa mwagīrīrīwo nī kūmenyerera mūmarūmagīrīre mūrī būrūri ūrīa Jehova Ngai wa maithe manyu amūheete mūwīgwatīre, rīrīa rīothe mūgūtūra būrūri-inī ūcio. 2 Mūkaananga biū kūndū guothe kūu igūrū wa irīma irīa ndāaya na tūrīma na rungu rwa mūtī o wothe mūruru kūrīa ndūrīrī icio mūkegwatīra būrūri wacio ihooyagīra ngai ciacio. 3 Mūkoinanga igongona ciacio, na mūharaganie mahiga mao marīa maamūre, na mūcīne itūgī cia Ashera ciacio; mūtemange mīhianano ya ngai ciao, na mūtharie marītīwa ma cio mehere kūndū kūu. 4 Mūtikanahooe Jehova Ngai wanyu ta ūrīa ndūrīrī icio ihooyaga ngai ciacio. 5 No rīrī, no nginya mūgaacaria handū harīa Jehova Ngai wanyu agaathuura thīnī wa mīhīrīga yanyu yothe, nīguo haamūrīrīwo rītīwa rīake, harī gūkkaro gīake. Hau nīho mūrīthīiaga; 6 na nīho mūrītwaraga maruta manyu ma njino na magongona manyu, na icunījī cianyu cia ikūni na maruta ma mwanya, na kīrīa gōthe mūrīrutaga kīa mīhītīwa yanyu, o na maruta manyu ma kwīyendera, na marigithathi ma ndūrūrī cianyu cia ng'ombe na cia ng'ondū. 7 Mūrī hau mbere ya Jehova Ngai wanyu, inyuī na andū a nyūmba cianyu nīmūkarīaga na mūgakenera māndū mothe marīa mūrīkīga na moko manyu, nī ūndū Jehova Ngai wanyu nīamūrathimīte. 8 Mūtikanekē ta ūrīa tūreka tūrī gūkū ūmūthī, o ūrīa mūndū aroona kwagīrīre, 9 tondū mūtīrī mūraakīna ūhurūko-inī kana igai-inī ūrīa Jehova Ngai wanyu aramūhe. 10 No nīmūkaringa Rūūi rwa Jorodani mūtūre būrūri ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe ūtuīke igai ūrīanyu, na nīakamūhurūkīa harī thū cianyu ciothe irīa imūthīrūrūkīrīre, nīgeetha mūtūre mūtarī na ūgwati. 11 Hīndī īyo handū harīa Jehova Ngai wanyu agaathuura haamūrīwo ha gūtūrīa Rītīwa rīake, nīho mūgaatwaraga indo ciothe irīa ngūmwatha mūtwarage: nacio nī maruta manyu ma njino, na magongona manyu, na icunījī cianyu cia ikūni na maruta manyu ma mwanya, na indo ciothe njega irīa mwīrīrīre Jehova na mwīhītīwa. 12 Na mūrī hau, mūkenage mūrī mbere ya Jehova Ngai wanyu, inyuī ene, na ariū anyu, na airītu anyu, na ndungata cianyu cia arūme na cia andū-a-nja,

na Alawii a kuuma matūūra-inī manyu arīa matarī na mīgūnda kana igai rīao ene. **13** Mwīmenyererei mūtikanarutīre magongona manyu ma njino handū harīa hothe mūngīenda. **14** Marutagīrei o handū harīa Jehova agaathuura mūhīrīga-inī ūmwe wa mīhīrīga yanyu, nīho mūgeekagīra maündū marīa mothe ndīmwathīte. **15** No rīrī, no mūthīnīre nyamū cianyu itūūra-inī rīanyu o rīothe na mūrīe nyama nyīngī o ūrīa mūngīenda, o taarī nyama cia thwariga kana cia thiiya, mūrīe kūringana na kīrathimo kīrīa Jehova Ngai wanyu amūheete. Andū othe, arīa marī na thaahu o na arīa matarī, no marīe nyama icio. **16** No mūtikanarēe thakame; mīitagei thī o taarī maaī. **17** Mūtikanarīre matūūra-inī manyu gīcunjī gīa ikūmi kīa ngano yanyu, na ndibei ya mūhīhano, na maguta, kana marigithathi ma ndūru cianyu cia ng'ombe na cia ng'ondū, kana kīndū o gīothe mwīhītīre kūrutaga, kana maruta manyu ma kwīyendera, o na kana maruta ma mwanya. **18** Handū ha gwīka ūguo-rī, mūrīrīlaagīra indo icio mbere ya Jehova Ngai wanyu mūrī handū harīa Jehova Ngai wanyu agaathuura, inyuī ene, na ariū anyu na airītu anyu, na ndungata cianyu cia arūme na cia andū-a-nja, na Alawii a kuuma matūūra-inī manyu, na nīmūrīkenagīra maündū mothe marīa mūrīkaga na moko manyu mūrī mbere ya Jehova Ngai wanyu. **19** Menyererai mūtikanarekererie Alawii hīndī ūrīa yothe mūgūtūra būrūri ūcio wanyu. **20** Rīrīa Jehova Ngai waku agaakwaramīria būrūri waku o ta ūrīa aakwīrīre, nawe wende kūrīa nyama na uuge atīrī, "Nīngwenda nyama," hīndī ūyo no ūrīe nyama nyīngī o ūrīa ūngīenda. **21** Kūngīkorwo handū harīa Jehova Ngai waku athuurīte haamūrīrīwo Rītīwa rīake nī hakūrīhīrīrie-rī, no ūthīnje nyamū kuuma ndūru-inī ciaku cia ng'ombe na cia ng'ondū iria Jehova akūheete, ta ūrīa ngwathīte, na ūrī o kūu matūūra-inī maku, no ūrīe nyama nyīngī o ūrīa ūngīenda. **22** Rīa nyama icio o ta ūrīa ūngīrīa nyama cia thwariga kana cia thiiya. Andū arīa marī na thaahu na arīa matarī no marīe nyama icio. **23** No ūmenyerere ndūkanarēe thakame, tondū thakame nīyo muoyo, ndūkanarīanīrie muoyo ūcio na nyama. **24** Ndūkanarēe thakame; mīite thī o ta maaī. **25** Ndūkanamīrie, nīguo maündū maku magīrīre, o na ma ciana ciaku iria igooka thuutha waku, tondū ūrikoragwo ūgīka maündū marīa magīrīre maitho-inī ma Jehova. **26** No rīrī, nīkoya indo ciaku iria nyamūre na kīndū kīrīa gīothe wīhītīre atī nīkutaruta,

ūthīi handū harīa Jehova agaathuura. **27** Rutīra magongona maku ma njino, ma nyama na ma thakame kīgongona-inī kīa Jehova Ngai waku. Thakame ūyo ya magongona macio maku no nginya ūtwo hau mwenainī wa kīgongona kīa Jehova Ngai waku, no nyama no ūcīrīe. **28** Menyerera wathīkīre mawatho maya mothe ndīragwatha, nīgeetha maündū maku na ma ciana ciaku iria igooka thuutha waku maagagīrīre hīndī ciathe, tondū ūrikoragwo ūgīka wega na ūrīa kwagīrīre maitho-inī ma Jehova Ngai waku. **29** Jehova Ngai waku nīakeheria mbere yaku ndūrīrī iria ūkīrī kūkhīthūkīra ūcitunye būrūri. No rīrīa ūgaacingata na ūtūure būrūri wacio, **30** na ciarīkia kūniinwo ciehere mbere yaku, wīmenyerere ndūkanategwo na ūndū wa gūtūria ūhoro wa ngai ciacio ūkīuria atīrī, "I ndūrīrī ici itungatagīra ngai ciacio atīa? Tūgwika o ta ūrīa cīkaga." **31** Ndūkanahooe Jehova Ngai waku na njīra icio ciacio, nī ūndū ikihooya ngai icio ciacio, nīcīkaga maündū mothe marīa marī magīgi marīa Jehova athūire. O na nīcinaga ariū ao na airītu ao na mwaki marī magongona ma ngai ciacio. **32** Tigīrīra atī nī weka maündū mothe marīa ngwathīte; ndūkanongerere ūndū kana ūrutarute.

13 Mūnabii kana mūroti wa irooto angīkeyumīria thīnī wanyu, nake amwīre ūhoro wa kīama kana wa ūrīrī, **2** naguo ūhoro ūcio aarītie wa kīama kana wa ūrīrī wīkīke-rī, acooke oige atīrī, "Nītūrūmīrīrei ngai ingī (ngai iria mūtooī) mūreke tūcihooe," **3** mūtikanathīkīrīrie ndeto cia mūnabii ūcio, kana cia mūroti ūcio wa irooto; Jehova Ngai wanyu nīkūmūgeria aramūgeria amenye kana nīmūmwendete na ngoro cianyu ciathe na mīoyo yanyu yothe. **4** Jehova Ngai wanyu nīwe mūrīrūmagīrīra, na nīwe mūrītīgagīra. Menyāgīrīrai maathani make na mūmathīkagīre; mūtungatagīrei na mwīgwatanagie nake. **5** Mūnabii ūcio kana mūroti ūcio no nginya ooragwo, tondū nīahunjītie ūhoro wa kūremera Jehova Ngai wanyu, ūrīa wamūrutire būrūri wa Misiri, akīmūkūūra kuuma būrūri wa ūkombo; nīageretie kūmūgarūra mwehere njīra ūrīa Jehova Ngai wanyu aamwathire mūrūmagīrīre. No nginya mūniine ūūru ūcio wehere gatagatī-inī kanyu. **6** Mūrū wa nyūkwa ūrīa mūciaranīirwo, kana mūrūguo kana mwarīguo, kana mūtumia waku ūrīa wendete, kana mūrataguo ūrīa mūmīranītie ngoro nake angīkūheenereria, akwīre atīrī, "Nītūthīi tūkahooe ngai ingī" (ngai iria wee kana maithe manyu matooī, **7** ngai cia andū arīa

mamūthiürürükīirie, marī gūkuhī, kana marī kūraya, kuuma mwena ūmwe wa bürūri nginya ūrīa ūngī), 8 ndūkanetikīre ūhoro ūcio wake, kana ūmūthikīrīrie. Ndūkanamūiguire tha. Ndūkanamūtige arī muoyo kana ūmūthihīrīre. 9 No nginya ūkaamūūraga. Guoko gwaku níkuo gūgaakorwo kūrī kwa mbere ūhoro-inī ūcio wa kūmūūraga, gūcooke kūrūmīrīwo nī moko ma andū arīa angī othe. 10 Mūhūūrei na mahiga nyuguto nginya akue, nī ūndū nīageretie kūmūgarūra amūrute njira-inī ya Jehova Ngai wanyu ūrīa wamūrutire bürūri wa Misiri, kuuma bürūri wa ūkombo. 11 Hīndī īyo andū othe a Israeli nīmakaigua ūhoro ūcio nao nīmagetigīra, na gūtīrī mūndū gatagatī kanyu ūgeeka ūndū mūūru ta ūcio rīngī. 12 Mūngīkaigua ūhoro ūkīheanwo ūkonīi itūura rīmwe rīa marīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe mūtūure kuo-rī, 13 atī andū aaganu nīmeyumīritie thīnī wanyu na makahītithia andū a itūura rīao njīra, makameera atīrī, "Nītūthīi tūkahooe ngai ingī" (ngai iria inyuū mūtooī), 14 hīndī īyo no nginya mūkoorīrīria ūhoro ūcio, na mūūthuthuuriie na mūūtuirie wega biū. Mūngīona nīguo kūrī na kūmenyeke wega atī ūndū ūcio ūrī magigi ūguo nīwīkīkīte thīnī wanyu-rī, 15 no nginya mūkooraga andū arīa othe matūrara itūura rīu na rūhiū rwa njora. Itūura rīu nīmūkarīniina biū, mūniine andū a rīo o na mahiū makuo. 16 Mūgaacookanīrīria indo ciithe iria ndahe cia itūura rīu handū hamwe o kūu gatagatī ga kihaaro gīa itūura, mūcīne itūura rīu biū hamwe na indo ciarīo cia gūtahwo, itūke igongona rīa njino rīrūtīrīwo Jehova Ngai wanyu. Rīgaatūura rīrī rīanange nginya tene, na rītīgaakwo rīngī. 17 Gūtīrī kīndū o na kīmwē kīa indo icio itūrīrīwo kūniinwo gīgaakorwo kīrī moko-inī manyu, nīgeetha Jehova atīgētīcīnō nī marakara make mahiū; nake acooke amūiguire tha, na amwīke maūndū ma ūtugi, na atūme mūingīhe, o ta ūrīa erīire maiithe manyu ma tene na mwīhītwa, 18 nī ūndū wa gwathīkīra Jehova Ngai wanyu na kūmenyerera maathani make mothe marīa ngūmūhe ūmūthī, na gwīka maūndū marīa magīrīre maitho-inī make.

14 Inyuī nī inyuī ciana cia Jehova Ngai wanyu.
Mütikanetemange kana mwenjwo ihara üthiū-
inī nī ūndū wa mūndū mūkuū, 2 nīgūkorwo mūrī
andū mamūrīirwo Jehova Ngai wanyu. Kuuma ndūrīrī-
inī ciothe cia thī, Jehova nīamūthuurīte mūtuīke
andū ake a bata. 3 Mütikanarē kīndū o nakī kīrī
thaahu. 4 Ici nīcio nyamū iria mwagīrīirwo kūrīa:

nī ndegwa, na ng'ondū, na mbūrī, 5 na thwariga, na thiyya, na thwara, na mbūrī ya werū, na ndoo, na ngondi, o na ng'ondū cia irīma-inī. 6 No mūrīe nyamū o yothe irī mahūngū maatūku na makarekania na nīicookagia ithagumia. 7 No rīrī, harī nyamū iria īcookagia ithagumia kana irī mahūngū maatūku marekanītie biū, mütikanarē ngamīira, kana mbūkū, kana ikami. O na gūtuika nīicookagia ithagumia, mahūngū ma cio ti maatūku, icio irī thaahu harī inyū. 8 Nayo ngūrwe, o na akorwo mahūngū mayo nīmarekanītie biū-rī, ndīicookagia ithagumia; īyo irī thaahu harī inyū. Mütikanarē nyama ciacio kana mūhutie ciimba ciacio. 9 Thīnī wa nyamū ciithe iria itūūraga maai-inī, no mūrīlāge īrīa yothe irī mathagu manyiitaine na irī ngaracū mwīrī. 10 No īrīa yothe ītarī tūthagu na ngaracū, mütikanamīrē; nīgūkorwo irī thaahu harī inyū. 11 No mūrīe nyoni o yothe irīa ītarī thaahu. 12 No ici mütikanarē: nderi, na ndiyū, na ndiyū iria njirū, 13 na hūngū īrīa ndune na mūthembā o wothe wa hūngū iria njirū, 14 na mūthembā o wothe wa mahuru 15 na ndundu īrīa irī rūhīa, na ndundu īrīa īgambaga, na nyoni ya iria-inī īrīa irī mathagu maraaya, na mūthembā o wothe wa rwīgī, 16 na gatundi karīa kanini, na ndundu īrīa nene, o na ndundu īrīa njerū, 17 na ndundu ya werū, na rwīgī rūnene rūrīa rūrīnaga thamaki, na nyoni ya iria-inī īrīa irī ngingo ndaaya, 18 na karoga-ngunū, na mīthembā yothe ya cūcū-wa-njoka, na hudihuda, o na rūhuhu. 19 Tūnyamū tuothe tūrīa tūrī mathagu tūmbūkaga tūrī gītutu tūrī thaahu harī inyū, mütikanatūrē. 20 No nyamū yothe irī mathagu na ndīrī thaahu no mūmīrē. 21 Mütikanarē kīndū o na kīrīkū kīrīa mūgaakora gīkuīte. No mūkīhe mūndū wa kūngī ūrīa ütūūraga itūūra-inī o rīothe rīa matūūra manyu, nake no akīrīe, kana ūkīenderie mūrūrīrī. No inyū mūrī andū maamūrīrīwo Jehova Ngai wanyu. Mütikanaruge koori na iria rīa nyina. 22 Menyererai mūrutage gīcunjī gīa ikūmi kīa maciaro mothe ma mīgūnda yanyu mwaka o mwaka. 23 Rīagīrai gīcunjī gīa ikūmi kīa ngano yanyu, na ndibei yanyu ya mūhihano, na maguta manyu, na marigithathi manyu ma ndūūru cianyu cia ng'ombe na cia mbūrī mbere ya Jehova Ngai wanyu mūrī handū harīa agaathuura ha gūtūūria Rīitwa rīake, nīgeetha mwīrute gwītigīra Jehova Ngai wanyu hīndī ciithe. 24 No rīrī, handū hau hangīkorwo nī haraihu mūnō, na Jehova Ngai wanyu nīamūrathimīte na mūtingīhota gīkuua gīcunjī kīanyu gīa ikūmi mūtware handū hau

(nī ūndū handū hau Jehova agaathuura ha gütūūria Rītwa rīake nīhamūrahīrīrie mūno-rī), 25 hīndī īyo mūgaakūrania gīcunjī kīanyu gīa ikūmi na betha, na inyuū mūtware betha īyo handū harīa Jehova Ngai wanyu agaathuura. 26 Hūthīrai betha īyo na kūgūra kīria gīothe mūngīenda: ng'ombe, kana ng'ondū, kana ndibei o na kana kīndū kīgagatīe gīa kūnyua, kana o kīndū gīothe kīria mūngīenda. Ningī inyuū na andū a nyūmba ciānyu mūkaarīra indo icio o hau mbere ya Jehova Ngai wanyu mūkenete. 27 Na mūtikanarekererie Alawii arīa matūūraga matūūra-inī manyu, nīgūkorwo matīrī gīthaka kana igai rīao ene. 28 Na rīrī, o mīaka itatū yathira, mūrutage icunjī cia ikūmi cia uumithio wanyu wothe wa mwaka ūcio, mūgaaciga kūu matūūra-inī manyu, 29 nīgeetha Alawii (arīa matarī agaāre gīthaka kana igai rīao ene), na andū a kūngī, na ciāna cia ngoriai, na atumia a ndigwa arīa matūūraga matūūra-inī manyu, magookaga makarīa na makahūūna, nīguo Jehova Ngai wanyu amūrathimage wīra-inī wothe wa moko manyu.

15 Na rīrī, mīaka mūgwanja yathira, no nginya mūkarekanagīra mathiirī. 2 Ūndū ūcio mūrīwīkaga ūū: mūkombithania o wothe nīarīrekanagīra thiirī o wothe ūrīa akombeire Mūsraeli ūrīa ūngī. Ndakarandūra Mūsraeli ūrīa ūngī thiirī kana mūrū wa ithe, nī ūndū ihinda rīa Jehova rīa kūrekanīra mathiirī nīrīhunjanīrio. 3 No mūrandūre mūndū wa kūngī thiirī, no rīrī, no nginya mūrekanīre thiirī o wothe ūrīa mūrū wa thoguo arī naguo. 4 No rīrī, gūtiagīrīre gūkorwo na mūndū mūthīni thiīni wanyu, nīgūkorwo mūrī būrūri-inī ūcio Jehova Ngai wanyu ekūmūhe mūwīgwatīre ūtuīke igai rīanyu-rī, nīakamūrathima mūno, 5 angīkorwo nīmūgathīkīra Jehova Ngai wanyu biū, o na mūmenyagīrīre kūrūmagīrīra maathani maya mothe ngūmūhe ūmūthī. 6 Nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīakamūrathima ta ūrīa eeranīire, na nīmūgakombagīra ndūrīrī nyingī, no inyuū mūtigaakombaga harī cio. Nīmūgaathaga ndūrīrī nyingī, no cio itikamwathaga. 7 Kūngīgāakorwo na mūndū mūthīni gatagatī-inī ka arīu a ithe wanyu itūūra-inī o rīothe kūu būrūri-inī ūcio Jehova Ngai wanyu ekūmūhe-rī, mūtikanamūmīrie ngoro, kana mūtuīke akarī kūrī mūrū wa ithe wanyu ūcio mūthīni. 8 No rīrī, nī kaba mūmūtambūrūkīrie guoko, na

mūmūkombithie kīria gīothe akaabatario nīkīo. 9 Mwīmenyererei mūtikanagīe na meciiria mooru, mūkoiga atīrī: "Mwaka wa mūgwanja, mwaka ūrīa wa kūrekanīra mathiirī ūrī hakuī," nīguo mūtikanagīe na ngoro njūru, mwage gūtaanahīra mūrū wa ithe wanyu ūrīa ūbataire, kana mwage kūmūhe kīndū. Nake hīndī īyo no akaāre Jehova nī ūndū wanyu, na inyuū nīmūkonwo mwīhītie. 10 Heagai mūndū ta ūcio na ūtaana, na mwikage ūndū ūcio na ngoro itarī na ūuru; na nī ūndū wa ūguo-rī, Jehova Ngai wanyu nīarīmūrathimaga mawīra-inī manyu mothe, o na maūndū-inī mothe marīa mūrīkīga. 11 Nīkūrīkoragwo na andū athīni hīndī cīothe būrūri-inī. Nī ūndū ūcio ngūmwatha mūtuīke ataana kūrī arīu a ithe wanyu, na kūrī andū arīa athīni o na abatari arīa marīkoragwo būrūri-inī wanyu. 12 Mūrū wa ithe wanyu Mūhībirania, arī mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja, angīyendia kūrī we na agūtungatīre mīaka itandatū-rī, mwaka wa mūgwanja wakinya no nginya ūkaamūrekereria athīi. 13 Na rīrīa ūkaamūrekereria, ndūkanareke athīi moko matheri. 14 Nīkūmūhe indo na ūtaana kuuma rūrūrī-inī rwaku, o na kuuma kīhūrīro-inī gīaku kīa ngano o na kīhīrīo-inī kīa ndibei. Ūkaamūhe indo kūringana na ūrīa Jehova Ngai waku akūrathimīte. 15 Ririkanaga atī o na we warī ngombo kūu būrūri wa Misiri, no Jehova Ngai waku agīgūkūura. Kīu nīkīo gīatūma ngūhe rīathani rīu ūmūthī. 16 No rīrī, ndungata yaku ūngīgakwīra atīrī, "Nīi ndikwenda gūgūtīga," nī ūndū nīkīwendete na ikenda andū a nyūmba yaku, na nī ūndū nīyonaga gwaku gwī kwega-rī, 17 hīndī īyo nīugakīnyiita mūkuha, ūmītūrīkie gūtū ūrī hau mūrango-inī, itūīke ndungata yaku mūtūrīre wayo wothe. Uguo noguo ūgeeka ndungata yaku ya mūndū-wa-nja. 18 Ndūkone taarī ūndū ūrī hinya kūrekereria ndungata yaku iīhīi, nī ūndū ūtungata ūrīa ūtungatīre mīaka īyo itandatū nī ta maita meerī ma mūcaara wa mūndū wa kwandīkwo. Nake Jehova Ngai waku nīarīkūrathimaga maūndū-inī mothe marīa ūrīkīga. 19 Rutagīra Jehova Ngai waku marigithathi mothe ma njamba kuuma ndūrūrī-inī ciāku cia ng'ombe na cia mbūri. Ndūkanatware marigithathi maku ma ndegwa wīra-inī, na ndūkanamure marigithathi maku ma ng'ondū guoya. 20 O mwaka, wee na andū a nyūmba yaku nīmūgacirīgākīra mbere ya Jehova Ngai waku handū harīa agaathuura. 21 Nyamū ūngīgakorwo ūrī na kaūūgū, ikorwo ūgīthua kana ūrī ndumumu, kana

íkorwo na ūūgū o na ūrīkū-rī, mütikanamīrutfīre Jehova Ngai wanyu igongona. 22 Mūkaamīrīra o kū matūura-inī manyu. No ūrīo nī arīa marī na thaahu na arīa matarī na thaahu, o taarī thiyya kana thwariaga maraaria. 23 No mütikarīage thakame; mīitagei thī o ta maaī.

16 Menyagīrīrai mweri wa Abibu na mūkūngūyagīre

Bathaka ya Jehova Ngai wanyu, nī ūndū mweri-inī wa Abibu nīguo aamūrutire bürūri wa Misiri kūrī ūtukū. 2 Nīmūgathīnjira Jehova Ngai wanyu igongona rīa Bathaka rīa nyamū kuuma rūūru-inī rwanyu rwa mbūri kana rwa ng'ombe, mūcithīnjire handū harīa Jehova agaathuura ha gütūuria Rītwa rīake. 3 Mütikanamīrīanīrie na mīgate mīlkīre ndawa ya kūimbia, no ihinda rīa mīthenya mūgwanja mūrīe mīgate itarī mīimbie, arī yo mīgate ya mīnyamaro, nī ūndū mwoimire bürūri wa Misiri na ihenya, na nīgeetha matukū-inī mothe ma muoyo wanyu mūririkanage mūthenya ūcio mwoimire bürūri wa Misiri. 4 Ihinda rīa mīthenya mūgwanja mütikanakorwo mūrī na ndawa ya kūimbia bürūri-inī wanyu wothe. Mütikanareke nyama o cirote cia iria mūkūruta igongona hwaī-inī wa mūthenya wa mbereира nginya rūciinī. 5 Mütikanathīnjire igongona rīa Bathaka itūūra-inī o rīothe kūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe, 6 tiga o harīa agaathuura ha gütūuria Rītwa rīake. Hau niho mūkaarutīra igongona rīa Bathaka hwaī-inī rīrīa riūa rīthūaga, rītuīke rīa kūririkana ihinda rīrīa mwoimire bürūri wa Misiri. 7 Mūkaarīhīrīria na mūrīrīre handū hau Jehova Ngai wanyu agaathuura. Ningī kwarooka gūkīa mūcooke hemā-inī cianyu. 8 Ihinda rīa mīthenya itandatū mūkaarīaga mīgate itarī mīimbie, naguo mīthenya wa mūgwanja mūgīe na kūngano kīamūrīrwo Jehova Ngai wanyu, na mütikarute wīra o na ūrkū. 9 Taragai ciumia mūgwanja kuuma mwambīrīria kūgetha ngano rīrīa itarī ngethe. 10 Mūcooke mūkūngūrīre Giāthī gīa Ciumia nī ūndū wa Jehova Ngai wanyu, na ūndū wa kūrūta maruta ma kwīyendera maringaine na irathimo iria Jehova Ngai wanyu amūrathimīte nacio. 11 Na mūkenagīre Jehova Ngai wanyu mūrī handū harīa agaathuura ha gütūuria Rītwa rīake, inyuī, na ariū anyu, na airītu anyu, na ndungata cianyu cia arūme na cia andū-a-nja, na Alawii arīa marī matūūra-inī manyu, na andū a kūngī, na ciana cia ngoriai, o na atumia a ndigwa arīa matūūranagia na inyuī. 12 Ririkanai atī mwarī ngombo kūu bürūri wa

Misiri, na mürūmagīrīre wega irīra icio cia watho wa kūrūmīrīrwo. **13** Kūngūyagīrai Gīathī gīa Ithūnū mīthenya mūgwanja thuutha wa gūcookereria maciaro marīa moimīte ihihīro-inī cianyu cia ngano, na ihihīro-inī cianyu cia ndibei. **14** Kenagīrai Gīathī kīu kīanyu, inyuī, na ariū anyu, na airītu anyu, na ndungata cianyu cia arūme na cia andū-a-nja, na Alawii, na andū a kūngī, na ciana cia ngoriai, o na atumia a ndigwa arīa matūrūraga matūrūra-inī manyu. **15** Kūngūyagīrai Gīathī kīu kīamūrīrwo Jehova Ngai wanyu ihinda rīa mīthenya mūgwanja mūrī handū hau Jehova agaathuura. Nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīakamūrathima magetha-inī manyu mothe, na mawīra-inī mothe ma moko manyu, nakīo gikeno kīanyu nīgīkaiganīra. **16** Arūme othe anyu no nginya makeyumiřia mbere ya Jehova Ngai wanyu maita matatū o mwaka marī handū hau agaathuura: hīndī ya Gīathī kīa Mīgate ītarī Mīimbie, na ya Gīathī gīa Ciumia, na ya Gīathī gīa Ithūnū. Gūtikanagīe mūndū ūkoimīra mbere ya Jehova moko matheri: **17** O ūmwe wanyu no nginya akarehaga kīheo kīringaine na ūrīa Jehova Ngai wanyu amūrathimīte. **18** Mūgaathuura aciiri, o na anene a o mūhīrīga kuuma mīhīrīga-inī yothe yanyu o itūura-inī o rīothe Jehova Ngai wanyu ekūmūhe, nao nīmagatuagīra andū ciira wega. **19** Mūtikanahotomie ciira kana mūgīe na gūthutūkania. Mūtikanamūkīre ihaki, nīgūkorwo ihaki nīritūmaga maitho ma mūndū mūūgī matūke matumumu, na rīkoogomia ciugo cia mūndū ūrīa mūthingu. **20** Rūmagīrīrai kīhooto kīo gjiki, nīgeetha mūtūrūre muoyo na mwīgwatīre būrūri ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe. **21** Mūtikanahaande gītugī kīa Ashera mwena-inī wa kīgongona kīrīa mūgaathondekera Jehova Ngai wanyu, **22** na mūtikanaaake ihiga rīa kūhooyagwo, nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīathūire maündū macio.

17 Mütikanarutire Jehova Ngai wanyu igongona rīa

ndegwa kana rĩa ng'ondu ūrĩ na kaūūgū kana ūūgū, nīgūkorwo ūndū ūcio ūrĩ thaahu harĩ Jehova. 2 Mündū mürümē kana mündū-wa-nja ūtūūranagia na inyū itüüra-inĩ rímwe rĩa kürĩa Jehova ekümühe, angïoneka agïtka ūruru maitho-inĩ ma Jehova Ngai wanyu na ūndū wa güthükia kĩřikaniro gíake, 3 na agakararia riathani ríakwa akahooya ngai ingi, na agaciinamíriira kana akainamíriira riüa, kana mweli, kana njata cia matu-inĩ, 4 na mümenyithio ūhoro ūcio-rĩ, híndi iyo no nginya mügaatuřria ūhoro ūcio

wega. Kūngīkorwo ūhoro ūcio nī wa ma, na hakorwo na ūira atī ūndū ūcio ūrī thaahu nīwīkītwo thiīnī wa Israeli, 5 oyai mündū mūrūme kana mündū-wa-nja ūcio wīkīte ūndū ūcio mūru mūmūtware kīhingo-inī gīa itūra rīanyu inene na inyuū mūmūhūre na mahiga nyuguto nginya akue. 6 Na ūndū wa ūira wa andū eerī kana atatū, mündū no oragwo, no gūtirī mündū ūkooragwo na ūndū wa ūira wa mündū ūmwe. 7 Moko ma aira acio no nginya makorwo marī ma mbere ūhoro-inī ūcio wa kūmūrūaga, na thuutha ūcio marūmīrīwo nī moko ma andū arīa angī othe. No nginya mūniine ūru ūcio wehere gatagatī-inī kanyu. 8 Kūngīkaagīa maciira magooti-inī manyu mūtangīhota gūtua, marī ma ūti wa thakame, o na ma gūtuithania mündū na mündū ūrī ūngī, kana mündū ūhūrīte ūrī ūngī, matwaragei handū harīa Jehova Ngai wanyu agaathuura. 9 Thiīi kūrī Alawii arīa athīnjīri-Ngai, na kūrī mūtuithania ciira ūrī ūrī wīra-inī ihinda rīu. Mūmoorie ūhoro ūcio nao mamuonie ūrī ciira ūcio wagīrīre gūtuuo. 10 No nginya mwīke kūringana na matua marī makaamūhe mūrī handū hau Jehova agaathuura. Menyagīrīrai mwikage ūrī wothe marīmwathaga mwīke. 11 Ikgagī kūringana na watho ūrī mamūrūtīte, na mūrūmīrīre matua mao marī mekūmūhe. Mūtikanehūgūre mwena wa ūrīo kana wa ūmotho, mūtigane na ūrī mamwīrīte. 12 Mündū ūrī ūngīonania kūnyarara mūtuithania ciira kana mūthīnjīri-Ngai, ūrī ūrūgamaga agītungatīra Jehova Ngai wanyu, no nginya ooragwo. No nginya mūniine ūru ūcio wehere Israeli. 13 Andū othe nīmakaigua ūhoro ūcio nao metigīre, na matigacooka gūkorwo marī na kīnyararo ūngī. 14 Rīrīa mūgaathīi būrūri ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe, na mūkorwo mūwīgwatiīre na mūgaatūura kuo, na muuge atīrī, “Rekei tūgīe na mūthamaki witū ta ndūrīrī iria ciotle itūthiūrūrūkiirīe,” 15 Menyererai wega mūgaathuura mūthamaki ūrīa Jehova Ngai wanyu amwamūrīire. No nginya akoima gatagatī-inī ka arīu a ithe wanyu. Mūtigathuure mündū wa kūngī atūike mūthamaki wanyu, mündū ūtarī mūrū wa thoguo Mūisraeli. 16 Mūthamaki ūcio, o nake ndakaneingīhīrie mbarathi, kana atūme andū macooke būrūri wa Misiri makamūgīrīre ingī, nīgūkorwo Jehova amwīrīte atīrī, “Mūtikanacooke na thuutha, mūgere njīra īyo ūngī.” 17 Nake ndakanahikie atumia aingī, nīguo ngoro yake ndikanagarūrūke. Ningī ndakaneingīhīrie betha na thahabu. 18 Rīrīa agaikarīra

gītī gīake kīa ūthamaki, akoya ibuku rīa gīkūnjo, eyandīkīre watho ūyū, aūrutīte ibuku-inī rīrīa riumīte harī athīnjīri-Ngai, arī o Alawii. 19 Narīo ibuku rīu nīaikarage narīo, arīthomage matukū marī mothe egūtūra muoyo nīguo erutage gwītīgīra Jehova Ngai, na arūmagīrīre wega ciugo ciotle cia watho ūyū na irīra cia watho wa kūrūmagīrīwo, 20 na ndagetuage mwega gūkīra arīu a ithe agarūrūke mwena wa ūrīo kana wa ūmotho atigane na watho. Hīndī īyo, we na njiaro ciale nīmagathamaka ihinda iraaya ūthamaki-inī wake kūu Israeli.

18 Athīnjīri-Ngai, arīa Alawii, hamwe na mūhīrīga ūcio wothe wa Lawi, matikagīna gīthaka kana igai hamwe na andū a Israeli arīa angī. Magaatūrīragio nī indo iria irutīrīwo Jehova cia igongona rīa njino, nīgūkorwo rīu nīrīo igai rīao. 2 Matikagaya igai gatagatī ka arīu a ithe wao; nīgūkorwo Jehova nīwe igai rīao, o ta ūrīa aamerīire. 3 Indo ici nīcio athīnjīri-Ngai magīrīrīwo nī kūheagwo ciumente kūrī andū arīa marīrutaga igongona rīa ndegwa kana rīa ng'ondū: nī guoko, na thiīa cierī, na nyama cia nda. 4 No nginya mūmaheage maciaro ma mbere ma ngano yanyu, na ma ndibei yanyu ya mūhīhano, na maguta, o na guoya wa mbere wa ng'ondū ciányu cienjwo, 5 nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīamathuūrīte hamwe na njiaro ciao kuuma harī mīhīrīga yanyu yothe, nīgeetha marūgāmāge magatungataga thiīnī wa Rītwa rīa Jehova hīndī ciotle. 6 Mūlawii angīthaama, oime kūrīa atūrīraga itūrīra-inī rīmwe rīa matūura manyu thiīnī wa Israeli, na oke endete mūno gūkīnya handū harīa Jehova agaathuura-rī, 7 no atungate thiīnī wa rītwa rīa Jehova Ngai wake, o ta Alawii arīa angī arīa matungataga hau mbere ya Jehova. 8 Nake akaagaīrīwo indo ciiganaine na cia arīa angī, o na gūtuīka nīamūkīrīte mbeeca ciumanīte na kwendia indo cia nyūmba yao. 9 Rīrīa mūgaathīi būrūri ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe, mūtikanerute maūndū ma kwīgerekania na mīthīre ūrīa īrī magigi ya ndūrīrī iria īrī kuo. 10 Rekei gūtikanoneke mündū thiīnī wanyu ūkūrūta igongona rīa gūcīna mūriū kana mwarī, kana ūkūragūra, kana ūkūrogana, kana mūtuīria wa nyoni ya mündū, kana mündū-mūgo, 11 kana mūrogani wa ithitū, kana mündū ūrī na maroho ma kūragūra, kana mūrogi, o na kana mündū ūkaragūra na maroho ma andū akuū. 12 Mündū ūrīa wīkaga maūndū macio nīonagwo arī magigi nī Jehova, na nī ūndū wa maūndū macio marī magigi, nīkīo Jehova

Ngai wanyu ekūrutürūra ndürirī icio ciehere mbere yanyu. **13** Inyuī no nginya mūtuīke andū matarī ūcuuke mbere ya Jehova Ngai wanyu. **14** Ndürirī iria mūgaatunya bürūri-rī, nīthikagīrīria arogi na andū arī maragūraga. No inyuī, Jehova Ngai wanyu ndamwītikīritie gwīka ūguo. **15** Jehova Ngai wanyu nīakamütümīra mūnabii o ta niī kuuma harī ariū a thoguo. No nginya mūmūiguage. **16** Nīgūkorwo ūguo nīguo mworirie Jehova Ngai wanyu mūrī kūu Horebu mūthenya ūrīa muonganīte, rīrīa mwoigire atīrī, "Ndūkareke tūigue mūgambo wa Jehova Ngai witū, kana tuone mwaki ūcio mūnene ūngī, nīgeetha tūtīgakue." **17** Jehova aanjīrīre atīrī: "Ūguo moiga nī wega. **18** Nīngamarahūrīra mūnabii o tawe oime thiīnī wa ariū a ithe wao; na nīngekīra ciugo ciakwa kanua gake, nake nīakameera ūrīa wothe ngaamwatha. **19** Mūndū o wothe ūkaarega kūigua ciugo ciakwa iria mūnabii ūcio akaaria thiīnī wa rītīwa rīakwa-rī, nīi mwene nī nīi ngamūūria ūhoro ūcio. **20** No rīrī, mūnabii ūrīa ūkaaria ūndū o na ūrikū na mwīgerero akīgwetaga rītīwa rīakwa, oige ūndū itamwathīte, kana mūnabii ūrīa ūkaaria akīgwetaga rītīwa ūrīa ngai ingī, no nginya akooragwo." **21** M wahota kwīyūria atīrī, "Tūngīkīmenya atia rīrīa ndūmīrīri itaarītio nī Jehova?" **22** Ūndū ūrīa mūnabii angītaria rītīwa-inī ūrīa Jehova, naguo ūndū ūcio wage kuoneka kana kūhinga, ūyo nī ndūmīrīri itaarītio nī Jehova. Mūnabii ūcio aarītie na mwīgerero. Mūtikanamwītīgīre.

19 Rīrīa Jehova Ngai wanyu agaakorwo aniinīte ndürirī iria ekūmūhe bürūri wacio, na rīrīa na inyuī mūgaakorwo mūrīkītie kūingata ndürirī icio, na mūgaatüura matüura ma cio na nyūmba ciacio, **2** hīndī ūyo nīmūkamūra matüura matatū marī handū gatagatī ka bürūri ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe mūwīgwatīre. **3** Mūgaathondeka barabara cierekeire matüura macio, naguo bürūri ūcio Jehova ekūmūhe ūtīke igai ūrīa, mūwatīre icunjī ithatū, nīgeetha mūndū o wothe ūngūraga mūndū oragīre kuo. **4** Ūyū nīguo watho ūkonī mūndū ūrīa ūngūraga mūndū ūngī na oorīre kuo nīguo ahonokie muoyo wake, nake nī mūndū ūrīa ūngūraga mūndū wa itūura rīake ataciirīre gwīka ūndū ūcio, na akorwo ndaamüthīire mbere ūyo. **5** Ta rīrīa mūndū angīthīi mūtītū marī na mūndū wa itūura rīake makoina ngū, na akīhiuria ithanwa ateme mūtī-rī, ithanwa rīrūke, rīrūuge, rīringe mūndū ūcio wa itūura rīake, rīmūurage. Mūndū ūcio no orīre itūura rīmwe ūrīa

macio nīguo ahonokie muoyo wake. **6** Angīaga gwīka ūguo-rī, mūrihanīria wa thakame ahota gūthingatana nake arī na marakara amūnyiite, angīkorwo itūura ūrīa kūrīwo nīrīraihihīrie mūno, amūurage o na gūtuīka ndagīrīre kūragwo nī ūndū ndaathīire mūndū ūcio mbere ūyo. **7** Kiu nīkīo gitūmi kīria gitūtīma ndīmwatthe mwīyamūrīre matüura manene matatū ma kūrīwo. **8** Jehova Ngai wanyu angīkongerera mīhaka ya bürūri wanyu o ta ūrīa erīre maithe manyu na mwīhītwā, amūhe bürūri wothe ūrīa aamerīire, **9** nī ūndū wa ūrīa mūgaakorwo mūmenyereire wega maathani maya ndīramwatha ūmūthī, atī mwendage Jehova Ngai wanyu, na mūthīage na njīra ciake hīndī ciōthe, hīndī ūyo nīmūkamūra matüura mangī matatū ma kūrīwo. **10** Mūgeeka ūguo nīgeetha gūtikanaitwo thakame ya mūndū ūtarī na ūrīa bürūri-inī wanyu, ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe ūtīke igai ūrīa, na ningī nīgeetha mūtīkagīe na mahītīa ma gūita thakame. **11** No mūndū angīkorwo athūire mūndū wa itūura rīake, nake amuoherie njīra-inī, amūtharīkīre amūurage, acooke orīre itūura-inī ūmwe ūrīa macio-rī, **12** athuuri a itūura rīake nīmakamütümīrīra, arehwo kuuma kūu itūura-inī, mamūneane kūrī mūrīhanīria wa thakame nīguo ooragwo. **13** Mūtikanamwīgūre tha. No nginya mūniine wīhīa wa ūtītī wa thakame ūtarī na ūrīa bürūri-inī wa Israēli, nīgeetha māndū manyu magīrīre. **14** Mūndū ndakaneherie ihīga ūrīa mūhaka ūrīa mūndū ūrīa mariganītie, rīrīa ūrīaandīrīo nī arīa maarī mbere yanyu igai-inī ūrīa mūkaamūkīra bürūri-inī ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe mūwīgwatīre. **15** Mūira ūmwe ti mūiganu wa gūtūma mūndū atūrīwo nī ūndū wa ngero kana wa ihītī ūrīa angīkorwo ekīte. No nginya ūhoro ūtūuo nī wa ma na ūndū wa ūrīa wa andū eerī kana atatū. **16** Mūira ūrī na ūtūuo angīrūgama gūthitangīra mūndū ngero, **17** andū acio eerī magīte na ngarari, no nginya marūgāme harī Jehova, mbere ya athīnjīri-Ngai na acīirithania arīa magaakorwo makīrūta wīra ihinda-inī ūrī. **18** Aciirithania acio no nginya matūtī ūhoro na kīyo, na mūira ūcio angīoneka nī wa maheeni, nīraigīrīra mūrū wa ithe kīgeenyo-rī, **19** hīndī ūyo mūmwīke o ta ūrīa acīirīre gwīka mūrū wa ithe. No nginya mūniine ūrīa ūcio thiīnī wanyu. **20** Andū arīa angī nīmakaigū ūhoro ūcio nao metīgīre, naguo ūndū ūcio mūrū ūtūuo ndūgacooka gwīkwo ūngī thiīnī wanyu. **21** Mūtikanāigūre tha; muoyo uumage muoyo, na riītho

riumage riitho, na igeo riumage igeo, na guoko kuumage guoko, o na kūgūrū kuumage kūgūrū.

20 Rīrīa mūgaathiī kūrūna thū cianyu na muone irī na mbarathi na ngaari cia ita na mbütū cia ita nyngī gūkīra cianyu, mūtikanaciitigīre, nī ūndū Jehova Ngai wanyu, ūrīa wamūrutire būrūri wa Misiri, agaakorwo hamwe na inyuī. **2** Rīrīa mūgaakorwo mūkuhīrīrie gūthīi mbaara, mūthīnjīri-Ngai niagakuhīrīria mbütū cia ita na aciarīrie. **3** Aciirē atīrī, "Thikīrīria wee Israeli, ūmūthī nī ūgūthīi mbaara-inī ūkarūe na thū ciaku. Ndūgakue ngoro kana wītigīre na ndūkamake kana ūinaine ūrī mbere yacio. **4** Nīgūkorwo Jehova Ngai waku nīwe ūgūtarana nawe nīguo akūrūrīre kūrī thū ciaku, akūhooanīre." **5** Anene nao nīmakooria mbütū ya ita atīrī: "Nī harī mūndū wakīte nyūmba njerū na ndamīrugūrītie? Nīarekwo acooke mūciī, ndagakuūre mbaara-inī, nake mūndū ūngī atuīke wa kūmīrugūria. **6** Nī harī mūndū ūhaandīte mūgūnda wa mīthabibū na ndambīrīrie gūkenera matunda maguo? Nīarekwo ainūke ndagakuūre mbaara-inī nake mūndū ūngī atuīke wa gūkenera matunda macio. **7** Nī harī mūndū marīkanīire na mūndū-wa-nja atī nēkūmūhikia na ndamūhikītie? O nake nī ainūke ndagakuūre mbaara-inī nake mūndū-wa-nja ūcio ahikio nī mūndū ūngī." **8** Ningī anene nīmagacooka morie atīrī, "Nī harī mūndū ūretigīra kana agakua ngoro? Ūcio nīarekwo ainūke nīgeetha ariū a ithe o nao matigakue ngoro." **9** Rīrīa anene makaarīkia kwarīria mbütū cia ita-rī, nīmagathuura anene a ita a gūtongoria mbütū icio. **10** Rīrīa mūkaambata mūkahūrē itūura inene, mūkaamba kūuria andū a rīo metīkīre kūgīe thayū. **11** Mangīgetīkīra na mahingūre ihingo ciao-rī, andū a itūura rīu othe magaatuūka a kūrutithio wīra na hinya, mamūrutagīre wīra. **12** Mangīkaarega kūgīe thayū na mambīrīrie kūrūna inyuī, mūgaathiūrūrūkīria itūura rīu. **13** Rīrīa Jehova Ngai wanyu akaarīneana moko-inī manyu-rī, mūkooraga arūme othe arīa marī thīinī warīo. **14** No ha ūhorō wa andū-a-nja, na ciana, na mahiū, o na kīndū kīrīa kīngī gīothe kīrī thīinī wa itūura rīu, no mūcitahe ituīke cianyu. Na rīrī, no mūhūthīre indo icio Jehova Ngai wanyu amūheete kuuma kūrī thū cianyu. **15** Ūguo nīguo mūgeeka matūura manene mothe marīa marī kūraya na kūrīa mūrī no ti ma ndūrīrī irīa irī gūkuhī na inyuī. **16** No rīrī, thīinī wa matūura manene ma ndūrīrī marīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe matuīke igai

rīanyu, mūtikanatigie kīndū o nakī, kīhihagia kana kīrī muoyo. **17** Mūkaamaniina biū; andū a Ahiti, na Aamori, na Akaanani, na Aperizi, na Ahivi, na Ajebusi o ta ūrīa Jehova Ngai wanyu aamwathīte. **18** Kwaga ūguo nīmakamūrūta kūrūmīrīra maūndū mothe marī magigi marīa mekāga makīhooya ngai ciao, na inyuī nīmūkehīria Jehova Ngai wanyu. **19** Mūngīgaakorwo mūthīrūrūkīrie itūura ihinda iraaya, mūkīrhūrūra nīguo mūrītahe, mūtikanathūkangie mītī yarīo na kūmītemanga na ithanwa, nī ūndū no mūrē matunda mayo. Mūtikanamīteme. Mītī ya gīthaka ikīrī andū, atī nīguo mūmīthīrūrūkīrie? **20** No rīrī, no mūteme mītī rīrīa mūkūmenya atī ti ya matunda, na mūmītūmīre gwīthondekera mwīgitio wa rūrīgo nginya itūura rīu rīrarūna na inyuī rīgwe.

21 Mūndū angīkooneka oragītwo, na akorwo akomete gīthaka-inī kūu būrūri ūcio Jehova Ngai wanyu ekūmūhe mūwīgwatīre, na kwage kūmenyeka mūndū ūrīa ūmūūragīte-rī, **2** athuuri anyu na aciirithania nīmakōimagara magathime itīna rīa kuuma harīa mwīrī ūrī nginya matūura-inī marīa marī hakuhī naguo. **3** Ningī athuuri a itūura rīrīa rīkuhīrīrie mūno na harīa mwīrī ūcio ūrī nīmakanyiita moori itarī yarutithio wīra na itarī yohwo icooki, **4** nao mamīkūrūkie gītuamba-inī gītarī kīarīmwō kana gīkahaandwo, na kīrī na karūūrī gegūtherera. Nīmakoinīra moori īyo ngingo kūu gītuamba-inī kīu. **5** Nao athīnjīri-Ngai, o acio ariū a Lawi, nīmakeyūmīria nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīmathuūrīte nīguo matungatage na makarathimana makīgwetaga rītīwa rīa Jehova na magatūithanagia maciira ma andū arīa marī na ngarari o na ma andū maangīrūa. **6** Ningī athuuri othe a itūura rīrīa rīkuhīrīrie mūno harīa mwīrī ūcio ūrī nīmagethamba moko igūrū rīa moori īyo yunītīo ngingo o kūu gītuamba-inī, **7** na moige atīrī, "Moko maitū timo maaitire thakame īno, o na kana maitho maitū makīona ūndū ūcio ūgūkwo. **8** Iīkīra horohio īno nī ūndū wa andū aku a Israeli, arīa Wee Jehova ūkūrīte, na ūtīge kūmatua ahītia ūndū-inī wa thakame īno ya mūndū ūtarī na ūrū." Nayo thakame īyo iītītīo nīkahorohero. **9** Nī ūndū ūcio nīmūgetheria ihītia-inī ūrī ūtīa gūita thakame ya mūndū ūtarī na ūrū, kuona atī nīmwīkīte ūndū ūrīa wagīrīire maitho-inī ma Jehova. **10** Rīrīa mūngīthīi kūrūna thū cianyu, nake Jehova Ngai wanyu acirekererie moko-inī manyu mūcitahe-rī, **11** mūngīcooka muone thīinī wa andū acio atāhe harī na mūndū-wa-nja mūthaka

na ūmwe wanyu aguucīrīrio nīwe, no amūhikie atūke mütumia wake. **12** Nīakamūinūkia gwake mūcīi acooke atūme enjwo mütwe na arenge ndwara **13** na arute nguo iria eekīrīte rīrīa aatahagwo. Thuutha wa gūikara gwake mūcīi na acakaīre ithe na nyina ihinda rīa mweri mūgima-rī, hīndī īyo no athīi harī we, atūke mūthuuri wake nake atūke mütumia wake. **14** Angīkaaga gūkenio nīwe, nīakamwīfīkīria athīi o kūrīa guothe angīenda. Ndakanamwendie kana amūtue ngombo, kuona atī nīamwagithītie gītīo. **15** Mūndū angīkorwo na atumia eerī, na akorwo endete ūmwe na akaaga kwenda ūcio ūngī, na eerī mamūciarīre ciana cia ihīi, no mwana wa irigithathi akorwo nī wa mütumia ūrīa atendete-rī, **16** angīkorwo akīgaīra ariū ake indo, ndakanahēane kīhootho kīa irigithathi kūrī mūriū wa mütumia ūrīa eendete, handū ha kūhe mūriū ūrīa arī we irigithathi kūna, mūriū ūcio wa mütumia ūrīa atendete. **17** No nginya onanie atī mūriū ūcio wa mütumia ūcio atendete nīwe irigithathi na ūndū wa kūmūhe indo maita meerī thiīnī wa indo iria ciōthe arī nacio. Mūriū ūcio nīwe kīonereria kīa mbere kīa hinya wa ithe. Kīhootho kīa mwana wa irigithathi nī gīake. **18** Mūndū angīkaagīa na mūriū ūtangīguwa na mūremi, ūtaathīkīgīra ithe na nyina, na ūtangīmaiguwa o na mamūhūūra-rī, **19** ithe na nyina nīmakamūnyiita mamūtware kūrī athuuri hau kīhingo-inī gīa itūūra. **20** Nao meere athuuri atīrī, “Mūriū ūyū witū ndatūiguaga na nī mūremi, ndangītwhathīkīra. Atūūraga arī mūmaramari na arī mūrīiū.” **21** Hīndī īyo andū othe a itūūra nao nīmakamūhūūra na mahiga nyuguto nginya akue. No nginya mūniine ūūru ūcio wehere gatagatī-inī kanyu. Úhoro ūcio nīūkaiguuo nī andū a Isiraeli othe nao meetigīre. **22** Mūndū angīhīlia wīhīa ūngītūma ooragwo, nake ooragwo na mwīrī wake ūcuurio mūtī igūrū-rī, **23** mūtikanareke mwīrī ūcio ūraare mūtī igūrū ūtukū ūcio wothe. Tigīrīrai nī mwamūthīka mūthenya o ro ūcio, tondū mūndū o na ūrīkū mūcuurie mūtī-inī nī mūrume nī Ngai. Mūtikanathaahie būrūri ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe ūtūke igai rīanyu.

22 Üngīkoona ndegwa kana ng'ondu ya mūrū wa ithe wanyu yūrīte, ndūkanamītīganīrie, no tigīrīra wona nīwamīcookia kūrī we. **2** Mūrū wa ithe wanyu ūcio angīkorwo ndaikaraga hakuhī nawe, kana üngīkorwo ndūmū, ūkaamītware gwaku mūcīi nginya rīrīa agooka kūmīcaria; hīndī īyo ūmūcookerie. **3** Ügeeka o ūguo, üngīkoona ndigiri ya mūrū wa

thoguo, kana kabuti gake, kana o kīndū gīothe atete, ndūkanetue ta ūtacionete. **4** Üngīkoona ndigiri ya mūrū wa thoguo, kana ndegwa yake ūgūtē njīraīnī, ndūkanamītīganīrie; mūteithīrīrie kūmīrūgamia. **5** Mūndū-wa-nja ndakanehumbe nguo cia arūme, kana mūndū mūrūme ehumble nguo cia andū-a-nja, nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīathūire mūndū o wothe wīkaga ūguo. **6** Üngīgaakorerera gītara kīa nyoni mūkīra-inī wa njīra, kīrī mūtī igūrū kana kīrī thī, nayo nyoni īyo ikorwo ikomereirie tūcui twayo kana matumbī, ndūkanoe nyoni īyo na tūcui twayo. **7** No woe tūcui, no no nginya ūkaarekereria nyina yūmbūke, nīgeetha wonage māndū mega na ūtūure hīndī ndaaya. **8** Hīndī ūrīa ūngīaka nyūmba njerū, ūkaamīkīra rūrīgo rūmīthīrūrūkīrie igūrū nīgeetha ndūkarehīthīrie andū a nyūmba yaku ūtūra wa ūtī wa thakame, mūndū angīagūa kuuma nyūmba igūrū. **9** Ndūkahaande mbegū cia mīthembā ūrī mūgūnda waku wa mīthabibū; ūngīgeeka ūguo nīūgathaahia mīmera ūrī ūhaandīte, o na maciaro ma mūgūnda ūcio wa mīthabibū. **10** Ndūkanarīmīthie ndegwa na ndigiri ciohanītio mūraū ūmwe. **11** Ndūkanehumbe nguo cia guoya wa ng'ondu na cia gatani ciogothanītio hamwe. **12** Ohagīrīra ciōhe cia ndigi mīthīa-inī ūrī ūna ya kabuti karīa wīhumbaga. **13** Mūndū angīhīkīa mütumia na thuutha wa gūkoma nake acooke amūthūūre, **14** na aarie ndeto cia kūmūcambīa, nake amūthūkīrie ūtīwa, oige atīrī, “Ndahekirīe mütumia ūyū, no rīrī, ndamūkuhīrīra ndionire imenyīthīa cia atī nī mūrītu gathirange,” **15** hīndī īyo ithe na nyina nīmagatwara māndū ma kuonania atī nī mūrītu gathirange harī athuuri hau kīhingo-inī gīa itūūra. **16** Ithe wa mūrītu nīakeera athuuri atīrī, “Ndaheanire mūrītu wakwa ahikio nī mūndū ūyū, no rīrī, ūrī ūnamūthūurīte. **17** Ūnamūcambītīe akoiga atīrī, ‘Ndiakorire mwarīguo arī mūrītu gathirange.’ No rīrī, ici nīcīo imenyīthīa cia kuonania atī mūrītu wakwa arī mūrītu gathirange.” Hīndī īyo aciari a mūrītu ūcio nīmagatambūrūkīa gītambaya kīu mbere ya athuuri a itūūra, **18** nao athuuri acio nīmakanyiita mūndū ūcio mamūherithie. **19** Nīmakamwītīa thīnījo ya cekeri igana rīmwe cia betha, macineane kūrī ithe wa mūrītu, nī ūndū mūndū ūcio nīacambītīe mūrītu gathirange wa Isiraeli. Mūrītu ūcio agaathīi na mbere gūtūka mütumia wake; ndakanamītē matukū mothe marīa egūtūura muoyo. **20** No rīrī, kūngīgaatuīka atī thitango īyo nī ya ma, na kwage kīmenyīthīa gīa kuonania atī

mūirītu ūcio aarī gathirange, 21 nīakarehwo mūrango-inī wa nyūmba ya ithe, nao arūme a itūura rīake nīmakamūhūra na mahiga nyuguto nginya akue. Niekite ūndū wa thoni thiinī wa Israeli nīkūhūra ūmaraya ari o nyūmba gwa ithe. No nginya mūniine ūru ūcio wehere gatagatī-inī kanyu. 22 Mūndū mūrūme angīyīitwo akomete na mūtumia wa mūndū ūngī, o eerī, mūndū mūrūme ūcio na mūtumia ūcio, no nginya makue. No nginya mūniine ūru ūcio wehere Israeli. 23 Mūndū angīcemania na mūirītu gathirange itūura-inī orītio ahikio, na mūndū ūcio akome nake, 24 nīmūkamanyiita eerī, mūmoimagarie kīhingo-inī gīa itūura rīu, mūmahūre na mahiga nyuguto nginya makue; mūirītu ūcio akooragwo tondū aarī thiinī wa itūura na ndoigire mbu nīguo ateithio, nake mūndū mūrūme ūcio akooragwo tondū wa gūthūkia mūtumia wa mūndū ūngī. No nginya mūniine ūru wehere gatagatī-inī kanyu. 25 No rīrī, mūndū mūrūme angīcemania na mūirītu ūrītio ahikio ari na kūu nja ya itūura, na amūnyiite na hinya, mūndū mūrūme ūcio wīkīte ūguo nowe wiki ūgaakua. 26 No rīrī, mūirītu ūcio mūtikanamwīke ūndū; ndeekite rīhia rīa gūtūma oragwo. Ūndū ūcio nī ta wa mūndū ūrīa ūtharīkagīra akooraga mūndū wa itūura rīake, 27 nīgūkorwo mūndū ūcio aacemanirie na mūirītu ūcio na kūu nja ya itūura, o na gūtiuka mūirītu ūcio ūrītio nīoigire mbu, hatiarī na mūndū wakūmūteithūra. 28 Mūndū angīgacemania na mūirītu gathirange ūtoorītio ahikio, amūnyiite na hinya nao mamenyeke-rī, 29 mūndū ūcio nīakarīha ithe wa mūirītu ūcio cekeri mīrongo ūtano cia betha. Mūndū ūcio no nginya ahikie mūirītu ūcio, nīgūkorwo nīamūthūkītie. Ndakanamūte matukū mothe marīa egūtūra muoyo. 30 Mūndū mūrūme ndagīrīrwo nīkūhikia mūtumia wa ithe; ndakanaconorithie ūrīrī wa ithe.

23 Gūtirī mūndū mūhakūre na ūndū wa kūhihinywo kana gūtinio kīiga gīake gīa ūciari ūgaatoonya kīungano-inī kīa Jehova. 2 Gūtirī mwana ūciarītwo kuuma ūhiki-inī mūgirie, kana mūndū o wothe wa rūciaro rwake ūgaatoonya kīungano-inī kīa Jehova, o nginya rūciaro rwa ikūmi. 3 Gūtirī Mūamoni kana Mūmoabi, kana mūndū o wothe wa rūciaro rwake, ūgaatoonya kīungano-inī kīa Jehova, o nginya rūciaro rwa ikūmi. 4 Nīgūkorwo matiigana gūtūka kūmūtūngā na mīgate na maaī mūrī njīra mūkiuma būrūri wa Misiri, na ningī nīmārihīre Balamu mūrū wa Beori kuuma Pethori kū Mesopotamia nīguo oke

amūrume. 5 O na kūrī o ro ūguo-rī, Jehova Ngai wanyu ndaigana gūthikīrīria Balamu, no aagarūrire kīrumi kīu gūgiūka kīrathimo harī inyuī, nī ūndū Jehova Ngai wanyu nīamwendete. 6 Mūtikanagē kīrīko gīa gūtūra ūrata nao hīndī ūrīa yothe mūgūtūra muoyo. 7 Mūtikanamene Mūedomu nīgūkorwo nī mūrū wa ithe wanyu. Mūtikanamene Mūmisiri, nī ūndū nīmwatūire mūrī ageni būrūri wake. 8 Andū a rūciaro rwa gatafū ariā magaaciawo nīo, no matoonye kīungano-inī kīa Jehova. 9 Hīndī ūrīa mūngīamba kambī mūng'ethanīire na thū cianyu, mūtikahutanie na kīndū kīrī thaahu. 10 Mūndū mūrūme ūmwe thiinī wanyu angīkorwo nīathaahīte nī ūndū wa ūndū ūrīa ūmūkorete ūtukū, nīakoima na kūu nja ya kambī aikare kuo. 11 No rīrī, gwatua gūtuka nīethambe, na riūa ūgīthūa no acooke kambī-inī. 12 Thondekai handū nja ya kambī harīa mūrīthīiaga gwīteithia. 13 Harī indo cianyu cia wīra-rī, gīagai na kīndū gīa gūcimbaga nakīo, na rīrīa mūndū athīi gwīteithia, akenja irima agathika kīoro gīake. 14 Nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīaceraceeraga kūu kambī-inī yanyu nīguo amūgitīre na aneane thū cianyu kūrī inyuī. Kambī yanyu no nginya ūtūke theru, nīgeetha ndakanoone ūndū ūtagīrīire gatafūtī-inī kanyu, nake amweherere. 15 Ngombo ūngīgakorwo ūrīire gwaku, ndūkanamīneane kūrī mwathi wayo. 16 Reke ūtūre gatafūtī kanyu kūrīa guothe ūngīenda na ūtūra-inī o rīothe rīrī ūngīthūra. Ndūkanamīhīnīrīrie. 17 Gūtirī Mūisraeli, mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja, ūgaatuūka mūmaraya wa ihooero. 18 Mūtikanarehe thiinī wa nyūmba ya Jehova Ngai wanyu mbeeca ithūkūmītwo na njīra ya ūmaraya wa andū-a-nja kana wa arūme irī cia kūhingia mwīhītwā o na ūrīkū, nī ūndū Jehova Ngai wanyu nīthūire maūndū macio meerī. 19 Ndūkanarīhīe mūrū wa ithe wanyu uumīthio wa kīndū ūmūhēete, ūrī wa mbeeca kana irio kana wa kīndū kīngī o gōthe kīngīrehe uumīthio. 20 No ūrīhīe mūndū wa kūngī ūmīthio wa kīndū ūmuohoreire, no ti mūrū wa ithe wanyu Mūisraeli, nīgeetha Jehova Ngai wanyu amūrathīimage maūndū-inī mothe marīa mūrīkaga būrūri-inī ūrīa mūrathīi mūwīgatīre. 21 Ūngīkeehīta mwīhītwā kūrī Jehova Ngai waku, ndūgekīre mūhūthīa kūhingia mwīhītwā ūcio, nīgūkorwo Jehova Ngai waku ndarī hīndī atagakūuria ūndū ūcio, na nīugatuu nīwīhītie. 22 No ūngīaga kwīhīta mwīhītwā, ndūgaakorwo wīhītie. 23 Ūndū ūrīa wothe mīromo yaku ūriugaga no nginya

ūūhingagie, nī ūndū wehītire mwīhītwa kūrī Jehova Ngai waku na kanua gaku wīyendeire. **24** Üngītoonya mūgūnda wa mīthabibū wa mūndū ūngī, no ūrīe thabibū nginya ūhūnē, no ndūgekīre o na ūmwe kīondo-inī gīaku. **25** Üngītoonya mūgūnda wa ngano wa mūndū ūngī, no ūbute magira mayo na moko, no ndūkanagethe ngano īyo yake.

24 Mūndū angīhikia mūtumia na age gūkenio ūmwe nī ūndū wa kūmuona na ūndū ūtagīriire, nake mūndū ūcio amwandikīre marūa ma ndigano, amūnengere na amūngate oime gwake mūcīi, **2** na thuutha wa kuuma gwake mūcīi, mūtumia ūcio atūke mūtumia wa mūndū ūngī, **3** nake mūthuuriwe ūcio wa keerī age kūmwenda, na amwandikīre marūa ma ndigano, amūnengere na amūngate oime gwake mūcīi, kana mūthuuri ūcio wa keerī akue, **4** mūthuuri wake ūrīa warī wa mbere, ūrīa wamūngatire, ndetikīrtio kūmūhikia rīngī thuutha wa gūkorwo arīktie gūthūkio. Ūcio ūngītuika ūndū ūrī thaahu maitho-inī ma Jehova. Mūtikanarehe wīhia būrūri-inī ūcio Jehova Ngai wanyu aramūhē ūtuīke igai rīanyu. **5** Mūndū angīkorwo no hīndī arahikanirie, ndakanatūmwō mbaara-inī kana aheo wīra ūngī o wothe. Ihinda rīa mwaka mūgima, nīarekwō aikare mūcīi ambe akenie mūtumia wake ūcio ahikītie. **6** Ndūkanoe mahiga meerī ma gīthīi ma mūndū ūrī na thiirī waku, o na kana ūthīi na ihiga rīa iğūrū riiki atī nīguo rīrūgamīrīre thiirī ūcio, nī ūndū gwika ūguo no ta kuoya muoyo wa mūndū ūcio. **7** Mūndū angīnyiitwo aiyīte mūrū wa ithe Mūisraeli akamūtua ta ngombo kana akawendia, mūici ūcio no nginya oragwo. No nginya mūniine ūūru wehere gatagatī-inī kanyu. **8** Ha ūhoro wa mīrimū ya mangū, mwīmenyagīrīrei mūno gwika o ūrīa athīnjīri-Ngai, o acio Alawii, makaamūruta. No nginya mūrūmīrīre wega ūrīa ndīmathīte. **9** Ririkanai ūrīa Jehova Ngai wanyu eekire Miriamu mūrī njīra-inī mwarikia kuuma būrūri wa Misiri. **10** Hīndī ūrīa ūngīkombithia mūndū wa itūura kīndū o gīothe, ndūkanatoonye nyūmba yake, ūgīrīre kīrīa eranīire atī nīakaruta kīrūgamīrīre. **11** Ikara nja ūreke mūndū ūcio ūkombithīte kīndū akūrehere kīrīa eranīire hau nja. **12** Mūndū ūcio angīkorwo arī mūthīini, ndūkanaraarie kīu eeranīire. **13** Mūcookerie kabuti gake riūa rītanathūa nīgeetha ehumbe agīkoma. Hīndī īyo nīagagūcookeria ngaatho, naguo ūndū ūcio nīukonwo ūrī gīko kīa ūthingu maitho-inī ma Jehova Ngai waku. **14** Ndūkanahinyīrīrie mūndū wa kūrīhwo

ūrīa mūthīini na mūbatari, arī mūrū wa ithe wanyu Mūisraeli kana mūndū wa kūngī ūtūraga itūura rīmwe ūrīa matūura manyu. **15** Mūrīlē mūcaara wake wa o mūthenya riūa rītanathūa, nī ūndū nī mūthīini na mūcaara ūcio nīguo ehokete. Kwaga ūguo, aahota gūkāra Jehova iğūrū ūrīku, nawe wonēke wīhītie harī Jehova. **16** Maithe ma ciana matikooragwo nī ūndū wa mahītia ma ciana ciao, kana ciana ciūragwo nī ūndū wa mahītia ma maithe; o mūndū arīkuaga nī ūndū wa mehīa make mwene. **17** Ndūkanaagithie mūndū wa kūngī kana mwana wa ngoriai kīhotoo ciira-inī, kana woe kabuti ka mūtumia wa ndigwa karūgamīrīre thiirī. **18** Ririkanaga warī ngombo būrūri wa Misiri, na Jehova Ngai waku nīagūkūrīre ūkiuma kuo. Nīkō ndīragwatha wīkage ūguo. **19** Rīrīa ūkūgetha mūgūnda waku, ūngīganīrō nī gītīa, ndūgagīcookeria. Gītīgīre mūndū wa kūngī, na mwana wa ngoriai, na mūtumia wa ndigwa, nīgeetha Jehova Ngai waku akūrathimage wīra-inī wothe wa moko maku. **20** Hīndī ūrīa ūkūhūrūra ndamaiyū kuuma mītī-inī yaku, tīgaga gūcookeria honge ciaguo riita ūrīa keerī. Tigagīria andū a kūngī, na ciana cia ngoriai, na mūtumia wa ndigwa matigari. **21** Hīndī ūrīa ūkūgetha thabibū mūgūnda waku wa mīthabibū, ndūgacooke kūhaara rīngī ūrīa ciatigwo. Tigagīria mūndū wa kūngī, na ciana cia ngoriai, na mūtumia wa ndigwa matigari. **22** Ririkanaga atī warī ngombo būrūri wa Misiri. Nīkō ndīragwatha wīkage ūguo.

25 Hangīgīa ngarari gatagatī ka andū eerī, nīmatware ciira ūcio igooti-inī, nao atuithania a ciira mamatuithanie, marekererie mūndū ūrīa ūtarī na mahītia, nake ūrīa ūrī na mahītia nīagīrīre itua. **2** Kūngīoneka atī ūrīa ūrī na mahītia nīagīrīre kūhūrīwo, mūtuithania wa ciira nīagaathana akome ahūrīwo iboko iringaine na mahītia make, mūciiri ūcio akīonaga, **3** no rīrī, ndakamūhūrīthie iboko makīria ya mīrongo īna. Angīhūrīwo makīria ya iboko icio, mūrū wa thogou aahota kuoneka arī mūmene maitho-inī maku. **4** Ndūkanoohe ndegwa kanua hīndī ūrīa ūkūranga ngano ūkīmūhūra. **5** Mūndū na mūrū wa nyina mangīkorwo matūuranagia hamwe, na ūmwe wao akue atarī na mwana wa kahīi, mūtumia ūcio wake ndakanahike nja ya nyūmba īyo. Mūrū ūcio wa nyina na mūthuuriwe nīakamuoya amūhikie, na amūhīngīrie bata wake o ta mūrū wa nyina na mūthuuriwe. **6** Mwana wa mbere wa kahīi ūrīa agaaciara nīwe ūgaatūuria ūtīwa ūrīa ūcio ūkuīte, nīgeetha ūtīwa

rīake rītikanathario rīehere Israeli. 7 No rīrī, mūndū angīkorwo ndekwenda kūhikia mūtumia wa mūrū wa nyina, mūtumia ūcio nīagathiī kūrī athuuri hau kīhingo-inī gīa itūura, ameere atīrī, "Mūrū wa nyina na mūthuuri wakwa nīaregete gūtūuria rītwa rīa mūrū wa nyina gūkū Israeli. Niaregete kūhingia bata ūrīa mūrū wa nyina na mūthuuri wa mūtumia agīrīrwo nī kūhingia." 8 Hīndī ūyo athuuri acio a itūura rīake nīmageta mūndū ūcio mamwarīrie. Mūndū ūcio angīgwatīria kuuga atīrī, "Ndirenda kūmūhikia," 9 mūtumia ūcio wa mūrū wa nyina nīakambata athīi harī we o hau harī athuuri acio, amūrute kīratū kīmwe gīake, acooke amūtūire mata ūthiū, amwīre atīrī, "Uū nīguo mūndū ūrīa warega gwaka nyūmba ya mūrū wa nyina ekagwo." 10 Rūciaro rwa mūndū ūcio kūu Israeli rūgeetagwo Nyūmba ya Mūndū Ūrutīwo Kīratū. 11 Andū eerī mangīkorwo makīrūa, nake mūtumia wa ūmwe wao oke gūteithūra mūthuuri wake kuuma kūrī ūcio maraarūa nake, nake amūnyiite kīgā gīake gīa ūciari, 12 nīagatinio guoko kūu gwake. Ndakanaguīrwo tha. 13 Mūtigaakoragwo na mahiga ma gūthima meerī mataiganainie ūritū mondo-inī cianyu, rīmwe iritū na rīngī ihūthū. 14 Mūtigaakoragwo na igeri igīrī itaiganaaine nyūmba-inī cianyu, kīmwe kīnene na kīmwe kīnini. 15 No nginya mūkoragwo na ithimi na igeri iria ciagīrīre na cīa kwīhokwo, nīgeetha matukū manyu maingīhe ma gūtūura būrūri ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe. 16 Nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīathūire mūndū o wothe wīkaga maūndū macio, mūndū o wothe wīkaga maūndū matarī ma wīhokeku. 17 Ririkanaga ūrīa Aamaleki maamwīkire mūrī njīra-inī rīrīa mwoimire būrūri wa Misiri. 18 Hīndī ūrīa mwarī anogu na mūgathirwo nī hinya, nīmacemanirie na inyuī rīrīa mwarī rūgendo-inī na makīrīraga andū othe arīa maariģītie na thuutha; makīaga gwītīgra Ngai. 19 Hīndī ūrīa Jehova Ngai wanyu akaamūhe ūhurūko kuuma kūrī thū iria cīothe imūrigiicīrie būrūri-inī ūrīa ekūmūhe mūwīgatīre ūtuīke igai rīanyurī, mūkaaniina kīndū o gīothe kīngītūma Aamaleki maririkanwo gūkū thī guothe. Mūtikanariganīrwo nī ūndū ūcio.

26 Rīrīa ūgaatoonya būrūri ūrīa Jehova Ngai waku egūkūhe ūrī igai, na ūwīgatīre na ūtūure kuo, 2 nīñkoya maciaro mamwe ma mbere ma kīrī gīothe ūgaakūria tīri-inī wa būrūri ūcio Jehova Ngai arakūhe na ūmekīre kīondo. Ūcooke ūthīi handū harīa Jehova

Ngai waku agaathuura ha gūtūuria Rītwa rīake, 3 wīre mūthīnjīri-Ngai ūrīa ūrī wīra-inī hīndī ūyo atīrī, "Nīndoiga ūmūthī ndī mbere ya Jehova Ngai wakwa atī nīndīkītie gūkinya būrūri ūrīa Jehova eerīre maithe maitū ma tene na mwīhītwa atī nīagatūhe." 4 Nake mūthīnjīri-Ngai ūcio nīakamūkira kīondo kīu kuuma moko-inī maku, akīige hau mbere ya kīgongona kīa Jehova Ngai waku. 5 Ningī nīñkoiga ūrī hau mbere ya Jehova Ngai waku atīrī: "Baba aarī Mūsuriata watūrīraga orūūraga, nake agīkūrūka agīthīi būrūri wa Misiri marī na andū mataarī aingī, nao magītūrūra kuo na magītūka rūrīrī rūnene rūrī hinya na rwa andū aingī. 6 No andū a Misiri nīmatūnyamaririe na magītūma tūthīnīke, na magītūrūthīa wīra wa hinya. 7 Hīndī ūyo tūgīkaīra Jehova, o we Ngai wa maithe maitū, nake Jehova akīguia mūgambo witū, na akīona mītangīko iitū, na wīra mūritū na ūrīa twahiinyagīrīrio. 8 Nī ūndū ūcio Jehova agītūrūta būrūri wa Misiri na guoko gwake kwa hinya, na gūtambūrūkītīo, akīhūthīra maūndū manene ma kūmakania, na akīringa ciama, o na agīlīka maūndū ma mageganīa. 9 Nīatūrehire kīndū gūkū na agītūhe būrūri ūyū, būrūri ūrī būthī wa iria na ūtūkī; 10 na rīrī, nīndarehe maciaro ma mbere ma tīri ūrīa, Wee Jehova, ūheete." Nawe ūkīige kīondo kīu mbere ya Jehova Ngai waku na ūinamīrīre mbere yake. 11 Wee mwene, na Alawīi, o na andū a kūngī arīa marī thīnī wanyu, nīmūgakenera maūndū mothe mega marīa Jehova Ngai wanyu amūheete na akahe andū a nyūmba cianyu. 12 Rīrīa ūgaakorwo ūrīkītie kwamūra gīcunjī gīa ikūmi kīa maciaro maku mothe mwakanīnī wa gatatū, mwaka ūcio wa kūrūtō gīcunjī gīa ikūmi, nīugakīheana kūrī Alawīi, na kūrī mūndū wa kūngī, na kūrī mwana wa ngorīai, o na kūrī mūtumia wa ndigwa, nīgeetha marīe mahūūne marī kūu matūūra-inī manyu. 13 Ūcooke wīre Jehova Ngai waku atīrī, "Nīndīkītie kūrūtō gīcunjī kīrīa kīamūre kuuma nyūmba-inī yakwa, na nī ndīkīheanīte kūrī Mūlawīi, na kūrī mūndū wa kūngī, na kūrī mwana wa ngorīai, na kūrī mūtumia wa ndigwa o ta ūrīa wothe wathanīte. Nditiganīrīrie maathani maku o na kana ngariganīrwo nī rīmwe rīamo. 14 Ndirīte gīcunjī o na kīmwe gīa kīrīa kīamūre hīndī ya macakaya, kana ngeheria o na kīmwe gīakīo rīrīa ndārī mūthaahu, o na kana ngarutīra arīa akuū kīmwe gīakīo. Nīnjathīkīre Jehova Ngai wakwa, nīnjikīte o ta ūrīa wothe ūnjathīte. 15 Kīrore ūrī o kūu igūrū, o kūu gītūūro gīaku gītheru, ūrathime andū

aku a Israeli na büruri üyü ütūheete o ta ūrīa weriire maithe maitū ma tene na mwihītwa, büruri ūrī būthi wa iria na ūukī.” 16 Jehova Ngai waku egūgwatha ūmūthī ūrūmagīrīre irīra cia watho wa kūrūmīrīwo, na mawatho; ūmenyerere kūmaathīkīra na ngoro yaku yothe na muoyo waku wothe. 17 Niumbürīte ūmūthī atī Jehova niwe Ngai waku, na atī ūrūthīhiaga na njīra ciale, na niūrīthīkīgīra irīra cia watho wake wa kūrūmīrīwo, na maathani make, o na mawatho, na atī ūrūmwathīkīgīra. 18 Nake Jehova nioimbürīte ūmūthī atī wee ūrī rūrīrī rwake, rūrīrī rwa bata mūno o ta ūrīa eeranīire, na nī ūrīmenyagīrīra maathani make mothe. 19 Nioimbürīte atī niagagūtūgīria, ugīe na ngumo na gitīo gūkīra ndūrīrī ciote iria oombīte, na niūgatuika rūrīrī rūtheru kūrī Jehova Ngai waku, o ta ūrīa eeranīire.

27 Musa na athuuri a Israeli nī maathire andū, makīmeera atīrī: “Rūmīai maathani maya mothe ndīramūhe ūmūthī. 2 Mwarīkīa kūringa Rūūrī rwa Jorodani mūtoonye büruri ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe-rī, mūkaahaanda mahiga manene na mūmathinge na rīumba. 3 Mūkaandīka igūrū riāmo ciugo ciote cia watho üyū mwarīkīa kūringa mūrīmo ūrīa ūngī mūtoonye büruri ūcio Jehova Ngai wanyu ekūmūhe, büruri ūrī būthi wa iria na ūukī, o ta ūrīa Jehova Ngai wa maithe manyu aamwīriire. 4 Na mwarīkīa kūringa Rūūrī rwa Jorodani, mūkaahaanda mahiga macio kīrima-inī kīa Ebali, ta ūrīa ndīramwatha ūmūthī, na mūmathinge na rīumba. 5 Ningī mūgaakīra Jehova Ngai wanyu kīgongona, kīgongona kīa mahiga. Mūtikanahūthīre kīndū o giothe gīa kīgera mahiga-inī macio. 6 Mūgaakīra Jehova Ngai wanyu kīgongona na mahiga moimīte mūgūnda, na mūrūtīre Jehova Ngai wanyu maruta ma njino igūrū wakīo. 7 Mūkarutīra indo cia magongona ma ūiguano o hau, mūcīrīe mūgīkenagīra o hau mbere ya Jehova Ngai wanyu. 8 Na nīmūkandīka ciugo ciote cia watho üyū mahiga-inī macio mūkaahaanda na ndemwa ikuoneka wega.” 9 Nake Musa na athīnjīri-Ngai, arīa maarī Alawii, makīra andū otē a Israeli atīrī, “Ta kirai, inyuū andū a Israeli, na mūthikīrīrie! Riu nīmūtuīkīte andū a Jehova Ngai wanyu. 10 Athīkīrai Jehova Ngai wanyu na mūrūmīrīre maathani make na kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīwo ūrīa ndīramūhe ūmūthī.” 11 Mūthenya o ro ūcio, Musa agīathā andū acio, akīmeera atīrī: 12 Mwarīkīa kūringa Rūūrī rwa Jorodani, mīhīrīga ūnī nīkarūgama kīrima igūrū kīa Gerizimu īrathime

andū: Nī mūhīrīga wa Simeoni, na wa Lawi, na wa Juda, na wa Isakaru, na wa Jusufu na wa Benjamini. 13 Nayo mīhīrīga ūnī nīkarūgama kīrima igūrū kīa Ebali yanīrīre irumi: Nī mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi, na wa Asheri, na wa Zebuluni, na wa Dani na wa Nafitali. 14 Nao Alawii nīmakoiga ciugo na mūgambo mūnene, meere andū otē a Israeli atīrī: 15 “Kūgwatwo nī kīrumi-rī, nī mūndū ūrīa ūicūhagia mūhianano kana agatwekia mūhianano, kīndū kī magigi harī Jehova, wīra wa moko ma mūbundi, na akahaanda kīndū kīna hito.” 16 “Kūgwatwo nī kīrumi-rī, nī mūndū ūrīa ūtatīaga ithe kana nyina.” 17 “Kūgwatwo nī kīrumi-rī, nī mūndū ūrīa weheragia ihiga rīa mūhaka wake na mūndū wa itūura.” 18 “Kūgwatwo nī kīrumi-rī, nī mūndū ūrīa ūhītīhagia mūtumumu njīra.” 19 “Kūgwatwo nī kīrumi-rī, nī mūndū ūrīa ūtaciiragīra mūndū wa kūngī, kana mwana wa ngoriai, kana mūtumia wa ndigwa na kīhoo.” 20 “Kūgwatwo nī kīrumi-rī, nī mūndū ūrīa ūkomaga na mūtumia wa ithe, nīgūkorwo nī ūrīrī wa ithe aagīire gitīo.” 21 “Kūgwatwo nī kīrumi-rī, nī mūndū ūrīa ūngīkoma na nyamū o yothe.” 22 “Kūgwatwo nī kīrumi-rī, nī mūndū ūrīa ūkomaga na mwarī wa nyina, kana na mwarī wa ithe.” 23 “Kūgwatwo nī kīrumi-rī, nī mūndū ūrīa ūkomaga na nyina wa mūtumia wake.” 24 “Kūgwatwo nī kīrumi-rī, nī mūndū ūrīa ūragaga mūndū wa itūura rīake na hito.” 25 “Kūgwatwo nī kīrumi-rī, nī mūndū ūrīa wamūkagīra ihaki nīguo oorage mūndū ūtarī na ihītīa.” 26 “Kūgwatwo nī kīrumi-rī, nī mūndū ūrīa ūtarīrūmagia ciugo cia watho üyū na ūndū wa gūciingīha.”

28 Ūngīthīkīra Jehova Ngai waku kūna na ūmenyerere maathani make mothe marīa ngūkūhe ūmūthī, Jehova Ngai waku niagagūtūgīria igūrū rīa ndūrīrī ciote cia thī. 2 Irathimo ici ciote nī igagūkīnyīra na itwaranage nawe ūngīthīkīra Jehova Ngai waku: 3 Nīkarathimīrīwo kūu itūura-inī inene, na ūrathimīrīwo mīgūnda-inī. 4 Ūciari wa nda yaku nīkarathimīrīwo, o na ūrathimīrīwo maciaro ma mūgūnda waku na maciaro ma mahiū makū, nīmo njaū cia ng'ombe ciaku na tūtīri twa ndūru ciaku cia mbūri. 5 Kiondo gīaku o na ndīrī yaku ya gūkandīra mūtu nīkarathimīrīwo. 6 Nīrūrathimīrīwo ūrinūkīro-inī rīa gwaku mūcīi o na riumagarīro-inī. 7 Jehova nīarītūmagā thū iria ingīrahūka igūkīrīre ihotagīrīwo mbere yaku. Irīkūhīthūkagīra na njīra ūmwe, no irīkūuragīra na njīra mūgwanja. 8 Jehova

nīagatūma kīrathimo kū makumbī-inī maku o na ūndū-inī o wothe ūngīka na moko maku. Jehova Ngai waku nīagakūrathimīra bürūri-inī ūcio arakūhe. 9 Jehova nīagakūhaanda agütue rūrīrī rwake rūtheru o ta ūria aakwīrīre na mwīhītwa, ūngīmenyerera maathani ma Jehova Ngai waku na ūthiage na njīra ciake. 10 Hīndī īyo nacio ndūrīrī ciothe cia gūkū thī nīcikoona atī wītanītio na rītwa rīa Jehova, nacio nīigagwītigīra. 11 Jehova nīagakūhe ūgaacīru mūngī, akūgaacīrithie ūciari-inī wa nda yaku, na maciaro-inī ma ūhiū waku, na maciaro-inī ma mīgūnda yaku, kū bürūri-inī ūria erīire maithe manyu ma tene na mwīhītwa atī nīagakūhe. 12 Jehova nīakahingūra igūrū, o kū kūrī nyūmba cia mūthiithū wa indo iria aheanaga, nīguo oirīrie bürūri waku mbura hīndī yayo yakina, na arathime wīra wothe wa moko maku. Nīūgakombagīra ndūrīrī nyīngī indo, no wee ndūgakomba kuuma kūrī mūndū o na ūrkū. 13 Jehova agaagūtua wa gūtongoria, no ti wa kūrigia. Üngīrūmbūya maathani ma Jehova Ngai waku marīna ndīrakūhe ūmūthī, na ūmenyerere ūmarūmīrīre, ūrikoragwo hīndī ciothe ūrī wa mbere na ndūgatuika wa kūrigagia. 14 Ndūkanehūgūre mwena wa ūrīo kana wa ūmotho ūtigane na rīathani o na rīmwe rīa maya ndīrakūhe ūmūthī, kana ūrūmagīrīre ngai ingī na ūcitungatagīre. 15 No ūrī, ūngīaga gwathīkīra Jehova Ngai waku, na wage kūrūmīrīra wega maathani make mothe na irīra cia watho wa kūrūmīrīro iria ndīrakūhe ūmūthī, irumi ici ciothe nīigagūkinyīrīra: 16 Nīūkanyiitwo nī kīrumi ūrī itūūra-inī inene o na ūnyiitwo nī kīrumi ūrī mīgūnda-inī. 17 Kīondo gīaku na ndīrī yaku ya gūkandīrwo mūtu nīkanyiitwo nī kīrumi. 18 Ūciari wa nda yaku nīkanyiitwo nī kīrumi, o na irio cia mīgūnda waku, na mahiū maku, ma njaū cia ng'ombe na tūūri twa ndūuru ciaku cia mbūri. 19 Nīūkanyiitwo nī kīrumi rīnūkīro-inī rīa gwaku mūcī, na ūnyiitwo nī kīrumi ūkiumagara. 20 Jehova nīagakūrehīthīria irumi, na kīrigīcano, na ikūūma ūndū-inī ūria wothe ūrīkaga na guoko gwaku, nginya akūniine ūthire na ihenya nī ūndū wa wīhīa ūria wīkīte wa kūmūtiganīria. 21 Jehova nīagakūhūra na mīrimū nginya akūniine wehere bürūri ūria ūratoonya ūwigwatīre. 22 Jehova nīagakūhūra na mīrimū wa kūhūrūrūka mwīrī, na wa kūhiūha mwīrī, na wa kūrugīka, na agūcīne na ūrugarī mūngī, na kwaga mbura, na mbaa na mbuu, maūndū macio makūhūrū nginya makūniine. 23 Matu marīna marī ūrū wa

mūtwe waku nīmagatuīka gīcango, nakuo thī waku gūtuīke kīgera. 24 Jehova nīagatūma mbura ya bürūri waku itūke rūkūngū na mūtutu; īgaakuurīra yumīte igūrū nginya ūniinwo. 25 Jehova nīagatūma ūhootwo nī thū ciaku. ūgaacihīthūkīra na njīra ūmwe, no ūciūrīre na njīra mūgwanja, na nī ūgaatuika kīndū kī magigi harī mothamaki mothe ma thī. 26 Ciimba ciaku igaatuika irio cia nyoni ciothe cia rīera-inī na cia nyamū cia gūkū thī, na gūtikagīa mūndū wa gūcihahūra ciūre. 27 Jehova nīagakūhūra na mahūha marīna ma bürūri wa Misiri, na mīrimū ya ngaaī, na ironda iratogota, na ūhere, na ndūkahona. 28 Jehova nīagakūhūra na ūgūrūki na ūtumumu, na kīrigicano kīa meciiria. 29 Nīūgathī ūkīhambatagīria kūrī mūthenya barigici ta mūndū mūtumumu arī ndumāinī. Ndūkagaacīra ūndū-inī o wothe ūgeeka; mūthenya o mūthenya nīūkahinyagīrīrio na ūgatunywo indo ciaku, hatari mūndū ūngīgūteithūra. 30 Nī ūkaagīa kīrīko na mūndū-wa-nja gīa kūmūhikia, no mūndū ūngī nīakamuoya akome nake. Nīūgaka nyūmba no ndūkamītūra. Nīūkahaanda mīgūnda wa mīhabibū no ndūkambīrīria gūkenera maciaro mayo. 31 Ndegwa yaku nīgathīnjwo ūkītonaga na maitho maku, no ndūkamīrīra. ūgaatunywo ndigiri yaku na hinya na ndīgacookio. Ng'ondū ciaku nīkaneanwo kūrī thū ciaku na gūtīrī mūndū ūgaaciteithūkīa. 32 Aanake aku na airītu aku nīmakaneanwo kūrī ūrīrī ūrūngī, namo maitho maku mathire hinya ūkīmacūthīrīria mūthenya o mūthenya, na ndūkahota gwīka ūndū na guoko gwaku. 33 Rūrīrī ūtooī ūrūkarīa irio cia bürūri iria ūrūtīre wīra, na gūtīrī kīndū ūkaagīa nakīo, tīga o kūhīnyīrīrio gūkīru matukū maku mothe. 34 Maūndū marīna ūkoona nī magaattūma ūgūrūke. 35 Jehova nīakahūra maru maku na magūrū maku na mahūha marī ruo matangīhona, namo mahunje kuuma makinya maku nginya ruototia rwa mūtwe waku. 36 Jehova nīagagūtware hamwe na mūthamaki ūria wīrūgamīrīre agwathage kūrī ūrīrī ūtooī kana ūkamenywo nī maithe manyu. ūrī kūu nīūkahoojaya ngai ingī, ngai cia mītī na cia mahiga. 37 ūgaatuika kīndū kī magigi, na kīndū gīa gūthekererwo na kūnyararwo nī ndūrīrī ciothe kūu Jehova agaagūtware. 38 ūkaahaanda mbegū nyīngī mīgūnda-inī no ūkaagetha o tūmīni, nī ūndū nīkarīo nī ngīgī. 39 ūkaahaanda mīgūnda ya mīhabibū na ūmīrīmīre, no ndūkanyua ndībei yayo kana ūtue thabibū, nī ūndū igunyū nīigacīria. 40 ūgaakorwo

na mītī ya mītamaiyū būrūri-inī waku wothe, no ndūkahūthīra maguta mayo, nī ūndū ndamaiyū nīigaitīka thī. 41 Ūkaagā na aanake na ūgē na airītu no ndūgatūra nao, nī ūndū nīmagatahwo mathī ūkombo-inī. 42 Mīrumbī ya ngīgī nīkegwatīra mītī yaku yothe na ūrīe irio cia būrūri waku. 43 Mūndū wa kūngī ūrīa ūtūuranagia na inyū agaakirīria kwambatīra igūrū rīaku, na we ūkīrīrie o kūnyiha. 44 Nī agagūkombagīra nowe ndūkamūkombagīra. Agaatuīka wa gūtongoria nawe ūtuīke wa kūrigia. 45 Irumi ici ciothe nīigagūkinyīrīra. Nīigathītana nawe igūtoorie nginya ikūniine, nī tondū ndwathikīre Jehova Ngai waku, na ndūmenyereire maathani na irīra cia watho wa kūrūmīrīwo iria aakūheire. 46 Igaatuīka kīmenyithia na igegeania harīwe, o na harī njiaro ciaku nginya tene. 47 Tondū ndūigana gūtungatīra Jehova Ngai waku ūrī na gīkeno na ūcanjamūkite hīndī ya ūgaacīru, 48 tondū ūcio ūgaatungatīra thū ciaku iria Jehova agaagūtūmīra igūkīrīre, ūrī mūhūtu na ūnyootī, na ūrī njaga na ūrī mūthīnīku mūno. Niagagwīkīra icooki rīa kīgera ngingo nginya akūniine. 49 Jehova nīagakūrehīthīria rūrīrī ruumīte kūraya, rūgūukīrīre, kuuma ituri-inī cia thī, rūmbūkite o ta nderi, rūrīrī ūtangīmena rwario rwa ruo, 50 rūrīrī rwa gwitīgīrīwo, rūtangītīa andū akūrū kana rūiguīre andū ethī tha. 51 Nīmakarīa njaū cia mahī maku, na marie maciaro ma būrūri waku nginya makūniine. Matigagūtīgīria ngano, kana ndibei ya mūhīhano, kana maguta, o na kana magūtīgīre njaū o na ūmwe ya ndūru cia ng'ombe ciaku kana tūrīri twa rūrūri rwa mbūri ciaku, nginya ūthīnīke biū. 52 Nīmakarīgicīria matūūra mothe manene guothe būrūri-inī waku, o nginya thingo icio ndaihu ciakītwo na hinya na wihokete imomoke. Nīmakarīgicīria matūūra manene mothe marīa marī būrūri-inī ūrīa Jehova Ngai waku egūkūhe. 53 Tondū wa thīna ūrīa ūkaareherwo nī thū yaku hīndī ya kūrigiicīrio, nī ūkaarīa maciaro ma nda, ūrīe nyama cia ariū na airītu arīa Jehova Ngai waku akūheete. 54 O na mūndū ūrīa mūhooreri mūno na ūrī tha gatagatī-inī kanyu ndakaiguīra mūrū wa nyina tha, kana mūtūmia wake ūrīa endete, kana ciana ciake iria itigaire, 55 na ndarī mūndū o na ūmwe wao akaahē nyama cia ciana ciake icio araariā. Icio nocio kīndū kīrīa agaakorwo atigīte nī ūndū wa thīna ūrīa thū yaku ūgaakūrehere hīndī ūrīa ūkaarīgicīria matūūra maku manene mothe. 56 Mūndū-wa-nja ūrīa mūhooreri mūno na ūrī tha gatagatī-inī kanyu. ūcio

ūrī tha mūnō na mūhooreri nginya ndangūmīrīria kūhutia thī na ikinya rīake, nīakaima mūthuuriwe ūrīa endete, na mūrīū kana mwārī, 57 njogu ūrīa yumiše nda yake na ciana ūrīa agaciara. Nīgūkorwo no ende gūcīrīa na hito hīndī īyo ya kūrigicīrīo na ya thīna ūrīa thū ciaku igaakūrehere kūu matūūra-inī manene manyu. 58 Üngīaga kūrūmīrīra wega ciugo ciothe cia watho ūyū, ūrīa ciandikītwo ibuku-inī rīrī, na wage gūtīia rīlīta rīrī ūrī ūrī na ūrīa gwītīgīrīwo, ūrīa Jehova Ngai waku, 59 Jehova nīagakūrehithīria mīthiro ya kūmakania, wee na njiaro ciaku, na thīna mūnene na wa ihinda iraaya, o na mīrimū mīru na ya gūikara mūnō. 60 Nīagakūrehithīria mīrimū yothe ya būrūri wa Misiri ūrīa wetigīrīte, nayo nīgakwīgwatīrīra. 61 O na ningī Jehova nīagakūrehithīria mīrimū ya mīthembā yothe o na mathīna marīa matarī maandike Ibuku-inī ūrī ūrī Watho, nginya ūniinwo. 62 Inyuī mwārī aingī ta njata cia igūrū, mūgaatigara o andū anini mūgītarwo, nī ūndū wa kwaga gwathīkīra Jehova Ngai wanyu. 63 O ta ūrīa Jehova aakeneire kūmūgaacīrīthia na kūmūngīhīa, noguo agaakena akīmūharagania na akīmūniina. Nīmūkamunywo mweherio būrūri ūrīa mūrathīi mūwigwatīre. 64 Ningī Jehova nīagakūhurunja ndūrīrī-inī ciothe, kuuma gīturi kīmwe gīa thī nginya kīrīa kīngī. Ūrī kūu ūkaahooyaga ngai ingī, ngai cia mītī na cia mahiga, ūrīa wee o na maithe manyu mūtooi. 65 Ūrī gatagatī-inī ka ndūrīrī icio ndūkoona ūndū mwega, kana wone handū ha kūhurūkia ikinya ūrīa kūgūrū gwaku. Mūrī kūu Jehova nīagatūma ūtangīke meciiria na maitho mage kuona, o na ūrīwō nī hinya. 66 Ügaatuūra na wagagu, ūiyūrītwo nī guoya ūtukū na mūthenya, ūtarī na ma ya ūtūrō waku. 67 Rūciinī ūkoiga atīrī, “Naarī korwo nī hwaī-inī!” Naguo hwaī-inī ūkoiga atīrī, “Naarī korwo nī rūciinī!” Tondū wa kīmakania kīrīa gīgaakorwo kīmūyūrīte ngoro cianyu, na maündū marīa maitho manyu makeyonera. 68 Jehova akaamūcookia būrūri wa Misiri na meeri, rūgendo ūrīa ndoigire mūtikanarūthīi ūngī. Mūrī kūu nīkuo mūkeneana mūgūrwo nī thū cianyu, mūrī ngombo cia arūme na cia andū-a-nja, no gūtīrī mūndū ūkaamūgūra.

29 Ici nīcio ciugo cia kīrīkanīro kīrīa Jehova aathire

Musa arikanire na andū a Israeli kū Moabi, hamwe na kīrīkaniro kīrīa aarīkanire nao marī Horebu. 2 Musa nētire andū a Israeli othe, akīmeera atīrī; Maitho manyu nūnevoneire ūrīa wothe Jehova

ee kire Firaūni kūu būrūri wa Misiri, na ūrīa eekire anene ake othe na būrūri wake wothe. **3** Nīmwewayoneire na maitho manyu magerio macio manene, o na ciama na maündū manene ma kūgegania. **4** No nginya ūmūthī Jehova ndamūheete meciiria marī na ūmenyo, kana maitho me kuona, kana matū me kūigua. **5** Ihinda rīu rīa mīaka mīrongo īna ndamūtongoririe werū-inī, nguo cianyu itiigana gūtuīka, o na kana iraatū iria ciarī magūrū manyu igītarūka. **6** Mūtiigana kūrīa irio, kana mūkīnyua ndibei kana kīndū kīngī o gīothe kīgagatu. Ndeekire ūndū ūcio nīgeetha mūmenye atī niī nī niī Jehova Ngai wanyu. **7** Rīrīa mwakinyire gūkū, Sihoni mūthamaki wa Heshiboni, na Ogu mūthamaki wa Bashani nīmookire kūhūurana na ithūi, no nītwamatooririe. **8** Nītwegwatiire būrūri wao na tūkūheana ūtuīke igai rīa andū a mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase. **9** Rūmīrīrai wega ciugo cia kīrīkanīro gīkī, nīgu mūgaacire maündū-inī mothe marīa mūrīkaga. **10** Inyuī inyuothē mūrūgamīte ūmūthī mbere ya Jehova Ngai wanyu, na atongoria anyu, na atongoria a mīhīrīga yanyu, na athuuri anyu, na anene anyu, na arūme arīa angī othe a Israeli, **11** hamwe na ciana ciandy, na atumia anyu, na andū a kūngī arīa matūrāga kambī-inī ciandy, arīa mamunagīra ngū na makamūtahīra maaī. **12** Mūrūgamīte haha nīgu mūgīe na kīrīkanīro na Jehova Ngai wanyu, kīrīkanīro kīrīa Jehova ekūgīa na inyuī ūmūthī, na akīhūure mūhūuri na ūndū wa mwīhītwa, **13** na agīkīre hinya kūna atī mūrī andū ake ūmūthī, na atī atuīke Ngai wanyu, o ta ūrīa aamwīrīre, na ningī o ta ūrīa eehītire kūrī maithe manyu lburahīmu, na Isaaka, na Jakubu. **14** Ndirathondeka kīrīkanīro gīkī na mwīhītwa na inyuī inyuki, **15** o inyuī mūrūgamīte haha na ithūi ūmūthī mbere ya Jehova Ngai witū, no nī hamwe na arīa matarī haha ūmūthī. **16** Inyuī ene nīmūū ūrīa twatūrāga būrūri wa Misiri na ūrīa twatūkānīrie mabūrūri-inī tūgīuka gūkū. **17** Gatagatī-inī kao nīmuonire mīhianano yao īrī thaahu, na ngai cia kūhooywo cia mītī na cia mahiga, na cia betha na cia thahabu. **18** Menyererai wega hatigakorwo mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja, kana andū a nyūmba īmwe kana mūhīrīga gatagatī-inī kanyu ūmūthī, ūngīga na ngoro ya kūhutatīra Jehova Ngai witū athīī akahooe ngai cia ndūrīrī icio; menyererai wega gūtikagīe mūrī mūrūrū gatagatī kanyu ūngīciara maciaro marūrū ta nyongo. **19** Rīrīa mūndū ta ūcio

aigua ciugo cia mwīhītwa ūyū, eītagīria kīrathimo, na nī ūndū ūcio ageciiria atīrī, "Ndikona ūgwati o na ingikīrīria gūthī na njīra yakwa mwene." Ūndū ūcio nīukarehe mwanangīko būrūri ūrī ūrī maaī, o na ūrīa mūng'aru. **20** Jehova ndarī hīndī akenda kūmūrekera; marakara make na kīyo gīake nīlkarīrīmbūkīra mūndū ūcio. Irumi ciote iria ciandīkitwo ibuku-inī rīrīrī nīkamūkīnyīrīra, nake Jehova nīakahuura rītīta rīake rīeherē gūkū thī. **21** Jehova nīakamwamūra kuuma mīhīrīga-inī yothe ya Israeli, anyiitwo nī mwanangīko, kūringana na irumi ciote cia kīrīkanīro kīrīa kīandike thīinī wa ibuku rīrīrī rīa Watho. **22** Ciana ciandy iria ikaamūrūmīrīra njīaro-inī iria igooka thuutha, o na ageni arīa magooka moimīte mabūrūri ma kūraya nīmakona mathīna marīa makorete būrūri o na mīrimū ūrīa Jehova ahūrīte būrūri nayo. **23** Būrūri wothe ūgaatuīka kīndū gūtangīkūra kīndū, kūyīrīte cumbī na ūbirīti, gūtīrī kīndū gīkahaandwo na gūtīrī riya rīgaakūra kuo, kana kīndū kīmere kuo. Gūkahaana ta mwanangīko wa matūūra ma Sodomu na Gomora, na Adima o na Zeboimu, marīa Jehova aaharaganirie arī na marakara mahīū. **24** Ndūrīrī ciote ikooria atīrī, "Nī kītī gītūmīte Jehova eke būrūri ūyū ūguo? Marakara maya mahīū ūū, nī ma kī?" **25** Narīo icookio rīgaakorwo rīrī atīrī, "Nī tondū andū aya nīmatiganīrie kīrīkanīro kīa Jehova, Ngai wa maithe mao, kīrīkanīro kīrīa aagīire nao rīrīa aamarutire būrūri wa Misiri. **26** Nīmamwehereire magīthī kūhooya ngai ingī na magīciinamīrīra, ngai matooī, na ngai Jehova ataamaheete. **27** Nī ūndū ūcio marakara ma Jehova makīrīrīmbūkīra būrūri ūyū, akīukīnyīrīra irumi iria ciote ciandīkitwo ibuku-inī rīrīrī. **28** Ningī Jehova, arī na marakara mahīū na mang'ūrī manene, nīamamunyire kuuma būrūri wao akīmaikia būrūri ūngī, ta ūrīa gūtīrī rīu." **29** Maündū ma hito nī ma Jehova Ngai witū, no maündū marīa maguūrie nī maitū na ciana ciitū nginya tene, nīgu tūrūmagīrīre ciugo ciote cia watho ūyū.

30 Rīrīa irathimo na irumi ici ciote njīgīte mbere yaku igaagūkīnyīrīra, nawe ūciamūkīre ngoro-inī yaku kūrīa guothe Jehova Ngai waku agaakūhurunjīra ndūrīrī-inī, **2** na rīrīa wee mwene na ciana ciaku ūgaacookerera Jehova Ngai waku na ūmwathīkīre na ngoro yaku yothe na muoyo waku wothe, kūringana na ūrīa wothe ngūgwatha ūmūthī-rī, **3** hīndī īyo Jehova Ngai waku nīagagūcookeria irathimo ciaku na akīguūre tha, na nīagagūcookeanīrīria rīngī,

akūrute ndūrīrī-inī ciothe kūrīa aakūhurunjīire. 4 O na ūngīgakorwo ūthaamīrio būrūri ūrīa ūrī kūraya mūno gūkū thi, Jehova Ngai waku nīagagūcookanīrīria, akūrute kuo agūcookie būrūri-inī waku. 5 Nīagagūcookie būrūri ūrīa warī wa maithe maku, na we nīukawīgwatīre. Niagatūma ūgaacīre na ūingīhe gūkīra maithe maku. 6 Jehova Ngai waku nīakaruthia ngoro yaku na aruithie ngoro cia njiaro ciaku, nīgeetha ūmwendage na ngoro yaku yothe na muoyo waku wothe, nīguo ūtūre muoyo. 7 Jehova Ngai waku nīagakinyīria irumi ici ciothe kūrī thū ciaku iria igūthūire na ikūnyariira. 8 Nīūgacooka gwathīkīra Jehova rīngī, na ūrūmīrīre maathani make, o maya ndīrakūhe ūmūthī. 9 Hīndī īyo Jehova Ngai waku nīagatūma ūtheereme mūno wīra-inī wothe wa moko maku na maciaro-inī ma nda yaku, o na njaū cia mahiū maku na maciaro ma mīgūnda yaku. Jehova nīagakena rīngī nī ūndū waku, na atūme ūgaacīre, o ta ūrīa aakenire nī ūndū wa maithe maku, 10 ūngīgathīkīra Jehova Ngai waku, na ūmenyagīrīre maathani make na irīra cia watho wake wa kūrūmīrīwo ūrīa wandīkītwo Ibuku-inī rīrī rīa Watho, na ūcookerere Jehova Ngai waku na ngoro yaku yothe na muoyo waku wothe. 11 Na rīrī, ūrīa ndīragwatha ūmūthī ti ūndū ūrī hinya, ūngīkūrema, kana ūndū ūtangīhota gwīka. 12 Ndūrī igūrū matu-inī, atī no ūrie atīrī, “Nūū ūkūwambata igūrū, aūgīrē atūrehere, na awanīrīre kūrī ithū nīguo tūwathīkīre?” 13 O na ndūrī mūrīmo ūrīa ūngī wa iria, atī no ūrie atīrī, “Nūū ūkūringa iria, aūgīrē atūrehere, na awanīrīre kūrī ithū nīguo tūwathīkīre?” 14 Aca, ti ūguo, kiugo kīrī hakuhī mūno nawe; kīrī o kanua-inī gaku na ngoro-inī yaku, nīguo ūgīthīkīre. 15 Atīrīrī, ūmūthī ūyū nīndaiga ūhoro wa gūtūura muoyo na wa ūgaacīru mbere yaku, o na wa gīkuū na wa mwānangīko. 16 Nīgūkorwo ndagwatha ūmūthī wendage Jehova Ngai waku, na ūthīiage na njīra ciake, na ūmenyagīrīre maathani make, na irīra cia watho wa kūrūmīrīwo, na mawatho; hīndī īyo nīūgatūura muoyo na ūingīhe, nake Jehova Ngai waku nīagakūrathima ūrī būrūri-inī ūrīa ūratoonya ūwīgwatīre. 17 No ngoro yaku ūngīkarūrūka wage gwathīka, na ūguucīrīrio, ūinamīrīre ngai ingī ūcihoe, 18 nīgūkwīra na ma ūmūthī atī no ūkaaniinwo. Ndūgatūura matukū maingī būrūri-inī ūrīa ūraringa Rūūrī rwa Jorodani ūtūtoonye na ūwīgwatīre. 19 Ūmūthī deeta igūrū na thi itūke aira atī ninjigīte mbere yaku

ūhoro wa gūtūura muoyo na wa gīkuū, na wa irathimo na wa irumi. Na rīrī, thuura muoyo, nīguo wee na ciana ciaku mūtūre muoyo, 20 na nīguo mwendage Jehova Ngai wanyu, na mūthikagīrīrie mūgambo wake, na mūnyiitane nake. Nīgūkorwo Jehova nīwe muoyo waku, na nīagakūhe mīaka mīngī ya gūtūura būrūri-inī ūrīa eehītire atī nīakaūhe maithe maku, nīo Iburahīmu, na Isaaka, na Jakubu.

31 Nake Musa akiumagara agīthī akīarīria andū othe a Israeli na ciugo ici akīmeera atīrī, 2 “Rīu ndī na ūkūrū wa mīaka igana na mīrongo iīrī, na ndīngīhota kūmūtongoria rīngī. Jehova nīanījīrīte atīrī, ‘Wee ndūkūringa Rūūrī rwa Jorodani.’ 3 Jehova Ngai wanyu we mwene nīakaringa arī mbere yanyu. Nīakaniina ndūrīrī icio mbere yanyu na inyuū nīmūkegwatīra būrūri wacio. Joshua o nake nīakaringa arī mbere yanyu ta ūrīa Jehova oigire. 4 Nake Jehova nīakameka o ta ūrīa eekire Sihoni na Ogu, athamaki a Aamori, arī aaniinire hamwe na būrūri wao. 5 Jehova nīakamaneana kūrī inyuū, na inyuū no nginya mūkaameeka ūrīa wothe ndīmwathīte. 6 Gīai na hinya na mūmīrīrī. Mūtīgetīgīre kana mūmake nī ūndū wao, nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nī egūthī hamwe na inyuū; ndakamūtīga kana amūtirike.” 7 Nake Musa agītī Joshua, akīmwīra arī mbere ya andū othe a Israeli atīrī, “Gīa na hinya, nīgūkorwo no nginya ūthīi na andū aya būrūri-inī ūrīa Jehova eehītire kūrī maithe mao ma tene atī nīakamahe, nawe no nginya ūkaaūgayanī gatagatī-inī kao, ūtuīke igai rīao. 8 Jehova mwene nīegūthīi mbere yaku na nīarīkoragwo hamwe na we; ndarī hīndī agaagūtīga kana agūtirike. Ndūkanetīgīre, o na kana ūkue ngoro.” 9 Nī ūndū ūcio Musa akīandīka watho ūcio, agīcooka akīünengera athīnjīrī-Ngai, ariū a Lawi, arīa maakuīte ithandūkūrīa kīrīkanīrī kīa Jehova, o na akīünengera athuuri othe a Israeli. 10 Ningī Musa akīmaatha akīmeera atīrī, “O mūthīa-inī wa mīaka mūgwanja, mwakanī ūrīa ūtuītwo wa kūrekanīra mathīrī, hīndī ya Gīathī gīa Ithūnū-rī, 11 nīrīo andū othe a Israeli mariumagīra mbere ya Jehova Ngai wanyu handū harīa we mwene agaathuura, nīmūrīmathomagīra watho ūyū mūrī mbere yao makīguaga. 12 Cookanagīrīria andū othe hamwe: arūme, na andū-a-nja, na ciana, na andū a kūngī arīa matūrūraga matūrūra-inī manyu, nīgeetha mathīkīrīrie na merute gwītīgīra Jehova Ngai wanyu, na marūmagīrīre ciugo cia watho

ūyū. 13 Ciana ciao iria itooī watho ūyū, no nginya ciūgue, na ciīrute gwitigira Jehova Ngai wanyu rīrīa rīothe mūgūtūura būrūri ūcio mūrarina Rūūi rwa Jorodani mūthīi mūkawīgwatīre.” 14 Nake Jehova akīra Musa atīrī, “Atīrīrī, mūthenya wa gūkua gwaku ūrī hakuhī. Ita Joshua mūūke nake na mūrūgame Hema-inī-ya-Gütünganwo, nīho ngūnengererā Joshua wīra.” Nī ūndū ūcio Musa na Joshua magūka makīrūgama Hema-inī-ya-Gütünganwo. 15 Hīndī ūyo Jehova akiumīra Hema-inī ūyo arī thīinī wa gītugī gīa itu, narō itu rīu rīkīrūgama itoonyero-inī rīa Hema. 16 Nake Jehova akīra Musa atīrī, “Wee nīñkūhurūka hamwe na maithe maku, nao andū aya ihinda rītarī kūraihi nīmekūhūra ūmaraya na ngai cia kūngī cia būrūri ūrīa mūratoonya. Nīmakandirika na mathūkie kīrīkanīro kīrīa ndaathondekete nao. 17 Mūthenya ūcio nīngamarakārīra na ndīmatirike; nīngamahitha ūthīū wakwa, nao nīmakanīinwo. Nīmagakorwo nī mīanangīko mīingī na moritū maingī, nao mūthenya ūcio nī makooria atīrī, ‘Githī mīanangīko īno ndītūkorete nī ūndū Ngai ndakoretwo hamwe na ithūi?’ 18 Na hatarī nganja nīngamahitha ūthīū wakwa mūthenya ūcio, nī ūndū wa waganu wao wothe wa gūcookerera ngai ingī. 19 “No rīrī, wīyandikīre rwīmbo rūrū, na ūrūrute andū a Israeli, na ūreke marūine, nīguo rūtiķe ūira wakwa wa kūmookīrīra. 20 Ndaarīkia kūmatoonya būrūri ūcio ūrī būthi wa iria na ūukī, būrūri ūcio nderīre maithe mao ma tene, na ūrīa makaarīa na mahūūne na matheereme, nīmakagarūrūkīra ngai ingī macihooe, maamene na mathūkie kīrīkanīro gīakwa. 21 Na ūrīa mīanangīko mīingī na moritū maingī makaamakora, rwīmbo rūrū nīrūgatuīka ūira wa kūmookīrīra, nī ūndū njiaro ciao itikariganīrwo nīruo. Nīnūū ūrīa maciirīre gwīka, o na itarī ndīramatoonya būrūri ūrīa ndamerīre na mwīhītwa.” 22 Nī ūndū ūcio Musa akīandika rwīmbo rūu o mūthenya ūcio, na akīrūrūta andū a Israeli. 23 Jehova nīaheire Joshua mūrū wa Nuni rīathani rīrī: “Gīa na hinya na ūumīrīrie, nīgūkorwo nīwe ūgūkinyia andū a Israeli būrūri ūrīa ndamerīre na mwīhītwa, na Nī mwene nīngūkorwo ndī hamwe nawe.” 24 Thuutha wa Musa kūrīkia kwandīka ciugo cia watho ūcio ibuku-inī kuuma kīambīrīria nginya mūthia, 25 nīaheire Alawii arīa maakuuaga ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova watho ūyū, 26 akīmeera atīrī, “Oyai Ibuku rīrī rīa Watho mūrīige mwena-inī wa ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova Ngai

wanyu. Rigūtūura hau rīrī ūira wa kūmūūkagīrīra. 27 Nīgūkorwo nīnjūū ūrīa mūrī aremi na mūkoomia ngingo. Angīkorwo mūkoretwo mūremēire Jehova ndī muoyo na ndī hamwe na inyuī-rī, mūgaakīrīrīria kūrema atīa ndakau! 28 Cookanīrīriai athuuri othe a mīhīriga yanyu, na anene anyu othe mbere yakwa, nīgeetha njarie ciugo ici makīiugagīra, na njite igūrū na thī irute ūira wa kūmookīrīra. 29 Nīgūkorwo nīnjūū ndaarīkia gūkua inyuī nī mūgethūkia biū, na mūgarūrūke mūtīge gūthīi na njīra ūrīa ndīmwathīte. Matukū marīa magooka mwanangīko nīukamūkora, nī ūndū nīmūgeeka maūndū mooru maitho-inī ma Jehova, mūtūme arakario nī kīrīa mūthondekete na moko manyu.” 30 Nake Musa agīcookerera ciugo ici cia rwīmbo rūrū kuuma kīambīrīria nginya mūthia, akīguagwo nī kīungano gīothe gīa Israeli:

32 Ta thīkīrīria, wee igūrū, ngūhe ūhoro; o na we thīrī, ta igua ciugo cia kanua gakwa. 2 Reke ūrutani wakwa uure ta mbura, nacio ciugo ciakwa igwe ta ime, ituīke ta rūthuthuū rūkiurīra nyeki ya mūmerano, o na ituīke ta mbura nyingī ūkiurīra mīmera mīthī. 3 Nīngūhunjia ūhoro wa Rītīwa ūrīa Jehova. Hī, kīgocei ūnene wa Ngai witū! 4 We nīwe Rwaro rwa Ihiga, mawīra make nī makinyanīru, nacio njīra ciale ciote nī cia kīhootho. Nī Ngai mwīhokeku na ndahītagia, nī mūrūngīrīru, na nī wa kīhootho. 5 Nīmethaahītie harī we; ūndū wa thoni nī atī ti ciana ciale rīngī, no nī rūciaro rūremi na rwaganu. 6 Ūū nīguo mūngīrīha wega wa Jehova, inyuī andū aya akīgu na mwagīte ūūgī? Githī tiwe Ithe wanyu, o we Mūmbi wanyu, ūrīa wamūmbire na agītūma mwīhaande wega? 7 Rīrikana matukū ma tene; wīcīirie ūhoro wa njiaro iria ihītūkīte. Ūrīa thogou na nīegūkīra, O na athuuri anyu na nīmegūgūtaarīria. 8 Rīrīa Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno aaheire ndūrīrī igai rīacio, rīrīa aagayanirie iruka ciote cia andū, nīekīrīre andū othe mīhaka, kūringana na mūigana wa ariū a Israeli. 9 Nī gūkorwo igai ūrīa Jehova nī andū ake, Jakubu nīwe igai rīake rīrīa eegaīre. 10 Aamuonire arī kūndū werū-inī, werū ūtarī kīndū, ūgambagwo nī nyamū. Nake akīmūgītīra na akīmūmenyerera; aamūrangagīra o ta kīuma kīa riitho rīake, 11 o ta ūrīa nderī yarahūraga tūcui twayo gītara-inī kīayo, ikareera igūrū ūrīa tūcui twayo, ūtambūrūkītie mathagu mayo nīguo itue, na īgatūkuua mathagu-inī mayo. 12 Jehova o we wiki nīwe wamūtongoririe; gūtiarī ngai ng'eni yari hamwe nake. 13 Atūmire ahaice kūndū kūrīa gūtūūgīrū būrūri-inī, na akīmūhūūnia

na matunda ma mígündä. Niämüheire üükí uumítë ihiga-iní, na akímühe maguta moimítë ihiga-iní ríya nyaigí; **14** akímühe ngorono na iria kuuma ndüüruiní cia ng'ombe, na cia mbúri na tütürümë tünoru. o na mbúri na ndürümë iria njega múnö cia Bashani, na ngano írìa njega múnö. Niwanyuire thakame írì mühüyü ya thabibü, níyo ndibeí yacio. **15** Jeshuruni nake aanorire, agíkia haati; aahüñmire, agítunguha, na agíkenga mwíři. Agítigana na Ngai úrìa wamümbire, na akírega Rwaro rwa Ihiga, o ruo Mühonokia wake. **16** Nímatümire aigue úiru ní ûndü wa ngai ciao ng'eni, na makímürakaria na miñianano yao írì magigi. **17** Nímarutüre ndaimono magongona, iria itarí Ngai: ngai iria matooí, ngai iria cieyumírtie o ica-ikuhi, ngai iria iteetigírtwo ní maithe manyu. **18** Niwatiñanírie Rwaro rwa Ihiga, rürìa rwagüciarire; ükíriganíwo ní Mürungu úrìa wagüciarire. **19** Jehova níonire ûndü ücio nake akímarega ní ûndü níarakarítio ní ariú ake na airítu ake. **20** Nake akiuga atíři, “Níngümahitha üthiú wakwa, nyone úrìa marigíriño mao magaakorwo matarií; nígukorwo ní rüciaro rüremi, ciana itaangíhokeka. **21** Manjiguithirie úiru ní ûndü wa ngai itarí bata, na makíndakaria na ngai ciao itarí kiene. Ngaamaiguithia úiru na rüríri hatarí; ngaatüma marakario ní rüríri rütarí na ümenyo. **22** Ní gükorwo mwaki niwakítio ní mang'úrì makwa, úrìa wakanaga ügakinya mühuro wa kwa ngoma. Niükaniina thí na magetha mayo, na ümundie itina cia iríma mwaki. (**Sheol h7585**) **23** “Níngamombírìa mítino na mígúi yakwa ndímihüthíre ngímahüura nayo. **24** Níngamarehithíria ng'aragu ya kúmahinyaria, ndímarehithírie gíthíina gía kúmaniina na müthiro wa kúmooraga; Ngaamarehithíria nyamú cia gíthaka írì magego moogí, ndímarehithírie ürürü wa nduïra iria inyororokaga rüküngü-iní. **25** Rühiú rwa njora nírukaniina ciana ciao njíra-iní ya itüura; kímakó gíkaamaiyúra marí kwao mícíí. Aanake na airítu nímagathira, o hamwe na ngenge, na andú aría marí na mbuí. **26** Ndoigire níngamaharagania, na tharie kúririkanwo kwao kuuma kúrì andú, **27** no níndetigírire kínyararo gía thü, níguo mümuku ndakaage gútaükírwo, oige atíři, ‘Guoko gwitü nígütooranítie; Jehova tiwe wíkite üü wothe.’” **28** Ní rüríri rüteciragia, matirí na gíkúürana thiiní wao. **29** Naarí korwo maarí oogí mahote kúmenya üguo na maküürane úrìa ühoro wao wa kúrigíriia ügaakorwo ütarií! **30** Mündü ümwé angíhota atířa güteng'eria

andú ngiri, kana andú eerí matüme andú ngiri ikümi moore, tiga makorirwo meendetio ní Rwaro rwa Ihiga, tiga Jehova akorirwo amatiganiírie? **31** Ní gükorwo ihiga ríao rítihana ta Rwaro rwa Ihiga riitü, o ta úrìa o na thü ciitü ciüí. **32** Múthabibü wao uumítë müthabibü-iní wa Sodomu, na ükoima mígündä-iní ya Gomora. Thabibü ciayo ciyüríte thumu, nacio ikümba ciacio ikarüra. **33** Ndibeí yacio ní ürürü wa nduïra, o guo thumu úrìa müüru múnö wa nduïra. **34** “Githí ndikoretwo njigíte ündü üyü wega ngaikara ndíümenyereire müthüüthü-iní wakwa? **35** Kúrihaníria ní gwakwa; ní níi ngaarihaníria. Ihinda ríakinya, kükürü kwao ní gügaatenderükä; müthenya wao wa mwanangíko úrì hakuhí, naguo mütino wao ühiühíte ümakore.” **36** Jehova níagaciirithia andú ake, na aiguíre ndungata ciake tha, ríriá akoona nímathirítwo ní hinya, na gütirí o na ümwé wao ütigaríte, arí ngombo kana atarí ngombo. **37** Nake ní acoiga atíři, “Ríu ngai ciao ikíři ha, ihiga ríu meeithaga harí río, **38** ngai iria ciaríaga maguta ma magongona mao, na ikanya ndibeí ya indo iria ciarutagwo cia kúnyuu? Reke cígiükíre imüteithie! Reke imühe kířigitio! **39** “Ríu menyai atí ní mwene ní níi Ngai! Gütirí ngai üngí tiga níi. Ní níi njüraganaga na níi ndüüranagia muoyo, níndiihanítie na níngühonía, na gütirí o na ümwé üngühonokania kuuma guoko-iní gwakwa. **40** Nguoya guoko gwakwa na igürü njuge atíři: O ta úrìa ndüüraga muoyo nginya tene, **41** ríriá ngaanoora rühiú rwakwa rwa njora rükahenia na ndířünyiite na guoko gwakwa ngítua ciira, níngeríhíria kúrì thü ciakwa, na ndířihírie kúrì aría maathüire. **42** Níngatüma mígúi yakwa ínyue thakame írìo, Naruo rühiú rwakwa rwa njora rüríage nyama: íyo ní thakame ya aría moraǵítwo na aría matahítwo, na mítwe ya atongoria a thü.” **43** Inyuí ndüříři, kenai hamwe na andú ake, nígukorwo níákárihaníria thakame ya ndungata ciake; aciríhírie harí thü ciake, na ahoroherie bürüri wake, o na andú ake. **44** Musa nímookire na Joshua mürü wa Nuni, na makíaria ciugo cióthe cia rwímbó rürü andú makíiguaga. **45** Ríriá Musa aaríkirie kúhe andú a Israeli ühoro ücio, **46** akímeera atíři, “Ciugo ici cióthe ndaamwíra ümüthí itarí na otherü, rekei ciikare ngoro-iní cianyu, nígeetha mügaatha ciana cianyu gwathíkíra wega ciugo icío cióthe cia watho üyü. **47** To ciugo o üguo harí inyuí, no nício muoyo wanyu. Niígatüma mütüüre matukü maingí bürüri úrìa müraringa Rüüí rwa Jorodani mükawígwatíre.”

48 Mūthenya o ro ūcio Jehova akīira Musa atīrī, 49 “Ambata, ūkye mwambato wa Abarimu o, kūu kīrima kīa Nebo bürūri-inī wa Moabi, kūng’ethanīra na Jeriko, wīrorere Kaanani, bürūri ūrīa ndīrahe andū a Israeli ūtuķe igai rīao. 50 Kīrima kīu ūkūhaica nīkō ūgaakuīra, nawe ūcookenīrīrio hamwe na andū anyu, o ta ūrīa mūrū wa nyūkwa Harūni aakuīrīre kīrimainī kīa Horu, nake agīcookenīrīrio hamwe na andū arīa manakua. 51 Gītūmi kīa ūguo nī tondū inyū eerī nīmwagire kūnjītikia mūrī mbere ya andū a Israeli o kūu maaī-inī ma Meriba Kadeshi werū-inī wa Zini tondū mūtiigana kūrūgamīrīra ūtheru wakwa harī andū a Israeli. 52 Nī ūndū ūcio, nī ūkuona bürūri ūcio ūrī o haraaya; no ndūgatoonya bürūri ūcio ndīrahe andū a Israeli.”

33 Gīk nīkō kīrathimo kīrīa Musa mūndū wa Ngai aarathimire andū a Israeli atanakua. 2 Akiuga atīrī: “Jehova nīokire kuuma Sinai, na akīmathererūkīra kuuma Seiru; akīmaarīra kuuma kīrima gīa Parani. Ookire na ikundi cia arīa atheru kuuma gūthini, akiuma iħarūrūka-inī cia irīma ciake. 3 Ti-itherū wee nīwe wendete andū; arīa othe atheru marī guoko-inī gwaku. Othe mainamagīrīra magūrū-inī maku, makaamūkīra ūrutani kuuma harīwe, 4 watho ūrīa twaheirwo nī Musa, nīguo igai rīa ūngano wa Jakubu. 5 Nīwe warī mūthamaki wa Jeshuruni, rīrīa atongoria a andū moonganīte, marī hamwe na mīhīrīga ya Israeli. 6 “Rubeni arotūura na ndagakue, o na kana andū ake manyiie.” 7 Na ha ūhoro wa Juda akiuga atīrī, “Wee Jehova, thikīrīria kīrīro kīa Juda; mūrehe kūrī andū ake. Nīarūgīrīra maūndū make na guoko gwake. Wee-rī, tuķa wa kūmūteithia akīrūa na thū ciake.” 8 Ūndū wīgīrī Lawi oigire atīrī: “Thumimū yaku na Urimu yaku nī cia mūndū ūrīa ūkenagio nīwe. Nīwamūgeririe arī kūu Masa; ūkīmūrūthia kūu maaī-inī ma Meriba. 9 Ūhoro wa ithe na nyina oigire atīrī, ‘Ndirameciiria.’ Ndaigana kūmenya ariū a ithe, kana akīrūmbūiya ciana ciake mwene, no nīamenyereire kiugo giaku, na akīgītīra kīrīkanīro giaku. 10 Nīarutaga Jakubu kīrīra kīa watho waku, na akaruta Israeli watho waku. Nīarutagīra ūbumba mbere yaku, na akarutīra magongona ma njino marī magima kīgongona-inī giaku. 11 Rathima ūmenyi wake wa wīra, Wee Jehova, na ūkenagīre wīra wa moko make. Gūtha njohero cia arīa mekūmūkīrīra; ringa thū ciake itigacooke kwarahūka rīngi.” 12 Ūndū wīgīrī Benjamini oigire atīrī: “Reke ūrīa wendetwo nī

Jehova ahurūke atarī na ūgwati harī we, nīgūkorwo amūgitagīra mūthenya wothe, nake ūrīa Jehova endete ahurūkaga gatagatī-inī ga ciande ciake.” 13 Ūndū wīgīrī Jusufu oigire atīrī: “Jehova arorathima bürūri wake na ime rīega rīa kuuma igūrū, na maaī ma kūrīa kūrikū marīa marī na thi; 14 hamwe na indo iria njega mūno irecthagwo nī riūa, na kīrīa kīega mūno kīngiuma kūrī mweri; 15 aūrathime na iheo iria thururanīre cia irīma-inī cia tene, na maciaro ma tūrīma twa tene na tene; 16 hamwe na iheo iria njega mūno cia thi, na indo iria ciyūrīte kuo, na ūtugi ūrīa waikarīte kīhinga-inī kīrīa kīahīaga. Maūndū maya mothe maroikara mūtwe-inī wa Jusufu, maroikara ūthiū-inī wa mūrīi wa mūthamaki arī harī ariū a ithe. 17 Ūnene-inī wake ahaana ta ndegwa ya irigithathi; hīa ciake igakihaana ta cia ndegwa ya gīthaka-inī. Nīagatheeca ndūrīrī na cito, o na ndūrīrī iria irī ituri cia thi. ūguo nīguo kūrī makūmi-inī ma ngiri ma Efiraimu; ūguo noguo kūrī harī ngiri na ngiri cia Manase.” 18 Ūndū wīgīrī Zebuluni oigire atīrī: “Kena, wee Zebuluni, ūkīmagara, nawe Isakaru ūkene ūrī hema-inī ciaku. 19 Nīmagatūmanīra andū moke irīma-inī marutīre magongona ma ūthingu kuo; nīmakaarīa indo nyingī cia irīa-inī, na marīe mīthīthū ūrīa mīhithe mūthanga-inī.” 20 Ūndū wīgīrī Gadi oigire atīrī: “Kūrathimwo nī ūrīa ūkwaramia mīhaka ya Gadi! Gadi atūrīraga kuo ta mūrūthi, atambuuraga guoko kana mūtwe. 21 Ethuūrīre bürūri ūrīa mwega mūno; akīgīrīwo gīcūnjī kīa mūtongoria. Rīrīa anene a andū moonganire, nī eekire maūndū ma kīhooto kīa Jehova, na matua makoniī Israeli.” 22 Ūndū wīgīrī Dani oigire atīrī: “Dani nī kīana kīa mūrūthi, kīguthūkīte kiumīte Bashani.” 23 Ūndū wīgīrī Nafitali oigire atīrī: “Nafitali nīaingīhīrwo nī ūtugi wa Jehova, na aiyūrītwo nī kīrathimo giāke; nīakagaya mwena wa gūthini o nginya irīa-inī.” 24 Ūndū wīgīrī Asheri oigire atīrī: “Mūrī ūrīa mūrathime gūkīra arīa angī othe nī Asheri; ariū a ithe maroomwendaga, na arothambagia nyarīrī ciake na maguta. 25 Hingīro cia ihingo ciaku igaakorwo irī cia kīgera na cia gīcango, naguo hinya waku ūkaaiganana na matukū maku. 26 “Gūtīrī ngai ūhaana ta Mūrungu wa Jeshuruni, o we ūgeragīra igūrū oke agūteithie, na agaikarīra matu onanie ūnene wake. 27 Ngai ūrīa ūtūrīraga tene na tene nīwe kīhītho giaku, namo moko make matūrīraga nginya tene na tene marī mūhuro waku. Nīakarutūrūra thū yaku yehere mbere yaku, akiugaga atīrī, ‘Mīniine!’ 28 Nī

ündū ūcio Israeli agaatūra arī wiki atarī na ūgwati; ḡithima kīa Jakubu nīkīgitire o kūu bürūri wa ngano, na ndibei ya mūhihano, kūrīa ime rīa igūrū rītataga. **29** Kūrathimwo-rī, nīwe Israeli! Nūū ūkihaana ta we, rūrīrī rūhonoketio nī Jehova? Nīwe ngo yaku na mügūteithia, na nowe rūhiū rwaku rwa njora rūrī riiri. Thū ciaku nūkaigua guoya irī mbere yaku, nawe nūkarangīrīria kūndū gwacio kūrīa gūtūugīru.”

34 Thuutha wa ūguo Musa akīambata kīrīma kīa Nebo oimīte werū-inī ūrīa mwaraganu wa Moabi, agīkinya gacūmbīrī ka Pisiga, kūng'ethera Jeriko. Arī hau, Jehova akīmuonia bürūri wothe wa Kaanani, kuuma Gileadi nginya Dani, **2** na Nafitali guothe, na bürūri wa Efiraimu na wa Manase, na bürūri wothe wa Juda wothe nginya iria-inī rīa mwena wa ithūro, **3** na akīmuonia kūu Negevu na rūgongo ruothe kuuma Gītuamba kīa Jeriko, na Itūura inene rīa Mīkīndū, gūthīrī o nginya Zoari. **4** Ningī Jehova akīmwīra atīrī, “Ūyū nīguo bürūri ūrīa nderīre Iburahīmu, na Isaaka na Jakubu na mwīhītwa rīrīa ndoigire atīrī, ‘Nīngāūhe njiaro cianyu.’ Nīndareke ūwone na maitho maku, no ndūkūringa ūtoonye kuo.” **5** Nake Musa, ndungata ya Jehova agīkuīra kūu Moabi, o ta ūrīa Jehova oigīte. **6** Nake akīmūthika kūu Moabi gītuamba kīrīa kīang'etheire Bethi-Peor, no nginya ūmūthī gūtirī mūndū ūrī harīa mbīrīra yake irī. **7** Musa aarī na ūkūrū wa mīaka igana rīa mīrongo iīrī agīkua, na maitho make matiorītwo nī hinya kana akoorwo nī hinya wa mwīrī. **8** Nao andū a Israeli magīcakaīra Musa kūu werū-inī ūrīa mwaraganu wa Moabi ihinda rīa matukū mīrongo itatū, nginya matukū ma kūmūrīrīra na kūmūcakaīra magīthira. **9** Na rīrī, Joshua mūrū wa Nuni nīaiyūrītwo nī roho wa ūūgī, tondū Musa nīamūgīrīre moko make. Nī ūndū ūcio andū a Israeli makīmūthikīrīria, na magīka ūrīa Jehova aathīte Musa. **10** Kuuma hīndī īyo, gūtirī kwagīa mūnabii ūngī ta Musa kūu Israeli, ūrīa Jehova aamenyanīte nake ūthīū kwa ūthīū, **11** na ūrīa waringire ciama na agīka maūndū ma magegania marīa Jehova aamūtūmīte ageeke kūu bürūri wa Misiri, na kūrī Firaūni, na kūrī anene ake othe, na kūrī bürūri wake wothe. **12** Nīgūkorwo gūtirī mūndū ūrī wonania hinya mūnene kana ageeka ciiko cia kūmakania ta iria Musa eekire maitho-inī ma andū a Israeli othe.

Joshua

1 Na rīrī, thuutha wa gikuū kīa Musa ndungata ya Ngai, Jehova akīira Joshua mūrū wa Nuni, ūrīa watungatagīra Musa, atīrī: 2 “Musa ndungata yakwa nīakuīte. Na rīrī, wee na andū aya othe, mwīhaarīriei kūringa Rūūi rwa Jorodani mūtoonye būrūri ūrīa ngūmūhe, o ūcio ngūhe andū a Israeli. 3 Na rīrī, handū o hothe harīa mūgaakinya na makinya manyu nīngamūhe, o ta ūrīa ndeerire Musa. 4 Būrūri wanyu ūgaatambūrūka kuuma werū-inī o nginya Lebanonī, na kuuma rūūi rūrīa rūnene rwa Farati, nīguo būrūri wothe wa Ahiti, o nginya Iria-inī rīrīa Inene rīa mwena wa ithūiro. 5 Gūtikagīa mūndū ūkaahota gūgwītiiria matukū mothe ma muoyo waku. O ta ūrīa ndaarī na Musa, ūguo noguo ngūkorwo hamwe nawe; ndigagūtiganīria kana ngūtirike. 6 “Gīa na hinya na ūūmīriie, nīgūkorwo nīwe ūgūtongoria andū aya mathīi makagae būrūri ūrīa ndehītire na mwīhītwa kūrī maithe mao atī nīngamahe. 7 Gīa na hinya na ūūmīriie mūno. Menyagīrīra gwathīkagīra watho wothe ūrīa ndungata yakwa Musa aagwathire wīkage; ndūkanagarūrūke na mwena wa ūrīo kana wa ūmotho ūūtige, nīgeetha ūgītage na ūhootani kūrīa guothe ūrīthīiaga. 8 Ciugo cia Ibuku rīrīi rīa Watho itikanatige kwario nī kanua gaku; no wīcūuranagie ūhoro warīo mūthenya na ūtukū, nīgeetha ūmenyagīrīre gwīka maūndū marīa mothe maandikīto thīnī warīo. Hīndī īyo nī ūkaagaacīra, na ūgīe na ūhootani. 9 Githī tīniī ngwathīte? Wee gīa o na hinya na ūūmīriie. Ndūkanetigīre o na kana; ūrīwo nī hinya, nīgūkorwo Jehova Ngai waku arī hamwe nawe kūrīa guothe ūrīthīiaga.” 10 Nī ūndū ūcio Joshua agīatha anene arīa maaroraga andū atīrī: 11 “Tuīkanīriai kambī-inī mūkīrīraga andū atīrī, ‘Haarīriai rīgū mūige, nī ūndū mīthenya itātū kuuma ūmūthī yathira nīguo mūkaaringa Rūūi rwa Jorodani nīgeetha mūthīi mūtoonye na mwīgwatīre būrūri ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe ūtūke wanyu.” 12 Ningī Joshua akīarīria andū a mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase, akīmeera atīrī, 13 “Ririkanai watho ūrīa mwaheirwo nī Musa ndungata ya Jehova, akiuga atīrī, ‘Jehova Ngai wanyu nīamūheete ūhurūko na nīamūheete būrūri ūyū.’ 14 Atumia anyu, na ciana ciyanu, na ūhiū wanyu no maikare būrūri ūrīa mwaheirwo nī Musa mwena wa irathīro rīa Rūūi rwa Jorodani, no arūme othe anyu othe arīa

njamba cia ita meeohete indo cia mbaara, no nginya maringe mūrīmo ūrīa ūngī matongoretie ariū a ithe wanyu. No nginya mūgateithie ariū a ithe wanyu. 15 nginya rīrīa Jehova akaamahe ūhurūko o ta ūrīa amūheete inyuī, na nginya rīrīa o nao makegwatīra būrūri ūrīa Jehova Ngai wanyu ekūmahe. Thuutha ūcio, no mūcooke mūgaikare būrūri wanyu inyuī ene, ūrīa mwaheirwo nī Musa ndungata ya Jehova mwena wa irathīro wa Jorodani, ūcio ūrōrete mwena ūrīa riūa ūrīrathagīra.” 16 Hīndī īyo magīcookeria Joshua, makīmwīra atīrī, “Nītūgwīka ūrīa wothe ūgūtwatha na nī ūtūgūthīi kūrīa guothe ūgūtūtūma. 17 O ta ūrīa twaathīkīre Musa maūndū-inī mothe-rī, ūguo noguo ūtūgūtwathīkagīra. No rīrī, Jehova Ngai waku arokorwo hamwe nawe o ta ūrīa aarī hamwe na Musa. 18 Mūndū wothe ūkaaremēra uuge waku na arege gwathīkīra maūndū mothe marīa ūkaamatha, no nginya mūndū ūcio akooragwo. No rīrī, gīa na hinya na ūūmīriie!”

2 Nake Joshua mūrū wa Nuni agītūma athigaani eerī kuuma Shitimū na hitho; akīmeera atīrī, “Thīiī mūbaare būrūri ūcio, na makīria Jeriko.” Nī ūndū ūcio magīthīi, magītoonya nyūmba ya mūmaraya wetagwo Rahabu, magīkara kuo. 2 Nake mūthamaki wa Jeriko akīrīwo atīrī, “Nī kūrī andū amwe a Israeli mokire gūkū ūtukū ūyū ūtūgūtīaana būrūri ūyū ūrīa ūhaana.” 3 Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Jeriko agītūmana kūrī Rahabu, akīmwīra atīrī, “Andū acio mokire gwaku nyūmba marutūrūre na nja, tondū mokite ūtūgūtīaana būrūri ūyū wothe.” 4 No rīrī, mūndū-wa-nja ūcio nīarīkītie kuoya andū acio eerī na akamahitha. Nake akiuga atīrī, “Iī nīguo, andū acio nīmegūkīte gwakwa, no ndinamenya kūrīa mekuumīte. 5 Hwāi-inī rīrīa kīhingo gīa itūūra inene kīhingagwo-rī, andū acio nīmathīire. Ndinamenya na kūrīa mathīire. Marūmīrīrei na ihenya. Mwahota kūmakinyīra.” 6 (No rīrī, nīamatwarīte nyūmba igūrū, na akamahitha rungu rwa ūguta ūrīa aarīte kūu nyūmba igūrū). 7 Nī ūndū ūcio andū acio maatūmītwo nī mūthamaki makiumagara, makīmarūmīrīra na nījīra ūrīa itīhīaga mariūko-inī ma Rūūi rwa Jorodani, na ūrīa andū acio mamarūmīrīre moimire na nja o ūguo-rī, kīhingo gīkīhingwo. 8 Athigaani acio eerī matanakoma, mūndū-wa-nja ūcio akīambata kūu nyūmba igūrū, 9 na akīmeera atīrī, “Nīnjūūtīi atī Jehova nīamūheete būrūri ūyū, na atī nītūnyiitītwo nī guoya mūnene nī ūndū wanyu, o nginya ithuotē andū arīa tūtūrūraga būrūri ūyū tūkayīrwo nī maaī nda nī

ündū wanyu. 10 Nítüiguítē ürīa Jehova aahūithirie maaī ma Iria Itune nī ündū wanyu rīrīa mwoimire bürūri wa Misiri, na ürīa mwekire Sihoni na Ogu, athamaki arīa eerī a Aamori o kūu mwena wa irathīro wa Rūūi rwa Jorodani, arīa mwaninire biū. 11 Rīrīa twaigure ühoro ūcio, ngoro ciitū nīciaringikire na ümīrīru wa mündū o mündū akīurwo nī hinya nī ündū wanyu, nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīwe Ngai wa kūu igūrū o na wa gūkū thī. 12 Na rīrī, ndamūthaitha mwihiite na mwihītwa mūkīgwetaga riitwa rīa Jehova atī nīmūkaiguīra andū a nyūmba iitū tha, na mūmūkīke wega, tondū o na nī nīndamūguīra tha na ndamwīka wega. Na mūnyonie ündū ūcio na kīmenyithia kīa ma 13 kīa atī nīmūkahonokia baba na maitū, na ariū a baba o na aarī a baba, na andū ao othe ciana ciao ciotle, na atī nīmūgatūhonokia kuuma harī gikuū.” 14 Nao andū acio makīmūmīrīria, makīmwīra atīrī, “Ithūi tūrokua tūngīkaaga kūhonokia mīoyo yanyu! Waga kuuga ürīa tūreeka, nītūkaamwīka maündū ma ūtugi na ma kīhooto rīrīa Jehova agaatūhe bürūri ūyū.” 15 Nī ündū ūcio akīmaikūrkia na mūkanda, akīmoimīria ndirica tondū nyūmba rīrīa aikaraga yaakītwo rūthingo-inī rwa itūrā rīu inene. 16 Na rīrī, nīameerīte atīrī, “Thīi kūrīa irīma-inī nīgeetha andū acio mamrūmīrīre matikamuone. Mwīhithei kūu mīthenya itatū o nginya makorwo macooke, mūcooke mwīthīire.” 17 Nao andū acio makītīra mündū-wa-nja ūcio atīrī, “Mwīhitwa ūyū watwīhītithia ndūgatūcookerera kana ūtwike ūūru, 18 o tiga wīkire ūū: rīrīa tūgaatoonya bürūri ūyū-rī, ūgaakorwo wohereire rūrigi rūrū rūtune ndirica-inī o ūno watūharūrkīria, nawe ūkorwo ūrehete thogou na nyūkwa, na ariū a thogou, na andū anyu othe gūkū gwaku nyūmba. 19 Mündū o wothe ūkoima nja ya nyūmba yaku athīi na kūu barabara-inī-rī, thakame yake ikamūcookerera we mwene; no ithūi tūtigacookererwo nī ūūru nī ündū wake. No ühoro wa mündū o wothe ūgaakorwo nyūmba hamwe nawe, thakame yake nīgatūcookerera angīgeekwo ūūru nī guoko kwa mündū o na ūrkū. 20 No rīrī ūngīaria ühoro ūyū witū twī naguo, tūtigacookererwo nī ūūru ūkonīi mwīhitwa ürīa watwīhītithia.” 21 Nake agīcookinia, akīmeera atīrī, “Nīndetikīra; nīgūtuikē o ta ūguo mwoiga.” Nī ündū ūcio agīkīmoigīra ühoro, nao magīthīi. Na akīoherera rūrigi rūu rūtune hau ndirica-inī. 22 Maarikia kuumagara-rī, magīthīi irīma-inī na magīkara kuo mīthenya itatū, nginya rīrīa

andū arīa maamarūmīrīire maahūndūkire. Andū acio maamacarītie kūu njīra-inī ūyo yothe kūrīa maathiīrīire, no matiigana kūmona. 23 Thuutha wa ūguo Hīndī ūyo nao andū acio eerī makīambīrīria gūcooka. Magīkūrūka moimīte na irīma-inī, makīringa Rūūi rwa Jorodani, magikinya harī Joshua mūrū wa Nuni, na makīmūhe ühoro wa maündū marīa mothe maamakorete. 24 Makītīra Joshua atīrī, “Ti-itherū Jehova nīatūheete bürūri ūcio wothe, akaūneana moko-inī maitū; andū othe a kūu nīmaiyrītwo nī guoya mūnene nī ündū witū.”

3 Rūciinī tene Joshua na andū othe a Israeli makiuma hau Shitim, magīthīi nginya Jorodani, na matanaringa mūrīmo ūcio ūngī magīkara hau. 2 Thuutha wa mīthenya itatū-rī, anene magīthīi kūndū guothe gūkarō-inī kīu, 3 magīatha andū, makīmeera atīrī: “Rīrīa mūrīona ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova Ngai wanyu, na muone athīnjīri-Ngai, o acio Alawii, marīkuuīte-rī, mumagare muume harīa mūrī na mūrīrūmīrīre. 4 Hīndī ūyo nīguo mūrīmenya njīra irīrīa mūrīgera, nīgūkorwo mūtīrī mwagera njīra ūyo rīngī. No rīrī, gatagatī-inī kanyu na ithandūkū rīu, nīhagīe itīna ta rīa mīkono ngīri igīrī; mūtīkarīkuhīrīrie.” 5 Nake Joshua akīira andū acio atīrī, “Mwītherie, nīgūkorwo rūciū Jehova nīageeka maündū ma magegania gatagatī-inī kanyu.” 6 Nake Joshua akīira athīnjīri-Ngai atīrī, “Oyai ithandūkū rīa kīrīkanīro mūthīi mbere ya andū aya.” Nī ündū ūcio makīrīoya, magīthīi mbere yao. 7 Nake Jehova akīira Joshua atīrī, “Ūmūthī nīngwambīrīria gūgūtūūgīria maitho-inī ma andū othe a Israeli, nīguo mamenye atī ndīrikoragwo hamwe nawe o ta ūrīa ndaari hamwe na Musa. 8 Ira athīnjīri-Ngai arīa megūkuua ithandūkū rīa kīrīkanīro atīrī: ‘Mwakinya hūgūrūrū-inī cia Rūūi rwa Jorodani, mūthīi mūrūgame Jorodani thiinī.’” 9 Nake Joshua akīira andū a Israeli atīrī, “Ūkai haha mūigue ciugo cia Jehova Ngai wanyu. 10 Ühoro ūyū nīguo ūrīmūmenyithia atī Ngai ūrīa ūrī muoyo arī hamwe na inyuī, na atī hatīrī nganja nīakamūningatīra Akaanani, na Ahiti, na Ahivi, na Aperizi, na Agirigashi, na Aamori, na Ajebusi. 11 Atīrīrī, ithandūkū rīa kīrīkanīro rīa Mwathani wa thī yothe nīrīkūringa Rūūi rwa Jorodani mbere yanyu. 12 Na rīrī, thuurai andū ikūmi na eerī kuuma mīhīrīga-inī ya Israeli, o mīhīrīga mündū ūmwe. 13 Na rīrīa athīnjīri-Ngai arīa makuuīte ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova, o we Mwathani wa thī yothe, marītoboka thiinī wa

Rūūī rwa Jorodani-rī, maaī maruo marīa maratherera maikūrūkīte nīmarītinīka na meyūmbe hība.” 14 Nī ūndū ūcio rīrīa andū moimagarire makiuma kambī nīguo maringe Rūūī rwa Jorodani, athīnjīri-Ngai arīa maakuūite ithandūkū rīa kīrīkanīro magīthī mbere yao. 15 Na rīrī, nīgūkorwo Rūūī rwa Jorodani nīrūiyūraga mūno rūgakīra hūgūrūrū ciaguo hīndī ya magetha. No rīrīa athīnjīri-Ngai arīa maakuūite ithandūkū rīu maakinyire Rūūī rwa Jorodani, namo magūrū mao magītoboka hūgūrūrū-inī cia rūūī, 16 maaī marīa moimaga mwena wa na igūrū wa rūūī magītiga gūtherera maikūrūkīte; makīyūmba hība kūndū kūraya mūno nginya itūūra-inī rīetagwo Adamu rīrīa rī gūkuhī na Zarethanī, namo maaī marīa maathereraga marorete Iria-inī rīa Araba (nīrīo Iria rīa Cumbī) magītinīka biū. Nī ūndū ūcio andū makīringa mang’etheire Jeriko. 17 Athīnjīri-Ngai arīa maakuūite ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova makīrūgama mehaandīte wega kūndū kūmū gatagatī ka Rūūī rwa Jorodani, nao andū a Israeli othe makīhītūka makīringagīra thī nyūmū o nginya rīrīa rūrīrī rūu ruothe rwarikirie kūringa rūūī rūu rwa Jorodani.

4 Rīrīa andū othe a rūrīrī rūu maarīkirie kūringa Rūūī rwa Jorodani, Jehova akīra Joshua atīrī, 2 “Thuuura andū ikūmi na eerī kuuma gatagatī-inī ka andū aya o mūhīrīga mūndū ūmwē, 3 na ūmeere moe mahiga ikūmi na meerī kuuma gatagatī ka Rūūī rwa Jorodani handū harīa athīnjīri-Ngai maarūgamīte, mamakuue maringe namo mūrīmo mūkamaige harīa mūrīraara ūtukū ūyū.” 4 Nī ūndū ūcio Joshua agītā andū acio ikūmi na eerī arīa aathuurīte kuuma kūrī andū a Israeli, o mūhīrīga mūndū ūmwē, 5 akīmeera atīrī, “Thīi mbere ya ithandūkū rīu rīa kīrīkanīro kīa Jehova Ngai wanyu, mūthīi o gatagatī ka Rūūī rwa Jorodani. Mūndū o mūndū kūringana na mūigana wa mūhīrīga ya Israeli, oe ihiga rīmwē arīigīrīre kīande, 6 rūtuūke rūūri gatagatī-inī kanyu. Mahinda marīa magooka, rīrīa ciana cianyu ikaamūuria atīrī, ‘Gītūmi kīa mahiga maya nī kī?’ 7 Mūgaaciīra atī gūtherera kwa maaī ma Jorodani nī gwatinithirio mbere ya ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova. Hīndī ūrīa ithandūkū rīu rīaringaga Jorodani-rī, maaī ma Rūūī rwa Jorodani nīmatinithirio. Mahiga maya megūtuīka kīririkanīgia kūrīrīkanīgia andū a Israeli ūhoro ūcio nginya tene.” 8 Nī ūndū ūcio andū a Israeli magīka o ta ūrīa maathītōo nī Joshua. Makīoya mahiga ikūmi na meerī kuuma gatagatī ka Rūūī rwa Jorodani, kūringana

na mūigana wa mūhīrīga ya andū a Israeli, o ta ūrīa Jehova eerīte Joshua; nao magīkuua mahiga macio nginya kambī yao, makīmaiga kuo. 9 Nake Joshua akihaanda mahiga macio ikūmi na meerī, akīmaiganīrīra hau gatagatī ka Rūūī rwa Jorodani harīa athīnjīri-Ngai arīa maakuūite ithandūkū rīa kīrīkanīro maarūgamīte. Namo marī ho nginya ūmūthī. 10 Nīgūkorwo athīnjīri-Ngai arīa maakuūite ithandūkū rīa kīrīkanīro maikarie marūngīi hau gatagatī ka Rūūī rwa Jorodani nginya hīndī ūrīa andū meekeire māundū marīa mothe Jehova aathīte Joshua, na magīkwo o ta ūrīa Musa aathīte Joshua mekwo. Nao andū magīkīhiūha, makīringa mūrīmo, 11 na andū othe maarīkia kūringa o ūguo, ithandūkū rīa Jehova o narīo na athīnjīri-Ngai makīringa makīonagwo nī andū othe. 12 Andū a mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi, na nuthu ya Manase makīringa mūrīmo, meeohete indo cia mbaara, marī mbere ya andū a Israeli, o ta ūrīa Musa aamaathīte. 13 Andū ta 40,000 methagathagīte na meeohete indo cia mbaara makīringa mūrīmo ūcio, marī mbere ya Jehova, magīkīnya werū-inī wa Jeriko. 14 Mūthenya ūcio, Jehova agītūgīria Joshua maitho-inī ma andū a Israeli othe; nao makīmwītīgīra matukū mothe marīa aatūūrire muoyo, o ta ūrīa meetigīrite Musa. 15 Ningī Jehova akīra Joshua atīrī, 16 “Atha athīnjīri-Ngai arīa makuūite ithandūkū rīa ūira mambate moimīre Rūūī rwa Jorodani.” 17 Nī ūndū ūcio Joshua agīatha athīnjīri-Ngai acio, akīmeera atīrī, “Ambatai mumīre Jorodani.” 18 Nao athīnjīri-Ngai makīambata, makiuma rūūi makuūite ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova. Maarīkia gūkīnyīthia magūrū mao thī nyūmū o ūguo-rī, maaī ma Rūūī rwa Jorodani magīcookana handū hamo, ningī makīiyūra hūgūrūrū ciaruo o ta mbere. 19 Na ūrīi, mūthenya wa ikūmi wa mweri wa mbere, andū acio makīambata, makiuma Jorodani na makīambā kambī mwena wa irathīro wa Jeriko, o kūu Giligali. 20 Nake Joshua akīiga mahiga marīa ikūmi na meerī maarūtīwo Rūūī rwa Jorodani kūu Giligali. 21 Akīra andū a Israeli atīrī, “Mahinda marīa magooka, rīrīa njiaro cianyu ikooria maiithe ma cīo atīrī, ‘I gītūmi kīa mahiga maya nī kī?’ 22 Hīndī ūyo nīmūkamenyīthia ciana cianyu ūhoro, mūmeere atīrī, ‘Andū a Israeli maaringire Rūūī rwa Jorodani rūhūūte rūgatuīka thī nyūmū.’ 23 Nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīahūthīrie maaī ma Jorodani mbere yanyu nginya ūrīa mwarikire kūringa. Jehova Ngai wanyu eekire Rūūī rwa Jorodani o ta ūrīa eekire Iria Itune

rīrīa aarīhūithirie mbere iitū nginya rīrīa twarīkirie kūringa. 24 Eekire ūguo nīgeetha andū othe a thī mamene atī guoko kwa Jehova kūrī hinya mūno, na nīgeetha mūtūūre mwītigīrīte Jehova Ngai wanyu nginya tene.”

5 Na rīrī, rīrīa athamaki othe a Aamori arīa maarī kūu mwena wa ithūiro wa Rūū rwa Jorodani, na athamaki othe a andū a Kaanani arīa maarī kūu ndwere-inī cia iria maiguire ūrīa Jehova aahūithitie maaī ma Jorodani mbere ya andū a Isiraeli nginya tūkīriikia kūringa mūrīmo ūrīa ūngī, ngoro ciao ikīiyūrwo nī guoya, na matiacookire kūgīa na ūūmīrīru wa kūng'ethanīra na andū a Isiraeli. 2 Hīndī īyo Jehova akīira Joshua atīrī, “Thondeka tūhiū twa mahiga ma nyaigī, ūroke kwerūhia ūhoro wa irua harī andū a Isiraeli.” 3 Nī ūndū ūcio Joshua agīthondeka tūhiū twa mahiga ma nyaigī na akīruithia arūme a Isiraeli kūu Gibeathi-Haaralothu. 4 Na rīrī, kīrīa gīatūmire Joshua aruithanie nī rīrīrī: arūme arīa othe mooimire būrūri wa Misiri, o acio othe maakinyītie mīaka ya gūthīi mbaara-rī, nīmakuūrīire werū-inī marī rūgendo-inī thuutha wa kuuma būrūri wa Misiri. 5 Arūme othe arīa mooimire būrūri wa Misiri nīmarūite, no andū othe arīa maaciarīrwo werū-inī marī rūgendo-inī rwa kuuma būrūri wa Misiri matiarūite. 6 Andū a Isiraeli moorūrīire werū-inī mīaka mīrongo īna nginya rīrīa andū othe arīa maakinyītie mīaka ya gūthīi mbaara rīrīa moimaga būrūri wa Misiri maakuire, tondū nīmaregire gwathīkīra Jehova. Nīgūkorwo Jehova nīameerire na mwīhītwa atī matikoona būrūri ūrīa eerīire maithe mao na mwīhītwa atī nīagatūhe, būrūri ūrī būthi wa iria na ūkī. 7 Nī ūndū ūcio akīarāhūra ariū ao ithenya rīao, na acio nīo maaruithirio nī Joshua. Maakoretwo matarī aruu nī ūndū matiaruithitio marī rūgendo-inī. 8 Na rīrīa maarīkirie kūruithia arūme a rūrīrī ūru ruothe, magīlkara o kūu maakīte kambī-inī o nginya andū acio makīhona. 9 Ningī Jehova akīira Joshua atīrī, “Ūmūthī nīguo ndeheria rūmena rwa andū a Misiri kuuma kūrī inyūi.” Nī ūndū ūcio handū hau hagītīwo Giligali nginya ūmūthī. 10 Hwāi-inī wa mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri ūcio, o maambīte hema kūu Giligali werū-inī wa Jeriko, andū a Isiraeli magīkūngūira Gīathī kīa Bathaka. 11 Mūthenya ūrīa warūmīrīire Bathaka-rī, mūthenya oro ūcio, makīrīa maciaro mamwe ma būrūri ūcio; mīgate ītarī mīkīire ndawa ya kūimbia, na ngano hīhie. 12 Maarīa irio cia būrūri ūcio-rī, mana makīrooka kwaga

mūthenya ūyū ūngī; andū a Isiraeli matiacookire kuona mana rīngī, no rīrī, mwaka ūcio nīmarīire maciaro ma Kaanani. 13 Rīrīa Joshua aarī hakuhī na Jeriko, agītiira maitho akīona mūndū warūgamīte mbere yake acomorete rūhiū njora, akarūnyiita na guoko. Nake Joshua agīthīi o harīa aarī, akīmūuria atīrī, “Wee-rī, ūrī mwena witū kana ūrī mwena wa thū ciitū?” 14 Nake agīcookia atīrī, “Ndirī mwena wanyu o na kana wa thū cianyu, no njūkīte ndī mūnene wa mbūtū ya ita rīa Jehova.” Nake Joshua akīngūithia, agīturumithia ūthīi thī, akīhooya, akīmūuria atīrī, “Wee, Mwathi wakwa, nī ndūmīrīri ūrkū ūkwenda kūuhe nīi ndungata yaku?” 15 Nake mūnene ūcio wa mbūtū ya ita rīa Jehova agīcookia atīrī, “Amba ūrute iraatū ciaku magūrū, nīgūkorwo handū hau ūrūgamīte nī haamūre.” Nake Joshua agīlīka o ta ūguo.

6 Rīu-rī, itūura ūru rīa Jeriko rīahingītwo biū nī ūndū wa andū a Isiraeli. Gūtīrī mūndū woimaga nja kana agatoonya kuo. 2 Nake Jehova akīira Joshua atīrī, “Nīneanīte itūura ūrīrī rīa Jeriko moko-inī maku, o hamwe na mūthamaki wakuo, o na njāmba cia hinya ciakuo. 3 Thiūrūrūkai itūura ūru inene hamwe na andū anyu othe a ita riita rīmwē. Mwīke ūguo mūthenya itandatū. 4 Na athīnjīri-Ngai mūgwanja matongorie ithandūkū ūra kīrīkanīro, makuūite macoro mūgwanja mathonideketwo na hīa cia ndūrūme. Mūthenya wa mūgwanja-rī, mūgaathiūrūrūka itūura ūru maita mūgwanja, nao athīnjīri-Ngai mathīi makīhuhaga macoro. 5 Rīrīa mūkaigua muhuha macoro na mūgambo mūnene, ūra andū othe makaanīrīra na rīanīrīra inene mūno; naruo rūthingo rwa itūura ūru nīrūkamomoka, nao andū othe matoonye itūura ūru, o mūndū athīiite na mbere na kūrīa arorete.” 6 Nī ūndū ūcio, Joshua mūrū wa Nuni agīta athīnjīri-Ngai, akīmeera atīrī, “Oyai ithandūkū ūra kīrīkanīro kīa Jehova, na mūreke athīnjīri-Ngai mūgwanja thiīnī wanyu makuue macoro mūgwanja ma hīa cia ndūrūme, matongorie ithandūkū ūru.” 7 Nake agīātha andū akīmeera atīrī, “Thīi mbere! Mūthīi mūthiūrūrūkīirie itūura, andū arīa meeohete indo cia mbaara matongorie ithandūkū ūra kīrīkanīro kīa Jehova.” 8 Rīrīa Joshua aarīkirie kwarīria andū, na athīnjīri-Ngai acio mūgwanja maakuūite macoro marīa mūgwanja ma hīa cia ndūrūme magīthīi marī mbere ya Jehova, makīhuhaga macoro mao, narīo ithandūkū ūra kīrīkanīro kīa Jehova rīkīmarūmīrīra. 9 Nacio thigari iria ciarī na indo cia mbaara igīthīi itongoretie

athīnjīri-Ngai acio maahuhaga macoro, nacio thigari ingī ikirūmīrīra ithandūkū rīa kīrīkanīro kuuma na thuutha. Hīndī īyo yothe macoro no maahuhagwo. 10 No rīrī, Joshua nīāthīte andū akameera atīrī, “Mūtikananīrīre na mūgambo wa mbaara, o na kana mūreke mīgambo yanyu īguo, o na mūtikoige ūndū o na ūrkū nginya mūthenya ūrīa ngamwīira mwanīrīre. Hīndī īyo nīguo mūkaanīrīra!” 11 Nī ūndū ūcio akiuga ithandūkū rīu rīa kīrīkanīro kīa Jehova rīkuuo, rīthiūrūrūkio itūura-inī rīu inene, riita rīmwe. Andū magīcooka kambī na makīraara kuo ūtukū ūcio. 12 Rūciinī rūrū rūngī, Joshua agīkīra tene, nao athīnjīri-Ngai makīoya ithandūkū rīu rīa kīrīkanīro kīa Jehova. 13 Nao athīnjīri-Ngai arīa mūgwanja makuuīte macoro mūgwanja ma hīa cia ndūrūme magīthī na mbere, makinyūkītie matongoretie ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova o makīlühaga macoro. Thigari iria ciarī na indo cia mbaara ikīmatongoria, nacio thigari ingī ikirūmīrīra ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova kuuma na thuutha, o macoro makīgambaga. 14 Nī ūndū ūcio mūthenya wa keerī magīthiūrūrūka itūura rīu inene riita rīmwe, magīcooka kambī. Meekire īguo mīthenya itandatū. 15 Mūthenya wa mūgwanja-rī, magīkīra ruoro rūgītema na magīthiūrūrūka itūura rīu maita mūgwanja o ta ūrīa meekaga mīthenya īyo īngī, tiga atī mūthenya ūcio, maathiūrūrūkire itūura rīu inene maita mūgwanja. 16 Nao makīrīthiūrūrūka riita rīa mūgwanja-rī, rīrīa athīnjīri-Ngai maahuhire macoro, Joshua akīra andū atīrī, “Anīrīrai mūno! Nīgūkorwo Jehova nīamūheete itūura rīrī! 17 Itūura rīrī inene na kīndū kīrī gōthe kīrī thīnī warīo nīikwamūrīrīwo Jehova, cianangwo. No Rahabu ūrīa mūmaraya wiki, na andū arīa othe marī hamwe nake thīnī wa nyūmba yake,mekūhonokio, tondū nīahithire athigaani arīa twatūmīte. 18 Na rīrī, mwīmenyererei mūtikahutie indo icio ciamūrītwo cia kūniinwo, nīgeetha mūtikerehere mwanangīko nī ūndū wa kuoya kīndū o na kīrīkū gīacio. Mūngīchutia nīmūgatūma kambī ya Israeli itūlē ya kūniinwo, na mūmīrehere thīnīna. 19 Betha yothe na thahabu, na indo cia gīcango na kīgera, nī nyamūrīre Jehova na no nginya ciigwo kīgīna-inī gīake.” 20 Rīrīa coro wahuhirwo, andū makīanīrīra, na rīrīa andū maaiguire mūgambo wa coro, makīanīrīra rīanīrīra inene, naruo rūthingo rūkīmomoka; nī ūndū ūcio o mūndū o mūndū agītoonya itūura rīu, na makīftunyana. 21 Nao makīamūrīra Jehova itūura rīu, na makīananga

kīndū o gōthe kīrī kīarī muoyo kuo na rūhiū rwa njora, arūme na andū-a-nja, andū ethī na akūrū, na ng'ombe, na ng'ondū, na ndigiri. 22 Joshua akīra andū arīa eerī maathīte gūthigaana būrūrī ūcio atīrī, “Thīiī mūtoonye nyūmba ya mūtumia ūrīa mūmaraya, mūmuumie nja hamwe na andū ao othe, o ta ūrīa mwamwīrire na mwīhītwa.” 23 Nī ūndū ūcio aanake acio maarī athigaani magītoonya na makiumia Rahabu na nja, hamwe na ithe na nyina, na ariū a nyina na andū ao othe. Magīkiumia andū a nyūmba yake othe, makīmaiga handū kūu nja ya kambī ya Israeli. 24 Magīcooka magīcīna itūura rīu inene rīothe, na kīrī gōthe kīarī thīnī warīo, no betha na thahabu, na indo cia gīcango na cia kīgera, magīcīga kīgīna-inī kīa nyūmba ya Jehova. 25 No rīrī, Joshua nīahonokirie Rahabu ūrīa mūmaraya, hamwe na andū a nyūmba yake na andū ao othe, tondū nīahithire andū arīa Joshua aatūmīte magathigaane Jeriko nake atūuranagia na andū a Israeli nginya ūmūthī. 26 Ihinda o ro rīu, Joshua akīhītīthia andū acio na mwīhītwa, akiuga atīrī, “Kūgwatwo nī kīrumi maitho-inī ma Jehova-rī, nī mūndū ūrīa ūkaageria gwaka itūura rīrī inene rīa Jeriko rīngī: “Mūndū ūrīa ūgaaka mīthingi ya itūura rīrī, nīgakuūrwo nī mūriū wake wa irigithathi; na akīrūgamia ihingo cia itūura rīrī, akūrwo nī mūriū wake wa kīhīngā-nda.” 27 Nī ūndū ūcio Jehova agīkorwo arī hamwe na Joshua, nayo ngumo yake īkhunjā kūndū guothe būrūrī ūcio.

7 No rīrī, andū a Israeli nīmagire kwīhokeka ūhorō inī ūkonī indo iria ciamūrītwo cia kūniinwo; nake Akani mūrū wa Karimi, mūrū wa Zimuri, mūrū wa Zera, wa mūhīrīga wa Juda, nīoire imwe ciacio. Nī ūndū ūcio Jehova agīcinwo nī marakara nī ūndū wa Israeli. 2 Ningī Joshua agītūma andū kuuma Jeriko mathī Ai, itūura rīakuhanīrīrie na Bethi-Aveni mwena wa irathīro wa Betheli, akīmeera atīrī, “Ambatai mūthīī mūgathigaane būrūrī ūcio.” Nī ūndū ūcio andū acio magīthī na magīthigaana Ai. 3 Nao magīcooka kūrī Joshua na makīmwīra atīrī, “Hatrī bata wa andū othe mambate makahūrūre itūura rīa Ai. Rekia andū 2,000 kana ithatū makarītunyane; tiga kūnogia andū othe, nīgūkorwo no andū anini marī kuo.” 4 Nī ūndū ūcio no andū ta 3,000 maambatire, no magītoorio nī andū a Ai, 5 nao andū acio a Ai makīrūraga ta andū mīrongo itatū na atandatū a Israeli. Nīmaingatire andū a Israeli kuuma kīhīngā-inī gīa itūura rīu makīmakinyia o kūrīa kwenjagwo mahiga, na makīmahūrīra kūu

igaragaro-ini. Ihūūra rū rīgītūma ngoro cia andū a Israeli iringīke, na makīiyürwo nī maañ nda. 6 Nake Joshua agītembūranga nguo ciake, akīgūithia thī, agīturumithia üthiū wake thī mbere ya ithandükü rīa kīrīkanīro kīa Jehova, agīkara hau nginya hwañinī. Nao athuuri a Israeli magīika o ta ūguo na makīlhurīria rūkūngū mītwe. 7 Nake Joshua akiuga atīrī, “Hī, Mwathani Jehova, nī kīi gīatūmire ūrehe andū aya mūrīmo ūyū wa Rūūrī rwa Jorodani nīguo ūtūneane moko-inī ma Aamori, matūniine? Naarī korwo nītwaiganīire tūtūure mūrīmo ūrīa ūngī wa Rūūrī rwa Jorodani! 8 Wee Mwathani, ingīkiuga atīa, kuona atī Israeli nīmatooretio nī thū ciao? 9 Andū a Kaanani na andū arīa angī a būrūri ūyū nīmarīgua ūhoro ūcio, nao matūthiürürükrie, matūniine biū, meherie rītwa riitū gūkū thī. Nawe ūgaagīka atīa nī ūndū wa rītwa rīu rīaku inene?” 10 Nake Jehova akīira Joshua atīrī, “Ūkīra! Ūkwīgūithia ūturumithītie ūthiū waku thī nīkī? 11 Israeli nīmehītie; nīmathūkītie kīrīkanīro gīakwa kīrīa ndamaathire marūmagīrīre. Nīmoete indo imwe iria ciamūrītwo cia kūniinwo; nīmaiyyīte, na makaheenania, o na magaciaganīria hamwe na indo ciao o ene. 12 Kū nīkīo gītūmi kīrīa kīgīritie andū a Israeli meetirie thū ciao; na nīkīo marorīra thū ciao tondū nīmatūkīte a kūniinwo. Na nīf ndigūcooka gūkorwo hamwe na inyuū o tiga mūniinire kīndū kūi kīamūrītwo gīa kūniinwo kīrehere thīnī wanyu. 13 “Ūkīra, ūthīi ūtherie andū acio. Thiī ūmeere atīrī, ‘Mwītherie iwihaarīrie nī ūndū wa rūciū; nīgūkorwo Jehova Ngai wa Israeli ekuuga atīrī: Ni harī kīndū kīamūre gīa kūniinwo kīrī thīnī wanyu, inyuū Israeli. Mūtingīhota gwītiiria thū cianyu o nginya rīrīa mūgaakīeheria kiume thīnī wanyu. 14 “Tondū ūcio rūciū kīroko mūkeyumīria inyuū ene o mūhīrīga, o mūhīrīga. Na rīrī, mūhīrīga ūrīa Jehova agaathuura nīūkeyumīria o mbarī, o mbarī; nayo mbarī ūrīa Jehova agaathuura nīūkeyumīria o nyūmba, o nyūmba; nayo nyūmba ūrīa Jehova agaathuura nīūkeyumīria o mūndū, o mūndū. 15 Mūndū ūrīa ūkūnyiitwo na indo icio ciamūrītwo cia kūniinwo nīagacinwo na mwaki hamwe na indo ciake ciote. Nīgūkorwo nīathūkītie kīrīkanīro kīa Jehova, na nīekīte ūndū wa thoni thīnī wa Israeli!” 16 Mūthenya ūyū ūngī rūciinī tene, Joshua akīira andū a Israeli moimīre o ta ūrīa mūhīrīga yao yatarī, naguo mūhīrīga wa Juda ugīthuurwo. 17 Mbarī cia Juda ikiumīra, nake agīthuura mbarī ya Azera. Agīcooka akiumīria mbarī

cia Azera mbere kūringana na nyūmba ciao, nake Zabedi agīthuurwo. **18** Nake Joshua akiumīria nyūmba yake mündū o mündū, nake Akani mūrū wa Karimi, mūrū wa Zimuri, mūrū wa Zera, wa mūhīriga wa Juda, agīthuurwo. **19** Nake Joshua akīira Akani atīrī, "Mūrū wakwa, gooca Jehova, o we Ngai wa Israeli, na ümükumie. Njīra ürīa wīkīte na ndūkaahithe." **20** Nake Akani agīcooka akīira Joshua atīrī, "Ti-itherū nīnjīhīrie Jehova Ngai wa Israeli. Na üū nīguo njikīte: **21** Rīrīa ndonire kabuti gathaka koimīte Babuloni, na cekeri magana meerī cia betha, na gīkama gīa thahabu kīa üritū wa cekeri mīrongo itano thīnī wa indo iria twatahīte, nīndaciirīrie na ngīcīoya, na ithikītwo thī kūu hema-inī yakwa, nayo betha iřī rungu wacio." **22** Nī ündū ücio Joshua agītūma andū, nao makīhanyūka magīthī nginya hema-inī yake, na magīkora indo icio ihithītwo thīnī wa hema iyo, nayo betha iyo yaigītwo rungu rwacio. **23** Nao andū acio makīruta indo icio kuuma hema-inī iyo, magīcītwārīra Joshua o hamwe na andū a Israeli othe, nao magīcīaragania thī mbere ya Jehova. **24** Nake Joshua, hamwe na Israeli othe, makīnyiita Akani mūrū wa Zera, na makīoya betha iyo, na kabuti, na gīkama gīa thahabu, na ariū ake na airītu ake, na ng'ombe ciake, na ndigiri na ng'ondū ciake, na makīoya hema yake o na indo ciōthe iria arī nacio, magīcītwārīra Gītuamba kīa Akori. **25** Nake Joshua akīmūuria atīrī, "Nī kītī gītūmīte ütūrehere thīnīa üyū? Wee nawe ümūthī nīkuonio thīnīa nī Jehova." Nao andū a Israeli othe makīmūhūra na mahiga nyuguto, na maarīkia kūhūra acio angī na mahiga, makīmacina. **26** Magīcooka makīhūmbīra Akani na hība nene mūno ya mahiga, namo mahiga macio marī o ho nginya ümūthī. Nake Jehova agīthirwo nī marakara marīa maamūcinīte. Nī ündū ücio handū hau hagīcooka gwītwo Gītuamba kīa Akori o nginya ümūthī.

8 Ningī Jehova akīira Joshua atīrī, “Ndūgetigīre na ndūgakue ngoro. Thiī na mbütū yothe ya ita, mwambate mūgatharikire itūura rīa Ai. Nīgūkorwo nīneanīte mūthamaki wa Ai moko-inī manyu, hamwe na andū ake, na itūura rīake rīu inene na būrūri wake. **2** Íkai itūura rīa Ai na mūthamaki warīo o ta ūrīa mwekire itūura rīa Jeriko na mūthamaki warīo, o tiga atīrī, no muoye indo iria mūgūtaha, o na mahiū matuīke manyu. Oheriai andū a itūura rīu inene na mwena wa na thuutha.” **3** Nī ūndū ūcio Joshua na mbütū yothe ya ita makiumagara

magatharīkire Ai. Nake agīthuura andū 30,000 arīa maarī njamba mūno akīmatūma mathī kūri ūtukū, 4 akīmeera atīrī: “Ta thikīrīrīai wega. Inyuī mūkuheria andū a itūra rīu inene na mwena warīo wa na thuutha. Mūtigaikare haraaya narīo. Inyuothē mūkare mwiiguīte. 5 Nī na arīa othe tūri nao tūgūthengerera itūra rīu inene kuuma na mbere na rīrīa andū acio mariumagara gūtūhūra o ta ūrīa meekire hīndī ya mbere-rī, tūmoorīre. 6 Nao matūngatithie o nginya tūmaguucīrīrie biū moime itūra rīu inene, nīgūkorwo mariuga atīrī, ‘Nī ithū maroorīra ta ūrīa meekire rīa mbere.’ Nī ūndū ūcio rīrīa tūrīmōrīra-rī, 7 inyuī na inyuī mūkīre muume kūrīa mūmooheirie, mūtharīkire itūra rīu inene na mūrītunyane. Jehova Ngai wanyu nīekūrīneana moko-inī manyu. 8 Na rīrī, mwarikia kwīgwatīra itūra rīu inene-rī, mūrīcīne. īkai o ta ūrīa Jehova aathanīte gwīkwo. Mūtigīrīre nī mweka ūguo ndamwatha.” 9 Nake Joshua akīmeera moimare, nao magīthī harīa maathīiaga kuoheria andū a itūra rīu, na makīlhītha metereire gatagatī ka Betheli na Ai, mwena wa ithūro wa Ai, no Joshua araaranirie na andū arīa angī ūtukū ūcio. 10 Mūthenya ūyū ūngī rūciinī tene, Joshua agīcookanīrīria andū ake, nake we mwene hamwe na atongoria a Israeli makīmatongoria marorete Ai. 11 Mbūtū yothe ya ita ūrīa yari hamwe nake ūgīthī yambatīte, ūgīkuhīrīria itūra rīu inene mariumīte na mbere. Nao makīambā hema mwena wa gathigathini wa Ai, na hagīkorwo nī haarī gītuamba gatagatī kao na itūra rīu inene. 12 Joshua nīakoretwo oete andū ta 5,000 na akamaiga moheirie andū kūu gatagatī ka Betheli na Ai, mwena wa ithūro wa itūra rīu inene. 13 Magīgīatha thigari ciikare cīlhaarīrie o andū handū hao, iria ciothe ciarī kambī igīlkara mwena wa gathigathini wa itūra rīu inene, na iria cioheirie andū mwena wa ithūro warīo. Naguo ūtukū ūcio Joshua agīthī kūraara kūu gītuamba-inī. 14 Rīrīa mūthamaki wa Ai onire ūndū ūcio, agīkīra na ihenya rūciinī tene, akiumagara na ihenya hamwe na andū othe a itūra rīu inene nīguo agacemanie na Israeli marūe mbaara handū hana haang’ethanīre na Araba. No rīrī, ndaigana kūmenya atī nīmehithīrīwo na mwena wa thuutha wa itūra rīu inene. 15 Nake Joshua na andū a Israeli othe magītua ta mahūrītīwo magatoorio, nao makīura marorete na werū-inī. 16 Nao andū othe a itūra rīa Ai magītīwo nīguo mamarūmīrīre, nao magīteng’erīa Joshua makīguucīrīrio makiuma itūra rīao. 17 Gūtīrī

mūndū mūrūme o na ūmwe wa Ai kana Betheli ūtoimire gūthī ūkīnīrīa andū a Israeli. Magītīga itūra rīu rītaahingītīwo magīteng’erīa andū a Israeli. 18 Nake Jehova akīrīra Joshua atīrī, “Ambararia itimū rīu ūnyiitīte na guoko, ūrīrorie mwena wa Ai, nīgūkorwo nīngūneana itūra rīu inene moko-inī manyu.” Nī ūndū ūcio Joshua akīambararia itimū rīake akīrīroria Ai. 19 Na rīrī, Joshua aarīkia gwīka ūguo, arūme arīa moohetie andū magīkīra narua, magīteng’era na ihenya, magītoonya itūra rīu na makīrītunyana, ningī makīrīgwatīa mwaki o narua. 20 Na rīrīa andū acio a Ai maarorire na thuutha na makīona ndogo yumīte itūra rīu yambatīte na igūrū-rī, nao makiāga mweke wa gwīthara na mwena o na ūrīkū, nīgūkorwo andū a Israeli arīa morīte marorete werū-inī nīmagarūrūkīire acio maamateng’erīgia. 21 Rīrīa Joshua na Israeli othe moonire atī andū ao arīa mooheirie andū thuutha wa itūra nīmarītunyanīte, na makīona ndogo ūgītoga kuuma itūra, makīgarūrūka na makīrīraga andū acio a Ai. 22 Nao andū arīa maamohetie makiuma itūra rīu inene matharīkire. Andū a Ai magīgīkīrīwo gatagatī ka andū a Israeli, makīmagīa mbere na thuutha. Andū a Israeli makīmaniina, na matiatigirie mūndū o na ūmwe arī muoyo, kana makīreka o na ūmwe ahonoke. 23 No nīmanyiitīre mūthamaki wa Ai arī muoyo, makīmūtwarīra Joshua. 24 Rīrīa andū a Israeli maarīkirie kūrīraga andū othe a Ai arīa maarī gīthaka-inī na kūu werū-inī, kūrīa maamateng’erīrie, na rīrīa andū acio othe maarīkirie kūrīragwo na rūhiū rwa njora-rī, andū a Israeli othe magīcooka Ai na makīrīraga andū arīa othe maarīkuo. 25 Andū arīa mooragirwo mūthenya ūcio maarī andū 12,000, arūme na andū-a-nja; nao nīo andū othe a itūra rīa Ai. 26 Nīgūkorwo Joshua ndaigana gūthuna guoko kūrīa kwambararītie itimū rīake nginya rīrīa aarīkirie kūniina andū arīa othe maatūrīraga Ai. 27 Nao andū a Israeli magīkuuīra ūhiū na indo iria maatahīte kuuma itūra rīu inene, o ta ūrīa Jehova aathīte Joshua. 28 Nī ūndū ūcio Joshua agīcīna Ai na akīrītua hība ya mwanangīko ya gūtūra, gūgītūka kūndū gūkirīte ihooru nginya ūmūthī. 29 Joshua agīcooka agīcūuria mūthamaki ūcio wa Ai mūtī igūrū, akīreka aikare ho o nginya hwaī-inī. Riū ūgīthūa-rī, Joshua agītathana atī mwīrī ūcio ūrītuo mūtī igūrū, ūkīo hau itoonyero-inī rīa kīhingo gīa itūra rīu, magīcooka makīūigīrīra hība nene ya mahīga, nayo ūrī o ho nginya ūmūthī. 30 Thuutha wa ūguo Joshua agīkīra Jehova, o we Ngai wa

Israeli, kīgongona o kūu kīrima-inī kīa Ebali, **31** o ta ūrīa Musa ndungata ya Jehova aathīte andū a Israeli. Aagīkire o ta ūrīa kwandikītwo thīinī wa Ibuku rīa Watho wa Musa, kīgongona kīrī kīa mahiga matarī maicūhie, hatarī indo cia wīra cia kīgera ikūhūthīrwo ho. Igūrū riakīo makirutīra Jehova maruta ma njino na magongona ma ūiguano. **32** Nake Joshua akīandīka watho wa Musa igūrū rīa mahiga macio, aandīkire andū a Israeli marī ho makīonagīra. **33** Na rīrī, andū a Israeli othe, na andū a kūngī na ene būrūri o ūndū ūmwe, hamwe na athuuri ao, na anene na atuithania ciira, makīrūgama mīena yeerī ya ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova mang'etheire athīnjīri-Ngai, arīa maarī Alawīi na nīo maarīkuuaga. Nuthu ya andū yarūgamīte mbere ya kīrima kīa Gerizimu, na nuthu īyo īngī ikarūgama mbere ya kīrima kīa Ebali, o ta ūrīa Musa ndungata ya Jehova aathanīte mbere īyo rīrīa aarutanire ūhoro wa kūrathimaga andū a Israeli. **34** Thuutha ūcio, Joshua agīthoma ciugo ciothe cia Watho, agīthoma irathimo o na agīthoma irumi, o ta ūrīa kwaandikītwo Ibuku-inī rīa Watho. **35** Gūtīrī kiugo o na kīmwe kīa iria ciothe Musa aathanīte Joshua ataathomeire kīungano kīu gīothe kīa Israeli, o hamwe na andū-a-nja na ciana na andū o kūngī arīa maatūūranagia nao.

9 Na rīrīa athamaki othe arīa maarī mwena wa ithūiro wa Rūūi rwa Jorodani maiguire maūndū macio, na arīa maarī būrūri ūrīa ūrī irīma, na arīa maarī ituamba-ini ciikūrkōo cia irīma cia mwena wa ithūiro, na kūu hūgūrūrū-inī cia Iria rīrīa Inene guothe o nginya Lebanonī (nīo athamaki a andū a Ahiti, na Aamori, na Akaanani, na Aperizi, na Ahivi, na Ajebusī), **2** magīcookanīrīra hamwe nīguo mahūūrane na Joshua na Israeli. **3** No rīrī, rīrīa andū a Gibeoni maaiguire ūrīa Joshua ekīte itūūra rīa Jeriko o na rīa Ai, **4** magīkā ūndū wa wara. Magīthīi marī ta andū matūmītwo marī na ndigiri ciao ikuuithītio makūnia matarūkangu, na mondo ngūrū mūno cia ndibei irī nduikangu na igatumwo. **5** Nao arūme acio meekīrīte iraattū ciarī ndarūku, ciarī na iraka, na makehumba nguo ngūrū. Irio ciao ciothe iria meekuuūrē rīgū ciarī nyūmū na ikağıa mbuu. **6** Nao magīthīi kūrī Joshua kambī-inī o kūu Giligali, makīmwīra atīrī we mwene hamwe na andū a Israeli, "Tūkīkite kuuma būrūri wa kūraya mūno na gūkū; tondū ūcio gīai kīrīkanīro na ithuī." **7** Nao andū a Israeli makīrīra Ahivi acio atīrī, "Hihi no

gūkorwo mūtūūraga o gūkū gūkuhī na ithuī, tūngīhota atīa kūgīa kīrīkanīro na inyuī?" **8** Nao magīcookeria Joshua atīrī, "Ithuī tūrī ndungata ciaku." Ningī Joshua akīmooria atīrī, "Inyuī mūrī a, na muumīte kū?" **9** Nao makīmūcookeria atīrī, "Ithuī ndungata ciaku tuumīte būrūri wa kūraya mūno na gūkū, tūkīkite nī ūndū wa ngumo ya Jehova Ngai wanyu. Nīgūkorwo nītūiguīte ūhoro wake: o na maūndū mothe marīa eekire būrūri wa Misiri, **10** na ūrīa wothe eekire athamaki arīa eerī a Aamori kūu irathīro rīa Rūūi rwa Jorodani, nao nī Sihoni mūthamaki wa Heshiboni, na Ogu mūthamaki wa Bashani, ūrīa wathamakaga Ashitarothu. **11** Nao athuuri atongoria aitū na andū arīa othe matūūraga būrūri witū nīmatwīrire atīrī, 'Kuuai irio nī ūndū wa rūgendo rwanyu, mūthīi mūcemanie na andū acio, na mūmeere atīrī, "Ithuī tūrī ndungata cianyu; gīai kīrīkanīro na ithuī.'" **12** Irīo ici ciitū cia rīgū ciarī hiū mūthenya ūrīa tuoimire gwitū tūke kūrī inyuī. No rīu ta kīonei ūrīa ciūmīte na ikağıa mbuu. **13** Nacio mundo ici ciarī njerū tūgīciyūria ndibei, no rīu ta kīonei ūrīa ituikangīte. Nacio nguo ciitū na iraattū nīkūrīte nī ūndū wa rūgendo kūraiha mūno." **14** Nao andū a Israeli makīrora irio imwe cia andū acio, no matiigana kūhooya kīrīra kuuma harī Jehova. **15** Nake Joshua akīgīa kīrīkanīro gīa thayū nao atī areke matūūre muoyo, nao atongoria a kīungano kīu kīa andū a Israeli magīkīra ūhoro ūcio hinva na mwīhītwa. **16** Mīthenya itātū thuutha wa kūgīa na kīrīkanīro kīu na andū acio a Gibeoni, andū a Israeli makīfigua atī andū acio maahakanīte nao, na maatūūraga o hakuhī nao. **17** Nī ūndū ūcio andū a Israeli makīumagara, na mūthenya wa gatātū magīkīnya matūūra-inī mao manene, na nīmo: Gibeoni, na Kefira, na Beerothu, na Kiriathu-Jearimu. **18** No andū a Israeli matiigana kūmahūūra, nī ūndū atongoria a kīungano kīao nīmehītīte na mwīhītwa makīgwetaga rītīwa rīa Jehova Ngai wa Israeli. Nakī kīungano kīu gīothe gīkīnuguna nī ūndū wa atongoria acio, **19** no atongoria acio othe makīmacookeria atīrī, "Nītūhītīte na mwīhītwa tūkīgwetaga rītīwa rīa Jehova Ngai wa Israeli, na tondū ūcio tūtingīmahutia. **20** Ūrīa tūngīmeeka nī atīrī: Nī tūkūreka matūūre muoyo, nīgeetha tūtikanacookererwo nī marakara nī ūndū wa kuuna mwīhītwa ūrīa twehītire nī ūndū wao." **21** O na ningī makīmeera atīrī, "Rekei matūūre muoyo, no matūke a kuunaga ngū na a gītahagīra kīrīndī gīkī gīothe gīa Israeli maaī." Nī ūndū ūcio

atongoria makiiga kīrīko kiao kūrī andū acio a Gibeoni. **22** Ningī Joshua agīta andū acio a Gibeoni akīmooria atīrī, “Nī kīrī gītatūmire mütūheenie rīrīa mwoigire atīrī, ‘Tütūraga kündū kūraya mūno na inyūi,’ o rīrīa mütūrāga o gūkū gūkuhi na ithūi? **23** Tondū ūcio nīmwagwatwo nī kīrumi, na inyūi mütigatiga gūtuīka ndungata cia kuuna ngū na gūtahagīra nyūmba ya Ngai wakwa maa.” **24** Nao magīcookeria Joshua makīmwīra atīrī, “Ithūi ndungata ciaku nītwerirwo o wega ūrīa Jehova Ngai waku aathire ndungata yake Musa akamūhe bürūri ūyū wothe, na atī aniine andū othe arīa matūrāga kuo mehere mbere yanyu. Nī ūndū ūcio tūgītīgīra mūno, tweciria ūrīa mūngītūrāga, na nīkīo twekire ūndū ūcio. **25** Na rīrī, rīu tūrī moko-inī maku. Twike ūndū ūrīa wothe ūkuona ūrī mwega na wa kīhooto.” **26** Nī ūndū ūcio Joshua akīmahonokia kuuma kūrī andū a Isiraeli, na matiamoragire. **27** Mūthenya o ro ūcio Joshua agītua andū acio a Gibeoni oini a ngū na atahīri mūngī wa Isiraeli maaī, o na atahīri kīgongona kīa Jehova maaī o harīa hothe Jehova angīathuurire. Ūguo nīguo matūire nginya ūmūthī.

10 Na rīrīa, Adoni-Zedeki mūthamaki wa Jerusalemu aiguire atī Joshua nīarīkitie gūtunyana itūūra rīa Ai na akarīananga o biū, na ageeka Ai na mūthamaki warīo o ta ūrīa ekīte itūūra rīa Jeriko na mūthamaki warīo, na atī andū a Gibeoni nīmagīte kīrīkanīro gīa thayū na Israeli na atī maatūūraga hakuhī nao-rī. **2** Nake, we na andū ake makīmaka mūno nī ūndū wa ūhoro ūcio, nīgūkorwo Gibeoni rīarī itūūra inene na rīa bata, o ta rīmwē rīa matūūra marīa maakoragwo marī ma ūthamaki; na rīarī inene gūkīra Ai, o na ningī andū a rīo othe maarī njamba cia ita. **3** Nī ūndū ūcio Adoni-Zedeki mūthamaki wa Jerusalemu agītūmanīra Hohamu mūthamaki wa Hebironi, na Piramu mūthamaki wa Jaramuthu, na Jafia mūthamaki wa Lakishi, o na Debiri mūthamaki wa Egiloni, **4** akīmeera atīrī, “Ambatai mūūke mūndeithe kūhūura Gibeoni, nī ūndū nīmagīte kīrīkanīro gīa thayū na Joshua na andū a Israeli.” **5** Nao athamaki acio atano a Aamori, nao nī athamaki a Jerusalemu, na Hebironi, na Jaramuthu, na Lakishi, na Egiloni, magīcookanīrīra hamwe. Makīambata na mbütū ciao ciathe cia ita, nao makīambata hema ciao mang’etheire itūūra rīa Gibeoni, makīrītharīkīra. **6** Nao andū a Gibeoni magītūmanīra Joshua o kīu Giligali kambī-inī yake, makīmwira atīrī, “Ndūgatiganīrie ndungata ciaku. Ambata, ūūke gūkū

naru nīguo ūtūhonokie! Tūteithie nī ūndū athamaki othe a Aamori arīa matūūraga būrūri ūrīa ūrī irīma nīmacookanīriire matūūkīrire.” 7 Nī ūndū ūcio Joshua akīambata akiuma Giligali arī na ita rīake rīothe hamwe na njamba ciake cia ita iria irī hinya. 8 Nake Jehova akīrā Joshua atīrī, “Ndūkametigīre, nī ūndū nīndīmaneanīte moko-inī maku. Gūtīrī mūndū o na ūmwe wao ūkūhota gūgwītiiria.” 9 Thuutha wa gūthī ūtukū wothe kuuma Giligali, Joshua akīmahithūkīra o rīmwe. 10 Nake Jehova akīmarehere kīrigicano mbere ya Israeli, nao makīmatooria o biū kūu Gibeoni. Ningī andū a Israeli makīmateng’eria na njīra irīa yathiīte yambatīte nginya Bethi-Horoni, magīthī makīmooragaga o nginya Azeka na Makeda. 11 Hīndī ūyo moraīra andū a Israeli maikūrkīte kuuma Bethi-Horoni marorete Azeka-rī, Jehova akīmagūthīria mahiga manene ma mbura kuuma igūrū, nao andū aingī makīūragwo nī mahiga macio ma mbura o na gūkīra arīa mooragītwo nī andū a Israeli na rūhiū rwa njora. 12 Mūthenya ūrīa Jehova aaneanire Aamori kūrī a Israeli-rī, Joshua akīarīria Jehova, andū a Israeli makīiguaga, akīmwīra atīrī: “We riūa-rī, rūgama o ūguo wīhaande igūrū rīa Gibeoni, O nawe mweri-rī, rūgama o ro ūguo wīhaande igūrū rīa Gītuamba kīa Ajalonī.” 13 Nī ūndū ūcio riūa rīkīrūgama o ro ūguo, naguo mweri ūkīrūgama, o nginya rīrīa rūrīrī rūu rwerīhīrie harī thū ciao, o ta ūrīa kwandīktwo Ibuku-inī rīa Jasharu. Riūa rīarūgamire o kūu matu-inī gatagatī na rīkīambā gūtīga gūthūa handū ha mūthenya mūgima. 14 Gūtīrī kwagīa mūthenya ūngī ta ūcio mbere ūyo kana thuutha ūcio, mūthenya ūrīa Jehova aacookirie mahooya ta macio. Ti-itherū Jehova nīwe warūagīrīra andū a Israeli! 15 Nake Joshua agīcooka hamwe na andū othe a Israeli kambī-inī kūu Giligali. 16 Na rīrī, athamaki acio atano nīmoorīte na magathīf makehitha thīnī ūngī wa ngurunga kūu Makeda. 17 Rīrīa Joshua eerirwo atī athamaki acio nīmonetwo mehithīte ngurunga-inī kūu Makeda, 18 akiuga atīrī, “Garagariai mahiga manene mūhinge mūromo wa ngurunga ūyo na mūige arangīrī ho. 19 No inyū ūmtīgatīthie. Teng’erīai thū cianyu, mūcītharīkīre mūcīrūtīte na thuutha, na mūtīkareke itoonye matūūra macio manene, nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīcīneanīte moko-inī manyu.” 20 Nī ūndū ūcio Joshua hamwe na andū a Israeli makīmaniina biū, hakuhī kwage mūndū o na ūmwe ūtūtīgara, na wīci ūtūtīgara ūtūtīgara.

kūrīra matūura mao manene marī maarī mairigire. 21 Mbütū yothe ya ita īgīcooka kambī kūrī Joshua o kū Makeda na thayū, na gūtīrī mündū o na ūmwe wacookire kwaria kiugo gīa gūkīrīra andū a Israeli. 22 Joshua agīcooka akiuga atīrī, "Hingūrai mūromo wa ngurunga-inī na mündehere athamaki acio atano." 23 Nī ūndū ūcio magīlīka o ugūo, makīruta athamaki acio atano kuuma ngurunga-inī, na nīo athamaki a Jerusalemu, na Hebironi, na Jaramuthu, na Lakishi o na Egiloni. 24 Athamaki acio marīkia kūrehwo harī Joshua, agīta andū othe a Israeli na akīira anene a ita arīa mathīi te nake atīrī, "Ūkai haha, mūkinye athamaki aya ngingo." Nī ūndū ūcio makiumīra, magīkinya athamaki acio ngingo. 25 Joshua akīmeera atīrī, "Mūtigetigire kana mūkue ngoro. Gīai na hinya na mūmīrīrie. Ūū nīguo Jehova arīkaga thū cianyu ciothe iria mūrīrūaga nacio." 26 Nake Joshua akīringa athamaki acio akīmooraga, agīcooka akīmacuuria igūrū rīa mītī itano, nao magītinda macunjurīte mītī-inī īyo nginga hwaī-inī. 27 Rīua rīgīthūa-rī, Joshua agīathana, nayo mīrī ya andū acio īgīcuurūrio kuuma mītī-inī, īgīkio ngurunga īrīa meeighthīte; na hau mūromo-inī wa ngurunga īyo hakītgwo mahiga manene mūno, namo matūire ho o na ūmūthī. 28 Mūthenya ūcio, Joshua agītunyana itūura rīa Makeda; akīniina mūthamaki na itūura rīu na rūhiū rwa njora, na akīniina andū othe arīa maarī thīinī warīo biū. Ndaatigirie mündū o na ūmwe arī muoyo; na agīka mūthamaki wa Makeda o ta ūrīa eekire mūthamaki wa Jeriko. 29 Ningī Joshua na Israeli rīothe arīa maarī hamwe nake makiuma kū Makeda magīthī nginya itūura rīa Libina na makīrītharīkīra. 30 Nake Jehova akīneana itūura rīu o narīo na mūthamaki warīo moko-inī ma andū a Israeli. Nake Joshua akīniina itūura rīu na andū arīa maarī kuo na rūhiū rwa njora. Ndaigana gūtīgia mündū o na ūmwe thīinī warīo arī muoyo. Nake agīka mūthamaki warīo o ta ūrīa eekire mūthamaki wa Jeriko. 31 Ningī Joshua na Israeli othe arīa maarī hamwe nake makiuma kū Libina magīthī nginya Lakishi; makīrīng'etherā, makīrītharīkīra. 32 Nake Jehova akīneana Lakishi kūrī Israeli, nake Joshua akīrītunyana mūthenya wa keerī. Itūura rīu akīniina na rūhiū rwa njora o hamwe na andū othe arīa maarī thīinī warīo, o ta ūrīa eekire Libina. 33 O hīndī īyo, nake Horamu mūthamaki wa Gezeri nīokite gūteithia Lakishi, no Joshua akīmūhooata hamwe na mbütū yake, o nginga gūkīaga mündū

watigarire muoyo. 34 Ningī Joshua na Israeli othe arīa maarī hamwe nake makiuma kū Lakishi magīthī nginya Egiloni; makīrīng'etherā makīrītharīkīra. 35 Nao magītunyana itūura rīu mūthenya o ro ūcio, na makīrīniina biū na rūhiū rwa njora, na makīniina andū othe arīa maarī thīinī warīo, o ta ūrīa meekite Lakishi. 36 Ningī Joshua na Israeli othe arīa maarī hamwe nake, makīambata kuuma Egiloni magīthī nginya Hebironi, makīrītharīkīra. 37 Magītunyana itūura rīu, na makīrīniina na rūhiū rwa njora hamwe na mūthamaki warīo, na tūtūura twarīo, na arīa othe maarī thīinī watuo. Matiatigirie mündū o na ūmwe arī muoyo. Nao makīrīananga biū hamwe na arīa othe maarī thīinī warīo, o ta ūrīa meekite Egiloni. 38 Ningī Joshua na Israeli othe arīa maarī nake makīhūndūka, magītharīkīra Debiri. 39 Magītunyana itūura rīu, na mūthamaki warīo, na tūtūura twarīo, makīmaniina na rūhiū rwa njora. Makīananga arīa maarī thīinī warīo biū. Matiatigirie mündū o na ūmwe arī muoyo. Nao magīlīka Debiri na mūthamaki warīo o ta ūrīa meekite Libina na mūthamaki warīo, na noguo meekite Hebironi. 40 Nī ūndū ūcio Joshua agītooria mwena ūcio wothe, naguo būrūri ūrīa ūrī irīma, o na Negevu, na ituamba-inī cia irīma cia mwena wa ithūiro, o na kū ciikūrūko-inī cia irīma, hamwe na athamaki othe akuo. Ndaatigirie mündū o na ūmwe arī muoyo. Nīnangire arīa othe maarī na mīhūmū, o ta ūrīa Jehova, Ngai wa Israeli aathanīte. 41 Joshua akīmatooria kuuma Kadeshi-Barinea ngingya Gaza na kuuma mwena ūcio wothe wa Gosheni ngingya Gibeoni. 42 Athamaki acio othe hamwe na mabūrūri mao-rī, Joshua aamahootire na itharīkīra rīmwe, nī ūndū Jehova, Ngai wa Israeli nīwe warūagīrīra Israeli. 43 Nake Joshua agīcooka hamwe na andū othe a Israeli kambī-inī kū Giligali.

11 Na rīrī, rīrīa Jabini mūthamaki wa Hazoru aiguire ūhoro wa maūndū macio, agītūma ūhoro kūrī Jobabu mūthamaki wa Madoni, kūrī athamaki a Shimuronī na Akishafu, 2 o na kūrī athamaki a mwena wa gathigathini arīa maarī irīma-inī, o kū Araba mwena wa gūthini wa Kinerethu, o na ituamba cia mwena wa ithūiro, o na kū Nafothu-Dori mwena wa ithūiro; 3 na kūrī Akaanani arīa matūire mwena wa irathīro na wa ithūiro; na kūrī Aamori, na Ahiti, na Aperizi, na Ajebusi o kū būrūri ūcio wa irīma; o na kūrī Ahivi kū mūhuro wa Herimoni rūgongo rwa Mizipa. 4 Nao magīlīka na

mbütü ciao ciothe cia ita, na gikundi kīnene kīa mbarathi na ngaari cia ita, maarī mbütü nene mūno, makaingīha o ta mūthanga ūrīa ūrī hūgūrūrū-inī cia iria. **5** Athamaki acio othe magīturanīra mbütü ciao, na makīamba kambī hamwe gūkuhī na maaī ma Meromu, nīgeetha mahūurane na Israeli. **6** Nake Jehova akīrī Joshua atīrī, “Ndūkametigīre, tondū rūciū ihinda ta rīrī nīngamaneana othe kūrī Israeli, moragītwo. Mūgaatinia mbarathi ciao mītari ithue, na mūcine ngaari ciao cia ita na mwaki.” **7** Nī ūndū ūcio Joshua na mbütü yake yothe ya ita, makīmakorerera o rīmwe kūu maaī ma Meromu, makīmatharīkīra, **8** nake Jehova akīmaneana moko-inī ma Israeli. Nao makīmahoota makīmaingatithia o nginya Sidoni ūrīa Nene, makīmakinyia Misirefothu-Aimu, o na makīmakinyia Gītuamba kīa Mizipa kīrī mwenwa wa irathīro, o nginya hakīaga mūndū watigirwo arī muoyo. **9** Joshua akīmeeka o ta ūrīa Jehova aathanīte: Agītinia mbarathi ciao mītari, na agīcina ngaari ciao cia ita na mwaki. **10** Ningī Joshua akīhūndūka na agītunyana itūura rīa Hazoru na akīruga mūthamaki warīo na rūhiū rwa njora. (Hazoru nīrīo rīarī itūura inene mothamaki-inī macio). **11** Nao makīruga andū arīa othe maarī kuo na rūhiū rwa njora. Makīmaniina biū na matiigana gūtigia kīndū o na kīmwe kīarī na mīhūmū, nake agīcina Hazoru na mwaki. **12** Nake Joshua agītunyana matūura macio mothe ma ūthamaki na athamaki a mo, na akīmooraga na rūhiū rwa njora. Akīmaniina biū, o ta ūrīa Musa ndungata ya Jehova aathanīte. **13** No rīrī, Israeli matiigana gūcina itūura o na rīmwe rīa marīa maakītwo ihumbu-inī, o tiga itūura rīa Hazoru, rīrīa Joshua aaciniere. **14** Andū a Israeli nīmekuuīire indo ciothe iria maatahire, na mahīu ma matūura macio, no makīruga andū othe na rūhiū rwa njora o nginya makīmaniina biū, na matiigana gūtigia mūndū o na ūmwe warī na mīhūmū. **15** O ta ūrīa Jehova aathire ndungata yake Musa-rī, ūguo noguo nake Musa aathire Joshua; nake Joshua agīka o ta ūguo; gūtirī ūndū o na ūmwe atekire wa maūndū marīa Jehova aathīte Musa mekwo. **16** Nī ūndū ūcio Joshua agītunyana būrūri ūcio wothe: nīguo būrūri ūrī ūrī irīma, na būrūri wothe wa Negevu, na mwena wa Gosheni wothe, na ituamba cia irīma cia mwena wa ithūiro, na būrūri wa Araba, na irīma cia kūu Israeli o na ituamba ciacio, **17** na kuuma kīrima kīa Halaku, kīrīa kīrorete mwena wa Seiru, nginya Baali-Gadi kūu Gītuamba kīa Lebanonī mūhuro wa

kīrima kīa Herimoni. Akīnyiita athamaki ao othe, na akīmahūura, akīmooraga. **18** Joshua nīarūire mbaara na athamaki acio othe ihinda iraaya. **19** Na tiga o Ahivi arīa maatūura Gibeoni, gūtirī itūura inene o na rīmwe rīagiire kīrīkanīro gīa thayū na andū a Israeli, nao andū a Israeli magītunyana matūura macio mothe na ūndū wa kūrūa mbaara nao. **20** Nīgūkorwo nī Jehova we mwene watūmire, momie ngoro ciao nīguo makarūe mbaara na andū a Israeli, nīgeetha amaniine biū, amaniine o kūmaniina atekūmaiguīra tha, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. **21** O hīndī iyo Joshua agīthīi akīniina andū a Anaki kuuma būrūri ūrī ūrī irīma: kuuma Hebironi, na Debiri na Anabu, na kuuma būrūri wothe ūrīa wa irīma wa Juda, na kuuma būrūri wothe ūrīa wa irīma wa Israeli. Joshua akīmaniina biū hamwe na matūura mao. **22** Na gūtirī mūndū o na ūmwe wa Anaki būrūri ūcio wa Israeli; no itūura rīa Gaza, na rīa Gathu, na rīa Ashidodi nī gwatigarire andū amwe ao. **23** Nī ūndū ūcio Joshua agītunyana būrūri ūcio wothe, o ta ūrīa Jehova aathīte Musa, nake akīuhe andū a Israeli ūtuīke igai rīao na ūgaywo kūringana na ūrīa mīhīrīga yagayanītio. Naguo būrūri ūkīhoorera, gūkīaga mbaara.

12 Na rīrī, aya nīo athamaki a būrūri arīa maahootirwo nī andū a Israeli na makīnyiitīra būrūri wao wa mwena wa irathīro mūrīmo ūcio ūngī wa Jorodani, kuuma mūkuru wa Rūūi rwa Arinoni nginya kīrima kīa Herimoni, o hamwe na mwena wothe wa irathīro wa Araba: **2** Athamaki acio nī Sihoni wa Aamori, ūrīa wathamakaga Heshiboni. Aathanaga kuuma itūura rīa Aroeri rīrīa rīrī rūteere-inī rwa mūkuru wa Arinoni, o na kuuma itūura rīrīa rīrī gatakatī ka mūkuru ūcio o na nuthu ya Gileadi nginya Rūūi rwa Jaboku, rūrīa rūrī mūhaka-inī wa Aamoni. **3** O na nīathanaga mwena wa irathīro wa Araba, kuuma Iria rīa Kinerethu nginya iria rīa Araba (nīrīo Iria rīa Cumbī), nginya Bethi-Jeshimothu, na ningī gūthīi na mwena wa gūthini agakinya mūhuro wa kīanda kīa iharūrūka cia Pisiga. **4** Ningī andū a Israeli magītunyana būrūri wa Ogu mūthamaki wa Bashani, ūmwe wa matigari ma andū a Refaimu arīa maatūura gūtigia kīrī Ashitarothu na Edirei. **5** Aathanaga Kīrima kīa Herimoni, na Saleka, na Bashani guothe, o nginya mūhaka-inī wa andū a Geshuru, na wa Maaka, na nuthu ya Gileadi o nginya mūhaka-inī wao na Sihoni mūthamaki wa Heshiboni. **6** Musa ndungata ya Jehova hamwe na andū a Israeli nīmamatooririe.

Nake Musa ndungata ya Jehova akīheana būrūri wao kūrī andū a Rubeni, na a Gadi, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase, gūtuīke igai rīao. 7 Acio nīo athamaki a būrūri ūrīa Joshua na andū a Isiraeli maatooririe kū mwena wa ithūiro wa Rūūi rwa Jorodani, kuuma Baali-Gadi, Gituamba-inī kīa Lebanoni, nginya Kīrima kīa Halaku, kīrīa kīrorete na mwena wa Seiru (mabūrūri mao nīmaheanītwo nī Joshua kūrī mīhīrīga ya Isiraeli matuīke magai mao kūringana na ūrīa mīhīrīga yao yagayanītio, 8 būrūri ūrīa ūrī irīma, na ituamba cia mwena wa ithūiro, na Araba, na kūrīa kūrī ciikūrūko cia irīma, na kūu werū-inī, o na Negevu, nī mo mabūrūri ma Ahiti, na Aamori, na Akaanani, na Aperizi, na Ahivi, na Ajebusi): 9 mūthamaki wa Jeriko, ūmwe, na mūthamaki wa Ai (hakuhi na Betheli), ūmwe, 10 na mūthamaki wa Jerusalemu, ūmwe, na mūthamaki wa Hebironi, ūmwe, 11 na mūthamaki wa Jaramuthu, ūmwe, na mūthamaki wa Lakishi, ūmwe, 12 na mūthamaki wa Egiloni, ūmwe, na mūthamaki wa Gezeri, ūmwe, 13 na mūthamaki wa Debiri, ūmwe, na mūthamaki wa Gederi, ūmwe, 14 na mūthamaki wa Horoma, ūmwe, na mūthamaki wa Aradi, ūmwe, 15 na mūthamaki wa Libina, ūmwe, na mūthamaki wa Adulamu, ūmwe, 16 na mūthamaki wa Makeda, ūmwe, na mūthamaki wa Betheli, ūmwe, 17 na mūthamaki wa Tapua, ūmwe, na mūthamaki wa Heferi, ūmwe, 18 na mūthamaki wa Afeku, ūmwe, na mūthamaki wa Lasharoni, ūmwe, 19 na mūthamaki wa Madoni, ūmwe, na mūthamaki wa Hazoru, ūmwe, 20 na mūthamaki wa Shimuroni Meroni, ūmwe, na mūthamaki wa Akishafu, ūmwe, 21 na mūthamaki wa Taanaka, ūmwe, na mūthamaki wa Megido, ūmwe, 22 na mūthamaki wa Kedeshi, ūmwe, na mūthamaki wa Jokineamu itūra rī kūu Karimeli, ūmwe, 23 na mūthamaki wa Dori (kūu Nafothu-Dori), ūmwe, na mūthamaki wa Goimu kūu Giligali, ūmwe, 24 na mūthamaki wa Tiriza, ūmwe; athamaki acio othe maarī mīrongo ītatū na ūmwe.

13 Na rīrī, rīrīa Joshua aarī mūndū mūkūrū na mīaka yake īkaingīha-rī, Jehova akīmwīra atīrī, “Ūrī mūkūrū mūno, na no gūtīgarīte būrūri mūnene mūno wa kwīgwātīrwo ūtuīke wanyu. 2 “Ūyū nīguo būrūri ūrīa ūtīgarīte: nī ng’ongo ciōthe cia Afilisti na cia Ageshuru: 3 kuuma Rūūi rwa Shihoru mwena wa irathīro wa būrūri wa Misiri, o nginya būrūri wa Ekironi ūrīa ūrī mwena wa gathigathini, ūrīa wonagwo ūrī būrūri wa Akaanani (nīguo būrūri wa

aathani arīa atano a Afilisti arīa maathanaga kūu Gaza, na Ashidodi, na Ashikeloni, na Gathu, na Ekironi, nīguo būrūri wa Aavimu); 4 kuuma gūthini, būrūri wothe wa andū a Kaanani, kuuma Ara kwa Asidoni gūthīi nginya Afeku, rūgongo rwa Aamori, 5 na būrūri wa a Gebali; na Lebanoni guothe nginya mwena wa irathīro, kuuma Baali-Gadi mūhuro wa kīrima kīa Herimoni nginya Lebo-Hamatru. 6 “Andū othe arīa matūūraga būrūri ūrīa ūrī irīma kuuma Lebanoni nginya Misirefotu-Maimu, na nīo Asidoni othe, nī nī ngaamaingata mehere mbere ya andū a Isiraeli. Nawe ūtīgīrīre nīwagaīra Isiraeli būrūri ūcio ūtuīke igai rīao o ta ūrīa ngwathīte, 7 na ūūgæ ūtuīke igai harī mīhīrīga īyo kenda, hamwe na nuthu ya mūhīrīga wa Manase.” 8 Nuthu īyo īngī ya andū a mūhīrīga wa Manase, na wa Rubeni na wa Gadi nīmarīkītie kwamūkīra igai rīrīa Musa aamaheete kūu mwena wa irathīro rīa Rūūi rwa Jorodani, ta ūrīa we Musa ndungata ya Jehova aamaheete. 9 Naguo mūhaka ūcio woimīte Aroeri rūteere-inī rwa mūkuru wa Arinoni, na kuuma itūra rīrīa rīrī gatagatī ka mūkuru ūcio, hamwe na werū ūrīa mūtūūgīru kūu Medeba, nginya o Diboni, 10 na matūūra mothe ma Sihoni mūthamaki wa Aamori, ūrīa wathamakaga Heshiboni, nginya o mūhaka wa Aamoni. 11 Ningī ūgakinya Gileadi, būrūri wa andū a Geshuru na Maaka, o na kīrima kīa Herimoni guothe, na Bashani guothe, o nginya Saleka, 12 ūguo nī kuuga ūthamaki wothe wa Ogu kūu Bashani, ūrīa waathanaga Ashitarothu na Edirei, nake ūcio nīwe warī wa mūico wa matigari ma Arefaimu. Musa nīamatooretie na agataha būrūri wao. 13 No rīrī, andū a Isiraeli matiigana kūingata andū a Geshuru na Maaka; nī ūndū ūcio matūūraga hamwe na andū a Isiraeli nginya ūmūthī. 14 No ndaigana kūhe Alawii igai, kuona atī maruta mothe ma njino marīa maaratagīrwo Jehova, Ngai wa Isiraeli, nīmo marīi igai rīao, o ta ūrīa aamerīire. 15 Nake Musa akīgaīra mūhīrīga wa Rubeni, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī: 16 Būrūri ūrīa uumīte Aroeri rūteere-inī rwa mūkuru wa Arinoni, na kuuma itūra rīrīa rīrī gatagatī ka mūkuru ūcio, na kūrīa guothe gūtūūgīru kūhītūka Medeba, 17 nginya Heshiboni na matūūra marīo marīa marīi werū-inī ūcio mūtūūgīru, na nīmo Diboni, na Bamothu Baali, na Bethi-Baali-Meoni, na 18 Jahazu, na Kedemothu, na Mefaathu, na 19 Kiriathaimu, na Sibima, na Zerethu-Shaharu rīrīa rīrī kīrima igūrū kīrima kīarī kūu gītuamba kīu,

20 na Bethi-Peoru, na iharürükä cia Pisiga, na Bethi-Jeshimothu, 21 o na matüüra mothe marña maarí werü-iní ücio mütüügiru o hamwe na üthamaki wothe wa Sihoni mütthamaki wa Aamori, üría waathanaga Heshiboni. Musa níamütooretie na agatooria anene a Midiani, na Evi, nao ní Rekemu, na Zuru, na Huri, na Reba, anene maanyiitaníte na Sihoni arña maatüire bürüri ücio. 22 Hamwe na arña mooragiirwo mbaara-iní, andü a Israeli nímooragite Balamu mürü wa Beori üría warí müragüri na rühiü rwa njora. 23 Mühaka wa mühiriga wa Rubeni warí hügürürü-iní cia Rüüi rwa Jorodani. Matüüra macio hamwe na tütüüra twamo nímo maarí igai ría mühiriga wa Rubeni, küringana na üría mbarí ciao ciataríi. 24 Üyü níguo bürüri üría Musa aaheete mühiriga wa Gadi, küringana na üría mbarí ciao ciataríi: 25 Ni bürüri wa Jazeri, na matüüra mothe ma Gileadi, na nuthu ya bürüri wa andü a Amoni o nginya Aroeri, gükuhí na Raba; 26 na kuuma Heshiboni nginya Ramathu-Mizipe na Betonimu, na kuuma Mahanaimu o nginya bürüri wa Debiri; 27 na kuu gütuamba-iní, na Bethi-Haramu, na Bethi-Nimira, na Sukothu, na Zafoni hamwe na kuu küngí gwathanagwo ní Sihoni mütthamaki wa Heshiboni (mwena wa irathiro wa Rüüi rwa Jorodani, bürüri üría ükinyíte mütthia-iní wa Iria ría Kinerethu). 28 Matüüra macio hamwe na tütüüra twamo nímo maatuükire igai ría mühiriga wa Gadi, küringana na üría mbarí ciao ciataríi. 29 Üyü níguo bürüri üría Musa aaheete nuthu ya mühiriga wa Manase, üguo ní kuuga nuthu ya nyumba ya njiaro cia Manase, küringana na üría mbarí ciao ciataríi: 30 Ni bürüri üría uumíte o Mahanaimu, hamwe na Bashani guothe, küría guothe gwathanagwo ní Ogu mütthamaki wa Bashani, o na matüüra mothe ma Jairu kuu Bashani, namo mothe ní matüüra mîrongo itandatü, 31 nuthu ya Gileadi, na Ashitarothu na Edirei (matüüra ma mütthamaki ma Ogu marña maarí kuu Bashani). Kuu níkuo kwarí kwa njiaro cia Makiru mürü wa Manase, üguo ní kuuga nuthu ya ariú a Makiru, küringana na üría mbarí ciao ciataríi. 32 Rüüi nírío igai rüüa Musa aaheaníte hîndí üría aari kuu werü-iní wa Amoabi mûrîmo wa Rüüi rwa Jorodani, mwena wa irathiro wa Jeriko. 33 No ríri, mühiriga wa Lawi ndwaheirwo igai ní Musa; Jehova, Ngai wa Israeli, níwe igai ríao, o ta üría aameríire.

14 Maya nímo mabürüri marña andü a Israeli
maheirwo matuükre igai ríao bürüri-iní wa
Kaanani, üría Eleazaru mütthiñjíri-Ngai, na Joshua

mürü wa Nuni, na atongoria a mbarí cia mîhîrîga ya Israeli maamagaiire. 2 Magai mao maagairwo na njira ya gückukíra mítí kürí o mîhîrîga üyo kenda na nuthu, o ta üría Jehova aathíte Musa, 3 níngükorwo Musa níhaeete mîhîrîga üri na nuthu igai ríao mwena wa irathiro wa Rüüi rwa Jorodani. No ríri, ndaaheete Alawii igai hamwe na andü acio angí, 4 níngükorwo ariú a Jusufu nímatuükite mîhîrîga üri, níyo mûhîrîga wa Manase, na wa Efraim. Alawii matiigana kûgâirwo ithaka tiga o matüüra ma gütüüra, na ithaka iria ciarigiicirie matüüra macio cia kürüithagia ndüüru ciao cia mbüri na ng'ombe. 5 Ni ündü ücio andü a Israeli makîgayanía bürüri ücio o ta üría Jehova aathíte Musa. 6 Na ríri, andü a mühiriga wa Juda magîthií kürí Joshua kuu Giligali, nake Kalebu mürü wa Jefune üría Mûkenizi akîmwîra atíri, “Wee níüüi ühoro üría Jehova eerire Musa mündü wa Ngai ükoníi níi nawe tûrî kuu Kadeshi-Barinea. 7 Ni ndaarí na ükûrû wa mîaka mîrongo ña hîndí üría Musa ndungata ya Jehova aandümire kuuma Kadeshi-Barinea thií ngathigaane bürüri ücio. Nîndamücookeirie ühoro o ta üría warí ngoro-iní yakwa, 8 no ríri, ariú a ithe witü arña twaambataníte nao nímatumire ngoro cia andü ciyürwo ní guoya. No o na kürí üguo-rí, níi ní ndarüümîriire Jehova Ngai wakwa na ngoro yakwa yothe. 9 Ni ündü ücio, Musa akîlhîta na mwîhîtwa mûthenya o ro ücio akînjírra atíri, ‘Ti-itherü bürüri ücio makinya maku marakinyangire ügaatuükre igai ríaku na ría ciana ciaku nginya tene, ní ündü nífürümîriire Jehova Ngai wakwa na ngoro yaku yothe.’ 10 “Na ríri, o ta üría Jehova eraniire nîageekarí, nîndüürítie muoyo mîaka mîrongo ña na itano kuuma hîndí üría aariirie Musa akîmûhe ühoro ücio, hîndí üyo yothe Israeli moorüüraga werü-iní. Na ríri, ndî haha ümûthî, ndî na ükûrû wa mîaka mîrongo ñana na itano! 11 Ndî na hinya ümûthî o ta üría ndarí naguo mûthenya üría Musa aandümire; ndî na hinya wa gûthií mbaara-iní o ta üría ndaarí naguo hîndí üyo, hinya wa gûthií rügendo kana wa künükâ mûcii. 12 Tondü ücio ríu kñhe bürüri üyü wa iríma, o üría Jehova aaririe ühoro waguo mûthenya ücio. Wee mwene nîwaiguire mûthenya ücio atí andü a Anaki maarí kündü kuu, namo matüüra mao maarí manene na makairigirwo na hinya mûno, na ríri, Jehova angîkorwo hamwe na níi andeithie-rí, nîngümaingata o ta üría oigire.” 13 Nake Joshua agîkîrathima Kalebu mürü wa Jefune, na akîmûhe Hebironi gütuükre igai

rīake. 14 Nī ūndū ūcio Hebironi gütūūire kūrī gwa Kalebu mūrū wa Jefune ūcio Mūkenizi kuuma hīndī ūyo, nī ūndū nīarūmīriire Jehova Ngai wa Israeli na ngoro yake yothe. 15 (Hebironi gwetagwo Kiriathu-Ariba nī ūndū gwtanītio na Ariba, ūrīa warī mūndū mūnene mūno gūkīra arīa angī othe thīinī wa andū a Anaki). Naguo būrūri ūkīhoorera, gūkīaga mbaara.

15 Naguo būrūri ūrīa wagaīirwo mūhīrīga wa Juda, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī, wakinīte o mūhaka-inī wa būrūri wa Edomu, o na ūgakinya werū-inī wa Zini gīturi-inī kīa mwena ūcio wa gūthini. 2 Mūhaka wao wa mwena wa gūthini wambīrīre gīcongoco-inī kīa mwena wa gūthini kīa Iria rīa Cumbī, 3 mūhaka ūcio ūkahītūkīra mwena wa gūthini wa Mwanya wa Akirabimu, ūgathīi na mbere o nginya Zini, na ūkambatīrīra na mwena wa gūthini wa Kadeshi-Barinea. Ningī ūgathīi wīgiritanītie na Hezironi, ūkambata ūgakinya Adari, ningī ūkarigiicūka ūgakinya Karika. 4 Ningī wacookete ūgathīi o ro ūguo nginya Azimoni, ūkoimīrīra karūū ka būrūri wa Misiri, ūkarīkīrīra iria-inī. Ūyū nīguo mūhaka wao wa mwena wa gūthini. 5 Mūhaka wa mwena wa irathīro warī Iria rīa Cumbī nginya mūthia wa Rūū rwa Jorodani. Naguo mūhaka wa mwena wa gathigathini wambīrīre gīcongoco-inī kīa iria mūthia-inī wa Rūū rwa Jorodani, 6 ūkambatīrīra nginya Bethi-Hogila, na ūgathīi ūhītūkīre mwena wa gathigathini wa Bethi-Araba, na ūkambata ūgakinya Ihiga-inī rīa Bohani mūrū wa Rubeni. 7 Ningī mūhaka ūcio wacookete ūkambata nginya Debiri uumīte Gītuamba kīa Akori, ūgacooka ūkerekera gathigathini o nginya itūūra-inī rīa Giligali, rīrīa rīang'ethanīire na Mwanya wa Adumimu, mwena wa gūthini wa mūkuru ūcio. Wacookete ūgathīi na mbere ūgakinya maaī-inī ma Eni-Shemeshu, na ūkoimīrīra o kūu Eni-Rogeli. 8 Ningī ūkambatania na Gītuamba kīa Beni-Hinomu ūikūrūkanītie na kīharūrūka kīa mwena wa gūthini wa itūūra inene rīa Mūjebusi (na nīrīo Jerusalemu). Kuuma hau ūkambata nginya gacūmbīrī ga karīma karīa karī mwena wa ithūiro wa Gītuamba kīa Hinomu o kūu mūthia wa gathigathini wa Gītuamba kīa Refaimu. 9 Kuuma gacūmbīrī ga karīma mūhaka ūcio werekeire gīthima kīa maaī ma Nefitoa, ūkiumīrīra matūūra-inī ma kīrima kīa Efironi, na ūgaikūrūka ūgakinya Baala (na nokuo Kiriathu-Jearimu). 10 Ningī mūhaka ūcio ūkarigiicūka na mwena wa ithūiro uumīte Baala ūgakinya Kīrima

kīa Seiru, ūgacooka ūgaaikūrūkana na kīharūrūka kīa mwena wa gathigathini wa kīrima gīa Jearimu (nīkīo Kesalonī), ūgathīi na mbere ūikūrūkīte nginya Bethi-Shemeshu, na ūgakīra nginya Timina. 11 Ningī mūhaka ūcio ūkoima hau, ūgathīi nginya kīharūrūka-inī kīa mwena wa gathigathini wa Ekironi, ūkehiuria werekeire Shikeroni, ūkahītūka, ūgathīi kīrima-inī kīa Baala, na ūgakinya Jabuneeli. Mūhaka ūcio wathirīre o iria-inī. 12 Naguo mūhaka wa mwena wa ithūiro wegiritanītie na hūgūrūrū cia Iria rīrīa Inene. ūyo nīyo mīhaka ūrīa yathiūrūrūkīrie andū a mūhīrīga wa Juda, o ta ūrīa mbarī ciao ciatarī. 13 O ta ūrīa Jehova aamwathīte-rī, Joshua nīaheire Kalebu wa Jefune igai thīinī wa mūhīrīga wa Juda, akīheo Kiriathu-Ariba, na nokuo Hebironi. (Ariba nīwe warī ithe wa Anaki). 14 Nake Kalebu akīingata Anaki arīa atatū kuuma Hebironi, nīo Sheshai, na Ahimani, na Talimai, arīa njiaro cia Anaki. 15 Ningī agīcooka agīthīi kūrūna andū arīa maatūūraga itūūra inene rīa Debiri (kūrīa tene gwetagwo Kiriathu-Safari.) 16 Nake Kalebu akiuga atīrī, “Mūndū ūrīa ugūtharīkīra na atunyane Kiriathu-Safari, ūcio nīwe ngūhe mwarī wakwa Akisa, amūhīkie.” 17 Nake Othinieli mūrū wa Kenazu, mūrū wa ithe na Kalebu, nīwe watunyanire itūūra rīu; nī ūndū ūcio Kalebu akīmūhe mwarī Akisa atuīke mūtumia wake. 18 Mūthenya ūmwī ūrīa Akisa aathīire kūrī Othinieli-rī, akīringīrīria Akisa ahooe mūgūnda kūrī ithe Kalebu. Aarīka kuuma igūrū rīa ndigiri yake, Kalebu akīmūuria atīrī, “Ūkwenda ngwīkīre atīa?” 19 Nake akīmūcookeria atīrī, “Ndagūthaitha ūndathime. Tondū nūūheete būrūri wa Negevu, he ithima cia maaī o nacio.” Nī ūndū ūcio Kalebu akīmūhe ithima cia mwena wa rūgongo na cia mwena wa kīanda. 20 Rūrī nīrīo igai rīa mūhīrīga wa Juda, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī. 21 Matūūra marīa maarī mūthia wa gūthini ma mūhīrīga wa Juda thīinī wa Negevu kwerekera mūhaka wa Edomu maarī maya: Kabizeeli, na Ederi, na Jaguri, 22 na Kina, na Dimona, na Adada, 23 na Kedeshi, na Hazoru, na Ithinani, 24 na Zifu, na Telemu, na Bealothu, 25 na Hazoru-Hadata, na Keriothu-Hezironi (na norīo Hazoru), 26 na Amamu, na Shema, na Molada, 27 na Hazoru-Gada, na Heshimon, na Bethi-Pelelu, 28 na Hazoru-Shuali, na Birishiba, na Biziothia, 29 na Baala, na Iimu, na Ezemu, 30 na Elitoladi, na Chesili, na Horoma, 31 na Zikilagi, na Madimana, na Sanisana, 32 na Lebaothu, na Shilihimu, na Aini, na Rimoni; mothe nī matūūra mīrōngō ūrī na

kenda na tūtūūra twamo. 33 Namo matūūra marīa maarī ituamba-inī cia irīma cia mwena wa ithūiro: maarī Eshitaoli, na Zora, na Ashina, 34 na Zanoa, na Eni-Ganimu, na Tapua, na Enamu, 35 na Jaramuthu, na Adulamu, na Soko, na Azeka, 36 na Shaaraimu, na Adithaimu, na Gedera (kana Gederothaimu); mothe maarī matūūra ikūmi na mana na tūtūūra twamo. 37 Zenani, na Hadasha, na Migidali-Gadi, 38 na Dilani, na Mizipe, na Jokitheeli, 39 na Lakishi, na Bozikathu, na Egiloni, 40 na Kaboni, na Lahamasu, na Kitilishu, 41 na Gederothu, na Bethi-Dagoni, na Naama, na Makeda; mothe maarī matūūra ikūmi na matandatū na tūtūūra twamo. 42 na Libina, na Etheri, na Ashani, 43 na Ifita, na Ashina, na Nezibu, 44 na Keila, na Akizibu, na Maresha; mothe maarī matūūra kenda na tūtūūra twamo. 45 Na Ekironi na mīciī ūrīa yarīthiūrūkūirie, na tūtūūra twamo; 46 ningī itūūra rīa Ekironi, nginya iria-inī na kūrīa guothe gwakuhīirīrie Ashidodi, hamwe na tūtūūra twakuo; 47 o na Ashidodi na mīciī ūrīa yarīthiūrūkūirie, na tūtūūra twarīo; na Gaza na mīciī ūrīa yarīthiūrūkūirie, na tūtūūra twa rīo, nginya karūūtī ka būrūri wa Misiri, na hūgūrūrū cia Iria rīrīa Inene. 48 Namo matūūra ma būrūri ūrīa ūrī irīma nī: Shamiru, na Jatiri, na Soko, 49 na Dana, na Kiriathu-Sana (na no kuo Debiri), 50 na Anabu, na Eshitemo, na Animu, 51 na Gosheni, na Holoni, na Gilo; mothe maarī matūūra ikūmi na rīmwē na tūtūūra twamo. 52 Na Araba, na Duma, na Eshani, 53 na Janimu, na Bethi-Tapua, na Afeka, 54 Humuta, na Kiriathu-Ariba (na no kuo Hebironi), na Zioru; mothe maarī matūūra kenda na tūtūūra twamo. 55 Maoni, na Karimeli, na Zifu, na Juta, 56 na Jezireeli, na Jokideamu, na Zanoa, 57 na Kaini, na Gibeal, na Timina; mothe maarī matūūra ikūmi na tūtūūra twamo. 58 Na Halihuli, na Bethi-Zuru, na Gedoru, 59 na Maarathu, na Bethi-Anothu, na Elitekonī; mothe maarī matūūra matandatū na tūtūūra twamo. 60 Kiriathu-Baali (na nīkuo Kiriathu-Jearimu), na Raba; matūūra meerī na tūtūūra twamo. 61 Nakuo kūu werū-inī matūūra maarī: Bethi-Araba, na Midini, na Sekaka, 62 na Nibushani, na itūūra inene rīa Cumbī, na Eni-Gedi; mothe maarī matūūra matandatū na tūtūūra twamo. 63 No rīrī, andū a Juda matiahotire kūingata Ajebusi, arīa maatūūraga Jerusalemu; na Ajebusi matūūranagia na andū a Juda kūu Jerusalemu nginya ūmūthī.

16 Būrūri ūrīa wagaīirwo ciana cia Jusufu wambīrīirīrie kuuma Jorodani o kūu Jeriko, mwena

wa irathīro wa maaī ma Jeriko, ūkambata kuuma kūu Jeriko, ūgatuikanīria kūu werū-inī nginya būrūri ūrīa ūrī irīma ūgakinya Betheli. 2 Wacookete ūgathīi na mbere kuuma Betheli (na nokuo Luzu), ūkaringa ūgakinya būrūri wa Aariki o kūu Atarothu, 3 ningī ūgaikūrūka na mwena wa ithūiro, ūgakinya mūhakanīi wa būrūri wa Ajafileti, nginya rūgongo rwa Bethi-Horoni ya Mūhuro, na ūgacooka ūgathīi ūgakinya Gezeri, ūkarikīrīria iria-inī. 4 Nī ūndū ūcio Manase na Efiraime, njiaro cia Jusufu, ikīngwatīra igai rīao. 5 Ūyū nīguo warī būrūri wa Efiraime, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarīi: mwena wa irathīro, mūhaka wa igai rīao woimīte Atarothu-Adari ūgathīi nginya Bethi-Horoni ya Rūgongo, 6 ūgathīi na mbere nginya iria-inī. Kuuma Mikemethathu mwena wa gathigathini, ūkarigicūka na mwena wa irathīro ūgakinya Taanathu-Shilo, ūkahītūkīra kuo ūorete na mwena wa irathīro wa Janoa. 7 Ūgacooka ūgaikūrūka kuuma Janoa nginya Atarothu na Naara, ūkahutia Jeriko, na ūkoimīrīra Rūūi rwa Jorodani. 8 Kuuma Tapua mūhaka ūcio ūgathīi ūorete na mwena wa ithūiro, ūgakinya mūkuru wa Kana, na ūkarikīrīria iria-inī. Rīrī nīrīo rīarī igai rīa mūhīrīga wa Efiraime, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarīi. 9 Būrūri ūcio wothe warī hamwe na matūūra mothe na tūtūūra twamo tūrīa Efiraime maagaīirwo thīnī wa igai rīa andū a mūhīrīga wa Manase. 10 No andū a mūhīrīga wa Efiraime matigana kūrutūrūra andū a Kaanani arīa maatūūraga Gezeri; nginya ūmūthī andū a Kaanani matūūranagia hamwe na andū a Efiraime, nao magītūka ndungata marutage wīra o ūrīa mangīathwo marute.

17 Rīrī nīrīo rīarī igai rīa mūhīrīga wa Manase arī we irigithathi rīa Jusufu, na rīa Makiru, ūrīa warī irigithathi rīa Manase. Makiru nīwe warī ithe wa andū a Gileadi, arīa maaheirwo Gileadi na Bashani nī ūndū andū a Makiru maarī njamba cia hinya. 2 Nī ūndū ūcio igai rīrī nīrīo rīarī rīa andū acio angī a Manase, na nīo mbarī cia Abiezeri, na cia Heleku, na cia Aisraeli, na cia Shekemu, na cia Heferi, o na cia Shemida. Icio nīcio ciarī njiaro iria ingī cia arūme cia Manase mūrū wa Jusufu kūringana na mbarī ciao. 3 No rīrī, Zelofehadi mūrū wa Heferi, mūrū wa Gileadi, mūrū wa Makiru, mūrū wa Manase ndaarī na ciana cia aanake o tiga cia airītu, nao marītīwa mao maarī Mahala, na Noa, na Hogila, na Milika, na Tiriza. 4 Nao airītu acio magītīhi kūrī Eleazaru ūrīa mūthīnjīri-Ngai, na kūrī Joshua

mūrū wa Nuni, o na kūrī atongoria makīmeera atīrī, "Jehova nīāthire Musa atī o na ithuī tūheo igai hamwe na ariū a ithe wītū." Nī ūndū ūcio Joshua akīmahe igai mariganītie na ariū a ithe wao o ta ūrīa Jehova aathanīte. 5 Igai rīa gīthaka kīa Manase rīarī thanju ikūmi tūtegūtara Gileadi na Bashani iria ciarī mwena wa irathīro wa Rūūi rwa Jorodani, 6 Na tondū airītu acio a mūhīrīga wa Manase nīmaheirwo igai hamwe na ariū a mūhīrīga ūcio, būrūri wa Gileadi ūgītuīka wa njiaro iria ingī cia Manase. 7 Naguo būrūri wa Manase woimīte o kūu Asheri nginya Mikemethathu mwena wa irathīro wa Shekemu. Mūhaka wagereire mwena wa gūthini kuuma kūu ugakinya kwa andū arīa maatūrāga Eni-Tapua. 8 (Būrūri wa Tapua warī wa Manase, no itūra rīa Tapu, rīrīa rīarī mūhaka-inī wa Manase, rīarī rīa andū a Efiraimu). 9 Ningī mūhaka ūcio ūgīthī na mbere ūrorete mwena wa gūthini ūgīkinya mūkuru wa karūū ga Kana. Kūu kwarī na matūrā ma Efiraimu o hamwe na matūrā ma Manase, no mūhaka wa Manase warī mwena wa gathigathini wa mūkuru ūcio, na warikīrīrie o iria-inī. 10 Mwena wa gūthini būrūri warī wa Efiraimu, naguo mwena wa gathigathini warī wa Manase. Būrūri wa Manase wakinīte iria-inī, na ūkahakana na būrūri wa Asheri mwena wa gathigathini, na Isakaru mwena wa irathīro. 11 Kūu Isakaru na Asheri, Manase no aarī na matūrā, namo nī Bethi-Shani, na Ibileamu, na andū a Dori, na Endori, na Taanaka na Megido, hamwe na mīcī ūrīa yamathiūrūrkīrie (rīa gatafū mūtaratarā-inī nī Nafothu). 12 No rīrī, andū a Manase matiahotire kūngata andū arīa maatūrāga matūrā macio, nīgūkorwo andū a Kaanani nīmehotorete gūtūrā rūgongo rūu. 13 No rīrī, rīrīa andū a Isiraeli maagiire hinya mūno, makīhatīrīria andū acio a Kaanani, makamarutithagia wīra na hinya o ta ūrīa mangīamaathire, no matiigana kūmaingata moime kūu biū. 14 Ningī andū a Jusufu makītūria Joshua atīrī, "Nī kīi gitūmīte ūtūhe o igai rīmwe na gīcunjī o ro kīmwe kīrī igai riitū? Tūrī andū aingī na Jehova nīatūrathimīte mūno." 15 Nake Joshua akīmacookeria atīrī, "Angīkorwo ūguo nīguo mūingīhīte-rī, na angīkorwo būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efiraimu nī mūnini mūno harī inyuī-rī, ambatai mūthīi kūrīa mūtītū-inī na mwīthererie būrūri inyuī ene kūu būrūri-inī wa Aperizi na wa Arefaimu." 16 Andū a Jusufu makīmūcookeria atīrī, "Būrūri ūrīa wa irima ndūngītūgana, nao andū a Kaanani arīa

othe matūrāga werū-inī marī na ngaari cia ita cia iga, o ūndū ūmwē na arīa marī Bethi-Shani na matūrā makuo, na arīa matūrāga gītuamba-inī kīa Jezireeli." 17 No Joshua akītā nyūmba ya Jusufu, nīo Efiraimu na Manase, atīrī, "Inyuī mūrī aingī mūno na mūkagīa na hinya mūno. Mūtingīheo o igai rīmwe, 18 no nīmūkūheo mūtītū wa būrūri ūrī ūrī irīma o naguo. Gūtherieie, nginya o kūrīa guothe ūkinyīte gūgaatuīka kwanyu; o na akorwo andū a Kaanani marī na ngaari cia ita cia iga, o na makorwo marī na hinya mūno-rī, no mūhote kūmaingata."

18 Nakīo kīūngano gīothe kīa andū a Isiraeli gīkīūngana kūu Shilo na gīkīamba Hema-ya-Gūtūnganwo kuo, tondū nīmarikītie gūtooria būrūri ūcio ūgakorwo ūrī rungu rwao, 2 no nī gwatigarire mūhīrīga mūgwanja ya Isiraeli ūrīa ūtēgatīre igai riayō. 3 Nī ūndū ūcio Joshua akītā andū a Isiraeli atīrī, "Nī nginya rī mūgweterera mūtēgūthīi kwīgatīra būrūri ūrīa Jehova Ngai wa maithe manyu aamūheire? 4 Thuurai andū atatū kuuma kūrī o mūhīrīga, na nī nīngūmatūma magatuīrie ūrīa būrūri ūcio ūtārii na maandīke ūhoro waguo, wa ūrīa ūngīgāirwo o mūhīrīga. Thuutha ūcio macooke moke kūrī nī. 5 Na inyuī nīmūkagayanīa būrūri ūcio icunjī mūgwanja. Mūhīrīga wa Juda ūgaikara o kūu būrūri waguo mwena wa gūthini, nayo nyūmba ya Jusufu ūikare būrūri wayo mwena wa gathigathini. 6 Mwarīkīa kwandīka ūrīa ng'ongo icio mūgwanja ingīgayanīo-rī, mūndehere ūhoro o haha, na nī ndīmūcuukīre mītī ndī mbere ya Jehova Ngai witū. 7 No rīrī, Alawīi matikagaya igai gatafāti kanyu, nīgūkorwo igai rīao nī gūtungatīra Jehova na wīra wa ūthīnjīri-Ngai. Nao andū a Gadi, na a Rubeni, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase nīmarikītie kwīgatīra igai rīao kūu mwena wa irathīro wa Rūūi rwa Jorodani, kūrīa Musa ndungata ya Jehova aamaheire." 8 Nao andū acio makīambīrīria kuumagara magatuīrie būrūri ūcio. Nake Joshua akīmaatha, akīmeera atīrī, "Thīi mūgatuīrie ūrīa būrūri ūcio ūtārii na mwandīke ūhoro waguo. Thuutha ūcio mūcooke kūrī nī, na nī ndīmūcuukīre mītī o gūkū Shilo ndī mbere ya Jehova." 9 Nī ūndū ūcio andū acio makīumagara magituīkanīa būrūri ūcio, na makīandīka ibuku-inī rīa gīkūnjo ūrīa būrūri ūcio watarī, o itūrā, maūgaite icunjī mūgwanja, na magīcooka kūrī Joshua kambī-inī, o kūu Shilo. 10 Nake Joshua akīmacuuīkīra mītī o kūu Shilo mbere ya Jehova, na hau nīho aagaīre andū a Isiraeli būrūri

ūcio kūringana na ūrīa mīhīrīga yao yagayanītio. 11 Na rīrī, Joshua aacuuķīra būrūri ūcio mītī-rī, wa mbere wagwīriire mūhīrīga wa Benjamini, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī. Būrūri ūrīa maagaīrwo warī gatagatī ka mūhīrīga wa Juda na wa Jusufu: 12 Naguo mūhaka wa mwena wa gathigathini waambīriirē Rūūrī rwa Jorodani, ūkahītūkīra kīharūrūka-inī kīa mwena wa gathigathini wa Jeriko, ūrōrete mwena wa ithūiro ūgakinya būrūri ūrīa ūrī iřīma, ūkoimīrīra werū wa Bethi-Aveni. 13 Kuuma kūu ūgakīrania ūrorete na mwena wa kīharūrūka kīa gūthini kīa Luzu (na norīo Betheli) na ūgaikūrūka nginya Atarothu-Adari gūkuhī na kīrīma kīa mwena wa gūthini wa itūura rīa Bethi-Horoni ya Mūhuro. 14 Kuuma kīrīma kīrīa kīng'etheire Bethi-Horoni mwena wa gūthini, mūhaka ūcio ūkarigīcūka na mwena wa na gūthini ūgereire na mwena wa ithūiro, ūkiumīrīra Kiriathu-Baali (na norīo Kiriathu-Jearimu), itūura rīmwe rīa andū a Juda. Ūguo nīguo mūhaka ūcio watarii mwena wa ithūiro. 15 Naguo mwena wa gūthini mūhaka waambīriirē gīturi-inī kīa Kiriathu-Jearimu, ūgathī ūrōrete mwena wa ithūiro, ūkoimīrīra gīthima-inī kīa maaī ma Nefitoa. 16 Ningī mūhaka ūcio waikūrūkīte o nginya magūrū-inī ma kīrīma kīrīa kīang'etheire Gītuamba kīa Beni-Hinomu, gathigathini wa Gītuamba kīa Refaimu. Naguo ūgikūrūka na kiānda gīa Gītuamba kīa Hinomu, wīgiranitīte na kīharūrūka kīa mwena wa gūthini wa itūura inene rīa Ajebusi, ūgikūrūka nginya Eni-Rogeli. 17 Mūhaka ūcio wacookete ūkegonya na mwena wa gathigathini, ūgathī nginya Eni-Shemeshu, na ūgathī na mbere nginya Galiloθu, itūura rīrīa rīng'etheire Mwanya wa Adumimu, ūgaikūrūka nginya Ihiga-inī rīa Bohani mūrū wa Rubeni. 18 Mūhaka wathiīte na mbere nginya kīharūrūka-inī gīa gathigathini kīa Bethi-Araba na ūgaikūrūka nginya Araba. 19 Ningī ūgacooka ūkarora kīharūrūka kīa mwena wa gathigathini kīa Bethi-Hogila, na ūkoimīrīra gīcōgoco-inī kīa mwena wa gathigathini kīa Iria rīa Cumbī, o kūu mūthia-inī wa Rūūrī rwa Jorodani mwena wa gūthini. ūcio nīguo warī mūhaka wa mwena wa gūthini. 20 Rūūrī rwa Jorodani nīruo rwarī mūhaka wa mwena wa irathīro. īyo nīyo yarī mīhaka ūrīa yathiūrūkīte igai rīa mbarī ciao Benjamini mīena īyo yothe. 21 Mūhīrīga wa Benjamini, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī, warī na matūura maya: Jeriko, na Bethi-Hogila, na Emeki-Keziza, 22 na Bethi-Araba, na Zemaraimu, na Betheli, 23 na Avimu, na Para, na Ofira, 24 Kefari-

Amoni, na Ofini, na Geba; mothe maarī matūura ikūmi na meerī na tūtūura twamo. 25 O na ningī warī na Gibeoni, na Rama, na Beeroθu, 26 na Mizipe, na Kefira, na Moza, 27 na Rekemu, na Iripeeli, na Tarala, 28 na Zela, na Elefu, na Itūura inene rīa Ajebusi (na nīrīo, Jerusalemu), na Gibeathi, na Kiriathu; mothe maarī matūura ikūmi na mana na tūtūura twamo. Rīu nīrīo rīrī igai rīa mūhīrīga wa Benjamini kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī.

19 Mūtī wa keerī wagwīriire mūhīrīga wa Simeoni, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī. Igai rīao rīarī thīnī wa būrūri wa Juda. 2 Igai rīu rīao rīarī na matūura maya: Birishiba (kana Shiba), na Molada, 3 na Hazari-Shuali, na Bala, na Ezemu, 4 na Elitoladi, na Bethulu, na Horoma, 5 na Zikilagi, na Bethi-Marikabothu, na Hazari-Susa, 6 na Bethi-Lebaothu, na Sharuheni; mothe maarī matūura ikūmi na matatū na tūtūura twamo. 7 Matūura marīa mangī maarī Aini, na Rimoni, na Etheri, na Ashani, matūura mana na tūtūura twamo, 8 hamwe na tūtūura tūrīa tūngī tuothe twathiūrūkīirē matūura macio o nginya Baalathu-Biri (norīo Rama ya kūu Negevu). Rīu nīrīo rīarī igai rīa mūhīrīga wa andū a Simeoni, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī. 9 Igai rīu mūhīrīga wa Simeoni wagaīrwo rīarutirwo kuuma igai rīa andū a Juda, nī ūndū gīcunjī kīa Juda kīarī kīnene gūkīra ūrīa maabataire. Nī ūndū ūcio andū a mūhīrīga wa Simeoni makīgwatīra igai rīao thīnī wa būrūri wa Juda. 10 Mūtī wa gatatū wagūrīrīre mūhīrīga wa Zebuluni, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī: Mūhaka wa igai rīao wathiīte nginya Saridi. 11 Mūhaka ūcio ūkīambata ūrorete na mwena wa ithūiro ūgikinya Marala, ūkīhutia Dabeshethu na ūgitambūrūka ūgikinya karūūi karīa kaarī hakuhī na Jokineamu. 12 Ūgīcooka ūkīrigīcūka na mwena wa irathīro kuuma Saridi werekeire mwena ūrīa riūa rīrathagīra, ūrorete būrūri wa Kisilothu-Taboru, na ūkerekera Daberathu, ūkambata ūgakinya Jafia. 13 Ningī mūhaka ūcio ūgīthī na mbere ūrorete mwena wa irathīro, ūgikinya Gathi-Heferi na Ethi-Kazini; ūkiumīrīra Rimoni, na ūkīrigīcūka mwena wa Nea. 14 Kuuma hau mūhaka ūcio ūgīthīrūrūka na mwena wa gathigathini, ūgikinya Hanathoni, na ūkīrikīrīra gītuamba-inī kīa Ifita-Eli. 15 Matūura marīa maanyiitīwo nī mūhaka ūcio maarī Katathu, na Nahalali, na Shimuroni, na Idala, na Bethilehemu. Mothe maarī matūura ikūmi na meerī na tūtūura twamo. 16 Matūura macio na tūtūura twamo nīmo

maarī igai rīa Zebuluni, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī. 17 Mūtī wa kana wagwīriire mūhīrīga wa Isakaru kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī. 18 Būrūri wao warī na matūūra maya: Jezireeli, na Kesulothu, na Shunemu, 19 na Hafaraimu, na Shioni, na Anaharathu, 20 na Rabithu, na Kishioni, na Ebezu, 21 na Remethu, na Eni-Ganimu, na Eni-Hada, na Bethi-Pazezu. 22 Mūhaka wahutītie Taboru, na Shahazuma, na Bethi-Shemesu, na ūkarikīrīra Jorodani. Mothe maarī matūūra ikūmi na matandatū na tūtūūra twamo. 23 Matūūra macio na tūtūūra twamo nīmo maarī igai rīa mūhīrīga wa Isakaru, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī. 24 Mūtī wa gatano wagwīriire mūhīrīga wa Asheri, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī. 25 Būrūri wao warī na matūūra maya: Helikathu, na Hali, na Beteni, na Akishafu, 26 na Alameleki, na Amadi, na Mishali. Mwena wa ithūūro mūhaka wahutītie Karimeli na Shihoru-Libunathu. 27 Ügacooka ūkarigiicūka ūrorete na mwena wa irathīro, ügakinya Bethi-Dagoni, ūkahutia Zebuluni na Gītuamba kīa Ifita-Eli, ügacooka ūkerekera mwena wa gathigathini ügakinya Bethi-Emeki na Neiel, ūhītūkiire Kabuli mwena wa ūmotho. 28 Mūhaka ūcio ūgīthī nginya Abudoni, na Rehobu, na Hamoni, na Kana, ūgīkinya Sidoni īrīa Nene. 29 Mūhaka ūcio ūgīcooka ūkīrigiicūka werekeire Rama, ūgīthī nginya itūūra inene rīrīa rīrīge na hinya rīa Turo, ūgīcooka ūkīrigiicūka ūgīkinya Hosa, na ūkiumīrīra iria rīrīa rīrī gūkuhī na Akizibu, 30 o na matūūra ma Uma, na Afeku, na Rehobu. Macio maarī matūūra mīrongo ūrī na meerī na tūtūūra twamo. 31 Matūūra macio hamwe na tūtūūra twamo nīmo maarī igai rīa mūhīrīga wa Asheri, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī. 32 Mūtī wa gatandatū wagwīriire mūhīrīga wa Naftali, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī: 33 Mūhaka wao woimire Helefū o kūu mūtī-inī ūrī mūnene thiīnī wa Zaananimu, ūkīhitūkīra Adami-Nekebu na Jabineeli, ūgīkinya Lakumu, na ūkīrkīrīra Jorodani. 34 Mūhaka ūcio ūkīrigiicūka ūrorete mwena wa ithūūro ūhītūkiire Azinotu-Taboru, na ūkiumīrīra Hukoku. Nīwahutītie Zebuluni mwena wa gūthini, na ūkahutia Asheri mwena wa ithūūro, na ūkahutia Jorodani mwena wa irathīro. 35 Matūūra marīa maarī mairigīre na hinya maarī Zidimu, na Zeri, na Hamathu, na Rakathu, na Kinerethu, 36 na Adama, na Rama, na Hazoru, 37 na Kedeshi, na Edirei, na Eni-Hazoru, 38 na Ironi, na Migidali-Eli, na Horemu, na Bethi-Anathu, na Bethi-Shemesu. Mothe maarī matūūra

ikūmi na kenda na tūtūūra twamo. 39 Matūūra macio na tūtūūra twamo nīmo maarī igai rīa mūhīrīga wa Naftali, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī. 40 Mūtī wa mūgwanja wagwīriire mūhīrīga wa Dani, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī. 41 Būrūri wa igai rīao warī na matūūra maya: Zora, na Eshitaoli, na Iri-Shemeshu, 42 na Shaalabini, na Ajalonī, na Ithila, 43 na Eloni, na Timina, na Ekironi, 44 na Eliteke, na Gibethoni, na Baalathu, 45 na Jehudu, na Bene-Beraka, na Gathi-Rimoni, 46 na Me-Jarikoni, na Rakoni, hamwe na gīcunjī kīrīa kīng'etheihe Jopa. 47 (No rīrī, andū a Dani nīmaremirwo nī kwīgwatīra būrūri wao; nī ūndū ūcio makīambata magīthārīkīra itūūra rīa Leshemu, makīritunyana na makīrūraga andū arīa maatūūraga kuo na rūhiū rwa njora, narīo rīgīgitūka rīao. Nao magītūra kūu Leshemu. Makīritua Dani o ta ūrīa ithe wao eetagwo.) 48 Matūūra macio na tūtūūra twamo nīmo maarī igai rīa mūhīrīga wa Dani, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī. 49 Rīrīa maarikirie kūgaya būrūri ūcio kūringana na ūrīa icunjī ciaheanītwo-rī, andū a Israeli makīhe Joshua mūrū wa Nuni igai gatagatī-inī kao, 50 o ta ūrīa Jehova aathanīte. Nao maamūheire itūūra rīrīa oorītie aheo narīo nī Timuna-Sera o kūu būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efiraimu. Nake agītāka itūūra rīu agītūūra kuo. 51 Maya nīmo mabūrūri marīa Eleazarū ūrīa mūthīnjīri-Ngai, na Joshua mūrū wa Nuni, na atongoria a mbarī cia mīhīrīga ya Israeli maaheanire na njīra ya gūcuuka mītī kūu Shilo o mbere ya Jehova itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo. Na nī ūndū ūcio makīrikia kūgaya būrūri ūcio.

20 Nake Jehova akīra Joshua atīrī, 2 “Ira andū a Israeli mathuure matūūra manene ma kūrīrīwo, marīa ndamūheire ūhoro wamo rīrīa ndaaririe na Musa, 3 nīgeetha mūndū o wothe ūrīa ūngīrūraga mūndū na njīra ya mūtino na atekwenda-rī, no orīre kuo na agīe na ūgītīri kuuma kūrī mūrīhīria wa thakame īrīa ūtītwo. 4 “Rīrīa orīra itūūra rīmwe rīa macio manene-rī, nīrīrūgamāga kīhīngi-inī gīa itūūra rīu inene, nake akoiga ūrīa ekīte arī mbere ya athuuri a itūūra rīu inene. Nao makamwītūkīria atūure itūūra rīu rīao na makamūhe handū atūuranie nao. 5 Nake mūrīhīria wa thakame ūyo ūtītwo angīmuuma thuutha, matikaneane mūndū ūcio mūthitange, tondū oragīte mūndū wa itūūra rīake atekwenda na ataciirīire gwīka ūguo. 6 Mūndū ūcio nīarekwo aikare itūūra rīu inene nginya hīndī īrīa akaarūgama mbere ya

andū monganīte aciirithio, kana nginya rīrīa gīkuū kīa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene ūcio ūratungata hīndī iyo gīgaakinya. Thuutha ūcio no acooke mūcīi gwake o itūūra-inī rīrīa oimīte akiūra.” 7 Nī ūndū ūcio makīamūra Kedeshi itūūra rīrīa rīrī kūu Galili būrūri ūrīa ūrī irīma wa Nafitali, na Shekemu itūūra rīa būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efiraimu, na Kiriathu-Ariba (na nīkuo Hebironi) itūūra rīa būrūri ūrīa ūrī irīma wa Juda. 8 Naquo mwena wa irathīro wa Rūūrī rwa Jorodani mūrīmo wa Jeriko magīthuura Bezeri kūu werū-inī ūrīa mwaraganu mūhīrīga-inī wa Rubeni, na Ramothu kūu Gileadi mūhīrīga-inī wa Gadi, na Golani thīinī wa Bashani mūhīrīga-inī wa Manase. 9 Mūndū o wothe Mūisiraeli o na kana mūndū wa kūngī ūtūūranagia nao ūrīa ūngīraga mūndū ataciirīre gwīka ūguo no oorīre matūūra-inī macio manene maathuurītwo nīguo ndakooragwo nī mūrīhanīria wa thakame iyo ūtītwo atanarūgama mbere ya andū monganīte aciirithio.

21 Na rīrī, atongoria a nyūmba cia Alawii magīthīi kūrī Eleazaru ūrīa mūthīnjīri-Ngai, na kūrī Joshua mūrū wa Nuni, o na kūrī atongoria a nyūmba cia mīhīrīga ūrīa ūngī ya Isiraeli 2 kūu Shilo būrūri wa Kaanani makīmeera atīrī, “Jehova nīathanire na kanua ka Musa atī tūkaaheo matūūra ma gūtūūra, marī na kūndū gwa kūrīthagīria mahīi maitū.” 3 Nī ūndū ūcio, andū a Isiraeli makīhe Alawii matūūra o hamwe na kūndū gwa kūrīthio kuuma magai-inī mao o ta ūrīa Jehova aathanīte: 4 Na rīrī, mītī yacuukwōrī, mūtī wa mbere wagwīrīre mbarī ya Akohathu, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī. Alawii arīa maarī a rūciaro rwa Harūni ūrīa mūthīnjīri-Ngai maaheirwo matūūra ikūmi na matatū kuuma mūhīrīga ya Juda, na wa Simeoni, na wa Benjamin. 5 Acio angī a rūciaro rwa Kohathu maaheirwo matūūra ikūmi kuuma mbarī ya mūhīrīga wa Efiraimu, na wa Dani, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase. 6 Njiaro cia Gerishoni ciaheirwo matūūra ikūmi na matatū kuuma mbarī cia mūhīrīga wa Isakaru, na wa Asheri, na wa Nafitali, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase kūu Bashani. 7 Njiaro cia Merari, kūringana na ūrīa mbarī ciao ciatarī, ciaheirwo matūūra ikūmi na meerī kuuma mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi, na wa Zebuluni. 8 Nī ūndū ūcio andū a Isiraeli magīkīhe Alawii matūūra macio na kūndū kūrīa kwamathiūrūrūkīrie kūrī ūrīthio wao o ta ūrīa Jehova aathanīte na kanua ka Musa. 9 Kuuma mūhīrīga wa Juda na wa Simeoni andū a

Isiraeli makīheana matūūra maya magwetetwo na marītwa 10 (matūūra maya maaheirwo njiaro cia Harūni arīa maarī a mbarī cia Akohathu cia mūhīrīga wa Alawii, nī ūndū nīo magwīrīrīwo nī mūtī wa mbere): 11 Magīkīmahe Kiriathu-Ariba (na no kuo Hebironi), hamwe na kūndū kūrīa gwathiūrūrūkīrie gwa kūrīthīro mahīi kūu būrūri ūrīa ūrī irīma wa Juda. (Ariba nīwe warī ithe wa Anaki). 12 No rīrī, mīgūnda na tūtūūra tūrīa twathiūrūrūkīrie itūūra rīu inene nīmaheete Kalebu mūrū wa Jefune gūtuīke igai rīake. 13 Nī ūndū ūcio njiaro cia Harūni ūrīa mūthīnjīri-Ngai magīkīhe Hebironi (itūūra inene rīa kūrīrīwo nī mūndū ūrīa ūrīganīte), na ikīheo Libina, 14 na Jatiri, na Eshitemoa, 15 na Holoni, na Debiri, 16 na Aini, na Juta, na Bethi-Shemeshu, o hamwe na ithaka ciamō cia ūrīthio; matūūra mothe maarī kenda kuuma kūrī mūhīrīga iyo ūrī. 17 Na kuuma mūhīrīga wa Benjamini makīheo Gibeoni, na Geba, 18 na Anathothu, na Alimoni o hamwe na ithaka ciamō cia ūrīthio; mothe maarī matūūra mana. 19 Matūūra mothe ma athīnjīri-Ngai, arīa maarī njiaro cia Harūni, maarī ikūmi na matatū o hamwe na ithaka ciamō cia ūrīthio. 20 Nacio mbarī icio ingī ciatigarīte cia Kohathu cia mūhīrīga wa Alawii ciaheirwo matūūra kuuma kūrī mūhīrīga wa Efiraimu ta ūū: 21 Kūu būrūri ūrī ūrī irīma wa Efiraimu maaheirwo Shekemu (itūūra inene rīa kūrīrīwo nī mūndū ūrīa ūrīganīte), na Gezeri, 22 na Kibizaimu, na Bethi-Horoni hamwe na ithaka ciamō cia ūrīthio; mothe maarī matūūra mana. 23 Ningī kuuma mūhīrīga wa Dani makīheo Eliteke, na Gibethoni, 24 na Ajjaloni, na Gathi-Rimoni hamwe na ithaka ciamō cia ūrīthio; mothe maarī matūūra mana. 25 Kuuma nuthu ya mūhīrīga wa Manase makīheo Taanaka, na Gathi-Rimoni hamwe na ithaka ciamō cia ūrīthio; mothe maarī matūūra meerī. 26 Matūūra macio mothe ikūmi hamwe na ithaka ciamō cia ūrīthio nīmo maheirwo mbarī icio ingī cia Kohathu. 27 Na rīrī, mbarī cia Agerishoni cia mūhīrīga wa Alawii ciaheirwo ta ūū: kuuma nuthu ya mūhīrīga wa Manase, nī itūūra rīa Golani kūu Bashani (itūūra inene rīa kūrīrīwo nī mūndū ūrīa ūrīganīte), na Be-Eshitara, hamwe na ithaka ciamō cia ūrīthio; mothe maarī matūūra meerī; 28 kuuma mūhīrīga wa Isakaru, ikīheo Kishioni, na Deberathu, 29 na Jaramuthu, na Eni-Ganimu, hamwe na ithaka ciamō cia ūrīthio; mothe maarī matūūra mana; 30 kuuma mūhīrīga wa Asheri, ikīheo Mishali, na Abidoni 31 na Helikathu, na

Rehobu hamwe na ithaka ci amo cia ūrīithio; mothe maarī matūura mana; **32** kuuma mūhīrīga wa Nafitali, ikīheo Kedeshi kū Galili (itūura inene rīa kūrīrwo nī mūndū ūrīa ūraganīte), na Hamothu-Dori na Karitani, hamwe na ithaka ci amo cia ūrīithio; mothe maarī matūura matatū. **33** Matūura mothe ma mbarī cia Agerishoni maarī ikūmi na matatū hamwe na ithaka ci amo cia ūrīithio. **34** Nacio mbarī cia Amerari (nao nīo Alawii arīa angī maatigaire) makīheo: kuuma mūhīrīga wa Zebuluni, nī itūura rīa Jokineamu, na Karita, **35** na Dimuna, na Nahalali, hamwe na ithaka ci amo cia ūrīithio; mothe maarī matūura mana; **36** kuuma mūhīrīga wa Rubeni, ikīheo Bezeri, na Jahazu, **37** na Kedemothu, na Mefaathu, hamwe na ithaka ci amo cia ūrīithio; mothe maarī matūura mana; **38** kuuma mūhīrīga wa Gadi, ikīheo Ramothu kū Gileadi (itūura inene rīa kūrīrwo nī mūndū ūrīa ūraganīte), na Mahanaimu, **39** na Heshiboni, na Jazeri, hamwe na ithaka ci amo cia ūrīithio; mothe maarī matūura mana. **40** Matūura mothe marīa maaheirwo mbarī cia Amerari, nao nīo Alawii arīa maatigaire, maarī ikūmi na meerī. **41** Nī ūndū ūcio matūura ma Alawii thīnī wa būrūri ūrīa wegwatīrwo nī andū a Israeli maarī mīrongo īna na manana marī mothe, hamwe na ithaka ci amo cia ūrīithio. **42** O itūura rīarī na ūrīithio ūrīa warīthiūrūkīrie; ūguo nīguo matūura macio mothe maatarii. **43** Nī ūndū ūcio Jehova akihe Israeli ūhurūko mīena yothe, o ta ūrīa eerīte maithe mao na mwīhītwa. Maarīkia kwīgwatīra būrūri ūcio ūgītuīka wao, magītūra kuo. **44** Nake Jehova akīmahe ūhurūko na mīena yothe o ta ūrīa eerīte maithe mao na mwīhītwa. Gūtīrī thū o na ūmwe yao yahotire kūmeetiiria, nīgūkorwo Jehova nīaciheanīte moko-inī mao. **45** Gūtīrī kīrīkanīro o na kīmwe kīa maūndū marīa mega Jehova aameeriire gītaahingirio; cīranīro io ci the nīciahingirio.

22 Ningī Joshua agīta andū a Mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi. na nuthu ya mūhīrīga wa Manase, **2** akīmeera atīrī, “Nīmwīkīte maūndū marīa mothe Musa ndungata ya Jehova aamwathire, na nīmūnjathīkīre maūndū-inī mothe marīa ndīmwathīte. **3** Matukū macio mothe mathirīte o nginya ūmūthī-rī, mūtīrī mwatiganīria ariū a thoguo, no nīmūrutīte wīra ūrīa Jehova Ngai wanyu aamūheire. **4** Na rīrī, kuona atī Jehova nīaheete ariū a thoguo ūhurūko o ta ūrīa eeranīre-rī, cookai mūthīi mīciī kwanyu būrūri-inī ūrīa Musa ndungata ya Jehova aamūheire mūrīmo

ūrīa ūngī wa Rūūrī rwa Jorodani. **5** No rīrī, menyerera mūno mūtikanaage kūhingia maathani na watho ūrīa Musa ndungata ya Jehova aamūheire; akīmwīra mwendage Jehova Ngai wanyu, na mūrūmagie njīra ciake ci the, na mwathīkagīre maathani make, na mūtūure mwīgwatanītie nake, na mūmūtungatagīre na ngoro cianyu ci the na mīoyo yanyu yothe.” **6** Nake Joshua akīmarathima, akīmeera mathīi, nao magīthīi, makīnūka kwo mīciī. **7** (Musa nīaheete nuthu ūmwe ya mūhīrīga wa Manase gīthaka kū Bashani, nayo nuthu ūyo ūngī ya mūhīrīga ūcio Joshua akīmīhe gīthaka mwena wa ithūiro wa Rūūrī rwa Jorodani hamwe na ariū a ithe wao.) Rīrīa Joshua aameerire mainūke-rī, nīamarathimire, **8** akīmeera atīrī, “Cookai mīciī kwanyu hamwe na ūtonga wanyu mūnene, wa mahīi maingī, na betha, na thahabu, na icango, na igerā, na nguo nyingī mūno cia kwīhumba, na mūthīi mūgāyane indo icio mūtahīte kuuma kūrī thū cianyu na ariū a ithe wanyu.” **9** Nī ūndū ūcio mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi, na nuthu ya Manase magītīga andū a Israeli Shilo kū Kaanani nīguo macooke Gileadi, būrūri wao kīumbe, ūrīa meegwatīre naguo o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. **10** Rīrīa maakinyire Gelilothu gūkuhī na Rūūrī rwa Jorodani kū būrūri wa Kaanani-rī, mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase nīmakire kīgongona kīnene biū o kū hūgūrūrū-inī cia Rūūrī rwa Jorodani. **11** Na rīrīa andū a Israeli maaiguire atī nīmakīte kīgongona kū mūhaka-inī wa Kaanani kū Gelilothu gūkuhī na Rūūrī rwa Jorodani mwena wa andū a Israeli-rī, **12** kīungano gīothe gīa Israeli gīkīungana Shilo nīguo gīkarūe nao. **13** Nī ūndū ūcio andū a Israeli magītūma Finehasi mūrī wa Eleazar ūrīa mūthīnjīri-Ngai athīi būrūri wa Gileadi; athīi kūrī mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi na nuthu ya Manase. **14** O hamwe nake, magītūma atongoria ikūmi o mūtongoria ūmwe akarūgamīrīra mūhīrīga o mūndū ūmwe wa Israeli, o ūmwe wao nīwe warī mūnene wa nyūmba ya ithe thīnī wa mbarī cia andū a Israeli. **15** Rīrīa maathīire Gileadi, magīthīi kūrī mūhīrīga wa Rubeni, na Gadi, na nuthu ya Manase, makīmeera atīrī, **16** “Kīungano gīothe kīa Jehova gīkūmūuria atīrī, ‘Nī kīi gītūmīte mwage kwīhokeka harī Ngai wa Israeli? Mwahota atīa kūhutatīra Jehova mūkeyakīra kīgongona nīguo mūūkīrīre Jehova mūmūremere? **17** Mehia marīa meekīrwo Peori matītūganīte? Nginya ūmūthī ūyū tūtīrī twetheria mehia macio, o na gūtuīka mūthīro

nīwokire igūrū rīa kīrīndī kīa Jehova! 18 Rīu na inyuī nī Jehova mūrahutatīra? “Mūngīremera Jehova ūmūthī, rūciū nake nīakarakarīra kīrīndī gīothe gīa Israeli. 19 Angīkorwo būrūri ūrīa mwīgwatīre nīmūthaahu-rī, ringai mūūke būrūri wa Jehova, kūrīa hema ya Jehova īrī, mūgayanē būrūri na ithuī. No rīrī, mūtikaremere Jehova kana mūtūremere na ūndū wa kwīyakīra kīgongona kīanyu inyuī ene, o tiga kīgongona kīrīa kīrī kīa Jehova Ngai witū. 20 Rīrīa Akani mūrū wa Zera aagire kwīhokeka maūndū-inī makonī indo iria ciamūrītwo cia kūniinwo-rī, githī mang'ūrī matiakinyīrīre kīrīndī gīothe gīa Israeli? Mūndū ūcio to we wiki wakuire nī ūndū wa mehia make.” 21 Hīndī īyo andū a Rubeni, na a Gadi, na a nuthu ya Manase magīcookeria anene a mbarī cia Israeli makīmeera atīrī: 22 “Jehova, Ngai, Mwene-Hinya, o we Jehova! Jehova, Ngai, Mwene-Hinya, o we Jehova! Nīwe ūūl! Narīo Israeli nīrīmenyel! Angīkorwo ūndū ūyū nī wa ūremi o na kana kwaga gwathīkīra Jehova, mūtigatūtigie muoyo ūmūthī. 23 Angīkorwo nītwakīte kīgongona giitū ithuī ene nīguo tūhutatīre Jehova, na tūrutege maruta ma njino na ma mūtu, o na kana tūkarutagīra igongona rīa ūiguano igūrū rīakīo-rī, Jehova aroīyūrīria gītūmi kīa ūhoro ūcio harī ithuī. 24 “Aca! Ithuī twekkire ūguo nī ūndū wa gwītīgīra atī mūthenya ūmwe njiaro cianyu ciahota gūkeera ciitū atīrī, ‘Inyuī nī ūhoro ūrīkū mūrī naguo na Jehova Ngai wa Israeli? 25 Jehova nīekīrīte mūhaka wa Rūūrī rwa Jorodani ūtuīke wa gūtūhakania ithuī na inyuī, na andū aya a Rubeni na Gadi! Gūtīrī ūndū mwītainwo na Jehova.’ Nī ūndū ūcio njiaro cianyu ciahota gūtūma ciitū itige gūcooka gwītīgīra Jehova. 26 “Kīu nīkīo gīatūmire tuuge atīrī, ‘Nītwīhaarīrie twīakīre kīgongona, no ti kīa maruta ma njino o na kana magongona mangī.’ 27 No rīrī, nī gītuīke ūira gatagatī gaitū na inyuī na njiarwa iria igooka, atī tūrīhooyagīra Jehova hema-inī yake tūrī na maruta maitū ma njino, na magongona na maruta ma ūiguano. Ningī matukū ma thuutha njiaro cianyu itikeera njiaro ciitū atīrī, ‘Mūtīrī na igai harī Jehova.’ 28 “Na ithuī tūkiuga atīrī, ‘Mangīgaatwīra ūguo, o na kana meere njiaro ciitū ūguo-rī, nītūkamacookeria, tūmeere atīrī: Ta rorai muone mūhianīre wa kīgongona kīa Jehova, kīrīa maitū maakire, gītiakirwo nī ūndū wa maruta ma njino na magongona mangī, no gīakirwo nīguo gītuīke ūira gatagatī gaitū na inyuī.’ 29 “Kūroaga gūtuīka ūguo, atī no tūremere

Jehova tūmūhutatīre ūmūthī na ūndū wa gwaka kīgongona kīngī gīa keerī gīa kūrutīra maruta ma njino, na maruta ma mūtu na magongona mangī, tiga o kīgongona kīa Jehova Ngai witū kīrīa gīakītīo hemainī yake.” 30 Rīrīa Finehasi, mūthīnījīri-Ngai hamwe na atongoria a kīrīndī, o acio atongoria a mbarī cia andū a Israeli maaiguire ūrīa Rubeni, na Gadi, na Manase moigire-rī, magīkena. 31 Nake Finehasi mūrū wa Eleazar ūrīa mūthīnījīri-Ngai akīrīa Rubeni, na Gadi, na Manase atīrī, “Ūmūthī nītwamenya atī Jehova arī hamwe na ithuī, tondū mūtihītīrie Jehova ūndū-inī ūyū. Rīu nīmūtehūkītie andū a Israeli kuuma guoko-inī kwa Jehova.” 32 Nake Finehasi mūrū wa Eleazar ūrīa mūthīnījīri-Ngai, hamwe na atongoria magīcooka Kaanani thuutha wa gūcemanīna andū a Rubeni na Gadi kīu Gileadi, nao magīcookeria andū a Israeli ūhoro. 33 Nīmakenire nī kūigua ūhoro ūcio, na makīgooca Ngai. Na matiigana gūcooka kwaria ūhoro wa kūrīa nao atī nīguo maharaganie būrūri ūrīa andū a Rubeni na Gadi matūūraga. 34 Nao andū a Rubeni na Gadi magīta kīgongona kīu ūū: Mūira Gatagatī Gaitū atī Jehova nīwe Ngai.

23 Thuutha wa ihinda inene gūthira na Jehova agīkorwo aheete andū a Israeli ūhurūko kuuma kūrī thū ciao ciithe iria ciamathīūrūrūkīrie, na Joshua agīkorwo aarī mūkūrū mūno na akaingīhīa mīakārī, 2 agīta andū a Israeli othe, na athuuri ao, na atongoria, na atuithania a maciira, na anene, akīmeera atīrī: “Rīu nī ūndū ūkūrū na ngaingīhīa mīaka. 3 Inyuī ene nīmwīoneire maūndū marīa mothe Jehova Ngai wanyu ekīte ndūrīrī ici ciithe Nī ūndū wanyu, nīgūkorwo nī Jehova Ngai wanyu wamūrūrīrie. 4 Ririkanai ūrīa ndamūgaīre ndūrīrī iria ciatigarīte itūke igai rīa mīhīrīga yanyu, hamwe na mabūrūri ma ndūrīrī iria nī mwene ndatoorirī, kuuma Rūūrī rwa Jorodani o nginya Iria rīrīa Inene rīa mwena wa ithūūrī. 5 Jehova Ngai wanyu we mwene nīagaciingata imweherere. Nīagacieheria mbere yanyu, na inyuī nīmūkegatīrī būrūri wao ūtuīke wanyu, o ta ūrīa Jehova Ngai wanyu aamwīrire. 6 “Gīai na hinya mūno; mūrūmie na mwathīkagīre watho wothe ūrīa wandīkītīo Ibuku-inī rīa watho wa Musa, mūtekūgarūrūka na mwena wa ūrīo kana wa ūmotho. 7 Mūtikanagwatanīre na ndūrīrī ici itigaire thīinī wanyu; mūtikanagwete marītīwa ma ngai ciacio kana mwīhīte nacio. Mūtikanacitungatīre kana mūciinamīrīre. 8 No inyuī no nginya mūrūmie kwīgwatania na Jehova Ngai

wanyu, o ta ūrīa mūkoretwo mūgūika nginya ūmūthī. **9** “Jehova nīamūngatiirīre ndūrīrī nene na irī hinya mūno ikamweherera; na nginya ūmūthī ūyū gūtirī mūndū o na ūmwe ūhotete kūmwītiiria. **10** Mūndū ūmwe wanyu atooragia andū ngiri, Nī ūndū Jehova Ngai wanyu nīwe ūmūrūagīrīra, o ta ūrīa eeranīire. **11** Nī ūndū ūcio mwīmenyererei mūno nīguo mwendage Jehova Ngai wanyu. **12** “No rīrī, mūngīgarūuka na mūnyiitanagīre na matigari ma ndūrīrī ici itigaire thīnī wanyu na mūhikanie nacio na mūgwatanīre nacio, **13** hīndī ūyo na inyuī mūmenye wega atī Jehova Ngai wanyu ndagacocka kūngata ndūrīrī icio ciehere mbere yanyu. No rīrī, igaatuika cia kūmūheenereria o na ituīke ta mītego ya kūmūgwatia, na ituīke iboko cia kūmūhūura, na mīguia ya kūmūtūra maitho, nginya mūthire būrūri-inī ūyū mwega, ūrīa Jehova Ngai wanyu amūheete. **14** “Rīu nīi ngirie gwīthīira na njīra ūrīa andū othe a thī mathiiaga. Nīmūū na ngoro cianyu ciotle, na maroho manyu atī gūtirī kīranīro o na kīmwe kīa maūndū marīa mothe mega Jehova Ngai wanyu aamwīrīire atahingītie. Irīkanīro ciotle nīihingītio, na gūtirī o na kīmwe gītahingīte. **15** No rīrī, o ta ūrīa ciīranīro ciotle njega iria Ngai eeranīire iħingīte-rī, ūguo noguo Jehova akaamūrehithīria ūūru ūrīa wothe oigīte nīakamūrehere, o nginya amūniine mwehere būrūri-inī ūyū mwega amūheete. **16** Mūngīthūkia kīrīkanīro kīa Jehova Ngai wanyu kīrīa aamwathire mūrūmagīrīre, na mūcooke gūtungatagīra ngai ingī na mūgaciinamīrīra-rī, marakara ma Jehova nīmakamūrīrbūkīra, na inyuī nīmūgakua narua mūthire būrūri ūyū mwega amūheete.”

24 Ningī Joshua agīcockanīrīria mīhīrīga yothe ya Israeli kūu Shekemu. Agīta athuuri, na atongoria, na atuithania a maciira, na anene a Israeli, nao magīthīi makīrūgama mbere ya Ngai. **2** Nake Joshua akīira andū othe atīrī, “Jehova Ngai wa Israeli ekuuga atīrī: ‘Tene mūno maithe manyu, nīo Tera ithe wa lburahīmu na Nahoru, maatūrūga mūrīmo ūrīa ūngī wa Rūūrī rwa Farati na makahooyaga ngai ingī. **3** No nīndarutire ithe wanyu lburahīmu, oime būrūri ūcio ūrī mūrīmo wa rūūrī rūu rwa Farati, ngīmūtongoria kūu Kaanani guothe, na ngīmūhe njiaro nyingī. Nīndamūheire Isaaka, **4** nake Isaaka ngīmūhe Jakubu na Esaū. Nīndagaīre Esaū būrūri ūrīa ūrī irīma wa Seiru, no Jakubu na ariū ake magīkūrūka magīthīi Misiri. **5** “Ningī ngīcocka ngītūma Musa na Harūni, na ngīlhūra andū a Misiri

na maūndū marīa mothe ndeekire kūu, ngīcocka ngīmaruta kuo. **6** Rīrīa ndaarutire maithe manyu kūu būrūri wa Misiri, nīmwakinyire iria-inī, nao andū a Misiri makīmarūmīrīra na ngaari cia ita, na andū mahaicīte mbarathi o nginya Iria Itune. **7** Nao andū a Israeli magīkaīra Jehova amateithie, nake agīlkīra nduma gatagatī kanyu na andū a Misiri; ningī agītūma iria rīmakorere, akīmathika nariō. Nīmweyoneire na maitho manyu ūrīa ndeekire andū a Misiri. Ningī mūgīcocka mūgītūra werū-inī matukū maingī. **8** “Ningī ngīmūtwara būrūri wa Aamori arīa maatūrūga mwena wa irathīro wa Rūūrī rwa Jorodani. Nao makīrūa na inyuī na nīi ngīmaneana moko-inī manyu. Nīndamaanangire mamweherere, na inyuī mūkīgwatīra būrūri wao ūgītuika wanyu. **9** Na rīrī Balaki mūrū wa Ziporu mūthamaki wa Moabi eeharagīria kūrūa na Israeli-rī, nīatūmanīire Balamu mūrū wa Beori nīguo oke amūrume. **10** No nīi ndingīathikīrīrie Balamu; nī ūndū ūcio agīkīrīrīria kūmūrathima maita maingī, na nīi ngīmūhonokia kuuma moko-inī make. **11** “Ningī mūkīringa Rūūrī rwa Jorodani na mūgīkīna Jeriko. Nao andū a Jeriko makīrūa na inyuī, o ta ūrīa Aamori, na Aperizi, na Akaanani, na Ahiti, na Agirigashi, na Ahivi, na Ajebusi o nao nīmarūire na inyuī, no nīi ngīmaneana moko-inī manyu. **12** Ngīcocka ngīrekia magī marī mboora mathīi mbere yanyu, marīa maamaingatire mamweherere, o hamwe na athamaki arīa eerī a Aamori. Ti inyuī mwamaingatire na rūhiū rwanyu rwa njora kana na ūta wanyu. **13** Nī ūndū ūcio ngīmūhe būrūri mūtaanogeire na matūra mūtaakīte; na nīkuo mūtūrūga, mūkīrīaga maciaro ma mīgūnda ya mīthabibū na mītamaiyū ūrīa mūtaahaandire.’ **14** “Na rīrī, mwītīgīrei Jehova na mūmūtungatagīre mūtarī na ūhingga, na mūrī ehokeku kūna. Eheriai ngai iria maithe manyu ma tene maahooyaga kūu mūrīmo wa Rūūrī rwa Farati, o na kūu būrūri wa Misiri, na mūtungatagīre o Jehova. **15** No rīrī, mūngīona ūhoro ūcio wa gūtungatagīra Jehova ta ūtamwāgīrīire-rī, thuurai ūmūthī ūrīa mūrītungatagīra, mūmenye kana nī ngai iria maithe manyu maatungatagīra kūu mūrīmo wa rūūrī, kana nī ngai cia Aamori arīa ene būrūri ūyū mūtūrūga. No ha ūhoro wakwa mwene na nyūmba yakwa-rī, tūrītungatagīra Jehova.” **16** Nao andū acio magīcockia makiuga atīrī, “Kūroaga gūtuika ūguo, atī tūtīganīrie Jehova atī nīguo tūtungatire ngai ingī! **17** Nīgūkorwo nī Jehova Ngai witū we

mwene watūrūtire būrūri wa Misiri hamwe na maitū, tūkiuma būrūri ūcio wa ūkombo, na akīringa ciama icio nene ūguo na tūgīciona na maitho maitū. Nīaatūgītitire rūgendo-inī rwitū ruothe kūrīa twagereire, o na tūrī gatagatī ka ndūrīrī ciothe kūrīa twatuūkānīirie. 18 Nake Jehova nīaingatire ndūrīrī icio ciothe ciehere mbere iitū, o hamwe na Aamori arīa maatūrūraga būrūri-inī ūcio. Tondū ūcio o na ithūi tūritungatagīra Jehova, nī ūndū nīwe Ngai witū.”

19 Nake Joshua akīīra andū acio atīrī, "Mūtingihota gütungatīra Jehova. Jehova nī Ngai Mūtheru; we nī Ngai ūrī ūiru. Ndakamūrekera ūremi wanyu o na kana mehia manyu. 20 Mūngīgaatiganīria Jehova na mütungatīre ngai cia kūngī, nīakamūgarūrūka na amūrehere mwanangīko amūniine, o na amwīkite maūndū mega." 21 No andū acio makīīra Joshua atīrī, "Aca! Ithuū tūritungatagīra Jehova." 22 Nake Joshua akīmeera atīrī, "Inyū ene mūrī aira a ūguo mwoiga, atī nīmwathuura gütungatagīra Jehova." Nao makīmūcookeria, makīmwīra atīrī, "Iī, ithuū tūrī aira." 23 Joshua akīmeera atīrī, "Rīu-rī, kīeherie ngai cia kūngī iria irī thīinī wanyu, na mūheane ngoro cianyu biū harī Jehova Ngai wa Israeli." 24 Nao andū acio makīīra Joshua atīrī, "Ithuū tūritungatagīra Jehova Ngai witū na tūmwathīkagīre." 25 Mūthenya o ro ūcio Joshua agīthondekera andū kīrīkanīro, na akīmandikīra kīrīra kīa watho wa kūrūmīrīrwo na mawatho, marī o kūu Shekemu. 26 Nake Joshua akīandīka maūndū macio Ibuku-inī rīa Watho wa Ngai. Agīcooka akīoya ihiga inene, akīrīrūgamia hau gītina-inī kīa mūtī wa mūgandi hakuhī na handū-hariā-haamūre ha Jehova. 27 Akīīra andū acio othe atīrī, "Atīrī! Ihiga rīrī nīrīo rīgūtuika mūira witū wa ūrīa tuoiga. Nīrīiguīte ciugo ciothe iria Jehova atwīrīte. Nīrīo rīgūtuika mūira wanyu mūngīkaaga kwīhokeka harī Ngai wanyu." 28 Nake Joshua agīcooka akīīra andū acio mathīi, o mūndū acooke kūrīa igai rīake rīarī. 29 Thuutha wa maūndū macio Joshua mūrū wa Nuni, ndungata ya Jehova, agīkua arī na ūkūrū wa mīaka igana na ikūmi. 30 Nao makīmūthika kūu gīthaka kīa igai rīake, o kūu Timinathu-Sera būrūri ūrī ūrī irīma wa Efirimu gathigathini wa kīrima kīa Gaashu. 31 Nao andū a Israeli magītungaafīra Jehova matukū-inī mothe ma Joshua na ma athuuri arīa maatigirwo muoyo Joshua akua, o arīa maamenyete maūndū mothe marīa Jehova ekīte Nī ūndū wa Israeli. 32 Namo mahīndī ma Jusufu, marīa andū a Israeli

maarehete kuuma bürüri wa Misiri, magithikwo kūu Shekemu gacigo-ini ga gitthaka kiria Jakubu aagürüte kuuma kūri ariū a Hamoru, ithe wa Shekemu. Riu nriio riatuukire igai ria njiaro cia Jusufu. 33 Nake Eleazaru mürü wa Haruni agitkua na agithikwo kūu Gibeaa, kūria kwagafirwo muriu Finehasi, o kūu bürüri üria üri irima wa Efiraimu.

Atiirīrīri

1 Thuutha wa Joshua gūkua, andū a Israeli makīuria Jehova atīrī, “Nī a mekwambata mathīi mbere magatūhūūranire kūrī andū a Kaanani?” 2 Nake Jehova agīcookia atīrī, “Andū a Juda nīo megūthīi, tondū nīneanīte būrūri ūcio moko-inī mao.” 3 Hīndī ūyo andū a Juda makīira andū a Simeoni, ariū a ithe wao, atīrī, “Ūkai mwambatanie na ithūi tūtoonye būrūri ūrīa twagaīirwo, tūkahūūrane na andū a Kaanani, na ithūi nītūgaacooka tūthīi na inyuū tūkahūūranire igai rīany.” Nī ūndū ūcio andū a Simeoni magīthīi hamwe nao. 4 Rīrīa andū a Juda maamatharīkiire-rī, Jehova akīneana andū a Kaanani na Aperizi moko-inī mao, nao andū a Juda makīuraga arūme 10,000 kūu Bezeki. 5 Kūu nīkuo maakorire Adoni-Bezeki, makīhūūrana nake, magītooria andū a Kaanani na Aperizi. 6 Adoni-Bezeki akīūra, no makīmūteng’eria, makīmūnyiita, makīmūtinia ciara iria nene cia moko na iria nene cia magūrū. 7 Nake Adoni-Bezeki akiuga atīrī, “Athamaki mīrongo mūgwanja matinītio ciara ciao iria nene cia moko na iria nene cia magūrū, moonganagia rūtīki rwa irio rungu rwa metha yakwa. Na rīrī, Ngai nīandihīte nī ūndū wa ūrīa ndeekire.” Nao makīmūtwara Jerusalemu, na agīkuira kuo. 8 Ningī andū a Juda magītharīkīra itūūra rīa Jerusalemu, o narīo makīrītunyana, makīuraga andū a itūūra rīu na hiū cia njora, magīcooka makīricina na mwaki. 9 Thuutha wa ūguo, andū a Juda magīkūrūka makahūūrane na andū a Kaanani arīa maatūūraga būrūri ūrīa ūrī iřima wa Negevu na magūrū-inī ma iřima cia mwena wa ithūiro. 10 Ningī magīthīi kūhūūrana na andū a Kaanani arīa maatūūraga kūu Hebironi (kūrīa tene gwetagwo Kiriathu-Ariba) maathīi makīhoo Sheshai, na Ahimani, na Talimai. 11 Kuuma kūu magīthīi kūrūna na andū arīa maatūūraga Debiri (kūrīa tene gwetagwo Kiriathu-Sefari.) 12 Nake Kalebu akiuga atīrī, “Mūndū ūrīa ūgūtharīkīra na atunyane Kiriathu-Sefari-rī, ūcio nīwe ngūhe mwari wakwa Akisa, amūhikie.” 13 Nake Othinieli, mūrū wa Kenazu, mūrū wa ithe na Kalebu ūrīa mūnini, nīwe watunyanire itūūra rīu. Nī ūndū ūcio Kalebu akīmūhe mwari Akisa atūke mūtumia wake. 14 Mūthenya ūmwe Akisa nīathiire kūrī Othinieli, nake akīringirīria Akisa ahooe mūgūnda kūrī ithe Kalebu. Aarikia kuuma igūrū rīa ndigiri yake, Kalebu akīuria mwari atīrī, “Ūkwenda ngwikīre atīa?” 15 Nake akīmūcookeria atīrī,

“Ndagūthaitha ūndathime. Tondū nītūheete būrūri wa Negevu, he ithima cia māaī o nacio.” Nī ūndū ūcio Kalebu akīmūhe ithima cia mwena wa rūgongo na cia mwena wa kīanda. 16 Nacio njiaro cia mūthoni-we wa Musa, ūrīa Mūkeni, ikīambata ikiuma Itūūra Inene rīa Mīkindū irī hamwe na andū a Juda, igīthīi gūtūūrania na andū a werū wa Juda ūrīa ūrī Negevu gūkuhī na Aradi. 17 Nao andū a Juda magīthīi hamwe na andū a Simeoni ariū a ithe wao, na magītharīkīra andū a Kaanani arīa maatūūraga Zefathu, nao makīananga itūūra rīu inene biū. Nī ūndū ūcio rīgītwo Horoma. 18 O na ningī andū a Juda magītunyana matūūra manene ma Gaza, na Ashikeloni, na Ekironi, o itūūra inene na būrūri warīo. 19 Jehova aarī hamwe na andū a Juda. Magīkīnyiitīra būrūri ūrīa ūrī iřima, no matiahotire kūingata andū arīa maatūūraga kūrīa kwaraganu, nīgūkorwo maarī na ngaari cia ita cia igera. 20 Na o ta ūrīa Musa eeranīire, Hebironi kwaheirwo Kalebu, nake akīngata ariū atatū a Anaki kuuma kuo. 21 No rīrī, andū a Benjamini nīmaremirwo nī kūingata andū a Jebusi arīa maatūūraga Jerusalemu. Andū a Jebusi matūūranagia na andū a Benjamini kūu Jerusalemu nginya ūmūthī. 22 Na rīrī, andū a nyūmba ya Jusufu magītharīkīra Betheli, nake Jehova aarī hamwe nao. 23 Rīrīa maatūūre andū magathigaane Betheli (kūrīa mbere ūyo gwetāgwo Luzu), 24 athīgaani acio makīona mūndū akiuma kūu itūūra-inī rīu inene, makīmwīra atīrī, “Tuonie ūrīa tūngītoonya itūūra rīrī inene, na nītūgaagwīka maūndū mega.” 25 Nī ūndū ūcio akīmoonīa, nao makīuraga andū a itūūra rīu inene na rūhiū rwa njora, no makīhonokia mūndū ūcio na nyūmba yake yothe. 26 Mūndū ūcio agīcooka agīthīi būrūri wa Ahiti, kūrīa aakire itūūra inene, na akīrīita Luzu, na nīrīo rītīwa rīrīo na ūmūthī. 27 No andū a Manase matīaingatire andū a Bethi-Shani, kana andū a Taanaka, kana andū a Dori kana andū a Ibleamu, kana andū a Megido na matūūra marīa maamarigīciirīe, tondū andū a Kaanani nīmatūūte itua rīa gūtūūra būrūri ūcio. 28 Na rīrī, rīrīa andū a Israeli maagiire na hinya, makīrutithia andū a Kaanani wīra wa hinya, no matīgana kūmaingata biū. 29 O nao andū a Efiraimu matīgana kūingata andū a Kaanani arīa maatūūraga kūu Gezeri, no andū acio a Kaanani maathiire o na mbere gūtūūrania hamwe nao. 30 O nao andū a Zebuluni matīgana kūingata andū a Kaanani arīa maatūūraga kūu Kitironi kana Nahaloli, arīa matīgaire gatagatī kao; no nīmamarutithirīe wīra na

hinya. 31 O na andū a Asheri matiigana kūngata andū othe arīa maatūūraga Ako, kana arīa matūūraga Sidoni, kana arīa maatūūraga Ahalabu, kana arīa maatūūraga Akizibu, kana arīa maatūūraga Heliba, kana arīa maatūūraga Afeku, kana arīa maatūūraga Rehobu, 32 na tondū wa ūguo andū a Asheri magītūūrania na andū a Kaanani arīa maatūūraga būrūri ūcio. 33 O nao andū a Nafitali matiigana kūngata andū arīa maatūūraga kūu Bethi-Shemeshu, o na kana arīa maatūūraga Bethi-Anathu; no andū a Nafitali o nao maatūūranirie na andū a Kaanani arīa maatūūraga būrūri ūcio, nao andū arīa maatūūraga Bethi-Shemeshu na Bethi-Anathu magītuīka andū ao a kūrutithagio wīra wa hinya. 34 Andū a Aamori makīhingīrīria andū a Dani kūu būrūri ūrīa ūrī irīma, makīmagirīrīria gūkūrūka kūrīa kwaraganu. 35 Ningī Aamori nīmatuīte itua rīa gūtūūra Kīrima-inī kīa Herezu, na kīa Ajalonī, na kīa Shaalubimu, no rīrīa andū a nyūmba ya Jusufu maagīre na hinya, o nao Aamori magītuīka a kūrutithio wīra wa hinya. 36 Mūhaka wa Aamori woimīte Itūkanīrio rīa Akirabimu, ūgakinya Sela na ūkahītūka.

2 Na rīrī, mūraika wa Jehova nīambatire agīkinya
Bokimu oimīte Giligali, akiuga atīrī, “Nīi nīi nīi ndaamwambatirie ngīmūrūta būrūri wa Misiri na ngīmūtongoria nginya būrūri-inī ūrīa ndeerīre maithe manyu na mwīhītwa atī nīngamahe. Ngiuga atīrī, ‘Nīi ndirī hīndī ngaathūkia kīrīkanīro giitū na inyuī, 2 na inyuī mūtikanagīe na kīrīkanīro na andū a būrūri ūyū, no nīmūkoinanga igongona ciao.’ No inyuī mūtiinjathīkīre. Mwīkīte ūguo nīkī? 3 Nī ūndū ūcio, ndamwīra atīrī, ndikūmaingata mamweherere; no megūtuīka ta mīigua īmūtheecage mīena, nacio ngai ciao ituīke mūtego harī inyuī.” 4 Rīrīa mūraika wa Jehova aarīkirie kwarīria andū a Israeli maūndū macio mothe, andū makīrīra manīrīre, 5 nao magīta handū hau Bokimu. Nao makīrūtīra Jehova magongona hau. 6 Thuutha wa Joshua kūrekereria andū a Israeli-rī, andū acio magīthīi kwīgwatīra būrūri, o mūndū igai rīake. 7 Nao andū acio magītungatīra Jehova matukū-inī mothe ma Joshua na ma athuuri arīa maatigirwo marī muoyo Joshua akua, arīa meyoneire maūndū mothe manene marīa Jehova eekīre Israeli. 8 Nake Joshua mūrū wa Nuni, ndungata ya Jehova, aakuire arī na ūkūrū wa mīaka igana na ikūmi. 9 Nao makīmūthika kūu gīthaka-inī gīake o kūu Timinathu-Heresi būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efiraimu, mwena wa

gathigathini wa Kīrima kīa Gaashu. 10 Thuutha wa rūciaro rūu ruothe gūkua, gūkīgīna na rūciaro rūngī rūtooī Jehova kana rūkamenya maūndū marīa eekīre Israeli. 11 Ningī andū a Israeli magītīka maūndū mooru maitho-inī ma Jehova na magītungatīra ngai cia Baali. 12 Nao magītirika Jehova, Ngai wa maithe mao ūrīa wamarutīte būrūri wa Misiri. Nao makīrūmīrīra na makīhooya ngai cia mīthembā mīngī cia andū arīa maamarigīcīrie, magītūma Jehova arakare 13 tondū nīmatirikite Jehova, magatungatagīra Baali na Maashitarothu. 14 Nake Jehova akīrakarīra andū a Israeli, akīmaneana kūrī atharīkanīri arīa maatahire indo ciao. Akīmarekereria thū ciao iria ciāmathīrūrūkīrie, na matiacookire gūcītīirīa. 15 Rīrīa rīothe andū a Israeli maathīiaga kūrūa, guoko kwa Jehova kwamookagīrīra magatoorio, o ta ūrīa eehītīte na mwīhītwa kūrī o. Nao makīnyamarīka mūno. 16 Ningī Jehova akīmaarahūrīra atiirīrīri būrūri arīa maamahonokirie moko-inī ma andū acio maamatharīkagīra. 17 No rīrī, o na kūrī ūguo, matiigana kūigua atiirīrīri būrūri acio ao, no nīmāhūrīre ūmaraya na ūndū wa kūhooya ngai ingī. Matiigana gwīka ta maithe mao, no nīmagārūrkire narua, magītīga gūthīi na mīthīire ūrīa maithe mao maathīiaga nayo, nīyo mīthīire ya gwathīkīra maathani ma Jehova. 18 Rīrīa rīothe Jehova aamaarahūragīra mūtiirīrīri būrūri-rī, Jehova aakoragwo hamwe na mūtiirīrīri būrūri ūcio, akamahonokagia moko-inī ma thū ciao hīndī ūrīa yothe mūtiirīrīri būrūri ūcio aarī muoyo; nīgūkorwo Jehova nīamaiguagīra tha nī ūndū wa ūrīa macaayaga nī kūhīnīrīrio nī arīa mamanyariirīga. 19 No mūtiirīrīri būrūri akua, andū magacookerera maūndū mooru makīria kūrī marīa ma maithe mao, makarūmagīrīra ngai ingī, magacihooyaga na magacitungatīra. Makīregā gūtīga mītugo ūyo yao mīrū na mīthīire yao ya ūremi. 20 Tondū ūcio, Jehova agīkīrakario mūno nī andū a Israeli, akiuga atīrī, “Tondū rūrīrī rūrū nīrūthūkītie kīrīkanīro kīrīndaarīkanīre na maithe mao ma tene, na nī rwagīte kūnjigua-rī, 21 ndigūcooka kūrūtūrūra rūrīrī o na rūmwe rwa iria Joshua aatigire kuo agīkua. 22 Nīcio nīgūhūthīra kūgeria andū a Israeli, nīguo menye kana nīmekūrūmia mīthīire ya Jehova, na mathīiage nayo o ta ūrīa maithe mao meekaga.” 23 Jehova nīetīkīrirīe ndūrīrīrī icio itigare kuo, na ndaigana gūcīrūtūrūra o rīmwe na ūndū wa gūcīneana moko-inī ma Joshua.

3 Ici nício ndürirí iria Jehova aatigirie kuo níguo ageragie andū a Israeli aría mataamenyerete ühoro wa mbaara cia kúu Kaanani. **2** (Eekire üguo nígeetha arute njiaro cia andū a Israeli ühoro wa mbaara tondū njiaro icio itiamenyete ühoro wa kürúa mbaara). **3** Ndürirí icio nício ici: aathaní aría atano a Afilisti, na Akaanani othe, na Asidoni, na Ahivi aría maatüüraga iríma-iní cia Lebanoni kuuma Kírima kía Baali-Herimoni o nginya Lebo-Hamathu. **4** Ciatigiro nígeetha igerie andū a Israeli, níguo monwo kana nímaríathíkagíra maathani ma Jehova maría aaheete maithe mao ma tene na guoko kwa Musa. **5** Andū a Israeli magítüürania na Akaanani, na Ahiti, na Aamori, na Aperizi, na Ahivi, na Ajebusi. **6** Nao makihikia airítu ao, na makihéana airítu ao mahikio ní aanake a andū acio, na magítungatíra ngai ciao. **7** Andū a Israeli nímekire üuru maitho-iní ma Jehova; makírganírwo ní Jehova Ngai wao, na magítungatíra ngai cia Baali na cia Ashera. **8** Namo marakara ma Jehova magíakaníra andū a Israeli o nginya akímarekereria moko-iní ma Kushani-Rishathaimu müthamaki wa Aramu-Naharaimu, üría andū a Israeli maatungatíire míaka ínana. **9** No ríria maaríriire Jehova, akímaarahüríra mündū wa kúmahonokia wetagwo Othinieli mürú wa Kenazu, mürú wa ithe na Kalebu üría múnini, nake akímahonokia. **10** Roho wa Jehova agíuka igúru ríake, agítuika mütíiríri bürüri wa Israeli na agíthii ita-iní. Nake Jehova akíneana Kushani-Rishathaimu müthamaki wa Aramu moko-iní ma Othinieli, nake akímütooria. **11** Ní ündū ücio bürüri ügíkorwo na thayú míaka mírongo ína, nginya ríria Othinieli mürú wa Kenazu aakuire. **12** O ríngí andū a Israeli magíika üuru maitho-iní ma Jehova, na tondū wa gwíka üuru ücio Jehova akihe Egiloni müthamaki wa Moabi hinya wa gútooria Israeli. **13** Egiloni akígíira andū a Amoni na Amaleki, makíungana hamwe nake magítharíkira andū a Israeli, na makímatunya Itúura ríria Inene ría Míkíndú. **14** Andū a Israeli magítuika ndungata cia Egiloni müthamaki wa Moabi míaka ikúmi na ínana. **15** O ríngí andū a Israeli makíriríra Jehova, nake akímahe mündū wa kúmahonokia wetagwo Ehudu, warí wa kímotho; mürú wa Gera üría Múbenjamini. Nao andū a Israeli makímütúma na iríhi ría igooti kürí Egiloni müthamaki wa Moabi. **16** Na ríri, Ehudu níathondekete rühiú rwa njora rüügí míena yeerí, ta rwa buti ímwe na nuthu kúraiha rúria oohereire njohero-iní yake mwena wa ürio nguo-iní thíiní. **17**

Nake agítwaríra Egiloni müthamaki wa Moabi igooti, na ríri, Egiloni aarí mündú múnoru muno. **18** Thuutha wa Ehudu kúmúnengera igooti, akiumagaria andū aría maaríkuúte, magíthií. **19** Nowe mwene aakinya míhianano-iní iríya yarí hakuhí na Giligali, akíhündükä, agíthií akíira müthamaki ücio atíri, “Ndí na ndümíríri yaku ya hito.” Nake müthamaki akiuga atíri, “Kirai!” Nao aría othe maamütungatagíra makíehera harí we. **20** Nake Ehudu akímíkuhírríria ríria aikaríte arí o wiki nyumba-iní yake ya üthamaki ya igúru, iríya aikaraga híndí ya riúa. Akímwíra atíri, “Ndí na ndümíríri yaku kuuma kürí Ngai.” Na ríria müthamaki ookagíra kuuma gití-iní kíria aikaríre, **21** Ehudu agítambürükia guoko gwake kwa ümotho, akíruta rühiú rwa njora kuuma njohero-iní yake mwena wa ürio, agítheeca müthamaki ücio nda. **22** O na müti waruo ügiótonya na rühiú rükumaníra na thuutha. Ehudu ndaacomorire rühiú, namo maguta makírúhumbíra. **23** Ningí Ehudu agíthií gitíhaku-iní, akíhinga mírange ya nyumba íyo ya igúru, akímhingírríria kuo. **24** Ehudu aaríkia gúthií, ndungata cia müthamaki igíuka igíkora mírange ya nyumba ya igúru üri mihinge, ikiuga atíri, “No nginya akorwo ní gwíteithia areteithia kanyúmba-iní ka na thíiní.” **25** Nacio igíeterera o nginya igíconoka, no ríria aagire kühingüra mírange ya nyumba, ikíoya hingüro ikíhingüra mírange. Na hau ikíona múnene wao agüute thí arí mukuú. **26** Na ríri, híndí íyo citereire ihingüríwo-rí, Ehudu akíyüríra. Akíhítükira míhianano-iní akíriríra Seira. **27** Aakinya kuo akíhuha karumbeta kúu bürüri üría üri iríma wa Efiraimu, nao andū a Israeli magíkúrukania nake moimíte iríma-iní, amatongoretie. **28** Akímaatha atíri, “Nümírírai, nígíkorwo Jehova níaneaníte Moabi thú yanyu moko-iní manyu.” Ní ündú ücio magíkúruká makímürümírríra, makínyiita mariúko ma Rüüi rwa Jorodani maría maaringagírríra bürüri wa Moabi, na matiigana gwítíkíria mündú o na ürikü aringe rüüi rüu. **29** Na híndí íyo makíuraga andū ta 10,000 a Moabi, na othe maari andū njamba na maari na hinya; na gütirí mündú o na ümwe wahonokire. **30** Müthenya ücio andū a Moabi magítuika ndungata cia andū a Israeli, naguo bürüri ügíkorwo na thayú míaka mírongo ínana. **31** Thuutha wa Ehudu hagiúka mündú wetagwo Shamigari mürú wa Anathu, üría woragire Afilisti magana matandatú na mücengi üría ütindíkaga ndegwa. O nake akíhonokia andū a Israeli.

4 Thuutha wa Ehudu gūkua-rī, andū a Israeli o rīngī magīka maündū mooru maitho-inī ma Jehova. **2** Nī ündū ūcio Jehova akīmarekereria moko-inī ma Jabini, mūthamaki wa būrūri wa Kaanani ūrīa waathanaga kūu Hazoru. Nake mūnene wa mbūtū ciake cia mbaara eetagwo Sisera, ūrīa watūrura kūu Haroshethu-Hagoyimu. **3** Jabini aarī na ngaari cia ita cia igerā magana kenda, na nīahinyīrīrie andū a Israeli atarī na tha ihinda rīa mīkāa mīrongo ūrī, nao andū a Israeli magīkaīra Jehova amateithie. **4** Na rīrī, Debora, mūnabii mūndū-wa-nja, mūtumia wa Lapidothu, nīwe watongoragia Israeli hīndī īyo. **5** Nake aarī na handū ha gūciirīra rungu rwa Mūkīndū wa Debora, gatagatī ka Rama na Betheli kūu būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efiraimu, nao andū a Israeli maathiiaga harī we nīgeetha amatuithanie maciira. **6** Debora agītūmanīra Baraka mūrū wa Abinoamu kuuma Kedeshi ya Nafitali, akīmwīra atīrī, "Jehova Ngai wa Israeli nīaragwatha agakwīra atīrī, 'Thīi, woe andū 10,000 a kuuma Nafitali na Zebuluni, na ūmatongorie nginya Kīrima-inī kīa Taboru. **7** Niī nīngūguucīrīria Sisera, mūnene wa mbūtū cia ita cia Jabini, hamwe na ngaari ciake cia ita na thigari ciake nginya rūūi-inī rwa Kishoni, ndīmūneane moko-inī maku." **8** Nake Baraka akīmwīra atīrī, "Nīngūthīi aakorwo nīgūtwarana hamwe na niī; no aakorwo ndīgūtwarana hamwe na niī-rī, o na niī ndīgūthīi." **9** Nake Debora akīmwīra atīrī, "Nī wega, nīngūtwarana nawe. No rīrī, nī ündū wa ūrīa ūroya ūhoro ūyū-rī, gīfīo gītigatuīka gīaku, nīgūkorwo Jehova nīekūneana Sisera moko-inī ma mūndū-wa-nja." Nī ündū ūcio Debora agītwarana na Baraka nginya Kadeshi, **10** na kūu Baraka agīta andū a Zebuluni na a Nafitali. Andū 10,000 makīmūrūmīrīra, o na Debora agīthīi hamwe nake. **11** Na rīrī, Heberi ūrīa Mūkeni nīeyamūrīte agatigana na Akeni arī angī a rūciaro rwa Hobabu, mūthoni-we wa Musa, na akaamba hemā yake mūtī-inī ūrīa mūnene kūu Zaananimū gūkuhī na Kadeshi. **12** Nao andū makihe Sisera ūhoro, atī Baraka mūrū wa Abinoamu nīambatīte agakinya Kīrima gīa Taboru. **13** Sisera agīcookañrīria ngaari ciake cia ita cia igerā magana kenda, hamwe na andū othe arī maarī hamwe nake, kuuma Haroshethu-Hagoyimu nginya Rūūi rwa Kishoni. **14** Nake Debora akīra Baraka atīrī, "Thīi! Ūyū nīguo mūthenya ūrīa Jehova aneanīte Sisera moko-inī maku. Githī Jehova tiwe ūthīte arī mbere yaku?" Nī ündū ūcio Baraka agīkūrūka oimīte Kīrima-inī gīa Taboru, arūmīrīrīwo

nī andū 10,000. **15** Rīrīa Baraka aamakuhīrīrie, Jehova akīingatithia Sisera hamwe na ngaari ciake cia ita ciote, na mbūtū yake yothe, akīmahūra na rūhiū rwa njora, nake Sisera agītiganīria ngaari yake ya ita, akīura na magūrū. **16** No Baraka akīingatithia ngaari icio cia ita o hamwe na mbūtū cia ita nginya Haroshethu-Hagoyimu. Nacio thigari ciote cia Sisera ikīūragwo na rūhiū rwa njora; na gūtīrī mūndū o na ūmwe watigarire. **17** No rīrī, Sisera agītīhara na magūrū, akīūrīra hema-inī ya Jaeli, mūtumia wa Heberi ūrīa Mūkeni, nī ündū kwarī na ūrata gatagatī-inī ka Jabini mūthamaki wa Hazoru na mbarī ya Heberi ūcio Mūkeni. **18** Jaeli akiumagara agatūnge Sisera, akīmwīra atīrī, "Ūka, mwathi wakwa, toonya thīinī. Ndūgetigīre." Nī ündū ūcio agītoonya hema thīinī nake Jaeli akīmūhumbīra. **19** Sisera akiuga atīrī, "Ndī mūnyootu, ndagūthaitha he maaī nyue." Jaeli agīkunūra mbūthū ya iria, akīmūhe anyue, agīcooka akīmūhumbīra. **20** Sisera akīmwīra atīrī, "Rūgama mūrango-inī wa hema, na hangūka mūndū akūūrie atīrī, 'Kūrī mūndū ūrī gūkū?' uuge atīrī, 'Aca.'" **21** No Jaeli ūcio mūtumia wa Heberi akīoya hīgī ya hema na nyondo, agīthīi acemete harīa Sisera aakomete anogete mūno. Akīhūrīrīra hīgī īyo thikīrīrio-inī, īgītūrīkania nginya igītoonyerera thī, nake agīkua. **22** Baraka agīuka aingatithīte Sisera, nake Jaeli agīthīi kūmūtūngā. Akīmwīra atīrī, "Ūka, nīngūkuonia mūndū ūrīa ūracaria." Nī ündū ūcio Baraka agītoonya hamwe na Jaeli, na agīkora Sisera aakomete thī arī mūkuū nayo hīgī imūtūrīkanītie thikīrīrio. **23** Mūthenya ūcio, nīguo Ngai aatooririe Jabini, mūthamaki wa andū a Kaanani, mbere ya andū a Israeli. **24** Nakuo guoko kwa andū a Israeli gūgīkīrīrīria kūgā na hinya igūrū rīa Jabini, mūthamaki wa andū a Kaanani, nginya makīmūniina biū.

5 Mūthenya ūcio Debora na Baraka mūrū wa Abinoamu makīīna rwīmbo rūrū: **2** "Rīrīa anene a Israeli maatongoria, rīrīa andū meheana meyendeire-ri, goocai Jehova! **3** "Iguai ūhoro ūyū, inyū aathamakī! Thikīrīria, inyū aathamakī! Nīngūnīra Jehova, nīngūna; nīngūtūngīra Jehova rwīmbo, o we Ngai wa Israeli. **4** "Rīrīa Wee Jehova woimire Seiru, rīrīa woimire būrūri wa Edomu, thī nīyainainire, igūrū rīkiura, namo matu magīita maaī. **5** Irīma nīciathingithire mbere ya Jehova, o we Ngai wa Sinai, ikīūnaina mbere ya Jehova, Ngai wa Israeli. **6** "Matukū-inī ma Shamigari mūrū wa Anathu, o na matukū-inī ma Jaeli, njīra

nīciagīte andū a kūgerera; agendi maageraga tūcīra twa mīkira. 7 Tütūra tūkīga andū kūu Israeli, tūkīga andū, o nginya rīrīa nīi, Debora, ndaarahūkire, ngītarahūka ngītuūka ta nyina wa Israeli. 8 Hīndī īrīa maathuurire ngai ng'eni, mbaara nīyokire o ihingo-inī cia itūura inene, na gütionekire ngo kana itimū harī andū 40,000 kūu Israeli. 9 Ngoro yakwa īrī hamwe na anene a Israeli, o hamwe na andū arīa merutīire na kwīyendera gatagatī-inī ka andū. Goocai Jehova. 10 “Inyuū mūhaicaga ndigiri njerū, mūkarīre matandiko manyu, na inyuū mūthiaga na njīra, cūraniai, 11 kūrī na mīgambo ya aini itahīro-inī rīa maaī. Mainaga ciīko cia uthingu cia Jehova, ciīko cia uthingu cia njamba ciake kūu Israeli. “Ningī andū a Jehova magīkūrūka nginya ihingo-inī cia itūura inene. 12 ‘Wee Debora, ükīra! Í ndūgūkīre! Ükīra, ükīra, ükīye rwīmb! Arahūka wee Baraka! Wee mūrū wa Abinoamu-rī, wīnyiitire mīgwate yaku.’ 13 ‘Ningī andū arīa maatigaire, magīkūrūka kūrī andū arīa maarī igweta; andū a Jehova magīuka kūrī nīi hamwe na andū arīa maarī hinya. 14 Amwe mookire kuuma Efiraimu, arīa iruka ciao ciarī kūu Amaleki; Benjamini aarī hamwe na andū arīa maakūrūmīrīire. Anene a ita cia mbaara nīmaikūrūkire kuuma Makiru, nakuo Zebuluni gūkiuma arīa maanyiitaga rūthanju rwa mūnene wa mbūtū cia ita. 15 Anene a Isakaru maarī hamwe na Debora; Í-ni, Isakaru maarī na Baraka, mamumīte thuutha na ihenya o nginya kīanda-inī. Ng'ongo-inī cia Rubeni nī kwarī na ūhoro mūnene wa gwīcookera. 16 Nī kīi gīatūmire mūikare mīaki-inī mūiguage mahiū makihūrīwo mīrūri? Ng'ongo-inī cia Rubeni nī kwarī ūhoro mūnene wa gwīcookera. 17 Gileadi aikarire o kūu mūrīmo wa Rūūi rwa Jorodani. Nake Dani-rī, nī kīi gīagītūmire atiindage marikabu-inī? Asheri aikarire o kūu ndwere-inī cia iria, agīkara icukīro-inī ciake cia marikabu. 18 Andū a Zebuluni nīmetwarīrīire ūgwati-inī wa gīkuū; o nake Nafitali agīka o ūguo kūu gūtūgūrī werū-inī. 19 “Athamaki magīuka, makīrūa; athamaki a Kaanani makīrūra kūu Taanaka, gūkuhī na maaī ma Megido, no matiakuuire betha, o na kana ndaho. 20 Kūu igūrū njata nīciarūire, o kūu njīra-inī ciacio ikīrūa mbaara na Sisera. 21 Rūūi rwa Kishoni nī rwamathereririe, rūu rūūi rwa tene, Rūūi rwa Kishoni. Wee ngoro yakwa wītware, na ūgē na hinya! 22 Ningī mahūngū ma mbarathi makīrumia thī, iteng'erete, mbarathi ciake irī hinya igathīi iteng'erete. 23 Nake mūraika wa Jehova akiuga atīrī,

‘Merozu īrogwatwo nī kīrumi. Arīa matūrūraga kuo marogwatwo nī kīrumi kīrīa kīrū, nī ūndū matiokire gūteithia Jehova, gūteithia Jehova kūrūna arīa marī hinya.’ 24 ‘Jaeli mūtumia wa Heberi ūrīa Mūkeni, arorathimwo gūkīra atumia arīa angī, o we mūrathime mūno harī atumia arīa matūrūraga hema-inī. 25 Sisera aamūhoire maaī, nake akīmūhe iria; akīmūrehera iria imata na mbakūri īngīnyūrīwo nī andū arīa me igweta. 26 Aatambūrūkire guoko gwake akīoya hīgī ya hemā, akīnyiita nyondo ya bundi na guoko kwa ūrō. Akīringa Sisera, akīmūhehenja mūtwe, akīmūtheeca na agītetherā thikīrīrio yake. 27 Akīinama magūrū-inī make, akīgūa; agīkoma hau. Akīinama magūrū-inī make, akīgūa; o hau ainamire, no ho aagūire arī mūkuū. 28 ‘Nyina wa Sisera agīcūthīrīria na ndirīca; akīanīrīra arī gatirīca-inī kau, akiuga atīrī, ‘Nī kīi gītūmīte ngaari yake ya ita ūkare ūguo ūtookīte? inegene rīa magūrū ma ngaari cia ita-rī, rīcereirwo kū?’ 29 Atumia ake arīa oogī mūno makamūcoakagīria; o nake agecoakagīria na ngoro yake atīrī, 30 ‘Githī ti gwetha mareetha na makagayana indo cia ndaho: mūrītu ūmwē kana eerī harī o mūndū, na nguo cia marangi maingī itahīrīwo Sisera, nguo cia marangi maingī iria ng'emie, nguo iria ng'emie mūno cia ngingo yakwa, icio ciathe nī cia gūtahwo?’ 31 ‘Nī ūndū ūcio thū ciaku iroothira, Wee Jehoval! No arīa makwendete-rī, marotūka ta riūa rīkīratha rīrī na hinya warō.’ Naguo būrūri ūcio ūkīgīna na thayū ihinda rīa mīaka mīrongo īna.

6 Andū a Israeli o rīngī nīmekire maūndū mooru maitho-inī ma Jehova, na ihinda rīa mīaka mūgwanja Jehova akīmaneana moko-inī ma Amidiani. 2 Na tondū hinya wa andū a Midiani nīwamahatīrīrie mūno, andū a Israeli nīmethondekeire kūndū gwa kwīhītha mīanya-inī ya irīma, na ngurunga-inī, na ciīgitīro-inī iria nūmu. 3 Rīrīa ūiothe andū a Israeli maahaandaga irio-rī, Amidiani, na Aamaleki, na andū angī a mwena wa irathīro nīmatharīkīra būrūri ūcio. 4 Nao nīmambīte hema ciao kūu būrūri-inī, na magīthūkīra irio iria ciarī mīgūnda kūndū guothe o nginya Gaza, na matiigana gūtīgīria andū a Israeli kīndū o na kīmwe kīrī muoyo, arī ng'ondu kana ng'ombe, o na kana ndigiri. 5 Nīgūkorwo maambataga kuo na mahiū mao na hema ciao mahaana ta ngīgī kūngīha. Andū na ngamīrra ciao matingītarīkire; magītharīkīra būrūri ūcio nīgeetha mawanange biū. 6 Amidiani makīnyariira andū a Israeli o nginya andū

a Israeli magikařa Jehova amateithie. 7 Na rīrī, hīndī īrīa andū a Israeli maarīrīre Jehova nī ūndū wa Amidiani-rī, Jehova 8 akīmatūmīra mūnabii, ūrīa wameerire atīrī, “Ūū nīguo Jehova, Ngai wa Israeli, ekuuga: Niī ndamūrutire būrūri wa Misiri, ngīmūrūta būrūri wa ūkombo. 9 Nī niī ndaamūtharire kuuma guoko-inī kwa andū a Misiri, na kuuma guoko-inī kwa arīa othe maamūhinyagīrīria. Ngīmarutūrūra mbere yanyu na ngīmūhe būrūri wao. 10 Ngīmwīra atīrī, ‘Niī nī niī Jehova Ngai wanyu; Mūtikanahooe ngai cia Aamori, arīa ene būrūri ūyū mūtūire.’ No inyū mūtiigana kūnjigua.” 11 Nake mūraika wa Jehova agīuka agīkara thī gītina-inī kīa mūgandi o kūu Ofira, mūgandi wa Joashu ūrīa Mūabiezeri, harīa mūriū Gideoni aahūūragīra ngano kīhihīro-inī kīa ndibei nīguo amīhithe ndikonwo nī Amidiani. 12 Nake mūraika ūcio wa Jehova akīmūrīra Gideoni, akīmwīra atīrī, “Jehova arī hamwe nawe, njamba īno īrī hinya.” 13 Nake Gideoni akīmūcookeria atīrī, “No rīrī, mwathi wakwa, angīkorwo Jehova arī hamwe na ithuī-rī, nī kīi gītūmīte maūndū maya mothe matūkore? Makīrī ha morirū make mothe marīa maitū maatwīraga ūhoro wamo atīrī, ‘Githī ti Jehova watwambatirie agītūrūta būrūri wa Misiri?’ No rīrī, Jehova nīatūtiganīrīrie agatūneana guoko-inī kwa Midiani.” 14 Nake Jehova akīmūgarūrūkīra, akīmwīra atīrī, “Thī na hinya ūcio ūrī naguo ūkahonokie Israeli, ūmarute guoko-inī kwa Midiani. Githī ti nī ndīragūtūma?” 15 Gideoni akīmūuria atīrī, “No rīrī, Mwathani, ingīkīhota atīa kūhonokia Israeli? Mūhīrīga witū nīguo ūtarī hinya thīnī wa Manase, na ningī nī niī mūnini mūno nyūmba-inī iitū.” 16 Jehova akīmūcookeria atīrī, “Niī nīngūkorwo ndī hamwe nawe, na nīkūhūra Amidiani ūmaniine othe me hamwe.” 17 Nake Gideoni akīmūcookeria atīrī, “Ingīkorwo nīnjītīkīrkīte maitho-inī maku-rī, kīnyonie kīmenyithia atī ti-therū nīwe ūranjarīria. 18 Ndagūthaitha ndūkae kuuma haha nginya njooke na ndeehe iruta rīakwa na ndīrīige mbere yaku.” Nake Jehova akiuga atīrī, “Nīngweterera nginya ūcooke.” 19 Gideoni agītoonya nyūmba, agīthīnja koori, ningī agīthondēka mīgate itāri na ndawa ya kūimbia kuuma eba īmwe ya mūtu. Agīlīkīra nyama icio gīkabū-inī, naguo thathi wacio akīwīkīra nyūngū-inī, agītwarīra mūraika na akīmūgīra hau gītina-inī kīa mūgandi. 20 Nake mūraika wa Ngai akīmwīra atīrī, “Oya nyama na mīgate ūyo itāri na ndawa ya kūimbia, ūciigīrīre

ihiga-inī rīrī, na ūciitīrīrie thathi ūcio.” Nake Gideoni agīka ūguo. 21 Nake mūraika wa Jehova akīhutia nyama na mīgate ūyo itāri na ndawa ya kūimbia na mūthia wa rūthanju rwake. Mwaki ūgīkana uumīte ihiga-inī, ūgīcīna nyama icio o hamwe na mīgate ūyo. Nake mūraika wa Jehova akībuīria na ndaacookire kuonwo. 22 Rīrīa Gideoni aamenyire atī oima mūraika wa Jehova-rī, akīanīrīra, akiuga atīrī, “Iīya wakwa-ī! Mwathani Jehoval! Nīnyonetē mūraika wa Jehova ūthīu kwa ūthīu!” 23 Nowe Jehova akīmwīra atīrī, “Gīa na thayū! Tiga gwītīgīra. Wee-rī, ndūgūkua.” 24 Nī ūndū ūcio Gideoni agīkīra Jehova kīgongona hau, agīgīta Jehova nī Thayū. Nakio gītūire kūu Ofira kwa Aabiezeri nginya ūmūthī. 25 O ūtukū ūcio Jehova akīmwīra atīrī, “Oya ndegwa ya keerī kuuma rūrūrinī rwa thoguo ya mīaka mūgwanja. ūcooke ūgītīthie kīgongona gīa thoguo kīa Baali, na ūtemange gītugī kīa Ashera kīrīa kīrī mwena-inī wakīo. 26 ūcooke wakīre Jehova Ngai waku kīgongona kīrīa kīagīrīre hau igūrū rīa harīa hambatīru. Hūthīra ngū cia gītugī kīa Ashera kīrīa ūtemangire, ūndutīre ndegwa ūyo ya keerī ūtūke igongona rīa njino.” 27 Nī ūndū ūcio Gideoni akīoya ndungata ciake ikūmi, agīka o ta ūrīa Jehova aamwīrīte. No rīrī, tondū ūnetigājīra andū a nyūmba yao na andū a itūura rīu-rī, eekire maūndū macio ūtukū handū ha mūthenya. 28 Rūciinī kwarooka gūkīa ūrīa andū a itūura mookīrīre-rī, kīgongona kīa Baali kīarī kīmomore, hamwe na gītugī kīa Ashera gītemangīrīwo hau mwena-inī wakīo, nayo ndegwa ūyo ya keerī ūtūrīwo kīgongona-inī kīu kīerū gīkātīwo! 29 Makīurania atīrī, “Nūū wīkīte ūū?” Rīrīa maatuīrīrie wega, makīrīwo atīrī, “Nī Gideoni mūrū wa Joashu wīkīte ūguo.” 30 Andū acio a itūura makīrīwa Joashu atīrī, “Umia mūrūguo na nja. No nginya akue, nī ūndū ūnoinangīte kīgongona kīa Baali na agatemenga gītugī kīa Ashera kīrīa kīrī mwena-inī wakīo.” 31 Nowe Joashu agīcookeria kīrīndī kīu kīamūrigīcīrīrie kī na ūtūrī atīrī, “Anga nīmūkewenda kūrūrīra Baali? Mūrageria kūmūhonokia? Mūndū ūrīa ūkūmūrūrīra, ūcio ekūrīragwo gūtanakīa! Angīkorwo Baali nī ngai-rī, no ahote kwīrūrīra ūrīa mūndū angīunanga kīgongona gīkāke.” 32 Nī ūndū ūcio mūthenya ūcio magītua Gideoni “Jerubu-Baali,” makiuga atīrī, “Baali nīarekwo arūe nake we mwene,” nī ūndū ūnoinangīte kīgongona kīa Baali. 33 Na rīrī, Amidiani othe, na Amaleki, na andū angī a mwena wa irathīro magīcookanīrīria mbūtū ciao cia ita, makīringa

mūrimo wa Jorodani, na makīamba hema ciao Kiāndainī kīa Jezireeli. 34 Hīndī īyo Roho wa Jehova agīuka igūrū rīa Gideoni, nake akīhuha karumbeta, agīta Aabiezeri mamūrūmīrīre. 35 Agītūma andū būrūri wothe wa Manase, akīmeera meeohé indo cia mbaara, o na agītūmana mabūrūri ma Asheri, na Zebuluni, na Nafitali, o nao makīambata makamatūnge. 36 Nake Gideoni akīra Ngai atīrī, “Ūngīkorwo nīkūhonokia Israeli na guoko gwakwa o ta ūrīa weranīre-rī, 37 atīrī, nīngūiga rūua rwa ng'ondu kīhuhīro-inī kīa ngano. Ime rīngīkorwo rūua-inī rwiki na kūu kūngī thī gūkorwo kūrī kūmū-rī, hīndī īyo nīngamenya atī nīkūhonokia Israeli na ūndū wa guoko gwakwa, o ta ūrīa ugīte.” 38 Na ūguo noguo gwatuīkire. Gideoni akīroka gūukīra rūciinī tene mūthenya ūyū ūngī; akīhiha rūua rūu ime rūkiuma maaī mbakūri ūmwe. 39 Ningī Gideoni akīra Ngai atīrī, “Ndūkæe kūrakario nī niī. Ngīrīrīria ngūhooe ūndū ūngī ūmwe. Njītīkīria o igeria rīngī rīmwe na rūua rūrū. Ihinda rīrī reke rūua rūrū rūkorwo rūrī rūmū, nakuo thī gūkorwo kūhumbīrwo nī ime.” 40 Ūtukū ūcio Ngai agīka o ro ūguo. No rūua rwiki rwarī rūmū; nakuo thī guothē kwarī kūhumbīre nī ime.

7 Rūciinī tene, Jerubu-Baali (nīwe Gideoni) na andū ake othe nīmambire hema gīthima-inī kīa Harodi. Kambī ya Amidiani yarī mwena wao wa gathigathini kūu gītuamba-inī, hakuhī na karīma ka More. 2 Jehova akīra Gideoni atīrī, “Ūrī na andū aingī mūno gūkīra arīa ngwenda nīgeetha neane Amidiani moko-inī mao. Nīgeetha Israeli matikanjītīre atī nī hinya wao wamahonokia, 3 Na rīrī, anīrīra kūrī andū, ūmeere atīrī, ‘Mūndū o wothe ūrainaina nī guoya no ahūndūke, ehore Kīrīma-inī kīa Gileadi.’” Nī ūndū ūcio andū 22,000 na iğīrī makīehera, magītigara 10,000. 4 No Jehova akīra Gideoni atīrī, “O na rīu andū no aingī mūno. Maikūrkīe maaī-inī, na nīngūgūthuuranīria andū acio ho. Ingiuga atīrī, ‘Ūyū nīegūthī hamwe nawe,’ ūcio nīwe ūrīthī nawe; no ingiuga atīrī, ‘Ūyū ndegūthī hamwe nawe,’ ūcio ndegūthī nawe.” 5 Nī ūndū ūcio Gideoni agīkūrkīa andū acio maaī-inī. Marī hau Jehova akīmwīra atīrī, “Amūrania arīa mekūnyua maaī na rūrīmī ta ūrīa ngui ūnyuuaga na arīa mekūnyua maaī na hī ciao maturītie ndu.” 6 Andū magana matatū makīnyua maaī na hī ciao. Acio angī othe magītūria ndu makīnyua maaī. 7 Jehova akīra Gideoni atīrī, “Nīngūmūhonokia na ūndū wa andū magana matatū arīa manyuire maaī na hī, neane

Amidiani moko-inī manyu. Reke andū acio angī othe mathīī, o mūndū ainītē gwake.” 8 Nī ūndū ūcio Gideoni akīra andū acio angī a Israeli macooke hemainī ciao, no agītīgwo na andū magana matatū, arīa mooire rīgu na tūrumbeta twa acio mainūkire. Na rīrī, kambī ya Amidiani yarī mūhuro wake o kūu kiāndainī. 9 Ūtukū ūcio Jehova akīra Gideoni atīrī, “Ūkīra, ūikūrūke ūtharīkīre kambī īyo ya Amidiani, tondū nīndīmīneanīte moko-inī maku. 10 No angīkorwo nīugwītīgira gūtharīkīra-rī, gūkūrūke kambī-inī mūrī na Pura ndungata yaku, 11 na ūthikīrīrie ūrīa maroiga. Thuutha ūcio nīkūgīna na hinya wa gūtharīkīra kambī īyo.” Nī ūndū ūcio Gideoni na Pura ndungata yake magīkūrūka nginya tūnyūmba-inī twa arangīri a kambī īyo. 12 Nao Amidiani, na Aamaleki na andū othe a mwena wa irathīro maikarīte kiānda kūu maingīhīte ta ngīgī. Ngāmīra ciao itingītarīkire nī ūndū cīarī nīngī ta mūthanga wa hūgūrūrū-inī cia iria ūrīa ūtangītarīka. 13 Gideoni aakinyire ho o hīndī ūrīa mūndū ūmwe eeraga mūratawe ūhoro wa kīroto gīake. Nake oigaga atīrī, “Ndootete kīroto ngoona mūgate wa cairi wa gīthiūrūrū ūkītē ūkagwīra kambī ya Amidiani. Ūragūthire hema na hinya mūnene mūno, nginya hema irang'aūka, iragūa.” 14 Mūrata wake akīmūcookeria atīrī, “Ūyū ti ūndū ūngī tīga rūhiū rwa Gideoni mūrū wa Joashu, ūrīa Mūisraeli. Ngai nīaneanīte Amidiani na kambī yao yothe moko-inī make.” 15 Ūrīa Gideoni aiguire ūhoro wa kīroto kūu na ūtaūri wakīo, akīhooya Ngai. Agīcooka nginya kambī-inī ya Israeli akīmeeta akīmeera atīrī, “Ūkīral! Jehova nīaneanīte kambī ya Amidiani moko-inī manyu.” 16 Akīgayanīa andū acio magana matatū ikundi ithatū, akīmanengera othe o mūndū karumbeta na nyūngū theri, ūrī na kīmūrī thiīnī. 17 Nake akīmeera atīrī, “Ndoraai. Mwīke o ūrīa ngwīka. Hīndī ūrīa ndīrīkīnya mūthīa-inī wa kambī, mwīke o ūrīa ndīrīka. 18 Hīndī ūrīa nīi na arīa othe ndī nao tūrīhuha tūrumbeta twitū, hīndī īyo inyuothē mūthīrūrūkīrie kambī mūhuhe twanyu na mwanīrīre atīrī, ‘Nī ūndū wa Jehova o na wa Gideoni.’” 19 Gideoni na andū acio igana rīmwe arīa maarī nake magīkīnya mūthīa wa kambī o kiāmbīrīria-inī kīa ūtukū gatagatī, thuutha hanini wa gūcenjanīa arangīri. Makīhuha tūrumbeta twao na makīuraga nyūngū iria cīarī moko-inī mao. 20 Ikundi icio ithatū ikīhuha tūrumbeta, na ikīuraga nyūngū. Maanyītīte imūrī na moko mao ma ūmotho, na makanyīita tūrumbeta twao twa kūhuha na moko

mao ma ūrío, nao makianírira atíri, “Rūhiú rwa njora rwa Jehova na rwa Gideoni!” 21 Na ríria o mündü aarúgamire handü hake gúthiürürükíria kambí-rí, Amidiani othe magíteng’era, magikayaga moríte. 22 Híndi íría türumbeta tūu magana matatú twahuhirwo, Jehova agítuma andú aría maarí kambí-iní yothe mahúurane na hiú ciao cia njora mündü na mündü ūrúa ūngí. Nayo mbütü íyo yothe ikiüríra Bethi-Shita irotate Zerera o nginya mühaka-iní wa Abel-Mehola gúkuhí na Tabathu. 23 Andú a Israeli kuuma Nafitali, na Asheri na Manase guothe nímetirwo nao magíteng’eria Amidiani. 24 Nake Gideoni agítumana büruri wothe ūrúa wa iríma wa Efiraimu, akiuga atíri, “Ikürükai mühúurane na Amidiani na mwínyiitire maaí ma Jorodani mbere yao o nginya Bethi-Bara.” Ní ündü úcio andú othe a Efiraimu nímetirwo, na makínyiitira maaí ma Rúúrúa Jorodani o nginya Bethi-Bara. 25 O na ningí nímanyiitire atongoria eerí a Midiani, nño Orebu na Zeebu. Nao makíúragíra Orebu ihiga-iní ría Orebu, nake Zeebu makímúúragíra kihihíro-iní kia ndibeí kia Zeebu. Nao magíthingatana na Amidiani, na magítwara mítwe ya Orebu na Zeebu kúrú Gideoni, ūrúa warí mürímo ūrúa ūngí wa Rúúrúa Jorodani.

8 Na ríri, andú a Efiraimu makíuria Gideoni atíri, “Ní kíí gítumíte ütwíke üguo? Wagire gütwíta ügithíi kühúurana na Amidiani níkí?” Nao makímütetia múno. 2 Nowe akímacookeria atíri, “Níatíia níi njíkíte ngerekánítio na inyuí? Githí kúhaara thabibú cia Efiraimu ti kwega gúkíra magetha mothe ma thabibú cia Abiezeri? 3 Ngai níaneanire Orebu na Zeebu, atongoria a Amidiani moko-iní manyu. Níatíia níi hotete gwíka ngerekánítio na inyuí?” Maigua üguo, marakara maría maamúrakaríre namo magíthira. 4 Gideoni na andú ake magana matatú, o na mari anogu, magíteng’eria thú ciao magíkinya Jorodani na makíringa rúúrúa rúúrúa. 5 Nake akíira andú a Sukothu atíri, “Heei ita ríakwa kíndü gía kúria; ní ündü ní anogu biú, na no ndeng’eretie Zeba na Zalimuna, athamaki a Midiani.” 6 No anene a Sukothu makímúúria atíri, “Ríu-rí, ükírú üranyiita Zeba na Zalimuna magakorwo marí moko-iní maku? Tükühe thigari ciaku irio níkí?” 7 Nake Gideoni akímacookeria atíri, “Ní ündü wa üguo mwoiga, ríriá Jehova aríneana Zeba na Zalimuna moko-iní makwa, ndítembüranga mírrí yanyu na mígua ya werú-iní na mahíu ma nyeki-iní.” 8 Oima kúu akíambata nginya Penieli, akímooria o ta üguo

oorítie andú a Sukothu, nao magícookia o ta ūrúa andú a Sukothu maamúcookeirie. 9 Ní ündü úcio akíira andú a Penieli atíri, “Híndi íría ngaahúnduka hootaníte-rí, nií níngamomora múthiringo üyú müraihu na igúru.” 10 Nao Zeba na Zalimuna maarí kúu Karikori marí na ita ría andú ta 15,000, acio oiki no-o maatigaire kuuma kúrú mbütü ya andú a irathíro; andú 100,000 ría mírongo iíri aría maarúaga na hiú cia njora ní morágítwo. 11 Gideoni akíambata na njíra ya andú aría maikaraga hema-iní mwena wa irathíro ría Noba na Jogibeha, akiumírira mbütü íyo híndi íría itegeragíria kúrú na ügwati. 12 Zeba na Zalimuna, athamaki acio eerí a Midiani, makíúra, nowe akímateng’eria, akímanyiita, na akíhootha mbütü íyo yao yothe. 13 Gideoni mürú wa Joashu akíhúnduka oimíte mbaaraní, agereire Ihítükíro ría Heresi. 14 Nake akínyiita mwanake wa Sukothu, na akímúhooya ühoro, nake mwanake úcio akímwandíkíra mariítwa ma anene mírongo mügwanja na mügwanja a Sukothu, na nño athuuri a itúúra ríu. 15 Híndi íyo Gideoni agíúka, akíira andú a Sukothu atíri, “Aya nño Zeba na Zalimuna, aría mwanyúrúrúrie ühoro wao, mukiuga atíri, ‘Anga níkínyiitíte Zeba na Zalimuna magakorwo marí moko-iní maku? Tükühe andú aya aku anogu irio níkí?’” 16 Agíkinyiita athuuri acio a itúúra, nake akíherithia andú acio a Sukothu na mígua ya werúiní, na mahíu ma nyeki-iní. 17 Ningí akímomora múthiringo úcio müraihu na igúru wa Penieli, na akíúraga andú a itúúra ríu. 18 Híndi íyo akíúria Zeba na Zalimuna atíri, “Andú aría mworagíre kúu Tabori-rí, maahaanaga atíia?” Nao magícookia atíri, “Ní andú tawe, o ümwe wao aahaanaga ta mürú wa múthamaki.” 19 Gideoni akímacookeria atíri, “Acio maarí ariú a baba, o na ariú a maitú. O ta ūrúa Jehova atúúraga muoyo-rí, korwo nímwahonokirie míoyo yao-rí, ndingíamúúraga.” 20 Akígarúrükíra Jetheri, muriú wake wa irigithathi, akímwíra atíri, “Moorage!” Nowe Jetheri ndaigana gúcomora rúhiú rwa njora, tondú aarí o kamwana kanini, na níetigagíra. 21 Zeba na Zalimuna makíira Gideoni atíri, “Ükíra, ütúúrage arí we. Tondú o ta ūrúa mündü atarií noguo hinya wake üigana.” Ní ündü úcio Gideoni agíkíra, akímooraga, na akíruta irengeeri iria ciagemetie ngingo cia ngamíira ciao, agíthíi nacio. 22 Andú a Isreali makíira Gideoni atíri, “Túthamakíre, wee, na mürúguo, na mürú wa mürúguo o nake, nígúkorwo wee níütühonoketie, ügatüruta moko-iní ma Midiani.” 23 Nowe Gideoni

akīmeera atīrī, “Niī ndikūmūthamakīra, o na kana mūrū wakwa. Jehova nīwe ūkūmūthamakīra.” 24 Ningī akīmeera atīrī, “Harī ūndū ūngī ūmwē ngūmūhooya, naguo nī atī o ūmwē wanyu aahe gīcūhī kīmwē gīa gūtū kīa iria aatahire.” (Ūcio warī mūtugo wa Aishumaeli, gwīkīra icūhī cia thahabu matū.) 25 Nao magīcookia atīrī, “Nītūgūciheana tūkenete.” Nī ūndū ūcio makīara nguo thiī, na o mūndū agīkīa gīcūhī ho kuuma kūrī indo iria aatahīte. 26 Naguo ūritū wa icūhī icio cia thahabu aahooete wakinire cekeri 1,700, mathaga marīa mangī matatarītwo, na nīmo mīgathī, na nguo cia rangi wa ndathi iria ciehumbagwo nī athamaki a Amidiani, kana mīnyororo ūrīa yarī ngingo cia ngamīrā ciao. 27 Gideoni agīthondeka thahabu iyo ūgitūka ebodi, ūrīa aigire kūu Ofira, itūrā rīake. Israeli othe makīhūrā ūmaraya na ūndū wa kūmīhooya marī kūu, nayo ūgitūka mūtēgo harī Gideoni na nyūmba yake. 28 Ūguo nīguo andū a Midiani maahootirwo nī andū a Israeli, na matiacookire kwambararia mītwe ūngī. Matukū-inī marīa Gideoni aatūrīre muoyo, būrūri ūcio ūkīgīa na thayū mīaka mīrongo īna. 29 Jerubu-Baali mūrū wa Joashu nīacookire gwake mūcīi ūgitūra kuo. 30 Na aarī na ariū mīrongo mūgwanja ake mwene, nī ūndū nī aarī na atumia aingī. 31 Nayo thuriya yake ūrīa yaikaraga Shekemu, nīyamūciārīre mwana wa kahī, ūrīa aatuire Abimeleku. 32 Gideoni mūrū wa Joashu aakuire arī mūkūrū mūno, na agīthikwo mbīrīra-inī ya ithe Joashu kūu Ofira ya Aabiezeri. 33 Gideoni akua-rī, andū a Israeli o ūngī nīmahūrīre ūmaraya na Mabaali. Makīrūgamia Baali-Berithu ūtuīke ngai yao, 34 na matiacookire kūririkana Jehova Ngai wao, ūrīa wamahonoketie akamaruta moko-inī ma thū ciao ciōthe iria ciarī mīena-inī yao yothe. 35 O na ningī nīmagire gūcookia ngaatho kūrī nyūmba ya Jerubu-Baali (nīwe Gideoni) nī ūndū wa maūndū marīa mothe mega aamekīire.

9 Abimeleku mūrū wa Jerubu-Baali nīathiire kūrī aa mamawe na andū othe a mbarī ya kūrīa nyina oimīte kūu Shekemu, akīmeera atīrī, 2 “Ūriai atūrī othe a Shekemu atīrī, ‘Nī ūndū ūrkū mwega na inyū. Nī mwathwo nī ariū mīrongo mūgwanja a Jerubu-Baali, kana mūthamakīrwo nī mūndū ūmwe?’ Ririkanai ndī wanyu, tuumīte mūthiimo ūmwe.” 3 Rīrīa aa mamawe meerire atūrī a Shekemu ūhoro ūcio wothe, andū a Shekemu makīenda kūrūmīrīra Abimeleku nī ūndū nīmoigire atīrī, “Ūcio nī mūrū wa

ithe witū.” 4 Nao makīmūhe cekeri mīrongo mūgwanja cia betha irutīwo hekarū-inī ya Baali-Berithu, nake Abimeleku agīcīhūthīra kwandīka andū matarī kīene na a mbūkīrīra, arīa maatuīkire arūmīrīri ake. 5 Agīthīi gwa ithe mūcīi o kūu Ofira na akīūragithīria ariū a ithe mīrongo mūgwanja ihiga-inī ūmwe, nīo ariū a Jerubu-Baali. No Jothamu, mūrū wa Jerubu-Baali ūrīa warī kīhinga-nda, nīahonokire nī ūndū nīehithire. 6 Nao atūrī othe a Shekemu na a Bethi-Milo mākīungana mūtī-inī ūrīa mūnene o hau gītūgī-inī kīrīa kīrī Shekemu, magītua Abimeleku mūthamaki. 7 Hīndī ūrīa Jothamu aaheirwo ūhoro ūcio-rī, akīhaica Kīrīma-igūrū kīa Gerizimu na akīanīrīra, akīmeera atīrī, “Ta thikīrīrīai inyū atūrī a Shekemu, nīgeetha o nake Ngai amūthikīrīrie. 8 Mūthenya ūmwe mītī nīyoimagarire ūgaitīrīrie ūmwe wayo maguta atūkē mūthamaki wayo. Nayo ikīrīra mūtamaiyū atīrī, ‘Ūka ūtuīke mūthamaki witū.’ 9 “No mūtamaiyū ūcio ūgīcookia atīrī, ‘No ndigane na maguta makwa marīa matūmaga ngai o na andū matīo, ngariūnge ūu na ūu igūrū ūrīa ūngī?’ 10 “Thuutha ūcio mītī iyo ikīrīra mūkūyū atīrī, ‘Ūka ūtuīke mūthamaki witū.’ 11 “No mūkūyū ūcio ūgīcookia atīrī, ‘No ndigane na ūngī ūrīa ūkīrīra ūngī?’ 12 “Ningī mītī ikīrīra mūthabibū atīrī, ‘Ūka ūtuīke mūthamaki witū.’ 13 “No mūthabibū ūcio ūgīcookia atīrī, ‘No ndigane na ndibei yakwa ūrīa ūkenagia ngai o na andū, ngariūnge ūu na ūu igūrū ūrīa ūngī?’ 14 “Kūrīkīrīria mītī yothe ikīrīra mūtare wa gīthaka-inī atīrī, ‘Ūka ūtuīke mūthamaki witū.’ 15 “Naguo mūtare ūcio wa gīthaka ūkīrīra mītī iyo atīrī, ‘Kūngīkorwo ti-itherū nī mūkwenda kūnjītīrīria maguta ndūkē mūthamaki wanyu-rī, gīukei mwīhithe kīrīrū-inī gīakwa; no kūngīkorwo ti ūguo-rī, mwaki ūrokiuma mūtare-inī wa gīthaka ūcīne mītarakwa ya Lebanonil’ 16 “No rīrī, angīkorwo mwekkire ūndū ūcio na kīhoto, na mūrī na ngoro njega ūrīa mwatuire Abimeleku mūthamaki, na angīkorwo nīmwīkīte Jerubu-Baali na nyūmba yake maūndū mega, mūkamwika ūrīa agīrīrīwo nī gwīkwo-rī, 17 tondū baba nīwe wamūrūrīire, agītwarīrīria muoyo wake ūgwati-inī nīgeetha amūhonokie moko-inī ma Amidiani, 18 (no ūmūthī nīmūukīrīre nyūmba ya baba, mūkoorāgīra ariū ake mīrongo mūgwanja ihiga-inī ūmwe, na mūgatua Abimeleku, mūrū wa ngombo yake ya mūrītu, mūthamaki wa atūrī a Shekemu tondū nī mūrū wa ithe wanyu), 19

mūngīkorwo mwīkite ūndū ūcio na kīhoto, na mūrū na ngoro njega kūrī Jerubu-Baali na nyūmba yake ūmūthī-rī, Abimeleku arotuīka gīkene kīanyu, o na inyuī mūgītuīke gīkene gīake! 20 No kūngīkorwo ti ūguo-rī, mwaki ūrokiuma harī Abimeleku ūmūcine, ūmūniine biū, atūrī aya a Shekemu na Bethi-Milo, o na mwaki ūrokiuma harī inyuī atūrī a Shekemu na Bethi-Milo, ūcine Abimeleku, ūmūniine biū.” 21 Hīndī īyo Jothamu agīthara, akīūra kūu Biri, nake agītūura kuo nī ūndū nētigagīra mūrū wa ithe, Abimeleku. 22 Thuutha wa Abimeleku gwathana Isiraeli mīaka ītatū-rī, 23 Ngai agītūma roho mūrū gatagatī ka Abimeleku na atūrī a Shekemu, arīa meekire maundū mooru ma ūhinga kūrī Abimeleku. 24 Ngai eekire ūndū ūyū nīgeetha ngero īrīa yagerirwo ariū mīrongo mūgwanja a Jerubu-Baali, ya gūitwo thakame yao, īrīhio mūrū wa ithe wao, Abimeleku, na īrīhio atūrī a Shekemu arīa maamūteithirie kūrāga ariū a ithe. 25 Nī ūndū wa kūregana nake-rī, atūrī acio a Shekemu nīmaigire andū irīma-inī nīguo mohie na matunye o mūndū ūrīa wahītūkaga indo ciake, naguo ūhoro ūcio ūkīmenyithio Abimeleku. 26 Nake Gaali mūrū wa Ebedi hamwe na ariū a ithe magīthaamīra kūu Shekemu, nao atūrī akuo makīmwīhoka. 27 Thuutha wa gūthīi mīgūnda-inī na gūcookereria thabibū na gūcihiha, makīgīna na iruga hekarū-inī ya ngai yao. Rīrīa maarīaga na makīnyuuaga, makīruma Abimeleku. 28 Nake Gaali mūrū wa Ebedi akiuga atīrī, “Abimeleku nūū, na Shekemu nūū, nīguo tūtūike ndungata ciake? Githī ti mūrū wa Jerubu-Baali, nake Zebuli githī tiwe mūnini wake? Tungatīrai andū a Hamoru, ithe wa Shekemu! Tūgūgītungařīra Abimeleku nīkī? 29 Naarī korwo andū aya me rungu rwa wathani wakwa! Hīndī īyo nīi no ndīmweherie. No njīire Abimeleku atīrī, “Ita ita rīaku rīothe!” 30 Rīrīa Zebuli ūcio mwathi wa itūra aiguire ūrīa Gaali mūrū wa Ebedi oigīte-rī, akīrakario nī ūhoro ūcio mūno. 31 Agītūmīra Abimeleku andū na hitho, akīmwīra atīrī, “Gaali mūrū wa Ebedi na ariū a ithe nīmokīte gūkū Shekemu, na nīmararahūra andū a itūra magūkīrīre. 32 Nī ūndū wa ūguo-rī, ūtukū wakinya wee na andū aki mūnike mūmoohie mīgūnda-inī. 33 Rūciinī tene riūa rīkīratha-rī, ūthīi ūtharikire itūra inene. Na rīrīa Gaali na andū ake mariumīra magūtharikire-rī, ika ūrīa wothe guoko gwaku kūngihota gwīka.” 34 Nī ūndū ūcio Abimeleku marī hamwe na mbūtū ciake ciothe ci a ita makiumagara ūtukū, makīhītha gūkuhī

na Shekemu marī ikundi inya. 35 Nake Gaali mūrū wa Ebedi nīoimagarīte akarūgama itoonyero-inī rīa kīhingo gīa itūra inene, o hīndī īyo Abimeleku na thigari ciake moimāgīra kūrīa meeħithīte. 36 Rīrīa Gaali aamoonire-rī, akīra Zebuli atīrī, “Ta rora, harī na andū maroka maikūrūkīte kuuma irīma igūrū!” Nake Zebuli agīcokka atīrī, “Wee ūroona cīruru cia irīma taarī andū.” 37 No Gaali akīaria rīngī, akiuga atīrī: “Ta rora wone andū maroka maikūrūkīte moimīte gatagatī ka būrūri, na mbūtū ūrīa īngī yūkīte yumīte na mwena wa mūtī wa mūragūrī.” 38 Ningī Zebuli akīmwīra atīrī, “Mwīgaatho waku ūkīrī ha rīu, wee woigire atīrī, ‘Abimeleku nūū atī nīguo awatathe?’ Githī andū aya ti o wanyūrūririe. Umagara ūkarūe nao!” 39 Nī ūndū ūcio Gaali agītongoria atūrī a Shekemu makīhūrana na Abimeleku. 40 Abimeleku akīmūteng’ eria, nao andū aingī makīgūa magurarātīo makīūra kūu guothe o nginya itoonyero-inī rīa kīhingo. 41 Abimeleku agītūra Aruma, nake Zebuli akīrutūrūra Gaali hamwe na ariū a ithe kuuma Shekemu. 42 Mūthenya ūyū ūngī andū a Shekemu magīthīi mīgūnda-inī, nake Abimeleku akīmenyithio ūhoro ūcio. 43 Nī ūndū ūcio akīoya andū ake, akīmagayania ikundi ithatū, akīmaiga moherie andū mīgūnda-inī. Hīndī ūrīa onire andū acio magīuka moimīte itūra-inī rīrīa inene, agīkīra amatharīkīre. 44 Abimeleku na ikundi iria aarī nacio makīguthūka mbere nginya hau itoonyero-inī rīa kīhingo gīa itūra inene, nacio ikundi icio ingī igīrī ikīguthūkīra arīa maarī mīgūnda-inī, ikīmooraga. 45 Abimeleku akīhūrana na itūra rīu inene mūthenya wothe nginya akīritaha na akīrāga andū a rīo othe. Ningī akīananga itūra rīu inene, na akīrītīrīria cumbī. 46 Rīrīa maiguire ūhoro ūcio, andū arīa maatūrāga mūthiringo-inī wa Shekemu magītoonya kīthīto-inī kīa hinya kīa hekarū ya Eli-Berithu. 47 Rīrīa Abimeleku aiguire atī nīmacookanīrīre kuorī, 48 we na andū ake othe makīambata Kīrimā-inī gīa Zalimuna. Akīoya ithanwa, agītema honge, na agīciigīrīra ciande. Agīatha andū arīa maarī nake, akīmeera atīrī, “Narual! ūkī ūguo muona ndeka!” 49 Nī ūndū ūcio andū acio othe magītema honge, na makīrūmīrīra Abimeleku. Magīciūmba hība kūnyiitana na kīthīto kīa hinya magīcīgwatia mwaki andū marī thīinī. Nī ūndū ūcio andū acio othe maarī thīinī wa mūthiringo ūcio wa Shekemu, ta andū 1,000, arūme na andū-a-nja, o nao magīkua. 50 Abimeleku agīthīi itūra rīa Thebezu, akīrīrigīcīria na akīrītunyana.

51 No rīrī, thiinī wa itūura rīu inene nī kwarī na mūthiringo mūrūmu kūrīa arūme othe na andū-a-nja, na andū othe a itūura rīu inene, moorīire. Makīhingīra thiinī, na makīhaica mūthiringo igūrū. **52** Abimeleku agīthīi mūthiringo-inī ūcio, akīuhithūkīra. No rīrīa akuhīrīrie itoonyero rīa mūthiringo nīguo aūgwatie mwaki-rī, **53** mūtumia ūmwe akīmūgūthīria ihiga rīa gīthīi mūtwe, rīkīmūhehenja mūtwe. **54** Nake agīta mūkuui wake wa indo cia mbaara na ihenya, akīmwīra atīrī, “Comora rūhiū rwaku rwa njora ūnjūrage, nīgeetha matikoigage atīrī, ‘Ooragirwo nī mūndū-wa-nja.’” Nī ūndū ūcio ndungata yake īkīmūtheeca, agīkua. **55** Hīndī ūrīa andū a Israeli moonire atī Abimeleku nīakuīte-rī, makītinūkīra. **56** Üguo nīguo Ngai aarīhirie Abimeleku nī ūndū wa waganu ūrīa ekīte ithe, wa kūrīaga ariū-a-ithe mīrongo mūgwanja. **57** Ningī Ngai akīrīhia andū a Shekemu nī ūndū wa waganu wao wothe. Kīrumi kīa Jothamu mūrū wa Jerubu-Baali gīkīmacookerera.

10 Thuutha wa Abimeleku, mūndū wa mūhīrigā wa

Isakaru wetagwo Tola mūrū wa Pua, mūrū wa Dodo, akīarahūka ahonokie Israeli. Nake agītūura Shamiru, kūu būrūri ūrīa ūrī ūrīma wa Efiraimu. **2** Agītiirīrīra Israeli mīaka mīrongo ūrī na ūtatū; agīcooka agīkua, na agīthikwo kūu Shamiru. **3** Nake Tola akīrūmīrīwo nī Jairu wa kuuma Gileadi, ūrīa watīirīrīre Israeli mīaka mīrongo ūrī na ūrī. **4** Jairu aarī na ariū mīrongo ūtatū ariā mathiiaga mahaicīte ndigiri mīrongo ūtatū. Maathaga matūura mīrongo ūtatū kūu Gileadi, marīa nginya ūmūthī metagwo Havothu-Jairu. **5** Jairu akua aathikirwo kūu Kamonu. **6** O ūngī andū a Israeli nīmekire maūndū mooru maitho-inī ma Jehova. Magītungatīra Mabaali na Maashitorethu, na ngai cia Aramu, na ngai cia Sidoni, na ngai cia Moabi, na ngai cia Aamoni, o na ngai cia Afilisti. Na tondū andū a Israeli nīmatiganīrīre Jehova na matiacookire kūmūtungatīra-rī, **7** akīrakario nīo. Akīmaneana moko-inī ma Afilisti na moko-inī ma Aamoni, **8** ariā maamanyariirie na makīmahinyīrīria mwaka-inī ūcio. Nao makīhinyīrīria andū a Israeli othe ariā maarī mwena wa irathīro wa Rūūi rwa Jorodani kūu Gileadi, būrūri wa Aamori, mīaka ikūmi na īnana. **9** Ningī Aamoni makīringa Rūūi rwa Jorodani nīguo makarūe na andū a Juda, na andū a Benjamin, o na nyūmba ya Efiraimu; nakuo Israeli gūkīgīa na kīnyariirīko kīnene. **10** Ningī andū a Israeli magīkīra Jehova makīmwīra atīrī, “Nitwīhītie, tūgatiganīria Ngai

witū, tūgatungatīra Mabaali.” **11** Jehova akīmacookeria atīrī, “Hīndī ūrīa andū a Misiri na Aamori, na Aamoni, na Afilisti, **12** na Asidoni, na Aamaleki, o na Amaoni maamūhinyīrīrie na mūkīngāira ndīmūteithie-rī, githī ndiamūhonokirie kuuma moko-inī mao? **13** No inyū nīmwandiganīrīrie na mūgītungatīra ngai ingī, tondū ūcio ndigacooka kūmūhonokia o na rī. **14** Thīiī mūgakāire ngai icio mwīthuuriirie. Nīmūhonokagie hīndī ūrīa mūranyamarīka!” **15** No andū a Israeli makīra Jehova atīrī, “Nitwīhītie. īka na ithū o ta ūrīa ūkuona kwagīrīrie, no rīrī, twagūthaitha ūtūhonokie rīu.” **16** Hīndī ūyo magīkīeheria ngai icio cia kūngī gatagatī-inī kao, na magītungatīra Jehova. Nake ndangīakīrīrīrie ūngī kuona Israeli makīnyariirīka. **17** Rīrīa Aamoni meerirwo moe indo cia mbaara na makīamba hema ciao kūu Gileadi-rī, andū a Israeli makīngana na makīamba hema ciao kūu Mizipa. **18** Atongoria a andū a Gileadi makīrīana atīrī, “Mūndū ūrīa ūkwambīrīria kūrūa na Aamoni-rī, ūcio nīwe ūgūtuīka mūnene wa andū ariā matūura Gileadi.”

11 Na rīrī, Jefitha aarī Mūgileadi warī njamba yarī hīnya. Nake ithe wa Jefitha eetagwo Gileadi, na nyina aarī mūmaraya. **2** Mūtumia wa Gileadi o nake akīmūciarīra aanake, na rīrīa maagimariire makīngata Jefitha. Nao makiuga atīrī, “Wee ndūkagaya igai thiinī wa nyūmba iitū, tondū ūrī wa mūtumia ūngī.” **3** Nī ūndū ūcio Jefitha akīurīra ariū a ithe, agīthīi gūtūura būrūri wa Tobu, kūrīa gīkundi kīa andū matarī kīene kīamūrigīcīrīrie na gīkīmūrūmīrīra. **4** Thuutha wa ihinda inini, hīndī ūrīa Aamoni maahaarīrīrie mbaara na Israeli, **5** athuuri a Gileadi magīthīi kūgīrīra Jefitha kuuma būrūri wa Tobu. **6** Nao makīmwīra atīrī, “Ūka, ūtuīke mūnene witū wa ita, nīgeetha tūhūurane na Aamoni.” **7** Jefitha akīmeera atīrī, “Githī mūtiathūrīre mūkīnyingata kuuma nyūmba ya baba? Nī kīi kīratūma mūuke kūrī nī ūrī mūrī na thiīna?” **8** Athuuri a Gileadi makīmwīra atīrī, “O na kūrī ūguo, nītwagūcookerera; twarana na ithū ūtūhūurane na Aamoni, na nīgūtuīka mūnene witū wa gwathaga andū othe ariā matūura Gileadi.” **9** Jefitha akīmooria atīrī, “Mūngīnjoookia ngahūurane na Aamoni nake Jehova amaneane kūrī nī-rī, ti-itherū nīi nīngatuīka mūnene wanyu?” **10** Athuuri acio a Gileadi makīmūcookereria atīrī, “Jehova nīwe mūira witū; nītūgūwīka o ta ūrīa ūkuuga.” **11** Nī ūndū ūcio Jefitha agīthīi hamwe na athuuri a Gileadi, na andū acio makīmūtua mūnene na mwathi wao. Nake

agīcookera ciugo ciateciothe mbere ya Jehova o kūu Mizipa. **12** Ningī Jefitha agītūmana kūrī mūthamaki wa Aamoni na kūuria gikī: “Nī ūhoro ūrīkū ūrī naguo na ithū nīgeetha ūharikīre būrūri witū?” **13** Mūthamaki wa Aamoni agīcookeria andū a Jefitha atīrī, “Hīndī irīa Isiraeli maambatire kuuma Misiri, nīmooire būrūri wakwa kuuma Arinoni nginya Jaboku, o na nginya Jorodani. Rūu njookeriai būrūri ūcio na thayū.” **14** Nake Jefitha agītūma andū rīngī kūrī mūthamaki wa Aamoni, **15** akiuga atīrī: “Ūū nīguo Jefitha oiga: Isiraeli ndooire būrūri wa Moabi kana būrūri wa Aamoni. **16** No rīrīa maambatire makiuma Misiri, Isiraeli maatuūkanīrie werū-inī nginya Iria Itune, magīkinya Kadeshi. **17** Ningī Isiraeli agītūma andū kūrī mūthamaki wa Edomu, makamwīre atīrī, ‘Twītīkīrie tūtuūkanīrie būrūri-inī waku,’ no mūthamaki wa Edomu ndaigana gūthikīrīria. Ningī magītūmana kūrī mūthamaki wa Moabi, nake akīregā. Nī ūndū ūcio Isiraeli magīkara kūu Kadeshi. **18** “Magīcooka magītūkanīria werū-inī, magīthiūrūka būrūri wa Edomu na Moabi, makīgerera mwena wa irathīro wa būrūri wa Moabi, na makīamba hema ciao mūrīmo ūrīrī ūngī wa Arinoni. Nao matiatoonyire būrūri wa Moabi, nīgūkorwo Rūū ūrīa Arinoni nīruo rwarī mūhaka wakuo. **19** “Ningī Isiraeli agītūma andū kūrī Sihoni mūthamaki wa Aamori, ūrīa waathanaga Heshiboni, makīmwīra atīrī, ‘Twītīkīrie tūhītūkīre būrūri-inī waku tūthī būrūri witū.’ **20** Na rīrī, Sihoni ndaigana kwīhoka Isiraeli mahītūkīre būrūri wake. Akīungania ita rīake rīothe na akīamba hema kūu Jahazu, na akīhūrūana na Isiraeli. **21** “Nake Jehova, Ngai wa Isiraeli, akīneana Sihoni na andū ake othe moko-inī ma Isiraeli, makīmahoota. Isiraeli makīyoera būrūri wothe wa Aamori arīa maatūrāga būrūri ūcio, **22** magītūnaya guothe kuuma Arinoni nginya Jaboku, na kuuma werū-inī nginya Jorodani. **23** “Na rīrī, kuona atī Jehova, Ngai wa Isiraeli nīwe ūngatīte Aamori akameheria mbere ya andū ake Isiraeli-rī, wee ūkīrī na kīhootho kīrīkū gīa kūwīgwatīra? **24** Kāi ūtangīoya kīrīa Kemoshu ngai yaku ūkūheete? Ithū na ithū ūtīgwatīre kīrīa gīothe Jehova Ngai witū atūheete. **25** Anga wee nīukīrīte Balaki mūrū wa Ziporu, mūthamaki wa Moabi? Nī kūrī hīndī arī ahaarana na Isiraeli kana akīrūa nao? **26** Handū ha mīaka magana matatū Isiraeli matūrīte kūu Heshiboni, na Aroeri, na matūrā marīa mothe magīthiūrūkīrie, na matūrā mothe marīa marī hūgūrūrū-inī cia Arinoni. Nī kīi kīagiririe

ūmeyoere rīngī hīndī ūyō? **27** Nīi ndikūhītīrie, no wee nīurānjīka ūtūrū nī ūndū wa kūndehera mbaara. Reke Jehova, ūrīa mūtuuthania, atuithanie ciira ūyū ūmūthī gatagatī ka andū a Israeli na Aamoni.” **28** O na kūrī ūguo, mūthamaki wa Amoni ndaigana kūrūmbūya ndūmīrī ūyō aatūmīrīro nī Jefitha. **29** Hīndī ūyō Roho wa Jehova agīuka igūrū ūrīa Jefitha. Akīringa Gileadi na Manase, akīhītūkīra Mizipa ya Gileadi, na kuuma kūu agīthīi gūkora Aamoni. **30** Nake Jefitha akīhīta mwīhītwa mbere ya Jehova, akiuga atīrī, “Ūngīneana Aamoni moko-nī makwa-rī, **31** o kīrīa gīkoima nja na mūrango wa nyūmba yakwa kīndūnge ūrīa ngaacooka hootanīte kuuma kūrī Aamoni, gīgaatuūka kīa Jehova, na nīngakīrūta gītūkīe igongona ūrīa njino.” **32** Nake Jefitha agīthīi kūhūrūana na Aamoni, nake Jehova akīmaneana moko-inī make. **33** Agīthūkāngia matūrā mīrōngō ūrīa kuuma Aroeri nginya gūkuhī na Minithu, o nginya Abeli-Karamimū. Ūguo nīguo Isiraeli maatooririe Aamoni. **34** Hīndī irīa Jefitha aacookire gwake mūciī kūu Mizipa-rī, nūu wagīkire kūmūtūngā tīga mwarī, akīmūinagīra na akīhūrūraga tūhembe! Nake aarī mwana wa mūmwe. Tīga o we wiki, Jefitha ndaari na kahī kana kairītu. **35** Ūrīa aamuonire-rī, agītembūrāngā nguo ciateagīkaya, akiuga atīrī, “Ūū! Mwarī wakwa! Nīwandua mūndū mūthīnīku na mūnyamarīku nī ūndū nīndīhītīte mwīhītwa harī Jehova ūrīa itangīaga kūhīngia.” **36** Nake akīmūcookeria atīrī, “Baba, wee nīweehītire mwīhītwa kūrī Jehova. Njika o ta ūrīa weranīire, kuona atī Jehova nīakūrīhīria harī Aamoni thū ciaku.” **37** Ningī akiuga atīrī, “No nīngūkūrīa ūnjītīkīrie ūndū ūyū ūmwe: Ūuhe mīeri ūrī ūngacangacange irīma-inī na ndīre hamwe na arata akwa, tondū ndikaahika.” **38** Akīmwīra atīrī, “No ūthīi.” Akīmwītīkīria athīi mīeri ūrī. We marī na airītu acio angī magīthīi irīma-inī, makīrīranīra tondū ndarī hīndī angīkaahika. **39** Thuutha wa mīeri ūyō ūrī, agīcooka kūrī ithe, nake akīmwīka o ta ūrīa eehītīte. Nake aarī mūirītu gathirange. Kuumanagia na ūndū ūcio, ūgītūkīa mūtugo wa andū a Israeli, **40** atī o mwaka airītu a Israeli mathiiage nja mīthenya īna kūririkana mwarī wa Jefitha ūcio Mügileadi.

12 Na rīrī, andū a Efiraimu magīcookanīrīria ikundi ciao cia ita, na makīringa mūrīmo wa Zafoni makīrīa Jefitha atīrī, “Wathīire kūhūrūana na Aamoni na ndwatwītire tūthīi nawe nīkī? Tūgūlūcīna hamwe na nyūmba yaku.” **2** Jefitha akīmacookeria atīrī, “Nīi

na andū akwa tūraarī na kīgiano kīnene na Aamoni, na o na gūtuika nīndetanire, inyuī mūtiahonokirie kuuma moko-inī mao. 3 Rīrīa ndonire atī mūtindeithiarī, ngītwarīrīra ūgwati-inī wa gīkuū, ngīringa mūrimo ūūria ūngī ngahūūrane na Aamoni, nake Jehova akīlhotanīra kūrī o. Rīu-rī, mūgūkīte ūmūthī kūhūūrana na nīi nīki?" 4 Jefitha agīcookanīrīria andū a Gileadi, makīhūūrana na andū a Efiraimu. Nao andū a Gileadi makīmahūūra mūno tondū andū a Efiraimu nīmoigīte atīrī, "Inyuī Agileadi aya nī kūūra mworire kuuma kūrī Efiraimu na Manase." 5 Nao Agileadi makīgwatīra mariūko ma Rūūi rwa Jorodani marīa maaringīrīre kūu Efiraimu, na rīrīa rīothe mūndū wa Efiraimu ūrīa watigaire oiga atīrī, "Reke ninge mūrimo ūrīa ūngī," Nao andū a Gileadi makamūūria atīrī, "Wee ūrī Mūefiraimu?" Nake angīcookirie oige, "Aca," 6 makamwīra atīrī, "Nī wega, kiuge, 'Shibolethu'." Nake angīogire, "Shibolethu," tondū ndangīahotire kūgweta kiugo kū wega, makamūnyiita na makamūūragīra kūu mariūko-inī ma Rūūi rwa Jorodani. Aefiraimu 42,000 makīragwo ihinda-inī rīu. 7 Jefitha agītiirīrīra Israeli mīaka itandatū. Jefitha ūcio Mügileadi agīcooka agīkua, na agīthikwo itūura-inī rīmwē rīa kūu Gileadi. 8 Thuutha wake, Ibizani wa kūu Bethilehemu agītiirīrīra Israeli. 9 Nake aarī na aanake mīrongo itatū na airītu mīrongo itatū. Akīheana airītu ake mahikio nī arīa maarī nja ya mūhīrīga wake, nao aanake ake akīmarehere airītu mīrongo itatū kuuma nja ya mūhīrīga wake matuīke atumia ao. Ibizani agītiirīrīra Israeli mīaka mūgwanja. 10 Ibizani agīcooka agīkua, na agīthikwo kūu Bethilehemu. 11 Thuutha wake, Eloni ūrīa Müzebuluni agītiirīrīra Israeli mīaka ikūmi. 12 Eloni agīcooka agīkua, na agīthikwo kūu Ajalonī būrūri-inī wa Zebuluni. 13 Thuutha wake, Abidoni mūrū wa Hileli, kuuma Pirathoni, agītiirīrīra Israeli. 14 Nake aarī na aanake mīrongo īna na ciana ciao mīrongo itatū, nao maakuuagwo nī ndigiri mīrongo mūgwanja. Agītiirīrīra Israeli mīaka īnana. 15 Abidoni mūrū wa Hileli agīcooka agīkua, agīthikwo Pirathoni kūu Efiraimu, būrūri ūrīa ūrī irīma wa Aamaleki.

13 O rīngī andū a Israeli magīika maūndū mooru maitho-inī ma Jehova, na nī ūndū wa ūguo Jehova akīmaneana moko-inī ma Afilisti handū ha mīaka mīrongo īna. 2 Mūndū ūmwē warī wa Zora, wetagwo Manoa kuuma mūhīrīga wa Adani, aarī na mūtumia warī thaata watūūrīte atarī na mwana. 3 Mūraika wa Jehova akīmuumīrīra, akīmwīra atīrī,

"Ūrī thaata na ndūrī mwana, no nīukūgīa nda ūciare kahī. 4 Na rīrī, wīmenyerere ndūkananyue ndibei kana kīndū o gīothe kīgagatu, na ndūkanarīe kīndū o gīothe kīrī thaahu, 5 tondū wee nīukūgīa nda na ūciare kahī. Gūtīrī kanyūi gakaahūthīrwo mūtwe-inī wake, nī ūndū kahī kau gagaatuīka Mūnaziri wamūrīrwo Ngai kuuma gūciarwo, na nīakambīrīria kūhonokia Israeli kuuma moko-inī ma Afilisti." 6 Hīndī ūyo mūtumia ūcio agīthīi kūrī mūthuuriwe, akīmwīra atīrī, "Mūndū wa Ngai nīokire kūrī nīi. Ekuonekaga ahaana ta mūraika wa Ngai wa gwītīgīrwo mūno. Ndinamūūria kūrīa oimīte, nake ndananjīrīa rītīwa rīake. 7 No nīanjīrīre atīrī, 'Nīukūgīa nda na ūciare kahī. Nī ūndū wa ūguo, ndūkanyue ndibei kana kīndū kīgagatu, o na ndūkarīe kīndū o gīothe kīrī thaahu, tondū kahī kau gagaakorwo karī Mūnaziri wa Ngai kuuma gūciarwo nginya mūthenya wako wa gūkua.'" 8 Hīndī ūyo Manoa akīhooya Jehova: "Mwathani nīndagūthaitha, reke mūndū ūcio wa Ngai ūgūtūmīte kūrī ithūi oke rīngī ūguo atūrute ūrīa tūkūrera kahī karīa gagaaciarwo." 9 Ngai akiugua Manoa, na mūraika wa Ngai agīkūa rīngī kūrī mūtumia rīrī aarī mūgūnda-inī; no mūthuuriwe Manoa ndaarī hamwe nake. 10 Nake mūtumia akīhiūha gūthīi kwīra mūthuuriwe, "Mūndū ūrīa wanyumīrīre mūthenya ūrīa ūngī-ři, arī hāha!" 11 Manoa agīkūira, akīrūmīrīra mūtumia wake. Rīrīa aakinyire harī mūndū ūcio-ři, akīmūūria atīrī, "We nīwe waririe na mūtumia wakwa?" Nake akiuga atīrī, "Iī, nī nīi." 12 Nī ūndū ūcio Manoa akīmūūria atīrī, "Hīndī ūrīa ciugo ciaku ikaahinga-ři, watho wa mūtūūrīre wa kahī gaka na wīra wako ūgaakorwo ūrī ūrīkū?" 13 Mūraika wa Jehova agīcooka atīrī, "Mūtumia waku no nginya eekē ūrīa wothe ndīmwīrīte. 14 Ndakarīe kīndū o gīothe kiumīte mūthabibū-inī, kana anyue ndibei o yothe, kana kīndū kīngī gīa kūnyua kīgagatu kana arīe kīndū o gīothe kīrī thaahu. No nginya eekē maūndū mothe marīa nīi ndīmwathīte." 15 Manoa akīrīa mūraika wa Jehova atīrī, "No twende ūkare nginya tūgūthīnjīre koori." 16 Mūraika wa Jehova agīcooka atīrī, "O na wangiria thiī, ndikūrīa irīo ciaku. No wahaarīria igongona rīa njino-ři, ūrī ūrītīre Jehova." (Manoa ndaigana gūkūrūrana atī ūcio aarī mūraika wa Jehova.) 17 Nake Manoa agītuūria ūhoro kuuma kūrī mūraika wa Jehova akīmūūria atīrī, "Wee wītagwo atīa, ūguo tūgaagūtīa hīndī ūrīa kiugo gīaku gīgaatuīka kīa ma?" 18 Nake agīcooka atīrī, "Nī kīi gīgūtūma

ünjūūrie rītwa rīakwa? Ndūngihota kūrīmenya, nī rīa magegania.” 19 Hīndī īyo Manoa akīoya koori hamwe na mūtu wa igongona, agīcirūra Jehova igūrū rīa ihiga. Nake Jehova agīka ūndū wa magegania o Manoa na mūtumia wake meroreire: 20 O rūrīmbī rūkīrīmbūkaga kuuma kīgongona-inī rūrorete igūrū-rī, mūraika wa Jehova akīambatīra rūrīmbī-inī rūu. Nake Manoa na mūtumia wake mona ūguo, makīgūithia magīturumithia mothiū mao thī. 21 Rīrīa mūraika ūcio wa Jehova aagire gūcooka kwīyonithania kūrī Manoa na mūtumia wake, Manoa akīmenya atī ūcio aarī mūraika wa Jehova. 22 Akīra mūtumia wake atīrī, “Ithū rīu no tūgūkua, tondū nītuonete Ngai!” 23 No mūtumia wake akīmūcookeria atīrī, “Korwo Jehova nīegūtūte gūtūrāga-rī, ndangītīkīrire igongona rīa njino na igongona rīa mūtu kuuma moko-inī maitū, o na kana atuonie maūndū maya mothe kana gūtwīra ūguo aatwīra rīu.” 24 Mūtumia ūcio agīciara kahī na agīgatua Samusoni. Gagīkūra, nake Jehova agīkarathima, 25 nake Roho wa Jehova akīambīrīria gūkaarahūra o hīndī īyo kaarī kūu Mahane-Dani, gatagatī ga Zora na Eshitaoli.

14 Na rīrī, Samusoni agīkūrūka agīthī Timina, na kūu akīona mūirītu Mūfilisti. 2 Acooka mūcīi, akīra ithe na nyina atīrī, “Nīnyonete mūndū-wa-nja Mūfilisti kūu Timina; rīu-rī, ngūrīrai we atuīke mūtumia wakwa.” 3 Ithe na nyina makīmūcookeria atīrī, “Kaī gūtarī mūndū-wa-nja ūngītīkīrika gatagatī-inī ka andū a mūlhīrīga wanyu o na kana gatagatī-inī ka andū aitū othe? No nginya ūthī kwa Afilisti acio mataruaga ugīrē mūtumia kuo?” No Samusoni akīra ithe atīrī, “Ngūrīra ūcio. Ūcio nowe ünjagīrīre.” 4 (Aciari ake matiamenyaga atī ūndū ūcio woimīte kūrī Jehova, ūrīa wacaragia handū ha kūrutia Afilisti amokīrīre, nī ūndū hīndī īyo Afilisti nīo maathaga Isiraeli.) 5 Samusoni agīkūrūka Timina marī hamwe na ithe na nyina. Na rīrīa makuhīrīrie mīgūnda ya mīthabibū ya Timina-rī, o rīmwe kīana kīa mūrūūthi gīgūka na kūrī we kīmūraramīre. 6 Roho wa Jehova agīka igūrū rīake na hinya nginya agītarūranga mūrūūthi ūcio na moko matheri o ta ūrīa angītarūranga koori. No ndaigana kwīra ithe o na kana nyina ūrīa ekīte. 7 Nake agīcooka agīkūrūka makīaranīria na mūndū-wa-nja ūcio, na akīmwenda. 8 Thuutha ūcio, rīrīa aacookaga akamūhikie-rī, agīkerūra oone kīimba kīa mūrūūthi ūcio. Thīinī wakīo haarī na mūrumbī wa njūkī na

ūukī, 9 ūrīa aatahire na hī, agīthī akīrīaga. Na rīrīa aakinīyīrire aciari ake, akīmagāira ūukī ūcio o nao makiūrīa. Nowe ndaigana kūmeera atī aarutīte ūukī ūcio kīimba-inī kīa mūrūūthi. 10 Na rīrī, ithe agīkūrūka acoone mūndū-wa-nja ūcio. Nake Samusoni akīrugithia iruga kūu, o ta ūrīa warī mūtugo wa ahikania. 11 Na rīrīa andū maamuonire, makīmūhe aanake mīrongo ūtatū maikare nake. 12 Samusoni akīmeera atīrī, “Rekei ndīmūgwatie ndaī, muona mwamītaūra mīthenya-inī ūno mūgwanja ya irugārī, nīngamūhe nguo cia gatani mīrongo ūtatū na nguo cia kūgarūrīra mīrongo ūtatū.” 13 Mwaremwo nī kūmītaūra-rī, no nginya mūhe nguo cia gatani mīrongo ūtatū, na nguo cia kūgarūrīra mīrongo ūtatū.” Nao makīmwīra atīrī, “Ta gūtūgwatie ndaī īyo yaku, tūmīgue.” 14 Nake akīmeera atīrī, “Kuuma nyamū ndīani, gūkiuma kīndū kīngīrīo; kuuma kūrī nyamū ūrī hinya, gūkiuma kīndū kīrī mūrīo.” Na handū ha mīthenya ūtatū, matiahotete kūmītaūra. 15 Naguo mūthenya wa ūna wakinya, makīra mūtumia wa Samusoni atīrī, “Heenereria mūthuuriguo nīguo atūtaūrīre ndaī īyo, kana tūgūcīne wee na nyūmba ya thoguo nginya mūkue. Anga mūtūtīte gūkū nīguo mūtūtunye indo ciitū?” 16 Nake mūtumia wa Samusoni akīgūithia harī we, akīrīraga akiugaga atīrī, “Wee nīūthūre! Wee ndūnyendete o na atīa. Ügwatītie andū aitū ndaī, na nīuregete kūndaūrīra ndaī īyo.” Nake akīmūcookeria atīrī, “O na baba na maitū ndimataūrīre, wee-rī, ngūlīgūtārīra nīkī?” 17 Akīrīra mīthenya īyo yothe mūgwanja ya iruga rīu, na mūthenya wa mūgwanja Samusoni akīmumbūrīra, nī ūndū wa ūrīa aikarire akīmūringagīrīria. Nake mūtumia ūcio agīcooka agītaarīria andū ao ndaī īyo. 18 Riūa rītanathūa mīthenya ūcio wa mūgwanja, andū a itūura rīu makīmūrīria atīrī, “Nī kīi kīrī mūrīo gūkīra ūukī? Nī kīi kīrī hinya gūkīra mūrūūthi?” Nake Samusoni akīmeera atīrī, “Korwo mūtinarīma na moori yakwa-rī, mūtingāhota gūtāura ndaī yakwa.” 19 Nake Roho wa Jehova agīka igūrū rīa Samusoni na hinya mūno. Nake agīkūrūka nginya Ashikeloni, akīrīraga andū mīrongo ūtatū akuo, akīmatunya indo ciao, na akīheana nguo ciao kūrī arīa maataūrīte ndaī īyo. Na akīambata agīthī gwa ithe mūcīi arakarīte mūno. 20 Nake mūtumia ūcio wa Samusoni akīheanwo kūrī mūratawē ūrīa wamūrūgāmīrīre ūhiki-inī wake.

15 Thuutha ūcio, ihinda-inī ūrīa magetha ma ngano-rī, Samusoni akīoya koori na agīthī gūceerera

mütumia wake. Akiuga atīrī, "Ngūthii ndoonye kanyūmba-inī ka mütumia wakwa." No ithe wa mütumia ūcio akīmūgiria atoonye kuo. 2 Ithe akīmwīra atīrī, "Niī ndaarī na ma atī nīwamūthūūrire biū, ngikīmūheana kūrī mūrataguo. Githi mwarī wa nyina ūrīa mūnini ndakīrī mūthaka kūrī we? Kīmuoe ithenya rīake." 3 Samusoni akīmeera atīrī, "Rīu ndī na kīhooto gīa kwīrīhīria harī Afilisti; ti-itherū nīngūmekā ūru biū." 4 Nī ūndū ūcio akiumagara, akīnyiita mbwe magana matatū, agīciohithania mīting'oe igīrī igīrī. Agīcooka akīherera gīcīnga harī o mīting'oe īyo ūrī ūrī, 5 akīgwatia icinga icio mwaki na akīrekereria mbwe icio ngano-inī ya Afilisti ūrīa yarī mīgūnda. Agīcīna itīfīa cīa ngano ūrīa yarūgamītio mīgūnda na ngano ūrīa itāarī ngethe, na agīcīna mīgūnda ya mīthabibū na ya mītamaiyū. 6 Rīrīa Afilisti mooririe atīrī, "Nūū wīkīte ūū?" Makīrwo atīrī, "Nī Samusoni, mūthoni-we wa mūndū ūrīa Mūtimina, tondū mütumia wake nīaheirwo mūratawe." Nī ūndū ūcio Afilisti makīambata na magīcīna mütumia ūcio o na ithe nginya magīkua. 7 Nake Samusoni akīmeera atīrī, "Kuona atī nī ūguo mweka, ndikūmūtigīthīria nginya ndīrīhīrie kūrī inyuū." 8 Agīkīmatharīkīra na ūru mūnene na akīrīraga aingī ao. Agīcooka agīkūrūka na agīkara ngurunga-inī ya ihiga ūrīa Etamu. 9 Nao Afilisti makīambata na makīamba hema kūu Juda, makīaragana gūkuhī na Lehi. 10 Nao andū a Juda makīuria atīrī, "Mūūkīte kūhūūrana na ithū nīkī?" Nao magīcookia atīrī, "Tūūkīte kūnyiita Samusoni, tūmwīke o ta ūrīa aatwīkire." 11 Hīndī īyo andū ngiri ithatū kūuma Juda magīkūrūka nginya ngurunga-inī ya ihiga ūrīa Etamu na makīrīa Samusoni atīrī, "Kaī wee ūtakūūraniē atī Afilisti nīo matwathaga? Nī atīa ūtwīkīte?" Nake agīcookia atīrī, "Niī ndīmekīte o ta ūrīa maanjīkire." 12 Nao makīmwīra atīrī, "Tūūkīte gūkuoha tūkūneane kūrī Afilisti." Samusoni akiuga atīrī, "Mwīhītei atī ti inyuū mūkūnjūraga." 13 Nao magīcookia atīrī, "Nītwetīkīra, ithū no gūkuoha tūgūkuoha tūkūneane kūrī o. Ithū tūtīgūkūraga." Nī ūndū ūcio makīmuoha na mīkanda ūrī mīerū na makīmwambatia kūuma rwarō-inī ūru rwa ihiga. 14 Rīrīa aakuhīrīrie Lehi-rī, Afilisti acio magīkūka na kūrī we makīanagīrīra. Roho wa Jehova agīkūka igūrū rīake na hinya mūno. Mīkanda ūrīa oo hetwo moko nayo igītuīkanga o ta ūguta mūhiū, nayo mīhīndo īyo ūkīgūa kūuma moko-inī make. 15 Akīona rūkambucu rwa ndigiri rūtaarī rūkūrū, akīrūhuria na akīūraga

andū ngiri ūmwe. 16 Hīndī īyo Samusoni akiuga atīrī, "Njūragīte andū na rūkambucu rwa ndigiri hība na hība. Njūragīte andū ngiri ūmwe na rūkambucu rwa ndigiri." 17 Rīrīa aarīkirie kwaria-rī, agīte rūkambucu ūru; naho handū hau hagītīwo Ramathu-Lehi. 18 Na tondū aarī mūnyootu mūno, agīkaīra Jehova, akiuga atīrī, "Nūūhēete ndungata yaku ūhoo tanī mūnene ūū. No nginya ūrī ngue nī nyoota ngwe moko-inī ma andū arīa mataruaga?" 19 Hīndī īyo Ngai agīthīkūria irima kūu Lehi, rīkiuma maaī. Rīrīa Samusoni aanyuire, agīcookererwo nī hinya na akīarahūka. Nī ūndū ūcio gīthīma kīu gīgītīwo Eni-Hakore. Na kīrī o ho kūu Lehi. 20 Samusoni aatiirīrīrie Israeli mīaka mīrongo ūrī matukū-inī ma Afilisti.

16 Mūthenya ūmwe Samusoni nīathiire Gaza, akīona mūmaraya kuo. Agītoonya gwake nīguo akome nake. 2 Andū a Gaza makīrwo atīrī, "Samusoni arī gūkūl!" Nī ūndū ūcio magīthīrūrūkīria handū hau, makīraara mamuhetie ūtukū wothe kīhīngi-inī gīa itūūra ūrī inene. Nao matīgana kwehera ho ūtukū ūcio, nī ūndū moigīte atīrī, "Rūciinī gwakīa, nītūkaamūūraga." 3 Nowe Samusoni aakomire kuo nginya ūtukū gatagatī. Agīcooka agīkūkīra akīnyiita mīrango ya kīhīngi gīa itūūra ūrī inene, hamwe na itugī ciayo cierī, agīcīmūnāriia na igera cīothe. Agīciigīrīra ciande, agīcītwara kīrīma-igūrū kīrī kīng'etheire Hebironi. 4 Thuutha ūcio, nīagīure ūrata na mūndū-wa-nja kūu gītuamba-inī gīa Soreki na ūtītwā ūrīa eetagwo Delila. 5 Nao aathani a Afilisti magīthīi kūrī we, makīmwīra atīrī, "Rora kana wahota kūmūheenereria, akīwīre hito ya hinya ūcio wake mūnene, na ūrīa tūngīmūkīria hinya nīguo tūmuhe, tūmūtoorie. O ūmwe witū nīagakūhe cekeri ngiri ūmwe na igana rīmwe cīa betha." 6 Nī ūndū ūcio Delila akīrīa Samusoni atīrī, "Njīrīa hito ya hinya waku mūnene, na ūrīa ūngīohwo na ūtīoorio." 7 Nake Samusoni akīmūcookeria atīrī, "Mūndū o na ūrīkū angīnjohna na nga mūgwanja cīa mwogothano itarī nyūmīthīrī, nī ngwaga hinya ndūike o ta mūndū ūngī o wothe." 8 Hīndī īyo aathani a Afilisti makīmūrehere nga mūgwanja iria itāarī nyūmīthīe, nake akīmuoha nacio. 9 Nao andū mehitīhīte thiīnī wa nyūmba-rī, akīmwīra atīrī, "Samusoni, ūrī mūkore nī Afilisti!" Nowe agītuanga nga icio na ūhūthū o ta ūrīa rūrigī rūtūkīga rwahutia rūrīrīmbī rwa mwaki. Nī ūndū ūcio hito ya hinya wake ndīamenyekire. 10 Nake Delila akīrīa Samusoni atīrī, "Nīūndūtē mūndū mūkūgu;

ūkaheenia. Ndagūthaitha njīra kīrīa ūngōhwo nakīo.” **11** Nake akīmūcookeria atīrī, “Mūndū o na ūrkū angīnjohna wega na mīhīndo mīerū itarī yahūthīrwo, nīngwaga hinya nduīke o ta mūndū ūngī o wothe.” **12** Nī ūndū ūcio Delila akīoya mīhīndo mīerū na akīmuoha nayo. Hīndī īyo, andū mehitīte nyūmba thīnī-rī, akīmwīra atīrī, “Samusoni, ūrī mūkore nī Afilisti!” Nowe agītuanga mīhīndo ūyō kuuma moko-inī make o ta ūrīa angītuanga uthi. **13** Delila agīcooka akīira Samusoni atīrī, “Nginya rīu ūkoretwo ūkīndua mūndū mūkīgu, ūkaheenia. Njīra kīrīa ūngōhwo nakīo.” Nake agīcooka atīrī, “Ūngīogotha makundo maya mūgwanja ma njuīrī ya mūtwe wakwa ndīgi-inī, ūciigīrīre mūtambo-inī wa gūtuma taama na ūcirūmie na hīgī, nī nīngwaga hinya nduīke o ta mūndū ūngī o wothe.” Nī ūndū ūcio rīrīa aakomete-rī, Delila akīoya makundo mūgwanja ma njuīrī cia mūtwe wake, agīciogothania na ndigi, **14** na agīcīrūmia na hīgī. Agīcooka akīmwīta o ūngī, akīmwīra atīrī, “Samusoni, ūrī mūkore nī Afilisti!” Nake Samusoni akīarahūka toro, na akīguucia hīgī īyo, o na mūtambo ūrīa warī na ndigi. **15** Agīcooka akīmūuria atīrī, “Wahota atīa kuuga atī nīnyendete, rīrīa ūtangīhoka? Rīrī nī riita rīa gatafū ūndūte mūndū mūkīgu, na ndūrī wanjīrra hitho ya hinya ūcio waku mūnene.” **16** Nī ūndū wa ūrīa aamūgiāga na akamūtindīrīra mūthenya o mūthenya, akīmūnogia o nginya hakuhī gūkua. **17** Nī ūndū ūcio Samusoni akīmwīra maūndū mothe. Akiuga atīrī, “Mūtwe ūyū wakwa ndūrī wenjwo nī ūndū-rī, nī ndūire ndī Mūnaziri wamūrīrwo Ngai kuuma rīrīa ndaciāirwo. Ingēnwo-rī, hinya wakwa no ūnjehererere, na njage hinya nduīke o ta mūndū ūngī o wothe.” **18** Na rīrīa Delila aamenyire atī nīamwīra maūndū make mothe, agītūmanīra aathani a Afilisti akīmeera atīrī, “Cookai riita ūngī ūmwe, nī ūndū nīnājīrīte maūndū mothe.” Nī ūndū ūcio aathani acio a Afilisti magīcooka makuuīte betha na moko. **19** Nake Delila agītūma Samusoni akome ciero-inī ciake, agītā mūndū ūmwe amwenje makundo mothe mūgwanja ma njuīrī yake, nao makīambīrīria kūmūtooria. Naguo hinya wake ūkīmuuma. **20** Hīndī īyo akīmwīra atīrī, “Samusoni, ūrī mūkore nī Afilisti!” Nake agīkīra kuuma toro, agīciiria atīrī, “Nīnguumā nja o ta tene na ndīrībaribe, ndīōhore.” No rīrī, ndaamenyete atī Jehova nīamwehereire. **21** Hīndī īyo Afilisti makīmūnyiita na hinya, makīmūkūra maitho na makīmūkūrūka Gaza. Makīmuoha na mīnyororo

ya gīcango, na makīmūiga athīage ngano arī kūu njeera. **22** No rīrī, njuīrī ya mūtwe wake ūkīambīrīria gūkūra ūngī, thuutha wa kwenjwo. **23** Na rīrī, aathani a Afilisti makiūngana nīguo marutīre Dagoni ngai yao igongona inene na makūngūre, makiugaga atīrī, “Ngai iitū nīneanīte Samusoni thū iitū, moko-inī maitū.” **24** Rīrīa andū maamuonire, makīgooca ngai īyo yao makiugaga atīrī, “Ngai iitū nīneanīte thū iitū moko-inī maitū, thū ūrīa yathūkangirie būrūri witū na ūkīuraga andū aitū aingī.” **25** Na rīrīa ngoro ciao ciacanjamūkīte, makīanīrīra makiuga atīrī, “Rehei Samusoni nīguo oke atūkenie.” Nī ūndū ūcio makīrūta Samusoni njeera, nake agīka maūndū ma mathekania. Rīrīa maamūrūgamirie gatagatī-inī ga itugī-rī, **26** Samusoni akīira ndungata ūrīa yamūnyiitīte guoko atīrī, “Njīga harīa ingīhota kūhutia itugī iria inyītīrīre hekarū, nīgeetha ndītiiranie nacio.” **27** Na rīrī, hekarū īyo yaiyūrīte arūme na andū-a-nja; na aathani othe a Afilisti maarī kuo, na nyūmba igūrū kwarī na arūme na andū-a-nja ta ngiri ithatū meroreire Samusoni agīka maūndū ma kūmakenia. **28** Samusoni akīhooya Jehova, akiuga atīrī, “Wee Mwathani Jehova, ndirikana. Wee Ngai, ndagūthaitha ūnjīkīre hinya o ihinda ūngī ūmwe, na ūreke ndīrīhīrie kūrī Afilisti na igūtha ūmwe nī ūndū wa maitho makwa meerī.” **29** Hīndī īyo Samusoni akīnyiita itugī icio cierī cia gatagatī iria ciarūgamitie hekarū īyo. Agītiiranīa nacio, kīmwe agīkīnyiita na guoko gwake kwa ūrīo na kīrīa kīngī na guoko gwake kwa ūmotho, **30** Samusoni akiuga atīrī, “Reke ngue hamwe na Afilisti!” Agīcooka agīcitindīka na hinya wake wothe, nayo hekarū ūkīgīwīra aathani acio hamwe na andū othe arīa maarī thīnī wayo. Nī ūndū ūcio akīuraga andū aingī agīkua gūkīra arīa ooragire arī muoyo. **31** Nao ariū a ithe na nyūmba yothe ya ithe magīkūrūka makamūgūre. Makīmūkuua makīmūnūkīna na makīmūthīka gatagatī ga Zora na Eshitaoli mbīrīra-inī ya ithe Manoa. Nake aatīrīrīre Israeli mīaka mīrōngō ūrī.

17 Na rīrī, mūndū wetagwo Mika wa kuuma būrūri ūrī ūrī irīma wa Efīraimū 2 akīira nyina atīrī, “Cekeri ngiri ūmwe na igana ūmwe cia betha iria cīoīrīo kuuma kūrī we, na iria ndaiguire ūkīrūmanīra kīrumī-rī, nī nī ndī nacio; nī nī ndacioire.” Nake nyina akiuga atīrī, “Mūrū wakwa, Jehova arokūrathīma.” **3** Rīrīa aacookirie cekeri icio ngiri ūmwe na igana ūmwe cia betha kūrī nyina-rī, nyina akiuga atīrī, “Nī nīndamūrīra Jehova betha yakwa kūna nīgeetha

mūrū wakwa athondeke mūhianano mūicūhie na mūhianano wa gūtwekio. Ningūgūcookeria.” 4 Nī ūndū ūcio agīcookia betha īyo kūrī nyina, nake nyina akīoya cekeri magana meerī cia betha na agīcineana kūrī mūturi wa betha, ūrīa wacithondekire mūhianano wa gwacūhio na mūhianano wa gūtwekio. Nayo ikīgwo thīnī wa nyūmba ya Mika. 5 Na rīrī, mūndū ūcio wetagwo Mika nī aarī na ihooero, nake agīthondeka ebodi, na mīhianano īmwe ya gūtwekio na agītua mūriū ūmwe wake mūthīnjīri-ngai wake. 6 Matukū-inī macio Israeli gūtiarī mūthamaki; o mūndū ekaga ūrīa oonaga kwagīrīre. 7 Mūlawii ūmwe mwanake kuuma itūura rīa Bethilehemu ya Juda, watūuraga thīnī wa mūhīrīga wa Juda, 8 akiuma itūura-inī rīu agīthīrī gwetha kūndū kūngī gwa gūtūura. Arī njīra-inī agīkora nyūmba ya Mika īrīa yarī būrūri-inī ūrīa wa irīma wa Efiraimu. 9 Mika akīmūuria atīrī, “Wee uumīte kū?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Nī̄ ndī Mūlawii kuuma Bethilehemu ya Juda, na ndīreetha kūndū gwa gūtūura.” 10 Nake Mika akīmwīra atīrī, “Tūurania na nī ūtuīke baba na mūthīnjīri-ngai wakwa, na nīndīrīkūheaga cekeri ikūmi cia betha o mwaka, na nguo ciaku cia kwīhumba na irio cia kūrīa.” 11 Nī ūndū ūcio Mūlawii ūcio agītīkīra gūtūurania hamwe nake, na mwanake ūcio agītuīka ta ūmwe wa ariū ake. 12 Ningī Mika akīamūra Mūlawii ūcio, nake mwanake ūcio agītuīka mūthīnjīri-ngai wake na agītūura gwake mūciī. 13 Nake Mika akiuga atīrī, “Rīu nīndamenya atī Jehova nīekūnjīka wega, nīgūkorwo Mūlawii ūyū nīatuīkīte mūthīnjīri-ngai wakwa.”

18 Na rīrī, matukū-inī macio Israeli gūtiarī na mūthamaki. Na matukū-inī macio mūhīrīga wa Dani nīwacaragia kūndū kwao gwa gūtūura, tondū matiegwatiīre igai rīao gatagatī-inī ka mūhīrīga ya Israeli. 2 Nī ūndū ūcio andū a Dani magīthuura njamba cia ita ithano kuuma Zora na Eshitaoli ithīrī igathigaane būrūri ūcio na ituīrie ūhoro. Andū a mūhīrīga wa Dani makīmeera atīrī, “Thīrī, mūgatūrie ūhoro wa būrūri ūcio.” Andū acio magītoonya būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efiraimu na magīkinya mūciī wa Mika kūrīa maararīrire ūtukū ūcio. 3 Na rīrīa maakuhiīrire nyūmba ya Mika, magikūurana mūgambo wa mwanake ūcio Mūlawii; nī ūndū ūcio magītoonya kuo makīmūuria atīrī, “Nūū wakūrehire gūkū? Nī kī ūreka kūndū gūkū? Nī kī gītūmīte ūkorwo ūrī gūkū?” 4 Nake akīmeera ūrīa Mika

aamwīkīre, akīmeera atīrī, “We nīanyandikīte na nī̄ ndī mūthīnjīri-Ngai wake.” 5 Nao magīcooka makīmwīra atīrī, “Twagūthaitha ūtūtūrīrie ūhoro kūrī Ngai tūmenye kana rūgendo rwitū nīrūkūgaacīra.” 6 Nake mūthīnjīri-Ngai ūcio akīmacookeria atīrī, “Thīrī na thayū. Rūgendo rwanyu nī rwitkīrīku nī Jehova.” 7 Nī ūndū ūcio andū acio atano makiuma kuo na magīkinya Laishi, kūrīa maakorire atī andū matātūraga na thayū mataři na ūgwati, o ta andū a Sidoni, mategwīkūua na mategwītīgīra. Na tondū būrūri wao ndwarī kīndū waagaga, maarī atongu. Ningī maatūraga kūraya na andū a Sidoni, na matiatarainie na mūndū o na ūrkū. 8 Na rīrīa maacookire Zora na Eshitaoli, ariū a ithe makīmooria atīrī, “Mūronire atīa?” 9 Magīcookia atīrī, “Ūkīrai tūthīrī tūkamatharīkīre! Nitūonete atī būrūri ūcio nī mwega mūno. Anga gūtīrī ūndū mūgwīka? Mūtigatīthie gūthīrī mūkautunyane. 10 Mwakinya kuo, nīmūgūkorerera andū mategwīkūua ūgwati o na ūrkū. Būrūri ūcio nī mūnene ūrīa Ngai aneanīte moko-inī manyu, būrūri ūtagaga kīndū o na kīrkū.” 11 Hīndī īyo andū magana matandatū a kuuma mūhīrīga wa Dani, meeohete indo cia mbaara, makiumagara kuuma Zora na Eshitaoli. 12 Marī njīra-inī, makīamba hema ciao gūkuhī na Kiriathu-Jearimu kūu Juda. Nikīo gītūmaga handū hau he mwenā wa ithūro rīa Kiriathu-Jearimu heetwo Mahane-Dani nginya ūmūthī. 13 Kuuma kūu magīthīrī na mbere nginya būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efiraimu na magīkinya mūciī wa Mika. 14 Ningī andū acio atano arīa maathigaanīte būrūri ūcio wa Laishi makīira arīu a ithe atīrī, “Inyu nīmūū atī nyūmba īmwe ya ici ūrī na ebodi, na ngai ingī cia nyūmba, na mūhianano mūicūhie, na mūhianano wa gūtwekio? Rīu nīmwanenya ūrīa mūgwīka.” 15 Nī ūndū ūcio magītoonya nyūmba ya mwanake ūcio Mūlawii o kūu mūciī kwa Mika na makīmūgeithia. 16 Nao andū acio a Dani magana matandatū meeohete indo cia mbaara makīrūgama hau kīhingo-inī. 17 Andū acio atano arīa maathigaanīte būrūri ūcio magītoonya thīnī, makīoya mūhianano ūrīa mūicūhie, na ebodi, na ngai icio ingī cia nyūmba na mūhianano wa gūtwekio, nake mūthīnjīri-Ngai o na andū acio magana matandatū meeohete indo cia mbaara maarūgamīte hau kīhingo-inī. 18 Rīrīa andū acio maatoonyire nyūmba ya Mika na makīoya mūhianano wa gwacūhio, na ebodi, na ngai icio ingī cia nyūmba, na mūhianano wa gūtwekio-rī, mūthīnjīri-ngai ūcio akīmooria atīrī,

“Nī atia mūreka?” 19 Nao makīmūcookeria atīrī, “Kira ki! Ndūkoige ūndū. Ūka ūtwarane na ithuī, ūtuīke ithe witū na mūthīnjīri-Ngai witū. Githī ti wega ūgītungatīra rūrīrī na mūhīriga thīmī wa Israeli ūrī mūthīnjīri-Ngai, handū ha gūtungatīra nyūmba ya mūndū ūmwe?” 20 Nake mūthīnjīri-Ngai ūcio agīkena. Akīoya ebodi, na ngai iria ingī cia nyūmba, na mūhianano ūrīa mūcūhie, nake agīthīi na andū acio. 21 Nao makīhūndūka magīthīi matongoretio nī ciana ciao iria nini na mahiū mao, na indo ciao. 22 Rīrīa maakorirwo mathīte handū haraaya kuuma nyūmba ya Mika-rī, andū arīa maatūrūraga hakuhī na Mika makīūngana hamwe na magīkinyīra andū acio a Dani. 23 O andū acio makīmoigagīrīria-rī, andū a Dani makīhūgūra makīuria Mika atīrī, “Kaī wona atia tondū weta andū aku othe marūe?” 24 Akīmacookeria atīrī, “Muoire ngai iria ndethondekeire, o na mūthīnjīri-nagai wakwa, na mwathīi. Nī kīi kīngī ngīrī nakīo? Mwakīhota atia kūuria atīrī, ‘Kaī wona atia?’” 25 Andū acio a Dani magīcookia atīrī, “Tiga gūkararania na ithuī, kana ūtharīkīrwo nī andū amwe arīa me marakara, nawe hamwe na nyūmba yaku mūrīwo nī mīoyo yanyu.” 26 Nī ūndū ūcio andū acio a Dani magīthīira, nake Mika, ona atī maarī na hinya mūnene mūno kūmūkīra, akīhūndūka agīcooka mūcīi. 27 Ningī makīoya kīrīa Mika aathondekete, na mūthīnjīri-Ngai wake, magīthīi nginya Laishi, magīkīrīra andū maarī na thayū na matekūuaga ūndū. Makīmatharīkīra na rūhiū rwa njora na magīcina itūūra rīao inene. 28 Gūtiarī na mūndū wa kūmahonokia tondū maatūrūraga kūraihu na Sidoni na matiatarainie na mūndū o na ūrkū. Itūūra rīu inene rīarī gūtumā-inī kīrīa kīarī hakuhī na Bethi-Rehobu. Andū acio a Dani magījaka itūūra rīu inene rīngī na magīthaamīra kuo. 29 Makīrīta Dani o ta ithe wao Dani ūrīa waciārītwo nī Israeli o na gūtuīka itūūra rīu inene rīetagwo Laishi mbere īyo. 30 Andū a Dani makīhaandīra mīhianano kūu, nake Jonathanī mūrū wa Gerishomu, mūrū wa Musa, na ariū ake magītuīka athīnjīri-Ngai mūhīriga-inī wa Dani nginya hīndī ūrīa andū acio maatahirwo makīrutwo būrūri ūcio. 31 Magīthīi na mbere kūhūthīra mīhianano ūrīa Mika aathondekete, ihinda rīrīa rīothe nyūmba ya Ngai yarī Shilo.

19 Matukū-inī macio Israeli gūtiarī na mūthamaki. Na rīrī, Mūlawii watūrūraga kūndū kūraya thīmī wa būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efiraimu, watūrūraga Gibeā, (andū a kūu maatīrī Abenjamini), agīuka oimīte wīra mīgūnda-inī. 17 Na rīrīa aarorire

ya kuuma Bethilehemu kūu Juda. 2 No thuriya īyo īkīaga kwīhokeka kūrī we. Nayo īkīmūtīga īgīcooka mūcīi gwa ithe kūu Bethilehemu ya Juda. Thuutha wa gūkorwo kūu mīferī īma, 3 mūthuuri wake agīthīi kūrī we kūmūringīrīria acooke. Aathiire na ndungata yake na ndigiri igīrī. Nake mūtumia ūcio akīmūtoonyia nyūmba ya ithe, na rīrīa ithe aamuonire, akīmūnyiita ūgeni akenete. 4 Mūthoni-we, ithe wa mūirītu ūcio, akīmūringīrīria aikare; nī ūndū ūcio agīkara hamwe nake mīthenya ūtatū, arīaga na akanyua, na agakoma kuo. 5 Mūthenza wa īna magīfūkīra tene na akīlīhaarīria oimagine, no ithe wa mūirītu akīrīa mūthoni-we ūcio atīrī, “Wikenie na kīndū gīa kūrīa; ugīcooke ugīthīi.” 6 Nī ūndū ūcio eerī magīkara thī kūrīa na kūnyua. Thuutha-inī ithe wa mūirītu akīmwīra atīrī, “Ndagūthaitha raara na wikenie.” 7 Na hīndī ūrīa ūndū ūcio ookīrire athīi, mūthoni-we akīmūringīrīria araare; nī ūndū ūcio akīrāara ūtukū ūcio. 8 Rūciinī rwa mūthenya wa gatano, okīra athīi, ithe wa mūirītu ūcio akīmwīra atīrī, “Wikenie. Eterera nginya mīaraho!” Nī ūndū ūcio eerī makīrīanīra. 9 Hīndī ūrīa ūndū ūcio, hamwe na thuriya yake na ndungata yake, mookīrire mathīi, mūthoni-we, ithe wa mūirītu ūcio, akīmwīra atīrī, “Rīu ta thikīrīria, nī hakuhī hwaī-inī raarīrīa nī ūndū gūkīrie gūtuka. Ikara ūhurūke. Rūciū rūciinī tene no ūukīre ūnīkīre.” 10 No rīrī, tondū ndendire gūkīra ūtukū ūngī, ūndū ūcio akiuma kuo agīthīi erekeire mwena wa Jebusi (na nīkuo, Jerusalemu), arī na ndigiri ciake cierī cīohetwo matandīko na thuriya yake. 11 Rīrīa maakuhīrīrie Jebusi na kūrī hakuhī gūtukārī, ndungata īyo ikīrīa mwathi wayo atīrī, “Rīu-rī, reke tūtithe gūkū itūūra-inī rīrī inene rīa Ajebusi tūraarīrīre kuo.” 12 Mwathi wayo agīcookingia atīrī, “Aca. Tūtīgūtoonya itūūra inene rīa andū ageni, andū a rīo ti Aisraeli. Tūgūthīi nginya tūkīnī Gibeā.” 13 Nake akiuga o rīngī atīrī, “Nītūthīi tūgerie gūkīnya Gibeā kana Rama na tūraarīrīre itūūra rīmwe rīamo.” 14 Nī ūndū ūcio magīthīi na mbere, narīo riūa rīgīthūa magīkorwo maakuhīrīria Gibeā, kūu Benjamini. 15 Kūu nīkuo maatīthirie maraarīrīre. Nao magīthīi magīkara thī kīhaaro-inī kīnene gīa itūūra rīu inene, no gūtīrī ūndū o na ūmwe wamanyiitire ūgeni maraarīrīre gwake. 16 Hwaī-inī ūcio, mūthuuri ūmwe mūkūrū wa kuuma būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efiraimu, watūrūraga Gibeā, (andū a kūu maatīrī Abenjamini), agīuka oimīte wīra mīgūnda-inī. 17 Na rīrīa aarorire

akīona mūgendi ūcio hau kīhaaro-inī gīa itūura inene, mūthuuri ūcio akīmūuria atīrī, "Wathī kū na uumīte kū?" 18 Agīcoockia atīrī, "Tuumīte Bethilehemu ya Juda twerekeire kündū kūraya thīnī wa būrūri ūrī ūrī irīma wa Efiraimu kūrīa ndūrūraga. Ndīrārī Bethilehemu ya Juda na rīu ndīrathī nyūmba ya Jehova. Gūtīrī mūndū o na ūmwe ūnnyiitītē ūgeni gwake. 19 Ithū ūrī na mahuti na irio cia ndigiri ciitū na mīgate na ndibeī nī ūndū witū ithuī ndungata ciaku, nī, na ndungata yaku ya mūrītu, na mwanake ūyū ūrī nake. Tūtikūbatario nī kīndū o na kī." 20 Nake mūthuuri ūcio mūkūrū akīmwīra atīrī, "Nīnnyiitītō ūgeni nyūmba-inī ūno yakwa, reke ngūhe kīrīa gīothe ūbatarītō nīkīo, no ndūkaraare kīhaaro." 21 Nī ūndū ūcio akīmūtoonyia nyūmba yake na akīhe ndigiri ciake gīa kūrīa. Maarīkīa gwīthamba magūrū-rī, makīrīa na makīnyua. 22 Na hīndī o ūyo meekenagīa-rī, andū amwe aaganu a itūura rīu inene makīrigīciirīa nyūmba ūyo. Makīhūrāa mūrango, na makīgūthūkīra mūthuuri ūcio mūkūrū ūrī warī mwene nyūmba ūyo, makiuga atīrī, "Ruta mūndū ūcio ūkire nyūmba yaku nīguo tūkome nake." 23 Mwene nyūmba ūyo akīuma na nja akīmeera atīrī, "Aca, arata akwa, mūtigeke ūndū wa waganu ūguo. Kuona atī mūndū ūyū nī mūgeni wakwarī, tigai gwīka ūndū ūyū wa thoni ūguo. 24 Thikīrīrīai, haha harī mūrītu wakwa gathirange, na thuriya ya mūgeni ūyū. Nīngūmaruta na nja kūrī ūnyū ūrī, na no mūmahūthīre na mūmeke o ūrīa mūngīenda. No mūndū ūyū-rī, mūtikamīke ūndū wa thoni ta ūcio." 25 No andū acio matīgana kūmūthikīrīria. Nī ūndū ūcio, mūndū ūcio akīoya thuriya yake na akīmīrūta na nja kūrī o, nao makīmīnyiita na hinya na makīmīnyariira ūtukū wothe, na gwakīa makīreka ūthīrī. 26 Na gūgīthererūka-rī, mūndū-wa-nja ūcio agīcooka nyūmba kūrīa mwathi wake aarī, akīgūa thi hau mūrango-inī, na agīkoma ho nginya gūgīkīa. 27 Na ūrīria mwathi wake ookīrīre rūciinī na akīhingūra mūrango wa nyūmba akīuma nja nīguo ethīrē-rī, thuriya yake yakomete hau ūgwīte mūromo-inī wa nyūmba, namo moko mayo maarī hingīro-inī. 28 Nake akīmīrīa atīrī, "Ūkīra; reke tūthī." No ndīacookirīe. Nake mūndū ūcio agīcooka akīmīoya, akīmīgīrīra igūrū ūrīa ndigiri yake, makiinūka. 29 Hīndī ūrīa aakinyire mūcī-rī, akīoya kahī agītinangia thuriya yake kīga o kīga icunjī ikūmi na igīrī, agīcītūma ng'ongo cīothe cīa Israeli, 30 na mūndū o wothe ūrīa wonire ūndū ūcio akiuga atīrī, "Ūndū ta ūyū ūndūrī

wonwo kana ūgīkwo, kuuma mūthenya ūrīa andū a Israeli moimire būrūri wa Misiri. Tecirīe ūhoro ūcio na mūwīcūurāne, mūtwīre ūrīa tūgwīka!"

20 Na ūrī, andū a Israeli othe kuuma Dani nginya Birishiba, na kuuma būrūri wothe wa Gileadi magīuka o taarī mūndū ūmwe, makīungana mbere ya Jehova kūu Mizipa. 2 Atongoria a andū othe a mīhīrīga ya Israeli makīrūgama handū hao kū kīungano-inī kīa andū a Ngai, marī thigari ngiri magana mana meeohete hiū cīa njora. 3 (Nao andū Benjamini makīgūa atī andū a Israeli nīmambatīte nginya Mizipa.) Hīndī ūyo andū a Israeli makiuga atīrī, "Ta twīre ūrī ūndū ūcio mūrūrī wekkire." 4 Nī ūndū ūcio Mūlawī ūcio mūthuuri wa mūtumia ūrīa woragītō akiuga atīrī, "Nī ūna thuriya yakwa tuokire Gībea ya andū a Benjamini tūraarīrīre kuo. 5 Útukū ūcio andū a Gībea nīmaanūmīrīre, na magīthīrūrūkīria nyūmba, mehaarīrīe kūnjūraga. Makīnyiita thuriya yakwa na hinya, nginya ūgīkua. 6 Ngīoya thuriya yakwa, ngīmītīnaangīa icunjī, na ngītūma o gīcunjī o rūgongo rwa igai ūrīa Israeli, nī ūndū nīmekite ūndū wa thoni na wa gīconoko thiinī wa Israeli. 7 Atīrī, inyū andū a Israeli inyūothe, kīarie, mūheane itua rīanyu." 8 Andū acio othe magītūkīra o taarī mūndū ūmwe, makiuga atīrī, "Gūtīrī mūndū o na ūmwe witū ūkūinūka. Aca, gūtīrī o na ūmwe witū ūgūcooka gwake mūcī." 9 No ūrī, ūndū ūrīa tūgwīka Gībea nī ūyū: Tūkwambata kuo tūmookīrīre o ta ūrīa ūcuuki wa mītī ūgūtūonia. 10 Tūkūrūta andū ikūmi thiinī wa o andū igana a mīhīrīga yothe ya Israeli, na andū igana thiinī wa o andū ngiri, na andū ngiri thiinī wa o andū ngiri ikūmi, nīguo magītīrīre mbūtū cīa ita irio. Nīgeetha ūrīria mbūtū cīa ita igaakinya Gībea ya Benjamini, ikaameka maūndū maringaine na waganu wa andū akuo ūrīa meekīte thiinī wa Israeli." 11 Tondū ūcio andū othe a Israeli makīungana na makīnyiitana o ta maarī mūndū ūmwe mahūtūre itūura ūrī inene. 12 Mīhīrīga ya Israeli ūgītūma andū mathī kūrī mūhīrīga wothe wa Benjamini, makamoorie atīrī, "Nī ngero ūrī ūno njūrū ū ūkītō gatagatī-inī kanyu?" 13 Na ūrī, tūnengerei andū acio aaganu a Gībea nīgeetha tūmoorage tweherie ūrī ūcio thiinī wa Israeli." No andū a Benjamini matīgana kūgūa andū acio angī a Israeli. 14 Moimire matūura-inī mao, makīungana hamwe kūu Gībea nīguo mahūrāne na andū a Israeli. 15 O ro ūmwe andū a Benjamini magīcookanīrīria andū

arĩa marūaga na hiū cia njora 20,060 kuuma matūūra-inī mao, mongereirwo harĩ andū magana mūgwanja arĩa maathuurītwo kuuma kūrĩ andū arĩa maatūūraga kūu Gibea. **16** Gatagatī-inī ga thigari icio ciothe nī kwarī na andū magana mūgwanja maathuurītwo a kīmotho, na o ūmwé wao nīahotaga gūikia ihiga na kīgūtha ūndū angīringa rūcuūrī na ndahītie. **17** Tiga andū a Benjamini-rī, Israeli nīmacookanīriie thigari 400 arĩa marūaga na hiū cia njora, na othe maarī andū a ita. **18** Andū a Israeli makīambata nginya Betheli na magītuūria ūhoro harĩ Ngai makīuria atīrī, “Nūū thīnī witū ūkwambīrīria kūhūrana na andū aya a Benjamini?” Nake Jehova agīcookia atīrī, “Juda nīwe ūkwambīrīria.” **19** Rūciinī rūrū rūngī andū a Israeli magīkīra na makīamba hema ciao gūkuhī na Gibea. **20** Andū a Israeli makīumagara makahūūrane na andū a Benjamini, na makīiga andū o handū hao mbaara-inī marūe nao kūu Gibea. **21** Nao andū a Benjamini makīuma kūu Gibea na makīuraga andū a Israeli 22,000 kūu mbaara-inī mūthenya ūcio. **22** No andū a Israeli makīumanīrīria mūndū na ūrīa ūngī na makīrūgama handū hao rīngī o harīa meigīte mūthenya wa mbere. **23** Nao andū a Israeli makīambata makīrīra mbere ya Jehova nginya hwaī-inī, nao magītuūria ūhoro harĩ Jehova atīrī, “Hihi twambate rīngī tūkahūūrane na andū a Benjamini, aya ariū a ithe witū?” Nake Jehova akīmacookeria atīrī, “Ambatai mūkahūūrane nao.” **24** Hīndī ūyo andū a Israeli magīkuhīrīria andū a Benjamini mūthenya wa keerī. **25** Mūthenya ūcio, rīrīa Abenjamini mookire moimīte Gibea mahūūrane nao-rī, makīuraga andū a Israeli angī 18,000, othe meeohete hiū cia njora. **26** Ningī andū a Israeli, marī othe, makīambata nginya Betheli, na kūu magīkara kuo makīrīra marī mbere ya Jehova. Makīhinga kūrīa irio mūthenya ūcio o nginya hwaī-inī, na makīrūta maruta ma njino na maruta ma ūiguano kūrī Jehova. **27** Nao andū a Israeli, magītuūria ūhoro harĩ Jehova. (Matukū-inī macio ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Ngai rīarī kūu, **28** nake Finehasi mūrū wa Eleazaru, mūrū wa Harūni, nīwe watungataga mbere yarīo.) Nao makīuria atīrī, “Nītūkwambata rīngī tūkahūūrane na Abenjamini ariū a ithe witū, kana tūtīge?” Jehova akīmacookeria atīrī, “Thīiī, nī ūndū rūciū nīngamaneana moko-inī manyu.” **29** Nao andū a Israeli makīmoheria mathiūrūfūkīriie Gibea. **30** Nao makīambata makahūūrane na andū a Benjamini mūthenya wa gatatū na makīrūgama

handū hao nīguo mahūūrane na Gibea o ta ūrīa meekīte hau mbere. **31** Nao Abenjamini makīumīra matatūnge na makīguucīrīrio kūrīhu na itūūra rīu inene. Makīambīrīria kūhūrana andū a Israeli o ta mbere ūyo, na andū ta mīrongo itatū makīrūndīrwo werū-inī na njīra-inī ūrīa iīhīaga Betheli na ūrīa īngī Gibea. **32** Rīrīa andū a Benjamini meeranaga atīrī, “Nītūramahoota o ta mbere,” noguo nao andū a Israeli meeranaga atīrī, “Rekei tūcooke na thuutha tūmāguucīrīrie moime itūūra-inī inene moke njīra-inī.” **33** Andū othe a Israeli makīehera harīa maarī na makīrūgama handū hao kūu Baali-Tamaru, nao andū a Israeli ariū meeihītiē andū a Benjamini makīumīra kūrīa meeihītiē mwena wa ithūrō wa Gibea. **34** Hīndī ūyo andū ngiri ikūmi ariū maarī njamba iria thuure cia Israeli magītharīkīra Gibea kuuma na mbere. Nayo mbaara yarī nene ūū atī andū a Benjamini matīgana gūkūrana ūrīa mwanangīko wamakuhīrīrie. **35** Nake Jehova akīhootera andū a Benjamini mbere ya Israeli, na mūthenya ūcio andū a Israeli makīuraga andū a Benjamini 25,100, ariū meeohete hiū cia njora. **36** Tondū ūcio andū a Benjamini makīona atī nīmaatooretio. Na rīrī, andū a Israeli nīmoorīire andū a Benjamini, nī ūndū nīmehokete andū arīa maigīte a kuheria andū a Benjamini gūkuhī na Gibea. **37** Nao andū acio moohetie andū makīguthūka o ūmwē magītoonya Gibea, makīaragana kuo na makīhūūrana itūūra rīu inene rīothe na rūhīū rwa njora. **38** Nao andū a Israeli nī mabangīte na andū acio moohetie andū atī matoogie ndogo nene iīhī na igūrū yumīte itūūra rīu inene, **39** nīgeetha hīndī ūyo andū a Israeli magarūrūke na macooke mbaara-inī. Andū a Benjamini maakorirwo maambīrīria kūrīra andū a Israeli (ta andū mīrongo itatū), nao makiuga atīrī, “Ithūi nītūramatooria o ta ūrīa twamekire mbaara-inī ya mbere.” **40** No rīrīa ndogo yambīrīrie kwambata na igūrū yumīte itūūra-inī rīu inene-rī, andū a Benjamini makīhūgūra makīona ndogo itūūra-inī rīu inene rīothe yambatīte na igūrū matu-inī. **41** Hīndī ūyo andū a Israeli makīmagarūrūkīra nao andū a Benjamini makīnyiitwo nī guoya mūnene, nī ūndū nīmakūūranire atī mwanangīko nīwārīkītie kūmakora. **42** Nī ūndū ūcio makīurīra andū a Israeli marorete na werū-inī, no matingāhotire kūrīra mbaara. Nao andū a Israeli ariū mookire moimīte matūūra-inī makīmooragīra kuo. **43** Magīthiūrūkīria andū a Benjamini acio, makīmateng’eria, na makīmakinyīra na njīra hūthū

kū gūkuhī na Gibeal mwena wa irathīro. **44** Andū a Benjamini ngiri ikūmi na inyanya magīkua, nao othe maarī arūi njamba. **45** Na rīrīa maagarūrūkire marorete na werū-inī nginya ihiga-inī rīa Rimoni, andū a Israeli makīragīra andū 5,000 njīra-inī icio. Nao magikīrīrīa kūrūmīrīra andū a Benjamini o nginya Gidomu na makīragīra 2,000. **46** Mūthenya ūcio andū a Benjamini 25,000 arīa maarūaga na hiū cia njora makīragwo, na othe maarī arūi njamba. **47** No andū magana matandatū makīgarūrūka na makīrīra werū-inī o nginya ihiga-inī rīa Rimoni, na magīkara kuo mīri īna. **48** Nao andū a Israeli magīcooka nginya būrūri wa andū a Benjamini na makīhūura matūura mothe na rūhiū rwa njora, o gwata nyamū na kīndū o gīothe kīngī kīrīa maakorereire. Na matūura mothe marīa maakorire makīmacina na mwaki.

21 Andū acio a Israeli nīmehītīte mwīhītwa marī kū Mizipa makoiga atīrī, “Gūtīrī o na ūmwē witū ūkaaneana mūrītu wake ahikio nī Mūbenjamini.” **2** Andū acio nīmathīire Betheli, kūrīa maikarire mbere ya Ngai o nginya hwaī-inī, makīanīrīra na mūgambo makīrīra na kīgīrīko kīnene. **3** Nao makiuga atīrī, “Hī! Jehova Ngai wa Israeli, nī kīrī gītūmīte ūndū ūyū woneke Israeli? Nī kīrī gīgītūma mūhīrīga ūmwē ūkorwo ūtarī ho thīnī wa Israeli ūmūthī?” **4** Mūthenya ūyū ūngī rūciinī tene andū magīaka kīgongona na makīrūta maruta ma njino o na maruta ma ūiguano. **5** Hīndī ūyo andū a Israeli makīuria atīrī, “Mūhīrīga-inī yothe ya Israeli-rī, nū ūtokīte kūngana haha mbere ya Jehova?” Nīgūkorwo nīmehītīte mwīhītwa mūrūmu atī ūrīa ūkwaga gūuka kīungano mbere ya Jehova kūu Mizipa ti-iherū nīagīrīre kūrīragwo. **6** Na rīrī, andū a Israeli magīcakaya nī ūndū wa ariū a ithe wao, andū a Benjamini, na makiuga atīrī, “Ūmūthī mūhīrīga ūmwē nīmweherie kuuma Israeli. **7** Tūngīhota atīa kuonera arīa matigarīte atumia, kuona atī nītwīhītīte mwīhītwa mbere ya Jehova atī tūtikaamahe airītu aitū mamahikie?” **8** Magīcooka makīuria atīrī, “Nī mūhīrīga ūrīkū wa Israeli ūtokīte kīungano-inī mbere ya Jehova kūu Mizipa?” Nao makīmenya atī gūtīrī ūndū o na ūmwē kuuma Jabeshi-Gileadi wokīte kambī-inī ūyo nī ūndū wa kīungano kīu. **9** Tondū rīrīa maatarire andū, nīmamenyire atī gūtīrī ūndū o na ūmwē kuuma Jabeshi-Gileadi warī kuo. **10** Nī ūndū ūcio kīungano kīu gīgītūma andū a kūrūa 12,000 marī na mawatho mathī nginya Jabeshi-Gileadi na moorage arīa maatūrīga

kuo na rūhiū rwa njora, gwata atumia na ciana. **11** Nao makiuga atīrī, “Ūū nīguo mūgwīka, ūragai ūndū mūrūme o wothe na ūndū-wa-nja o wothe ūrīa ūtarī gāthirange.” **12** Nao magīkora gatagatī-inī ka andū arīa maatūrīga kūu Jabeshi-Gileadi airītu magana mana arīa mataakomete na ūndū mūrūme, makīmatwara kambī ūrīa yarī Shilo kūu Kaanani. **13** Ningī kīungano gīothe gīgītūma ihooya rīa thayū kūrī andū a Benjamini o hau rwarō-inī rwa ihiga rīa Rimoni. **14** Nī ūndū ūcio andū a Benjamini makīhūndūka ihinda o rīu na makīheo andū-a-nja a Jabeshi-Gileadi arīa matooragītwo. No matingīamaiganire. **15** Nao andū magīcakaīra andū a Benjamini, tondū Jehova nīatūmire hagīe na ithenya mīhīrīga-inī ya Israeli. **16** Nao athuuri arīa akūrū a kīungano makiuga atīrī, “Tondū andū-a-nja a Benjamini nīaniine-rī, tūkuonera arīme arīa matigaire atumia kū?” **17** Makiuga atīrī, “Abenjamini arīa maahonokire no nginya magīe na a kūmagaya, nīguo gūtīkagīe mūhīrīga o na ūmwē wa Israeli ūkūniinūkio. **18** Tūtingīmahe airītu aitū matūke atumia ao, nīgūkorwo ithū andū a Israeli nītwehītire mwīhītwa ūyū: ‘Kūrumwo-rī, nī ūndū ūrīa ūngīe Mūbenjamini mūtumia.’ **19** No rīrī, nīkūgīaga gīathī kīa Jehova o mwaka kūu Shilo, mwena wa gathigathīna wa Betheli, na mwena wa irathīro wa njīra ūrīa ūthīaga kuuma Betheli nginya Shekemu, na mwena wa gūthīna wa Lebona.” **20** Nī ūndū ūcio magīatha andū a Benjamini, makīmeera atīrī, “Thīī mwīhīthe kūu mīgūnda-inī ya mīhabibū **21** na mūikare mūkīroraga. Rīrīa airītu a Shilo marīumīra meturanīre na arīa angī rwīmbo-inī-rī, mūguthūkē kuuma mīgūnda-inī ya mīhabibū, na o ūndū ehrīrie mūtumia kuuma kūrī airītu acio a Shilo, na mūthī ūrūri wa Benjamini. **22** Rīrīa maithe mao kana ariū a maithe mao magāatūrehera thitango, tūkaameera atīrī, Twīkei wega na kūmateithia, tondū tūtiamooneire atumia hīndī ya mbaara, no inyuī mūtīrī na mahītīa, tondū mūtīamaheire airītu anyu.” **23** Ugo nīguo andū a Benjamini meekire. O rīrīa airītu maainaga-rī, o ūndū akīnyiita ūmwē, na akīmūkuua agatuīke mūtumia wake. Hīndī ūyo magīcooka kūrī igai rīao, magīaka matūura mao rīngī, na magītūura kuo. **24** Na ihinda rīu andū a Israeli makīuma kūndū kūu, makīnūka mūcī kūrī mūhīrīga yao na nyūmba ciao, o ūndū kūrī igai rīake. **25** Matukū-inī macio Israeli gūtiarī na mūthamaki; o ūndū ekaga ūrīa onoga kwagīrīire.

Ruthu

1 Na rīrī, matukū-inī marīa atiirīrīri būrūri maathanaga, nī kwagīire na ng'aragu būrūri-inī, nake mündū ūmwē wa Bethilehemu kūu Juda, marī na mütumia wake, na ariū ake eerī, magithī gūikara būrūri wa Moabi kwa ihinda. **2** Mündū ūcio eetagwo Elimeleku, nake mütumia wake eetagwo Naomi, namo marītwa ma ariū acio ake eerī nī Mahaloni na Kiloni. Nao maarī Aefiratha kuuma Bethilehemu kūu Juda. Nao magithī būrūri wa Moabi magitūura kuo. **3** Na rīrī, Elimeleku mūthuuri wa Naomi agikua, nake Naomi agitigwo na ariū acio ake eerī. **4** Nao makihikia andū-a-nja a Moabi, ūmwē eetagwo Oripa, na ūrīa ūngī Ruthu. Thuutha wa gütüura kūu ta ihinda ūrīa mīaka ikūmi, **5** Mahaloni na Kiloni o nao magikua, nake Naomi agitigwo atarī na ariū ake eerī, o na kana mūthuuri. **6** Rīrīa Naomi aiguire arī kūu Moabi atī Jehova nīateithītie andū ake akamahe irio-rī, akīhaarīria hamwe na atumia acio ariū ake oime būrūri wa Moabi acooke kwao. **7** We na atumia acio eerī a ariū ake makiumagara kuuma kūu maatūuraga, makīnya ita njīra nīguo macooke būrūri wa Juda. **8** Nake Naomi akīira atumia acio eerī a ariū ake atīrī, "Cookai, o mündū athīi mūciī kwa nyina. Jehova aromwīka maündū mega, o ta ūrīa o na inyūi mwekire acio maakuire, o na nīi mwene. **9** Jehova arotūma o ūmwe wanyu eyonere ūhurūko mūciī wa mūthuuri ūngī." Agīcooka akīmamunuya, nao makīrīra maanīrīre, **10** makīmwīra atīrī, "Ithū tūgūcooka nawe kūrī andū anyu." **11** No Naomi akīmeera atīrī, "Aarī akwa, cookai mūciī kwanyu. Mūgūgīthī na nīi nīki? Nīngūkīgīna na ariū angī nīguo macooke matūke athuuri anyu? **12** Aarī akwa, cookai kwanyu mūciī; nī ndī mūkūrū mūno wa kūgīna na mūthuuri ūngī. O na ingīciiria atī harī na mwīhoko harī nīi, na ngīe na mūthuuri ūtukū ūyū na njiare aanake-rī, **13** mwakīmeterera o nginya hīndī ūrīa makaagimara? No mūikare mūtahikīte mūmetereire? Aca, aarī akwa. Nīi ndī na ruo kūmūkīra, nīgūkorwo guoko kwa Jehova nīgūtambūrūkīte gūkanjūkīrīra!" **14** Nao maigua ūguo makīrīra ūngī. Nake Oripa akīmamunuya nyaciarawe, akīmuugīra ūhoro. No Ruthu akīrūmanīrīra na nyaciarawe. **15** Nake Naomi akīmwīra atīrī, "Ta rora, mütumia wa mūrū wa nyina na mūthuuriqo nīahūndūka acooke kūrī andū ao, o na kūrī ngai ciake. Cooka mūthīi nake." **16** No Ruthu akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, "Tiga kūningīrīria

ngūtige kana ngarūrūke ndige gūkūrūmīrīra. Kūrīa ūgūthīi nīkuo ngūthīi, na kūrīa ūgaatuūra nīkuo ngaatuūra. Andū anyu magaatuīka andū aitū, nake Ngai waku atuīke Ngai wakwa. **17** Kūrīa ūgaakuīra nīkuo ngaakuīra, na nokuo ngaathikwo. Jehova aronjika ūru makīria, kūngīkaagā ūndū o na ūmwē ūgaatūtīgīthīnia nīi nawe, tiga o gīkuū giiki!" **18** Rīrīa Naomi onire atī Ruthu nīatūite itua ūrīa gūthīi nake, agītiga kūmūringīrīria acooke. **19** Nī ūndū ūcio andū acio a nja eerī magīthīi nginya magīkinya Bethilehemu. Rīrīa maakinyire Bethilehemu-rī, andū a itūura ūrīa othe makīgega nī ūndū wao, nao andū-a-nja makīurania atīrī, "Hī! Ūyū no akorwo arī Naomi?" **20** Nake akīmeera atīrī, "Tigai gūcooka kūnjīta Naomi, nījītagaai Mara, nī ūndū Ngai Mwene-Hinya-Wothe nīatūmite mūtūrīre wakwa ūtuīke wa ruo mūno. **21** Ndoimire gūkū nījīyūrīre, no Jehova anjookia itarī kīndū. Mūngīcooka kūnjīta Naomi nīkī? Jehova nīnayariīre; Mwene-Hinya-Wothe nīandehīthīrie mathīīna." **22** Nī ūndū ūcio Naomi agīcooka kuuma Moabi marī hamwe na Ruthu ūcio Mūmoabi, mütumia wa mūriū, magīkinya Bethilehemu hīndī ūrīa cairi yaambagīrīria kūgethwo.

2 Na rīrī, Naomi nīarī na mündū wa mbarī yao mwena wa mūthuuriwe, kuuma mūhīrīga wa Elimeleku, mündū warī igweta, wetagwo Boazu. **2** Nake Ruthu ūcio Mūmoabi akīira Naomi atīrī, "Reke thiī mīgūndāinī ngahaare cairi ūrīa ūtigītīo; ndī thuutha wa mündū o wothe ūrīa ūngūtīkīrīka maitho-inī make." Nake Naomi akīmwīra atīrī, "Thīi, mwarī wakwa." **3** Nī ūndū ūcio akiumagara agīthīi, akīambīrīria kūhaara cairi kūu mīgūnda-inī arī thuutha wa arīa maagethaga. Na gūgīkinya atīrī, Ruthu ekorire akīrūta wīra mūgūnda wa Boazu, ūcio warī wa mūhīrīga wa Elimeleku. **4** O hīndī ūyo Boazu agīkinya oīmīte Bethilehemu, na akīgeithia acio maagethaga, akīmeera atīrī, "Jehova aroikara na inyūi!" Nao makīmūcookeria atīrī, "Jehova arokūrathīma!" **5** Boazu akīuria mūrūgamīrīri wa acio maagethaga atīrī, "Mūrūitu ūrīa nī wa ū?" **6** Nake mūrūgamīrīri akīmūcookeria atīrī, "Nī Mūmoabi ūrīa wokire na Naomi kuuma būrūri wa Moabi. **7** Nake oigire atīrī, 'Ndagūthaitha ūnjītīkīrie haare cairi, na nyūnganie ūrīa ūtigītīo ūtīa-inī ndī thuutha wa agethi.' Nake aathīi mūgūnda, na arutīte wīra ategūtīgīthīria kuuma o rūciinī nginya ūrī, tiga o ihinda inini ekūhurūkīte haarrīa kīrrūrū-inī." **8** Nī ūndū ūcio Boazu akīira Ruthu atīrī, "Mwarī wakwa, ta

thikīrīria, ndūgathiī kūhaara cairi mūgūnda ūngī, na ndūkae kuuma gūkū. Ikara gūkū mūrī na ndungata ciakwa cia airītu. 9 Úrorage mūgūnda ūrīa arūme aya megūkorwo makīgetha, na ūtwaranage na airītu acio. Nīndakaania arūme aya matigakūhutie. Na rīrīa rīothe ūnginyoota, ūthī ūnyue maaí kuuma ndigithū-inī iria arūme aya matahīriire.” 10 Rīrīa Ruthu aiguire ūguo, akīinamīrīra, agīturumithia ūthī thī. Akiuga atīrī, “Nī kīf gīatūma njītikīrīke maitho-inī maku na wenda kūnjīka maündū mega, ndī o mündū wa kūngī?” 11 Boazu akīmwīcookeria atīrī, “Nīnjīrītīwo maündū marīa mothe wīkīte nyaciaragoo kuuma hīndī ūrīa mūthuurgoo aakuire, na ūrīa watiganire na thogoo na nyūkwa, o na būrūri wanyu, ūgūka kūrī andū ūtaamenyanīte nao mbere ūyo. 12 Jehova arokūrīha nī ūndū wa ūguo wīkīte. Jehova Ngai wa Isiraeli, o ūrīa wee ūkīte kwīhītha mathagu-inī make, arokūrīha na irīhi inene.” 13 Nake Ruthu akiuga atīrī, “Mwathi wakwa, ndīrookīrīria gwītikīrīka maitho-inī maku. Nī ūhōoreretie, na ūkaarīria ndungata yaku ndeto njega cia tha, o na gūtuūka niī ndirī ta ūmwe wa ndungata ciaku cia airītu.” 14 Hīndī ya kūrīa irio yakinya, Boazu akīmwīra atīrī, “Ūka haha. Oya mūgate ūtobokie thiki-inī ya ndibe.” Rīrīa Ruthu aikarire thī na agethi, Boazu akīmūhe cairi hīhie. Nake akīrīa akīhūuna, o nginya agītigia. 15 Na hīndī ūrīa ookīrire akahaare-rī, Boazu agīatha andū ake akīmeera atīrī, “O na ahaara kūu itīa-inī, mūtikamūtetie. 16 O na nī kaba mūrutage cairi ūmwe kuuma itīa-inī, mūmīrekie thī nī ūndū wake, mūmūtigīre nīguo oke akīmīhaaraga, no mūtikamūtetie.” 17 Nī ūndū ūcio Ruthu akihaara kūu mūgūnda ūcio nginya o hwaī-inī. Agīcooka akīhūura cairi ūrīa aahaarīte, īgīkinyia mūigana wa eba ūmwe. 18 Akīmīkuua, agīcooka itūura-inī, nake nyaciarawē akīona cairi ūrīa yothe aahaarīte. Ruthu agīcooka akīmūrutīra kīrī aatigīte aahūuna, akīmūnegera. 19 Nyaciarawē akīmūuria atīrī, “Ūmūthī uuma kūhaara kū? Uuma kūruta wīra kū? Kūrathimwo nī ūndū ūcio ūkūmenyire, agwīka maündū mega!” Nake Ruthu akihe nyaciarawē ūhoro ūkonī mwene mūgūnda ūcio aatindite akīruta wīra, akiuga atīrī, “Mwene mūgūnda ūcio ngūrutaga wīra gwake ūmūthī-rī, etagwo Boazu.” 20 Naomi akīrra mūtumia ūcio wa mūrī atīrī, “Jehova aromūrathima! We ndatigīte gwīka maündū ma ūtugi kūrī arīa me muoyo, o na arīa makuīte.” Ningī Naomi akīrra Ruthu atīrī, “Mūndū ūcio nī wa mbarī iitū; o na nī ūmwe wa arīa mangītūmenyerera.” 21 Nake Ruthu

ūcio Mūmoabi akiuga atīrī, “O na anjīrīre atīrī, ‘Ikara na aruti akwa a wīra o nginya marīkie kūgetha cairi yakwa yothe.’” 22 Naomi akīrra Ruthu ūcio mūtumia wa mūrī atīrī, “Ūndū ūcio wa ūtwaranage na airītu ake nī ūgūtūka mwega harīwe, wee mwarī wakwa, tondū mūgūnda-inī wa ūndū ūngī wahota kūgerwo ngero.” 23 Nī ūndū ūcio Ruthu agīkara hakuhī na ndungata cia airītu cia Boazu akīhaara nginya magetha ma cairi na ma ngano magīthira. Nake agītūra na nyaciarawē.

3 Mūthenya ūmwe-rī, Naomi, nyaciarawē wa Ruthu, akīmwīra atīrī, “Mwarī wakwa, githī ndīagīrīrīwo ngūcarīrie mūcī waku, kūrīa wee ūngīona maündū mega? 2 Githī Boazu ūcio wee ūkoretwō na ndungata ciaku cia airītu ti ūndū wa ūrīra ūtītī? Ūtukū ūyū nīguo ekūhuha cairi kīhūhīro-inī. 3 Wīthambe na wīhake maguta mekūnunga wega, ningī wīhumbe nguo ciaku iria njega mūno. Ūcooke ūkūrūke ūkīne kīhūhīro-inī, no ndūkeyonithie ūndū ūcio nginya arīkie kūrīa na kūnyua. 4 Rīrīa arīkoma, wone harīa akoma. Ningī ūthī ho na ūhumbūrie magūrū make, ūkome ho. Nake nīegūkwīra ūrīa wagīrīrīwo nī gwīka.” 5 Ruthu akīmwīcookeria, akīmwīra atīrī, “Maündū macio mothe wanjīra no mo ngwīka.” 6 Nī ūndū ūcio agīkūrūka agīkīnya kīhūhīro-inī kīu, na agīkī ūrīa wothe nyaciarawē aamwīrīte eeke. 7 Na rīrīa Boazu aarīkirie kūrīa na kūnyua, na agīkorwo arī ūmūkenu, agīthī agīkoma mūthīa-inī biū wa hība ya cairi. Nake Ruthu agīthī acemete, akīmūhumbūria magūrū, agīkoma ho. 8 Ūtukū gatagātī, kīndū gīkīhāhūra Boazu, nake egarūra, agīkora nī ūndū-wa-nja wakomete magūrū-inī make. 9 Akīmūuria atīrī, “Nīwe ū?” Nake akīmwīcookeria atīrī, “Nī nī ūndungata yaku Ruthu. Tambūrūkia gīcurī kīa nguo yaku ūhumbīre, nī ūndū wee nīwe ūngītūmenyerera.” 10 Nake akīmwīra atīrī, “Jehova arokūrathima mwarī wakwa. Ūtugi ūrīa wonanīa ūnūkīrīte ūrīa wonanīrie kīambīrīria-inī, nī ūndū ūdūnenda kūrūmanīrīra na aanaake, marī athīni kana marī itonga. 11 Na rīrī, mwarī wakwa, ūdūgetigīre. Nīngūgwīkīra ūrīa wothe ūkūhuoya. Andū othe a itūura ūrīrī ūtītī ūnīmooī atī wee ūrī ūndū-wa-nja ngatha. 12 O na gūtuūka ndī ūmwe wa arīa mangīkūmenyerera-rī, nī harī ūndū ūngī ūngīkūmenyerera wa hakuhī kūngīra. 13 Rīu kīraare haha ūtukū ūyū, na rūciinī gwakīa angīkorwo nīekwenda gūkūmenyerera, nī wega; nīgakūmenyerera. No angīkorwo ndekwenda, o ta ūrīa Jehova atūrīraga muoyo, nīngakūmenyerera.

Kiraare haha nginya ruciū ruciinī.” 14 Nī ūndū ūcio Ruthu agikoma hau magūrū-inī make nginya ruciinī, no akiroka gūkūra ruciinī tene kūrī mairia, nake Boazu akīmwīra atīrī, “Ndūkareke kūmenyeke atī nī kūrī mūndū-wa-nja ūrokite kihuhīro-inī.” 15 Ningī akīmwīra atīrī, “Rehe nguo iyo wīgīriire wanīrīrie.” Rīrīa eekire ūguo, Boazu agītīrīra ibaba ithathatū cia cairi, akīmūgīrīra. Nake Ruthu agīcooka itūura-inī. 16 Na rīrīa Ruthu aacookire kūrī nyaciawewe-rī, Naomi akīmūuria atīrī, “Mwarī wakwa, kūraathiire atīa?” Nake akīmwīra maūndū marīa mothe Boazu aamwīkiire. 17 Ningī agīcooka akīmwīra atīrī, “Ibabā ici ithathatū cia cairi nīwe ūuheire, na anjīrra atīrī, ‘Tiga kūnūkīra nyaciaragu moko matheri.’” 18 Nake Naomi akīmwīra atīrī, “Eterera o ro ūguo, mwarī wakwa, nginya ūmenye ūrīa ūhoro ūcio ūgūthīi, nīgūkorwo mūndū ūcio ndangūhurūka nginya rīrīa aniine ūhoro ūcio ūmūthī.”

4 Na rīrī, Boazu akīambata agīthīi nginya kihingo-inī gīa itūura, agīkara thī ho. Rīrīa mūndū ūrīa wa mbarī yao, ūrīa Boazu aarītie ūhoro wake ookire-rī, Boazu akīmwīra atīrī, “Mūrata wakwa, ūka haha ūikare thī.” Nī ūndū ūcio agīthīi hau agīkara thī. 2 Boazu agīta athuuri ikūmi a itūura akīmeera atīrī, “Ta ikarai thī haha!” Nao magīka o ūguo. 3 Ningī akīra mūndū ūcio wa mbarī yao atīrī, “Naomi ūrīa ūracookire kuuma būrūri wa Moabi-rī, nīarendia gīthaka kīria kīarī kīa Elimeleku, mūndū wa mbarī ciitū. 4 Ndagūciiria ngūhe ūhoro ūcio na ngwīre ūgūre gīthaka kī ūrī mbere ya andū aya maikarīte haha o na mbere ya athuuri a andū aitū. Ūngūkorwo nīgūgūkūūra, ūgūkūūre. No angūkorwo ndūgwīka ūguo-rī, ūnjīrē nīguo menye. Nīgūkorwo hatīrī mūndū ūngī ūrī na kīhooto gīa gwīka ūguo tīga wee, na nīi ngagūcooka.” Nake akiuga atīrī, “Nīngūgūkūūra.” 5 Boazu nake akiuga atīrī, “Mūthenya ūrīa ūkaagūra gīthaka kī kuuma kūrī Naomi, na kuuma kūrī Ruthu ūrīa Mūmoabi, nīukahikia mūtumia wa ndigwa wa mūndū ūcio wakuire, nīgeetha ūtūrīe ūtīwa ūrī ūcio ūkuīte o hamwe na indo ciake.” 6 Na rīrīa mūndū ūcio wa mbarī yao aiguire ūguo-rī, akiuga atīrī, “Ndiķūhota gūgūkūūra, nī ūndū ndahota gwīthūkīria ūgai wakwa nīi mwene. Gīgūkūūre arī we. Nīi ndingīhota gwīka ūguo.” 7 (Matukū-inī ma tene thiinī wa Israeli-rī, mūtugo wa gūkūūra kana gūkūūrania indo nīguo maūndū mothe marīkio wega, mūndū ūmwe wa eene ūhoro aarutaga kīraatū gīake agakīnengera mūndū

ūcio ūngī. Kūu Israeli īno nīyo yarī njīra ya gwīkīra ūira atī ūndū ūrīa mūiguanīre nīwarīkīrīra wega biū.) 8 Nī ūndū ūcio mūndū ūcio wa mbarī yao akīra Boazu atīrī, “Kīgūre wee mwene.” Na akīruta kīraatū gīake, akīmūnengera. 9 Hīndī iyo Boazu akīra athuuri acio na andū othe atīrī, “Ūmūthī mūrī aira akwa atī nīndagūra indo ciothe cia Elimeleku, na cia Kilioni, na cia Mahaloni kuuma kūrī Naomi. 10 Ningī nīndahikia Ruthu ūrīa Mūmoabi, mūtumia wa ndigwa wa Mahaloni, atuīke mūtumia wakwa, nīguo ndūrīe ūtīwa ūrī ūcio ūkuīte hamwe na indo ciake, nīguo ūtīwa ūtīke ūtīkaanoore nyūmba-inī yao, kana rīehere maandīko-inī marīa maigītwo ma itūura. Ūmūthī nīmwatuīka aira!” 11 Ningī athuuri acio, o na andū arīa othe maikarīte hau kīhingo-inī, makiuga atīrī, “Tūrī aira. Jehova arotūma mūndū-wa-nja ūcio ūroka gwaku mūcīi atuīke o ta Rakeli na Lea, andū-a-nja arīa eerī maakire nyūmba ya Israeli. Ūromenyeka kūu Efiratha, na ūgīe igweta inene kūu Bethilehemu. 12 Ciana iria Jehova egūkūhe kuuma kūrī mūirītu ūcio irotūma nyūmba yaku īhaane ta ya Perezu, ūrīa Tamaru aaciarīire Juda.” 13 Nī ūndū ūcio Boazu akīhikia Ruthu, agītūka mūtumia wake. Ningī aakoma nake, Jehova agītūma Ruthu agīe nda, na agīciara kahī. 14 Nao andū-a-nja makīra Naomi atīrī, “Jehova arogooocwo, ūrīa ūtagūtīgīte ūtarī na mūkūmenyereri. Kahī kau karogīa ngumo njega Israeli guothe! 15 Kau nīko gakerūhia mūtūrīre waku, na gagūtūrīre ūkūrū-inī waku. Nī ūndū mūtumia wa mūrūguo, ūrīa ūkwendete na wa bata harī we gūkīra aanake mūgwanja, nīwe ūgaciārīte.” 16 Nake Naomi akīoya kaana kau, agīkaigīrīra ciero-inī ciake, agīkarera. 17 Nao andū-a-nja arīa maatūrīraga kūu makiuga atīrī, “Naomi arī na kahī.” Nao magīgatua Obedi. Nake nīwe warī ithe wa Jesii, ūrīa warī ithe wa Daudi. 18 Ici nacio nīcio njīaro cia Perezu: Perezu nīwe warī ithe wa Hezironi, 19 nake Hezironi arī ithe wa Ramu, 20 nake Ramu arī ithe wa Aminadabu, nake Aminadabu arī ithe wa Nahashoni, nake Nahashoni arī ithe wa Salimoni, 21 nake Salimoni arī ithe wa Boazu, nake Boazu arī ithe wa Obedi. 22 nake Obedi arī ithe wa Jesii, nake Jesii arī ithe wa Daudi.

1 Samūeli

1 Na rīrī, nī kwarī na mündū ūmwe wa kuuma Ramathaimu, Mūzofimu kuuma būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efiraimu, nake eetagwo Elikana mūrū wa Jerohamu, mūrū wa Elihu, mūrū wa Tohu, mūrū wa Zufu, Mūefiraimu. **2** Aarī na atumia eerī; ūmwe eetagwo Hana na ūrīa ūngī eetagwo Penina. Penina aari na ciana, no Hana ndaaři na ciana. **3** Mwaka o mwaka mündū ūcio niambataga kuuma itūura rīake agathī Shilo kūhooya na kūrutīra Jehova Mwene-Hinya-Wothe igongona. Shilo nīkuo Hofini na Finehasi, ariū eerī a Eli, maarī athīnjīri-Ngai a Jehova. **4** Rīrīa rīothe mūthenya wa Elikana wakinyaga wa kūruta igongona-rī, nīagayagīra mūtumia wake Penina nyama, hamwe na aanake ake othe o na airītu. **5** No nīaheaga Hana rūgai maita meerī, tondū nīamwendete, nowe Jehova nīamūhingīte nda. **6** Na tondū Jehova nīamūhingīte nda-rī, mūriewe nīaikaraga akīmūthirikagia nīguo amūng'ūrikie. **7** Naguo ūndū ūcio ūgithī na mbere mwaka o mwaka. Rīrīa rīothe Hana aambataga athī nyūmba ya Jehova-rī, mūriewe nīamūthirikagia nginya akarīra, akaaga kūrīa irio. **8** Nake Elikana mūthuuriwe akamūuria atīrī, "Hana, ūrarīra nīkī? Ūraaga kūrīa nīkī? Ūkuīte ngoro nīkī? Githī nīi ndikīrīte ihī ikūmi harīwe?" **9** Hīndī ūmwe maarīkia kūrīa na kūnyua marī kū Shilo-rī, Hana agīkīra. Na rīrī, Eli, mūthīnjīri-Ngai, aikāriire gītī itoonyero rīa hekarū ya Jehova. **10** Hana akīrīra mūno na akīhooya Jehova, ari na ruo rwa ngoro. **11** Nake akīrhīta mwīhītwa, akiuga atīrī, "Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ūngītīra kūrora thīma wa ndungata yaku na ūndirikane, na ndūkariganīrwo nī ndungata yaku, no ūmīhe mwana wa kahī-rī, hīndī ūyo na nī nīngamūheana kūrī Jehova matukū mothe ma muoyo wake, na gūtīrī hīndī rwenji rūkaahutia mūtwe wake o na rī." **12** Na rīrīa aathīiaga na mbere kūhooya Jehova, Eli akīmūbara kanua. **13** Hana aahooyaga na ngoro yake, nacio iromo ciake nīcīainainaga, no mūgambo wake ndwaiguīkaga. Eli agīciiria atī nī kūrīo arītwo, **14** akīmūuria atīrī, "Nī nginya rī ūgūkara ūrī mūrīu? Eheria ndibei ūyo yaku." **15** Hana akīmūcookeria, akiuga atīrī, "Tiguo mwathī wakwa, nīi ndī mündū-wa-nja ūthīnīkīte mūno. Ndinyūite ndibei kana njoohi; no nī ngoro yakwa ndīraitürīra Jehova. **16** Tiga kuona ndungata yaku ta ūrī mündū-wa-nja mwaganu; ngoretwo gūkū ngīhooya

ndī na ruo rūingī o na kīeha." **17** Eli akīmūcookeria atīrī, "Thī na thayū, na Ngai wa Israeli aroītīkīra gūkūhe kīrīa ūmūhooete." **18** Nake akiuga atīrī, "Ndungata yaku ūroītīkīra maitho-inī maku." Nake Hana agīthīi na akīrīa irio, na ndaacookire gūtuka gitīihi. **19** Magīükīra mūthenya ūyū ūngī ūcīni tene, makīhooya marī mbere ya Jehova, na magīcooka magīthīi kwao mūcīi kū Rama. Elikana agīkoma na Hana mūtumia wake, nake Jehova akīmūririkana. **20** Nī ūndū ūcio ihinda ūgīkīnya Hana akiġīa nda na agīciara kahī. Agīgatua Samūeli, akiuga atīrī, "Nīgūkorwo nī kūhooya ndakahooire harī Jehova." **21** Rīrīa mündū ūcio wetagwo Elikana aambatire hamwe na nyūmba yake yothe kūrūtīra Jehova igongona rīa mwaka o mwaka na akahingie mwīhītwa wake-rī, **22** Hana ndaathiire. Eerire mūthuuriwe atīrī, "Kahī gaka gaatiga kuonga-rī, nīngagatwara na ndikaneane kūrī Jehova, na gagaatūrūraga kūu hīndī cīothe." **23** Mūthuuriwe Elikana akīmwīra atīrī, "Ika o ūrīa ūkuona kwagītīre. Ikara gūkū o nginya rīrīa gagaatiga kuonga; we Jehova arotūma kiugo gīake kīhīngē." Nī ūndū ūcio mündū-wa-nja ūcio agīkīra mūcīi na agīkongithia nginya rīrīa aagatīgīthīre kuonga. **24** Gaatiga kuonga, Hana akīoya kahī kau o karī kanini, hamwe na ndegwa ya mīaka ītatū, na eba ūmwe ya mūtu, na gītete kīa ndībeī agīgatwara nyūmba ya Jehova kū Shilo. **25** Maarīkia gūthīnīja ndegwa-rī, magītwara kahī kau kūrī Eli, **26** Nake Hana akīmwīra atīrī, "Ti-itherū o ta ūrīa wee mwathī wakwa ūtūrūraga muoyo-rī, nī nīi mündū-wa-nja ūrīa warūgamīte haha hakuīhī nawe akīhooya Jehova. **27** Ndahooire heo kahī gaka, nake Jehova nītīkīrīte kūhē kīrīa ndamūhooire. **28** Tondū ūcio o na nīi nīndakaamūrīra Jehova. Matukū mothe marīa gegūtūra muoyo-rī, gegūtūra kaamūriirwo Jehova." Nake akīhooya Jehova arī o hau.

2 Ningī Hana akīhooya, akiuga atīrī: **2** "Gūtīrī mündū o na ū mūtheru ta Jehova; **3** "Mūtīgacooke kwaria na mwīnīkīrīro ūguo **4** "Mota ma njamba cīa ita nīmoinangīku, **5** Arīa maarī ahūnu meyandikīthīgīa nīguo mone irio, **6** "Jehova nīwe ūrehaga gīkuu, na nīwe ūtūrūraga muoyo; (*Sheol h7585*) **7** Jehova nīwe ūtūmagā andū mathīnē na arīa angī matonge; **8** Ooyaga mūthīnī akamūrūta rūkūngū-inī, **9** Nīakamenyerera makīnya ma andū ake arīa atheru, **10** arīa makararagīa Jehova nīmagathuthwo. **11** Nake Elikana akiīnūka mūcīi gwake Rama, no kahī kau gagītungatīra Jehova karī harī Eli ūcio mūthīnjīri-Ngai. **12** Na rīrī, ariū a Eli

maarī andū aaganu; matiatīte Jehova. 13 Na rīrī, warī mūtugo wa athīnjīri-Ngai harī andū, atī rīrīa mūndū o wothe aruta igongona, na rīrīa nyama ikīrugwo, ndungata ya mūthīnjīri-Ngai yokaga na njibe ya mītheece ītatū īrī guoko-inī. 14 Yaikagia njibe ūyo nyūngū-inī ya kīgera, kana thaburia-inī, kana giteng-ū-inī, kana nyūngū-inī ya rīumba, nake mūthīnjīri-Ngai akeyoera o kīrīa gīothe njibe īngīarutire. Úguo nīguo meekaga andū othe a Israeli arīa mookaga Shilo. 15 Na o na mbere ya maguta gūcinwo-rī, ndungata ya mūthīnjīri-Ngai nīyokaga na īkeera mūndū ūrīa ūraruta igongona atīrī, "He mūthīnjīri-Ngai nyama imwe ahīhie; ndegwītikīra nyama nduge kuuma kūrī we, tiga o nyama njīthī." 16 Mūndū angīamwīrire atīrī, "Reke maguta mambe macinwo, ūcooke woe kīrīa gīothe ūkwenda," ndungata yacookagia atīrī, "Aca, nengera o ro rīu; kwaga ūguo, ndīmoe na hinya." 17 Wīhīa ūcio wa aanake a Eli warī mūnene mūno maitho-inī ma Jehova, nīgūkorwo nīmanyararaga magongona marīa andū maarutagīra Jehova. 18 Nowe Samūeli aatungataga mbere ya Jehova arī o mwana mūnini, ehumbīte ebodi ya gatani. 19 O mwaka nyina nīamūtumagīra gakanjū, akamūtwarīra rīrīa megūthī na mūthuuriwe kūruta igongona rīa mwaka o mwaka. 20 Eli nīarathimaga Elikana na mūtumia wake, akoiga atīrī, "Jehova arokūhe ciana na mūndū-wa-nja ūyū icooke ithenya rīa mwana ūyū aahooete, na agīcooka kūmūheana harī Jehova." Nao magacooka makainūka kwo mūcīi. 21 Nake Jehova akīgūrīa Hana tha; akīgīa nda agīciara aanake atatū na airītu eerī. Nake mwana ūcio ti Samūeli agīkūrīra hau mbere ya Jehova. 22 Na rīrī, Eli aarī mūkūrū mūno, na nīaiguaga maūndū mothe marīa ariū ake meekaga Israeli guothe, na ūrīa maakomaga na andū-a-nja arīa maatungataga itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gütünganwo. 23 Nī ūndū ūcio akīmooria atīrī, "Nī kīi gītūmāga mwīke maūndū ta maya? Nīndīraigua kuuma kūrī andū othe ūhoro wa ciiko ici cianyu cia waganu. 24 Aca, ariū akwa; ūhoro ūrīa ndīraigua ūkīhunja gatagatī ka andū a Jehova ti mwega. 25 Mūndū angīhīria mūndū ūrīa ūngī-rī, Ngai no amateithūrane; no mūndū angīhīria Jehova-rī, nūū ūngīmūthaithanīrīra?" No rīrī, aanake ake matiigana kūigua magīkaanio nī ithe wao, nīgūkorwo Jehova nīatuūte nīekūmooraga. 26 Nake mwana ūcio ti Samūeli agīkūra, akīnenehaga, akīendagwo nī Jehova o na andū. 27 Na rīrī, mūndū wa Ngai nīokire kūrī Eli, akīmwīra atīrī, "Jehova ekuuga ūū: 'Githī nīi ndiegūrīrie

nyūmba ya thoguo rīrīa maarī Misiri watho-inī wa Firaūni? 28 Ndathuurire thoguo kuuma mīhīrīgā-inī yothe ya Israeli atūkē mūthīnjīri-Ngai wakwa, aambatage kīgongona-inī gīakwa, na acinage ūbumba, na ehumbage ebodi arī mbere yakwa. Ningī nīndaheire nyūmba ya thoguo indo irīa ciothe irutagwo nī andū a Israeli cia maruta ma gūcinwo na mwaki. 29 Nī kīi gītūmīte mūnyarare igongona rīakwa na iruta, irīa ndaathanire irutagwo irī cia gīikaro gīakwa? Nī kīi gītūmīte ūtīe ariū aku kūngīra, mwīnoragie na icunjī irīa njega cia iruta o ūiothe rīrīa ndutagīrō nī andū akwa a Israeli?" 30 "Tondū wa ūguo-rī, Jehova, Ngai wa Israeli, oigīte atīrī, 'Nīnderanīire atīi nyūmba yaku na nyūmba ya thoguo nīgūtūūra indungatagīra nginya tene.' No rīu Jehova oigīte atīrī, 'Ūndū ūcio ūrondaihīrīria! Arīa mandīte nīndīrimattīaga, no arīa maamenete nīmarīmenagwo. 31 Hīndī nīroka rīrīa ngaaniina hinya waku na niine hinya wa andū a nyūmba ya thoguo, nīgeetha gūtikanakorwo na mūndū mūkūrū thiīnī wa nyūmba yaku, 32 nawe nīukona mīnyamaro gīikaro-inī gīakwa. O na gūtuīka ūndū mwega nīūgeekwo Israeli, thiīnī wa nyūmba yaku gūtirī hīndī gūgaakorwo mūndū mūkūrū. 33 O mūndū waku ūrīa itakeheria kīgongona-inī gīakwa-rī, agaatigio no geetha agītue mūtumumu na maithori, na aiguitagie ngoro yaku kīeha, nacio njiaro ciaku ciothe irīkuuaga o rīrīa ciatuīka andū agima. 34 "Naguo ūndū ūrīa ūkūhaana kūrī ariū ake eerī, Hofini na Finehasi, ūgaatuīka kīmenyīthia kūrī wee na ariū ake, o eerī magaakua mūthenya ūmwe. 35 Na nīi nīngethuuīra mūthīnjīri-Ngai mwīhokeku, ūrīa ūgeekaga kūringana na ūndū ūrīa ūrī ngoro-inī na meciiria-inī makwa. Nīngahaanda nyūmba yake ūtūre ūtūre, nake nīagatungataga mbere ya ūrīa wakwa mūtīrīrie maguta hīndī ciothe. 36 Ningī mūndū wothe ūrīa ūgaatigara wa nyūmba yaku, nīgooka amūinamīrīre nī ūndū wa gīcunjī kīa betha na kenyū komū ka mūgate, amūthaithe amwīre atīrī, "Ta he wīra ūmwe wa ūthīnjīri-Ngai nīguo nyonage gīa kūrīa.""

3 Nake mwana ūcio ti Samūeli aatungataga mbere ya Jehova arī harī Eli. Matukū-inī macio kiugo kīa Jehova gitiaiguagwo kaingī, na gūtionekaza cioneki kaingī. 2 Ūtukū ūmwe Eli, ūrīa maitho make maambīrīrie kwaga hinya akaaga kuona wega, aakomete o harīa aamenyerete. 3 Tawa wa Ngai ndwahorete, nake Samūeli aakomete kū thiīnī wa

hekarū ya Jehova, harīa ithandūkū rīa Ngai rīarī. 4 Hīndī īyo Jehova agītā Samūeli. Samūeli agīcookia atīrī, “Niī ūyū haha.” 5 Nake agīteng’era kūrī Eli, akiuga atīrī, “Nī wanjīta; niī ūyū haha.” No Eli akiuga atīrī, “Niī ndītanīte; cooka ūgakome.” Nī ūndū ūcio Samūeli agīthīi agīkoma. 6 Jehova agītana rīngī, “Samūeli!” Nake Samūeli agītūkira, agīthīi kūrī Eli, akiuga atīrī, “Nī wanjīta; niī ūyū haha.” Eli akiuga atīrī, “Mūrū wakwa, niī ndītanīte; cooka ūgakome.” 7 Hīndī īyo Samūeli ndaakoretwo amenyete Jehova, kana akaguūrīrio kiugo kīa Jehova. 8 Jehova nētire Samūeli riita rīa gatatu, nake Samūeli agītūkira agīthīi kūrī Eli, akiuga atīrī, “Nī wanjīta; niī ūyū haha.” Nake Eli akīmenya atī nī Jehova wetaga mwana ūcio. 9 Nī ūndū ūcio Eli akītra Samūeli atīrī, “Thīi ūgakome, na wona aagwīta uuge atīrī, ‘Jehova, aria, nī ūndū ndungata yaku nīthikirīrie.’” Nī ūndū ūcio Samūeli agīthīi, na agīkoma harīa aakomaga. 10 Nake Jehova agītūkira akīrūgama hau, agītana o ta mahinda macio mangī atīrī, “Samūeli! Samūeli!” Nake Samūeli akiuga atīrī, “Aria, nī ūndū ndungata yaku nīthikirīrie.” 11 Nake Jehova akītra Samūeli atīrī, “Rora, nī ndī hakuhī gwīka ūndū thīinī wa Israeli ūrīa ūgaatūma matū ma mūndū o wothe ūrīa ūkaūigua mararake. 12 Hīndī īyo maūndū marīa mothe ndoigire ma gūūkīrīra Eli na nyūmba yake nīngamahingia kuuma kīambīrīria nginya mūthia. 13 Nīgūkorwo nīndamwīrire nīngatuūra nyūmba yake ciira nginya tene nī ūndū wa mehia marīa we oī ūhoro wamo; ariū ake nīmetuire andū a kūmeneka, nake akīremwo nī kūmakaania. 14 Nī ūndū ūcio nīndehītire igūrū rīa nyūmba ya Eli nītigagīra kwīra Eli ūhoro wa kīoneki kīu, 15 no Eli akīmwīta, akiuga atīrī, “Samūeli, mūrū wakwa.” Nake Samūeli agītā Samūeli agīkoma o nginya rūciinī, na okīra akīhingūra mīrango ya nyūmba ya Jehova. Nītigagīra kwīra Eli ūhoro wa kīoneki kīu, 16 no Eli akīmwīta, akiuga atīrī, “Samūeli, mūrū wakwa.” Nake Samūeli agītā Samūeli agītā Samūeli akīmwīra māūndū mothe, na ndaamūhithire ūndū o na ūmwe. Eli agītā Samūeli akiuga atīrī, “Ūcio nī Jehova; nītigagīra kwīra Eli ūhoro wa kīoneki kīu, 17 no Eli akīmwīra atīrī, “Nī ūndū ūrīkū ūcio Jehova arakwīrire? Ndūkae kūūhitha ūndū ūcio. Ngai arogwīka ūndū mūūru makīria, ūngūhitha ūndū o na ūmwe. Eli agītā Samūeli akiuga atīrī, “Ūcio nī Jehova; nītigagīra kwīra Eli ūhoro wa kīoneki kīu, 18 Nī ūndū ūcio Samūeli akīmwīra māūndū mothe, na ndaamūhithire ūndū o na ūmwe. Eli agītā Samūeli akiuga atīrī, “Ūcio nī Jehova; nītigagīra kwīra Eli ūhoro wa kīoneki kīu, 19 no Eli akīmwīra atīrī, “Nī ūndū ūrīa ūkūrīra, na ndaarekire kiugo o na kīmwe gīake kīrīre thī. 20 Nakuo Israeli guothe kuuma

Dani nginya Birishiba magiküürana atī Samüeli aari mütthuure atuïke münabii wa Jehova. 21 Nake Jehova agithii na mbere kuonekana kū Shilo, na kū níkuo eguuñirie kūrī Samüeli na ündū wa kiugo gíake.

4 Na rīrī, andū a Israeli nímoimagarire makarüe na Afilisti. Andū a Israeli makíamba hema ciao kū Ebeni-Ezeri, nao Afilisti makíamba ciao kū Afeku. 2 Afilisti magítuma ita rīao rīgacemanie na Israeli, na o ürīa mbaara yathiiaga na mbere-rī, noguo Israeli maahootagwo nī Afilisti, arīa mooragire andū ta 4,000 kū maarüagira. 3 Rīrīa mbütü ciacookire kambī-inī-rī, athuuri a Israeli makíuria atīrī, "Jehova atūma tūhootwo nī Afilisti ümühī nīkī? Nī tūgīrei ithandükū rīa kīrikanīro kīa Jehova kuuma Shilo, nīgeetha tūthiñ narīo rītühonokie kuuma moko-inī ma thū ciitū." 4 Nī ündū ücio andū acio magítuma andū kū Shilo, nao makírehe ithandükū rīa kīrikanīro kīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ürīa ükarüire gitī kīa ünene gatagatī ka makerubi. Nao ariū eerī a Eli, Hofini na Finehasi, maarī hamwe na ithandükū rīu rīa kīrikanīro kīa Ngai. 5 Rīrīa ithandükū rīa kīrikanīro kīa Jehova rīakinyire kambī-inī-rī, andū a Israeli othe makiugīrīria na mūgambo münene o nginya thī ikīnaina. 6 Na rīrīa Afilisti maaiguire mbugīrīrio iyo makíuria atīrī, "Mbugīrīrio iyo irī kambī-inī ya Ahibirania nī ya kī?" Hīndī irīa maamenyire atī nī ithandükū rīa Jehova rīakinyite kambī-inī-rī, 7 Afilisti magítigīra makiuga atīrī, "Ngai nīyükite kambī-inī, ithūi tūrī thīnna-inī! Gütirī kuoneka ündū ta üyū mbere ino. 8 Wūi-yyawitū-! Nūu ügütühonokia moko-inī ma ngai ici irī hinya üü? Ici nīcio ngai iria ciahüürire andū a Misiri na mīthiro ya mīthembä yothe werū-inī. 9 Mwīyümīrīriei, Afilisti aya! Tuikai arūme ki, kana mütuo ngombo cia Ahibirania, ta ürīa matüire marī ngombo cianyu. Tuikai arūme ki, na mürüe!" 10 Nī ündū ücio Afilisti makírūa nao, na andū a Israeli makíhootwo, nake o mündū akīrīra hema-inī yake. Nayo njüraganoyarī nene mūno; thigari cia Israeli ngiri mīrongo itatū iria ciathiiaga na magūrū ikiüragwo. 11 Narīo ithandükū rīa Ngai rīgītahwo, nao ariū eerī a Eli, Hofini na Finehasi, magikua. 12 Mūthenya o ro ücio Mūbenjamini ümwe akihanyūka oimite mbaara-inī, agithii nginya Shilo, nguo ciake irī ndembükangu na aari na tiiri mütwe. 13 Na rīrīa aakiniryre-rī, agikora Eli aikarüire gitī gíake mūkīra-inī wa njīra, acūthīrīrie, tondū ngoro yake yarī na guoya nī ündū wa ithandükū rīa Ngai. Hīndī irīa mündū ücio aatoonvire itūüra-inī.

na akīheana ūhoro ūrīa gwekīkīte-rī, itūura rīothe rīgīkayūrūrūka. **14** Rīrīa Eli aiguire mūkayūrūrūko ūcio akiūria atīrī, “Gītūmi kīa inegene rīu nī kī?” Nake mūndū ūcio agīthīi narua harī Eli, **15** ūrīa warī na ūkūrū wa mīaka mīrongo kenda na īnana, ūrīa maitho make moorīte, akaagaga kuona. **16** Akītīra Eli atīrī, “No hīndī ndooka nyumīte mbaara-inī; ndoora kuuma kuo o ūmūthī.” Eli akīmūuria atīrī, “Nī atīa gwīkīkire mūrū wakwa?” **17** Mūndū ūcio warehire ūhoro agīcookia atīrī, “Andū a Israeli nīmooriire Afilisti, nayo mbūtū ya ita nīyūragītwo mūno. O na ariū aku eerī, Hofini na Finehasi, nīakuū, narīo ithandūkū rīa Ngai nītahe.” **18** Rīrīa aagwetire ithandūkū rīa Ngai, Eli akīgūa na ngara oimīte gītī-inī gīake hau mwena-inī wa kīhingo. Ngingo yake īkiunīka, agīkua, nī ūndū aarī mūndū mūkūrū na akaritūha. Aatongoretie Israeli mīaka mīrongo īna. **19** Mūtumia wa mūriū wake Finehasi aarī na nda na aatigītie hanini aciare. Na rīrīa aiguire ūhoro ūcio wa atī ithandūkū rīa Ngai nīrītahītwo, na atī iciciarawe hamwe na mūthuuriwe nīmakuiterī, akīnyiitwo nī ruo rwa kūrūmwō na agīciara, no agītoorio nī ruo rwa gūciara. **20** Na rīrīa aakuaga, atumia arīa maamūteithagīrīria makīmwīra atīrī, “Tiga gūkua ngoro; nīwaciara kahī.” No ndaacookirie ūndū o na kana kūrūmbūiya ūhoro o na ūrīkū. **21** Nake agītua kahī kau ikabodu, akiuga atīrī, “Rīri nīweherete Israeli,” nī ūndū wa ithandūkū rīa Ngai gūtahwo, na gūkua gwa iciciarawe na mūthuuriwe. **22** Akiuga atīrī, “Rīri nīweherete ūkoima Israeli, nī ūndū ithandūkū rīa Ngai nīrītahītwo.”

5 Na rīrī, Afilisti maarīkia gūtaha ithandūkū rīa Ngai, makīrīuta kū Ebēni-Ezeri, makīrītwara Ashidodi. **2** Magīcooka magītware ithandūkū rīu thīinī wa hekarū ya ngai yao īrīa yetagwo Dagoni, na makīrīiga rīrīganītie na Dagoni. **3** Rīrīa andū a Ashidodi mookīrire rūciinī tene mūthenya ūyū ūngī-rī, magīkora Dagoni īgūtē īgakoma na nda hau mbere ya ithandūkū rīa Jehova! Makīoya Dagoni makīmīcooka handū hayo. **4** No mookīra rūciinī rūrū rūngī-rī, magīkora Dagoni īgūtē īgakoma na nda hau mbere ya ithandūkū rīa Jehoval! Mūtwe na moko mayo meerī nīcioinīkīte, ikagūa hau hingīro-inī ya mūrango wa nyūmba; no mwīrī wayo watigarīte. **5** Nikō nginya ūmūthī gūtirī athīnjīri-ngai a Dagoni kana andū angī matoonyaga hekarū ya Dagoni kūu Ashidodi magereire hingīro-inī ūyo ya mūrango. **6** Nakuo guoko

kwa Jehova gūkīūmīra andū a Ashidodi na kūndū kūrīa kwariganītie nakuo; akīmarehere mwanangīko na akīmahūura na mīrimū ya mahūha. **7** Na rīrīa andū a Ashidodi moonire ūrīa gwekīka, makiuga atīrī, “Ithandūkū rīa ngai ya Israeli rītīgūikara na ithūi gūkū gwitū, nīgūkorwo guoko gwake nīgūtūmīire mūno hamwe na ngai iitū Dagoni.” **8** Nī ūndū wa ūguo magīcookanīrīria aathani othe a Afilisti, makīmooria atīrī, “Tūgwīka atīa na ithandūkū rīrī rīa ngai ya Israeli?” Nao magīcooka atīrī, “Rekei ithandūkū rīrī rīa ngai ya Israeli rīthaamīrio Gathu.” Nī ūndū ūcio magīthaamīria ithandūkū rīu rīa Ngai wa Israeli. **9** No rīrī, maarīkia kūrīthaamīria kuo, guoko kwa Jehova gūgūkīrīra itūura rīu inene, gūkīgā kīmako kīnene. Akīhūura andū a itūura rīu inene, arīa ethī na arīa akūrū, akīmarehere mīrimū ya mahūha. **10** Nī ūndū ūcio magītware ithandūkū rīu rīa Ngai Ekironi. Na rīrīa ithandūkū rīu rīatoonyaga Ekironi-rī, andū a Ekironi makīanīrīra na mūgambo makiuga atīrī, “Nīmaarehe ithandūkū rīa ngai ya Israeli gūkū gwitū nīguo matūūrage ithūi hamwe na andū aitū.” **11** Nī ūndū wa ūguo magīcookanīrīria aathani othe a Afilisti makīmeera atīrī, “Cookiae ithandūkū rīrī rīa ngai ya Israeli rīehere gūkū; nīrīcooka kūrīa rīumīte kana rītūūrage hamwe na andū aitū.” Nīgūkorwo gīkuū nīkīaiyūritie itūura rīu inene kīmako; guoko kwa Ngai nī kwarīmīire mūno. **12** Nao arīa mataakuire makīhūrīwo na mīrimū ya mahūha, nakīo kīrīo gīa itūura rīu inene gīgīkinya o igūrū kwa Ngai.

6 Na rīrī, ithandūkū rīa Jehova rīrīkīa gūkīra būrūri wa Afilisti mīeri mūgwanja-rī, **2** Afilisti magītīta athīnjīri-ngai na aragūri, makīmooria atīrī, “Tūgwīka atīa na ithandūkū rīrī rīa Jehova? Twīrei ūrīa tūngīrīcooka kūrīa rīoimīte.” **3** Nao magīcooka atīrī, “Mūngīkorwo nī mūgūcooka ithandūkū rīa ngai ya Israeli, mūtikārīcookee rīrī itheri, no nginya mūrītūme na kīndū gīa kūrutwo iruta rīa mahītīa. Hīndī ūyo nīmūkaahona, na mūmenye kīrīa gītūmīte guoko gwake kweherio igūrū rīanyu.” **4** Afilisti makīūria atīrī, “Nī iruta rīrīkū rīa mahītīa tūngīmīrūfīra?” Nao magīcooka atīrī, “Tūmīhīano tūtano twa thahabu tūhaana mahūha, na tūtano twa thahabu tūhaana tūbīa o ta ūrīa aathani a Afilisti maigana, nī ūndū inyūi na aathani anyu mūhūrītīwo na mūthiro mūthembā o ūmwe. **5** Thondekai tūmīhīano twa mahūha na twa tūbīa irīa irathūkīa būrūri, na mūtītī ngai ya Israeli. No

gūkorwo nīakeheria guoko gwake kuume igūrū rīanyu, o na igūrū rīa ngai cianyu, o na būrūri wanyu. 6 Nī kī gītūmīte mūmie ngoro cianyu ta ūrīa andū a Misiri na Firaūni meekire? Rīrīa aamahinyīrīrie-rī, gitī matiarekereirie andū a Israeli nīguo mathii? 7 “Na rīrī, haarīrīai ngaari njerū, na ng’ombe igīrī njairī itarī ciohwo icooki. Muoherere ng’ombe icio ngaari-inī īyo, no mweherie njaū ciacio mūcīchingīre kiugū. 8 Oyai ithandūkū rīa Jehova mūrīgīrīre igūrū rīa ngaari, na mūige gathandūkū mwena-inī warīo na mūgekīre indo icio cia thahabu icio mūramīcookeria irī cia iruta rīa mahītia. Rekei rīthīi, 9 no mūikare mūrīrorete. Rīngīambata rīkinye būrūri warīo, rīrēkeire Bethi-Shemeshu-rī, nīgūgatuūka atī nī Jehova ūtūrehereire mūtino ūyū mūnene ūū. No kūngīkorwo ti ūguo, nītūkamenya atī ti guoko gwake gwatūhūrīre, no nī ūndū watūkorire o ūguo.” 10 Nī ūndū ūcio magīka ūguo. Makīoya ng’ombe icio igīrī magīcioherera ngaari-inī, na makīhingīra njaū ciacio kiugū. 11 Makīgīrīra ithandūkū rīa Jehova igūrū rīa ngaari, na hamwe nario makīgīrīra gathandūkū karīa kaarī na tūbīa tūu twa thahabu na tūmīhiano tūu twahaanaga mahūha. 12 Ningī ng’ombe icio ikīambata irūngīrīrie iorete Bethi-Shemeshu, igīthīi na njīra yothe ikīanagia; itiakerūrire na mwena wa ūrīo kana wa ūmotho. Nao aathani a Afilisti magīcīrūmīrīra o nginya mūhaka-inī wa Bethi-Shemeshu. 13 Hīndī īyo andū a Bethi-Shemeshu nī kūgetha maagethaga ngano yao kīanda-inī, na rīrīa maatiirire maitho makīona ithandūkū rīa Ngai, magīkena nīkūrīona. 14 Nayo ngaari īgīkinya mūgūnda-inī wa Joshua wa kūu Bethi-Shemeshu, nayo ikīrīgama hakuhī na ihiga inene. Andū acio magīatūranga mītī ya ngaari īyo, na makīrutīra Jehova ng’ombe icio igongona rīa njino. 15 Nao Alawii makīrūta ithandūkū rīa Jehova hamwe na gathandūkū ka mīhiano īyo ya thahabu, makīmīgīrīra igūrū rīa ihiga rīu inene. Mūthenya ūcio andū a Bethi-Shemeshu makīrūta ng’ombe icio irī igongona rīa njino harī Jehova. 16 Aathani acio atano a Afilisti makīionera maūndū macio mothe, na magīcooka Ekironi mūthenya o ro ūcio. 17 Īno nīyo mīhiano ya mahūha ma thahabu rīrīa Afilisti maatūmire irī igongona rīa mahītia rīa kūrūtīrō Jehova: Mūhiano o ūmwe warutagwo nī ūndū wa o itūura: Ashidodi, na Gaza, na Ashikeloni, na Gathu, na Ekironi. 18 Naguo mūigana wa mbīa cia thahabu waiganaga o ta matūūra ma Afilisti ma aathani acio

atano, matūūra macio maairigīrīwo na thingo cia hinya hamwe na tūtūūra twa būrūri wao. Nario ihiga rīu inene harīa maigīrīire ithandūkū rīa Jehova, nī mūira nginya ūmūthī rīrī kūu mūgūnda-inī ūcio wa Joshua wa kūu Bethi-Shemeshu. 19 No Ngai akīūraga andū amwe a kūu Bethi-Shemeshu, akīūraga andū mīrongo mūgwanja nī ūndū nīmarorire ithandūkū rīa Jehova thīmī. Andū makīrīra nī ūndū wa ihūūra rīu inene Jehova aamahūūrīte nario, 20 nao andū a Bethi-Shemeshu makīuria atīrī, “Nūū ūngīkīrīgama mbere ya Jehova, Ngai ūyū mūtheru? Ithandūkū rīkwambatio kūrī ū rīoima haha?” 21 Ningī magītūmana kūrī andū a Kiriathu-Jearimu, makīmeera atīrī, “Afilisti nīmacookia ithandūkū rīa Jehova. Ikūrūkai mūrīgīrīre mūrīambatīe kwanyu.”

7 Nī ūndū ūcio andū a Kiriathu-Jearimu magīthīi, makīgīra ithandūkū rīa Jehova, makīrīambatīa. Makīrītwara mūcīi wa Abinadabu kīrīma-igūrū, na makīamūra mūrīu Eleazaru aikaragie ithandūkū rīa Jehova. 2 Ithandūkū rīa kīrīkanīrō nīrīakarire Kiriathu-Jearimu ihinda iraaya, ihinda rīa mīaka mīrongo ūrī ūrī yothe, nao andū othe a Israeli magīcakaya na makīrongooria Jehova. 3 Nake Samūeli akīrīra nyūmba yothe ya Israeli atīrī, “Mūngīkorwo nīmūgūcookerera Jehova na ngoro cianyu ciotle-rī, tiganai na ngai ng’eni na Maashitarothu, na mwīneane kūrī Jehova, na mūmūtungatīre o we wiki, nake nīakamūkūra amūrute guoko-inī kwa Afilisti.” 4 Nī ūndū ūcio andū a Israeli magītīgana na Mabaali na Maashitarothu, magītungatīra Jehova o we wiki. 5 Ningī Samūeli akiuga atīrī, “Cookanīrīria Israeli othe kūu Mizipa, na nī nīngamūthaithanīrīra harī Jehova.” 6 Na rīrīa maagomanīte kūu Mizipa, magītaha maaī makīmaita mbere ya Jehova. Mūthenya ūcio makīīhinga kūrīa irio, na makīumbūra mehia mao makiugīra kūu atīrī, “Nī twīlīrīrie Jehova.” Nake Samūeli nīwe warī mūtongoria wa Israeli kūu Mizipa. 7 Rīrīa Afilisti maaiguire atī Israeli maagomanīte kūu Mizipa, aathani a Afilisti makīambata magīthīi makamatharīkīre. Na rīrīa andū a Israeli maaiguire ūhoro ūcio, makīnyiitwo nī guoya nī ūndū wa Afilisti. 8 Makīrīra Samūeli atīrī, “Ndūgaatige gūkaīra Jehova Ngai witū nī ūndū witū, nīgeetha atūhonokie kuuma guoko-inī kwa Afilisti.” 9 Nake Samūeli akīoya kagondu koongaga na agīkarutīra Jehova igongona rīa njino karī kagima o ro ūguo. Agīkaīra Jehova nī ūndū wa Israeli, nake Jehova akīmūcookeria ūhoro. 10 Na hīndī

īrīa Samūeli aarutaga igongona rīa njino-rī, Afilisti magīkuhīrīria nīguo marūe na Israeli. No mūthenya ūcio Jehova akīruruma na marurumī manene mūno ma gūkīrīra Afilisti, na agītūma mamake mūno o nginya magītoorio mūno mbere ya andū a Israeli. 11 Nao andū a Israeli makiuma kūu Mizipa naihenya, magīteng'eria Afilisti makīmooragaga kūu njīra-inī, makīmakinyia mūhuro wa Bethi-Kari. 12 Ningī Samūeli akīoya ihiga na akīrīhaanda gatagatī ka Mizipa na Sheni. Akīrīta Ebeni-Ezeri, akiuga atīrī, "Nginyagia hau nī Jehova ūtūteithītie." 13 Nī ūndū ūcio Afilisti magītoorio mūno na matiacookire gūtharikīra būrūri wa andū a Israeli rīngī. Ihinda rīothe rīrīa Samūeli aatūrire muoyo, guoko kwa Jehova gwatūrire gūkīrīre Afilisti. 14 Namo matūura marīa Afilisti maatahīte kūrī Israeli kuuma Ekironi nginya Gathu magīcookerera Israeli, nao andū a Israeli magīkūura būrūri ūrīa wariganītie na matūura macio naguo kuuma kūrī watho wa Afilisti. Na gūkīgīa thayū gatagatī ka Israeli na Aamori. 15 Samūeli agīthī na mbere gūtiirīrīra Israeli matukū mothe ma muoyo wake. 16 Mwaka o mwaka nīathīrūrūkaga kuuma Betheli nginya Giligali na Mizipa, agatuithanagia andū a Israeli ciira kūndū guothe. 17 No nīacookaga Rama hīndī ciotle, kūrīa mūciī wake warī, o na kūu agatuithanagia ciira kūrī andū a Israeli ari kūu. Nake agīakīra Jehova kīgongona kūu.

8 Rīrīa Samūeli aakūrire, nīathuurire ariū ake matuīke atiirīrīri būrūri wa Israeli. 2 Mūriū wake wa irigithathi eetagwo Joeli, nake wa keerī eetagwo Abija, nao maatungataga kūu Birishiba. 3 No rīrī, ariū ake matiathiire na mīthīire ta yake. Nīmagarūrūkire makīrirīria ūtonga ūtarī wa ma, na makaamūkāgīra mahaki, na makoogomagia kīhoo. 4 Nī ūndū ūcio athuuri othe a Israeli makītūngana, magīthī kūrī Samūeli o kūu Rama. 5 Makīmwīra atīrī, "Wee ūrī mūkūrū, nao ariū aku matirathī na mīthīire ta yaku; rīu thuura mūthamaki atūtongoragie o ta ndūrīrī iria ingī ciotle." 6 No rīrīa maamwīrīre atīrī, "Tūhe mūthamaki atūtongoragie." Ūndū ūcio ndwakenirie Samūeli; nī ūndū ūcio akīhooya Jehova. 7 Nake Jehova akīmwīra atīrī, "Thikīrīria ūrīa wothe andū aya marakwīra; tiwe mararega, no nī nī mararega nduīke mūthamaki wao. 8 O ta ūrīa matūiremekaga ūguo kuuma mūthenya ūrīa ndamambatirie ngīmaruta būrūri wa Misiri nginya ūmūthī, makandiganīria magatungatīra ngai ingī,

ūguo noguo maragwīka. 9 Na rīrī, kīmathikīrīrie; no ūmataare, ūtītīrīthie na ūreke mamenye ūrīa mūthamaki ūcio ūkaamathamakagīra ageekaga." 10 Nake Samūeli akīra andū acio maamwītagia mūthamaki ūhoro wothe wa Jehova. 11 Akīmeera atīrī, "Ūū nīguo mūthamaki ūrīa ūkaamūthamakagīra ageekaga: Nīakoya ariū anyu amature a gūtungataga na ngaari ciate cia ita, na mbarathi, na mahanyūkage mbere ya ngaari ciate cia ita. 12 Amwe ao nīakamatua aathani a thigari ngiri, na aathani a thigari mīrongo itano, na arīa angī marīimage mīgūnda yake na makamūgethera, o na angī mathondekage indo cia mbaara na cia ngaari ciate cia ita. 13 Nīakoya airītu anyu amature athondeki a indo iria inungaga wega, na arugi na athondeki a mīgate. 14 Nīakoyaga mīgūnda yanyu, na mīgūnda ya mīthabibū, na ya mītamaiyū ūrīa mīega mūno amīhe ndungata ciate. 15 Nīakoyaga gīcunjī gīa ikūmi kīa ngano yanyu na gīa thabibū cianyu akihe anene ake na ndungata ciate. 16 Ndungata cianyu cia arūme na cia andū-a-nja, na ng'ombe cianyu iria njega na ndigiri nīagacioya itūke cia kūmūrutagīra wīra. 17 Nīakoyaga gīcunjī gīa ikūmi kīa mahī manyu, o na inyū ene nī mūgaatuīka ngombo ciate. 18 Mūthenya ūcio wakinya-rī, nīmūgakaya nī ūndū wa mūthamaki ūcio mwīthuūrīre, nake Jehova ndarī ūndū akaamūcookeria mūthenya ūcio." 19 No andū acio makīrega gūtharikīrīria Samūeli makiuga atīrī, "Aca! Ithū tūkwenda mūthamaki wa gūtūthamakagīra. 20 Ningī tūtūke ta ndūrīrī iria ingī ciotle, tūrī na mūthamaki wa gūtūtongoragia na wa gūthiaga mbere iitū na wa kūrūaga mbaara ciitū." 21 Rīrīa Samūeli aiguire ūhoro ūrīa wothe andū acio moigire-rī, akīcookeria mbere ya Jehova. 22 Jehova akīmūcookeria atīrī, "Maigue, ūmahe mūthamaki." Nake Samūeli akīra andū a Israeli atīrī, "O mūndū nīacooke itūtūra-inī ūkāke."

9 Na rīrī, nī kwarī Mūbenjamini ūmwe, mūndū warī igweta wetagwo Kishu mūrū wa Abiel, mūrū wa Zeroru, mūrū wa Bekorathu, mūrū wa Afia wa Benjamini. 2 Mūndū ūcio aarī na mūriū wetagwo Saūlū, mwanake kīrorerwa na gūtīrī ūngī mangīaigananirio nake harī andū a Israeli, nake aarī mūraihi gūkīra andū arīa angī othe, kuuma ciande ciate gūthīna igūrū aakīrīte andū arīa angī othe. 3 Na rīrī, ndigiri cia Kishu, ithe wa Saūlū, ikīura, nake Kishu akīra mūriū Saūlū atīrī, "Oya ndungata ūmwe mūthī nayo mūgacarie ndigiri." 4 Nī ūndū ūcio akīhītūkīra būrūri

ūrīa ūrī irīma wa Efiraimu na būrūri wa Shalisha, no matiacionire. Magīthī o na mbere magīkinya rūgongo rwa Shaalimu no ndigiri icio itiarī kūu. Agīcooka akīgera rūgongo rwa Benjamini, no matiacionire. 5 Rīrīa maakinyire rūgongo rwa Zufu, Saūlū akītāa ndungata irīa aarī nayo atīrī, “Ūka, reke tūhūndūke; baba ahota gūtiga gwīciiria ūhoro wa ndigiri ambīrīrie gūtūmākīra.” 6 No ndungata īgīcooka atīrī, “Atīrīrī, itūura-inī rīrī nī kūrī mūndū wa Ngai; na nī mūtīfīe mūno, na ūrīa wothe oigaga nītūhingaga. Nītūthī kuo o rīu. Hihi no atwīrīre kūrīa tūngīciona.” 7 Saūlū akītāa ndungata yake atīrī, “Tūngīthī-rī, nī kītūngīhe mūndū ūcio? Irio nī thiru makūnīa-inī maitū. Tūtīrī na kīheo gīa gūtwarīra mūndū wa Ngai. Nī kītūrī nakīo?” 8 Ndungata īyo īkīmūcookeria o rīngī, ikiuga atīrī, “Atīrīrī, ndī na gīcunījī gīa kana gīa cekeri ya betha. Nīngūmīhe mūndū wa Ngai nīgeetha atwīrīre kūrīa tūngīciona.” 9 (Tene thīnī wa Israeli, mūndū angīathīire kūhooya kīrīa kuuma kūrī Ngai, oigaga atīrī, “Ūka, tūthī kūrī muoni-māndū,” nī ūndū ūrīa wītagwo mūnabii matukū maya hīndī īyo eetagwo muoni-māndū.) 10 Saūlū akītāa ndungata yake atīrī, “Nī wega, nī tūgīthī.” Nī ūndū ūcio magīthī merekeire itūura rīrīa mūndū ūcio wa Ngai aarī. 11 Na rīrīa maambataga kīrīma marorete itūura-inī, magīcemanīa na airītu amwe magīthī gūtaha maaī, makīmooria atīrī, “Mūndū ūrīa muoni-māndū arī gūkū?” 12 Nao magīcooka atīrī, “Ekuo, arī hau mbere yanyu. Hiūhai, ooka itūura-inī riitū o ūmūthī, nī ūndū andū marī na igongona rīkūrūtīro handū harīa hatūugīru. 13 O mwarīkīa gūtoonya itūura-rī, nīmūkūmuona atanambata handū hau hatūugīru kūrīa. Andū matingīambīrīria kūrīa nginya arīkinya, tondū no nginya arathime igongona; thuutha-inī arīa metītwo marīe. Rīu ambatai; ihinda rīrī nīrīo mūngīmuona.” 14 Nao makīambata itūura-inī, na rīrīa maatoonyaga kuo-rī, makīona Samūeli agītāa na kūrī o akīambata athī handū harīa hatūugīru. 15 Na mūthenya ūmwe mbere ya Saūlū gūuka-rī, Jehova nīaguūrīrie Samūeli ūndū ūyū akamwīra atīrī, 16 “Rūciū ihinda ta rīrī nīngagūtūmīra mūndū kuuma būrūri wa Benjamini. Mūtīrīrie maguta atūke mūtongoria wa andū akwa a Israeli; nīagakūura andū akwa kuuma guoko-inī kwa Afilisti. Nīndorete andū akwa, nī ūndū kīrīro kīao nīkingīyīre.” 17 Hīndī ūrīa Samūeli onire Saūlū, Jehova akīmwīra atīrī, “Ūyū nīwe mūndū ūrīa ndīrakwīrire ūhoro wake;

nīwe ūgaatha andū akwa.” 18 Saūlū agīkuhīrīria Samūeli hau itoonyero-inī ūrīa itūura, akīmūuria atīrī, “Ndagūthaitha no ūnjīrīre harīa nyūmba ya muoni-māndū ūrī?” 19 Nake Samūeli agīcooka atīrī, “Nī nī nī muoni-māndū. Ambata, ūthī mbere yakwa nginya handū harīa hatūugīru, nīgūkorwo ūmūthī nīukūranīra na nī, na rūciīnī nīngakūrekereria ūthī, na ngwīre mañndū mothe marīa me ngoro-inī yaku. 20 Ha ūhoro wa ndigiri irīa wateire mīthenya itatū mīhītūku-rī, ndūkamake nī ūndū wacio; nīrīkītie kuoneka. Na nī kūrī ū wendi wothe wa Israeli werekeirīo, angīkorwo ti kūrī wee na nyūmba ya thogou yothe?” 21 Nake Saūlū agīcooka atīrī, “Gīthī ndikīrī Mūbenjamini, kuuma mūhīrīga ūrīa mūnīni wa Israeli? Anga mbarī iitū tiyo nīnī gūkīra mbarī irīa ingī cīa mūhīrīga wa Benjamini? Nī kītūgītūma ūnjīrī ūndū ta ūcio?” 22 Ningī Samūeli akīrehe Saūlū na ndungata yake, akīmatoonyia nyūmba ūrīa yarīgīrwo, na akīmaikaria thī handū ha andū arīa atīku arīa meetītwo; nao othe maarī ta andū mīrongo itatū. 23 Samūeli akītāa ūrīa warugaga atīrī, “Rehe gīcunījī kīa nyama kīrīa ngūnengerire, kīrīa ngwīrire ūige handū mwanya.” 24 Nake ūcio warugaga akīoya kūgūrū kūu na kīrīa kīarī kūgūrū-inī, agīkuiga mbere ya Saūlū. Samūeli akīmwīra atīrī, “Gīkī nīkīo ūraigīrwo. Rīa, tondū nīwe ūkūgīrwo nī ūndū wa ihinda rīrī, kuuma hīndī ūrīa ndoigire atīrī, ‘Nīnjītīte ageni.’” Nake Saūlū akīrīanīra na Samūeli mūthenya ūcio. 25 Maikūrūka kuuma handū hau hatūugīru na maakinya itūura-inī-rī, Samūeli akīaranīria na Saūlū marī nyūmba igūrū. 26 Nao makīrooka gūkīra rūciīnī tene, nake Samūeli agītāa Saūlū kūu nyūmba igūrū akīmwīra atīrī, “Ūkīra wīhaarīrie na nīngūkūrekereria ūthī.” Hīndī ūrīa Saūlū ehaarīrie, we hamwe na Samūeli makiuma nja. 27 Hīndī ūrīa maikūrūkaga makinye mūthia wa itūura-rī, Samūeli akītāa Saūlū atīrī, “Ira ndungata ūno iθīiage mbere iitū, no wee ūtīthie hanini ngūhe ndūmīrīri ya Ngai.” Nayo ndungata īgīka o ūguo.

10 Ningī Samūeli akīoya kīnandū kīa maguta, akīmaitīrīria Saūlū mūtwe, na akīmūmumunya, akīmwīra atīrī, “Gīthī Jehova ndagūtīrīrie maguta ūtūke mūtongoria wa igai rīake? 2 Ūmūthī twatigana, nīgūcemanīa na andū eerī hakuhī na mbīrīra ya Rakeli, kūu Zeliza mūhaka-inī wa Benjamini. Nīmarīkīrīa atīrī, ‘Ndigiri irīa wathiire gūcarīrī, nīcionekete. Na rīu thogou nīatīgīte gwīciiria ūhoro wacio na nīamakīte nī ūndū waku. Aroria atīrī,

"Ngwīka atīa nī ūndū wa mūrū wakwa?" 3 "Ningī kuuma kūu nīgūthī na mbere ūkinye mūtī-inī ūrīa mūnene wa Taboru. Nīgūcemania na andū atatū makāmbata mathī kūu Betheli kūrī Ngai. Ūmwe arīkorwo akuuīte tūrī tūtatū, ūrīa ūngī mīgate itatū, na ūrīa ūngī mondo ya ndibei. 4 Nao makūgeithie na makūhe mīgate iīrī, iīrī ūrīamūkīra kuuma kūrī o. 5 "Thuutha ūcio ūthī nginya Gibe ya Ngai, kūrīa kūrī kambī ya Afiliyi ya arangīri. Na wakuhīrīria itūrīa rīu-rī, nīgūcemania na mūtongoro wa gīkundi kīa anabii maikūrūkīte makiuma handū hau hatūgīru marī na inanda cia kīnūbi, na tūhembe, na mītūrīrū, na inanda cia mīgeeto ikīgambio mbere yao, na nīmegūkorwo makīratha mohoro. 6 Roho wa Jehova nīegūuka igūrū rīaku na hinya, na nīkūratha mohoro hamwe nao; nawe nīkūgarūrō ūtuīke mūndū ūngī. 7 Marūrī macio maarīka kūhīngio-rī, iīka o ūrīa guoko gwaku kūngīhota gwīka, nīgūkorwo Ngai arī hamwe nawe. 8 "Ikūrūka mbere yakwa nginya Giligali. Ti-therū nīngaikūrūka njūke kūrī we ndute magongona ma njino na maruta ma ūiguano. No no nginya weterere mīthenya mūgwanja nginya njūke harī we ngwīre ūrīa wagīrīrō nī gwīka." 9 Na rīrīa Saūlū aahūndūkaga matigane na Samūeli-rī, Ngai akīgarūra ngoro ya Saūlū, namo marūrī macio mothe makīhīngio mūthenya o ro ūcio. 10 Rīrīa maakīnyire Gibe-rī, mūtongoro wa anabii ūkīmūtūngā; nake Roho wa Ngai agītūka igūrū rīake na hinya, agītūranīra nao, na akīratha mohoro. 11 Rīrīa andū arīa othe maamūtī maamuonire akīratha mohoro me hamwe na anabii, makīūranīra atīrī, "Nī ūndū ūrīkū ūyū wīkīkīte kūrī mūrū wa Kishu? Kaī Saūlū atūkīte wa thirītū ya anabii?" 12 Mūndū watūraga kūu agīcookia atīrī, "Nake ithe wao nū?" Naguo ūndū ūcio ūgītūka ūndū ūngītūka thimo, gūkooragio atīrī, "Saūlū o nake nī wa gīkundi kīa anabii?" 13 Thuutha wa Saūlū gūtīga kūratha mohoro, agīthī handū hau hatūgīru. 14 Hīndī īyo ithe mūnini wa Saūlū akīuria Saūlū na ndungata yake atīrī, "Mūraari kū?" Nake agīcookia atīrī, "Gwetha ndigiri, no rīrīa twaciagire tūgīthī kūrī Samūeli." 15 Ithe mūnini wa Saūlū akiuga atīrī, "Njīira ūrīa Samūeli aakwīrire." 16 Saūlū agīcookia atīrī, "Nīatwīrire o wega atī ndigiri nīcionekete." No ndeerire ithe mūnini ūrīa Samūeli aamwīrire ūhoro ūkonī ūthamaki. 17 Samūeli agītūmanīra andū a Israeli mongane harī Jehova kūu Mizipa, 18 akīmeera atīrī, "Ūū nīguo Jehova Ngai wa Israeli ekuuga:

'Nī nī nī ndaarutire Israeli, ngīmambatia kuuma būrūri wa Misiri, na nī nī ndaamūkūrīre kuuma watho-inī wa Misiri, na mothamaki-inī mothe marīa maamūhīnyagīrīria.' 19 No rīrī, nīmūregete Ngai wanyu, ūrīa ūmūhonokagia kuuma kūrī mīnyamaro na mathīna manyu mothe, na mūkoiga atīrī, 'Aca, tūhe mūthamaki atūthamakagīre.' Nī ūndū ūcio rīu mwīneanei mbere ya Jehova ta ūrīa mīhīrīga yanyu na mbarī ciandyu itarii." 20 Rīrīa Samūeli aarehire mīhīrīga yothe ya Israeli hakuhī-rī, mīhīrīga wa Benjamini nīguo wathuurirwo. 21 Ningī akīrehīthia mīhīrīga wa Benjamini hau mbere, mbarī o mbarī, na mbarī ya Matiri nīyo yathuurirwo. Mūthia-inī Saūlū mūrū wa Kishu agīthuurwo. No maamwetha matiigana kūmuona. 22 Nī ūndū ūcio magītūria ūhoro makīria harī Jehova, "Mūndū ūcio nīokīte gūkū?" Nake Jehova akiuga atīrī, "Iī, ehīthīte harīa indo ciigītwo." 23 Nao magīteng'era, makīmūgīra, na aarūgama gatagatī ka andū-rī, nīwe warī mūraihi gūkīra andū arīa angī othe. 24 Samūeli akīira andū othe atīrī, "Nīmuona mūndū ūrīa Jehova athuurīte? Gūtīrī mūndū ūhaana take harī andū aya othe." Nao andū makīanīrīra makiuga atīrī, "Mūthamaki arotūra ihinda iraaya!" 25 Samūeli agītaarīria andū mawatho ma ūthamaki. Nake akīmaandīka gīkūnjo-inī akīmaiga mbere ya Jehova. Ningī Samūeli akīira andū mathī, o mūndū gwake mūciī. 26 Saūlū o nake agītīi gwake mūciī kūu Gibe, oimagarītio nī andū njamba arīa ngoro ciao ciahutītio nī Ngai. 27 No andū amwe a thogothogo makiuga atīrī, "Mūndū ūyū aahota atīa gūtūhonokia?" Makīmūnyarara na matiigana kūmūrehera iheo. Nowe Saūlū agīkirīra ki.

11 Na rīrī, Nahashu ūrīa Mūamoni nīambatire agīthī akīrigīcīria Jabeshi-Gileadi. Nao andū othe a Jabeshi makīmwīra atīrī, "Gīa na kīrīko kīa ūiguano, na ithū nī tūrīgūtungatagīra." 2 Nowe Nahashu ūcio Mūamoni agīcookia atīrī, "Nītūkūgīna na kīrīko kīa ūiguano na inyuī mwetīkīra ūndū ūyū ūmwe: atī ngūlūre riitho rīa ūrio rīa o mūndū wothe nīgeetha nyararithie andū a Israeli othe." 3 Athuuri acio a Jabeshi makīmwīra atīrī, "Tūhe mīthenya mūgwanja nīguo tūtūme andū Israeli guothe, kūngīga mūndū wa gūtūhonokia-rī, nītūkwīneana kūrī we." 4 Rīrīa andū acio matūmītō maakīnyire Gibe gwa Saūlū na makīheana ūhoro ūcio kūrī andū-rī, andū othe makīrīra maanīrīire. 5 Na rīrī, Saūlū nīgūcooka aacookaga oimīte mīgūnda-inī, oimīte ndegwa ciake

thuutha, akīūria atīrī, “Kaī andū aya moonete ūruū ūrīkū? Nī kī kīratūma marīre?” Nao magīcookerā ūhoro ūcio makīmwīra ūrīa andū a Jabeshi moigīte. **6** Rīrīa Saūlū aiguire ūhoro ūcio, Roho wa Ngai agīuka igūrū rīake na hinya mūno, nake agīcinwo nī marakara. **7** Akīnyita ndegwa igīrī, agīcītinangia icunjī, na agītūma andū Isiraeli guothe nacio, makiānagīrīra atīrī, “Ūū nīguo ndegwa cia mündū o wothe igwīkwo ūrīa ūtekūrūmīrīra Saūlū na Samūeli.” Naguo guoya woimīte harī Jehova ūkīnyita andū acio, nao makīumagara ta maarī o mündū ūmwe. **8** Hīndī ūrīa Saūlū aamatarire hamwe marī kūu Bezeki, andū a Isiraeli maari andū ngiri magana matatū na andū a Juda ngiri mīrongo itatū. **9** Nao makīra andū acio maatūmītwo atīrī, “Irai andū acio a Jabeshi-Gileadi atīrī, ‘rūciū ihinda ūrīa riūa rīgakorwo rīhiūhīte, nīguo mūkaahonokio.’” Rīrīa andū acio maatūmītwo mathiire makīheana ūhoro ūcio kūrī andū a Jabeshi-rī, andū acio makīiyūrwo nī gīkeno kīnene. **10** Nao makīra andū a Amoni atīrī, “Rūciū nītūkeneana kūrī inyuū, na inyuū no mūtwīke ūrīa wothe mūkoona kwagīrīre.” **11** Mūthenya ūyū ūngī Saūlū akīgayania ita rīake akīiga andū ikundi ithatū; na hīndī ya ituanīra rīa arangīri rīa gūgīkīa makīhīthūka kambī-inī ya Aamoni makīmooraga nginya ūrīa riūa rīakoretwo rīhiūhīte. Aria maatigarire makīharaganio. Nī ūndū ūcio gūtiarī andū ao eerī maatigītwo me hamwe. **12** Andū acio magīcooka makīra Samūeli atīrī, “Nī a acio mooragia atīrī, ‘Saūlū no atūthamakīre?’ Tūrehere andū acio tūmoorage.” **13** Nowe Saūlū akiuga atīrī, “Gūtiarī mündū o na ūū ūkūrūragwo ūmūthī, nī ūndū mūthenya ūyū Jehova nīahonoketie Isiraeli.” **14** Hīndī ūyo Samūeli agīcooka akīra andū acio atīrī, “Ūkai, tūthīi Giligali na tūrī kūu tūkindīre ūthamaki.” **15** Nī ūndū ūcio andū othe magīthīi Giligali na magīkindīra atī Saūlū nīwe mūthamaki marī mbere ya Jehova. Nao marī kūu makīruta maruta ma ūiguano marī mbere ya Jehova, nake Saūlū na andū othe a Isiraeli magīkūngūra na njīra nene.

12 Na rīrī, Samūeli akīra andū a Isiraeli othe atīrī, “Nīndīkitie gūthikīrīria ūrīa wothe mwānjiīrīre, na nīndīmūthuuriīre mūthamaki wa kūmūthamakagīra. **2** Rīu mūrī na mūthamaki wa kūmūtongoria. Hakwa-rī, ndī mūkūrū na ngagīa na mbūi, nao ariū akwa me hamwe na inyuū. Ngoretwo ndī mūtongoria wanyu kuuma ndī mwīthī nginya

ūmūthī. **3** Nī nūngīi haha. Rutai ūira wa kūnyuna mūtī mūrī mbere ya Jehova, na mūrī mbere ya mündū ūyū wake ūtitīrīrio maguta. Nūū ndaanatunya ndegwa yake? Nūū ndaanatunya ndigiri yake? Nūū ndaanahaenia? Nūū ndaanahīnīrīria? Nī kūrī mündū o na ū ndī ndaamūkira ihaki nīguo nyune maitho nī ūndū warīo? Kūngīkorwo ndaneeka ūmwe wa maya-rī, nīngūmūcookeria.” **4** Nao magīcookeria atīrī, “Ndūrī watūheenia kana ūgītūhīnīrīria; ndūrī woya kīndū kuuma guoko-inī kwa mündū o na ūrīkū.” **5** Samūeli akīmeera atīrī, “Jehova nīwe mūira ūhoro-inī wanyu, o na mündū ūyū aitīrīrie maguta nī mūira ūmūthī, atī gūtiarī ūndū o na ūmwe mūngīnjuukīra.” Nao makiuga atīrī, “Iī we nī mūira.” **6** Samūeli agīcooka akīra andū atīrī, “Jehova nīwe waamūrire Musa na Harūni, na akīambatia maithe manyu ma tene kuuma būrūri wa Misiri. **7** Na rīrī, ta rūgamai haha, tondū nīngūmūciirthia na ūira mbere ya Jehova nī ūndū wa maūndū ma ūthingu marīa Jehova anamwīkīra inyuū ene o na maithe manyu. **8** “Rīrīa ciana cia Jakubu ciathiire Misiri, nīmakaīire Jehova amateithie, nake Jehova agītūma Musa na Harūni arīa maarutire maithe manyu ma tene kuuma būrūri wa Misiri, makīmathaamīria kūndū gūkū. **9** “No nīmariganīrīro nī Jehova Ngai wao; nī ūndū ūcio nīameendirie guoko-inī gwa Sisera, mūnene wa mbūtū cia ita cia Hazoru, na moko-inī ma Afilisti, na mūthamaki wa Moabi ūrīa warūire nao. **10** Nao magīkāra Jehova makiuga atīrī, “Nītūhītie; nītūtīganīrīre Jehova tūgatungatīra Mabaali na Maashitarothu. No rīu gūtūhonokie kuuma moko-inī ma thū ciitū, na nītūrīgūtungatagīra.” **11** Jehova agīcooka agītūma Jerubu-Baali, na Baraka, na Jefitha, na Samūeli, na akīmūhonokia kuuma moko-inī ma thū cianyu mīenā-inī yothe; nī ūndū ūcio mūgītūura mūtarī na ūgwati. **12** “No hīndī ūrīa muonire atī Nahashu mūthamaki wa Amoni nīookaga kūmūhūrā-rī, mūkīnjīra atīrī, ‘Aca, tūkwenda mūthamaki wa gūtūthamakagīra,’ o na gwatuūka atī Jehova Ngai wanyu nīwe warī mūthamaki wanyu. **13** Rīu ūyū nīwe mūthamaki ūrīa mūthuuriē, o ūrīa mwetirie; onei, Jehova nīarūgamītie mūthamaki amūthamakagīre. **14** Mūngītīgīra Jehova, mūmūtungatīre, na mūmwathīkīre, na mūtikaremere maathani make, na angīkorwo inyuū na mūthamaki ūrīa ūkūmūthamakīra nīmūrīrūmagīrīra Jehova Ngai wanyu-rī, nī wegā! **15** No mūngīaga gwathīkīra Jehova, na mūremere maathani make-rī, guoko gwake

nīgūkamūūkīrīra ta ūrīa guokīrire maithe manyu. **16** “Na rīrī, rūgamai muone ūndū ūyū mūnene Jehova akirī gwīka maitho-inī manyu! **17** Githī rīu ti hīndī ya magetha ma ngano? Nīngūkaīra Jehova atūme marurumī na mbura. Na inyuī nīmūkamenya atī nī ūndū mūūru mwekkire maitho-inī ma Jehova rīrīa mwetirie mūthamaki.” **18** Ningī Samūeli agīkaīra Jehova, na mūthenya o ro ūcio Jehova agītūma marurumī na mbura. Nī ūndū ūcio andū othe makīmaka mūno nī ūndū wa Jehova na wa Samūeli. **19** Nao andū acio othe makīīra Samūeli atīrī, “Hooya Jehova Ngai waku nī ūndū wa ndungata ciaku nīguo tūtīgakue, nīgūkorwo igūrū ūia mehia maitū mothe nītuongereire ūrū wa gwītia mūthamaki.” **20** Samūeli agīcoekia atīrī, “Tigai gwītīgīra, inyuī nīmwīkīte ūrū ūyū wothe; no rīrī, mūtikanahutatīre Jehova, no tungatīrai Jehova na ngoro cianyu ciothe. **21** Mūtikanagarūrūkīre mīhianano ya kūhooywo ya tūhū. Ndīngīmūguna, o na ndīngīmūhonokia, nī ūndū nī ya tūhū. **22** Nī ūndū wa rītīwa rīake inene, Jehova ndagatirika andū ake, nī ūndū Jehova nīakenirio nī kūmūtua andū ake. **23** No hakwa nī mwene-rī, ndīroaga kwīhīria Jehova nī ūndū wa kwaga kūmūhoera. Na nīngūmūruta njīra ūrīa njega na njagīrīru. **24** No mwītīgāgīrei Jehova na mūmūtungatīgīre mūrī na wīhōkekū ngoro-inī cianyu ciothe; cūraniai maūndū manene marīa amwīkīre. **25** No mūngūkorwo nīmūkūrūmanīrīria gwīkaga ūrū-rī, inyuī hamwe na mūthamaki wanyu nīmūkaniinwo biū.”

13 Na rīrī, Saūlū aarī wa mīaka mīrongo itatū ūrīa aatuūkire mūthamaki, na agīthamakīra Israeli mīaka mīrongo īna na ūrī. **2** Saūlū nīathuurire andū ngiri ithatū kuuma Israeli; ngiri igīrī magīkara nake kūu Mikimashi na būrūri ūrīa ūrī ūrīma wa Betheli, nao andū ngiri maarī na Jonathani kūu Gibeā ya Benjāmini. Andū arīa angī akīmeera mainūke kwaō mīcīi. **3** Jonathani agītarīkīra irangīro ūrī Afilisti kūu Geba, nao Afilisti makiigua ūhōro ūcio. Hīndī ūyo Saūlū akīhūthīha karumbeta būrūri wothe, akiuga atīrī, “Ahībirania nī maiguel!” **4** Nī ūndū ūcio ūhōro ūyū ūkīguuo Israeli guothe, gūkīrīwo atīrī, “Saūlū nīatharīkīre irangīro ūrī Afilisti, na rīrī, andū a Israeli nīmatūkīte kīndū kīnungs harī Afilisti.” Nao andū magītīwo nīguo mongane na Saūlū kūu Giligali. **5** Nao Afilisti makīūngana nīguo marūe na andū a Israeli,

marī na ngaari cia ita ngiri ithatū, na atwarithia a ngaari icio ngiri ithatū, nacio thigari ciao ciarī nyingī ta mūthanga ūrīa ūrī hūgūrūrū-inī cia iria. Nao makīambata magīthīi makīambata hema ciao kūu Mikimashi, mwena wa irathīro wa Bethi-Aveni. **6** Hīndī ūrīa andū a Israeli moonire atī maarī handū hooru mūno, na ita ūrīa nīrīahatīrīrio mūno, makīhītha ngurunga-inī na iħinga-inī, na gatagatī ka ndwaro cia mahiga, na thīnī wa marima, o na marima-inī ma maaī. **7** O na Ahībirania amwe nīmaringire mūrīmo wa Jorodani, magīkīnya būrūri wa Gadi na Gileadi. Saūlū we mwene aatīgītwo Giligali, nacio mbūtū ciothe cia ita iria ciarī hamwe nake nīcīainainaga nī guoya. **8** Nake agīterera mīthenya mūgwanja ūrīa yatuītwo nī Samūeli; no Samūeli ndaigana gūuka Giligali, nao andū a Saūlū makīambīrīria kūhurunjūka. **9** Nī ūndū ūcio Saūlū akiuga atīrī, “Ndeherai maruta ma igongona ūrīa njino na maruta ma ūiguano.” Nake Saūlū akīrūta igongona ūrīa njino. **10** O ūrīa aarīkirie kūrūta igongona ūrī, Samūeli agīkīnya, nake Saūlū agīthīi kūmūtūngā amūgeithie. **11** Samūeli akīmūuria atīrī, “Nī atīa weka?” Nake Saūlū akīmūcookeria atīrī, “Rīrīa nyonire atī andū nīmarahurunjūka, nawe ndūnooka ihinda ūrīa ūrīatīwo, na atī Afilisti nīmegwīcookanagīrīria kūu Mikimashi-rī, **12** ndeciiria atīrī, ‘Rū Afilisti nīmegwīkūrūka moke manjūkīrīre gūkū Giligali, na ndīthāthītē Jehova nīguo twītīkīrīke nīwe.’ Nī ūndū ūcio ndaigua nīnjagīrīrīwo nīkūrūta igongona ūrīa njino.” **13** Samūeli akīmīwīra atīrī, “Nīwīkīte ūndū wa ūkīgu. Ndūmenyereire ūrīathani ūrīa Jehova Ngai waku aakūheire; korwo nīwīkīte ūguo-rī, nīangīhaanda ūthamaki waku thīnī wa Israeli ūtūure tene na tene. **14** No ūrī ūthamaki waku ndūgūtūūra; Jehova nīacarītie mūndū moimīranītie ngoro, na akamūthūura atūīke mūtongoria wa andū ake, nī ūndū ndūmenyereire watho wa Jehova.” **15** Hīndī ūyo Samūeli akiuma Giligali akīambata Gibeā ya Benjāmini, nake Saūlū agītara andū arīa aarī nao. Nao maarī ta andū magana matandatū. **16** Saūlū na mūriū Jonathani na andū arīa maarī nao maikaraga Gibeā ya Benjāmini, ūrīa Afilisti maambīte hema ciao kūu Mikimashi. **17** Nacio ikundi cia atharīkīri ikiuma kambī-inī ya Afilisti irī ikundi ithatū. Kīmwe gīkīrekera mwena wa Ofara gūkuhī na Shuali, **18** kīrīa kīngī gīkīrekera Bethi-Horoni, na gīa gatatū gīkīrekera mūhaka-inī ūrīa ūng'etheire Kīanda gīa Zeboimu kīrōrete werū-inī. **19** Gūtiarī mūtūri ūng'onekire būrūri wothe wa Israeli, tondū

Afilisti moigīte atīrī, “Mangīgīa nake, Ahibirania no mathondeke hiū cia njora na matimū!” 20 Nī ūndū ūcio andū othe a Israeli maikūrkaga magathī kūrī Afilisti, makanoorerwo hiū ciao cia mīraū, na thururu, na mathanwa, na hiū cia igetha. 21 Thogora wa kūnoora hiū cia mīraū na thururu warī cekeri icunji igīrī cia ithatū, naguo thogora wa kūnoora theeci, na mathanwa, na kūrūnga mīcengi warī cekeri gīcunjī kīmwe gīa ithatū. 22 Nī ūndū ūcio mūthenya wa mbaara gūtīrī mūthigari o na ūmwe wa arīa maarī na Saūlū na Jonathani warī na rūhiū rwa njora kana itimū guoko-inī gwake; Saūlū na mūriū Jonathani no-o maarī nacio. 23 Na rīrī, gīkundi gīa thigari cia Afilisti nīgīathiīte nginya kīhunguro-inī kūu Mikimashi.

14 Mūthenya ūmwe Jonathani mūrū wa Saūlū akīira mwanake ūrīa wamūkuuagīra indo cia mbaara atīrī, “Ūka tūthīi kambī-inī ya Afilisti mūrīmo ūrīa ūngī.” No ndaigana kwīra ithe. 2 Saūlū aikarīte ndeere-inī cia Gibeal rungu rwa mūtī wa mūkomamanga kūu Migironi. Nao andū arīa aarī nao maarī ta andū magana matandatū, 3 ūmwe wao aarī Ahija, ūrīa wehumbite ebodi. Aarī mūrū wa Ahitubu mūrū wa nyina na Ikabodu, mūrū wa Finehasi, ūrīa mūrū wa Eli, mūthīnjīri-Ngai wa Jehova kūu Shilo. Gūtiarī mūndū wamenyete atī Jonathani nīathiīte. 4 Mīena yeerī ya kīhunguro kīrīa Jonathani endaga gūukīrīra nīguo akinye irangīro-inī rīa Afilisti nī haartī na hurūrūka cia ihiga; ūmwe yetagwo Bozezi, na īrīa īngī Senehe. 5 Hurūrūka ūmwe yarī mwena wa gathigathini kūng’etherā Mikimashi, na īyo īngī yarī gūthini kūng’etherā Geba. 6 Jonathani akīira mwanake ūcio wamūkuuagīra indo cia mbaara atīrī, “Ūka tūthīi irangīro-inī rīa andū acio mataruaga. Hihi no gūkorwo Jehova nīegwīka ūndū nī ūndū witū. Gūtiarī kīndū kīngīgiria Jehova ahonokanie, andū marī aingī, kana marī anini.” 7 Mūkuuui wake wa indo cia mbaara akīmwīra atīrī, “Īka maūndū mothe marīa wīciirītie gwīka, ūgīthīi na mbere tondū niī ndī hamwe nawe maūndū-inī mothe.” 8 Jonathani akīmwīra atīrī, “Ūka tūringe mūrīmo ūrīa ūngī twerekeire harī andū acio tūmeonithie. 9 Mangītwīra atīrī, ‘Etererai hau nginya tūuke kūrī inyū,’ tūgūikara o hau tūrī na tūtikwambata tūthīi kūrī o. 10 No mangītwīra atīrī, ‘Ambatai mūtīke kūrī ithūi,’ tūkīambate, nī ūndū kīu nīkīo gīgūtuika kīmenyithia gitū atī Jehova nīamaneanīte moko-inī maitū.” 11 Nao eerī makīionithania irangīro-inī rīa Afilisti. Nao Afilisti makiuga atīrī, “Hī, ta

rorai! Ahibirania makiuma marima-inī makurumīte kūrī marehithīte.” 12 Nao andū a irangīro-inī makīgūthūkīra Jonathani na mūkuuui wake wa indo cia mbaara makīmeera atīrī, “Ambatai mūtīke kūrī ithūi na mūtīrī ūndū mūtekuona.” Nī ūndū ūcio Jonathani akīira mūkuuui wake wa indo cia mbaara atīrī, “Ambatai, ūnyume thuutha; Jehova nīamaneanīte guoko-inī gwa Israeli.” 13 Jonathani akīambata, agīthīi akurumīte, na mūkuuui wake wa indo cia mbaara amuumīte thuutha. Nao Afilisti makīgūa mbere ya Jonathani, nake mūkuuui wake wa indo cia mbaara akīmooraga arī thuutha wake. 14 Ithārīkīra rīu rīa mbere rīa Jonathani marī na mūkuuui wake wa indo cia mbaara rīoragire andū mīrongo ūrīi gacigo-inī ka nuthu ya īka. 15 Hīndī īyo kīmako gīkīnyiita andū othe a ita, arīa maarī kambī-inī na mīgūnda-inī, o na arīa maarī irangīro-inī, na ikundi cia atharīkīri, nayo thī īgīthingitha. Kīmako kīu kīarehetwo nī Ngai. 16 Arangīri a Saūlū arīa maarī Gibeal ya Benjamini makīona andū a ita rīu maharaganīte mīena yothe. 17 Hīndī īyo Saūlū akīira andū arīa maarī nake atīrī, “Tarai andū a ita mūmenye nūū ūtarī ho.” Rīrīa meekire ūguo, magīkora nī Jonathani na mūkuuui wake wa indo cia mbaara mataarī ho. 18 Saūlū akīira Ahija atīrī, “Rehe ithandūkū rīa Ngai.” (Mahinda macio ithandūkū rīu rīarī na andū a Israeli). 19 O hīndī īyo Saūlū aaragīria mūthīnjīri-Ngai-rī, ironja rīrīa rīarī kambī-inī ya Afilisti rīgīkīrīrīria kūngīlha. Nī ūndū ūcio Saūlū akīira mūthīnjīri-Ngai ūcio atīrī, “Eheria guoko gwaku.” 20 Ningī Saūlū na andū ake othe makīungana, magīthīi mbaara-inī. Magīkorerera Afilisti marī na kīhīngīcano kīnene, magītemangana o ene na hiū cia njora. 21 Ahibirania arīa maarī na Afilisti mbere īyo na arīa maambīte magathīi hamwe nao kambī-inī ciao, makīgarūrūka magīcooka mwena wa andū a Israeli arīa maarī hamwe na Saūlū na Jonathani. 22 Rīrīa andū a Israeli arīa mīehithīte būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efirimu maiguire atī Afilisti nī kūrīa mooraga-rī, nao makīngīra mbaara-inī, makīmateng’eria. 23 Ūguo nīguo Jehova aahonokirie Israeli mūthenya ūcio, nayo mbaara īgīthīi na mbere nginya īkīhītūka Bethi-Aveni. 24 Na rīrī, andū a Israeli maarī thīnīa-inī mūnene mūthenya ūcio, nī ūndū Saūlū nīamehītīthīte na mwīhītwa, akameera atīrī, “Kūgwatwo nī kīrumi nī mūndū ūrīa ūkūrīa irio gūtanatuka, iterīhīrīre harī thū ciakwal!” Nī ūndū ūcio gūtīrī mūndū o na ūmwe wa ita rīu wacamire irio. 25

Ita rīothe rīgītoonya mūtitū, na kūu nī kwarī na ūukī handū thī. **26** Rīrīa maatoonyire mūtitū nīmoonire ūukī ūgīata, no gūtirī mūndū o na ūmwe waūcamire na kanua nī ūndū nīmetigagīra mwīhītwā ūcio. **27** No Jonathani ndaiguīte atī ithe nīehītītīte andū na mwīhītwā; nī ūndū ūcio agītambürükia rūthanju rūria aanyiitīte akīrūtobokia igua-inī rīa ūukī. Akīucama na kanua, namo maitho make magīthera. **28** Nake ūmwe wa thīgari icio akīmwīra atīrī, “Thoguo nīehītītīte andū aya a ita na mwīhītwā mūrūmu, akioga atīrī, ‘Kūgwatwo nī kīrumi nī mūndū ūrīa ūkūrīa irio ūmūthī!’ Nīkī andū aya moorītwo nī hinya.” **29** Jonathani akiuga atīrī, “Baba nīatūmīte būrūri ūgē na thīna. Ta kīonei ūrīa maitho makwa matherire rīrīa njamire kaūukī gaka kanini. **30** Githī gūtingiuma wega makīria korwo ūmūthī andū nīmekūrīte indo imwe cia iria matahīte kuuma kūrī thū ciao? Githī rīrūraga rīu rīa Afilisti rītingiuma inene makīria?” **31** Mūthenya ūcio, thuutha wa andū a Israeli kūhūura Afilisti kuuma Mikimashi nginya Ajalonī, magīkorwo manogeete mūno. **32** Nao makīguthūkīra indo iria maatahīte, makīoya ng’ondū, na ng’ombe, na tūcaū, magīcīthīnjīra hau thī, na magīcīrānīria na thakame. **33** Hīndī īyo mūndū ūmwe akīira Saūlū atīrī, “Atīrīrī, ta kīonei andū aya nīmehīrīie Jehova nī kūrī nyama irī na thakame.” Nake akiuga atīrī, “Nīmīwagarara watho. Garagariai ihiga inene mūrīrehe haha o rīu.” **34** Agīcooka akīmeera atīrī, “Thīi kūrī andū, mūmēere atīrī, ‘O mūndū wanyu nīandehere ng’ombe yake na ng’ondū, mūcīthīnjīre haha na mūcīrīe. Tigai kwīhīria Jehova nī kūrī nyama irī na thakame.’” Nī ūndū ūcio o mūndū akīrehe ndegwa yake ūtukū ūcio na akīmīthīnjīra hau. **35** Ningī Saūlū agīakīra Jehova kīgongona; rīu nīrīo rīarī ihinda rīake rīa mbere gwīka ūguo. **36** Saūlū akiuga atīrī, “Nītūkūrūkei tūrūmīrīre Afilisti ūtukū, tūmatahe nginya rūciinī, na tūtīgatigie mūndū o na ūmwe wao arī muoyo.” Nao magīcooka atīrī, “Ika o ūrīa ūkuona wagīrīrīre mūno harīwe.” No mūthīnjīri-Ngai akiuga atīrī, “Rekei tūtūrīe ūhoro kuuma kūrī Ngai o haha.” **37** Nī ūndū ūcio Saūlū akīuria Ngai atīrī, “Nī wega njikūrūke, nūmīrīre Afilisti? Nītūkūmaneana moko-inī ma andū a Israeli?” No Ngai ndaigana kūmūcookeria ūhoro mūthenya ūcio. **38** Nī ūndū ūcio Saūlū akiuga atīrī, “Ūkai haha, inyuothē atongoria a ita, tūmenye wīhīa ūrīa wīkītwo ūmūthī. **39** Ti-itherū o ta ūrīa Jehova ūrīa ūhonokagia Israeli atūrīraga muoyo-rī, o na kūngītuika nī Jonathani

mūrū wakwa wīkīte ūguo-rī, no nginya akue.” No gūtirī mūndū o na thiīnī wao woigire ūndū. **40** Saūlū agīcooka akīira andū othe a Israeli atīrī, “Inyuī rūgamai haarrīa; na niī na Jonathani mūrū wakwa tūrūgame haha.” Nao andū magīcooka atīrī, “Ika ūrīa ūkuona kwagīrīre.” **41** Hīndī īyo Saūlū akihooya Jehova Ngai wa Israeli, akiuga atīrī, “He icoorio rīrīa rīagīrīrīre.” Mītī yacuukwō yagwīrīrīre Jonathani na Saūlū, nao andū acio makīoneka matiarī na ūcuuke. **42** Saūlū akiuga atīrī, “Tūcuukīrei mītī niī na Jonathani, mūrū wakwa.” Nake Jonathani akīgwīrō nī mūtī. **43** Hīndī īyo Saūlū akīira Jonathani atīrī, “Ta njīra nī atīa wīkīte.” Nī ūndū ūcio Jonathani akīmwīra atīrī, “No gūcama njamire kaūukī kanini na mūthīa wa rūthanju rwakwa. Na rīrī, no nginya niī ngue?” **44** Saūlū akiuga atīrī, “Ngai arothūura na anjīke ūndū mūrū makīria, kūngīkorwo wee Jonathani ndūgūkua.” **45** No andū acio makīuria Saūlū atīrī, “Jonathani nīagīrīrō nī gūkua, arī we ūreheire Israeli ūhootani mūnene ūū? Aca, kūroaga gūtuika ūguo! Ti-itherū, o ta ūrīa Jehova atūrīraga muoyo, gūtirī rūcuīrī o na rūmwe rwa mūtwe wake rūkūgūa thī, nīgūkorwo eekire ūguo ūmūthī na ūteithio wa Ngai.” Nī ūndū ūcio andū acio makīhonokia Jonathani, na ndaigana kūragwo. **46** Hīndī īyo Saūlū agītīga kūngatana na Afilisti, nao magīcooka būrūri-inī wao. **47** Saūlū aambīrīria gūthamakīra Israeli, nīarūire na thū ciao ndwēre-inī cīothe: akīrūa na Moabi, na Amoni, na Edomu, na athamaki a Zoba na a Afilisti. Kūrī guothe eerekārīa, nīamanyariiraga akamaherithia. **48** Akīrūa na ūcamba, akihoota Aamaleki, na akīhonokia Israeli kuuma moko-inī ma arīa maamatahīte indo. **49** Ariū a Saūlū maarī Jonathani, na Ishivi, na Maliki-Shua. Mwarī wake ūrīa mūkūrū eetagwo Merabu, na ūrīa mūnini eetagwo Mikali. **50** Mūtumia wake eetagwo Ahinoamu mwarī wa Ahimaazu. Mūnene wa ita rīa Saūlū eetagwo Abineri mūrū wa Neri, nake Neri aarī ithe mūnini wa Saūlū. **51** Kishu ithe wa Saūlū, na Neri ithe wa Abineri maarī ariū a Abielī. **52** Matukū-inī mothe ma Saūlū nī kwarī na mbaara ndūrū cia kūrūa na Afilisti, na rīrīa rīothe Saūlū angīonire mūndū ūrī hinya kana njamba, aamuoyaga, akamūtoonyia ita-inī rīake.

15 Na rīrī, Samūeli akīira Saūlū atīrī, “Nī nī nī ndatūmirwo nī Jehova ngūtīrīrīre maguta ūtuīke mūthamaki wa andū ake a Israeli; nī ūndū ūcio rīu thikīrīria ndūmīrīri kuuma kūrī Jehova. **2** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: ‘Nīngaherithia

Aamaleki nī ūndū wa ūria meeikire Isiraeli rīriā maamoheirie njīra-inī makīambata moimīte būrfuri wa Misiri. 3 Na rīrī, thī ugatharīkire Aamaleki, na ūniine biū kīrīa gīothe marī nakio. Ndūkamatigie; ūraga arūme na andū-a-nja, na ciana na ngenge, na ng'ombe na ng'ondū, na ngamīrra na ndigiri.” 4 Nī ūndū ūcio Saūlū agīta andū, akīmacookanīrīria kūu Telaimu; nao maarī thigari cia magūrū ngiri magana meerī na andū ngiri ikūmi kuuma Juda. 5 Saūlū agīthīi itūura inene rīa Aamaleki, agīkara ooheirie andū kīanda-inī. 6 Ningī akīrra Akeni atīrī, “Thīi mweherere Aamaleki nīgeetha ndikamūniinanīrie nao; nī ūndū inyuū nīmwekkire andū othe a Isiraeli maündū mega rīrīia maambataga moimīte Misiri.” Nī ūndū ūcio Akeni acio makēherera Aamaleki. 7 Nake Saūlū agītharīkira Aamaleki amaruftīe kuuma Havila nginya Shuri, o nginya mwena wa irathīro wa Misiri. 8 Akīnyiita Agagi mūthamaki wa Aamaleki arī muoyo, nao andū ake othe akīmaniina biū na rūhiū rwa njora. 9 No Saūlū na ita rīake makīhonokia Agagi na ng'ondū imwe cia iria njega, na ng'ombe, na njaū iria ciarī noru, na tūtūrūme, na kindū gīothe kīrīa kīarī kīega. Indo icio njega makīaga gūciniina biū, no kindū gīothe kīrīa gitangīendekire na kīhinyaru magīkīniina biū. 10 Ningī ndūmīrīri ya Jehova īgikīnīrā Samūeli, akīrrwo atīrī, 11 “Ndī na kīeha nī gūtua Saūlū mūthamaki, nī ūndū nīagarūrkite na akaaga kūhingia mawatho makwa.” Samūeli agītangīka na agīkāira Jehova ūtukū ūcio wothe. 12 Rūciinī tene-rī, Samūeli agītūkira agīthīi agatūnge Saūlū, no akīrrwo atīrī, “Saūlū nīathīiē Karimeli. Kūu nīakīte gitugī gīa gūtūma arirakanagwo, na nīahūndūkite agaikūrūka agathīi Giligali.” 13 Rīrīa Samūeli aakinyire harī we, Saūlū akiuga atīrī, “Jehova arokūrathīmal Nīhingītie mawatho ma Jehova.” 14 No Samūeli akīmūuria atīrī, “Naguo mwaniō ūcio wa ng'ondū ndīraigua nī wa kī? Mwanio ūcio ndīraigua wa ng'ombe-rī, ūkīrī wa kī?” 15 Saūlū agīcoockia atīrī, “Thigari ici nīcio ciacirutire kwa Aamaleki; magītigia ng'ondū imwe cia iria njega na ng'ombe cia kūrūtīra Jehova Ngai waku igongona, no icio ingī nītwaciniinire biū.” 16 Samūeli akīrra Saūlū atīrī, “Ta thikīrīria! Reke ngwīre ūria Jehova anjīrīte ūtukū ūyū.” Nake Saūlū agīcoockia atīrī, “Njīrra.” 17 Samūeli akiuga atīrī, “O na gūtuīka hīndī ūmwe nīweiiraga-rī, githī ndwagītūkire mūthamaki wa mīlhīriga ya Isiraeli? Jehova nīagūtīrīrie maguta ūtūkīe mūthamaki wa Isiraeli. 18 Nake agīgūtūma

uthii ūkarute wira, agikwira atiri, ‘Thi ūkaniine andu acio aaganu bi; ūrue na Aamaleki acio nginya ūmaniiine bi.’ **19** Waregire gwathikira Jehova niki? Ni kii giatumire ūguthükire indo cia ndaho, ūgiika ūru maitho-ini ma Jehova?’ **20** Nake Saül akiuga atiri, ‘No ni nindathikire Jehova; nindathiire kūruta wira ūria Jehova aandumire ngarute. Nindaniinre Aamaleki bi, na ngirehe Agagi mūthamaki wao gükü. **21** Thigari nicio cioire ng’ondu na ng’ombe kuuma kūri indo iria ciatahitwo, iria ciari njega ikiamurirwo Ngai, n̄guo irutirwo Jehova Ngai waku igongona kū Giligali.’ **22** No Samueli akimücookeria atiri, ‘Anga Jehova n̄akenagio ni maruta ma njino na magongona ta ūria akenagio ni gwathikira mügambo wa Jehova? Gwathikira n̄ kwega gükira igongona, na kümüigua n̄ kwega gükira maguta ma ndürume. **23** Ni ündü üremi ūhaana ta mehia ma ūragüri, nakuo kwaga gwathikira kūhaana ta wihia wa kūhooya mihiyanano. Tondü n̄üregete kiugo kia Jehova, nake n̄aküregete ta mūthamaki.’ **24** Nake Saül akirra Samueli atiri, ‘Ninjihitie. Ninjagararite watho wa Jehova na uuge waku. Ni andu ndeetigirire ngikimaathikira. **25** Riu ndagüthaitha, ndekera mehia makwa, na ühündüke ütwarane na ni, n̄geetha ngahooe Jehova.’ **26** No Samueli akimwira atiri, ‘Ndigücooka hamwe nawe. N̄üregete kiugo kia Jehova, nake Jehova n̄aküregete ütuuke mūthamaki wa güthamakira Israeli!’ **27** Riria Samueli aagarürükaga athii-ri, Saül akimyiita ruuno rwa nguo yake, nayo igitaruka. **28** Samueli akimwira atiri, ‘Jehova n̄atarura üthamaki wa Israeli kuuma kūri we ümuthi na n̄aünengera mündü ūngi wa andu a itüura riaku, mwega gügükira. **29** Uría we Riiri wa Israeli ndaheenanagia kana akericükwo; ni ündü we ti mündü, ati n̄guo ericükwo.’ **30** Saül agicookia atiri, ‘Ninjihitie, no ndagüthaitha ndüithia harí athuuri a andu akwa na harí Israeli; cookania na ni, n̄geetha ngahooe Jehova Ngai waku.’ **31** Ni ündü ūcio Samueli agicookania na Saül, nake Saül akihooya Jehova. **32** Samueli agicooka akimwira atiri, ‘Ndehera Agagi mūthamaki wa Aamaleki.’ Agagi agiuka kūri we arí na ümiriru, agiiciiragia atiri, ‘Ti-itheru ruo rwa giku n̄ruthengu.’ **33** No Samueli akiuga atiri, ‘O ta ūria rühiü rwaku rwa njora rütümite andu-a-nja moorwo ni ciana-ri, noguo nyukwa egüikara thiini wa andu-a-nja atarí na mwana.’ Nake Samueli akiura Agagi mbere ya Jehova kū Giligali. **34** Samueli agicooka agithii Rama, no Saül akiambata mücki gawake Gibea

itūūra rīake. 35 Nginya mūthenya ūrīa Samūeli aakuire, ndaathiire kuona Saūlū rīngī, o na gūtuika Samūeli nīamūcakayagīra. Nake Jehova akīigua kīeha nī ūndū nīatūte Saūlū mūthamaki wa gūthamakīra Israeli.

16 Nake Jehova akīuria Samūeli atīrī, "Nī nginya

rī ūkūrīrīra Saūlū, nīgūkorwo nīndīmūregete ta mūthamaki wa Israeli? Iyūria rūhīa rwaku maguta, na umagare, ūthī; ndīragūtūma ūthī kwa Jesii wa itūūra rīa Bethilehemu. Nīthuurīte ūmwe wa ariū ake atūike mūthamaki." 2 No Samūeli akīmūuria atīrī, "Ingīthīi kūu atīa? Saūlū nīrīigua ūhoro ūcio nake anjūrage." Jehova akīmwīra atīrī, "Oya moori, ūthī nayo na uige atīrī, 'Njūkīte kūrutīra Jehova igongona.' 3 Na wīte Jesii oke igongona-inī rīu, na nīndīrīkuonia ūrīa ūrīka. Nawe ūtīrīrie maguta mūndū ūrīa ndīrīkuonia." 4 Samūeli agīika o ta ūrīa Jehova aamwīrīte ekee. Rīrīa aakinyire Bethilehemu, athuuri a itūūra makīmūtūngā makīnainaga. Makīmūuria atīrī, "Ūukīte na thayū?" 5 Samūeli akīmacookeria atīrī, "Lī, njūkīte na thayū; njūkīte kūrutīra Jehova igongona. Mwitherie, mūtūke hamwe na nīi igongona-inī." Agīcooka agītheria Jesii na ariū ake, akīmeeta igongona-inī rīu. 6 Rīrīa ariū a Jesii maakinyire-rī, Samūeli akīona Eliabu, agīciiria atīrī, "Ti-itherū, ūrīa Jehova atīrīrie maguta arūngīi haha mbere ya Jehova." 7 No Jehova akīura Samūeli atīrī, "Tiga kūmūrora gīthīthi kana ūraihi wake, nīgūkorwo nīndīmūregete, tondū Jehova ndaroraga maūndū marīa mūndū aroraga. Mūndū wa gūkū thī aroraga mūndū gīthīthi, no Jehova aroraga ngoro thīinī." 8 Ningī Jesii agīta Abinadabu akīmūhitūkīria mbere ya Samūeli. No Samūeli akiuga atīrī, "O na ūyū tiwe Jehova athuuriye." 9 Ningī Jesii akīhitūkīthia Shama, no Samūeli akiuga atīrī, "O na ūyū tiwe Jehova athuuriye." 10 Jesii akīrehe ariū ake mūgwanja arīa maahītūkīire harī Samūeli, no Samūeli akīmwīra atīrī, "Jehova ndathuuriye aya." 11 Nī ūndū ūcio akīuria Jesii atīrī, "Ariū aku othe marī haha?" Jesii agīcooka atīrī, "Nī harī ūrīa mūnini wao; no arī rūru akīrīthia ng'ondū." Samūeli akīmwīra atīrī, "Mūtūmanīre; tūtingīkara thī atookīte." 12 Nī ūndū ūcio agītūmana, nake akīrehwo. Aarī mūtune, akaagīra gīthīthi na agathakara mūno akīoneka. Jehova agīcooka akiuga atīrī, "Ūkīra ūmūtitīrīrie maguta; ūyū nīwe." 13 Nī ūndū ūcio Samūeli akīoya rūhīa rwa maguta akīmūtitīrīria maguta ariū a nyina makīonaga; kūuma mūthenya ūcio Roho wa Jehova agīuka igūrū ūrīa Daudi na hinya. Nake Samūeli agīcooka agīthīi Rama. 14 Na rīrī, Roho

wa Jehova nīherete kūrī Saūlū, na roho mūūru uumīte kūrī Jehova nīwamūnyariiraga. 15 Nacio ndungata cia Saūlū ikīmwīra atīrī, "Atīrīrī, nī roho mūūru uumīte kūrī Ngai ūrakūnyariira. 16 Reke mwathi witū aathe ndungata ciake iria irī haha icarie mūndū ūrīa ūngīkūhūrīra kīnanda kīa mūgeeto. Nīrīhūrīraga kīnanda rīrī roho mūūru uumīte kūrī Ngai wagūkora, nawe nīrīiguaga wega." 17 Nī ūndū ūcio Saūlū akīura ndungata ciake atīrī, "Carīai mūndū ūtī kūhūura kīnanda wega na mūmūrehe harī nīi." 18 Ndungata ūmwe yake ūgīcooka atīrī, "Nīnyonete mūriū ūmwe wa Jesii kūuma Bethilehemu ūtī kūhūura kīnanda kīa mūgeeto. Nī mūndū mūmūrīru na nī njamba ya ita. Nīoī kwaria wega na nī mūndū kīrōrōrēwa. Nake Jehova arī hamwe nake." 19 Nī ūndū ūcio Saūlū agītūma andū kūrī Jesii, akīmwīra atīrī, "Ndūmīra mūrūguo Daudi, ūrīa ūrārīthia ng'ondū." 20 Nī ūndū ūcio Jesii akīoya ndigiri ikuuīte mīgate, na mondo ya ndibei, na koori, agīcinengera mūrūwe Daudi atwarīre Saūlū. 21 Daudi agīthīi kūrī Saūlū, akīngīra ūtungata-inī wake. Saūlū akīmwenda mūno, nake Daudi agītūka ūmwe wa kūmūkuagīra indo cia mbaara. 22 Ningī Saūlū agītūma ūhoro kūrī Jesii, akīmwīra atīrī, "Itīkīria Daudi aikare ūtungata-inī wakwa nīgūkorwo nīngēnetio nīwe." 23 Hīndī ūrīa yothe roho ūcio mūūru uumīte kūrī Ngai wakoraga Saūlū, Daudi nīoyaga kīnanda giāke kīa mūgeeto na agakīhūura. Nake Saūlū akahoorera; akaigua wega, naguo roho ūcio mūūru ūkamweherera.

17 Na rīrī, Afilisti nīmoonganirie mbūtū ciao cia mbaara, na magīcīcookanīrīria kūu Soko thīinī wa Juda. Makīamba hema ciao Efesi-Damimu, gatagatī ga Soko na Azeka. 2 Saūlū na andū a Israeli makīungana, makīamba hema ciao kīanda-inī kīa Ela, makīhaarīria ūrīa mekūrūna Afilisti. 3 Afilisti magīkkara kīrīma-inī kīmwe, nao andū a Israeli magīkkara kīrīa kīngī, hagakīgīa kīanda gatagatī kao. 4 Njamba ūmwe yetagwo Goliathū, ūrīa woimīte Gathu, akīumīra hau kambī-inī ya Afilisti. Nake aarī na ūraihi wa makīria ma buti kenda. 5 Eekīrīte ngūbia ya gīcāngō mūtwe, na akehumba nguo ya mbaara ya gīcāngō ūrī na ūritū wa cekeri ngiri ithano; 6 eyohete indo cia kūgītīra mūthīimo cia gīcāngō, na agacuuria kīberethi gīa gīcāngō gatagatī ga ciande ciake. 7 Mūtī wa itīmū ūrīake waiganaga ta mūtī wa mūtumi ngoora, nakīo kīgera kīa mūtwe warīo kīarī na ūritū wa cekeri magana matandatū. Nake mūkuui wa ngo yake akamūthīi mbere. 8 Goliathū akīrūgama, akīanīrīra

kūrī itungati cia Israeli, akiuga atīrī, “Nī kī gītūmīte mūtuke mwīyaare mīhari ya mbaara? Githī nīf ndikīrī Müfilisti, na inyuī githī mūtikīrī ndungata cia Saūlū? Thuurai mūndū ūmwe mūreke aikūrūke oke kūrī nī. 9 Angīhota kūrūna nī na anjūrage-rī, ithū tūgūtuika ndungata cianyu; no ndamūtooria na ndimūurage-rī, inyuī mūgūtuika ndungata ciitū na mūtūtungatagīre.” 10 Ningī Müfilisti ūcio akiuga atīrī, “Umūthī nīndoogita itungati cia Israeli! Heei mūndū tūrūnake.” 11 Rīrīna maiguire ciugo cia Müfilisti ūcio, Saūlūna andū othe a Israeli makīmaka, magītigīra mūno. 12 Na rīrī, Daudi aarī mūrū wa Müefiratha wetagwo Jesii, woimīte Bethilehemu ya Juda. Jesii aarīna ariū anana, na matukū-inī ma Saūlū aarī mūndū mūkūrū, agatindikanga mīaka. 13 Ariū atatū a Jesii arīa akūrū nīmathīte na Saūlū mbaara-inī: Wa mbere eetagwo Eliabu; na wa keerī Abinadabu; na wa gatatū Shama. 14 Daudi nīwe warī mūnini wao. Acio atatū akūrū nīmarūmīrīre Saūlū, 15 no Daudi agathīiga gwī Saūlū, na agacooka nīguo akariīthie ng'ondū cia ithe kūu Bethilehemu. 16 Ihinda rīa matukū mīrongo īna Müfilisti ūcio nīoimagīra o rūciinī na hwaī-inī, akarūgama akeyonithania harīo. 17 Na rīrī, Jesii akīrā mūriū Daudi atīrī, “Oya eba īno ya ngano hīhie, na mīgate īno ikūmi nī ūndū wa ariū a nyūkwa, ūhiūhe ūcītware kūu kambī-inī. 18 Nacio cienyū ici ikūmi cia ngorono ūcītware kūrī mūnene wa gīkundi kīao. Ükīrore ūrīa ariū a nyūkwa matariī ūnjookerie ūhoro wao wa kūnyūmīrīria. 19 Na rīrī, marī hamwe na Saūlūna andū othe a Israeli kīanda-inī kīa Ela makīrūna na Afilisti.” 20 Kwarooka gūkīa-rī, Daudi agītīga mbūrī irīna mūrūthi, akīoya mīrigo, akiumagara agīthī, ota ūrīa Jesii aamwathīrīre. Nake agīkinya kambī-inī o rīrīna mbūtū cia ita cioimagaraga ikang'ethanīre, irīna mbugūrīrio ya mbaara. 21 Andū a Israeli na Afilisti maaharagīria ita ciao igaikara ing'ethanīre. 22 Nake Daudi agītīga indo irīa aakuuīte harī mūndū ūrīa wamenyagīrīra indo, agīteng'era harīa ikundi icio cia mbaara ciarīna akīgeithia ariū a nyina. 23 Rīrīna aaragia nao, Goliathū, njamba īyo ya Afilisti kuuma Gathu, ikiumīra gīkundi-inī kīayo ikīanagīrīra ciugo cia kūmoogita ota ūrīa yamenyerete, nake Daudi akīgūa. 24 Rīrīna andū a Israeli moonire mūndū ūcio, othe makīmūrīra marīna guoya mūnene. 25 Na rīrī, andū a Israeli mooranagīa atīrī, “Nīmūkuona ūrīa mūndū ūyū aikaraga akiumagīra? Oimagīra nīgeetha oogite Israeli. Mūthamaki nīekūheana ūtonga mūingī

kūrī mūndū ūrīa ūngīmūrīga. Niēgūcooka ahe mūndū ūcio mūrītu wake amūhikie, nayo nyūmba ya ithe ndīgūcooka kūrīha igooti thīnī wa Israeli.” 26 Daudi akīuria andū arīa maarūngīrī hakuhī nake atīrī, “Atī mūndū ūrīa ūkūrīga Müfilisti ūyū, na ehererie Israeli thoni ici egwīkwo atīa? Müfilisti ūyū ūtarī mūruu nake nūū, atī nīguo oogite ita cia Ngai ūrīa ūrī muoyo?” 27 Nao magīcookerā ūhoro ūcio maaragia, makīmwīra atīrī, “Uguo nīguo gūgwīkwo kūrī mūndū ūrīa ūkūmūrīga.” 28 Hīndī ūrīa Eliabu, mūrū wa nyina ūrīa mūkūrū, aamūiguire akīaria na andū acio-rī, agīcīnwo nī marakara nī ūndū wake, akīmūrīa atīrī, “Nī kī gītūmīte ūkūrūke gūkū? Na nūū ūratīgiire ng'ondū icio itarī nyīngī kūu werū-inī? Nīnjūū ūrīa ūrī mwītīi, na ūrīa ngoro yaku ūrī maramari; ūkūrūkite gūkū no ūndū wa kwīrorera mbaara.” 29 Daudi akīuga atīrī, “Kaī ndagīnīka atīa? Anga ndiagīrīrīwo nī kwaria?” 30 Nake agīcooka akīhūgūkīra mūndū ūngī na akīmwarīria ūhoro o ro ūcio, nao andū makīmūcookerīa ūhoro o ta mbere. 31 Ūhoro ūcio Daudi oigire nīwaiguirwo, ūkīmenyīthīo Saūlū, nake Saūlū agītūmana ageetwo. 32 Daudi akīrā Saūlū atīrī, “Ndūkareke mūndū o na ūmwe akue ngoro nī ūndū wa Müfilisti ūyū; ndungata yaku nīgūthī ikarūe nake.” 33 Saūlū akīmūcookerīa atīrī, “Ndūngīhota gūthīi kūrūna Müfilisti ūyū; wee ūrī o mūndū mūnini, nake atūire arūaga mbaara kuuma arī o mūnini.” 34 No Daudi akīrā Saūlū atīrī, “Nī ūndungata yaku ndūire ndīthagia ng'ondū cia baba. Na rīrīna mūrūthī kana nduba ūngīnyīta na īkuue ng'ondū kuuma rūrū-inī, 35 ndīmūrūmagīrīra, ngamīgūtha, ngateithūra ng'ondū īyo kuuma kanua-inī kayo. Na rīrīna yenda kūndūgūrīra ngamīnyīta nderu, ngamīgūtha, ngamīrīga. 36 Ndungata yaku yanooroga mūrūthī na nduba o cierī; Müfilisti ūyū ūtarī mūruu o nake egūtuika ota ūmwe yacio, tondū ūnogitīte ita ūrīa Ngai ūrīa ūrī muoyo. 37 Jehova ūrīa wahonokirie harī gīthū kīa mūrūthī o na gīthū kīa nduba-rī, nīekūhonokia guoko-inī kwa Müfilisti ūyū.” Saūlū akīrā Daudi atīrī, “Thīi, na Jehova arokorwo hamwe nawe.” 38 Hīndī īyo Saūlū akīhumbā Daudi nguo ciate na, akīmīkīra nguo ya kīgera na ngūbia ya gīcāngō mūtwe. 39 Daudi akīioha rūhiū rwake rwa njora igūrū ūrīa nguo icio, na akīgeria gūkīnyūkīa, tondū ndaacimenerete. No akīrā Saūlū atīrī, “Ndingīhota gūthīi na indo ici, nī ūndū ndicimenerete.” Nake agīciruta. 40 Agīcooka akīnyīta rūthanju rwake na guoko, agīthūura

tūhiga tūtano tūnyoroku kuuma karūū-inī, agītwikīra kamūhuko-inī gake ka mūrīthi, akīnyiita kīgūtha gīake na guoko, agīthīi, agīkuhīrīria Mūfilisti ūcio. 41 Hīndī īyo Mūfilisti ūcio no gūūka ookaga akuhīrīrie Daudi, na mūndū ūrīa wamūkuuagīra ngo arī mbere yake. 42 Nake akīrora Daudi, akīona atī aarī o mūndū mūnini, mūtune mwīrī na agathakara, nake akīmūira. 43 Akīrīra Daudi atīrī, “Kaī nīi ndī ngui atī nīguo ūgīuke kūrī nīi na thanju?” Nake Mūfilisti ūcio akīruma Daudi akīgwetaga ngai ciake. 44 Akīmwīra atīrī, “Ūka haha, na nīngūhe nyoni cia rīera-inī na nyamū cia gīthaka nyama ciaku!” 45 Daudi akīrīra Mūfilisti ūcio atīrī, “Wee ūroka kūrī nīi na rūhiū rwa njora, na itimū na kīberethi, no nīi ndīroka kūrī we na rītwa rīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai ūrīa mwene ita rīa Israeli, ūrīa wee ūnyararithītie. 46 Ūmūthī Jehova nīegūkūneana kūrī nīi, na nīngūkūgūtha ūgwe thī, na ngūtinie kīongo. Ūmūthī nīngūhe nyoni cia rīera-inī na nyamū cia gīthaka ciimba cia ita rīa Afilisti, nayo thī yothe ūmenye atī nī kūrī Ngai thiīnī wa Israeli. 47 Arīa othe moonganīte haha nīmekūmenya atī Jehova ndahonokanagia na rūhiū rwa njora kana itimū; nīgūkorwo mbaara nī ya Jehova, nīekūmūneana inyuotho moko-inī maitū.” 48 Na rīrīa Mūfilisti ūcio aamūkuhagīrīria nīguo amūtharīkīre-rī, Daudi agīteng’ era na ihenya erekeire na kūrīa mbaara yarī nīguo amūtūnge. 49 Agīkīka guoko mondo-inī yake akīruta kahiga kamwe, akīhiuria kīgūtha, nake akīgūtha Mūfilisti ūcio thiīthi. Kahiga kau gagītoonyerera thiīthi-inī wake, akīgūa, agīturumithia ūthīi wake thī. 50 Nī ūndū ūcio Daudi akīhooata Mūfilisti ūcio na kīgūtha na kahiga; ndaari na rūhiū rwa njora guoko-inī gwake akīgūtha Mūfilisti ūcio na akīmūüraga. 51 Daudi agīteng’ era, akīrūgama igūrū rīake. Akīnyiita rūhiū rwa njora rwa Mūfilisti ūcio akīrūcomora njora-inī. Thuutha wa kūmūüraga-rī, agītinia kīongo gīake na rūhiū rūu rwa njora. Rīrīa Afilisti moonire atī njamba yao nī yakua, makīgarūrūka, makīūra. 52 Andū a Israeli na Juda makiumīra maanīriire, makīngatithia Afilisti nginya itoonyero rīa Gathu na nginya ihingō-inī cia Ekironi. Arīa moragītwo maaggwīte njīra-inī ūrīa ūthīiaga Sharaimu nginya Gathu na Ekironi. 53 Rīrīa andū a Israeli maacockire kuuma kūingatithia Afilisti, magītaha indo kambī-inī ciao. 54 Daudi akīoya mūtwe wa Mūfilisti ūcio, akītūwara Jerusalemu, na akīiga indo cia Mūfilisti ūcio cia mbaara hemā-

inī yake mwene. 55 Na rīrīa Saūlū eroreire Daudi agīthīi gūtūnga Mūfilisti, akīrīria Abina, mūnene wa mbūtū cia ita, atīrī, “Mwanake ūyū nī mūriū waū?” Abina akīmūcookeria atīrī, “Ti-itherū o ta ūrīa ūtūrīaga muoyo wee mūthamaki, nīi ndīū nī waū.” 56 Nake mūthamaki akīmwīra atīrī, “Ta gītuīrie ūmenye mwanake ūcio nī mūriū waū.” 57 Na thuutha wa Daudi gūcooka kuuma kūrīaga Mūfilisti-rī, Abina akīmuoya na akīmūtwara mbere ya Saūlū, o anyiitē mūtwe wa Mūfilisti ūcio. 58 Saūlū akīmūürīria atīrī, “Mwanake ūyū, ūrī mūriū waū?” Nake Daudi akīmwīra atīrī, “Nīi ndī mūrū wa ndungata yaku Jessii wa Bethilehemu.”

18 Thuutha wa Daudi kūrīkia kwaria na Saūlū,

Jonathani akīumīrania ngoro na Daudi, akīmwendā o ta ūrīa eyendete we mwene. 2 Kuuma mūthenya ūcio Saūlū akīiga Daudi gwake na ndaarekire acooke kūinūka mūcīi gwa ithe. 3 Nake Jonathani akīgīa kīrīkanīro na Daudi nī ūndū nīamwendete o ta ūrīa eyendete we mwene. 4 Jonathani akīrūta nguo ūrīa ndaaya yake ya igūrū ūrīa eehumbīte akīmīhe Daudi, hamwe na kanjū yake, na rūhiū rwake rwa njora, na ūta wake na mūcībi wake. 5 Ūrīa wothe Saūlū aatūmagā Daudi ageke, nīawīkaga ūkagaacīra, nginya Saūlū akīmūtua mūrūgamīrīri mūnene wa mbūtū cia ita. Ūndū ūcio ūgīkenia andū othe, na ūgīkenia anene a Saūlū o nao. 6 Ūrīa andū mainūkaga, thuutha wa Daudi kūrīaga Mūfilisti ūcio-rī, andū-a-nja makiuma matūūra-inī mothe ma Israeli makīnaga na makīrūgarūgaga, nīguo magatūnge Mūthamaki Saūlū marī na tūhembe na inanda makīnaga nyīmbo cia gīkēno. 7 Makīrūgarūgaga, makīina atīrī: “Saūlū nīeyūragīre andū ngiri nyīngī, nake Daudi akeyūragīra andū ngiri makūmi maingī.” 8 Saūlū nīarakarire mūno; ikūngūiya rīu rīkīmūiguithia ūirū mūno. Agīciiria atīrī, “Marahe Daudi ūhootani wa kūrīaga andū ngiri makūmi maingī, no nīi ngooraga o ngiri nini. Agītīgītie ūndū ūngī ūrīkū, tiga kwīyoera ūthamaki?” 9 Na kuuma hīndī īyo Saūlū akīambīrīria kūiguīra Daudi ūirū na kūmwīkūūa. 10 Mūthenya ūyū ūngī roho mūrū uumīte kūrī Ngai ūgīuka na hinya mūno igūrū ūrīa Saūlū. Nake akīambīrīria kwaria ta mūgūrūki arī nyūmba yake thiīnī, Daudi aahūūrīga kīnanda kīa mūgeeto, o ta ūrīa aamenyerete gwīka. Saūlū aarī na itimū guoko, 11 nake akīmūkīria, eīrīte atīrī, “Ngūtheecithania Daudi na rūthingo.” Nowe Daudi akīmweherera maita meerī akiuma harī we. 12 Saūlū

nīetigīrīte Daudi, nī ūndū Jehova aarī hamwe na Daudi, no nīatiganīrie Saūlū. **13** Nī ūndū ūcio akīeheria Daudi harī we akīmūtua mūnene wa thigari ngiri, nake Daudi agatongoragia mbūtū icio kūu ita-inī ciao. **14** Ūndū o wothe ūria ekaga nīwagaacagīra, nī ūndū Jehova aarī hamwe nake. **15** Rīrīa Saūlū onire ūria Daudi aagaciire, akīmwītigīra. **16** No andū othe a Israeli na Juda nīmendete Daudi nī ūndū nīamatongoragia kūu ita-inī ciao. **17** Saūlū akīra Daudi atīrī, “Ūyū nī Merabu, mūrītu wakwa ūria mūkūrū. Nīwe ngūlkūhe ūmūhikie; wee ndungatīra na ūcamba, na ūhūrane mbaara cia Jehova.” Nī ūndū Saūlū eīrīre atīrī, “Nīi ndikūmūukīrīra na guoko gwakwa. Afilisti nī meke ūguo arī o!” **18** No Daudi akīra Saūlū atīrī, “Nīi ngīrī ū, nayo nyūmba yakwa kana mūlhīriga wa baba thīnī wa Israeli, ūkīrī kī, atī nīguo nīi ndūike mūthoni-we wa mūthamaki?” **19** Nī ūndū ūcio rīrīa ihinda rīakinyire rīa Merabu, mwarī wa Saūlū kūnengerwo Daudi-rī, akīneanwo ahikio nī Adiriel iwa Mehola. **20** Na rīrī, Mikali mwarī wa Saūlū nīendeete Daudi, na rīrīa meerire Saūlū ūhoro ūcio, agīkena. **21** Nake agīciiria atīrī, “Nīngūmūhe we, nīguo atūike mūtēgo harī we nīguo guoko kwa Afilisti kūmūukīrīre.” Nī ūndū ūcio Saūlū akīra Daudi atīrī, “Rīu ūrī na mweke wa keerī wa gūtuīka mūthoni wakwa.” **22** Ningī Saūlū agīathā ndungata ciake, agīciiria atīrī, “Arīriai Daudi keheri-inī, mūmwīre atīrī, ‘Atīrīrī, mūthamaki nīakenetio nīwe na ndungata ciake ciotle nīkwendete; rīu gūtuīke mūthoni-we.’” **23** Nao magīcookeria ciugo icio kūrī Daudi. No Daudi akiuga atīrī, “Mūgwīciiria nī ūndū mūnini gūtuīka mūthoni-we wa mūthamaki? Nīi ndī mūndū mūthīni na ndiūkaine.” **24** Rīrīa ndungata cia Saūlū ciamwīrire ūria Daudi oiga-rī, **25** Saūlū agīcooka atīrī, “Irai Daudi atīrī, ‘Mūthamaki ndekwenda irīhi rīngī o rīothe rīa rūracio o tiga ikonde cia nyama igana cia Afilisti, nīguo arīhīrio kūrī thū ciake.’” Mūbango wa Saūlū warī atī Daudi oragwo nī Afilisti. **26** Rīrīa ndungata cierire Daudi maūndū macio-rī, Daudi agīkenio nī ūhoro wa gūtuīka mūthoni-we wa mūthamaki. Nī ūndū ūcio mbere ya ihinda rīrīa rīaheanītwo rītanathira-rī, **27** Daudi na andū ake makiumagara, makīrūraga Afilisti magana meerī. Akīrehe ikonde ciao cia nyama na agīcineana ciotle kūrī mūthamaki nīgeetha atūike mūthoni-we. Saūlū agīcooka akīmūnengera Mikali mūrītu wake nīguo amūhikie. **28** Rīrīa Saūlū aamenyire atī Jehova aarī hamwe na Daudi, na atī mwarī Mikali nīendeete

Daudi rī, **29** Saūlū agīkīrīrīria kūmwītigīra, nake agītūura arī thū yake matukū make marīa maatigaire. **30** Anene a ita cia Afilisti magīthī o na mbere mbaara-inī, na o rīrīa rīothe mee kaga ūguo, Daudi agīthī na mbere kūgīa na ūhootani gūkīra anene acio angī a Saūlū, narīo rīntwa rīake rīkīmenyea mūno.

19 Na rīrī, Saūlū akīra mūriū Jonathani na ndungata ciake ciotle moorage Daudi. Nowe Jonathani nīendeete Daudi mūno, **2** nake akīmūkunyīra ūhoro, akīmwīra atīrī, “Baba Saūlū nīaracaria mweke wa gūkūrīraga. Nī ūndū ūcio ūkemenyerera rūciū rūciinī; ūthīi wīhithe handū, na ūikare ho. **3** Nīi nīngathīi ndūgame hamwe na baba kūu mūgūnda-inī, kūu ūgaakorwo ūrī. Nīngaaria nake ūhoro ūgūkonī na ūria ngaamenya nīngakwīra.” **4** Jonathani akīra ithe Saūlū wega wa Daudi, akīmwīra atīrī, “Reke mūthamaki aage gwīka Daudi ndungata yake ūuru; ndakwīhīirie, na ūria ekīte ūkoretwo ūrī uumithio mūnene kūrī we. **5** Nīetoonyirie ūgwati-inī ūria ooragire Mūfilisti. Nake Jehova akīhe Israeli guothe ūhootani mūnene mūno, ūkīionera ūndū ūcio na ūgīkena. Nī kīi kīngītūma wīke mūndū ūtarī na ihītia ta Daudi ūuru, ūmūurage hatarī na gītūmi?” **6** Saūlū nīathikīrīirie Jonathani na akīhīta akiuga ūū: “Ti-itherū o ta ūria Jehova atūuraga muoyo, Daudi ndekūrīragwo.” **7** Nī ūndū ūcio Jonathani agīita Daudi akīmwīra ūhoro ūcio maaragia wothe. Akīmūtwara kūrī Saūlū, nake Daudi agīkara na Saūlū o ta mbere. **8** Nī kwagīire na mbaara rīngī, na Daudi agīthīi akīrūna Afilisti. Nake akīmahūrūna hinya mūno nginya makīmūrīra. **9** No roho mūru uumīte kūrī Jehova ūgīkora Saūlū ūria aikarite gwake nyūmba arī na itīmū rīake guoko-inī. Hīndī ūyo Daudi aahūrīraga kīnanda kīa mūgeeto. **10** Saūlū akīgeria kūmūthecereria rūthingo-inī na itīmū rīake, no Daudi akīmweherera o ūria aaikgāia itīmū rūthingo-inī. Ūtukū ūcio Daudi akīrūra. **11** Saūlū agītūma andū kwa Daudi makaraangīre nyūmba yake na mamūrīrage gwakīa. No Mikali, mūtumia wa Daudi, akīmūkunyīra ūhoro ūcio, akīmwīra atīrī, “Waga kūūra ūtukū wa ūmūthī, ūhonokie muoyo waku-rī, rūciū nīkooragwo.” **12** Nī ūndū ūcio Mikali agīkūrīkīria Daudi ndirīca-inī, nake akīyūrīra, akīhonoka. **13** Ningī Mikali akīoya mūhianano na akīūiga ūrīrī igūrū, akīuhumbīra na gītāma na akīwīkīra guoya wa mbūrii mūtwe. **14** Hīndī ūria Saūlū aatūmire andū makanyiite Daudi, Mikali akīmeera atīrī, “Nī mūrūaru.” **15** Ningī Saūlū agītūma andū acio macooke makarore Daudi,

akīmeera atīrī, “Mūrehei kūrī nī arī o ūrīrī wake, nīguo ndīmūūrage.” 16 No rīrīa andū maatoonyire kuo, magīkora no mūhianano warī ūrīrī, na ūgekīrwo guoya wa mbūri mūtwe. 17 Saūlū akīra Mikali atīrī, “Nī kī gītūmīte ūuheenie ūguo, na ūkarekereria thū yakwa yūre, nīgeetha iħoneke?” Mikali akīmwīra atīrī, “Aranjīrīre atīrī, ‘Reke nīf ndīyūrīre. Ngūgikūrīga nī ūndū kī?’” 18 Nake Daudi akīura, akīhonoka, na agīthī gwī Samūeli kūu Rama, akīmwīra ūrīa wothe Saūlū aamwīkīte. Ningī Daudi na Samūeli magīthīi Naiothu, magīkara kuo. 19 Ūhoro ūgīkīnyīra Saūlū, akīrwo atīrī, “Daudi arī Naiothu, kūu Rama”; 20 nī ūndū ūcio agītūma andū makamūnyīte. No hīndī ūrīa moonire gīkundi kīa anabī gīkīratha mohoro, matongoretio nī Samūeli arīgāmīte hau, Roho wa Ngai agīkora andū a Saūlū, o nao makīratha mohoro. 21 Saūlū akīheo ūhoro ūcio, nake agītūma andū angī, nao makīratha mohoro. Saūlū agītūma andū riita rīa gatatū, o nao makīratha mohoro. 22 Thuutha wa māundū mothe, o nake we mwene agīthīi Rama na agīkīnya irima-inī ūrīa maaī ūrīa inene kūu Seku. Nake akīuria atīrī, “Samūeli na Daudi marī ha?” Nao makīmwīra atīrī, “Marī Naiothu, kūu Rama.” 23 Nī ūndū ūcio Saūlū agīthīi Naiothu, kūu Rama. No Roho wa Ngai ūkīmūkora, agīthīi akīrathaga mohoro nginya agīkīnya Naiothu. 24 Akīaūra nguo ciake cia igūrū, o na ningī akīratha mohoro arī mbere ya Samūeli. Agīkoma ūguo mūthenya ūcio wothe, o na ūtukū. Kīu nīkīo gītūmaga andū moorie atīrī, “Saūlū nake no ūmwe wa anabī?”

20 Na rīrī, Daudi akīura, akiuma Naiothu kūu Rama agīthīi kūrī Jonathani, akīmūuria atīrī, “Nī atīa njīkīte? Nī ngero īrīkū nī ngerete? Thogou ndīmūhītīrie atīa atī nīkīo arageria kūnjūraga?” 2 Jonathani akīmūcookeria atīrī, “Kūroaga gūtuika ūguo; wee ndūgūkua! Atīrīrī, baba ndarī ūndū ekaga o na ūmwe mūnene kana mūnini ataamenyīthītie. Egūkīhītha ūndū ta ūcio nīkī? Ūguo ti guo!” 3 No Daudi akīñhīta akiuga atīrī, “Thogou nīo o wega mūno atī nīnjītīkīkīte nīwe, nake nīeīrīte atīrī, ‘Jonathani ndagīrīrwo nī kūmenya ūndū ūyū, ndakae kūnyīitwo nī kīeha.’ No rīrī, ti-therū o ta ūrīa Jehova atūūraga muoyo, na ūrīa wee mwene ūtūūraga muoyo-rī, hatigaire o ikinya rīmwe gatagatī gakwa na gīkuū.” 4 Jonathani akīra Daudi atīrī, “Ūndū o wothe ūngīenda nījīke-rī, nīngūgwīkīra.” 5 Nī ūndū ūcio Daudi akīmwīra

atīrī, “Atīrīrī, rūciū nī gīathīi gīa Karūgamo ka Mweri na nīnjāgīrīrwo gūkaarīanīra hamwe na mūthamaki, no reke thīi ngehithe mīgūnda-inī nginya mūthenya wa gatatū hwaī-inī. 6 No thogou angīnjaga-rī, mwīre atīrī, ‘Daudi nīarathaithire ndīmwītīkīrie aguthūke Bethilehemu itūūra-inī rīao, nī ūndū nī kūrī na igongona rīkūrutwo kuo rīa mwaka nī ūndū wa mūhīrīga wao wothe.’ 7 Angīkoiga atīrī, ‘Nī wega mūno,’ hīndī ūyo ndungata yaku nīgakorwo na thayū. No angīkaarakara-rī, nīukamenya na ma atī nīatuīte nēkūngera ngero. 8 No wee rī, onania wendani kūrī ndungata yaku, nī ūndū nīugūtīe kīrīkanīro nayo mbere ya Jehova. Kūngīkorwo ndī na mahītia-rī, njūraga wee mwene! Ügūkīneana kūrī thogou nīkī?” 9 Jonathani akiuga atīrī, “Kūroaga gūtuika ūguo! Korwo nī kūrī kaūndū o na kanini njūtī atī baba nīatuīte gūkūgera ngero-rī, gīthī to ngwīre?” 10 Daudi akīmūuria atīrī, “Thogou angīgāgūcookeria arī na marūrū-rī, ngaaheo ūhoro nūū?” 11 Jonathani akīmwīra atīrī, “Ūka, tūthīi na kūu mūgūnda-inī.” Nī ūndū ūcio magīthīi kuo me hamwe. 12 Ningī Jonathani akīra Daudi atīrī, “Nī ūndū wa Jehova o we Ngai wa Israeli, ti-therū nīngaaria na baba ihinda ta ūrīa mūthenya wa gatatū! Angīgakorwo akenetio nī wee-rī, gīthī to ngūtūmanīre ngūmenyīthie ūhoro ūcio? 13 No baba angītūa nī egūkūgera ngero-rī, Jehova aroherithia na anjīke ūru makīria, ingīkāga gūkūmenyīthia, na ndeke ūthīi na thayū. Jehova arokorwo hamwe nawe o ta ūrīa akoretwo arī hamwe na baba. 14 No nyonia tha iria itathiraga ta iria cia Jehova matukū marīa ngūtūura muoyo, nīguo ndikanooragwo, 15 na ndūkaneherie tha ciaku o na ūrīa kūuma kūrī nyūmba yakwa, o na hīndī ūrīa Jehova agaakorwo aniimīte thū ciothe cia Daudi gūkū thi.” 16 Nī ūndū ūcio Jonathani akīgīa kīrīkanīro na nyūmba ya Daudi, akiuga atīrī, “Jehova arorīhīria Daudi kūrī thū ciake.” 17 Nake Jonathani agītūma Daudi akiindīre mwīhītwa wake nī ūndū nīamwendete, nīgūkorwo aamwendete o ta ūrīa eyendete we mwene. 18 Ningī Jonathani akīra Daudi atīrī, “Rūciū nī gīathīi gīa Karūgamo ka Mweri. Wee nīukoneka ndūrī ho, nī ūndū gītī gīaku gīgaakorwo kīrī gītheri. 19 Mūthenya wa gatatū gwatua gūtuka-rī, ūgaathīi handū harīa wehīthīte hīndī ūrīa thīina ūyū waambīrīrie, na weterere hau ihīga-inī ūrīa Ezeli. 20 Nīngākia mīguī itatū mwena-inī warīo, taarī wathi ngwīgera. 21 Ningī nīngatūna kahīi ndikeere atīrī, ‘Thīi ūgacarie mīguī ūyo.’ Ingīgakeera atīrī, ‘Mīguī ūrīi mwena ūyū waku;

mirehe haha,' hīndī īyo ūgooka, nī ūndū ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūrāga muoyo, ndūrī ūru ūkoona; no thayū. 22 No ingīkeera kahī kau atīrī, 'Mīguī īrī mbere yaku,' hīndī īyo no nginya ūthīi, nī ūndū Jehova nīakūrekereirie ūthīi. 23 Naguo ūhoro ūrīa twaranīirie nawe-rī, rirkana, Jehova nīwe mūira gatagatī gakwa nawe nginya tene.' 24 Nī ūndū ūcio Daudi akīnhitha kū ūgūnda-inī, na hīndī ūrīa gīathī gīa Karūgamo ka Mweri gīakinyire-rī, mūthamaki agīkara thī arīe irio. 25 Agīkara thī handū harīa aamenyerete, kūrigania na rūthingo, ang'ethanīire na Jonathani, nake Abineri agīkara thī kūrigania na Saūlū, no handū ha Daudi haari hatheri. 26 Saūlū ndoigire ūndū mūthenya ūcio, nī ūndū eeciiririe atīrī, 'No nginya gūkorwo kū ūndū wīkīkite kūrī Daudi akanyiitwo nī thaahu; ti-itherū arī na thaahu.' 27 No mūthenya ūyū ūngī, mūthenya wa keerī wa mweri ūcio, handū ha Daudi haari o hatheri rīngī. Hīndī īyo Saūlū akīuria mūriū Jonathani atīrī, 'Nī kī kīgīritie mūrū wa Jesii oke iruga-inī ira na ūmūthī?' 28 Jonathani agīcooka atīrī, 'Daudi nīarathaithire ndīmwītīkīrie athīi Bethilehemu. 29 Aranjīrīre atīrī, 'Reke thiī, nī ūndū andū a nyūmba iitū marī na igongona kū ūtūra-inī, na mūrū wa baba nīanjathīte ngorwo ho. Ingīkorwo nīnjītīkīrikīte nīwe-rī, reke thiī ngoone ariū a baba.' Ūndū ūcio nīguo ūgīritie oke metha-inī ya mūthamaki.' 30 Marakara ma Saūlū magīakanīra Jonathani, akīmwīra atīrī, 'Wee mūrū wa mūtumia mwaganu na mūremi! Githī ndīū atī wee nīnyīiitanīte na mūrū wa Jesii nīguo agūconorithie naaconorithie nyūkwa ūrīa wagūciarie? 31 Hīndī ūrīa yothe mūrū wa Jesii egūtūra muoyo gūkū thī, wee ndūkehaanda kana ūthamaki waku wihaande. Rū ūtūmanīre oke kūrī niī, tondū no nginya akue!' 32 Jonathani akīuria ithe atīrī, 'Nī kī gīgūtūma ooragwo? Nī atīa ekīte?' 33 No Saūlū akīmūkīria itimū ūrīake nīguo amūūrage. Nake Jonathani akīmenya atī ithe nīnatūte itua ūrīa kūrāga Daudi. 34 Jonathani agīkīra, akīuma metha-inī arī mūrakaru mūno; na mūthenya ūcio wa keerī wa mweri ūcio, ndaarīre irio nī ūndū ariū na kīeha nī ūrīa ithe ekīte Daudi cīko cia kūmūconorithia. 35 Rūciinī rūrū rūngī Jonathani akīumagara, agīthī kū ūgūnda agacemanie na Daudi. Nake agīthī na kahī kanini; 36 akīra kahī kau atīrī, 'Teng'era ūgacarie mīguī ūrīa ngūkīa.' Na ūrīa kahī kau gaateng'eragārī, agīkīa mūguī mbere yako. 37 Hīndī ūrīa kahī kau gaakinyire harīa mūguī wa Jonathani wagwīte-

rī, Jonathani agīgeeta agīkeera atīrī, 'Githī mūguī ndūrī mbere yaku?' 38 Ningī akīnārīra agīkeera atīrī, 'Hiūha! Hanyūka! Ndūkarūgame!' Kahī kau gakīoya mūguī ūcio, gagīcooka kūrī mwathi wako. 39 (Kahī kau gatirī ūndū kaamenyaga ūhoro-inī ūcio; tiga Jonathani na Daudi maamenyaga ūhoro ūcio.) 40 Ningī Jonathani akīnengera kahī kau indo ciake cia mbaara, agīkeera atīrī, 'Kuu, thī na indo ici ūcicookie itūrā-inī.' 41 Thuutha wa kahī kau gūthī-rī, Daudi agīkīra akīuma mwena wa gūthīna wa ihiga ūrī, akīnamīrīra maita matatū mbere ya Jonathani, agīturumithagia ūthīi wake thī. Magīcooka makīmumunyana o eerī, makīrīranīra, no Daudi nīwe warīrire mūno makīria. 42 Jonathani akīra Daudi atīrī, 'Thī na thayū, tondū nītwehītire na mwīhītwa tūtūrīre ūrata gatagatī gaitū thīnī wa ūtīta ūrīa Jehova, tūkiuga atīrī, 'Jehova nīwe mūira gatagatī gakwa nawe, na gatagatī ka njiaro ciaku na njiaro ciakwa nginya tene.' Daudi agīkīra agīthīra, nake Jonathani agīcooka itūrā-inī.

21 Na ūrī, Daudi agīthī Nobu, kūrī Ahimeleku ūrīa mūthīnjīri-Ngai. Ahimeleku aamūtūnga akīnaina, akīmūuria atīrī, 'Kaī ūrī wiki nīki? Nī kī mūtarī na mūndū ūngī?' 2 Daudi agīcookeria Ahimeleku ūcio mūthīnjīri-Ngai atīrī, 'Nī mūthamaki ūnjathīte ngeke ūndū mūna na akānjīra atīrī, 'Mūndū o na ū ndakamenye ūndū ūrīa ngūtūmīte na ūrīa ngwathīte.' No andū akwa-rī, nī ndīmerīte tūcemanie handū hana. 3 Na ūrī, nī kī ūrī nakīo gīa kūrīa? He mīgate itano, kana o kīrīa gīothe ūngīhota kuona.' 4 No mūthīnjīri-Ngai ūcio agīcookeria Daudi atīrī, 'Ndīrī na mīgate ūrīa iħūthīrīwo kūrīo, no ūrī, haha nī harī mīgate ūrīa mīamūre, angīkorwo andū acio matihutanītie na andū-a-nja.' 5 Daudi agīcooka atīrī, 'Ti-itherū tūtikoretwo hamwe na andū-a-nja, o ta ūrīa arī mūtugo wītū ūrīa ūtīra ngumagara. Indo cia andū aya nī theru o na gūtūka marī mawīra-inī matarī māmūre. ūmūthī indo ciao itikīrī nyamūre makīria!' 6 Nī ūndū ūcio mūthīnjīri-Ngai ūcio akīmūnengera mīgate iyo mīamūre, nīgūkorwo hau hatiarī na mīgate ūngī tiga mīgate ūrīa yaigagwo mbere ya Jehova, na nīyeheretio mbere ya Jehova mūthenya ūcio, na hakaigwo mīgate ūngī mīhiū. 7 Na ūrī, mūthenya ūcio, haari na mūndū ūmwe warī ndungata ya Saūlū, aahingīrīrio hau mbere ya Jehova; nake eetagwo Doegu ūrīa Mūedomu, ūrīa warī mūnene wa arīthī a Saūlū. 8 Daudi akīuria Ahimeleku atīrī, 'Kaī ūtarī na itimū kana rūhiū rwa njora haha? Ndinooka na

rūhiū rwakwa rwa njora kana kīndū kīngī kīa mbaara, nī ūndū wīra wa mūthamaki uuma wa ihenya.” 9 Mūthīnjīri-Ngai ūcio agīcookia atīrī, “Rūhiū rwa njora rwa Goliathū, Mūfilisti ūrīa woragīire Gītuambainī kīa Ela, rūrī haha; naruo ruohetwo na taama rūkaigwo thuutha wa ebodi. Angīkorwo nūkūrwendārī, ruoe; gūtīrī na rūhiū rūngī rwa njora tiga o rūu.” Daudi akiuga atīrī, “Gūtīrī rūhiū rūngī taruo; kīrūnengere.” 10 Mūthenya ūcio Daudi akīrīrā Saūlū, agīthīi kūrī Akishi mūthamaki wa Gathu. 11 No ndungata cia Akishi ikīmwīra atīrī, “Gīthī ūyū ti Daudi, ūrīa mūthamaki wa būrūri? Gīthī tiwe mainagīra nyīmbo-inī ciao atīrī: “Saūlū nīeyūragīire andū ngiri nīyīngī, na Daudi akeyūragīra andū ngiri makūmi maingī?” 12 Nake Daudi akīiga ūhoro ūcio ngoro-inī na agīitigīra Akishi mūthamaki wa Gathu mūno. 13 Nī ūndū ūcio akīgūrūkithia mbere yao; na rīrī aarī moko-inī mao, agītua ta mūndū mūgūrūki, akīharaga mīrango ya kīhingo, agīitaga rūta rūikūrūkanītie na nderu ciake. 14 Akishi akītra ndungata ciake atīrī, “Ta rorai mūndū ūyū! Nī mūgūrūki! Mwakīmūrehe kūrī nī nīkī? 15 Kaī nyījīhītie agūrūki atī nīguo mūndehere mūndū ūyū haha eke maūndū ta maya mbere yakwa? Mūndū ūyū no nginya oke nyūmba yakwa?”

22 Na rīrī, Daudi akiuma Gathu na akīrīra ngurunga-inī ya Adulamu. Rīrī ariū a ithe na andū a nyūmba ya ithe maiguire ūguo-rī, magīkūrūka kūrī we. 2 Arīa othe maarī na mīnyamaro, kana thiīrī kana makaaga kūiganīra makīūngana harī we, nake agītūka mūtongoria wao. Aarī na andū ta magana mana. 3 Kuuma kūu, Daudi agīthīi Mizipa kūu Moabi, akīrīra mūthamaki wa Moabi atīrī, “Nīugwītīkīria baba na maitū moke maikare nawe nginya rīrīra ngaamena ūrīa Ngai ekūnjīkīra?” 4 Nī ūndū ūcio akīmatigīra mūthamaki wa Moabi, nao magīkara nake ihinda rīothe rīrīa Daudi arī kīlhītho-inī. 5 No mūnabii Gadi akītra Daudi atīrī, “Tiga gūikara kīlhītho-inī. Thīi būrūri wa Juda.” Nī ūndū ūcio Daudi akiuma kūu agīthīi mūtitū wa Herethu. 6 Na rīrī, Saūlū akīigua atī Daudi na andū ake nīmonetwo. Nake Saūlū aikārīte thī gītina-inī kīa mūtī wa mūbinde Kīrima-inī kīa Gibeā anyiitīte itimū rīake na guoko, nao anene ake othe marūgamīte mamūthiūrūrūkīirie. 7 Nake Saūlū akīmeera atīrī, “Ta thikīrīrīai, andū a Benjaminil Anga mūrū wa Jesii nīakamūhe mīgūnda ya irio na ya mīthabibū inyuothē? Anga nīakamūtua anene a ita a kūrūgamīrīra andū ngiri, na a kūrūgamīrīra

andū magana? 8 Kīu nīkīo gītūmīte inyuothē mūciire kūnjūkīrīra? Gūtīrī mūndū o na ūmwe ūngīnjīrīa rīrīa mūrū wakwa egīthondēka kīrīkanīro na mūrū wa Jesii. Gūtīrī o na ūmwe wanyu wīciirītie ūhoro wakwa kana akanjīrīa atī mūrū wakwa nīaikīrīrie ndungata yakwa iikare īnjoheirie, ta ūrīa īreeka ūmūthī.” 9 No Doegu ūrīa Mūedomu, ūrīa warūgamīte hamwe na anene a Saūlū, akiuga atīrī, “Nīndonire mūrū wa Jesii okīte kūrī Ahimeleku mūrū wa Ahitubu kūu Nobu. 10 Ahimeleku nīamūtuūrīrie ūhoro harī Jehova; agīcooka akīmūhe irio, na rūhiū rwa njora rwa Goliathū ūrīa Mūfilisti.” 11 Ningī mūthamaki agītūmanīra mūthīnjīri-Ngai Ahimeleku mūrū wa Ahitubu, na nyūmba ya ithe yothe, arīa maarī athīnjīri-Ngai kūu Nobu, nao othe magīuka kūrī mūthamaki. 12 Saūlū akīmwīra atīrī, “Ta thikīrīrīa rīu, mūrū wa Ahitubu.” Nake agīcooka atīrī, “Lī, mwathi wakwa.” 13 Saūlū akīmwīra atīrī, “Nī kīi gītūmīte mūciirīre kūnjūkīrīra, wee na mūrū wa Jesii, nawe ūkamūhe mīgate, o na rūhiū rwa njora, na ūkamūtuūrīria ūhoro harī Jehova, nīgeetha aanemere na aikare anjoheirie, ta ūrīa ekīte ūmūthī?” 14 Ahimeleku agīcookeria mūthamaki atīrī, “Nūū thīinī wa ndungata ciaku ciōthe mwathīki ta Daudi, mūthoni-we wa mūthamaki, mūrori wa arangīri aku, na nīatīkīte mūno thīinī wa nyūmba yaku? 15 Mūthenya ūcio nīguo warī wa mbere wa kūmūtuūrīria ūhoro harī Jehova? Aca tīgo! Reke mūthamaki ndageciirīrie ndungata yaku kana mūndū o na ūrīkū wa nyūmba ya ithe, nīgūkorwo ndungata yaku ndīrī ūndū o na ūmwe yūi wa maūndū maya mothe.” 16 No mūthamaki akīmwīra atīrī, “Ti-itherū, wee Ahimeleku nīgūkua, wee na andū othe a nyūmba ya thogou.” 17 Ningī mūthamaki agīatha thīgīrīrīai iria ciamūrūgamīrīrie, agīcīrīa atīrī: “Hūgūkaai mūūrage athīnjīri-Ngai a Jehova nī ūndū o nao nīmanyītaanīre na Daudi. Nīmamenyire nī kūūra ooraga, na matiigana kūnjīrīra.” No anene a mūthamaki makīregā gūtambūrūkīa guoko moorage athīnjīri-Ngai a Jehova. 18 Mūthamaki agīcooka agīatha Doegu, akīmwīra atīrī, “Hūgūka ūūrage athīnjīri-Ngai.” Nī ūndū ūcio Doegu ūcio Mūedomu akīhūgūka akīmooraga. Mūthenya ūcio akīrīra andū mīrongo īnana na atano arīa meeumbīte ebodi ya gatani. 19 Agīcooka akīhūura Nobu, itūūra rīu rīa athīnjīri-Ngai, na rūhiū rwa njora, akīrīra arūme na andū-a-nja, ciana ciarīo na ngenge, na ng'ombe ciarīo, na ndigiri o na ng'ondu. 20 No Abiatharu, mūrū ūmwe wa

Ahimeleku mūrū wa Ahitubu, akīhonoka, akīūra, na akīrūmīrira Daudi. 21 Akīīra Daudi atī Saūlū nīoragīte athīnjīri-Ngai a Jehova. 22 Nake Daudi akīūra Abiatharu atīrī, “Mūthenya ūcio, rīrīa Doegu ūcio Mūedomu aarī kuo-rī, nīndamenyire atī no nginya ere Saūlū. Nī nīi ndehithīrie nyūmba yothe ya thogou gīkuū. 23 Ikara hamwe na niī; ndūgetigīre; mūndū ūrīa ūracaria muoyo waku, o na wakwa o naguo nīaraūcaria. Ūrī hamwe na niī ūrī mūmenyerere.”

23 Na rīrī, Daudi akīīrwo atīrī, “Atīrīrī, Afilisti nīmararūna na itūūra rīa Keila, na magatunyana ngano ūrīa ūrī mahuhīro-inī.” 2 Nake agītūria ūhoro harī Jehova, akīūria atīrī, “Nīnjagīrīrwo nīgūthīi gūtharikīra Afilisti acio?” Nake Jehova akīmūcookeria atīrī, “Thīī ugatharikīre Afilisti nīgu ūhonokie Keila.” 3 No andū a Daudi makīmwīra atīrī, “Gūkū Juda nītūretigīra. Githī tūtīgūtīgīra makīria twathiī Keila tūkarūe na mbūtū cia Afilisti!” 4 O rīngī Daudi agītūria ūhoro harī Jehova, nake Jehova akīmūcookeria atīrī, “Ikūrūka ūthīi Keila, nī ūndū nīngūneana Afilisti guoko-inī gwaku.” 5 Nī ūndū ūcio Daudi na andū ake magīthīi Keila, makīrūna Afilisti, na makīmataha mahiū mao. Akīrehera Afilisti hathara nene, na akīhonokia andū a Keila. 6 (Na rīrī, Abiatharu mūrū wa Ahimeleku nīokīte akuuīte ebodi rīrīa aikūrūkire, akīrūra kūrī Daudi kūu Keila.) 7 Saūlū akīīrwo atī Daudi nīathīi Keila, nake akiuga atīrī, “Ngai nīamūneanīte kūrī niī, nīgūkorwo Daudi nīehingīrīrie na ūndū wa gūtoonya itūūra rīrī na ihingo na mīgīkō.” 8 Nake Saūlū agītīa mbūtū ciake ciōthe mathīi mbaara, nīgu maikūrūke Keila makahingīrīrie Daudi na andū ake. 9 Hīndī ūrīa Daudi aamenyire atī Saūlū nīaciirīre kūmwīka ūrūrī-rī, akīīra Abiatharu mūthīnjīri-Ngai atīrī, “Rehe ebodi īyo.” 10 Daudi akiuga atīrī, “Wee Jehova, Ngai wa Israeli, ndungata yaku nī iīguīte hatarī nganja atī Saūlū nīarooka Keila aniine itūūra rīrī nī ūndū wakwa. 11 Hihi aikari a Keila nīmekūnēana kūrī we? Hihi Saūlū nīegūkūrūka gūkū, ta ūrīa ndungata yaku iīguīte? Wee Jehova, Ngai wa Israeli, menyīthīa ndungata yaku ūhoro.” Nake Jehova akiuga atīrī, “Nīegūkūrūka.” 12 O rīngī Daudi akīūria atīrī, “Hihi aikari a Keila nīmekūnēana, nīi na andū akwa, kūrī Saūlū?” Nake Jehova akiuga atīrī, “Nīmegūkūnēana.” 13 Nī ūndū ūcio Daudi na andū ake, andū ta magana matandatū, makiuma Keila, na magīkara magīcangacangaga kūndū na kūndū. Rīrīa Saūlū eerirwo atī Daudi nīorīte akoima Keila, agītīga

gūthīi kuo. 14 Nake Daudi agīkara cīihitho cia werū-inī na irīma-inī cia Werū wa Zifu. O mūthenya Saūlū nīamūcaragia, no Ngai ndaaneanire Daudi moko-inī make. 15 Rīrīa Daudi aarī Horeshu kūu Werū wa Zifu, akīmenya atī Saūlū okīte nīgu amūūrage. 16 Nake Jonathanī mūrū wa Saūlū agīthīi kūrī Daudi kūu Horeshu na akīmūteithia kwīyūmīrīria thīīnī wa Ngai. 17 Nake akīmwīra atīrī, “Tiga gwītīgīra, Baba Saūlū ndagakūhutia na guoko gwake. Wee nīūgathamakīra Israeli, na niī ndūkē mūnini waku. O na Baba Saūlū, nīo ūguo.” 18 Nao eerī makīgīa kīrīkanīro mbere ya Jehova. Thuutha ūcio Jonathanī akīinūka, no Daudi agītīgo kūu Horeshu. 19 Nao andū a Azifu makīambata magīthīi kūrī Saūlū kūu Gibeā makīmwīra atīrī, “Githī Daudi ndehithīte gatagatī-inī gaitū cīihitho-inī cia gūkū Horeshu, kīrima-igūrū kīa Hakila, mwena wa gūthīni wa Jeshimonī? 20 Na rīrī, wee mūthamaki, ikūrūka ūtēke o rīrīa rīothe ūngīenda gūuka, na ithuū nī igūrū riitū kūmūneana kūrī mūthamaki.” 21 Saūlū akīmacookeria atīrī, “Jehova aromūrathīma nī ūndū wa kwīnjiirīa. 22 Thīii mūkehaarīrie makīria. Tuīrīa nī kū Daudi amenyere gūthīiaga, na nūū ūmuonete kuo. Njīrītīwo atī nī ūndū mwara mūno. 23 Tuīrīa ūhoro wa kūrīa guothe ehithaga na mūndehere ūhoro mūkīnyanīru. Na niī nīngūcooka thīi na inyūi; angīkorwo arī kūndū gūkū-rī, nīngamūcaria mīhīrīgā-inī yothe ya Juda.” 24 Nī ūndū ūcio makīumagara magīthīi kūu Zifu, magīkīnya mbere ya Saūlū. Na rīrī, Daudi na andū ake maarī kūu Werū-inī wa Maoni, kūu Araba mwena wa gūthīni wa Jeshimonī. 25 Nake Saūlū na andū ake makīambīrīria kūmacaria, na rīrīa Daudi eerirwo ūhoro ūcio, agīkūrūka agīthīi rwarō-inī rwa ihiga, agīkara kūu Werū-inī wa Maoni. Rīrīa Saūlū aiguire ūhoro ūcio-rī, o nake agīthīi kūu Werū-inī wa Maoni aingatīthītie Daudi na ihenya. 26 Saūlū aagerete mwena ūmwe wa kīrima, nake Daudi na andū ake makagerera mwena ūrīa ūngī, mahiūhīte nīguo morīre Saūlū. Na rīrīa Saūlū na thīgari ciake maakuhagīrīria Daudi na andū ake nīguo mamanyiiterī, 27 hagīūka ūndū watūmītīwo kūrī Saūlū, akīmwīra atīrī, “Ūka na ihenya! Afilisti nīmatharīkīre būrūri.” 28 Hīndī īyo Saūlū agītīga kūrūmīrīra Daudi, agīthīi agacemanie na Afilisti. Nīkīo metaga handū hau Selā-Hamalekothu. 29 Nake Daudi akīambata akiuma kūu agīthīi gūtūura cīihitho-inī cia Eni-Gedi.

24 Na rīrī, thuutha wa Saūlū gūcooka kuuma kūtingatīthia Afilisti, akīīrwo atīrī, “Daudi arī

Werū-inī wa Eni-Gedi.” 2 Nī ūndū ūcio Saūlū akīoya andū ngiri ithatū arīa athuure kuuma Isiraeli guothe magīthīi gūcariā Daudi na andū ake gūkuhī na ndwaro cia mahiga kūrīa gūtūūragwo nī Mbūri cia Werū. 3 Nake agīkinya ciugū-inī cia ng’ondū iria ciarī njīra-inī; nahō nī haarrī na ngurunga, nake Saūlū agītoonya thīinī ageteithie. Daudi na andū ake maarī kūu thīinī mūno, ngurunga-inī. 4 Nao andū a Daudi makīmwīra atīrī, “Ūyū nīguo mūthenya ūrīa Jehova aaririe ūhoro waguo, agīkwīra atīrī, ‘Nīnganeana thū yaku moko-inī maku ūmīkē ūrīa ūkwenda.’” Nake Daudi agīkuruma atekuonwo, agīthīi agitinia gīcūrī kīa nguo ya Saūlū. 5 Thuutha-inī, Daudi akīgūa ngoro ikīmūciirthia nī ūndū wa gūtinia gīcūrī kīa nguo ya Saūlū. 6 Akīra andū ake atīrī, “Jehova arongiria njike ūndū ta ūcio kūrī mwathi wakwa, ūcio mūitīrīrie maguta wa Jehova, kana ndīmwīke ūrū na guoko gwakwa; nī ūndū nīwe mūitīrīrie maguta wa Jehova.” 7 Aarīkia kwaria ciugo icio, Daudi agīkaania andū ake, na ndaamarekire mookīrīre Saūlū. Nake Saūlū akiuma ngurunga-inī, na agīthīira. 8 Ningī Daudi akiuma ngurunga-inī īyo, akīanīrīra agīta Saūlū, akīmwīra atīrī, “Wee mwathi wakwa, mūthamaki!” Rīrīa Saūlū eehūgūrīre, Daudi akīinamīrīra, agīturumithia ūthīi thī. 9 Akīra Saūlū atīrī, “Nī kīi gītūmaga ūthikīrīrie andū rīrīa mekuuga atīrī, ‘Daudi niectiragīria gūgwīka ūrū?’ 10 Ūmūthī nīweyonera na maitho maku ūrīa Jehova egūkūneanīte moko-inī makwa kūu ngurunga-inī. Kūrī andū amwe maniingīrīrie ngūūrage, no ndakūhonokia; ndoiga atīrī, ‘Ndikuoya guoko gwaka njīke mwathi wakwa ūrū, nī ūndū nīwe mūitīrīrie maguta wa Jehova.’ 11 Baba, ta kiōne, rora gīcunjī gīkī kīa nguo yaku, gīkī kīrī guoko-inī gwakwa! Ndinirie gīcunjī kīa nguo yaku, no ndinakūūraga. Rīu menya na ūkūūrane atī nīi ndirī na ihītia rīa gwika ūrū kana rīa ūremi. Niī ndikūhītīrie, no wee nīūranjaria ūnjūrage. 12 Jehova arotūtūithania ciira niī nawe. Na Jehova arondīhīria maāru marīa wee ūnjīkīte, no guoko gwakwa gūtigakūhutia. 13 O ta ūrīa kūrī thimo yugaga atīrī, ‘Waganu uumaga o harī arīa aaganu,’ nī ūndū ūcio guoko gwakwa gūtigakūhutia. 14 “Mūthamaki wa Isiraeli oimīte gwake ookīrīre ū? Nūū ūngatīthītie? Niīngui ngūū? Kana nī thuya? 15 Jehova arotūtūithania na atue ciira gatagātī gaitū. Aroeciiria ūhoro wakwa na aūrūgamie; arondūrīra na aahonokie kuuma guoko-inī gwaku.” 16 Rīrīa Daudi aarīkirie kuuga ūguo-rī, Saūlū akīmūrīria atīrī, “Ūcio nī mūgambo waku, Daudi

mūrū wakwa?” Nake akīrīra aanīrīire. 17 Akīmwīra atīrī, “Wee ūrī mūthingu kūngīra. Nīnūjīkīte wega, no nīi ngagwīka ūrū. 18 Nīwarīkīa o rīu kūnjīrī ūndū mwega ūnjīkīte; Jehova nīekūūneanīte moko-inī maku, no wee ndūnanjūraga. 19 Rīrīa mūndū ona thū yake-rī, niarekaga iīthīi atamīkīte ūrū? Jehova arogwīka maūndū mega nī ūndū wa ūrīa ūnjīkīte ūmūthī. 20 Nīnūjū ūtī ti-itherū ūnūgatuīka mūthamaki, na atī ūthamaki wa Isiraeli nīukēhaanda moko-inī maku. 21 Rīu wīhīte harī nī na rīitwa rīa Jehova atī ndūkāniina njiaro ciakwa kana rīitwa rīakwa rīthire kuuma nyūmba-inī ya baba.” 22 Nī ūndū ūcio Daudi akīhīta harī Saūlū. Nake Saūlū agīcooka mūcīi, no Daudi na andū ake makīambata magīthīi kīhītho-inī.

25 Na rīrī, Samūeli agīkua, nao andū othe a Isiraeli makīungana makīmūrīrīra; makīmūthika mūcīi gwake kūu Rama. Nake Daudi agīkūrūka agīthīi Werū wa Maoni. 2 Mūndū ūmwe wa kūu Maoni, ūrīa warī na indo kūu Karimeli, aarī mūtongu mūno. Aarī na mbūri ngiri ūmwe na ng’ondū ngiri ithatū, iria aamuraga guoya kūu Karimeli. 3 Nake eetagwo Nabali, na mūtumia wake eetagwo Abigaili. Aarī mūtumia mūūgī na mūthaka, no mūthuuriwe, ūrīa warī Mūkalebu, aarī mūrū na mūkarī maūndū-inī make. 4 Daudi arī werū-inī nīaiguire atī Nabali nī ng’ondū aramura guoya. 5 Nī ūndū ūcio agītūma aanake ikūmi akīmeera atīrī, “Ambatai mūthīi kūrī Nabali kūu Karimeli na mūmūgeithie mwītānītie na nīi. 6 Mwīrei atīrī; ‘Ūrotūūra miāka miīngi! Ūrogīa na ūgīma, wee na nyūmba yaku! O na kīrīa gīothe ūrī nakīo kīroogīa na ūhooreri! 7 “Na rīrī, ndīraiguā atī nī hīndī ya kūmura ng’ondū guoya. Rīrīa arīthīi akihaarī hamwe na ithū, tūtiamekire ūrū, na ihinda rīrīa rīothe maarī Karimeli gūtīrī kīndū o na kīmwe kīao kīorire. 8 Ūria ndungata ciaku na nīgūkwīra. Nī ūndū wa ūguo ika aanake acio akwa maūndū mega, nīgūkorwo tūkīkite hīndī ya gīkēno. Ndāgūthaitha ūhe ndungata ciaku na mūrūguo Daudi kīrīa gīothe ūngīmoonera.” 9 Rīrīa andū a Daudi maakinyire-rī, makīhe Nabali ndūmīrīrī īyo ya Daudi. Nao magīcooka magīterera. 10 Nabali agīcookeria ndungata cia Daudi atīrī, “Daudi nūū? Mūrū wa Jesii ūyū nī ūrīkū? Ndungata nyīngī nīroora ikoima kūrī aathani acio matukū maya. 11 Nī kīi kīngītūma njoe mīgāte yakwa, na maaī, na nyama iria thīnījiire andū akwa a kūmura ng’ondū guoya, ndīcihe andū itooī kūrīa moimīte?” 12 Andū acio a Daudi makīhūndūka, magīcooka na thuutha. Hīndī ūrīa

maakinyire, makīheana ūhoro ūcio wothe. **13** Daudi akīra andū ake atīrī, "Mwiohei hiū cianyu cia njora!" Nao makīoha hiū ciao cia njora, o nake Daudi akīoha rwake. Andū ta magana mana makīambata hamwe na Daudi, nao andū magana meerī magītigwo maikarītie indo. **14** Na rīrī, ūmwe wa ndungata cia Nabali akīra Abigaili mītumia wa Nabali atīrī, "Daudi nīaratūmīte ndungata ciale kuuma werū-inī irehere mwathi witū ngeithi, nake araciruma. **15** No andū acio nīmatwīkire wega. Matiatwīkire ūru, ihinda rīothe rīrīa twari kūmīgūnda-inī hakuhī nao, na gūtīrī kīndū kīore. **16** Ūtukū na mūthenya maarī ta rūthingo rwtūrigiicīrie hīndī ciote rīrīa twariithagia ng'ondu ciitū gūkuhī nao. **17** Rīu-rī, wiciiie wonē ūria wagīriirwo nī gwika, nī ūndū mwanangīko nīkuhīrīrie mwathi witū na nyūmba yake yothe. Nī mūndū mwaganu ūu atī gūtīrī mūndū ūngimwarīria." **18** Abigaili ndaaateire ihinda. Akīoya mīgate magana meerī, na mondo igīrī cia ndibei, na ng'ondu ithano iřī thīnje, na ibaba ithano cia ngano hīhie, na imanjīka igana cia thabibū nyūmū, na ikūmba magana meerī cia ngūyū, agīciigīrīra ndigiri igūrū. **19** Ningākīra ndungata ciale atīrī, "Thiiagai mbere; nīngūmūrūmīrīra." No ndeerire mūthuuiriwe Nabali ūhoro ūcio. **20** Na rīrī aathīiaga ahaicīte ndigiri yake agereire mūkuru warī kīrīma-inī, Daudi na andū ake magīuka maikūrkīte na kūrīa aarī, agīcemanīa nao. **21** Daudi aakoretwo oiga atīrī, "Warī wīra wa tūhū, nī ngarorera mūndū ūcio indo ciale kūu werū-inī, nīgeetha gūtikagē kīndū o na kīmwe gīake gīkūura. Nake andihīte wega na ūru. **22** Ngai aroherithia Daudi, na amwīke ūru makīria, ingīgaatigia mūndū mūrūme o na ūmwe muoyo ūria ūmūkonī rūciū rūciinī!" **23** Rīrī Abigaili onire Daudi, akīhiūha kuuma igūrū ūria ndigiri yake na akīinamīrīra mbere ya Daudi aturumithītie ūthīu thī. **24** Akīngūthia magūrū-inī make, akīmwīra atīrī, "Mwathi wakwa, reke ūru ūyū ūnjookerere ndī nyiki. Ndagūthaitha, reke ndungata yaku īkwarīrie; ūthikīrīrie ūria ndungata yaku ūrenda kuuga. **25** Mwathi wakwa aroaga kūrūmbūya mūndū ūcio mwaganu ti Nabali. Ahaana o ta rītwa rīake, rītwa rīake riugīte mūndū mūkīgu, na akoragwo arī o mūkīgu. No nī ndungata yaku-rī, ndionire andū acio mwathi wakwa aatūmīte. **26** "Na rīrī, kuona atī wee mwathi wakwa, Jehova nīakweheranīrie na ūti wa thakame, na kwaga kwīrīhīria na moko maku-rī, ti-therū o ta ūria Jehova atūrīraga muovo na ūria wee ūtūrīraga muovo-rī. thī

ciaku na aria othe mangienda gwika mwathi wakwa uuru marohaana ta Nabali. 27 Na ureke kihew gikiria ndungata yaku ireheire mwathi wakwa, kinengerwo andu aria makurumiiriire. 28 Ndaguthaitha urekere ndungata yaku ihitia rrayo, nigungkorwo no nginya Jehova agaatuma nyumba ya mwathi wakwa ituuke ya uthamaki wa gütüura, tondu aruaga mbaara cia Jehova. Gütikanoneke undu müuru thiiní waku hindri iria yotho ügütüura muoyo. 29 O na kungikorwo kuri mundu ügütthingatite akurute muoyo-ri, muoyo wa mwathi wakwa nügakorwo wohanitio wega na kiohe kia aria maria muoyo ni Jehova Ngai waku. No mijo yo thü ciaku nüakamiihia kürainu ta ikitio na kigutha. 30 Riria Jehova agaakorwo ekite mwathi wakwa maundu mothe mega maria eeraniire mamukoni, na akorwo agütuité mütongoria wa gütongoragia Israeli-ri, 31 mwathi wakwa ndakanakorwo arí na mürigo wa kümürituhira thiiní wa thamiri yake ni undu wa gütithia thakame hatari na gitumi kana akorwo erihiririe. Na hindri iria Jehova akaarehera mwathi wakwa ühootani-ri, ükaaririkana ndungata yaku.” 32 Daudi akiria Abigaili atiri, “Jehova, Ngai wa Israeli, arogoochwo, ücio ügütümire ümuthi üuke ücemanie na ni. 33 Ürorathimwo ni undu wa itua riaku rienga na kungiria ndigaite thakame ümuthi, na ndikerihirie na moko makwa. 34 Tiga ni üguo-ri, ti-itheru o ta uria Jehova, Ngai wa Israeli, atüuraga muoyo, ücio ügiririe ngugere ngero, korwo ndumooka na ihenya kündunga-ri, gütiria mundu mürume o na ümwe ükonii Nabali üngikorwo arí muoyo gögikia.” 35 Ningi Daudi akiamükira kiriia aamüreheire kuuma guoko-ini gwake, na akimwira atiri, “Inuka na thayu. Nindaigua ühoro waku na nindetikira ihooya riaku.” 36 Riria Abigaili aathiire kuri Nabali, akimükora arí nyumba thiiní arugithitiie iruga ta ria mütamaki. Ngoro yake yari njanjamuku na aari mürüu muno. Ni undu ücio ndari undu aamwirire nginya riria gwakiire. 37 Ningi ruciini gwakia, riria Nabali aarüükirwo, mütumia wake akimwira maundu macio mothe; ngoro yake igikira, akichaana ta ihiga. 38 Thuutha wa mithenya ta ikumi, Jehova akigutha Nabali, nake agikua. 39 Hindri iria Daudi aaiguire ati Nabali nüakuute, akiuga atiri, “Jehova arogoochwo, uria undüüriire mbaara itü na Nabali ni undu wa künyarara. Niagiriririe ndungata yake ndigeekie üuru, na agacookereria Nabali üuru wake we mwene.” Daudi agicooka agitümanira Abigaili, akimüuria atuke mütumia wake. 40 Ndungata

ciakte igithii Karimeli, ikiiра Abigaili atiri, "Daudi niatutumite kuri we tuguthware ugatuuke mütumia wake." 41 Aküinamirira, agiturumithia üthiū thi, akimeera atiri, "Nii ndungata yanyu ya mündü-wa-nja ndi haha, nindihaařirie gütungatira na guthambia magürü ma ndungata cia mwathi wakwa." 42 Abigaili akihaiaca ndigiri na ihenya, agithii na airitu ake atano a kümütungataga, agitwarana hamwe na andü acio maatümitwo ni Daudi, agituuka mütumia wake. 43 Daudi niahikitié Ahinoamu wa Jezireeli, nao eerí maarí atumia ake. 44 No Saülü niaheaníte mwarí Mikali, mütumia wa Daudi, kuri Palitieli wa Laishi, üriä warí wa kuuma Galimu.

26 Na rīrī, andū a Zifu magīthī kūrī Saūlū kūu Gibe makīmwīra atīrī, “Githī Daudi ndehithite karīma ka Hakila, karīa kang’etheire Jeshimonī?” **2** Nī ūndū ūcio Saūlū agīkūrūka nginya Werū wa Zifu, arī na andū ake ngiri ithatū a Isiraeli arīa maathuurītwo, mathī magacarie Daudi kuo. **3** Saūlū akīamba hema ciake njīra-inī hakuhī na kīrima kīa Hakila kīrīa kīng’etheire Jeshimonī, nowe Daudi agīikara kūu werū-inī. Rīrīa onire atī Saūlū nīamūrūmīriire kūu-rī, **4** agītūma athigaani na akīmenya atī ti-itherū Saūlū nīakinyīte kuo. **5** Nake Daudi akiumagara agīthī harīa Saūlū aambīte hema. Akīona harīa Saūlū na Abineri mūrū wa Neri, mwathi wa mbūtū cia ita, maakomete. Saūlū aakomete thiīnī wa kambī, nacio mbūtū cia ita ikaamba hema ikamūthīrūrūkīria. **6** Daudi agīcooka akīuria Ahimeleku ūrīa Mūhiti, na Abishai mūrū wa Zerua, mūrū wa nyina na Joabu, atīrī, “Nūū ūgūkūrūkania na niī kambī-inī harīa Saūlū arī?” Abishai akiuga atīrī, “Nītūgūthīfī nawe.” **7** Nī ūndū ūcio Daudi na Abishai magīthī kūrī ita rīu ūtukū, nake Saūlū aarī kūu kambī thiīnī akomete toro, na itimū rīake rīhaandītwo hakuhī na mūtwe wake. Nake Abineri na thigari maakomete makamūthīrūrūkīria. **8** Abishai akīira Daudi atīrī, “Umūthī Ngai nīaneanīte thū yaku moko-inī maku. Na rīrī, reke ndīmūthecithanie na thī na itimū rīakwa, itheeca o rīmwe; ndikūmūtheeca keerī.” **9** No Daudi akīira Abishai atīrī, “Tiga kūmūniina! Nūū ūngītambūrūkia guoko ookīrīre ūrīa mūtīrīrie maguta wa Jehova, na atuīke ndehītie?” **10** Ningī akiuga atīrī, “Ti-itherū, o ta ūrīa Jehova atūrīraga muoyo, Jehova we mwene nīwe ūkūmūlhūrū; kana ihinda rīake rīkinye, agīkue, kana athīi mbaara-inī, agathīrīre kuo. **11** No Jehova arongiria ndambūrūkie guoko kūrī ūrīa mūtīrīrie maguta wa Jehova, ndīmūkūrīre. Na

rīrī, oya itimū na mbūthū ya maaī icio irī hakuhī na mūtwe wake, twīthīre.” 12 Nī ūndū ūcio Daudi akīoya itimū na mbūthū ya maaī icio ciarī hakuhī na mūtwe wa Saūlū, magīthī. Gütirī mündū o na ūmwē wonire kana akīmenya ūhoro ūcio, o na gütirī mündū wokīrire. Othe maarī toro, nīgūkorwo Jehova nīatūmīte manyiitwo nī toro mūnene. 13 Daudi agīcooka akīringa mūrīmo ūrīa ūngī, akīrūgama kīrima-igūrū handū haraaya; naho nī haarī itīna inene gatagatī kao. 14 Nake akīanīrīra, agītana kūrī ita rīu rīa Saūlū, na kūrī Abineri mūrū wa Neri, akīuria atīrī, “Anga ndūkūnjookeria, Abineri?” Abineri akīmūuria atīrī, “Wee nīwe ū ūreta mūthamaki?” 15 Daudi akiuga atīrī, “Githī ndūrī mündū mūrūme? Ningī-rī, nūū ūtarī ta we thīnī wa Israeli? Nī kī kīagiria ūrangīre mūthamaki, ūcio mwathi waku? Nī harī mündū ūgūkīte kūniina mūthamaki ūcio mwathi waku. 16 Üguo wee wīkīte ti ūndū mwega. Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūraga muoyo-rī, wee na andū aku mwagīrīrwo nī kūragwo, nī ūndū mūtiinarangīra mwathi wanyu, ūcio mūtitīrīrie maguta wa Jehova. Ta rorai hau mūrī. Itimū rīa mūthamaki na mbūthū yake ya maaī iria ciuma hakuhī na mūtwe wake irī ha?” 17 Saūlū akīmenya mūgambo wa Daudi, akīuria atīrī, “Ūcio nī mūgambo waku, Daudi, mūrū wakwa?” Daudi agīcooka atīrī, “Iī nīguo, wee mūthamaki, mwathi wakwa.” 18 Agīcooka akīmūuria atīrī, “Nī kī kīratūma mwathi wakwa aingatithie ndungata yake? Nī atīa njikīte, na nī ūrū ūrīkū nyonetwo naguo? 19 Atīrīrī, reke mūthamaki mwathi wakwa athikīrīrie ūhoro wa ndungata yake. Angikorwo Jehova niwe ūkīringīrīrie ūnjukīrīre-rī, aroītīkīra igongona. No angīkorwo nī andū mekīte ūguo-rī, marogwatwo nī kīrumi marī mbere ya Jehoval Nīmanyangatīte, njeherere gīcunjī gīakwa harī igai rīa Jehova, na makoga atīrī, ‘Thī ūgatungatīre ngai ingī.’ 20 Na rīrī, ndūkareke thakame yakwa iitike thī haraaya na harīa Jehova arī. Mūthamaki wa Israeli oimagarīte agacarie thuya, ta ūrīa mündū agūimaga ngware irīma-inī.” 21 Nake Saūlū agīcooka atīrī, “Nīi nīnjīhītie. Cooka, wee Daudi, mūrū wakwa. Nī ūndū nī wonire muoyo wakwa ūrī wa goro ūmūthī, ndikaageria gūkūgera ngero rīngī. Ti-itherū nīnjīkīte ta mündū mūkīgu, na ngahītia makīria.” 22 Nake Daudi agīcooka atīrī, “Iī rīrī itimū rīa mūthamaki. Reke ūmwē wa aanake acio aku oke arīgīre. 23 Jehova niwe ūrīhaga o mündū nī ūndū wa ūthingu wake, na wīhokeku wake.

Jehova n̄iegūkūneanīte moko-inī makwa ūmūthī, no niī ndingitambūrūkia guoko njūkīrīre ūrīa müitīrīrie maguta wa Jehova. 24 Ti-itherū o ta ūguo niī nyonete muoyo waku ūrī wa goro ūmūthī, Jehova arotūma muoyo wakwa o naguo wonike ūrī wa goro, na aahonokie kuuma mathīna-inī mothe.” 25 Saūlū agīcooka akīra Daudi atīrī, “Ūrorathimwo, wee mūrū wakwa, Daudi; n̄ūgeeka maündū manene, na ti-itherū n̄ūkahootana.” Nī ūndū ūcio Daudi agīthī, nake Saūlū akīhūndūka, akīnūka.

27 No rīrī, Daudi agīciiria atīrī, “Mūthenya ūmwe n̄indīrīmiinwo n̄i guoko gwa Saūlū. Ūndū ūrīa mwega ingūka n̄i kūrīra būrūri wa Afilisti. Hīndī īyo Saūlū n̄agatiga kūnjaria kūndū o na kū thīinī wa Israeli, na niī n̄inge honokia guoko-inī gwake.” 2 Nī ūndū ūcio Daudi na andū magana matandatū arīa maarī nake makiuma, magīthī kūrī Akishi mūrū wa Maoku, mūthamaki wa Gathu. 3 Daudi na andū ake magītūrānia na Akishi kūu Gathu. Mūndū o mūndū aarī na andū a nyūmba yake, na Daudi aarī na atumia ake eerī: Ahinoamu wa Jezireeli, na Abigaili wa Karimeli, mūtumia wa ndigwa wa Nabali. 4 Rīrīa Saūlū eerirwo atī Daudi n̄iorīre Gathu, ndaacookire kūmūcaria rīngī. 5 Ningī Daudi akīra Akishi atīrī, “Angīkorwo n̄ijītīkīrikīte maitho-inī maku-rī, reke heo handū itūura-inī rīmwē rīa būrūri ūyū, ngatūrē kuo. Nī kī gīgūtūma ndungata yaku itūure itūura rīa ūthamaki hamwe nawe?” 6 Nī ūndū ūcio Akishi akīmūhe Zikilagi mūthenya o ro ūcio, nario ritūire rīrī rīa athamaki a Juda kuuma hīndī īyo. 7 Daudi agīkara būrūri wa Afilisti mwaka ūmwe na mīeri īna. 8 Na rīrī, Daudi na andū ake makīambata magīthī magītharīkīra andū a Geshuru, na Agirizi na Aamaleki. (Kuuma tene andū acio maatūrāga thīinī wa būrūri ūrīa ūthītē ūgakinya Shuri na Misiri.) 9 Rīrīa rīothe Daudi aatharīkīra kūndū, ndaatigagia mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja muoyo, aamoragaga agataha ng’ondū na ng’ombe, na ndigiri na ngamīra, na nguo. Thuutha ūcio agacooka agathī kūrī Akishi. 10 Rīrīa Akishi aamūuria atīrī, “Uuma gūtharīkīra kū ūmūthī?” Daudi akīmwīra atīrī, “Nyuma gūtharīkīra Negevu kūu Juda,” kana “Gūtharīkīra Negevu ya Jerameeli,” kana “Gūtharīkīra Negevu ya Akeni.” 11 Ndaatigirie mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja muoyo n̄iguo matwarwo Gathu, nī ūndū eeciiririe atīrī, “Maahota gūtūcuukanīrīra moige atīrī, “Uū n̄iguo Daudi ekīte.”” Na ūcio n̄iguo warī mūtugo wake hīndī ūrīa yothe

aatūrīre būrūri wa Afilisti. 12 Nake Akishi n̄ehokete Daudi na akeīraga atīrī, “Nīataūkīte kīndū gīthūrē kūrī andū ake a Israeli, na egūtuīka ndungata yakwa nginya tene.”

28 Na rīrī, matukū-inī macio Afilisti makīūngania mbūtū ciao makarūe na Israeli. Akishi akīra Daudi atīrī, “No nginya ūmenye atī wee na andū ake n̄imūgatwarana na niī ita-inī.” 2 Daudi akīmwīra atīrī, “Hīndī īyo n̄iguo ūrīonera ūrīa ndungata yaku ūngīhota gwīka.” Akishi akīmūcookeria atīrī, “Ūguo nī wega, na niī n̄īngūtūa mūnangīri wa hīndī ciōthe.” 3 Hīndī īyo Samūeli nīakuīte, na Israeli othe makamūcakaīra na makamūthika itūura-inī rīake rīa Rama. Saūlū, nake nīaingatīte ago na aragūri makoima būrūri ūcio. 4 Afilisti makīūngana na magīthī makīamba hema ciao kūu Shunemu, nake Saūlū agīcoakanīrīra andū a Israeli othe na akīamba hema kūu Giliboa. 5 Hīndī ūrīa Saūlū, onire mbūtū ya ita ya Afilisti, agītīgīra; ngoro yake ikīiyūrwo n̄i guoya. 6 Nake agītuīria ūhoro kuuma kūrī Jehova, no Jehova ndaigana kūmūcookeria na irooto kana Urimu, o na kana anabii. 7 Saūlū agīcooka akīra ndungata ciāke atīrī, “Njarīrai mūndū-wa-nja mūragūri, n̄iguo thiī ngatūrīe ūhoro kuuma kūrī we.” Nao makiuga atīrī, “Nī kūrī mūragūri ūmwe kūu Eni-Dori.” 8 Nī ūndū ūcio Saūlū agīkīgarūra n̄iguo ndakamenyeke, akīhumbā nguo ingī, na we na andū eerī magīthī ūtukū kūrī mūndū-wa-nja ūcio. Akīmwīra atīrī, “Ndagūrīra na roho, na ūndehere mūndū ūrīa ūngūweta.” 9 No mūndū-wa-nja ūcio akīmwīra atīrī, “Ti-itherū n̄ūnū ūrīa Saūlū ekīte, nīaniinīte ago na aragūri kuuma būrūri ūyū. Nī kī ūtūmīte wambīre muoyo wakwa mūtēgo ūndehere gīkuū gīakwa?” 10 Saūlū akīhīta harī we na ūtīwa rīa Jehova, akiuga atīrī, “Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūrāga muoyo-rī, ndūkūherithio nī ūndū wa ūndū ūyū.” 11 Ningī mūndū-wa-nja ūcio akīmūuria atīrī, “Nī mūndū ūrīkū ūngūkūrehīthīria?” Akiuga atīrī, “Rehe Samūeli.” 12 Hīndī ūrīa mūndū-wa-nja ūcio onire Samūeli, agīkayūrūrūka na mūgambo mūnene, akīra Saūlū atīrī, “Waheenia nīkī? Wee nīwe Saūlū!” 13 Mūthamaki nake akīmwīra atīrī, “Tiga gwītīgīra. Nī kī ūroona?” Mūndū-wa-nja ūcio akiuga atīrī, “Ndīrona roho uumīte na thī.” 14 Akīuria atīrī, “Ahaana atīa?” Nake akiuga atīrī, “Nī mūndū mūkūrū ūraambata ehumbīte nguo ndaaya.” Hīndī īyo Saūlū akīmenya atī ūcio aarī Samūeli, akīnamīrīra, agīkoma na nda, agīturumīthia ūthīū

thī. **15** Samūeli akīuria Saūlū atīrī, “Nī kī gīgūtūma ūūthīmie, ūkandehithia gūkū?” Saūlū akiuga atīrī, “Ndī mūnyamarīku mūno. Afilisti nīmararūa na niī, na Ngai nīnjehereire, akaaga kūnjookeria ūhoro na njīra ya anabii, kana ya irooto. Nī ūndū ūcio ndagwīta ūnjīrīre ūria ngwīka.” **16** Samūeli akiuga atīrī, “Ūgūkījūuria nīkī, kuona atī ūrī Jehova nīakwehereire na agatuīka thū yaku? **17** Jehova nīekīte o ta ūrīa oigire na kanua gakwa. Jehova nīagūtunyīte ūthamaki uume moko-inī maku, na akaūnengera mūndū wa itūura ūrāku, nīwe Daudi. **18** Nī ūndū wee ndwathīkīire Jehova, kana ūgikinyīria Amaleki mang’ūrī make mahīu, nīkī Jehova agwīkīte ūguo ūmūthī. **19** Jehova nīegūkūneana, wee hamwe na Israeli, kūrī Afilisti, na rūciū wee na ariū aki mūgaakorwo mūrī hamwe na niī. Jehova nīagacooka aneane mbūtū cia ita cia Israeli kūrī Afilisti.” **20** O hīndī ūyo Saūlū akīgūa, agītambūrūkia thī aiyūrītwo nī guoya nī ūndū wa ūhoro ūcio wa Samūeli. Hinya wake ūgīthira, tondū ndaarīte kīndū mūthenya ūcio wothe o na ūtukū. **21** Hīndī ūrīa mūndū-wa-nja ūcio okire kūrī Saūlū na akīona ūrīa aamakīte, akīmwīra atīrī, “Atīrīrī, ndungata yaku ya mūndū-wa-nja nīgwathīkīire. Ndatwarīrīria muoyo wakwa ūgwati-inī, ndeeka ūrīa ūnjīrīre njīke. **22** Rīu ndagūthaitha, thikīrīria ndungata yaku, ūreke ngūhe tūrīrio nīguo ūrīe ūgīe na hinya ūhote gūthī ūrēndo.” **23** Nake akīrega, akiuga atīrī, “Ndikūrīa.” No andū ake makīnyiitanīra hamwe na mūndū-wa-nja ūcio, makīmūringīrīria, nake akīmaigua. Agīkīra hau thī agīkarīra ūrīrī. **24** Mūndū-wa-nja ūcio nī aarī na njaū noru kūu nyūmba, ūrīa aathīnjire o narua. Akīoya mūtu, akīükanda na akīruga mīgate itarī na ndawa ya kūimbia. **25** Agīcooka agītwarīra Saūlū na andū ake, nao makīrīa. Na ūtukū o ro ūcio magīkīra magīthīi. Jezireeli.

29 Na rīrī, Afilisti magīcōkanīrīria mbūtū ciao cia ita kūu Afeku, nao Israeli makīamba hema hakuhī na gīthima kīrīa kīarī kūu Jezireeli. **2** Na ūrīa aathanī a Afilisti maahītūkaga na ikundi ciao cia magana na cia ngiri, Daudi na andū ake maathīiaga marī thuutha hamwe na Akishi. **3** Anene acio a ita rīa Afilisti makīuria atīrī, “Nī atīa ūhoro wa Ahibiranīa aya?” Akishi agīcookia atīrī, “Githī ūyū ti Daudi, ūrīa warī mūnene wa Saūlū mūthamaki wa Israeli? Akoretwo arī hamwe na niī makīria ma mwaka ūmwe na kuuma mūthenya ūrīa oimire gwa Saūlū, nginyagia ūmūthī, ndirī ndamuona na ihītia.” **4** No anene a mbūtū cia

ita cia Afilisti makīmūrakarīra, makīmwīra atīrī, “Ira mūndū ūyū ahūndūke nīguo acooke handū harīa wamūheire. Ndegūthīi hamwe na ithū ūbaara-inī ndakae gūtūgarūrūka ūrīa ūtarūa. Nī ūndū ūngī ūrīkū mūndū ūyū angīka maiguithanie na mwathi wake, tiga kūrāga andū aitū? **5** Githī ūyū ti Daudi ūrīa mainīire nīyīmo-inī ciao ūu: “Saūlū nīeyūragīire andū ngiri nīngī, nake Daudi akooraga ngiri makūmi maingī?” **6** Nī ūndū ūcio Akishi agītta Daudi, akīmwīra atīrī, “Ti-therū o ta ūrīa Jehova atūrāga muoyo, nīkoretwo ūrī mwīhokeku, na no njīge wega ūtūgūtungata hamwe nawe ita-inī. Kuuma mūthenya ūrīa wokire kūrī nī nginya ūrī, ndirī ndoona ihītia ūrāku, no anene aya a mbūtū cia ita matingīgūtikīra. **7** Hūndūka ūthīi na thayū; ndīgeekē ūndū ūngīrakaria anene a Afilisti.” **8** Daudi akīuria atīrī, “Nī atīa njīkīte? Nī atīa wonete mūru na ndungata yaku kuuma mūthenya ūrīa ndookire kūrī we nginya ūrī? Nī kī ūgūkīrīria thiī ngarūe na thū cia mūthamaki, mwathi wakawa?” **9** Akishi akīmūcookeria atīrī, “Nīnjuū atī ūkoretwo ūrī mwega maitho-inī makwa ta mūraika wa Ngai; no rīrī, anene a mbūtū cia ita rīa Afilisti moigīte atīrī, ‘Ūcio ndangūtīkīrio atwarane na ithū ūkū ūbaara-inī.’ **10** Rīu rooka gūkīra ūrīciinī tene, hamwe na ndungata cia mwathi waku iria mūkīte nacio, na muume gūkū ūrīciinī ūgūthererūka.” **11** Nī ūndū ūcio Daudi na andū ake makīrooka gūkīra ūrīciinī tene nīguo macooke būrūri-inī wa Afilisti, nao Afilisti makīambata magīthīi Jezireeli.

30 Na rīrī, Daudi na andū ake maakinyire Zikilagi mūthenya wa gatatū. Nao Amaleki magīkorwo nī matharīkīire Negevu na Zikilagi. Nīmāhūrīte Zikilagi na makarīcīna, **2** na nīmatahitē andū-a-nja arīa othe maarī kuo, andū ethī o na arīa akūrū. Matiigana kūrāga mūndū o na ūmwe, no nīmamakuuirē magīthīi nao. **3** Rīrīa Daudi na andū ake mookire Zikilagi, maakorire ūrīciinītō na mwaki, na atumia ao na ariū ao na airītu ao magatahwo. **4** Nī ūndū ūcio Daudi na andū ake makīrīra maanīrīre nginya makīaga hinya wa kūrīra ūngī. **5** Atumia a Daudi eerī nīmatahitō, Ahinoamu wa Jezireeli, na Abigaili ūrīa warī mūtumia wa ndigwa wa Nabali kuuma Karimeli. **6** Daudi akīnyariirīka mūno nī ūndū andū nīmaciirīre kūmūhūra na mahīga; o mūndū arī na marūrū ngoro nī ūndū wa aanake na airītu ake. No Daudi akīgīa na hinya thiīnī wa Jehova Ngai wake. **7** Daudi agīcooka akīrīra Abiatharu, mūthīnjīri-Ngai,

mūrū wa Ahimeleku atīrī, "Ndeehera ebodi." Nake Abiatharu akīmūrehera ebodi, 8 nake Daudi agītūria ūhoro kūrī Jehova, akīuria atīrī, "Nyingatithie mbūtū īyo itūtharikīire? Nīngūmīkinyīra?" Akīmūcookeria atīrī, "Mīrūmīrīre, hatarī nganja nīukūmīkinyīra na nīukūhota gūcokkie kīrīa gitāhe." 9 Daudi na andū magana matandatū arīa maarī hamwe nake magīkinya Mūkuru wa Besori, harīa amwe ao maatigirwo thuutha, 10 nīgūkorwo andū ta magana meerī maarī anogu mūno, makīremwo nī kūringa mūkuru ūcio. No Daudi na andū magana mana magīthī na mbere kūmarūmīrīra. 11 Nao magīkorerera Mūmisiri werū-inī, makīmūtwara kūrī Daudi. Makīmūhe maaī ma kūnyua na irio cia kūrīa, 12 na kīenyū kīa ngūyū hihe na imanjīka igīrī cia thabibū nyūmīthie. Akīrīa agīcokwo nī hinya, nī ūndū ndaarīte irio kana akanyua maaī handū ha mīthenya itatū, ūtukū na mīthenya. 13 Daudi akīmūuria atīrī, "We ūrī wa ū na uumīte kū?" Agīcokkie atīrī, "Ndī Mūmisiri, ngombo ya mūndū Mūamaleki. Mwathi wakwa aandiganīrie ndarūara, mīthenya itatū ithīrīte. 14 Nītwatharikīire Negevu ya Akerethi, na rūgongo rwa būrūri wa Juda, na Negevu ya Kalebu, na tūgīcina Zikilagi." 15 Daudi akīmūuria atīrī, "Wahota kūndongoria ūnjikūrūkie kūrī mbūtū īyo ūraatharikīire?" Mūndū ūcio agīcokkie atīrī, "Wihte na mīhiitwa mbere ya Ngai atī ndūkūnjūraga, kana ūneane kūrī mwathi wakwa, na nīngūgūtware, tūkūrūke tūthī kūrīa marī." 16 Agītongoria Daudi, magīkūrūka, nao makīmakora kūu, maharaganīte būrūri-inī ūcio, makīrīa na makīnyua, magīkenagia nī ūndū wa ūrī maatahīte indo nyingī kūuma būrūri wa Afilisti, na kūuma Juda. 17 Daudi akīmahūrū kūuma hwaī-inī kūrī mairia nginya hwaī-inī wa mīthenya ūyū ūngī, na gūtīrī mūndū o na ūmwe worire, tiga o aanake magana mana arīa maahaicire ngamīrra ciao makīūra. 18 Daudi agīcokkie indo ciōthe iria Aamaleki maakuūite, o hamwe na atumia ake eerī. 19 Gūtīrī kīndū o na kīmwē kīagire: mūndū mwīthī kana mūkūrū, kamwana kana kairītu, indo iria ciōthe ciatahītwo kana kīndū o gīothe kīrīa maakuūite. Daudi agīcokkīthia indo ciōthe. 20 Nake akīoya ndūrū ciōthe cia mbūri na ng'ombe, nao andū ake magīcītwara mbere ya mahīū marī mangī, makiugaga atīrī, "Ici nī indo iria Daudi aatahīte." 21 Ningī Daudi agīkinya harī andū arīa magana meerī arīa maanogete mūno makaremwo nī kūmūrūmīrīra na magatigwo thuutha hau mūkuru-inī wa Besori. Magīuka gūthagaana Daudi

na andū arīa maarī nake. Rīrīa Daudi na andū ake maakuūrīrie, akīimageithia. 22 No andū arīa othe aaganu na arīa a haaro thīnī wa arūmīrīrī a Daudi makiuga atīrī, "Tondū matiathiire hamwe na ithuī-rī, tūtikūgayana nao indo cia gūtahwo iria tūcookithītie. No rīrī, o mūndū no oe mūtumia wake na ciana athī." 23 Daudi agīcokkie atīrī, "Aca, ariū a baba, mūtingīka ūguo na indo iria Jehova atūheete. Nīatūgītīre na akaneana mbūtū iria ciātūkīrīre moko-inī maitū. 24 Nū ūngīthikīrīria ūguo mūroiga? Igai rīa mūndū ūrīa watigirwo akīrora indo rīkūganana na rīa ūrīa waikūrūkire agīthī mbaara-inī. Othe mekūgayana o ūndū ūmwe." 25 Daudi agītūa ūndū ūcio ūtūkīre kīrīa na watho wa kūrūmagīrīrīrī kūu Israeli kūuma mūthenya ūcio nginya ūmūthī. 26 Rīrīa Daudi aakīnyire Zikilagi, agītūmīra athuuri a Juda arīa maarī arata ake indo imwe cia iria ciatahītwo, akīmeera atīrī, "Gīkī nī kīheo kīanyu harī indo iria itahītwo kūuma kūrī thū cia Jehova." 27 Agīcītūmīra arīa maarī Betheli, na Ramothu-Negevu, na Jatiri; 28 na arīa maarī Aroeri, na Sifimothu, na Eshitemoa, 29 na Rakali; na arīa maarī matūra ma Ajerameeli, na Akeni; 30 o na arīa maarī Horoma, na Bori-Ashani, na Athaki, 31 na Hebironi; na arīa maarī kūndū guothe kūrīa Daudi na andū ake moorūrīte.

31 Na rīrī, Afilisti makīhūrana na Israeli; nao andū a Israeli makīmoorīra, na aingī ake makīuragīrīrī kūu Kīrīma-inī kīa Gilboa. 2 Afilisti makīhatīrīria Saūlū na ariū ake mūno, na makīuraga ariū acio ake, Jonathani, na Abinadabu, na Malikishua. 3 Na rīrī, mbaara nīyaneneheire Saūlū mūno mūno, na rīrīa aikia a mīgū maamūkīnīrīre, makīmūguraria mūno. 4 Nake Saūlū akīrīa mūkuui wake wa indo cia mbaara atīrī, "Comora rūhiū rwaku rwa njora ūtīthece naruo, nīguo andū aya mataruaga matigooke maatheece na maanyararithie." No rīrī, mūkuui ūcio wake wa indo cia mbaara agītīgīra mūno, akīregā gwīka ūguo; nī ūndū ūcio Saūlū akīoya rūhiū rwake rwa njora, akīrūgwīra. 5 Rīrīa mūkuui wake wa indo cia mbaara onire atī Saūlū nīnakua-rī, o nake akīgwīra rūhiū rwake rwa njora, agīkua. 6 Nī ūndū ūcio Saūlū, na ariū ake atatū, na mukuuui wake wa indo cia mbaara, na andū ake othe magīkua hamwe mīthenya o ro ūcio. 7 Rīrīa andū a Israeli arīa maarī mwena ūcio ūngī wa kīanda na arīa maarī mūrīmo wa Jorodani moonire atī mbūtū ya ita ya Israeli nīyoora, na atī Saūlū na ariū ake

nīmakuīte-rī, magītiganīria matūūra mao makīūra.
Nao Afilisti magīthīī magītūūra kuo. **8** Mūthenya
ūyū ūngī, Afilisti magīthīī kūbora ciimba, magīkora
Saūlū na ariū ake atatū makuīte kūu Kīrīma-inī kīa
Giliboa. **9** Nao makīmūtinia mūtwe na makīoya indo
ciake cia mbaara, magīcooka magītūma andū mathīī
būrūri wothe wa Afilisti makaanīrīre ūhoro ūcio
thīinī wa hekarū ya mīhianano yao ya kūhooywo, na
kūrī andū ao. **10** Makīiga indo cia Saūlū cia mbaara
thīinī wa hekarū ya Ashitarothu, na mwīrī wake
makīwoherera rūthingo-inī rwa Bethi-Shani. **11** No
rīrīa andū a Jabeshi-Gileadi maaiguire ūrīa Afilisti
meekīte Saūlū-rī, **12** njamba ciao cia ita igīthīī ūtukū
wothe nginya Bethi-Shani. Makīruta mwīrī wa Saūlū na
ya ariū ake atatū kuuma rūthingo-inī rwa Bethi-Shani,
na magīthīī nayo Jabeshi, magīcooka makīmīcinīra
kuo. **13** Magīcooka makīoya mahīndī macio mao na
makīmathika gītina-inī kīa mūtī wa mūbinde kūu
Jabeshi, na makīthinga kūrīa irio mīthenya mūgwanja.

2 Samūeli

1 Na rīrī, thuutha wa gīkuū gīa Saūlū, Daudi agīkorwo aacooka kuuma kūhooota Aamaleki na agīkara kūu Zikilagi mīthenya iīrī. **2** Mūthenya wa itatū-rī, hagīuka mündū oimīte kambī-inī ya Saūlū, arī na nguo ndembūkangu na rūkūngū mūtwe. Hīndī iīrī aakinyire harī Daudi, akīgūithia thī nīguo amūhe gītīo. **3** Daudi akīmūuria atīrī, “Wee uumīte kū?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Nī kūura njūrīte, ngoima kambī-inī ya andū a Israeli.” **4** Daudi akīmūuria atīrī, “Kaī gwīkīkite atīa? Ta njīra.” Nake akīmwīra atīrī, “Andū nīmorīte makoima mbaara-inī. Na andū aingī nīmooragītwo. Nake Saūlū na mūriū Jonathani nīmakuīte.” **5** Ningī Daudi akīuria mwanake ūcio wamūreheire ūhoro ūcio atīrī, “Ūmenyete atīa atī Saūlū na mūriū Jonathani nīmakuīte?” **6** Mwanake ūcio akīmūcookeria atīrī, “Ndīrakorirwo ndī hau kīrima-inī kīa Gilboa, na hau niho ndīronire Saūlū, etiranītie na itimū rīake, akīrī gūkorererwo nī ngaari cia ita na ahaici a mbarathi. **7** Rīrīa eehūgūrire, akīnyona, na akīnjīta, na nīi ngīmūuria atīrī, “Ūngīenda ngwīkīre atīa?” **8** “Nake akīnjūuria atīrī, “Wee ūrī ū?” “Ngīmūcookeria atīrī, ‘Nīi ndī Mūamaleki.’” **9** Ningī akīnjīra atīrī, “Ūka haha ūnjūrage! Nīi ndī na ruo rūnene mūno rwa gīkuū, no ndī o muoyo.” **10** “Nīi ūndū ūcio ngīthīi harī we, ngīmūraga, tondū nīndamenyire atī arikītie kūgūa ndekūhona. Ngīruta thūmbī iīrī yarī mūtwe wake, na mūringā ūrī warī guoko gwake, na nīcio indo iria ndarehera mwathi wakwa.” **11** Hīndī ūyo Daudi na andū othe arīa maarī nake makīnyiita nguo ciao, magīcitembūranga. **12** Nao magīcakaya, na makīrīra, o na makīnhinga kūrīa irio nginya hwaī-inī, nī ūndū wa Saūlū na mūriū Jonathani, o na nī ūndū wa mbūtū cia ita cia Jehova, na nyūmba ya Israeli, tondū nīmooragītwo na rūhiū rwa njora. **13** Daudi akīuria mwanake ūcio wamūreheire ūhoro atīrī, “Wee uumīte kū?” Nake agīcokia atīrī, “Nīi ndī mūriū wa mūndū wa kūngī, Mūamaleki.” **14** Daudi akīmūuria atīrī, “Nīi kīi kīragiririe wītigīre gūtambūrūkia guoko gwaku ūtūrage mūtīrīrie maguta wa Jehova?” **15** Ningī Daudi agītīa ūmwe wa andū ake, akīmwīra atīrī, “Thīi, ūmūrīrage!” Nake akīmūringa, agīkua. **16** Nīgūkorwo Daudi aamwīrīre atīrī, “Thakame yaku iīrogūcookerera. Kanua gaku we mwene nīko kaaruta ūira wa gūgūkīrīra, rīrīa ugire atīrī, ‘Nīndirooragīre mūtīrīrie maguta wa Jehova.’” **17** Nake Daudi

agīcakaīra Saūlū na mūriū Jonathani, **18** na agīthana atī andū a Juda marutwo icakaya rīrī rītagwo rwīmbo rwa ūta (narīo rīandikītwo ibuku-inī rīa Jasharu): **19** “Wee Israeli, riiri waku ūūragītwo irīma-inī ciaku. **20** “Ūhoro ūyū ndūkaheanwo Gathu, **21** “Atīrī, inyuī irīma cia Gilboa, **22** Kuuma kūrī thakame ya arīa moragītwo, **23** “Saūlū na Jonathani, **24** “Inyuī airītu a Israeli, **25** “Hī, kaī andū arīa njamba nīmagwīrīire mbaara-inī-īl. **26** Nīi ndī na kīeha nī ūndū waku Jonathani, wee mūrū wa baba; **27** “Hī, kaī andū arīa njamba nīmagwīte-īl!

2 Na rīrī, thuutha wa ihinda rīu, Daudi agītūria ūhoro harī Jehova, akīuria atīrī, “Nyambate thiī itūura-inī ūmwe rīa matūura ma Juda?” Jehova akīmwīra atīrī, “Ambata.” Nake Daudi akīuria atīrī, “Nīi ūrīkū ngūthīi?” Nake Jehova akīmūcookeria atīrī, “Thīi Hebironi.” **2** Nī ūndū ūcio Daudi akīambata agīthīi Hebironi na atumia ake eerī, Ahinoamu ūrīa Mūjezireeli, na Abigaili ūrīa warī mūtumia wa ndigwa wa Nabali ūrīa woimīte Karimeli. **3** Ningī Daudi agīthīi hamwe na andū arīa aarī nao, o mūndū na andū a nyūmba yake, nao magītūra Hebironi, na matūra-inī makuo. **4** Hīndī ūyo andū a Juda magīuka Hebironi, magītīrīria Daudi maguta kuo, atuīke mūthamaki wa nyūmba ya Juda. Rīrīa Daudi eerirwo atī andū a Jabeshi-Gileadi nīo maathikire Saūlū-rī, **5** agītūma andū kūrī andū a Jabeshi-Gileadi makameere atīrī, “Jehova aromūrathima nī ūndū nīmuonanītie ūtugi kūrī mwathi wanyu Saūlū na ūndū wa kūmūthika. **6** Jehova aromuonia ūtugi na wīhokeku wake, o na nīi nīngūmwīka maūndū mega ta macio nī ūndū nīmwīkīte ūndū ūcio. **7** Na rīrī, ūmīrīrai mūtūke njamba, nīgūkorwo Saūlū mwathi wanyu nīakuīte, nao andū a nyūmba ya Juda nīmanjītīrīrie maguta nduīke mūthamaki wao.” **8** Mahinda macio, Abineri mūrū wa Neri, mūnene wa mbūtū cia ita cia Saūlū, nīoete Ishi-Boshethu mūrū wa Saūlū akamūtwara Mahanaimu. **9** Akīmūtua mūthamaki wa Gileadi, na wa Aashuri, na Jezireeli, na wa Efiraimu, na Benjamini, na wa Israeli guothe. **10** Nake Ishi-Boshethu mūrū wa Saūlū aarī wa mīaka mīrongo īna hīndī ūrīa aatuīkire mūthamaki wa Israeli, agīthamaka mīaka iīrī. No rīrī, nyūmba ya Juda yarūmīrīire Daudi. **11** Ihinda rīrīa Daudi aarī mūthamaki kūu Hebironi agīthamakīra nyūmba ya Juda, rīrīi mīaka mūgwanja na mīeri ūtandatū. **12** Abineri mūrū wa Neri, hamwe na andū a Ishi-Boshethu mūrū wa Saūlū, makiuma

Mahanaimu magithii Gibeoni. 13 Joabu mürū wa Zeruia na andū a Daudi makiumagara, magitūngana nao karia-inī ka Gibeoni. Gikundi kīmwē gīgīkara thī mwena ūmwe wa Karia kau na gikundi kū kīngī gīgīkara mwena ūcio ūngī. 14 Hīndī īyo Abineri akīra Joabu atīrī, “Nī tuoe aanake amwe mokire marūe marī mbere iitū.” Joabu agīcookia atīrī, “Ūguo nī wega, nī meeke ūguo.” 15 Nī ūndū ūcio makīrūgama magītarwo, andū ikūmi na eerī a Abenjamini na Ishi-Boshethu mürū wa Saūlū, na ikūmi na eerī a Daudi. 16 Hīndī īyo o mündū akīnyita mündū ūrīa merekanīire mūtwe, akīmūtheeca na rūhiū mbaru-inī ciake, nao makīgūanīra thī o ro hamwe. Nī ūndū ūcio kūndū kūu gūgūitwo Helikathu-Hazurimū, na gwī kūu Gibeoni. 17 Mbaara īkīrūra mūno mūthenya ūcio, nake Abineri na andū a Israeli makīhootwo nī andū a Daudi. 18 Nao ariū atatū a Zeruia maarī ho: Nao nī Joabu, na Abishai, na Asaheli. Na rīrī, Asaheli aarī mūhūthū magūrū, akagīa ihenya o ta thwariga. 19 Nake agīteng’eria Abineri atekūgarūrūka na mwena wa ūrīo kana wa ūmotho, amūngatithītie. 20 Nake Abineri akīrora na thuutha wake, akīrūria atīrī, “Asaheli, kaarī we?” Nake agīcookia atīrī, “Ī nī nīi.” 21 Nake Abineri akīmwīra atīrī, “Garūrūka na mwena wa ūrīo kana wa ūmotho; ūnyiite mwanake ūmwe na ūmūtunye indo ciake cīa mbaara.” No Asaheli ndaigana gūtīga kūmūhanyūkia. 22 O ūngī, Abineri agīkaania Asaheli, akīmwīra atīrī, “Tiga kūndeng’eria! Kīrīa kīngītūma ngūūrage, nī kīi? Ingīhota atīa kūng’ethanīra na mūrū wa nyūkwa Joabu?” 23 No Asaheli ndaatigire kūmūhanyūkia; nī ūndū ūcio Abineri agītheeca Asaheli nda na mūthia wa itimū rīake, narīo itimū rīkiumanīra na mūgongo. Nake akīgūa hau agīkua o hīndī īyo. Na mündū o wothe aakinya hau Asaheli aagwīte akuūte, akarūgama ho. 24 No Joabu na Abishai magīteng’eria Abineri, narīo riūa rīgīthūa-rī, magīkinyā kīrimā-inī kīa Ama, kīrīa kīrī hakuhī na Gia, njīra ya gūthī werū-inī wa Gibeoni. 25 Hīndī īyo andū a Benjamini magīcookanīrīra hamwe, makīrūmīrīra Abineri. Nao magīthondeka gikundi thīinī wao, makīrūgama igūrū rīa kīrimā. 26 Abineri agīta Joabu aanīrīre, akīmūuria atīrī, “Rūhiū rwa njora rūgūtūra rūniinanaga nginya tene? Anga ndūramenya atī ūhoro ūyū ūkaarigīrīria na ūrūrū? Ügūkara nginya rī ūterīte andū aki matige gūteng’eria ariū a ithe wao?” 27 Joabu agīcookia atīrī, “Ti-itherū o ta ūrīa Ngai atūūraga muoyo, korwo ndūnaaria-rī, andū aya mangīathīi o na mbere

gūteng’eria ariū a ithe wao nginya rūciinī.” 28 Nī ūndū ūcio Joabu akīhuha karumbeta, nao andū othe makīrūgama; matiacookire kūhanyūkia Israeli kana kūrūa ūngī. 29 Ūtukū ūcio wothe Abineri na andū ake magītuikanīria Araba. Makīringa Jorodani, magīthīi na mbere matūkanīfirie Bithironi guothe, na magīkinyā Mahanaimu. 30 Nake Joabu agītīga gūteng’eria Abineri, akīhūndūka agīcookanīrīria andū ake othe. Andū ikūmi na kenda a Daudi makīoneka matiarī ho, Asaheli atatarītwo. 31 No andū a Daudi nīmooragīte andū a Benjamini magana matatū ma mīrongo itandatū arīa maarī na Abineri. 32 Nao makīoya Asaheli, makīmūthika mbīrīra-inī ya ithe kūu Bethilehemu. Ningī Joabu na andū ake magīthīi ūtukū wothe, magīkinyā Hebironi gūgīkīa.

3 Na rīrī, mbaara gatagatī ka nyūmba ya Saūlū na nyūmba ya Daudi nīyatūrīre ihinda iraaya. Daudi agīkīrīrīria kūgīa hinya; nayo nyūmba ya Saūlū īgīkīrīrīria kwaga hinya. 2 Nake Daudi nīagīire na ciana cīa aanake arī kūu Hebironi: Mūriū wake wa irīgīthāti eetagwo Amunoni ūrīa waciārītwo nī Ahinoamu ūrīa Müjezireeli; 3 Mūriū wa keerī eetagwo Kileabu ūrīa waciārītwo nī Abigaili ūrīa warī mūtumia wa ndigwa wa Nabali ūrīa Mūkarimeli; na wa gatattū aarī Abisalomu ūrīa waciārītwo nī Maaka mwarī wa Talimai mūthamaki wa Geshuru; 4 wa kana aarī Adonija ūrīa waciārītwo nī Hagithu; wa gatano aarī Shefatia ūrīa waciārītwo nī Abitali; 5 na wa gatandatū aarī Ithireamu mūrū wa Egila mūtumia wa Daudi. Acio nīo maaciārīrīwo Daudi kūu Hebironi. 6 Hīndī ya mbaara ya nyūmba ya Saūlū na nyūmba ya Daudi, Abineri no kūgīa agīgāna na hinya arī thīinī wa nyūmba ya Saūlū. 7 Na rīrī, Saūlū nī arī na thuriya yetagwo Rizipa mwarī wa Aia. Nake Ishi-Boshethu akīrūria Abineri atīrī, “Wakomire na thuriya ya baba nīkī?” 8 Abineri nīarakanire mūno tondū wa kwīrwo ūguo nī Ishi-Boshethu, nake akīmūcookeria atīrī, “Kaī ndīkīrī mūtwe wa ngui mwena-inī wa Juda? Ümūthī ūyū nīi ndī ūrumwe na nyūmba ya thoguo Saūlū na andū a nyūmba yake na arata. Niī ndirī ndaamūneana kūrī Daudi. No riū ūranjīrīra atī nīhītītie ihītia ūhoro-inī ūkonī ūndū-wa-nja ūyū! 9 Ngai arothūūra, nīi Abineri, na anjīke ūūru makīria, ingīgā kūhingīria Daudi ūrīa Jehova aamwīrīire na mwīhītwa, 10 na ndute ūthamaki nyūmba-inī ya Saūlū, na ndūgamie gītī kīa Daudi kīa ūnene igūrū wa Israeli na Juda, kuuma Dani nginya Birishiba.” 11 Ishi-

Boshethu ndaigana kwīra Abineri ūndū ūngī tondū nīamwītīgīrīte. 12 Ningī Abineri agītūma andū kūrī Daudi makamwīre atīrī, “Būrūri ūyū nī waū? Nītūgīe na kīrīkanīro nawe, na nīngūgūteithia ngūrehere andū a Israeli othe mwena waku.” 13 Nake Daudi akiuga atīrī, “Ūguo nī wega. Nitūkūgia na kīrīkanīro nawe. No nī harī ūndū ūmwē ngwenda wīke: ndūkanooke mbere yakwa angīkorwo ndūkarehe Mikali mwārī wa Saūlū hīndī ūrīa ūgooka kūnyona.” 14 Ningī Daudi agītūma andū kūrī Ishi-Boshethu mūrū wa Saūlū makamwīre atīrī, “Nengera mūtumia wakwa Mikali, ūrīa ndagūrire na ikonde igana rīmwē cia Afilisti.” 15 Nī ūndū ūcio Ishi-Boshethu agīathana Mikali agīrwo kuuma kūrī mūthuuriwe Palitieli mūrū wa Laishi. 16 No ūrī, mūthuuriwe, agītwarana nake, agīthī amūrūmīrīre akīrīraga nginya Bahurimū. Hīndī īyo Abineri akīmūwīra atīrī, “Cooka mūcīi!” Nī ūndū ūcio agīcooka mūcīi. 17 Nake Abineri akīaranīria na athuuri a Israeli akīmeera atīrī, “Kwa ihinda nīmūkoretwo mwīrirīrie gūtua Daudi mūthamaki wanyu. 18 Mūtīgīkē ūguo rīu! Nīgūkorwo Jehova nīerire Daudi atīrī, ‘Na ūndū wa ndungata yakwa Daudi nīngahonokia andū akwa a Israeli kuuma guoko-inī kwa Afilisti na kuuma guoko-inī gwa thū ciao ciōthe.’” 19 Nake Abineri nīacookire akīaranīria na andū a Benjamini. Agīcooka agīthī Hebironi akeere Daudi maūndū mothe marīa Israeli na nyūmba yothe ya Benjamini meendaga gwīka. 20 Rīrīa Abineri, ūrīa warī na andū mīrongo ūrī ookire kūrī Daudi kūu Hebironi, Daudi akīmūrugithīria iruga hamwe na andū ake. 21 Hīndī īyo Abineri akīra Daudi atīrī, “Reke thiī o ro rīu ngacookanīrīrie andū a Israeli othe nī ūndū wa mūthamaki mwathi wakwa, nīgeetha marīkanīre nawe, na nīguo ūthamakagīre o kūrīa guothe ngoro yaku ūrīrīrie.” Nī ūndū ūcio Daudi agītūma Abineri athīi, nake agīthī na thayū. 22 Hīndī o īyo andū a Daudi, na Joabu magīcooka kuuma mbaara-inī, na magītūka na indo nyingī iria maatahīte. No Abineri ndaarī hamwe na Daudi kūu Hebironi, tondū Daudi nīamwīrīte athīi, nake agīthī na thayū. 23 Rīrīa Joabu na thigari ciōthe iria ciarī hamwe nake maakinyire-rī, akīrwo atī Abineri mūrū wa Neri nīokite kūrī mūthamaki, na atī mūthamaki nīarekire athīi, nake agīthī na thayū. 24 Nī ūndū ūcio Joabu agīthī kūrī mūthamaki akīmūuria atīrī, “Nī atīa ūguo weka? Ta kīone, Abineri nīokire kūrī wee. Ūrekire athīi nīkī? Rīu nīagīthīre! 25 Wee nīūū atī Abineri

mūrū wa Neri egūükīte gūkūheenia na gūthigaana mīthīre yaku, na amenye maūndū marīa mothe ūreka.” 26 Hīndī ūrīa Joabu oimire harī Daudi, agītūma andū makinyire Abineri, nao makīmūcookia kuuma gīthima-inī gīa Sira. No Daudi ndaigana kūmenya ūhoro ūcio. 27 Na ūrī, ūrīa Abineri aacookire Hebironi, Joabu akīmūtwara keheri-inī kīhingo-inī, ta ekwenda kwaria nake na hitho. Na marī hau, akīmūtheeca nda agīkua, nīguo arīhīrie thakame ya mūrū wa nyina Asaheli. 28 Thuutha ūcio, ūrīa Daudi aiguire ūhoro ūcio, akiuga atīrī, “Nī na ūthamaki wakwa tūtīrī na iħītia nginya tene mbere ya Jehova ūhoro-inī wa thakame ya Abineri mūrū wa Neri. 29 Thakame yake īrocookerera Joabu na nyūmba ya ithe yothe! Nayo nyūmba ya Joabu ndikanaage mūndū ūmwē ūrī na kīronda gīkuura thakame, kana mangū, kana mūndū ūrīthīa na mītī, kana mūndū ūragītwo na rūhiū rwa njora, kana mūndū wagīte irio.” 30 (Joabu na Abishai mūrū wa nyina mooragire Abineri tondū nīooragīte Asaheli mūrū wa nyina wao mbaara-inī kūu Gibeoni.) 31 Hīndī īyo Daudi akīra Joabu na andū othe arīa aarī nao atīrī, “Tembūrangai nguo cianyu na mwīhumbe makūnia, na mūthīi mūgīcakayaga mbere ya Abineri.” Nake Daudi ūcio mūthamaki agīthīi arūmīrīre ndayaya ūrīa yakuūte kīimba. 32 Nao magīthīkī Abineri kūu Hebironi, nake mūthamaki akīrīra aānīrīre hau mbīrīra-inī ya Abineri. O nao andū othe makīrīra. 33 Mūthamaki akīina icakaya ūrī ūnī ūndū wa Abineri: “Abineri nīaragīrīrwo nīgūkua ta andū arīa moinaga watho?” 34 Moko maku matiarī moohe, namo magūrū maku matiarī moohe na nyororo. Wagūire o ta mūndū ūrīa ūgūūaga mbere ya andū arīa aaganu.” Nao andū othe makīrīra rīngī ūnī ūndū wake. 35 Ningī andū othe magītūka na makīringīrīria Daudi arīe irio gūtanatuka, no Daudi akīthīta na mwīlītwa, akiuga atīrī, “Ngai archūūra, o na anjīke ūtū makīria, ingīcamā irio kana kīndū kīngī riūa rītanathūal!” 36 Nao andū acio othe maakīona ūrīa gwathīi magīkena; ti-itherū, maūndū mothe marīa mūthamaki eekire nīmamakenirie. 37 Nī ūndū ūcio andū othe na Israeli guothe makīmenya mūthenya ūcio atī mūthamaki ndaarī na itemi ūhoro-inī wa gīkuū kīa Abineri mūrū wa Neri. 38 Ningī mūthamaki akīra andū ake atīrī, “Kaī mūtarāmenya atī mūndū mūnene na ūrī igweta mūno nīarīktīte gūkua ūmūthī thīinī wa Israeli? 39 Na ūrī, ūmūthī, o na gūkorwo ndīmūitīrīrie maguta nduīke mūthamaki, ndīrī na

hinya, nao ariū aya a Zeruia marī na hinya mūno kūngīra. Jehova arorīha mwīki ūru kūringana na ciiko ciate njūru!"

4 Na rīrī, hīndī ūrīa Ishi-Boshethu mūrū wa Saūlū aaigure atī Abineri nīakuīfire kūu Hebironi-rī, akīurwo nī hinya, nao andū othe a Israeli makīmaka. **2** Nake mūrū wa Saūlū aarī na andū eerī arīa maarī atongoria a ikundi cia gūtharīkanīra. Ümwe eetagwo Baana na ūcio ūngī Rekabu; maarī ariū a Rimoni ūrīa Mūbeerothi wa mūhīrīga wa Benjamini; Beerothu gūtaragwo ta gīcunji kīa Benjamini, **3** tondū andū a Beerothu nīmooriire Gitaimu na matūrīte kuo ta andū a kūngī nginyagia ūmūthī. **4** (Jonathani mūrū wa Saūlū aarī na mūriū wonjete magūrū meerī. Aarī na ūkūrū wa mīaka itāno rīrīa ūhoro wa Saūlū na Jonathani wamakinyīire kuuma Jezireeli. Nake mūrerī wake akīmūkuua, akīūra; no rīrīa aahiūhīte akīūra-rī, mwana ūcio akīgūa agītuūka kīonje. Rītwa rīake rīari Mefiboshethu.) **5** Nake Rekabu na Baana, ariū a Rimoni ūrīa Mūbeerothi, magīthīi marorete nyūmba-inī ya Ishi-Boshethu, na magikinya kuo rīrīa gūkoragwo kūrī ūrugārī mūthenya, rīrīa aahurūkīte mīaraho. **6** Nao makīngīra nyūmba ya thīnī metuīte ta meendaga gūkuua ngano, makīmūtheeca nda. Nake Rekabu na mūrū wa nyina Baana makīūra. **7** Maingīrire nyūmba hīndī ūrīa aakomete gītanda-inī nyūmba yake ya toro. Maarīkia kūmūtheeca na kūmūrāga, magītinia mūtwe wake. Makīkuua, magīthīi ūtukū wothe magerete njīra ya Araba. **8** Magītwārīra Daudi mūtwe wa Ishi-Boshethu kūu Hebironi, makīira mūthamaki atīrī, "I ūyū mūtwe wa Ishi-Boshethu mūrū wa Saūlū, thū yaku, ūrīa wageragia gūlkūrāga. Ümūthī nīguo Jehova arīhīria mwathi wakwa mūthamaki gwī Saūlū na rūciaro rwake." **9** Nake Daudi agīcookeria Rekabu na Baana, mūrū wa nyina, ariū a Rimoni ūrīa Mūbeerothi atīrī, "Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūrāga muoyo, ūrīa ūhonoketie kuuma mathīna-inī mothe, **10** rīrīa mūndū aanjīrīre atīrī, 'Saūlū nīakuīte', agīcīiria atī nī ūhoro mwega andehera, ndamūnyiitire ngīmūrāgīra kūu Zikilagi. Kīu nīkīo kīheo kīrīa ndamūheire nī ūndū wa ndūmīrī iyo yake! **11** Akīrī makīria atīa, hīndī ūrīa andū aaganu moragīte mūndū ūtarī na ihītia thīnī wa nyūmba yake akomete ūrīrī-inī wake, gīthī ndiagīrīrīwo nī gwītia thakame yake kuuma moko-inī manyu na ndīmweherie muume thī!" **12** Nī ūndū ūcio Daudi agīatha andū ake, nao makīmooraga.

Makīmatinia moko na magūrū, na magīcuuria mīrī yao hau karia-inī kūu Hebironi. No rīrī, makīoya mūtwe wa Ishi-Boshethu na makīūthika mbīrīra-inī ya Abineri kūu Hebironi.

5 Na rīrī, mīhīrīga yothe ya Israeli īgīthīi kūrī Daudi kūu Hebironi īkīmwīra atīrī, "Ithū tūrī a mūthīimo waku na thakame yaku. **2** Ihinda rīrīa Saūlū aarī mūthamaki witū-rī, wee nīwe watongoragia mbūtū cia Israeli īgīthīi ita. Nake Jehova agīkwīra atīrī, 'Wee nīgūtūka mūrīthī wa andū akwa a Israeli, na ūtūke mwathi wao.'" **3** Rīrīa athuuri othe a Israeli maathiīte Hebironi kūrī Mūthamaki Daudi, mūthamaki nīagīire na kīrīkanīro nao mbere ya Jehova o kūu Hebironi, nao magīfīrīria Daudi maguta mūtwe atūke mūthamaki wa Israeli. **4** Daudi aarī na ūkūrū wa mīaka mīrongo ītatū rīrīa aatuīkire mūthamaki, na agīthamaka mīaka mīrongo īna. **5** Aathamakiire Juda mīaka mūgwanja na mīri ītandatū arī Hebironi, na agīthamaka Israeli guothe mīaka mīrongo ītatū na ītatū arī Jerusalemu. **6** Mūthamaki na andū ake magīthīi Jerusalemu magatharīkīre Ajebusi, arīa matūrāga kuo. Nao Ajebusi makīīra Daudi atīrī, "Ndūgūtoonya gūkū; tondū andū arīa megūkūgīrīrīria ūtoonye nī arīa atumumu na cionje." Tondū meīraga atīrī, "Daudi ndangīhota gūtoonya kuo." **7** No rīrī, Daudi nīatunyanire kīihitho kīa hinya gīa Zayuni, na nīkīo gītagwo itūrā inene rīa Daudi. **8** Mūthenya o ro ūcio Daudi akiuga atīrī, "Mūndū wothe ūngītooria Ajebusi no agerire mūtarō-inī wa maaī nīguo akīnyīre andū acio 'mathuaga na atumumu' o acio thū cia Daudi." Kīu nīkīo gītūmaga moige atīrī, "Andū atumumu na arīa mathuaga' matigatoonya nyūmba ya ūthamaki." **9** Nake Daudi agītūrā kīihitho-inī kīu kīa hinya, agīgītua itūrā inene rīa Daudi. Nake Daudi agīakīrīra itūrā rīu inene kuuma Milo arīcookerie na thīnī. **10** Daudi agīkīrīrīria kūgīna hinya tondū Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe aarī hamwe nake. **11** Na rīrī, Hiramu mūthamaki wa Turo agītūmīra Daudi andū, hamwe na mīgogo ya mītarakwa, na atharamara, na aaki na mahiga, nao magīakīra Daudi nyūmba ya ūthamaki. **12** Nake Daudi akīmenya atī Jehova nīamūhaandīte atūke mūthamaki wa Israeli na agatūgīrīria ūthamaki wake nī ūndū wa andū ake a Israeli. **13** Aarīkia kuuma Hebironi, Daudi nīagīire na thuriya ingī na akīhikia atumia kūu Jerusalemu, na agīciarīwo aanake na airītū angī. **14** Maya nīmo marītwa ma ciana iria

aaciariire kūu Jerusalemu: Shamua, na Shobabu, na Nathani, na Solomoni, 15 na Ibiharu, na Elishua, na Nefegu, na Jafia, 16 na Elishama, na Eliada, na Elifeleti. 17 Hīndī irīa Afilisti maaiguire atī Daudi nīaitīrīrio maguta agatuika mūthamaki wa Israeli, makīambata magīthīi na mbütū ciao ciathe makamūcarie, no Daudi aigua ūhoro ūcio agīkūrūka agīthīi kīihitho-inī kīa hinya. 18 Na rīrī, Afilisti nīmokīte na makeyaragania gītuamba-inī kīa Refaimu; 19 nī ūndū ūcio Daudi agītuīria ūhoro kūrī Jehova, akīmūuria atīrī, "Thīi ngatharīkīre Afilisti? Niūkūmaneana kūrī nī?" Nake Jehova akīmūcookeria atīrī, "Thīi, nīgūkorwo ti-itherū nī ngūneana Afilisti kūrī we." 20 Nī ūndū ūcio Daudi agīthīi Baali-Perazimu, na agītooreria Afilisti kuo. Akiuga atīrī, "O ta ūrīa maaī moinaga, noguo Jehova aharaganītie thū ciakwa mbere yakwa." Nī ūndū ūcio handū hau hagītīwo Baali-Perazimu. 21 Nao Afilisti magītiganīria mīhianano yao kūu, nake Daudi na andū ake makīmīoya magīthīi nayo. 22 Afilisti nīmambatire o rīngī makītaragania Gītuamba-inī kīa Refaimu; 23 nī ūndū ūcio Daudi agītuīria ūhoro harī Jehova, nake Jehova akīmūcookeria atīrī, "Tiga kwambata ūthīi ūrūngīrīrie, no thiūrūrūka ūmoime na thuutha, ūmatharīkīre ūmarutītie na mbere ya mītī ya mīkūngūgū. 24 Rīrīa ūrīguia mūkubio uumīte igūrū rīa mītī ya mīkūngūgū-rī, thīi narua, tondū ūguo nīkuonania atī Jehova nīthītiē mbere yaku nīguo ahūure mbütū cia Afilisti." 25 Nī ūndū ūcio Daudi agītīka o ta ūrīa Jehova aamwathīte, akīhūura Afilisti amarutītie Gibeoni, o nginya Gezeri.

6 O rīngī, Daudi agīcoakanīrīria andū arīa maarī njamba a Israeli othe, nao maarī ngiri mīrongo ītatū. 2 Daudi arī hamwe na andū acio ake othe magīthīi moimīte Baala kūu Juda makambatie ithandūkū rīa Ngai marīrute kuo, ithandūkū rīrīa rītānītio na Rītwa Rīake, naguo ūguo nī ta kuuga Rītwa rīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ūrīa ūkaraga gatagatī ka makerubi marīa marī igūrū rīa ithandūkū rīu. 3 Nao makīgīrīra ithandūkū rīa Ngai ngaari-inī njerū ya ng'ombe, makīrīrute nyūmba ya Abinadabu, irīa yari kīrīma-inī. Nao Uza na Ahio, ariū a Abinadabu, nīo maatongoretie ngaari iyo njerū 4 irī na ithandūkū rīu rīa Ngai igūrū rīayo, nake Ahio nīwe warītongoretie. 5 Nake Daudi na nyūmba yothe ya Israeli maarūuhagia na hinya wao wothe marī mbere ya Jehova, makaina nyīmbo na inanda cia kīnūbi, na inanda cia mūgeeto,

na tūhembe, na njingiri na thaani iria ihūurithanagio ikagamba. 6 Hīndī irīa maakinyire kīhuhiro-inī kīa ngano kīa Nakoni, ndegwa ikīhīngwo, Uza agītambūrūkia guoko akanyiitīrīra ithandūkū rīa Ngai tondū ndegwa nī ciahīngītwo. 7 Namo marakara ma Jehova magīakanīra Uza tondū wa gīuko kīu gīa kwaga gītīo; Nī ūndū ūcio Ngai akīmūgūtha akīgūa, agīkuīra hakuhī na ithandūkū rīa Ngai. 8 Nake Daudi akīrakara tondū mang'ūrī ma Jehova nīmookīrīre Uza, na nginya ūmūthī handū hau hetagwo Perezu-Uza. 9 Nake Daudi agītīgīrīra Jehova mūthenya ūcio, akīuria atīrī, "Ngaahota atīa kūinūkia ithandūkū rīrī rīa Jehova?" 10 Nake ndetikīrīre gūtwara ithandūkū rīu rīa Jehova kūu aatūire, itūura-inī inene rīa Daudi. Handū ha ūguo, aarītwarire kwa Obedi-Edomu ūrīa Mūgiiti. 11 Ithandūkū rīu rīa Jehova rīgūkara nyūmba-inī ya Obedi-Edomu ūrīa Mūgiiti mīeri ītatū, nake Jehova akīmūrathima hamwe na nyūmba yake yothe. 12 Na rīrī, Mūthamaki Daudi akīrīwo atīrī, "Jehova nīarathimīte nyūmba ya Obedi-Edomu na kīrīa gīothe arī nakīo, tondū wa ithandūkū rīa Ngai." Nī ūndū ūcio Daudi agīkūrūka akīrūta ithandūkū rīa Ngai kuuma nyūmba ya Obedi-Edomu akīrītwara itūura inene rīa Daudi akenete. 13 Na rīrī, andū acio maakuuīte ithandūkū rīa Jehova maakinya makinya matandatūrī, Daudi akīrūta igongona rīa ndegwa na gacaū kanoru. 14 Daudi akīina arī mbere ya Jehova na hinya wake wothe, ehumbīte ebodi ya gatani; 15 nī ūndū ūcio Daudi na nyūmba yothe ya Israeli makīambatia ithandūkū rīa Jehova makīanagīrīra na makīhuhaga tūrumbeta. 16 Hīndī irīa ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova rīatoonyaga itūura inene rīa Daudi-rī, Mikali mwarī wa Saūlū agīcūthīrīria arī ndirica-inī. Na rīrīa onire Mūthamaki Daudi akīrūga-rūga akīinaga mbere ya Jehova, akīmūnyarara ngoro-inī yake. 17 Nao makīrehe ithandūkū rīa Jehova na makīrīiga handū harīo thiīnī wa hema irīa Daudi aambīte nī ūndū warīo, nake Daudi akīrūta maruta ma njino na ma ūiguano mbere ya Jehova. 18 Aarīkia kūrūta magongona ma njino, na maruta ma ūiguano-rī, akīrathima andū thiīnī wa rītwa rīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe. 19 Ningī akīheana mūgate, na gīkūmba gīa thabibū, na gīcunjī kīa nyama kūrī mūndū o wothe warī gīkundi-inī kīu gīa Israeli, arūme na andū-a-nja o ūndū ūmwē. Nao andū othe makīinūka mīciī kwao. 20 Hīndī irīa Daudi aacookire mūcīi akarathime andū a nyūmba yake-rī, Mikali mwarī wa Saūlū agītūka

kūmūtūnga, akiuga atīrī, "Kaī mūthamaki wa Israeli nīakītonanītie ūmūthī-ī, agakīruta nguo mbere ya ngombo cia airītu cia ndungata ciake, o ta ūrīa mündū ūtarī thoni angīka!" 21 Daudi akīra Mikali atīrī, "Nyuma mbere ya Jehova ūrīa wathuurire nīi handū ha thoguo kana mündū o na ūmwē wa nyūmba yake, hīndī ūrīa aathuurire nduīke mūthamaki wa gūthamakīra andū a Jehova, nīo andū a Israeli, na nī ūndū ūcio no nginya nyine ndī mbere ya Jehova. 22 O na nī ngūkīrīrīria kwīyagithia gītīo gūkīra ūū, na nīngwīnyihia maitho-inī makwa. No rīrī, ndungata icio cia airītu wagweta-rī, nīi nīgūtīo nīgūtīo nīcio." 23 Nake Mikali mwarī wa Saūlū ndaagīire ciana nginya mūthenya ūrīa aakuire.

7 Na rīrī, thuutha wa mūthamaki gūikara nyūmba yake ya ūthamaki, nake Jehova akamūhe ūhurūko agatiga gūukīrīwo nī thū ciake ciothe iria ciamūrigiicīrie-rī, 2 akīra mūnabii Nathani atīrī, "Nīi njikaraga nyūmba ya ūthamaki yaakītōna na mītarakwa, o rīrīa ithandūkū rīa Ngai rīgītō hemainī." 3 Nathani agīcookeria mūthamaki atīrī, "Ūndū ūrīa ūrecīriia, gwīka īka guo tondū Jehova arī hamwe nawe." 4 Ūtukū ūcio kiugo kīa Jehova gīgīkīnīra Nathani, akīrīwo atīrī: 5 "Thī ūkeere ndungata yakwa Daudi atīrī, 'Jehova ekuuga ūū: Anga we nīwe ūkūnjakīra nyūmba nīguo ndīmūtūre? 6 Nīi ndīrī ndatūrūa nyūmba kuuma mūthenya ūrīa ndaarutire andū a Israeli kuuma būrūri wa Misiri nginya ūmūthī. Ndūrūga thīiaga kūndū na kūndū ndī hema-inī arī yo gītūrō gīakwa. 7 Kūrīa guothe ndanathīi na andū a Israeli othe-rī, ndī ndooria mūtongoria o na ūmwe wao, arīa ndaathire marīithagie andū akwa a Israeli, atīrī, "Mwagīte kūnjakīra nyūmba ya mītarakwa nīkī?" 8 "Na rīrī, īra ndungata yakwa Daudi atīrī, 'Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: Ndaakūrutire rūrūrū-inī nīgūtīgīthia kūrūmīrīra mahiū nīguo ūtuīke mwathi wa andū akwa a Israeli. 9 Nī ngoretwo nawe o kūrīa guothe wanathīi, na ngakwehereria thū ciaku ciothe ikeehera mbere yaku. Rīu nīngūtūma rītīwa rīaku rītuīke inene, o ta marītīwa ma andū arīa anene mūno a thī. 10 Na nīngaahe andū akwa a Israeli handū, na ndīmahaande wega nīgeetha magīe na mūcīi wao kūmbe, na matigacooka gūthīnīka. Andū aaganu matigacooka kūmahinyīrīria rīngī, o ta ūrīa maatūire meekaga kiambīrīria-inī, 11 o na ūrīa maatūire meekaga kuuma rīrīa ndathuurire atongoria a gūtongoragia andū akwa a Israeli. Ningī nīngakūhe ūhurūko kuuma

kūrī thū ciaku ciothe. "Jehova egūkwīra atī Jehova we mwene nīwe ūkaarūgamia nyūmba yaku: 12 Hīndī ūrīa matukū maku magaathira, ūhurūke hamwe na maithe maku, nīngarahūra mbeū yaku īcooke ithenya rīaku, ūrīa īkoima mūthiimo waku wee mwene, na nīngarūgamia ūthamaki wake. 13 Ūcio nīwe ūgaaka nyūmba itānītīo na Rītīwa Rīakwa, na nīngarūgamia gītī kīa ūnene wake nginya tene. 14 Nīngatuīka ithe, nake atuīke mūrū wakwa. Hīndī ūrīa ageeka ūrūru, ngaamūherithia na rūthanju rwa andū, na ahūūrwo mahūura nī andū. 15 No rīrī, wendo wakwa ndūrī hīndī ūkeehero kūrī we, ta ūrīa ndaaweheririe harī Saūlū, ūrīa ndeheririe mbere yaku. 16 Nyūmba yaku na ūthamaki waku igūtūrūa mbere yakwa nginya tene; o nakīo gītī gīaku kīa ūnene gīgūtūrūa kīrī kīrūmu wega nginya tene." 17 Nake Nathani akīra Daudi ciugo ciothe cia ūguūrīo ūcio. 18 Nake Mūthamaki Daudi agītoonya, agīkīra thī mbere ya Jehova, akiuga atīrī: "Nīi ndīkīrī ū, Wee Mwathani Jehova, nayo nyūmba yakwa-rī, īkīrī kī, atī nīkīo ūnginyītie nginya haha? 19 Na rīrī, Wee Mwathani Jehova, wonete ūndū ūcio ta ūrī mūnini maitho-inī maku, nawe ūgacooka kwaria ūhoro wa matukū marīa magooka makoniī nyūmba ya ndungata yaku. Ningī Wee Mwathani Jehova īno nīyo njīra yaku ūrīa waragīria andū nayo? 20 "Nī atī ūngī Daudi angīkwīra? Nīgūkorwo Wee Mwathani Jehova, nīū ūndungata yaku. 21 Nī ūndū wa kiugo gīaku, na kūringana na wendo waku, nīwīkīte ūndū ūyū mūnene ūguo, na ūkaūmenyīthia ndungata yaku. 22 "Wee Mwathani Jehova, kaī ūkīrī mūnene-ī! Gūtīrī ūngī tawe, na gūtīrī Ngai ūngī tīga wee, o ta ūrīa ūtīgūte na matū maitū. 23 Na nūū ūhaana ta andū aku a Israeli, rūrīrī ūmwe gūkū thī ūrīa Ngai waruo aakūūrīre ūtūike andū ake, nīgeetha wīgīrīre igweta, na wīke maūndū manene ma mageganīa na ma gūtīgīrīwo, na ūndū wa kūingata ndūrīrī na ngai ciao ciehere mbere ya andū aku, arīa wakūūrīre kuuma būrūri wa Misiri? 24 Wee nīrūgāmītie andū aku a Israeli matūike andū aku nginya tene, nawe, Wee Jehova nītūkīte Ngai wao. 25 "Na rīrī, Jehova Ngai, tūma kīranīro kīrīa wīranīre gīkonī ūndungata yaku na nyūmba yake kīrūme nginya tene. Na wīke o ta ūguo wīranīre, 26 nīgeetha ūtīwa ūtīku ūtīnehe nginya tene. Ningī andū nīmakoiga atīrī, 'Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe Ngai wa Israeli!' Nayo nyūmba ya ndungata yaku Daudi mīkēhaanda mbere yaku. 27 "Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai

wa Israeli, nīfūguūrīrie ndungata yaku ūndū ūyū, ūkoiga atīrī, ‘Nīngagwakīra nyūmba.’ Nī ūndū ūcio ndungata yaku nīgītē na ūmīrī wa kūhooya ihooya rīrī. 28 Wee Mwathani Jehova, Wee nīwe Ngai! Ciugo ciaku nīciakwīhokwo, na nīwīrīire ndungata yaku maūndū macio mega. 29 Rīu nīwonete kwagīrīire ūrathime nyūmba ya ndungata yaku, nīgeetha itūure mbere yaku nginya tene maitho-inī maku; nīgūkorwo Wee Mwathani Jehova nīwe warītie, na nī ūndū wa kīrathimo gīaku, nyūmba ya ndungata yaku itūure ūraathimītwo nginya tene.”

8 Thuutha wa mahinda macio-rī, Daudi nīatharīkīre

Afilisti na akīmatooria biū, na agītunyana Methegi-Amma kuuma watho-inī wa Afilisti. 2 Ningī Daudi nīatooririe andū a Moabi. Agītūma makome thī na akīmathima na ūraihi wa rūrigi. Aamathimārī, ithimi igīrī ciao makooragwo, na gīthimi gīa gatatū mageetikīrio matūre muoyo. Nī ūndū ūcio andū a Moabi magītuīka ndungata cia Daudi na makamūrehagīra igooti. 3 Daudi nīahūūranire na Hadadezeri mūrū wa Rehobu, mūthamaki wa Zoba, rīrī aathītē gūcookia būrūri ūrī aatunyītwo gūkuñi na Rūūrī rwa Farati. 4 Nake Daudi akīmūtunya ngaari ciate cia ita ngiri ūmwe, na andū a gūcītwara ngiri mūgwanja, na thigari cia magūrū ngiri mīrongo ūrī. Nake agītemenga mbarathi icio cia mbaara magūrū agītūma ithue ciothe tiga o igana ūmwe. 5 Rīrī Asuriata a kuuma Dameski mookire gūteithia Hadadezeri mūthamaki wa Zoba, Daudi akīrīraga Asuriata ngiri mīrongo ūrī na igīrī. 6 Akīiga mbūtū cia kūrangīra ūthamaki wa Asuriata kūu Dameski. Nao Asuriata magītuīka a gwathagwo nīwe makamūrehagīra igooti. Jehova nīaheaga Daudi ūhootani kūrīa guothe aathīiaga. 7 Na rīrī, Daudi agīkuua ngo cia thahabu iria ciarī cia atongoria a Hadadezeri agīcirehe Jerusalemu. 8 Kuuma matūura ma Teba na Berothai, marīa maarī ma Hadadezeri, Mūthamaki Daudi agīkuua kuuma kuo indo nyingī mūno cia gīcango. 9 Rīrī Tou mūthamaki wa Hamathu aaiguire atī Daudi nīahootete mbūtū ciothe cia mbaara cia Hadadezeri-rī, 10 agītūma mūriū Joramū kūrī Mūthamaki Daudi akamūgeithie na amūkūngūrē nī ūndū wa kūhooita Hadadezeri, ūrī wakoretwo akīrūna Tou. Joramū akīmūrehera indo cia betha na cia thahabu, o na cia gīcango. 11 Mūthamaki Daudi akīamūrīra Jehova indo icio, o ta ūrīa aamūrīte betha na thahabu kuuma ndūrīrī-inī ciothe iria aatooretie.

12 Nacio nī Edomu na Moabi, na Aamoni na Afilisti, na Amaleki. Ningī akīamūra indo iria aatahīte kuuma kūrī Hadadezeri mūrū wa Rehobu mūthamaki wa Zoba. 13 Nake Daudi akīgīa igweta hīndī ūrīa oimire kūrīraga andū a Edomu ngiri ikūmi na inyanya Gītuamba-inī gīa Cumbī. 14 Nake akīiga thigari cia kūrangīra Edomu guothe, nao andū a Edomu othe magītuīka ndungata cia Daudi. Nake Jehova nīaheaga Daudi ūhootani kūrīa guothe aathīiaga. 15 Daudi nīathamakire Israeli guothe, akahūthagīra kīhooto, na akahīngīria andū ake othe maūndū marīa maagīrīre. 16 Joabu mūrū wa Zeruia nīwe warī mūnene wa ita; nake Jehoshafatu mūrū wa Ehiludu nīwe warī mwandīki wa maūndū ma ihinda rīu; 17 nake Zadoku mūrū wa Ahitubu na Ahimeleku mūrū wa Abiatharu maarī athīnjīri-Ngai; nake Seraia aarī mwandīki. 18 Nake Benaia mūrū wa Jehoiada nīwe warī mūnene wa Akerethi na Apelethi; nao ariū a Daudi maarī ataari a mūthamaki.

9 Nake Daudi akīuria atīrī, “Nī kūrī mūndū o na

ūmwē ūtīgarīte wa nyūmba ya Saūlū ūrīa ingītuga nī ūndū wa Jonathani?” 2 Na rīrī, nī kwarī na ndungata ya mūcīi wa Saūlū yetagwo Ziba. Nao makīmīta itīhī mbere ya Daudi, nake mūthamaki akīmūrīria atīrī, “Wee nīwe Ziba?” Nayo īgīcookia atīrī, “Iī nī nīi ndungata yaku.” 3 Nake mūthamaki akīuria atīrī, “Gūtīrī mūndū o na ūmwē ūtīgarīte wa nyūmba ya Saūlū ūrīa ingīonia ūtugi wa Ngai?” Nake Ziba agīcookeria mūthamaki atīrī, “Nī kūrī na mūrū wa Jonathani; nake nī mwonju magūrū meerī.” 4 Nake mūthamaki akīuria atīrī, “Arī ha?” Ziba akīmūcookeria atīrī, “Arī mūcīi kwa Makiru mūrū wa Amieli kūu Lo-Debari.” 5 Nī ūndū ūcio, Mūthamaki Daudi agītūmana areehwo kuuma nyūmba ya Makiru mūrū wa Amieli, kūu Lo-Debari. 6 Rīrī Mefiboshethu mūrū wa Jonathani, mūrū wa Saūlū, ookire harī Daudi, akīinamīrīra amūhe gītīo. Nake Daudi akīmīta “Mefiboshethu!” Nake agīcookia atīrī, “Nī ūyū ndungata yaku.” 7 Nake Daudi akīmwīra atīrī, “Tiga gwītīgīra, nīgūkorwo ti-itherū nīngūgūtuga nī ūndū wa thogou Jonathani. Nīngūgūcookeria gīthaka gīothe kīrīa kīarī gīa gukaguo Saūlū, nawe ūrīrītagīra irio metha-inī yakwa hīndī ciothe.” 8 Nake Mefiboshethu akīinamīrīra, akiuga atīrī, “Ndungata yaku ikīrī kī, atī nīguo ūrūmbūiye ngui nguū ta nīi?” 9 Hīndī īyo mūthamaki agītūmanīra Ziba, ndungata ya Saūlū, akīmwīra atīrī, “Nīndahe mūrū wa mūriū wa mwathi waku indo ciothe iria ciarī cia Saūlū na cia nyūmba yake. 10 Wee, hamwe na ariū aki na

ndungata ciaku, nī inyuī mūrīmūrīmagīra mūgūnda, na mūkainūkia magetha, nīgeetha mūrū wa mūrīu wa mwathi waku oonage irio. Nake Mefiboshethu, mūrū wa mūrīu wa mwathi waku, arīñagīra irio metha-inī yakwa hīndī ciothe.” (Na rīrī, Ziba aarī na ariū ikūmi na atano, na ndungata mīrongo iīrī.) 11 Ningī Ziba akīra mūthamaki atīrī, “Ndungata yaku nīgwīka o ūrīa wothe mūthamaki, mwathi wakwa, egwatha ndungata yake iīke.” Nī ūndū ūcio Mefiboshethu aarīñagīra irio metha-inī ya Daudi taarī ūmwe wa ariū a mūthamaki. 12 Mefiboshethu aarī na kamwana geetagwo Mika, nao andū othe a mūcīi wa Ziba maarī ndungata cia Mefiboshethu. 13 Nake Mefiboshethu agītūra Jerusalemu, tondū aarīñagīra irio metha-inī ya mūthamaki hīndī ciothe, nake arī mwonju magūrū meerī.

10 Thuutha wa mahinda macio, mūthamaki wa Aamoni agīkua, nake Hanuni, mūrīu, agītuika mūthamaki ithenya rīake. 2 Nake Daudi agīciiria atīrī, “Nīnguonania ūtugi kūrī Hanuni mūrū wa Nahashu, o ta ūrīa ithe aanjikire maūndū ma ūtugi.” Nī ūndū ūcio Daudi agītūma andū kūrī Hanuni makamūcakaithie nī ūndū wa gūkuīrwo nī ithe. Rīrīa andū acio maatūmītwo nī Daudi maakinyire būrūri-inī wa Aamoni-rī, 3 andū arīa maarī igweta a Aamoni makūrīa Hanuni mwathi wao atīrī, “Üreciiria Daudi nī thoguo aratīnīa nī ūndū wa gūgūtūmīra andū magūcakaithie? Githī Daudi ndatūmīte andū aya kūrī we nīgeetha matūrīie na mathigaane itūura rīrī inene, nīguo macooke marītunyane?” 4 Nī ūndū ūcio Hanuni akīnyiitithia andū acio a Daudi, na akīmenjithia nderu rwere rūmwe, na agītinia nguo ciao irima gatagatī ka njikarīro, na akīmaingata. 5 Hīndī iīrī Daudi eerirwo ūhoro ūcio, agītūma andū makamatūnge tondū andū acio nīmaconorithītio mūno. Mūthamaki akiuga atīrī, “Ikarai kūu Jeriko nginya nderu ciányu ikūre, mūcooke mūtūke.” 6 Rīrīa Aamoni maamenyire atī nīmatūkīte kīndū kīnungu harī Daudi-rī, makīandīka thigari cia magūrū cia Asuriata ngiri mīrongo iīrī kuumu Bethi-Rehobu na Zoba, o na mūthamaki wa Maaka arī na andū ake ngiri ūmwe, o na ningī andū ngiri ikūmi na igīrī kuumu Tobu. 7 Nake Daudi aigua ūhoro ūcio-rī, agītūma Joabu na ita rīothe rīa mbaara. 8 Nao Aamoni makiumagara, makīara mīhari ya mbūtū cia mbaara kīhingo-inī gīa itūura rīao inene, nao Asuriata a Zoba na Rehobu, na andū a Tobu na a Maaka arī oiki kūu werū-inī. 9 Nake Joabu akīona atī thigari nīciarīte

mīhari ya mbaara mbere yake o na thuutha wake; nī ūndū ūcio agīthuura mbūtū imwe iria ciarī njamba mūno kūu Isiraeli, agīcitūma ikarūe na Asuriata. 10 Andū acio angī akīmaiga watho-inī wa Abishai mūrū wa nyina, na akīmatūma makarūe na andū a Amoni. 11 Joabu akiuga atīrī, “Asuriata mangīngīria hinya-rī, wee ūuke ūndeithie; no Aamoni mangīgūkīria hinya-rī, nīngūuka ngūteithie. 12 Wīyūmīrīrie nīgeetha tūrīe na ūcamba nī ūndū wa andū aitū na nī ūndū wa matūra manene ma Ngai witū. Jehova nīegwīka ūrīa ekuona kwagīrīre maitho-inī make.” 13 Ningī Joabu na mbūtū ciake magītharīkīra Asuriata, nao makīmoorīra. 14 Rīrīa Aamoni moonire atī Asuriata nīmaroora-rī, o nao makīrīra Abishai, magītoonya thīinī wa itūura rīrīa inene. Nī ūndū ūcio Joabu agīcooka agītīga kūrūna na Aamoni na agīthīi Jerusalemu. 15 Thuutha wa Asuriata kuona atī nīmatoorio nī andū a Isiraeli-rī, magīcoakanīrīra hamwe rīngī. 16 Hadadezeri aarehīthītie Asuriata kuumu mūrīmo wa Rūūrī rwā Farati; magīthīi nginya Helamu marī hamwe, na Shobaki mūnene wa mbūtū ya ita ya Hedadezeri, amatongoretie. 17 Rīrīa Daudi eerirwo ūhoro ūcio-rī, agīcoakanīrīra ita rīa Isiraeli rīothe, makīringa Rūūrī rwā Jorodani na magīthīi nginya Helamu. Nao Asuriata makīara mīhari ya thigari cia mbaara igatūngane na Daudi, makīrūna nake. 18 No rīrī, Asuriata acio makīrīra Isiraeli, nake Daudi akīūraga andū magana mūgwanja arīa maatwarithagia ngaari ciao cia ita, na thigari cia magūrū ngiri mīrongo īna. Ningī akīūraga Shobaki mūnene wa mbūtū ciao, agīkuīra kūu. 19 Rīrīa athamaki arīa othe maarī ndungata cia Hadadezeri moonire atī nīmahootwo nī Isiraeli-rī, magīthondeka thayū na andū a Isiraeli na magītūka a gwathagwo nīo. Nī ūndū ūcio Asuriata magītīgīra gūcooka gūteithia Aamoni hīndī īngī.

11 Na rīrī, hīndī ya kīmera yaakinya ihinda rīrīa athamaki maathiiaga mbaara-inī-rī, Daudi agītūma Joabu hamwe na andū a mūthamaki na mbūtū ciothe cia mbaara cia andū a Isiraeli. Makīananga Aamoni magīcooka makīrigiicīria Raba. Nowe Daudi agītīgwo Jerusalemu. 2 Hwaī-inī ūmwe-rī, Daudi agīkīra akīuma gītanda-inī gījake agīthīi gūceeranga kūu igūrū rīa nyūmba ya ūthamaki. Arī nyūmba igūrū akīona mūndū-wa-nja agīthambā. Mūndū-wa-nja ūcio aarī mūthaka mūno, 3 nake Daudi agītūma mūndū agatūrie ūhoro wake. Mūndū ūcio akīmwīra atīrī, “Githī ūcio ti Bathisheba, mwari wa Eliamu mūtumia

wa Uria ūrīa Mūhiti?" 4 Hīndī īyo Daudi agītūma andū makamūgītre. Mündū-wa-nja ūcio agītūka kūrī Daudi, nake agīkoma nake. (Nīgūkorwo nīethereetie ihinda rīake rīa mweri), nake agīgīcookeria gwake mūciī. 5 Mündū-wa-nja ūcio akīgīa nda na agītūmanīra Daudi, akīmwīra atīrī, "Ndī na nda." 6 Nī ūndū ūcio Daudi agītūma mündū athīi kūrī Joabu amwīre atīrī: "Ndūmīra Uria ūrīa Mūhiti." Nake Joabu agītūma Uria kūrī Daudi. 7 Rīrīa Uria ookire, Daudi akīmūuria ūhoro wa ūrīa Joabu aatarī, na ūhoro wa ūrīa thigari ciatarī, na ūrīa mbaara yathiiaga na mbere. 8 Ningī Daudi akīira Uria atīrī, "Ikūrūka gwaku mūciī ūgethambe magūrū." Nī ūndū ūcio Uria akiuma nyūmba ya ūthamaki, na akīrūmīrīrio kīheo kuuma kūrī mūthamaki. 9 No Uria agīkoma itoonyero-inī rīa nyūmba ya ūthamaki hamwe na ndungata ciothe cia mwathi wake, na ndaigana gūkūrūka athīi gwake mūciī. 10 Rīrīa Daudi eerirwo atīrī, "Uria ndaanathīi mūciī," akīmūuria atīrī, "Githī to hīndī woka kuuma kūraya? Nī kīi kīragiririe ūthīi mūciī?" 11 Uria akīira Daudi atīrī, "Ithandūkū rīa Jehova, na andū a Israeli na a Juda maikarīte hema-inī, na mwathi wakwa Joabu na andū a mwathi wakwa maikarīte kambī kūu werū-inī. Ingīrahōtire atīa gūthīi mūciī gwakwa, ngarīe na nganyue, na ngome na mūtumia wakwa? Ti-itherū o ta ūrīa ūtūraga muoyo, ndingīka ūndū ta ūcio!" 12 Ningī Daudi akīmwīra atīrī, "Ikara gūkū mūthenya ūngī ūmwe, na rūciū nīngagūtūma ūcooke." Nī ūndū ūcio Uria agīkara Jerusalemu mūthenya ūcio na ūcio ūngī warūmīrīire. 13 Hīndī ūrīa Daudi aamwītire, akīrīanīra na akīnyuuuanīra nake, ningī Daudi agītūma arīo nī njoohi. No hwaī-inī Uria agīthīi gūkoma mūgeeka-inī wake arī hamwe na ndungata cia mwathi wake; ndaigana gūthīi gwake mūciī. 14 Rūciinī Daudi akīandikīra Joabu marūa, akīmanengera Uria atware. 15 Marūa macio maandikītuo atīrī, "Twara Uria harīa mbaara ūhiire mūno. Ūcooke ūmūtiganīrie nīgeetha ooragwo." 16 Rīrīa Joabu aarigiicīriie itūura rīrīa inene, akīiga Uria harīa aamenyaga nīho haarī agītīri arīa maarī njamba. 17 Hīndī ūrīa andū a itūura ūru inene mookire kūrūa na Joabu-rī, andū amwe a mbūtū cia ita cia Daudi makīūragwo; o nake Uria ūrīa Mūhiti agīkua. 18 Joabu agītūma mündū kūrī Daudi akāmūhe ūhoro wothe wa mbaara īyo. 19 Nake agīatha mündū ūcio aatūmire atīrī: "Warīkia kūhe mūthamaki ūhoro ūyū wothe wa mbaara, 20 marakara ma mūthamaki maahota kūrīrīmbūka, nake aahota gūkūuria atīrī,

'Nī kīi gītūmire mūkuhīrīrie mūno itūura inene mūkarūe? Kaī mūtooī atī no mamūrathe na mīguī marī rūthingo-inī? 21 Nūū woragire Abimeleku mūrū wa Jerubu-Beshethu? Githī ti mündū-wa-nja wamūkiirie ihiga rīa gīthīi arī rūthingo-inī igūrū? Githī ti kīo gītūmire akuīre kūu Thebezū? Nī kīi kiratūmire mūthīi hakuhī mūno na rūthingo?' Angīgakūuria ūguo-rī, nawe ūkaamūcookeria atīrī, 'O nayo ndungata yaku, Uria ūrīa Mūhiti nīmūkuū.' 22 Nake mündū ūcio akiumagara agīthīi, na aakinya, akīira Daudi maūndū mothe marīa Joabu aamūtūmīte akoige. 23 Nake mündū ūcio watūmītwo akīira Daudi atīrī, "Andū acio maratūkīririe hinya, marooka kūrūa na ithūi werū-inī, no tūrakīmahūndūra nginya itoonyero-inī rīa kīhingo gīa itūura rīrīa inene. 24 Hīndī īyo aikia a mīguī maraikīria ndungata ciaku mīguī marī rūthingo igūrū, na andū amwe a mūthamaki nīmakuīte. O na ningī ndungata yaku, Uria ūrīa Mūhiti, nīkuīte." 25 Nake Daudi akīira mündū ūcio atīrī, "Thīi wīre Joabu atīrī: 'Tiga kūigua ūuru nī ūhoro ūcio; rūhiū rūniinaga mündū ūmwe o ta ūrīa rūniinaga ūrīa ūngī. Thīi na mbere gūthārikīra itūura ūru inene ūrīanange.' Wīre Joabu ūguo nīgeetha ūmūtūmīrīrie." 26 Rīrīa mūtumia wa Uria aiguire atī mūthuuriwe nīakuīterī, akīmūcakaīra. 27 Ihinda rīa gūcakaya rīathira-rī, Daudi akiuga areehwo gwake nyūmba, nake agītūka mūtumia wake, na akīmūciārīra kahīi. No rīrī, ūndū ūcio Daudi ekīte nīwarakaririe Jehova.

12 Nake Jehova agītūma Nathani kūrī Daudi. Na aakinya harī we Nathani akīira Daudi atīrī, "Itūura-inī ūmwe nī kwarī na andū eerī, ūmwe aarī gītonga na ūrīa ūngī aarī mūthīi. 2 Mündū ūcio warī gītonga aarī na ndūru nyingī cia ng'ondū na cia ng'ombe, 3 no ūcio warī mūthīi ndaarī na kindū tiga o kamwatī kanini aagūrīte. Agīkarera, nako gagīkūra karī hamwe nake na ciana ciale. Kaarīaga irio ciale, na gakanyuuagīra gīkombe gīake na gaakomaga gīthūri-inī gīake. Nako kaarī o ta mwarī. 4 "Na rīrī, mūgeni agītūka gwā gītonga kīu, no gītonga kīu gīkirega kuoya ng'ondū ūmwe yakīo kana ng'ombe gīthondekere mūgeni ūcio wokīte gwakīo gīa kūrīa. Handū ha ūguo, gīkīoya kamwatī karīa kaarī ka mūthīi na gīgīthīnjīra mündū ūcio wokīte gwakīo mūciī." 5 Daudi agīcinwo nī marakara nī ūndū wa mündū ūcio, akīira Nathani atīrī, "Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūrīraga muoyo, mündū ūcio wīkīte ūguo agīrīirwo nī gūkual. 6 No nginya arīhe kamwatī kau maita mana,

tondū nīekīte ūndū ta ūcio na akaaga kūiguanīra tha.” 7 Hīndī īyo Nathani akīira Daudi atīrī, “Wee nīwe mūndū ūcio! Ūū nīguo Jehova, Ngai wa Isiraeli, ekuuga: ‘Ndagūitīriirie maguta ūtuīke mūthamaki wa Isiraeli, na ngikūhonokia kuuma guoko-inī gwa Saūlū. 8 Nīndakūheire nyūmba ya mwathi waku, o na ngikūhe atumia a mwathi waku maikare gīthūri-inī gīaku. Nīndakūheire nyūmba ya Isiraeli na Juda. Na kūngīkorwo maūndū macio maarī manini na matiakūiganīte-rī, nīngīkūheire maūndū mangī maingī. 9 Nī kī gītūmīte ūnyarare kiugo kīa Jehova, ūgeeka ūtūrū maitho-inī make? Niwooragithirie Uria ūrīa Mūhiti na rūhiū rwa njora, na ūkīoya mūtumia wake atuīke mūtumia waku. Wamūragithirie na rūhiū rwa njora rwa andū a Amoni. 10 Na nī ūndū ūcio, rūhiū rwa njora rūtikeehera nyūmba yaku, nī ūndū nīwaanyararire nīi, na ūkīoya mūtumia wa Uria ūrīa Mūhiti atuīke mūtumia waku.’ 11 “Jehova ekuuga ūū: ‘Nīngūkūrehithīria thīna kuuma nyūmba yaku wee mwene. O maitho-inī maku nīngoya atumia aku, ndīmahe mūndū wa nyūmba yaku, nake nīagakoma na atumia acio aku mūthenya barigici. 12 Wekire ūndū ūcio na hitho, no Nīi ngeeka ūndū ūyū mūthenya barigici andū a Isiraeli othe makīonaga.’” 13 Hīndī īyo Daudi akīira Nathani atīrī, “Nīnjīhīrie Jehova.” Nathani agīcookia atīrī, “Jehova nīakwehereirie mehia maku. Ndūgūkua. 14 No tondū nīūtūmīte thū cia Jehova imūmene mūno nī ūndū wa gwīka ūguo-rī, mwana ūcio ūciārīrwo nīegūkua.” 15 Nathani aarīkia kūinūka mūcīrī-rī, Jehova agītūma mwana ūcio mūtumia wa Uria aaciārīre Daudi arūare. 16 Daudi agīthaitha Ngai nī ūndū wa mwana ūcio. Akīhinga kūrīa irio, agītoonya nyūmba yake, agīkoma thī ūtukū ūcio wothe. 17 Nao athuuri a nyūmba yake magīthīi hakuhī nake nīguo mamūrūgamie na igūrū nowe akīrega, na ndaigana kūrīanīra irio nao. 18 Mūthenya wa mūgwanja wakinya-rī, mwana ūcio agīkua. Nacio ndungata cia Daudi igītīgīra kūmwīra atī mwana ūcio nīakuīte. Tondū cioigire atīrī, “Rīrīa mwana oima muoyo, twariirie Daudi na akaaga gītūthīkīrīria. Twahota atīa kūmwīra atī mwana nīakuīte? Aahota kwīgera ngero.” 19 No Daudi akīona atī ndungata ciake nīciaheehanaga, akīmenya atī mwana ūcio nīakuīte. Nake akīuria atīrī, “Kāi mwana akuīte?” Nao magīcookia atīrī, “Iī, nīakuīte.” 20 Hīndī īyo Daudi agīkīra. Aarīkia gwīthamba, akīhaka maguta na akīgarūrīra nguo ciake, agīthīi nyūmba ya Jehova,

akiinamīrīra, na akīhooya. Ningī agīcooka agīthīi gwake mūcīi, agītia irio, nao andū ake makīmūrehere, akīrīa. 21 Ndungata ciake ikīmūuria atīrī, “Ūreka ūguo nīkī? Rīrīa mwana ararī muoyo nīurehingīte na ūkarīra, no mwana akua-rī, wokīra na warīa irio!” 22 Nake agīcoookia atīrī, “Hīndī irīa mwana ararī muoyo-rī, ndīrehingaga na ngarīra. ngīciiria atīrī, ‘Nūū ūū? Jehova aahota kūnjigūra tha areke mwana ūcio atūure muoyo.’ 23 No rīu tondū nīakuīte-rī, nī kīi gīgūtūma ndīhinge? Ndaahota kūmūriūkia? Nī nīi ngaathīi kūrī we, no ndangīcooka kūrī nīi.” 24 Hīndī īyo Daudi akihooreria mūtumia wake Bathisheba, agīthīi kūrī we na agīkoma nake. Nake agīciara kahīi; nao magīgatua Solomoni. Nake Jehova agīkenda; 25 na tondū Jehova nīakendete-rī, agītūma mūnabii Nathani athīi agakahe rīitwa Jedidia. 26 Hīndī īyo Joabu akīhūura Raba itūura rīa andū a Amoni, na agītunyana kīhingo kīa hinya kīa ūthamaki. 27 Ningī Joabu agītūma andū kūrī Daudi, akiuga atīrī, “Nīhūuranīte na itūura rīa Raba o na ngatunyana maaī marīo. 28 Na rīrī, cookanīrīria ikundi īcio ingī cia mbütū cia ita, nīguo ithiūrūrūkīrie itūura rīu inene irīngwatīre. Angīkorwo ti ūguo nīngwigwatīra itūura rīu inene, narīo rīitanagio na nīi.” 29 Nī undū ūcio Daudi agīcookanīrīria mbütū ciake ciōthe cia ita agīthīi Raba, na akīrītharīkīra, akīrītunyana. 30 Nake akīoya thūmbī ya mūtwe ya mūthamaki wao, na ūritū wayo warī taranda īmwe ya thahabu, na nī yagemetio na tūhiga twa goro, nayo ikīgīrīrīwo mūtwe wa Daudi. Nake agītaha indo nyīngī mūno kuuma itūura rīu inene, 31 akīrūtūrūra aikari akuo, akīmahe wīra wa gwatūra mbaū na mīthumeno, na aruti wīra na harū cia igera na wa mathanwa, na wīra wa gūthondeka maturubarī. Nake eekire ūguo matūura-inī mothe ma Aamoni. Thuutha ūcio Daudi na mbütū ciake ciōthe cia ita magīcooka Jerusalemu.

13 Thuutha wa mahinda macio-rí, Abisalomu mürú
wa Daudi aarí na mwarí wa nyina müthaka muno
wetagwo Tamaru, nake Amunoni mürú wa Daudi
akímwenda muno. 2 Amunoni agítangíka nginya
agíttaa ní mürúaru ní ündú wa mwarí wa ithe Tamaru,
nígúkorwo aarí müirítu gathirange, na nionaga ari
hinya kümwiķa ündú o na üríkú. 3 Na ríří, Amunoni
aarí na müratawe wetagwo Jonadabu mürú wa Shimea,
mürú wa nyina na Daudi, Jonadabu aarí mündú mwara
muno. 4 Akíuria Amunoni atíří, “Ní kíí gitümíte
wee mürú wa müthamaki wonéke o ükíhinyířírika
rúciiní o rúciiní? Kaí ütangínjíra gitümí?” Amunoni

akīmwīra atīrī, “Nī kwenda nyendeete Tamaru, mwarī wa nyina na Abisalomu mūrū wa baba.” 5 Jonadabu akīmwīra atīrī, “Thī ūrīrī na wītue atī ūrī mūrūrāru. Rīrīa thoguo arīuka gūkuona, ūmwīre atīrī, ‘No nyende mwarī wa baba Tamaru oke aahe kīndū gīa kūrīa. Andugīre irio ngīonaga, nīguo ndīmuone, na ningī ndīe acīnyītīte na guoko gwake.’” 6 Nī ūndū ūcio Amunoni agīkoma na agītīta nī mūrūrāru. Na rīrīa mūthamaki ookire kūmuona, Amunoni akīmwīra atīrī, “No nyende mwarī wa baba Tamaru oke aathondekere tūmīgate ngīonaga, nīguo ndīe anyiitīte na guoko gwake.” 7 Daudi agītūmanīra Tamaru nyūmba-inī ya ūthamaki, akīmwīra atīrī, “Thī nyūmba ya mūrū wa thoguo Amunoni, ūmūthondekere irio.” 8 Nī ūndū ūcio Tamaru agīthīi nyūmba ya mūrū wa ithe Amunoni, akīmūkora akomete. Akīoya mūtu, akīukanda, agīthondeka mūgate Amunoni akīmuonaga, na akīrūruga. 9 Agīcooka akīoya rūgīo, akīmūlhūrīa mūgate, nowe akīrega kūrīa. Amunoni akiuga atīrī, “Andū othe nīmeherio haha.” Nī ūndū ūcio andū othe makiuma nja, makīmūtīga. 10 Hīndī īyo Amunoni akīrīa Tamaru atīrī, “Ndehera irio haha nyūmba yakwa ya toro, nīguo ndīe ūcīnyītīte na guoko gwaku.” Nake Tamaru akīoya mūgate ūrīa aathondekete, akīutwarīra mūrū wa ithe Amunoni nyūmba yake ya toro. 11 No rīrīa aamūtwarīre nīguo arīe, Amunoni akīmūnyīita, akiuga atīrī, “Ūka ngome nawe, mwarī wa baba.” 12 Nake akīmwīra atīrī, “Aca, mūrū wa baba! Tiga kūnyīita na hinya. Ūndū ta ūyū ndwagīrīre gwīkwo Israeli! Tiga gwīka ūndū ūyū wa waganu. 13 Ha ūhoro wakwa naguo atīa? Thoni ciakwa ingīcītwara nakū? O nawe-rī, ūhoro waku ūgūikara atīa? Ūkuoneka ūhaana ta mūndū ūmwe wa andū arīa aaganu na akīgū thiīnī wa Israeli. Ndāgūthaitha aria na mūthamaki; tondū ndangīgiria ūhīkie.” 14 Nowe akīrega kūmūigua, na tondū aarī na hinya kūmūkīra, akīmūnyīita na agīkoma nake na hinya. 15 Ningī Amunoni akīmūthūrāra na rūthūrō rūnene makīrīa. Ti-itherū, aamūthūrīre gūkīra ūrīa aamwendete. Amunoni akīmwīra atīrī, “Ūkīra, wehere haha!” 16 Tamaru akīmwīra atīrī, “Aca! Kūnyingata thiī nī ihītīa inene makīrīa gūkīra ūguo wanjīka.” Nowe akīrega kūmūigua. 17 Nake Amunoni agītīta ndungata yake, akīmīrīa atīrī, “Eheria mūndū-wa-nja ūyū haha, na oima ūhīnge mūrango.” 18 Nī ūndū ūcio ndungata yake ikīmūkīa na nja, na ikīhīngā mūrango. Nake Tamaru eehumbīte nguo ndāaya yagemetio na

magemio ma gorō, tondū airītu arīa gathirange a mūthamaki meeumbaga nguo ta īyo. 19 Tamaru akītīrīria mūhu mūtwe, na agītarūra nguo īyo ndāaya ngīemīe īrīa eehumbīte. Agīcooka akīgīrīra guoko gwake mūtwe, agīthīi akīrīraga aanīrīre. 20 Nake mūrū wa nyina Abisalomu akīmūrīria atīrī, “Kaī muuma na Amunoni, mūrū wa thoguo? Rīu ta gīkire, mwarī wa maitū, tondū we nī mūrū wa thoguo. Tiga kūigua ūyūrū ngoro nī ūndū wa ūndū ūcio.” Nake Tamaru agītūra mūciī kwa mūrū wa nyina Abisalomu, arī mūndū-wa-nja ūrī na kīha kīnene. 21 Hīndī īrīa Mūthamaki Daudi aiguire mātūndū macio mothe-rī, akīrakara mūno. 22 Abisalomu ndaigana kwaria na Amunoni ūndū o na ūrīkū, mwega kana mūyūrū; nīathūrīre Amunoni tondū nīaconorithītīe mwarī wa nyina Tamaru. 23 Mīaka ūrī yathira, hīndī īrīa amuri a ngīondū guoya a Abisalomu maarī kūu Baali-Hazoru hakuhī na mūhaka wa Efiraimu-rī, agītīta ariū a mūthamaki othe mathīi kuo. 24 Abisalomu agīthīi kūrī mūthamaki, akīmwīra atīrī, “Ndungata yaku nītīte amuri ngīondū guoya. Hihi mūthamaki na anene ake no moke tūkorwo hamwe.” 25 Mūthamaki agīcooka atīrī, “Aca, mūrū wakwa. Tūtiagīrīrō nī gūthīi ithothe; twahota gūtuīka mūrīgo harīwe.” O na gūtuīka Abisalomu nīamūthaithire-rī, nīaregire biū gūthīi, no akīmūhe kīrathimo gīake. 26 Ningī Abisalomu akīmwīra atīrī, “Angīkorwo ti ūguo-rī, ndāgūthaitha ūreke mūrū wa baba Amunoni athīi na ithūi.” Nake mūthamaki akīmūrīria atīrī, “Nī kī gīgūtūma athīi na inyuī?” 27 Nowe Abisalomu akīmūringīrīria, na nī ūndū ūcio mūthamaki akīreka Amunoni mathīi nake, hamwe na ariū acio angī a mūthamaki. 28 Abisalomu agīatha andū ake, akīmeera atīrī, “Ta thikīrīria! Rīrīa Amunoni arīkorwo akenete nī kūnyua ndibei akarīo, na inyuī ndīmwīre atīrī, ‘Ringai agwe thī,’ hīndī īyo mūūragei. Mūtīgetīgīre. Gīthī tī nīi ndīmūheete watho ūcio? Ūmīrīria mūtuīke njamba.” 29 Nī ūndū ūcio andū a Abisalomu magīkīa Amunoni o ta ūrīa Abisalomu aamaathīte. Hīndī īyo ariū othe a mūthamaki magīkīra, makīhaica nyūmbū ciao, makīura. 30 Marī njīra-inī makīura-rī, ūhoro ūcio ūgīkīnyīra Daudi, akīrīwo atīrī, “Abisalomu nīoragīte ariū othe a mūthamaki; gūtīrī o na ūmwe ūtīgarīte.” 31 Nake mūthamaki agīkīra, agītēmbūrāngā nguo ciake, agīkoma thī; o nacio ndungata ciake ikīrūgama hakuhī nake, na igītēmbūrāngā nguo ciacio. 32 No Jonadabu mūrū wa Shimea, mūrū wa nyina na Daudi, akiuga

atīrī, "Mwathi wakwa, tiga gwīciiria atī moragīte ariū othe a mūthamaki; no Amunoni wiki ūkuīte. Ūndū ūcio ūtūire ūrī muoroto wa Abisalomu kuuma mūthenya ūrī Amunoni aanyiitire mwarī wa nyina Tamaru na hinya. 33 Mūthamaki mwathi wakwa ndagīrīwo nīkūrūmbūya ūhoro ūcio wa atī ariū othe a mūthamaki nīmakuīte. Amunoni nowe wiki ūkuīte." 34 Hīndī īyo Abisalomu nīakoretwo orīte. Na rīrī, mūndū ūrī warangagīra itūūra agīcūthīrīria na akīona andū aingī njīra-inī mwena wake wa ithūīro, maikūrūkīre mwena-inī wa kīrima. Nake mūrangīri agīthīi akīra mūthamaki atīrī, "Nīndīrona andū mwena ūrī wa Horonaimu, mwena-inī wa kīrima." 35 Jonadabu akīra mūthamaki atīrī, "Ta kīone, ariū a mūthamaki marī haha; o ta ūrīa ndungata yaku ikwīrire, ūguo noguo gūtārii." 36 Na aarīkia kwaria o ro ūguo-rī, ariū a mūthamaki magūka makīrīraga na mūgambo mūnene. O nake mūthamaki na ndungata ciake ciothe makīrīra marī na ruo rūnene. 37 Nake Abisalomu akīura agīthīi gwa Talimai mūrū wa Amihudi, mūthamaki wa Geshuru. Nowe Mūthamaki Daudi agīcakaīra mūrīi mūthenza o mūthenza. 38 Thuutha wa Abisalomu kūrīra Geshuru, aikarire kuo mīaka itatū. 39 Nayō ngoro ya mūthamaki nīyeriragīria gūthīi kūrī Abisalomu, tondū nīahooreretio ūhoro-inī ūkonīi gīkuū kīa Amunoni.

14 Na rīrī, Joabu mūrū wa Zeruia nīamenyete atī ngoro ya mūthamaki nīyeriragīria kuona Abisalomu. 2 Nī ūndū ūcio, Joabu agītūma mūndū athī Tekoa akāgīre mūndū-wa-nja warī mūūgī, areehwo kuuma kūu. Akīra mūndū-wa-nja ūcio atīrī, "Wītue atī nīūracakaya. Wīhumbe nguo cia macakaya, na ndūkehake maguta o na marīkū. Wītue ta mūndū-wa-nja ūikarīte matukū maingī akīrīrīra mūndū mūkuū. 3 Ücooke ūthīi kūrī mūthamaki ūmwarīrie ciugo ici." Nake Joabu akīmwīra ūrīa ekuuga. 4 Rīrīa mūndū-wa-nja ūcio wa kuuma Tekoa aathiire kūrī mūthamaki, akīgūithia, agiturumithia ūthīi thi nīguo amūhe gītīo, akīmwīra atīrī, "Wee mūthamaki, ndeithia!" 5 Nake mūthamaki akīmūuria atīrī, "Nī kīi kīragūthīnia?" Nake akiuga atīrī, "Ti-itherū nīi ndī mūndū-wa-nja wa ndigwa; mūthuuri wakwa nīakuīte. 6 Nīi ndungata yaku ndīrarī na ariū eerī. Nao maroogitana me mūgūnda, na harakīaga mūndū hau wa kūmateithūrana. Ūmwe aragūtha ūrīa ūngī na aramūrīra. 7 Na rīrī, mūhīrīga wothe nīūkīrīrie ndungata yaku; ūkoiga atīrī, "Tūnengere mūndū ūrīa

ūragīte mūrū wa nyina, nīgeetha tūmūrīrage nī ūndū wa muoyo wa mūrū wa nyina ūrīa ooragīte; tūkīniine mūgai o nake." Nao mangīka ūguo no mahorie ikara rīrīa rīraakana, na no rīo riiki ndigairie, maniine rītwa rīa mūthuuri wakwa, o na maniine njiaro ciake gūkū thi." 8 Nake mūthamaki akīra mūndū-wa-nja ūcio atīrī, "Inūka, na nīngūrūta watho nī ūndū waku." 9 No mūndū-wa-nja ūcio wa Tekoa akīmwīra atīrī, "Mūthamaki mwathi wakwa, reke ūūru ūcio ūnjookerere hamwe na nyūmba ya baba, na ūreke wee mūthamaki na gītī gīaku gīa ūthamaki wage gūcookererwo nī ūrū o na ūrikū." 10 Nake mūthamaki agīcokkie atīrī, "Mūndū o na ū angīkwīra ūndū o na ūrīkū, mūrehe kūrī nīi, nake ndagacocka gūgūthīnia ūngī." 11 Nake mūndū-wa-nja ūcio akīmwīra atīrī, "Reke mūthamaki agwete rītwa rīa Jehova Ngai wake, nīguo agīrīrīrie mūrīhīria wa thakame ndakae kūuragana ūngī, nīgeetha mūrīi wakwa ndakae kūuragwo." Nake mūthamaki akīmwīra atīrī, "Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūrīaga muoyo-rī, gūtīrī ūrūciūrī o na rūmwe rwa mūtwe wa mūrūguo ūkūgūa thi." 12 Ningī mūndū-wa-nja ūcio akīmwīra atīrī, "Reke ndungata yaku ikwīre kiugo wee mūthamaki, mwathi wakwa." Nake agīcokkie atīrī, "Kīarie." 13 Mūndū-wa-nja ūcio akīmūuria atīrī, "Nī kīi gītūmīte wee ūthondeke ūndū ta ūyū wa gūkīrīra andū a Ngai? Rīrīa mūthamaki oiga ūguo-rī, gīthī tiwe wītūrīire ciira, nīgūkorwo mūthamaki ndacooketie mūrīi wake ūrīa mūngate mūcīi?" 14 Ta ūrīa maaī maitīkaga thi, marīa matangīoeka-rī, no taguo arī o nginya ithū ūtūke. No Ngai ndarutaga mūndū muoyo; handū ha gwīka ūguo-rī, athondekaga njīra nīgeetha mūndū ūrīa mūngate ndakae gūtūura ta ateetwo biū agathengio harī we. 15 "Na rīrī, njūkīte gūkwīra ūhoro ūyū wee mūthamaki mwathi wakwa tondū andū nīmatūmīte nīi ndītīgīre. Ndungata yaku ūciīrītie atīrī, 'Nīi nīngwarīria mūthamaki; no gūkorwo nīegwīka ūrīa ndungata yake ūkūmūuria; 16 no gūkorwo mūthamaki nīegwītīkīra kūhonokia ndungata yake kuuma guokoīnī kwa mūndū ūrīa ūrageria gūtūniina nīi hamwe na mūrīi wakwa, matweherie kuuma kūrī igai rīrīa twaheirwo nī Ngai.' 17 "Na rīrī, ndungata yaku ūgūkwīra atīrī, 'Kiugo gīaku mūthamaki mwathi wakwa kīrondeehere ūhūrūko, nīgūkorwo mūthamaki mwathi wakwa ahaana ta mūraika wa Ngai wa gūkūrīra wega na ūrū. Jehova Ngai waku aroikara nawe.'" 18 Hīndī īyo mūthamaki akīra mūndū-wa-nja ūcio

atīrī, "Ndūkaahithe ūndū o wothe ūrīa ngūkūūria." Nake mündū-wa-nja ūcio akīmwīra atīrī, "Mūthamaki mwathi wakwa nākīarie." 19 Nake mūthamaki akīmūūria atīrī, "Githī mūtinyiitanīire na Joabu ūhoroinī ūyū wothe?" Nake mündū-wa-nja akīmūcookeria atīrī, "Ti-itherū o ta ūrīa ūtūūraga muoyo, wee mūthamaki mwathi wakwa, gūtīrī mündū ūngūhūgūra mwena wa ūrīo kana wa ūmotho, aregane na ūndū o wothe ūrīa mūthamaki mwathi wakwa angiuga. ū nīguo, nī ndungata yaku Joabu yanjīrīre njīke ūndū ūyū, na nīwe wīkīrīte ciugo ici ciothe kanua-inī ka ndungata yaku. 20 Nake Joabu, ndungata yaku nīwe wīkīte ūguo nīgeetha agarūre ūndū ūrīa ūrī ho ihinda rīrī. Mwathi wakwa arī ūugī ta wa mūraika wa Ngai; nīamenyaga ūndū wothe ūrīa wīkīkaga būrūri-inī." 21 Mūthamaki akīrī Joabu atīrī, "Nī wega, nīngwīka ūguo. Thiī, ūcookie mwanake ūcio ti Abisalomu." 22 Joabu akīgūthia aturumithītie ūthiū thī nīguo amūhe gītīo, na akīrathima mūthamaki. Joabu akīmwīra atīrī, "Ūmūthī ndungata yaku nīyamenya atī nīrikītie gwītikīrīka maitho-inī maku mūthamaki mwathi wakwa, tondū mūthamaki nīetikīrīte ihooya rīa ndungata yake." 23 Hīndī ūyo Joabu agīthī Geshuru, na agīcookia Abisalomu Jerusalemu. 24 Nowe mūthamaki akīmwīra atīrī, "No nginya athīi mūciī gwake mwene; ndakarekwo oone ūthiū wakwa." Nī ūndū ūcio Abisalomu agīthīi mūciī gwake na ndaigana kuona ūthiū wa mūthamaki. 25 Thiīnī wa Israeli guothe gūtiari mūndū ūngī o na ūmwe waganagwo gūthakara ta Abisalomu. Kuuma rūcuīrī rwake rwa mūtwe nginya nyariīrī ciale ndaaru na kameni. 26 Rīrīa rīothe eenjaga njuūrī cia mūtwe wake, nīenjagwo o mwaka wathira rīrīa njuūrī yamūritūhīra mūno, angīamīthimire, ūritū wayo wakoragwo ūrī cekeri magana meerī, kūringana na githimi kīa mūthamaki. 27 Nake Abisalomu nīaciariare aanake atatū na mūirītu ūmwe. Nake mwarī eetagwo Tamaru, na aarī mündū-wa-nja mūthaka. 28 Abisalomu aatūrīre mīaka ūrī Jerusalemu atarī oona ūthiū wa mūthamaki. 29 Ningī Abisalomu agītūmanīra Joabu nīguo amūtūme kūrī mūthamaki, no Joabu akīrega gūthīi kūrī we. Ningī akīmūtūmanīra riita rīa keerī, no akīrega gūthīi. 30 Hīndī ūyo akīrī ndungata ciale atīrī, "Atīrīrī, mūgūnda wa Joabu ūhakanīte na wakwa, na arī na cairi kuo. Thiīi mūmīcine na mwaki." Nī ūndū ūcio ndungata ciale Abisalomu ikīgwatia mūgūnda ūcio mwaki ūkīhīa. 31 Hīndī ūyo Joabu agīthīi mūciī kwa Abisalomu,

akīmwīra atīrī, "Nī kīi gīatūma ndungata ciale icine mūgūnda wakwa?" 32 Nake Abisalomu akīrī Joabu atīrī, "Ndagūtūmaniīre, ngīkwīra atīrī, 'Ūka, nīguo ngūtūme kwa mūthamaki, ūkamūūria atīrī, 'Nī kīi gīatūmire nyume Geshuru? Ūngīrī ūndū mwega korwo nīkuo ndūrīraga o na ūrī!'" Rīu-rī, nīngwenda kuona ūthiū wa mūthamaki, na hangīkorwo nī harī na ūndū nījīkīte mūrū, nīakīnījūrage." 33 Nī ūndū ūcio Joabu agīthīi kūrī mūthamaki, na akīmūhe ūhoro ūcio. Hīndī ūyo mūthamaki agīta Abisalomu, nake agītūka, akīnamīrīra aturumithītie ūthiū thī mbere ya mūthamaki. Nake mūthamaki akīmumunya Abisalomu.

15 Na rīrī, thuutha wa maūndū macio, Abisalomu agīthondēkera ngaari cia ita na mbarathi, na andū mīrongo ūtano a gūthīiaga mbere yake mateng'ere. 2 Nake ookīraga rūciinī tene akarūgama mūkīra-inī wa nījīra ūrīa yathīiaga kīhīngō-inī gīa ūtūrī ūrīa inene. Na ūrīa ūndū o wothe ooka arī na mateta ma gūtwarīra mūthamaki nīguo atue ituarī, Abisalomu akamwīta, akamūūria atīrī, "Uumīte ūtūrī ūrīkū?" Nake akamūcookeria atīrī, "Ndungata yaku yumīte mūhīrīga-inī ūmwe wa Israeli." 3 Ningī Abisalomu akamwīra atīrī, "Atīrīrī mateta maku nī ma kīhoo to na nī magīrīire, no gūtīrī ūndū ūthūrītwo wa kūrūgamīrīra mūthamaki ūngūtūkīrīria." 4 Ningī Abisalomu akamwīra atīrī, "Naarī korwo ndaatuuo mūciīri wa būrūri ūyū! Hīndī ūyo ūndū o wothe ūrī na mateta kana cīra no ooke kūrī nī, na nīi ngatigīrīra cīra wake nīwatuu na kīhoo." 5 Ningī hīndī ciothe ūrīa ūndū wothe amūkuhīrīria ainamīrīre mbere yake, Abisalomu agatambūrūkia guoko, akamūhīmbīria na akamūmumunya. 6 Abisalomu ekaga ūguo kūrī andū othe a Israeli arīa mookaga kūrī mūthamaki gūcaria kīhoo, na nī ūndū ūcio akīguucīrīria ngoro cia andū a Israeli. 7 Na rīrī, mīaka ūna yathīra, Abisalomu akīrī mūthamaki atīrī, "Njītūkīria thiī Hebironi nīgeetha ngahingie mūlītīwa ūrīa ndeehītīre harī Jehova. 8 Hīndī ūrīa ndungata yaku yatūūraga Geshuru kūu Suriata, nīndehītīre na mūlītīwa nīguo atīrī, 'Jehova angīkanjookia Jerusalemu, nīngamūhooya ndī kūu Hebironi.'" 9 Nake mūthamaki akīmwīra atīrī, "Thīi na thayū." Nī ūndū ūcio Abisalomu agīthīi Hebironi. 10 Hīndī ūyo Abisalomu agītūma andū na hito mīhīrīga-inī yothe ya Israeli makoige atīrī, "Rīrīa mūrīigua tūrumbeta twahuhwo, hīndī

īyo muuge atīrī, ‘Abisalomu nīwe mūthamaki wa Hebironi.’” 11 Andū magana meerī kuuma Jerusalemu nīo maathiīte hamwe na Abisalomu. Meetītwo marī ageni, na magīthīi matekūmenya nī ūūru meekaga, matirī ūndū maamenyaga ūhoro-inī ūcio. 12 Na hīndī īria Abisalomu aarutaga magongona-rī, agītūmanīra Ahithofeli ūrīa Mügiloni, o ūrīa waheaga Daudi kīrīra, oke kuuma itūūra rīao rīa Gilo. Na nī ūndū ūcio ndundu ya gūūkīrīra mūthamaki ikīgīa na hinya, nao arūmīrīri a Abisalomu magīkīrīrīria kūngīha. 13 Na rīrī, hagīuka mūndū ūmwe watūmītwo kūrī Daudi, akīmwīra atīrī, “Ngoro cia andū othe a Isiraeli irūmīrīre Abisalomu.” 14 Hīndī īyo Daudi akīira anene ake othe arīa aarī nao Jerusalemu atīrī, “Ūkai! No nginya tūūre; kwaga ūguo gūtīrī o na ūmwe witū ūkūhonoka kūūragwo nī Abisalomu. No nginya tūthī o ro rīu, kana Abisalomu oke narua atūkorerere, atūhubanīrie na atwanange, na ahūūre itūūra rīrī inene na rūhīū rwa njora.” 15 Nao anene a mūthamaki makīmūcookeria atīrī, “Ndungata ciaku nīcīhaarīrie gwīka ūndū o wothe ūrīa mūthamaki mwathi witū angīthuura wīkwo.” 16 Nake mūthamaki akiumagara, arūmīrīrīwo nī andū a nyūmba yake yothe; no agītīga thuriya ikūmi cia kūmenyerera nyūmba ya mūthamaki. 17 Nī ūndū ūcio mūthamaki akiumagara, arūmīrīrīwo nī andū acio othe, magīthīi handū haraaya, makīrūgama ho. 18 Nao andū ake othe makīmūhītūka, hamwe na Akerethi othe, na Apelethi, na Agiti othe magana matandatū arīa maatwaranīte hamwe nake kuuma Gathu, makīhītūka magīthīi mbere ya mūthamaki. 19 Mūthamaki akīuria Itai ūrīa Mügiiti atīrī, “Nī kīī gīgītūma ūthīi hamwe na ithūi? Cooka ūgaikare hamwe na Mūthamaki Abisalomu. Wee ūrī ūndū wa kūngī, ūndū ūthaamīte akoima būrūri wake. 20 Ūrookire o ira. Ingīgwītīkīria atīa wambīrīrie kūūrūūra na ithūi, o rīrī itaramenya kūrīa ndīratī? Hūndūka, woe andū a būrūri wanyu ūcooke nao. Naguo ūtugi na wīhokeku irokara hamwe nawe.” 21 No Itai agīcookeria mūthamaki atīrī, “Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūūraga muoyo, na o ta ūrīa wee mūthamaki mwathi wakwa ūtūūraga muoyo-rī, harīa hothe mūthamaki mwathi wakwa angīkorwo arī, o na kūngīkorwo nī gūtūūra muoyo kana gūkua, hau no ho ndungata yaku īgaakorwo ūrī.” 22 Nake Daudi akīira Itai atīrī, “Thīi na mbere, ūthīi ūhītūkīte.” Nī ūndū ūcio Itai ūrīa Mügiiti agīthīi ahītūkīte hamwe na andū ake othe, na andū a nyūmba yake arīa maarī hamwe

nake. 23 Nao andū othe a būrūri ūcio makīrīra na mūgambo mūnene rīrīa andū acio othe maahītūkaga. Mūthamaki o nake akīringa mūrīmo ūrīa ūngī wa karūū ga Kidironi, nao andū othe magīthīi merekeire werū-inī. 24 Zadoku o nake aarī ho, na Alawīi othe arīa maarī hamwe nake nīo maakuuīte ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Ngai. Nao makīiga ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Ngai thī, nake Abiatharu akīrūta magongona nginya rīrīa andū othe maarīkīrie kuuma itūūra rīu inene. 25 Ningī mūthamaki akīira Zadoku atīrī, “Oya ithandūkū rīa Ngai ūrīcookee itūūra-inī rīu inene. Ingītīkīrīka maitho-inī ma Jehova-rī, nīakanjookia na atūme ndīrīone na nyone gūikaro gīake ūngī. 26 No angīkiuga atīrī, ‘Nīi ndikenetio nīwe,’ hīndī īyo nīi nīndīhaariīrie; nīanjīke o ūrīa wothe angīona kwagīrīrie.” 27 Ningī mūthamaki akīira Zadoku ūrīa mūthīnjīri-Ngai atīrī, “Githī wee ndūrī muoni-maündū? Cooka ūthīi itūūra-inī rīu inene na thayū, mūrī na mūrūguo Ahimaazu, na Jonathani mūrū wa Abiatharu. Wee na Abiatharu mūthīi na ariū acio anyu eerī. 28 Na nīi ngūikara njetereire mariūko-inī kūu werū-inī, o nginya hīndī īria ūkaandehīthīria ūhoro ūnjīrē ūrīa maündū matarīi.” 29 Nī ūndū ūcio Zadoku na Abiatharu magīkuua ithandūkū rīa Ngai, makīrīcookeia Jerusalemu na magīkara kuo. 30 No Daudi agīthīi na mbere kwambata kīrīma kīa mītamayū, o akīrīraga; nīehumbīrīte mūtwe, na aarī magūrū matheri. Andū othe arīa aarī nao-rī, o nao nīmehumbīrīte mūtwe, nao maambatire o makīrīraga. 31 Na rīrī, Daudi nīamenyīthītio atīrī, “Ahithofeli aarī hamwe na arīa maarī ūndundu na Abisalomu.” Nī ūndū ūcio Daudi akīhooya atīrī, “Wee Jehova, garūra kīrīra kīa Ahithofeli, ūgītue ūrimū.” 32 Na rīrīa Daudi aakinyire gacūmbīrī ga kīrīma, harīa andū maahooyagīra Ngai-rī, Hushai ūrīa Mūariki aarī hau kūmūtūngā, atembūrangīte nguo yake ndaaya, na akeitīrīria tīrī mūtwe. 33 Nake Daudi akīmwīra atīrī, “Ūngīkorwo nīgūtūhī na nīi, ūgūtūka mūrīgo harī nīi. 34 No ūngīcooka itūūra-inī rīu inene na wīre Abisalomu atīrī, ‘Nīngūtūka ndungata yaku wee mūthamaki; ndīratūire ndī ūndungata ya thoguo mbere ūyō, no rīu ngūtūka ūndungata yaku,’ hīndī īyo no ūndeithie gūthūkīa mataaro ma Ahithofeli. 35 Githī Zadoku na Abiatharu arīa athīnjīri-Ngai matiūgīkorwo kūu hamwe nawe? Meerage ūndū o wothe ūngīguia nyūmba-inī ya mūthamaki. 36 Ariū ao eerī, Ahimaazu mūrū wa Zadoku, na Jonathani mūrū wa Abiatharu

marī kūu hamwe nao. Matūmage kūrī nī na ūndū o wothe ūngīguā.” 37 Nī ūndū ūcio Hushai mūrata wa Daudi agīcooka, na agīkinya Jerusalemu o rīrīa Abisalomu aatoonyaga itūura rīu inene.

16 Na rīrī, Daudi aakorirwo ahītūkīte gacūmbīri ga kīrima o hanini-rī, agīkora Ziba, ndungata ya Mefiboshethu, īmwetereire īmūtūnge. Aarī na ndigiri igīrī ciatandikītwo na igakuua mīgate magana meerī na imanjika cia thabibū nyūmū igana rīmwe, na ikūmba igana cia ngūyū, o na mondo ya ndibe. 2 Nake mūthamaki akīuria Ziba atīrī, “Nī kī gītūmīte ūrehe indo ici?” Nake Ziba agīcooka atīrī, “Ndigiri nī cia gūkuua andū a nyūmba ya mūthamaki, nayo mīgate na matunda nī cia kūrīo nī andū, nayo ndibe nīyakūnyuu nī arīa mangūrwo nī hinya gūkū werūinī.” 3 Mūthamaki agīcooka akīmūuria atīrī, “Arī ha mūrū wa mūrīu wa mwathi waku?” Nake Ziba akiuga atīrī, “Aikarīte Jerusalemu, tondū areciiria atīrī, ‘Ūmūthī nyūmba ya Israeli nīlūnjookeria ūthamaki wa guka.’” 4 Ningī mūthamaki akīra Ziba atīrī, “Indo ciothe iria iraari cia Mefiboshethu kuuma rīu nī ciaku.” Nake Ziba akiuga atīrī, “Nīndakwīnyihīria; reke njitikīrīke maitho-inī maku, wee mūthamaki, mwathi wakwa.” 5 Mūthamaki Daudi aakuhīrīria Bahurimū-rī, mūndū wa mūhīrīga wa nyūmba ya Saūlū agīuka oimīte kuo. Nake eetagwo Shimei mūrū wa Gera; agīuka akīrumana. 6 Agīkīria Daudi na anene othe a mūthamaki mahiga, o na gūtuūka mbūtū ciothe cia ita na arangīri maarī mwena wa Daudi wa ūrīo na wa ūmotho. 7 Shimei akīrumana, akiuga atīrī, “Thī na kūu, thī na kūu, wee mūiti wa thakame, wee kīmaramari gīkī! 8 Jehova nīakūrīhītie, thakame yothe ūrīa wanaita ya nyūmba ya Saūlū, ūrīa wathanaga ithenya rīake. Jehova nīaneanīte ūthamaki kūrī mūrūguo Abisalomu. Wee nīlūnkyīrīrwo nī mwanangīko tondū ūrī mūiti wa thakame!” 9 Hīndī ūyo Abishai mūrū wa Zeruia akīuria mūthamaki atīrī, “Nī kī kīratūma ngui īno nguū ūrume mūthamaki mwathi wakwa? Reke ningē mūrīmo ndīmūtinie mūtwe.” 10 No mūthamaki akiuga atīrī, “Tūnyiitanīre ūndū ūrīkū nī na inyuū, inyuū ariū a Zeruia? Angīkorwo ararumana tondū Jehova nīamwīrīte atīrī, ‘Ruma Daudi,’ nūū ūngīmūuria atīrī, “Ūgwīka ūguo nīkī?” 11 Ningī Daudi akīra Abishai na anene ake othe atīrī, “Mūrū wakwa, ūrīa uumīte mūthiimo-inī wakwa, nīwe ūraageria kūnduta muoyo. Githī Mūbenjamini ūyū ndangīgīka makīria ma ūguo! Tiganai nake; rekei arumane, tondū

Jehova nīwe ūmwīrīte eke ūguo. 12 Hihi no gūkorwo Jehova nīkuona thiīna wakwa, na nīkandīha na wega nī ūndū wa irumi ici ndīrarumwo ūmūthī.” 13 Nī ūndū ūcio Daudi na andū ake magīthī na mbere magereire njīra nake Shimei akagera mwena-inī wa kīrima ang’ethāniire nao, agīthī akīrumana, na akīmūikāgīria mahiga, na akamūminjagīria tīri. 14 Nake mūthamaki na andū othe arīa maarī nake magīkinya kūrīa maathīiga manogeete. Na kūu nīkuo Daudi aahurūkīire, akīnogoka. 15 Hīndī ūyo Abisalomu na andū othe a Israeli magītūka Jerusalemu, na Ahithofeli agīkorwo hamwe nao. 16 Hīndī ūyo Hushai ūrīa Mūariki, mūrata wa Daudi, agīthī kūrī Abisalomu, akīmwīra atīrī, “Mūthamaki arotūura nginya tene! Mūthamaki arotūura nginya tene!” 17 Abisalomu akīuria Hushai atīrī, “Ūyū nīguo wendo ūrīa wonetie mūrata waku? Nī kī kīragiririe ūthī na mūrata waku?” 18 Nake Hushai akīra Abisalomu atīrī, “Aca, ūrīa ūthuūrītwo nī Jehova, na agathuurwo nī andū aya, na agathuurwo nī andū othe a Israeli, nī ndī wake, na njikare nake. 19 Ningī-rī, njagīrīrwo nīgūtungatīra ūyū? Githī ndīagīrīrwo nīgūtungatīra mūrīu? O ta ūrīa ndaatungatīre thoguo, noguo ngūgūtuungatīra.” 20 Abisalomu akīra Ahithofeli atīrī, “Tūhe ūtaaro waku. Twagīrīrwo nī gwīka atīa?” 21 Ahithofeli agīcooka atīrī, “Koma na thuriya cia thoguo iria aatigire nīgeetha irorage gīkarō kīa mūthamaki. Hīndī ūyo andū othe a Israeli nīmakaigua atī wee wīmūthūure biū nī thoguo, namo moko ma andū arīa othe ūrī nao nīmekūgīa hinya.” 22 Nī ūndū ūcio makīambīra Abisalomu hema nyūmba igūrū, nake agīkoma na thuriya cia ithe mbere ya andū othe a Israeli. 23 No rīrī, matukū-inī macio mataaro marīa Ahithofeli aaheanaga maahaanaga ta ma mūndū ūhooete kīrīa kūrī Ngai. Ūguo nīguo Daudi na Abisalomu mooyaga mataaro mothe ma Ahithofeli.

17 Ahithofeli akīra Abisalomu atīrī, “Reke thuure andū ngiri ikūmi na igīrī nīguo tūthī ūtukū o ro ūyū tūgakinyīre Daudi. 2 Na ndīmūthārikīre o ro rīu arī mūnogu na atarī na hinya. Ndīmūmakie, na andū arīa othe arīa marī hamwe nake moore. Njūrage o mūthamaki we wiki, 3 na hūndūre andū othe macooke kūrī we. Gīkuū kīa mūndū ūcio ūracaria gīgūcooka andū othe harīwe; gūtīrī mūndū ūkūgurara.” 4 Narīo ithugunda rīu rīkīoneka rīrī rīega nī Abisalomu na athuuri othe a Israeli. 5 No Abisalomu akiuga atīrī, “Tūmanīrai Hushai ūrīa Mūariki o nake, nīguo ūtīgue

ür̄ia ekuuga.” 6 Na r̄ir̄ia Hushai ookire, Abisalomu ak̄imwira at̄ir̄i, “Ahithofeli n̄iāhean̄ite mataaro maya. N̄i wega tw̄ike ūguo aroiga? Anḡikorwo ti ūguo-r̄i, t̄uhe woni waku.” 7 Hushai aḡicookeria Abisalomu at̄ir̄i, “Itaaro r̄ir̄ia Ahithofeli ahean̄ite ti rīega ihinda-in̄i r̄ir̄i. 8 Wee n̄iūūi thoguo na and̄u ake; n̄i and̄u njamba, na n̄i njamba ta nduba it̄unyit̄wo mwana wayo. Ninḡi thoguo ar̄i na ūmenyo wa mbaara; ndar̄i h̄ind̄i anḡiraarania na mbüt̄u cia ita. 9 O na r̄iu ahithit̄wo ngurunga kana akahithwo hand̄u hanḡi. Anḡitharik̄ira mbüt̄u ciaku cia ita mbere-r̄i, ӯr̄ia wothe ūkaigua ūhoro ūcio akoiga at̄ir̄i, ‘Mbüt̄u cia ita cia Abisalomu n̄iciūragit̄wo.’ 10 H̄ind̄i īyo o na m̄uthigari ӯr̄ia njamba, ӯr̄ia ngoro yake ihaana ta ngoro ya m̄ur̄ūthi-r̄i, n̄iakarinḡika n̄i guoya, tond̄u Israeli othe n̄imooi at̄i, thoguo n̄i njamba ya ita na at̄i and̄u ar̄ia mar̄i nake n̄i njamba. 11 “N̄i ūnd̄u ūcio ngūgūtaara at̄ir̄i: Reke and̄u othe a Israeli kuuma Dani nginya Birishiba, acio ainḡi m̄uno ta m̄uthanga wa h̄ugur̄u cia iria, moonganio othe macookan̄ir̄ire har̄iwe, na wee mwene ūmatongorie maḡithiī ita-in̄i. 12 H̄ind̄i īyo n̄it̄ukaam̄utharik̄ira har̄ia hothe t̄unḡimuona, t̄um̄umb̄ir̄ire o ta ӯr̄ia ime r̄iḡuaga th̄i. N̄iḡukorwo we mwene o na kana m̄und̄u o na ūmwe wake ḡut̄ir̄i ūgaatigara muoyo. 13 O na ninḡi anḡigatoonya it̄ūra inene, and̄u othe a Israeli makaarehe m̄ih̄indo it̄ūra-in̄i r̄iu, t̄ur̄ikururie t̄ur̄itware ḡituamba-in̄i, o nginya kwage gacunj̄i kar̄io kanḡioneka.” 14 Nake Abisalomu na and̄u othe a Israeli makiuga at̄ir̄i, “Ūtaaro wa Hushai ӯr̄ia M̄uariki n̄i mwega ḡuk̄ira wa Ahithofeli.” N̄iḡukorwo Jehova n̄iatauite at̄i n̄ieḡuthük̄ia ūtaarani ūcio mwega wa Ahithofeli n̄igeetha arehithir̄ie Abisalomu mwananḡiko. 15 Hushai ak̄iūra Zadoku na Abiatharu, acio ath̄inj̄iri-Ngai, at̄ir̄i, “Ahithofeli n̄iataar̄ite Abisalomu na athuuri a Israeli meeke ūna na ūna, no n̄iī nd̄imataar̄ite meke ūna na ūna. 16 R̄iu t̄umana k̄ur̄i Daudi naru, ūmw̄ire at̄ir̄i, “Ūtuk̄ ūyū menya nd̄ukaraare mariük̄o-in̄i k̄uu wer̄-in̄i; ringa m̄ur̄imo na nd̄ukaage gw̄ika ūguo, kwaga ūguo m̄uthamaki na ar̄ia othe ar̄i nao n̄imek̄uniinwo.”” 17 Jonathani na Ahimaazu maikaraga Eni-Rogeli. Nayo ndungata ya m̄uir̄tu n̄iyo yar̄i īthiī ikamahe ūhoro ūcio, nao mathiī makeere M̄uthamaki Daudi, tond̄u matinḡefik̄irire kuonwo maḡitoonya it̄ūra-in̄i r̄iu inene. 18 No kamwana kanini n̄ikamoniire na gak̄ira Abisalomu. N̄i ūnd̄u ūcio and̄u acio eer̄i makiumagara na ihenya maḡitoonya

nyūmba ya m̄und̄u k̄uu Bahurimu. Nake aar̄i na ḡithima hau nja ya m̄uciī wake, nao mak̄iharūrūka th̄iin̄i wak̄io. 19 Nake m̄ütumia wa m̄und̄u ūcio ak̄oya k̄ind̄u ḡia k̄uhumb̄ira, aḡigitamb̄ürükia iḡur̄i r̄ia m̄uromo wa ḡithima, na ak̄ian̄ika ngano iḡur̄i r̄iakio. Na ḡut̄ir̄i m̄und̄u o na ūmwe wamenyire ūhoro ūcio. 20 Na r̄ir̄ia and̄u a Abisalomu mookire k̄ur̄i m̄ütumia ūcio k̄uu nyūmba gwake-r̄i, mak̄imūuria at̄ir̄i, “Ahimaazu na Jonathani mar̄i ha?” Nake m̄ütumia ūcio ak̄imacookeria at̄ir̄i, “Maringire m̄ur̄imo ūr̄ia wa kar̄uūi.” Nao and̄u acio mak̄imacaria no mationire m̄und̄u; n̄i ūnd̄u ūcio maḡicooka Jerusalemu. 21 Thuutha wa and̄u acio ḡuthiī, Jonathani na Ahimaazu makiuma ḡithima-in̄i, na maḡitwar̄ira M̄uthamaki Daudi ūhoro ūcio. Mak̄imwira at̄ir̄i, “Wihaarir̄ie ūringe r̄üüi o narua, Ahithofeli n̄i ataaran̄ite ūna na ūna wa ḡugūk̄ir̄ira.” 22 N̄i ūnd̄u ūcio Daudi na and̄u othe ar̄ia maar̄i nake maḡiūk̄ira na mak̄iringa R̄uūi rwa Jorodani. Na ḡugik̄ia ḡut̄ir̄i m̄und̄u ūtaaringe R̄uūi rwa Jorodani. 23 Na r̄ir̄ia Ahithofeli onire at̄i mataaro make matiinarum̄ir̄irwo-r̄i, aḡitandika ndigiri yake, ak̄iūn̄uka gwake m̄uciī it̄ūra-in̄i r̄iake. Aḡithondeka maünd̄u make, aḡicooka ak̄iīta. N̄i ūnd̄u ūcio aḡikua na aḡithikwo mb̄ir̄ira-in̄i ya ithe. 24 Daudi aḡithiī Mahanaimu, nake Abisalomu ak̄iringa R̄uūi rwa Jorodani hamwe na and̄u othe a Israeli. 25 Abisalomu n̄iathuur̄ite Amasa atuūke m̄unene wa mbüt̄u cia ita ithenya r̄ia Joabu. Amasa aar̄i m̄uriū wa m̄und̄u wetagwo Jetheri, M̄uisiraeli ӯr̄ia wahik̄tie Abigaili, mwar̄i wa Nahashu, mwar̄i wa nyina na Zeruia nyina wa Joabu. 26 And̄u a Israeli na Abisalomu maamb̄ite hema ciao b̄ur̄uri-in̄i wa Gileadi. 27 Na r̄ir̄ia Daudi aakinyire Mahanaimu, Shobi m̄ur̄u wa Nahashu wa kuuma Raba kwa Aamoni, na Makiri m̄ur̄u wa Amielu kuuma Lo-Debari, na Barizilai ӯr̄ia M̄ugileadi kuuma Rogelimu 28 mak̄irehe indo cia ḡikomera, na mbak̄uri, na indo cia ūf̄umba. Ninḡi mak̄irehe ngano na cairi, na m̄utu na ngano h̄ihie, na mboco na ndenḡu, 29 na ūuk̄i na ngorono, na nḡ'ondu na maguta mamata ma iria r̄ia nḡ'ombe, n̄igeetha Daudi na and̄u ake mar̄e. Tond̄u moigire at̄ir̄i, “And̄u aya n̄iahūūtu, na makanoga, na makanyootera ḡuk̄u wer̄-in̄i.”

18 Na r̄ir̄i, Daudi ak̄iūngania and̄u ar̄ia maar̄i nake, na aḡithuura anene a gwatha thigari ngiri ngiri na a gwatha thigari igana igana. 2 Daudi aḡitum̄a mbüt̄u ūcio cia ita īthiī ikar̄ue, ḡicunj̄i ḡia ithat̄u ḡiathagwo n̄i Joabu, na ḡicunj̄i ḡia ithat̄u ḡiathagwo n̄i

Abishai mūrū wa nyina na Joabu, mūrū wa Zeruia, na gūcunjī kīngī gīa ithatū gīgāathwo nī Itai ūrīa Mūgiiti. Nake mūthamaki akīra mbütū icio cia ita atīrī, “Ti-therū nīi mwene nīngumagarania na inyu.” 3 No andū acio makīmwīra atīrī, “Wee ndūgūthī; tūngīaakīrio hinya tūtūre-rī, matingīrūmbūya ūhoro witū. O na nuthu iitū īngikua-rī, matingīrūmbūya ūhoro ūcio; no wee ūrī bata gūkīra andū ngiri ikūmi aitū. Rīu nī kaba ūtūteithīrīrie ūrī gūkū itūtūra-inī rīrī inene.” 4 Nake mūthamaki agīcookia atīrī, “Nīi ngwīka ūrīa wothe mūkuona kwagīrīire.” Nīi ūndū ūcio mūthamaki akīrūgama kīhingo-inī rīrīa andū acio othe moimagaraga marī ikundi cia andū igana igana, na cia ngiri ngiri. 5 Mūthamaki agīatha Joabu, na Abishai, na Itai, akīmeera atīrī, “Menyererai mwanake ūcio ūgwītwo Abisalomu nī ūndū wakwa.” Nacio mbütū ciothe cia ita nīciaiguire mūthamaki akīheana watho nī ūndū wa Abisalomu kūrī o ūmwe wa anene a mbütū cia ita. 6 Mbütū icio cia ita ikīerekera werū-inī ikarue na Israeli, nayo mbaara ikīrūrwo mūtitū-inī wa Efiraimu. 7 Kūu nīkuo mbütū cia ita cia Israeli ciatooreirio nī andū a Daudi. Nao arīa maakuire mūthenya ūcio maarī aingī mūnō, maarī andū ngiri mīrongo ūrī. 8 Mbaara ikīhurunjūka būrūri wothe, naguo mūtitū ūkīniina andū aingī mūthenya ūcio gūkīra arīa maaniinrwo nī rūhiū rwa njora. 9 Nake Abisalomu agīcemania na andū a Daudi. Nake aahaicite nyūmbū yake, na rīrīa nyūmbū yathīiagīra rungu rwa honge ndumanu cia mūgandi mūnene, mūtwe wa Abisalomu ūkīhata mūtī-inī. Nake agītigwo acunjuurīte rīera-inī, nayo nyūmbū ūrīa aahaicite igīthīi o na mbere. 10 Hīndī ūrīa mūndū ūmwe wao onire ūguo, akīra Joabu atīrī, “Nīndona Abisalomu acunjuurīte mūtī-inī wa mūgandi.” 11 Joabu akīra mūndū ūrīa wamwīrire ūguo atīrī, “Atī kī! Nīwamuona? Nī kī kiagīria ūmūgūthe agwe thī o ro hau? Nīngiakūhe cekeri ikūmi cia betha, na mūcibi wa mūndū njamba.” 12 No mūndū ūcio agīcookia atīrī, “O na ingīthimīrwo cekeri ngiri ūmwe njikīrīwo guoko, ndingītambūrūkīria mūrū wa mūthamaki guoko ndīmwike ūrū. Mūthamaki aagwathire wee, na Abishai, na Itai tūkiiguaga, akīmwīra atīrī, ‘Menyererai mwanake ūcio ūgwītwo Abisalomu nī ūndū wakwa.’ 13 Na ingītarīrīrie muoyo wakwa thīina-inī, na tondū gūtīrī ūndū ūhithagwo mūthamaki, no wīeherie ūndiganīrie.” 14 Joabu akiuga atīrī, “Nīi ndīgūte mahinda nī ūndū waku.” Nī ūndū ūcio akīoya matimū

matatū, agīthīi, akīmūtheeca namo ngoro Abisalomu arī o muoyo hau mūtī-inī wa mūgandi-inī ūcio. 15 Nao andū ikūmi arīa maakuuagīra Joabu indo cia mbaara makīrigicīria Abisalomu, makīmūhūra, makīmūraga. 16 Hīndī ūyo Joabu akīhuha karumbeta, nacio mbütū cia ita igitiga gūteng’eria andū a Israeli, tondū Joabu nīacirūgamirie. 17 Nao makīoya Abisalomu, makīmūkia irima inene kūu mūtitū, na makīumba hība nene ya mahiga igūrū ūrīake. Hīndī ūyo andū othe a Israeli makīrūrīra kwao mīciī. 18 Hīndī ūrīa aarī muoyo, Abisalomu nīeyakīire gītugī agīkīhaanda Gītūamba-inī kīa Mūthamaki kīrī gīa kīririkano gīake, tondū eeciirītie atīrī, “Nīi ndīrī na kahī kangītūuria ūtīwa ūrīakwa.” Agīta gītugī kūu ūtīwa ūrīake, nakīo gītagwo Gītugī kīa Abisalomu nginya ūmūthī. 19 Na rīrī, Ahimaazu mūrū wa Zadoku akiuga atīrī, “Reke hanyūke ngatwarīre mūthamaki ūhoro atī Jehova nīamūhonoketie kuuma guoko-inī gwa thū ciake.” 20 Joabu akīmwīra atīrī, “Wee tiwe wagīrīrwo nī gūtwara ūhoro ūcio ūmūthī. Reke ūgaatwara ūhoro ihinda ūrīngī, no ndūgīwīka ūguo ūmūthī, tondū mūrū wa mūthamaki nīakuīte.” 21 Hīndī ūyo Joabu akīra Mūkushi ūmwe atīrī, “Thīi ūkeere mūthamaki ūrīa wonete.” Mūkushi ūcio akīinamīrīra mbere ya Joabu na akīhanyūka agīthīi. 22 Ahimaazu mūrū wa Zadoku akīra Joabu ūrīngī atīrī, “O ūrīa kūrītuīka, reke ūmūrīre Mūkushi ūcio.” No Joabu agīcookia atīrī, “Mūrū wakwa, ūkwenda gūthīi nīkī? Wee ndūrī na ūhoro ūrīa ūngīheerwo kīheo.” 23 Nake akiuga atīrī, “O ūrīa kūrītuīka, nīngwenda kūhanyūka.” Nī ūndū ūcio Joabu akiuga atīrī, “Kīhanyūka!” Hīndī ūyo Ahimaazu akīhanyūka agereire werū-inī, akīhītūka Mūkushi. 24 Daudi aaikairīte thī gatagatī ga kīhingo kīa na thīinī na kīa nja-rī, mūrangīri agīthīi kīhingo-igūrū agereire ūrīthingo-inī. Na rīrīa aacūthīrīrie nja, akīona mūndū ahanyūkīte arī o wiki. 25 Nake mūrangīri agīta mūthamaki na akīmūmenyithia ūhoro ūcio. Nake mūthamaki akiuga atīrī, “Akorwo arī wiki, akīrī na ūhoro mwega.” Nake mūndū ūcio aqīkuhīrīria o gūkuhīrīria. 26 Ningī mūrangīri akīona mūndū ūngī ahanyūkīte, agīta mūrangīri wa kīhingo, akīmwīra atīrī, “Atīrī, mūndū ūngī ahanyūkīte arī o wiki!” Nake mūthamaki akiuga atīrī, “No nginya o nake akorwo ararehe ūhoro mwega.” 27 Mūrangīri akiuga atīrī, “Ndīrona mūndū ūcio wa mbere akīhanyūka ta Ahimaazu mūrū wa Zadoku.” Mūthamaki akiuga atīrī, “Ūcio nī mūndū mwega, arooka arī na ūhoro

mwega.” 28 Ningī Ahimaazu agīta mūthamaki, akīmwīra atīrī, “Gūtirī na ūuru!” Akiinamīrīra mbere ya mūthamaki aturumithītie ūthiū thī, akiuga atīrī, “Jehova Ngai waku arogocwo! Nianeanīte andū arīa maatambürükītie moko mookīrīre mūthamaki mwathi wakwa.” 29 Nake mūthamaki akīuria atīrī, “Mwanake ūcio ti Abisalomu arī o thayū?” Nake Ahimaazu agīcockia atīrī, “Ninyonire kīrigicano kīnene rīrīa Joabu ekwendaga gütūma ndungata ya mūthamaki o na nīi, ndungata yaku, no ndinamenya kiuma gīa kīi.” 30 Nake mūthamaki akiuga atīrī, “Rūgama haha mwena-inī weterere.” Nī ūndū ūcio agīthī mwena-inī, akīrūgama ho. 31 Hīndī īyo Mūkushi agīkinya, akiuga atīrī, “Mūthamaki mwathi wakwa, ta igua ūhoro ūyū mwega! Jehova nīakūhonoketie ūmūthī kuuma kūrī arīa maragūkīrii.” 32 Mūthamaki akīuria Mūkushi atīrī, “Mwanake ūrīa ti Abisalomu arī o thayū?” Mūkushi akīmūcookeria atīrī, “Thū ciotle cia mūthamaki mwathi wakwa, na andū arīa othe mangūkīra makūgere ngero marotūka ta mwanake ūcio.” 33 Mūthamaki akīnaina. Akīhaica, agīthī nyūmba ya igūrū ya kīhingo-inī, akīrīra. Agīthī akiugaga atīrī, “Ūui mūrū wakwa Abisalomu! Mūrū wakwa, mūrū wakwa Abisalomu! Naarī korwo nī niī ndīrakuire handū haku, ūui mūrū wakwa, mūrū wakwa!”

19 Nake Joabu akīrwo atīrī, “Mūthamaki nīrarīra agīcakayagīra Abisalomu.” 2 Naguo ūhootani wa mūthenya ūcio wa mbūtū cia ita ciotle ūkīgarūrūka, ūgūtūka macakaya, tondū mūthenya ūcio mbūtū cia ita nīciaiguire gūkīrwo atīrī, “Mūthamaki arī na kīeha nī ūndū wa mūrīi.” 3 Mūthenya ūcio andū magīcocka itūura-inī inene na hitho, o ta ūrīa andū macookaga na hitho maconokete rīrīa moorīte kuuma mbaara-inī. 4 Nake mūthamaki akīhumbīra ūthiū, akīrīra na mūgambo mūnene akiugaga atīrī, “Ūui Abisalomu, mūrū wakwa! Ūui Abisalomu, mūrū wakwa, mūrū wakwa!” 5 Hīndī īyo Joabu agītoonya nyūmba kūrī mūthamaki, akīmwīra atīrī, “Ūmūthī nīūconorithītie andū aku othe, arīa marīktīte kūhonokia muoyo waku, na mīoyo ya ariū aku na ya airītu aku, na mīoyo ya atumia aku o na ya thuriya ciaku. 6 Wee wendete arīa magūthūire, na ūkamena arīa makwendete. Ūmūthī nīwonanītie biū atī ūdūrī bata na anene a mbūtū cia ita o na andū ao. Nīi nguona atī wee gīkeno gīaku kīngīrī rīrīa Abisalomu angīrī muoyo ūmūthī na ithuothe tūkorwo tūkuīte. 7 Rīu ūkīra ūthīi

ūkoomīrīrie andū aku ūmekīre hinya. Nīi ngwīhīta na rītwa rīa Jehova atī aakorwo ndūkuuma ūthīi gütanatuka, gūtirī mūndū o na ūmwe ūgūkorwo mwena waku. Ūndū ūyū ūgūtūka mūru kūrī we gūkīra maūndū mothe mooru marīa managūkora kuuma ūrī mūnini nginya rīu.” 8 Nī ūndū ūcio mūthamaki agīkīra, agīkarīra gītī gīake kīhingo-inī. Hīndī ūrīa andū meerirwo atīrī, “Mūthamaki aikarīte kīhingo-inī,” othe magīuka mbere yake. Na rīrī, andū a Israeli nīmoorīte magacooka kwao mīciī. 9 Mīhīrīga-inī yothe ya Israeli, andū othe maakararanagia makoiga atīrī, “Mūthamaki nīwe watūkūrīre kuuma guoko-inī gwa thū ciitū; nīwe watūhonokirie kuuma guoko-inī kwa Afilisti. No rīu nīorīte akioma būrūrī-inī akīrīra Abisalomu; 10 nake Abisalomu ūrīa twaitīrīrie maguta atūthamakīrē-rī, nīakuīrīrie mbaara-inī. Nī ūndū ūcio mwagīte kwaria ūhoro wa gūcockia mūthamaki nīkī?” 11 Mūthamaki Daudi nīatūmanire kūrī Zadoku na Abiatharu, athīnjīri-Ngai, makeerwo atīrī, “Ūriai athuuri a Juda atīrī, ‘Nī kīi gīgūtūma mūrigie thuutha harī gūcockia mūthamaki nyūmba-inī yake ya ūthamaki, kuona atī ūrīa kūraario Israeli guothe nīgūkīnīre mūthamaki kūrīa aikaraga?’ 12 Inyuī mūrī ariū a baba, tūrī a mūthiimo ūmwe, na thakame ūmwe. Nī kīi kīngītūma mūtūke a kūrigia thuutha kūnūkia mūthamaki?” 13 Ningī mwīre Amasa atīrī, ‘Githī wee ūdūrī wa mūthiimo wakwa, na thakame yakwa? Ngai arothūūra o na anjīke ūuru makīria, angīkorwo kuuma rīu gūthīi na mbere wee tiwe ūgūtūka mūnene wa mbūtū ciakwa cia ita ithenya rīa Joabu.’” 14 Nake mūthamaki akīguicīrīria ngoro cia andū othe a Juda ta ciarī ngoro ya mūndū ūmwe. Nao magītūmana kūrī mūthamaki, makiuga atīrī, “Cooka, wee hamwe na andū aku othe.” 15 Hīndī īyo mūthamaki agīcocka agīthī agīkinya Jorodani. Na rīrī, andū a Juda nīmookīte Giligali nīguo matūnge mūthamaki mamūringie Rūūrī rwa Jorodani. 16 Nake Shimei mūrū wa Gera, Mūbenjamini kuuma Bahurim, agīkūrūka na ihenya marī na andū a Juda nīguo magatūnge Mūthamaki Daudi. 17 Nake aarī na andū a Benjamini ngiri ūmwe, o hamwe na Ziba ndungata ya mūcīi wa Saūlū, na ariū ake ikūmi na atano, na ndungata mīrongo ūrī. Nao makīhānyūka nginya Rūūrī rwa Jorodani harīa mūthamaki aarī. 18 Makīringīra iriūko-inī nīguo maringie andū a nyūmba ya mūthamaki na meeke o ūrīa angīenda. Hīndī ūrīa Shimei mūrū wa Gera aaringire Rūūrī rwa

Jorodani akīgūithia thī mbere ya mūthamaki, 19 na akīmwīra atīrī, “Mwathi wakwa nī atige kündua mwīhīa. Tiga kūririkana ūrīa ndungata yaku yekire mahītia mūthenya ūrīa mūthamaki mwathi wakwa oimire Jerusalemu. Mūthamaki nīatige kūiga ūhoro ūcio meciiria-inī make. 20 Nīgūkorwo nīi ndungata yaku nīnjūūtī atī nīnjīlhītie, no ūmūthī nīmdoka haha ndī mūndū wa mbere wa nyūmba yothe ya andū a Jusufu; ndaikūrūka njūke ndūnge mūthamaki mwathi wakwa.” 21 Ningī Abishai mūrū wa Zeruia akiuga atīrī, “Githī Shimeī ndagīrīire nī kūragwo nī ūndū wa ūrīa ekīte? Nīarumire mūtīrīrie maguta wa Jehova.” 22 Nake Daudi agīcookinā atīrī, “Tūnyiitānīire ūndū ūrīkū na inyuī, inyuī ariū a Zeruia? Ūmūthī nīguo mūgūtūka thū ciakwa! No kūhoteke mūndū o na ūrīkū ooragwo thīnī wa Israeli ūmūthī? Githī nīi ndikīūtī atī ūmūthī nī nīi mūthamaki wa Israeli?” 23 Nī ūndū ūcio mūthamaki akīrīa Shimeī atīrī, “Wee ndūgūkuā.” Nake mūthamaki akīmūhe ūhoro ūcio na mwīhītwā. 24 Na rīrī, Mefiboshethu, mwana wa mūriū wa Saūlū, o nake nīaikūrūkire agīthīi gūtūngā mūthamaki. Nake ndethambīte magūrū kana akenja nderu, o na kana akahūra nguo ciakte kuuma mūthenya ūrīa mūthamaki aathīire nginya mūthenya ūrīa aacookire arī na thayū. 25 Rīrīa ooimire Jerusalemu agatūnge mūthamaki, mūthamaki akīmūrūtī atīrī, “Mefiboshethu, nī kīi kīagirirīe ūthīi na nīi?” 26 Nake akiuga atīrī, “Mūthamaki mwathi wakwa, nīgūkorwo nīi ndungata yaku ndī mwonju, ‘Ndoigire atīrī, nīngūigīrīra ndigiri yakwa matandiko na ndīmīhaice, nīguo hote gūthīi na mūthamaki’. No Ziba ndungata yakwa akīngunyanīra. 27 Na nīacambītie ndungata yaku kūrī mūthamaki mwathi wakwa. Mwathi wakwa mūthamaki ahaana ta mūraika wa Ngai; nī ūndū ūcio ika ūrīa ūkuona kwagīrīire. 28 Njiaro ciothe cia guka ciagīrīirwo nī kūragwo nī mūthamaki mwathi wakwa. No wee nīwaheire ndungata yaku handū na arīa marītagīra methainī yaku. Nī ūndū ūcio ndī na kīhoto kīrīkū gīa gūgūkāira ūngī mūthamaki wakwa?” 29 Mūthamaki akīmwīra atīrī, “Nī kīi kīngītūma warie makīria ma ūguo? Ndaathana atī wee na Ziba mūgayanē mūgūndā.” 30 Mefiboshethu akīrīa mūthamaki atīrī, “Reke oe mīgūnda yothe, kuona atī wee mwathi wakwa nīūcookete mūcīi na thayū.” 31 Ningī Barizilai, ūrīa Mūgileadi agīkūrūka kuuma Rogelimu akaringe ūrīi rwa Jorodani me hamwe na mūthamaki, na

amumagarie njīra-inī ya kuuma kūu. 32 Na rīrī, Barizilai aarī mūthuuri mūkūrū mūno wa mīaka mīrongo īnana. Nīwe waheaga mūthamaki irio hīndī ūrīa aikarīte Mahanaimu, tondū aarī mūndū mūtongu mūno. 33 Nake mūthamaki akīrīa Barizilai atīrī, “Nītūringe mūrīmo nawe, tūthīi ūikare hamwe na nīi Jerusalemu, na nīndīrūkūheaga irio.” 34 Nowe Barizilai agīcookeria mūthamaki atīrī, “Nī mīaka ūngī ūgana atīa nīi ngūtūra muoyo nīguo nyambate thīi Jerusalemu hamwe na mūthamaki? 35 Rīu ndī na ūkūrū wa mīaka mīrongo īnana. No menye ūtiganu wa ūndū mwega na mūrū? Ndungata yaku yahota gūcama kīrī ūrīra na kīrī ūrīnya? No hote kūigua mīgambo ya arūme na ya andū-a-nja makīina? Nī kīi kīngītūma ndungata yaku ūtūke mūrīgo ūngī kūrī mūthamaki mwathi wakwa? 36 Ndungata yaku nīkūringa Rūūi rwa Jorodani hamwe na mūthamaki handū ha itīna inini, no nī kīi kīngītūma mūthamaki andīhe nīi na njīra ūyo? 37 Reke ndungata yaku ūcooke, nīgeetha ngaakuīra itūūra-inī ūrākwa hakuhī na mbīrīra ya baba na maitū. No rīrī, ndungata yaku Kimuhamu nīkūringe hamwe na mūthamaki mwathi wakwa. Mīkē o ūrīa ūkuona kwagīrīire.” 38 Mūthamaki akiuga atīrī, “Kimuhamu nīkūringa hamwe na nīi, na nīngūmwīka o ūrīa ūngīona kwagīrīire. Na ūrīa wothe ūngīenda kuuma kūrī nīi nī ūngūwīkīra.” 39 Nī ūndū ūcio andū othe makīringa Rūūi rwa Jorodani, nake mūthamaki agīcooka akīringa. Mūthamaki akīmūmunya Barizilai na akīmūrathīma, nake Barizilai agīcooka gwake mūcīi. 40 Rīrīa mūthamaki aaringire mūrīmo agīkīnya Giligali, Kimuhamu akīringa hamwe nake. Nacio mbūtū ciothe cia ita cia Juda na nuthu ya mbūtū cia ita cia Israeli ikīringia mūthamaki. 41 Thuutha wa kahinda kanini andū othe a Israeli nīmookaga kūrī mūthamaki makamwīra atīrī, “Nī kīi gīatūmire ariū a baba, andū a Juda, matūtunye mūthamaki na wara, na mamūcookee nyūmba yake kuuma mūrīmo wa Jorodani, hamwe na andū ake othe?” 42 Andū othe a Juda magīcookeria andū a Israeli atīrī, “Twekire ūguo tondū mūthamaki nī wa nyūmba iitū. Nī kīi gīgūtūma mūrakario nī ūhoro ūcio? Nī irio ūrītē cia mūthamaki? Nī harī kīndū twīyoeire ithūi enē?” 43 Ningī andū a Israeli magīcookeria andū a Juda atīrī, “Ithūi ūrīna icunjī ikūmi kūrī mūthamaki, na hamwe na ūguo-rī, ūrīna kīhoto gīa gūtuūka a Daudi gūkīra inyuī. Nī ūndū ūcio nī kīi gīgūtūma mūtūmene? Githī ti ithūi twārī a mbere kwaria ūhoro ga gūcookinā

mūthamaki witū?" No andū a Juda magīcookia marī na ūūru mūngī mūno o na gūkīra andū a Israeli.

20 Na rīrī, kwarī mūndū wa ngūī wetagwo Sheba mūrū wa Bikiri, Mūbenjamini, nake agīkorwo aarī hau. Akīhuha karumbeta, akīanīrīra, akiuga atīrī, "Ithuī tūtirī na igai harī Daudi, tūtirī na handū harī mūrū wa Jesii! O mūndū nīacooke hema-inī yake, inyūī andū a Israeli!" **2** Nī ūndū ūcio andū othe a Israeli magītiganīria Daudi, makīrūmīrīra Sheba mūrū wa Bikiri. No andū a Juda makīrūmīrīra mūthamaki wao kuuma Jorodani nginya Jerusalemu. **3** Rīrī Daudi aacookire gīkaro kīa nyūmba yake ya ūthamaki kūu Jerusalemu-rī, akīoya thuriya iria ikūmi aatigīte imenyagīrīre nyūmba ya ūthamaki, makiīgwo nyūmba marangagīrwo. Nīamaheaga irio, no ndaakomire nao. Maatūūraga marī ahingīre na matarii ta atumia a ndigwa nginya mūthenya wa gūkuia. **4** Nake mūthamaki akīira Amasa atīrī, "Tūmanīra andū a Juda moke kūrī niī mūira wa matukū matatū mataanathira, nawe mwene ūgaakorwo ho." **5** No rīrī Amasa aathiire gwīta andū a Juda, agīkkara ihinda iraaya kūrī rīrī mūthamaki aamwīrīte. **6** Daudi akīira Abishai atīrī, "Rīu Sheba mūrū wa Bikiri nīegūtūgera ngero nene kūrī rīrī twagerirwo nī Abisalomu. Oya andū a mwathi waku mūmūteng'erie, kwaga ūguo aahota kuona matūūra mairigīre oorīre kuo, na ithūī twage kūmuona." **7** Nī ūndū ūcio andū a Joabu, na Akerethi, na Apelethi, na njamba ciothe iria ciarī hinya makiumagara matongoretio nī Abishai. Nao magīthīi moimīte Jerusalemu, mateng'eretie Sheba mūrū wa Bikiri. **8** Rīrī maari ihiga-inī rīrī inene kūu Gibeoni, Amasa agīuka kūmatūnga. Joabu eehumbīte nguo ciate cia mbaara, na akehotora mūcibi na rūhiū rūrī njora thīnī. Rīrī aathiire mbere, rūhiū rūu rūkiuma njora-inī. **9** Joabu akīira Amasa atīrī, "Urī mwega, mūrū wa baba?" Hīndī īyo Joabu akīnyiita Amasa nderu na guoko gwake kwa ūrīo nīguo amūmumunye. **10** Amasa ndaatindanīrīre na rūhiū rūrī Joabu aanyiitīte na guoko, nake Joabu akīmūtheeca nda naruo, namo mara make makiuma makīgūa thī, na ndaigana kūmūtheeca rīngī, nake Amasa agīkua. Ningī Joabu na mūrū wa nyina Abishai magīteng'eria Sheba mūrū wa Bikiri. **11** Ūmwe wa andū a Joabu akīrūgama mwena-inī wa Amasa, akiuga atīrī, "Mūndū ūrī wothe ūrī mwena wa Joabu na mwena wa Daudi, nīarūmīrīre Joabu!" **12** Nake Amasa eegaragaragia thakame-inī yake arī njīra gatagatī, nake mūndū

ūcio akīona atī mbūtū ciothe cia ita nīciarūgamaga hau. Rīrī aamenyire atī o mūndū aakinyaga harī Amasa akarūgama-rī, akīmūkururia kuuma njīra-inī, akīmūiga gīthaka-inī, na akīmūhumbīra na nguo. **13** Amasa aarīkia kweherio njīra-inī, andū othe makīrūmīrīra Joabu, magīteng'eria Sheba mūrū wa Bikiri. **14** Sheba akīhītūkīra mīhīrīga-inī yothe ya Israeli, agīkinya Abeli-Bethi-Maaka, akīhītūkīra būrūrī-inī wothe wa Aberi, arīa moonganire hamwe na makīmūrūmīrīra. **15** Nacio mbūtū ciothe cia ita hamwe na Joabu igītūka na ikīrigiicīria Sheba kūu Abeli-Bethi-Maaka. Magīthondeka kīhumbu gīa tīri kūrigania na itūūra, nakīo gīkiambatio nginya rūthingo rwa na nja rwa ugītīri wa itūūra. Na rīrī maahūūraga rūthingo nīguo marūmomore-rī, **16** mūndū-wa-nja ūmwe mūūgi agīltana arī thīnī wa itūūra rīu, akiuga atīrī, "Ta thikīrīrīai! Ta thikīrīrīai! Irai Joabu oke haha nīguo njarie nake." **17** Nake agīthīi erekeire harī we; nake mūndū-wa-nja ūcio akīmūuria atīrī, "Wee nīwe Joabu?" Nake agīcockia atīrī, "Iī nī nī." Nake akiuga atīrī, "Gīthikīrīrie ūrīa ndungata yaku ikuuga." Nake akiuga atīrī, "Nī thikīrīrīie." **18** Mūndū-wa-nja ūcio agīthīi na mbere kwaria, akiuga atīrī, "Tene-rī, ciugo ici nīciaragio, gūkeerwo atīrī 'Andū makaahooyaga kīrīra kūu Abeli.' Naguo ūhoro ūgaathirīra kuo. **19** Ithūī-rī, tūrī andū a thayū na ehoneku thīnī wa Israeli. Wee ūrageria kwananga itūūra rīrī, na nīrīo nyina wa Israeli. Nī kīi gīgūtūma wende kūniina igai rīa Jehova?" **20** Joabu agīcockia atīrī, "Ūhoro ūcio ūrondaihīrīria! Ūhoro wa kūniina na kwananga ūrondaihīrīria! **21** Ūguo tīguo ūhoro ūtarī. Mūndū wītagwo Sheba mūrū wa Bikiri, kuuma būrūrī ūrī ūrī irīma wa Efiraimu, nīarīkītie kwambararia guoko ookīrīre mūthamaki, ookīrīre Daudi. Tūnengerei mūndū ūcio ūmwe tu, na nīngūtīgana na itūūra rīrī." Mūndū-wa-nja ūcio akīira Joabu atīrī, "Nī ūgūkīrīo mūtwe wake kuuma rūthingo-inī." **22** Hīndī īyo mūtumia ūcio agīthīi kūrī andū othe arī na mataaro macio make ma ūgī, nao magītinia mūtwe wa Sheba mūrū wa Bikiri, makītūkīria Joabu. Nī ūndū ūcio Joabu akīhuha karumbeta, nao andū ake makīharagana kuuma itūūra-inī, o mūndū agīcocka gwake mūcīi. Nake Joabu agīcocka kūrī mūthamaki kūu Jerusalemu. **23** Joabu nīwe warī mūnene wa mbūtū ciothe cia ita cia Israeli; nake Benaia mūrū wa Jehoiada aarī mūnene wa Akerethi, o na Apelethi; **24** Adoniram uarī mūtongoria wa kūrutithia wīra wa hinya; nake Jehoshafatū mūrū

wa Ahiludu nīwe warī mwandiki wa maündū ma ihinda rīu; 25 nake Sheva nīwe warī mwandiki-marūa; Zadoku na Abiatharu maarī athīnjīri-Ngai; 26 nake Ira, ūrīa Mūnjairi, aarī mūthīnjīri-Ngai wa Daudi.

21 Na rīrī, hīndī ya wathani wa Daudi, nī kwagīire

na ng'aragu ya mīaka ītatū ūrūmanīrīre; nī ūndū ūcio Daudi agītuūria ūhoro harī Jehova. Nake Jehova akiuga atīrī, “Ūndū ūyū ūrekīka nī ūndū wa Saūlū o na ūndū wa nyūmba yake ūrīa yaitithagia thakame; nī ūndū wa ūrīa ooragire andū a Gibeoni.” 2 Nake mūthamaki agīta andū a Gibeoni akīaria nao. (Na rīrī, andū acio a Gibeoni matiarī amwe na Israeli no maarī matigari ma Aamori; no andū a Israeli nīmehītīte atī matikamooraga, no Saūlū nī ūndū wa kīyo kīrīa aarī nakīo nī ūndū wa Israeli na Juda nīageririe kūmanii.) 3 Nake Daudi akīuria andū acio a Gibeoni atīrī, “Mūngīenda ndīmwīkīre atī? Ni ūndū ūrīkū ingīka tūiguane nīguo mūrathime igai rīa Jehova?” 4 Nao andū a Gibeoni makīmūcookeria atīrī, “Tūtiagīrīrwo nī kūuria tūheo betha kana thahabu kuuma kūrī Saūlū, kana nyūmba yake, o na tūtīrī na kīhooto gīa kūrīraga mūndū o na ūmwe thīnī wa Israeli.” Daudi akīmooria atīrī, “Nīatīa mūngīenda ndīmwīkīre?” 5 Nao magīcookeria mūthamaki atīrī, “Ha ūhoro wa mūndū ūrīa watūniinire na agītūciirī ūrū nīgeetha tūthire, nīguo tūtīkagīe na handū o na ha thīnī wa Israeli-rī, 6 reke tūneo arūme mūgwanja a njiaro ciake nīgeetha mooragwo na maraganio mbere ya Jehova kūu Gibe ya Saūlū, ūrīa mūthuure wa Jehova.” Nī ūndū ūcio mūthamaki akiuga atīrī, “Nīngūmaneana kūrī inyūi.” 7 Na rīrī, mūthamaki akīhonokia Mefiboshethu mūrū wa Jonathani, mūrū wa Saūlū, nī ūndū wa mwīhītwa ūrīa Daudi na Jonathani mūrū wa Saūlū meehītanīire mbere ya Jehova. 8 No mūthamaki agīkuua Arimoni na Mefiboshethu, ariū acio eerī a Aia, mwarī wa Rizipa, ariā aacīriire Saūlū, hamwe na ariū atano a Merabu mwarī wa Saūlū, ariā aacīriire Adirieli mūrū wa Barizilai ūrīa Mūmeholathu; 9 Nake akīmaneana kūrī Gibeoni, ariā maamooragire na makīmaaragania kīrima-inī mbere ya Jehova. Acio othe mūgwanja maagūire hamwe; mooragirwo hīndī ya matukū ma kīambīrīria kīa magetha, o rīrīa magetha ma cairi maambagīrīria. 10 Rizipa mwarī wa Aia akīoya nguo ya ikūnia, na akīmīara hau ihiga igūrū. Kuuma kīambīrīria kīa magetha nginya rīrīa mbura yoīrīire mīrī ūyo, ndaarekire ciimba icio ihutio nī nyoni cia rīera-inī

mūthenya, kana ihutio nī nyamū cia gīthaka ūtukū.

11 Hīndī ūrīa Daudi eerirwo ūrīa Rizipa mwarī wa Aia, thuriya ya Saūlū, eekīte-rī, 12 agīthīi, agīkuua mahīndī ma Saūlū o na ma mūriū Jonathani kuuma kwa andū a Jabeshi-Gileadi. Maamarutīte na hito kuuma kīhaaro-inī kīa mūngī kūu Bethi-Shani, harī Afilisti maamacuurītie, thuutha wa kūūragīra Saūlū kūu Giliboa. 13 Daudi agīkuua mahīndī ma Saūlū na ma mūriū Jonathani kuuma kūu, na mahīndī ma andū arīa moragītwo makaaraganio kūu makīūnganio.

14 Nao magīthika mahīndī ma Saūlū na ma mūriū Jonathani mbīrīra-inī ya Kishu, ithe wa Saūlū, kūu Zela thīnī wa Benjamini, na magīka maūndū mothe marīa mūthamaki aathanīte. Thuutha ūcio Ngai agīcooka mahooya marīa maahooetwo nī ūndū wa būrūri. 15 O ūngī nī kwagīire mbaara gatagatī ka Afilisti na Israeli. Daudi agīkūrūka agīthīi hamwe na andū ake makarūe na Afilisti, na akīnoga mūno. 16 Nake Ishibi-Benobu ūrīa warī ūmwe wa njiaro cia Rafa, ūrīa mūthia wa itimū rīake warī na ūritū wa cekeri magana matatū, na aarī na rūhiū rwa njora rwerū, ūcio akiuga nīekūrīraga Daudi. 17 No rīrī, Abishai mūrū wa Zeruia akīhonokia Daudi; akīgūtha Mūfiliisti ūcio akīgūa, akīmūrīraga. Ningī andū a Daudi makīhīta kūrī we makiuga atīrī, “Gūtīrī hīndī ūgacooka gūthīi mbaara-inī na ithūi, nīgeetha tawa wa Israeli ndūkahorio.”

18 Ningī thuutha wa mahinda macio, makīgīa na mbaara ūngī na Afilisti kūu Gobu. Hīndī ūyo Sibekai ūrīa Mūhushathi akīrīraga Safu, ūmwe wa njiaro cia Rafa. 19 Ningī mbaara-inī ūngī makīrūna na Afilisti kūu Gobu, Elihanani mūrū wa Jaare-Oregimu ūrīa Mūbethilehemu akīrīraga Goliathū ūrīa Mūgiiti, ūrīa warī na itimū rīarī na mūtī ūigana ta mūtī wa mūtumi ngoora. 20 Ningī mbaara-inī ūngī ūrīa yarī kūu Gathu, nakuo kwarī na mūndū mūnene mūno, warī na ciara ithathatū o guoko, na ciara ithathatū o kūgūrū, ciotle ciarī ciara mīrongo ūrīna inya. O na ningī aarī wa rūciaro rwa Rafa. 21 Rīrīa aanyūrīririe andū a Israeli, Jonathani mūrū wa Shimea, mūrū wa nyina na Daudi, akīmūrīraga. 22 Andū acio ana maarī a rūciaro rwa Rafa kūu Gathu nao makīgūa moko-inī ma Daudi na andū ake.

22 Daudi nīainīire Jehova na ciugo cia rwīmbo rūrū ūrīa Jehova aamūhonokirie kuuma guoko-inī gwa thū ciake ciotle na kuuma guoko-inī gwa Saūlū. 2 Akiuga atīrī: 3 Ngai wakwa nīwe rwaro rwakwa rwa ihiga, na nīwe ūrīrīo ūkwa, 4 Ngayagīra

Jehova, ūrīa wagīriire kūgoocagwo, 5 “Ndiihū cia gīkuū nīciathiürükīriie; 6 Mīhīndo ya mbīrīra īgīthiorokeria; (Sheol h7585) 7 Mīnyamaro-inī yakwa ndakaīire Jehova; 8 “Thī ikīnaina na īgīthingitha; 9 Ndogo īkiuma maniürū-inī make īkīambata na igūrū; 10 Aahīngūrire igūrū agiilkūrūka thī; 11 Ombūkire akuuītwo nī ikerubi; 12 Ehumbīrire na nduma, 13 Kuuma ūkengi ūrīa warī harī we, 14 Jehova akīruruma arī kūu igūrū; 15 Aikirie mīguū, akīharagania thū, 16 Hīndī īyo mīkuru ya iria ikīonekana, 17 “Agītambūrkia guoko gwake kuuma o kūu igūrū akīnyiita; 18 Andeithūrire thū yakwa īrī hinya, 19 Maanjīhotoreire mūthenya ūrīa ndaaři na mūtino, 20 Andutire na nja akīndwara handū haarii, 21 “Jehova anjīkire maündū kūringana na ūthingu wakwa, 22 Nigūkorwo nīnūmītie njīra cia Jehova; 23 Mawatho make mothe marī mbere yakwa; 24 Ngoretwo itarī na ūcuuke ndī mbere yake, 25 Jehova andihīte kūringana na ūthingu wakwa, 26 “Ūrī mwīhokeku harī arīa makwīhokete, 27 kūrī ūrīa wītheragia wīonanagia ūrī mūtheru, 28 Wee ūhonokagia andū arīa enyihiia, 29 Wee Jehova, nīwe tawa wakwa, 30 Ndī na ūteithio waku no hote gūtharīkīra mbūtū ya ita; 31 “Mūrungu-rī, njīra ciake nīnginyanīru; 32 Nī ūndū-rī, nūū Mūrungu tiga Jehova? 33 Nī Mūrungu ūhotoraga hinya na ūhoti, 34 Atūmaga magūrū makwa mateng'ere o ta ma thwariga; 35 We nīwe wonagia moko makwa mūrūre wa mbaara; 36 Ūheaga ngo yaku ya ūhootani; 37 Ūnjaramagīria njīra ya kūrīa thiagīra, 38 “Ndaingatīthirē thū ciakwa na ngīcihehenja; 39 Ndacihehenjire biū, ikīremwo nī gūlīkīra, 40 Wee ūheaga hinya wa kūrūa mbaara, 41 Watūmire thū ciakwa ihūndūke ciūre, 42 Maakaire mateithio, no hatiarī na wa kūmahonokia, 43 Ndaamahūürire makīhaana ta rūkūngū rūhinyu rwa thī; 44 “Nī ūhonoketie ngaaga gūtharīkīwo nī andū akwa; 45 andū a kūngū mokaga kūrī nī menyilītie; 46 Othe makuuaga ngoro; 47 “Jehova atūrāga muoyo! O we Rwaro rwakwa rwa Ihiga arogooewo! 48 We nīwe Mūrungu ūrīa ūndīhagīria, 49 nīwe ūhonokagia kuuma kūrī thū ciakwa. 50 Nī ūndū ūcio, Wee Jehova, nīndīkūgoocaga ndī gatagatī ka ndūrīrī, 51 Aheaga mūthamaki wake ūhootani mūnene;

23 Ici nīcio ciugo cia kūrigīria cia Daudi: 2 “Roho wa Jehova nīaririe na kanua gakwa; 3 Ngai wa Israeli nīaririe, 4 atuīkaga ta ūtheri wa rūciinī riūa rīkīratha, 5 “Githī nyūmba yakwa ti nūngīrīru harī Mūrungu? 6 No andū arīa aaganu othe magaateo

ta mīigua, 7 ūrīa wothe ūhutagia mīigua 8 Maya nīmo marītwa ma andū a Daudi arīa maarī njamba: Joshebu-Bashebethu ūrīa Mūtakemoni aarī mūnene wa arīa atatū; nake oire itimū rīake, akīhūura andū magana manana, na akīmooraga mbaara-inī ūmwe. 9 Mūnini wake eetagwo Eleazaru mūrū wa Dodai, ūrīa Mūahohi. Arī ūmwe wa arīa atatū maarī njamba, aarī hamwe na Daudi hīndī ūrīa moogitire Afilisti arīa monganīte hamwe kūu Pasi-Damimu marūe mbaara. Hīndī īyo andū a Israeli makīura, 10 nowe ndoorire, akīrūgama hau, akīhūura Afilisti acio nginya guoko gwake gūkīganda kūnyiitīte rūhūi rwa njora o ro ūguo. Jehova akīrehe ūhootani mūnene mūthenya ūcio. Nacio mbūtū cia ita igīcooka kūrī Eleazaru, magatahe indo cia andū arīa akuū. 11 ūrīa warūmīriire aarī Shama mūrū wa Agee ūrīa Mūharari. Rīrīa Afilisti monganire hamwe handū haarī mūgūnda waiyūrīte ndengū, ita rīa Israeli rīkīmoorīra. 12 No Shama ndoorire, akīrūgama gatagatī ka mūgūnda ūcio. Akīūgitīra na akīūraga Afilisti acio, nake Jehova akīrehe ūhootani mūnene. 13 Hīndī ya magetha-rī, andū atatū thīnī wa arīa mīrongo itatū anene magīkūrūka kūrī Daudi kūu ngurunga-inī ya Adulamu, hīndī ūrīa mbūtū ya Afilisti yambīte hema Gītuamba-inī kīa Refaimu. 14 Ihinda-inī ūrī Daudi aarī kīhītho-inī kīa hinya, nayo mbūtū ya Afilisti yaarī Bethilehemu. 15 Daudi akīrīrīria maaři, akiuga atīři, “Naarī korwo kūrī mūndū ūngīndehera maaři ma kūnyua kuuma gīthima-inī kīrīa kīrī hakuhī na kīhīngi kīa Bethilehemu!” 16 Nī ūndū ūcio andū acio atatū maarī njamba magītuīkanīria gatagatī-inī ga ita rīa Afilisti, magītaha maaři gīthima-inī kūu kīarī hakuhī na kīhīngi kīa Bethilehemu na makīmatwarīra Daudi. No Daudi akīregā kūmanyua; akīmaita mbere ya Jehova. 17 Daudi akiuga atīři, “Jehova, ūhoro ūyū ūrondaihīrīria, njage gwīka ūguo! Githī ūno ti thakame ya andū arīa megūthīi te magētwarīrīria ūgwati-inī wa gīkuū?” Nake Daudi akīregā kūnyua maaři macio. Maündū ta macio nīmo meekagwo nī njamba icio ithatū. 18 Abishai mūrū wa nyina na Joabu mūrū wa Zeruia aarī mūnene wa acio atatū. Nake akīoya itimū rīake agītharīkīra andū magana matatū, akīmooraga; nī ūndū ūcio akīgīa igweta o ta acio Atatū. 19 Githī ndaakīgīre na igweta inene gūkīra acio Atatū? Nīwe watūkīre mūnene wao, o na gūtuīka ndaataranīrio nao. 20 Benaia mūrū wa Jehoiada aarī mūrūi njamba wa kuuma Kabizeeli, ūrīa wekire maündū manene ma ūcamba. Nīooragire njamba nene igīrī cia ita cia

Moabi. Ningī nīatoonyire irima mūthenya warī na tharunji, akīuraga mūrūūthi. **21** Nīooragire Mūmisiri mūndū warī mūnene mūno. O na gūtuūka Mūmisiri ūcio nīanyiitīte itimū na guoko gwake, Benaya aathiire akīmūtharikīra na njūgūma. Nake akīhuria itimū rūu rīari guoko-inī kwa Mūmisiri ūcio na akīmūrūga na itimū rīu rīake. **22** Macio nīmo maūndū ma ūcamba marīa meekirwo nī Benaya mūrū wa Jehoia; o nake aarī igweta o ta andū arīa atatū maarī njamba. **23** Nīatūtōwo gūkīra arīa Mīrongo ūtatū, no ndaataranīrio na acio Atatū. Nake Daudi akīmūtua mūnene wa arīa maamūrangagīra. **24** Thīinī wa andū acio Mīrongo ūtatū, arīa angī maarī: Asaheli mūrū wa nyina na Joabu, na Elihanani mūrū wa Dodo wa kuuma Bethilehemu, **25** na Shama ūrīa Mūharodi, na Elika ūrīa Mūharodi, **26** na Helezū ūrīa Mūpaliti, na Ira mūrū wa Ikeshu kuuma Tekoa, **27** na Abiezeri kuuma Anathothu, na Mebunai ūrīa Mūhushathi, **28** na Zalimoni ūrīa Mūahohi, na Maharaī ūrīa Mūnetofathi, **29** na Helebu mūrū wa Baana ūrīa Mūnetofathi, na Ithai mūrū wa Ribai wa kuuma Gibeā kūu Benjaminī, **30** na Benaya ūrīa Mūpirathoni, na Hidai wa kuuma tūrūū-inī twa Gaashu, **31** na Abi-Aliboni ūrīa Mūaribathi, na Azamavethu ūrīa Mūbahurimu, **32** na Eliahaba ūrīa Mūshaaliboni, na ariū a Jasheni, na Jonathani **33** mūrū wa Shama ūrīa Mūharari, na Ahiamu mūrū wa Sharari ūrīa Mūharari, **34** na Elifeleti mūrū wa Ahasabai ūrīa Mūmaakathi, na Eliamu mūrū wa Ahithofeli ūrīa Mūgiloni, **35** Herezo ūrīa Mūkarimeli, na Parai ūrīa Mūaribi, **36** na Igali mūrū wa Nathani kuuma Zoba, na mūrū wa Hagili, **37** na Zeleku ūrīa Mūamoni, na Naharai ūrīa Mūbeerothi, ūrīa wakuuagīra Joabu mūrū wa Zeruia indo ciake cia mbaara, **38** na Ira ūrīa Mūithiri, na Garebi ūrīa Mūithiri, **39** na Uria ūrīa Mūhiti. Andū acio othe maarī mīrongo ūtatū na mūgwanja.

24 Ningī marakara ma Jehova magīakanīra Israeli, nake agīkīra Daudi meciiria nīguo amokīrīre, akīmwīra atīrī, “Thīi ügatare andū a Israeli na a Juda.” **2** Nī ūndū ūcio mūthamaki akīrā Joabu na anene a mbūtū cia ita arīa maarī hamwe nake atīrī, “Thīi kūndū guothe mīhīriga-inī ya Israeli kuuma Dani nginya Birishiba na mūtare andū arīa mangīthīi mbaara, nīgeetha menye ūrīa maigana.” **3** No Joabu agīcookeria mūthamaki atīrī, “Jehova Ngai waku angīrongerera mbūtū cia ita maita igana, namo maitho ma mūthamaki marokīionera. No nī kīi gīgūtūma

mūthamaki mwathi wakwa ende gwīka ūndū ta ūyū?” **4** No rīrī, mūthamaki, agīkararia Joabu na anene a mbūtū cia ita; nī ūndū ūcio makēhera mbere ya mūthamaki, magīthīi gūtara andū a Israeli arīa mangīathīire mbaara. **5** Nao marīkia kūringa Rūūi rwa Jorodani, makīamba hema hakuhī na Aroeri, mwena wa gūthini wa itūūra mūkuru-inī ūcio, magītūkanīria būrūri wa Gadi magīkīnya Jazeri. **6** Magīthīi Gileadi na būrūri-inī ūcio wa Tahatimu-Hodishi, magīkīnya Dani-Jaani magīthīürūrūka magīkīnya Sidoni. **7** Magīcooka magīthīi merekeire kīrigo kīa hinya gīa Turo na matūra-inī mothe ma andū a Ahivi na ma Kaanani. Marīgīrīrio-ini magīthīi Birishiba kūu Negevu ya Juda. **8** Maarīkia gūthīi būrūri-inī wothe, magīcooka Jerusalemu thuutha wa mīeri kenda na matukū mīrongo ūrī. **9** Joabu agīcookeria mūthamaki ūhoro wa mūigana wa andū arīa mangīathīire mbaara: Thīinī wa Israeli kwarī andū ngiri magana manana andū marī na hinya wa mwīrī na mangīahotire kūhūthīra rūhiū rwa njora, nakuo Juda maarī ngiri magana matano. **10** Nake Daudi agīthīnīka mūno ngoro thuutha wa gūtara andū acio a mbaara, akīrā Jehova atīrī, “Nīnjīlītie mūno nī ūndū wa ūguo njikīte. Rīu, Wee Jehova-rī, ndagūthaitha ūnjehererie mahītia, nīi ndungata yaku. Nīnjīkīte ūndū wa ūrimū mūno.” **11** Daudi atanokīra rūciinī rūrū rūngī-rī, kiugo kīa Jehova gīgīkīnyīra mūnabii Gadi, ūrīa wonagīra Daudi maūndū, akīrwo atīrī: **12** “Thīi ūkeere Daudi ūū, ‘Jehova ekuuga atīrī: Ūrī na maūndū matatū ma gūthuura. Nawe ūthuure ūmwe wamo ūrīa ngūkūherithia naguo.’” **13** Nī ūndū ūcio Gadi agīthīi kūrī Daudi, akīmwīra atīrī, “Nīukwenda būrūri waku ūgīe ng’aragu mīaka ūtatū? Kana ūrīrī thū ciaku mīeri ūtatū igūteng’eretie? Kana kūgīe matukū matatū ma mūrimū wa mūthiro būrūri-inī waku? Rīu-rī, wīciirie ūhoro ūcio ūtue itua rīrīa nīgucookeria ūcio ūndūmīte.” **14** Daudi akīrā Gadi atīrī, “Rīu ndī na thīīna mūnene mūno. Nītūrekwo tūgwīre moko-inī ma Jehova, nīgūkorwo tha ciake nī nyīngī; no ndūkareke ngwe moko-inī ma andū.” **15** Nī ūndū ūcio Jehova akīrehera Israeli mūthiro kuuma rūciinī rūu nginya ihinda rīrīa rīatuūtō; nao andū ngiri mīrongo mūgwanja kuuma Dani nginya Birishiba magīkīa. **16** Rīrīa mūraika aatambūrūkirie guoko gwake nīguo aanange Jerusalemu-rī, Jehova akīigua kīeha nī ūndū wa kīnyariirīko kīu akīrā mūraika ūcio wanangaga andū atīrī, “Tigīra hau! Eheria guoko gwaku.” Hīndī īyo mūraika ūcio wa

Jehova aarūgamīte kīhuhīro-inī kīa ngano kīa Arauna, ūrīa Mūjebusi. 17 Rīrīa Daudi onire mūraika ūcio woragaga andū-rī, akīira Jehova atīrī, “Niī nī niī njīlhītie o na ngeeka ūru. Andū aya matariī o ta ng’ondu. Nīatīa mekīte? Reke guoko gwaku kūnjūkīrīre niī na nyūmba yakwa.” 18 Mūthenya o ro ūcio-rī, Gadi agithiī kūrī Daudi, akīmwīra atīrī, “Ambata, ūthīrī wakīre Jehova kīgongona, hau kīhuhīro-inī kīa ngano kīa Arauna ūrīa Mūjebusi.” 19 Nī ūndū ūcio Daudi akīambata o ta ūrīa Jehova aathanīte na kanua ka Gadi. 20 Rīrīa Arauna aacūthīrīirie akīona mūthamaki na andū ake magītūka marorete na kūrī we, akiuma nja, akīnamīrīra mbere ya mūthamaki aturumithītie ūthīrī thī. 21 Arauna akiuga atīrī, “Nī kīi gīatūma mūthamaki mwathi wakwa oke kūrī ndungata yake?” Nake Daudi akīmūcookeria atīrī, “Ndooka kūgūra kīhuhīro gīaku kīa ngano, nīguo njakīre Jehova kīgongona, nīgeetha mūthiro ūyū ūkorete andū ūthire.” 22 Arauna akīira Daudi atīrī, “Reke mūthamaki mwathi wakwa oe kīrīa gīothe angīenda akīrute igongona. Ici nī ndegwa cia igongona rīa njino, na ici nīcio indo cia kūhuhīra ngano namo macooki ma ndegwa matūke ngū. 23 Atīrīrī, wee mūthamaki, Arauna nīaheana indo icio citothe kūrī mūthamaki.” Arauna agīcooka akīmwīra atīrī, “Jehova Ngai waku arogwītikīra.” 24 Mūthamaki agīcookeria Arauna atīrī, “Aca, no nginya ngūrīhe nī ūndū wakīo. Ndikūrūtīra Jehova Ngai wakwa igongona rīa njino rīa kīndū kīrīa itarīhīire thogora.” Nī ūndū ūcio Daudi akīgūra kīhuhīro kīu kīa ngano na ndegwa icio na cekeri mīrongo ītano cia betha. 25 Daudi agīakīra Jehova kīgongona hau, na akīruta maruta ma njino na maruta ma ūguano. Hīndī īyo Jehova agīcookia mahooya nī ūndū wa būrūri, naguo mūthiro ūrīa warī Israeli ūgīthira.

1 Athamaki

1 Hīndī īrīa Mūthamaki Daudi aakūrire na agatindika mīaka-ři, ndaiguaga ūrugarī o na mamūhumbīra na nguo. **2** Nī ūndū ūcio ndungata ciake ikīmwīra atīrī, “Reke tūcarie mūirītu mwīthī gathirange, atungatagīre mūthamaki na ūndū wa kūmūmenyerera, na akomage hamwe nake nīguo mūthamaki, mwathi witū, aiguage ūrugarī.” **3** Magīetha mūirītu mūthaka Isiraeli guothe, makīona Abishagi ūrīa Mūshunami, na makīmūrehē kūrī mūthamaki. **4** Mūirītu ūcio aarī mūthaka mūno; nake akīmenyerera mūthamaki na akīmūtungatīra, no mūthamaki ndaigana gūkoma nake. **5** Na rīrī, Adonija, ūrīa nyina aarī Hagithu, akīyumīria, akiuga atīrī, “Nī nīi ngūtuika mūthamaki.” Nī ūndū ūcio agīthagathaga ngaari cia ita na mbarathi, na andū mīrongo ītano mathiiage mateng’erete marī mbere yake. **6** (Ithe ndaamūkaanītie ūndū, kana akamūuria atīrī, “Wikītē ūna na ūna nīkī?” Ningī aarī mūndū mūthaka mūno, na nīwe waciariētwo thuutha wa Abisalomu.) **7** Nake Adonija akīrīkanīra na Joabu mūrū wa Zeruia, na Abiatharu mūthīnjīri-Ngai, nao magītikīra kūmūteithīrīria. **8** No Zadoku mūthīnjīri-Ngai, na Benaia mūrū wa Jehoiada, na Nathani ūrīa mūnabii, na Shimei, na Rei, na arangīri arīa a mwanya a Daudi matianyiitāniire na Adonija. **9** Nake Adonija akīrūta igongona rīa ng’ondū, na ng’ombe, na njaū iria noru Ihiga-inī rīa Zohelethu, hakuhi na Eni-Rogeli. Nake agītā arīu a ithe othe, na nīo arīu a mūthamaki, na andū othe a Juda arīa maarī anene a nyūmba ya ūthamaki, **10** no ndaigana gwīta Nathani ūrīa mūnabii, kana Benaia, kana arangīri arīa a mwanya, o na kana mūrū wa ithe Solomoni. **11** Nake Nathani akīuria Bathisheba, nyina wa Solomoni atīrī, “Nīūguīte atī Adonija mūrū wa Hagithu nīātuīkīte mūthamaki, Daudi mwathi witū atekūmenya? **12** Na rīrī, reke ngūtaare ūrīa ūngīhota kūhonokia muoyo waku na muoyo wa mūrūguo Solomoni. **13** Ūkīra ūthī kūrī Mūthamaki Daudi ūmwīre atīrī, “Mūthamaki mwathi wakwa, githī ndwehitire kūrī nīi, ndungata yaku ūkīnjīra atīrī: “Ti-itherū Solomoni mūrūguo nīwe ūgaatuika mūthamaki thuutha wakwa, na nīwe ūgaikarīra gītī gīakwa gīa ūthamaki?” Rīu-rī, nī kīi gītūmite Adonija atūike mūthamaki? **14** Ūrī o kūu ūkīaria na mūthamaki, na nīi njūke ndoonye kuo nīguo njikire hinya ūguo ūkūmwīra.” **15** Nī ūndū ūcio Bathisheba agīthī kuona mūthamaki ūcio mūkūrū

kanyūmba gake ga thīinī, kūrīa aatungatagīrwo nī Abishagi ūrīa Mūshunami. **16** Bathisheba akīnamīrīra, agīturia ndu mbere ya mūthamaki. Nake mūthamaki akīmūuria atīrī, “Ūkwenda atīa?” **17** Akīmūcookeria atīrī, “Mwathi wakwa, wee mwene nīwehitire harī nīi ndungata yaku na rītwa rīa Jehova Ngai waku, ūkiuga atīrī: ‘Solomoni mūrūguo nīwe ūgaatuika mūthamaki thuutha wakwa, na nīwe ūgaikarīra gītī gīakwa kīa ūnene.’ **18** No rīrī, Adonija nīātuīkīte mūthamaki, na wee mūthamaki mwathi wakwa ndūmenyete ūhoro ūcio. **19** Nīarūtīte igongona inene rīa ng’ombe nyingī, na njaū noru, na ng’ondū, na ageeta ariū a mūthamaki othe, na Abiatharu ūrīa mūthīnjīri-Ngai, na Joabu ūrīa mūnene wa mbütū cia ita, no ndetīte Solomoni ndungata yaku. **20** Mūthamaki mwathi wakwa, andū a Isiraeli othe nīwe macūthīrīrie, nīguo ūmamenyithie nūnū ūgaikarīra gītī kīa ūnene thuutha waku wee mūthamaki, mwathi wakwa. **21** Kwaga ūguorī, rīrīa mūthamaki mwathi wakwa agaakoma ahurūke hamwe na maithe make, nīi na mūrū wakwa Solomoni ūgaatuuo ta andū ageri ngero.” **22** Hīndī īrīa aaragia na mūthamaki, Nathani ūrīa mūnabii agīkiny. **23** Nao makītā mūthamaki atīrī, “Mūnabii Nathani arī haha.” Nī ūndū ūcio Nathani agīthī mbere ya mūthamaki, akīinamīrīra, agītumithia ūthī ūthī. **24** Nathani akīuria atīrī, “Wee mūthamaki mwathi wakwa-ři, nīūtuīte atī Adonija nīwe ūgaatuika mūthamaki thuutha waku, na atī nīwe ūgaikarīra gītī gīaku kīa ūnene? **25** Ūmūthī nīākūrūkīte na akaruta igongona inene rīa ng’ombe nyingī, na njaū noru, na ng’ondū. Na ageeta ariū a mūthamaki othe, na anene a thigari othe, na Abiatharu ūrīa mūthīnjīri-Ngai. Rīu nī kūrī maraaraīna makanya marī hamwe nake, makiugaga atīrī, “Mūthamaki Adonija arotūura nginya tene!” **26** No rīrī, nīi ndungata yaku, na Zadoku ūrīa mūthīnjīri-Ngai, na Benaia mūrū wa Jehoiada, na ndungata yaku Solomoni ndanatwīta. **27** Ūndū ūyū-ři, nīi mūthamaki mwathi wakwa wīkīte atamenyithītie ndungata ciake nūnū ūgūkarīra gītī kīa ūnene kīa mūthamaki mwathi wakwa thuutha wake?” **28** Hīndī iyo Mūthamaki Daudi akiuga atīrī, “Itai Bathisheba oke.” Nī ūndū ūcio Bathisheba agītā harī mūthamaki, akīrūgama mbere yake. **29** Nake mūthamaki akīthīta, akiuga atīrī. “O ta ūrīa Jehova atūrūraga muoyo, ūrīa wanaahonokia kuuma mathīna-inī mothe, **30** ti-itherū ūmūthī nīguo ngūhingia ūrīa ndehītire kūrī we na rītwa rīa Jehova Ngai wa Isiraeli, ngīkwīra atīrī: Solomoni mūrūguo

nîwe ūgaatuïka mûthamaki thuutha wakwa, na nîwe ūgaikarîra gîtî gîakwa kîa ünene handû hakwa.” 31 Nake Bathisheba akîinamîrîra, agîturumithia üthiû thî, na agîturia ndu mbere ya mûthamaki, akiuga atîrî, “Mûthamaki mwathi wakwa Daudi arotûura nginya tene!” 32 Mûthamaki Daudi akiuga atîrî, “Itai Zadoku ûrîa mûthînjîri-Ngai, na Nathani ûrîa mûnabii, na Benaia mûrû wa Jehoiada moke.” Rîrîa mookire mbere ya mûthamaki, 33 akîmeera atîrî, “Thîi na ndungata cia mwathi wanyu na mûhaicie Solomoni mûrû wakwa igûrû rîa nyumbû yakwa, mûmûkûrûkie nginya Gihoni. 34 Mûrî kûu, mûreke Zadoku ûrîa mûthînjîri-Ngai na Nathani ûrîa mûnabii mamûtiirîrie maguta atuïke mûthamaki wa Israeli. Ningî mûhuhe karumbeta, na mwanîrîre atîrî, ‘Mûthamaki Solomoni arotûura nginya tene!’ 35 Ningî mûcooke mwambate nake, oke aikarîre gîtî gîakwa kîa ünene, na athamake handû hakwa. Nîndîmûthuurîte aathanage Israeli na Juda.” 36 Benaia mûrû wa Jehoiada agîcookeria mûthamaki atîrî, “Amen! Jehova, Ngai wa mûthamaki mwathi wakwa arotûma gûtuïke guo. 37 O ta ûrîa Jehova akoretwo arî hamwe na mûthamaki mwathi wakwa, aroikara hamwe na Solomoni na atûme wathani wake ünenehe gûkîra wathani wa mûthamaki mwathi wakwa Daudi!” 38 Tondû ûcio Zadoku ûrîa mûthînjîri-Ngai, na Nathani ûrîa mûnabii, na Benaia mûrû wa Jehoiada, hamwe na Akerethi na Apelethi, magûkûrûka, makîhaicia Solomoni nyumbû ya Mûthamaki Daudi, makîmumagaria nginya Gihoni. 39 Zadoku ûrîa mûthînjîri-Ngai akîrûta rûhîa rwa maguta kuuma hema-inî irîa nyamûre na agîtîrîria Solomoni. Ningî makîhuha karumbeta, nao andû othe makîanîrîra, makiuga atîrî, “Mûthamaki Solomoni arotûura nginya tene!” 40 Andû othe makîambata mamûrûmîrîre, makîhuhaga mitûrirû me na gîkeno kînene, nginya thî igithingitha nî mûrurumo. 41 Adonija na ageni othe aria maarî hamwe nake makiigua mûrurumo ûcio rîrîa maarî hakuhî kûrîkia iruga rîao. Rîrîa maiguire mûgambo wa karumbeta, Joabu akîrûria atîrî, “Inegene rîu rîothe rîrî itûûra-inî nî rîa kî?” 42 O akîtaragia-rî, Jonathani mûrû wa Abiatharu ûrîa mûthînjîri-Ngai agîkinya. Adonija akîmwîra atîrî, “Toonya thîinî. Mûndû wa bata tawe no nginya akorwo nî ûhoro mwega aatûrehere.” 43 Jonathani agîcookinia atîrî; “Aca ti üguo! Mûthamaki Daudi mwathi witû nîatûite Solomoni mûthamaki. 44 Mûthamaki nîoimagarîtie Solomoni hamwe na Zadoku

ūrīa mūthīnjīri-Ngai, na Nathani ūrīa mūnabii, na Benaia mūrū wa Jehoiada, na Akerethi na Apelethi, na nīmahaicītie Solomoni nyūmbū ya mūthamaki, 45 na rīrī, Zadoku ūrīa mūthīnjīri-Ngai, na Nathani ūrīa mūnabii nīmamūtīrīrie maguta kū Gihoni atuīke mūthamaki. Kuuma hau nīmambatīte makiugagīrīria, narīo itūura rīothe rīkamaamūkīria. Rīu nīrīo inegene rīrīa mūraigua. 46 O na ningī, Solomoni nīaikarīire gītī gīake kīa ūnene gīa ūthamaki. 47 Ningī atongoria a ūthamaki nīmokīte gūcookeria Mūthamaki Daudi, mwathi witū, ngaatho, makoiga atīrī: ‘Ngai waku arotūma rītīwa rīa Solomoni rīgīe na ngumo gūkīra rīaku, naguo ūthamaki wake ūroneneha gūkīra waku!’ Nake mūthamaki nīainamīrīra na aakīgooca arī o gītanda-inī, 48 oiga atīrī, ‘Jehova Ngai wa Israeli arogooocwo, ūrīa wītīkīrtītie maitho makwa meyonere mwana ūmwe wakwa agīkarīra gītī gīakwa kīa ūnene ūmūthī.’” 49 Hīndī iyo ageni othe a Adonija makīmaka, magīukīra, magīthīira, o mūndū na njīra yake. 50 No rīrī, Adonija, nī ūndū wa gwītīgīra Solomoni, agīthīi akīnyiitīrīra hīa cia kīgongona. 51 Hīndī iyo Solomoni akīmenyithio atīrī, “Adonija nīaretigīra Mūthamaki Solomoni, na nīenyiitīrīre hīa cia kīgongona. Aroiga atīrī, ‘Mūthamaki Solomoni nīehīte harī nī ūmūthī anjīire atī ndekūrīaga ndungata yake na rūhiū rwa njora.’” 52 Solomoni agīcookia atīrī, “Angīona atī nī mūndū wagīrīire, gūtīrī rūcuīrī rwake rwa mūtwe rūkaagūa thī; no angīoneka na ūrū no agaakua.” 53 Ningī Mūthamaki Solomoni agītūma andū, nao makīmūkūrkīa kuuma kīgongona-inī. Adonija aktīnamīrīra harī Mūthamaki Solomoni, nake Solomoni akīmwīra atīrī, “Inūka gwaku mūcīi.”

2 Rīria ihinda rīa Daudi rīakuhīriie rīa gūkua-rī, agīatha mūriū Solomoni, akīmwira atīrī, **2** “Rīu ndī hakuhī gūthīi na njīra īrīa īgeragwo nī andū othe a thī; nī ūndū ūcio-rī, gīa na hinya, wonanie atī ūrī mūndū mūrūme ki, **3** na ūmenyagīrīre ūrīa Jehova Ngai waku endaga: Úthiīage na njīra ciake, na ūmenyagīrīre irīra cia watho wake wa kūrūmīrīwo na maathani make, na mawatho make na maūndū marīa endaga, o ta ūrīa maandikītwo Watho-inī wa Musa, nīgeetha ūgaacīre maūndū-inī mothe marīa ūrīkaga na kūrīa guothe ūrīthiīaga, **4** nīgeetha Jehova atūūrie kīranīro kīrīa aanjīrīiire, akiuga ūū: ‘Njiaro ciaku ingīkaamenyerera mūtūrīre wacio, na ithiīage irī na wīhokeku mbere yakwa na ngoro ciao ciote, na meciiria macio mothe, gwaku gūtikaga mūndū wa gūkarīra gītī kīa ūnene

gĩa Israeli.’ 5 “Ríu wee mwene nĩú ūrĩa Joabu mûrũ wa Zerua aanjikire, na ūrĩa eekire anene eerí a mbütücia ita cia Israeli, nĩo Abineri mûrũ wa Neri, na Amasa mûrũ wa Jetheri. Níamooragire, agiita thakame yao hîndi ya thayü, o taarí hîndi ya mbaara, nayo thakame iyo ikigia mûcibi-iní wake wa njohero, na iraatü-iní cia magûrû make. 6 Íka ūrĩa ūkuona kwagîriire kûringana na ūugî waku, no ndûkanareke mûtwe ûcio wake ūrĩ mbuî ūkinye mbîfîra-iní na thayü. (Sheol h7585) 7 “No ariú a Barizilai wa Gileadi ūmatugage wega, na ūreke matuïke amwe a arĩa mûrîrîaga nao metha-iní yaku. Nĩo mandîgamîrîire rîrîa ndooragîra mûrû wa thogou Abisalomu. 8 “Na ūririkane Shimei mûrû wa Gera, ūrĩa Mûbenjamini kuuma Bahurimu, arî gûkû nawe, na nîwe wanumire na irumi ndûrû mûthenya ūrĩa ndaathiiaga Mahanaimu. Rîrîa ookire kûndûnga hau Jorodani, nîndehîtire kûrî we na rîtwa rîrîa Jehova, ngîmwîra atîrî, ‘Ndigakûrûraga na rûhiû rwa njora.’ 9 No rîrî, tiga kuona ta atarî na ihîitia. Wee ūrî mûndû mûûgi; nûkamenya ūrĩa ūkaamwika. Ndûkanareke mûtwe ûcio wake ūrî mbuî ūgaathikwo ûtarî na thakame.” (Sheol h7585) 10 Na rîrî, Daudi akîhurûka hamwe na maïthe make, na agîthikwo thînî wa Itûura inene rîrî Daudi. 11 Aathamakîre Israeli mîaka mîrongo ñia: mîaka mûgwanja aathamakire arî Hebironi, nayo mîaka mîrongo itatû na itatû agîthamaka arî Jerusalemu. 12 Nî ûndû ûcio Solomoni agiikarîra gîti kia ūnene kia ithe Daudi, naguo wathani wake ūkîhaanda, ūkîrûma biü. 13 Na rîrî, Adonija mûrû wa Hagithu, agîthiî harî Bathisheba nyina wa Solomoni. Bathisheba akîmûrîria atîrî, “Uûkîte na thayü?” Nake agîcooka akiuga atîrî, “Íi, ndooka na thayü.” 14 Agîcooka akiuga atîrî, “Ndî na ûndû ngûkwîra.” Nake akîmûcookeria atîrî, “Njîira.” 15 Agîkiuga atîrî, “O ta ūrîa wee ūuî-rî, ûthamaki üyû warî wakwa. Andû a Israeli othe nî nîi meetagîrîra nduïke mûthamaki wao. No maûndû makîgarûrûka, naguo ûthamaki nîthiite kûrî mûrû wa Baba; tondû ūheanîtwo kûrî we nî Jehova. 16 Na rîrî, ndî na ihooya ngwenda gûkûhooya, na ndûkarege.” Nake akîmûcookeria atîrî, “No ūrîhooye.” 17 Agîthiî na mbere, akiuga atîrî, “Ítikîra kûuria Mûthamaki Solomoni, nî ûndû wee ndangikûregera, aahe Abishagi ūrîa Mûshunami atuïke mûtumia wakwa.” 18 Bathisheba agîcookinatîrî, “Nî wega, nî ngûkwarîrîria harî mûthamaki.” 19 Rîrîa Bathisheba aathiire kûrî Mûthamaki Solomoni akamûhe ûhoro wa Adonija-rî, mûthamaki agiûkîra

na igûrû akîmûtunga, akîmûinamîrîra, na agîkarîra gîti gîake kia ūnene. Akîrehithîria nyina gîti kia ūnene, nake nyina akîmûkara guoko gwake kwa ūrîo. 20 Nake nyina akiuga atîrî, “Ndî na kaûndû kanini ngwenda gûkûhooya, na ndûkae kûrega.” Mûthamaki akîmûcookeria atîrî, “Maitû, ūrîa ndikûregâ.” 21 Nî ûndû ûcio nyina akiuga atîrî, “Reke Abishagi ūrîa Mûshunami ahikio nî mûrû wa thogou Adonija.” 22 Mûthamaki Solomoni akîrîra nyina atîrî, “Nî kî gîgûtûma ūrie Abishagi ūrîa Mûshunami ahikio nî Adonija? Ndûkîmûrîrie ûthamaki o naguo, o na ti we ūkîrî mûkûrû kûrî nî, ïi-ni, ūgituïke wake, na wa Abiatharu ūrîa mûthînjîri-Ngai na wa Joabu mûrû wa Zerual!” 23 Hîndi iyo Mûthamaki Solomoni akîhîta na rîtwa rîrîa Jehova, akiuga ūu: “Ngai arooherithia o na anjîhîre mûno, aakorwo Adonija ndekûrîha na muoyo wake nî ûndû wa ûndû ûcio orîtie! 24 Na rîrî, ti-therû o ta ūrîa Jehova atûrûaga muoyo, o we ûtûmîte ngaacîre ûthamaki-iní wa baba, Daudi, na agetikîra nduïke wa rûciaro rwa nyûmba ya ûthamaki, o ta ūrîa eraniire-rî, Adonija no ekûragwo ūmûthîl!” 25 Nî ûndû ûcio Mûthamaki Solomoni agiâtha Benaia mûrû wa Jehoiada, nake agîthiî akîgûtha Adonija, akîmûrûraga. 26 Mûthamaki akîrîra Abiatharu ūrîa mûthînjîri-Ngai atîrî, “Cooka mûgûnda-iní gwaku kûu Anathothu. Wee wagîrîirwo nî gûkua, no ndigûkûrûraga rîu, tondû nîwakuwaaga ithandûkû rîrîa Mwathani Jehova hîndi ya baba Daudi, na nîwagwatanîire na baba moritû-iní make mothe.” 27 Nî ûndû ûcio Solomoni akîeheria Abiatharu atige gûtuïka mûthînjîri-Ngai wa Jehova, nakio kiugo kia Jehova kîrîa aariirie kûu Shilo, gîkonî nyûmba ya Eli, gîkîhinga. 28 Rîrîa ûhoro ûcio wakinyiire Joabu, ūrîa waciirîire gwîka ūrû marî na Adonija, o na gûtuïka ndaanyiitanîire na Abisalomu, akîrîra hema-iní ya Jehova na akînyiitîrîra hîa cia kîgongona. 29 Mûthamaki Solomoni akîrîwo atîrî Joabu orîire hema-iní ya Jehova na aarî hakuhî na kîgongona. Hîndi iyo Solomoni agiâtha Benaia mûrû wa Jehoiada atîrî, “Thî, ūmûrûge!” 30 Nî ûndû ûcio Benaia akîngîra hema iyo ya Jehova akîrîra Joabu atîrî, “Mûthamaki oiga atîrî, ‘Uma na nja!’” No Joabu agîcooka atîrî, “Aca, ngûkuîra haha.” Benaia agîcookeria mûthamaki ûhoro, akîmûra atîrî, “Joabu anjîira ūna na ūna.” 31 Hîndi iyo mûthamaki agiâtha Benaia, akîmûra atîrî, “Íka o ûguo oiga. Mûûrage na ūmûthike, nîgeetha nîi na nyûmba ya baba tûthirwo nî ihîitia rîrîa thakame iřia yaitirwo tûhû nî Joabu. 32 Jehova

nīegütūma acookererwo nī thakame ūrīa aaitire, tondū nīātharikīire andū eerī, na akīmooraga na rūhiū rwa njora, baba Daudi atooī akīmooraga marī eerī, Abineri mūrū wa Neri, ūrīa warī mūnene wa mbütū cia ita cia Israeli, na Amasa mūrū wa Jetheri, ūrīa warī mūnene wa mbütū cia ita cia Juda, nao maarī andū ega na arūngirīru kūmūkīra. **33** Ihītia ūrīa ūrīa gūita thakame yao rīrocookerera Joabu na njiaro ciake nginya tene. No kūrī Daudi na njiaro ciake, na nyūmba yake na ūthamaki wake, thayū wa Jehova ūrogīa kūrī o nginya tene.” **34** Nī ūndū ūcio Benaiā mūrū wa Jehoiada agīthīi akīgūtha Joabu akīmūrīga, nake agīthikwo mūgūndainī wake kūu werū-inī. **35** Mūthamaki akīnenehia Benaiā mūrū wa Jehoiada akīmūtua mūnene wa mbütū cia ita handū ha Joabu, na agīcookeria Zadoku atūke mūthīnjīri-Ngai ithenya ūrīa Abiatharu. **36** Ningī mūthamaki agītūmana Shimeī eetwo, akīmwīra atīrī, “Wīakīre nyūmba Jerusalemu na ūtūure kuo, no ndūkanathīi kündū kūngī. **37** Mūthenya ūrīa ūkoima kuo ūringe Mūkuru wa Kidironi, ūmenye wega no ūgaakua; nayo thakame yaku nīgagūcookerera wee mwene.” **38** Shimeī agīcookeria mūthamaki atīrī, “Ūguo woiga nī wega. Ndungata yaku nīgwīka o ta ūrīa mūthamaki mwathi wakwa oiga.” Nake Shimeī agīkara Jerusalemu ihinda iraaya. **39** No miaka itatū yathira-rī, ngombo igīrī cia Shimeī ikīrū igīthīi kwa Akishi, mūrū wa Maaka, mūthamaki wa Gathu, nake Shimeī akīrwō atīrī, “Ngombo ciaku irī Gathu.” **40** Kūigua ūguo-rī, Shimeī agītandīka ndigīri yake, agīthīi kwa Akishi kūu Gathu gwetha ngombo ciake. Nī ūndū ūcio Shimeī agīthīi na agīcookeria ngombo ciake kuuma Gathu. **41** Rīrīa Solomoni eerirwo atī Shimeī nīoimīte Jerusalemu agathīi Gathu na agacooka-rī, **42** mūthamaki agītūmanīra Shimeī, akīmwīra atīrī, “Githī ndiakwīhītīhīrie na ūtīwa ūrīa Jehova na ngīgūkaania, ngīkwīra atīrī, ‘Mūthenya ūrīa ūkoimagara ūthīi handū hangī, ūmenye kūna no ūgaakua?’ Nawe hīndī īyo ūkīnjookeria atīrī, ‘Ūguo woiga nī wega. Niī nīngwathīka.’ **43** Rīu-rī, nī kīi gītūmīte wage kūhingia mwīhītīwa waku harī Jehova, na wathīkīre watho ūrīa ndaakūheire?” **44** Ningī mūthamaki akīra Shimeī atīrī, “Wee nīūūī ngoro-inī yaku ūrū ūrīa wothe wekire baba Daudi. Rīu Jehova nīegütūma ūcookererwo nī ūrū waku. **45** No Mūthamaki Solomoni nīekūrathimwo, nakio gītī kīa ūnene wa Daudi gītūre gīkīgitīre mbere ya Jehova nginya tene.” **46** Hīndī īyo mūthamaki agītha Benaiā

mūrū wa Jehoiada, nake agīthīi akīgūtha Shimeī akīmūrīga. Ūthamaki naguo ūkīhaanda ūrūmīte biū moko-inī ma Solomoni.

3 Nake Solomoni akīgīa ngwatanīro na Firaūni, mūthamaki wa būrūri wa Misiri, na akīhikia mwarī. Akīmūrehe itūūra inene ūrīa Daudi, nginya ūrīa aarīkirie gwaka nyūmba yake ya ūthamaki, na hekarū ya Jehova, na rūthingo rūrīa rwathiūrūkīrie Jerusalemu. **2** Na rīrī, andū no maarutagīra magongona kündū kūrīa gūtūūgīru, tondū gūtiarī hekarū yaakīrwō ūtīwa ūrīa Jehova hīndī īyo. **3** Solomoni nīonanirie wendo wake kūrī Jehova nī ūndū wa gūthīi na mīthīire ya kīrīra na watho wa ithe Daudi, tīga rīrī, nīarutagīra magongona na agacīnīra ūbumba kündū kūrīa gūtūūgīru. **4** Mūthamaki agīthīi Gibeoni kūrūta magongona, nīgūkorwo kūu nīkuo kündū kūrīa gūtūūgīru gwekīrīrwo mūnō, na Solomoni akīrutīra magongona ngiri īmwe ma njino kīgongona-inī kīu. **5** Nakuo kūu Gibeoni Jehova akīumīrīra Solomoni ūtukū kīroto-inī, nake Ngai akīmwīra atīrī, “Hooya o kīrīa gīothe ūngīenda ngūhe.” **6** Nake Solomoni agīcookeria atīrī, “Nīwonirie baba Daudi ndungata yaku ūtūgi mūnene, tondū aarī mwīhoketu harī we, na aarī mūthingu, na mūrūngīrīru ngoro-inī. Nīūthīi te na mbere kūmuonia ūtūgi ūcio mūnene, na nīmūheete mūrīu wa gūkarīra gītī gīake kīa ūnene ūmūthī. **7** “Na rīrī, Wee Jehova Ngai wakwa nītūiūte ndungata yaku mūthamaki handū ha baba Daudi. No niī ndī o mwana mūnini na ndīrī na ūmenyo wa kūrūta wīra wakwa. **8** Ndungata yaku ūrī haha gatagatī ka andū aya wee wīthūrīire, nao nī andū aingī matangīgerekā na matangītarīka. **9** Nī ūndū ūcio he ndungata yaku ngoro ūrī na ūmenyo wa gūthamakīra andū aku, na gūkūrūana wega na ūrū. Tondū-rī, nūū ūngīhota gūthamakīra andū aya aku aingī ūrī?” **10** Jehova nīakenire nī ūndū wa Solomoni kūmūrīra ūndū ūcio. **11** Nī ūndū ūcio Ngai akīmwīra atīrī, “Kuona ūguo nīguo wahoya, na ndūnahoya ūngīhīrio matukū ma gūtūūra muoyo, kana ūtonga waku wee mwene, o na kana thū ciaku inīinwo, no wahoya ūmenyo wa kūrūgamīrīra kīhoo-to-rī, **12** nīngwīka o ūguo wahoya. Ningūkūhe ngoro ī na ūngī na gūkūrūana, nīguo gūtūke atī gūtīrī kwagīa mūndū ūngī tawē, na gūtīrī hīndī gūkaagīa ūngī tawē. **13** O na ningī nīngūkūhe maundū marīa ūtanahoya, na nīmo ūtonga hamwe na gītīo, nīgeetha matukū marīa

mothe ūgūtūūra muoyo, gütikanagē mūthamaki ūngī ūganaine nawe. **14** Na ūngīthiiaga na mīthiire yakwa, na wathikagire kīrīra na watho wakwa, ta ūrīa thoguo Daudi eekire, nīngakūhe matukū maingī ma gütūūra muoyo.” **15** Hīndī īyo Solomoni agītūkira toro, akīmenya atī kīu kīarī kīroto. Agīcooka Jerusalemu, agīthīi mbere ya ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova, na akīrūta igongona rīa njino na rīa ngwatanīro. Ningī akīrugithīria andū othe a nyūmba ya mūthamaki iruga. **16** Thuutha ūcio andū-a-nja eerī a maraya magītūka kūrī mūthamaki, makīrūgama mbere yake. **17** Ūmwe wao akiuga atīrī, “Mwathi wakwa, mūndū-wa-nja ūyū na nīi tūkara ga nyūmba ūmwe. Na nīndīraciarie mwana arī ho. **18** Mīthenya itatū thuutha wa gūciara mwana, mūndū-wa-nja ūyū o nake araciara mwana. Tūraari o ithuī eerī; gūtirārī mūndū ūngī thīinī wa nyūmba īyo, tiga o ithuī ithuerī. **19** “Ūtukū-rī, mūndū-wa-nja ūyū arakomera mwana wake, arakua. **20** Nī ūndū ūcio arookīra ūtukū gatagatī, areheria mwana wakwa harī nīi, rīrīa nīi ndungata yaku ndīrarī toro. Aramūiga gīthūri-inī gīake, na araiga mūrūwe gīthūri-inī gīakwa arī mūkuū. **21** Rūciinī rūrū ūngī, ngūkīra nīguo nyongithie mwana wakwa, ndīrona nīi mūkuū! No rīrīa ndīramūrorire wega na ūtheri wa rūciinī, ndīrona atī ūcio ti mwana ūrīa ndaciarite.” **22** Mūndū-wa-nja ūcio ūngī akiuga atīrī, “Aca! Ūyū ūrī muoyo nīwe mwana wakwa; ūyū mūkuū nīwe waku.” No ūcio wa mbere akīrega biū, akiuga atīrī, “Aca! Ūyū mūkuū nīwe waku, na ūyū ūrī muoyo nīwe wakwa.” Nī ūndū ūcio magīkararania mbere ya mūthamaki. **23** Mūthamaki akiuga atīrī, “Ūyū aroiga atīrī, ‘Mwana wakwa nīwe ūrī muoyo na waku nīwe mūkuū,’ o rīrīa ūrīa ūngī aroiga atīrī, ‘Aca! Ūyū mūkuū nīwe waku, na wakwa nī ūyū ūrī muoyo.’” **24** Ningī mūthamaki akiuga atīrī, “Ndeherai rūhiū rwa njora.” Nī ūndū ūcio makīrehera mūthamaki rūhiū rwa njora. **25** Nake agītāhana, akiuga atīrī: “Mwana ūyū ūrī muoyo nīatinanio maita meerī, nuthu īheo mūndū-wa-nja ūmwe, na nuthu īyo ūngī īheo mūndū-wa-nja ūcio ūngī.” **26** Mūndū-wa-nja ūrīa mwana wake aarī muoyo akīringwo nī tha nī ūndū wa mwana wake, akīra mūthamaki atīrī, “Ndagūthaitha mwathi wakwa, mūnengere mwana ūyū ūrī muoyo, tiga kūmūūraga!” No ūcio ūngī akiuga atīrī, “Ndegūtuika waku kana wakwa. Nīatinanio maita meerī!” **27** Nake mūthamaki agītua ciira atīrī, “Nengerai mūndū-wa-nja ūyū wa mbere mwana ūyū ūrī muoyo. Mūtikamūūrage; nīwe

nyina.” **28** Rīrīa andū othe a Israeli maiguire ūrīa mūthamaki aautua ciira ūcio, magītīgīra mūthamaki tondū nīmoonire aarī na ūyū ūtingī kuuma kūrī Ngai wa gūtua ciira na kīhootho.

4 Nī ūndū ūcio Solomoni agīthamaka Israeli guothe.

2 Aya nīo maarī anene ake: Azaria mūrū wa Zadoku aarī mūthīnjīri-Ngai; **3** nao Elihorefu na Ahija, ariū a Shisha, nīo maarī aandīki-marūa; na Jehoshafatu mūrū wa Ahiludu, ūrīa waandikaga maundū ma ihinda rīu; **4** nake Benaia mūrū wa Jehoiada nīwe warī mūnene wa mbūtū cia ita; nao Zadoku na Abiatharu maarī athīnjīri-Ngai; **5** nake Azaria mūrū wa Nathani nīwe warī mūrūgamīrīri wa anene a ng'ongo; nake Zabudu mūrū wa Nathani aarī mūthīnjīri-Ngai na mūtaari wa mūthamaki; **6** nake Ahisharu aarī mūrūgamīrīri wa nyūmba ya mūthamaki; nake Adoniramū mūrū wa Abida aarī mūrūgamīrīri wa arīa maarutithagio wīra na hinya. **7** Ningī Solomoni aarī na abarūthi ikūmi na eerī arīa marūgamīrīre ng'ongo ciithe cia Israeli, na nīo maarehaga irio cia kūrīo nī mūthamaki na andū a nyūmba ya ūthamaki. O ūmwe wao aarehaga irio cia kūigana mweri ūmwe thīinī wa mwaka. **8** Maya nīmo marītwa ma abarūthi acio: Beni-Huri nīwe warūgamīrīre būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efirimu; **9** na Beni-Dekeri akarūgamīrīra Makazu, na Shaalubimu, na Bethi-Shemeshu, na Eloni-Bethihanani; **10** nake Beni-Hesedi akarūgamīrīra Arubothu (Soko na būrūri wothe wa Heferi warī wake); **11** na Beni-Abinadabu akarūgamīrīra Nafathu-Dori (nake nīwe wahīktīe Tafathu mwarī wa Solomoni); **12** na Baana mūrū wa Ahiludu akarūgamīrīra Taanaka, na Megido, na Bethi-Shani guothe kūrigania na Zarethani mūhuro wa Jezireeli, kuuma Bethi-Shani nginya Abeli-Mehola kūng'ethera Jokimeamu; **13** Nake Beni-Geberi akarūgamīrīra Ramothu-Gileadi (itūrō cia Jairu mūrū wa Manase kūu Gileadi ciarī ciakte, o hamwe na ng'ongo cia Arigobu kūu Bashani, o na matūura manene makuo mīrongo itandatū maarigicīrīo na thingo, na maarī na ihingo ciarī na mīgīko ya gīcango); **14** o nake Ahinadabu mūrū wa Ido akarūgamīrīra Mahanaimu; **15** na Alimaazu akarūgamīrīra Naftali (nake aahīktīe Basemathu mwarī wa Solomoni); **16** na Baana mūrū wa Hushai akarūgamīrīra Asheri na Alothu; **17** nake Jehoshafatu mūrū wa Parua akarūgamīrīra Isakaru; **18** nake Shimei mūrū wa Ela akarūgamīrīra Benjaminī; **19** na Geberi mūrū wa Uri akarūgamīrīra Gileadi (būrūri wa Sihoni mūthamaki wa Aamori, na būrūri wa Ogu

mūthamaki wa Bashani). Nowe wiki warī barūthi wa gwatha rūgongo rūu. 20 Andū a Juda na a Israeli maarī aingī mūno ta mūthanga wa iria-inī. Maarīaga, na makanya, na magakena. 21 Nake Solomoni nīathamakiire mothamaki mothe kuumā Rūūi rwa Farati nginya bürūri wa Aflisti, o nginya mūhaka-inī wa Misiri. Mabürūri macio nīmamūrehagīra igooti na magītūra maathagwo nī Solomoni matukū make mothe. 22 Mahūthīro ma Solomoni ma o mūthenya maarī maya: kori mīrongo ītatū cia mūtu ūrīa mūhinyu mūno, na kori mīrongo ītandatū cia mūtu, 23 ng'ombe ikūmi cia gūtuīrwo, na ng'ombe mīrongo ūrī cia rūru, na ng'ondu na mbūri igana rīmwē, na thiiya, na thwariga, na thwara, o na nyoni iria noru cia mūcīi iria irīagwo. 24 Nīgūkorwo nīwe wathamakagīra mothamaki mothe marīi maarī ithūiro rīa Rūūi rwa Farati kuumā Tifisa nginya Gaza, na nī kwarī na thayū mīena yothe. 25 Rīrīa rīothe Solomoni aarī muoyerī, Juda na Israeli, kuumā Dani nginya Birishiba, maatūraga na thayū o mündū mūgūnda-inī wake wa mīthabibū na mīkūyū. 26 Solomoni aarī na ciugū cia mbarathi cia ita ngiri inya, na mbarathi ngiri ikūmi na igīrī. 27 Nao anene a ng'ongo, o mündū mweri wake nīarehagīra Mūthamaki Solomoni mahūthīro ma kūmūigana hamwe na arīa othe mookaga metha-inī yake. Ningī magatīgīrīra atī gūtirī kīndū o na kīmwe kīagaga. 28 Ningī nīmarehaga igeri ciao cia cairi na nyeki, cia kūrīo nī mbarathi cia ita na mbarathi icio ingī handū harīa haagīrīre. 29 Ngai nīaheire Solomoni ūūgī na ūmenyi mūngī mūno wa maūndū, na ūtaūku waingīhīte ta mūthanga ūrī hūgūrūrū-inī cia iria. 30 Üūgī wa Solomoni warī mūnene gūkīra ūūgī wa andū othe a mwena wa irathīro, o na ūgakīra ūūgī wothe wa andū a Misiri. 31 Aarī mūūgī gūkīra mündū ūngī o wothe, gwata Ethani ūrīa Mūezara, na aarī mūūgī gūkīra Hemani, na gūkīra Kalikoli, na Darida, ariū a Maholu. Ngumo yake īgītaamba kūrī ndūrīrī iria ciothe ciathiūrūrūkīrie kūu. 32 Nīathagugundire thimo ngiri ithatū, na nyīmo ciate ciarī ngiri ūmwe na ithano. 33 Nīataaragīria ūhoro wa mūkūrīre wa mīmera, kuumā mūtarakwa wa Lebanoni o nginya mūthobi ūrīa ūkūrīga thingo-inī. Ningī nīarutanaga ūhoro wa nyamū na nyoni, na nyamū iria itaambaga thī, na thamaki. 34 Andū a ndūrīrī ciothe nīmookaga gūthikīrīria ūūgī wa Solomoni matūmītwo nī athamaki othe a thī, arīa maiguīte ūhoro wa ūūgī wake.

5 Rīrīa Hiramu mūthamaki wa Turo aiguire atī Solomoni nīaitīrīrio maguta agatuīka mūthamaki handū ha ithe Daudi-rī, agītūma ndungata ciate kūrī Solomoni, tondū we nīmatūire marī ūrata na Daudi. 2 Nake Solomoni agīcookeria Hiramu ndūmīrīri ūno: 3 “Wee nīukūmenya atī tondū wa mbaara iria ciothe cianakora baba, Daudi, ciumīte mīena yothe, we ndaahotire gwaka hekarū ūtanītio na Rītwa rīa Jehova Ngai wake, o nginya rīrīa Jehova aigire thū ciate rungu rwa makinya make. 4 No ūrī Jehova Ngai wakwa nīaheete ūhurūko mīena yothe, na gūtirī na thū kana ūgwati. 5 Nī ūndū ūcio nīndūte atī nīngwaka hekarū ūtanītio na Rītwa rīa Jehova Ngai wakwa, o ta ūrīa Jehova eerire baba Daudi rīrīa oigire atīrī, ‘Mūriū waku ūrīa ngaikarīria gītī kīa ūnene handū haku-rī, nīwe ūgaaka hekarū ūtanītio na Rītwa ūfakā.’ 6 “Nī ūndū ūcio athana nīguo ndemerwo mītarakwa ya Lebanoni. Andū akwa nīmarīrutithanagia wīra na andū aku, na nīndīrīkūrīhaga mūcaara wa andū aku o ta ūrīa ūngiuga. Wee nīūū atī tūtirī na andū marī na ūmenyo wa gwatūra mbaū ta andū a Sidoni.” 7 Rīrīa Hiramu aiguire ndūmīrīri ya Solomoni, agīkena mūno, akiuga atīrī, “Umūthī Jehova arogoochwo, nīgūkorwo nīaheete Daudi mūriū ūūgī wa gwatha rūrīrī ūrū ūnene.” 8 Nī ūndū ūcio Hiramu agītūmana kūrī Solomoni, akīmwīra atīrī: “Nīnyītīte ndūmīrīri ūrīa wandūmīre, na nīngwīka ūrīa wothe ūkwenda harī kūrehithia mīgogo ya mītarakwa na ya mīthengera. 9 Andū akwa nīmekūmīkūrūkia kuumā Lebanoni nginya iria-inī, na nīngūmīkūrūkia na iria yohanītio hamwe o nginya harī ūkuuga. Nīngamīohoranīria hau, nawe ūmīoe, ūthīi nayo. Nawe ūkīhīngīrie wendi wakwa na ūndū wa kūhe nyūmba yakwa ya ūthamaki irio.” 10 Üguo nīguo Hiramu aathiire na mbere gūtwarīra Solomoni mīgogo ya mītarakwa na ya mīthengera ūrīa endaga. 11 Nake Solomoni nīaheaga Hiramu ngano ya kūrīo gwake mūcīi ya kori ngiri mīrongo ūrī, hamwe na mbathī ngiri mīrongo ūrī cia maguta ma mītamaiyū mahihe wega. Solomoni agīthīi na mbere gwika Hiramu ūguo mwaka o mwaka. 12 Jehova nīaheire Solomoni ūūgī, o ta ūrīa aamwīrīire. Na gūkīgīna thayū gatagatī ka Hiramu na Solomoni, nao eerī magīthondeka kīrīkanīro kīa ūiguano. 13 Mūthamaki Solomoni akīandīkīthia aruti wīra 30,000 na hinya kuumā Israeli guothe. 14 Aamatūmīga marī ikundi cia andū ngiri ikūmi o mweri, mathīi ituanīra ūrīa wīra kūu Lebanoni; nī ūndū ūcio magaikaraga

mweri ūmwe Lebanoni, na mīeri ūrī kwaō mūcīi. Adoniramū nīwe warī mūrūgamīrīri wa andū acio marutithagio wīra na hinya. 15 Solomoni nī aarī na andū 70,000 a gūkuua mīrigo, na aicūhia a mahiga 80,000 kūu irīma-inī, 16 o ūndū ūmwe na anyabarā 3,300 a kūrūgamīrīra wīra ūcio, na magatongoria aruti acio a wīra. 17 Mūthamaki agīathana, nao makēnja mahiga manene na mega, na maicūhītio marī ma gwaka mūthingi wa hekarū. 18 Mabundi ma Solomoni, na ma Hiram, na andū a Gebali, nīmarengire na makīhaarīria mbaū o na mahiga nī ūndū wa gwaka hekarū.

6 Mwaka-inī wa magana mana na mīrongo īnana, thuutha wa andū a Israeli kuuma būrūri wa Misiri, o mwaka-inī wa īna wa Solomoni gūthamakīra Israeli, mweri-inī wa Zivu, naguo nīguo mweri wa keerī-rī, Solomoni akīambīrīria gwaka hekarū ya Jehova. 2 Hekarū irīa Mūthamaki Solomoni aakīire Jehova yarī na ūraihi wa mīkono mīrongo ītandatū, na wariī wa mīkono mīrongo ūrī, na ūraihi wa na igūrū wa mīkono mīrongo ītatū. 3 Gīthaku kīa mwena wa mbere wa nyūmba īyo nene ya hekarū nīkīongereire wariī wa hekarū, nakīo kīarī kīa mīkono mīrongo ūrī, na gīgacomoka mīkono ikūmi kuuma na mwena wa mbere wa hekarū. 4 Nake agīakīra hekarū ndirica ngundeeru cia na igūrū. 5 Nīaakīthirie tūnyūmba twa mīena-inī, tūgīthiūrūrūkīria hekarū yothe tūnyīitanīte na thingo cia nyūmba irīa nene ya hekarū na cia handū-harīa-haamūre ha na thīinī. 6 Ngoroba ya thī mūno yarī na wariī wa mīkono ītano, na ya gatagatī yarī na wariī wa mīkono ītandatū, na ya gatatū yarī na wariī wa mīkono mūgwanja. Nīathondekire mbako ithiūrūrūkīrie mwena wa na nja wa hekarū, nīgeetha mbaū iria ndungu cia mwako itigatoonyio thingo-inī cia hekarū. 7 Hekarū īgākwo-rī, mahiga marīa maicūhīrio kware no mo maahūthīrirwo, na gūtiarī nyondo, kana ithanwa, kana kīndū kīngī gīa kīgera kīaiguirwo hau mwako-inī wa hekarū hīndī irīa yothe yaakagwo. 8 Mūromo wa gūtoonya ngoroba ya thī warī mwena wa gūthini wa hekarū; ningī nī haarī na ngathī ya kwambata ngoroba ya gatagatī na kuuma hau īgathīi ngoroba ya gatatū. 9 Nī ūndū ūcio agīakā hekarū na akīmīrīka, akīmīgita na mīgamba na mbaū cia mītarakwa. 10 Na nīakīrīire tūnyūmba twa rwere tūthiūrūkīrie hekarū, ūraihi wa o kamwe warī mīkono ītano kūraiha na igūrū, natuo twanyiitthanītio na

hekarū na mīgamba ya mītarakwa. 11 Kiugo kīa Jehova nīgīakinyīire Solomoni, akiīrwo atīrī: 12 “Ha ūhoro wa hekarū īno ūraaka-rī, ūngīrūmīrīra uuge wakwa wa kūrūmīrīwo, na ūrūmie mawatho makwa mothe, o na ūmenyerere maathani makwa na ūmathīkagīre, nīngakūhingīria kīranīro kīria ndaaheire thoguo Daudi. 13 Na nīngatūrūrīria na andū a Israeli, na ndigatiganīria andū akwa a Israeli.” 14 Nī ūndū ūcio Solomoni agīakā hekarū na akīmīrīka. 15 Nake akīhumbīra thingo cia thīinī na mbaū cia mītarakwa, ciarītwo kuuma thī ya hekarū nginya igūrū, nakuo thī ya hekarū gūkīarwo mbaū cia mūthengera. 16 Mwena wa thuutha wa hekarū akīgayanīa mīkono mīrongo ūrī na mbaū cia mītarakwa kuuma thī nginya igūrū, nīgeetha hekarū-inī hagīe handū haamūre thīinī, hatuikē Harīa-Hatheru-Mūno. 17 Ūraihi wa nyūmba irīa nene yarī mbere ya kanyūmba kau warī wa mīkono mīrongo īna kūraiha. 18 Hekarū thīinī kwahumbīrītō na mbaū cia mītarakwa, ciicūhītio mageemio mahaana tūbūthū na mahūa macanūku. Indo ciōthe ciarī cia mītarakwa; gūtiarī ihiga o na rīmwe rīonekaga. 19 Thīinī wa handū-harīa-haamūre, hekarū thīinī nīathondekire handū ha kūigīrīra ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova. 20 Hau thīinī haamūre, ūraihi waho warī mīkono mīrongo ūrī, na wariī wa mīkono mīrongo ūrī, na mīkono mīrongo ūrī kūraiha na igūrū. Nake nīagemirie mwena wa thīinī na thahabu therie, na ningī akīgemīria kīgongona kīu na mbaū cia mītarakwa. 21 Solomoni aahumbīrīre hekarū thīinī na thahabu therie, na agīkīrīria irengeeri cia thahabu mbere ya itoonyero rīa hau thīinī haamūre harīa haagemetio na thahabu. 22 Nī ūndū ūcio akīgemīria thīinī guothe na thahabu. Ningī nīagemirie kīgongona kīria kīarī thīinī wa handū-harīa-haamūre na thahabu. 23 Hau thīinī haamūre, agīthondeka makerubi meerī na mbaū cia mītamaiyū, ikerubi o rīmwe rīarī rīa mīkono ikūmi kūraiha na igūrū. 24 Ikerubi rīa mbere rīarī na ithagu rīa mīkono ītano kūraiha, na rīu rīngī mīkono ītano; ugūo nī kuuga mīkono ikūmi kuuma mūthīa wa ithagu rīmwe nginya mūthīa wa ithagu rīrīa rīngī. 25 Ikerubi rīa keerī o narīo rīarī rīa mīkono ikūmi; makerubi macio meerī nīmaiganaaine na makahaanana. 26 Ūraihi wa o ikerubi rīmwe warī wa mīkono ikūmi. 27 Nīaigire makerubi macio kanyūmba ga thīinī mūno ka hekarū, matambūrūkītie mathagu mamo. Ithagu rīa ikerubi rīmwe rīaturumīte rūthingo rūmwe, narīo ithagu rīa ikerubi rīu rīngī rīgaturuma rūthingo rūu

rūngī. Na mathagu mamo magaturumanīra gatagatī ga kanyūmba. **28** Nīaagemirie makerubi macio na thahabu. **29** Thingo-inī iria ciathiürürükīrie hekarū, thīnī wa tūnyūmba twa thīnī na twa na nja, agīcūhia magemio ma makerubi, na ma mītī ya mītende, na ma mahūa macanūku. **30** Ningī akīhumbīra thī ya tūnyūmba twa thīnī na twa nja ya hekarū na thahabu. **31** Nario itoonyero rīa hau thīnī haamūre agīthondeka mīrango ya mbaū cia mītamaiyū, nacio buremu ciayo ciarī na mīena ītano. **32** Na mīrango-ini yeerī ya mbaū cia mītamaiyū agīcūhia magemio ma makerubi, na ma mītī ya mītende na ma mahūa macanūku, na akīgemia makerubi na mītī ya mītende na thahabu hūure. **33** O ūndū ūmwe nīathondekire buremu irī na mīena īna cia mītamaiyū cia itoonyero rīa nyūmba īrīa nene. **34** Ningī agīthondeka mīrango iīrī ya mbaū cia mīthengera, o mīrango warī na icunjī igīrī ciekūnjaga wahingūrwo. **35** Nīacūhirie makerubi, na mītī ya mītende, na mahūa macanūku igūrū rīa mīrango īyo, na akīmīgemia na thahabu hūure īigananīirie wega maicūhio-inī macio. **36** Na nīaakire nja ya thīnī na mīhari ītatū ya mahiga maicūhie na mūhari ūngī ūmwe wa mīgamba mīcūhie ya mītarakwa. **37** Mūthingi wa hekarū īyo ya Jehova wakirwo mwaka wa īna wa mweri wa Zivu. **38** Mwaka-inī wa ikūmi na ūmwe mweri-inī wa Bulu, nīguo mweri wa īnana, nīguo hekarū yarikire hamwe na māndū mayo mothe kūringana na īrīa yerītwo yakwo. Aikarire ihinda rīa mīaka mūgwanja akīmīaka.

7 No rīrī, Solomoni aambīrīria gwaka nyūmba yake ya ūthamaki-rī, aaniinire mīaka ikūmi na ītatū kūrīlkia kūmīaka. **2** Nīaakire nyūmba īngī ya ūthamaki yetagwo Nyūmba ya ūthamaki ya Mūtitū wa Lebanonī, na yarī ya mīkono igana kūraiha, na mīkono mīrongo ītano kwarama, na mīkono mīrongo ītatū kūraiha na igūrū. Ningī yarī na mīhari īna ya itugī cia mītarakwa iria cianyiitīrire mīgamba ya mītarakwa. **3** Nyūmba īyo yagītiro na mbaū cia mītarakwa iria ciarī igūrū wa mīgamba īrīa yaigīrīrwo igūrū wa itugī, mīgamba yothe yarī mīrongo īna na ītano, o mūhari warī na mīgamba ikūmi na ītano. **4** Ndirica ciayo ciekīrītwo igūrū, igagīkīrwo ithatū ithatū, ing'ethanīire. **5** Mīrango yothe yarī na buremu cia mīena īna; yekīrītwo mwena wa na mbere ītatū ītatū, īng'ethanīire. **6** Nīathondekire gīthaku kīa mūhari wa itugī, kīa ūraihi wa mīkono mīrongo ītano, na warī wa mīkono mīrongo ītatū. Mbere yakīo haarī na gīthaku kīngī,

na mbere ya gīthaku kīu gīa keerī haarī na itugī, na hakagitwo igūrū. **7** Nīaakire nyūmba ya gītī kīa ūnene, na Nyūmba ya Gūciirīra, kūrīa aatuithanagīria ciira. Nake akīmīkīra mbaū cia mītarakwa kuuma thī nginya igūrū. **8** Nayō nyūmba yake ya gūikara ya ūthamaki, yaakītīwo mwena wa na thuutha, na yaakītīwo o ta īyo īngī. Ningī Solomonī nīaakire nyūmba īngī ta īyo ya ūthamaki, akīmīkīra mwarī wa Firaūni ūrīa aahīkītie. **9** Mīako īyo yothe, kuuma mwena wa nja nginya nja īrīa nene, na kuuma mūthingi nginya rwembeya-inī, yaakītīwo na mahiga marīa mega mūno matīnītīo na gīthimo, na makarengererwo na mūthumeno mwena wa na thīnī na wa na nja. **10** Mūthingi yaakītīwo na mahiga manene ma mūthembā mwega, mamwe ma mīkono ikūmi, na mamwe ma mīkono īnana. **11** Igūrū gwakītīwo na mahiga marīa mega mūno matīnītīo na gīthimo, na mbaū cia mītarakwa. **12** Nayō nja īrīa nene yathiürürükīrio na rūthingo rwa mīhari ītatū ya mahiga maicūhie, na mūhari ūmwe wa mīgamba mīrengerere ya mītarakwa, o ta ūrīa nja ya hekarū ya Jehova yatarī, na gīthaku kīayo. **13** Mūthamaki Solomonī nīatūmanire Turo nīgeetha areherwo Huramu, **14** ūrīa nyina aarī mūtūmia wa ndigwa wa mūhīrīga wa Nafitali, nake ithe aarī wa Turo, nake aarī mūturi wa icango. Nake Huramu aarī mūūgī mūno, na akamenya māndū mothe ma ūthondeki wa indo cia gīcango. Nīookire kūrī Mūthamaki Solomonī, na akīrūta mawīra mothe marīa aaheirwo. **15** Nīathondekire itugī igīrī cia gīcango, o kīmwe kīarī na ūraihi wa mīkono ikūmi na īnana, na rūrigi rūrīa rūngīathiürürükīrie gītūgī kīmwe rwarī rwa mīkono ikūmi na iīrī. **16** Ningī nīathondekire ciongo cia gīcango gītwekie cia kūigīrīra igūrū rīa itugī icio, o kīongo kīmwe kīarī na ūraihi wa mīkono ītano. **17** Irenegeeri igathīkanītīo ta mīnyororo igīciurio nīguo igēmie ciongo cia itugī icio, irengeeri mūgwanja ikegīrwo kīongo-inī kīmwe. **18** Nīathondekire makomamanga mīhari iīrī ikegīcīria irengeeri icio ciagathīkanītīo ta mīnyororo cia kūgemia ciongo iria ciarī igūrū rīa itugī. O kīongo agīgīka o ūguo. **19** Ciongo iria ciarī igūrū wa itugī cia gīthaku ciathondeketwo na mūhīanīre wa mahūa ma itoka, na ciarī na ūraihi wa mīkono īna. **20** Ciongo cia itugī icio cierī, igūrū rīa harīa hahaanaga ta mbakūri harīa haariganītie na irengeeri iria ciagathīkanītīo ta mīnyororo, haarī na makomamanga magana meerī mekīrītwo mīhari mīhari magathiürürükīria ciongo

icio. **21** Nīahaandire itugī icio gīthaku-inī kīa hekarū. Gītugī kīa mwena wa gūthini agīgīta Jakini, nakīo kīa mwena wa gathigathini agīgīta Boazu. **22** Ciongo iria ciarī igūrū wa itugī icio ciathondeketwo na mūhianīre wa mahūa ma itoka. Nī ūndū ūcio wīra wa itugī ūkīrika. **23** Ningī agīaka itangi rīa gīthiūrūrī rīa kīgera gītwekie inene mūno rīrīa rīetagwo Karia, rīrī rīa mīkono ikūmi kuuma mwena ūmwe wa rūtirihō nginya ūrīa ūngī, na mīkono ītano kūraha na igūrū. Itangi rīu rīathimwo na rūrigi gīthiūrūrī kīarīo kīarī kīa mīkono mīrongo ītatū. **24** Mūhuro wa rūtirihō nīrīathiūrūrūkīrio na magemio maahaanaine na tūbūūthū, o mīkono ūmwe tūbūūthū ikūmi. Tūbūūthū tūu twaigītwo mīhari iīrī tūgītwekanīrio na Karia kau, tūgītūka kīndū kīmwe nako. **25** Nako Karia kau kaigīrīrwo igūrū rīa mīhiano ya ndegwa ikūmi na igīrī; ithatū ciacio ciarorete mwena wa gathigathini, na ithatū ikarora mwena wa ithūiro, na ithatū ikarora mwena wa gūthini, na ithatū ikarora mwena wa irathīro. Karia kau kaigīrīrwo igūrū rīacio, nacio cīga cia na thuutha cia ndegwa icio nīcio ciarorete na kūu thīinī. **26** Utungu wa Karia kau waiganaine na warī wa rūhī. Rūtirihō rwako rwatarīi ta rūtirihō rwa gīkombe, kana ta gītoka gīcanūku. Karia kau kaiganagīra maaī mbathi ngiri igīrī. **27** Ningī agīaka makaari ikūmi ma gīcango mangīaguicirio; o gīkaari kīmwe kīarī kīa ūraihi wa mīkono īna, na warī wa mīkono īna, na ūraihi wa na igūrū wa mīkono ītatū. **28** Makaari macio maakītwo ta ūū: maarī na icunīj cia mīena inyītithanītio na buremu. **29** Icunīj iria ciarī gatagatī ka buremu, o na buremu cio nyene, ciarī na mīhiano ya mīrūūthī, na ya ndegwa, na ya makerubi. Mwena wa igūrū na wa mūhuro wa mīhiano ya mīrūūthī na ya ndegwa nī gwekīrītwo magemio ma mahūa mature. **30** O gīkaari kīarī na magūrū mana ma gīcango, maarī na igera cia gīcango cia kūgathīkania kūgūrū na kūgūrū kūrīa kūngī, na o kīmwe kīarī na kīarī kīanyītīrīrwo nī itugī inya iria ciatwekanīrio na mahūa mature mwena o mwena. **31** Mwena wa thīinī wa gīkaari kīu kwāri na mūromo warī na buremu ya gīthiūrūrī ya mīkono ūmwe kūrika. Mūromo ūcio warī wa gīthiūrūrī, na hamwe na njikarīro yaguo yarī ya mīkono ūmwe na nuthu. Gūthiūrūrūkīria mūromo wakīo nī ha kururītwo magemio. Icunīj cia mīena ya gīkaari kīu nīciaiganaine mīena yothe īna, na itiarī cia gīthiūrūrī. **32** Magūrū macio mana meekīrītwo rungu rwa icunīj cia mīena, nacio igera cia kūgathīkania magūrū

cianyiitithanītio na gīkaari kīu. Naguo warī wa o kūgūrū warī wa mīkono ūmwe na nuthu. **33** Magūrū macio maathondeketwo ta magūrū ma ngaari ya ita, nacio igera cia kūgathīkania kūgūrū na kūgūrū kūrīa kūngī, na mībara, na mīringa ya kūgūrū, na tūgera twa gīthiūrūrī tūrīa tūkoragwo gatagatī ga kūgūrū, ciote ciathondeketwo na kīgera gītwekie. **34** O gīkaari ni kīarī na nyītīro inya, o koine-inī nyītīro ūmwe, icomokete kuuma gīkaari-inī. nīgūkorwo **35** Mwena wa na igūrū wa gīkaari kīu wathiūrūrūkīrio na mīcibi wa warī wa nuthu ya mīkono kūrika. Itugī na icunīj cia mīena nīcianyiitithanītio na mwena wa na igūrū wa gīkaari kīu. **36** Nake Huramu agīkurura mīhiano ya makerubi, na ya mīrūūthī, na ya mītī ya mīkīndū mīena-inī ya itugī, na icunīj-inī cia mīena harī hothe hangīonekire, na hagathiūrūrūkīrio na mahūa mīena yothe. **37** Üguo nīguo aathondekire makaari macio ikūmi. Mothe maatwekeirio handū hamwe, na makahaanana biū na makaiganana. **38** Ningī nīathondekire iraī ikūmi cia gīcango, o kīmwe kīaiganagīra maaī mbathi mīrongo īna, na kīarī kīa mīkono īna kwarama, o kīraī kīmwe gīkaigīrīrwo gīkaari-inī kīmwe gīa icio ikūmi. **39** Nīaigire ikaari ithano ciacio mwena wa gūthini wa hekarū, na ikaari ithano mwena wa gathigathini. Nīaigīrīre Karia mwena wa gūthini, agīkaiga koine-inī ya gūthini ya mwena wa irathīro wa hekarū. **40** Ningī Huramu nīathondekire iraī, na icakūri, na mbakūri cia kūminjaminjīria. Nī ūndū ūcio Huramu akīrīkīa wīra wothe ūrīa aaheetwo arute nī Mūthamaki Solomoni thīinī wa hekarū ya Jehova: **41** itugī icio igīrī; na ciongo icio igīrī ciahaanaga ta mbakūri irī igūrū wa itugī icio; na irengeeri iria igīrī ciagathīkanītio ta mīnyororo iria ciagemetie ciongo icio ciarī igūrū wa itugī; **42** na makomamanga 400 ma irengeeri iria igīrī ciagathīkanītio ta mīnyororo (mīhari iīrī ya makomamanga o harī kīrengeeri kīmwe ikagemia ciongo icio ciahanaga ta mbakūri iria ciarī igūrū wa itugī); **43** na makaari ikūmi na iraī ciamo ikūmi; **44** na Karia na mīhiano ya ndegwa ikūmi na igīrī rungu rwako; **45** o na nyūngū, na icakūri, na mbakūri cia kūminjaminjīria. Indo icio ciote Huramu aathondekeire Mūthamaki Solomoni cia hekarū ya Jehova ciarī cia gīcango gīkumuthe gīkahenia. **46** Mūthamaki aatwekithagīria indo icio kūrīa gwathondekagīrīwo indo cia rīūmba kūu werū-inī wa Jorodani gatagatī ga Sukothu na Zarethani. **47** Solomoni ndaathimire indo icio tondū ciarī nyīngī

mūno; ūritū wa gīcango ndwamenyekanire ūrīa waiganaga. **48** Ningī Solomoni nīathondekithirie indo ciothe iria ciarī thīinī wa hekarū ya Jehova: Aathondekire kīgongona gīa thahabu; na metha ya thahabu ya kūigīrīra mīgate ūrīa yaigagwo mbere ya Jehova; **49** na mītī ya kūigīrīwo matawa ya thahabu therie (itano īkaigwo mwena wa ūrīo, na itano īkaigwo mwena wa ūmotho, mwena wa mbere wa nyūmba ya na thīinī); na wīra wa magemio wa mahūa ma thahabu, na matawa, na mīhato; **50** na irā cia thahabu therie, na magathī ma kūrenga ndaambī, na mbakūri cia kūminjaminjīria, na thaani, na ngīo cia mwaki; na icūhī cia thahabu cia mīrango ya kanyūmba karīa kaarī thīinī mūno, Handū-harīa-Hatheru-Mūno, o na icūhī cia thahabu cia mīrango ya nyūmba ūrīa nene ya hekarū. **51** Rīrīa wīra wothe ūrīa Mūthamaki Solomoni aarutaga wa gwaka hekarū ya Jehova wathirire-rī, akīrehithia indo iria ithe Daudi aamūrīte, nīcio betha, na thahabu, na indo cia nyūmba, agīciiga harīa haigagwo igīna cia hekarū ya Jehova.

8 Ningī Mūthamaki Solomoni agīta athuuri a Israeli, na atongoria othe a mīlhīrīga, na anene a nyūmba cia andū a Israeli moke kūrī we Jerusalemu, nīguo maambatие ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova kuuma Zayuni, Itūūra rīrīa inene rīa Daudi. **2** Nao andū othe a Israeli magīuka hamwe kūrī Mūthamaki Solomoni hīndī ya gīathī kīa mweri wa Ethanīmu, nīguo mweri wa mūgwanja. **3** Rīrīa athuuri othe a Israeli maakinyire-rī, athīnjīri-Ngai makīoya ithandūkū ūrī, **4** nao makīambatие ithandūkū rīa Jehova hamwe na Hema-ya-Gütünganwo, na indo ciothe iria nyamūre ciarī thīinī wayo. Nao athīnjīri-Ngai na Alawīi magīciambatia, **5** nake Mūthamaki Solomoni na kīungano gīothe gīa Israeli kīrīa gīacemanītie harī we kīrī mbere ya ithandūkū ūrī, gīkīruta igongona rīa ng'ondu nyīngī na ng'ombe nyīngī mūno, ūū atī itingīandīkirwo mūigana wacio kana itarike. **6** Nao athīnjīri-Ngai magīcooka makīrehe ithandūkū ūrī rīa kīrīkanīro kīa Jehova handū harīo thīinī wa hekarū, Handū-harīa-Hatheru-Mūno, makīrīiga rungu rwa mathagu ma makerubi. **7** Makerubi macio maatambürūkītie mathagu mamo igūrū ūrīa harīa haigītwo ithandūkū ūrī, na makahumbīra ithandūkū, o na mītī yarīo ya kūrīkuua. **8** Mītī iyo yarī mīrāihu mūno, ūndū mīthia yayo yoonagwo nī mūndū arī mbere ya Handū-harīa-Hatheru, no ndīonekaga nī mūndū arī nja ya Handū-harīa-Hatheru; na ūrī o ho nginya

ūmūthī. **9** Thīinī wa ithandūkū ūrī gūtiarī na kīndū kīngī tīga o ihengere iria igīrī cia mahīga iria Musa aigīte ho ūrīa aarī Horebu, kūrīa Jehova aarīkanīre kīrīkanīro na andū a Israeli maarīkia kuuma būrūri wa Misiri. **10** Rīrīa athīnjīri-Ngai meeherire makiuma Handū-harīa-Hatheru, itu rīkiyūra hekarū ya Jehova. **11** Nao athīnjīri-Ngai matingīahotire kūrūta wīra wao nī ūndū wa itu ūrī, nīgūkorwo riiri wa Jehova nīwaiyūrīte hekarū yake. **12** Ningī Solomoni akiuga atīrī, "Jehova oigīte atī nīarīkaraga thīinī wa itu ūrīa itumanu; **13** no ūrī, ti-itherū nīngwakīre hekarū kīrōrōrēwa, handū haku ha gūtūrūa nginya tene." **14** O hīndī iyo kīungano gīothe gīa Israeli kīrūgamīte o hau, mūthamaki agīkhūgūkīra, agīkīrathīma. **15** Ningī akiuga atīrī: "Jehova arogooocwo, o we Ngai wa Israeli, ūrīa ūhīngītie na guoko gwake mwene ūrīa eerīre baba, Daudi, na kanua gake mwene. Nīgūkorwo oigire atīrī, **16** 'Kuuma mūthenya ūrīa ndaaratire andū akwa a Israeli kuuma Misiri, ndīrī ndathura itūrūa inene thīinī wa mūhīrīga o na ūmwe wa Israeli, atī nīguo njakīrwo hekarū ūtanītio na Rītwa rīakwa kuo, no nīndathuurire Daudi athamakīre andū akwa Israeli.' **17** "Baba Daudi nīnatūte na ngoro yake gwaka hekarū ūtanītio na Rītwa ūrīa Jehova, o we Ngai wa Israeli. **18** No Jehova eerire baba, Daudi, atīrī, 'Tondū nīwatuūte na ngoro yaku kūnjakīra hekarū ūtanītio na Rītwa rīakwa-řī, nī wekire wega nī gwīciiria ūguo ngoro-inī yaku. **19** No ūrī, wee tiwe ūgwaka hekarū iyo, no nī mūrūguo, ūrīa uumīte mūthīimo-inī waku na thakame-inī yaku, ūcio nīwe ūgaaka hekarū ūtanītio na Rītwa rīakwa.' **20** "Jehova nīnatūrītie kīrīkanīro kīu, na ūrī nīnjoekete ithenya ūrīa baba Daudi, na ngaikarīa gītī kīa ūnene gīa Israeli, o ta ūrīa Jehova eerāniire, na nīnjakīte hekarū ūrīa ūtanītio na Rītwa ūrīa Jehova Ngai wa Israeli. **21** Hau nīho thondekete handū ha kūiga ithandūkū ūrī ūrī na kīrīkanīro kīa Jehova aarīkanīre na maithe maitū, ūrīa aamarutire būrūri wa Misiri." **22** Hīndī iyo Solomoni akīrūgama mbere ya kīgongona kīa Jehova, o hau mbere ya kīungano gīothe kīa Israeli, agītambürūkia moko make na igūrū, **23** akiuga atīrī: "Wee Jehova, Ngai wa Israeli, gūtīrī Ngai ūngī ūhaana tawe kūu igūrū kana gūkū thī, o wee ūhīngagia kīrīkanīro kīa wendo harī ndungata ciaku iria irūmagīrīra njīra yaku na ngoro ciacio ciothe. **24** Wee nīwīhīngīrie baba, Daudi ndungata yaku kīrīkanīro gīaku; ūndū ūrīa weranīre na kanua gaku nīwīhīngītie na guoko gwaku, o ta

ūrīa kūhaana ūmūthī. 25 “Na rīrī, Jehova, Ngai wa Isiraeli, hingīria baba, Daudi ndungata yaku ciīranīro iria wamwīrire rīrīa woigire atīrī, ‘Ndūkaaga mündū wa gūikarīra gītī kīa ūnene kīa Isiraeli arī mbere yakwa, angīkorwo ariū aku nīmarīthīiaga na mīthīre yagīriire mbere yakwa, o ta ūrīa wee ūtūre ūthīiaga mbere yakwa.’ 26 Na rīrī, Wee Ngai wa Isiraeli, reke kiugo gīkaku kīrīa werīire baba, Daudi ndungata yaku, kīhinge. 27 “No kūhoteke Ngai atūure gūkū thī? Igūrū, o na kūrī igūrū mūno-rī, wee ndūngīganīra kuo. Hekarū īno njakīte-rī, gīthī ndikīrī nini makīria! 28 No o na kūrī ūguo-rī, thikīrīria ihooya rīa ndungata yaku, īgīthaithana ūiguīrwo tha, Wee Jehova Ngai wakwa. Iguā gūkaya na ihooya rīrīa ndungata yaku īrakūhooya īrī mbere yaku ūmūthī. 29 Maitho maku maroikara marorete hekarū īno ūtukū na mūthenya, o handū haha wee woigire atīrī, ‘Rītwa rīakwa rīrīkoragwo ho,’ nīgeetha ūiguage ihooya rīrīa ndungata yaku īrīhooyaaga īrōrete handū haha. 30 Iguā gūthaithana kwa ndungata yaku na kwa andū aku a Isiraeli rīrīa mekūhooya marorete handū haha. Ūigue ūrī kūu igūrū, o kūu gūikaro gīkaku, na watūguā ūgatūrekera. 31 “Rīrīa mündū angīhitīria mündū wa itūura rīake na gūtuīke no nginya ehīte, nake oke ehītīre hau mbere ya kīgongona gīkaku hekarū-īnī īno-rī, 32 hīndī ūyo nī ūkaigua ūrī kūu igūrū na ūtue itua. Ūtuithanie ndungata ciaku ciira, ūrīa mūhītīa atuīrwo ciira na acookererwo nī mahītīa make marīa ekīte. Nake ūrīa ūtēhītie ūmūtue ndehītie, na nī ūndū ūcio wonanie atī ti mwīhīa. 33 “Rīrīa andū aku a Isiraeli mahootwo nī thū nī ūndū nīmakūhītīrie, nao magūcookerere na moimbūre rītwa rīaku, na mahooe magīgūthaithaga marī hekarū-īnī īno-rī, 34 hīndī ūyo nīkamaigua ūrī kūu igūrū, na ūrekere andū aku a Isiraeli mehīa mao na ūmacookie būrūri ūrīa waheire maithē mao. 35 “Rīrīa igūrū rīkaahīngwo na mbura yage kuura tondū wa ūrīa andū aku makūhītīrie-rī, mangīkaahooya marorete handū haha na moimbūre rītwa rīaku, na magarūrūke matigane na mehīa mao, tondū nīūmanyamarītie-rī, 36 hīndī ūyo ūkaamaigua ūrī o kūu igūrū, na ūrekere ndungata ciaku, andū aku a Isiraeli, mehīa mao. Marute mūtūrīre ūrīa mwagīrīru, na ūmoirīrie mbura būrūri-īnī ūcio waheire andū aku ūtuīke igai rīao. 37 “Kūngīkaagīa ng’aragu kana mūthiro būrūri-īnī, kana mīgūnda īhīe nī mbaa kana mbuu, kana gūūke ngigī kana ngūnga, kana thū imarigīcīrie itūura-īnī ūmwē rīao, na mwanangīko na ūrīkū kana

mūrimū ūngīgooka-rī, 38 na rīrīa mündū o na ūrīkū wa andū aku a Isiraeli angīkaahooya kana athaithane, o mündū aamenya mīnyamaro ūrīa arī nayo ngoro-īnī yake, na atambūrūkie moko make amerekeirie hekarū-īnī ūno-rī, 39 hīndī ūyo ūkaigua ūrī kūu igūrū gūikaro-īnī gīkaku, ūmarekere, na ūtuīre o mündū itua kūringana na ūrīa wothe ekīte, tondū we nīūn ngoro yake, (nīgūkorwo nowe wiki ūū ngoro cia andū othe), 40 nīgeetha matūure magwītīgīrīte matukū mothe marīa megūtūura būrūri ūrīa waheire maithē maitū. 41 “Ha ūhoro wa mündū wa kūngī ūrīa ūtarī wa andū aku a Isiraeli, no nīoimīte būrūri wa kūraya nī ūndū wa Rītwa rīaku, 42 tondū andū nīmakaigua ngumo ya Rītwa rīaku inene, na ūhoro wa cīkō cia guoko gwaku kūrī hinya gūtambūrūkītīo, rīrīa agooka ahooe erekeire hekarū īno, 43 hīndī ūyo nīkamaigua ūrī o kūu igūrū, gūikaro-īnī gīkaku, na mündū ūcio wa kūngī ūkamūhīngīria ūrīa wothe agakūhooya, nīgeetha andū othe a thī mamenye rītwa rīaku na magwītīgīre o ta ūrīa andū aku a Isiraeli magwītīgīrīte, na mamenye atī nyūmba īno njakīte ūtanītīo na Rītwa rīaku. 44 “Rīrīa andū aku maathīi mbaara-īnī kūrūna thū ciao, o kūrī ūngīmatūma, nao mahooe Jehova merekeire itūura rīrī inene ūthūrīte na hekarū īno njakīte ūtanītīo na Rītwa rīaku, 45 hīndī ūyo ūkaigua mahooya na gūthaithana kwao ūrī kūu igūrū na ūmatirīrīre ūhoro-īnī ūcio wao. 46 “Rīrīa makwīhīria, nīgūkorwo gūtīrī mündū ūtēhagia, nawe ūmarakārīre ūmaneane kūrī thū, nacio imatahe imatware būrūri wacio, ūrī kūraya kana ūrī gūkuhī; 47 nao mangīcookerera ngoro-īnī ciao marī o kūu būrūri ūrīa maatahīrīwo, na merire, na magūthaithē marī o kūu būrūri wa acio mamatooretie, na moige atīrī, ‘Nītīhītie, na nītwīkīte mahītīa, na tūgeka maūndū ma wagānu’; 48 na mangīgagūcookerera na ngoro ciao ciōthe, na mīoyo yao, marī būrūri wa thū ciao irīa ciamatahire, nao mahooe merekeire būrūri ūrīa waheire maithē mao, na merekeire itūura rīrīa inene rīrīa ūthūrīte na hekarū īno njakīte ūtanītīo na Rītwa rīaku-rī; 49 hīndī ūyo ūrī o kūu igūrū, gūikaro-īnī gīkaku, ūkaigua ihooya rīao na mathaithana mao, na ūmatirīrīre ūhoro-īnī ūcio wao. 50 Na ūkarekera andū aku, o acio makwīhītie; ūmarekere mahītīa marī mothe magwīkīte, na ūtūme acio mamatooretie mamaiguīre tha; 51 tondū nī andū aku na igai rīaku, o andū arīa warutire būrūri wa Misiri, ūkīmaruta kūuma mwaki-īnī ūcio mūhiū wa gūtwekia kīgera.

52 “Ūrohingūra maitho maku na ūigue mathaithana ma ndungata yaku na ma andū aku a Israeli, ningī wítikire kúmathikagířiria rířia ríothe maagükára.

53 Nígúkorwo níwe wamathuurire kuuma thíiní wa ndüríři ciothe cia thí matuķe igai ríaku kíumbe, o ta ūřia woimbürire na kanua ka ndungata yaku Musa, híndi ūřia wee, Mwathani Jehova, warutire maithe maitū kuuma bürüri wa Misiri.” **54** Rířia Solomoni aaríkirie mahooya macio mothe na gúthaitha Jehováři, agíukíra, akíehera mbere ya kígongona kía Jehova, haría aaturítie ndu aambararítie moko make na igúři.

55 Akírúgama na akírathima kíungano gíthe gíja Israeli na mágambó múnene, akiuga atíři: **56** “Jehova aragogocwo, ūřia ūheete andū ake a Israeli ūhurúko o ta ūřia eraniire. Gütirí kiugo o na kímwé gíja círanířo ciothe iria njega iria eeraniire na kanua ka ndungata yake Musa gítahingíte. **57** Jehova Ngai witú aroikara hamwe na ithuň o ta ūřia aari hamwe na maithe maitū; aroaga gütütiganíria o na kana gütütirika. **58** Arotúma ngoro ciitú imúcookerere, tüthiage na njíra ciake ciothe, na túmenyagířire maathani make, na kířira kíja watho wa kúrúmířirwo, na mawatho make maríja aaheire maithe maitū. **59** Na ríři, ciugo ici ciakwa, iria hooete ndí mbere ya Jehova, irokuhířiria Jehova Ngai witú múthenya na ūtukú, níguo atiiragířire maündú ma ndungata yake na andū ake a Israeli, kúringana na mabataro ma o múthenya, **60** nígeetha andū othe a thí mamenye atíři Jehova níwe Ngai, na gütirí ūngí take. **61** No ngoro cianyu no nginya cíiheane biú kúři Jehova Ngai witú, mütúřrage kúringana na kířira kíja watho wake wa kúrúmířirwo, na gwathíkíra maathani make, ta ūřia kúři ūři.” **62** Híndi ūyo múthamaki na andū othe a Israeli makíruta magongona hau mbere ya Jehova. **63** Solomoni níarutíire Jehova igongona rířia ūiguano ta ūři: ng’ombe ngiri mírongo ūři na igíři, na ng’ondu na mbúři ngiri igana rířia mírongo ūři. Ní ūndú ūcio múthamaki na andū a Israeli othe makíamúra hekarú ya Jehova. **64** Múthenya o ro ūcio múthamaki níamúřire gícigo gíja gatagatí kíja njá ūřia ūři mbere ya hekarú ya Jehova, na akírútíra igongona rířia njino ho, na rířia mütú na rířia maguta ma igongona rířia ūiguano, tondú kígongona gíja gícango kířia kíarí mbere ya Jehova gítingáiganíire magongona ma njino, na magongona ma mütú na maguta ma magongona ma ūiguano. **65** Ní ūndú ūcio Solomoni agíkorwo na gíathí híndi ūyo arí hamwe na andū a Israeli, maarí kíungano kínene, andū kuuma Lebo-Hamathu

nginya Karúři ka Misiri. Magíkungúřa gíathí kíu mbere ya Jehova Ngai witú míthenya mágwanja, na míthenya ūngí mágwanja, yothe yarí míthenya ikúmi na ūna. **66** Múthenya ūřia warúmířire aktíra andū acio mainúke. Makírathima múthamaki magícooka makiinúka makenete na maiguíté wega ngoro, ní ūndú wa maündú mothe mega maríja Jehova ekíte ní ūndú wa ndungata yake Daudi na ní ūndú wa andū ake a Israeli.

9 Rířia Solomoni aaríkirie gwaka hekarú ya Jehova

o na nyúmba ya ūthamaki, na akíhingia maündú maríja mothe erířirie gwíkaři, **2** Jehova akímuumířira híndi ya keerí, o ta ūřia aamuuumířire arí Gibeoni. **3** Jehova akímwíra atíři: “Nínjiguíté kúhooya na gúthaithana kúřia ūhooete ūři mbere yakwa; nínyamúřite hekarú ūno, ūřia wee wakíte, nígeetha ndúme Rířita ríakwa rítüřre kuo nginya tene. Maitho makwa na ngoro yakwa nírikoragwo kuo híndi ciothe.

4 “No wee mweneři, ūngíthiaga mbere yakwa na wíhokeku wa ngoro na ūrúngířiru ta ūřia thogou Daudi ekaga, na wíkage ūřia ngwathíte, na ūmenyagířire kířira kíja watho wakwa wa kúrúmířirwo na mawatho makwaři, **5** Níngahaanda gíři gíaku kíja ūnene thíiní wa Israeli nginya tene, o ta ūřia nderířire thogou Daudi rířia ndoigire atíři, ‘Ndúkaaga mündú wa gúkaríra gíři kíja ūnene kíja Israeli o naarí.’ **6** “No wee kana ariú ake mungíkagarúříka mütigane na ní, na mwage kúmenyerera maathani na kířira kíja watho wakwa wa kúrúmířirwo kířia ūři ūndímúheete na múthíři mágatungatíre ngai ingí na múcihooři, **7** híndi ūyo níngéheria andū a Israeli bürüri ūyú ūndímáheete na ndíganířire hekarú ūno nyamúřite ūtanio na Rířita ríakwa. Bürüri wa Israeli ūgaatuřka wa kuunagwo thimo, na kíndú gíja gúthekererwo ní andū othe.

8 Na o na gútuřka hekarú ūno ní ya kúgeganiaři, arí othe makaahítükagíra ho nímakamakaga na manyúřirie moige atíři, ‘Ní kíj gítúmíře Jehova eke bürüri ūyú na hekarú ūno ūndú ta ūyú?’ **9** Andū nímagacookia moige atíři, ‘Ní tondú nímatiganiřirie Jehova Ngai wao, ūřia warutire maithe mao bürüri wa Misiri, makahímberia ngai ingí, na magacihooya na magacitungatíra; níkjo Jehova amareehithířie mwanangíko ūyú wothe.’” **10** Thuutha wa míáka mírongo ūři, o ihinda rířia Solomoni aakire nyúmba icio cierí; na nício hekarú ya Jehova na nyúmba ya ūthamaki, **11** Múthamaki Solomoni níhaheire Hiramu múthamaki wa Turo matúřra mírongo ūři kúu Galili,

tondū Hiramu nīamūreheire mītarakwa yothe, na mīthengera, na thahabu iria aabatairio nīcio. **12** No hīndī īrīa Hiramu ooimire Turo nīguo akoone matūura marīa aaheetwo nī Solomoni, ndaakenirio nīmo. **13** Nake akīuria Solomoni atīrī, “Mūrū wa baba, nī matūura matarīf atīa maya ūuheete?” Akimatua Būrūri wa Kabuli, na noguo metagwo o na ūmūthī. **14** Na rīrī, Hiramu nīarīkītie gūtūmīra Mūthamaki Solomoni taranda igana rīa mīrongo īrī cia thahabu. **15** Ūyū nīguo ūhoro wa ūrīa Mūthamaki Solomoni aarutithirie andū wīra na hinya matekwiyendera wa gwaka hekarū ya Jehova na nyūmba ya ūthamaki, na mbenji, na rūthingo rwa Jerusalemu, na Hazoru, na Megido, na Gezeru. **16** Firaūni mūthamaki wa Misiri nīatharikiire na akīnyiita Gezeru. Agīgūcina na mwaki, na akīuraga andū a Kaanani arīa maatūraga kuo, na agīcooka agīkūhe mwarī, mūtumia wa Solomoni, arī kīheo kīa ūhiki. **17** Nake Solomoni agīaka Gezeru rīngī. Nīakkire Bethi-Horoni ya mūhuro, na **18** Baalathu, na Tadimori rīa werū-inī, thīmī wa būrūri wake, **19** o na ningī nīaakire matūura manene ma kūiga indo ciake na matūura ma ngaari ciake cia ita na ma mbarathi ciake, na kīra gīothe eerīrīrie gwaka Jerusalemu, na Lebanoni, na būrūri wothe ūrīa aathanaga. **20** Andū othe arīa maatigaire kuuma kūrī Aamori, na Ahiti, na Aperizi, na Ahivi, na Ajebusi (andū acio matiarī andū a Israeli), **21** ūguo nī kuuga njiaro ciao iria ciatigarīte būrūri-inī, iria andū a Israeli mataaniinīte, acio nīo maandikithirio nī Solomoni matuīke ngombo ciake cia kūrutithio wīra na hinya, na noguo gūtūire nginya ūmūthī. **22** No Solomoni ndaatuire mūndū o na ūmwe wa Israeli ngombo; nīo maarī andū ake a kūrūa mbaara, na atongoria a thirikari yake, na anene ake, na atongoria a thigari, na aathi a ngaari cia ita, na atwari a cio. **23** Ningī nī kwarī atongoria a anene 550 arīa maarutithagia mawīra mothe ma Solomoni na makarūgamīrīra aruti wīra. **24** Rīrīa mwarī wa Firaūni aambatire kuuma itūura inene rīa Daudi agīthīi gūikara nyūmba ya ūthamaki ūrīa Solomoni aamwakīire, hīndī iyo nīguo Solomoni aathondekire mbenji cia kūmīyiitīrīra. **25** Solomoni aarutaga magongona ma njino na ma ūiguano kīgongona-inī kīrī aakīire Jehova maita matatū o mwaka, agacinaga ūumbuba mbere ya Jehova hamwe namo, na nī ūndū ūcio akahingia watho wa hekarū. **26** Ningī Mūthamaki Solomoni agīaka marikabu nīngī kūu Ezioni-Geberi, gūkuhī na Elohu kūu Edomu, hūgūrūrū-inī cia Iria

Itune. **27** Nake Hiramu agītūma andū ake, atwarithia a marikabu arīa maamenyete ūhoro wa iria, nīguo matungatage marikabu-inī marī na andū a Solomoni. **28** Magīthīi nginya Ofiri, na makīrehe taranda magana mana ma mīrongo īrī cia thahabu, iria maatwarīire Mūthamaki Solomoni.

10 Rīrīa Mūthamaki mūndū-wa-nja wa Sheba aiguire ngumo ya Solomoni na ūhoro wa ngwatanīro yake na rītwa rīa Jehova-rī, agīuka kūmūgeria na ūndū wa kūmūuria cīuria nditū. **2** Agīkinya Jerusalemu arūmīrīrīwo nī andū aingī mūno, na ngamīra ikuuīte mahuti marīa manungi wega, na thahabu nyīngī mūno, na tūhiga twa goro, agīthīi harī Solomoni, akīaria nake maūndū mothe marīa maarī meciiria-inī make. **3** Nake Solomoni agīcooka cīuria ciake ciote; gūtīrī ūndū o na ūmwe mūthamaki aaremirwo nīkūmūtaarīria. **4** Rīrīa mūthamaki-mūndū-wa-nja ūcio wa Sheba onire ūūgī wothe wa Solomoni o na nyūmba ya ūthamaki ūrīa aakīte, **5** na irio iria ciarī metha-inī yake, na ūrīa anene ake maikaraga metha-inī, na ūrīa ndungata iria ciatungataga ciehumbīte, na arīa maamūheaga gīa kūnyua, o na magongona ma njino marīa aarutagīra hekarū-inī ya Jehova, agīkīgega mūno. **6** Akīrīa Mūthamaki Solomoni atīrī, “Ūhoro ūrīa ndaiguire ndī būrūri wakwa ūkonī maūndū marīa wīkīte, o na ūūgī waku, nī ūhoro wa ma kūna. **7** No ndietikirie maūndū macio nginya rīrīa ndīrokire gūkū, na ndīreyonera na maitho makwa nī mwene. Ti-itherū, o na ndierītwo nuthu ya maūndū macio. Ūhoro wa ūūgī waku o na ūtonga waku, nīkīrīte mūno makīria ūrīa wothe ndaiguīte. **8** Kaī gūkena nī andū aki-il! Ningī gūkena nī anene aki arīa marūgamaga mbere yaku hīndī ciote makaiguaga ūūgī waku! **9** Jehova Ngai waku arogooocwo, ūrīa ūkenetio nīwe, agagūkarīria gītī kīa ūnene gīa Israeli. Tondū wa wendo wa Jehova wa tene na tene kūrī Israeli, nīagūtuīte mūthamaki, nīgeetha ūtūrīrie kīhoto na ūthingu.” **10** Agīkīhe mūthamaki taranda igana rīa mīrongo īrī, cia thahabu, na mahuti marīa manungi wega maingī mūno, na tūhiga twa goro. Gūtīrī hīndī ūngī kūrī kwarehwo mahuti manungi wega ta marīa Mūthamaki mūndū-wa-nja ūcio wa Sheba aaheire Mūthamaki Solomoni. **11** (Marikabu cia Hiramu nī ciarehire thahabu kuuma Ofiri, o na ikīrehe mīrigo mīnene ya mīthandari na tūhiga twa goro kuuma kuo. **12** Mūthamaki aahūthīrire mīthandari iyo gwaka itugī cia gūtiirīrīra hekarū ya Jehova na cia

nyūmba ya ūthamaki, na gūthondekera aini inanda cia mūgeeto o na cia kīnūbi. Kuuma mūthenya ūcio gūtirī kwarehwo kuuma na nja kana gūkooneka mīthandari mīngī ūguo.) **13** Mūthamaki Solomoni nīaheire mūthamaki ūcio mūndū-wa-nja wa Sheba indo nyīngī cia ūtaana wake na kīrīa kīngī gīothe eerirīrie na aahooire. Thutha ūcio Mūthamaki mūndū-wa-nja ūcio akiumagara hamwe na ndungata ciake agīcooka būrūri wake mwene. **14** Ūritū wa thahabu ūria Solomoni aamūkagīra o mwaka warī wa taranda magana matandatū ma mīrongo itandatū, **15** itataranīrio na igooti rīa athūgūri na onjorithia na ya kuuma kūrī athamaki a Arabia, othe, na abarūthi a būrūri. **16** Mūthamaki Solomoni agīthondeka ngo nene magana meerī cia thahabu hūure; o ūmwe yathondeketwo na ūritū wa beka magana matandatū cia thahabu. **17** Ningī agīthondeka ngo nini magana matatū cia thahabu hūure; o ūmwe yathondeketwo na ūritū wa mina ithatū cia thahabu. Mūthamaki agīciiga Nyūmba ya ūthamaki ūria yetagwo Mūtitū wa Lebanon. **18** Ningī mūthamaki agīthondeka gītī gīa ūthamaki kīnene mūno, kīgemetio mwena wa na thīnī na mīguongo na mwena wa na nja gīkagemio na thahabu therie. **19** Gītī kīu kīa ūnene kīarī na ngathī ya makinya matandatū, na thutha wakīo igūrū kīarī gīa gīthūrūrī. Mīena-inī yeerī ya gītī kīu kīarī na handū ha kūigīrīra moko, na nī haarī na mīhiano ya mīrūthi ūrūgamīte mīena-inī yeerī ya moko macio. **20** Mīhiano ūngī ikūmi na ūrī ya mīrūthi ūrūgamītio ngathī-inī ūyo ya makinya matandatū. O ikinya rīa ngathī rīarī na mīhiano wa mīrūthi o mwena. Gūtirī gītī kīngī ta kīu gīathondeketwo mbere ūyo gīa ūthamaki ūngī o na ūrīkū. **21** Indo ciothe iria Mūthamaki Solomoni aanyuuagīra ciarī cia thahabu, na indo ciothe cia nyūmba iria ciarī Nyūmba ya ūthamaki ūria yetagwo Mūtitū wa Lebanon ciarī cia thahabu therie. Gūtīrī kīndū gīathondeketwo na betha, nīgūkorwo betha yatuagwo kīndū gītarī bata mūno matukū-inī macio ma Solomoni. **22** Mūthamaki aarī na marikabu nyīngī cia wonjoria iria-inī, hamwe na marikabu cia Hiramu. O riita rīmwē thīnī wa mīaka itatū, nīciacookaga ikuuīte thahabu, na betha, na mīguongo, na nīgīma, na nūgū. **23** Mūthamaki Solomoni aarī na ūtonga na ūugī mūngī gūkīra athamaki arī angī othe a thī. **24** Andū a thī yothē nīmacaragia ūria mangīona Solomoni nīguo maigue ūugī ūria Ngai eekīrīte ngoro-inī yake. **25** Andū arīa

mookaga kūmuona mwaka o mwaka nīmamūrehagīra iheo; indo cia betha, na cia thahabu, na nguo ndaaya, na indo cia mbaara, na mahuti manungi wega, na mbarathi, na nyūmbū. **26** Solomoni nīacookanīrīrie ngaari cia ita na mbarathi; aarī na ngaari cia ita 1,400, na mbarathi 12,000 iria aigīte matūura-inī manene ma ngaari cia ita, na akaiga iria ingī hakuī nake kū Jerusalemu. **27** Mūthamaki nīatūmire betha cingīhe Jerusalemu o ta mahiga, mītarakwa nayo yarī mīngī o ta mītī ya mīkūyū ūria ūrī magūrū-inī ma ūrima. **28** Mbarathi cia Solomoni cioimaga būrūri wa Misiri na Kilikia. Onjorithia a mūthamaki macigūraga kuuma Kilikia. **29** Ngaari ūmwe ya ita maamīgūraga kuuma Misiri, ikoima cekeri magana matandatū cia betha, nayo mbarathi ūmwe ikoima cekeri igana rīa mīrongo itano. Nao nīmaciendagīria athamaki othe a Ahitī na a Suriata.

11 Mūthamaki Solomoni nīendire andū-a-nja aingī a kūndū kūngī o hamwe na mwarī wa Firaūni, nīahikirie atumia a Amoabi, na a Amoni, na a Aedomu, na a Asidoni, na a Ahiti. **2** Moimīte ndūrīrī-inī iria Jehova eerīte Israeli atīrī, “Mūtikanahikanie nao, tondū ti-itherū nīmakagarūra ngoro cianyu ūfūmīrīre ngai ciao.” No ūrīrī, Solomoni agīkīrīrīria kūmeenda. **3** Aarī na atumia magana mūgwanja kuuma nyūmba cia ūthamaki, na thuriya magana matatū, nao atumia acio ake makīmūhītithia. **4** O ūria Solomoni aathiire agīkūraga, noguo atumia ake maaguucagīrīria ngoro yake kūrūmīrīra ngai ingī, nake akīaga kūheana ngoro yake kūna kūrī Jehova Ngai wake, ta ūria ngoro ya ithe Daudi yatariī. **5** Akīrūmīrīra Ashitorethu ngai ya nga ya andū a Sidoni, na Moleku ngai ūria meneku ya Aamoni. **6** Nī ūndū ūcio Solomoni agītī ūrū maitho-inī ma Jehova; ndaārūmīrīre Jehova kūna ta ūria ithe Daudi eekīte. **7** Solomoni nīakīire Kemoshu ngai ūria meneku ya Moabi, na Moleku ngai ūria meneku ya Aamoni handū hatūgīru, o kū karima-inī karīa karī mwena wa irathīro wa Jerusalemu. **8** Eekire o ūguo kūrī atumia arīa angī ake othe a kūngī, arīa maacinaga ūbumba na makarutīra ngai ciao magongona. **9** Jehova nīarakaririo nī Solomoni tondū ngoro yake nīyahutatiire Jehova, o we Ngai wa Israeli, ūria wamuūmīrīre maita meerī. **10** O na gūtūika nīakaanītie Solomoni kūrūmīrīra ngai ingī-rī, Solomoni ndaigana kūrūmia watho wa Jehova. **11** Nī ūndū ūcio Jehova akiīra Solomoni atīrī, “Kuona atī ūguo nīguo wonete arī wega, na

nīñuregete kūrūmīrīra kīrīkanīro gīakwa na kīrīra kīa watho wakwa gīa kūrūmīrīwo kīrīa ngwathīte-rī, ti-itherū nīngagūtunya ūthamaki ndiūrute kūrī we, ndiūnengere ūmwe wa ndungata ciaku. 12 No rīrī, nī ūndū wa thoguo Daudi-rī, ndigwīka ūndū ūcio hīndī ūrīa we ūrī muoyo. No nīngātunya mūrūguo. 13 No ndikamūtunya ūthamaki wothe, no nīngamūhe mūhīrīga ūmwe nī ūndū wa Daudi ndungata yakwa, na nī ūndū wa Jerusalemu, itūrūa rīrīa thuurīte.” 14 Nake Jehova akīarahūrīra Solomoni thū, nīyo Hadadi ūrīa Mūedomu, wa rūciaro rwa ūthamaki wa Edomu. 15 Mbere iyo rīrīa Daudi aarūaga na Edomu, Joabu mūnene wa ita, ūrīa wathiīte gūthika arīa maakuīte-rī, nīooragire arūme othe kūu Edomu. 16 Joabu na andū a Israeli othe maikarire kūu mīeri ītandatū, nginya rīrīa maaniire arūme othe kūu Edomu. 17 No Hadadi arī o kahīrī-rī, akīrīra būrūri wa Misiri marī hamwe na anene amwe a Edomu arīa maatungatīre ithe. 18 Nao makiuma Midiani magīthī Parani. Ningī makīoya andū angī kūu Parani, magīthī būrūri wa Misiri, kūrī Firaūni mūthamaki wa Misiri, ūrīa waheire Hadadi nyūmba, na gīthaka, na akīmūhe irio. 19 Firaūni nīakenirio mūno nī Hadadi o nginya akīmūhe mwārī wa nyina na Tahapenesi, mūtumia wa mūthamaki, nīguo amūhikie atūke mūtumia wake. 20 Mwārī wa nyina na Tahapenesi akīmūciarīra kahī geetagwo Genubathu karīa kaarereirwo nyūmba-inī ya mūthamaki nī Tahapenesi. Genubathu agītūrurania na ciana cia Firaūni kuo. 21 Hadadi arī kūu Misiri akīgua atī Daudi nīahurūkīte hamwe na maithe make, na atī Joabu mūnene wa ita o nake nīarīkītie gūku. Hīndī iyo Hadadi akīrīra Firaūni atīrī, “Njītīkīria thiī, nīguo njooke būrūri witū.” 22 Firaūni akīmūuria atīrī, “Nī kīi wagīte gūkū atī nīguo ūcooke būrūri wanyu?” Hadadi agīcookia atīrī, “Gūtīrī, no njītīkīria thiī!” 23 Nake Ngai akīarahūra thū ūngī ya gūukīrīra Solomoni, nayo nī Rezoni mūrū wa Eliada, ūrīa worīte akoima kūrī mūnene wake, Hadadezeri mūthamaki wa Zoba. 24 Akīyūganīria andū, na agītuīka mūtongoria wa gīkundi kīa aremi rīrīa Daudi aaniinire ita cia Zoba; aremi acio magīthī Dameski, magītūra kuo, na makīoya wathani. 25 Rezoni aarī thū ya Israeli rīrīa riōthe Solomoni aatūrīre muoyo, akīongerera thiīna ūrīa warehetwo nī Hadadi. Nī ūndū ūcio Rezoni agīathana kūu Suriata na nīathūire Israeli mūno. 26 Ningī Jeroboamu mūrū wa Nebati akīremera mūthamaki. Aarī ūmwe wa anene a Solomoni,

Mūefiraimu wa kuuma Zereda, na nyina eetagwo Zerua na aarī mūtumia wa ndigwa. 27 Ūrī nīguo aaremeire Mūthamaki: Solomoni nīāthondeketē mbenji na agacookereria rūthingo rwa itūrūa inene rīa ithe Daudi. 28 Na rīrī, Jeroboamu aarī mūndū mūhoti, na rīrīa Solomoni onire mūrūtīre wake wa wīra ūrīa warī mwega, akīmūtua mūrūgamīrīri wa aruti wīra othe a nyūmba ya Jusufu. 29 Ihinda-inī ūrī, Jeroboamu oimaga Jerusalemu, nake Ahija mūnabii wa Shilo agīcemania nake, ehumbīte nguo njerū. Nao eerī maarī oiki kūu gīthaka-inī, 30 nake Ahija akīoya nguo iyo njerū eehumbīte, akīmītarūra icunjī ikūmi na iğīrī. 31 Hīndī iyo akīrīra Jeroboamu atīrī, “Wīyoere icunjī ikūmi, nīgūkorwo ūrī nīguo Jehova, Ngai wa Israeli, oīgīte: ‘Atīrīrī, nīngweheria ūthamaki guoko-inī gwa Solomoni, na nīngūkūhe mīhīrīga ikūmi. 32 No nī ūndū wa ndungata yakwa Daudi na itūrūa inene rīa Jerusalemu, rīrīa thuurīte kuuma kūrī mīhīrīga yothe ya Israeli, nīngūmūtīgīria mīhīrīga ūmwe. 33 Ngwīka ūguo, nī tondū nīmandiganīrie, makainamīrīra Ashitorethu ngai ya nga ya Asidoni, na Kemoshu ngai ya andū a Moabi, na Moleku ngai ya andū a Amoni, na magatiga gūthī na njīra ciakwa, o na makarega gwīka ūrīa kwagīrīire maitho-inī makwa, o na matirūmagia irīra ciakwa na mawatho ta ūrīa Daudi ithe wa Solomoni ekaga. 34 “No rīrī, ndikweheria ūthamaki wothe guoko-inī gwa Solomoni; nīndīmūtīte mwathani matukū-inī mothe ma muoyo wake, nī ūndū wa Daudi ndungata yakwa, ūrīa ndathuurire o we warūmirie maathani makwa na irīra ciakwa. 35 Nīngēheria ūthamaki moko-inī ma mūriū na ngūhe mīhīrīga ikūmi. 36 Nīngaahe mūriū mīhīrīga ūmwe, nīgeetha ndungata yakwa Daudi itūrīre tawa mbere yakwa hīndī ciōthe kūu Jerusalemu, itūrūa rīrīa inene kūrīa ndathuurire ndūrīre Rītwa rīakwa kuo. 37 No wee-rī, nīngakuoya, na nīūgathamaka maūndū-inī mothe marīa ngoro yaku īkeerīrīria; nīūgatuīka mūthamaki wa Israeli. 38 Üngīka ūrīa wothe ngūgwatha, na ūthīiage na njīra ciakwa, na wīkage ūrīa kwagīrīire maitho-inī makwa na ūndū wa kūrūmia irīra ciakwa na maathani makwa, o ta ūrīa ndungata yakwa Daudi yekaga-rī, nīndīrīkoragwo hamwe nawe. Nyūmba yaku nīngamītua ya ūthamaki ya gūtūrī, o ta ūrīa ndaakire nyūmba ya Daudi na nīngakūhe Israeli. 39 Nīnganyariira njiaro cia Daudi, no ndigacinyariira nginya tene.” 40 Solomoni nīageririe kūrīraga Jeroboamu, nowe Jeroboamu

akīūrīra bürūri wa Misiri kwa Mūthamaki Shishaka, na agīkara kuo nginya rīrīa Solomoni aakuire. **41** Maūndū marīa mangī makonīi wathani wa Solomoni, ūrīa wothe eekire, na ūugī ūrīa onanirie-rī, githī matiandikītwo ibuku-inī rīa cīko cia Solomoni? **42** Solomoni aathomakīre Isiraeli rīothe arī Jerusalemu mīaka mīrongo īna. **43** Agīcooka akīhurūka hamwe na maithe make, na agīthikwo itūura inene rīa ithe Daudi. Nake mūriū Rehoboamu agītuīka mūthamaki ithenya rīake.

12 Rehoboamu nīathiire Shekemu, nīgūkorwo andū a Isiraeli othe nīmathiīte kuo makamūtue mūthamaki. **2** Rīrīa Jeroboamu mūrū wa Nebati aiguire ūhoro ūcio (aarī o Misiri, kūrīa oorīre eherere Mūthamaki Solomoni), akiuma Misiri, akīinūka. **3** Nī ūndū ūcio andū a Isiraeli magītūmanīra Jeroboamu, nake Jeroboamu hamwe na kīungano gīothe gīa Isiraeli magīthī kūrī Rehoboamu makīmwīra atīrī: **4** “Thoguo nīatūigīrīire icooki iritū, no rīu tūhūthīrie wīra ūcio mūritū na icooki rīu iritū rīrīa aatūigīrīire, na nītūrgütungatagīra.” **5** Rehoboamu akīmacookeria atīrī, “Thīiī mūgaacooka kūrī nīi thuutha wa mīthenya ītatū.” Nī ūndū ūcio andū magīthīira. **6** Thuutha ūcio Mūthamaki Rehoboamu akīhooya kīrīra kūrī athuuri arīa maatungatagīra ithe Solomoni rīrīa aarī muoyo. Akīmooria atīrī, “Mūngīndaara njookerie andū aya atīa?” **7** Nao makīmūcookeria atīrī, “Ūmūthī ūngītikīra gūtuīka ndungata ya andū aya na ūmatungatīre, na ūmacookerie na njīra njagīrīru-rī, megūtūura marī ndungata ciaku hīndī ciothe.” **8** No Rehoboamu akīregana na ūtaaro ūrīa athuuri acio maamūheire, na akīhooya kīrīra kuuma kūrī aanake a riika rīake, arīa maamūtungatagīra. **9** Akīmooria atīrī, “Inyuī mūngīndaara atīa? Andū aya maranjīra atī, ‘Tūhūthīrie icooki rīrīa thoguo aatūigīrīre’ Ingīmacookeria atīa?” **10** Aanake acio a riika rīake makīmūcookeria atīrī, “Cookeria andū acio makwīrīte atī, ‘Thoguo nīatūigīrīire icooki iritū, nowe tūhūthīrie icooki rīu,’ ūmeere atīrī, ‘kaara gakwa ka mūira nī gatungu gūkīra njohero ya baba. **11** Baba aamūigīrīire icooki iritū; nīi nīngūritūhīria makīria. Baba aamūhūraga na iboko; no nīi ndīrīmūhūraga na tūng’aurū.’” **12** Thuutha wa mīthenya ītatū Jeroboamu na andū othe magīcooka kūrī Rehoboamu, o ta ūrīa mūthamaki oigite atīrī, “Mūgaacooka kūrī nīi thuutha wa mīthenya ītatū.” **13** Mūthamaki agīcookeria andū acio ūhoro ehīte mūno. Akīregana na ūtaaro ūrīa

aaheetwo nī athuuri, **14** akīrūmīrīra ūtaaro wa aanake, akiuga atīrī, “Baba nīamūritūhīria icooki, no nīi nīngūritūhīria makīria. Baba aamūhūraga na iboko; nīi ndīrīmūhūraga na tūng’aurū.” **15** Nī ūndū ūcio mūthamaki ndaigana gūthikīrīria andū acio, tondū maūndū macio meekikire moimite kūrī Jehova, nīguo kiugo kīhingio kīrīa Jehova eerire Jeroboamu mūrū wa Nebati na kanua ka Ahija ūrīa Mūshiloni. **16** Rīrīa andū othe a Isiraeli moonire atī mūthamaki ūcio nīarega kūmathikīrīria, magīcookeria mūthamaki atīrī: “Tūrī na igai rīrīkū harī Daudi, na nī gīcūnjī kīrīkū tūrī nakīo harī mūrū wa Jesii? Cooka hema-inī ciaku wee Isiraeli! Wee Daudi-rī, menyerera nyūmba yaku wee mwene.” Nī ūndū ūcio andū othe a Isiraeli makīnūka. **17** No andū a Isiraeli arīa maatūrīraga matūura-inī ma Juda-rī, Rehoboamu agīthī na mbere kūmathamakīra. **18** Mūthamaki Rehoboamu agītūma Adoniramū ūrīa warī mūrūgamīrīri wa andū arīa maarutithagio wīra na hinya, no andū a Isiraeli makīmūhūra na mahiga nyuguto, agīkua. No Rehoboamu agīthara, akīhaica ngaari-inī yake ya ita, akīūrīra Jerusalemu. **19** Nī ūndū ūcio andū a Isiraeli matūire maremeire nyūmba ya Daudi nginya ūmūthī. **20** Rīrīa andū a Isiraeli othe maaiguire atī Jeroboamu nīacookete kuuma bürūri wa Misiri, makīmūtūmanīra oke kīungano-inī, na makīmūtua mūthamaki wa Isiraeli guothe. Mūhīrīga wa Juda noguo wiki warūmīrīire nyūmba ya Daudi. **21** Rīrīa Rehoboamu aakinyire Jerusalemu, akīūngania andū othe a nyūmba ya Juda na a mūhīrīga wa Benjamini andū 180,000 a kūrūa mbaara nīgeetha makarūe na nyūmba ya Isiraeli, nīguo macookerie Rehoboamu mūrū wa Solomoni ūthamaki. **22** No rīrī, kiugo kīa Ngai gīgīkīnyīra Shemaia mūndū wa Ngai akīīrwo atīrī: **23** “Thīi wīre Rehoboamu mūrū wa Solomoni mūthamaki wa Juda, na nyūmba ya Juda yothe o na ya Benjamini na andū arīa angī othe, ūmeere atīrī, **24** ‘Jehova ekuuga ūū: Tigai kwambata mūkahūrane na ariū a ithe wanyu, andū a Isiraeli. O mūndū wanyu wothe nīacooke mūcīi, nīgūkorwo nī niī njikīte ūndū ūyū.’” Nī ūndū ūcio magīthīkīra kiugo kīa Jehova, magīcooka mūcīi o ta ūrīa Jehova aathanīte. **25** Nake Jeroboamu akīīrigīra itūura rīa Shekemu na rūthingo rwa hinya thīnī wa bürūri ūrī ūrī irīma wa Efiraimu, agītūura kuo. Kuuma kūu agīthī agījaka itūura rīa Penieli. **26** Jeroboamu agīfīciiria atīrī, “Ūthamaki wahota gūcookerera nyūmba ya Daudi. **27** Andū aya mangīambata mathīi makarute magongona

hekarū-inī ya Jehova kūu Jerusalemu-rī, nīmagacooka gwathikīra mwathi wao Rehoboamu mūthamaki wa Juda. Nīmakanjūraga na macookerere Mūthamaki Rehoboamu.” 28 Thuutha wa kūhooya ūtaaro, mūthamaki nīathondekire mīhianano ūrī ya njaū cia thahabu. Akīira andū atīrī, “Ūhoro wa kwambataga Jerusalemu nīkūmūritūhīra mūno. Atīrī Israeli, ici ngai ciányu, iria ciamūrutire būrūri wa Misiri.” 29 Mūhianano ūmwe akīūiga Betheli, na ūrī ūngī akīūiga Dani. 30 Naguo ūndū ūyū ūgītuika mehia; nīgūkorwo andū nīmathiiaga o nginya Dani kūhooya mūhianano ūrī warī kūu. 31 Jeroboamu nīaakire mahooero kūndū kūrīa gūtūgīru, na agīthuura athīnjīri-ngai a kuuma kūrī andū a mīthembā yothe, o na gūtuika matiarī Alawii. 32 Akīambīrīria gīathī mūthenya wa ikūmi na ītano mweri-inī wa īnana, ūtuike ta gīathī kīrīa kīagomanagwo Juda, na akīrutīra magongona kīgongona-inī. Eekire ūguo kūu Betheli, akīrutīra mīhianano ūyo ya njaū aathondekete magongona. Ningī kūu Betheli akīiga athīnjīri-ngai kūndū kūu gūtūgīru aathondekete. 33 Mūthenya wa ikūmi na ītano mweri-inī wa īnana, mweri ūrīa eethuurīre we mwene, akīruta magongona kīgongona-inī kīrīa aakīte kūu Betheli. Nī ūndū ūcio akīambīrīria gīathī kīu nī ūndū wa andū a Israeli, na akīambata kīgongona-inī kūruta magongona.

13 Na rīrī, mūndū ūmwe wa Ngai nī oimire Juda
arī na ndūmīrīri ya Ngai, agīthī Betheli, agīkora Jeroboamu arūgamīte kīgongona-inī arute igongona. 2 Akīanīrīra, agītūkīrīra kīgongona kīu na ndūmīrīri ya Jehova, agītūkīra atīrī, “Wee kīgongona gīkī, kīgongona gīkī! Jehova ekuuga ūū, ‘Nyūmba ya Daudi nīgūgaciawo kaana ga kahī, nako gageetwo Josia. Nako nīgakaruta athīnjīri-Ngai a gūkū gūtūgīru igongona haha igūrū rīaku, o acio marutagīra magongona haha, na mahīndī ma andū nīmagacīnīrīro igūrū rīaku.’” 3 Mūthenya o ro ūcio, mūndū ūcio wa Ngai akīheana kīmenyithia, akiuga atīrī: “Gīkī nīkīo kīmenyithia kīrīa Jehova onanītie: Kīgongona nīgīgwatūkana, naguo mūhu ūrīa ūrī igūrū rīakīo ūtīke.” 4 Rīrīa Mūthamaki Jeroboamu aaiigure ūrīa mūndū ūcio wa Ngai aanīrīre agokīrīra kīgongona kīu kīarī Betheli, agītambūrūkīa guoko gwake arī kīgongona-inī, akiuga atīrī, “Mūnyiitei!” No rīrī, guoko kūu aatambūrūkīrie mūndū ūcio gūkīonja, na ndangīahotire gūgūthuna rīngī. 5 Nakīo kīgongona kīu gīgīatūkana, naguo mūhu wakīo ūgītīka, kūringana

na kīmenyithia kīrīa mūndū ūcio wa Ngai aheanīte na ūndū wa ndūmīrīri ya Jehova. 6 Ningī mūthamaki akīira mūndū ūcio wa Ngai atīrī, “Thaithanīra harī Jehova Ngai waku, na ūūhooere nīguo guoko gwakwa kūhonio.” Nī ūndū ūcio, mūndū ūcio wa Ngai agīthaitha Jehova, nakuo guoko kwa mūthamaki gūkīhona na gūgīcooka o ūrīa kwarī mbere. 7 Mūthamaki akīira mūndū ūcio wa Ngai atīrī, “Ūka tūthī mūcīi ūkarīe, na nīngūkūhe kīheo.” 8 No mūndū ūcio wa Ngai agīcookeria mūthamaki atīrī, “O na korwo no ūhe nuthu ya indo ciaku-rī, nīi ndingīthī nawe, o na ndingīrīa irio kana nyue maaī gūkū. 9 Nīgūkorwo nīnjathītwo nī kiugo kīa Jehova, ngeerwo atīrī, ‘Ndūkanarīe irio, kana ūnyue maaī, o na kana ūcookere njīra ūrīa wagereire ūgīthīi.’” 10 Nī ūndū ūcio akīgera njīra ūngī na ndaacookeire ūrīa aagereire agīthīi Betheli. 11 Na rīrī, nī kwarī mūnabīi mūkūrū watūrīra Betheli, nao ariū ake magīuka makīmwīra maūndū marīa mothe mūndū ūcio wa Ngai eekīte kūu mūthenya ūcio. O na ningī makīhe ithe wao ūhoro ūrīa eerire mūthamaki. 12 Ithe wao akīmooria atīrī, “Agereire njīra ūrīkū?” Nao ariū ake makīmuonia njīra ūrīa mūndū ūcio wa Ngai woimīte Juda aagereire. 13 Nī ūndū ūcio akīira ariū ake atīrī, “Ndandīkīrai ndigiri.” Nao marīkīa kūmūtandīkīra ndigiri akīmīkarīra 14 na akīrūmīrīra mūndū ūcio wa Ngai. Akīmūkora aikarīte thī rungu rwa mūtī wa mūgandi, akīmūrīria atīrī, “Wee nīwe mūndū wa Ngai ūrīa uumīte Juda?” Mūndū ūcio wa Ngai akīmwīra atīrī “Iī nī nīi.” 15 Nī ūndū ūcio mūnabīi ūcio mūkūrū akīmwīra atīrī, “Ūka tūthī mūcīi ūkarīe.” 16 Mūndū ūcio wa Ngai akiuga atīrī, “Ndingīcooka na thuutha tūthīi nawe, o na ningī ndingīrīa irio kana nyuanīre maaī nawe gūkū. 17 Tondū nīnjīrītwo nī kiugo kīa Jehova atīrī, ‘Ndūkanarīe irio kana ūnyue maaī kūu o na kana ūcookere njīra ūrīa wagereire ūgīthīi.’” 18 Mūnabīi ūcio mūkūrū akīmūcookeria atīrī, “O na nīi ndī mūnabīi tawe. Mūraika nīanjarīrie na kiugo kīa Jehova anjīrīra atīrī: ‘Mūgīire mūcooke nake gwaku mūcīi nīguo arīe irio na anyue maaī.’” (No nīkūmūheenia aamūheenagia). 19 Nī ūndū ūcio mūndū ūcio wa Ngai agīcooka nake gwake mūcīi, akīrīa na akīnyua. 20 Maikarīte o metha-inī kiugo kīa Jehova gīgīkīnīrīa mūnabīi ūcio mūkūrū ūrīa waccocketie mūnabīi wa kuuma Juda na thuutha. 21 Akīanīrīra, akīira mūndū ūcio wa Ngai ūrīa woimīte Juda atīrī, “Jehova ekuuga ūū: ‘Nīūreganīte na kiugo kīa Jehova, na ūkaaga

kūrūmia watho ūrīa waathirwo nī Jehova Ngai waku. **22** No nīūcokeete na thuutha, na ūkarīa irio na ūkanyua maaī kūndū kūrīa aakwīrire ndūkaare na ndūkanyue kīndū kuo. Nī ūndū ūcio mwīrī waku ndūgaathikwo mbīrīra-inī ya maithe maku.” **23** Rīrīa mūndū ūcio wa Ngai aarikirie kūrīa na kūnyua-rī, mūnabii ūrīa wamūcocketie na thuutha akīmūtandikīra ndigiri yake. **24** Na agīthī na njīra-rī, agītūngana na mūrūūthi ūkīmūrīaga, naguo mwīrī wake ūkīgūa thī hau njīra-inī, nayo ndigiri na mūrūūthi cierī ikīrūgama hau mwīrī warī. **25** Andū amwe arīa maahītūkagīra hau makīona mwīrī ūgītē hau thī, na mūrūūthi ūrūgamīte o hau mwīrī warī, nao magīthī makīheana ūhoro ūcio itūura-inī inene rīrīa mūnabii ūcio mūkūrū aatūrīaga. **26** Rīrīa mūnabii ūrīa wamūcocketie na thuutha kuuma rūgendo-inī rwake aiguire ūhoro ūcio, akiuga atīrī, “Ūcio nī mūndū ūrīa wa Ngai ūrīa ūrareganire na kiugo kīa Jehova. Jehova nīamūneanīte kūrī mūrūūthi ūrīa ūmūtambuuře na ūkaamūrīaga, o ta ūrīa kiugo kīa Jehova kīamwīrīte.” **27** Mūnabii ūcio mūkūrū akīra ariū ake atīrī, “Ndandikīrai ndigiri.” Nao magīka o ūguo. **28** Nake akiumagara agīthī, agīkora mwīrī ūgūthītīo njīra-inī, na mūrūūthi na ndigiri irūgamīte o hau warī. Mūrūūthi ndwarīte mwīrī ūcio kana ūgatambuuřa ndigiri. **29** Nī ūndū ūcio mūnabii ūcio akīoya mwīrī wa mūndū ūcio wa Ngai, akīuigīrīa igūrī rīa ndigiri, akīuicookia itūura-inī rīake inene nīgeetha amūcakaře na amūthike. **30** Nake akīiga mwīrī ūcio mbīrīra-inī yake mwene, nao makīmūcakařa makiugaga atīrī, “Ūui mūrū wa baba-īl!” **31** Aarīkia kūmūthika, akīra ariū ake atīrī, “Rīrīa ngaakua, mūgaathika mbīrīra-inī īno harīa mūndū ūyū wa Ngai athīktwo; mūkaiga mahīndī makwa hau mwena-inī wa mahīndī make. **32** Nīgūkorwo ūhoro ūrīa aahēanire uumanīte na kiugo kīa Jehova wa gūkīrīra kīgongona kīrī kīrī Betheli o na mahooero mothe marīa maarī kūndū kūrīa gūtūūgīru thīnī wa matūūra ma Samaria-rī, ti-therū ūndū ūcio no nginya ūkaahingio.” **33** O na thuutha wa maūndū macio-rī, Jeroboamu ndaatiganire na njīra ciake cia waganu, no aathiire na mbere kwamūra athīnjīri-ngai a kūndū kūrīa gūtūūgīru, kuuma kūrī andū a mīthembā yothe. Mūndū o wothe ūgīendire gūtuřka mūthīnjīri-ngai, nīamwamūrīaga nī ūndū wa kūndū kūu gūtūūgīru. **34** Macio nīmo maarī mehia ma nyūmba ya Jeroboamu marīa maatūmire ūgwe na ūniinwo biū yeherio gūkū thī.

14 Ihinda-inī ūrī, Abija mūrū wa Jeroboamu akīrīwara, **2** nake Jeroboamu akīra mūtumia wake atīrī, “Wīgarūre nīgeetha ndūkae kūmenyeka atī nīwe mūtumia wa Jeroboamu. Ūcooke ūthī Shilo. Ahija ūrīa mūnabii nīkuo arī, ūrīa wanjīrīre atī nī nīngatuika mūthamaki wa andū aya a Israeli. **3** Kuua mīgate ikūmi, na tūmīgate tūngī tūnini na kīhembe kīa ūkī, ūthī kūrī we. Nīgūkwīra ūrīa ūhoro wa kamwana gaka ūgaikara.” **4** Nī ūndū ūcio mūtumia wa Jeroboamu agīka ūguo eerirwo na agīthī mūciī kwa Ahija kūu Shilo. Na rīrī, Ahija ndoonaga; nīorīte maitho nī gūkūra. **5** Nowe Jehova nīeerīte Ahija atīrī, “Mūtumia wa Jeroboamu nīarooka gūkūuria ūhoro wa mūriū nī ūndū nī mūrūaru, nawe ūmūcookerie ūna na ūna. Aakinya-rī, egwītua taarī mūndū ūngī.” **6** Nī ūndū ūcio rīrīa Ahija aaguire mūkīnyo wa magūrū make arī mūrango-inī, akīmūwīra atīrī, “Toonya, mūtumia wa Jeroboamu. Ūretua tiwe nīkī? Nīndūmītwo kūrī we na ūhoro ūtarī mwega. **7** Thīi, kūrī Jeroboamu ūmwīre atī Jehova, Ngai wa Israeli ekuuga atīrī: “Nīī ndakūnenehīrie kuuma gatagatī ka andū, ngīgītua mūtongoria wa andū akwa a Israeli. **8** Ndaatunyanire ūthamaki kuuma kūrī nyūmba ya Daudi, ngīkūnengera, no wee ndūkoretwo ūhaana ta ndungata yakwa Daudi, ūrīa watūire arūmītie maathani makwa, na akanūmīrīra na ngoro yake yothe, agekaga o ūrīa wiki wagīrīre maitho-inī makwa. **9** Wee nīwīkīte maūndū maingī mooru, gūkīra andū arīa othe makoretwo marī mbere yaku. Nīwīthondekeire ngai ingī, o na mīhianano ya kūhooywo ūthondeketwo na kīgera. Nīūtūmīte ndakare na ūkaahutatīra. **10** “Nī ūndū wa ūguo-rī, nīngūrehere nyūmba ya Jeroboamu mwanangīko. Nīngwehereria Jeroboamu mwana o wothe wa kahī thīnī wa Israeli, arī ngombo kana atarī ngombo. Nīngacina nyūmba ya Jeroboamu o ta ūrīa mūndū acinaga mai nginya magathira. **11** Ngui nīkařa andū a Jeroboamu arīa magaakuřra itūura-inī inene, nacio nyoni cia rīera-inī irīe arīa magaakuřra mīgūnda-inī. Jehova nīguo oigītel! **12** “No wee-rī, cooka mūciī. O wakinya itūura-inī inene-rī, noguo mwana ūcio arīkua. **13** Israeli othe nīmakamūcakařa na mamūthike. Ūcio nowe wiki wa Jeroboamu ūgaathikwo, tondū nowe wiki thīnī wa nyūmba ya Jeroboamu, Jehova, Ngai wa Israeli, onete ūndū mwega thīnī wake. **14** “Jehova we mwene nīakarūgamia mūthamaki ūngī wa gūthamakīra Israeli ūrīa ūkaaniina nyūmba ya

Jeroboamu. Úmúthí níguo mûthenya! Atí atíia? Íí, amíniine o ro ríu. **15** Nake Jehova níakahúura Israeli, nginya mahaane ta ithanjí rírainaina rírí maañ-iní. Níakamunya andú a Israeli kuuma bûrûri üyú mwega úrúa aaheire maithe mao, na amahurunje mûrîmo úrúa üngí wa Rüüri rwa Farati, tondú nímarakaririe Jehova ní ündú wa gwíthondekera itugí cia Ashera. **16** Níagatiganríria andú a Israeli ní ündú wa mehia maría Jeroboamu ekíte, na ningí agatúma Israeli meehee.” **17** Nake mütumia wa Jeroboamu agíukíra, agíthíi Tiriza. Ríria aakinyire mûromo-iní wa nyúmba, kahíi kau gagikua. **18** Nao magígathika, na andú a Israeli othe magígacakáira, o ta ürúa Jehova oigíte na kanua ka ndungata yake Ahija, ürúa mûnabii. **19** Maündú maría mangí makonií wathani wa Jeroboamu, mbaara ciakte, na ürúa aathanire, nímandike ibuku-iní ríia athamaki a Israeli. **20** Aathamakire míaka mîrongo ñírí na ñírí, agícooka akíhurúka hamwe na maithe make. Nake mûriú Nadabu agítuïka mûthamaki ithenya ríake. **21** Rehoboamu mûrû wa Solomoni níwe warí mûthamaki wa Juda. Aarí na ükûrû wa mîaka mîrongo ñna na ûmwe rírúa aatuïkire mûthamaki, na agíthamaka arí Jerusalemu mîaka ikûmi na mûgwanja, itûura-iní inene rírúa Jehova aathuuríte kuuma mihîrígä-iní yothe ya Israeli, nígeetha Ríitwa ríake ritûre kuo. Nyina eetagwo Naama, na aarí Mûamoni. **22** Nao andú a Juda nímekire maündú ma waganu maitho-iní ma Jehova. Ní ündú wa mehia maría meekire, nímarahûrire marakara make, akíigua üriru ní ündú nímhéhítie, gûkíra ürúa maithe mao meehtíte. **23** Ningí magíthondekera kündú kûrúa gûtûügíru, na mahiga maamûre, na itugí cia Ashera, o haríha hothe haarí karíma karaihu, na rungu rwa mûtî o wothe waramítie honge. **24** O na ní kwarí maraya ma arûme mahooero-iní kûu bûrûri-iní; andú acio magíika maündú mothe maría maarí magigi ma ndûrîri iria Jehova aaingatíte mbere ya andú a Israeli matanoka kuo. **25** Mwaka-iní wa ítano wa Mûthamaki Rehoboamu-rí, Shishaka mûthamaki wa Misiri agítharikíra Jerusalemu. **26** Nake agíkuua igíina cia hekarú ya Jehova na igíina cia nyúmba ya úthamaki. Aakuuire indo cióthe o hamwe na ngo cióthe cia thahabu iria Solomoni aathondekithíte. **27** Ní ündú úcio Mûthamaki Rehoboamu agíthondeka ngo ingí cia gícango handú ha icio cia mbere, agícinengera anene a arangíri aríia maikaraga itoonyero-iní ríia nyúmba ya úthamaki. **28** Ríria ríiothe mûthamaki aathiiaga hekarú-iní ya Jehova, arangíri acio maathiiaga nake

makuuíté ngo icio, na thuutha úcio magacicoockia nyúmba-iní ya arangíri. **29** Ha úhoro wa maündú maría mangí mothe makonií wathani wa Rehoboamu na ürúa wothe eekire-rí, githí matiandikítwo ibuku-iní ríia maündú ma athamaki a Juda? **30** Híndí cióthe ní gwakoragwo na mbaara gatagatí ka Rehoboamu na Jeroboamu. **31** Nake Rehoboamu akíhurúka hamwe na maithe make, agíthikwo hamwe nao thiiní wa itûura inene ríia Daudi. Nyina eetagwo Maaka, na aarí Mûamoni. Nake mûriú Abija agítuïka mûthamaki ithenya ríake.

15 Mwaka wa ikûmi na ñmana wa úthamaki wa Jeroboamu mûrû wa Nebati-rí, níguo Abija aatuïkire mûthamaki wa Juda, **2** na agíthamaka arí Jerusalemu mîaka ítatú. Nyina eetagwo Maaka mwari wa Abisalomu. **3** Níekire mehia maría mothe ithe eekíte mbere yake; ndeyamûríire Jehova Ngai wake na ngoro yake yothe, ta ürúa ngoro ya ithe Daudi yataríi. **4** No rírí, ní ündú wa Daudi, Jehova Ngai wake akímûhe tawa kûu Jerusalemu na ündú wa gûtua mûriú mûthamaki ithenya ríake, na gûtûma itûura ríia Jerusalemu rírûme. **5** Nígûkorwo Daudi níekíte ürúa kwagíríire maitho-iní ma Jehova, na ndaagire kûrûmia watho o na ûmwe wa Jehova matukû-iní mothe ma muoyo wake, tiga úhoro-iní wa Uria ürúa Mûhiti. **6** Na rírí, gwatûüraga mbaara gatagatí ka Rehoboamu na Jeroboamu híndí iríia yothe Abija aarí muoyo. **7** Maündú maría mangí makonií wathani wa Abija na ürúa wothe eekire-rí, githí matiandikítwo ibuku-iní ríia maündú ma athamaki a Juda? Na ní kwarí mbaara gatagatí ka Abija na Jeroboamu. **8** Nake Abija akíhurúka hamwe na maithe make, na agíthikwo thiiní wa itûura inene ríia Daudi. Nake mûriú Asa agítuïka mûthamaki ithenya ríake. **9** Mwaka wa mîrongo ñírí wa úthamaki wa Jeroboamu mûthamaki wa Israeli-rí, níguo Asa aatuïkire mûthamaki wa Juda, **10** nake agíthamaka arí Jerusalemu mîaka mîrongo ñna na ûmwe. Cûwe wake eetagwo Maaka mwari wa Abisalomu. **11** Asa níekire ürúa kwagíríire maitho-iní ma Jehova, o ta ürúa ithe Daudi eekíte. **12** Níingatire maraya ma arûme ma mahooero-iní moime bûrûri úcio, na akíeheria mihianano yothe ya kûhooyagwo iríia maithe make maathondekete. **13** O na níeheririe cûwe wake Maaka atige gûtuïka mûthamaki-mûndú-wa-nja, tondú níathondekete gîtugí kíia Ashera, kíndú kíri magigi mûno. Asa agíkîmomora, agíginíra kíanda-iní gíia Kidironi. **14**

O na gūtuīka ndaathengirie mahooero marīa maarī kūndū gūtūgīru-rī, ngoro ya Asa nīyerutīre Jehova mūtūrīre-inī wake wothe. **15** Nīarehire kūu hekarū ya Jehova betha, na thahabu, na indo iria ciothe we mwene hamwe na ithe maamūrīte. **16** Gwatūire mbaara gatagatī ka Asa na Baasha mūthamaki wa Israeli, hīndī yothe ya wathani wao. **17** Baasha mūthamaki wa Israeli nīambatire agīkīrīra Juda na agīkā rūthingo rwa hinya kūu Rama, nīgeetha agirīrīrie andū matikoime kana matoonye būrūri wa Asa mūthamaki wa Juda. **18** Ningī Asa akīruta betha na thahabu ciothe iria ciatigarīte kīgīna-inī kīa hekarū ya Jehova na kīa nyūmba yake ya ūthamaki. Nake agīciīhokera anene ake macitwarīre Beni-Hadadi mūrū wa Taburimoni, mūrū wa Hezioni, mūthamaki wa Suriata, ūrīa waathanaga Dameski. **19** Nake akīmwīra atīrī, “Reke hakorwo harī na kīrīko gitū nawe, o ta ūrīa haarī kīrīko gatagatī ka baba na thogou. Ta kīone, kiheo kīa betha na thahabu nīkīo ndagūtūmīra. Rīu tharia kīrīko kīanyu na Baasha mūthamaki wa Israeli nīguo atigane na nīi.” **20** Beni-Hadadi agītīkīra ūhoro wa Mūthamaki Asa, agītūma anene a ikundi cia thigari ciate makahūure matūura ma Israeli. Nake agītooria Ijoni, na Dani, na Abeli-Bethi-Maaka, na Kinerethu guothe, hamwe na Nafitali. **21** Hīndī ūrīa Baasha aiguire ūhoro ūcio, agītīga gwaka Rama, agīthīrī gūikara Tiriza. **22** Ningī Mūthamaki Asa akīruta watho kūu Juda guothe, gūtīrī mūndū watigīrīrwo, nao magīkuua mahiga na mbaū iria Baasha aahūthagīra Rama. Indo icio nīcio Mūthamaki Asa aakire nacio Geba kūu Benjamin, o na agīkā kūu Mizipa. **23** Ha ūhoro wa maūndū marīa mangī mothe makonī wathani wa Asa, marīa mothe aahingirie, na ūrīa wothe eekire, o na matūura marīa aakire-rī, githī matiandikītwo ibuku-inī ūrīa maūndū ma athamaki a Juda? Na ūrī, Asa aakūra akīrwara magūrū. **24** Hīndī ūyo Asa akīhūrūka hamwe na maithe make, agīthikwo hamwe nao thīnī wa itūura inene ūrīa ithe Daudi. Nake mūriū Jehoshafatu agītuīka mūthamaki ithenya ūrīke. **25** Nadabu mūrū wa Jeroboamu aatuīkire mūthamaki wa Israeli mwaka wa keerī wa Asa mūthamaki wa Juda, nake agīthamakīra Israeli mīaka ūrī. **26** Nīekire maūndū ma waganu maitho-inī ma Jehovah, akīrūmīrīra mīthīire ya ithe na mehia make marīa maatūmire andū a Israeli meehe. **27** Baasha mūrū wa Ahija wa nyūmba ya Isakaru nīaciīrīre kūmūkīrīra, nake akīmūragīra kūu Gibethoni, itūura ūrīa Afili,

rīrīa Nadabu na Israeli othe marīrigīcīrīie. **28** Baasha ooragire Nadabu mwaka wa gatatū wa Asa mūthamaki wa Juda na agītuīka mūthamaki ithenya ūrīke. **29** Aambīrīria gūthamaka-rī, nīooragire andū a nyūmba ya Jeroboamu othe. Ndaatigīrīie Jeroboamu mūndū o na ūmwe arī muoyo, no aamaniinire othe, kūringana na kiugo kīa Jehova kīrīa aaririe na kanua ka ndungata yake Ahija ūrīa Mūshiloni, **30** nī ūndū wa mehia marīa Jeroboamu ekīte na agītūma Israeli mehie, na nī ūndū nīarakarītie Jehovah, Ngai wa Israeli. **31** Ha ūhoro wa maūndū marīa mangī makonī wathani wa Nadabu, na marīa mothe eekire-rī, githī matiandikītwo ibuku-inī ūrīa maūndū ma athamaki a Israeli? **32** Gwatūire mbaara gatagatī ka Asa na Baasha mūthamaki wa Israeli hīndī yothe ya wathani wao. **33** Mwaka wa gatatū wa Asa, mūthamaki wa Juda-rī, nīguo Baasha mūrū wa Ahija aatuīkire mūthamaki wa Israeli guothe arī kūu Tiriza, na agīthamaka mīaka mīrongo ūrī na īna. **34** Nīekire maūndū ma waganu maitho-inī ma Jehovah, akīrūmīrīra mīthīire ya Jeroboamu, na mehia make marīa maatūmire andū a Israeli meehe.

16 Ningī kiugo kīa Jehovah gīgīkīnya kūrī Jehu mūrū wa Hanani gīa gūkīrīra Baasha, akīrīwo atīrī, **2** “Ndakūrutire kuuma rūkūngū-inī ngīgūtua mūtongoria wa andū akwa a Israeli, no wee ūkīrūmīrīra mīthīire ya Jeroboamu, na ūgītūma andū akwa a Israeli meehe, makīndakaria nī ūndū wa mehia mao. **3** Nī ūndū ūcio ngirie kūniina Baasha na nyūmba yake, na nīngatūma nyūmba yaku itūke ta ūrīa ya Jeroboamu mūrū wa Nebati. **4** Ngui nīkarīa andū a Baasha arīa magaakuīra itūura-inī inene, nacio nyoni cia rīera-inī ūrī arīa magaakuīra mīgūnda-inī.” **5** Ha ūhoro wa maūndū marīa mangī makonī wathani wa Baasha, na ūrīa eekire o na marīa aahingirie-rī, githī matiandikītwo ibuku-inī ūrīa maūndū ma athamaki a Israeli? **6** Baasha akīhūrūka hamwe na maithe make, na agīthikwo kūu Tiriza. Nake mūriū Ela agītuīka mūthamaki ithenya ūrīke. **7** O na ningī kiugo kīa Jehovah gīgīkīnya kūrī mūnabii Jehu, mūrū wa Hanani, gīkonī Baasha na nyūmba yake, tondū wa waganu wake wothe ūrīa eekīte maitho-inī ma Jehovah, akamūrakaria nī ūndū wa maūndū marīa eekīte, na nī ūndū wa kūhaana ta nyūmba ya Jeroboamu, o na ningī tondū wa kūmīniina. **8** Mwaka wa mīrongo ūrī na itandatū wa Asa, mūthamaki wa Juda, nīguo Ela mūrū wa Baasha aatuīkire mūthamaki wa Israeli,

agīthamaka arī Tiriza mīaka ūrī. 9 Nake Zimuri, ūmwe wa anene ake, ūrīa waathaga nuthu ya ngaari ciake cia ita, agīciirīra ūrīa ekūmūükīrīra. Hīndī īyo Ela aarī Tiriza, akīnyua njoohi mūcīi kwa Ariza ūrīa warī mūrori wa nyūmba ya ūthamaki kūu Tiriza. 10 Zimuri agītoonya kuo, akīmūgūtha, akīmūrūga mwaka-inī wa mīrongo ūrī na mūgwanja wa Asa mūthamaki wa Juda. Nake agītuīka mūthamaki ithenya rīake. 11 Aambīrīria gūthamaka o ro ūguo, na agīkarīra gītī kīa ūnene-rī, akīrūaga andū a nyūmba ya Baasha othe. Ndaatigirie mūndū mūrūme o na ūmwe, arī mūndū wao kana mūrata. 12 Nī ūndū ūcio Zimuri akīniina nyūmba yothe ya Baasha, kūringana na kiugo kīa Jehova kīrīa kīarītio na kanua ka mūnabii Jehu gīa gūkīrīra Baasha. 13 Nī ūndū wa mehia marīa mothe Baasha na mūriū Ela meekite na magatūma andū a Israeli mehie, na makīrakaria Jehova Ngai wa Israeli, nī ūndū wa mīhianano yao ya kūhooywo ūtaarī kiene. 14 Ha ūhoro wa maūndū marīa mangī makoniī wathani wa Ela na ūrīa wothe eekire-rī, githī matiandikītwo ibuku-inī rīa maūndū ma athamaki a Israeli? 15 Mwaka wa mīrongo ūrī na mūgwanja wa Asa mūthamaki wa Juda, Zimuri nīathamakire kūu Tiriza mīthenya mūgwanja. Mbūtū cia ita ciakīte kambī hakuhī na Gibethoni, itūura rīa Aflisti. 16 Nao andū a Israeli maarī kūu kambī makīguga atī Zimuri nīaciirīre mūthamaki na akamūrūraga. Mūthenya o ro ūcio, marī o kūu kambī makīanīrīra atī Omuri ūrīa warī mūnene wa ita nīwe mūthamaki wa Israeli. 17 Hīndī īyo Omuri na andū a Israeli othe arīa maarī hamwe nake makīehera Gibethoni na makīrigiicīria itūura inene rīa Tiriza marītahe. 18 Hīndī ūrīa Zimuri onire atī itūura inene nīrīanyiitwo-rī, agītoonya gīkarō-inī gīa kwīgitīra kīa nyūmba ya ūthamaki, agīgcīna na mwaki arī kuo thiīnī. Nī ūndū ūcio agīkua, 19 nī ūndū wa mehia marīa eekīte, ageeka maūndū mooru maitho-inī ma Jehova, na gūthīi na mīthīire ya Jeroboamu o na mehia marīa eekīte agatūma Israeli mehie. 20 Ha ūhoro wa maūndū marīa mangī makoniī wathani wa Zimuri, o na maūndū ma ūremi marīa eekire-rī, githī matiandikītwo ibuku-inī rīa maūndū ma athamaki a Israeli? 21 Hīndī īyo andū a Israeli magītatūkana ikundi igīrī, nuthu ūmwe makīrūmīrīra Tibini mūrū wa Ginathu atūīke mūthamaki, nayo nuthu īyo īngī makīrūmīrīra Omuri. 22 No ūrī, arūmīrīri a Omuri magītooria arūmīrīri a Tibini mūrū wa Ginathu; Nī ūndū ūcio Tibini agīkua, nake Omuri agītuīka

mūthamaki. 23 Mwaka wa mīrongo ūtatū na ūmwe wa Asa mūthamaki wa Juda, nīguo Omuri aatuīkire mūthamaki wa Israeli, nake agīthamaka mīaka ikūmi na ūrī, itandatū yayo aathamakire arī Tiriza. 24 Nake akīgūra karīma ga Samaria kuuma kūrī Shemeru na taranda igīrī cia betha, na agīaka itūura inene hau karīma igūrī, akīrīta Samaria, ariītanītie na Shemeru ūrīa wakoretwo arī mwene karīma kau. 25 No ūrī, Omuri nīekire maūndū mooru maitho-inī ma Jehova, akīhīia makīria ya andū othe arīa maarī mbere yake. 26 Nīathīire na mīthīire yothe ya Jeroboamu mūrū wa Nebati, na mehia-inī make marīa maatūmire andū a Israeli mehie; nī ūndū ūcio makīrakaria Jehova Ngai wa Israeli nī ūndū wa ngai ciao cia mīhianano yao ya kūhooywo ūtarī kiene. 27 Ha ūhoro wa maūndū marīa mangī makonīi wathani wa Omuri, ūrīa eekire na marīa ahingirīe-rī, gītī matiandikītwo ibuku-inī rīa maūndū ma athamaki a Israeli? 28 Omuri akīhurūka hamwe na maithe make, agīthikwo Samaria. Nake mūriū Ahabu agītuīka mūthamaki ithenya rīake. 29 Mwaka wa mīrongo ūtatū na ūnana wa Asa, mūthamaki wa Juda, Ahabu mūrū wa Omuri agītuīka mūthamaki wa Israeli, nake agīthamakīra Israeli arī Samaria mīaka mīrongo ūrī na ūrī. 30 Ahabu mūrū wa Omuri nīekire maūndū maingī mooru maitho-inī ma Jehova, makīria ya mūndū o wothe wa arīa maarī mbere yake. 31 We to kuona onire gwīka mehia ta ma Jeroboamu mūrū wa Nebati arī kaūndū kanini, no-o na nīahikirie Jezebeli mwarī wa Ethibaali mūthamaki wa Asidoni, na akīambīrīria gūtungata na kūhooya Baali. 32 Nīathondekeire Baali kīgongona thiīnī wa hekarū ya Baali ūrīa aakire kūu Samaria. 33 Ningī Ahabu nīathondekire gītūgī kīa Ashera, na agīka maūndū maingī mooru gūkīra ūrīa athamaki othe a Israeli arīa maarī mbere yake meekīte ma gūtūma Jehova Ngai wa Israeli arakare. 34 Ihinda-inī rīa Ahabu, Hieli wa kuuma Betheli nīacookereirie itūura rīa Jeriko. Aahaandire mūthingi wakuo na thogora wa gūkuīrwo nī mūriū wake wa irigīthathi Abiramū, nacio iħingo ciakuo agīciaka na thogora wa gūkuīrwo nī mūriū wake Segubu ūrīa warī mūnini, kūringana na kiugo kīa Jehova kīrīa kīarītio nī Joshua mūrū wa Nuni.

17 Na ūrī, Elija ūrīa Mūtishibi kuuma Tishibi, thiīnī wa Gileadi, akīrīra Ahabu atīrī, “O ta ūrīa Jehova, Ngai wa Israeli, atūrūaga muoyo, ūrīa niī ndungatāgīra-rī, mīaka ūrīa īgūuka gūtūgūcooka kūgīa imē kana mbura, tiga na ūndū wa kiugo gīakwa.” 2

Ningī kiugo kīa Jehova gīgīkinyīra Elija akīrwo atīrī, 3 “Ükīra uume gūkū, werekere mwena wa irathīro, ükehithe mūkuru-inī wa Kerithu mwena wa irathīro wa Jorodani. 4 Ürīnyuuaga maaī karūū-inī kau, na nīnjathīte mahuru makūrehagīre irio kuo.” 5 Nī ūndū ūcio Elija agīka o ta ūria Jehova aamwīrire. Agīthī mūkuru-inī wa Kerithu, mwena wa irathīro wa Jorodani, na agīkara kuo. 6 Mahuru maamūtwaragīra mūgate na nyama rūciinī, na makamūtwarāra mūgate na nyama hwaī-inī, nake akanyuuaga maaī ma karūū kau. 7 Thuutha ūcio, karūū kau gakīlhūa tondū gūtikoretwo kūrī na mbura būrūri ūcio. 8 Hīndī ūyo kiugo kīa Jehova gīgīkinyīra Elija rīngī, akīrwo atīrī, 9 “Thīi o rīmwe nginya Zarefathu kūu Sidoni ūgaikare kuo. Nīnjathīte mūtumia wa ndigwa wa kūu akūheage irio.” 10 Nī ūndū ūcio agīthī Zarefathu. Hīndī ūrīa aakinyire kīhingo-inī gīa itūūra, agīkora mūtumia wa ndigwa hau akīūngania tūkū. Akīmwīta, akīmūuria atīrī, “Wahota kūndehera tūū tūnini na gīkombe nīgeetha nyue?” 11 Mūtumia ūcio agītua gūthīi kūmūgīrīra maaī-rī, akīmwīta, akīmwīra atīrī, “Ndagūthaitha ndehera kīenyū kīa mūgate ndīe.” 12 Mūtumia ūcio akīmūcookeria atīrī, “Ti-itherū o ta ūria Jehova Ngai waku atūūraga muoyo-rī, nī ndirī na mūgate no kamūtu kanini karī ndigithū-inī na tūguta tūnini tūrī cuba-inī. Na rīu ndīrongania tūkū tūtū ndware mūcīi, nīgeetha ngaruge irio ciakwa na mwana wakwa, nīguo tūrīe tūcooke tūkue.” 13 Elija akīmwīra atīrī, “Tiga gwītīgīra. Thīi mūcīi na wīke o ro ūguo woiga. No wambe ūndugīre kamūgate kanini kuumanagia na kīrīa ūrī nakīo, ūndehere ūcooke wīthondekere wee na mwana waku. 14 Tondū ūu nīguo Jehova Ngai wa Israeli ekuuga: ‘Ndigithū ndīrī hīndī ūgathira mūtu namo maguta matīrī hīndī magathira cuba-inī, nginya mūthenya ūria Jehova akaheana mbura būrūri-inī ūyū.’” 15 Nake agīthīi agīka o ūguo Elija aamwīrire. Nī ūndū ūcio o mūthenya nī kwari na irio cia Elija, na cia mūtumia ūcio na nyūmba yake. 16 Nīgūkorwo ndigithū ndīathiraga mūtu nayo cuba ndīathiraga maguta, kūringana na kiugo kīa Jehova kīrīa kīarītio nī Elija. 17 Thuutha ūcio mūriū wa mūtumia ūcio mwene mūcīi akīrwara. Nake akīhīrwo mūno makīria, nginya agītiga kūhihia. 18 Mūtumia ūcio akīra Elija atīrī, “Nī ūhoro ūrīkū ūrī naguo na niī, wee mūndū wa Ngai? Kaī wokire kūndirikania mehia makwa, na ūrīage mūru wakwa?” 19 Nake Elija akīmūcookeria atīrī, “Nengera mūrūguo,” akīmūrūta

moko-inī make, akīmūtwara kanyūmba ka igūrū karīa aikaraga, akīmūkomia ūrīrī-inī wake. 20 Nake agīkaīra Jehova, akiuga atīrī, “Wee Jehova Ngai wakwa, kaī ningī warehere mūtumia ūyū wa ndigwa mūtino, ūyū njikarīte ndī mūgeni gwake, na ūndū wa kūreka mūriū wake akue?” 21 Nake agītambūrūkia igūrū ūia kahī kau maita matatū na agīkaīra Jehova, akiuga atīrī, “Wee Jehova Ngai wakwa, reke muoyo wa kahī gaka ūgacookerel!” 22 Jehova akīigua gūkaya kwa Elija, naguo muoyo wa kahī kau ūgacookerera, gagīcooka muoyo. 23 Elija akīoya mwana ūcio akīmūkūrūkia kūuma kanyūmba ka igūrū, akīmūtoonyia nyūmba. Akīmūnengera nyina, akīmwīra atīrī, “Ta kīrore, mūrūguo arī muoyo!” 24 Nake mūtumia ūcio akīra Elija atīrī, “Rīu nīndamenya atī ūrī ūndū wa Ngai, na atī kiugo kīa Jehova kīrīa kiumīte kanua gaku nī kīa ma.”

18 Thuutha wa ihinda iraaya, mwaka-inī wa gatatū, kiugo kīa Jehova gīgīkinyīra Elija, akīrwo atīrī, “Ükīra ūthīi ūkeyonanie harī Ahabu, na thuutha wa ūguo nīngūuria mbura būrūri-inī ūyū.” 2 Nī ūndū ūcio Elija agīthīi kwīonania kūrī Ahabu. Na rīrī, ng'aragu yarī nene mūno kūu Samaria, 3 nake Ahabu nītūmanīire Obadia ūria warī mūrūgamīrīri wa nyūmba yake ya ūthamaki. (Obadia aarī mwītīkia weheanīte mūno kūrī Jehova. 4 Rīrīa Jezebeli ooragīthagia anabii a Jehova, Obadia nīoete anabii igana rīmwe akamahitha ngurunga-inī igīrī, o īmwe andū mīrongo ūtano, na akamaheaga irio na maaī.) 5 Ahabu akīra Obadia atīrī, “Thīrūrūka būrūri wothe ūthīi ithima-inī ciothe, na ituamba-inī. No gūkorwo tuona handū harī nyeki ūgītūūria mbarathi na nyūmbū muoyo, nīguo tūtikoorage nyamū o na īmwe iītū.” 6 Nī ūndū ūcio makīgayana būrūri ūcio o eerī o mūndū kūrīa egūtūkanīria, Ahabu agīthīi mwena ūmwe na Obadia agīthīi mwena ūria ūngī. 7 Rīrīa Obadia aathīiaga-rī, agītūngana na Elija. Obadia akīmūmenya, akīnamīrīra, agīturumīthia ūthīi thī, akīmūuria atīrī, “Ti-itherū nīwe, mwathi wakwa Elija?” 8 Nake agīcooka atīrī, “Iī nī nī, thiī ūkeere Ahabu mwathi waku atīrī, ‘Elija arī gūkū.’” 9 Obadia akīmūuria atīrī, “Kaī njīkīte ūrū ūrīkū, nīguo ūtūneane nīi ndungata yaku moko-inī ma Ahabu njūragwo? 10 Ti-itheru o ta ūria Jehova Ngai waku atūūraga muoyo-rī, gūtīrī ūrīrī kana ūthamaki mwathi wakwa atarī aatūmana ūgacario. Na ūrīrī kana ūthamaki o wothe

woiga ndūrī kuo, nake akehītithia andū akuo moige na ma atī matikuonete. **11** Na rīu ūranjīra thī kūrī mwathi wakwa ngamwīre atīrī, ‘Elijah arī gūkū.’ **12** Niī ndiū kūrīa Roho wa Jehova angīgūtwara twatigana nawe. Ingīthī njīre Ahabu ūguo na acooke akwage-rī, nīekūnjūraga. No niī ndungata yaku ndūire hooyaga Jehova kuuma ndī o mūnini. **13** Wee mwathi wakwa-rī, kaī ūtarī waigua ūrīa ndeekire rīrīa Jezebeli ooragaga anabii a Jehova, ūrīa ndaahithire anabii a Jehova igana rīmwe ngurunga-inī igīrī, o ūmwe anabii mīrongo ītano, na ngamaheaga irio na maaī? **14** Na rīu ūranjīra thī kūrī mwathi wakwa ngamwīre atīrī, ‘Elijah arī gūkū.’ Nīekūnjūraga!” **15** Elijah akīmwīra atīrī, “O ta ūrīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe ūrīa ndungatāgīra atūrīraga muoyo-rī, ti-itherū nīngwīonithania niī mwene kūrī Ahabu ūmūthī.” **16** Niī ūndū ūcio Obadiah agīthī gūtūnga Ahabu akīmwīra ūhoro ūcio, nake Ahabu agīthī gūtūnga Elijah. **17** Rīrīa Ahabu onire Elijah, akīmwīra atīrī, “Wee nīwe, wee mūnyariiri wa Israeli?” **18** Elijah akīmūcookeria atīrī, “Niī ndinyariiri Israeli. No wee na nyūmba ya thoguo, nī inyū mīwikīte ūguo. Nīmwatiganīrie maathani ma Jehova na mūkīrūmīrīra Baali. **19** Rīu tūmana andū moime Israeli guothe, moke tūcemanie nao Kīrīma-inī gīa Karimeli. Na ūrehe anabii ariā a Baali magana mana ma mīrongo ītano na anabii a Ashera magana mana, ariā marītagīra metha-inī ya Jezebeli.” **20** Niī ūndū ūcio Ahabu agītūmana Israeli guothe na agīcookanīrīria anabii Kīrīma-inī gīa Karimeli. **21** Elijah agīthī mbere ya andū akīmeera atīrī, “Niī nginya rī mūgūtūura mūthanganagīria njīra igīrī? Angīkorwo Jehova nīwe Ngai-rī, mūrūmīrīrei, no angīkorwo Baali nīwe Ngai-rī, mūkīrūmīrīrei we.” No andū acio matiamūcookeirie ūndū o na ūmwe. **22** Hīndī ūyo Elijah akīmeera atīrī, “Niī nyiki no niī ndigītwo ndī mūnabii wa Jehova, no Baali arī na anabii magana mana ma mīrongo ītano. **23** Tūreherei ndegwa igīrī. Reke methuurīre ndegwa ūmwe, na mamītinangie icunjī, macooke mamīgīrīre ngū igūrū, no matigaakie mwaki. Na niī haarīrie ndegwa ūyo ūngī, na ndīmīgīrīre ngū igūrū, na ndigwakia mwaki. **24** Ningī mūcooke mūkaire rītwa rīa ngai wanyu, na niī ngaīre rītwa rīa Jehova. Na ngai ūrīa ūgūcookingia mahooya na ūndū wa kūrehe mwaki-rī, ūcio nīwe Ngai.” Nao andū othe makiuga atīrī, “Ūguo woiga nī wega.” **25** Elijah akīra anabii a Baali atīrī, “Thūurai ndegwa ūmwe, mwambīrīrie kūmīhaarīria, tondū niī inyū mūkīrī aingī. Mūkaire rītwa rīa ngai wanyu, na

mūtīgaakie mwaki.” **26** Tondū ūcio makīoya ndegwa ūrīa maaheirwo makīmīhaarīria. Magīkaīra rītwa rīa Baali kuuma rūciinī nginya mīaraho, makīanīrīra makiugaga atīrī, “Wee Baali tūigue!” No matiigana gūcookerio, tondū gūtiarī mūndū wa kūmacookeria. Nao makīrūgarūga, makīnaga, na magīthīrūrūkaga kīgongona kīu maathondekete. **27** Mīaraho yakinyārī, Elijah akīambīrīria kūmanyūrūria, akīmeera atīrī, “Anīfrai mūno! Ti-itherū we akīrī ngai! No gūkorwo e na māndū areciiria, kana e na mīhang’o, kana agathīrūgendo. No gūkorwo nīakomete na no nginya okīrio.” **28** Tondū ūcio makīanīrīra mūno, na magītemanga na hīu cia njora na matimū, nginya thakame ikīambīrīria kūnyūrūrūka, tondū ūcio nīguo warī mūtugo wao. **29** Na ūrī, mīaraho yahītūka-rī, magīthīi o na mbere na ūrathī wao wa matūlūhū nginya ihinda rīa igongona rīa hwaī-inī. No gūtiarī na macookio, na gūtiarī o na ūmwe wa kūmacookeria, na gūtiarī o na ūmwe wa kūmarūmbūya. **30** Ningī Elijah akīra andū othe atīrī, “Okokaai hakuhī na niī” Nao andū acio magīthīi hakuhī nake. Elijah agīcookereria kīgongona kīa Jehova tondū nīgīthūkangītio. **31** Elijah akīoya mahiga ikūmi na meerī kūringana na mīhīrīga ya njiarwa cia Jakubu, ūrīa wakinīyīrīo nī kiugo kīa Jehova akīrīro atīrī, “Ūrītagwo Israeli.” **32** Nake agītaka kīgongona na mahiga macio rītwa-inī rīa Jehova, na akīenja mūtarō mwarii ūngīganīra ibaba igīrī cia mbegū, ūkīrigicīria kīgongona kīu. **33** Akīara ngū, agītinangia ndegwa ūyo icunjī, na akīmīgīrīra ngū igūrū. Ningī akīmeera atīrī, “Iyūriai mītūngi īna mīnene maaī, mūmaitīrīrie igūrū rīa iruta na igūrū rīa ngū.” **34** Akīmeera atīrī, “Ikī uguo ūngī,” nao magītka o ro ūguo. Akīmaatha akīmeera atīrī, “Ikī uguo riita rīa gatātū,” nao magītka ūguo riita rīa gatātū. **35** Namo maaī macio magītherera gūthīrūrūka kīgongona, o na makīyūra mūtarō. **36** Ihinda rīa kūrūta igongona-rī, mūnabii Elijah agīcoooka hau mbere na akīhooya atīrī: “Wee Jehova Ngai wa Iburahīmu, na Isaaka, na Israeli, reke kūmenyeke ūmūthī atī Wee nīwe Ngai thīnī wa Israeli, na ningī atī niī ndī ndungata yaku na njikīte maūndū maya mothe o ta ūrīa ūnjathīte. **37** Njigua, Wee Jehova, njigua, nīgeetha andū aya mamenye atī Wee Jehova nīwe Ngai, na atī nīkūgarūra ngoro ciao igūcookerer.” **38** Naguo mwaki wa Jehova ūgūkūrūka ūgūcīna igongona, na ngū ūcio, na mahiga, o na tīrī, ningī ūkīng’aria maaī marīa maārī mūtarō. **39** Hīndī ūrīa andū othe moonire ūndū ūcio, makīgūa, magīturumīthia mothīū thī,

makianfirira makiuga atirī, “Jehova nīwe Ngai! Jehova nīwe Ngai!” 40 Nake Elija agīatha andū acio akīmeera atirī, “Nyiitai anabii acio a Baali. Mütikareke o na ūmwe wao oore!” Nao makimanyiita, nake Elija akiuga maikürükio gītuamba-inī gīa Kishoni mooragīrwo kuo. 41 Nake Elija akīra Ahabu atirī, “Thī ūrīe na ūnyue tondū kūrī na mūhūyūko wa mbura nene.” 42 Nī ūndū ūcio Ahabu agīthī, akīra na akīnyua, nowe Elija akīambata Kīrima igūrū gīa Karimeli, akīnamīrīra nginya thī, agītoonyia mūtwe gatagatī ka maru make. 43 Nake akīra ndungata yake atirī, “Thī ūcūthīrīrie iria-inī,” nayo ikīambata igīcūthīrīria. Ikiuga atirī, “Hatīrī kīndū.” Nake Elija akīmīra īcooke ho rīngī na rīngī maita mūgwanja. 44 Riita rīa mūgwanja ndungata īyo ikīmwīra atirī, “Nī harī na gatu kanini kaigana guoko kwa mūndū karoimīra kuuma iria-inī.” Nī ūndū ūcio Elija akīmīra atirī, “Thī ūkeere Ahabu atirī, ‘Ohania ngaari yaku ya ita, ūikūrūke ūtanahingīrīrio nī mbura.’” 45 Hīndī īyo igūrū rīgīthimba nī ūndū wa matu, na rūhuho rūkīhurutana, gūkiura mbura nene, nake Ahabu akīhaica ngaari yake agīthī Jezireeli. 46 Naguo hinya wa Jehova ūgūtūka igūrū rīa Elija, akīhotora akīrumia nguo yake na mūcibi, akīhanyūka e mbere ya Ahabu, o nginya Jezireeli.

19 Na rīrī, Ahabu akīra Jezebeli ūrīa wothe Elija eekite, o na ūrīa ooragithitie anabii othe a Baali na rūhiū rwa njora. 2 Nī ūndū ūcio Jezebeli agītūmīra Elija mūndū akamwīre atirī, “Ngai ciakwa iroothūura o na ikīrīrīrie gūthūura, angīkorwo ihinda ta rīrī rūciū, ndigatūma muoyo waku ūhaane ta wa ūmwe wa anabii acio ūrooragire.” 3 Elija agītīgīra akīura nīguo ahonkie muoyo wake. Aakinya Birishiba kūu Juda, agītīga ndungata yake kuo, 4 nowe mwene, agīthī rūgēndo rwa mūthenya ūmwe na kūu werū-inī. Agīkinya mūtī-inī wa mwethia, agīikara thī kīruru-inī kīaguo, akīhooya akue. Akiuga atirī, “Jehova, nīnyonete mathīna ma kūnjigana. Oya muoyo wakwa; nī ndirī mwega gūkīra maiithe makwa ma tene.” 5 Agīkoma toro hau rungu rwa mūtī ūcio. O rīmwē mūraika akīmūhutia, akīmwīra atirī, “Ūkīra ūrīe.” 6 Akīhūgūra, na hau mūtwe-inī wake haari na mūgate wahīhītio na makara mahiū, na nī haari na ndigithū yarī na maaī. Akīra na akīnyua, agīcooka agīkoma rīngī. 7 Mūraika ūcio wa Jehova akīmūkora hīndī ya keerī, akīmūhutia, akīmwīra atirī, “Ūkīra ūrīe nīgūkorwo rūgēndo rūrīa rūrī mbere yaku nī rūraihi mūno.” 8 Nī ūndū ūcio agīkīra akīra na akīnyua. Akīgīra na hinya nī ūndū

wa irio icio, agīthīi matukū mīrongo īna, mūthenya na ūtukū, nginya agīkinya Horebu, kīrima-inī kīa Ngai. 9 Kū agīthīi agītoonyia ngurunga, akīraara ho. Nakio kiugo kīa Jehova gīkīmūkinyīra, akīūrio atirī, “Elija, ūreka atīa haha?” 10 Nake agīcooka atirī, “Nīi ngogetwo ndī na kīyo kīnene nī ūndū wa Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe. Andū a Israeli nao nīmāregete kīrikānīro gīaku, makamomora igongona ciaku, na makooraga anabii aku na rūhiū rwa njora. No nī nyiki ndigarīte, na rīu o na nīi nīmarageria kūnjūraga.” 11 Nake Jehova akīmwīra atirī, “Uma ūthī ūrūgame kīrima-inī mbere ya Jehova, nīgūkorwo Jehova akīrī kūhītūkīra ho.” Hīndī īyo rūhuho rūnene rwa hinya rūgīatūranga irīma na rūgīthera mahiga mbere ya Jehova, no Jehova ndaarī rūhuho-inī rūu. Thuutha wa rūhuho gūkīgīa gīthingithia, no Jehova ndaarī gīthingithia-inī kīu. 12 Thuutha wa gīthingithia gūgūka mwaki, no Jehova ndaarī mwaki-inī ūcio, na thuutha wa mwaki ūcio gūgūka mūgambo mūceke, mūhooreru. 13 Rīrīa Elija aiguire mūgambo ūcio, akīguucia nguo yake akīhumbīra ūthī, na akiuma akīrūgama mūromo-inī wa ngurunga. Hīndī īyo mūgambo ūkīmūuria atirī, “Elija, ūreka atīa haha?” 14 Nake agīcooka atirī, “Nīi ngogetwo ndī na kīyo kīnene nī ūndū wa Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe. Andū a Israeli nao nīmāregete kīrikānīro gīaku, makamomora igongona ciaku, na makooraga anabii aku na rūhiū rwa njora. No nī nyiki ndigarīte, na rīu o na nīi nīmarageria kūnjūraga.” 15 Jehova akīmwīra atirī, “Ūkīra ūcooke o njīra ūrīa wokīire, ūthī nginya Werū wa Dameski. Wakinya kuo-rī, ūtīrīrie Hazaeli maguta atūkē mūthamaki wa Suriata. 16 Ūcooke ūtīrīrie Jehu mūrū wa Nimushi maguta atūkē mūthamaki wa Israeli, na ūtīrīrie Elisha mūrū wa Shafatu wa kuuma Abeli-Mehola maguta nīguo atūkē mūnabii ithenya rīaku. 17 Jehu nīakooraga ūrīa wothe ūkaahonoka rūhiū rwa njora rwa Hazaeli, nake Elisha nīakooraga ūrīa wothe ūkaahonoka rūhiū rwa njora rwa Jehu. 18 Na rīrī, nīndītīgīrie ngiri mūgwanja thīnī wa Israeli, othe arīa matarī maaturīria Baali ndu, na matarī maamīmumunya.” 19 Nī ūndū ūcio Elija akiuma kūu, agīthī agīkora Elisha mūrū wa Shafatu. Aaciimbaga na ndegwa ikūmi na igīrī ciohanītio na macooki igīrī igīrī, nowe aatwarithagia icooki rīa ikūmi na meerī. Elija agīthī harī we na akīmūkīria nguo yake ya igūrū. 20 Nake Elisha agītīganīria ndegwa ciake akīrūmīrīra Elija. Akīmwīra atirī, “Njītikīria ngoigīre baba na

maitū ūhoro, njooke njuke tūthiī nawe.” Nake Elija akīmūcookeria atīrī, “Cooka, kaī arī atīa ndagwīka?” 21 Nī ūndū ūcio Elisha akīmūtiga, agīcooka. Akīoya ndegwa icio ciake cia macooki, agīcithīnja. Agīakia mwaki na mīraū, akīruga nyama, agīcihe andū makīria. Thuutha ūcio akiumagara, akīrūmīrīra Elija, agītuaka mūteithia wake.

20 Na rīrī, Beni-Hadadi mūthamaki wa Suriata agīcoakanīrīria mbūtū ciake ciathe cia ita, agītwarana hamwe na athamaki mīrongo itatū na eerī, marī na mbarathi na ngaari cia ita, akīambata akīrigicīria itūura rīa Samaria na akīrītharīkīra. 2 Agītūma andū mathīi itūura rīu inene kūrī Ahabu mūthamaki wa Israeli, makamwīre atīrī, “Beni-Hadadi ekuuga ūū: 3 ‘Betha na thahabu ciaku nī ciakwa, nao atumia aku na ciana ciaku, arīa ega mūno, nī akwa.’” 4 Nake mūthamaki wa Israeli akīmūcookeria atīrī, “O ūguo uugīte, wee mūthamaki mwathi wakwa-rī, nī mwene ndī waku, na kīria gīothe ndī nakio nī gīkau.” 5 Nao andū acio maatūmītwo magīcooka rīngī makiuga atīrī, “Beni-Hadadi ekuuga ūū: ‘Ndaatūmanire ngīenda betha ciaku, na thahabu, na atumia aku, o na ciana ciaku. 6 No ihinda ta rīrī rūciū nīngatūma anene akwa moke moiruurie nyūmba ya ūthamaki na nyūmba cia anene aku. Nīmagataha indo ciathe iria cia bata, macikuue.’” 7 Mūthamaki wa Israeli agītā athuuri othe a būrūri ūcio, akīmeera atīrī, “Githī mūtirona atī mūndū ūyū nī haaro aracaria! Rīria aatūmanire agītīta atumia akwa na ciana ciakwa, na betha na thahabu ciakwa-rī, nī ndiamūgiririe.” 8 Athuuri na andū othe makīmūcookeria atīrī, “Tiga kūmūthikīrīria, na ndūgetikīre māündū macio mothe arenda.” 9 Nake agīcookeria andū acio maatūmītwo nī Beni-Hadadi, akīmeera atīrī, “Irai mūthamaki, mwathi wakwa atīrī, ndungata yaku nīgīwīka māündū marīa woririe rīa mbere, no ūndū ūyū ūrenda rīu ndingīwītikīra.” Magīthīi magīcookeria Beni-Hadadi ūhoro ūcio. 10 Ningī Beni-Hadadi agītūma ūhoro rīngī kūrī Ahabu, akīmwīra atīrī, “Ngai iroothūūra na ikīrīrīrie gūthūūra, kūngītigara rūkūngū Samaria rūiganu rwa kūhe andū akwa o mūndū ngundi īmwe.” 11 Mūthamaki wa Israeli agīcookia atīrī, “Mwīrei ūū: ‘Mūndū ūrīa ūreyooha indo cia mbaara ndaagīrīrīwo nī gwītīa ta mūndū ūrīa ūraciruta.’” 12 Hīndī ūrīa Beni-Hadadi aiguire ūhoro ūcio ūrīa we na athamaki acio manyuuaga me hema-inī ciao, agīatha andū ake akīmeera atīrī, “Mwīhaarīriei gūtharīkīra Samaria.” Nī ūndū ūcio

makīthaarīria gūtharīkīra itūura rīu inene. 13 Ihinda rīu mūnabii agīuka kūrī Ahabu mūthamaki wa Israeli, akīmwīra atīrī, “Jehova ekuuga ūū: ‘Nīūrona ita rīrī inene ūū? Nīngūrīneana moko-inī maku ūmūthī, nīgeetha ūmenye atī nī nī ūnī Jehova.’” 14 Nake Ahabu akīuria atīrī, “No ūnū ūgwīka ūguo?” Nake mūnabii ūcio akīmūcookeria atīrī, “Jehova ekuuga ūū: Anene ethī arīa matongoragia mbūtū cia būrūri nīo megwīka ūguo.” Ningī akīuria atīrī, “Na ūnū ūkaambīrīria mbaara?” Nake mūnabii akīmūcookeria atīrī, “Nīwe ūkaamīambīrīria.” 15 Nī ūndū ūcio Ahabu agītā anene arīa ethī 232 arīa maatongoragia mbūtū cia būrūri. Ningī agīcoakanīrīria andū acio angī a andū a Israeli othe maarī 7,000. 16 Nao makiumagara mīraho hīndī ūrīa Beni-Hadadi na athamaki acio mīrongo itatū na eerī arīa maarī rūmwe nake, maanyuuaga njoohi marī hema-inī ciao. 17 Anene acio ethī maatongoragia mbūtū cia būrūri nīo maathīire mbere. Hīndī īyo Beni-Hadadi nīatūmīte andū a gūthīgāana, nao makīmūrehere ūhoro atīrī, “Nī kūrī na andū marooka moimīte Samaria.” 18 Nake akiuga atīrī, “Angīkorwo mokīte na thayū-rī, manyiitei marī muoyo; angīkorwo nī mbaara ya marehe-rī, manyiitei marī muoyo.” 19 Anene acio ethī atongoria a mbūtū cia būrūri makiumagara kuuma itūura-inī marūmīrīrīwo nī mbūtū ya ita, 20 na o mūndū akīrīga thū yake. Nī ūndū ūcio Asuriata makīrīra maingatīthītīo nī andū a Israeli. No Beni-Hadadi mūthamaki wa Suriata akīrīra ahaicīte mbarathi me na andū amwe ake arīa ahaicī a mbarathi. 21 Mūthamaki wa Israeli akīmatīndīka na agītooria mbarathi na ngaari cia ita, akīrīga Asuriata aingī mūno. 22 Thuutha ūcio mūnabii agīkora mūthamaki wa Israeli, akīmwīra atīrī, “Wīhaarīrie wega, na wone ūrīa kwagīrīire nī gwīkwo, tondū kīmera kīria gīgūuka mūthamaki wa Suriata nīagagūtharīkīra rīngī.” 23 Ihinda-inī ūrī anene a mūthamaki wa Suriata makīmūtaara atīrī, “Ngai cia andū a Israeli nī ngai cia irīma-inī. Kīu nīkīo gīatūmire matūkīrie hinya. No tūngīlūūrana nao werū-inī, ti-itherū nītūkamakīria hinya. 24 Īka atīrī: Eheria athamaki othe kuuma mbūtū-inī ciao, na ūmakūūranie na anene angī. 25 No nginya warahūre ita ta ūrīa wateire, mbarathi o harī mbarathi, na ngaari ya ita harī o ngaari ya ita, nīgeetha tūhote kūrīa na Israeli werū-inī. Ti-itherū hīndī īyo nī tūgaakorwo tūrī na hinya kūmakīra.” Mūthamaki agītīkania nao na agīka o ūguo. 26 Kīmera kīria

kīarūmīriire gīakinya-rī, Beni-Hadadi agīcookanīrīria Asuriata, magīthīi Afeki makarūe na andū a Israeli. **27** Rīrīa andū a Israeli o nao maacockanīrīrio na makīneo indo ciathe, makiumagara magatūngane nao. Andū a Israeli makīamba hema ciao ing'ethanīire nao matarii ta tūrūru twirī twa mbūri. Hīndī iyo Asuriata maiyūrite būrūri ūcio wothe. **28** Mūndū wa Ngai agīuka, akīira mūthamaki wa Israeli atīrī, "Jehova ekuuga ūū: 'Tondū Asuriata mareciiria Jehova nī ngai wa irīma-inī na ti ngai wa ituamba-inī-rī, nīngūneana mbūtū īno nene ūū moko-inī maku, nawe ūmenye atī niī nī niī Jehova.'" **29** Ihinda rīa mīthenya mūgwanja maikarire mambīte hema ciao mang'ethanīire, na mīthenya wa mūgwanja makīambīrīria mbaara. Andū a Israeli makīuraga thigari 100,000 cia magūrū cia Asuriata, mūthenya ūmwe. **30** Acio angī makīurira itūura inene rīa Afeki, kūrīa rūthingo rwagwīrīire andū ao 27,000. Nake Beni-Hadadi akīurira itūura inene akīihitha kanyūmba ga thīinī. **31** Anene ake makīmwīra atīrī, "Ta rora, mītūiguīte atī athamaki a nyūmba ya Israeli nī marī tha. Twītīkīrie tūthīi kūrī mūthamaki wa Israeli twīhotorete nguo cia makūnia njohero na twīrigicīrie mīlhīndo mītwe iitū. No gūkorwo nīagētīkīra kūhonokia muoyo waku." **32** Makīhotora nguo cia makūnia njohero, na makīrigicīria mīlhīndo mītwe yao, magīthīi kūrī mūthamaki wa Israeli, makīmwīra atīrī, "Ndungata yaku Beni-Hadadi egūkwīra atīrī, 'Ndagūthaitha reke ndūrē muoyo.'" Nake mūthamaki akīmooria atīrī, "Arī o muoyo? Úcio-rī, nī mūrū wa baba." **33** Andū acio makīguia ūguo meerwo taarī kīmenyithia kīega, makīgwatīria kiugo gīake, makiuga atīrī, "Lī nīguo, Beni-Hadadi nī mūrū wa thogou." Mūthamaki akiuga atīrī, "Thīii mūmūrehe." Rīrīa Beni-Hadadi oimīrire, Ahabu akīmūngīria ngaari-inī yake ya ita. **34** Beni-Hadadi akīira Mūthamaki Ahabu atīrī, "Nīngūcookeria matūura marīa baba aatunyire thogou, nawe ūthondeke kūndū kwa wonjoria thīinī wa Dameski, o ta ūrīa baba eekīte Samaria." Nake Ahabu akiuga atīrī, "Kūngīgīna kīrīkanīro kīa ūiguano witū nawe, nīngūrekereria ūthīi." Nī ūndū ūcio magīthondeka kīrīkanīro kīa ūiguano, akīmwītīkīria athīi. **35** Na ūndū wa kiugo kīa Jehova, mūndū ūmwe wa ariū a anabii nīerire mūndū wa thirītū yake atīrī, "Ngūtha na mūtī waku wa mbaara," no mūndū ūcio akīrega. **36** Nī ūndū ūcio mūnabii akīmwīra atīrī, "Tondū ndūnathīkīra Jehova-rī, wathīi wandiga o ūguo

nīūragwo nī mūrūūthi." Na thuutha wa mūndū ūcio gūthīi-rī, agīkorwo nī mūrūūthi, ūkīmūüraga. **37** Ningī mūnabii akīona mūndū ūngī, akīmwīra atīrī, "Ndagūthaitha ngūtha," nake mūndū ūcio akīmūgūtha na akīmūtihiia. **38** Mūnabii agīthīi, akīrūgama mūkīra-inī wa njira etereire mūthamaki. Ehumbīrīte maitho na gītambaya kīa mūtwe nīguo ndakamenyeke. **39** Na rīrīa mūthamaki aahītūkāga-rī, mūnabii ūcio akīmwīta, akīmwīra atīrī, "Nī ūdungata yaku ndirathiite harīa mbaara ūneneheire, nake mūndū ūmwe arooka kūrī nī arī na mūndū mūtahe, aranjīira atīrī, 'Rangīra mūndū ūyū, na angīrūa, wee nīwe ūkooragwo handū hake, kana ūrīhe taranda ūmwe ya betha.' **40** Hīndī ūrīa ūdungata yaku yagīire na mīhang'o ya haha na harīa mūndū ūcio akīrūa." Mūthamaki wa Israeli akiuga atīrī, "Rīu nīrīo itūiro ūrīku, o ta ūguo wee mwene woiga." **41** Hīndī iyo mūnabii akīheria gītambaya maitho-inī na ihenya, nake mūthamaki wa Israeli akīmūmenya atī nī ūmwe wa anabii. **42** Akīira mūthamaki atīrī, "Jehova ekuuga ūū: 'Nī ūrekereirie mūndū ūrīa nī ūdīratūte atī no nginya akue. Nī ūndū ūcio wee nīwe ūgūkuwa handū hake, nao andū akyo mooragwo handū ha andū ake.'" **43** Mūthamaki wa Israeli agīthīi Samaria nyūmba-inī yake ya ūthamaki athītīte gīthīihi na arī mūrakaru.

21 Na ūrīa, thuutha ūcio gūkīgīna ūndū wakoniī mūgūnda wa mīthabibū wa Nabothu ūrīa Mūjezireeli. Mūgūnda ūcio wa mīthabibū warī kūu Jezireeli, hakuhī na nyūmba ya ūthamaki ya Ahabu mūthamaki wa Samaria. **2** Nake Ahabu akīira Nabothu atīrī, "He mūgūnda waku wa mīthabibū haandage mboga, tondū ūrī hakuhī na nyūmba yakwa ya ūthamaki. Nīngūgūkūranīria na mūgūnda ūngī wa mīthabibū mwega gūkīra ūyū, kana ūngīona arī wega, no ngūhe mbeeca ciiganīte thogora waguo." **3** No Nabothu akīmūcookeria atīrī, "Jehova arogiria ngūhe igai rīa maithe makwa." **4** Nī ūndū ūcio Ahabu akīnūka athītīte gīthīihi na arī mūrakaru, tondū Nabothu ūrīa Mūjezireeli nīamwīrire atīrī, "Nīngūkūhe igai rīa maithe makwa." Agīkoma ūrīrī wake ang'athīte na akīregā kūrīa irio. **5** Nake Jezebeli mūtumia wake akīngīra akīmūuria atīrī, "Nī kī gītūmīte ūtukie gīthīihi? Ūrarega kūrīa irio nīkī?" **6** Nake akīmūcookeria atīrī, "Nī tondū nījīrire Nabothu ūrīa Mūjezireeli atīrī, 'Nyenderia mūgūnda waku wa mīthabibū, kana ūngīona kwagīriire, ngūhe

mūgūnda ūngī wa mīthabibū handū haguo.' No anjīira atīrī, 'Ndingikūhe mūgūnda wakwa wa mīthabibū.'" 7 Jezebeli mūtumia wake akīmwīra atīrī, "Ūguo nīguo ūgwīka arī we mūthamaki wa Israeli? Ūkīra ūrē! Kena. Nī nī ngūkūhe mūgūnda wa mīthabibū wa Nabothu ūcio Müjezireeli." 8 Nī ūndū ūcio akāndīka marūa na rītwa rīa Ahabu, na akīmahūra mūhūrī wake, akīmatūma kūrī athuuri na anene arīa maatūrānagia na Nabothu itūura-inī rīake inene. 9 Marūa-inī macio aandīkīte ū: "Anīrīrai mūthenya wa kwīhinga kūrī irio, na mūikarīrie Nabothu handū ekuoneka, gatagatī ka andū. 10 No mūige imaramari igīrī imūng'etheire, mūciīre irute ūira wa atī nīarumīte Ngai na akaruma mūthamaki. Mūcooke mūmuumie nja ya itūura mūmūhūre na mahiga nyuguto nginya akue." 11 Nī ūndū ūcio athuuri na anene arīa maatūrāraga itūura-inī inene rīa Nabothu magīka o ta ūrīa Jezebeli aathanīte marūa-inī macio aamaandīkiire. 12 Makianīrīra mūthenya wa kwīhinga kūrī irio, na magīkarīria Nabothu handū ekuoneka, gatagatī-inī ka andū. 13 Ningī imaramari igīrī igīkara imūng'etheire, na ikīrūta thitango ya gūkīrīra Nabothu mbere ya andū, ikiuga atīrī, "Nabothu nīarumīte Ngai, na akaruma mūthamaki." Nī ūndū ūcio makīmuumia nja ya itūura inene, makīmūhūra na mahiga nyuguto nginya agīkua. 14 Magīcooka magītwara ūhoro kūrī Jezebeli, makīmwīra atīrī, "Nabothu nīmūhūre na mahiga nyuguto na nī mūkuū." 15 Jezebeli aarīkia kūgūa atī Nabothu nīahūrītwo na mahiga nyuguto agakua-rī, akīrī Ahabu atīrī "Ūkīra wīgwatīre mūgūnda wa mīthabibū wa Nabothu ūrīa Müjezireeli ūcio araregete gūkwenderia. Ndarī muoyo, nīakuūte." 16 Hīndī ūrīa Ahabu aiguire atī Nabothu nīakuūte, agīkīrīka, agīkīrūka akegwatīre mūgūnda wa mīthabibū wa Nabothu. 17 Na rīrī, kiugo kīa Jehova gīgīkīnīra Elija ūrīa Mūtishibi akīrīwo atīrī, 18 "Ikīrūka ūgatūnge Ahabu mūthamaki wa Israeli, ūrīa wathanaga Samaria. Rīu arī mūgūnda-inī wa mīthabibū wa Nabothu kūrī athiīte kwīgwatīra mūgūnda ūcio ūtuīke wake. 19 Mwīre atīrī, 'Jehova ekuuga ū: Githī ndūuragīte mūndū na ūkaamūtunya indo ciake?' Ningī ūmwīre atīrī, 'Jehova ekuuga ū: Handū harīa ngui iracūnīre thakame ya Nabothu-rī, hau no ho ngui igaacūnīra thakame yaku, ū, yaku wee mwene!'" 20 Nake Ahabu akīrīra Elija atīrī, "Wee thū yakwa, anga nīwangora!" Nake Elija agīcookia atīrī, "Ū, nīndāgūkora, tondū nīwīrūtiire gwīka ūru maitho-

inī ma Jehova. 21 'Na rīrī, nīngūkūrehere mwanangīko. Nīngūniina njiaro ciaku, na niinīre Ahabu ciana ciōthe ciā arūme thīinī wa Israeli, arī ngombo kana ūrīa ūtarī ngombo. 22 Nīngatūma nyūmba yaku īhaane o ta ya Jeroboamu mūrū wa Nebati, na ta ya Baasha mūrū wa Ahija, tondū nīñundakarītie na ūgatūma Israeli mehie.' 23 "Naguo ūhoro ūkōniī Jezebeli, Jehova ekuuga ū: 'Ngui nīigatambuurangīra Jezebeli rūthingo-inī rwa Jeziereeli.' 24 "Andū a Ahabu arīa magaakuīra itūura-inī, makaarīo nī ngui. Nao arīa magaakuīra mīgūndā-inī makaarīo nī nyoni cia rīera-inī." 25 (Na rīrī, gūtīrī kuoneka mūndū ta Ahabu werutīre gwīka ūru maitho-inī ma Jehova, aringīrīrio nī mūtumia wake Jezebeli. 26 Mītugo yake yarī mūrū mūno nī ūndū wa kūrūmīrīra mīhianano ya kūhooywo ta ūrīa Aamori meekaga, arīa Jehova aingatīre akīmeheria mbere ya Israeli.) 27 Hīndī ūrīa Ahabu aiguire ciugo icīo, agītarūrāngā nguo ciake, akīhūmba nguo ya ikūnia na akīhinga kūrī irio. Aakomaga ehumbīte nguo ya ikūnia na agathīiaga enyīlhītie. 28 Hīndī ūyo kiugo kīa Jehova gīgīkīnīra Elija ūrīa Mūtishibi, akīrīwo atīrī: 29 "Nīwonete ūrīa Ahabu enyīlhītie mbere yakwa? Tondū we nīnyīlhītie, ndikarehe mwanangīko ūyū matukū-inī make, no nīngāūrehere nyūmba yake matukū-inī ma mūriū."

22 Na rīrī, kwa ihinda rīa mīaka ūtatū gūtīrī na mbaara gatagatī ga Suriata na Israeli. 2 No mwaka-inī wa gatatū, Jehoshafatu mūthamaki wa Juda agīkūrūka, agīthīrī gūceerera mūthamaki wa Israeli. 3 Mūthamaki wa Israeli nīakoretwo eera anene ake atīrī, "Githī mūtiūrī atī Ramothu-Gileadi nī itūura riitū, na gūtīrī ūndū tūreka wa kūrīoya rīngī kuuma kūrī mūthamaki wa Suriata?" 4 Nī ūndū ūcio akīrīra Jehoshafatu atīrī, "Nīūgūthī na nī tūkahūuranīre itūura rīa Ramothu-Gileadi?" Nake Jehoshafatu agīcookeria mūthamaki wa Israeli atīrī, "Nī nawe tūrī ūndū ūmwe, andū akwa no ta andū aku, na mbarathi ciakwa no ta mbarathi ciaku." 5 No Jehoshafatu agīcookeria akīrīra mūthamaki wa Israeli atīrī, "Amba ūtuīrie na ūmenye ūtaaro wa Jehova." 6 Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Israeli agīcookeria anabii hamwe, nao maarī anabii ta magana mana, akīmooria atīrī, "Thī ūgatūnīre itūura rīa Ramothu-Gileadi, kana ndigathī?" Makīmūcookeria atīrī, "Thī, nīgūkorwo Jehova nīekūneana itūura rīu moko-inī ma mūthamaki." 7 Nowe Jehoshafatu

akīūria atīrī, “Kaī gükū gūtarī mūnabii wa Jehova ūrīa tūngitūrīria ūhoro kuumā kūrī we?” 8 Mūthamaki wa Isiraeli agīcookeria Jehoshafatu atīrī, “Nī kūrī mündū ūmwe ūrīa ūngitūtūrīria ūhoro kuumā kūrī Jehova, no nīndīmūthūire tondū gūtirī hīndī andathagīra ūndū mwega, no mañdū mooru hīndī ciothe. Nake nīwe Mikaya mūrū wa Imula.” No Jehoshafatu agīcookeria atīrī, “Mūthamaki ndagīrīrō nī kuuga ūguo.” 9 Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Isiraeli agīta ūmwe wa anene ake, akīmwīra atīrī, “Ndehera Mikaya mūrū wa Imula narua.” 10 Hīndī īyo mūthamaki wa Isiraeli na Jehoshafatu mūthamaki wa Juda mehumbīte nguo ciao cia ūthamaki na magaikarīa itī ciao cia ūnene hau kīhuhīro-inī kīa ngano, itoonyero-inī rīa kīhingo gīa itūura rīa Samaria, nao anabii othe maarī ho makīratha me mbere yao. 11 Na rīrī, Zedekia mūrū wa Kenaana nīathondekete hīa cia kīgera, nake akiuga atīrī, “Jehova ekuuga ūū: ‘Ici nīcīo mūgatheecca Asuriata nacio nginya mūmaniine.’” 12 Nao anabii acio angī othe maarathaga o ūndū ūmwe, makoiga atīrī, “Tharīkīra Ramothu-Gileadi na nīūgūtooria, tondū Jehova nīekūrīneana moko-inī ma mūthamaki.” 13 Mūndū ūrīa watūmītwo ageete Mikaya akīmwīra ūū, “Atīrīrī, anabii arīa angī othe maarītie o ta mūndū ūmwe, nao mararathīra mūthamaki ūhootani. Reke kiugo gīaku gītikanie na kīao, na warie ūndū mwega.” 14 Nowe Mikaya akiuga atīrī, “Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūrīraga muoyo, nī ngūmwīra o ūrīa Jehova ekūnjīrā.” 15 Hīndī ūrīa aakinīyre-rī, mūthamaki akīmūuria atīrī, “Mikaya, tūthīi tūkahūūranīre itūura rīa Ramothu-Gileadi, kana tūtīgaathīi?” Nake Mikaya akīmūcookeria atīrī, “Rītharīkīre na ūhootane, tondū Jehova nīekūrīneana moko-inī ma mūthamaki.” 16 Mūthamaki akīmwīra atīrī, “Nī maita maigana ngūtūūra ngwihītithagia ndūkae kūnjīra ūhoro ūngī, tīga ūhoro wa ma thīnī wa rītīwa rīa Jehova?” 17 Nake Mikaya akīmūcookeria atīrī, “Ndīronire andū a Isiraeli othe mahurunjūkīire irīma-inī ta ng’ondū itarī na mūrīthi, nake Jehova aroiga atīrī, ‘Andū aya matīrī na mwathi. O mūndū nīarekwo ainūke gwake na thayū.’” 18 Nake mūthamaki wa Isiraeli akīra Jehoshafatu atīrī, “Githī ndikwīrire atī ndarī hīndī angīndathīra ūhoro mwega, tīga o ūrīa mūrū?” 19 Mikaya agīthīi na mbere, akiuga atīrī, “Nī ūndū ūcio thikīrīria kiugo kīa Jehova: Ndīronire Jehova aikāriire gītī gīake kīa ūnene arī na mbūtū yothe ya igūrū ūrūgamīte ūmūthiūrūkīrie mwena wa

ūrīo na wa ūmotho. 20 Nake Jehova akīūria atīrī, ‘Nūū ūkūheenereria Ahabu nīguo atharīkīre Ramothu-Gileadi, nīgeetha athīi agakuire kuo?’ “Ūmwe akiuga ūū, na ūrīa ūngī ūū. 21 Marigīrīrio-inī roho ūmwe ūkiumīra, ūkīrūgama mbere ya Jehova, ūkiuga atīrī, ‘Nī nīi ngūmūheenereria.’” 22 “Jehova akīūria atīrī, ‘Ūkūmūheenereria atīa?’ “Naguo ūkiuga atīrī, ‘Nīgūthīi ngūthīi nduīke roho wa maheeni tūnua-inī twa anabii ake othe.’” “Jehova akiuga atīrī, ‘Wee nīkūhota kūmūheenereria. Thīi ūgeeke ūguo.’” 23 “Nī ūndū ūcio Jehova nīekīrīte roho wa maheeni tūnua-inī twa anabii aya ake othe. Jehova nīagwathīrīrie mwanangīko.” 24 Hīndī īyo Zedekia mūrū wa Kenaana agīkuhīrīria na akīgūtha Mikaya rūhī rwa ūthīi. Akīmūuria atīrī, “Kaī roho wa Jehova aragereire kū rīrīa aroimire kūrī nīi, nīguo aarie nawe?” 25 Mikaya agīcookeria atīrī, “Nīkamenya mūthenya ūrīa ūgaathīi kwīhītha kanyūmba ka na thīnī.” 26 Mūthamaki wa Isiraeli agīathana, akiuga atīrī, “Oyai Mikaya mūmūcookie kūrī Amoni mwathi wa itūura inene, na kūrī Joashu mūrū wa mūthamaki, 27 na muge atīrī, ‘Mūthamaki ekuuga ūū: Mūndū ūyū nīaikio njeera na ndakaheo kīndū gīa kūrīa tīga mūgate na maaī, nginya rīrīa ngacooka na thayū.’” 28 Mikaya akiuga atīrī, “Ūngīgaacooka na thayū-rī, no gūtuīkire atī Jehova ndaarītie na nīi.” Agīcooka akiuga atīrī, “Iguai ūhoro wakwa, inyū andū aya inyuothē!” 29 Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Isiraeli na Jehoshafatu mūthamaki wa Juda makīambata nginya Ramothu-Gileadi. 30 Nake mūthamaki wa Isiraeli akīra Jehoshafatu atīrī, “Nīngūtoonya mbaara-inī ndīigarūrīte ndikamenyeke, no wee wīkīre nguo cia ūthamaki.” Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Isiraeli akīgarūra ndakamenyeke na agītoonya mbaara-inī. 31 Na rīrī, mūthamaki wa Suriata nīathīte anene ake mīrongo itatū na eerī a ngaari cia ita, akioga atīrī, “Mūtikarūna mūndū o na ūmwe, mūnene kana mūnini, tīga o mūthamaki wa Isiraeli.” 32 Rīrīa anene a mbūtū cia ngaari cia ita moonire Jehoshafatu magīciiriia atīrī, “Ti-itherū ūyū nīwe mūthamaki wa Isiraeli” Nī ūndū ūcio makīgarūrūka mamūtharīkīre, no rīrīa Jehoshafatu aakaire-rī, 33 anene acio a ngaari cia ita makīona atī ūcio ti mūthamaki wa Isiraeli, magītīga kūmūingatīthīa. 34 No mūndū ūmwe akīgeeta ūta wake, agīkīa mūguū o ro ūguo, naguo ūkīrātha mūthamaki wa Isiraeli o gatagatī-inī ka magathīkanīrio ma nguo yake ya mbaara. Nake mūthamaki akīra mūtwarithia wa ngaari yake ya ita atīrī, “Garūra

ngaari ūndute mbaara-ini. Nindagurario.” 35 Nayo mbaara ikīneneha, īgīthī na mbere mūthenya wothe, nake mūthamaki agīkara anyiitīrīrwo ngaari-ini yake ya ita ang’etheire Asuriata. Nayo thakame ikiura kuumma kīronda gīake hau aagurarītio, īgītika ngaari-ini ya ita, na hwa-iñi ūcio agīkua. 36 Riūa rīgīthūa, gūkīanīrīrwo kūrī mbütū cia ita, ikiirwo atīrī, “O mündū nīainūke itūura rīake; o mündū nīacooke būrūri wake!” 37 Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Israeli agīkua na agītwarwo Samaria, makīmūthika kuo. 38 Nao magīthambīria ngaari īyo ya ita karia-ini ga Samaria, (harīa maraya meethambagīra), nacio ngui igīcūna thakame yake, o ta ūrīa kiugo kīa Jehova kīoigīte. 39 Namo maūndū marīa mangī makoniī wathani wa Ahabu, hamwe na maūndū marīa we eekire, na nyūmba ya ūthamaki ūrīa aakithirie na īkīgemio na mīguongo, o na matūura marīa airigire na thingo cia hinya, gīthī maūndū macio matiandīkītwo ibuku-ini rīa maūndū ma athamaki a Israeli? 40 Ahabu akīhurūka hamwe na maithe make. Nake mūriū Ahazia agītuika mūthamaki ithenya rīake. 41 Jehoshafatu mūrū wa Asa aatuīkire mūthamaki wa Juda mwaka-ini wa īna wa Ahabu mūthamaki wa Israeli. 42 Jehoshafatu aarī na ūkūrū wa mīaka mīrongo ītatū na ītano rīrīa aatuīkire mūthamaki, na agīthamaka arī Jerusalemu mīaka mīrongo ūrī na ītano. Nyina eetagwo Azuba mwarī wa Shilihi. 43 No maūndū-ini mothe, aarūmīrīre mīthīre ya ithe Asa na ndarī hīndī aatiganire nayo; nēkire maūndū marīa magīrīre maitho-ini ma Jehova. O na kūrī ūguo-rī, kūndū kūrīa gūtūgīru gūtieheririo, nao andū magīthīi na mbere kūrūtīra magongona na gūcinīra ūbumba kuo. 44 Ningī Jehoshafatu magīkara marī na thayū na mūthamaki wa Israeli. 45 Maūndū marīa mangī makoniī wathani wa Jehoshafatu, na maūndū marīa aahingirie, o na ūhootani wake mbaara-ini, gīthī matiandīkītwo ibuku-ini rīa maūndū ma athamaki a Juda? 46 Nake akīniina būrūri-ini arūme arīa maahūrūraga ūmaraya na arūme arīa angī mahooero-ini, arīa maatigaire kuo kuumma hīndī ya ūthamaki wa ithe Asa. 47 Hīndī īyo gūtiarī mūthamaki Edomu; mūnini wa mūthamaki nīwe waathanaga. 48 Nake Jehoshafatu nīakire marikabu nyingī cia wonjoria, cia gūthīi kūgīra thahabu Ofiri, no itiigana gūthīi, tondū nīcioinīkangīre kūu Ezioni-Geberi. 49 Hīndī īyo Ahazia mūrū wa Ahabu akīira Jehoshafatu atīrī, “Itīkīria andū akwa matherere hamwe na andū aku,” nowe Jehoshafatu akīregā. 50

Nake Jehoshafatu akīhurūka hamwe na maithe make, agīthikwo hamwe nao itūura-ini rīa ithe Daudi. Nake mūriū Jehoramū agīthamaka ithenya rīake. 51 Ahazia mūrū wa Ahabu aatuīkire mūthamaki wa Israeli kūu Samaria mwaka-ini wa ikūmi na mūgwanja wa Jehoshafatu, mūthamaki wa Juda, nake agīthamakīra Israeli mīaka ūrī. 52 Nake agītka maūndū mooru maitho-ini ma Jehova, tondū nīarūmīrīre mīthīre ya ithe na nyina na mīthīre ya Jeroboamu mūrū wa Nebati, ūrīa watūmire Israeli mehie. 53 Nake agītungatīra Baali, akīmīinamīrīra akīmīhooya, na akīrakaria Jehova Ngai wa Israeli o ta ūrīa ithe eekīte.

2 Athamaki

1 Na rīrī, thuutha wa gīkuū kīa Ahabu, andū a Moabi makīrega gwathīkīra Israeli. **2** Na rīrī, Ahazia nīagwīte kuuma ndirica-inī ya nyūmba yake ya igūrū kūu Samaria, akagurario. Nī ūndū ūcio agītūma andū, akīmeera atīrī, “Thīi mūkoorie Baali-Zebubu, ngai ya Ekironi, kana hihi nīngūhona nguraro ici.” **3** No mūraika wa Jehova akīrra Elija ūrīa Mūtishibi atīrī, “Ambata, ūthīi ūtūngane na andū acio matūmītwo nī mūthamaki wa Samaria, ūmoorie atīrī, ‘Nī Ngai gūtarī thīinī wa Israeli nīguo mūthīi mūkahooe ūhoro kuuma kūrī Baali-Zebubu, ngai ya Ekironi?’ **4** Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga ūū: ‘Ndūkuuma gītanda-inī hau ūkomete. Ti-itherū nīūgūkua!’” Nī ūndū ūcio Elija agīthīi. **5** Rīrīa andū acio maatūmītwo maacockire kūrī mūthamaki, akīmooria atīrī, “Nī kīi gīatūma mūcooke?” **6** Nao makīmūcookeria atīrī, “Nī harī na mūndū ūūkire gūtūtūnga, aatwīra atīrī, ‘Cookai kūrī mūthamaki ūrīa ūmūtūmīte, mūmwīre atīrī, ‘Jehova ekūuria atīrī: Nī Ngai gūtarī thīinī wa Israeli nīguo ūtūme andū makahooe ūhoro kuuma kūrī Baali-Zebubu, ngai ya Ekironi? Nī ūndū ūcio ndūkuuma gītanda-inī hau ūkomete. Ti-itherū nīūgūkua!’” **7** Nake mūthamaki akīmooria atīrī, “Mūndū ūcio ūūkire kūmūtūnga na aamwīra ūguo-rī, ekūhaanaga atīa?” **8** Nao makīmūcookeria atīrī, “Nī mūndū wīhumbīte nguo ya guoya, na akeoha mūcibi wa ngoothi njohero.” Nake mūthamaki akiuga atīrī, “Ūcio oima Elija ūrīa Mūtishibi.” **9** Nake agītūmīra Elija mūnene wa thigari arī na gīkundi gīake kīa andū mīrongo itano; mūnene ūcio akīambata kūrī Elija, ūrīa waikarīte gacūmbīrī ga kīrima, akīmwīra atīrī, “Wee mūndū wa Ngai, mūthamaki ekuuga atīrī, ‘Ikūrūka!’” **10** Nake Elija agīcookeria mūnene ūcio atīrī, “Akorwo ndī mūndū wa Ngai-rī, mwaki nīūkūrūke uume igūrū, ūgūcine hamwe na andū aya aku mīrongo itano!” Hīndī o īyo mwaki ūgūkūrūka kuuma igūrū, ūgūcina mūnene ūcio hamwe na andū ake. **11** Ningī mūthamaki agītūmīra Elija mūnene ūngī wa thigari arī na andū ake mīrongo itano. Nake mūnene ūcio akīmwīra atīrī, “Wee mūndū wa Ngai, mūthamaki ekuuga atīrī, ‘Ikūrūka narua!’” **12** Nake Elija akīmūcookeria atīrī, “Akorwo ndī mūndū wa Ngai-rī, mwaki nīūkūrūke uume igūrū, ūgūcine hamwe na andū aya aku mīrongo itano!” Hīndī īyo mwaki wa Ngai ūgūkūrūka kuuma igūrū, ūgūcina mūnene ūcio hamwe na andū ake mīrongo itano.

13 Nī ūndū ūcio mūthamaki agītūma mūnene wa gatātū na andū ake mīrongo itano. Mūnene ūcio wa gatātū akīambata, agītūria ndu mbere ya Elija. Akīmūthaitha, akīmwīra atīrī, “Wee mūndū wa Ngai, reke muoyo wakwa na wa andū aya mīrongo itano wonwo ūrī kīndū kīri bata nīwe, ithūi ndungata ciaku!” **14** Kīone, mwaki nīūkūrūkite kuuma igūrū, na ūgacina anene acio eerī a mbere hamwe na andū ao. No rīrī, reke muoyo wakwa wonwo ūrī kīndū kīri bata nīwe!” **15** Nake mūraika wa Jehova akīrra Elija atīrī, “Ikūrūkania hamwe nake, na ndūkamwītīgīre.” Nī ūndū ūcio Elija agīkūrūka, agīkūrūkania nake nginya kūrī mūthamaki. **16** Nake akīrra mūthamaki atīrī, “Jehova ekuuga ūū: Nī Ngai gūtarī thīinī wa Israeli wa kūhooywo ūhoro nīwe, atī nīkīo ūgūtūma andū makahooe ūhoro kūrī Baali-Zebubu, ngai ya Ekironi? Tondū nīwīkīte ūguo-rī, ndūrī hīndī ūkoima gītanda-inī kīu ūkomeire. Ti-itherū nīūgūkua!” **17** Nī ūndū ūcio agīkua, kūringana na kiugo kīa Jehova kīrī kīarītio nī Elija. Na tondū Ahazia ndaari na mwana wa kahīi-rī, Joramū nīwe watūkire mūthamaki ithenya rīake mwaka-inī wa keerī wa Jehoramū mūrū wa Jehoshafatu mūthamaki wa Juda. **18** Maūndū marīa mangī mothe makoniī wathani wa Ahazia, na marīa eekire-rī, gīthī matiandikītwo ibuku-inī rīa maūndū ma ihinda rīa athamaki a Israeli?

2 Hīndī irīa Jehova aarī hakuī kuoya Elija amūtware igūrū arī thīinī wa kīhuhūkanio kīa rūhuho-rī, Elija na Elisha maari njīra-inī makiuma Giligali. **2** Nake Elija akīrra Elisha atīrī, “Ikara haha; tondū Jehova nīandūmīte thīi Betheli.” Nowe Elisha akīmwīra atīrī, “Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūūraga muoyo na o ta ūrīa ūtūūraga muoyo-rī, nīi ndigūgūtīga” Nī ūndū ūcio magīkūrūka magīthīi Betheli. **3** Hīndī īyo thirītū ya anabii a kūu Betheli magītūka kūrī Elisha, makīmūuria atīrī, “Nīūmenyete atī Jehova nīēkuoya mwathi waku amweherie harīwe ūmūthī?” Nake Elisha akīmacookeria atīrī, “Iī nīnjūū, no mūtikaarie ūhoro ūcio.” **4** Ningī Elija akīmwīra atīrī, “Elisha, ikara haha; tondū Jehova nīandūmīte thīi Jeriko.” Nake akīmwīra atīrī, “Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūūraga muoyo na o ta ūrīa wee ūtūūraga muoyo-rī, nīi ndigūgūtīga.” Nī ūndū ūcio magīthīi Jeriko. **5** Nao andū a thirītū ya anabii a kūu Jeriko magīkora Elisha makīmūuria atīrī, “Nīūmenyete atī Jehova nīēkuoya mwathi waku amweherie harīwe ūmūthī?” Nake Elisha akīmacookeria atīrī, “Iī nīnjūū, no mūtikaarie ūhoro

ūcio.” 6 Ningī Elija akīmwīra atīrī, “Ikara haha, tondū Jehova nīandūmīte thiī Jorodani.” Nake akīmwīra atīrī, “Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūrāga muoyo, na o ta ūrīa wee ūtūrāga muoyo-rī, niī ndigūgūtīga.” Nī ūndū ūcio-rī, o eerī magīthīi na mbere na rūgendo. 7 Nao andū mīrongo ītano a thirītū ya anabii magīthīi makīrūgama haraaya, marorete harīa Elija na Elisha maarūngīi, hau rūtū-inī rwa Jorodani. 8 Nake Elija akīrūta nguo yake ya igūrū, akīmkūnja, akīgūtha maaī nayo. Namo maaī makīgāyūkana mwena wa ūrīo na wa ūmotho, nao eerī makīringīra thī nyūmū. 9 Rīrīa maarīkirie kūringa-rī, Elija akīrīra Elisha atīrī, “Njīrīa atīrī, nītīa ingīgwīkīra itaaneherio harīwe?” Nake Elisha akīmūcookeria atīrī, “Ngwenda kūgaya hinya wa roho waku maita meerī.” 10 Nake Elija akiuga atīrī, “Ūndū ūcio wahooya nī ūndū mūritū, no rīrī, wanyona ngīeherio harīwe-rī, nīgūtūka waku, no Waga kūnyona ndigūtūka waku.” 11 Na rīrī, rīrīa maatwaranīte makiaragia, o rīmwe ngaari yarīrīmbūkaga mwaki na mbarathi ciarīrīmbūkaga mwaki ikumīra na ikīmatīghūkania eerī, na Elija akīambata igūrū arī thīnī wa kīhuhūkanio kīa rūhuho. 12 Elisha ona ūguo agīkaya, akiuga atīrī, “Ūūi baba-ī! Ūūi baba-ī! Ngaari cia ita na ahaici a mbarathi a Israeli!” Nake Elisha ndaacockire kūmuona rīngī. Hīndī ūyo akīaūra nguo ciake, agīcitembūranga. 13 Nake akīoya nguo ya igūrū ūrīa yagwīte kuuma harī Elija na agīthīi akīrūgama hūgūrūrū-inī cia Rūtū rwa Jorodani. 14 Ningī akīoya nguo ūyo ya igūrū yagwīte ūkoima harī Elija, akīgūtha maaī nayo. Akiūria atīrī, “Rīu akīrī ha Jehova, Ngai wa Elija?” Na rīrīa aagūthire maaī, makīgāyūkana maita meerī mwena wa ūrīo na mwena wa ūmotho, nake akīringa. 15 Andū a thirītū ya anabii kuuma Jeriko arīa maacūthīrīrie makiuga atīrī, “Roho wa Elija rīu ūrī igūrū rīa Elisha.” Nao magīthīi kūmūtūngā, makiūnamīrīra thī mbere yake. 16 Nao makiuga atīrī, “Ta kirore, ithū ndungata ciaku tūrī na andū marī hinya mīrongo ītano. Metikīrie mathīi magacarie mwathi waku. No gūkorwo Roho wa Jehova amuoire aamūtwara kīrīma-inī kana gītuamba-inī.” Nake Elisha akīmūcookeria atīrī, “Aca, tīgai kūmatūma.” 17 No makīmūringīrīria o nginya agīconoka, akīremwo nī kūregā. Nī ūndū ūcio akiuga atīrī, “Matūmei.” Nao magītūma andū mīrongo ītano, arīa maamwethire mīthenya ītatū, no matiigana kūmuona. 18 Na rīrīa maacockire kūrī Elisha, ūrīa waikaraga Jeriko, akīmeera atīrī, “Githī ndiamwīrīre

mūtīgathīi?” 19 Andū a itūūra rīu inene makītra Elisha atīrī, “Mwathi witū, itūūra rīrī rīrī handū hega, o ta ūrīa ūreyonera, no maaī marīo nī marūrū, naguo būrūri ndigūgūtīga kīndū.” 20 Nake akiuga atīrī, “Ndeherai mbakūri njerū, na mūmīkīre cumbī.” Nī ūndū ūcio makīmūrehere. 21 Nake agīthīi gīthīma-inī, agīkīa cumbī maaī-inī, akiuga atīrī, “Jehova ekuuga ūū, ‘Nīndathondeka maaī maya. Matigacooka kūrehe gīkuū kana matūme būrūri wage kūgīa kīndū rīngī.’” 22 Namo maaī macio matūire marī mega nginya ūmūthī, kūringana na kiugo kīrīa kīarītīo nī Elisha. 23 Nake Elisha akiuma kūu, agīthīi Betheli. Na rīrīa aarī njīra-inī agīthīi-rī, imwana imwe ikuma itūūra-inī, ikīmūnyūrūria, ikiuga atīrī, “Ambata nakūu, wee kīhara gīkī! Ambata nakūu, wee kīhara gīkī!” 24 Nake akīlūgūra, agīcīrora, agīcīruma na kīrumi rītīwā-inī rīa Jehova. Nacio nduba igīrī ikuma gīthaka-inī, igītambuura imwana mīrongo ūna na igīrī ciacio. 25 Nake agīthīi Kīrīma-inī gīa Karimeli, na kuuma kūu agīcooka Samaria.

3 Na rīrī, Joramū mūrū wa Ahabu agītūka mūthamaki wa Israeli kūu Samaria mwaka-inī wa ikūmi na ūnana wa Jehoshafatu, mūthamaki wa Juda, nake agīthāna mīaka ikūmi na ūrī. 2 Nake agītīka maūndū mooru maitho-inī ma Jehova, no ti ta ūrīa ithe na nyina meekīte. We nīeherirī ihiga rīrīa rīamūrīrīwo Baali rīrīa rīakītīo nī ithe. 3 No rīrī, nīarūmīrīre mehīa ma Jeroboamu mūrū wa Nebati, marīa eehirīe na agītūma andū a Israeli o nao mēhīe, na ndaigana kūmatīga. 4 Na rīrī, Mesha mūthamaki wa Moabi nīarūithagia ng’ondū na nīarī atwaragīre mūthamaki wa Israeli tūtūrūme 100,000 na guoya wa ndūrūme 100,000. 5 No rīrīa Ahabu aakuire, mūthamaki wa Moabi akīremera mūthamaki wa Israeli. 6 Nī ūndū ūcio ihinda rīu Mūthamaki Joramū, akiuma Samaria na agīcockanīrīria andū a Israeli othe. 7 Ningī agītūmīra Jehoshafatu mūthamaki wa Juda ndūmīrīri ūno: “Mūthamaki wa Moabi nīanjūkīrīre akanemera. Nīgūthīi na nī tūkahūrane na Moabi?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Iī, nīgūthīi nawe, nīi nawe tūrī ūndū ūmwe, andū akwa no ta andū aku, na mbarathi ciakwa no ta mbarathi ciaku.” 8 Jehoshafatu akīmūuria atīrī, “Tūkūgera njīra ūrīkū tūkamatharīkīre?” Joramū akīmūcookeria atīrī, “Tūkūgera njīra ya werū-inī wa Edomu.” 9 Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Israeli akiumagara, marī na mūthamaki wa Juda, na wa Edomu. Thuutha wa

gūthiūrūka mīthenya mūgwanja-rī, thigari itiarī na maaī ma kūnyua kana maaī ma nyamū iria maarī nacio. 10 Mūthamaki wa Israeli akīuria atīrī, “Uū nīatī! Kaī Jehova atwītē tūrī athamaki atatū hamwe nīgeetha atūneane kūrī Moabi?” 11 Nowe Jehoshafatu akīuria atīrī, “Kaī gūkū gūtarī mūnabii wa Jehova ūria ūngītūtūrīria ūhoro harī Jehova?” Nake mūtongoria ūmwe wa mūthamaki wa Israeli agīcookia atīrī, “Elisha mūrū wa Shafatu arī gūkū. Nīwe waitagīrīria Elija maaī moko.” 12 Jehoshafatu akiuga atīrī, “Kiugo kīa Jehova kīrī hamwe nake.” Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Israeli marī na Jehoshafatu na mūthamaki wa Edomu magīkūrūka kūrī Elisha. 13 Elisha akīura mūthamaki wa Israeli atīrī, “Ndī na ūhoro ūrīkū nawe? Thīi kūrī anabii a thoguo na anabii a nyūkwa.” Nake mūthamaki wa Israeli akīmūcookeria atīrī, “Aca, tūtingīthī nī ūndū nī Jehova ūtwītē ithuū athamaki atatū nīguo atūneane kūrī Moabi.” 14 Elisha akiuga atīrī, “Ti-itherū o ta ūria Jehova Mwene-Hinya-Wothe atūraga muoyo, ūria nī ndungatagīra, tiga nī ūndū wa gūconokera Jehoshafatu mūthamaki wa Juda-rī, nī ndingīakwīhūgūrīra o na kana nyone ta wī ho. 15 No rīrī, ndeherai mūhūrī wa kīnanda kīa mūgeeto.” O rīrīa mūhūrī wa kīnanda aahūraga-rī, guoko kwa Jehova gūkīgīa igūrū rīa Elisha 16 nake akiuga atīrī, “Uū nīguo Jehova ekuuga: Enjai mītarō iīyūre gūtuamba gīkī. 17 Nīgūkorwo Jehova ekuuga ūū: Mūtikuona rūhuho kana mbura, no rīrī, gūtuamba gīkī nīgūkīyūra maaī, na inyū, na ng’ombe cianyu na nyamū icio ingī cianyu mūmanyue. 18 Ūndū ūyū nī mūhūthū maitho-inī ma Jehova; na ningī nīekūneana Moabi moko-inī manyu. 19 Nīmūkang’āurania itūura rīothe rīrigīrwo na rūthingo rwa hinya, na itūura rīothe inene. Nīmūgatema mūtī wothe mwega, na mūthike ithima ciathe, na mūthūkangie mīgūnda yothe mīega na mahiga.” 20 Rūciinī rūrū rūngī, ta ihinda rīrīa rīrutagwo igongona, maaī magītherera kuuma mwena wa Edomu! Naguo būrū ūcio ūkīyūra maaī. 21 Na rīrī, andū a Moabi othe nīmaiguīte atī athamaki acio nīmokīte kūrūa nao; nī ūndū ūcio mūndū mūrūme wothe, mwīthī na mūkūrū, ūria ūngīahotire gūkuua indo cia mbaara, agītīwo na makīgwo mūhaka-inī. 22 Rīrīa mookīrire rūciinī tene-rī, riūa nīrārīte maaī-inī macio igūrū. Andū a Moabi marī mūrīmo ūria ūngī makīona maaī maarī matune ta thakame. 23 Nao makīrana atīrī, “Iīrīa nī thakame! Athamaki acio no nginya makorwo nīmarūiite na

makooragana o ene. Andū a Moabi, nītūthī ūtūgatahe indo!” 24 No rīrīa andū a Moabi mookire kūu kambī-inīcia Israeli-rī, Israeli makīarāhūka na makīhūrana nao o nginya andū a Moabi makīura. Nao andū a Israeli magītharīkīra būrū ūcio na makīrūaga andū a Moabi. 25 Nao makīananga matūrū, na o mūndū agīkīka ihiga mūgūnda-inī wothe ūria warī mwega, o nginya ūkīyūra mahiga. Ningī magīthika ithima ciathe, na magītema mūtī o wothe mwega. Itūura rīa Kiriharesethu no rīo rīatigarire rītarī imomore mahiga, no arūme maarī na igūtha o narīo makīrīrigicīria, makīrītharīkīra. 26 Rīrīa mūthamaki wa Moabi onire atī mbaara nīyamūhatīrīria-rī, agīthī na andū magana mūgwanja marī na hiū cia njora makarūe na mūthamaki wa Edomu, no matiahotire. 27 Hindī iyo akīoya mūriū wake wa irigīthathi, o we ūria ūngīthamakire ithenya rīake, akīmūrūta arī igongona igūrū rīa rūthingo rwa itūura rīu inene. Nao andū a Israeli makīrakara mūno; makīmweherera, magīcooka būrū ūao.

4 Na rīrī, mūtumia wa mūndū ūmwe wa thīritū ya anabii agīkāira Elisha, akīmwīra atīrī, “Ndungata yaku, mūthūuri wakwa, nīakuīte, na wee nītūrī atī araarī mwītīgīrī Jehova. No rīrī, mūndū ūria araarī na thiīrī wake nīarooka kūiyūra tūmwana twakwa tweerī ūtūkīe ngombo ciake.” 2 Elisha akīmūrūria atīrī, “Ingīhota gūgūteithia atīa? Ta nījīra atīrī, nī kī ūrī nakīo nyūmba gwaku?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Ndungata yaku ndīrī na kīndū o nakī, tiga o tūguta tūnīni.” 3 Elisha akiuga atīrī, “Thīi kūrī andū a itūura rīaku othe ūhooe ndigīthū itarī kīndū. Ūhooe ndigīthū nyīngī. 4 Ūcooke ūtoonye nyūmba yaku thīnī hamwe na ariū ake, na ūhīnge mūrango. Ūtīrīre maguta ndigīthū-inī icio ciathe, na o ūrīa yaiyūra ūkāmīga mwena-inī.” 5 Nake akīmūtīga, na thuutha ūcio mūtumia ūcio akīthīngīra nyūmba hamwe na ariū ake. Nao makāmūrehagīra ndigīthū, nake agīthī na mbere gūtīrīra maguta. 6 Rīrīa ndigīthū ciathe cīaiyūrīre, akīura mūriū atīrī, “Ndehere ndigīthū ūngī.” No mūriū akīmūcookeria atīrī, “Hatīrī ndigīthū ūngī ūtīgarīte.” Namō maguta magīthīra. 7 Agīthī akīura mūndū wa Ngai ūhoro ūcio, nake akīmwīra atīrī, “Thīi wendie maguta ūrīhe mathīrī maku. We na ariū ake-rī, mūtūrīrio nī ūrīa gīgūtīgara.” 8 Na rīrī, mūthēnya ūmwe Elisha agīthī ūshunemu, na kūu nī kwarī na mūtumia warī mūtongu, ūria wamūringīrīrie mathī ūwake akarīe irio. Nī ūndū

ūcio rīrīa rīothe aahītūkagīra hau nīatoonyaga kuo akarīa irio. 9 Mūtumia ūcio akīra mūthuuriwe atīrī, “Nīnjūū atī mūndū üyū ühītūkagīra gūkū gwitū kaingī nī mūndū mūtheru wa Ngai. 10 Reke twake kanyūmba kanini nyūmba-igūrū na tūige gitanda, na metha, na gitī, na tawa nī ūndū wake. Nigeetha aikarage ho rīrīa ooka gūkū gwitū.” 11 Mūthenya ūmwe rīrīa Elisha ookire-rī, akīambata kanyūmba-inī gake na agīkoma kuo. 12 Akīra Gehazi ndungata yake atīrī, “Ita mūtumia ūcio Mūshunami.” Nī ūndū ūcio akīmwīta nake akīrūgama mbere yake. 13 Elisha akīmwīra atīrī, “Ira mūtumia ūcio atīrī, ‘Nīwīthīnītie mūno nī ūndū witū. Na rīrī, ūngīenda gwīkīrwo atīa? No tūkwārīrie harī mūthamaki kana harī mūnene wa mbūtū ya ita?’” Nake agīcookia atīrī, “Niī ndirī na thīna, ndūūranagia na andū aitū.” 14 Ningī Elisha akīuria Gehazi atīrī, “Mūtumia üyū angīkīrwo atīa?” Gehazi akiuga atīrī, “Ndāri mwana wa kahī, na mūthuuriwe nī mūkūrū.” 15 Hīndī iyo Elisha akiuga atīrī, “Mwīte.” Nī ūndū ūcio Gehazi akīmwīta, nake mūtumia ūcio akīrūgama mūromo-inī. 16 Nake Elisha akīmwīra atīrī, “Ihindā ta rīrī mwaka üyū ugūtūka-rī, nūkanyiita mwana waku wa kahī na moko maku.” Nake akīrega, akiuga atīrī, “Aca, mwathi wakwa, tiga kūheenia ndungata yaku, wee mūndū wa Ngai!” 17 No rīrī, mūtumia ūcio akīgīa nda, na mwaka ūcio ūngī ihinda o ta rīu agīciara kahī, o ta ūria Elisha aamwīrīte. 18 Mwana ūcio agīkūra, na mūthenya ūmwe akiumagara, agīthī kūrī ithe, ūrīa warī hamwe na agethi. 19 Nake akīra ithe atīrī, “Wūi mūtwe-il! Wūi mūtwe-il!” Nake ithe akīra ndungata atīrī, “Mūkuue ūmūtwarīre nyina.” 20 Na thuutha wa ndungata kūmūkuua na kūmūtwarīra nyina-rī, mwana ūcio agīkara magūrū-inī ma nyina nginya mīaraho, agīcooka agīkua. 21 Nyina agīthī, akīmūkomia ūrīrī-inī wa mūndū wa Ngai, agīcooka akīhingā mūrango, agīthī. 22 Nake agītā mūthuuriwe, akīmwīra atīrī, “Ndagūthaitha ūndūmīre ndungata īmwe na ndigiri, nīguo thiī kūrī mūndū wa Ngai na ihenya na njooke.” 23 Nake akīmūuria atīrī, “Ūgūthī kūrī we ūmūthī nīkī, na ti Karūgamo ka Mweri kana Thabatū?” Nake akiuga atīrī, “Hatirī na thīna.” 24 Agītandīka ndigiri, na akīra ndungata yake atīrī, “Teng’eria ndigiri, na ndūgaathī kahora tiga ngwīrire.” 25 Nī ūndū ūcio akīambīrīria rūgēndo, agīkinyā kūrī mūndū wa Ngai Kīrima-inī gīa Karimeli. Nake mūndū wa Ngai rīrīa aamuonire arī o haraihu akīra ndungata yake Gehazi atīrī, “Ta cūthīrīria! Ūrīa

nī mūtumia ūrīa Mūshunami! 26 Hanyūka ūmūtūnge na ūmūūrie atīrī, ‘Wee ūrī mwega?’ I mūthuuri waku no mwega? Mwana waku no mwega?” Nake mūtumia ūcio akīmūcookeria atīrī, “Maūndū mothe nī mega.” 27 Mūtumia ūcio aakinya harī mūndū wa Ngai Kīrima-inī, akīmūnyiita magūrū. Nake Gehazi agīuka kūmweheria, no mūndū wa Ngai akīmwīra atīrī, “Tigana nake! Arī na ruo rūnene mūno ngoro, no Jehova nīahithīte ūhoro ūyū akaaga kūmēnyiithia gitūmi kīa guo.” 28 Nake mūtumia ūcio akīmūuria atīrī, “Wee mwathi wakwa, nīndakūrītie ūhe kahī? Githī ndiakwīrire, ‘Ndūkarahūre mwīhoko wakwa?’” 29 Nake Elisha akīra Gehazi atīrī, “Wīohe mūcibi njohero na ūkuue rūthanju rwakwa na guoko, ūhanyūke. Ūngīcemania na mūndū o wothe ndūkamūgeithie, na mūndū o wothe angīkūgeithia ndūkamūcookerie. Ūthī ūigīrīre rūthanju rwakwa ūthī-inī wa kamwana kau.” 30 Nowe nyina wa mwana akiuga atīrī, “Ti-itherū o ta ūria Jehova atūrīraga muoyo, na o ta ūria wee ūtūrīraga muoyo-rī, niī ndigūgūtīga.” Nī ūndū ūcio Elisha agīkūra, akīmūrūmīrīra. 31 Na rīrī, Gehazi agīthī arī mbere yao, akīgīrīra rūthanju ūthī-inī wa kahī kau, no gatiagambire kana kwīnyagunyia. Nī ūndū ūcio Gehazi akīhūndūka agatūnge Elisha, na akīmwīra atīrī, “Kamwana gatiinokīra.” 32 Rīrīa Elisha aakinyire nyūmba, agīkora kamwana gakomete gitanda-inī gīake karī gakuū. 33 Nake agītoonya thīnī, akīhingīra na mūrango marī o eerī nako, akīhooya Jehova. 34 Ningī akīhaica ūrīrī, agīkomera kamwana kau, kanua gwa kanua, maitho kwa maitho, na moko kwa moko. Na rīrīa eetambūrūkītie igūrū rīako, mwīrī wa kamwana kau ūkīgīa ūrūgarī. 35 Nake Elisha agīkūra, akīehera, akīrūrūrange kanyūmba thīnī, agīcooka gitanda-inī, agītambūrūkīa rīngī igūrū rīako. Kamwana kau gagīthimūra maita mūgwanja, na gakīhingūra maitho. 36 Nake Elisha agītā Gehazi, akīmwīra atīrī, “Ita mūtumia ūcio Mūshunami.” Nake akīmwīta. Rīrīa mūtumia ookire-rī, Elisha akīmwīra atīrī, “Oya mūrūguo.” 37 Nake agītoonya, akīgūthīa thiī magūrū-inī make, akīnamia ūthī-thī. Agīcooka akīoya mwana wake, akīuma. 38 Nake Elisha agīcooka Giligali, nakuo kūu būrūrī-inī ūcio nī kwarī na ng’aragu. Rīrīa thirītū ya anabii yacemanagia nake, akīra ndungata yake atīrī, “Hagīra nyūngū nene ūrugīre andū aya irio.” 39 Hīndī iyo ūmwe wa anabii agīthī mūgūnda gwetha nyeni, agīkora rūūngū rwa gīthaka. Agītā maciaro maruo, akīmaiyrīria ruuno-

inī rwa nguo yake ya igūrū. Acooka akīmatinangīria nyūngū-inī īyo yarugaga irio, o na gütūka gütirī mündū wamenyire ciarī kī. **40** Andū acio makīhūrīwo irio icio, no rīrīa maambīrīrie gūcīrīa-rī, magīkaya makiuga atīrī, “Wūi mündū wa Ngai, nyūngū-inī īno he na gīkuū!” Nao makīremwo nī gūcīrīa. **41** Nake Elisha akiuga atīrī, “Rehei mūtu.” Nake akīwīkīra nyūngū-inī īyo, akiuga atīrī, “Ihūrīra andū marīe.” Na hakīaga kīndū kīngīmathūkia irio-inī icio. **42** Na rīrī, hagīuka mündū oimīte Baali-Shalisha, akīrehera mündū wa Ngai mīgate mīrongo īrī ya cairi, īrīa yarugītwo na maciaro ma mbere ma ngano, na igira cia ngano ya mūgethano. Nake Elisha akīmwīra atīrī, “Minengere andū marīe.” **43** Nayō ndungata yake īkīmūuria atīrī, “Ndaahota atīa kūhe andū igana rīmwe mīgate īnō?” No Elisha akīmūcookeria atīrī, “Minengere andū marīe. Nīgūkorwo Jehova ekuuga ūū: ‘Mekūrīna na matigie.’” **44** Nake akīnengera andū, makīria na īgītigara, kūringana na kiugo kīa Jehova.

5 Na rīrī, Naamani aarī mūnene wa mbütū cia ita cia mūthamaki wa Suriata. Aarī mündū mūnene maitho-inī ma mwathi wake na aarī mündū watīkīte mūno, tondū Jehova nīamūhūthīrīte kūhe andū a Suriata ūhootani. Aarī mūthigari njamba, no aarī na mangū. **2** Na rīrī, mbütū cia Suriata nīciathiīte nja na igataha mūirītu mūnini kuuma Isiraeli, nake aatungatāgīra mūtumia wa Naamani. **3** Nake mūirītu ūcio akiīra mwathi wake mündū-wa-nja atīrī, “Naarī korwo mwathi wakwa Naamani no one mūnabii ūrīa ūrī Samaria! No amūhonie mangū make.” **4** Naamani agīthīi kūrī mūthamaki mwathi wake na akīmwīra ūrīa mūirītu ūcio woimīte Isiraeli oigīte. **5** Nake mūthamaki ūcio wa Suriata akīmūcookeria atīrī, “Gerīa ūthīi. Nīngūtūmīra mūthamaki wa Isiraeli marūa.” Nī ūndū ūcio Naamani akiumagara na agīkuua taranda ikūmi cia betha, na cekeri 6,000 cia thahabu, na nguo cia magarūrīra ikūmi. **6** Marūa marīa atwariire mūthamaki wa Isiraeli maandikītwo atīrī: “Nīndatūma ndungata yakwa Naamani na marūa maya kūrī we, nīgeetha ūmūhonie mangū make.” **7** Rīrīa mūthamaki wa Isiraeli aathomire marūa maciorī, agītembūrange nguo ciake, akiuga atīrī, “Nī ndī Ngai? Ndaahota kūrīraga na gūcookia muoyo rīngī? Ni kīi gīgūtūma mündū ūyū atūme mündū kūrī nī atī ahonio mangū make? Ta kīone, arageria kūnjūgīta!” **8** Rīrīa Elisha mündū wa Ngai aiguire atī mūthamaki wa Isiraeli nīatembūrangīte nguo ciake-rī, akīmūtūmīra

ndūmīrīri īno: “Nī kīi gīgūtūma ūtembūrange nguo ciaku? Reke mündū ūcio oke kūrī nī, na nīekūmenya atī nī kūrī mūnabii thiīnī wa Isiraeli.” **9** Nī ūndū ūcio Naamani agīthīi hamwe na mbarathi ciake na ngaari cia ita o nginya mūromo-inī wa nyūmba ya Elisha. **10** Nake Elisha akīmūtūmīra mündū amwīre atīrī, “Thīi wīthambe maita mūgwanja rūū-inī rwa Jorodani, na mwīrī waku nīukūhonio, na nīgūthera.” **11** No Naamani agīthīi arakarīte, akiuga atīrī, “Ngwīciiragia atī ti-itherū mūnabii nīekūuma nja oke kūrī nī, na arūgame akaīre rītwa rīa Jehova Ngai wake, acooke athūngūthīe guoko gwake igūrū rīa handū hau harūaru, aahonie mangū. **12** Githī njūū cia Dameski, na Abana, o na Faripari ti njega gūkīra maaī o mothe ma Isiraeli? Githī ūdingūthambire thiīnī wacio therio?” Nī ūndū ūcio akihūndūka, agīthīi arakarīte mūno. **13** Ndungata cia Naamani igīthīi harī we ikīmwīra atīrī, “Ithe witū, korwo mūnabii akwīrire wīke ūndū mūnene gūkīra ūyū-rī, githī ūdūngūwīkire? Githī to wīke makīria ūndū ūyū aakwīra, ‘Wīthambe, ūtherio!’” **14** Nī ūndū ūcio Naamani agīkūrūka, agītobokia Jorodani maita mūgwanja, o ta ūrīa mündū wa Ngai aamwīrīte, naguo mwīrī wake ūkīhona, ūgīthera ūkīhaana ta wa kaana kanini. **15** Hīndī īyo Naamani na ariā othe maamūteithagia magīcooka kūrī mündū wa Ngai. Nake akīrūgamī mbere yake, akiuga atīrī, “Rīu nīndamenya atī gūtirī Ngai ūngī thī yothe tīga gūkū Isiraeli. Ndāgūthaitha wītikīre kuoya kīheo kuuma kūrī ūdungata yaku.” **16** Nake mūnabii akīmūcookeria atīrī, “Ti-itherū o ta ūrīa Jehova ūrīa ūdungatāgīra atūrīraga muoyo-rī, nī ūdingūtikīra kuoya kīndū o na kī.” Na rīrī, o na gütūka Naamani nīamūringīrīrie mūno-rī, nīaregire. **17** Nake Naamani akiuga atīrī, “Angīkorwo ūdūngīoya-rī, ndāgūthaitha ūreke nī ūdungata yaku heo tīri ūrīa wothe ūngīkuuo nī nyūmbū igīrī, nīgūkorwo ūdungata yaku ndīrī hīndī ūgūcooka kūrūta maruta ma njino kana magongona kūrī ngai ūngī, tīga o Jehova. **18** No rīrī, Jehova arorekera ūdungata yaku ūndū-inī o ūyū ūmwe: Rīrīa mūthamaki mwathi wakwa arītoonyaga hekarū ya Rimoni amīinamīrīre etiranītie na guoko gwakwa, na nī nyinamīrīre ho-rī, rīrīa ngainamīrīra ndī hekarū-inī ya Rimoni, Jehova arorekera ūdungata yaku nī ūndū wa gwīka ūguo.” **19** Hīndī īyo Elisha akīmwīra atīrī, “Thīi na thayū.” Thuutha wa Naamani gūkorwo athīite itīma-rī, **20** Gehazi, ūdungata ya Elisha mündū wa Ngai, agīciiria atīrī, “Mwathi wakwa nīahūthīria Naamani

ūcio Mūsuriata maündū nī kūregaa kwamūkīra indo iria ekumūreheire. Ti-itherū o ta ūria Jehova atūuraga muoyo-rī, niī nī ngūhanyūka ndīmūkinyīre nīguo njoe kīndū kuuma harīwe.” 21 Tondū ūcio Gehazi akīhiūha nīguo akinyīre Naamani. Rīrīa Naamani aamuonire ahanyūkīte arorete na kūri we-rī, akiuma ngaari-inī ya ita nīguo amūtūnge. Akīmūuria atīrī, “Maündū mothe nī mega?” 22 Nake Gehazi agīcookia atīrī, “Iī, maündū mothe nī mega. Mwathi wakwa aandūma ngwīre atīrī, ‘Aanake eerī kuuma thiritū-inī ya anabii mooka kūri nīi o rīu, moimīte būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efirimu. Ndagūthaitha ūmahe taranda ūmwe ya betha, na nguo cia magarūrīra meerī.’” 23 Nake Naamani akiuga atīrī, “Itikīra woe taranda igīrī.” Agīthaitha Gehazi acītīkīre, ningī akīoha taranda igīrī cia thahabu agīciūkīra mīhuko-inī ūrī hamwe na nguo cia magarūrīra meerī. Nake akīnengera ndungata ciake igīrī, igīkuua, igīthī mbere ya Gehazi. 24 Rīrīa Gehazi aakinyire kīrima-inī, agīftia ndungata indo icio, agīciiga nyūmba. Nake akiugīra ndungata icio ūhoro, nacio igīthīiira. 25 Thuutha ūcio agītoonya nyūmba akīrūgama mbere ya mwathi wake Elisha. Nake Elisha akīmūuria atīrī, “Gehazi uuma kū?” Nake Gehazi akīmūcookeria atīrī, “Ndungata yaku ndīrī kūndū ūgūthīiite.” 26 Nowe Elisha akīmwīra atīrī, “Githī roho wakwa nduumā hamwe nawe rīrīa mūndū ūcio oimire ngaari-inī ya ita agūtūnge? Nī ihinda rīa kuoya mbeeca, kana kwamūkīra nguo, na mīgūnda ya mītamaiyū na ya mīhabibū, na ndūrū cia mbūri na ng’ombe, na ndungata cia arūme na cia andū-a-nja? 27 Mangū ma Naamani nīwe mekwīgwatīrīra na njiaro ciaku nginya tene.” Hīndī īyo Gehazi akīehera harī Elisha arī na mangū na akerūha, akahaana o ta ira.

6 Na rīrī, thiritū ya anabii ikīra Elisha atīrī, “Rora, handū haha tūgomanaga nawe nī hanini mūno. 2 Twītīkīrie tūthī Jorodani, o mūndū witū akuee ūtugī kuo; na ūtwītīkīrie twake handū ha gūtūrūraga kūu.” Nake akīmeera atīrī, “Thīiī.” 3 Ningī ūmwe wao akīmwīra atīrī, “Ndagūthaitha witikīre gūthī na ndungata ciaku.” Nake Elisha agīcookia atīrī, “Iī, nītūgūthī na inyūi.” 4 Nake Elisha agīthī hamwe nao. Nao magīthī Jorodani na makīambīrīria gūtema mītī. 5 Na rīrīa ūmwe wao aatemaga mūtī-rī, ithanwa rīkīgūa maaī-inī. Nake agīkaya, akiuga atīrī, “Mwathi wakwa, riuma rīa kūhooya!” 6 Nake mūndū wa Ngai akīūuria atīrī, “Rīagūa ha?” Na rīrīa aamuonirie handū hau, Elisha agītinia kamūtī, agīgaikia ho, narīo ithanwa

rīkīrera maaī igūrū. 7 Nake akīmwīra atīrī, “Oya ithanwa.” Nake mūndū ūcio agītambūrūkīa guoko, akīrīoya. 8 Na rīrī, mūthamaki wa Suriata aarī na mbaara na andū a Israeli. Thuutha wa kūrīkanīra na anene ake, akīmeera atīrī, “Ngwamba kambī handū hana na hana.” 9 Mūndū wa Ngai agītūmana kūrī mūthamaki wa Israeli, akīmwīra atīrī, “Wīhūtē, na ndūkagerere handū hana tondū andū a Suriata nīho maraikūrūkīra.” 10 Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Israeli agītūma andū magatuūrie ūhoro wa handū hau mūndū wa Ngai aarītie ūhoro waho. Mahinda maingī Elisha nīeragīra mūthamaki wa Israeli kūndū kūrīa aagīrīrō nī kwīmenyerera, nake agaikaraga ehūtē. 11 Ūndū ūcio ūkīrakaria mūthamaki wa Suriata mūno. Nake agīftia anene ake na akīmeera atīrī, “Ngwenda kūmenya kuuma kūrī inyūi ūū, nūū witū ūrī mwena wa mūthamaki wa Israeli?” 12 Nake ūmwe wa anene ake akīmwīra atīrī, “Mūthamaki mwathi wakwa, gūtīrī o na ūmwe witū ūrī mwena wake. No rīrī, Elisha ūrīa mūnabii kūu Israeli nīwe wīraga mūthamaki wa Israeli ciugo nginya iria waragia ūrī nyūmba yaku ya toro.” 13 Nake mūthamaki agīathana, akiuga atīrī, “Thīiī mūgatuūrie kūrīa arī, nīguo ndūme andū mamūnyīte.” Nake mūthamaki agīcookerio ūhoro akīrīwo atīrī, “Elisha arī Dothani.” 14 Nake mūthamaki agītūma mbarathi na ngaari cia ita, na mbūtū yarī na hinya kūu. Igīthī ūtukū, ikīrigīcīrīa itūūra ūrī. 15 Na rīrīa ndungata ya mūndū wa Ngai yokīrire, ikīuma nja rūciinī tene, ikīona atī mbūtū ya ita, na mbarathi, na ngaari cia ita nīciarigīcīrīie itūūra. Nayo ndungata ikīūria atīrī, “Wūi, mwathi wakwātī, tūgwīka atīa?” 16 Nake mūnabii akīmūcookeria atīrī, “Tiga gwītīgīra, nīgūkorwo arīa marī mwena witū nī aingī gūkīra arīa marī mwena wao.” 17 Nake Elisha akīhooya atīrī, “Wee Jehova, mūhīngūre maitho nīguo oone.” Nake Jehova akīhīngūra maitho ma ndungata īyo, nayo ikīrora, ikīona kūu irīma-inī kūiyūre mbarathi na ngaari cia ita irī na mwaki, ciothe irīgīcīrīie Elisha. 18 Na rīrīa thū ciake ciaikūrūkīga iorete kūrī we-rī, Elisha akīhooya Jehova, akiuga atīrī, “Hūura andū aya na ūtumumu.” Nī ūndū ūcio Jehova akīmahūra na ūtumumu, o ta ūrīa Elisha aahooete. 19 Elisha akīmeera atīrī, “Iīo tiyo njīra, o na rīrīti ūtūūra. Nūmīrīrai, na nīngūmūtwarā kūrī mūndū ūrīa mūracaria.” Nake akīmatwara nginya Samaria. 20 Maarīkīa kūngīra ūtūūra ūrī inene, Elisha akiuga atīrī, “Jehova hīngūra andū aya maitho nīgeetha mone.”

Nake Jehova akīmahingūra maitho, nao makīona, magīkora marī thiīnī wa Samaria. 21 Rīrīa mūthamaki wa Israeli aamoonire-rī, akīuria Elisha atīrī, “Baba ndīmoorage? Nī wega ndīmoorage?” 22 Nake Elisha akīmūcookeria atīrī, “Ndūkamoorage. No ūrage andū aria wīnyiitire na rūhiū rwaku rwa njora kana ūta? Mahe irio na maaī, marīe na manyue, macooke mathī kūrī mwathī wao.” 23 Nī ūndū ūcio akīmathondekera iruga inene, nao maarīka kūrīna kūnyua, akīmoigīra ūhoro nao magīcooka kūrī mwathī wao. Nī ūndū ūcio mbūtū cia ita cia Suriata igītiga gūtharīkira būrūri wa Israeli rīngī. 24 Na rīrī, thuutha ūcio Beni-Hadadi mūthamaki wa Suriata agīcookanīrīria mbūtū ciale cia ita ciōthe, igīthī, ikīrigiicīria Samaria irītunyane. 25 Na gūkīgīna ng’aragu nene mūno itūura rīu inene. Kūrigiicīrio kwarīo gūgūlkara ihinda iraaya ūtū atī mūtwe wa ndigiri wendagio cekeri mīrongo īnana cia betha, nakīo kībaba kīmwe kīa mai ma ndutura gīkeendio cekeri ithano. 26 Na rīrīa mūthamaki wa Israeli aahītūkagīra rūthingo igūrū-rī, mūtumia ūmwē akīmūkaīra, akīmwīra atīrī, “Mūthamaki, mwathī wakwa, ndeithial!” 27 Nake mūthamaki akīmūcookeria atīrī, “Angīkorwo Jehova ndangīgūteithia-rī, nī ingīkūrutīra ūteithio kū? Nī kuuma kīhuhīro-inī kīa ngano, kana nī kuuma kīhīhīro-inī kīa ndībei?” 28 Ningī agīcooka akīmūuria atīrī, “Nī kī kīragūthīnnīa?” Nake agīcookia atīrī, “Mūtumia ūyū aranjīirire atīrī, ‘Ruta mūrūguo nīgeetha tūmūrīe ūmūthī, naru o rūciū tūkaaria mūriū wakwa.’” 29 Nī ūndū ūcio tūraruga mūriū wakwa na tūramūrīa. Mūthenya ūyū ūngī ndīramwīra atīrī, ‘Ruta mūrūguo nīgeetha tūmūrīe,’ no aramūhitha.” 30 Na rīrīa mūthamaki aaiguire ciugo cia mūtumia ūcio-rī, agītembūranga nguo ciale. O agīthīagīra rūthingo igūrū-rī, andū magīcūthīrīria, makīona atī eehumbīte nguo ya ikūnia thiīnī. 31 Nake akiuga atīrī, “Ngai aronjīka ūtūru, na akīrīrīrie kūnjīka ūtūru, angīkorwo mūtwe wa Elisha mūrū wa Shafatu niūgūkorwo ūnyiitaine na mwīrī wake ūmūthī!” 32 Na rīrī, Elisha aikarīte gwake nyūmba arī hamwe na athuuri. Nake mūthamaki agītūma mūndū athiīage mbere yake, no mūndū ūcio ataananinya, Elisha akīura athuuri acio atīrī, “Hī! Ūtū ūmūrona ūrīa mūrūragani ūyū andūmīire mūndū oke andinie mūtwe? Atīrīrī, mūndū ūcio ooka-rī, mūhinge mūrango, na mūūnyiitīrīre ndakaingīre. Githī mūkubio wa magūrū ma mwathī wake ndūrī o thuutha wake?” 33 O akīaria nao-rī,

mūndū ūcio watūmītwo agīkūrūka, agīkina harī we. Nake mūthamaki akiuga atīrī, “Mwanangīko ūyū umīte kūrī Jehova. Nī kī kīngītūma njeterere Jehova makīria ma ūguo?”

7 Elisha akiuga atīrī, “Thikīrīria kiugo kīa Jehova.

Jehova ekuuga ūyū: Ihinda ta rīrī rūciū-rī, kībaba kīmwe kīa mūtu mūhinyu gīkeendio cekeri ūmwe, nacio ibaba igīrī cia cairi ikeendio cekeri ūmwe hau kīhingo-inī gīa Samaria.” 2 Nake mūnene ūrīa wateithagia mūthamaki akīura mūndū wa Ngai atīrī, “O na Jehova angīhingūra ndirica cia igūrū-rī, ūndū ūcio wahoteka?” Nake Elisha akīmūcookeria atīrī, “Niūkawona na maitho maku, no ndūkaarīa o na kī!” 3 Na rīrī, nī kwarī na andū ana maarūarīte mangū, maaikaraga itoonyero-inī rīa kīhingo gīa itūura inene. Makīrana atīrī, “Nī kī gīgūtūma tūkare haha nginya tūkue? 4 Tūngiuga atīrī, ‘Nītūgūthī thiīnī wa itūura,’ o nakuo kūrī na ng’aragu, na no tūgūkua. Na tūngūkara haha, no tūgūkua. Nī ūndū ūcio rekei tūthī kūkambī-inī ya Asuriata, twīneane kūrī. Mangītūhonokia, tūgītūre muoyo; mangītūrāga, tūgīkue.” 5 Hwāi-inī gūkūra magīkūra, magīthī kambī-inī ya Asuriata. Nao maakinya nyumīrīra ya kambī, magīkora gūtiārī mūndū o na ūmwē kuo, 6 nīgūkorwo Jehova nīatūmīte andū a ita rīa Asuriata maigue mūkubio wa ngaari cia ita, na wa mbarathi, na wa mbūtū nene; nī ūndū ūcio makīrana atīrī, “Atīrīrī, mūthamaki wa Israeli nīakomborete athamaki a Ahiti na a Misiri nīguo matūtharīkire!” 7 Nī ūndū ūcio magīkūra, makīura hwāi-inī na mairia, magītīga hema ciao, o na mbarathi, na ndigiri. Magītīga kambī o ro ūguo yarī, na makīura nīguo mahonokie mīoyo yao. 8 Andū arīa maarī na mangū magīkina nyumīrīra ya kambī, na magītoonya hema-inī ūmwe. Makīrīna makīnyua, na magīkuua betha, na thahabu, o na nguo, magīthīi magīchitha. Magīcooka rīngī magītoonya hema ūngī, makīoya indo iria ciarī kuo o nacio magīchitha. 9 Magīcooka makīrana atīrī, “Rīu tūtireka wega. Mūthenya ūyū nī wa kūheana ūhoro mwega, na ithū no gūkira tūkirīte naguo. Tūngīterera nginya gūkīe, no tūherithio. Rekei tūthī o ro rīu, tūkaheane ūhoro ūyū nyūmba-inī ya mūthamaki.” 10 Nao magīthīi magītīa arangīri a ihingo cia itūura, makīmeera atīrī, “Nītūgūthīi kambī-inī ya Asuriata, na gūtīrī mūndū ūtū kuo, gūtīrī o na mūgambo wa mūndū, no mbarathi na ndigiri ciohetwo, nacio hema igatigwo o ro ūrīa ciatarī.” 11 Nao arangīri a ihingo makīanīrīra ūhoro ūcio,

naguo ügikinyira nyumba ya muthamaki. **12** Nake muthamaki agukira ütukü, na akira anene ake atir, “Ningümwira üria Asuriata matwike. Nihamenyete tür na ng’aragu, ni ündü ücio nikio matigite kamb, makeehitha kuu githaka-ini, magiciiria atir, ‘Ti-itherü nimekuuma itüura-ini na hindü iyo tumanyiite migwate marí muoyo na tutoonye itüura-ini inene.’” **13** Nake ümwe wa anene ake agicookia atir, “Tüma andü amwe mathi na mbarathi ithano iria itigaire itüura-ini. Ühoro wao githi ndügükhaana o ta wa Israeli othe aria marí gükü thii. I-ni, megükorwo mahaana o ta Israeli aya othe makirü güthira. Ni ündü ücio reke tumatüme magatuürie üria kúaana.” **14** Ni ündü ücio magithuura ngaari igiri cia ita na mbarathi ciacio, nake muthamaki akimatüma marumirire mbütü cia ita cia Asuriata. Nake agiatha atwarithia akimeera atir, “Thii mügatuürie üria kúaana.” **15** Makimarumirira o nginya Jorodani, magikora njira iiyürite nguo na indo iria Asuriata maatete marí ihenya-ini maküra. Ni ündü ücio andü aria maatümitwo makihündüka na magicookeria muthamaki ühoro ücio. **16** Hindü iyo andü makiumagara, magithi na magitaha indo kamb-ini ya Asuriata. Ni ündü ücio kibaba kímwe kia mütü kiendagio cekeri imwe, na ibaba igiri cia cairi ciendagio cekeri imwe o ta üria Jehova oigite. **17** Na riri, muthamaki aigite münene üria wamüteithagia akorwo arí mürügamiriri wa kihingo, nao andü makimurangiriria hau kihingo-ini, agiku, o ta üria mündü wa Ngai oigite riria muthamaki aathiite gwake muci. **18** Ündü ücio wekikire o ta üria mündü wa Ngai eerite muthamaki: “Ihindia o ta riri rüciü, kibaba kímwe kia mütü gikeendio cekeri imwe, nacio ibaba igiri cia cairi ikeendio cekeri imwe kihingo-ini gña Samaria.” **19** Münene ücio eerite mündü wa Ngai atir, “O na Jehova angihingüra ndirica cia igürü-rí, ündü ücio wahoteka?” Nake mündü wa Ngai aamücookeirie atir, “Niükawona na maitho maku, no ndükaaria o na kí!” **20** Üguo noguo gwekikire kür münene ücio, nígükorwo andü maamürangiririe hau kihingo-ini, agiku.

8 Na riri, Elisha akira mütumia üria aariükirie mwana atir, “Thii hamwe na andü a nyumba yaku migaikare kwa ihinda kürfa mungihota güikara, tondü Jehova nñatuüte kügié ng’aragu bürüri-ini üyü, üria iküniina mäaka mügwanja.” **2** Nake mütumia ücio agika o ta üria mündü wa Ngai oigite. We mwene na andü a nyumba yake magithi na magiikara

bürüri wa Afilisti mäaka mügwanja. **3** Na riri, mäaka mügwanja yathira-rí, akiuma bürüri wa Afilisti, agithi kür muthamaki kümüthaitha ni ündü wa nyumba na githaka gíake. **4** Muthamaki aaragia na Gehazi, ndungata ya mündü wa Ngai, akimwira atir, “Ta njira maündü mothe manene maria Elisha aaneka.” **5** O riri Gehazi eeraga muthamaki üria Elisha aariükirie mündü-rí, mütumia üria wariükirio muriü ni Elisha agjuka güthaitha muthamaki ni ündü wa nyumba na githaka gíake. Nake Gehazi akiuga atir, “Muthamaki mwathi wakwa, üyü nwe mütumia ücio, na muriü üria wariükirio ni Elisha nwe üyü.” **6** Nake muthamaki akiuria mütumia ühoro ücio, nake akimühe ühoro. Ningi muthamaki akira münene ümwe wake ühoro wa mütumia ücio, akimwira atir, “Mücookerie kíria giothe kiarü gíake, hamwe na uumithio wothe wa githaka gíake, kuuma müthenya üria oimire bürüri üyü o nginya riü.” **7** Na riri, Elisha agithi Dameski, nake Beni-Hadadi muthamaki wa Suriata aari mürüaru. Riria muthamaki eerirwo atir, “Mündü wa Ngai nökite nginya gükü,” **8** akira Hazaeli atir, “Oya kíheo, üthi ütunge mündü wa Ngai. Tuuria ühoro harí Jehova na ündü wake; mürürie atir, “Nií nñgühona ndwari ino?”” **9** Ni ündü ücio Hazaeli agithi gütinga Elisha, akuuüte kíheo kia indo iria njega cia Dameski, ikuuütwo ni ngamürra mìrongo ina. Hazaeli agithi, akirügama mbere ya Elisha, akimwira atir, “Mürüguo Beni-Hadadi muthamaki wa Suriata nwe wandüma ngüürie atir, “Nií nñgühona ndwari ino?”” **10** Nake Elisha agicookia atir, “Thii ümwire atir, ‘Ti-itherü nñükühona’; no Jehova nñanguüriie ati no egükua.” **11** Elisha akimüküürira maitho amürorete nginya Hazaeli agiconoka. Nake mündü wa Ngai akimäriria kürira. **12** Nake Hazaeli akimüürira atir, “Ni kí kíratüma mwathi wakwa aríre?” Nake agicookia atir, “Ni ündü nñjüüü üüru üria ükaarehere andü a Israeli. Niügacina ciigitiro ciao iria nümu, na üürage aanake ao na rühiü rwa njora, ütungumanie twana twao thi, na ütarüre nda cia andü-a-nja aria marí nda.” **13** Nake Hazaeli akimüürira atir, “Ndungata ino yaku itarii ta ngui-rí, yahota atia gwika ündü münene üguo?” Nake Elisha akimücookeria atir, “Jehova nñanyonetie ati nñügatuika muthamaki wa Suriata.” **14** Ningi Hazaeli agítigana na Elisha agicooka kür mwathi wake. Riria Beni-Hadadi aamüüririe atir, “Elisha akwirire atia?” Hazaeli akimücookeria atir, “Anjüürire ti-itherü nñükühona.” **15** No müthenya üyü

ūngī Hazaeli akīoya taama mūritū, akīutobokia maaī-inī, akīhumbira mūthamaki ūthiū naguo, o nginya agikua. Nake Hazaeli agīthamaka ithenya rīake. 16 Mwaka-inī wa ītano wa wathani wa Joramū mūrū wa Ahabu mūthamaki wa Israeli-rī, Jehoramū mūrū wa Jehoshafatū akīambiriria gūthamaka Juda. 17 Jehoramū aarī na ūkūrū wa mīaka mīrongo ītatū na īīrī rīrī aatuīkire mūthamaki, na agīthamaka arī Jerusalemu mīka īnana. 18 Nīathiire na mīthiire ya athamaki a Israeli, o ta ūrīa nyūmba ya Ahabu yekīte, nīgūkorwo aahikirie mwarī wa Ahabu. Nīekire maūndū mooru maitho-inī ma Jehova. 19 No rīrī, nī ūndū wa ndungata yake Daudi, Jehova ndeendaga kwananga Juda. Nīeranīire atī nīegūtūrīria tawa nī ūndū wa Daudi na njiaro ciale nginya tene. 20 Mahinda ma Jehoramū-rī, andū a Edomu nīmaremeire Juda na makīgīa na mūthamaki wao ene. 21 Nī ūndū ūcio Jehoramū agīthiī Zairu hamwe na ngaari ciale ciote cia ita. Andū a Edomu makīmūrigicīria hamwe na anene a ngaari ciale cia ita, no agīukīra na akīura ūtukū; narīo ita rīake, o na kūrī o ūguo, rīkūra rīgīcooka mūcī. 22 Nginyagia ūmūthī andū a Edomu matūrīga maremeire Juda. Andū a Libina o nao makīrega watho wa Juda o ihinda-inī rīu. 23 Maūndū marīa mangī makoniī wathani wa Jehoramū, na marīa mothe eekire, gīthī matiandikītwo ibuku-inī rīa maūndū ma mahinda ma athamaki a Juda? 24 Nake Jehoramū akīhurūka hamwe na maithe make na agīthikwo hamwe nao itūrā-inī rīa Daudi. Nake mūriū Ahazia agītuīka mūthamaki ithenya rīake. 25 Mwaka-inī wa ikūmi na īīrī wa wathani wa Joramū mūrū wa Ahabu mūthamaki wa Israeli-rī, Ahazia mūrū wa Jehoramū mūthamaki wa Juda nīguo ambīrīrie gūthamaka. 26 Ahazia aarī na ūkūrū wa mīaka mīrongo īīrī na īīrī rīrī aatuīkire mūthamaki, na agīthamaka arī Jerusalemu mwaka ūmwe. Nyina eetagwo Athalia, mwarī wa mwana wa Omuri mūthamaki wa Israeli. 27 Nake Ahazia agīthiī na mīthiire ya nyūmba ya Ahabu, na agīuka ūrū maitho-inī ma Jehova o ta ūrīa nyūmba ya Ahabu yekīte, nīgūkorwo nīmatarainie na nyūmba ya Ahabu nī ūndū wa kūhikania kuo. 28 Ahazia nīmathiire na Joramū mūrū wa Ahabu nīguo makarūe na Hazaeli mūthamaki wa Suriata kūu Ramothu-Gileadi. Nao Asuriata makīguraria Joramū; 29 nī ūndū ūcio Mūthamaki Joramū akīhūndūka, agīthiī Jezireeli nīguo akahonie nguraro iria aagurarītio nī Asuriata kūu Ramothu makīrūna Hazaeli mūthamaki

wa Suriata. Hīndī īyo Ahazia mūrū wa Jehoramū mūthamaki wa Juda agīkūrūka, agīthiī Jezireeli akarore Joramū mūrū wa Ahabu, tondū nīagurarītio.

9 Na rīrī, mūnabii Elisha agītīa mūndū ūmwe wa thirītū ya anabii, akīmwīra atīrī, “Thinīkīra nguo yaku ya igūrū mūcībi-inī, na ūkuue mbūthū īno ya maguta, ūthiī nginya Ramothu-Gileadi. 2 Wakīna kūu, ūcarie Jehu mūrū wa Jehoshafatū, mūrū wa Nimushi. ūthiī kūrī we, ūmūtīgīthanie na andū a thirītū yake, ūmūngīrie kanyūmba ga thīinī. 3 ūcooke woe mbūthū ya maguta ūmūtīrīrie mūtwe na uuge atīrī, ‘Jehova ekuuga ūū: Ndagūtīrīria maguta ūtūke mūthamaki wa Israeli.’ ūcooke ūhīngūre mūrango ūre; ndīgaikare!” 4 Nī ūndū ūcio mwanake ūcio mūnabii agīthiī nginya Ramothu-Gileadi. 5 Rīrī aakinyire kuo, agīkora anene a mbūtū cia ita maikarīte hamwe. Akīra mūnene wao atīrī, “Mūnene, ndī na ndūmīrīri yaku.” Nake Jehu akīuria atīrī, “Ithuōthe-rī, nī ūrīkū ūrī na ndūmīrīri yake?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Nīwe mūnene, ndūmīrīri nī yaku.” 6 Jehu agīukīra, akiingīra nyūmba. Nake mūnabii agītīrīria Jehu maguta mūtwe, akiuga atīrī, “Jehova Ngai wa Israeli ekuuga ūū: Ndagūtīrīria maguta ūtūke mūthamaki wa andū a Jehova a Israeli. 7 Wee-rī, nīūkaniina nyūmba ya Ahabu mwathi waku nīgeetha ndīrīhīrie thakame ya anabii ndungata ciakwa, na thakame ya ndungata cia Jehova ciote rīa yaitirwo nī Jezebeli. 8 Nyūmba yothe ya Ahabu nīgathira biū. Nīnganiina nyūmba yothe ya Ahabu na ndīmūniinre arūme othe, arīa ngombo na arīa matarī ngombo thīinī wa Israeli. 9 Nyūmba ya Ahabu ngaamītua o ta nyūmba ya Jeroboamu mūrū wa Nebati, na ta ya Baasha mūrū wa Ahija. 10 Ha ūhoro wa Jezebeli-rī, agaatambuurangwo nī ngui arī mūgūndāinī wa Jezireeli, na gūtīrī mūndū ūkaamūthika.” Nake akīhīngūra mūrango akīura. 11 Hīndī ūrīa Jehu ooimire nja kūrī anene a thirītū yake, mūndū ūmwe wao akīmūuria atīrī, “Maūndū mothe nī mega? Mūgūrūki ūcio egūkīte kūrī we nīkī?” Nake Jehu agīcookeria atīrī, “Wee nīūū mūndū ūcio o na maūndū marīa aaragia.” 12 Nao makiuga atīrī, “Tiga gūtūheenia, twīre ma.” Jehu akiuga atīrī, “Anjīra ūū: ‘Jehova ekuuga atīrī: Ndagūtīrīria maguta ūtūke mūthamaki wa Israeli.’” 13 Nao makīhiūha kuoya nguo ciao cia igūrū, magīciara ngathī-inī cia nyūmba arūgame ho, magīcooka makīhuha karumbeta na makīanīrīra atīrī, “Jehu nīwe mūthamaki!” 14 Nī ūndū ūcio, Jehu

mūrū wa Jehoshafatu, mūrū wa Nimushi, agīciirīra gūukīrīra Joram. (Hīndī īyo Joram na Israeli yothe maagitagīra Ramothu-Gileadi, kuumā kūrī Hazaeli mūthamaki wa Suriata. **15** No Mūthamaki Joram nīacookete Jezireeli akahonie ironda iria aagurāritio nī Asuriata, rīrīa maarūaga na Hazaeli mūthamaki wa Suriata.) Nake Jehu akiuga atīrī, “Angīkorwo nīmwetikīra ūguo, mūtikareke mūndū o na ūmwe oime itūura-inī athīi akaheane ūhoro ūcio Jezireeli.” **16** Ningī Jehu akīhaica ngaari yake ya ita, agīthīi Jezireeli, tondū nīkuo Joram aahurūkite, na Ahazia mūthamaki wa Juda nīaikūrkite agathīi kūmūrora. **17** Hīndī ūrīa mūrori wa itūura aarūgamīte mūthiringo-inī mūrāihu na igūrū kūu Jezireeli, akiona mbütū cia ita cia Jehu igīuka, agītana, akiuga atīrī, “Nīndīrona mbütū cia ita igīuka.” Nake Joram agīathana, akiuga atīrī, “Ethaai mūndū wa mbarathi, ūmūtūme athīi acitūnge, acīurie atīrī, ‘Mūükite na thayū?’” **18** Nake mūndū ūcio akīhaica mbarathi, agīthīi gūtūnga Jehu, akīmwīra atīrī, “Ūū nīguo mūthamaki ekuūria: ‘Weerī, ūükite na thayū?’” Nake Jehu akīmūcookeria atīrī, “Urī na ūhoro ūrkū na thayū? Nyuma thuutha.” Nake mūrori wa itūura agīcooka ūhoro, akiuga atīrī, “Mūndū ūrīa twatūma nīakinya harīo, na ndaracooka na gūkū.” **19** Nī ūndū ūcio mūthamaki agītūma mūndū wa keerī wa mbarathi. Aakinya kūrī o akīmeera atīrī, “Ūū nīguo mūthamaki eekūuria: ‘Mūükite na thayū?’” Nake Jehu agīcooka atīrī, “Urī na ūhoro ūrkū na thayū? Nyuma thuutha.” **20** Nake mūrori wa itūura agīcooka ūhoro, akiuga atīrī, “Nīakinya harīo, no-o nake ndaracooka na gūkū. Mūtwarīre wa ngaari ya ita nī ta mūtwarīre wa Jehu mūrū wa Nimushi; atwarithagia ta mūgūrūki.” **21** Nake Joram agīathana, akiuga atīrī, “Ohererai mbarathi ngaari-inī yakwa ya ita.” Na ciohererwo, Joram mūthamaki wa Israeli na Ahazia mūthamaki wa Juda makiumagara, o mūndū arī ngaari-inī yake ya ita, magatūnge Jehu. Magīcemania nake kamūgūnda-inī karīa kaarī ka Nabothu ūrīa Mūjerezireeli. **22** Rīrīa Joram onire Jehu, akīmūuria atīrī, “Jehu, ūükite na thayū?” Nake Jehu agīcooka atīrī, “Kūngīgīna na thayū atīa, ūhooi wa mīhianano wothe na ūrogī wa nyūkwa, Jezebeli, ūingīhīte ūū?” **23** Joram akīgarūrūka akīura, akiugaga atīrī, “Ahazia, kūrī na njikanīrīrio!” **24** Hīndī īyo Jehu akīruta ūta wake, akīratha Joram gatagatī ga ciande. Naguo mūgū ūgītheeca ngoro yake, agītungumana ngaari-inī yake. **25** Nake Jehu akīra Bidikari mūnene wa

ngaari yake ya ita atīrī, “Muoe ūmūkie mūgūnda-inī ūrīa warī wa Nabothu ūrīa Mūjerezireeli. Ririkana rīrīa nīi nawe twatwaraga ngaari cia ita tūrī thuutha wa ithe Ahabu, rīrīa Jehova aaririe ūrathi ūyū ūmūkonīi, akiuga ūū: **26** ‘Mūthenya wa ira nīndīronire thakame ya Nabothu na thakame ya ariū ake, nīguo Jehova ekuuga, na ti-itherū nīngatūma ūmīrīhīre mūgūnda-inī o ūyū, nīguo Jehova ekuuga.’ Rīu kīmuoe, ūmūkie mūgūnda-inī ūcio, kūringana na kiugo kīa Jehova.” **27** Hīndī ūrīa Ahazia mūthamaki wa Juda onire ūrīa kwahaana, akīura na njīra ya Bethi-Hagani. Nake Jehu akīmūhanyūkia, akīanagīrīra atīrī, “Mūūragei o nake!” Nao makīmūgūrārīria arī ngaari-inī yake ya ita erekeire Guri hakuū na ibileamu, no akīrīra Megido, agīkuūra kuo. **28** Nacio ndungata ciake ikīmūkuua na ngaari ya ita, ikīmūtware Jerusalemu, na makīmūthika hamwe na maithe make mbīrīra-inī yake, itūura-inī ūrīa Daudi. **29** (Ahazia aatuīkite mūthamaki wa Juda mwaka-inī wa ikūmi na ūmwe wa wathani wa Joram mūrū wa Ahabu). **30** Ningī Jehu agīthīi Jezireeli. Na rīrīa Jezebeli aaiguire ūguo-rī, akīhaka maitho make rangi na akīgemia njuūrī yake, agīcūthīrīria nja arī ndirica-inī. **31** Rīrīa Jehu aatoonyaga kīhingo-inī, Jezebeli akīmūuria atīrī, “Ūūkite na thayū, Zimuri, wee mūūragi wa mwathī waku?” **32** Nake Jehu akīrora na igūrū ndirica-inī, agītana akīuria atīrī, “Nūū ūrī mwena wakwa? Nūū?” Nao andū eerī kana atatū maarī ahakūre makīmūrora arī thī. **33** Nake Jehu akiuga atīrī, “Mūükie thi!” Nī ūndū ūcio makīmūkia akīgūa thī, nayo thakame ūmwe yake ikīminjūkīra rūthingo o hamwe na mbarathi iria ciamūrangagīrīria thī na magūrū ma cio. **34** Jehu agītoonya nyūmba ya ūthamaki thīinī akīrī na akīnyua. Nake akiuga atīrī, “Menyererai mūndū-wa-nja ūcio mūrume, na mūmūthike tondū araarī mwarī wa mūthamaki.” **35** No rīrīa maathiire nja makamūthike, matiakorire kīndū o na kīmwe kīa mwīrī wake, tiga o ihīndī ūrīa mūtwe wake, na magūrū, na moko make. **36** Nao makīhūndūka, makīira Jehu ūhoro ūcio, nake akiuga atīrī, “Gikī nī kiugo kīa Jehova kīrīa aaririe na kanua ka ndungata yake Elija ūrīa Mūtishibi, akiuga atīrī: Ngu nīikaarīa mwīrī wa Jezebeli kamūgūnda-inī ka Jezireeli. **37** Nakīo kīimba kīa Jezebeli gīgaatuīka o ta rūrua kīrī thī kamūgūnda-inī ka Jezireeli, nīgeetha gūtikagīe mūndū ūkaahota kuuga atīrī, “Ūyū nī Jezebeli.”

10 Na rīrī, Samaria kwarī na ariū a nyūmba ya Ahabu mīrongo mūgwanja. Nī ūndū ūcio Jehu

akīandīka marūa akīmatūma Samaria kūrī anene a Jezireeli, na athuuri, na areri a ciana cia Ahabu, akīmeera atīrī, 2 “Tondū mūrī na ciana cia mwathi wanyu, na ningī mūrī na ngaari cia ita na mbarathi, na itūrā inene rīrigīre na thingo cia hinya, o na indo cia mbaara-rī, marūa maya maamūkinyīra-rī, 3 thuurai mūriū ūria mwega na mwagīrīru mūno wa mwathi wanyu, na mūmūkarīrie gītī kīa ūnene gīa ithe. Mūcooke mūrīrīre nyūmba ya mwathi wanyu.” 4 No-o makīmaka makiuga atīrī, “Angīkorwo athamaki eerī matiigana kūmūtooria-rī, ithū twakīhota atīa?” 5 Nī ūndū ūcio ūria warī mūrori wa maūndū ma nyūmba ya ūthamaki, na mwathi wa itūura, na athuuri, na areri a ciana magītūmīra Jehu ndūmīrīri īno: “Ithū tūrī ndungata ciaku, na nītūgwika ūria wothe ūkuuga. Tūtiigūta mūndū o na ūmwe mūthamaki; wee ika o ūria ūngīona kwagīrīre.” 6 Nake Jehu akīmaandīkīra marūa ma keerī akīmeera atīrī, “Angīkorwo mūrī mwena wakwa na nīmūkūnjathīkīra, ūragai ariū a mwathi wanyu, mūgooka na ciongo ciao gūkū Jezireeli ihinda o ta rīrī rūciū.” Na rīrī, ariū a mūthamaki mīrongo mūgwanja maarī na atongoria a itūura arīa maamareraga. 7 Na rīrīa marūa maakinyire, andū acio makīnyiita ariū acio mīrongo mūgwanja a mūthamaki na makīmooraga othe. Magīkīra ciongo ciao ikabū-inī, magīcitarīra Jehu o kūu Jezireeli. 8 Rīrīa mūndū ūria watūmītwo aakinyire, akīira Jehu atīrī, “Nīmarehe ciongo cia ciana cia mūthamaki.” Nake Jehu agīathana, akiuga atīrī, “Ciige irūndo igīrī itoonyero-inī rīa itūura o nginya rūciinī.” 9 Rūciinī rūrū rūngī Jehu akiumagara. Akīrūgama mbere ya andū othe, akiuga atīrī, “Inyuū mūtilihītie. Niī nī niī ndaciirīre ndundu ya gūkīrīra mwathi wakwa na ngīmūrīra, no nūū ūragīte andū aya othe? 10 Menyai ūū, atī gūtīrī kiugo o na kīmwe kīarītīo nī Jehova igūrū ūria nyūmba ya Ahabu gītakahingio. Jehova ekītē o ūria oigīte na kanua ka ndungata yake Elija.” 11 Nī ūndū ūcio Jehu akīrūra andū othe a nyūmba ya Ahabu arīa maatigaire kūu Jezireeli, o ūndū ūmwe na atongoria ake othe, na arata ake a hakuhī, o na athīnjīri-ngai ake, na gūtīrī mūndū wahonokire. 12 Jehu agīcooka akiumagara, agīthī Samaria. Aakinya Bethi-Ekedi ya Arīithi-rī, 13 agītūngana na andū amwe arīa maatarainie na Ahazia mūthamaki wa Juda akīmooria atīrī, “Inyuū mūrī a?” Nao magīcooka atīrī, “Ithū tūrī a nyūmba ya Ahazia, na tūlkīte kūgeithia mbarī ya mūthamaki, na ya mūtumia wa

mūthamaki.” 14 Nake agīathana atīrī, “Nīmanyiitwo marī muoyo!” Nī ūndū ūcio makīmatwara marī muoyo makīmooragīra gīthima-inī kīa Bethi-Ekedi, maarī andū mīrongo ūna na eerī. Gūtīrī mūndū o na ūmwe wahonokire. 15 Nake aarīkia kuuma kūu, agīkora Jehonadabu mūrū wa Rekabu, o nake okīte kūmūtūngā. Nake Jehu akīmūgeithia, akīmūuria atīrī, “Wee ūrī na ūiguano na niī, o ta ūria ndī na ūiguano nawe?” Nake Jehonadabu akīmūcookeria atīrī, “Iī ndī naguo.” Nake Jehu akiuga atīrī, “Kūngīkorwo nī ūguo-rī, rehe guoko.” Nī ūndū ūcio Jehonadabu agīkī ūguo, nake Jehu akīmūteithīrīria kūhaica ngaari-inī ya ita. 16 Nake Jehu akīmwīra atīrī, “Ūka tūthīrī nawe ūkeonere ūria ndīrutanīrie na kīyo nī ūndū wa Jehova.” Nake akīmūkuua na ngaari yake ya ita. 17 Rīrīa Jehu aakinyire Samaria-rī, akīrūra andū othe a nyūmba ya Ahabu arīa maatigaire, akīmaniina kūringana na kiugo kīa Jehova kīrīa kīarītīo nī Elija. 18 Ningī Jehu agīcookereria andū othe hamwe, akīmeera atīrī, “Ahabu aatungatīre Baali o hanini; no Jehu ekūmūtūngatīra makīria. 19 Na rīrī, tūmanīrai anabī othe a Baali, na atungati othe ayo, o na athīnjīringai ayo othe. Tigīrīrai atī gūtīrī o na ūmwe ūtarī ho, tondu nīngūrūtīra Baali igongona inene. Mūndū wothe ūkwaga gūtūka, ndegūtūra muoyo.” Nowe Jehu ekaga ūguo arī na wara wa kūrūraga atungati othe a Baali. 20 Nake Jehu akiuga atīrī, “Itanai kīūngano gīa gūtīmīthia Baali.” Nī ūndū ūcio magīkīanīrīra kīūngano kūu. 21 Nake agīcooka agītūma ūhoro kūndū guothe Isiraeli, nao atungati othe a Baali magītūka; na gūtīrī o na ūmwe watīrīre. Makīgomana hekarū-inī ya Baali o nginya ikīiyūra kuuma mwena ūmwe nginya ūria ūngī. 22 Nake Jehu akīira mūikaria wa harīa nguo ciaigagwo atīrī, “Rehere ndungata ciothe cia Baali nguo.” Nī ūndū ūcio agīcirehere nguo. 23 Hīndī ūyo Jehu na Jehonadabu mūrū wa Rekabu magītoonya hekarū ya Baali. Jehu akīira ndungata cia Baali atīrī, “Rorai mīena yothe muone atī gūtīrī ndungata cia Jehova irī haha hamwe na inyuū, o tiga ndungata cia Baali.” 24 Nī ūndū ūcio magītoonya marute magongona, na maruta ma njino. Na rīrī, Jehu nīaigīte arūme mīrongo ūnana kūu nja akameera atīrī: “Ūmwe wanyu angīrekereria mūndū wa arīa ngūneana moko-inī manyu oore-rī, we egūkua ithenya ūria mūndū ūcio.” 25 Rīrīa Jehu aarīkirie kūruta igongona ūria njino-rī, agīatha arangīri na anene ao atīrī, “Toonyai thīnī mūmoorage; mūtikareke mūndū o na ūmwe

wao oore.” Nī ūndū ūcio makīmooraga na hiū cia njora. Nao arangīri na anene ao magīkia mīrī yao nja, magīcooka magītoonya ihooero rīa na thīnī rīa hekarū ya Baali. **26** Nao makīruta ihiga rīrīa rīamūre nja ya hekarū ya Baali na makīrcina. **27** Makīmomora ihiga rīrīa rīamūre rīa Baali, na magītharia hekarū ya Baali makīmtua kīoro o na nginya ūmūthī. **28** Nī ūndū ūcio Jehu akīniina biū ūhooi wa Baali thīnī wa Israeli. **29** No rīrī, ndaatiganire na mehia ma Jeroboamu mūrū wa Nebati, marīa aatūmire Israeli meehe ma kūhooya mīhanano ya njaū ya thahabu kūu Betheli na Dani. **30** Nake Jehova akītā Jehu atīrī, “Tondū nīwīkīte wega, ūkahingia ūrīa kwagīriire maitho-inī makwa, na ūgeeeka nyūmba ya Ahabu ūrīa ndaatanyīte kūmeka-rī, njiaro ciaku igūtūura ithamakagīra Israeli nginya rūciaro rwa kana.” **31** No Jehu ndaigana kūmenyerera kūiga watho wa Jehova, Ngai wa Israeli, na ngoro yake yothe. Ndaigana gūtigana na mehia ma Jeroboamu, marīa atūmīte andū a Israeli mehie. **32** Matukū-inī macio, Jehova nīambīrīrie kūnyīhia mīhaka ya Israeli. Hazaeli nīatooririe andū a Israeli būrūri-inī wao wothe **33** mwena wa irathīro wa Jorodani na būrūri-inī wothe wa Gileadi, (Būrūri wa Gadi na Rubeni na Manase), kuuma Aroeri gūtwarana na mūkuru wa Arinoni, kūgerera Gileadi nginya Bashani. **34** Ha ūhoro wa maūndū marīa mangī makoniī wathanī wa Jehu-rī, na marīa mothe eekire, na marīa mothe ahingirē-rī, githī matiandikītwo ibuku-inī rīa mahinda ma athamaki a Israeli? **35** Nake Jehu akīhurūka na maithe make na agīthikwo Samaria. Nake mūrīu Jehoahazu agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **36** Narō ihinda rīrīa Jehu aathamakīire Israeli kūu Samaria rīarī mīaka mīrongo ūrī na īnana.

11 Rīrīa Athalia nyina wa Ahazia onire atī mūrīu nīakua-rī, agīthīi na mbere kūūraga andū othe a nyūmba yothe ya ūthamaki. **2** No rīrī, Jehosheba, mwarī wa Mūthamaki Jehoram na mwarī wa nyina na Ahazia, akīoya Joashu mūrū wa Ahazia akīmweheria kuuma kūrī ariū a mūthamaki arīa maakirie kūūragwo. Akīmūiga hamwe na mūrerī wake kanyūmba ga gūkoma, akīmūhithe kuuma kūrī Athalia; nī ūndū ūcio Joashu ndaigana kūūragwo. **3** Aikarire ahithītwo hamwe na mūrerī wake thīnī wa hekarū ya Jehova mīaka itandatū ūrī Athalia aathamakire būrūri ūcio. **4** Mwaka-inī wa mūgwanja, Jehoiada agītūmanīra

anene a ikundi arīa maathaga thigari igana rīmwe, thiīnī wa andū arīa meetagwo Akari, na arangīri nao magīuka kūrī we kūu hekarū-inī ya Jehova. Nake akīgīa kīrīkanīro nao na akīmehītihīria kūu hekarū-inī ya Jehova. Agīcooka akīmoonia mūrīi wa mūthamaki. **5** Akīmaatha akīmeera atīrī, “Mūgwīka ūū: Inyū arīa othe mūgaakorwo mūrī wīra mūthenya wa thabatū-rī, gīcunjī kīmwe kīanyu gīa ithatū gīkaarangīra nyūmba ya ūthamaki, **6** nakō gīcunjī gīa ithatū kīrangīre Kīhingo gīa Suri, ningī gīcunjī gīa ithatū gīkorwo kīhingo-inī kīrīa kīrī thuutha wa arangīri arīa mateithanagia kīrangīra hekarū, **7** na inyuū andū arīa makoragwo thīnī wa ikundi icio ingī igīrī, arīa matakoragwo wīra mūthenya wa thabatū-rī, othe makaarangīra hekarū nī ūndū wa mūthamaki. **8** Mūikare mūthiūrūrūkīrie mūthamaki, o mūndū anyiitīte indo ciake cia mbaara na guoko. Mūndū o na ūrīkū angīkaamūkuhīrīria no nginya ooragwo. Mūikare hakuhī na mūthamaki o harīa hothe angīthīi.” **9** Nao anene a ita arīa maathaga ikundi cia andū igana rīmwe magīka o ta ūrīa Jehoiada, mūthīnjīri-Ngai aathanīte. O mūnene akīoya andū ake, arīa maathiaga wīra mūthenya ūcio wa thabatū na arīa moimāgīra wīra hīndī iyo, othe magīuka kūrī Jehoiada mūthīnjīri-Ngai. **10** Nake akīhe anene acio matimū na ngo irīa ciarī cia Mūthamaki Daudi, irīa ciakoragwo hekarū-inī ya Jehova. **11** Nao arangīri, o mūndū arī na indo ciake cia mbaara, magīthiūrūrūkīria mūthamaki hau hakuhī na kīgongona, na magīthiūrūrūkīria hekarū kuuma mwena wa gūthini nginya mwena wa gathigathini wayo. **12** Jehoiada akīrehe mūrū wa mūthamaki akīmwīkīra thūmbī, akīmūnengera Ibuku rīa Kīrīkanīro, na akīmwānīrīra atī nīwe mūthamaki. Makīmūitīrīria maguta, nao andū makīhūūra hī na makīanīrīria makiugaga atīrī, “Mūthamaki arotūūra nginya tenel!” **13** Rīrīa Athalia aaiguire inegene ūrī andū na arangīri, agīthīi kūrī andū hekarū-inī ya Jehova. **14** Agīcūthīrīria na akīona mūthamaki arūgamīte gītūgī-inī o ta ūrīa mūtugo warī. Nao anene na ahuhī tūrumbeta maarūgamīte hakuhī na mūthamaki, nao andū othe a būrūri magakena makīhuhaga tūrumbeta. Nake Athalia agītembūranga nguo ciake cia igūrū, na akīanīrīra, akiuga atīrī, “Ungumania! Ungumania!” **15** Jehoiada mūthīnjīri-Ngai agīthā anene a ita a thigari igana igana arīa maarī arūgamīrīri a mbūtū, akīmeera atīrī, “Mūrutūrūrei, mūmūrehe arī gatagatī ga thigari, na mūndū o wothe ūngīmuuma thuutha,

ooragwo." Nīgūkorwo mūthīnjīri-Ngai nīoigīte atīrī, "Ndakooragīrwo hekarū-inī ya Jehova." **16** Nī ūndū ūcio makīmūnyiifīra harīa mbarathi ciatoonyagīra igīthīrī nja cia nyūmba ya ūthamaki, makīmūragīra hau. **17** Nake Jehoiada akīgīna kīrīkanīro gatagatī ka Jehova, na mūthamaki, o na andū, atī o nīmegūtuika andū a Jehova. Ningī agīcooka agīthondēka kīrīkanīro gatagatī ka mūthamaki na andū. **18** Nao andū othe a būrūri magīthīrī hekarū-inī ya Baali na makīmītharia. Makiunanga igongona na mīhianano, na makiūragīra Matani ūrīa warī mūthīnjīri-nīgai wa Baali hau mbere ya igongona icio. Ningī Jehoiada mūthīnjīri-Ngai akīiga arangīri hau hekarū-inī ya Jehova. **19** Nake agīthīrī na anene a ita arīa maarūgamagīrīra ikundi cia thigari igana igana, na Akari, na arangīri, o hamwe na andū othe a būrūri, na marī hamwe makīrūta mūthamaki hekarū-inī ya Jehova makīmūtwara nyūmba ya ūthamaki matoonyeire kīhingo-inī kīa arangīri. Hīndī īyo mūthamaki agīkarīra gītī gīake kīa ūnene kūu nyūmba-inī ya ūthamaki. **20** Nao andū othe a būrūri magīkena. Narīo itūrīra rīkīhoorera, tondū Athalia nīarīkītie kūūragwo na rūhiū rwa njora nyūmba-inī ya ūthamaki. **21** Joashu aarī wa mīaka mūgwanja rīrīa aambīrīrie gwathana.

12 Na rīrī, mwaka-inī wa mūgwanja wa Jehu, Joashu agītuika mūthamaki, na agīthamaka arī Jerusalemu mīaka mīrongo īna. Nyina eetagwo Zibia; na oimīte Birishiba. **2** Joashu nīekire maūndū marīa magīrīire maitho-inī ma Jehova mīaka īrīa yothe Jehoiada mūthīnjīri-Ngai aamūtaare. **3** No rīrī, kündū kūrīa gūtūgīrī gwa kūrūfīra magongona gūtīherirīo; andū mathīire na mbere kūrūfīra magongona na gūcīnīra ūbumba kuo. **4** Joashu akīira athīnjīri-Ngai atīrī, "Cookanīrīrai mbeeca iria ciote irehagwo irī cia maruta marīa maamūre ma hekarū ya Jehova, na mbeeca iria irutagwo cia gwītara, na mbeeca iria ciāmūkagīrwo kuuma mīlīhtwa-inī ya andū o na mbeeca iria irehagwo hekarū na ūndū wa kwīyendera. **5** Iīkīrīai mūthīnjīri-Ngai o wothe aamūkagīre mbeeca kuuma kūrī ūmwe wa aigi a kīgīna, na mūreke ihūthīrwo na gūcookereria hekarū kūrīa guothe īngīkorwo irī tharūku." **6** Na rīrī, o na gūkīnyīria mwaka-inī wa mīrongo ūrī na ītatū wa Mūthamaki Joashu, athīnjīri-Ngai magīkorwo matiacookereirīo hekarū. **7** Nī ūndū ūcio Mūthamaki Joashu agītīa Jehoiada ūrīa mūthīnjīri-Ngai na athīnjīri-Ngai arīa angī, akīmooria atīrī, "Nī kīi mūtaracookereria hekarū

kūrīa ītharūkīte? Mūtigeetie mbeeca ingī kuuma kūrī aigi kīgīna, no cineanei nīguo icookereria hekarū kūrīa ītharūkīte." **8** Nao athīnjīri-Ngai magītīkīra atī matikūngania mbeeca ingī kuuma kūrī andū, na atī o ene tio megūcookereria hekarū. **9** Nake Jehoiada ūrīa mūthīnjīri-Ngai akīoya ithandūkū na agītūra nguniko yarīo irima. Akīrīga mwena wa ūrīo wa mūndū agītoonya hekarū ya Jehova. Athīnjīri-Ngai arīa maarangagīra itoonyero magīkīra mbeeca ciote ithandūkū-inī iria ciarehagwo hekarū-inī ya Jehova. **10** Hīndī ūrīa yothe moonaga mbeeca nīciaingīha ithandūkū-inī, mwandūkī-marūa wa mūthamaki na mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene mookaga, magatara mbeeca iria ciakoragwo irehetwo hekarū-inī ya Jehova na magaciūkīra mīhuko. **11** Rīrīa mūigana wa mbeeca wahinga, makanengera andū arīa maathuurītwo matūkē arori a wīra wa hekarū. Mbeeca icio ciarīhaga aruti a wīra wa hekarū ya Jehova na andū a wīra wa mbaū, na aaki, **12** na arīa maakaga na mahiga, na aicūhia a mahiga. Maagūraga mbaū na mahiga maicūhie nī ūndū wa gūcookereria hekarū ya Jehova kūrīa yatharūkīte na makarīha mahūthīro mothe ma gūcookereria hekarū. **13** Mbeeca iria ciarehagwo hekarū-inī itiahūthīgīrwo na gūthondēka iraī cia betha, kana magathī ma gūthīma ndaambī, kana mbakūri cia kūminjāminja, kana tūrumbeta, kana kīndū o gīothe gīa thahabu kana gīa betha nī ūndū wa hekarū ya Jehova. **14** Mbeeca icio ciarīhaga aruti a wīra arīa maarutaga wīra wa gūcookereria hekarū. **15** Matioragia mathabu ma mbeeca kuuma kūrī andū arīa maanengerete mbeeca marīhe aruti a wīra, tondū andū acio marīi ehoneku biū. **16** Mbeeca cia maruta ma mahītia, na maruta ma mehīa itiarehagwo hekarū-inī ya Jehova, icio ciarī cia athīnjīri-Ngai. **17** Ihinda-inī o rīu Hazaeli mūthamaki wa Suriata akīambata agīthīrī agītharīkīra Gathu na akīrītaha. Ningī akīhūndūka, agīthīrī gūtharīkīra Jerusalemu. **18** No rīrī, Joashu mūthamaki wa Juda akīoya indo ciote iria ciatheretio ikaamūrwo nī maithe make, nao nī Jehoshafatu, na Jehoram na Ahazia, athamaki a Juda o na iheo iria we mwene aamūrīte, o na thahabu iria ciakoretwo kīgīna-inī kīa hekarū ya Jehova, o na iria ciarī nyūmba ya ūthamaki, agīcīneana itwarīwo Hazaeli mūthamaki wa Suriata, nake agīthīrī, agītīga gūtharīkīra Jerusalemu. **19** Ha ūhoro wa maūndū marīa mangī makonīi wathani wa Joashu, na ūrīa wothe eekire-rī, gīthī matiandīkītwo ibuku-inī rīa

mahinda ma athamaki a Juda? **20** Nao anene ake makimūciirīra ndundu mamūkīrīre, makimūragīra Bethi-Milo, njira-inī ya gūthīi Sila. **21** Nao anene arīa maamūragire nī Jozakaru mūrū wa Shimeathu, na Jehozabadu mūrū wa Shomeru. Joashu agīkua na agīthikwo hamwe na maithe make itūra-inī rīa Daudi. Nake mūriū Amazia agītuīka mūthamaki ithenya rīake.

13 Na rīrī, mwaka-inī wa mīrongo iīrī na ītatū wa wathani wa Joashu mūrū wa Ahazia mūthamaki wa Juda, Jehoahazu mūrū wa Jehu agītuīka mūthamaki wa Israeli kūu Samaria, nake agīathana mīaka ikūmi na mūgwanja. **2** Niekire maūndū mooru maitho-inī ma Jehova nī ūndū wa kūrūmīrīra mehia ma Jeroboamu mūrū wa Nebati, marīa aatūmīte Israeli meehe, nake ndaigana kūmatiga. **3** Nī ūndū ūcio Jehova agīcinwo nī marakara nī ūndū wa Israeli, nake akīmaneana ihinda iraaya moko-inī ma Hazaeli mūthamaki wa Suriata, na Beni-Hadadi mūriū wake. **4** Nake Jehoahazu agīthaitha Jehova, nake Jehova akīmūigua tondū nīonete ūrīa mūthamaki wa Suriata aahinyagīrīria Israeli. **5** Nake Jehova akīhe Israeli mūhonokia, akīmaruta kuuma watho-inī wa Suriata. Nī ūndū ūcio andū a Israeli magītūura mīcī-inī yao o ta tene. **6** No rīrī, matiigana gūtigana na mehia ma nyūmba ya Jeroboamu, marīa aatūmīte Israeli meehe; na magīthīi na mbere namo, o na ningī gītugī kī Ashera gīgītūura kīrūgamīte kūu Samaria. **7** Gūtīrī kindū gītigarītio gīa ita rīa Jehoahazu, tiga andū arīa maathiiaga mahaicīte mbarathi mīrongo ītano, na ngaari ikūmi cia ita, na thigari cia magūrū 10,000, nīgūkorwo mūthamaki wa Suriata nīathūkītie icio ingī agīcitua o ta rūkūngū rwa kīhuhīro-inī. **8** Ha ūhoro wa maūndū marīa mangī makoniī wathani wa Jehoahazu, na ūrīa wothe eekire, na maūndū marīa aahingirīe-rī, githī matiandīktwo ibuku-inī rīa mahinda ma athamaki a Israeli? **9** Nake Jehoahazu akīhurūka hamwe na maithe make, na agīthikwo Samaria. Nake mūriū Jehoashu agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **10** Mwaka-inī wa mīrongo ītatū na mūgwanja wa Joashu mūthamaki wa Juda, Jehoashu mūrū wa Jehoahazu agītuīka mūthamaki wa Israeli kūu Samaria, nake agīthamaka mīaka ikūmi na ītandatū. **11** Niekire maūndū mooru maitho-inī ma Jehova, na ndaatiganire na mehia o na mamwe ma Jeroboamu mūrū wa Nebati, marīa aatūmīte Israeli meehe; aathiire na mbere namo. **12** Ha ūhoro wa

maūndū marīa mangī makoniī wathani wa Jehoashu, na ūrīa wothe eekire, na maūndū marīa aahingirīe, o na mbaara yake na Amazia mūthamaki wa Juda-rī, githī matiandīktwo ibuku-inī rīa mahinda ma Athamaki a Israeli? **13** Jehoashu akīhurūka hamwe na maithe make, nake Jeroboamu agīkarīra gītī gīake kīa ūnene. Jehoashu aathikirwo kūu Samaria hamwe na athamaki a Israeli. **14** Na rīrī, Elisha aarī mūrūaru mūrimū ūrīa wamūragire. Nake Jehoashu mūthamaki wa Israeli agīkūrūka, agīthīi kūmuona na akīmūrīrīra. Akiuga atīrī, “Wūi baba-ī! Wūi baba-ī! Ngaari cia ita na ahaici a mbarathi a Israeli!” **15** Nake Elisha akiuga atīrī, “Oya ūta o na mīguī.” nake agīkā o ūguo. **16** Nake akīrīa mūthamaki wa Israeli atīrī, “Oya ūta na moko maku,” nake aarīkīa kuoya, Elisha akiigīrīra mūthamaki moko. **17** Akīmwīra atīrī, “Hingūra ndirica ya irathīro,” Nake akīmīhingūra. Elisha akīmwīra atīrī, “Ikīa mūguī!” Nake akīūkīa. Elisha akiuga atīrī, “Ūyū nī mūguī wa Jehova wa ūhootani, wa kūhooa Asuriata! Nīukahoota Asuriata kūu Afeki na ūmaniine biū.” **18** Agīcooka akīmwīra atīrī, “Oya mīguī,” Nake mūthamaki akīmīoya. Elisha akīmwīra atīrī, “Ta mīgūthīthie thī.” Nake akīmīgūthīthia thī maita matatū, agītīga. **19** Nake mūndū wa Ngai akīrakara nī ūndū wake, akīmwīra atīrī, “Ūkwagīrīrīwo nī kūmīringīthia maita matano kana matandatū; ūguo nīguo ūngīgaatooria andū a Suriata na ūmaniine biū. No rīu ūkaamahoota o maita matatū tu.” **20** Nake Elisha agīkua na agīthikwo. Na rīrī, atharīkīri a kuuma Moabi maahūthīrīte gūtoonya būrūri-inī o kīambīrīria kīa mwaka. **21** Hīndī ūmwe andū amwe a Israeli magīthika mūndū-rī, o ūmwe makīona gīkundi kīa atharīkīri; nī ūndū ūcio magīkīka kīimba kīa mūndū ūcio maathikaga mbīrīra-inī ya Elisha. Hīndī ūrīa kīimba kīa kīahutanirie na mahīndī ma Elisha, mūndū ūcio akīrūka, akīrūgama na magūrū make. **22** Hazaeli mūthamaki wa Suriata aahinyīrīrie Israeli matukū mothe ma ūthamaki wa Jehoahazu. **23** No rīrī, Jehova akīmatuga na akīmaiguīra tha, akīmarūmbūiyya nī ūndū wa kīrīkanīro gīake na lburahīmu, na Isaaka, na Jakubu. Nginyagia ūmūthī, akoretwo atekwenda kūmaniina kana kūmaingata mehere mbere yake. **24** Hazaeli mūthamaki wa Suriata agīkua, nake mūriū Beni-Hadadi agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **25** Hīndī ūyo Jehoashu mūrū wa Jehoahazu agītunya Beni-Hadadi mūrū wa Hazaeli matūura marīa Hazaeli aatahīte mbaara-inī kuuma kūrī ithe Jehoahazu.

Joashu aamūtooririe maita matatū, na nī ūndū ūcio agīcookia matūura ma Israeli.

14 Na rīrī, mwaka-inī wa keerī wa ūthamaki wa Jehoashu mūrū wa Jehoahazu mūthamaki wa Israeli, Amazia mūrū wa Joashu mūthamaki wa Juda akīambīrīria gūthamaka. **2** Aarī wa mīaka mīrongo ūrī na ītano rīrī aatuūkire mūthamaki, nake agīthamaka arī kūu Jerusalemu mīaka mīrongo ūrī na kenda. Nake nyina eetagwo Jehoadini, na oimīte Jerusalemu. **3** Niekire maündū marīa moonagwo magīriire maitho-inī ma Jehova, no ti ta ūrīa ithe Daudi eekīte. Maündū-inī mothē eekire o ta ūrīa ithe Joashu ekaga. **4** No rīrī, kūndū kūria gūtūūgīru gūtieheririo; andū maathiire o na mbere kūrufīra magongona na gūcinīra ūbumba kuo. **5** Thuutha wa ūthamaki gūkorwo ūrūmīte moko-inī make, akīuraga anene arīa moragīte ithe Joashu ūrīa warī mūthamaki. **6** No rīrī, ndaigana kūuraga ariū a oragani acio, kūringana na ūrīa kwandikītwo ibuku-inī rīa Watho wa Musa harīa Jehova aathanīte atīrī: "Maithe ma ciana matikooragwo nī ūndū wa ciana, o na kana ciana ciūragwo nī ūndū wa maithe mao; o mūndū arikuaga nī ūndū wa mehia make mwene." **7** Ningī nīwe wahootire 10,000 cia andū a Edomu kūu Gītuamba-inī gīa Cumbī, na agītunanya itūura rīa Sela mbaara-inī, akīritua Jokitheeli, rītwa rīrīa rīittagwo nginya ūmūthī. **8** Hīndī iyo Amazia agītūma andū kūrī Jehoashu mūrū wa Jehoahazu mūrū wa Jehu, mūthamaki wa Israeli, akīmwīra atīrī "Üka tūng'ethanīre ūthiū kwa ūthiū." **9** No rīrī, Jehoashu mūthamaki wa Israeli agīcookeria Amazia mūthamaki wa Juda atīrī: "Mahiū ma nyeki-inī ma kūu Lebanonī nīmatūmīre mūtarakwa ndūmūfrī o kūu Lebanonī makīwīra atīrī, 'Heana mwarīguo ahikio nī mūrū wakwa.' Hīndī iyo nyamū ya gīthaka kūu Lebanonī igūuka ikīrangīrīria mahiū macio ma nyeki-inī na makinya mayo. **10** Ti-itherū nīūtooretie Edomu, na rīu nīūtūkīte mwītīi. Wīgaathe nī ūndū wa ūhootani waku, no ikara mūciī! Nī kīi gīgūtūma wīrehere thīīna, wīniimthie we mwene, o hamwe na andū a Juda?" **11** O na kūrī ūguo, Amazia ndaigana gūthikīrīria; nī ūndū ūcio Jehoashu mūthamaki wa Israeli akīmūthākīra. We na Amazia mūthamaki wa Juda makīng'ethanīra kūu Bethi-Shemeshu thīīnī wa Juda. **12** Andū a Juda makīhūrwo nī andū a Israeli, na o mūndū akīurīra gwake mūciī. **13** Nake Jehoashu mūthamaki wa Israeli akīnyiita Amazia mūthamaki wa Juda mūrū wa Joashu mūrū wa Ahazia, o kūu

Bethi-Shemeshu. Ningī Jehoashu agīthīi Jerusalemu na akīmomora rūthingo rwa Jerusalemu, kuuma Kīhingo-inī kīa Efiraimu nginya Kīhingo gīa Koine, handū ha buti ta magana matandatū kūraiha. **14** Nake akīoya thahabu yothe na betha na indo ciotle iria ciarī thīīnī wa hekarū ya Jehova na iria ciarī igīna-inī cia nyūmba ya ūthamaki. Ningī agītaha andū na agīcooka Samaria. **15** Ha ūhoro wa maündū marīa mangī makoniī wathani wa Jehoashu, na marīa eekire, na marīa aahingirie, o hamwe na mbaara yake ūrīa maarūire na Amazia mūthamaki wa Juda-rī, gīthī matiandikītwo ibuku-inī rīa mahinda ma athamaki a Israeli? **16** Jehoashu akīhūrūka hamwe na maithe make, agīthikwo Samaria hamwe na athamaki a Israeli. Nake mūrīi Jeroboamu agītūka mūthamaki ithenya rīake. **17** Amazia mūrū wa Joashu mūthamaki wa Juda aatūūrire muoyo mīaka ikūmi na ītano thuutha wa gīkuū kīa Jehoashu mūrū wa Jehoahazu mūthamaki wa Israeli. **18** Ha ūhoro wa maündū marīa mangī ma wathani wa Amazia, gīthī matiandikītwo ibuku-inī rīa mahinda ma athamaki a Juda? **19** Nao andū makīgīa ndundu ya kūmūūkīrīra kūu Jerusalemu, nake Amazia akīrīrīra Lakishi, no magītūma andū mamūrūmīrīre kūu Lakishi, na makīmūūragīra kuo. **20** Nīacookirio akuuītīo na mbarathi, agīthikwo Jerusalemu hamwe na maithe make, itūura-inī inene rīa Daudi. **21** Hīndī iyo andū othe a Juda makīoya Azaria arī na mīaka ikūmi na ītandatū, makīmūtua mūthamaki ithenya rīa ithe Amazia. **22** Nīwe waakire Elathu rīngī, na akīrīcookeria Juda thuutha wa Amazia kūhūrūka na maithe make. **23** Mwaka-inī wa ikūmi na ītano wa wathani wa Amazia mūrū wa Joashu mūthamaki wa Juda, Jeroboamu mūrū wa Jehoashu, mūthamaki wa Israeli agītūka mūthamaki kūu Samaria, na agīthamaka mīaka mīrongo ūna na ūmwe. **24** Niekire maündū mooru maitho-inī ma Jehova, na ndaatiganire na mehia o na mamwe ma Jeroboamu mūrū wa Nebati marīa aatūmīte Israeli meehe. **25** Nīwe wacookirie mīhaka ya Israeli kuuma Lebo-Hamathu nginya Iria-inī rīa Araba kūringana na kiugo kīa Jehova Ngai wa Israeli kīrīa kīarītīo nī ndungata yake Jona mūrū wa Amitai, ūrīa warī mūnabii kuuma Gathi-Heferi. **26** Jehova nīonete ruo rūnene rwa andū othe a Israeli, arīa maarī ngombo na arīa mataarī ngombo, akīona ūrīa maathīmīkīte, na gūtiarī mūndū o na ūmwe wa kūmateithia. **27** Na tondū Jehova ndoigīte atī nīegūtharia rītwa rīa Israeli gūkū thī-

rī, nīamahonokirie na guoko kwa Jeroboamu mūrū wa Jehoashu. **28** Ha ūhoro wa maündū marīa mangī makoniī wathani wa Jeroboamu, ūrīa wothe eekire, o na mbaara iria aahootanire, o na ūrīa aatunyanīire Israeli matūura ma Dameski na Hamathu, marīa maarī ma Juda tene-rī, githī matiandikītwo ibuku-inī rīa mahinda ma athamaki a Israeli? **29** Jeroboamu nīahurūkire hamwe na maithe make, o acio maarī athamaki a Israeli. Nake mūriū Zekaria agītuīka mūthamaki ithenya rīake.

15 Na rīrī, mwaka-inī wa mīrongo ūrī na mūgwanja wa ūthamaki wa Jeroboamu mūthamaki wa Israeli, Azaria mūrū wa Amazia mūthamaki wa Juda, akīambīrīria gūthamaka. **2** Nake aarī na ūkūrū wa mīaka ikūmi na itandatū ūrīa aatuīkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka mīrongo itano na ūrī. Nyina eetagwo Jekolia, na oimīte Jerusalemu. **3** Nake nēkire maündū marīa maarī magīrīu maitho-inī ma Jehova, o ta ūrīa ithe Amazia eekite. **4** No rīrī, kūndū kūrīa gūtūgīru gūtieheririo; andū maathiire o na mbere kūrūtīra magongona o na gūcinīra ūbumba kuo. **5** Jehova nīahūrīre mūthamaki na mangū o nginya mūthenya ūrīa aakuire, na aatūrīre nyūmba arī wiki. Jothamu mūrū wa mūthamaki akīrūgamīrīra nyūmba ya ūthamaki, na agaathaga andū a būrūri ūcio. **6** Ha ūhoro wa maündū marīa mangī makoniī wathani wa Azaria, na ūrīa wothe eekire, githī matiandikītwo ibuku-inī rīa mahinda ma athamaki a Juda? **7** Azaria akīhūrūka hamwe na maithe make, na agīthikwo hakuhī nao itūra-inī inene rīa Daudi. Nake mūriū Jothamu agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **8** Na rīrī, mwaka-inī wa mīrongo itatū na īmana wa Azaria mūthamaki wa Juda, Zekaria mūrū wa Jeroboamu agītuīka mūthamaki wa Israeli kūu Samaria, nake agīthamaka mīeri itandatū. **9** Nake agīika maündū mooru maitho-inī ma Jehova, o ta ūrīa maithe make meekeite. Ndaigana gūtīga mehia ma Jeroboamu mūrū wa Nebati marīa aatūmīte Israeli mehie. **10** Shalumu mūrū wa Jabeshi nīaciīrīre gūkīrīra Zekaria. Akīmūtarīkīra mbere ya andū, akīmūrūga, nake agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **11** Maündū marīa mangī makoniī wathani wa Zekaria, mandikītwo ibuku-inī rīa mahinda ma athamaki a Israeli. **12** Nī ūndū ūcio kiugo kīa Jehova kīrīa kīrīrīro Jehu nīkīahingire, kīrīa kīoigīte atīrī: “Njiaro ciaku nīigaikīrīra gītī kīa ūnene wa Israeli nginya rūciaro rwa kana.” **13** Na rīrī, Shalumu mūrū wa

Jabeshi aatuīkire mūthamaki mwaka-inī wa mīrongo itatū na kenda wa ūthamaki wa Uzia mūthamaki wa Juda, nake agīthamaka mweri ūmwe kūu Samaria. **14** Menahemu mūrū wa Gadi akiuma Tiriza, agīthī Samaria. Agītharīkīra Shalumu mūrū wa Jabeshi kūu Samaria, akīmūrūga, na agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **15** Maündū marīa mangī makoniī wathani wa Shalumu, na ndundu ya gūukanīrīra ūrīa aatongoretie, mandikītwo ibuku-inī ūrīa mahinda ma athamaki a Israeli. **16** Hīndī ūyo Menahemu, arutītie Tiriza agītharīkīra Tifisa, na akīrūga mūndū wothe warī itūrū, ūrī inene thīnī o na arīa maarī hakuhī narīo, tondū nīmaregire kūhīngūra ihingo ciao. Akīhūrū Tifisa, na agītarūra nda cia andū-a-nja arīa maarī na nda. **17** Mwaka-inī wa mīrongo itatū na kenda wa Azaria mūthamaki wa Juda, Menahemu mūrū wa Gadi agītuīka mūthamaki wa Israeli, na agīthamaka Samaria mīaka ikūmi. **18** Nake agīika maündū mooru maitho-inī ma Jehova. Hīndī ya wathani wake wothe, ndaigana gūtīgana na mehia ma Jeroboamu mūrū wa Nebati, marīa aatūmīte Israeli mehie. **19** Hīndī ūyo Puli mūthamaki wa Ashuri agītharīkīra būrūri ūcio, nake Menahemu akīmūhe taranda ngiri ūmwe cia betha nīguo amūteithīrīrie kūrūmia ūthamaki wake wega. **20** Menahemu agītīa mbeeca icio na hinya kuuma kūrī andū a Israeli. Mūndū o wothe gītonga aarī arute cekeri mīrongo itano cia betha, nīguo iheo mūthamaki wa Ashuri. Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Ashuri akīehera, na ndaikarire būrūri ūcio rīngī. **21** Ha ūhoro wa maündū marīa mangī makoniī wathani wa Menahemu, na ūrīa eekire-rī, githī matiandikītwo ibuku-inī ūrīa mahinda ma athamaki a Israeli? **22** Menahemu akīhūrūka hamwe na maithe make. Nake mūriū Pekaia agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **23** Mwaka-inī wa mīrongo itano wa ūthamaki wa Azaria mūthamaki wa Juda, Pekaia mūrū wa Menahemu agītuīka mūthamaki wa Israeli kūu Samaria, nake agīthamaka mīaka ūrī. **24** Pekaia agīika maündū mooru maitho-inī ma Jehova. Ndaigana gūtīga mehia ma Jeroboamu mūrū wa Nebati marīa aatūmīte Israeli mehie. **25** Ūmwe wa anene ake, Pekaia mūrū wa Remalia, agīciīrīra ndundu ya kūmūkīrīra. Arī na andū mīrongo itano kuuma Gileadi, agīthī, akīrūga Pekaia hamwe na Arigobu na Ariehi, kūu Samaria, kīrīgo-inī gīa kwigītīra kīa nyūmba ya ūthamaki. Nī ūndū ūcio, Pekaia akīrūga Pekaia na agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **26** Maündū marīa mangī

makoniï wathani wa Pekaia, na ūrīa wothe eekire-rī, mandikïtво ibuku-inī rīa mahinda ma athamaki a Israeli. 27 Na rīrī, mwaka-inī wa mīrongo ītano na ūrīa wa Azaria mūthamaki wa Juda, Peka mūrū wa Remalia agītuïka mūthamaki wa Israeli kūu Samaria, nake agīthamaka mīaka mīrongo ūrī. 28 Nake agītika maündū mooru maitho-inī ma Jehova. Ndaigana gūtigana na mehia ma Jeroboamu mūrū wa Nebati, marīa aatūmīte Israeli meeheie. 29 Hīndī ya Peka mūthamaki wa Israeli, nīguo Tigilathu-Pileseru, mūthamaki wa Ashuri, ookire agītunyana Ijoni, na Abeli-Bethi-Maaka, na Janoa, na Kadeshi na Hazorū. Nītatunyanire Gileadi, na Galili, hamwe na būrūri wothe wa Nafitali na agīthaamīria andū aakuo Ashuri. 30 Ningī Hoshea mūrū wa Ela agīciirīra ndundu ya gūükirīra Peka mūrū wa Remalia. Nake akīmūtharikīra na akīmūraga, agīcooka agītuïka mūthamaki ithenya rīake, mwaka-inī wa mīrongo ūrī wa ūthamaki wa Jothamu mūrū wa Uzia. 31 Ha ūhoro wa maündū marīa mangī makoniï wathani wa Peka, na ūrīa wothe eekire-rī, githī matiandikïtво ibuku-inī rīa mahinda ma athamaki a Israeli? 32 Na rīrī, mwaka-inī wa keerī wa ūthamaki wa Peka mūrū wa Remalia mūthamaki wa Israeli, Jothamu mūrū wa Uzia mūthamaki wa Juda akīambīrīria gūthamaka. 33 Aarī wa mīaka mīrongo ūrī na ītano ūrīa aatuïkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka ikūmi na itandatū. Nyina eetagwo Jerusha mwari wa Zadoku. 34 Nīekire maündū marīa maagīriire maitho-inī ma Jehova o ta ūrīa ithe Uzia eekite. 35 No rīrī, kūndū kūrīa gūtūgīru gūtieheririo; andū maathiire o na mbere kūrūtīra magongona na gūcīnīra ūbumba kuo. Jothamu agīaka rīngī kīhingo kīa rūgongo kīa hekarū ya Jehova. 36 Ha ūhoro wa maündū marīa mangī makoniï wathani wa Jothamu, na ūrīa eekire-rī, githī matiandikïtво ibuku-inī rīa mahinda ma athamaki a Juda? 37 (Matukū-inī macio Jehova akīambīrīria gūtūma Rezini mūthamaki wa Suriata, na Peka mūrū wa Remalia, mokīrīre Juda.) 38 Nake Jothamu akīhurūka hamwe na maithe make, agīthikwo hamwe nao itūura inene rīa Daudi, na norīo itūura rīa ithe. Nake mūrū Ahazu agītuïka mūthamaki ithenya rīake.

16 Na rīrī, mwaka-inī wa ikūmi na mūgwanja wa ūthamaki wa Peka mūrū wa Remalia, Ahazu mūrū wa Jothamu mūthamaki wa Juda akīambīrīria gūthamaka. 2 Ahazu aarī wa mīaka mīrongo ūrī ūrīa aatuïkire mūthamaki, nake agīthamaka arī

Jerusalemu mīaka ikūmi na itandatū. Nake ndaigana gwīka maündū magīriire maitho-inī ma Jehova Ngai wake, ta ūrīa ithe Daudi eekite. 3 Aathiiaga na mīthīire ya athamaki a Israeli, o na akīruta mūrū arī igongona rīa njino, akīrūmīrīra njīra iria irī magigi cia ndūrīrī iria Jehova aingatire ciehere mbere ya Israeli. 4 Nīaarutīire magongona na agīcīnīra ūbumba kūndū kūrīa gūtūgīru, na tūcūmbīrī-inī twa irīma, o na rungu rwa mītī ūrīa mīruru. 5 Hīndī īyo Rezini mūthamaki wa Suriata, na Peka mūrū wa Remalia mūthamaki wa Israeli, makiumagara makahūürane na Jerusalemu, na makīrigiicīria Ahazu, no matiamūtooririe. 6 Hīndī īyo Rezini mūthamaki wa Suriata agītunyana itūura rīa Elathu, akīrīcookeria Suriata, na akiingata andū a Juda. Andū a Edomu magīthaamīria Elathu, na matūire kuo nginya ūmūthī. 7 Ahazu agītūma andū kūrī Tigilathu-Pileseru mūthamaki wa Ashuri makamwīre atīrī, “Nī nīi ndungata na ngombo yaku. Ambata, ūuke ūuhonokie kuuma guoko-inī kwa mūthamaki wa Suriata na mūthamaki wa Israeli, arīa maratharikīra.” 8 Nake Ahazu agīkuua betha na thahabu iria ciarī hekarū-inī ya Jehova, na igīna-inī iria cia nyūmba ya ūthamaki, na agīcītūma irī iheo kūrī mūthamaki wa Ashuri. 9 Mūthamaki wa Ashuri agītīkīra na ūndū wa gūtharikīra itūura rīa Dameski na akīritunyana. Agīthaamia atūrī akuo akīmatwara Kiri na akīrūraga Rezini. 10 Hīndī īyo Mūthamaki Ahazu agīthī Dameski gūtūngana na Tigilathu-Pileseru mūthamaki wa Ashuri. Nake akīona kīgongona kūu Dameski, agītūmīra Uriā mūthīnjīri-Ngai mūcoro wa kīgongona kūu o na mwakīre wakīo o ta ūrīa gīkītwo. 11 Nī ūndū ūcio Uriā ūrīa mūthīnjīri-Ngai agītā kīgongona kūringana na ūrīa wothe aatūmīirwo, gīcoretwo nī Mūthamaki Ahazu kuuma Dameski, na agīkīrīkīa mbere ya Mūthamaki Ahazu gūcooka. 12 Rīrīa mūthamaki aacookire kuuma Dameski na akīona kīgongona kūu, agīkuhīrīria na akīrūtīra igongona igūrū rīakīo. 13 Akīruta igongona rīake rīa njino na rīa mūtū, na agītīrīria indo iria irutagwo cia kūnyuu na akīminjaminjīria kīgongona kūu thakame ya maruta ma ūiguano. 14 Nakīo kīgongona gīa gīcango kīrīa kīarī mbere ya Jehova, agīkīruta mwena wa na mbere wa hekarū, kuuma gatagatī-inī ga kīgongona kūu kīerū na hekarū ya Jehova, agīkīiga mwena wa gathigathini wa kīgongona kūu kīerū. 15 Hīndī īyo Mūthamaki Ahazu akihe Uriā ūrīa mūthīnjīri-Ngai mawatho maya:

"Igūrū rīa kīgongona kīu kīnene kīerū, rutagīra ho iruta rīa njino rīa rūciinī, na iruta rīa mūtu rīa hwaī-inī, na iruta rīa mūthamaki rīa njino, na iruta rīake rīa mūtu, na iruta rīa njino rīa andū othe a būrūri, na iruta rīao rīa mūtu na iruta rīao rīa kūnyuu. Na ūminjaminjagirie kīgongona thakame yothe ya maruta ma njino na ya magongona. No kīgongona gīa gīcango, ndīrikīhūthagīra na gūtūria ūhoro kuuma kūrī Jehova." 16 Nake Uria ūrīa mūthīnjīri-Ngai agīka o ta ūrīa Mūthamaki Ahazu aamwathīte. 17 Mūthamaki Ahazu akīhereria icunīj cia mwena-inī, na akīhereria irāi kuuma makaari-inī macio. Akīhereria itangi rīrīa rīetagwo Karia igūrū rīa mīhianano ya ndegwa cia gīcango iria ciakanyiitīrire, na agīkaigīrīra itina-inī cia mahiga. 18 Nīeheririe gīthaku gīa Thabatū kīrīa gīakītō hekarū-inī, na agīthaamia itoonyero rīa athamaki hau nja ya hekarū ya Jehova, nīguo akenie mūthamaki wa Ashuri. 19 Ha ūhoro wa maündū marīa mangī makoniī wathani wa Ahazu, na ūrīa eekire-rī, gīthī matiandikītō ibuku-inī rīa mahinda ma athamaki a Juda? 20 Nake Ahazu akīhūrūka hamwe na maithe make, na agīthikwo hamwe nao Itūrā-inī inene rīa Daudi. Nake mūriū Hezekia agītuīka mūthamaki ithenya rīake.

17 Na rīrī, mwaka wa mīrongo ūrī wa Ahazu mūthamaki wa Juda, Hoshea mūrū wa Ela agītuīka mūthamaki wa Israeli kūu Samaria, nake agīthamaka mīaka kenda. 2 Agīka maündū mooru maitho-inī ma Jehova, no ti ta ūrīa athamaki a Israeli arīa maarī mbere yake meekīte. 3 Shalimaneseru mūthamaki wa Ashuri akīambata agatharīkīre Hoshea, ūrīa warī ndungata ya Shalimaneseru na nīamūrīhaga igooti. 4 No mūthamaki wa Ashuri nīamenyire atī Hoshea aarī mūkunyanīri, nīgūkorwo nīatūmīte andū kūrī Soo mūthamaki wa Misiri, na nīatīgīte kūrīha igooti rīa mūthamaki wa Ashuri ta ūrīa ekaga mbere mwaka o mwaka. Nī ūndū ūcio Shalimaneseru akīmūnyiita, na akīmūhīngīra njeera. 5 Mūthamaki wa Ashuri agītharīkīra būrūri wothe, agīkinya Samaria na akīrīgīciircīra mīaka itatū. 6 Mwaka-inī wa kenda wa wathani wa Hoshea nīguo mūthamaki wa Ashuri aatunyanire Samaria, agīthaamīria andū a Israeli būrūri wa Ashuri. Akīmahe ūtūuro kūu Hala na Gozani, Rūū-inī rwa Haboru, na matūura-inī ma Amedi. 7 Maündū macio mothe meekikire nī ūndū andū a Israeli nīmehīrie Jehova Ngai wao, ūrīa wamarutīte būrūri wa Misiri moime watho-inī wa

Firaūni mūthamaki wa Misiri. Nao makīinamīrīra ngai ingī, magīcīhooya, 8 na makīrūmīrīra mītugo ya ndūrīrī iria ciaingatītō nī Jehova ciehere mbere yao, o na makarūmīrīra mītugo ūrīa yambīrīrio nī athamaki a Israeli. 9 Nao andū a Israeli magīka maündū na hitho ma gūukīrīra Jehova Ngai wao marīa mataagīrīre. Kuuma mūthiringo-inī wa kūrangīra nginya itūura ūrīa ūairigīrīwo rūthingo rwa hinya, makīakīra kūndū kūrīa gūtūugīru gwa kūrūtīra magongona matūura-inī mao mothe. 10 Nīmahaandire mahiga maamūre o na itugī cia Ashera, kūndū kūrīa guothe gūtūugīru o na rungu rwa mītī ūrīa mīruru. 11 Nīmacinagīra ūbumba handū hothe hatūugīru, o ta ūrīa ndūrīrī iria Jehova aaingatīte ciehere mbere yao ciekaga. Magīka maündū ma waganu ma kūrakaria Jehova. 12 Nīmahooire mīhianano o na gūtūika Jehova nīoigīte atīrī, "Mūtikanē ūguo." 13 Nake Jehova agīkaania andū a Israeli na andū a Juda na ūndū wa anabii ake othe na andū arīa moonaga maündū, akīmeera atīrī: "Garūrukai mūtigane na njīra cianyu cia waganu. Rūmagiai maathani na ūrīa cia watho wakwa wa kūrūmīrīwo, kūringana na watho wothe ūrīa ndaathire maithe manyu maathīkagīre, na ūrīa ndaamūreheire na tūnua twa anabii ndungata ciakwa." 14 No matiigana kūnjigua, no momirie ngoro ciao o ta ūrīa maithe mao meekire, arīa mateehokire Jehova Ngai wao. 15 Nao makīregā ūrīa cia watho wake wa kūrūmīrīwo na kīrīkanīro kīrīa aarīkanīre na maithe mao, na mīkaana ūrīa aamaheete. Nao maarūmīrīre mīhianano itarī kīene, nao magītuīka kīndū gītarī bata. Meegerekānirie na ndūrīrī iria ciamarīgiicīrīre, o na gūtūika Jehova nīamathīte, akoiga atīrī, "Mūtigeke ta ūrīa ndūrīrī icīo cīkaga," nao magīka maündū marīa Jehova aamagīrītie gwīka. 16 Nīmatiganīrīre maathani mothe ma Jehova Ngai wao, na magīthondēkera mīhianano ūrī ya gūtwekio iħaana ta njaū, na magīthondēka gītūgī kīa Ashera. Nao makīinamīrīra ciūmbe ciōthe cia igūrū, na makīhooya Baali. 17 Ningī makīrūta airītu na aanake ao marī magongona ma njino. Nīmarathaga ūhoro na makaragūra, na makīlīheana gwīka maündū mooru maitho-inī ma Jehova, makīmūrakaria. 18 Nī ūndū ūcio Jehova akīrakara mūno nī ūndū wa andū a Israeli, o nginya akīmeheria mbere yake. No mūhīrīga wa Juda watigirwo. 19 O nao andū a Juda matiarūmīrīre maathani ma Jehova Ngai wao. Maarūmīrīre mītugo ūrīa yambīrīrio nī andū

a Israeli. 20 Nī ūndū ūcio Jehova akīrega andū a Israeli othe, akīmaherithia na akīmaneana moko-inī ma thū, o nginya akīmaingata mehere mbere yake. 21 Na rīrī aamūranirie andū a Israeli na nyūmba ya Daudi-rī, nīguo maatuire Jeroboamu mūrū wa Nebati mūthamaki wao. Nake Jeroboamu akīguucirīria andū a Israeli matige kūrūmīrīra Jehova, agītūma meehe rīhīa inene. 22 Andū a Israeli makīrūmīrīra mehia mothe ma Jeroboamu, na matiigana gūcooka gūtigana namo, 23 nginya rīrīa Jehova aameheririe mbere yake o ta ūrīa aamerīte na kanua ka ndungata ciate ciathe cia anabii. Nī ūndū ūcio andū a Israeli makīehero būrūri wao, magīthaamīrio Ashuri, na no kuo marī. 24 Nake mūthamaki wa Ashuri akīruta andū Babuloni, na Kutho, na Ava, na Hamathu na Sefarivaimu, akīmahe matūura ma Samaria ithenyā rīa andū a Israeli. Makīgwatīra Samaria, na magīkara matūura-inī makuo. 25 Hīndī ūrīa maambīrīrie gūkara kuo matiahooyaga Jehova; nī ūndū ūcio Jehova akīmatūmīra mīrūthi kuo, ikiūraga andū amwe. 26 Nake mūthamaki wa Ashuri agīkinyīrio ūhoro akīrwo atīrī: "Andū arīa wathaamirie ūkīmatwara matūura-inī ma Samaria matiū ūrīa ngai ya būrūri ūcio yendaga. Nīmatūmīre mīrūthi ūrīa ūramooraga, tondū andū nīmarigītwo nī kīi ngai īyo yendaga."

27 Hīndī īyo mūthamaki wa Ashuri agīathana atīrī: "Reke mūthīnjīri-Ngai ūmwe wa arīa maatahirwo kuuma Samaria acooke agatūre kuo, nīgeetha arute andū ūrīa ngai ya būrūri ūcio yendaga." 28 Nī ūndū ūcio mūthīnjīri-Ngai ūmwe wa arīa maatahiōtwo kuuma Samaria agīthīi gūtūra Betheli, akīmaruta kūhooya Jehova. 29 No rīrī, o rūrīrī rūgīthondekera ngai ciaruo matūura-inī mothe marīa maatūraga, magīciiga mahooero-inī marīa maathondeketwo nī andū a Samaria kūndū kūrīa gūtūgīru. 30 Andū a kuuma Babuloni magīthondeka mūhianano wetagwo Sukothu-Benothu, nao andū a Kutho magīthondeka Nerigali, nao andū a Hamathu magīthondeka Ashima; 31 nao andū a Aavi magīthondeka Nibihazu na Tarataka, nao andū a Sefariri maacinaga ciana na mwaki irī ta magongona kūrī Adarameleki na Anameleku, ngai cia Sefarivaimu. 32 Nīmahoooyaga Jehova, no ningī magīthuura andū a mīthembā yothe yao matūke aruti wīra ta athīnjīri-Ngai mahooero-inī ma kūndū kūrīa gūtūgīru. 33 Nīmahoooyaga Jehova, na no maatungatagīra ngai ciao, kūringana na mītugo ya ndūrīrī cia kūrīa maarutītwo. 34 Nginyagia

ūmūthī matūire marūmītie mītugo yao ya tene. Nao matihooyaga Jehova kana gwathikīra irīra cia watho wake wa kūrūmīrīwo, na matūiro marīa matuītwo, na watho na maathani marīa Jehova aaheire njiaro cia Jakubu, ūrīa aatuire Israeli. 35 Rīrīa Jehova aarīkanīire kīrīkanīro na andū a Israeli-rī, aamaathire atīrī: "Mūtikanahooe ngai ingī, kana mūciinamīrīre, kana mūcitungatīre, kana mūcirutīre igongona. 36 No Jehova ūrīa wamūrutire būrūri wa Misiri na hinya mūnene na atambūrūkītie guoko gwake, ūcio nowe wiki mwagīrīrīwo nīkūhooyaga. Nīwe mūrīinamagīrīra, na nīwe mūrīrutagīra magongona. 37 Hīndī ciathe no nginya mūmenyāgīrīre kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīwo na matūiro marīa matuītwo, na mawatho, o na maathani marīa aamwandikīre. Mūtikanahooe ngai ingī. 38 Mūtikariganīrīwo nī kīrīkanīro kīrīndaarīkanīire na inyūi, na mūtikanahooe ngai ingī. 39 No rīrī, mūhooyage Jehova Ngai wanyu; tondū nīwe ūkaamūkūura guoko-inī gwa thū cianyu ciathe." 40 No rīrī, matiigana kūnjigua, no maathiire o na mbere na mītugo yao ya tene. 41 O na rīrīa andū acio māhooyaga Jehova, no maatungatagīra ngai ciao cia mīhianano. Nginyagia ūmūthī ciana ciao na ciana cia ciana ciao ithīiaga na mbere gwīka o ta ūrīa maithe mao meekaga.

18 Na rīrī, mwaka-inī wa itatū wa Hoshea mūrū wa Ela mūthamaki wa Israeli, nīguo Hezekia mūrū wa Ahazu mūthamaki wa Juda aambīrīrie gūthamaka. 2 Aarī wa mīaka mīrongo ūrī na itāno rīrī aatuīkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka mīrongo ūrī na kenda. Nyina eetagwo Abija mwarī wa Zekaria. 3 Nake agīka maūndū marīa magīrīire maitho-inī ma Jehova, o ta ūrīa ithe Daudi eekīte. 4 Nīheheririe kūndū kūrīa gūtūgīru, akihehenja mahiga marīa maamūrīrīwo ngai cia mīhianano, na agītemenga itugī cia Ashera. Nayo nyoka ya gīcango ūrīa yathondeketwo nī Musa akīmiunanga tūcunjī, nīgūkorwo nginyagia ihinda rīu andū a Israeli nīmāmīcinagīra ūbumba. Nayo yetagwo Nehushitani. 5 Nake Hezekia agītūra ehokete Jehova, Ngai wa Israeli. Gūtiārī mūndū ūngī take harī athamaki othe a Juda, mbere yake kana arīa mookire thuutha wake. 6 Nīatūrīre arūgamīte wega harī Jehova na ndaigana gūtīga kūmūrūmīrīra; na nīatūrīre arūmītie maathani ma Jehova marīa aaheire Musa. 7 Nake Jehova aarī hamwe nake; nake Hezekia akīgaacīra maūndū-inī

mothe marĩa ekaga. Ningĩ nĩareganire na watho wa mûthamaki wa Ashuri, na akirega kümütungata. **8** Nîatooririe Afilisti kuuma mûthiringo-ini wa arangiri nginya itüüra-ini rîrîa rîairigítwo na rüthingo rwa hinya, o nginya Gaza na matüüra makuo. **9** Mwaka-ini wa ña wa üthamaki wa Hezekia, na nîguo warî mwaka wa mügwanja wa Hoshea mûrû wa Ela mûthamaki wa Isiraeli, Shalimaneseru mûthamaki wa Ashuri nîthaiire kûrûa na itüüra rîa Samaria na akirîrigicíria. **10** Na thuutha wa mîka itatû Ashuri magítunyana Samaria. Nî ündû ûcio itüüra rîa Samaria rîgítahwo mwaka-ini wa itandatû wa üthamaki wa Hezekia, na warî mwaka wa kenda wa üthamaki wa Hoshea mûthamaki wa Isiraeli. **11** Nake mûthamaki wa Ashuri agîthaamíria andû a Isiraeli kuu Ashuri, akîmahe ütûiro Hala, kuu Gozani ndwere-ini cia Rüüi rwa Haboru na matüüra-ini ma Amedi. **12** Ündû ûcio wekíkire nî ündû nîmagîte gwathîkira Jehova Ngai wao, no magîthükia kîrîkaníro gîake, na ûrîa wothe Musa ndungata ya Jehova aamaathîte. Matiathikîrîrie maathani macio kana makîmahingia. **13** Mwaka-ini wa ikûmi na ña wa üthamaki wa Hezekia, Senakeribu mûthamaki wa Ashuri agîtharîkira matüüra mothe manene ma Juda marĩa mairigîirwo na thingo cia hinya, na akîmatunyana. **14** Nî ündû ûcio Hezekia mûthamaki wa Juda agîtumîra mûthamaki wa Ashuri ûrîa warî kuu Lakishi ndümîrîri ño: “Nîhîftie. Njeherera na nîngûkûriha kîrîa giothe üngînjîtia.” Nake mûthamaki wa Ashuri agîtia Hezekia mûthamaki wa Juda taranda magana matatû cia betha, na taranda mîrongo itatû cia thahabu kîa hinya. **15** Nî ündû ûcio Hezekia akîmûhe betha iria ciithe cioneckire hekarû-ini ya Jehova na igîina-ini ciithe cia nyumbâ ya üthamaki. **16** Ihinda-ini rîu, Hezekia mûthamaki wa Juda akîruta thahabu irîa yagemetie mîrango na itugî cia mîrango ya hekarû ya Jehova na akîmîhe mûthamaki wa Ashuri. **17** Mûthamaki wa Ashuri agîtuma mwathi ûrîa mûnene wa mbütû ciithe cia ita, na mûrûgamîrîri wa anene arîa angî, na mwathi wa mbütû cia mbaara, marî na mbütû nene ya ita kuuma Lakishi mathîi kûrî Mûthamaki Hezekia kuu Jerusalemu. Magîkinya Jerusalemu na makîrûgama mûtarô-ini wa Karia ka Rûgongo, njîra-ini ya güthîi Mûgûnda-ini wa Mûthambia Nguo. **18** Magîtumânia mûthamaki; nake Eliakimu mûrû wa Hilikia mûrûgamîrîri wa nyumbâ ya üthamaki, na Shebina ûrîa mwandiki-marûa, na Joa mûrû wa Asafu ûrîa warî mwandiki-

wa maündû ma ihinda rîu, makiumagara mathîi kûrî o. **19** Nake mûnene wa mbütû cia ita akîmeera atîri, “Irai Hezekia atîri: “Mûthamaki ûrîa mûnene, o we mûthamaki wa Ashuri, ekuuga atîri: Úrutîte ümîrîru ûcio ûrî naguo kû? **20** Wee uugaga ûrî na hinya wa mbütû cia ita, na nîñüi kûrûa, no waragia o ciugo cia tûhû. Nûu ûcio wîhokete atî nîguo ünemere? **21** Atîrîri, wee wîhokete andû a Misiri acio mahaana ta kamûrangî koinîkangu, karîa gatheecaga mûndû guoko, gakamûguraria etiirania nako! Üguo nîguo Firaüni mûthamaki wa Misiri ahaana kûrî arîa othe mamwîhokaga. **22** O na üngînjîra atîri, “Ithuî twîhokete Jehova Ngai witû”, githî tiwe wehereirio kûndû kûrîa gütüügîru, na igongona iria ciarî kuo nî Hezekia, akîira andû a Juda na Jerusalemu atîri, “No nginya mûhooyagîre mbere ya kîgongona gîkî kîrî Jerusalemu?” **23** “Rûu-rî, üka ükeiguithanie na mwathi wakwa, mûthamaki wa Ashuri: Nîngûkûhe mbarathi ngiri igîri angîkorwo ûrî na andû mangîcitarithia! **24** Wakîhota gûtooria o na mûnene ûrîa mûnini mûno thînîi wa anene a mwathi wakwa, o na gütuïka wîhokete ngaari cia ita na andû arîa mathiiaga mahaicîte mbarathi a Misiri? **25** Na ningî-rî, njûkîte gûtharîkira na kwananga kûndû gûkû iterîtwo nî Jehova? Jehova we mwene nîwe wanjîrîre njûke hûûre bûrûri üyû, na ndîwanange.” **26** Nake Eliakimu mûrû wa Hilikia, na Shebina, na Joa makîrûa mûnene ûcio wa mbütû cia ita atîri, “Twagûthaitha arîria ndungata ciaku na rüthiomî rwa Asuriata, tondû nîtûrûû. Tiga gütwarîria na rüthiomî rwa Kîhibirania, andû aya marî rüthingo-ini makîiguaga.” **27** No mûnene ûcio wa mbütû cia ita agîcookiya atîri, “Kaî ndatûmirwo nî mwathi wakwa kûrî mwathi wanyu na kûrî inyuî ndîmwîre maündû maya, na ti kûrî andû aya maikarîte rüthingo igûrû, o aya makaarîa kîoro kîo na manyue mathugumo mao o ene o ta ûrîa inyuî mûgeeka?” **28** Ningî mûnene wa mbütû cia ita akîrûgama, akianîrîra na rüthiomî rwa Kîhibirania, akiuga atîri: “Thikîrîria ndûmîrîri ya mûthamaki ûrîa mûnene, mûthamaki wa Ashuri! **29** Mûthamaki ekuuga üû: Mûtigetikîrîrie Hezekia amûheenie. Ndangîhota kûmûhonokia kuuma guoko-ini gwakwa. **30** Mûtigetikîrîrie Hezekia amûringîrîrie kwîhoka Jehova hîndî irîa ekuuga atîri, ‘Ti-itherû Jehova niégûtûhonokia; itüüra rîrîrítikaneanwo guoko-ini kwa mûthamaki wa Ashuri.’ **31** “Mûtigathikîrîrie Hezekia. Mûthamaki wa Ashuri ekuuga üû: Rekei tûiguane, na mûûke kûrî niî. Mweka

ūguo o ūmwe wanyu nīakarīaga kuuma kūrī mūtī wake wa mūthabibū na mūkūyū, na anyuuage maaī ma gīthima gīake, 32 nginya rīrīa ngooka ndīmūtware būrūri ūrīa ūhaana ta wanyu, būrūri ūrī ngano na ndibei ya mūhihano, būrūri ūrī irio na mīgūnda ya mīthabibū, būrūri ūrī mītī ya mītamayū na ūukī. Thuurai muoyo no ti gīku! “Mūtigathikīrīrie Hezekia, nīgūkorwo nīaramūhītithia rīrīa ekuuga atīrī, ‘Jehova nīegūtūhonokia.’ 33 Nī kūrī ngai ya būrūri o na ūrīkū ūrī yahonokia būrūri wayo kuuma guoko-inī kwa mūthamaki wa Ashuri? 34 Ngai cia Hamathu na Aripadi irī kū? Ngai cia Sefarivaimu, na Hena na Iva irī kū? Nīihonoketie Samaria kuuma guoko-inī gwakwa? 35 Nī ngai ūrīkū harī ngai ciithe cia mabūrūri macio yanahonokia būrūri wayo kuuma kūrī nī? Gwakihoteka atīa Jehova ahonokie Jerusalemu kuuma guoko-inī gwakwa?” 36 No andū acio magīkira ki, na matīrī ūndū maamūcookeirie, tondū mūthamaki nīamathīte, akameera atīrī, “Mūtikamūcookerie ūndū.” 37 Hīndī īyo Eliakimu mūrū wa Hilikia ūrīa mūrori wa maūndū ma nyūmba ya ūthamaki, na Shebina ūrīa mwandiki-marūa, na Joa mūrū wa Asafu ūrīa mwandiki wa maūndū ma ihinda rīu, magīthī kūrī Hezekia, matembūrangīte nguo ciao, na makīmwīra ūrīa mūnene ūcio wa mbūtū cia ita oigite.

19 Rīrīa Mūthamaki Hezekia aiguire ūguo, agītembūranga nguo ciate na akīhumba nguo ya ikūnia, agīthī, agītoonya hekarū ya Jehova thīnī. 2 Agītūma Eliakimu ūrīa warī mūrori wa maūndū ma nyūmba ya ūthamaki, na Shebina ūrīa mwandiki-marūa, na athīnjīri-Ngai arīa atongoria, othe mehumbīte nguo cia makūnia, mathī kūrī Isaia mūrū wa Amozu, ūrīa mūnabii. 3 Makīmwīra atīrī, “Ūū nīguo Hezekia ekuuga: Mūthenya wa ūmūthī nī mūthenya wa mīnyamaro, na ikūūmana, na gīconoko, o ta ihinda rīa ciana rīa gūciarwo rīakinya na hinya wa gūciara ūkaaga. 4 No gūkorwo Jehova Ngai waku nīekūigua ciugo ciithe cia mūnene wa mbūtū cia ita, ūrīa mwathī wake, mūthamaki wa Ashuri, atūmīte oke anyūrūrie Ngai ūrīa ūrī muoyo, na amūkūūme nī ūndū wa ūhoro ūcio Jehova Ngai waku aiguīte. Nī ūndū ūcio hoera matigari marīa matigaire muoyo.” 5 Rīrīa anene a Mūthamaki Hezekia maakinyire kūrī Isaia-rī, 6 Isaia akīmeera atīrī, “Īrai mwathī wanyu atīrī, ‘Ūū nīguo Jehova ekuuga: Tiga gwītīgīra nī ūndū wa ūrīa ūiguīte ciugo icio atungati a mūthamaki wa

Ashuri manumīte nacio. 7 Ta thikīrīria! Nī nīngwīkīra roho wa mūthemba mūna thīnī wake, nīguo rīrīa arīigua ūhoro mūna-rī, acooke būrūri wake, na arī kūu ndūme ooragwo na rūhiū rwa njora.” 8 Rīrīa mūnene wa mbūtū cia ita aiguire atī mūthamaki wa Ashuri nīoimīte Lakishi, akihera Jerusalemu, agīthī agīkora mūthamaki akīrūa mbaara na Libina. 9 Na rīrī, Senakeribu agīkinyīrō nī ūhoro wa atī Tīrihaka, ūrīa Mūkushi mūthamaki wa Misiri, nīoimagarīte, oke arūe nake. Nī ūndū ūcio agītūma andū rīngī kūrī Hezekia marī na ūhoro ūyū: 10 “Īrai Hezekia mūthamaki wa Juda atīrī: Ndūgetikīrīrie Ngai ūcio wīhokete akīheenie rīrīa ekuuga atīrī, ‘Jerusalemu ndīngīneanwo kūrī mūthamaki wa Ashuri.’ 11 Ti-itherū nīūiguīte ūrīa athamaki a Ashuri mekīte mabūrūri-inī mothe, ūrīa maamaniinire biū. Inyuī mūngīhonoka atīa? 12 Na rīrī, ngai cia ndūrīrī iria cianiinirwo nī maithe maitū ma tene, ngai cia Gozani, na cia Harani, na cia Rezefu, na andū a Edeni arīa maarī Telasaru-rī, nīciamahonokirie? 13 Mūthamaki wa Hamathu na kana mūthamaki wa Aripadi, kana mūthamaki wa itūura inene rīa Sefarivaimu kana wa Hena, o na kana wa Iva-rī, arī ha?” 14 Hezekia akīnyiita marūa kuuma kūrī andū arīa maatūmītwo, na akīmathoma. Agīcooka akīambata hekarū-inī ya Jehova, akīmatambūrūkia mbere ya Jehova. 15 Nake Hezekia akīhooya Jehova, akiuga atīrī: “Wee Jehova, Ngai wa Israeli, o wee ūkarīire gītī kīa ūnene gatagatī ka makerubi, Wee wiki nowe Ngai igūrū rīa mothamaki mothe ma thī. Wee ūnē wombire igūrū na thī. 16 Tega matū maku Wee Jehova, ūigue; hingūra maitho maku Wee Jehova, wone; ūigue ciugo cia Senakeribu iria atūmīte cia kūruma Ngai ūrī ūrī muoyo. 17 “Ti-itherū Jehova, athamaki a Ashuri nīmanangīte biū ndūrīrī na mabūrūri macio. 18 Na nīmaikītie ngai ciao mwaki-inī na magacīthūkangia, tondū itiarī ngai, no ciarī mītī na mahiga, ciathondeketwo na moko ma andū. 19 Na rīrī, Wee Jehova Ngai witū, tūhonokie kuuma guoko-inī gwake, nīgeetha mothamaki mothe ma thī mamene atī Wee Jehova, o Wee wiki, ūnē Ngai.” 20 Hīndī īyo Isaia mūrū wa Amozu agītūma ndūmīrīrī kūrī Hezekia, akīmwīra atīrī: “Ūū nīguo Jehova Ngai wa Israeli ekuuga: Nīnjīguīte mahooya maku makoniī Senakeribu mūthamaki wa Ashuri. 21 Ūū nīguo ūhoro ūrīa Jehova aarītie wa kūmūkīrīra: “Mūrītu Gathirange, Mwarī wa Zayuni, nīakūmenete na agakūnyarara. Mwarī wa Jerusalemu arainia mūtwe rīrīa wee ūroora. 22

Ücio ūrumīte na ūkamenereria nūū? Ningī-rī, nūū ūgūthūkīire na mūgambo, na ūgakūūrīra maitho na mwitīo? Wee ūgoorkīrīra Üria Mūtheru wa Israeli! 23 Ütūmīte andū aku moke marume Jehova. Na ūkoiga atīrī, “Nī ūndū wa ngaari ciakwa nyingī cia itarī, nīnyambatīte ngakinya tūcūmbīrī twa irīma, o kū igūrū mūno Lebanoni. Nīndemete mītarakwa yakuo irīa mīraihi mūno, o na mīthengera irīa mīega mūno. Nīngiyēte mūthia wakuo kūrīa kūraya mūno, kūrīa kūrī na mītitū irīa mīega mūno. 24 Nīnyenjetē ithima mabūrūri ma kūngī, na nganyua maaī kuo. Nīhūithīte tūrūū twa Misiri na makinya ma magūrū makwa.” 25 “Kai ūtaiguīte? Kuuma tene nīndamūrīte ūndū ūcio, matukū-inī macio ma tene nīndabangīte ūndū ūcio, na rīu nīndīfūhingītie, atī wee nītūmīte matūūra manene marīa mairigīre na thingo cia hinya matuīke hība cia mahiga. 26 Andū akuo maagithītio hinya, magegearīte na magaconorithio. Mahaana mīmera irī mūgūnda, makoororoa o ta thuuna nduru, kana ta nyeki īmerete nyūmba igūrū, irīa yūmaga ītanakūra. 27 “No nīnjūū kūrīa ūkaraga, na ngamenya ūgūka na ūgīthīi, o na ūrīa ūndakaragīra. 28 Tondū nīündakarīre, na rūng’athio rwaku nīrkinyīre matū makwa, nīngūgwīkīra gīcūhī gīakwa iniūrū, na matamu makwa ndīmohe kanua-inī gaku, na nīngatūma ūcookere njīra o ūyo wokiire.’ 29 “Gīkī nīkīo gīgaakorwo kīrī kīmenyithia gīaku, wee Hezekia: “Mwaka-inī ūyū ūkūrīa irio cia maitika, naguo mwaka wa keerī ūrie kīrīa gīgaathundūka kuuma harī mo. No mwaka-inī wa gatatū-rī, nīukahaanda na ūgethe, ūhaande mīgūnda ya mīthabibū, na ūrie maciaro mayo. 30 Na o rīngī matigari ma nyūmba ya Juda nīmagailkūrkīa mīri na thī, na maciare maciaro na igūrū. 31 Nīgūkorwo Jerusalemu nīgūkoima matigari ma andū, nakuo Kīrima-inī gīa Zayuni kuume gīkundi kīa aria mahonokete. Kīyo kīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīkīo gīkaahingia ūguo. 32 “Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga ūū igūrū rīa mūthamaki wa Ashuri: “Ndagatoonya itūura rīrī inene, kana arathūkie mūguī kuo. Ndagooka mbere ya rīo na ngo, kana arīrigiicīrie na ihumbu cia tīri, ariūkīrīre. 33 Njīra irīa ootīre-rī, no yo agaacookera; ndagatoonya itūura rīrī inene, ūguo nīguo Jehova ekuuga. 34 Nīngagītīra itūura rīrī inene na ndīrīhonokie, nī ūndū wakwa, na nī ūndū wa Daudi ndungata yakwa.” 35 Ütukū o ro ūcio mūraika wa Jehova agīthīi akiūraga andū 185,000 kūu kambī ya Ashuri. Rīrī andū mookīrire

rūciinī tene, magīkora kūu no ciimba theri! 36 Nī ūndū ücio Senakeribu mūthamaki wa Ashuri agītharia kambī agīthīi. Agīcooka Nineve agīkara kuo. 37 Na rīrī, mūthenya ūmwe, rīrīa aahooyaga arī hekarū-inī ya ngai yake Nisiroku, arīu ake eerī Adarameleki na Sharezeru makimūrīga na rūhiū rūa njora, na makīrīra būrūri wa Ararat. Nake mūriū Esari-Hadoni agītuīka mūthamaki ithenya rīake.

20 Matukū-inī macio Hezekia akīrwara, na aarī hakuhī gūkua. Mūnabii Isaia mūrū wa Amozu agīthīi kūrī we, akīmwīra atīrī, “Jehova ekuuga ūū: Thondeka maündū ma mūcīi waku, tondū nīgūkua, ndūkūhona.” 2 Hezekia akihūgūra ūthīi wake, akīrora rūthingo-inī, na akihoooya Jehova, akiuga atīrī, 3 “Wee Jehova, ririkana ūrīa ngoretwo ngīthīi na mīthīire ya kwīhokeka mbere yaku, na ngeheana na ngoro yakwa yothe, na ngeeka ūrīa kwagīrīire maitho-inī maku.” Nake Hezekia akīrīra mūno. 4 Isaia atanakinya nja ya gatagatū-rī, kiugo kīa Jehova gīkīmūkīnīra, akīrwo atīrī: 5 “Cooka, ūkeere Hezekia mūtongoria wa andū akwa atīrī, ‘Jehova Ngai wa thogou Daudi ekuuga ūū: Nīnjūtīe ihooya rīaku, na ngoona maithori maku; nīngūkūhonia. Mūthenya wa itātū kuuma rīu nīkambata ūthīi hekarū-inī ya Jehova. 6 Nīngūkuongerera mīaka ikūmi na itāno ya gūtūura muoyo. Na nīngūkūhonia hamwe na itūura rīrī inene kuuma guoko-inī kwa mūthamaki wa Ashuri. Nīngūtīra itūura rīrī inene nī ūndū wakwa, na nī ūndū wa Daudi ndungata yakwa.’” 7 Ningī Isaia akiuga atīrī, “Thondekai gīkūmba kīa ngūyū.” Nao magītīka o ūguo, na magīkīgīrīra ihūha-inī rīu, nake Hezekia akihona. 8 Hezekia nīoorītie Isaia atīrī, “Kīmenyithia gīgaakorwo kīrī kīrikū kīa atī Jehova nīekūhonia, na atī nīngambata thiī hekarū-inī ya Jehova mūthenya wa gatatū kuuma ūmūthīi?” 9 Nake Isaia akīmūcookeria atīrī, “Gīkī nīkīo kīmenyithia kīrīa Jehova egūkūhe, kīa atī Jehova nīegwīka ūndū ūcio akwīrīre: ūkwenda kīruru gīthīi mbere makinya ikūmi, kana gīcooke thuutha makinya ikūmi?” 10 Nake Hezekia akiuga atīrī, “Kīruru gūthīi na mbere makinya ikūmi nī ūndū mūhūthū, nī kaba kīruru gīcooke na thuutha makinya ikūmi.” 11 Nake mūnabii Isaia agīkaīra Jehova, nake Jehova agītūma kīruru gīcooke na thuutha makinya macio ikūmi marīa gīaikūrkīte ngathī-inī ya Ahazu. 12 Ihinda-inī rīu-rī, Merodaki-Baladani mūrū wa Baladani mūthamaki wa

Babuloni nñatñmire Hezekia marua na kiheo, tondu nñaiiguute ûhoro wa ndwari ya Hezekia. **13** Hezekia akiamukira andu aria maatñmítwo, na akimoonia indo ciothe iria aigite makumbi make, akimoonia betha, na thahabu, na mahuti maria manungi wega, na maguta maria mega muno, na indo ciate cia mbaara, na indo ciothe iria ciarí igina-iní ciate. Gütirí kïndu o na kïmwe thïiní wa nyumba ya ûthamaki kana kiarí ûthamaki-iní wake wothe Hezekia ataamoonirie. **14** Hïndi ïyo münabii Isaia agithi kürí Mûthamaki Hezekia akimúuria atirí, “Andu acio moiga atia, na mekuumite kû?” Nake Hezekia agicookia atirí, “Moimite büruri wa kûraya, megükite kuuma büruri wa Babuloni.” **15** Nake münabii aküuria atirí, “Nî kî monire nyumba-iní yaku ya ûthamaki?” Nake Hezekia agicookia atirí, “Monire indo ciothe nyumba-iní yakwa ya ûthamaki. Gütirí kïndu o na kïmwe kîrî igina-iní ciakwa itanamonia.” **16** Nake Isaia aküura Hezekia atirí, “Ta igua kiugo kia Jehova: **17** Ti-itheru ihinda nñrigakinya, riria indo ciothe iria iri thïiní wa nyumba yaku ya ûthamaki, na indo iria ciothe maithe maku matüire maigite nginya ümûthi, iغاakuuo itwarwo Babuloni. Gütirí o na kïmwe gigaatigara, üguo nñguo Jehova ekuuga. **18** Na andu amwe a rüciaro rwaku, o aria moimite mûthiimo-iní na thakame-iní yaku, o aria wee üguciara, nñmagathaamio, na nñmakaahakûrwo nñguo matungatage nyumba-iní ya mûthamaki wa Babuloni.” **19** Nake Hezekia agicookia atirí, “Kiugo kia Jehova kîrâ waria nî këga,” Tondu eeciiririe atirí, “Githi güätigukorwo na thayu na ügitiri matukü-iní mothe ma muoyo wakwa?” **20** Ha ûhoro wa maündu maria mangi makoniî wathani wa Hezekia, na maria mothe eekire, na üria aathondekire Karia, o na mûtarwo wa kurehe maaî itüura-iní, githi matiandikîto ibuku-iní ria mahinda ma athamaki a Juda? **21** Nake Hezekia akihuruka hamwe na maithe make. Nake mûriû Manase agitüka mûthamaki ithenya rïake.

21 Na rirí, Manase aari wa mïaka ikumi na iiri aatuükire mûthamaki, nake agiathana ari Jerusalemu mïaka mïrongo itano na itano. Nyina eetagwo Hefiziba. **2** Agiika maündu mooru maitho-iní ma Jehova, akirumirira mitugo iri magigi ya ndüriri iria Jehova aaingatite ciehere mbere ya Israeli. **3** Niaakire rîngi kïndu kürâ gütüügiru, o kürâ ithe Hezekia aanangite; ningi agiaka igongona cia Baali na agiaka itugî cia Ashera, o ta üria Ahabu mûthamaki wa Israeli eekite. Niainamîriire mbütü cia igûru

ciothe na agiichooya. **4** Agiaka magongona thïiní wa hekaru ya Jehova, o iria Jehova oigte ûhoro wayo atirí, “Thïiní wa Jerusalemu nîkuo ngaatüuria rïitwa rïakwa.” **5** Thïiní wa nja cierí cia hekaru ya Jehova, agiaka igongona cia mbütü ciothe cia igûru. **6** Nake akiruta mûriû wake arî igongona ria njino, na nñaragûraga na agatuuria nyoni, na akarogana, na agathiiaga kürî andu aria marî maroho ma kûragûra. Agiika maündu maingi mooru maitho-iní ma Jehova, nginya akimûrakaria. **7** Nñoire mûhianano mûicûhie üria aathondekete wa gitugî kia Ashera, aküiga hekaru thïiní, o nyumba ïyo Jehova eerite Daudi na mûriû Solomoni ûhoro wayo atirí, “Nîngatüuria rïitwa rïakwa nginya tene thïiní wa hekaru ino na thïiní wa Jerusalemu, kürâ thuurite kuuma mîhîriga-iní yothe ya Israeli. **8** Ndirî hîndi ïngi ngaatüma magûru ma andu a Israeli morütre, moime büruri üria ndaaheire maithe mao ma tene, mamenyagîrîre mekage maündu maria mothe ndîmathîte, na marûmie Watho üria maaheirwo nî Musa ndungata yakwa.” **9** No andu acio matigana kûigua. Manase akimahîtthia, nî undu wa üguo magiika maündu mooru gûkira ndüriri iria Jehova aaniinire mbere ya andu a Israeli. **10** Jehova oigure na tñnuwa twa ndungata ciate cia anabii atirí: **11** “Manase mûthamaki wa Juda nîmekite mehia mari magigi. Ageeka maündu mooru gûkira Aamori aria maarî mbere yake, na agatongoria andu a Juda kwîhia nî undu wa kûhooya mîhianano yake. **12** Nî undu ücio Jehova Ngai wa Israeli ekuuga üü: Nîngürehere Jerusalemu na Juda mwanangiko üria ügaatüma andu aria makaigua ûhoro ücio mararakwo nî matu mao. **13** Nîngatambürükiria Jerusalemu rûrigi rwa güthima rûria rwahûthîrirwo rwa güükirîra Samaria na kabiru karia kahûthîrirwo güükirîra nyumba ya Ahabu. Nîngaherithia na niine andu a Jerusalemu o ta üria mûndu ahuuraga thaani, akamîkurumania. **14** Nîngatiganiria matigari ma igai rïakwa, na ndîmaneane kürî thû ciao. Magataahwo na matunywo indo ciao nî thû ciao ciothe, **15** tondu nîmekite maündu mooru maitho-iní makwa, makaandakaria, kuuma mûthenya üria maithe mao moimire Misiri nginyagia ümûthi.” **16** Ningi Manase nñaitire thakame nyingi muno ya andu matehîtie, ikîiyûra Jerusalemu kuuma gituri kïmwe nginya kîrâ kîngi, tütégütara mehia maria aatûmîte andu a Juda meeheie, nî undu wa üguo magiika maündu mooru maitho-iní ma Jehova. **17** Ha ûhoro wa maündu

maria mangi makoni wathani wa Manase, na maria mothe eekire, hamwe na mehia maria eekire-ri, githi matiandikito mabuku-ini ma mahinda ma athamaki a Juda? 18 Manase akihuruka hamwe na maithe make, na agithikwo mugunda-ini wake wa uethamaki, nigo mugunda wa Uza. Nake muri Amoni agituika muthamaki ithenya riale. 19 Amoni aari wa maka mirongo iiri na iiri riria aatuikire muthamaki, nake agithamaka Jerusalemu mifaka iiri. Nyina eetagwo Meshulemethu mwar wa Haruzu; oimite Jotiba. 20 Nake agika maundu mooru maitho-ini ma Jehova, o ta uria ithe Manase eekite. 21 Niathiire na mithiire yothe ya ithe; akihoooya mihianano iria ithe aahooyaga, na akimiinamirira. 22 Agitigana na Jehova, Ngai wa maithe make, na ndaigana kuruumirira Jehova. 23 Anene a Amoni makimiciirira ndundu, na makiuragira muthamaki kuu nyumba-ini yake ya uethamaki. 24 Nao andu a bururi makirraga aria othe maathugundite gukirira Muthamaki Amoni na magitura muri Josia muthamaki ithenya riale. 25 Ha uhoro wa maundu maria mangi makoni wathani wa Amoni, na uria eekire-ri, githi matiandikito ibuku-ini ria mahinda ma athamaki a Juda? 26 Nake agithikwo mbirira-ini yake mugunda-ini wa Uza. Nake muri Josia agituika muthamaki ithenya riale.

22 Na riri, Josia aari wa maka inana riria aatuikire muthamaki, nake agithamaka ar Jerusalemu mifaka mirongo itatui na umwe. Nyina eetagwo Jedida mwar wa Adaia; oimite Bozikathu. 2 Nake agika uria kwagirire maitho-ini ma Jehova, na agithi na mithiire yothe ya ithe Daudi atekwihugura mwena wa urio kana wa umotho. 3 Mwaka-ini wa ikumi na inana wa wathani wake, Muthamaki Josia agituma Shafani muri wa Azalia muri wa Meshulamu, uria wari mwandiki-marua, athii hekaru-ini ya Jehova. Akimwira atiri: 4 "Ambata, uthi kuri Hilikia muthinjiri-Ngai uria munene na umwire ahaaririe mbeeca iria irehetwo hekaru-ini ya Jehova, iria arangiri a mirango monganitiie kuuma kuri andu. 5 Nao maciikhokere andu aria mathuuritwo a kuruugamirira wira wa hekaru. Andu acio uitigirire ni mariba aruti a wira aria macookagirira hekaru ya Jehova, 6 nao ni atharamara, na andu a gwaka, na aaki a mahiga. Na ningi uitigirire nimagura mbaa na mahiga maihie ma gucookereria hekaru. 7 No riri, to nginya maheane mathabu ma mbeeca iria mephokeirwo, tondu mararuta wira

ucio na kwihokeka." 8 Hilikia muthinjiri-Ngai uria munene akira Shafani ucio mwandiki marua atiri, "Ninyonete ibuku ria Watho thiini wa hekaru ya Jehova." Akirinengera Shafani nake akirithoma. 9 Nake Shafani ucio mwandiki-marua agithi kuri muthamaki na akimuhu uhoro ucio, akimwira atiri: "Anene aki nimirhiite mbeeca iria ciar hekaru-ini ya Jehova, na nimacihokeire kuri aruti a wira na arugamiriri a hekaru." 10 Ningi Shafani ucio mwandiki-marua akira muthamaki atiri, "Hilikia uria muthinjiri-Ngai, nianengera ibuku." Nake Shafani akirithomera muthamaki. 11 Riria muthamaki aaiguire ciugo cia ibuku ru ria Watho-ri, agitemburanga nguo ciake. 12 Akiruta mawatho maya kuri Hilikia uria muthinjiri-Ngai, na kuri Ahikamu muri wa Shafani, na Akiboru muri wa Mikaia, na kuri Shafani ucio mwandiki-marua, na kuri Asaia uria muri wa maundu ma muthamaki, akimeera atiri: 13 "Thii mukanduiririe uhoro kuri Jehova, na mutoiririe andu, o na Juda yothe, uria kwandikito ibuku-ini riri rioneke. Marakara ma Jehova ni maingi, maria maraakana ni undu witu, tondu maitu matiaathikire uhoro wa ibuku riri; na matiekire kuringana na uhoro uria wothe wandikito thiini waro uria utukoni." 14 Hilikia uria muthinjiri-Ngai, na Ahikamu, na Akiboru, na Shafani, na Asaia magithi kvaria na Hulida uria munabii mündu-wa-nja uria wari mütumia wa Shalumu muri wa Tikiva, muri wa Harihasi uria wari mümenereri wa nguo cia muthamaki, Hulida aatüuraga Jerusalemu, rugongo rwa keer. 15 Nake akimeera atiri, "Uu nigo Jehova Ngai wa Israeli ekuuga: Irai mündu uria umutumite kuri ni atiri, 16 'Uu nigo Jehova ekuuga: Ningurehithia mwanangiko kundi gukuri na kuri andu akuo kuringana na maundu maria mothe mandikitwo ibuku-ini riria muthamaki wa Juda athomete. 17 Tondu nimirikite, na magacirira ngai ingi ubumba, na makaandakaria ni undu wa mihianano yothe iria mathondekete na moko mao, marakara makwa nimakanitiie kundi gukuri, na matingihoreka.' 18 Irai muthamaki wa Juda, uria umutumite mütuke mütumirie uhoro kuri Jehova atiri, 'Jehova Ngai wa Israeli ekuuga atiri uhoro wigi ciugo iria üiguute: 19 Tondu ngoro yaku niyaherire na ukiiyihiria Jehova riria waiguire uhoro uria njaritie wa gukirira kundi gukuri o na andu akuo, ati nimakanitiie nikirumi na mwanangiko, na tondu nifwatemburangire nguo ciaku na ukirira uria mbere yakwa-ri, ningiiguite, ugou nigo Jehova

ekuuga. 20 Nī ūndū ūcio nīngagūcookenirīria hamwe na maithe maku, na nīñgathikwo na thayū. Maitho maku matikoona mwanangīko ūrīa ngaarehe kündū gūkū.” Nī ūndū ūcio magīcookeria mūthamaki ūhoro ūcio.

23 Hindī iyo mūthamaki agītūmanīra athuuri othe a Juda na a Jerusalemu moongane hamwe. 2 Nake akīambata agīthīi hekarū-inī ya Jehova arī hamwe na andū a Juda, na andū a Jerusalemu, na athīnjīri-Ngai, na anabii, andū othe kuuma ūrīa mūnini mūno nginya ūrīa mūnene mūno. Mūthamaki agīthoma ciugo ciothe cia Ibusku rīa Kīrīkanīro, rīrīa rīonekete thīnī wa hekarū ya Jehova makīguaga. 3 Nake mūthamaki akīrūgama hau gītugī-inī, akierūhia kīrīkanīro arī mbere ya Jehova, atī nīarīrūmagīrīra Jehova, na arūmie maathani make, na mawatho make, o na kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīwo na ngoro yake yothe, na muoyo wake wothe, nīguo ahingie ciugo cia kīrīkanīro iria ciaandikītwo ibuku-inī rīu. Hindī iyo andū othe makīranīra atī nīmarīhingagia kīrīkanīro kīu. 4 Nake mūthamaki agīatha Hilikia mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, na athīnjīri-Ngai arīmaari anini ake, na aikaria a mīrango, mathengie kuuma hekarū-inī ya Jehova indo ciothe iria ciathondekeirwo Baali na Ashera, na mbūtū yothe ya igūrū, agīcincīra nja ya Jerusalemu mīgūnda-inī ya Gītuamba gīa Kidironi, na agītwara mūhu wacio Betheli. 5 Nake akīhereria athīnjīri-ngai cia mīhianano arīma amāmūrītwo nī athamaki a Juda macinagīre ūbumba kündū kūrīa gūtūgūrī thīnī wa matūura ma Juda na matūura marīa marīgiicīrie Jerusalemu, arīa maacinagīra Baali ūbumba, na rīu, na mweri, na njata iria nene, o na mbūtū ciothe cia igūrū. 6 Nake akīrūta gītugī kīa Ashera kuuma hekarū-inī ya Jehova, agītūwara Gītuamba-inī gīa Kidironi nja ya Jerusalemu, na agīcincīra kuo. Agīgīthīa, gīgītūka ta rūkūngū, akīhurunjīra rūkūngū rūu rwakīo mbīrīra-inī cia andū arīa mataarī na igweta. 7 Ningī agīcooka akīmomora nyūmba cia ihooero cia maraya ma arūme, iria ciarī hekarū-inī ya Jehova, na nokuo atumia maatumaagīra macuka ma Ashera. 8 Josia akīrehe athīnjīri-Ngai othe kuuma matūura-inī mothe ma Juda, na agītharia kündū kūrīa gūtūgūrī, kuuma Geba nginya Birishiba kūrīa athīnjīri-ngai maacinagīra ūbumba, akīmomora igongona iria ciarī ihingo-inī, o na itoonyero-inī rīa Kīhingo kīa Joshua, mūnene wa itūura rīrīa inene, kīrīa kīarī mwena wa ūmotho wa kīhingo gīa itūura

rīu inene. 9 O na gwatuīka athīnjīri-ngai a kündū kūrīa gūtūgūrī matiatungataga kīgongona-inī kīa Jehova kūu Jerusalemu-rī, nīmarīaga mīgate itarī mīimbie hamwe na athīnjīri-Ngai arīa angī. 10 Nīaathūkirie Tofeti rīrīa yarī Gītuamba-inī kīa Beni-Hinomu, nī ūndū ūcio gūtīrī mūndū ūngārūtire mūriū kana mwarī arī igongona rīa njino kūrī Moleku. 11 Akīhereria mbarathi iria athamaki a Juda maamūrīire riū kuuma itoonyero-inī rīa hekarū ya Jehova. Nacio ciarī nja hakuhī na kanyūmba ka mūnene wetagwo Nathani-Meleku. Josia agīcooka agīcīna ngaari cia ita iria ciāmūrīrīwo riū. 12 Ningī akīmomora igongona iria ciakītwo nī athamaki a Juda nyūmba igūrū hakuhī na kanyūmba ka igūrū ka Ahazu, na igongona iria ciakītwo nī Manase kūu nja cierī cia hekarū ya Jehova. Agīcieheria kuuma hau, agīcīhehenja tūcunījī, na agīte rūkūngū rūu Gītuamba-inī gīa Kidironi. 13 Mūthamaki agīcooka agīthūkia kündū kūrīa gūtūgūrī kūrīa kwarī mwena wa irathīro wa Jerusalemu, mwena wa gūthini wa Kīrima gīa Kūniinanīrīwo, kūrīa Solomoni mūthamaki wa Israeli aakīire Ashitorethu ngai ya mūndū-wa-nja īrī thaahu ya Asidoni, na kūrīa aakīire Kemoshu ngai īrī thaahu ya Moabi, o na kwa Moleku ngai īrī magigi ya andū a Amoni. 14 Josia akīhehenja mahiga marīa maamūre, na akīmomora mīhianano ya itūgī cia Ashera, na agīkūhumbīra na mahīndī ma andū. 15 O nakīo kīgongona kīrīa kīarī Betheli, handū harīa hatūgūrī haathondeketwo nī Jeroboamu mūrū wa Nebati, ūrīa watūmire Israeli meehe, kīgongona kīu na handū hau hatūgūrī, agīcīmomora. Agīcīna handū hau hatūgūrī, akīhathīa nginya hagītūka mūtū, na agīcīna gītugī kīa Ashera o nakīo. 16 Ningī Josia akīroranga kīu, na rīrīa onire mbīrīra iria ciarī mwena-inī wa kīrima, agīthīkūrīthia mahīndī kuuma mbīrīra-inī, akīmacinīra kīgongona-inī nīguo agīthaahie, kūringana na kiugo kīa Jehova kīrīa kīarītīo nī mūndū wa Ngai ūrīa warathīte maūndū macio matanekīka. 17 Mūthamaki akīūria atīrī, “Mbīrīra ūrīa ndīrona nī ya ū?” Nao andū a itūura rīu inene makīmūcookeria atīrī, “Nī mbīrīra ya mūndū wa Ngai ūrīa woimīte Juda, na akīaria maūndū ma gūkīrīra kīgongona kīa Betheli, o maūndū marīa warīka gwīka ihiga rīu.” 18 Nake akiuga atīrī, “Tiganai nayo. Mūtīgetikīrie mūndū o naū aringīthie mahīndī make.” Nī ūndū ūcio matiahutirie mahīndī make o na ma mūnabii ūrīa woimīte Samaria. 19 O ta ūrīa Josia eekīte Betheli, Josia nīeheririe na agīthaahia

mahoero ma kündū küría gütüügíru maría maakítwo ní athamaki a Israeli matüüra-iní ma Samaria maría marakarítie Jehova. **20** Josia akiüragíra athínjíri-ngai othe a kündū kuu gütüügíru igürü ría igongona icio, na agiciníra mahindí ma andú igürü ríacio. Agícooka agithii Jerusalemu. **21** Múthamaki akiruta watho üyü kürí andú othe, akímeera atíri, “Küngürai Bathaka ya Jehova Ngai wanyu, o ta üría kwandikítwo ibuku-iní ríri ría Kírikániro.” **22** Na gütiarí na Bathaka íngi yaküngüirwo ta íyo kuuma híndí ya atiiríri büruri aría matongoragia Israeli kana matukü-iní mothe ma athamaki a Israeli na athamaki a Juda. **23** Mwaka-iní wa ikumi na ínana wa Múthamaki Josia, Bathaka íyo ya Jehova níyaküngüirwo kuu Jerusalemu. **24** Ningí Josia níeheririe aragüri, na andú aría maarí na maroho ma küragüra, na ngai cia kühooya nacio micii-iní, na ngai cia mihianano, na indo iria ingí ciotohe irí magigi cionekire kuu Juda na Jerusalemu. Eekire üguo ahingie watho üría waandikítwo ibuku-iní ríri Hilikia üría muthinjíri-Ngai onire hekarü-iní ya Jehova. **25** Mbere na thuutha wa Josia gütiarí múthamaki üngí take, wacokereire Jehova ta üría eekire: na ngoro yake yothe na muoyo wake wothe, na hinya wake wothe, küringana na watho wothe wa Musa. **26** No ríri, Jehova ndaigana kügarürüka atige marakara make mahiü, maría maakanaga ma güükiríra Juda, ní ündú wa maündú maría mothe Manase eekíte ma kümürakaria. **27** Ní ündú ücio Jehova akiuga atíri, “Níngweheria Juda o nayo mbere yakwa, o ta üría ndeheririe Israeli, na níngarega Jerusalemu, itüura inene ríri rídeethuríre, na ndege hekarü ino, iríria ndoigire ühoro wayo atíri, ‘Kuu níkuo Ríitwa ríakwa rígaatüüra.’” **28** Ha ühoro wa maündú maría mangí makonií wathani wa Josia, na maría eekire, githí matiandikítwo ibuku-iní ría mahinda ma athamaki a Juda? **29** Híndí üría Josia aari múthamaki-rí, níguo Firaüni-Neko múthamaki wa Misiri aambatire Rüüi-iní rwa Farati agateithie múthamaki wa Ashuri. Nake Múthamaki Josia agithii kümütüngä mbaara-iní, no ríri, Neko akirüa nake, akímüüragíra kuu Megido. **30** Nacio ndungata cia Josia igikuua mwíri wake na ngaari ya ita kuuma Megido, ikürehe Jerusalemu, na ikimüthika mbírära-iní yake. Nao andú a büruri makíoya Jehoahazu mürü wa Josia, makimüüritíria maguta, makimütua múthamaki ithenya ría ithe. **31** Jehoahazu aari wa mäka mírongo iiri na itatü ríri aatuükire múthamaki, na agithamaka Jerusalemu mieri itatü. Nyina eetagwo

Hamutali mwarí wa Jeremia, na oimíte Libina. **32** Nake agíika maündú mooru maitho-iní ma Jehova, o ta üria maithe make meekíte. **33** Firaüni Neko níamuohire na mínyororo kuu Ribila, büruri wa Hamathu, níguo ndakae gwathana Jerusalemu, na akihatíríria andú a Juda marute igooti ría taranda igana rimwe cia betha, na taranda ímwe ya thahabu. **34** Firaüni Neko agítua Eliakimu mürü wa Josia múthamaki ithenya ría ithe Josia, na akigarüra ríitwa ría Eliakimu akímütua Jehoiakimu, no agíkuua Jehoahazu akímütware Misiri, na kuu níkuo aakuürire. **35** Jehoiakimu akiríha Firaüni Neko betha na thahabu iria eetítie. Nigeetha ahote gwíka üguo, agíitia andú a büruri igooti na hinya, agíkünganía betha na thahabu kuuma kürí andú a büruri küringana na ühoti wao. **36** Jehoiakimu aari wa mäka mírongo iiri na itano ríri aatuükire múthamaki, nake agithamaka arí Jerusalemu mäka ikumi na ümwe. Nyina etagwo Zebida mwarí wa Pedaia; nake oimíte Ruma. **37** Nake agíika maündú mooru maitho-iní ma Jehova o ta üria maithe make meekíte.

24 Híndí ya üthamaki wa Jehoiakimu-rí,

Nebukadinezarú múthamaki wa Babuloni agítharíkira büruri, na Jehoiakimu agítiika ndungata yake mäka itatü. No Jehoiakimu akigarürüka, akíremera Nebukadinezarú. **2** Jehova agítuma mbütü cia gütahana cia kuuma Babuloni, na Suriata, na Moabi, na Amoni ikahüürane nake. Agícitüma ikaanange Juda, küringana na üria kiugo kia Jehova gitarii, kiría kíarítio ní ndungata ciake cia anabii. **3** Ti-itherú maündú macio meekikire Juda küringana na watho wa Jehova, níguo ameherie moime mbere yake tondú wa mehia ma Manase na üria wothe eekíte, **4** o hamwe na güita thakame ya andú matehítie. Nígukorwo níayürtíte Jerusalemu na thakame ya andú matehítie, nake Jehova ndaigana kümarekera. **5** Ha ühoro wa maündú maría mangí makonií wathani wa Jehoiakimu, na maría mothe eekire, githí matiandikítwo ibuku-iní ría mahinda ma athamaki a Juda? **6** Jehoiakimu akíhurüka na maite make. Nake mürü Jehoiakini agítiika múthamaki ithenya ríake. **7** Múthamaki wa Misiri ndaigana kuuma büruri wake ríngi, tondú múthamaki wa Babuloni níatunyaníte büruri wothe üria warí wa múthamaki wa Misiri kuuma Karüü ka Misiri nginya Rüü rwa Farati. **8** Jehoiakini aari wa mäka ikumi na ínana ríri aatuükire múthamaki, nake agithamaka Jerusalemu mieri itatü. Nyina eetagwo Nehushita

mwarī wa Elinathani, kuuma Jerusalemu. **9** Nake agīka maündū mooru maitho-inī ma Jehova, o ta ūrīa ithe eekīte. **10** Hīndī īyo anene a Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni magīuka nginya Jerusalemu, makīrigiicīria itūra rīu, **11** nake Nebukadinezaru we mwene agīuka nginya itūra-inī rīu inene, hīndī īyo anene ake maarīrigiicīrie. **12** Nake Jehoiakini mūthamaki wa Juda, na nyina, na ndungata ciale, na andū arīa maarī igweta, na anene ake othe makīneana kūrī Nebukadinezaru. Mwaka-inī wa īnana wa wathani wa Babuloni nīguo aanyiitire Jehoiakini. **13** Nebukadinezaru nīarutire mīthiithū yothe kuuma hekarū-inī ya Jehova na nyūmbainī ya ūthamaki, agīkuua indo ciothe cia thahabu iria Solomoni mūthamaki wa Israeli aathondekeire hekarū ya Jehova, o ta ūrīa Jehova oigīte. **14** Agīkuua andū othe a Jerusalemu akīmatwara ithaamīrio: anene othe, na arīi a mbaara, na mabundi mothe, o na aturi; othe maarī andū 10,000. No andū arīa maarī athīni mūno a būrūri ūcio no-o maatigirwo. **15** Nebukadinezaru agītwara Jehoiakini arī mūgwate nginya Babuloni. Ningī agīcooka agīkuua nyina wa mūthamaki kuuma Jerusalemu nginya Babuloni, na atumia ake, na anene ake, o na atongoria ake a būrūri. **16** Ningī mūthamaki wa Babuloni agīthaamīria mbūtū yothe ya ita nginya Babuloni; ita rīothe rīa andū 7,000 arīa arīi, na me hinaya na mangīhota kūrūa, na mabundi na aturi 1,000. **17** Agīcooka agītua Matania, mama-we wa Jehoiakini, mūthamaki ithenya rīake, na akīgarūra rītwa rīake, akīmūtua Zedekia. **18** Zedekia aari wa mīaka mīrongo iīrī na ūmwe rīrīa aatuīkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka ikūmi na ūmwe. Nyina eetagwo Hamutali mwarī wa Jeremia, na oimīte Libina. **19** Nake agīka maündū mooru maitho-inī ma Jehova, o ta ūrīa Jehoiakimu eekīte. **20** Maündū macio mothe meekirwo Jerusalemu na Juda nī tondū wa marakara ma Jehova, na mūthiāinī akīmaingata mehere mbere yake. Nake Zedekia akīremera mūthamaki wa Babuloni.

25 Nī ūndū ūcio, mwaka-inī wa kenda wa ūthamaki wa Zedekia, mūthenya wa ikūmi, wa mweri wa ikūmi, Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni agīthī kūhūrana na Jerusalemu arī na ita rīake rīothe. Nake akīamba hema nja ya itūra rīu inene, na agīaka indo cia kūmūteithia gūtharikīra itūra mīena yothe yarīo. **2** Narīo itūra rīkīrigiicīrio nginya

mwaka wa ikūmi na ūmwe wa Mūthamaki Zedekia. **3** Na rīrī, mūthenya wa kenda wa mweri wa kana, ng'aragu ikīneneha itūra-inī, o nginya gūkiaga irio cia kūrī nī andū. **4** Hīndī īyo rūthingo rwa itūra rīu inene rūkīmomorwo, nayo mbūtū yothe ya ita ikīura ūtukū īgereire kīhingo-inī kīrīa kīarī gatagatī ga thingo cierī hakuhī na mūgūnda wa mūthamaki, o na gūtuika andū a Babuloni nīmariigicīrie itūra rīu inene. Nayo ikīura īorete Araba, **5** no mbūtū ya ita ya Babuloni īgīteng'eria mūthamaki, ikīmūkinyīra werū-inī ūrīa mwaraganu wa Jeriko. Thigari ciale ciote nīciamūranīto nake na ikahurunjūka. **6** Nayo mbūtū ya ita ikīnyiita mūthamaki ūcio, na agītwarwo kūrī mūthamaki wa Babuloni kū Ribila kūrīa aatuīrīrwo ciira. **7** Makīrūraga ariū a Zedekia o hau mbere yake, magīcooka makīmūkūra maitho, makīmuoha na bīngū cia gīcango, na makīmūtwara Babuloni. **8** Mūthenya wa mūgwanja wa mweri wa ūtano mwaka-inī wa ikūmi na kenda wa Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, Nebuzaradani mūnene wa arangīri a mūthamaki, ndungata nene ya mūthamaki wa Babuloni, agīkuua Jerusalemu. **9** Agīcina hekarū ya Jehova, na nyūmba ya ūthamaki, o na nyūmba ciote cia Jerusalemu. Agīcina nyūmba yothe yarī ya bata. **10** Nayo mbūtū yothe ya ita ya Babuloni, ītongoretio nī mūnene wa arangīri a mūthamaki ikīmomora thingo iria ciathiūrūrūkīrie Jerusalemu. **11** Nebuzaradani mūnene wa arangīri nīathaamirie andū arīa othe maatigaire kūrī ūtūra-inī inene, hamwe na kīrīndī kūrī kīngī, na arīa othe maathīite kūrī mūthamaki wa Babuloni. **12** No mūnene ūcio wa ita agītigia andū amwe a arīa athīni mūno a būrūri ūcio, nīguo marutage wīra mīgūnda-inī ya mīthabibū na mīgūndāinī ūtūra īngī. **13** Andū a Babuloni nīmōinangire itugī cia gīcango, na metha cia kūigīrīra indo, na Karia ga gīcango, iria cīarī hekarū-inī ya Jehova, na magīkuua icango icio magīcītwara Babuloni. **14** Ningī magīkuua nyūngū, na icakūri, na magathī ma gūtinia ndaambī, na mbakūri, na indo ciote cia icango iria cīahūthagīrwo wīra-inī wa hekarū, magīthī nacio. **15** Mūnene ūcio wa thigari cia mūthamaki nīakuuirē ngīo cia mwaki na mbakūri cia kūminjāminjīria, iria ciote ciathondeketwo na thahabu therie kana betha. **16** Nakīo gīcango kuuma itugī iria īgīrī, na gīa Karia, na kīa makaari marīa Solomoni aakīte marī ma hekarū ya Jehova, gītingīathīmīkire nī kūngīha. **17** Gītugī o kīmwe kīarī kīa ūraihi wa buti mīrōngō iīrī na

mūgwanja. Nakio kīongo gīakio kīrīa kīarī igūrū rīa gitugī kīmwe gīacio kīarī kīa buti inya na nuthu kūraihai na igūrū, na kīagemetio na gīgathīrūrūkīrio na mūkwa na makomamanga ma gīcango. Gītugī kīu kīngī na mūkwa wakio nīkīahaanaine na kīu kīngī. 18 Mūnene ūcio wa arangīri nīanyiitire Seraia mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene, na Zefania ūria mūthīnjīri-Ngai wa keerī, na arangīri arīa atatū maarangagīra mīrango.

19 Harī arīa angī maatigaire kūu itūura-inī inene, akīnyiita mūnene ūria warūgamīriire andū a mbaara, na andū atano arīa mataaraga mūthamaki. Ningī agīkuua mwandīki-marūa ūria mūnene na nowe warī mūrori mūnene wa wandīkithia wa andū a būrūri ūcio, na andū ake mīrongo itāndatū arīa maakorirwo itūura-inī rīu inene. 20 Nebuzaradani ūcio mūnene wa arangīri akīmakuua othe, akīmatwara kūrī mūthamaki wa Babuloni kūu Ribila. 21 Nake mūthamaki wa Babuloni akīmooragithīria kūu Ribila, būrūri wa Hamathu. Nī ūndū ūcio andū a Juda magītwarwo ithaamīrio, kūraya na būrūri wao. 22 Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni agīthuura Gedalia mūrū wa Ahikamu, mūrū wa Shafani akīmūtua mūrori wa andū arīa maatigirwo Juda. 23 Rīrīa anene a mbūtū cia ita othe na andū ao maaiguire atī mūthamaki wa Babuloni nīathuurīte Gedalia atuīke barūthi, magīthīrī kūrī Gedalia kūu Mizipa, nao nīo, Ishumaeli mūrū wa Nethania, na Johanani mūrū wa Karea, na Seraia mūrū wa Tanihumethu ūria Mūnetofathi, na Jaazania mūrū wa Mūmaakathi, na andū ao. 24 Gedalia akīlhīta mwīlhītwa wa kūmoomīrīria hamwe na andū ao, akīmeera atīrī, “Tigai gwītigīra anene a Babuloni. Ikarai būrūri-inī na mūtungatagīre mūthamaki wa Babuloni, na nīmūgūikara wega.” 25 No rīrī, mweri-inī wa mūgwanja, Ishumaeli mūrū wa Nethania, mūrū wa Elishama ūria warī wa thakame ya ūthamaki, agīuka na andū ikūmi, akīrūaga Gedalia o hamwe na andū a Juda, na andū a Babuloni arīa maarī nake kūu Mizipa. 26 Nī ūndū wa ūguo andū othe kuuma ūria mūnini mūno nginya ūria mūnene mūno, hamwe na atongoria a mbūtū cia ita, makīrīra Misiri nī ūndū wa gwītigīra andū a Babuloni. 27 Mwaka-inī wa mīrongo itātū na mūgwanja kuuma rīrīa Jehoiakini mūthamaki wa Juda aatwarirwo būrūri ūngī, mwaka-inī o ūria Evili-Merodaki aatuīkire mūthamaki wa Babuloni, nī ororithirie Jehoiakini kuuma njeera, mūthenya wa mīrongo ūrī na mūgwanja mweri-inī wa ikūmi na ūrī. 28 Akīmwarīria na ūhooreri na akīmūhe gītī

gīa kūmūtīthia gūkīra athamaki acio angī maarī nao kūu Babuloni. 29 Nī ūndū ūcio Jehoiakini akīruta nguo ciale cia njeera, na agītūura arītagīra methāinī ya mūthamaki matukū mothe marīa aatūrīre muoyo. 30 Mūthamaki ūcio nīaheaga Jehoiakini indo cia kūmūteithia cia o mūthenya, matukū mothe marīa aatūrīre muoyo.

1 Maündū

1 Njiaro cia Adamu ciarī Sethi, na Enoshu, **2** na Kenani, na Mahalaleli, na Jaredi, **3** na Enoku, na Methusela, na Lameku, na Nuhu. **4** Ariū a Nuhu maarī: Shemu, na Hamu, na Jafethu. **5** Ariū a Jafethu maarī: Gomeri, na Magogu, na Madai, na Javani, na Tubali, na Mesheki, na Tirasi. **6** Ariū a Gomeri maarī: Ashikenazu, na Difatha, na Togarima. **7** Ariū a Javani maarī: Elisha, na Tarishishi, na Kitimu, na Rodanimu. **8** Ariū a Hamu maarī: Kushi, na Miziraimu, na Putu, na Kaanani. **9** Ariū a Kushi maarī: Seba, na Havila, na Sabita, na Raama, na Sabiteka. Ariū a Raama maarī: Sheba, na Dedani. **10** Kushi nīwe warī ithe wa Nimurodi ūrīa wakūrire agītuīka njamba ya ita īrī hinya thīinī wa thī. **11** Miziraimu nīwe warī ithe wa andū a Ludimu, na Anamini, na Lehabimu, na Nafituhimu, **12** na Pathirusimu, na Kasuluhimu (nīwe warī kīhumo kīa Afilisti), o na Kafitorimu. **13** Kaanani nīwe warī ithe wa **14** Sidoni, mūrū wake wa irigithathi, na Ahiti, na Ajebusi, na Aamori, na Agirigashi, **15** na Ahivi, na Aariki, na Asini, **16** na Aarivadi, na Azemari, na Ahamathi. **17** Ariū a Shemu maarī: Elamu, na Ashuri, na Arafakasadi, na Ludu, na Aramu. Ariū a Aramu maarī: Uzu, na Hulu, na Getheru, na Mesheki. **18** Arafakasadi nīwe warī ithe wa Shela, nake Shela aarī ithe wa Eberi. **19** Eberi aarī na ariū eerī: Ümwē eetagwo Pelegu, tondū hīndī yake nīrīo thī yagayūkanirio; na mūrū wa nyina eetagwo Jokitani. **20** Jokitani nīwe warī ithe wa Alimodadi, na Shelefū, na Hazarimavethu, na Jera, **21** na Hadoramu, na Uzali, na Dikila, **22** na Ebali, na Abimaeli, na Sheba, **23** na Ofiri, na Havila, na Jobabu. Acio othe maarī ariū a Jokitani. **24** Shemu, na Arafakasadi, na Shela, **25** na Eberi, na Pelegu, na Reu, **26** na Serugu, na Nahoru, na Tera, **27** na Aburamu (na nīwe Iburahīmu). **28** Ariū a Iburahīmu maarī: Isaaka na Ishumaeli. **29** Ici nīcio njiaro ciao: Nebaiothu nīwe warī irigithathi rīa Ishumaeli, nao ariū ake arīa angī maarī Kedari, na Adibeeli, na Mibisamu, **30** na Mishima, na Duma, na Masa, na Hadadi, na Tema, **31** na Jeturu, na Nafishu, na Kedema. Acio nīo maarī ariū a Ishumaeli. **32** Ariū a Ketura, ūrīa warī thuriya ya Iburahīmu, maarī: Zimirani, na Jokishani, na Medani, na Midiani, na Ishibaku, na Shua. Ariū a Jokishani maarī: Sheba na Dedani. **33** Ariū a Midiani maarī: Efa, na Eferi, na Hanoku, na Abida, na Elidaa. Acio othe maarī a

rūciaro rwa Ketura. **34** Iburahīmu nīwe warī ithe wa Isaaka. Ariū a Isaaka maarī: Esaū na Israeli. **35** Ariū a Esaū maarī: Elifazu, na Reueli, na Jeushu, na Jalamu, na Kora. **36** Ariū a Elifazu maarī: Temani, na Omari, na Zefi, na Gatamu, na Kenazu; na Amaleki, ūrīa waciāirirwo nī Timina. **37** Ariū a Reueli maarī: Nahathu, na Zera, na Shama, na Miza. **38** Ariū a Seiru maarī: Lotani, na Shobali, na Zibeoni, na Ana, na Dishoni, na Ezeri, na Dishani. **39** Ariū a Lotani maarī: Hori na Homamu. Nake Timina aarī mwarī wa nyina na Lotani. **40** Ariū a Shobali maarī: Alivani, na Manahathu, na Ebali, na Shefo, na Onamu. Ariū a Zibeoni maarī: Aia na Ana. **41** Mūrū wa Ana aarī: Dishoni. Ariū a Dishoni maarī: Hemudani, na Eshibani, na Ithirani, na Kerani. **42** Ariū a Ezeri maarī: Bilihani, na Zaavani, na Akani. Ariū a Dishani maarī: Uzu, na Arani. **43** Nao aya nīo maarī athamaki arīa maathamakaga Edomu mbere ya Israeli gūthamakīrwo nī mūthamaki o na ūmwe: Nī Bela mūrū wa Beori, nario itūrū rīake inene rīetagwo Dinihaba. **44** Rīrīa Bela aakuire, Jobabu mūrū wa Zera wa kuuma Bozira agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **45** Rīrīa Jobabu aakuire, Hushamu wa kuuma būrūri wa Atemani agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **46** Rīrīa Hushamu aakuire, Hadadi mūrū wa Bedadi ūrīa wahootire Midiani kūbūrūri wa Moabi, agītuīka mūthamaki ithenya rīake. Itūrū rīake inene rīetagwo Avithu. **47** Rīrīa Hadadi aakuire, Samala wa kuuma Masereka agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **48** Rīrīa Samala aakuire, Shauli wa kuuma Rehobothu kūgūkuhī na Rūrū rwa Farati, agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **49** Rīrīa Shauli aakuire, Baali-Hanani mūrū wa Akibori agītuīka mūthamaki ithenya rīake. **50** Rīrīa Baali-Hanani aakuire, Hadadi agītuīka mūthamaki ithenya rīake. Itūrū rīake inene rīetagwo Pau, na mūtumia wake eetagwo Mehetabeli mwarī wa Matiredi, ūrīa warī mwarī wa Me-Zahabu. **51** Hadadi o nake agīkua. Anene a Edomu maarī: **52** Timina, na Aliva, na Jethethu, na Oholibama, na Ela, na Pinoni, **53** na Kenazu, na Temani, na Mibizaru, **54** na Magidieli, na Iramu. Acio nīo maarī anene a Edomu.

2 Aya nīo maarī ariū a Israeli: Rubeni, na Simeoni, na Lawi, na Juda, na Isakaru, na Zebuluni, **2** na Dani, na Jusufu, na Benjamini, na Nafitali, na Gadi, na Asheri. **3** Ariū a Juda maarī: Eri, na Onani, na Shela. Acio atatū maaciāirirwo Juda nī mūtumia Mūkaanani, mwarī wa Shua. Eri, irigithathi rīa Juda, aarī mwaganu maitho-

inī ma Jehova; nī ūndū ūcio Jehova akīmūūraga. 4 Tamaru, mūtumia wa mūrū wa Juda, akīmūciarīra Perezu na Zera. Ariū othe a Juda maarī atano. 5 Ariū a Perezu maarī: Hezironi na Hamula. 6 Ariū a Zera maarī: Zimuri, na Ethani, na Hemani, na Kalikoli, na Darida; othe maarī atano. 7 Mūriū wa Karimi aarī: Akaru, ūrīa wareheire Israeli thīna nī ūndū wa kuuna watho na kuoya indo iria ciarī nyamūre. 8 Mūriū wa Ethani aarī: Azaria. 9 Ariū arīa maaciariīrīwo Hezironi maarī: Jerameeli, na Ramu, na Calebū. 10 Ramu nīwe warī ithe wa Aminadabu, nake Aminadabu aarī ithe wa Nahashoni, ūrīa warī mūtongoria wa andū a Juda. 11 Nahashoni nīwe warī ithe wa Salimoni, nake Salimoni aarī ithe wa Boazu, 12 nake Boazu nīwe warī ithe wa Obedi, ūrīa warī ithe wa Jesii. 13 Jesii nīwe warī ithe wa Eliabu, irigithathi rīake; nake Abinadabu aarī wa keerī, na Shimea wa gatatu, 14 na Nethaneli wa kana, nake Radai wa gatano, 15 na Ozemu wa gatandatū, nake Daudi aarī wa mūgwanja. 16 Nao aarī a nyina maarī Zeruia na Abigaili. Ariū a Zeruia maarī atatū, na nīo Abishai, na Joabu, na Asaheli. 17 Abigaili nīwe warī nyina wa Amasa, na ithe wa Amasa aarī Jetheri ūrīa Mūishumaeli. 18 Calebū mūrū wa Hezironi nīagīre ciana na mūtumia wake Azuba (o na ningī na Jeriothu). Ariū a mūtumia ūcio maarī: Jesheri, na Shobabu, na Aridoni. 19 Hīndī ūrīa Azuba aakuire, Calebū akīhikia Efiratha, ūrīa wamūciariīre Huru. 20 Huru nīwe warī ithe wa Uri, nake Uri nīwe warī ithe wa Bezaleli. 21 Thuutha ūcio, Hezironi aīkoma na mwarī wa Makiru ūrīa warī ithe wa Gileadi (Hezironi aarī wa miāka mīrongo ītandatū akīmūhikia), nake akīmūciarīra Segubu. 22 Segubu nīwe warī ithe wa Jairu, ūrīa warī na matūūra mīrongo īrī na matatū kūu Gileadi. 23 (No rīrī, Geshuru na Aramu magītunyana matūūra ma Havothu-Jairu, o hamwe na Kenathu na ciikaro iria ciarīthiūrūkiirie, namo maarī matūūra mīrongo ītandatū.) Aya othe nīo maarī njiaro cia Makiru, o we ithe wa Gileadi. 24 Thuutha wa Hezironi gūkua arī kūu Calebū-Efiratha-rī, Abija mūtumia wa Hezironi akīmūciarīra Ashuru, ithe wa Tekoa. 25 Ariū a Jerameeli, ūrīa warī irigithathi rīa Hezironi, maarī: Ramu ūrīa warī irigithathi rīake, na Buna, na Oreni, na Ozemu, na Ahija. 26 Jerameeli aarī na mūtumia ūngī wetagwo Atara, nake nīwe warī nyina wa Onamu. 27 Ariū a Ramu, ūrīa warī irigithathi rīa Jerameeli, maarī: Maazu, na Jamini, na Ekeri. 28 Ariū a Onamu maarī: Shamai na Jada. Nao ariū a Shamai maarī: Nadabu na

Abishuri. 29 Mūtumia wa Abishuri eetagwo Abihaili, ūrīa wamūciariīre Ahabani na Molidi. 30 Ariū a Nadabu maarī: Seledi na Apaimu. No rīrī, Seledi aakuire atarī na ciana. 31 Mūrū wa Apaimu aarī: Ishi, ūrīa warī ithe wa Sheshani. Nake Sheshani nīwe warī ithe wa Ahalai. 32 Ariū a Jada, mūrū wa nyina na Shamai, maarī: Jetheri na Jonathani. Jetheri aakuire atarī na ciana. 33 Ariū a Jonathani maarī: Pelethu na Zaza. Acio nīo maarī njiaro cia Jerameeli. 34 Sheshani ndaarī na aanake, no airītu. Aarī na ndungata ya kuuma Misiri yetagwo Jariha. 35 Sheshani aīhē Jariha ndungata īyo yake mwarī īmūhikie, nake akīgīa mwana wetagwo Atai. 36 Atai nīwe warī ithe wa Nathani, nake Nathani nīwe warī ithe wa Zabadi, 37 nake Zabadi nīwe warī ithe wa Efilali, nake Efilali nīwe warī ithe wa Obedi, 38 nake Obedi nīwe warī ithe wa Jehu, nake Jehu nīwe warī ithe wa Azaria, 39 nake Azaria nīwe warī ithe wa Helezu, nake Helezu nīwe warī ithe wa Eleasa, 40 nake Eleasa nīwe warī ithe wa Sisimai, nake Sisimai nīwe warī ithe wa Shalumu, 41 nake Shalumu nīwe warī ithe wa Jekamia, nake Jekamia nīwe warī ithe wa Elishama. 42 Ariū a Calebū, ūrīa warī mūrū wa nyina na Jerameeli, maarī: Mesha irigithathi rīake, na nīwe warī ithe wa Zifu, na mūriū Maresha ūrīa warī ithe wa Hebironi. 43 Ariū a Hebironi maarī: Kora, na Tapua, na Rekemu, na Shema. 44 Shema nīwe warī ithe wa Rahamu, na Rahamu nīwe warī ithe wa Jorikeamu. Rekemu aarī ithe wa Shamai. 45 Mūrū wa Shamai aarī Maoni, nake nīwe warī ithe wa Bethi-Zuru. 46 Nake Efa, thuriya ya Calebū, nīwe warī nyina wa Harani, na Moza, na Gazezi. Nake Harani nīwe warī ithe wa Gazezi. 47 Ariū a Juhadai maarī: Regemu, na Jothamu, na Geshani, na Peleti, na Efa, na Shaafu. 48 Nake Maaka, thuriya ya Calebū, nīwe warī nyina wa Sheberi na Tirihana. 49 Ningī nowe waciarire Shaafu ūrīa warī ithe wa Madimana, na Sheva ithe wa Makibena na Gibeia. Mwarī wa Calebū eetagwo Akisa. 50 Acio nīo maarī njiaro cia Calebū. Ariū a Huru, irigithathi rīa Efiratha, maarī: Shobali ithe wa Kiriatu-Jearimu, 51 na Salima ithe wa Bethilehemu, na Harefu ithe wa Bethi-Gaderi. 52 Njiaro cia Shobali, ithe wa Kiriatu-Jearimu, ciarī: Haroe, na nuthu ya Amanahathi, 53 na miīhīrīga ya Kiriatu-Jearimu ūrīa yatarī ta ū: Aithiri, na Aputhi, na Ashumathi, na Amishirai. Kuuma kūrī acio gūkīgīa njiaro cia Azorathi na Aeshitaoli. 54 Njiaro cia Salima ciarī: Bethilehemu ūrīa Mūnetofathi, na Aatirothu-

Bethi-Joabu, na nuthu ya Amanahathi, na Azori, **55** na mīhīrīga ya aandiki-marūa arīa maatūuraga Jabezu īrīa yatarii ta ū: Atirathi, na Ashimeathi, na Asukathi. Aya nīo Akeni arīa moimīte harī Hamathu, ithe wa nyūmba ya Rekabu.

3 Aya nīo maarī ariū a Daudi arīa maaciārīrwo Hebironi: Irigithathi rīarī Amunoni mūrū wa Ahinoamu wa kuuma Jezireeli; nake wa keerī aari Danieli mūrū wa Abigaili wa kuuma Karimeli; **2** nake wa gatatū aari Abisalomu mūrū wa Maaka mwarī wa Talimai mūthamaki wa Geshuru; nake wa kana aari Adonija mūrū wa Hagithu; **3** nake wa gatano aari Shefatia mūrū wa Abitali; nake wa gatandatū aari Ithireamu ūrīa aaciārīrwo nī mūtumia wake Egila. **4** Acio atandatū maaciārīrwo Daudi kūu Hebironi, kūrīa aathomakīre mīaka mūgwanja na mīeri ītandatū. Daudi aathomakire arī Jerusalemu mīaka mīrongo ītatū na ītatū, **5** nacio ici nīcio ciana ciake iria ciaciārīrwo kūu: Shimea, na Shobabu, na Nathani, na Solomoni. Acio ana maaciārīrwo nī Bathisheba mwari wa Amiel. **6** Ningī nīi kwarī na Ibiharu, na Elishua, na Elifeleti, **7** na Noga, na Nefegu, na Jafia, **8** na Elishama, na Eliada, na Elifeleti; othe maarī kenda. **9** Acio othe maarī ariū a Daudi, ariū a thuriya ciake matatarītwo. Nake Tamaru nīwe warī mwarī wa ithe wao. **10** Mūriū wa Solomoni eetagwo Rehoboamu, nake mūriū eetagwo Abija, nake Asa aari mūriū wa Abija, nake Jehoshafatu aari mūriū wa Asa, **11** nake Jehoramū aari mūriū wa Jehoshafatu, nake Ahazia aari mūriū wa Jehoramū, nake Joashu aari mūriū wa Ahazia, **12** nake Amazia aari mūriū wa Joashu, nake Azaria aari mūriū wa Amazia, nake Jothamu aari mūriū wa Azaria, **13** nake Ahazu aari mūriū wa Jothamu, nake Hezekia aari mūriū wa Ahazu, nake Manase aari mūriū wa Hezekia, **14** nake Amoni aari mūriū wa Manase, nake Josia aari mūriū wa Amoni. **15** Ariū a Josia maarī: Johanani irigithathi rīake, nake wa keerī aari Jehoiakimu, nake wa gatatū aari Zedekia, nake wa kana aari Shalumu. **16** Ariū maathomakire thuutha wa Jehoiakimu maarī: mūriū Jekonia na Zedekia. **17** Njiaro cia Jekonia, ūrīa watahītwo, ciarī: Mūriū Shealitieli, **18** na Malikiramū, na Pedaia, na Shenazaru, na Jekamia, na Hoshama, na Nedabia. **19** Ariū a Pedaia maarī: Zerubabeli na Shimei, Ariū a Zerubabeli maarī: Meshulamu na Hanania; Shelomithu aari mwarī wa nyina wao. **20** Nī kwarī na ariū angī atano, nao nī: Hashuba, na Oheli, na Berekia, na Hasadia, na Jushabu-Hesedi. **21** Njiaro cia

Hanania ciarī: Pelatia, na Jeshaia, na ningī nī kwarī na ariū a Rafaia, na a Arinani, na a Obadia, o na a Shekania. **22** Njiaro cia Shekania ciarī: Shemaia na ariū ake: Hatushu, na Igali, na Baria, na Nearia, na Shafati; othe maarī atandatū. **23** Ariū a Nearia maarī: Elionai, na Hizikia, na Azirikamu; othe maarī atatū. **24** Ariū a Elionai maarī: Hodavia, na Eliashibu, na Pelaia, na Akubu, na Johanani, na Delaia, na Anani; othe maarī mūgwanja.

4 Njiaro cia Juda ciarī: Perezu, na Hezironi, na Karimi, na Huru, na Shobali. **2** Reaia mūrū wa Shobali nīwe warī ithe wa Jahathu, nake Jahathu nīwe warī ithe wa Ahumai na Lahadi. Icio nīcio ciarī mbarī cia Azorathi. **3** Ariū a Etamu maarī: Jezireeli, na Ishima, na Idibasha. Mwarī wa nyina wao eetagwo Hazeleliponi. **4** Penueli nīwe warī ithe wa Gedori, nake Ezeri nīwe warī ithe wa Husha. Ici nīcio ciarī njiaro cia Huru ūrīa irigithathi rīa Efiratha, na ithe wa Bethlehemu. **5** Ashuri ithe wa Tekoa aari na atumia eerī, nīo Hela na Naara. **6** Naara akīmūciarīra Ahuzamu, na Heferi, na Temeni, na Haahashatari. Icio nīcio ciarī njiaro cia Naara. **7** Ariū a Hela maarī: Zerethi, na Zoharu, na Ethinani, **8** na Kozu, ūrīa warī ithe wa Anubu, na Hazobeba, na wa mīhīrīga ya Ahariheli mūrū wa Harumu. **9** Jabezu aari mūtīku mūno gūkīra ariū a nyina. Nyina nīwe wamūtuire Jabezu, tondū oigire atīrī, “Ndaamūciarire na ruo.” **10** Nake Jabezu agīkaīra Ngai wa Israeli, akiuga atīrī, “Naarī korwo wandathima na ūnjaramīre mīhaka ya būrūri wakwa! Reke guoko gwaku gūkorwo hamwe na niī, na ūngitīre harī ūrū nīguo ndikanakorwo na ruo.” Nake Ngai akiugua ihooya rīake. **11** Kelubu, mūrū wa nyina na Shuha, nīwe warī ithe wa Mehiru, ūrīa warī ithe wa Eshitoni. **12** Eshitoni nīwe warī ithe wa Bethi-Rafa, na Pasea, na Tehina ūrīa warī ithe wa Iri-Nahashu. Acio nīo maarī andū a Reka. **13** Ariū a Kenazu maarī: Othinieli na Seraia. Ariū a Othinieli maarī: Hathathu, na Meonothai. **14** Meonothai nīwe warī ithe wa Ofara. Seraia nīwe warī ithe wa Joabu ūrīa ithe wa andū a Ge-Harashimu. Gwetagwo ūguo nī ūndū andū akuo maarī mabundi. **15** Ariū a Kalebu, mūrū wa Jefune, maarī: Iru, na Ela, na Naamu. Mūriū wa Ela eetagwo: Kenazu. **16** Ariū a Jehaleleli maarī: Zifu, na Zifa, na Tiria, na Asareli. **17** Ariū a Ezara maarī: Jetheru, na Meredi, na Eferi, na Jaloni. Mūtumia ūmwē wa Meredi nīwe waciare Miriamu, na Shamai, na Ishiba ūrīa warī ithe wa Eshitemoa. **18** (Mūtumia wake wa kuuma Judea

agīciara Jeredi ūrīa ithe wa Gedori, na Heberi ithe wa Soko, na Jekuthiel i the wa Zanoa.) Acio nīo maarī ciana cia Bithia mwarī wa Firaūni ūrīa wahikītio nī Meredi. **19** Ariū a mütumia wa Hodia (mwarī wa nyina na Nahamu) maarī: Itthe wa Keila ūrīa Mūgarimi, na Eshitemoa ūrīa Mūmaakathi. **20** Ariū a Shimoni maarī: Amunoni, na Rina, na Beni-Hanani, na Tiloni. Njiaro cia Ishi nī: Zohethu na Beni-Zohethu. **21** Nao ariū a Shela mūrū wa Juda maarī: Eri ithe wa Leka, na Laada ithe wa Maresha, na mbarī cia arīa maathondekaga gatani īrīa njega kūu Bethi-Ashibe, **22** na Jokimu, na andū a Kozeba, na Joashu na Sarafi arīa maathanaga būrūri wa Moabi, na Jashubi-Lehemu. (Ūhoro ūyū ūrutītwo maandiko-inī ma tene mūno.) **23** Acio nīo moombaga indo cia riūmba, nao maatūrāga Netaimūna Gedera; maikaraga kūu, marutagīre mūthamaki wīra. **24** Njiaro cia Simeoni nī: Nemueli, na Jamini, na Jaribu, na Zera, na Shauli; **25** Shalumu aarī mūriū wa Shauli, nake Mibisamu aarī mūriū wa Shalumu, nake Mishima aarī mūriū wa Mibisamu. **26** Njiaro cia Mishima ciarī: Mūriū Hamueli, na Zakuri mūriū wa Hamueli, na Shimei mūriū wa Zakuri. **27** Shimei aarī na ariū ikūmi na atandatū na airītu atandatū, no ariū a nyina matiarī na ciana nyingī; nī ūndū ūcio mbarī yao ndīongererekire ta ya andū a Juda. **28** Nao maatūrāga Bīrīshība, na Molada, na Hazari-Shuali, **29** na Biliha, na Ezemu, na Toladi, **30** na Bethueli, na Horoma, na Zikilagi, **31** na Bethi-Marikabothu, na Hazari-Susimu, na Bethi-Biri, na Shaaraimu. Macio nīmo maarī matūūra mao nginya rīrīa Daudi aathamakaga. **32** Matūūra matano marīa maamarigiicīriie maarī: Etamu, na Aini, na Rimonī, na Tokenina Ashani, **33** na tūtūūra tūnini tūrīa twarigīcīriie matūūra macio o nginya Baalathu. Macio nīmo maarī ūtūūro wao. Nao nīmaigaga maandiko ma njiarwa. **34** Meshobabu, na Jamuleki, na Josha mūrū wa Amazia, **35** na Joeli; na Jehu mūrū wa Joshibia, mūrū wa Seraia, mūrū wa Asielī; **36** o na Elioenai, na Jaakoba, na Jeshoahaia, na Asaia, na Adielī, na Jesimieli, na Benaiā; **37** na Zisa mūrū wa Shifi, mūrū wa Aloni, mūrū wa Jedaia, mūrū wa Shimuri, mūrū wa Shemaia. **38** Andū acio marītīwa mao magwetetwo hau igūrū nīo maarī atongoria a mbarī ciao. Nyūmba ciao nīciongererekire mūno, **39** nao magīthīi mīhaka-inī ya Gedori mwena wa irathīro wa gītuamba kūu gūcaria ūrīthīo wa mahiū mao. **40** Nīnoonire kūndū kūnoru kūrī ūrīthīo mwega, būrūri warī mwariī, ūrī na thayū na ūkahoorera. Na

rīrī, andū a Hamu amwe nīo maatūūraga kuo mbere. **41** Andū arīa marītīwa mao maandikītwo mookīte kuo matukū-inī ma Hezekia mūthamaki wa Juda. Nao magītharīkīra andū a Hamu ciikaro-inī cia andū acio o na cia Ameunimu arīa maatūrāga kuo, na makimaniina biū o ta ūrīa gūtarī nginya ūmūthī. Nao magītūūra ciikaro-inī cia andū acio tondū kwarī na ūrīthīo mwega wa mahiū mao. **42** Nao andū magana matano a nyūmba ya Simeoni, matongoretio nī Pelatia, na Nearia, na Refaia na Uzieli, ariū a Ishi, magītharīkīra būrūri ūrī ūrī irīma wa Seiru. **43** Nao mākīrāga Aamaleki arīa meetharīte magatigara, nao matūire kuo nginya ūmūthī.

5 Ariū a Rubeni ūrīa irigithathi rīa Israeli (nīwe warī irigithathi, no rīrīa aathaahirie ūrīrī wa ithe, ūrigithathi wake waheirwo ariū a Jusufu mūrū wa Israeli; nī ūndū ūcio, ndangīandikirwo maandiko-inī ma njiarwa kūringana na ūrigithathi wake, **2** o na gūtuika Juda nīwe warī hinya gūkīra ariū a ithe, na mūtongoria oimīte gwake-rī, ūrigithathi watuīkire wa Jusufu); **3** ariū a Rubeni, irigithathi rīa Israeli, maarī: Hanoku, na Palu, na Hezironi, na Karimi. **4** Njiaro cia Joeli ciarī: Mūriū Shemaia, na mūriū Gogu, na mūriū Shimei, **5** na mūriū Mika, na mūriū Reaia, na mūriū Baali, **6** na mūriū Beera, ūrīa watahirwo agīthaamio nī Tigilathu-Pileserū mūthamaki wa Ashuri. Beera nīwe warī mūtongoria wa andū a Rubeni. **7** Andū ao kūringana na mbarī ciao, mandikītwo kūringana na maandiko ma njiarwa ciao maarī aya: Jeiei ūrīa mūnene, na Zekaria, **8** na Bela mūrū wa Azazi, mūrū wa Shema, mūrū wa Joeli. Maatūrāga rūgongo ūrīa ruumiē Aroeri nginya Nebo na Baali-Meoni. **9** Maikarire būrūri mwena wa irathīro nginya rūteere-inī rwa werū ūrīa ūtambūrūkīte nginya Rūūrī rwa Farati, tondū mahiū mao nīmaingīhire mūno marī kūu Gileadi. **10** Hīndī ya wathani wa Saūlū nīmarūire na Ahagari, na makīmahoota; nao makīnyiifīra ciikaro cia Ahagari acio rūgongo-inī ruothe rwa mwena wa irathīro wa Gileadi. **11** Nao andū a Gadi maatūrāire mariganītie na andū a Rubeni kūu būrūri wa Bashani, o nginya Saleka: **12** Joeli nīwe warī mūnene kūu Bashani, mūnini wake aarī Shafamu, akarūmīrīrō nī Janai, na Shafati. **13** Andū ao kūringana na nyūmba ciao maarī: Mikaeli, na Meshulamu, na Sheba, na Jorai, na Jakani, na Zia, na Eberi, othe maarī andū mūgwanja. **14** Acio nīo maarī ariū a Abihaili mūrū wa Huru, mūrū wa Jaroa, mūrū wa Gileadi, mūrū

wa Mikaeli, mūrū wa Jeshishai, mūrū wa Jahido, mūrū wa Buzi. **15** Ahi mūrū wa Abidieli, mūrū wa Guni nīwe warī mütongoria wa nyūmba yao. **16** Nao andū a Gadi maatūruga Gileadi, kūu Bashani na matūra-inī marīa maakuhiirīrie kuo, o na kūrīa guothe ūrīithio wa Sharoni wakinyīte. **17** Ühoro üyū wothe nī wandikirwo maandiko-inī ma njiarwa ciao hīndī irīa Jothamu mūthamaki wa Juda na Jeroboamu mūthamaki wa Israeli maathamakaga. **18** Andū a Rubeni, na a Gadi, na nuthu ya mūhīriga wa Manase, maarī na andū 44,760 mehaarīrie gūthīi mbaara-inī: andū marī na hinya wa mwīrī, na mangāhotire kūhūthīra ngo, na rūhiū rwa njora, na mooī gūkia mīguī na ūta, na maarutītwo kūrūa mbaara. **19** Nao makīthūkīra Ahagari, na Ajeturi, na Anafishi, na Anodabu. **20** Nīmateithirio kūmahūra, nake Ngai akīneana Ahagari moko-inī mao, marī hamwe na arīa otte maamateithagia, tondū nīmamūkaire marī mbaara-inī. Nīamacookeirie mahooya mao, nī ūndū nīmamwīhokete. **21** Magītaha mahiū ma Ahagari acio: ngamīira 50,000, na ng'ondu 250,000, na ndigiri 2,000, ningī nīmatahire andū 100,000, **22** na angī aingī makītūragwo, tondū Ngai nīwe wamarūagīrīra. Nao magīkara būrūri ūcio o nginya hīndī irīa maatahirwo rīngī. **23** Andū a nuthu ya mūhīriga wa Manase maarī aingī mūnō; maatūrure būrūri ūcio kuuma Bashani nginya Baali-Herimonī, ūguo nī kuuga nginya Seniru (nīkīo Kīrīma kīa Herimonī). **24** Aya nīo maarī atongoria a nyūmba ciao: Eferi, na Ishi, na Elieli, na Azirieli, na Jeremia, na Hodavia, na Jahadieli. Maarī atongoria a nyūmba ciao, na njamba cia ita, na andū marī igweta. **25** No matiarī ehoneku harī Ngai wa maithe mao, tondū nīmehēanīte kūrī ngai cia andū a būrūri ūcio, arīa Ngai aaniinīte mehere mbere yao. **26** Nī ūndū ūcio Ngai wa Israeli akīarahūra roho wa Puli mūthamaki wa Ashuri (ūguo nī kuuga Tigilath-Pileseru, mūthamaki wa Ashuri), ūrīa watahire andū a Rubeni, na andū a Gadi, na nuthu ya mūhīriga wa Manase, akīmatwara ithamīrio. Akīmathaamīria Hala, na Habori, na Hara, na rūūi-inī rwa Gozani, kūrīa matūire nginya ūmūthī.

6 Ariū a Lawi maarī: Gerishoni, na Kohathu, na Merari. **2** Ariū a Kohathu maarī: Amuramu, na Iziharu, na Hebironi, na Uzieli. **3** Ciana cia Amuramu ciarī: Harūni, na Musa, na Miriamu. Ariū a Harūni maarī: Nadabu, na Abihu, na Eleazaru, na Ithamaru. **4** Eleazaru nīwe warī ithe wa Finehasi, na Finehasi

nīwe warī ithe wa Abishua, **5** na Abishua nīwe warī ithe wa Buki, na Buki nīwe warī ithe wa Uzi, **6** na Uzi nīwe warī ithe wa Zerahia, na Zerahia nīwe warī ithe wa Meraiothu, **7** na Meraiothu nīwe warī ithe wa Amaria, na Amaria nīwe warī ithe wa Ahitubu, **8** na Ahitubu nīwe warī ithe wa Zadoku, na Zadoku nīwe warī ithe wa Ahimaazu, **9** na Ahimaazu nīwe warī ithe wa Azaria, na Azaria nīwe warī ithe wa Johanani, **10** na Johanani nīwe warī ithe wa Azaria (ūrīa watungataga arī mūthīnjīri-Ngai thīnī wa hekarū irīa Solomoni aakire kūu Jerusalemu), **11** na Azaria nīwe warī ithe wa Amaria, na Amaria nīwe warī ithe wa Ahitubu, **12** na Ahitubu nīwe warī ithe wa Zadoku, na Zadoku nīwe warī ithe wa Shalumu, **13** na Shalumu nīwe warī ithe wa Hilikia, na Hilikia nīwe warī ithe wa Azaria, **14** na Azaria nīwe warī ithe wa Seraia, na Seraia nīwe warī ithe wa Jehozadaku. **15** Jehozadaku nīathaamirio hīndī irīa Jehovah aarekereirie andū a Juda na a Jerusalemu matahwō nī Nebukadinezaru. **16** Ariū a Lawi maarī: Gerishoni, na Kohathu, na Merari. **17** Maya nīmo marītwā ma ariū a Gerishoni: Libini na Shimeī. **18** Ariū a Kohathu maarī: Amuramu, na Iziharu, na Hebironi, na Uzieli. **19** Ariū a Merari maarī: Mahili na Mushi. Icio nīcio mbarī cia Alawii ciandikītwo kūringana na maithe mao: **20** Ariū a Gerishoni maarī: mūrīu Libini, nake Jehathu aarī mūrīu wa Libini, nake Zima aarī mūrīu wa Jehathu, **21** nake Joa aarī mūrīu wa Zima, nake Ido aarī mūrīu wa Joa, nake Zera aarī mūrīu wa Ido, nake Jeatherai aarī mūrīu wa Zera. **22** Njiaro cia Kohathu ciarī: mūrīu Aminadabu, nake Kora aarī mūrīu wa Aminadabu, nake Asiru aarī mūrīu wa Kora, **23** nake Elikana aarī mūrīu wa Asiru, nake Ebiasafu aarī mūrīu wa Elikana, nake Asiru aarī mūrīu wa Ebiasafu, **24** nake Tahathu aarī mūrīu wa Asiru, nake Urieli aarī mūrīu wa Tahathu, nake Uzia aarī mūrīu wa Urieli, nake Shauli aarī mūrīu wa Uzia. **25** Njiaro cia Elikana ciarī: Amasai na Ahimothu, **26** nake mūrīu aarī Elikana, nake Zofai aarī mūrīu wa Elikana, nake Nahathu aarī mūrīu wa Zofai, **27** nake Eliabu aarī mūrīu wa Nahathu, nake Jerohamu aarī mūrīu wa Eliabu, nake Elikana aarī mūrīu wa Jerohamu, nake Samūeli aarī mūrīu wa Elikana. **28** Ariū a Samūeli maarī: Joeli irigithathi, na mūrīu wa keerī aarī Abija. **29** Njiaro cia Merari ciarī: Mahili, nake mūrīu aarī Libini, nake Shimeī aarī mūrīu wa Libini, nake Uza aarī mūrīu wa Shimeī, **30** nake Shimea aarī mūrīu wa Uza, nake Hagia aarī mūrīu wa Shimea, nake Asaia aarī mūrīu wa Hagia. **31** Aya nīo

andū arīa Daudi aatuire arūgamīrīri a ūini nyūmbainī ya Jehova thuutha wa ithandūkū rīa kīrīkanīro gūkinya kūu. **32** Maatungataga na ūini Hema-inī-ya-Gūtūnganwo o nginya rīrīa Solomoni aakire hekarū ya Jehova kūu Jerusalemu. Nao maarutaga wīra wao kūringana na mawatho marīa maatuītwo. **33** Aya nīo andū arīa maarutaga wīra, hamwe na ariū ao: Kuuma kūrī Akohathu maarī: Hemani ūrīa mūmīnī, mūrū wa Joelī, mūrū wa Samūeli, **34** mūrū wa Elikana, mūrū wa Jerohamu, mūrū wa Elieli, mūrū wa Toa, **35** mūrū wa Zufu, mūrū wa Elikana, mūrū wa Mahathu mūrū wa Amasai, **36** mūrū wa Elikana, mūrū wa Joelī, mūrū wa Azaria, mūrū wa Zefania, **37** mūrū wa Tahathu, mūrū wa Asiru, mūrū wa Ebiasafu, mūrū wa Kora, **38** mūrū wa Iziharu, mūrū wa Kohathu, mūrū wa Lawi, mūrū wa Israeli; **39** na Asafu, mūthirītu wa Hemani, ūrīa watungataga mwena wake wa ūrīo: Asafu aarī mūrū wa Berekia, mūrū wa Shimea, **40** mūrū wa Mikaeli, mūrū wa Baaseia, mūrū wa Malikija **41** mūrū wa Ethini, mūrū wa Zera, mūrū wa Adaia, **42** mūrū wa Ethani, mūrū wa Zima, mūrū wa Shimei, **43** mūrū wa Jahathu, mūrū wa Gerishoni, mūrū wa Lawi; **44** na kuuma kūrī athirītu ao, Amerari, arīa maatungataga marī mwena wake wa ūmotho, maarī: Ethani mūrū wa Kishi, mūrū wa Abudi, mūrū wa Maluku, **45** mūrū wa Hashabia, mūrū wa Amazia, mūrū wa Hilikia, **46** mūrū wa Amuzi, mūrū wa Bani, mūrū wa Shemerī, **47** mūrū wa Mahali, mūrū wa Mushi, mūrū wa Merari, mūrū wa Lawi. **48** Alawii arīa maarī a thirītu yao maagaīrwo mawīra marīa mangī mothe ma hema ūrīa nyamūre, o īyo nyūmba ya Ngai. **49** No Harūni na njiaro ciale nīo maarutaga magongona kīgongona-inī kīa igongona rīa njino, na kīgongona-inī gīa gūcīnīrwo ūbumba, na wīra wothe warutagwo ūkonainie na Handū-hau-Hatheru-Mūno, nī ūndū wa kūhorheria andū a Israeli mehia, kūringana na ūrīa Musa ndungata ya Ngai yaathanīte. **50** Ici nīcio njiaro ciale Harūni: Mūriū aarī Eliazaru, nake mūriū wake aarī Finehasi, nake Abishua aarī mūriū wa Finehasi, **51** nake Buki aarī mūriū wa Abishua, nake Uzi aarī mūriū wa Buki, nake Zerahia aarī mūriū wa Uzi, **52** nake Meraiothu aarī mūriū wa Zerahia, nake Amaria aarī mūriū wa Meraiothu, nake Ahitubu aarī mūriū wa Amaria, **53** nake Zadoku aarī mūriū wa Ahitubu, nake Ahimaazu aarī mūriū wa Zadoku. **54** Na rīrī, gūkū nīkuo kūndū kūrīa maagaīrwo kūrī būrūri wao (nakuo kwagaīrwo njiaro ciale Harūni iria ciarī ciale

mbarī ya Kohathu, tondū igai rīa mbere rīarī rīao): **55** Maaheirwo Hebironi kūu Juda, o hamwe na ūrīthio ūrīa warigiicīrie. **56** No mīgūnda na matūura marīa maakuhīrīrie itūura inene maaheirwo Kalebu mūrū wa Jefune. **57** Nī ūndū ūcio njiaro ciale Harūni cialeheirwo Hebironi (itūura inene rīa kūrīrīa) na Libina, na Jatiri, na Eshitemoa, **58** na Hileni, na Debiri, **59** na Ashani, na Juta, na Bethi-Shemeshu, hamwe na ūrīthio wamo. **60** Na kuuma mūhīrīga wa Benjamini maaheirwo Gibeoni, na Geba, na Alemethu, na Anathothu, hamwe na ūrīthio wamo. Matūura marīa maagaīrwo mīhīrīga ya Akohathu mothe maarī ikūmi na matatū. **61** Njiaro ciale ingī ciale Kohathu cialeheirwo matūura ikūmi, kuuma kūrī nuthu ya mūhīrīga wa Manase. **62** Njiaro ciale Gerishoni, mbarī o mbarī ciagaīrwo matūura ikūmi na matatū kuuma kūrī mūhīrīga wa Isakaru, na wa Asheri, na wa Nafitali, na kuuma kūrī gūcīnī kīa mūhīrīga wa Manase ūrīa ūrī Bashani. **63** Njiaro ciale Merari, mbarī o mbarī, ciagaīrwo matūura ikūmi na meerī kuuma kūrī mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi, na wa Zebuluni. **64** Nī ūndū ūcio andū a Israeli makīhe Alawii matūura macio na ūrīthio wamo. **65** Kuuma mūhīrīga wa Juda, na wa Simeoni, na wa Benjamini makīmahe matūura macio magwetetwo. **66** Mbarī imwe ciale Akohathu cialeheirwo matūura nī mūhīrīga wa Efirimu matūke būrūri wao. **67** Kuuma būrūri ūrī ūrī irīma wa Efirimu maaheirwo Shekemu (itūura rīa kūrīrīa), na Gezeri, **68** na Jokimeamu, na Bethi-Horoni, **69** na Ajalonī, na Gathi-Rimoni, hamwe na ūrīthio wamo. **70** Na kuuma nuthu ya mūhīrīga wa Manaserī, andū a Israeli makīheana matūura ma Aneri na Bileamu, hamwe na ūrīthio wamo, kūrī mbarī iria ingī ciale Akohathu. **71** Agerishoni maagaīrwo matūura maya: Kuuma nuthu ya mūhīrīga wa Manase makīheo Golani kūu Bashani, o na Ashitarothu, hamwe na ūrīthio wamo; **72** Kuuma mūhīrīga wa Isakaru makīheo Kadeshi, na Daberathu, **73** na Ramothu, na Anemu, hamwe na ūrīthio wamo; **74** Kuuma mūhīrīga wa Asheri makīheo Mashali, na Abidoni, **75** na Hukoku, na Rehobu, hamwe na ūrīthio wamo; **76** Na kuuma mūhīrīga wa Nafitali makīheo Kedeshi kūu Galili, na Hamoni, na Kiriathaimu, hamwe na ūrīthio wamo. **77** Amerari (Alawii arīa angī) maagaīrwo matūura maya: Kuuma mūhīrīga wa Zebuluni makīheo Jokineamu, na Karita, na Rimono, na Taboru, hamwe na ūrīthio wamo; **78** kuuma mūhīrīga wa Rubeni mūrīmo wa Jorodani mwena wa irathīro wa Jeriko, makīheo Bezeri

werū-inī, na Jahaza, 79 na Kedemothu, na Mefaathu, hamwe na ūrīthio wamo; 80 na kuuma mūhīriga wa Gadi makīheo Ramothu o kūu Gileadi, na Mahanaimu, 81 na Heshiboni, na Jazeri, hamwe na ūrīthio wamo.

7 Ariū a Isakaru maarī: Tola, na Pua, na Jashubu, na Shimuroni; othe maarī ana. 2 Ariū a Tola maarī: Uzi, na Refaia, na Jerieli, na Jahamai, na Ibisamu, na Shemueli; nao maarī atongoria a nyūmba ciao. Hīndi ya wathani wa Daudi, njiaro cia Tola iria ciaandikītwo maandiko-inī ma njiarwa ciao marī andū a kūrūa mbaara maarī 22,600. 3 Mūriū wa Uzi aarī: Izrahia. Ariū a Izrahia maarī: Mikaeli, na Obadia, na Joel, na Ishia. Othe atano maarī anene a andū ao. 4 Kūringana na maandiko ma njiarwa cia nyūmba ciao, maarī na arūme mehaarīirie kūrūa mbaara 36,000, nīgūkorwo maarī na atumia aingī na ciana nyingī. 5 Andū ao arīa maangītarūire mbaara kuuma mīhīriga-inī yothē ya Isakaru, kūringana na maandiko ma njiarwa ciao, maarī 87,000 marī othe. 6 Ariū atatū a Benjamini maarī: Bela, na Beker, na Jediaeli. 7 Ariū a Bela maarī: Eziboni, na Uzi, na Uziel, na Jerimothu, na Iri; othe maarī atano, na maarī atongoria a nyūmba ciao. Maandiko ma njiarwa ciao moonanagia arūme a kūrūa mbaara maarī 22,034. 8 Ariū a Beker maarī: Zemira, na Joashu, na Eliezeri, na Elioenai, na Omuri, na Jeremothu, na Abija, na Anathothu, na Alemethu. Acio othe maarī ariū a Beker. 9 Maandiko ma njiarwa ciao moonanagia atongoria a nyūmba, na arūme a kūrūa mbaara 20,200. 10 Mūriū wa Jediaeli aarī: Bilihani. Ariū a Bilihani maarī: Jeushu, na Benjamini, na Ehudu, na Kenaana, na Zethani, na Tarishishi, na Ahishaharu. 11 Ariū acio othe a Jediaeli maarī atongoria a nyūmba ciao. Nī kwarī na arūme 17,200 a kūrūa mehaarīirie gūthīi mbaara-inī. 12 Nao andū a Shupimu na a Hupimu maarī a rūciaro rwa Iru, nao Ahushimu maarī a rūciaro rwa Aheri. 13 Ariū a Nafitali maarī: Jahaziel, na Gumi, na Jezeri, na Shalumu; aya maarī a rūciaro rwa Biliha. 14 Njiaro cia Manase ciarī: Asirieli, ūrīa aaciariirwo nī thuriya yake ūrīa yarī Mūaramiti. Ningī thuriya ūyo ikīmūciarīra Makiru, ūrīa warī ithe wa Gileadi. 15 Makiru aahikanirie kuuma kwa Ahupimu na Ashupimu. Mwarī wa nyina eetagwo Maaka. Ūrīa ūngī wa rūciaro rwake eetagwo Zelofehadi, nake aaciariitē o airītu. 16 Mūtumia wa Makiru, Maaka nīciarire mwanake na akīmūtua Pereshu. Mūrū wa nyina na Pereshu eetagwo Shereshu, na ariū a Shereshu maarī Ulamu na Rakemu. 17 Mūriū wa Ulamu eetagwo:

Bedani. Acio nīo maarī ariū a Gileadi mūrū wa Makiru, mūrū wa Manase. 18 Mwarī wa nyina Hamolekethu nīciarire Ishihodi, na Abiezeri, na Mahala. 19 Ariū a Shemida maarī: Ahiani, na Shekemu, na Liki, na Aniamu. 20 Njiaro cia Efiraimu ciarī: Shuthela na mūriū Beredi, na Tahathu mūriū wa Beredi, na Eleada mūriū wa Tahathu, na Tahathu mūriū wa Eleada, na mūriū Zabadi, na Shuthela mūriū wa Zabadi, 21 na Zabadi aarī mūriū wa Tahathu, nake Shuthela aarī mūriū wa Zabadi. Ezeri na Eleadi mooragirwo nī andū arīa maaciariirwo Gathi hīndi ūrīa maathiitē gūtaha mahīu mao. 22 Ithe wao Efiraimu nīamacaakīire mīthenya mīingī, nao andū ao magūuka kūmūhooreria. 23 Ningī agīkoma na mūtumia wake ūrīgī, nake akīgīa nda agīciara kahī. Nake agīgatua Beria, tondū nī gwakoretwo na mūtino thiīnī wa nyūmba yake. 24 Mwarī wa Efiraimu eetagwo Sheera, ūrīa waakire Bethi-Horoni ya kīanda na ya rūgongo, na agīka Uzeni-Sheera. 25 Refa aarī mūriū wa Efiraimu, na mūriū eetagwo Resefu, na Tela mūriū wa Resefu, na Tahani mūriū wa Tela, 26 na Ladani mūriū wa Tahani, na Amihudu mūriū wa Ladani, na Elishama mūriū wa Amihudu, 27 na Nuni mūriū wa Elishama, na Joshua mūriū wa Nuni. 28 Ithaka na ciikaro ciao ciarī Betheli, na matūura marīa maakūrigicīirie, na nī Naara mwena wa irathīro, na Gezeri na matūura makuo ma mwena wa ithūiro, na Shekemu na matūura makuo, nginya Gaza na matūura makuo. 29 Kūrigania na mīhaka ya Manase maarī na Bathi-Shani, na Taanaka, na Megido, na Dori, hamwe na matūura makuo. Njiaro cia Jusufu mūrū wa Israeli nīcio ciaikaraga matūura macio. 30 Ariū a Asheri maarī: Imuna, na Ishiva, na Ishivi, na Beria. Mwarī wa nyina wao eetagwo Sera. 31 Ariū a Beria maarī: Heberi na Malikieli ūrīa warī ithe wa Birizaithu. 32 Heberi nīwe warī ithe wa Jefileti, na Shomeri, na Hothamu, na mwarī wa nyina wao eetagwo Shua. 33 Ariū a Jafileti maarī: Pasaka, na Bimihali, na Ashavathu. Acio maarī ariū a Jefileti. 34 Ariū a Shomeri maarī: Ahi, na Rohaga, na Jehuba, na Aramu. 35 Ariū a mūrū wa nyina na Helemu maarī: Zofa, na Imuna, na Sheleshu, na Amali. 36 Ariū a Zofa maarī: Sua, na Harineferi, na Shuali, na Beri, na Imura, 37 na Bezeri, na Hodi, na Shama, na Shilisha, na Ithirani, na Beera. 38 Ariū a Jetheri maarī: Jefune, na Pisipa, na Ara. 39 Ariū a Ula maarī: Ara, na Hanieli, na Rizia. 40 Acio othe maarī njiaro cia Asheri; nīo maarī atongoria a nyūmba ciao, na andū

athuure, na njamba cia ita, na atongoria arīa maarī igweta. Mūigana wa andū arīa maangīathiire mbaara kūringana na maandiko ma njiarwa ciao maarī 26,000.

8 Benjamini nīwe warī ithe wa Bela, mūriū wake wa irigithathi; Ashibeli aarī mūriū wa keerī, nake Ahara wa gatatū, 2 nake Noha wa kana, nake Rafa wa gatano. 3 Ariū a Bela maarī: Adari, na Gera, na Abihudi, 4 na Abishua, na Naamani, na Ahoa, 5 na Gera, na Shefufani, na Huramu. 6 Aya nīo maarī njiaro cia Ehudu, arīa maarī atongoria a nyūmba cia arīa maatūruga Geba, na nīo maathaamīrio Manahathu: 7 Naamani, na Ahija, na Gera ūrīa wamathaamirie, na nīwe warī ithe wa Uza na Ahihudu. 8 Shaharaimu nīaciāriirwo ciana kūu Moabi thuutha wa güte atumia ake Hushimu na Baara. 9 Mütumia wake Hodeshu akīmūciarīra ciana ici: Jobabu, na Zibia, na Mesha, na Malikamu, 10 na Jeuzu, na Shakia, na Mirima. Acio nīo maarī ariū ake, na maarī atongoria a nyūmba ciao. 11 Mütumia wake Hushimu akīmūciarīra Ahitubu na Elipaali. 12 Ariū a Elipaali maarī: Eberi, na Mishamu, na Shemedi (ūrīa wakire Ono, o na Lodi na matūura marīa maakūrigiiciirie), 13 na Beria, na Shema arīa maarī atongoria a nyūmba cia arīa maatūruga Aijalon, na nīo maingatire andū arīa maatūruga Gathu. 14 Ahio, na Shashaka, na Jeremothu, 15 na Zebadia, na Aradi, na Ederi, 16 na Mikaeli, na Ishipa, na Joha maarī ariū a Beria. 17 Zebadia, na Meshulamu, na Hiziki, na Heberi, 18 na Ishimerai, na Izilia, na Jababu maarī ariū a Elipaali. 19 Jakimu, na Zikiri, na Zabedi, 20 na Elienai, na Zilethai, na Elieli, 21 na Adaia, na Beraia, na Shimirathu maarī ariū a Shimei. 22 Ishipani, na Eberi, na Elieli, 23 na Abidoni, na Zikiri, na Hanani, 24 na Hanania, na Elamu, na Anithothija, 25 na Ifideia, na Penueli maarī ariū a Shashaka. 26 Shamusherai, na Sheharia, na Athalia, 27 na Jaareschia, na Elija, na Zikiri maarī ariū a Jerohamu. 28 Aya othe maarī atongoria a nyūmba o na anene, ta ūrīa maandikītwo maandikō-inī ma njiarwa ciao, na maaikaraga Jerusalemu. 29 Jeieli ithe wa Gibeoni aatūruga Gibeoni. Mütumia wake eetagwo Maaka, 30 na mūriū wake wa irigithathi eetagwo Abidoni, akarūmīrīro nī Zuru, na Kishu, na Baali, na Neri, na Nadabu, 31 na Gedori, na Ahio, na Zekeri, 32 na Mikilothu ūrīa warī ithe wa Shimea. O nao maaikaraga hakuhī na andū ao kūu Jerusalemu. 33 Neri aarī ithe wa Kishu, nake Kishu aarī ithe wa Saūlū. Saūlū aarī ithe wa Jonathani 34 Mūriū wa

Jonathani: eetagwo Meribu-Baali, na nīwe warī ithe wa Mika. 35 Ariū a Mika maarī: Pithoni, na Meleku, na Tarea, na Ahazu. 36 Ahazu aarī ithe wa Jehoada, nake Jehoada aarī ithe wa Alemethu, na Azamavethu, na Zimuri; nake Zimuri aarī ithe wa Moza. 37 Moza aarī ithe wa Binea; nake Rafa aarī mūriū wa Binea, nake Eleasa aarī mūriū wa Rafa, nake Azeli aarī mūriū wa Eleasa. 38 Azeli aarī na ariū atandatū, na maya nīmo marītwa mao: Azirkamu, na Bokeru, na Ishumaeli, na Shearia, na Obadia, na Hanani. Acio nīo maarī ariū a Azeli. 39 Ariū a Esheklu, mūrū wa nyina, maarī: Ulamu irigithathi rīake, na Jeushu wa keerī, na Elifeleti wa gatatū. 40 Ariū a Ulamu maarī njamba cia ita, na nīmamenyete gütümīra ūta. Maarī na ariū aingī o na ciana cia ciana ciao, na othe maarī 150. Acio othe nīo maarī njiaro cia Benjamini.

9 Andū a Israeli othe nīmandikītwo maandikō-inī ma njiarwa marīa maarī mbuku-inī ya athamaki a Israeli. Andū a Juda nīmatahītwo magatwarwo Babuloni nī ūndū wa kwaga kwīhokeka. 2 Na rīrī, andū arīa maambire gücooka güikara mīgündā-inī yao o kūu matūura-inī mao, maarī andū amwe a Israeli, na athīnjīri-Ngai, na Alawii, na ndungata cia hekarū. 3 Andū arīa maatūruga Jerusalemu kuuma Juda, na Benjamini, na Efirimiu, na Manase maarī: 4 Uthai mūrū wa Amihudu, mūrū wa Omuri, mūrū wa Imuri, mūrū wa Bani wa rūciaro rwa Perezu mūrū wa Juda. 5 Andū a Shiloni maarī: Asaia ūrīa warī irigithathi, na ariū ake. 6 Kuuma Zera aarī: Jeueli. Andū othe a kuuma Juda maarī 690. 7 Andū a Benjamini maarī: Salu mūrū wa Meshulamu, mūrū wa Hodavia, mūrū wa Hasenua; 8 na Ibinea mūrū wa Jerohamu; Ela mūrū wa Uzi, mūrū wa Mikiri; na Meshulamu mūrū wa Shefatia, mūrū wa Reueli, mūrū wa Ibinija. 9 Andū a kuuma Benjamini, ta ūrīa maandikītwo maandikō-inī ma njiarwa ciao, maarī 956. Arūme acio othe maarī atongoria a nyūmba ciao. 10 Athīnjīri-Ngai maarī: Jedaia, na Jehoiaribu, na Jakini; 11 na Azaria mūrū wa Hilikia, mūrū wa Meshulamu, mūrū wa Zadoku, mūrū wa Meraiothu, mūrū wa Ahitubu ūrīa warī mūmenyereri mūnene wa nyūmba ya Ngai; 12 na Adaia mūrū wa Jerohamu, mūrū wa Pashuru, mūrū wa Malikija; na Maasai mūrū wa Adiel, mūrū wa Jahazera, mūrū wa Meshulamu, mūrū wa Meshilemithu, mūrū wa Imeri. 13 Athīnjīri-Ngai arīa maarī atongoria a nyūmba ciao maarī 1,760. Maarī arūme maarī na ūhoti, na nī mee hokeirwo

gütungata nyumba-ini ya Ngai. 14 Alawii maarī: Shemaia mūrū wa Hashubu, mūrū wa Azirikamu, mūrū wa Hashabia ūrīa Mūmerari, 15 na Bakabakari, na Hereshi, na Galali, na Matania mūrū wa Mika, mūrū wa Zikiri, mūrū wa Asafu; 16 na Obadia mūrū wa Shemaia, mūrū wa Galali, mūrū wa Jeduthuni; na Berekia mūrū wa Asa, mūrū wa Elikana, arīa maaikaraga matūura-ini ma Anetofathi. 17 Arangīri a ihingo maarī: Shalumu, na Akubu, na Talimoni, na Ahimani na ariū a nyina, na Shalumu mūnene wao, 18 acio maigītwo kīhingo-ini kīa mūthamaki mwena wa irathīro, nginya ihinda-ini rīu. Acio nīo maarī arangīri a ihingo a gīkundi kīa Alawii. 19 Shalumu mūrū wa Kore, mūrū wa Ebiasafu, mūrū wa Kora, na athiritū ake arangīri a ihingo kuuma nyumba yake ya Akohathu. Acio nīo meehekeirwo ūrangīri wa itoonyero rīa hemu o ta ūrīa maithe mao meehekeirwo ūrangīri wa itoonyero rīa Giikaro kīa Jehova. 20 Mahinda ma mbere Finehasi mūrū wa Eleazaru nīwe warūgamagīrīra arangīri a ihingo, nake Jehova aarī hamwe nake. 21 Zekaria mūrū wa Meshelemia nīwe warī mūrangīri wa itoonyero rīa Hema-ya-Gütünganwo. 22 Arīa othe maathuurītwo matūke arangīri a ihingo maarī 212. Marītwa mao nīmandikirwo maandiko-ini ma njiarwa ciao, matūura-ini mao. Arangīri a ihingo maigirwo o mūndū harīa ehokeirwo nī Daudi na Samūeli ūrīa muoni-māndū. 23 O ene na njiaro ciao nīo maarūgamagīrīra ūrangīri wa ihingo cia nyūmba ya Jehova, nyūmba ūrīa yetagwo Hema. 24 Arangīri a ihingo maarī mīena yothe īna: irathīro, na ithūro, na gathigathini, na gūthini. 25 Ariū a ithe wao a matūura mao nīmookaga rīmwe na rīmwe magateithania mawīra nao ihinda rīa mīthenya mūgwanja. 26 No anene arīa ana maaroraga arangīri a ihingo, arīa maarī Alawii, nīmehokeirwo kūmenyerera tūnyumba na igīma cia nyūmba ya Ngai. 27 Maikaraga ūtukū wothē hakuhī na nyūmba ya Ngai nīgeetha mamīrangagīre; na nīo maamenyagīrīra cabi ya kūmīhingūra o rūciinī. 28 Amwe ao maarī amenyereri a indo iria ciatūmagīrwo ūtungata-ini wa hekarū; nīmacitaraga ikīrutwo na igīcookio nyūmba thīinī. 29 Angī maaheetwo wīra wa kūmenyerera indo cia nyūmba na indo iria ingī ciōthe ciakoragwo handū-harīa-haamūre, o hamwe na mūtu, na ndibei, na maguta, na ūbani, na mahuti marīa manungi wega. 30 No athīnjīri-Ngai amwe nīo maarutaga wīra wa gūtukania mahuti macio manungi wega. 31 Mūlawii wetagwo Matithia, irigithathi rīa

Shalumu ūrīa Mūkoora, nīwe wehokeirwo wīra wa gūthondeka mīgate ya maruta. 32 Ariū a ithe amwe ao a mūhīrīga wa Kohathu nīo marūgamagīrīra ūthondeki wa mīgate ya kūigīrīwo metha-ini hīndī ya thabatū. 33 Arīa maarī aini, na atongoria a nyūmba cia Alawii, maaikaraga tūnyumba-ini kūu hekarū thīinī na matiarutaga mawīra mangī tondū maarī a kūmenyerera wīra ūcio wao mūthenya na ūtukū. 34 Acio othe maarī atongoria a nyūmba cia Alawii, na anene o ta ūrīa maandikītwo ibuku-ini rīa njiarwa ciao, nao maatūuraga Jerusalemu. 35 Jeieli ithe wa Gibeoni aatūuraga Gibeoni. Mūtumia wake eetagwo Maaka, 36 na mūriū wake wa irigithathi eetagwo Abidoni, akarūmīrīwo nī Zuru, na Kishu, na Baali, na Neri, na Nadabu, 37 na Gedori, na Ahio, na Zekaria, na Mikilothu. 38 Mikilothu nīwe warī ithe wa Shimeami. O nao maikaraga hakuhī na andū ao kūu Jerusalemu. 39 Neri aarī ithe wa Kishu, nake Kishu aarī ithe wa Saūlū, nake Saūlū aarī ithe wa Jonathani, na Maliki-Shua, na Abinadabu, na Eshi-Baali. 40 Mūriū wa Jonathani eetagwo Meribu-Baali, na nīwe warī ithe wa Mika. 41 Ariū a Mika maarī: Pithoni, na Meleku, na Taharea, na Ahazu. 42 Ahazu aarī ithe wa Jara, nake Jara aarī ithe wa Alemethu, na Azimavethu, na Zimuri, nake Zimuri aarī ithe wa Moza. 43 Moza aarī ithe wa Binea, nake Refaia aarī mūriū wa Binea, nake Eleasa aarī mūriū wa Refaia, nake Azeli aarī mūriū wa Eleasa. 44 Azeli aarī na ariū atandatū, na maya nīmo marītwa mao: Azirikamu, na Bokeru, na Ishumaeli, na Shearia, na Obadia, na Hanani. Acio nīo maarī ariū a Azeli.

10 Na rīrī, Afilisti nīmarūire na Israeli; nao andū a Israeli makīmoorīra, na aingī ao makīrāgīrīro Kirīma-ini kīa Giliboa. 2 Afilisti makīhatīrīria Saūlū na ariū ake mūno, na makīrāga ariū ake Jonathani, na Abinadabu, na Maliki-Shua. 3 Na rīrī, mbaara nīyaneneheire Saūlū mūno, na hīndī ūrīa aikia a mīguī maamūkīnīrīre, makīmūguraria. 4 Nake Saūlū akīrra mūkuui wa indo ciāke cia mbaara atīrī, “Comora rūhiū rwaku rwa njora ūtīhece naruo, nīguo andū aya mataruaga matigooke kūnyararithia.” No mūndū ūcio mūkuui wa indo ciāke cia mbaara agītīgīra mūno, akīrega gwīka ūguo; mī ūndū ūcio Saūlū akīoya rūhiū rwake rwa njora, akīrūgwīra. 5 Rīrīa mūkuui wa indo cia mbaara onire atī Saūlū nīakua, o nake akīgwīra rūhiū rwake rwa njora, agīkua. 6 Nī ūndū ūcio Saūlū na ariū ake atatū magīkua, nao andū othe a nyūmba

yake magīgikua o hamwe. 7 Rīrīa andū a Israeli othe arīa maarī kīanda moonire atī ita nīrīorīte, na atī Saūlū na ariū ake nīmakuīte-rī, magītiganīria matūūra mao, makītūra; nao Afilisti magīthī magīkara kuo. 8 Mūthenya ūyū ūngī, Afilisti magīthī gūcūuma ciimba, magīkora Saūlū na ariū ake makuīte kū Kīrimāinī kīa Giliboa. 9 Makīmūbora, na magīkuua mūtwe wake, na indo ciale cia mbaara; magīcooka magītūma andū mathī būrūri wothe wa Afilisti makaanīrīre ūhoro ūcio kūrī mīhianano yao ya kūhooywo, na kūrī andū ao. 10 Makīiga indo cia Saūlū cia mbaara thīinī wa hekarū ya ngai ciao, naguo mūtwe wake makīwoherera kūu hekarū ya Dagoni. 11 No rīrīa andū a Jabeshi-Gileadi maaiguire ūhoro wa māndū marīa mothe Afilisti meeķīte Saūlū-rī, 12 njamba ciao cia ita igīthī, igīkuua mīrī ya Saūlū na ya ariū ake, iķīmīrehe Jabeshi. Magīcooka magīthīka mahīndī mao gitina-inī kīa mūtī ūrīa mūnene kūu Jabeshi, na makīhinga kūrīa irio mīthenya mūgwanja. 13 Saūlū aakuire nī ūndū ndaari mwīhokelu kūrī Jehova; ndaamenyereire kiugo kīa Jehova, o na nīahooire kīrīa kuuma kūrī mūragūri atī amūtongorie, 14 no ndahooire kīrīa kūrī Jehova. Nī ūndū ūcio Jehova akīmūrūga, na akīneana ūthamaki kūrī Daudi mūrū wa Jesii.

11 Hīndī ūyo andū othe a Israeli magīcookanīrīra harī Daudi kūu Hebironi, makīmwīra atīrī, “Ithuī tūrī a mūthiimo na thakame yaku. **2** Ihinda rīrīa rīhītūkite, o na Saūlū arī o mūthamaki, wee nīwe ūratongoragia Israeli mbaara-inī ciao. Nake Jehova Ngai waku agīkwīra atīrī, ‘Nīwe ūkaarīthia andū akwa Israeli, na nīugatuika mwathi wao.’” **3** Nī ūndū ūcio athuri othe a Israeli magīthīi Hebironi kūrī Mūthamaki Daudi, nake Daudi akīgīa na kīrīkanīro nao mbere ya Jehova o kūu Hebironi, nao magītūrīria Daudi maguta mūtwe atuīke mūthamaki wa Israeli, o ta ūrīa Jehova eranīire na kanua ga Samūeli. **4** Daudi hamwe na andū a Israeli othe magīthīi gūtharīkira Jerusalemu, o kūu gwetagwo Jebusi. Nao Ajebusi aria maatūrūga kūu **5** makīira Daudi atīrī, “Ndūngītoonya gūkū.” No rīrī, Daudi nīagītunyanire gūikaro kūu kīairigīirwo na thingo cia hinya gīa Zayuni, Itūura Inene rīa Daudi. **6** Daudi oigīte atīrī, “Ūrīa wothe ūgūtongoria mbaara ya kūhūura Ajebusi nīwe ūgaatuika mūnene wa thigari ciotive.” Joabu mūrū wa Zeruia nīwe waambire kwambata, na nī ūndū ūcio nīwe watūlkire mūnene wa thigari. **7** Daudi agīgītūra gūikaro kūu kīairigīirwo na rūthingo rwa

hinya, na nī ūndū ūcio ḡiḡitwo Itūura Inene rīa Daudi. 8 Nake aḡiaka itūura inene rīthiūrūrūk̄irie ḡikaro kū, kuuma benji-inī nginya rūthingo-inī rūrīa rwakiriḡiciirie, nake Joabu aḡi cookereria mienā īrīa īnḡi ya itūura rīu inene. 9 Daudi aḡik̄irīrīa kūḡia na ūhoti mūnḡi, tondū Jehova Mwene-Hinya-Wothe aarī hamwe nake. 10 Aya nīo maarī anene a andū arīa njamba a Daudi, o ene hamwe na andū a Israeli othe, nīmatirīrīre ūthamaki wake na hinya nīguo ūtheereme būrūri wothe, o ta ūrīa Jehova eeramiire. 11 Maya nīmo mariitwa ma andū acio maarī njamba a Daudi: Jashobeamu ūrīa Mūhakimoni nake aarī mūtongoria wa anene; nīwe woire itimū rīake ahūrane na andū 300, nake akīmooraga mbaara-inī ūmwe. 12 Mūnini wake eetagwo Eleazaru mūrū wa Dodo ūrīa Mūahohi, ūmwe wa andū atatū arīa maarī njamba. 13 Nake aarī hamwe na Daudi kūu Pasi-Damimu hīndī ūrīa Afilisti moonganīte marūe nao. Maarī handū haarī mūgūnda waiyūire cairi, nacio thigari ikīrīrīa Afilisti. 14 No-o nīmaregeire gatagatī ka mūgūnda ūcio. Makīūgītira, na makīūraga Afilisti, nake Jehova akīmahe ūhootani mūnene. 15 Anene atatū a acio mīrongo ūtatū, nīmaikūrūkire magīthīi kūrī Daudi ihiga-inī ūrīa ūrīa ngurunga-inī ya Adulamu, hīndī ūrīa mbūtū ya Afilisti yaambīte hema Kīanda kīa Refaimu. 16 Hīndī ūyo Daudi aarī kīlitho-inī kīrūmu nayo mbūtū ya Afilisti yarī Bethilehemu. 17 Daudi akīrīrīria maaī, akiuga atīrī, “Naarī korwo kūrī mūndū ūngīndehera maaī ma kūnyua kuuma gīthima-inī kīrīa kīrī hakuhī na kīhingo kīa Bethilehemu, na makīmatwarīra Daudi. No Daudi akīrega kūmanyua; akīmaita mbere ya Jehova. 18 Akiuga atīrī, “Ngai arogiria njīke ūguo! No ngīnyue thakame ya andū aya mathīrīire ūgwati-inī wa gīkuū?” Tondū nīmathīrīire ūgwati-inī wa gīkuū nīguo mamarehe-rī, Daudi akīrega kūmanyua. Maūndū ta macio nīmo meekagwo nī njamba icio ithatū. 20 Abishai mūrū wa nyina na Joabu nīwe warī mūnene wa acio Atatū. Nake akīoya itimū rīake, aḡitharīkīra andū magana matatū, akīmooraga, nī ūndū ūcio akīḡia igweta o ta acio Atatū. 21 Nīatīkire mūno gūkīra acio angī Atatū na aḡituika mwathī wao o na gūtuika ndaataranīrīo nao. 22 Benaia mūrū wa Jehoiada aarī mūrūi njamba wa kuuma Kabizeeli, ūrīa wekire maūndū manene ma ūcamba.

Niooragire njamba nene igīrī cia ita cia Moabi. Ningī nīatoonyire irima mūthenya warī na tharunji, na akīuraga mūrūthi. **23** Na niooragire Mūmisiri warī wa ūraihu wa buti mūgwanja na nuthu. O na gūtuīka Mūmisiri ūcio nīanyiitīte itimū rīaiganaga ta mūtī wa mūtumi ngoora, Benaia akīmūtharikira na njūgūma. Akīhuria itimū kuuma guoko-inī kwa Mūmisiri ūcio, na akīmūrura na itimū rīu rīake. **24** Macio nīmo mañndū ma ūcamba marīa mekirwo nī Benaia mūrū wa Jehoiada. O nake aarī igweta o ta andū arīa atatū maarī njamba. **25** Nīatītīwo gūkīra arīa Mīrongo ītatū, no ndaataranīriio na acio Atatū. Nake Daudi akīmūtua mūnene wa arīa maamūrangagīra. **26** Andū arīa maarī njamba maarī: Asaheli mūrū wa nyina na Joabu, na Elihanani mūrū wa Dodo wa kuuma Bethilehemu, **27** na Shamothu ūrīa Mūharori, na Helezu ūrīa Mūpeloni, **28** na Ira mūrū wa Ikeshu kuuma Tekoa, na Abiezeri kuuma Anathothu, **29** na Sibekai ūrīa Mūhushathi, na Ilai ūrīa Mūahohi, **30** na Maharai ūrīa Mūnetofathi, na Helebu mūrū wa Baana ūrīa Mūnetofathi, **31** na Ithai mūrū wa Ribai, wa kuuma Gibeā kūu Benjamini, na Benaia ūrīa Mūpirathoni, **32** na Hurai kuuma tūrūū-inī twa Gaashu, na Abiel ūrīa Mūaribathi, **33** na Azamavethu ūrīa Mūbahurimu, na Eliahaba ūrīa Mūshaaliboni, **34** na ariū a Hashemu ūrīa Mūgizoni, na Jonathani mūrū wa Shage ūrīa Mūharari, **35** na Ahiamu mūrū wa Sakaru ūrīa Mūharari, na Elifali mūrū wa Uri, **36** na Heferi ūrīa Mūmekerathi, na Ahija ūrīa Mūpeloni, **37** na Hezoro ūrīa Mūkarimeli, na Naarai mūrū wa Ezibai, **38** na Joeli mūrū wa ithe na Nathani, na Mibihari mūrū wa Hagari, **39** na Zeleku ūrīa Mūamoni, na Naharai ūrīa Mūberothi, ūrīa wakuuagīra Joabu mūrū wa Zeruia indo cia mbaara, **40** na Ira ūrīa Mūithiri, na Garebu ūrīa Mūithiri, **41** na Uria ūrīa Mūhiti, na Zabadi mūrū wa Ahalai, **42** na Adina mūrū wa Shiza ūrīa Mūrubeni, ūrīa warī mūnene wa Arubeni, arī na andū mīrongo ītatū arīa maarī nake, **43** na Hanani mūrū wa Maaka, na Joshafatu ūrīa Mūmithini, **44** na Uzia ūrīa Mūashiterathi, na Shama na Jeiel, ariū a Hothamu ūrīa Mūaroeri, **45** na Jediaeli mūrū wa Shimuri, o na Joha mūrū wa ithe ūrīa Mūtizi, **46** na Elieli ūrīa Mūmahavi, na Jeribai na Joshavia, ariū a Elinaamu, na Ithima ūrīa Mūmoabi, **47** na Elieli, na Obedi, na Jaasieli ūrīa Mūmezobai.

12 Aya nīo andū arīa mookire kūrī Daudi arī kūu Zikilagi, hīndī ūrīa aaingatīwo akehera maitho-

inī ma Saūlū mūrū wa Kishu (maarī amwe a njamba cia ita iria ciamūteithirie mbaara-inī; **2** Nao maakuuaga mota na nīmooī gūkīa mīguī, na gūkīa mahiga na kīgūtha, na guoko kwa ūrīo kana kwa ūmootho; maarī a mbarī īmwe na Saūlū kuuma mūhīrīga wa Benjamini), nao maarī: **3** Ahiezeri ūrīa warī mūnene wao na Joashu, ariū a Shemaa ūrīa Mūgibe; na Jezieli, na Peleti, ariū a Azimavethu; na Beraka, na Jehu ūrīa Mūanathothu, **4** na Ishimaia ūrīa Mūgibeoni, mūndū warī njamba thīinī wa andū arīa Mīrongo ītatū, nake aarī mūtongoria ūmwe thīinī wa acio Mīrongo ītatū; na Jeremia, na Jahazieli, na Johanani, na Jozabadu ūrīa Mūgederathi, **5** na Eluzai, na Jerimothu, na Bealia, na Shemaria, na Shefatia ūrīa Mūharufi; **6** na Elikana, na Ishia, na Azareli, na Joezeru, na Jashobeamu arīa maarī a mbarī ya Kora; **7** na Joela, na Zebadia, ariū a Jerohamu kuuma Gedori. **8** Agadi amwe nīmagartūrkire magīcooka mwena wa Daudi o kūu werū-inī kīhitho-inī gīake. Maarī njamba cia ita irī ūrūme ciehaarīrie gūthīi mbaara, na nīmooī kūhūthīra ngo na itimū. Mothiū mao maahaanaga ta mothiū ma mīrūūthi, na maarī ihenya ta thwariga irī irīma-inī. **9** Ezeri nīwe warī mūnene wao, na Obadia aarī mūnini wake; nake Eliabu aarī wa gatatū, **10** na Mishimana aarī wa kana, na Jeremia aarī wa gatano, **11** na Atai aarī wa gatandatū, na Elieli aarī wa mūgwanja, **12** na Johanani aarī wa kanana, na Elizabadu aarī wa kenda, **13** na Jeremia aarī wa ikūmi, na Makabanai aarī wa ikūmi na ūmwe. **14** Agadi acio maarī anene a mbūtū cia ita; ūrīa warī mūnini mūno wao aarūaga mbaara ūrīa ūngārūirwo nī andū igana, nake ūrīa warī mūnene mūno wao aarūaga mbaara ūrīa ūngārūirwo nī andū ngiri īmwe. **15** Nīo maaringire Rūūū rwa Jorodani mweri wa mbere rīrīa rwaiyūrīte nginya rūkoina hūgūrūrū ciaruo ciothe, na makiīngatithia andū arīa othe maakaraga cianda-inī cia mwena wa irathīro na mwena wa ithūrīo. **16** Andū amwe a kuuma Benjamini na angī a kuuma Juda o nao magūkā kūrī Daudi kūu kīhitho-inī gīake. **17** Daudi agīthīi kūmatūngā, akīmeera atīrī, “Angīkorwo mūrooka kūrī nī na thayū kūndeithia-rī, nīndīhaarīrie kūmwamūkīra tūtuīke kīndū kīmwe; no angīkorwo mūūkīte kūngunyanīra kūrī thū ciakwa o rīrīa itarenda haaro-rī, Ngai wa maiithe maitū arorora ūndū ūcio na amūtuīre ciira.” **18** Hīndī iyo Roho agījūrkīra Amasai, mūnene wa arīa Mīrongo ītatū, akiuga atīrī: “Tūrī aku, wee Daudi! Tūrī hamwe nawe, wee mūrū wa Jesii! Ūrogacīra,

ūgaacire ki, na arīa magūteithagia marogaacira, nīgūkorwo Ngai waku nīegūtēititia." Nī ūndū ūcio Daudi akīmaamūkīra na akīmatua atongoria a mbūtū ciake cia gūtharikīra thū. **19** Andū amwe a Manase nīmagarūrkire magīthīi mwena wa Daudi rīrīa aathiire na Afilisti kūhūrana na Saūlū. (Daudi na andū ake matiateithirie Afilisti, tondū thuutha wa kwaranīria, aathani ao nīmamūngatire. Maamwīrire atīrī, "Tūkaariha na mīoyo iitū angīgatūtiganīria acookerere mwathi wake Saūlū.") **20** Hīndī ūrīa Daudi aathiire Zikilagi, aya nīo andū a Manase arīa maagarūrkire magīthīi mwena wake: Adina, na Jozabadu, na Jediaeli, na Mikaeli, na Jozabadu, na Elishu, na Zilethai, atongoria a ikundi cia ngiri kūu Manase. **21** Nīmateithirie Daudi kuuma kūrī mbūtū iria ciāmūtharikīre, nīgūkorwo othe maarī njamba cia ita irī ūrūme, na maarī anene a ita ciake. **22** Mūthenya o mūthenya andū nīmookaga gūteithia Daudi, o nginya akīgīna mbūtū nene, o ta mbūtū ya Ngai. **23** Uyū nīguo mūigana wa andū arīa meehaarīirie gūthīi mbaara arīa maathiire Hebironi kūrī Daudi nīgeetha magarūre ūthamaki wa Saūlū, maūnengere Daudi, o ta ūrīa Jehova oigīte: **24** andū a Juda arīa meehaarīirie kūrūa mbaara maakuūte ngo na matimū, maarī 6,800; **25** andū a Simeoni arīa njamba cia ita meehaarīirie kūrūa mbaara, maarī 7,100; **26** andū a Alawii maarī 4,600; **27** amwe ao maarī Jehoiada, mūtongoria wa nyūmba ya Harūni ūrīa warī na andū 3,700, **28** na Zadoku, mwanake mūnini warī njamba ya ita ūrī ūrūme, ūrīa warī na anene a thigari mīrongo ūrī na eerī kuuma nyūmba yake; **29** andū a Benjamini, na nīo maarī a mbarī ūmwe na Saūlū, maarī 3,000; aingī ao maatūrīte maathīkāgīra nyūmba ya Saūlū, o nginya hīndī īyo; **30** andū a Efraīmu, njamba cia ita irī ūrūme na irī ngumo mīhīrīga-inī yao, maarī 20,800; **31** andū a nuthu ya mūhīrīga wa Manase, arīa maagwetewo na marītwa nīguo mathīi matue Daudi mūthamaki, maarī 18,000; **32** andū a Isakaru, arīa maarī na ūmenyo wa mahinda, na makamenya ūrīa Israeli magīrīirwo nī gwīka, maarī anene 200 arīa maathaga andū othe a nyūmba ciao; **33** andū a Zebuluni, thigari iria ciāmenyerete mbaara, na nīmehaarīirie kūrūa mbaara me na mīthembā yothe ya indo cia mbaara, nīguo mateithie Daudi marī na ngoro ūmwe, nao maarī 50,000; **34** andū a Nafitali maarī anene 1,000 hamwe na andū 37,000 arīa makuuūte ngo na matimū; **35** andū a Dani arīa mehaarīirie kūrūa mbaara, maarī 28,600;

36 andū a Asheri, thigari iria ciamenyerete mbaara na mehaarūirie kūrūa mbaara, maarī 40,000; **37** na kuuma mwena wa irathīro wa Jorodani, andū a Rubeni, na Gadi, na nuthu ya mūhīriga wa Manase, marī na mīthembā yothe ya indo cia mbaara, maarī 120,000. **38** Acio othe maarī andū a kūrūa arīa meerutīte gütungata marī ita-inī. Magītka Hebironi marī na ngoro īmwe ya gütua Daudi mūthamaki wa Israeli guothe. Andū a Israeli arīa angī othe o nao maarī na rīciaria o rīmwe rīa gütua Daudi mūthamaki. **39** Andū acio maikarire kūu na Daudi mīthenya ītatū makīrīa na makīnyua, nīgūkorwo andū a nyūmba ciao nīmaheanīte irio nī ūndū wao. **40** O na ningī andū arīa maatūuraga hakuhī nao kuuma Isakaru, na Zebuluni, na Nafitali nīmarehire irio ikuuītwo nī ndigiri, na ngamīrra, na nyūmbū, na ndegwa. Nī kwarehetwo mūtu mūningī, na ngūmba cia ngūyū na cia thabibū nyūmū, na ndibei, na maguta, na ng'ombe, na ng'ondu, nīgūkorwo kwarī na gīkeno kūu Israeli.

13 Daudi nīmagīire ndundu na anene ake a ita, arīa maathaga ikundi cia thigari ngiri na ikundi cia thigari igana. **2** Ningī agīcooka akiīra kītūngano gīothe gīa Israeli atīrī, “Mūngīona kwagīrīre na angīkorwo nī kwenda kwa Jehova Ngai witū, nī tūtūme ūhoro kūndū na kūndū kūrī ariū a ithe witū arīa angī marī kūndū guothe ng'ongo-inī cia Israeli, o na kūrī athīnjīri-Ngai na Alawii arīa me hamwe nao matūura-inī mao na ūrīthio-inī wao, moke manyiitanīre na ithū. **3** Nitūrehei ithandūkū rīa kīrīkanīro rīa Ngai witū tūrīcookie kūrī ithū, nīgūkorwo tūtiatuīragia ūhoro harī rīo hīndī ya ūthamaki wa Saūl.” **4** Kītūngano gīothe gīgitikīra gwika ūguo tondū andū othe nīmoonire ūndū ūcio nīwagīrīre. **5** Nī ūndū ūcio Daudi agīcookanirīria andū a Israeli othe kuuma Rūūi rwa Shihoru kūu Misiri nginya Lebo-Hamathu, makagīre ithandūkū rīa Ngai kuuma Kiriathu-Jearimu. **6** Daudi na andū a Israeli othe arīa maarī nake magīthīi Baala kūu Juda (nīkuo Kiriathu-Jearimu) makagīre ithandūkū rīa Jehova Ngai ūrīa ūkarīre gīti kīa ūnene gatagatī ka makerubi, o ithandūkū rīu rītanītio na Rītwa rīake. **7** Makīrūta ithandūkū rīa Ngai kuuma nyūmba ya Abinadabu rīkuuītwo na ikaari rīerū, rītongoretio nī Uza na Ahio. **8** Daudi na andū a Israeli othe magīkūngūra na hinuya wao wothe marī mbere ya Ngai, makīnaga na inanda cia mūgeeto na cia kīnūbi, na tūhembe, na thaani iria ihūrīthanagio ikagamba, na tūrumbeta. **9** Hīndī ūrīa

maakinyire kihuhīro-inī kīa ngano gīa Kidoni, Uza agītambūrkia guoko nīguo anyiitīrīre ithandūkū rūrīa kīrikānīro, tondū ndegwa nīciāhīngirwo. 10 Na rīrī, marakara ma Jehova nīmakanīire Uza, akīmūgūtha, akīgūa tondū nīanyiitire ithandūkū rū na guoko. Nī ūndū ūcio Uza agīkuīra o hau mbere ya Ngai. 11 Nake Daudi akīrakara tondū mang'ūrī ma Jehova nīmookīriire Uza, nī ūndū ūcio handū hau hetagwo Perezu-Uza nginya ūmūthī. 12 Daudi agītīgīra Ngai mūthenyū ūcio, akīuria atīrī, “Ngaahota atīa kūrehē ithandūkū rīrī rīa Ngai kūrī nī?” 13 Tondū ūcio Daudi ndaathihire na ithandūkū rū Itūura-inī Inene rīa Daudi. Handū ha ūguo, aarītarware kwa Obedi-Edomū ūrīa Mūgiiti. 14 Ithandūkū rū rīa Ngai rīaikarire na andū a nyūmba ya Obedi-Edomū gwake mūcīi mīeri ītātū, nake Jehova akīrathima andū a mūcīi wake, o na kīrīa gīothe aarīnakō.

14 Na rīrī, Hiramu mūthamaki wa Turo, nīatūmīire Daudi andū, marī na mīgogo ya mītarakwa, na aaki a mahiga na a mbaū, nīguo mamwakire nyūmba ya ūthamaki. 2 Nake Daudi nīamenyire atī Jehova nīamūhaandīte atūke mūthamaki wa Israeli, na atī ūthamaki wake nīwatūgīrītio mūno nī ūndū wa andū ake a Israeli. 3 Daudi nīahikirie atumia angī arī kūu Jerusalemu, nake agītuīka ithe wa aanake na airītu angī. 4 Maya nīmo marītwa ma ciana ciake iria ciaciārīrwo kūu: Shamua, na Shobabu, na Nathani, na Solomoni, 5 na Ibiharu, na Elishua, na Elifeleti, 6 na Noga, na Nefegu, na Jafia, 7 na Elishama, na Beeliada, na Elifeleti. 8 Na rīrīa Afilisti maaiguire atī Daudi nīaitīrīrio maguta agatuīka mūthamaki wa Israeli guothe-rī, makīambata, magīthīi na mbūtū ciao ciote makamūcarie, nake Daudi aigua ūhoro ūcio akiumagara, agīthīi akahūūrane nao. 9 Na rīrī, Afilisti nīmookīte magatharīkīra Gītuamba kīa Refaimu; 10 nī ūndū ūcio Daudi agītuīria ūhoro kūrī Ngai, akīmūuria atīrī, “Thīi ngatharīkīre Afilisti? Nīukūmaneana moko-inī makwa?” Nake Jehova akīmūcookeria atīrī, “Thīi, nīngūmaneana moko-inī maku.” 11 Nī ūndū ūcio Daudi na andū ake makīambata, magīthīi nginya Baali-Perazimu, na akīmatooreria kuo. Nake akiuga atīrī, “O ta ūrīa maaī moinaga, noguo Ngai aharaganītie thū ciakwa na guoko gwakwa.” Nī ūndū ūcio handū hau hagiitwo Baali-Perazimu. 12 Afilisti magītīganīria ngai ciao kūu, nake Daudi agīthana ngai icio icinwo na mwaki. 13 Afilisti nīmatharīkīre Gītuamba kūu

rīngī; 14 nī ūndū ūcio Daudi agītuīria ūhoro harī Ngai rīngī, nake Ngai akīmūcookeria atīrī, “Tiga kwambata, no mathiūrūrkīrie, na ūmatharīkīre ūmarutītie na mbere ya mītī ya mīkūngūgū. 15 Rīrīa ūrīgua mūkubio uumīte igūrū rīa mītī ūyo ya mīkūngūgū-rī, thiī ūkarūe, tondū ūguo nīkuonania atī Ngai arī mbere yaku akīhūura ita rīa Afilisti.” 16 Nī ūndū ūcio Daudi agītīka o ta ūrīa Ngai aamwathītē, nao makīhūura mbūtū cia Afilisti, o kuuma Gibeoni nginya Gezeri. 17 Nī ūndū ūcio ngumo ya Daudi ikīhunja o būrūri o būrūri, nake Jehova agītūma ndūrīrī ciote imwītīgīre.

15 Daudi aarīkia gwaka nyūmba ciake mwene kūu Itūura Inene rīa Daudi, nīahaarīrie handū ha kūiga ithandūkū rīa Ngai, na akīrāmbīra hema. 2 Ningī Daudi akiuga atīrī, “Gūtīrī mūndū ūngī wagīrīrwo nī gūkuua ithandūkū rīa Ngai tīga o Alawii, tondū nīo Jehova aathuuriere makuuage ithandūkū rū rīa Jehova na mamūtungatagīre nginya tene.” 3 Daudi nīacookanīrīrie andū othe a Israeli hamwe kūu Jerusalemu nīguo marehe ithandūkū rīa Jehova handū harīa aarīthondekeire. 4 Nīacookanīrīrie njiaro cia Harūni na Alawii ta ūū: 5 Kuuma kūrī njiaro cia Kohathu, Urieli nīwe warī mūtongoria, na andū a nyūmba yao 120; 6 kuuma kūrī njiaro cia Merari, Asaia nīwe warī mūtongoria, na andū a nyūmba yao 220; 7 kuuma kūrī njiaro cia Gerishoni, Joeli nīwe warī mūtongoria, na andū a nyūmba yao 130; 8 kuuma kūrī njiaro cia Elizafani, Shemaia nīwe warī mūtongoria, na andū a nyūmba yao 200; 9 kuuma kūrī njiaro cia Hebironi, Elieli nīwe warī mūtongoria, na andū a nyūmba yao 80; 10 kuuma kūrī njiaro cia Uzieli, Aminadabu nīwe warī mūtongoria, na andū a nyūmba yao 112. 11 Ningī Daudi agītīa Zadoku na Abiatharu arīa athīnjīri-Ngai, na Urieli, na Asaia, na Joeli, na Shemaia, na Elieli, na Aminadabu arīa Alawii. 12 Akīmeera atīrī, “Nī inyuī anene a nyūmba cia Alawii; inyuī ene na Alawii arīa angī no nginya mwītherie na mwambatīe ithandūkū rīa Jehova Ngai wa Israeli nginya handū harīa ndīrīthondekeire. 13 Nī ūndū inyuī, Alawii, mūtiārāmbatīrie ihinda rīa mbere, nīkīo Jehova Ngai witū aatūkīrīire na marakara. Tūtiigana gūtuīria ūhoro wa ūrīa tūngīekire kūrī we, kūringana na ūrīa gwatuītīwo.” 14 Nī ūndū ūcio, athīnjīri-Ngai na Alawii magītītheria nīgeetha maambatīe ithandūkū rīa Jehova, Ngai wa Israeli. 15 Nao Alawii magīkuua ithandūkū rīa Ngai na mītī mīraaya māmīgīrīire ciande, o ta ūrīa Musa aathanīte kūringana na kiugo kīa Jehova.

16 Daudi akīrā atongoria a Alawii mathuure ariū a ithe wao matuīke aini, nao maine nyīmbo cia gīkēno makīhūrraga inanda cia kīnūbi, na cia mūgeeto, na thaani iria ihūūrithanagio ikagamba. **17** Nī ūndū ūcio Alawii magīthuura Hemani mūrū wa Joel; kuuma harī ariū a ithe, na magīthuura Asafu mūrū wa Bereki; na kuuma harī ariū a ithe Amerari magīthuura Ethani mūrū wa Kushaia; **18** na ningī hamwe nao magīthuura ariū a ithe matuīke anini ao wathani-inī. nao nī: Zekaria, na Jaazieli, na Shemiramothu, na Jehiel, na Uni, na Eliabu, na Benaia, na Maaseia, na Matithia, na Elifelehu, na Mikinea, na Obedi-Edomu, na Jeieli, arīa arangīri ihingo. **19** Hemani, na Asafu na Ethani maarī aini na maahūūrithanagia thaani cia gīcango; **20** Zekaria, na Azieli, na Shemiramothu, na Jehiel, na Uni, na Eliabu, na Maaseia, na Benaia maarī a kūhūrra inanda cia kīnūbi, kūringana na Alamothe. **21** Nake Matithia, na Elifelehu, na Mikinea, na Obedi-Edomu, na Jeieli, na Azazia maarī a kūhūrra inanda cia mūgeeto, matongoretie kūringana na Sheminithu (ūguo nī ta kuuga mūgambo ūkūruruma). **22** Kenania ūrīa mūtongoria wa Alawii nīwe warūgamīrīre ūini; ūcio nīguo warī wīra wake tondū aarī na ūtīgī wa guo. **23** Bereki na Elikana nīo maarī a kūrangīra mīrango nī ūndū wa ithandūkū ūrī. **24** Athīnjīri-Ngai, nīo Shebania, na Joshafatu, na Nethaneli, na Amasai, na Zekaria, na Benaia, na Eliezeri maarī a kūhuha tūrumbeta mbere ya ithandūkū ūrī Ngai. Obedi-Edomu na Jehia o nao maarī arangīri a mīrango nī ūndū wa ithandūkū ūrī. **25** Nī ūndū ūcio Daudi na athuuri a Israeli, na anene a ikundi cia ngiri, magīthīi kwambatia ithandūkū ūrī kīrīkanīro kīa Jehova kuuma nyūmba ya Obedi-Edomu makenete. **26** Tondū Ngai nīateithītie Alawii arīa maakuuaga ithandūkū ūrī kīrīkanīro kīa Jehova-rī, ndegwa mūgwanja na ndūrūme mūgwanja nīciarutirwo igongona. **27** Hīndī ūyo Daudi eehumbīte nīguo ya igūrū ndaaya ya gatani ūrī njega, na noguo Alawii othe arīa makuuīte ithandūkū ūrī mehumbīte, o na aini na Kenania ūrīa warī mūtongoria wa ūini. O na ningī Daudi nīehumbīte ebodi ya gatani. **28** Nī ūndū ūcio andū othe a Israeli makīambatia ithandūkū ūrī kīrīkanīro kīa Jehova makīanagīrīra, makīhūraga macoro na tūrumbeta, na makīhūrrithanagia thaani iria ihūūrithanagio na ikagamba, na makīhūrraga inanda cia kīnūbi na cia mūgeeto. **29** Hīndī ūrīa ithandūkū ūrī kīrīkanīro kīa Jehova ūtātoonyaga Itūura Inene ūrīa Daudi-rī, Mikali mwarī wa Saūlū

nīacūthīrīrie arī ndirica-inī. Na ūrīa onire Mūthamaki Daudi akiina akīrūgarūgaga, akīmūnyarara ngora-inī yake.

16 Alawii makīrehe ithandūkū ūrī Ngai, makīrōtonya thīnī wa hema ūrīa yaambītwo nī Daudi nī ūndū warī, na makīrutīra Ngai maruta ma njino na maruta ma ūiguano. **2** Daudi aarīkīa kūruta maruta ma njino na maruta ma ūiguano-rī, akīrathima andū acio thīnī wa ūtīwa ūrīa Jehova. **3** Ningī akihe andū a Israeli othe, arūme na andū-a-nja o mūndū mūgate, na gīcunjī kīa nyama, na ngūmba ya thabibū nyūmū. **4** Nīāthuuri Alawii amwe matungatage mbere ya ithandūkū ūrīa Jehova, na mathaithanagīre andū, na macookagie ngaatho, na magooage Jehova, Ngai wa Israeli, nao nīo: **5** Asafu ūrīa warī mūnene wao, na mūnini wake aarī Zekaria, agacockwo nī Jeieli, na Shemiramothu, na Jehiel, na Matithia, na Eliabu, na Benaia, na Obedi-Edomu, na Jeieli. Acio maarī a kūhūrraga inanda cia kīnūbi na inanda cia mūgeeto, nake Asafu agambagie thaani iria ihūūrithanagio ikagamba, **6** nao athīnjīri-Ngai, Benaia na Jahazieli, maarī a kūhuha tūrumbeta hīndī ciothe marī mbere ya ithandūkū ūrī kīrīkanīro kīa Ngai. **7** Mūthenya ūcio ūndū wa mbere, ūrīa Daudi eekire nī kūnengera Asafu na athiritū ake thaburi īno ya gūcookeria Jehova ngaatho: **8** Cookeriai Jehova ngaatho, kaīrai ūtīwa ūrīake; menyithanai nīdūrīrī-inī ūrīa ekīte. **9** Mūinīrei, mūmūinire mūkīmūgoocaga, mūheane ūhoro wa ciīko ciāke ciothe cia magegania. **10** Mwīrahei nī ūndū wa ūtīwa ūrīake itheru; ngoro cia arīa marongoragia Jehova nī ikene. **11** Mathaai Jehova o na hinya wake; mūmaathage ūtīhī wake hīndī ciothe. **12** Rīrīkanai magegania marīa ekīte, na ciama ciāke, na matuīro ma ciira marīa atuīte, **13** inyuū njiaro cia Israeli ndungata yake, o inyuū ciana cia Jakubu, inyuū andū ake arīa athuuri. **14** Jehova nīwe Ngai witū; matuīro make ma ciira marī thī yothe. **15** Nīārīkanaga kīrīkanīro gīake nginya tene, nīkīo kiugo kīrīa aathanire, kīrūmagīrīwo nī njiarwa ngiri, **16** kīrīkanīro kīrīa aarīkanīre na Iburahīmu, na noguo mwīhītwa ūrīa eehitire harī Isaaka. **17** Nīagīlīkīre hinya harī Jakubu kīrī kīrīra gīake kīa watho wa kūrūmagīrīwo, agīgīkīra hinya kīrī Israeli kīrī kīrīkanīro gīa gūtūura tene na tene, akiuga atīrī: **18** “Wee nīwe ngaahe būrūri wa Kaanani, ūtuīke igai ūrīa ūkaagaya.” **19** Hīndī ūrīa maarī o anini

magitarwo, o anini biū, na maarī ageni kuo-rī, 20 moorūruga kuuma rūrīrī rūmwē nginya rūrīa rūngī, na kuuma ūthamaki-inī ūmwē nginya ūrīa ūngī. 21 Ndarī mündū o na ūmwē etīkīririe amanyariire; nīarūithirie athamaki nī ūndū wao, akīmeera atīrī: 22 “Mütikanahutie andū arīa akwa aitīririe maguta; mütikanekē anabii akwa ūtūru.” 23 Inīrai Jehova, inyū andū a thī yothe; mūhunjagie ūhonokio wake mūthenya o mūthenya. 24 Umbūrai riiri wake kūrī ndūrīrī, mumbūre mawīko make ma magegania kūrī andū othe. 25 Nīgūkorwo Jehova nī mūnene, na nī wa kūgoocwo mūno; nīwe wa gwītigīrwo gūkīra ngai ciothe. 26 Nīgūkorwo ngai ciothe cia ndūrīrī nī mīhianano, no Jehova nīwe wombire igūrū. 27 Riiri na ūnene irī mbere yake; hinya na gīkero itūrūraga gwake. 28 Tūūgīrīai Jehova, inyū mīhīrīga ya ndūrīrī, mūtūūgīrīe Jehova nī ūndū wa riiri na hinya wake, 29 Tūūgīrīai Jehova, nī ūndū wa riiri ūrīa wagīrīre rīrtwa rīake. Mūreherei maruta na mūūke mbere yake; mūhooe Jehova thīinī wa riiri wa ūtheru wake. 30 Inainai mūrī mbere yake, inyū andū a thī yothe! Thī ihaandītwo īkarūma; ndīngienyenyeke. 31 Igūrū nī rīkene, thī nīcānjamūke; nakuo ndūrīrī-inī nī kuugwo atīrī, “Jehova nīwe ūthamakaga!” 32 Iria nī rīrurume, na indo iria ciothe irī thīinī warīo; mīgūnda nīkenerūrūke na indo iria ciothe irī thīinī wayo! 33 Hīndī iyo mītī ya mītītū nīkaina; īine nī gūkena irī mbere ya Jehova, nīgūkorwo nīarooka gūciirithia thī. 34 Cookerai Jehova ngaatho, nīgūkorwo nī mwega; wendo wake ūtūrūraga nginya tene. 35 Anīrīrai muuge atīrī, “Tūhonokie, Wee Ngai Mūhonokia witū; tūcoakanīrīrie na ūtūkūrūre kuuma kūrī ndūrīrī, nīguo tūcoakagīrīe rīrtwa rīaku itheru ngaatho, nīgeetha twīrahage nī ūndū wa ūgooci waku.” 36 Jehova arogoocwo, o we Ngai wa Israeli, kuuma tene na tene, nginya tene na tene. Nao andū othe makiuga atīrī, “Ameni” na “Goocai Jehova.” 37 Daudi agītiga Asafu na athirītū ake hau mbere ya ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova nīguo matungatage kuo hīndī ciothe, kūringana na mabata ma o mūthenya. 38 O na ningī agītiga Obedi-Edomu na athirītū ake mīrongo itandatū na anana matungatage hamwe nao. Obedi-Edomu mūrū wa Jeduthuni marī na Hosa maarī arangīri a kīhingo. 39 Daudi agītiga Zadoku ūrīa mūthīnjīri-Ngai hamwe na athīnjīri-Ngai arīa angī hau mbere ya hema ūrīa nyamūre, kūndū kūrīa gūtūūgīrū kū Gibeoni, 40 nīguo marutagīre Jehova

maruta ma njino kīgongona-inī kīa maruta ma njino hīndī ciothe, rūciinī na hwaī-inī, kūringana na ūrīa kwandikītwo watho-inī wa Jehova ūrīa aaheete andū a Israeli. 41 Arīa maarī hamwe nao nī Hemani na Jeduthuni, na arīa angī maarī athuure na makagwetwo na marītwa nīgeetha macookagīrie Jehova ngaatho, makiugaga atīrī, “Tondū wendo wake ūtūrūraga nginya tene.” 42 Hemani na Jeduthuni nīo meeheirwo kūhuha tūrumbeta, na kūhūrīthanagio ikagamba, o na kūhūrūraga inanda iria ingī cia kūina rwīmbo rwamūre. Ariū a Jeduthuni nīo maaheirwo wīra wa kūrangīra kīhingo. 43 Hīndī iyo andū othe magīthīi o mūndū gwake mūciī, nake Daudi agīcooka mūciī akarathime andū a nyūmba yake.

17 Thuutha wa Daudi gūikara nyūmba yake ya ūthamaki kwa ihinda, akīrīa mūnabīi Nathani atīrī, “Nīi nījikaraga nyūmba ya ūthamaki yakītō na mītarakwa, o rīrīa ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova rīigītō hema-inī.” 2 Nathani agīcookeria Daudi atīrī, “Ūndū ūrīa ūreciiria gwīka-rī, wīke, nīgūkorwo Ngai arī hamwe nawe.” 3 Ūtukū ūcio kiugo kīa Ngai gīgīkinyīra Nathani, akīrīwo atīrī: 4 “Thīi ūkeere ndungata yakwa Daudi atīrī, ‘Jehova ekuuga ūū: Wee tiwe wa kūnjakīra nyūmba ya gūtūrūra.’ 5 Nīi ndīrī ndatūrūra nyūmba kuuma mūthenya ūrīa ndaarutire andū a Israeli kuuma būrūri wa Misiri nginya ūmūthī. Ndūrūraga hema-inī, thaamaga kuuma handū hamwe ngathīi harīa hangī, ngoima gīkaro kīmwe ngathīi kīrīa kīngī. 6 Kūrīa guothe ndaanathīi na andū a Israeli othe-rī, ndī ndooria mūtongoria o na ūmwē wa arīa ndaathire marīthagie andū akwa atīrī, “Mwagīte kūnjakīra nyūmba ya mītarakwa nīkī?” 7 “Na rīrī, īra ndungata yakwa Daudi atīrī, ‘Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: Ndaakūrūtire rūrūrī-inī, nīgītīgīthia kūrūmīrīra mahī nīguo ūtūkīe mwathi wa andū akwa a Israeli.’ 8 Nīngoretwo nawe kūrīa guothe wanathīi, na ngakwehereria thū ciaku ciothe ikehera mbere yaku. Rīu nīngūtūma rīrtwa rīaku rītūkīe inene o ta marītwa ma andū arīa anene mūno a thī. 9 Na nīngaahe andū akwa a Israeli handū na ndīmahaande wega nīgeetha magīe na mūciī wao kīmbe, na matigacooka gūthīnīka. Andū aaganu matigacooka kūmahinyīrīria rīngī, ta ūrīa meekaga kīambīrīria-inī 10 na matūire meekaga kuuma rīrīa ndathuurire atongoria a gūtongoragia andū akwa a Israeli. O na nīngatooria thū cianyu ciothe. “Na ningī nīgūkwīra atī Jehova we mwene nīwe ūgūgwakīra

nyūmba: 11 Hīndī īrīa matukū maku magaathira nawe ūthī ūgatūranie na maithe manyu, nīngarūgamia mündū wa rūciaro rwaku athamake ithenya rīaku, agaakorwo arī ūmwe wa ariū aku, na nīngahaanda ūthamaki wake. 12 Ěcio nīwe ūkaanjakīra nyūmba, na nīngahaanda gītī giāke kia ūnene nginya tene. 13 Nīngatuīka ithe, nake nīagatuīka mūrū wakwa. Ndikeheria wendo wakwa harī we, ta ūrīa ndehereirie ūrīa warī mbere yaku. 14 Nīngamūtua mwathi wa nyūmba yakwa na ūthamaki wakwa nginya tene; gītī giāke kia ūnene gīkehaanda nginya tene.” 15 Nathani akīmenyithia Daudi ūhoro wa ūguūrio īcio wothe. 16 Nake Mūthamaki Daudi agītoonya, agīikara thī mbere ya Jehova, akiuga atīrī: “Nīi ndikīrī ū, Wee Jehova Ngai, nayo nyūmba yakwa-rī, ikīrī kī, ati nīkio ūnginyītie nginya haha? 17 Na ta ūndū ūcio ūrī o mūnini maitho-inī maku, Wee Ngai-rī, nīwaritie ūhoro wa matukū marīa magooka makonī nyūmba ya ndungata yaku. Na rīu Wee Jehova Ngai, ūnyonete ta ndī mūndū ūmwe wa arīa atūugirie mūno. 18 “Nī atīa ūngī Daudi angīkwīra nī ūndū wa gūtīa ndungata yaku? Nīgūkorwo nīūū ndungata yaku, Wee Jehova. 19 Nī ūndū wa ndungata yaku na kūringana na wendo waku-rī, nīwīkīte ūndū ūyū mūnene na ūgatūma ciīranīro ici nene imenyike. 20 “Gūtīrī ūngī ūhaana tawē, Wee Jehova, na gūtīrī Ngai ūngī tīga Wee, o ta ūrīa tūiguīte na matū maitū. 21 Na nūū ūhaana ta andū aku a Israeli, rūrīrī rūmwe gūkū thī rūrīa Ngai waruo aakūūrire rūtuīke andū ake, nīgeetha wīgīire igweta, na wīke maūndū manene na ma magegania ma gwītigīrwo, nī ūndū wa kūingata ndūrīrī ciehere mbere ya andū aku arīa wakūūrire kuuma būrūri wa Misiri? 22 Watūmire andū aku a Israeli matuīke andū aku mwene nginya tene, nawe, Wee Jehova, nīūtūkīte Ngai wao. 23 “Na rīrī, Jehova, tūma kīrīanīro kīrīa weraniire gīkonī ndungata yaku na nyūmba yake kīrūme nginya tene. Na wīke o ta ūguo wīranīre, 24 nīgeetha kīrīanīro kīrīa kīhaande, narīo rītīwa rīaku rīnenehe nginya tene. Ningī andū nīmakoiga atīrī, ‘Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, nīwe Ngai wa andū a Israeli!’ Na nyūmba ya ndungata yaku Daudi nīkehaanda mbere yaku.” 25 “Wee Ngai wakwa, nīguūrīrie ndungata yaku atī nīukamīakīra nyūmba. Nī ūndū ūcio ndungata yaku nīgītē na ūmīrīru wa gūkūhooya. 26 Wee Jehova, nīwe Ngai! Nīwīrīrie ndungata yaku maūndū maya mega. 27 Rīu nīwonete kwagīrīire ūrathime nyūmba ya ndungata

yaku, nīgeetha ūtūre nginya tene maitho-inī maku; nīgūkorwo, Wee Jehova nīūmīrathimīte, na ūgūtūra ūrī ūdaathime nginya tene.”

18 Thuutha wa mahinda macio, Daudi nīatharīkīire

Afilisti na akīmatooria biū, na agītunyana Gathu na matūura marīa maarīrigīcīrie kuuma watho-inī wa Afilisti. 20 na ningī Daudi nīahootire andū a Moabi, na magītūka a gwathwo nīwe, makamūrutagīra igooti. 3 Ningī Daudi nīahūranire na Hadadezeri mūthamaki wa Zoba, akīmūingata akīmūkinyia Hamathu, rīrīa mūthamaki ūcio aathīiaga gūtūma wathani wake ūrūme wega ndwere-inī cia Rūūrī rwa Farati. 4 Daudi akīmūtunya ngaari ciāke cia ita ngiri ūmwe, na andū a gūcītwara ngiri mūgwanja, na thīgari cia magūrū ngiri mīrongo ūrī. Nake agītemenga mbarathi icio cia mbaara magūrū, agīcīthuithia ciōthe tīga o igana ūmwe. 5 Rīrīa Asuriata a kuuma Dameski mookire gūteithia Hadadezeri mūthamaki wa Zoba, Daudi akīrūraga Asuriata 22,000. 6 Akiīga mbūtū ciāke cia kūrangīra ūthamaki wa Asuriata kūu Dameski, nao Asuriata magītūka a gwathagwo nīwe na makamūrutagīra igooti. Jehova nīaheire Daudi ūhootani kūrīa guothe aathīiaga. 7 Daudi nīatunyanire ngo cia thahabu irīa ciārī na anene a Hadadezeri, na agīcītwara Jerusalemu. 8 Kuuma matūura ma Teba na Kuni marīa maarī ma Hadadezeri, Daudi agītunyana gīcango kīngī mūno kīrīa Solomonī aahūthīrīre gūthondeka Karia ga gīcango, na itugī, na mīthembā mīngī ya indo cia gīcango. 9 Rīrīa Tou, mūthamaki wa Hamathu, aiguire atī Daudi nīahootete mbūtū ciōthe cia mbaara cia Hadadezeri mūthamaki wa Zoba-rī, 10 agītūma mūrīu Hadoramū kūrī Mūthamaki Daudi akamūgeithie na amūkūngūrīre nī ūndū wa kūhootha Hadadezeri ūrīa wakoretwo akīrūna Tou. Hadoramū agītwarīra Daudi indo cia mīthembā mīngī ithondeketwo na thahabu na betha na gīcango. 11 Mūthamaki Daudi akīamūrīra Jehova indo icio o ta ūrīa aamūrīte betha na thahabu irīa aatahīte kuuma kūrī andū a ndūrīrī ici ciōthe: Edomu, na Moabi, na kuuma kūrī Amoni na Afilisti, na Amaleki. 12 Abishai mūrū wa Zeruia nīooragire andū a Edomu 18,000 o kūu Gītuamba-inī gīa Cumbī. 13 Nake akiīga mbūtū cia kūrangīra kūu Edomu nao andū a Edomu othe magītūka a gwathagwo nī Daudi. Jehova nīaheire Daudi ūhootani kūrīa guothe aathīiaga. 14 Daudi nīathamakire Israeli guothe, akahūthagīra kīhootho, na

akahingīria andū ake othe maündū marīa maagīrīire. 15 Joabu mūrū wa Zeruia nīwe warī mūnene wa ita, nake Jehoshafatu mūrū wa Ahiludu nīwe warī mwandikī wa maündū ma ihinda rīu. 16 Zadoku mūrū wa Ahitubu, na Ahimeleku mūrū wa Abiatharu maarī athīnjīri-Ngai, nake Shavisha nīwe warī mwandikīmarū; 17 Benaia mūrū wa Jehoiada nīwe warī mūnene wa Akerethi na Apelethi; nao ariū a Daudi nīo maarī atongoria na anene a gūikaranagia na müthamaki.

19 Thuutha wa mahinda macio-rī, Nahashu müthamaki wa Aamoni agīkua, nake mūriū agītuika müthamaki ithenya rīake. 2 Nake Daudi agīciiria atīrī, “Nīngwīka Hanuni mūrū wa Nahashu maündū mega ma ütugi tondū ithe nīanjīkire maündū mega ma ütugi.” Nī ündū ücio Daudi agītūma andū kūrī Hanuni makamūcakaithie nī ündū wa gūkuīrwo nī ithe. Rīrīa andū acio maatūmītwo nī Daudi maakinyire kūrī Hanuni o kūu būrūri wa Amoni nīguo mamūcakaithie-rī, 3 andū ariā maarī igweta a Amoni makūrīa Hanuni atīrī, “Üreciiria Daudi nī thogou aratīa nī ündū wa gūgūtūmīra andū magūcakaithie? Githī andū ake matiūkite kūrī we matuīrie na mathigaane būrūri nīguo macooke maütunyane?” 4 Nī ündū ücio Hanuni akīnyiitithia andū acio a Daudi, akīmenjithia nderu, nacio nguo ciao igitinio irima gatagatī ka njikarīro, na akīmaingata. 5 Rīrīa mündū ümwe aakinyīirie Daudi ühoro wa andū acio-rī, Daudi agītūma andū makamatūnge, tondū andū acio nīmaconorithītio mūno. Müthamaki akiuga atīrī, “Ikarai kūu Jeriko nginya nderu cianyu ikūre, mücooke mūñke.” 6 Rīrīa andū a Amoni maamenyire atī nīmatuīkite kīndū kīnungu harī Daudi-rī, Hanuni na andū a Amoni makīneana betha taranda ngiri īmwe cia gūkombora ngaari cia ita na atwarithia a cio kuuma Mesopotamia, na Aramu-Maaka, na Zoba. 7 Magīkombora ngaari cia ita ngiri mīrongo ītatū na igīrī na atwarithia a cio, hamwe na müthamaki wa Maaka na mbūtū ciake, ariā mookire makīamba hema hakuhī na Medeba; hīndī īyo andū a Amoni nao magīcookiārīrio kuuma matūura-inī mao, magīthīi kūrūa mbaara. 8 Nake Daudi aigua ühoro ücio-rī, agītūma Joabu na ita rīothe rīa mbaara. 9 Nao andū a Amoni makiumagara, makīarania mbūtū cia mbaara kīhingo-inī gīa itūura rīao inene, nao athamaki ariā mookīte mbaara, magīkorwo maarī oiki kūu werū-inī. 10 Joabu nīonire atī thigari nīciaranītio mbere yake o na thuutha wake; nī ündū ücio agīthuura mbūtū imwe iria njega mūno kūu Israeli, agīcitūma

ikarūe na Asuriata. 11 Andū acio angī akīmaiga watho-inī wa Abishai mūrū wa nyina. Nao akīmatūma makarūe na andū a Amoni. 12 Joabu akiuga atīrī, “Asuriata mangīngīria hinya-rī, wee üüke ündeithie; no Aamoni mangīgūkīria hinya, nīngagūteithia. 13 Wīyūmīrīrie nīgeetha türue na ücamba nī ündū wa andū aitū, na nī ündū wa matūura manene ma Ngai witū. Jehova nīegwīka ürīa ekuona kwagīrīire maitho-inī make.” 14 Nake Joabu arī na mbūtū ciake agītharīkīra Asuriata, nao makīmūrīra. 15 Rīrīa Aamoni moonire atī Asuriata nīmaraora-rī, o nao makītūra Abishai mūrū wa nyina magītoonya itūura thīmī. Nī ündū ücio Joabu agīcooka Jerusalemu. 16 Thuutha wa Asuriata kuona atī nīmatoorio nī andū a Israeli, magītūma andū makarehithie Asuriata a kuuma mūrimo wa Rūūri rwa Farati matongoretio nī Shofaku ürīa warī mūnene wa mbūtū cia ita cia Hadadezeri. 17 Rīrīa Daudi eerirwo ühoro ücio, agīcookanīrīria ita rīa Israeli rīothe, makīringa Rūūri rwa Jorodani, nake akīmakinyīra na akīiga mbūtū ciake imang’etheire. Daudi akīhaarīria mbūtū ciake nīguo itūngane na Asuriata acio mbaara-inī, nao Asuriata makīrūa nake. 18 No rīrī, Asuriata makītūra Israeli, nake Daudi akīüraga atwarithia a ngaari ciao cia ita ngiri mūgwanja, na thigari ciao cia magūrū ngiri mīrongo īna. Ningī akīüraga Shofaku, mūnene wa mbūtū ciao. 19 Hīndī ürīa ndungata cia Hadadezeri cionire atī nīmahootwo nī Israeli-rī, magīthondeka thayū na Daudi, nao magītuika a gwathagwo nīwe. Nī ündū ücio Asuriata matiacookire gwītikīra gūteithia Aamoni rīngī.

20 Na rīrī, hīndī ya kīmera yakinya, ihinda rīrīa athamaki maathiaga mbaara, Joabu agītongoria mbūtū cia ita. Nake akīananga būrūri wa Aamoni, na agīthīi Raba akīrīrigicīria, no Daudi agītīgwo Jerusalemu. Joabu agītharīkīra Raba agītīga aarīananga. 2 Daudi akīrūta müthamaki wao thūmbī mūtwe, nayo yarī na üritū wa taranda īmwe ya thahabu, na nīyagemetio na tūhīga twa goro, nayo ikīgīrīrwo mūtwe wa Daudi. Nake agītaha indo nīyīgī mūno kuuma itūura rīu inene, 3 na akīrūtūrūa aikari akuo, akīmahe wīra wa gwatūra mbaū na mīthumeno, na kūrūta wīra na harū cia igerā na mathanwa. Üguo nīguo Daudi eekire matūura mothe ma Amoni. Thuutha ücio Daudi na mbūtū ciake ciōthe cia ita magīcooka Jerusalemu. 4 Mahinda macio-rī, gūkīgīa mbaara ya kūrūna Afilisti kūu Gezeri. Hīndī īyo

Sibekai ūrīa Mūhushathi akīuraga Sipai, ūmwe wa njiaro cia Refai, nao Afilisti magītoorio biū. 5 Mbaara-inī īngī makīrūa na Afilisti, nake Elihanani mūrū wa Jairu akīuraga Lahami mūrū wa nyina na Goliathū, ūrīa Mūgiti, ūrīa warī na itimū rīarī na mūtī waiganaga ta mūtī wa mūtumi ngoora. 6 Ningī mbaara-inī īngī ūrīa yarūirwo Gathu, kwarī na mūndū mūnene mūno, warī na ciara ithathatū o guoko, na ciara ithathatū o kūgūrū, ciothe ciarī ciara mīrongo ūrī na inya. O nake aarī wa rūciaro rwa Rafa. 7 Rīrīa aanyūrūririe andū a Israeli, Jonathani mūrū wa Shimea, mūrū wa nyina na Daudi, akīmūrura. 8 Acio nīo maarī a rūciaro rwa Rafa wa kūu Gathu, nao makiūragwo nī Daudi na andū ake.

21 Na rīrī, Shaitani nīookīriire andū a Israeli, na akīarahūra Daudi nīguo atarithie andū a Israeli. 2 Nī ūndū ūcio Daudi akīra Joabu na anene a mbūtū cia ita atīrī: “Thīiī mūgatare andū a Israeli kuuma Birishiba nginya Dani, mūcooke mūndehere ūhoro nīguo menye ūrīa maigana.” 3 Nowe Joabu akīmūcookeria atīrī, “Jehova aroingīhia mbūtū ciake cia ita maita igana. Mwathi wakwa mūthamaki, githī othe matirī watho-inī waku? Nī kīī gīgūtūma mwathi wakwa ende gwīka ūguo? Nī kīī gīgūtūma ahītithie Israeli?” 4 No rīrī, mūthamaki agīkararia Joabu; nī ūndū ūcio Joabu akiuma hau agīthī Israeli guothe, na agīcooka Jerusalemu. 5 Joabu akīmenyithia Daudi mūigana wa andū arīa maangīarūire mbaara ta ūū: Israeli guothe kwarī na andū 1,100,000 arīa maangīahotire kūhūthīra rūhiū rwa njora, thīinī wao haarī na andū 470,000 kuuma Juda. 6 No rīrī, Joabu ndaatarire andū a Lawi na a Benjamini, tondū watho ūcio wa mūthamaki nīwamūiguithītie ūūru mūno. 7 O na ningī watho ūcio warī mūrūrū maitho-inī ma Ngai; nī ūndū ūcio akīherithia Israeli. 8 Hīndī ūyo Daudi akīra Ngai atīrī, “Nīnjīhītie mūno nī gwīka ūndū ūyū. Rīu ndagūthaitha ūnjehererie mahītia, nīi ndungata yaku. Nīnjīkīte ūndū wa ūrimū mūno.” 9 Nake Jehova akīra Gadi ūrīa woonagīra Daudi maūndū atīrī, 10 “Thīī ūkeere Daudi ūū, ‘Jehova ekuuga atīrī: Ūrī na maūndū matatū ma gūthuura. Nowe ūthuure ūmwe wamo ūrīa ngūkūherithia naguo.’” 11 Nī ūndū ūcio Gadi agīthī kūrī Daudi, akīmwīra atīrī, “Jehova ekuuga ūū: ‘Thuura ūndū ūmwe wa maya: 12 Ūthuure mīaka itatū ya ng’aragu, kana mīeri itatū ya kūniinwo nī thū ciaku igūthingatīte na hiū ciao cia njora, kana mīthenya itatū ya rūhiū rwa njora rwa Jehova, naguo

nī atī kūgē na mīthenya ya mūthiro būrūri-inī, rīrīa mūraika wa Jehova akaaniihana Israeli guothe.’ Na rīrī, tua itua ūnjīrīe ūrīa ngūthīi gūcookeria ūrīa ūndūmīte.” 13 Daudi akīra Gadi atīrī, “Rīu nīi ndī na thīna mūno. Nī kaba nīi ngwe moko-inī ma Jehova, tondū tha ciake nī nyīngī mūno; no ndūkareke ngwe moko-inī ma andū.” 14 Nī ūndū ūcio Jehova akīrehera Israeli mūthiro, na andū a Israeli 70,000 magīkua. 15 Nake Ngai agītūma mūraika akanange Jerusalemu. No rīrīa mūraika ekaga ūguo-rī, Jehova akīona ūndū ūcio na akīguia kīeha nī ūndū wa kīnyariirīko kīu, nake akīra mūraika ūcio wanangaga andū atīrī, “Tigīra hau! Eheria guoko gwaku.” Hīndī ūyo mūraika ūcio wa Jehova aarūgamīte kīuhūrō-inī kīa ngano kīa Arauna ūrīa Mūjebusi. 16 Nake Daudi akīrora igūrū akīona mūraika wa Jehova arūngīi gatagatī ka igūrū na thī acomorete rūhiū rwa njora, arūnyiitīte na guoko gwake gūtambūrūkīrio Jerusalemu. Nake Daudi na athuuri, mehumbīte nguo cia makūnia, makīgūa magīturumithia mothīu mao thī. 17 Daudi akīuria Ngai atīrī, “Githī ti nīi ndaathanire atī arīi a mbaara matarwo? Nīi nīi nījīhītie o na ngeeka ūūru. Andū aya matarii o ta ng’ondū. Nī atīa mekite? Wee Jehova Ngai wakwa, reke guoko gwaku kūnjūkīrīre nīi na nyūmba yakwa, no rīrī, ndūkareke mūthiro ūyū ūikare na andū aku.” 18 Nake mūraika wa Jehova agīatha Gadi eere Daudi aambate athīi agaakīre Jehova kīgongona o kūu kīuhūrō-inī kīa ngano kīa Arauna ūrīa Mūjebusi. 19 Nī ūndū ūcio Daudi akīambata agīthīkīra kiugo kūu Gadi aarītie thīinī wa rītwa rīa Jehova. 20 Hīndī ūrīa Arauna aakonyoraga ngano-rī, akīihūgūra akīona mūraika ūcio; nao ariū ake ana arīa maarī nake makīlhītha. 21 Nake Daudi agīkuhīrīria, na rīrīa Arauna aarorire akīmuona, akiuma kīuhūrō-inī kīa ngano, akīinamīrīria mūtwe wake mbere ya Daudi, na agīturumithia ūthīu thī. 22 Daudi akīmwīra atīrī, “Njītīkīria njakīre Jehova kīgongona haha kīuhūrō-inī gīkī gīaku kīa ngano, nīguo mūthiro ūyū ūkorete andū ūthire. Nyenderia o ūrīa thogora wakīo ūigana.” 23 Arauna akīra Daudi atīrī, “Kīoe! Reke mūthamaki mwathi wakwa eeke ūndū ūrīa ūngīmūkenia. Na rīrī, nīngūkūhe ndegwa ici irutwo igongona rīa njino, ihūūri ici cia ngano ituīke ngū, ngano nayo ituīke ya igongona rīa mūtu. Icio ciothe nīngūkūhe.” 24 Nowe Mūthamaki Daudi agīcookeria Arauna atīrī, “Aca, no nginya ndīhe thogora wakīo ūrīa ūigana. Ndingīrutīra Jehova kīndū gīaku, kana ndute igongona rīa njino

na kīndū kīrīa itarutīire thogora.” 25 Nī ūndū ūcio Daudi akīrīha Arauna cekeri magana matandatū cia thahabu nī ūndū wa handū hau. 26 Daudi agīakīra Jehova kīgongona handū hau, na akīruta maruta ma njino na maruta ma ūiguano. Agīkāra Jehova, nahe Jehova akīmwitīka na njīra ya mwaki uumīte igūrū, ūgīkana kīgongona-inī kīa maruta ma njino. 27 Ningī Jehova akīarīria mūraika ūcio nake agīcookia rūhiū rwake njora. 28 Hīndī īyo, rīrīa Daudi onire atī Ngai nīamūiguīte arī kūu kīhuhīro-inī kīa ngano kīa Arauna ūcio Mūjebusi-rī, akīrutīra magongona hau. 29 Hema ya Jehova īrīa nyamūre īrīa Musa aathondekeire werū-inī, na kīgongona kīa maruta ma njino, hīndī īyo ciarī harīa hatūugīru o kūu Gibeoni. 30 No rīrī, Daudi ndangīathiire mbere yakīo gūtuīria ūhoro harī Ngai tondū nīetigagīra rūhiū rwa njora rwa mūraika ūcio wa Jehova.

22 Hīndī īyo Daudi akiuga atīrī, “Nyūmba ya Jehova Ngai īgaakwo haha, o na kīgongona gīa kūrutagīrwo maruta ma njino nī Israeli.” 2 Nī ūndū ūcio Daudi agīathana atī ageni othe arīa maatūrūaga Israeli macookanīrīrio, nake agīthuura kuuma thīinī wao mabundi a mahiga, nīgeetha mahaarīrie na maicūhie mahiga ma gwaka nyūmba ya Ngai. 3 Nake akīruta igera nyingī cia gūthondeka mīcumari ya mīrango ya ihingi na ya kūnyiitithania indo cia nyūmba thīinī, na gīcango kīngī gītangīthimīka. 4 Ningī akīruta mīgogo ya mītarakwa ītangītarīka, nīgūkorwo andū a Sidoni na a Turo nīmareheire Daudi mīgogo mīngī. 5 Daudi akiuga atīrī, “Mūriū wakwa Solomoni nī mwīthī na ndarī na ūugī wa kūigana, nayo nyūmba īrīa īgwakīrwo Jehova yagīrīrwo nīgūkorwo īrī na ūthaka mūnene na ngumo na riiri maitho-inī ma ndūrīrī ciothe. Nī ūndū ūcio nī ngūhaarīria mwako wayo.” Nī ūndū ūcio Daudi akihaarīria maūndū ma mwako ūcio na njīra nene atanakua. 6 Ningī agīta mūriū Solomoni akīmwatha aakīre Jehova Ngai wa Israeli nyūmba. 7 Daudi akiīra Solomoni ūū: “Mūrū wakwa, ndūire nyendaga gwaka nyūmba ītanītio na rītwa rīa Jehova Ngai wakwa. 8 No rīrī, kiugo gīkī kīa Jehova gīkīnginyīrīra, ngīrīwo atīrī, ‘Wee nīūitīte thakame nyingī na ūkarūa mbaara nyingī. Ndūgwaka nyūmba ītanītio na rītwa rīakwa, nī ūndū nīūitīthitīte thakame nyingī gūkū thī, maitho-inī makwa. 9 No nīukagīa na mūriū ūrīa ūgaatuīka mūndū wa thayū na wa kūhoorera, na nīngamūhe ūhurūko kuuma

kūrī thū ciake mīena yothe. Rītwa rīake ageetwo Solomoni, na hīndī ya ūthamaki wake nīngaahe Israeli thayū na ūhurūko. 10 Ūcio nīwe ūgaaka nyūmba ītanītio na Rītwa rīakwa. Agaatuīka mūrū wakwa, na nīi nduīke ithe. Ningī nīngahaanda gītī kīa ūnene wake kūu Israeli nginya tene.’ 11 “Na rīrī, mūrū wakwa, Jehova aroikara nawe, na ūrogaacīra na wake nyūmba ya Jehova Ngai waku, ta ūrīa oigire nīūgeeka. 12 Jehova arokūhe ūbaarīfīri na ūmenyo rīrīa agaakūnengera ūthamaki wa Israeli, nīgeetha ūrūmie watho wa Jehova Ngai waku. 13 Hīndī īyo wee nīukagaacīra, ūngīgatuīka wa kūmenyagīrīra kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīwo o na watho ūrīa Jehova aaheire Musa nī ūndū wa Israeli. Gīa na hinya na ūmīrīrie. Ndūgetigīre kana ūkue ngoro. 14 “Nīndutīte wīra mūnene wa kūhaarīria mwako wa hekarū ya Jehova, ngaigthia taranda 100,000 cia thahabu, na taranda 1,000,000 cia betha, na icango nyingī na igera nyingī ītangīthimīka, na mbaū na mahiga. Nawe no wongerere ingī. 15 Ūrī na aruti wīra aingī: aicūhia a mahiga, na aaki a mahiga, na aaki a mbaū, o hamwe na andū marī na ūugī wa kūruta wīra o wothe 16 wa thahabu na wa betha, na wa gīcango na wa igera, na mabundi maingī makīria. Rīu kīambīrīrie wīra, nake Jehova aroikara hamwe nawe.” 17 Hīndī īyo Daudi agīatha atongoria othe a Israeli mateithie mūriū Solomoni. 18 Akīmeera atīrī, “Gīthī Jehova Ngai wanyu ndarī hamwe na inyuī? Na gīthī nīdāmīheete ūhurūko mīena yothe? Nīgūkorwo nīaneanīte atūrī a būrūri ūyū moko-inī makwa, na rīu būrūri ūrī watho-inī wa Jehova na andū ake. 19 Rīu mwīheanei ngoro na muoyo mūcarie Jehova Ngai wanyu. Ambīrīriai gwaka handū-harīa-haamūre ha Jehova Ngai, nīgeetha mūrehe ithandūkū rīa Jehova rīa kīrīkanīro na indo irīa nyamūre cia Ngai itoonyio hekarū ūrīa īgwakwo nī ūndū wa Rītwa ūrīa Jehova.”

23 Na rīrī, rīrīa Daudi aakūrīre na agīkorwo arī na mīaka mīngī-rī, agītua mūriū Solomoni mūthamaki wa gūthamakīra Israeli. 2 Ningī agīcookinīrīria atongoria othe a Israeli hamwe na athīnjīri-Ngai na Alawii. 3 Alawii arīa maakinyītie mīaka mīrongo ītatū kana makīria magītarwo, nao arūme othe maarī 38,000. 4 Daudi akiuga atīrī, “Thīinī wa aya, 24,000 nī marūgamagīrīre wīra wa hekarū ya Jehova, nao 6,000 matūke anene na atuithania a ciira. 5 Nao andū 4,000 matūke arangīri a ihingo, nao acio angī 4,000 matūke a kūgoocaga Jehova marī na inanda

cia ūini iria heanīte nī ūndū wa wīra ūcio kūmbe.” 6 Daudi nīagayanirie Alawii acio ikundi kūringana na ariū a Lawi na nīo Gerishoni, na Kohathu, na Merari. 7 Ariū a Gerishoni maarī: Ladani na Shimei. 8 Ariū a Ladani maarī: Jehiel na nīwe warī mūtongoria wao, na Zethamu, na Joeli; othe maarī atatū. 9 Ariū a Shimei maarī: Shelomothu, na Hazieli, na Harani, othe maarī atatū. Acio nīo maarī atongoria a nyūmba cia Ladani. 10 Na ariū a Shimei maarī: Jahathu, na Ziza, na Jeushu, na Beria. Acio nīo maarī ariū a Shimei; othe maarī ana. 11 Jahathu nīwe warī mūtongoria wao, nake Ziza aarī mūnini wake, no Jeushu na Beria matiarī na ariū aingī; nī ūndū ūcio maatarirwo ta maarī a nyūmba ūmwe, na makīheo wīra ūmwe. 12 Ariū a Kohathu maarī: Amuramu, na Iziharu, na Hebironi, na Uzieli: othe maarī ana. 13 Ariū a Amuramu maarī: Harūni na Musa. Harūni nīamūrirwo hamwe na njario ciake nginya tene, nīgeetha maamūrage indo iria theru mūno, na marutaqīre Jehova magongona, na mamūtungatagīre, na marathimanager thīnī wa rītwa rīake nginya tene. 14 Ariū a Musa, mūndū wa Ngai, maataaranīrio na mūhīrīga wa Lawi. 15 Ariū a Musa maarī: Gerishomu na Eliezeri. 16 Njiaro cia Gerishomu nī: Shebueli nīwe warī mūtongoria wao. 17 Njiaro cia Eliezeri nī: Rehabia na nīwe warī mūtongoria wao. Eliezeri ndaarī na ariū angī, no ariū a Rehabia maarī aingī mūno. 18 Ariū a Iziharu maarī: Shelomithu na nīwe warī mūtongoria wao. 19 Ariū a Hebironi maarī: Jeria na nīwe warī mūtongoria wao, na Amaria aarī wa keerī, na Jahazieli aarī wa gatatū, na Jekameamu aarī wa kana. 20 Ariū a Uzieli maarī: Mika na nīwe warī mūtongoria wao, nake Ishia aarī mūnini wake. 21 Ariū a Merari maarī: Mahali na Mushi. Ariū a Mahali maarī: Eleazaru na Kishu. 22 Eleazaru aakuire atarī na aanake; aarī o na airītu. Makīhikio nī ariū a mūrū wa nyina na ithe wao Kishu. 23 Ariū a Mushi maarī: Mahali, na Ederi, na Jeremothu; othe maarī atatū. 24 Acio nīo maarī njiaro cia Lawi kūringana na nyūmba ciao: na nīo maarī atongoria a nyūmba ciao ta ūria marītwa mao maandikītwo, na maatarirwo mūndū o mūndū, ūguo nī kuuga aruti a wīra arīa maarī na ūkūrū wa mīaka mīrongo ūrī na makīria, arīa maatungataga hekarū-inī ya Jehova. 25 Nīgūkorwo Daudi nīoigīte atīrī, “Kuona atī Jehova Ngai wa Israeli nīaheete andū ake ūhurūko, na nīokīte gūtūura Jerusalemu nginya tene-rī, 26 Alawii matigūcooka kūbatario nīgūkuuaga hema ūria nyamūre kana kīndū o nakī

kīa iria ihūthagīrwo cia gūtungata thīnī wayo.” 27 Kūringana na ciugo cia Daudi cia mūthia, Alawii arīa maari na ūkūrū wa mīaka mīrongo ūrī kana makīria nīmatarirwo. 28 Wīra wa Alawii warī wa gūteithia njiaro cia Harūni ūtungata-inī wa hekarū ya Jehova ta ūū: kūrūgamīrīra nja cia hekarū na tūnyūmba twa ithaku-inī, na gūtherithia indo iria nyamūre, na kūruta mawīra marīa mangī thīnī wa nyūmba ya Ngai. 29 Nīo maarī arūgamīrīri a mīgate ūria yaigagwo metha-inī, na maruta ma mūtu wa ngano, na tūmīgate tūrīa tūtarī na ndawa ya kūimbia, na wīra wa gūkanda na kūruga mīgate, na mawīra mothe ma gūthima ūngī na mūigana wa indo. 30 Ningī marūgamage o rūciinī gūcookeria Jehova ngaatho na kūmūgooca. Ningī magekaga ūguo o hwaī-inī, 31 na rīrīa rīothe maruta ma njino mangīrūtūrīro Jehova, mīthenya ya Thabatū, na ciathī cia Karūgamo ka Mweri, na ciathī iria ingī ciathanītwo. No nginya matungatage mbere ya Jehova mahinda mothe marī mūigana ūria ūtūtītwo, ningī na njira ūria maathītīwo marutage nayo. 32 Na nī ūndū ūcio Alawii magīthī na mbere kūruta wīra ūria mehokeirwo wa Hema-ya-Gūtūganwo, na wa Handū-harīa-Hatheru, matongoretio nī ariū a ithe wao a rūciaro rwa Harūni, nī ūndū wa ūtungata wa hekarū ya Jehova.

24 Ici nīcio ciarī ikundi cia ariū a Harūni: Ariū a Harūni maarī Nadabu, na Abihu, na Eleazaru, na Ithamaru. 2 No rīrī, Nadabu na Abihu nīmakuire ithe wao atakuīte, na matiarī na ciana cia aanake; nī ūndū ūcio Eleazaru na Ithamaru magītungata marī athīnjīri-Ngai. 3 Zadoku wa rūciaro rwa Eleazaru na Ahimeleku wa rūciaro rwa Ithamaru nīo maateithīrīrie Daudi kūmagayania ikundi, nī ūndū wa mūtaratara wa ūtungata ūria maathuurīrīro. 4 Atongoria arīa aingī moimīte njiaro-inī cia Eleazaru gūkīra arīa moimīte njiaro-inī cia Ithamaru, nao makīgayanio ta ūū: kuuma njiaro-inī cia Eleazaru kwarī na atongoria a nyūmba ikūmi na atandatū, na kuuma njiaro-inī cia Ithamaru kwarī na atongoria a nyūmba anana. 5 Maamagayanirie na kīhootho na ūndū wa gūcūuka mītī, nīgūkorwo nī haarī na anene a handū-harīa-haamūre, na anene a nyūmba ya Ngai gatagatī-inī ka njiaro icio cia Eleazaru na cia Ithamaru. 6 Shemaia mūrū wa Nethaneli, ūria mwandiki-marūa Mūlawii, nīandikire marītwa mao arī mbere ya mūthamaki na anene aya: Zadoku ūria-mūthīnjīri-Ngai, na Ahimeleku mūrū

wa Abiatharu, na atongoria a nyūmba cia athīnjīri-Ngai na cia Alawii. Nyūmba īmwe īgathuurwo kuuma kūrī Eleazaru, na īrī īngī īgathuurwo kuuma kūrī Ithamaru. 7 Mūtī wa mbere wagūire kūrī Jehoiaribu, na wa keerī kūrī Jedaia, 8 na wa gatatū kūrī Harimu, na wa kana kūrī Seroimu, 9 na wa gatano kūrī Malikija, na wa gatandatū kūrī Mijamini, 10 na wa mūgwanja kūrī Hakozu, na wa kanana kūrī Abija, 11 na wa kenda kūrī Jeshua, na wa ikūmi kūrī Shekania, 12 na wa ikūmi na ūmwe kūrī Eliashibu, na wa ikūmi na īrī kūrī Jakimu, 13 na wa ikūmi na ītatū kūrī Hupa, na wa ikūmi na īna kūrī Jeshebeabu, 14 na wa ikūmi na ītano kūrī Biliga, na wa ikūmi na ītandatū kūrī Imeri, 15 na wa ikūmi na mūgwanja kūrī Heziri, na wa ikūmi na īnana kūrī Hapizezu, 16 na wa ikūmi na kenda kūrī Pethahia, na wa mīrongo īrī kūrī Jehezekeli, 17 na wa mīrongo īrī na ūmwe kūrī Jakini, na wa mīrongo īrī na īgīrī kūrī Gamuli, 18 na wa mīrongo īrī na ītatū kūrī Delaia, na wa mīrongo īrī na īna kūrī Maazia. 19 Ùyū nīguo warī mūtaratara wa ūtungata wao rīria maatoonya hekarū ya Jehova, kūringana na watho ūrīa maatuīrīrwo nī ithe wao Harūni, ta ūrīa Jehova Ngai wa Israeli aamwathīte. 20 Njiaro iria īngī cia Lawi ciarī: kuuma kūrī ariū a Amuramu: nī Shubaeli; na kuuma kūrī ariū a Shubaeli: nī Jehedeia. 21 Kuuma kūrī ariū a Rehabia: nī Ishia na nīwe warī mūtongoria wao. 22 Kuuma kūrī andū a Iziharu: nī Shelomothu; na kuuma ariū a Shelomothu: nī Jahathu. 23 Ariū a Hebironi maarī: Jeria na nīwe warī mūtongoria wao, Amaria aarī wa keerī, nake Jahazieli aarī wa gatatū, na Jekameamu aarī wa kana. 24 Mūrū wa Uzieli: aarī Mika; kuuma ariū a Mika: nī Shamiru. 25 Mūrū wa nyina na Mika: aarī Ishia; kuuma ariū a Ishia: nī Zekaria. 26 Ariū a Merari: maarī Mahali na Mushi. Mūrū wa Jaazia: aarī Beno. 27 Ariū a Merari: kuuma kūrī Jaazia: maarī Beno, na Shohamu, na Zakuri, na Ibiri. 28 kuuma kūrī Mahali: nī Eleazaru, ūrīa ūtaarī na aanake. 29 Kuuma kūrī Kishu: nī mūriū Jerameeli. 30 Nao ariū a Mushi: maarī Mahali, na Ederi, na Jeremothu. Acio nīo maarī Alawii kūringana na nyūmba ciao. 31 O nao nīmacuukire mītī o ta ūrīa ariū a ithe wao a rūciaro rwa Harūni meekire, marī mbere ya Mūthamaki Daudi o na mbere ya Zadoku, na Ahimeleku, na atongoria a nyūmba cia athīnjīri-Ngai na cia Alawii. Nyūmba cia mūrū wa nyina ūrīa mūkūrū ciekirwo o ta ūrīa nyūmba cia ūrīa mūnini mūno ciekirwo.

25 Daudi arī hamwe na anene a mbūtū cia ita nīamūrire ariū amwe a Asafu, na Hemani, na Jeduthuni marutage wīra wa ūrathi makīhūrāga inanda cia mūgeeto, na cia kīnūbi, na thaani iria ihūrīthanagio ikagamba. Maya nīmo marītwa ma andū aria maarutaga wīra ūyū wa kūina: 2 Kuuma kūrī ariū a Asafu: maarī Zakuri, na Jusufu, na Nethania, na Asarela. Ariū a Asafu maarūgamagīrīrwo nī Asafu, ūrīa warathaga ūhoro arūgamīrīrwo nī mūthamaki. 3 Kuuma kūrī ariū a Jeduthuni: maarī Gedalia, na Zeri, na Jeshaia, na Shimei, na Hashabia, na Matithia; othe maarī atandatū, marūgamīrīrwo nī ithe wao Jeduthuni, ūrīa warathaga ūhoro, akīhūrāga kīnanda kīa mūgeeto, agacookagīria Jehova ngaatho na akamūgoocaga. 4 Kuuma kūrī ariū a Hemani: maarī Bukia, na Matania, na Uzieli, na Shubaeli, na Jerimothu, na Hanania, na Hanani, na Eliatha, na Gidaliti, na Romamuti-Ezeri, na Joshibekasha, na Malothi, na Hothiru, na Mahaziothu. 5 Acio othe maarī ariū a Hemani ūrīa wonagīra mūthamaki maūndū. Maahēanītwo kūrī we kūringana na ciīranīro cia Ngai nīguo mamūtūögagīrie. Ngai aaheete Hemani ariū ikūmi na ana, na airītu atatū. 6 Andū aya othe maarūgamagīrīrwo nī maithe mao nīguo mainage thīinī wa hekarū ya Jehova, marī na thaani iria ihūrīthanagio ikagamba, na inanda cia kīnūbi, na inanda cia mūgeeto, nī ūndū wa ūtungata wa nyūmba ya Ngai. Asafu, na Jeduthuni, na Hemani nao maarūgamagīrīrwo nī mūthamaki. 7 Hamwe na andū a nyūmba ciao, arīa othe maarutītwo na makagīna na ūūgī wa kūinīra Jehova, othe maarī andū 288. 8 Andū ethī na akūrū ūndū ūmwe, na arutani o na arutwo, nīmacuukire mītī nīguo magaīrwo mawīra mao. 9 Mūtī wa mbere, ūrīa warī wa Asafu, wagwīrīire Jusufu, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; wa keerī wagwīrīire Gedalia, we na andū a nyūmba yao, na ariū ao, maarī andū 12; 10 wa gatatū wagwīrīire Zakuri, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 11 wa kana wagwīrīire Iziri, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 12 wa gatano wagwīrīire Nethania, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 13 wa gatandatū wagwīrīire Bukia, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 14 wa mūgwanja wagwīrīire Jesarela, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 15 wa kanana wagwīrīire Jeshaia, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 16 wa kenda wagwīrīire Matania, na ariū ake,

na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 17 wa ikūmi wagūriire Shemei, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 18 wa ikūmi na ūmwe wagūriire Azareli, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 19 wa ikūmi na ūrī wagūriire Hashabia, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 20 wa ikūmi na itatū wagūriire Shubaeli, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 21 wa ikūmi na īna wagūriire Matithia, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 22 wa ikūmi na ītano wagūriire Jerimothu, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 23 wa ikūmi na ītandatū wagūriire Hanania, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 24 wa ikūmi na mūgwanja wagūriire Joshibekasha, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 25 wa ikūmi na īnana wagūriire Hanani, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 26 wa ikūmi na kenda wagūriire Malothi, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 27 wa mīrongo ūrī wagūriire Eliatha, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 28 wa mīrongo ūrī na ūmwe wagūriire Hothiru, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 29 wa mīrongo ūrī na ūrī wagūriire Gidaliti, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 30 wa mīrongo ūrī na itatū wagūriire Mahaziothu, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12; 31 wa mīrongo ūrī na īna wagūriire Romamuti-Ezeri, na ariū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū 12.

26 Ikundi cia arangīri a ihingo: kuuma kūrī andū a Kora maarī: Meshelemia mūrū wa Kore, ūmwe wa ariū a Asafu. 2 Ariū a Meshelemia maarī: Zekaria, na nīwe warī wa irigithathi, na Jediaeli ariū wa keerī, na Zebadiah ariū wa gatatū, na Jathinieli ariū wa kana, 3 na Elamu ariū wa gatano, na Jehohanani ariū wa gatandatū, na Eliehoenai ariū wa mūgwanja. 4 Ariū a Obedi-Edomu maarī: Shemaia, na nīwe warī wa irigithathi, na Jehozabadu ariū wa keerī, na Joa ariū wa gatatū, na Sakaru ariū wa kana, na Nethaneli ariū wa gatano, 5 na Amiel ariū wa gatandatū, na Isakaru ariū wa mūgwanja, na Peulethai ariū wa kanana, nīgukorwo Ngai nīarathimīte Obedi-Edomu. 6 Mūriū Shemaia o neke ariū na ariū ake, ariā maarī atongoria thīinī wa nyūmba ya ithe wao, tondū maarī andū ehoti. 7 Ariū a Shemaia maarī: Othini, na Refaeli, na Obedi, na Elizabadu, nao andū a nyūmba yao, Elihu, na Semakia, maarī andū ehoti. 8 Acio othe maarī a njiaro cia Obedi-Edomu; o hamwe na ariū ao, na andū

a nyūmba yao maarī andū ehoti, na maarī na hinya wa kūruta wīra. Njiaro cia Obedi-Edomu othe maarī andū 62. 9 Meshelemia nī ariū na ariū ake na andū a nyūmba yao, ariā maarī andū ehoti, othe maarī andū 18. 10 Ariū a Hosa ūrīa Mūmerari maarī: Shimuri na nīwe warī mūtongoria wao (o na gūtuīka tiwe warī irigithathi, ithe nīamūthuurīte atuīke mūtongoria wao), 11 Hilikia ariū wa keerī, nake Tabalia ariū wa gatatū, na Zekaria ariū wa kana. Ariū a Hosa na andū a nyūmba yao othe maarī andū 13. 12 Ikundi icio cia arangīri a ihingo cītanītio na anene ao, ciarī na mawīra ma gütungata thīinī wa hekarū ya Jehova o ta andū ariā angī a nyūmba yao. 13 Andū ethī na andū akūrū o ūndū ūmwe nīmacuukīre o kīhingo mītī kūringana na nyūmba ciao. 14 Mūtī wa Kīhingo kīa Irathīro wagwīriire Shelemia. Ningī magīcuuka mītī nī ūndū wa mūriū Zekaria, ūrīa warī mūheani kīrīra mūūgī, nake akīgwīrwo nī mūtī wa Kīhingo gīa Gathigathini. 15 Mūtī wa Kīhingo gīa Gūthini wagwīriire Obedi-Edomu, naguo mūtī wa nyūmba-yakūigwo-indo ūkīgwīra ariū ake. 16 Mītī ya Kīhingo gīa Ithūiro, na Kīhingo gīa Shalekethu mwena wa njira ya rūgongo, yagwīriire Shupimu na Hosa. Arangīri maaikaraga metanīriire. 17 O mūthenya gwakoragwo na Alawii atandatū mwena wa irathīro, na Alawii ana mwena wa gathigathini, na Alawii ana mwena wa gūthini, na Alawii eerī mahinda mothe nyūmba-inī ya kūigwo-indo. 18 Nayo njira ya mwena wa ithūiro, Alawii ana maikaraga njira-inī, na Alawii eerī maikaraga kūu njira. 19 Icio nīcio ciarī ikundi cia arangīri a ihingo ariā maarī a njiaro cia Kora na Merari. 20 Alawii ariā angī nīo maarūgamagīrīra igīna cia nyūmba ya Ngai na igīna cia indo iria nyamūre. 21 Njiaro cia Ladani, ariā maarī Agerishoni na ūndū wa Ladani, na maarī atongoria a nyūmba cia Ladani ūcio Mūgerishoni, maarī: Jehiel, 22 na ariū a Jehiel, na Zethamu, na mūrū wa nyina Joel. Acio nīo maarūgamagīrīra igīna cia hekarū ya Jehova. 23 Kuuma kūrī andū a Amuramu, na Iziharu, na Hebironi, na Uzieli maarī: 24 Shubaeli wa rūciaro rwa Gerishomu mūrū wa Musa, na nīwe warī mūnene wa kūrūgamīrīra igīna. 25 Andū a nyūmba yao kuuma kūrī Eliezeri: maarī mūriū Rehabia, na Jeshia ariū mūriū wa Rehabia, na Joram ariū mūriū wa Jeshia, na Zikiri ariū mūriū wa Joram, na Shelomithu ariū mūriū wa Zikiri. 26 Shelomithu na andū a nyūmba yao nīo maarūgamagīrīra igīna ciathe cia indo iria ciarī nyamūre nī Mūthamaki Daudi, na

indo iria ciarī nyamūre nī atongoria a nyūmba arīa maarī anene a ikundi cia ngiri ngiri na ikundi cia igana igana, na ikaamūrwo nī anene arīa angī a mbūtū cia ita. **27** Indo imwe cia iria ciatahītwo mbaara-inī maaciamūrīire wīra wa gūcookereria hekarū ya Jehova. **28** Na rīrī, indo ciothe iria ciaamūrītwo nī Samūeli ūrīa muoni-maūndū, na ikaamūrwo nī Saūlū mūrū wa Kishu, na Abineri mūrū wa Neri, na Joabu mūrū wa Zeruia, na indo iria ingī ciothe ciaamūrītwo-rī, ciamenyagīrīwo nī Shelomithu na andū a nyūmba yao. **29** Kuuma kūrī andū a Iziharu: Kenania na ariū ake nīmaheirwo mawīra na kūu nja ya hekarū matuīke anene na aciirithania a Israeli. **30** Kuuma kūrī andū a Hebironi: maarī Hashabia na andū a nyūmba yao, andū ehoti 1,700; nīo maarūgamīrīire wīra wa Jehova wothe kūu Israeli mwena wa ithūiro wa Jorodani, o na wīra wa gūtungatīra mūthamaki. **31** Kuuma kūrī andū a Hebironi, Jeria nīwe warī mūnene wao kūringana na maandiko ma njiarwa cia nyūmba ciao. Mwaka wa mīrongo īna wa ūthamaki wa Daudi nī gwatuīrīrio maandiko-inī, na gūkīoneka thīinī wao andū ehoti o kūu Jazeri ya Gileadi. **32** Jeria aarī na andū a nyūmba yao 2,700 arīa maarī ehoti na maarī atongoria a nyūmba, nake Mūthamaki Daudi akīmatua arūgamīrīri a andū a Rubeni, na a andū a Gadi, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase maūndū-inī mothe marīa maakonainie na Ngai, o na marīa maakonainie na ūhoro wa mūthamaki.

27 Úyū nīguo mūtaratarwa wa andū a Israeli arīa maarī atongoria a nyūmba, na anene a ikundi cia o ngiri ngiri na ikundi cia o igana igana, na anene ao, arīa maatungatāgīra mūthamaki maūndū-inī mothe makoniī ikundi cia mbūtū cia ita iria ciakoragwo wīra-inī mweri o mweri, mwaka wothe. O gīkundi kīarī kīa andū 24,000. **2** Mūrūgamīrīri wa gīkundi kīa mbere kīa mweri wa mbere aarī Jashobeamu mūrū wa Zabidieli. Gīkundi gīake kīarī na andū 24,000. **3** Nake aarī wa rūciaro rwa Perezu, na nīwe warī mūnene wa anene othe a mbūtū cia ita mweri wa mbere. **4** Mūrūgamīrīri wa gīkundi kīa mweri wa keerī aarī Dodai ūrīa Mūahohi; mūtongoria wa gīkundi gīake aarī Miklothu. Gīkundi gīake kīarī na andū 24,000. **5** Mūnene wa mbūtū cia ita wa gatatū, wa mweri wa ūtatū aarī Benaia mūrū wa Jehoiada ūrīa mūthīnjīri-Ngai. Nīwe warī mūnene, na gīkundi gīake kīarī na andū 24,000. **6** Benaia ūcio nīwe warī njamba mūno gatagatī-inī ka arīa Mīrongo ūtatū na nīwe warī mūnene wao.

Gīkundi gīake kīarūgamagīrīwo nī mūrīu Amizabadi. **7** Mūnene wa kana, wa mweri wa īna, aarī Asaheli mūrū wa nyina na Joabu; mūrīu Zebadiah nīwe wacookire ithenya rīake. Gīkundi gīake kīarī na andū 24,000. **8** Mūnene wa gatano mweri wa ūtano, aarī Shamuhuthu ūrīa Mūizirahi. Gīkundi gīake kīarī na andū 24,000. **9** Mūnene wa gatandatū wa mweri wa ūtandatū, aarī Ira mūrū wa Ikesha ūrīa Mūtekoha. Gīkundi gīake kīarī na andū 24,000. **10** Mūnene wa mūgwanja wa mweri wa mūgwanja, aarī Helezu ūrīa Mūpeloni, wa rūciaro rwa Efiraimu. Gīkundi gīake kīarī na andū 24,000. **11** Mūnene wa kanana, wa mweri wa īnana, aarī Sibekai ūrīa Mūhushathi wa rūciaro rwa Azerahi. Gīkundi gīake kīarī na andū 24,000. **12** Mūnene wa kenda wa mweri wa kenda aarī Abiezeri ūrīa Mūanathothu wa rūciaro rwa Abenjamini. Gīkundi gīake kīarī na andū 24,000. **13** Mūnene wa ikūmi, wa mweri wa ikūmi, aarī Maharai ūrīa Mūnetofathi wa rūciaro rwa Azerahi. Gīkundi gīake kīarī na andū 24,000. **14** Mūnene wa ikūmi na ūmwe, wa mweri wa ikūmi na ūmwe, aarī Benaia ūrīa Mūpirathoni wa rūciaro rwa Aefiraimu. Gīkundi gīake kīarī na andū 24,000. **15** Mūnene wa ikūmi na eerī, mweri wa ikūmi na ūrī, aarī Helidai ūrīa Mūnetofathi, wa kuuma nyūmba ya Othinieli. Gīkundi gīake kīarī na andū 24,000. **16** Anene arīa maathaga mīhīrīga ya Israeli maarī aya: mūnene wa mūhīrīga wa Rubeni aarī Eliezeri mūrū wa Zikiri; mūnene wa mūhīrīga wa Simeoni aarī Shefatia mūrū wa Maaka; **17** mūnene wa mūhīrīga wa Lawi aarī Hashabia mūrū wa Kemueli; mūnene wa mūhīrīga wa Harūni aarī Zadoku; **18** mūnene wa mūhīrīga wa Juda aarī Elihu mūrū wa ithe na Daudi; mūnene wa mūhīrīga wa Isakaru aarī Omuri mūrū wa Mikaeli; **19** mūnene wa mūhīrīga wa Zebuluni aarī Ishimaia mūrū wa Obadia; mūnene wa mūhīrīga wa Nafitali aarī Jeremothu mūrū wa Aziriel; **20** mūnene wa mūhīrīga wa Aefiraimu aarī Hoshea mūrū wa Azazia; mūnene wa nuthu ūmwe ya mūhīrīga wa Manase aarī Joeli mūrū wa Pedaia; **21** mūnene wa nuthu ūrīa ingī ya mūhīrīga wa Manase kūu Gileadi aarī Ido mūrū wa Zekaria; mūnene wa mūhīrīga wa Benjamini aarī Jaasieli mūrū wa Abineri; **22** mūnene wa mūhīrīga wa Dani aarī Azareli mūrū wa Jerohamu; Acio nīo maarī anene arīa maathaga mīhīrīga ya Israeli. **23** Daudi ndaatarire andū a mīaka mīrongo ūrī na arīa mataakinītie, tondū Jehova nīeranīire atī nīakaingīlia Israeli matuīke o ta njata cia matu-inī. **24** Joabu mūrū

wa Zeruia nīambīrīrie gūtara andū, no ndaarīkirie. Mang'ūrī nīmakinyīire Israeli nī ūndū wa itarana rīu. Naguo mūigana wa itarana rīu ndwandikirwo ibuku-inī rīa maūndū ma Mūthamaki Daudi. **25** Azimavethu mūrū wa Adielī nīwe warūgamagīrīra nyūmba iria ciaigagwo indo cia uthamaki. Jonathani mūrū wa Uzia nīwe warūgamagīrīra nyūmba cia kūigwo indo kūu ng'ongo-inī, na matūūra-inī, na tūtūūra-inī, o na mīthiringo irīa mīraihi na igūrū ya arangīrī. **26** Eziri mūrū wa Kelubu nīwe warūgamagīrīra andū arīa maarutaga wīra wa kūrīma mīgūnda. **27** Shimei ūrīa Mūramathi nīwe warūgamagīrīra mīgūnda ya mīthabibū. Zabadi ūrīa Mūshifimi nīwe warūgamagīrīra maciaro ma mīthabibū matanekirwo mītūngi-inī. **28** Baali-Hanani ūrīa Mügederi nīwe warūgamagīrīra mītī ya mītamaiyū na ya mīborothandi magūrī-inī ma irīma cia mwena wa irathīro. Joashu nīwe warūgamagīrīra kūrīa kwaigagwo maguta ma mītamaiyū. **29** Shitirai ūrīa Mūsharoni nīwe warūgamagīrīra ndūrū cia ng'ombe iria ciarīithagio Sharoni. Shafati mūrū wa Adilai nīwe warūgamagīrīra ndūrū cia ng'ombe iria ciarī cianda-inī. **30** Obili ūrīa Mūishumaeli nīwe warūgamagīrīra ngamīrra. Jehedeia ūrīa Mūmeronothu nīwe warūgamagīrīra ndigiri. **31** Jazizi ūrīa Mūhagari nīwe warūgamagīrīra ndūrū cia mbūri. Acio othe nīo maarī anene arīa marūgamagīrīra indo ciothe cia Mūthamaki Daudi. **32** Jonathani mamawe wa Daudi aarī mūheani kīrīra, mūndū mūmenyi maūndū na mwandiki-marūa. Nake Jēhīeli mūrū wa Hakimoni nīwe wamenyagīrīra ariū a mūthamaki. **33** Ahithofeli nīwe waheaga mūthamaki kīrīra. Nake Hushai ūrīa Mūariki aarī mūrata wa mūthamaki. **34** Jehoiada mūrū wa Benaia na Abiatharu nīo maacockire ithenya rīa Ahithofeli. Joabu nīwe warī mūnene wa mbūtū cia ita cia mūthamaki.

28 Daudi nīatūmanīire anene othe a Israeli moongane Jerusalemu, nao nīo: anene arīa maarūgamīrīre mīhīrīga, na anene a ikundi iria ciatungatagīra mūthamaki, na anene a ikundi cia o ngiri ngiri na anene a ikundi cia o igana igana, na anene arīa maarūgamīrīre indo ciothe na mahīu ma mūthamaki na ma ariū ake o na anene a nyūmba ya uthamaki, na andū arīa maarī njamba, na andū othe arīa maarī ūrūme wa kūrūa mbaara. **2** Mūthamaki Daudi nīarūgamire akīmeera atīrī: “Ta thikīrīrai, inyū ariū a baba na andū akwa. Nīndatūite na ngoro yakwa gwaka nyūmba ūtuīke handū ha kūhurūkio

ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova, arī ho gaturwa ka makinya ma Ngai witū, na ngīhaarīria kūmīaka. **3** No Ngai akīnjīrra atīrī, ‘Wee ndūgwaka nyūmba ūtanītīo na Rītwa rīakwa, tondū wee ūrī mūndū wa mbaara na nūuitīte thakame.’ **4** “No Jehova, Ngai wa Israeli, nīathuurire kuuma kūrī nyūmba iitū yothe ndūike mūthamaki wa Israeli nginya tene. Nīathuurire Juda atūke mūtongoria, na kuuma nyūmba ya Juda agīthuura nyūmba ya baba, na kuuma kūrī ariū a baba akīona kwagīrīire aandue nīi mūthamaki wa Israeli yothe. **5** Harī ariū akwa othe, tondū Jehova nīaheete ariū aingī-rī, nīathuurīte mūriū wakwa Solomoni aikārīre gītī kīa uthamaki wa Jehova, athamakīre Israeli. **6** Aanjīrīre atīrī: ‘Mūriū waku Solomoni nīwe ūgaaka nyūmba yakwa na nja ciakwa, nīgūkorwo nīndīmūthuuri te atūke mūriū wakwa na nīi ndūike ithe. **7** Nīngahaanda uthamaki wake nginya tene angītūūra arūmītie maathani na mawatho makwa ta ūrīa kūrekwo ihinda rīrī.’ **8** “Nī ūndū ūcio, rīu ndamwatha o haha maitho-inī ma andū a Israeli othe na kīungano gīkī kīa Jehova, o nake Ngai witū akīguaga: Mūmenyerere, na mūrūmagīrīre maathani mothe ma Jehova Ngai wanyu, nīgeetha mwīgwatīre būrūri ūyū mwega, na mūkaūtīgīra njiaro cianyu ūtuīke igai rīao nginya tene. **9** “Nawe mūrū wakwa Solomoni-rī, tūūra ūmenyete Ngai wa thoguo, na ūmūtungatagīre wīrūtīre na ngoro yaku yothe na kwīyendera, nīgūkorwo Jehova atūragia ngoro o yothe, na akamenya gīfūmi o gīothe kīa meciiria ma cīo. Üngīmūrongooria no ūmuone; no üngīmūtīrika, agaakūregā nginya tene. **10** Gīciirīrie rīu, nīgūkorwo Jehova nīwe athuurīte wa gwaka hekarū ūrī handū hatheru. Gīa na hinya na ūrute wīra ūcio.” **11** Hīndī iyō Daudi akīnengera mūriū Solomonī mīcoro ya mwako wa gīthaku kīa hekarū, na nyūmba ciayo, na nyūmba cia kūigwo indo, na tūnyūmba twayo twa igūrū, na tūnyūmba twa thīnī, na handū ha kūhorohero mehia. **12** Akīmūnengera mīcoro ya mīako yothe ūrīa Roho eekīrīte meciiria-inī make īkonīi nja cia hekarū ya Jehova, na ya tūnyūmba tuothe tūrīa twamīthīrūrūkīrie na tūnyūmba twa kūigwo igīīna cia hekarū ya Ngai, na gwa kūigwo igīīna cia indo iria nyamūre. **13** Ningī akīmūtaarīria wīra wa ikundi cia athīnjīri-Ngai, na wa Alawii, na wīra wothe wa ūtungata thīnī wa hekarū ya Jehova, o na wa indo ciothe cia kūhūthagīrwo ūtungata-inī wayo. **14** Nake akīheana mūigana wa ūritū wa

thahabu ya gūthondeka indo ciothe cia thahabu cia kūhūthagīrwo ūtungata-inī wa mīthembā o mīthembā, na ūritū wa betha ya gūthondeka indo ciothe cia betha cia kūhūthagīrwo ūtungata-inī wa mīthembā o mīthembā, ta ūū: **15** ūritū wa thahabu ya gūthondeka mītī ya thahabu ya kūigīrīrwo matawa na matawa mayo, na ūritū wa o mūtī na matawa maguo; na ūritū wa betha ya gūthondeka o mūtī wa betha wa kūigīrīra tawa na matawa maguo, kūringāna na ūrīa mūtī wa kūigīrīra matawa wahūthagīrwo: **16** ūritū wa thahabu ya gūthondeka metha ya kūigīrīra mīgate ūrīa mīamūre; na ūritū wa betha ya gūthondeka metha cia betha; **17** na ūritū wa thahabu therie ya gūthondeka hūūma, na mbakūri cia kūminjaminjīria, na nyūngū, ūritū wa thahabu ya gūthondeka o thaani ya thahabu; na ūritū wa betha ya gūthondeka o thaani ya betha; **18** na ūritū wa thahabu therie ya gūthondeka kīgongona gīa gūcīnīrwo ūbumba. O na ningī akimūnegera mūcoro wa ngaari ya ita, ūguo nī kuuga ya makerubi ma thahabu marīa maatambūrūkītie mathagu makahumbīra ithandūkū ūrīa kīrīkanīro kīa Jehova. **19** Daudi akiuga atīrī, “Maūndū maya mothe ndīmandikīte ūrīa ndatongoririo nī guoko kwa Jehova kūrī igūrū ūrīka, na akīhe ūmenyo wa maūndū mothe ma mūcoro ūyū.” **20** Ningī Daudi akīra mūriū Solomoni atīrī, “Gīa na hinya na wīyūmīrīrie, na ūrute wīra ūcio. Ndūgetigīre na ndūgakue ngoro, tondū Jehova Ngai, o we Ngai wakwa, arī hamwe nawe. Ndagagūtīganīria kana agūtīrike nginya ūrīa wīra wothe ūrīa ūkaarutwo nī ūndū wa ūtungata wa hekarū ya Jehova ūgaathira. **21** Ikundi cia athīnjīri-Ngai na Alawii, nīciīhaarīrie nī ūndū wa wīra wothe wa hekarū ya Ngai, na mūndū o wothe ūrī na wendo na nīoī wīra wa ūbundi o wothe niagagūteithia wīra-inī ūyū. Anene na andū othe nīmarīathīkagīra wathani waku wothe.”

29 Ningī Mūthamaki Daudi akīra kīungano kīu gōthe atīrī: “Mūriū wakwa Solomoni, ūrīa Ngai athuurīte, nī mwīthī na ndarī na ūmenyo wa kūgiana. Wīra ūyū nī mūnene, tondū nyūmba īno īhaana ta ya ūthamaki ti ya mūndū no nī ya Jehova Ngai. **2** Nīnjīgīthīte indo na ūhoti wakwa wothe nī ūndū wa hekarū ya Ngai wakwa, ngaiga thahabu nī ūndū wa gūthondeka indo cia thahabu, na betha nī ūndū wa gūthondeka indo cia betha, na gīcango nī ūndū wa gūthondeka indo cia kīgera, na mbaū nī ūndū wa

gūthondeka indo cia mbaū, o na tūhiga tūrīa twītagwo onigithi tūrīa tūtheecagīrīrwo indo-inī, na tūhiga tūrīa tūhenagia twa kūgemia nyūmba, na tūhiga twa rangi wa mīthembā mīingī, na tūhiga twa goro twa mīthembā mīingī, na mahiga ma nyaigī ma mūthembā ūrīa mwega, indo icio ciothe ngaigithia irī nyīngī mūno. **3** Makīria ma ūguo, harī kwīrutīra gwakwa igūrū ūrīa hekarū ya Ngai wakwa nīngūheana kīgīna gīakwa mwene gīa thahabu na betha nī ūndū wa hekarū ya Ngai wakwa, na icio ngūciheana nyongerere kīrīa kīngī njigīthīte nī ūndū wa hekarū īno theru: **4** ngūheana taranda ngiri ithatū cia thahabu, o thahabu ūrīa ya Ofiri, na taranda ngiri mūgwanja cia betha ūrīa therie nī ūndū wa kūgemia thingo cia nyūmba, **5** o na nī ūndū wa wīra wa thahabu na indo cia wīra wa betha ūrīa wothe ūkaarutwo nī mabundi. Na rīrī, nūū ūkwīnamūrīra Jehova ūmūthī na kwīyendera?” **6** Hīndī īyo atongoria a nyūmba, na anene a mīhīrīga ya Israeli, na anene a ikundi cia ngiri ngiri na anene a ikundi cia igana igana na anene ariā maarūgamagīrīra wīra wa mūthamaki mākiheana indo na kwīyendera. **7** Nī ūndū wa wīra wa hekarū ya Ngai nīmaheanire taranda ngiri ithano, na dariki ngiri ikūmi cia thahabu, na taranda ngiri ikūmi cia betha, na taranda ngiri ikūmi na inyanya cia gīcango, na taranda ngiri igana ūrimwe cia kīgera. **8** Mūndū o wothe warī na tūhiga twa goro nīatūheanire thīnī wa kīgīna kīa hekarū ya Jehova kīrīa kīamenyagīrīrwo nī Jehielī ūrīa Mūgerishoni. **9** Andū nīmakenirio nī ūrīa atongoria ao maamūkīre ūhoro ūcio na kwīyendera, tondū nīmarūtiire Jehova indo na ngoro yao yothe matekūringīrīrio. Mūthamaki Daudi o nake nīakenire mūno. **10** Daudi nīagoocire Jehova arī mbere ya kīungano kīu gōthe, akiuga atīrī, “Ūrogooocwo wee, o Wee Jehova, Ngai wa ithe witū Israeli, kuuma tene nginya tene. **11** Wee Jehova-rī, ūnene, na hinya, na riiri, na wathani, na ūkengi nī ciaku, nīgūkorwo kīndū o gīothe kīrī igūrū na thī nī gīaku. Wee Jehova, ūthamaki nī waku; nītūtūgīrītīo, ūkanenehīo gūkīra indo ciothe. **12** Ūtonga na gītīo ciumaga kūrī we; Wee nīwe wathaga indo ciothe. Hinya na ūhoti wa gūtūtūgīria o na kūhe andū othe hinya irī moko-inī maku. **13** Na rīrī, Ngai witū, nītūgūgūcookeria ngaatho, na tūkagoooca rītīwa ūrīku ūrī ūri. **14** “No nī ngīrī ū, nao andū akwa-rī, makīrī a, atī no tūhote kūheana na ūtaana ta ūyū? Indo ciothe ciumaga kūrī we, na kīrīa twakūhe no kīrīa kiumīte moko-inī maku.

15 Ithuū tūrī ageni na agendi maitho-inī maku, o ta ūrīa maithe maitū ma tene othe maatariī. Matukū maitū gūkū thī matariī o ta kīruru, na gūtirī mwīhoko wa gūtūura. **16** Wee Jehova Ngai witū, ūingī wa indo ici twaruta cia gūgwakīra hekarū nī ūndū wa Rītwa riaku Itheru ciūmīte guoko-inī gwaku, na ciothe no ciaku. **17** Niī nīnjūū atī Wee Ngai wakwa nītūragia ngoro, na nīnkenagio nī ūrūngīrīru wa ngoro. Indo ici ciothe ndīcheanīte na kwiyendera na wīhokeku. Na rīu ndī na gīkēno nī ūndū wa kwionera ūrīa andū aya aku marī haha makūrutīre indo na wendo. **18** Wee Jehova, Ngai wa maithe maitū lburahīmu, na Isaaka na Israeli, tūuria wendo ūyū ūrī ngoro-inī cia andū aku nginya tene na ūtūme matūure magwathikagīra.

19 Na ūhotithie mūriū wakwa Solomoni kwīrutīra na ngoro yake yothe, kūmenyagīrīra maathani maku, na maūndū marīa wee wendaga o na kīrīra gīaku kīa watho wa kūrūmīrīwo, na ekage maūndū mothe nīguo aake mwako wa nyūmba īno īhaana ta nyūmba ya ūthamaki, īrīa niī njigithīrie indo ciayo.” **20** Ningī Daudi akīra kīungano gīothe atīrī, “Goocai Jehova Ngai wanyu.” Nī ūndū ūcio andū othe makīgooca Jehova Ngai wa maithe mao; makīnamīrīra, na makīgūithia thī mbere ya Jehova na mbere ya mūthamaki. **21** Mūthenya ūyū ūngī makīrutīra Jehova magongona na makīmūrutīra maruta ma njino, ta ūū: ndegwa ngiri īmwe, na ndūrūme ngiri īmwe na tūtūrūme ngiri īmwe, o hamwe na maruta mao ma indo cia kūnyuuuo na magongona mangī maingī nī ūndū wa andū a Israeli othe. **22** Makīrīna makīnyua marī na gīkēno kīnene mūthenya ūcio marī hau mbere ya Jehova. Ningī makīamūkīra Solomoni mūrū wa Daudi arī mūthamaki hīndī ya keerī, na makīmūitīrīria maguta mbere ya Jehova atūke wa kūmathamakīra, nake Zadoku atūke mūthīnjīri-Ngai. **23** Nī ūndū ūcio Solomoni agīkarīra gītī gīa ūthamaki kīa Jehova, na agītuika mūthamaki ithenya rīa ithe Daudi. Nake akīgaacīra na agīathīkīrīwo Israeli guothe. **24** Anene othe, na andū ariā maarī njamba, hamwe na ariū a Mūthamaki Daudi othe magītīkīra Mūthamaki Solomoni amaathage. **25** Jehova agītūgīria Solomoni mūno maitho-inī ma andū a Israeli othe, na akīmūhe ūthamaki ūrī na riiri ūtaahetwo mūthamaki ūngī wa Israeli mbere īyo. **26** Daudi mūrū wa Jesii aarī mūthamaki wa Israeli guothe. **27** Aathamakīire Israeli mīaka mīrongo īna, mīaka mūgwanja yayō agīthamaka arī Hebironi, nayo mīaka mīrongo ūtatū

na ūtatū agīthamaka arī Jerusalemu. **28** Aakuire arī mūkūrū mūno, arīkītie gūkenera gūtūura gwake matukū maingī, na arī mūtongu, na agatīo. Mūriū Solomoni nīwe wathamakire ithenya rīake. **29** Naho ha maūndū marīa makonīi wathani wa Mūthamaki Daudi kuuma kiambīrīria nginya mūthīa, nīmandikītwo thīnī wa maandīko ma Samūeli ūrīa warī muoni-maūndū, na maandīko-inī ma Nathani ūrīa mūnabīi na maandīko-inī ma Gadi ūrīa muoni-maūndū, **30** hamwe na maūndū mothe marīa maakonī ūthamaki wake na ūhoti ūrīa aarī naguo, na ūrīa maūndū marīa maamūthīrūrūkīire maatariī na ma Israeli na mothamaki ma mabūrūri marīa mangī mothe.

2 Maündū

1 Solomoni, mūrū wa Daudi, nīehaandire akīrūma wega ūthamaki-inī wake, nīgūkorwo Jehova Ngai wake aarī hamwe nake na akīmūnenehia mūno makīria. **2** Nake Solomoni akīarīria andū a Israeli othe: akīarīria anene a mbūtū cia o ngiri ngiri, na anene a mbūtū cia o igana igana, na aciiri, o na atongoria othe a kūu Israeli, na atongoria a nyūmba. **3** Nake Solomoni na kīungano kīu gīothe makīambata kūndū kūrīa gūtūgūrū kūu Gibeoni, nīgūkorwo Hema-ya-Gūtūnganwo ya Ngai nīkuo yarī, īrīa Musa ndungata ya Jehova aathondekeire kūu werū-inī. **4** Na rīrī, Daudi nīambatīte ithandūkū rīa Ngai kuuma Kiriathu-Jearimu akarīiga harīa aarīthondekeire, tondū nīariāmbīire hema kūu Jerusalemu. **5** No kīgongona gīa gīcango kīrīa gīathondeketwo nī Bezaleli mūrū wa Uri, mūrū wa Huru, kīarī Gibeoni mbere ya hema īrīa nyamūre ya Jehova; nī ūndū ūcio Solomoni na kīungano kīu magīthīi hau gūtuīria ūhoro kuuma kūrī Jehova. **6** Solomoni akīambata kīgongona-inī kīu gīa gīcango o hau mbere ya Jehova thīnī wa Hema-ya-Gūtūnganwo, na akīrutīra hau igūrū wakīo magongona ngiri ūmwe ma njino. **7** Utukū o ro ūcio rī, Ngai akiumīrīra Solomoni, akīmwīra atīrī, "Hooya kīrīa gīothe ūkwenda ngūhe." **8** Solomoni agīcookeria Ngai atīrī, "Nīwekiire baba Daudi maūndū manene ma ūtugi na nīñduūte mūthamaki ithenyā rīake. **9** Na rīrī, Wee Jehova Ngai, reke ūrīa werīire baba Daudi ūhinge, nīgūkorwo nīñduūte mūthamaki wa andū aingī o ta rūkūngū rwa thī. **10** He ūtūgī na ūmenyo, nīguo ndongoragie andū aya, nī ūndū-rī, nūū ūngīhota gwatha andū aya aku aingī ūū?" **11** Ngai akīrīra Solomoni atīrī, "Kuona atī ūndū ūyū nīguo wendi wa ngoro yaku na ndūnahoooya ūtonga, kana kūgīa indo nyingī o na kana gītīo, kana gīkuū gīa thū ciaku, na kuona atī ndūnahoooya ūtūure muoyo matukū maingī, no wahoooya ūtūgī na ūmenyo wa gwathaga andū akwa arīa ngūtuūte mūthamaki wao-rī, **12** nī ūndū ūcio nīñkūheo ūtūgī na ūmenyo. O na ningī nīngūkūhe ūtonga, na indo nyingī o na gītīo, iria itarī mūthamaki ūrī wakorwo nacio mbere iyo, na gūtarī mūthamaki ūkaagīa nacio thuutha waku." **13** Ningī Solomoni agīthīi Jerusalemu oimīte handū harīa hatūgūrū kūu Gibeoni hau mbere ya Hema-ya-Gūtūnganwo. Nake agīthamakīra Israeli. **14** Solomoni nīacookanīrīrie ngaari cia ita na mbarathi; aarī na

ngaari cia ita 1,400 na mbarathi 12,000 iria aigite matūūra-inī manene ma ngaari cia ita, na akaiga iria ingi hakuhī nake kūu Jerusalemu. **15** Mūthamaki niātūmire betha na thahabu cingīhe Jerusalemu o ta mahiga, mītarakwa nayo yarī mīngī o ta mīkūyū īrīa īrī magūrū-inī ma irīma. **16** Mbarathi cia Solomoni cioimaga Misiri na kuuma Kilikia, nao onjorithia a mūthamaki maacigūraga kuuma Kilikia. **17** Maagūraga ngaari īmwe ya ita kuuma Misiri cekeri 600 cia betha, nayo mbarathi īmwe īkoima cekeri 150. Ningī nīmacookaga magacitwara ikenderio athamaki othe a Ahiti na a Suriata.

2 Solomoni nñathanire gwakwo hekarü ïtanïtio na Riipta ria Jehova, o na kwiyakïra nyumba yake ya ûthamaki. **2** Niandikithirie andü 70,000 a gïkuua mïrigo, na 80,000 a gwacuhia mahiga irimaini, na anyabara 3,600 a kumororaga. **3** Solomoni agitumïra Hiramu müthamaki wa Turo ndumiriri ino: "Ndehithiria mïgogo ya mïtarakwa o ta üria wekïre baba Daudi rïriä wamürehithirie mïtarakwa ya gwaka nyumba ya ûthamaki ya güikaraga. **4** Na rïri, rïu ndi hakuhï gwaka hekarü ïtanïtio na Riipta ria Jehova Ngai wakwa na ndimiamüre ituïke yake ya gücinagïra übumba üria ûtararikaga wega mbere yake, o na ya kïigagwo mïgate iria miamüre mahinda mothe, na ya kürutagïra magongona ma njino o ruciinï, na hwiaini, na mïthenya ya Thabatü, na hïndi ya Tûrûgamô twa Mweri na ciathï iria nyamüre cia Jehova Ngai witü. Üyü nñ watho mwandïke wa Isiraeli wa gütüura nginya tene. **5** "Hekarü iria ngwaka nñ nene mûno, tondu Ngai witü nñ mûnene gükïra ngai iria ingï ciothe. **6** No rïri, nñü üngïhota kumwakïra hekarü, kuona ati igüru, o kürïa igüru mûno, ndangïganïra kuo? Niñ ndikirü ü wa kumwakïra hekarü, tiga no handü ha gücinagïra magongona mbere yake? **7** "Tondü ücio-rï, ndumira mündü mûügi na wîra wa gwaka indo cia thahabu na betha, na gïcango o na igera na rangi wa ndathi, na rangi mütune ta gakarakü na rangi wa bururu, na mündü mûügi na wîra wa gükurura mïcoro, oke arute wîra Juda na Jerusalemu hamwe na aruti a wîra akwa arïa oogï na wîra, arïa maahaariiro nñ baba Daudi. **8** "O na ningï ündehehitirie mïgogo ya mïtarakwa, na mïthengera, na mïthandari yumite kuu Lebanonî, tondu nñjüü andüaku nñ oogï na ühoro wa gwatüra mbaü. Andü akwa makaarutithanagia wîra na andüaku **9** nigeetha ünyonere mbaü nydingi, tondu hekarü

īrīa ngwaka no nginya īkorwo īrī nene na īrī thaka mūno. **10** Nīngaahe ndungata ciaku iria ciatūrāga mbaū kori 20,000 cia mūtu wa ngano, na kori 20,000 cia cairi, na mbathi 20,000 cia ndibei, na mbathi 20,000 cia maguta ma mītamaiyū.” **11** Nake Hiramu mūthamaki wa Turo akiāndika marūa agīcookeria Solomoni ūhoro, akiuga atīrī: “Tondū wa ūrīa Jehova endete andū ake-rī, nīagūtuīte mūthamaki wao.” **12** Ningī Hiramu agīthī na mbere, akiuga atīrī: “Jehova Ngai wa Israeli arogooocwo, o we wombire igūrū na thī! Nīaheete Mūthamaki Daudi mūriū mūūgī, ūheetwo ūhoti wa gwīciiria na ūkūrani wa maūndū, we nīwe ūgwakīra Jehova hekarū o na eyakīre nyūmba ya ūthamaki. **13** “Nīngūtūmīra Huramu-Abi, mūndū mūūgī mūno na wīra, **14** ūrīa nyina wake oimīte Dani nake ithe akioma Turo. Niarutitwo kūruta wīra wa thahabu na wa betha, na wa gīcango na wa kīgera, na wa mahiga na wa mbaū, na wa ndigi cia rangi wa ndathi na wa rangi wa bururu na wa ndigi cia rangi mūtune ta gakarakū, na wa gatani īrīa njega. Nīarikītie kwīmenyeria kūruta wīra wothe wa gūkurura mīcoro, na no acore mīcoro īrīa yothe angīrwo acore. Nīakarutithania wīra na mabundi maku na arīa a mwathi wakwa, thoguo Daudi. **15** “Rīu-rī, mwathi wakwa nīagītūmīre ndungata ciake ngano na cairi, na maguta ma mītamaiyū na ndibei iria eranīire, **16** na ithū nītūgūtema mīgogo yothe īrīa ūbataire kuuma Lebanonī, na tūmīkūrūkie tūmīohanītie, īgereirio iria-inī nginya Jopa. Nawe ūgīcooke ūmīoe ūmītware nginya Jerusalemu.” **17** Nake Solomoni agītara ageni othe arīa maarī Israeli, thuutha wa itarana rīrīa ithe Daudi aataranīte; na magīkorwo maarī ageni 153,600. **18** Nake akīgaya andū 70,000 ao matuīke akuui a mīrigo, na andū 80,000 ao matuīke aicūhia a mahiga īrīma-inī, hamwe na anyabara 3,600 a kūrūgamīrīra andū makīruta wīra.

3 Hīndī īyo Solomoni akīambīrīria gwaka hekarū ya Jehova kūu Jerusalemu Kīrima-inī kīa Moria, harīa Jehova oimīrīire ithe Daudi. Hau nīho kīhuhīro-inī kīa ngano kīa Arauna ūrīa Mūjebusi, handū harīa Daudi aaheanīte hekarū īgaakwo. **2** Aambīrīrie gwaka mūthenya wa ūrī wa mweri wa keerī, mwaka wa īna wa ūthamaki wake. **3** Mūthingi ūrīa Solomoni eenjire nī ūndū wa gwaka hekarū ya Ngai warī mīkono mīrongo ūtandatū kūraiha na mīkono mīrongo ūrī kwarama, gūgītūmīrwo mīkono ya gīthimo gīa tene. **4** Nakīo gīthku kīrīa kīarī hau mbere ya hekarū kīarī kīa mīkono mīrongo ūrī kūraiha, gīkīranītie wariī

wa nyūmba īyo, na mīkono mīrongo ūrī kūraiha na igūrū. Mwena wa thiīnī wakīo akiūgemia na thahabu īrīa therie. **5** Akīhūrīra nyūmba īrīa nene mbaū cia mīthengera na agīchumbīra na thahabu īrīa njega mūno, na akīmīgemia na mīcoro ya mīkīndū na mīcoro ya irengeeri. **6** Aagemirie hekarū na tūhīga twa goro. Nayo thahabu īrīa aahūthīrire yarī thahabu ya Paravaimu. **7** Nacio mbaū cia mīratho, na buremu cia mīrango, na thingo, na mīrango ya hekarū, agīcigemia na thahabu, na agīkururithia mīhiano ya makerubi thingo-inī. **8** Ningī Solomoni agīaka Handū-harīa-Hatheru-Mūno, ūraihu waho waringaine na wariī wa hekarū, mīkono mīrongo ūrī kūraiha na mīkono mīrongo ūrī kwarama. Akīgemia thiīnī waho na taranda 600 cia thahabu īrīa njega mūno. **9** Ūritū wa mīcumariī ya thahabu warī wa cekeri mīrongo ūtano. Ningī agīcooka akīgemia mīena ya na igūrū ya hau Hatheru-Mūno na thahabu. **10** Thiīnī wa Handū-harīa-Hatheru-Mūno nīakururithirie makerubi meerī na akīmagemia na thahabu. **11** Ūraihu wa mathagu ma makerubi wothe warī mīkono mīrongo ūrī. Ithagu rīmwe rīa ikerubi rīa mbere rīarī rīa mīkono ūtano kūraiha na rīkahutia rūthingo rwa hekarū, narīo ithagu rīu rīngī o narīo rīarī rīa mīkono ūtano kūraiha na rīkahutia ithagu rīa ikerubi rīu rīngī. **12** O narīo ithagu rīmwe rīa ikerubi rīa keerī rīarī na ūraihu wa mīkono ūtano na rīkahutia rūthingo rūu rīngī rwa hekarū, na ithagu rīu rīngī rīarī o narīo rīarī na ūraihu wa mīkono ūtano na rīkahutia ithagu rīa ikerubi rīa mbere. **13** Mathagu ma makerubi maya maarī na ūraihu wa mīkono mīrongo ūrī. Maicūhītīo marūgamīte na magūrū, na mang'etheire nyūmba nene. **14** Solomoni nīathondekire gītambaya gīa gūcuurio kīa ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi na cia rangi mūtune ta gakarakū na gīa gatani īrīa njega, na mīhiano ya makerubi nīyatūmīrīwo gītambaya-inī kīu. **15** Mwena wa mbere wa hekarū agīaka itugī igīrī, na cierī ciarī na ūraihu wa mīkono mīrongo ūtatu na ūtano; o gītugī kīarī na kīongo igūrū rīakīo kīa mūigana wa mīkono ūtano. **16** Nīathondekire irengeeri igāthīkanītīo, na agīciigīrīra igūrū rīa itugī icio. Ningī nīathondekire mīhiano igana rīmwe ya matunda ma makomamanga na akīmīnyiitithania na irengeeri icio ciagathīkanītīo. **17** Aakire itugī icio mwena wa mbere wa hekarū, kīmwe mwena wa gūthini, na kīrīa kīngī mwena wa gathigathini. Kīa

mwena wa gūthini agīgīta Jakini, na kīa mwena wa gathigathini agīgīta Boazu.

4 Ningī Solomoni agīkithia kīgongona gīa gīcango kīa ūraihi wa mīkono mīrongo ūrī, na warīi wa mīkono mīrongo ūrī, na mīkono ikūmi kūraihā na igūrū. **2** Agīcooka agīaka itangi inene mūno rīriā rīetagwo Karia rīa kīgera gītwekie, na rīarī rīa gīthiūrūrī, na rīarī rīa mīkono ikūmi kuuma mwena ūmwe wa mūromo nginya ūrīa ūngī, na mīkono ūtano kūraihā na igūrū. Rīathimwo gīthiūrūrī kīarīo rīathiūrūrūkīrio nī rūrigi rwa mīkono mīrongo ūtatū. **3** Mūhuero wa mūthia warīo, nīrīfīthiūrūrūkīrio na magemio mahaanaine na ndegwa, o mūkono ūmwe ndegwa ikūmi. Ndegwa icio ciaigītwo mīhari ūrī itwekanīrio na Karia kau ikanyiitana. **4** Nako Karia kau kaigīrīrwo igūrū rīa mīhiano ya ndegwa ikūmi na igīrī: ithatū ciacio ciarorete mwena wa gathigathini, na ithatū ikarora mwena wa ithūrīo, na ithatū ikarora mwena wa gūthini, ithatū ikarora irathīro. Karia kau kaigīrīrwo igūrū rīacio, nacio cīiga cia na thuutha cia ndegwa icio nīcio ciarorete na kūu thīinī. **5** Ūtungu wa Karia kau waiganaine na rūhī kwarama, naruuo rūtirīho rwako rwatarii ta rūtirīho rwa gīkombe, kana ta gītoka gīcanūku. Karia kau kaiganagīra maaī mbathi 3,000. **6** Ningī agīthondeka irāi ikūmi cia gwīthambīra, na akīiga ithano mwena wa gūthini na ithano mwena wa gathigathini. Indo iria ciahūthagīrwo nī ūndū wa magongona ma njino ciathambagīrio thīinī wacīo, no Karia kau geethambagīrwo nī athīnjīri-Ngai. **7** Nīathondekire mītī ikūmi ya kūgīrīrwo matawa ya thahabu, o ta ūrīa mūthondekere wamo watuūtwo, na akīmīiga hekarū thīinī, ūtano akīmīiga mwena wa gūthini na ūtano mwena wa gathigathini. **8** Agīcooka agīthondeka metha ikūmi, agīciiga thīinī wa hekarū, ithano mwena wa gūthini na ithano mwena wa gathigathini, agīcooka agīthondeka mbakūri 100 cia thahabu cia kūminjaminjīria maaī. **9** Nīathondekire nja ya athīnjīri-Ngai, na nja ūrīa nene na mīrango yayo, nayo mīrango akīmīgemia na gīcango. **10** Akīiga Karia kau mwena wa gūthini, koine-inī ya irathīro ya mwena wayo. **11** O na nīathondekire nyūngū na icakūri na mbakūri cia kūminjaminja maaī. Nī ūndū ūcio Huramu akīrikia wīra wothe ūrīa aaheetwo arute nī Mūthamaki Solomoni thīinī wa Hekarū ya Ngai, naguo nī: **12** itugī iria igīrī, na ciongo igīrī iria ciahaanaga ta mbakūri irī igūrū wa itugī icio; na irengeeri iria igīrī ciagathīkanītio ta mīnyororo

iria ciagemetie ciongo icio ciarī igūrū wa itugī; **13** na makomamanga marīa 400 ma irengeeri iria igīrī ciagathīkanītio ta mīnyororo (yarī mīhari ūrī ya makomamanga o harī kīrengeeri kīmwe, ikagemia ciongo icio ciahanaga ta mbakūri iria ciarī igūrū wa itugī icio); **14** makaari na irāi ciomo; **15** Karia na mīhiano ya ndegwa iria ikūmi na igīrī rungu rwako; **16** nyūngū, na icakūri, na hūūma cia nyama, na indo ciithe iria ciakonainie nacio. Indo icio ciithe Huramu-Abi aathondekeire Mūthamaki Solomoni cia hekarū ya Jehova, ciarī cia gīcango gīkumuthe gīkahenia. **17** Nake mūthamaki aatwekithagīria indo icio kūrīa gwathondekagīrwo indo cia ūrīmba kūu werū-inī wa Jorodani gatagatī ga Sukothu na Zarethani. **18** Indo icio ciithe ciathondekithirio nī Solomoni ciarī nyīngī mūno, ūū atī ūritū wa gīcango ndwamenyekire ūrīa waiganaga. **19** Ningī Solomoni nīathondekithirie indo ciithe iria ciarī thīinī wa hekarū ya Ngai: aathondekire kīgongona gīa thahabu; na metha cia mīgate ūrīa yaigagwo mbere ya Jehova; **20** na mītī ya matawa ya thahabu therie hamwe na matawa mayo ma gwakanaga marī mbere ya harīa haamūre o ta ūrīa gwathanītwo; **21** na wīra wa magemio wa mahūa ma thahabu, na matawa na mīthato (iria ciathondeketwo na thahabu theri); **22** magathī ma kūrenga ndaambī, ma thahabu therie, na mbakūri cia kūminjaminjīria, na thaani na ngīo cia mwaki; na mīrango ya thahabu ya hekarū: na mīrango ya thīinī ya gūthī Handū-harīa-Hatheru-Mūno, na mīrango ya nyūmba ūrīa nene ya Hekarū.

5 Rīrīa wīra wothe ūrīa Solomoni aarutagīra hekarū ya Jehova warīkire-řī, akīrehe indo iria ciāmūritwo nī ithe Daudi, nacio nī betha na thahabu na indo cia thīinī, agīciiga harīa haigagwo mīthiithū ya hekarū ya Ngai. **2** Ningī Solomoni agīgīta athuuri a Israeli, na atongoria othe a mīhīrīga, na anene a nyūmba cia andū a Israeli, moke Jerusalemu nīguo maambatīe ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova kuuma Zayuni, Itūūra rīrīa Inene rīa Daudi. **3** Nao andū othe a Israeli magīuka hamwe kūrī mūthamaki hīndī ya gīathī, mweri-inī wa mūgwanja. **4** Rīrīa athuuri othe a Israeli maakinyire, Alawii makīoya ithandūkū rīu, **5** nao makīambatīa ithandūkū, hamwe na Hema-ya-Gütūnganwo, na indo ciithe iria nyamūre ciarī thīinī wayo. Nao athīnjīri-Ngai, arīa maarī Alawii, magīciambatīa; **6** nake Mūthamaki Solomoni

na kīngano gīothe kīa Israeli kīrīa gīacemanītie harī we marī mbere ya ithandūkū rīu, makīruta magongona ma ng'ondu na ng'ombe nyingī mūno, ūū atī itingīandikirwo mūigana wacio kana itarīke. 7 Nao athīnjīri-Ngai magīcooka makīrehe ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova handū harīo harīa haamūre thiīnī wa hekarū, ūguo nī ta kuuga Handū-harīa-Hatheru-Mūno, makīrīiga rungu rwa mathagu ma makerubi. 8 Makerubi macio maatambürükītie mathagu mamo igūrū rīa harīa haigītwo ithandūkū rīu, makahumbīra ithandūkū o hamwe na mītī yarīo ya kūrīkuua. 9 Mītī īyo yarī mīrāihu mūno ūū atī mīthia yayo, yumīte ithandūkū-inī, nīngīonekanire nī mūndū arī hau mbere ya harīa haamūre, no ndīonekaga nī mūndū arī nja ya Handū-harīa-Hatheru; na īrī o ho nginya ūmūthī. 10 Thiīnī wa ithandūkū rīu gūtiāri na kindū kīngī tīga o ihengere iria īgīrī Musa aaigīte ho rīrīa aari Horebu, kūrīa Jehova aarīkanīire kīrīkanīro na andū a Israeli maarīkia kuuma Misiri. 11 Ningī athīnjīri-Ngai makīehera makiuma Handū-harīa-Hatheru. Athīnjīri-Ngai othe arīa maarī hau nīmetheretie matekūrūmbūiya ikundi ciao. 12 Nao Alawii othe arīa maarī aini, nīo Asafu, na Hemani na Jeduthuni na ariū ao na andū ao, makīrūgama mwena wa irathīro wa kīgongona, mehumbīte gatani iria njega, marī na thaani iria ihūūrithanagio ikagamba, na inanda cia mūgeeto, na cia kīnūbi. Moimītwo thuutha nī athīnjīri-Ngai 120 makihuhaga tūrumbeta. 13 Ahuhi tūrumbeta na aini makīamūkīria na mūgambo ūmwe magīcookeria Jehova ngaatho na makīmūgooca. Marī na tūrumbeta, na thaani iria ihūūrithanagio ikagamba na indo iria ingī cia ūini, makīanīrīra makīgooca Jehova na makiina makiugaga atīrī: "Jehova nī mwega; wendo wake ūtūūraga nginya tene." Hīndī īyo hekarū ya Jehova īkīyūra itu, 14 nao athīnjīri-Ngai matingīahotire kūrūta wīra wao nī ūndū wa itu rīu, nīgūkorwo riiri wa Jehova nīwaiyūrire hekarū īyo ya Ngai.

6 Ningī Solomoni akiuga atīrī, "Jehova oigīte atī ariūkaraga thiīnī wa itu rīrīa itumanu. 2 No rīrī, nīngwakīire hekarū kīrōrerwa, handū haku ha gūtūūra nginya tene." 3 O hīndī īyo, kīngano gīothe gīa Israeli kīrūgamīte hau, mūthamaki agīkīhūgūkīra na agīkīrathima. 4 Ningī akiuga atīrī: "Jehova arogooocwo, o we Ngai wa Israeli, ūrīa ūhīngītie na moko make ūrīa erīire baba Daudi na kanua gake mwene. Nīgūkorwo oigīte atīrī, 5 'Kuuma mūthenya ūrīa ndaarutire

andū akwa Misiri, ndirī ndathuura itūūra inene mūhīrīga-inī o na ūmwe wa Israeli atī nīguo njakīrwo hekarū itanītio na Rītwa rīakwa kuo, o na kana ngaathuura mūndū o na ūrīkū atūkē wa gūtongoria andū akwa a Israeli. 6 No rīrī, nīthuuriē Jerusalemu nīguo Rītwa rīakwa rīikarage kuo, na nī thuurīte Daudi athamakīre andū akwa a Israeli.' 7 "Baba Daudi nītāutiē na ngoro yake gwaka hekarū itanītio na Rītwa rīa Jehova, o we Ngai wa Israeli. 8 No Jehova eerire baba Daudi atīrī, 'Tondū nīwaatuutiē na ngoro yaku kūnjakīra hekarū itanītio na Rītwa rīakwa-rī, nī wekire wega nī gwīciiria ūguo ngoro-inī yaku. 9 No rīrī, wee tiwe ūgwaka hekarū īyo, no nī mūrūguo ūrīa uumīte mūthiimo waku na thakame-inī yaku, ūcio nīwe ūkaanjakīra hekarū itanītio na Rītwa rīakwa.' 10 "Jehova nītātūrītie kīrīkanīro kīrīa eeranīire. Nīnjookete ithenya rīa baba Daudi, na rīu nīnjikārīre gītī gīa ūthamaki gīa Israeli, o ta ūrīa Jehova eeranīire, na nīnjakīte hekarū ūrīa itanītio na Rītwa rīa Jehova, Ngai wa Israeli. 11 Hau nīho njigīte ithandūkū ūrīa kīrīkanīro rīrīa ūtūūra kīrīkanīro kīrīa Jehova aarīkanīire na andū a Israeli." 12 Ningī Solomoni akīrūgama mbere ya kīgongona kīa Jehova o hau mbere ya kīngano gīothe gīa Israeli, agītambürükīa moko make. 13 Na rīrī, Solomoni nīthondekete rūtara rwa gīcango rwa mīkono ūtano kūrīha, na mīkono ūtano kwarama, na mīkono ūtātū kūrīha na igūrū, na akīrūiga gatagatī ka nja īyo. Akīrūgama rūtara-inī igūrū na agītūria maru mbere ya kīngano kīu gīothe gīa Israeli na akīambararia moko make na igūrū. 14 Nake akiuga atīrī: "Wee Jehova, Ngai wa Israeli, gūtīrī Ngai ūngī ūhaana tawe, kūu igūrū kana gūkū thī, o Wee ūhīngagia kīrīkanīro gīaku kīa wendo harī ndungata ciaku iria irūmagīrīra nījīra yaku na ngoro ciao ciōthe. 15 Wee nīhīngīrie baba Daudi, ndungata yaku, kīrīkanīro gīaku; ūndū ūrīa werānīire na kanua gaku nīhīngītie na guoko gwaku, o ta ūrīa kūhaana ūmūthī. 16 "Na rīrī, Jehova, Ngai wa Israeli, hīngīria ndungata yaku baba, Daudi, ciīranīro iria wamwīrīre ūrīa woigire atīrī, 'Ndūkaaga mūndū wa gūikarīra gītī kīa ūnene gīa Israeli arī mbere yakwa, angīkorwo ariū aku nīmarīthīiaga na mīthīire yagīrīire mbere yakwa kūringana na watho wakwa o ta ūrīa wee ūtūūre ūthīiaga.' 17 Na rīrī, Wee Jehova, Ngai wa Israeli, reke kiugo gīaku kīrīa werīire ndungata yaku Daudi kīhinge. 18 "No kūhotekē Ngai agītūranie na andū gūkū thī? Igūrū, o na kūrīa

igūrū mūno-rī, wee ndūngīganīra kuo. Hekarū īno njakīte-rī, ndikīrī nini makīria? 19 No o na kūrī ūgu-rī, thikīrīria ihooya rīa ndungata yaku, īgīthaithana ūiguīrwo tha, Wee Jehova Ngai wakwa. Igua gūkaya na ihooya rīrīa ndungata yaku īrakūhooya īrī mbere yaku. 20 Maitho maku marokara marorete hekarū īno mūthenya na ūtukū, o handū haha wee woigire atī nūgatūma Rītwa rīaku rīkoragwo ho. Ūroigua ihooya rīrīa ndungata yaku īrīhooyaga īrōrete handū haha. 21 Igua gūthaithana kwa ndungata yaku na kwa andū aku a Israeli rīrīa mekūhooya marorete handū haha. Ūigue ūrī kūu igūrū, o kūu gūkaro gīaku; na watūigua-rī, ūgatūrekera. 22 “Rīrīa mūndū angīhītīria mūndū wa itūura rīake na gūtuīke no nginya ehīte, nake oke ehītīre hau mbere ya kīgongona gīaku kīa hekarū-inī īno-rī, 23 hīndī īyo ūkaigua ūrī o kūu igūrū, na ūtue itua. Tuithania ndungata ciaku ciira, ūtūme ūrīa ūhītīirie ūrīa ūngī acookererwo nī mahītīa make marīa ekīte. Nake ūrīa ūtehītīe ūmūtue ndehītīe na ūndū ūcio wonanie atī ti mwīhia. 24 “Rīrīa andū aku a Israeli maahootwo nī thū tondū nīmakūhītīirie nao magūcookerere na moimbūre rītwa rīaku, mahooe magīgūthaithaga marī hekarū-inī īno-rī, 25 hīndī īyo ūkaamaigua ūrī o kūu igūrū na ūrekere andū aku a Israeli mehia mao na ūmacookie būrūri ūrīa wamaheire hamwe na maithe mao. 26 “Rīrīa igūrū rīkaahingwo, na mbura yaage kuura tondū wa ūrīa andū aku makūhītīirie, mangīkaahooya marorete handū haha, na moimbūre rītwa rīaku na magarūrīke matigane na mehia mao tondū nīūmanyamarītie-rī, 27 hīndī īyo ūkaamaigua ūrī o kūu igūrū na ūrekere ndungata ciaku, andū aku a Israeli, mehia mao. Marute mūtūrīre ūrīa mwagīrīru, na ūmoirīrie mbura būrūri-inī ūcio waheire andū aku ūtuīke igai rīao. 28 “Kūngīkaagīa ng’aragu kana mūthiro būrūri-inī, kana mīgūnda īhīe nī mbaa kana mbuu, kana gūūke ngigī kana ngūnga, kana thū imarigiicīrie itūura-inī rīmwe rīao, na mwanangīko o na ūrīkū kana mūrimū ūngīgooka-rī, 29 na rīrīa mūndū o na ūrīkū wa andū aku a Israeli, angīkaahooya kana athaithane, nī ūndū wa mūndū kūmenya mīnyamarīrīa arī nayo, o na ruo, na atambūrūkie moko make amerekeirie hekarū-inī īno, 30 hīndī īyo ūkaamaigua ūrī o kūu igūrū gūkaro-inī gīaku, ūmarekere na ūtuīre o mūndū itua kūringana na ūrīa wothe ekīte, tondū we nīū ngoro yake nīgūkorwo nowe wiki ūū ngoro cia andū, 31 nīgeetha matūure magwītīgīrīte, na

mathīiage na mīthīire yaku rīrīa rīothe marītūrīaga būrūri-inī ūyū waheire maithe maitū. 32 “Ha ūhoro wa mūndū wa kūngī ūrīa ūtarī wa andū aku a Israeli no nī oimīte būrūri wa kūraya nī ūndū wa ngumo ya rītwa rīaku inene na ūhoro wa cīko cia guoko gwaku kūrī hinya gūtambūrūkītīo, rīrīa agooka ahooe erekeire hekarū īno, 33 hīndī īyo ūkaamūgīa ūrī o kūu igūrū gūkaro-inī gīaku, na mūndū ūcio wa kūngī ūkaamūhīngīria o ūrīa agakūhooya, nīgeetha andū othe a thī mamenye rītwa rīaku na magwītīgīre, o ta ūrīa andū aku a Israeli magwītīgīrīte, na mamenye atī nyūmba īno njakīte, ītanītīo na Rītwa rīaku. 34 “Rīrīa andū aku maathīi mbaara-inī kūrūna thū ciao o kūrīa ūngīmatūma, nao makūhooe merekeire itūura rīrīi inene ūthūurīte na hekarū īno njakīte ītanītīo na Rītwa rīaku, 35 hīndī īyo ūkaigua mahooya mao na gūthaithana kwao ūrī kūu igūrū, na ūmatirīrīre ūhoro-inī ūcio wao. 36 “Rīrīa makwīhīria, nīgūkorwo gūtīrī mūndū ūtehāgia, nawe ūmarakarīre ūmaneane kūrī thū, nacio imatahe ūmatware būrūri wa kūraya kana wa gūkuhī; 37 nao mangīcookerera ngoro-inī ciao marī o kūu būrūri-inī ūrīa maatahīrīwo, na merire, na magūthaithē marī o kūu maatahīrīwo, na moige atīrī, ‘Nītwīhītīie, na nītwikīte mahītīa na tūgeka māundū ma waganu’; 38 no mangīgūcookerera na ngoro ciao ciōthe na muoyo wao marī o būrūri-inī ūrīa maatahīrīwo, na mahooe merekeire būrūri ūrīa waheire maithe mao, na merekeire itūura rīrīa inene rīrīa ūthūurīte na merekeire hekarū īno njakīte ītanītīo na Rītwa rīaku; 39 hīndī īyo ūrī o kūu igūrū gūkaro-inī gīaku, ūkaigua ihooya rīao na mathaithana mao na ūmatirīrīre ūhoro-inī ūcio wao. Na ūkaarekera andū aku, o acio makwīhīrie. 40 “Na rīrī, Ngai wakwa, ūrohīngūra maitho maku, o namo matū maku mathīkīrīrie mahooya marīa marīhooyagīrīwo handū haha. 41 “Rīu gūkīre, Wee Jehova Ngai, na ūūke handū haku ha kūhūrūka, 42 Wee Jehova Ngai, ndūgatīganīrie ūrīa waku mūtīrīrie maguta.

7 Na rīrī, Solomoni aarikia kūhooya-rī, mwaki ūkiuma igūrū ūgīcīna iruta rīa njino na magongona, naguo riiri wa Jehova ūkīiyūra hekarū. 2 Nao athīnījīri-Ngai matingīahotire gūtoonya hekarū ya Jehova tondū riiri wa Jehova nīwaiyūrīte kuo. 3 Na rīrīa andū a Israeli othe moonire mwaki ūkiuma na igūrū, na riiri wa Jehova ūrī igūrū rīa hekarū, magītūria maru hau haariitwo mahīga, maturumīthītie mothīū mao thī, makīhooya Jehova na makīmūcookerera ngaatho,

makiugaga atīrī, "Jehova nī mwega; wendo wake ūtūruga nginya tene." 4 Ningī mūthamaki na andū othe makīruta magongona marī mbere ya Jehova. 5 Nake Mūthamaki Solomoni akīruta igongona rīa ng'ombe 22,000 na rīa ng'ondu na mbūri 120,000. Nī ūndū ūcio mūthamaki na andū othe makiamūra hekarū ya Ngai. 6 Athīnjīri-Ngai makīhaarīria kūrūta wīra wao, o nao Alawii makīrūgama marī na indo cia Jehova cia ūini, iria Daudi aathondekete cia kūgoocaga Jehova nacio, nī iria aahūthagīra agīcookinga ngaatho, akoigaga atīrī, "Wendo wake ūtūruga nginya tene." Athīnjīri-Ngai makīhuha tūrumbeta twao mang'ethānīire na Alawii, nao andū a Israeli othe nīmarūgamīte. 7 Nake Solomoni akīamūra kūu gatagatī ka nja, hau mbere ya hekarū ya Jehova, na hau nīho aarutiire magongona ma njino na maguta na magongona ma ūiguano, tondū kīgongona gīa gīcango kīrīa aathondekete gītingīahotire kūiganīra maruta ma njino, na maruta ma mūtu, na ma maguta. 8 Nī ūndū ūcio Solomoni agīkūngūra gīathī kīu mīthenya mūgwanja, hamwe na andū a Israeli othe, nakīo kīrī kīungano kīnene mūno kīa andū moimīte Lebo-Hamathu nginya o Karūū-inī ka Misiri. 9 Mūthenya wa īnana makīgīna na kīungano nī ūndū nīmarīkītie gūkūngūra Kwamūrwo gwa kīgongona mīthenya mūgwanja, na magīkūngūra gīathī mīthenya ūngī mūgwanja. 10 Mūthenya wa mīrongo ūrī na itatū wa mweri wa mūgwanja, Solomoni akīira andū mainūke, nao makīinūka maiyūrītwo nī gīkeno, na ngoro ciao igacanjamūka nī ūndū wa maūndū mega marīa Jehova eekīire Daudi na Solomoni, na andū ake a Israeli. 11 Rīrīa Solomoni aarikirie gwaka hekarū ya Jehova na nyūmba ya ūthamaki, na aarikia gwīka ūrīa wothe eeciirītie gwīka hekarū-inī ya Jehova o na nyūmba-inī yake ya ūthamaki-rī, 12 Jehova akīmuumīrīra ūtukū, akīmīwīra atīrī: "Nīnjīguīte ihooya rīaku, na nīthūrīte handū haha hatuīke hekarū yakwa ya kūrutagīrwo magongona. 13 "Rīrīa ingīhinga igūrū nayo mbura yaage kuura, kana njathe ngīgī cianange būrūri kana ndūme mūthiro kūrī andū akwa, 14 andū acio akwa, o acio metanītio na rītwa rīakwa, mangīkenyīhia na maahooe, na marongorie ūthīi wakwa, na matigane na njīra ciao cia waganu, hīndī ūyo nīngamaigua ndī o igūrū, na nīngamarekera mehia mao na honie būrūri wao. 15 Na rīrī, maitho makwa nīmekūhingūka, namo matū makwa maigue mahooya marīa mahooeirwo handū

haha. 16 Nīthūrīte na ngaamūra hekarū īno nīgeetha Rītwa rīakwa rītūre kuo nginya tene. Maitho makwa na ngoro yakwa igūtūra kuo hīndī ciōthe. 17 "Na ha ūhoro waku, ūngīthīiaga na mīthīire ūrīa yagīrīre o ta ūrīa thoguo Daudi aathīiaga, na wīkage maūndū mothe marīa ngwathīte, na ūmenyāgīrīre kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīwo na mawatho makwārī, 18 nīngahaanda gītī gīaku kīa ūnene, o ta ūrīa ndārīkanīre na thoguo Daudi ūrīa ndamwīrīre atīrī, 'Wee ndūkaaga mūndū wa gūthamakīra Israeli.' 19 "No ūrī, ūngīkahutatīra na ūtīganīrie kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīwo, na maathani marīa ngūheete, na ūthīi gūtungatīra ngai ingī na gūcihooya-rī, 20 hīndī ūyo nīngamunya Israeli kuuma būrūri wakwa, ūrīa ndīmaheete, na ndīganīrie hekarū īno nyamūrīte itānīo na Rītwa rīakwa. Ngaamītua o kindū gīa kuunagwo thimo na gīa gūthekererwo nī andū othe. 21 O na gūtūika hekarū īno nīguo ūrī nene, arīa othe makaahītūkagīra ho nīmakamaka na moige atīrī, 'Nī kīi gītūmīte Jehova eke būrūri ūyū na hekarū īno ūndū ta ūyū?' 22 Andū nīmagacookia moige, atīrī, 'Nī tondū nīmatīganīrie Jehova, o we Ngai wa maithe mao, ūrīa wamarutire būrūri wa Misiri, na makīhīmbīria ngai ingī, magīcihooya na magīcītungatīra, nīkīo amarehīthīirie mwanangīko ūyū wothe."

8 Thūutha wa mīaka mīrongo ūrī, ihinda ūrīa Solomoni aahūthīrīre gwaka hekarū ya Jehova o na nyūmba yake ya ūthamaki-rī, 2 Solomoni nīaakire rīngī matūura marīa aaheetwo nī Hiramu, na akīmahe andū a Israeli matūure thīmī wamo. 3 Solomoni agīcooka agītīi Hamathu-Zoba na akīrītaha. 4 Ningī agīcooka agītāka Tadimori kūu werū-inī na matūura manene mothe marīa aakīte kūu Hamathu ma kūigwo indo. 5 Nīaakire Bethi-Horoni ya Mwena wa Igūrū, na Bethi-Horoni ya Mwena wa Mūhuro rīngī, marī matūura manene mairige, marī na thingo, na ihingo, na mīgīnīko ya igerā, 6 o ūndū ūmwe na Baalathu, na matūura make mothe manene ma kūiga indo, na matūura make mothe manene ma ngaari cia mbaara na mbarathi ciāke, na agītāka kīrīa gīothe eerīrīrīre kūu Jerusalemu, na Lebanonī, o na kūndū guothe būrūri-inī ūrīa aathanaga. 7 Andū othe arīa maatīgaire kuuma kūrī Ahiti, na Aamori, na Aperizi, na Ahivi, na Ajebusi (nao andū acio matiarī Aisraeli), 8 ūguo nī kuuga atī, njīaro ciao iria ciatīgarīte būrūri-inī, iria andū a Israeli mataanītē, acio nīo maandīkīthīrio

nī Solomoni matuīke ngombo ciate cia kūrutithio wīra na hinya, na noguo gūtūire nginya ūmūthī. **9** No Solomoni ndaatuire andū a Israeli ngombo cia wīra wake; acio nīo maarī andū ake a kūrūa mbaara, o na aathi a anene ake, na aathi a ngaari ciate cia ita, na atwari a ngaari icio. **10** O na ningī no-o maarī atongoria anene a Mūthamaki Solomoni, maarī anene 250 a kūrūgamīrīra andū acio. **11** Solomoni akīruta mwāri wa Firaūni kuuma Itūra Inene rīa Daudi, akīmūrehe nyūmba ya ūthamaki ūrīa aamwakīire, tondū oigire atīrī, “Mūtumia wakwa ndangītūra nyūmba ya Mūthamaki Daudi, mūthamaki wa Israeli, nīgūkorwo kūndū kūrīa ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova rītoonyete nī gūtheru.” **12** Igūrū rīa kīgongona kīa Jehova kīrīa Solomoni aakīte mbere ya gīthaku, hau nīho Solomoni arutiire Jehova maruta ma njino, **13** O ta ūrīa maabataranītie kūrūtwo o mūthenya nī ūndū wa maruta marīa Musa aathanīte ma Thabatū, na ma Tūrūgamo twa Mweri, na ma ciathī ithatū cia o mwaka, nīcio Gīathī kīa Mīgate ītarī Mīkīre Ndawa ya Kūimbia, na Gīathī gīa Ciumia, na Gīathī gīa Ithūnū. **14** Kūrūmanīrīra na wathani ūrīa watuītwo nī ithe Daudi, nīamūrire ikundi cia athīnjīri-Ngai nī ūndū wa mawīra mao, o na Alawii nīguo matongoragie hīndī ya kūgooca na ningī mateithagīrīrie athīnjīri-Ngai kūringana na mabataro ma o mūthenya. Ningī nīamūrire ikundi cia arangīri a ihingo marangagīre ihingo mwanya mwanya, tondū ūguo nīguo Daudi, mūndū wa Ngai, aathanīte. **15** Nao matiatigire kūrūmīrīra watho ūrīa mūthamaki aathīte athīnjīri-Ngai kana Alawii ūndū-inī o wothe hamwe na ūmenyereri wa igīna. **16** Wīra wa Solomoni wothe nīwahingirio kuuma mūthenya ūrīa mūthingi wa hekarū ya Jehova wakirwo nginya ikīrika. Nī ūndū ūcio hekarū ya Jehova ikīrikio gwakwo. **17** Ningī Solomoni agīthīrī Ezioni-Geberi na Elathu hūgūrūrū-inī cia Edomu. **18** Nake Hiramu akīmūtūmīra marikabu irūgamīrīrwo nī anene ake, andū arīa mooūhoro wa iria. Andū acio, hamwe na andū a Solomoni magītwarithia marikabu nginya Ofiri na magīcooka makīrehe taranda 450 cia thahabu, irīa maatwariire Mūthamaki Solomoni.

9 Rīrīa mūthamaki-mūndū-wa-nja wa Sheba aiguire ngumo ya Solomoni, agīuka Jerusalemu kūmūgeria na ciūria nditū. Agīkinya arī na mūtongoro mūnene ma, wa ngamīrīa ikuuīte mahuti marīa manungi wega, na thahabu nyīngī mūno, na tūhiga twa goro, agīthīrī harī Solomoni, akīaria nake maūndū mothe marīa

maarī meciiria-inī make. **2** Nake Solomoni agīcooka ciūria ciate ciothe; gūtīrī ūndū o na ūmwē aaremīrwo nīkūmūtaarīria. **3** Rīrīa mūthamaki-mūndū-wa-nja ūcio wa Sheba onire ūtūgī wa Solomoni, o na nyūmba ya ūthamaki ūrīa aakīte, **4** na irīo irīa ciarī methānī yake, na ūrīa anene ake maikaraga metha-inī, na ūrīa ndungata irīa ciatungataga ciehumbīte, na ūrīa akuuī ikombe mehumbīte nguo ndaaya, na maruta ma njino marīa aarutagīra hekarū-inī ya Jehova, agīkīgega mūno. **5** Akīra mūthamaki atīrī, “Ūhoro ūrīa ndaiguire ndī o būrūri-inī wakwa ūkonī maūndū marīa wīkīte o na ūtūgī waku nī ma ma. **6** No ndietīkirie ūrīa moigaga nginya rīrīa ndīrokire na ndīreyonera na maitho makwa nī mwene. Ti-itherū, ūrīa ndeerirwo o na ti nuthu ya ūnene wa ūtūgī waku; nīūkīrīte mūno makīria ūhoro ūrīa ndaiguīte. **7** Kaī gūkena nī andū aku-il! Ningī gūkena nī anene ake arīa marūgamaga mbere yaku hīndī ciothe makaiguaga ūtūgī waku! **8** Jehova Ngai waku arogooocwo, ūrīa ūkenetio nīwe, na agagūkarīria gītī-inī gīake kīa ūnene ūrī mūthamaki wa gūthamaka nī ūndū wa Jehova Ngai waku. Tondū wa ūrīa Ngai waku endete Israeli, na akeerirīria kūmanyītīrīra nginya tene-rī, nīagūtuīte mūthamaki ūmathamakagīre, nīgeetha ūtūrīrie kīhootho na ūthingu.” **9** Ningī akīhe mūthamaki taranda 120 cia thahabu, na mahuti marīa manungi wega maingī mūno na tūhiga twa goro. Gūtiakoretwo mahuti manungi wega ta macio mūthamaki-mūndū-wa-nja ūcio wa Sheba aaheire Mūthamaki Solomoni. **10** (Nao andū a Hiramu na andū a Solomoni nīmarehire thahabu kuuma Ofiri; o na nīmarehire mītī ya mīthandari na tūhiga twa goro. **11** Mūthamaki aahūthīrīre mīthandari īyo gwaka ngathī cia hekarū ya Jehova o na cia nyūmba ya ūthamaki, na gūthondekera aini inanda cia mūgeeto o na cia kīnūbi cia kūhūrō. Gūtiarī indo ta icio cionetwo Juda mbere īyo.) **12** Mūthamaki Solomoni nīaheire mūthamaki-mūndū-wa-nja wa Sheba kīrīa gīothe eerīrīrie na kīrīa eetirī; akīmūhe indo makīria ma irīa we aamūreheire. Mūthamaki mūndū-wa-nja ūcio akiumagara hamwe na ndungata ciate, agīcooka būrūri wake mwene. **13** Ūritū wa thahabu ūrīa Solomoni aamūkagīra o mwaka warī wa taranda 666, **14** ītataranīrīo na igooti rīrīa riarehagwo nī athūgūri na onjorithia. Ningī athamaki othe a Arabia na abarūthi a būrūri nīmarehagīra Solomoni thahabu na betha. **15** Mūthamaki Solomoni agīthondeka ngo nene 200 cia thahabu hūure; o ūmwe

yathondeketwo na ūritū wa beka 600 cia thahabu. **16** Ningī agīthondeka ngo 300 cia thahabu hūūre, o īmwe yathondeketwo na thahabu ya ūritū wa beka 300. Mūthamaki agīciiga Nyūmba ya Ūthamaki irīa yetagwo Mūtitū wa Lebanoni. **17** Ningī mūthamaki agīthondeka gītī kīnene kīa ūthamaki kīgemetio mwena wa na thīinī na mīguongo, na mwena wa na nja gīkagemio na thahabu therie. **18** Gītī kīu kīa ūnene kīarī na ngathī ya makinya matandatū, na gaturwa ga thahabu ga gūkinyithia magūrū kanyiitthanītio nakīo. Mīena-inī yeerī ya gītī kīu yarī na handū ha kūigīrīra moko, na nī haarrī na mīhiano ya mīrūūthi irūgamīte mīena-inī yeerī ya moko macio. **19** Mīhiano ikūmi na iīrī ya mīrūūthi yarūgamītio ngathī-inī iyo ya makinya matandatū, narīo o ikinya rīa ngathī rīarī na mūhiano wa mūrūūthi o mwena. Gūtiarī gītī kīngī ta kīu gīathondeketwo mbere iyo ūthamaki-inī ūngī o wothe. **20** Indo ciōthe irīa Mūthamaki Solomoni aanyuuagīra ciarī cia thahabu, na indo ciōthe cia nyūmba irīa ciarī Nyūmba ya Ūthamaki irīa yetagwo Mūtitū wa Lebanoni ciarī cia thahabu therie. Gūtiarī kīndū gīathondeketwo na betha, nīgūkorwo betha yatuagwo kīndū gītarī bata mūno matukū-inī macio ma Solomoni. **21** Mūthamaki aarī na marikabu nyīngī cia wonjoria irīa ciarūgamagīrīwo nī andū a Hiramu. Ciācookaga o riita rīmwe thīinī wa mīaka itatū, ikuuīte thahabu, na betha, na mīguongo, na ngīma, na nūgū. **22** Mūthamaki Solomoni aarī na ūtonga na ūugī mūngī gūkīra athamaki arīa angī othe a thī. **23** Athamaki othe a thī nīmacaragia ūrīa mangīona Solomoni nīguo maigue ūugī ūrīa Ngai eekīrite ngoro-inī yake. **24** Andū arīa mookaga kūmuona mwaka o mwaka nīmamūrehagīra iheo, nacio nī indo cia betha na thahabu, na nguo ndaaya, na indo cia mbaara, na mahuti manungi wega, na mbarathi na nyūmbū. **25** Solomoni aarī na nyūmba 4,000 cia mbarathi na ngaari cia ita, na mbarathi 12,000 irīa ciaigītō matūūra-inī manene ma ngaari cia ita, na akaiga irīa ingī hakuhī nake kūu Jerusalemu. **26** Nake nīathaga athamaki othe kuuma Rūūrī rwa Farati nginya būrūri wa Afiliisti, o nginya mūhaka-inī wa būrūri wa Misiri. **27** Mūthamaki nīatūmire betha cingīhe Jerusalemu o ta mahiga, nayo mītarakwa yarī mīngī o ta mītī ya mīkūyū ūrīa ūrī magūrū-inī ma irīma. **28** Mbarathi cia Solomoni ciarehetwo kuuma būrūri wa Misiri, na kuuma mabūrūri marīa mangī mothe. **29** Maūndū marīa mangī makoniī wathani wa Solomoni, kuuma o

kiambīrīria nginya kīrīkīro-ri, githī matiandikītō maandiko-inī ma Nathani ūrīa mūnabii, na ūrathī-inī wa Ahija ūrīa Mūshiloni, na cioneiki-inī cia Ido ūrīa wonaga maūndū makoniī Jeroboamu mūrū wa Nebati? 30 Solomoni aathomakīire Isiraeli riōthe arī Jerusalemu mīaka mīrongo īna. 31 Agīcooka akīhurūka hamwe na maithe make, na agīthikwo itūūra inene rīa ithe Daudi. Nake mūriū Rehoboamu agītuīka mūthamaki ithanya rīake.

10 Rehoboamu nīathiire Shekemu, nīgūkorwo andū

a Israeli othe n̄imathītē kuo makamūtue mūthamaki. 2 Rīrīa Jeroboamu mūrū wa Nebati aaiguire ūhoro ūcio (tondū aarī būrūri wa Misiri, kūrīa oorīire eherere Mūthamaki Solomonī), akiuma kūu Misiri, akīnūka. 3 Nī ūndū ūcio andū a Israeli magītūmanīra Jeroboamu, nake Jeroboamu hamwe na Israeli rīothe magīthī kūrī Rehoboamu, makīmwīra atīrī: 4 “Thoguo n̄iatūgīrīire icooki iritū, no rīu tūhūthīrie wīra ūcio mūritū na icooki rīu iritū rīrīa atūgīrīire na n̄itūrigūtungatagīra.” 5 Rehoboamu akīmacookeria atīrī, “Thīrī mūgaacooka kūrī niī thuutha wa mīthenya itatū.” Nī ūndū ūcio andū acio magīthī. 6 Thuutha ūcio Mūthamaki Rehoboamu akīhooya kīrīa kūrī athuuri arīa maatungatagīra ithe Solomoni rīrīa aarī muoyo. Akīmooria atīrī, “Mūngīndaara atīa nīguo njookerie andū acio ūhoro?” 7 Nao makīmūcookeria atīrī, “Ūngītuīka mūtaana kūrī andū acio, na ūmakenie, na ūmacookerie na njīra njagīrīru-rī, megūtūūra maarī ndungata ciaku hīndī ciotle.” 8 No Rehoboamu akīregana na ūtaaro ūrīa athuuri maamūhēire, na akīhooya kīrīa kuuma kūrī aanake a riika rīake arīa maamūtungatagīra. 9 Nake akīmooria atīrī, “Inyuī mūngīndaara atīa? Andū acio maranjīrā ūū, ‘Tūhūthīrie icooki rīrīa thoguo aatūgīrīire.’ Tūngīmacookeria atīa?” 10 Aanake acio a riika rīake makīmūcookeria atīrī, “Cookeria andū acio makwīrīte atīrī, ‘Thoguo n̄iatūgīgīrīra icooki iritū, no wee tūhūthīrie icooki rīu,’ ūmeere atīrī, ‘Kaara gakwa ka mūira nī gatungu gūkīra njohero ya baba. 11 Baba aamūigīrīire icooki iritū, no nī nīngūrīrītūhia makīrīa. Baba aamūhūraga na iboko, no nī ndīrīmūhūraga na tūng’aurū.’” 12 Thuutha wa mīthenya itatū Jeroboamu na andū a Israeli othe magīcooka kūrī Rehoboamu, o ta ūrīa mūthamaki oigīte, “Nīmūgacooka kūrī niī thuutha wa mīthenya itatū.” 13 Nake mūthamaki akīmacookeria ehīte mūno. Akīregana na ūtaaro ūrīa aaheetwo nī athuuri, 14 akīrūmīrīra ūtaaro wa aanake,

akiuga atīrī, "Baba nīamūritūhīirie icooki, no nī nīngūritūhia makīria. Baba aamūhūraga na iboko, no nī ndīrīmūhūraga na tūng'aurū." 15 Nī ūndū ūcio mūthamaki ndaigana gūthikīrīria andū acio, tondū maūndū macio meekekire moimīte kūrī Ngai, nīguo kiugo kīhingio kīria Jehova eerire Jeroboamu mūrū wa Nebati na kanua ka Ahija ūrīa Mūshiloni. 16 Rīrīa andū a Israeli othe moonire atī mūthamaki ūcio nīarega kūmathikīrīria, magīcookeria mūthamaki atīrī: "Tūrī na igai rīrīkū harī Daudi, na nī gīcunjī kīrīkū tūrī nākio harī mūrū wa Jesii? Cooka hema-inī ciaku, wee Israeli! Wee Daudi-rī, menyerera nyūmba yaku wee mwene!" Nī ūndū ūcio andū a Israeli othe makīnūka. 17 No andū a Israeli arīa maatūrīraga matūura-inī ma Juda-rī, Rehoboamu agīthī na mbere kūmathamakīra. 18 Mūthamaki Rehoboamu agītūma Adoniramū ūrīa warī mūrūgamīrīri wa andū arīa maarutithagio wīra na hinya; no andū a Israeli makīmūhūra na mahiga nyuguto, agīkua. No rīrī, Mūthamaki Rehoboamu nīetharire, akīhaica ngaari yake ya ita, akīrīra Jerusalemu. 19 Nī ūndū ūcio andū a Israeli makoretwo maremeire nyūmba ya Daudi nginya ūmūthī.

11 Rīrīa Rehoboamu aakinyire Jerusalemu, akīungania andū a kuuma nyūmba ya Juda na Benjamini, andū a kūrūa mbaara 180,000, nīgeetha makarūe na Israeli, nīguo macookerie Rehoboamu ūthamaki. 2 No rīrī, kiugo kīa Jehova gīgīkīnyīra Shemaia mūndū wa Ngai, akīrwo atīrī, 3 "Thīi wīre Rehoboamu mūrū wa Solomoni mūthamaki wa Juda, na wīre andū a Israeli othe kūu Juda na Benjamini atīrī, 4 'Jehova ekuuga ū: Tigai kwambata mūkahūurane na ariū a ithe wanyu. O mūndū wothewanyu nīacooke mūcīi, nīgūkorwo nī nī njīkīte ūndū ūyū.'" Nī ūndū ūcio magīthīkīra ciugo cia Jehova na magītānīria ūhoro wa gūthīi kūhīthūkīra Rehoboamu. 5 Rehoboamu agītūra Jerusalemu na agīaka matūura ma ūgitīri kūu Juda, namo nī maya: 6 Bethilehemu, na Etamu, na Tekoa, 7 na Bethi-Zuru, na Soko, na Adulamu, 8 na Gathu, na Maresha, na Zifu, 9 na Adoraimu, na Lakishi, na Azeka, 10 na Zora, na Ajalonu, na Hebironi. Maya maarī matūura manene mairigīrwo na thingo cia hinya kūu Juda na Benjamini. 11 Agīkīra ūgitīri wamo hinya na akīiga anene a mbūtū cia mbaara kuo, o hamwe na mīthīthū ya irio, na maguta ma mītamaiyū, na ndibei. 12 Nīaigire ngo na matimū matūura-inī macio

manene, na agītūma magē hinya mūno. Nī ūndū ūcio Juda na Benjamini gūgītuīka gwake. 13 Nao athīnjīri-Ngai na Alawii kuuma ng'ongo ciao ciotle kūu Israeli guothe maarī mwena wake. 14 Nīgūkorwo Alawii nīmatiganīrie ūrīthio wao na indo ciotle, magīuka Juda na Jerusalemu, nīgūkorwo Jeroboamu na ariū ake nīmamagirīrie kūrūta wīra ta athīnjīri-Ngai a Jehova. 15 Nake agīthūra athīnjīri-ngai ake mwene nī ūndū wa kūndū kūrīa gūtūgūrū, na nī ūndū wa kūrūtīra magongona mīhianano ya mbūrī na ya njaū ūrīa aathondekete. 16 Andū othe a kuuma kūrī o mūhīrīga wa Israeli arīa maahaarīrie ngoro ciao kūmaatha Jehova, Ngai wa Israeli, magīkīrūmīrīra Alawii nginya Jerusalemu makarutīre Jehova Ngai wa maithe mao magongona. 17 Makīongerera ūthamaki wa Juda hinya na makīnyītiīra Rehoboamu mūrū wa Solomoni handū ha mīaka ītatū, na ihinda rīu nīmathīiaga na mīthīire ya Daudi na ya Solomon. 18 Nake Rehoboamu nīahikīrie Mahalathu, ūrīa warī mwarī wa mūrīu wa Daudi wetagwo Jerimothu na wa Abihaili mwarī wa mūrū wa Jesii wetagwo Eliabu. 19 Nake akīmūciārīra aanake aya: Jeushu, na Shemaria, na Zahamu. 20 Ningī akīhīkī Maaka mwarī wa Abisalomu, ūrīa wamūciārīre Abija, na Atai, na Ziza na Shelomithu. 21 Rehoboamu nīendire Maaka mwarī wa Abisalomu gūkīra atumia arīa angī othe na gūkīra thuriya ciakte ciotle. Atumia ake othe maarī 18 na thuriya 60, ciana cia aanake 28, na cia airītu 60. 22 Rehoboamu nīāthūurire Abija mūrū wa Maaka atuīke mūrīu mūnene wa ariū a ithe acio angī nīgeetha akaamūtua mūthamaki. 23 Nīatūmīrīre ūūgī, akīhūrunjīra ariū ake amwe ng'ongo-inī ciotle cia Juda na Benjamini, na akīmahūrunjīra matūura-inī mothe manene marīa maarī mairigīre. Nīamaheire mīthīthū mīganu, na akīmacarīria o mūndū atumia aingī.

12 Thuutha wa Rehoboamu kwīhaanda ta mūthamaki na gūkorwo agīte na hinya, we hamwe na Israeli yote nīmatiganīrie watho wa Jehova. 2 Tondū wa gūkorwo matarī ehoneku harī Jehova, Shishaka mūthamaki wa Misiri nīāthārīkīire Jerusalemu mwaka wa gatano wa Mūthamaki Rehoboamu. 3 Aarī na ngaari cia mbaara 1,200 na andū arīa mathīiaga mahaicīte mbarathi 60,000, na thigari itangītarīka cia kuuma Alubi, na Asukii, na Akushi arīa mookīte nake kuuma Misiri, 4 agītāha matūura manene marīa maarī mairigīre ma Juda na

agīthiī nginya Jerusalemu. 5 Nake mūnabii Shemaia agīuka kūrī Rehoboamu o na kūrī atongoria a Juda arīa moonganīte kūu Jerusalemu nī ūndū wa gwītigīra Shishaka, akīmeera atīrī, “Jehova ekuuga ūū: ‘Nīmūndiganīrie; na nī ūndū ūcio, o na nīi ngūmūtiganīria moko-inī ma Shishaka.’” 6 Atongoria a Israeli hamwe na mūthamaki makīnyihia, makiuga atīrī, “Jehova nī wa kīhooto.” 7 Rīriā Jehova onire atī nīmenyihītie-rī, ndūmīrīrī īmo ya Jehova īgikinyīra Shemaia akīrwo atīrī: “Kuona atī nīmenyihītie-rī, ndikūmananga no nīngūmahonokia o narua. Mang’ūrī makwa matigūtīrīrio Jerusalemu na kūhūthīra guoko gwa Shishaka. 8 No rīrī, megūtuīka ndungata ciale, nīgeetha mamenye ūtiganu wa kūndungatīra na gūtungatīra athamaki a mabūrūri ma kūngī.” 9 Rīriā Shishaka mūthamaki wa Misiri aatharīkīre Jerusalemu-rī, agīkuua igīna cia hekarū ya Jehova na igīna cia nyūmba ya ūthamaki. Aakuuire indo ciōthe, o hamwe na ngo cia thahabu iria Solomoni aathondekīthītie. 10 Nī ūndū ūcio Mūthamaki Rehoboamu agīthondēka ngo cia gīcango handū ha icio cia mbere, agīcinengera anene a arangīri arīa maaikaraga itoonyero-inī rīa nyūmba ya ūthamaki. 11 Rīriā rīothe mūthamaki aathīiaga hekarū ya Jehova-rī, arangīri acio maathīiaga hamwe nake makuuīte ngo icio, na thuutha wa ūguo magacicookia nyūmba-inī ya arangīri. 12 Tondū Rehoboamu nīeniyihīrie, Jehova nīamwehereirie marakara make, na ndaigana kūmūniina o biū. Ti-itherū nī kwarī na maūndū mamwe mega kūu Juda. 13 Mūthamaki Rehoboamu nīehaandire wega kūu Jerusalemu na agīthī o na mbere arī mūthamaki. Aarī na ūkūrū wa mīaka mīrongo īna na ūmwē rīriā aatuīkire mūthamaki, na agīthamaka arī Jerusalemu mīaka ikūmi na mūgwanja itūura-inī inene rīriā Jehova aathūrīte kuuma mīlīrīga-inī yothe ya Israeli nīgeetha Rītwa rīake rītūrē kuo. Nyina etagwo Naama, na aarī Mūamoni. 14 Nīekire maūndū mooru tondū ndaatuīte na ngoro yake kūrongooriā Jehova. 15 Na ha ūhoro wa maūndū marīa mangī makoniī wathani wa Rehoboamu kuuma kīambīrīria nginya mūthia-rī, githī matiandikītwo maandiko-inī ma Shemaia ūrīa mūnabii, na ma Ido ūrīa muoni-maūndū marīa maarītie ūhoro wa njiarwa? Gwatuūraga mbaara gatagatī ka Rehoboamu na Jeroboamu. 16 Rehoboamu akīhurūka hamwe na maithe make na agīthikwo o kūu Itūura-inī Inene rīa

Daudi. Nake mūriū Abija agītuīka mūthamaki ithenyā rīake.

13 Mwaka wa ikūmi na īnana wa ūthamaki wa Jeroboamu nīguo Abija aatuīkire mūthamaki wa Juda, 2 na agīthamaka arī Jerusalemu mīaka itatū. Nyina etagwo Maaka mwarī wa Urieli wa Gibe. Nī kwarī mbaara gatagatī ka Abija na Jeroboamu. 3 Abija aathīire mbaara-inī arī na mbūtū ya thigari irī ūhoti 400,000, nake Jeroboamu akīara mbūtū yake ya thigari irī ūhoti 800,000. 4 Abija akīrūgama igūrū rīa Kīrima kīa Zemaraimu, būrūri-inī ūrīa wa irīma wa Efiraimu, akiuga atīrī, “Jeroboamu na Israeli inyuothē, ta thikīrīria! 5 Kaī mūtooī atī Jehova, Ngai wa Israeli, nīaheanīte ūthamaki wa Israeli moko-inī ma Daudi na njiaro ciale nginya tene na ūndū wa kīrīkanīro gīa cumbī? 6 No rīrī, Jeroboamu mūrū wa Nebati, ūmwē wa anene a Solomoni mūrū wa Daudi, nīaremeire mwathi wake. 7 Imūndū imwe cia tūhū nīcionganire hamwe nake, na makīregana na Rehoboamu mūrū wa Solomoni ūrīa aarī mwīthī na ataahotaga gūtua itua, na ndaarī na hinya wa kūmeetiiria. 8 “Na rīrī, mwīciirītie ūrīa mūkūregana na ūthamaki wa Jehova, ūrīa ūrī moko-inī ma njiaro cia Daudi. Ti-itherū mūrū mbūtū nene ya ita, na mūrī na njaū cia thahabu iria ciathondekīrīro nī Jeroboamu itūke ngai cianyu. 9 No githī mūtīaingatire athīnjīri-Ngai a Jehova, arīa maarī ariū a Harūni, na Alawii, na mūgīthūrūrīro athīnjīri-ngai anyu kīumbe o ta ūrīa andū a mabūrūri marīa mangī mekaga? Ūrīa wothe ūkīkīga kwīyamūra na gategwa na ndūrūme mūgwanja atūkīkīga mūthīnjīri-ngai wa indo itarī ngai. 10 “No ithūrī, Jehova nīwe Ngai witū, na tūtīmūtīganīrie. Athīnjīri-Ngai arīa matungataga Jehova nī ariū a Harūni, na mateithagīrīrio nī Alawii. 11 O rūciinī na hwaī-inī nīmarutāgīra Jehova maruta ma njino na ūbumba ūrīa ūnungaga wega. Nīmaigagīrīra mīgate metha-inī ūrīa theru, na makagwatia matawa marīa maigīrīrīwo mūtī-inī wa thahabu wamo o hwaī-inī. Ithūrī nītūrūmītie maūndū marīa Jehova Ngai witū endaga. No inyuī nīmūmūtīganīrie. 12 Ngai arī hamwe na ithūrī; we nīwe mūtongoria witū. Athīnjīri-Ngai ake na tūrumbeta twao nīo marīgambia mūgambo wa mbaara ya kūmūkīrīra inyuī. Andū a Israeli, tīgai kūrūna Jehova, Ngai wa maithe manyu, nīgūkorwo mūtingīhooftana.” 13 No rīrī, Jeroboamu nīatūmīte ikundi cia thigari thuutha wao, nīgeetha amatharīkīre arī na mbere ya Juda nao arīa

maamoheirie marī thuutha wao. **14** Juda nīmehūgūrire na makīona atī nīmatherākīrwo kuuma na mbere na kuuma na thuutha. Hīndī īyo magīkaīra Jehova. Nao athīnjīri-Ngai makīhuha tūrumbeta twao, **15** nao andū a Juda makiugīrīria na mūgambo wa mbaara. Hīndī īyo maanagīrīra na mūgambo wa mbaara, Ngai akīharagania Jeroboamu na Isiraeli rīothe mbere ya Abija na andū a Juda. **16** Andū a Isiraeli makīrīria andū a Juda, nake Ngai akīmaneana moko-inī mao. **17** Abija na andū ake makīmahūura mbaara nene, nginya andū a Isiraeli 500,000 arīa maarī ūhoti makīragwo. **18** Andū a Isiraeli magītorio mbaara-inī īyo; nao andū a Juda magītuika atooria tondū nīmehokire Jehova, Ngai wa maithe mao. **19** Nake Abija akīngatithia Jeroboamu na akīmūtaha matūura ma Betheli, na Jeshana, na Efuroni hamwe na tūtūura tūrīa twamathīrūrūkīrie. **20** Jeroboamu ndaigana gūcooka kūgīa na hinya rīngī matukū-inī ma Abija. Nake Jehova agīkīmūgūtha igūtha agīkua. **21** No Abija aqīkirīria kūgīa na hinya. Akīhikia atumia 14, na akīgīa na aanake 22 na airītu 16. **22** Maündū marīa mangī makonīi wathani wa Abija, marīa eekire na ūrīa oigire-rī, nīmandikītwo ibukī-inī rīa ūtaūranīri rīa mūnabii Ido.

14 Nake Abija akīhurūka hamwe na maithe make na agīthikwo kūu Itūrra-inī Inene rīa Daudi. Nake mūriū Asa agītuika mūthamaki ithenyā rīake, na matukū-inī make būrūri ugīkara na thayū mīaka ikūmi. **2** Nake Asa agīkua maündū mega, na marīa maagīrīire maitho-inī ma Jehova Ngai wake. **3** Akīhereria magongona ma ngai cia mabūrūri ma kūngī, na kūndū kūrīa gūtūgīru, na agīthethera mahiga marīa maamūre, na agītemenga itugī cia Ashera. **4** Nake agīatha andū a Juda marongorie Jehova, Ngai wa maithe mao, na maathīkire mawatho na maathani make. **5** Ningī akīhereria mahooero ma kūndū kūrīa gūtūgīru, na igongona cia ūbumba matūura-inī mothe ma Juda, naguo ūthamaki ūcio aathaga wa Juda ugīkara na thayū. **6** Nīakire matūura manene mairigīre na thingo cia hinya ma Juda, nīgūkorwo būrūri warī na thayū. Gūtīrī mūndū warī na mbaara nake mīaka īyo, nīgūkorwo Jehova nīamūheete ūhurūko. **7** Nake akīira andū a Juda atīrī, “Nītwakei matūura maya na twake thingo cia kūmathīrūrūkīria irī na mīthiringo mīraihi na igūrū, na ihingo na mīgīkō ya igera. Būrūri ūyū no witū, tondū nītūrongoretie Jehova Ngai witū; twamūrongoririe nake agītūhe ūhurūko na mīena

yothe.” Nī ūndū ūcio magīaka na makīgaacīra. **8** Asa aarī na mbūtū ya thigari 300,000 iria cioimīte Juda irī na ngo nene na matimū, na ingī 280,000 iria cioimīte Benjamini ikuuīte ngo nini na mota. Ici ciithe ciarī thigari nyūmīrīru cia kūrūa mbaara. **9** Zera ūrīa Mūkushi agīuka kūmūkīrīra ari na mbūtū nene ya thigari na ngaari cia ita 300, nake agīuka agīkinya Maresha. **10** Nake Asa akiumagara agīthīi kūmūtūnga, nao makīarania mbaara yao kūu Gītuamba-inī kīa Zefathu gūkuhī na Maresha. **11** Hīndī īyo Asa agīkaīra Jehova Ngai wake, akiuga atīrī: “Jehova, gūtīrī ūngī ūhaana tawe wa gūteithūra arīa matarī hinya kuuma kūrī arīa maarī hinya. Tūteithie, Wee Jehova Ngai witū, nīgūkorwo nīwe twihokete, na nī thīinī wa Rītwa rīaku tuoka gūkīrīra mbūtū ūno nene ū. Wee Jehovārī, nīwe Ngai witū, ndūkareke mūndū akūhoote.” **12** Nī ūndū ūcio Jehova akīrūga Akushi o hau mbere ya Asa na mbere ya andū a Juda. Nao Akushi makīūra, **13** nake Asa na mbūtū yake makīmaingatithia, makīmakinyia o nginya Gerari. Akushi aingī mūno makīragwo ū ūtīrī watigirwo muoyo, makīniinīrwo o hau mbere ya Jehova o na mbere ya mbūtū ciake. Andū a Juda makīinūkia indo nyingī iria maatahīre. **14** Makīananga tūtūura tuothe tūrīa twathiūrūrūkīrie Gerari, nīgūkorwo guoya wa Jehova nīwanyiitīte andū arīa matūrūga kuo. Nao magītaha indo cia tūtūura tūu tuothe nīgūkorwo twarī na indo nyingī mūno cia gūtahwo. **15** O na ningī magītharīkīra kambī cia arīthī na magītaha ndūrū cia ng'ondu, na cia mbūrī, na cia ngamīrīra. Nao magīcooka Jerusalemu.

15 Na rīrī, Roho wa Ngai nīwaikūrūkīire Azaria mūrū wa Odedi. **2** Nake akiumagara agatūnge Asa, akīmwīra atīrī, “Ta thikīrīria, we Asa na andū a Juda na andū a Benjamini othe. Jehova arī hamwe na inyuī rīrīa rīothe mūrī hamwe nake. Mūngīmūrongooria nīmūrīmuonaga, no mūngīmūtiganīria, o nake nīakamūtiganīria. **3** Na rīrī, kwa ihinda iraaya Isiraeli matiarī na Ngai ūrīa wa ma, na matiarī na mūthīnjīri-Ngai wa kūmaruta na matiarī na watho wa kūrūmīrīrwo. **4** No rīrī, hīndī ya mathīina mao nīmacookereire Jehova, Ngai wa Isiraeli, makīmūrongooria na makīmuona. **5** Matukū-inī macio ūhoro wa kuumagara warī na ugīwati nīgūkorwo atūrī othe a mabūrūri macio maarī thīna-inī mūnene. **6** O rūrīrī rwahehenjagwo nī rūrīrī rūrīa rūngī, na itūura inene rīkahehenjwo nī rīrīa rīngī tondū Ngai

niamathīnagia na thīna wa mīthemba yothe. 7 No ha ūhoro wanyu-rī, gīai na hinya na mūtigatiganīrie ūhoro ūcio, nīgūkorwo nī mūkaarīhwo wīra ūria mūrutaga.” 8 Rīrī Asa aiguire ciugo icio na akīguia ūrathi wa Azaria mūrū wa Odedi ūria mūnabii-rī, akīyūmīrīria. Akīheria mīhianano ūria mīmeneku kuuma būrūri wothe wa Juda na Benjamini, o na kuuma matūūra-inī marīa aatahīte kūu irīma-inī cia Efraim. Agīcookereria kīgongona kīa Jehova kīrīa kīarī mbere ya gīthaku kīa hekarū ya Jehova. 9 Ningī akīūngania andū othe a Juda na a Benjamini, hamwe na andū a kuuma Efraim, na Manase, na Simeoni arīa maatūūranagia nao, nīgūkorwo aingī ao nīmookite kūrī Asa moimīte Israeli rīrīa moonire atī Jehova Ngai wake aarī hamwe nake. 10 Makīūngana kūu Jerusalemu mweri wa itatū wa mwaka wa ikūmi na itano wa ūthamaki wa Asa. 11 Hīndī īyo makīrūtīra Jehova igongona rīa ng’ombe 700, na ng’ondū na mbūri 7,000 cia irīa maatahīte magacooka nacio. 12 Makīgīa kīrīkanīro gīa kūrongooragia Jehova, Ngai wa maithe mao, na ngoro ciao ciothe na mīoyo yao yothe. 13 Andū arīa othe mangīagire kūrongooria Jehova, Ngai wa Israeli-rī, makīūragwo arī mūndū mūnini kana arī mūnene, arī mūndū mūrūme kana arī mūndū-wa-nja. 14 Makīlīta mwīhītwa he Jehova na mūgambo mūnene, o na makiānagīrīra na makīuhaga tūrumbeta na macoro. 15 Andū a Juda othe magīkena nī ūndū wa mwīhītwa tondū mawīhītire na ngoro ciao ciothe. Makīrongooria Ngai na kīyo, na makīmuona. Nī ūndū ūcio Jehova akīmahe ūhurūko mīena yothe. 16 Mūthamaki Asa agīcooka akīruta cūwe Maaka kuuma gītī-inī gīake kīa mūthamaki-mūndū-wa-nja, nī ūndū nīathondekithītie gitugī kīa mūhianano ūrī magigi wa Ashera. Asa agītemenga gitugī kīu, agīkiunanga na agīcīnīra Gītuamba-inī gīa Kidironi. 17 O na gūtuīka ndeheririe kūndū kūrīa gūtūūrīku kuuma Israeli-rī, ngoro ya Asa nīamīneanīte biū kūrī Jehova mūtūūrīre-inī wake wothe. 18 Nīarehire hekarū-inī ya Ngai betha na thahabu, na indo ciothe irīa we na ithe maamūrīte. 19 Gūtiacookire kūgīa mbaara rīngī, o nginya mwaka wa mīrongo itatū na itano wa wathani wa Asa.

16 Na rīrī, mwaka wa mīrongo itatū na itandatū wa wathani wa Asa, Baasha mūthamaki wa Israeli nīambatire akarūe na Juda, na akīrigīra Rama na rūthingo rwa hinya nīgūo arīgīrīrie gūtikagīe mūndū ūkuuma kana atoonye būrūri wa Asa mūthamaki wa Juda. 2 Nake Asa akīoya betha na thahabu kuuma

igīīna-inī cia hekarū ya Jehova o na kuuma nyūmbainī yake ya ūthamaki, na agīcītūmīra Beni-Hadadi mūthamaki wa Suriata ūria wathamakaga Dameski. 3 Akīmwīra atīrī, “Reke hakorwo harī na kīrīko giitū nawe o ta ūria haarī kīrīko gatagatī ka baba na thogou. Ta kione, nīdagūtūmīra betha na thahabu. Rīu tharia kīrīko kīanyu na Baasha, mūthamaki wa Israeli nīgūo atigane na niī.” 4 Beni-Hadadi agītīkīra ūhoro wa Mūthamaki Asa, agītūma anene a ikundi cia thigari ciate makahūūre matūūra ma Israeli. Nao magītooria Ijoni, na Dani, na Abeli-Maimu, na matūūra manene mothe marīa maarī makūmbī ma kūu Naftali. 5 Hīndī ūria Baasha aiguire ūhoro ūcio, agītīga gwaka Rama na agītīganīria wīra wake. 6 Ningī Mūthamaki Asa akīrehe andū othe a Juda, nao magīkuua mahiga na mbaū kuuma Rama irīa Baasha aatūmagīra gwaka. Indo icio nīcio Asa aatūmīrire gwaka Geba na Mizipa. 7 Hīndī īyo Hanani ūria muoni-maūndū agītīka kūrī Asa mūthamaki wa Juda, akīmwīra atīrī, “Tondū nīwehokire mūthamaki wa Suriata ūkīaga kwīhoka Jehova Ngai waku, mbūtū cia ita cia mūthamaki wa Suriata nīcīrīte ikoima moko-inī maku. 8 Gīthī Akushi na Alubi, matiarī mbūtū nene ya ita, na makagīa na ngaari cia ita nyīngī na andū arīa maathīiaga mahaicīte mbarathi? No rīrī, rīrīa wehokire Jehova, nīamīneanīre moko-inī maku. 9 Nīgūkorwo maitho ma Jehova morūūraga thī yothe gūkīra hinya arīa maheanīte ngoro ciao biū kūrī we. Nīwīkīte ūndū wa ūrimū, na kuuma rīu nīfūgūcooka kūgīa na mbaara.” 10 Asa akīrakarīra Hanani ūria muoni-maūndū nī ūndū wa ūhoro ūcio; akīmūrakarīra mūno o nginya akīmūkīa njeera. O hīndī īyo, Asa akīambīrīria kūhinyīrīria andū amwe atarī na tha. 11 Maūndū ma wathani wa Asa kuuma kīambīrīria nginya mūthīa, nīmandīkītwo mbuku-inī ya athamaki a Juda na Israeli. 12 Mwaka wa mīrongo itatū na kenda wa wathani wake, Asa nīarūarire magūrū. O na gūtuīka mūrimū ūcio nīwamūhatīrīrie mūno, o na ndwari-inī yake-rī, ndaigana kūmaatha ūteithio kuuma kūrī Jehova, no aacaririe ūteithio kuuma kūrī mandagītarī. 13 Na mwaka wa mīrongo ūna na ūmwe wa wathani wake, Asa agīkīa na akīhurūka hamwe na maithe make. 14 Nao makīmūthīka mbīrīra-inī ūria eethondekeire o kūu Itūūra inene rīa Daudi, makīmūgīrīra gītanda-inī gīa kūmūtwara mbīrīra kīhumbīrītwo na mahuti manungi wega na maguta

mītukanio mīngī marīa manungi wega, nao magīakia mwaki mūnene nī ūndū wa kūmūtīa.

17 Nake Jehoshafatu mūrū wa Asa agītuīka mūthamaki ithenya rīake, na akīkīra hinya ndakahūrwo nī Israeli. **2** Akīiga ikundi cia thigari matūūra-inī manene mothe marīa mairigītwo na thingo cia hinya ma Juda, na agīaka kambī cia thigari kūu Juda na matūūra-inī ma Efiraimu marīa ithe Asa aatunyanīte. **3** Jehova aarī hamwe na Jehoshafatu tondū hīndī ya wīthī wake nīathiiaga na mīthīire ūrīa ithe Daudi aathiiaga nayo. We ndaigana kūhooya kīrīra kuuma kūrī Baali, **4** no nīarongooragia Ngai wa ithe na akarūmagīrīra mawatho make, na ndaarūmīrīre mītugo ya Israeli. **5** Jehova akihaanda ūthamaki ūcio wega moko-inī make, nao andū a Juda othe makīrehera Jehoshafatu iheo; nī ūndū ūcio akīgīa na indo nyīngī na agītīka mūno. **6** Nīerutīire na ngoro yake kūrūmīrīra mīthīire ya Jehova; na makīria ma ūguo, agītharia kūndū kūrīa gūtūūgīru o na itugī cia Ashera, agīcieheria Juda. **7** Mwaka wa gatatū wa wathani wake nīatūmire anene ake, na nīo Beni-Haili, na Obadia, na Zekaria, na Nethaneli, na Mikāia makarutane matūūra-inī ma Juda. **8** Hamwe nao kwarī na Alawīi nao nī, Shemaia, na Nethania, na Zebadīa, na Asaheli, na Shemiramothu, na Jehonathani, na Adonija, na Tobija, na Tobu-Adonija, na athīnjīri-Ngai Elishama na Jehoram. **9** Nao makīrutana Juda guothe, magathiiaga na Ibukūrīa Watho wa Jehova; magīthīurūrūka matūūra-inī mothe ma Juda makīrutaga andū watho. **10** Ūhoro wa gwītīgra Jehova ūkiyūra mothamaki-inī mothe marīa maathīurūrūkīrie Juda, nī ūndū ūcio matīgana kūrūa na Jehoshafatu. **11** Nao Afilisti amwe makīrehera Jehoshafatu iheo, na makīrehe betha arī igooti, nao Arabu makīmūrehere ndūrūrū cia mbūri: ndūrūme 7,700 na mbūri 7,700. **12** Jehoshafatu agīkīrīrīria kūgīa na hinya mūno; agīaka matūūra manene magitīre na matūūra ma makūmbī kūu Juda, **13** na nīrī na indo nyīngī matūūra-inī macio ma Juda. Agīcooka akīiga thigari iria cīooī wega ūhoro wa mbaara kūu Jerusalemu. **14** Rīandikīthia rīao, kūringana na nyūmba cīao, rīatariī ta ū: Kuuma Juda, anene a ikundi cia 1,000: Adina nīwe warī mūnene wao, aarī na andū 300,000 a kūrūa; **15** ūrīa wamūrūmīrīire nī Jehohananī, na aarī na thigari 280,000; **16** wa gatatū aarī Amasia mūrū wa Zikiri, ūrīa werutīire gūtungata Jehova, na aarī na thigari 200,000. **17** Kuuma Benjamini nī: Eliada,

mūthigari njamba, na aarī na andū 200,000 arīa maarī na mota na ngo; **18** ūrīa wamūrūmīrīire nī Jehozabādu, na aarī na andū 180,000 arīa maarī na indo cia mbaara. **19** Acio nīo andū arīa maatungatāgīra mūthamaki, o hamwe na arīa angī aigīte matūūra-inī manene marīa mairigīrīwo na thingo cia hinya kūu Juda guothe.

18 Na rīrī, Jehoshafatu aarī na indo nyīngī na agāfīka mūno, nake agītūma ūthoni na Ahabu. **2** Mīaka mīnīni yathira-rī, agīkūrūka agīthīi gūceerera Ahabu kūu Samaria. Nake Ahabu akīmūthīnjīra ng'ondū nyīngī na ng'ombe marī hamwe na andū arīa maarī nake, na akīmūringīrīria matharīkīre Ramothu-Gileadi. **3** Ahabu, mūthamaki wa Israeli akīuria Jehoshafatu mūthamaki wa Juda atīrī, “Nīgūthīi hamwe na nīi tūgookīrīre Ramothu-Gileadi?” Nake Jehoshafatu akīmūcookeria atīrī, “Nīi tūrī o ūndū ūmwē nawe, o na andū akwa no ta andū aku; na nītūgaakorwo tūrī hamwe nawe kūu mbaara-inī”. **4** No Jehoshafatu agīcooka akīira mūthamaki wa Israeli atīrī, “Amba ūtūire na ūmenye ūtaaro wa Jehova.” **5** Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Israeli akītūnganīa anabii 400, akīmooria atīrī, “Tūthīi tūkahūrūrane na Ramothu-Gileadi kana ndīgathīi?” Nao makīmūcookeria makīmwīra atīrī, “Thīi, nīgūkorwo Ngai nīekūneana itūrā ūmōko-inī ma mūthamaki.” **6** Nowe Jehoshafatu akīuria atīrī, “Kaī gūkū gūtarī mūnabii wa Jehova ūrīa tūngūrīria ūhoro kuuma kūrī we?” **7** Mūthamaki wa Israeli agīcookeria Jehoshafatu atīrī, “Nī kūrī mūndū ūmwē ūrīa ūngītūtūrīria ūhoro kuuma kūrī Jehova, no nīndīmūthīire tondū gūtīrī hīndī andathāgīra ūndū mwega, no maūndū mooru hīndī ciōthe. Nake nīwe Mikāia mūrū wa Imula.” No Jehoshafatu agīcookeria atīrī, “Mūthamaki ndāgīrīrīwo nī kuuga ūguo.” **8** Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Israeli agītī ūmwē wa anene ake, akīmwīra atīrī, “Ndehera Mikāia mūrū wa Imula narua.” **9** Hīndī ūyo mūthamaki wa Israeli na Jehoshafatu mūthamaki wa Juda, mehumbītē nguo cīao cia ūthamaki, magīkarīra itī cīao cia ūnene hau kīhūhīro-inī kīa ngano kīrīa kīarī itoonyero-inī rīa Samaria, nao anabii othe maarī ho makīratha mohoro marī mbere yao. **10** Na rīrī, Zedekia mūrū wa Kenaana nīathondekete hīa cia kīgera, nake akiuga atīrī, “Jehova ekuuga ū: ‘Ici nīcio mūgaatheeeca Asuriata nacio nginya mūmaniine.’” **11** Nao anabii acio angī othe maarathaga o ūndū ūmwē, makoiga atīrī: “Tharīkīra Ramothu-Gileadi na

nīñgūtooria, tondū Jehova nīekūrīneana moko-inī ma mūthamaki.” 12 Mündū ūrīa watūmītwo ageete Mikai a akīmwīra ūū, “Atīrīrī, anabii arī angī othe maarītie o ta mündū ūmwe, mararathīra mūthamaki ūhootani. Reke kiugo gīaku gītigakararanie na kīao, na warie ūndū mwega.” 13 Nowe Mikai a akiuga atīrī, “Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūrīaga muoyo, nī ngūmwīra o ūrīa Ngai wakwa ekunjīra.” 14 Hīndī ūrīa aakinyire-rī, mūthamaki akīmūuria atīrī, “Mikai a, tūthī ūtukahūuranīre itūura rīa Ramothu-Gileadi, kana tūtigaathī?” Nake Mikai a akīmūcookeria atīrī, “Rītharīkīre na ūhootane, tondū nīrkūneanwo moko-inī maku.” 15 Mūthamaki akīmwīra atīrī, “Nī maita maigana ngūtūra ngwihītithagia ndūkae kūnjīra ūhoro ūngī tīga ūhoro wa ma thīinī wa rītwa rīa Jehova?” 16 Nake Mikai a akīmūcookeria atīrī, “Ndīronire andū a Israeli othe mahurunjūkīre irīma-inī ta ng’ondū itarī na mūrīihi, nake Jehova aroiga atīrī, ‘Andū aya matirī na mwathi. O mündū nīarekwō ainūke gwake na thayū.’” 17 Nake mūthamaki wa Israeli akiūra Jehoshafatū atīrī, “Githī ndikwīrire atī ndarī hīndī angīndathīra ūhoro mwega, tīga o ūrīa mūrūru?” 18 Mikai a agīthī ūmbere, akiuga atīrī, “Nī ūndū ūcio thikīrīria kiugo kīa Jehova: Ndīronire Jehova aikariire gītī gīake kīa ūnene, arī ūmbütū yothē ya igūrū ūrūgamīte ūmūthiūrūrūkītie mwena wa ūrīo na wa ūmotho. 19 Nake Jehova aroria atīrī, ‘Nūū ūkūheenereria Ahabu mūthamaki wa Israeli nīguo atharīkīre Ramothu-Gileadi, nīgeetha athī ūgakuūre kuo?’ ‘Ūmwe akiuga ūū, na ūrīa ūngī akiuga ūū. 20 Marigīrīrio-inī, roho ūmwe ūkiumīra, ūkīrūgama ūmbere ya Jehova, ūkiuga atīrī, ‘Nī niī ngūmūheenereria.’ ‘Jehova akiūria atīrī, ‘Ūkūmūheenereria atīa?’ 21 ‘Naguo roho ūcio ūkiuga atīrī, ‘Nīgūthī ūngūthī ūduūke roho wa maheeni tūnua-inī twa anabii ake othe.’ Nake Jehova akiuga atīrī, ‘Wee nīkūhota kūmūheenereria. Thiī ūgeekē ūguo.’ 22 ‘Nī ūndū ūcio Jehova nīekīrīte roho wa maheeni tūnua-inī twa anabii aya aku. Jehova nīagwathīrīrie mwanangīko.’ 23 Hīndī ūyo Zedekia mūrū wa Kenaana akīambata na akīringa Mikai a rūhī ūthī. Akīmūuria atīrī, ‘Kaī roho wa Jehova agereire kū ūrīa oimire kūrī niī nīguo aarie nawe?’ 24 Mikai a agīcookeria atīrī, ‘Nīkūmenya mūthenya ūrīa ūgaathī ūkīhīta kanyūmba ka na thīinī.’ 25 Mūthamaki wa Israeli agīathana, akiuga atīrī, ‘Oyai Mikai a mūmūcookeie kūrī Amoni mwathi wa itūura

inene, na kūrī Joashu mūrū wa mūthamaki, **26** na mūmwire atīrī, ‘Mūthamaki ekuuga ūū: Mündū ūyū nīaikio njeera na ndakaheo kīndū gīa kūrīa tiga mūgate na maaī nginya rīrīa ngaacooka na thayū.’” **27** Mikaiā akiuga atīrī, “Ungīgaacooka na thayū-rī, no gūtuūkire atī Jehova ndaarītie na nīi.” Agīcooka akiuga atīrī, “Iguai ūhoro wakwa inyuī andū aya inyuothel!” **28** Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Israeli na Jehoshafatu mūthamaki wa Juda makīambata nginya Ramothu-Gileadi. **29** Nake mūthamaki wa Israeli akīrā Jehoshafatu atīrī, “Nīngūtoonya mbaara-inī ndīgarūrīte ndikamenyeke no wee wīkīre nguo cia ūthamaki.” Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Israeli akīigarūra ndakamenyeke na agītoonya mbaara-inī. **30** Na rīrī, mūthamaki wa Asuriata nīathīte anene ake a ngaari cia ita akameera atīrī, “Mūtikarūne na mūndū o na ūrkū, mūnini kana mūnene, tiga o mūthamaki wa Israeli.” **31** Rīrīa anene a mbütū cia ngaari cia ita moonire Jehoshafatu magīciiria atīrī, “Ūyū nīwe mūthamaki wa Israeli” Nī ūndū ūcio makīgarūrūka mamūtharīkire, no Jehoshafatu agīkaya, nake Jehova akīmūteithia. Ngai akīmaroria na kūngī, makīmweherera, **32** nīgūkorwo rīrīa anene a ngaari cia ita moonire atī tiwe warī mūthamaki wa Israeli, magītiga gūthingatana nake. **33** No mūndū ūmwē akīgeeta ūta wake, agīkia mūguī o ro ūguo, naguo ūkiratha mūthamaki wa Israeli o gatagatī-inī ka magathīkanīrio ma nguo yake ya mbaara. Nake mūthamaki akīrā mūtwarithia wa ngaari ya ita atīrī, “Garūra ngaari ūndute mbaara-inī. Nīndagurario.” **34** Nayo mbaara īkineneha mūthenya wothe, na mūthamaki wa Israeli agītiirania ngaari-inī yake ya mbaara ang’etheire Asuriata o nginya hwaī-inī. Narīo riūa rīgīthūa-rī, agīkua.

19 Hīndī īrīa Jehoshafatu mūthamaki wa Juda aacockire Jerusalemu nyūmba-inī yake ya üthamaki na thayū-rī, **2** Jehu ūrīa muoni-maündū, mūrū wa Hanani, agīthiī akamütünge nake akīūria mūthamaki atīrī, “Nīwagīrīirwo gūteithia mūndū ūrīa mwaganu na wende arīa mathūire Jehova? Nī ündū wa úguo-rī, mang’ūrī ma Jehova marī igūrū rīaku. **3** No rīrī, harī na maündū manini mega thīinī waku, nīgūkorwo nīweheretie itugī cia Ashera bürūri-inī, na ükerekeria ngoro yaku kūrongooria Ngai.” **4** Jehoshafatu agītūra Jerusalemu, agīcooka akiumagara rīngī, agīthī kūrī andū a kuuma Birishiba

kū būrūri wa irīma wa Efiraimu, na akīmacookia kūrī Jehova, Ngai wa maithe mao. **5** Nake agīthuura andū a gūthikagīrīria maciira kū būrūri-inī, thiinī wa o itūūra rīa matūūra manene ma Juda marīa mairigīirwo na thingo cia hinya. **6** Akīmeera atīrī, “Mwīciiragie wega ūrīa mūgwīka, tondū rīrī, mūtirītūithanagia ciira nī ūndū wa mūndū, no makīria nī ūndū wa Jehova, ūrīa ūrīkoragwo na inyuī rīrīa rīothe mūrītuaga ciira. **7** Na rīrī, mwītigagīrei Jehova. Mūtuanagīre ciira mūmenyereire, nī ūndū Jehova Ngai witū nī wa kīhootho na ndaroraga māthī na ndahakagwo.” **8** O nakuo Jerusalemu-rī, Jehoshafatu nīathuurire Alawii amwe, na athīnjīri-Ngai, na atongoria a nyūmba cia andū a Israeli marūgamagīrīre watho wa Jehova, na magatūithanagia maciira o na makaniina ngarari. Nao maatūrīraga Jerusalemu. **9** Nake akīmahe mawatho maya: “No nginya mūtungate na wīhokeku na ngoro ciandy ciothe, na mwītigagīrei Jehova. **10** Ciira wothe ūrīa mūrīrehagīrwo kuuma kūrī andū a būrūri wanyu arīa matūūraga matūūra-inī marīa manene, arī ūiti wa thakame kana maūndū mangī makoniī watho, kana maathani, kana kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīrwo, kana matūro ma ciira, makanagie matikanehīrie Jehova; kwaga ūguo marakara make nīmakamūkīrīra inyuī ene na ariū a thogou. Īkagai ūguo na mūtikehia. **11** “Na rīrī, Amaria mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene nīwe ūrīmūroraga maūndū-inī mothe makoniī Jehova, nake Zebadia mūrū wa Ishumaeli, o we mūtongoria wa mūhīrīga wa Juda, nīwe ūrīmūroraga maūndū-inī mothe makoniī mūthamaki, nao Alawii nīmarītungataga ta anene marī mbere yanyu. Īkagai maūndū mūrī na ūtūmīrīru, nake Jehova arīkoragwo hamwe na arīa marīkaga wega.”

20 Na rīrī, thuutha wa ūguo, andū a Moabi, na andū a Amoni marī hamwe na Ameuni amwe magīuka kūrūna na Jehoshafatu. **2** Andū amwe magīuka makīira Jehoshafatu atīrī, “Mbūtū nene ya ita kuuma Edomu nīroka kūrūna nawe, yumīte mūrīmo ūrīa ūngī wa irīa. O na rīu nīkīnyīte Hazezoni-Tamaru” (na nokuo Eni-Gedi). **3** Jehoshafatu akīmaka, na agītua itua orie ūtaaro harī Jehova, nake akīanīrīra Juda guothe kwīhingwo kūrīa irio. **4** Nao andū a Juda makīungana meethe ūteithio kuuma kūrī Jehova; ti-therū magīuka kuuma matūūra mothe ma Juda nīguo mamūrongorie. **5** Nake Jehoshafatu akīrūgama mbere ya kīungano kīa andū a Juda na Jerusalemu, o hau hekarū-inī ya Jehova o mbere ya nja ūrīa yarī njerū, **6** akiuga atīrī:

“Wee Jehova, Ngai wa maithe maitū, githī tiwe Ngai ūrīa ūrī igūrū? Nīwe ūthamakagīra mothamaki mothe ma ndūrīrī. Hinya na ūhoti irī guoko-inī gwaku, na gūtirī mūndū ūngīgwītiiria. **7** Wee Ngai witū-rī, githī ndwaingatire arīa maikaraga būrūri ūyū mbere ya andū aku a Israeli na ūkīuhe njāro cia mūrataguo Iburahīmu nginya tene? **8** Nīmatūrīte kuo o na magaaka hekarū kuo ūrīa ūtanītio na Rītwa rīaku, makiugaga atīrī, **9** ‘Mūtino ūngīgatūkora o na ūrī wa rūhiū rwa njora rwa gūtūrūithia, kana mūthiro kana ng’aragu, tūkaarūgama mbere yaku hekarū-inī ūno ūtanītio na Rītwa rīaku, nītūgaagūkāra tūrī hatikāinī, nawe nīugatūguia ūtūhonokie.’ **10** “No rīu, haha harī na andū a kūuma Amoni, na Moabi, na Kīrima kīa Seiru, arīa wagiririe andū a Israeli matharīkīre mabūrūri mao rīrīa moimaga Misiri; nī ūndū ūcio makīmeherera na matīgana kūmaniina. **11** Ta kīone kīrīa maragītūrīha nakīo, tondū mokīte gūtūingata kūrīa watūheire gūtūke igai riitū. **12** Wee Ngai witū, githī ndūgūkīmatūra ciira? Nī ūndū-rī, ithū ūtūtirī na hinya wa kūng’ethanīra na mbūtū ūno nene ūyū ūrooka gūtūtharīkīra. Tūtī ūrīa ūtūgīka, no rīrī, maitho maitū nīwe macūthīrīrie.” **13** Arūme otē a Juda, na atumia ao, na ciana na twana twao twa ngenge, makīrūgama o hau mbere ya Jehova. **14** Na hīndī ūyo Roho wa Jehova ūgīkīnyīrīra Jahazieli mūrū wa Zekaria mūrū wa Benaia, mūrū wa Jeielī mūrū wa Matania ūrīa Mūlawii wa rūciaro rwa Asafu rīrīa aarūgamīte kīungano-inī kīu. **15** Nake akiuga atīrī, “Ta thikīrīria, wee Mūthamaki Jehoshafatu na arīa otē mūtūrīraga Juda na Jerusalemu! Ūyū nīguo Jehova ekūmwīra: ‘Mūtīgetīgīre kana mūkue ngoro nī ūndū wa mbūtū ūno nene ya ita. Nīgūkorwo mbaara ūno ti yanyu, no nī ya Ngai. **16** Rūciū, rokai gūkūrūka mūmatharīkīre. Magaakorwo makīhaica magereire Mwanya-inī wa Zizi na nīmūkamakorerera mūthia-inī wa mūkuru wa kūu Werū wa Jerueli. **17** Ti inyuī mūkūrūna mbaara ūno. Rūgamai mwena wanyu, mwīhaandei wega na mwīonere ūrīa Jehova ekūmūhonokia, inyuī andū a Juda na a Jerusalemu. Mūtīgetīgīre, na mūtīgakue ngoro. Umagarai mūkang’ethanīre nao rūciū, nake Jehova nīgakorwo hamwe na inyuī.’” **18** Jehoshafatu akīinamīrīra, agīturumīthia ūthī ūthī, nao andū otē a Juda na a Jerusalemu makīgūthia ūthī mbere ya Jehova, makīmūhooya. **19** Ningī Alawii amwe a kuuma rūciaro rwa Kohathu na rwa Kora magīkīra na igūrū, magīkumia Jehova Ngai wa

Israeli maanīrīire na mūgambo mūnene mūno. **20** Rūciinī tene mūno makiuma merekeire Werū wa Tekoa. Na rīrīa maambīrīrie kuuma-rī, Jehoshafatu akīrūgama, akiuga atīrī, “Ta thikīrīrai, inyuī andū a Juda o na a Jerusalemu! Itīkiai Jehova Ngai wanyu na nīekūmūtirīrīra; itīkiai anabii ake na nīmūkūgaacīra.” **21** Thuutha wa kwaranīria na andū, Jehoshafatu agīthuura andū a kūinīra Jehova na a kūmūgooca nī ūndū wa riiri wa ūtheru wake, nao hīndī ūrīa megūtongoria mbūtū ūyo ya ita, makiugaga atīrī: “Cookeriai Jehova ngaatho, nīgūkorwo wendo wake ūtūrīga nginya tene.” **22** Na rīrīa maambīrīrie kūina o na kūgooca-rī, Jehova akīiga andū mohie andū a Amoni, na a Moabi, na andū a kuuma Kīrima kīa Seiru arīa maatharīkagīra Juda, nao magītoorio. **23** Nao andū a Amoni na a Moabi magīkīrīra andū a kuuma Kīrima kīa Seiru, makīmananga na makīmaniina biū. Maarīkia kūrīga andū a kuuma Seiru, magīteithīrīria kūniinana o ene. **24** Hīndī ūrīa andū a Juda maakinyire harīa hang'ethanīire na werū-rī, magīcūthīrīria mbūtū ūyo nene ya ita, makīona no ciimba theri ciagwīte thi; gūtīrī mūndū o na ūmwe wetharīte. **25** Nī ūndū ūcio Jehoshafatu na andū ake magīthīrī gūtaha indo, na thiīnī wacio makīona indo nyīngī na nguo o na indo cia goro nyīngī gūkīra ūrīa mangīahotire gūkuua. Ciarī nyīngī ūū atī maaniinire mīthenya itātū gūcīungania. **26** Mūthenya wa kana makīungana Gītuamba-inī kīa Beraka, kūrīa maagoceire Jehova. Kīu nīkō gītūmaga gwītwo Gītuamba kīa Beraka nginya ūmūthī. **27** Hīndī ūyo andū othe a Juda na a Jerusalemu, matongoretio nī Jehoshafatu, magīcooka Jerusalemu makenete, nīgūkorwo Jehova nīamaheete gītūmi gā gūkenerera thū ciao. **28** Magītoonya Jerusalemu na magīthīrī hekarū-inī ya Jehova marī na inanda cia mūgeeto, na mītūrirū, na tūrumbeta. **29** Namo mothamaki mothe ma mabūrūri magītīgīra Ngai rīrīa maiguire ūrīa Jehova aarītē na thū cia Israeli. **30** Naguo ūthamaki wa Jehoshafatu ūgīkara ūrī na thayū, nīgūkorwo Ngai wake nīamūheete ūhurūko mīena-inī yothe. **31** Nī ūndū ūcio, Jehoshafatu agīthamakīra Juda; nake aarī wa mīaka mīrongo itātū na itano rīrīa aatuīkire mūthamaki wa Juda, na agīthamaka arī Jerusalemu mīaka mīrongo ūrī na itano. Nyina eetagwo Azuba mwarī wa Shilishi. **32** Nake akīrūmīrīra mīthīre ya ithe Asa na ndaigana gūtigana nayo; agīka ūrīa kwagīrīre maitho-inī ma Jehova. **33** No rīrī, kūndū kūrīa gūtūgīrī gūtiigana kweherio, nao andū

matiigana kwerekeria ngoro ciao kūrī Ngai wa maithe mao. **34** Ciīko iria ingī cia wathani wa Jehoshafatu kuuma kiāmbīrīria nginya mūthia, nīciandikītwo ibuku-inī ūrīa maūndū ma o mwaka ūrīa Jehu mūrū wa Hanani, marīa mandikītwo ibuku-inī ūrīa athamaki a Israeli. **35** Thuutha ūcio Jehoshafatu mūthamaki wa Juda agītuma ūrata na Ahazia mūthamaki wa Israeli, ūrīa warī na maūndū maingī ma waganu. **36** Makīguana nake atī maake marikabu cia wonjoria. Nao maarīkia gūciakīra kūu Ezioni-Geberi, **37** Eliezeri mūrū wa Dodavahu wa kuuma Maresha akīrathīra Jehoshafatu ūrathi wa ūrīa akoona ūūru, akiuga atīrī, “Tondū nīūgīte ūrata na Ahazia, Jehova nīekwananga kīrīa wakīte.” Nacio marikabu igītharūranio, na itīigana gūthīrī iria-inī ikarute wīra wa wonjoria.

21 Nake Jehoshafatu akīhurūka hamwe na maithe make na agīthikwo hamwe nao o kūu Itūūra Inene ūrīa Daudi. Nake mūrīu Jehoramū agītūika mūthamaki ithenya ūrake. **2** Ariū a ithe na Jehoramū mūrū wa Jehoshafatu maarī Azaria, na Jehielī, na Zekaria, na Azariahu, na Mikaeli, na Shefatia. Acio othe maarī ariū a Jehoshafatu mūthamaki wa Israeli. **3** Ithe nīamaheete iheo nyīngī cia betha na thahabu na indo ingī cia goro, o hamwe na matūūra manene mairigīre na thingo cia hinya kūu Juda, no aaheanire ūthamaki kūrī Jehoramū tondū nīwe warī mūrīu wa irigīthathi. **4** Rīrīa Jehoramū eehaandire na akīrūma ūthamaki-inī wa ithe-rī, nīooragire ariū a ithe othe na rūhiū rwa njora, o hamwe na anene amwe a nyūmba ya ūthamaki a Israeli. **5** Jehoramū aarī wa mīaka mīrongo itātū na ūrī ūrīa aatuīkire mūthamaki. Nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka ūnana. **6** Agīthīrī na mīthīre ya athamaki a Israeli, o ta ūrīa nyūmba ya Ahabu yekaga, nīgūkorwo aahikītie mwarī wa Ahabu. Nake agakīthīgīria maitho-inī ma Jehova. **7** No o na kūrī ūguo-rī, nī ūndū wa kīrīkanīro kīa Jehova kīrīa aarīkanīre na Daudi, Jehova ndeendaga kwananga nyūmba ya Daudi. Nīeranīre atī nīarīmenyagīrīra tawa nī ūndū wake na njaro ciake nginya tene. **8** Hīndī ya Jehoramū-rī, Edomu nīmaremeire Juda na magītua mūndū ūngī mūthamaki wao ene. **9** Nī ūndū ūcio Jehoramū agīthīrī kuo na anene ake na ngaari ciake cia ita ciōthe. Nao andū a Edomu makīmūrigīcīria arī hamwe na anene a ngaari ciake cia ita, no agīkīrīa ūtukū, akīrūra. **10** Nginya ūmūthī, Edomu matūūrīga maremeire Juda. O ihinda rīu andū a Libina makīregana na watho wa Jehoramū,

nīgūkorwo nīatiganīirie Jehova, Ngai wa maithe make. **11** O na ningī nīakīte kūndū kūrīa gūtūūgīru kūu irīma-inī cia Juda, na agatūma andū a Jerusalemu māhūūre ūmaraya, na akahīthia andū a Juda njīra. **12** Jehoram u akīnyiita marūa moimīte kūrī mūnabii Elija maandikītwo atīri: "Jehova Ngai wa thoguo Daudi ekuuga ūū: 'Ndūthīite na mīthīire ya thoguo Jehoshafatu, kana ya Asa mūthamaki wa Juda. **13** No rīrī, nīthīite na mīthīire ya athamaki a Israeli, na nīutongoretie andū a Juda na a Jerusalemu nīguo mahūūre ūmaraya, o ta ūrīa nyūmba ya Ahabu yekire. O na ningī nīūragīte ariū a thoguo, na andū a nyūmba ya thoguo, na andū maarī aagīrīru gūgūkīra. **14** Nī ūndū ūcio, rīu Jehova akirī kūhūura andū aku, na ariū aku, na atumia aku, na kīndū gīothe gīaku, acihūure ihūura inene. **15** Wee mwene nīkūrūura mūno, ūrūare mūrimū wa mara ūtangīhona, nginya mūrimū ūcio ūtūme mara maku mathire biū." **16** Jehova akīarahūrīra Jehoram ūrū wa Afilisti na wa Arabu arīa maatūrāga gūkuhī na Akushi. **17** Magītharīkīra Juda, na magīkūhūura, na magīkuua indo ciōthe iria ciarī nyūmba ya mūthamaki, o hamwe na ariū ake na atumia ake. Ndaatigīrīro mūriū o na ūmwe o tiga Ahazia ūrīa warī mūnini mūno. **18** Thuutha wa maūndū macio mothe-rī, Jehova nīarehīthīrie Jehoram mūrimū wa mara ūtangīhona. **19** Mahinda mathianga, mūthia-inī wa mīaka ūrī-rī, mara make makiuma nī ūndū wa mūrimū ūcio, nake agīkua arī na ruo rūnene mūno. Andū ake matiigana gwakia mwaki nī ūndū wa gītīo gīake, ta ūrīa meekite nī ūndū wa maithe. **20** Jehoram aarī wa mīaka mīrongo ūtatū na ūrī ūrīa aatuīkire mūthamaki, nake aathamakire arī Jerusalemu mīaka īnana. Na ūrī, akua gūtīrī mūndū wagīire na kīeha, nake agīthikwo Itūura Inene ūrī Daudi, no ndaathikirwo mbīrīra-inī cia athamaki.

22 Nao andū a Jerusalemu magītua Ahazia mūriū wa Jehoram ūrīa warī mūnini mūno mūthamaki ithenya ūrī, nīgūkorwo atharīkīri ao arīa mookire kambī-inī hamwe na Arabu, nīmooragīte ariū arīa akūrū othe. Nī ūndū ūcio Ahazia mūriū wa Jehoram mūthamaki wa Juda akīambīrīria gūthamaka. **2** Ahazia aarī wa mīaka mīrongo ūrī na ūrī ūrīa aatuīkire mūthamaki, na agīthamaka arī Jerusalemu mwaka ūmwe. Nyina eetagwo Athalia mwarī wa mwana wa Omuri. **3** O nake agīthīi na mīthīire ya nyūmba ya Ahabu, nīgūkorwo nyina nīamūringagīrīria gwīka maūndū mooru. **4** Nīekire maūndū mooru

maitho-inī ma Jehova, o ta ūrīa nyūmba ya Ahabu yekīte, nīgūkorwo thuutha wa gīku gīa ithe, nīo maatuīkire amūtaari na makīmūhītīthia. **5** Ningī nīarūmīrīrie mataaro mao ūrīa aathīire mbaarinī na Joram mūrū wa Ahabu mūthamaki wa Israeli makahūūre Hazaeli mūthamaki wa Suriata kūu Ramothu-Gileadi. Asuriata acio makīguraria Joram; **6** nī ūndū ūcio akīhūndūka, agīthīi Jezireeli nīguo akahonie nguraro iria aagurārīrio Ramothu makīrūna na Hazaeli mūthamaki wa Suriata. Hīndī iyo Ahazia mūrū wa Jehoram mūthamaki wa Juda agīkūrūka agīthīi Jezireeli akarore Joram mūrū wa Ahabu tondū nīagurārīto. **7** Nī ūndū wa Ahazia gūthīi gūceerera Joram, Ngai nīarehire kūniinwo kwa Ahazia. Rīrī Ahazia aakinyire-rī, makiumagara na Joram magacemanie na Jehu mūrū wa Nimushi, ūrīa Jehova aaitīrīrie maguta aniine nyūmba ya Ahabu. **8** O hīndī ūrīa Jehu aahingagia itua ūrīa ciira wa nyūmba ya Ahabu-rī, nīakorereire ariū a nyūmba ya ūthamaki wa Juda o na ariū a andū a nyūmba ya Ahazia, arīa maatungataga Ahazia, nake akīmooraga. **9** Ningī akiuma agacarie Ahazia, nao andū a Jehu makīnyiita Ahazia ūrīa eehīthīte Samaria. Akīrehwo kūrī Jehu na akīūragwo. Nao makīmūthika nīgūkorwo moigire atīri, "Aarī ūmwe wa ariū a Jehoshafatu, ūrīa warongorāgia Jehova na ngoro yake yothe." Nī ūndū ūcio gūkīaga mūndū thīnī wa nyūmba ya Ahazia warī na ūhoti mūiganu wa kūrūgāmīrīra ūthamaki ūcio. **10** Ūrīa Athalia nyina wa Ahazia onire atī mūriū nīakuīte-rī, akīambīrīria kūniina nyūmba yothe ya ūthamaki wa Juda. **11** No ūrī, Jehosheba, mwarī wa Mūthamaki Jehoram, akīoya Joashu mūrū wa Ahazia akīmūrūta na hito kuuma kūrī ariū a mūthamaki arīa maakirie kūrūragwo, na akīmūhīthia nyūmba ya toro hamwe na mūrerī wake. Tondū Jehosheba, mwarī wa Mūthamaki Jehoram na ningī mūtumia wa Jehoiada ūrīa mūthīnījī-Ngai, aarī mwarī wa nyina na Ahazia, nīahīthire mwana ūcio ndakonwo nī Athalia nīguo ndakooragwo. **12** Nake agītūura nao arī mūhīthie hekarū-inī ya Ngai mīaka ūtandatū, hīndī ūrīa Athalia aathaga būrūri ūcio.

23 Na ūrī, mwaka wa mūgwanja Jehoiada nīonanirie hinya wake. Nīathondekire kīrīkanīro na anene a ita a thigari 100 nao maarī: Azaria mūrū wa Jerohamu, na Ishumaeli mūrū wa Jehohanani, na Azaria mūrū wa Obedi, na Maaseia mūrū wa Adaia, na Elishafatu mūrū wa Zikiri. **2** Nao magīthīi būrūri wa Juda

wothe makīūnganagia Alawii na atongoria a nyūmba cia andū a Isiraeli kuuma matūura-inī mothe. Rīrīa mookire Jerusalemu-rī, 3 kīngano gīothe nīkīagiire kīrīkanīro na mūthamaki kūu hekarū-inī ya Ngai. Jehoiada akīmeera atīrī, “Mūriū wa mūthamaki no nginya athamake, o ta ūrīa Jehova eerāniire ūhoroinī ūkonīf njiaro cia Daudi. 4 Na rīrī, ūu nīguo mūgwika: Gīcunjī gīa gatatū kīa inyūi athīnjīri-Ngai na Alawii arīa megūthīi wīra mūthenya wa Thabatū mūrangīre mīrango, 5 gīcunjī gīa gatatū kīanyu mūrangīre nyūmba ya ūthamaki, na gīcunjī gīa gatatū mūrangīre kīhingo kīa mūthingi, nao andū acio angī othe maikare nja cia hekarū ya Jehova. 6 Mūtikanareke mūndū o na ūmwē atoonye hekarū ya Jehova tiga o athīnjīri-Ngai na Alawii arīa marī wīra-inī; acio no matoonye tondū nī aamūre, no andū acio angī othe marangīre kīria Jehova oigīte marangīre. 7 Alawii makeiga mathiūrūrūkīrie mūthamaki, o mūndū arī na indo ciake cia mbaara guoko-inī. Mūndū o wothe ūngītoonya hekarū no nginya oragwo. Ikaragai hakuhī na mūthamaki kūrīa guothe angīthīi.” 8 Nao Alawii na andū othe a Juda magītīka o ūrīa Jehoiada ūrīa mūthīnjīri-Ngai aathanire. O mūndū akīoya andū ake arīa maathīiaga wīra mūthenya wa Thabatū na arīa moimagīra wīra, nīgūkorwo Jehoiada ūrīa mūthīnjīri-Ngai ndarī gīkundi o na kīmwe aarekererie. 9 Ningī akīhe anene a ita a thigari 100 matimū na ngo iria nene na nini iria ciarī cia Mūthamaki Daudi iria ciarī thīnī wa hekarū ya Ngai. 10 Akīrūgamia andū othe, o mūndū na indo ciake cia mbaara, magīthiūrūrūkīria mūthamaki, hau hakuhī na kīgongona, na hakuhī na hekarū, kuuma mwena wa gūthini nginya mwene wa gathigathini wayo. 11 Jehoiada na ariū ake makīrūta mūriū wa mūthamaki na makīmwīkīra thūmbī ya ūthamaki; makīmūnengera ibuku rīa kīrīkanīro na makīanīrīra atī nīwe mūthamaki. Makīmūitīrīria maguta na makīanīrīra, makiuga atīrī, “Mūthamaki arotūura nginya tene!” 12 Rīrīa Athalia aaiguire inegene rīa andū makīhanyūka magīkūngūyagīra mūthamaki, agīthīi kūrī o kūu hekarū-inī ya Jehova. 13 Agīcūthīrīria, na akīona mūthamaki arūgamīte gītugī-inī gīake itoonyero-inī. Nao anene na ahuhi tūrumbeta marūgamīte hakuhī na mūthamaki, na andū othe a būrūri magagīkena makīhuhaga tūrumbeta, nao aini marī na indo cia kūina magatongoria andū arīa angī na nyīmbo cia kūgooca. Nake Athalia agītembūranga nguo ciake cia igūrū, akīanīrīra, akiuga

atīrī, “Ungumania! Ungumania!” 14 Nake Jehoiada ūrīa mūthīnjīri-Ngai agītūma anene a ita a thigari igana igana, arīa maarī arūgamīrīri a mbūtū cia ita, akīmeera atīrī, “Mūrutūrūrei, mūmūrehe arī gatagatī ga thigari, na mūndū o wothe ūngīmuuma thuutha, oragwo.” Nīgūkorwo mūthīnjīri-Ngai nīoigīte atīrī, “Mūtikamūūragīre hekarū-inī ya Jehova.” 15 Nī ūndū ūcio makīmūnyīita, agīkinya itoonyero-inī ūrīa Kīhingo kīa Mbarathi, o kūu nja-inī cia nyūmba ya ūthamaki, makīmūūragīra hau. 16 Nake Jehoiada akīgīta na kīrīkanīro atī we, na andū, na mūthamaki megūtuīka andū a Jehova. 17 Nao andū othe magīthīi hekarū-inī ya Baali na makīmītharia. Makiunanga igongona na mīhianano na makīūragīra Matani ūrīa warī mūthīnjīri-nīgai wa Baali hau mbere ya igongona icio. 18 Ningī Jehoiada akīneana ūrūgamīrīri wa hekarū ya Jehova moko-inī ma athīnjīri-Ngai, arīa maarī Alawii, arīa maaheetwo wīra hekarū-inī nī Daudi, marutagīre Jehova magongona ma njino o ta ūrīa kwandikītō watho-inī wa Musa, o makīinaga na magakena o ta ūrīa Daudi aathanīte. 19 O na ningī nīaigire aikaria a mīrango ihingo-inī cia hekarū ya Jehova nīgeetha gūtikagīe mūndū o na ūmwē ūtetheretie ūngītoonya. 20 Akīoya anene a ita thigari igana, na anene arīa angī, na aathanī a andū, na andū othe a būrūri, magīkūrūkīa mūthamaki kuuma hekarū-inī ya Jehova. Magītoonya nyūmba ya ūthamaki magereire Kīhingo kīa Rūgongo na magīkarīria mūthamaki gītī-inī kīa ūnene, 21 nao andū othe a būrūri magīkena. Narīo itūūra inene rīkīhoorera, tondū Athalia nīarīkītie kūrūragwo na rūhiū rwa njora.

24 Na rīrī, Joashu aarī wa mīaka mūgwanja rīrīa aatuīkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka mīrongo īna. Nyina eetagwo Zibia na oimīte Birishiba. 2 Joashu nīekire maūndū marīa maagīrīire maitho-inī ma Jehova mīaka-inī yothe ya Jehoiada ūrīa mūthīnjīri-Ngai. 3 Jehoiada akīmūthūrīra atumia eerī, nake agīciara aanake na airītu. 4 Thuutha ūcio Joashu agītua itua rīa gūcookereria hekarū ya Jehova. 5 Agītā athīnjīri-Ngai na Alawii hamwe, akīmeera atīrī, “Thīi matūra-inī ma Juda mūnganie mbeeca iria ciagīrīwo nī kūrīhwo o mwaka kuuma Isiraeli cia gūcookereria hekarū ya Ngai wanyu. īkai ūndū ūcio o rīu.” No Alawii matiigana gwīka ūndū ūcio narua. 6 Nī ūndū ūcio mūthamaki agītā Jehoiada mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, akīmwīra atīrī, “Nī kīi kīgirītie wīre

Alawii marehe igooti rīa kuumma Juda na Jerusalemu rīrīa rīatuanīirwo nī Musa ndungata ya Jehova o na kīungano kīa Israeli nī ūndū wa Hema ya ūira? ” 7 Na rīrī, ariū a Athalia, mūtumia ūcio mwaganu, nī mabunjīte hekarū ya Ngai, o na makahūthīra indo iria nyamūre na maündū ma Baali. 8 Mūthamaki nīathanire, nao andū magīthondeka ithandūkū na makīriiga nja, hau kīhingo-inī kīa hekarū ya Jehova. 9 Nao nīmahunjanīrie kūu Juda na Jerusalemu atī nīmagīriirwo nī kūrehe igooti rīa Jehova rīrīa Musa ndungata ya Ngai oigire arī werū-inī atī rīrutagwo nī Israeli. 10 Anene othe na andū othe nīmarehire maruta mao makenete, makīmekīra ithandūkū o nginya rīkiyūra. 11 Rīrīa rīothe ithandūkū rīarehagwo kūrī anene a mūthamaki nī Alawii, na mona atī rīrī na mbeeca nyīngī, mwandīki wa nyūmba ya ūthamaki na mūnene ūrīa wathuurītwo nī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, mookaga makoonoria ithandūkū rīu, na makarīcōokia harīa rīaigagwo. Meekaga ūguo o ihinda, kwa ihinda, na makiūngania mbeeca nyīngī mūno. 12 Nao mūthamaki na Jehoiada magīcinengera andū arīa maarutire wīra ūrīa wendekanaga nī ūndū wa hekarū ya Jehova. Makīandīka mabundi a mahiga na a mbaū nīguo macookererie hekarū ya Jehova, o na makīandīka aruti a wīra wa igerā o na a gīcango nīguo macookererie hekarū. 13 Andū arīa maarūgamagīrīra wīra maarī na kīyo, naguo wīra wa gūcookererie hekarū ūgīthīi na mbere wega ūrūgamīrīirwo nīo. Magīaka hekarū ya Ngai rīngī o ta ūrīa mūhano wayo wa mbere watarīi, na makīmīaka ī nūmu mūno. 14 Rīrīa maarīkirie kūmīaka, makīrehera mūthamaki na Jehoiada mbeeca icio ingī, nacio igītūmīrwo gūthondeka indo cia hekarū ya Jehova: indo cia wīra na cia maruta ma njino, o na magīthondeka thaani na indo ingī cia thahabu na cia betha. Rīrīa rīothe Jehoiada aarī muoyo-rī, maruta ma njino maarutagwo marūmanīrīirio hekarū-inī ya Jehova. 15 Na rīrī, Jehoiada aarī mūkūrū, na akaingīhia mīaka, nake agīkua arī wa mīaka 130. 16 Aathikirwo kūrīa athamaki maathikītwo Itūura-inī Inene rīa Daudi, tondū wa wega ūrīa ekīte Israeli nī ūndū wa Ngai na hekarū yake. 17 Thuutha wa gīkuū kīa Jehoiada, anene a Juda magīuka kūgeithia mūthamaki, nake agīkīmathikīrīria. 18 Nao magītiganīria hekarū ya Jehova, Ngai wa maithe mao, na makīhooya itugī cia Ashera na mīhianano. Tondū wa wīlia wao-rī, marakara ma Ngai magikīnyīra Juda na Jerusalemu. 19

O na gūtuīka Jehova nīatūmire anabii kūrī andū nīguo mamacookie kūrī we-rī, na o na aakorwo nīmarutire ūira wa kūmookīrīra-rī, matiigana kūmaigua. 20 Ningī Roho wa Ngai ūgīkīnyīrīra Zekaria mūrū wa Jehoiada ūrīa warī mūthīnjīri-Ngai. Akīrūgama mbere ya andū akīmeera atīrī, “Ūū nīguo Ngai ekuuga, ‘Nī kīi gīgūtūma mūremere watho wa Jehova? Inyuū mūtingīgaacīra. Tondū nīmūtiganīrie Jehova, o nake nīamūtiganīrie.” 21 No makīgīa ndundu mamūkīrīre, nao maathītō nī mūthamaki-rī, makīmūhūra na mahiga nyuguto, agīkuīra o nja-inī ya hekarū ya Jehova. 22 Nake Mūthamaki Joashu ndaigana kūririkanā ūtaana ūrīa Jehoiada, ithe wa Zekaria, aamuonetie no nī kūrīraga ooragire mūrūwe, ūrīa woigire atīrī agīkua, “Jehova aroona ūndū ūyū na akūrīhie.” 23 Mūthīa-inī wa mwaka, mbūtū ya ita ya Suriata ūgīthīi gūtharīkīra Joashu; īkhūrūra Juda na Jerusalemu, na īkīrīraga atongoria othe a andū. Magītūma indo ciōthe iria maatahīte kūrī mūthamaki wao kūu Dameski. 24 O na gūtuīka mbūtū ya ita ya Asuriata yokīte o na andū anini, Jehova nīaneanire mbūtū nene ya ita moko-inī mayo. Tondū andū a Juda nīmatiganīrie Jehova, Ngai wa maithe mao, Joashu agīkīnyīrīo itūrō rīake. 25 Rīrīa Asuriata meeherire-rī, magītīga Joashu agurārītō mūno. Anene ake makīgīa ndundu mamūkīrīre nī ūndū wa kūrīraga mūrīu wa Jehoiada ūrīa mūthīnjīri-Ngai, nao makīmūrīragīra gītanda-inī gīake. Nī ūndū ūcio agīkua na agīthīkwo Itūrūra-inī Inene rīa Daudi, no ndaathikirwo mbīrīra-inī cia athamaki. 26 Arīa maagīire ndundu mamūkīrīre maarī Zabadi mūrū wa Shimeathu mūndū-wa-nja Mūamoni, na Jehozabadu mūrū wa Shimurithu mūndū-wa-nja Mūmoabi. 27 Ūhoro wa ariū ake na morathi maingī maamūkonīi, na maandīko makonīi gūcookererie kwa hekarū ya Ngai maandīkītwo thīnī wa ibuku rīa ūtaūranīri rīa athamaki. Nake mūrīu Amazia agītūka mūthamaki ithenya rīake.

25 Amazia aarī wa mīaka mīrongo ūrī na ūtano rīrīa aatuūkire mūthamaki, nake agīthamaka arī kūu Jerusalemu mīaka mīrongo ūrī na kenda, nake nyina eetagwo Jehoadini na oimīte Jerusalemu. 2 Nīekire maündū marīa moonagwo magīrīre maithīnī ma Jehova, no ndaamekire na ngoro yake yothe. 3 Thuutha wa ūthamaki kūrūma wega wathani-inī wake, akiūrīraga anene arīa mooragīte ithe Joashu ūrīa warī mūthamaki. 4 No ūrī, ndaigana kūrīraga ariū ao, no eekire kūringana na ūrīa kwandīkītwo

Ibuku-inī rīa Watho wa Musa, harīa Jehova aathanīte atīrī: "Maithe ma ciana matikooragwo nī ūndū wa ciana, o na kana ciana ciūragwo nī ūndū wa maithe mao; o mūndū arīkuaga nī ūndū wa mehia make we mwene." 5 Amazia agīta andū a Juda hamwe, na akīmaiga maroragwo nī anene a ikundi cia andū ngiri ngiri na anene a ikundi cia andū igana, igana kūringana na nyūmba ciao cia andū othe a Juda na Benjamini. Agīcooka agīta andū othe arīa maarī na ūkūrū wa mīaka mīrongo ūrī na makīria na akīona atī kwarī na andū 300,000 arīa mangāthiire mbaara-inī, andū mangāyahotire kuoya itimū na ngo. 6 O na ningī agīkombora andū a kūrū 100,000 kuuma Israeli na thogora wa taranda igana rīmwe cia betha. 7 No ūrī, mūndū wa Ngai agīuka kūrī we, akīmwīra atīrī, "Wee mūthamaki-rī, thigari ici cia kuuma Israeli itigatwarane nawe, nīgūkorwo Jehova ndarī hamwe na Israeli, na ndarī hamwe na andū o na arīkū a Efiraimu. 8 O na ūngīthī ūrūe na ūcamba mbaara-inī, Ngai no arītūma ūhootwo nī thū, nīgūkorwo Ngai arī na ūhoti wa gūgūteithia kana wa gūtūma ūhootwo." 9 Amazia akīuria mūndū wa Ngai atīrī, "Tūgwika atīa nī ūndū wa taranda iria 100 ndarīhire nī ūndū wa thigari icio cia Israeli?" Nake mūndū wa Ngai agīcookia atīrī, "Jehova no akūhe ingī nyīngī gūkīra icio." 10 Nī ūndū ūcio Amazia akīrekereria thigari icio ciokīte kūrī we kuuma Efiraimu, agīciira ciinūke. Nacio ikīrakarīra andū a Juda mūno, na ikīnūka irī na marakara maingī. 11 Amazia agīcooka akībangā thigari ciale, agīcitongoria na mwena wa Gītuamba gīa Cumbī, kūrīa ooragire andū 10,000 a Seiru. 12 Mbūtū ya ita ya Juda ikīnyiita andū 10,000 marī muoyo, na ikīmatwara handū igūrū wa rwaro rwa ihiga, ikīmaikia thī magīthuthīkanga. 13 Hīndī o īyo, thigari iria Amazia aacookithītie akīgiria ikarūe-rī, igītharīkīra matūura ma Juda kuuma Samaria nginya Bethi-Horoni. Nacio ikīrūraga andū 3,000 na igītaha indo nyīngī mūno. 14 Rīrīa Amazia aacookire oimīte kūrīaga andū a Edomu-rī, nīainūkire na ngai cia andū a Seiru. Agīcirūgamia ta ngai ciale mwene, agīciinamīrīra na agīcirutīra magongona ma njino. 15 Marakara ma Jehova magīakanīra Amazia, na akīmūtūmīra mūnabii, ūrīa wamūūririe atīrī, "Nī kīi gīgūtūma ūhooe kīrīra kūrī ngai cia andū acio, o iria itaangāyahotire kūhonokia andū acio kuuma moko-inī maku?" 16 O akīaragia-rī, mūthamaki akīmūtūria atīrī, "Nītūgūtūte mütaari wa mūthamaki? Kira! Nī

kīi gīgūtūma wende kwīyūragithia?" Nī ūndū ūcio mūnabii ūcio agīkira, no akiuga atīrī, "Nīnjūūtī atī Ngai nīnatūte itua gūkwananga, nī ūndū nīwīkīte ūndū ūcio, na nīwarega kūguia kīrīra gīakwa." 17 Thuutha wa Amazia mūthamaki wa Juda kūhooya kīrīra kuuma kūrī ataari ake-rī, agītūma ndūmīrīri īno ya njūgitano kūrī Jehoashu mūrū wa Jehoahazu, mūrū wa Jehu mūthamaki wa Israeli, akīmwīra atīrī: "Ūka, tūcemanie, tuonane ūthīū kwa ūthīū." 18 No Jehoashu mūthamaki wa Israeli agīcookeria Amazia mūthamaki wa Juda atīrī, "Mahīu ma nyeki-inī ma kūu Lebanoni nīmatūmīre mūtarakwa ndūmīrīri o kūu Lebanoni makiwīra atīrī: 'Heana mwarīguo ahikio nī mūriū wakwa.' Hīndī īyo nyamū ya gīthaka ya kūu Lebanoni igūuka ikīrangīrīria mahīu macio ma nyeki-inī na makinya mayo. 19 Wīrīte na ngoro atī nīrūkītie gūtooria Edomu, na ūrī ūkeeyona na ūgetīā. No ikara mūciī! Nī kīi gīgūtūma wīrehere thīīna na wīniinīthie wee mwene o hamwe na andū a Juda?" 20 O na kūrī ūguo-rī, Amazia ndaigana gūthikīrīria, nīgūkorwo nī Ngai warutaga wīra nīguo amaneane moko-inī ma Jehoashu, tondū andū a Juda nīmarongoragia ngai cia Edomu. 21 Nī ūndū ūcio Jehoashu mūthamaki wa Israeli akīmatharīkīra. We na Amazia mūthamaki wa Juda makīng'ethanīra kūu Bethi-Shemeshu thīīnī wa Juda. 22 Andū a Juda makīhūrwo nī andū a Israeli, na o mūndū akīrīra gwake mūciī. 23 Nake Jehoashu mūthamaki wa Israeli akīnyiita Amazia mūthamaki wa Juda, mūrū wa Joashu, mūrū wa Ahazia, o kūu Bethi-Shemeshu. Ningī Jehoashu akīmūrehe Jerusalemu, na akīmomora rūthingo rwa Jerusalemu kuuma Kīhingo kīa Efiraimu nginya Kīhingo gīa Koine, handū ha buti ta 600 kūraiha. 24 Nake akīoya thahabu yothe na betha, na indo ciothe iria ciarī thīīnī wa hekarū ya Ngai iria ciamenyagīrīwo nī Obedi-Edomu, hamwe na igīnī cia nyūmba ya ūthamaki, na andū arīa maatahītwo, nake agīcooka Samaria. 25 Amazia mūrū wa Joashu mūthamaki wa Juda aatūūrire muoyo mīaka ikūmi na itano thuutha wa gīkuu kīa Jehoashu mūrū wa Jehoahazu mūthamaki wa Israeli. 26 Ha ūhoro wa maūndū marī mangī ma wathani wa Amazia kuuma kīambīrīria nginya mūthia-rī, gīthī ti maandīke ibukūnī rīa athamaki a Juda na Israeli? 27 Kuuma hīndī ūrīa Amazia agarūrūkire agītīga kūrūmīrīra Jehova-rī, makīmūciirīra mamūūkīrīre kūu Jerusalemu, nake akīrīra Lakishi, no magītūma andū mamūūmīrīre o nginya Lakishi, makīmūūragīra kuo. 28 Agīcookinī

aigīrīirwo mbarathi igūrū, na agīthikwo hamwe na maithe Itūūra-inī Inene rīa Juda.

26 Ningī andū othe a Juda makīoya Uzia, arī wa mīaka ikūmi na ītandatū, na makīmūta mūthamaki ithenya rīa ithe Amazia. **2** Nīwe waakithirie Elohu rīngī, na akīrīcookeria Juda thuutha wa Amazia kūhurūka hamwe na maithe make. **3** Uzia aarī wa mīaka ikūmi na ītandatū rīrīa aatuūkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīrongo ītano na īrī. Nyina eetagwo Jekolia, na oimīte Jerusalemu. **4** Nake nīekire maündū marīa maarī magīrīu maitho-inī ma Jehova, o ta ūrīa ithe Amazia eekīte. **5** Nīarongooragia Ngai matukū-inī ma Zekaria, ūrīa wamūrutīte gwītīgīra Ngai. Narīo ihinda rīrīa riōthe aarongoragia Jehova-rī, Ngai nīamūheaga ūgaacīru. **6** Uzia nīathiire kūrūa na Afilisti, na akīmomora thingo cia Gathu, na cia Jabine, na cia Ashidodi. Ningī agīcooka agīaka rīngī matūūra marīa maarī hakuhī na Ashidodi na kūndū kūngī gatagatī-inī ka Afilisti. **7** Ngai akīmūteithia kūhūūrana na Afilisti na Arabu arīa maatūūraga Guri-Baali na Ameuni. **8** Aamoni nīmarehire igooti kūrī Uzia, nayo ngumo yake īkīhunja o nginya mūhaka wa Misiri, nī ūndū nīagītē na hinya mūno. **9** Uzia nīaakire mīthiringo mīraihu na igūrū kūu Jerusalemu hau Kīhingo-inī gīa Koine, na hau Kīhingo-inī gīa Gītuamba, na hau koine-inī ya rūthingo, na akīmīrigīra na thingo cia hinya. **10** Ningī agīaka mīthiringo mīraihu na igūrū kūu werū-inī na akījenia ithima nyīngī, nī ūndū aarī na mahīu maingī kūu mūhuro-inī wa irīma, o na kūu werū wa irīma-inī. Aarī na andū maarutaga wīra mīgūndā-inī yake ya irīo na ya mīthabibū kūu irīma-inī o na mīgūndā-inī ūrīa mīnorū, tondū nīendete ūrīmi. **11** Uzia aarī na mbūtū ya ita ūrīa yarutītwo wega mūno, na yakoragwo ūhaaīirie gūthīi mbaara-inī, īgayanītio ikundi kūringana na mūigana wayo na kūringana na ūrīa yacookanīrīrio nī Jeielī ūrīa warī mwandiki na Maaseia ūrīa warī mūnene wao, matongoretio nī Hanania, ūmwe wa anene a nyūmba ya ūthamaki. **12** Naguo mūigana wothe wa atongoria a nyūmba arīa maarūgamagīrīra thigari warī 2,600. **13** Wathanī-inī wao haarī na mbūtū ya ita ya andū 307,500 arīa maarutītwo ūhoro wa mbaara, mbūtū ūyo yarī na hinya na nīyo yateithagia mūthamaki akīrūna thū ciake. **14** Uzia nīaheire mbūtū ūyo yake ya ita ngo, na matimū, na ngūbia, na nguo cia igaera, na mota na mahiga ma igūtha. **15** Kūu Jerusalemu-rī, andū maarī oogī mūno

magīthondeka ikaari ciahūthagīrwo mīthiringo-inī na koine-inī cia ugītīri na njīra ya gūkia mīguī na gūkia mahiga manene. Ngumo yake īkīhunja kūndū kūraya nīgūkorwo nīateithirio mūno nginya akīgīa na hinya mūno. **16** No thuutha wa Uzia kūgīa na hinya-rī, gwītūgīria gwake gūkīmūniina. Akīaga gūtuīka mwīhokeku harī Jehova Ngai wake, na agītoonya hekarū ya Jehova nīguo acine ūbumba kīgongona-inī kīa ūbumba. **17** Nake Azaria ūrīa mūthīnjīri-Ngai hamwe na athīnjīri-Ngai omīrīru mīrongo īnana a Jehova, makīmūuma thuutha o nginya na kūu thīinī. **18** Nao makīmūng'etheria mamūkaanie, makīmwīra atīrī, "Gūtiagīrīire, wee Uzia, ūcīnīre Jehova ūbumba. Ūcio nī wīra wa athīnjīri-Ngai arīa marī a rūciaro rwa Harūni, arīa maamūritwo macinage ūbumba. Uma handū haha haamūre nīgūkorwo ndūrī mwīhokeku, na Jehova Ngai ndangīgūtīa." **19** Uzia, ūrīa wanyiitīte rūgiō na guoko ehaaīirie gūcīna ūbumba, akīrakara mūno. Na o hīndī ūyo aagūthūkagīra athīnjīri-Ngai marī hau mbere ya kīgongona kīa ūbumba, hekarū-inī ya Jehova, mūrimū wa mangū ūgītūthūka thiithi-inī wake. **20** Na rīrīa Azaria, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene na athīnjīri-Ngai acio angī othe maamūrorire-rī, makītona atī aarī na mangū thiithi; nī ūndū ūcio makīmūumia na nja na ihenya. O nake we mwene nīaiguaga kwenda mūno kuuma nja, nī ūndū Jehova nīamūhūūrite na mūrimū ūcio. **21** Mūthamaki Uzia aatūūrire arī na mangū nginya ūrīa aakuire. Aatūūrire nyūmba arī wiki, arī na mangū, na agīrītio gūthīiaga hekarū ya Jehova. Mūriū Jothamu akīrūgamīrīra nyūmba ya ūthamaki, na agaathaga andū a būrūri ūcio. **22** Namo maündū marīa mangī makonīi wathanī wa Uzia-rī, kuuma kiāmbīrīria nginya mūthīa, nīmandikītwo nī mūnabīi Isaia mūrū wa Amozu. **23** Nake Uzia akīhūūka hamwe na maithe make, na agīthikwo hakuhī nao gūthaka-inī kīrīa kīrī gīa gūthikanwo gīa athamaki, nīgūkorwo andū moigire atīrī, "Ararī na mangū." Nake mūriū Jothamu agītuīka mūthamaki ithenya ūrīke.

27 Jothamu aarī wa mīaka mīrongo ūrī na ītano ūrīa aatuūkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka ikūmi na ītandatū. Nyina eetagwo Jerusha mwarī wa Zadoku. **2** Nake agīrīka maündū marīa maagīrīire maitho-inī ma Jehova, o ta ūrīa ithe Uzia eekīte, nowe ndaigana gūtoonya hekarū ya Jehova gūcīna ūbumba ta ūrīa ithe eekīte. No ūrī, andū nīmathiire o na mbere gwīka maündū mao mooru. **3** Jothamu nīaakire ūngī mwako wa Kīhingo

kīa Rūgongo kīa hekarū ya Jehova, na akīruta wīra mūnene wa rūthingo rūrīa rwarī kīrima-inī kīa Ofeli. **4** Nīakire matūūra irīma-inī cia Juda na agīaka nyūmba cia ugītīri na mīthiringo mīraihi na igūrū kūndū kūrīa kwarī na mūtitū. **5** Jothamu nīarūire mbaara na mūthamaki wa Amoni na akīmahoota. Mwaka-inī ūcio, Aamonī nīmamūrīhire taranda igana rīmwe cia betha, na kori 10,000 cia ngano, na kori 10,000 cia cairi. Andū a Amoni nīmamūreheire indo o ta icio mwaka-inī wa keerī na wa gatatū. **6** Jothamu nīagīire na hinya nī ūndū nīathīaga na mīthīire mīrūngīrīru hīndī ciothe mbere ya Jehova Ngai wake. **7** Namo maūndū marīa mangī makonīi wathani wa Jothamu, o hamwe na mbaara cialeciothe na ciīko iria ingī eekire-rī, nīmandikītwo ibuku-inī rīa athamaki a Israeli na Juda. **8** Nake aarī wa mīaka mīrongo iīrī na ītano rīrī aatuīkire mūthamaki, na agīthamaka arī Jerusalemu mīaka ikūmi na ītandatū. **9** Jothamu akīhurūka hamwe na maithe make na agīthikwo Itūūra-inī Inene rīa Daudi. Nake mūriū Ahazu agītuīka mūthamaki ithenya rīake.

28 Ahazu aarī wa mīaka mīrongo iīrī rīrī aatuīkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka ikūmi na ītandatū. Nake ndaigana gwīka maūndū marīa maagīrīire maitho-inī ma Jehova, ta ūrīa ithe Daudi eekite. **2** Aathiaga na mīthīire ya athamaki a Israeli, o na ningī agīthondeka mīhianano ya Baali ya gūtwekio ya kūhooyagwo. **3** Nake agīcīnīra magongona kūu Gītuamba-inī kīa Beni-Hinomu, na akīruta ariū ake marī magongona ma gūcinwo na mwaki, arūmīrīire mīthīire iīrī ūrī thaahu ya ndūrīrī iria Jehova aaingatīte ciehere mbere ya andū a Israeli. **4** Nīaarutire magongona na agīcīnīra ūbumba kūndū kūrīa gūtūgīru, na tūcūmbīrī-inī twa irīma, na rungu rwa mītī ūrīa mīruru. **5** Nī ūndū ūcio Jehova Ngai wake akīmūneana kūrī mūthamaki wa Suriata. Nao Asuriata makīmūhoo na magītaha andū ake aingī matūīke mīgwate, na makīmatwara Dameski. O na ningī nīaneanirwo moko-inī ma mūthamaki wa Israeli ūrīa wamūringire iringa inene ma. **6** Na rīrī, mūthenya ūmwe-rī, Peka mūrū wa Remalia nīooragire thigari 120,000 kūu Juda, tondū andū a Juda nīmatirikīte Jehova, Ngai wa maithe mao. **7** Zikiri ūrīa Mūefiraimu njamba ya ita akiūraga Maaseia mūrū wa mūthamaki, na Azirikamu ūrīa warī mūmenyereri wa nyūmba ya ūthamaki, na Elikana ūrīa warī wa keerī kuuma

harī mūthamaki. **8** Andū a Israeli magītaha kuuma kūrī ariū a ithe wao atumia 200,000 na ariū na aarī ao. Ningī no maatahire indo nyīngī iria maacookire nacio Samaria. **9** No rīrī, mūnabii wa Jehova wetagwo Odedi aarī kuo, nake akiumagara agatūngē mbūtū cia ita igīcooka Samaria. Nake agīciīra atīrī, “Tondū Jehova, o we Ngai wa maithe manyu, nīarakariire andū a Juda-rī, nīamaneanire moko-inī manyu. No inyuī nīmūmoorāgīte na marakara, namo nī makinyīte o igūrū. **10** Na rīrī, mūciīrīire gūtua arūme na andū-aanja a Juda na Jerusalemu ngombo cianyu. No githī o na inyuī mūtihītīte na mūkehīria Jehova Ngai wanyu? **11** Rīu ta gīthikīrīrie! Cookiai andū a būrūri wanyu arīa mūnyīitīte mīgwate, nīgūkorwo marakara mahīu ma Jehova marī igūrū ūrīanyu.” **12** Hīndī ūyo atongoria amwe kūu Efiraimu, nao nī Azaria mūrū wa Jehohanani, na Berekia mūrū wa Meshilemothu, na Jehizikia mūrū wa Shalumu, na Amasa mūrū wa Hadilai, makīrūgama nīguo makaanie andū acio moimaga mbaara-inī. **13** Makīmeera atīrī, “Mūtikarehe mīgwate ūyo gūkū, tūtikoonwo tūhītīte mbere ya Jehova, naguo ūndū ūcio wongerere mehia na mahītīa maitū. Nīgūkorwo mahītīa maitū o na rīu nī maingī, namo marakara make mahīu marī igūrū ūrī Israeli.” **14** Nī ūndū ūcio thigari ikīrekereria mīgwate na indo iria ciatahīte, o hau mbere ya anene na ya kūngano kūu gōthe. **15** Nao andū arīa maarī agwete na mariītwa makīoya mīgwate ūyo, na arīa maarī njaga makīmahumba nguo kuuma indo-inī iria ciatahītwo. Makīmahe nguo na iraatū, na irio na kīndū gīa kūnyua, na maguta ma kūhonania. Nao arīa othe mataarī na hinya makīhaicio ndigiri igūrū. Nī ūndū ūcio makīmacookia kūrī andū a būrūri wao o kūu Jeriko, Itūūra Inene ūrīa Mīkīndū, nao magīcooka Samaria. **16** Na rīrī, ihinda rīu Mūthamaki Ahazu agītūmanīra mūthamaki wa Ashuri amūteithie. **17** Andū a Edomu nīmookīte rīngī na magatherākīra Juda, na magakuua mīgwate, **18** na o hīndī ūyo nao Afilisti nīmahūrīte matūūra marīa maarī mūhuro-inī wa irīma, na Negevu kūu Juda. Nīmatahire na magīkara matūūra ma Bethi-Shemeshu, na Ajalonī, na Gederothu, o ūndū ūmwe na Soko, na Timuna, na Gimuzo, na tūtūūra tūnini ūrīa twamathiūrūkīrie. **19** Nake Jehova nīagīthirie Juda gītīo tondū wa Ahazu mūthamaki wa Israeli, nīgūkorwo nīoongereire waganu kūu Juda, na nīagīte kwīhokeka mūno harī Jehova. **20** Nake Tīgilathu-Pileserū mūthamaki wa Ashuri agīuka

kūrī we, no handū ha kūmūteithia nīkūmūthīnia aamūthīnirie. **21** Ahazu akīoya indo imwe kuuma hekarū-inī ya Jehova, na kuuma nyūmba-inī ya ūthamaki, na kuuma kūrī ariū a mūthamaki, na agīcihe mūthamaki wa Ashuri, no ūndū ūcio ndwamūteithirie. **22** Mahinda macio make ma thīna-rī, Mūthamaki Ahazu no gūkīrīrīria aakīrīrīrie kwaga wīhokeku harī Jehova. **23** Akīrutīra ngai cia Dameski iria ciamūhootete magongona, nīgūkorwo eeciiragia atīrī, “Kuona atī ngai cia athamaki a Suriata nīcimateithītīrī, nīngūcirutīra igongona nīguo cindeithie o na niī.” No icio nīcio ciamūniinire na ikīniina Israeli rīothe. **24** Ahazu agīcookereria indo cia hekarū ya Ngai na agīcithaamia. Agīcooka akīhinga mīrango ya hekarū ya Jehova, na agīaka igongona ikīiyūra o koine-inī ciothe cia njira cia itūura rīa Jerusalemu. **25** Ningō o itūura-inī rīothe rīa Juda agīaka kūndū kūrīa gūtūgūrīa gwa kūrūtīra ngai ingī magongona ma njino, nake agīthirikia Jehova, Ngai wa maithe make, agītūma arakare. **26** Namo maūndū marīa mangī makoniī wathani wake na mīthīre yake yothe-rī, kuuma kīambīrīria nginya mūthia-rī, maandikītwo ibuku-inī rīa athamaki a Juda na Israeli. **27** Nake Ahazu akīhurūka hamwe na maithe make na agīthikwo itūura-inī rīa Jerusalemu, no ndaigirwo mbīrīra-inī cia athamaki a Israeli. Nake mūriū Hezekia agītuīka mūthamaki ithenyā rīake.

29 Hezekia aarī wa mīaka mīrongo ūrī na ītano rīrī aatuīkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka mīrongo ūrī na kenda. Nyina eetagwo Abija mwarī wa Zekaria. **2** Nake agīka maūndū marīa maagīrīre maithe-inī ma Jehova, o ta ūrīa ithe Daudi eekīte. **3** Mweri wa mbere wa mwaka wa mbere wa wathani wake-rī, nīahingūrīre mīrango ya hekarū ya Jehova na akīmīthondeka kūrīa yathūkītio. **4** Nake akīrehe athīnjīri-Ngai na Alawii, akīmacookanīrīria hamwe nja ya mwena wa irathīro, **5** akiuga atīrī: “Ta thikīrīrīai inyūl Alawii! Mwītherieie riū, na mūtherie hekarū ya Jehova Ngai wa maithe manyu. Eheriai kīndū gīothe kīrī thaahu kuuma handū-harīhaamūre. **6** Maithe maitū matiarī ehokeku; nīmekire ūrū maitho-inī ma Jehova Ngai witū na makīmūtirika. Nīmahūgūrīre mothiū mao makīaga kūrora gīkaro kīa Jehova, makīmūhutatīra. **7** O na ningō nīmahingire mīrango ya gīthaku na makīhoria matawa. Matiacinire ūbumba kana makīrūtīra Ngai wa Israeli maruta o na marīkū ma njino handū-inī harīhaamūre. **8** Ni

ūndū ūcio-rī, marakara ma Jehova magīkora Juda na Jerusalemu; nake agītūma matuīke ta kīndū gīa kūmakania na kīa magīgi, na gīa kūnyūrūrio, o ta ūrīa mūreyonera na maithe manyu. **9** Kīu nīkīo gīatūmire maithe maitū mooragwo na rūhiū rwa njora, na nokio gītūmire ariū aitū, na airītu aitū, na atumia aitū matahwo. **10** Na rīrī, ndīciirītie na ngoro yakwa kūrīkanīra kīrīkanīro na Jehova, Ngai wa Israeli, nīgeetha marakara make mahīu matweherere. **11** Atīrīrī, ariū akwa, mūtīgatuīke andū matarūmbūyagia ūndū, nīgūkorwo Jehova nīamūthūrīte mūrūgamage mbere yake mūmūtungatagīre, mūtuīke a gūtungata mūrī mbere yake na mūcinage ūbumba.” **12** Hīndī iyō Alawii aya mākīambīrīria kūrūta wīra: kuuma kūrī Akohathu, maarī Mahathu mūrū wa Amasai, na Joeli mūrū wa Azaria; kuuma kūrī Amerari, maarī Kishu mūrū wa Abudi, na Azaria mūrū wa Jehaleleli; kuuma kūrī Agerishoni, maarī Joa mūrū wa Zima, na Edeni mūrū wa Joa; **13** kuuma kūrī njiaro cia Elizafani, maarī Shimuri na Jeieli; kuuma kūrī njiaro cia Asafu, maarī Zekaria na Matania; **14** Kuuma kūrī njiaro cia Hemani, maarī Jehueli na Shemei; kuuma kūrī njiaro cia Jeduthuni, maarī Shemaia na Uzieli. **15** Maarīkīa gūcookenīrīria ariū a ithe wao hamwe na meetherierī, magītoonya hekarū ya Jehova, makīmītheria, o ta ūrīa mūthamaki aathanīte arūmīrīre kiugo kīa Jehova. **16** Nao athīnjīri-Ngai magītoonya handū-harīhaamūre ha Jehova nīguo mahatherie. Na indo ciothe iria itaarī theru iria maakorire kūu hekarū-inī ya Jehova magīciruta magīciiga nja ya hekarū ya Jehova. Nao Alawii magīcioya magīcītwara Gītūambā-inī gīa Kidironi. **17** Maambīrīrie wīra wa gūtheria hekarū mūthenya wa mbere wa mweri wa mbere, na mūthenya wa īnana wa mweri ūcio magīkīnya gīthaku-inī kīa Jehova. Na handū ha matukū mangī manana-rī, magītheria hekarū ya Jehova yo nyene, na makīrīkīa wīra ūcio mūthenya wa ikūmi na ītandatū wa mweri ūcio wa mbere. **18** Magīcooka magīthīi kūrī Mūthamaki Hezekia, makīmīwīra atīrī: “Nitūtheretie hekarū ya Jehova yothe, kīgongona kīa maruta ma njino, na indo ciakīo ciothe, na metha ūrīa ūigārīrīwo mīgate ūrīa mīamūre, na indo ciayo ciothe. **19** Nitūhaarīrie na tūkaamūre indo iria ciothe Mūthamaki Ahazu ehereetie Hekarū-inī ūrīa aarī mūthamaki nī ūndū wa kwaga wīhokeku. Na rīrī, ūrī ūrī mbere ya kīgongona kīa Jehova.” **20** Na rīrī, rūciinī tene, Mūthamaki Hezekia agīcookenīrīria

anene a itūūra rīu inene na magīthīi hekarū-inī ya Jehova. 21 Nao makīrehe ndegwa mūgwanja, na ndürume mūgwanja, na tütürume mūgwanja, o na thenge mūgwanja cia igongona rīa kūhorherio mehia makoniī üthamaki ūcio, na ma handū-harīa-haamūre o na ma Juda. Nake mūthamaki agīatha athīnjīri-Ngai, o acio a njaro cia Harūni, macithīnjīre hau kīgongona-inī kīa Jehova. 22 Nī ūndū ūcio magīthīnja ndegwa icio, nao athīnjīri-Ngai makīoya thakame yacio makīminjaminjīria kīgongona; magīcooka magīthīnja ndürume icio na makīminjaminjīria kīgongona thakame yacio; magīcooka magīthīnja tütürume tūu na makīminjaminjīria kīgongona thakame yatuo. 23 Nacio thenge cia igongona rīa kūhorherio mehia ikīrehwo mbere ya mūthamaki na kūngano kīu, nao magīciigīrīra moko. 24 Nao athīnjīri-Ngai magīcooka magīthīnja thenge icio hamwe na thakame yacio, magīcirutīra hau kīgongona-inī irī maruta ma kūhorheria mehia nīguo ihoropherie andū a Israeli othe, nī tondū mūthamaki nīathanīte kūrutwo iruta rīa njino na iruta rīa kūhorheria mehia rīrī rīa andū othe a Israeli. 25 Mūthamaki akīiga Alawii hekarū-inī ya Jehova marī na thaani iria ihūrithanagio ikagamba, na inanda cia mūgeeto na cia kīnūbi ta ūrīa gwaathanītwo nī Daudi na Gadi mūndū ūrīa wonagīra mūthamaki maūndū, na Nathani ūrīa mūnabii; ūndū ūyū waathanītwo nī Jehova na tūnua twa anabii ake. 26 Nī ūndū ūcio Alawii makīrūgama mehaarīrie na inanda cia Daudi cia kūina, na athīnjīri-Ngai marī na tūrumbeta twao. 27 Hezekia agīathana atī kūrutwo iruta rīa njino kīgongona-inī. Narīo igongona rīambīrīria kūrutwo-rī, andū makīambīrīria kūinīra Jehova marī na tūrumbeta na inanda cia kūina cia Daudi mūthamaki wa Israeli. 28 Kīngano kīu gīothe gīkīnamīrīra, gīkīhooya, nao aini makīinaga na tūrumbeta tūkiuhagwo. Maūndū macio mothe magīthīi na mbere nginya igongona rīu rīa njino rīkīrīka kūrutwo. 29 Na rīrīa maruta maarīkirie kūrutwo-rī, mūthamaki na andū othe arīa maarī nake hau magīturia maru makīhooya. 30 Nake Mūthamaki Hezekia na anene ake magīthā Alawii magooce Jehova na ciugo cia Daudi na cia Asafu mūndū ūrīa muoni-maūndū. Nī ūndū ūcio makīina nyīmbo cia kūgooca Jehova marī na gīkeno na makīinamia mītwe yao makīmūhooya. 31 Ningī Hezekia akiuga atīrī, “Rīu nīmweyamīrīra Jehova. Rehei magongona na maruta ma gūcookia ngaatho

hekarū-inī ya Jehova.” Nī ūndū ūcio kīngano kīu gīkīrehe magongona na maruta ma gūcookia ngaatho, na andū othe arīa ngoro ciao cieyendeire makīrehe maruta ma njino. 32 Naguo mūigana wa maruta ma njino marī maarehirwo nī kīngano kīu warī ndegwa mīrongo mūgwanja, na ndürume 100 na tütürume 200, ciothe ciarī cia maruta ma njino ma kūrūtīro Jehova. 33 Nyamū ciothe iria ciaamūritwo cia magongona ciarī ndegwa 600 na ng'ondū hamwe na mbūri 3,000. 34 Na rīrī, athīnjīri-Ngai maarī anini mūno matingīahotire gūthīnja nyamū ciothe cia maruta ma njino; nī ūndū ūcio andū a nyūmba ciao, nīo Alawii, makīmateithīrīria nginya wīra ūcio ūkīrīka nginya rīrīa athīnjīri-Ngai angī maamūrirwo, nīgūkorwo Alawii maarī na kīyo gīa kwīyamūra gūkīra athīnjīri-Ngai. 35 Na rīrī, nī kwari na maruta ma njino maingī mūno, hamwe na maguta ma maruta ma ūiguano, o na maruta ma indo cia kūnyuu marī maarutanagīrio na maruta ma njino. Nī ūndū ūcio wīra wa ūtungata wa hekarū ya Jehova ūgīcookio rīngī. 36 Nake Hezekia na andū othe magīkēna nī ūndū wa ūrīa Ngai eekīire andū ake, tondū ūndū ūcio wekirwo narua mūno.

30 Hezekia nīatūmire ndūmīrīri Israeli guothe na Juda, o na akīandīkīra Efiraimu na Manase marūa ma kūmeeta moke hekarū-inī ya Jehova kīu Jerusalemu, makīngūire Bathaka ya Jehova Ngai wa Israeli. 2 Mūthamaki na anene ake na kīngano kīu gīothe kīu Jerusalemu magītua atī megūkūngūira Bathaka mweri wa keerī. 3 Matiahotete kūmīkūngūira ihinda-inī rīayo tondū gūtiarī na athīnjīri-Ngai a kūigana arīa meetheretie, na andū mationganīte Jerusalemu. 4 Mūbango ūcio nīwonekire wagīrīire harī mūthamaki o na harī kīngano gīothe. 5 Nao magītua atī gūthīi kwanīrīwo Israeli guothe, kuuma Birishiba nginya Dani, andū meetwo moke Jerusalemu makīngūire Bathaka ya Jehova Ngai wa Israeli kuo. Ndīakoretwo īgīkūngūrīwo nī andū aingī kūringana na ūrīa kwandikītwo. 6 Kūrūmanīrīra na watho wa mūthamaki, atwari a marūa magīthīi Israeli na Juda guothe marī na marūa kuuma kūrī mūthamaki na kuuma kūrī anene ake, marī maandikītwo atīrī: “Andū a Israeli, cookererai Jehova Ngai wa Iburahīmu, na Isaaka, na Israeli, nīguo nake amūcookerere inyuī arīa mūtīgaire, inyuī mūhonokete kuuma guoko-inī kwa athamaki a Ashuri. 7 Mūtīgatuīke ta maithe manyu kana ariū a maithe manyu, arīa maagire

kwihokeka harī Jehova Ngai wa maithe mao, nake akīmatua kīndū kīa magigi ta ūrīa mūreyonera. 8 Mūtikoomie ciongo ciangu ta ūrīa maithe manyu meekire; mwihenei harī Jehova. Úkai handū-harīa-haamūre, harīa we aamūrīte nginya tene. Tungatīrai Jehova Ngai wanyu, nīgeetha marakara make mahiū mamweherere. 9 Mūngīcookerera Jehova-rī, hīndī iyo ariū a maithe manyu na ciana ciangu no maiguīrwo tha nī arīa maamatahire, na nīmagacooka būrūri ūyū, nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nī mūtugi na nī mūgūa tha. Mūngīmūcookerera ndakamūhutatīria ūthīi.” 10 Atwari a marūa magīthīi itūura o itūura kūu Efiraimu na Manase, o nginya Zebuluni, no rīrī, andū makīmanyūrūria, na makīmathekerera. 11 O na gūkīrī ūguo-rī, andū amwe a Asheri, na Manase, na Zebuluni makīnīyihia na magīthīi Jerusalemu. 12 Ningī o na kūu Juda guoko kwa Ngai kwarī igūrū rīa andū, nake akīmahe ūrūmwe wa meciiria ma gwathīkīra ūrīa mūthamaki na ndungata ciate maathanīte, marūmīriire kiugo kīa Jehova. 13 Kīrīndī kiingī mūno gīkīungana kūu Jerusalemu nīguo gīkūngūre Gīathī kīa Mīgate itārī Mīkīre Ndawa ya Kūimbia marī na gīkēno kīnene mīthenya mūgwanja, nao Alawii na athīnjīri-Ngai makainagīra Jehova o mūthenya marī na inanda cia kūgooca Jehova. 22 Nake Hezekia akīaria ciugo cia kūmīrīria Alawii othe arīa moonanirie ūmenyo mwega wa gūtungatīra Jehova. Handū ha mīthenya iyo mūgwanja nīmarīire kīrīa maagaīirwo, na makīrūta maruta ma ūiguano, na makīgooca Jehova Ngai wa maithe mao. 23 Kīungano kīu gīothe gīgīcooka gīkīguanīra gīkūngūre gīathī kīu mīthenya ūngī mūgwanja; nī ūndū ūcio magīkūngūra mīthenya ūngī mūgwanja makenete mūno. 24 Hezekia mūthamaki wa Juda akīrūta ndegwa 1,000 na ng'ondū na mbūri 7,000 nī ūndū wa kīungano kīu, nao anene makīmahe ndegwa 1,000 na ng'ondū na mbūri 10,000. Athīnjīri-Ngai aingī mūno magītheria. 25 Kīungano gīothe kīa Juda gīgīkena hamwe na athīnjīri-Ngai na Alawii na andū arīa othe monganīte moimīte Israeli, hamwe na andū a kūngī arīa mookīte kuuma Israeli o na arīa maatūrūraga Juda. 26 Nī kwarī na gīkēno kīnene kūu Jerusalemu, nīgūkorwo kuuma hīndī ya Solomoni mūrū wa Daudi mūthamaki wa Israeli gūtioneke kī ūndū ta ūcio kūu Jerusalemu. 27 Athīnjīri-Ngai na Alawii makīrūgama, makīrathima andū, nake Ngai akīmaigua, nīgūkorwo ihooya rīao nīrīakinyire o igūrū, gīkaro gīake gītheru.

31 Rīrīa maūndū macio mothe maathirire-rī, andū a Israeli arīa maarī hau makiumagara magīthīi matūrū-inī ma Juda, makīhehenja mahiga marīa mamūrīrwo ngai cia mīhianano na magītemanga itugī cia Ashera. Ningī makīananga kūndū kūrīa gūtūūgīru kwahooyagīrwo o na igongona iria ciarī Juda guothe na Benjamini, o na kūu Efiraimu na Manase. Thuutha wa gūcīthūkangia ciothe, andū a Israeli magīcooka matūrū-inī mao na o mūndū agīcooka igai-inī rīake. 2 Hezekia agīkīiga athīnjīri-Ngai na Alawii na ikundi, o gīkundi kūringana na wīra wakīo, marī athīnjīri-Ngai kana Alawii, marutage maruta ma njino na ma ūiguano, ningī matungatage, na macookagie ngaatho, na mainage nyīmbo cia ūgooci marī ihingo-inī cia gīkaro kīa Jehova. 3 Mūthamaki nīaheanire indo ciate mwene cia kūrūtagwo maruta ma njino ma rūciinī na ma hwaī-inī, na maruta ma njino ma Thabatū, na ma Tūrūgamo twa Mweri, na ma ciathī-inī iria ciatuītwo, o ta ūrīa kwaandīkītō Watho-inī wa Jehova. 4 Agīatha andū arīa maatūrūraga Jerusalemu maheage athīnjīri-

Ngai na Alawii rwīga rūrīa rwamagīrīire, nīgeetha nao mahotage kwīheana harī Watho wa Jehova. 5 Na rīrī, hīndī īrīa watho ūcio wamenyekire-rī, andū a Israeli makīheana na ūtaana maciaro mao ma mbere ma ngano, na ma ndibeī ya mūhihano, na maguta, na ūkī, na maciaro ma mīgūnda yao. Makīrehe indo nyīngī mūno o na gīcunjī gīa ikūmi kīa indo ciōthe. 6 Nao andū a Israeli na Juda arīa maatūrūraga matūura-inī ma Juda o nao makīrehe gīcunjī gīa ikūmi kīa ndūrū ciao cia ng'ombe na ng'ondū, o na gīcunjī gīa ikūmi kīa indo iria ciamūrīrwo Jehova Ngai wao, nao magīciiga irūndo. 7 Maambīrīrie gwīka ūndū ūyū mweri wa itatū na makīrkīa mweri wa mūgwanja. 8 Rīrīa Hezekia na anene ake mookire na makīona irūndo icio, makīgooca Jehova na makīrathima andū ake a Israeli. 9 Hezekia akīuria athīnjīri-Ngai na Alawii ūhoro wa irūndo icio; 10 nake Azaria mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene wa kuuma nyūmba ya Zadoku akīmūcookeria atīrī, "Kuumā andū maambīrīria kūrehe mīhōthi yao hekarū-inī ya Jehova-rī, nītūkoretwo tūrī na irio cia kūigana kūrīa, o na tūgatigia nyīngī mūno, nī ūndū Jehova nīarathimīte andū ake, na irio ici nyīngī ūu igātīriga." 11 Hezekia agīathana gwakwo makīmbī kūu thīinī wa hekarū ya Jehova, na gūgīkwo ūguo. 12 Nao magīcooka makīrehe mīhōthi na wīhokeku, na icunjī cia ikūmi, na iheo iria nyamūre. Konania ūrīa Mūlawii nīwe watuirwo mūrori wa indo icio, nake mūrū wa ithe Shimei nīwe warī mūnini wake. 13 Jehielī, na Azazia, na Nahathu, na Asaheli, na Jerimothu, na Jozabadu, na Elieli, na Isimakia, na Mahathu, na Benaia nīo maarī arūgamīrīri rungu rwa Konania na mūrū wa ithe Shimei, ta ūrīa gwatuītwo nī Mūthamaki Hezekia na Azaria ūrīa warī mūnene wa hekarū ya Ngai. 14 Kore mūrū wa Imuna ūrīa Mūlawii, mūkaria wa Kīhingo kīa Mwena wa Irathīro, nīwe warī mūrori wa indo iria ciāutagīrwo Ngai na kwīyendera, akāgaya mīhōthi īrīa īrutīrwo Jehova hamwe na iheo iria nyamūre. 15 Edenī, na Miniamini, na Jeshua, na Shemaia, na Amaria, na Shekania nīo maamūteithāgīrīria marī na wīhokeku kūu matūura-inī ma athīnjīri-Ngai, na makagayagīra athīnjīri-Ngai arīa angī o ta ūrīa ikundi ciao ciātīri, makagaīra arīa akūrū na arīa anini o ūndū ūmwe. 16 Hamwe na ūguo makīgaīra arūme arīa maarī na mīaka itatū na makīria arīa marīitwa mao maarī maandīko-inī ma njiarwa, nao nīo andū arīa othe maangīatoonyire hekarū-nī ya Jehova nī ūndū wa kūrūta mawīra mao ma o mūthenya, ta ūrīa wīra

wa o mūndū watarīi na kūringana na ikundi ciao. 17 Nao makīgaīra athīnjīri-Ngai arīa maandīkīthītio nī andū a nyūmba ciao maandīko-inī ma njiarwa ciao, o na Alawii arīa maarī na mīaka mīrongo ūrī na makīria, ta ūrīa wīra wa o mūndū watarīi na kūringana na ikundi ciao. 18 Maataranīrie ciana ciōthe, na atumia, na ariū ao, na airītu a mūingī wothe ūrīa waandīkitwo maandīko-inī ma njiarwa. Nīgūkorwo maarī ehoneku ūhoro-inī wao wa gwītheria. 19 Ha ūhoro wa athīnjīri-Ngai, o acio a rūciaro rwa Harūni, arīa maatūrūraga mīgūnda-inī īrīa yathiūrūrūkīrie matūura mao kana matūura mangī, nī kwarī na andū amwe maathuurītuo na makagwetwo marīitwa a kūgaīra arūme othe arīa maarī gatagatī-inī kao rūgai rwa, na kūrī arīa othe maandīkitwo maandīko-inī ma njiarwa cia Alawii. 20 Ūguo nīguo Hezekia eekire Juda guothe, agīuka māundū mega, na magīrīire na ma kwīhokeka mbere ya Jehova Ngai wake. 21 Maundū-inī mothe marīa ekaga ma gūtungata hekarū-inī ya Ngai, na harī gwathīkīra watho na maathani, nīarongooragia Ngai wake na akīrūta wīra na ngoro yake yothe. Na nī ūndū ūcio akīgaacīra.

32 Na rīrī, thuutha wa māundū marīa mothe Hezekia ekīte na wīhokeku, Senakeribū mūthamaki wa Ashuri agīuka agītharīkīra Juda. Nake agīthīrūrūkīria matūura manene marīa mairīgīrwo na thingo cia hinya eeciīritie kūmahoota matūke make. 2 Hīndī īrīa Hezekia onire atī Senakeribū mīoka na atī muoroto wake warī kūhūura Jerusalemu, 3 magīciira na anene ake o na atongoria a thīgari cia ita ūrīa mekūhīngīrīria maaī kuuma ithima-inī cia nja ya itūura inene, nao makīmūteithia. 4 Kīrīndī kīnene kīa andū gīkīngana, nakio gīkīhinga ithima ciōthe na tūrūū ūtūrīa twathereragīra būrūrī-inī. Makiūria atīrī, "Ahamaki a Ashuri-rī, megūka makore maaī maingī ūu nīkī?" 5 Ningī akīrūta wīra mūingī wa gūcookereria rūthingo kūrīa guothe rwamomoretwo, na agīaka mīthiringo mīraihu na igūrū ūrīa ruo. Agīaka rūthingo rūngī nja ya rūu, nacio ngīka iria ciārūgāmītie Itūura ūrīa Daudi agīcīnyiitia. O na agīthondēka indo cia mbaara nyīngī, o hamwe na ngo. 6 Agīthuura anene a mbūtū cia ita marūgamīrīre andū, na agītūma mongane mbere yake nja-inī ya kīhingo gīa itūura inene, nake akīmomīrīria na ciugo ici: 7 "Gīai na hinya na mūmīrīrie. Mūtīgetīgīre, kana mūkue ngoro nī ūndū wa mūthamaki wa Ashuri na mbūtū nene ya ita ūrīa arī nayo, nīgūkorwo ūtūrī na hinya mūnene

mūno gūkīra ūrīa arī naguo. 8 Kīrīa we arī nakīo no hinya wa mwīrī; no ithūi tūrī na Jehova Ngai witū, na nīegūtūteithia, na arīe mbaara ciitū.” Nao andū makīumīrīria kuumana na ciugo iria Hezekia mūthamaki wa Juda oigire. 9 Thuutha ūcio, rīrīa Senakeribu mūthamaki wa Ashuri na mbūtū ciate ciothe maathiūrūrūkīrie Lakishi, agītūma anene ake Jerusalemu matwarīre Hezekia mūthamaki wa Juda, o na andū othe a Juda arīa maarī kuo, ndūmīrīri īno: 10 “Ūū nīguo Senakeribu mūthamaki wa Ashuri ekuuga: Mūrutīte ūmīrīru wanyu kū, nīguo mūikare Jerusalemu, kündū gūthiūrūrūkīrie? 11 Rīrīa Hezekia ekuuga atīrī, ‘Jehova Ngai witū nīegūtūhonokia guoko-inī kwa mūthamaki wa Suriata,’ nīaramūhītithia, atūme mūkue nī ng’aragu na nyoota. 12 Githī Hezekia we mwene ndeheririe kündū kūrīa gütūgūrī kwa ngai īyo, o na akīheria igongona ciayo, na akīrīa Juda na Jerusalemu atīrī, ‘No nginya mūhooere kīgongona-inī kīmwe na mūcinagīre magongona ho?’ 13 “Kaī mūtooī ūrīa niī na maithe maitū twīkīte andū othe a mabūrūri marīa mangī? Nacio ngai cia ndūrīri icio-rī, nīciakīhotire o na rī kūgitīra būrūri wao kuumma moko-inī makwa? 14 Nī ngai īrīkū ya icio cia ndūrīri iria cianangirwo nī maithe makwa yahotire kūhonokia andū ayo kuumma kūrī niī? Gwakihoteka atīa ngai yanyu īmūgītīre kuumma guoko-inī gwakwa? 15 Tondū ūcio-rī, mūtigetikīrie Hezekia amūheenie na amūhītithie ūguo. Mūtikamwītikie, nīgūkorwo gūtīrī ngai ya rūrīrī kana ūthamaki o na ūrīkū īrī yahota kūhonokia andū ayo kuumma guoko-inī gwakwa kana kuumma guoko-inī kwa maithe makwa! To ngai yanyu īngīkhota kūmūhonokia kuumma guoko-inī gwakwa!” 16 Ndungata cia Senakeribu igīthī o na mbere kwaria miārio ya gūkīrīra Jehova Ngai o na gūkīrīra ndungata yake Hezekia. 17 Ningī mūthamaki akīandīka marūa ma kūrūma Jehova, Ngai wa Israeli akīmūkīrīra, akiuga atīrī, “O ta ūrīa ngai cia ndūrīri cia mabūrūri marīa mangī itaahotire kūhonokia andū acio kuumma guoko-inī gwakwa-rī, noguo ngai ya Hezekia ītekūhota kūhonokia andū ayo kuumma moko-inī makwa.” 18 Ningī makīanīrīra na Kīhibirania kūrī andū a Jerusalemu arīa maarī rūthingo igūrū, nīguo mamamakie na mamekīre guoya nīgeetha menyītīre itūura rīu inene. 19 Magīkaria ūhoro wa Ngai wa Jerusalemu o ta ūrīa maaragia ūhoro wa ngai cia andū arīa angī a thī, o iria ciathondeketwo na moko ma andū. 20 Mūthamaki Hezekia na mūnabii Isaia

mūrū wa Amozu makīhooya manīrīire magīkaīra ūrīa ūrī igūrū nī ūndū wa ūhoro ūcio. 21 Nake Jehova agītūma mūraika ūrīa waniinire thigari ciothe cia mbaara na atongoria na anene arīa maarī kambī-inī ya mūthamaki wa Ashuri. Nī ūndū ūcio Senakeribu akīnūka gwake aconokete. Na rīrīa aatoonyire hekarū ya ngai yake-rī, ariū ake amwe makīmūtemanga na rūhiū rwa njora. 22 Nī ūndū ūcio Jehova akīhonokia Hezekia na andū a Jerusalemu kuumma guoko-inī kwa Senakeribu mūthamaki wa Ashuri, o na kuumma guoko-inī kwa andū arīa angī othe. Akīmamenyerera mīena-inī yothe. 23 Andū aingī magītwarīra Jehova indo cia maruta kūu Jerusalemu, na magītwarīra Hezekia mūthamaki wa Juda iheo cia goro. Kuuma hīndī īyo agītūka mūndū mūtīku mūno nī ndūrīri ciothe. 24 Matukū-inī macio-rī, Hezekia akīrwara hakuī akue. Akīhooya Jehova, nake Jehova akīmūgua na akīmuonia kīmenyīthia kīa mwanya. 25 No rīrī, ngoro ya Hezekia īkīyūrīwo nī mwītīo na akīaga kūrūmbīuya ūtugi ūcio oonetio; nī ūndū ūcio mang’ūrī ma Jehova makīmūkora o na magīkora Juda na Jerusalemu. 26 Hīndī īyo Hezekia akīrīra mehia ma mwītīo wa ngoro yake, o ta ūrīa andū a Jerusalemu meekire, nī ūndū ūcio mang’ūrī ma Jehova makīaga kūmakinyīrīra matukū-inī ma Hezekia. 27 Hezekia aarī na ūtonga mūningī mūno o na agatīka, nake agīaka makūmbī ma kūiga betha na thahabu, o na ma tūhīga twake twa goro, na mahuti manungi wega, na ngo, na indo ciothe cia bata. 28 O na ningī aqījaka makūmbī ma kūiga ngano yagethwo, na ma kūiga ndibei ya mūhīhano, na maguta; na agīaka ciugū nī ūndū wa ng’ombe na ndūrūrū cia ng’ondu. 29 Nīaakire tūtūrūra na akīgīa na ndūrūrū nene cia ng’ondu na cia ng’ombe, nīgūkorwo Ngai nīamūheete ūtonga mūnene. 30 Hezekia nīwe wahingīrīrie Gīthima kīa Gihoni mwena wa rūgongo, na akīrīria maaī makīo mwena wa ithūrō wa Itūūra Inene rīa Daudi. Akīgaacīra maūndū-inī marīa mothe eekire. 31 No rīrīa abarūthi maatūmirwo kūrī we nī aathani a Babuloni mamūrīrie ūhoro wa rūrīri rwa kīmenyīthia rūrīa ruonekete būrūri-inī-rī, Ngai akīmūtiganīria nīguo amūgerie amenye maūndū marīa mothe maarī ngoro-inī yake. 32 Maūndū marīa mangī makonīi wathani wa Hezekia na wīrūtīri wake nīmandīktwo kīoneki-inī kīa mūnabii Isaia mūrū wa Amozu, thīnī wa ibuku rīa athamaki a Juda na Israeli. 33 Hezekia akīhūrūka hamwe na maithe make na agīthikwo kīrima-inī kūrīa mbīrīra cia andū a

rūciaro rwa Daudi ciarī. Nakuo Juda guothe na andū a Jerusalemu makīmūhe gitīo aarīkia gükua. Nake mūriū Manase agitūka mūthamaki ithenya riake.

33

mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka mīrongo ītano na ītano. **2** Nake agīka maūndū marīa mataagīriire maitho-inī ma Jehova na ūndū wa kūrūmīrira maūndū maarī magigi marīa meeakgwo nī ndūrīrī iria Jehova aaingatīte ciehere mbere ya andū a Israeli. **3** Agīka rīngī kündū kūrīa gūtūgīru kūrīa ithe Hezekia aamomorete; ningī agīkira Baali igongona na agīthondeka itugī cia Ashera. Ningī akiinamīrira na akīhooya mīhianano yothe ya mbūtū cia njata cia igūrū na agīcitungatīra. **4** Manase nīaakire igongona thiīnī wa hekarū ya Jehova, o īrīa Jehova oigīte ūhoro wayo atīrī, “Rītwa rīakwa rīgaatūūra Jerusalemu nginya tene.” **5** Nīakīire mīhianano yothe ya mbūtū cia njata cia igūrū igongona kūu nja cierī cia hekarū ya Jehova. **6** Nīaarutire ariū ake matuīke igongona, magīcīnīrwo Gītuamba-inī kīa Beni-Hinomu, na nīaragīraga na agatuīria nyoni, na akarogana, na agathīiaga kūrī andū arīa maarī na maroho ma kūragūra, o na agatuīria ūhoro kuuma kūrī maroho mooru. Nīekire maūndū maingī mooru maitho-inī ma Jehova, akīmūrakaria. **7** Nīooire mīhianano mūiictīhie ūrīa aathondekete na akiūiga thiīnī wa hekarū ya Ngai, īrīa Ngai eerīte Daudi na mūriū Solomoni ūhoro wayo atīrī, “Thiīnī wa hekarū īno na thiīnī wa Jerusalemu, o kūrīa ndīthuuriire kuuma mīhīrīgā-inī yothe ya Israeli, nīkuo ngūtūrīria Rītwa rīakwa nginya tene. **8** Ndīgatūma magūrū ma andū a Israeli macooke kūrūrūra moime būrūri ūyū ndaheire maithe manyu ma tene, korwo no metikīre kūmenyerera maūndū mothe marīa ndīmaathīte makonainie na mawatho mothe na kīrīra gīakwa gīa kūrūmīrīrwo na matuīro marīa maaheirwo na kanua ka Musa ma kūrūmīrīrwo.” **9** No rīrī, Manase akīhītīthia andū a Juda na andū a Jerusalemu, nginya magīka maūndū mooru o na gūkīra ndūrīrī iria Jehova aaniinīte ciehere mbere ya andū a Israeli. **10** Jehova akīarīria Manase na andū ake, no matiigana kūmūtīguia. **11** Nī ūndū ūcio Ngai akīmarehīthīria anene a mbūtū cia ita cia mūthamaki wa Ashuri, nao makīmyiita Manase, makīmwīkīra kībini iniūrū, makīmuoha na mīnyororo ya gīcango, na makīmūtwara Babuloni. **12** Hīndī īyo aari mīhīnīrīrīku ngoro-rī, akīrongooria ūtugi

wa Jehova Ngai wake, na akīnyihia mūno mbere ya Ngai wa maithe mao. 13 Na rīrīa aamūhooire, Jehova akīgua ihooya rīake na akīgua gūthaithana gwake; nī ūndū ūcio, akīmūcookia Jerusalemu na akīmūcookeria ūthamaki wake. Hīndī īyo Manase akīmenya atī Jehova nīwe Ngai. 14 Thuutha-inī-rī, agīaka rīngī rūthingo rwa nja rwa Itūūra Inene rīa Daudi mwena wa ithūiro wa gīthima kīa Gihoni kūu gītuamba-inī, o nginya itoonyero-inī rīa Kīhingo gīa Thamaki, na gūthiūrūrkīria karīma ka Ofeli; o na ningī akīrūrahia na igūrū. Nīaigire anene a thigari matūūra-inī mothe ma Juda marīa maarī mairigīre na thingo cia hinya. 15 Akīeheria ngai cia kūngī, o na akīeheria mīhianano ūrīa warī thīinī wa hekarū ya Jehova, o na igongona ciathe iria aakīte karīma-inī ka hekarū na kūu Jerusalemu, na agīcite na kūu nja ya itūūra inene. 16 Ningī agīcookereria kīgongona kīa Jehova, na akīrutīra igūrū rīakīo maruta ma ūiguano na ma gūcookia ngaatho, na akīra andū a Juda matungatīre Jehova Ngai wa Israeli. 17 No rīrī, andū magīthīi o na mbere kūrūtīra magongona kūndū kūrīa gūtūūgīru, no mamarutagīra Jehova Ngai wao o we wiki. 18 Maūndū marīa mangī makoniī wathanī wa Manase, o hamwe na ūrīa aahooire Ngai wake, o na ciugo iria ooni-maūndū maamwarīrie thīinī wa rīītwā rīa Jehova, Ngai wa Israeli-rī, nīmandike maandīko-inī ma mahinda ma athamaki a Israeli. 19 Ihooya rīake, na ūrīa Ngai aahutirio nī gūthaithana gwake, o na ningī mehia make mothe, na kwaga kwihokeka gwake, o na kūndū kūrīa gūtūūgīru kūrīa aakire mahooero ma Baali, na akīhaanda itūgī cia Ashera na mīhianano mbere ya atanenyiīhīria Jehova-rī, mothe nīmandīkītwo maandīko-inī ma andū arīa ooni-maūndū. 20 Manase akīhūrūka hamwe na maithe make na agīthikwo nyūmba-inī yake ya ūthamaki. Nake mūriū Amoni agītuīka mūthamaki ithenya rīake. 21 Amoni aarī wa mīaka mīrongo iīrī na iīrī ūrīa aatuīkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka iīrī. 22 Nake agītīka maūndū mooru maitho-inī ma Jehova, o ta ūrīa ithe Manase eekite. Amoni nīahooire na akīrutīra mīhianano yothē magongona ūrīa Manase aathondekīthītie. 23 Nowe ndeekire ta ithe Manase tondū ndaigana kwīnyiīhīria Jehova; Amoni nīaingīhīrie mahītia make. 24 Anene a Amoni makīmūciīrīra, na makīmūuragīra o kūu nyūmba-inī yake ya ūthamaki. 25 Hīndī īyo andū a kūnīrī ūrīa makīmūuragīra andū arī a thīka makīmūuragīra

kūūraga Mūthamaki Amoni; nao magītua mūriū Josia mūthamaki ithenyā rīake.

34 Josia aarī wa mīaka īnana rīrīa aatuīkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka mīrongo ītatū na ūmwe. **2** Nake agīlka maūndū marīa maagīrīre maitho-inī ma Jehova, na agathiiaga na mīthīre ya ithe Daudi ategūkerūra na mwena wa ūrīo kana wa ūmotho. **3** Mwaka wa īnana wa wathani wake, arī o mūnini, akīambīrīria kūrongooria Ngai wa ithe Daudi. Mwaka wa ikūmi na ūrī, akīambīrīria gūtheria Juda na Jerusalemu na ūndū wa kweheria kūndū kūrīa gūtūūgīru, na itugī cia Ashera, na mīhianano mīacūhie, na mīhiano ya gūtwekio. **4** Nake agīthana na agītīgīrīra atī igongona cia Baali nīciamomorwo; agītinangia icunjī igongona cia ūbumba iria ciarī igūrū rīacio, na akīhehenjithia itugī cia Ashera, na mīhianano ya gwacūhio o na ya gūtwekio. Mīhianano īyo akīmuanga, īgīthō īgītuīka rūkūngū, na akīrūhurunja igūrū rīa mbīrīra cia arīa maacirutagīra magongona. **5** Nake agīcinithīria mahīndī ma athīnjīri-ngai a Baali igongona-inī ciao, na nī ūndū ūcio agītheria Juda na Jerusalemu. **6** Úguo noguo eekire matūūra-inī ma Manase, na Efiraimu, na Simeoni o nginya Nafitali, o na kūrīa kwanangīku kwamarigiicīrie, **7** akīmomora igongona na itugī cia Ashera, nayo mīhianano akīmīhehenjithia īgītuīka mūtutu, na agītinangia igongona cia ūbumba ciotle iria ciarī Israeli guothe īgītuīka icunjī. Agīcooka Jerusalemu. **8** Mwaka wa ikūmi na īnana wa wathani wa Josia, aarīka gūtheria būrūri na hekarū, agītūma Shafani mūrū wa Azalia, na Maaseia ūrīa warī mwathī wa itūūra inene, marī na Joa mūrū wa Joahazu, ūrīa warī mwandiki, magacookererie hekarū ya Jehova Ngai wake. **9** Magīthīi kūrī Hilikia mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, makīmūne mbeeeca iria ciarehetwo hekarū-inī ya Ngai, iria Alawii arīa maarī aikaria a mīrango moonganītie kuuma kūrī andū a Manase, na Efiraimu, na matigari mothe ma andū a Israeli, na kuuma kūrī andū othe a Juda na Benjamini, na andū arīa maatūūraga Jerusalemu. **10** Ningī magīciīhokera andū arīa maathuurītwo a kūrūgamīrīra wīra wa hekarū ya Jehova. Nao andū acio makīrīha aruti a wīra arīa maathondekete na magacookereria hekarū. **11** O na ningī nīmaheire atharamara na aaki mbeeeca cia kūgūra mahiga maicūhie, na mbaū cia mīratho, na mīgamba ya kūrūgamia mīako ūrīa athamaki a Juda maarekereirie īmomoke. **12** Andū acio nīmarutire

wīra marī na wīhokeku. Andū arīa maamarūgāmīrīre maarī Jahathu na Obadiah, Alawii a rūciaro rwa Merari, na Zekaria na Meshulamu a rūciaro rwa Kohathu. Alawii acio othe maarī na ūtūrī wa kūhūūra inanda, **13** nīo maarūgāmagīrīra aruti a wīra, na makaroraga aruti othe a wīra kuuma wīra ūmwe nginya ūrīa ūngī. Alawii amwe maarī aigī a maūndū marīa maandīke, na aandīki-marūa, na aikaria a mīrango. **14** Hīndī ūrīa moimajia mbeeeca iria ciatwarītwo thīnī wa hekarū ya Jehova, Hilikia ūrīa mūthīnjīri-Ngai akīona Ibuku rīa Watho wa Jehova ūrīa waheanītwo nī Musa. **15** Hilikia akīrīa Shafani ūrīa mwandiki atīrī, “Nīndona Ibuku rīa Watho thīnī wa hekarū ya Jehova.” Akīrīnengera Shafani. **16** Nake Shafani agītwarīra mūthamaki ibuku rīu na akīmūhe ūhoro, akīmwīra atīrī, “Anene aku nīmararuta wīra wothe ūrīa maheetwo. **17** Nīmarakītie kūrīha mbeeeca iria iraarī thīnī wa hekarū ya Jehova, na magacitiga irī moko-inī ma arūgāmīrīri o na aruti a wīra.” **18** Nake Shafani ūcio mwandiki akīrīa mūthamaki atīrī, “Hilikia ūrīa mūthīnjīri-Ngai nīanengera ibuku.” Nake Shafani agīthoma ibuku rīu arī mbere ya mūthamaki. **19** Rīrīa mūthamaki aiguire ciugo icio cia Watho-rī, agītembūranga nguo ciake. **20** Nake agīthāta Hilikia, na Ahikamu mūrū wa Shafani, na Abudoni mūrū wa Mika, na Shafani ūrīa mwandiki, na Asaia ndungata ya mūthamaki, akīmeera atīrī: **21** “Thīi kūrī Jehova mūkandūrīrie ūhoro nī na matigari ma Israeli na Juda ūrīa ūhoro ūyū mwandike ibuku-inī rīrīrī rīrīkītie kuoneka ūtarīi. Marakara ma Ngai nī manene marīa tūtīrīrio nī ūndū maithe maitū matiarūmirie kiugo kīa Jehova, na matīkīte kūringana na ūrīa kwandikītwo ibuku-inī rīrīrī.” **22** Hilikia na arīa mūthamaki aatūmīte hamwe nake magīthīi makīaria na Hulida, mūnabīi mūndū-wa-nja ūrīa warī mūtumia wa Shalumu mūrū wa Tokihathu mūrū wa Hasira ūrīa wamenyağīrīra nguo cia mūthamaki. Aatūūraga Jerusalemu, kū Rūgongo rwa Keerī. **23** Nake akīmeera atīrī, “Ūū nīguo Jehova, Ngai wa Israeli, ekuuga: ūrai mūndū ūrīa ūmūtūmire kūrī nīi atīrī, **24** ‘Ūū nīguo Jehova ekuuga: Nīngūrehe mwanangīko kūndū gūkū na kūrī andū akuo, irumi ciotle iria nyandike ibuku-inī rīrīa rīathomwo mbere ya mūthamaki wa Juda. **25** Tondū nīmandirikīte, na magacīnīra ngai ingī ūbumba, na makandakaria nī ūndū wa mīhianano yothe ūrīa mathondekete na moko mao, marakara makwa nīmegūtīrīrio kūndū gūkū na matingīhoreka.’ **26** ūrai mūthamaki wa Juda ūrīa

ūmūtūmīte mūuke mūtuīrie ūhoro kūrī Jehova atīrī, ‘Jehova Ngai wa Israeli ekuuga atīrī, ūhoro wīgiī ciugo iria ūiguīte: 27 Tondū ngoro yaku nīyaherire, na ūkīnyiihīria Ngai rīrīa waiguire ūhoro ūrīa njarītie wa gūkīrīra kündū gūkū o na andū akuo, na tondū nīwenyihirie mbere yakwa, na ugītembūranga nguo ciaku, na ūkīrīra ūrī mbere yakwa-rī, nīngūguīte, ūguo nīguo Jehova ekuuga. 28 Na rīrī, nīngagūcookanīrīria hamwe na maithe maku, na nīgathikwo na thayū. Maitho maku matikoona mwanangīko ūrīa ngaarehe kündū gūkū, o na ndehere arīa matūrīraga gūkū.’” Nī ūndū ūcio magīcookeria mūthamaki ūhoro ūcio. 29 Hīndī ūyo mūthamaki agītūmanīra athuuri othe a Juda na a Jerusalemu mongane hamwe. 30 Nake akīambata agīthīi hekarū-inī ya Jehova arī hamwe na andū a Juda, na andū a Jerusalemu, na athīnjīri-Ngai na Alawii na andū othe kuuma ūrīa mūnini mūno nginya ūrīa mūnene mūno. Mūthamaki agīthoma ciugo ciothe cia ibuku rīa Kīrīkanīro, rīrīa rīonekete hekarū-inī ya Jehova, makīguaga. 31 Mūthamaki akīrūgama gītugī-inī gīake na akīerūhia kīrīkanīro arī mbere ya Jehova, atī nīarīrūmagīrīra Jehova na arūmie maathani make, na mawatho make, o na kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīwo na ngoro yake yothe na muoyo wake wothe, na aathīkagīre ciugo cia kīrīkanīro iria ciandīkīwo ibuku-inī rīu. 32 Ningī agītūma andū othe arīa maarī Jerusalemu na Benjamini meetoonyie kīrīkanīro-inī kīu; nao andū a Jerusalemu mağīka ūguo kūringana na ūrīa kīrīkanīro kīa Ngai, o we Ngai wa maithe mao, gītarīi. 33 Josia akīeheria mīhianano yothe ūrīa yarī magigi kuuma būrūri wothe wa andū a Israeli, na agītūma andū arīa othe maarī Israeli matungatīre Jehova Ngai wao. Rīrīa rīothe aarī muoyo-rī, matiigana gūtīga kūrūmīrīra Jehova, o we Ngai wa maithe mao.

35 Josia nīakūngūiire Bathaka ya Jehova kūu Jerusalemu, nako gatūrūme ka Bathaka gaathīnjīrīwo mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri wa mbere. 2 Akīamūra athīnjīri-Ngai na akīmaiga mawīra-inī mao, akīmekīra hinya makīgīa na kīyo gīa gūtūngata hekarū ya Jehova. 3 Akīrīra Alawii arīa maarutanaga Israeli guothe na maarīkīte kwamūrīrīwo Jehova atīrī: “Igai ithandūkū rīrīa rīamūre hekarū-inī ūrīa yaakirīwo nī Solomoni mūrū wa Daudi mūthamaki wa Israeli. Mūtīrīkuuaga na ciande. Na rīrī, tungatagīrai Jehova Ngai wanyu, na andū ake a Israeli. 4 Mwīhaarīrie kūringana na nyūmba ciangu na ūrīa ikundi ciangu

itariī, na kūringana na watho ūrīa waandikītwo nī Daudi mūthamaki wa Israeli na mūriū Solomoni. 5 “Rūgamai handū harīa hatheru mūrī na gīkundi kīa Alawii, kīrūgamīriire o gakundi ka nyūmba cia andū a būrūri wanyu arīa matarī Alawii. 6 Thīnjai tūtūrūme twa Bathaka, mwīamūre na mūhaarīrie tūtūrūme tūu nī ūndū wa andū a būrūri wanyu, mwike ūrīa Jehova aathanire na kanua ka Musa.” 7 Josia akīrutīra andū arīa mataarī Alawii arīa maarī hau mūigana wa ng’ondu na mbūri 30,000 cia igongona ūrīa Bathaka, o na ng’ombe 3,000, ciothe ciumīte harī indo cia mūthamaki. 8 Anene ake o nao nīmarutīire andū, na athīnjīri-Ngai, o na Alawii indo moyendeire. Hilikia, na Zekaria, na Jehieli, arīa maarī arūgamīrīri a hekarū ya Ngai, nīmaheire athīnjīri-Ngai indo 2,600 cia maruta ma Bathaka, na ng’ombe 300. 9 O na Konania, marī na Shemaia na Nathaneli ariū a ithe, na Hashabia, na Jeieli, na Jozabadu, arīa atongoria a Alawii, makīrūta mūigana wa indo 5,000 cia maruta ma Bathaka, na ng’ombe 500 cia Alawii. 10 Naguo ūtungata ūgītabarīrio, nao athīnjīri-Ngai makīrūgama handū hao hamwe na Alawii marī ikundi-inī ciao o ta ūrīa mūthamaki aathanīte. 11 Natuo tūtūrūme twa Bathaka tūgīthīnjwo, nao athīnjīri-Ngai makīminjaminja thakame ūrīa maanengeretwo, o Alawii magīthīnjaga nyamū ūcio. 12 Nao makīiga maruta ma njino mwanya nīguo mamaheane kūrī tūkundi twa nyūmba cia andū, nīguo marutīre Jehova, o ta ūrīa kwandīkīwo ibuku-inī ūrīa Musa. Ūguo noguo meekire ūhoro-inī wa ng’ombe. 13 Nao makīhīhia nyamū cia Bathaka mwaki-inī, ta ūrīa gwatuītwo, nacio indo cia igongona iria nyamūre igītherūkio na nyūngū, na iteng’ū, o na nyūngū cia igera, na igīcooka ikīgārīwo andū othe o narua. 14 Thuutha wa ūguo magīthondekerā o ene, o na magīthondekerā athīnjīri-Ngai, nīgūkorwo athīnjīri-Ngai, arīa maarī a rūciaro rwa Harūni, nīmarutaga maruta ma njino na ma maguta nginya hwaī-inī. Nī ūndū ūcio Alawii nīmethondekeire nyama ciao o ene, na cia athīnjīri-Ngai a rūciaro rwa Harūni. 15 Nao aini a njiaro cia Asafu, maikarīte o kündū kūrīa kwahaarīrio nī Daudi, na Asafu, na Hemani, na Jeduthuni ūrīa woonagīra mūthamaki maündū. Nao aikaria a ihingo matiarī na gītūmi gīa kuuma harīa maigītwo, nīgūkorwo Alawii acio a thirītū yao nīmamathondekeire indo ciao cia Bathaka. 16 Nī ūndū ūcio, ihinda rīu ūtungata wothe wa Jehova wa gūkūngūrīa Bathaka na iruta

rīa njino, warutīrwo kīgongona-inī kīa Jehova, o ta ūrīa Mūthamaki Josia aathanīte. 17 Nao andū a Isiraeli arīa maarī ho magīkūngūira Bathaka ihinda-inī rīu, na makīgīa na Gīathī kīa Migate ītarī Mīkīre Ndawa ya Kūimbia kahinda ka mīthenya mūgwjanja. 18 Nakuo gūtiagīte na Gīathī kīa Bathaka kīhaana ta kīu kūu Isiraeli kuuma matukū-inī ma mūnabii Samūeli; na gūtīrī mūthamaki o na ūmwe wa Isiraeli wakūngūire Bathaka ta ūrīa Josia aamīkūngūire, marī hamwe na athīnjīri-Ngai, na Alawii, na andū othe a Juda na a Isiraeli, o hamwe na andū a Jerusalemu. 19 Bathaka īyo yakūngūirwo mwaka wa ikūmi na īnana wa wathani wa Josia. 20 Thuutha wa maūndū macio mothe-rī, hīndī ūrīa Josia aakorirwo aigīte hekarū na njīra njega, Neko mūthamaki wa Misiri nīambatire akarūire handū heetagwo Karikemishi Rūū-inī rwa Farati, nake Josia akiumagara akahūurane nake. 21 No Neko akīmūtūmīra andū makamūūrie atīrī, “Tūrī na haaro ūrkū nīi nawe, wee mūthamaki wa Juda? Tiwe ndīratharīkīra kahinda gaka, no ndī na nyūmba ūrīa ndī na mbaara nayo. Ngai anjīrīte hiūhe; nī ūndū ūcio tiga gūkararia Ngai, ūrīa ūrī hamwe na niī, kana akwanange.” 22 No rīrī, Josia ndaigana kūgarūrūka atigane nake, no nī kwīgarūra egarūire nīguo ndakamenyeke nīgeetha akarūe nake. Ndaigana gūthikīrīria ūrīa Neko aathītīwo nī Ngai oige, no nīāthiire kūrūa nake werū-inī wa Megido. 23 Nao aikia a mīguī makīratha Mūthamaki Josia nayo, nake akīrīa ndungata ciake atīrī, “Njeheriai haha nī ūndū nīndagurario mūno.” 24 Nī ūndū ūcio makīmūrūta ngaari-inī yake ya mbaara, makīmūhaicia ngaari-inī ūngī okite nayo, makīmūtwara Jerusalemu kūrīa aakuīrīre. Nake agīthikwo mbīrīra-inī cia maithe make, nao andū othe a Juda na Jerusalemu makīmūcakaīra. 25 Jeremia nīandīkire macakaya makonīi Josia, na nginya ūmūthī aini othe arūme na andū-a-nja nīmaririkanaga Josia macakaya-inī macio. Macakaya macio magītuīka mūtugo wa gwīkagwo thīinī wa Isiraeli, na ūkīandīkwo Macakaya-inī. 26 Namo maūndū marīa mangī makonīi wathani wa Josia na cīko ciake cia wīrutīri, o ta ūrīa kwandīkītīwo Watho-inī wa Jehova, 27 na nīmo maūndū mothe, kuuma kīambīrīria nginya mūthia, makīdīkītīwo ibuku-inī rīa athamaki a Isiraeli na a Juda.

36 Na rīrī, andū a būrūri ūcio makīoya Jehoahazu mūriū wa Josia, makīmūtua mūthamaki kūu Jerusalemu ithenya rīa ithe. 2 Jehoahazu aarī wa

mīaka mīrongo ūrī na ītatū ūrīa aatuīkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīeri ītatū. 3 Mūthamaki wa Misiri akīmweheria ūthamaki-inī kūu Jerusalemu na agītūra Juda igooti rīa taranda igana rīmwe cia betha, na taranda ūmwe ya thahabu. 4 Mūthamaki wa Misiri agītua Eliakimu, mūrū wa ithe na Jehoahazu, mūthamaki wa gūthamaka Juda na Jerusalemu, na akīgarūra rīītīwa rīa Eliakimu akīmūtua Jehoakimu. No Neko agīthaamia Jehoahazu mūrū wa ithe na Jehoakimu akīmūtwara Misiri. 5 Jehoakimu aarī wa mīaka mīrongo ūrī na ītano ūrīa aatuīkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka ikūmi na ūmwe. Nīekire maūndū mooru maitho-inī ma Jehova Ngai wake. 6 Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni akīmūtharīkīra, na akīmuoha na mīnyororo ya gīcango akīmūtwara Babuloni. 7 Nebukadinezaru ningī nīatwarire indo cia hekarū ya Jehova kūu Babuloni na agīciiga thīinī wa hekarū yake kuo. 8 Maūndū marīa mangī makonīi wathani wa Jehoakimu, na maūndū ma magigi marīa eekire, na maūndū marīa mothe oonirwo ahītītī-rī, makīdīkītīwo ibuku-inī rīa athamaki a Isiraeli na a Juda. Nake mūriū Jehoakimi agīthamaka ithenya rīake. 9 Jehoakimi aarī wa mīaka ikūmi na īnana ūrīa aatuīkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīeri ītatū na mīthenya ikūmi, Nīekire maūndū mooru maitho-inī ma Jehova. 10 Ihinda rīa mahaanda-rī, Mūthamaki Nebukadinezaru akīmūtūmanīra, akīrehwo Babuloni hamwe na indo cia goro kuuma hekarū-inī ya Jehova, nake agītua Zedekia, ithe mūnini wa Jehoakimi, mūthamaki wa gūthamaka Juda na Jerusalemu. 11 Zedekia aarī wa mīaka mīrongo ūrī na ūmwe ūrīa aatuīkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka ikūmi na ūmwe. 12 Nīekire maūndū mooru maitho-inī ma Jehova Ngai wake, na ndaigana kwīnyihia mbere ya Jeremiah ūrīa mūnabii, ūrīa waaraagia kiugo kīa Jehova. 13 O na ningī nīaremeire Mūthamaki Nebukadinezaru, o ūrīa wamwīhītīthīte na mwīhītīwa akīgwetaga rīītīwa rīa Ngai. Akīūmia kīongo na akīūmia ngoro yake, na ndaigana gūcookerera Jehova, Ngai wa Isiraeli. 14 O na ningī-rī, atongoria othe a athīnjīri-Ngai na andū nīmathīire na mbere kwaga wīhokeku, makīrūmīrīra mītugo ūrī magigi ya ndūrīrī, na magathaahagia hekarū ya Jehova ūrīa aamūrīte kūu Jerusalemu. 15 Jehova, Ngai wa maithe mao, akīmatūmīra ndūmīrīri na tūnuwa twa atūmwō ake ūngī na ūngī, nīgūkorwo nīaiguagīra andū ake tha, o na gūkarō gīake. 16

No-o makīnyūrūria andū acio maatūmītwo nī Ngai, makīmenereria ciugo ciake, na makīnyarara anabii ake, o nginya marakara ma Jehova makīarahükīra andū ake na gūkīaga kīhonia. 17 Akīmarehithīria mūthamaki wa andū a Babuloni amokīrīre, ūrīa woragīire andū ao ethī na rūhiū rwa njora kūu nyūmba-inī irīa nyamūre, na ndaigana kūhonokia mwanake, kana mūirītu, kana mūndū mūkūrū, o na kana ūrīa mūkūrū akahocerera. Ngai akīneana andū acio othe kūrī Nebukadinezaru. 18 Agīkuua indo kuuma hekarū-inī ya Ngai, agīcītwara Babuloni, ciothe iria nene na iria nini, na igīna cia hekarū ya Jehova, o na igīna cia mūthamaki o na cia anene ake. 19 Ningī magīcina hekarū ya Ngai na makīmomora rūthingo rwa Jerusalemu; magīcina nyūmba ciothe cia ūthamaki, o na makīananga indo ciothe cia bata iria ciarī kuo. 20 Matigari ma andū arīa maahonokire kūragwo na rūhiū rwa njora-rī, Nebukadinezaru akīmatwara Babuloni, nao magītuīka ndungata ciake na cia arīu ake, o nginya rīrīa ūthamaki wa Perisia wacookire gūthamaka. 21 Būrūri ūgīkigīa na ūhurūko wa Thabatū ciaguo; ūkīhurūka hīndī ūyo yothe wakirīte ihooru, nginya mīaka mīrongo mūgwanja īgīthira, nīguo kiugo kīa Jehova kīrīa kīarītio nī Jeremia kīhiinge-rī, Jehova akīarahūra ngoro ya Kurusu mūthamaki wa Perisia aanīrīrithie kūrīa guothe aathamakaga, na andīke atīrī: 22 “Kurusu, mūthamaki wa Perisia, oiga ūū, “Jehova, Ngai wa igūrū, nīaheete mothamaki mothe ma thī, na nīanyamūrīte ndīmwakīre hekarū kūu Jerusalemu būrūri wa Juda. Mūndū wake o na ūrīkū ūrī thīnī wanyu, Jehova Ngai wake aroikara hamwe nake, rīu no aambate athīi kuo.”

Ezara

1 Na rīrī, mwaka-inī wa mbere wa Kurusu mūthamaki wa Perisia, nīguo kiugo kīa Jehova kīrīa kīarītio nī Jeremia kīhiinge-rī, Jehova akīarahūra ngoro ya Kurusu mūthamaki wa Perisia aanīrīrithie kūrīa guothe aathamakaga, na andīke atīrī: **2** “Kurusu, mūthamaki wa Perisia ekuuga ūū: “Jehova, Ngai wa igūrū, nīaheete mothamaki mothe ma thī, na nīanyamūrīte ndīmwakīre hekarū kūu Jerusalemu būrūri wa Juda. **3** Mūndū wake o na ūrīkū ūrī thīinī wanyu, Ngai wake aroikara hamwe nake, nīambate athīī Jerusalemu kūu Juda, na aake hekarū ya Jehova, Ngai wa Isiraeli, o we Ngai ūcio ūrī kūu Jerusalemu. **4** Na rīrī, andū a kūndū o guothe kūrīa matigari mangīkorwo marī, nī mamūhe betha na thahabu, na indo na mahiū, na mīhothi ya kwīyendera nī ūndū wa hekarū ya Ngai īrīa īrī kūu Jerusalemu.” **5** Hīndī īyo atongoria a nyūmba ya Juda na ya Benjamini, na athīnjīri-Ngai na Alawii, arīa othe Ngai aarahūrire ngoro ciao, makīhaarīria gūthīi magaake nyūmba ya Jehova kūu Jerusalemu. **6** Andū othe a matūūra mao makīmateithīrīria na indo cia betha na cia thahabu, na indo ingī na mahiū, na iheo cia goro, makīria ya mīhothi īrīa yarutītwo ya kwīyendera. **7** Ningī Mūthamaki Kurusu akīruta indo iria ciarī cia hekarū ya Jehova, iria ciatahītwo nī Nebukadinezaru kuuma Jerusalemu ikaigwo thīinī wa hekarū ya ngai yake. **8** Kurusu mūthamaki wa Perisia nīatūmire Mithiredathu ūrīa mūigi wa kīgīna arehe indo icio, agīcitarīra Sheshibazaru mūnene wa Juda. **9** Indo icio ciatarī ta ūū: thaani nene cia thahabu ciarī 30 thaani nene cia betha ciarī 1,000 ngīo cia betha ciarī 29 **10** mbakūri cia thahabu ciarī 30 mbakūri ihaanaine cia betha ciarī 410 na indo ingī ciarī 1,000. **11** Indo icio ciithe cia thahabu na betha ciarī 5,400. Sheshibazaru akīrehe indo icio ciithe hīndī īrīa andū arīa maatahītwo maacockaga Jerusalemu kuuma Babuloni.

2 Na rīrī, aya nīo andū a būrūri arīa maacockire kuuma būrūri ūrīa maatahīirwo, arīa Mūthamaki Nebukadinezaru wa Babuloni aatahīte akamatwara Babuloni (nao magīcooka Jerusalemu na Juda, o mūndū itūūra-inī rīake, **2** makīrehana na Zerubabeli, na Jeshua, na Nehemia, na Seraia, na Reelaia, na Moridekai, na Bilishani, na Misipari, na Bigivai, na Rehumu, na Baana): Mūigana wa andū a Isiraeli watarii ta ūū: **3** njiaro cia Paroshu ciarī 2,172, **4** na

cia Shefatia ciarī 372, **5** na cia Ara ciarī 775, **6** na cia Pahathu-Moabi (iria cioimīte harī Jeshua na Joabu) ciarī 2,812, **7** na cia Elamu ciarī 1,254, **8** na cia Zatu ciarī 945, **9** na cia Zakai ciarī 760, **10** na cia Bani ciarī 642, **11** na cia Bebai ciarī 623, **12** na cia Azigadi ciarī 1,222, **13** na cia Adonikamu ciarī 666, **14** na cia Bigivai ciarī 2,056, **15** na cia Adini ciarī 454, **16** na cia Ateri (iria cioimīte harī Hezekia) ciarī 98, **17** na cia Bezai ciarī 23, **18** na cia Jora ciarī 112, **19** na cia Hashumu ciarī 223, **20** na cia Gibari ciarī 95. **21** Andū a Bethilehemu maarī 123, **22** na andū a Netofa maarī 56, **23** na andū a Anathothu maarī 128, **24** na andū a Azimavethu maarī 42, **25** na andū a Kiriathu-Jearimu, na Kefira, na Beerothu maarī 743, **26** na andū a Rama na Geba maarī 621, **27** na andū a Mikimasi maarī 122, **28** na andū a Betheli na Ai maarī 223, **29** na andū a Nebo maarī 52, **30** na andū a Magibishi maarī 156, **31** na andū a Elamu ūrīa ūngī maarī 1,254, **32** na andū a Harimu maarī 320, **33** na andū a Lodi, na Hadidi, na Ono maarī 725, **34** na andū a Jeriko maarī 345, **35** na andū a Senaa maarī 3,630. **36** Nao athīnjīri-Ngai: arīa maarī a njiaro cia Jedaia (a nyūmba ya Jeshua) maarī 973, **37** na a Imeri maarī 1,052, **38** na a Pashuri maarī 1,247, **39** na a Harimu maarī 1,017. **40** Nao Alawii: arīa maarī a njiaro cia Jeshua na Kadimieli (iria cioimīte harī ciana cia Hodavia) maarī 74. **41** Nao aini a nyīmbo: arīa maarī a njiaro cia Asafu maarī 128. **42** Nao aikaria a ihingo cia hekarū, arīa maarī a njiaro cia Shalumu, na cia Ateri, na cia Talimon, na cia Akubu, na cia Hatita, na cia Shobai, othe maarī 139. **43** Nacio ndungata cia hekarū: arīa maarī a njiaro cia Ziha, na Hasufa, na Tabaothu, **44** na Keroso, na Siaha, na Padoni, **45** na Lebana, na Hagaba, na Akubu, **46** na Hagabu, na Shalimai, na Hanani, **47** na Gideli, na Gaharu, na Reaia, **48** na Rezini, na Nekoda, na Gazamu, **49** na Uza, na Pasea, na Besai, **50** na Asina, na Meunimu, na Nefisimu, **51** na Bakabuku, na Hakufa, na Harihuru, **52** na Baziluthu, na Mehida, na Harasha, **53** na Barikosi, na Sisera, na Tema, **54** na Nezia, na Hatifa. **55** Nacio njiaro cia ndungata cia Solomoni: arīa maarī a njiaro cia Sotai, na Hasoferethu, na Peruda, **56** na Jaala, na Darikoni, na Gideli, **57** na Shefatia, na Hatili, na Pokerethu-Hazebaimu, na Ami. **58** Ndungata cia hekarū, hamwe na njiaro cia ndungata cia Solomoni, maarī andū 392. **59** Nao aya nīo maambatire kuuma matūūra ma Teli-Mela, na Teli-Harasha, na Kerubu, na Adoni, na Imeri, no matingīonanirie atī nyūmba

ciao ciarī cia njiaro cia Israeli: **60** Njiaro cia Delaia, na Tobia, na Nekoda, maarī andū 652. **61** Na kuuma kūrī athīnjīri-Ngai: Arīa maarī a njiaro cia Hobaia, na Hakozu, na Barizilai (mündū ūrīa wahikītie mwarī wa Barizilai ūrīa Mūgileadi, na eetanagio na rītwa rīu). **62** Andū acio nīmacaririe maandiko ma nyūmba ciao, no matiigana kūmona, nī ūndū ūcio makīhehero thirītū-inī ya athīnjīri-Ngai, na magītuuo ta andū maarī na thaahu. **63** Nake barūthi wa kūu akīmaatha matikarie irio iria therie mūno o nginya gūkaagīa mūthīnjīri-Ngai ūgūtungata na Urimu na Thumimū. **64** Andū acio othe marī hamwe maarī 42,360, **65** gūtatarītwo ndungata ciao cia arūme na cia andū-a-nja 7,337; ningī nī maarī na aini a nyīmbo 200, arūme na andū-a-nja. **66** Nī maarī na mbarathi 736, na nyūmbū 245, **67** na ngamīrra 435, na ndigiri 6,720. **68** Rīrīa maakinyire nyūmba-inī ya Jehova kūu Jerusalemu, atongoria amwe a nyūmba ciao nīmarutire mūhōthi wa kwīyendera wa gūteithia gwaka rīngī nyūmba ya Ngai o harīa yarī. **69** Kūringana na ūhoti wao, nīmaheanire indo ciigwo kīgīna-inī kīa wīra ūcio, makīheana durakima 61,000 cia thahabu, na betha ratiri 5,000, na nguo 100 cia athīnjīri-Ngai. **70** Athīnjīri-Ngai, na Alawii, na aini a nyīmbo, na aikaria a iħingo, na ndungata cia hekarū maatūrīre matūura-inī mao, o hamwe na andū amwe a acio angī, nao andū arīa angī a Israeli magītūura matūura-inī mao.

3 Na rīrī, mweri wa mūgwanja wakinya, andū a Israeli magikorwo matūrīre matūura-inī mao, andū makītūngana Jerusalemu marī ta mündū ūmwe. **2** Nake Jeshua mūrū wa Jozadaku hamwe na athīnjīri-Ngai arīa angī, o na Zerubabeli mūrū wa Shealitieli na athirītū ake makīambīrīria gwaka kīgongona kīa Ngai wa Israeli gīa kūrutagīra magongona ma njino kūringana na ūrīa kwandīkītwo Watho-inī wa Musa mündū wa Ngai. **3** O na gūtuika maarī na guoya wa andū arīa maamathiürürükīrie, nīmakire kīgongona mūthingi-inī wakīo, na makīrutīra Jehova magongona ma njino ho, magongona ma rūciinī na ma hwaī-inī. **4** Ningī kūringana na ūrīa kwandīkītwo, nīmakūngūrīre Gīathī gīa Ithūnū na mūigana wa maruta ma njino marīa maatuītwo ma o mūthenya. **5** Thuutha ūcio makīruta maruta ma njino ma ndūire, na magongona ma Karūgamo ka Mweri, na magongona ma ciathī ciōthe iria ciāmūrīrīro Jehova, o hamwe na maruta ma kwīyendera marīa maarehagīrīro Jehova. **6** Mūthenya wa mbere wa mweri wa mūgwanja makīambīrīria

kūrutīra Jehova maruta ma njino, o na gūtuika mūthingi wa hekarū ya Jehova ndwarī mwake. **7** Ningī makīhe aaki a mahiga na mabundi ma mbaū mbeeca, na makīhe andū a Sidoni na andū a Turo irio, na gīa kūnyua, na maguta nīgeetha mamarehīthīrie mīgogo ya mītarakwa kuuma Lebanonī īgereire irīa-inī nginya Jopa, o ta ūrīa gwaathanītwo nī Mūthamaki Kurusu wa Perisia. **8** Mweri wa keerī wa mwaka wa keerī thuutha wa gūkinya nyūmba-inī ya Jehova kūu Jerusalemu, Zerubabeli mūrū wa Shealitieli, na Jeshua mūrū wa Jozadaku na arīu a ithe wao arīa angī (nīo athīnjīri-Ngai, na Alawii, na arīa othe maacookete Jerusalemu kuuma ithaamīrio-inī) makīambīrīria wīra, magīthuura Alawii a mīaka mīrongo tīrī na makīria nīguo marūgamīrīre mwako wa nyūmba ya Jehova. **9** Jeshua na arīu ake, na arīu a ithe, na Kadimieli na arīu ake (njiaro cia Hodavia), na arīu a Henadadi na arīu ao na arīu a ithe wao, nīo Alawii othe, makīnyiitānīra wīra wa kūrūgamīrīra arīa maakaga nyūmba ya Ngai. **10** Rīrīa aaki maarikirie gwaka mūthingi wa Hekarū ya Jehova, athīnjīri-Ngai mehumbīte nguo ciao na marī na tūrumbeta, na Alawii (ariū a Asafu) marī na thaani iria ihūrīthanagio ikagamba, makīhaarīria kūgooca Jehova, o ta ūrīa gwathānītwo nī Daudi mūthamaki wa Israeli. **11** Makīnīrra Jehova, makīmūgoocaga magīcookagia ngaatho, makiugaga atīrī: “Jehova nī mwega wendo wake harī Israeli ūtūrūraga tene na tene.” Nao andū othe makīgooca manīrīre mūno tondū mūthingi wa nyūmba ya Jehova nīwaakītwo. **12** No athīnjīri-Ngai aingī arīa maarī akūrū, na Alawii, na atongoria a nyūmba, arīa moonete hekarū ya mbere makīrīra manīrīre rīrīa moonire mūthingi wa hekarū īyo ya keerī ūgīakwo, o rīrīa andū angī aingī maanāgīrīra nī gūkena. **13** Gūtīrī mündū ūngīahotire gūkūrūana kwanīrīra gwa gīkeno na gwa kīrīro, tondū andū maanāgīrīra na mūgambo mūnene. Naguo mūgambo ūcio ūkīguuo kūndū kūraya.

4 Na rīrī, hīndī ūrīa thū cia Juda na Benjamini ciaiguire atī andū arīa maatahītwo nīmaakagīra Jehova, Ngai wa Israeli, hekarū-rī, **2** magīthīi kūrī Zerubabeli o na kūrī atongoria a nyūmba cia andū, makīmeera atīrī, “Rekei twake tūrī hamwe tondū o na ithūtūrīngoragīa Ngai wanyu, na nītūkoretwo tūkīmūrūtīra magongona kuuma hīndī ya Esari-Hadoni mūthamaki wa Ashuri, ūrīa watūrehire gūkū.” **3** No rīrī, Zerubabeli, na Jeshua, na atongoria arīa angī a nyūmba cia Israeli makīmacookeria atīrī, “Mūtīrī

na handū thiinī witū ūhoro-inī wa gwakīra Ngai witū hekarū. Nī ithū ene tūgwakīra Jehova, Ngai wa Israeli, o ta ūrīa Kurusu mūthamaki wa Perisia aatwathire.” 4 Hīndī īyo andū arīa maamathiūrūkīrie makīhaarīria kūuraga andū a Juda ngoro nīguo metigīre gūthīi na mbere na gwaka. 5 Nao makīandika ataaranī a kūhīngīca wīra wao, na gūthūkīa mībango yao yothe matukū mothe ma wathani wa Kurusu mūthamaki wa Perisia, nginya hīndī ya wathani wa Dario mūthamaki wa Perisia. 6 Kiambīrīria kīa wathani wa Ahasuerusu, ataaranī acio magīthitanga andū a Juda na Jerusalemu. 7 Na matukū ma Mūthamaki Aritashashita wa Perisia, na Bishilamu, na Mithiredathu, na Tabeeeli na andū arīa angī a thirītū yake makīandikīra Aritashashita marūa. Marūa macio maandikīro na mwandikīre na rūthiomī rwa andū a Suriata. 8 Rehumu mūnene wa mbütū na Shimushai ūrīa mwandiki, nīmandikīre marūa ma gūthitanga andū a Jerusalemu kūrī Mūthamaki Aritashashita ta ūū: 9 Marūa maya moimīte kūrī nī Rehumu mūnene wa mbütū, na Shimushai ūrīa mwandiki, hamwe na arīa angī a thirītū yao, na aciirithania, na anene a andū a Ataripeli, na a Perisia, na a Erekū, na Babuloni, na Aelami a Shushani, 10 na andū arīa angī maacooketio nī mūgaathe ūrīa mūnene Osinapari nīgeetha matūure itūura inene rīa Samaria, na kūrīa kūngī guothe Mūrīmo-wa-Farati. 11 (Ino nīyo kobi ya marūa marīa aandikīrwo.) Kūrī Mūthamaki Aritashashita, Kuuma kūrī ndungata ciaku, andū a būrūri ūrīa ūrī Mūrīmo-wa-Farati: 12 Nī kwagīrīire mūthamaki amenye atī, Ayahudi arīa mookire kūrī ithū moimīte kūrī we nīmathīte Jerusalemu, na nīmaraaka rīngī itūura rīu inene, o rīu iremi na rīaganu. Nīmaracookereria rūthingo na magacookereria mīthingi. 13 Ningī nī kwagīrīire mūthamaki amenye atī itūura rīrī inene rīngīakwo na thingo ciario icookererio, gūtīrī igooti, kana maruta ma mūthamaki, o na kana igooti rīa mīrigo īgītoonya būrūri-inī rīrīutagwo. Nakīo kīgīna kīa ūthamaki nīgīkūnyiha. 14 Na rīu tondū ithū tūrī andū matītē ūthamaki, na ti wega kuona mūthamaki akīimwo gītīo, tūratūma ndūmīrīri ino tūmenyithie mūthamaki, 15 nīgeetha ūhoro ūcio ūturio kuuma maandiko-inī ma tene ma arīa maarī mbere yaku. Maandiko-inī macio nīrīionā atī itūura rīrī inene nī iremi, na rīa gūthīnia athamaki na mabūrūri, na nī kündū kwa ūremi kuuma mahinda ma tene. Kīu nīkīo gīatūmire itūura rīrī inene rīanangwo. 16 Tūkūmenyithia mūthamaki

atī itūura rīrī inene rīngīakwo na thingo ciario icookererio, wee ugūtīgwo ūtarī kīndū Mūrīmo ūyū wa Rūū rwa Farati. 17 Mūthamaki nake agīcookia macookio atīrī: Kūrī Rehumu mūnene wa mbütū, na Shimushai ūrīa mwandiki, na andū arīa angī a thirītū yao arīa matūuraga Samaria na kūrīa kūngī guothe Mūrīmo-wa-Farati: Nīndamūgeithia. 18 Marūa marīa mwatūtūmīire nīmathomeirwo hau mbere yakwa na ngītaūrīwo ūhoro wamo. 19 Nīndarutire watho na ūhoro ūcio ūgītūrīo, na gūkīoneka atī itūura rīrī inene nīrīūkaine kuuma tene atī nī rīa kūregana na watho wa athamaki, na rītūuraga rīrī iremi, na nī rīa kūringīrīria andū mookīrīre thirikari. 20 Jerusalemu nīrīkoretwo na athamaki a hinya magīthana Mūrīmo-wa-Farati wothe, na nīmarīhagwo igooti na maruta ma mūthamaki, o na igooti rīa mīrigo īgītoonya būrūri-inī. 21 Na rīrī, ruta watho kūrī andū acio matige wīra, nīguo itūura rīu inene rītīgaakwo rīngī, nginya rīrīa ngoiga. 22 Menyerera ūndū ūyū ndūkaage kūhingio. Mūngīrekereria ūndū ūngīrehe ūgwati na ūthūkie ūthamaki nīkī? 23 Na rīrī, kobi ya marūa ma Mūthamaki Aritashashita maarīkīa gūthomerwo Rehumu na Shimushai ūrīa mwandiki, na andū a thirītū yao, no gūthīi mathiire Jerusalemu kūrī Ayahudi, na makīmatigithia wīra ūcio na hinya. 24 Nī ūndū ūcio, wīra wa gwaka nyūmba ya Ngai kūu Jerusalemu ūkīrūgama nginya mwaka wa keerī wa wathani wa Dario mūthamaki wa Perisia.

5 Na rīrī, mūnabii Hagai, na mūnabii Zekaria wa rūciaro rwa Ido, nīmarathīire Ayahudi a kūu Juda na Jerusalemu thiinī wa rītīwa rīa Ngai wa Israeli, mūgītīri wao. 2 Hīndī īyo Zerubabeli mūrū wa Shealitieli, na Jeshua mūrū wa Jozadaku makīambīrīria wīra wa gwaka rīngī nyūmba ya Ngai kūu Jerusalemu, na anabii a Ngai maarī hamwe nao makīmateithia. 3 Ihinda rīu Tatenai, barūthi wa Mūrīmo-wa-Farati, na Shetharu-Bozenai, hamwe na athirītū ao magīthīi kūrī o, makīmooria atīrī, “Nūu wamūheire rūtha rwa gwaka rīngī hekarū ino na gūcookereria mwako ūyū?” 4 Ningī makīuria atīrī, “Andū arīa maraaka nyūmba ino metagwo atīa?” 5 No rīrī, Ngai nīaroraga athuuri acio a Ayahudi, na matiatigithirio wīra nginya ūhoro ūkīnīrīo Dario, na marūa ma macookio make maamūkīrwo. 6 Ino nīyo kobi ya marūa marīa maatūmīrwo Mūthamaki Dario nī Tatenai ūrīa warī barūthi wa Mūrīmo-wa-Farati, marī na Shetharu-Bozenai na athirītū ao, arīa maarī anene

a Mūrīmo-wa-Farati. 7 Úhoro ūrīa maamūtūmīre watarīi ūtū: Kūrī Mūthamaki Dario: Ngeithi cia thayū. 8 Nī wega mūthamaki amenye atī ithūi nītwathiire rūgongo rwa Juda, kūu hekarū-inī ya Ngai ūrīa mūnene. Andū acio nīmaraaka hekarū na mahiga manene, o na magekīra mbaū rūthingo-inī. Wira nīñrarutwo na kīyo, na nīñrathīi na mbere mūno ūrī moko-inī ma arīa maraūruta. 9 Tuoririe athuuri acio atīrī, “Nūu wamūheire rūtha rwa gwaka rīngī hekarū īno na gūcookereria mwako ūyū?” 10 Ningī nītwamoririe marīitwa mao, nīgeetha twandike marīitwa ma atongoria ao, nīgu tūkūmenyithie. 11 Üū nīgu maatūcokeirie: “Ithūi tūrī ndungata cia Ngai wa igūrū na thī, na tūraaka rīngī hekarū ūrīa yakītwo mīaka mīngī mīthiru, ūrīa yakītwo na īkarīko nī mūthamaki mūnene wa Israeli. 12 No tondū maithe maitū nīmarakaririe Ngai wa igūrū, nīamaneanire kūrī Nebukadinezaru ūrīa Mūkalidei, mūthamaki wa Babuloni, ūrīa wamomorire hekarū īno na agīthaamīria andū būrūri wa Babuloni. 13 “No rīrī, mwaka wa mbere wa Kurusu mūthamaki wa Babuloni, mūthamaki nīathanire atī nyūmba īno ya Ngai yakwo rīngī. 14 O na nīarutire kuuma hekarū ūrīa yarī Babuloni indo cia thahabu na cia betha cia nyūmba ya Ngai, iria Nebukadinezaru aarutīte hekarū-inī kūu Jerusalemu, agīcītwara hekarū-inī kūu Babuloni. “Nake Mūthamaki Kurusu agīcīneana kūrī mūndū wetagwo Sheshibazaru, ūrīa aatuīte barūthi, 15 na akīmwīra atīrī, ‘Oya indo ici ūcītware na ūciige thīinī wa hekarū kūu Jerusalemu, na wake rīngī nyūmba ya Ngai o harīa yarī.’ 16 Nī ūndū ūcio Sheshibazaru agīuka agīaka mūthingi wa nyūmba ya Ngai kūu Jerusalemu. Kuuma mwaka ūcio nginya ūmūthī mwako ūcio no ūthiaga na mbere na ndūrī warīka.” 17 Na rīrī, mūthamaki angīona kwagīrīire-rī, nīgūtūrīo maandīko-inī ma ūthamaki ma tene ma Babuloni, kuoneke kana Mūthamaki Kurusu ti-therū nīarutīte watho wa gwaka rīngī nyūmba īno ya Ngai gūkū Jerusalemu. Ningī reke mūthamaki atūtūmīre itua rīake ūhoro-inī ūcio.

6 Nake Mūthamaki Dario akīruta watho, naguo ūhoro ūcio ūgītuūrīo nyūmba-inī ūrīa yaigītwo mabuku ma maūndū ma tene marīa maigītwo nyūmba ya kīgīna kūu Babuloni. 2 Ibuku rīa gīkūnjo rīkīoneka kūu nyūmba-inī ya ūthamaki ya Ekibatana, būrūri-inī wa Media. Narīo rīandikītwo ta ūtū: Ūhoro wa Kūririkanania: 3 Mwaka wa mbere wa Mūthamaki

Kurusu, mūthamaki nīathanire ūhoro ūkonīi hekarū ya Ngai kūu Jerusalemu, akiuga atīrī: Hekarū nīyakwo rīngī ūrī handū ha kūrutagīrwo magongona, na mīthingi yayo yakwo. īkorwo ūrī mīkono mīrongo itandatū kūraiha na igūrū, na mīkono mīrongo itandatū kwarama, 4 īkorwo ūrī na mīhari itatū ya mahiga manene, na ūmwe wa mbaū. Thogora ūcio ūrīhwo kuuma kīgīna-inī kīa ūthamaki. 5 Ningī indo cia thahabu na cia betha cia nyūmba ya Ngai iria Nebukadinezaru aakuūtē kuuma hekarū ūrī ūrī Jerusalemu agīcīrehe Babuloni-rī, nīcookinio o kīndū harīa kīarī thīinī wa hekarū kūu Jerusalemu; na mūciige thīinī wa nyūmba ya Ngai. 6 Na rīrī, wee Tatenai barūthi wa Mūrīmo-wa-Farati, hamwe na Shetharu-Bozenai, na inyuū, anene a thirītū yao, mūtigathī kuo. 7 Mūtikaingīrīre wīra ūcio wa hekarū ya Ngai. Barūthi wa Ayahudi na athuuri a Ayahudi nīmarekwo maake rīngī nyūmba ūyo ya Ngai o harīa yaakītwo. 8 O na ningī nīndathana ūrīa mūgwīkīra athuuri aya a Ayahudi magīaka nyūmba ūyo ya Ngai: Mahūthīro mothe ma andū acio nī marīhwo kuuma kīgīna-inī kīa ūthamaki kīa Mūrīmo-wa-Farati, nīgeetha wīra ūyū ndūkanarūgame. 9 Kīrīa gīothe kīngīendekana, tūtēgwa, na ndūrūme, na tūtūrūme; cia kūrutwo maruta ma njino kūrī Ngai wa igūrū, na ngano, na cumbī, na ndibel, na maguta, o ta ūrīa ingītīo nī athīnjīri-Ngai kūu Jerusalemu no nginya maheagwo o mūthenya itekwaga, 10 nīgeetha marutage magongona ma gwītīkīrīka nī Ngai wa igūrū, na mahooyagīre kūgaacīra kwa mūthamaki na ariū ake. 11 Ningī nīndathana atī mūndū o na ūrīkū ūngīgarūra maandīko macio, mūtitīrīo ūkaarutwo nyūmba-inī yake na acooke oywo na igūrū ohanītīo naguo. Na nī ūndū wa rīhia rīu nyūmba yake ūgaatuuo iganjo rīa mahuti. 12 Ngai ūrīa ūtūmīte Rītīwa rīake rītūre kūu aroeheria mūthamaki o wothe kana andū arīa mangīgeria kūgarūra watho ūyū kana kūharagania hekarū ūyo ūrī Jerusalemu. Niī Dario nī niī ndaruta watho ūcio. Nīwāthīkīrwo na kīyo. 13 Ningī, nī ūndū wa watho ūrīa warutītwo nī Mūthamaki Dario, Tatenai barūthi wa Mūrīmo-wa-Farati, na Shetharu-Bozenai, marī na athīritū ao nīmathīkīire watho ūcio na kīyo. 14 Nī ūndū ūcio athuuri a Ayahudi magīthī o na mbere gwaka na kūgaacīra makīhunjagīrīo nī mūnabīi Hagai, na Zekaria wa rūciaro rwa Ido. Makīrkīa gwaka hekarū kūringana na rīathani rīa Ngai wa Israeli na watho wa Kurusu, na wa Dario, na wa Aritashashita,

athamaki a Perisia. **15** Hekarū īyo yarīkire mūthenya wa gatatū wa mweri wa Adari, mwaka wa gatandatū wa gūthamaka kwa Mūthamaki Dario. **16** Hīndī īyo andū a Israeli na athīnjīri-Ngai, na Alawii, na andū arīa angī maatahītwo, magīkungūira kwamūrwo kwa nyūmba ya Ngai marī na gīkeno. **17** Indo iria maarutire nī ūndū wa kwamūrwo kwa nyūmba ya Ngai ciarī ndegwa igana rīmwe, na ndūrūme magana meerī, na tūtūrūme magana mana, irī iruta rīa kūhoroheria Israeli othe mehia mao, na thenge ikūmi na igīrī, o īmwe kūrī o mūhīriga wa Israeli. **18** Nao magītoonyia athīnjīri-Ngai wīra-inī kūringana na ikundi ciao, na Alawii kūringana na matuanīra mao, nī ūndū wa wīra wa gūtungatīra Ngai kūu Jerusalemu o ta ūrīa kwandīkītwo lībuku-inī rīa Musa. **19** Mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri wa mbere, andū arīa maatahītwo magīkungūira Gīathī gīa Bathaka. **20** Athīnjīri-Ngai na Alawii nīmetheretie na othe maarī atheru. Alawii nīo maathīnjire gatūrūme ka Bathaka, nī ūndū wa arīa othe maatahītwo, na nī ūndū wa ariū a ithe wao athīnjīri-Ngai, o na nī ūndū wao ene. **21** Nī ūndū ūcio andū a Israeli arīa maacockete kuuma kūrīa maatahīirwo makīrīa Bathaka īyo, hamwe na arīa othe meyamūranītie na mītugo ya thaahu ya ndūrīrī iria mariganītie nacio nīgeetha marongorie Jehova Ngai wa Israeli. **22** Nīmakungūire Gīathī kīa Mīgate ītarī Mīkire Ndawa ya Kūimbia marī na gīkeno ihinda rīa mīthenya mūgwanja, tondū Jehova nīamaiyūritie gīkeno nī ūndū wa kūgarūra meciiria ma mūthamaki wa Ashuri, nake akīmateithia wīra-inī wa gwaka nyūmba ya Ngai, o we Ngai wa Israeli.

7 Na rīrī, thuutha wa maündū macio, rīrīa
Aritashashita mūthamaki wa Perisia aathamakaga,
EZara mūrū wa Seraia, mūrū wa Azaria, mūrū wa
Hilikia, 2 mūrū wa Shalumu, mūrū wa Zadoku, mūrū
wa Ahitubu, 3 mūrū wa Amaria, mūrū wa Azaria, mūrū
wa Meraiothu, 4 mūrū wa Zerahia, mūrū wa Uzi, mūrū
wa Buki, 5 mūrū wa Abishua, mūrū wa Finehasi, mūrū
wa Eleazaru, mūrū wa Harūni mūthīnjīri-Ngai ūrīa
mūnene, 6 EZara ūcio nīambatire oimīte Babuloni.
Aarī mūrutani mūūgī mūno ūhoro-inī wa Watho
wa Musa, ūrīa Jehova Ngai wa Israeli aaheanīte.
Mūthamaki nīamūheete indo ciotle iria aahooete kūrī
we, tondū guoko kwa Jehova Ngai wake kwarī hamwe
nake. 7 Andū amwe a Israeli, hamwe na athīnjīri-
Ngai, na Alawii, na aini a nyīmbo, na aikaria a ihingo,
na ndungata cia hekarū o nao nīmambatire magītūka

Jerusalemu mwaka wa mūgwanja wa wathani wa Aritashashita. 8 Ezara aakinyire Jerusalemu mweri wa gatano wa mwaka wa mūgwanja wa mūthamaki. 9 Aambilirie rūgendo rwake rwa kuuma Babuloni mūthenya wa mbere wa mweri wa mbere, na aakinyire Jerusalemu mūthenya wa mbere wa mweri wa gatano, tondū guoko kwa ūtugi kwa Ngai wake kwari hamwe nake. 10 Nigukorwo Ezara nīerutīre gūthoma na kūrūmia Watho wa Jehova, na kūrutana watho wa kūrūmīrīwo na mawatho maguo kūu Israeli. 11 Ìno nīyo kobi ya marua maria Mūthamaki Aritashashita aaheete Ezara ūcio mūthīnjīri-Ngai na mūrutani, mūndū warī mūtūgī maundū-inī makoniī maathani na mawatho ma kūrūmīrīwo ma Jehova harī Israeli: 12 Aritashashita, mūthamaki wa athamaki, Kūrī Ezara ūrīa mūthīnjīri-Ngai na mūrutani wa Watho wa Ngai ūrīa ūrī igūrū: Nīndakūgeithia. 13 Rīu-rī, nīndaruta watho atī andū a Israeli othe arīa marī ūthamaki-inī wakwa, hamwe na athīnjīri-Ngai na Alawii, arīa mangiēnda gūthīi nawe kūu Jerusalemu, no mathiī. 14 Wee ūtūmītwo nī mūthamaki na ataari ake mūgwanja, ūthīi ūgatuūrie ūhoro wa Juda na wa Jerusalemu, o ta ūrīa Watho wa Ngai waku ūrīa ūrī naguo guoko-inī gwaku ūtarīi. 15 O na ningī ūkuue betha na thahabu, iria mūthamaki na ataari ake maheanīte na kwiyendera kūrī Ngai wa Israeli ūrīa ūtūraga Jerusalemu, 16 hamwe na betha na thahabu ciōthe iria ingīheanwo kuuma būrūri wa Babuloni, o na mīhothi ya kwiyendera kuuma kūrī andū na athīnjīri-Ngai, nī ūndū wa hekarū ya Ngai wao ūrīa ūrī Jerusalemu. 17 Menyerera wone atī mbeeca ici nīciagūra ndegwa, na ndūrūme na tūtūrūme, hamwe na maruta ma ngano na ma kūnyuuo, irutwo igongona hau kīgongona-inī kīa hekarū ya Ngai waku kūu Jerusalemu. 18 Wee na arīi a thoguo Ayahudi no mwike o ūrīa mūngīona kwagīriire na matigari ma betha na thahabu, kūringana na wendi wa Ngai wanyu. 19 Twarīrai Ngai wa Jerusalemu indo ciōthe iria mwihokeirwo cia kūhūthagīrwo mahooya-inī thīnī wa hekarū ya Ngai wanyu. 20 Na kīndū kīngī o gīothe kīngīendekana nī ūndū wa hekarū ya Ngai wanyu, o kīrīa ūngīona mweke wa kūheana, no ūkīrute kuuma kīgīna-inī kīa mūthamaki. 21 Na rīrī, nī Mūthamaki Aritashashita, nīndatha aigi othe a kīgīna a Mūrīmo-wa-Farati maheane na kīyo kīrīa gīothe Ezara ūrīa mūthīnjīri-Ngai, na mūrutani wa watho wa Ngai ūrīa ūrī igūrū angībatario nīkīo, 22 gītakīrīte taranda igana rīmwe cia betha, na kori igana

rīmwe cia ngano, na bathi igana rīmwe cia ndibei, na bathi igana rīmwe cia maguta ma mītamaiyū, na cumbī ūtarī gīthimi. **23** Ūndū ūrīa wothe Ngai wa igūrū atūtē, nīwīkwo na kīyo, ūndū wothe ūkonīi hekarū ya Ngai ūrīa ūrī igūrū. Nī kīi kīngītūma kūgīe na mang'ūrī ūthamaki-inī wa mūthamaki na ariū ake? **24** Ningī mūmenye atīi mūtirī na watho wa gwītīa mūthīnjīri-Ngai o wothe, na Alawii, na aini a nyīmbo, na aikaria a ihingo, na ndungata cia hekarū, kana andū ariā angī marutaga wīra nyūmba-inī īyo ya Ngai igooti, kana maruta ma mūthamaki o na kana igooti rīa mīrigo īgītoonya būrūri-inī. **25** Nawe Ezara, kūringana na ūūgī wa Ngai waku ūrīa ūrī naguo, thuura aciirthania na atui a ciira nīguo matuagīre andū othe a Mūrimo-wa-Farati ciira na kīhootho, ariā othe mooī watho wa Ngai wanyu. Nao ariā matoī ūmarute. **26** Mūndū o wothe ūtarīthīkagīra watho wa Ngai waku na watho wa mūthamaki no nginya aherithio na ūndū wa kūragwo, kana aingatwo būrūri, o na kana indo ciake itahwo, kana ohwo njeera. **27** Jehova arogoocwo, Ngai wa maiithe maitū, ūrīa wīkīrīte ūndū ūcio ngoro-inī ya mūthamaki, atīi atīiitħie nyūmba ya Jehova ūrīa ūrī kū Jerusalemu na njīra īno, **28** o ūcio ūtūmīte njītikīrīke mbere ya mūthamaki, na ataaranī ake, na anene othe a mūthamaki ariā marī ūhoti. Tondū guoko kwa Jehova Ngai wakwa kwarī hamwe na niī, nīndeyūmīrīrie, ngīcookenīrīria atongoria a Israeli nīguo twambate nao.

8 Aya nīo atongoria a nyūmba o hamwe na ariā meyandīkīthītie, na nīo mambatanirie na niī kuuma Babuloni hīndī ya wathani wa Mūthamaki Aritashashita: **2** kuuma njiaro cia Finehasi, aari Gerishomu; na njiaro cia Ithamaru, aari Danieli; na kuuma njiaro cia Daudi, aari Hatushu **3** wa njiaro cia Shekania; na kuuma njiaro cia Paroshu, aari Zekaria, hamwe na andū 150 ariā meyandīkīthītie; **4** na kuuma njiaro cia Pahathu-Moabi, aari Eliehoenai mūrū wa Zerahia, hamwe na andū angī 200; **5** na kuuma njiaro cia Zatu, aari Shekania mūrū wa Jahazieli, hamwe na andū angī 300; **6** na kuuma njiaro cia Adini, aari Ebedi mūrū wa Jonathani, hamwe na andū angī 50; **7** na kuuma njiaro cia Elamu, aari Jeshaia mūrū wa Athalia, hamwe na andū angī 70; **8** na kuuma njiaro cia Shefatia, aari Zebadiah mūrū wa Mikaeli, hamwe na andū angī 80; **9** na kuuma njiaro cia Joabu, aari Obadia mūrū wa Jehiel, hamwe na andū angī 218; **10** na kuuma njiaro cia Bani, aari Shelomithi mūrū

wa Josifia, hamwe na andū angī 160; **11** na kuuma njiaro cia Bebai, aari Zekaria mūrū wa Bebai, hamwe na andū angī 28; **12** na kuuma njiaro cia Azigadi, aari Johanani mūrū wa Hakatani, hamwe na andū angī 110; **13** na kuuma njiaro cia Adonikamu, na nīo a mūthia, marītwa mao maarī Elifeleti, na Jeueli, na Shemaia, hamwe na andū angī 60; **14** na kuuma njiaro cia Bigivai, maarī Uthai na Zakuri, hamwe na andū angī 70. **15** Nīndamacookanīrīrie hamwe rūūi-inī rūrīa rūthereraga rūrorete Ahava, na tūgīkara hau mīthenya ītatū. Na rīrī, rīrīa ndarorire gatagatī-inī ka andū acio na athīnjīri-Ngai, ndionire Alawii ho. **16** Nī ūndū ūcio ngītūmanīra Eliezeri, na Arieli, na Shemaia, na Elinathani, na Jaribu, na Elinathani, na Nathani, na Zekaria, na Meshulamu ariā maarī atongoria, na Joiaribu na Elinathani, andū ariā maarī arutani, **17** ngīmatūma kūrī Ido mūtongoria wa Kasifia. Ngīmeera ūrīa megūthīi kwīra Ido na andū a nyūmba yake, acio ndungata cia hekarū kūu Kasifia, nīguo matūrehere aruti a wīra wa nyūmba ya Ngai witū. **18** Na tondū guoko kwa ūtugi kwa Ngai witū kwarī hamwe na ithuū-rī, magītūrehere Sherebia, mūndū mūhoti wa kuuma njiaro cia Mahili mūrū wa Lawi, ūrīa warī mūrū wa Israeli, na ariū a Sherebia na ariū a ithe, othe maarī andū 18; **19** Na makīrehre Hashabia hamwe na Jeshaia wa kuuma njiaro cia Merari, na ariū a ithe na ciana ciao, othe andū 20. **20** Ningī makīrehre andū ndungata 220 cia hekarū, gīkundi gīathondeketwo nī Daudi na anene ake nīguo gīteithāgīrīrie Alawii. Othe makīandīkwo na marītwa mao. **21** Tūrī o hau rūūi-inī rwa Ahava, ngīanīrīra twīhinge kūrīa irio, nīguo tūhote kwīnyīihia mbere ya Ngai witū tūmūhooe atūgītīre rūgendo-inī, ithuū na ciana ciitū, hamwe na indo ciitū ciotle. **22** Nīndāiguire thoni kūuria mūthamaki atūhe thigari cia magūrū o na iria ithīiaga ihaicīte mbarathi cia gītūgītīra harī thū njīra-inī, tondū nītwerīte mūthamaki atīrī, “Guoko kwa ūtugi kwa Ngai witū kūrī igūrū rīa mūndū o wothe ūrīa ūmwīhokaga, no marakara make manene marī igūrū rīa ariā othe mamūtīganagīria.” **23** Nī ūndū ūcio tūkīhinga kūrīa irio na tūgīthaitha Ngai witū nī ūndū wa ūhoro ūcio, nake agīcookinīa ihooya riitū. **24** Ningī ngīamūra athīnjīri-Ngai ikūmi na eerī ariā maarī atongoria, hamwe na Sherebia, na Hashabia, na ariū a ithe wao ikūmi, **25** na ngīmathimīra maruta ma betha na thahabu, na indo iria ciaheanītwo nī mūthamaki, na ataari ake, na anene ake, na andū

othe a Israeli arĩa maarĩ kuo, nĩ ũndũ wa nyumbã ya Ngai witü. **26** Ngimathimira taranda 650 cia betha, na indo cia betha cia ūritu wa taranda igana rímwe, na taranda igana rímwe cia thahabu, **27** na mbakuri 20 cia thahabu cia thogora wa mbauni 1,000, na indo igiri cia gicango githerie muno kia goro o ta thahabu. **28** Ngimeera atir, “Inyuĩ o ũndu ûmwe na indo ici nĩ mwamurirwo Jehova. Betha na thahabu ici nĩ maruta ma kwiyendera marutirwo Jehova Ngai wa maithe manyu. **29** Mucimenyerere wega o nginya riria mügaacithimira tûnyumba-ini türia türi thiin na nyumba ya Jehova kuu Jerusalemu mbere ya athinjiri-Ngai arĩa atongoria, na Alawii, na atongoria a nyumba cia Israeli.” **30** Nao athinjiri-Ngai na Alawii makiamukira betha na thahabu, na indo icio nyamure iria ciathomitwo nigo itwarwo nyumba ya Ngai witü kuu Jerusalemu. **31** Na müthenya wa ikumi na iirí mweri wa mbere tükiuma rüüini rwa Ahava twerekeire Jerusalemu. Guoko kwa Ngai witü kwarí hamwe na ithu, nake agitugitira kuuma küri thü na njangiri njira-ini. **32** Nĩ ũndu ücio tükinya Jerusalemu, na tükhiruka kuo müthenya itatü. **33** Müthenya wa kana, türi thiin na nyumba ya Ngai witü, tükithima betha na thahabu na indo iria nyamure ikineanwo moko-ini ma Meremoth mürü wa Uriia, üriä müthijiri-Ngai. Eleazaru mürü wa Finehasi aarí hamwe nake, o ũndu ûmwe na Jozabadu mürü wa Jeshua, na Noadia mürü wa Binui, arĩa Alawii. **34** Indo ciothe niciatarirwo kuringana na mügana na ūritu wacio, naguo ūritu wacio üri wothe ükandikwo o hindí iyo. **35** Hindí iyo arĩa maacockete kuuma küria maatahiirwo makirutira Ngai wa Israeli maruta ma njino: makiruta ndegwa ikumi na igiri nĩ ũndu wa andu a Israeli othe, na ndürume mîrongo kenda na ithathatü, na tuturume mîrongo mügwanja na mügwanja, na makiruta thenge ikumi na igiri iri iruta ria kuhoroheria mehia. Ici ciothe ciarutirwo Jehova iri iruta ria njino. **36** Magicooka magitwara mawatho ma müthamaki küri anene arĩa maathuuritwo nĩ müthamaki, na küri mabarüthi ma Mürimo-wa-Farati, nao magiteithia andu na magiteithiriria maundu ma nyumba ya Ngai.

9 Na rir, thuutha wa gwika maundu macio, atongoria maguka küri ni, makinjira atir, “Andu a Israeli, o hamwe na athinjiri-Ngai na Alawii, matiamuranitie kuuma küri andu arĩa matûrigicirie, na kuuma küri mitugo yao iri magigi, ta iria ya Akaanani, na Ahiti,

na Aperizi, na Ajebusi, na Amoni, na Amoabi, na Amisiri, na Aamori. **2** Nîmahikite airitu amwe ao magatuika atumia ao na a ariu ao, na magatukania rürir rüria rütheru na andu arĩa matûrigicirie. Atongoria na anene ao nio matongoretie andu arĩa angi ühoro-ini üyü wa kwaga kwihokeka.” **3** Rir ndaiguire ühoro ücio, ngitemburanga nguo yakwa ya thiin na ya iguru, na ngimunya njuiri cia mütwé wakwa o na nderu, ngikara thi ndi na kieha kinen. **4** Hindí iyo andu othe arĩa mainainire nĩ ũndu wa ciugo icio cia Ngai wa Israeli makigomana hari nii nĩ ũndu wa kwaga kwihokeka kuu kwa andu arĩa maatahitwo. Ngikara thi hau ndi na kieha kinen o nginya hindí ya igongona ria hwa-ini. **5** Na rir, ihinda ria igongona ria hwa-ini riakinya-ri, ngikira ngiuma hau ndaikarite ndinyihitie, nguo yakwa ya thiin na ya iguru iri ndembukangu, ngituria ndu ndamburukite moko makwa kuri Jehova Ngai wakwa, **6** ngohooya uu: “Wee Ngai wakwa, nîngüigua thoni muno na ngaonoka na ndingihota gugütiirira gitthiithi, Wee Ngai wakwa, tondu mehia maitu nî maingi makaraiha gükira üraihi witü na üuru witü, ügakinya o kuu iguru. **7** Kuuma matuk-ini ma maitu ma tene nginya ümuthi, üuru witü ükoretwo üri müngi. Tondu wa mehia maitu, ithu na athamaki aitü, na athinjiri-Ngai aitü, tutuire tûragagwo na rühi rwa njora, tûgatahwo na tûgatunywo indo ciitü, na tûgaconorithio guokoini kwa athamaki a mabururi mangi, o ta üriä gütarii ümuthi. **8** “No rir, gwa kahinda kanini, Jehova Ngai witü akoretwo arî mütugi nî gütütingira matigari na gütühe handu harumu haria hake haamure, na nĩ ũndu ücio Ngai niaheete maitho maitu ütheri na agatuhorheria hanini ükombo-ini witü. **9** O na gütüka türi ngombo-ri, Ngai witü ndatütiganirie ükombo-ini. Niatiiguiriire tha maitho-ini ma athamaki a Perisia: Niatiuheete mütûriri mweru nigo tühote gwaka nyumba ya Ngai witü rîngi na tûcookererie küria ithükito, na niatiuheete rüthingo rwa gütügitira thiin na Juda na Jerusalemu. **10** “No rir, Wee Ngai witü-ri, nî atia tûngiuga thuutha üyü? Tondu nîtwagiire mawatho maku bata **11** maria waheanire na tünua twa anabii ndungata ciaku, riria woigire atir, ‘Büruri üriä müratihii kwigwafira ütuuke wanyu nîmuthahaie nî waganu wa andu aguo. Nî ũndu wa maundu mao me magigi, nîmaüiyürütie maundu mao mooru kuuma mwena ümwe nginya üriä üngi. **12** Nî ũndu ücio, mütikanetikirie airitu anyu mahikio nî ariu ao

kana ariū anyu mahikie airītu ao. Mūtikanagē na kīrīkanīro kīa ūrata nao o na rī, nīgeetha mūgē na hinya na mūrīage indo njega cia būrūri ūcio, na mūkaāutīgīra ciana cianyu ūrī igai rīao nginya tene.’ 13 “Maūndū macio matūkorete nī ūndū wa cīko ciitū njūru na wīhia witū mūnene, no rīrī, Wee Ngai witū ūtūherithītie na iherithia inini gūkīra ūrīa mehia maitū magīriire, o na nītūtīgīirie matigari ma andū ta aya. 14 Rīu-rī, no tūcooke kuuna maathani maku rīngī, na tūhikanie na andū arīa mekaga maūndū me magigi ta macio? Githī ndūngītūrakarīra nginya ūtūniine, kwage matigari kana mūndū ūngīhonoka? 15 Wee Jehova Ngai wa Israeli, ūrī mūthing! Ūmūthī ūyū nītūtīgītwo tūrī matigari. Tūrī haha mbere yaku twīhītie, na tondū wa ūndū ūcio gūtīrī o na ūmwe witū ūngīhota kūrūgama mbere yaku.”

10 Rīrīa Ezara aahooyaga akiumbūraga mehia na akīrīraga, o na akītūgīthagia thī hau nyūmbāinī ya Ngai-rī, gīkundi kīnene kīa andū a Israeli, kīa arūme, na andū-a-nja, na ciana, gīkīungana gīkīmūthiūrūrūkīria. O nao makīrīra marī na ruo mūno. 2 Nake Shekania mūrū wa Jehieli, ūmwe wa rūciaro rwa Elamu, akītīra Ezara atīrī, “Tūkoretwo tūtarī ehokeku harī Ngai witū nī ūndū nītūhīkitie andū-a-nja kuuma ndūrīrī iria itūthiūrūrūkīrie. No o na kūrī ūguo-rī, Israeli no marī na kīrīgīrīro. 3 Na rīrī, nītūthondeke kīrīkanīro tūrī mbere ya Ngai witū atī nītūkūingata andū-a-nja aya othe na ciana ciao, kūringana na mataaro ma mwathi wakwa, o na mataaro ma arīa metigīrīte maathani ma Ngai witū. Ūndū ūyū nīwīkwo kūringana na Watho. 4 Arahūka; ūhoro ūyū ūrī moko-inī maku. Ithūtū ūrī hamwe nawe; nī ūndū ūcio, wīyūmīrīrie ūwīke.” 5 Nī ūndū ūcio Ezara akīarahūka, agītūma atongoria a athīnjīri-Ngai na Alawii, o na andū othe a Israeli mehīte atī nīmegīwīka ūrīa kwerītwo. Nao makīhīta. 6 Ningī Ezara akiuma hau mbere ya nyūmba ya Ngai, agīthīi kanyūmba ka Jehohanani mūrū wa Eliashibu. Arī kūu ndaigana kūrīa irio kana kūnyua maaītondū aathiire o na mbere gūcakaya nī ūndū andū arīa maatahītwo nīmagīte kwiħokeka. 7 Gūgīcooka gūkīanīrīwo Juda na Jerusalemu guothe atī andū othe arīa maatahītwo mongane Jerusalemu. 8 Mūndū o wothe ūngīagire gūkīnya Jerusalemu mīthenya ītatū ītanathira kūringana na itua rīa anene na athuuri, atunywo indo ciake ciōthe, nake we mwene aingatwo, ehere kīngano-inī kīa andū arīa maatahītwo. 9

Mīthenya ūyo ītatū ītanathira, arūme othe a Juda na Benjamini makīūngana Jerusalemu. Naguo mūthenya wa mīrongo ūrī wa mweri wa kenda, andū othe nīmaikarīte thī kīhaaro-inī kīrīa kīarī mbere ya nyūmba ya Ngai, mathīnīkīte mūno tondū wa ūndū ūcio na nī ūndū wa mbura. 10 Hīndī ūyo Ezara ūcio mūthīnjīri-Ngai akīrūgama na igūrū, akīmeera atīrī, “Mūkoretwo mūtarī ehokeku; nīmūhīkitie andū-a-nja a kūngī, mūgakīongerera mahītia ma Israeli. 11 Rīu-rī, umbūrai mehia manyu kūrī Jehova Ngai wa maithe manyu, na mwīke ūrī endaga. Mwīyamūranie na andū arīa mamūthiūrūrūkīrie, o na atumia anyu a kūngī.” 12 Kīngano gīothe gīgīcooka na mūgambo mūnene atīrī, “Nīwoiga ūrīa kwagīrīire! No nginya twīke o ta ūguo woiga. 13 No rīrī, andū aya marī haha nī aingī, na nī hīndī ya mbura; nī ūndū ūcio tūtingīkara nja. Ningī ūhoro ūyū ndūngīthondekeka na mūthenya ūmwe kana ūrī, tondū nītūhītie mūno ūndū-inī ūyū. 14 Reke anene aitū marūgamīrīre kīngano gīkī gīothe. Ningī o mūndū wothe ūrī matūūra-inī maitū ūhīkitie mūndū-wa-nja wa kūngī nīetīkīrio oke mahinda marīa matūtīwo, hamwe na athuuri na atuanīri ciira a o itūūra, nginya twehererio marakara marīa mahīu ma Ngai witū ūhoro-inī ūyū.” 15 Andū arīa maareganire na ūhoro ūcio no Jonathani mūrū wa Asaheli, na Jahazeia mūrū wa Tikiva, hamwe na Meshulamu, na Shabethai ūrīa Mūlawii. 16 Nī ūndū ūcio andū arīa maatahītwo magīka o ta ūrīa kwerītwo. Nake Ezara ūcio mūthīnjīri-Ngai agīthūura arūme arīa maarī atongoria a nyūmba ciao, o mūndū ūmwe kuuma o nyūmba, o ūrīa ciagayanītīo, nao othe makīandīkwo marītīwa mao. Mūthenya wa mbere wa mweri wa ikūmi magīkara thī nīguo matūīrie maciira macio, 17 na gūgīkīnya mūthenya wa mbere wa mweri wa mbere, makīrīkia maciira ma arūme othe arīa maahīkitie andū-a-nja a kūngī. 18 Thīnī wa njiaro cia athīnjīri-Ngai, andū aya nīo maahīkitie andū-a-nja a kūngī: Kuuma njiaro cia Jeshua mūrū wa Jozadaku na ariū a ithe nī: Maaseia, na Eliezeri, na Jaribu, na Gedalia. 19 (Othe makīīranīra atī nīmegūtīgana na atumia ao, na o mūndū akīrūta ndūrūme kuuma rūūru-inī rwake nī ūndū wa iruta rīa mahītia mao.) 20 Kuuma kūrī njiaro cia Imeri nī: Hanani na Zebadia. 21 Kuuma kūrī njiaro cia Harimu nī: Maaseia, na Elīja, na Shemaia, na Jehieli, na Uzia. 22 Kuuma kūrī njiaro cia Pashuri nī: Elioenai, na Maaseia, na Ishumaeli, na Nethaneli, na Jozabadu, na Elasa. 23 Kuuma kūrī Alawii

nī: Jozabadu, na Shimei, na Kelaia (na nowe Kelita), na Pethahia, na Juda, na Eliezeri. **24** Kuuma kūrī aini a nyīmbo nī: Eliashibu. Kuuma kūrī aikaria a ihingo nī: Shakumu, na Telemu, na Uri. **25** Na gatagatī-inī ga Aisiraeli arī angī: Kuuma kūrī njiaro cia Paroshu nī: Ramia, na Izia, na Malikija, na Mijamini, na Eleazaru, na Malikija, na Benaia. **26** Kuuma kūrī njiaro cia Elamu nī: Matania, na Zekaria, na Jehiel, na Abadi, na Jeremothu, na Elija. **27** Kuuma kūrī njiaro cia Zatu nī: Elioenai, na Eliashibu, na Matania, na Jeremothu, na Zabadi, na Aziza. **28** Kuuma kūrī njiaro cia Bebai nī: Jehohanani, na Hanania, na Zabai, na Athilai. **29** Kuuma kūrī njiaro cia Bani nī: Meshulamu, na Maluku, na Adaia, na Jashubu, na Sheali, na Jeremothu. **30** Kuuma kūrī njiaro cia Pahathu-Moabi nī: Adina, na Kelali, na Benaia, na Maaseia, na Matania, na Bezaleli, na Binui, na Manase. **31** Kuuma kūrī njiaro cia Harimu nī: Eliezeri, na Ishija, na Malikija, na Shemaia, na Shimeoni, **32** na Benjamini, na Maluku, na Shemaria. **33** Kuuma kūrī njiaro cia Hashumu nī: Matenai, na Matata, na Zabadi, na Elifeleti, na Jeremai, na Manase, na Shimei. **34** Kuuma kūrī njiaro cia Bani nī: Maadai, na Amuramu, na Ueli, **35** na Benaia, na Bedeia, na Keluhi, **36** na Vania, na Meremothu, na Eliashibu, **37** na Matania, na Matenai, na Jaasu. **38** Kuuma kūrī njiaro cia Binui nī: Shimeī, **39** na Shelemia, na Nathani, na Adaia, **40** na Makinadebai, na Shashai, na Sharai, **41** na Azareli, na Shelemia, na Shemaria, **42** na Shalumu, na Amaria, na Jusufu. **43** Kuuma kūrī njiaro cia Nebo nī: Jeieli, na Matithia, na Zabadi, na Zabina, na Jadai, na Joeli, na Benaia. **44** Acio othe nīmahikītie andū-a-nja a kūngī, na amwe ao nīmaciarīte ciana na atumia acio.

Nehemia

1 Ici nñcio ciugo cia Nehemia mûrû wa Hakalia: Atîrîrî, mweri-inî wa Kiselevu wa mwaka wa mîrongo ûrî, rîrîa ndaarî thîinî wa nyûmba ya ûthamaki kûu Shushani-rî, 2 Hanani, ûmwe wa ariü a baba, agiuka kuuma Juda arî na andû angî, na ngîmahooya ûhoro wa matigari ma Ayahudi arîa maahonokete gütahwo, o na ngîmahooya ûhoro wa Jerusalemu. 3 Nao makînjookeria atîrî, "Andû arîa maahonokire gütahwo, o acio marî kûu bûrûri-inî, marî na thiîna mûnene na makanyararwo mûno. Rûthingo rwa Jerusalemu nîrûmomore, na ihingo ciaruo igacinwo na mwaki." 4 Rîrîa ndaiguire maûndû macio, ngîkara thi, ngîrîra. Ngîkara ngîcakayaga matukû maigana ûna, ngîihinga kûrîa irio na ngîhooya Ngai wa igûrû. 5 Ningî ngiuga atîrî: "Wee Jehova Ngai wa Igûrû, wee Mûrungu mûnene na wa kûmakania, ûrîa ûhingagia kîrîkanîro gîake kîa wendo kûrî arîa mamwendete na magaathikîra maathani make, 6 ndagûthaitha utege gütû gwaku, na ûhingûre maitho maku ûigue ihooya rîrîa ndungata yaku irahooya ûrî mbere yaku mûthenya na ûtukû nî ûndû wa ndungata ciaku, andû a Israeli. Nîngumbûra mehia ma andû a Israeli, na makwa, na ma nyûmba ya baba, marîa ithu tûkwihiirie. 7 Nîtwîkîte maûndû ma wagantu mûnene harîwe. Tûtiathikîire maathani na irîra cia watho waku cia kûrûmîrîrwo, o na mawatho marîa waheire Musa ndungata yaku. 8 "Ririkana ûrutani ûrîa waheire Musa ndungata yaku, ükiuga atîrî, 'Mûngîaga kwîhokeka, nîngamûhurunja gatagatî ka ndûrîrî, 9 no mûngîkanjookerera na mwathikîire maathani makwa, hîndî iyo o na andû anyu arîa maatahîtwo magatwarwo ituri cia thî kûrîa kûraya mûno, nîngamacookereria ndîmarute kuo, ndimarehe kûndû kûrîa thuurîte gütûike gîkarô kîa Rûtwa rîakwa.' 10 "Acio nî ndungata ciaku na andû aku, arîa wakûûrire na ûndû wa hinya waku mûnene na guoko gwaku kûrî ûhoti. 11 Wee, Jehova, ndagûthaitha utege gütû ûigue mahooya ma ndungata ïno yaku, o na mahooya ma ndungata ciaku iria ikenagio nî gwitigîra rîtwa rîaku. Kîreke ndungata yaku ìgaacîre ûmûthîna ûndû wa gütûma itîkîrike harî mûndû ûyû." Nî nîi ndatwaragîra mûthamaki kîndû gîa kûnyua.

2 Mweri-inî wa Nisani, mwaka wa mîrongo ûrî wa Mûthamaki Aritashashita, rîrîa aareheirwo ndibei,

ngîoya ndibei iyo ngîmînengera mûthamaki. Mbere ya hîndî iyo ndiatukîtie gîthiithi ndî harî we; 2 nî ûndû ûcio mûthamaki akînjûuria atîrî, "Nî kîi gîtûmîte ûtukie gîthiithi ûguo na ndûrî mûrûaru? Ûndû ûcio no uumanire na kîeha kîa ngoro." Na nîi ngîitigîra mûno, 3 no ngîira mûthamaki atîrî, "Mûthamaki arotûura nginya tene! Gîthiithi gîakwa kîngîaga gütuka atîa hîndî irîa itûura inene rîrîa maithe makwa mathikîtwo rîkirîte ihooru, na ihingo ciarîo igacinwo ikaniinwo na mwaki?" 4 Mûthamaki akînjûuria atîrî, "Ûkwenda atîa?" Hîndî iyo ngîhooya Ngai wa Igûrû, 5 na ngîcookeria mûthamaki atîrî, "Mûthamaki, angîona kwagîriire, na ndungata yaku itîkîrike maitho-inî make, nîakîndûme itûura rîu inene rîa Juda, kûrîa maithe makwa mathikîtwo, nîguo ngarîake rîngî." 6 Hîndî iyo mûthamaki, aikaranîtie na mûtumia wake, akînjûuria atîrî, "Rûgendo rwaku nî rwa matukû maigana na ûgaacooka rî?" Mûthamaki akiona arî wega andûme; nî ûndû ûcio ngîtua ihinda rîa gûthîi. 7 Ningî ngîmwîra atîrî, "Mûthamaki angîona kwagîriire, reke heo marûa ndwarîre abarûthi a Mûrîmo-wa-Farati, nîgeetha manjîtikîrie hîtûkîre kuo kinya nginye Juda. 8 O na no heo marûa ndwarîre Asafu, mûmenyereri wa mûtitû wa mûthamaki, nîgeetha akaahe mbaû cia gûthondeka mîgamba ya ihingo cia nyûmba ya ûthamaki irîa ûriganîtie na hekarû, na cia gwaka rûthingo rwa itûura inene o na cia gwaka nyûmba irîa ndîrîkaragara?" Na tondû ûtugi wa guoko kwa Ngai wakwa warî hamwe na nîi, mûthamaki agîtûkîra kûuhingîria maûndû marîa mothe ndaamûûrîtie. 9 Nî ûndû ûcio ngîthîi kûrî abarûthi a Mûrîmo-wa-Farati, ngîmanengera marûa ma mûthamaki. Ningî mûthamaki nîatûmîte anene a mbûtû cia ita hamwe na thigari iria ithiiaga na mbarathi tûthîi hamwe nao. 10 Rîrîa Sanibalati ûrîa Mûhoroni, na Tobia mûnene ûrîa Mûamoni, maaiguire ûhoro ûcio, magîtangîka mûno makîria nîkûugua atî kwarî mûndû wokîte gûcaria maûndû ma kûguna andû a Israeli. 11 Nîndathiire Jerusalemu, na thuutha wa gûikara kuo mîthenya itatû-rî, 12 ngiumagara ûtukû ndî na andû matarî aingî. Ndierîte mûndû o na ûmwe ûndû ûrîa Ngai wakwa eekîrîte ngoroinî yakwa njîke nî ûndû wa Jerusalemu. Gûtiarî na mbarathi ingî tiga irîa yanguuîte. 13 Nîndathiire ûtukû ngereire Kîhingo gîa Kîanda, njerekeire Gîthima kîa Ndamathia na Kîhingo gîa Kîara-inî, ngîroraga thingo cia Jerusalemu iria ciamomoretwo, na ihingo ciarîo iria

ciacinítwo ikaniinwo ní mwaki. **14** Ningí ngíthií o na mbere njerekeire Kihingo gíá Gíthima na Karia-iní ka Múthamaki, no hatiarí handú haiganu ha kúhítükírwo ní mbarathi yakwa; **15** ní ündú úcio ngíambata na mukuru ütukú ngíroraga üría rúthingo rwatarií. Ndkinya múthia, ngíhündúka ngiingírra Kihingo gíá Kianda ríngí. **16** Anene a kúu matiamenyire kúrúa ndathíte kana üría ndekaga tondú ndiamenyithítie Ayahudi, kana athínjíri-Ngai, kana aría maarí igweta, kana anene, o na kana aría angí mangátarutire wíra. **17** Ningí ngímeera atíri, "Nímúrona thíina üría türí naguo: itúúra ríja Jerusalemu nířanangíku, na ihingo ciarío igacinwo na mwaki. Ükai twake rúthingo rwa Jerusalemu ríngí, na tütigacooka kúnyararwo o na rí." **18** O na ningí ngímeera üría guoko kwa ütugi kwa Ngai wakwa kwári hamwe na níi, na üría múthamaki anjíiríte. Nao magícookeria atíri, "Nítwambírírie gwaka ríngí." Ní ündú úcio makíambíríria wíra úcio mwega. **19** No ríria Sanibalati üría Múhoroni na Tobia múnene üría Múamoni na Geshemü üría Múarabu maiguire ühoro úcio, magítünyüüríria na magítüthekerera, makíuria atíri, "Ní atíia üü mureka? Kaí muküremera múthamaki?" **20** Ngímacookeria atíri, "Ngai wa Igúrú níwe ügütüma tügaacíre. Ithuí ndungata ciake nítukwambíríria gwaka ríngí, no ha ühoro wanyu-rí, mütíri na igai gíkú Jerusalemu, kana kíhoto, kana ündú wa tene wa kúmúnyiithania narío."

3 Na ríri, Eliashibu múthínjíri-Ngai üría múnene na athínjíri-Ngai aría angí a thirítü yake, magíthii kúruta wíra, na magícookereria Kihingo kíá Ng'ondú. Magíkámúra na magíkíra mírango. Magíaka o nginya Múthiringo üría múraihi na igúrú wa Igana, üría maamúrire, na magíaka o nginya Múthiringo üría múraihi na igúrú wa Hananeli. **2** Andú a Jeriko magíaka gícunjí kíria kíariganítie na ho, nake Zakuri mûrú wa Imuri agíaka kúrigania nao. **3** Kihingo gíá Thamaki gíakirwo ríngí ní ariú a Hasenaa. Nímarire mígogo yakí, na magíkíra mírango na igera cia kúmihinga na icuma ciakí. **4** Meremothu mûrú wa Uria mûrú wa Hakozu, níwe wacookereirie gícunjí kíria kíarumíríire. Nake Meshulamu mûrú wa Berekia mûrú wa Meshezabeli agícookereria rúthingo gícunjí kíria kíariganítie na hau. Ningí Zadoku mûrú wa Baana agíthii na mbere gúcookereria gícunjí kíria kíarumíríire. **5** Gícunjí kíria kíarumíríire gíacookereirio ní andú a Tekoa, no andú ao aría maarí igweta nímaregire kúruta wíra üría maaheetwo ní arúgamíríri

ao. **6** Joiada mûrú wa Pasea marí na Meshulamu mûrú wa Besodeia ní macookereirie Kihingo kíá Jeshanahi. Nímarire mígogo yakí, na magíkíra mírango na igera cia kúmihinga na icuma ciakí. **7** Kúrigania nao, wíra wa gúcookereria rúthingo warutirwo ní andú a kuuma Gibeoni na Mizipa, ní Melatia wa Gibeoni, na Jadoni wa Meronothu, matúúra marína maathagwo ní barúthi wa Múrimo-wa-Farati. **8** Uzieli mûrú wa Harihaia, ümwé wa aturi a thahabu, nímacookereirie kúrúa kwarúmíríire; nake Hanania, ümwé wa athondeki a maguta manungi wega, agícookereria rúthingo haríhaa ríganítie na hau. Magícookereria rúthingo rwa Jerusalemu o nginya Rúthingo rúria Rwaríi. **9** Gícunjí kíria kíarumíríire gíacookereirio ní Refaia mûrú wa Huri üría warí mwathi wa nuthu ya gícigo kímwé kíá Jerusalemu. **10** Kúhkana na hau, Jedaia mûrú wa Harumafu agícookereria rúthingo rúria rwang'etheire nyúmba yake, nake Hatushu mûrú wa Hashabineia agícookereria rúthingo rúria rwariganítie nake. **11** Malikija mûrú wa Harimu, na Hashubu mûrú wa Pahathu-Moabi nao nímacookereirie gícunjí kíngí, hamwe na Múthiringo üría múraihi na igúrú wa Mariiko ma Mwaki. **12** Gícunjí kíria kíarumíríire gíacookereirio ní Shalumu mûrú wa Haloheshu, mwathi wa nuthu ya gícigo kíá Jerusalemu, ateithíríirio ní airítu ake. **13** Kihingo gíá Kianda gíacookereirio ní Hanuni hamwe na andú aría maatúúraga Zanoa. Magígiaka ríngí na magíkíra mírango, na igera cia kúmihinga na icuma ciakí, ningí magícookereria rúthingo üraihi wa mikono 1,000 o nginya Kihingo gíá Kiara-iní. **14** Kihingo gíá Kiara-iní gíacookereirio ní Malikija mûrú wa Rekabu, mwathi wa gícigo kíá Bethi-Hakeremu. Agígiaka ríngí na agíkíra mírango, na igera cia kúmihinga na icuma ciakí. **15** Kihingo gíá Gíthima gíacookereirio ní Shalumu mûrú wa Koli-Hoze, mwathi wa gícigo kíá Mizipa. Agígiaka ríngí, agíkírita, na agíkíra mírango na igera cia kúmihinga na icuma ciakí. Ningí nímacookereirie rúthingo rwa Karia ga Siloamu kúrigania na Múgunda wa Múthamaki, o nginya ngathí-iní ya gúikúrúka kuuma Itúúra Inene ríja Daudi. **16** Kuuma harí we, Nehemia mûrú wa Azibuku, mwathi wa nuthu ya gícigo kímwé kíá Bethi-Zuru, agícookereria rúthingo nginya kúng'ethera mbíríra cia Daudi, o nginya karia-iní ga kwíyenjera, na o nginya Nyúmba ya Njamba cia Ita. **17** Kúrigania nake, wíra wa gúcookereria rúthingo warutirwo ní Alawí aría maarúgamíríirwo ní Rehumu mûrú wa Bani.

Kūrigania nake, Hashabia, mwathi wa nuthu ya gīcigo gīa Keila, agīcookereria rūthingo handū-inī ha andū a gīcigo gīake. 18 Kūrigania nake, andū ao a būrūri nīo maacookereirie rūthingo matongoretio nī Binui mūrū wa Henadadi, mwathi wa nuthu īyo īngī ya Keila. 19 Kūrigania nake, Ezeri mūrū wa Jeshua, mwathi wa Mizipa, nīacookereirie gīcunjī kīngī kuuma harīa haang'etheire mwambato nginya harīa haigagwo indo cia mbaara, o nginyagia koine-inī. 20 Kūrigania nake, Baruku mūrū wa Zabai agīcookereria gīcunjī kīngī ari na kīyo, kuuma koine-inī nginya itoonyero rīa nyūmba ya Eliashibu mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. 21 Kūrigania nake, Meremothu mūrū wa Uria, mūrū wa Hakozu, nīacookereirie gīcunjī kīu kīngī kuuma itoonyero rīa nyūmba ya Eliashibu nginya mūthia-inī wayo. 22 Kūrigania nake, rūthingo rwacookereirio nī athīnjīri-Ngai a kuuma rūgongo rūrīa rwathiūrūkīrie kūu. 23 Kuuma harīo, Benjamini na Hashubu magīcookererria rūthingo gīcunjī kīrīa kīarī mbere ya nyūmba yao; na kūrigania nao, Azaria mūrū wa Maaseia, mūrū wa Anania, agīcookereria rūthingo hakuhī na nyūmba yake. 24 Kūrigania nake, Binui mūrū wa Henadadi nīacookereirie gīcunjī kīngī kuuma nyūmba-inī ya Azaria o nginya koine-inī harīa thingo ciacemanīrie, 25 nake Palali mūrū wa Uzai agīcookereria rūthingo kūng'ethera harīa thingo ciacemanīrie na mūthiringo ūrīa wacomokete nyūmba-inī ya igūrū ya mūthamaki hakuhī na nja ya arangīri. Kūrigania nake, Pedaia mūrū wa Paroshu 26 hamwe na atungati a hekarū arīa maatūrūraga kīrima-igūrū kīa Ofeli magīcookereria rūthingo o nginya kūng'ethera Kīhingo kīa Maaī kwerekera mwena wa irathīro na kūng'ethera mūthiringo ūrīa wacomokete na igūrū. 27 Kūrigania nao, andū a Tekoa magīcookereria gīcunjī kīngī kuuma mūthiringo mūnene ūrīa wacomokete na igūrū nginya rūthingo rwa Ofeli. 28 Igūrū wa Kīhingo kīa Mbarathi, athīnjīri-Ngai nīmacookereirie rūthingo, o mūndū mbere ya nyūmba yake. 29 Kūrigania nao, Zadoku mūrū wa Imeri aīgīcookereria rūthingo kūng'ethera nyūmba yake. Kūrigania nake, Shemaia mūrū wa Shekania, mūikaria wa Kīhingo kīa Irathīro, nīwe wacookereirie rūthingo rūrīa rwarūmīrīre. 30 Kūrigania nake, Hanania mūrū wa Shelemia, na Hanuni mūriū wa gatandatū wa Zalafu, nīo maacookereirie gīcunjī kīu kīngī. Kūrigania nao, Meshulamu mūrū wa Berekia agīcookereria rūthingo kūng'ethera harīa aikaraga. 31 Kūrigania nake, Malikija, ūmwe wa aturi

a thahabu, agīcookereria rūthingo nginya nyūmba-inī ya ndungata cia hekarū na cia onjorithia, kūng'ethera Kīhingo gīa Gūtuīria, na o nginya kanyūmba karī kaarī igūrū rīa koine; 32 na gatagatī ga kanyūmba karī kaarī igūrū rīa koine na Kīhingo kīa Ng'ondū haacockereirio nī aturi a thahabu na onjorithia.

4 Rīrīa Sanibalati aaiguire atī nītwakaga rūthingo rīngī, akīrakara na agīthirīka mūno. Agīthekerera Ayahudi, 2 na arī mbere ya athiritū ake na mbūtū cia ita cia Samaria, akiuga atīrī, "Ayahudi aya ahinyaruī, nī kīi mareka? Nīmegūcookereria rūthingo rwao? Nīmekūrūta magongona? Nīmekūrīka wīra ūyū na mūthenya ūmwe? Maahota gūtūma mahiga macooke muoyo kuuma hība-inī ici cia mahuti maya mahītē ūu wothe?" 3 Tobia ūrīa Mūamoni, ūrīa warī mwena wake, akiuga atīrī, "Rūthingo rūu rwa mahiga maraaka-rī, o na mbwe ūngīrūhaica no ūrūmomore!" 4 No rīrī, Wee Ngai witū tūthikīrīrie, tondū tūrī andū anyarare. Garūra irumi icio ciao imacookerere. Maneane ta matahītō būrūri-inī wa ūkombo. 5 Ndūkahithīrīre mahītia mao kana weherie mehia mao kuuma ūthīū-inī waku, nīgūkorwo nīmarumīte andū arīa maraaka. 6 Nī ūndū ūcio tūgīaka rūthingo rūu rīngī o nginya ruothe rūgīkinya nuthu ya ūraihi waruo, nīgūkorwo andū acio maarutire wīra na ngoro cia kwīyendera. 7 No hīndī ūrīa Sanibalati, na Tobia, na Aarabu, na Aamoni, na andū a Ashidodi maiguire atī thingo cia Jerusalemu nīciathiīga na mbere gūcookererio na atī mīanya nīyathingagwo-rī, makīrakara mūno. 8 Magīthīi ndundu marī othe, magīciira ūrīa megūka mahūurane na Jerusalemu, na mambīrīrie ngūi kuo. 9 No nītwahooire Ngai witū na tūkīiga arangīri a gūtūgitīra mūthenya na ūtukū nī ūndū nītwehītiirwo. 10 O ihinda rīu, andū a Juda makiuga atīrī, "Aruti a wīra nīmaroorwo nī hinaya, na nī kūrī na mahuti maingī mūno matangīreka twake rūthingo rūu rīngī." 11 O nacio thū ciitū ikiuga atīrī, "Mūira wa mamenye ūhoro kana matuone, tūgūkorwo hamwe nao, tūmoorage na tūtūme wīra ūcio ūtige kūrutwo." 12 Hindī īyo Ayahudi arīa maatūrūraga hakuhī na thū icio magīuka, magītwīra maita ikūmi atīrī, "O kūrīa mūngūrīraī, nīmegūtūtharīkīraī." 13 Nī ūndū ūcio ngūiga andū amwe na thuutha wa kūrīa rūthingo rwarī thī mūno na gūtaarī na ūgitīri; ngīmaiga kūringana na nyūmba ciao marī na hiū ciao cia njora, na matimū, na mota. 14 Ndaarīkīa kuona ūrīa maundū maatariī, ngīrūgama ngīra andū arīa maarī igweta, na anene, na andū arīa

angī atīrī, “Mūtikametigīre. Ririkanai Mwathani, o we ūria mūnene na wa kūmakania, nīguo mūrūrīre ariū a thoguo, na aanake anyu, na airītu anyu, na atumia anyu, o na mīcīi yanyu.” 15 Rīrīa thū ciitū ciamenyire atī nītwamenyete ūhoro wa ndundu yao, na atī Ngai nīarigīrīrie ūndū ūcio, ithuothē tūgīcooka rūthingo-inī, o mūndū agīthīi wīra-inī wake. 16 Kuuma mūthenya ūcio nuthu ya andū akwa nīo maarutaga wīra nayo nuthu īyo īngī yao makīheo matimū, na ngo, na mota, o na nguo cia kīgera. Anene nao makīrūgama thuutha wa andū othe a Juda 17 arīa maakaga rūthingo. Nao arīa maakuuaga indo cia mwako maarutaga wīra na guoko kūmwe, nakuo kūrīa kūngī kūnyiitīte kīndū kīa mbaara, 18 nake mwaki o wothe aikaraga eyohete rūhiū rwake rwa njora njohero o akīrutaga wīra. No mūhuhi wa karumbeta aanjikaraga hakuhī. 19 Ningī ngīrīa arīa maarī igweta, na anene, na andū arīa angī atīrī, “Wīra nī mūiingī mūno na ūgatambūrūka, na nītūraihanīrīrie mūno mūndū na ūria ūngī rūthingo-inī. 20 Rīrīa rīothe mūngīigua karumbeta kaahuhwo, mūñke harīa tūrī. Ngai witū nīwe ūgītūrīrīra!” 21 Nī ūndū ūcio tūgīthīi na mbere na kūruta wīra, nuthu ya andū īnyiitīte matimū kuuma rūciinī nginya njata cioneke hwaī-inī. 22 Hindī o īyo ngīrīa andū atīrī, “Reke o mūndū na mūteithia wake maikarage Jerusalemu thīnī ūtukū, nīgeetha matūtungatagīre ta arangīri ūtukū, na mūthenya makaruta wīra.” 23 Niī mwene, kana ariū a baba, kana andū akwa, kana arangīri arīa maarī hamwe na niī gūtiīrī warutaga nguo; o mūndū aakoragwo na indo ciate cia mbaara o na agīthīi gūtaha maaī.

5 Na rīrī, andū amwe na atumia ao nīmatetire mūno nī ūndū wa ūria maahinyīrīrio nī Ayahudi arīa angī ariū a ithe wao. 2 Amwe moigaga atīrī, “Ithūi na aanake aitū na airītu aitū tūrī aingī. Na no nginya tūkorwo na irio, nīguo tūrīe tūtūrē muoyo.” 3 Angī moigaga atīrī, “Tūneanaga ithaka ciitū na mīgūnda iitū ya mīthabibū, na mīcīi iitū itūrūgamīrīre nīguo tūheo irio hīndī ya ng’aragu.” 40 na angī moigaga atīrī, “No nginya tūngīkombire mbeeca nīguo tūhote kūrīha igooti rīa mūthamaki rīa ithaka ciitū na mīgūnda ya mīthabibū. 5 O na gūtiūka tūrī a mūthiimo ūmwe na thakame ūmwe na andū a būrūri witū, na o na gūtiūka aanake aitū nī ega o ta ao-rī, ithūi tūtūkīte no nginya tūneane aanake aitū na airītu aitū matūke ngombo. O na rīu airītu aitū amwe nī ngombo, no tūtīrī na ūhoti wa kūgīrīrīria ūndū ūcio tondū ithaka

ciitū na mīgūnda iitū ya mīthabibū ūrī moko-inī ma andū angī.” 6 Rīrīa ndaiguire mateta mao na thitango icio, nīndarakarire mūno. 7 Ngīcūrūrania maūndū macio, na ngīrūithia andū arīa maarī igweta na anene, ngīmeera atīrī, “Nīmūreetia andū a būrūri wanyu uumithio wa mbeeca iria mūmakombithīte!” Nī ūndū ūcio ngītana mūcemano mūnene wa kūmaciirthia, 8 ngīuga atīrī, “Tūgeretie o ūria tūngīhota gūkūūra Ayahudi arīa a ithe witū arīa mendeirio ndūrīrī. No inyuū nī kwendia mūrendia andū anyu nīguo tūcooke tūmagūre rīngī!” Andū acio magīkira ki tondū matingīonire wa kuuga. 9 Ningī ngīthīi na mbere ngīuga atīrī, “Ūria mūreka ti wega. Githī mūtiagīrīrīwo nī gūthīiaga mwītīgīrīte Ngai witū nīgeetha tūtikanyararwo nī ndūrīrī iria ūrī ūthū na ithūi? 10 Niī, na arīa a baba, na andū akwa, o na ithūi nītūrakombithia andū mbeeca na irio. No rekei gwītīa kwa uumithio wa mbeeca iria mūkombanīire gūthire! 11 Cookeriai andū ithaka ciao narua, na mīgūnda yao ya mīthabibū na ya mītamaiyū, na nyūmba ciao, o na uumithio ūcio mūmarīhagia wa gīcunjī kīa igana kīa mbeeca, na ngano, na ndibei ya mūhīhano, na kīa maguta.” 12 Nao makiuga atīrī, “Nītūkūmacookeria. Na tūtīkūmetia kīndū kīngī. Tūgwīka o ta ūria ūkuuga.” Ningī ngītūmanīra athīnjīri-Ngai ngīrīa andū arīa maarī igweta na arīa anene mehīte atī nīmakahingia ūria meranīire. 13 O na niī ngīribariba icūrī cia nguo yakwa ya igūrū, ngīuga atīrī, “O ta ūguo-rī, mūndū o wothe ūtakahingia kīrīkanīro gīkī, Ngai aromūribariba kuuma nyūmba yake na kuuma kūrī indo ciate. Nī ūndū ūcio mūndū ta ūcio aroribaribwo, atīgwo atarī kīndūl!” Mūngī wothe ūkiuga, “Ameni,” na ūkīgooca Jehova. Nao andū othe magīka o ta ūria meeranīire. 14 Ningī kuuma mwaka wa mīrongo ūrī wa Mūthamaki Aritashashita, rīrīa ndathuurirwo ndūkē barūthi wao būrūri wa Juda, ngīnyagia mwaka wa mīrongo ūtātū na ūrī, mīfaka ikūmi na ūrī-rī, niī o na kana arīa a baba, tūtiārīre irio iria ciagayagīrīwo barūthi. 15 No rīrī, abarūthi arīa maarī mbere yakwa nīmahatagīrīria andū mūno na makametia cekeri cia betha mīrongo ūna, hamwe na irio na ndibei. Ateithīrīria ao nao no mahatagīrīria andū. No niī tondū wa gwītīgīra Ngai ndiekire ūguo. 16 Handū ha gwīka ūguo-rī, niī ndeheanire gwaka rūthingo rūrū. Andū akwa othe moonganīte hau nī ūndū wa wīra; na tūtiīgana kūgūra ithaka. 17 Ningī-rī, Ayahudi igana rīa mīrongo ūtāno, o hamwe na anene maarīīaga gwakwa, hamwe na arīa

mookaga kuuma ndūrīrī-in̄ iria ciatūthiürürükīirie.
18 O mūthenya indo iria ciahaaragīrio cia kūrīo ciarī
ndegwa īmwe, na ng'ondu ithathatū noru, na ngūkū,
na o mīthenya ikūmi yathira ndaarehagīrwo ndibei
nyingī mūno ya mīthembā yothe. O na kūrī ūguo-
rī, ndietagia irio iria ciagayagīrwo barūthi, tondū
maruta macio nīmaritūhiire andū. **19** Wee Ngai wakwa,
ndirikana, ūnjike wega nī ūndū wa maündū marīa
mothe njīkīire andū aya.

6 Na rīrīa Sanibalati, na Tobia, na Geshemu ūrīa

Mūarabu, na thū iria inḡ ciitū maakinyiirwo nī ūhoro atī nīnjakīte rūthingo rīngī na hatiarī ithenya o na rīmwē rīatigarīte rūthingo-inī, o na gūtuūka nginyagia ihinda rīu ndiekīrīte mīrango ya ihingo, 2 Sanibalati na Geshemu makīndūmīra ndūmīrīri īno: “Ūka, reke tūcemanie itūūra-inī rīmwē werū-inī wa Ono.” No rīrī, maathugundaga kūnjīka ūru; 3 nī ūndū ūcio ngīmatūmīra andū mamacookerie atīrī: “Ndī na wīra wa bata ndīraruta, ndingīhota gūkūrūka njūke. Wīra ūngīkīrūgamio nīkī, atī nyambé njikūrūke kūrī inyū?” 4 Maandūmīire ndūmīrīri ta īyo maita mana, na o hīndī ndaacookagia icookio rīu. 5 Ihinda rīa gatano Sanibalati akīndūmīra ndungata yake na ndūmīrīri o ro īyo, īkuuīte marūa mataari matume, 6 marīa maandīkītō ūū: “Ūhoro nīwarītio ndūrīrī-inī, na Geshemu aroiga ūhoro ūcio nī wa ma, atī wee na Ayahudi nīmūrathugunda kūremera mūthamaki mūmūkīrīre, na nī ūndū ūcio nīmūraaka rūthingo. Ningī kūringana na ūhoro ūcio nīrēnda gūtuūka mūthamaki wao 7 na atī nī ūthuuriētē anabii a kwanīrīra ūhoro ugūkonī kūu Jerusalemu makiugaga atīrī, ‘Juda kūrī na mūthamaki!’ Rīu-rī, ūhoro ūcio nīugūkinyīra mūthamaki; nī ūndū ūcio ūka, twaranīrie.” 8 Na nīi ngīkīmūcookeria atīrī: “Gūtīrī ūndū ta ūcio ūroiga ūrekīka; nī gwīthugundīra ūrethugundīra ūhoro ūcio meciiria-inī makū.” 9 Andū acio maageragia ūrīa wothe mangītūguoyohia, magītīciiria atīrī, “Moko mao nīmekwaga hinya wa kūrūta wīra, naguo wage kūrīka.” No ngīhooya Ngai, ngīmwīra atīrī, “Rīu ikīra moko makwa hinya.” 10 Mūthenya ūmwē nīndathīire mūcīi gwa Shemaia mūrū wa Delaia, mūrū wa Mehetabeli, ūrīa wahingīrwo gwake mūcīi. Akīnjiirā atīrī, “Nītūcemanie nyūmba ya Ngai, hekarū thīinī, na tūhinge mīrango ya hekarū, tondū kūrī na andū maroka gūkūrūraga, megūka gūkūrūraga ūtukū.” 11 No ngīmūuria atīrī, “Mūndū ta nīi nīagīrīrīwo nī kūura? Kana mūndū ta nīi nīagīrīrīwo

kwihitha thiiní wa hekarú ahonokie muoyo wake? Nií ndigúthiil¹² Níndamenyire atí ti Ngai wamútumíte, no aandathagíra üúru tondú Tobia na Sanibalati nímamúrhíte eke ūguo. **13** Aaríñítwo níguo atúme ndítigíre nígeetha ndeka ūguo njíhie, ngé na ríitwa ríuru nao mone njíra ya kúúmenithia. **14** Wee Ngai wakwa, ririkana Tobia na Sanibalati tondú wa ūrúa mekíte, na ūririkane Noadia múnabii mündü-wa-nja, o na anabii aríá angí makoretwo makígeria kúnjíkira guoya. **15** Ní ûndú ūcio, rúthingo rúu rwaríñikire thuutha wa míthenya mírongo ítano na írrí, míthenya wa mírongo írrí na ítano, mweri-iní wa Eluli. **16** Ríriá thú ciitú ciaiguire úhoro ūcio, ndúríñí ciothe iria ciatúthiürürükírie igútigíra na ikíaga mwíhoko, ní ûndú nímamenyire atí wíra warutíkire na ûndú wa uteithio wa Ngai witú. **17** Ningí matukú-iní macio, andú aríá maarí igweta a Juda nímatúmagíra Tobia marúa maingí, nao nímanyiitaga macookio kuuma kúrú Tobia. **18** Nígúkorwo andú aingí a Juda nímhíti te gúkorwo mwena wake, tondú aarí múthoni-we wa Shekania mûrú wa Ara, na mûriú wake Jehohanani aahikítie mwarí wa Meshulamu mûrú wa Berekia. **19** Na ningí nímaikaraga makíiheaga úhoro wa ciiko ciakte njega magacooka makamwíra ūrúa na nií njugíte. Nake Tobia akaandúmagíra marúa ma gúttuma ndútigíre

7 Na rīrī, rūthingo rwarīka gwakwo rīngī, na niī ngikorwo njikirīte mīrango ihingo-inī-rī, nīrīo arangīri a ihingo, na aini, na Alawii maathuurirwo. 2 Nīndatuire Hanani mūrū wa baba mūrūgamīrīri wa Jerusalemu, marī na Hanania mūnene wa gīkaro kīgitire kīa mūthamaki, tondū aarī mūndū mwīhokeku, na agetigīra Ngai gūkīra andū arīa angī. 3 Ngīmeera atīrī, “Ihingo cia Jerusalemu itikahingūragwo, o nginya rīrīa riūa rīrīkoragwo rīarīte. Ningī o na rīrīa arangīri a ihingo marī wīra-inī, nīmaikarage mahingīte mīrango īyo, na makamīkīra mīgīlīko. Ningī mūthuure aikari a Jerusalemu matuīke arangīri, amwe marangagīre harīa matuīrīrwo kūrangīra, na arīa angī marangagīre hakuī na nyūmba ciao.” 4 Na rīrī, itūūra rīa Jerusalemu rīarī inene mūno na rīkaarama, no andū arīa maatūūraga kuo maarī anini, na nyūmba itiakoretwo ciakītwo rīngī. 5 Nī ūndū ūcio Ngai wakwa akīnjikīra wendo ngoro-inī yakwa wa gūcookanīrīria andū arīa maarī igweta, na anene, na andū arīa angī nīguo meyandīkithie kūringana na nyūmba ciao. Nīndonire ibuku rīa marītwa ma njiaro cia arīa maarī

a mbere gūcoka. Ūū nīguo ndonire rīandikītwo: 6 Aya nīo andū a bürūri arīa maacockire kuuma bürūri ūrīa maatahiirwo, arīa Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni aatahīte akamatwara Babuloni bürūri wa ūkombo (nao magīcoka Jerusalemu na Juda, o mündū itūura-inī riāke, 7 marehanīte na Zerubabeli, na Jeshua, na Nehemia, na Azaria, na Raamia, na Nahamani, na Moridekai, na Blishani, na Misiperethu, na Bigivai, na Nehumu, na Baana): Mūgana wa andū a Israeli watarii ūū: 8 njiaro cia Paroshu ciarī 2,172 9 na cia Shafatia ciarī 372 10 na cia Ara ciarī 652 11 na cia Pahathu-Moabi (iria cioimīte harī Jeshua na Joabu) ciarī 2,818 12 na cia Elamu ciarī 1,254 13 na cia Zatu ciarī 845 14 na cia Zakai ciarī 760 15 na cia Binui ciarī 648 16 na cia Bebai ciarī 628 17 na cia Azigadi ciarī 2,322 18 na njiaro cia Adonikamu ciarī 667 19 na njiaro cia Bigivai ciarī 2,067 20 na cia Adini ciarī 655 21 na cia Ateri (iria cioimīte harī Hezekia) ciarī 98 22 na cia Hashumu ciarī 328 23 na cia Bezai ciarī 324 24 na cia Harifu ciarī 112 25 na cia Gibeoni ciarī 95. 26 nao andū a Bethilehemu na Netofa maarī 188 27 na andū a Anathothu maarī 128 28 na andū a Bethi-Azimavethu maarī 42 29 na andū a Kiriathu-Jearimu, na Kefira, na Beerothu maarī 743 30 na andū a Rama na Geba maarī 621 31 na andū a Mikimashi maarī 122 32 na andū a Betheli na Ai maarī 123 33 na andū a Nebo ūrīa īgī maarī 52 34 na andū a Elamu ūrīa īgī maarī 1,254 35 na andū a Harimu maarī 320 36 na andū a Jeriko maarī 345 37 na andū a Lodi, na Hadidi, na Ono maarī 721 38 na andū a Senaa maarī 3,930. 39 Nao athīnjīri-Ngai maarī: njiaro cia Jedaia (iria cioimīte harī nyūmba ya Jeshua) ciarī 973 40 na cia Imeri ciarī 1,052 41 na cia Pashuri ciarī 1,247 42 na cia Harimu ciarī 1,017. 43 Nao Alawii maarī: a njiaro cia Jeshua (iria cioimīte harī Kadimieli, rūciaro-inī rwa Hodavia) ciarī 74. 44 Nao aini maarī: njiaro cia Asafu ciarī 148. 45 Nao aikaria a ihingo maarī: njiaro cia Shalumu, na Ateri, na Talimonu, na Akubu, na Hatita, na Shobai ciarī 138. 46 Nacio ndungata cia hekarū ciarī: njiaro cia Ziha, na Hasufa, na Tabaothu, 47 na Keroso, na Sia, na Padoni, 48 na Lebana, na Hagaba, na Shalimai, 49 na Hanani, na Gideli, na Gaharu, 50 na Reaia, na Rezini, na Nekoda, 51 na Gazamu, na Uza, na Pasea, 52 na Besai, na Meunimu, na Nefisimu, 53 na Bakabuku, na Hakufa, na Harihuru, 54 na Baziluthu, na Mehida, na Harasha, 55 na Barikosi, na Sisera, na Tema, 56 na Nezia, na Hatifa. 57 Nacio njiaro cia ndungata

cia Solomoni ciarī: njiaro cia Sotai, na Soferethu, na Perida, 58 na Jaala, na Darikoni, na Gideli, 59 na Shefatia, na Hatili, na Pokerethu-Hazebaimu, na Amoni. 60 Ndungata cia hekarū hamwe na njiaro cia ndungata cia Solomoni maarī andū 392. 61 Nao aya nīo maambatire kuuma matūura ma Teli-Mela, na Teli-Harasha, na Kerubu, na Adoni, na Imeri, no matingīonanirie atī nyūmba ciao ciarī cia njiaro cia Israeli: 62 njiaro cia Delaia, na Tobia, na Nekoda ciarī 642. 63 Na kuuma kūrī athīnjīri-Ngai: njiaro cia Hobaia, na Hakozu, na Barizilai (mündū ūrīa wahikītie mwarii wa Barizilai ūrīa Mūgileadi, na eetanagio na rītwa rīu). 64 Andū acio nīmacaririe maandiko ma nyūmba ciao, no matiigana kūmona, nī ūndū ūcio makīeherio thiritū-inī ya athīnjīri-Ngai, magītuuo ta andū maarī na thaahu. 65 Nake barūthi wa kūu akīmaatha matikarē irio iria therie mūno, o nginya gūkaagāa mūthīnjīri-Ngai ūratungata na Urimu na Thumimu. 66 Andū acio othe marī hamwe maarī 42,360, 67 gūtatarītwo ndungata ciao cia arūme na cia andū-a-nja 7, 337; ningī nī maarī na aini arūme na andū-a-nja 245. 68 Maarī na mbarathi 736, na nyūmbū 245, 69 na ngamīra 435, na ndigiri 6,720. 70 Atongoria amwe a nyūmba nīmarutire indo ciao nī ūndū wa wīra ūcio. Barūthi wa kūu nīaheanire durakima 1,000 cia thahabu, na mbakūri 50, na nguo cia athīnjīri-Ngai 530, nacio ikīgwo kīgīna-inī. 71 Nao atongoria amwe a nyūmba nīmaheanire indo nī ūndū wa wīra ūcio, durakima 20,000 cia thahabu, na ratiri 2,200 cia betha, nacio ikīgwo kīgīna-inī. 72 Mūgana wa kīrīa kīaheanirwo nī andū arīa angī warī durakima 20,000 cia thahabu, na ratiri 2,000 cia betha, na nguo 67 cia athīnjīri-Ngai. 73 Athīnjīri-Ngai, na Alawii, na aikaria a ihingo, na aini na ndungata cia hekarū, marī hamwe na andū amwe ao, na andū arīa angī a Israeli magīaka na magītūra matūura-inī mao.

8 Na rīrī, mweri wa mūgwanja wagīkinya-rī, andū a Israeli magīkorwo maatūrīte thiīnī wa matūura mao. Nao andū othe makiūngana marī ta mündū ūmwē kīhaaro-inī kīrīa kīarī mbere ya Kīhingo kīa Maaī. Nao makīrra Ezara ūrīa mwandiki-marūa arute ibuku rīrīa rīa Watho wa Musa ūrīa Jehova aathīte andū a Israeli. 2 Nī ūndū ūcio, mūthenya wa mbere wa mweri wa mūgwanja, Ezara ūrīa mūthīnjīri-Ngai agītwara ibuku rīu rīa Watho mbere ya kīungano kīu kīonganīte kīa arūme na andū-a-nja, na arīa angī othe mangīahotire gūtaūkīrwo nī ūhoro ūcio. 3 Agīthoma

ibuku rīu aanīrīire kuuma rūciinī nginya mīaraho, ang'etheire kīhaaro kīrīa kīarī mbere ya Kīhingo kīa Maaī, arī mbere ya arūme, na andū-a-nja, na andū arīa angī mangīahotire gūtaūkīrwo nī ūhoro ūcio. Nao andū othe magītega matū, magīthikīrīria ciugo cia Ibuku rīa Watho. 4 Ezara ūrīa mwandiki-marūa aarūgamīte igūrū rīa gītara kīa mbaū kīrīa gīakītwo nī ūndū wa ūndū ūcio kīumbē. Mwena wake wa ūrīo haarūgamīte Matithia, na Shema, na Anaia, na Uriā, na Hilikia, na Maaseia, naguo mwena wa ūmotho hakarūgama Pedaia, na Mishaeli, na Malikija, na Hashumu, na Hashibadana, na Zekaria, na Meshulamu. 5 Ezara akīhingūra ibuku rīu. Andū othe nīmamuonaga tondū aarūgamīte handū hatūgīru. Na rīrīa aahingūrire ibuku, andū othe makīrūgama na igūrū. 6 Ezara akīgooca Jehova, Ngai ūrīa mūnene; nao andū othe makīoya moko mao na igūrū makiuga atīrī, "Ameni! Amenil!" Magīcooka makīnamīrīra, makīhooya Jehova maturumīthītie mothīu mao thī. 7 Nao Alawii, na nīo Jeshua, na Bani, na Sherebia, na Jamini, na Akubu, na Shabethai, na Hodia, na Maaseia, na Kelita, na Azaria, na Jozabadu, na Hanani, na Pelaia, makīruta andū ūhoro wa Watho, andū acio marūgamīte o hau. 8 Magīthoma kuuma Ibuku rīa Watho wa Ngai, magītaūraga na magītaaragīria wega nīgeetha andū acio mataūkīrwo wega nī ūhoro ūcio wathomagwo. 9 Ningī Nehemia ūrīa barūthi wa kūu na Ezara mūthīnjīri-Ngai na mwandiki-marūa hamwe na Alawii arīa maarutaga andū, makīrīra andū acio othe atīrī, "Mūthenya ūyū wa ūmūthī nīmwamūrīre Jehova Ngai wanyu. Mūtigaacakaye kana mūrīre." Nīgūkorwo andū acio othe nīmarīraga maigua ciugo cia Watho ūcio. 10 Nehemia akīmeera atīrī, "Thīiī mūgekenie na irio iria njega, na mūnyue indo irī mūrīo, na indo icio imwe mūhe arīa matari na kīndū mathondekeirwo. Mūthenya wa ūmūthī nīmwamūrīre Mwathani witū. Mūtikagīe na kīeha, nīgūkorwo gīkēno kīa Jehova nīkīo hinya wanyu." 11 Alawii makīhooreria andū acio othe, makīmeeraga atīrī, "Hoorerai tondū ūyū nī mūthenya mwamūre. Mūtikagīe na kīeha." 12 Ningī andū othe magīthīi makarīe na makanyue, na makaheane irio imwe, na magakūngūre makenete nī ūndū nīmataūkīrwo nī ciugo iria maarutītwo. 13 Mūthenya wa keerī wa mweri, atongoria a nyūmba ciotle, marī hamwe na athīnjīri-Ngai na Alawii, makīungana harī Ezara ūcio mwandiki-marūa nīguo mathikīrīrie ciugo cia

Watho. 14 Nao magīkora kwandikītwo watho-inī ūrīa Jehova aathanīte na kanua ka Musa, atī andū a Israeli maikarage thiīnī wa ithūnū hīndī ya gīathī kīa mweri wa mūgwanja, 15 na atī maanagīrīre na mahunjagie ūhoro ūyū matūura-inī mao o na kūu Jerusalemu makiugaga atīrī: "Thīiī kūu būrūrī ūrī ūrī irīma mūrehe honge cia mītamaiyū ya mīgūnda na ya gīthaka, na cia mīhandathi, na cia mīkīndū, o na cia mītī ya kīruru cia gwaka ithūnū," o ta ūrīa kwandikītwo. 16 Nī ūndū ūcio andū makiumagara, makīrehe honge, makīakīra ithūnū igūrū rīa nyūmba ciao o na nja ciao, na nja cia nyūmba ya Ngai, na kīhaaro-inī kīrīa kīarī Kīhingo-inī kīa Maaī, na kīrīa kīarī Kīhingo-inī kīa Efirimu. 17 Andū arīa othe maacookete kuuma kūrīa maatwarītwo maatahwō makīakīra ithūnū, magīkara thiīnī wacio. Kuuma matukū ma Joshua mūrū wa Nuni nginya mūthenya ūcio, andū a Israeli matiakoretwo makūngūire gīathī kīu ta ūguo. Nakīo gīkēno kīao kīarī kīnene mūno. 18 Mūthenya o mūthenya, kuuma mūthenya wa mbere nginya wa mūthīa, Ezara nīathomaga Ibuku rīa Watho wa Ngai. Nao nīmakūngūire gīathī kīu mūthenya mūgwanja, na mūthenya wa kanana, kūringana na watho, gūkīgīa na kīungano.

9 Mweri-inī o ro ūcio, mūthenya wa mīrongo ūrī na ūna, andū a Israeli makīungana hamwe mehingīte kūrīa irio na makehumba nguo cia makūnia, o na makeitīrīria tīrī mītwe yao. 2 Arīa maarī a rūciaro rwa andū a Israeli nīmeyamūranītie na ageni othe. Makīrūgama o andū handū hao, makiumbūra mehia mao na wagau wa maithe mao. 3 Makīrūgama o ro hau maarī, magīthoma Ibuku rīa Watho wa Jehova Ngai wao ihinda rīa gīcunjī gīa kana kīa mūthenya, na magītūmīra gīcunjī o kīngī gīa kana makiumbūra mehia na magīthathayagia Jehova Ngai wao. 4 Na ūrī, ngathī-inī nī haarūgamīte Alawii, nīo Jeshua, na Bani, na Kadimieli, na Shebania, na Buni, na Sherebia, na Bani, na Kenani, nao magakayagīra Jehova Ngai wao na mīgambo maanīriire. 5 Nao Alawii nīo Jeshua, na Kadimieli, na Bani, na Hashabineia, na Sherebia, na Hodia, na Shebania, na Pethahia, makiuga atīrī, "Rūgamai mūgooce Jehova Ngai wanyu, ūcio ūtūraga tene na tene." "Kūrathimwo nī ūrītwā rīaku ūrī riiri, narīo rīrotūgīrīo gūkīra ūgocci na irathimo ciotle. 6 Wee wiki nowe Jehova. Nīwe wombire igūrū, o igūrū kūrīa kūraya mūno, na ūkīumbā mbütū cia njata ciakuo, na thī na kīrīa gīothe kīrī kuo, na

maria na indo ciothe iria irī thīnī wamo. Nīwe ūheaga indo ciothe muoyo, nacio mbütū cia igūrū nīigūthathaiyagia. 7 “Wee nīwe Jehova Ngai, ūrīa wathuurire Aburamu ūkīmūrūta Uri-ya-Akalidei na ūkīmūtua rītwa rīngī Iburahīmu. 8 Nīwonire atī ngoro yake niyakwihokete, nawe ūkīgīa na kīrīkanīro nake atī nīukahe njiaro ciake būrūri wa Akaanani, na wa Ahiti, na wa Aamori, na wa Aperizi, na wa Ajebusi, na wa Agirigashi. Nīühingītie kīranīro gīaku nī tondū ūrī mūthingu. 9 “Nīwonire ūrī maithe maitū ma tene maathīnīkire marī būrūri wa Misiri; ūkīigua kīrīro kīao marī hau Iria-inī Itune. 10 Ūkīringa ciama na morīrū, na ūgūkīrīra Firaūni, na anene ake othe, na andū a būrūri wake othe, nīgūkorwo nīwamenyete ūrī andū a Misiri metīaga makīmahinyīrīria. Nawe ūkīgīira igweta, rīrīa rītūraga nginya ūmūthī. 11 Nīwagayanirie Iria Itune mbere yao, nī ūndū ūcio magītuikanīria iria gatagatī harīa haatuūkīte thi nyūmū, no arīa maamaingatīthīte ūkīmaikia kūu kūriku o ta ihiga ūlkītio maaī-inī mariku mūno. 12 Mūthenya wamatongoragia na gītugī gīa itu, naguo ūtukū ūkamatongoria na gītugī kīa mwaki gīa kūmamūrīkīra njīra ūrīa mekūgera. 13 “Nīwaikūrkīre Kīrima-inī gīa Sinai, ūkīmaarīria kuuma igūrū. Nīwamaheire mītabarīre na mawatho ma kīhootho na magīrīru, na kīrīra gīaku gīa kūrūmīrīwo, o na maathani mega. 14 Nīwamamenyithirie Thabatū yaku theru na ūkīmahe maathani, na kīrīra gīaku gīa kūrūmīrīwo, na mawatho kūgerera kanua ka Musa ndungata yaku. 15 Hīndī ya ng'aragu nīwamaheire irio kuuma igūrū, na rīrīa maarī anyootu ūkīmahe maaī kuuma rwaro-inī rwa ihiga; wamaathire mathīi makegwatīre būrūri ūrīa wehītīte woete guoko na igūrū atī nīukamahe. 16 “No rīrī, maithe maitū ma tene magītīna na makīumia ngoro ciao, makīaga gwathīkīra maathani maku. 17 Makīrega kūigua na makīaga kūririkana ciama iria warīngīte gatagatī-inī kao. Nīmoomirie ngingo, na tondū wa ūremi wao magītūhuurīra mūtongoria nīgeetha macooke ūkombo-inī wao. No rīrī, we ūrī Ngai ūrekanagīra mehia, na ūrī mūtugi na mūguwa tha, ndūhiūhaga kūrakara na ūiyūrītwo nī wendo. Nī ūndū ūcio ndwamatiganīrie, 18 o na rīrīa methondekeire mūhianano wa njaū, makiuga atīrī, ‘Ino nīyo ngai yanyu ūrīa yamūrutire būrūri wa Misiri,’ kana o na rīrīa meekire maūndū mooru mūno ma gūkūruma. 19 “Tondū wa tha ciaku nīngī, ndwamatiganīrie kūu werū-inī. Gītugī gīa itu

gītiagire kūmatongoria njīra-inī yao mūthenya, kana gītugī kīa mwaki gīkīaga kūmamūrīkīra ūtukū njīra ūrīa mekūgerera. 20 Wamaheire Roho waku mwega amarutage. Ndwegire kūmahe mana marīe, kana ūkīaga kūmahe maaī maanyoota. 21 Ihinda rīa mīaka mīrongo īna nīwamatūrīrīrie werū-inī; matiagire kīndū o nakī, ningī nguo ciao itīgana gūthira, kana magūrū mao makīimba. 22 “Nīwamaheire mothamaki na ndūrīrī, ūkīmagāra o nginya mīhaka-inī ya kūraya. Magītaha būrūri wa Sihoni mūthamaki wa Heshiboni, na būrūri wa Ogu mūthamaki wa Bashani. 23 Waingīhirie ariū ao o ta njata cia matu-inī na ūkīmakinyia būrūri ūrīa werīte maithe mao matoonye makawīgwatīre ūtuīke wao. 24 Ariū ao nīmatoonyire, makīgwatīra būrūri ūcio. Ūgītooria andū a Kaanani arīa maatūrīga būrūri ūcio mbere yao; ūkīneana andū a Kaanani kūrī o, hamwe na athamaki ao na andū a būrūri ūcio, ūkīmaneana moko-inī mao meke nao o ūrīa mangīendire. 25 Nīmatunyanire matūūra maarī mairīgīre na thingo cia hinya, na mīgūnda mīnorū, makīgwatīra nyūmba cīaiyūrīte indo njega cia mīthembā yothe, na ithima iria cienjetwo, na mīgūnda ya mīthabībū, na mīgūnda ya mītamaiyū, na mītī mīngī mūno ya matunda. Makīrīa, nginya makīhūūna na makīagīra mīrī; magīkenera wega waku mūngī. 26 “No nīmagīre gwathīka, magīkūremera, na makīhutatīra watho waku. Nīmooragire anabīi aku arīa maamataaraga nīguo mamacookie kūrī we; magīka maūndū mooru mūno ma gūkūruma. 27 Nī ūndū ūcio, ūkīmaneana moko-inī ma thū ciao, nacio ikīmahinyīrīria. No rīrīa maahinyīrīrio, magīgūkaīra. Ūkīmaigua kuuma igūrū, na tondū wa tha ciaku nīngī ūkīmahe andū a kūmahonokia, nao makīmateithūra kuuma moko-inī ma thū ciao. 28 “No maarīkīa kūgīa na ūhūrūko, magīcookerera gwīka maūndū mooru maitho-inī maku. Hīndī īyo ūkīmatiganīria moko-inī ma thū ciao nīgeetha imaathe. Na rīrīa maagūkaīre rīngī, ūkīmaigua ūrī o kūu igūrū, na tondū wa tha ciaku nīwamahonokagia kaingī. 29 “Nīwamataarire macookerere watho waku, no-o magītīna na makīrega gwathīkīra maathani maku. Makīthīha nīkūregana na mawatho maku marīa mangītūuria mūndū muoyo angīmaathīkīra. Nī ūndū wa kūng’athia, magīkūhutatīra, makīumia ngingo, na makīrega gūkūguwa. 30 Nīwamakirīrīrie mīaka mīngī. Na ūndū wa Roho waku, nīwamakaanagia na tūnuwa twa anabīi aku. No matiigana gūkūguwa, na

nī ūndū ūcio ūkīmaneana moko-inī ma ndūrīrī iria maariganītie nacio. 31 No tondū wa tha ciaku nyīngī, ndwamanaiinire kana ūkīmatiganīria, nīgūkorwo ūrī Mūrungu mütugi na müigua tha. 32 “Na rīu-rī, Wee Ngai witū, Mūrungu mūnene ūrī hinaya na wa gwītīgīrwo, o wee ūhingagia kīrīkanīro gīaku kīa wendo, ndükareke moritū maya moneke arī ūndū mūnini maitho-inī maku, moritū maya matūkorete, na magakora athamaki aitū na atongoria aitū, na magakora athīnjīri-Ngai na anabii aitū, na magakora maithe maitū na andū aku othe, kuuma matukū ma athamaki a Ashuri nginya ūmūthī. 33 Maündū-inī macio mothe matūkorete, wee ūkoretwo ūrī na kihooto; wikite maündū na wīhokeku, o rīrīa ithuī tūhītītie. 34 Athamaki aitū, na atongoria aitū, na athīnjīri-Ngai aitū na maithe maitū, matiarūmīriire watho waku; matiathikīrīrie maathani maku kana mataaro marīa wamaheire. 35 O na rīrīa maarī ūthamaki-inī wao, magīkenagīra wega waku mūnene būrūri-inī ūcio mwarii na mūnorū ūrīa wamaheete, matiagūtungatiire kana magītigana na njīra ciao cia wagānu. 36 “No rīrī, ūmūthī ūyū tūrī ngombo, ngombo būrūri-inī ūrīa waheire maithe maitū ma tene nīguo marīilage matunda maguo na indo iria ingī njega ikūraga kuo. 37 Tondū wa mehia maitū, magetha maguo maingī mathiaga kūrī athamaki arīa ūgīte igūrī riitū. Maathaga mīrī iitū na ng'ombe ciitū o ūrīa mekwenda. Tūrī ahinyīrīrie mūno. 38 “Nī ūndū wa ūguo-rī, nītūgūthondeka kīrīko gīa gūtūūra na twandīkanīre, nao atongoria aitū, na Alawii aitū na athīnjīri-Ngai aitū makīlhūure mūhūūri.”

10 Arña meekirire kīrīkanīro kīu mūhūuri maarī:
Nehemia ūrīa warī barūthi wa kūu, mūrū wa
Hakalia, na Zedekia, **2** na Seraia, na Azaria, na Jeremias,
3 na Pashuru, na Amaria, na Malikija, **4** na Hatushu,
na Shebania, na Maluku, **5** na Harimu, na Meremothu,
na Obadia, **6** na Danieli, na Ginethoni, na Baruku, **7** na
Meshulamu, na Abija, na Mijamini, **8** na Maazia, na
Biligai, na Shemaia. Acio nīo maarī athīnjīri-Ngai. **9**
Nao Alawii maarī: Jeshua mūrū wa Azania, na Binui
wa ariū a Henadadi, na Kadimieli, **10** nao athirītū
ao maarī: Shebania, na Hodia, na Kelita, na Pelaia,
na Hanani, **11** na Mika, na Rehobu, na Hashabia, **12**
na Zakuri, na Sherebia, na Shebania, **13** na Hodia,
na Bani, na Beninu. **14** Nao atongoria a andū maarī:
Paroshu, na Pahathu-Moabi, na Elamu, na Zatu, na
Bani, **15** na Buni, na Azigadi, na Bebai, **16** na Adonija,

na Bigivai, na Adini, 17 na Ateri, na Hezekia, na Azuri, 18 na Hodia, na Hashumu, na Bezai, 19 na Harifu, na Anathothu, na Nebai, 20 na Magipiašu, na Meshulamu, na Heziri, 21 na Meshezabeli, na Zadoku, na Jadua, 22 na Pelatia, na Hanani, na Anaia, 23 na Hoshea, na Hanania, na Hashubu, 24 na Haloheshu, na Piliha, na Shobeku, 25 na Rehumu, na Hashabina, na Maaseia, 26 na Ahia, na Hanani, na Anani, 27 na Maluku, na Harimu, na Baana. 28 “Andū arīa angī, nīo athīnjīri-Ngai, na Alawii, na aikaria a ihingo, na aini, o na ndungata cia hekarū na arīa othe meyamūranītie na andū arīa maariganītie nao nīguo maathīkire Watho wa Ngai, marī hamwe na atumia ao, na aanake, na airītu ao othe arīa mangīhota gūtaūkīrwo nī maündū, 29 andū aya othe maanyiitana na ariū a ithe wao arīa marī igweta, na meeohē na kīrumi na mwīhītwa afī nīmarīrūmagīrīra Watho wa Ngai ūrīa waheirwo Musa ndungata ya Ngai, na mamenyagīrīre gwathīkīra maathani mothe, na mawatho, na kīrīra gīa kūrūmīrīrō kīa Jehova Mwathani witū. 30 “Tweranīra atī tūtikaheana airītu aitū mahikio nī andū arīa matūrigiiciirie o na kana aanake aitū mahikie airītu ao. 31 “Rīrīa andū a mabūrūri marīa tūrīganītie marīrehaga indo na ngano ya kwendia mūthenya wa Thabatū, tūtikamagūrīra mūthenya ūcio wa Thabatū o na kana mūthenya ūngī o wothe mwamūre. O mwaka wa mūgwanja wakinya tūtīrīrimaga mīgūnda iitū, na nītūrīrekanagīra mathiirī mothe. 32 “Nītuoya mūrigo wa kūhingia mawatho ma kūheanaga gīcunjī gīa gatatū gīa cekeri o mwaka nī ūndū wa wīra wa nyūmba ya Ngai witū: 33 nī ūndū wa mīgate iīrīa iīgagwo metha-inī; nī ūndū wa mahinda ma maruta ma mūtu na ma njino; na nī ūndū wa maruta marīa marutagwo mūthenya wa Thabatū, na wa ciathī cia Karūgamo ka Mweri, na wa ciathī irīa ciathanītī; nī ūndū wa maruta marīa maamūre; nī ūndū wa maruta ma kūhoroheria mehia ma Israeli; o na nī ūndū wa mawīra mothe ma nyūmba ya Ngai witū. 34 “Ithuī athīnjīri-Ngai, na Alawii o na andū aya angī nītūcuukīte mītī tūgatuanīra rīrīa o nyūmba iitū iīrīrehaga ngū nyūmba-inī ya Ngai witū, cia gūikaragia mwaki wakanīte kīgongona-inī kīa Jehova Ngai witū mahinda marīa matuanīirwo o mwaka, o ta ūrīa kwandīkītī Watho-inī. 35 “O na nītuoya mūrigo wa kūrehaga maciaro ma mbere ma mīgūnda iitū na ma mūtī o wothe wa matunda nyūmba-inī ya Jehova o mwaka. 36 “O ta ūrīa kwandīkītī Watho-

inī, nītūrīrehaga marigthathi maitū ma aanake, na ma ng'ombe, na ma ndūru cia ng'ombe na cia mbūri ciitū gūkū nyūmba-inī ya Ngai witū kūrī athīnjīri-Ngai arīa matungataga kuo. 37 “O na ningī nītūrīrehaga thīnī wa makūmbī ma nyūmba ya Ngai, tūnengere athīnjīri-Ngai mūtu wa mbere, na magongona maitū ma ngano ma mbere, na maruta ma matunda ma mītī iitū yothe ma mbere, na ma ndibei iitū ya mūhīhano o na ma maguta. O na nītūrīrehaga gīcunjī gīa ikūmi kīa maciaro ma mīgūnda iitū, tūkanengera Alawii, nīgūkorwo nī Alawii maamūkaigīra icunjī cia ikūmi kuuma matūura mothe kūrīa tūrutaga wīra. 38 Mūthīnjīri-Ngai wa rūciaro rwa Harūni nīrīkoragwo ho Alawii makīamūkīra gīcunjī kīu gīa ikūmi, nao Alawii nīmarīrehaga gīcunjī gīa ikūmi kīa indo ciiothe makūmbī-inī ma kīgūna kīa nyūmba ya Ngai witū. 39 Andū a Israeli, hamwe na Alawii, nīmarīrehaga maruta mao ma ngano, na ndibei ya mūhīhano, na maguta thīnī wa makūmbī marīa indo cia handū-harīa-haamūre ciigagwo, na kūrīa athīnjīri-Ngai, arīa maratungata, na aikaria a ihingo, na aini maikaraga. “Tūtīrekagīrīria nyūmba ya Ngai witū.”

11 Na rīrī, atongoria a andū magītūura Jerusalemu, nao andū acio angī magīcuuka mītī nīguo mathuure mūndū ūmwe harī o andū ikūmi atuīke wa gūtūura Jerusalemu, itūura rīrīa itheru, nao acio angī kenda megūtigara mathīi magatūure matūura-inī mao. 2 Andū nīmagathīrīrie andū arīa othe meerūfīre gūtūura Jerusalemu na kwīyendera. 3 Aya nīo atongoria a būrūri arīa maatūrīre Jerusalemu (na rīrī, andū amwe a Israeli, na athīnjīri-Ngai, na Alawii, na ndungata cia hekarū, na njiaro cia ndungata cia Solomoni maatūraga matūra-inī ma Juda, o mūndū gīthaka-inī gīake thīnī wa matūra mao. 4 O na andū angī kuuma Juda na Benjamini nīmatūraga Jerusalemu): Kuuma njiaro-inī cia Juda maarī: Athaia mūrū wa Uzia, mūrū wa Zekaria, mūrū wa Amaria, mūrū wa Shefatia, mūrū wa Mahalaleli, wa rūciaro rwa Perez; 5 na Maaseia mūrū wa Baruku, mūrū wa Koli-Hoze, mūrū wa Hazaia, mūrū wa Adaia, mūrū wa Joaribu, mūrū wa Zekaria, wa rūciaro rwa Mūshiloni. 6 Njiaro cia Perez irīa ciatūrīraga Jerusalemu, arīa maarī andū njamba, mūigana wao warī andū 468. 7 Kuuma njiaro-inī cia Benjamini maarī: Salu mūrū wa Meshulamu, mūrū wa Joedi, mūrū wa Pedaia, mūrū wa Kolaia, mūrū wa Maaseia, mūrū wa Ithiel, mūrū wa Jeshaia, 8 na arūmīrīri ake, Gabai na Salai,

othe maarī andū 928. 9 Joeli mūrū wa Zikiri nīwe warī mūrūgamīrīri wao ūrīa mūnene, naake Juda mūrū wa Hasenua nīwe warūgamīrīre Gīcigo gīa Keerī kīa itūura rīrīa inene. 10 Nao athīnjīri-Ngai maarī: Jedaia; mūrū wa Joaribu; Jakini; 11 Sheraia mūrū wa Hilikia, mūrū wa Meshulamu, mūrū wa Zadoku, mūrū wa Meraiothu, mūrū wa Ahitubu, mūrūri wa maūndū ma nyūmba ya Ngai, 12 hamwe na athīritū ao arīa maarutaga wīra wa hekarū, maarī andū 822; Adaia mūrū wa Jerohamu, mūrū wa Pelalia, mūrū wa Amuzi, mūrū wa Zekaria, mūrū wa Pashuru, mūrū wa Malikija, 13 hamwe na andū a thirītū yake arīa maarī atongoria a nyūmba ciao, maarī andū 242; Amashusai mūrū wa Azareli, mūrū wa Ahazai, mūrū wa Meshilemothu, mūrū wa Imeri, 14 na andū a thirītū yake arīa maarī njamba, maarī andū 128. Mūtongoria wao mūnene aarī Zabidieli mūrū wa Hagedolimu. 15 Na kuuma kūrī Alawii maarī: Shemaia mūrū wa Hashubu, mūrū wa Azirkamu, mūrū wa Hashabia, mūrū wa Buni; 16 Shabethai na Jozabadu, arīa maarī atongoria eerī a Alawii, na nīo maaroraga wīra wa nja wa nyūmba ya Ngai; 17 Matania mūrū wa Mika, mūrū wa Zabedi, mūrū wa Asafu, ūrīa watongoragia mahooya ma gūcookeria Ngai ngaatho; Bakabukia ūrīa warī wa keerī harī athīritū ake: na Abada mūrū wa Shamua, mūrū wa Galali, mūrū wa Jeduthuni. 18 Alawii arīa maarī thīnī wa Itūura rīu itheru maarī andū 284. 19 Aikaria a ihingo maarī: Akubu, na Talimoni, na andū a thirītū yao, arīa maarangaigīra ihingo, maarī andū 172. 20 Andū a Israeli acio angī, hamwe na athīnjīri-Ngai na Alawii, maarī matūura-inī mothe ma Juda, o mūndū gīthaka-inī kīa maithe mao. 21 Ndungata cia hekarū ciatūrīraga kīrimā-inī kīa Ofeli, marūgamīrīrwo nī Ziha na Gishipa. 22 Mūtongoria mūnene wa Alawii kūu Jerusalemu aarī Uzi mūrū wa Bani, mūrū wa Hashabia, mūrū wa Matania, mūrū wa Mika. Uzi aarī ūmwe wa rūciaro rwa Asafu, arīa maarī aini arīa maarūgamīrīre wīra wa nyūmba ya Ngai. 23 Aini maarī watho-inī wa mūthamaki, ūrīa wamatugīra wīra wao wa o mūthenya. 24 Pethahia mūrū wa Meshezabeli, wa rūciaro rwa Zera mūrū wa Juda, aarī mūramati wa mūthamaki maūndū-inī mothe makonainie na andū. 25 Ha ūhoro wa tūtūura na mīgūnda yatuo-rī, andū amwe a Juda maatūrīraga Kiriathu-Ariba na matūura marīo marīa marīrigiicīrīre, na Diboni na matūura marīo, na Jekabizeeli na tūtūura twarīo, 26 na kūu Jeshua, na Molada, na Bethi-Peleti, 27 na Hazari-

Shuali, na Biri-Shiba na matūūra marīo; 28 na Zikilagi, na Mekona na matūūra marīo, 29 na Eni-Rimon, na Zora, na Jaramuthu, 30 na Zanoa, na Adulamu na tūtūūra twarīo, na Lakishi na mīgūnda ya rīo, na Azeka na matūūra marīo. Nī ūndū ūcio maatūūraga kuuma Birishiba o nginya Kīanda kīa Hinomu. 31 Njiaro cia Benjamini kuuma Geba ciatūūraga Mikimashi, na Aija, na Betheli na matūūra marīo, 32 na kūu Anathothu, na Nobu na Anania, 33 na Hazoru, na Rama na Gitaimu, 34 na Hadidi, na Zeboimu na Nebalati, 35 na Lodi na Ono, na Kīanda-inī kīa Aturi. 36 Amwe a ikundi cia Alawii a Juda maatūūrire Benjamini.

12 Aya nīo athīnjīri-Ngai na Alawii arīa maacockire hamwe na Zerubabeli mūrū wa Shealitieli, na Jeshua: Seraia, na Jeremia, na Ezara, 2 na Amaria, na Maluku, na Hatushu, 3 na Shekania, na Rehumu, na Meremothu, 4 na Ido, na Ginethoni, na Abija, 5 na Mijamini, na Maadia, na Biliga, 6 na Shemaia, na Joiaribu, na Jedaia, 7 na Salu, na Amoku, na Hilikia, na Jedaia. Acio nīo maarī atongoria a athīnjīri-Ngai na athirītu ao, matukū-inī macio ma Jeshua. 8 Nao Alawii maarī Jeshua, na Binui, na Kadimieli, na Sherebia, na Juda, o na Matania, ūrīa, marī hamwe na athirītu ake, nīwe warūgamīriire arīa maainaga nyīmbo cia gūcookia ngaatho. 9 Bakabukia na Uni, athirītu ao, maarūgamaga mang'ethanīire nao magīitungata. 10 Jeshua nīwe warī ithe wa Joiakimu, nake Joiakimu aarī ithe wa Eliashibu, nake Eliashibu aarī ithe wa Joiada, 11 nake Joiana aarī ithe wa Jonathani, nake Jonathani aarī ithe wa Jadua. 12 Matukū-inī ma Joiakimu, aya nīo maarī atongoria a nyūmba cia athīnjīri-Ngai; ya Seraia, aarī Meraia; ya Jeremia, aarī Hanania; 13 ya Ezara, aarī Meshulamu; ya Amaria, aarī Jehohanani; 14 ya Maluki, aarī Jonathani; ya Shebania, aarī Jusufu; 15 ya Harimu, aarī Adina; ya Meraiothu, aarī Helikai; 16 ya Ido, aarī Zekaria; ya Ginethoni, aarī Meshulamu; 17 ya Abija, aarī Zikiri; ya Miniamini na Moadia, aarī Pilitai; 18 ya Biliga, aarī Shamua; ya Shemaia, aarī Jehonathani; 19 ya Joiaribu, aarī Matenai; ya Jedaia, aarī Uzi; 20 ya Salai, aarī Kalai; ya Amoku, aarī Eberi; 21 ya Hilikia, aarī Hashabia; na ya Jedaia, aarī Nethaneli. 22 Nao atongoria a nyūmba cia Alawii matukū-inī ma Eliashibu, na Joiana, na Johanani, na Jadua, o ūndū ūmwe na atongoria a athīnjīri-Ngai, nīmandīkirwo marīitwa mao hīndī ya wathani wa Dario ūrīa Müperisia. 23 Atongoria a

nyūmba cia njiaro cia Lawi nginya hīndī ya Johanani mūrū wa Eliashibu o nao nīmandīktwo ibuku-inī ūrīa matukū macio. 24 Nao atongoria a Alawii maarī Hashabia, na Sherebia, na Jeshua mūrū wa Kadimieli, na athirītu ao, arīa maarūgamaga mamang'etheire makīna nyīmbo cia kūgooca na cia gūcookia ngaatho, gīkundi kīmwe gīkaamūkagīria kīria kīngī, kūringana na ūrīa gwathanītwo nī Daudi mūndū wa Ngai. 25 Matania, na Bakabukia, na Obadia, na Meshulamu, na Talimoni, na Akubu maarī aikaria a ihingo arīa maarangagīra makūmbī marīa maarī ihingo-inī. 26 Maatungataga hīndī ya Joiakimu mūrū wa Jeshua, mūrū wa Jozadaku, na hīndī ya Nehemia ūrīa warī barūthi, na hīndī ya Ezara ūrīa warī mūthīnjīri-Ngai na mwandīki-marūa. 27 Hīndī ya kwamūrwo kwa rūthingo rwa Jerusalemu, Alawii nīmacaririo kuuma kūrīa guothe maarī nīguo moke Jerusalemu makūngūre kwamūrwo kūu marī na gīkeno, na makīnaga nyīmbo cia gūcookia ngaatho, makīnaga na thaani iria ihūrīthanagio, na inanda cia kīnūbi, na cia mūgeeto. 28 Aini o nao nīmacookanīriiro hamwe kuuma ng'ongo iria ciathiūrūrūkīrie Jerusalemu, magīcookenīriiro kuuma tūtūūra-inī twa Anetofathi, 29 na kuuma Bethi-Giligali, na kuuma mwena wa Geba na Azimavethu, nīgūkorwo aini nīmeyakīire matūūra gūthiūrūkīria Jerusalemu. 30 Nao athīnjīri-Ngai na Alawii marīkia gwītheria, magītheria andū, na ihingo, o na rūthingo. 31 Atongoria a Juda nīndameerire mahāice rūthingo-igūrū. Ningī ngīhe ikundi igūrī nene cia aini wīra wa gūcookia ngaatho. Gīkundi kīmwe gīgīthīi mwena wa ūrīo kīrī rūthingo-igūrū, kīerekeire Kīhingo gīa Kīara-inī. 32 Hoshia hamwe na nuthu ya atongoria a Juda makīmarūmīrīra, 33 hamwe na Azaria, na Ezara, na Meshulamu, 34 na Juda, na Benjamini, na Shemaia, na Jeremia, 35 o ūndū ūmwe na athīnjīri-Ngai amwe me na tūrumbeta, o na Zekaria mūrū wa Jonathani, mūrū wa Shemaia, mūrū wa Matania, mūrū wa Mikaia, mūrū wa Zakuri, mūrū wa Asafu, 36 na athirītu ake, nīo Shemaia, na Azareli, na Milalai, na Gilalai, na Maai, na Nethaneli, na Juda, na Hanani, marī na indo cia kūna nacio o ta ūrīa gwathanītwo nī Daudi, mūndū wa Ngai. Ezara ūrīa mwandīki-marūa nīwe wamatongoretie. 37 Na rīrī, kuuma Kīhingo gīa Gīthima maathīire marūngīriire, makīhaica rūthingo igūrū na ngathī cia Itūūra rīa Daudi, makīhītūkīra igūrū ūrīa nyūmba ya Daudi, o nginya Kīhingo kīa Maaī mwena wa irathīro.

38 Gikundi gĩa keerĩ kĩa aini gĩgithiĩ kierekeire mwena wa ūmotho. Na niĩ ngimarūmīrira kūu rüthingo igūrū hamwe na nuthu ya andū, tükihitükira Mütthiringo wa Mariiko ma Mwaki o nginya Rüthingo-inĩ Rware, **39** igūrū rĩa Kihingo kĩa Efiraimu, na Kihingo kĩa Jeshana, na Kihingo gĩa Thamaki, na Mütthiringo wa Hananeli, na Mütthiringo wa Igana, nginya Kihingo-inĩ kĩa Ng'ondu. Makirūgama Kihingo-inĩ kĩa Mürangiri. **40** Ikundi icio cierĩ cia aini cia gũcookia ngaatho igiikara handū ha cio thĩnĩ wa nyūmba ya Ngai, o na niĩ ngiika o ūguo, hamwe na nuthu ya anene, **41** o ūndū ūmwé na athiñjiri-Ngai, nĩo Eliakimu, na Maaseia, na Miniamini, na Mikaia, na Elioenai, na Zekaria, na Hanania marĩ na türumbeta twao, **42** o hamwe na Maaseia, na Shemaia, na Eleazaru, na Uzi, na Jehohanani, na Malikija, na Elamu, na Ezeri. Nao aini maatongoragio nĩ Jezerahia. **43** Na müthenya ūcio nĩmarutire magongona manene, makirūuhagia tondū Ngai nĩamaheete gíkeno kínene. O nao andū-a-nja na ciana magíkena. Mbugirírio ya gíkeno kūu Jerusalemu níyaiguikaga kündū kúraya. **44** Mahinda-inĩ macio nĩ gwathuurirwo andū marügamírire makumbi ma indo iria ciarutagwo, na maciaro ma mbere, na gicunjí gĩa ikumi. Kuuma mígunda-inĩ rĩa yathiürürükírie matüura magiríirwo kurehe makumbi-inĩ icunjí iria ciatuítwo nĩ watho irĩ cia athiñjiri-Ngai na Alawii, tondū andū a Juda nímakenagíra athiñjiri-Ngai na Alawii arĩa maatungataga. **45** Nĩmarutaga wíra wa gütungatíra Ngai wao, na wíra wa gwítheria, o ta ūrĩa aini na aikaria a ihingo meekaga, kúringana na ūrĩa gwathanítwo nĩ Daudi na muriū Solomoni. **46** Nígukorwo tene mūno, matukū-inĩ ma Daudi na ma Asafu, nĩ kwarĩ na atongoria a aini na a nyimbó cia kúgooca na gúcookeria Ngai ngaatho. **47** Nĩ ūndū ūcio matukū-inĩ ma Zerubabeli na ma Nehemia, andū a Israeli othe nĩmarutaga icunjí cia o müthenya nĩ ūndū wa aini na aikaria a ihingo. Ningi nímamüraga icunjí nĩ ūndū wa Alawii arĩa angĩ, nao Alawii makaamüra icunjí nĩ ūndū wa njiaro cia Haruni.

13 Na rĩrĩ, müthenya ūcio, Ibuku rĩa Musa rígithomwo na mügambo münene andū maktiinguagíra, rígithomwo handū haandikítwo ati gütirí Müamoni kana Mümoabi ügetikírio akorwo kíungano-inĩ kĩa andū a Ngai, **2** tondū matiigana kúhe andū a Israeli irio na maañ; no-o nĩ kúriha maarihire Balamu amarume. (No rĩrĩ, Ngai witū

akigarûra kírumi gígiituika kírathimo.) **3** Rírĩa andū maaiguire watho ūcio, makieheria andū othe arĩa maari ageni kuuma Israeli. **4** Mbere iyo, Eliashibu ūrĩa mütihijiri-Ngai níakoretwo atuítwo mürügamíriri wa makumbi ma nyumba ya Ngai witū. Aarĩ wa thiritū ya hakuhí na Tobia, **5** na níamühete nyumba nene aikarage iřia mbere iyo yaigagwo mihothi ya ngano, na ūbumba, na indo cia hekarū, o na mihothi ya gicunjí gĩa ikumi kĩa ngano, na ndibei ya mühihano na maguta marĩ maaheagwo Alawii, na aini na aikaria a ihingo, o na mihothi ríria yarutagírwo athiñjiri-Ngai. **6** No rírĩa maündū maya mothe maathiiaga na mbere, niĩ ndiarĩ kūu Jerusalemu, nígukorwo mwaka-inĩ ūcio wa mîrongo itatū na ūrĩa wa ūthamaki wa Aritashashita, müthamaki wa Babuloni, níndacookete kúri müthamaki. Matukū manini maathira níndamühooire rütha, **7** ngícooka Jerusalemu. Ndacooka Jerusalemu níguo ndaamenyire ūru ūrĩa Eliashibu eekite nĩ ūndū wa kúhe Tobia kanyumba nja ya nyumba ya Ngai. **8** Níndarakaririo nĩ ūhoro ūcio mūno na ngíkia indo ciithe cia Tobia nja. **9** Ngícooka ngíruta watho kúgíe igongona ría gútheria nyumba iyo, na ngícooka indo ciithe cia nyumba ya Ngai kuo, hamwe na maruta ma ngano na ūbumba. **10** Ningi níndamenyire ati Alawii matiaheagwo gicunjí kíri kieritwo maaheagwo, na Alawii othe hamwe na aini arĩa maatungataga nímatiganíirie ūtungata, magacooka mígunda-inĩ yao. **11** Nĩ ūndū ūcio ngírúthia anene acio, ngímooria atíři: "Nyumba ya Ngai itiganíirio níkí?" Ningi ngímeeta othe hamwe, ngímacookia o mündū wíra-inĩ wake. **12** Andū othe a Juda nímarehire gicunjí gĩa ikumi kĩa ngano, na ndibei ya mühihano, o na maguta makumbi-inĩ. **13** Na niĩ ngítua Shelemia ūrĩa mütihijiri-Ngai, na Zadoku ūrĩa mwandiki-marüa, marĩ na Mulawii wetagwo Pediaia, arügamíriri a makumbi, na ngítua Hanani mürü wa Zakuri mürü wa Matania münini wao, tondū andū aya nímoonagwo marĩ ehokeku. Nímatuirwo a kúgayağıra ariú a ithe wao indo. **14** Ndirikaná, Wee Ngai wakwa, nĩ ūndū wa maündū maya, na ndíugatharie wíra na ūtungata ūrĩa ndungatíte nyumba-inĩ ya Ngai wakwa ndí mwihokeku. **15** Matukū-inĩ macio níndeyoneire andū a Juda makihila ndibei müthenya wa Thabatú na makirehe ngano, na magíkuithia ndigiri ngano hamwe na ndibei, na thabibü, na ngüü, na mithemba yothe ya mîrigo. Indo icio ciithe maarehaga Jerusalemu müthenya wa Thabatú.

Nī ūndū ūcio ngīmakaania kwendia irio mūthenya ūcio wa Thabatū. **16** Andū a Turo arīa maatūūraga Jerusalemu nīmarehaga thamaki na indo cia mīthembā yothe, na magaciendagīria andū a Juda mūthenya wa Thabatū kūu Jerusalemu. **17** Ngīrūithia andū arīa maarī igweta a Juda, ngīmooria atīrī, “Nī ūndū ūrīkū ūyū mūreka wa waganu wa gūthaahia mūthenya wa Thabatū? **18** Maithe manyu ma tene-rī, githī ti maündū ta maya meekire, nake Ngai witū agitūrehere mathīna maya mothe matūkorete na magakora itūūra rīrī inene? No rīu inyuī mūrarehera Israeli mang'ūrī maingī makīria na ūndū wa gūthaahia Thabatū.” **19** Na rīrī, hwaī-inī kwambīrīria kūgīa nduma ihingo-inī cia Jerusalemu Thabatū ītanakinya-rī, ngīathana mīrango ya Jerusalemu īhingwo na ndikahingūrwo nginya Thabatū ithire. Ngīiga andū amwe akwa ihingo-inī marangīre, nīgeetha gūtikagīe mūrigo ūngītoonyio thīnī mūthenya wa Thabatū. **20** Rīmwe kana meerī, onjorithia na endia a indo cia mīthembā yothe maraarire nja ya Jerusalemu. **21** No ngīmakaania ngīmooria atīrī, “Nī kī gīgūtūma mūraare rūthingo-inī? Mūngīka ūguo rīngī nīndīmūnyiitithia.” Kuuma hīndī īyo matiacookire gūuka mūthenya wa Thabatū. **22** Ningī ngīatha Alawii meetherie macooke mathī makarangīre ihingo nīgeetha maige mūthenya wa Thabatū ūrī mūtheru. Ndirikana, Wee Ngai wakwa, nī ūndū wa ūndū ūyū o naguo, na ūnjiguīre tha kūringana na wendo waku mūmene. **23** Na rīrī, matukū-inī macio nīndonire arūme a Juda arīa maahikītie andū-a-nja a kuuma Ashidodi, na Amoni, na Moabi. **24** Nuthu ya ciana ciao ciaaragia rūthiomī rwa Ashidodi kana thiomi cia ndūrīrī icio ingī, no matooī kwaria rūthiomī rwa Juda. **25** Ngīmarūithia na ngīmetīria kīrumi. Nīndahūrīre arūme amwe ao na ngīmamunya njuīrī. Ngītūma mehīte mwīhītwa makīgwetaga rītwa rīa Ngai, ngīmeera atīrī: “Menyai gūkaaneana airītu anyu mahikio nī ariū ao, kana aanake anyu inyuī ene mahikie airītu ao. **26** Githī ti ihikanio ta icio ciatūmirē Solomoni mūthamaki wa Israeli eehie? Ndūrīrī-inī nyīngī gūtiarī mūthamaki ūngī watariī take. Ngai wake nīamwendete, akīmūtua mūthamaki Israeli guothe; no-o na kūrī ūguo-rī, nīatoonyirio mehīa-inī nī andū-a-nja a kūngī. **27** Ithuī-rī, no nginya tūigue atī o na inyuī mūreka waganu ūyū wothe mūūru ūū, mūkaaga kwīhokeka kūrī Ngai witū na ūndū wa kūhikia andū-a-nja a kūngī?” **28** Mūriū ūmwe wa Joiada mūrū wa Eliashibū mūthīnjīri-

Ngai ūrīa mūnene aarī mūthoni-we wa Sanibalati ūrīa Mūhoroni. Nīndamūingatire oime harī niī. **29** Maririkane, Wee Ngai wakwa, tondū nīmathaahirie wīra wa ūthīnjīri-Ngai, o na magīthaahia kīrīkanīro kīa wīra wa athīnjīri-Ngai na kīa Alawii. **30** Nī ūndū ūcio, ngītheria athīnjīri-Ngai na Alawii kuuma kūrī ūndū o wothe mūgeni, ngīcooka ngīmagaīra o mūndū wīra wake kīūmbe. **31** Ningī nīndathondekire mweke wa kūhothaga ngū na maciaro ma mbere mahinda marīa maatuītwo. Wee Ngai wakwa, ndirikana na ūnjīke wega.

Esiteri

1 Na rīrī, ūū nīguo gwekīkire matukū-inī ma Ahasuerusu, o we Ahasuerusu ūrīa waathaga mabūrūri 127 marīa moimīte kuuma būrūri wa Ahīndī o nginya būrūri wa Akushi. 2 Matukū-inī macio-rī, Mūthamaki Ahasuerusu aathomakaga arī gītī-inī gīake kīa ūnene thīinī wa nyūmba ya ūthamaki kūu gīikaro kīgitire kīa mūthamaki gīa Shushani, 3 na mwaka wa gatatu wa wathani wake, nīarugithīrie andū othe arīa maarī igweta na anene iruga. Nao atongoria a mbūtū cia ita cia Perisia na cia Media, na abarūthi na andū arīa maarī igweta a mabūrūri maarī kuo. 4 Nake akīonania ūtonga mūnene wa ūthamaki wake na ūkengi na riiri wa ūnene wake, ihinda rīa matukū 180. 5 Matukū macio maathira, mūthamaki nīarugithirie iruga, rīrīa rīaikarie mīthenya mūgwanja, nario rīrī thīinī wa mūgūnda ūrīa warī mūrigīre wa nyūmba ya mūthamaki, rīkīrugīwo andū othe kuuma ūrīa mūnini nginya ūrīa mūnene, arīa maarī kūu thīinī wa gīikaro kīrīa kīrīgīre gīa Shushani. 6 Mūgūnda ūcio warī na mīcuurio ya gatani ya rangi mwerū na ya rangi wa bururu, nayo yohanītio na mīkanda ya gatani ya rangi mwerū na ya rangi wa ndathi, ikoohererwo icūhī-inī cia betha iria ciāyiitithanītio na itugī cia mahiga marīa mega merū. Nī kwarī na itī cia gūikarīra cia thahabu na cia betha iria ciāgītīo kūndū kwarītīo mahiga ma nyāigī, na mahiga mega merū, na mahiga ma rangi wa ngoikoni, na mahiga mangī ma goro mūno. 7 Ndibei yaheanagwo na ikombe cia thahabu, na gūtīrī kīahaanaine na kīrīa kīngī, na ndibei ya nyūmba ya ūthamaki yarī nyingī mūno o ta ūrīa ūtaana wa mūthamaki watarī. 8 Kūringana na watho wa mūthamaki, o mūgeni nīeetikīrītio kūnyua kīrīa angīendire, nī ūndū mūthamaki nīathīte aheani othe a ndibei mahe o mūndū kīrīa eendaga. 9 O nake Vashiti, mūtumia wa mūthamaki, nīarugithīrie andū-a-nja iruga o kūu nyūmba-inī ya ūthamaki ya Mūthamaki Ahasuerusu. 10 Mūthenya wa mūgwanja, hīndī ūrīa Mūthamaki Ahasuerusu aakenete nī ūndū wa kūnyua ndibei, agīatha ndungata iria mūgwanja ciārī hakūre iria ciāmūtingatagīra, nīcīo Mehumanī, na Bizatha, na Haribona, na Bigatha, na Abagutha, na Zetharu, na Karikasi, 11 irehe Vashiti, ūcio mūtumia wa mūthamaki mbere yake ekīrīte tanji yake ya ūthamaki, nīgeetha onanie ūthaka wake kūrī andū, o na ningī kūrī andū arīa maarī igweta, nīgūkorwo aarī kīrōrerwa. 12 No

rīrīa ndungata icio ciakinyirie watho wa mūthamaki, Vashiti mūtumia wa mūthamaki akīrega gūthīi. Hīndī ūyo mūthamaki akīng'ūrīka mūno na agīcinwo nī marakara. 13 Na tondū warī mūtugo wa mūthamaki gūtuīria maūndū ma watho na ma kīhoto, akīaria na andū arīa oogī na mooī ūhoro wa matukū ma tene. 14 Nao arīa maakuhīrīrie mūthamaki mūno maarī Karishena, na Shetharu, na Adamatha, na Tarashishi, na Meresu, na Marisena na Memukani, andū mūgwanja arīa maarī igweta a Perisia na Media, arīa meetikīrītio kuonanaga na mūthamaki, na nīo maarī anene mūno ūthamaki-inī ūcio. 15 Mūthamaki akīuria atīrī, "Kūringana na watho-rī, Vashiti mūtumia wa mūthamaki agīrīrīwo nī gwīkwo atīa? Nīaregete gwathīkīra watho wa Mūthamaki Ahasuerusu ūrīa akīnyīrīo nī andū acio ahakūre." 16 Memukani agīcockia arī mbere ya mūthamaki na andū arīa maarī igweta atīrī, "Vashiti mūtumia wa mūthamaki nīekīte mahītīa, na to mūthamaki wiki ahītīirie, no ahītīirie o na andū othe arīa marī igweta na andū othe a mabūrūri ma Mūthamaki Ahasuerusu. 17 Nīgūkorwo ūndū ūyū wīkītwo nī mūtumia wa mūthamaki nīkūmenye ka nī andū-a-nja othe, na nī ūndū ūcio nīmarīmenagīrīria athuuri ao makoiga atīrī, 'Mūthamaki Ahasuerusu araathanire Vashiti mūtumia wa mūthamaki arehwo mbere yake, no ndaigana gūthīi.' 18 Ūmūthī-rī, andū-a-nja arīa marī igweta a Perisia na Media arīa maiguīte ūndū ūyū wīkītwo nī mūtumia wa mūthamaki noguo nao marīkīga andū arīa marī igweta a mūthamaki. Kīnyararo na ngarari itigathira. 19 "Nī ūndū ūcio, mūthamaki angīona arī wega, nīarute watho wa ūthamaki na etikīre wandīkwo mawathīnī ma Perisia na Media, marīa matagarūragwo, atī Vashiti ndarī hīndī ūngī agooka mbere ya Mūthamaki Ahasuerusu. Naho handū ha Vashiti-rī, mūthamaki acarie mūndū-wa-nja ūngī mwega kūmūkīra. 20 Rīrīa watho ūcio wa mūthamaki ūrīanīrīwo kūndū guothe kūrīa mūthamaki aathanaga-rī, andū-a-nja othe nīmarītīaga athuuri ao, kuuma ūrīa mūnini nginya ūrīa mūnene." 21 Mūthamaki na andū ake arīa maarī igweta magikenio nī mataaro macio, nī ūndū ūcio mūthamaki agītīka o ta ūrīa Memukani oīgīte. 22 Agītūma marīa kūndū guothe ūthamaki-inī ūcio, o būrūri na mwandīkīre waguo na o rūrīrī na mwarīrie waruo, akīanīrīrīthia na thiomi cia andū othe atī mūthuuri o wothe nīwe mwathī wa mūcīfī wake.

2 Thuutha ūcio rīrīa marakara ma Mūthamaki Ahasuerusu maahoorerire, akiririkana Vashiti na ūrīa eekite, o na ūrīa aamütūrīre eekwo. **2** Hīndī iyo ndungata iria ciatungatagīra mūthamaki we mwene ikiuga atīrī, "Mūthamaki nīacarīrio airītu gathirange ethī na ciīrorerwa. **3** Mūthamaki nīathuure anene mabūrūri-inī mothe marīa aathanaga marehe airītu acio othe ciīrorerwa nyūmba-inī ūrīa itūragwo nī andū-a-nja thīnī wa nyūmba ya ūthamaki kūu gīkaro kīrīa kīrigīre gīa Shushani. Nao nīmamenyagīrīrwo nī Hegai, ndungata ūrīa hakūre ya mūthamaki ūrīa yarūgamagīrīrwa andū-a-nja acio; ningī maheo indo cia gwīthakaria nacio. **4** Thuutha ūcio mūirītu ūrīa ūgaakenia mūthamaki nīagatuūka mūtumia wa mūthamaki ithenya ūrīa Vashiti." Mataaro macio magikenia mūthamaki, nake akīmarūmīrīra. **5** Na rīrī, thīnī wa nyūmba ya ūthamaki kūu gīkaro kīrīa kīrigīre gīa Shushani, nī kwarī na Mūyahudi wa mūhīrīga wa Benjamini wetagwo Moridekai mūrū wa Jairū, mūrū wa Shimei, mūrū wa Kishu, **6** nake aatahītwo kuuma Jerusalemu nī Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, arī ūmwe wa andū arīa maatahanīrīrio na Jekonia, mūthamaki wa Juda. **7** Moridekai aarī na mwarī wa ithe mūnini wetagwo Hadasa, ūrīa aarerete tondū ndaarī na ithe kana nyina. Mūrītu ūcio, ūrīa ningī wetagwo Esiteri, aarī kīrīrerwa mwīrī na ūthīu akīonwo, nake Moridekai akīmuoya akīmūrera o ta mwarī thuutha wa ithe na nyina gūkua. **8** Rīrīa wathō ūcio wa mūthamaki wanīrīrwo-rī, airītu aingī nīmarehirwo thīnī wa nyūmba ya ūthamaki kūu gīkaro kīrīa kīrigīre gīa Shushani, na maamenyagīrīrwo nī Hegai. Esiteri o nake nīatwarirwo kūu nyūmba īyo ya mūthamaki na akīihokerwo Hegai, ūrīa warūgamīrīre nyūmba ūrīa yatūragwo nī andū-a-nja. **9** Mūrītu ūcio nīamūkenirie na akīendeka nīwe. O hīndī iyo akīmūhe indo cia gwīthakaria nacio o na akīmūhe irio cia mwanya. Ningī akīmūhe ndungata mūgwanja cia airītu, arīa maathuurītwo kuuma nyūmba-inī ya mūthamaki na akīmūthaamia marī hamwe na ndungata icio ciake cia airītu akīmūtwara handū harīa hega mūno kūu nyūmba-inī iyo yatūragwo nī andū-a-nja. **10** Esiteri ndoimbūrīte rūrīrī rwake kana kīhumo kīa nyūmba yao, tondū Moridekai nīamūtaarīte akamwīra ndageke ūguo. **11** O mūthenya Moridekai nīaceerangaga hau nja ya nyūmba īyo yatūragwo nī andū-a-nja, nīguo amenye ūrīa Esiteri aikaraga, na ūrīa aathiiaga na

mbere. **12** Mbere ya o mūirītu kūgīa na mweke wa gūthīi kūrī Mūthamaki Ahasuerusu, aaniinaga mīri ikūmi na ūrī ya gwīthakaria ūrīa yaathanītwo iīkaragwo nī airītu acio, itandatū ya kwīhaka maguta ma manemané, na itandatū ya kwīhaka maguta manungi wega na indo ingī cia kwīhaka. **13** O mūirītu aarī athīi harī mūthamaki ta ūrī: Niāheagwo kīndū kīrīa gīothe angīendire gwīkuuūra kuuma nyūmba īyo yatūragwo nī andū-a-nja gīa gūthīi nakīo nyūmba-inī ya mūthamaki. **14** Hwaī-inī aathiiaga agatoonya kuo, na rūciinī agacooka mwena ūngī wa nyūmba īyo yatūragwo nī andū-a-nja, nakuo kūu akamenyagīrīrwo nī Shaashagazu, ndungata ūrīa yarī hakūre ya mūthamaki, ūrīa yehokeirwo thuriya cia mūthamaki. Ndangīacookire rīngī kūrī mūthamaki tīga o mūthamaki akenirio nīwe amūtūmanīre na rītwa ūrīake. **15** Ihinda ūrīa Esiteri rīfakinya (mūirītu ūrīa Moridekai aarerete taarī mwarī, ūrīa warī mwarī wa ithe mūkūrū Abihaili) ūrīa gūthīi kūrī mūthamaki, ndaigana gwītīa kīndū o nakī, tīga o kīrīa Hegai ndungata īyo yarī hakūre ya mūthamaki, mūrori wa nyūmba īyo yatūragwo nī andū-a-nja, aamwīrire akuue. Nake Esiteri nīetikīrīkaga nī mūndū o wothe wamuonaga. **16** Nake Esiteri agītwarwo kūrī Mūthamaki Ahasuerusu kūu nyūmba-inī ya ūthamaki mweri-inī wa ikūmi, mweri wa Tebethu, mwaka-inī wa mūgwanja wa wathani wake. **17** Na rīrī, mūthamaki nīaguucīrīrīrio nī Esiteri gūkīra andū-a-nja acio angī othe, nake agītīkīrīka nīwe gūkīra airītu acio angī gathirange othe. Nī ūndū ūcio akīoya tanji ya ūnene, akīmwīkīra mūtwe, akīmūtua mūtumia wa mūthamaki ithenya ūrīa Vashiti. **18** Nake mūthamaki akīrugithia iruga inene mūno, iruga ūrīa Esiteri, agītīta andū ake othe arīa maarī igweta na anene. Mabūrūri-inī mothe mūthamaki akīanīrīra thīgūkū na akīheana iheo kūringana na ūtaana wa ūthamaki. **19** Rīrīa airītu acio gathirange moonganirio ihinda ūrīa keerī, Moridekai aikarīte hau kīhingo-inī kīa mūcīi wa mūthamaki. **20** No Esiteri ndoimbūrīte kīhumo kīa nyūmba yao kana kīa rūrīrī rwake, o ta ūrīa Moridekai aamūtaarīte, nīgūkorwo aathiire na mbere kūrūmīrīra mataaro ma Moridekai o ta ūrīa ekaga ūrīa aareragwo nīwe. **21** Ihinda ūrīa Moridekai aikaraga kīhingo-inī kīa mūcīi wa mūthamaki, Bigithana na Tereshu, anene eerī arīa meehokeirwo kūrūgamīrīra kīhingo kīa nyūmba ya mūthamaki, nīmarakarire, na makīgīa na ndundu ya kūrūraga Mūthamaki Ahasuerusu. **22** Nowe

Moridekai akīmenya ūhoro wa ndundu īyo na akīira Esiteri, mūtumia ūcio wa mūthamaki, nake Esiteri akīira mūthamaki ūhoro ūcio, na akiuga nī Moridekai ūmwīrīte. 23 Na rīrīa ūhoro ūcio watūririo na ūkīoneka atī warī wa ma, anene acio eerī magīcuurio mūtī igūrū. Ūhoro ūcio wothe nīwandikīrwo hau mbere ya mūthamaki ibuku-inī rīa maūndū marīa meeekīkite ihinda rīu.

3 Thuutha wa maūndū macio, Mūthamaki

Ahasuerusu nīatūgīririe Hamani mūrū wa Hamedatha, ūrīa Mūagagi, akīmūnenehia na akīmūhe gītīo giakīrite kīa andū arīa angī othe maarī igweta. 2 Anene othe a mūthamaki arīa maarī hau kīhingo-inī kīa mūcīi wa mūthamaki nīmaturagia maru na makainamīrīra, magatīi Hamani, nī ūndū mūthamaki nīathanīte gwīkagwo ūguo nī ūndū wake. No Moridekai ndaigana gūturia maru kana kūmūinamīrīra amūtīe. 3 Hīndī īyo anene a mūthamaki arīa maarī kīhingo-inī kīa mūcīi wa mūthamaki mākīuria Moridekai atīri, “Uregete gwathīkīra watho wa mūthamaki nīkī?” 40 mūthenya nīmamwaragīria no akīrega kūmaigua. Nī ūndū ūcio makīhe Hamani ūhoro ūcio nīgeetha mone kana mūtugo ūcio wa Moridekai no ūkirīrīrio, nīgūkorwo nīameerīte atī we aarī Mūyahudi. 5 Rīrīa Hamani onire atī Moridekai ndangīmūturīria maru kana amūtīe, akīng'ūrīka mūno. 6 No aarīkia kūmenya rūrīrī rwa andū a Moridekai rwarī rūrikū, akīona kūūragithia Moridekai arī o wiki ti kūiganu. Handū ha ūguo, Hamani agīcaria njīra ya kūniinithia rūrīrī ruothe rwa andū a Moridekai, na nīo Ayahudi, arīa maarī mabūrūri-inī mothe marīa maathagwo nī Mūthamaki Ahasuerusu. 7 Mwaka-inī wa ikūmi na ūrī wa Mūthamaki Ahasuerusu, mweri wa mbere, mweri wa Nisani, magīcuuka puri (ūguo nī ta kuuga gūcuuka mīti) mbere ya Hamani nīguo mathuure mūthenya na mweri. Naguo mūtī ūkīgwīra mweri wa ikūmi na ūrī, nīguo mweri wa Adari. 8 Hamani agīcooka akīra Mūthamaki Ahasuerusu atīri, “Nī kūrī rūrīrī rūhurunjūkīre ndūrīrī-inī cia mabūrūri mothe marīa ūthamakagīra, rūrīa mītugo yao itahaanaine na ya andū arīa angī othe, na andū a rūrīrī rūu matiathīkagīra mawatho ma mūthamaki; nī ūndū ūcio hatirī bata wa mūthamaki kūmakirīrīria. 9 Mūthamaki angīona kwagīrīire-rī, no kūrutwo watho wa kūmaniinithia, na nī nīngūiga taranda 10,000 cia

betha thīinī wa kīgīna kīa ūthamaki cia kūrīha andū arīa mekūruta wīra ūcio.” 10 Nī ūndū ūcio mūthamaki akīruta gīcūhī kīa mūhūrī wake kuuma kīara-inī gīake, agīkinengera Hamani mūrū wa Hamedatha, ūrīa Mūagagi, ūcio thū ya Ayahudi. 11 Mūthamaki akīra Hamani atīri, “Ikara na mbeeca icio ciaku, na wīke na andū acio o ūrīa ūkwenda.” 12 Na rīrī, mūthenya wa ikūmi na itatū wa mweri wa mbere, aandīki-marūa a mūthamaki magītīwo. Makīandīka ūrīa wothe Hamani aathanīte, na mwandīkīre wa o būrūri, na rūthiomī rwa o rūrīrī, makīandīkīra anene a mūthamaki, na abarūthī a mabūrūri a kūndū na kūndū, na andū arīa maarī igweta a ndūrīrī mwanya. Marūa macio maandīkirwo na rītīwa rīa Mūthamaki Ahasuerusu we mwene, na magīkīrīwo mūhūrī wa gīcūhī gīake mwene. 13 Marūa macio maatwarirwo mabūrūri-inī mothe ma mūthamaki nī andū arīa maakuuaga marūa, namo maaheanīte watho wa kwananga, na kūūraga, na kūhukia Ayahudi othe, andū ethī na arīa akūrū, na andū-a-nja na twana tūnini, maniinwo mūthenya o ro ūmwe, arī guo mūthenya wa ikūmi na itatū, mweri wa ikūmi na ūrī, mweri wa Adari, na matahe indo ciao. 14 Kobi ūmwe ya marūa macio ma watho ūcio yarī ūtūmwo ūrī watho wa kūrūmīrīrīwo mabūrūri-inī mothe, na ūmenyīthio andū a ndūrīrī ciōthe, nīgeetha mehaarīrie nī ūndū wa mūthenya ūcio. 15 Nī ūndū wa ūrīa watho wa mūthamaki warī wa na ihenya, atwari a marūa makiumagara o narua tondū watho ūcio waheanirwo kuuma thīinī wa nyūmba ya ūthamaki kūu gīikaro kīrīa kīarī kīrigīre gīa Shushani. Mūthamaki na Hamani magīkara thī kūnyua, no itūura rīu inene rīa Shushani rīkīgagaya mūno.

4 Rīrīa Moridekai aamenyire ūrīa wothe gwekītwo, agītembūranga nguo ciale, akīhumbā nguo ya ikūnia na akīhūrīria mūhu, agīthīi, agītūkanīria itūūra akīrīraga anīrīire mūno, na arī na ruo. 2 Aathiire o nginya kīhingo-inī kīa mūcīi wa mūthamaki, tondū gūtīrī mūndū wetikagīrio gūtoonya kūu thīinī ehumbīte nguo ya ikūnia. 3 Thīinī wa mabūrūri mothe kūrīa marūa na watho wa mūthamaki wakinyaga kwagīfaga na gūcakaya kūnene, na kwīhinga kūrīa irio, na kūrīra na kūgirika kūnene kūrī Ayahudi. Aingī ao magīkoma thī mehumbīte nguo cia ikūnia na mehūrīrie mūhu. 4 Hīndī ūrīa ndungata cia Esiteri cia airītu na cia arūme iria ciarī hakūre ciokire ikīmūhe ūhoro ūkonīi Moridekai, Esiteri

nāthāññikire mūno. Akīmūneanīra nguo ehumbe arute īyo ya ikūnia, no Moridekai akīregā gūcīoya. 5 Nake Esiteri agītūmanīra Hathaka, ūmwē wa ndungata iria ciarī hakūre cia mūthamaki, ūrīa waheetwo wīra wa kūmūtungatīra, akīmwatha athī akamenye nī ūndū ūrīkū ūcio wathāñnagia Moridekai, na gītūmi kīaguo. 6 Nī ūndū ūcio Hathaka akiumagara, agīthī kūrī Moridekai kīhaaro-inī gīa itūura rīu inene hau mbere ya kīhingo kīa mūcīi wa mūthamaki. 7 Nake Moridekai akīmwīra maūndū marīa mothe maamūkorete, hamwe na mūigana wa mbeeca iria ciote Hamani eeranīire kūrīha ciigwo kīgīna-inī kīa mūthamaki nīguo Ayahudi maniinwo biū. 8 Ningī akīmūnengera kobi ya marūa ma watho ūcio wa kūniinwo kwao, ūrīa yandikītwo na īkahunjanīrio kū Shushani, akamīonie Esiteri na amūtaarīrie ūhoro wayo, na akīmwīra aringīrīrie Esiteri athī kūrī mūthamaki, akamūthaithe maiguīrwo tha, na aarīrīrie andū ake harī mūthamaki. 9 Nake Hathaka agīcooka, na akīmenyithia Esiteri ūrīa Moridekai oigīte. 10 Nake Esiteri akīmūtaarīria ūrīa ekwīra Moridekai, akīmwīra atīrī, 11 “Anene othe a mūthamaki, o na andū othe a mabūrūri marīa mūthamaki aathanaga nīmoōi atī mūndū mūrūme kana mūndū-wa-nja o wothe ūrīa ūngītoonya harī mūthamaki hau nja ya na thīinī atetītwo, mūthamaki arī o watho ūmwe: naguo nī atī mūndū ūcio ooragwo. Kīgīrīria kīa ūndū kūragwo no mūthamaki amūtambūrūkīrie rūthanju rwake rwa ūthamaki rwa thahabu. No rīrī, ūrī matukū mīrongo ītatū nīmathirīte kuuma rīrīa ndetītwo thiī kūrī mūthamaki.” 12 Rīrīa ciugo cia Esiteri cierirwo Moridekai, 13 agītūmana macookio mamwīre atīrī, “Ndūgeciirie atī tondū ūrī thīinī wa nyūmba ya mūthamaki atī wee nowe wiki ūkaahonoka, nao Ayahudi othe maniinwo. 14 Nīgūkorwo ūngīaga kwaria ihinda ta rīrī, kīhonia na kūhonokio kwa Ayahudi nīkoima handū hangī, no wee na nyūmba ya thoguo no mūkaaniinwo. Ningī-rī, nūū ūrī kana wokire ūthamaki-inī nī ūndū wa ihinda ta rīrī?” 15 Nake Esiteri akīmeera macookerie Moridekai ūhoro, mamwīre atīrī, 16 “Thī ūcookinārīrie Ayahudi othe ariā maikaraga Shushani, na mwīhinge kūrīa irio nī ūndū wakwa. Mūtikaarie kana mūnyue kahinda ka mīthenya ītatū, ūtukū na mūthenya. Nī na ndungata ciakwa cia airītu nītūkwīhinga kūrīa irio hamwe na inyuī. Twarīkia gwīka ūguo-rī, nīngathī kūrī mūthamaki, o na akorwo tiguo watho ugīte. Ingīkua-

rī, ndīgīkue.” 17 Nī ūndū ūcio Moridekai agīthiī na agīka ūrīa wothe Esiteri aamūtaarīte.

5 Mūthenya wa gatatu wakinya-rī, Esiteri akīihumba

nguo ciake cia ūthamaki na akīrūgama nja ya na thīnī wa nyūmba ya ūthamaki, mbere ya nyūmba nene ya mūthamaki. Nake mūthamaki aikarīire gitī gīake kīa ūnene nyūmba-inī ūyo nene, ang' etheire itoonyero rīayo. 2 Rīrīa onire Esiteri, mūtumia wa mūthamaki arūngī hau nja, akīmūkenera na akīmūtambūrūkīria rūthantu rwake rwa ūnene rwa thahabu rūrīa aanyiitīte. Nī ūndū ūcio Esiteri agīkuhīrīria, akīhutia mūthia waruo. 3 Nake mūthamaki akīmūuria atīrī, "Esiteri, mūtumia ūyū mūthamaki, ūbatario nī kī? Ihooya rīaku nī rīrīkū? O na wahooya ūheo nuthu ya kūrīa guothe thamakaga, nīkūheo." 4 Esiteri akīmūcookeria akīmwīra atīrī, "Mūthamaki angīona kwagīrīre, nīetikīre moke marī na Hamani ūmūthī iruga-inī rīrīa ngūrugithīrīre." 5 Mūthamaki akiuga atīrī, "Gīrai Hamani o rīu, nīgeetha twīke o ūguo Esiteri orītie." Nī ūndū ūcio mūthamaki marī na Hamani magīthīi iruga-inī rīrīa Esiteri aahaarīrie. 6 Na rīrīa maanyuuaga ndibei-rī, mūthamaki akīuria Esiteri o ro rīngī atīrī, "Ihooya rīaku nī rīrīkū? Nīkūhingīrio. Na nī kī ūrooria ūheo? O na wahooya ūheo nuthu ya kūrīa guothe thamakaga-rī, nīkūheo." 7 Esiteri agīcookeria atīrī, "Ūndū ūrīa ndīrooria, o na ihooya rīakwa nī rīrī. 8 Kūngīkorwo nīnjītikīrīkīte nī mūthamaki, na akorwo mūthamaki no etīkīre ihooya rīakwa na aahingīrie ūrīa ndīrooria-rī, mūthamaki na Hamani nīmagooka rūciū iruga-inī rīrīa ngaamarugithīria. Hīndī ūyo nīguo ngaacookie kūrīa kīa mūthamaki." 9 Mūthenya ūcio Hamani nīoimire kūu akenete na agacanjamūka ngoro. No hīndī ūrīa onire Moridekai hau kihingo-inī kīa mūcīi wa mūthamaki na akīona atī ndaramūrūgamīra kana akāmwītigīra, akīng'ūrika mūno nī ūndū wa Moridekai. 10 No rīrī, Hamani nīerigīrīrie gwīka ūndū, na akiinūka mūcīi. Hamani agītīa arata ake hamwe na mūtumia wake, Zereshu, 11 akīmarahīra ūhoro wa ūtonga wake mūingī, na ariū ake aingī, na njīra ciathe iria mūthamaki aamūtīte nacio, na ūrīa aamūtūtūgīrīte gūkīra andū arīa angī maarī igweta na anene. 12 Hamani agīthīi na mbere kuuga atīrī, "O na to ūguo wiki, nīi no nīi nyiki Esiteri mūtumia wa mūthamaki egwītīte tūthīi na mūthamaki iruga-inī rīrīa ekūrugithītīe. Na nīanjītīte tūthīi na mūthamaki rūciū. 13 No maūndū macio mothe, matiratūma

njiganire rīrīa rīothe ndirona Moridekai, Mūyahudi ūcio, aikarite kīhingo-inī kīa mūcīi wa mūthamaki.” 14 Zereshu mūtumia wake marī na arata ake othe makīmwīra atīrī, “Thondekithia mūtī wa gūcuuria mūndū wa buti mīrongo mūgwanja na ithano kūraiha na igūrū, na rūciū rūciū ūroke ūrie mūthamaki etikīre Moridekai acuurio hau mūtī-igūrū. Ūcooke ūthīi mūrī na mūthamaki iruga-inī ūri mūkenu.” Rīciiria rīrī nīriakenirie Hamani, nake agīthondekithia mūtī ūcio.

6 Na rīrī, ūtukū ūcio mūthamaki akīürwo nī toro; nī ūndū ūcio agīathana areherwo ibuku rīrīa rīandikītwo maūndū ma matukū ma tene, maandiko marīa ma wathani wake, rīrehwo athomerwo. 2 Hakioneka handikītwo thīinī warō atī Moridekai nīwe woimbūrīte Bigithana na Tereshu, anene eerī a mūthamaki arīa marangagīra kīhingo, o acio maacirīire kūraga Mūthamaki Ahasuerusu. 3 Mūthamaki akīuria atīrī, “Nī ūndū ūrkū Moridekai aatīrwo naguo na nī ūnene ūrkū aaheirwo nī ūndū wa ūndū ūcio?” Ndungata ciake ikīmūcookeria atīrī, “Hatī ūndū o na ūmwe eekirwo.” 4 Mūthamaki akīuria atīrī, “Nūū ūrī hau njā?” Hamani aakorirwo no hīndī aatoonya njā ya nyūmba ya mūthamaki nīguo aarie na mūthamaki ūhoro wa gūcuuria Moridekai mūtī-igūrū ūrī aathondekithie nī ūndū wake. 5 Ndungata ciake ikīmūcookeria atīrī, “Nī Hamani ūrūgamīte njā.” Mūthamaki agīathana atīrī, “Mwīrei atoonye.” 6 Rīrīa Hamani aaingīrire, mūthamaki akīmūuria atīrī, “Nī ūndū ūrkū ūngīkwo mūndū ūrī mūthamaki angīenda gūtīiitia?” Hīndī īyo Hamani akīyūria na ngoro atīrī, “Nūū ūngī mūthamaki angīenda gūtīiitia tiga niī?” 7 Nī ūndū ūcio agīcookeria mūthamaki atīrī, “Mūndū ūrī mūthamaki angīenda gūtīiitia-rī, 8 nī wega wathane atī nguo rīrī ndaaya ya ūthamaki rīrī wee mūthamaki wanekīra ūrehwo, ningī mbarathi rīrī yanakuua mūthamaki rīrī ūkīrtwo tanji ya ūthamaki mūtwe ūrehwo. 9 Ningī wītīkire nguo īyo ndaaya, na mbarathi īyo, cīhokerwo mūndū ūmwe mūtīku mūno wa anene a mūthamaki. Wītīkire ahumbe mūndū ūrī mūthamaki angīenda gūtīiitia nguo īyo, na amūtongorie athīi akūuītwo nī mbarathi īyo kū njīra-inī cia itūura rīu inene, nake mūndū ūcio athīi akīanagīrīra arī mbere yake atīrī, ‘Ūū nīguo gwīkagwo mūndū ūrī mūthamaki angīenda gūtīiitia.’” 10 Mūthamaki agīatha Hamani, akīmwīra atīrī, “Thīi narua, woe nguo īyo na mbarathi īyo, na

wīke Moridekai ūcio Mūyahudi o ūguo woiga, o ūcio ūkaraga hau kīhingo-inī kīa mūcīi wa mūthamaki. Ndūgatīgīrīre ūndū o na ūmwe wa maūndū macio mothe wagaathīrīria mekwo.” 11 Nī ūndū ūcio Hamani akīoya nguo īyo na mbarathi īyo. Akīhumba Moridekai nguo, na akīmūtongoria ahaicīte mbarathi njīra-inī cia itūura rīu inene, akīanagīrīra mbere yake atīrī, “Ūū nīguo gwīkagwo mūndū ūrīa mūthamaki angīenda gūtīiitia!” 12 Thuutha ūcio-rī, Moridekai agīcooka kīhingo-inī kīa mūcīi wa mūthamaki. No Hamani akīguthūka gwake mūcīi aiyūrītwo nī kīha, 13 akīrīa Zereshu mūtumia wake na arata ake othe maūndū marīa mothe maamūkorete. Andū arīa maamūtaaraga, o na Zereshu mūtumia wake, makīmwīra atīrī, “Angīkorwo Moridekai ūcio wambīrīria gūgūtooria nī wa kīhumo kīa Ayahudi-rī, ndūgīmūtīirī, na ti-therū nīgūthīral!” 14 Ihinda o ro rīu maaragia nake, ndungata iria ciarī hakūre cia mūthamaki iīkinya, na iītwarā Hamani na ihenya iruga-inī rīrīa Esiteri aamarugithīirī.

7 Nī ūndū ūcio mūthamaki na Hamani magīthīi kūrīanīra na Esiteri, mūtumia wa mūthamaki, 2 rīrīa maanyuuaga ndibei mūthenya ūcio wa keerī, mūthamaki akīuria Esiteri o rīngī atīrī, “Esiteri, mūtumia wa mūthamaki, ihooya rīaku nī ūrīkū? Nīukūhingīrio. Na nī kī ūrooria ūheo? O na wahooya nuthu ya kūrīa guothe thamakaga, nīukūheo.” 3 Nake Esiteri mūtumia wa mūthamaki akīmūcookeria atīrī, “Ingīkorwo nīnjītīkīrikīte nīwe, wee mūthamaki, na mūthamaki angīona kwagīrīire-rī, ndahooya ndekwo ndūure muoyo, rīu nīrīo ihooya rīakwa. Ningī ndahooya atī andū akwa marekwo matūure muoyo. 4 Nī ūndū niī na andū akwa nītwendetio tūniinwo, na tūtūragwo na tūhukio. Atīrīrī, korwo no kwendio twendetio tūgatuīke ngombo cia arūme, na cia andū-a-nja, niī nīngīrakirire tondū thīina ta ūcio ti mūiganu wa gūthīnia mūthamaki.” 5 Mūthamaki Ahasuerusu akīuria Esiteri mūtumia wa mūthamaki atīrī, “Mūndū ūrī ūngīgeria gwīka ūndū ta ūcio-rī, nūū hihi? Arī ha?” 6 Esiteri akiuga atīrī, “Mūtūthūūri na thū iītū nī Hamani ūyū mwaganu.” Hamani akīnyiitwo nī kīmako kīnene arī hau mbere ya mūthamaki o na mūtumia wake. 7 Nake mūthamaki agītīkīra arakarīte mūno, agītīga kūnyua ndibei yake, agīthīi nakūu mūgūnda-inī ūcio wa nyūmba ya ūthamaki. Nake Hamani amenya atī mūthamaki nīarīkītie gūtua ciira wake, agītīgo na thuutha ethaithanīrīre harī Esiteri

mütumia wa müthamaki níguo ndakooragwo. 8 Na ríriä müthamaki aacookaga nyumba ya iruga kuuma mëgündä-iní ücio wa nyumba ya üthamaki, Hamani nake noguo aakorirwo akïgûithia gitï-iní harña Esiteri aaikairite. Nake müthamaki akigûthuka, akiuria atirí, "Kaï angïnya mütumia wa müthamaki na hinya o na türí nake gükü nyumba?" Müthamaki akirikia kuuga üguo, makihumbira Hamani üthiü. 9 Nake Haribona, ndungata imwe ya iria haküre, arña maatungatagïra müthamaki, akiuga atirí, "Mütï wa gïcúuria andü wa buti mîrongo mûgwanja na ithano kûraiha na igûrû ürûgamïtio nyumba-iní ya Hamani. Araúthondékithitie ní undü wa Moridekai, üriä waririe ndeto cia güteithia müthamaki." Müthamaki akiuga atirí, "Mûcuuriee mütï-iní ücio!" 10 Ní undü ücio magïcúuria Hamani mütï-iní ücio aathondékithitie ní undü wa Moridekai. Hïndï ïyo müthamaki agïthirwo ní marakara.

8 Müthenya o ro ücio, Müthamaki Ahasuerusu akihe mütumia wake Esiteri indo cia Hamani, ücio thü ya Ayahudi. Nake Moridekai agïüka mbere ya müthamaki, ní undü Esiteri nïgoigte üriä maatarainie. 2 Müthamaki akiruta gïcûhï kïa mûhûuri wake kïriä aatunyïte Hamani, na agïkihe Moridekai. Nake Esiteri agïtua Moridekai mûrûgamïrï wa indo cia Hamani. 3 Esiteri agïthaitha müthamaki o rïngï, akïgûithagia magûrû-iní make akirïraga. Akimûhooya aniine mûbango ücio mûru wa Hamani ücio Mûagagi, üriä aaciirïire wa gûkïrïra Ayahudi. 4 Hïndï ïyo müthamaki agïtambûrûkïria Esiteri rûthanju rwa thahabu rwa üthamaki, nake Esiteri agïükïra akirûgama mbere yake. 5 Akïra müthamaki atirí, "Müthamaki angïona kwagïrïre, na ngorwo nïnjïtikïrikïte niwe na one undü ücio níguo wagïrïre ní gwïkwo, na akorwo ní akenetio ní niï-rï, nïetikïre kwandikithia watho wa kûgarûra marña marña maatûmïtwo ní Hamani mûrû wa Hamedatha, ücio Mûagagi, üriä aaciirïire na akandikithia níguo aniinithie Ayahudi mabûrûrï-iní marña mothe müthamaki athamakaga. 6 Ni undü-rï, ingïhota atïa gûkirîrïria ngïonaga ngero irïa ikûgerwo andü akwa? Ingïhota atïa gûkirîrïria kuona andü a nyumba yakwa makïniinwo?" 7 Müthamaki Ahasuerusu agïcookeria Esiteri mütumia wa müthamaki na Moridekai üriä Mûyahudi atirí, "Ni undü Hamani nïaciirïire kûragithia Ayahudi, indo ciakte nïndicïheete Esiteri, na nï mamûcuurïtie mütï-igûrû. 8 Na ríriä, andikithiai uuge üngï na rïitwa rïa

mütumia wa güteithia Ayahudi ta üriä mûkuona kwagïrïre, na mûhûure marña macio mûhûuri na gïcûhï kïa müthamaki, ní undü gütirï marña mandikïtwo na rïitwa rïa müthamaki na makahûurwo mûhûuri wa gïcûhï gïake mangïgarûrwo." 9 O rïmwe aandiki-marña a üthamaki magïitwo, müthenya wa mîrongo iirï na ithatü, mweri-iní wa gatatü, mweri wa Sivani. Makïandika watho wothe wa Moridekai kûrï Ayahudi na anene a müthamaki, na abarûthi, na andü arña maarï igweta a mabûrûri 127 matambûrûkïte kuuma bûrûri wa Ahïndï nginya bûrûri wa Kushi. Mawatho macio maandikirwo na mwandikïre wa o bûrûri na rûthiomu rwa a andü, o na kûrï Ayahudi na mwandikïre na rûthiomu rwao. 10 Moridekai nïandikithirie marña na rïitwa rïa Müthamaki Ahasuerusu, makihûurwo mûhûuri wa gïcûhï kïa müthamaki, na akimatuma na andü arña maathiiaga mahaicïte mbarathi, o arña maahaicaga mbarathi iria ciarï ihenya, nacio ciaciariïtwo ní mbarathi cia müthamaki. 11 Itua rïu rïa müthamaki rïgïtikïria Ayahudi a matûura mothe marña manene kïhotoo gïa kûngana megitïre; maniine, na moorage, na mahukie mbûtû o ciotle cia rûruka o ruothe kana bûrûri üriä üngïmatharikïra, o hamwe na andü-aanja na ciana ciao; na matahe indo cia thü ciao. 12 Müthenya üriä wamûrirwo wa Ayahudi gwïka üguo mabûrûrï-iní mothe ma Müthamaki Ahasuerusu warñ müthenya wa ikûmi na itatü mweri wa ikûmi na iirï, naguo ní mweri wa Adari. 13 Kobi ya marña macio ma itua rïu yarï iheanwo irï watho wa kûrûmîrïrwo mabûrûrï-iní mothe, na itua rïu rïmenyithio andü a ndûrîrï ciotle, níguo Ayahudi mehaarïrie müthenya ücio merihïrie harï thü ciao. 14 Atware acio a marña, mahaicïte mbarathi cia müthamaki, magïthii na ihenya nïkûhïkwo ní watho wa müthamaki. Narïo itua rïu nïriäheanirwo kûu nyumba-iní ya müthamaki kûu Shushani. 15 Moridekai oimire mbere ya müthamaki ekirïte nguo cia üthamaki cia rangi wa bururu na rangi mwerû, na arñ na tanji nene ya thahabu mûtwe, na akehumba nguo ndaaya ya rangi wa ndathi ya gatani irïa njega. Nao andü a itûura rïa Shushani magïkungïrra itua rïu marñ na gïkeno. 16 Kûrï Ayahudi rïu rïarï ihinda rïa gûkena, na kûigua wega na gûcanjamûka o na gütïka. 17 Thïinï wa bûrûri o wothe o na thïinï wa itûura inene o rïothe, kûrïa guothe itua rïu rïa müthamaki rïatwarirwo, Ayahudi nïmagïire na gïkeno na magïcanjamûka, makiruga

maruga magīkūngūira. Na andū aingī a ndūrīrī ingī makīgarūra magītua Ayahudi tondū nīmanyiitīwo nī guoya wa gwītigīra Ayahudi.

9 Kūrī mūthenya wa ikūmi na ītatū mweri wa ikūmi na ūrī, nīguo mweri wa Adari, nīrīo itua rīrīa riathanītwo nī mūthamaki, rīarī rīhingio. Mūthenya ūcio, thū cia Ayahudi nīcierīgīrire kūmahoota, no ūrī, gūkīgarūrkana, nao Ayahudi makīgīa na hinya gūkīra arīa maamathūire. **2** Ayahudi nīmecookanīrīrie matūura-inī mao manene mabūrūri-inī mothe ma Mūthamaki Ahasuerusu, nīgeetha matharīkire acio mendaga kūmaniina. Gūtīrī mūndū ūngīahotire kūmeetiirīa, nī ūndū ndūrīrī icio ingī ciotle nīciametigīrire. **3** Nao andū othe arīa maarī igweta a mabūrūri macio, na anene a mūthamaki, na abarūthi, na arīa mateithagīrīria mūthamaki gwathana magīteithia Ayahudi, nī ūndū nīmanyiitīwo nī guoya wa gwītigīra Moridekai. **4** Moridekai aarī mūndū woikaine wega kūu nyūmbainī ya ūthamaki; nayo ngumo yake ikīhunja mabūrūri-inī macio mothe, nake agīkīrīria kūgīa na hinya. **5** Ayahudi makīhūūra thū ciao ciotle na hiū cia njora, magīcīrīraga magīcīniina, na magīka thū ciao, o icio ciamathūire, o ūrīa wothe mangīendire gūcīka. **6** Nyūmba-inī ya mūthamaki kūu Shushani, Ayahudi nīmooragire na makīniina andū magana matano. **7** Ningī nīmooragire Parishandatha, na Dalifoni, na Asipatha, **8** na Poratha, na Adalia, na Aridatha, **9** na Parimashata, na Arisai, na Aridai, na Vaizatha, **10** na nīo ariū ikūmi a Hamani mūrū wa Hamedatha, ūrīa warī thū ya Ayahudi. No matiigana gūtaha indo ciao. **11** Mūigana wa andū arīa mooragīrīwo nyūmba-inī ya mūthamaki kūu Shushani nīwakinyīrio mūthamaki mūthenya o ro ūcio. **12** Nake mūthamaki akīra Esiteri mūtumia wa mūthamaki atīrī, “Ayahudi nīmoragīte na makaniina andū magana matano o na ariū ikūmi a Hamani thīnī wa nyūmba ya ūthamaki kūu gūikaro kīrīa kīrigīre gā Shushani. Hihi mekīte atīa mabūrūri-inī marīa mangī ma mūthamaki? Atīrī, ihooya rīaku nī ūrīkī? Nīkūhingīrio. Na nī ūndū ūrīkū ūrooria ūheo? O naguo ūndū ūcio nīkūheo.” **13** Esiteri agīcookia atīrī, “Mūthamaki angīona kwagīrīire-rī, ūtikīria Ayahudi arīa marī Shushani makaahingia itua rīrī o na rūciū, na ūreke ciimba cia ariū ikūmi a Hamani igaacuorio mītī-igūrū.” **14** Nī ūndū ūcio mūthamaki agīathana gwīkwo ūguo. Itua rīkīhītūkio

kūu Shushani, nao magīcuuria ciimba cia ariū acio ikūmi a Hamani mītī-igūrū. **15** Ayahudi arīa maarī kūu Shushani magīcookanīrīra hamwe mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri wa Adari, nao makiūraga andū magana matatū kūu Shushani. No matiigana gūtaha indo ciao. **16** O mahinda macio-rī, Ayahudi arīa angī maatigaire mabūrūri-inī marīa mūthamaki ūcio aathamakaga o nao makiūngana hamwe nīguo meegitīre, na meeyūkīrīrie harī thū ciao. Makīrīraga andū ngiri mīrongo mūgwanja na ithano cia thū ciao, no matiigana gūtaha indo ciao. **17** Ūndū ūcio wekīkire kūrī mūthenya wa ikūmi na ītatū mweri-inī wa Adari, na kūrī mūthenya wa ikūmi na īna makīhūūra, na makītua mūthenya wa ndīa na wa gīkēno. **18** Na ūrī, Ayahudi arīa maarī Shushani, nīmonganīte mūthenya wa ikūmi na ītatū na wa ikūmi na īna, naguo mūthenya wa ikūmi na ītano makīhūūra na makītua mūthenya wa ndīa na wa gīkēno. **19** Ūndū ūcio nīguo ūtūmaga Ayahudi arīa maatūraga tūtūrā-inī marūmie mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri wa Adari, ūrī mūthenya wa gīkēno na wa ndīa, na mūthenya wa kūheana iheo harī mūndū na ūrī ūngī. **20** Moridekai nīandikire maundū macio, na agītūmīra Ayahudi othe marūa kūndū guothe mabūrūri-inī ma Mūthamaki Ahasuerusu, marīa maarī gūkuhī na marīa maarī kūraya, **21** nīguo makūngūyagīre mūthenya wa ikūmi na īna, na wa ikūmi na ītano wa mweri wa Adari o mwaka, **22** arī rīo ihinda rīrīa Ayahudi meeyūkīrīrie kūrī thū ciao, o na arī guo mweri ūrīa kīeha kīao gītūkire gīkēno, namo macakaya mao magītūka mūthenya wa gūkūngūya. Aamandikīire marūmagie mūthenya īyo ūrī mīthenya ya ndīa na ya gīkēno, na ya kūheana iheo cia irīo harī mūndū na ūrī ūngī, na ya kūhe athīnī iheo. **23** Nī ūndū ūcio Ayahudi magītīkīra gūthīi na mbere na gūkūngūira ūguo maambīrīrie, magekaga ūrī Moridekai aamandikīire. **24** Nīgūkorwo Hamani mūrū wa Hamedatha, ūrīa Mūagagi, o we thū ya Ayahudi othe, nīathugundīte gūukīrīra Ayahudi amaniine, na agīcuuka purī (ūguo nī kuuga agīcuuka mītī) nīguo monūhwo na maniinwo. **25** No ūrī ūndū ūcio wa hito wamenyekire nī mūthamaki, akīrūta watho mwandīke wa kuuga atī ūrū ūcio Hamani aathugundīire Ayahudi ūmūcookerere we mwene, o na atī we na ariū ake macuuriro mītī-igūrū. **26** (Nī ūndū ūcio mīthenya īyo īgītīwo Purimu kuumana na ūtīwa ūrī Puri.) Nī ūndū wa maundū mothe marīa maandikītwo marūa-inī macio, na nī ūndū

wa ūrīa meyoneire na nī ūndū wa maūndū marīa maamakorire, 27 Ayahudi magītua kūgē mūtugo wa kūrūmīrīwo, nīguo o ene, na njiaro ciao, na arīa othe mangītūurania nao, marūmagie mīthenya īyo yeerī o mwaka mategūtīrīria, na njīra ūrīa kwandīkītwo, na mahinda marīa maatuītwo. 28 Mīthenya īyo itūke ya kūririkanagwo na īmenyagīrīwo nī njiarwa ciothe na nyūmba ciothe, na mabūrūri-inī mothe na matūūra-inī manene mothe. Na mīthenya īyo ya Purimu ndīkanaage gūkūngūrīwo nī Ayahudi, o na kana kīririkano kīayo kīage njiaro-inī ciao. 29 Nī ūndū ūcio Esiteri, mūtumia wa mūthamaki, mwarī wa Abihaili, marī na Moridekai ūrīa Mūyahudi, makīandīka marī na ūhoti wothe ūrīa maarī naguo, nīguo mekīre marūa macio ma keerī meegī Purimu hinya. 30 Nake Moridekai agītūmīra Ayahudi othe arīa maarī mabūrūri-inī 127 ma ūthamaki wa Ahasuerusu marūa, marī ciugo cia kūmeciiria wega na kūmoomīrīria, 31 nīgeetha marūmagie mīthenya īyo ya Purimu mahinda marīa matuītwo, o ta ūrīa Moridekai ūrīa Mūyahudi marī na Esiteri, mūtumia wa mūthamaki maamatūrīire, na o ta ūrīa meetuīrīire o ene, hamwe na njiaro ciao, ūhoro wīgiī mahinda mao ma kwīhinga kūrīa irio na gūcakaya. 32 Itua rīu rīa kūrūmīrīwo rīa Esiteri nīrīekīrire mawatho macio maakoniī Purimu hinya, naguo watho ūcio ūkiandīkwo mabuku-inī ma kīririkano.

10 Na rīrī, Mūthamaki Ahasuerusu nīeetagia igooti mabūrūri marīa mothe aathanaga, o nginya icigīrīra ciakuo cia kūraya. 2 Ha ūhoro wa ciīko ciake cia hinya na ūhoti, hamwe na ūhoro wothe wa ūnene wa Moridekai, nginya harīa mūthamaki aamūnenehetie-rī, githī ti mwandīke mabuku-inī ma maūndū ma athamaki a Media na Perisia? 3 Moridekai ūrīa Mūyahudi aarī wa keerī wathani-inī kuuma he Mūthamaki Ahasuerusu, na nīeetīkīrītwo nī Ayahudi ta mūnene wao, na agatīka mūno kūrī Ayahudi ao aingī, tondū aacaragīria andū ake maūndū mega, na akaarīrīria kūgaacīra kwa Ayahudi othe.

Ayubu

1 Bürūri-inī wa Uzu nī kwarī mündū watūire kuo wetagwo Ayubu. Mündū ūcio ndaaři ūcuuke ningī aarī mündū mürūngirīru; n̄etigirīte Ngai na agatheemaga maūndū marīa mooru. **2** Ayubu aarī na ariū mūgwanja na airītu atatū, **3** ningī nī aarī na ng'ondu 7,000, na ngamīra 3,000, na ndegwa cia kūgana kuohwo macooki 500, na ndigiri 500, na nī aarī na ndungata nyingī mūno. Nīwe warī mündū ūrīa mūnene mūno kūrī andū arīa angī othe a mwena wa Irathīro. **4** Ariū ake n̄imagiaga na iruga o mündū riita rīake gwake mūciī, na n̄imetaga aarī a nyina acio atatū n̄iguo marīanīre na manyuuaniре nao. **5** Na matukū ma maruga maathira, Ayubu n̄iamatūmanagīra moke n̄iguo amatherie. Nīokagīra rūciinī tene akaruta igongona rīa njino nī ūndū wa o ūmwe wao, tondū eeciiragia atīrī, "No gūkorwo ciana ciakwa nīciīhitie ikaruma Ngai na ngoro." Ūcio n̄iguo warī mūtūgo wa Ayubu wa mahinda mothe. **6** Na rīrī, mūthenya ūmwe araika n̄imathiire kūrūgama mbere ya Jehova, na Shaitani o nake agīthī hamwe nao. **7** Nake Jehova akīuria Shaitani atīrī, "Uuma kū?" Nake Shaitani agīcookeria Jehova atīrī, "Nyuma kūriūnga thī, o na gūcangacanga kuo kūndū na kūndū." **8** Ningī Jehova akīuria Shaitani atīrī, "Nīūcūranītie ūhoro wa ndungata yakwa Ayubu? Ūkoona atī kūu thī gūtīrī mündū ūngī ūhaana take; ndarī ūcuuke na nīmūrūngirīru, mündū mwītīgīri-Ngai na ūtheemaga maūndū marīa mooru?" **9** Shaitani agīcookeria atīrī, "Kaī Ayubu agītīgīgīra Ngai o ro ūguo tūhū? **10** Githī wee ndūmūrigīire na ūkamūrigīcīria hamwe na nyūmba yake, o hamwe na maūndū make mothe? Nīūrathimīte wīra wa moko make, nī ūndū ūcio ūhiū wake na ndūrū ciake ciyūrīte būrūri wothe. **11** No rīrī, ta tambūrkia guoko gwaku ūhutie indo ciotle iria arī nacio, na ti-itherū ndarī hīndī ategūkūruma o ūthiū-inī waku." **12** Jehova akīira Shaitani atīrī, "No wega, indo ciotle iria arī nacio nīndaciiga moko-inī maku, nowe mwene ndūkanamūhutie." Nake Shaitani akiuma hau mbere ya Jehova. **13** Na rīrī, mūthenya ūmwe hīndī ūrīa ariū na aarī a Ayubu maarīaga na makanyua ndibei kwa mūrū wa nyina wao ūrīa mūkūrū-rī, **14** mūkinyia-ūhoro agīkora Ayubu, akīmwīra atīrī, "Ndegwa nīkūrīma ikūrīmagā na mīraū, nacio ndigiri ikūrīaga o hau hakuhī, **15** nao andū a Sabea macitharīkīra na macitaha.

Ndungata nacio macīraga na rūhiū rwa njora, na no nī nyiki ndahonoka, ndagīuka gūkūrehere ūhoro!" **16** O akīaragia-rī, mūkinyia-ūhoro ūngī agīuka, akiuga atīrī, "Mwaki wa Ngai uumire na igūrū na wacina ng'ondu o na ndungata waniina biū; no nī nyiki ndahonoka, ndagīuka gūkūrehere ūhoro!" **17** O akīaragia-rī, mūkinyia-ūhoro ūngī agīuka, akiuga atīrī, "Akalidei meyūmba mbūtū ithatū, maatharīkīra ngamīra ciaku na macitaha, maathīi nacio. Ndungata nacio macīraga na rūhiū rwa njora; na no nī nyiki ndahonoka, ndagīuka gūkūrehere ūhoro!" **18** O akīaragia-rī, mūkinyia-ūhoro o ūngī agīuka, akiuga atīrī, "Ariū na aarī ake mekūrītaga, makīnyuuaga ndibei kwa mūrū wa nyina wao ūrīa mūkūrū; **19** na rīrī, o hīndī ūyo rūhuho rūnene rwahurutana rūumīte werū-inī, na ruo rwahūūra nyūmba ūyo koine ciayo inya, yamomoka, yamagwīra maakua; na no nī nyiki ndahonoka, ndagīuka gūkūrehere ūhoro!" **20** Nake Ayubu aigua-ūhoro ūcio, akīrūgama, agītembūranga nguo yake ya igūrū, na akīenjwo mūtwe. Agīcooka akīgūithia thī, akīhooya Ngai, **21** akiuga atīrī: "Ndoimire nda ya maitū ndī njaga, na ngoima thī ūno ndī njaga. Nī Jehova waheanire, na nī Jehova wacookera: ūrītwā ūrīa Jehova ūrogooocwo." **22** Thīinī wa maūndū macio mothe-rī, Ayubu ndaigana kwīhīa na ūndū wa gūtuīra Ngai mahītia.

2 Ningī nī kwarī mūthenya ūngī araika maathīire kūrūgama mbere ya Jehova, na Shaitani o nake agīthī hamwe nao kūrūgama mbere yake. **2** Nake Jehova akīuria Shaitani atīrī, "Uuma kū?" Nake Shaitani agīcookeria Jehova atīrī, "Nyuma kūriūnga thī o na gūcangacanga kuo kūndū na kūndū." **3** Ningī Jehova akīuria Shaitani atīrī, "Nīūcūranītie ūhoro wa ndungata yakwa Ayubu? Ūkoona atī kūu thī gūtīrī mündū ūhaana take; ndarī ūcuuke na nī mūrūngirīru, mündū mwītīgīri-Ngai na ūtheemaga maūndū marīa mooru. Ningī no arūmītie wīhokeku wake, o na gūtuīka nīwaningīrīrie ndīmwanange hatarī gītūmi." **4** Nake Shaitani agīcookeria Jehova, akiuga atīrī, "Gīkonde kīrīhagwo na gīkonde! Mündū no arute indo ciakte ciotle nīguo ahonokie muoyo wake. **5** No rīrī, ta tambūrkia guoko gwaku ūhutie mahīndī na nyama cia mwīrī wake, na ti-itherū ndarī hīndī ategūkūruma o ūthiū-inī waku." **6** Nake Jehova akīira Shaitani atīrī, "No wega, ūrī arī moko-inī maku; no ndūkahutie muoyo wake." **7** Nī ūndū ūcio Shaitani akiuma hau mbere ya Jehova, akīnyamaria Ayubu

na ironda ciarī na ruo mūno kuuma makinya ma magūrū make nginya mūtwe. **8** Nake Ayubu akīoya gacere ka nyūngū ethūage nako, agīkara thī harīa haitagwo mūhu. **9** Nake mūtumia wake akīmūuria atīrī, “Anga no ūrūmītie wīhokeku waku o na rū? Ruma Ngai wīkuūre!” **10** Nake Ayubu akīmūcookeria atīrī, “Wee ūraaria ta mūndū-wa-nja mūkīgu. Kaī turīkāmūkagīra o maūndū mega kuuma kūrī Ngai, na tūtiāmūkīre mathīīna?” Thīnī wa maūndū macio mothe-rī, Ayubu ndaigana kwīhia thīnī wa mīario yake. **11** Na rīrī, hīndī ūrīa arata atatū a Ayubu, nīo Elifazu ūrīa Mūtemaani, na Biliadī ūrīa Mūshuhi, na Zofaru ūrīa Mūnaamathi, maaiguire mathīīna marīa mothe maakorete Ayubu-rī, makīgīa gīathī, makiuma o mūndū gwake na magīcemanīa nīguo mathīī makamūcakaithie o makīmūhooreragia. **12** Rīrīa maamuonire marī o haraaya-rī, makīrigwo nīwe nī ūrīa aahaanaga; makīambīrīria kūrīa maanīrīire, na magītembūranga nguo ciao, o na makīlhurīria rūkūngū mītwe. **13** Ningī magīcooka magīkara thī hamwe nake matukū mūgwanja, mūthenya na ūtukū, na gūtīrī mūndū wamwaragīria kiugo o na kīmwē, nīgūkorwo nīmoonire atī kūnyamarīka gwake kwarī kūnene mūno.

3 Thuutha wa matukū macio, Ayubu agītumūra kanua, akīruma mūthenya ūrīa aaciārirwo. **2** Akiuga atīrī: **3** “Mūthenya ūrīa nī ndaciārirwo ūroora, o na ūtukū ūcio kwerirwo atīrī, ‘Mūtumia nīaciārwa wa kahī!’” **4** Mūthenya ūcio-rī, ūrotuīka o nduma; Ngai arī igūrū aroaga kūrūmbūuya; mūthenya ūcio ūroaga gūthererwo nī ūtheri. **5** Mūthenya ūcio ūrokīnyiitīwo nī nduma nene na kīruru gīa gīkuū; ūrohumbīrwo nī itu; nduma ūrotooria ūtheri waguo. **6** Ūtukū ūcio-rī, ūronyīitwo nī nduma ndumanu; ūroaga gūtaranīrio na mīthenya ūrīa ūngī ya mwaka, o na kana ūtarwo harī mweri o na ūrīkū. **7** Ūtukū ūcio ūrothaata; o na gūtīkanoigwo ngemi ūtukū ūcio. **8** Arīa marumaga mīthenya maroruma mūthenya ūcio, o acio moī kwarahūra nyamū ūrīa ūtagwo Leviathanī. **9** Njata ciaguo cia rūciinī irotuīka nduma; ūroeterera ūtheri na wage kūwona, o na ūroaga kuona ruoro rūgītema, **10** nī ūndū ndūigana kūhinga mīrango ya nda ya maitū, na ndūigana kūgīrīrīria maitho makwa kuona thīīna. **11** “Ndaagire gūkua ngīciarwo nīkī? Ndaagire gūkua ngīuma nda nīkī? **12** Ndaamūkīrīrīwo maru-inī nīkī? Ndaamūkīrīrīwo nyondo-inī atī nīguo nyongithio nīkī? **13** Nīgūkorwo rū ingikomete ndī na

thayū; rū ingīrī toro hurūkīte **14** hamwe na athamaki na aheani kīrīra a gūkū thī arīa meeyakīire kūndū kūrīa kwanangīku ūngī, **15** o hamwe na aathani arīa maarī na thahabu, o arīa maiyūrītie nyūmba ciao betha. **16** Ningī-rī, nī kīi kīagiririe thikwo tīri-inī ta kīhuno o na kana ta gakenge karīa gatoonire ūtheri wa riūa? **17** Kūu andū arīa aaganu nīmatigīte kūnyamarīka, na kūu arīa anogu nīmahurūkīte. **18** Kūu-rī, mīgwate o nayo nīkenagīra kwaraha kwayo; nītigīte kūigua kīgūthūko kīa nyabaara ya ngombo. **19** Andū arīa anini na arīa anene othe marī kuo, nayo ngombo nīrekereirio kuuma kūrī mūmīathī. **20** “Nī kīi gītūmaga andū arīa marī na mīnyamaro maheo ūtheri, naguo muoyo ūkaheo arīa marī na ruo rwa ngoro, **21** o acio meriragīria gīkuū na gītingīuka, o arīa magīcaragia gūkīra kūndū kīa goro kīrīa kīhithe, **22** acio maiyūragwo nī gīkeno magakena maakinya mbīrīra? **23** Nī kīi gītūmaga muoyo ūheo mūndū ūrīte njīra, o ūcio mūhīngīrīrie nī Ngai? **24** Nī ūndū handū ha ndīe irio, no kuumwo nyumagwo nī ngoro; nakuo gūcaaya gwakwa gūtīkaga ta maaī. **25** Ūndū ūrīa ndeetigagīra nīngorete; ūndū ūrīa wamakagia mūno nīguo ūngīnīrīre. **26** Ndionaga thayū, o na kana ngahoorerā; ndionaga ūhurūko, no mīnyamaro.”

4 Nake Elifazu ūrīa Mūtemaani agīcooka, akīmūuria atīrī: **2** “Mūndū angīgeria gūkūgwetera koigo kamwe-rī, hihi wamūkīrīrīria? No rīrī, nūū ūngīhota kwīgīrīrīria kwaria? **3** Rirkana ūrīa wanataara andū aingī, na ūrīa wanekīra moko marīa maregeru hinya. **4** Ciugo ciaku cianatiirīrīria arīa manahīngwo makenda kūgūa; nīwe wanekīra maru marīa magondoku hinya. **5** No rīu-rī, nīkoretwo nī thīīma, nawe ūkoorwo nī hinya; ūhūrītīwo, nawe ūkanyītīwo nī kīmako. **6** Gīthī wītīgīri Ngai waku tīguo wagīrīrīwo gūtuīka ūūmīrīru waku, nayo mīthīire yaku itarī ūcuuke-rī, gīthī tiyo mwīhoko waku? **7** “Ta wīcūūranie atīrī: Nī mūndū ūrīkū wanathīīnika atekīte ūrīru? Nī kū andū arīa arūngīrīria marī maniinwo? **8** Nī ūrīa nyonete-rī, nī atī andū arīa marīmaga ūrīru, na arīa mahaandaga thīīnarī, maūndū macio no mo magethaga. **9** Manangagwo nī mīhūmū ya Ngai; makaniinwo nī kīhuhūkanio kīa marakara make. **10** Mīrūūthī no ūrīme na ūrārāme, no magego ma mīrūūthī ūyo mīnene nīmakoinangwo. **11** Mūrūūthī nīkuaga nī kwaga gīa kūgūīma, nacio ciana cia mīrūūthī wa mūgoma ikahurunjūka. **12** “Nī kūrī kohoro karangīyīre na hito, namo matū makwa marakaigua gakīhehanwo. **13** Ūtukū ngīcūūrania

ūhoro wa cioneki cia kūmakania, ūtukū rīrīa andū makoragwo marī toro mūnene, 14 ngīnyiitwo nī guoya na kūinaina, namo mahīndī makwa mothe magithingitha. 15 O hīndī iyo roho ūraahitükira o ūthīū-inī wakwa, nacio njuūrī cia mwīrī wakwa irambarara. 16 Roho ūcio ūrarūgama, no ndinahota kūmenya ūrīa ūratarii. Mbere yakwa hararūgama mūhianře wa kīndū, ndīracooka ndīraigua gūkīario na mīheeħū gūkīurio atīri, 17 ‘Mūndū wa gūkua-rī, aahota gūtuika mūthingu gūkīra Ngai? Mūndū aahota gūtuika mūtheru gūkīra Mūmūumbi? 18 Angīkorwo Ngai ndangīhota kwīhoka ndungata ciake-rī, na angīkorwo nīonaga araiaka ake marī na mahītia-rī, 19 githī to oone mahītia maingī mūno ma andū arīa matūraga nyūmba cia ndoro, acio mīthingi yao īrī rūkūngū-inī, acio mamemendagwo na ihenya gūkīra kīlhuruta! 20 Kuuma rūciinī nginya hwaī-inī moinangagwo tūcunji; magathira tene na tene matekūrūmbūyiyo. 21 Githī mīkanda ya hema yao ndīmunyūrītво, nīgu makue matarī na ūūgī?

5 “Wenda gwītana, ītana, no rīrī, nūū ūngīgwītīka?

Nī ūrikū wa arīa atheru ūngūrīra kūrī we? 2
Rūng'athio rūragaga kirimū, naguo ūiru ūkooraga
mündū ūrīa mūkīgu. 3 Nī mwene nīnyonete kirimū
gikigia na mīri, no-o rīmwe nyūmba yakio ikirumwo. 4
Ciana ciale nīraihanīriie na ūgitīri, ihatīriiro igooti-
inī itarī na mündū wa gūciciirīra. 5 Ūrīa mūhūtu
arīaga magetha make, amoyaga o na marī mīguai-
inī, nao arīa anyootu makahūmagīra ūtonga wao.
6 Nīgūkorwo hatīka ndikunükaga kuuma thī, kana
thīna ūkamera tīri-inī. 7 No rīrī, mündū aciaragwo
arī wa kuonaga thīna, o ta ūrīa na ma thandī cia
mwaki irathūkaga na igūrū. 8 "No rīrī, korwo nī
nī ingīthaitha Mūrungu; ingīneana ciira wakwa
kūrī we. 9 We ekaga maündū ma magegania marī
mataangīmenyeka, na akaringa ciama itangitarīka. 10
Nīwe uuragīria thī mbura; na nīwe ūrehagīra būrūri
maaī. 11 Arīa menyihagia nīwe ūmatūūgagīria, nao
arīa marī na kīeha moyagwo na igūrū makagitīrwo. 12
Nīwe ūthaatagia mībangō ya arīa marī waara, nīgeetha
moko mao matikagie na ūhootani. 13 Nīanyiitaga
arīa oogī waara-inī wao, namo mathugunda ma arīa
oingumania akaameheria biū. 14 Nduma īmakoraga
kūrī o mūthenya; mūthenya barigici makahambataga
taarī ūtukū. 15 Niahonokagia arīa abatari kuuma
kūrī rūhiū rwa njora rūrīa rūrī tūnua-inī twao;
amahonokagia moko-inī ma arīa marī hinya. 16 Nī

ündū ūcio athīnī makagīa na kīrīgīrīro, naguo ciira ūtarī wa kīhotoo ūgatumiā kanua. 17 “Kūrathimwo nī mündū ūrīa ūrūngagwo nī Ngai; nī ūndū ūcio ndūkamene irūthia rīa Mwene-Hinya-Wothe. 18 Nīgūkorwo nīaguraranagia, no rīrī, acookaga akooha nguraro īyo wega; nītāiihanagia, no moko make no mo mahonanagia. 19 Nīagagūteithūra harī mītīno itandatū; o na irī mūgwanja-rī, gütirī ūtūru ūgaagūkora. 20 Hīndī ya ng’aragu nīagagūkūura kuuma kūrī gīkuū, ningī hīndī ya mbaara agūkūure ndūkooragwo na rūhiū rwa njora. 21 Nīükagitīrwo harī rūcamīrwa rūrūmī, na ndūgetigīra hīndī irīa mwanangīko ūgooka. 22 Nīügatekerera mwanangīko na ng’aragu, na ndūgetigīra nyamū cia gūkū thī. 23 Nīgūkorwo nīükagīa na kīrīkanīro na mahiga ma werū-inī, nacio nyamū cia gīthaka itūture irī na thayū nawe. 24 Nawē ūikarage ūtū atī hema yaku nī ngīfīre; nawe nīükooya ithabu rīa indo ciaku ūkore hatirī kīndū kīrūtīe. 25 Nīükamenya atī ciana ciaku nīikaingīha, nacio njiaro ciaku cingīhe o ta nyeki ya gūkū thī. 26 Úgaathiī mbīrīra-inī ūrī o na hinya, ūhaana ta itītā cia ngano īgethetwo hīndī ya magetha. 27 “Nītūtūrītīe ūhoro ūyū, na nī wa ma. Nī ūndū ūcio kīūgue na ūmenye wee mwene.”

6 Ningī Ayubu agīcookia atīrī: 2 “Naarī korwo ruo

rūrū ndī naruo rwathimwo, nayo mīnyamaro īno
ndī nayo yothe iigirīrwo ratiri igūrū! 3 Ti-itherū
yakorwo īrī mīritū gūkīra mūthanga ūrīa ūrī maria-inī
marīa manene; na nīkio ndīrahiūhire kwaria. 4 Mīguī
ya Mwene-Hinya-Wothe nīndoonyete, naguo roho
wakwa nīrūanyua ūrūrū wayo; maūndū ma kūmakania
mūno ma Ngai nīmerekirio harī nī. 5 Njagī ya werū-
inī-rī, nīyaanagia rīrīa īrī na nyeki ya kūrīa, kana
ndegwa ikaania rīrīa itūrīrīwo? 6 Irio itarī mūcamo
nī irīkaga itekirītīwo cumbī? Mūruru wa itumbī ūrīa
mwerū-rī, nī urī mūrīo? 7 Niī ndingcīhutia; irio ta
icio no itūme njire ngoro. 8 “Naarī korwo ndaheo
ūndū ūrīa ndīrahooya, korwo Ngai aahe ūndū ūrīa
ndīrerirīria, 9 naguo nī atī Ngai eetīkire kūumemenda,
arekererie guoko gwake kūūniine! 10 Hīndī īyo no
ngīe na ūndū wa kūūhooreria, ūndū wa gīkeno ruo-
inī rūrū rūtarathira, atī nī ndikaanīte ciugo cia Ūrīa
Mūtheru. 11 “Ndī na hinya ūrīkū atī nīguo njikare
ndī na mwīhoko? Ndī na kūrīgīrīro kīrīkū atī nīguo
ngirīrīrie? 12 Niī ndī hinya ta ihiga? Mwīrī wakwa
nī wa gīcango? 13 Niī ndī na hinya wa gwīteithia,
kuona atī rīu nīndunyītīwo ūhootani? 14 “Mūndū

ūtarī na kīrīgīrīro aagīrīire gūteithio nī arata ake, o na angīkorwo nīatiganīirie ūhoro wa gwītigīra Ūrīa Mwene-Hinya-Wothe. 15 No ariū a baba maagīte kwīhokeka o ta tūrūū tūrīa tūhūaga, ningī o ta tūrūū tūrīa tūiyūraga tūkoina, 16 rīrīa tūirītio nī mbarabu īgītweka, na tūkayūrwo nī tharunji īrīa īratweka, 17 no rīrī, tūtithereraga rīrīa kwara, na hīndī ya ūrugārī tūkahūa mītarō-inī yatuo. 18 Ikundi cia agendi nīthaamaga njīra ciacio, ikambata werū-inī, igathirīra kuo. 19 Ikundi cia agendi cia Tema icaragia maaī, agendi a wonjoria a Sheba makamacaria marī na mwīhoko. 20 Magathīnīka, tondū makoretwo marī na kīrīgīrīro; no maakinya ho magakora hatirī kīndū. 21 O na inyuī-rī, mūtuīkīte andū matangīheana uteithio; muonaga ūndū wa kūmakania mūgetigīra. 22 Nīrī-rī, nī ndī ndoiga atīrī: ‘Heanai kīndū nī ūndū wakwa, ngūūrai na indo cianyu, 23 honokiae guoko-inī gwa thū, ngūūrai kuumma moko-inī ma ariā matarī tha?’ 24 “Atīrīrī, ndutaaī ūhoro na nīngūkira; nyonererai harīa hītītie. 25 Kaī ciugo cia ma irī ruo-ī! No rīrī, ngarari cianyu nī kīhoo to kīrīkū irarehe? 26 Anga mūrenda kūruta mahītīa ūrīa njugīte, mūgatua ciugo cia mūndū ūmūirwo tha taarī rūhuho? 27 Inyuī o na no mūcuukīre mwana wa ngoriai mītī, na mwendie mūrata wanyu. 28 “No rīu-rī, ndamūthaitha mwītīkīre kūndora. Anga no ngīheenanie o maitho-inī manyu? 29 Mwīcūraniei nīguo mūtikogomie kīhoo; njookererai, nīgūkorwo wīhokeku wakwa nīguo ūraarūiuthio. 30 Nī kūrī wīhīa ūrī mīromo-inī yakwa? Anga kanua gakwa gatingīhota gūkūūrana maūndū ma rūmena?

7 “Githī mūndū ndakoragwo na ūtungata mūritū gūkū thī? Githī matukū make matihaana o ta ma mūndū mwandīke wīra? 2 O ta ngombo ikwīrīrīria ciīruru cia hwaī-inī, o na kana ta mūndū mwandīke ūgūthethūkīra mūcaara wake-rī, 3 ūguo nīguo nīi ngaīrwo mīeri ya tūhū, na ngatuīrwo atī ūtukū ndaarage ndī na kīeha. 4 Rīrīa ndakoma ndīyūragia atīrī, ‘Ndīrīkīra rī?’ Ūtukū ūkaraiha, na ngaraara ngīgarūra nginya gūgakīa. 5 Mwīrī wakwa ūiyūrītwo nī igunyū na ngūcī, nakīo gīkonde gīkawā gīatūkangīte na gīgatogota. 6 “Matukū makwa maraathira na ihenya rīkīrīte rīa kanyamū karīa gakonjithanagia uuthi ngoora īgitumwo, magagīkinyā mūthia itarī na kīrīgīrīro. 7 Wee Ngai-rī, rīrikana atī muoyo wakwa no ta miīhūmū; namo maitho makwa matigacooka kuona ūndū mwega rīngī. 8 Riitho rīrīa rīranyona rītigacooka

kūnyona rīngī; mūkaanjaria, no ndigakorwo ho. 9 O ta ūrīa itu rīthīiaga rīkabuīria, ūguo noguo ūrīa ūthīiaga mbīrīra-inī atacockaga kuoneka. (Sheol h7585) 10 Ndagacooka kūinūka gwake mūciī; harīa aaikaraga ndagacooka kuonwo ho. 11 “Nī ūndū ūcio-rī, ndigūkira; ngwaria nī ūndū wa ūrīa roho wakwa ūrī na ruo, nditeterē nī ūndū wa ūrīa ngoro yakwa ūrī na marūrū. 12 Nīrī-rī, ndī iria rīa maaī, kana nyamū ūrīa nene ūtūrīraga iria thīnī kūrīa kūrīku, atī nīkīo nangagīrwo? 13 Rīrīa ngwīciiria ūrīrī wakwa nīguo ūkūūhooreria, na atī gītanda gīakwa no kīniinīre gūtēta-rī, 14 o na hīndī ūyō ūümakagia na irooto, o na ūkanjiguithia guoya na cioneki, 15 nī ūndū ūcio ngathuura kaba gūitwo, na gīkuū, handū ha gūikara na mwīrī ūyū wakwa. 16 Nīthūire muoyo wakwa; ndikwenda gūtūūra nginya tene. Tigana na nī ūndū matukū makwa no ma tūhū. 17 “Mūndū-rī, akīrī kī, tondū ūmwīkīrīire ūguo, na ūkamūrūmbūyia mūno ūguo, 18 atī ūmūthuthuurgagia ngoro o rūciinī, na ūkamūgeragia mahinda mothe? 19 Kaī gūtarī hīndī ūgaatiga gūikara ūndorete, kana ūtīgane na nī ūna kahinda kanini? 20 Angīkorwo nīnījīlītie-rī, nī atīa nī ūngwīkīte, Wee mūrori wa andū? Nī kī ūtūmīte ūnjorote? Kaī ndūkīte mūrigo harīwe? 21 Nī kī kīragiria ūnjohere mahītīa makwa na ūndekere mehia makwa? Nīgūkorwo ndī hakuhī gūkoma tīrī-inī; nawe nīūkanjaria no ndigakorwo ho.”

8 Nake Bilidadi ūrīa Mūshuhi agīcooking, akīūria atīrī: 2 “Nī nginya ū ūgūkara ūkīaragia maūndū ta macio? Ciugo ciaku no ta inegene rīa rūhuho rūkīhurutana. 3 Mūrungu-rī, nīogomagia ciira wa kīhoo? Ūcio Mwene-Hinya-Wothe nīogomagia ūndū ūrīa ūrī wa ma? 4 Rīrīa ciana ciaku ciamwīhīirīe-rī, nīacirekereirie iherithio nī ūndū wa mehia ma cīo. 5 No rīrī, wee ūngūcūthīrīria Mūrungu na wīthaithanīrīre harī ūcio Mwene-Hinya-Wothe, 6 ūngūkorwo ūrī mūtheru na mūrūngūrīrī-rī, o na rīu no arahūke nī ūndū waku nīguo agūcookie handū harīa hakwagīrīre. 7 O na gūtūka kiambīrīria gīaku no kīoneke kīrī kīnīni, thuutha-inī nīūkagaacīra mūno. 8 “Ūrī ūhoro harī nījīarwa cia tene, na ūtūrīie maūndū marīa maitho mao meerutire, 9 nīgūkorwo ithū ūtūraciarirō o ro ira na tūtīrī ūndū ūtūrī, namo matukū maitū ma gūikara gūkū thī no ta kīrīrū. 10 Acio gīthī to makūrute na makūhē ūhoro? Acio gīthī to maarie ūhoro marī na ūmenyo? 11 Irura-rī, no rīkūre handū hatari itomboya? Ithanjī-rī, no rītheereme handū hatari maaī? 12 Rīngūkīrīra

handū hatarī maaī rīūmaga narua gūkīra nyeki, o
na rītakinyīte rīa gūtuuo. 13 Úcio nīguo mūthia
wa arīa otthe mariganagīrwo nī Mūrungu; ūguo no
ta guo mwīhoko wa arīa matoō Ngai ūthiraga. 14
Kīrīa ehokete no kīndū kīhūthū; kīrīa egiritanagia
nakīo no ta rūrenda rwa mbūmbū. 15 Etiiranagia na
rūrenda rwake, naruo rūgatuūka; akenyitīrīra harī
ruo, no rūtingīmūtiirīrīra. 16 Ahaana ta mūtī ūtīrīriio
maaī wega ūrī riūa-inī, ūtambūrūkītie thuuna ciaguo
mūgūnda-inī; 17 mīri yaguo ūthiororokeirie kihumbu
kīa mahiga, na īcaragīa ha kwīgwatīrīra rwaro-inī
rwa mahiga. 18 No rīrīa wakūürwo harīa ūraarī-rī,
handū hau hagakaana mūtī úcio, hakoiga atīrī, ‘Nī
ndirī ndakuona.’ 19 Ti-itherū muoyo waguo ūmaga
ūgathira, naho hau tīrī-inī úcio hagakūra mītī ūngī. 20
“Ti-itherū Mūrungu ndangīrega mūndū ūtarī ūcuuke,
kana ekīre moko ma arīa mekaga ūrū hinuya. 21 Na rīrī,
no arīiyūria kanua gaku mītheko, nayo mīromo yaku
yanīrīre nī gūkena. 22 Thū ciaku nīkahumbwo thoni,
nacio hema cia arīa aaganu itigacooka kuonwo.”

9 Ningī Ayubu agīcookia, akiuga atīrī: **2** “Ti-itherū
nīnjūū ūhoro ūcio nī wa ma. No rīrī, mündū
angīhota atīa gūkorwo arī mūthingu mbere ya
Mūrungu? **3** O na korwo mündū enda gūkararania
na Ngai-rī, ndangīhota kūmūcookeria kiūria o na
kimwe harī ciūria ngiri. **4** Üugī wake nī mūingī
mūno, na ūhoti wake nī mūnene. Nūū wanaregana
nake akīgaacīra? **5** Eeheragia irīma itekūmenya, na
agacing’āurania nī kūrakara. **6** Athingithagia thī
ikoima handū hayo, na akainainia itugī ciayo. **7**
Aathaga riūa rīkaaga kūratha; nake agiragīrīria ūtheri
wa njata. **8** Nīwe watambūrūkirie igūrū arī o wiki,
na athiīaga agīkinyangaga makūmbī ma iria. **9** Nīwe
Mūūmbī wa njata iria ciītagwo Nduba, na Karaū,
na Kīrīmīra, o na ikundi cia njata cia mwena wa
gūthini. **10** Nīekaga magegania matangīmenyeka,
na akaringa ciama itangītarika. **11** Rīrīa aahitūkīra
harīa ndī, ndingīmuona; o na rīrīa aathiīra harīa ndī
ndimenyaga. **12** Angīgutha kīndū-rī, nūū ūngīhota
kūmūgiria? Nūū ūngīmūūria atīrī, “Nī atīa ūreka?”
13 Ngai ndahingagīrīria marakara make; o na arīa
maateithagīrīria Rahabu nīmamūinamagīrīra. **14**
“Nīi-rī, ndaakihota atīa kūmūkararia? Ingīruta kū
ciugo cia kūmūcookeria? **15** O na korwo ndilīhitītie-
rī, ndingīhota kūmūcookeria ūndū; ūrīa ingīlīka no
gūthaitha ingīthaitha Mūnjiirithia anjiguīre tha.
16 O na ingīamwītire nake anjīfīke-rī, ndingītīkīa

nīngātathikīrīrie. 17 We angāmamendire na kīhuhūkanio, na aingīhie ironda ciakwa hatarī gītūmi. 18 Ndarekaga njookererwo nī mīhūmū, no nīahatagirīria na mathīna. 19 Korwo no ūhoro wa hinya-rī, we arī hinya mūno! Na korwo no ūhoro wa ciira wa kīhooto-rī, nūū ūngīmwīta? 20 O na korwo ndiahītīte-rī, kanua gakwa no kandue mūhītīa; korwo ndiarī na ūcuuke-rī, nīkangīanduire mūhītīa. 21 “O na gūtuīka ndirī na ūcuuke-rī, ndikwīrīrīra; muoyo wakwa nīndīwagīire kiene. 22 Ūhoro no ūrīa ūmwe; nīkīo ndīroiga atīrī, ‘Aminiaga arīa matarī ūcuuke o na akaniina arīa aaganu.’ 23 Hīndī ūrīa ihūura rīarehe gīkuū kīa narua, nīathekagīrīra kūurwo nī hinya kwa arīa matarī na mahītīa. 24 Hīndī ūrīa būrūri wagīa moko-inī ma andū aaganu, nīahingaga aciirithania maitho. Akorwo ti we-rī, nūū wīkaga ūguo? 25 “Matukū makwa marahanyūka gūkīra mūkinyia-ūhoro; mombūkaga matarī na gīkeno o na kīnini. 26 Mahītūkaga na ihenya mūno ta tūtarū twa irura, kana ta nderi igūcuuhūkīra kindū gīa kūrīa. 27 Ingiuga atīrī, ‘Nīngūriganīrwo nī mateta makwa, nīngūtīga gūtukia gīthiithi, ngene,’ 28 no ngeetigīra mīnyamaro yakwa yothe, nīgūkorwo nīnjūū ndūkandua atī ndīhītīe. 29 Kuona atī nīndīkītie gūtuuo mūhītīa-rī, nī kīi gīgūtūma ndīnogie tūhū? 30 O na ingūthamba na thabuni, na ndīthambe moko na igata-rī, 31 no ūndikirie irima rīa gīcoro nīgeetha o na nguo ciakwa iithūtūre. 32 “We ti mūndū ta niī atī nīguo ndīmūcookerie, nīguo tūng’ethanīre igooti-inī. 33 Naarī korwo nī harī mūndū ūngītūguithania, atūigīrīre guoko gwake ithū eerī, 34 mūndū wa kūnjehereria rūthanjū rwa Ngai, nīgeetha ndigacooke kūmakio nī itebeebania rīake. 35 Hīndī īyo nīngīacooka kwaragia itekūmwītīgīra, no ūrīa ndarii rīu-rī, ndingīhota.

10 “Nīthūire gūtūura muoyo ūyū; nī ūndū ūcio
ndikūhingīrīria mateta makwa, o na nī ngwaria
nī ūndū wa ūrīa ngoro yakwa ūrī na marūrū. 2
Ngwira Ngai atīrī: Tiga kündua mwīhia, no nyonia
kīrīa ūrandūthīria. 3 Kaī ūkenagio nī kūūhinyīrīria,
ūgathūura wīra wa moko maku, o rīrīa ūrakenera
mathugunda ma andū arīa aaganu? 4 Kaī maitho
maku marī o ta maitho ma andū? Kaī muonere
waku ūhaana o ta wa mündū? 5 Kaī matukū maku
maigana ta ma andū, kana mīaka yaku īkaigana o ta
ya mündū, 6 nīguo ūcarīrīrie mahītia makwa, o na
ūtuīragie mehia makwa, 7 o na gūtuīka wee nīūū atī

ndiūhītie, na ūkamenya atī gūtirī mündū ūngīhota kūūhonokia moko-inī maku? 8 “Moko maku nīmo maathondekire na makīnyūmba. Rīu nīfūgūkīgarūrūka ūnyanange? 9 Ririkana atī wanyūūmbire ta rīūmba. Rīu ūgūcooka ūndue rūkūngū ūngī? 10 Githī ndwanjijitire ta iria, na ūgīcooka ūkīmatia ta maguta marīo, 11 ūkīhumbrāna nyama na gikonde, na ūkīohania mahīndī na mīkiha yakwa hamwe. 12 Nīwaahere muoyo o na ūkīnyonia ūtūgi waku; naguo ūmenyereri waku nīguo ūtūrie roho wakwa. 13 “No nīwahithire maūndū maya ngoro-inī yaku, na nīnjūū no warī na ūndū ūyū meciiria-inī maku: 14 Ingēhirie wee nīwanyonaga, na ndūngīagire kūūherithia nī ūndū wa wihia wakwa. 15 Kaī akorwo nīnjūhītie ndī na haaro-ī! O na ingīguika ndiūkīte ūūru, ndingīhota gūtiira mūtwe wakwa, nīgūkorwo njiyūrītwo nī thoni, na ngarikīra mathīfīna-inī makwa. 16 Ingītiira mūtwe wakwa-řī, wee ūnjeemaga o ta mūrūthi, na ningī ūkonania ūhoti waku mūnene wa kūnjūkīrīra. 17 Nīundeheire aira angī manjūkīrīre, na nīwongereire marakara maku igūrū ūrīakwa; mbūtū ciaku ikanjūkīrīra o ta makūmbī ma maaī marūmanīrīre. 18 “Nī kī gīatūmire ūndute nda ya maitū? Naarī korwo ndaciuire itoneetwo nī maitho ma mūndū o na ūmwe. 19 Naarī korwo ndaciariirwo, kana korwo ndaciariirwo njerekeirio mbīrīra! 20 Githī matukū makwa o na marī manini matikirie gūthira? Tigana na nī nīguo ngīe na gīkeno gwa kahinda kanini, 21 kamūira thiīte kūrīa mūndū athiīaga na ndacooke, būrūri wa nduma, o nduma nene ya gīkuū, 22 o būrūri ūrīa ūtukū wakuo ūrī mūtumanu mūno, būrūri wa nduma ya gīkuū, na ūtarī kīhaarīro, kūrīa o na ūtheri ūhaana o ta nduma.”

11 Nake Zofaru ūrĩa Mūnaamathi aḡicookia, akiūria atīrī: 2 “Ciugo icio ciothe-r̄i, n̄icikwaga ḡucookio? Mwaria ūyū-r̄i, n̄iegūḡituuo mwaġir̄ru? 3 Mwīraho ūcio waku-r̄i, n̄iguo ūgūkiria andū naguo? No kwage mündū ūngūḡukaania r̄iřia ūranyūrūrania? 4 Wee ūreera Ngai atīrī, ‘Wit̄ikio wakwa ndūrī ūcuuke, o na niī ndī mūtheru maitho-in̄i maku.’ 5 Naarī korwo Ngai no aarie, atumūre mīromo yake agūukir̄ire, 6 na akūguūrīrie hitho cia ūuḡi, n̄i ūndū ūuḡi ūrĩa wa ma n̄i wa mēna ūrī. Menya ūndū ūyū; atī Ngai ndakūherithītie kūringana na ūrĩa mehia maku maigana. 7 “Wee no ūhote kūmenya maündū marĩa mahithe ma Ngai? Kana no ūhote ḡut̄uria kūna maündū ma Mwene-Hinya-Wothe? 8 Maündū make n̄imatūuḡiru gūkira iḡurū, wee n̄i atīa

nī atia ūngīmenya? (Sheol h7585) 9 Githimo kiamo nī kīraihu gūkīra thī na nī kīaramu gūkīra iria rīrīa inene. 10 “Angīuka agūkie njeera-rī, acooke etane ciira-rī, nūū ūngīmūgiria? 11 Ti-itherū nīoī andū arīa maheenanagia; na rīrīa oona ūndū mūūru-rī, githī ndaūmenyaga? 12 No rīrī, mūndū ūtarī ūugī ndangītūka mūūgī o na rī, o ta ūrīa njaū ya ndigiri ya gīthaka itarī hīndī ūngīciarwo ūrī mūndū. 13 “No rīrī, ūngīneana ngoro yaku kūrī Ngai, na ūtambūrūkie moko maku kūrī we, 14 ūngīeheria mehia marīa marī guoko-inī gwaku, na ūgirie ūūru ūikare thīnī wa hema yaku-rī, 15 hīndī ūyo no ūhote gūtiira ūthiū waku na igūrū ūtegūconoka; no ūrūgame wega ūtarī na guoya. 16 Ti-itherū nīūkariganīrwo nī mathīnā maku, ūmaririkanage o ta maaī marīkītie gūtherera. 17 Mūtūūrīre waku nīūgacangarara gūkīra mūthenya barigici, nayo nduma ūgāatuūka o ta rūciinī. 18 Ūgūtūūra ūrī na mwīhoko tondū ūrī na ūgitfīri, ūkehūgūraga harīa ūrī, na ūkahurūka ūtarī na ūgwati. 19 Nīūgakomaga, gūtarī na mūndū ūngītūma wītigīre, nao andū aingī nīmakeyendithagia harī we. 20 No rīrī, maitho ma andū arīa aaganu nīmakaaga kuona, na matikoona gwa kūrīra; naguo ūndū ūrīa meriragīria ūgāatuūka mūcaayo wa gīkuū.”

12 Ningi Ayubu aḡicookia atīrī: **2** “Hatirī nganja
inyū nī inyuū andū, naguo ūūgī ūgaathiranīra na
inyū rīrīa mūgaakua! **3** No rīrī, ndī na ūmenyo o ta
inyū; mūtirī ooḡ kūngīra. Nūū ūtooū maündū macio
mothe? **4** “Nduikīte mūndū wa gūthekererwo nī arata
akwa, o na gūtuūka nīndakaīre Ngai nake akīnjigua:
nī nduikīte mūndū wa gūthekererwo, o na gūtuūka
ndī mūthingu na ndirī ūcuuke! **5** Andū arīa maikaraga
megangarīte manyūrūragia mūtino, makona ta ūndū
ūcio ūkoraga o andū arīa magūrū mao matenderūkaga.
6 Hema cia atunyani nīcio ciikaraga igaaciire, na
andū arīa marakaragia Mūrungu nīo maikaraga na
thayū, o acio makuuaga ngai yao na moko. **7** “No ta
kūrīie nyamū, na nīgūkūrūta ūhoro, kana ūrie nyoni
cia rīera-inī, na nīgūkwīra; **8** kana warīrie thī, na
nīgūkūrūta ūhoro, kana ūkīarīrie thamaki cia iria-inī,
nacio nīgūkūhe ūhoro. **9** Nī irikū cia īcio ciothe itooī
atī nī guoko kwa Jehova gwīkīte ūndū ūyū? **10** Mīoyo
ya ciūmbe ciothe ūrī guoko-inī gwake, o na mīhūmū
ya andū othe. **11** Githī gūtū gūtitihuuranagia ciugo o ta
ūrīa rūrīmī ūcamaga irio? **12** Githī ūūgī ndūkoragwo

na andū arīa akūrū? Githī gütūūra mūno gütirehaga ūmenyo? 13 “Ūūgī na hinya nī cia Ngai; mataaro na ūmenyo nī ciake. 14 Kīrīa amomoraga gītingīakwo rīngī; mündū ūrīa aahingīra njeera gütirī mündū ūngīmuohora. 15 Ahingagīrīria maaī, gūkaaga mbura; ningī aamarekereria makaananga bürūri. 16 Hinya na ūtooria nī ciake; müheenio na müheenania eerī no ake. 17 Aheani kīrīra amatongoragia matarī nguo, na agatua aciirithania irimū. 18 Niohoraga mīnyororo ūrīa athamaki moohaga andū nayo, akamooha mūcibi njohero. 19 Athīnjīri-Ngai amatongoragia marutītwo nguo, na akang'aūrania andū arīa mehaandire tene. 20 Nīakiragia mīromo ya aheani kīrīra arīa meeheketo, nao athuuri akamatunya ūhoro wa gūkūūrana maündū. 21 We nīagagīra arīa atīku bata, nao arīa marī na hinya nīamatunyaga indo ciao cia mbaara. 22 Nīaguūragia maündū marīa mariku ma nduma, na nduma nene ya gīkuū akamiumīria ūtheri-inī. 23 Anenehagia ndūrīrī, agacooka agaciananga; aingīhagia ndūrīrī, agacooka agacihurunja. 24 Nīagaagagia meciiria ma atongoria a gūkū thī; akamaingata, morūtūrage werū-inī mūtheri ūtarī njīra. 25 Mahambaataga nduma-inī kūrīa gūtarī ūtheri; ningī atūmaga matūgūuge ta mündū mūrīū.

13 “Atīrīrī, maitho makwa nīmonete maündū macio mothe, matū makwa nīmamaiguīte na magataūkīrwo nīmo. 2 Ūrīa mūū o na nī nīnjūū; mūtīrī oogī kūngīra. 3 No nī nīrenda kwaria na Mwene-Hinya-Wothe, na ngerirīria gūciira na Mūrungu. 4 No inyuī-rī, mūranjigīrīra ndeto cia maheeni; inyuothē mūrī athondekanī a tūhū! 5 Naarī korwo mwakira ki! Ündū ūcio ūngītuika ūūgī harī inyuī. 6 Na rīrī, thikīrīriai kīhootho gīakwa; iguai gūthaithana kwa mīromo yakwa. 7 Kaī mūngīaria ūūrū mūkīarīrīria Mūrungu? Kaī mūngīaria maheeni igūrū rīake? 8 Kaī mūngīmuonia kīmenyano? Kaī mūngūciirīrīria Mūrungu? 9 Angīmūtuūria inyuī-rī, ündū ūcio no ūtuīke mwega? No mūmūheenie ta ūrīa mūngīheenia mündū? 10 Ti-itherū no amūrūithie mūngītuika a kuonania kīmenyano na hitho. 11 Hī, riiri wake ndūngīmūmakia? Mūtingīyitwo nī guoya nī ündū wake? 12 Miario yanyu ya ūūgī nī thimo hūthū o ta mūhu; ihootho cianyu no ta kwīgitīra na rīumba. 13 “Kirai ki, mūreke njarie; o ūrīa ndīrīona-rī, rekei nyone. 14 Nī kīi gīgūtūma ndītoonyie ūgwati-inī na ngaiga muoyo wakwa moko-inī makwa? 15 O na angīnjūrīra-rī, nī nowe ndīrīhokaga; na ti-itherū nī

ngatetera mīthīire yakwa hau mbere yake. 16 Ti-itherū, ündū ūyū noguo ūgaatuīka wa kūuhonokia, nīgūkorwo mündū ūtoōi Ngai ndangūmīrīria gūuka mbere yake! 17 Thikīrīriai wega ūhoro wakwa; matū manyu nīmakiigue ūrīa nguuga. 18 Ti-itherū nīhaarīrie ciira wakwa, na ninjūū nī nguoneka ndī wa kīhootho. 19 Nī kūrī mündū ūngīhota gūūthitanga? Angīkorwo nī kūrī-rī, no gūkira ngūkira ngue. 20 “Wee Ngai, ta kīhe o maündū maya meerī, na ndigūcooka gūkwīhitha: 21 Atīrī, eheria guoko gwaku, gūkare kūraya na nī, na ūtige kūūmakia na imakania ciaku. 22 Ningī ūnjīte na nīngwītīka, kana ūkīreke njarie, nawe ūnjookerie. 23 Nī mahītia na mehīa maigana nīi njīkīte? Nyonia iħītia na rīħīha rīakwa. 24 Ūraahitha ūthī waku nīkī, na ūkandua thū yaku? 25 Nīngīnyamaria ithangū ūrahurutwo nī ūruhu? Nīūgūteng' erania na maragara momū? 26 Nīgūkorwo nī wandikīte maündū marūrū ma kūnjūkīrīra, na ūkaangaīra igai rīa mehīa ma ūnini wakwa. 27 Wohaga magūrū makwa na mīnyororo; ūrangagīra njīra ciakwa ciōthe na ündū wa gūcora njoro makinya ma magūrū makwa. 28 “Nī ündū ūcio mündū amocaga ta kīndū kibuthīte, agathira ta nguo ūtītwo nī memenyi.

14 “Mündū ūciarītwo nī mündū-wa-nja-rī, aikaraga o matukū manini, namo makaiyūrwo nī mathīma. 2 Akūraga ta ihūa na agacooka akooma; ahītūkaga na iħenya ta kīruru, na ndatūrīra. 3 Mündū ta ūcio wakīmūkūrīra maitho? Mündū ta ūcio wamūrehe mbere yaku aciirithio? 4 Nū ūngīhota kūrūta kīndū gītheru kuuma harī kīndū kīrīa gītarī gītheru? Gūtīrī o na ūmwe! 5 Matukū ma mündū nī matare; nītūtē mūigana wa mīeri yake, na nīmūigūre mīhaka ūrīa ataangīkīra. 6 Nī ündū ūcio tīga kūmūrora, tīgana nake, nginya arīkie mīthenya yake ta mūthūkūmi. 7 “Mūtīrī, nīwīrīgāgīrīwo atī ūngītemwo, no ūthethūke rīngī, na atī mathethūka maguo matikaaga. 8 O na mīri yaguo ūngīkūrīra thī na gīthukī kīagoo kūmīre tīrī-inī, 9 ūngīkāguucia maaī-rī, nīūgathethūka na ūrute honge ta mūtī wa kūhaandwo. 10 No mündū akuuaga agathikwo; aatuīkana-rī, ndacookaga kuonwo rīngī. 11 O ta ūrīa maaī mahūūaga kūu iria-inī, na ta ūrīa mūtarō wa rūū ūng'araga ūkooma-rī, 12 ūguo noguo mündū akomaga na ndacookaga gūkīra rīngī; o nginya ūrīa igūrū ūgāathīra-rī, andū matīrī hīndī magookīra kana maarahūrwo mookīre. 13 “Naarī korwo wahītha thīiñi wa mbīrīra, na ūnjīge hitho-inī nginya ūrīa marakara maku magaathīra! Naarī korwo

wanduūra gīathī, ūgaacooka kūndirikana hīndī īyo.
(Sheol h7585) 14 Mūndū akua-rī, nīagatūura muoyo rīngi?

Matukū makwa mothe ma wīra mūritū-rī, ngweterera ihinda rīakwa rīa kwerūhīrio hinya rīkinye. 15 Wee ūgetana, na nī nīngagwītīka; na nīkeerīria kūmbe gīkī wombire na moko maku. 16 Hīndī īyo nīūgatara makinya makwa, no ndūkarūmbūya mehia makwa. 17 Mahītīa makwa meekīrītwo mondo-inī, īkoohwo na īkahūrwo mūhūri; nīukahumbīra mehia makwa. 18 “No rīrī, o ta ūrīa kīrima kīenjekaga na gīkamomoka, na o ta ūrīa rwaro rwa ihiga rūeheragio handū ha ruo, 19 na o ta ūrīa maaī mamuthūraga mahiga, na o ta ūrīa mbura nene ītwaraga tīri-rī, ūguo noguo wanangaga kīrīgīrīro kīa mūndū. 20 Wee ūmūtooragia o rīmwe rīa kūigana, nake agathira; ūgarūraga gīthīithi gīake ūrīa kīhaana, na ūkamūringata. 21 Ariū ake mangīheo gītīo, ndangīmenya ūhoro ūcio; mangīconorithio, we ndoonaga ūndū ūcio. 22 We no ruo rwa mwīrī wake aiguaga, nake atūrīraga o ecaayagīra.”

15 Nake Elifazu ūrīa Mūtemaani akīrīria atīrī:

“Mūndū mūūgī no acookie ūhoro na kwīgereria, kana aiyūrie nda yake na rūhuho ruumīte na irathīro? 3 No eciirīrīre na ciugo cia tūhū, kana na mīario ītarī bata? 4 No wee-rī, nīūracambia ūhoro wa gwītīgra Ngai, na ūkagīrīria ūhoro wa andū kwīrutīra Mūrungu. 5 Mehia maku nīmo mataaraga kanua gaku; nawe ūthuurīte kwaria na rūrīmī rwa mūndū mwara. 6 Kanua gaku wee mwene nīko karagūtuīra ciira, ti gakwa: nayo mīromo yaku wee mwene īkaaria ūira wa gūgūtūkīrīra. 7 “Wee nīwe mūndū wa mbere gūcīarwo? Wee-rī, waciarirwo mbere ya irīma igē ho? 8 Wee nīūthikagīrīria ndundu ya Ngai? Wee wiki-rī, nowe ūrigītie na ūūgī? 9 Nī atīa ūūi ithuī tūtōoi? Nī ūmenyo ūrīkū ūrī naguo ithuī tūtarī? 10 Tūrī na athuuri marī na mbūi na arīa akūrū mūno, andū akūrū o na gūkīra thoguo. 11 Ndūiganītwo nī ūhoorerania wa Mūrungu, o na kana ūhoro ūcio warīrio na ūhooreri? 12 Ngoro yaku īgūteete nīkī, na nī kīi kīratūma ūikare ūkiunaga maitho, 13 nīguo werekerie marakara maku kūrī Mūrungu, o na ūgaitūrūra ciugo ta icio kuuma kanua gaku? 14 “Mūndū akīrī kī, atī no ahote gūtuīka mūtheru, o na mūndū ūciarītwo nī mūndū-wa-nja nake akīrī kī, atī no ahote gūtuīka mūthingu? 15 Angīkorwo Ngai ndangīhota kwīhoka andū arīa ake aamūre-rī, na kūngīkorwo o na igūrūti gūtheru maitho-inī make-rī, 16 mūndū akīrī kī atī amwīhoke? Mūndū nī mwaganu na nī kīmaramari,

anyuuaga waganu ta maaī! 17 “Wee ta thikīrīria na nīngūgūtaarīria; reke ngwīre ūrīa nyonete, 18 ngwīre ūrīa andū arīa oogī moigīte, matekūhītha ūndū o na ūmwe wa ūhoro ūrīa maaheirwo nī maithe mao, 19 (o acio oiki maaheetwo būrūri hīndī ūrīa gūtaarī mūndū wa kūngī watūkanagia gatagatī-inī kao): 20 Atīrī, mūndū mwaganu akoragwo na mīnyamaro matukū make mothe. Matukū mothe ma ūcio ūtarī tha-rī, maigīrīwo o mīnyamaro. 21 Aiguaga o mīgambo ya kūmakania mūno; hīndī ūrīa maūndū mothe moneka ta marī mega-rī, atunyani makamūtharīkīra. 22 Ndārī na kīrīgīrīro gīa gwīthara kuuma nduma-inī; etereirio kūragwo na rūhūi rwa njora. 23 Orūrīraga agīcaragia irīo, oragie atīrī, ‘Irī na kū?’ Aikaraga amenyete atī mūthenya wa nduma ūrī o hakuhī. 24 Mīnyamaro na ruo rwa ngoro nīcio imūmakagia; imūtooragia taarī mūthamaki wīhaarīrie kūmūtharīkīra, 25 nī ūndū ainainagīria Mūrungu ngundi, na akang’athīria Mwene-Hinya-Wothe, 26 akamūgūthūkīra ang’athītie, arī na ngo yake mata ya hinya. 27 “O na gūtuīka ūthīi wake nī mūnoru, na njohero yake īkaneneha nī kūnora-rī, 28 agaattūrīraga matūura maanangīku, na aikarage nyūmba itatūragwo nī mūndū, nyūmba itigairie o kūmomoka itūkīe ihumbu cia mahiga. 29 Ndagacooka gūkorwo arī mūtongu, naguo ūtonga wake ndūgatūura, o na kana indo ciake itheereme kūu būrūri-inī. 30 Ndakahota kūrīrīra nduma; rūrīmībī nīrūkahoochia thuuna ciake, nayo mīhūmū ya kanua ka Ngai nīkamweheria. 31 Nīatige kwīheenia na ūndū wa kwīhoka maūndū ma tūhū, nīgūkorwo gūtīrī kīndū makaamūrehere. 32 Ihinda rīake rītanakinyarī, nīkarīhīo mūigana wake wothe, na honge ciake itikarura. 33 Agaatuīka ta mūthabibū ūhūrūrītwo thabibū ciaguo itarī njīru, ahaane ta mūtamaiyū ūraita kīro kīaguo. 34 Nīgūkorwo andū a thirītū ya arīa matooī Ngai matūura marī thaata, na mwaki nīūgaicina hemā cia arīa mendete mahaki. 35 Magīfaga nda cia mathīīna, na magaciara waganu; nda ciao ithugundaga o maheeni.”

16 Ningī Ayubu agīcookia atīrī:

2 “Nīnjiguīte maūndū maingī ta macio; inyuotē mūrī ahoorerania a kūnyamarania! 3 Mīario ūyo yanyu mīingī ya mūhūhūtīko-rī, ndīrīthīra? Nī kīi kīramūthīīnia, gīgatūma mūtinde mūgīkararanīa?

4 O na nīi no njarie ta inyuī, korwo nī inyuī mūrī harīa ndī; nīi no njarie mīario mīega ya

kūmūciirithia na ndimūinainirie mütwe. 5 No rīrī, kanua gakwa no kamūümírīrie; ühoorerania uomīte mīromo-inī yakwa no ümūhoorerie. 6 “No o na ndaaria-rī, ruo rwakwa rütirathira; o na ndegirīrīria kwaria-rī, rütiranjehlerera. 7 Ti-itherū, Wee Ngai nñūnogeetie; nñūharaganītie nyūmba yakwa yothe. 8 Wee nñūnjoheete, naguo ündū úcio ügatuïka üira; ühīnju üyū ndī naguo nñwambararite ükaanyumbūra ürīa ndarii. 9 Ngai nñandooretie na akandembüranga nī ürīa arakarite, akaahagaranīria magego; úcio thū yakwa nñangüüriire maitho. 10 Andū nñmathamītie tūnua twao maathekerere; mangüthaga rüthīa makīnyürüragia, na makanyiitana hamwe manjükīrīre. 11 Mürüngu nñandekereirie kūrī andū arīa ooru, na akanjikia mítēgo-inī ya arīa aaganu. 12 Niī ndaikarite wega, nowe agītthera; aanyiitire mūmero, akītihenja. We anduīte cabaa wake wa kürathagwo; 13 aikia a mīgu ake nñmandigicīirie. Aratheeeca higo ciakwa atarī na tha, na agaita maaī makwa ma nyongo thi. 14 Aatharīkagīra maita maingī maingī; anguthükagīra ta njamba ya ita. 15 “Nduumīre gīconde gīkawa kīa mwīrī nguo ya ikūnia, na ngahitha thiithi wakwa rüküngū-inī. 16 Üthīi wakwa nütunihite nīkūrīra, nduma nene igakihumbīra maitho makwa; 17 no rīrī, moko makwa matirī ündū wa ühinya mekīte namo mahooya makwa nī matheru. 18 “Wee thi-rī, ndükahumbīre thakame yakwa; kīrīo gīkawa kīroaga gūkaahuurūkio! 19 O na rīu-rī, mūira wakwa arī igūrū; úcio münjiirīrīri arī o igūrū. 20 Mūüthaithanirīri nī mūrata wakwa rīrīa maitho makwa maraita maithori harī Ngai; 21 nñathaithanagīrīra mündū kūrī Ngai, o ta ürīa mündū athaithanagīrīra mūratawé. 22 “No mīaka mīnini igūthira, thiī rūgendo rūrīa mündū athiīaga na ndacooke.

17 Roho wakwa nîmûthuthîku, matukû makwa nîmathirîte, mbîrîra niyo ïjetereire. 2 Ti-itherû thiûrûrkîrio nî andû a kûunyûrûria; maitho makwa no nginya meerorere rûmena rwao. 3 "Wee Ngai-rî, ta kîihe kîndû gîa kûrûgamîrîra thiîr wakwa kîrîa üretia, tondû-rî, nûñ ûngî ûngîtikîra kûrûta kîndû gîake kîndûgamîrîre? 4 Wee nîwaagithîtie meciiria mao ûmenyo; nî ûndû ûcio ndûngîmetikîria mahootane. 5 Mûndû angîkaana arata ake nî ûndû wa kîheo-rî, maitho ma ciana ciake nîmakoora. 6 "Ngai nîanduîte mûndû wa kuunwo thimo nî andû othe, nduikîte mûndû wa gûtuagîrwo mata ûthiñ nî

andū. 7 Maitho makwa nī maroora nī gwīthikīra; cīga ciakwa ciothe ihūthīte o ta kīruru. 8 Andū arīa arūngīrīru nī magegetio nī ūhoro ūcio; andū arīa matař na ūhoro mekīte nīmarahūkīte mokīrīre andū arīa matooř Ngai. 9 O na kūrī ūguo-ři, arīa athingu nīmarīrūmagia njīra ciao, nao arīa marī moko matheru nīmarīongagīrīwo hinya. 10 “No rīrī, ta gīukei inyuothē, geriai o rīngī! Niī ndirī ndīrona mūndū mūūgī gatagatī kanyu. 11 Matukū makwa nī mathiru, mībango yakwa nīmīharaganie, o na merirīria ma ngoro yakwa. 12 Andū aya magarūraga ūtukū makaūtua mūthenya; nduma yamakinyīrīra moigaga atīrī, ‘Ūtheri ūrī o hakuhī.’ 13 Angīkorwo mūcīř ūrīa njīrigīrīire no mbīrīra, angīkorwo ingīara ūrīrī wakwa o nduma-inī-ři, (Sheol h7585) 14 angīkorwo no njīrī ūhoro wa kūbutha atīrī, ‘Wee nīwe baba,’ na njīrīre kīgunyū atīrī, ‘Wee nīwe maitū’ kana ‘Nīwe mwarī wa maitū-ři’, 15 mwīhoko wakwa ūkīrī kū? Nū ūngīnyonera mwīhoko? 16 Na rīrī, mwīhoko nūharūrūkīte nginya ihingo-inī cia gīkuū? Nītūgūgičīrūkīania hamwe rūkūngū-inī?” (Sheol h7585)

18 Ningi Bilidadi ūria Mūshuhi agīcookiea, akiūria atīri: 2 “Ūrītiga kwaria mīario īno rī? Gīa na ūūgī nīguo o na ithuī tūhote kwaria. 3 Nī kīi kīratūma ūtuone tūhaana ta ng’ombe, na tūgatuuo irimū maitho-inī maku? 4 Wee ūrehanyūrūra nī ūndū wa ūria ūrakarīte-rī, thī no īthaamwo nī ūndū waku? Kana no nginya ndwaro cia mahiga cieherio harīa itūire? 5 “Tawa wa mūndū mwaganu nīmūhorie; rūrīrīmbī rwa mwaki wake nīrūtigīte gwakana. 6 Ūtheri ūria ūrī thīinī wa hema yake ūtuikīte nduma; naguo tawa ūria ūrī hakuhī nake ūkahora. 7 Hinya wa mūkinyūkīrie wake nīmūhūthie; namo mathugunda make makamūgūiitħia thī. 8 Makinya make mamūikagia wabu-inī, nake akoorūraga thīinī wa marima mayo. 9 Mūtego ūmūnyiitħire ndiira-inī ya kūgūrū; mūtego ūgakimūrūmia biū. 10 Ahithiirwo kīana kīa rūrigi tīri-inī, akaambīrwo mūtego njīra-inī yake. 11 Imakania imuumagīrīra na mīena yothe, na ikamūteng’eragia harīa hothe aagerera. 12 Mūtino nīmūhūtūtiire; mwanangīko wetereire agwe. 13 Mūtino ūrītaga icunjī cia gīkonde gīake; nariō irigithathī ūria gīkuū ūrigatambuuranga ciīga ciāke. 14 Aguucītio, akarutwo ūgitīri-inī wa hema yake, na agatwarwo kūrī mūthamaki wa imakania. 15 Mwaki nīguo ūtūrūraga hema-inī yake; ūbiriti

ūgwakana nñūhurunjítwo gíikaro gíake. **16** Míri yake yúmagíra tñíri-iní, nacio honge ciake ikahooha na igúrú. **17** Kíririkano gíake ní gígaathira thí; ndarí ríitwa büruri-iní. **18** Akaarutürürwo útheri-iní atwarwo nduma-iní na nñakaingatwo oime thí ino. **19** Ndarí ciana kana njiaro thíiní wa andú ao, o na ndarí mündú wake ūgaatigara kúria aatuúraga. **20** Andú a mwena wa ithúiro nímakagegio ní maündú maría mamükorete; andú a mwena wa irathíro manyiitwo ní kímako. **21** Ti-itherú ūguo níguo gíikaro kña mündú mwaganu gükahaana; kündú kwa mündú üría útooi Mürungu-rí, gwake kúhaana ūguo.”

19 Nake Ayubu akīūria atīrī: 2 "Mūkūūnyariira nginya-rī, mūkīīhehenjaga na ciugo? 3 Rīu mūrī kündetia maita ikūmi; mūūtharīkire mūtarī na thoni. **4** Angīkorwo nī ma atī nīhītītie njīra, ihītia rīakwa rīgūikara rīrī thīīna wakwa. **5** Mūngīkorwo ti-itherū nīmūgwītūgīrīa igūrī rīakwa, na mūgīe na mweke wa kūnjūkīrīra nī ūndū wa ūguo njonorithītio, **6** no kīmenyei atī Ngai nīwe ūhītīrie, akandigiicīria na wabu wake. **7** "O na gūtuīka nīngayaga ngoiga atīrī, 'Ndīmūhītīrie!' Niī ndirī ūndū njookagīrī; o na gūtuīka nīhooyaga ndeithio, gūtirī kīhoto nyonaga. **8** Nīahingīre njīra na nī ndingīhota kūhītūka; tūcīra twakwa nīatwīkīrīte nduma. **9** Nīanjaūrīte gītīō gīakwa, na akanduta thūmbī mūtwe. **10** Andarūrangaga kuuma mbarī ciathe nginya ngathira; amunyaga mwīhoko wakwa o ta mūtī. **11** Marakara make nīmarjakānīire; andaraga hamwe na thū ciake. **12** Mbütū ciake cia ita injerekagīra na hinya; ciakaga ihumbu cia kūnjūkīrīra, igathiūrūrūkīrīra hema yakwa. **13** "Nīnyamūranītie na ariū a baba makaahutatīra; andū arīa tūyaine nao nīmeīndigithītie biū. **14** Andū a mbarī ciitū nīmathīite makandiga; arata akwa nīmariganīrwo nī nīi. **15** Ageni akwa na ndungata ciakwa cia andū-a-nja matuaga ta matanjūū; maanyonaga ta ndī mūndū uumīte kūndū kūngī. **16** Njītaga ndungata yakwa, no ndīngīnjītīka, o na ndīmīthaithīte na kanua gakwa nīi mwene. **17** Mīhūmū ya kanua gakwa nīmīnngu harī mūtumia wakwa; nduīkīte wa kūmenwo harī ariū a maitū. **18** O na tūhī tūrīa tūnini nītūnnyararīte, rīrīa ndatuumīrīra no gūtūthekerera tūtūthekagīrīra. **19** Arata akwa arīa manguhīrīrie otthe nīmathūire; andū arīa nyendeete nīmahutatīre makaanjūkīrīra. **20** Niī thirīte ngatigara o gikonde na mahīndī; nīi ndigarīrwo no kīni kīa

magego giiki. 21 "Njiguīrai tha, inyuū arata akwa, iguai tha, nīgūkorwo guoko kwa Ngai nīkūngūthīte. 22 Mūthingatanaga na niī o ta ūria Mūrungu aathingataga nīki? Mūtiři mūraiganwo nī nyama ciakwa? 23 "Naarī korwo ciugo ciakwa nīciandikītwo, igakiāndikwo ibuku-inī ūia gīkūnjo, 24 igakarwo na karamu ga kīgera igūrū ūia ngocorai, kana igakururwo rwaro-inī rwa ihiga itūüre nginya tene! 25 Nīnjūū atī Mūngūri arī muoyo, na atī marigīrīrio-inī nīwe ūkaarūgama thī ino. 26 Nakio gīconde gīkī gīakwa kīarīkia gūthira, na mwīrī ūyū wa nyama ūkorwo ūtarī ho, hīndī ūyo nī ngoona Ngai; 27 niī mwene nīngamwionera na maitho, nīi mwene, ti mūndū ūngī. Ī ngoro yakwa ndikīri na wendo mūnene! 28 "Mūngiuga atīri, 'Ī nītūthingatane nake, kuona atī nīwe kīhumo gīa thīna ūyū,' 29 inyuū ene nīmwagīrīrwo nī gwītīgīra rūhiū rwa njora; nīgūkorwo mang'ūrī nīmakrehithia kūherithianio na rūhiū rwa njora, na hīndī ūyo nīmūkamenya atī nī kūrī ūtuanīri wa ciira."

20 Nake Zofaru ūrĩa Mūnaamathi aḡicookia atīri:
2 "Meciiria makwa nĩ mathīnīku, na nīkio
ngūcookia, nĩ ūndū nīndangikite mūno. 3 Ndīraigua
irūuthia rĩa kūnjonorithia, naguo ūmenyo wakwa
nīūranjikira hinya wa gūcokieka. 4 "Ti-itheru nūnū
ūrĩa gūtūire kuuma tene rīrīa mūndū aigirwo gūkū
thī ūno, 5 atī kūrūuhia kwa arīa aaganu no gwa
kahinda, o nakio gīkeno kīa andū arīa matooi Ngai no
gīa kahinda kanini. 6 O na gūtuika mwītīo wake nī
ūkinyaga o igūrū, naguo mūtwe wake ūkahutia matu-
rī, 7 agaathira nginya tene o ta mai make mwene;
arīa manamuona mooragie atīri, 'Kaā aathiire kū?' 8
Airagīria ta kiroto, akaaga kuoneka rīngī, akaingatwo
ta kioneke kīa ūtukū. 9 Rīitho rīrīa rīamuonaga
rītikamuona rīngī; harīa aaikaraga hatikamuona rīngī.
10 Ciana ciake ikaageragia kwīiguithania na athīni;
moko make mwene no nginya magaacockia ūtonga
wake kūrīa aaūrutire. 11 Hinya wa wīthī ūrĩa ūiyūrīte
mahīndī-inī make ūgaakoma hamwe nake rūkūngū-
inī. 12 "O na gūtuika ūru ūrī mūrīo ūrī kanua gake,
na nīaūhithaga rungu rwa rūrīmī rwake, 13 o na
gūtuika ndangihota kūurekia na aūigaga kanua gake-
rī, 14 irio ciake nīkarūra irī nda yake; igaatuika
ūrūrū wa ndūrīa thīnī wake. 15 Niagatahika ūtonga
ūrĩa ameretie; Mūrungu nīagatūma aūtahīke. 16
Niakoonga thumu wa nyoka; magego ma nyoka nīmo
makaamūrīga. 17 Ndagakenera tūrūū, nījūū iria
ithereraga ūukī na ngorono. 18 Kīndū kīrīa anogeire no

nginya agagīookie atakīrīte; ndagakenera uumithio wa wonjoria wake. **19** Nīgūkorwo nīahinyīrīrie athīni, akamatiga matarī na kīndū; nīatunyanīte nyūmba iria ataakire. **20** “Ti-itherū merirīria make matingīthira; ndangīhonokia na indo iria eigiire. **21** Gütirī kīndū atigīrīrio gīa kūria; ūtonga wake ndūgatūura. **22** Hīndī īrīa aiganīire nī ūndū wa kūingīhia indo, mīnyamaro nīkamūnyiita; ūkīa nīkamūkora na nditi nene. **23** Hīndī īrīa aiyūrītie nda yake-rī, nīgu Ngai akaarekereria marakara make mahīu mamūkore na amuurīrie mahūūra make. **24** O na angīrīra indo cia mbaara cia kīgera, akaarathwo na mūguī wa gīcango. **25** Aūcomoraga kuuma ng'ong'o wake, mūtheece ūcio mūkengu akaūcomora kuuma ini-inī rīake. Imakania nīkamūkorerera; **26** nduma nene nīyeterere igīna ciake. Mwaki ūtarī mūhurutīre nīkamūcina, na ūniine kīrīa gītigaire thīnī wa hema yake. **27** Igūrū nīrīkaguūria wīhia wake; thī nayo nīkarahūka ūmūkīrīre. **28** Kīguū nīgīgatherereria nyūmba yake, indo cia nyūmba yake ithererio nī kīguū mūthenya ūcio wa mang'ūrī ma Ngai. **29** Ūcio nīgu ūndū ūrīa Ngai agayagīra arīa aaganu, igai rīrīa maathīrīirwo nī Mūrungu.”

21 Ningī Ayubu agīookie atīrī: **2** “Thikīrīriai wega ciugo ciakwa; rekei ūndū ūyū ūtuīke nīgu mūkūūhooreria naguo. **3** Ngīrīrīriai na nīj njarie, na ndaarīkia kwaria-rī, mūgīcooke mūūnyūrūrie. **4** “Nīrī, kaī mateta makwa meerekeirio mūndū? Ngūkīaga kūremwo nī gūkīrīria nīki? **5** Ta ndorai mūgege; mwīnyiite tūnua twanyu na moko nī kūmaka. **6** Ndīciiragia ūhoro ūyū ngamaka mūno; ngethīthimūkwo nī mwīrī, ngambīrīria kūinaina. **7** Atīrī, andū arīa aaganu marekagwo matūure muoyo nīkī, magakūra o na magakīrīria kūgīa na ūhoti? **8** Nīmeonagīra ciana ciao ikīgaacīra kū marī, makoona rūciaro rwao rūkīhaanda mbere ya maitho mao. **9** Mīcīi yao iīkaraga igītīrīwo na ītarī na guoya; naruo rūthanju rwa Ngai rūtimahūūraga. **10** Ndegwa ciao itiagaga kūgwatia; ng'ombe ciao icīaraga, na itihunaga. **11** Moimagaragia twana twao tūngī o ta rūrūru; ciana icio ciao ikaina igītūrūhaga. **12** Nao o ene mainaga makīhūūraga tūhembe na inanda cia mūgeeto; mekenagia na mūgambo wa mūtūrirū. **13** Matūūraga mīaka yao magaaciīre, na magathīi mbīrīra-inī marī na thayū. (*Sheol h7585*) **14** Na no-o meeraga Mūrungu atīrī, ‘Thī! Tigana na ithū! Tūtikwenda kūmenya njīra ciaku. **15** Mwene-Hinya-

Wothe nīwe ū, atī nīgu tūmūtungatagīre? Tūkūgunīka nakī tūngīmūhooya?” **16** No rīrī, kūgaacīra kwao gütirī moko-inī mao ene, nī ūndū ūcio nī njikaraga haraaya na kīrīra kīa andū arīa aaganu. **17** “Na rīrī, nī maita maigana tawa wa arīa aaganu ūhoragio? Nī maita maigana makoragwo nī mūtīno, na nī maita maigana Ngai amagayagīra ruo nī kūmarakarīra? **18** Nī maita maigana matūkaga ta nyeki nyūmū ūkūhurutwo nī rūhuo, o na kana ta maragara marīa mombūragwo nī kīhūkanio? **19** Kuugagwo atīrī, ‘Ngai aigagīra ciana iherithia rīa ithe wao.’ No rīrī, nī kaba Ngai aherithie mūndū ūcio we mwene, nīgu amenye nīehītie! **20** Maitho make nīmeyonere mwanangīko wake mwene; nīarekwo akunde mang'ūrī ma Mwene-Hinya-Wothe. **21** Nī ūndū-rī, anga no eetangaga ha ūhoro wa andū ake arīa agaatiga na thuutha, matukū make maathīra? **22** “Nī kūrī mūndū o na ūmwē ūngīhota kūruta Mūrungu atī nīgu agīe na ūmenyo, kuona atī Mūrungu nīwe ūtuanagīra ciira, o na agatuīra arīa atūūgīrie mūno? **23** Nī kūrī mūndū ūkuuaga arī na hinya wake wothe, arī mūgīfīre wega biū, na arī na thayū, **24** mwīrī wake ūheetwo irio wega, na mahīndī ma mīthīmo yake marī o maigū. **25** Mūndū ūngī agakua arī na marūrū ma ngoro, atarī aakenera kīndū kīega o na kī. **26** Makomaga o ro ūndū ūmwē tīri-inī, na eerī-rī, igunyū ikamahumbīra. **27** “Nī ūnjūū ūwea ūrīa mūreciīria, ngamenya mathugunda manyu maakūhīrīria namo. **28** Mūrooria atīrī, ‘Rīu nyūmba ya mūndū ūrīa mūnene ūkīrī ha, na hema ūrīa andū aaganu maratūūraga-rī, ūkīrī ha?’ **29** Kaī mūtarī muoria andū arīa mathīiaga ng'endo? Kaī mūtarūmbūyagia ūrīa mamwīraga: **30** atī mūndū ūrīa mwaganu nī aiguagīrīwo tha mūthenya wa mūtīno, atī nīahonokagio mūthenya wa mang'ūrī? **31** Nū ūreganaga na mītugo ya mūndū mwaganu maitho-inī make? Nū ūmūrīhagia kūringana na māndū marīa aane? **32** Atwaragwo mbīrīra-inī, nayo mbīrīra yake iīkarangagīrīwo. **33** Tīri wa gītūamba nīrī mūrī harī we; andū othe nīwe marūmagīrīra, na kīrīndī gītangītarīka gīgathīiaga mbere yake. **34** “Mwakīhota atīa kūūhooreria na ndeto cia tūhū? Hatīrī kīndū gītīgaru harī macookio manyu tīga o maheenī!”

22 Nake Elifazu ūrīa Mūtemaani agīooke atīrī: **2** “Mūndū aahota kūguna Mūrungu? O na mūndū mūūgī-rī, akīhota kūmūguna? **3** Nī gīkero kīrīkū ūthingu waku ūngīrehere Mwene-Hinya-Wothe? Nī uumithio ūrīkū angīgīa naguo angīkorwo mīthīire

yaku ndirī ūcuuke? 4 “Arakūrūithia na agagūthitanga nī ūndū wa wītigīri Ngai waku? 5 Githī waganu waku ti mūnene? Mehia maku-rī, makirī mūthia? 6 Wetirie ūgitīri kuuma kūrī ariū a thoguo hatarī gītūmi; nīwaūrire andū nguo, ūkīmatiga njaga. 7 Arīa anogu ndwamaheire maaī, na nīwaimire arīa ahūtu irio, 8 o na gūtuūka warī mūndū ūrī hinya, ūrī na mīgūnda: mūndū ūheetwo gītīo, na watūraga kuo. 9 Nīwaingatire atumia a ndigwa matarī na kīndū, na ūkīniina hinya wa arīa matarī na maithe. 10 Nīkīo ūthiūrūrkīrio nī mītego, nīkīo thīna wa narua ūkūmakagia, 11 nīkīo ūtumanīrwo nī nduma, ūkaremwo nīkuona, na nokīo mūiyūro wa maaī ūkūhubanīrie. 12 “Githī Ngai ndarī o kūu igūrū o igūrū? O na ta kīone ūrīa njata iria irī igūrū mūno itūyūgīrite! 13 No rīrī, wee ūroiga atīrī, ‘Mūrungu nī atīa angīmenya? No atuanīre ciira nduma-inī ta īno? 14 Matu matumanu nīmamūhumbīrīte, nī ūndū ūcio ndangūtuna rīrīa egūceera kūu igūrū gacūmbīrī.’ 15 Ügūtūra ūgeraga o njīra ya tene ūrīa andū aaganu managerera? 16 Nīmahuririo ihinda rīao ritanakinya, mīthingi yao ūgīthererio nī mūiyūro wa maaī. 17 Nao meerire Mūrungu atīrī, ‘Tigana na ithu! Mwene-Hinya-Wothe-rī, angītwīka atīa?’ 18 No rīrī, nīwe waiyūririe nyūmba ciao na indo njega, nī ūndū ūcio nī njikaraga haraaya na kīrīa kīa andū arīa aaganu. 19 “Andū arīa athingu nīmeyonagīra mwanangīko wa acio aaganu, magakena; arīa matarī na ūrū mekīte mamanyūrūragia makiugaga atīrī: 20 ‘Ti-itherū thū ciitū nīmyanange, mwaki nīūcinīte ūtonga wao.’ 21 ‘Athīkīra Ngai ūikare ūrī na thayū nake, ūndū ūyū nīgu ūgaakūrehere ūgaacīru. 22 Itīkīra ūrutani wa kanua gake, na ūige ciugo ciate ngoro-inī yaku. 23 Üngīcookerera ūcio Mwene-Hinya-Wothe, nīegūkwamūkīra; üngīheria waganu kūraya na hema yaku, 24 na ūte ngūmba ciaku cia thahabu rūkūngū-inī, na thahabu yaku ya Ofiri ūmīte na kūu ndwaro-inī cia mahiga kūu mūkuru-inī, 25 hīndī ūyo ūcio Mwene-Hinya-Wothe agaatuūka thahabu yaku, na atūkē betha ūrīa njega mūno harī we. 26 Ti-itherū, hīndī ūyo nīūkona gīkeno thīinī wa ūcio Mwene-Hinya-Wothe, na nīūgatiirīra Ngai ūthīu waku. 27 Nīukamūhooya, nake nīagakūugua, nawe nīukahingia mīthītwa yaku. 28 Ūrīa watua wīkwo nīgu ūrīkagwo, naguo ūtheri nī ūkaara njīra-inī ciaku. 29 Hīndī ūrīa andū angī manyiihio, nawe ūkoiga, ‘Nīmatūūgīrio! Hīndī ūyo nīakahonokia arīa makuīte ngoro. 30 Nīakahonokia o

na ūrīa ūrī na ūcuuke, ahonokio nī ūndū wa ūtheru wa moko maku.”

23 Ningī Ayubu agīcookeria atīrī: 2 “O na ūmūthī gūteta gwakwa no kūrūrū; guoko gwake nīkūnditūhiire o na ngīcaayaga ūguo. 3 Naarī korwo nīnjūtū kūrīa ingīmuona; Naarī korwo no hote gūthīi kūrīa aikaraga! 4 Ingīyarīrīria harī we, njīyūrie kanua gakwa ihooto. 5 No nyende kūmenya ūrīa angījookeria, ndīcūuranie ūrīa angījīra. 6 No anjūkīrīre na ūhoti wake mūnene? Aca, ndāngīhatīrīria na thitango. 7 Hau-rī, mūndū mūrūngīrīru no atware ciira wake mbere yake, na nīf njohorithio kuuma kūrī mūnjiirithia nginya tene. 8 “No rīrī, ingīthīi mwena wa irathīro, we ndarī kuo; ingīthīi mwena wa ithūiro, ndiramuona. 9 Hīndī ūrīa arī wīra-inī mwena wa gathigathini, ndimuonaga; rīrīa athīi mwena wa gūthīni, ndimuonaga o na hanini. 10 Nowe-rī, nīooī njīra ūrīa ngeragīra; aarīka kūngerīa, ngoima haana o ta thahabu. 11 Magūrū makwa moimīte makinya make thuutha; nūmagīrīra njīra yake itekwahūka na mwena. 12 Nī ūndītīganīrie maathani ma mīromo yake; njīkīrīre ciugo cia kanua gake gūkīra irio ciakwa cia o mūthenya. 13 “No rīrī, arūgamaga arī o wiki; nūū ūngīhota kūregana nake? Ekaga o ūrīa ekwenda. 14 Ahingagia ūndū ūrīa andūrīire, na arī o na mībangō mīngī ta ūyo anjīgīre. 15 Kīu nīkīo gītūmīte nyīitwo nī kīmako ndī mbere yake; ndeciirīria maūndū macio mothe-rī, ngamwītīgīra. 16 Mūrungu nīatūmīte ngoro yakwa yūrwo nī hinya; ūcio Mwene-Hinya-Wothe nīatūmīte nyīitwo nī guoya. 17 No rīrī, ndikirītīo nī ūnduma, ū ūnduma ūyo ūndumanu ūhumbīrīte ūthīu wakwa.

24 “Nī kīi kīgīragia Mwene-Hinya-Wothe aaraīrīe mahinda ma ciira? Nī kīi gītūmaga arīa mamūū meterere mīthenya ta ūyo o tūhū? 2 Kūrī andū meeheragia mahiga ma mūhaka, na makarīthia ūndūrū cia mahīu iria maiyīte. 3 Moyaga ndigiri ya mwana wa ngoriai, na magakuua ndegwa ya mūtumia wa ndigwa ūtūke ya kūrūgamīrīra thiirī wao. 4 Nī meeheragia andū arīa abatari njīra-inī, na makahatīrīria athīni othe a būrūri magatūma mathīi makehithe. 5 O ta njagī cia werū, noguo andū arīa athīni marokagīra wīra wa kūhaara kīndū gīa kūrīa; kūu būrūri ūrīa ūtagīaga kīndū nīkuo marutaga irio cia kūhe ciana ciao. 6 Monganagīa ngaragatha mīgūnda-inī, na makahaara matigari mīgūnda ya

mīhabibū ya arīa aaganu. 7 Maraaraga njaga nī kwaga nguo; matīrī kīndū gīa kwīhumbīra rīrīa kwagīa heho. 8 Maconjoragio nī mbura ya irīma-inī, nao makenyiitīrīra mahiga nī ūndū wa kwaga ha kwīyūa. 9 Mahuragia mwana wa ngoriai kuuma nyondo-inī; nako gakenge ka mūthīnī gatahagwo nī ūndū wa thiirī. 10 Mathiiaga njaga nī kwaga nguo; makuuaga itīa cia ngano, no magatigwo marī o ahūtu. 11 Mahihagīra ndamaiyū mītarō-inī; nīo makinyangaga ihihīro cia ndibei o magīkuaga nī nyoota. 12 Mūcaayo wa arīa marakua nīnūraiguuo ūkiuma itūrā inene, nayo mīyo ya arīa agurarie no gūkaya īrakaya īkīenda ūteithio. No Ngai gūtīrī ūndū aratuīra ciira nī ūndū wa gwīka ūru. 13 “Nī kūrī andū arīa mareganaga na ūtheri, na matīū njīra ciaguo, o na kana magaikara tūcīra-inī twaguo. 14 Hīndī irīa gwatuka-rī, mūūragani ookagīra akooraga athīnī na abatari; ningī ūtukū agatuīka ta mūici. 15 Riitho rīa gītharia rīetagīrīra kūgīe mairia; kīrīraga atīrī, ‘Gūtīrī riitho o na rīmwe rīngīnyona,’ na gīgaikara kīlhīthīte ūthīu. 16 Rīrīa kūrī nduma-rī, nīguo andū matuaga nyūmba, no mūthenya magatinda mehingīre; matiendaga ūndū wa ūtheri. 17 Nīgūkorwo andū acio othe-rī, nduma irīa ndumanu nīyo rūciinī rwao; magīaga ūrata na imakania cia nduma. 18 “No rīrī, o nī mūhūuyū ūrīa ūrerete igūrū rīa maaī; igai rīao būrūrī-inī nī irume, na nī ūndū ūcio gūtīrī ūndū ūthīaga mīgūnda-inī ya mīthabibū. 19 O ta ūrīa riūa na ūrugarī iniinaga maaī ma tharunji-rī, ūguo noguo mbīrīra iħuragia arīa mehītie. (Sheol h7585) 20 Nayo nda irīa yamaciarire īkariganīrwo nīo, igunyū nacio ikamarīa; andū arīa aaganu maticookaga kūririkanwo, no moinangagwo ta mūtī. 21 Mariīaga indo cia mūtumia thaata na ūrīa ūtarī kaana, na matiiguagīra mūtumia wa ndigwa tha. 22 No Ngai, nī ūndū wa ūhoti wake, nīakururagia arīa marī hinya; o na mangīħaanda wega-rī, matīrī na mwīhoko atī nīmagatūura muoyo. 23 We no ametikīrie maikare mahurūkīte makīīguaga ta matarī na ūgwati, no maitho make nīmacūthāgīrīria njīra ciao. 24 Nīgūkorwo matūūgagīrio o kahinda kanini, magacooka makehera; maikrūkagio na magakua o ta andū arīa angī othe; makeheragio o ta igīra cia ngano. 25 “Akorwo ūguo tīguo gūtarī-rī, nūū ūngīonania atī nīndaheenania, na agītue ciugo ciakwa cia tūħū?”

25 Nake Bilidadi ūrīa Mūshuhi agīcookia atīrī:
2 “Wathani na gwītīgīrwo nī cia Ngai; nīwe

ūhaandaga watho kūu igūrū o igūrū mūno. 3 Mbūtū ciake no itarīke? Nūū ūtaaragīrwo nī ūtheri wake? 4 Mūndū aakīhota atīa gūkorwo arī mūthingu mbere ya Mūrungu? Mūndū ūciarītwo nī mūndū-wa-nja-rī, akīhota atīa gūtuīka mūtheru? 5 Angīkorwo o na mweri ti mūcangararu, na njata ti theru maitho-inī make-rī, 6 mūndū na no ta kīgūnyū, o we mūrū wa mūndū-rī, ndakīrī mūnyīihīre mūno makīrīa!”

26 Ningī Ayubu agīcookia atīrī: 2 “Kaī ūrī gūteithia ūrīa ūtarī na ūhoti-rī! Kaī ūrī kūhonokia guoko kūrīa gūtarī na hinya-il! 3 Kaī ūrī gūtaara mūndū ūtarī na ūūgī-il! Na atīrī, kaī nīwonanītie ūmenyo mūnene-il! 4 Nūū wagūteithia kwaria ciugo icio? Na nī roho waū waria na kanua gaku? 5 “Arīa akūu marī na ruo rūnene, o acio marī rungu rwa maaī na kīrīa gīothe gūtūraga kuo. 6 Gīkuū nīkīgūuranie mbere ya Ngai; mwanangīko ūkarīte ūtarī mūhumbīre. (Sheol h7585) 7 Atambūrūkagia matu ma mwena wa gathigathini igūrū rīa kūndū gūtarī kīndū; nayo thī ndarī kīndū amīcunjurītie nakīo. 8 Athayaga maaī thīnī wa matu make, no matu macio matingītembūrwo nī ūritū wamo. 9 Ahumbagīra ūthīu wa mweri ūrīa waiganana, agatambūrūkia matu make igūrū rīaguo. 10 Nīekīrīte rūkiriri igūrū rīa maaī, rūkahakania ūtheri na nduma. 11 Itugī iria itiirīrīire igūrū nī ithingithaga, ikagegearaga nī ūndū wa ikūūmana rīake. 12 Nīoirugire maaī ma iria na ūndū wa hinya wake; na nī ūndū wa ūūgī wake nīfātinaangīrie Rahabu tūcunjī. 13 Mīħūmū yake nīyo yathakaririe igūrū; guoko gwake nī gwatheeecire nyoka ūrīa ūnyororokaga na iħenya. 14 Atīrīrī, īno no mīthia ya mawīra make; kaī no kamūheeħū kanini tūiguaga ka ūħoro wake-il! Nūū ūngītālīkīrwo nī marurumī ma ūhoti wake?”

27 Nake Ayubu agīthīi na mbere na mīario yake, akiuga atīrī: 2 “Ti-itherū o ta ūrīa Mūrungu atūrīraga muoyo, o we ūnyimīte kīhootho, ūcio Mwene-Hinya-Wothe, ūrīa ūtūmīte ngīe na ūrūrū ngoro-inī-rī, 3 hīndī ūrīa yothe nīi ngūtūura muoyo, nayo mīħūmū ya Ngai ūrī maniūrū-inī makwa, 4 mīromo yakwa ndīkaaria maūndū ma waganu, na rūrīmī rwakwa rūtikaaria maheeni. 5 Nīi ndīgetīkīra atī nī inyuī mūrī na kīhootho; ngīna ūrīa ngaakua, ndigakaana ūkindīrīka wakwa. 6 Nīngūtūuria ūthingu wakwa na ndīkaurekia; thamīri yakwa ndīkanjiirīthia ūrīa rīothe ngūtūura muoyo. 7 “Thū ciakwa irogūtūka ta arīa aaganu, arīa marī muku na nīi marotūka ta arīa matarī

kihootol 8 Tondū-ři, kīrīgīriro kīa ūrīa ūtarī mwītīgīri Ngai gikīrī kīrīkū akua, hīndī īrīa Ngai ooya muoyo wake? 9 Mūrungu nīakiiguaga gūkaya gwake rīrīa akorwo nī mīnyamarō? 10 Niakenagīra ūcio Mwene-Hinya-Wothe? Nīkayagīra Ngai mahinda mothe? 11 “Nīngūmūruta ūhoro wīgiī ūhoti wa Mūrungu; ndikūhitha njīra cia Mwene-Hinya-Wothe. 12 Inyuothe nīmwīoneire maündū macio. Ikīrī yakī mīario īno ūtarī kīne? 13 “Uū nīguo Mūrungu aathagīrīria arīa aaganu, na nīrīo igai rīrīa mūndū ūrīa ūtarī tha aamūkāgīra kuuma kūrī Mwene-Hinya-Wothe: 14 O na ciana ciakē ciaingīha atīa, ciathīrīrio rūhiū rwa njora; rūciaro rwake rūtikoona irio cia kūrīgīana. 15 Mūthiro nīguo ūkaaninūkīa arīa agaatiga thuutha wake, na atumia ao a ndigwa matikamarīrīra. 16 O na angīonganīrīria betha ta rūkūngū, na agīe na nguo nyīngī ta hība cia rīumba, 17 kīrīa egūcookanīrīria gīkehumbwo nī ūrīa mūthingu, na arīa matarī mahītīa nīo makaagayana betha yake. 18 Nyūmba īrīa aakaga no ta nyūmba ya kīlhuruta, ningī no ta gīthūnū gīakītwo nī mūrangīri. 19 Agaakoma arī mūtongu, no ndagacooka gwīka ūguo rīngī; akaahingūra maitho akore gūtīrī kīndū arī nakīo. 20 Imakania imūkoragīrīra ta mūiyūro wa maaī; kīhuhūkanio gīkaamūhuria ūtukū. 21 Rūhuho rwa mwena wa Irathīro rūmuoyaga akabuīria; rūmweheragia kūrīa atūūraga. 22 Rūmūhurutaga ūtarī na tha o rīrīa aroorīra hinya waruo. 23 Rūhūūraga hī rūkamūkenerera, na rūkagamba ta nyoka rūkamūruta kūrīa atūūraga.”

28 “Nī kūrī handū harīa betha yenjagwo o na
nī harī handū harīa thahabu ītheragīrio. **2**
Kīgera kīrutagwo kuuma tīri-inī, nakio gīcango
kīrutagwo mahiga-inī gīgatwekio. **3** Mündū nīkūniina
aniinaga nduma; acaragia mahiga macio nginya
kūrīa kūriku mūno, o kūu nduma īrī ndumanu
mūno. **4** Mündū atūrikagia irima thī kūraya na
kūrīa andū matūūraga, agakinya kūndū kūrīa mūndū
aariganīirwo nīgūthiiaga; kūu kūraihanīirie na andū
nīkuo acunjuuraga akiereeraaga. **5** Thī nīkuo kuumaga
irio, no na kūu thīinī mūhuro kūgarūrkīte gūkahaana
ta gūcinītwo na mwaki; **6** mahiga-inī ma thī nīkuo
kuumaga yakuti īrīa ya bururu, na mūthanga wayo
ūkoragwo na ngūmba cia thahabu. **7** Gūtīrī nyoni
ndīa-nyama yūū gacīra kau kahithe, na gatīrī konwo nī
riitho rīa hūngū. **8** Nyamū iria cītīfaga itirī ciagathīira,
o na gūtīrī mūrūuthī ūkageragīra. **9** Guoko kwa
mündū gūtharīkagīra gūkanyiita ihiga rīa nyaigī,

na gūkaguūria itina cia irīma. **10** Enjaga mungu ūgatūrkia rwaro rwa ihiga; maitho make makionaga igūna ciaruo ciothe. **11** Ethaga itwe cia njūū, na indo iria hithe agaciumūria ūtheri-inī. **12** “No ūūgīrī, ūngīoneka kū? Ūmenyo ūtūrara kū? **13** Mūndū ndangīmenya thogora wa ūūgī; ndūngīoneka būrūri wa arīa marī muoyo. **14** Kūrīa kūriku mūno kuugaga atīrī, ‘Ndūrī thiinī wakwa’; narīo iria rīkoiga atīrī, ‘Ndūrī gūkū gwakwa.’ **15** Ndūngīgūrīka na thahabu īrīa therie mūno, kana thogora waguo ūthimwo na betha. **16** Ndūngīgūrīka na thahabu ya Ofiri, kana ūgūrīke na onigithi īrīa īrī goro mūno, o na kana yakuti īrīa ya bururu. **17** Thahabu kana icicio-rī, itingihota kūgerakanio naguo; o na kana ūkūturario na mathaga ma thahabu. **18** Maricani kana ngenyekenyi iria cia goro itiagīrīire kūgwetanio naguo; thogora wa ūūgī ūkīrīte wa ruru īrīa ndune. **19** Yakuti ya Kushi ndīngīgananio naguo; o na ndūngīgūrīka na thahabu īrīa therie mūno. **20** “Hakīrī ūguo-rī, ūūgī ūngīkiuma nakū? Ūmenyo ūtūrara kū? **21** Nīmūhithe kūrī maitho ma ciūmbe ciothe iria itūrara muoyo, ūkahithwo o na nyoni cia rīera-inī. **22** Mwanangīko na gīkuū ciugaga atīrī, ‘No mūhuwu waguo ūkinyīte matū-inī maitū.’ **23** Ngai nīooi njīra ya gūthīi kūrīa ūrī, na nowe wiki ūūi kūrīa ūtūrara, **24** nīgūkorwo nīonaga mūthia wa thī, na nīonaga maündū marīa mothe marī rungu rwa igūrū. **25** Rīrīa aathimīire rūruhu nditi yaruo, o na agīthima maaī-rī, **26** rīrīa aarutīire mbura watho īrūmagīrīre, na agītemera rūheni na marurumī njīra-rī, **27** nake nīonire ūūgī na akūthima; aūrūmirie na akīūthuthuuuria. **28** Agīcooka akīrīa andū atīrī, ‘Gwītīgīra Mwathani-rī, ūcio nīguo ūūgī, Nakuo gūtheemaga ūūru nī ūmenyo.”

29 Ningi Ayubu nñathiire na mbere kwaria, akiuga atíri: 2 "Naarí korwo no haane ūrīa ndaatarii mieri iřia ya tene, matukū-ini maria Ngai aamenyagirīra, 3 rīrīa tawa wake wamūrīkaga igūrū rīa mütwe wakwa, na ūndū wa ūtheri wake ngatuūkanagirīra nduma-ini! 4 Korwo ndarii ūrīa ndatarii matukū-ini maria ndagaaciire biū, hīndi iřia kuumirania ngoro na Ngai kwarathimaga nyūmba yakwa, 5 rīrīa Mwene-Hinya-Wothe aarī hamwe na niñ, nacio ciana ciakwa ikandigicirīa, 6 rīrīa gacīra gakwa kaihūgítio nī kirimū kia iria, naruuo rwaro rwa ihiga rūgaatherūkagira tūrūū twa maguta ma mütamaiyū! 7 "Rīrīa ndaathiiaga kihingo-ini kia itūura inene, na ngaikarira gití giakwa hau kīaraho-ini-rī, 8 aanake

maanyonaga makeehera, nao athuuri makarūgama, 9 andū arīa anene maatigaga kwaria, makahumbīra tūnua twao na moko; 10 mīgambo ya andū arīa marī igweta īgakirio, nacio nīmī ciao ikanyiitana na karakara. 11 Úrīa wothe wanjiguaga ngātaria aaragia wega igūrū rīakwa, nao arīa maanyonaga makangaathīrīria, 12 nī ūndū nīndahatūraga arīa athīmī maakaya mateithio, o na arīa mataarī na maithe maagīte mūndū wa kūmateithia. 13 Mūndū agīkua nīandaathimaga; nīndatūmaga ngoro ya mūtumia wa ndigwa īine. 14 Ndehumbaga ūthingu ta nguo; ciira wa kīhoto nīguo warī nguo yakwa ya igūrū, o na kīremba gīakwa. 15 Nī nīi ndaarī maitho ma arīa atumumu, na magūrū ma arīa ithua. 16 Ndaarī ithe wa arīa abatari; nīndaciiragīrīra o na mūndū itooī. 17 Ningī nīndoinangaga magego ma arīa aaganu, na ngahuria arīa maarī magego-inī mao. 18 “Ndeciiragia atīrī, ‘Nīi ngaakuīra gwakwa nyūmba, matukū makwa marī maingī ta mūthanga. 19 Mīri yakwa īgataamba īkinye maaī-inī, narīo ireera rīkoragwo honge-inī ciakwa ūtukū wothe. 20 Riiri wakwa ūgūtūura werūhagio thīnī wakwa, naguo ūta wakwa ūtūre ūrī mwerū guoko-inī gwakwa.’ 21 “Andū maathikagīrīria marī na kīrīgīrīro, meetaigīrīra kīrīra gīakwa makirīte. 22 Ndaarīkia kwaria-rī, matiacookaga kwaria; ciugo ciakwa ciatoonyaga matū mao kahora ihooreire. 23 Maanjetagīrīra ta andū metereire mbura, na makanyua ciugo ciakwa o ta mbura īrīa ya kūrigīrīria. 24 Ndaamathekathekagia moorītwo nī hinya makaaga gwītīkia; ūtheri wa ūthiū wakwa warī wa bata mūno kūrī o. 25 Nī nīi ndamoonagia njīra, ngaikaraga ta ndī mūnene wao; ndatūrūraga ta mūthamaki arī gatagatī ga ita rīake; ningī ndaatariī ta mūndū ūrī ūhooragīrīria arīa maracakaya.

30 “No rīu-rī, andū ethī kūngīra nīmaanyūrūragia, arīa o na itangīendire gūturanīra maithe mao na ngui ciakwa cia rūrū. 2 Hinya wa moko mao ūngīang’unire nakī, kuona atī hinya wao nīwamehereire? 3 Nīmathīnkīte nī ūndū wa wagi na ng’aragu, ūtukū-rī, moorūrūraga būrūri mūng’aru, būrūri mwanangīku ūkirīte ihooro. 4 Maahaaraga nyeni cia mahuti ma cumbī kuuma ihinga-inī, na irio ciao ciarī mīri ya mūtī wa kīhaato. 5 Nīmaingatirwo kuuma kūrī mūngī, makiugīrīrio ta maarī aici. 6 Nīmahatīrīrio maikarage mīkuru-inī ya tūrūtū tūhūu, kūu ndwaro-inī cia mahiga na marima-inī marīa

marī thī. 7 Maanagia ta nyamū kūu ihinga-inī, makahatīkanagīra kūu mahuti-inī. 8 Rūciaro rūtarī kīene na rūtarī ūtīwa, nī rwarutūrūrīwo ruume kūu būrūri-inī. 9 “Na rīu ariū ao maraanyūrūria na rwīmbo; ngagītūka wa kuunagwo thimo nīo. 10 Nīmathūire na magaikaraga haraihu na nīi; matītīgagīra kūndūrīra mata ūthī. 11 Nī ūndū ūrī Ngai nīaregeretie ūta wakwa, na akandeehera mathīnā-rī, matīrī ūndū merigagīrīria gwīka marī harīa ndī. 12 Mwena wakwa wa ūrīo kūrī ūrūrī ūrūrīkīra; maigagīra magūrū makwa mītego, na magaaka ihumbu ciao cia gūūtharīkīra. 13 Maharaganagia njīra yakwa; mahotaga kūnyūnūha o na gūtarī na mūndū ūramateithia. 14 Mokīte ta matoonyeire mwanya-inī mwarīi; mokiire gatagatī ga kūu kwanangīku, makaamomokera. 15 Imakania nīcihoote; gīfīo gīakwa kūmbūrītwo ta kihurutītwo nī ūrūhuho, naguo ūgitīrī wakwa ūkabuīria ta itu. 16 “Na rīu muoyo wakwa nīūrathirīrīkīra; matukū ma thīnīa nīmanyītīte. 17 Ūtukū ūtheecangaga mahīndī makwa; ruo rwa gūthegenya ūtindigithagīrīria. 18 Ngai angūnjakūnjaga ta nguo na ūndū wa ūhoti wake mūnene; aanyiitaga ta kanjū yakwa ngingo-inī. 19 Anjikītie ndoro-inī, ngatuīka ta rūkūngū na ta mūhu. 20 “Nīwe ndīrakaīra, o Wee Ngai, no ndūranjītīka; ndīrarūgama, no wee no kūndora ūrandora. 21 Wee nīungarūrūkīte ūtarī na tha; ūtharīkīre na hinya wa guoko gwaku. 22 Nīūrūhūrītie, ūkaandindīka mbere ya ūrūhuho; ūnūyugutanītie kīhuhūkanio-inī. 23 Nīnūtū ūnūkanginyia o gīkuū-inī, ūndware kūrīa gwathīrīrīwo arīa othe marī muoyo. 24 “Ti-itherū gūtīrī ūndū ūkagīrīra ūndū ūthuthīkīte ngoro, hīndī ūrīa egūkaya ateithio arī mīnyamaro-inī. 25 Nī-rī, gīthī ndianarīrio nī arīa marī na thīnīa? Gīthī ngoro yakwa ndīanaiguīra arīa athīmī kīeha? 26 No rīrī, rīrīa ndeērīgagīrīra wega, ūrū ūgūtūka; rīrīa ndaacaragia ūtheri-rī, hīndī ūyo nduma ūgūtūka. 27 Nda yakwa ndītīgagīra kūruruma; matukū ma thīnīa nīmanginyīire. 28 Thīiaga njīrīte biū, no ti ūndū wa kūhīa nī ūrīa; ngarūgama kīungano-inī ngakaya ndeithio. 29 Nduīkīte mūrū wa nyina na mbwe, ngatuīka mūthirītū wa ndundu. 30 Gīkonde gīakwa nīkīgarūrūkīte, gīgathīta na gīkoonūka; mūrī wakwa ūhiūhīte nī ūrūgarī. 31 Kīnanda gīakwa kīa mūgeeto kīrutaga o mūgambo wa gūcakaya, naguo mūtūrirū wakwa ūkaruta o mūgambo wa kīrīro.

31 “Nīi nītwarīkīnīre na maitho makwa ndikanarore mūrītū ndīmwīrīrīrie. 2 Nī ūndū-rī,

kaī rūgai rwa mündū kuumma igūrū kwa Ngai rūkīrī kī? Igai rīake nī rīrīkū kuumma kūrī ūcio Mwene-Hinya-Wothe ūrī igūrū? 3 Githī ti kwanangwo kwa arāa aaganu, na mütino kūrī arāa meekaga maündū mooru? 4 Githī we ndonaga njīra ciakwa, na agatara o ikinya o ikinya rīakwa? 5 “Ingīkorwo thiiaga na njīra itarī cia ma-rī, kana kūgūrū gwakwa gūkahīha thīi ngaheenanie-rī, 6 Ngai nīathime na ratiri cia kīhootho, naake nīekūmenya atī nīi ndirī ūcuuke; 7 makinya makwa mangīkorwo nīmahūkīte makoiama njīra-inī, nayo ngoro yakwa ingīkorwo nītongoretio nī maitho makwa, kana moko makwa makorwo nīmathahātīo-rī, 8 hīndī īyo kīrīa haandīte kīrorīo nī andū angī, nacio irio cia mīgūnda yakwa iromunywo. 9 “Ngoro yakwa ingīkorwo yanaheenererio nī mündū-wa-nja, kana ngoro ndanaceema mūrango-inī wa mündū wa itūura, 10 hīndī īyo mütumia wakwa arothīa ngano ya mündū ūngī, na arūme angī tiga nīi marokoma nake. 11 Nīgūkorwo ūndū ūcio nī ūmaramari wa thoni, na nī rīihia rīa gūtuīrwo ciira nīi kīama. 12 Tondū ūcio nī mwaki ūrīa ūcinaga nginya ūkaananga; na nīngīamunyīte magetha makwa mothe. 13 “Ingīkorwo nīnyimīte ndungata ciakwa cia arūme na cia andū-a-nja kīhootho rīrīa manateta nī ūndū wakwa-rī, 14 nīi ngeeka atīa rīrīa Mūrungu akaanjūkīrīa? Ngaacookia atīa rīrīa ngeetwo ndīteterē ūhorō-inī ūcio? 15 Githī ūcio wanyūumbire kūu nda ya maitū to we wamoombire? Githī tiwe watūthondrekire tūrī kūu nda cia aa maitū? 16 “Ingīkorwo ndanaima athīnī kīrīa maanerirīria, kana ngareka maitho ma mütūmia wa ndigwa morwo nī hinya-rī, 17 ingīkorwo ndīlaga irio ciakwa nyiki, ngaaga kūgayana na ūrīa ūtarī ithe-rī, 18 (no nīi kuumma ūnini wakwa, mwana ta ūcio ndaamūreraga o ta ūrīa angīarerirwo nī ithe, na kuumma gūciarwo gwakwa ndūire ndongoragia mütumia wa ndigwa) 19 ingīkorwo ndanoona mündū agikua nī ūndū wa kwaga nguo, kana ngoona mündū mūbatari atarī kīndū gīa kīwīhumba, 20 na ngoro yake ndīandathimire nī ūndū wa kūmūiguithia ūrugarī na guoya wa ng'ondū ciakwa-rī, 21 ingīkorwo ndanoya guoko gwakwa ngookīrīra mwana ūtarī ithe, nīkūmenya atī no nyone wa kūndeithia kwagīa ciira igooti-inī-rī, 22 hīndī īyo guoko gwakwa kūroahūkīra kīande-inī kūgwe, kūroinīkīra o irūngō-inī. 23 Nī ūndū nīndetigagīra mwānangīko uumīte kūrī Mūrungu, na nī ūndū wa gwītīgīra riiri wake, ndingēkire maündū ta macio. 24

“Ingīkorwo nīnjigīte mwīhoko wakwa harī thahabu, kana ngeera thahabu ūrīa therie mūno atīrī, ‘Wee nīwe ūgitīri wakwa,’ 25 ingīkorwo ndanakenera ūtonga wakwa mūnene, kana ngakenera uumithio ūrīa moko makwa mecarīrie-rī, 26 ingīkorwo ndanarūmbūiya ūrīa ūtarīte, kana mweli ūgīthī ūcangararīte, 27 na ngoro yakwa ikiheenererio nīcio na hito, kana guoko gwakwa gūgīcīkīnyīria kīmumunyano gīa gūcītīa-rī, 28 o na macio mangītuīka mehia ma gūtuīrwo ciira, nīgūkorwo ingītuīkīte mündū ūtarī mwīhokeku harī Mūrungu ūrīa ūrī igūrū. 29 “Ingīkorwo ndaanakena nī ūthū yakwa kuona mütino, kana ngīmīthekerera ūrīa thīna wamīkora, 30 no nīi ndirī nēfētīkīra kanua gakwa keehie na ūndū wa kūhoera muoyo wayo kīrumi, 31 kūngīkorwo andū a nyūmba yakwa matīrī moiga atīrī, ‘Nūū ūtarī warīa nyama cia Ayubu akahūūna?’ 32 no gūtīrī mūgeni wanaraara njīra-inī, nī ūndū mūrango wa mūcīi wakwa ūtūire ūhīngūrīrwo mūgēndi, 33 ingīkorwo ndaanahitha mehia makwa, ta ūrīa andū meekaga, na ūndū wa kūhītha mahītia ngoro-inī yakwa 34 tondū wa gwītīgīra kīrīndī, o na gwītīgīra kūmenwo nī mīhīrīga ngagīkīra ki na ndiume nja-rī, 35 (“Naarī korwo ndaarī na mündū wa kūnjīgū! Rīu nīndekīra ūrūri rwa kwīyarīrīria: reke Mwene-Hinya-Wothe anjookerie ūhorō; reke mūūthitangi andīke marūa ma thitango yake. 36 Ti-itherū marūa macio ingīmaigīrīra kīande, ndīmehumbe taarī thūmbī. 37 Njooke ndīmūhe ūhorō wakwa ikinya gwa ikinya; ndīmūkuhīrīrie ta ndī mūnene.) 38 “Korwo mūgūnda wakwa wakaya, ūnjūkīrīre, nayo mītarō yaguo yothe ikorwo ūkīrīra maithori, 39 ingīkorwo ndanarīa maciaro maguo iteeukīrīha, kana ngoraga ngoro cia ene guo-rī, 40 hīndī īyo cong'e ūrokūra kuo handū ha ngano, na riya handū ha cairi.” Ndeto cia Ayubu nīciathira.

32 Nī ūndū ūcio andū acio atatū nīmatigire gūcookeria Ayubu, nī ūndū eeyonaga arī mūthingu. 2 No ūrī, Elihu mūrū wa Barakeli ūrīa Mūbuzi, wa nyūmba ya Ramu, nīarakanirio mūno nī Ayubu nī ūndū wa gwītua aarī na kīhootho gūkīra Ngai. 3 Ningī nīarakanirio nī arata acio atatū tondū nīmagīte ūndū mangīcookeria Ayubu, o na gūtuīka nīmamūtuīrīre ciira. 4 Na ūrī, Elihu aambīte gweterera acio angī maarie atanaaria na Ayubu, tondū o maarī akūrū kūmūkīra. 5 No ūrīa onire atī andū acio atatū matiarī na ūndū ūngī wa kuuga-rī, aģīakanwo nī marakara. 6 Nī ūndū ūcio Elihu, mūrū wa Barakeli

ūcio Mūbuzi, akiuga atīrī: “Nī ndī na mīaka mīnini, na inyuī mūrī akūrū; nīkīo ngwītigagīra, ngaaga ūūmīrīru wa kūmwīra ūrīa njūū. 7 Ndeciiragia atīrī, ‘Ūkūrū nīwaagīrīre warie; ūingī wa mīaka nīwaagīrīre kūrutana ūūgī.’ 8 No nī roho ūrīa ūrī thīnī wa mīndū, o yo mīhūmū ya Mwene-Hinya-Wothe, ūheaga mīndū ūmenyo. 9 To arīa akūrū oiki oogī, na to arīa akūrū mamenyaga ūrīa kwagīrīre. 10 “Nī ūndū ūcio nguuga atīrī, ‘Thikīrīria; o na nī nīngūmwīra ūrīa njūū.’ 11 Ningwetereire rīrīa mūkwaragia, ndathikīrīria ihooto ciandy; rīrīa mūgūcaragia ciugo-rī, 12 nīngūmūtegeire matū biū. No gūtīrī o na ūmwe wanyu wonanirie mahītia ma Ayubu; gūtīrī o na ūmwe wanyu ūmūcookeirie mīario yake. 13 Tigai kuuga atīrī, ‘Nītūgīte na ūūgī; rekei Mūrungu amūkararie, no ti mīndū.’ 14 No rīrī, Ayubu ti nīi ekwerekeirie ciugo ciake, na nīi ndikūmūcookeria kūringana na mīario yanyu. 15 “Nīmamakīte, na matirī na ūndū ūngī mangiuga; nīmarīgītwo nī atīa mangiuga. 16 no nginya njeterere, nī ūndū rīu nīmakirite, tondū atī rīu marūgamīte hau matarī na macookio? 17 O na nīi nīngwaria; o na nīi nīnguuga ūrīa njūū. 18 Nīgūkorwo nīiyūrītwo nī ciugo, naguo roho ūrīa ūrī thīnī wakwa nīūrandindikīrīria; 19 thīnī wakwa haana ta ndibei ūrī cuba ngūnīke, ngahaana ta mondo njerū ya ndibei ūkirie gūtuthūka. 20 no nginya njarie hūūcūke, no nginya ndumūre mīromo yakwa njookie ūhoro. 21 Ndīgūtīria mīndū o na ū matūthū, kana ngaathīrīrie mīndū o na ūrīkū tūhū; 22 nī ūndū korwo ndī mwara na kūgaathīrīria, Mūnyūmbi no anjeherie narua.

33 “No rīu Ayubu-rī, thikīrīria ciugo ciakwa; tega matū ūigue ūrīa wothe nguuga. 2 Ndī hakulī ūtumūra kanua gakwa; ciugo ciakwa irī o rūrīmī-inī rwakwa. 3 Ciugo ciakwa ciumīte ngoro nūngīrīru; mīromo yakwa yaragia ūtarī na ūhinga. 4 Roho wa Mūrungu nīwe ūnyūmbīte; mīhūmū ya Mwene-Hinya-Wothe nīyo ūheaga muoyo. 5 Nawe njookeria, akorwo nīūkūhota; wīhaarīrie ūūng’ethere. 6 Nīi haana o tawe maitho-inī ma Mūrungu; o na nīi ndombirwo na rīumba. 7 Kwīndīgīra gūtigakūmakie, kana guoko gwakwa gūkūritūhīre. 8 “No rīrī, nīuugīte ngīguaga, ngāiguā ciugo icio ūkiuga atī, 9 ‘Ndī mūtheru na ndīrī na mehia; ndīkīte ūrū, na ndīrī na mahītia. 10 No Ngai nīanyonete na mahītia; anduīte thū yake. 11 Nīānjohaga magūrū na mīnyororo; arangagīra njīra ciakwa ciōthe.’ 12 “No ngūkwīra atīrī, ūhoro-inī ūyū

wee ndūrī na kīhoto, nīgūkorwo Ngai nī mūnene gūkīra mīndū. 13 Ūramūtetia nīkī, atī ndacookagia kiugo kīa mīndū o na kīmwe? 14 Nīgūkorwo Mūrungu nīaaragia, rīmwe na njīra ūmwe, na rīngī akaaria na njīra ūngī, o na gūtuīka mīndū no aage gūkūrīana. 15 Rīmwe akaaragia kiroto-inī na kioneki-inī gīa ūtukū, rīrīa andū mahītītwo nī toro mūnene marī ūrīrī, 16 no amāarīrie matū-inī mao, na amāmakie nīguo amakaarie, 17 nīguo agarūre mīndū atige kūhītia, na atigane na mwītīo, 18 nīguo agitīre roho wake kūuma gīkuū-inī, na agitīre muoyo wake ndūkāniinwo na ūrūhi ūrū hi. 19 Ningī mīndū no arūthīo na gūkomio ūrīrī wa ruo, akorwo na thīna wa mahīndī ūtathīraga, 20 o nginya ngoro yake ūgathūūra irio, na roho wake ūgathūūra irio irīa njega mūno. 21 Nyama cīa mwīrī wake iħinjaga igathīrīkīra, na mahīndī make marīa mataronekaga makoimīra. 22 Roho wake ūgakuhīrīria mbīrīra, na muoyo wake ūgakuhīrīria arīa mareehage gīkuū. 23 “No rīrī, angīkorwo harī na mūraika mwena wake arī mūguithania, ūmwe harī ngīri, wa kwīra mīndū ūndū ūrīa ūmwagīrīre, 24 nake amūkīnīrie wega wake na oige atīrī, ‘Mūhonokie ndagatuīke wa gūkūrūka mbīrīra-inī; nīnyonete gīa kūmūkūrū na kīo,’ 25 hīndī ūyo nyama cīa mwīrī wake igeethīha ta cīa mwana; igaacooka ta ūrīa ciāri matukū-inī ma wīthī wake. 26 Ahooyaga Ngai ageekwo wega nīwe, oonaga ūthīu wa Ngai akaanīrīra nī gūkena; agacookio ūthingu-inī wake nī Ngai. 27 Nake agacooka agathī kūrī andū akameera atīrī, ‘Nīndēhirie, na ngīgomia ūndū ūrīa warī wa ma, no ndīgana kūherithio ūrīa ndaagīrīwo nīkūherithio, 28 Nīakūrīre roho wakwa ndūkaharūrūkio mbīrīra, na nīi ngūtūūra ngenagīra ūtheri ūcio.’ 29 ‘Mūrungu nīekaga mīndū maūndū macio mothe, maita meerī o na kana matatū, 30 nīguo agarūre roho wake ndūkaharūrūkio mbīrīra, nīgeetha ūtheri ūcio wa muoyo ūmūtherere. 31 ‘Atīrīrī Ayubu, tega matū na ūtūthīrīrie; kīra ki na nīi njarie. 32 Wakorwo ūrī na ūndū wa kuuga-rī, njīrra; aria, nīgūkorwo ingīenda woneke ndwīhītie. 33 No akorwo ti ūguo-rī, wee gīthīkīrīrie; kīra ki, na nīngūkūrūta ūūgī.’”

34 Ningī Elihu akiuga atīrī: 2 “Iguā ciugo ciakwa, inyuī andū aya oogī; thikīrīria, inyuī amenyī a maūndū. 3 Nīgūkorwo gūtū gūthūuranagia ciugo o ta ūrīa rūrīmī rūcamaga irio. 4 Nītwīkūrūnīrei ithū ēne ūndū ūrīa wagīrīre; nītwīrute tūrī hamwe ūndū ūrīa mwega. 5 “Ayubu aroiga atīrī, ‘Nīi ndihītītie,

no Mūrungu nīnangjithitie kīhootho gīakwa. 6 O na gūtuīka ndīraria ūrīa kūrī, ndīratuu mūheenania; o na gūtuīka ndīrī na mahītia, mūguī wake ūngurariitie kīronda gītangihona. 7 Nī mūndū ūrikū ūhaana ta Ayubu, mūndū ūnyuuaga kīnyūrūri taarī maaī aranyua? 8 Atwaranaga na andū arīa mekaga ūrū; agīaga thiritū na andū arīa aaganu. 9 Nīgūkorwo oigaga atīrī, ‘Gūtirī uumithio mūndū onaga rīrīa arageria gūkenia Ngai.’ 10 “Nī ūndū ūcio gīthikirīriei, inyuī andū aya mūrī na ūtaūku. Ūhoro wa kwīhia ūroaga kuoneka harī Mūrungu, Mwene-Hinya-Wothe aroaga gwīka ūrū. 11 Arīhaga mūndū kūringana na ūrīa ekite; akamūrehere o kīrīa kīringaine na mīthīire yake. 12 Gūtingīhoteka atī Mūrungu no eekē mahītia, atī ūrīa Mwene-Hinya-Wothe no ogomie kīhootho. 13 Nūū wamūtuiire mūrōri wa thi? Nūū wamūtuiire mūrūgamīrī wa thi yothe? 14 Korwo aagīna na muoroto wa kweheria roho wake na mīhūmūrī, 15 andū othe mangīthiranīra hamwe, nake mūndū acooke rūkūngū-inī. 16 “Akorwo ūrī mūndū ūrī na ūtaūku-rī, igua ūhoro ūyū; thikirīria ūrīa nguuga. 17 Mūndū ūthūire kīhootho-rī, no ahote gwathana? Ūrīa ūrī kīhootho, o ūcio kīhoti-rī, no ūmūtue mwīhia? 18 Gīthī ti we wīraga athamaki atīrī, ‘Inyuī mūtīrī kīne,’ na akeera arīa marī igweta atīrī, ‘Inyuī mūrī aaganu,’ 19 o ūcio ūtatīagīra anene maūthī, na ndendaga arīa atongu gūkīra arīa athīni, nīgūkorwo othe nī wīra wa moko make? 20 Makuuaga o rīmwē, o ūtukū gatagatī; andū mainainaga magakua; arīa marī hinya meeheragio matahutītio nī guoko kwa mūndū. 21 “Maitho make maikaraga macūthīrīire mīthīire ya andū; nīonaga mīthīire yao yothe. 22 Gūtirī handū harī nduma, kana handū harī kīruru kīnene, hangīhithwo nī arīa meekaga ūrū. 23 Mūrungu ndabatairio nīgūthuhuuria ndeto cia andū makīria, atī nīguo moke mbere yake maciirthio. 24 Ahehenjaga arīa marī ūhoti atekūuria mūndū na akarūgamacia andū angī ithenya rīao. 25 Tondū we nīamenyaga maūndū marīa meekaga, amang’āuranagia ūtukū magathuthīka. 26 Amaherithagīria wagana wao makīionagwo nī mūndū o wothe, 27 tondū nīmagarūrūkire magitīga kūmūrūmīrīra, na matirūmbūyagia njīra yake o na īrīkū. 28 Nīmatūmire kīrīro kīa arīa athīni gīkinye hau mbere yake, nī ūndū ūcio akīguia kīrīro kīa arīa abatari. 29 No rīrī, angīkara akirīte-rī, nūū ūngīmūtua muhītia? Angīhitha ūthīū wake-rī, nūū ūngīmuona? Nowe arī igūrū rīa mūndū na igūrū rīa rūrīrī o

ündū ūmwe, 30 nīguo agirie mündū ūtarī na ūngai gwathana, amūgirie kūigira kīrīndī mītego. 31 “Korwo mündū no ere Mūrungu atīrī, ‘Nñjihitie no ndikehia rīngī. 32 Nduta menye ūrīa itarahota kuona; ingikorwo nñnjikīte ūrūrī-rī, ndigacooka gwika ūguo rīngī.’” 33 Ngai-rī, no agikūrīhe kūringana na ūrīa wee ūkwenda rīrīa ūregete kwīrīra? No nginya we ūtue itua, no ti nīi; nī ūndū ūcio kīnjīire ūrīa ūū. 34 “Andū arīa marī na ūtauku maroiga atīrī, nao andū acio oogī maiguīte ngīaria manjīrīte atīrī, 35 ‘Ayubu aaragia atarī na ūmenyo; ciugo ciale nīciagīte ūūgī.’” 36 Hī, naari korwo Ayubu aagerio nginya mūthia, nī ūndū macookio make nī ta ma mündū mwaganu! 37 Nñongereire ūremi harī mehia make; atūhūragīra hī cia kīnyürūri, na akaingīhia ciugo ciale cia gūükīrīra Mūrungu.”

35 Ningī Elihu akiuga atīrī: 2 “Niūgwīciiria ūhoro

ūyū nī wa kihooto? Ūroiga atīrī, ‘Mūrungu n̄ekūnjarīria atue ndiihītie.’ 3 No rīrī, wee no ūramūūria atīrī, ‘Kūrī na uumithio ūrikū harī nīi, na ngūgunika nakī ndaaga kwīhīia?’ 4 “No nyende gūgūcookeria ūhoro, wee hamwe na arata aku. 5 Ta rora igūrū wonē; ta cūthīrīria matu macio marī igūrū ūrāku kūraya mūno. 6 Ūngīhīia-rī, ūndū ūcio ūngīhutia Ngai atīa? Mehia maku mangīingīha mūno-rī, ūndū ūcio ūngīmwika atīa? 7 Ūngīkorwo ūrī mūthingu-rī, ūngīmūhe kīi, kana nī kīi aamūkagīra kuuma guoko-inī gwaku? 8 Waganu waku ūhutagia o mūndū tawe, na ūthingu waku ūkahutia o ciana cia andū. 9 “Andū makayaga nī icooki rīa kūhinyīrīrio; mathaithanaga mateithūrō guoko-inī kwa ūcio ūrī hinya mūingī. 10 No gūtirī mūndū uugaga atīrī, ‘Ngai ūrīa wanyūūmbire arī ha, ūrīa ūheaga mūndū nyīmbo ūtukū, 11 ūrīa ūtūrūtaga maundū gūkīra ūrīa arutaga nyamū cia werū-inī, o na agatūhe ūūgū gūkīra nyoni cia rīera-inī?’ 12 Ndacookagia rīrīa andū maakaya nī ūndū wa mwītūgūrīrio wa andū arīa aaganu. 13 Ti-therū, Mūrungu ndathikagīrīria mathaithana mao ma tūhū; ūcio Mwene-Hinya-Wothe ndarūmbūyagia mathaithana macio. 14 Githī ndakaaga gūthikīrīria mūno makīria rīrīa ūkuuga atī ndūramuona, na atī ciira waku ūrī mbere yake, na no nginya ūmweterere, 15 na makīria ma ūguo ūkoiga atī marakara make matiherithanagia na ndarūmbūyagia waganu o na hanini! 16 Nī ūndū ūcio Ayubu atumūrīte kanua gake akaaria ūhoro wa tūhū; nīarītīte ndeto nyīngī atarī na ūmenyo.”

36

Elihu agīthī na mbere kwaria, akiuga atīrī: 2 “Ngirīrīria hanini, na nīngūkuonia atī harī maūndū mangī mangiugwo ma gūciirīrīria Ngai. 3 Ümenyo wakwa ndīrūrutīte kūraihu; niī ngūtūgīria kīhoto kīa ūcio Mūnyūmbi. 4 Menya wega atī ndeto ciakwa ti cia maheeni; üyū mūrī nake arī na ümenyo mūkinyanīru. 5 “Mūrungu nīwe mwene hinya, no ndairaga andū; we nī mwene hinya, na nīarūmagia muoroto wake. 6 Ndatūrāgia arīa aaganu muoyo, no nīaheaga arīa anyariire kīhoto kīao. 7 Ndeheragia maitho make harī arīa athingu; amaikaragīria gītī kīa ūnene hamwe na athamaki, na akamatūgīria nginya tene. 8 No rīrī, andū mangīkorwo mohetwo na mīnyororo, makanyiitio na mīhīndo ya mīnyamaro, 9 we nīameeraga ūrīa mekīte, atī mehītie na ūtūrika. 10 We nīatūmaga mathikīrīrie ūtaaro, na akamaatha merire ūrū wao. 11 Mangīmwathīkīra na mamūtūngatīre, megūtūura matukū mao marīa matigaru magaacīire, na mīaka yao o maiganīire. 12 No mangīaga kūigua, nīmakaniinwo na rūhiū rwa njora, na makue matarī na ümenyo. 13 “Arīa matarī na Ngai ngoro-inī meiligārīra marakara; o na rīrī aramooha na mīnyororo, matikayaga mateithio. 14 Makuuaga marī ethī, magakua hamwe na arūme arīa maraya ma mahooero-inī. 15 No arīa mathīnīkaga, nīamakūrīraga kuuma thīna-inī wao; nīamaragīria marī mīnyamaro-inī. 16 “We-rī, nīarakūguucīrīria uume magego-inī ma mīnyamaro, agūtware handū haariī hatarī na ūkunderu, na agūtware akūhurūkie metha-inī yaku ūiyūrīte irio iria njega. 17 No rīrī, ūtitikithītio ituīro rīrīa rīagīrīire arīa aaganu; ituīro rīa ciira na kīhoto nīcīgūkumbatīte. 18 Wīmenyerere mūndū o na ūrīkū ndakanakūheenererie na ūtonga; ndūgetikīrie ihaki inene rīkūhītīthie njīra. 19 Ūtonga waku o na kana kīyo gīkāku kīnene-rī, no ikūnyītīrīre nīguo ndūgatoonye mīnyamaro-inī? 20 Tiga kwīrirīria ūtukū, nīguo ūguucūrūrie andū kuuma kwao mīcīi. 21 Wīmenyerere ndūkeerekere ūrū-inī, tondū ūkuoneka taarī guo wendete gūkīra gūthīmīka. 22 “Mūrungu nīatūgīrītio nī ūndū wa ūhoti wake. Nūnū mūrutani take? 23 Nūnū ūmwathīrīire njīra ciake, kana akamwīra atīrī, ‘Wee nīwīkīte ūrū?’ 24 Ririkanaga gwīkīrīra wīra wake, ūrīa andū manakumia na rwīmbo. 25 Andū othe nīmawonete; andū mawīroragīra marī o kūraya. 26 Ū Mūrungu ndakīrī mūnene; nī mūnene gūkīra ūmenyi witū! Mūgana wa mīaka yake ndūngītūrīka. 27 “Ambatagia

matata ma maaī, marīa macookaga gūtaatīra ūrū ūta mbura; 28 matu magaita ūigū wamo, nayo mbura nyingī ikoimā andū. 29 Nūnū ūngīmena ūrīa atambūrūkagia matu, kana ūhoro wa marurumī marīa moimaga hema-inī yake? 30 Kīone ūrīa ahurunjaga rūheni rwake rūkamūthīrūrūkīria, agathambia iria kūrīa kūriku. 31 Ū nīguo aathaga ndūrīrī na akaheana irio nyingī. 32 Akumbatagīria rūheni na moko make, na akarwatha rūringe kīrīa kīrotetwo. 33 Marurumī make nīmanagīrīra kīhuhūkanio kīrīa kīroka; o na ng’ombe nīimenyīthanagia atī kūrī kīhuhūkanio kīroka.

37

“Ndaigua ūguo ngoro yakwa īgatumatuuma, na īkambarara ikoima handū hayo. 2 Thikīrīria! Thikīrīria mūraramo wa mūgambo wake, mūrurumo ūrīa uumaga kanua gake. 3 Arekagīrīria rūheni rwake rungu rwa igūrū guothe na akarūtūma nginya ituri cia thī. 4 Thuutha waruo gūukaga mūgambo wa mūraramo wake; arurumaga na mūgambo wake mūkaru. Hīndī ūrīa mūgambo wake waiguuo-rī, ndarigagīrīria henī. 5 Mūgambo wa Mūrungu ūrurumaga na njīra ya mageganīa; ekaga maūndū manene tūtangīhota kūmenya. 6 Eeraga tharunji atīrī, ‘Gwa thī,’ nayo mbura ya rūthuthūu akamīra atīrī, ‘Tuīka mbura nene.’ 7 Nīatīgīthāgia mūndū o wothe wīra wake nīgeetha andū othe ombīte mamenye wīra wake. 8 Nyamū nacio nīcīihīthāgia; ciikaraga imamo-inī ciacio. 9 Kīhuhūkanio kiumaga gūkāro gīakīo, heho nayo ikoima rūhuho-inī rūkīhūrūtana. 10 Mīhūmū ya Mūrungu nītīthondēkaga mbarabu, namo maaī harīa maaramīire makanyītana. 11 Nīaiyūragia matu na ūigū; ahurunjaga rūheni rūkamatūrīka. 12 Mathīiaga magīthīrūrūkagia o kūrīa angīmērekeria thī yothe, mageeke o ūrīa wothe angīmāatha. 13 Arehaga matu macio nīguo aherithie andū, kana aihūgīe thī yake na onanie wendani wake. 14 “Ayubu, thikīrīria ūhoro ūyū; tīthīria hau wīcūūranie ūhoro wa mageganīa ma Mūrungu. 15 Wee nīūū ūrīa Ngai aathaga matu, na ūrīa atūmaga rūheni rwake rūhenūke? 16 Wee nīūū ūrīa matu macio macuuriitio wega, mageganīa macio ma ūrīa ūrī ūmenyo mūkinyanīru? 17 Wee ūringīkaga nī ūrūgarī wa nguo ciaku rīrīa būrūri ūkīrīte ki hīndī ya rūhuho rwa gūthīnī-rī, 18 no ūhote kūrūta wīra nake ūhoro-inī wa gūtambūrūkīria matu mairū, o macio momīte o ta gīcīcio gīa gīcāngō? 19 “Ta twīre ūrīa twagīrīrīwo nī kūmwīra; tūtingīhota

gwīciirīra nī ūndū wa nduma iitū. 20 Nīagīriire kwīrō atī nīngwenda kwaria? Nī kūrī mūndū o na ū ūngiuga amerio? 21 Rīu-rī, gūtīrī mūndū ūngīhota kūrora riūa, rīcangararīte kūu igūrū thuutha wakuo kūhaatwo nī rūhuho gūgathera. 22 Okaga kuuma mwena wa gathigathini arī na riiri ukengeete ta wa thahabu; Ngai okaga arī na ūkaru wa gwītīgīrwo. 23 Ücio Mwene-Hinya-Wothe-rī, tūtingīhota kūmūkinyīra, nīatūugīrītio nī ūndū wa ūhoti wake; tondū wa ūrīa arī wa kīhoto na ūthingu mūnene-rī, ndahinyanagīrīria. 24 Nī ūndū ücio andū nīmamūtīte, tondū githī ndarūmbūyagia arīa meyonaga ta marī oogī na ngoro ciao?"

38 Nake Jehova agīcookeria Ayubu ūhoro arī kīhuhūkanio-inī, akīmwīra atīrī: 2 “Nūū ūyū ūrekīra kīrīra gīkwa nduma na ciugo itarī na ūmenyo? 3 Wīhotore ta mündū mūrūme; nīngūkūria ciūria, nawe ūkīnjookerie. 4 “Warī kū rīrīa ndaakire mūthingi wa thī? Njīra akorwo ūrī na ūugī wa kūmenya. 5 Nūū wathimire mūigana wayo? Ti-itherū wee nīūū! Nūū watambürükirie rūrigi rwa gūthima igūrū rīayo? 6 Mīthingi yayo yahandirwo igūrū rīa kītī, kana nūū wahaandire ihiga rīayo rīa koine, 7 hīndī rīrīa njata cia rūciinī ciainire hamwē, na araika othe makānīrīra nī gūkena? 8 “Nūū wahingīrīrie iria na mīrango rīrīa rīatumūkire kuuma nda, 9 rīrīa ndatature matu nguo ciarīo, na ngīrīoha nduma nene ta taama warīo, 10 rīrīa ndarikīriire mīhaka, na ngīrīhingīra na mīrango yarīo, na ngīkīra mīgīiko handū hayo, 11 rīrīa ndoigire atīrī, ‘Ukinyage o haha na ndūkanahakīre; makūmbī maku macio metīii-rī, hau nīho marīkinyaga? 12 “Kuuma o kiambīrīria-rī, ūrī waathana atī rūciinī rūgē ho, kana ūkīonereria ūtheri wa rūciinī harīa ūkuumīrīra, 13 nīguo ūhote kūnyiita thī na mīthia yaguo, nao arīa aaganu maribaribwo moime kuo? 14 Thī ūhaanaga ta rīumba rīhūrītwō mūhūrī; mūonekere wayo ūtarī ta mūhianīre wa nguo. 15 Andū arīa aaganu nīmaimagwo ūtheri wao, na guoko kwao kūrīa kuoetwo na igūrū gūkoinwo. 16 “Ūrī wathiī rūgendo nginya kūrīa iria rītherūkāgīra, kana ūgaceera itwe-inī cia ndia kūrīa kūriku mūno? 17 Ūrī wonio iħingo cia gīkuū? Ūrī wona iħingo cia kīrūru gīa gīkuū? 18 Ūrī wamenya ūnene wa warīi wa thī? Njīra akorwo nīūū mañndū macio mothe. 19 “Njīra ya gūthīi kūrīa ūtheri ūtūrīraga nīrīkū? Nayo nduma ūkaraga kū? 20 No ūcītware gwacio? Nūū ūtūrīraga ūtūrīraga? 21 Ti-itherū wee nīūū, nīgūkorwo warī mūciare! Wee-rī,

niñütüürítē mĩaka mĩing! 22 “Üři watoonya makúmbí küría tharunji iigítwo, kana ükiona makúmbí küría mbura ya mbembe iigítwo, 23 o icio njigite nĩ ūndū wa mahinda ma thíina, ngaciiga nĩ ūndū wa matukú ma mbaara na ma kürúa. 24 Njira ya gúthii küría ütheri ügayanagírio níiríkú, kana ya gúthii küría rúruho rwa irathíro rúhurunjagírwo gükú thi? 25 Núú wenjagíra mbura ya kiboboto mütaro wa kúgerera, kana agatemera mbura ya marurumí njíra, 26 níguo mbura yure büruri ütatüüraga mündü, na yure werü küría gütarí mündü, 27 níguo ihüünagie kúu gütiganírie gügakira ihooru, na itüme kümere nyeki? 28 Mbura níirí ithe? Núú müciari wa matata ma ime?

39 “Wee nūūū rīrīa mbūri cia irīma-inī iciaraga? Wee nūwiroragīra rīrīa thwariga īgūciara kaana kayo?

2 Wee nūūtaraga mīeri iīrīa ciikaraga ingīgaaciara? Nūūū hīndī iīrīa iciaraga? **3** Cīiuthunaga igaciara twana twacio; ruo rwacio rwa gūciara rūgathira. **4** Twana twacio twaigīraga mwīrī, tūgakūra tūrī na hinya o kūu githaka-inī; tūkinyaga ihinda rīa kwehera na tūticookaga. **5** “Nūū warekereirie njagī īthiiaige ītarī mūūria? Nūū wamīohorire mīhīndo? **6** Ndaamīheire werū ūtuīke mūcīi wayo, naguo būrūri wa cumbī ūtuīke gitūuro kiavo. **7** īthekagīrīra inegene rīrī thīnī

wa itūura; ndīiguaga mūkařīrio wa mūtwarithia. 8 Īrimūthagīra irīma-inī īgīetha gwa kūrīa, īkahaara kahuti o gothe karuru. 9 “Mbogo ya njamba-rī, yetikīra gūgūtungata? No īkindīrie mūharatī-inī waku ūtukū? 10 No ūhote kūmīoha matandiko īrīme na mūraū? No īkuume thuutha ituamba-inī īkīrmaga na mūraū? 11 No ūmīlhoke nī ūndū atī ūrī na hinya mūngī? No ūmītigīre wīra waku mūritū ūrutage? 12 No ūmīlhoke īkūrehere ngano yaku, na īmīcookanīrīrie kīhūfiro-inī gīaku? 13 “Mathagu ma nyaga mabatabataga nī gūkena, no matingīgerekario na mathagu na njoya cia njūū. 14 īrekagīria matumbī mayo tīri-inī na īkamatiga mūthanga-inī magwate ūrugarī, 15 ītegwīciiria atī no makinywo na magūrū makue, kana marangwo nī nyamū ya gīthaka. 16 īlkaga ciana ciayo ūtū ta itarī ciayo; ndimakaga atī wīra wayo no ūtuīke wa tūhū, 17 nīgūkorwo Ngai ndaamiheire ūtūgī kana akīmīhe igai rīa mwīciirīrie mwega. 18 No rīrī, rīrīa yatambūrūkia mathagu īhanyūke, īthekagīrīra mbarathi na mūmīhaici. 19 “Wee nīwe ūheaga mbarathi hinya wayo, kana ūkamīhumba ngingo na mūreera? 20 Wee nīwe ūtūmaga ūtūtē ta nūgī, īkahahūra andū na mūtihīre wayo wa mwītīo? 21 īluragia thī na ūcamba īgīkenagīra hinya wayo, īkaguthūka ītoonyete mbaara-inī. 22 īthekagīrīra guoya, itarī ūndū ūngītīgīra; ndimakagio nī rūhiū rwa njora. 23 Thiaka wa mūmīhaici ūbocabocaga mbaru-inī ciayo, hamwe na itimū ūkīhenia na mīcengi. 24 Irīaga tīri nī ūrūme; ndīngīrūgama īkindīrie hīndī ūrīa karumbeta kagamba. 25 Hīndī ūrīa karumbeta kagamba īgatīha, ‘Hīl’ ūnyiitaga thaaha wa mbaara ūrī o haraaya, na īkaigua kayū ka anene a mbaara, o na mbugīrīrio ya mbaara. 26 “Rwīgī-rī, nīwe ūrūhotithagia kūmbūka na ūtūgī waku, kana gūtambūrūkia mathagu maruo rwerekeire mwena wa gūthini? 27 Nderi nīwe ūmīathāga yūmbūke na igūrū, na īkeyakīra gītara kīayo igūrū mūno? 28 ūtūraga kīharūrūka-inī kīa ihiga, na nī ho ūraaraga; rūhīa-inī rwa ihiga iraaya mūno nī ho mwīgītio wayo. 29 ūrī hau nīguo īcaragīria gīa kūrīa; maitho mayo moonaga irīo irī o kūraya. 30 Tūcui twayo tūnyuuaga thakame, na handū harīa arīa moragītō marī, hau nī ho īkoragwo.”

40 Ningī Jehova akīira Ayubu atīrī: 2 “Mūndū ūrīa ūrūaga na Mwene-Hinya-Wothe-rī, no amūrute mahītia? ūcio ūkararagia Ngai-rī, nīakīmūcookerie!” 3 Nake Ayubu agīcookeria Jehova, akīmwīra atīrī: 4 “Nī ndīagīrīre o na hanini; ndaakīhota atīa

gūgūcookeria? Nīndehumbīra kanua na guoko. 5 Nīndaririe rīmwe, no ndīrī na macookio; o na ngīaria rīa keerī, no ndīrī na ūndū ūngī nguuga.” 6 Ningī Jehova akīrīria Ayubu arī kīhūfūkanio-inī, akīmwīra atīrī: 7 “Wīhotore ta mūndū mūrūme; nīngūkūuria ciūria, nawe ūkinjookerie. 8 “Gūtua ciira gwakwa na kīhoo-to-rī, gīthī no ūkūmenererie? Gīthī no ūndue mwīhīa nīgeetha wee ūtuīke ndwīhītie? 9 Wee-rī, ūrī na guoko ta kwa Mūrungu? Wee wahota kūruruma na mūgambo ta wake? 10 Ta kīgemie na riiri na ūkengi, na wīhumbe gītīo na ūnene. 11 Rekereria marakara mahīu ma mang’ūrī maku, wone mūndū o wothe mwītīi ūmūharūrūkie, 12 rora mūndū o wothe mwītīi na ūmūnyīhīe, ūmemende andū arīa aaganu o harīa marūngīi. 13 Mathike othe hamwe tīri-inī; ūmohe mothīu na nduma kūu mbīrīra-inī. 14 Hīndī ūyo nī mwene nīngētīkānia nawe atī ūguo gwaku mwene kwa ūrīo no gūkūhonokie. 15 “Ta rora nyamū ūrīa ūtagwo Behemoth, ūyo ndoombire hamwe nawe, na ūrīaga nyeki ta ndegwa. 16 Nī hinya ūigana atī ūrī naguo njohero, na nī ūhoti mūnene atī ūrī mīkiha-inī yayo ya nda! 17 ūnagia mūting’oe wayo ta mūtarakwa; naga cia ciero ciayo cīohanītio hamwe ta mīhīndo. 18 Mahīndī mayo mahaana ta mīberethi ya gīcango, nacio cīgā ciayo cihaana ta irung’o cia kīgera. 19 Nīyo nyamū ya mbere harī ciūmbe cia Mūrungu, no ūrī, Mūmībi wayo nowe ūngīmūkūhīrīria na rūhiū rwaake rwa njora. 20 ūrīma ūmīheaga maciaro maacio, na nyamū cīothe cia gīthaka ūtūhagīra gūkuhī na kūu. 21 ūkomaga rungu rwa mahūa ma maaī-inī, ūlīhīthīte thīnī wa ithanjī kūrīa kūrī mūtondo. 22 Mahūa macio ma maaī-inī makamīhītha; nakīo kīruru kīa mītī ya irura hūgūrūrū-inī cia karūū gīkamīthīrūrūkīria. 23 ūrīa ūrūru ruoka na nditi, ndīmakaga; ūngītīre, o na ūrūru rwa Jorodani ūngīmīyūrīrīra nginya kanua. 24 Kūrī mūndū ūngīhota kūmīnyīta ūrīa ūtūtē, kana amītege, amītūrīkie iniūrū na amīkīre kīana kīa rūrigi?

41 “No ūhote kūguucūrīria nyamū ūrīa ūtagwo Leviathani na ndwano, kana wohe rūrīmī rwayo na mūkanda? 2 No ūhote kūmītoonyia rūrīgi iniūrū, kana ūmītūrīkanie rūthīa na ndwano? 3 No ūtinde ūgūtītha ūmīgūre tha? No īkwārīrie na ciugo cia ūhooreri? 4 No ūrīkanīre nawe ūthīi nayo, ūtūtē ūrī ngombo yaku nginya tene? 5 No ūhote kūmīhooreria ta nyoni, kana ūmīhoherere handū nīguo airītu aku mamīmee magie? 6 Onjoria no mamīkūranie na indo

ciao? No mamīgayanie kūrī onjorithia? 7 No ūhote gūtheecanga rūūa rwayo na mīcengi, kana ūtheecange mūtwe wayo na mīcengi īrīa ītegaga thamaki? 8 Üngīmīhutia na guoko, üngītūūra ūririkanaga kīgiano kīu, na ndūngīgacookera! 9 Mwīrīgīrīro wa atī no ūmitoorie nī kwīheenia; o kūmīona tu nikūiganīte gūtūma mūndū amake, orwo nī hinya. 10 Gūtīri mūndū ūrī ūcamba mūiganu wa kūmīarahūra. Nūū üngīkhota kwīndiiria nīi? 11 Nūū üngīnandūra kīndū atī nīguo ndimūrīhe? Kīndū gōthe kīrī rungu rwa igūrū nī gīakwa. 12 “Ndikwaga kwaria ūhoro wa ciīga ciayo, o na wa hinya wayo, na wa ūthaka wayo. 13 Nūū üngīhota kūmīaura nguo yayo ya igūrū? Nūū üngīmīkuhīrīria amīkīre matamu? 14 Nūū üngīumīrīria kūmīathamia kanua, kau kaiyūrīte magego ma kūmakania? 15 Mügongo wayo ūrī na ngo ciīganīrīire mīhari, ikomanīire ikanyiitana; 16 o īmwe īnyiitanīte na īrīa īngī, ūū atī gūtīri rīera rīngītoonyera gatagatī ga cio. 17 Igwatanātīo hamwe irī nūmu; īnyiitanīte hamwe ūndū itangītigithūkana. 18 Gūtīha kwayo kūmenūkagia ūtheri; maitho mayo nī ta mīrūri ya rūciinī gūgīthererūka. 19 Imūrī cia mwaki ciumaga kanua-inī kayo; ūrathūkagia thandī cia mwaki. 20 ūrutaga ndogo na maniūrū taarī nyūngū ūratherūka ūhagīrtwo igūrū rīa mwaki wa ithanjī. 21 Mīhūmū yayo ūgwatagia makara mwaki, naruo rūrīrīmbī ūrūkoima kanua kayo. 22 Ngingo-inī yayo nīho hinya wayo ūkoragwo, ūrīa ūmakagia kīrīa gōthe gītūnganaga nayo. 23 Mīgūtha ya nyama ciayo nīmīnyiitanu mūno; nī mīrūmu ūū atī ndīngīenyenye. 24 Ngoro yayo yūmīte ta ihiga, ūkooma ta ihiga rīa gūthīa rīa na thi. 25 Rīrīa yarahūka, arīa marī hinya nīmamakaga; mooraga ūtanamahūūra. 26 Gūtīri ūrīhu rwa njora ūngīmīka ūndū, o na kana itimū, kana mūguī, kana mīcengi. 27 Harī Leviathanī-rī, kīgera no ta nyeki nyūmū, nakīo gīcango no ta gīcunījī kībuthu kīa mūtī. 28 Mīgū ūndīngītūma yūre; mahiga ma kīgūtha no ta mūūngū harī yo. 29 Harī yo njūgūma no ta gacunījī ka rūnyeki rūmū; ithegārīrīka gwa itimū. 30 Nda yayo nī ta rūgīo rūrī na mageca; itigaga ngururo ndaka-inī ta cia ngaari iria ikonyoraga ngano. 31 ūtūmaga iria kīrīa kūriku gūtherūke ta nyūngū, na ūkoiruga iria ta nyūngū ya maguta ma kwīhaka. 32 Harīa yagerera itigaga mūhari ūkūhenia; mūndū no eciirie atī ndia ūrī na mbuū. 33 Gūtīri kīndū kīngīganano nayo gūkū thi; nī kīūmbe gītarī guoya. 34 ūnyūrūragia kīrīa

gōthe gītūūgagīria; nīyo mūthamaki wa kīrīa gōthe gītīīaga.”

42 Ningī Ayubu agīcookeria Jehova, akīmwīra atīrī:

2 “Nīnjūūtī atī wahota gwīka maūndū mothe; gūtīrī mūbangō waku ūngīrīrīka. 3 Nīworirie atīrī, ‘Nūū ūyū ūrahithania kīrīa gīakwa nī kwaga ūmenyo?’ Ti-itherū ndaaririe maūndū itaamenyete, maūndū ma mageganīa itangīmenya. 4 “Woigire atīrī, ‘Thikīrīria rīu, na nīf njarie; nīngūkūuria ciūria, nawe nīnūkūnjookeria.’ 5 Matū makwa nīmaiguīte ūhoro waku no rīu maitho makwa nīgūkuona makuonete. 6 Nī ūndū ūcio ūngīwīmena nīf mwene, na ndīrīre, ndīhūrīrie ūkūngū na mūhu.” 7 Thuutha wa Jehova kwīra Ayubu maūndū macio-rī, nīerire Elifazu ūrīa Mūtemaani atīrī, “Nīndakarītīo nīwe na arata aku eerī, tondū mūtiarītīe ūhoro wakwa ūrīa wagīrīre, ta ūrīa ndungata yakwa Ayubu ūkīte. 8 Nī ūndū ūcio, rīu oyai nīdegwa mūgwanja na ndūrūme mūgwanja, mūthīi kūrī ndungata yakwa Ayubu, mūkarute igongona rīa njino nī ūndū wanyu inyūi ene. Ndungata yakwa Ayubu nīkamūhoera, na nīf nīngētīkīra mahooya make, na ndikamwīka kūringana na ūrimū wanyu. Mūtiarītīe ūhoro wakwa ūrīa wagīrīre ta ūrīa ndungata yakwa Ayubu ūkīte.” 9 Nī ūndū ūcio Elifazu ūrīa Mūtemaani, na Biladi ūrīa Mūshuhi, na Zofaru ūrīa Mūnaamathi magīka o ta ūrīa Jehova aameerire; nake Jehova nīetīkīrīre ihooya rīa Ayubu. 10 Thuutha wa Ayubu kūhoera arata ake-rī, Jehova nīamūcookeirie ūtonga wake na akīmūhe maita meerī ma indo iria aarī nacio mbere. 11 Ariū na aarī a nyina othe, na mūndū o wothe wamūūtī mbere, magīka makīrīianīra nake mūcīi gwake, nao makīmūhooreria na makīmūcākāithia nī ūndū wa mathīīna marīa mothe Jehova aamūreheire. Andū acio o mūndū akīmūhe gīcunjī kīa betha na gīcūhī gīa thahabu. 12 Jehova nīarathimire matukū ma mūthia ma muoyo wa Ayubu gūkīra marīa ma mbere. Nīaagīire na ng'ondū 14,000, na ngamīīra 6,000, na nīdegwa cia kuohwo macooki 1,000, na ndigiri 1,000. 13 Niācockire akīgīa na aanake mūgwanja na airītu atatū. 14 Mwarī wa mbere aamūtuire Jemima, na wa keerī aamūtuire Kezia, nake wa gatatū akīmūtua Kereni-Hapuku. 15 Gūtīri handū o na ha būrūri-inī wothe hangīonekire andū-a-nja athaka ta airītu a Ayubu, nake ithe wao akīmahe igai hamwe na ariū a nyina. 16 Thuutha wa maūndū macio-rī, Ayubu nīatūūrīre mīaka igana rīa mīrongo īna; akīona ciana ciake na

akīona ciana ciacio, nginya rūciaro rwa kana. 17 Nake
agīkua arī mūkūrū, na arī na mīaka mīngī.

Thaburi

1 Kūrathimwo-rī, nī mūndū ūrīa ūtatwaranaga na ūtaaro wa andū arīa aaganu, kana akarūgama njīra-inī ya andū arīa mehagia, o na kana agaikarīra gītī kīa arīa manyūrūranagia. **2** No rīrī, nī watho wa Jehova akenagīra, na agecūrūranagia ūhoro wa watho wake kūrī mūthenya kana ūtukū. **3** Mūndū ūcio ahaana ta mūtī mūhaande tūmītarō-inī twa maaī, naguo ūciaraga maciaro maguo hīndī ya mo yakinya, namo mathangū maguo matihoothagia. Na rīrī, ūndū o wothe ekaga nūgaacagīra. **4** No andū arīa aaganu matihaana ūguo! Mahaana ta mūūngū ūrīa ūmbūragwo nī rūhuho. **5** Nī ūndū ūcio andū arīa aaganu matigetiiria ciira-inī, kana andū arīa ehia metiirie kīungano-inī kīa andū arīa athingu. **6** Nīgūkorwo Jehova nīamenyagīrīra njīra ya andū arīa athingu, no andū arīa aaganu marī njīra-inī ya kūrā.

2 Nī kīi gītūmaga ndūrīrī iciiřire gwīka ūru na andū mathugunde maūndū ma tūhū? **2** Athamaki a thī nīmatuīte itua, na aathani magacookania ndundu nīguo mookīrīre Jehova, na mookīrīre Ūrīa wake Mūtīrīrie Maguta. **3** Moigaga atīrī, “Nītīohorei mīnyororo yao, na mabīngū mao tūmate matweherere.” **4** Ūrīa ūikariire gītī kīa ūnene kūu igūrū no gūtheka aratheka; We Mwathanī-rī, nīkūnyūrūria aramanyūrūria. **5** Ningī agacooka akamakūūma arakarīte, na akamekīra guoya mūnene ang’ūrīkīte akameera atīrī, **6** “Nīi nīi njīgīte Mūthamaki wakwa kūu Zayuni, kīrīma-inī gīakwa kīrīa kīamūre.” **7** Nīi nīngwanīrīra itua rīa Jehova: Jehova aanjīrīre atīrī, “Wee nīwe Mūrū wakwa, ūmūthī nīndatūka thoguo. **8** Hooya nīi, na nīngūkūhe ndūrīrī ituīke igai rīaku, nacio ituri cia thī ituīke ciaku kīumbe. **9** Nīūgaciunanga na njūgūma ya kīgera ya ūthamaki; ūgacīhehenja ihaane ta tūcunjī twa nyūngū ya rīumba.” **10** Nī ūndū ūcio, inyuī athamaki ta kīuhīgeei, inyuī aathani a thī mūtaarīke. **11** Tungatīrai Jehova mūkīmwītīgagīra, na mūkene o mūkīmainaga. **12** Mumunyai Mūriū, ndakae kūrakara, na inyuī mūniinīrwo njīra-inī, nīgūkorwo mang’ūrī make maahota kūrīrīmbūka o rīmwe. Kūrathimwo-rī, nī arīa othe moragīra harī we.

3 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, kaī thū ciakwa nī nyīngī-ī! Andū arīa manjūkīrīre nī aingī mūno! **2** Aingī nī arīa maraaria ūhoro wakwa, makoiga atīrī, “Ngai ndangīmūhonokia.” **3** No rīrī, Wee Jehova nīwe

ngo ya kūngitīra mīena yothe; Wee nowe ūūheaga riiri na ugatūgīria mūtwē wakwa. **4** Ngayagīra Jehova na mūgambo mūnene, nake akanjītīka arī kīrīma-inī gīake kīamūre. **5** Nīi ngomaga na ngoona toro; ngacooka ngokīra rīngī, tondū Jehova nīwe ūndūrūragia. **6** Ndingītīgīra andū makūmi ma ngiri, acio mehaariirie kūnjūkīrīra na mīena yothe. **7** Arahūka, Wee Jehova! Wee Ngai wakwa, honokia! Thū ciakwa ciote nīwe ūcīgūthīte thīa, na ūkoinanga magego ma andū arīa aaganu. **8** Ūhonokio uumaga harī Jehova. Irathimo ciaku irotūra na andū aku.

4 Thaburi ya Daudi Njītīka rīrīa ndagūkaīra, Wee Ngai wakwa, o Wee mūthingu. Ūndeithagie rīrīa ndī mīnyamaro-inī; njiguīra tha na ūigue mahooya makwa. **2** Inyuī, andū aya, nī nginya rīi mūgūtūra mūtūmagā riiri wakwa ūnyararwo? Nī nginya rīi mūgūtūra mwendete maūndū ma tūhū, na mūkarongoragia ngai cia maheeni? **3** Menyai atī Jehova nīeyamūriire arīa mamwendete; Jehova nīariūguagā rīrīa ndamūkaīra. **4** Mūngīrakara mūtīkehie; rīrīa mūrī marīrī-inī manyūrī, thuthuuragiai ngoro ciangu mwīkīrīre. **5** Rutagai magongona marīa magīrīire, na mwīlhokage Jehova. **6** Kūrī andū aingī maroria atīrī, “Nūū ūngītuonia maūndū mega?” Wee Jehova reke ūtheri wa gīthīthī gīaku ūtwarīre. **7** Wee nīnūjīyūrītie gīkēno kīnene ngoro-inī yakwa, gūkīra kīrīa makoragwo nakīo hīndī ya būthī wa ngano na ndibei ya mūhīhano. **8** Nīi ndīrīkomaga na nyonage toro ndī na thayū, nīgūkorwo Wee Jehova nīwe ūikaraga ūmenyereire wega.

5 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, igua ciugo ciakwa, na ūigue gūcaaya gwakwa. **2** Thikīrīria ngīgūkaīra ūndeithie, Mūthamaki wakwa na Ngai wakwa, nīgūkorwo nīwe ndīrahooya. **3** Wee Jehova-rī, o rūciinī ūrīguagā mūgambo wakwa; o kīrooko ndīrīgīgā mabataro makwa mbere yaku, na ngeterera macookio ndī na kīrīgīrīro. **4** Nīgūkorwo Wee ndūrī Mūrungu wa gūkenera ūuru; ningī andū arīa aaganu ndūngītūrūnia nao. **5** Andū arīa etīi matingīrūgama mbere yaku; andū arīa othe mekaga maūndū mooru nīūmathūire. **6** Andū arīa maaragia maheeni nīūmaniinaga; nao arīa maitaga thakame na makaheenania, Jehova nīamathūire. **7** No nīi-rī, nī ūndū wa tha ciaku nyīngī, nīngūka ndoonye nyūmba yaku; ndīnyīhītīe nyīnamīrīre ndorete hekarū-inī yaku theru. **8** Wee Jehova-rī, ndongoria na ūthingu waku; nī ūndū wa thū ciakwa-rī, rūngaria njīra yaku mbere yakwa. **9**

Tūnua twacio tūtiaragia ūhoro ūngīhokwo; ngoro ciacio ciyūrīte mwanangīko. Mimerio yacio nī ta mbīrīra ngunūre; ciaragia maheeni na rūrīmī rwacio.

10 Wee Ngai, matue nīmahītītie! Reke magūthio nī mībango iyo yao ya ungumania. Maingate nī ūndū wa mehia mao maingī, nīgūkorwo nīmakūremēire. **11** No rīrī, reke arīa moragīra harīwe makene; nīmarekwo mainage hīndī ciothe nī gūkena. Tambūrūkia ūgitīri waku igūrū rīao, nīguo arīa mendete riītwa rīaku magūkenagīre. **12** Nī ūndū ti-itherū Wee Jehova nīnūrathimaga andū arīa athingu; ūtūrūraga ūmairigīire na wega waku taarī ngo.

6 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, ndükandüithie ūrī na marakara, o na kana ūherithie ūrī na mang'ūrī.
2 Jehova, njiguira tha, nīgūkorwo nīthirītwo nī hinya; Wee Jehova honia, nīgūkorwo mahindī makwa marī na ruo rūnene. **3** O nayo ngoro yakwa ūrī na ruo rūnene. Nī nginya ūrī, Wee Jehova, nī nginya ūrī? **4** Wee Jehova, cooka, ūka ūthare; honokia tondū wa wendo waku ūrīa ūtathiraga. **5** Gūtirī mündū ūngūkūririkana arī mūkuū. Nūū ūkūgoocaga arī thiinī wa mbirīra? (**Sheol h7585**) **6** Niī ndī mūnogu mūno nī ūndū wa gūcaaya; ūtukū wothe njihūgagia ūrīrī wakwa na kīrīro, na ngaconjoria gitī gīakwa na maithori. **7** Maitho makwa matirona wega nī ūndū wa ihooru; nīmaroora nī ūndū wa thū ciakwa ciothe. **8** Njehererai inyuī arīa othe mwīkaga ūtūru, nīgūkorwo Jehova nīaiguīte kīrīro gīakwa. **9** Jehova nīaiguīte ngūmūthaitha anjiguire tha; Jehova niētikīrīte ihooya ūkwa. **10** Thū ciakwa ciothe nīigaonoka na imake; igaacooka na thuutha o rīmwē iconokete.

7 Thaburi ya Daudi Wee Jehova Ngai wakwa,
nīngwīhitha harīwe; honokia na ūūthare kuuma
kūrī arīa othe manyingatithagia, 2 tondū waga
gwīka ūguo mekūndembūranga o ta mūrūūthi, o na
mandinangie icunjī hatarī mūndū ūngīndeithia. 3
Wee Jehova Ngai wakwa, ingīkorwo nīnjīkīte ūndū
ūcio, na ngorwo njīkīte ūūru na moko makwa, 4 na
ingīkorwo njīkīte mūndū ūūru ūrīa ūtarī na haaro na
niī, kana ngatunya thū yakwa kīndū hatarī gitūmi-rī,
5 hīndī īyo kīreke thū yakwa īnyingatithie na īnyiite;
tūma īrangīrīrie muoyo wakwa tīri-inī, na ītūme
ngome rūkūngū-inī. 6 Arahūka Wee Jehova, marakara-
inī maku; rūgama ūükīrīre thū ciakwa na marūrū.
Ūkīra Wee Ngai wakwa, ūtuanīre ciira na kīhootho. 7
Andū a ndūrīrī arīa monganīte nīmagūthiūrūkīrie.

Mathamakire ūrī kūu igūrū; 8 Jehova nīagītūre andū othe ciira. Wee Jehova, nduīra ciira, kūringana na ūthingu wakwa, na kūringana na ūrūngīrīru wakwa, Wee Ūrī-Igūrū-Mūno. 9 Wee Ngai mūthingu, o Wee ūthuthuurgia meciiria na ngoro, kinyia ūhinya wa andū arīa aaganu mūthia, na ūtūme andū arīa athingu matūure na thayū. 10 Ngai-Ūrīa-Ūrī-Igūrū-Mūno nīwe ngo yakwa, ūrīa ūhonokagia arīa arūngīrīru ngoro. 11 Ngai nīwe ūtuanagīra ciira na kīhootho, nī Mūrungu ūrīa wonanagia marakara make o mūthenya. 12 Mündū angīaga kūgarūrūka, nēkūmūnoorera rūhiū rwake rwa njora; ūta wake nīāütungīte na akaūgeeta. 13 Nīahaarīrie indo ciake cia mbaara cia kūuragana; akahaarīria mīguī yake ikūrīrīmbūka mwaki. 14 Mündū ūrīa ūgīte nda ya waganu, na akooha nda ya thīīna, aciaraga maheeni. 15 Mündū ūrīa wenjaga irima na akarīthikūria, agūūaga o irima rīu enjete. 16 Thīīna ūrīa aambīrīrie ūmūcookagīrīra we mwene, haaro yake ikamūgwīra mūtwe wake mwene. 17 Nīngūcookeria Jehova ngaatho tondū wa ūthingu wake, na ngooce rīitwa rīa Jehova Ūrīa-Ūrī-Igūrū-Mūno na rwīmbo.

8 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, o Wee Mwathani witū, kai rītwa rīaku nī inene gūkū thī yothe-īl Nīūgīte riiri waku o igūrū matu-inī. **2** Nītūmīte rūgooco ruume tūnua-inī twa ciana na twa ngenge, nī tondū wa thū ciaku, nīguo ūkirie ūria ūri muku nawe o na mwīrhīria. **3** Rīria ndecūurania ūhoro ūkonī igūrū ūu rīaku, ngoona wīra wa ciara ciaku, mweri na njata icio wīkīrīte kuo-rī, **4** mūndū akīrī kī tondū ūkaraga ūkīmwīciiragia, nake mūrū wa mūndū akīrī kī atī nīkī ūmūmenyagīrīra? **5** Watūmire atigie o hanini aiganane nawe, na ūkīmūhumba thūmbī ya riiri o na gītīo. **6** Wamūtuire wa gwathaga mawīra ma moko maku; ūkīiga indo ciithe rungu rwa makinya make: **7** ndūrū ciithe cia mbūri na cia ng'ombe, na nyamū cia gīthaka, **8** na nyoni cia rīera-inī, na thamaki cia iria-inī, na kīrīa gīothe kīgeragīra kūu iria-inī thīni. **9** Wee Jehova, o Wee Mwathani witū, kai rītwa rīaku nī inene gūkū thī yothe-īl

9 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, nīngūkūgooca na
ngoro yakwa yothe; nīngūgana maündū maku
mothe ma magegania marīa wīkīte. **2** Nīngūcanjamūka
na ngene nī ündū waku. Ningūina rwimbo ngooce
rīftwa rīaku, Wee Üřī-Igūrū-Mūno. **3** Thū ciakwa
icookaga na thuutha, ikahīngwo igathira irī mbere

yaku. **4** Nīgūkorwo nītūtiirīrire kīhootho gīakwa na ciira wakwa; nīūikariiire gītī gīaku kīa ūnene, na ūgatua ciira na ūthingu. **5** Nīrūithitīre ndūrīrī na ūkaniina andū arīa aaganu; nāmo marītwa mao ūkamatharia tene na tene. **6** Thū nīūcikinyiirie mwanangīko ūtathiraga, nīwanangīte matūūra macio manene; o na kūririkanwo kwao nīgūthirīte. **7** Jehova athamakaga nginya tene; nīahaandite gītī gīake kīa ūnene nīguo atuanīre ciira. **8** Nīagatuūra andū a thī ciira na kīhootho; nīagathamakīra ndūrīrī o ta ūrīa kwagīriire. **9** Jehova nīwe rīrīrō rīa arīa ahinyīrīrie, kīlhithe kīrī hinya hīndī ya mathīna. **10** Arīa mooī rītwa rīaku nīmarīkwīhokaga, nīgūkorwo Jehova ndūrī watiganīria arīa makūrongoragia. **11** Inīrai Jehova nyīmbo mūmūgooce, o ūcio ūikariiire gītī gīake kīa ūnene kūu Zayuni; umbūrīrai andū a ndūrīrī maündū marīa ekīte. **12** Nīgūkorwo ūcio ūrīhanagīria thakame nīamarikanaga; kīrīrō kīa andū arīa ahinyīrīrīku ndakariganīrwo nīkīo. **13** Wee Jehova, ta rora wone ūrīa thū ciakwa iranyariira! Njiguīra tha, ūnjoe na igūrū, ūndute kuuma ihingo-inī cia gīkuū, **14** nīguo nyumbūre ūgocci waku ndī kūu ihingo-inī cia Mwarī wa Zayuni, na ndī kūu ngenagīre ūhonokio waku. **15** Ndūrīrī nīgwīte o irima rīrīa cienjete; magūrū maacio nīmanyītīwo nī wabu o ūcio ihithīte wa gūtegana. **16** Jehova nīemenyīthanītie na ūndū wa gūtuanīra ciira na kīhootho gīake; andū arīa aaganu nīmetegete na wīra wa moko mao ene. **17** Andū arīa aaganu macookaga o mbīrīra-inī, ū-ni, ndūrīrī iria ciithe iriganagīrwo nī Ngai. (Sheol h7585) **18** No rīrī, andū arīa abatari matigūtūra mariganīire, na kana mwīhoko wa arīa ahinyīrīrie ūthire nginya tene. **19** Wee Jehova, arahūka, Ndūkareke mündū agē na ūhootani; reke ndūrīrī itūrīwo ciira irī mbere yaku. **20** Wee Jehova, maiguithie guoya, ūreke ndūrīrī imenye atī cio no andū.

10 Wee Jehova, ūkūrūgama haraaya nīkī? Wihithaga
nīkī hīndī ya mathīma? 2 Mündū ūrīa mwaganu
etīaga rīrīa ekūhīta andū arīa matarī hinya, rīrīa
magwatio nī mībangō īyo mathugundīte. 3 Mündū
ūrīa mwaganu erahagīra merirīria ma ngoro yake;
arathimaga andū arīa akoroku, na akaruma Jehova. 4
Mündū ūcio mwītīi ndarongoragia Ngai; meciiria-
inī make mothe ndeciiragia ūhoro wa Ngai. 5 Njira
ciake ciikaraga igaacīire hīndī ciiothe; we nī mwītīi
mūno, namo mawatho maku nīmamūrahīrīrie; we
nīkūnyūrūria anyūrūragia arīa marī ūthū nake. 6

Eñraga na ngoro yake atíri, "Gütirí ündü ünginyainainia; ndírikoragwo ndí mükenu híndi cióthe na gütirí híndi ngoona thiína." 7 Kanua gake kaiyüríte irumi na maheeni, o na kúguoyohithania; mítangiko na miario miíru írí rúrímí-iní rwake. 8 Aikaraga oheirie andú hakuhí na matúúra: ageterera aría matarí na üuru akamooraga, aikaraga acúthíriirie na hito mündü ürúa ütarí na mümüteithia. 9 Aikaraga oheirie o ta mürúúthi ürí kímamo-iní kíaguo; agaikara oheirie níguo anyiite aría matarí na hinya; anyiitaga aría matarí na hinya, akamakururia akamatwara mütégoiní wake. 10 Ahehenjaga andú acio matarí na wa kúmateithia, makaringíka; magüüaga thií ní ündü wa hinya wake. 11 Eñraga na ngoro atíri, "Mürungu níariganíirwo: níehumbírite üthií na ndoonaga." 12 Arahúka, Jehova! Ambararia guoko gwaku na igúru, Wee Mürungu. Tiga küriganíirwo ní aría matarí na hinya. 13 Ní kíí gitümaga mündü ürúa mwaganu arume Ngai? Ní kíí gitümaga eñire na ngoro atíri, "We ndangírhania?" 14 No ríri, Wee Ngai, Wee níwonaga mathíína o na kíeha, ükoona ühoroo ücio ükawamükira moko-iní maku. Mündü ürúa ütarí wa kümüteithia eneanaga haríwe. Wee níwe mütéithia wa andú aría matarí maithe mao. 15 Una guoko kwa mündü ürúa mwaganu na kwa ürúa műüru; müríhié ní ündü wa waganu wake ücio ütangímenyeka. 16 Jehova níwe Müthamaki wa nginya tene; ndürírií níigathira ciehere bürüri-iní wake. 17 Wee Jehova, níüiguaga wendi wa andú aría anyamaarie; níumomagíríria, na ügathikíríria gükaya kwao, 18 ügitagíra andú aría matarí maithe na aría ahinyíririe, nígeetha mündü, ürúa ürí o wa thií, ndagacooke gwíkaníra guoya.

11 Thaburi ya Daudi Nii njūragira hari Jehova.
Mwahota ata kunjīra atiri: “Ümbüka ta nyoni
üüriüre kirīma-ini gĩaku. **2** Ta rora, andu ara aaganu
nimageetete mota mao, makahagika miguü yao ndigi-
ini niguo mehithüte nduma-ini marathe andu ara
atheru ngoro. **3** Hindī ira mithingi traanangwo-ri,
andu ara athingu mangilhota gwîka ata?” **4** Jehova
ara thiini wa hekarü yake theru; Jehova ara gitī-ini
gîake kia ünene kuu igûrü. Acuthagirīria ariu a andu;
maitho make nimmamaroragia. **5** Jehova niaroragia
andu ara athingu, no andu ara aaganu na ara
mendete haaro-ri, ngoro yake nimathuüire. **6** Andu
ara aaganu niakamoirirīria marakara maraakana na
übiriti ügwakana; igai riao ni ruhuho rurīa rücinaga.
7 Nigukorwo Jehova ni muthingu, na niendete ciira

wa kīhooto; andū arīa arūngirīru nīo marīonaga ūthiū wake.

12 Thaburi ya Daudi Jehova, tūteithie, nīgūkorwo
andū arīa etigīri Ngai nīmāniinītwo; andū arīa
ehokeku nīmathirīte makoima gatagatī-inī ka andū.
2 O mündū aheenagia mündū wa itūūra rīake;
mīromo yao ya ūhinga yaragia maheeni. **3** Jehova
arohereria mīromo yothe ya ūhinga, o na nīmī ciothe
iria ciaragia na mwīgaatho, **4** iria ciugaga atīrī,
"Tūkūhootana nī ūndū wa nīmī ciitū; mīromo īno
tūrī nayo nī iitū; mwathi witū akīrī ū?" **5** "Tondū wa
kūhinyīrīrio kwa andū arīa matarī hinya, nā gūcaaya
kwa arīa abatari-rī, rīu nīngwarahūka," ūguo nīguo
Jehova ekuuga. "Nīngūmagitīra kuuma kūrī andū
arīa mamacambagia." **6** Nacio ciugo cia Jehova itirī
mahītīa, ihaana ta betha īthereriro kīrugutīro-inī kīa
rīumba, ītheretio maita mūgwanja. **7** Wee Jehova
nīūritūmenyagīrīra wega, na ūtūgitagīre kuuma kūrī
andū ta acio nginya tene. **8** Andū arīa aaganu
macangacangaga marī na mwītīo, rīrīa ūndū ūrīa
mūrūrū ūragathīrīrio nī andū.

13 Thaburi ya Daudi Nī nginya rī, Wee Jehova?
Ügütūura ūriganiirwo nī nīi nginya tene? Nī nginya rī ügütūura ūuhithite ūthiū waku? 2 Nī nginya rī ngütūura ngianaga na meciiria makwa, na o mūthenya ngoragwo na ihooru ngoro-inī yakwa? Nī nginya rī thū yakwa ūgütūura ūhootaga? 3 Wee Jehova, Ngai wakwa, ndora na ūnjookerie ūhoro. Tūma maitho makwa mone, nīguo ndikae gūkoma toro wa gikuū; 4 nīguo thū yakwa ndikoige atīrī, "Nīndīmūhootete," nao arī marī muku na nīi magikenere kūgūa gwakwa. 5 No nīi ndihokete wendo waku ūriā ūtathiraga; ngoro yakwa ikenagīra ūhonokio waku. 6 Nīngūinīra Jehova, nīgūkorwo nīanjīkīte wega mūno.

14 Thaburi ya Daudi Kīrimū kīfraga na ngoro atíri,
“Gütirī Ngai.” Nī amaramari, ciiko ciao nī njūru; gütirī mündū o na ümwe wīkaga wega. 2 Jehova aroraga ciana cia ariū a andū arī o igūrū, one kana nī harī ūrī na ümenyo, o na kana nī harī ūrongoragia Ngai. 3 Othe-rī, nīmorīte njira, magatuïka amaramari marī hamwe; gütirī mündū o na ümwe wīkaga wega, gütirī o na ümwe. 4 Andū acio mekaga maündū mooru kaī matamenyaga, o acio mariīaga andū akwa o ta üria andū mariīaga irio, o acio matakayagīra Jehova? 5 Hau nīho marī manyiitītwo nī guoya mūnene, nīgukorwo Ngai aikaraga hamwe na thiritū ya arīa athingu. 6

Inyuū andū aya aaganu nīmūthūkagia mībango ya arīa athīini, no Jehova nīwe rīūrīro rīao. 7 Naarī korwo ūhonokio wa Israeli no ūgūuke kuuma Zayuni! Rīrīa Jehova agaacookeria andū ake indo ciao-rī, Jakubu nīagīkene, na Israeli acanjamūke.

15 Thaburi ya Daudi Jehova, nūū ūngītūūra hemainī yaku? Nūū ūngītūūra kīrīma-inī gīaku kīrīa kīamūre? 2 Nī mündū ūrīa mīthīire yake itarī ūcuuke, na ūrīa wīkaga maündū ma ūthingu, na kwaria aragia ūhoro wa ma kuuma ngoro-inī yake, 3 na ndarī njambanio rūrīmī-inī rwake, na ndeekaga mündū wa itūūra rīfake ūrū, o na kana akamenereria mündū ūrīa ūngī; 4 mündū ūcio nīathūire mündū ūrīa wīkaga maündū mooru, no nīatītē arīa etigīri Jehova, na ndagaga kūhingia mwīhītwā wake, o na ūngīkorwo ūrī wa kūmūtuuria, 5 ndakombanagīra mbeeca ciale nīguo one uumthio, na ndangīoya ihaki nīguo ahatīrīrie mündū ūteehītie. Mündū ūrīa wīkaga maündū ta macio ndari hīndi akeenyenye ka.

16 Thaburi ya Daudi Wee Mūrungu, ngitagīra, nīgūkorwo nī harīwe njūragīra. **2** Ndeerire Jehova atīri, “Wee nīwe Mwathani wakwa; hatīrī ūndū mwega ingīona ūtoimīte harīwe.” **3** Ha ūhoro wa andū arīa aamūre arīa marī bürūri-inī, acio nīo andū arīa marī riiri, na nīo ngenagīra mūno. **4** Andū arīa mateng’eragīra ngai ingī-ři, kieha kīao nīgīkaingīha. Ndirī hīndī ngarutīra ngai icio magongona ma gūita thakame, o na kana ngwete marītīwa maacio na mīromo yakwa. **5** Jehova nīwe ūnjigīire rwīga rwakwa, na gīkombe gīakwa; Wee nīwe ūgitagīra igai rīakwa. **6** Ünjatūriire ithaka kündū kūrīa kwega; ti-itherū igai rīakwa nīrīngēnagia mūno. **7** Nīngūgooca Jehova, ūrīa ūuheaga kīrīra; o na ūtukū ngoro yakwa nīndaaraga. **8** Jehova akoragwo arī mbere yakwa hīndī ciathe. Tondū arī guoko-inī gwakwa kwa ūrīo-ři, ndingīenyenyeka. **9** Nī ūndū ūcio ngoro yakwa nīnjanjamūku, na rūrīmī rwakwa rūgakena; o naguo mwīrī wakwa nī ūgaatūura ūrī na thayū, **10** tondū ndūkandiganīria mbīrīra-inī, o na kana ūreke Ūrīa-waku-Mūtheru abuthe. (**Sheol h7585**) **11** Nīūmenyithītie njīra ya gūthīi muoyo-inī; nīñukanjīyūria gīkeno ndī harīa ūrī, hamwe na mwago wa tene na tene ndī guoko-inī gwaku kwa ūrīo.

17 Ihooya rĩa Daudi Wee Jehova, ta igua gũthaithana gwakwa kwa ūthingu; thikiriria gükaya gwakwa. Tega gütü ūigue ihooya rĩakwa, tondü rítiumaníte na mímromo ya maheeni. **2** Ituřo rĩakwa rĩa kihooto

nīrīkiume kūrī wee; maitho maku nīmakīone o ūndū ūrīa wagīriire. 3 O na ūngīthuthuuria ngoro yakwa na ūndūrie ūtukū, o na ūngīngeria, ndūrī ūndū mūru ūngīona; nīndūte atī ndikehia na kanua gakwa. 4 Ha ūhoro wa ciiko cia andū, na ūndū wa uuge wa mīromo yaku niī ndūrīte ndirigagīrīria njīra cia andū arīa mendete haaro. 5 Makinya makwa nīmarūmītie njīra ciaku; magūrū makwa matirī matenderūka. 6 Wee Mūrungu, ngūkayagīra tondū nīünjītīkaga; ndegera gūtū na ūigue ihooya rīakwa. 7 Tūma magegania ma wendo waku mūnene monekane, Wee ūhonokanagia na guoko gwaku kwa ūrīo arīa moragīra hariwē kuuma kūrī thū ciao. 8 Menyagīrīra niī ta kīuma kīa riitho rīaku; hitha kīruru-inī kīa mathagu maku 9 ndigakorwo nī andū arīa aaganu arīa maatharīkagīra, na kuuma kūrī thū cia muoyo wakwa iria cindigīcīrie. 10 Nīmahingānītie ngoro ciao nyūmū, na tuo tūnua twao tūkaaria na mwīgaatho. 11 Maahītīte, rīu nīmandigiicīrie, mangūrīire maitho, mone mweke wa kūnūnda. 12 Mahaana ta mūrūūthi ūhūtīre ndīa yaguo, makahaana ta mūrūūthi mūnene woheirie kīrī ūrenda kūnyiita. 13 Arahūka, Wee Jehova, mang'ethere, ūmahootē; ndeithūra na rūhiū rwaku rwa njora kuuma kūrī andū arīa aaganu. 14 Wee Jehova, honokia na guoko gwaku kuuma kūrī andū ta acio, ūhōnokie kuuma kūrī andū a thī ūno arīa irīhi rīao rīrī o muoyo-inī ūyū tūrī. Ūniinagīra andū arīa wendete ng'aragu ūkamahūnīa; ciana ciao irī na cia kūigana, na nīmaigagīra ciana cia ciana ciao mūthiithū. 15 Na niī-rī, nīngeyonera ūthīu waku na ūthingu; rīrīa ngokīra-rī, nīngāiiganwo nīgūkuona ūrīa ūtarī.

18 Thaburi ya Daudi Nīngwendete, Wee Jehova, o Wee hinya wakwa. 2 Jehova nīwe rwaro rwakwa rwa ihiga, na rūirigo rwakwa rwa hinya, na mūkūuri wakwa; Mūrungu wakwa nīwe rwaro rwakwa rwa ihiga, o we rīrīrīo rīakwa. Nīwe ngo yakwa, na rūhīa rwa ūhonokio wakwa, o na kīihitho gīakwa kīrūmu. 3 Ngayagīra Jehova, ūrīa wagīriire nīkūgoocwo, na ngahonokio kuuma kūrī thū ciakwa. 4 Mīhīndo ya gīkuū nīyandigiicire; kīguū kīa mwanangīko gīkīhubikania. 5 Mīhīndo ya mbīrīra īgīthiorokeria; nayo mītego ya gīkuū īkīnjīhotorera. (Sheol h7585) 6 Mīnyamaro-inī yakwa ndakaīire Jehova; ngīrīrīra Ngai wakwa aandeithie. Arī hekarū-inī yake nī aaiguire mūgambo wakwa; kīrīo gīakwa gīgīkinya harī we, o matū-inī make. 7 Thī īkīnaina na īgīthingitha,

nayo mīthingi ya irīma īkīnenyena; īkīnaina tondū aarī mūrakaru. 8 Ndogo īkīuma maniūrū-inī make īkīambata na igūrū; mwaki wa kūniinana ūkīuma kanua-inī gake, kanua-inī gake hakīuma makara mekūrīrīmbūka. 9 Aahingūrire igūrū agīkūrūka thī; matu matumanu maari rungu rwa makinya make. 10 Aathiire akuuītwo nī ikerubi akīumbūka; akīambata na igūrū na mathagu ma rūhuho. 11 Aatuire nduma kīndū gīake gīa kwīhumbīra, hema ya kūmūthiūrūkīria, o matu marīa mathimbu ma mbura. 12 Kuuma ūkengi ūrīa warī harī we, mbura ya mbembe na henī igūtūrīkanīria matu-inī make. 13 Jehova akīruruma arī kūu igūrū; mūgambo wa ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūnō ūkīguuo. 14 Aikīrie mīguī yake, akīharagania thū, agīciikīria henī nene, agīcingatithia. 15 Mīkuru ya irīa īkīgūrio, nayo mīthingi ya thī īkīhumbūrio nī ūndū wa irīuthia rīaku, Wee Jehova, na nī ūndū wa ihurutana rīa mīhūmū ya maniūrū maku. 16 Agītambūrkīa guoko gwake kuuma o kūu igūrū, akīnyiita; akīnguicia, akīnduta maaī-inī kūrīa kūriku. 17 Andeithūrīre harī thū yakwa irī hinya, akīndeithūra kūrī arīa maathūire, o acio maangīrtīte hinya. 18 Manjīhotoreire mūthenya ūrīa ndaārī na mūtino, no Jehova nīwe warī mūtiirīrīri wakwa. 19 Andeehire kūndū kwariī; akīndeithūra nī tondū nīakenetio nī niī. 20 Jehova anjīkīre maūndū kūringana na ūthingu wakwa; andīhīte kūringana na ūtheru wa moko makwa. 21 Nīgūkorwo nīnūmītie njīra cia Jehova; ndīkīte ūrīu ngahutafīra Ngai wakwa. 22 Mawatho make mothe marī mbere yakwa; ndihutafīre irīra cia watho wake wa kūrūmīrīrīwo. 23 Ngoretwo itarī na ūcuuke ndī mbere yake, na ngemenyerera ndikehie. 24 Jehova andīhīte kūringana na ūthingu wakwa, akāndīha kūringana na ūtheru wa moko makwa maitho-inī make. 25 Kūrī mūndū ūrīa mwīhokeku ūrīonanagia ūrī mwīhokeku, na kūrī ūrīa ūtarī ūcuuke ūrīonanagia ndūrī ūcuuke, 26 kūrī ūrīa witheragia, ūrīonanagia ūrī mūtheru, no kūrī ūrīa ūrī mīthīire mīogomu, ūrīonanagia ūrī mūmūhutatīri. 27 Wee ūhonokagia andū arīa enyīhīa, no arīa marī maitho ma mwītīo ūkamaconorithia. 28 Wee Jehova, ūigaga tawa wakwa wakanīte; Ngai wakwa atūmagā nduma yakwa ūtuīke ūtheri. 29 Ndī na ūteithio waku no hote gūtharīkīra mbūtū ya ita; ndī na Ngai wakwa no hote kūrūga rūthingo. 30 Mūrungu-rī, njīra ciakte nīnginyanīru; kiugo kīa Jehova gītīrī lhītīa. We nīwe ngo ya arīa othe mehithaga harī we. 31 Nī ūndū-rī,

nūñ Mūrungu tiga Jehova? Na nūñ Rwaro rwa Ihiga tiga Ngai witū? 32 Nī Mūrungu ūuheaga hinya na agatūma njira yakwa ikinyanīre. 33 Atūmaga magūrū makwa magie ihenya ta ma thwariga; aahotithagia kūrūgama kündū kūrīa kūraihi. 34 We nīwe wonagia moko makwa mūrūire wa mbaara; moko makwa no mageete ūta wa gicango. 35 Ūuheaga ngo yaku ya ūhootani, guoko gwaku kwa ūrīo nīkuo kūndiiragīrīra; ūinamagīrīra ūkaanenehia. 36 Ūnjaramagīria njira ya kūrīa thiagīra, nīgeetha magūrū makwa matigatirūke. 37 Ndaingatithirie thū ciakwa ngīcikinyīra; ndiacookire na thuutha nginya rīrīa cianiimirwo. 38 Ndacihehenjire ikiremwo nī gūukīra; ciagūire thī wa magūrū makwa. 39 Wee waheire hinya wa kūrūa mbaara; ūgīgitūma thū ciakwa ciinamīrīre magūrū-inī makwa. 40 Watūmire thū ciakwa ihūndūke ciūre, na nīñ ngīniina arīa maathūire. 41 Maakaire mateithio, no hatiarī na wa kūmahonokia, maakaīire Jehova no ndaametikire. 42 Ndaamahūrīre makihinya ta rūkūngū rūmbūrīt two nī rūhuho; ngīmaita njīra-inī ta ndooro. 43 Nīñuhonoketie ngaaga gūtharīkīrwo nī andū; ūnduīte mūtongoria wa ndūrīrī; andū itooī nīmandungatagīra. 44 O rīrīa maigua ngumo yakwa, nīmanjathīkāgīra; andū a kūngī mehetaga marī mbere yakwa. 45 Othe makuuāga ngoro; mookaga makīnainaga moimīte cīihitho ciao cia hinya. 46 Jehova atūrīraga muoyo! O we Rwaro rwakwa rwa Ihiga arogoocwo! Ngai o we Mūhonokia wakwa arotūgīrio! 47 We nīwe Mūrungu ūrīa ūndīhagīria, agatoorio ndūrīrī, agaciiga rungu rwakwa, 48 o we ūñuhonokagia kuuma kūrī thū ciakwa. Wandūgīririe igūrī rīa andū arīa maathūire; ūkīndeithūra kuuma kūrī andū arīa mahūthagīra hinya. 49 Nī ūndū ūcio, Wee Jehova, nīndīrīkūgoocaga ndī gatagatī ka ndūrīrī, ndīrīnaga ngagooca rīitwa ūrīku. 50 Aheaga mūthamaki wake ūhootani mūnene; onanagia ūtugī wake ūtathiraga kūrī ūcio wake mūiitīrīrie maguta, kūrī Daudi na nījaro ciake nginya tene.

güteng'era. 6 Rirathagira mwena-ini ūmwé wa kūu igūrū, na rīgathiūrūrūka nginya mwena ūřia ūngī; gütirī kindū gítakinyagirwo nī ūrugarī wario. 7 Watho wa Jehova nī mūkinyanřu, ūriükagia ngoro ya mündū. Kířira kia Jehova nī gĩa kwihokeka, níkühigagia mündū ūřia ūtarī mūügī. 8 Mataaro ma Jehova nīmarüngirīru, nī makenagia ngoro. Maathani ma Jehova nī macangararu, maheaga maitho ūtheri. 9 Gwītigira Jehova nī ūndū mūtheru, gütüüraga nginya tene. Matua ma Jehova nī ma ma, na mothe nī ma kihooto. 10 Maündū macio nī ma goro gükira thahabu, o na gükira thahabu ūřia therie mūno; marī mūrīo gükira ūükī, o ūükī ūřia uumîte igua-ini. 11 Ningī nîmo mataaraga ndungata yaku; kümamenyerera nī ūndū ūři irîhi inene. 12 Nûu ūngîhota güküürana mahîitia make? Ndekerá mahîitia makwa ma hitho-ini. 13 Ningī rigagirīria ndungata yaku ndîkeehie mehia ma mwîiro o namo; ndûkanareke mehia macio manjathe. Nîguo ndîrîkaraga itarī na ūcuuke, na itarī na mehia ma kwagarara watho. 14 Ciugo cia kanua gakwa na matarania ma ngoro yakwa irogükenia maitho-ini maku, Wee Jehova, o Wee Rwaro rwakwa rwa Ihiga, na Müküüri wakwa.

20 Thaburi ya Daudi Jehova arogwítika ríriá ūrí mînyamaro-iní; ríitwa ríá Ngai wa Jakubu rírokügitíra. **2** Arokürehere üteithio kuumá handú harña hake haamüre, na agütiiríríre arí kúu Zayuni. **3** Aroririkana magongona makú mothe, na etikíre maruta makú ma njino. **4** Arokühe maündú maríá ngoro yaku ñirírírie, na atúme mibango yaku yothe ñgaacíre. **5** Ríriá úkaahootana nítukoigíríria na gíkeno, na tuoye bendera ciitú na igúrú ní ûndú wa ríitwa ríá Ngai witú. Jehova arokühingíríria maündú maríá mothe ûmûhooete. **6** Ríu nîmenyete atí Jehova níahonokagia ûríá wake mûitírírie maguta; níamwítikaga arí kúu igúrú ríake ríamüre, arí na ühoti wa kühonokania ûríá ûrí guoko-iní gwake kwa ûrío. **7** Andú amwe mehokaga ngaari cia ita, na angí makehoka mbarathi, no ithuï twihokaga ríitwa ríá Jehova Ngai witú. **8** Makurumaga makagúia thí, no ithuï türügamaga tükehaanda. **9** Wee Jehova, honokia mûthamaki! Twítikage ríriá twagúkaíra!

21 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, mūthamaki nīakeneire hinya waku. Kaī gīkēno kīa ūhootani kīrīa ūmūheaga gīkīrī kīnene-ī! 2 Niūmūhingīirie wendi wa ngoro vake, naguo ūndū ūrīa akūhooete

na mīromo yake ndūmūimīte. 3 Wamwamūkīrire na irathimo nyingī, na ūkīmwikīra thūmbī ya thahabu ūrīa therie mūtwe. 4 Aakūhooire atūure muoyo, nawe ūkīmūhe muoyo, ūkīmūhe matukū maingī atūure nginya tene na tene. 5 Riiri wake nī mūnene nī ūndū wa ūhootani ūria ūmūheete; nīmūheete riiri na igweta. 6 Ti-itherū nīmūrathimīte na irathimo cia gūtūura nginya tene, na ugatūma acanjamūke nī gīkēno gīa gūikara harīwe. 7 Nīgūkorwo mūthamaki ehokaga Jehova; nī ūndū wa wendo wa Ūria-ūrī-Igūrū-Mūno ndangīenyenyeka. 8 Guoko gwaku nīgūkāyiita thū ciaku ciote; guoko gwaku kwa ūrio gūgaakumbata arīa marī muku nawe. 9 Hīndī ūria ūkaamoimīrīra ūgaatūma mahaane ta icua rīa mwaki mūnene. Nī ūndū wa mang'ūrī make-rī, Jehova nīakamameria, naguo mwaki wake ūmaniine. 10 Nīukaniina njiaro ciao ithire gūkī thī, na ciana cia ciana ciao ūciniine kuuma kūrī andū. 11 O na mangīgagūciirīra magwīke ūru, na mathugunde maündū ma waganu, matikahootana, 12 nīgūkorwo nīugatūma mahūndūke moore rīrīa makoona ūgeetete ūta waku ūmarathē. 13 No gītūgīre Wee Jehova, nī ūndū wa hinya waku; na ithū ūtūine na tūgooce hinya waku.

22 Thaburi ya Daudi Ngai wakwa, Ngai wakwa, ūndigānīrie nīkī? Ūndaihīrīrie ūguo nīkī, ūkaaga kūuhonokia, ūkaraihīrīria ciugo cia mūcaayo wakwa? 2 Wee Ngai wakwa, ngūkayagīra mūthenya, no ndūnjītīkaga, ngūkayagīra ūtukū, na ndingīkīra. 3 No rīrī, Wee ūrī Mūtheru, Wee ūkarīire gītī kīa ūnene; Wee nīwe ūgoocagwo nī Israeli. 4 Maithe maitū nīwe meehokaga; maakwīhokire nawe ūkīmahonokia. 5 Maagūkāire nao makīhonokio; maakwīhokire na matiigana gūconorithio. 6 No nī ūduīkīte o ta kīgunyū, no ti ta mūndū, nganyararwo nī andū na ngamenwo nī kīrīndī. 7 Andū arīa othe maanyonaga nīmanyūrūragia; makaanuma makīnainagia mītwe, makoiga atīrī: 8 "Ehokaga Jehova; Jehova nīakīmūhatūre. Nīakīmūteithūre, nīgūkorwo nīakenagio nīwe." 9 No rīrī, Wee nīwe wandutire nda ya maitū; watūmire ngwīhoke ndī o nyondo-inī cia maitū. 10 Kuuma ndaaciawo ndaikirio o harīwe; kuuma ndoima nda ya maitū ūkoretwo ūrī Mūrungu wakwa. 11 Ndūkandaihīrīrie, nīgūkorwo thīna ūrī o hakuhī, na gūtirī mūndū o na ūmwe wa kūndeithia. 12 Ndegwa nyingī nīindigīcīrie; thiūrūrūkīrio nī ndegwa irī hinya cia Bashani. 13 Mīrūūthī ikūrarama, īgītambuuranga kīria īgwatītie,

īnjathamīrie tūnua twayo. 14 Njītītwo thī ta maaī, namo mahīndī makwa mothe nīmarekanītie. Ngoro yakwa yororoete ta mūhūra; itwekete ūrī thīnī wakwa. 15 Hinya wakwa ūniarīte ta rūgīo, naruō rūrīmī rwakwa rūkanyiitana na karakara nīkūng'ara; ūngometie rūkūngū-inī rwa gīkuū. 16 Ndīmūrigicīrie nī magui; ndīmūthiūrūrūkīrie nī gīkundi kīa andū arīa mee kaga ūru, nīmatheecangīte moko na magūrū makwa. 17 Mahīndī makwa no hote kūmatara mothe; andū marandora na makangūrīra maitho. 18 Maragayana nguo ciakwa, nayo kanjū yakwa makamīcuukīra mītī. 19 No rīrī, Wee Jehova, ndūkandaihīrīrie mūno; Wee Hinya wakwa, hiūha ūuke ūndeithie. 20 Teithūra muoyo wakwa kuuma harī ūhiū rwa njora, ūteithūre muoyo wakwa wa goro harī hinya wa magui. 21 Thara kuuma kanua-inī ka mīrūthī; honokia kuuma hīāinī cia mbogo. 22 Nīngumbūra ūtītwā ūtāku kūrī ariū a baba; ndīrīkūgoocaga ndī kīungano-inī. 23 Inyuū andū aya mwītīgīre Jehova, mūgoce! Inyuothē a njiaro cia Jakubu, mūkumie, inyuū a njiaro cia Israeli, mūtītie. 24 Nīgūkorwo we ndaamenire kana akīnyarara gūthīnīka kwa ūrīa mūnyamarīku; ndaahithire ūthīi wake kuuma kūrī we, no nīathikīrīrie kīrīro gīake. 25 Gītūmi kīa ngūgoce ūrīa ngūgoocaga ndī kīungano-inī kīnene kiumīte harīwe; niī nīndīrīhīngagia mīhītīwa yakwa ndī mbere ya arīa magwītīgīre. 26 Andū arīa athīnī marīrīaga na makahūuna, arīa marongoragia Jehova, nīmarīmūgoocaga; ngoro cianyu irotūūra nginya tene. 27 Andū arīa othe matūūraga ituri ciote cia thī nīmakaririkana na macookerere Jehova, andū a nyūmba ciote cia ndūrīrī nīmakainamīrīra mbere yake, 28 nīgūkorwo ūthamaki nī wa Jehova, na nīwe wathaga ndūrīrī ciote. 29 Andū arīa othe atongu a thī makaarīna na mamūhooe; arīa othe makuuaga magathikwo nīmagaturia ndu mbere yake, o acio matangīhota gwtūūria muoyo. 30 Ciana nīkamūtungatīra; nacio nīkaahē njiarwa iria igooka ūhoro wa Mwathani. 31 Acio nīmakahunja ūthingu wake kūrī andū arīa magaaciawo, nīgūkorwo nīwe wīkīte ūguo.

23 Thaburi ya Daudi Jehova nīwe mūrīthī wakwa, ndīrī kīndū ingīaga. 2 Atūmaga njarahe ūrīthīo-inī ūrī nyeki nduru, aandongoragia maaī-inī marī na ūhurūko. 3 Nīariūkagia ngoro yakwa, akandongoragia njīra-inī cia ūthingu, nī ūndū wa ūtītwā ūtāke. 4 O na ingītūlka ndīrahungurīra mūkuru ūrī nduma ta ya gīkuū, ndīrī ūru ingītīgīra, nīgūkorwo ūrī hamwe

na niř; thiarí waku na mūthīgi waku nīciihooreragia. **5** Ünjaraġīra metha mbere yakwa o harīa thū ciakwa irī. Ünjitajīrīria maguta mūtwe; gīkombe gīakwa nīkīyūrīri. **6** Ti-itherū wega na wendani nīrīrūmanagīrīra na nī matukū mothe ma muoyo wakwa, na nī ngūtūura nyūmba ya Jehova nginya tene.

24 Thaburi ya Daudi Thī nī ya Jehova, na kīrīa
gothe kīrī thīin wayo, mabūrūri mothe o na arīa matūraga kuo; **2** nīgūkorwo nīwe waakire mūthingi wayo igūrū rīa maria, na akīmīrūmia ūikare igūrū rīa maai. **3** Nūnū ūngīambata kīrima-inī kīa Jehova? Nūnū ūngīrūgama handū harīa hake haamūre? **4** Nī mūndū ūrīa ūrī na moko matheru na akaaga ūru ngoro, na ūrīa ngoro yake itahoojaya mūhianano, o na kana akeehīta na maheeni. **5** Mūndū ūcio nīarīamūkagīra kīrathimo kuuma kūrī Jehova, na onagwo atarī mūhītia nī Ngai, Mūhonokia wake. **6** Üguo nīguo rūciaro rwa arīa mamūrongoragia rūtarī, o rūrīa rūrōngoragia ūthīi waku, Wee Ngai wa Jakubu. **7** Ambarariai mītwe yanyu, inyuī ihingo ici, ambararioi inyuī mīrango īno ya tene, nīguo Mūthamaki wa riiri atoonye thīinī. **8** Mūthamaki ūcio wa riiri nīwe ū? Nīwe Jehova ūrīa ūrī hinuya na nī njamba, nīwe Jehova ūrīa njamba ita-inī. **9** Ambarariai mītwe yanyu, inyuī ihingo ici, mīambararie inyuī mīrango īno ya tene, nīguo Mūthamaki wa riiri atoonye thīinī. **10** Mūthamaki ūcio wa riiri nīwe ū? Jehova Mwene-Hinya-Wothe-rī, nīwe Mūthamaki wa riiri.

25 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, ngoro yakwa
ndīmīroretie na igūrū kūrī we; **2** Wee Ngai
wakwa, nowe ndihokete. Ndūkareke njonorithio, o na
kana ūreke thū ciakwa ingenerere. **3** Gūtīrī mūndū ūkwīhokete ūgaaconorithio o na rī, no arīa mekaga
andū ūrū hatarī gītūmi-rī, acio nīo magaconorithio.
4 Wee Jehova, nyonia mīthīire yaku, ūtūmenyithie
njīra ciaku; **5** ndongoria ūhoro-inī waku wa ma na
ūndutage, nīgūkorwo nīwe Ngai ūrīa ūlūhonokagia, na
nīwe kīrīgīrīro gīakwa mūthenya wothe. **6** Jehova,
ririkana tha ciaku nyingī o na wendo waku, nīgūkorwo
nī cia kuuma o tene. **7** Ndūkarirkane mehia ma
ūnini wakwa, o na kana mehia makwa ma ūremi;
ndirikana kūringana na wendani waku, nī ūndū
wa wega waku, Wee Jehova. **8** Jehova nī mwega
na nī mūrūngīrīru; nī ūndū ūcio andū arīa ehia
nīarīmonagīrīria njīra ciaku. **9** Atongoragia andū arīa

menyīhagia na njīra ūrīa yagīrīre, na akamarutaga
njīra yake. **10** Njīra ciote cia Jehova nī cia wendani na
wīhokeku, harī arīa mamenyagīrīra kīrīkanīro gīake.
11 Wee Jehova, nī ūndū wa ūtīwa ūtāku-rī, ndekera
mehia makwa, o na gūtuīka nī manene. **12** Mūndū ūrīa
mwītigīri Jehova nūnū? Mūndū ūcio nīarīmuonagīrīria
njīra ūrīa aagīrīrīro nī kūgera. **13** Mūndū ūcio
egūtūura matukū make agaaciīre, nacio njīaro ciake
nīkaagaya būrūri. **14** Jehova nīehokaga andū arīa
mamwītigīra; nīo amenyīthagia kīrīkanīro gīake. **15**
Maitho makwa maikaraga hīndī ciote macūthīrīrie
Jehova, nīgūkorwo nowe wiki ūngīteithūkithia magūrū
makwa mūtego-inī. **16** Hūgūkīra, ūnyonie ūtugi waku,
nīgūkorwo ndī o nyiki na ndī mūnyamarīku. **17**
Mathīīna ma ngoro yakwa nīmaingīhīte; niinīra ruo
rūrīa ndī naru. **18** Rora mīnyamaro yakwa o na
gūtangīka gwakwa, ūkīndekere mehia makwa mothe.
19 Rora thū ciakwa wone ūrīa cīngīhīte, nacio iīthūire
na ūtūhūro ūtārī thā! **20** Menyagīrīra muoyo wakwa
na ūtūhare; ndūkareke njonorithio, nīgūkorwo nī
hariwe njūragīra. **21** Wikindīra wa ngoro na ūrūngīrīru
irongitagīra, tondū nīwe njīrīgagīrīra. **22** Wee Ngai,
gīkūre andū a Israeli, moime mathīīna-inī mao
mothe!

26 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, ndūrīa itua
rīa kīhoto, nīgūkorwo mīthīire yakwa
nīmīkindīrīku; ndūrīte ndīhokete Jehova
itegūthangania. **2** Wee Jehova, ngeria na ūndorīe,
tuīrīa ngoro yakwa o na meciiria makwa; **3** nīgūkorwo
wendo waku ūkoragwō ūrī mbere yakwa, na ngeragīra
njīra-inī yaku ya ūhoro wa ma. **4** Ndiikaranagia na
andū a maheeni, o na kana ngagwatanīra na andū
arīa marī ūhinga. **5** Nīthūire kūngano kīa andū arīa
mekaga ūrū, na ngarega gūikarania na andū arīa
aaganu. **6** Ngwīthamba moko nyonanie ndīrī na
mahītia, thiūrūrūke kīgongona gīaku, Wee Jehova, **7**
nyine nyanīrīre rwīmbo rwa gūcookia ngaatho, na
heane ūhoro wa cīko ciaku ciote cia magegania.
8 Wee Jehova, nīnyendete nyūmba ūrīa ūtūrīga,
o handū harīa riiri waku ūkaraga. **9** Ndūkeherie
ngoro yakwa hamwe na ya arīa mehagia, kana muoyo
wakwa hamwe na wa andū arīa maitaga thakame,
10 arīa marī na maūndū ma waganu moko-inī mao,
o arīa moko mao ma ūrīo maiyūrīte mahaki. **11** No
nī-rī, ndūrīga mūtūrīre ūtārī ūcuuke; kīngūre
na ūnjīguīre tha. **12** Magūrū makwa marūgamīte

handū harīa haigananu; nīndīrīgoocaga Jehova ndī kīungano-inī kīnene.

27 Thaburi ya Daudi Jehova nīwe ūtheri wakwa na ūhonokio wakwa; ingīgītīgīra ū? Jehova nīwe kīhītho kīa muoyo wakwa; ingikīmakio nūū? 2 Rīrīa andū arīa ooru manjūkīrīra nīguo matambuure nyama cia mwīrī wakwa, o acio thū ciakwa na arīa marī muku na niī maatharīkīra-rī, marīhīngagwo makagūa. 3 O na mbütū cia ita ingīndigiicīria, ngora yakwa ndīngītīgīra; o na ingīkīrīrīwo nī ita, ndīngīgīna nganja. 4 Ndī o ūndū ūmwe njūragia harī Jehova, na noguo thingataga: atī njikarage nyūmba ya Jehova matukū mothe ma muoyo wakwa, ndīionagīre wega wa Jehova, na ndūrīagie kīrīra ndī thīnī wa hekarū yake. 5 Nīgūkorwo mūthenya wa thīnā-rī, akaangitīra ndī hau gūikaro-inī gīake; nīakahitha kīgūnyī-inī kīa hema yake, na andūgamie igūrū wa rwaro rwa ihiga. 6 Hīndī īyo mūtwe wakwa nīukambarario igūrū wa thū iria iitiūrūrūkīrīre; nīngaruta igongona ngānagīrīra na gīkeno ndī hema-inī yake; nīngainīra Jehova na ndīmūgooce. 7 Wee Jehova, igua mūgambo wakwa rīrīa ndagūkaīra; njiguagīra tha na ūnjītīkage. 8 Ha ūhoro waku, ngora yakwa yugaga atīrī, “Rongoria ūthīu wake!” Na niī ngoiga atīrī, Wee Jehova, ūthīu waku nīguo ndī rongoragia. 9 Ndūkaahithe ūthīu waku, tiga kūngata ndungata yaku na marakara; Wee nīwe ūtūrīte ūndeithagia. Ndūkandege kana ūndiganīrie, Wee Ngai Mūhonokia wakwa. 10 O na baba na maitū mangīndiganīria, Jehova nīakanyamūkīra. 11 Wee Jehova nyonagīrīria njīra yaku, na ūngeragīrie njīra īrīa nūngarū, nī ūndū wa thū ciakwa. 12 Ndūkaneane kūrī arīa marī muku na niī, nīgūkorwo aira a maheeni nīmanjūkīrīre, makaheeha mīheeħū ya kūnjīka ūūru. 13 Niī nīnjītīkītie ūū: atī nīngeyonera wega wa Jehova ndī būrūri wa arīa marī muoyo. 14 Eterera o Jehova: gīa na hinya na ūūmīrīrie ngoro, na weterere Jehova.

28 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, nīwe ndīrakaīra, Wee Rwaro rwakwa rwa Ihiga; ndūkarege gūūthikīrīria. Nīgūkorwo ūngīngīrīra, ingīhaana ta arīa maikūrūkīte magatoonya irima. 2 Igua gūūthaithana gwakwa ngīgūkaīra ūndeithie, o nyambarārtie moko makwa ndīmerekeirie harīa haku Hatheru-Mūno. 3 Ndūkanguucūrūranie hamwe na andū arīa aaganu, atī ūndwaranīrie hamwe na arīa mekaga ūūru, o arīa maaragia ndeto cia thayū na andū a itūrīra, no marī na ūūru ngoro-inī ciao. 4 Andū acio marīhe nī ūndū

wa cīko ciao, na nī ūndū wa wīra wao mūūru; marīhe nī ūndū wa wīra wa moko mao, ūmarīhe o kīrīa kīmagīrīire. 5 Tondū matīrūmbūyagia mawīko ma Jehova o na wīra wa moko make, we nīakamatharūria na ndakamaaka rīngī. 6 Jehova arogooċwo, nīgūkorwo nīaiguīte ngīmūthaitha anjiguīre tha. 7 Jehova nīwe hinya wakwa na nowe ngo yakwa; ngora yakwa nīwe ūhokete, na nīandeithītie. Ngora yakwa nīrīrūhīa nī gīkeno, na nīngūmūnīra rwīmbo rwa kūmūcookeria ngaatho. 8 Jehova nīwe hinya wa andū ake, na kūrī ūrīa wake mūtīrīrie maguta nī kīrīgo kīa hinya kīa ūhonokio. 9 Honokia andū aku na ūrathime igai rīrīrīaku, tuīka mūrīthī wao na ūmakuuage nginya tene.

29 Thaburi ya Daudi Rahai Jehova, inyū ciūmbe cia igūrū, rahai Jehova tondū nīwe ūrī riiri na hinya. 2 Rahai Jehova, mūheane ūhoro wa riiri wa rītīwa rīake; thathaiyai Jehova thīnī wa ūkengi wa ūthingu wake. 3 Mūgambo wa Jehova ūragamba na kūu iria-inī; Mūrungu ūcio wa riiri nīfaruruma, Jehova araruruma igūrū ūmaāfī maingī. 4 Mūgambo wa Jehova nī ūrī ūhoti; mūgambo wa Jehova ūiyūrīte riiri. 5 Mūgambo wa Jehova unangaga mītarakwa; Jehova oinangaga mītarakwa ya Lebanonī īgatuīka tūcunjī. 6 Atūmaga būrūri wa Lebanonī ūtūrīhe ta njaū, nakio Kīrima gīa Sirioni gīgatūhā ta njaū ya mbogo. 7 Mūgambo wa Jehova ūhenūkaga nīnīmbī cia mwaki. 8 Mūgambo wa Jehova ūinainagia werū; Jehova ainainagia Werū wa Kadeshi. 9 Mūgambo wa Jehova ūthioraga mītī ya mīgandi, na ūgatūma mītītū ūhūrūrūke īgatīgīro ūtheri. Nakuo hekarū-inī yake arīa othe marī kuo makaanīrīra makoiga, “Kaī arī riiri-il!” 10 Jehova arī igūrū ūmaāfī ūtūrīhe wa mītī aikārīre gītī kīa ūnene; Jehova egūtūrūra aikārīre gītī kīa ūnene arī Mūthamaki nginya tene. 11 Jehova aheaga andū ake hinya; Jehova arathimaga andū ake magaikara na thayū.

30 Wee Jehova-rī, nīngūgūtūrūgīria nīgūkorwo wandutire kūrīa kūriku, na ūkīgīria thū ciakwa ingenerere. 2 Wee Jehova Ngai wakwa, ndagūkaīre ūndeithie nawe ūkīthonia. 3 Wee Jehova, wandutire kuuma mbīrīra-inī; ūkīgīria njikūrūke, ndoonye irima. (Sheol h7585) 4 Inīrai Jehova mūmūgooce, inyū andū ake aamūre; mūgooce rītīwa ūrī ūrīake itheru, 5 nīgūkorwo marakara make nī ma kahinda o kanini, no ūtugi wake nīwagūtūrūria mūndū muoyo; kīrīro no kīraarīre ūtukū wothe no rūciīnī gwakīa kūrooke gīkeno. 6

Hīndī īrīa ndagaaciire, ndoigire atīrī, "Ndirī hīndī ngenyenyeke." 7 Wee Jehova, rīrīa wanyonirie ütugi waku-rī, watūmire ndīhaande o ta kīrima; no rīrīa wahithire üthiū waku-rī, nīndamakire. 8 Wee Jehova nīwe ndakaaiire; ngīthaitha Mwathani anjiguīre tha: 9 "Mwanangīko wakwa üngīkorwo na uumithio ürikū, ingītoonyerera irima-inī? Rūkūngū-rī, no rūkūgooce? No rwanīrīre wīhokeku waku? 10 Wee Jehova, thikīrīria na ünjiguīre tha; Wee Jehova, tuīka uteithio wakwa." 11 Wagarūrire kīgiriko gīakwa gīgītuīka rwīmbo rwa gīkeno; ükīnduta nguo yakwa ya ikūnia, ükīhumba gīkeno, 12 nīgeetha ngoro yakwa ikūnīre na ndīgakire. Wee Jehova Ngai wakwa, ngūtūura ngūcookagīria ngaatho nginya tene.

31 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, nī harīwe njūrīire; ndūkanareke njonorithio; nī ündū wa üthingu waku-rī, ndeithūra. 2 Ndegera gūtū na ühiūhe ütuke üūhatüre; tuīka rwaro rwakwa rwa ihiga rwa kūrīra, ütuīke gūikaro kīrigīre na hinya, üühonokie. 3 Nīgūkorwo Wee nīwe Rwaro rwakwa rwa Ihiga na gūikaro gīakwa kīrigīre na hinya, nī ündū wa rītwa rīaku, ndongoria na ünyonie njīra. 4 Ndeithūkithia mūtego-inī ürīa nyambīirwo, nīgūkorwo nīwe rīrīro rīakwa. 5 Roho wakwa ndāūiga moko-inī maku; Wee Jehova, ngūūra, o Wee Mūrungu ürīa wa ma. 6 Nīthūire arīa mahoooyaga ngai cia mīhianano itarī kīene; nīi ndīhokete o Jehova. 7 Nīi nīngūcanjamūka na ngenage nī ündū wa wendo waku, nīgūkorwo nīwoniire mīnyamaro yakwa, na ükīmenya ruo rūnene rwa ngoro yakwa. 8 Ndūūneanīte kūrī thū, no nīkīnyithīte magūrū makwa handū haari. 9 Njiguīra tha, Wee Jehova, nīgūkorwo ndī mūnyamarīku; maitho makwa nīmaroorwo nī hinya nī ündū wa kīeha, ngoro yakwa na mwīrī wakwa ikoorwo nī hinya nī ündū wa ihooru. 10 Muoyo wakwa nīnūinītwo nī ruo rūnene, na mīaka yakwa ikāniinwo nī gūcaaya; nīnjūrītwo nī hinya nī ündū wa mīnyamaro yakwa, namo mahīndī makwa makaaga hinya. 11 Nī ündū wa thū ciakwa ciōthe, nduīkīte wa kūnyararwo nī andū a itūura rīakwa; nduīkīte kīndū gīa gwītīgīrwo nī arata akwa, nao arīa maanyona njīra-inī nī kūura moraga. 12 Nīmariganīrwo nī nīi o ta mūndū ükuīte; ngakīhaana o ta nyūngū nguū. 13 Nīgūkorwo nīndīraigua njambanio ya andū aingī; guoya mūnene ükīnyumaga na mīena yothe; marathugunda manjīke üūru, makagīa ndundu ya ürīa mangīnjūraga. 14 No nīi nīwe ndīhokete, Wee Jehova, ngoiga atīrī, "Wee nīwe

Ngai wakwa." 15 Mahinda makwa marī moko-inī maku; ndeithūra kuuma kūrī thū ciakwa, na kuuma kūrī arīa maathingataga. 16 Tūma üthiū waku warīre ndungata yaku; honokia nī ündū wa wendo waku ütathiraga. 17 Wee Jehova, ndūkareke njonorithio, nīgūkorwo nīwe ngayagīra; no andū arīa aaganu üreke maconorithio na makome mbīrīra-inī makirīte ki. (**Sheol h7585**) 18 Tūma mīromo yao ya kūheenanī ikīrio, nīgūkorwo maaragia na mwītīo na kīnyararo, maaragia na mwīgaatho magookīrīra andū arīa athingu. 19 Kaī wega waku ürīa üigīre arīa magwītīgīrīte, nī mūingī-ī, o wega ürīa üheaga andū arīa moragīra harīwe andū othe makīonaga. 20 Ümahithaga harīa Wee ürī o harīa hegitītie, kuuma kūrī arīa mamaciiragīra kūmeka üūru; ümaigaga gūikaro-inī gīaku, ükamagitīra harī nīmī irīa icambanagīa. 21 Jehova arogocwo, nīgūkorwo nīanyonirie wendo wake wa mageganīa rīrīa ndaari itūura inene rīrigīciirio nī thū. 22 Rīrīa ndaari mūmaku, ndoigire atīrī, "Nīnjeheretio maitho-inī maku!" No nīwaiguire ngīgūthaitha ünjiguīre tha, rīrīa ndagūkaīre ündeithie. 23 Endai Jehova inyūi andū ake aamūre! Jehova nīamenyagīrīra arīa ehoneku, no ürīa mwītīi amūrihaga o ürīa kwagīrīre. 24 Gīai na hinya na mwīyūmīrīrie ngoro, inyūi inyuothē arīa mwīhokete Jehova.

32 Thaburi ya Daudi Kūrathimwo-rī, nī ürīa ürekeirwo mahītīa make, o ürīa mehīa make mahumbīrītō. 2 Kūrathimwo-rī, nī mūndū ürīa Jehova atatuaga mwīhīa, na ürīa ütarī ühīngā ngoro. 3 Rīrīa ndakirīte ki, mahīndī makwa nīmahinyarire nī ündū wa gūcaaya gwakwa mūthenya wothe. 4 Nīgūkorwo guoko gwaku nī kwandītūhagīra mūthenya na ütukū; hinya wakwa wathirire o ta ürīa ime rīthiraga hīndī ya riūa. 5 Hīndī iyo ngīkumbūrīra mehīa makwa, na ndīahithire waganu wakwa, ndoigire atīrī, "Nīngumbūra mahītīa makwa kūrī Jehova," nawe ükīndekera üūru wa mehīa makwa. 6 Nī ündū ücio mūndū wothe mwītīgīri Ngai nīkāhooe rīrīa üngīoneka; ti-itherū rīrīa maaī maingī marī hinya maambūrūrūka, matingīmūkīnyīra. 7 Wee nīwe kīthītho gīakwa; nīkāngitīra hīndī ya mathīna, na üüthiūrūrūkīrie na nyīmbo cia ühonokio. 8 Nīndīrīkūrutaga na ngakuonereria njīra īrīa wagīrīrwo nī kūgera; ndīrīgūtaaraga na ngūmenyagīrīre. 9 Ndūkahaane ta mbarathi kana nyūmbū, irīa itarī ümenyo, irīa arī o nginya

ciikirwo matamu na mīkwa kanua, kwaga ūguo itingigūkuhīrīria. 10 Andū arīa aaganu monaga maruo maingī, no mündū ūrīa wihokaga Jehova egūtūura arigiicīrio nī wendo ūrīa ūtathiraga. 11 Inyuī arīa athingu kenerai Jehova na mūcanjamūke; mūinīrei, inyuothe arīa arūngīrīru ngoro!

33 Inīrai Jehova mūkenete, inyuī andū arīa athingu; andū arīa arūngīrīru ngoro nīo maagīrīrwo nīkūmūgooca. 2 Goocai Jehova na kīnanda kīa mūgeeto; mūinīrei na kīnanda kīrīa kīgeete na nga ikūmi. 3 Mūinīrei rwīmbo rwerū; hūūrai inanda mūrī na ūūgī, na mwānīrīre nī gūkena. 4 Nīgūkorwo kiugo kīa Jehova nīkīerekereru na nī kīa ma; we nī mwīhokeku maūndū-inī mothe marīa ekaga. 5 Jehova nīendete ūthingu na ciira wa kīhootho; thī yothe iīyūrīte wendani wake ūrīa ūtathiraga. 6 Igūrū rīombirwo na ūndū wa kiugo kīa Jehova, mbūtū cia igūrū ikīumbwo na mīhūmū ya kanua gake. 7 Aacookanīrīrie maaī ma iria inene ndigithū-inī; maaī ma kūrīa kūrīku aamaigire thīiīnī wa makūmbī. 8 Thī yothe nītīgīre Jehova; andū othe a thī nīmamūtītī. 9 Nīgūkorwo aaririe, thī ikīgīa kuo; aathanire, ikīhaanda, ikīrūma wega. 10 Jehova nīarigicaga mībango ya ndūrīrī; nīathūkagia mīoroto ya andū. 11 No mībango ya Jehova iīhaandaga wega nginya tene, mīoroto ya ngoro yake īgakinyīra njiarwa na njiarwa. 12 Kūrathimwo-rī, nī rūrīrī rūrīa Jehova arī we Ngai waruo, andū arīa eethuurīre matuīke igai rīake. 13 Jehova arī igūrū aroraga thī akoona andū othe; 14 acūthagīrīria arīa othe matūrīraga gūkū thī, arī o kūu gūikaro-inī gīake, 15 we nīwe mūmūbi wa ngoro ciao othe, na nīo mawīra mao mothe. 16 Gūtīrī mūthamaki ūhonokagio nī mūigana wa ita rīake, na gūtīrī njamba ya ita ūteithūraga nī ūndū wa hinya wayo mūnene. 17 Ha ūhoro wa kūhonokania-rī, mbarathi cia mbaara nī mwīhoko wa tūhū; o na ūrī na hinya mūngī ndīngīhonokania. 18 No rīrī, maitho ma Jehova macūthagīrīria andū arīa mamwītīgīra, o acio maikaraga mehokete wendo wake ūrīa ūtathiraga, 19 akamateithūra gīkuū-inī, na akamatūrīria muoyo hīndī ya ng'aragu. 20 Ithūi twetagīrīra Jehova tūrī na mwīhoko; nīwe ūteithio witū o na ngo iitū. 21 Ngoro ciitū nīcikenete nī ūndū wake, nīgūkorwo twīhokete ūtītwā rīake itheru. 22 Wee Jehova-rī, wendo waku ūrīa ūtathiraga ūroikarania na ithūi, o ta ūrīa ithūi tūkwīrīgīrīre.

34 Thaburi ya Daudi Ndīrikumagia Jehova hīndī ciothe; ndīrīmūgoocaga na kanua gakwa hīndī ciothe. 2 Ngoro yakwa nī Jehova ūrīrahaga; arīa anyamaarīku marīguaga ūguo magakena. 3 Goocai Jehova mūmūnenehie mūrī hamwe na nī; rekei tūtūgīrie ūtītwā rīake tūrī hamwe. 4 Ndarongoririe Jehova, nake akīnjītīka, akīndeithūra kuuma kūrī maūndū marīa mothe maanjīkagīra guoya. 5 Andū arīa mamūcūthagīrīria matheragīrwo nī ūtheri; mothīū mao gūtīrī hīndī magaaconorithio. 6 Mūndū ūyū mūthīnī aakaīre Jehova, nake Jehova akīmūigua, akīmūhonokia mathīīna-inī make mothe. 7 Mūraika wa Jehova aikaraga arangīire arīa othe mamwītīgīra, na akamateithūra othe. 8 Camai muone atī Jehova nī mwega; kūrathimwo nī mūndū ūrīa ūragīra harī we. 9 Mwītīgīre Jehova, inyuī andū ake aamūre, nīgūkorwo arīa mamwītīrīte gūtīrī kīndū maagaga. 10 Mīrūūthi no yage gīa kūrīa ūhūte, no arīa marongoragia Jehova gūtīrī kīndū kīega maagaga. 11 Ūkai ciana ciakwa, mūthikīrīrie ūrīa nguuga; nīngūmūrūta gwītīgīra Jehova. 12 Mūndū ūrīa wanyu ūngīenda gūtūrīra muoyo, na erirīrie kuona matukū maingī mega, 13 nīakīmenyerere rūrīmī rwake rūtikoige ūrū, na mīromo yake ndīkaarie maheeni. 14 Garūrūka utige gwīka ūrū na wīke ūrīa kwagīrīre; caragia thayū na ūūthingatage. 15 Maitho ma Jehova macūthagīrīria andū arīa athingu, na matū make magathikīrīria kīrīro kīa; 16 ūthīi wa Jehova ūukagīrīra andū arīa mekaga ūrū, nīguo moima thī matikanaririkanwo. 17 Andū arīa athingu makayaga, Jehova akamaigua; amateithūraga kuuma mathīīna-inī mao mothe. 18 Jehova akoragwo arī hakuūna na andū arīa ahehenjeku ngoro, na akahonokia arīa athuthīku roho. 19 Mūndū ūrīa mūthingu no akorwo arī na mathīīna maingī, no Jehova amūteithūraga harī mo mothe; 20 agitagīra mahīndī make mothe, gūtīrī o na ūmīwe ūngīnīka. 21 Andū arīa aaganu makooragwo nī ūrū; nao arīa mathūire andū arīa athingu nīmagatuīrwo ciira. 22 Jehova akūrīraga ndungata ciake; arīa othe moragīra harī we gūtīrī ūgaatuīrwo ciira.

35 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, hūūrana na arīa marahūūrana na nī; rūa na arīa mararūa na nī. 2 Oya ngo nene na gako kanini; arahūka ūtē ūndeithie. 3 Hiūria itimū na mīcengi, ūtūkīrīre arīa maathingatīte. ūrīa ngoro yakwa atīrī, "Nī nī nī ūhonokio waku." 4 Andū arīa mendaga kūnduta muoyo maroconorithio na maagithio gītīo, arīa mathugundaga kūnyūnūha

marocookio na thuutha mamakīte. 5 Marohaana ta mahuti mombūritwo nī rūhuho, na mūraika wa Jehova amaingatithītie; 6 njīra yao īrogīa nduma na itendere, nake mūraika wa Jehova ahanyūkanie nao. 7 Kuona atī nīmahithīire wabu wa kūndega hatarī gītūmi, na makanyenjera irima hatarī gītūmi, 8 marokorererwo nī mwanangīko matehaariirie, wabu ūcio manyambīire ūromanyiita o ene, marogwa irima rīu manyenjeire. 9 Hīndī īyo ngoro yakwa īgaacanjamūka nī ūndū wa Jehova, na īkenagīre ūhonokio wake. 10 Nīngwanīrīra na ngoro yakwa yothe, njūūrie atīrī, "Nūū ūhaana tawe, Wee Jehova? O Wee ūhatūraga andū arīa athīmī harī arīa marī hinya kūmakīra, ūkahatūra athīmī na abatari harī arīa mamatunyaga indo." 11 Nīkuumīrīte aira a maheeni, makanjūūria ūhoro wa maūndū itooī. 12 Wega wakwa mandīhaga na ūru, magatiga ngoro yakwa īrī na ihooru. 13 No rīrīa o maarī arūaru, nīi ndehumbire nguo ya ikūnia, na ngūnyihia na ūndū wa kwīhinga kūrīa irio. Rīrīa mahooya makwa maagire macookio-rī, 14 ndaikarire ngīcakayaga, o taarī mūrata wakwa kana mūrū wa maitū ndaacakayagīra. Ndethikīire ndī na ihooru, o taarī mūndū ūrakacaīra nyina. 15 No rīrīa ndahīngirwo ngīgwa, o moongamire hamwe mangenerere; atharīkīri makīungana maatharīkīre itekūmenya. Manjaambirie mategūtīgīthīria. 16 Maanyūūragia ta andū matooī Ngai, makaahagarānīria magego mao. 17 Wee Jehovārī, nī nginya rī ūgūkira wīroreire? Hattūra muoyo wakwa kuuma harī wanangi wao, ūhatūre muoyo wakwa wa goro kuuma harī mīrūūthī īno. 18 Nī nīi ngūgūcookeria ngaatho kīungano-inī kīrīa kīnene; ndīkūgoocaga ndī gatagatī ka andū aingī. 19 Ndūkareke arīa maathūire tūhū mangūūrīre maitho, mangenerere; kana acio maamenete hatarī gītūmi moinanīre maitho. 20 Matiaragia ndeto cia thayū, no mathugundaga maūndū ma maheeni, ma gūukīrīra andū arīa maikaraga na thayū būrūri-inī. 21 Manjathamagīria tūnua twao makoiga atīrī, "Haiya! Haiya! Maitho maitū nīmeyoneire ūguo." 22 Wee Jehova, nīwīoneire ūguo; tiga gūkira. Wee Mwathanīrī, ndūgaikare haraaya na niī. 23 Arahūka, ūkīra ūngitīre! Hūūranīra, Wee Ngai wakwa na Mwathanī wakwa. 24 Wee Jehova, ndūra kūringana na ūthingu waku, Wee Ngai wakwa; ndūkareke mangūūrīre maitho, mangenerere. 25 Ndūkareke meciirie atīrī, "Haiya, ūguo noguo tūrendaga gwīkīke!" Kana moige atīrī, "Nītūmūmeretie." 26 Arīa othe mangūūragīra

maitho mangenerere nī ūndū wa mīnyamaro yakwa maroconorithio na manyiitwo nī kīrigicano; arīa othe metūūgagīria igūrū ūrakwa maroconorithio na maagithio gītīo. 27 Arīa makenaga ndaatuīrwo ciira na kīhooto, nīmanīrīre na gīkēno na gūcanjamūka; nīmatūure moigaga atīrī, "Jehova arotūgīrio, o we ūkenagīra ūgaacīru wa ndungata yake." 28 Rūrīmī rwakwa rūrīaragia ūhoro wa ūthingu waku, na ngūgoocage mūthenya wothe.

36 Thaburi ya Daudi Ndī na ndūmīrīri nditū ngoroīnī yakwa, īkonī wīhia wa mūndū ūrīa mwaganu: Nī atīrī, hatīrī wītīgīri Ngai maitho-inī make. 2 Nī gūkorwo maitho-inī make mwene erahaga mūno, ūū atī ndangīhota gūkūūrana o na kana athūūre mehia make. 3 Ciugo cia kanua gake nī cia waganu na nī cia maheeni; nīatīgīte gūtūka mūndū mūūgī na wa gwīkaga wega. 4 O na arī ūrīrī-inī wake athugundaga o maūndū mooru; eheanaga njīra-inī ya kūmwerekeria gwīka ūrū, na ndathūūraga ūndū mūūru. 5 Wee Jehova-rī, wendani waku ūkīnyīte o igūrū, naguo wīhokeku waku ūgakinya o matu-inī. 6 Ūthingu waku ūhaana ta irīma iria nene, kīhooto gīaku gīkarikīra ta kūrīa kūriku. Wee Jehovārī, ūmenyagīrīa mūndū o na nyamū. 7 Hī! Kaī wendo waku ūrīa ūtathiraga nī wa goro mūno-il! Andū othe anene na anini moragīra kīngunī-inī kīa mathagu maku. 8 Marīaga makaigania kuumana na ūngī wa nyūmba yaku; ūmaheaga gīa kūnyua kuuma rūū-inī rwaku rwa gīkēno. 9 Nīgūkorwo gīthīma kīa muoyo kīrī kūrī we; ūtherī-inī waku nīho tuonaga ūtherī. 10 Kīrīrīria kwenda arīa makūū, naguo ūthingu waku ūtūūre na arīa arūngīrīru ngoro. 11 Ikinyā rīa ūrīa mwītīi ūrīaga kūnjūkīrīra, o na kana guoko kwa ūrīa mwaganu kūnyingate. 12 Ta rora wone ūrīa andū arīa mekaga ūrū magwīte thī; maikanītio thī, na matingīhota gūkīrī!

37 Thaburi ya Daudi Tigaga gūthīnīka ngoro nī ūndū wa andū arīa mekaga ūrū, o na kana ūiguage ūrīu nī ūndū wa arīa mekaga mahītīa; 2 nīgūkorwo acio makaahooha o narua o ta ūrīa nyeki ūhoohaga, na makue narua o ta ūrīa riya ūhoohaga ūiamunywo. 3 Wīhoke Jehova na wīkage wega; tūūra būrūri-inī ūkenagīra ūrītīo wa thayū. 4 īkaga maūndū ma gūkenia Jehova, na nīarīkūhingagīria merīrīria ma ngoro yaku. 5 Rekagīrīria Jehova njīra yaku; mwīhokage o we, nake nīarīkaga maūndū

maya: 6 Niaritūmaga ūthingu waku ware o ta rūciinī, nakio kihooto gīa ciira waku kīare o ta riūa rīa mūthenya barigici. 7 Hoorera mbere ya Jehova na ūmweterere ūtegūthētūka; ndūgathīnīke ngoro rīrīa andū magaacīra mīthīire-inī yao, rīrīa mekūhingia mathugunda mao ma gwīka ūru. 8 Tigaga kūrakara na wīrigagīrīre mang'ūrī; tigaga gūthīmīka ngoro, tondū ūndū ūcio no ūtūme wīke ūru. 9 Nīgūkorwo andū ooru nīmakaniinwo, no arīa mehokete Jehova nīmakagaya būrūri. 10 No kahinda kanini, arīa aaganu mage kuoneka rīngī; o na mūngīmacaria, mūtingīmoona. 11 No arīa ahooreri nīo makaagaya būrūri, na matūure makenete nīkūngīlīrwo nī thayū. 12 Andū arīa aaganu mathugundaga mokīrīre andū arīa athingu, na makamahagaranīria magego; 13 no Mwathani athekagīrīra andū acio aaganu, nīgūkorwo nīo mūthenya wao nīurooka. 14 Andū arīa aaganu macomorete hiū cia njora, na makageeta ūta nīgu maniine mūndū ūrīa mūthīni na mūbatari, na moorage andū arīa njīra ciao irūngīrīre. 15 No hiū icio ciao cia njora igaatheeeca ngoro ciao ene, na mota mao moinangwo. 16 Nī kaba kīndū kīnini kīrī na andū arīa athingu, gūkīra ūtonga mūngī wa andū aaganu; 17 nīgūkorwo hinya wa andū arīa aaganu nīukaniinwo, no Jehova atiiragīrīra andū arīa athingu. 18 Matukū ma andū arīa matarī ūcuuke nīmooio nī Jehova, na igai rīao rīgūtūra nginya tene. 19 Hīndī ya mwanangīko matikoona ūru; na hīndī ya ng'aragu magaakorwo na irio cia kūigana. 20 No andū arīa aaganu nīmagathira: Thū cia Jehova igaathira ta ūrīa ūthaka wa mīgūnda ūthiraga, nīkabūrīria, ibūrīrie o ta ndogo. 21 Andū arīa aaganu makoombaga na matirīhaga, no arīa athingu maheanaga na ūtaana; 22 andū arīa Jehova arathimīte nīmakagaya būrūri, no arīa arumīte nīmakaniinwo. 23 Jehova angīkenio nī mūthīire wa mūndū, atūmaga makinya make marūme wega; 24 o na angīhīngwo, ndangīgūa, nīgūkorwo Jehova amūnyiitagīrīra na guoko gwake. 25 Ndaari mūnini, na rīu ndī mūkūrū, no ndirī ndoona andū arīa athingu matiganīrio, kana ciana ciao ikīhooya irio. 26 Hīndī ciathe makoragwo marī ataana, na makombanagīra matekwenda uumithio; ciana ciao nī ikaarathimwo. 27 Theemaga ūru, na wīkage wega, nawe ūtūure būrūri-inī nginya tene. 28 Nīgūkorwo Jehova endete o kihooto, na ndagatiganīria arīa ake ehokeku. Acio megūtūra magitīrwo nginya tene, no ciana cia arīa aaganu nīkaniinwo. 29 Andū arīa

athingu nīo makaagaya būrūri, na matūure kuo nginya tene. 30 Kanua ka mūndū mūthingu gatumūkaga ndeto cia ūtūgī, naruuo rūrīmī rwake rūkaaria kihooto. 31 Watho wa Ngai wake ūrī o ngoro-inī yake; makinya make matingītenderūka. 32 Andū arīa aaganu maikaraga moheirie arīa athingu, magīcaria o ūrīa mangīmooraga; 33 no Jehova ndakamatiganīria moko-inī ma andū acio aaganu, kana areke matuīrwo atī nī ehia rīrīa magaaciirthio. 34 Etagīrīra Jehova na ūrūmagīrīre njīra yake. Nīagagūtūgīrīria nīguo ūgæ būrūri; rīrīa andū arīa aaganu makaaniinwo-ri, wee nīükeyonera ūndū ūcio. 35 Nīyonete mūndū mwaganu na mūndū ūtarī tha agaaciire ta mūtī mūruru ūrī o imerero-inī rīaguo, 36 no thuutha wa kahinda o kanini akihera, akiaga gūkorwo ho rīngī; o na gūtuika nīndamūcaririe, ndiigana kūmuona. 37 Cūrania ūhoro wa mūndū ūrīa ūtarī ūcuuke, na ūrore ūrīa mūrūngīrīru, ūhoro wake wa matukū marīa magooka nī ūhoro wa thayū. 38 No rīrī, andū arīa ehia othe nīmakaniinwo; no andū arīa aaganu mūthia wao nī kūragwo makooragwo. 39 Ūhonokio wa andū arīa athingu uumaga kūrī Jehova; we nīwe kīthitho kīao kīa hinya hīndī ya mathīna. 40 Jehova nīamateithagia na akamateithūra; amateithūraga kuuma kūrī andū arīa aaganu na akamahonokia, tondū moragīra harī we.

38 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, ndūkandūthie ūrī na marakara, kana ūherithie ūrī na mang'ūrī. 2 Nīgūkorwo mīgūi yaku nītīceete, na guoko gwaku nī kūhūrīte mūno. 3 Ndirī na ūgima wa mwīrī tondū wa mang'ūrī makū; mahīndī makwa nīmarūaru nī ūndū wa mehia makwa. 4 Mahītia makwa nīmanditūhīire mūno o ta mūrīgo mūritū itangīhota gūkuua. 5 Ironda ciakwa nītīgotete na ikanunga nī ūndū wa ūrimū wakwa wa mehia. 6 Thīiaga ndīhacīte, ngakungīrīra mūno, mūthenya wothe ndindaga nīcakaya. 7 Mūgongo wakwa ūiyūrītwo nī ruo ta rwa mwaki; ndirī na ūgima wa mwīrī. 8 Ndī mūmocu na ngathuthika biū; ndīracaya nī ruo rwa ngoro. 9 Wee Mwathani, wendi wakwa wothe ūrī o mbere yaku; gūcaaya gwakwa ti kūhitharu harīwe. 10 Ngoro yakwa nīratuumā mūno, naguo hinya wakwa nīgūthira ūrathira; o na ūtheri nīumīte maitho-inī makwa. 11 Arata na athirītū akwa matiendaga kūnguhīrīria nī ūndū wa ironda ciakwa; o na andū a itūura rīakwa manjikaraga haraihu. 12 Andū arīa mendaga kūnjūrīra nī mītego mandegārīra, arīa mendaga kūnjīka ūru maaragia ūrīa mangīnyūnūha;

mūthenya wothe mathugundaga o maheeni. **13** Niī haana ta mündū gītaiguaga, ūrīa ūtaiguaga, ngahaana ta mündū ūtaaragia, ūrīa ūtangītumūra kanua gake; **14** ndukīte ta mündū ūtaiguaga, ūrīa kanua gake gatarī ūndū kangīhota gūcookiā. **15** Wee Jehova, Wee niīwe njetagirīra; Wee Mwathani Ngai wakwa, Wee niīwe ūkūnjookeria ūhoro. **16** Nigūkorwo ndoigire atīrī, “Ndūkanareke thū ciakwa ingenerere, o na kana ciitūgīrie igūrū rīakwa ūrīa kūgūrū gwakwa gwatenderūka.” **17** Nigūkorwo ngirie kūgūa, na njikaraga ndī na ruo hīndī ciothe. **18** Ningumbūra wagānu wakwa; nīthīnītio nī mehia makwa. **19** Thū ciakwa iria irī kīyo nīcio nyīngī; arīa maathūire hatarī gītūmi nī aingī. **20** Andū arīa mandihaga wega wakwa na ūru manjambagia ūrīa nīi ngūthingata ūndū ūrīa mwega. **21** Wee Jehova, ndūkandiganīrie; Wee Ngai wakwa, ndūgaikare haraihu na niī. **22** Ūka narua ūndeithie, Wee Mwathani, Mūhonokia wakwa.

39 Thaburi ya Daudi Ndoigire atīrī, “Ndīmenyagīrīra mīthīire yakwa, ndīrigagīrīre ndikehie na rūrīmī rwakwa; nīnguoha kanua gakwa ūrīa rīothe mündū mwaganu arī harīa ndī.” **2** No ūrīa ndakirīte na ngahoorera, itekwaria o na ūndū mwega-rī, ruo rwakwa rūgīkīrīrīria kuongererekā. **3** Ngoro yakwa yahīahīaga thīinī wakwa, na o ūrīa ndecūranagia, mwaki ūgīakana; hīndī īyo ngīaria na rūrīmī rwakwa, ngiuga atīrī: **4** “Wee Jehova, nyonia mūthia wa mūtūrīre wakwa, o na mūigana wa matukū makwa; nīngīmenye ūrīa mūtūrīre wakwa ūrī wa gūthīra na ihenya. **5** Utūmīte matukū makwa makuhīhe ta rūhī; mūigana wa mīaka yakwa ti ta kīndū harīwe. Mündū o wothe ūrī muoyo o na ūrīa ehaandīte wega nī kīndū gīa tūhū. **6** Ti-itherū mündū nī ta kīruru ūrīa egūcangacanga: Mīhang’o ūrīa ehang’agia nayo no ya tūhū; eigagīra ūtonga, no ndooi nūū ūkeeguna naguo. **7** “No ūrī, Mwathani-rī, nī kīi njetereire? Wee niīwe mwīhoko wakwa. **8** Honokia kuumā mehia-inī makwa mothe; ndūkareke thekererwo nī andū arīa akīgu. **9** Ndakirīte ki; ndingītumūre kanua gakwa, nīgūkorwo nīwe wekīte ūguo. **10** Njehereria ihūtra ūrīaku; nīhootetwo nī iringa ūrīa guoko gwaku. **11** We ūrūithagia na ūkaherithia andū nī ūndū wa mehia mao; ūniinaga ūtonga wao ta memenyi; mündū no ta kīndū gīa tūhū. **12** “Igua ihooya ūrīakwa, Wee Jehova, thikīrīria ngīgūkaīra ūndeithie; ndūkarege kūigua kīrīro gīakwa. Nīgūkorwo njikaranagia nawe ta ndī mūgeni, ngahaana ta mündū ūthaamīire kuo, o ta ūrīa

maithe makwa mothe maatarīi. **13** Wīlūgūre na kūngī ūtige kūnyona, nīguo ngīkene ūringī, itanathīi njage gūkorwo ho ūringī.”

40 Thaburi ya Daudi Ndetereire Jehova o ngīrīrīrie; nake agīthikīrīria akīgu kīrīro gīakwa. **2** Nī aandutire irima ūrīa mūuro, thīinī wa ndoro yarī ndenderū, agīkinyithia magūrū makwa igūrū ūrīa rwaro rwa ihiga, na agītūma ndīhaande wega. **3** Eekīrire rwīmbo rwerū kanua-inī gakwa, rwīmbo rwa kūgoocaga Ngai witū naru. Andū aingī marīonaga ūguo magetigīra, nao makehoka Jehova. **4** Kūrathimwo nī mündū ūrīa ūtuute atī arīhokaga o Jehova, na nderīgagīrīra andū arīa etīi, o acio marūmagīrīra ngai cia maheeni. **5** Wee Jehova Ngai wakwa-rī, magegania marīa wīkīte nī maingī. Maündū marīa ūtūbangīire gūtīrī mündū ūngīhota gūgūtaarīria; korwo ndaaria heane ūhoro wamo-rī, mangīkorwo marī maingī mūno kūmoiga. **6** Wee-rī, ti magongona na maruta weriragīria, no nūūheete matū ma gūkūguia; maruta ma njino na maruta ma kūhoroheria mehia ti mo maakūbatairie. **7** Ningī ngiuga atīrī, “Nī ūyū haha, nīndooka, o ta ūrīa kwandīkītwo ūhoro wakwa ibuku-inī ūrīa gīkūnjo. **8** Nī ūdīrīragīria gwīka wendi waku, Wee Ngai wakwa; watho waku ūrī ngoro-inī yakwa.” **9** Nyānagīrīria ūhoro wa ūthingu ndī kūngano-inī kīnene; o ta ūrīa ūtū, Wee Jehova, nī ūdīhingaga mīromo yakwa. **10** Nī ūdīhītagīrīria ūthingu waku ngoro-inī yakwa; njaragia ūhoro wa wīhokeku na ūhonokio waku. Wendo waku na ūhoro waku wa ma ūdīrī ūdāchīthīa kūngano kīrīa kīnene. **11** Wee Jehova-rī, ndūkagīrīrie tha ciaku ingīyīrīre; wendo waku na ūhoro waku wa ma ironītagīra hīndī ciothe. **12** Nīgūkorwo mathīna matangītarīka nīmandigicīrīrie; mehia makwa nīmangīyīrīre, ngaremwo nīkuona. Maingīhīte gūkīra njuūrī cia mūtwe wakwa, na ngoro yakwa nīyūrītwo nī hinya. **13** Wee Jehova-rī, ūtīkīra kūtūhonokia, Wee Jehova-rī, ūka narua ūndeithie. **14** Andū arīa othe mendaga kūnūrīga maroconorithio na manyītīwo nī kīrigīcāno; arīa othe mendaga nyanangwo maroocooka na thuutha maconokete. **15** Andū arīa maathekagīrīra makiugaga atīrī, “Haiya! Haiya!” Maroīyūrīwo nī ihooru nī ūndū wa thoni ciao. **16** No arīa makūrongoragia marokena na macanjamūke nī ūndū waku; arīa mendete ūhonokio waku marotūūra moigaga atīrī, “Jehova arotūgīrio!” **17** No ūrī, nī ūndī mūthīni na mūbatari; Mwathani arondirikana.

Wee niwe ūteithio wakwa na mūndeithūri; Wee Ngai wakwa-rī, hiuha ūkīndeithie.

41 Thaburi ya Daudi Kūrathimwo-rī, nī mündū ūrīa ūrūmbūyagia andū arīa matarī hinya; ūcio-rī, Jehova nīamūhatūraga hīndī ya mathīina. **2** Jehova nīarimūgitagira na amūtūragie muoyo; nīarimūrathimaga bürūrinī, na ndakamūrekereria kūrī merirīria ma thū ciake. **3** Jehova nīarimūmenyagirīra arī ūrīrī-inī arī mūrūaru, na acooke amūhonie arī o hau ūrīrī-inī wake. **4** Ndoigire atīrī, “Wee Jehova, njiguīra tha; honia, nīgūkorwo Wee nīwe njīhīirie.” **5** Thū ciawka ciaragia ūhoro wakwa na rūmena ikooria atīrī, “Agakua rī, rītwa rīake rīthire?” **6** Rīrīa rīothe mündū ooka kūnyona, aaheaga ūhoro wa maheeni, o rīrīa ngoro yake irāhūngā ndeto cia kūnjambia; agacooka agathiī gūcimemerekia kündū guothe. **7** Thū ciawka ciotle iheehanagīra nīguo iinjūkīrīre; injiiragīrīra maündū mooru mūno, ikoiga atīrī, **8** “Mūrimū mūūru nīmūnyiitīte; ndarī hīndī agokīra hau akomete.” **9** O na mūrata wakwa wa hakuhī, ūrīa ndīrehokete, o ūrīa tūrīnanagīra irio nake nīangarūrūkīte. **10** No rīrī, Wee Jehova, njiguīra tha; njarahūra, nīguo ndīrīlīrīre harīo. **11** Ninjūtū atī nīkenetio nī nī, nīgūkorwo thū yakwa ndīndooretie. **12** We nīmūnyiitīrīre nī ūndū wa wagīrīru wakwa, na ūkanjīga harīwe nginya tene. **13** Jehova, o we Ngai wa Isiraeli, arogoocwo, kuuma tene wa tene nginya tene na tene. Ameni, na ningī Ameni.

42 Kwīhoka Ūhonokio wa Mwathani. Thaburi ya Ariū a Kora O ta ūrīa thwariga īnyootagīra tūrūūñ twa maañ, no taguo ngoro yakwa īkūnyootagīra, Wee Ngai. 2 Ngoro yakwa nī Ngai īnyootagīra, O we Mūrungu ūrīa ūrī muoyo. Í nī rī ngaathī ngacemanie na Ngai? 3 Maithori makwa matuikite nīmo irio ciakwa mūthenya o na ūtukū, nao andū manjūūragia mūthenya wothe atīrī, "Ngai waku akirī ha?" 4 Maündū maya ndīmaririkanaga o ngiitūrūraga ngoro yakwa: ngaririkana ūrīa ndatwaranaga na kīrīndī, ndongoretie mūtongoro nginya nyūmba-inī ya Ngai, tūkianagīrīra na gīkeno na tūgīcookagia ngaatho, ndī kīrīndī-inī hīndī ya ciathī. 5 Wee ngoro yakwa, ūkīritūhīrwo nīkī? Ürathīmīka ūguo nīkī ūrī thiinī wakwa? Wīrīgagīrīre Ngai, nīgūkorwo no ndīrīmūgoocaga, o we Mūhonokia wakwa, na Ngai wakwa. 6 Ngoro yakwa nīnditūhīre iři thiinī wakwa; nī ündū ücio nīngükūririkana ndī būrūri wa Jorodani, o kūu irīma-inī cia Herimoni,

kuuma Kírima-iní kia Mizari. 7 Ndia ímwé nñíreta ndia íria íngí na mûgambo wa mûrurumo wa ndururumo ciaku cia maañ; makumbí maku mothe o na ndiihú nñicükíte, ikaahubaníria. 8 Mûthenya-rí, Jehova nñaríathagírira wendo wake harí niñ, na ütukú ní rwimbo ndírímüinagíra, rûrû ihooya ría kûhooya Mûrungu wa muoyo wakwa. 9 Njûúragia Mûrungu, o we rwaro rwakwa rwa Ihiga, atíri, “Uriganíirwo ní niñ níkí? Ingithíi ngîcakayaga níkí, ní ündû wa kûhinyíriro ní thû?” 10 Ní ta ngûhehenjwo mahindí makwa, ríria amuku akwa mekûnyûrûria, magatinda mûthenya wothe makînjûuria atíri, “Ngai waku akíri ha?” 11 Wee ngoro yakwa, ûkîrituhíirwo níkí? Úrathíinika ûguo níkí úri thiiní wakwa? Wîrigagírire Ngai, nîgûkorwo no ndírímûgoocaga, o we Mûhonokia wakwa na Ngai wakwa.

43 Nduūra ciira wakwa, Wee Ngai, na ūnjiirīrīre harī rūrīrī rūrū rūtagwītīkītie; ndeithūra kuuma kūrī andū aya aaganu na maaragia maheeni. 2 Wee Ngai nīwe kīrigo gīakwa kīa hinya. Ūndiganīrie nīkī? Ingīthīi ngīcakayaga nīkī nī ūndū wa kūhinyīrīrio nī thū? 3 Tūma ūtheri waku na ūhoro waku wa ma, ūreke indongorie arīcio; reke inginyie kīrima-inī gīaku kīrīa kīamūre, o kūu gīikaro-inī gīaku. 4 Hīndī īyo nīngathī kīgongona-inī kīa Ngai, nginye harī Mūrungu, o we gīkeno gīakwa, na o we ngenagīra. Nīndīrīkūgoocaga ngīhūrīraga kīnanda kīa mūgeeto, Wee Ngai, o Wee Ngai wakwa. 5 Wee ngoro yakwa, ūkīritūhīrīwo nīkī? Ūrathīnīka ūguo nīkī ūrī thīnī wakwa? Wīrigagīrīre o Ngai, nīgūkorwo no ndīrīmūgoocaga, o we Mūhonokia wakwa na Ngai wakwa.

44 Twanaigua na matū maitū Wee Ngai, tūkīirwo
nī maithe maitū ūrīa wekire matukū-inī mao,
o matukū macio ma tene. 2 Nīwaingatire ndūrīrī
na guoko gwaku, na ügīooka kūhaanda maithe
maitū kuo; Wee nīwanyariirire irīndī iria ingī, na
ügītūma maithe maitū magaacīre. 3 Matiegwatiire
bürūri ūcio na hinya wa rūhiū rwao, o na ti icoka
ciao ciamacheire ūhootani; no nī guoko gwaku kwa
ūrīo, ū nī gīcoka gīaku, na ūtheri wa gīthiithi gīaku,
nīgūkorwo nīwamendete. 4 Wee nīwe Mūthamaki
wakwa na Ngai wakwa, ūrīa wathagīrīra Jakubu
ūhootani. 5 Wee nīwe ūtūhotithagia kūhooata thū
ciitū; nī ūndū wa riitwa rīaku tūrangāgīrīria arīa
marī muku na ithū. 6 Ndīihokaga ūta wakwa, rūhiū
rwakwa rwa njora ti ruo rūngīhootanīra; 7 no Wee

nîwe ûtûtooranagîria harî thû ciitû, ügagîconorithia acio matûthüire. 8 Ngai nîwe tütindaga tûkîrahîra mûthenya wothe, na tûgütûura tûgoocaga rîitwa rîaku nginya tene. 9 No rîu nîütütiganîrie na ügatûconorithia; nîtigîte gütwaranaga na mbûtû ciitû cia ita. 10 Nîwatûmire tûûrire thû ciitû, o icio itûthüire getahîra indo ciitû. 11 Ütûrekereirie tütambuurwo ta ng'ondu, na ügatûhurunja harî ndûrîrî. 12 Wendetie andû aku ta kîndû tûhû, ndûrî uumithio wonete nî üguo ümendetie. 13 Nîütûmîte tûmenwo nî andû arîa tûhakanîte nao, tûgatuïka a kûnyararwo na gûthekererwo nî arîa matûthiûrûrkîirie. 14 Nîütûmîte tütûïke a kuunagwo thimo nî ndûrîrî; tûgagîtuïka a kûinainagîrio mîtwe nî andû. 15 Ndindaga njonokete mûthenya wothe, ngahumbwo nî thoni üthiû wothe, 16 nî ündû wa inyûrûri cia andû arîa maanyûrûragia na makaanuma, tondû wa thû ïrîa ïrenda kwîrlîhîria. 17 Twakorirwo nî maündû macio mothe, o na gûtuïka tütîariganîrwo nîwe, o na kana tûgithaahia kîrîkanîro gîaku. 18 Ngoro ciitû iticookete na thuutha; makinya maitû matiumîte njira-inî yaku. 19 No ütûhehenjete, na ügatûtua imamo cia mbwe, na ügatûhumbîra na nduma nene. 20 Tûngîkorwo nîtwariganîrwo nî rîitwa rîa Ngai witû, o na kana tûkiâmbararia moko kûrî ngai ng'eni-rî, 21 githî Ngai ndangîamenyire ühoro ûcio, kuona atî nîamenyaga hitho cia ngoro? 22 No nî ündû waku tütindaga tûng'etheire gîkuû mûthenya wothe; tütûïtwo ta ng'ondu cia gûthînjwo. 23 Wee Mwathani, arahûka! Ügikomete nîki? Wîyarahûre! Ndûgatûtiganîrie nginya tene. 24 Ühithîte üthiû waku nîkî, na ûkariganîrwo nî mathîna maitû na kûhinyîrîrio gwitû? 25 Tûrûnditwo rûkûngû-inî; miîrî iitû ikînyiitanîte na thî. 26 Arahûka ütûteithie; tûkûûre tondû wa wendani waku ûtathiraga.

45 Thaburi ya Ariū a Kora Ngoro yakwa ūyūrītwo nī ūhoro mwega rīrīa ngūinīra mūthamaki rwimbō rūrū; rūrīmī rwakwa no ta karamu ka mwandiki ūria mūögī. 2 Wee ūrī mūthaka mūno gükīra andū othe, nacio iromo ciaku nīciitīriiro maündū ma ūtugi, kuona atī Ngai nīakürathimīte nginya tene. 3 Wīohe rūhiū rwaku rwa njora njohero, Wee njamba īno irī hinya; wīhumbe ūkaru waku o na ūnene. 4 Ūrī thīinī wa ūnene waku thiī ūhaičīte mbarathi, ūkīhootanaga nī ūndū wa ūhoro wa ma, na wa kwīnyiihia, o na wa ūthingu; reke guoko gwaku kwa ūrīo kuonanie cīlko cia kūmakania. 5 Mīgū yaku ūrīa mīögī nīttheece thū

cia mūthamaki o ngoro-inī; ndūrīrī nīgwe magūrū-inī maku. 6 Wee Ngai, gītī giaku kīa ūnene gīgūtūrūa tene na tene; mūthīgi waku wa kīhootho nīguo ūgaatuūka mūthīgi wa ūthamaki waku. 7 Wee wendete ūthingu no ūgathūrūa waganu; nī ūndū ūcio Ngai, o we Ngai waku, nīakwambararītie gūkīra athirītū aku othe na ūndū wa gūgūtīrīria maguta ma gīkēno. 8 Nguo ciaku ciothe inungīte o manemané, na thubiri, na mūndarathini; nīrakenio nī aini a nyīmbo na inanda cia nga marī ciikaro-inī cia mūthamaki iria igemetio na mīguongo. 9 Thīinī wa andū-a-nja aku arīa atīku harī na aarī a athamaki; mūhiki ūcio wa mūthamaki aikarīte mwena waku wa ūrīo egemetie na thahabu ya Ofiri. 10 Ta thikīrīria, wee mwarī ūyū, wīcūuranie na ūtigue: Riganīrwo nī andū anyu o na nyūmba ya thogou. 11 Mūthamaki nīakenetio mūno nī ūthaka waku; mūtīi, nīgūkorwo nīwe mwathi waku. 12 Mwarī wa Turo nīagakūrehera kīheo, o nao andū arīa atongu mūno magatuūka a kwiyendithia harīwe. 13 Mwarī wa mūthamaki no riiri mūtheri arī naguo arī thīinī wa nyūmba yake, nguo yake itūmitwo na ndigi cia thahabu. 14 Aratwarwo harī mūthamaki ehumbīte nguo ng'emie; oimītwo thuutha nī airītu gathirange a thirītu yake, na othe marooka kūrī we. 15 Mararehwo na gīkēno na ndūhiū; nīmatoonye nyūmba ya mūthamaki. 16 Ciana cianyu nīcio igaacooka ithenya rīa mai the manyu; ūkaamatua anene būrūri-inī guothe. 17 Nīngūtūma ūtūure ūririkanagwo nī njiarwa na njiarwa; nī ūndū ūcio ndūrīrī igaatūrūa igūkumagia tene na tene.

46 Thaburi ya Ariū a Kora Ngai nīwe riūrīro riitū

ngo na mwaki. 10 "Hoorerai, na mūmenye atī niī nī niī Ngai; nīngatūūgīrio ndūrīrī-inī, na ndūūgīrio thi yothe." 11 Jehova Mwene-Hinya-Wothe arī hamwe na ithūi, Ngai wa Jakubu nīwe kīirigo giitū kīa hinya.

47 Thaburi ya Ariū a Kora Inyuī andū a ndūrīrī
ciothe, hūūrai hī; ugīrīrīai nī ūndū wa Ngai,
na mwanīrīre mūrī na gīkēno. **2** Jehova Ūrīa-Ūrī-
Igūrū-Mūnō kaī nī wa gwītīgīrwo-ī, O we Mūthamaki
mūnene ūrīa wathaga thī yothe! **3** Atooragia ndūrīrī
igaikara rungu rwitū, irīndī igaikara rungu rwa
makinya maitū. **4** Nīwe watūthuuriē igai riitū, ithū
gīkēno kīa Jakubu, o ücio eendete. **5** Ngai nīambatīte,
o agīkūngūyāgīrwo na gīkēno, Jehova akaambata
akīhuhaśīrwo tūrumbeta. **6** Inīrai Ngai mūmūgooce
na nyīmbo, mūinīrei mūmūgooce; inīrai Mūthamaki
witū mūmūgooce, mūinīrei mūmūgooce. **7** Nīgūkorwo
Ngai nīwe Mūthamaki wa thī yothe; mūgoocei na
nyīmbo. **8** Ngai nīwe ūthamakařīra ndūrīrī; Ngai
aikarīire gītī gīake kīrīa gītheru kīa ūnene. **9** Andū
a ndūrīrī arīa marī igweta nīmonganīte matūke ta
andū a Ngai wa lburahīmu, nīgūkorwo athamaki a thī
nī a Ngai; we nīwe ūtūgīrītio mūno.

48 Thaburi ya Ariū a Kora Jehova nī mūnene,
na nī wa kūgoocwo mūno, arī kūu thīinī wa
itūura inene rīa Ngai witū, o kīrima-inī gīake kīria
kīamūre. **2** Kīrima kīu kīa Ngai nī gīthaka na gīkaraiha
na igūrū, na nīkīo gīkeno gīa thī yothe. O ta ūria
Zafoni gütūgīritē na igūrū mūno, no taguo Kīrima gīa
Zayuni kīhaana, itūura rīu inene rīa Mūthamaki ūria
Mūnene. **3** Ngai arī thīinī wa ciikaro iria ngītīre cia
mūthamaki; nake nīeyonanītie atī nīwe kīrīgo gīacio
kīa hinya. **4** Rīria athamaki maanyiitanire hamwe
na magīthīi magatharīkīre itūura rīu, **5** maarīonire,
magītuika nda; makīura nī kīmako kīnene. **6** O hau-
hau makīnyiitwo nī kūinaina, makīgīa na ruo ta
rwa mündū-wa-nja akīrūmwo. **7** Wamanangire o ta
ūria marikabu cia Tarishishi cianangagwo nī rūhuho
ruumīte mwena wa irathīro. **8** O ta ūria tūgiūte,
ūguo noguo tuonete thīinī wa itūura inene rīa Jehova
Mwene-Hinya-Wothe, itūura rīu inene rīa Ngai witū:
Ngai egūtūura arīgitagīra nginya tene. **9** Tūrī thīinī
wa hekarū yaku, Wee Ngai, twīcūūranagia ūhoro
wa wendo waku ūria ūtathiraga. **10** O ta ūria rīitwa
rīaku rītarī, Wee Ngai, ūguo noguo ngumo yaku
īigana o nginya ituri-inī cia thī; guoko gwaku kwa
ūrīo kūiyūrītwo nī ūthingu. **11** Kīrima gīa Zayuni

nīgikenaga, namo matūura ma Juda magacanjamūka
nī ūndū wa matuīro maku ma ciira. **12** Ceeraceerai
Zayuni, mūrīthiūrūrūke, mūtare mīthiringo yarīo
īrīa mīraihu na igūrū, **13** mūrore ūrīa kūirigītwo na
hinya, na mūrore ciikaro iria ngitīre cia mūthamaki,
nīgeetha mūkeeraga rūciaro rūrīa rūgooka ūhoro
wacio. **14** Nīgūkorwo Ngai ūyū nīwe Ngai witū nginya
tene na tene; egūtūura atūtongoragia nginya hīndī
ītagathira.

49 Thaburi ya Ariū a Kora Iguai ūhoro ūyū, inyuī ndūrīri ciathe; thikirīriai, inyuothē mütūrūraga gükū thi, 2 inyuī mütarī igweta na arīa mūrī igweta, inyuī itonga na athīni mūigue hamwe: 3 Kanua gakwa nīgekwaria ciugo cia ūgī, mārio ya ngoro yakwa ikorwo na ūtauku. 4 Nīngütega gütū ndīgiuire thimo; njooke ndaūre ndaī ūno ngīlūrūraga kīnanda kīa mūgeeto: 5 Nī kītī kīngitūma ndītigīre hīndī ya mathīnī, rīrīa andū aaganu acio maheenanagia maathiürürükīrie, 6 o acio mehokaga ūtonga wao, na makeeraha nī ūingī wa indo ciao? 7 Gütirī mündū ūngihota gükūura muoyo wa mündū ūngī, kana arutīre Ngai kīndū gīa gükūura mündū ūcio, 8 nīgūkorwo ūkūri wa muoyo nī ūndū wa goro mūno, gütirī irīhi rīngīgana o na atīa, 9 atī nīguo mündū atūure muoyo nginya tene, na ndakanabuthe. 10 Nīgūkorwo andū othe nīmonaga atī o na andū arīa ooḡī nīmakuuaga; mündū mūkīgu na mündū kīrimū o nao nīmakuaga, magatigīra andū angī ūtonga wao. 11 Mbīrīra ciao igütūura irī nyūmba ciao nginya tene, ituīke ciikaro ciao njiarwa na njiarwa, o na gütūka maarī na mīgūnda yao ene. 12 No mündū-řī, o na arī na indo nīngī, ndatūrūraga; akuuaga o ta ūrīa nyamū ūkuuaga ūgathira. 13 Ūyū nīguo ūndū ūrīa wathīrīrio arīa meīhokaga o ene, na arūmīrīri ao, arīa metīkanagia na mārio yao. 14 Maathīrīrio mbīrīra o ta ng'ondū cia gūthīnjwo, na gīkuū nīkīo gīgaatūka mūrīthi wao. Magaathagwo nī andū arīa arūngīrīru rūciinī; ciimba ciao ikaabuthīra mbīrīra-inī, irī kūrāihu na nyūmba ciao nene. (Sheol h7585) 15 No Ngai nīagakūura muoyo wakwa kuuma mbīrīra-inī; ti-itherū nīwe ūkaanyamūkīra. (Sheol h7585) 16 Ndūkanetigīre mündū rīrīa aatuika gītonga, rīrīa riiri wa nyūmba yake wongerereka; 17 nīgūkorwo ndarī kīndū agaathī nakīo akua, riiri wake ndagaikūrūka naguo. 18 O na gütūka rīrīa arī muoyo eyoonaga arī mūrathime, nīgūkorwo andū nīmagūkumagia rīrīa wagaacīra, 19 agakua athīi kūrī maithe mao, acio matagacooka kuona ūtherī

rīngī. 20 Mündū mütongu ūtarī na ūmenyo atarii o ta nyamū iria ikuuaga igathira.

50 Thaburi ya Asafu Jehova, o we Ngai ūcio Mwene-

Hinya, nifaraaria, ageeta thi yothe kuuma irathīro rīa riūa nginya kūrīa rīthūagīra. 2 Ngai aracangarara arī Zayuni itūra rīu ithaka mūno. 3 Ngai witū nī gūuka arooka na ndegūkira; mbere yake nī mwaki ūrakana, na akarigiicirio nī kihuhūkanio kīnene. 4 Areeta igūrū na thi nīguo ituile aira agīciirithia andū ake: 5 "Cookanīrīrai harī nī inyuī andū akwa aamūre, o inyuī mwagīire kīrīkanīro na niī na ūndū wa kūndutīra igongona." 6 Nario igūrū rīanagīrīra ūthingu wake, nīgūkorwo Ngai we mwene nīwe mütuaniri ciira. 7 "Inyuī andū akwa, thikīrīria na nīngwaria, ūthikīrīrie, wee Israeli, na nīngūrūta ūira wa gūgūthita: nī nī Ngai, o Ngai waku. 8 Ndirakūrūthia nī ūndū wa magongona maku, o na kana nī ūndū wa maruta maku ma njino, marīa makoragwo mbere yakwa hīndī ciothe. 9 Ndibatarītio nī ndegwa yumīte kiugū gīaku, kana mbūri ciumīte ciugū ciaku, 10 nīgūkorwo nyamū ciothe cia gīthaka nī ciakwa, na ng'ombe iria irī tūrima-inī ngiri na ngiri. 11 Nyoni ciothe iria irī kūu irīma-inī, gūtīrī o na īmwe itooī, na cīumbe ciothe cia werū-inī nī ciakwa. 12 Ingīkorwo hūtī, ndingīkwīra, nīgūkorwo thi nī yakwa, na kīrīa gītothe kīrī thiinī wayo. 13 Nīi nīndīaga nyama cia ndegwa, o na kana nganyua thakame ya mbūri? 14 Rutīra Ngai igongona rīa gūcookia ngaatho, na ūhingagīrie Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno mīlhītwa yaku, 15 na ūngayagīre mūthenya wa mīnyamaro; na nīndīrīkūhonokagīra, nawe ūngocage." 16 No rīrī, mündū ūrīa mwaganu Ngai ekūmūuria atīrī: "Ūrī na kīhootho kīrīkū gīa kuuga mawatho makwa, kana kwaria ūhoro wa kīrīkanīro gīakwa? 17 Nīūmenete ūrutani wakwa, na ūgateanīria ciugo ciakwa. 18 Rīrī wona mītīci, ūnyiitanagīra nake; na ūgīaga ūrūmwē na itharia. 19 Ūhūthaagīra kanua gaku kwaria ndeto njūru, na rūrīmī rwaku naruo rūkaaragia maheeni. 20 Hīndī ciothe waragia ndeto cia gūkīrīra mūrū wa thogou, ūgācīambia mūrū-wa-nīyūkwa. 21 Maūndū macio ūmekaga o ngīrīte, nawe ūgeciiria atī nī ndarii o tawe. No rīrī, rīu nīngūkūrūthia, nguonie maūndū marīa wīkīte. 22 "Mwīcūraniei ūhoro ūyū, inyuī mūriganagīrīwo nī Ngai, nīguo ndikamūtambuure, na haage mündū wa kūmūteithūra. 23 Mündū ūrīa ūrutaga igongona rīa gūcookia ngaatho nī nī attīaga, na akahaarīria njīra nīgeetha ndīmuonie ūhonokanio wa Ngai."

51 Thaburi ya Daudi Wee Ngai-rī, njiguīra tha, kūringana na wendo waku ūrīa ūtathiraga; kūringana na tha ciaku nīyīngīrī, tharia mahītia makwa mathire. 2 Thambia mahītia makwa mothe, na ūtherie mehia makwa. 3 Nīgūkorwo nīnjūū mahītia makwa, namo mehia makwa makoragwo mbere yakwa hīndī ciothe. 4 Wee nīwe njīhiirie, o Wee wiki, na ngeeka ūndū mūrū maitho-inī maku, nīguo Wee wonekage ūtarī na mahītia rīrīa ūkwaria, na ūrī wa kīhootho rīrīa ūgūtua ciira. 5 Ti-itherū ndaciariwo ndī mwīhīa; maitū aagīire nda ya kūnjiara arī o na mehia. 6 Ti-itherū, Wee wendaga ūhoro wa ma kuuma ngoro thiinī; nī ūndū ūcio ūndutaga kūgīna na ūngū ngoro-inī yakwa. 7 Theria na mūthobi, na nīngūthera; thaambia, na nīngwerūha gūkīra ira. 8 Tūma ngene na njanjamūke; mahīndī marīa ūthetherete nīmagīkene. 9 Hītha ūthīu waku ndūkoone mehia makwa, na ūtharie mahītia makwa mothe. 10 Wee Ngai-rī, nyūmbīra ngoro theru thiinī wakwa, na ūnjerūhīrie roho wa kwīhokeka thiinī wakwa. 11 Ndūkanyingate nyume hariwē, o na kana weherie Roho waku Mūtheru kuuma thiinī wakwa. 12 Njookeria gīkeno kīrīa kīa ūhonokio waku, na ūhe roho wa kūndūūria ngwathīkagīra. 13 Hīndī ūyo nīngaruta andū arīa aremi nīguo mamenye njīra ciaku, nao ehia magūcookerere. 14 Wee Ngai, o Wee Ngai ūrīa ūhonokagīra, honokia kuumana na ūti thakame, naruuo rūrīmī rwaku nīrūkaina ūhoro wa ūthingu waku. 15 Wee Mwathani, tumūra mīromo yakwa, nako kanua gakwa koimbūre ūgooci waku. 16 Wee ndūkenagio nī kūrūtīrīwo igongona, korwo nīnūkenagio nīrīo no ūgūtūrī; o na ndūkenagio nī magongona ma njino. 17 Magongona marīa Ngai etīkagīra nī roho ūrīa mūthuthīku; ngoro ūrīa thuthīku na ikahera-rī, Wee Ngai ndūngīmīregā. 18 Tūma itūura ūrīa Zayuni ūgaacīre nī ūndū wa wega waku; aka thingo cia Jerusalemu rīngī. 19 Hīndī ūyo nīūgakenagīra magongona ma ūthingu, na maruta ma njino o marīa macinagwo magathira biū; ningī magongona ma ndegwa nīmakarutāgīrīwo kīgongona-inī gīaku.

52 Thaburi ya Daudi Wee njamba īno ūrī hinya, ūreegana nī ūndū wa maūndū mooru nīkī? Ūtindaga wīrahīte mūthenya wothe nīkī, o wee ūtūkīte gīconoko maitho-nī ma Ngai? 2 Rūrīmī rwaku rūthugundaga mwanangīko; rūhaana ta rwenji rūnoore, o wee wīkīga maūndū ma maheeni. 3 Wendete maūndū mooru gūkīra marīa mega, ūkenda

maheeni gükira kwaria ma. 4 Wendete ciugo o ciothe ithükagia andū, wee rürimí rürü rwa maheeni! 5 Ti-itherü Mürungu nüagakwananga nginya tene na tene: Agakünyiita, aküthurie na akürute hema-iní yaku; agakümunya akweherie bürüri wa aria marí muoyo. 6 Andū aria athingu nümakona üguo metigire; nao magathekerera mündü ücio, moige atirí, 7 “Üyü nüwe mündü ürúa wagire gütua Ngai kühitho gíake kia hinya, no eehokire ütonga wake müngí, na akígia hinya ní ündü wa kuniina andū aria angí!” 8 No rirí, ní ndarii ta mütí wa mütamaiyú, ürúa üraküra wega ürúa thíiní wa nyumba ya Ngai; ndihokete wendo wa Ngai ürúa ütathiraga nginya tene na tene. 9 Ngüttüura ngügoocaga nginya tene ní ündü wa ürúa wíkite; ndírihokaga riitwa ríaku, nügükorwo riitwa ríaku ní riega. Ndírikügoocaga ndí mbere ya andū aka aria aamüre.

53 Thaburi ya Daudi Kírimü kírraga na ngoro atirí,

“Gütirí Ngai.” Nao amaramari, cíiko ciao irí magigi; gütirí mündü o na ümwe wíkaga wega. 2 Ngai aroraga ciana cia andū arí o igürü, one kana ní harí ürúa na ümenyo, o na kana ní harí ürongoragia Ngai. 3 Othe nümacookete na thuutha, othe marí hamwe nümatükite amaramari; gütirí o na ümwe wíkaga wega, gütirí o na ümwe. 4 Andū aciomekaga maundü mooru kaí matarí ümenyo, o acio maríaga andū aka o ta ürúa andū maríaga irio, o acio matakayagíra Ngai? 5 O hau-rí, makanyiitwo ní guoya münene, o na gütarí kíndü gía gütuma metigire. Nügükorwo Ngai nüahurunjíte mahindí ma andū acio magüthariküire; nüwamaconorithirie, nügükorwo Ngai nüamamenete. 6 Naarí korwo ühonokio wa Israeli no ügüfuke kuuma Zayuni! Ríria Ngai agacookereria andū aka na indo ciao-rí, Jakubu nüagakena na Israeli acanjamüke!

54 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, honokia ní ündü wa riitwa ríaku; ndihíria na hinya waku. 2

Wee Ngai, igua ihooya ríakwa; thikíríria ciugo cia kanua gakwa. 3 Andū ageni nümanjükíriire; nao andū matarí tha nümaracaria muoyo wakwa, o andū acio matarümbüyagia Ngai. 4 Ti-itherü Ngai nüwe üteithio wakwa; Mwathani nüwe ündiiragírra. 5 Cookereria andū aria manjambagia üuru wao; Wee maniine ní ündü wa wíhokeku waku. 6 Nügükürutüra igongona ria kwiyendera; nügügooca riitwa ríaku, Wee Jehova, tondū ní riega. 7 Nügükorwo nüahonoketie mathíina-

iní makwa mothe, na maitho makwa nümeyoneire gütoorio gwa thü ciakwa.

55 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, thikíríria ihooya ríakwa, ndukaage küigua itaithana ríakwa; 2 njigua na ünjífike. Meciiria makwa nümathíinítie na ndí mügiiku 3 ní ündü wa mügambo wa thü, ní ündü wa güküüríwo maitho ní andū aria aaganu; tondū o mandehagira o mathíina, na makaanyüruria marakarite. 4 Ngoro yakwa irí na ruo rünenet híiní wakwa, nganyiitwo ní imakania nene cia gíku. 5 Guoya na künainá nücindigicírie; hubanírio ní kímakó kínene. 6 Na níi ngiuga atirí, “Hí, naarí korwo ndí na mathagu ta ndutura! Ingümbüka thií ngahurüke, 7 ingüura thií kündü kúraya, ngaikare werü-iní; 8 ingühiha thií handü haría ingügitia, kúraihi na rühuho rüu rünenet kíhuhükano.” 9 Wee Mwathani, andū aria aaganu nümanyiitwo ní kírigiican, ühüngücanie mäario yao, nügükorwo itüüra-iní inene nyonaga o haaro na ngüü. 10 Müthenya na ütukü, andū acio aaganu macangacangaga thingoiní cia itüüra rüu; narío riityüritwo ní rümena na irumi. 11 Thiiní wa itüüra rüu inene no mwanangíko ürúa kuo; kwíhítaníra na kúheenania ciyürite njíra-iní ciarío. 12 Korwo ní thü iranuma-rí, no ngirírírie; korwo ní thü iranjükírra-rí, no ndihithe ndíkanyone. 13 No ríri, níwe mündü wa riika ríakwa, müthiritü wakwa, mürata wakwa ürúa twandaníte müno, 14 o wee twanakenaníra türí na ngwataníro njega, tügithí hamwe na andū aria angí nyumba-iní ya Ngai. 15 Gíku kírohubaníria thü ciakwa o rímwé; irokürükä mbírra irí muoyo, tondū üuru ükoragwo ngoro-iní ciacio. (Sheol h7585) 16 No ríri, níi ní Ngai ngayagíra, nake Jehova nüahonokagia. 17 Hwaí-iní, na rüciiní, o na mäarahö, ngayaga ndí mýnyamaro-iní, nake nüaiguaga mügambo wakwa. 18 We angüüraga kuuma mbaara-iní ürúa ndüithagio, ngoima itaguraríto, o na gwakorwo ní andū aingí mandüithagia. 19 Mürungu ürúa ütüürité aikariire gití kia ünene nginya tene, níekümaigua na amaherithie, andū acio matagarüragíra mithíire yao, o acio matetigagíra Ngai. 20 Mündü ücio türí thirthü nake atharíkagíra arata aka, na agathükia kírikániro gíake. 21 Mäario yake ünyorokete o ta thiagí, no ríri, mbaara irí ngoro-iní yake; ciugo ciakte ihooranagíria gükira maguta, no icio ní hiú cia njora irí njomore. 22 Rekereria Jehova maundü maría magütgangaga, na nüegügütiirírra; ndarí híndi akaareka mündü ürúa müthingu agwe. 23 No ríri, Wee Ngai, nüükaharürükia

andū arīa aaganu irima-inī rīa ūmaramari; andū arīa manyootagīra thakame na andū a maheeni matigaakinyia nuthu ya matukū mao. No niī hakwarī, Wee nīwe ndīhokete.

56 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, njiguīra tha, nīgūkorwo andū nīmaingatanīte na niī mūno; mūthenya wothe mendaga o gūūtharīkīra. 2 Andū arīa manjambagia maingatanaga na niī mūthenya wothe; aingī nī arīa maraatharīkīra na mwītīo. 3 Rīrīa ndetigīra-rī, nīwe ndīrīhokaga. 4 Nī ūndū wa hinya wa Ngai, nīndīrīgoocaga kiugo gīake, ndīhokete o Ngai; ndingītīgīra. Mūndū ūrī na mwīrī angīnjīka atīa? 5 Mūthenya wothe matindaga makīogomia ciugo ciakwa; hīndī ciotle mathugundaga kūnjīka ūrū. 6 Manjiiragīra na makanjoheria, na makārīthania na mīthīre yakwa, makienda kūnjūraga. 7 Wee Ngai, ndūkareke mahonoke o na atīa; ng'āurania ndūrīrī na marakara maku. 8 Andīka ūhoro wa gūcakaya gwakwa; maithori makwa mekīre cuba-inī yaku, gitī matirī maandīko-inī maku? 9 Rīrīa ngaakaya ndeithio thū ciakwa nīkahūndūka. Ūndū ūcio nīūgatūma menye atī Ngai arī hamwe na niī. 10 Nī ūndū wa hinya wa Ngai, ūrīa ngoocaga kiugo gīake, nī ūndū wa hinya wa Jehova, ūrīa ngoocaga kiugo gīake, 11 ndīhokete o Ngai; ndingītīgīra. Mūndū-rī, angīnjīka atīa? 12 Wee Ngai, mīlhītwa ūrīa ndīlhītīte ndī o nayo, nīndīrīkūrutagīra maruta ma gūgūcookeria ngaatho. 13 Nīgūkorwo nīūhonoketie kuuma gīkuū-inī, na ūkagīrīrīa magūrū makwa kūhīngwo, nīguo thiīage mbere ya Ngai ngīonaga ūtheri ūrīa wonagwo nī arīa marī muoyo.

57 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, njiguīra tha, ūnjiguīre tha, nīgūkorwo nī harīwe nījūragīra. Nī ngūrīrīa kīruru-inī kīa mathagu maku, o nginya mwanangīko ūhītūke. 2 Ngūkaīra Ngai-Ūrīa-Ūrī-lgūrū-Mūno, o kūrī Mūrungu, ūrīa ūhīngagīria maūndū. 3 Atūmaga ūteithio kuuma igūrū akaahonokia, akarūiitia arīa maahanyūkagia mūno; Ngai agakīndūmīra wendani na wīhokeku wake. 4 Niī ndī gatagatī-inī ka mīrūūthi; ngomete gatagatī ka nyamū ndīlāni, na nīo andū arīa magego mao mahaana ta matimū na mīguī, o acio nīmī ciao ihaana ta hiū cia njora nījūgī. 5 Wee Ngai, tūūgīra, ūtūūgīrio igūrū rīa igūrū; riiri waku nīūgīe igūrū rīa thī yothe. 6 Thū ciakwa nīciambiire magūrū makwa mītego wa wabu, na niī ngīthikīra nī kūnyamarīka. Cienjete irima njīra-inī yakwa, no

nīcio igūtē thīinī warīo. 7 Wee Ngai, ngora yakwa nīlīkindīrie, ngora yakwa no līkindīrie; nīkūina ngūina, ngūgooce na rwīmbo. 8 Wee muoyo wakwa arahūka! Arahūka wee kīnanda kīa mūgeeto, o nawe kīnanda gīa kīnūbi! Ngwarahūka ruoro rūgītema. 9 Wee Mwathani, nīngūkūgooca, gatagatī-inī ka ndūrīrī; nīngūkūinīra ngūgooce ndī gatagatī-inī ka andū. 10 Nīgūkorwo wendo waku nī mūmene, ūgagīkīnya o igūrū; wīhokeku waku ūkīnyīte o matu-inī. 11 Wee Ngai, tūūgīra, ūtūūgīrio igūrū rīa igūrū; riiri waku nīūgīe igūrū rīa thī yothe.

58 Thaburi ya Daudi Inyū aathani aya-rī, ti-itherū nīmwaragia maūndū ma kīhoto? Nīmūtagīra andū ciira ūrīa kwagīrīre na kīhoto? 2 Aca, ngoro-inī cianyu mūthugundaga maūndū matarī ma kīhoto, na moko manyu mageeka maūndū ma kūrūta haaro gūkū thī. 3 O kuuma gūciarwo andū arīa aaganu nīmahītagia njīra; matūrīraga marī imaramari kuuma gūciarwo, na maaragia maheeni. 4 Ūrūrū wao nī ta ūrūrū wa nyoka, ūhaana ta thumu wa ndūrīa ūthingīte matū mayo, 5 ūrīa ūtāngīguā rwīmbo rwa mūmīthuuthīri, o na angīkorwo aramīthuuthīra arī na ūtūgī mūmene atīa. 6 Wee Ngai, unanga magego marī marī tūnua twao; Wee Jehova, munya mīthangiri ya mīrūūthī ūyo! 7 Nīmabūrīe o ta maaī marī mathereraga makabūrīra; ūrīa magereka ūta-rī, mīguī yao nīkōragwo ūrī mītuuhu. 8 Marotūka ta ndinoho ūrīa ūtēwēkā o ūgīthīaga, matūkē ta kīhuno kīrīa gītoonaga riūa. 9 Andū arīa aaganu makeeherio narua, gūkīra ūrīa nyūngū cianyu ingīhiūhīo nī mwaki wa mīgīguā, ūrī mīgū kana ūrī mīmū. 10 Andū arīa athingu nīmagakena maarihīrio, ūrīa magathambia nyarīrī ciao thakame-inī ya arīa aaganu. 11 Hīndī ūyo andū nīmakoiga atīrī, “Ti-itherū nī kūrī na ūrī rīa arīa athingu; ti-itherū nī kūrī Ngai ūrīa ūtāngīra andū a thī ciira.”

59 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, honokia kuuma kūrī thū ciakwa; ngītīra harī arīa manjūkāgīrīra. 2 Honokia kuuma kūrī arīa mekaga ūrū, na ūūhonokie kuuma kūrī acio aiti thakame. 3 Ta kīone ūrīa manjōheirie! Andū oroo maranjiirīra manjūkīrīre, o na itekīte ūrū kana ngehia, Wee Jehova. 4 Ndirī ūndū mūrūrū njikīte, no ūrī, nīmehaarīrie maatharīkīre. Arahūka ūndeithie; wīonere ūrīa thīmīkīte! 5 Wee Jehova, Ngai Mwene-Hinya-Wothe, o Wee Ngai wa Israeli, arahūka ūherithie ndūrīrī ciotle; ndūkaiguīre

andū aaganu tha, o acio makunyanagīra andū arīa angī. 6 Macookaga hwaī-inī makīraramaga ta ngui, makīrūraga itūura-inī inene. 7 Ta kīone kīria marerūka na tūnua twao, nī ta marerūka hiū cia njora kuuma mīromo-inī yao, makooria atīrī, “Nūū ūngitūguia?” 8 No Wee Jehova-rī, mathekerere; ndūrīri icio ciote nīūcinyararīte. 9 Wee Hinya wakwa-rī, nowe njūūthīrīrie; Wee Ngai-rī, nīwe kīrigo gīakwa kīa hinya, o Wee Ngai wakwa mūnyendi. 10 Ngai nīegūthīi mbere yakwa, na nīekūnjītikīria ngenerere arīa manjambagia. 11 No ndūkamoorage, nīguo andū akwa matikanariganīrwo. Nī ūndū wa hinya waku, tūma matūure morūūraga, nginya ūmatoorie, Wee Mwathani ngo iitū. 12 Nī ūndū wa mehia ma tūnua twao, na nī ūndū wa ciugo cia mīromo yao, tūma magwatio nī mūtego wa mwītīō wao. Nī ūndū wa irumi na maheeni marīa maaragia, 13 maniine na marakara maku, maniine nginya mathire biū. Hīndī īyo nīgūkamenyeka nginya ituri cia thī, atī Ngai nīwe wathaga Jakubu. 14 Macookaga hwaī-inī makīraramaga ta ngui, makīrūraga itūura-inī inene. 15 Morūūraga magicaria irio, na makoigīrīria maga kūhūūna. 16 No nī-rī, ndīinaga ūhoro wa hinya waku, o rūciinī ngaina ūhoro wa wendo waku; nīgūkorwo Wee nīwe kīrigo gīakwa kīa hinya, na rīūrīro rīakwa hīndī ya mathīna. 17 Wee Hinya wakwa-rī, nīgūkūinīra ngūgoce; nīgūkorwo Wee nīwe kīrigo gīakwa kīa hinya, o Wee Ngai ūrīa ūnyendete.

60 Thaburi ya Daudi Wee Ngai nītūtīganīrie na ūgatūharagania; ūkoretwo ūtūrakariire, no rīu tūcookerere! 2 Nīūthingithītie bürūri na ūkawatūra; thinga mīatūka yaguo, nīgūkorwo nīrenyenya. 3 Nītūmīte andū aku makorwo na mahinda marītū; ūmanyuthītie ndibei magathīi magītūgūūgaga. 4 No rīrī, andū arīa magwītīgīrīte-rī, nīumahaicīrīie bendera, nīguo metharagīre harī yo mona arīa mamarathaga na ūta. 5 Tūhonokie na ūtūteithie na guoko gwaku kwa ūrīo, nīguo arīa wendete mahonoke. 6 Ngai nīarītie arī handū hake harīa haamīre, akoiga atīrī: “Nīngatūranga Shekemu ndī na gīkeno kīingī, na thimīre andū akwa Gītuamba gīa Sukothu. 7 Gileadi nī gwakwa, o na Manase no gwakwa; Efiraimu nī ngūbia yakwa ya kīgera, na Juda nī rūthanju rwakwa rwa ūthamaki. 8 Moabi nī kīraī gīakwa gīa gwīthāmbīra, na Edomu nīho njikagia kīraatū gīakwa; nyanagīrīra nī ūrīa ndooretie bürūri wa Filistia.” 9 Nūū ūkūnginyia itūura rīrīa inene rīrigīre? Nūū

ūkūndongoria andware Edomu? 10 Githī tiwe, Wee Ngai, o Wee ūtūregeete, na ūgatīga gūtwarana na mbūtū ciitū cia ita? 11 Tūteithie, ūtūhootanīre harī thū ciitū, nīgūkorwo ūteithio wa mūndū nī wa tūhū. 12 Ngai arī hamwe na ithū ūtūkūhootana, na nīakarangīrīria thū ciitū thī.

61 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, igua kīrīro gīakwa; thīkīrīria ihooya rīakwa. 2 Ndīragūkaīra kuuma ituri cia thī, ndīragūkaīra o ngoro yakwa īgīthiragwo nī hinya; ndongoria nginye rwaro-inī rwa ihiga rūrīa rūraihi na igūrū kūngīra. 3 Nīgūkorwo nīwe ūkoretwo ūrī ūrīro rīakwa, mūthiringo mūraihi na igūrū wa hinya wa kwīhītha kuuma kūrī thū. 4 Ndīriragīria gūtūūra hema-inī yaku nginya tene, na ndīthīthage kīruru-inī kīa mathagu maku. 5 Nīgūkorwo Wee Ngai nīūiguīte mīlhītwa yakwa, nīūngāire igai rīa andū arīa metigīrīte ūtīwa rīaku. 6 Ongerera matukū ma mūthamaki ma gūtūūra muoyo, mīaka yake ūgane ta ya nījarwa nyingī. 7 Arokarīra gītī kīa ūnene arī mbere ya Ngai nginya tene; tūma wendo na wīhoketu waku imūgitāgīre. 8 Hīndī īyo ngatūūra nyinaga rwīmbo rwa kūgooca ūtīwa rīaku, na hingagie mīlhītwa yakwa mūthenya o mūthenya.

62 Thaburi ya Daudi Ngoro yakwa yetagīrīra Ngai o we wiki; ūhonokio wakwa uumaga harī we. 20 we wiki nīwe rwaro rwakwa rwa ihiga na ūhonokio wakwa; nīwe kīrigo gīakwa kīa hinya, ndīrī hīndī ngenyenye. 3 Nī nginya rī ūmūtūūra mūtharīkāgīra mūndū? Mwamūūraga inyuothē, taarī rūthingo ūrinamu kana ūrīro ūrenda kūgūa? 4 Nīmatūte itua mamweherie ūnene-inī wake; makenagio nī maheeni. Marathimanaga na tūnua twao, no ngoro-inī ciao makarumana. 5 Wee ngoro yakwa, etha ūhurūko harī Ngai o we wiki, kīrīgīrīro gīakwa kīrī harī we. 6 O we wiki nīwe rwaro rwakwa rwa ihiga na ūhonokio wakwa; nīwe kīrigo gīakwa kīa hinya ndīrī hīndī ngenyenye. 7 Ūhonokio wakwa na gītīo gīakwa ciumaga kūrī Ngai; nīwe rwaro rwakwa rwa ihiga rūrī hinya, na ūrīro ūtīwa rīaku. 8 Inyuī andū aya, mīlhōkagei o we hīndī ciote; ūtūrūragai ngoro cianyu harī we, nīgūkorwo Ngai nīwe ūrīro ūtīwa rīaku. 9 Andū arīa matarī igweta no mīhūmū tu, na arīa marī igweta no maheeni tu; mangīthimwo na ratiri-rī, o no kīndū gīa tūhū; othe marī hamwe no mīhūmū mītheri. 10 Mūtīkehoke ūtūyani kana mwītīie na indo cia kūiyā; o na ūtonga wanyu ūngīngīha-rī, mūtīkawīhoke. 11 Harī ūndū

ūmwē Ngai oigīte, o na nī maündū meerī njiguīte: atī Wee Ngai, nī ūrī hinya, **12** na atī Wee Mwathani, ūrī mwendani. Ti-itherū nīūkarīha o mündū kūringana na wīra wake.

63 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, nīwe Mūrungu

wakwa, Wee-rĩ, nĩwe nongoragia na kĩyo; ngoro yakwa nĩwe ĩnyootagĩra, na mwírĩ wakwa nĩwe wîriragria, ndĩ bûrûri-ini ūyû mûmû na wa mînoga, o ūyû ûtarî maa. 2 Nînguonete ūrî handû-hariahaamûre, na ngeyonera hinya waku na riiri waku. 3 Tondû wendo waku nî mwega gûkîra muoyo guo mwene-rĩ, mîromo yakwa nîrîkûgoocaga. 4 Ndîrîkûgoocaga hîndî irîa yothe ngûtûura muoyo, ngoocage rîitwa rîaku nyambararîtie moko makwa. 5 Ngoro yakwa iîganiire ta irîite irio iria njega mûno; nako kanua gakwa nîkarikûgoocaga, mîromo yakwa igakuiinrä. 6 Ngûririkanaga ndî ūrîrî; ndîciiragia ūhoro waku ūtukû wothe. 7 Tondû Wee nîwe ūteithio wakwarî, nyinagîra kîruru-imî kia mathagu maku. 8 Ngoro yakwa nînyiitîrîire harîwe; guoko gwaku kwa ūrîo gûkaanyiitîrîra. 9 Andû arîa macaragia muoyo wakwa nîguo maûniine nîmakanangwo; magaatoonyerera na thî nginya kûrîa kûrîku mûno. 10 Makooragwo na rûhiû rwa njora matuîke irio cia mbwe. 11 No rîrî, mûthamaki nîgakena nî ūndû wa Ngai; andû arîa othe mehitaga makigwetaga rîitwa rîa Ngai nîmakanûgooca, natuo tûnua twa arîa maaragia maheeni nîtûgaakirio.

64 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, igua mūgambo

wakwa nḡikw̄ira mateta makwa; git̄ra muoyo wakwa har̄i kwih̄it̄wo n̄i th̄u. 2 K̄ih̄ithe kuuma k̄ur̄i ndundu ya and̄u ar̄ia aaganu, üühithe kuuma k̄ur̄i inegene r̄ia m̄ünḡi ür̄ia w̄ikaga üürü. 3 Manooraga n̄im̄i ciao ta hīu cia njora, na makaaria ciugo nj̄uru itarii ta m̄igūi ir̄i ürüru. 4 Mehithaḡira m̄ündü üteh̄itie makam̄uratha na m̄igūi; mam̄urathaga o r̄imwe mategw̄itiḡira. 5 Momanaḡir̄iria maḡithugunda m̄ibango mīru, meranaga ür̄ia mek̄uhitha m̄itego yao; mooragia atir̄i, "N̄üü ünḡim̄iona?" 6 Mathugundaga maündü matar̄i ma k̄ihooto, makoiga atir̄i, "Kāi n̄it̄ubanḡite m̄übango mwaḡir̄u-il" Ti-ither̄u meciiria ma m̄ündü na ngoro yake itinḡitūr̄ika. 7 No r̄ir̄i, Ngai n̄ek̄umaratha na m̄igūi yake, amathece o r̄imwe. 8 Akaamarehith̄iria mwanangiko n̄i ündü wa ciugo nj̄uru iria maaragia na t̄unua twao; and̄u ar̄ia othe makamoona makaamanyür̄uria, mamaainainir̄ie m̄itwe.

9 Andū othe nīmagetigīra; nīmakaheana ūhoro wa wīra wa Ngai, na meciirie ūhoro wa maündū marīa ekīte. **10** Andū arīa athingu nīmagikenere Jehova na moragīre harī we; andū arīa othe arūngīrīru ngoro nīmamūgooce!

65 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, twetereire gūkūgooca
tūrī Zavuni; nī harīwe mūhītwa iitū īkaahingio

2 Wee ūtiguga mahooya-rī, andū othe mariükaga harīwe. 3 Rīrīa twahubanīrio nī mehia, Wee nīwatürekeire mahītia maitū. 4 Kūrathimwo-rī, nī andū arīa ūthuurīte, na ūkamarehe hakuhī matūrāge kūu nja ciaku! Ithuū tūrīganagīra nī maūndū mega ma nyūmba yaku, o macio ma hekarū yaku theru. 5 Ütūcookağiria ūhoro na ciiko cia magegania na cia kīhoto, Wee Ngai Mūhonokia witū, o Wee nīwe mwīhoko wa andū arīa marī ituri-inī ciothe cia thī, na arīa marī iria-inī kündū kūraya mūno, 6 o Wee wombire irīma na hinya waku, wīohete ūhoti taarī mūcībi, 7 o Wee wahooreririe mūrurumo wa maria, ūkihooreria mūrurumo wa ndīhiū ciamo, na ūgikiria inegene rīa ndūrīrī. 8 Andū arīa matūrāga kūraya nīmetigagīra magegania maku; ūtūmaga thī yothe īkene, kuuma kūrīa rūciinī rūrathaga nginya kūrīa hwaī-inī ūthūaga. 9 Wee nīwe ūmenyagīrīra thī na ūkamiurīria mbura; ūtūmaga īgē na būthi mūingī. Rūūī rwa Ngai rūiyūrīte maaī ma gūkūrīria andū irio, nīgūkorwo ūguo nīguo wathīrīrie gwīkagwo. 10 Ūiyūragia mītarō yakuo maaī, na ūkaaragania mīkūmūkūmū yakuo; ūmīororoagia na mbura ya rūthuthuū, na ūkarathima kīmera kīayo. 11 Mwaka ūwīkīrīte thūmbī ya wega waku, namo makaari maku makaiyūrīrīra būthi mūingī. 12 Nyeki ya werū nī nduru mūno, natuo tūrīma tūiyūrītīwo nī gīkeno. 13 Cieni ciyūrīte ndūru cia ng'ondu, nacio ituamba ikaiyūra ngano; indo ciothe iroigīrīria ikaina nī gūkena.

66 Rwimbó rwa Thaburi Anírírai Ngai mūkenete

5 mūrī mbere ya Jehova, inyuū andū othe a thī!
2 Inai mūrahe riiri wa rīitwa rīake; gükumio gwake
tūmai kūgīe na riiri! 3 Īrai Ngai atīrī, “Kaī ciiko ciaku
nī cia magegania-īl! Ùhoti waku nī mūnene mūno
nginya ūgatūma thū ciaku cīihetage nī guoya irī
mbere yaku. 4 Andū othe a thī nīwe mainamagīrīra;
mainaga magakūgooca, mainaga makagooca rīitwa
rīaku.” 5 Ùkai muone ūria Ngai ekite, maündū marīa
ekagīra andū matikīrī ma kūmakania! 6 Aagarūrire
iria rīgūtūka thī nyūmū, nao andū makihitūkira kūu

maaī-inī na magūrū; ūkai, tūmūkenere. 7 Nī ūndū wa hinya wake, egūtūura aathanaga nginya tene, maitho make maikaraga marorete ndūrīrī, nīguo andū arīa aremi matikagerie kūmūkīrīra. 8 Goocai Ngai witū, inyuī andū a ndūrīrī, mūgambo wake wa kūmūgooca nīūguīke; 9 nīatūtūrītie muoyo na akagirīrīria magūrū maitū matirūke. 10 Nīgūkorwo Wee Ngai nītūgeretie; ūtūtheragia ta ūrīa betha ītheragio na mwaki. 11 Nīwatūmire tūtwaro njeeera na ūgītūkuuithia mīrigo mīritū. 12 Warekire andū matūkarire mītwe; twagītuūkanirie mwaki-inī o na maaī-inī, no ūgīcooka ūgītūrehe kūndū kūrī būthi. 13 Nīngūuka hekarū-inī yaku ndī na maruta ma njino, nīguo hingie mīlhītwa yakwa harīwe, 14 mīlhītwa ūrīa mīromo yakwa yeranīre, na ngīmīaria na kanua gakwa, ūrīa ndaarī thīina-inī. 15 Ngūkūrūtīra igongona rīa nyamū iria noru, na ndute iruta rīa ndūrūme; ngūkūrūtīra igongona rīa ndegwa na mbūri. 16 Ūkai mūthikīrīrie inyuothē arīa mwītīgīrīte Ngai; rekei ndīmūhe ūhoro wa ūrīa anjīkīire. 17 Ndamūkaīire na kanua gakwa, ngīmūgooca na rūrīmī rwakwa. 18 Korwo ndaarī na mehia ngoro-inī yakwa-rī, Mwathani ndangānjuguire; 19 no ti-therū Ngai nīathikīrīrie, na akīgūa mūgambo wakwa ngīmūhooya. 20 Ngai arogooocwo, o we ūtaaregire kūgūa ihooya ūrīakwa, o na kana akīaga kūnyonia wendo wake!

67 Rīwimbo rwa Thaburi Ngai arotūkīnyīria wega wake, na atūrathime, na atūme ūthīi wake ūtwarīre, 2 nīguo njīra ciaku imenyeke gūkū thī, ūhonokio waku ūmenywo nī ndūrīrī ciothe. 3 Andū marokūgooca, Wee Ngai; andū othe marogūkumia. 4 Ndūrīrī nīicjanjamūke na cikūnīre nī gūkena, nīgūkorwo wathaga andū na kīhoto, na ūgatongoria ndūrīrī iria irī gūkū thī. 5 Andū marokūgooca, Wee Ngai; andū othe marogūkumia. 6 Hīndī ūyo būrūri nīñkaruta magetha maguo, na Ngai, o we Ngai witū, nīagatūrathima. 7 Ngai nīagatūrathima, nacio ituri ciothe cia thī nīkamwītīgra.

68 Thaburi ya Daudi Ngai nīakīarahūke, ahurunje thū ciake; nao arīa mamūthūire nīmoore mehere mbere yake. 20 Ta ūrīa ndogo yūmbūragwo nī rūhuho-rī, ūromombūra; o ta ūrīa mūhūra ūringūkagio nī mwaki-rī, andū arīa aaganu marothira marī mbere ya Ngai. 3 No rīrī, arīa athingu marocanjamūka na makene marī mbere ya Ngai; marorūūhia nī gūkena. 4 Inīrai Ngai, mūine mūgooce ūtīwa ūrīake, kumiai

ūcio ūhaicaga matu ta mbarathi, ūtīwa ūrīake nī Jehova; gīcanjamūkei mūrī mbere yake. 5 Ngai ūrīa ūkaraga gīkaro gīake gītheru-rī, nīwe ithe wa ciana cia ngoriai, na mūgitīri wa atumia a ndigwa. 6 Ngai nīnatūmaga arīa maikaraga marī oiki magē na mīciī, arīa ohe amohorithagia na akamoimagaria; no andū arīa aremi matūraga būrūri mūmūmū. 7 Wee Ngai ūrīa woimagarire ūrī mbere ya andū aku, hīndī ūrīa watūkanīrie ūng'ūrī-inī-rī, 8 thī nīyathīngithire, narīo igūrū ūkiuria mbura, nī ūndū wa gūtūka kwa Ngai, o ūcio Ngai wa Sinai, na nī ūndū wa gūtūka kwa Ngai, Ngai wa Israeli. 9 Wee Ngai-rī, nīwoiririe mbura nīngī, ūkīnyootora būrūri ūcio wa igai ūrīaku ūrī wang'arīte. 10 Andū aku magitūrūra kuo, na kuumana na ūngī wa indo ciaku, Wee Ngai-rī, ūgītanahīra athīnī acio. 11 Mwathani nīaheanire ūhoro, nao arīa maawanīriire maarī gīkundi kīnene: 12 "Athamaki na mbūtū cia ita moraga na ihenya; nakuo kambī-inī andū magayanaga indo cia ndaho. 13 O na ūrīa mūkomete hakuhī na mwaki wa gīkaro kīa nja, mūhaana o ta mathagu ma nūtura magemetio na betha, nacio njoya ciayo ikagemio na thahabu ūkūhenia." 14 ūrīa Mwene-Hinya-Wothe aahurunjire athamaki būrūri-inī-rī, kwahaanaga o ta ūrīa tharunji ūgwīte kīrimāinī gīa Zalimoni. 15 I ūrīma cia Bashani ti ūrīma ūrī ūrī; ūrīma cia Bashani ūrī ūtūcūmbīrī ūngī. 16 Inyū ūrīma ūrī ūtūcūmbīrī ūngī-rī, mūrarora na ūiru nīkī, kīrimā kīrīa Ngai athuurīte ūtūkī ūkīkaro gīake, o kūrīa Jehova we mwene ūgūtūrūra nginya tene? 17 Ngaari cia Ngai cia ita nī makūmi ma ngiri, na ngiri cia ngiri; Mwathani nīokīte arī gatagatī ga cī oimīte Kīrimā gīa Sinai, agatoonya handū hake haamūre. 18 ūrīa wambatire ūgūrū, nīwatongoririe arīa maatahītwo mūtongoro-inī waku; nīwamūkīrire iheo kuuma kūrī andū, o na ūgīciamūkīra kuuma kūrī andū arīa aremi, nīgeetha Wee, Jehova Ngai, ūtūtūre kuo. 19 Goocai Mwathani, o we Mūrungu Mūhonokia witū, o we ūkuuaga mīrigo iitū mūthenya o mūthenya. 20 Ngai witū nī Mūrungu ūhonokanagia; Mwathani Jehova nīwe ūtūrīro ūrīa kuuma ūkūu-inī. 21 Ti-therū Ngai nīakamemenda ciongo cia thū ciake, amemende ruototia rwa arīa mathiiaga na mbere kwīhīa. 22 Mwathani ekuuga atīrī, "Nīngaruta thū cianyu kuuma Bashani; ndīcirute iria-inī kūrīa kūriku, 23 nīgeetha mūtobokie makinya manyu thakame-inī ya thū cianyu, o nacio nīmī cia ngui cianyu ūgīe na igai ūrīacio." 24 Wee Ngai-rī, mūtongoro waku nīwonekete,

o mütongoro wa Mürungu wakwa na Müthamaki agitoonya handū-harīa-haamūre. 25 Aini a nyimbō nī matongoretie, makarūmīrīwo nī ahūri inanda; hamwe nao nī airītu arīa marahūra tūhembe. 26 Goocai Ngai, kīungano-inī kīria kīnene; mūgooce Jehova kīungano-inī gīa Isiraeli. 27 Mūhīrigā ūria mūnini wa Benjamini nīguo ūcio ūmatongoretie, kīrīndī kīnene kīa athamaki a Juda kīrī ho, na makarūmīrīwo nī athamaki a Zebuluni na a Nafitali. 28 Wee Ngai-rī, onania ūhoti waku; tuonie hinya waku, Wee Ngai, ta ūria waneka. 29 Tondū wa hekarū yaku ūria ūrī kūu Jerusalemu-rī, athamaki nīmagakūrehagīra iheo. 30 Rūithia nyamū ūria ūrī ithanjī-inī, ūkīrūithie rūru rwa ndegwa rūrī ūrī ūthīnī wa ūtūcaū twa ndūrīrī. Ikwīnyihihīrie, na ūkūrehere icunjī cia betha. Hurunja ndūrīrī iria ikenagīra mbaara. 31 Abarūthi nīmagooka moimīte būrūri wa Misiri; naguo būrūri wa Kushi nīkūnyihihīria Ngai. 32 Inīrai Ngai, inyū mothamaki ma thī, inai mūgooce Mwathani, 33 ūcio ūthīiaga ahaicīte matu macio ma igūrū ma tene, ūcio ūrurumaga na mūgambo mūnene. 34 Anīrīrai hinya wa Ngai, we ūria ūnene wake arī guo ūrūgamīrīre Isiraeli, o ūcio ūhoti wake ūrī kūu matu-inī. 35 Wee Ngai-rī, ūrī wa gwītīgīrīwo, ūrī handū hau haku haamūre; Mūrungu wa Isiraeli nīaheaga andū ake ūhoti o na hinya. Ngai arogooewo!

69 Thaburi ya Daudi Wee Ngai-rī, honokia, nīgūkorwo maaī maanginyīte o ngingo. 2 Ndīratoonyerera mütondo-inī mūriku, handū hatari na ha gūkinyithia kūgūrū. Nginyīte maaī-inī harīa hariku; mūiyūro wa maaī nīuhumbīkanītie. 3 Nīnogete mūno nī gūkaya ndeithio; mūmero wakwa nī mūng'aru. Maitho makwa nīmorītwo nī hinya nīgūcūthīrīria Ngai wakwa. 4 Andū arīa maathūire hatari gītūmi nī aingī gūkīra njuīrī cia mūtwe wakwa; thū ciakwa iria iīthīire hatari gītūmi nī nyingī, o icio injaragia iiniine. Hatagīrīrio njookie kīndū itaiyīte. 5 Wee Ngai nīūū ūrimū wakwa; mahītia makwa matingīhithika harīwe. 6 Andū arīa makwīhokete, maroaga gūconorithio nī ūndū wakwa, Wee Mwathani, Jehova Mwene-Hinya-wote; arīa makūrongoragia maroaga kūnyararwo nī ūndū wakwa, Wee Ngai wa Isiraeli. 7 Nīgūkorwo nīngirīrīrie kūmenwo nī ūndū waku, naguo ūthīu wakwa nīuhumbītwō thoni. 8 Nduīkīte ta mūgeni harī ariū a baba, ngatūka ta mūndū wa kūngī harī ariū a maitū; 9 kīyo kīria ndī nakīo kīa nyūmba yaku nīkīo kīrandī, irumi cia arīa makūrumaga nī nī igūrīrīre.

10 Rīria ngūrīra na ngehinga kūrīa irio, no nginya ngirīrīrie kūnyūrūrīo; 11 rīria ndehumba nguo ya ikūnia, andū no gūtūthererera. 12 Andū arīa maikaraga kīhingo-inī gīa itūura nī nī manyūrūragia, na nduīkīte rwīmbo rwa arīu. 13 Wee Jehova, nīndakūhooya hīndī irīa ya gwītīkīrika niwe; Wee Ngai, nī ūndū wa wendo waku mūnene, ūnjītīke na ūhonokio waku wa ma. 14 Honokia ūndute mütondo-inī, ndūkareke ndoonyerere; ndeithūra kuuma kūrī arīa maathūire, ūndute kuuma maaī-inī marīa mariku. 15 Ndūkareke mūiyūro wa maaī ūhubīkanie, kana merio nī kūrīa kūriku, o na kana ndumīrīo kanua nī irima rīa gīkuū. 16 Wee Jehova, njītīka nī ūndū wa wega wa wendo waku; nī ūndū wa tha ciaku nyingī wīhūgūre ūnjookerere. 17 Ndūkahithe ndungata yaku ūthīu waku; njītīka narua, nīgūkorwo ndī ūthīna-inī. 18 Ūka hakuhī ūndeithūre; honokia kuuma kūrī thū ciakwa. 19 We nīūū ūria nyūrūrītīo, na ngaconorithio na ngahumbwo thoni; thū ciakwa ciotle irī mbere yaku. 20 Kūnyūrūrīo nī gūtūthūtīe ngoro ngatīgwo itarī na mwīhoko; ndeetereire nyone wa kūnjīgūra tha, no ndiigana kūmuona, ngīeterera nyone andū a kūūhooreria, no ndiamonire. 21 Maanjīkīrīre maaī ma nyongo irīo-inī ciakwa, na ndanyoota makīthe thiki nyue. 22 Metha ūria maarīrīwo ūrotuīka mūtego; ūrotuīka ihūura o na mūtego wa kūmagwatia. 23 Maitho mao marogīa nduma matige gūcooka kuona, nayo mīgongo yao ūrohicerera nginya tene. 24 Maitūrūrīre mang'ūrī maku; makinyīrīre marakara maku mahīū. 25 Mīciī yao ūrokira ihooru; kūroaga mūndū wa gūtūura hema-inī ciao. 26 Nīgūkorwo manyariiraga arīa wee ūqūrītie, na makaaria ūhoro wa ruo rwa arīa ūtīhītie. 27 Mathitangīre o ngero thuutha wa ūria ūngī; ndūkanareke magatoonya ūhonokanio-inī waku. 28 Marothario ibuku-inī rīa muoyo, mage kwandīkwo mūtaratara-inī wa andū arīa athingu. 29 Ndī na ruo na ngathīnīka; Wee Ngai kīhonorie na ūngītīre. 30 Nīngūgooca ūtīwa rīa Ngai na rwīmbo, na ndimūtūgūrīrie ngīmūcookagīria ngaatho. 31 Naguo ūndū ūcio nīgūgīkenia Jehova gūkīra kūmūhe ndegwa, na gūkīra ndegwa nene ūrī na hīa na mahūngū. 32 Andū arīa athīni mona ūguo nīmagakena; inyū arīa mūrongoragia Ngai, ngoro cianyu iroarahūka! 33 Jehova nīathikagīrīria arīa abatari, na ndangīnyarara andū ake moohetwo. 34 Igūrū na thī nīmūgooce, o na marīa marīa manene na kīria gīothe gīthīiagīra ūthīnī wamo, 35 nīgūkorwo Ngai nīakahonokia Zayuni, na

aake matūura marīa manene ma Juda rīngī. Hīndī īyo
andū nīmagatūura kuo na makwīgwatīre; **36** ciana cia
ndungata ciake nīgakūgaya, nao arīa mendete rīitwa
rīake nīmagatūura kuo.

70 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, hiūha ūūhonokie;

Wee Jehova ūka narua ūndeithie. 2 Andū arīa mendaga kūnjūraga maroconorithio na manyiitwo nī kīrigiicanō; arīa othe mendaga nyanangwo marocooka na thuutha maconokete. 3 Andū arīa mathekagīrīra makiugaga atīrī, "Haiya! Haiya!" marocooka na thuutha maconokete. 4 No arīa othe makūrongoragia marokena na macanjamūke; arīa mendete ūhonokio waku marotūura moigaga atīrī, "Ngai arotūgīrio!" 5 No rīrī, nī ndī mūthīnī na mūbatari; Wee Ngai, hiuha ūuke kūrī nī. Wee nīwe ūteithio wakwa na mūhonokia wakwa; Wee Jehova, ndūkagonderere gūūka kūndeithia.

71 Wee Jehova-rī, njūrīre harīwe; ndūkanakīreke

njonorithio. 2 Ndeithūra na ūuhonokie nī ūndū wa ūthingu waku; thikirīria ūuhonokie. 3 Tuīka rwaro rwakwa rwa ihiga rwa kūrīra, harīa ingīthiī hīndī ciathe; athana honokio, nīgūkorwo nīwe rwaro rwakwa rwa ihiga na kīrigō gīakwa kīa hinya. 4 Honokia, Wee Ngai wakwa, kuuma guoko-inī kwa andū arīa aaganu, ūndeithūre kuuma ngumbaco ya andū arīa ooru na matarī tha. 5 Nīgūkorwo ūkoretwo ūrī kīrīgīrīro gīakwa, Wee Mwathani Jehova, ūtūrīte ūrī mwīhoko wakwa kuuma ndī o mūnini. 6 Kuuma gūciarwo gwakwa ndūrīte ngwīhokete; nīwe wandutire nda ya maitū. Ngūtūura ngūgoocaga. 7 Nīndūkīte ta kīndū gīa kūgegania harī andū aingī, no nīwe rīrīro rīakwa rīa hinya. 8 Kanua gakwa kaiyūrīte ūgocci waku, gatindaga gakīgana riiri waku mūthenya wothe. 9 Ndūkande hīndī ya ūkūrū; ndūkanandiganīrie rīrīna itarī na hinya. 10 Nīgūkorwo thū ciakwa ciaragia ūhoro wa kūnjūkīrīra; acio metaīrīra kūnjūraga nīmacokanītie ndundu. 11 Moigaga atīrī, “Ngai nīamūtiganīrie; hanyūkaniai nake mūmūnyiite, nīgūkorwo ndarī mūndū wa kūmūteithūra.” 12 Wee Ngai, tiga kūndaihīrīria; Wee Ngai wakwa, ūka narua ūndeithie. 13 Acio maathitangaga-rī, maroconoka na maniinwo; acio mendaga kūnjīka ūirū, maronyararwo na maconorwo. 14 No nīrī, ndīrīkoragwo na kīrīgīrīro hīndī ciathe; ndīrīkīragīrīria gūkūgooca mūno makīria. 15 Kanua gakwa karīganaga ūthingu waku, ndindage o ngīgana

úhonokio waku mûthenya wothe, o na gûtuïka ndiúí mûgiana waguo. **16** Wee Mwathani Jehova, ngûuka ngianagîrira ciïko ciaku cia hinya, nyanîrîre ûthingu waku, o ûthingu waku wiki. **17** Kuuma ndî o mûnini, Wee Ngai, ütûrîte ündutaga, na nginyagia ümûthî no nyumbûraga ciïko ciaku cia magegania. **18** Wee Ngai, o na ndakûra ngje mbuû, ndûkanandiganîrie, o nginya nyumbûre ûhoro wa ühoti waku kûrî rûciaro rûrîa rûrooka, na nyumbûre ûhoro wa hinya waku kûrî arâa othe magooka thuutha. **19** Wee Ngai-rî, ûthingu waku ükinyîte o matu-inî, Wee wîkîte maündû manene. Wee Ngai-rî, nûñ üngî ūhaana ta we? **20** O na gûtuïka nîñtûmîte nyone mathîna maingî na marûrû-rî, nîñkariükia muoyo wakwa rîngî; nîñkandiükia rîngî kuuma thî kûrîa kûriku. **21** Nîñkongerera gitîo giakwa, na üûhoorerie o rîngî. **22** Ndîrîkûgoocaga na kînanda kîa mûgeeto nî ündû wa wîhokeku waku, Wee Ngai wakwa; ndîrîinaga ngûgoocage na kînanda gîa kînûbi, Wee Mûtheru wa Isiraeli. **23** Mîromo yakwa nîñfanagîrîra nî gûkena rîrîa ngûima ngûgooce, o nî, ürîa Wee ükûrîte. **24** Rûrimî rwakwa rûrirahaga ûhoro wa ciïko ciaku cia ûthingu mûthenya wothe, nîgûkorwo arâa meendaga kûnjika üuru nîmaconorithîtio na makarigiicwo.

72 Thaburi ya Solomoni Wee Ngai, he mūthamaki

ūhoti wa gütuanagira ciira na kihooto, na mürū wa müthamaki ükümühe üthingu waku. 2 Nake nñariciiragira andū aku na üthingu, andū aku arĩa anyamaariku amatuagire ciira na kihooto. 3 Iríma igaatümagá andū magaacíre, natuo türíma tūciarage matunda ma üthingu. 4 Nñarígitagira andū arĩa anyamaariku gatagafí ka andū, na ahonokie ciana cia arĩa abatari; nñakahehenja arĩa mamahinyagíriria. 5 Müthamaki arotüura híndírīria yothe riúa rígütüura, na ríriá ríiothe mweri ügütüura nginya njiarwa na njiarwa. 6 Aríhaanaga ta mbura ikiuríra mügündä mütügüte, ahaane ta rüthuthuü üriá rüihüggagia thí. 7 Matukü-iní make andū arĩa athingu nímagatheerema; naguo ūgaacíru üingíhe o nginya ríriá mweri ūgaakorwo ûtarí ho. 8 Agaathanaga kuuma iria rímwe nginya ríriá ríngí, na kuuma Rüüí rwa Farati o nginya ituri cia thi. 9 Ndüríri cia werü-iní níikainamíriira mbere yake, nacio thü ciake icüne rüküngü. 10 Athamaki a Tarishishi na a mabürüri maría marí hügürürü-iní cia küraya nímakamürehagira igooti; nao athamaki a Sheba na Seba nímakamürehagira iheo. 11 Athamaki othe makaamüinamíriira, nacio ndüríri

ciothe imūtungatagīre. 12 Nīgūkorwo nīakahonokia abatari maamūkaïra, o na arīa anyamaarie matarī na wa kūmateithia. 13 Nīakaiguagīra tha arīa matarī hinya na arīa abatari, na ahonokie arīa athīni kuuma kūrī gīkuū. 14 Nīakamateithūra kuuma kūrī arīa mamahinyagīrīra na kuuma haaro-inī, nīgūkorwo thakame yao īrī bata mūno maitho-inī make. 15 Arogītūra hīndī ndaya! Aroheagwo thahabu ya kuuma Sheba. Arotūra ahooyagīrīro nī andū hīndī ciothe, na mamūrathimage mūthenya wothe. 16 Būrūri ūrogīna na būthi wa ngano kūndū guothe; īrōrūkīra tūrīma-igūrū. Maciaro makuo marothegea ta ma Lebanoni; nakuo matūura-inī andū marotheerema ta nyeki ya gīthaka. 17 Rītwa rīake rīrotūra nginya tene; rīrotūra o ta ūrīa riūa rīgūtūra. Ndūrīrī ciothe nīkarathimwo nī ūndū wake, nacio imwītage mūndū mūrathime. 18 Goocai Jehova Ngai, o we Ngai wa Isiraeli, o we wiki wīkaga māndū ma magegania. 19 Rītwa rīake rīu rīrī riiri rīrogoocagwo nginya tene; nayo thī yothe īroiyyūrīro nī riiri wake. 20 Ūcio nīguo mūthia wa mahooya ma Daudi, mūrū wa Jesii.

73 Thaburi ya Asafu Ti-itherū Ngai nī mwega harī andū a Isiraeli, harī andū arīa atheru ngoro. 2 No niī-rī, magūrū makwa maratītīe hanini matenderūke; ndaari o hakuhī kūgūa. 3 Nīgūkorwo nīndaiguagīra arīa etīi ūiru, rīrīa ndonire kūgaacīra kwa andū arīa aaganu. 4 Nīgūkorwo matithīnīkaga; mīrī yao nī mīgīma na ikoragwo na hinya. 5 Matikoragwo na moritū ta andū arīa angī, na matikoragwo nī mathīna marīa makoraga andū. 6 Nī ūndū ūcio mwītīo nīguo mūgathī wao; o ene mehumbaga ūhinya. 7 Ūmū wa ngoro ciao ūtherūkaga o ūmaramari; meciiria mao mooru matirī mūhaka. 8 Nī andū a kīnyūrū, na maaragia ndeto ciao rūmena; maaragia na mwītīo ūhoro wa kūhinyīrīra andū arīa angī. 9 Tūnua twao twaragia ūrū wa gūükīrīra igūrū, nacio nīmī ciao ikegwatīra thī yothe. 10 Nī ūndū ūcio andū ao nīmakamacokerera na metīkie ūrīa wothe makoiga. 11 Makoiga atīrī, “Mūrungu angīmenya atīa? Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno nīrī na ūmenyo?” 12 Ūū nīguo andū arīa aaganu matarii: tondū gūtīrī ūndū ūmamakagia, makīragīrīra o gūtonga. 13 Ti-itherū, nīnjītē ngoro yakwa īrī theru o tūhū; thambītīe moko makwa makaaga gwīka ūrū o tūhū. 14 Nīgūkorwo ndindaga na mīnyamaro mūthenya wothe; herithītīo rūciinī o rūciinī. 15 Ingīogire atīrī, “Nīngwaria

o ūū,” nīngīakunyanīre ciana ciaku. 16 No rīrīa ndageragia gūtaūkīrīro nī ūhoro ūcio wothe, watūkire wa kūuhīnyīrīra, 17 o nginya rīrīa ndatoonyire handū-harīa-haamūre ha Mūrungu; hīndī īyo ngīkīmenya ūrīa makaarīkīrīra. 18 Ti-itherū ūmaigaga kūndū kūrīa gūtenderū; ūmagūtītagia thī makaanangīka. 19 Hī! Kaī nīmakanangwo o rīmwe-il! Makaaniinwo biū nī imakania! 20 O ta ūrīa kīroto gīthiraga mūndū okīra, no taguo makahaana rīrīa Wee Mwathani ūkaarahūka, ūkaamaagīra bata o ta irooto. 21 Rīrīa ngoro yakwa yarī na kīeha na roho wakwa ūgataturwo, 22 ndiarī na meciiria magima, na ndiarī na ūmenyo; ndhaaanaga o ta nyamū ndī mbere yaku. 23 No rīrī, ngoragwo nawe hīndī ciothe; nīūnyītīte guoko gwakwa kwa ūrīo. 24 Nīūndongoragia na ūtaaro waku, na thutha ūcio nīukanyamūkīra riiri-inī waku. 25 Nūū ūngī ndī nake kūu igūrū tiga Wee? Gūkū thī ndirī na kīndū ūngīrīrīra tiga o Wee. 26 Mwīrī wakwa na ngoro yakwa no ciage hinya, no rīrī, Ngai nīwe hinya wa ngoro yakwa, na nīwe rwīga rwakwa nginya tene. 27 Ti-itherū arīa magūtīganagīrīa nīmagathira; nīūkanangaga arīa othe matakwīhokete. 28 No ha ūhoro wakwa-rī, nī wega gūkuhīrīra Ngai. Nīndūte Mwathani Jehova rīrīrīo rīakwa; nīndīrīheanaga ūhoro wa cīko ciaku ciothe.

74 Thaburi ya Asafu Wee Ngai-rī, nī kīrī gītūmīte ūtūtīganīrie nginya tene? Nī kīrī gītūmīte marakara maku macine ng'ondū ciao rūrū rwaku? 2 Ririkana andū arīa wegūrīre o tene, arīa wakūrīre magītūka mūhīrīga ūrīa wegaīre, na ūririkane Kīrimā gīa Zayuni, o kūrīa watūrīre. 3 Erekeria makinya maku kūrī mwanangīko ūyū ūtūrīre kuo, wone ūrīa handū harīa haku haamūre hathūkangītīo nī thū. 4 Amuku aku mararamīire harīa wacemānīrie na ithū; maahaandire bendera ciao irī imeniyethia. 5 Metuīte ta andū mekūhiūria mathanwa mateme mītī ya mūtītī. 6 Mbaū iria ciothe ciagemetio magīciunanga na mathanwa na ibūi ciao. 7 Nīmacinire handū-harīa-haamūre hakīmomoka, magīthaahia gūikaro kīa Rītwa rīaku. 8 Moigire atīrī na ngoro ciao, “Tūkūmahehenja mathire!” Maacinire handū harīa hothe Mūrungu aahooyagīrīro kūu būrūrī-inī. 9 Gūtīrī ciama tūringagīrīro mahinda maya; anabīi nīmathīrīte, na gūtīrī witū ūtī nī nginya rī gūgūkara ūguo. 10 Wee Ngai, thū ūgūtūrīra ūgūtūrīra nginya rī? Mūmuku no atūūre acambagia rītwa rīaku nginya tene? 11 Nī kīrī gītūmīte ūthune guoko gwaku, o guoko kūu gwaku kwa ūrīo? Kūrute mīkūnjo-inī ya nguo ciaku ūmaniine!

12 No rīrī, Wee Ngai, nīwe mūthamaki wakwa kuuma tene; nīwīkaga maündū ma kūhonokania gūkū thī.
13 Wee-rī, nīwe wagayanirie iria na ūhoti waku, ūkīhehenja mītwe ya nyamū iria nene kūu maaī-inī.
14 Wee-rī, nīwe wahehenjire mītwe ya Leviathani, ūkīmīheana itūike irio cia cīumbe cia werū-inī. **15** Wee-rī, nīwe watūmire ithima itherūke na tūrūū tūtherere, ūkīhūithia njūū iria itahūaga. **16** Mūthenya nī waku o na ūtukū no waku; Wee nīwe wahaandire riūa na mweri. **17** Wee-rī, nīwe wekīrire mīhaka yothe ya thī; nīwe watūmire kūgē hīndī ya riūa na hīndī ya heho. **18** Ririkana ūrīa thū ikūnyūrūritie, Wee Jehova, na ūrīa andū arīa akīgū macambītie rītwa rīaku. **19** Ndūkanane muoyo wa ndirahūgī yaku kūrī nyamū cia gīthaka; ndūkariganīrwo nī mīoyo ya andū aku arīa manyariīrwo nginya tene. **20** Ririkana kīrīkanīrō gīaku, tondū kūndū guothe kūrīa kūrī nduma būrūri-inī kūiyūrīte haaro. **21** Ndūkareke mūndū ūrīa mūhinyīrīrie acooke na thuutha aconokete; andū arīa athīni na arīa abatari nīmagooce rītwa rīaku. **22** Arahūka, Wee Ngai, ūrūgamīrīre kīhootho gīaku; ririkana ūrīa andū arīa akīgū magūthirikagia mūthenya wothe. **23** Ndūkariganīrwo nī mbugīrīrio ya amuku aku, o inegene rīa thū ciaku, rīrīa iranegenā itegūtigīthīria.

75 Thaburi ya Asafu Wee Ngai, nītwagūcookeria ngaatho, twagūcookeria ngaatho, nīgūkorwo Rītwa rīaku rīrī hakuhū; andū maheanaga ūhoro wa ciīko ciaku cia magegania. **2** Uugaga atīrī, “Nī nīi thuuraga hīndī ūrīa njagīrīru; nī nīi nduanagīra ciira na kīhootho. **3** Ūrīa thī na andū ayo othe maathingitha, nī nīi nyiitagīrīra itugī ciayo ngacīrūmia. **4** Andū arīa etīi ngūmeera atīrī, ‘Mūtigacooke kwīraha,’ na arīa aaganu ngameera atīrī, ‘Mūtikambararie hīa cianyu. **5** Tigai kwambararia hīa cianyu na igūrū, mūtige kwaria mūūmītie ngingo.” **6** Nī ūndū-rī, ūhoro wa gūtūūgīria mūndū nduumaga na irathīro kana ithūrīo, o na kana kuuma werū-inī. **7** No rīrī, nī Ngai ūtuanagīra ciira: Anyihagia mūndū ūmwe, na agatūgīria ūrīa ūngī. **8** Jehova anyiitīte gīkombe kīyūrīte ndibei īrī na mūhūūyū, itukanītio na mahuti manungi wega; amīonoragia, nao andū othe aaganu a thī makamīnya, makainīkīrīra nginya itata rīa mūthia. **9** No nīrī, nīngumbūra ūhoro ūyū nginya tene; ndīrīinaga ūgooci kūrī Ngai wa Jakubu. **10**

Nīngarenga hīa cia andū arīa othe aaganu, no hīa cia arīa athingu nīkambarario.

76 Thaburi ya Asafu Kūu Juda Ngai nīoīkaine; rītwa rīake nī inene thīnī wa Israeli. **2** Hema yake ūrī kūu Salemu, gūikaro gīake kīrī Zayuni. **3** Kūu nīkuo oinangīire mīguī ya ūta ūkūhenia, akiunanga ngo na hīu ciao cia njora, o na indo ciao ciōthe cia mbaara. **4** Wee ūcangararīte nī ūtheri, ūkāgīna ūkaru gūkīra irīma irī na ūtonga wa nyamū cia igūima. **5** Andū arīa njamba magwīte magatunywo indo, magakoma toro wao wa gīkuū; gūtīrī o na ūmwe wa njamba cia ita ūngīambararia moko make. **6** Nī ūndū wa ūkūuma rīaku, Wee Ngai wa Jakubu, mbarathi o ūndū ūmwe na ngaari cia ita igwīte thī ikaaga kwīigua. **7** Wee nowe wa gwītīgīrwo. Nūū ūngīrūgama mbere yaku ūrī ūrī mūrakaru? **8** Wamenyithanirie itua rīaku ūrī o kūu igūrū, nayo thī ūgītīgīra na ūgīkīra ki, **9** ūrī ūrī Wee Ngai, warūgamire ūtuanīre ciira, nīguo ūhonokie arīa othe anyamaariku a būrūri. **10** Ti-itherū mang'ūrī ma andū nīmagakūgoocithia, na ūkeyoha matigari ma mang'ūrī maku ta mūcībi. **11** Mwīhīte mīhītwa harī Jehova Ngai wanyu na mūmīhīngie; rekei mabūrūri marīa mothe mūriganītie namo marehere ūcio wa gwītīgīrwo iheo. **12** Athuthaga roho wa arīa maathanaga; etigāgīrwo nī athamaki a thī.

77 Thaburi ya Asafu Ndakāiire Ngai andeithie; ndakāiire Ngai nīguo anjigue. **2** Ūrī ūdaarī mīnyamaro-inī, nī Mwathani ndarongoririe; ūtukū ūdamwambararīrie moko itekūnoga, no muoyo wakwa ūkīregā ūkūhoorerio. **3** Wee Ngai, ndakūririkanire ngīcaaya; ndataranirie maündū, naguo roho wakwa ūkīringīka. **4** Wee watūmire njūrwo nī toro, ngīthīnīka mūnō, ngīremwo nī kwaria. **5** Ndeciiririe ūhoro wa matukū ma tene, ngīririkana mīaka o ūrīa yarī ya tene; **6** ngīkīririkana ūrī ūtūnaga ūtukū, ngoro yakwa ūgītarania maündū, naguo roho wakwa ūkīyūūria atīrī: **7** “Mwathani egūtūūra atūregete nginya tene? Ndārī hīndī agacooka gūtūkenera? **8** Wendo wake ūtathiraga-rī, nīkūbuūria ūbūrītie nginya tene? Kīranīrō gīake gīgūtūūra gītahingīte nginya tene? **9** Kaī Mūrungu arīganīrwo nīkūiguanīra tha? Kaī marakara make matūmīte atīge gūtugana?” **10** Ngīcooka ngīciiria atīrī, “Ūndū ūyū nīguo ngwītiiria naguo: kūririkana mīaka ya guoko kwa ūrīo kwa ūrī ūrī Igūrū-Mūnō.” **11** Nīngūririkana ciīko cia Jehova; **12** nīguo, nīngūririkana ciama ciaku

cia tene. **12** Ndīrītaranagia mawīra maku mothe, na ngecūrania ūhoro wa cīiko ciaku cia hinya. **13** Njīra ciaku, Wee Ngai, nī theru. Nī ngai īrīkū nene ta Ngai wītū? **14** Wee nīwe Mūrungu ūrīa ūringaga ciama; wonanagia ūhoti waku kūrī ndūrīrī. **15** Nīwakūrīre andū aku na guoko gwaku kwa hinya, o acio njario cia Jakubu na Jusufu. **16** Maaī nīmakuonire, Wee Ngai, maaī macio maakuonire makīgua guoya, nakuo kūrīa kūriku mūno gūkīnyogonda. **17** Matu mooiririe mbura, nacio ngwa ikīruruma igūrū guothe; henī ciahenūkire ikīrathūka mēna yothe **18** Ngwa yaku yaiguūkanire kīhuhūkanio-inī, rūheni rwaku rūkīmūrika thī yothe, nayo thī ikīnaina na īgīthingitha. **19** Njīra yaku yatuūkanīrie iria-inī, njīra yaku īgītuūkanīria maaī-inī maingī, o na gūtuūka makinya maku mationekekire. **20** Watongoririe andū aku o ta ūrīa mūrīthi atongoragia rūru, ūkīmatongoria na guoko kwa Musa na kwa Harūni.

78 Thaburi ya Asafu Inyuī andū akwa, iguai ūrutani wakwa; thikīrīrai ciugo cia kanua gakwa. **2** Ngūtumūra kanua gakwa njarie na ngerekano, ngūgweta maūndū mahithe, maūndū ma kuuma o tene: **3** maūndū marīa twanaigua na tūkamenya, o marīa maithe maitū maanatwīra. **4** Tūtingīhitha ciana ciao maūndū macio; nītūrīraga rūciaro rūrīa rūgooka ūhoro wa cīiko cia Jehova cia kūmūgocithia, na ūhoti wake, na magegania marīa aaneke. **5** Aaheire Jakubu mawatho, na akīhaanda watho thīinī wa Israeli, ūrīa aathire maithe maitū atī maūrutage ciana ciao, **6** nīguo rūciaro rūrīa rūgooka thuutha rūkaamenya watho ūcio, o hamwe na ciana iria itaciārtwo, nīguo nacio ikeera ciana ciacio. **7** Hīndī īyo cīihoke Ngai na ciage kūriganīrwo nī cīiko ciake, no kūrūmia irūmagie maathani make. **8** Nacio itikahaane ta maithe macio ma tene, arīa maarī a rūciaro rūremi na rūng'athia, rūrīa ngoro ciaruo itaathīkagīra Mūrungu, o rūu maroho maaruo mataamwīhokire. **9** Andū a Efiraimu, o na maarī na mota ma kūrūa, nīmahūndūkire mūthenya ūrīa wa mbaara; **10** matiarūmirie kīrīkanīro kīao na Ngai, na nīmaregire kūrūmīrīra watho wake. **11** Nīmariganīrwo nī maūndū marīa ekīte, na makīriganīrwo nī magegania marīa aamonetie. **12** Nīaringire ciama maithe mao makīionagīra marī kūu būrūri wa Misiri, kūu werū-inī wa Zoani. **13** Aagayanirie iria, akīmaringia; aatūmire maaī marūgame ta rūthingo. **14** Mūthenya aamatongoragia na itu, naguo ūtukū wothe akamatongoria na ūtheri

wa mwaki. **15** Nīatūranirie mahiga kūu werū-inī, na akīmahe maaī maingī o ta ma iria; **16** nīatūmire tūrūūtū tuume rwaro-inī rwa ihiga, na agītūma maaī matherere ta njūū. **17** No-o maathiiire o na mbere kwīhīria Ngai, magīkīremera Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno marī kūu werū-inī. **18** Nao makīgeria Mūrungu makīendaga, na ūndū wa gwītia irio iria meeriragīria kūrīa. **19** Magūkīrīra Ngai na mīario, makīūrania atīrī, “Mūrungu no ahote kwara metha werū-inī? **20** Rīrīa aagūthire ihiga, maaī nīmatothokire boo, natuo tūrūūtū tūgītherera tūyīrīte maaī maingī. No rīrī, no ahote gūtūhe o na irio? No ahe andū ake nyama?” **21** Rīrīa Jehova aiguire ūguo, akīrakara; agīthākīra Jakubu na mwaki wake, namo mang'ūrī make magūkīrīra Israeli, **22** nīgūkorwo matiigana gwītīkia Ngai, kana kwīhōka ūhonokania wake. **23** No rīrī, we nīathire matu ma igūrū na akīhīngūra mīrango ya igūrū; **24** oīrīrie andū mana ta mbura marīe, na akīmahe ngano ya kūu igūrū. **25** Andū makīrīra irio cia araika; akīmahe irio iria ciathe mangīahotire kūrīa. **26** O na ningī akīerekeria rūhuho rwa mwena wa irathīro kuuma igūrū, na akīrehīthia rūhuho rwa mwena wa gūthini na ūndū wa hinya wake. **27** Akīmahārūrūkīria nyama nīngī ta rūkūngū, nyoni cia rīera-inī cīaingīhīte ta mūthanga wa iria-inī. **28** Agītūma igwe thīinī wa kambī yao, igīthīūrūrūkīria hema ciao. **29** Maariiire o nīnya makīhūuna, nīgūkorwo aamaheire kīrīa merirīrie kūrīa. **30** No matanarīkia kūrīa irio icio meriragīria, o irī tūnua-inī twao-rī, **31** marakara ma Ngai makīmokīrīra; akīrīraga arīa maarī na hinya mūno gatagātī kao, akīniina andū ethī a Israeli. **32** O na amekīte ūguo wothe-rī, mathiire o na mbere kwīhīa; o na ekīte magegania make, matiamwītīkīrie. **33** Nī ūndū ūcio agītūma matukū mao mathire o ūguo tūhū, na mīaka yao īgīthira nī ihooru rīa kūmaka. **34** Rīrīa riōthe Mūrungu ooraga amwe ao nīmamūmaathīga; mamūrongoragia na makamūcookerera na kīyo. **35** Nao makarirkana atī Ngai nīwe warī Rwaro rwao rwa Ihiga, na atī Mūrungu Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno nīwe warī Mūkūūri wao. **36** No-o makeyendithīrīria harī we na tūnua twao, makamūheenagia na nīmī ciao; **37** ngoro ciao itiarī njīhōkeku kūrī we, na matiarī eehōkeku harī kīrīkanīro gīake. **38** Nowe no aaiyūrtwo nī tha; akīmarekera waganu wao, na ndaigana kūmaniina. Kaingī na kaingī nīagīragīrīria marakara make, na ndaigana kwarahūra mang'ūrī make mothe. **39** Nīaarikanire atī maarī o andū tu,

karūhuho karīa kahītūkaga na gaticooke rīngī. 40 Nī maita maingī atīa maamūremagīra marī kūu werū-inī, na makamūiguthia kīeha marī kūu rūng'ūrī-inī. 41 Mahinda maingī nīmageririe Mūrungu; maathirikirie Ūrīa-Mūtheru-wa-Israeli. 42 Matiaririkanire ūhoti wake: mūthenya ūrīa aamakūūrire kuuma kūrī arīa maamahinyagīrīria, 43 kana mūthenya ūrīa onanirie ciama ciate kūu būrūri wa Misiri, kana magegania make marīa onanirie kūu werū-inī wa Zoani. 44 Nīagarūrire njūū cia būrūri wa Misiri igītuūka thakame; matingīahotire kūnyua maaī ma tūrūū twao. 45 Akīmatūmīra mīrumbī mīingī ya ngi ikīmarīa, o na ciūra iria ciamaanangire. 46 Irio cia mīgūnda yao aaciheire itono, na maciaro mao akīmarekereria ngigī. 47 Aanangire mīthabibū yao na mbura ya mbembe, na mīkūyū yao akīmīcina na mbaa. 48 Ng'ombe ciao aaciūragire na mbura ya mbembe, na mahiū mao akīmahūūra na ngwa. 49 Aamaitīrīrie marakara make mahiū, na mang'ūrī, na marūrū, na muku: akīmarekereria mbūtū ya araika arīa maniinanaga. 50 Nīaatemeire marakara make njīra; ndamahonokirie kūrī gīkuū, no nīamarekereirie kūrī mūthiro. 51 Akīūraga marigithathi mothe ma būrūri wa Misiri, arī mo maciaro ma mbere ma mūndū thiinī wa hema cia Hamu. 52 No akīruta andū ake kuo ta rūrū; akīmatongoria o ta ūrīa mūrīthi atongoragia ng'ondū maqītūkanīria kūu werū-inī. 53 Aamatongoririe amamenyereire, nī ūndū ūcio matietigīrire; no thū ciao ikīhubīkanio nī iria. 54 Nī ūndū ūcio akīmakinyia mūhaka-inī wa būrūri wake ūcio mūtheru, akīmakinyia būrūri wa irīma ūrīa guoko gwake kwa ūrīo kwegwatiīre. 55 Ningī akīrutūrūra ndūrīrī ciehere mbere yao, na akīmagāira būrūri ūcio wa ndūrīrī ūtuīke igai rīao; akīhe mīhīrīga ya Israeli mīciī yao. 56 No nīmageririe Ngai na makīremera Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno; matiathikīrīrie mawatho make. 57 Nīmagire wīhokeku na makīaga wītikio o ta maithe mao, makīaga kwīhokeka o ta ūta mūgathūku ūrīa ūtangīhokwo. 58 Nīmamūrakaririe nī ūndū wa gūkorwo na kūndū kwao gūtūūgīru gwa kūhooyagīra; makīarahūra ūriru wake nī ūndū wa mīhianano yao. 59 Rīrīa Ngai aamaiguire, nīarakarire mūno; nake agītiganīria Israeli o biū. 60 Agīthaama Hema-ya-Gütūnganwo ūrīa yarī Shilo, hema ūrīa aahaandite atūūranagie na andū. 61 Akīrekereria ithandūkū ūrīa kīrīkanīro ūrīa ūrīa hinya wake rīthaamio, riiri ūcio wake akīūneana moko-inī ma thū. 62 Andū ake nao

akimarekereria rūhiū rwa njora; niararakarīto mūno nī igai rīake. **63** Mwaki ūgīcina aanake ao, nao airītu ao makīaga kūinagīrwo nyīmbo cia ūhiki; **64** athīnjīri-Ngai ao makīragwo na rūhiū rwa njora, na atumia ao a ndigwa makīaga kūmacakaīra. **65** Ningī Mwathani akīarahūka ta mūndū woima toro, ta njamba ya ita īgūkīra thuutha wa kūrīo nī ndibei. **66** Aahūūrire thū ciake agīcihūndūra; aaciconorithirie nginya tene. **67** Ningī akīrega hema cia Jusufu, na ndathuurire mūhīrīga wa Efiraimu; **68** no rīrī, niāthuurire mūhīrīga wa Juda, na Kīrima gīa Zayuni kīrīa endete. **69** Niākire handū harīa hake haamūre hakīhaana ta irīma iria ndaaya, hakīhaana ta thī irīa aahaandire ūtūure ūtūmite nginya tene. **70** Aathuurire Daudi ndungata yake na akīmūrūta ciugū-inī cia ng'ondu; **71** akīmūtigithia kūrīthia ng'ondu, akīmutua mūrīthi wa andū ake, nīo mbarī ya Jakubu, arīthagie Israeli igai rīake. **72** Nake Daudi akīmarīthia arī na wagīrīru wa ngoro; aamatongoragia na ūugī wa moko make.

79 Thaburi ya Asafu Wee Ngai, ndūrīrī nītharīkire
i nītīlā nītīlā nītīlā nītīlā nītīlā nītīlā nītīlā nītīlā

igai rīaku; nīithaahītie hekarū yaku theru, morete itūūra rīa Jerusalemu rīgatūka irūndo cia nīga. 2 Ciimba cia ndungata ciaku macineanīte ke irio cia nyoni cia rīera-inī, na mīrī ya andū aamūre makamīheana kūrī nyamū cia gīthaka.aitīte thakame ya andū aku ta maaī Jerusalemu the, na gūtirī mūndū wa gūthika arīa makuīte. itūkīte andū a kūmenwo nī arīa tūriganītie tūgatūka andū a kūnyararwo na gūthekererwo arīa matūthiūrūrūkīirie. 5 Wee Jehova-rī, nī nyā rī? Ügūtūura ūrī mūrakaru nginya tene? Nī nyā rī ūiru waku ügūtūura wakanīte ta mwaki? 6 Arīa ndūrīrī iria itakūū mang'ūrī maku, ūmaitīrīrie hamaki marīa matakayagīra rītwa rīaku; 7 ikorwo nīmatambuurīte Jakubu na makaananga ūri wake. 8 Ndūgatūherithie nī ūndū wa mehia maithe maitū; tha ciaku irohiūha itūkinyīrīrie, ikorwo tūrī ahinyīrīku mūno. 9 Tūteithie, Wee i Mūhonokia witū; nī ūndū wa riiri wa rītwa u; tūteithūre na ūtūrekere mehia maitū nī ūndū rītwa rīaku. 10 Nī kīi gīgūtūma ndūrīrī ciūrie , "Ngai wao akīrī ha?" Menyithania kūrī ndūrīrī ionagīra na maitho maitū atī nīrīhanagīria tame ya ndungata ciaku ūrīa ūtītwa. 11 Mūcaayo wa moohetwo njeera ūrogūkinyīra; nī ūndū wa hinya guoko gwaku gitīra arīa matuūrīrīwo gūkua. 12 hīrie maita mūgwania harī ndūrīrī iria tūriganītie

nacio, nī ūndū wa rūmena rūrīa makūmenete naruo, Wee Mwathani. 13 Na ithuī andū aku, o ithuī ng'ondū cia rūrū rwaku, tūkūgoocage nginya tene na tene; nītūrahage ūgooci waku, kuma njiarwa na njiarwa.

80 Thaburi ya Asafu Wee Mūrīthi wa Israeli, tūgue, o Wee ūtongoragia Jusufu ta ūrīa mūrīthi atongoragia rūrū; Wee ūkarīire gītī kīa ūnene gatagatī ka makerubi-rī, cangarara 2 ūrī mbere ya Efiraimu, na Benjamin, na Manase. Arahūra ūhoti waku, ūtūke ūtūhonokie. 3 Wee Ngai-rī, tūma tūgaacīre rīngī; tūma ūthiū waku ūtwarīre, nīguo tūhonoke. 4 Wee Jehova Ngai mwene hinya wothe, marakara maku megūtooga nginya rī ūgūtūrīra mahooya ma andū aku? 5 Niūmahūnītie na irio cia maithori; ūtūmīte manyue maithori maiyūrīte mbakūri riita. 6 Ūtūtūite kīndū gīa kūrūagīrwo nī arīa tūrīganītie nao, nacio thū ciitū igatūnyūrūria. 7 Wee Ngai-Mwene-Hinya-Wothe-rī, tūma tūgaacīre rīngī; tūma ūthiū waku ūtwarīre, nīguo tūhonoke. 8 Wareehire mūthabibū kuma būrūri wa Misiri; warutūrūre ndūrī ūkūhaanda arī guo. 9 Niwāūthereirie mūgūnda, naguo ūkīgwata, na ūkīyūra būrūri wothe. 10 Irīma nīciahumbīrīrwo nī kīrūru kīaguo, nayo mītarakwa ūrīa mīnene īkīhumbīrīrwo nī honge ciaguo. 11 Watambūrūkirie honge ciaguo o nginya Iria-inī ūrīa Inene, na thuuna ciaguo ūgīcikinyia o nginya Rūū-inī rwa Farati. 12 Nī kī ūtūmīte ūmomore njirigo ciaguo, ūgagītūma ehitūkīri othe matuage thabibū ciaguo? 13 Urangarangagwo nī ngūrwe cia gīthaka, na ūkarīiō nī nyamū cia werū-inī. 14 Wee Ngai Mwene-Hinya-Wothe, tūcookerere! Rora ūrī igūrū won! Rūmbūiya mūthabibū ūyū, 15 mūrī ūrīa guoko gwaku kwa ūrīo kwahaandire, mūrī ūrīa wee mwene wīrereire. 16 Mūthabibū waku nītūtemetwo, ūgacinwo na mwaki; thū ciaku irothira nī ūndū wa irūthia rīaku. 17 Guoko gwaku kūroikara na mūndū ūrīa ūrī guoko-inī gwaku kwa ūrīo, ūcio mūrū wa mūndū wīrereire wee mwene. 18 No ithuī-rī, tūtīgatīgana nawe o rī; tūrurumūkie na nītūrikayagīra rītīwa rīaku. 19 Wee Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, tūma tūgaacīre rīngī; tūma ūthiū waku ūtwarīre, nīguo tūhonoke.

81 Thaburi ya Asafu Inīrai Ngai, o we hinya witū, nī ūndū wa gūkena; anīrīrai mūmīre Ngai wa Jakubu! 2 Ambīrīrīai kūina, hūūrai kīhembe, na mūhūrē kīnanda kīa mūgeeto kīrīa kīgambi wega, o na gīa kīnūbi. 3 Huhai coro hīndī ya Karūgamo ka

Mweri, na ningī ūrīa mweri waiganana, mūthenya ūrīa wa Gīthāgiitū; 4 ūyū nī watho wa kīrīra gīa kūrūmīrīrwo kūrī Israeli, o guo watho wa Ngai wa Jakubu. 5 We nīaūhaandire ūtuīke kīrīra harī Jusufu hīndī ūrīa aathiire gūtharīkīra būrūri wa Misiri, kūrīa twaiguire mwario tūtaamenyire. 6 Ekuuga atīrī, “Nīndeheririe mūrīgo kuma ciandēinī ciao; moko mao nīndameheririe kuma thīinī wa gīkabū. 7 Wangāire ūrī na mīnyamaro na nī ngīkūhatūra, ngīgwītīka ndī thīinī wa mūrurumo wa ngwa; ndakūgeririe ūrī kūu maaī-inī ma Meriba. 8 “Inyuī andū akwa, iguai ngīmūkaania, naarī korwo no mūthīkīrīrie, inyuī Israeli! 9 Mūtikanagīe na ngai ng'eni gatagatī-inī kanyu; mūtikanainamīrīre ngai ya kūngī. 10 Nī niī Jehova Ngai waku, ūrīa wakūrūtire būrūri wa Misiri. Athamia kanua gaku na nīngūkūhe gīa kūrīa. 11 “No andū akwa matiigana gūthīkīrīria; Israeli ndaigana kūnjathīkīra. 12 Nī ūndū ūcio ngīmarekereria marūmīrīre ūremi wa ngoro ciao, na marūmagīrīre mwīiro wao ene. 13 “Korwo andū akwa no maathīkīrīrie, korwo Israeli no marūmīrīre njīra ciakwa, 14 ndamatooreria thū ciao o na ihenya, na njūkīrīre andū arīa marī muku nao na ūndū wa guoko gwakwa! 15 Andū arīa mathūire Jehova mangīthuna marī mbere yake, na iherithia rīao ūtūrīre nginya tene. 16 No inyuī ingīmūhe ngano ūrīa njega mūno mūrīlāge; ingīmūhūnagia na ūukī wa kuma rwaro-inī rwa ihiga.”

82 Thaburi ya Asafu Ngai arūgamīte kīngano-inī kīrīa kīnene; aratuīra “ngai” ciira arī gatagatī ga cio. 2 “Nī nginya rī mūgūtūra mūciiragīrīra andū arīa matarūgamāgīrīra kīhootho, na mūgatīra arīa aaganu maūthī? 3 “Cīragīrīrai kīhootho kīa arīa matarī hinya na arīa matarī maithē; tūtūrīai ihooto cia andū arīa athīnī o na arīa ahīnīrīrie. 4 Hatūragai arīa matarī hinya na arīa abatari; mateithūrei kuma moko-inī ma arīa aaganu. 5 “Andū acio matirī ūndū mooī, na matirī ūndū makūuranaga. Macangacangaga nduma-inī; mīthingī yothe ya thī nīyenyenete. 6 “Ndoigire atīrī, ‘Inyuī mūrī “ngai”; inyuothē mūrī arīu a ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno.’ 7 No mūgaakua o ta ūrīa andū makuuaga; mūkaagūa o ta aathani arīa angī.” 8 Arahūka, Wee Ngai, ūtūrīre thī ciira, nīgūkorwo ndūrī ūciothe nī igai rīaku.

83 Thaburi ya Asafu Wee Ngai-rī, ndūgakire; tīga gūikara ūtūmītie, Wee Mūrungu, ndūgaikare

wînyiitanîirie. 2 Ta rora wone ūrîa thû ciaku iranegena, acio magüthüire makambararia mîtwe yao. 3 Mathugundaga ndundu ya gûükîrîra andû aku na wara; maciiragîrîra gûükîrîra andû arîa wendete. 4 Meranaga atîri, “Ükai, tûmaniine matige gütûika rûrîrî, nîguo riitwa ria Isiraeli rîtikanacooke kûririkanwo rîngî.” 5 Maciiraga marî na ngoro ûmwe; maiguithanagîria magûükîrîre: 6 andû a hema cia Edomu, na cia Aishumaeli, na cia Moabi, na cia Ahagari, 7 na cia Gebali, na cia Amoni, na cia Amaleki, na cia Filistia, hamwe na andû a Turo. 8 O na Ashuri nîmegwatanîtie nao nîguo mateithîrîrie njiaro cia Loti. 9 Meeke o ta ūrîa wekire Amidiani, na o ta ūrîa wekire Sisera na Jabini rûûl-inî rwa Kishoni, 10 o acio maaniinîrwo Enidoru, na magîtuika ta thumu wa künoria tiîri. 11 Tûma andû ao arîa marî igweta mahaane ta Orebu na Zeebu, anene ao othe ûmahaananie na Zeba na Zalimuna, 12 arîa moigire atîri, “Nîtwîgwatîrei bûrûri wa ūrîithio wa Ngai ūtuîke witû.” 13 Wee Ngai wakwa, matue ta rûkungû ūrîa rûgûrûkagio, mahaane o ta mûnungû ümbûrîtwo nî rûhuho. 14 O ta ūrîa mwaki ücinaga mûtítû kana ta rûrîrbî rûgîcina irîma-rî, 15 maingatithie o ro ûguo na kîhuhûkanio gîaku, na ûmamakie mûno na huho ciaku nene. 16 Humba mothiû mao thoni, nîgeetha andû marongorie riitwa rîaku, Wee Jehova. 17 Marotûura maconokete na marî amaku; marokua na gîconoko kînene. 18 Tûma mamenye atî Wee, o Wee wîtagwo Jehova, atî Wee nîwe Ürîa-ûrî-Igûrû-Mûno, o igûrû rîa thî yothe.

84 Thaburi ya Ariû a Kora Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe-rî, kâi gîikaro gîaku nî gîthaka-il! 2 Muoyo wakwa wîriragîria mûno, iî o na ûkoorwo nî hinya, nî ûndû wa kwîrîrîria nja cia Jehova; ngoro yakwa na mwîrî wakwa irakaîra Mûrungu ūrîa ûtûrûraga muoyo. 3 O na kanyoni-ka-nja nîkoonete mûciî, nayo thûngûrûrû ikeyonera gîtara, harîa îngîkaria tûcui twayo, o hau hakuhî na kîgongona gîaku, Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o Wee Mûthamaki wakwa na Ngai wakwa. 4 Kûrathimwo-rî, nî andû arîa matûrûraga nyûmba yaku; matûrûraga makûgoocaga. 5 Kûrathimwo-rî, nî andû arîa maheagwo hinya nîwe, o arîa matûite na ngoro ciao gûthii Zayuni. 6 Rîrîa megûtûkanîria Gîtuamba kîa Baka, matûmaga kûgîe na ithima; mbura ya maguna-ng’ombe o nayo ikûhumbîrîga na tûria twa maaî. 7 Mathiiaga

magîkîragîrîria kûgîa na hinya, nginya o mûndû o mûndû agakinya mbere ya Ngai kûu Zayuni. 8 Igua ihooya rîakwa, Wee Jehova Ngai-Mwene-Hinya-Wothe; thikîrîria, Wee Ngai wa Jakubu. 9 Wee Ngai, ta rora ngo iitû; tiirîra ūrîa waku üitîrîrie maguta gîthiithi. 10 Kaba mûthenya ûmwe nja-inî ciaku, gûkîra gûikara mîthenya ngiri handû hangî o hothe; kaba ngorwo ndî mûrangîri wa kîhingo kîa nyûmba ya Ngai wakwa, gûkîra ndûûre thînî wa hema cia andû arîa aaganu. 11 Nîgûkorwo Jehova Ngai nî riûa na ngo; Jehova nîarîtûtaga na agatwîka mûndû mega; arîa mîthîire yao itarî ūcuuke ndarî ûndû mwega angîmaima. 12 Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, kûrathimwo nî mûndû ūrîa ûkwîhokaga.

85 Thaburi ya Ariû a Kora Wee Jehova, nî wekire bûrûri waku wega; nîwacookeirie Jakubu ûtonga wake. 2 Nîwarekeire andû aku waganu wao, na ûkîhumbîra mehia mao mothe. 3 Nîweheririe mang’ûrî maku mothe, na ugîthirwo nî marakara maku mahiû. 4 Tûma tûgaacîre rîngî, Wee Ngai Mûhonokia witû, na ûtige gûikara ûtûrakariire. 5 Ügûtûura ûtûrakariire nginya tene? Marakara maku megûkinyîra njiarwa na njiarwa? 6 Kaî ûtangîtûrurumûkia ngoro ciitû, nîguo andû aku magûkenere? 7 Wee Jehova-rî, tuonie wendo waku ūrîa ûtathiraga, na ûtûhe ûhonokio waku. 8 Nîngûthikîrîria njigue ūrîa Mûrungu, o we Jehova, ekuuga; eranagîra thayû kûrî andû ake, o acio ake aamûre: no ndûkareke macookerere ūrimû wao. 9 Ti-itherû ûhonokio wake ūrî hakuhî na arîa mamwîtigîrîte, nîgeetha riiri wake ûtûûre bûrûri-inî witû. 10 Wendo na wîhokeku nîicemanîtie; ûthingu na thayû nîkîmumunyanîte. 11 Wîhokeku ûkunûkaga kuuma na thî, naguo ûthingu ūcûthagîrîrie ūrî o igûrû. 12 Ti-itherû Jehova no aheane kîndû o gîothe kîega, naguo bûrûri witû ūciarage magetha maguo. 13 Ûthingu nîguo ûmûthiîaga mbere, ûkahaaragîria makinya make njîra.

86 Ihooya rîa Daudi Wee Jehova, njigua na ûnjîtîke, nîgûkorwo ndî mûthînni na mûbatari. 2 Gitîra muoyo wakwa, nîgûkorwo nîndîheanîte harîwe. Wee nîwe Ngai wakwa; honokia ndungata yaku iñô ikûhokete. 3 Njiguira tha, Wee Mwathani, nîgûkorwo ngûkayagîra mûthenya wothe. 4 He ndungata yaku gîkeno, nîgûkorwo nî kûrî we, Wee Mwathani, ndorereirie ngoro yakwa. 5 Nîgûkorwo Wee Mwathani ūrî mwega na nîürekanagîra, ûkaingîhia wendo kûrî

arīa othe magūkayagīra. 6 Iguo ihooya rīakwa, Wee Jehova; thikīrīria ikaya rīakwa ūnjiguūre tha. 7 Mūthenya ūrīa ngaakorwo na thīna nīngagūkaīra, nīgūkorwo nīukanjītika. 8 Wee Mwathani, thīnī wa ngai ciōthe gūtīrī īngī tawe; gūtīrī cīko ingihaananio na ciaku. 9 Ndūrīrī ciōthe iria ümbīte nīgooka igūthathaiye irī mbere yaku, Wee Mwathani; nīkarehera rītwa rīaku riiri. 10 Nīgūkorwo Wee ūrī mūnene, na nīwīkaga cīko cia kūgeganīa; Wee wiki nowe Ngai. 11 Wee Jehova, nyonagīrīria njīra ciaku, nīgeetha thīiage na mīthīire ya ma; he ngoro nīrūtīre kūna, nīguo ndītīgāgīre rītwa rīaku. 12 Nīndīrīkūgoocaga na ngoro yakwa yothe, Wee Mwathani Ngai wakwa; ngūtūūra ngumagia rītwa rīaku nginya tene. 13 Nīgūkorwo wendo waku nī mūnene harī nī; nīndeithūrīte kuuma mbīrīra-inī o kūrīa kūriku mūno. (Sheol h7585) 14 Wee Ngai, andū arīa etīī nīmaraatharīkīra; gīkundi kīa andū matarī tha nīmaracaria muoyo wakwa, o andū acio matakūrūmbūyagia. 15 No Wee, Wee Mwathani, ūrī Mūrungu mūiuga tha na ūrī mūtugi, ndūhiūhaga kūrakara, na ūiyūrītwo nī wendo na wīhokeku. 16 Wīhūgūre ūndore na ūnjiguūre tha; he ndungata īno yaku hinya waku, na ūhonokie mūriū wa ndungata yaku ya mūndū-wa-nja. 17 Nyonia kīmenyīthia kīa wega waku, nīguo thū ciakwa ikīone iconorithio, nīgūkorwo Wee, Wee Jehova, nīndeithītīte na ūkaahooreria.

87 Thaburi ya Ariū a Kora Nīahaandīte mūthingi wa itūūra ūkake igūrū rīa kīrima kīrīa kīamūre; 2 Jehova nīendete ihingo cia Zayuni gūkīra ciikaro iria ingī ciōthe cia Jakubu. 3 Maūndū mega nīmaragio igūrū rīaku, wee itūūra inene rīa Ngai: 4 “Nīngwandīka ūhoro wa Rahabu na wa Babuloni thīnī wa arīa manjūū, Filistia o nakuo, na Turo, hamwe na Kushi, njuge atīrī, “Ūyū aaciārīirwo Zayuni.”” 5 Ti-itherū, ūhoro wa Zayuni ūkīario nīgūkagwetagwo atīrī, “Ūyū o na ūrīa maaciārīirwo kuo, na ūrīa-ūrī-igūrū-Mūno we mwene nīagatūma gūtūūre kūri kūrūmu.” 6 Jehova nīakandika ibuku-inī rīa kīrīndī ūtū: “Ūyū aaciārīirwo Zayuni.” 7 Nao magītunga nyīmbo makaina atīrī, “Ithima ciakwa ciōthe irī thīnī waku.”

88 Thaburi ya Ariū a Kora Wee Jehova, o Wee Ngai ūrīa ūhonokagia, ngūkayagīra mūthenya na ūtukū ndī mbere yaku. 2 Ihooya rīakwa rīrokinya harīwe; inamīrīria gūtū gwaku ūigue gūkaya gwakwa.

3 Nīgūkorwo muoyo wakwa ūiyūrītwo nī thīna, na nīi ngirie gūkua. (Sheol h7585) 4 Niī ndaranīrīo na arīa makirīi gūkua; haana ta mūndū ūtarī na hinya. 5 Niī njiganīrīo na arīa akuū, o ta arīa moragītīo magakoma mbīrīra, o acio ūtacookaga kūrīrikana, aria meheretio kuuma ūmenyererī-inī waku. 6 Ūnjikitie irima rīrīa iriku mūno, o kū kūriku kūrī nduma ndumanu. 7 Mang’ūrī maku nīmanditūhīre mūno; nīnūhubīkanītie na ndīhū ciaku ciōthe. 8 Nīnjenjehereirie arata akwa arīa twendanīte mūno, na ūgatūma nduīke kīndū kīrī magigi harīo. Ndīmūhīngīrīrie ndingīhota kūura; 9 maitho makwa nīmaraora nī kīeha. Wee Jehova, ngūkayagīra o mūthenya; ngūtambūrūkagīria moko makwa. 10 Andū arīa akuū-rī, wee nīumonagia mageganīa maku? Acio makuīte-rī, nīmaraħūkaga, magakūgooca? 11 Wendo waku nīumbūragwo mbīrīra-inī, kana wīhokeku waku ūgakiumbūrwo Mwanangīko-inī? 12 Mageganīa maku nīmonagwo kūndū kūu kwa nduma, kana cīko ciaku cia ūthingu ikamenyeka būrūri-inī ūcio wa kīrīganīro? 13 No nīngūkīra ūndeithīe, Wee Jehova; rūciinī mahooya makwa mokaga harīwe. 14 Wee Jehova, nī kīi gītūmīte ūndiganīrie na ūkaahitha ūthīi waku? 15 Kuuma o ūnini wakwa ndūrīte nyamarītīo na ngakuhīrīria gīkuū; nīnyamaarīkīte nī imakanīa ciaku, igatūma njage mwiħoko. 16 Mang’ūrī maku nīmahubīkanītie, nacio imakanīa ciaku ikānānā. 17 Maathiūrūrūkagīria mūthenya wothe ta mūiyūro wa maaħi; hīngīrīrio nīmo na mīena yothe. 18 Nīnjenjehereirie athirītū akwa na arīa nyendete; nduma nīyo mūrata wakwa ūrīa ūnguhīrīrie mūno.

89 Thaburi ya Ethani wa mbarī ya Ezara Ngūtūūra nyinaga ūhoro wa wendo mūnene wa Jehova nginya tene; ndīrīmenyīthanagia wīhokeku waku na kanua gakwa kūrī njiarwa na njiarwa. 2 Nīngumbūra atī wendo waku ūtūrūraga ūrī mūrūmu nginya tene, nyumbūre atī wīhokeku waku nīnūhaandīte o kūu igūrū. 3 Woigire atīrī, “Nīngīte kīrīkanīro na ūrīa nīi ndīthūrīre, na ngeelīta na mwiħītīwa harī Daudi ndungata yakwa ngamwīra atīrī, 4 ‘Nīngatūma rūciāro rwaku rūtūūre rwīhaandīte nginya tene, na ndūme gītī gīaku kīa ūnene gītūūre kīrī kīrūmu njiarwa na njiarwa.’” 5 Wee Jehova-rī, igūrū nīrīkumagia mageganīa maku, na rīkagaathīrīria wīhokeku waku o naguo, kīungano-inī kīa acio atheru. 6 Nī ūndū-rī, kūu matu-inī igūrū nūtū ūngīgerekānīo na Jehova? Nūtū ūkīhaana ta Jehova harī ciūmbe iria irī igūrū? 7 Kiama-

inī kīa acio atheru, Mūrungu n̄etigirītwo mūno; n̄i wa gwītigirwo gūkīra arīa othe mamūrigiicīrie. 8 Wee Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, nūū ūkihaana tawe? Wee Jehova, n̄i ūrī hinya, na wīhokeku waku ūtūrūraga ūkūrigiicīrie. 9 Nīwe wathaga kīhuhūkanio kīa iria rīriā inene; rīriā makūmbī marīo mookīra na igūrū, nūmahooreragia. 10 Wahehenjire Rahabu agītuīka o ta ūmwē wa arīa moragītwo; wahurunjire thū ciaku na guoko gwaku kūrī hinya. 11 Igūrū n̄i rīaku, o na thī no yaku; Wee nīwe wombire thī na kīriā gōthe kīrī thīnī wayo. 12 Nīwe wombire mwena wa gathigathini na wa gūthini; Taboru na Herimoni ciinaga ikenete n̄i ūndū wa rīitwa rīaku. 13 Gīcoka gīaku n̄i kīrī ūhoti; guoko gwaku kūrī hinya, guoko gwaku kwa ūrīo nīgūtūgīrie. 14 Ūthingu na kīhootho nīcio mūthingi wa gītī gīaku kīa ūnene; wendo na wīhokeku nīgūtongorāgia. 15 Kūrathimwo-rī, n̄i andū arīa mooī gūkūgooca na nyīmbo, o arīa mathiiaga na ūtheri waku, Wee Jehova. 16 Makenagīra rīitwa rīaku mūthenya wothe; magūtūgagīria n̄i ūndū wa ūthingu waku. 17 Nīgūkorwo Wee nīwe riiri na hinya wao, na tondū wa ūtugi waku nītūtūgagīria rūhīa rwitū. 18 Ti-itherū, ngo iitū ūrī na Jehova, mūthamaki witū n̄i wa Ūrīa-Mūtheru-wa-Israeli. 19 Hīndī ūmwe nīwaririe na njīra ya kīoneki, ūkīrra andū aku arīa ehokeku atīrī, ‘Nīheete njamba ūmwe ya ita hinya; nīndūgīritie mwanake gatagatī ka andū. 20 Nīndīoneire Daudi ndungata yakwa; nīndīmūtitīrīrie maguta makwa maamūre. 21 Guoko gwakwa nīkūrīmūtiiragīria; ti-itherū gīcoka gīakwa nīkīrīmūkīgīria hinya. 22 Gūtīrī thū ikaamwītia igooti. gūtīrī mūndū mwaganu ūkaamūhinyīrīria. 23 Nīngahehenja thū ciale mbere yake, na njūrage arīa othe mamūthūire. 24 Wendo wakwa wa kwīhokeka ūrikoragwo hamwe nake, na n̄i ūndū wa rīitwa rīakwa rūhīa rwake nīrūrītūgagīrio. 25 Nīngatambūrkīa guoko gwake igūrū rīa iria, na guoko gwake kwa ūrīo ndīkūige igūrū rīa njūtī. 26 Nīakanjīta anjīire atīrī, ‘Wee nīwe Baba, na Mūrungu wakwa, o Rwaro rwa Ihiga, Mūhonokia wakwa.’ 27 Ningī nīngawmamūra atuīke irigithathi rīakwa, na ndūme atūtūgīrio gūkīra athamaki a thī. 28 Nīngūtūrīria wendo wakwa harī we nginya tene, na kīrīkanīro gīakwa nake gītūre kīrī gīa kwīhokeka. 29 Nīngahaanda rūciaro rwake nginya tene, na gītī gīake kīa ūnene ndīkīhaande rīriā rīothe igūrū rīgūtūrīra. 30 ‘Ariū ake mangīgatirika watho wakwa na mage kūrūmīrīra kīrīra gīakwa, 31 mangīgathūrkīa kīrīra kīa watho wakwa

wa kūrūmīrīrwo na mage kūmenyerera maathani makwa, 32 nīngaherithia wīhia wao na rūthanju, herithie waganu wao na kūmahūra iboko; 33 no ndirī hīndī ngaamwehereria wendo wakwa, o na kana thaahie wīhokeku wakwa o na rī. 34 Ndigathūkia kīrīkanīro gīakwa kana ngarūrīre ūrīa iromo ciakwa ciarītie. 35 Nīndihītīte ngīgwetaga ūtheru wakwa, rīmwē rīa kūigana, na ndirī hīndī ngaaheenia Daudi, 36 atī rūciaro rwake rūgūtūra nginya tene, na gītī gīake kīa ünene gītūre kīrī kīrūmu mbere yakwa ta riūa; 37 gīgūtūra kīrī kīrūmu nginya tene o ta mweri, mūira ūrīa ūrī matu-inī nī mwīhokeku.” 38 No rīrī, wee nīuregete, na ūgatiganīria, o na ūgakīrakarīra ūcio ūtitīrīrie maguta. 39 Wee nīukanīte kīrīkanīro kīrīa ūrīkanīre na ndungata yaku, na ūkarangīrīria thūmbī yake rūkūngū-inī. 40 Wee ūmomorete thingo ciake ciathe na ūkaananga cīhitho ciake iria cia hinya. 41 Ehītūkīri othe nīmatahīte indo ciake; atuīkīte wa kūnyararwo nī andū arīa mariganītie nake. 42 Wee nītūtūgīrītie guoko kwa ūrīo kwa arīa mamūthūire; nītūtūmīte thū ciake ciathe ikene. 43 Üūgī wa rūhiū rwake rwa njora nītūhūndūrīte, na ūkaaga kūmūteithīrīria mbaara-inī. 44 Nītūniinīte riiri wake ūgathira, na ūgaikania gītī gīake kīa ünene thī. 45 Nītūnyihiitīte matukū ma withī wake; ūmūhumbīte thoni o ta nguo. 46 Nī nginya rī, Wee Jehova? Ügūtūra wīhithīte nginya tene? Nī nginya rī mang’ūrī maku megūtūra maakanīte ta mwaki? 47 Ririkana ūrīa mūtūrīre wakwa ūrī wa gūthira o narua. Kaī akīrī ūndū wa tūhū watūmire ūmbe andū othe! 48 Nī ūndū ūrīkū ūngūtūra muoyo na ndonane na gīkuū, kana ehonokie kuuma kūrī hinya wa mbīrīra? (Sheol h7585) 49 Wee Mwathani, wendo waku mūnene ūrīa wa tene ūkīrī kū, ūrīa wehītire, ūkīrīra Daudi na ūndū wa wīhokeku waku? 50 Mwathani, ririkana ūrīa ndungata yaku īnyūrūritio, na ūrīa nyūmīrīrie irumi iria numītwo nī ndūrīrī ciathe ngoro-inī yakwa, 51 o irumi iria thū ciaku iinyūrūritie nacio, Wee Jehova, iria itūire iinyūrūritie makinya ma ūrīa wee ūtīrīrie maguta nacio. 52 Jehova arogooocwo nginya tene!

90 Ihooya rĩa Musa, ndungata ya Ngai JEHOVA, nĩwe ūtūürítē ūrĩ giikaro gitü kuuma njiarwa na njiarwa. 2 O mbere ya irĩma kûgĩa kuo kana ūkíümبا thĩ na mabûrûri, kuuma tene nginya tene, Wee ūrĩ o Mûrungu. 3 Wee ūcookagia andû magatuïka rûkûngû, ūkoiga atîrî, “Cookai rûkûngû-inî, inyuï ciana ici cia andû.” 4 Nîgûkorwo mîaka ngiri harîwe

no ta mūthenya wa ira ūria ūrahítükire, kana ta ituaníra rímwe ría arangíri a útukú. 5 Úhaataga andū, ūkameeheria, magakoma toro wa gíkuú; andū mahaana ta nyeki írìa íringükaga rüciiní: 6 o na gütuíka rüciiní níringükaga, hwaí-iní ihoohaga, íkooma. 7 Tüniinagwo ní marakara maku, na tükamakio mūno ní marürú maku. 8 Nüüigíte wíhia witú o mbere yaku, mehia maitú maría mahithe ūkamoimíria o ütheri-iní hau mbere yaku. 9 Matukú maitú mothe maniinagwo ní mang'ürí maku; tüninükagia mǐaka iitú na gúcaaya. 10 Mùigana wa matukú maitú-rí, ní mǐaka mǐrongo mügwanja, kana mǐrongo ínana, tüngíkorwo türí na hinya; no rírí, müigana wamo no thíina na kíeha, nígükorwo mathiraga o naruá, na ithuí tügathíi, tükabuúria. 11 Núú ütú hinya wa marakara maku? Nígükorwo mang'ürí maku ní manene o ta gwítigírwo küría wagíriire. 12 Tuonie gütara matukú maitú wega, nígeetha tügíe na ngoro ya üugí. 13 Wee Jehova, hoorera! Ní nginya rí? Iguíra ndungata ciaku tha. 14 Rüciiní tühüünagie na wendo waku útathiraga, níguo tüninage ní gükena na tūcanjamükage matukú maitú mothe. 15 Túma tükene matukú maingí o ta maría útúnyamarítie, na mǐaka mǐngí o ta írìa tuonete thíina. 16 Ndungata ciaku irokíonio cíiko ciaku, naguo riiri waku wonio ciana ciao. 17 Wega wa Mwathani Ngai witú ürogína na ithuí; túma wíra wa moko maitú ügaacíre, ii-ni, kírúmie wíra wa moko maitú.

91 Mündū ūrīa ūikaraga agitūrwo nī Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno arīhurūkaga kīruru-inī kīa Mwene-Hinya-Wothe. **2** Ngūkiuga ūhoro wa Jehova atīrī, “Wee nīwe ūrīrīro rīakwa na kīrigo gīakwa kīrī hinya, nīwe Ngai wakwa, ūrīa ndīihokete.” **3** Ti-itherū nīegūgūteithūra gīkerenge-inī kīa mūtegi, o na kuuma mūrimū-inī ūrīa mūmū wa kūuraga. **4** Arīkūhumbagīra na njoya ciake, na rungu rwa mathagu make nīho ūrīgitagia; wīhokeku wake nīūgatuika ngo yaku na kīlithio gīaku. **5** Ndūrītigagīra imakania cia ūtukū, kana mūgu ūrīa ūthīrīrikaga mūthenya, **6** o na kana mūrimū ūrīa ūceemaga nduma-inī, kana mūthiro ūrīa ūniinanaga mūthenya gatagatī. **7** Andū ngiri no magūe mwena waku, nao ngiri ikūmi magūe guoko-inī gwaku kwa ūrīo, no ndūngīkuhīrīrio nīguo. **8** Wee no kwīrorera ūkerorera na maitho maku wīonere iherithia rīa andū arīa aaganu. **9** Üngītua Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno gīkarō gīaku, o we Jehova, ūrīa arī we ūrīrīro rīakwa, **10** hīndī īyo gütirī ūtū ūgaagūkorerera, gütirī mwanangīko ūgaakuhīrīria hema yaku. **11** Nīgūkorwo nīagaatha

araika ake nī ūndū waku, makūgitagīre mīthīire-inī yaku yothe; 12 nīmagakuoya na igūrū na moko mao nīgeetha ndūkaringwo kūgūrū nī ihiga. 13 Niūgakinŷirīria mūrūthi, o na ndūira; ūkarangirīria mūrūthi ūrīa mūnene, o na nyoka. 14 Jehova ekuuga atīri, "Kuona atī nīnyendete, nīngamūhatūra hatika-inī; nīndīrimūgitagīra, nīgūkorwo nīamenyete rītwa rīakwa. 15 Arīngayagīra, na niī ngamwītīka; ndīrikoragwo hamwe nake hīndī ya thiīna, ndīrimūteithūraga na ngamūtūthīnia. 16 Ngūmūtūria muoyo matukū maingī nginya aiganie, na ndīmuonagie ūhonokio wakwa."

92 Nī wega mūno gūcookagīria Jehova ngaatho o na gūkumagia rītwa rīaku na rwīmbo, Wee Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno, 2 nī wega mūno kwanagīrīra wendo waku o rūciinī, o na kwanagīrīra wīhokeku waku ütukū, 3 tūkiinagia kīnanda gīa kīnūbi kīa ndigi ikūmi, o hamwe na kīnanda kīa mügeeto kīrīa kīgambi wega. 4 Nīgūkorwo, Wee Jehova, nīüngenetie nī ündū wa ciiko ciaku; nīngūina ngenete nī ündū wa wīra wa moko maku. 5 Iī mawīra maku matikīrī manene, Wee Jehova, meciiria maku-rī, matikīrī marikīru! 6 Mündū ūrīa ütarī ütūgī ndangīmamenya, mündū mūkīgu ndangīkūurana ündū üyū, 7 atī o na arīa aaganu mangīkūra ta nyeki, o na arīa othe mekaga üūru mangīgaacīra, makaaniinwo nginya tene na tene. 8 No Wee Jehova, ütūrraga ütūgīrīto nginya tene. 9 Nīgūkorwo thū ciaku, Wee Jehova, ti-itherū thū ciaku nīgathira; arīa othe mekaga üūru nīmakaharaganio. 10 Wee nīwambararītie rūhīa rwakwa o ta rwa mbogo; ndīmūtitīrīrie maguta marīa mega mūno. 11 Maitho makwa nīmeyoneire gūtoorio gwa thū ciakwa; matū makwa nīmeiguīrīre ūrīa thū ciakwa icio njaganu itooretio. 12 Andū arīa athingu marītheeremaga o ta mūtī wa mūkīndū, makūre o ta mūtarakwa wa Lebanonī; 13 mahaandītwo kūu nyūmba-inī ya Jehova, marītheeremaga kūu nja-inī cia Ngai witū. 14 Magatūura maciaraga maciaro o na marī akūrū, matūure marī na hinya wa wīthī wao, na marī aruru, 15 maanagīrīre, makiugaga atīrī, "Jehova nī mūrūngīrīru; we nīwe Rwaro rwakwa rwa lhīga, na gūtīrī wagānu üngīoneka thīnī wake."

93 Jehova niarathamaka, ehumbīte ūkaru; Jehova
ehumbīte ūkaru na akeoha hinya ta mūcībi. Thī
nīhaandītwo ikarūma ki, ndīrī hīndī īngīenyenyeka.
2 Gīti gīaku kīa ūnene gītūūrite kīrī kīrūmu kuuma o

tene; wee ūtūūrīte kuo kuuma tene na tene. 3 Wee Jehova-rī, maria nīmaranīrīra, maria maranīrīra na mīgambo yamo; maria maranīrīra makahūūrithia makūmbī. 4 We nīarī hinya gūkīra makūmbī ma iria, arī hinya gūkīra marurumī macio ma maaī maingī, Jehova arī igūrū nī arī hinya. 5 Wee Jehova, mawatho maku maikaraga marī marūmu; naguo ūtheru ūgūtūūra ūgemetie nyūmba yaku matukū matarī mūthia.

94 Wee Jehova, o Wee Mūrungu ūrīa ūrīhanagīria,
Wee Mūrungu ūrīa ūrīhanagīria-rī, cangarara.

2 Arahūka, Wee mūtuanīri ciira wa andū othe a thi; kīrīhe andū aria etīi o kīria kīmagīrīre. 3 Wee Jehova-rī, nī nginya rī andū arīa aaganu megūtūūra makenete, nī nginya rī andū arīa aaganu megūtūūra marūūhagia? 4 Maaragaga ndeto cia mwīgaatho; andū arīa othe meekaga ūūru, o maiyūritwo nī mwītīo. 5 Mahehenjaga andū aku, Wee Jehova, makahīnīrīria igai rīaku. 6 Mooragaga mūtumia wa ndigwa, na mūndū wa kūngī; mooragaga ciana iria itarī maithe. 7 Moigaga atīrī, "Jehova ndangīona; Ngai wa Jakuburī, ndangīrūmbūya." 8 Mwīmenyererei inyuī arīa mwagīte ūūgī mūrī gatagatī-inī ka andū; inyuī andū aya akīgū, mūgaakīlhīga rī? 9 Ūrīa wombire gūtūrī, ndangīgīua? Ūcio wombire riitho-rī, ndangīona? 10 Ūcio ūrūithagia ndūrīrī-rī, ndangīherithania? O ūcio ūrutaga andū-rī, ndarī ūmenyo? 11 Jehova nīoī meciiria ma mūndū; ii, oī atī meciiria mao nī ma tūhū. 12 Wee Jehova, kūrathimwo-rī, nī mūndū ūrīa Wee ūtaaraga, o mūndū ūcio ūrutaga watho waku; 13 nīūgaatūma ahoorere matukū-inī ma thīna, o nginya rīrīa mūndū ūrīa mwaganu akenjerwo irima. 14 Nīgūkorwo Jehova ndagatiganīria andū ake; igai rīake ndarī hīndī angīritirika. 15 Ūtuanīri ciira wa kīhootho nīūgakwo rīngī igūrū rīa ūthingu, nao andū othe arīa arūngīrīru ngoro maūrūmagīrīre. 16 Nūū ūkwarahūka, andūrīre harī arīa aaganu? Nūū ūkūndūgamīrīra, andūrīre harī arīa meekaga ūūru? 17 Tiga Jehova aandethirie-rī, ingīakuire o narua, ngatūūre kūu ūkiri-inī. 18 Rīrīa ndoigire atīrī, "Kūgūrū gwakwa nīkūratenderūka," wendani waku, Wee Jehova, nīwandiirīrīre. 19 Rīrīa mītangiko yaingīhire thīnī wakwa-rī, Wee wahooreririe, ūgīkenia ngoro yakwa. 20 Gītī kīa ūnene kīa ungumania-rī, hihi no kīgīe na ngwatanīro nawe, o kīrīa kīrehanagīra mīnyamaro nī ūndū wa matūro ma kīo? 21 Monganaga hamwe nīguo mokīrīre mūndū ūrīa mūthingu, na

magatuīra mūndū ūtehītie ooragwo. 22 No Jehova nīwe ūtuikīte kīrigo gīkwa kīa hinya, na Ngai wakwa, o we rwaro rwakwa rwa ihiga harīa njūragīra. 23 We nīakamaherithia nī ūndū wa mehia mao na amaniine nī ūndū wa waganu wao; Jehova Ngai witū nīakamaniina.

95 Ūkai, tūinīre Jehova nī gūkēna; tūkīanīrīre ūcio Rwaro rwa Ihiga rwa ūhonokio witū. 2 Nītūūkei mbere yake tūgīcookagia ngaatho, na tūmūinīre nīyīmo cia kūmūkumia. 3 Nīgūkorwo Jehova nī Mūrungu mūnene, o we Mūthamaki mūnene ūkīrīte ngai ciotle. 4 Thī kūrīa kūrīku mūno kūrī guoko-inī gwake, o na tūcūmbīrī twa irīma no twake. 5 Iria nī rīake, nīgūkorwo nīwe warīumbire, na moko make nīmo moombire thī nyūmū. 6 Ūkai, tūmūināmīrīre tūmūhooe, nītūtūrīrie Jehova o we Mūtūūmbi ndu; 7 nīgūkorwo nīwe Ngai witū, na ithuī tūrī andū a ūrīithio wake, rūrūrū rūrīa we mwene arīthagia. Umūthī mūngīgua mūgambō wake, 8 mūtikoomie ngoro cianyu ta ūrīa mwekire mūrī Meriba, o na ta ūrīa mwekire mūthenya ūrīa mwarī Masa kūu werū-inī, 9 kūrīa maithe manyu maangeririe na makīngararia, o na gūtuīka nīmoonete ūrīa wothe ndaamekīre. 10 Nīgūkorwo ndaatūūrīte ndakarīre rūciaro rūu mīaka mīrongo īna; ngiuga atīrī, "Aya nī andū arīa ngoro ciao ciūrīte, na nīmagīte kūmenya njīra ciakwa." 11 Nī ūndū ūcio ngīlīhīta ndakarīte, ngiuga atīrī, "Matirī hīndī magaatoonya kīhūrūko-inī gīkwa."

96 Inīrai Jehova rwīmbo rwerū; inīrai Jehova, inyuī andū a thi yothe. 2 Inīrai Jehova, goocai rītwa rīake; hunjagai ūhonokio wake mūthenya o mūthenya. 3 Umbūrīai riiri wake kūrī ndūrīrī, mūmbūre mawīko make ma kūgeganīa kūrī andū othe. 4 Nīgūkorwo Jehova nī mūnene, na nī wa kūgoocwo mūno; nīwe wa gwītīgīwo gūkīra ngai ciotle. 5 Nīgūkorwo ngai ciotle cia ndūrīrī nī mīhīanano, no Jehova nīwe wombire igūrū. 6 Riiri na ūnene irī mbere yake; hinya na riiri irī handū hake harīa haamūre. 7 Tūūgīrīai Jehova, inyuī mīhīrīga ya ndūrīrī, mūtūgīrīie Jehova nī ūndū wa riiri na hinya wake. 8 Tūūgīrīai Jehova nī ūndū wa riiri ūrīa wagīrīre rītwa rīake; mūreherei maruta na mūūke nja-inī ciakte. 9 Hooyai Jehova thīnī wa riiri wa ūtheru wake; inainai mūrī mbere yake, inyuī andū a thi yothe. 10 Irai ndūrīrī atīrī, "Jehova nīarathamaka." Thī nīhaandītwo ikarūma,

ndīngīenyenyeka; agatuira kīrīndī ciira akīganānītie. 11 Igūru nīrīkene, thī nīñcanjamūke; iria nīrīrurume, na indo iria ciathe irī thīnī warō; 12 mīgūnda nīkenerūrūke, na indo iria ciathe irī thīnī wayo. Hīndī ūyo mītī yothe ya mūtitū nīkaina nī gūkena; 13 ikaina irī mbere ya Jehova, nīgūkorwo nīarooka, arooka gūtuira thī ciira. Agatuira thī ciira na ûthingu, na kīrīndī agītuire na ma yake.

97 Jehova nīarathamaka, thī nīgīkene; mabūrūri marīa marī ndwere-inī cia iria nīmacanjamūke. 2 Athiūrūrūkīrio nī matu na nduma ndumanu; ûthingu na kīhotoo nīcio mūthingi wa gitī giake kīa ünene. 3 Mwaki ümūthiīaga mbere ügīcinaga thū ciake na mīena yothe. 4 Heni ciake imūrīkaga thī yothe; thī ictionaga ikainaina. 5 Irīma itwekaza o ta mūhūra mbere ya Jehova, igatweka irī mbere ya Mwathani wa thī yothe. 6 Igūru rīanagīrīra ûthingu wake, nao andū othe makoona riiri wake. 7 Andū arīa othe mahooyaga mīhianano mīcūhie nīmaconorithagio, acio meerahaga na mīhianano: inyuī ngai ici, mūinamīrei mūmūhooe. 8 Zayuni iīguaga üguo ügakena, namo matūura ma Juda magacanjamūka, tondū wa matūro maku ma ciira, Wee Jehova. 9 Nīgūkorwo Wee Jehova, nīwe Ürīa-Ürī-Igūru-Mūno wa thī yothe; wee nītūügīrītio mūno igūru rīa ngai ciathe. 10 Arīa endi Jehova nīmathūre üuru, nīgūkorwo nīagitagīra mīoyo ya arīa ake ehoneku, na akamateithūra kuuma moko-inī ma arīa aaganu. 11 Ütheri nīwarīire arīa athingu na arīa arūngīrīru ngoro makaiyūrwo nī gīkene. 12 Kenerai Jehova, inyuī arīa athingu, mūkīgooce rītwa rīake rīamūre.

98 Inīrai Jehova rwīmbo rwerū, nīgūkorwo nīekīte maündū ma kūgeganīa; guoko gwake kwa ūrīo na gīcōka gīake gītheru nīcio imūhonokanīrie. 2 Jehova nīamenyithānītie ühonokio wake na akagūuria ûthingu wake kūrī andū a ndūrīrī. 3 Nīaririkanīte wendo wake na wīhokeku wake ūrīa erīre nyūmba ya Israeli; ituri ciathe cia thī nīcionete ühonokanīo wa Ngai witū. 4 Anīrīrai mūkenete mūrī mbere ya Jehova, inyuī andū othe a thī, tumūkai mūkenrūrūke na nyīmbo mūkīinaga; 5 inīrai Jehova na kīnanda kīa mūgeeto, mūmūinīre na kīnanda kīa mūgeeto o na mūgambo ūrīa mwega mūno, 6 inai na tūrumbeta, na mūgambo wa coro: anīrīrai na gīkene mūrī mbere ya Jehova, o ūcio Mūthamaki. 7 Iria rīrīa inene

nīrīrurume, na kīrīa gīothe kīrī thīnī warō, mabūrūri mothe, na arīa othe matūrūraga kuo. 8 Njūūrī nacio nīkīhūre hī, o nacio irīma nīciine hamwe nī gūkena; 9 nīciine irī mbere ya Jehova, nīgūkorwo nīarooka nīguo athamakīre thī. Agatuira mabūrūri ciira na ûthingu, nakio kīrīndī agītuithanagie na werekereru.

99 Jehova nīarathamaka, ndūrīrī nīcīkīnaine; aikariire gitī kīa ünene arī gatagatī ka makerubi, thī nīthingithe. 2 Jehova nī mūnene Zayuni; nīatūügīrīte igūru rīa ndūrīrī ciathe. 3 Andū nīmakīgooce rītwa rīaku inene na rīa gwītigīrīwo: we nīwe mūtheru. 4 Mūthamaki nī arī hīnya, na nīendete kīhotoo: nīrūmītie ütūithania wa ciira ūrīa mwerekeleru; nīwīkīte maündū ma kīhotoo na ma ûthingu thīnī wa Jakubu. 5 Tūgīrīrai Jehova Ngai witū, na mūmūinamīrīre, mūmūhooe mūrī gīturwāinī kīa makinya make; we nīwe mūtheru. 6 Musa na Harūni maarī amwe a athīnjīri-Ngai ake, nake Samūeli arīrī ümwe wa arīa maakayagīra rītwa rīake; maakayagīra Jehova nake akametīka. 7 Aamaragīria arī thīnī wa gītūgī kīa itu; makīrūmia mawatho make na kīrīa kīa watho wake wa kūrūmīrīwo kīrīa aamaheete. 8 Wee Jehova Ngai witū-rī, nīwametīka; harī Israeli warī Mūrungu mūrekanīri, o na gūtuīka nīwamaherithagia nī ündū wa cīkō ciao njūru. 9 Tūgīrīrai Jehova Ngai witū, na mūmūhoolage mūrī kīrīma-inī gīake kīamūre, nīgūkorwo Jehova Ngai witū nī mūtheru.

100 Anīrīrai mūkenete mūrī mbere ya Jehova, inyuī andū othe a thī. 2 Thathaiyai Jehova mūcanjamūkīte; ükai mbere yake mūkīinaga mūkenete. 3 Menyai atī Jehova nīwe Ngai. Nīwe watūumbire, na ithūrītīrī ake, tūrī andū ake, ng'ondū cia ūrīthīo wake. 4 Tonyerai ihingo ciake mūrī na ngaatho, mūtoonye nja ciake mūkīmūgoocaga; mūcookeriee ngaatho na mūgooce rītwa rīake. 5 Nīgūkorwo Jehova nī mwega, wendo wake ütūrūraga nginya tene na tene; wīhokeku wake nī wa nginya njiarwa na njiarwa.

101 Thaburi ya Daudi Niī ndīnaga ūhoro wa wendo na wa kīhotoo gīaku; Wee Jehova nīwe ndīrīgoocaga na rwīmbo. 2 Nīngīmenyerera ndūre mūtūrīre ütarī ücuuke: nī rī ügaagīuka kūrī nī? Nīndīrīkaraga mūcīi gwakwa ndī na ngoro itarī ücuuke. 3 Gūtīrī ündū mūuru ndīrīgaga mbere ya maitho makwa. Nīthūire cīkō cia andū arīa

matarī wītikio; ndingūtikira menyitirīre harī niī. 4 Ndīrikaraga haraihu na andū arīa marī ngoro nemī; ūru-rī, ndirī hīndī ngaanyiitanīra naguo. 5 Mündū o wothe ūngīcambia mündū wa itūura rīake na hito, ūcio nīngamūniina; mündū o wothe ūrī maitho ma rūng'athio na ngoro ya mwītīo, ūcio ndikamūkirīria. 6 Maitho makwa-rī, marīroraga andū arīa ehooketu būrūri-inī, nīguo maikaranagie na niī; mündū ūrīa mīthīire yake itarī ūcuuke-rī, ūcio nīarīndungatagīra. 7 Gūtīrī mündū wīkaga maūndū ma mawara ūgaikara nyūmba-inī yakwa; gūtīrī mündū waragia maheeni ūkaarūgama mbere yakwa. 8 O rūciinī nīndīrikiragia arīa othe aaganu būrūri-inī; nīngeheria andū arīa othe mekaga ūru mathire itūura-inī rīrīa inene rīa Jehova.

102 Wee Jehova, igua ihooya rīakwa; reke gūkaya gwakwa ngīhooya ūteithio gūgūkinyīre. 2

Tiga kūūhitha ūthīu waku rīrīa ndī mīnyamaro-inī. Inamīrīria gūtū gwaku ūnjigue; ndagūkāira, nījtīka o narua. 3 Nīgūkorwo matukū makwa marathira o ta ūrīa ndogo īthiraga; namo mahīndī makwa maraakana o ta gīcinga. 4 Ngoro yakwa ūringikīte na īkahooha o ta nyeki; ndiganīrwo o na nī kūrīa irio. 5 Tondū wa ūrīa ndīracaya nyanīrīre, hīnjīte ngatigara o gīconde na mahīndī. 6 Haana ta ndundu ya werū-inī, ngahaana ta ndundu ūrīa ūkaraga kūrīa kwanangīku. 7 Ndaaraga itarī toro; haanīte ta nyoni ūrī o iiki nyūmba igūrū. 8 Mūthenya wothe thū ciakwa itindaga igīthirīria; acio maanyūrūragia mahūthagīra rītwa rīakwa taarī kīrumi. 9 Nīgūkorwo ndīaga mūhu taarī irio ciakwa, na kīrīa nyuuaga ngagītukania na maithori, 10 tondū wa mang'ūrī maku manene, ūnjoete na igūrū ūkanjikia mwena-inī. 11 Matukū makwa mahaana o ta kīruru kīa hwaī-inī, hoohaga ta nyeki. 12 No rīrī, Wee Jehova ūgūtūura ūkarīre gītī kīa ūnene nginya tene na tene; ngumo yaku ūgūtūura njiarwa na njiarwa. 13 Wee nīukwarahūka ūiguīre itūura rīa Zayuni tha, nīgūkorwo ihinda rīa kūrīka wega nī ikinyu; ihinda rīrīa riathīrīre nī ikinyu. 14 Nīgūkorwo mahiga makuo nīmakenagīrwo nī ndungata ciaku; o na rūkūngū rwakuo nīrūtūmagā ūringwo nī tha. 15 Ndūrīrī nīgeetigīra rītwa rīa Jehova, athamaki othe a thī mekīrīre riiri waku. 16 Nīgūkorwo Jehova nīagaaka itūura rīa Zayuni ūngī, na eyumīrie arīa na riiri wake. 17 Nīakigua mahooya ma andū arīa aagi; ndakanyarara mahooya mao. 18 Ūhoro ūyū nīwandīkwo nī ūndū wa rūciaro rūrīa rūgooka, nīguo andū arīa mataciarītwo

makaagooca Jehova: 19 "Jehova nīacūthīrīrie thī arī harīa hake haamūre kūu igūrū; arī kūu igūrū Jehova nīkūrora aarorire thī, 20 nīguo aigue gūcaaya kwa arīa moheetwo, na ohorithie arīa maatuīrīrwo gūkua." 21 Nī ūndū ūcio rītwa rīa Jehova nīrīkoimbūrwo kūu Zayuni, na nīakagoocwo kūu Jerusalemu 22 rīria andū a ndūrīrī na mothamaki makoongana, mathathaiye Jehova. 23 Hīndī ya mūtūrīre wakwa nīanyīhīrie hinya wakwa; nīakuhīhīrie matukū makwa. 24 Nī ūndū ūcio ngīkiuga atīrī: "Wee Ngai wakwa, ndūkanjūrage o rīrīa ndāganīria matukū makwa; wee-rī, mīaka yaku īthiaga o na mbere nginya njiarwa na njiarwa. 25 O kīambīrīria-inī, nīwaarire mīthingi ya thī, o narīo igūrū nī wīra wa moko maku. 26 Icio nīgūthira igaathira, no wee ūgūtūura ūgaatūura; igaakūra o ta nguo, ithire. ūgaacigarūrīra ta nguo, icooke iteeo. 27 No Wee ndūgarūrūkaga, nayo mīaka yaku ndīrī mūthia. 28 Ciana cia ndungata ciaku igaatūura na thayū mbere yaku; nacio njiaro ciacio cigaikara irūmīte irī mbere yaku."

103 Thaburi ya Daudi Gooca Jehova, wee ngoro

yakwa; kīrīa gīothe kīrī thīnī wakwa, gooca rītwa rīake itheru. 2 Gooca Jehova, wee ngoro yakwa, na ndūkariganīrwo nī maūndū mothe marīa aanagwīka: 3 o ūrīa ūkūrekagīra mehia maku mothe, na agakūhonia mīrimū yaku yothe, 4 ūrīa ūkūrūraga muoyo waku kuuma irima rīa gīkuū, na agakūhumba wendo na tha taarī thūmbī ya ūnene, 5 o we ūkūhūnagia na maūndū mega nīgeetha waanake waku werūhagio o ta wa nderi. 6 Jehova ekaga maūndū ma ūthingu, na akarūgāmīrīra kīhootho kūrī arīa othe ahīnyīrīrie. 7 Niāmenyīthīrie Musa njīra ciake, nacio cīkō ciake agīcimenyīthīria andū a Israeli: 8 Jehova nī mūigua tha na nī mūtūgi, ndahiūhaga kūrakara, na nīaiyūrīwo nī wendo mūingī. 9 We ndaciirithanagia hīndī cīothe, o na kana agatūura arakarīte nginya tene; 10 Ndatūherithagia ta ūrīa mehia maitū magīrīrwo, o na kana agatūrīhīria kūringana na waganu witū ūrīa ūigana. 11 O ta ūrīa igūrū ūrīrīhanīrīrie na thī, ūguo no taguo wendo wake ūrī mūnene kūrī arīa mamwītīrīte; 12 o ta ūrīa irathīro kūrīhanīrīrie na ithūrīo-rī, ūguo no taguo atwehereirīte mehia maitū magatūrīhīrīria. 13 O ta ūrīa mūthuuri aiguagīra ciana ciake tha, ūguo no taguo Jehova aiguagīra tha arīa mamwītīrīte; 14 nīgūkorwo we nīo ūrīa tuombirwo, nīaririkanaga atī ithūrī ūrī o rūkūngū. 15 Ha ūhoro wa mūndū-rī, matukū make mahaana

o ta nyeki, we acanūkaga o ta ihūa rīa gīthaka; **16** rīhurutagwo nī rūhuho rīkehera, na harīa rīraarī rītingīcooka kuonwo rīngī. **17** No rīrī, kuma tene nginya tene wendo wa Jehova ūtūraga harī arīa mamwītigīrite, naguo ūthingu wake ūgakinyīra ciana cia ciana ciao, **18** o acio mamenyagīrīra kīrīkanīro gīake, na makaririkanaga gwathīkīra watho wake. **19** Jehova nīhaandīte gītī gīake kīa ūnene kīu igūrū, na ūthamaki wake wathaga maūndū mothe. **20** Goocai Jehova, inyuī araika ake, inyuī njamba irī hinya, inyuī mwīkaga ūrīa oigīte, o inyuī mwathīkāgīra kiugo gīake. **21** Goocai Jehova, inyuī mbūtū ciake ciithe cia igūrū, o inyuī ndungata ciake iria cīkaga ūrīa endaga. **22** Goocai Jehova, inyuī mawīra make mothe mūrī kūrīa guothe athamakaga. Wee ngoro yakwa, gooca Jehova.

104 Gooca Jehova, wee ngoro yakwa. Wee Jehova Ngai wakwa, Wee ūrī mūnene mūno; wīhumbīte riiri na ūkaru. **2** Ehumbīte ūtheri taarī nguo; we atambürükagia igūrū taarī hema, **3** na akaara mīgamba ya tūnyūmba twake twa ngoroba igūrū rīa maaī. We atūmaga matuīke ngaari yake ya ita, na agakuuo nī mathagu ma rūhuho. **4** Nīwe ūtūmaga rūhuho rūtuīke arekio ake, nacio nīmībī cia mwaki agacitua ndungata ciake. **5** We aahaandire thī igūrū rīa mīthingi yayo; ndīrī hīndī ūngīenyenye. **6** Wamīhumbīrire na iria rīrīa inene taarī nguo; maaī maikarire makunikīre irīma. **7** No rīrī, wakūūmire maaī mākīūra, nacio ngwa ciaku ciagamba magīthara; **8** magītherera igūrū wa irīma, magīkūrūka cianda-inī, magītherera na kūrīa watuīte mathī. **9** Wee nīwe wekīrire mūhaka ūrīa matangīkīra; gūtīrī hīndī magaacocka kūhumbīra thī. **10** We atūmaga ithima ciitīrīe maaī mīkuru-inī; mathereraga gatagatī-inī ka irīma. **11** Nīcio iheaga nyamū ciithe cia gīthaka maaī ma kūnyua; nīkuo njagī cia werū-inī inyootoragīrwo. **12** Nyoni cia rīera-inī ciakaga itara hakuhī na maaī macio; ciinaga irī honge-inī cia mītī. **13** We aitagīrīria irīma maaī moimīte nyūmba-inī ciake iria irī igūrū; thī nīīganagwo nī maciaro ma wīra wake. **14** We atūmaga nyeki ikure nī ūndū wa kūrīo nī mahiū, na agakūria mīmera irīa andū mahaandaga, tīri-inī gūgakiumaga irio: **15** ndibei irīa ikenagia ngoro ya mūndū na maguta ma gūtūma ūthīū wake ūkenge, o na irio iria cīkagīra ngoro yake hinya. **16** Mītī ya Jehova nīyuragīrio mbura wega, mītarakwa īyo ya Lebanon o irīa aahaandire. **17** Kūu nīkuo nyoni ciakaga itara ciacio; nayo njūū,

nyūmba yayo irī kūu mīkarakaba-inī. **18** Irīma-inī iria ndaaya nīkuo mbūri cia gīthaka ciikaraga; mītatūka-inī ya mahiga nīkuo ikami cīihithaga. **19** Mweri nīguo ūmenyithanagia hīndī ya imera, narīo riūa nīrīmenyaga hīndī yarīo ya gūthūa. **20** Wee nīwe ūtūmaga kūgīe nduma, gūgatuīka ūtukū, nacio nyamū ciithe cia gīthaka ikoimīra icemeete. **21** Mīrūūthi irīa mītī ūraramaga ikīhīta, na ūgacaria irio ciayo kuma harī Mūrungu. **22** Riūa rīrathaga, nayo īgeethīra; iīthīaga ūgakoma imamo-inī ciayo. **23** Hīndī īyo mūndū agathīi kūruta wīra wake, agakīruta wīra o nginya hwaī-inī. **24** Wee Jehova, kaī mawīra maku nī maingīl! Mothe ūmarūfite na ūūgī; nayo thī ūiyūrīte ciūmbe ciaku. **25** Rīrīa nīrīo iria rīrīa inene na rīarī, ūiyūrīte ciūmbe irī muoyo itangītarīka, iria nene na iria nini. **26** Marikabu nīkuo igeragīra igīthī na igīcooka, o na nyamū irīa ūtagwo Leviathanī, irīa wombire nīguo ūtūhagīre kuo. **27** Icio ciithe nīwe icūthagīrīria nīguo ūcihe irio ciacio hīndī irīa yagīrīre. **28** Na rīrīa wacihe irio, cioyaga ikarīa; rīrīa watambürükia guoko gwaku, ūcihūūnagia na indo njega. **29** Rīrīa wahitha ūthīū waku, inyiitagwo nī guoya; rīrīa weheria mīhūmū yacio, ikuuuaga igaacocka rūkūngū-inī. **30** Rīrīa watūma Roho waku, ikagīa kuo, nawe ūkerūhia maūndū mothe gūkū thī. **31** Riiri wa Jehova ūrotūra nginya tene; Jehova arokenagīra mawīra make: **32** o we ūcio ūroraga thī, nayo ikainaina, o we ūhutagia irīma, nacio ikoima ndogo. **33** Ngūtūra nyinagīra Jehova matukū mothe ma muoyo wakwa; ndīrīnaga ngīgoocaga Ngai wakwa hīndī irīa yothe ngūtūra muoyo. **34** Jehova arokenio nī mecūūrania makwa, rīrīa ndīrīkenaga nī ūndū wake. **35** No rīrī, ehia maroniinwo kuma thī, na andū arīa aaganu mathire biū. Wee ngoro yakwa, gooca Jehova. Goocai Jehova.

105 Cookeria Jehova ngaatho, kaīrai ūtīwa rīake; menyithiai ndūrīrī maūndū marīa ekīte. **2** Mūnīfreī, mūmūnīreī mūkīmūgoocaga; heanai ūhoro wa cīiko ciake ciithe cia mageganīa. **3** Mwīrahei nī ūndū wa ūtīwa rīake ithera; ngoro cia arīa marongoragia Jehova nīkene. **4** Cūthīrīrīai Jehova na hinya wake; mathaai ūthīū wake hīndī ciithe. **5** Rīrīkanai mageganīa marīa ekīte, na ciama ciake, na matūro ma ciira marīa atuīte, **6** inyuī njiaro cia Iburahīmu ndungata yake, o inyuī ciana cia Jakubu, inyuī ake athuure. **7** Jehova nīwe Ngai witū; matūro make ma ciira marī thī yothe. **8**

Niaririkanaga kīrīkanīro gīake nginya tene, nīkio kiugo kīrīa aathanire, nī ūndū wa njiarwa ngiri, **9** kīrīkanīro kīrīa aarīkanīire na Iburahīmu, na noguo mwihītwa ūria eehītire harī Isaaka. **10** Nīagīfikirire hinya harī Jakubu kīrī kīrīra gīake kīa watho wa kūrūmagīrīwo, agīgīkīra hinya harī Israeli kīrī kīrīkanīro gīa gütūura tene na tene: **11** “Wee nīwe ngaahe būrūri wa Kaanani ūtuīke igai rīrī ūkaagaya.” **12** Hīndī ūria maarī o anini magītarwo, o anini biū, na marī ageni kuo-rī, **13** morūuraga kuuma rūrīrī rūmwe nginya rūrīa rūngī, na kuuma ūthamaki-inī ūmwe nginya ūrīa ūngī. **14** Ndarī mūndū o na ūmwe eetīkīririe amanyariire; nī ūndū wao akīrūuthia athamaki, akīmeera atīrī: **15** “Mūtikanahutie andū arīa akwa atīrīrie maguta; mūtikanekē anabii akwa ūru.” **16** Agītūma būrūri ūcio ūgīe ng’aragu, na akīniina mīthīthū yao yothe ya irio; **17** agītūma mūndū athīi mbere yao: nīwe Jusufu, ūrīa wendirio arī ngombo. **18** Nīmamūtīhirie magūrū na bīngū, na makīmuoha ngingo na igerā, **19** nginya ūrīa oigīte ūgīkīnyanīra, nginya kiugo kīa Jehova gīkītonania atī aarī mūndū wa ma. **20** Mūthamaki agītūmana na akīmuohorithia, mwathi ūcio wa ndūrī akīmūrekereria. **21** Akīmūtua mwathi wa indo ciā nyūmba yake, na mūrori wa indo irīa ciothe aarī nacio, **22** nīguo ataarage anene ake o ūrīa angīonire kwagīrīire, na arutage athuuri ake ūugī. **23** Hīndī īyo Israeli agīthī Misiri; Jakubu agītūura arī mūgeni būrūri-inī ūcio wa Hamu. **24** Jehova agītūma andū ake maciarane mūno; agītūma maingīhe mūno gūkīra thū ciao, **25** irīa aagarūrire ngoro ciao agītūma ithūure andū ake, agītūma ithugundīre ndungata ciāke ūru. **26** Aatūmire Musa ndungata yake, na Harūni, ūrīa aathurīte. **27** Nao makīringa ciāma ciāke gatagatī-inī kao, magīka mageganīa make būrūri-inī wa Hamu. **28** Agītūma kūgīe nduma naguo būrūri ūcio ūgītūmana, tondū-rī, gīthī ti ciugo ciāke maaremeire? **29** Akīgarūra maaī mao magītūka thakame, agītūma thamaki ciao ikue. **30** Būrūri wao ūkīyūra ciūra, irīa ciatoonyire nginya tūnyūmba twa toro twa anene ao. **31** Aarīrie, gūgūka mīrumbī ya ngī, na rwaġī rūkīyūra būrūri wao wothe. **32** Akīgarūra mbura yao īgītūka ya mbembe, na henī ikīhenūka būrūri-inī wao wothe; **33** akīrūnda mīthabibū yao, na mīkūyū, na akiunanga mītī ya būrūri wao. **34** Aarīrie, nacio ngīgi igūka, na ndaahi itangītarīka; **35** ikīrīa kīndū gīothe kīarī kīrūru būrūri-inī wao, na ikīrīa maciaro ma tīri wao. **36** Ningī akīrūraga marigithathi mothe ma būrūri wao,

maciaro ma mbere ma ūciari wao wothe. **37** Niaarutire Isiraeli makiuma kuo, makuuute betha na thahabu, na gatagatt ka mihiriga yao hatiari mundu o na ūmwe wari muhinyaru. **38** Andu a Misiri nimakenire moima kuo, tondu nimanyiititwo ni guoya wa andu acio a Isiraeli. **39** Niatamburukirie itu rimahumbagire, o na mwaki wa kumamurikagira ūtuku. **40** Metirie irio, nake akimarehere tumakia-arume, na akimahuunia na irio cia iguru. **41** Aaturanirie rwaro rwa ihiga, namo maaī magitothoka; magigtherera ta ruū kuu weru-ini. **42** Nigukorwo niarikanire kiraniro giake githeru kiria aarikanire na ndungata yake Iburahimu. **43** Niaarutire andu ake makiuma kuu makenete, akiruta acio ake athuure makianagirira ni gukena; **44** akimaha maburri ma ndurri, nao magituika a kugaya kiria andu angi maanogeire, **45** niguo marumagie mataaro make, na maathikagire mawatho make. Goocai Jehova.

106 Goocai Jehova. Cookeriai Jehova ngaatho,

nīgūkorwo nī mwega; wendo wake ūtūrāga
a tene. 2 Nū ūngiuga ciiko cia hinya cia
a, kana aaniřire kūna ūgooci wake wothe?
athimwo-ři, nī arīa marūmagia kihooto, arīa
aga ūria kwagīriire hīndī ciothe. 4 Ndirikanaga,
Jehova, hīndī ūria ūgwika andū aku wega,
thagie rīřia ūkūmahonokia, 5 nīguo ngenagīre
řiři wa andū aku athuure, nīguo ngwatanagīre
o-inī kīa rūrīři rwaku, na nyiitanagīre na igai
tūgikūgooca. 6 Ithuň nītwihītie, o ta ūria maithe
meehirie; nītwikīte ūru na tūkaagana. 7
maithe maitū maarř Misiri, matiarūmbūirie
ciaku; matiigana kūririkana ūtugi waku mūingī,
kīrema mari hūgūrūři-inī cia iria, o Iria ūři
8 No nīamahonokirie nī ūndū wa ūtīwa riake,
atūme hinya wake mūnene ūmenyeke. 9
ūmire Iria Itune, narō řikīhūa; akīmagereria
ūriku taarī werū-inī. 10 Nīamahonokirie guoko-
ra andū arīa maamathūire; akīmakūura kuuma
o-inī gwa thū. 11 Maař macio nīmahubanīirie
u ao; gütirī o na ūmwē wao watigarire. 12
iyo magūtikia ciiranīro ciake, na makīmūnīra,
nīguooca. 13 No makīriganīrwo o narua nī
kīte, na matiigana gweterera ūtaaro wake. 14
kūu werū-inī makīnyiitwo nī thuti; makigeria
ngu marī kūu gütagiřaga kīndū. 15 Nī ūndū
akīmahe kīria maamwitirie, no akimatūmīra
nū wa kūmanyariira. 16 Ningī nīmaiguřiře

Musa ūiru marī kūu kambī-inī, o na makīgūira Harūni ūiru, o ūcio wamūrīrwo Jehova. 17 Thī īgīatūka na ikīmeria Dathanī; ningī īgīthika thiritū ya Abiramū. 18 Mwaki ūgiakana gatagatī-inī ka arūmīrīri ao; rūrīmbī rūgīcina andū acio aaganu. 19 Nīmathondekire gacaū marī kūu Horebu, makīhooya mūhianano ūtweketio kuuma kūrī kīgera. 20 Maakūrānirie Riiri wa Ngai na mūhianano wa ndegwa ūrīa ūrīaga nyeki. 21 Makīriganīrwo nī Mūrungu ūrīa wamahonokirie, ūrīa wekīte maūndū manene kūu būrūri wa Misiri, 22 akīringa ciama būrūri wa Hamu, na agīka mawīko ma gwītīgīrwo Iria-inī Itune. 23 Nī ūndū ūcio akiuga nīekūmaniina, tiga nī Musa, ūrīa we aathurīte, warūgamire mbere yake, akīmūthaitha ndakamaniine na mang'ūrī make. 24 Ningī makīnyarara būrūri ūcio mwega, makīaga gwītīkia kīrānīro gīake. 25 Makīnuguna marī hema-inī ciao, na makīaga gwathikīra Jehova. 26 Nī ūndū ūcio akīoya guoko na igūrū, akīlhīta atī nīakamang'āuranīria kūu werū-inī, 27 ang'āuranīrie njiaro ciao kūu gatagatī-inī ka ndūrīrī, aciharanaganīrie kūu mabūrūri-inī guothe. 28 Nīmeyohanirie na Baali ya Peoru, na makīrīa magongona maarutīrwo ngai itarī muoyo; 29 magītūma Jehova arakare nī ūndū wa cīko ciao cia wagānu, naguo mūthiro ūgītuthūka gatagatī-inī kao. 30 No Finehasi akīrūgama na igūrū, akīherithia arīa maarī na mahītīa, naguo mūthiro ūgīthīra. 31 Úhoro ūcio ūgītūma atuuo nī mūthingu kūrī njiarwa na njiarwa nginya tene. 32 Nao makīrakaria Jehova hau maaī-inī ma Meriba, nake Musa agīkīyīrīwo nī thīna nī ūndū wao; 33 nīgūkorwo nīmaremeire Roho wa Ngai, nake Musa akīaria ciugo itaagīrīre. 34 Matiigana kūniina ndūrīrī icio ta ūrīa Jehova aamaathīte, 35 no nīgūtukana maatukanire na ndūrīrī, na makīrūmīrīra mītugo yao. 36 Makīhooya mīhianano yao, ūrīa yatuīkire mūtego kūrī o. 37 Makīrūtīra ndaimono aanake na airītu ao marī magongona. 38 Magīita thakame ūtehītie, thakame ya aanake na airītu ao, arīa maarutire marī magongona kūrī mīhianano ya Kaanani, naguo būrūri ūgīthaahio nī thakame yao. 39 Nīmethahirie o ene nī gwīka ūguo meekire; na ūndū wa cīko ciao makīhūūra ūmaraya. 40 Nī ūndū ūcio Jehova akīrakarīra andū ake, na agīthūūra igai riāke mūno. 41 Akīmaneana kūrī ndūrīrī, nīguo maathagwo nī thū ciao. 42 Thū ciao ikīmahinyīrīria, na ikīmaiga rungu rwa wathani wao. 43 Nake akīmateithūra mahinda maingī, no-

o makirema, makirikira mehia-iní mao. 44 Nowe akiona mînyamaro yao rîrîa aaiguire magikaya; 45 nî ûndû wao akiririkana kîrîkanîro gîake, na nî ûndû wa wendo wake münene akiringwo nî tha. 46 Agítuma maiguîrwo tha nî arîa othe maamatahîte. 47 Tûhonokie, Wee Jehova Ngai witû, na útûcookanîrîrie útûrute kûrî ndûrîrî, nîguo tûcookagîrie rîtwa rîaku itheru ngaatho, na twîrahagîre tûgooci waku. 48 Jehova arogocwo, o we Ngai wa Israeli, kuuma tene wa tene, nginya o tene na tene. Nao andû othe nîmakiuge, “Ameni!” Goocai Jehova.

107 Cookeriai Jehova ngaatho, nīgūkorwo nī mwega; wendo wake ūtūraga tene na tene. 2

Andū arīa makūūrītō nī Jehova nīmakiuge ūguo: o acio akūūrīte kuuma guoko-inī gwa thū, 3 o acio aacookanīrīrie amarutīte mabūrūri-inī, kuuma mwena wa irathīro na wa ithūiro, na kuuma mwena wa gathigathini na wa gūthini. 4 Amwe morūrīre werū-inī ūtarī kīndū, maagīte njīra ya kūmakinyia itūura inene kūrīa mangatūūrire. 5 Maarī ahūtu na makanyoota, na makaaga mwīhoko thīmī wao. 6 Nao magīkaīra Jehova marī mīnyamaro-inī, nake akīmahonokia kuuma thīna-inī. 7 Aamagereirie njīra nūngarū, nginya magīkinya itūura inene kūrīa mangōnire gwa gūtūura. 8 Nīmagīcookerie Jehova ngaatho nī ūndū wa wendo wake ūrīa ūtathiraga, na mawīko make ma mageganī marī eekīre andū, 9 nīgūkorwo nīwe ūnyootoraga andū arīa anyootu, na akahūūnia arīa ahūtu na maūndū mega. 10 Amwe maaikarīte nduma-inī o na nduma-inī nene mūno, makīnyamarīka marī ohe na mīnyororo ya kīgera, 11 nīgūkorwo nīmaremeire ciugo cia Mūrungu, o na makīagīra kīrīa kīa Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno bata. 12 Nī ūndū ūcio akīmarutīthia wīra wa hinya; nao makīhīngwo na gūkīaga wa kūmateithia. 13 Hīndī ūyo magīkaīra Jehova marī thīna-inī, nake akīmahonokia kuuma mīnyamaro-inī. 14 Nake aamarutīre nduma-inī, akīmaruta kūu nduma-inī nene mūno, na agītuanga mīnyororo ūrīa moohetwo nayo. 15 Nīmagīcookerie Jehova ngaatho nī ūndū wa wendo wake ūrīa ūtathiraga, na mawīko make ma mageganī marī eekīre andū, 16 nīgūkorwo nīoinangaga ihingo cia gīcango na akoinanga mīgīlīko ya kīgera. 17 Amwe maatuīkire andū akītīgū nī ūndū wa mīthīire yao ya ūremi, o na nī ūndū wa waganu wao magītūka a gūthīmīka. 18 Magītūka a kūira ngoro mona irio o ciothe, nao maēkūhīrīria ihingo cia gīkuū. 19

Hindī īyo magīkaīra Jehova marī mīnyamaro-inī, nake akīmaruta thiīna-inī. 20 Aatūmire kiugo gīake akīmahonia; aamateithūrire kuumā mbīrīra-inī. 21 Nīmagīcookerie Jehova ngaatho nī ūndū wa wendo wake ūrīa ūtathiraga, na mawīko make ma magegania marīa eekīire andū. 22 Nīmakīrute igongona rīa gūcookia ngaatho, na mamenyithanie mawīko make makīinaga nyīmbo cia gīkeno. 23 Angī maagereire iria-inī marī marikabu-inī; maathiīaga wonjoria kūu maria-inī manene. 24 Nīmoonire mawīko ma Jehova, makīona ciīko ciake cia magegania kūu kūrikū. 25 Nīgūkorwo aaririe, akīarahūra kīhuhūkanio kīrīa gītatūmire iria rīgīe na makūmbī. 26 Marikabu igīkanio na igūrū, na igīcooka igīkanio na kūu thī kūrīa kūrikū; andū acio magīkua ngoro nī ūndū marī ūgwati-inī mūnene. 27 Makīagaga na magītūgūga ta andū arīiū; ūtūgī wao wothe nīwakinyīte mūthia. 28 Hindī īyo magīkaīra Jehova marī thiīna-inī, nake akīmahonokia kuumā mīnyamaro-inī. 29 Nake akīhooreria kīhuhūkanio kū kīnene; namo makūmbī ma iria rīu magīkirio ki. 30 Nao magīkena nī iria rīu kūhooreria, nake akīmakinyia nginya gīcukīro-inī kīa marikabu kīrīa merirīrie gūkinya. 31 Nīmagīcookerie Jehova ngaatho nī ūndū wa wendo wake ūrīa ūtathiraga, na mawīko make ma magegania marīa eekīire andū. 32 Nīmamütūgūrie kīungano-inī kīa andū, na māmūgoce marī kīama-inī kīa athuuri. 33 Aagarūrire kūrīa kwarī njūū gūgītuīka werū, nakuo kūrīa kwarī ithima ciathereraga gūgītuīka kūndū kūng'aru, 34 naguo būrūri ūrīa woimaga irio mūno akiūtua werū wa igata ūtaarī kīndū, tondū wa wagānu wa andū arīa maatūrūraga kuo. 35 Aagarūrire kūrīa kwarī werū gūkīgīa tūria twa maaī, nakuo kūrīa kwarī kūng'aru agītūma gūkunūke ithima; 36 nao andū arīa maarī ahūtu akīmarehe kuo, nao magīaka itūura inene rīa gūikara. 37 Maarīmire mīgūnda na makīhaanda mīthabibū, ūrīa yaciārire magetha maingī; 38 aamarathimire nao makīngīha mūno, na ndaarekire mahīu mao manyīihe. 39 Mūigana wao ūgīcooka ūkīnyīiha, na makīagīthio hinya, nī kūhīnyīrīrio, na kūnyariiīka, o na kieha; 40 we ūrīa ūnyararithagia andū arīa marī igweta-rī, agītūma morūtūre kūndū gūtaarī njīra. 41 No rīrī, nīarutire andū arīa abatari mathīna-inī, na andū a nyūmba ciao akīmaingīthia o ta mahīu. 42 Andū arīa arūngīrīru monaga ūguo magakena, no arīa othe aaganu nīgūkirio makiragio. 43 Mūndū o wothe mūūgī-rī, nīarūmbūiye māundū

macio, na ecūūranie ūhoro wa wendo mūnene wa Jehova.

108 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, ngoro yakwa nīkīndīirie; nīkūina ngūina, ngūgoce na rwīmbo na muoyo wakwa wothe. 2 Arahūka, wee kīnanda kīa mūgeeto na gīa kīnūbi! Ngwarahūka ruoro rūgītema. 3 Wee Jehova nīngūkūgooca, ngūgoce gatagatī-inī ka ndūrīrī; nīngūkūinīra ndī gatagatī-inī ka andū. 4 Nīgūkorwo wendo waku nī mūnene, ūkaraiha gūkīra igūrū; wīhokeku waku ūkīnyaga o matu-inī. 5 Wee Ngai tūtūgīra, ūtūtūgīrio igūrū rīa igūrū, riiri waku mūgīe igūrū rīa thī yothe. 6 Tūhonokie na ūtūteithie na guoko gwaku kwa ūrīo, nīguo ūteithūre arīa wendete. 7 Ngai nīarītie arī handū hake harīa haamūre, akoiga atīrī: "Nīngatūranga Shekemu ndī na gīkeno kīngī, na thimīre andū akwa Gītuamba gīa Sukothu. 8 Gileadi nī gwakwa, o na Manase no gwakwa; Efiraimu nī ngūbia yakwa ya kīgera, na Juda nī mūthīgi wakwa wa ūthamaki. 9 Moabi nī kīraī gīakwa gīa gwīthambīra, na Edomu nīho njikagia kīraatū gīakwa; nīngwanīrīra nī ūrīa ndooretie būrfūri wa Filistia." 10 Nūū ūkūngīnyia itūura rīrīa inene rīrīgīre? Nūū ūkūndongoria andware Edomu? 11 Githī tiwe, Wee Ngai, o Wee ūtūtīganīirie, na ūgatīga gūtwarana na mbūtū ciitū cia ita? 12 Tūteithie ūtūhootanīre harī thū ciitū, nīgūkorwo ūteithio wa mūndū nī wa tūhū. 13 Ngai arī hamwe na ithū ūtūkūhootana, na nīakarangīrīria thū ciitū thī.

109 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, ūrīa ngoocaga, ndūgaakire, 2 nīgūkorwo andū arīa aaganu na a maheeni nīmathamītie tūnua nīguo manjūkīrīre; nīmarītie ūhoro wakwa na rūrīmī rwa maheeni. 3 Mandigīciirie makīaragia ndeto cia rūthūuro; maatharīkīra hatārī gītūmi. 4 Handū ha wendo ūrīa ndīmendete naguo, o nī gūtūhitanga maathitangaga, no nī ūkūhooya ndīmahooyagīra. 5 Mandīhaga wega na ūrīu, na makāndīha wendani na rūthūuro. 6 Mūndū ūrīa wīkīte ūguo mūgīre mūndū mūrū amūūkīrīre; mwena wake wa ūrīo ūkūrūgīame mūndū wa kūmūthitanga. 7 Aacirithio-rī, nīatuuagwo mwīhīa, na kūhooya gwake gūgītuīke no kwīhīa. 8 Matukū make maronyīiha; ūtongoria wake ūrooywo nī mūndū ūngī. 9 Ciana ciake irotuīka cia ngoriai, na mūtumia wake atūīke wa ndigwa. 10 Ciana ciake irotuīka njara-rūhī cia gūcangacanga; iroingatwo ciume mīcīi yao ūyo mīanangīku. 11 Indo ciake ciotahwo nī

mündū ūrīa marī thiirī nake; andū a kūngī nīmeyoere maciaro ma wīra wake. **12** Aroaga mündū ūngimwonia ūtugi, o na kana mündū ūngigūira ciana icio ciake cia ngoriai tha. **13** Njiaro ciake iroherio, na marītwa maacio mathario kuuma rūciaro-inī rūrīa rūgooka. **14** Waganu wa maithe make ūrotūura ūririkanagwo nī Jehova; wīhia wa nyina ūroaga gūgaathario o na rī. **15** Mehia mao marotūra hīndī ciothe marī mbere ya Jehova, nīguo akaaniina kūririkanwo kwao gūkū thī. **16** Nīgūkorwo mündū ūcio we ndarī hīndī eciiragia ūhoro wa gūtugana, no aingatithagia mündū ūrīa mūthīni, na ūrīa mūbatari, o na ūrīa mūthuthiku ngoro, o nginya akamooraga. **17** Aronyiitwo nī kīrumi, tondū we endete o kūruma andū manyiitwo nī kīrumi; kīrathimo kīromūraihiirīria, tondū we ndendaga kūrathimana. **18** Ehumbaga kīrumi taarī nguo; kīamūtoonyire mwīri ta maaī, o na gikimūtoonya mahīndī-inī taarī maguta. **19** Kīrotūka taarī nguo ya igūrū erigiicīrie, na gūtūke taarī mūcibi ehoretore nginya tene. **20** Rīrī nīritūke irīhi rīa Jehova kūrī arīa maathitangaga, o kūrī arīa maaragia ūrūrū igūrū rīakwa. **21** No rīrī, Wee Mwathani Jehova, njīka maündū mega nī ūndū wa rītwa rīaku; ndeithūra tondū wa wega wa wendo waku. **22** Nīgūkorwo ndī mūthīni na mūbatari, nayo ngoro yakwa nīgūrārītio thīnī wakwa. **23** Ndī hakuhī kūbuūria o ta kīrurū kīa hwāi-inī; hurutagwo nī rūhuho o ta ngīgī. **24** Maru makwa nīmaregerete nī kwīima kūrīa; mwīrī wakwa ūhīnjīte nī kwaga maguta. **25** Nduikīte kīndū gīa kūnyūrūrio nī andū arīa maathitangaga; rīrīa maanyona, mainainagia mītwe. **26** Wee Jehova Ngai wakwa, ndeithia; honokia kūringana na wendo waku. **27** Tūma mamenye atī kūu nī guoko gwaku, mamenye atī Wee Jehova, nīwe wīkīte ūguo. **28** O nī marumanage, no wee ūrathimanager; rīrīa maatharīkīra nīmarīconorithagio, no ndungata yaku no gūkena ūrīkenaga. **29** Arīa maathitangaga makaahumbwo njono na mohwo thoni taarī nguo ya igūrū. **30** Nīndīrīkumagia Jehova mūno na kanua gakwa; nīndīrīmūgoocaga ndī kīrīndī-inī kīnene. **31** Nīgūkorwo arūgamaga guoko-inī kwa ūrīo kwa mündū ūrīa mūbatari, nīguo ahonokagie muoyo wake harī andū arīa mangīmūtua nī mwīhia.

110 Thaburi ya Daudi Jehova nīerire Mwathani wakwa atīrī: "Ikara guoko-inī gwakwa kwa ūrīo, nginya rīrīa ngaatūma thū ciaku itūke gaturwa ka makinya maku." **2** Mūthīgi wa hinya waku-rī, Jehova nīakaūtambūrūkia kuuma Zayuni; nīugaathana

ūrī gatagatī ga thū ciaku. **3** Ikundi ciaku cia ita nīkerutīra mūthenya waku wa mbaara. Igooka irī na ūgemu wa ūtheru, aanake aku mahaana ta ime ūrīoma nda ya rūciinī ruoro rūgītema. **4** Jehova nīehītīte na ndangīricūkwo, akoiga atīrī: "Wee ūrī mūthīnjīri-Ngai nginya tene, o ta ūrīa Mellikisedeki aatarī." **5** Mwathani arī guoko-inī gwaku kwa ūrīo; nīakahehenja athamaki mūthenya wa mang'ūrī make. **6** Nīagatuūra ndūrīrī ciira, aige ciimba irūndo, na ahehenje aathani a thī yothe. **7** Nīakanyua maaī ma karūūi karī mūkīra-inī; nī ūndū ūcio nīakambararia mūtwe wake.

111 Goocai Jehova. Nīngūkumia Jehova na ngoro yakwa yothe ndī thīritū-inī ya arīa arūngīrīru, o na kīungano-inī. **2** Ciiko cia Jehova nī cia magegania; nīcūuranagio nī arīa othe makenagio nīcio. **3** Ciiko ciake ciyūrīte riiri na ūkaru, naguo ūthingu wake ūtūrūraga nginya tene. **4** Nīatūmīte magegania make maririkanwo; Jehova nī mūtugi na nī mūiguia tha. **5** Arīa mamwītīgagīra nīamaheaga irīo; egūtūura aririkanaga kīrīkanīro gīake nginya tene. **6** Nīonetie andū ake mawīra make ma hinya, nī ūndū wa kūmahe mabūrūri ma ndūrīrī irīa ingī. **7** Mawīra ma moko make nī ma kwīhokeka, na nī ma kīhooto; mataaro make mothe nī ma kwīhokwo. **8** Nī marūmu nginya tene na tene, maheanītwa na wīhokeku na ūrūngīrīru. **9** Nīakinyīrie andū ake ūkūrī; aamūrire kīrīkanīro gīake kīrī gīa ūtūrūraga nginya tene: ūtūrūraga nī ietheru na nī rīa gwītīgīrīwo. **10** Kīambūrīria kīa ūūgī nī gwītīgīra Jehova; arīa othe marūmagīrīra mataaro make nīmagīaga na ūmenyo mwega. Kūgoocwo nī gwake tene na tene.

112 Goocai Jehova. Kūrathimwo nī mündū ūrīa wītīgīra Jehova, ūrīa ūkenagīra maathani make mūno. **2** Ciana ciake nīgātūka cia bata būrūri-inī; rūciaro rwa arīa arūngīrīru ūrūkarathimwo. **3** Gwake mūcīi gūkoragwo na ūtonga na indo nyīngī, naguo ūthingu wake ūtūrūraga nginya tene. **4** Mündū ūrīa mūrūngīrīru o na arī ūduma-inī nīatheraīrīwo nī ūtheri, ūgatherera mündū ūcio mūtugani, nyīngī arī tha, o na nī mūthingu. **5** Mündū ūcio mūtugani na ūheanaga o ūguo tūhū, o ūcio wīkaga maündū make na kīhooto-rī, nīrīonaga maündū mega. **6** Ti-etherū mündū ūcio ndakenyenye; mündū mūthingu atūrūraga aririkanagwo nginya tene. **7** Angīgūa ūhoro mūrūrū ūtūrūraga nginya tene. **8** Ngoro yake nīkīndīre, aikaraga ehokete o Jehova. **9** Ngoro yake nīngītīre, ndangītīgīra;

marigīrīrio-inī nīakoona gūtoorio gwa thū ciake. 9 Nīahurunjīte iheo ciake akahe andū arīa athīni, naguo ūthingu wake ūtūrūraga nginya tene; rūhīa rwake nīrūkambarario na igūrū, aheo gītīo. 10 Mūndū ūrīa mwaganu nīakoona ūguo na arakare, nīakahagarania magego make, acooke abūrīe; merirīria ma arīa aaganu matigaakinyanīra.

113 Goocai Jehova. Mūgoocei, inyuī ndungata cia Jehova, mūgoocei rītwa rīa Jehova. 2 Rītwa rīa Jehova rīrogoocewo, kuuma rīu nginya tene na tene. 3 Kuuma o irathīro rīa riūa nginya ithūiro rīarīo, rītwa rīa Jehova nīrīgoocagwo. 4 Jehova nīatūūgītīo igūrū rīa ndūrīrī clothe, riiri wake ūrī igūrū rīa igūrū. 5 Nūū ūhaana ta Jehova Ngai witū, o ūcio ūikaragīra gītī kīa ūnene kūu igūrū, 6 o ūcio ūinamagīrīra arorererie maūndū ma igūrū o na ma thī? 7 Oyaga athīni na igūrū kuuma rūkūngū-inī, na agokīria arīa abatarī, akamaruta kīhumbu-inī kīa mūhu; 8 amaikaragia hamwe na anene, o hamwe na anene a andū ao. 9 Atūmaga mūtumia thaata atūure gwake mūcīi, agatuūka nyina wa ciana, agakenaga. Goocai Jehova.

114 Rīria Israeli moimire būrūri wa Misiri, nyūmba ya Jakubu ūkiuma kūrī andū a rūthiomī rūngīrī, 2 Juda gwatuūkire handū ha Ngai haamūre, na Israeli gūgītuūka nīkuo arīathanaga. 3 Iria rīonire ūguo rīkūra, naruō Rūūrī rwa Jorodani rūgīcooka na thuutha; 4 Irīma igītūhatūūha ta ndūrūme, natuo tūrīma tūgītūhatūūha ta tūgondu. 5 Kaī wonire atīa, wee irīa, nīguo ūre, nawe Jorodani, tondū wacookire na thuutha? 6 Inyuī irīma, muonete kī, nīguo mūtūhatūūhe ta ndūrūme, na inyuī tūrīma, nīguo mūtūhatūūhe ta tūgondu? 7 Wee thī, ta kīnaine ūrī mbere ya Mwathani, ūrī hau mbere ya Ngai ūcio wa Jakubu, 8 o we ūcio wagarūrire rwarō rwa ihiga rūgītuūka karia ka maaī, nario ihiga rīūmū rīgītuūka ithima cia maaī.

115 Ti ithūī, Wee Jehova, ti ithūī twagīrīire kūgoocwo, no goocithia rītwa rīaku, tondū wa wendo na wīhokeku waku. 2 Nī kīi gītūmaga ndūrīrī ciūrie atīrī, "Ngai wao akīrī ha?" 3 Ngai witū arī o igūrū; we ekaga o ūrīa endaga. 4 No mīhianano yao nī betha na thahabu, wīra ūthondeketwo na moko ma andū. 5 Nīrī tūnua, no ndīaragia, nīrī maitho, no ndīonaga; 6 nīrī matū, no ndīiguaga, nīrī na maniūrū, no ndīiguaga mūnungs; 7 nīrī moko, no ndīngīhambata kīndū, nīrī magūrū, no ndīngītware;

o na nīrī mīmero, no ndīngīnyuria. 8 Andū arīa mamīthondekaga makaahaana o tayo, na noguo arīa othe mamīhokaga makaahaana. 9 Wee nyūmba ya Israeli, wīhokage Jehova: we nīwe ūteithio wao o na ngo yao. 10 Wee nyūmba ya Harūni, wīhokage Jehova: we nīwe ūteithio wao o na ngo yao. 11 Inyuī arīa mūnwītīgīrīte, mwīhokagei Jehova: we nīwe ūteithio wao na ngo yao. 12 Jehova nīatūririkanīte na nīgūtūrathima: Nīkūrathima nyūmba ya Israeli, nīkūrathima nyūmba ya Harūni, 13 nīkūrathima arīa metigīrīte Jehova, anini na anene o ūndū ūmwē. 14 Jehova arotūma mūtingīhe, inyuī na ciana cianyu. 15 Mūrorathimwo nī Jehova, Mūmbi wa igūrū na thī. 16 Kūu igūrū mūno nī kwa Jehova, no thī nīamīheanīte kūrī andū. 17 Andū arīa akuū matigoocaga Jehova, acio maikūrūkaga kūu ūkīri-inī; 18 nī ithūī tūrkumagia Jehova, kuuma rīu nginya tene na tene. Goocai Jehova.

116 Nīnyendete Jehova, nīgūkorwo nīaiguīte mūgambo wakwa; nīaiguire ngīmūthaitha anjiguīre tha. 2 Tondū nīathikīrīrie-rī, ndīrīmūkayagīra rīria rīothe ngūtūra muoyo. 3 Ndārigīciūrio nī mīhīndo ya gīkuū, ngīkīnīrīwo nī ruo rwa mbīrīra; ngīhoottwo nī mītangīko o na kīeha. (Sheol h7585) 4 Hīndī īyo ngīkāira rītwa rīa Jehova, ngīmīwīra atīrī: "Wee Jehova, honokīa!" 5 Jehova nī mūtugi na nī mūthingu; Ngai witū aiyūrītwo nī tha. 6 Jehova nīagītagīra andū arīa matārī oogī; rīria ndahīnīrīrio mūno, nīahonokirie. 7 Wee ngoro yakwa-rī, cookerera ūhūrūko waku, nīgūkorwo Jehova nīagwīkīte wega. 8 Nīgūkorwo Wee Jehova nīūhonokietie muoyo wakwa kuuma kūrī gīkuū, namo maitho makwa ūkamagīria maithori, na ūkagīria magūrū makwa mahīngwo, 9 nīgeetha thīiage ndī mbere ya Jehova būrūri-inī wa arīa marī muoyo. 10 No nefikirī ūhoro wake; nī ūndū ūcio ndoigire atīrī, "Nīthīmīkīte mūno." 11 Nī ūndū wa ūrīa ndamakīte, nīgiuga atīrī, "Andū othe nī a maheeni." 12 Nī kīi ingīthukīra Jehova nakīo nī ūndū wa wega wake wothe ūrīa anjīkīte? 13 Nīkuoya nguoya gīkombe kīa ūhonokio na igūrū, nīgaire rītwa rīa Jehova. 14 Nīngūhīngīria Jehova mīhītwa ūrīa ndehītire, andū ake othe marī ho. 15 Andū arīa athingu marī bata mūno harī Jehova, nī ūndū ūcio ndakenaga ūrīa makua o ro ūguo. 16 Wee Jehova, ti-therū nīi ndī ndungata yaku; nīi ndī ndungata yaku, mūriū wa ndungata yaku ya mūndū-wa-nja; wee

nīnunjohorithītie mīnyororo-inī. 17 Nīngūkūrutīra igongona rīa gūgūcookeria ngaatho, na ngāire rītwa rīa Jehova. 18 Nīngūhingīria Jehova mīihītwa īrīa ndehītire andū ake othe marī ho, 19 kūu nja-inī cia nyūmba ya Jehova, o thīinī waku, wee Jerusalemu. Goocai Jehova.

117 Goocai Jehova, inyuī ndūrīrī ciōthe; mūkumiei, inyuī andū othe. 2 Nīgūkorwo wendo wake nī mūnene harī ithū, na wīhokeku wa Jehova nī wa gūtūura nginya tene. Goocai Jehova.

118 Cookeriai Jehova ngaatho nīgūkorwo nī mwega; wendo wake nī wa tene na tene. 2 Andū a Isiraeli nīmoige atīrī, "Wendo wake nī wa tene na tene." 3 Nyūmba ya Harūni nīyuuge atīrī, "Wendo wake nī wa tene na tene." 4 Andū arīa metigīrīte Jehova nīmoige atīrī, "Wendo wake nī wa tene na tene." 5 Ndakaīire Jehova ndī mīnyamaro-inī, nake akīnjītīka na akīndeithūra. 6 Jehova arī hamwe na niī; ndingītīgīra. Mūndū-rī, nī atīa angīhota kūnjīka? 7 Jehova arī hamwe na niī; nīwe mūndeithia. Nīngerorera thū ciakwa ikīhootwo. 8 Nī kaba kūrīra harī Jehova, gūkīra kwīhoka mūndū. 9 Nī kaba kūrīra harī Jehova, gūkīra kwīhoka anene. 10 Ndarigiicīri nī ndūrīrī ciōthe, no tondū wa kwīhoka rītwa rīa Jehova, ngīciananga. 11 Ciandigiicīriie mīena yothe, no tondū wa kwīhoka rītwa rīa Jehova, ngīciananga. 12 Ciathiūrūrkīrie na mīena yothe ta njūkī, no ikīhora narua o ta mwaki wa mīguia; tondū wa kwīhoka rītwa rīa Jehova ngīciananga. 13 Ndahatikītwo mūno nī thū hakuhī ngwe, no Jehova akīndeithia. 14 Jehova nīwe hinya wakwa na nīwe ūtūmaga nyine; nake nīnatūkīte ūhonokio wakwa. 15 Mbugīrīrio ya gīkeno na ya ūhootani iīyūrīte hemainī cia andū arīa athingu, atī: "Guoko kwa ūrīo kwa Jehova nī gwīkīte maūndū manene! 16 Guoko kwa ūrīo kwa Jehova nī kwambararie; guoko kwa ūrīo kwa Jehova nī gwīkīte maūndū manene!" 17 Nīi gūkua ndigūkua, no nīngūtūura muoyo, ng'anage ūrīa Jehova ekīte. 18 Jehova nīaherithītie mūno, no ndandekereirie ngue. 19 Hīngūrīrai ihingo cia ūthingu; nīngūtoonya njookerie Jehova ngaatho. 20 Gīkī nikīo kīhingo kīa Jehova kīria andū arīa athingu mangītoonyera. 21 Nī ngaatho nīgūcookeria, nīgūkorwo nīwanjītīkire; nītūkīte ūhonokio wakwa. 22 Ihiga rīrīa aaki maaregire nīrīo rītūkīte ihiga inene rīa koine; 23 Jehova nīwe wīkīte ūndū ūcio, naguo nī

wa magegania tūkīwona. 24 Mūthenya ūyū nī Jehova ūtūmīte ūgīe; nītūcanjamūkei, tūkīūkenere. 25 Wee Jehova, tūhonokie; Wee Jehova, tūma tūgaacīre. 26 Kūrathimwo-rī, nī mūndū ūrīa ūgūuka na rītwa rīa Jehova. Ithū nītwamūrathima tūrī thīinī wa nyūmba ya Jehova. 27 Jehova nīwe Mūrungu, na nīatūmīte ūtheri wake ūtwarīre. Ambīrīrai gūkūngūuya, mūrī na mathīgī moko, mūthī nginya hīa-inī cia kīgongona. 28 Wee nīwe Mūrungu wakwa, nīngūcookeria ngaatho; Wee nīwe Ngai wakwa, nīngūtūtūgīria. 29 Cookeriai Jehova ngaatho, nīgūkorwo we nī mwega; wendo wake nī wa tene na tene.

119 Kūrathimwo-rī, nī andū arīa mīthīire yao itarī ūcuuke, o arīa mathīaga kūringana na watho wa Jehova. 2 Kūrathimwo-rī, nī andū arīa marūmagia kīrīra gīake, o arīa mamūrongoragia na ngoro yothe. 3 Matirī ūndū mūmūru mekaga; no kūgera mageragīra njīra ciake. 4 Wee nīūheanīte mawatho marīa marī ma gwathīkagīrwo na kīyo. 5 Naarī korwo mīthīire yakwa ikīrī mīkindīrīku ūhoro-inī wa gwathīkagīra kīrīra gīaku! 6 Hīndī iyo ndingīconorithio rīrīa ngūcūurania maathani maku mothe. 7 Nīndīrīkūgoocaga ndī na ngoro nūngīrīru, o ngūrīutaga ūhoro wa mawatho maku ma kīhooto. 8 Nīndīrīathīkagīra kīrīra kīa watho waku; ndūgakīndiganīrie o biū. 9 Mūndū mwīthī-rī, angīga mūtūrīre wake ūrī mūtheru atīa? Nī na ūndū wa gūtūura athīkagīra kiugo gīaku. 10 Ngūrongoragia na ngoro yakwa yothe; ndūkanareke njūrūrīre ndigane na maathani maku. 11 Nīhīthīte kiugo gīaku thīinī wa ngoro yakwa, nīguo ndikae gūkwīhīria. 12 Wee Jehova, ūrokīgoocwo; kīndute kīrīra kīa watho waku. 13 Nīndīriugaga na ngacookera na mīromo yakwa ūhoro wa mawatho mothe marīa moimīte kanua gaku. 14 Nīngenagīra nīkūrūmīrīra kīrīra gīaku, o ta ūrīa mūndū akenagīra kūgīna ūtongā mūnene. 15 Nīndīrīcūuranagia mawatho maku na ngatarania njīra yaku. 16 Nīngenagīra kīrīra kīa watho waku; ndigatiganīria kiugo gīaku. 17 Nīi ndungata yaku njīka wega, na nīngūtūura muoyo; nīi nīndīrīathīkagīra kiugo gīaku. 18 Hīngūra maitho makwa nīguo nyone māndū ma magegania marīa marī watho-inī waku. 19 Nīi ndī mūgeni gūkū thī; ndūkaahithe maathani maku. 20 Ngoro yakwa nīīrahīhīia nī kwīrirīria mawatho maku o mahinda mothe. 21 Wee nīūkūmīga arīa etīi, o acio manyītīwo nī kīrumi, na arīa morūrīraga magatiga maathani maku. 22 Njehereria kīnyūrūri

na kūmenwo, nīgūkorwo ndūrīte nūmītie kīrīra gīaku. 23 O na gūtuīka aathani maikaraga thī hamwe makanjambia, ndungata yaku nīrīcūuranagia kīrīra kīa watho waku. 24 Kīrīra gīaku nīkīo ngenagīra; nīkīo kīheaga mataaro. 25 Ngometio thī rūkūngū-inī; tūuria muoyo wakwa kūringana na kiugo gīaku. 26 Nīndakwīrire mīthīire yakwa nawe ūkīnjītīka; nduta kīrīra kīa watho waku. 27 Menyithia ūrutanī wa mawatho maku; na nī nīndīrīcūuranagia ūhoro wa mageganīa maku. 28 Ngoro yakwa nī nogu nī ūndū wa kieha; njikīra hinya kūringana na kiugo gīaku. 29 Njeheranīria na mīthīire ya maheeni; nī ūndū wa ūtugi waku nduta watho waku. 30 Nīi-rī, ndīthūrīire njīra ya ma; matua maku ndīmaigīte ngoro-inī yakwa. 31 Wee Jehova, nīnūmītie kīrīra gīaku; ndūkanareke njonorithio. 32 Hanyūkaga o na njīra ya maathani maku, nīgūkorwo nīwohorithītie ngoro yakwa. 33 Wee Jehova, nduta kūrūmīrīra kīrīra kīa watho waku, na nīi nīdīkūrūmie nginya mūthia. 34 He ūmenyo, na nīndīrīrūmagia watho waku na ndīwāthīkagīre na ngoro yakwa yothe. 35 Ngeragīria njīra-inī cia maathani maku, nīgūkorwo nīmo ngenagīra. 36 Erekeria ngoro yakwa kūrī kīrīra gīaku, nīguo itige kwerekera ūhoro-inī wa gwītongia. 37 Girīfīria maitho makwa matige kwīrorera maūndū ma tūhū; tūuria muoyo wakwa kūringana na kiugo gīaku. 38 Hingīria ndungata yaku kīrīnīro gīaku, nīgeetha witigagīro. 39 Njehereria njono iria ndītīgagīra, nīgūkorwo mawatho maku nī mega. 40 Kaī nīndīrīrāgīria mawatho maku-i! Tūuria muoyo wakwa nī ūndū wa ūthingu waku. 41 Wee Jehova, wendo waku ūrīa ūtathiraga ūronginyīra, ūhonokio waku ūnginyīre kūringana na kīrīnīro gīaku; 42 nīguo ngoragwo na ūndū wa gūcookeria andū arīa maanyūrūragia, nīgūkorwo nīi ndīhokete kiugo gīaku. 43 Ndūkandunye kiugo kīa ma kuuma kanua-inī gakwa, nīgūkorwo njīgīte mwīhoko wakwa mawatho-inī maku. 44 Ngūtūura njathīkagīra watho waku, nginya tene na tene. 45 Ndīrīthīiga ndī na wīyathi, nīgūkorwo nīmaathaga mawatho maku. 46 Nīndīrīragia ūhoro wa kīrīra gīaku mbere ya athamaki na ndīrīconokaga, 47 nīgūkorwo nīngenagīra maathani maku tondū nīndīmendete. 48 Ndīrībambararagia moko makwa kūrī maathani maku marīa nyendete, na ndīcūuranagie igūrū rīa kīrīra kīa watho waku. 49 Ririkana kiugo gīaku kūrī ndungata yaku, nīgūkorwo nīūheete kīrīgīrīro. 50 Ūndū ūrīa ūhōorēragia ndī mīnyamaro-inī nī ūyū:

atī kīrīnīro gīaku nīkīo gītūrūragia muoyo wakwa. 51 Andū arīa etīi maanyūrūragia matekwīgīrīria, no ndītīganagīria watho waku. 52 Nīndīrīkanaga mawatho maku ma tene, Wee Jehova, namo nīmahōorēragia. 53 Nyītagwo nī mang'ūrī nī ūndū wa andū arīa aaganu, o acio maatīganīrie watho waku. 54 Ūhoro wa kīrīra gīaku nīguo ūtūkīte rwīmbo rwakwa, o kūrīa guothe ingīkara. 55 Ūtukū ndīrīkanaga ūtītwā ūrīku, ngakīrūmia watho waku Wee Jehova. 56 Ūū nīguo ngoretwo ngīka: nīnjathīkagīra mawatho maku. 57 Wee Jehova, Wee nīwe igai ūrīka; nīngwīrīte atī ndīathīkagīra ciugo ciaku. 58 Maathīite ūtīhi waku na ngoro yakwa yothe; nginyagīria wega waku o ta ūrīa wīranīre. 59 Nīndīcūuranītie ūhoro wa mīthīire yakwa, ngagīcooka makinya makwa kūrī kīrīra gīaku. 60 Nīngūtūha na ndīgūcererwo gwāthīkīra maathani maku. 61 O na kūngītūka atī andū arīa aaganu no manjohe na mīhīndo-rī, ndīgīrīganīrīro nī watho waku. 62 Ūtukū gatagatī njarahūkaga ngūcookerie ngaatho nī ūndū wa mawatho maku ma kīhooto. 63 Nīi ndī mūrata wa andū arīa othe magwītīgīrīte, o arīa othe marūmagīrīra mawatho maku. 64 Wee Jehova, thī ūiyūrītwō nī wendo waku; nduta kīrīra kīa watho waku. 65 Wee Jehova, īka ndungata yaku kūringana na kiugo gīaku. 66 Nduta gūkūrūana maūndū wega o na kūmamenya, nīgūkorwo nīnjītīkīte maathani maku. 67 Mbere itanoona thīina nīndāhītagia, no rīu nīnjathīkagīra kiugo gīaku. 68 Wee ūrī mwega, na nīwīkaga o wega; nduta kīrīra kīa watho waku. 69 O na gūtuīka andū arīa etīi nīmahakīte gīko na ndeto cia maheeni, ngūtūra nūmītie mawatho maku na ngoro yakwa yothe. 70 Ngoro ciao nī nyūmū na itirī tha, no nīi ngenagīra watho waku. 71 Warī ūndū mwega nīi nyone thīina, nīgeetha ndīrīute kīrīra kīa watho waku. 72 Watho ūrīa uumīte kanua gaku nī wa bata mūno harī nīi, gūkīra ngīri cia icunījī cia betha na thahabu. 73 Moko maku nīmo manyūmbire na magītīhondeka ūguo ndīrījī; he ūtāuku nīguo ndīrīute maathani maku. 74 Andū arīa magwītīgīrīte marokenaga ūrīa maanyona, nīgūkorwo nīnjīgīte mwīhoko wakwa harī kiugo gīaku. 75 Jehova, nīnjūūtī atī mawatho maku nī ma ūthingu, na ūnyonetie thīina nī ūndū wa wīhōkeku waku. 76 Wendani waku ūrīa ūtathiraga ūtōtuīka wa kūūhōorēria, kūringana na kīrīnīro gīaku kīrīa werīre ndungata yaku. 77 Itikīra tha ciaku inginyīre nīguo ndūrē muoyo, nīgūkorwo watho waku nīguo ngenagīra. 78

Andū arīa etīi maroconorithio nī ūndū wa kūnjīka ūūru hatarī gītūmi; no niī-rī, ndīrīcūūranagia ūhoro wa mawatho maku. 79 Andū arīa magwītīgīrīte maronjookerera, o acio mataūkīirwo nī kīrīra gīaku. 80 Ngoro yakwa ūroaga ūcuuke ūhoro-inī wa kīrīra kīa watho waku, nīguo ndikanaconorithio. 81 Ngoro yakwa ūringikaga nī kwīrirīria ūhonokio waku, no niī njigīte mwīhoko wakwa harī kiugo gīaku. 82 Maitho makwa nīmaraaga hinya nī gūtūra njūthīrīrie kīrānīro gīaku; ngakīuria atīrī, "Ūgaakīhooreria rī?" 83 O na gūtuīka haana ta mondo ya rūūa ya ndibei ūgītīwo ndogo-inī, ndiriganagīrwo nī kīrīra kīa watho waku. 84 Niī ndungata yaku-rī, ngweterera nginya rī? Arīa maanyariiraga ūkaamaherithia rī? 85 Andū arīa etīi manyenjeire marima nīguo ngwe kuo, o acio makararagia watho waku. 86 Maathani maku mothe nī ma kwīhokwo; ndeithia, nīgūkorwo andū maanyariiraga hatarī gītūmi. 87 Maatīgīte hanini maaniine nyume thī īno, no nditiganīrīrie mawatho maku. 88 Menyerera muoyo wakwa kūringana na wendo waku, na ndīathīkagīra kīrīra gīa kanua gaku. 89 Wee Jehova, kiugo gīaku gūtūraga tene na tene; gūtūraga kīhaandīte wega kūu igūrū. 90 Wīhokeku waku nī wa kuuma njiarwa nginya njiarwa; nīwe warūmirie thī, nayo ūgagīkara o ūrūmīte. 91 Mawatho maku matūrīraga nginya ūmūthī, nīgūkorwo indo ciothe nīwe itungataga. 92 Korwo watho waku tiguo ūngenagia, ingānathira nī mīnyamaro yakwa. 93 Niī ndīrī hīndī ūgaaranagīrwo nī mawatho maku, nīgūkorwo ūndūrītie muoyo nī ūndū wamo. 94 Honokia, nīgūkorwo ndī waku, na nīmaathīte mawatho maku. 95 Andū arīa aaganu manjoherie nīguo maaniine, no niī ndīrīcūūranagia o ūhoro wa kīrīra gīaku. 96 Ūndū o wothe mūkīnīrīwega, nīnyonete nī ūrī mūthīa; no maathani maku matīrī mūhaka. 97 Kaī nīnyendete watho waku-ī! Ndindaga ngītarania ūhoro waguo mūthenya wothe. 98 Maathani maku matūmaga njūthīgē gūkīra thū ciakwa, nīgūkorwo makoragwo hamwe na niī hīndī ciothe. 99 Niī ndī na ūmenyo mūingī gūkīra arutani akwa othe, nīgūkorwo ndaranagia ūhoro wa mawatho maku. 100 Niī ndī na ūmenyo mūingī gūkīra athuuri, nīgūkorwo njathīkagīra kīrīra gīaku. 101 Nīndīgīrīria magūrū makwa matikagerere njīra o yothe njīru, nīgeetha njathīkagīre kiugo gīaku. 102 Niī nditiganīrīrie mawatho maku, nīgūkorwo Wee nīwe ūndutīte ūhoro ūcio. 103 Kaī ciugo ciaku irī

mūrīo ngīcicama-ī, irī mūrīo gūkīra ūūkī ūrī kanua-inī gakwa! 104 Ngīaga na ūtaūku nī ūndū wa kīrīra gīaku; nī ūndū ūcio nīthūire njīra o yothe njīru. 105 Kiugo gīaku nīkīo tawa wa magūrū makwa, na ūtheri wa kūmūrīka njīra yakwa. 106 Nīndīhītīte mwīhītīwa na ngagwatīria, atī nīndīrīrūmagīrīra mawatho maku ma ūthingu. 107 Nīthīnīkīte mūno; Wee Jehova, tūrīria muoyo wakwa, kūringana na kiugo gīaku. 108 Wee Jehova, itīkīra ūgooci wa kwīyendera wa kanua gakwa, na ūkīndute mawatho maku. 109 O na gūtuīka nīdūraga nyītīrīre muoyo wakwa moko-inī makwārī, ndīngīrīganīrīwo nī watho waku. 110 Andū arīa aaganu nīmanyambīire mūtego, no ndīrī ndahītīa kīrīra gīaku. 111 Mawatho maku nīmo igai rīakwa nginya tene; nīmo gīkēno kīa ngoro yakwa. 112 Ngoro yakwa nītītīte kūrūmagia kīrīra kīa watho waku o nginya mūthīa. 113 Nīthūire andū a ngoro igīrī, no nīnyendete watho waku. 114 Wee nīwe ūrīrīro rīakwa na ngo yakwa; njigīte mwīhoko wakwa kiugo-inī gīaku. 115 Njehererai, inyuī eeki ūūru, nīguo ngīrūmie maathani ma Ngai wakwa! 116 Nyītagīrīra kūringana na kīrānīro gīaku, na nīngūtūra muoyo; ndūkareke kīrīgīrīro gīakwa kīharagane. 117 Ndiīragīrīra, na nīngūhonokio; ngūtūra ndītē uuge waku. 118 Nītēregaga arīa othe matīganaga na kīrīra kīa watho waku, nīgūkorwo kwīheenia kūu meheenagia nakuo nī gwa tūhū. 119 Arīa othe aaganu a gūkū thī ūmateaga ta gīko; nī ūndū ūcio niī nīnyendete kīrīra kīa watho waku. 120 Mwīrī wakwa nīūnainaga nīgūwītīgīra; njikaraga na guoya mūnene nī ūndū wa mawatho maku. 121 Niī njīkīte maūndū ma ūthingu na ma kīhoo; ndūkandīganīrīrie harī arīa maahinyagīrīria. 122 Menyerera ūgīma wa ndungata yaku; ndūkareke andū arīa etīi maahinyīrīrie. 123 Maitho makwa nīmaraaga hinya nīgūtūra njūthīrīrie ūhonokio waku, ngacūthīrīria kīrānīro gīaku kīa ūthingu. 124 Íkaga ndungata yaku kūringana na wendo waku, na ūndutage kīrīra kīa watho waku. 125 Niī ndī ndungata yaku; he gūkūrīna maūndū, nīguo hote gūtaūkīrīwo nī kīrīra gīaku. 126 Wee Jehova, hīndī nīngīnu wīke ūndū, tondū andū nīmathūkītie watho waku. 127 Tondū nīnyendete maathani maku gūkīra thahabu, ngamenda mūno gūkīra thahabu ūrīa therie, 128 na tondū nīndūtē mawatho maku mothe nīmagīrīire, nīthūire njīra o yothe itārī ya ma. 129 Kīrīra gīaku nī kīa mageganīa; nī ūndū ūcio nīndīrīgīthīkagīra. 130 Ciugo ciaku ciataūrīwo nīrehaga ūtheri; nīciūhīgagia

andū arīa matarī oogī. 131 Njathamītie kanua gakwa ngahūma nī ūndū wa kwirirīria maathani maku. 132 Njerekera na ūnjiguire tha, o ta ūrīa wīkaga andū arīa mendete rīitwa rīaku. 133 Rūngagirīria makinya makwa kūringana na kiugo gīaku; ndūkareke njathagwo nī wīhia o na ūrkū. 134 Ngūura kuuma ūhiinyanīrīria wa andū, nīguo njathīkagīre mawatho maku. 135 Tūma ūthiū waku warīre ndungata yaku, na ūndutage kīrīra kīa watho waku. 136 Maitho makwa manyūrūrkagia maithori ta rūū, nīgūkorwo andū matirathīkīra watho waku. 137 Wee Jehova, ūrī mūthingu, na mawatho maku nīmagīriire. 138 Mawatho marīa ūheanīte nī ma ūthingu; nī ma kwīhokwo kūna. 139 Kīyo gīaku nīkīmogetie, nīgūkorwo thū ciakwa nīcītiganīrīrie ciugo ciaku. 140 Ciīranīro ciaku nīthuuranīre o biū, na ndungata yaku nīciendete. 141 O na gūtiuka ndīrī bata na nīnyarātīwo-rī, ndiriganagīrīwo nī mawatho maku. 142 Ūthingu waku nī wa gūtūrā tene na tene, naguo watho waku nī wa ma. 143 Ngoretwo nī mathīna na mīnyamaro, no maathani maku nīmo ngenagīra. 144 Kīrīra gīaku nī kīa ma nginya tene; kīhe ūtaūku nīguo ndūrē muoyo. 145 Ndīragūkaīra na ngoro yakwa yothe, Wee Jehova, nītīka, na nīndīrīthīkagīra kīrīra kīa watho waku. 146 Wee nīwe nīdīrakaīra, honokia na nīndīrīmenyagīrīra mawatho maku. 147 Njūkagīra tene gūtanakīa, ngakūrīrīra nīguo ūndeithie; njigīte mwīhoko wakwa kiugo-inī gīaku. 148 Maitho makwa maikaraga mahingūkīte matuanīra-inī mothe ma arangīri, nīguo ndaranagie ūhoro wa ciīranīro ciaku. 149 Igua mūgambo wakwa kūringana na wendo waku; Wee Jehova, tūuria muoyo wakwa, kūringana na mawatho maku. 150 Andū arīa mathugundaga maūndū ma wīki naaī nīmanguhīrīrie, no-o nīmaraihanīrīrie na watho waku. 151 No Wee Jehova, ūikaraga hakuhī, na maathani maku mothe nī ma ma. 152 Matukū-inī ma tene nīndamenyire kuuma kīrīra-inī gīaku, atī wagīthondēkire kīrī gīa gūtūrā nginya tene. 153 Rora gūthīnīka gwakwa na ūndeithūre, nīgūkorwo ndiriganīrīwo nī watho waku. 154 Ndūrīra na ūkīngūrē; tūuria muoyo wakwa kūringana na ciīranīro gīaku. 155 Ūhonokio nīrūrahīrīrie andū arīa aaganu, nīgūkorwo matirongoragia kīrīra kīa watho waku. 156 Wee Jehova, tha ciaku nī nyīngī; tūuria muoyo wakwa kūringana na mawatho maku. 157 Andū arīa maanyariiraga nī aingī, no ndīrī ndahutatīra kīrīra gīaku. 158 Njūthagīrīria arīa matarī na wītīkio ngoro, nīgūkorwo matiathīkagīra kiugo gīaku. 159 Ta

kīone ūrīa nyendete mawatho maku; tūuria muoyo wakwa, Wee Jehova, kūringana na wendo waku. 160 Ciugo ciaku ciōthe nī cia ma; mawatho maku mothe nī ma ūthingu na nī ma gūtūrā tene na tene. 161 Aathani maanyariiraga hatarī gītūmi, no ngoro yakwa iīnainagio nī kiugo gīaku. 162 Ngenagīra ciīranīro gīaku, o ta ūrīa mūndū atahīte indo nyīngī akenaga. 163 Nīmenete na ngathūrā maheeni, no nīnyendete watho waku. 164 O mūthenya ngūgoocaga maita mūgwanja nī ūndū wa mawatho maku ma ūthingu. 165 Arīa mendete watho waku nī marī thayū mūiingī, na gūtīrī kīndū kingītūma mahīngwo. 166 Njetagīrīra ūhonokio waku, Wee Jehova, na ngarūmīrīra maathani maku. 167 Njathīkagīra kīrīra gīaku, nīgūkorwo nīndīkīendete mūno. 168 Njathīkagīra mawatho maku na kīrīra gīaku, nīgūkorwo mīthīire yakwa yothe nīumīū. 169 Wee Jehova-rī, gūkaya gwakwa kūrokinya harīwe; he gūtākīrīwo kūringana na kiugo gīaku. 170 Mathaithana makwa marokinya harīwe; ndeithūra kūringana na ciīranīro gīaku. 171 Mīromo yakwa ūrkūgoocaga hīndī ciōthe, nīgūkorwo nīūndutaga kīrīra kīa watho waku. 172 Rūrīmī rwakwa nīrūkīne ūhoro wa kiugo gīaku, nīgūkorwo maathani maku mothe nī ma ūthingu. 173 Guoko gwaku nīgūkīhaarīrie kūndeithia, nīgūkorwo mawatho maku nīmo nī ūndīthūrīrie. 174 Ūhonokio waku nīguo ndīriragīria, Wee Jehova, naguo watho waku nīguo ngenagīra. 175 Ndīrogītūrā muoyo nīguo ngūgoocage, namo mawatho maku nīmatūrē mandeithagia. 176 Niī nīhītītie njīra ta ng'ondu yūrīte. Gīcarie ndungata yaku, nīgūkorwo ndiriganīrīwo nī maathani maku.

120 Thaburi ya Agendi Ndakaīire Jehova ndī mīnyamaro-inī, nake akīnītīka. 2 Wee Jehova, honokia harī mīromo ūrīa yaragia maheeni, na harī nīmī iria iheenanagia. 3 Agaagwīka atīa, na nī atīa ūngī makīria ya ūguo, wee rūrīmī rūrū ūrēenanagia? 4 Agaakūherithia na mīguī mīnoore ya njamba ya ita, na makara marīimbūkīte mwaki ma mūtī wa mūkoigo. 5 Kaī ndī na haaro-rī, nīgūtūrā gūkū Mesheki, na ngaikara hema-inī cia Kedari-ī! 6 Nīndūrīte hīndī ndaaya gatagatī-inī ka arīa mathīire thayū. 7 Niī ndī mūndū wa thayū; no rīrīa ndaaria-rī, o mendaga o mbaara.

121 Thaburi ya Agendi Nīngūtiira maitho makwa ndore irīma-inī: ūteithio wakwa ūngiuma na kū? 2 Ūteithio wakwa uumaga kūrī Jehova, o

we Mūumbi wa igūrū na thi. 3 We ndanḡireka kūgūrū gwaku gütirüke: ūcio mūmenyereri waku ndarī hīndī angīcūngā; 4 ti-itherū, ūcio mūmenyereri wa Israeli ndarī hīndī angīcūngā, kana ahītō nī toro. 5 Jehova nīwe ūkūmenyagīrīra: Jehova nīwe kīrruru gīaku guoko-inī gwaku kwa ūrīo; 6 mūthenya wee ndūngīringīka nī riūa, kana ūringīke nī mweri ūtukū. 7 Jehova nīarikūgitagīra kuuma ūūru-inī wothe: nīarīmēnyagīrīra muoyo waku; 8 Jehova nīarikūmenyagīrīra ūkiumagara na ūgīcooka, kuuma rīu nginya tene na tene.

122 Thaburi ya Daudi Nindakenire hamwe na aria
maanjirriire atiri, "Nituthii nyumba ya Jehova."
2 Maguru maitu marugamite ihingo-ini ciaku, wee
Jerusalem. **3** Jerusalem riakitwo ta ituura inene
rinyitithanitio wega. **4** Kuu nkuo mihiriga yambataga,
o yo mihiriga ya Jehova, igathi kugooca ritwa ria
Jehova kuringana na mawatho maria aheete Israeli. **5**
Kuu nkuo kuitwo iti cia unene cia attuaniri ciira,
o cio iti cia unene cia nyumba ya Daudi. **6** Hoerai
Jerusalem thayu: "Aria makwendete marotuura na
thayu. **7** Kuri thingo ciaku ciirigiire kurogaa na thayu,
naguo ugitiiri ugii ciikaro-ini ciaku cia uthamaki." **8**
Ni undu wa ariu a baba na arata, nguuga atiri, "Thayu
uropia thiinii waku." **9** Ni undu wa nyumba ya Jehova
Ngai witu, caragia tugaaciru waku.

123 Thaburi ya Agendi Nīngūtiira maitho makwa na kūri we, o Wee ūikarīire gitī giāku kīa ūnene kūu igūrū. 2 O ta ūrīa maitho ma ndungata maroragīrīria guoko kwa mwathi wayo, na o ta ūrīa maitho ma müirītu ndungata maroragīrīria guoko kwa mütumia mwathi wayo, ūguo noguo maitho maitū maroragīrīria Jehova Ngai witū, o nginya atūiguīre tha ciake. 3 Tūiguīre tha, Wee Jehova, tūiguīre tha, nīgūkorwo nītūkirīrīrie kūnyararwo kūnene. 4 Nītūkirīrīrie kīnyürüri kinene kīa andū arīa menenehagia, o na rūmena rūingī rwa andū arīa etīi.

124 Thaburi ya Daudi Korwo Jehova ndaakoretwo arī mwena witū; Israeli nǐmakiuge ūguo:
2 Korwo Jehova ndaarī mwena witū rīrīa andū maatūtharikiire-rī, 3 nǐmangiatūmeririe tūrī muoyo; rīrīa marakara mao maatūrīmbūkīire-rī, 4 mūyūro wa maaī nǐnungatūhubanīirie, tūhumbwo nī nditi ya maaī macio; 5 maaī macio maathereraga na hinya

mūno nīmangīatūthereririe. 6 Jehova arogooċwo, o we ūtaatūrekereirie tūtambuurangwo nī magego mao. 7 Ithū tūhonokete ta nyoni īhonokete mütego-inī wa mümītegi; mütego nīunangītwo, na ithuū nītūhonokete. 8 Ūteithio witū uumaga harī Jehova, o we Müūmbi wa igūrū na thi.

125 Andū arīa mehokete Jehova matarii ta Kīrima giā Zayuni, kīriā gītangīenyenye, no gītūūraga nginya tene. 2 O ta ūrīa irīma ithiūrūrūkīirie Jerusalemu ūguo noguo Jehova athiūrūrūkagīria andū ake, kuumā rīu nginya tene na tene. 3 Mūthīgi wa andū arīa aaganu ndūgūtūra wathanaga būrūri ūrīa ūgaūirwo andū arīa athingu, nīguo andū acio athingu matikae gūtambūrkia moko mao meeke ūru. 4 Wee Jehova, andū arīa ega mekaga o maūndū mega, o acio arūngīrīru ngoro. 5 No rīrī, andū arīa maahūkaga makagera njīra iria njogomu-ři, Jehova nīnakamaingatanīria hamwe na arīa mekaga ūru. Isiraeli kūrogīa thayū.

126 Thaburi ya Agendi Rīřia Jehova aacookirie andū a Zayuni arīa maatalhiitwo akīmainūkia-ři, twahaanire ta andū mekūroota. 2 Tūnua twitū twaiyürire mītheko, nacio nīmī ciitū ikīina nyímbo cia gīkeno. Hīndī īyo ndūrīři-inī gūkīiranwo atīři, "Jehova nīekīire andū aya maündū manene." 3 Jehova nīatwīkiire maündū manene, na ithūi tūkaiyürwo nī gīkeno. 4 Tūma tūgaacíre rīngī, Wee Jehova, ta ūřia njūūi cia Negevu icookaga kūiyūra. 5 Andū arīa mahaandaga na maithori, nīmakagetha makīinaga nyímbo cia gīkeno. 6 Mündū o na angiumagara akīrīraga, akuuīte mbeū cia kūhaanda, agaacooka akīinaga nyímbo cia gīkeno, akuuīte itīa ciake cia ngano.

127 Tiga nyūmba yakirwo nī Jehova, andū arīa mamīakaga marutaga wīra o wa tūhū. Tiga itūura inene rīmenyereirwo nī Jehova, arangīri maraaraga mehūūgīte o tūhū. 2 Nī tūhū andū kūrooka gūükīra rūciinī tene, na gūkoma magakoma macereirwo, makīnogera irio cia kūrīa, nīgūkorwo andū arīa Jehova endete, we nīamaheaga o na marī toro. 3 Ciana nī igai kuuma kūrī Jehova, ciana nī kīheo kuuma kūrī we. 4 Ciana iria mündū acariē arī mūnini no ta mīguī irī moko-inī ma njamba ya ita. 5 Kūrathimwo nī mündū ūrīa thiaka wake ūiyūrīte mīguī. Matigaaconorithio rīrīa magaakorwo magīciira na thū ciao hau kīhingo-inī.

128 Thaburi ya Agendi Kûrathimwo nî mündû o wothe wítigírite Jehova, o ûcio úgeragíra njíra ciake. 2 Níükaríaga maciaro ma wíra waku; irathimo na kûgaacíra níügatuïka ciaku. 3 Mütumia waku egütuïka ta mûthabibû ûrâa üciaraga mûno arí kûu nyûmba-iní yaku thîinî; ciana ciaku ituïke ta thuuna cia mûtamaiyû ithiürûkíirie metha yaku. 4 Üguo níguo mündû arírathimago, ûrâa wítigírite Jehova. 5 Jehova arokûrathimaga arí Zayuni matukû mothe ma muoyo waku; ûroona kûgaacíra kwa Jerusalemu, 6 na ûtûtre muoyo, ûkoona ciana cia ciana ciaku. Thayû ûrogíja Israeli.

129 Thaburi ya Agendi Maanahinyíríria mûno kuuma ûnini-iní wakwa, Israeli nímakuge ûguo, 2 maanahinyíríria mûno kuuma ûnini-iní wakwa, no ríri, matíri maahota kûndooria. 3 Andû arâa marîmaga na mûraû marîmîte ng'ong'o wakwa, magatema mîtarô mîraihu. 4 No ríri, Jehova nî mûthingu; níñanjohorithîtie harí mîhîndo ya andû arâa aaganu. 5 Andû arâa othe mathûire Zayuni marocookio na thuutha maconokete. 6 Marohaana ta nyeki írî nyûmba igûrû, írîa ihoohaga itanamera; 7 mûmîtui ndangîmîyuria hî-iní ciake, o na kana ûrâa ûmîünganagia amîiyurie moko-iní make. 8 Andû arâa mahîtûgâra kuo maroaga kuuga atíri, "Kîrathimo kâa Jehova kîrogíja igûrû rîanyu; nîtwamûrathima thîinî wa rîtwa râa Jehova."

130 Thaburi ya Agendi Wee Jehova-rí, ndîragûkaíra ndî o kûrâa kûriku; 2 Wee Jehova, igua mûgambo wakwa. Matû maku nîmaigue ngîgûkaíra ûnjiguïre tha. 3 Wee Jehova, korwo no ûtare maita marâa tûkwiagârâa-rí, nûñ üngîgwîtiiria, Wee Jehova? 4 No ríri, Wee nîurrekanagíra; nî ûndû ûcio nîwítigíritwo. 5 Njetagîrâa Jehova, ngoro yakwa nîmwetereire, nîñ ndîhokaga kiugo gîake. 6 Ngoro yakwa yetagîrâa Jehova, gûkîra ûrâa arangîri metagîrâa rûciinî gûkîe, ii-ni, gûkîra ûrâa arangîri metagîrâa rûciinî gûkîe. 7 Wee Israeli, wîhokage Jehova, nîgûkorwo harí Jehova he wendo ûrâa ûtathiraga, na ningî harí we harí na ûhonokio kûna. 8 We mwene nîagakûura Israeli kuuma mehia-iní mao mothe.

131 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, ngoro yakwa ndîrî na mwîgaatho, o na maitho makwa ti ma mwîtûugîrio; nîñ ndîrûmbûyanagia na maûndû

manene, o na kana maûndû ma magegania marâa mangîrîte. 2 No rîrî, nîhooreretie na ngakiria ngoro yakwa; o ta kaana gatuithîtio iria gakuuitwo nî nyina, o ta kaana gatuithîtio iria nîguo ngoro yakwa ihaana írî thîinî wakwa. 3 Atîrîrî wee Israeli, wîhokage Jehova rîu na nginya tene.

132 Thaburi ya Agendi Wee Jehova, ririkana Daudi na mathîina marâa mothe omîriirie. 2 Nîehîtire mwîhîtwa harí Jehova, akîhîta harí ûcio Mwene-Hinya, o we Ngai wa Jakubu, akiuga üû: 3 "Ndigatoonya nyûmba yakwa, kana haice ûrîrî wakwa, 4 ndikaareke maitho makwa mone toro, kana ndeke imone ciakwa icûnge, 5 o nginya ngoonera Jehova handû ha gûikara, ûcio Mwene-Hinya, o we Ngai wa Jakubu, ndîmuonere gîikaro." 6 Nîtwaiguire ûhoro tûrî Efiratha, na tûkîükora mîgûnda-iní ya Kiriathu Jearimu. 7 Tûkiuga atíri, "Nîtûthîi gîikaro-iní gîake; nîtûinamîrîre tûmûhooe tûrî gaturwa-iní ka makinya make; 8 arahûka, Wee Jehova, üûke kîhûrûko-iní gîaku, wee na ithandûkû râa kîrîkanîro râa hinya waku. 9 Athînjiri aku marohumbwo na ûthingu; andû aku aamûre nîmakîne nî gûkena." 10 Nî ûndû wa ndungata yaku Daudi, ndûkarega ûrâa we ûtitîrîrie maguta. 11 Jehova nîehîtire na mwîhîtwa harí Daudi, mwîhîtwa atangîricûkwo, akîmûrîa atíri: "Nîngaikaríria ûmwe wa rûciaro rwaku Gîtî-iní gîaku kâa ûnene, 12 ariû aku mangîkaamenyerera kîrîkanîro gîakwa na mawatho makwa marâa ndîrîmarutaga, hîndî iyo ariû ao nîmagaikaríra gîtî gîaku kâa ûnene nginya tene na tene." 13 Nîgûkorwo Jehova nîathuurîte Zayuni, akerirîria gütuïke gîikaro gîake, akioga atíri: 14 "Gîkî nîkîo kîhûrûko gîakwa nginya tene na tene; gûkû nîkuo ngûtûura njikarîire gîtî kâa ûnene, nîgûkorwo nî nîñ ndîyendeire; 15 nîngakûrathima na ûmaathi mûningî mûno; athînî akuo ndîmahûunie na irio. 16 Nîngahumba athînjiri-Ngai akuo ûhonokio, na andû akuo arâa aamûre matûûre mainaga nî gûkena. 17 "Kûu nîkuo ngaatûma rûhîa rwa Daudi rûthundûke na njigîre ûrâa njitîrîrie maguta tawa ugwkâana. 18 Thû ciake nîngacihumba thoni, no thûmbî ya ûnene írîa írî mûtwe wake nîngakenga na riiri."

133 Thaburi ya Daudi Nî ûhoro mwega atía, o na ûrî gîkeno, rîrâa andû a nyûmba ûmwe maikarania maiguaniîte! 2 Nî ta maguta manungi wega maitîrîirio mûtwe, makînyûrûkîra nderu-iní, o nderu-iní cia Harûni, makanyûrûkîra nginya ngingo-iní ya kanjû

yake. 3 Ningī nī ta ime rīa Herimoni rīkīgwīra Kīrimā gīa Zayuni. Nīgūkorwo kū nīkuo Jehova eranīire kīrathimo gīake, nīkīo muoyo wa tene na tene.

134 Thaburi ya Agendi Goocai Jehova, inyuothē ndungata cia Jehova, inyuī mūtungataga mūrī nyūmba-inī ya Jehova ūtukū. 2 Ambarariai moko manyu mūrī thīnī wa handū-harīa-haamūre mūgoce Jehova. 3 Jehova, o we Mūumbi wa igūrū na thī aromūrathima arī kūu Zayuni.

135 Goocai Jehova. Goocai rītwa rīa Jehova; inyuī ndungata cia Jehova-rī, mūgocei, 2 inyuī mūtungataga thīnī wa nyūmba ya Jehova, o inyuī mūrūgamaga nja-inī cia nyūmba ya Ngai witū. 3 Goocai Jehova, nīgūkorwo Jehova nī mwega; inai mūgoce rītwa rīake, nīgūkorwo nī rīega. 4 Nīgūkorwo Jehova nīethuurūire Jakubu atuīke wake, agathuura Israeli atuīke igai rīake kīumbē. 5 Nīi nīnjūūi atī Jehova nī mūnene, atī Mwathani witū nī mūnene gūkīra ngai ciōthe. 6 Jehova ekaga ūria wothe ekwenda, kūu igūrū na gūkū thī, o na kūu iria-inī o na kūrīa guothe kūrikū mūno. 7 Nīwe ūtūmaga matu mambate kuuma ituri-inī cia thī; nīwe ūtūmaga kūgē henī irehanīte na mbura, na akarehe rūhuho kuuma mīthithū-inī yake. 8 Nīwe waringire marigithathi ma Misiri, marigithathi ma andū na ma nyamū. 9 Wee Misiri, nīwe watūmire thīnī waku kūringwo ciama na morirū, agītūkīra Firaūni na ndungata ciake ciōthe. 10 Nīwe waringire ndūrīri nyngī na akīrāga athamaki maarī hinya: 11 nīo Sihoni mūthamaki wa Aamori, na Ogu mūthamaki wa Bashani, o na athamaki othe a Kaanani; 12 akīheana būrūri wao ūtuīke igai, ūtuīke igai kūrī andū ake a Israeli. 13 Rītwa rīaku, Wee Jehova, rītūrāga nginya tene, ngumo yaku, Wee Jehova, īgakinyīra njiarwa na njiarwa. 14 Nīgūkorwo Jehova nīagaciirīra andū ake, na aiguīre ndungata ciake tha. 15 Mīhianano ya ndūrīri iīthondeketwo na betha na thahabu, o wīra wa moko ma andū. 16 Nīrīrī tūnua, no ndīaragia, nīrīrī maitho, no ndīonaga; 17 nīrīrī matū, no ndīiguaga, o na ndīrī mīhūmū tūnua-inī twayo. 18 Andū arīa mamīthondekaga makaahaana o tayo, na noguo arīa othe mamīthokaga makaahaana. 19 Inyuī nyūmba ya Israeli, goocai Jehova; Inyuī nyūmba ya Harūni, goocai Jehova; 20 Inyuī nyūmba ya Lawi, goocai Jehova; inyuī arīa mūmwītīgīrīte, goocai Jehova. 21 Jehova arogooocwo kuuma Zayuni, o we ūtūrāga kūu Jerusalemu. Goocai Jehova.

136 Cookeraiai Jehova ngaatho, tondū nī mwega. Wendo wake nī wa tene na tene. 2 Cookeraiai Ngai wa ngai iria ingī ngaatho. Wendo wake nī wa tene na tene. 3 Cookeraiai Mwathani wa aathani ngaatho: Wendo wake nī wa tene na tene. 4 we wiki nīwe wikaga maündū manene ma mageganīa, Wendo wake nī wa tene na tene. 5 nīwe wombire igūrū na ūndū wa ūmenyo wake, Wendo wake nī wa tene na tene. 6 nīwe watambūrūkirie thī nyūmū igūrū rīa maaī, Wendo wake nī wa tene na tene. 7 nīwe wombire imūrī iria nene, Wendo wake nī wa tene na tene. 8 riūa riāthage mūthenya, Wendo wake nī wa tene na tene. 9 naguo mweri na njata ciathage ūtukū; Wendo wake nī wa tene na tene. 10 nīwe waringire marigithathi ma Misiri, Wendo wake nī wa tene na tene. 11 akīrūta Israeli gatagatī-inī kao, Wendo wake nī wa tene na tene. 12 na guoko kwa hinya na atambūrūkītie gīcoka gīake, Wendo wake nī wa tene na tene. 13 nīwe wagayūkanirie Iria Itune rīgītīgana, Wendo wake nī wa tene na tene. 14 agītūma andū a Israeli matūikanie gatagatī karīo, Wendo wake nī wa tene na tene. 15 no Firaūni na ita rīake akīmahubīkanīria kūu Iria-inī Itune; Wendo wake nī wa tene na tene. 16 nīwe watongoririe andū ake magītūkanīria werū-inī, Wendo wake nī wa tene na tene. 17 nīwe waringire athamaki maarī anene, Wendo wake nī wa tene na tene. 18 na akīrāga athamaki maarī ngumo: Wendo wake nī wa tene na tene. 19 nīo Sihoni mūthamaki wa Aamori, Wendo wake nī wa tene na tene. 20 na Ogu mūthamaki wa Bashani; Wendo wake nī wa tene na tene. 21 na akīheana būrūri wao ūtuīke igai, Wendo wake nī wa tene na tene. 22 ūgītūka igai rīa Israeli ndungata yake; Wendo wake nī wa tene na tene. 23 nīwe watūrīkanire rīrīa twahatīrīrio, Wendo wake nī wa tene na tene. 24 na agītūhonokia kuuma kūrī thū ciitū, Wendo wake nī wa tene na tene. 25 nīwe ūheaga ciūmbe ciōthe irio. Wendo wake nī wa tene na tene. 26 Cookeraiai Mūrungu wa igūrū ngaatho. Wendo wake nī wa tene na tene.

137 Ngurumo-inī cia njūūi cia Babuloni nīkuo twaikaraga thī tūkarīra, twaririkana Zayuni. 2 Kūu mītī-inī ya mīethia nīkuo twacuurgia inanda ciitū cia mūgeeto, 3 nīgūkorwo tūrī kūu andū arīa maatūtahīte nīmatwīraga tūmainīre nyīmbo, o acio atūnyariiri magatwīra tūmainīre nyīmbo tūkenete, magatwīra atīrī, “Tūinīrei rwīmbo rūmwe

rwia iria mwainaga mūrī Zayuni!" 4 Tūngīhota atīa kūina nyimbō cia Jehova tūrī būrūri wa ūgeni? 5 Ingīkariganīrwo nīwe, Wee Jerusalemu-rī, guoko gwakwa kwa ūrīo kūrokīriganīrwo nī ūtūgī wakuo wa gwīka maündū. 6 Rūrīmī rwakwa rūronyitana na karakara ingīkāga gūkūrīrikana, ingīkāga gūtūra Jerusalemu gīkēno gīkawka kīrīa kīnene. 7 Wee Jehova, rīrikana ūrīa andū a Edomu meekire, mūthenya ūrīa itūrīa rīa Jerusalemu rīanyiitirwo. Maanīrīre, makiuga atīrī, "Rīmomorei, rīmomorei o nginya mūthingi-inī warīo!" 8 Wee mwarī wa Babuloni, o wee ūtūrīrīrwo kūniinwo, gūkena nī mūndū ūrīa ūgūgwīka o ta ūguo ūtwikīte: 9 gūkena nī mūndū ūrīa ūhuragia tūkenge twaku, agatūgūthithia ndwaro-inī cia mahiga.

138 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, nīngūkūgooca na ngoro yakwa yothe; ngūkūinīra ngūgooce ngai iria ingī irī o ho. 2 Ngūinamīrīra njerekeire hekarū-inī yaku ūrīa nyamūre, ngooce rītwa rīaku, nī ūndū wa wendo waku na wīhokeku waku, nīngūkorwo nītūtūgūrītie rītwa rīaku, na ūgatūtūgūrīria kiugo gīkau makīria ya maündū marīa mangī mothe. 3 Hīndī ūrīa ndagwītire, nīwanjīfīkire; wanyūmīrīrie na ūkīnjīkīra hinya ngoro. 4 Wee Jehova-rī, athamaki othe a thī nīmākūgoocage, rīrīa maigua ciugo cia kanua gaku. 5 Nīmagānage ūhoro wa njīra cia Jehova, nīngūkorwo riiri wa Jehova nī mūnene. 6 O na gūtūka Jehova arī igūrū-rī, nīaroraga andū arīa enyīhīa, no arīa etīi akamenya ūhoro wao arī o kūraya. 7 O na ingīgerera mathīna-inī, Wee nīūmenyagīrīra muoyo wakwa; ūtambūrūkagia guoko gwaku ūgookīrīra marakara ma thū ciakwa, ūkahonokia na guoko gwaku kwa ūrīo. 8 Jehova nīakahingia muoroto wake harī nī; wendo waku, Wee Jehova, nī wa tene na tene; nī ūndū ūcio nīdūgatīganīrie wīra wa moko maku.

139 Thaburi ya Daudi Wee Jehova-rī, nīñūthūthūhuurītie na ūkaamenya. 2 Nīñū ūrīa njikarīte thī na ūrīa njūkīrīte ūkamenya meciiria makwa ūrī o kūraya. 3 Nīñū ngiumagara o na ngīkoma; Wee nīñū mīthīire yakwa yothe. 4 Wee Jehova-rī, itanagweta kiugo na rūrīmī rwakwa, Wee nīñukoragwo ūkīñū biū. 5 Nīñjīrigīire mbere na thuutha; nīñjīgīrīire guoko gwaku. 6 Ūmenyo ta ūcio nī wa mageganīa mūno harī nī, ūrī igūrū mūno nīdingūkīnyīra. 7 Nī kū ingīthīi njehererē Roho waku? Ingīrīra kū nyume ūthīñ-inī waku?

8 Ingīambata thīi igūrū, Wee ūrī kuo; ingīara ūrīrī wakwa kūrīa kūrīku mūno, Wee ūrī o kuo. (Sheol h7585) 9 Ingīumbūka na mathagu ma gūgīkīa, ingīthīi gūtūrūa mūrīmo ūrīa ūtūgī wa iria, kūndū kūraya mūno, 10 o na kū guoko gwakwa nokuo kūngīndongoria, guoko gwaku kwa ūrīo gūkīnyīite kūnūmītie. 11 Ingiuga atīrī, "Ti-itherū nduma nīlūkūhītha, naguo ūtherī ūyū ūtūhiūrūkīrie ūtūkīe ūtukū," 12 o na nduma ndīrī hīndī ūngīgūtumanīra; ūtukū ūkwara ta mūthenya, nīngūkorwo nduma kūrī we nī ta ūtherī. 13 Nīngūkorwo nīwe wombire cīgā ciakwa cia na thīñī; wanyītīthanīrie ndī o nda ya maitū. 14 Nīngūkūgooca nī ūndū mūñumbīre ūrīa nyūmbītīwo naguo nī wa kūmakania na wa mageganīa; cīkō ciaku nī cia mageganīa, nī mwene nīñjūtū ūguo o wega. 15 Mahīndī makwa matiahīthīkīte harīwe, rīrīa ndoombīrīwo kūrīa kūhīthāru. Rīrīa ndanyītīthanīgio hamwe ndī thī kūrīa kūrīku mūno-rī, 16 maitho maku nīmonaga mwīrī wakwa ūtanombwo biū. Matukū mothe marīa nyamūrīrīwo nīmandīkītīwo ibukūnī ūrīaku o na mbere ya ūmwe wamo kūgīa. 17 Hī! I meciiria maku matikīrī ma bata harī nī, Wee Mūrungu! Kaī mūigana wamo nī mūnene-ī! 18 Ingītūa kūmatara, no maingīhe gūkīra mūthāngā. Hīndī ūrīa ndokīra, ndī o hamwe nawe. 19 Wee Ngai-rī, naařī korwo woraga arīa aaganū! Njehererāi, inyūi mūnyootagīra gūtīa thakame! 20 Maaragī ūhoro waku marī na meciiria mooru; arīa magūthūire mahūthagīra ūtwa ūrīaku ūtūrū. 21 Wee Jehova, gīthī ndīthūire arīa magūthūire, na ngamena arīa magūkīgārīra? 22 Gūthūūra ndīmathūire o biū; ndīmatuaga thū ciakwa. 23 Wee Mūrungu, thuthūuria, ūmenye ngoro yakwa; ngeria ūmenye meciiria makwa. 24 Rora wone kana nī harī mīthīire mītūrū thīñī wakwa, na ūkīndongorie na njīra ūrīa ya tene na tene.

140 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, hatūra kuuma moko-inī ma andū arīa ooru; ngītīra harī andū arīa mahūthagīra ūhinya, 2 o acio mathugundaga maündū mooru ngoro-inī ciao, na magathugunda mbaara o mūthenya. 3 Manooraga nīmī ciao ikohīga ta rūrīmī rwa nyoka; mīromo yao yaragia maündū marūrū ta thumu wa ndūra. 4 Wee Jehova, njeheria moko-inī ma andū arīa aaganū; ngītīra kuuma harī andū arīa mahūthagīra ūhinya, o acio mabangaga ūrīa mangīhīngā magūrū makwa. 5 Andū arīa etīi nīmanyambiire mūtēgo; nīmatambūrūkītie ndigi cia wabu wao, na makanjīgīra mītēgo njīra-inī yakwa.

6 Wee Jehova, nguuga atīrī, "Wee nīwe Mūrungu wakwa." Wee Jehova-rī, igua ngīgūkaīra nīguo, ūnjiguūre tha. 7 Wee Mwathani Jehova, o Wee ūrīa mūūhonokia ūrī hinya, Wee ügitagīra mūtwe wakwa mūthenya wa mbaara: 8 Wee Jehova, ndūkahingīrie arīa aaganu merirīria mao, ndūkareke mībangō yao īgaacīre, matikae gwītīa. 9 Mītwe ya arīa mandigicīrie īrohumbīkanio na mathīīna marīa mārehetwo nī mīromo yao. 10 Marogwīrwo nī makara me gwakana; maroikio mwaki-inī, maikio marima marī mūtondo, kūrīa matakoima o na rī. 11 Ndūkanareke arīa macambanagia magaačīre būrūri-inī; mwanangīko ūrothingata andū arīa mahūthagīra ūhinya. 12 Niī nīnjūūt atī Jehova nīarūagīra kīhoooto kīa arīa athīīni, na akagitīra kīhoooto kīa arīa abatari. 13 Ti-itherū arīa athingu nīmarīgoocaga rīītwā rīaku, na arīa arūngīrīru nīmagatūūra ūthīū-inī waku.

141 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, nîwe ndîrakaîra; hiûha ûuke kûrî niî. Igua mûgambo wakwa ngîgûkaîra. 2 Ihooya rîakwa rîroambata mbere yaku ta mûtararîko wa übumba; nakuo kwambararia moko makwa kûrotuîka ta igongona rîa hwaî-inî. 3 Wee Jehova, iga mûrangîri kanua-inî gakwa, rangagîra mûrango ûyû wa mîromo yakwa. 4 Ndûkareke ngoro yakwa îguucîrîrio ûndû-inî mûûru, ndigatuûke wa gwîka ciiko cia wagana hamwe na andû arîa amaramari; Ndûkareke ndie irio ciao iria irî mûrîo. 5 Mündû mûthingu nîakîninge: ûndû úcio nî wa kûnyonia ûtugi; kûndûithia nîakîndûithie: ûguo no ta kûnjitîrîria maguta mûtwe wakwa. Mûtwe wakwa ndûngîrega güitîrîrio maguta macio. No rîrî, ihooya rîakwa nî rîa gütûûra ndeganîte na ciiko cia andû arîa meekaga ûûru; 6 aathanî ao magaikio thî kuuma igûrû rîa rwaro rwa ihiga, nao arîa aaganu nîmakamenya atî ciugo ciakwa ciarî cia ma. 7 Nîmakoiga atîrî, "O ta ûrîa mûndû acimbaga mûgûnda na akahûûra hiyanû, no taguo mahîndî maitû maharaganîtiô mûromomînî wa mbîrîra." (**Sheol h7585**) 8 No rîrî, maitho makwa nîwe macûthîrîrie, Wee Mwathani Jehova; nî harîwe njûragîra; nî ûndû úcio ndûkareke ngue. 9 Ngitîra ndikanyiitwo nî mîtego rîa nyambîirwo, ûnjehanîrîrie na mîtego ya andû arîa meekaga ûûru. 10 Andû acio aaganu maroogwa wabu-inî wao ene, no niî ngîhîtûkage itekuona ûgwati.

142 Thaburi ya Daudi Ngayagīra Jehova nyanīriire; ngwambararia mūgambo wakwa kūrī Jehova

anjiguire tha. 2 Njiturūraga mateta makwa mbere yake; ndirīmwīraga thiīna wakwa ndī mbere yake. 3 Rīriā roho wakwa waringīka thiīnī wakwa, Wee nīwe ūmenyaga njira irīa ndirīgera. Njira-inī irīa thiīagīra-rī, andū nīmahithīire mūtego. 4 Ta rora mwena wakwa wa ūrīo wone; gūtīrī o na ūmwe ūranūmbūya. Ndirī na ha kūrīra; muoyo wakwa gūtīrī mūndū o na ūmwe ūngūmenyerera. 5 Wee Jehova, nīwe ngayagīra; njugaga atīrī, “Wee nīwe rīrīrīo rīakwa, na igai rīakwa būrūrī-inī wa arīa marī muoyo.” 6 Thikīrīria gūkaya gwakwa, nīgūkorwo ndīmūhinyīrīrie mūno; ndeithūra kuuma kūrī andū arīa mathingatanīte na niī, nīgūkorwo marī na hinya mūno kūngīra. 7 Njohorithia kuuma kīoho-inī gīakwa, nīguo ngoocage rītīwa rīaku. Hīndī īyo andū arīa athingu nīmakandigiicīria, nī ūndū wa ūrīa ūnjikīte wega.

143 Thaburi ya Daudi Igua ihooya rīakwa, Wee Jehova, thikīrīria kīrīro gīkwa ūnjiguūre tha; ūka ūndeithie, nī ūndū wa wīhokeku waku na ūthingu waku. 2 Ndūgaciirithie ndungata yaku, nīgūkorwo maitho-inī maku gūtīrī mündū ūrī muoyo ūngītuuo mūthingu. 3 Thū nīthingatīte, ikangurumania thī tīri-inī; itūmaga ndūūre nduma-inī ta arīa maakuire tene. 4 Nī ūndū ūcio roho wakwa ūkaringīka thīinī wakwa; ngoro yakwa nīmakīte mūno thīinī wakwa. 5 Nīndīririkanaga matukū marīa ma tene; ndīrīcūranagia mawīko maku mothe na ngatarania maūndū marīa moko maku meekeite. 6 Ndambūrūkītie moko makwa na kūrī we; muoyo wakwa ūkūnyootagīra ta būrūri ūrīa mūmū. 7 Wee Jehova, hiūha kūnjītīka; roho wakwa nīthirītō nī hinya. Tiga kūuhitha ūthīu waku, ndikahaane ta arīa matoonyaga irima. 8 O rūciinī reke njiguage kiugo kīa wendo waku ūrīa ūtathiraga, nīgūkorwo nīwe ndīhokete. Nyonia njīra ūrīa njagīrīrwo nīkūgera, nīgūkorwo muoyo wakwa ndīwerekirie igūrū kūrī we. 9 Ndeithūra kuuma kūrī thū ciakwa, Wee Jehova, nīgūkorwo ndīhithaga harīwe. 10 Nduta gwīkaga wendi waku, nīgūkorwo Wee nīwe Ngai wakwa; Roho waku mwega arondongoragia, ngeragīre kūrīa kwaraganu. 11 Wee Jehova, nī ūndū wa rītīwa rīaku, tūrīria muoyo wakwa; nī ūndū wa ūthingu waku-rī, nduta kuuma mīnyamaro-inī. 12 Nī ūndū wa wendo waku ūtathiraga, kiria thū ciakwa; niina arīa othe maathūire, nīgūkorwo nīrī ndungata yaku.

144 Thaburi ya Daudi Jehova arogooocwo, o we Rwaro rwakwa rwa Ihiga, o we ūmenyithagia moko makwa mūrūire wa mbaara, agakīruta ciara ciakwa kūrūa mbaara. 2 Nīwe Ngai ūrīa ūnyendete, na nīwe kīrigo gīakwa kīa hinya, o we kīlhitho gīakwa na mūhonokia wakwa, ningī nīwe ngo yakwa, na nī harī we njūragīra, o we ūtūmaga andū a ndūrīrī maathīke marī rungu rwakwa. 3 Wee Jehova, mūndū akīrī kī nīgu ūmūmenyagīrīre, naake mūrū wa mūndū akīrī kī nīgeetha ūmūrūmbūyagie? 4 Mūndū no ta mīhūmū; matukū make mathiraga na ihenya o ta kīruru. 5 Wee Jehova, hingūra igūrū ūikūrūke; hutia irīma, nīgeetha irute ndogo. 6 Henūkia rūheni ūhurunje thū ciaku; ikia mīgu yaku ūcingatithie. 7 Tambūrūkia guoko gwaku ūrī igūrū; ndeithūra na ūuthare kuuma kūrī maaī maya maingī, ūndute kuuma moko-inī ma andū a kūngī 8 arīa tūnua twao twaragia maheeni, o acio moko mao ma ūrīo marī na wara. 9 Wee Ngai, nīngūkūnīra rwīmbo rwerū; ngūkūnīra na kīnanda kīrīa kīgeetetwo na nga ikūmi, 10 nyinīre Ūrīa ūhootanagīra athamaki, o we ūhonokagia Daudi ndungata yake harī rūhiū rwa njora rwa ūragani. 11 Ndeithūra na ūuthare, ūndute kuuma moko-inī ma andū a kūngī, arīa tūnua twao twaragia maheeni, o acio moko mao ma ūrīo marī ma wara. 12 Hīndī ūyo aanake aitū magaatuīka ta mīmera mīrore wega wīthī-inī wao, nao airītu aitū mahaane ta itugī ciacūhītio cia kūgemia nyūmba ya ūthamaki. 13 Makūmbī maitū makaiyūragio irio cia mīthembā yothe. Ng'ondū ciitū ikaingīha ikinye ngiri nyingī, cingīhe ikinye makūmi ma ngiri kūu mīgūnda-inī iitū; 14 nacio ndegwa ciitū nīigakuuaga mīrigo mīritū. Thingo itigakorwo na mīanya, kana gūtahwo tūtwarwo ūkombo-inī, o na gūtigakorwo na kīrīo kīa mīnyamaro njīra-inī cia matūura. 15 Kūrathimwo nī andū arīa matariī ta ūguo; kūrathimwo nī andū arīa Ngai wao arī we Jehova.

145 Thaburi ya Daudi Nīngūtūūgīria, Wee Ngai wakwa Mūthamaki; ndīrīgoocaga ūtīwa ūtīku tene na tene. 2 O mūthenya ndīrīgoocaga na ngumagie ūtīwa ūtīku tene na tene. 3 Jehova nīwe mūnene, na nowe wagīriire kūgoocwo mūno; ūnene wake gūtīrī mūndū ūngīhota kūtūtūria. 4 Rūciaro rūmwe nīrūkarahīra rūrīa rūngī mūndū marīa waneka; nīrūkamenyithanagia ūhoro wa ciiko ciaku cia hinya. 5 Nīmakaaria ūhoro wa ūkaru wa ūnene waku ūrīa ūrī riiri, na nīi ndaranagie ūhoro wa ciiko ciaku cia magegania. 6 Nīmarīheanaga ūhoro wa ūhoti wa

māndū maku ma kūmakania, na nīi hunjagie ūhoro wa ūnene wa ciiko ciaku. 7 Nīmagakūngūira wega waku mūngī, na maine ūhoro wa ūthingu waku makenete. 8 Jehova nī mūtugi na nī mūigua-tha, ndahiūhaga kūrakara, na aiyūrītō nī wendo. 9 Jehova nī mwega harī andū othe; nīaiguagīra tha kīrīa gīothe ombīte. 10 Wee Jehova, kīrīa gīothe ūmbīte nīkīrūgūocaga; andū aku arīa aamūre nīmarīgūkumagia. 11 Nīmarīheanaga ūhoro wa riiri wa ūthamaki waku, na maaragie ūhoro wa hinya waku, 12 nīgeetha andū othe mamerye ūhoro wa ciiko ciaku cia hinya, o na ūkaru wa ūthamaki waku, ūrīa ūrī riiri. 13 Ūthamaki waku nī ūthamaki wa gūtūra tene na tene, naguo wathani waku ūtūraga nginya njīarwa ciothe. Jehova nī mwīhokeku harī cīranīro ciake ciothe, na nīendete kīrīa gīothe ombīte. 14 Jehova nīnīyītagīrīra arīa othe maragūa, na agatiira arīa othe mainamīte. 15 Maitho ma andū othe nīwe macūthīrīrie, na nīūmaheaga irio ciao hīndī ūrīa yagīrīre. 16 Ūkūnjūraga guoko gwaku, na ūkahingīria kīndū gīothe kīrī muoyo mabataro makīo. 17 Jehova nī mūthingu njīra-inī ciake ciothe, na nīendete kīrīa gīothe ombīte. 18 Jehova arī hakuī na andū arīa othe mamūkayagīra, arīa othe mamūkayagīra na ma. 19 Arīa othe mamwītīgagīra nīamahingagīria mabataro mao; nīaiguaga kīrīo kīao na akamahonokia. 20 Jehova nīamenyagīrīra arīa othe mamwendete, no arīa othe aaganu nīkūniina akaamaniina. 21 Kanua gakwa karīaragia gakagooca Jehova. Kūmbe o gīothe nīgīkīgoce ūtīwa ūtīku theru nginya tene na tene.

146 Goocai Jehova. Wee ngoro yakwa-rī, gooca Jehova. 2 Ndīgoocaga Jehova hīndī ūrīa yothe ngūtūra muoyo; ndīrīinaga, ngoocage Ngai wakwa ūtīra ūtīku the ngūtūra muoyo. 3 Ndūkanaige mwīhoko waku harī anene, kana harī andū, arīa matangīhota kūhonokania. 4 Ūtīra roho wao wameherera, macookaga o ūtīri-inī; mūthenya o ro ūtīo mībango yao ūtīkaga ya tūhū. 5 Kūrathimwo-rī, nī mūndū ūrīa ūtēthio wake uumaga kūrī Mūrungu wa Jakubu, ūrīa mwīhoko wake ūrī harī Jehova Ngai wake, 6 Mūūmbī wa igūrū na thī, na iria, na kīrīa gīothe gūtūraga thīnī wacio: ūtīo nīwe Jehova, ūrīa ūtūraga arī mwīhokeku nginya tene. 7 Nīarūgamagīrīra kīhooto kīa arīa ahatīrīrie, na akahe arīa ahūtu irio. Jehova nīwe wohoraga arīa mohetwo, 8 Jehova nīahingūraga maitho ma arīa atumumu, Jehova nīatiiraga arīa mainamīte, Jehova nīendete andū arīa athingu. 9 Jehova nīamenyagīrīra andū a kūngī, na agatūria

ciana cia ngoriai o na mütumia wa ndigwa, no njira cia andū aria aaganu nñacirigicaga. 10 Jehova egütüura athamakaga nginya tene, Ngai waku, wee Zayuni, athamakage njiarwa na njiarwa. Goocai Jehova.

147 Goocai Jehova. Kaï nñ ündü mwega kúgooca

Ngai witü na rwimbo-í, kaï nñ ündü mwega na mwagiríru kümügooca-íl 2 Jehova nñwe wakaga Jerusalemu; nñwe ücookagiríria andū a Isiraeli aria matahitwo. 3 Nñwe ühonagia aria athuthiku ngoro, na akamooha ironda ciao. 4 Nñwe ümenyaga müigana wa njata, na akahe njata o njata riitwa ríayo. 5 Mwathani witü nñwe münene na nñ arí hinya müingí; ümenyo wake ndürí müthia. 6 Jehova nñwe ütiiragiríra andū aria ahooreri, no aria aaganu amatungumanagia thí. 7 Inírai Jehova mümücookerie ngaatho; inírai Ngai witü na kínanda kia mügeeto. 8 Nñahumbagira igüru na matu; nñwe uuragiria thí mbura, na agatüma nyeki ímire türíma-iní. 9 Nñwe üheaga ng'ombe irio, na akahe tücki twa mahuru irio ríria twamükära. 10 We ndakenagíra hinya wa mbarathi, o na kana agakenera magürü ma mündü; 11 Jehova akenagio nñ andū aria mamwítigagíra, o aria maigaga mwihoko wao harí wendo wake ürìa ütathiraga. 12 Wee Jerusalemu, kumia Jehova; gooca Ngai waku, wee Zayuni, 13 nígokorwo nñwe wíkagíra mígíko ya ihingo ciaku hinya, na akarathima andū aku aria marí thiini waku. 14 Nñatümite kügíe thayü mihaka-iní yaku, na agakühünia na ngano iríria njega muno. 15 Atümagä wathani wake ükinye gükü thí; kiugo gíake kihanyükaga narua muno. 16 Oiragia tharunji ihaana ta guoya mwerü cua, nayo mbaa akamihurunja ta mühu. 17 Mbura ya mbembe amiuragia taarí kagoto karoira. Nüü üngihota gwitiiria heho iyó yake? 18 Atümagä kiugo gíake agatüma itweküke; ahurutithanagia röhuhu, namo maaí magatherera. 19 Nñaguüritie kiugo gíake harí Jakubu, akaguürríria Isiraeli mawatho make na kírra kia watho wake wa kürümírrwo. 20 Ndarí ekíra rürírrí rüngí ta üguo, mawatho macio make ndürírrí itírrí ciaramamenya. Goocai Jehova.

148 Goocai Jehova. Goocai Jehova mürí kuu igüru,

mümügooce mürí kuu güfüügíru muno. 2 Mügocei, inyuí araike ake othe, mümügooce, inyuothé mbütü ciaku cia igüru. 3 Mügocei, inyuí riüna na mweri, mügocei, inyuothé njata iria icangararaga. 4 Mügocei, inyuí igüru ria igüru, o na inyuí maaí

ma kuu igüru wa matu. 5 Indo ciothe nñikigooce riitwa ria Jehova, nígokorwo nñwe wathanire na cio ikigia kuo. 6 Aaciigire handü hacio itüüre ho tene na tene; aaheanire kírra kia watho wa kürümírrwo kírra gitagathira. 7 Goocai Jehova gükü thí, inyuí ciümbe cia iria-iní, na üriku wothe wa maria maría manene, 8 rüheni, na mbura ya mbembe, na tharunji, na matu, na ihuhükano cia huho iria ihingagia kírra gíake, 9 inyuí iríma, na türíma tuothe, na mítí ya matunda, na mítarakwa yothe, 10 nyamü cia gíthaka, na ng'ombe ciothe, na ciümbe iria nini, o na nyoni iria ciümükäga, 11 athamaki a thí, na ndürírrí ciothe, na inyuí anene, na aathani othe a thí, 12 aanake, na airítu, na andū aria akürü, o na ciana. 13 Othe nímagocage riitwa ria Jehova, nígokorwo riitwa ríake riiki nírio ritüügírie; riiri wake ürì igüru ria thí o na ria matu. 14 Nñambararítie röhüa nñ ündü wa andū ake, níruo ügooci wa andū ake aria aamüre, nño andū a Isiraeli, andū aria marí hakuhí na ngoro yake. Goocai Jehova.

149 Goocai Jehova. Inírai Jehova rwimbo rwerü,

mümügooce mürí kíüngano-iní kia aria aamüre. 2 Andū a Isiraeli nímakenerü ücio wamombire; andū a Zayuni nímacanjamüké nñ ündü wa Müthamaki wao. 3 Nímagooce riitwa ríake makírügarügaga, na mamüinire na tühembe, na kínanda kia mügeeto. 4 Nígokorwo Jehova níakenagio nñ andū ake; andū aria ahooreri amahumbaga thümbí ya ühonokio. 5 Andū aria aamüre nímakenerü gítío kiu, na maine macanjamükite marí o maríri-iní mao. 6 Ügooci wa Mürungu ürokorwo tünua-iní twao, na rühiü rwa njora rünoore mienä yeerí rükorwo moko-iní mao, 7 níguo meerihürie harí ndürírrí, na maherithie kírindí gíake thí, 8 níguo moohe athamaki ao na mñyororo, na moohe andū ao aria marí igweta na bingü cia kígera, 9 níguo mamakinyürie ituüro ríria mandikiirwo. Ücio níguo riiri wa andū ake othe aria aamüre. Goocai Jehova.

150 Goocai Jehova. Goocai Mürungu mürí haria

hake haamüre; mügocei mürí kuu igüru, o kuu kwa hinya wake. 2 Mügocei nñ ündü wa ciiko ciaku cia hinya; mügocei nñ ündü wa ünene wake müingí muno. 3 Mügocei mükihuhaga karumbeta, mümügooce na kínanda kia mügeeto, na gíá kínübi, 4 mügocei na tühembe mükírügarügaga, mümügooce na inanda cia nga mükihuhaga mítürírrí, 5 mügocei

mūkīhūrithanagia thaani cia rūthuku iria ng'ambi,
mūmūgooce na thaani ikūgamba o ta rūgambi. 6
Kīndū ḡothe kīrī mīhūmū nīkīgooce Jehova. Goocai
Jehova.

Thimo

1 Ici nī thimo cia Solomoni mūrū wa Daudi, ūrīa warī mūthamaki wa Israeli: **2** nī thimo cia gūtūma mūndū agīe na ūūgī, na ataarīke; nī cia gūtūma ahote gūtaūkīrwo nī ciugo cia ūūgī; **3** nī cia gūtūma mūndū ataarīke ahote kūbarīrīra mūtūūrīre wake, ekage maūndū marīa magīrīre, na ma kīhotoo, na marīa mega; **4** nī cia gūtūma ūrīa ūtarī na ūūgī agīe na ūmenyo, na cia gūtūma mūndū mwīthī agīe na ūmenyo na ūgereri: **5** arīa oogī-rī, nīmathikīrīrie na mongererē wīruti wao, nao arīa akūūrani maūndū metikīre gūtongorio. **6** Ningī nī cia gūtūma mūndū ataūkīrwo nī thimo na ngerekano, na ataūkīrwo nī ciugo cia andū arīa oogī, na ndāi ciao. **7** Kīambīrīria kīa ūmenyo nī gwītīgīra Jehova, no arīa akīgu nī mathūire ūūgī na ūtaaro. **8** Mūrū wakwa, thikīrīria mataaro ma thoguo, na ndūgatigane na ūrutani wa maitūguo. **9** Maūndū macio magaatuīka ithaga rīa kūgemia mūtwe waku, na ta mūgathī wa kūgemia ngingo yaku. **10** Mūrū wakwa, ehia mangīgakūheenereria-rī, ndūkanetikanie nao. **11** Mangīgakwīra atīrī, “Ūka ūthī hamwe na ithūi; reke tuoherie mūndū tūite thakame yake, reke tūcemaceeme mūndū o na ūtehītie; **12** ningī reke tūmamerie marī muoyo, o ta ūrīa mbīrīra ūkaga, na marī agima, o ta arīa maharūrkaga irima; (*Sheol h7585*) **13** Na ithuī-rī, tūkīgīe na indo cia goro cia mīthembā yothe, na tūiyūrie nyūmba ciitū na indo cia ndaho; **14** rutithania wīra na ithuī, tūkorwo na mūhuko ūmwe ithuothē”; **15** mūrū wakwa, tiga gūtwarana nao, ndūkagerere njīra ciao; **16** nīgūkorwo magīrū mao mahanyūkaga mathīi melhīa-inī, nao mahiūhaga magaite thakame. **17** Kaī nī wīra wa tūhū kūiga gīkerenge nyoni ciothe igīkuonaga-ī! **18** Andū aya mohagīria thakame yao ene; maceemaga o mīoyo yao ene! **19** Ūcio nīguo mūthia wa arīa othe magīaga na indo na njīra ya ungumania; indo icio iniiinaga mīoyo ya arīa magīaga nacio. **20** Ūūgī nī aretana anīrīre njīra-inī, ningī agakayūrūrūka arī ihaaro-inī cia mūingī; **21** Aragūthūka na mūgambo mūnene arī magomano-inī ma njīra kūu kūrī inegene, o na itoonyero rīa itūūra inene akoria atīrī: **22** “Inyuī mūtarī ūūgī-rī, nī nginya rī mūgūtūūra mwendete njīra ciányi itarī cia ūūgī? Nī nginya rī anyūrūrania megūtūūra makenagīra kīnyūrūri, na arīa akīgu mathūire ūmenyo? **23** Korwo nīmwetikīrīre kūiguā ūtaaro wakwa-rī, nīngīamūhingūrīre ngoro yakwa,

ndūme mūmenye meciiria makwa. **24** No tondū nīmwaregire kūnjigua rīrīa ndetanire, na gūtīrī mūndū werūmbūrīre hīndī ūrīa ndatambūrūkirie guoko gwakwa, **25** na mūkīagīra mataaro makwa mothe bata, na mūkīaga gwītīkīra ikaanania rīakwa-rī, **26** nī nī ūngamūthekerera hīndī yanyu ya mwanangīko, na ndīmūnyūrūrie rīrīa mūgaakorererwo nī mūtino: **27** nī hīndī ūrīa guoya ūkaamūhaata ta kīhuhūkanio, rīrīa mwanangīko ūkaamūhaata ta rūhuho rwa kīhuhūkanio, rīrīa mūgaakinyūrīrīwo nī mīnyamaro na ruo rwa ngoro. **28** “Hīndī iyo nīmakangaīra, no ndikamētīka; nīmakanjetha na kīyo, no matikanyona. **29** Tondū nīmathūrīre ūmenyo, na matiigana gūthūura gwītīgīra Jehova, **30** tondū matietikīrīre mataaro makwa, na nīmamenire ikaanania rīakwa, **31** makaarīa maciaro ma mīthīire yao, na mahūnīo nī maciaro ma mathugunda mao. **32** Nīgūkorwo ūgenyū wa arīa matarī ūūgī nīñkamooriga, nakuo kwīgangara kwa arīa akīgu nīgūkamaniina; **33** no ūrīa wothe ūnjiguaga arītūrūraga na thayū, na atūūre ahooreire, atarī ūgwati angītīgīra.”

2 Mūrū wakwa, ūngītīkīra ciugo ciakwa, na ūige maathani makwa ta mūthīthū thīnī waku, **2** nakuo gūtū gwaku ūgūtegere ūūgī, na werekerie ngoro yaku kūgīa na ūmenyi, **3** na ūngīgaakayūrūrūka na ūhooe gūkūrūna maūndū, na wītane wanīrīre ūheo ūtaūku, **4** na ūngīkawetha ta betha, na ūucarie ta kīgīna kīhithe-rī, **5** hīndī iyo nīñgataūkīrwo nī ūhoro wa gwītīgīra Jehova, na ūgīe na ūmenyo wa Ngai. **6** Nīgūkorwo Jehova aheanaga ūūgī, na kanua gake koimaga ūmenyo na ūtaūku. **7** Andū arīa arūngīrīru amraigīre ūhootani, nīwe ngo ya arīa matarī ūcuuke mīthīire-inī yao, **8** nīgūkorwo nīarangagīra njīra cia arīa marūmagīrīra kīhotoo, na akagīrīra njīra ya andū ake arīa ehoneku. **9** Hīndī iyo nīñgakūrūna maūndū marīa magīrīre, na ma kīhotoo, na marīa mega: ūgīkūrūne njīra o yothe njega. **10** Nīgūkorwo ūūgī nīñgatoonya ngoro yaku, naguo ūmenyo ūkenagie muoyo waku. **11** ūgereri nīñrūkūgitagīra, naguo ūtaūku ūkūrangagīre. **12** Ūūgī nīñgakūhonokia kuuma njīra-inī cia andū arīa aaganu, ūkūhonokie kuuma kūrī andū arīa maaragia maūndū ma waganu, **13** o arīa matigaga njīra irīa nūngīrīru, magathīira njīra cia nduma, **14** arīa makenaga magīkīa ūrū, na magakenagio nī ūrū wa waganu, **15** na no-o arīa njīra ciao ciogomete, na mīthīire yao irī

ya ungumania. **16** Ūūgī nīūgakūhonokia kuuma harī mūtumia ūrīa mūtharia, ūkūhonokie harī ng'enyū ya mūtumia na ciugo ciate cia kūheenereria andū, **17** ūcio ūtigite mūratawe wa ūnini wake, na agatiganīria kīrīkanīro kīrīa aarīkanīre na mūthuuriwe arī mbere ya Ngai. **18** Nīgūkorwo nyūmba yake ūroragīa andū gīkuū-inī, nacio njīra ciate ikamerekeria kūrī maroho ma arīa akuū. **19** Gūtirī mūndū ūthiaga harī we agacooka, kana akegwatīra njīra cia muoyo. **20** No rīrī, wee nīūrīthiaga na mīthīire ya andū arīa ega, na ūgeragīre njīra cia arīa athingu. **21** Nīgūkorwo andū arīa arūngīrīru nīo magaatūra būrūri-inī, na arīa matarī ūcuuke nīo magaatigara kuo; **22** no rīrī, andū arīa aaganu nīmakeeherio būrūri-inī, nao arīa matarī ehokeku nīmakamunywo maingatwo kuo.

3 Mūrū wakwa, ndūkariganīrīro nī ūrutani wakwa, no ngoro yaku nīrūmagie maathani makwa, **2** nīgūkorwo nīmagakuongerera matukū ūtūūre mīkaa mīngī, na matūme ūgaacīre. **3** Ndūkanareke wendani na wīhokeku ikweherere; cioherere ngingo yaku, ūciandike kīhengere-inī kīa ngoro yaku. **4** Weka ūguo nīūgeetikīrīka, na ūgīe na ūtīwa ūrega maitho-inī ma Ngai o na ma andū. **5** Wīhoke Jehova na ngoro yaku yothe, na ndūkanehoke ūmenyo waku mwene; **6** mūmenyithagie mīthīire yaku yothe, na nīarīungaga njīra ciaku. **7** Tiga kwīonaga ūrī mūūgī maitho-inī maku mwene; wītigīre Jehova na ūtheemage maūndū marīa mooru. **8** Ūndū ūcio nīrūkūrehagīra ūgima wa mwīrī, na mahīndī maku makoragwo marī na hinya. **9** Tīaga Jehova na ūtonga waku, ningī ūmūtītāge na maciaro mothe ma mbere ma irio ciaku cia mīgūnda; **10** namo makūmbī maku nīmakaiyūrīrīra, nayo mītūngi yaku ūiyūrīrīre ndibei ya mūhihano. **11** Mūrū wakwa, tiga kūnyarara ihūrā rīa Jehova, na ndūgathūūre irūthia rīake, **12** nīgūkorwo Jehova arūithagia arīa endete, o ta ūrīa ithe wa mūndū arūithagia mūriū ūrīa akenagīra. **13** Kūrathimwo-rī, nī mūndū ūrīa wonete ūgī, mūndū ūcio wīgīrīre na ūmenyo, **14** nīgūkorwo ūgī nī wa bata mūno gūkīra betha, na ūciaraga uumithio ūkīrīte wa thahabu. **15** Ūūgī ūrī goro gūkīra ruru irīa ndune; kīrīa gīothe ūngīrīrīria gūtīrī ūngīringithanio naguo. **16** Guoko-inī gwake kwa ūrīo harī ūngī wa matukū; guoko-inī gwake kwa ūmotho harī na ūtonga na gītīo. **17** Mīthīire ya ūgī nī mīthīire ya kwendeka, na njīra ciaguo ciote nī cia thayū. **18** Ūūgī nī mūtī wa muoyo kūrī arīa maūhīmbagīria; arīa megīagīra naguo-rī,

nīmarīrathimagwo. **19** Jehova aahandire mīthingi ya thī na ūgī, na akīrūmia igūrū na ūmenyo wake; **20** ūmenyo wake nīguo wagayanirie kūrīa kūrīku, namo matu magatatagia ime. **21** Mūrū wakwa tūrīria matua mega na ūkūrāni maūndū, ndūkanareke ciehere maitho-inī makū; **22** nīcio igaagūtūuria muoyo, na nī ithaga rīa kūgemagia ngingo yaku. **23** Ningī ūrīthiaga na njīra yaku ūrī na thayū, na kūgūrū gwaku gūtikahīngwo; **24** Wakoma-rī, ndūgetigīra; wakoma-rī, ūrīkomaga toro mwega. **25** Ndūgetigīre mwanangīko wa narua, kana kīhuhūkanio kīrīa gikoragīrīra andū arīa aaganu, **26** nīgūkorwo Jehova nīwe ūgaatuīka mwīhoko waku, na amenyagīrīre kūgūrū gwaku gūtikanyiitwo nī mūtego. **27** Ndūkanagīrīrīrie ūndū mwega ūkīnyīre arīa maagīrīrīro nīgūkīnyīrīro nīguo, rīrī ūrī na ūhoti wa kūhingia ūndū ūcio. **28** Ndūkaneere mūndū wa itūūra rīaku atīrī, "Thī ūgooka ūngī; kū ūrenda nīngakūhe rūciū," o rīrī ūrī na kīndū kīu hakuhī. **29** Ndūkanaciirīre gwīka mūndū wa itūūra rīaku ūūru, ūcio ūtūūraga hakuhī nawe akwīhokete. **30** Ndūkanarūthie mūndū tūhū, rīrī atarī ūndū mūūru agwīkīte. **31** Ndūkanacumīkīre maūndū ma mūndū wa ngūi, kana ūthuure njīra o na ūmwe yake, **32** nīgūkorwo Jehova nīthūire mūndū mwaganu, no nīagīlāga ndundu na andū arīa arūngīrīru. **33** Nyūmba ya arīa aaganu ūtūūraga na kīrumi kīa Jehova, no mūcīi wa arīa athingu nīaūrathimaga. **34** Jehova nīanyūrūragia andū arīa manyūrūranagia na mwītīo, no arīa menyihagia nīamaheaga wega wake. **35** Andū arīa oogī magayaga gītīo, no andū arīa akīgīrīro magayaga njono.

4 Atīrīrī, inyūi arīu akwa, ta thikīrīrīai ūrūtāni wa thoguo; njīguai nīguo mwīgīrīre na kūmenya maūndū. **2** Tondū ngūmūhe ūrutani mwega, nī ūndū ūcio mūtīgatīrike ūrutani wakwa. **3** Rīrīa ndāarī mwana nyūmba-inī ya baba, ndī o mūndū mwīthī, na ndī mwana wa mūmwe wa maitū-rī, **4** baba nīandutire, akīnjīrīra atīrī, "Wīgwatīre ciugo ciakwa na ngoro yaku yothe; rūmīa maathani makwa, na nīūgūtūūra muoyo. **5** Gīa na ūgī, gīa na kūmenya maūndū; ndūkanarīganīrīro nī ciugo ciakwa, kana wahūke kuuma harī cio. **6** Ndūkanatirīke ūgī, naguo nīrūkūtagīrīra; **7** Ūūgī ūkīrīte indo ciote; nī ūndū ūcio wīgīrīre na ūgī. **8** Kaba kūrūta indo ciaku ciote wīgīrīre na kūmenya maūndū. **8** Tūūgagīria ūgī mūno, naguo nīrūkwambararagia; ūhīmbagīrīe, naguo nīrūgūtīthagia. **9** Nīūgagwīkīra ithaga rīa

utugi mütwe waku, na ūkūhe thūmbī thaka mūno." 10 Thikirīria, wee mūrū wakwa, na wītikire ūrīa ngūkwīra, nīgeetha mīaka ya muoyo waku ūngīhe. 11 Nguonetic njīra ya üugī, na ngagūtongoria njīra-inī iria nūngarū. 12 Rīrīa ūgūthīi, makinya maku matikahīngīcwo; rīrīa ūkūhanyūka-rī, ndūkahīngwo. 13 Rūmia ūrutanī wakwa, na ndūkanareke ūkweherere; ūgitagīre wega, nīgūkorwo nīguo muoyo waku. 14 Ndūkanagerere njīra ya andū arīa aaganu, kana ūthīire njīra ya andū arīa ooru. 15 Mīitheemage, na ndūkanamīgerere; mīhutatīre, na wīthīire na njīra yaku. 16 Nīgūkorwo andū arīa aaganu matingīkoma nginya meeke ūūru; mooragwo nī toro nginya matūme mūndū ahīngwo, agwe. 17 Marīaga irio iria monete na ūmaramari, na makanya ndibei matunyanīte na hinya. 18 Mīthīire ya andū arīa athingu īhaana ta ūtheri wa gūgīkīa, ūrīa ūthīaga ūgīthererūkaga nginya mūthenya barigici. 19 No mīthīire ya andū arīa aaganu īhaana ta nduma ndumanu; o matimenyaga kīrīa kiāmahīnga. 20 Mūrū wakwa, ta thikirīria ūrīa ngūkwīra; tegā gūtū ūigue ciugo ciakwa. 21 Ndūkanareke ciehere maitho-inī maku, ciigage ngoro-inī yaku; 22 nīgūkorwo nīcio itūragia arīa macīgwatīre muoyo, na ikekīra mwīrī wao wothe ūgīma. 23 Makīria ya macio mothe, rangagīra ngoro yaku, nīgūkorwo nīyo gīthima kīrīa gītherūkaga muoyo. 24 Eheria rūnano kanua-inī gaku; nacio ndeto cia ūmaramari-rī, nīciikare kūraya na iromo ciaku. 25 Maitho maku nīmarorage na mbere, ūcūthagīrīrie mbere yaku wega. 26 Aragania njīra iria magūrū maku marīthiagīra, na ūthīagīre o njīra iria ngījindīrīku. 27 Ndūkanaahūke na mwena wa ūrīo kana wa ūmotho; eheria kūgūrū gwaku kuuma ūūru-inī.

5 Mūrū wakwa, thikīrīria ūūgī ūyū wakwa, tegā
gūtū wega ūigue ciugo ciakwa cia ūtaūku, 2 nīguo
ūtūrīrie ūbaarīrīri, nayo mīromo yaku itūrīrie ūmenyo.
3 Nīgūkorwo mīromo ya mūtumia mūtharia itaataga
ūukī, na mīario yake ūnyorokete gūkīra maguta; 4
no marigīrīrio nīmūrūrū ta maaī ma nyongo, nī
mūūgī ta rūhiū rwa njora rūrīa rūūgī mbarī cierī.
5 Magūrū make maikūrūkaga gīkuū-inī; makinya
make mathiiaga merekeire o mbīrīra. (**Sheol h7585**) 6
Ndeciiragia ūhoro wa njīra ya muoyo; njīra ciakte
nī njogomu, nowe ndooī ūguo. 7 Atīrīrī, ariū akwa,
ta thikīrīria; mūtikanatiganīrie ūrīa ngūmwīra. 8
Thiiagīrai njīra īrī kūraya naked, mūtigakuhīrīrie
mūrango wa nyūmba yake, 9 nīguo mūtikaheane
hinva wanyu mwega kūrī andū angī, na mīaka yanyu

kūrī mündū ūtarī tha, 10 nīguo ageni matikehūnīne na ūtonga wanyu, na kīrīa ūnogere gītongie mūcīi wa mündū wa kūngī. 11 Marigīrīrio-inī ma muoyo waku nīfūgacaaya, hīndī ūrīa nyama cia mwīrī waku na mwīrī waku igaakorwo ithirīte hinya. 12 Ūkoiga atirī, "Hī, kaī nīndathūurire gūtaarwo-īl Hī, kaī ngoro yakwa nīyamenete kūrūithio-īl 13 Ndingīathikīire arutani akwa, kana thikīrīrie ataaranī akwa. 14 Nīnginyīte hūgūrūrū-inī cia mwanangīko, ndī o gatagatī-inī ga kīungano gīothe." 15 Atirīrī, nyuuaga maaī ma itangi rīaku we mwene, maaī marīa mathereraga moimīte gīthima-inī gīaku mwene. 16 Nī kwagīrīire ithima ciaku ciunagīre maaī barabara-inī, kana tūrūū twaku tuunagīre ihaaro-inī cia mūngī? 17 Nīmagītūure marī maku wiki, matigatuīke maku na mündū wa kūngī o na rī. 18 Gīthima gīaku kīrorathimwo, nawe ūkenagīre mūtumia wa ūnini waku. 19 Athakarīte ta thwariga ya mūgoma, akaagīra ta gathiiya ka mūgoma: kīiganagwo nī nyondo ciake hīndī ciothe, ūkenagio nī wendo wake hīndī ciothe. 20 Mūrū wakwa, nī kīī kīngītūma ūkenio nī mūtumia mūtharia? Nī kīī kīngītūma ūhīmbirīe gīthūri kīā mūtumia wa mündū ūngī? 21 Nīgūkorwo mīthīire ya mündū nīyonagwo nī Jehova, nake nīnatūragia njīra ciake ciothe. 22 Cīiko njūru cia mündū mwaganu nīcio imūtegaga; nga cia mehia make nīcio imuohaga, ikamūrūmia biū. 23 Mündū ūcio nīagaakua nī kwaga ūtaaro, aksora nī ūndū wa ūrimū wake mūnene.

6 Mūrū wakwa, ūngīkorwo ūigīte kīndū gīa
kūrūgamīrīra thiirī wa mündū wa itūūra rīaku,
ūkorwo atī nīwe ūtūkīte wa kūmūrīhīra thiirī harī
mündū ūngī-rī, 2 ūngīkorwo ūtegeetwo nī ūrīa uuigīte,
ūkagwatithio nī ciugo cia kanua gaku-rī, 3 gīlē atīrī,
mūrū wakwa, nīguo witeithūre, kuona atī nīūgwite
moko-inī ma mündū wa itūūra rīaku: Thiī wīnyihie
wee mwene; mūthaite mūno akuhore. 4 Ndūkareke
maitho maku mone toro, kana ūreke imone ciaku
icūnge. 5 Witeithūre o ta ūrīa thwariga ūteithūraga
kuuma moko-inī ma mūguīmi, o na kana ta ūrīa
nyoni ūteithūraga kuuma mūtego-inī wa mūtegi.
6 Thiī harī thigiriri, wee kīgūūta gīkī; ūcūūranie
mītugo yayo nīguo ūhīge! 7 Ndīrī mūnene, kana
mūmīrūgamīrīri, o na kana mūmīathi, 8 no nīigagīra
mūthiithū wa irio hīndī ya riūa, na īgacookanīrīria
irio ciayo hindī ya magetha. 9 Ügūkoma hau nginya-
rī, wee kīgūūta gīkī? Ürūkīra rī, ūtige toro waku? 10
Komakoma gatoro kanini, na ūcūngacūnge hanini.

na ūkūnje moko hanini nīguo ūhuruke; 11 atīrī, ūthīni ūgaagükorerera ta müitū, ūkorererwo nī wagi ūhaana ta mündū wīohete indo cia mbaara. 12 Mündū kīmaramari na mwaganu-rī, ūria ūthiaga akīaragia ndeto itarī nūngīrīru, 13 ūcio uunagīra andū riitho, na akaheenereria andū na makinya make, o na akaheneria andū na ciara ciake-rī, 14 ūcio ūthugundaga ūuru arī na maheeni ngoro-inī yake: ūcio hīndī ciothe ahuraga maūndū ma nyamūkano. 15 Nī ūndū ūcio mütino ūkaamūhubanīria o rīmwē aterīgīriire; mwanangīko ūtarī kīhonīa nīukamūniia biū. 16 Kūrī maūndū matandatū mathūirwo nī Jehova, ii, o na nī mūgwanja marīa onaga marī magigi, nīmo: 17 maitho ma mwitīio, na rūrīmī rūrīa rūheenanagia, na moko marīa maitaga thakame ya andū matehītie, 18 na ngoro ūria ūthugundaga maūndū ma waganu, na magīrū marīa mateng'eraga gūthīi gwīka ūuru, 19 na mūira ūtarī wa ma ūria ūthothoraga ndeto cia maheeni, o na mündū ūria ūrehaga nyamūkano gatagatī ka andū a nyina ūmwē. 20 Mūrū wakwa, tūura ūrūmītie maathani ma thogou, na ndūgatirike ūrutani wa maitūguo. 21 Moherere ngoro-inī yaku nginya tene; makundike marigiicīrie ngingo yaku. 22 Rīrī ūgūthīi-rī, nīmarīgūtongoragia; wakoma-rī, nīmarīkūmenyagīrīra; na rīrī warahūkārī, nīmarīkwaragīria. 23 Nīgūkorwo maathani maya nī tawa, na ūrutani ūyū nī ūtheri, namo mataaro ma kūrūnga mündū-rī, nīmo njīra ya muoyo, 24 magakweheragia harī mündū-wa-nja ūcio mwaganu, na magakūhonokia kuuma kūrī rūrīmī rūnyoroku rwa mütumia ūcio ng'enyū. 25 Ndūkerirīrie ūthaka wake ngoro-inī yaku, kana ūreke akūguucīrīrie na maitho make, 26 nīgūkorwo mūmaraya atūmaga mündū athīne nginya ahooyagē kenyū ka mūgate, na mütumia mūtharia agūimaga muoyo waku guo mwene. 27 Mündū no atahīre mwaki gīthūri-inī gīake, na nguo ciake itihīe? 28 Mündū no agerere igūrī ūria makara marī na mwaki, na makinya make matihīe? 29 Ūguo no taguo mündū ūria ūkomaga na mütumia wa mündū ūngī atarī; gūtīrī mündū ūngīmūhutia na ndaherithio. 30 Andū matimenaga müici angīkorwo aiyīte nīguo eniinīre ng'aragu rīrīa arī mūhūütū. 31 No ūrī, angīnyiitwo-rī, no nginya arīhe maita mūgwanja, o na angīkorwo ekūrīha na ūtonga wa nyūmba yake wothe. 32 No mündū ūria ūtharagia nīgāfīte wīciirio; ūria wothe wīkaga ūguo nīwe mwene wīyanangaga. 33 Nguraro na kwīnvararithia nīcio igai ūtāke, na

cio thoni icio ciake gütirī hǐndī igaathario ithire; 34 nǐgūkorwo ūiru nǐguo warahūraga mang'ūrī ma mūthuuri, na ndakaigua tha akīrīhīria. 35 Ndagetikīra irīhi o na rīrikū; niakaarega ihaki o na rīrī inene atīa.

7 Mūrū wakwa, tūtūra ūrūmītie ciugo ciakwa, na wīigīre maathani makwa thīnī waku. 2 Rūmia maathani makwa, na nīugatūura muoyo; gitagīra morutani makwa o ta kīuma kīa riitho rīaku. 3 Mohagīrīre ciara-inī ciaku; ūmaandīke kīhengere-inī kīa ngoro yaku. 4 Īra ūūgī atīrī, “Wee nīwe mwarī wa maitū,” naguo ūtaūku ūwītage mūndū wa nyūmba yanyu; 5 nīcirīkweheragia harī mūndū-wa-nja ūcio mūtharia, o na kuuma kūrī mūtumia ūcio ūtarī mwīhokeku, hamwe na ciugo ciake cia kūheenanīrīria. 6 Ndī ndirica-inī ya nyūmba yakwārī, nīndacūthīrīrie na njā kamwanya-inī, 7 ngīona kīmwana gatagatī ka arīa matarī oogī, na ngīkūurana gatagatī ka aanake, mūndū mwīthī ūtaarī na ūūgī wa gūkūurana maündū. 8 Aikūrūkaga na njīra īrīa yarī hakuhī na koine ya kwa mūndū-wa-nja ūcio, agīthīi na njīra ūyo yerekeire na gwake mūcīi, 9 na kwarī na mairia o kahwāi-inī gūgītukatuka, gūkīambīrīria kūgīa nduma ya ūtukū. 10 Na rīrī, hagīuka mūndū-wa-nja kūmūtūnga, wehumbīte nguo ta mūmaraya, arī na wara ngoro-inī. 11 (Nī mūnegeni na mūng'athia, na magūrū make matikiragīrīria mūcīi; 12 rīmwe arī njīra-inī, na rīrīa ūngī arī ihaaro-inī, ehitagīre andū koine-inī ciathe cia njīra.) 13 Nake akīnyiita mwanake ūcio, akīmūmumunya, na akīmwira atīrī ategūconoka, 14 “Ndī na maruta ma ngwatanīro mūcīi, tondū ūmūthī nīhingirie mīhītwa yakwa. 15 Nī ūndū ūcio ndoimagara, ndooka gūgītūnga; ngūgūcarītie mūno, na rīu nīndakuona! 16 Nīnjarīte ūrīrī wakwa na macuka ma gatani ma marangi kuuma Misiri. 17 Ūrīrī ūcio wakwa nīndīūtīrīrie indo nungi wega ta manemane, na thubiri, o na mūndarathini. 18 Ūka twīhūnīne wendo nginya rūciinī; reke twīkenie na wendo! 19 Mūthuuri wakwa ndarī mūcīi; nīathiīte rūgendo rūraihi. 20 Nīathiire na mūhuko wake ūiyūrīte mbeeca, na akainūka mūcīi o rīrīa mweri ūkaiganana.” 21 Agīkīmūheenereria na ciugo, akīmūhītīthia; agīkīmuua na miario yake mīnyoroku. 22 O rīmwe akīmūrūmīrīra ta ndegwa īgīthīi gūthīnījwo, kana ta thwariga īgītoonya kīana-inī kīa mūtego, 23 nginya akaaya gūtheecwo ini nī mīguī, akahaana ta nyoni īguthūkīte mūtego-inī, itekūmenya o na hanini atī ūndū ūcio no ūmīrute

muoyo. 24 Atírírí, ariū akwa, ta thikíríria; tegai matū mūgue ūria ngūmwíra. 25 Mütikanareke ngoro ciányu írúmírire mīthiire yake, kana mūngíre njíra-iní ciale. 26 Ní andū aingí aríkítie küründá; aría oragíte ní kírindí kíngí mūno. 27 Nyúmba yake ní njíra njarií ya gúthíi mbírira, nayo yerekagíria andū nyúmba-iní cialíkuú. (Sheol h7585)

8 Githí ūúgí ndareetana? Githí ūtaáku ndaranírira na mūgambo wake? 2 Njíra-iní küríga gütüúgíru, na magomano-iní ma njíra-rí, ního ūúgí arúgamíte; 3 ningí hakuhí na ihingo iria cierekeire itüura inene, o hau matoonyero-iní-rí, ního araaniírira akoiga atírí: 4 “Inyuí andū ní inyuí ndíreeta; ndíraanírira na mūgambo wakwa kürí andū othe a thí. 5 Inyuí aría mütarí na ūúgí, gíai na ūbaaríri, inyuí aría akíigú, gíai na ūtaáku. 6 Thikíríria, nígúkorwo ndí na maündú ma bata ngwaria; ngútumúra mímomo yakwa njarie maündú maría magíriire. 7 Kanua gakwa kaaragia ūhoro wa ma, nígúkorwo mímomo yakwa níthüire waganu mūno ta kíndú kíri magigi. 8 Ciugo ciothe cia kanua gakwa ní cia ūthingu; gütirí o na kiugo kímwé giacio kíogomu kana gíja kühítithania. 9 Kíri aría makúúranaga maündú ciugo ciothe níciagíriire; itíri mahítia kíri aría marí na ūmenyo. 10 Thuurai mataaro makwa handú ha betha, múthuure ūmenyo handú ha thahabu írúa njega mūno, 11 nígúkorwo ūúgí ní wa goro gükíra ruru iria ndune, na gütirí kíndú ūngíriríria kíngíringithanio naguo. 12 “Ní ūúgí-rí, ndíúúranagia na ūbaaríri; níndígwatiire ūmenyo o na gúthugunda maündú mega. 13 Gwítigíra Jehova nígúthüura ūúru; níthüire mwitíio na mwítüúgírio, na mítugo mííru na miario ya waganu. 14 Kíríra na ūúgí wa güküúrana maündú ní ciakwa; ní ndí na ūtaáku, na ndí na ūhoti. 15 Athamaki mathamakaga ní ündú wa hinya wakwa nao aathani magathondeka mawatho ma kíhooito; 16 anene mathamakaga ní ündú wa hinya wakwa, o ündú ūmwe na aría othe marí igweta aría maathanaga gükú thí. 17 Nínyendete aría manyendete, nao aría manjaragia na kíyo nímanyonaga. 18 Ütonga na gítíio cionekaga harí ní, o hamwe na ūtonga wa gütüúra, na ūgaacíru. 19 Maciaro makwa ní mega gükíra thahabu írúa therie; uumithio wakwa níkírité betha írúa njega. 20 Ní thiiaga na njíra ya ūthingu, ngathiíra o njíra-iní cia kíhooito, 21 ngílheaga andú aría manyendete ūtonga, na ngaiyúragia iğíina ciao. 22 “Jehova aanyúmbire o kíambírira-iní kíja wíra wake, mbere ya mawíra make ma tene; 23 ndaathuurirwo kuuma tene wa

tene, kuuma o kíambírira, thí itarí yagía. 24 Rírúa gütáagíte maria manene-rí, níguo ndaciariwo, o híndí írúa gütáarí mathérükíro maiyüríte maaí; 25 ndaciariwo írúa itanahaandwo haría irí, na türíma tütanagía, 26 we atanoomba thí kana ithaka ciayo, o na kana rüküngú o ruothe rwa thí. 27 Ní ndaarí o kuo híndí írúa aathondekire igúru na akíriiga handú ha río, híndí írúa eekírire rükiriri rwa kúrúa kúriku, 28 rírúa aahandire matu kúu igúru, na akírúmia ithima cia kúrúa kúriku wega, 29 rírúa eekírire múthaka wa iria níguo maaí matikanae kwagarara watho wake, na rírúa aahandire mítihingi ya thí. 30 Híndí ýyo ndaarí o hakuhí nake ndí ta móbundi mütügí. Ndaaiyürítwo ní gíkeno múthenya o múthenya, na ngakenaga híndí ciothe ndí mbere yake, 31 ngakenagíra thí yake yothe, na ngakenagio ní andú othe a thí. 32 “Atíríri ariú akwa, ta thikíríria; kúrathimwo ní aría marúmagia njíra ciakwa. 33 Ta thikíríria mataaro makwa níguo mühíge; mütikamarege. 34 Kúrathimwo ní mündú ūria ūnjiguaga, agacúthagíríria mírango-iní yakwa o múthenya, akanjetagírira hingíro-iní cia mírango yakwa. 35 Nígúkorwo ūría wothe ūgíte na ní ní muoyo agíte naguo, nake akagía na agetíkírika harí Jehova. 36 No ūría wothe ūhítanítie na níi ní ūúru eikaga; nao aría othe maathüire ní gíkuú mendete.”

9 Ūúgí níakíte nyúmba yake; níaicúhítie itugí ciayo mágwanja. 2 Níahaarírie nyama, na akahaaríria ndíbeí, o na akaara metha yake. 3 Níatúmíte ndungata ciale cia airítu nja, na níaretana arí haría hatúúgíru múnó itüura-iní rírúa inene, akoiga atírí: 4 “Andú aría othe matarí na ūúgí nímoke gükú!” Ningí akeera andú aría maagíte ūtaáku atírí, 5 Ükai müríe irio ciakwa, na münnyue ndíbeí írúa ndímúthondekeire. 6 Tiganai na mítihíre yanyu itarí ya ūúgí, na nímúgtüúra muoyo; cookai gúthíiaga na njíra ya ūtaáku. 7 “Ūría wothe ūtaaraga münýürürania eítágíria irumi; na ūría wothe ūkaanagia mündú mwaganu egíragíra njono. 8 Ndúkanataare münýürürania, níguo ndagagúthüüre; kaania mündú mütügí, nake níegükwendá. 9 Taara mündú mütügí na níegükíríria kühíiga; mündú mütihingu mürute, na níekuongerera ūúgí wake. 10 “Kíambírira kíja ūúgí ní gwítigíra Jehova, na kúmenya Ūría Mútheru níkuo gütáukírwo. 11 Nígúkorwo ní ündú wakwa matukú maku nímakangíha, na wongererwo míaka ya gütüúra muoyo. 12 Üngíkorwo ūría mütügí-rí, ūúgí waku níügakíguna; na ūngíkorwo

ūrī mūnyūrūrания-řī, we nowe ūkaanyariirīka.” 13 Mündū-wa-nja ūrīa wītagwo Mükīgu nī wa inegene; we ndarī mūtugo, na ndarī ūmenyo. 14 Aikaraga thī mūrango-inī wa nyūmba yake, agaikarīra gītī harīa hatūgīru mūno itūura-inī ūrīa inene, 15 ageetaga aria marehītūkīra, aria marethīira na njīra ciao. 16 Ameeraga atīrī, “Andū arīa othe matarī na ūtūgī nīmoke gūkūl!” Nao arīa maagītē ūtaāku akameera atīrī: 17 “Maaī ma kūiya marī mūrīo; o na irio iria irīfīagīrwo hitho-inī irī cama!” 18 No andū acio matikoragwo makīmenya atī arīa akuū marī kūu, na atī ageni ake marī o kūrīa kūriku mbīrīra-inī. (Sheol h7585)

10 Mwana mūgī atūmaga ithe akene, no mwana mūkīgu atūuragia nyina na kīeha. 2 Mīthīthū yumanīte na ungumania ndirī kīguni, no ūthingu ūkūrūraga mündū kuuma kūrī gīkuū. 3 Jehova ndarekagīrīria mündū mūthingu ahūte, no nīamarigagīrīria merirīria ma mündū mwaganu. 4 Moko ma kīgūūta matūmaga mündū athīnne, no moko ma mündū ūrī kīyo marehaga ūtonga. 5 Ūrīa ūcookanagīrīria irio hīndī ya riūa nī mwana mūgī, no ūrī ūkomaga hīndī ya magetha nī mwana wa kūrehe thoni. 6 Mūtwe wa mündū mūthingu ūikaraga ūhumbīrtwo nī irathimo, no kanua ka mündū mwaganu kaiyūraga ngū. 7 Kīririkan kīa mündū mūthingu gīgatūka kīrathimo, no rītwa rīa mündū mwaganu nīrīkabutha. 8 Mündū ūrīa ūrī na ūtūgī wa ngoro nīetīkagīra mawatho, no mündū wa kūhūhūtīka nīakanangīka. 9 Mündū wa mīthīire mīrūngīrīru athīaga ategwītīgīra ūgwati, no mündū ūrīa ūrī mīthīire mīogomu nīakanenyeka. 10 Mündū ūrīa unagīra ūtūgī riitho na rūnanō nīarehage kīeha, na mwaria mūkīgu nīakanangīka. 11 Kanua ka mündū mūthingu nī gīthima kīa muoyo, no kanua ka mündū mwaganu kaiyūraga ngū. 12 Rūmena rūrehaga nyamūkano, no wendani ūhumbagīra ūtūru wothe. 13 Ūtūgī ūkoragwo mīromo-inī ya mündū ūrīa mūkūrūrani maūndū, no mündū ūrīa ūtōo ūkūrūrana maūndū aagīrīrwo nī rūthanju ciande-inī ciake. 14 Andū oogī meigagīra ūmenyo, no kanua ga kīrimū keītagīria mwanangīko. 15 Indo cia itonga nī gītūro kīao kīrigīre na hinuya, no ūkīa nīguo mwanangīko wa andū arīa athīnni. 16 Mūcaara wa andū arīa atingu ūmarehagīra muoyo, no indo iria cionagwo nī andū arīa aaganu imarehagīra iherithia. 17 Mündū ūrīa ūiguuga agītaarwo arī njīra-inī ya muoyo, no mündū

ūrīa ūregaga kūrūithio-řī, nīahītīthagia andū arīa angī. 18 Mündū ūrīa ūhīthaga ūrūmena rwake aaragia na mīromo ya maheeni, na ūrīa wothe ūcambanagia nī mündū mūkīgu. 19 Rīrīa ciugo cīaingīha mehia matiagaga, no mündū ūrīa ūkiraga nī mūgī. 20 Rūrīmī rwa mündū mūthingu nī betha njega, no ngoro ya mündū mwaganu ndirī bata. 21 Mīromo ya arīa atingu ūhūnagia andū aingī, no andū akīgu makuaga nī kwāga gūkūrūrana maūndū. 22 Kīrathimo kīa Jehova nīkīo kīrehaga ūtonga, na ndarī kīeha onganagīrīria nakīo. 23 Mündū mūkīgu akenagīra mūtugo mīrūru, no mündū ūrī na ūtaāku akenagīra ūtūgī. 24 Kīrīa mündū mwaganu etigagīra nīkīo gīkaamūkora, na kīrīa mündū mūthingu eriragīria nīkīo akaaheo. 25 Kīhuhūkanio kīahītūka andū arīa aaganu maticookaga kuoneka, no andū arīa atingu mehaandaga wega nginya tene. 26 Ta ūrīa thiki ūgagatagīra magego, na ndogo īkarūrīra maitho-řī, noguo kīgūūta kīhāna kūrī arīa magītūmagā. 27 Gwītīgīra Jehova-řī, kuongagīrīra mündū matukū ma gūtūrūra muoyo, no mīaka ya mündū mwaganu nīkūnyīihio ūnyīihagio. 28 Itanya rīa mündū mūthingu nī gīkēno, no kīrīgīrīro kīa mündū mwaganu no gīa tūhū. 29 Njīra ya Jehova nī ūrīrīro rīa andū arīa atingu, no nī mwanangīko harī arīa mekaga ūtūru. 30 Mündū ūrīa mūthingu ndarī hīndī akaamunywo, no ūrīa mwaganu ndagatūrūrū ūtīnī wa būrūri. 31 Kanua ka mündū ūrīa mūthingu karehaga ūtūgī, no rūrīmī rwa ūtūrīka nīrūkāniinwo. 32 Mīromo ya mündū mūthingu nīyūūi kwaria ndeto iria ciagīrīire, no kanua ka ūrīa mwaganu kaaragia o rūtūrīko.

11 Ratiri itarī cia ma nī kīndū kīrī magigi harī Jehova, no nīakenagīra mahiga ma gūthima marīa maigananu. 2 Rīrīa mwītīo woka, ūrūmagīrīrwo nī thoni, no kwīnyīihia kīrehaga ūtūgī. 3 Ūtūngīrīru wa arīa marūgamīte wega nītūmonagīrīria njīra, no andū arīa matarī ehoneku, nīmanangagwo nī ūhīngā wao. 4 Ūtonga ndūrī kīguni mūthenya wa mang'ūrī, no ūthingu nīkūrūrana mündū kuuma kūrī gīkuū. 5 Ūthingu wa andū arīa matarī na ūcuuke ūmathondēkagīra njīra nūngarū, no andū arīa aaganu magūithāgio nī wagānu wao ene. 6 Ūthingu wa andū arīa arūngīrīru nīumahonokagia, no andū arīa matarī ehoneku nīmategagwo nī merirīria mao mooru. 7 Hīndī ūrīa mündū mwaganu aakua, kīrīgīrīro gīake nīgūthīra gīthīraga; kīrīa gīothe eerīgīrīire kuuma kūrī ūhoti wake gītūkaga o tūhū. 8 Mündū ūrīa

mūthingu nīahonokagio kuuma thīna-inī, naguo ūgaacookerera ūrīa mwaganu. 9 Mündū ūtetigirīte Ngai nīanangaga mündū wa itūura na kanua gake, no arīa athingu nīmetharaga nī ūndū wa ūmenyo. 10 Rīria andū arīa athingu magaacīra, itūura nīgūkena rīkenaga; rīria andū arīa aaganu maathira, nīkūrūhio kūrūhagio. 11 Itūura inene nīritūūgagirīo nī ūndū wa kīrathimo kīa andū arīa arūngirīru, no nīrīanangagwo nī kanua ka andū arīa aaganu. 12 Mündū ūtarī ūugī wa gūkūurana maündū anyūrūragia mündū wa itūura rīake, no mündū ūrī na ūtaūku nī gwīkirīra ekiragīra. 13 Mündū wa mūhuhu nīoimagia ndeto cia ndundu nja, no mündū mwīhokeku nīaigaga hitho. 14 Būrūri ūngīaga ūtongoria mwega nīkūgūa ūgūuaga, no ataaranī aingī matūmaga kūgīe na ūhootani kūna. 15 Mündū ūrī ūrūgamagirīra thiirī wa mündū ūngī ti-therū nīagathīnīka, no mündū ūrī wothe wagaga kūrūgamirīra mündū thiirī atūrūraga na thayū. 16 Mündū-wa-nja mūtaana nīegīagīra gitīo, no arūme arīa matarī tha no ūtonga magīaga naguo. 17 Mündū mūtaana egunaga we mwene, no mündū ūtarī tha erēhagīra thīna we mwene. 18 Mündū mwaganu athūkūmaga mūcaara wa kūmūheenia, no ūrīa ūhaandaga ūthingu nīagethaga irīhi rīa ma. 19 Mündū ūrīa mūthingu kūna nīagatūura muoyo, no mündū ūrīa ūrūmagirīra waganu nī gūkua agaakua. 20 Andū arīa marī ngoro ya rūtūrīko nī kīndū kīrī magigi harī Jehova, no nīakenagio nī andū arīa njīra ciao itarī ūcuuke. 21 Ti-therū mündū mwaganu ndakaaga kūherithio, no andū arīa athingu nīmakahonokio. 22 Mündū-wa-nja mūthaka ūtarī ūgereri ahaana ta gīcīhī gīa thahabu kīrī iniūrū-inī rīa ngūrwe. 23 Wendi wa mündū mūthingu ūrīkagirīria o wega-inī, no kīrīgīrīro kīa mündū ūrīa mwaganu kīrīkagirīria mang'ūrī-inī. 24 Kīrī mündū ūheanaga na ūtaana, nake agakīrīria kūgīna indo; ūngī atūkaga mūkarī mūno, no agathīi o na mbere gūthīna. 25 Mündū mūtaana nīakagaacīra; ūrīa ūnyootoraga arīa angī o nake mwene nīakanyootorwo. 26 Mündū ūrīa ūregaga kwenderia andū mbembe irīa aigīte nīarumagwo nī andū, no mündū ūrīa ūciendagia, kīrathimo kīrīkoragwo mūtwe-inī wake. 27 Mündū ūrīa ūcaragia maündū mega arīonaga o wega, no ūrīa ūcaragia maündū mooru no mo marīmūkoraga. 28 Mündū ūrīa wothe wīhokaga ūtonga wake nīkūgūa akaagūa, no arīa athingu makaagaacīra ta ithangū rīria iruru. 29 Mündū ūrīa ūnyamaragia mūcīi wake akaagaya o

rūhuho, nake mündū mūkīgu agaatuīka ndungata ya ūrīa mūugī. 30 Maciaro ma andū arīa athingu nī mūtī wa muoyo, nake mündū ūrīa mūugī nīaguucagirīria ngoro cia andū. 31 Angīkorwo andū arīa athingu nīmarīhagwo marī gūkū thī-rī, githī arīa matetigirīte Ngai na arīa ehia matikārhwo makirīa!

12 Mündū ūrīa wothe wendete ūtaaro nīendete ūmenyi, no ūrīa ūthūire gūkaanio nī mündū mūkīgu. 2 Mündū ūrīa mwega nīatugagwo nī Jehova, no mündū mwara Jehova amūtuaga mündū mwīhia. 3 Mündū ndangīhota kwīhaanda na maündū ma waganu, no ūrīa mūthingu ndangīenyenyeka. 4 Mūtumia ūrīa ngatha nīwe thūmbī ya mūthuuri wake, no mūtumia ūconorithagia mūthuuri wake atarī ta ūbuthu mahīndī-inī make. 5 Mibango ya andū arīa athingu nī ya kīhoto, no ūtaaro wa andū arīa aaganu nī wa maheeni. 6 Ndeto cia andū arīa aaganu nī cia kuohia andū mamaite thakame, no mīario ya andū arīa arūngīrīru nīmahonokagia. 7 Andū aaganu mang'aūranagio magathira biū, no nyūmba ya mündū ūrīa mūthingu itūrūraga irī nūmu. 8 Mündū agaathagīrīrio kūringana na ūugī wake, no andū marī meciiria mogomu nīmamenagwo. 9 Kaba mündū ūrīa wonagwo ta atarī bata no nī arī ndungata, gūkīra ūrīa wītuaga atī nī mündū wa bata, na ndarī gīa kūrīa. 10 Mündū mūthingu nīamenyagīrīra muoyo wa nyamū yake, no maündū marīa ma tha ma ūrīa mwaganu nī ma kūnyariirana. 11 Mündū ūrīa ūrīmaga mūgūnda wake nīarīkoragwo na irīo nyīngī, no ūrīa ūhāyūkanagia na maündū ma tūhū nīagīte gūkūurana maündū. 12 Arīa aaganu meriragīria indo irīa itahītwo nī andū arīa ooru, no mīri ya arīa athingu nīgaacagīra. 13 Mündū mūūru ategagwo nī mīario ya wīhia wake, no mündū mūthingu nīahonokaga kuuma thīna-inī. 14 Mündū nīaiyūragwo nī maciaro mega ma kanua gake, ti-therū, o ta ūrīa agunagwo nī wīra wa moko make. 15 Njīra ya mündū mūugī nīathikagīrīria mataaro. 16 Mündū mūkīgu onanagia marakara make o rīmwe, no mündū mūbaarīri aarumwo ndatindanagīrīra. 17 Mūira wa ma arutaga o ūira wa ma, no mūira ūtarī wa ma aaragia maheeni. 18 Ciugo iteciirītio itheecaga ta rūhiū rwa njora, no rūrīmī rwa mündū ūrīa mūugī nīkūhonia rūhonagia. 19 Mīromo ūrīa yaragia ma itūrūraga nginya tene, no rūrīmī rwa maheeni nī rwa kahinda o kanini. 20 Ngoro cia arīa mathugundaga gwīka ūru ciyūrītwo

nī maheeni, no gīkeno nī kīa andū arīa matūmaga thayū ūgaacīre. 21 Gūtīrī ūru ūngīkora andū arīa athingu, no arīa aaganu maiyūrītwo nī thīna. 22 Mīromo īrīa īheenanagia nī kīndū kīrī magigi harī Jehova, no nīakenagio nī andū arīa maaragia ma. 23 Mündū mūbaarīrīri nīahithaga ūmenyi wake, no ngoro cia andū arīa akīgu īmemerekagia ūrimū. 24 Moko ma mündū ūrī kīyo nīmo magaathana, no kīgūuta gīkaarutithio wīra wa ūkombo. 25 Ūritū wa ngoro nīūhatagīrīria mündū, no ciugo njega nītūmaga akene. 26 Mündū mūthingu nīataaraga arata ake, no njīra ya arīa aaganu nī kūmahītīthia īmahītīthagia. 27 Mündū kīgūuta o na ndahīhagia nyama cia ūguīmi wake, no mündū ūrī kīyo onaga indo ciale irī cia goro. 28 Muoyo wonekaga na njīra ya ūthingu; na njīra-inī iyo-rī, kūrī muoyo ūtagaathira.

13 Mwana mūūgī nīathikagīrīria ūrutani wa ithe, no mūnyūrūruria ndathikagīrīria agīkaanio. 2

Mündū nīakenagīra maciaro mega ma kuuma kanua gake, no mündū ūrī ūtarī mwīhokeku eeriragīrīria haaro. 3 Mündū ūrī ūmenyagīrīra kanua gake nī muoyo wake amenyagīrīra, no ūrī ūhiūhaga kwaria nīakanangīka. 4 Ngoro ya kīgūuta ūriragīrīria na ndione kīndū, no merirīria ma mündū ūrī kīyo nīmakahingio. 5 Mündū mūthingu nīathīire ūhoro ūtarī wa ma, no mündū mwaganu ekaga maūndū ma thoni na ma njono. 6 Ūthingu ūgitagīra mündū ūrīa mūrūngīrīru, no waganu nīūng'āūranagia mündū mwīhīia. 7 Kūrī mündū wītuaga gītonga, no ndarī kīndū; kūrī ūngī wītuaga mūthīini, no arī na ūtonga mūnene. 8 Ūtonga wa mündū wahota gūkūura muoyo wake, no mündū mūthīini ndaiguaga akīhītīrīwo. 9 Ūtheri wa mündū mūthingu waaraaga ūgacangarara, no tawa wa mündū mwaganu nīkūhorio ūhoragio. 10 Mītītī ūciaraga njūgitano, no ūngī wonekaga harī arīa metikagīra gūtaarwo. 11 Mbeeca itarī cia wīhokeku ithīiaga igīthiraga, no ūrīa ūcoakanagīrīria mbeeca tūnini o tūnini nīatūmaga ciongerereke. 12 Ūndū mūtaanye ūngīkario mūno nīūrwaragia mündū ngoro, no kīrīgīrīro kīhītīgo gītuīkaga ta mūtī wa muoyo. 13 Mündū ūrī ūthīire ūrutani nīeyūnūhaga, no ūrīa ūtīlāga maathani nīakāheo kīheo. 14 Ūrutani wa mündū ūrīa mūūgī nī gīthima kīa muoyo, ūhūndūraga mündū kuuma mītego-inī ya gīkuū. 15 Gūtaūkīrīwo wega nī maūndū gūtūmaga mündū endeke, no njīra ya arīa matarī ehoneku ti hūthū. 16 Mündū o wothe mwībaarīrīri ekaga maūndū

make na ūmenyi, no mündū mūkīgu agūragia ūrimū wake. 17 Mūtūmwō mwaganu atoonyaga thīna-inī, no mūtūmwō mwīhokeku nīarehaga kīhonia. 18 Mündū ūrīa ūregaga gūtaarwo anyiitagwo nī thīna na thoni, no mündū ūrīa wītīkagīra gūkaanio atūkaga wa gūtīo. 19 Ūndū mwīrīrīrie wakinyanī ūigūthagia ngoro wega, no andū akīgu monaga kūhutatīra ūru ta ūndū ūrī magigi. 20 Mündū ūrīa ūceeraga na arīa oogī akīragīrīria kūhīga, no ūrīa ūtwaranaga na mündū mūkīgu onaga o ūru. 21 Mūtīno ūthingataga mündū ūrīa mwīhīia, no ūgaacīru nī kīeo kīa arīa athingu. 22 Mündū mwega atīgīra ciana cia ciana ciale igai, no ūtonga wa mündū mwīhīia ūigagīrīwo andū arīa athingu. 23 Mūgūnda wa mündū mūthīini no ūciare irīo nīngī, no kwaga kīhoo gūcīniinaga cīothe. 24 Mündū ūrīa ūigaga rūthanju thī nī mwana wake athīuire, no ūrīa wendete mwana wake nīamūherithagia. 25 Andū arīa athingu marīaga makahūuna, no nda ya mündū mwaganu ūkaraga o ūhūtīrī.

14 Mūtūmia mūūgī nī gwaka akaga nyūmba yake, no

mūtūmia mūkīgu mīgūtharia atharagia nyūmba yake na moko make mwene. 2 Mündū ūrīa ūthīiaga na mīthīire mīrūngīrīru nīwe mwītīgīrīrī Jehova, no ūrīa mīthīire yake irī mīhītanu nīamūmenete. 3 Mīario ya mündū mūkīgu nī rūthanju rwa kūmūhūura, no mīromo ya arīa oogī nīmagītagīra. 4 Kūrīa gūtarī nīdegwa mīharatī ikoragwo irī mītheru, no maciaro maingī moimanaga na hinya wa nīdegwa. 5 Mūira mwīhokeku ndaheenanagia, no mūira wa maheeni aaragia o maheeni. 6 Mūnyūrūruria acaragia ūngī na ndangīwona, no kūgīa na ūmenyo nī ūhūthū kūrī mündū ūrī ūkūūranaga maūndū. 7 Ikara kūraya na mündū mūkīgu, nīgūkorwo ndūrī ūmenyo ūngīona kuuma mīromo-inī yake. 8 Ūngī wa arīa abaarīrīri nītūmaga mamenye ūhoro wa njīra ciao, no ūrimū wa andū arīa akīgu nīūmahītīthagia. 9 Andū arīa akīgu manyūrūragia horohio ya mehia, no ūtugi wonekaga harī arīa arūngīrīru. 10 Ngoro o yothe nīyūū ūrūrū wayo, o na gīkeno-inī kīayo gūtīrī mündū ūngīnīiitanīra nayo. 11 Nyūmba ya mündū mwaganu nīkanangwo, no hema ya mündū mūrūngīrīru nīkīagaacīra. 12 Kūrī njīra mündū onaga ta yagīrīire, no marīgīrīrio mayo yerekagīria mündū o gīkuū-inī. 13 O na hīndī ya gūtheka ngoro no ikorwo igītūura, na gīkeno no kīrigīrīrie na kīeha. 14 Andū arīa matarī ehoneku nīmakarīhīo kūna nī ūndū wa mīthīire

yao, nake mündü mwega aheo kíheo kúringana na mithíire yake. **15** Mündü útarí üugí etíkagia ündü o wothe, no mündü mübaaríríri níacüúranagia ühoro wa makinya make. **16** Mündü müugí níetigagíra Jehova na akeherera üuru, no mündü mukíigu ekaga maündü na kwígerera atekúmenyerera ündü. **17** Mündü ühiúhaga kúrakara ekaga maündü ma ürimü, nake mündü mwara níamenagwo. **18** Andü aría matarí üugí magayaga ürimü, no aría abaaaríríri mahumbagwo thümbí ya ümenyo. **19** Andü aría ooru nímakainamíríra harí aría ega, na aría aaganu mainamíríre ihingo-iní cia aría athingu. **20** Andü aría athíini mathúúragwo o na ní andü a itüúra ríao, no itonga irí arata aingí. **21** Mündü üría ümenaga mündü wa itüúra ríake ní kwihia ehagia, no kúrathimwo ní üría üiguagíra athíini tha. **22** Andü aría mathugundaga üuru githí ti njíra mahítagia? No aría mabangaga maündü mega monaga ütugi na wíhokeku. **23** Wíra wothe wa hinya ürehaga uumithio, no míario mitheri írehaga o üthíni. **24** Ütonga wa andü aría oogí níguo thümbí yao, no ürimü wa andü akíigu üciaraga ürimü. **25** Múira mwíhokeku níahonokagia míoyo, no múira wa maheeni ní müheneania. **26** Mündü üría wítigagíra Jehova arí na kíhitho kírúmu, o na ciana ciake ního iríüragíra. **27** Gwítigíra Jehova ní gíthima kía muoyo, kúhündúraga mündü kuuma mítego-iní ya gíkuú. **28** Üngí wa andü níguo riiri wa múthamaki, no múnene útarí andü a gwatha ní mwanangíku. **29** Mündü mukíríríria arí ümenyo műingí, no mündü ühiúhaga kúrakara onanagia ürimü. **30** Ngoro irí na thayú iheaga mwírí muoyo, no üiru übuthagia mahíndí. **31** Mündü üría ühinyagíríria athíini níkúnyarara anyararaga Üría wamombire, no üría wothe üiguagíra athíini tha, ní Ngai atíaga. **32** Ríria mütino woka, aría aaganu matungumanagio thí, no aría athingu, o na gíkuú-iní makoragwo marí na riúriro. **33** Üugí ní üikaraga ngoro-iní ya üría üüí güküúraná maündü, o na gatagatí ka irimü níwímenyithanagia. **34** Üthingu nígütüügíria ütüügagíria rúri, no mehia ní gíconoko harí andü o othe. **35** Múthamaki níakenagio ní ndungata njugí, no níang'üríkagio ní ndungata iríia imúconorithagia.

15 Icookin ríia ühooreri nífeheragia mang'ürí, no kiugo kíia üuru kíarahúraga marakara. **2** Rúrímí rwa mündü üría műugí rúgaathagíríria ümenyo, no kanua ka mündü mukíigu gathothokaga ürimü. **3** Maitho ma Jehova marí kündü guothe, magacüthagíríria andü aría aaganu o na aría eega. **4**

Rúrímí rúrúa rúrehaga kíhonia ní ta mütí wa muoyo, no rúrímí rwa maheeni rúthuthaga ngoro. **5** Mündü mukíigu aregaga ütaaro wa ithe, no mündü üría wítikagíra kúrungwo onanagia übaaríríri. **6** Nyúmba ya mündü mütihingü ikoragwo na kígiina kínene, no uumithio wa andü aaganu ümarehagíra thína. **7** Míromyo ya andü aría oogí itambagia o üugí, no tiguo ngoro cia andü aría akíigu cíkaga. **8** Igongona ríia andü aría aaganu ní kíndü kíri magigi harí Jehova, no mahooya ma mündü üría mürüngíríru níamakenagíríra. **9** Njíra cia andü aría aaganu ní kíndü kíri magigi harí Jehova, no níendete andü aría mathingataga üthingu. **10** Iherithia rítarí ríia tha ríetereire mündü üría ütigíte njíra, na mündü üría üthúire kúrungwo níagaakua. **11** Gíkuú na Mwanangíko ciíkaraga ciíyaníkíte mbere ya Jehova, i nacio ngoro cia andü-rí, ikíianíkíte atí! (**Sheol h7585**) **12** Múnyúrúrania níathúire kúrungwo; ndangíhooya kíríra kúri üría műugí. **13** Ngoro ngenu ütúmaga gíthiithi gíthere, no ruo rwa ngoro rúthuthaga roho. **14** Ngoro irí na güküúraná maündü nímaathaga ümenyo, no kanua ka mündü mukíigu kehúunagia na ürimü. **15** Matukú mothe ma andü aría ahatírírie ní ma thína, no ngoro iríia njanjamíku ikoragwo na ndíia híndí ciothe. **16** Ní kaba kíndü kínini hamwe na gwítigíra Jehova, gükíra ütonga múnene ürí na kínyariiríko. **17** Ní kaba kúriá rwíga rwa nyeni haría harí wendo, gükíra kúriá njaú noru haría harí na rúthúüro. **18** Mündü ühiúhaga kúrakara aarahúraga ngarari, no mündü mukíríríria níkúhooreria ahooragíria haaro. **19** Njíra ya kígúúta níkúhingwo ühingítwo na míigua, no njíra ya mündü mürüngíríru ní njíra njári. **20** Mwana műugí atúmaga ithe akene, no mündü mukíigu ní nyina anyararaga. **21** Ürimü ükenagia mündü üría ütooi güküúraná maündü, no mündü üría mukuúku níarüngagíríria mithíire yake. **22** Míbangó níthaataga ní kwaga kíríra, no kúri na ataaraní aingí míbangó níígaacagíra. **23** Mündü níáiguaga gíkeno agícookia ühoro üría wagíriire, nakío kiugo kíarítio ihinda ríria riágíriire, kaí ní kíega-i! **24** Harí mündü üría műugí njíra ya muoyo irorete na igíru, imúgirie gúkúrúka mbíríráiní. (**Sheol h7585**) **25** Jehova níamomoraga nyúmba ya mündü üría mwítií, no níamenyagíríra mihaka ya mütumia wa ndigwa. **26** Meciiria ma mündü mwaganu ní kíndü kíri magigi harí Jehova, no meciiria ma andü aría atheru nínamükenagia. **27** Mündü mukoroku arehagíra nyúmba yake thína, no üría

ūthūire mahaki nīagatūūra muoyo. 28 Ngoro ya mündū mūthingu nīthimaga macookio mayo, no kanua ka mündū mwaganu gathothokaga üürü. 29 Jehova aikaraga haraaya na andū arīa aaganu, no nīaiguaga mahooya ma andū arīa athingu. 30 Gūtheria gīthihi nīkūrehagīra ngoro gīkeno, naguo ühoro ürīa mwega nīwīkīraga mahīndī hinya. 31 Mündū ürīa üthikagīrīria ikaanania rīrīa rīrehaga muoyo nīagatūūrania na andū arīa oogī. 32 Mündū ürīa üregaga kūigua agīkaanio nī kwīnyarara enyararaga we mwene, no mündū ürīa wothe wītīkagīra kūrūngwo agīīaga na ūtaūku. 33 Gwītīgīra Jehova nīkuo kūheaga mündū üūgī, nakuo kwīnyihiia gūtongoragia gītīo.

16 Mībango ya ngoro nī ya mündū, no icookio rīa rūrīmī riumaga harī Jehova. 2 Mündū onaga mīthīire yake yothe irī mīega, no Jehova nīwe üthimaga matanya. 3 Rekagīrīria Jehova maündū mothe marīa ürīkaga, nayo mībango yaku nīrīgaacagīra. 4 Jehova ombire indo ciotle irī na gītūmi gīacio, ii-ni, o na arīa aaganu aamooombire nī ündū wa mūthenya wa thīna. 5 Mündū wothe wa ngoro ya mwītīo nī kīndū kīrī magigi harī Jehova. Menyai na ma atīrī, ndakaaga kūherithio. 6 Mehia nīmahorohagīrio nī wendo na wīhoketu, na nī ündū wa gwītīgīra Jehova-rī, mündū nīeheragīra üürü. 7 Rīrīa mīthīire ya mündū yakenia Jehova-rī, atūmaga o na thū ciate itūuranie nake na thayū. 8 Kaba indo nini cionekete na njīra ya üthingu, gūkīra uumithio mūnene ütarī wa kīhooto. 9 Mündū nīabangaga na ngoro mūthīire wake, no Jehova nīwe üroragīra makinya make kūrīa ekūgerera. 10 Mīromo ya mūthamaki yaragia ühoro taarī ndūmīrīri, na kanua gake gatiagīrīrīwo kuogomia kīhooto. 11 Igeri na ratiri cia ma nī cia Jehova; mahiga mothe ma gūthima marīa marī mūhuko-rī, o namo no wīra wake. 12 Kūrī athamaki-rī, gwīka üürü nī ündū ürī magigi, nīgūkorwo gītī kīa ünenet kīhaandaga nī ündū wa üthingu. 13 Athamaki nīmakenagīra mīromo irīa yaragia ma; nī marī bata na mündū waragia ühoro wa ma. 14 Mang'üri ma mūthamaki nī ta mūtūmwō wa gīkuū, no mündū mūūgī nīakamahooreria. 15 Gūthererwo gīthihi nī mūthamaki nī muoyo; ütugi wake ütarī ta itu rīa mbura irīa ikūragīra irīo. 16 Hī! Kaī kūgīa üūgī nī kwega gūkīra thahabu-ī, gūthuura ūtaūku gūgakīra kūgīa na betha! 17 Njīra njariī ya arīa arūngīrīru yeheragīra üürü; mündū ürīa ümenyagīrīra mīthīire yake nī muoyo wake mwene agitagīra. 18 Mwītīo ürūmagīrīrīwo nī mwanangīko,

roho wa mwītūūgīrīrīwo ükarūmīrīrīwo nī kūgūa. 19 Nī kaba roho wa kwīnyihiia na gūkorwo hamwe na arīa ahinyīrīrie, gūkīra kūgayana indo cia ndaho na arīa etīi. 20 Mündū ürīa ürūmbūyagīa mataaro nīagaacagīra, na kūrāthimwo nī mündū ürīa wīhokaga Jehova. 21 Arīa oogī ngoro-inī metagwo akūrāni maündū, na ciugo njega itūūgagīria ūtaaro. 22 Ūtaūku nī gīthima kīa muoyo kūrī arīa marī naguo, no ürimū ürehaga iherithia kūrī andū arīa akīgu. 23 Ngoro ya mündū mūūgī nīyo itongoragia kanua gake, nayo mīromo yake itūūgagīria ūtaaro. 24 Ndeto njega nī igua rīa üukī, irī mūrīo ngoro-inī, na harī mahīndī nī ügīma. 25 Kūrī njīra mündū onaga ta yagīrīire, no marigīrīrio mayo yerekagīra gīkuū-inī. 26 Kūhūta kwa mūruti wa wīra nīkuo kūmūteithagia, ng'āragu yake nīyo imūtindikaga. 27 Kīmaramari gīthugundaga üürü, na mīario yakio nī ta mwaki wa gūcīna. 28 Mündū mwaganu arehaga ngarari, na mūhuhu ütīgīthanagīra andū marī ürata mūnene. 29 Mündū wa haaro aheenagīrīria mündū wa itūura rīake, akamūtongoria njīra-inī itarī njega. 30 Mündū ürīa uunagīra andū riitho akoragwo agīthugunda waganu, ürīa ütembanagīra mīromo akoragwo agīthugunda üürü. 31 Mbuū nī thūmbī ya riiri; cionekaga nī ündū wa mūtūrīre wa üthingu. 32 Nī kaba mündū mūkīrīrīria gūkīra njamba ya ita, na nī kaba mündū ürīa ürigagīrīria marakara make gūkīra ürīa wīnyiitagīra itūura inene. 33 Mītī ūcuukagīrīwo maru-inī, no itua o rīothe riumaga kūrī Jehova.

17 Nī kaba kīenyū kīmū kīa mūgate kūndū kūrī na thayū na ühooreri, gūkīra nyūmba iiyūrīte ndīa no irī na ngū. 2 Ndungata irī na üūgī īgaatuūka ya gwātha mūrīi wa mwene yo ürīa ürehaga njono, na nīkegwātīra igai irī ta ümwe wa ariū a mwathī wayo. 3 Nyūngū nī ya gūthererio betha, na kīrugutīro nī gīa gūthererio thahabu, no Jehova nīwe ügeragīra ngoro cia andū. 4 Mündū mwaganu athikagīrīria mīromo irīa yaragīra waganu; nake mündū wa maheeni athikagīrīria rūrīmī rūrīa rwaragīra maündū ma gūthūkīa. 5 Mündū ürīa üthekegīrīria athīnni nīkūmena amenaga Ürīa wāmōbīre; mündū ürīa ükenagīra mūtīno ndakaaga kūherithio. 6 Ciana cia ciana nī thūmbī harī andū arīa akūrū, nao acīri nīo riiri wa ciana ciao. 7 Mīario ya bata ndīagīrīre kanua ka mündū mūkīgu, na makīria mīario ya maheeni ndīagīrīre mündū ürīa wāthanagā! 8 Ihaki rīhaana ta ihiga rīa kūrehe mūnyaka kūrī ürīa ühakanaga; kūrī guothe athīiaga nīagaacagīra. 9

Mündū ūria ūhumbagira ihitia ní wendo acaragia, no ūria úcookagira ūhoro atigithanagia andū marī ūrata münene. 10 Kürüithio nígūkenagia mündū ūria ūkūuranaga maündū gükira iboko igana harī mündū mükīgu. 11 Mündū müürü arongooragia o üremi; ní ündū úcio níagatúmírwo münene ütarí tha amüükiríre. 12 Ní kaba gücemanía na nduba itunyítwo ciana ciayo gükira gücemanía na mündū mükīgu na ūrimū wake. 13 Mündū angiríha wega na ūuru, ūuru ndükeehera nyumba-iní yake. 14 Kwambíríria haaro ní ta kühingüríra maañ mahingirírie; ní ündū úcio tiganaga na ūhoro úcio ngarari itaanagia. 15 Gütüira mündū mwaganu atí ndehítie na gütüira ūria utehítie atí ní mwihia, maündū macio meerí ní marí magigi harī Jehova. 16 Mbeeca ní cia bata ūrikü irí guoko-iní kwa mündū mükīgu, na ndangihota küküra ūügí, na ndarí ngoro ya kwenda gütäukirwo? 17 Mürata wa mündū amwendaga híndí ciothe, nake mürü wa nyina na mündū aciaragwo ní ündū wa híndí ya thíina. 18 Mündū ütooi güküurana maündū atuikaga wa küríha thiirí wa mündū üngí o na akaiga kíndü gíja kürügamírira thiirí wa mündū wa itüura ríake. 19 Mündū ūria wendete haaro ní mehia endete; na mündū ūria wakaga kihingo kíraihu na igüri eitägíria wanangiki. 20 Mündū ūri ngoro ya üremi ndagaacagíra; nake mündū ūria ūri rürímí rwa küheneania agüüaga thíina-iní. 21 Küküra na muriú mükīgu kürehaga ihooru; ithe wa mündū mükīgu ndarí híndí akenaga. 22 Ngoro ngenu ní ndawa njega, no roho müthuthíku üng'aragia mahíndí. 23 Mündū mwaganu amükagíra ihaki na hitho, níguo ogomie ciira wa kíhoooot. 24 Mündū ūkūuranaga maündū aikaraga arorete o ūügí, no maitho ma mündū mükīgu morüüraga nginya ituri cia thí. 25 Mwana mükīgu arehagíra ithe kíeha, na marürü kürí nyina ūria wamüciarie. 26 Ti wega kühérithia mündū ütekíte mahítia, kana kühüura anene ní ündū wa ūrungiríru wao. 27 Mündū ūri na ümenyo aragia ciugo athimíte, nake mündū ūri na ütaüku aikaraga ahooreire. 28 O na mündū mükīgu angíkira níonagwo arí müügí, na akoneka arí mütäüku angífümia kanua.

18 Mündū ūrīa ūtendaga gütūūrania na andū arūmagīrīra o merirīria make; ningī areganaga na matua mothe ma ūtgī ūrīa mūkinyanīru. 2 Mündū mūkīgū ndakenagīra ūtaūku, no akenagīra kwaria woni wake mwene. 3 Rīrīa wagana woka, ūrehaga ūrano, nacio njono irehaga thoni. 4 Ciugo cia kanua ka

mündū nī ta ndia ndiku, no gīthima kīa ūūgī nī karūūgī gatherūkaga. 5 Ti wega gütīra andū arīa aaganu maūthī, kana kuogomia kīhootho kīa arīa matehītie. 6 Mīromo ya mündū mūkīgu imūrehagīra ngūū, nako kanua gake geetagia rūthanju. 7 Kanua ka mündū mūkīgu nīko kamūthūkagīria maūndū, nayo mīromo yake nī mūtego wa ngoro yake. 8 Ndeto cīa mündū wa mūhuhu nī ta twenyū twega twa irio; tūmerūkaga nginya tūturi-inī twa nda tūrīa tūrī thiīnī mūno. 9 Mündū kīgūuta wīra-inī wake nī wa nyina na ūrīa wanangaga. 10 Rītwa rīa Jehova nī mūthiringo ūrī hinya; arīa athingu moragīra ho, nao magaikara marī agitīre. 11 Útonga wa andū arīa atongu nīguo itūūra rīao rīa hinya; meciiragia nī rūthingo rūtangīhaicīka. 12 Mbere ya mwanangīko, ngoro ya mündū ikoragwo na mwītīo, no kwīnyiīhia nīkuo gütongoragia gītīo. 13 Mündū ūrīa ūcookagia ūhoro mbere ya kūthikīrīria, ūndū ūcio nī ūrimū na thoni ciake. 14 Roho wa mündū nīguo ūmūūmagīrīria rīrīa arī mūrūarū, no roho mūthuthīku nūū ūngīhota kūwītiiria? 15 Ngoro ya mündū mūkūürani maūndū nīgīagīra ūmenyo; matū ma arīa oogī nīmaūcaragīrīria. 16 Kiheo mündū aheanīte kīmuonagia njira ya kūhītūkīra, gīkamūkinyia harī andū arīa anene. 17 Mündū ūrīa ūrehaga ciira wake mbere onekaga taarī we na ma, o nginya rīrīa mündū ūrīa maraciira nake ooka kūmūuria ciūria. 18 Úcuuki wa mītī nīnūniinaga ngarari, na ūgateithūrana andū eerī njamba. 19 Mündū mūrakarie nī mūrū wa nyina nī hinya kwīgūithania nake gūkīra kwīgwatīra itūūra inene rīrigīre, nacio ngarari nī ta mīgīko rīa ūhingaga njeera. 20 Nda ya mündū nīfūünagio nī maciaro ma kanua gake; nīaiganagwo nī magetha ma mīromo yake. 21 Rūrīmī rūrī na hinya wa gwathīrīra mündū muoyo kana gīkuū, no arīa marwendete no mariāge maciaro maaruo. 22 Mündū ūrīa wīgīagīra na mūtumia nīgīagīra na kīndū kīega, na nīgūtugwo atugītō nī Jehova. 23 Mündū mūthīnni athaithanaga aigūrwo tha, no gītonga gīcookingia ūhoro na ūrū. 24 Mündū mūceeri na andū aingī aahota kwīyūnūhīthia, no nī kūrī mūrata ūnyiitanaga na mündū gūkīra mūrū wa nyina na mündū.

19 Nī kaba mündū mūthīni ūrīa ūthiiaga na
mīthiire ītarī ūcuuke, gūkīra mündū mūkīgu
waragia waganu. 2 Ti wega kūgīa na kīyo hatarī
na ūmenyo, ningī kūhīkīka mūno gütümaga mündū
ahītie njīra. 3 Ūrimū wa mündū nīgu wanangaga
muovo wake, navo ngoro yake ītetagia lehoya. 4

Útonga níwongagírira mündü arata aingí, no mündü muthíini níheragírwo ní müratawe. 5 Müira wa maheeni ndakaaga kúherithio, na üría ütitürüraga maheeni ndageethara. 6 Andü aingí macaragia üría mangiendwo ní münene, na mündü mühéani iherí, ní mürata wa andü othe. 7 Angíkorwo mündü muthíini níatiganagio ní andü ao othe-rí, í nao arata ake mangíkmwítheema atíal! O na angímathingata akímathaithaga, nímethíírire, matirí ho. 8 Mündü üría wígíagíra na üugí ní ngoro yake mwene endete; üría ükenagíra útaäku níagaacagíra. 9 Müira wa maheeni ndakaaga kúherithio, na üría ütitürüraga maheeni níakorwo ní muoyo. 10 Gütigíriire mündü mukíigu gúikaraga egangaríte; gükíri üuru makíria ngombo gwatha anene! 11 Üugí wa mündü níumüheaga ükiríri, riiri wake níkürekera andü aría angí mahítia mao. 12 Marakara ma muthamaki ní ta müraramo wa mürüüthi, no ütugi wake ní ta ime ríri nyeki-iní. 13 Mwana mukíigu ní mwanangíko harí ithe, na mütumia wa haaro ahaana ta maaí maratata mategütigithíria. 14 Nyumba na ütonga igayagwo kuuma kúrí acari, no mütumia mübaaríri maündü oimaga kúrí Jehova. 15 Ügíuta ürehaga toro münene, na mündü gíthayo arílagwo ní ng'argu. 16 Mündü üría wathíkagíra maathani-rí, ní muoyo wake amenyagírira, no üría ütoonaga bata wa kúmenyerera mithíire yake níagaakua. 17 Mündü üría üiguagíra athíini tha ní Jehova akombagíra indo, nake Jehova níakamüriha ní ündü wa üría ekíte. 18 Rúithagia mürüguo híndí iríia kúrí na kírigíriro; tiga kwenda gütuma akoragwo. 19 Mündü wa marakara mahíu no nginya aherithio; üngímitethíra rímwé no nginya ükaamüteithíra ríngí. 20 Thikíriira mataaro na wítikire ürutani, mariigíririo-iní níügaatuïka mündü müssigí. 21 Mibango ya ngoro ya mündü ní míngí, no muoroto wa Jehova noguo ükaahinga. 22 Kíria mündü eriragíria ní wendo üría ütathiraga, ní kaba gúthína gükíra mündü wa maheeni. 23 Gwítigíra Jehova gükinyagia mündü muoyo-iní: Híndí íyo mündü akahurúka aiganíire, atarí na thína. 24 Kígíuta kírikagia guoko gwakíó thaani-iní; gígakíremwo o na nígúgúcookia kanua! 25 Húura münýürúrania, nao aría mateciiragia merute kúgíá na übaaríri; kaania mukúúrani maündü, na níekuongererá ümenyo. 26 Mündü üría ütunyaga ithe indo na akaingata nyina, ní mwana wa kúrehe thoni na gíconoko. 27 Mürü wakwa, üngítiga gúthikíriira mataaro-rí, níukoora njíra ütigane na ciugo cia

ümenyo. 28 Müira wa kúhakwo anyürüragia kíhooto, na kanua ka mündü mwaganu kameragia o üuru. 29 Maherithia maigírwo anyürürania, nacio iboko ikaigírwo mígongo ya andü aría akígiu.

20 Ndibeí ní münýürúrania, na njoohi ní mündü wa ngúi; mündü üría ühítithagio nício ti müssigí. 2 Mang'úri ma muthamaki ní ta müraramo wa mürüüthi; üría ümúrakaragia ní muoyo wake ateaga. 3 Gwíttheema ngúi kúrehagíra mündü gití, no mündü o wothe mukíigu ahiuhaga kúúgitana. 4 Kígíuta gitícimbaga híndí ya iríma; ní ündü ücio híndí ya magetha gíathíí kúmaatha gitíri kíndü kionaga. 5 Muoroto wa ngoro ya mündü ní ta maaí ma ndia ndiku, no mündü üri na útaäku níamatahaga. 6 Andü aingí metuaga marí na wendo ütangíthira, no mündü mwíhokekuí, nüü üngímuona? 7 Mündü mütihingü atüüraga mütüüríre ütarí ücuuke; kúrathimwo-rí, ní ciana ciake iria atigaga. 8 Ríria muthamaki aikaríra gití gíake kíá ünene atue ciira, maitho make mathüngürüraga üuru wothe. 9 Nüü üngiuga atíri, "Nínjigíte ngoro yakwa irí theru; ndí mutheru, na ndirí na mehia"? 10 Mahiga ma ratiri mataiganainie üritü, o na ithimi itaiganíte: cierí ní indo irí magigi harí Jehova. 11 O na kaana kamenyekaga ní ündü wa ciiko ciako, gakamenyeka kana mítugo yako ní mítheru, na kana ní mágíri. 12 Matú maríia maiguaga na maitho maríia monaga-rí, cierí ní Jehova waciúmbire. 13 Tiga kwenda toro, ndíkae gúthíma; ikaraga wíiguíte, na níüriüüga irio ükahúuna. 14 Múgúri akígúra oigaga atíri, "Kíndí gíkí ti kíega, ti kíegal!" Agacooka agathíí akírrahaga üría oí kúgúra. 15 Thahabu ní kúrí, o na ruru no nyingí, no míromo iríia yaragia ümenyo ní ithaga ríia goro ríria rítonekaga. 16 Oya nguo ya mündü üría üngírúgamíriira thiíri wa mündü wa kungí; míige irúgamírire thiíri ücio wa mündü wa kungí. 17 Irio cionekete na njíra ya kúheenania irí cama harí mündü, no thuutha kanua gake kaiyúraga o múthanga. 18 Mibango ígaacagíra ní ündü wa kúhooya kíríra, üngítua gúthíi mbaara-iní, heo ütaaro. 19 Mündü wa mühuhu níoimagia ndeto cia ndundu nja, ní ündü ücio wíthemage mündü waragia muno. 20 Mündü angíruma ithe kana nyina, tawa wake ükaahorera nduma-iní iríia ndumanu. 21 Igai ríria ríoneka narua kíambíríria-iní, mariigíririo-iní rítituíkaga ríia kírathimo. 22 Ndúkoige atíri, "Níngeríhíria üuru üyú!" Eterera Jehova nake níegükúhonokia. 23 Mahiga ma ratiri mataiganainie üritü ní kíndü kírí magigi harí Jehova, nacio ratiri

itarī cia ma itimūkenagia. 24 Makinya ma mündū matongoragio nī Jehova. Mündū-rī, angikihota atīa kūmenya njira yake mwene? 25 Nī mūtego harī mündū kwamūrīra Ngai kīndū na ihenya, acooke gwicūrania ūhoro wa mīhītwa yake thuutha-inī. 26 Mūthamaki mūūgī nīathūngūrūraga andū arīa aaganu; ageragīria kīgaragari gīa gūkonyora ngano igūrū rīao. 27 Roho wa mündū nī tawa wa Jehova, ūthuthuurgia o nginya tūturi tūrīa tūrī thīnī mūno. 28 Wendo na wīhoketu nīcigitāgīra mūthamaki; ūtugi nītūmaga gītī gīake kīa ūnene kīrūme. 29 Hinya wa andū ethī nīguo riiri wao, nacio mbū nīcio riiri wa arīa akūrū. 30 Mahūrū na nguraro nītheragia ūru wa mündū, nacio iboko itheragia o nginya tūturi twa thīnī mūno.

21 Ngoro ya mūthamaki ūrī moko-inī ma Jehova; amīroragia o kūrīa ekwenda, o ta ūrīa maaī moīnithagīrio mītarō-inī. 2 Mündū oonaga mīthīire yake yothe ūrī mīega, no Jehova athimaga ngoro. 3 Gwīka ūrīa kwagīrīre na ūrīa ūrī kīhooto nī gwitikagīrwo nī Jehova gūkīra kūruta igongona. 4 Maitho ma mwītūgīrio na ngoro ya mwītīo, o icio tawa wa arīa aaganu-rī, nī mehia! 5 Mībango ya arīa marī kīyo nītrehaga uumithio, o ta ūrīa ti-itherū ihenya inene rīrehaga ūthīnī. 6 Kūgīa na ūtonga na njira ya rūrīmī rwa maheeni nī kībii gīa gūthira, na nī mūtego wa gīkuū. 7 Haaro ya andū arīa aaganu īkaamakururia, īmeherie, nīgūkorwo nīmaregaga gwīka ūrīa kwagīrīre. 8 Njira ya mündū mūhītia nī njogomu, no mīthīire ya mündū ūrīa ūtarī mahītia nī mīrūngarū. 9 Nī kaba gūtūrūra nyūmbaigūrū, koine-inī, gūkīra gūtūrūra nyūmba thīnī na mūtumia wa haaro. 10 Mündū ūrīa mwaganu eriragīria gwīka o ūru; ndaiguuagīra mündū wa itūru rīake tha. 11 Hīndī ūrīa mūnyūrūrania aaherithio, arīa maagīte ūgī nīmohīgaga; hīndī ūrīa mündū mūūgī aataarwo nīagīaga na ūmenyo. 12 Ūrīa Mūthingu, o we Ngai, nīonaga nyūmba ya ūrīa mwaganu, na akarehīthīria ūcio mwaganu mwanangīko. 13 Mündū angīhinga matū ndakaigie kīrīo kīa arīa athīnī-rī, o nake agaakaya na ndone wa kūmwītīka. 14 Kīheo kīheanītwo na hitho nīkīhooreragia marakara, na ihaki ihithe nguo-inī rīhooreragia mang'ūrī manene. 15 Itūro ūrīa kīhooto rīatuuo, rīrehaga gīkēno kūrī andū arīa athingu, no rīrehaga kīmako kūrī arīa mekaga ūru. 16 Mündū ūrīa ūtiganaga na njira ya ūgī, akaahurūkīra kīngano-inī kīa arīa akuū. 17 Mündū ūrīa mwendi ikeno nīagathīna; ūrīa wothe

mwendi ndibei na maguta-rī, gūtīrī hīndī agaatongia. 18 Mündū ūrīa mwaganu atūkaga irīhi ūrīa gūkūrūra ūrīa mūthingu, na ūrīa ūtarī mwīhoketu agatuīka irīhi ūrīa gūkūrūra ūrīa mūrūngīrīru. 19 Nī kaba gūtūrūra werū-inī, gūkīra gūtūrūra na mūtumia wa haaro na kūrakara naru. 20 Thīnī wa nyūmba ya mündū mūūgī nī kūrī mīthembā yothe ya irīo njega o na maguta, no mündū mūkīgu arīīga kīrīa gīothe arī nakīo. 21 Mündū ūrīa ūthingataga ūthingu na wendani nīagīaga na muoyo, na ūgaacīru, na gītīo. 22 Mündū mūūgī atharīkagīra itūra inene ūrīa andū arīa njamba, na akamomora kīhītho kīa hinya kīrīa mehokete. 23 Mündū ūrīa ūmenyagīrīra kanua gake na rūrīmī rwake nīeyeheragia mūtino-inī. 24 Mündū mwītīi na mwīgereri, etagwo "Mūnyūrūria"; ekaga maundū make na mwītīo mūnene. 25 Merīrīria ma mündū kīgūuta nīmo makaamūrūga, tondū moko make matiendaga kūruta wīra. 26 Mūthenya wothe eriragīria o makīria, no arīa athingu maheanaga mategūtara. 27 Igongona ūrīa mündū mwaganu nī kīndū kīrī magīgi: ī rītikīrī magīgi makīria hīndī ūrīa rīrehetwo na ūhīngā ngoro-inī! 28 Mūira wa maheeni nīgūthīra agaathīra, nake ūrīa ūmūthīkagīrīria akaanangwo nginya tene. 29 Mündū mwaganu erūagīrīra na ūrūme, no mündū mūrūngīrīru nīeciiragia ūhoro wa mīthīire yake. 30 Gūtīrī ūgī, kana ūmenyo, kana kīrīa o na kīrīkū kīngīhota gūkīrīra Jehova. 31 Mbarathi nīlharagīrio nī ūndū wa mūthenya wa mbaara, no ūhooitani uumaga kūrī Jehova.

22 Rītīwa rīega nīrīakwīrīrīo gūkīra ūtonga mūnene; gūtīka nī kwega gūkīra betha kana thahabu. 2 Andū arīa atongu na arīa athīnī harī ūndū ūmwe ūmānyīitīhanītī; Jehova nīwe Mūmbi wao othe. 3 Mündū mūbaarīrīri onaga ūgwati akehītha, no arīa matarī ūgī mathīiaga o na mbere nao magatoonya thīnīa-inī. 4 Kwīnyīihia na gwītīgīra Jehova kūrehaga ūtonga, na gītīo, na muoyo. 5 Njira cia andū arīa aaganu ūrī mīguia na mītego, no ūrīa ūgitagīra ngoro yake aikaraga kūraya nacio. 6 Menyeria mwana njira ūrīa agīrīrīwo nīkūgera, na ndarī hīndī akaamiuma o na aakūra. 7 Andū arīa atongu nī mathīaga arīa athīnī, na ūrīa ūkombaga nī ūndungata ya mūmūkoomberi. 8 Mündū ūrīa ūhaandaga waganu agethaga thīnīa, naru o rūthanju rwa marakara make nīrūkanangwo. 9 Mündū mūtaana we mwene nīkarathīmwo, tondū nīagayaīra arīa athīnī irīo ciakē. 10 Ingata mūnyūrūrania, nayo ngū

nīgūkweherera; inegene na irumi o nacio nīcigūthira. **11** Mündū ūria wendaga ngoro theru na akaaragia maündū ma ūtugi, mūthamaki nīagatuika mūrata wake. **12** Maitho ma Jehova nīmamenyagīrīra ūmenyo, no nīathaahagia ciugo cia ūria ūtarī mwihokeku. **13** Kīgūuta kiugaga, “Nja kūrī na mūrūthi!” Kana gīkoiga atīrī, “Nīngūrāgīrīwo njīra-inī!” **14** Kanua ka mūtumia mūtharia nī irima iriku, nake ūria werekeirio mang’ūrī ma Jehova agūuaga thīnī wa rīo. **15** Ngoro ya mwana yohanītio na ūrimū, no rūthanju rwa kūmūherithia nīrūkaūingata kūraya nake. **16** Mündū ūria ūhinyagīrīria arīa athīnī nīguo eyongerer ūtonga, na ūria ūheaga itonga iheo, eerī nīmagathīna. **17** Tega matū, na ūthikīrīrie mīario ya andū arīa oogī; nyiita na ngoro yaku maündū marīa ngūrutana, **18** tondū nī ūndū mwega hīndī ūria ūkūmaiga ngoro-inī yaku, na ūkoragwo namo mothe mīromo-inī yaku. **19** Ndaakūmenyithia mo nīgeetha mwihoko waku ūkoragwo harī Jehova, wee nīwe ngūruta maündū macio ūmūthī, ii wee nīwe ngūruta. **20** Githī ndikwandīkire thimo mīrongo itatū, thimo cia ūtaaranī na ūmenyo, **21** ngakūruta ciugo cia ma na cia kwīhokeka, nīgeetha ūkaahota kūhe ūria ūgūtūmīte macookio mega? **22** Ndūkanatunye arīa athīnī indo ciao tondū wa ūthīnī wao, na ndūkanahinīrīrie arīa abatari ciira-inī, **23** nīgūkorwo Jehova nīakamaciirīrīra, na nīagatunya arīa mamatunyaga indo ciao. **24** Ndūkanagīe ūrata na mündū ūria ūrī marakara mahiū, ndūkanagīe thirītū na mündū ūria ūhiūhaga kūrakara, **25** tondū wahota kwīruta mīthīre yake, na ūnyiitwo nī mūtego. **26** Ndūgatuīke mündū wa kūiga kīndū gīa kūrūgamīrīra thiirī, kana ūtuīke wee nīwe wa kūrūgamīrīra mathiirī ma andū angī; **27** ūngīkaaga kīndū gīa kūriha nakīo-rī, ūgaatunywo ūrīrī waku o ūkomeire. **28** Ndūkaneherie ihiga rīa tene rīa mūhaka rīrī ūahaandirwo nī maithe manyu ma tene. **29** Nīwonaga mündū mūgī na wīra wake? Ucio agatungata o na mbere ya athamaki; ndagatungata mbere ya andū matooikaine.

23 Rīrī waikara thī kūrīanīra na mwathi wa būrūri-rī, wīmenyerere nūū ūcio mūrī nake; **2** wīgīrīre kahīi mūmero ūngīkorwo ūrī mündū mūkoroku. **3** Ndūkerirīrie irio ciake irī mūrī, nīgūkorwo nī irio cia gūkūheenereria. **4** Tiga kwīnogia na kwenda gwītongia; gīa na ūgī wa kūhota kwīrigīrīria. **5** No wone ūtonga, ūcooke ūbuīrie, nīgūkorwo ti-therū

ūtonga nīwīmeragia mathagu, na ūkombūka ta nderi yerekeire matu-inī. **6** Tiga kūrīa irio cia mündū mūkarī, ndūkerirīrie irio ciake cia mūrīo; **7** tondū nī mündū wa arīa meciiragia o ūhoro wa thogora hīndī ciothe. Akwīraga atīrī, “Rīa na ūnyue,” no ngoro yake ndīrī hamwe nawe. **8** Nīgatahīka kīria kīnīti ūgaakorwo ūrītē, nacio ngaatho ciaku nīkoorīra thī. **9** Ndūkaarie na mündū mūkīgū, nīgūkorwo we no anyararire ūgī wa ciugo ciaku. **10** Ndūkaneherie ihiga rīa tene rīa mūhaka, kana ūhatike mīhaka ya mīgūnda ya ciana cia ngoriai, **11** tondū Mūgitīri wacio nī arī na hinya; nīakamaciirīrīra agūkīrīre. **12** Ringīrīria ngoro yaku gūthikīrīria ūrutani, na matū maku kūigua ciugo cia ūmenyo. **13** Ndūkanaage kūherithia mwana; ūngīmūhūra na rūthanju-rī, ndangīkua. **14** Mūhūrage na rūthanju nīguo ūhonokie muoyo wake kuuma kūrī gīkuū. (*Sheol h7585*) **15** Mūrū wakwa, ngoro yaku ūngīgā na ūgī-rī, hīndī ūyo ngoro yakwa no ikene; **16** ngoro yakwa nīgacanjamūka rīrīa mīromo yaku ūkaaria maündū marīa magīrīre. **17** Ndūkanareke ngoro yaku ūguīre ehia ūru, no hīndī ciothe gīaga na kīyo gīa gwītīgīra Jehova. **18** Tondū ti-therū wee ūrī na kīrīgīrīro thuutha-inī, na kīrīgīrīro gīaku gītīgaathira. **19** Mūrū wakwa, thikīrīria nīgeetha ūgī na ūgī, na ūige ngoro yaku njīra-inī ūrīa yagīrīre. **20** Ndūkegwatanie na andū arīa manyuaga njoohi, kana arīa makorokagīra nyama, **21** nīgūkorwo arīu na andū arīa akoroku matūkaga athīnī, naguo ūgūtū ūtūmaga mündū ehumbe matangari. **22** Thikagīrīria thoguo, we ūrīa wagūciarire, na ndūkanyarare maitūguo, o na aakorwo nī mūkūrū. **23** Wīgūrīre ūhoro ūrīa wa ma na ndūkanawendie; wīgīre na ūgī, na ūtaaro, na ūtaūku. **24** Ithe wa mwana mūthingu arī gīkeno kīnene mūno; nake ūrīa ūrī na mwana mūgī nīakenagio nīwe. **25** Thoguo na maitūguo marocanjamūka nī ūndū waku; mūtumia ūrīa wagūciarire arokenal! **26** Mūrū wakwa, heaga ngoro yaku, na ūreke maitho maku marūmagīrīre njīra ciakwa, **27** nīgūkorwo mūmaraya nī irima iriku, nake mūtumia mūtharia nī gīthima gīkunderu. **28** Oohagīria andū njīra-inī o ta njangiri, na nīatūmaga kuongerereke andū matarī ehoneku kīrīndī-inī. **29** Nūū ūrī na haaro? Nūū ūrī na kīeha? Nūū ūrī hatika-inī? Nūū ūrī na mateta? Nūū ūgūrātīo hatarī gītūmi? Nūū ūtūnīhītie maitho? **30** Nī arīa matindaga marūmanīrīre na ndibei, arīa mathiiaga magīcamaga mbakūri cia ndibei ūrīa ndukanie. **31** Tiga kwīrorera ndibei ūrīa ūtūnīhīte, ūrīa ūgūkenga

īrī gikombe-inī, rīrīa ikūmerūka wega! 32 Mūthia-inī īrūmanaga ta nyoka, īgagūtheeca na thumu ta nduīra. 33 Maitho maku makoonaga maündū mageni, na meciiria maku meciirie maündū ma waganu. 34 Ūgaatuīka ta mündū ūkomete iria-inī rīrīa inene gatagatī, o ta mündū ūkomete mūthia wa gītugī kīa macua. 35 Nīkuoga atīrī, “Ngūthītwo, no ndinatihio! Nīmahūura, no ndinaigua ūndū! Ngokīra-rī, nīguo ngacarie īngī ya kūnyua?”

24 Tiga kūiguīra andū arīa aaganu ūiru, na ndūkanerīrie thirītū yao, 2 nīgūkorwo ngoro ciao ithugundaga o haaro, na mīromo yao yaragia ūhoro wa kūrehere andū thīna. 3 Nyūmba yakagwo na ūnīgī, naguo ūtaūku nīguo ūtūmaga ūhaande; 4 ūmenyo nīguo ūiyūragia tūnyūmba twayo, ūgatūiyūria na indo cia bata, na ūtonga mwega. 5 Mündū mūnīgī arī ūhoti mūnene, na mündū ūrī ūmenyo nīakīragīrīria kūgīa na hinya; 6 ūgīthīi mbaara-inī nīubatarītio nīgūtaarwo, na nīgeetha ūhootane nīubatarītio nī aheani kīrīra aingī. 7 Ūtūgī ūrī igūrū mūno, ndūngīkinyīrīka nī mündū mūkīgū; rīrīa kwagomanwo kīhingo-inī, ndangīona wa kuuga. 8 Mündū ūrīa ūthugundaga ūūru-rī, andū mamwītaga mungumania. 9 Mathugunda ma ūrimū nī mehia, na mūnyūrūrania nī kīndū kīrī magigi harī andū. 10 Ūngītūka wa kūrwo nī hinya hīndī ya thīna, hinya waku kaī nī mūnini-ī! 11 Honokia arīa maratwarīrīrio gīkuū-inī; gīrīrīria arīa maratūgūuga merekeire gīthīnjīro. 12 Ūngiuga atīrī, “Ūhoro ūcio tūtiraūmenyete,” gīthī ūrīa ūthimāga ngoro tiwe ūmenyaga? Ūrīa ūrangāgra muoyo waku-rī, gīthī ndooī kana nīguo? Gīthī ndakaarīha o mündū kūringana na ūrīa ekīte? 13 Mūrū wakwa, rīa ūūkī, nīgūkorwo nī mwega; ūūkī uumīte magua-inī ūrī mūrīo harī ngoro yaku; ūngīgīa naguo, nīukagīa na kīrīgīrīro, na kīrīgīrīro gīaku gītīgaathīra. 14 Ndūkanoochie mündū mūthingu njīra-inī ūtharīkīre nyūmba yake ta mūitū, ndūkanahithūkīre gīkaro gīake; 16 nīgūkorwo mündū mūthingu o na angīgā maita mūgwanja, agūūaga o agūūkagīra, no andū arīa aaganu marūndagwo nī mūtino. 17 Hīndī ūrīa thū yaku yagūa-rī, ndūkanamīkenerere; hīndī ūrīa yahīngwo-rī, ndūkareke ngoro yaku ikene, 18 nīguo Jehova ndakone ūndū ūcio arakare, akīhūndūre marakara make kuumā kūrī thū iyo. 19 Ndūkanathīnīke ngoro nī ūndū wa andū arīa ooru, kana wīrirīrie kūhaanana na arīa aaganu, 20 nīgūkorwo mündū ūrīa mūrūrī.

ndarī na mwīhoko wa thuutha-inī, na tawa wa ūrīa mwaganu nīukahorio. 21 Mūrū wakwa, wītīgīre Jehova na wītīgīre mūthamaki, na ndūkagīe na ngwatanīro na andū arīa aremi, 22 nīgūkorwo acio eerī no mamūrehithīrie mwanangīko wa narua, na nū ūngīmenya nī mītīno ūrkī mangīrehe? 23 O na ici no thimo cia andū arīa oogī: Kwenda mwena ūmwē gūkīra ūrīa ūngī ciira-inī ti ūndū mwega: 24 Ūrīa wothe wīraga mündū ūrīa ūrī na mahītia atīrī, “Wee ndūrī na mahītia,” kīrīndī nīgīkamūruma, na athūrwo nī ndūrīrī. 25 No arīa matuagīra andū arīa aaganu ciira, nīmakona wega, na magīe na kīrathimo kīega. 26 Icookio rīa wīhokeku nī ta kīmumunyano kīa mīromo. 27 Rīfīka wīra wa gūtua mwako na nja, na ūhaarīrie mīgūnda yaku; thuutha ūcio cooka wīakīre nyūmba. 28 Ndūkanarute ūira ūgīrīre mündū wa itūūra rīaku kīgeenyo, kana ūheenanie na mīromo yaku. 29 Ndūkanoige atīrī, “Ngūmwīka o ta ūrīa anjīkīte; ngwīlhīrīria harī mündū ūcio kūringana na ūrīa eekire.” 30 Ndaahītūkīire mūgūnda-inī wa kīgūūta, ngīhītūkīra mūgūnda-inī wa mīthabibū wa mündū ūtōoī gūkūūrana maündū; 31 na rīrī, mīigua yamerete kūndū guothe, na mūgūnda ūkayīrūa riya, naruo rūthingo rwa mahīga rūkamomoka. 32 Nīndacūūranirie na ngoro yakwa maündū macio ndonire, na ngīrūta ūndū kuumana na ūrīa ndonire: 33 Mūtugo wa gūkoma hanini, gūcookā toro hanini, gūkūnja moko hanini ūhurūke; 34 naguo ūthīnī ūgaagūkorerera ta mūitū, na wagī ūgūkorerera ta mündū wīohete indo cia mbaara.

25 Ici nī thimo ingī cia Solomoni, irīa ciacoakanīrīrio na ikīandīlko nī andū a Hezekia ūrīa warī mūthamaki wa Juda: 2 Kūhīthīrīra ūndū nī ūgooci wa Ngai; nakuo gūtuūria ūndū nīkuo kūgoocithagia athamaki. 3 O ta ūrīa igūrū kūrāhīte na igūrū, nakuo thī gūkarika mūno-rī, ūguo noguo ngoro cia athamaki itangītūrīka. 4 Theria betha ithire gīko, na nīhegūtīgara kīndū kīa mūturi wa betha; 5 eheria andū arīa aaganu harī mūthamaki, na gītī gīake kīa ūnene nīgīkūrūmio nī ūthingu. 6 Ndūgetūgūrīrie harī mūthamaki, na ndūkērūgamie gatagatī ka anene; 7 kaba mūthamaki we mwene akwīre, “Ambata, ūūke haha,” gūkīra agūconorithie mbere ya mündū ūrī igweta. Ūndū ūrīa wonete na maitho-rī, 8 ndūkahītūe kūūtwara igooti-inī, tondū-rī, ūgeeka atīa marīgīrīrio-inī, mündū wa itūūra rīaku

angikaaruta ūira agūconorithie? 9 Ciirai na mündū wa itūra rīaku we mwene, nīguo ndūkoimie ndundu ya mündū ūcio ūngī nja, 10 kana ūiguuo nī mündū ūngī agūconore, ūtūre na ngumo njūru itagagūthira. 11 Kiugo kīarītio hīndī ūrīa yagīriire nī ta matunda ma thahabu marī thaani-inī ya betha. 12 Gīcūhī gīa gūtū gīa thahabu, kana ithaga ūrīa thahabu ūrīa therie, nī taguo irūithia ūrīa mündū mūūgī rītarī gūtū-inī kwa mündū ūrīa ūiguaga. 13 Ta ūhehu wa tharunji hīndī ya magetha, no taguo mūtwari ndūmīrīri mwīhokeku ahaana kūrī arīa mamūtūmaga; nīatūmaga ngoro cia anene ake ikene. 14 O ta ūrīa matu na rūhuho matarī mbura ihaana, no taguo mündū ahaana ūrīa ūrahaga ūrīa ekūheana iheo na ndaheane. 15 Ükirīrīria no ūguucīrīrie ūrīa waathanaga etikīre ūndū, naruo rūrimī ruororo no ruune ihīndī. 16 Ūngīona ūkī-rī, ūrīa o wa gūkūigana, ūngīrīa mūingī mūno nūgūtahīka. 17 Nyihia gūthiiaga kwa mündū wa itūra, ūngīthī kaingī no anogio niwe agūthūure. 18 Mündū ūrīa ūheanaga ūira wa maheeni agookīrīra mündū wa itūra, ahaana ta njūgūma, kana rūhiū rwa njora, kana mūguī mūūgī. 19 Kwīhoka mündū ūtarī mwīhokeku hīndī ya thīna, no ta kwīhoka igeo ituīku, kana kūgūrū kūrathua. 20 Ūrīa ūinagīra mündū ūrī na ngoro nditū nyīmbo, no ta mündū kwīrūta nguo mūthenya wa heho, kana gūtīrīria thiki igata-inī. 21 Thū yaku ūngīkorwo ūtūtī-rī, mīhe irio ūrī; ūngīkorwo ūnyootī-rī, mīhe maaī ūnyue. 22 Weka ūguo-rī, nīukūmīgīrīra makara ma mwaki mūtwe, nake Jehova nīagakūrīha. 23 O ta ūrīa rūhuho rwa gathigathini rūrehaga mbura, ngoro rūrimī rwa njuukū rūrehaga ūhoro wa marakara. 24 Nī kaba gūtūrūra nyūmba-igūrū koine-inī, gūkīra gūtūrūrania nyūmba thiīnī na mūtumia wa haaro. 25 O ta ūrīa maaī mahehu manyootoraga mündū mūnyootu, no taguo ūhoro mwēga uumīte būrūri wa kūraya wīkaga. 26 O ta gīthima kīiyūrīte ndaka, kana itherūkīro ūrīa maaī riunjuge, ūguo nīguo mündū mūthingu ahaanaga angītrekereria harī andū arīa aaganu. 27 Ti wega kūrīa ūkī ūngīgī mūno, o na ti ūndū wa gūtīkīa mündū gwīcarīria gītīo we mwene. 28 Mündū ūtangīhota gwatha ngoro yake atarīi ta itūra inene rīmomoku, na rītarī na thingo.

26 O ta ūrīa tharunji ūtagīrīire kūgīa hīndī ya riūa, kana mbura kuura hīndī ya magetha-rī, ngoro gītīo gītagīrīire mündū mūkīgu. 2 Ta kanyoni-ka-

nja gekūbatabata, kana thūngūrūrū ūkūhiūka-hiūka, ngoro kīrumi gītarī gītūmi gītarī ha kwīgwatīrīra. 3 Kiboko nī kīa mbarathi, matamu nī ma ndigiri, na rūthanju nī rwa ciande cia andū arīa akīgu! 4 Ndūkanacookerie mündū mūkīgu kūringana na ūrimū wake, ndūkae gūtuīka take. 5 Cookeria mündū mūkīgu kūringana na ūrimū wake, nīguo ndakeyone taarī mündū mūūgī maitho-inī make. 6 Gūtūma ndūmīrīri na guoko kwa mündū mūkīgu-rī, nī ta gwītinia magūrū, kana kūnyua haaro. 7 O ta magūrū ma gīthua ūrīa mathiīaga maniginīte, ngoro thimo ūhaana ūkīario nī kanua ka mündū mūkīgu. 8 Kūhe mündū mūkīgu gītīo no ta kuherera ihiga kīgūtha-inī. 9 Thimo ūkīario nī kanua ka mündū mūkīgu nī ta mūigua ūrī guoko-inī kwa mūrīu. 10 Mündū wandikaga mündū mūkīgu kana mwīhītūkīri nī ta ūrīa ūikagīa mīguī o ro ūguo agatīhīa andū. 11 Mündū mūkīgu acookagīra ūrimū wake o ta ūrīa ngui ūcookagīrīra matahīko mayo. 12 Wanona mündū wīonaga arī mūūgī maitho-inī make? Mündū mūkīgu arī na kīrīgīrīro gūkīra mündū ūcio. 13 Kīgūūta kiugaga atīrī, “Njīra-inī kūrī na mūrūūthi, mūrūūthi mūrīiani ūrorūūra njīra-inī cia itūūra!” 14 Ta ūrīa mūrāngā ūtindaga ūkīgarūrūka ihocio-inī ciaguo, ngoro kīgūūta gītindaga gīkīgarūra gīkomete ūrīrī-inī wakīo. 15 Kīgūūta gīkagīa guoko gwakīo o thaani-inī, kīnogagio nīgūcooka gūkuoya gīgūkinyie kanua-inī. 16 Kīgūūta kīonaga kīrī kītūgī maitho-inī makīo, gūkīra andū mūgwanja arīa macookagīa ūhoro na ūtūgī. 17 Mwīhītūkīri wītoonyagia inegene-inī ūtāmūkoniī no ta mündū ūkūnyiita ngui matū. 18 Ta mūgūrūki ūgūkīa icinga cia mwaki, kana agaikīa mīguī ya gīkuū, 19 no taguo mündū ahaana ūrīa ūheenagīa mündū wa itūra ūrī, agacooka kūmwīra atīrī, “Nī itherū nyuma narīo!” 20 Mwaki ūngīaga ngū no kūhoro ūhorāga; ngarari cīngīaga mūhūhu no gūthīra ithiraga. 21 O ta ūrīa makara magwatagīa marīa mangī mwaki, na o ta ūrīa ngū ciakanagīa mwaki, ngoro mündū mūūgīti aakagīrīria haaro. 22 Ndeto cia mündū wa mūhūhu nī ta twenyū twega twa irio; tūmerūkīga ūtūgathīi mwīrī wa mündū o thīnī biū. 23 Ta ūrīa indo cia ūtūmba inyorokagīo ikahenia na igūrū, no taguo mīromo mīnyoroku ūhumbagīa ngoro ūrī na ūrū. 24 Mündū wa rūmena aaragīa ūhīngā na mīromo yake, no thīnī wa ngoro yake aiyūrītō no maheeni. 25 O na gūtūka mīario yake nī ya gūkenanīa, ndūkanamwītīkie, nīgūkorwo ngoro

yake ūyūrīte maündū mūgwanja marī magigi. 26 Rūmena rwake no rūhithwo na maheeni, no waganu wake ūkaaguūrio kūngano-inī. 27 Mündū angēnja irima, nīwe ūkaagūa rīo; mündū angāgaragaria ihiga, rīkaagaragara rīmūcookerere. 28 Rūrimī rwa maheeni nīkūmena rūmenete arīa rūtuuragia, nako kanua ga kwīyendithīrīria karehaga mwanangīko.

27 Tiga kwīraha nī ūndū wa rūciū, nīgūkorwo ndūūrīria mūthenya ūngīrehe. 2 Reke mündū ūngī akūgaathīrīrie, no ti kanua gaku mwene; mündū ūngī nīakūgaathīrīrie, no ti mīromo yaku mwene. 3 Ihiga nī irītu na mūthanga nī mūrīgo, no kūrakario nī mündū mūkīgu nī kūritū gūkīra icio cierī. 4 Marakara matirī tha, namo marūrū moinaga ta mūiyūro; no ūiru-rī, nūū ūngīhota kūwītiiria? 5 Kaba kūrūithio nī mündū ūtekūhithīrīra ūndū gūkīra wendo mūhithe. 6 Nguraro cia gūtīhio nī mūrata no cīhokwo, no imumunyano nyīngī cia mūgūthūrīti cia kwīhokwo. 7 Mündū mūhūunu athūūraga o na ūtūkī, no mündū mūhūutu, o na kīndū kīrūrū aiguaga kīrī mūrīo. 8 Mündū ūrīte gwake mūcī ahaana ta nyoni itīganīrīrie gitara kīayo. 9 Maguta manungi wega na ūbumba irehagīra ngoro ya mündū gīkeno, na noguo wega wa mūrata wa mündū wīkaga akīmūhe ūtaaro wake wa ma. 10 Ndūkanateanīrīrie mūrata waku kana mūrata wa thoguo, na ndūgathī kwa mūrū wa maitūguo rīrīa mūtino wagūkora: nī kaba mündū wa itūūra ūcio ūrī hakuhī, gūkīra mūrū wa nyina na mündū ūrī kūraya. 11 Mūrū wakwa, tuīka mündū mūūgī, ūgīkenagie ngoro yakwa; na nī hotage gūcookagīria mündū o wothe ūngīnyarara. 12 Mündū mūūgī oonaga ūgwati ūgīuka akehitha, no arīa matarī ūūgī mathīaga o na mbere, nao magatoonya thīna-inī. 13 Oya nguo ya mündū ūrīa ūrūgamagīrīra thiirī wa mündū wa kūngī; mīige ūrūgamīrīrie thiirī ūcio wa mündū-wa-nja wa kūngī. 14 Mündū angīrathima mündū wa itūūra rīake rūciinī tene anīriire-rī, ūndū ūcio ūngītuīka taarī kīrumi. 15 Mūtumia wa haaro ahaanaine na maaī maratata mategūtīgīrīria hīndī ya mbura; 16 kūgeria kūmūgīrīrīria nī ta kūgeria kūgīrīrīria rūhuho, kana kūgeria gūkumbatīria maguta na guoko. 17 O ta ūrīa kīgera kīnooraga kīrīa kīngī, no taguo mündū ohīgagia ūrīa ūngī. 18 Mündū ūrīa ūrīmagīra mūkūyū nīakaarīa maciaro maguo, na mündū ūrīa ūtungataga mwathī wake nīagatīo. 19 O ta ūrīa mündū onaga ūthīi wake maaī-inī, no taguo ngoro ya mündū yonanagia ūrīa mündū atariī. 20 Gīkuū na Mwanangīko itiiganagia, na

o namo maitho ma mündū matiiganagia. (Sheol h7585) 21 Nyūngū nī ya gūthererio betha, na kīrugutīro nī gīa gūthererio thahabu, no mündū athimagwo na igweta rīrīa agwetagwo narīo. 22 O na ūngīhūrīra mündū mūkīgu ndīrī-inī, ūmūhūure na mūthī ta ngano-rī, ndangiumwo nī ūrimū wake. 23 Thūrimaga mahī maku na kīyo, ūmenyagīrīre wega ndūūru ciaku; 24 nīgūkorwo ūtonga ndūtūrīraga nginya tene, o nayo thūmbī ti ya gūkīnyīra njiarwa na njiarwa. 25 Nyeki ūrīa nyūmū ūrīa yatūgūtwo na nyeki njerū ūkunūke-rī, nayo ūrīa ya irīma-inī ūngānīo na ūnūkio-rī, 26 hīndī ūyo tūgondu ūtūgaatūma ūgīe na nguo, nacio mbūrī itūme ūgīe na gīa kūgūra mūgūnda. 27 Nīukagīa na ūrīa ūngī ūrīa mbūrī ūrīa gūkūigana na ūrīa kūnyuuo nī andū a nyūmba yaku, o na ūrīa gūtūrīria airītu aku a wīra.

28 Andū arīa aaganu moraga o na gūtarī mündū ūramathingata, no arīa athingu momagīrīria ta mūrūūthī. 2 Būrūri ūngīhīa, nīgūtaga na aathani aingī, no mündū ūrī na ūtaūku na akagīa na ūmenyo ūnatūmagā būrūri ūkīndīrīe. 3 Mwathāni ūrīa ūhatagīrīria andū arīa athīnni ahaana ta mbura ya rūhuho ūrīa ūtāgīgagīa irīo. 4 Andū arīa matirikaga watho magaathagīrīria andū arīa aaganu, no arīa marūmagīa watho magianaga nao. 5 Andū arīa ooru matiiguaga maündū ma kīhoto, no arīa marongoragīa Jehova nīmataūkagīrīo nī mo biū. 6 Nī kaba mündū mūthīnni ūrīa ūthīiaga na mīthīire ūtarī ūcuuke, gūkīra gitonga gīthīiaga na mīthīire mīogomu. 7 Mündū ūrīa ūrūmagīa watho nī mwana ūrī na gūkūūrana, no mwana ūrīa ūthīiaga na thīritū ya arīa akoroku aconorithagīa ithe. 8 Mündū ūrīa ūngīhagīa ūtonga wake na ūndū wa gūkombīthīa mbeeca na gwītīa ūumīthīo mūkīru aūigagīra mündū ūngī, ūrīa ūkaiguīra athīnni tha. 9 Mündū ūrīa ūregaga kūigua watho, o na mahoooya make nī kīndū kīrī magigi. 10 Mündū ūrīa ūngīhītīthīa andū arīa arūngīrīrū ūngūo magere nījīra ya ūrī, akaagūa mūtēgo-inī wake we mwene, no ūrīa ūtarī ūcuuke, wega ūngū ūgaatuīka igai ūrīake. 11 Mündū mūtongu no eyone taarī mūūgī maitho-inī make, no mündū mūthīnni ūrīa ūtū ūgūkūūrana maündū amuonaga o ūrīa atariī. 12 Hīndī ūrīa arīa athingu maatoorania, nīkūgīaga na ndūhīū nene; no ūrīa arīa aaganu maatūūgīra, andū nī kwīhītha mehīthaga. 13 Mündū ūrīa ūthīhīga mehīa make ndagaacagīra, no ūrīa ūmoimbūrīga na agatīgana namo nīaiguagīrīo tha. 14 Kūrathimwo nī mündū ūrīa ūtīgagīra Jehova

hindī ciothe, no ūrīa ūmagia ngoro yake nīkūgūa agūuaga thīma-inī. **15** Mündū mwaganu agīatha andū matarī na ūhoti, nī ta mürūthī ūkūrarama, kana nduba īgūticūka. **16** Mūnene ūtarī na ūtaūku nīahinyagīrīria andū mūno, no mündū ūrīa ūthūire uumithio ūtagīriire nīagakenera matukū maingī ma muoyo wake. **17** Mündū mūritūhīre nī thakame ya mündū ooragīte, egūtūura ehithaga nginya gūkua gwake; mündū o na ūrkū ndakanamūteithīrīrie. **18** Mündū ūrīa mīthīre yake ūtarī ūcuuke aikaraga arī mūgitīre, no mündū ūrīa ūthīiaga na njīra cia wagāna akaagūa o rīmwe, hubu! **19** Mündū ūrīa ūrīmaga mūgūnda wake arīkoragwo na irio nyingī, no ūrīa ūhanyūkanagia na maündū hatarī arīhūnaga o thīna. **20** Mündū mwīhokeku arīrathimagwo mūno, no ūrīa wīriragīria kūhiūha gūtonga ndakaaga kūherithio. **21** Gūtīrīa mündū maūthī ti wega: no mündū no eke ūru nī ūndū wa kenyū ka irio. **22** Mündū mūkarī nīeriragīria mūno gūtonga, na ndooī atī etereirwo nī ūthīni. **23** Mündū ūrīa ūrūithagia ūngī nīagatuūka wa kwendwo nīwe thuutha-inī, gūkīra mündū wa rūrīmī rwa kwīyendithīrīria. **24** Mündū ūrīa ūtunyaga ithe kana nyina kīndū kīao, agacooka akoiga atīrī, “Ti ūru ndeka,” ūcio marī rūmwe na ūrīa wanangaga. **25** Mündū mūkoroku aarahūraga ngarari, no mündū wīhokete Jehova nīakagaacīra. **26** Mündū ūrīa wīhokaga we mwene nī mündū mūkīgu, no ūrīa ūthīiaga na njīra cia ūugī aikaraga arī mūgitīre. **27** Mündū ūrīa ūheaga athīni ndarī kīndū akaaga, no mündū ūrīa ūmahingagīra maitho nīarīrumagwo kaingī. **28** Rīrīa andū arīa aaganu maatuūka a gwathana, andū nī kwīhītha mehithaga; no rīrīa arīa aaganu mathira, arīa athingu nīmatheeremaga.

29 Mündū ūrīa ūikaraga omītie ngingo thuutha wa kūrūthio maita maingī, akaanangwo o rīmwe, na aage kihonia. **2** Rīrīa andū arīa athingu matheerema, andū nīmakenaga; no rīrīa andū arīa aaganu maathana, andū nīgūcaaya macaayaga. **3** Mündū ūrīa wendete ūugī atūuragia ithe na gīkeno, no mündū ūrīa ūceeraga na maraya nīgūitanga aitangaga ūtonga wake. **4** Mūthamaki ūrī matuūro ma kīhoto aikaragia būrūri ūrī mwīkindīru, no ūrīa ūkorokagīra mahaki nī kwananga awanangaga. **5** Mündū ūrīa wīyendithagīrīria harī mündū wa itūura rīake na maheeni, nī wabu aambagīra magūrū make. **6** Mündū mwaganu ategagwo nī mehia make we mwene, no mündū mūthingu ainaga na agakena. **7** Andū arīa

athingu nīmamenyagīrīra kīhoto kīa arīa athīni, no arīa aaganu matirūmbūyagia kīhoto kīao. **8** Anyūrūrania matūmaga itūura inene rīrīmbūkē ta mwaki, no andū oogī nīkūniina maniinaga marakara. **9** Mündū mūugī angīthī igooti-inī na mündū mūkīgu, mündū mūkīgu arīrimbūkāga nī marakara na akanyūrūrania, naguo thayū ūkaaga. **10** Andū arīa maitaga thakame nīmathūire mündū mwīhokeku, no andū arīa arūngīrīra macaragia ūrīa mangītiīrīra muoyo wake. **11** Mündū mūkīgu aitūrūraga marakara make mothe, no mündū mūugī aikaraga amarigīrīrie, akahoorera. **12** Mündū ūrīa wathanaga angīthikīrīria maheeni-rī, anene ake othe matuūkaga andū aaganu. **13** Mündū mūthīni na mündū mūhinyanīrīria harī ūndū ūmwe ūmahaananītie: Jehova nīwe ūtūmaga maitho mao eerī moone. **14** Mūthamaki angītūra athīni ciira na kīhoto-rī, gītī gīake kīa ūnene gītūrūraga kīrūmīte nginya tene. **15** Rūthanju na kūrūthio cīkagīra mündū ūugī, no mwana wa kūrekererioaconorithagia nyina. **16** Hindī ūrīa andū aaganu matheerema, noguo mehia matheeremaga, no andū arīa athingu nīmakerorera igwa rīao. **17** Herithagia mūrūguo, na nīagatūma ūgē na thayū; nīagatūma ūgē na gīkeno ngoro-inī. **18** Kūrīa gūtarī na ūguūrio, kīrīndī gītīcōokaga kwīrigīrīria; no gūkena nī mündū ūrīa ūrūmagia watho. **19** Ndungata ndīngīhera nī kwarīrio gūtheri; o na ūngītaūkīrwo nī ūhoro ndīngīrūmbūiya. **20** Wanona mündū ūhiūhaga kwaria? Mündū mūkīgu arī na kīrīgīrīro kūmūkīra. **21** Mündū angīnania ndungata yake kuuma wīthī wayo, marigīrīro-inī nīkamūrehera kīeha. **22** Mündū wa marakara aarahūraga ngarari, nake mündū wa marūrū agīfaga na mehia maingī. **23** Mwītīo wa mündū nīmūnyīihagia, no mündū ūrīa wa ngoro ya kwīnyīihia nīagatīo. **24** Mündū wa kūgīa thirītū na mūici nī muoyo wake mwene athīire; ehītīthagio na ndangīrūta ūira. **25** Gwītīgīra mündū gūtūkāga mūtego, no ūrīa wīhokaga Jehova aikaraga arī mūgitīre. **26** Andū aingī nīmacaragia kūiguuo nī mūnene, no mündū oonaga kīhoto kuuma kūrī Jehova. **27** Andū arīa athingu monaga andū arīa matarī ehokeku ta kīndū kīrī magigi; nao andū arīa aaganu moonaga andū arīa arūngīrīra ta kīndū kīrī magigi.

30 Ino nīyo mīario ya Aguri mūrū wa Jake, na nī ndūmīrīri ndītū: Mündū ūcio eerire Ithielī, akītra Ithielī na Ukali atīrī: **2** “Nī ndī mündū mūriiutū gūkīra andū arīa angī; ndīrī na ūtaūku ta wa mündū. **3** Ndīrūtītē kūgīa na ūugī, o na kana ngamenya

Ūrīa Mūtheru. 4 Nūū wanambata igūrū na agacookaagaikūrūka gūkū thī? Nūū wanacookereria rūhuongundi-inī ciale? Maañ namo-rī, nūū ūrī wamoohania na nguo yake ya igūrū? Nūū wahaandire ituri ciotethi? Etagwo atīa, nake mūriū etagwo atīa? Akorwo nīūrī-rī, ndūkinjīre! 5 “Kiugo gīothe kīa Ngai gītīrī mahītia; nīwe ngo ya arīa moragīra harī we. 6 Ndūkanongerere ciugo ciale, ndakae gūkūrūithia wonekane ūrī wa maheeni. 7 “Nīngūkūhooya maūndū meerī, Wee Jehova; ndūkanarege kūhe mo mbere ya ngue: 8 Atīrīrī, njehereria maūndū matarī mama, na ma maheeni, cindaihīrīrie mūno; ningī ndūkaahē ūthīni kana ūtonga, no ūuheage irio ciao mūthenya. 9 Ndikaagīe na indo nyīngī mūno, ngūkaane, nīūrīie atīrī, ‘Jehova nūū?’ Kana thīnne mūno, njiye, na nī ūndū ūcio ngīmenererie ūtīwa rīa Ngai wakwa. 10 “Ndūgacambie ndungata kūrī mūnene wayo, ndīgagīkūrume, nawe ūrīhī ūrū ūcio. 11 “Nī kūrī andū marumaga maiithe mao o na matangīrathima manyina mao; 12 kūrī andū arīa meyonaga marī atheru maitho-inī mao, o rīrīa matathambītio gīko kīao; 13 nī arīa marī maitho ma mwītīi, o arīa maroraga andū manyira; 14 nīo arīa magego mao mahaana ta hiū ciao njora, na ngambucu ciao ihaana ta tūhiī twa gūtambuura arīa athīni, mahuke thī, na arīa abatari, mathire andū-inī. 15 “Thambara ūrī airītu eerī. Matitigīthāgīria kuuga, ‘Tūhei! Tūhei!’ Kūrī indo ithatū itarī hīndī ihūnaga, o na nī inya itarī hīndī ingiuga, ‘Nīndaigania!’ 16 Nacio nī mbīrīra, na nda thaata, na thī tondū ndīrī hīndī ūganagia maañ, na mwaki tondū ndūrī hīndī uugaga, ‘Nīndaigania!’ (Sheol h7585) 17 “Riitho rīa mūndū ūrīa ūnyūrūragia ithe, na akarurūka kūguaga nyina, rīgaakūrīwo nī mahuru ma kīanda-inī, na rīkaarītō nīnderi. 18 “Kūrī maūndū matatū mangegagia mūno makīria, o na nī mana marī nīi itakuūkagīrīwo nīmo: 19 namo nī mūthīire wa nderi rīera-inī, na mūthīire wa nyoka rwaro-inī rwa ihiga, na mūthīire wa marikabu ūrī irīa-inī gatagatī, na mūthīire wa mūndū makīendana na mūrītu. 20 “Uyū nīguo mūthīire wa mūndū-wa-nja mūtharia: Arīaga na akehuura mīromo, akoiga atīrī, ‘Ndirī ūndū mūūru nījīkīte.’ 21 “Kūrī maūndū matatū matūmaga thī ūthingitē, o na nī mana ūtāngītīiria: 22 namo nī ndungata ūtūkīte mūthamaki, na mūndū mūkīgu ahūūnītē irio, 23 na mūndū-wa-nja ūtāngīendeka ahīkīte, na ndungata ya mūrītu ūtūkīte mūtumia wa mūthuuri

wa mūmīathi. 24 “Nī kūrī nyamū inya nini gūkū thī, no nī njūgī mūno: 25 Thigiriri-rī, nī ciūmbe itarī hinya, no nīciīigagīra mūthiīthū wa irio hīndī ya riūa; 26 ikami nī ciūmbe itarī ūhoti, no nīciīthondekagīra ciikaro ciacio ndwaro-inī cia mahiga; 27 nīgīgī itirī mūthamaki wacio, no nītīwaranaga hamwe irī mbūtū; 28 njagathi no inyītīwo na rūhī, no ūtūrūraga thīnī wa nyūmba cia athamaki. 29 “Kūrī indo ithatū irī mūkīnūkīrie mūgaacīru, o na nī inya ngaaacīru ūrīa igūtīhī: 30 nī mūrūthī, arī guo ūrī hinya mūno gatagatī ka nyamū irīa ingī ciotethi, na ndūngīherera nyamū ūrikū kana ūrikū njīra; 31 nī njamba ya ngūkū ūrīa ūkīnūkīgia na nguthi, na thenge, na mūthamaki mūthiūrūkīrie nī mbūtū ciale cia ita. 32 “Angīkorwo nīwītuīte mūndū mūkīgu, na ūgetūgīria, kana ūkorwo nīthugundīte gwīka ūrū-rī, humbīra kanua gaku na rūhī! 33 Nīgūkorwo o ta ūrīa irīa ūtūcagwo, ūkoima thiāgī, na o ta ūrīa iniūrū ūtīhīragwo ūkoira thakame-rī, ūguo noguo gūthogotha marakara kūrehaga ngūū.”

31 Īno nīyo mīario ya Mūthamaki Lemueli: nīndūmīrīri nītī ūrīa aarutirwo nī nyina: 2 “Atīrīrī, wee mūrū wakwa, ngūkwīra atīa, o wee mwana wa nda yakwa, ngūkwīra atīa o wee mwana wa mīhītwa yakwa, 3 atīrī, ndūkanaitange hinya waku na andū-a-nja, kana ūhe ūhoti waku acio manangaga athamaki. 4 “Atīrīrī, wee Lemueli, athamaki matiagīrīrīwo nīkūnyua ndibei, ti mūtugo wa athamaki kūnyua ndibei, anene matiagīrīrīwo nī kwīrīrīria njoohi, 5 nīgeetha matikanyue mariganīrīwo nī ūrīa watho uugaga, nao magithie arīa otē ahīnyīrīrie kīhoofto kīao. 6 Heaga arīa marathira njoohi, na ndibei kūrī arīa marī na ruo rūnene rwa ngoro; 7 reke manyue mariganīrīwo nī ūthīni wao, na matige gūcooka kūririkana kīeha kīao. 8 “Arīrīria arīa matangīhota kwīyārīrīria, warīrīrie kīhoofto kīa arīa otē anyamaariku. 9 Maarīrīrie, na ūmatuīre ciira na kīhoofto; ūrīrīra kīhoofto kīa arīa athīni na arīa abatari.” 10 Mūtumia ngatha-rī, angīoneka kū? Nīgūkorwo thogora wake nīūkīrīte mūno ūrīa wa ruru irīa ndune. 11 Mūthuuri wake nīamwīhokete biū, na ndarī kīndū kīa bata angīaga. 12 Mūtumia ūcio, matukū mothe ma muoyo wake, no maūndū mega ekaga mūthuuriwe, na ndangīmwīka ūrū. 13 Ethaga guoya wa ng'ondū na ndigi cia ūguta, agacirutīra wīra na kīyo, na moko make. 14 Ahaana ta marikabu cia wonjoria, tondū athūgūraga irio ciale kuuma kūraya. 15 Okīraga rūciinī kūrī o na nduma; akahe andū a nyūmba yake irio, na akagaīra

ndungata ciake cia airītu mawīra mao. **16** Ecūūranagia ūhoro wa mūgūnda mūna, akaūgūra; kuumana na ūthükümi wake, ahaandaga mūgūnda wa mīthabibū. **17** Ehotoragīra wīra wake erutanīirie; moko make marī hinya wa kwīrutīra wīra. **18** Nīatigagīrīra atī wonjoria wake nīfūrī na uumithio, naguo tawa wake ūraaraga ūgākana. **19** Anyiitaga mūtī wa kuogotha ndigi na guoko, nakīo gīcūni kīa ndigi agakīnyiitīrīra na ciara ciake. **20** Nīataanahagīra andū arīa athīnī, nao arīa abatari akamatambürükīria moko make. **21** Rīrīa tharunji yagūa-rī, we ndamakaga atī nīgūthīnnia andū a nyūmba yake; nīgūkorwo othe nīahumbe nguo cia rangi mūtune. **22** Nīatumaga indo cia kwara ūrīrī wake; nake ehumbaga nguo cia gatani īrīa njega, na cia rangi wa ndathi. **23** Mūthuuri wake nīaheagwo gītīo kīhingo-inī gīa itūura inene, harīa aikaraga marī na athuuri a būrūri. **24** Mūtumia ūcio nīatumaga nguo cia gatani agaciendia, na agatwaragīra onjoria mīcibi. **25** Hinya na ūtīku nīcio nguo irīa ehumbaga; nīakenaga ategwītīgīra matukū marī magooka. **26** Aaragia ciugo cia ūtīgī, naruo rūrīmī rwake rūrutanaga maūndū ma ūtugi. **27** Nīarūmbūyagia maūndū ma nyūmba yake, na ndarītāga irīo atanogeire. **28** Ciana ciake ciarahūkaga, cikoiga arorathimwo; o nake mūthuuri wake nīamūgaathagīrīria, akamwīra atīrī: **29** “Andū-a-nja aingī manatuīka ngatha, no wee nīūmakīrīte othe.” **30** Ngoga nī cia kūheenania, naguo ūthaka nī wa tūhū; no mūtumia ūrīa mwītīgīri Jehova nī wa kūgaathīrīrio. **31** Mūrīhei mūcaara wa wīra ūrīa arutīte, naguo wīra wake ūrekwo ūmūgaathīrīrie kīhingo-inī gīa itūura rīrīa inene.

Kohelethu

1 Ici nñcio ciugo cia Mûrutani, mûrû wa Daudi, ūrâ warî mûthamaki kûu Jerusalemu: **2** “Maündû mothe nî ma tûhû! ïi nî ma tûhû!” Ûguo nñguo Mûrutani ekuuga. “Ti-itherû nî ma tûhû mûtheri! Maündû mothe nî ma tûhû.” **3** Mûndû-rî, nî uumithio ūrikû onaga harî wîra ūrâ wothe arutaga gûkû thî kwaraga riüa? **4** Rûciaro rûmwe rwathira-rî, nî rûngî rûükaga, no rîrî, thî itûrûraga o ho nginya tene na tene. **5** Riüa rîrathaga na rîgathûa, ningî rîgacooka na ihenya kûria rîrathagîra. **6** Rûhuho rûhurutanaga rwerekeire mwena wa gûthini, na rûgacooka rûkeerekera mwena wa gathigathini; rûthiaga o rûgîthiûrûrkaga rûtegûtigîthîria, o rûgîcookaga njîra-inî yaruo. **7** Njûñi ciathe ciitagîrîra iria-inî, no rîrî, iria rîtirî hîndî rîiyûraga. O kûu njûñi ciumaga, nokuo icoakaga. **8** Maündû mothe marehanagîra mînoga irîa itangîgweteka. Riitho rîtirî hîndî rîiganagia kuona, o na kana gûtû gûkaigania kûigua. **9** Maündû marîa maanakorwo kuo no mo macookaga gûkorwo kuo rîngî, naguo ūndû ūrâ waneekwo noguo ūcookaga ügeekwo rîngî; gûtirî ūndû ûtarî woneka gûkû thî kwaraga riüa. **10** Hihi nî harî ūndû mûndû angiuga atîrî: “Ta rora! Üyû nî ūndû ûtarî wonekana?” Ūndû ūcio warî kuo hîndî ndaaya hîtiku; warî kuo tûtarî twaciawo. **11** Andû arîa maarî kuo tene matiririkanagwo, na o na arîa matarî maraciawo matikaariranwo nî arîa magaaciawo thuutha wao. **12** Niî Mûrutani-rî, ndaari mûthamaki wathamakagîra Isíraeli kûu Jerusalemu. **13** Nînderutîre na kîyo kwîrûta, na gûtuîria na ūûgi maündû mothe marîa mekagwo gûkû thî. Kaï Ngai nîakuuithîtie andû mûrigo mûritû-î! **14** Nîndîoneire maündû marîa mothe mekagwo gûkû thî kwaraga riüa; maündû mothe no ma tûhû, na ūguo no ta gûteng’eria rûhuho. **15** Kîndû kîrîa kîogomu gîtingîrûngîka; nakîo kîrîa gîtarî ho gîtingîtarwo. **16** Na niî ngîciiria, ngiuga na ngoro yakwa atîrî, “Ndî mûkûrû na ngagîa na ūûgi mûngî gûkîra andû arîa othe manaathana Jerusalemu mbere yakwa; nîmenyete maündû maingî makonîi ūûgî na ûmenyo.” **17** Ningî nînderutire na ngoro yakwa kûmenya ūhoro wa ūûgî, o na kûmenya ūhoro wa ūgûrûki na wa ūrimû, no ngîmenya atî ūhoro ūcio, o naguo, no ta gûteng’eria rûhuho. **18** Nîgûkorwo o ūrâ ūûgî waingîha, noguo ihooru rîngîhîte; na ūrâ ûmenyo waingîha, noguo kîeha kîingîhîte.

2 Ndeîrire na ngoro yakwa atîrî, “Atîrîrî, ūka rîu, nîngûkûgeria na ikeno nîgeetha nyone nî ūndû ūrikû mwega.” No rîrî, o naguo ūndû ūcio warî o wa tûhû. **2** Ningî ngiuga atîrî, “Mîtheko o nayo nî ūrimû. Naguo ūhoro wa gwikenia-rî, ngîyûria nî wa bata ūrikû?” **3** Ndaageririe ūrâ ingîkenia mwîrî wakwa na ndibei, o ndongoretio nî ngoro yakwa na ūûgî, ngîlîmbîria ūkîigu, ngîenda kûmenya nî ūndû ūrikû andû maagîrîrwo nî gwika gûkû thî matukû-inî o macio manini ma muoyo wao. **4** Nîndarutire mawîra manene: Ngîyakîra nyûmba, na ngîhaandîra mîgûnda ya mîthabibû. **5** Nîndathondékire mîgûnda na kûndû gwa kûhurûkwo, na ngîhaanda mîtî ya mîthembâ yothe ya matunda kuo. **6** Ngîcooka ngîhingîrîria tûria twa maaî twa kuunithagîria maaî kûria mîtî iyo yakûragîra. **7** Ningî ngîgûra ngombo cia arûme na cia andû-a-nja, na nî ndaarî na ngombo ingî iria ciaciariîrwo gwakwa mûcîi. O na nî ndaarî na ndûrû nyingî cia mbûri na cia ng’ombe gûkîra arîa othe maarî Jerusalemu mbere yakwa. **8** Nîndacookanîrîrie betha na thahabu, na indo cia bata iria cia athamaki o na cia mabûrûri. Ningî ngîgîna na aini a arûme na a andû-a-nja, o na thuriya nyingî mûno: maündû marîa makenagia ngoro ya mûndû. **9** Nî ūndû ūcio ngîneneha na ngîtonga mûno gûkîra arîa othe maarî Jerusalemu mbere yakwa. Thînî wa maündû macio mothe-rî, ūûgî wakwa ndaarî o naguo. **10** Naguo ūndû o wothe ūrâ maitho makwa meriragîria ndierigagîrîria kûwîka; o na ningî ngoro yakwa ndiamîrîgîrîrie gîkeno o na kîrikû. Nîgûkorwo ngoro yakwa nîyakenagîra mawîra makwa mothe, naguo ūndû ūcio nîguo warî irîhi rîa wîra wakwa wothe. **11** No rîrîa ndaarorire mawîra marîa mothe ndaarutîte na moko makwa, o na ūrâ ndetungumanîtie ngîmaruta, ngîtona atî maündû mothe nî ma tûhû, no ta gûteng’eria rûhuho; gûtirî kîndû mûndû angûguna nakîo gûkû thî. **12** Ningî ngîcooka ngîlhûgûra nîguo ndicûûranie ūhoro wa ūûgî, o na wa ūgûrûki, na wa ūkîigu. Atîrîrî, nî atîa ūngî mûthamaki ūrâ ūcookagio ithenya rîa ūrâ ūngî angûka ūteekîtô? **13** Hîndî iyo ngîkîona atî ūûgî nî mwega gûkîra ūkîigu, o ta ūrâ ūtheri ūrî mwega gûkîra nduma. **14** Mûndû ūrâ mûûgî nîonaga kûria arathiî, no mûndû mûkûgû athiagîra nduma-inî; no ngîcooka ngîmenya atî o eerî makoragwo nî ūndû o ro ūmwe. **15** Hîndî iyo ngîkiuga na ngoro yakwa atîrî, “Ündû ūrâ ūkoraga mûndû mûkûgû o na niî no ūkaangora. ūûgî wakwa-rî, ūkîng’ûnîte na kî?”

Ngīkiuga atīrī na ngoro yakwa, “Ündū üyū o naguo no wa tūhū.” 16 Nīgūkorwo mündū ūrīa mūūgī, o ta mündū ūrīa mūkīgū, ndagatūura aririkanagwo; nīgūkorwo matukū-inī marīa magooka o eerī nīmakariganīra. Hī, mündū ūrīa mūūgī akuuaga o ta mündū ūrīa mūkīgū! 17 Nī ündū ücio ngīthūura gütūura muoyo, tondū wīra ūrīa ūrutagwo gūkū thī kwaraga riūa warī wa kūnjiguithia kīeha. Wothe warī wa tūhū, o ta güteng’eria rūhuho. 18 Ngīgīthūura maündū mothe marīa ndenogeetie namo gūkū thī kwaraga riūa, tondū no nginya ngaamatigīra ūrīa ūgooka thuutha wakwa. 19 Ningī nūū ūū kana ücio ūgooka ithenya rīakwa agaakorwo arī mündū mūūgī kana arī mündū mūkīgū? No rīrī, nīwe ūkaarfūgamīrīra wīra ūrīa ndaanetungumania naguo ngītūmagīra ūūgī wakwa gūkū thī kwaraga riūa. Ündū ücio o naguo no wa tūhū. 20 Nī ündū ücio ngoro yakwa ikīambīrīria kūrīwo nī hinya nī ündū wa wīra wakwa wothe wa mīnoga ūrīa ndaarutaga gūkū thī kwaraga riūa. 21 Tondū mündū no arute wīra wake na ūūgī, na ūmenyo, na kūhīgīra maündū, no rīrī, no nginya acooke atige kīrīa gōthe agīta nakīo kūrī mündū ūngī ūtakīnogeire. Ündū üyū o naguo no wa tūhū, na nī mūtino mūnene. 22 Mündū-rī, nī uumithio ūrīkū oonaga harī wīra ūrīa wothe arutaga, na mīnoga, na gwīitungumania kūrīa anetungumania nakuo gūkū thī kwaraga riūa? 23 Nīgūkorwo matukū make mothe, wīra wake nī wa ruo na kīeha; o na ūtukū, meciiria make matihurūkaga. Ündū ücio o naguo no wa tūhū. 24 Mündū-rī, ndarī ündū ūngī mwega angīka ūkīrīte kūrīa na kūnyua, na gūkenera wīra wake. Ündū üyū o naguo ngīona atī uumīte guoko-inī kwa Ngai, 25 nī ündū-rī, nūū ūngīhota kūrīa kana gūkena Ngai atarī ho? 26 Ngai aheaga mündū ūrīa ūmūkenagīa maündū ma ūūgī, na ūmenyo, na gīkēno, no mündū ūrīa mwīhia akamūhe wīra wa gūcoakanīrīria na kwiigīra ūtonga, nīguo acooke aūnenganīre kūrī mündū ūrīa ūmūkenagīa. Ündū ücio o naguo no wa tūhū, o ta güteng’eria rūhuho.

3 Atīrīrī, o ündū nī ūrī ihinda rīaguo, na o ündū o wothe wīkagwo gūkū thī nī ūrī mahinda maguo: 2 kūrī hīndī ya gūciarwo na hīndī ya gūkua, hīndī ya kūhaanda na hīndī ya kūmunya kīrīa kīhaande, 3 hīndī ya kūrīraga na hīndī ya kūhonīa, hīndī ya gūtharia na hīndī ya gwaka, 4 hīndī ya kūrīra na hīndī ya gūtheka, hīndī ya gūcakaya na hīndī ya

kūina, 5 hīndī ya kūhurunja mahiga na hīndī ya kūmacookanīrīria, hīndī ya kūhīmbīria na hīndī ya kwaga kūhīmbīria, 6 hīndī ya gūcaria na hīndī ya kūrīwo nī indo, hīndī ya kūiga, na hīndī ya gūte, 7 hīndī ya gūtēmbūra na hīndī ya gūtuma, hīndī ya gūkira na hīndī ya kwaria, 8 hīndī ya kwenda na hīndī ya gūthūura, hīndī ya mbaara na hīndī ya thayū. 9 Mūruti wa wīra-rī, nī uumithio ūrīkū oonaga harī gwīitungumania gwake? 10 Nīnyonetē mathīīna marīa Ngai aheete andū nīguo mathīīnikage nī mo. 11 Ngai oombire kīndū o gōthe kīrī gīthaka hīndī yakīo. Ningī nīekīrīte ūhoro wa tene na tene ngoro-inī cia andū; no andū matingīhota kūmenya wīra ūrīa Ngai arutīte kuuma kīambīrīria nginya kīrīkīrīro. 12 Nīnījūū atī gūtīrī ündū ūngī mwega andū mangīka ūkīrīte gūkena na gwīka maündū mega rīrīa riothe megūtūura muoyo. 13 O na ningī ngamenya atī mündū o wothe angīrīa na anyue, na akenera gwīitungumania gwake, kīu nī kīheo kuuma kūrī Ngai. 14 Nīnījūū atī ündū ūrīa wothe Ngai ekaga nī wagūtūura nginya tene; ndūngīongererekā kana ūnyihanyihe. Ngai awīkaga nīgeetha andū mamwītīgagīre. 15 Ūrīa gūtarīi rīu noguo gwatarīi tene, na ūrīa gūgaatuīka thuutha-inī noguo gwatarīi mbere īyo; nake Ngai acaragia atī ündū ūrīa wahītūkire ūcooke o ro ho. 16 O na ningī ngīona ündū ūngī gūkū thī kwaraga riūa: Handū harīa haatuugīrīwo ciira-rī, waganu warī ho, na ho handū harīa ha kīhoo-to-rī, waganu warī ho. 17 Ngīrīa atīrī na ngoro yakwa, “Ngai nīwe ūgaaciirīthia andū arī athingu na arīa aaganu, tondū nīgūgakorwo ihinda rīa o ündū o wothe wīkagwo gūkū thī, o na ihinda rīa wīra o wothe.” 18 Ningī ngīciirīa atīrī, “Ha ūhoro wa andū-rī, Ngai amageragia nīgeetha mone atī mahaana o ta nyamū. 19 Maündū marīa makoraga mündū no mo makoraga nyamū; mündū na nyamū makoragwo nī ündū o ro ūmwē: O ta ūrīa mündū akuuaga, noguo nyamū ikuaga. Mīhūmū ya mündū na nyamū no ūmwē; mündū ndarī handū akīrīte nyamū. Ündū o wothe nī wa tūhū. 20 Mündū na nyamū mathīīaga o kūndū kūmwē; othe moimīte tīri-inī, na othe macookaga o tīri-inī. 21 Nūū ūū kana hihi roho wa mündū wambataga na igūrū, naguo roho wa nyamū ūgaikūrūka na thī?” 22 Nī ündū ücio ngīona atī hatīrī ündū mwega harī mündū ūkīrīte gūkenera wīra wake, tondū rīu nīrīo igai rīake. Nī ündū-rī, nūū ūngīmūcookia ūngī nīguo one ūrīa gūgeekīka thuutha wake?

4 Ningī nīndarorire na ngīona kūhinyanīrīria kūrīa gwathiiaga na mbere gūkū thī kwaraga riūa: Ngīona maithori ma arīa ahinyīrīrie, na matīrī na mūndū wa kūmahooreria; arīa maamahinyagīrīria nīo maarī na ūhoti, no acio maahinyagīrīrio matiarī na mūndū wa kūmahooreria. **2** Tondū ūcio ngiuga atī andū arīaakuū, o acio marīktie gūkua, nīmakenaga gūkīra arīa marī muoyo, o acio marī muoyo o na rīu. **3** No rīrī, mūndū ūrīa mwega gūkīra acio eerī nī ūrīa ūtarī mūciare, o ūcio ūtöneete ūtūrū ūrīa wīkagwo gūkū thī kwaraga riūa. **4** Ningī ngīona atī wīra wothe na maūndū marīa mūndū agītaga namo moimanaga na mūndū kūiguīra mūndū wa itūura rīake ūirī. Ūndū ūcio o naguo no wa tūhū, o ta gūteng'eria rūhuho. **5** Mūndū mūkīgu eriyiitanagīria moko, akeyananga we mwene. **6** Nī kaba mūndū akorwo na kīndū kīnini na akorwo na ūhooreri, gūkīra gwītungumania agīe na indo nyingī, na gūteng'eria rūhuho. **7** Ningī ngīona ūndū wa tūhū gūkū thī kwaraga riūa: **8** Kwarī na mūndū watūrīga arī wiki; ndaarī na mūriū kana mūrū wa nyina. No rīrī, aatūrīga etungumanagīria, no maitho make matiaiganagwo nī ūtonga. Eyūririe atīrī, "Nūū ūratūma ndītungumanie ūū, na noge, na nī kī kīratūma ndīiime ikeno?" Ūndū ūcio o naguo nī wa tūhū, no wīra wa gūthīnīka! **9** Nī kaba andū eerī gūkīra ūmwe, tondū nīmoonaga uumithio mwega wa wīra wao: **10** Ūmwe angīgūa thī-rī, mūratawe no amuoe. No rīrī, mūndū angīgūa thī na ndarī na wa kūmuoya-rī, kaī ūcio nī wa kūiguīrwo tha-ī! **11** Ningīrī, andū eerī mangīkoma hamwe nīmaiguithanagīa ūrugarī. No rīrī, mūndū angīhota kūigua ūrugarī atīa arī o wiki? **12** Mūndū ūmwe no akīrio hinya, no andū eerī no mahote kwīgitīra. Mūhīndo mūrame na ndigi ithatū ndūngītūka narua. **13** Nī kaba mūndū mwīthī mūthīnī no nī mūūgī, gūkīra mūthamaki mūkūrū no nī mūkīgu, ūrīa ūtangītaarīka. **14** Mūndū mwīthī ūcio no akorwo oimīte njeera agatuuo mūthamaki, kana akorwo aaciarirwo arī mūthīnī o kū ūthamaki-inī wake. **15** Ngīkīona atī andū arīa othe matūrīga na magathīiagīra gūkū thī kwaraga riūa maarūmīrīire mwanake ūcio mūthīnī, o ūcio wacookire ithenya rīa mūthamaki. **16** Andū arīa othe maathagwo nīwe matingītarīka. No rīrī, andū arīa mookire thuutha wake matiakenirio nī ūcio wacookire ithenya rīa mūthamaki. Ūndū ūyū o naguo nī wa tūhū, o ta gūteng'eria rūhuho.

5 Atīrīrī, ceemaga ūgītoonya nyūmba ya Ngai. Gūkuhīrīria na kūguua ndeto ciale nī kwega gūkīra igongona rīrīa ūrutagwo nī andū arīa akīgu, tondū matimenyaga nī ūtūrū mareeka. **2** Tiga kūhiūha kwaria ūtambīte gwīciiria, ndūgetīkīrie ngoro yaku ūhiūhe kwaria ūndū mbere ya Ngai. Ngai arī igūrū, nawe ūrī gūkū thī, nī ūndū ūcio nyihagia ciugo ciaku. **3** O ta ūrīa mīhang'ō mīngī ūtūmagā ūndū aroote-rī, ūguo no taguo ūndū mūkīgu aingīhagia mīario. **4** Hīndī ūrīa wehīta mwīhītwa harī Ngai, ndūkanahūthīrīrie kūhīringia. Nī ūndū we ndakenagio nī andū akīgu; hingagia mwīhītwa waku. **5** Nī kaba kwaga kwīhīta, gūkīra kwīhīta na kwaga kūhīngia mwīhītwa. **6** Ndūkareke kanua gaku gatūme wīhīe. Ndūkanoigīre mbere ya mūtūmwō wa hekarū atīrī, "Mwīhītwa wakwa ndehītire na mahītīa." Nī kīi kīngītūma ūrakarie Ngai na uuge waku, nake athūkie wīra wa moko maku? **7** Irooto nyingī na ciugo nyingī nī cia tūhū. Nī ūndū ūcio ikaraga wītīgīrīte Ngai. **8** Üngīkoona mūthīnī akīhīnyīrīrio, na akaagithio ciira wa ma na kīhoooto būrūrī-inī, ndūkanamakio nī maūndū macio; nīgūkorwo mūnene ūmwe aroragwo nī mūnene ūngī, na igūrū wa acio eerī nī harī angī anene kūmakīra. **9** Uumithio wa būrūrī nī wa andū othe; o na mūthamaki we mwene oonaga uumithio kuuma mīgūnda-inī. **10** Mūndū ūrīa wothe wendeete mbeeca ndarī hīndī acīganagīria; nake ūrīa wothe wendeete ūtonga ndaiganagwo nī kīrīa oonaga. Ūndū ūyū o naguo no wa tūhū. **11** O ūrīa indo ikīragīrīria kuongererekā, noguo arīa macīrīaga mongererekā. Mwene cio agūnīkaga nakī, tiga o gūcīrorera na maitho? **12** Toro wa mūndū ūrīa ūrutaga wīra nī mwega, o na angīrīa irio nini kana nyingī, no ūngī wa indo cia gītonga ndūrekā kīone toro. **13** Nīnyonetē ūndū mūūru na wa kīeha gūkū thī kwaraga riūa: ūtonga ūrīa mūndū eigagīra ūkaya kūmūthūkīa we mwene, **14** kana ūtonga ūrīa ūthīrīga na njīra ya mūtīno, atī angīgaaciara kahī, gatīrī kīndū kangīgaya. **15** Mūndū oimīga nda ya nyina arī njaga, na o ūguo okaga, noguo athīiaga. Ndarī kīndū o nakī kīumanīte na wīra wake agaakuua na moko make. **16** Ūndū ūyū o naguo nī mūūru, na wa kīeha: Atī o ūrīa mūndū okaga, noguo athīiaga, nake-rī, nī ūndū ūrīkū egunaga naguo, kuona atī enogagīria o rūhuho? **17** Matukū-inī make mothe arīagīra nduma-inī, arī na gūtangīka kūnene, na kūhīnyīrīka, o na marakara. **18** Ngīcooka ngīmenya atī nī wega na nī kwagīrīire mūndū arīiage

na anyuuage, na akenagire gwitungumania gwake arī gūkū thi kwaraga riūa matukū-inī manini ma gütūura muoyo marī aheetwo nī Ngai, tondū riū nīrī igai rīake. 19 Na ningī-rī, mündū o wothe angīheo ūtonga na indo nī Ngai, na amūhotithie gūcikenera, nake aamūkire igai rīake na akenio nī wīra wake-rī, kīu nī kīheo aheetwo nī Ngai. 20 Ti kaingī mündū ūcio ataranagia ūhoro wa matukū ma muoyo wake, tondū Ngai nīamūikaragia arī na gīkēno ngoro-inī.

6 Na rīrī, nīnyonete ūndū ūngī mūūru gūkū thi kwaraga riūa, naguo nīrītūhagira andū mūno: 2 Naguo nī atī Ngai aheaga mündū ūtonga, na indo, o na gītīo, agakoragwo na kīndū o kīria gīothe ngoro yake ūngīrīria, no rīrī, Ngai akaaga kūmūhotithia gūcikenera, no mündū ūngī mūgeni nīwe ūcikenagīra handū hake. Ūndū ūyū nī wa tūhū, na nī ūndū mūūru na wa kīeha. 3 Mündū no aīgē ciana igana rīmwē na atūure mīaka mīngī; no rīrī, o na angītūura ihinda iraaya atī, angīkorwo ndangikenera ūgaaciru wake na aage gūthikwo wega-rī, nguuga atīrī, mündū ūcio akīrtwo nī kīhuno. 4 Kīhuno kīu gūkāga kīrī tūhū, na gīgathīi nduma-inī, na rītwa riakīo rīkahumbīwo nī nduma o ro ūyo. 5 O na gūtuīka gītionire riūa kana gīkīmenya ūndū o na ūrkū-rī, nīkīgīaga na ūhurūko gūkīra mündū ūcio: 6 Iī, ti-therū o na angītūura mīaka ngiri ūmwe maita meerī, na aage gūkenera ūgaaciru wake. Githī othe matigīthiaga o handū hamwe? 7 Mündū arutaga wīra wothe na kīyo nīguo aiyūrie kanua gake, no gūtīrī hīndī ngoro yake ūganagia. 8 Mündū mūūgī-rī, akīrīte mündū mūkīgu na kī? Nake mündū mūthīmi ūrīa ūmenyete gūkarania na andū arī angī-rī, egunaga na kī? 9 Nī kaba kīria maitho marona, gūkīra kwangangio nī merirīria. Ūndū ūyū o naguo nī wa tūhū, o ta gūteng'eria rūhuho. 10 Kīndū gīothe kīanakorwo kuo kīaheirwo rītwa, nake mündū nīamenyekete ūrīa atīrī; gūtīrī mündū ūngīhota gūkararania na ūrīa ūrī hinya kūmūkīra. 11 O ūrīa ciugo iraingīha, noguo itūkaga cia tūhū, naguo ūndū ūcio ūgunaga mündū na kī? 12 Nī ūndū-rī, nūū ūngīmenya maūndū marīa magīrīre mündū mūtūrīre-inī wake, matukū mothe ma muoyo wake manini na ma tūhū marīa anīnaga magathira o ta kīruru? Nūū ūngīmwīra ūrīa gūkaahaana gūkū thi kwaraga riūa aarīkia kwehera?

7 Nī kaba rītwa rīega gūkīra maguta marīa manungi wega, na mūthenya wa gūkūa gūkīra mūthenya wa

gūciarwo. 2 Nī kaba gūthīi nyūmba ūrī na macakaya gūkīra gūthīi nyūmba ūrī na ndīa, nīgūkorwo gīkuū nīkīo mūthia wa andū othe; nao andū arīa marī muoyo nīmakīge ūndū ūcio ngoro-inī ciao. 3 Nī kaba kīeha gūkīra mītheko, tondū gūtuka gīthiithi nīgūtūmaga ngoro yagīre. 4 Ngoro cia andū arīa oogī irūmbūyagia nyūmba ūrī na macakaya, no ngoro cia andū arīa akīgu irūmbūyagia nyūmba ūrī na ikeno. 5 Nī kaba kūigua irūithia ūrīa mündū ūrīa mūūgī, gūkīra gūthikīrīria rwīmbo rwa andū arīa akīgu. 6 O ta ūrīa mīigua itūratūrīkaga ūrī rungu rwa nyūngū, no taguo mītheko ya andū arīa akīgu itārii. Ūndū ūyū o naguo no wa tūhū. 7 Uhyanyārīria ūtūmaga mündū mūūgī akīge, narīo ihaki rīgathūkīa ngoro. 8 Nī kaba kīrikīrīro kīa ūndū gūkīra kīambīrīria kiaguo, na gūkīrīria nī kwega gūkīra mwītīi. 9 Tigaga kūhihā kūrakara na ngoro yaku, nī ūndū marakara maikaraga ngoro-inī cia andū arīa akīgu. 10 Ndīkoorie atīrī, "Nī kīi gīatūmaga matukū ma tene makorwo marī mega gūkīra maya?" Nīgūkorwo ti ūūgī kūuria ūguo. 11 Ūūgī, o ta igai, nī mwega na nītēithagia arīa marī muoyo. 12 Ūūgī nī mwīgitio, o ta ūrīa mbeeca ūrī mwīgitio, no rīrī, wega wa ūmenyi maūndū nī ūyū: atī ūūgī nītūrīragia ūrīa ūrī naguo muoyo. 13 Ta cūrania ūrīa Ngai ekīte: Kīria ogometie-rī, nūū ūngīhota gūkīrūngā? 14 Hīndī ūrīa mahinda marī mega, kenaga; no rīrī, ūrīa mahinda magūthūkīra, ūririkanage atīrī: Ngai nīwe ūtūmaga maūndū macio meerī matwarane. Nī ūndū ūcio mündū ndarī ūndū angīmenya wīgīi mūtūrīre wake wa thuutha-inī. 15 Mūtūrīre-inī ūyū wakwa wa tūhū, nīnyonete maūndū maya meerī: mündū mūthingu no akue o na arī mūthingu, nake mündū mwaganu agatūura muoyo ihinda iraaya o na arī mwaganu. 16 Tiga gūthinga makīria, o na kana kūuhīga makīria: ūkwenda kwīniina nīkī? 17 Tiga kwagana makīria, kana gūkīga: ūkwenda gūkūa hīndī yaku itākīnyīte nīkī? 18 Nī wega kūrūmia ūndū ūmwe, na ndūkarekie ūcio ūngī. Mündū ūrīa mwītīgīri-Ngai nīethēemaga maūndū macio meerī. 19 Ūūgī wīkīraga mündū mūūgī hinya, agakīra aathani ikūmi marī itūura-inī inene. 20 Gūtīrī mündū mūthingu gūkū thi, ūrīa wīkaga o wega mūtheri na ndehagia. 21 Ndūgathikagīrīrie ūrīa wothe andū maraaria, tondū wahota kūigua ndungata yaku ūgūruma: 22 nīgūkorwo ngoro-inī yaku nīnūi atī mahinda maingī wee mwene wanaruma andū arīa angī. 23 Maūndū macio mothe ndamatūrīrie na ūūgī, ngiuga atīrī, "Nīndūtē itua ūrīa kūgīa na ūūgī." No

rīrī, ūndū ūcio warī kūraya na niī. 24 O ūndū ūrīa wothe ūngītūka nīguo, ūūgī-rī, nīūraihīrīrie mūno na nīmūhīthe makīria: nūū ūngīmenya? 25 Nī ūndū ūcio ngīhūndūra meciiria makwa harī ūmenyi, na gūtuīria, na kūmaatha ūūgī, na mūtabarīre wa maūndū na ndaūkīrwo nī ūkīgu wa waganu, na ūgūrūki wa ūrimū. 26 Ningī ngīona ūndū mūrūrū gūkīra gīkuū, naguo nī mūndū-wa-nja ūrīa ūhaana ta mūtego, o ūrīa ngoro yake ūhaana mūtego wa kūgwatia, namo moko make makahaana ta mīnyororo. Mūndū ūrīa ūkenagia Ngai nīakehonokia harī mūndū-wa-nja ūcio, no mūndū ūrīa mwīhīa nīakagwatio nīwe. 27 Mūrutani ekuuga atīrī, “Ūndū ūyū nīguo menyete: “Ngīringithania ūndū ūmwe na ūrīa ūngī nīguo menye mūtabarīre wa maūndū-rī, 28 o ngīethaga ūguo na ndione-rī: Nīndonire mūndū mūrūme ūmwe mūrūngīrīru harī arūme ngīri, no ndionire mūndū-wa-nja o na ūmwe mūrūngīrīru thīinī wao othe. 29 Ūndū ūyū noguo nyonet: Ngai oombire mūndū arī mūrūngīrīru, no andū nīmecarīrie maūndū maingī ma wara.”

8 Nūū ūtarīi ta mūndū ūrīa mūūgī? Ningī nūū ūngīmenya gūtaūra maūndū? Ūūgī nīguo ūtūmagā ūthīū wa mūndū ūkēnge, na ūgatūma gūthita gīthīthī gwake kūgarūrūke. 2 Nguga atīrī, athīkagīra rīathani rīa mūthamaki, nī ūndū nīwehītire ūrī mbere ya Ngai. 3 Ndūkahīuhage kwehera harī mūthamaki. Ndūgekage ūndū mūūru, nīgūkorwo we ekaga ūndū ūrīa ūngīmūkenia. 4 Na tondū uuge wa mūthamaki ūrī hinya-rī, nūū ūngīhota kūmūuria kīuria atīrī, “Nī atīa ūreka?” 5 Mūndū ūrīa wothe wathīkagīra watho wake ndakoona ūūru, nayo ngoro ya mūndū mūūgī ikūūranaga gwathīkīra mūthamaki ihinda rīrīa rīagīrīre, ningī na njīra ūrīa yagīrīre. 6 Nīgūkorwo ūndū o wothe nī ūrī ihinda rīrīa rīagīrīre, na njīra ūrīa yagīrīre ya kūwīka, o na gūtuīka thīnīna wa mūndū nīūmūritūhagīra mūno. 7 Tondū gūtīrī mūndū ūngīmenya maūndū marīa makaamūkora-rī, nūū ūngīmwīra maūndū marīa magooka? 8 Gūtīrī mūndū ūngīhota gwatha rūhuho agirie rūhurutane; ūguo noguo gūtarī mūndū ūngīhota kūgīrīrīria mūthenya wake wa gūkua. O ta ūrīa gūtarī mūndū ūheagwo rūūtha hīndī ya mbaara, ūguo noguo waganu ūtangīhonokia mūndū ūrīa ūwīkaga. 9 Maūndū macio mothe nīndamoonire, o ndīrūtanīrie kūmenya ūhoro wa maūndū marīa mothe mekagwo gūkū thī kwaraga riūa. Nī kūrī hīndī mūndū agītīga na ūhoti wa gwathaga andū arīa angī, nake agethūkia we mwene. 10

O na ningī ngīona andū arīa aaganu magīthikwo, o acio maathīiaga na makoima handū-harīa-haamūre, nao magakumagio kūu itūura-inī inene kūrīa meeakāgra maūndū macio. Ūndū ūyū o naguo no wa tūhū. 11 Rīrīa gwīka ūūru kwaga kūherithio narua-rī, ngoro cīa andū ikīragīrīria gūthugunda gwīka ūūru. 12 O na mūndū mwaganu angīka maūndū mooru maita igana na atūure muoyo ihinda iraya-rī, nīnjūū na ma atī andū arīa metigīrīte Ngai nīmakona maūndū mega, o acio mahoojaga marī mbere ya Ngai. 13 No rīrī, tondū andū arīa aaganu matītīgagīra Ngai-rī, matikoona maūndū mega, na matukū mao matikaraiha ta kīruru. 14 Na nī kūrī ūndū ūngī wa tūhū wīkīkaga gūkū thī: naguo nī atī andū arīa athingu nīmakoragwo nī maūndū marīa magīrīire gūkora andū arīa aaganu, ningī atī andū arīa aaganu nīmakoragwo nī maūndū marīa magīrīire gūkora andū arīa athingu. Ūndū ūyū o naguo, nguga atīrī, no wa tūhū. 15 Nī ūndū ūcio ngīgāathīrīria gīkēno kīa mūtūrīre, tondū gūtīrī ūndū ūngī mwega wa mūndū gūkū thī kwaraga riūa gūkīra kūrīa, na kūnyua, na gūkena. Nakīo gīkēno gītūure kīrūmanīrīre nake wīra-inī wake matukū mothe ma muoyo marīa Ngai amūheete gūkū thī kwaraga riūa. 16 Rīrīa ndeerutanīrie kūmenya ūhoro wa ūngī na kuona wīra ūrīa mūndū arutaga gūkū thī, tondū nī kūrī mūndū maitho make matoonaga toro mūthenya kana ūtukū, 17 hīndī īyo ngīkīona maūndū marīa mothe Ngai ekīte. Gūtīrī mūndū ūngīhota kūmenya ūrīa gūthīiaga na mbere gūkū thī kwaraga riūa. O na mūndū angītūria na kīyo gīake gīothe, ndangīhota kūmenya gītūmi kīa ūndū ūcio. O na mūndū mūūgī angītīa atī nīoī, ndangīhota gūtākīrwo kūna nī ūndū ūcio.

9 Nī ūndū ūcio ngīcūūrānia ūhoro wa maūndū macio mothe na ngīona atī andū arīa athingu na arīa oogī, o hamwe na mawīra mao, marī moko-inī ma Ngai, no rīrī, gūtīrī mūndū ūngīmenya kana nī wendo, kana nī rūmena rūmwetereire. 2 Andū othe marīkagīrīria o ūndū ūmwe: kīrīkīrīro kīa andū arīa athingu na arīa aaganu, kīa andū arīa ega na arīa ooru, kīa andū arīa matethaahtīte na arīa methaahtīte, na kīa andū arīa marutaga magongona na arīa matarutaga gīothe no kīmwe. O ta ūrīa mūndū mwega atariī, ūguo noguo mūndū mwīhīa atariī; o ta ūrīa arīa mehītaga na mīlhītwa matariī, ūguo noguo arīa metigagīra kwīhīta na mīlhītwa matariī. 3 Ūyū nīguo ūūru ūrīa ūkoragwo maūndū-inī mothe marīa mekīkaga gūkū

thī kwaraga riūa: Andū othe marīkagīrīria o ūndū ūmwe. O na ningī ngoro cia andū ciyūrīte ūru, na ūgūrukī ūkaagīa ngoro-inī ciao rīrīa marī muoyo, na thuutha-inī magakua. 4 Mündū ūrīa wothe ūrī gatagatī ka arīa marī muoyo arī na kīrīgīrīro; na rīrī, nī kaba ngui irī muoyo gükīra mūrūthī mūkuū! 5 Nī ūndū andū arīa marī muoyo nīmooī nīmagakua, no arīa makuīte matirī ūndū mooī; na matirī kīheo kīngī metereire, o na matiririkanagwo, nīmariganīre. 6 Wendani wao, na rūmena rwao, o na ūiru wao nīithurīte biū; na gütirī hīndī īngī magaacocka kūgīna na handū maūndū-inī marīa mothe mekagwo gükū thī kwaraga riūa. 7 Thī, ūrīe irio ciaku ūkenete, na ūnyue ndibei yaku ūcanjamūkīte ngoro, nīgūkorwo ihinda rīrī nīrīo Ngai etīkīrīte wīra waku. 8 Wīhumbage nguo cia rangi mwerū hīndī ciothe, na wīhakage maguta mūtwe hīndī yothe. 9 Tūrīanagai na gīkeno na mūtumia ūcio waku wendeete, matukū mothe ma muoyo ūyū wa tūhū marīa Ngai akūheete gükū thī kwaraga riūa, o matukū macio maku mothe ma tūhū. Nī ūndū rīrī nīrīo igai rīaku mūtūrīre-inī waku, o na gwītungumania-inī gwaku ūrī gükū thī kwaraga riūa. 10 Ūndū ūrīa wothe ūngīona wa gwīka na guoko gwaku-rī, wīke na hinya waku wothe, tondū mbīrīra-inī kūrīa ūrorete, gütirī kūrūta wīra kana gwīciiria, kana kūmenya maūndū, o na kana ūūgī. (Sheol h7585) 11 Nīnyonete ūndū ūngī gükū thī kwaraga riūa: Atī andū arīa marī ihenya tio mahootanaga ihenya-inī, na arīa marī hinya tio mahootanaga mbaara-inī, o na arīa oogī tio moonaga irio, na arīa mooī maūndū mūno tio magīaga na ūtonga, o na kana andū arīa oogī makaheo gītīo; no rīrī, ihinda na mweke nī cia andū othe. 12 O na ningī, gütirī mündū ūngīmenya rīrīa mūtino ūngīmūkora: Tondū o ta ūrīa thamaki inyītagwo na mūtego mūūru, o na ta ūrīa nyoni inyītagwo na gīkerenge, ūguo noguo andū manyītagwo nī mahinda mooru marīa mamakinyagīrīra materīgīrīre. 13 Ningī ngīona ūūgī gükū thī kwaraga riūa ūrīa wamakirie mūno, watarii ūū: 14 Hīndī ūmwe nī kwarī itūura inini, na rīarī na andū o anini thīnī warīo. Na mūthamaki warī na hinya mūno akīrīfūkīrīra, akīrīthiūrūkīrīra, na agīaka rūririgo rwa kūrīrigīcīria, arīfūkīrīre. 15 Na rīrī, itūura-inī rīu nī gwatūrūraga mündū mūthīni no aarī mūūgī, nake akīhonokia itūura rīu na ūūgī wake. No rīrī, gütirī mündū wacookire kūririkana mündū ūcio mūthīni. 16 Nī ūndū ūcio ngīkiuga atīrī, “Ūūgī nī mwega gükīra hinya.” No ūūgī wa mündū

mūthīni nīūmenagwo, na ciugo ciale itithikagīrīrio. 17 Ciugo cia ūhooreri cia mündū ūrīa mūūgī nīciagīrīre ithikagīrīrio, gükīra rīanīrīra ūrīa mündū ūrīa wathaga irimū. 18 Nī kaba ūūgī gükīra indo cia mbaara, no rīrī, mündū mwīhīa ūmwe nīāthūkagia maūndū maingī mega.

10 O ta ūrīa ngi nguū itūmaga maguta manungi wega magīe na kīheera kīru-rī, noguo ūkīgu mūnini ūkomagīrīria ūūgī na gītīo. 2 Ngoro ya mündū ūrīa mūūgī yerekagīra mwena wa ūrīo, no ngoro ya mündū mūkīgu īkeerekera mwena wa ūmotho. 3 O na rīrīa egūthīi na njīra, mündū mūkīgu nīoragwo nī meciiria make, na akoonia mündū o wothe ūrīa arī mūkīgu. 4 Marakara ma mündū ūrīa wathanaga mangīarahūka igūrū rīaku, ndūkoime harī ūrī; ūhooreri no ūhoorerie mahītia manene. 5 Nī harī ūndū mūūru nyonete gükū thī kwaraga riūa, na nī ihītia rīrīa rīumanaga na mwathi wa andū: 6 Atī andū arīa akīgu nīmatūūgagīrio mūno, nao andū arīa itonga makanyihiio. 7 Nīnyonete ngombo igīthīi ihaicīte mbarathi, nao ariū a athamaki magathīi na magūrū ta ngombo. 8 Mündū ūrīa wenjaga irima-rī, nīwe ūkaarīgū; nake ūrīa ūtharagia rūthingo nīkūrūmwō akaarūmwō nī nyoka. 9 Mündū ūrīa wenjaga mahiga no agerwo ngero nīmo; nake ūrīa watūraga ngū no imūrehere ūgwati. 10 Ithanwa rīngītuuhā na rīage kūnoorwo-rī, mündū nīatūmagīra hinya mūngī, no ūūgī wa wīra ūrehaga ūhootani. 11 Nyoka ūngīrūma mündū itanathuuthīrō ūhoorerē-rī, hatīrī bata kūrī mūmīthuuthīrī. 12 Ciugo cia kanua ka mündū mūūgī nī cia ūtugi, no mündū mūkīgu anīinagwo nī mīromo yake mwene. 13 Kīambīrīria-inī ciugo ciale nī cia ūrimū; na kīrīkīrīo-inī nī cia ūgūrūki mūtheri: 14 nake mündū mūkīgu no ciugo aingīhagia. Gütirī mündū ūū ūrīa gūkaahaana, ningī nū ūngīmwīra ūhoro wa maūndū marīa mageekīka thuutha wake? 15 Wīra wa mündū mūkīgu nīūmūnogagia; we ndamenyaga njīra ya gūthīi itūura-inī. 16 Būrūri ūrīa mūthamaki wakuo aarī ndungata, na anene akuo marokagīra kūrīa o rūciinī kaī ūrī na haaro-ī! 17 Kūrathimwo-rī, nīwe būrūri ūrīa mūthamaki waku aaciārītwo arī mündū wa gütīka, na ūrīa ariū ake marīaga irio ihinda rīrīa rīagīrīre: nīgeetha magīe na hinya, na makanyua, no ti geetha marīo. 18 Mündū angīkorwo arī kīgūūta, mūtīrīro ya nyūmba yake nīhōcagīrīra; namo moko make mangīregera, nyūmba no yure. 19 Iruga rīrugagwo nīguo andū makene, nayo ndibei

īkenagia muoyo, no mbeeca nīcio iħingagia mañdū mothe. 20 Ndūkanarume mūthamaki, o na meciiria-inī maku, na ndūkanacuuke għitonga īrri nyūmba yaku ya thiiñi, tondū nyoni ya riera-inī no ītware ciugo ciaku, o na kana īrja īrri mathagu īheane īħoro īċio war̊tie.

11 Ikkia irio ciaku igħurū ria maaī, nī ūndū thuutha wa matukū maingi nīūgaaciona rīngi. 2 He andū mūgwanja rwīga, iżi, o na īhe andū anana, nīgūkorwo wee ndūnġimena mūtino īrja īngūka büruri-inī. 3 Matu mangiyyura mbura, mamiuragia gūkū thī. Mūtī īngiġūna na mwena wa għithini, kana mwena wa għathigħathini, o harja ugħūġa, hau no ho uikaraga. 4 Mūndū īrja wothe īċu ħażżeq īrria rūħuho, ndahaandaga; nake īrja īnoraga matu, ndagħethaga. 5 Tondū ndūnij njiġi īrja rūħuho rūgeraga, o na kana īrja mwana aħthondekawgo nda-inī ya nyina, īġu nogħo ītangimena wira wa Ngai, o we Mūmbi wa indo ciothe. 6 Haanda mbeu ciaku rūciinī, na hwa-inī-rī, ndukħurūkie moko maku, nīgūkorwo ndūnij iria ikaagħira, kana nī ici, kana nī iclo ingi, kana hihi ikaagħira o cier. 7 Utheri nī mwega, namo maitho nīmakenagħira kuona riūa. 8 Na rīri, mūndū o na angīġitūra muoyo mħaka mīngi atħa-rī, nīamikenagħire yothe. No nīarikanage matukū ma nduma, tondū magħakorwo marī maingi. Mañdū mothe magooka nī ma tħū. 9 Atiřiři, wee mwanake üyū, kenagħira unction waku, na ureke ngoro yaku īgħukienagħie matukū-inī ma wħi waku. Thiiaga na mithiře īrja wiyendeire na ngoro yaku, o na īrja yonagħo īrri mīegħa nī maitho maku, no umente atiři, harī mañdū macio mothe, Ngai nīagħaqċiirithha. 10 Nī ūndū īċio, eheria gwitħanga ngoro-inī yaku, na weherie mathiġġa mwirī-inī waku, tondū wħi waku na hinxa wa mwirī no cia tħū.

12 Ririkanaga Mūkūmbi matukū-inī ma unction waku, mūria wa matukū ma thihha makinye, na mħaka īku hirrifte rīri īkoiga atiři, “Ka ġid nikenagħira mħaka īno-ī”: 2 riūa na utheri, na mweri na njata ītanatūka nduma, namo matu matanacooka ho mbura yathira; 3 rīri aikaria a nyūmba makainaina, nao arja marī hinna mainame, rīri ithi igaatiga għithha nī ūndū nī nini, nao arja macu ħażżeq īrria na ndirica matumanirwo nī nduma; 4 rīri mīrango ya kuumiħa barabara īkaahingwo, na mūgambo wa għithha īnyihe; rīri andū magħokagħiřo nī mīgħambo ya nyoni, no nyimbo ciao ciothe īkaaga kūigu; 5 rīri andū marī na guoxy wa kūhaica igħurū, na mageetigħra mogħwati

ma mabarabara-inī; rīri mūtī wa mūrothi īrufi kiro, nayo ndaahi itħihi īkkururitie, namo meri rīri mage hinya. Hindī iyo mūndū ainu kie kūrja agħat-tuura tene na tene, nao acakai mathiġi magħiċekk njiġi inī. 6 Ririkanaga Mūkūmbi: mbere ya mūħindo wa betha ītanatūka, o na kana mbakuri ya thahabu ītaanooragħo; mbere ya ndigħi tħu għiex īther kie kūrja ruo imire, nagħo roħo īċoode kūrji Ngai īrja waħħeġġ. 8 “Mañdū mothe nī ma tħū! Nī ma tħū!” Īġu nīgu Mūrutanji ekuuga. “Mañdū mothe nī ma tħū!” 9 Mūrutanji to kūlhīga aarī mūnġi, no nī aarutire andū mañdū. 10 Nīacu īranirie na agħiġi mañdū, na agħiġi īrria thimo nyingi na mūbango. Mūrutanji niżżejjurie nigeetha one ciugo o iria ciagħiři, na īrja aandikire warri mūrungħi rru na wa ma. 11 Ciugo cia andū arja oogħi nī ta mīcengi, nayo mīario yao īcoakan īrri ihaana ta nyambo iħu īrri wega ikarūma, iħeġi īrri two nī Mūrūthi umwe. 12 Ītikira għutaarwo, mūrū wakwa, ndukħaneek īndū wa għiċċon gerera. Ha īħoro wa għiex īħom mabku maingi-rī, ndūrī mūthha, nakuo għiex mūn kūnogħia mwirī. 13 Rīu-rī, mañdū mothe nīmarik tie kūigu; kīrik īrro kia īħoro īċio wothe nī għik: Witiġi Ngai na īrūmagħi maathani make, nī ūndū gwika īġu nikkūħingia mañdū mothe marīa mūndū agħiři rū nī gwika. 14 Nīgūkorwo Ngai nīagħaqiirithan īrria ūndū o wothe wiċċi, hamwe na mañdū mothe marīa mahitħe, marī mega kana marī mooru.

Rwimbo

1 Rūrū nīruo rwīmbo rwa Solomonī rūrīa rwega
gūkīra nyīmbo ciōthe. **2** Ta nīamumunye na
mamumunya ma kanua gake: nī ūndū wendo waku nī
mwega gūkīra ndibei. **3** Mūtararīko wa maguta macio
wīhakīte nī mwega; rītwa rīaku no ta mūtararīko
wa maguta manungi wega magiitamīrīrio. Na nokī
wendetwo nī airītu! **4** Ndūkandige, nītūthī nawe; reke
twīhīke! Mūthamaki nīfandoonyie nyūmba ciale cia
thīnī. Arata Tūgūcanjamūka na tūkene nī ūndū waku;
tūrikumagia wendo waku gūkīra ndibei. Mwendwa
Kaī marī na kīhotoo gīa gūkwenda-īl. **5** Nīi ndī mūirū,
no ndī mūthaka, inyūi aarī a Jerusalemu, njirīte
o ta hema cia Kedari, ngaagīra o ta itambaya cia
gūcuuria hema cia Solomonī. **6** Tigai kūndora nī
ūndū ndī mūirū, tondū njirīte nī kūhīa nī riūa. Ariū a
maitū nīmandakarīire, makindua mūrori wa mīgūnda
ya mīthabibū; no mūgūnda wakwa wa mīthabibū
nīndīurekereirie. **7** Atīrīrī, wee nyendete, ta njīra
harīa ūrāriihīria rūrū rwaku rwa mbūri, njīra harīa
ūkwarahia ng'ondū ciaku mīaraho. Ingīkara atīa ta
mūtumia mūhumbe maitho ndūrū-inī cia arata aku?
8 We mūthaka kūrī andū-a-nja othe, akorwo ndūrīrī,
umagara ūrūmīrīre makinya ma ng'ondū, ūkarīthīrie
tūrī twaku hakuhī na hema cia arīthī. **9** Wee,
mwendwa wakwa-rī, ngūgerekanaŋia na mbarathi ya
mūgoma yohereirwo ngaari īmwe ya ngaari cia ita
rīa Firaūni. **10** Makai maku-rī, mathakarīrwo mūno
nī icūhī cia matū, nayo ngingo yaku ikaagīrīrwo nī
mīgathī ya tūhiga twa goro. **11** Tūgūgūthondekera
icūhī cia matū cia thahabu, ciohanītio na tūbungo
twa betha. **12** Rīrīa mūthamaki aarī metha-inī yake-rī,
maguta makwa manungi wega maiyūritie mūtararīko
wamo kūu. **13** Mwendwa wakwa harī nīrī, ahaana ta
koohē ka manemane gakomeire gatagatī ka nyondo
ciakwa. **14** Mwendwa wakwa harī nīrī, nī ta kamanja
ka mahūa ma mūhanuni kuuma mīgūnda-inī ya
mīthabibū ya Eni-Gedi. **15** Hī! Kaī wee mwendwa
wakwa ūkīrī mūthaka-īl! Hī, ti-itherū ūrī mūthaka!
Maitho maku magīrīte o ta ma ndutura. **16** Hī! Kaī
wee mwendwa wakwa ūkīrī mūthaka-īl! Kaī ūkīrī wa
kwendeka-īl! Na ūrīrī witū nī ta nyeki ūrīa nduru.
17 Mīratho ya nyūmba iitū nī ya mītarakwa; nayo
mītīrīrī vayo nī ya mīkarakaba.

2 Niñ ndi ihúa rúa Sharoni, ningí gítoka gía ituambá iní. **2** O ta gítoka kírí mígua-iní-rí, níguo mwendwa wakwa atarií arí gatagatí ka airítu arí angí. **3** Ota mütí wa mütunda ürí mítí-iní ya gíthaka-rí, níguo mün'yendi atarií arí gatagatí ka aanake arí angí. Ngenagíra güikara kíigunyí-iní gíake, namo matunda make ngímacama njiguaga marí mürío. **4** Niñandoonyetie nyúmba nene írúa írifágírwo iruga, nayo bendera írúa ahaicité igúrú ríakwa ní wendo. **5** Njíkírai hinya na thabibú iria nyúmuthie, münjeruhírie hinya na matunda, ní ündú ndí múcuce ní wendo. **6** Guoko gwake kwa ümotho aküigíte rungu rwa mütwe wakwa, nakuo guoko gwake kwa ürío gúkaahímbíria. **7** Inyuú aarí a Jerusalemu, ndamwíhítithia na thiiya, na mígoma ya thwariga cia werú-iní atíri: Mütikoimbuthíre wendo o na kana müwarahüre, o nginya wírirírie kwarahüka guo mwene. **8** Ta thikíríria, úcio ní mwendwa wakwa! Ta rora! Íí niwe üyú üroka, akírúgaga akíríire iríma-iní, arooka agítürühaga türíma-iní. **9** Mwendwa wakwa ahaana ta thiiya, kana ta thwariga írúa nyanake. Ta kírore! Niñwe üürúa ürungíi thuutha wa rüthingo rwitú, ararorera ndirica-iní, agacúthíríria mianya-iní. **10** Mwendwa wakwa aaririe akínjírra atíri, “Mürata wakwa, o wee müthaka, ükíra tüthíi. **11** Atírírl! Híndí ya heho ní thiru; nayo mbura níkítié igatiga kuura. **12** Niñ híndí mahúa marakunükä thí; ihinda rúa kúina níkinyu, mígambó ya ndutura níraiguo bürüri-iní witú. **13** Müküyú-rí, níürutíte ngüyú cia mbere; mítahabibú írúa íratumúra kíro níraruta mütararíko wayo wega. Ükíra, üka mürata wakwa; o wee wakwa müthaka, ükíra tüthíi.” **14** Ndutura yakwa wee ürí mítatükä-iní ya rwaro rwa ikinga, kúu ciíhitho-iní cia hurúrúka cia iríma, nyonia üthiú waku, ta reke njigue mügambo waku; ní ündú mügambo waku ní mwororo, na üthiú waku ní müthaka. **15** Tünityírei mbwe, o tübwe túu túnini, türúa tüthükagia mígündá ya mítahabibú, o mítahabibú íyo iitú íratumúra kíro. **16** Mwendwa wakwa ní wakwa na niñ ndí wake; aríithagia kúrúa kúrúa itoka. **17** Hündüká nginya rírúa kúrürura, nacio ciíruru ciírúrie. Hündüká mwendwa wakwa, tuíka ta thiiya, kana ta thwariga nyanake, írí iríma-iní cia Betheri.

3 Útukū wothe ndī ūrīrī-inī wakwa ndīracaragia
úcio ngoro yakwa yendete; ndīramūcaririe, no
ndinamuona. 2 Nīngūkīra thiī ngacangacange
itūura-inī inene, hungure njīra-inī ciario na nja
ciario; thiī ngeeethe úcio ngoro yakwa vendete. Nī

ündū ūcio ngīmūcaria, no ndiigana kūmuona. 3 Arangīri nīmanyonire, magīthiūrūrūka itūūra-inī rīu inene. Ngīmooria atīrī, “Nīmuonete ūrīa ngoro yakwa yendete?” 4 O ndamahītūka o ūguo, nīguo ndonire ūrīa ngoro yakwa yendete. Ngīmūnyiita na ndiamūrekirie, o nginya ngīmūtoonyia nyūmba ya maitū, ngīmūtoonyia kanyūmba ga thiīnī ka ūrīa wanjiarie. 5 Inyuī aarī a Jerusalemu, ndamwīhītīthia na thiīya, na mīgoma ya thwariga cia werū-inī atīrī: Mūtikoimbuthūre wendo o na kana mūwarahūre, o nginya wīrirīrie kwarahūka guo mwene. 6 Nūū ūyū ūroka ambatīte oimīte werū-inī ahaana ta itu rīa ndogo, arī mūtararīko wa manemane na ūbani, iria ithondeketwo na mahuti mothe manungi wega ma mwonjoria? 7 Atīrīrī! Nī ngaari ya gūkuua Solomoni, yumagārītio nī njamba cia ita mīrongo itandatū, iria ndīē mūno cia Israeli, 8 othe meeohete hiū cia njora, na othe marī na ūugī wa mbaara, o ūmwe wao eyohete rūhiū rwa njora, ehaarīrie nī ündū wa imakania iria ingūuka ūtukū. 9 Mūthamaki Solomoni nīethondekeire ngaari ya kūmūkuuaga; amīakīte na mītī ya kuuma Lebanoni. 10 Itugī ciayo atumithītie cia betha, naguo mwītiiro wayo nī wa thahabu, gītī kīayo kīgemetio na gītambaya kīa rangi wa ndathi, mwena wa thiīnī wayo ūgemetio na wendo nī aarī a Jerusalemu. 11 Inyuī aarī a Zayuni ta kiumei, mwīrorere Mūthamaki Solomoni ekīrīte thūmbī, thūmbī ūrīa nyina aamwīkīrire mūthenya wake wa kūhikania, mūthenya o ūrīa ngoro yake yakeneire.

4 Hī, kaī wee mwendwa wakwa ūkīrī mūthaka-īl
Iī ti-itherū ūrī mūthaka! Maitho maku mahaana ta ma ndutura makīonerwo hau taama-inī ūcio ūkūhumbīrīte ūthīū. Njuūrī yaku no ta rūrūrwa mbūrī rūgīkūrūka Kīrima-inī kīa Gileadi. 2 Magego maku mahaana ta rūrūrwa ng'ondu ciarīkīa kūmurwo guoya o ūguo, ikīambata ciumīte gūthambio. O ūmwe yacio ūrī na ihatha rīayo; hatirī o na ūmwe yacio ūrī iiki. 3 Mīromo yaku īhaana ta uuthi mūtune; kanua gaku kaigarīte mūno. Thīa ciaku īhaana ta ciatū igīrī cia itunda rīa mūkomamanga, ikīonerwo hau taama-inī ūcio ūkūhumbīrīte ūthīū. 4 Ngingo yaku īhaana ta mūthiringo ūrīa mūraihi wa Daudi, wakītwo wega mūno; nakuo gūgacuorio ngo ngiri, na ciothe nī ngo cia njamba cia ita. 5 Nyondo ciaku cierī īhaana ta ciana igīrī cia thiīya, ikahaana ciana cia mahatha cia thiīya ikīrīa itoka-inī. 6 Nīngūthīrī Kīrima-inī kīa manemane, na nginye karīma-inī ka

ūbani, njikare kuo nginya kūrīrura, nacio cīruru ciirīrie. 7 Wee mwendwa wakwa ūrī mūthaka biū; ndūrī na kameni o na kanini. 8 Ūka tūthī nawe, mūhiki wakwa, tuume Lebanoni, nītūthī nawe tuume Lebanoni. Harūrūka uume gacūmbīrī-inī ka Amana, ūkiume kīrima gīa Seniru, o gacūmbīrī ka Herimonī, uume kūu imamo-inī cia mīrūūthi, ūkiume irīma-inī icio cia ngari. 9 Nīutahīte ngoro yakwa, wee mwarī wa maitū, o wee mūhiki wakwa; nīutahīte ngoro yakwa na irora o ūmwe rīa maitho maku, na ithaga ūmwe rīa mūgathī waku wa ngingo. 10 Wee mwarī wa maitū, o we mūhiki wakwa, kaī wendo waku nī wa gūkenerwo-īl ūrī wendo waku nī wa gūkenania mūno gūkīra ndibei, naguo mūtararīko wa maguta maku nī mwega kūrī wa mahuti mothe marīa manungi wega! 11 Wee mūhiki wakwa, mīromo yaku itaatagia mūrīta magua ma ūukī; iria na ūukī ūrī rungu rwa ūrūmī rwaku. Mūtararīko mwega wa nguo ciaku no ta ūrīa wa Lebanoni. 12 Wee mwarī wa maitū, o wee mūhiki wakwa, ūhaana ta mūgūnda mūrigīre, ūkahaana ta gīthima kīirīgīre, na ta itherūkīro rīa maaī ihingīrīrie. 13 Thuuna ciaku nī ta mūgūnda wa mītī ya mīkomamanga ūna matunda mega mūno, ūrī na mīhanuni, na mītī ūrīa yumaga uundi, 14 īkoima uundi na manjano, na irago na mīndarathini, hamwe na mūtī o wothe wa ūbani, na manemane na thubiri, na mahuti mothe marīa manungi wega mūno. 15 Wee-rī, ūrī itherūkīro rīa maaī ūrī ūgūnda, ūrī gīthima kīa maaī megūtherera, maikūrūkite moimīte Lebanoni. 16 Wee rūhuho rwa gāthīgāthī ūkīra, nawe rūhuho rwa gūthī ūkīra, ūkīra! Hurutanaai mūgūnda-inī wakwa, nīguo mūtararīko waguo ūhunje kūndū kūraya. Mwendwa wakwa nīatoonye mūgūnda-inī wake, na arīe matunda maguo o macio mega mūno.

5 Wee mwarī wa maitū o wee mūhiki wakwa, nīndoka mūgūnda-inī wakwa; nīnjookanīrīrie manemane makwa na mahuti makwa marīa mangī manungi wega. Nīndīte magua makwa, o na ūukī wakwa; nīnyuīte ndibei yakwa, o na iria ūrīwakwa. Arata Inyuī arata-rī, ūrī na mūnyue; inyuī mwendaine-rī, nyuai nginya mūiganie. 2 Ndīrārī toro, no ngoro yakwa nīreiguité. Ta thikīrīria! Mwendwa wakwa nīararingaringa mūrango, akiugaga atīrī: “Mwarī wa maitū, wee mwendwa wakwa, wee ndutura yakwa, o wee wakwa ūtarī kaūcuuke-rī, hingūrīra. Mūtwe wakwa nīuhūgītio nī ime, njuūrī yakwa ikaiyūra

ireera ria ūtukū.” 3 Nindutite nguo yakwa ya igūrū: no nginya ndīmīhumbe ūringi? Ningi nindithambite magūrū: no nginya ndīmekire giko ūringi? 4 Mwendwa wakwa arakirie guoko gwake kamwanya-ini ka mūrango, nayo ngoro yakwa ūrambirīria kūmwīrirīria. 5 Ndīrokira kūhingūrīra mwendwa wakwa, moko makwa magītaataga manemane, nacio ciara ciakwa ikanyūrūrkia manemane, nyiitīro-ini ya mūrango. 6 Ndīrahingūrīre mwendwa wakwa, no mwendwa wakwa ndararī ho, nīarathīte; Nayo ngoro yakwa ūroro nī hinya nī ūndū wake gūthī. Ndīramwethire, no ndinamuona. Ndīramwītire, no ndanananjītika. 7 Arangīri maranyona magīthiūrūrūka itūura-ini rīu inene. Nao marahūrīre, marandihangia; marandunya nguo yakwa ya igūrū, arangīri acio a thing! 8 Inyuī aari aya a Jerusalemu, ndamwītīthia atīrī: mūngīona mwendwa wakwa-rī, mūkūmwīra atīa? Mwīrei atī ndī mūcuce nī wendo. 9 Wee mūthaka gūkīra andū-a-nja arīa angī othe-rī, mwendwa waku aagīrīte agakīra endwa arīa angī na kī? Mwendwa waku akīrīte endwa arīa angī nakī, nīguo ūtwīhītīthie ūguo? 10 Mwendwa wakwa nī mūthaka na agatunīha, nīekūrānīte harī arūme ngiri ikūmi. 11 Mūtwe wake ūhaana ta thahabu theru mūno; njūrī yake ūrī na mīkumba, na ikaira ta ihuru. 12 Maitho make mahaana ta ma ndutura ciūmbite tūrūū-ini, mahaana ta mathambītio na iria, o ta maigītwo wega makaagīrīra ta mathaga. 13 Makai make namo mahaana ta tūmīgūnda tūtumanīte mahuti manungi wega magītararika. Mīromo yake no ta itoka igūita manemane. 14 Moko make mahaana ta thanju cia thahabu, itheecereirwo tūhīga-ini tūrīa twītagwo thumarati; mwīrī wake ūhaana ta mūguongo ūrīa mūnyorokie, ūgemetio na yakuti ūrīa theru. 15 Magūrū make matarii ta itugī cia mahiga ma mūthemba wa marimari, ihaandīrīrīwo itina-ini cia thahabu ūrīa therie. Maūtī make matarii ta Lebanonī, agathakara ta mītarakwa yakuo. 16 Kanua gake akīaria karī mūrīo mūno; we nī wa kwendeka biū. Atīrīrī, ūyū nīwe mwendwa wakwa, ūyū nīwe mūrata wakwa, inyuī aari a Jerusalemu.

6 Wee mūthaka gūkīra andū-a-nja arīa angī othe-rī, mwendwa waku athīte kū? Mwendwa waku arorire na kū, nīguo tūmūcarie nawe? 2 Mwendwa wakwa aikūrūkire mūgūnda-ini wake, o tūmīgūnda-ini tūrīa tūtumanīte mahuti marīa manungi wega, athīte kūrīthia kūu mīgūnda-ini, agītūaga mahūa ma itoka. 3 Niī ndī wa mwendwa wakwa, nake nī

wakwa; we arīithagia itoka-ini. 4 Wee mwendwa wakwa, ūrī mūthaka, o ta būrūri wa Tiriza, ūrī wa kwendeka o ta Jerusalemu, na ūkamakania o ta ita rīrī na bendera. 5 Wīlūgūre na kūngī, ūtige kūndora; maitho maku nīmarahoota. Njūrī yaku no ta rūrūrwa mbūri rūgūkūrūka Kīrima kīa Gileadi. 6 Magego maku mahaana ta rūrūrwa ng'ondū ikīambata ciūmīte gūthambio. O ūmwe yacio ūrī na ihaana ta ciatū igūrī cia itunda rīa mūkomamanga, ikīonerwo hau taama-ini ūcio ūkūhumbīrīte ūthī. 8 No gūkorwo na atumia athamaki mīrongo itādatū, na thuriya mīrongo ūnana, na airītu gathirange matāngītarīka; 9 no ndutura yakwa, ūcio wakwa ūtarī ūcuuke-rī, gūtīrī ūngī mahaanaine, nowe mūirītu wa nyina wiki, o we gītūnio kīa ūcio mūmūciari. Airītu maamuonire makīmwīta mūrathime; nao atumia athamaki o na thuriya makīmwīta. 10 Nūū ūyū ūroimīra ta ruoro rūgītema, athakarīte ta mweri, na agathera ta riūa, arī na ūkengu ta wa njata ūrūrūngānīte? 11 Nīndīraikūrūkire mūgūnda wa mīkombokombo, ngarore tūmītī tūrīa tūmerete kūu gītuamba-ini, nīguo nyone kana mīthabibū nīthundūrīte, o na kana mīkomamanga nīrūtīte kīro. 12 O na itanamenya ūrīa gūtārī-rī, merirīria ma ngoro yakwa marandwara gatagatī-ini ka ngaari cia mūthamaki cia ita cia andū aittū. 13 Cooka, cooka, wee Mūshulamu; cooka, cooka, nīgeetha tūkwīrorere! Mwendani Mūkwenda kwīrorera Mūshulamu ūyū nīkī, taarī rwīmbo rwa Mahanaimu mūreerorera?

7 We mwarī ūyū wa mūnene, ī magūrū maku mekīrītwo iraatū ti mathaka! Magūrū maku mathakarīte makahaana ta mathaga, marīa mathondeketwo nī moko ma mūbundi mūgū. 2 Mūkonyo waku nī ta kaihūri ga gīthiūrūrī karīa gataagaga ndibei ningie. Njohero yaku ūhaana ta kīhumbu kīa ngano ngonyore, gīthiūrūrūkīrio nī itoka. 3 Nyondo ciaku ihaana ciana igūrī cia thiīya, ikaħħana mahatha ma thiīya. 4 Ngingo yaku ūhaana ta mūthiringo mūraihu wakītvo na mūguongo. Maitho maku nī ta tūrīa twa Heshiboni, hakuhī na kīhingo kīa Bathi-Rabimu. Iriūrū ūrīku ūhaana ta mūthiringo mūraihu wa Lebanonī ūrīa ūrorete na mwena wa Dameski. 5 Mūtwe waku ūkūhumbaga tanji ta Kīrima gīa Karimeli. Nacio njūrī ciaku ciirīte ikaħħana ta rangi wa ndathi; mūthamaki aikaraga ta

oohereirwo tūmīcuha-inī twacio. **6** Wee wendo, kaī wee ūrī mūthaka na wa gūkenanī-ī! Māündū maku nīmagūkenanī! **7** Kīrūgamo gīaku kīrūngarīte ta mūtī wa mūkīndū, nacio nyondo ciaku ihaana ta imanjīka cia matunda. **8** Ndoigire atīrī, “Nīngūhaica mūtī ūyū wa mūkīndū; nīngūtua matunda maguo.” Nyondo ciaku irotuīka ta imanjīka cia thabibū, nayo mīhūmū yaku ītararīke wega ta matunda, **9** nako kanua gaku gatuīke ta ndibei īrīa njega mūno. Mwendwa Ndibei īyo īrokinyīra mwendwa wakwa, na īmerūke wega īrī gatagatī ka mīromo na magego. **10** Nīi ndī wa mwendwa wakwa, nake nī niī eriragīrīa. **11** Mwendwa wakwa, ūka, nītūthī mīgūnda-inī, nītūthī tūkaraarīrīre tūtūura-inī. **12** Nītūrooke gūthīi tene mīgūnda-inī ya mīthabibū tūkarore kana mīthabibū nīmīthundūku, na kana nīīcanūrīte kīro kīayo, o na kana mīkomamanga nīīrutīte kīro: kūu nīkuo ngaakūheera wendo wakwa. **13** Matunda ma mandarīki nīmaratararīka, na mūrango-inī gwitū kūrī na matunda ma mīthembā yothe marīa mega mūno, ma mūgethano o na mangī maikaru, marīa ngūgiire, wee mwendwa wakwa.

8 Naarī korwo no ūtuīke ta mūrū wa maitū, ūrīa wongire nyondo cia maitū! Hīndī īyo, ingīgūtūnga nja, ndaaķūmumunya, na gūtīrī mūndū o na ūrīkū ūngūmena. **2** Ingīgūtongoria, ngūtware nyūmba ya maitū, ūcio wandutire maūndū. Ingīkūhe ndibei īrīa njamithie wega ūnyue, o yo ngogoyo ya mīkomamanga yakwa. **3** Guoko gwake kwa ūmotho akūigīte rungu rwa mūtwe wakwa, nakuo guoko gwake kwa ūrīo gūkaahīmbīria. **4** Inyuī aarī a Jerusalemu, ndamwīhītīthia atīrī: Mūtikoimbuthūre wendo o na kana mūwarahūre, o nginya wīrīrīre kwarahūka guo mwene. **5** Nūū ūyū ūroka ambatīte oimīte werū-inī, etiiranītie na mwendwa wake? Mwendwa Rungu-inī rwa mūtī wa matunda nīho ndakwarahūrire ūrī toro; hau nīho nyūkwa aagīrīre nda yaku, o hau nīho ūcio warī na ruo rwa kūrūmwao aagūciarīre. **6** Njīkīra ta mūhūrī ngoro-inī yaku, ūhūrīre ta mūhūrī guoko-inī gwaku; amu wendo ūrī hinya o ta gīkuū, ūirū waguo ūmītie ngoro o ta mbīrīra. Ūcinaga o ta mwaki ūrakana, na o ta rūrīrīmbī rūnene mūno rwa Jehova. (Sheol h7585) **7** Maaī maingī matingīhota kūhereria wendo; njūū ūtingīhota kūūthereria. Korwo mūndū no aheane ūtonga wothe wa nyūmba yake nī ūndū wa wendo-rī, no kūnyūrūrio ūngīnyūrūrio o biū. **8** Nītūrī na kairītu ka maitū, nako gatiumītie nyondo.

Tūgeka atīa nī ūndū wa kairītu kau gaitū, mūthenya ūrīa gagaatuīka ga kūūrio? **9** Korwo nī rūthingo-rī, tūngīaka mīthiringo mīraihu na igūrū ya betha igūrū rīako. Korwo nī mūrango-rī, tūngīkahingīrīria na mbaū cia mūtarakwa. **10** Nīi ndī rūthingo, nacio nyondo ciakwa ihaana ta mīthiringo mīraihu na igūrū. Nī ūndū ūcio maitho-inī make-rī, nduīkīte o ta mūndū ūtūmaga aiganīre. **11** Solomoni aarī na mūgūnda wa mīthabibū kūu Baali-Hamoni; mūgūnda ūcio wa mīthabibū akiūkomborithia kūrī akombori. O mūndū aarī arehage cekeri 1,000 cia betha nī ūndū wa maciaro maguo. **12** No mūgūnda wakwa wa mīthabibū nī wakwa o niī nyiki; cekeri icio 1,000 nī ciaku wee Solomoni; nacio cekeri 200 nī cia arīa marīmagīra maciaro maguo. **13** Atīrīrī, wee ūkaraga mīgūnda-inī hamwe na arata a thirītū yaku, reke o na niī njigue mūgambo waku. **14** Umagara na ihenya mwendwa wakwa, ūtuīke ta thiyya, kana ta thwariga nyanake īrī irīma-inī iria īrī mahuti manungi wega.

Isaia

1 Maya nîmo maündû maria maaguûrûrio Isaia mûrû wa Amozu, makoniî Juda na Jerusalemu hîndî ya wathani wa Uzia, na wa Jothamu, na wa Ahazu, na wa Hezekia, aria maarî athamaki a Juda. **2** Atirîrî, wee igûrû, ta thikirîria! Nawe thî ta igua! Nîgûkorwo Jehova nîrâtie akoiga atirî: “Niî heete ciana irio, ngacirera igakûra, no cio ikaanemera. **3** Ndegwa nîyûtî mwene yo, nayo ndigiri ikamenya mûharatî wa mwene yo, no Israeli ndarî ündû ooî, andû akwa nîmagîte ümenyo.” **4** Hî! Kaî mûrî rûrîri rwihagia-î. Mûrî andû matitikîte mahîtia, na rûruka rwa andû mekaga üûru, na ciana ciiruttiire gûthûkia maündû! Nîmatiganîrie Jehova; nîmamenete Ûria Mûtheru wa Israeli, makamûhutatîra, magacooka na thuutha. **5** Nî kî gîgütûma mwende gûikara mûkîhûragwo? Nî kî gîgütûma mûthî o na mbere kûrema? Mûtwe wothe nîmûtihangie, nayo ngoro yothé ikanyamarika. **6** Kuuma ikinya rîa kûgûrû nginya mûtwe gûtîrî handû hagiama: no nguraro theri, na mîtûnda, na ironda cia ndîira itarî thambie, kana ikoochwo, kana ikororoio na maguta. **7** Bûrûri wanyu ükirîte ihooru, matûura manyu manene magacinwo na mwaki; mîgûnda yanyu ûramathwo ûgatigwo ûtheri nî andû a kûngî o mûkionaga, ikoonûhwo ta ïng’âuranîtio nî ageni. **8** Mwarî wa Zayuni atiganiîrio ta gîthûnû kîrî mûgûnda wa mîthabibû, agatiganîrio ta kanyûmba karî mûgûnda wa marenge, o na ta itûra inene rîthiûrûrûkîrio nî thû ikîenda kûritunyana. **9** Tiga Jehova Mwene-Hinya-Wotheaatûtigîrie matigari manini ma andû-rî, tûngîtuikîte ta Sodomu, na tûkahaana ta Gomora! **10** Thikirîriai kiugo kîa Jehova, inyuî mwathanaga Sodomu; na mûigue watho wa Ngai witû, inyuî andû a Gomora! **11** “Magongona macio manyu mûndutagîra maingî-rî, nî ma kî kûrî niî?” Ûguo nîguo Jehova ekûuria. “Nînjiganîtwo nî magongona ma njino, na magongona ma ndûrûme, na maguta ma nyamû noru; nî ndikenagîra thakame ya ndegwa, na ya tûtûrûme, o na ya mbûri. **12** Nûû ûkoragwo amwîrîte mûndutfire magongona macio rîrîa mûgûuka mbere yakwa kûhuoya, mûkîrangaga nja cia nyûmba yakwa? **13** Tigai gûcooka kûrehe maruta ma tûhûl! Übumba wanyu nî kindû kîa magigi harî niî. Ndingîhota gûkirîria ciûngano cianyu cia wagau: mîcemanejo yanyu ya Karûgamô ka Mweri, na Thabatû, o na ciathî iria njathane. **14**

Ngoro yakwa nîthûire ciathî cianyu cia Karûgamô ka Mweri, o na ciathî iria njathane. Maündû macio matuikîte mûrigo harî niî, nîmanogetie. **15** Hîndî irîa mwambataria moko manyu na igûrû mûkîhooya, nîndîrimûhithaga maitho makwa ndikamuone; o na mûngîhooya mahooya maingî ndirîmûiguaga. Nîgûkorwo moko manyu maiyûrîtwo nî thakame; **16** mwîthambei mwîtherie. Eheriai ciiko cianyu njûru maitho-inî makwa! Tigai gwîka maündû mooru, **17** mwîrutei gwîkaga wega! Thingatagai ciira wa kîhoto, na mûkoomîrîria aria ahinyîfrie. Tuagai ciira wa ciana cia ngoriai na kîhoto, na mûthaithanagîrîre mûtumia wa ndigwa.” **18** Jehova ekuuga atirî, “Ükai tûciire. O na mehia manyu mangîkorwo matunîhîte ta gakarakûrî, nîmagathera o ta ira; o na maatuïka matunîhîte ta thakame, nîmakerûha o ta guoya wa ng’ondu. **19** Mûngînjigua na mûnjathîkîre, nî mûrîrîaga indo iria njega mûno cia bûrûri; **20** no mûngîrema na mûrege gwathîka, mûkaaniinwo na rûhiû rwa njora.” Nîgûkorwo nî kanua ka Jehova koigîte ûguo. **21** Hî! Kaî itûura inene rîrîa rîhokeku nîrîtuikîte ta mûmaraya-î! Hîndî ûmwe rîayûrîte ûtuanîri ciira wa kîhoto; ûthingu nîguo watûûraga thînî warîo, no rîu nî oragani matûûraga kuo! **22** Betha yanyu itûkîte gîko, ndibei yanyu rîrîa njega mûno ûgatukanio na maaî. **23** Andû anyu aria marmwathaga nî kûrema maretete, magatuïka a thiritû ya aici; othe nîmendete mahaki, nao mahanyûkanagia na indo cia kûheo. Maticiiragîra ciana cia ngoriai na kîhoto; na matithikagîrîria ciira wa mûtumia wa ndigwa. **24** Nî ündû ûcio, Mwathani, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, O we Mwene Hinya wa Israeli, ekuuga atirî, “Hî! Nîngaitîrîria amuku akwa mang’ûrî makwa, na ndîrîhîrie harî thû ciakwa. **25** Nîngagûkîrîra na guoko gwakwa; ngagûtheria gîko gîaku gîthire biû, na maündû maku mothemaria matalî matheru ndîmatherie. **26** Aciirithania aku ngaatûma matuikîte o ta rîrîa maatarî matukû-inî ma tene, na aheani kîrîra aku o ta rîrîa maatarî kîambrîria-inî. Thuutha ûcio ûgeetagwo Itûura Inene rîa Ûthingu, o na Itûura Inene Rîhokeku.” **27** Itûura rîrîa Zayuni rîgaakûrîwo na ciira wa kîhoto, nao andû a rîo aria merirîte makûrîwo na ûthingu. **28** No andû aria aremi na aria ehia makaaniinwo hamwe, nao aria matiganagîria Jehova nîmagathira biû. **29** “Nîmûgaonoka nî ündû wa mûgandi ïyo mîamûre mûtûre mûkenagîra; nîmûkaigua thorî nî ündû wa mûgûnda ïyo mwîthuuriere. **30** Mûgaatuïka ta mûgandi

ūrahooha mathangū, mütuīke ta mūgūnda ūtarī maaī. **31** Mündū ūrīa ūrī hinya agaatuīka maragara, naguo wīra wake ūtuīke thandī; we na wīra wake nīmakahīa hamwe, haage mündū wa kūhoria mwaki ūcio.”

2 Ūyū nīguo ūhoro ūrīa Isaia mūrū wa Amozu onire ūkonīi Juda na Jerusalemu: **2** Matukū-inī ma kūrigīrīria kīrima kīa hekarū ya Jehova nīgīkahaandwo kīrī kīo kīnene gatagatī ka irīma irīa ingī; nīgīkambarario igūrū rīa tūrima tūriā tūngī, nao andū a ndūrīrī nīkuo magaathiiaga. **3** Ndūrīrī nyingī nīgīgathīi kuo ikiugaga atīrī, “Ūkai, twambate tūthīi kīrima-inī kīa Jehova, tūthīi nyūmba ya Ngai wa Jakubu. Nīagatūrūta ūhoro wa mīthīire yake, nīgeetha tūgeragīre njīra ciake.” Nīgūkorwo Zayuni nīgūkoima ūtaarani, nakuo Jerusalemu kuume ndūmīrīi ya Jehova. **4** Nake nīagatuithanagia ndūrīrī ciira, na aiguithanie irīndī nyingī. Hiū ciao cia njora magaacithondeka ituīke mīraū ya kūrima, namo matimū mao mamathondeke matuīke hiū cia gūceeha mītī. Gūtīrī rūrīrī rūgaacooka kūrūna na rūrīrī rūrīa rūngī na rūhiū rwa njora, o na kana merute ūhoro wa mbaara hīndī ingī. **5** Atīrīrī wee nyūmba ya Jakubu, ūkaai tūthīiage tūmūrikīrwo nī ūtheri wa Jehova. **6** Wee nītīganīrie andū aku, o acio a nyūmba ya Jakubu. Nao marūmītie mūnō mītugo na irīra cia andū a mwena wa irathīro; maragūraga ta Afilisti, na makagīa thirītū na andū matooī Ngai. **7** Būrūri wao ūiyūrīte betha na thahabu, igīna ciao itingīthira. Būrūri wao ūiyūrīte mbarathi; na ngaari ciao cia ita itingītarika. **8** Būrūri wao ūiyūrīte mīhianano ya kūhooyo; mainamagīrīra wīra wa moko mao, o indo irīa mathondekete na ciara ciao. **9** Nī ūndū ūcio mündū nīakaharūrūkio, nacio iruka cia andū iconorithio; ndūkanamarekere. **10** Toonyai rwaro-inī rwa ihiga, mwīhithe tīri-inī mūrīre kimakania kīa Jehova na riiri wa ūnene wake! **11** Maitho ma mündū mwītīi nīmagaconorithio, naguo mwītīo wa andū nīkaharūrūkio; no Jehova we wiki nīwe ūgaatūgīrīrio mūthenya ūcio. **12** Jehova Mwene-Hinya-Wothe arī na mūthenya aigīte wa gūkīrīra andū arīa othe etīi na arīa meikagīrīra, na arīa othe metūgagīria (nao othe nīmakanyihi), **13** na okīrīre mītarakwa yothe ya Lebanon, irīa mīraihi na igūrū na īkaneneha mūno, o na mīgandi yothe ya Bashani, **14** na okīrīre irīma irīa ndaaya na igūrū, na tūrima tuothe tūriā tūraihi. **15** na okīrīre mūthiringo o wothe mūraihi na igūrū na rūthingo o ruothe rwakītīo rwa hinya, **16** na

okīrīre marikabu ciothe cia Tarishishi, na marikabu ciothe irīa njega mūno. **17** Mwītūgīrīrio wa mündū nīkaharūrūkio, na mwītīo wa andū ūconorithio; no Jehova we wiki nīwe ūgaatūgīrīrio mūthenya ūcio, **18** nayo mīhianano ya kūhooyo nīgīgathira biū. **19** Andū makoorīra ngurunga-inī cia ndwaro cia mahiga, o na marima-inī ma thī, moorīre kīmakania kīa Jehova na riiri wa ūnene wake, hīndī ūrīa akaarūgama athingithie thī. **20** Mūthenya ūcio andū makooya mīhianano yao ya betha, na mīhianano yao ya thahabu, ūrīa methondekeire māmīhooyage, māmīkīrie huko na huhu. **21** Nao makoorīra ngurunga-inī cia ndwaro cia mahiga, na mahiga-inī marīa macunjurīte morīre kīmakania kīa Jehova na riiri wa ūnene wake, hīndī ūrīa akaarūgama, athingithie thī. **22** Tiga kwīhoka mündū, ūrīa mīhūmū yake ūrī o maniūrū-inī make. Nī ūndū-rī, akīrī wa bata ūrīkū?

3 Atīrīrī, Mwathani, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, arī hakuhī kwehereria Jerusalemu na Juda ūteithio wao na kīrīa kīmatiiragīrīra, ameherererie ūteithio wothe wa irīo na wa maaī, **2** o na ameherererie mündū ūrīa njamba na mūrūi wa mbaara, na mūtuanīri ciira na mūnabii, na mūragūri na mūthuuri wa kīama, **3** na mūtongoria wa gīkundi gīa thigari mīrongo ūtano, na mūheani kīrīra, na mūbundi mūūgī, o na mündū-mūgo mūūgī. **4** Tūhīi nītuo ngaatua anene ao; na maathagwo nī ūtūkenge. **5** Andū nīmakahīinyanīrīria: o mündū akaahinyīrīria ūrīa ūngī, mündū wa itūtūra okīrīre mündū wa itūtūra ūtāke. Arīa anini nīmagookīrīra arīa akūrū, nao arīa matarī ngumo mokīrīre mündū ūrīa mūtūku. **6** Mündū nīakanyiita ūmwe wa ariū a nyina arī gwa ithe mūcīi, amwīre atīrī, “Wee ūrī na nguo ya igūrū, tuīka mūtongoria witū; ūreke kūndū gūkū kwanangītwo kūgīe wathani-inī waku!” **7** Nowe nīakaanīrīra mūthenya ūcio oige atīrī, “Nī ūndīrī na kīhonīa. Nīgūkorwo gwakwa mūcīi gūtīrī irīo kana nguo, tīgai kūndua mūtongoria wa andū.” **8** Nīgūkorwo Jerusalemu nīkūratūgūuga, nakuo Juda nīkūragū; ciugo na ciiko ciakuo nīirokīrīra Jehova na makang’athīria thiīthi wake ūrī ūtūra. **9** Ithīthi ciao nīcio ciumbūraga ūrīa mahaana; maanīkaga mehia mao o ta ma Sodomū; o na matimahithaga. Kaī marī na haaro-ī! Nīo mereheire mwanangīko. **10** Ha ūhoro wa andū arīa athingu, meerei atī nīmakagaacīra; nīgūkorwo nīmakaarīaga maciaro ma māndū marīa maaneka. **11** No andū arīa aaganu, meerei atīrī: kaī

marī na haro-ī! Nīgūkorwo mwanangīko ūrī igūrū rīao! Nao makaarīhwo kūringana na wīra wa moko mao. **12** Andū akwa mahinyagīrīrio nī ciana, nao andū-a-nja nīo mamaathaga. Atīrīrī inyuū andū akwa, atongoria anyu nīo mamūhītithagia, magatūma muume njīra īria yagīriire. **13** Jehova nīaikariire gitī giake iciirīro-inī; akarūgama nīguo aciirithie andū. **14** Jehova nīarīkītie gūtuīra athuuri na atongoria a andū ake ciira, akameera atīrī: “Nī inyuū mwanangīte mūgūnda wakwa wa mīthabibū; o na indo iria mūtunyīte athīnī iīrī thīnī wa nyūmba cianyu.” **15** “Mūhehenjaga andū akwa, na mūkamemenda mothiū ma athīnī nīki?” nīguo Mwathani Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekūuria. **16** Jehova ekuuga atīrī, “Andū-a-nja a Zayuni nīetīnī, mathiiaga maguucītie ngingo, makiuhanaga na maitho mao, na makinyaga na njacī magīthīi, na makagambia njingiri iria iīrī thūng’wa-inī ciao. **17** Nī ūndū ūcio Mwathani nīagatūma andū-a-nja acio a Zayuni magīe na ironda mītwe; Jehova nīakoonania njaga yao.” **18** Mūthenya ūcio Jehova nīakamaaūra mathaga mao: nīmo bangiri, na rūtamī rwa kuoha njuūrī, na mīgathī iīrī iīhacīte ta mweri, **19** na icūhī cia matū, na mīrīnga ya moko, na taama wa kwīlumbīra ūthīiū, **20** na itambaya cia mūtwe, na irengeeri cia magūrū, na mīcibi, na cuba cia maguta manungi wega, na ithīiū **21** na icūhī cia mūhūūri cia moko, na icūhī cia maniūrū, **22** na nguo ndaihu iria njega, na ngūbia, na tūbuti, na nguo cia igūrū, na tūmondo, **23** na icicio cia kwīrora, na nguo cia gatani iīrīa njega, na itambaya, na macuka ma ciande. **24** Handū ha mūtararīko mwega gūkaagīna mūnungs mūrū; handū ha mūcibi hagaakorwo mūkanda; handū ha njuūrī thondeke wega hagīe kihara; handū ha nguo njega hakaagīa nguo ya ikūnia; naho handū ha ūthaka wa mwīrī hagīe gūcinanwo na ruoro. **25** Arūme anyu makooramgo na rūhiū rwa njora, nacio njamba cianyu cia ita ikaaniinīrwo mbaara-inī. **26** Ihingo cia Zayuni nīigacakaya na igirike, na itūura rīu rīkire ihooru, na rīkare rīmomoretwo, rīkagūa thī.

4 Na rīrī, mūthenya ūcio andū-a-nja mūgwanja makaanyiita mūndū mūrūme ūmwe, mamwīre atīrī, “Tūrīfīaga irio ciitū ithūi ene, na twīheage nguo; no ūreke twītanagio nawe. Twehererie thoni ciitū!” **2** Mūthenya ūcio Thuuna ya Jehova nīgathakara na īgīe riiri, namo maciaro ma būrūri ūcio magaakorwo marī mega, na marī mwīraho na riiri wa arīa magaakorwo

marī matigari kūu Israeli! **3** Na rīrī, nīgūgakinya atīrī, andū arīa magaatigwo Zayuni, na arīa magaakorwo matigaire Jerusalemu, mageetagwo atheru, nao nī arīa othe maandikītwo na magaathīrīwo gūtūūra muoyo kūu Jerusalemu. **4** Mwathani nīagathambia gīko kīrīa kīrū kīa andū-a-nja a Zayuni; nīagatheria Jerusalemu marooro ma thakame arī na roho wa gūtuanīra ciira o na roho wa gūcina na mwaki. **5** Ningī Jehova nīagatūma itu rīa ndogo rīgīe kūndū guothe mūthenya kūrīa gūikarītwo nī andū kīrīma-inī kīu gīa Zayuni, na atūme kūrīa kūngānītwo gwakane rūrīrīmbī rwa mwaki ūtukū; igūrū rīa riiri ūcio wothe gūgaakorwo taarī hema. **6** Īgaatuīka ta gīthūnū gīa kūrehe kīrūrū gīa kwīgitia kuuma kūrī ūrugarī wa mūthenya, na handū ha kūrīrīna na ha kwīgitia kuuma kūrī kīhuhūkanio kīa rūhuho na kīa mbura.

5 Nīngūinīra mwendwa wakwa ūrīa nyendete rwīmbo, ndīmūinīre rwīmbo rūkonīi mūgūnda wake wa mīthabibū: Mwendwa wakwa aarī na mūgūnda wa mīthabibū kīrīma-inī handū hanoru mūno. **2** Akīūthiūrūrūkīria na mūtarō, na akīungania mahiga marīa mothe maarī kuo akīmate, agīcooka akīlhaanda mīthabibū iīrīa mīega mūno. Nīaakire mūthiringo mūraihi na igūrū kūu thīnī waguo, o na ningī akīenja handū ha kūhīhagīra thabibū. Nake agīeterera ūciare thabibū njega, no rīrī, waciare thabibū cia gīthaka. **3** “Atīrīrī, inyuū andū aya mūtūrīga Jerusalemu o na andū a Juda, tūtuithaniei ciira, nīi na mūgūnda wakwa wa mīthabibū. **4** Nī ūndū ūrīkū ūngī ingīkire mūgūnda ūcio wakwa wa mīthabibū gūkīra ūguo ndawikire? Waciare thabibū cia gīthaka nīkī, o hīndī iīrīa ndetereire ūciare thabibū njega? **5** Atīrīrī, nīngūmwīra ūrīa ngwīka mūgūnda ūcio wakwa wa mīthabibū: Nīngūwehereria rūgīri rwaguo, nīguo wanangwo, njooke momore rūthingo rwaguo, nīguo ūrangīrīrio. **6** Ndīūtiganīrie wanangīke, ūtēgūcehwō kana kūrīmwo, naguo ūrīmeraga cong’ē na mīguua. Ningī njathe matu matikanaurīrie mbura.” **7** Mūgūnda wa mīthabibū wa Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīguo nyūmba ya Israeli, nao andū a Juda nīo mūgūnda wake wa mīthabibū ūrīa akenagīra. Nake eethire ciira wa kīhoo, akīona o ūti wa thakame; agīcaria ūthingu, no akīgūa kīrīro kīa mīnyamaro. **8** Kaī, inyuū arīa mūikaraga mūkīongagīrīra nyūmba mūrī na haro-ī! O inyuū mūnyiitthanagia gīthaka kīmwe na kīrīa kīngī gīgatuīka kīmwe, nginya hakaaga handū ha gūtigīria andū arīa angī, nīguo mūtūrīre būrūri-inī mūrī inyuiki.

9 Jehova Mwene-Hinya-Wothe oigīte atīrī ngīguaga: “Ti-itherū nyūmba iria nene nīigakira ihooru, nacio nyūmba iria thaka ciage andū a gūciikara. 10 Mügündā wa ūka ikūmi wa mīthabibū ūkaaruta bathi ūmwe ya ndibei, nayo homeri ūmwe ya mbegū yume eba ūmwe ya ngano.” 11 Kaī arīa marokaga gūkīra rūciinī tene, makahang’ire njoohi marī na haaro-īl o acio maikaraga thī ūtukū gūgakūra, nginya makariō nī ndibei. 12 Maruga-inī mao makoragwo na inanda cia mūgeeto, na cia inubi na tūhembe, na mītūrirū, o na ndibei, no matirūmbūyagia cīko cia Jehova, na makaagīra wīra wa moko make gītīo. 13 Nī ūndū ūcio andū akwa nīmagatahwo matwarwo būrūri ūngī nī ūndū wa kwaga ūmenyo; andū ao arīa atīku magaakua nī ng’aragu, nakio kīrīndī kīao kīhooteke nī nyoota. 14 Nī ūndū ūcio mbīrīra nīinenehetie thuthi nī ūndū wao, na īgaathamia kanua kayo gatarī gītī; kūu nīkuo gūkaaharūrūka andū ao arīa marī igweta na ikundi cia andū, hamwe na andū arīa manyuuaga makanegena, o na arīu. (Sheol h7585) 15 Nī ūndū ūcio mūndū nīakaharūrūkio, nakio kīrīndī gīconorithio, namo maitho ma arīa etīi maconorithio. 16 No Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīagatūgīrio nī ūndū wa ciira wake wa kīhootho, nake Mūrungu, o we ūcio mūtheru, nīakeyonania nī mūtheru na ūndū wa ūthingu wake. 17 Hīndī īyo ng’ondū ikaarīaga ta irī ūrīthio-inī wacio; natuo tūgondu tūkaarūithagio kūndū kūrīa kwanangīku gwa itonga. 18 Kaī arīa maguucagia mehia na mīhīndo ya maheeni marī na haaro-īl o acio maguucagia waganu na mīkanda ta īrīa īguucagia ngaari cia ng’ombe, 19 o acio moigaga atīrī, “Ngai nīahiūhe oke, nīahīke wīra wake nīguo tūwone. Nīkuhīrīrie, mūbango wa ūrīa Mūtheru wa Israeli nīūuke, nīguo tūūmenye.” 20 Kaī arīa metaga ūūru wega, naguo wega makawita ūūru marī na haaro-īl o acio matuaga nduma nīyo ūtheri, na ūtheri makaūtua nduma, na magatua kīndū kīrūrū nī kīrī mūrīo, nakio kīndū kīrīa kīrī mūrīo magagītua nī kīrūrū. 21 Hī! Kaī arīa meyonaga marī ooēgī maitho-inī mao, na makeyona marī na ūmenyi marī na haaro-īl! 22 Hī! Kaī andū arīa marī ngumo ya kūnyua ndibei, na njoorua cia kūriingia indo cia gūtūma andū marīo marī na haaro-īl! 23 o arīa marekagīrīria andū arīa mehītie nī ūndū wa ihaki, no makarega gūtua ciira wa kīhootho wa andū arīa matehītie. 24 Nī ūndū ūcio, o ta ūrīa nīnīmbī cia mwaki icinaga itira cia mūgūnda, na ta ūrīa nyeki nyūmū ūniūnkagio

nī rūrīrīmbī rwa mwaki-īrī, ūguo noguo mīri yao ūkaabutha, na kīro kīao kīūmbūrwo o ta rūkūngū; nīgūkorwo nīmaregete watho wa Jehova Mwene-Hinya-Wothe, na makamena kiugo kīa ūrīa Mūtheru wa Israeli. 25 Nī ūndū ūcio marakara ma Jehova maakanīte mookīrīre andū ake; nake nīatambūrūkītie guoko amagūthe magūe thī. Irīma nacio igathingitha, nacio ciimba ciao ikaaraganio njīra-inī ta mahuti. No o na kūrī ūguo-īrī, marakara make matīrī maraahūahūa, guoko gwake no gūtambūrūkītie o na rīu. 26 Nake ahaicītie bendera handū igūrū eete ndūrīrī iria irī kūraya, nao arīa marī ituri cia thī ahuhaga biringi akīmeeta. Nīo aya mokīte, mateng’ere na ihenya. 27 Gūtīrī o na ūmwe wao ūraanoga kana akahīngwo, gūtīrī o na ūmwe ūracūūngā kana agakoma; gūtīrī ūraregeria mūcībi njohero, o na gūtīrī rūrigi rwa kīraatū ūtūkīte. 28 Mīguo yao nī mūgū, namo mota mao mothe nīmageete; mahūngū ma mbarathi ciao mahaana ta ihiga rīa nyaigū, namo magūrū ma ngaari ciao cia ita mathīiaga ta rūhuho. 29 Mūraramo wao nī ta wa mūrūūthi, nao mararamaga o ta njaū cia mīrūūthi; marurumaga makīnyiita ūguīmi wao, na makaūkuua na gūtīrī ūngūūteithūra. 30 Mūthenya ūcio makaararama nī ūndū wa kīrīa manyiitīte, o ta ūrīa iria rīrurumaga rīgūkīa ndiihū. Na mūndū angīaacūthīrīria būrūri-inī, akoona no nduma ūrīkuo na mīnyamaro, o naguo ūtheri nīūgaathīkwo nī matu.

6 Na rīrī, mwaka ūrīa Mūthamaki Uzia aakuire-īrī, nīguo ndonire Mwathani aikāriire gītī kīa ūnene, kīrī igūrū na gītūgīrītie, nayo nguo yake yaiyūrīte hekarū nī ūndū wa ūrīa yarahīte. 2 Igūrū wake kwarūgamīte aserafi, na o mūserafi ūmwe aarī na mathagu matandatū: nao makehumbīra mothīū mao na mathagu meerī, namo meerī makehumbīra magūrū namo, na meerī makombūka namo. 3 Nao metanaga makerana atīrī: “Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe mūtheru, ūrīa nīwe mūtheru, ti-itherū nīwe mūtheru; thī yothe ūyūrītuo nī ūrīa wake.” 4 Nī ūndū wa mūrurumo wa mīgambo yao, itugū cia mīrango na hingīro ciaguo ikīenyenya, nayo hekarū ūkīyūra ndogo. 5 Na nīi ngīanīrīra ngiuga atīrī, “Hī! Kaī ndī na haaro-īl! Ndīgūthira! Nīgūkorwo ndī mūndū wa mīromo ūtarī mītheru, o na ningū ūndūranagia na andū matarī mīromo mītheru, na maitho makwa nīmonete Mūthamaki, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe.” 6 Hīndī īyo mūserafi ūmwe akiūmbūka,

agīuka harī niī akuuīte ikara rīa mwaki na guoko, rīrī aarutīte na mīhato kīgongona-inī. 7 Mūserafi ūcio akīhutia kanua na ikara rīu, akiuga atīrī, “Kuona atī ikara rīrī nīrīahutia mīromo yaku, mahītia maku nīmehero, o namo mehia maku nīmahorohero.” 8 Ningī ngīigua mügambo wa Mwathani ükīuria atīrī, “Nūū ngūtūma? Na nūū ugūthī handū haitū?” Na niī ngīcooka atīrī, “Niī ūyū haha. Ndūma!” 9 Nake akīnjīra atīrī, “Thīi ūkeere andū aya atīrī: “Inyū tūurai o mūiguaga no mūtikanamenye ūndū; tūurai muonaga no mūtikanakuuke.” 10 Tūma ngoro cia andū aya ciūme, o na ūtūme matū mao magē njiika mage kūgu, o na ūhinge maitho mao matige kuona. Tondū maahota kuona na maitho mao, na maigue na matū mao, na ngoro ciao igē na ūmenyo, macooke magarūrūke mahonio.” 11 Na niī ngīcooka ngīuria atīrī, “Mwathani, nī nginya rī?” Nake akīnjookeria atīrī: “Nī nginya hīndī ūrīa matūura marīa manene magaakorwo maanangītwo na matarī na wa kūmatūura, nacio nyūmba ikorwo ūtiganīrio, na mīgūnda ūkaanangwo na ūgathūkio biū, 12 o nginya rīrīa Jehova agaakorwo atwarīte andū othe kūraya, naguo būrūri ūgatiganīrio biū. 13 Na rīrī, o na kūngīkorwo kūrī na gīcunjī gīa ikūmi kīa andū gītigaire būrūri-inī-rī, būrūri ūcio no ūkaanangwo ūngī. No rīrī, o ta ūrīa mūceneni na mūgandi ūtigagio ithukī yatemwo-rī, ūguo noguo rūciaro rūrū rwamūre ūgaatigario gītina kīaruo būrūri-inī ūcio.”

7 Hīndī ūrīa Ahazu mūrū wa Jothamu, mūrū wa Uzia, aarī mūthamaki wa Juda-rī, Rezini mūthamaki wa Suriata marī na Peka mūrū wa Remalia mūthamaki wa Israeli, makīambata mathīi magatharīkire itūura rīa Jerusalemu, no matiigana kūrītooria. 2 Na rīrī, andū a nyūmba ya Daudi nī meerirwo atīrī, “Andū a Suriata nīmanyiitanīte na andū a Efiraimu”; nī ūndū ūcio ngoro ya Ahazu o na ngoro cia andū ake ikīnaina o ta ūrīa mītī ya mūtitū ūainagio nī rūhuho. 3 Hīndī iyo Jehova akīira Isaia atīrī, “Umagara, wee mūrī na mūrūgu Sheari-Jashubu, mūthīi mūgatūnge Ahazu mūthia-inī wa mūtarō ūrīa uumīte Karia-inī ka Rūgongo, njīra-inī ya gūthī Gīthaka kīa Mūthambia-Nguo. 4 Ūmwīre atīrī, ‘Wīmenyerere, ūikare ūhooreire na ndūgetigīre. Ndūkareke ūrīro nī hinaya nī ūndū wa icinga icio igīrī iratooga ndogo; ndūgetigīre marakara mahīu ma Rezini, na ma Suriata, o na ma mūrū wa Remalia. 5 Suriata, na Efiraimu, na mūrū wa Remalia nīmaciirīre gūkwananga, makoiga atīrī, 6

“Nītūtharīkire Juda, tūkūnyariire na tūkūgayane, na tūtue mūrū wa Tabeeeli mūthamaki wakuo.” 7 No rīrī, Mwathani Jehova ekuuga atīrī: “Ūhoro ūcio ndūgaakinyanīra, na ndūgekīka, 8 nīgūkorwo itūura inene rīa Suriata nī Dameski, na mūnene wa Dameski no Rezini. Ihinda rīa mīaka mīrongo itandatū na itāno itaanathira-rī, andū a Efiraimu magaakorwo maharaganītio ūndū matangīcooka gūtuīka rūrīrī. 9 Ningī itūura inene rīa Efiraimu nī Samaria, na mūnene wa Samaria no mūrū wa Remalia. Mūngīaga kūrūgama mūrūmīte wega wītīkio-inī wanyu-rī, mūtikehaanda o na atīa.” 10 Ningī Jehova nīarīrie Ahazu o ūngī, akīmwīra atīrī, 11 “Itīa kīmenyithia kuumā kūrī Jehova Ngai waku, o na kiumīte kūndū kūrīa kūrīku mūno, kana kiumīte igūrū kūrīa kūrīku mūno.” (Sheol h7585) 12 No Ahazu akiuga atīrī, “Niī ndīgwītīa; nīi ndīkūgeria Jehova.” 13 Ningī Isaia akiuga atīrī, “Ta iguai rīu, inyū andū a nyūmba ya Daudi! Anga mūkuona arī ūndū mūnini kūgeria ūkirīrīria wa andū? Anga nīmūkūgeria ūkirīrīria wa Ngai wakwa o naguo? 14 Nī ūndū ūcio-rī, Mwathani we mwene nīakamūhe kīmenyithia: Nīgūkorwo mūirītu gathirange nīakagīa nda aciare kahī, nake agatue Imanueli. 15 Iria imata na ūukī nīcio gakarītaga rīrīa gakaamenya kūregā ūrū na gwīthuurīra maūndū marīa mega. 16 No mbere ya kahī kau kūmenya kūregā ūrū na gwīthuurīra maūndū marīa mega-rī, būrūri ūcio wa athamaki acio eerī wītīgīrite nīukanangwo. 17 Jehovah nīagakūrehīthīria wee mwene na andū akyo, o na andū a nyūmba ya thoguo maūndū matarī moneka kuumā ūrīa Efiraimu aatiganire na Juda; Jehovah akaarehera mūthamaki wa Ashuri.” 18 Hīndī iyo Jehovah nīakahuhīra nīmūrū, acīte kuumā ūrīu-inī twa kūraya twa būrūri wa Misiri, na eete njūkī iria iři būrūri wa Ashuri. 19 Nacio ciothe nīcigooka ciikare iharūrūka-inī cia mīkuru, na mīatūka-inī ya ndwaro cia mahīga, na ihinga-inī ciothe cia mīgūa, na marima-inī mothe ma maaī. 20 Mūthenya ūcio Mwathani nīakahūthīra rwenji ūkomboretwo kuumā mūrīmo wa Rūūi rwa Farati; naruo nīruo mūthamaki wa Ashuri; nake nīakenja mītwe yanyu na njuīrī cia magūrū manyu, o na ningī enje nderu cianyu. 21 Mūthenya ūcio, mūndū akaarīthīa o moori ūmwe na ng'ondū igīrī. 22 Na tondū wa ūngī wa iria ūrīa ūgaakamagwo-rī, mūndū ūcio akaanyuuaga iria imata. Arīa othe magaatigara kūbūrūri ūcio makaanyuuaga iria imata, na marīage ūukī. 23 Mūthenya ūcio, kūndū kūrīa guothe kwarī

mīhabibū 1,000 īngīendirio cekeri 1,000 ya betha, gūgaakūra o cong'e na mītī ya mīgua. **24** Andū magaathiiaga kuo marī na ūta na mīguī, nīgūkorwo būrūri ūcio ūkaiyūra cong'e, na mītī ya mīgua. **25** Nakuo irīma-inī guothe kūrīa kwanarīmwō na icembe, mūtigacooka gūthīi nī ūndū wa gwītīgīra cong'e, na mītī ya mīgua; kūndū kūu gūgaatuīka gwa kūrīthagio ng'ombe, na gwa kūrangagwo nī ndūru cia ng'ondu.

8 Ningī Jehova akīnjīira atīrī, "Oya kībāu kīnene, na ūkīandike na karamu ka ndūire ū: Maher-Shalali-Hashi-Bazu. **2** Na nī nīngwīta Uria ūrīa mūthīnjīri-Ngai, na Zekaria mūrū wa Jeberekia matūike aira akwa ehoneku." **3** Hīndī īyo ngīthīi, ngīkoma na mūtumia wakwa, nake akīgīa nda, agīciara kahī. Nake Jehova akīnjīira atīrī, "Gatue Maher-Shalali-Hashi-Bazu. **4** Kahī kau gataanamenya gwitana koige 'Baba' kana 'Maitū', ūtonga wa Dameski na indo iria itahītwo nī Samaria nīgakuuo nī mūthamaki wa Ashuri." **5** O rīngī Jehova akīnjārīria, akīnjīira atīrī: **6** "Kuona atī andū aya nīmaregete maaī marīa mathereraga mahooreire ma Siloamu, na magakenera Rezini o na mūrū wa Remalia-rī, **7** nī ūndū ūcio Mwathani akiriī kūmārehīthīria mūiyūro mūnene wa Rūtū rwa Farati, naru o nīruo mūthamaki wa Ashuri arī na riiri wake wothe. Rūkaajīrīrīra mīkarō yaruo yothe, na ruune hūgūrūrū ciaruo, **8** ningī rūgaathīi rūhaatīte Juda rūiyūre guothe, rūhītūkīire kuo na rūkinye nginya ngingo. Mathagu maaruo matambūrūkītio makaahumbīra warīi wa būrūri waku, wee Imanuel!" **9** Atīrīrī inyuī andū a ndūrīrī, ugīrīrīai mbugīrīrio ya mbaara, na no mūgūthetherwo! Ta thikīrīrīai inyuī mabūrūri ma kūraya. Haarīrīai mbaara, na no mūgūthetherwo! Haarīrīai mbaara, na no mūgūthetherwo! **10** Thugundai mībango yanyu, no īgātuīka ya tūhū; ariai ūhoro wa matanya manyu, no matikahinga, nīgūkorwo Mūrungu arī hamwe na ithuī. **11** Jehova nīanjarīrīe ūhoro ūcio agwātīrīre mūno, na akīngaania ndikarūmīrīre njīra cia andū acio. Akīnjīira atīrī: **12** "Maūndū marīa mothe andū aya metaga ndundu ya gwīka ūru, wee ndūkamete ndundu ya gwīka ūru; na ndūgetīrīre kīrīa metigagīra, na ndūkamakio nīkīo. **13** Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe mūrītūaga mūtheru, we nīwe mwagīrīrīwo nī gwītīgīra, o we nīwe ūngītūma mūmake, **14** na nīwe ūgaatuīka handū hanyu harīa haamūre; no kūrī nyūmba cierī cia Israeli agaatuīka ihiga rīrīa rītūmaga

andū mahīngwo, na rwaro rwa ihiga rūrīa rūtūmaga magūe. Na kūrī andū arīa matūrīga Jerusalemu agaatuīka mūtego na gīkerenge gīa kūmanyīita. **15** Aingī ao nīmakahīngwo; nao magūe na moinīke, magwatio na manyīitwo." **16** Oha ūira ūcio na watho ūcio, ūhūhūre mūhūrī ūtūike kīrīra harī arutwo akwa. **17** Nīi ngweterera Jehova, ūrīa ūhīthīte nyūmba ya Jakubu ūthīu wake. Ndīrīkaraga ndīmīwīhokete. **18** Nīi hamwe na ciana iria Jehova aheete-rī, nī ithuī marūrī na imenyīthīa thīnī wa Israeli kuuma kūrī Jehova Mwene-Hinya-Wothe ūrīa ūtūrīga Kīrīma-inī gīa Zayuni. **19** Andū mangīkwīra ūgātuīrie kīrīra kuuma kūrī aragūri na ago arīa mahehanaga na makang'ung'ura-rī, ūkaamoria atīrī, "Githī andū matīgīrīrīwo nīgūtūrī ūhoro harī Ngai wao?" Nī kīi gīgūtūma mūtūrī ūhoro wa andū arīa marī muoyo kuuma kūrī arīa akū? **20** Nī kaba mūtūrīrie watho-inī wa Ngai o na ūrīa-inī wake! Angīkorwo ūhoro wao ndūkūringana na ciugo ici, o nao matīrī na ūtheri. **21** Andū magaatuīkanagīria būrūri-inī marī anyamaarīku na marī ahūtū; na rīrī, rīrīa makahūūta mūno, nīmakaraka mūno na matīre maitho na igūrū, nao marume mūthamaki wao na Ngai wao. **22** Hīndī īyo makaarora thī mone o mīnyamaro, na nduma, na kīeha gīa kūmakanīa, nao nīmagaikio nduma-inī ndumanū.

9 No rīrī, andū a būrūri ūyū arīa makoretwo marī na mīnyamaro matigacooka kūgīa na kīeha. Mbere īyo nīnāyararīthīrie būrūri wa Zebuluni na būrūri wa Nafitali, no mahinda ma thuutha-inī nīagatīnīthīa būrūri ūrīa ūgēreire irīa-inī, ūkūrūkanītie na Rūtū rwa Jorodani, nīkuo gwītagwo Galili-kwa-Ndūrīrī: **2** Andū arīa matūrīga nduma-inī nīmonete ūtheri mūnene; nao arīa matūrīga būrūri ūrī nduma ta ya gīku-rī, nīmarīrīwo nī ūtheri. **3** Wee nīūngīhītie rūrīrī ūru, na ūkongerera gīkeno kīaruo; andū aruo makenaga marī mbere yaku, o ta ūrīa andū makenagīra magetha, magakena o ta ūrīa andū makenaga makīgayanā indo cia ndaho. **4** Nīgūkorwo o ta ūrīa kwarī mūthenya ūrīa Amidiani maahootirwo, ūguo noguo unangīte icooki rīrīa rīmarītūhagīra, na ūkoinanga mūtī wa kūmoohania ciande, na rūthanju rwa arīa mamahinyagīrīria. **5** Iraatū ciōthe cia njamba cia ita irīa ihūthagīrīwo mbaara-inī, na nguo ciōthe ūtoboketio thakame-inī, igaatuīka cia gūcīnwo ta irī ngū cia mwaki. **6** Nīgūkorwo nītūciarīrīwo kaana, tūkaheo kahī, naguo

wathani ūgaakorwo ciande-inī ciako. Nako gageetagwo Mūheani-Kīrīra-wa-Kūgegania, Mūrungu Mwene-Hinya, Ithe-wa-Andū-wa-Tene-na-Tene, Mūnene-wa-Thayū. 7 Naguo ūhoro wa gūtheerema kwa ūthamaki wake na thayū gūtirī hīndī igaathira. Agaathamakagīra ūthamaki wake aikarīire gītī kīa ūnene kīa Daudi, aūhaande na aūtiirīre na ciira wa kīhootho na ūthingu, kuuma rīu nginya tene. Kīyo kīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīkīo gīgaatūma maündū macio mekīke. 8 Mwathani nīatūmīte ndūmīrīri ya gūukīrīra Jakubu; nayo nīgakinyīra Isiraeli. 9 Nao andū othe nīmakamenya ūhoro wayo, andū acio a Efiraimu, na arīa matūrīraga Samaria, o acio moigaga na mwītīo na nguthi ngoro-inī atīrī, 10 “Maturubarī nīmagwīte thī, no ithuī tūgwaka rīngī na mahiga maicūhie; mītī ya mīkūyū nīmīteme, no ithenya rīrayo tūgwaka na mītarakwa.” 11 No rīrī, Jehova nīaheete andū arīa marī muku na Rezini hinya mamookīrīre, na akaarahūra thū ciao. 12 Andū a Suriata kuuma mwena wa irathīro, na Afilisti kuuma mwena wa ithūrīro nīmathamītie kanua, magatambura Isiraeli. No o na kūrī ūguo-rī, marakara make matirī maraahūahūa, guoko gwake no gūtambūrūkītio o na rīu. 13 No rīrī, andū acio maticookereire ūcio wamahūrīre, kana makarongooria Jehova Mwene-Hinya-Wothe. 14 Nī ūndū ūcio Jehova nīagatinia mūtwe na mūting’oe wa Isiraeli, na arenge rūhonge rwa mūkīndū na rwa ithanjī o mūthenya ūmwe. 15 Athuuri na andū arīa marī igweta nīo mūtwe, nao anabii arīa marutanaga ūhoro wa maheeni nīo mūting’oe. 16 Nīgūkorwo atongoria a andū aya nīo mamahītithagia, nao arīa matongoragio makahītithio njīra. 17 Nī ūndū ūcio Mwathani ndagakenio nī aanake, kana aiguīre ciana cia ngoriai na atumia a ndigwa tha, nīgūkorwo andū othe matiitīgīrīte Ngai na nī aaganu, natuo tūnua twao tuothe twaragia maündū mooru. No o na kūrī ūguo-rī, marakara make matirī maraahūahūa, guoko gwake no gūtambūrūkītio o na rīu. 18 Ti-itherū waganu ūrīrīmbūkīte ta mwaki, ūgacina cong’e na mīgigu, na ūgaakana ihinga-inī cia mūtitū, nayo ndogo yaguo īgeekonja yambatīte na igūrū ta itu ithimbu. 19 Nī ūndū wa mang’ūrī ma Jehova Mwene-Hinya-Wothe būrūri nīugaacinwo biū, nao andū magaatuīka ta ngū cia mwaki; gūtirī mūndū o na ūmwe ūgacaāra mūrū wa nyina. 20 Magaathara irio cia mwena wao wa ūrīo, na makorwo marī o ahūtu; makaarīa cia mwena wao wa ūmotho, no matihūūne. O mūndū

akaarĩa nyama cia ciana ciake mwene; **21** Manase akaarĩa Efiraimu, nake Efiraimu arĩe Manase: nao marĩ hamwe nĩmagookĩrira Juda. No o na kĩri ūguo-
rĩ, marakara make matirĩ maraahüahüa, guoko gwake
no gütambürükítio o na rĩu.

10 Kaī arīa mathondekaga mawatho matarī ma kīhooto marī na haaro-ī! o arīa marutaga mawatho ma kūhinyanīrīria, 2 nīguo mahotomie ciira wa andū arīa athīnī, na magirīrīrie kīhooto kīa andū akwa arīa mahinyīrīrio, na magatua atumia a ndigwa igūma rīao, o na magatunya ciana cia ngoriai indo ciacio. 3 Mügeeka atīa mūthenya wa ciira, rīrīa mūgaakorererwo nī mwanangīko uumīte kūraya? Mūkoorīra kūrī ū amūteithie? Ūtonga wanyu mūkaaūtiga kū? 4 Gūtīrī ūndū ūgaakorwo ūtigarīte tiga kwīnyīihia gatagatī ka mīgwate, kana mūgūe gatagatī ka arīa makūite. No o na kūrī ūguo-rī, marakara make matirī maraahūahūa, guoko gwake no gūtambūrkūtīo o na rīu. 5 “Kaī andū a Ashuri marī na haaro-ī! o acio rūthanju rwa marakara makwa, na thimbū ya mang'ūrī makwa! 6 Ndīmatūmaga mookīrīre rūrīrī rūrīa rūtoōi Ngai, ngamatūma mookīrīre andū arīa mandakaragia, nīguo matunyane indo, na mahurie ndaho, na mamarangīrīrie ta ndoro ya njīra-inī. 7 No ūguo tiguo maciirīire gwīka, ūndū ūyū tiguo ūrī meciiria-inī mao, muoroto wao nī kwananga, na kūniina ndūrīrī nyīngī biū. 8 Mūthamaki wa Ashuri aaragia, akoiga atīrī, ‘Githī anene akwa a ita othe ti athamaki?’ 9 Githī itūrīa rīa Kalino rītiekirwo o ta Karikemishi? O narīo Hamathu-rī, githī rītiekirwo o ta Aripadi? Narīo Samaria githī rītiekirwo o ta Dameski? 10 O ta ūrīa guoko gwakwa gwatunyanire mothamaki marīa meigagīra mīhianano ya kūhooywo, o macio maarī mīhianano mīingī mīcūhie gūkīra ya Jerusalemu na ya Samaria-rī, 11 githī ndigeeka Jerusalemu na mīhianano yarīo ya kūhooywo o ta ūrīa ndeekire Samaria na mīhianano yarīo?” 12 Mwathani aarīkia wīra wake wothe wa gūtūkīrīra Kīrima gīa Zayuni na Jerusalemu-rī, akoiga atīrī, “Nīngūherithia mūthamaki wa Ashuri nī ūndū wa mwītīo wa ngoro yake na mwītūgūrīwo wake, nī ūndū wa ūrīa oonaga ta ekīrīrīwo. 13 Nīgūkorwo oigaga atīrī: “Njikīte ūguo na hinya wa guoko gwakwa, o na ūyūgī wakwa, tondū ndī na ūmenyo. Nīndeheririe mīhaka ya ndūrīrī, na ngītaha igūna ciao, na ta mūndū ūrī na hinya-rī, nīndatooririe athamaki ao. 14 O ta ūrīa mūndū akinvagīra gītara, ūguo noguo guoko

gwakwa gwakinyīrire ūtonga ūcio wa ndūrīrī; o ta ūria andū macookanagīrīria matumbī marīa maatiganīrīrio, ūguo noguo na niī ndacookanīrīrie mabūrūri mothe; gūtīrī o na ūmwe wabatabatirie ithagu rīaguo, kana ūgīthamia kanua kaguo ūkīgamba.” 15 Ithanwa-rī, rīahota kwīyambararia igūrū rīa ūria ūtemaga mūtī narīo, kana mūthumeno wītīrē ūria ūguucagia? Kaī rūthanju rūngīkīhiuria ūria ūruoete na igūrū, kana thimbū ūhiurie ūria ūtarī mbaū! 16 Nī ūndū ūcio Mwathani, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, nīakarehera njamba ciale cia ita irīa irī hinya mūrimū wa kūhīnja; na handū ha kūhumbīrwo nī riiri wake-rī, nī mwaki magaakīrīo ūrīrīmbūke ta rūrīrīmbī. 17 Ūtheri wa Israeli agaatuūka mwaki, nake ūria Mūtheru wao atuīke rūrīrīmbī. Ūgaakana na ūcine mīigua yake na cong’ē wake o mūthenya ūmwe. 18 Nake nīakanīna biū riiri wa mītitū yake, o hamwe na wa mīgūnda yake ūria mīnorū, o ta ūria mūndū mūrūrāhu ahīnjaga agathirīkīra. 19 Nayo mītī ya mītitū yake īgaatigara o mīnīni, atī o na mwana no andīke mūigana wayo. 20 Na rīrī, mūthenya ūcio andū arīa magaatigara a Israeli, o na arīa makaahonoka a nyūmba ya Jakubu, matigacooka kwīgīritania na ūcio wamahūrīte, no makegīritania na Jehova o ma, o we ūria Mūtheru wa Israeli. 21 Matigari nīmagacooka, o macio matigari ma Jakubu-rī, nīmagacookerera Mūrungu Mwene-Hinya. 22 O na gūtuūka andū aku, wee Israeli maingīlīte ta mūthanga wa irīa-inī-rī, no matigari magaacooka kwo. Mwanangīko naguo nīwathanītō, mwanangīko wa kuonania atī itua rīake nī rīa kīhoto kūna. 23 Mwathani, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, nīwe ūkaananga būrūri ūcio wothe ta ūria gwathanītō. 24 Nī ūndū ūcio, Mwathani, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ekuuga atīrī: “Inyuī andū akwa arīa mūtūrūraga Zayuni, mūtīgetīgīre andū a Ashuri, arīa mamūhūrūraga na rūthanju, na makamuoera njūgūma mamūkīrīre ta ūria mwekagwo Misiri. 25 Nīgūkorwo no ihinda inini rītīgaire marakara makwa igūrū rīanyu mathire, namo mang’ūrī makwa mamaacookerere mamaniine.” 26 Ningī Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīakamahūrāna kiboko, o ta ūria Amidiani mekirwo rīrīa mooragīrīwo rwaro-inī rwa ihiga rīa Orebū; na nīakambararia mūthīgi wake igūrū rīa maaī, o ta ūria eekire kūbūrūri wa Misiri. 27 Mūthenya ūcio mūrīgo wao nīukeherio ciande-inī ciaku, narīo icooki rīao rīeherio ngingo-inī cianyu; icooki rīu nīrīkoinangwo nī ūndū wa ūria wee ūtīrīrīio maguta. 28 Nīmaratoonya

Aiathu; maratuīkanīria Migironi; o na maraiga igīna ciao Mikimashi. 29 Nao makīhītīkīra mūkuru-inī, makoiga atīrī, “Ūtukū ūyū tūkūraarīrīra Geba.” Rama nīkūinaina kūrainaina; nakuo Gibealitūra rīa Saūlū nī kūura rīroora. 30 Atīrīrī, wee mwarī wa Galimu, uga mbu! Wee Laisha, thikīrīria! Nawe Anathothu, wūi-ī! 31 Andū a Madimena nī kūura maroora; nao andū a Gebimu nī kwīhītha marehītha. 32 Mūthenya wa ūmūthī marīrūgama kū Nobu; maramainainīria ngundi marī kū kīrima-inī kīa Mwarī wa Zayuni, o kū karīma-inī ka Jerusalemu. 33 Atīrīrī, Mwathani, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, nīagaceeha honge na hinya mūnene. Mītī ūria mīnene mūno nīgatēmwo, ūgūthīthī thī, na ūria mīraihi ūnyīhīo. 34 Nīgatēma ihinga cia mūtītū na ithanwa; Lebanoni nīkāgūthīthī nī ūria-ūri-Hinya.

11 Na rīrī, kuuma gīthukī-inī kīa Jesii nīhakoima mūndū ūhaana ta thuuna ūrathundūka, na Rūhonge rūrīa rūkoima mīri-inī yake nīrūgaciara maciaro. 2 Nake Roho wa Jehova agaakorwo igūrū rīake: Roho wa ūugī na wa ūmenyo, Roho wa ūtaarani na wa hinya, Roho wa ūmenyo na wa gwītīgīra Jehova: 3 nago ūndū ūria ūkaamūkenagia nī gwītīgīra Jehova. Ndagatuuga ciira na ūndū wa kūrora gīthīthī kīa mūndū, kana atue ciira na ūndū wa kūigua njuukū; 4 no rīrī, nīagaciirīthī arīa abatari arī na ūthingu, nao arīa athīnī a gūkū thī amatuīre ciira na kīhoto. Nīkahūrāna thī na rūthanju rwa kanua gake, na oorange andū arīa aaganu na mīhūmū ya mīromo yake. 5 ūthingu nīgou ūgaatuūka mūcībi wake, naguo wīhōkē ūtūke mwhotoro wake wa njohero. 6 Njūū ūgaatūranagia na kagondū, nayo ngarī ūgaakomanagia na mbūrī, nayo njaū, na mūrūthī, na nyamū ya gīcegū ūgaakaranagia hamwe; nacio ūgaatongoragio nī kaana kanini. 7 Ng’ombe na nduba ikaarītaga hamwe, natuo tūcaū twacio ūgaakomanagia hamwe, naguo mūrūthī ūkaarītaga nyeki ta ndegwa. 8 Mwana wa rūkēnē agathaakagīra irīma-inī ūria gīkō, nake mwana mūnīni nīagaikagia guoko irīma-inī ūria ndūrā. 9 Gūtīkageranwo ngero kana kūniinanwo, kūu kīrima-inī gīakwa gītheru, nīgūkorwo thī nīkīayūrwo nī ūmenyo wa Jehova, o ta ūria maaī maiyūrīte irīa-inī. 10 Na nīgūgakīnya atīrī, mūthenya ūcio mūndū ūcio ūkoima Mūri-inī wa Jesii, nīkarūgama atuīke ta bendera kūrī kīrīndī; ndūrīrī nīkongana harī we, nakō giikaro gīake gīa kūhūrūka ūgaakorwo kīrī na riiri. 11 Mūthenya ūcio Mwathani nīagatambūrūkīa

guoko ihinda rīa keerī, akūūre matigari ma andū ake marīa magaakorwo matigaire, amarute Ashuri, na kuuma Misiri ya Kianda, na kuuma Misiri ya Rūgongo, na kuuma Kushi, na kuuma Elamu, na kuuma Babuloni, na kuuma Hamathu, na kuuma icigīrīra cia iria. **12** Nīakahaandīra ndūrirī bendera, na acookanīrīrie andū a Israeli arīa maatahītwo; ningī acookanīrīrie andū a Juda arīa maahurunjītwo kuuma ituri-inī iria inya cia thī. **13** Üiru wa Efiraimu nīūgaathira, nacio thū cia Juda nīikaaniinwo; Efiraimu ndakaiguīra Juda üiru, kana Juda agīe na üthū na Efiraimu. **14** Nao nīmagaikūrūka iharūrūka-inī cia Afilisti cia mwena wa ithūiro; na marī hamwe nīmagataha andū a mwena wa irathīro. Nīmakenyiifira Edomu na Moabi, na nīo magaathaga andū a Amoni. **15** Na harīa iria rīa Misiri rīcomokete ta rūrīmī-rī, Jehova nīakarīhūthia biū; ningī nīakahuruta rūhuho rūhiū na guoko gwake rūhūithie Rūūi rwa Farati. Nīakarūgayanīa rūtuķe tūrūūi mūgwanja, nīgeetha andū mahote kūringaga matekūrūta iraatū. **16** Nīgūgakorwo na njīra nene ya kūgererwo nī matigari ma andū ake arīa magaakorwo matigaire Ashuri, o ta īrīa yagereirwo nī andū a Israeli rīrīa maambatire makiuma būrūri wa Misiri.

12 Na rīrī, mūthenya ūcio nīūkoiga atīrī, “Nīngūkūgooca, Wee Jehova. O na gūtuķa nīwaandakariire-rī, nīünjehereirie marakara maku na ūkaahooreria. **2** Ti-itherū Mūrungu nīwe ūhonokio wakwa; nīwe ndīrīhokaga na ndigage gwītigīra. Jehova, o we Jehova, nīwe hinya wakwa na rwīmbo rwakwa; nīatūkīte ūhonokio wakwa.” **3** Mūrītahaga maaī ithima-inī cia ūhonokio mūkenete. **4** Mūthenya ūcio nīmūkoiga atīrī: “Cookerai Jehova ngaatho, kaīrai rītwa rīake; menyithaniai ndūrīrī-inī ūrīa ekīte, na mūhunjie muuge atī rītwa rīake nī itūūgīrie mūno. **5** Inīrai Jehova, nīgūkorwo nīekite maündū marī riiri; na mūtūme ūndū ūcio ūmenywo nī thī yothe. **6** Anīrīrai mūine mūrī na gīkeno, inyū andū a Zayuni, nīgūkorwo ūrīa Mūtheru wa Israeli, o ūcio ūrī gatagatī-inī kanyu, nī mūmene mūno.”

13 Īno nīyo ndūmīrīri nditū īkonī Babuloni, īrīa Isaia mūrū wa Amozu onire: **2** Atīrīrī, haandai bendera kīrīma igūrū kīrīa gītarī mītī, anīrīrai na mūmahenerie, nīguo matoonyere ihingo-inī cia arīa marī igweta. **3** Nīnjathīte andū akwa arīa atheru, nīndūmānīre njamba ciakwa, o īcio ikenagīra ūhootanī wakwa, ciūke ikinyanīrie marakara makwa. **4** Ta

thikīrīrīai, mūigue inegene rīrī irīma-inī igūrū, inegene rīhaana ta rīa kīrīndī kīngī! Ta thikīrīrīai mūigue ngūgī gatagatī ka mothamaki, taarī ndūrīrī irarūrūngana hamwe! Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe ūracookanīrīria ita rīa kūrūa mbaara. **5** Andū acio marooka moimīte mabūrūri ma kūraya, makoima ituri-inī cia kūrūa igūrū. Ti-itherū Jehova nīrooka na indo cia mbaara cia mang'ūrī make, nīguo aanange būrūri wothe. **6** Girīkai, nīgūkorwo mūthenya wa Jehova nīūkuhīrīrie; ūgooka ūtarīf ta mwanangīko ūumīte kūrī Mwene-Hinya-Wothe. **7** Tondū ūcio moko mothe nīmakaregera, na ngoro ya mūndū o wothe ūringīke. **8** Andū makaanyiitwo nī kīmako kīnene, na magwatwo nī ruo na kieha, na manyiitwo nī ruo o ta rwa mūndū-wa-nja akīrūmwo. O mūndū akaagegio nī ūrīa ūngī, na mothīū mao mahaane ta nīnīmbī cia mwaki. **9** Atīrīrī, mūthenya ūcio wa Jehova nīūrooka, na gūtīkaiguanīrīwo tha; ūgakorwo ūrī mūthenya wa mang'ūrī na marakara mahiū, ma gūtūma thī īkire ihooru, na ūniine ehia arīa magaakorwo kuo. **10** Nīgūkorwo njata cia igūrū na iria cionekaza irī ūgitu itigacooka kwara na ūtheri wacio. Narīo riūa rīkīratha rīgaatuķa nduma, naguo mweri ūtige gūcooka kwara. **11** Nīngaherithia thī nī ūndū wa ūūru wayo, na herithie andū arīa aaganu nī ūndū wa mehia mao. Nīnganiina mwīlīkīrīro wa andū arīa etīfī, na nyīhie mwītīfī wa arīa matarī tha. **12** Ūgakorwo ūrī ūndū mūrītū mūno kuona mūndū, gūkīra kuona thahabu therie, kana kuona thahabu ya ofiri. **13** Nī ūndū ūcio nīngatūma igūrū ūrinaine; nayo thī nīgāathīngītha, yeherē gūkarō kīayo, nī ūndū wa mang'ūrī ma Jehova Mwene-Hinya-Wothe, mūthenya ūrīa marakara make makarīrīmbūka. **14** O ta thwarīga īrīa īkūgūmwo, na o ta ūrīa ng'ondū itarī na mūrīthī ciūraga, ūguo no taguo mūndū o mūndū agaacookerera andū ao kūmbe, na o mūndū ore acooke būrūri wao kūmbe. **15** Mūndū ūrīa wothe ūkaanyiitwo mūgware agaathēcwo atūrikānī; nao arīa othe makaanyiitwo makooragwo na rūhiū rwa njora. **16** Twana twao tūkaabacanīo thī tūtuķe icunjī makītonagīra na maitho; indo ciao cia nyūmba igaatahwo, na atumia ao manyiitwo na hinya. **17** Atīrīrī, nīngarahūra andū a Amedi mamookīrīre, arīa matarī bata wa betha, na matakenagio nī thahabu. **18** Nīmakoora gaanake na mīgūyao; o na matikaiguīra twana tha, kana macaīre ciana. **19** Itūura rīa Babuloni, o rīo inagī rīa mothamaki, na nīrīo rītūmaga andū a Babuloni metīe

nī ūndū wa riiri war̄io, nīrikang'aūranio nī Ngai, o ta ūr̄ia Sodomu na Gomora kwang'aūranirio. 20 Gütir̄i hīndī rīgaacooka gütüürwo o na rī, kana rīikarwo nī andū njiarwa na njiarwa; gütir̄i Mūarabu ūkaamba hemā yake kuo, na gütir̄i mūrīithi ūkaarahia mahiū make kuo. 21 No rīrī, gūgaakomagwo nī nyamū cia werū, nacio nyūmba ciar̄o igaikaragwo nī mbwe; kūn nīkuo ndundu igaatūuraga, na nokuo mbūri cia gīthaka-inī igaatūuhagīra. 22 Hiti ikaagambagīra cīgitīro-inī ciakuo, na mbwe ciikarage nyūmba iria njega cia ūthamaki. Na rīrī, ihinda rīa ituīro rīu nīkinyu, na matukū mar̄o matikongererwo.

14 No rīrī, Jehova nīakaiguīra Jakubu tha; nīegwīthuurīra Isiraeli o rīngī, na atūme maikare būrūri wao ene. Ageni nīmakegwatania nao, na manyiitane na nyūmba ya Jakubu. 2 Ndūrīrī nīikamooya, imacookie kūndū kwao. Nayo nyūmba ya Isiraeli nīkegwatīra ndūrīrī, ituīke ndungata ciao cia arūme na cia airūtu kūu būrūri wa Jehova. Nīmagataha andū arīa maamatahīte tene, na macooke gwatha andū arīa maamahinyagīria. 3 Mūthenya ūr̄ia Jehova akaamūhūrūkia kuuma mathīna-inī na nīnyamarō-inī, na ūkombo-inī wa kūhinyīrīrio-rī, 4 nīmūgookīrīra mūthamaki wa Babuloni na kīmyūrūri, mūmwīre atīrī: Kaī mūhīnyanīrīria nīakinyīte mūthia-ī! Kaī marakara make mahiū nīmathirīte-ī! 5 Jehova nīoinangīte rūthanju rwa andū arīa aaganu, o na akoinanga thimbū ya ūnene ya arīa maathanaga, 6 īrīa maahūrūra andū nayo mategūtīgīthīria, marakarīte, magaatha ndūrīrī marī na marakara, na magaciūgītaga matarī na tha. 7 Mabūrūri mothe rīu nīmahūrūkite na marī na thayū; nīmambīrīrie kūnia. 8 O nayo mītī ya mīkarakaba na mītarakwa ya Lebanonī ūragūkenerera, īkoiga atīrī: "Kuuma hīndī īrīa wagūthirio thī, gütir̄i mūtemi mītī ūrī woka gütūtema." 9 Mbīrīra kūu mūhuro wa thi nīyarahūkite, īgūtūnge ūgīkinya kuo; nīyarahūrīte maroho ma arīa maanakua makūgeithie: arīa othe maarī atongoria gūkū thī; itūmaga mookīrīrie itī ciao cia ūnene, o arīa othe maarī athamaki a ndūrīrī. (Sheol h7585) 10 Nao othe magaacockia, makwīre atīrī, "O nawe nīwagīte hinya o ta ithū; ūhaanīte o ta ithū." 11 Riiri wothe wa ūnene waku ūikūrūkītio o nginya mbīrīra-inī, hamwe na mīgambo ya inanda ciaku cia mūgeeto; igunyū nīcio ūkomeire, na igunyū nocio ikūhumbīire. (Sheol h7585) 12 Hī! Kaī wee njata ya kīwariī nīugwīte ūkoima igūrū-ī, o wee mūrū wa

rūciinī kīroko gwakīa! Ūharūrūkītio ūgaikio gūkū thī, o wee ūrīa hīndī ūmwe wahinyagīrīria ndūrīrī! 13 Wee weīrāga atīrī na ngoro yaku, "Ngūhaica nginye igūrū; na gītī gīakwa kīa ūnene ndīkāmbararie gīkīre njata cia Mūrungu; na njikarīte kīrima-inī gīa gūtūnganwo, o gacūmbīrī ga kīrima kīria kīamūre. 14 Ningahaica nginya kūndū kūraihu igūrū rīa matu, ndīhaananie na ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno." 15 No rīrī, wee ūharūrūkītio thī nginya mbīrīra-inī, ūgakinya irima kūria kūriku. (Sheol h7585) 16 Arīa marikuonaga, marīgūkūūragīra maitho, magecūurania ūhoro waku, makoorania atīrī, "Ūyū nīwe mūndū ūrīa wenyenagia thī na agatūma mothamaki mainaine, 17 mūndū ūrīa watūmire thī ituīke ta werū, na akang'aūrania matūura mayo marīa manene? Nīwe ūrīa ūtetikagīria andū arīa oohe mainūke kwao mīcī?" 18 Athamaki othe a ndūrīrī makuīte magakomio, o mūndū mbīrīra-inī yake. 19 No wee-rī, nīgūteo ūtētētē kuuma mbīrīra-inī yaku, o ta rūhonge rūrī magīgi; ūkahumbīrīwo nī ciimba cia arīa moragītē, arīa matheecangītē na hiū cia njora, o acio maikītio irima rīrī mahīga. ūkarīte ta kīimba kīrangīrīrie thī na magūrū, 20 no wee-rī, ndūgāathīkwo tao, tondū ūwaanangire būrūri waku, na ūkīrūra andū aku. Rūciaro rwa andū arīa aaganu rūtikaagwētē rīngī. 21 Haarīriai handū ha kūragīra ciana ciake, nī ūndū wa mehīa ma maīthe mao ma tene; nīguo itikanarahūke cīgāire būrūri, na cīyakīre matūura maiyūre thī. 22 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, "Nī ūngarāhūka ndīcīkīrīre, nīngēheria rītē rītē ūracio kūu Babuloni, o na ūrīa matigari ma cīo, o na njehēria ciana ciao na rūciaro rwaō," nīguo Jehova ekuuga. 23 "Nīngatua kūndū kūu gūkaro kīa ndundu, na ndīgūtē būrūri wa marīa ma maaī; ngaakūhaata na kīhato kīa mwanangīko," 24 Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīehītē, akioga atīrī, "Ti-itherū, o ūrīa thugundīte, ūguo noguo gūgaatuīka, na ūrīa ndūtē, ūguo noguo gūgaikara. 25 Nīngahehenja Mūashuri ūcio ūrī būrūri-inī wakwa; ngaamūrangīrīria thī ūrimā-inī ciakwa. Nīngēhereria andū akwa icooki ūrīake, na mūrīgo wake ūmoime ciande-inī ciao." 26 Ūyū nīguo thugundīte gwīka thī yothe; nakuo guoko kūria gūtambūrūkītio ndūrīrī cīothe nīkuo gūkū. 27 Nīgūkorwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīguo atūtē gwīka, nūū ūngīhota kūmūgīrīrīria? Guoko gwake nīgūtambūrūkītio, nūū ūngīhota gūgūthuna? 28 Atīrīrī, mwaka ūrīa Mūthamaki Ahazu aakuire-rī, nīguo ndūmīrīrī ino yaguūrānīrīrio: 29 Inyuī Afilisti inyuote

tigai gūkena, nī atī rūthanju rūrīa rwamūhūrūraga nīrunīkite; nīgūkorwo kuuma mūri-inī wa nyoka īyo nīgūkoima nduīra, namo maciaro mayo magaatuīka mūthembā wa nyoka īrī thumu īria īticūkaga. 30 Nao andū arīa athīnī biū nīmakona gīa kūrīa, na mūbatari akomage atarī na ūgwati. No rūciaro rwaku nīngarūrūraga na ng'aragu; nayo ikooraga matigari maku. 31 Wee kīhingo-rī, girīka! Na wee itūura inene-rī, ugīrīria! Na inyuī Afilisti inyuothē mūniinwo nī guoya, mūthire biū! Itu rīa ndogo rīrooka riumīte mwena wa gathigathini, na gūtigakorwo na mündū ūgaatigwo na thuutha mbütū-inī ciake nī ūndū wa kwaga hinya. 32 Nī icookio rīrīkū rīkaheanwo kūrī andū arīa matūmītwo a rūrīrī rūu? Magaacookerio atīrī, "Jehova nīahaandīte Zayuni, na thiīnī wakuo andū ake arīa anyamaarīku nīmakona rīrīrīo."

15 Atirirī, ino nīyo ndūmīrīri nditū ikonii Moabi:
Itūura rīa Ari kūu Moabi nīrīanange, rīkaanangwo
ūtukū o ro ūmwē! Itūura rīa Kiri kūu Moabi nīrīanange,
o narō rīanangītwo ūtukū o ro ūmwē! 2 Andū a Diboni
nīmambatīte magathīi hekarū-inī yao, mambatīte
kūrīa gütūugīru makarīrīre kuo; andū a Moabi
maraagirīka nī ūndū wa Nebo na Medeba. Mītwe yao
yothe nīyenjetwo, na nderu ciao ciithe ikenjwo. 3 Marī
njīra-inī marathiī mehumbīte nguo cia makūnia; othe
no kūgirīka maragirīka marī nyūmba igūrū na ihaaro-
inī, makagūa thī, magakoma na nda makīrīraga. 4
Heshiboni na Eleale nīkūrīra maraarīra maanīriire,
mīgambo yao īraiguuo o nginya Jahazu. Nī ūndū
ūcio andū a mbaara a Moabi nīmararīra maanīriire,
nacio ngoro ciao ikaringīka. 5 Ngoro yakwa nīrīarīra
Moabi, andū arīa maingatītwo kuo morīire Zoari,
magathīi nginya Egilathu-Shelishiya. Mambatīte na
njīra ya gūthīi Luhithu, magathīi makīrīraga; o na
ningī njīra-inī ya gūthīi Horonaimu, maracakaya nī
ūndū wa mwanangīko ūrīa ūmakorete. 6 Maaī ma
kūu Nimurimu nīmahūte, nayo nyeki nīhoohete;
namo mahuti mothe maigū nīmomīte, na gūtīri kīndū
kīruru gūtīgaire. 7 Nī ūndū ūcio ūtonga ūrīa magīte
naguo na makeigīra, maūkuūte makaūringja mūrimo
wa karūūi karīa karī mītī hūgūrūrū-inī ciako. 8 Kayū ka
mūkayo wao nīkaiguītwo mīhaka-inī ya Moabi; nakuo
kūgirīka kwao gūgakinya Egilaimu, o namo macakaya
mao magakinya o Biri-Elimu. 9 Maaī ma Dimoni
maiūrītwo nī thakame, no nīngūrehe maūndū mangī
mooru makīria kūu Dimoni, mahaana ta mūrūūthi

ūgūtharikīra andū arīa morīte kuuma Moabi, o na
ūtharikīre arīa matigaire kūu bürüri-inī.

16 Twarīrai ūrīa wathanaga bürūri tütürümē twa kūrīha igooti, kuuma itūura rīa Sela, gütūkanīria werū-inī, nginya kīrima-inī kīa Mwari wa Zayuni. **2** O ta ūrīa nyoni ciürüüraga ciatharīrio gitara giacio, ūguo no taguo andū-a-nja a Moabi magaikara marī mariūko-inī ma Arinoni. **3** "Tūhei kīrīra, na mütue itua. Tūmai kīruru kianyu gitūike ta ütukū, o kūrī mūthenya barigici. Hithai arīa maingatītwo kwao, na mütigakunyanīre arīa moorīire kwanyu. **4** Rekei andū a Moabi arīa mehithīte kwanyu maikare na inyū; tuikai kīngitio kīao kuuma kūrī mwananganī." Mūhinyanīria nīagakinya mūthia, naguo mwanangīko üthire; naked mūngiti nīakabuīria kuuma bürūri-inī. **5** Gitī kīa ünene gitakaahaandwo na wendo; na mündū mwihokeku niwe ūgaagīkarīra, o mündū wa kuuma nyūmba ya Daudi, mündū ūrīa ūgaatuanaigīra ciira arūmīriire o kihooto, namo maündū ma ūthingu nīmo akaahīuhaga gwīka. **6** Nītūiguīte ūhoro wa mwītīo wa Moabi: tūkaigua ūhoro wa mwītīo wake mūkīru na mwīkīrīro wake, tūkaigua ūhoro wa mwītīo wake na rūng'athio rwake; no rīrī, mwigaatho ūcio wake no wa tūhū. **7** Nī ūndū ūcio andū a Moabi nīkūgirīka maragirīka, maragirika hamwe nī ūndū wa Moabi. Cakayai na mūnyiitwo nī kieha nī ūndū wa andū a Kiri-Haresethi. **8** Mīgūnda ya Heshiboni nīrahooha, o na mīthabibū ya Sibima o nayo nīrahooha. Aathani a ndūrīrī nīmarangīrīrie mīthabibū irīa mīega mūno, irīa hīndī ūmwe yakinyīte Jazeri, na īgatheerema yerekeire werū-inī. Thuuna ciayo ciatambite igakinya o irīa-inī. **9** Nī ūndū ūcio nīndīrārīra, ngarīra o ta Jazeri, ngīrīrīra mīthabibū ya Sibima. Wee Heshiboni, o nawe Eleale, ngūmūhūgia na maithori! Tondū mbugīrīrio cia gīkeno kīanyu nī ūndū wa matunda manyu marīa meruīte, na nī ūndū wa magetha manyu ma ngano nīthirīte. **10** Gütirī gīkeno kana ndūhiū mīgūnda-inī ya matunda; gütirī mündū ūraina kana akoigīrīria mīgūnda-inī ya mīthabibū, gütirī mündū ūrahiha ndibei kīhihīro-inī, nīgūkorwo nīndūmīte ngemi cia magetha ciage kūiguuo. **11** Ngoro yakwa nīracakaīra Moabi o ta kīnanda kīa mūgeeto, nayo ngoro yakwa īgacāra Kiri-Heresethu. **12** Rīrīa andū a Moabi maathīi kündū kūrīa gütūögīru makahooe, no kwīnogia menogagia; hīndī irīa maathīi ihooero-inī rīao kūhooya, no wīra wa tūhū marutaga. **13** Üyū nīguo ūhoro ūrīa Jehova aarītie ūkonjī Moabi. **14** No rīrī, rīu Lehova ekuuga

atirī: "Mīaka ītatū ītanathira, ītarītwo ta ūrīa mīaka ya mündū wandikītwo wīra īrīkanagīrwo-rī, riiri wa Moabi hamwe na andū ake othe nīükanyararwo, namo matigari make makorwo marī manini mūno na makahinyara."

17 Īno nīyo ndūmīrīri nditū ikonī Dameski: "Atirīrī, itūura rīa Dameski rītīgūcooka gūtuīka itūura inene rīngī, no rīrī, rīgaatuīka hība ya mwānangīko. 2 Matūura marīa manene ma Aroeri nīmagatiganīrio, matigīrwo ndūrū cia mbūri iria igaakomaga kūu, gūtarī mündū wa gūcimakia. 3 Kīgitīro kīria kīrūmu kīa Efiramū nīgīkeherio, o na hinīya wa ūthamaki weherio Dameski; namo matigari ma Suriata makaahaana o ta riiri wa andū a Israeli," ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. 4 "Ihindā rīu riiri wa Jakubu nī ūgaatheūka; naguo mwīrī ūcio wake mūnorū ūhīnje. 5 Gūkaahaana o ta rīrīa mūgethi acookanagīrīria ngano īrīa ītarī ngethe, akagetha ngano na guoko gwake: gūkahaana ta mündū ūkūhaara itira cia ngano Gītuamba-inī kīa Refaimu. 6 No rīrī, nīgūgatigwo ngano īngīhaarwo, o ta ūrīa maciaro ma mūtamaiyū matangītīka mothe mūtī ūcio ūngīnainio, no ndamaiyū igīrī kana ithatū nītigaraga hongē-inī iria irī igūrū gacūmbīrī, o na inya kana ithano igatigara hongē-inī iria irī na maciaro maingī," ūguo nīguo Jehova Ngai wa Israeli ekuuga. 7 Mūthenya ūcio, andū magaacūthīrīria ūrīa Mūumbi wao, namo maitho mao marore ūrīa Mūtheru wa Israeli. 8 Matigacūthīrīria igongona iria mathondekete na moko mao, na matikarūmbūya itugī cia Ashera, na magongona marīa methondekeire ma gūcinīra ūbumba. 9 Mūthenya ūcio matūura mao manene marīa marī hinīya, marīa maatiganīrīo makīrīra andū a Israeli, makaahaana ta kündū gūtiganīrie gūgatuīka gīthaka, na gūgakūra mahuti. Namo matūura macio magaakira ihooru. 10 Nīmūrīganīrīwo nī Ngai, Mūhonokia wanyu; nīmwagīte kūririkana Rwaro rūu rwa Ihiga, o rūu kīgitīro kiānyu. Nī ūndū ūcio o na mūngīkahaanda mīmera ūrīa mīega mūno, na mūhaande mīthabibū ya kuuma kündū kūngī, 11 o na mūngīaatūma īkūre mūthenya o ro ūcio mūkaamīhaanda, o na rūciinī rūrū rūngī mūtūme īrute kīro-rī, gūtīrī magetha mūkoona mūthenya ūcio wa mūrimū na ruo rūtangīthira. 12 Ūliya-ī, mūrurumo wa ndūrīrī nyīngī, iraruruma ta iria rīkīhuhūkaniā! Ūliya-ī, inegene rīa kīrīndī kīranegenā, o ta mūrurumo wa maaī maingī. 13 O na gūtuīka ndūrīrī iranegenā na

mūrurumo ta wa ndīhū cia maaī maingī-rī, hīndī ūrīa we mwene aacikūūma, ciūraga igathī kūndū kūraya mūno, ihurutītwo nī rūhuho ta ūrīa mūtūngū ūrī ūrīma-inī ūmbūragwo, kana ta riya rīgīthiūrūrūkio nī rūhuho rūnene. 14 Hwaī-inī, o ūimwe gūkagīa kīmako kīnenel Gūtanakīa-rī, andū matīrī ho! Rīu nīrīo igai rīa andū arīa matūtunyaga indo ciitū, ūcio ūngū mūtī ūrīa ūgwīrīre andū arīa matūtahaga indo ciitū.

18 Kaī būrūri ūrīa ūrī ibatabata rīa mathagu, o ūcio ūrī mūrīmo ūrīa ūngī wa njūū cia Kushi, ūrī na haaro-īl 2 ūrīa ūtūmaga arekio makagerera njīra ya iria, mahaicīte tūtarū twakītwo na marura, tūrīa tūgeragīra maaī igūrū. Atirīrī, inyuī andū aya mūtūmītwo na mūrī mītūkī, thiī kūrī andū araihu na anyoroku mīrī, o acio metigīrītwo nī andū a kündū gūkuhī na a kūraya, rūrīrī ūtūgīti rwaragia ūrūthiomī ūrūgeni, na būrūri wao ūgayanītio nī njūū. 3 Inyuī andū arīa mūtūrūraga mabūrūri mothe ma thī, o inyuī mūtūrūraga gūkū thī-rī, ūrīa bendera ikaahaandwo ūrīma-igūrū, nīmūkamīona, na ūrīa karumbeta gakaahuhwo, nīmūgakaigua. 4 Jehova anjīrīte ūū: "Ngūikara ngīrīte ki ndīrīrere maūndū ndī o gūkaro-inī gīakwa, haana ta ūrugārī wa riūa ūkūhenahenīa, o na ta itu rīa imē hīndī ya ūrugārī wa magetha." 5 Nīgūkorwo mbere ya magetha, hīndī ūrīa kīro gīaitīka na mahūa magatuīka thabibū irerua, nīguo agaaceeha thuuna na tūhiū twa gūceeha, na ateme honge iria ciaramīte mūno acieherie. 6 Nacio ciōthe igaatigīrīwo nyoni cia ūrīma-inī iria ūtīaga nyama, na nyamū cia gīthaka; nyoni icio igaacīrīa hīndī ya riūa, nacio nyamū cia gīthaka icirīe hīndī ya heho yothe. 7 Hīndī ūyo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe akaareherwo iheo kuuma kūrī andū araihu na anyoroku mīrī, na kuuma kūrī andū metigīrītwo nī andū a kündū gūkuhī na a kūraya, rūrīrī ūtūgīti rwaragia ūrūthiomī ūrūgeni, arīa būrūri wao ūgayanītio nī njūū: iheo icio ikaarehwo Kīrīma-inī gīa Zayuni, harīa haamūrīrīwo Rūtīwa rīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe.

19 Īno nī ndūmīrīri nditū ikonī būrūri wa Misiri: Atirīrī, Jehova ahaicīte itu ūtīhūyūkīte mūno athīfē būrūri wa Misiri. Mīhianano ya būrūri wa Misiri irainaina mbere yake, nacio ngoro cia andū a būrūri wa Misiri ikaringīka thiīnī wao. 2 "Nīngarahūra Mūmisiri ookīrīre Mūmisiri ūrīa ūngī: mūndū nīakarūna mūrū wa ithe, nake mūndū wa itūura ookīrīre mūndū wa

itūūra rīake, narīo itūūra inene rīūkīrīre itūūra rīrīa rīngī, naguo ūthamaki ūūkīrīre ūthamaki ūrīa ūngī. **3** Andū a bürūri wa Misiri nīmagakua ngoro, nayo mībango yao ndīmītue ya tūhū; makaahooya kīrīra kūrī ngai cia mīhianano na kūrī maroho ma andū arīa makuīte, o na kūrī ago na aragūri. **4** Ninganeana andū a bürūri wa Misiri wathani-inī wa mwathi ūtarī tha, na mūthamaki mūūru amathomakīre,” ūguo nīguo Mwathani Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **5** Maaī ma Rūūi rwa Nili nīmakaahūa, na mūkarō waruo ūng’are na ūūme. **6** Mītarō ya maaī nīīkanunga; tūrūūi twa Misiri nītūkaahūa tūūme biū. Namo marura na mathanjī nīmakahooha, **7** o nayo mīmera īrīa īrī hūgūrūrū-inī cia Rūūi rwa Nili, gītwe-inī kīa rūūi rūū, nīīkahooha. Indo iria ciōte īhaandītō mīgūndā īrīa īrī gūkuhī na Rūūi rwa Nili nīīkooma biū, na ciūmbūrwo, na itigacooka kuoneka kuo rīngī. **8** Ategi a thamaki nīmagacaaya na marīre, arīa othe maikagia ndwano ciao Rūūi-inī rwa Nili; nao arīa othe maikagia mītego yao maaī-inī macio nīmakoowō nī hinya. **9** Andū arīa marutaga wīra na ndigi cia ūguta ūrīa mwega nīmagakua ngoro, na arīa matumaga mataama marīa mahoro nīmakaaga mwīhoko. **10** Atumi a nguo nīmagakorwo na kieha, na arīa othe maheagwo mīcaara nīmakaigua ūrūrū ngoro. **11** Anene a Zoani nīmakīgīte o gūkīiga; nao andū arīa oogī a Firaūni maheanaga kīrīra kīa ūrimū. Mwakihota atīa kwīra Firaūni, “Niī ndī ūmwe wa andū arīa oogī, ndī mūrutwo wa athamaki arīa a tene?” **12** Andū aku arīa oogī makīrī ha rīu? Ta nīmagīkuonie na makūmenyithie ūrīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe aciirīre gwīka bürūri wa Misiri. **13** Anene a Zoani makīgīte o gūkīiga, nao atongoria a Nofu makaheeneka; namo mahiga ma koine ma andū ake nīmahītīthīte andū a Misiri. **14** Jehova nīwe ūmaitīrīre roho wa kīrigicano; matūmaga andū a Misiri matūgūuge mawīra-inī mothe marīa marutaga, o ta ūrīa mūrīi atūgūugaga matahiko-inī make. **15** Gūtīrī wīra ūngīrūtō bürūri-inī wa Misiri: gūtīrī wīra ūngīrūtō nī mūtwē kana mūting’oe, kana rūhonge rwa mūnathi, kana ithanjī. **16** Mūthenya ūcio-rī, andū a Misiri makahaana o ta andū-a-nja. Makainaina nī guoya mona guoko kwa Jehova Mwene-Hinya-Wothe kwambabarītō kūmookīrīre. **17** Naguo bürūri wa Juda ūkaguoyohia andū a Misiri; na mūndū o wothe ūkaagweterwo ūhoro wa Juda nīagetīgīra, nī ūndū wa māundū marīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe aciirīre

gwīka amokīrīre. **18** Mūthenya ūcio matūūra matano ma bürūri wa Misiri makaaragia rūthiomī rwa Kaanani, makīlīhitaga atī marītungatāgīra Jehova Mwene-Hinya-Wothe. Na itūūra rīmwe rīamo rīgeetagwo Itūūra Inene rīa Mwanangīko. **19** Mūthenya ūcio-rī, nīgūkagīna kīgongona kīa Jehova o kūu gatagatī ka bürūri wa Misiri, na kūhaandwo ihiga rīa kīririkano kīa Jehova mīhaka-inī yakuo. **20** Ihiga rīu rīgaatuīka kīmenyithia na mūira wa māundū marīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekīte thīinī wa bürūri ūcio wa Misiri. Rīrī magaakaīra Jehova amateithie nī ūndū wa andū arīa mamahinyagīrīria-rī, nīakamatūmīra mūhonokia na mūmagitīri, nake nīakamahonokia. **21** Nī ūndū ūcio Jehova nīakemenyithania kūrī andū a Misiri, na mūthenya ūcio nīmagakūūrana Jehova. Makaamūhoojaga makīmūrūtagīra magongona na maruta ma mūtu: na ningī makehitaga mīlīhitwa marī mbere ya Jehova na māmīhingagie. **22** Jehova nīakahūūra bürūri wa Misiri na mūthiro, amahūūre acooke amahonie. Nao nīmagacookerera Jehova, nake nīagathikīrīria gūthaithana kwao na amahonie. **23** Mūthenya ūcio nīgūkagīa njīra njīri yumīte bürūri wa Misiri ūgakinya Ashuri. Andū a Ashuri nīmagathīiaga Misiri, na o andū a Misiri mathīiage Ashuri. Andū a Misiri na andū a Ashuri nīmakaahoojaga hamwe. **24** Mūthenya ūcio bürūri wa Israeli ūgaatūka wa gatātū, hamwe na Misiri na Ashuri, nao nīmagatūma thī yothe ūrathimwo. **25** Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīakamarathima akiugaga atīrī, “Kūrathimwo-rī, nī andū akwa a Misiri, o na Aashuri arīa ndeyūmbīire, na Israeli igai rīakwa.”

20 Atīrīrī, mwaka ūcio mūnene wa anene a ita rīa Ashuri aakinyire Ashidodi atūmītō nī Sarigoni mūthamaki wa Ashuri, aakinya kuo, na aarītharīkīra na aarītunyana-rī, **2** hīndī ūguo Jehova aaririe na kanua ka Isaia mūrū wa Amozu. Akīmwīra atīrī, “Ruta nguo ūyo ya ikūnia wīhumbīte, na ūrute iraatū ciaku magūrū.” Nake agīika o ro ūguo, agīthīi njaga na arī magūrū matheri. **3** Ningī Jehova akiuga atīrī, “O ta ūguo ndungata yakwa Isaia athishīte njaga na arī magūrū matheri mīaka itatū, arī rūrūri na kīmenyithia kīa māundū mooru marīa magaakora bürūri wa Misiri na wa Kushi-rī, **4** ūguo noguo mūthamaki wa Ashuri agaataha andū a bürūri wa Misiri na a bürūri wa Kushi, amoimagarie marī njaga na marī magūrū matheri, arīa ethī na arīa akūrū, thūnū ciao irī njaga; ūguo nīguo Misiri gūgaaconorithio. **5** Nao andū arīa

mehokete Kushi na makegooca nī ūndū wa Misiri nīmakamaka na maconorithio. 6 Hīndī īyo nīguo andū arīa maikaraga hūgūrūrū-inī ici cia iria makoiga atīrī, ‘Onei ūrīa kūhanīte kūrī arīa tūtūire twīhokete, acio tuorīire kūrī o atī nīguo matūteithie na matūhonokie kuuma kūrī mūthamaki wa Ashuri! Rīu tūngīkīhonoka atīa?’

21 Īno nīyo ndūmīrīri nditū īkonī Werū ūrīa

ūrī Hūgūrūrū-inī cia Iria: Atīrīrī, o ta ūrīa ihuhūkanio iria nene ihurutanaga itūkanīirie būrūri wa gūthini, ūguo noguo mūtharīkīri agooka oimīte werū-inī, kuuma būrūri wa kūguoyohania. 2 Nīi nīnyonetio kīoneki gīa kūmakania mūno: Mūkunyanīri no arakunyanīra, nake mūtahani no aratahana. Wee Elamu tharīkīra! Nawe Media, thiūrūrūkīra! Gūcaaya kūrīa anagūcaaithia nīngagūkinyia mūthia. 3 Nī ūndū wa ūguo mwīrī wakwa nīūiyūrītō nī ruo, ruo rūnene nīrūnūyītīte, o ta ruo rwa mūtumia akīrūmwo; ngagītururio nī maūndū marīa ndīraigua, na ngagegeario nī maūndū marīa ndīrona. 4 Ngoro yakwa nīratumatumma, na ngainaina nī guoya; hwaī-inī ūrīa ndīriragīria ūtuīkīte ūndū wa kūumakia mūno. 5 Nao nīmaarīte metha, na makaara mīgeka, nīguo marīe na manyue! Úkīrai inyuī anene, mūhake ngo maguta! 6 Jehova anjīrīte atīrī: “Thīi, ūige mūrangīri wa gūcūthīrīria na ūmwīre amenyithanie ūrīa aroona. 7 Rīrīa angīona ngaari cia ita irī na mbarathi ihaanaine, na andū magīuka mahaicīte ndigiri kana ngamīrārī, nīaikare eiguīte, akeigua biū.” 8 Nake mūrangīri akīanīrīra, akiuga atīrī, “Mūthenya o mūthenya, mwathi wakwa, ndūgamaga gītara-inī kīa mūrangīri; na ūtukū o ūtukū njikaraga handū hakwa ha kūrangīra. 9 Atīrīrī, nīharooka mūndū akuūtō nī ngaari ya ita, irī na mbarathi ihaanaine. Nake aracookia ūhoro aikoiga atīrī: ‘Babuloni nīrīgūu, iī nīrīgwīte! Mīhianano yothe ya ngai ciakuo nīmīhehenje, ikaharagana thi!’” 10 Inyuī andū akwa, o inyuī mūthuthīrīwo kīhuhīro-inī kīa ngano-rī, ngūmwīra ūrīa njiguīte kuuma kūrī Jehova Mwene-Hinya-Wothe, kuuma kūrī Ngai wa Isiraeli. 11 Īno nī ndūmīrīri nditū īkonī Duma: Atīrīrī, nī harī mūndū ūraanjīta kuuma Seiru, akanjūūria atīrī, “Mūrangīri, ūtukū ūkinyīte ha? Mūrangīri ūyū, ūtukū ūkinyīte ha?” 12 Nake mūrangīri akamūcookeria atīrī, “Gūkīrii gūkīa, no rīrī, nīgūgūcooka gūtuke. Angīkorwo kūrī ūndū ūkūuria-rī, ūrīa; ūcooke ūtuke hīndī īngī.” 13 Īno nīyo ndūmīrīri nditū īkonī būrūri wa Arabia: Inyuī ikundi cia agendi a Adedani, o

inyuī mwambīte hema ithaka-inī cia Arabia-rī, 14 twarīrai andū arīa anyootu maaī; na inyuī mūtūrūraga būrūri wa Tema, tūngīai andū acio maroora irio 15 Nīgūkorwo maroora rūhiū rwa njora, o rūhiū rwa njora rūrīa rūcomoretwo, makoorīra ūta mūgeete, na makoima kūrīa mbaara ūhīire. 16 Mwathani aranjīira atīrī: “Mwaka ūmwē ūtanathira, ūtarītō ta ūrīa mīaka ya mūndū wa kwandīkwo wīra ūrīkanagīrīrī, riiri wothe wa Kedari nīūgaathira. 17 Andū arīa magaatigario nī thigari iria ciikagia mīguī, o acio njamba cia ita cia Kedari-rī, magaakorwo marī o anini.” Jehova Ngai wa Isiraeli nīwe warītē ūhoro ūcio.

22 Īno nīyo ndūmīrīri nditū īkonī Gītuamba gīa

Kīoneki: Atīrīrī, nī kīi kīragūthīnia rīu, tondū andū aku othe marahaica nyūmba igūrū, 2 wee itūūra rīiyūrīte ngūi, o wee itūūra inene rīa mbugīrīrio na ūrīnū? Andū aku arīa makuīte matiūragītō na rūhiū rwa njora, kana magakuīra mbaara-inī. 3 Atongoria aku othe nīmorīte marī hamwe; maatahirwo o na hatarī mūguī ūkītīo. Andū aku othe arīa maakoreirwo moohirwo hamwe, o acio mooraga thū ūrī o kūraya. 4 Nī ūndū ūcio n̄giuga atīrī, “Njeherera; reke ndīre n̄gīgīrīkaga. Ndūkagerie kūūhooreria igūrū rīa mwanangīko ūrīa ūkorete andū akwa.” 5 Mwathani, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, arī na mūthenya ūrīa agaatūma ūtuīke wa mbugīrīrio, na wa kūranganīrīria, o na wa kūguoyohia kūu Gītuambā-inī gīa Kīoneki. Mūthenya ūcio ūgaakorwo ūrī wa kūmomora thingo igwe thī, na wa gūkaīra irīma. 6 Andū a Elamu nīmakuūtē thiaka wa mīguī, marī na ngaari cia ita na andū mahaicīte mbarathi; o nao andū a Kiri macuurūragia ngo. 7 Ituamba ciaku iria njega mūno ciyūrīte ngaari cia ita, nao andū arīa mathīiaga mahaicīte mbarathi maigītō iħingo-inī cia itūūra inene; 8 naguo ūgitīri wa Juda nīweheretio. Mūthenya ūcio nīmwacūthīrīrie indo cia mbaara iria ciarī Nyūmba-inī ya ūnene ya Mūtitū; 9 mūkīona atī thingo cia ūgitīri cia Itūūra Inene rīa Daudi nīciatharūkīte kūndū kūingī; na inyuī mūkīhingīrīria maaī Karia ka Mūhuro. 10 Nīmwatarire nyūmba kūu Jerusalemu, na mūgītharia nyūmba nīguo muone mahiga ma gūcookereria rūthingo rūgīe na hinya makīria. 11 Nīmwakire handū ha kūhingīrīria maaī gatagatī ga thingo cierī, nīgeetha maaī ma Karia ga Tene mathīiage ho, no mūtiigana kūrongooria ūrīa wagathondekire, kana mūrūmbūiye ūrīa watūmire

kaigie ho kuuma o tene. **12** Mwathani, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, niamwítire müthenya úcio níguo müríre na mügirike, na mwenjwo njuíři ciányu na mwílhumbe nguo cia ikúnia. **13** No ríři, inyuí mürí na gíkenu na ūříři, mürathířja ng'ombe na ng'ondu, mükířítaga nyama na mükínyuuaga ndibe! Mügakiuga atíři, "Nítúrie na tūnyue, nígúkorwo rúciú nítúgaakual!" **14** Jehova Mwene-Hinya-Wothe níanguúřířie ūhoro ūyú ndímüthikířířie, akoiga atíři, "Rířia ríři mütikahoroherio nginya mügaakua," ūguo níguo Mwathani, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ekuuga. **15** Na ríři, Mwathani Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atíři: "Thíř kürí Shebina, ūřia müramatí na mürúgamíříři wa nyúmba ya úthamaki, úmwíře atíři: **16** Ũreka atířa gükü na nüü ūgwítíkířitie kwíyenjera mbíříra gükü, ūgetemera mbíříra handú hatüúříru, na ūkeyacúříria haríř ūkaahurúkio rwaroiní rwa ihiga? **17** "Wíhüuge, tondú Jehova akirií gükünyiita akürümítie, acooke akünyugute, wee mündü ūyú ūři hinya. **18** Níagagükünja akürümie o ta mübira, agükie bürüri mwarií. Kuu níkuo ūgaakuřa, na nokuo ngaari ciaku cia ita iria irí riiri igaikara: wee úconorithagia nyúmba ya mwathi waku! **19** Níngaküingata wehere wířa-iní waku na útunywó wířa úcio ūřugamíříře. **20** "Müthenya úcio níngéeta ndungata yakwa, Eliakimu mürú wa Hilikia. **21** Níngamühumba nguo yaku ūřia ndaaya na ndímühotore mückiři waku, na ndímünengere wathaní waku. Níagatuřka ithe wa arířa matüüraga Jerusalemu o na wa nyúmba ya Juda. **22** Kíhingúro kířa nyúmba ya Daudi ngaakířířa kiande-iní gíake; na ríři, kířia gíóthe akaahingúra gütíři mündü ūkaahota kühinga, na kířia gíóthe akaahinga gütíři mündü ūkaahota kühingúra. **23** Ngaaamuherera handú harúmu aikare ho ta higí hűúřířire; atuřke gítí gířa gítířio thířiní wa nyúmba ya ithe. **24** Níwe ūgaacookererwo ní riiri wothe wa nyúmba ya ithe ta úcuurítio harí we: ciana ciake na iria ikeyongerera thířiní wa ciana icio, o indo cióthe ciayo iria cionekaga ta itarí kíene, kuuma mbakúri nginya mítthemba yothe ya ndigithú." **25** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atíři, "Müthenya úcio higí ūřia thecerere handú harúmu nířkenyenya; nířkamunyúka ūgwe, na indo iria njuurie harí yo nířkaharagana." Jehova níwe warítje ūhoro úcio.

23 ĩno n̄yo ndūmīrīri nditū ĩkonii itūura r̄ia Turo:
Atīrīri, inyuī marikabu cia Tarishishi, ta girikai.
Nīgūkorwo itūura r̄ia Turo nīrīanange, rīgatigwo

ritari nyumba kana gicukiro kia marikabu. Uhoro ucio niumakinyire maro kuu bururi wa Kitimu. 2 Atiriri, inyuu andu a gicigirira, na inyuu onjorithia a Sidoni, ta kirai o inyuu mütongetio ni andu aria mageragira iria-ini. 3 Kuu maa-iin maingi nikuo kwageragirio ngano ya Shihoru, namo magetha ma Nili nimo maaru umithio wa ituura ria Turo, nario rigituika nduyu ya nduriri. 4 Atiriri wee Sidoni, o nawe, kihitho kirimu kia iria-ini, conokai, nigungkorwo iria nimiaritie rikoiga atiri: "Ni ndirir nadgia na ruo rwa kuruwmwo, kana ngaciara; ndirir ndaarera aanake, kana ngarerai airitu." 5 Hindii iria uhoro ucio ugakinya bururi wa Misiri, andu akuo nimakaagia na ruo runene munu maigua uhoro ucio wa Turo. 6 Atiriri, ringai muthii mürimo wa Tarishishi, ta girikai inyuu mütüüraga kuu gicigirira-ini. 7 Riri nririto ituura rianyu inene ria ikeno cia üriiu, ituura inene ria kuuma tene, o tene munu, ituura riria andu aarjo maathiite na maguru magatüre mabururi ma andu a kurya munu? 8 Nuu waciiriiire ati ituura ria Turo riükirirwo, o ituura riu rihaganaga tanji cia üthamaki, o rjo onjorithia a rjo arj ariu a athamaki, na endia a rjo maro igweta thiyothe? 9 Jehova Mwene-Hinya-Wothe niwe waciiriiire undu ucio, nigeetha amine mwitiwa riiri wothe, na aconorithie andu aria othe maro igweta a gukii thi. 10 Atiriri, wee mwaro wa Tarishishi, thi ükarime bururi waku o ta üria kürimitwo hûgûrûrû-ini cia Ruum rwa Nili, tondu riu ndurir na gicukiro kia marikabu ringi. 11 Jehova niatamburükite guoko gwake iguru ria iria, na agatumma mothamaki maro mainaine. Niathanite ati ciigitiro iria numu cia Foinike cianangwo. 12 Akoiga atiri, "Wee mwaro gathirange wa Sidoni ikeno ciaku cia üriiu ni thiru, riu üri mühehenje! "Ükira üringe, üthii ükinye Kitimu; no riri, o na kuu ndukoona ühuruko." 13 Ta rora bururi wa Ababuloni, andu acio riu maagii te kiene! Ashuri magutuute giikaro kia nyamuu cia weru; niamaakire mithiringo mîraihi na iguru ya kürithiurûrûkaria, na magitiga ciigitiro ciao itar kindu, magituma bururi ucio wanangike biu. 14 Atiriri, inyuu marikabu cia Tarishishi, ta girikai; nigungkorwo giikaro kianyu nikianange. 15 Hindii iyo ituura ria Turo nrirkariganira mîaka mîrongo mûgwanja, o ta üria matuku ma muthamaki umwe maigana. No mîaka mîrongo mûgwanja yathira-ri. Turo gûgaacooka

57

Isaia

kīnanda kīa mūgeeto wega, ūine nyīmbo nyingī, nīgeetha ūririkanwo.” 17 Mīaka mīrongo mūgwanja yathira-rī, Jehova nīagacookerera Turo. Itūura rīu nīrigacooka wīra-inī warīo ūrehaga uumithio ta rīkūhūra ūmaraya, rīonjorithanagie na mothamaki mothe ma thī. 18 No rīrī, wonjorithia warīo na uumithio warīo nīkamūrīwo Jehova; itikaigwo igīnainī kana ihithwo. Uumithio warīo ūgaatuīka wa arīa matūrūraga marongoragia Jehova, moonage irio nyingī na nguo njega.

24 Atīrīrī, Jehova akirie kwananga thī, na atūme ikire ihooru; nake nīakamīnūha na ahurunje arīa matūrūraga kuo: 2 gūgaakorwo kūrī ūndū o ūmwe kūrī mūthīnjīri-Ngai na kūrī andū, kūrī ndungata na kūrī mūmīathi, kūrī ndungata ya mūrītūna kūrī mūtūmia ūrīa mūmīathi, kūrī mwendia wa indo na kūrī mūgūri, kūrī mūkoombi na kūrī mūkoombanīri, kūrī mūndū ūrīa ūrī na thiīrī na kūrī ūrīa ūrandūrūraga thiīrī. 3 Thī nī kwanangwo īkaanangwo na ūtigwo ūrī ūtheri biū. Jehova nīwe warītie ūhoro ūcio. 4 Thī ūng’arite īkahooha, mabūrūri mothe magathīrīkīra na makahooha, andū arīa marīngumo a thī nīmorītō nī hinya. 5 Thī nīngwatīe thaahu nī andū ayo; nao maremeire mawatho, na makaagarara irīra, na magathūkīa kīrīkanīro kīrīa gīa gūtūura tene na tene. 6 Nī ūndū ūcio kīrumi nīkīrārīa thī; na andū arīa matūrūraga kuo makaherithio nī ūndū wa wīhia wao. Nī ūndū ūcio arīa matūrūraga gūkū thī nīmacinītō na mwaki, na nī anini mūno matigaire. 7 Ndibei ūrīa ya mūhīhano nī thiru, nayo mīthabībū īkahooha; nao andū arīa marī ikeno-inī no gūcaaya maracaaya. 8 Gīkeno kīrīa kiumanaga na kūhūrīwo gwa tūhembe nīgītīgīte gūkenwo, narīo inegene rīa andū arīa arīu nīrīthirīte, ningī gīkeno kīrīa gīkenagwo gūkīhūrīwo kīnanda kīa mūgeeto nīgīkīrītō. 9 Andū arīa manyuuaga ndibei matigacooka kūnyua makīnaga rwīmbo, nayo njoohi nīrūrīre arīa mamīnyuuaga. 10 Narīo itūura ūrīa inene rīanangīku rīkīrīte ihooru, namo matoonyero ma nyūmba ciathe nīmahinge. 11 Kūu njīra-inī andū nī kūrīra mararīra nī kwaga ndibei, gīkeno gīothe gītūkīte kīeha, nacio ikeno ciathe igathira thī. 12 Itūura ūrīa inene nīrīanange biū, nakīo kīhīngō kīarīo kiunangītō gīgatūka tūcunjī. 13 O ta ūrīa mūtī wa mūtamaiyū ūikaraga wainainio, na o ta ūrīa mūtī wa mūthabībū ūikaraga thabibū ciahaarwo hīndī ya magetha, ūguo noguo ūhoro ūgaikara gūkū thī

na ndūrīrī-inī ciathe. 14 Maranīrīra, makoigīrīria nī gūkena; kuuma mwena wa ithūrīo marakūngūrīa ūnene wa Jehova. 15 Nī ūndū ūcio inyuī andū a kuuma mwena wa irathīrīo gocithiai Jehova; nenehaii rītīwa rīa Jehova Ngai wa Israeli, kūu icigīrīra-inī ciathe. 16 Nītūiguīte nyīmbo ikīnwo kuuma ituri ciathe thī, ikainwo atīrī: “Arogooce ūcio Mūthingū.” No nīi ngiuga atīrī, “Kaī ndī na haaro-īl nīgūkorwo nīndīrahiinyīrīka, ūti-therū nīndīrahiinyīrīka! Andū arīa akunyanīri nīmarakunyanīra arīa angī, o acio akunyanīri magakunyanīra arīa angī na ūkunyanīri mūnene mūno!” 17 Atīrīrī, inyuī andū arīa mūtūrūraga thī, iguoyohia, na irima, o na mūtego nīcio imwetereire. 18 Mūndū ūrīa ūkoora nī ūndū wa iguoyohia, akaagūa irima, nake ūrīa ūkoimīra irima ūrī-rī, akaagwatio nī mūtego ūcio. Ndirīca ciā mūiyūro wa maaī ciā igūrū nīhiingūre, nacio itina ciā thī igathīngītha. 19 Thī nīnīyatūku, yatūkīte īkarekania, ningī nīrīthīngītha mūno mūno. 20 Thī ūratūgūa o ta mūrīnū, īgathūngūthio ūu na ūu o ta gīthūnū hīndī ya rūhuho; mehia ma ūremi wayo nīmāmīritūhīre mūno, kūgūa nīkūgūa na ndīgaacooka gwītīiria ūngī. 21 Mūthenya ūcio-rī, Jehova nīakaherithia maahinya ma kūu igūrū, o kūu matu-inī, na aherithie athamaki a thī ino. 22 Nīmagacookanīrīrio hamwe o ta ūrīa andū oohe macookanagīrīrio kīoho-inī; makaahingīrīwo njeera na thuutha wa matukū maingī nīmakaherithio. 23 Mweri nīūgaconorithio, na riūa ūrīconoke; nīgūkorwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe ūgaathamaka arī Kīrīma-inī gīa Zayuni na Jerusalemu, na mbere ya athuuri akuo, athamake arī na ūrīri.

25 Wee Jehova-rī, Wee nīwe Ngai wakwa; nīngūgūtūgūrīria na ngooce ūtīwa rīaku, nīgūkorwo nīwīkīte maūndū ma mageganīa, na maūndū marīa maabangītō kuuma o tene, ūkamahingīa na wīhōkeku waku mūkīnīyanīru. 2 Nītūmīte itūura ūrīa inene ūtūkīte hība ya mahiga, itūura ūrī ūtīgīre na hinya ūgatūma rīanangī, itūura inene ūrīa ūrī ūtīkīthīo kīa andū a kūngī, ti itūura ūngī, na ūtīgaakwo ūngī. 3 Nī ūndū ūcio andū arīa marī hinya nīmagatūtīa, namo matūura manene ma ndūrīrī ūria itarī tha magwītīgīre. 4 Wee ūkoretwo ūrī ūtīrī ūria athīnī, na ūtīrī ūria abatari hīndī ya mīnyamaro yao, handū ha kūūrīra hīndī ya kīhūhūkanīo, o na ta kīrīrū ūtīa kwīyūa ūrīa. Nīgūkorwo mīhūmū ya arīa matarī tha ūhaana kīhūhūkanīo kīrīa kīgūthīga ūtīhīngī na ndītī, 5 ningī

īhaana ta ūrugarī wa werū-inī. Wee nīwe ūkiragia ngū̄ ya andū a kūnḡ o ta ūria ūrugarī ūnyiihagio nī kīruru ḡa itu, na nī ūndū ūcio rwimbo rwa acio matarī tha nīrūtiḡite kūinwo. **6** Kīrima-inī gīkī nīkuo Jehova Mwene-Hinya-Wothe akaarugithiria andū othe iruga rīa irio iria njega mū̄no, na iruga rīa ndibei ūria njega mū̄no: iruga rīa nyama iria njega mū̄no, o na ndibei ūria njega mū̄no makiria. **7** Kīrima-inī gīkī nīkīo akaananḡira taama ūria wohanitie andū othe, na cuka ūria ūlumbirīte ndūrīrī ciothe; **8** gīkuū nīkūniinwo gīkaaniinwo nginya tene. Ninḡ Mwathani Jehova nīakagiria maithori, kuuma mothiū mothe, na rūmena rūrīa andū ake mamenetwo na ruo arūniine, rūthire thī yothe. Jehova nīwe warītie ūhoro ūcio. **9** Mūthenya ūcio nīmakoiga atirī, “Ti-itherū ūyū nīwe Ngai witū; nīwe twehokire, nake agītūhonokia, ūyū nīwe Jehova, nīwe twehokire; nītūkene na tūcanjamūke nī ūndū wa ūhonokio wake.” **10** Nīgūkorwo guoko kwa Jehova gūgaikaraga kīrima-inī gīkī; no Moabi gūkaarangirīrio rungu rwake, o ta ūria nyeki nyūmū ūrangagirīrio thumu-inī. **11** Magaatambūrūkīria moko mao kuo, o ta ūria mūthambīri atambūrūkagia moko agīthambīra. Ngai nīwe ūkaaharūrkia mwītīo wao, o na marī na wara wa wīra ūria marutaga na moko mao. **12** Nīakamomora thingo cianyu iria ndaihu ciakītwo na hinya, acigūthie thī; agaacimomora igwe thī, o rūkūnḡ-inī.

26 Na rīrī, mūthenya ūcio rwimbo rūrū nīruo rūkainwo būrūri wa Juda: Tūrī na itūrū inene rīa hinya; Ngai attuaga ūhonokio ūtuīke thingo ciarīo na njirigo ciarīo cia hinya. **2** Hingūrai ihingo nīguo rūrīrī rūrīrīa rūthingu rūtoonye, o rūrīrī rūrīa rūrūmagia wītikio. **3** Mūndū ūria ūrī meciiria makindīirie harīwerī, nīwe ūgaatūrīria na thayū mūkinyanīru tondū nīakwīhokete. **4** Tūtūrai mwīhokete Jehova nginya tene, nīgūkorwo Jehova, o we Jehova, nīwe Rwaro rwa Ihiga rwa tene na tene. **5** Nīanyiihagia andū arīa maikaraga kūrīa gūtūgīrū, o na itūrū rīrīa itūgīrū akarīharūrkia, akarīharagania thī, agaacocka akarītungumania rūkūnḡ-inī. **6** Magūrū ma andū makarīrangirīria; magūrū ma andū arīa ahīnīrīrie, o na makinya ma arīa athīnī. **7** Njīra ya andū arīa athingu nī nūngīrīru; nawe Jehova, Wee Mūthingu, nīwe ūnyorokagia njīra cia arīa athingu. **8** Iī, ti-itherū Jehova, nīwe twetagirīra o tūgīthiagīra njīra ya mawatho maku; ngoro ciitū cīriragīria rītīwa rīaku na ngumo yaku. **9** Ngoro yakwa nīwe iīriragīria

ūtukū; rūciinī roho wakwa ūgakūnyootera. Rīrīa watuanīra ciira wa kīhotoo gūkū thī, andū a mabūrūri mothe nīmerutaga ūhoro wa ūthingu. **10** O na andū aaganu mangīguirōwa, matiīrutaga ūhoro wa ūthingu; o na marī būrūri-inī wa arīa arūngīrīru, mathiiaga o na mbere gwīka ūrū, makaaga gūtīia ūnene wa Jehova. **11** Wee Jehova-rī, guoko gwaku nī kwambararītio na igūrū, no matingīkuona o na atīa. No rīrī, reke mone kīyo kīrīa ūrī nakīo nī ūndū wa andū aku, nīgeetha maconoke; mwaki ūrīa ūigīrīwo thū ciaku nīūrekwo ūmacine. **12** Wee Jehova-rī, nīwe ūtūheaga thayū; maūndū marīa mothe tūhingītie, nīwe ūtūkīire. **13** Wee Jehova, o Wee Ngai witū, nī harī aathani angī manatwatha tīga wee, no rīrī, rītīwa rīaku riiki norī tūtītē. **14** Na rīrī, acio rīu nīmakuīte, matigacocka gūtūrūa muoyo; maroho macio matikariūka. Wee nīwamaherithirie ūkīmaananga; ninḡ ūgītūma mariganīre biū. **15** Wee Jehova nītūmīte rūrīrī ūru ruongerereke; ti-itherū nīwongereire rūrīrī ūru, ūkarūngīhia. Wee nīwīgīrīire na riiri, ūkaaramia mīhaka yothe ya būrūri. **16** Atirīrī Jehova, mookire kūrī we rīrīa maarī na mathīna; rīrīa wamaherithagia-rī, maahotaga o kūhoooya na mīheeħū. **17** O ta ūria mūndū-wa-nja arī na nda akirī ūciara enyogondaga na agakaya nī ruo-rī, ūguo noguo twatarī ūtū mbere yaku, Wee Jehova. **18** Ithū twatarī ta twarī nda, twenyogondaga nī ruo, no rīrī, nī ta twaciare o rūhuho. Gūtīrī ūndū o na ūrikū wa kūhonokania twīkīte gūkū thī, o na kana tūgaciara andū arīa maikaraga gūkū thī. **19** No rīrī, andū aku arīa makuīte nīmagatūrūa muoyo; mītīrī yao nīkariūka. Inyuū arīa mūtūrūraga rūkūnḡ-inī, ūkīrī na mwanīrīre nī gūkena. Ime rīanyu rītarī ta ireera rīa rūciinī; nayo thī nīīgacockia andū arīa akuū muoyo. **20** Atirīrī, inyuū andū akwa, thiī mūtoonye tūnūmba twanyu na mwīhīngīre; mwīhīthē kuo gwa kahinda kanini nginya mangūrī make mathire. **21** Atirīrī, Jehova nīarooka oimīte gūikaro-inī gīake, nīguo aherithie andū a gūkū thī nī ūndū wa mehia mao. Nayo thī nīkonanīa thakame ūria iītītwo kuo; ndīgaacocka kūhītha andū ayo arīa moragītwo.

27 Na rīrī, mūthenya ūcio, Jehova nīakaherithia na rūhiū rwake rwa njora, rūhiū ūru rwake rwa njora rūtūgī, na rūnene, na rūrī hinya, aherithie Leviathani nyoka ūria ūnyororokaga na ihenya, o Leviathani nyoka ūria ūtīhīoranagia; nīkooraga ndamathia ūria ya iria-inī. **2** Mūthenya ūcio-rī: “Inīrai mūgūnda wa mīhabibū

ūrīa ūciaraga maciaro maingī: 3 Niī Jehova, nī niī ndīumenyagīrīra, na nī niī ndiunithagīria maaī hīndī ciothe. Ndīurangagīra mūthenya na ūtukū, nīgeetha mūndū o na ūrīkū ndakaūthūkie. 4 Niī ndirakarīte. Naarī korwo nī cong' e na mīigua iranjūkīrīra! No thiī ngahūrane mbaara nacio; Ingīcicina ciothe na mwaki. 5 Akorwo ti ūguo, nīirekwo ciūke cīlhithe kūrī niī; nīirekwo icarie thayū na niī, ū ti-itherū nīcarie thayū na niī.” 6 Matukū marīa magooka-rī, Jakubu nīakagīna mīri, Israeli agaathundūka arute kīro, aiyūrie thiī yothe maciaro. 7 Anga Jehova nīahūrīte Israeli, ta ūrīa aahūrīre arīa maamūhūraga? Anga nīoragītwo ta ūrīa arīa maamūhūragaga mooragirwo? 8 Wamūrūthirie na mbaara na gūtahwo: amūngataga na rūhuho rwake rwa hinya, ta mūthenya ūrīa rūhuho rwa mwena wa irathīro rūhurutanaga. 9 Na rīrī, nī ūndū wa ūguo, mahītia ma Jakubu nīmakahoroherio mathire, namo maciaro maya nīmo makoonekana nī ūndū wa kwehererio mehia make: Atī mahiga mothe ma kīgongona akaamatua ta coka ūhehenjetwo ūgatuīka tūcunjī, na gūtirī itugī cia Ashera kana igongona cia gūcinīra ūbumba igaatigwo irūgamīte. 10 Itūura rīrīa inene ūrigīre na hinya rīkirīte ihooru, kīrī gūikaro gīthaamītwo, gīgatiganīrio kīrī ūtheri ta werū; kūu nīkuo njaū irūthagio, na nokuo ikomaga; nacio iħūrūraga honge ciakuo gūgatigwo ūtheri. 11 Hīndī ūrīa tūrūhonge tuoma-rī, nīkunangwo tuunangagwo, nao andū-a-nja magooka magaakia mwaki natuo. Na tondū aya nī andū matarī na ūmenyo-rī, ūcio Mūūmbi wao ndamaiguagīra tha, ūcio wamoombire ndamekaga wega. 12 Mūthenya ūcio Jehova nīagacookanīrīria maciaro marīa agethete, amarute kūrīa guothe Rūrī rwa Farati rūthereraga, o nginya Karūū ka Misiri, na inyuī o inyuī andū a Israeli, nīmūgacookanīrīrio ūmwe kwa ūmwe. 13 Na mūthenya ūcio-rī, mūgambo mūnene wa karumbeta nīkauguo. Nao andū arīa moorīre būrūri wa Ashuri, na arīa maataħīt two magatwarwo Misiri, nīmagooka na mahooe Jehova marī kīrīma-inī kīrīa gītheru kūu Jerusalemu.

28 Kaī itūura rīrīa rīa arīu a Efirimu, o rīu matuūte tanji yao ya mwītīo, rīrī na haaro-ī, o rīu rīrī riiri mūnene ta wa mahūa marīa macookaga kūhooha, o rīu rīakītwo gītwe-inī gīa kianda kīrīa kīnorū, kīa andū acio matooragio nī ndibei! 2 Atīrīrī, Jehova arī na njamba īrī hinya na ūhoti. Īhaana ta mbura ya mbembe, na ta rūhuho rūrīa rwanangaga, kana

rūhuho rūnene rūrīa rūniinanaga, o na kana mūiyūro wa mbura nene, nake nīakarītungumania thiī na hinya. 3 Tanji ūyo ya mwītīo ya arīu a Efirimu, nīkarangīrīrio thiī na magūrū. 4 Iħūa rīu rīraahooħa, o rīo ūthaka wa riiri wake, o rīu rīakītwo gītwe-inī gīa kianda kīrīa kīnorū, itūrā rīu rīkaahaana ta ngūyū ūruūte mbere ya magetha, nayo mūndū aamīona amīnyiitaga na guoko gwake, nake no kūmīrīa amīrīfīga. 5 Mūthenya ūcio Jehova Mwene-Hinya-Wothe agaatuīka thūmbī īrī riiri, atuīke tanji thaka mūno ya mahūa harī matigari ma andū ake. 6 Agaatuīka roħo wa gūtuanīra ciira na kīħooto kūrī andū arīa matuanagīra ciira, o na atuīke hinya wa andū arīa mahūndūraga ita cia thū ciakinya kīhingo-inī. 7 No rīrī, andū aya mathiīaga magītūgūgaga nīkūnuya ndibei, na magatururio nī njooħi: athīnīrī-Ngai na anabii nīo mathiīaga magītūgūgaga nī ūndū wa njooħi, ū ti-itherū nīmarītwo nī ndibei biū, na magatururio nī njooħi; nīgūtūgūgaga maratūgūgūga makīona cioneiki, na magaturuura magītuanīra ciira. 8 Metha ciothe ciyūrīte mataħīko, na gūtirī handū o na hamwe hataiyrīte gīko. 9 Nao maroria atīrī, “Nūū ūcio arageria kūruta maūndū? Ningī nūū arataarīria ndūmīrīri yake? Hihi nī kūrī ciana iria ciīrīgīte gūtīga kuonga, o icio irutītwo nyondo-inī? 10 Nīgūkorwo ūrutani wake nī ta ūū: īka ūū na ūū, īka ūū na ūū, ningī watho nīrūmīrīrīwo nī watho, ū, watho ūrūmīrīrīwo nī watho; na kohoro kanini haha, na kohoro kanini hau.” 11 Atīrīrī, ti-itherū Ngai nīakarīria andū aya na tūnua twa andū maaragia na mwarīrie wa andū a kūngī na thiomi ng'eni, 12 andū arīa eerire atīrī, “Haha nīħo handū ha kūħurūka, andū arīa anogu nīmahurūke ho”; o na akīmeera atīrī, “Haha nīħo kīħurūko”; no matiīgħana kūmūgħa. 13 Nī ūndū ūcio kiugo kīa Jehova harīo gīgaatuīka ūū: īka ūū na ūū, īka ūū na ūū, ningī watho nīrūmīrīrīwo nī watho, ū, watho ūrūmīrīrīwo nī watho; na kohoro kanini haha, na kohoro kanini hau: nīgħo mathiī magūe na ngara, matiīħio, na magwatlo na mūtego, manyiitwo. 14 Nī ūndū ūcio ta thikīrīrīai kiugo kīa Jehova, inyuī anyūrūrania, o inyuī mwathaga andū aya marī gūkū Jerusalemu. 15 Mwīgaathaga mūkoiga atīrī, “Nītūgħi te kīrīkāna na gīkuū, tūkaiguana na mbīrīra. Hīndī ūrīa gūkaherithanio taarī kīguū gīa kūħubanīrīa-rī, gītīgaatūħutia, nīgūkorwo nītūtūte maheeni ūrīrīro riitū, nagħo ūheenania tūkātua kīħitho giitū.” (Sheol h7585) 16 Nī ūndū ūcio Mwathani

Jehova ekuuga atīrī: “Ninjigīte ihiga rīa gītina kīrūmu kūu Zayuni, ihiga rībaarīrīre wega, ihiga rīa goro rīa koine; mündū ūrīa ūrīrīhokaga ndarī hīndī akeenyenyeka. 17 Utuanīri ciira na kīhoto nīguo ūgaatuūka rūrigi rwa gūthima naruo, naguo ūthingu ūtuūke kabirū; mbura ya mbembe nīgathereria maheeni macio mūtuīte kīhitho kīanyu, namo maaī nīmakoinīra kīrīa mwīhīthīte. 18 Kīrīkanīro kīanyu kīrīa mwarīkanīre na gīkuū nīgīgathario; ūiguano wanyu na mbīrīra ndūkehaanda. Hīndī irīa iherithia ta rīa kīguū rīkaamūlhubanīria, nīmūgatoorio nīrīo. (Sheol h7585) 19 Rīrīa rīothe iherithia rīu rīoka nīmūrīkoragīrīwo nīrīo; rīrīmūkoragīrīra rūciimī o rūciimī, na mūthenya o na ūtukū nīrīkamūthereria.” Nīmūkamaka mūno mwataūkīrīwo nī ndūmīrīri īno. 20 Nīgūkorwo ūrīrī wanyu ndūngīmūigana gwītambūrūkīria ho nī gūkuhiha, naguo mūringīti nī mūcke mūno ndūngīmūigana kwīhumbīra. 21 Jehova nīakarahūka o ta ūrīa aarahūkire kūu Kīrima-inī kīa Perazimu, arahūke arakarīte o ta ūrīa aarakarīte kūu Gītuamba-inī kīa Gibeoni: nīgeetha arute wīra wake ūrīa atamenyerete kūruta, na ahingie cīko ciake, cīko iria atatūire ahingagia. 22 Tondū ūcio, tigai inyūrūri cianyu, kana mīnyororo yanyu imūritūhīre makīria; nīgūkorwo Mwathani, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, nīaheete ūhoro akanjīrra atī gūkū thī guothe nīgūkwangwo biū. 23 Thikīrīrīai mūigue mūgambo wakwa; tegai matū mūigue ūrīa nguuga. 24 Hīndī irīa mūrīmi ekūrima nīguo ahaande-rī, atūraga o arīmaga? Atūraga aciimbaga na akihūrīra harū? 25 Aarīkia kwaragania mūgūnda-rī, gīthī ndacookaga akahaanda mbegū cia ndengū, na akahura tūhīndī twa kumini? Nayō ngano gīthī ndamīhaandaga handū hayo, na cairi akamīhaanda karūhari kayo, nayo ngano irīa njirū akamīhaanda mūgūnda wayo? 26 Ngai wake nīwe ūmuonagia ūrīa egwīka, na akamūrūta maūndū marīa magīrīre. 27 Ndengū itihūrīragwo na mūgogo ūkururītio, kana kumini ikahūrīwo na kūgūrū kwa ngaari; ndengū ihūrīragwo na mūtī, na kumini ikahūrīwo na rūthanju. 28 Ngano no nginya īthīo nīguo īthondekwo mūgate; nī ūndū ūcio mūndū ndatūrīraga amīhūrīaga nginya tene. O na angītwārīra magūrū ma ngaari ya kūhūrīa igūrū rīayo-rī, mbarathi ciake itingīmīthīa. 29 Maūndū maya mothe o namo moimaga kīrīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe, mūheani kīrīra wa kūgegania, na ūrīa mwīkīrīre mūno nī ūndū wa ūtīgī wake mūnene.

29 Arieli, o wee Arieli, wee itūura inene kūrīa Daudi aatūrūraga, kaī ūrī na haaro-īl Ongerera mwaka kūrī mwaka ūngī, na mūreke ciathī cianyu ithī o na mbere. 2 No nīngarigiicīria itūura rīa Arieli; nīrīkarīra na rīcakaye, na rīgaatuūka ta riiko rīa kīgongona harī nī. 3 Ningamba hema ciakwa ngūrigiicīrie; nīngagūthiūrūkīria na mīthiringo mīraihu na igūrū, ngūrigiicīrie na ihumbu cia tīri, ngūthārikīre. 4 Nawe ūgaatungumanio thī, waragie ūrī thī; ūtuūke wa kūng'ung'ua ūrī hau tīri-inī. Mūgambo waku ūgaatuūka ta wa roho wa ūragūri ūroima na thī; naguo mūgambo waku ūkaiguagwo ūrī wa mīheeħū ūkiuma tīri-inī. 5 No rīrī, thū ciaku nīngī ūgaatuūka ta rūkūngū rūhinyu, na kīrīndī kīa andū arīa matarī tha matuūke ta mūūngū ūrīa ūmbūragwo. Ūndū ūcio ūkooneka na ihenya, o rīmwe, 6 amu Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīgooka na marurumī, na gīthingithia, na mūrurumo mūnene, hamwe na rūhuho rūnene, na kīhūkanio kīnene, na nīnīmbī cia mwaki ūkūniinana. 7 Nakio kīrīndī kīa ndūrīrī cīothe kīrīa kīrūaga na Arieli, kīrīa gīthārīkaġīra itūura rīu na cīhītho ciarīo iria nīmu, na gīkarīthiūrūkīria-rī, gīkaabūrīria o ta kīroto, o ta kīoneki kīa ūtukū: 8 o ta ūrīa mūndū mūhūtu arootaga, akeyona akīrīa irio, no rīrīa okīra, agakora no mūhūtu; ningī gūgaatuūka o ta ūrīa mūndū mūnyootu arootaga, akeyona akīnyua maaī, no agokīra arī mūringīku, na arī o mūnyootu. Ūguo noguo gūgaikara harī kīrīndī kīa ndūrīrī cīothe iria irūaga na Kīrima gīa Zayuni. 9 Gegearai na mūmake, mwītuei atumumu na mwage kuona; mūnyue mūrīo, no mūtikarīo nī ndibei, ningī mūtūgūūge, no mūtīgatūgūūgio nī njoohi. 10 Jehova nīamīreheire toro mūnene: nīahingīte maitho manyu (inyūi anabīi); nīahumbīrīte mītwe yanyu (inyūi ooni-māuñdū). 11 Naguo ūhoro wa kīoneki gīkī gīothe harī inyūi ūtūlkīte kīndū gīa tūhū, ūgatuūka ta ciugo irī ibuku-inī rīa gīkūnjo, rītumītō na rīkahūrīwo mūhūrī. Na mūngīnengera mūndū ūngīhota gūthoma ibuku rīu rīa gīkūnjo na mūmwīre atīrī, “Twagūthaitha, tūthomere ibuku rīrī,” nake akaamūcookeria atīrī, “Ndingīhota gūthoma tondū nīitume na rīkahūrīwo mūhūrī.” 12 Kana mūngīnengera mūndū ūtangīhota gūthoma ibuku rīu rīa gīkūnjo, mūmwīre atīrī, “Twagūthaitha, tūthomere ibuku rīrī,” nake akaamūcookeria atīrī, “Niī ndiūtī gūthoma.” 13 Mwathani ekuuga atīrī: “Andū aya manguhagīrīria na tūnua twao, na makaahē gītīo na mīromo yao, no ngoro ciao irī kūraya na nīi. Namo

mahooya marĩa mahooyaga nĩ kûringana na mawatho marĩa marutîtwo nĩ andû. **14** Nĩ ūndû ūcio, o rîngî nîngagegia andû aya, njike maündû ma kûgegania, o ma kûgegania biü; ūugî wa andû arĩa oogî nîugaathira, naguo ūmenyo wa andû arĩa moї gûkûurana maündû nîukabuîria.” **15** Kaї andû acio mekagîra kiyo kînene nîguo mahithe Jehova mîbango yao marĩ na haaro-! O acio marutagîra mawîra mao nduma-inî, mageciuria atîrî, “Nûñ ūratuona?” ningî-rî, “Nûñ ūngîmenya ūria tûreka?” **16** Inyuñ mûinamanagia maündû, mûumbi ageciirîrio nîwe rîumba! Kîria kîombirwo no kîire mûkûmbi atîrî, “Wee tiwe wanyûumbire”? Nyûngû no ûire mûmûmbi atîrî, “Wee ndûrî ūndû ūñ”? **17** Githî ti kahinda kanini gatigaire Lebanonî kûgarûrwo gûtuîke mûgûnda mûnoru, naguo mûgûnda ūcio mûnoru ūtuîke ta mûtitû? **18** Mûthenya ūcio, andû arĩa mataiguaga nîmakaigua ciugo cia ibuku rîa gîkunjo, namo maitho ma atumumu arĩa matûrûga moonaga mairia na nduma nîmakona. **19** Na o rîngî andû arĩa ahooreri nîmagakenera Jehova; nao andû arĩa athînni nîmagakenera Ūria Mûtheru wa Israeli. **20** Andû arĩa matarî tha nîmakabuîria, nao arĩa anyûrûrания nîmagathira, na arĩa meriragîria gwîka ūru nîmakaniinwo: **21** o acio mahûthagîra kiugo kîmwe magatua mûndû mûhîtia, na makaigîra mûciiranîrîri mûtego iciirîro-inî, na makahûthîra ūira wa maheeni nîguo mûndû ūtekîte ūru aage gûtuîrwo ciira na kihooto. **22** Nĩ ūndû ūcio Jehova ūria wahonokirie Iburahîmu ekwîra nyûmba ya Jakubu atîrî: “Jakubu ndagaaconorithio rîngî; na matigacooka gûtukia ithiithi ciao rîngî. **23** Rîria makoona ciana ciao iria ndombire na moko makwa irî hamwe nao, nîmakaiga rîntwa rîakwa rîrî itheru; nîmakoimbûra ūtheru wa Ūria Mûtheru wa Jakubu, na maikarage metigîrîte Ngai wa Israeli. **24** Andû arĩa ngoro ciao imahîtitagia nîmakaigia na ūmenyo, nao arĩa matetaga nîmagathikîrîria mataaga.”

30 Jehova ekuuga atîrî, “Kaї ciana iria nemi iri na haaro-! o icio ihingagia mîbango itarî yakwa, na igathondeka ngwatanîro, no ti na Roho wakwa, igakiiganîrîra mehia igûrû rîa mehia; **2** o icio ciikûrukaga igathîi bûrûri wa Misiri itaahoete kîrîra; icio ciethaga ūteithio wa kûgitîrwo nî Firaûni, na ikehoka kîruru kîa bûrûri wa Misiri gîtuîke rîrîro rîacio. **3** No ūgitîri ūcio wa Firaûni ūgaatuika wa kûmûconorithia, na kwîhoka kîruru kîa bûrûri wa Misiri gûkaamûrehera thoni. **4** O na akorwo

marî na anene kûu Zoani, na mabarûthi mao nîmakinyîte Hanesi-rî, **5** andû othe nîmagaconorithio nî ūndû wa andû matangîmaguna na ūndû o na ūrikû, arîa matangîmateithia kana mamagune, tiga o kûmaconorithia na kûmarehera thoni.” **6** Îno niyo ndûmîrîri nditû ikonî nyamû cia Negevu: Mabarûthi mao makuuaga ūtonga wao na ndigiri, na igiina ciao magaciigîrîra maguku-inî ma ngamîrâ, magatuîkanîria bûrûri wa thîna na wa mînyamaro, bûrûri ūrî mîrûthi ya njamba na ya nga, na ndûrâ na nyoka iria iticûkaga, macitware bûrûri wa andû matangîmaguna o na atîa. **7** Nîgûkorwo ūteithio wa Misiri nî wa tûhû na ndûrî kîguni. Nî ūndû bûrûri ūcio ndîwîtîte Rahabu ūria Ûtarî-ûndû-Ekaga. **8** Na rîrî, rîu thiî ūmakururîre ūhoro ūyû kîbaû-inî, na ūwandike ibuku-inî rîa gîkunjo, nîgeetha ūgaatuika ūira wa gûtûura matukû marîa magooka. **9** Nîgûkorwo aya nî andû aremi na nî ciana itûire iheenanagia, ciana itendaga gûthikîrîria ūtaaro wa Jehova. **10** Nacio cîrîaga ooni-maündû atîrî, “Mûtigatuonere maündû mangî!” na ikeera anabii atîrî, “Tigai gûtûrathîra maündû ma ūhoro wa ma! Twîragei maündû marîa mangitûkenia, na mûtûrathagîre maündû ma maheeni. **11** Eherai njira-inî ïno, muume gacîra-inî gaka, na mûtige gûtwîra ūhoro wa Ūria Mûtheru wa Israeli!” **12** Nî ūndû ūcio Ūria Mûtheru wa Israeli ekuuga atîrî: “Tondû nîmûregete ndûmîrîri ïno, mûkehoka ūhînyanîrîria, na mûgatua maheeni kîndû gîa gwîtiiranagia nakîo, **13** rîhia rîrî rîgûtuika ta rûthingo rûrâihu na igûrû, rûrî na mwatûka ūria ūkaraga o ūkiaramaga, rûrîa rûmomokaga o narua, o rîmwe. **14** Rûkoinîkanga tûcunjî ta nyûngû, rûthethereke rûtegûcaîrwo, ūndû hakaaga gacunjî o na kamwe gakoneka kangîrûta mwaki riiko, kana kangîtaha maaî kuuma gîthima-inî.” **15** Mwathani Jehova Ūria Mûtheru wa Israeli ekuuga atîrî: “Njîra ūria ūgîtûma mûhonoke no ya kwîrira na gûkara mûtegwîtanga, naguo hinya ūria mûkaagia naguo ūkooneka nî ūndû wa gûkara mûhooreire na kwîhoka, no macio mothe nîmûmaregete. **16** Mwoigire atîrî, ‘Aca, nîtûkoora tûhaicîte mbarathi.’ Nî ūndû ūcio nîmûgakîura! Ningî mûkiuga atîrî, ‘Tûkaahaica mbarathi iria irî ihenya mûno tûüre!’ Nî ūndû ūcio arîa makaamûteng’eria magaakorwo marî na ihenya mûno o nao! **17** Andû ngiri makoora nî kûmakio nî mûndû ūmwê; na inyuñ inyuothê mûûre nî kûmakio nî andû atano, nginya mûtigwo mûhaana ta mûti wa bendera ūrî kîrîma-igûrû, o na ta bendera irî karîma-igûrû.”

18 O na gütarii ūguo-r̄i, Jehova eriragīria kūmūtuga; arahükaga nīguo amūiguire tha. Nīgūkorwo Jehova nī Ngai ūtuanagīra ciira na kīhootho. Kūrathimwōrī, nī aria othe mamwetagīrira. **19** Inyuī andū a Zayuni, o inyuī mūtūrāga Jerusalemu, mūtigacooka kūrīra. Hī, kaī nīakamūtuga rīriā mūkaamūkaīra amūteithie-īl. Na rīriā akaamūigua nīakamwītika. **20** O na gütūika Mwathani nīamūheaga irio cia thīina na maaī ma mīnyamaro-r̄i, arutani anyu matigacooka kūhithwo rīngī; mūkaameyonera na maitho manyu. **21** O na mūngīkagarūrūka na mwena wa ūrio kana wa ūmotho, matū manyu nīmakaiguaga mūgambo thuutha wanyu ūkiuga atīrī, “Ino nīyo njīra; gererai yo.” **22** Ningī nīmūgathaahia mīhianano yanyu ya kūhooywo irīa īgemetio na betha igūrū, na mīhiano yanyu irīa īgemetio na thahabu igūrū; mūkaamīte ta taama ūrī thaahu wa mūndū-wanjā hīndī ya mweri, mūmīre atīrī, “Thīii na kū muume haha!” **23** Ningī nīakamuurīria mbura nī ūndū wa mbeū iria mūhaandīte mīgūnda, nacio irio iria ikoima mīgūnda īyo igaakorwo irī njega na ikaingīha. Hīndī īyo ng’ombe cianyu ikaarīthagio kūndū kūrī ūrīthio mwariī mūno. **24** Ndegwa na ndigiri iria ikaarīmaga mīgūnda ikaarīnaga mahuti mathuuranīre na irio huhe, ciaraganītio na hūūma na iciko cia tīri. **25** Mūthenya ūcio gūkooraganwo mūno, rīriā mīthiringo irīa mīraihu na igūrū ikaamomoka, tūrūū ūtūgaatherera kuuma kīrīma-inī o gīothe kīraihu na karīma o gothe gatūūgīru. **26** Naguo mweri ūkaara ta riūa, na ūtheri wa riūa ūnenehio maita mūgwanja, ūhaane ta ūtheri wa mīthenya mūgwanja mīgima, rīriā Jehova akooha nguraro cia andū ake na amahonie ironda iria aamatihirie. **27** Atīrīrī, Rītwa rīa Jehova rīrooka riūmīte kūraya, rīriā na marakara mahiū na matu mathimbu ma ndogo; nacio iromo ciate ciyūrtwo nī mang’ūrī, na rūrīmī rwake nī mwaki ūmiinanaga. **28** Mīhūmū yake nī ta rūū ūrūrātherera na hinya rūkambata rūgakinya o nginya ngingo. Athūngūthagia ndūrīrī gīcungi-inī kīa mwanangīko; ekagīra andū matamu kanua nīgeetha amahītthie. **29** Na inyuī nīmūkaina, ta ūrīa mūinaga ūtukū ūrīa mūkūngūyagīra gīathī kīrīa kīamūre; nacio ngoro cianyu nīgakena ta ūrīa andū makenaga makīambata kīrīma kīa Jehova makīhuhaga mītūrirū, o ūcio Rwaro-rwa-Ihiga rwa Israeli. **30** Jehova nīagatūma mūgambo wake ūrī riiri ūiguuo nī andū, na nīagatūma mone guoko gwake gūgiikūrūka, arī na marakara maingī na

mwaki wa kūmiinana, hamwe na mbura ya marurumī, na kīhuhūkanio, na mbura ya mbembe. **31** Mūgambo wa Jehova nīūgathethera Ashuri; nīakamagūtha na rūthanju rwake, amaniine magūe. **32** Igūtha o riōthe rīrīa Jehova akaamagūtha na rūthanju rwake rwa kūherithania-ri, rīkaahaana ta rwimbō rūrainwo na tūhembe na inanda cia mūgeeto, akīrūa mbaara nao ategūtigithīria kūmahūura na guoko gwake. **33** Tofeti gütūrīite kūhaarīrio; gūthondeketwo nī ūndū wa mūthamaki. Irima rīakuo rīa mwaki nīrikie na rīkaaramio, narīo rīrī na mwaki mūngī na ngū nyīngī, nayo mīhūmū ya Jehova nīyo ḫraakia mwaki ūcio, īhaana ta rūūi rwa ūbiriti.

31 Kaī arīa maikūrūkaga magathīi būrūri wa Misiri gwetha ūteithio marī na haaro-ī, o acio mehokaga hinya wa mbarathi, na makehoka ūingī wa ngaari cia ita, na makehoka hinya mūnene wa andū arīa mathiiaga mahaicīte mbarathi, na makaaga gūcūthīrīria Ūrīa Mūtheru wa Israeli, o na makaaga gūcūria ūteithio kuuma kūri Jehova. **2** No rīrī, o nake Jehova nī mūūgī na no amarehithīrie mwanangīko, nīgūkorwo ndericūkagwo ūrīa oigīte. We nīakarahuķa okīrīre nyūmba ya andū arīa aaganu, na okīrīre arīa mateithagīrīria andū arīa mekaga maündū mooru. **3** No rīrī, andū a Misiri no andū tu, na ti Mūrungu; nacio mbarathi ciao no nyama na itirī roho thīinī wacio. Rīrīa Jehova aatambūrkia guoko gwake, ūcio ūteithanagia nīahīngagwo, na ūcio ūteithagio nīagūūaga; nao eerī makaaniinwo hamwe. **4** Jehova anjīrīte atirī: “O ta ūrīa mūrūūthī ūraramaga, mūrūūthī njamba ūkīrīa nyamū ūrīa ūnyiitīte, na ndūmakagio nī mīgambo ya arīthi o na mokite marī gīkundi kīnene metītwo hamwe nīguo maūūkīrīre, kana wītīgīre nī ūndū wa inegene rīao-řī, ūguo noguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe agaikūrūka, arūe arī kūu Kīrima-inī gīa Zayuni, o na ciambatīro ciakīo. **5** O ta ūrīa nyoni ūreeraga rīera-inī, ūguo noguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe akaagitīra itūūra rīa Jerusalemu; akaarīgitīra na arīkūūre, ‘akaahītūkīra igūrū rīa rīo’ nīguo arīhonokie.” **6** Inyuī andū a Israeli-řī, cookererai ūcio mūtūire mūremere mūno. **7** Nīgūkorwo mūthenya ūcio o mündū wanyu nīagatee mīhianano ya betha na ya thahabu ūrīa mwīthondekeire na moko manyu īgatūma mwīhie. **8** “Andū a Ashuri makooragwo na rūhiū rwa njora no ti rwa mündū; rūhiū rwa njora nīruo rūkaamaniina biū, no ti rwa andū. Nīmakoorīra rūhiū rūu rwa njora, na aanake ao makaanyiitwo, marutithio wīra na hinya,

9 Nacio ciihitho ciao cia hinya nñikaagüa nñ ündü wa guoya; nao anene ao a ita moona bendera ya ita nñmakamaka mëno,” üguo nñguo Jehova ekuuga, ürïa wakïtie mwaki wake Zayuni, o na icua rïake rïa mwaki rïrï kûu Jerusalemu.

32 Atïrirï, nñgukagïa mûthamaki wa gûthamaka na üthingu, na kûgïe na anene a gwathana na kîhoto. 2 O mûndü agaatuïka ta handü ha kwigïtia rûhuho, na ha kwiyüa mbura ya kîhuhükani, o na atuïke ta tûrûñi twa maaï tûgûtherera werü-inï, o na ta kïiruru kïa rwaro rûnene rwa ihiga bûrûri-inï ürï na nyoota. 3 Namo maitho ma andü arïa moonaga matikaahingwo mage kuona, namo matü ma arïa maiguaga nñmagathikirïria. 4 Mûndü ürïa ühikaga gwïka maündü ateciiritie wega, nñakamenya maündü na ataükirwo nñmo, naruo rûrîmï rûrïa rûtondoiraga nñrûkaaria o wega. 5 Gütirï hïndï ñgï mûndü mûkïgu agaacooka kûgïa igweta, kana kîmaramari gïcooke gütïo mûno. 6 Nigûkorwo mûndü mûkïgu aragia ürimü, na meciiria make mathugundaga maündü mooru: Mûndü úcio ekaga maündü matarï ma ü-ngai, na akamemerekia maündü ma gûcambia Jehova; arïa ahûtu amatigaga matarï na gïa kûrïa, na arïa anyootu akamaima maaï ma kûnyua. 7 Mîthiïre ya mûndü kîmaramari no ya waganu, athugundaga o maündü mooru ma kûniinithia andü arïa athiïni na ühoro wa maheeni, o na rîrïa mathaithana ma mûbatari marï ma kîhoto. 8 No rîrï, mûndü ürïa mûtaana eciirigia o maündü ma ütugi, na maündü macio ma ütugi nñmo egütuûra ekaga. 9 Atïrirï inyuï andü-a-nja aya mûtarï ündü ümûthiïnagia, arahûkai mûthikirïrie mûgambo wakwa; o na inyuï airïtu aya mûtarï ündü mwïtigagïra, ta iguai ürïa nguuga! 10 Mwaka na matukü matarï maingï maathira-rï, inyuï mûtarï ündü mwïtigagïra, nñmûkainaina; nñgûkorwo gütigakorwo na magetha ma thabibü, o na kana gûkorwo na magetha mangï. 11 Atïrirï, inyuï andü-a-nja aya mûtarï ündü ümûthiïnagia, inainai nñ kûmaka; inainai inyuï airïtu aya mûtarï ündü mwïtigagïra! Rutai nguo cianyu mûtigwo njaga, mûcooke mwïohe makünia njohero. 12 Mwihûurei ithûri, mûrîrïre mûgûnda yanyu irïa mëega, o na mîthabibü irïa ïciaraga mûno, 13 na mûrîrïre bûrûri wa andü akwa, úcio ümerete mûigua na cong'e: ï ti-itherü, cakaïrai nyûmba ciithecia ikeno, na itûura rîrïa inene rîrï na ndûhiü cia arïu. 14 Nigûkorwo ciigitïro iria nûmu nñigatiganïrio, narïo itûura rïu inene riÿürïte andü rïtigwo ütheri; o na nyûmba

ya mûthamaki na mûthiringo mûraihi igaatuïka bûrûri üteanïriño nginya tene, gûtuïke bûrûri wa gûtûñhagwo nñ ndigiri, na ürïthio wa ndûru cia mbûri, 15 nginya rîrïa tûgaitïriño Roho kuuma igûrû, naguo werü ûgarûrwo ütuïke mûgûnda mûnoru, na mûgûnda úcio mûnoru ühaane ta mûtitü. 16 Ciira ügaatuûra ütuagwo na kîhoto kûu werü-inï, naguo üthingu ütuûre kûu mûgûnda-inï úcio mûnoru. 17 Maciaro ma üthingu úcio nñ thayü; naguo uumithio wa üthingu ügaakorwo ürï ühooreri na kwîhoka Ngai nginya tene. 18 Andü akwa magaatûrûraga ciikaro cia thayü, matûûre kûndü gûtarï ügwati, na mahurûkage kûndü gûtarï na thiïna. 19 O na mbura ya mbembe ñgîgûthia mîtï ya mûtitü thî, narïo itûura inene rîaraganio biü-rï, 20 kaï inyuï nñmûkarathimwo-ï, mûhaandage mbegü cianyu gûkuhï na tûrûñi, nacio ng'ombe na ndigiri cianyu iriÿthagio kûndü guothe.

33 Atïrirï wee mwanangi üyü, o wee ütarï wanangwo, kaï ürï na haaro-! Wee mûkunyanïri üyü, o wee ütarï wakunyanîrwo, kaï ürï na haaro-! Rîrïa ügaatiga kwanangana, nñguo nawe ükaanangwo, na ningï rîrïa ügaatiga gûkunyanïra, nñguo nawe ügaakunyanîrwo. 2 Wee Jehova, tûiguûre tha; wee nñwe twetagîrïra. Tuïka hinya witü rûciïnï o rûciïnï, na ütuïke ühonokio witü hïndï ya mînyamaro. 3 Andü nñ kûûra mooraga maigua mûrurumo wa mûgambo waku; warahûka-rï, ndûrîrï nñhurunjûkaga. 4 Indo cianyu iria igaakorwo itahîtwo, inyuï ndûrîrï, ikoingûrûrio itahwo, o ta ürïa ciana cia ngigï ciûngûrûragia; andü magaacitharîkira ta ürïa mîrumbï ya ngigï ïtharîkagïra mûgûnda. 5 Jehova nñatûûgîrïtio, nñgûkorwo atûûraga igûrû; nake nñakaiyûria Zayuni na ciira wa kîhoto na üthingu. 6 Nîwe ügaatuïka gîtina kîrûmu matukü-inï maku, na atuïke kîgïma kïa ühoro mûngï wa ühonokio, na üûgï, na ümenyi wa maündü; na ühoro wa gwîtigïra Jehova nñguo ügaakorwo ürï mûthiithü wa ma. 7 Atïrirï, andü ao arïa njamba mararîrïra njïra-inï maanîrïire; nao mabarûthi mao ma thayü maraarîra na kîgirîko kînene. 8 Barabara iria njariï itigîtwo itarï andü, na agendi magatiga kûgerera njïra icio. Kîrikanïro kîrïa maarîkanïire nîgîthükie, na aira a kîo makanyararwo, gûtirï o na mûndü ümwe üraheo gîtîo. 9 Bûrûri nñûracakaya na ügathirîrïkira, nakuo kûu Lebanonî nñgûconorithïtio na mîtï yakuo ikahooha. Sharoni nakuo kûhanîte ta werü wa Araba, nakuo Bashani na Karimeli gûgaita mathangü makuo. 10 Jehova

ekuuga atīrī, “Riu nīngwarahūka, riu nīngütüügirio; riu nīngwambarario na igūrū. 11 Inyuī mūkaagīa nda cia maragara, mūciare rūūa rwa ngano; nayo mīhūmū yanyu itūkīte mwaki wa kūmūcina. 12 Andū a ndūrīrī magaacinwo mahaane ta coka; magaacinwo na mwaki o ta ihinga cia mīgua itemetwo.” 13 Atīrīrī inyuī andū arīa mūrī kūraya, ta thikīrīriai mūigue ūrīa njikīte; na inyuī mūrī gūkuhī umbūrai ūhoro wa hinya wakwa. 14 Ehia arīa marī kūu Zayuni nīmamakīte; nao andū arīa matooī Ngai nīkūnaina marainaina, makoiga atīrī, “Nūū witū ūngītūrūania na mwaki ūrīa ūcīnanaga? Ningī nūū witū ūngītūrūania na mwaki ūtakahora nginya tene?” 15 Nī mūndū ūrīa ūthiiaga na mīthīire ya ūthingu na akaaria ūhoro ūrīa wagīrīre, o we ūtangīoya uumithio uumanīte na ūhinyanīrīria, na akagīrīrīria guoko gwake kwamūkīre mahaki, o ūcio ūgīrīrīria matū make kūigua ndeto cia gūciirīra ūragami, na akahinga maitho make matikerorere māndū mooru. 16 Ūcio nīwe mūndū ūrīa ūgaatūūra kūndū kūrīa gūtūugīru, ūrīa kīhītho gīake gīgaakorwo kīrī kīrīgo kīrīmu kūu kīrīma-inī. Nīakahegwo irio ciake, na maaī make gūtīrī hīndī makaaga. 17 Maitho maku nīmakeyonera mūthamaki arī na riiri wake wothe, na wīrorere būrūri warāmīte, ūgatambūrūka kūraya ma. 18 Meciuria-inī maku nīūgecūrania ūhoro wa kīmakania kīrī kīrī ho hau mbere, ūrie atīrī: “Mūtongoria ūrīa mūnene arī ha? Nake mūndū ūrīa wamūkagīra mbeeca cia igooti rīa būrūri arī ha? Nake mūnene ūrīa ūrūgamagīrīra mīthiringo ūrīa mīraihu na igūrū arī ha?” 19 Andū acio ndūrika ndūgacooka kūmona rīngī, o acio maaragia mīario ūtangīguīka, na makaaria na rūthiomu rūgeni rūtangīmenyeka. 20 Ta rora Zayuni, itūrā ūrīa inene rīa maruga maitū; maitho maku nīmakona Jerusalemu, gīkarō gīa thayū, nīyo hema ūrīa ūtakenyenyeka; hīgī ciayo itīrī hīndī ikaamunywo, o na kana mūkanda o na ūmwē wayo ūtuīke. 21 Kūu nīkuo Jehova Mwene-Hinya agaakorwo hamwe na ithū. Nakuo kūu gūgaatuīka ta kūndū kwa njūūjī njarii, o na tūrūūjī, njūūjī itakagererio marikabu cia mbaara, kana igererio marikabu iria nene cia iria-inī. 22 Nīgūkorwo Jehova nīwe wa gūtua ciira, Jehova nīwe mūtwathi, Jehova nīwe mūthamaki witū: we nīwe ūgaatūhonokia. 23 Mīkanda yaku nīmīregeru, na mūtī ūrīa mūraaya wa marikabu ti mūrūmu, naguo taama wa kūmītwarithia timūtambūrūku. Hīndī ūyo indo nyīngī cia ndaho nī ikaagayanwo, o na andū arīa mathuaga nīmagekuuīra indo cia

ndaho. 24 Gūtīrī mūndū ūtūrūaga Zayuni ūkoiga atīrī, “Nī ndī mūrūaru”; nao andū arīa matūrūaga kuo nīmakarekerwo mehia mao.

34 Atīrīrī, inyuī ndūrīrī, ūkai hakuhī mūthikīrīrie; o na inyuī andū a mabūrūri tegai matū mūigue! Thī o nayo nīigue, o na kīrīa gīothe kīrī kuo, o hamwe na mabūrūri, na kīrīa gīothe kiumaga kuo! 2 Nīgūkorwo Jehova nīarakanīre ndūrīrī cīothe; mangūrī make marī kūrī mbūtū ciao cīothe cia ita. Nīagaciniina ithire biū, nīagacineana cīūragwo. 3 Andū arīa moragītwo magaateeo o ro ūguo, na mūnungs wa ciimba ciao wambate na igūrū; nacio irīma ihaane ta irindītwo nī thakame yao. 4 Njata cīothe cia igūrū nīigathira, narīo igūrū rīkūnjwo o ta ibuku rīa gīkūnjo; nayo mbūtū ya njata cia matu-inī ūgē o ta ūrīa mathangū ma mūthabibū maahooha magūūaga, na o ta ūrīa ngūyū cīahooha igūūaga kuuma mūkūyū-inī. 5 Rūhiū rwakwa rwa njora rūnyūte rūkanyootoka rūrī o kūu matu-inī; ta rora, rūraikūrūkīra Edomu rūrī na itūrō, o andū acio niinīte biū. 6 Rūhiū rwa njora rwa Jehova rūiyūrītwo nī thakame, na rūkahumbīrwo nī maguta: nī thakame ya ūtūrūme na ya mbūrī, na maguta ma higo cia ndūrūme. Nīgūkorwo Jehova arī na igongona kūu Bozara, na kūūragana kūnene kūu Edomu. 7 Nacio mbogo nīkooranīrio hamwe, o na ūtēgwa na nīdegwa iria nene. Būrūri wao nīūgaacagacio nī thakame, naruo rūkūngū rūrindwo nī maguta. 8 Nīgūkorwo Jehova arī na mūthenya wa kwīrīhīria, arī na mwaka wa kūherithania, nīguo arūrīrīre kīhotoo gīa Zayuni. 9 Tūrūūjī twa Edomu tūkaagarūrwo ūtūrīke rami, naruo rūkūngū rwakuo ūtūrīke mwaki wa ūbirīti; naguo būrūri wake ūtūrīke o ta rami igwakana mwaki! 10 Naguo mwaki ūcio ndūkahorō mūthenya na ūtukū; ndogo yaguo ūgaatūūra ūtōogaga igūrū nginya tene. Gūgaakira ihooru njiarwa nginya njiarwa, na gūtīrī mūndū ūgaacooka gūtūkanīria kuo rīngī. 11 Ndundu ya werū-inī na ndundu ūrīa ūgambaga nīkegwatīra kūndū kūu; nayo ndundu ūrīa nene na ihuru nīkuo ihaaka itara ciacio. Ngai nīagathima Edomu na gīthimi gīa kīrigīcano, na agūthime na kabirū ka ihooru. 12 Gūtīgakorwo kīndū andū akuo arīa marī igweta mangīta ūthamaki, ariū a mūthamaki a kūu othe nīmagathira. 13 Mīgua nīkamerera nyūmba ciakuo cia ūthamaki iria njirīgīre, thabai na mītare ūmēre ūgīgitīro-inī ciakuo cia hinya. Gūgaatuīka ūtūrō wa mbwe, na ciikaro cia ndundu. 14 Nyamū cia werū-

inī nīigacemania na hiti, nacio mbūri cia gīthaka nīikananīria; kūu nīkuo nyamū cia ūtukū igaakomaga, na ciyōnere gwa kūhurūka. 15 Ndundu nīgaka gītara kūu, īrekagīrie matumbī mayo kuo, nīkamatūrīkia na īrere njui ciayo rungu rwa mathagu mayo; ningī kūu nokuo hūngū ikoongana igīri igīri, o njamba na nga yayo. 16 Atīrīrī, tuīrīa ūhoro ibuku-inī rīa gīkūnjo rīa Jehova, na mūrīthome: Gūtīrī nyamū o na īmwe yacio īkaaga kuoneka kuo, na gūtīrī njamba īkaaga nga yayo. Nigūkorwo nī kanua ka Jehova gaathanīte ūguo, na Roho wake nīwe ūgacicookanīrīria. 17 Nīwe ūcīgayagīra igai rīacio; guoko gwake gūciheaga kīrīa acithimīire. Nīkegwatīra igai rīu rītuīke rīacio nginya tene, na itūtēre kuo nginya njiarwa na njiarwa.

35 Atīrī, werū ūtarī kīndū na būrūri ūrīa mūmūmū nīigakena; werū nīgakena na ūcanūke. O ta mahūa ma nyeki-inī, 2 werū nīkaruta kīro kīngī; nīgakena mūno, na wanīrīre nī gūkena. Nīkaheo riiri o ta wa Lebanonī, na ūheo ūkengī o ta wa Karimeli, na wa Sharoni; nīmakona riiri wa Jehova, na mone ūkengī wa Ngai witū. 3 īkīrai hinya moko marīa maregeru, na maru marīa maregerete mūtūme marūgame wega; 4 andū arīa marī na guoya ngoro meerei atīrī, “Mwīyūmīrīriei, tīgai gwītīgīra; atīrī, Ngai wanyu nīagooka, na agooka na ūhoro wa kūrīhanīria; nīwe ūgooka na iherithia rīa Ngai, ooke kūmūhonokia.” 5 Hīndī īyo maitho ma atumumu nīmakahingūka, na matū ma andū arīa mataiguaga macooke kūguaga. 6 Hīndī īyo mündū ūrīa ūthuaga nīakarūgarūga ta thwarīga, na rūrīmī rūrīa rūtaaragia rwanīrīre nī gūkena. Namo maaī nīmagatherūka kuuma werū-inī, natuo tūrūū ūtherere werū-inī wa mūthanga. 7 Mūthanga ūrīa mūhiū ūgaatuīka karia ka maaī, nayo thī īyo ng'aru ītherūke ithima cia maaī. Imamo iria cianakomwo nī mbwe-rī, īgaakūra nyeki, na ithanjī, o na marura. 8 Nakuo kūu nīgūkagīa barabara njariū; nayo īgeetagwo Njīra ūrīa Nyamūre. Andū arīa matari atheru matikamīgera; īgaakorwo irī Njīra ya andū arīa mamīgeraga; nī ūndū ūcio o na andū akīgu matikamīhītia. 9 Gūtīrī mūrūūthī ūgaakorwo njīra-inī īyo, o na kana nyamū o yothē ndīani īmīgerere; nyamū ūcio itikoonekana njīra-inī īyo. No rīrī, andū arīa makūūrītwo nīo oiki makaamīgerera, 10 nao andū arīa akūūre a Jehova nīmagacocka. Magaatoonya Zayuni makīinaga; nao nīmageekīrwo thūmbī ya gīkēno gīa tene na tene. Magaakena na macanjamūke, nakō kīeha o na mūcaayo nīgathira biū.

36 Mwaka wa ikūmi na īna wa wathani wa Mūthamaki Hezekia, Senakeribū mūthamaki wa Ashuri nīatharīkiire matūūra manene mothe marīa mairigīrwo na thingo cia hinya ma Juda, na akīmatunyana. 2 Ningī mūthamaki wa Ashuri agītūma mūnene wa mbūtū ciake cia ita, kuuma Lakishi, arī na mbūtū nene ya ita athī kūrī Mūthamaki Hezekia kūu Jerusalemu. Rīrīa mūnene ūcio wa mbūtū ya ita aarūgamire mūtarō-inī wa Karia-ka-Rūgongo, njīra-inī ya gūthīi Mūgūnda-wa-Mūthambīa-Nguo, 3 Eliakimu mūrū wa Hilikia ūrīa warī mūrōri wa nyūmba ya ūthamaki, na Shebina ūrīa mwandīki-marūa, na Joa mūrū wa Asafu ūrīa mwandīki wa maūndū ma ihinda rīu, makiumagara magīthīi kūrī we. 4 Nake mūnene ūcio wa mbūtū ya ita akīmeera atīrī, “Īrai Hezekia atīrī, “Mūthamaki ūrīa mūnene o we mūthamaki wa Ashuri, ekūūria atīrī: Ūrutītē ūmūrīrū ūcio ūrī naguo kū? 5 Wee uugaga nī ūtī kūrūna na ūrī na hinya wa mbūtū cia ita, no waragia o ciugo cia tūhū. Nūū ūcio wīhokete nīguo ūnemere? 6 Atīrīrī, wee wīhokete andū a Misiri, acio mahaana ta kamūrangī koinīkangu, karīa gatheeeca mūndū guoko, gakamūguraria etiirania nako! Üguo nīguo Firaūni mūthamaki wa Misiri ahaana kūrī arīa othe mamwīhokaga. 7 0 na ūngīnjīra atīrī, “Ithū ūtīhokete Jehova Ngai witū,” gīthī ūcio tiwe Hezekia aatharīrīie igongona na kūndū kūrīa gūtūūgīru, na akīra andū a Juda na a Jerusalemu atīrī, “No nginya mūhooyagīre kīgongona-inī gīkī?” 8 “Rūrī, ūka ūkeiguithanie na mwathi wakwa, mūthamaki wa Ashuri: Ningūkūhe mbarathi ngiri igīri, angīkorwo ūrī na andū a gūthīi macihaicīte! 9 Wakihota atīa gūtooria o na mūnene ūrīa mūnini mūno thīinī wa anene a mwathi wakwa, o na gūtūka wīhokete ngaari cia ita na andū arīa mathīiaga mahaicīte mbarathi a Misiri? 10 Na ningī-rī, njūkīte gūtharīkīra na kwananga būrūri ūyū iterītwo nī Jehova? Jehova we mwene nīwe wanjīrīre njūkē hūūre būrūri ūyū na ndīwanange.” 11 Nao Eliakimu, na Shebina, na Joa makīra mūnene ūcio wa mbūtū cia ita atīrī, “Twagūthaitha arīria ndungata ciaku na rūthiomī rwa Asuriata, tondū nītūrūū. Tiga gūtwarīria na rūthiomī rwa Kīhibiranīa andū aya marī rūthingo-inī makīguaga.” 12 No mūnene ūcio wa mbūtū cia ita agīcoockia atīrī, “Kaī ndatūmirwo nī mwathi wakwa kūrī o mwathi wanyu na kūrī o inyūi, ndīmwīre maūndū maya, na ti kūrī andū aya maikarīte rūthingo igūrū, o aya makaarīa kīoro kīao na manyue mathugumo mao o ene o ta ūrīa inyūi mūgeeka?”

13 Ningī mūnene ūcio wa mbütū cia ita akīrūgama akīanīrīra na Kīhibirania, akiuga atīrī, "Thikīrīrīai ndūmīrīri ya mūthamaki ūrīa mūnene, mūthamaki wa Ashuri! 14 Mūthamaki ekuuga ūū: Mūtigetīkīre Hezekia amūheenie. Ndangīhota kūmūhonokia! 15 Mūtigetīkīre Hezekia amūringīrīrie kwihoka Jehova hindī ūrīa ekuuga atīrī, 'Ti-itherū Jehova nīegūtūhonokia; itūūra rīrī inene rītikaaneanwo guoko-inī kwa mūthamaki wa Ashuri.' 16 'Mūtigathikīrīrie Hezekia. Mūthamaki wa Ashuri ekuuga atīrī: Rekei tūiguane na mūūke kūrī niī. Mweka ūguo, o ūmwe wanyu nīakarīaga maciaro ma mūtī wake wa mūthabibū na wa mūkūyū na anyuuage maaī ma gīthima gīake, 17 o nginya rīrīa ngooka ndīmūtware būrūri ūhaana ta wanyu, būrūri ūrī ngano na ndibei ya mūhīhano, būrūri ūrī irio na mīgūnda ya mīthabibū. 18 'Mūtigetīkīre Hezekia amūhītīthie, rīrīa ekuuga atīrī, 'Jehova nīegūtūhonokia.' Nī kūrī ngai ya rūrīrī o na rūrīkū ūrī yahonokia būrūri wayo kuuma guoko-inī kwa mūthamaki wa Ashuri? 19 Ngai cia Hamathu na Aripadi irī kū? Ngai cia Sefarivaimu irī kū? Nīhōnoketie Samaria kuuma guoko-inī gwakwa? 20 Nī ngai ūrkū harī ngai ciathe cia mabūrūri macio yanahonokia būrūri wayo kuuma kūrī niī? Gwakīhoteka atīa Jehova ahonokie Jerusalemu kuuma guoko-inī gwakwa?" 21 No rīrī, andū acio magīkira ki na matīrī ūndū maamūcookeirie, tondū mūthamaki nīamathīte, akameera atīrī, "Mūtikamūcookerie ūndū." 22 Hīndī ūyo Eliakimu mūrū wa Hilikia ūrīa mūrori wa maündū ma nyūmba ya ūthamaki, na Shebina ūrīa mwandīkī-marūa, na Joa mūrū wa Asafu ūrīa mwandiki wa maündū ma ihinda rīu, magīthīi kūrī Hezekia, matembūrangīte nguo ciao, makīmwīra ūrīa mūnene ūcio wa mbütū cia ita oigīte.

37 Rīrīa Mūthamaki Hezekia aaiguire ūhoro ūcio, agītembūranga nguo ciate na akīhumbā nguo ya ikūnia, agītoonya hekarū ya Jehova thīinī. 2 Agītūma Eliakimu mūrori wa maündū ma nyūmba ya ūthamaki, na Shebina ūrīa mwandīkī-marūa, na athīnjīri-Ngai arīa atongoria, othe mehumbīte nguo cia makūnia, mathīi kūrī mūnabī Isaia mūrū wa Amozu. 3 Makīmwīra atīrī, "Ūū nīguo Hezekia ekuuga: Mūthenya wa ūmūthī nī mūthenya wa mīnyamaro, na ngūmano, na gīconoko o ta ihinda rīa ciana rīa gūciarwo rīakinya, naguo hinya wa gūciara ūkaaga. 4 No gūkorwo Jehova Ngai waku nīekūigua ciugo

ciathe cia mūnene ūcio wa mbütū cia ita, ūrīa mwathi wake, mūthamaki wa Ashuri atūmīte, nīgeetha oke anyūrīrie Ngai ūrīa ūrī muoyo, na amūkūūme nī ūndū wa ūhoro ūcio Jehova Ngai waku aiguīte. Nī ūndū ūcio hoera matigari marīa matigaire muoyo." 5 Rīrīa anene a Mūthamaki Hezekia maakinyire kūrī Isaia-rī, 6 Isaia akīmeera atīrī, "Irai mwathi wanyu atīrī, 'Ūū nīguo Jehova ekuuga: Tiga gwītigīra nī ciugo irīa ūiguīte atungati a mūthamaki wa Ashuri makīnuma nacio. 7 Ta thikīrīria! Nī nīngwīkīra roho wa mūthembā mūna thīinī wake, nīguo rīrīa arīgūa ūhoro mūna, acooke būrūri wake, na arī kūu ndūme ooragwo na rūhīi rwa njora.'" 8 Rīrīa mūnene wa mbütū cia ita aaiguire atī mūthamaki wa Ashuri nīoimīte Lakishi, akīhera Jerusalemu agīthīi agīkora mūthamaki akīrūa mbaara na Libina. 9 Na rīrī, Senakeribu agīkinyīrwo nī ūhoro wa atī Tirihaka, ūrīa Mūkushi mūthamaki wa Misiri, nīoimagarīte oke arūe nake. Nī ūndū ūcio agītūma andū ūngī kūrī Hezekia marī na ūhoro ūyū: 10 "Irai Hezekia mūthamaki wa Juda atīrī: Ndūgetīkīrie Ngai ūcio wīhokete akūheenie rīrīa ekuuga atīrī, 'Jerusalemu rītikūneanwo kūrī mūthamaki wa Ashuri.' 11 Ti-itherū nīiūguīte ūrīa athamaki a Ashuri mekīte mabūrūri-inī mothe, ūrīa maamaniinire biū. Inyuī mūgūkīhonoka atīa? 12 Na rīrī, ngai cia ndūrīrī irīa cianiinirwo nī maithe maitū ma tene: ngai cia Gozani, na cia Harani, na cia Rezefu, na andū a Edeni arīa maarī Telasaru-rī, nīciamahonokirie? 13 Mūthamaki wa itūūra rīa Hamathu arī ha, na mūthamaki wa Aripadi, na mūthamaki wa itūūra rīrīa inene rīa Sefarivaimu, na wa Hena, na wa Iva, rīu marī ha?" 14 Nake Hezekia akīnyiita marūa kuuma kūrī andū arīa maatūmītwo na akīmathoma. Agīcooka akīambata hekarū-inī ya Jehova, akīmatambūrūkia mbere ya Jehova. 15 Nake Hezekia akīhooya Jehova, akiuga atīrī: 16 "Wee Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, o wee ūkarīire gītī kīa ūnene gatagatī ka makerubi, Wee wiki nowe Ngai igūrū rīa mothamaki mothe ma thī. Nīwe wombire igūrū na thī. 17 Tega matū maku, Wee Jehova, ūigue; hingūra maitho maku Wee Jehova wone, ūigue ciugo ciathe cia Senakeribu irīa atūmīte cia kūruma Ngai ūrīa ūtūrūraga muoyo. 18 "Ti-itherū, Jehova, athamaki a Ashuri nīmanangīte andū a ndūrīrī na mabūrūri mao biū. 19 Na nīmaikītie ngai ciao mwaki-inī na magacithūkangīa, tondū itiarī ngai no ciarī mītī na mahiga, nacio ciathondeketwo na moko ma andū. 20 Rīu-rī, Wee Jehova Ngai

witū, tūhonokie kuuma guoko-inī gwake, nīgeetha mothamaki mothe ma thī mamenye atī Wee Jehova, o Wee wiki, nīwe Ngai.” 21 Hīndī īyo Isaia mūrū wa Amozu agītūma ndūmīrīri kūrī Hezekia, akīmwīra atīrī: “Ūū nīguo Jehova Ngai wa Israeli ekuuga: Tondū nīñūhooete ūhoro wīgīi Senakeribu mūthamaki wa Ashuri-rī, 22 ūyū nīguo ūhoro ūrīa Jehova aarītie wa kūmūkīrīra: “Mūirītu Gathirange, Mwarī wa Zayuni nīakūmenete na agakūnyarara. Mwarī wa Jerusalemu arainia mūtwe rīrīa wee ūroora. 23 Ūcio ūrumīte na ūkamenereria nūū? Nūū ūgūthūkīire na mūgambo, na ūkawmabararīria maitho na mwītīio? Wee nīñūkīrīre ūrīa Mūtheru wa Israeli! 24 Ūtūmīte andū aku moke marume Jehova. Na ūkoiga atīrī, ‘Nī ūndū wa ngaari ciakwa nyingī cia ita, nīnyambatīte ngakinya tūcūmbīri twa irīma, o kūu igūrū mūno Lebanoni. Nīndemete mītarakwa yakuo ūrīa mīraihu mūno, o na mīthengera ūrīa mīega mūno. Ninginyīte tūcūmbīri twakuo kūrīa kūraya mūno, o kūrīa kūrī na mītitū ūrīa mīega mūno. 25 Nīnyenjetē ithima mabūrūri ma kūngī na nganyua maaī kuo. Nīhūithīte tūrūūtī twa Misiri na makinya ma magūrū makwa.’ 26 “Kaī ūtaiguīte? Kuuma tene nīndamūrīte ūndū ūcio. Matukū-inī macio ma tene nīndabangīte ūndū ūcio: rīu nīndīuhingītie, atī wee nīutūmīte matūūra manene marīa mairigīre na thingo cia hinya matuīke hība cia mahiga. 27 Andū akuo maagithītio hinya, nao makagegeare na magaconorithio. Mahaana mīmera ūrī mūgūnda, makoororoa o ta thuuna nduru, kana ta nyeki ūmerete nyūmba igūrū, ūrīa yūmaga ūtanakūra. 28 “No nīnjūūtī kūrīa ūikaraga, na ngamenya ūkiumagara na ūgīcooka, o na ūrīa ūndakaragīra. 29 Tondū nīündakarīre na rūng’athio rwaku nīrūkīnīire matū makwa, nīngūgīkīra gīcūhī gīakwa iniūrū, na matamu ndīmohe kanua-inī gaku, na nīngatūma ūcookere njīra o īyo wokiire. 30 “Gīkī nīkīo gīgaakorwo kīrī kīmenyīthia gīfaku, wee Hezekia: “Mwaka ūyū ūkūrīa irio cia maitīka, naguo mwaka wa keerī ūrīe kīrī gīgaathundūka harī mo. No mwaka wa gatatūrī, nīñūkāanda na ūgethe, ūhaande mīgūnda ya mīthabibū, na ūrīe maciaro mayo. 31 O rīngī matigari ma nyūmba ya Juda nīmagaikūrūkia mīri na thī, na maciare maciaro na igūrū. 32 Nīgūkorwo Jerusalemu nīgūkoima matigari ma andū, nakuo Kīrīma-inī gīa Zayuni kuume gīkundi kīa arīa mahonokete. Kīyo kīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīkīo gīkaahingia ūguo. 33 “Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga ūū igūrū ūrīa

mūthamaki wa Ashuri: “Ndagatoonya itūūra ūrī inene kana arathūkie mūguī kuo. Ndagooka mbere yarīo na ngo kana arīrigicīrie na ihumbu cia tīri, ariūkīrīre. 34 Njīra ūrīa agookīra no yo agaacockera; ndagatoonya itūūra ūrī inene,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 35 “Nīngagītīra itūūra ūrī inene na ndīrīhonokie, nī ūndū wakwa na nī ūndū wa Daudi ndungata yakwa!” 36 Hīndī īyo mūraika wa Jehova agīthīi na akīrūraga andū ngīri igana rīmwe ūrīa mīrongo ūana na atano kūu kambī-inī ya Ashuri. ūrīa andū mookīrire rūciinī tene, magīkora kūu no ciimba therī! 37 Nī ūndū ūcio Senakeribu mūthamaki wa Ashuri agītharia kambī agīthīi; agīcooka Nineve, agīkara kuo. 38 Na ūrīa, mūthenyā ūmwe ūrīa ahooyaga arī hekarū-inī ya ngai yake Nisiroku-rī, ariū ake eerī Adarameleki na Sharezeru makīmūrīga na rūhiū ūrīa njora, na makiūrīra būrūri wa Ararat. Nake mūriū Esari-Hadoni agītūka mūthamaki ithenyā ūrīa.

38 Matukū-inī macio Hezekia akīrwara, hakuhī akue. Mūnabii Isaia mūrū wa Amozu agīthīi kūrī we, akīmwīra atīrī, “Jehova ekuuga ūū: Thondeka maūndū ma mūcīi waku, tondū nīngūkua, ndūkūhona.” 2 Hezekia akīhūgūra ūthīi wake, akīrora rūthingo-inī, na akīhooya Jehova, akiuga atīrī, 3 “Wee Jehova, rīrikana ūrīa ngoretō ngīthīi na mīthīire ya kwīhokeka mbere yaku, na ngeheana na ngoro yakwa yothe, na ngeekā ūrīa kwagīrīire maitho-inī maku.” Nake Hezekia akīrīra mūno. 4 Hīndī īyo kiugo kīa Jehova gīgīkīnīra Isaia, akiīrwo atīrī, 5 “Cooka ūkeere Hezekia atīrī, “Jehova Ngai wa thogou Daudi ekuuga ūū: Nīnjūūtī ihooya ūrīku na ngoona maithori maku; nīngūkuongererā mīaka ikūmi na ūtano ya gūtūūra muoyo. 6 Nīngūkūhonokia hamwe na itūūra ūrī inene kuuma guoko-inī kwa mūthamaki wa Ashuri. Nīngūtīra itūūra ūrī inene. 7 “Gīkī nīkīo kīmenyīthia kīrī Jehova egūkūhe atī Jehova nīegwīka ūndū ūcio akwīrīre: 8 Nīngatūma kīrīrū kīa ūrīa ūcooke na thuutha makinya ikūmi marīa gīkūrūkīte ngāthī-inī ya Ahazu.”” Nī ūndū ūcio ūtherī wa ūrīa ūgīcooka na thuutha makinya ikūmi marīa waikūrūkīte. 9 Maya nīmo maandīko ma Hezekia mūthamaki wa Juda marīa aandīkire thuutha wa kūrūara na kūhona: 10 Niī ndoigire atīrī, “O ūrīa matukū ma muoyo wakwa magaacīra-rī, no ūrīo ngūthīi ndonye ihingo-inī cia gīkuū, na ndunywō mīaka yakwa ūrīa ūtīgarīte?” (Sheol h7585) 11 Ngīkiuga atīrī, “Niī ndikona Jehova ūrīngī, ndikona Jehova ndī būrūri ūyū

wa arīa matūūraga muoyo; gūtirī hīndī īngī ngona mündū wa thi, kana ngorwo hamwe na arīa marī gūkū thi. 12 Nyūmba yakwa nīitharīitio, ikeherio kūrī niī, o ta ūrīa hema ya mūriihi yambūragwo. Nīngunjīte muoyo wakwa ta ūrīa taama wa mündū ūrīa ūtumaga na mītambo, na rīu nīkūndinia ekūndinia anjeherie mūtambo-inī ūcio wake; mūthenya na ūtukū-rī, ūtuikīte o wa kūnūina. 13 Ndeterereire ngirīrīrie nginya gūgikīa, na akiunanga mahīndī makwa mothe o ta mūrūūthi. Mūthenya na ūtukū-rī, wee ūtuikīte o wa kūnūina. 14 Ngikaya ta hūngūrūrū kana mūrūaru, ngīcaaya o ta ūrīa ndutura īcaayaga. Maitho makwa makiaga hinya nīgūcūthīrīria igūrū. Ndī mūthīnīku; Wee Mwathani ūka ūndeithie!” 15 No ingīkiuga atīa? Nīanjarīrie, na nīwe mwene wīkīte ūguo. Mīaka yakwa yothe ndīrīthīiaga ndīnyihiitie, tondū wa ruo rūrū rwa ngoro yakwa. 16 Mwathani, andū matūūraga moonaga maūndū ta maya; o naguo roho wakwa ūtūūraga muoyo wonaga maūndū o ta macio. Wanjookeirie ūgima wa mwīrī, na ūkīreka ndūūre muoyo. 17 Ti-itherū ūhoro ūcio warī wa kūng'una, nīkīo ndaiguire ruo rūnene ūguo. Nī ūndū wa wendo waku, nīwagirīrīrie ndoonye irima rīa mwanangīko; mehia makwa mothe nīūriganīirwo nīmo. 18 Nīgūkorwo mbīrīra ndīngīhota gūkūgooca, o nakio gīkuū gītingīkūgooca; arīa maharūrūkāga irima rīu matingīgīa na kīrīgīrīro kīa wīhokeku waku. (Sheol h7585) 19 Arīa marī muoyo, o acio matūūraga muoyo-rī, nīmakūgoocaga, ta ūrīa ndīreka ūmūthī; maithe māciana nīo meraga ciana ūhoro wa wīhokeku waku. 20 Jehova nīakahonokia, na nītūkaina tūrī na inanda cia mūgeeto matukū mothe ma muoyo witū, tūrī hekarū-inī ya Jehova. 21 Isaia oigīte atīrī, “Thondekai nīgūmba ya ngūyū, mūmīigīrīre ihūha-inī, na nīekūhona.” 22 Hezekia oorītie atīrī, “Kīmenyithia gīgaakorwo kīrī kīrīkū atī nīngambata thiī hekarū-inī ya Jehova?”

39 Na rīrī, ihinda rīu Merodaki-Baladani mūrū wa Baladani mūthamaki wa Babuloni nīatūmīire Hezekia marūna kīheo, tondū nīaiguīte ūhoro wa ndwari yake na kūhona gwake. 2 Hezekia akīamūkīra andū arīa maatūmītwo na gīkeno, na akīmoonia indo ciote iria aigīte makūmbī make; akīmoonia betha, na thahabu na mahuti marīa manungi wega na maguta marīa mega mūno, na indo ciakē ciote cia mbaara na indo ciote iria ciarī igīna-inī ciakē. Gūtirī kīndū o na kīmwe thiīnī wa nīgūmba ya ūthamaki kana kīarī ūthamaki-inī wake wothe Hezekia ataamoonirie.

3 Hīndī ūyo mūnabii Isaia agīthīi kūrī Mūthamaki Hezekia, akīmūūria atīrī, “Andū acio moiga atīa, na mekuumīte kū?” Nake Hezekia agīcookia atīrī, “Moimīte būrūri wa kūraya; megūkīte kuuma būrūri wa Babuloni.” 4 Nake mūnabii akīuria atīrī, “Nī kī moonire nīgūmba-inī yaku ya ūthamaki.” Nake Hezekia agīcookia atīrī, “Moonire indo ciote cia nīgūmba yakwa ya ūthamaki. Gūtirī kīndū o na kīmwe kīrī igīna-inī ciakwa itanamoonia.” 5 Nake Isaia akītra Hezekia atīrī, “Ta igua kiugo kīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe: 6 Ti-itherū ihinda nīrīgakīnya, rīrīa indo ciote iria irī thiīnī wa nīgūmba yaku ya ūthamaki, na iria ciote maithe maku matūire maigīte nginya ūmūthī, igaakuuo itwarwo Babuloni. Gūtirī o na kīmwe gīgaatigara. Ūguo nīguo Jehova ekuuga. 7 Na andū amwe a rūciaro rwaku, o arīa moimīte mūthīimo waku, o arīa wee ūgaaciara, nīmagathaamio, na nīmakaahakūrwo nīguo matungatage nīgūmba-inī ya mūthamaki wa Babuloni.” 8 Nake Hezekia agīcookia atīrī, “Kiugo kīa Jehova kīrī waria nī kīega,” tondū eeciirīrie atīrī, “Hīndī ūrīa nīgūtūūra muoyo nīgūgūkōrwo kūrī na thayū na ūgītīri.”

40 Atīrīrī, hooreriai, mūhoorerie andū akwa, ūguo nīguo Ngai wanyu ekuuga. 2 Arīriai itūūra rīa Jerusalemu na ūhooreri, na mwanīrīre, mūrūrīre atīrī, wīra warīo mūritū nīūthīrīte, na nīrīrekeirwo mehia marīo, o na ningī atī nīrīherithītio nī guoko kwa Jehova maita meerī nī ūndū wa mehia marīo mothe. 3 Kūrī na mūgambo wa mündū ūkwanīrīra, akoiga atīrī: “Haarīriai njīra ya Jehova kūu werū-inī wa mūthangā, mūrūngarie njīra nene ya Ngai witū kūu werū-inī. 4 Mīkuru yothe nīgāthīkwo yambafīre, nacio irīma ciote na tūrīma ciaraganio; nakuo kūrīa gūtarī kūigananu nīgūkaigananio, nakuo kūrīa gūtarī kwaraganu kwaraganio wega. 5 Naguo riiri wa Jehova nīukaguūranīrio, na andū othe nīmakawīonera marī hamwe. Nīgūkorwo nī kanua ka Jehova kaarītie ūhoro ūcio.” 6 Kūrī na mūgambo wa mündū ūroiga atīrī, “Anīrīra.” Na nī nīgūmūūria atīrī, “Ngwanīrīra njuge atīa?” “Uga atīrī: Andū othe mahaana ta nyeki, na ūthaka wao wothe ūhaana ta mahūa ma mūgūnda. 7 Nyeki nīhooohaga, namo mahūa magaitīka, nīkūhurutwo nī mīhūmū ya Jehova. Ti-itherū andū mahaana o ta nyeki. 8 Nyeki nīhooohaga namo mahūa magaitīka, no kiugo kīa Ngai witū gītūūraga nginya tene.” 9 Inyuī andū arīa mūrehaga ūhoro mwega Zayuni, ambatai mūthīi kīrīma-inī kīrīa

kīraihi na igūrū. Inyuī arīa mūrehaga ūhoro mwega Jerusalemu, anīrīrai na mūgambo mūnene, anīrīrai, na mūtigetigire; īrai matūūra ma Juda atīrī, "Ngai wanyu arī haha!" 10 Atīrīrī, Mwathani Jehova nīarooka arī na ūhoti, na guoko gwake nīkuo gūgaathanaga. Atīrīrī, kīheo gīake arī nakīo, o na irīhi rīake arī narīo. 11 Arīithagia mbūri ciale o ta mūrīthi: Natuo tūgondou atuoyaga na moko make na agatūkuuīra gīthūri-inī gīake; nacio ng'ondu iria ironigithia acitongoragia o kahora. 12 Nūū wanathima maaī na rūhī rwake, kana agīthima igūrū na warīi wa guoko gwake? Nūū wanekīra rūkūngū rwa thi gīkabū-inī arūthime, kana agīthima irīma na ithimi, o na agīthima tūrīma na ratiri? 13 Nūū wanamenza meciiria ma Jehova, kana akīmūtaara taarī we mūmūhei kīrīra? 14 Nūū Jehova aahoire kīrīra nīguo amūmenyithie maūndū, na nūū wamūrutire gūthīi na njīra irīa yagīrīre? Nūū wamūrutire maūndū ma ūūgī, kana akīmuonia ūrīa angīhota gūkuūkīrwo nī maūndū? 15 Ti-therū ndūrīrī ihaana ta itata rīa maaī rīrī ndoo-inī; cionagwo ihaana ta karūkūngū kanini karīa gatigagwo ratiri-inī; we athimaga icigīrīra cia irīa-inī taarī rūkūngū rūhinyu. 16 Mūtitū wa Lebanoni-rī, ndūngīganīa ngū cia mwaki wa kīgongona, kana nyamū ciakuo ciigane kūmūrutīra magongona ma njino. 17 Ndūrīrī ciothe ikīonwo nīwe, acionaga ihaana ta kīndū hatarī; we acionaga ta itarī kīene, o na ta irī tūhū mūtheri. 18 Atīrīrī, ūngīgerekania Mūrungu na ū? Kana nī mūhianīre ūrīkū mūngīmūgerekania naguo? 19 Mīhianano ya kūhooywo yacūhagio nī mūturi, nake mūturi wa thahabu akamīgemia na thahabu, na akamīthondekera irengeeri cia betha. 20 Mūndū ūrīa mūthīni mūno ūtangīhota kuona indo ta ciothe kūrūtwo, athuurgaga mūtī ūrīa ūtangībutha. Agacaria bundi mūūgī wa kūmwacūhīria mūhianano wa kūhooywo mūrūmu wega ūtangīgūa. 21 Anga mūtīrī mwamenya? Kāi mūtarī mwaigua ūhoro? Mūtīrī mwaheo ūhoro kuuma o kiambīrīria? Kāi mūtarī mwataūkīrwo kuuma rīrīa thi yombirwo? 22 Jehova aikaragīra gītī kīa ūnene igūrū rīa gīthīrūrī gīa thi, nao andū arīa matūūraga thi akamoona mahaana o ta ndaahi. Atambūrūkagia matu marīa mairū o ta kiāndarūa, na akamaamba ta marī hemā ya gūtūūrwo. 23 Nīwe ūtūmaga anene matuīke ta kīndū gūtarī, na akanyiilhia aathani a thi akamatua ta marī o tūhū mūtheri. 24 O mahaandwo o ūguo-rī, o mbeū ciao ciahurwo-rī, o mambīrīria gūkūrūkīa mīri yao tīri-inī-rī, amahuhaga na mīhūmū

yake nao makahooha, nakīo kīhuhūkanīo kīa rūhuho gīkamahuruta o ta mahuti. 25 Ūrīa Mūtheru ekūūria atīrī, "Nīi-rī, mūngīngerekania na ū? Kana nūū ūtūganīana?" 26 Tiirai maitho manyu mūrore na igūrū: Nūū wombire njata ciothe? Ūcio nīwe ūrehaga mbūtū ciothe cia igūrū agīcitaraga, na ageeta o ūmwe yacio na ūtīwa. Tondū wa ūhoti wake mūnene na hinya wake mūnene, gūtīrī o na ūmwe yacio yagaga ho. 27 Wee Jakubu, nī kīi gīgūtūma warie, na wee Israeli ūgateta, ūkooria atīrī, "Mīthīfīre yakwa nīlīhītīwo Jehova; naguo ciira wakwa wa kīhotoo ndūrūmbūyagio nī Ngai wakwa"? 28 Anga mūtīrī mwamenya? Kāi mūtarī mwaigua ūhoro? Jehova nīwe Ngai ūrīa ūtūrūraga tene na tene, nīwe Mūmbi wa ituri ciothe cia thi. We ndooragwo nī hinya o na kana akanoga, naguo ūmenyo wake wa maūndū gūtīrī mūndū ūngīhota kūtūtīria. 29 Mūndū ūrīa mūnogu nīamūheaga hinya, nake ūrīa ūtūtīwo nī hinya akamuongerera ūhoti. 30 Andū ethī o nao nīmooragwo nī hinya na makanoga, nao andū arīa matarī akūrū nīmāhīngagwo na makagūa; 31 no rīrī, andū arīa mehokaga Jehova nīmākerūhīrio hinya wao. Makombūkaga na mathagu o ta nderi; magaateng'era na matinoge, magaathīiaga na magūrū na matiūrwo nī hinya.

41 "Atīrīrī, inyuī icigīrīra, ta kirai ki mūrī mbere yakwa! Nacio ndūrīrī nīcierūhie hinya wacio! Nīcikuhīrīrie ciarie; nītūcemanie hamwe tūciire. 2 "Nūū warahūrīte mūndū oime na mwena wa irathīro, akamwīta amūtungatagīre na ūthingū? Aneanaga ndūrīrī kūrī we, na agatooria athamaki makamwathīkagīra. Amatuuaaga o ta rūkūngū na rūhīi rwake rwa njora, akamatua maragara na ūta wake nao makombūrwo nī rūhuho. 3 Amateng'eragia, akamahītūka atagurarātīo, o na angīkorwo nī njīra atarī agerera na magūrū make mbere ūyo. 4 Nūū wīkīte ūndū ūcio na akaūhingia, ageeta njīiarwa marītīwa kuuma o kiambīrīria? Niī Jehova, nī niī wa mbere na wa kūrigīrīria; niī niī niī we." 5 Icigīrīra nīcīōneire ūndū ūcio na igeitigīra; nacio ituri cia thi ikainaina. Ikuhagīrīria na ikeyumīria; 6 o ūmwe ateithagia ūrīa ūngī, na akeera mūrū wa nyina atīrī, "Wīyūmīrīrie mūnol" 7 Mūbundi ekagīra mūturi wa thahabu hinya, nake ūrīa ūnyorokagia na nyondo ūrīa nene omagīrīria ūrīa ūtūrātīra ihiga-inī rīa ūtūri. Nake akoiga atīrī, "Wīra ūcio wa kūnyiitithania

cuma nī mwega." Akanyiitithania mūhianano ūcio wa kūhooywo na mīcumarī, nīguo ndūkenyenye, ūgwe. 8 "No rīrī, wee Israeli, ndungata yakwa, o wee Jakubu ūria thuurīte, o inyuī njiaro cia lburahīmu mūrata wakwa, 9 ndakūrutire kuuma ituri cia thī, ngīgwīta kuuma koine ciayo irī kūraya mūno. Ngīkwīra atīrī, 'Wee ūrī ndungata yakwa;' nīngūthuurīte na ndikūregeete. 10 Nī ūndū ūcio tiga gwītigīra, nīgūkorwo ndī hamwe nawe; tiga kūmaka, nīgūkorwo niī nī Ngai waku. Nīndīkuongagīrīra hinya na ngūteithagie; na ti-itherū nīndīrgūtiiragīrīra na guoko gwakwa kwa ūrīo kwa ūthingu. 11 "Andū arīa othe makūrakaragīra magagūkīrīra ti-itherū nīmagaconorithio na manyararithio; arīa marūaga nawe magaatuīka o ta kīndū hatarī na mathire biū. 12 O na ūngīgaacaria thū ciaku, ndūgaaciona. Andū arīa mahūtranaga mbaara nawe magaatuīka o ta kīndū hatarī. 13 Nīgūkorwo niī nī Jehova, Ngai waku, ūria ūkūnyiitaga guoko kwa ūrīo, na agakwīra atīrī, Tiga gwītigīra; nīngūgūteithia. 14 Tiga gwītigīra, wee Jakubu kagunyū gaka, o wee Israeli gakundi kanini, niī mwene nī nī ngūgūteithia," ūguo nīguo Jehova ekuuga, ūcio Mūkūtūri waku, ūria Mūtheru wa Israeli. 15 "Atīrīrī, nīngagūtua kīhūrī kīa ngano, kīhūrī kīerū na kīūgī, kīna magego maingī. Nīukahūura irīma na ūcīhehenje, natuo tūrīma ūtūtue mūūngū. 16 Wee nīngāacihuha, naru o rūhuho rūcīgūrūkie, nakio kīhuhūkanio gīcīhurunje. No rīrī, wee nīngakenera Jehova, na wīrahagīre ūria Mūtheru wa Israeli. 17 "Andū arīa athīnī na abatari methaga maaī ma kūnyua, no gūtīrī; nīmī ciao nīcīng'arītīo nī nyoota. No rīrī, niī Jehova nīngamacookeria ūhoro; niī Ngai wa Israeli, ndīrī hīndī ngaamatiganīria. 18 Nīngatūma njūū ietherere kūrūng'ūrī-inī kūrīa gūtūgūrī, nacio ithima ietherūke cianda-inī. Nīngatūma kūrūwerū-inī kūgē tūria twa maaī, nakuo kūndū kūrīa kūng'aru ndūme gūtherūke ithima cia maaī. 19 Nīngahaanda mītarakwa na mīgaa, na mīhandathi na mītamayī kūrūwerū-inī. Na haande mībinde kūndū kūrīa gūtakūraga kīndū, na mīthengera, na mīkarakaba o hamwe, 20 nīgeetha andū mone na mamenye, mecūuranie na mataūkīrwo, atī nī guoko kwa Jehova gwīkīte maūndū macio, na atī ūria Mūtheru wa Israeli nīwe wamūmbire." 21 Jehova ekuuga atīrī, "Rehei ciira wanyu ūria mūrī naguo. Onanai ihooto ciangu cia hinya," ūguo nīguo Mūthamaki wa Jakubu ekuuga. 22 "Rehei ngai ciangu cia mīhianano ya kūhooywo

itwīre ūria gūkaahaana. Twīrei ūria maūndū ma tene maatariī, nīguo twīcūuranie ūhoro wamo, na tūmenye ūria makaarigīrīria. Kana mūtūmenyithie ūhoro wa maūndū marīa magooka thuutha, 23 na mūtwīre ūria gūgaikara thuutha-inī, nīguo tūmenye atī mūrī ngai. Ikiū ūndū mwega kana mūrū, nīguo tūmake na tūiyūrwo nī guoya. 24 No rīrī, inyuī mūrī kīndū hatarī, na mawīra manyu matirī bata; mūndū ūria ūmwīthuuriire atariī o ta kīndū kīrī magigi. 25 "Nīnjarahūrite mūndū wa kuuma gathigathini, na nīrooka: mūndū uumīte irathīro rīa riūa ūria ūkayagīra riītwa riakwa. Arangagīrīria aathani a thī o ta marī ndaka, akamarangīrīria o ta ūria mūmbi akimaga rīumba. 26 Nūū waheanire ūhoro ūcio kuuma o kīambīrīria, nīguo tūmenye; kana akiūheana mbere īyo, nīguo tuuge atīrī, 'Ūhoro ūcio aarītie nī wa ma?' Gūtīrī mūndū weranire ūhoro ūyū, na gūtīrī mūndū waūheanīte mbere īyo, gūtīrī mūndū waiguīte ūhoro ūyū kuuma kūrī inyuī. 27 Nī nī ndaārī wa mbere kwīra Zayuni atīrī, 'Atīrīrī, aya marī haha!' Nī nī ndatūmire mūndū athīi Jerusalemu agatware ūhoro ūria mwega. 28 Ndīrarora no hatirī mūndū; gūtīrī mūndū thīinī wao ūngīheana kīrīra, gūtīrī mūndū wa kūnjookeria ūhoro rīrīa ingīmorīa kīuria. 29 Atīrīrī, andū othe nī a maheeni! Ciiko ciao no cia tūhū; mīhianano yao ya gwācūhio lhaana o ta rūhuho, na nī ya tūhū mūtheri.

42 "Atīrīrī, īno nīyo ndungata yakwa, ūria ndīrīrī, ūria ndīthuuriire na nīyo īkenagia ngoro yakwa; nīngamītīrīria Roho wakwa nayo nīlkarehīthīria ndūrīrī ciira wa kīhootho. 2 Ndīkaanīrīra kana īgūtūthūke, kana mūgambo wayo ūiguuo kūrūnjīra-inī. 3 Kamūrangī kagondoku ndīgakoina, kana īhorie rūtambī rwa ūguta rūrīa rūratooga. Na nī ūndū wa wīhokeku nīngatuanīra ciira na kīhootho; 4 ndīgaatīthia kana īkue ngoro nginya hīndī ūria īgaatūma gūkū thī kūgē ciira wa kīhootho. Andū arīa matūrūraga icīgīrīra-inī makehoka watho wayo." 5 Jehova, Mūrungu witū, ūria wombire igūrū na akīritambūrūkia, o we ūria waraganirie thī na indo iria ciithe ciumaga kuo, na nīwe ūheaga andū a thī mīhūmū, na akahe arīa maikaraga kuo muoyo, ekuuga atīrī: 6 "Nīi Jehova nī nī ngwītīte na njīra ya ūthingu; nīngakūnyiita guoko. Nīngakūmenyagīrīra na ngūheane ūtūke wa kūrīkanīra kīrīkanīro na andū, o na ūtūke ūtheri wa gūtherera andū a Ndūrīrī, 7 na nīguo ūhīngūrage atumumu maitho, na wohorithagie arīa mohetwo ūmarute moime njeera, o nao arīa

maikarite nduma-ini ūmarekererie, moime korokoro-ini. **8** “Nī niī Jehova; rīu nīrīo rītwa rīakwa! Nagou riiri wakwa ndikaūhe mündū ūngī, kana njitikire mīhianano ya kūhooywo iheo ūgooci wakwa. **9** Atīrīrī, maündū maarathirwo tene nīmahingītio, na rīu nī maündū merū ngwanīrīra; na maündū macio matanakinya-rī, nīndimūmenyithītie ūhoro wamo.” **10** Inīrai Jehova rwīmbo rwerū, na mūmūgoce kuuma ituri-ini ciothe cia thī, inyuī mūkūrūkaga kūu iria-ini, na kīrī gīothe kīrī thīinī warō, o na inyuī icigīrīra, na arīa othe matūuraga thīinī wacio. **11** Werū na matūura makuo nīmanīrīre na mīgambo; o na tūtūura tūrīa Kedari atūuraga nītūkūngūre. Andū a Sela nīmarekwo maine rwīmbo nī gūkena; o na mūreke maanīrīre marī kūu irīma-igūrū. **12** Nīmarekwo makumie Jehova, na maanīrīre ūgocci wake kūu icigīrīra-ini. **13** Jehova nīakoimagara athīi o ta njamba īrī hinya, na aarahūre kīyo gīake ta njamba ya ita; akaanīrīra na oigīrīrie mbugīrīrio ya mbaara, na nīagatooria thū ciake. **14** “Ihindā iraaya ngoretwo ngirīte ki, ngegīrīrīria gwīka ūndū. No rīu-rī, ndīrakaya ta mūtumia ūtarūmwō, ngateeha na ngahūma. **15** Nīngananga irīma na tūrīma, na ndūme mīmera irīa yothe īkūraga kuo yūme; nīngatūma njūūrī itūke icigīrīra na ndūme tūria tūhwe. **16** Nao atumumu nīngamagereria njīra iria matooī, na ndīmatoongorerie tūcīra tūria mataahūthīrīte gūthīrīra; nayo nduma nīngamīgarūra itūke ūtheri mbere yao, nakuo kūndū kūrīa gūtarī kūigananu ndīkwarananie. Maündū macio nīmo ngeeka, na ndikamatiganīria. **17** No rīrī, andū arīa mehokete mīhianano ya kūhooywo, o acio meraga mīhianano ya gwacūhio atīrī, ‘Inyuī nī inyuī ngai ciitū,’ nīmakahūndūrwo na nīmagaconorithio kūna. **18** “Inyuī mūtaiguaga, ta iguai, na inyuī atumumu-rī, ta cūthīrīrīai, nīguo muone! **19** Nūū mūtumumu tiga o ndungata yakwa, o na kana nūū ūtaiguaga ta mūtumwo ūcio ndūmīte? Nūū mūtumumu ta ūrīa wīheanīte biū kūrī nīi, na nūū mūtumumu ta ndungata ya Jehova? **20** Nīwonete maündū maingī, no ndūmarūmbūyagia; matū maku nīmahingūrītwo, no ndūrī ūndū ūiguaga.” **21** Jehova nīonire arī wega atūūgīrie watho wake na ūgēe riiri nī ūndū wa ūthingu wake. **22** No rīrī, andū aya nīmatahītwo na magatunywo indo, othe manyiitwo na mītego marima-ini, o na makahithwo njeera thīinī. Matūkīte ta nyamū cia kūguīmwō, na gūtīrī mūndū ūngīmahonokia; maikarite marī atahe, na gūtīrī mūndū ūngīuga atīrī,

“Nīmacookio kwao.” **23** Nūū wanyu ūgūthikīrīria ūhoro ūyū, kana aūrūmbūyiye mahinda marī magooka? **24** Nūū waneanire Jakubu atūke wa gūtahwo, na nūū waneanire Israeli kūrī atunyani? Githī ti Jehova, o ūrīa ithū twīhīrie? Nīgūkorwo andū nīmaregire gūthīi na njīra ciake; nīmagire gwathikīra watho wake. **25** Nī ūndū ūcio nīamaitīrīrie marakara make mahīu, na akīmatharīkīra na mbaara. Maarigiicīrio nī marakara mahaana ta nīnīmbī cia mwaki mīena yothe, no-o matiigana kūmenya. Marakara macio makīmacina, no matiigana kūrūmbūya ūhoro ūcio ngoro-ini ciao.

43 No rīrī, wee Jakubu, Jehova ūrīa wakūumbire, o we ūcio watūmire ūgēe ho, wee Israeli, ekuuga atīrī: “Tīga gwītīgīra, nīgūkorwo nī niī ngūkūrīte; Ngwītīte na rītwa rīaku; wee ūrī wakwa. **2** Rīrīa ūkūgerera maaīnī ūkīhītūkīra kuo-rī, ndīrīkoragwo hamwe nawe; o na rīrīa ūkūringa njūūrī-rī, itigagūtwara. Rīrīa ūkūgerera mwaki-ini-rī, ndūgaagūcīna; ndūkarīrīmbūkīrwo nī rūrīrīmbī rwaguo. **3** Nīgūkorwo nī niī Jehova, Ngai waku, o we Ūrīa Mūtheru wa Israeli, Mūhonokia waku; nīheanīte būrūri wa Misiri ūtuīke kīndū gīa gūgūkūrīra, nakuo Kushi na Seba ngakūheana ithenya rīaku. **4** Tondū wee ūrī wa goro mūno, na ūgatīka maitho-ini makwa, na tondū nīngwendete-rī, nīnganeana andū nī ūndū waku, na neane ndūrīrī nī ūndū wa muoyo waku. **5** Tīga gwītīgīra, nīgūkorwo ndī hamwe nawe; nīngakūrehere ciana ciaku kuuma mwena wa irathīro, na ūgūcoakanīrīrie kuuma mwena wa ithūrīro. **6** Nīngeera mwena wa gathigathini atīrī, ‘Marekererie!’ na njīre mwena wa gūthīni atīrī, ‘Tīga kūmagīrīrīria.’ Ariū akwa marehei moime kūndū kūraya, o nao airītu akwa marehei moime ituri-ini ciothe cia thī: **7** arīa othe metanītio na rītwa rīakwa, o acio ndoombire nīgeetha riiri wakwa wonekage, acio ndoombire, o acio wīra wa moko makwa.” **8** Tongoriai andū arīa marī na maitho, no nī atumumu, na andū arīa marī na matū, no matiiguaga. **9** Andū a ndūrīrī ciothe nīmonganīte hamwe, nao andū a mabūrūri makagomana. Nī mūndū ūrīkū wao warathire ūhoro ūyū, na agītwīra maündū marīa maarī ma tene? Nīmarehe aira ao moonanie atī ūhoro ūcio wao warī wa ma, nīguo andū matīguo moige atīrī, “Ūhoro ūcio nī wa ma.” **10** “Inyuī nī inyuī aira akwa,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “O na nī inyuī ndungata ciakwa iria thuuřīte nīgeetha mūmenye, na mūnjītīkie, na mūmenye atī nīi nī ūrīa we.

Mbere yakwa gütirī ūngī wombītwo, na gütikagia ūngī thuutha wakwa. 11 Niī-rī, o niī nī niī Jehova, na gütirī mūhonokia ūngī tiga niī. 12 Niī-rī, nīngūranīrie ūhoro, na ngahonokania, na ngoimbūra: Niī mwene, na ti ngai ng'eni ūrī thīinī wanyu. Tondū ūcio, inyuī nī inyuī aira akwa atī niī nī niī Mūrungu,” üguo nīguo Jehova ekuuga. 13 “lī, ti-itherū, kuuma matukū ma tene, niī nī niī ūria we. Gütirī mündū o na ū ūngihota kūhonokia mündū kuuma guoko-inī gwakwa. Rīrīa ndeka ūndū-rī, nū ūngihota kūugarūra?” 14 Jehova, Mūhonokia wanyu, o ūria Mūtheru wa Israeli, ekuuga atīrī, “Nīngatūma mbütū ya ita yūkīrīre Babuloni nī ūndū wanyu, na ndehe andū othe a Babuloni marī mīgwate, maikūrūkītio na marikabu iria makenagio nīcio. 15 Niī nī niī Jehova, ūria Mūtheru wanyu, Mūumbi wa Israeli, na Mūthamaki wanyu.” 16 Ü ūnīgo Jehova ekuuga, o ūcio watemire njira iria-inī, na agītema gacīra kündū kūria kwarī maaī marī hinya, 17 ūria waguuucīrīrie ngaari cia ita o na mbarathi, na mbütū cia ita, hamwe na anene a cio, nao magīkoma hau na maticooke kwarahūka rīngī, makīhora biū ta rūtambī rūhoretio. 18 “Tigai kūririkana maūndū marīa mahītūkīte; o na tigai gwicūrīria maūndū marīa ma tene. 19 Atīrīrī, nīngwīka ūndū mwerū! Rīu no hīndī ūraakunūka; kaī inyuī mūtarāūmenya? Ngwīka atīrī, nīngūtema njira werū-inī, nakuo rūng'ūrī-inī ndūme gūtherūke tūrūū. 20 Nyamū cia gīthaka, ta mbwe na ndundu, nīcihiheaga gīthīo, tondū nī nī heanaga maaī werū-inī o na rūng'ūrī-inī, ngatūma kūgīe na tūrūū twa kūnyuuagwo nī andū akwa, andū arīa nī ūthūrīte, 21 andū arīa ndeyūmbīre, nīguo mahunjagie ūhoro wa ūgooci wakwa. 22 “No rīrī, wee Jakubu ndūrī wangaīra, nawe Israeli-rī, nīkūnogio ūnogetio nī nī. 23 Inyuī mūtindeheire ng'ondū cia maruta ma njino, kana mūkandīithia na magongona manyu. Ndimūhatīrīrie na magongona ma mūtu, kana ngamūnogia na kūmwītia ūbumba. 24 Mūtirī mwangūrīra ūbumba ūria ūrī mūtararīko mwega, o na kana mūkandutīra maguta ma magongona manyu. No rīrī, mehia manyu nīmanditūhīire na mūkaanogia na mawaganu manyu. 25 “Niī, o nī mwene, nī nī tharagia mahītia maku, mathire biū, nī ūndū wakwa Niī mwene, na ngaaga kūririkana mehia manyu rīngī. 26 Ta ndirikaniai maūndū marīa mahītūkīte, na mūreke tūmaarīrīrie tūrī hamwe; ningī mūciire muonanie atī mūtīhītie. 27 Ithe wanyu wa mbere nīehirie; nao andū arīa maaragia ithenya rīanyu makiīnemera. 28 Niī

ūndū ūcio-rī, nīngaconorithia anene a hekarū yanyu, na ndūme Jakubu anangīke, o nake Israeli atūkīte wa kūnyararwo.

44 “No rīrī, ta thikīrīria, wee Jakubu, ndungata yakwa, o we Israeli, ūria nī ūthūrīte. 2 Jehova, ūria wakūmbire na agīgūthondeka ūrī nda ya maitūguo, o ūria ūrīgūteithagia, ekuuga atīrī: Tiga gwītīgīra, wee Jakubu, ndungata yakwa, o nawe Jeshuruni, ūria nī ūthūrīte. 3 Nīgūkorwo būrūri ūria mūng'arū nīngūtīrīria maaī, nakuo kūndū kūria kūmū nīgūgathereraga tūrūū; naruo rūciaro rwaku nīngarūtīrīria Roho wakwa, nacio njiaro cianyu ndīciitīrīrie kīrathimo gīakwa. 4 Nīmakaingīha o ta nyeki ya gītuamba īkūnkīte, o na kana ta mītī ya mīribina ūria īkūraga hūgūrūrū-inī cia njūū. 5 Mūndū ūmwe nīakoiga atīrī, ‘Niī ndī wa Jehova’; nake ūria ūngī akeītania na Jakubu; o nake ūngī eyandike guoko gwake atīrī, ‘Ndī wa Jehova’, na eetue rītwa rītanītio na Israeli. 6 “Atīrīrī, Mūthamaki wa Israeli na Mūkūrī wao, o we Jehova-Mwene-Hinya-Wothe, ekuuga atīrī: Nī nī wa mbere na nī nī wa kūrigīrīria, gütirī Ngai ūngī tiga niī. 7 Nū ūkīhaana ta nī? Niarekwo oimbūre ūhoro ūcio. Nīaheane ūhoro ūcio na oimbūre arī mbere yakwa, ūria gwatārī kuuma ūria ūdoombire andū akwa a tene, na onanie ūria gūgaikara ūthūrīte; nī, nīakīrathe ūhoro wa maūndū marīa magooka. 8 Tigai kūinaina, o na kana mwītīgīre. Gīthī ndioimbūrire maūndū maya, na nīgīratha ūhoro ūyū kuuma o tene? Inyuī nī inyuī aira akwa. Nī kūrī Ngai ūngī tiga niī? Aca, gütirī rwaro rūngī rwa Ihiga, nī ndī ūngī njūū.” 9 Andū arīa othe mathondekaga mūhianano ya kūhooywo nī a tūhū, na indo iria meriragīria mūno itīrī bata. Andū arīa mangīaria ithenya rīao nī atumumu; gütirī ūndū mamenyaga, üguo nīguo ūmaconorithagia. 10 Nū ūwacūhagia mūhianano wa kūhooywo, o na ageturīra mūhianano wa gütwekio ūria ūtangīmūguna? 11 We na arīa macihooyaga nīmagaconorithio; mabundi o nao no andū matarī kīene. Othe nīmongane hamwe na matue itua; nao nīmakanyiitwo nī guoya mūnene na maconorithio. 12 Mūturi wa igera ooyaga kīndū kīa wīra, na agakīrūtīra wīra agaġīcīna na makara; agathondeka ngai ya mūhianano na nyondo, akaūtura na hinya wa guoko gwake. Mūndū ūcio ahūūtaga, akoorwo nī hinya; akaga kūnyua maaī, akaringīka. 13 Mūtharamara aigaga rūrīgi rwa kūrūngaria mūhari,

agacooka agakurura na karamu; mūhianano ūcio egūthondeka akaūhūūra randa, ningī akaūthima gīthiūrūrī, na agacooka kūwacūhia wega ūhaanane na mūhianire wa mūndū, o ta mūndū ūrī na riiri wake wothe, nīgeetha ūtūre ihooero-inī rīaguo. 14 Mūndū aatemire mītarakwa, na agīthuurūrīa mūkarakaba kana mūgandi. Akīreka ūkūranire na mītī ūrīa īngī ya mūtitū, kana akihaanda mūthengera, nayo mbura īkūkūria. 15 Mūtī ūcio nī wa kuunwo ngū; oyaga imwe agaakia mwaki, agoota, no iria ingī agaakia mwaki, akaruga mīgate. Ningī gīcunjī kīmwē agethondekera ngai ya mūhianano, akamīhooyaga. ūrī ti-itherū, athondekaga mūhianano mūicūhie akaūinamagīrīra. 16 Nuthu ya ngū agaakia mwaki nacio; akarugīra irio ciake ho, na akahīhīria nyama ciake ho, akarīa, akahūūna. Ningī agoota mwaki, akoiga atīrī, "Hī! Nīndaigua ūrugari; nīndona mwaki." 17 Ngū iria ciatigara agathondeka ngai, mūhianano wake wa kūhooya; akaūinamīrīra na akaūturūrīra maru. Akaūhooya, akoiga atīrī, "Honokia; wee nīwe ngai yakwa." 18 Matirī ūndū mooī, na matirī ūndū mamenyaga; maitho mao nīmahumbīre, nī ūndū ūcio matingīona, na meciiria mao nīmahingītō makaaga kūmenya maūndū. 19 Gūtirī mūndū ūkiraga apeciriria, gūtirī mūndū ūrī na ūūgī kana ūmenyo oige atīrī, "Nuthu ya ngū ndahūthīrīre na gwakia mwaki; o na ngīrugīra mīgate makara-inī macio, na ngīcooka ngīhīhīa nyama na ngīrīa. Ti-itherū no ngīthondeke kīndū kīrī magigi kuumā kūrī ngū iria itigaire? Ti-itherū no nyinamīrīre gīcunjī kīa mūtī?" 20 Arīīaga mūhu, ahītīthītō nī ngoro ūrīa īheenekete; ndangīlota kwīhonokia, kana oige atīrī, "Gīthī kīndū gīkī kīrī guoko gwakwa kwa ūrīo ti maheeni?" 21 "Ririkanā maūndū maya, wee Jakubu, o wee Israeli, tondū ūrī ndungata yakwa. Nī niī ndakūumbire, wee ūrī ndungata yakwa; atīrī, wee Israeli, ndikaariganīrō nīwe. 22 Nīnjeheretie mahītia maku magathira biū, o ta ūrīa itu rīa mbura rīthiraga, mehia maku ngamaniina ta kībii kīa rūciinī. Njookerera tondū nīngūkūrīte." 23 Wee igūrū ina nī gūkena, nīgūkorwo nī Jehova wīkīte ūndū ūcio; nawe thī ūrī rungu rwa igūrū-rī, anīrīra. Na inyuī irīma-rī, inai rwīmbo, o na inyuī mītitū na mītī yanyu yothe inai, nīgūkorwo Jehova nīkūrīte Jakubu, na akoonania riiri wake kūu Israeli. 24 "Jehova, Mūkūūri waku, ūrīa wakūūmbīre nda ya maitūguo, ekuuga atīrī: "Nī nī niī Jehova ūrīa wombire indo ciotle, ūrīa watambūrūkirie igūrū ndī nyiki, ūrīa waaranagirie thī ndī nyiki, 25 nī niī

ngiragīrīria ciamā cia anabii a maheeni, nao aragūri ngamatua irimū, ningī ngagarūra ūūgī wa arīa oogī, ngaūtua ūrimū mūtheri. **26** Nī niī njīkagīra ciugo cia ndungata ciakwa hinya, na ngahingia ūrathi wa atūmwō akwa, na ha ūhoro wa Jerusalemu ngoiga atīrī, ‘Nīrīgatūrwo,’ na ha ūhoro wa matūūra ma Juda ngoiga atīrī, ‘Nīmagaakwo,’ o na kūndū gwakuo kūrīa kwanangītwo ngoiga atīrī, ‘Nīngagūcookereria.’ **27** Nī niī njīfraga maaī ma kūrīa kūrīku atīrī, ‘Hūai, na nīngahūithia tūrūū twanyu.’ **28** Nī niī njugaga ūhoro wa Mūthamaki Kurusu atīrī, ‘Nīwe mūrīithi wa mbūri ciakwa, na nīwe ūkaahingia ūrīa wothe nyendaga wīkwo; Nīakoiga ūhoro wa Jerusalemu atīrī, ‘Nīrīakwo,’ na ha ūhoro wa hekarū oige atīrī, “Mīthingi yayo nīyakwo.””

45 Atīrīrī, ūyū nīguo ūhoro ūrīa Jehova areera

kana akooria nyina atīrī, ‘Nī kī kī kū waciara?’ Kaī arī na haaro-īl. 11 “Jehova, Ūrīa Mūtheru wa Israeli, na Mūūmbi wake, ekuuga atīrī: Ha ūhoro ūkonii maūndū marīa magooka-rī, anga no mūkīnjūūrie ūhoro wa ciana ciakwa, kana mūnjathīre wīra wa moko makwa? 12 Nī nī ndombire thī, na ngīumba andū arīa marī kuo. Moko makwa nīmo maatambūrūkirie kūu igūrū, na ngīatha mbūtū cia igūrū igē ho. 13 Ningarahūra Kurusu nī ūndū wa ūthingu wakwa: Ningatūma mīthīre yake ūrūngīrīre. We nīagaaka itūra rīakwa rīfīa inene rīngī, na ohorithie andū akwa arīa matahītwo, no rīrī, matikarutīrwo kindū gīa kūmakuūra kana marutīrwo kīheo, ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.” 14 Jehova ekuuga atīrī: “Maciaro ma būrūri wa Misiri, na indo cia wonjorithia cia Kushi, o na andū acio araihu a Sabea, nīmagooka kūrī we matuīke aku; nīmagakuumu thuutha, na moke kūrī we mohetwo na mīnyororo. Nīmagakūnamīrīra, magūthaite, makwīre atīrī, ‘Ti-itherū Mūrungu arī hamwe nawe, na gūtirī ūngī tiga we; ti-itherū gūtirī ngai īngī.’” 15 Ti-itherū wee ūrī Mūrungu ūrīa ūikaraga ehithīte, Wee Ngai na Mūhonokia wa Israeli. 16 Arīa othe mathondekaga mīhianano ya kūhooywo nīmagaconorithio na manyararithio; makoimagara mathīi manyararithio othe hamwe. 17 No rīrī, Israeli nīakahonokio nī Jehova na ūhonokio wake ūrīa ūtūraga tene na tene; wee ndūgaconorithio kana ūnyararithio nginya tene na tene. 18 Nīgūkorwo Jehova ekuuga atīrī, ūcio wombire igūrū, o we Ngai, o ūcio wombire thī na akīmīthondeka, agīcooka akīmīrūmia wega; na ndaamīumbire ūtūre ūrī ūtheri, no aamīumbire ūtūragwo nī andū; we ekuuga atīrī: “Nī nī nī Jehova, na gūtirī ūngī. 19 Ndirī ndaaria na hitho, ndī handū būrūri-inī ūrī nduma; ndirī ndeera njiaro cia Jakubu atīrī, ‘Nongoriai o ūguo tūhū.’ Nī Jehova, njaragia ūhoro wa ma; nyumbūraga maūndū marīa magīrīre. 20 “Cookanīrīrai hamwe, mūūke; ūnganai, inyuī arīa mūūrīte kuuma kūrī ndūrīrī. Kwaga ūmenyi-rī, nī andū arīa makuuaga mīhianano ya kūhooywo ya mītī, na makahooya ngai itangīhota kūmahonokia. 21 Umbūrai ūhoro wa ūrīa gūgaikara, na mūūheane, na andū marekwo maciire marī hamwe. Nūū waheanire ūhoro ūyū kuuma o tene? Ningī nūū waumbūrīte matukū-inī macio ma tene mūno? Githīti nī, nī Jehova? Gūtirī Ngai ūngī tiga nī, Mūrungu mūthingu na Mūhonokia; ti-itherū gūtirī ūngī tiga nī. 22 “Atīrīrī, inyuī ituri ciothe cia thī, njookereraí

mūhonokio, nīgūkorwo nī nī nī Mūrungu, na gūtirī ūngī tiga nī. 23 Nīndihītīte ngīgūwetaga rītwa rīakwa nīi mwene, naguo ūhoro ūkoima kanua gakwa na kīhoto, naguo ndūkagarūrūka o na atīa: Maru mothe nīmagaturio mbere yakwa; nacio nīmī ciothe nīcīkeehīta na rītwa rīakwa. 24 Nīmakaaria ūhoro wakwa, moige atīrī, ‘Ūthingu na hinya cionekaza harī Jehova o we wiki.’” Andū arīa othe maarakarire makīmūkīrīra, nīmagooka harī we maconorithio. 25 No njiaro ciothe cia Israeli nīkoonekaga irī na ūthingu nī ūndū wa Jehova, na nīgakena mūno.

46 Atīrīrī, Beli nīinamīrīre, nayo Nebo ūkahocerera; mīhianano yacio ya kūhooywo ūkuuagwo nī nyamū cia mūtitū o na ng'ombe. Mīhianano ūyo mīcāchīe ūkuuagwo kūndū na kūndū nītūkīte mīrīgo mīritū, mīrīgo ya kūnogia nyamū iria imīkuuaga. 2 Nyamū icio na ngai icio cia kūhooywo irainamīrīra hamwe; ciothe ikaremwo nīkūhonokia mīhianano ūyo ūkuuītwo, nacio nyene igatahwo igatwarwo ūkombo-inī. 3 “Atīrīrī, ta thīkīrīrai, inyuī nyūmba ya Jakubu, inyuothē matigari ma nyūmba ya Israeli, o inyuī arīa ndūire nditikīte kuuma rīfīa mwari nda cia manyina manyu, na ngatūura ndīmūkuuīte kuuma rīfīa mwaciariwo. 40 na ūkūrū-inī wanyu, no nī, o na rīfīa mūgaakorwo mūrī na mbuī, nī nī nī ngūmūtūuria muoyo. Nī nī ndaamūumbire, na nī nī ūngūtūuria ndīmūkuuaga, ūti-itherū nī nī ngūmūtūuria muoyo na ndīmūhonokagie. 5 “Nī-rī, mūngīngerekania na ūkana nūū mūngīnjiganania nake? Mūngīhaanania na ū nīguo tūgerekanio nake? 6 Andū amwe maitūrūraga thahabu kuuma mondo-inī ciao, na magathima betha na ratiri; magacooka makaandīka mūturi wa thahabu amīthondeke ūtūke mūhianano wa ngai yao, nao magacooka makamīnamīrīra, makamīhoooya. 7 Mūhianano ūcio maūigagīrīra ciande ciao, makaūkuua; makaūūiga handū haguo, ūgaikara ūrūgamīte o hau. No ndūngīhota kuuma hau wītware. O na mūndū angūkaīra-rī, ndūngīcookia, kana ūhonokie mūndū ūcio kuuma mathīna-inī make. 8 “Inyuī aremi aya, ririkanai ūndū ūyū, na mūwīkīre meciiria-inī manyu, mūūige ngoro-inī. 9 Ririkanai maūndū marī mahītūkīte, marīa ma tene; nī nī nī Mūrungu, na gūtirī ūngī tiga nī; nī nī nī Ngai, na gūtirī ūngī ūhaana ta nī. 10 Nī menyithanagia maūndū marī mageekika marigīrīrio-inī kuuma o kīambīrīria, namo maūndū marīa magooka ngamamenyithania kuuma o tene. Ngoiga atīrī: ūrīa ndūte nūkahinga,

namo maündū mothe marĩa nyendaga gwika-ři, no mo ngeeka. **11** Ningeeta nyoni ndĩa nyama kuuma mwena wa irathři; ningeeta mündū wa kühingia maündū marĩa nduûte gwika kuuma büruri wa küraya. Úrĩa njugite nîngahingia; ündū úrĩa ndiciririte gwika nîngawika. **12** Ta thikirirai, inyuî andū a ngoro nyümü, o inyuî mûralihaniřirie na ühoro wa üthingu. **13** Nîngureharehe üthingu wakwa hakuhî, ndûrî küraya; o naquo ühonokio wakwa ügûuka o narua. Ühoro wa ühonokio wakwa ngûwathřirâ Zayuni, na njathřirere riiri wakwa kürî Israeli.

47 Atîrîrî, harûrûka ūkare thî rûkungû-inî, wee Mûiritu Gathirange wa Babuloni; ikara thî útaikariire gîtî kîa ûnene, wee Mwarî wa andû a Babuloni. Ndûgacooka gûtuika mündû wa kûmenyererwo, kana mündû mûnyoroku útarî ündû angîkîra. **2** Oya mahiga ma gîthîi, üthîe mûtu; eheria gîtambaya gîa kwîhumbîra üthîi. Heta nguo ciaku na ûguûrie magûrû maku, ütoboke maaî-inî üringe tûrûû. **3** Nîñkarutwo nguo útigwo njaga, ūkare úconorithitio. Nîngerihîria, na gûtirî mündû ngaiguûra tha.” **4** Mûlkûri witû, Jehova Mwene-Hiriyâ-Wothe nîrîo Rîitwa rîake, niwe Úrîa Mûtheru wa Israeli. **5** “Wee Mwarî wa andû a Babuloni, ikara thî ūkirîte ki, üthîi ūkinye nduma-inî; ndûgacooka gwîtwo mûthamaki-mündû-wa-nja wa gwatha mothamaki. **6** Nîkûrakara ndaarakarîtio nî andû akwa, na ngîtûma igai rîakwa rîthahe; ngîmaneana moko-inî maku, nawe ūkîaga kûmaiguûra tha. O na andû arîa akûrû ūkîmaigîrîra icooki iritû mûno. **7** Nawe ūkiuga atîrî, ‘Ngûtûura ndî mûthamaki-mündû-wa-nja nginya tenel! No wee ndûgana gûcûurania maündû maya, o na kana wîciirie ūrîa ühoro wamo wa kûrigîrîria ügaikara. **8** “Na rîrî, ta thikiriria, wee wendete ikeno, na ūkaraga ütarî ügwati üngîtigîra, na ūkeiraga atîrî, ‘Nîi no nîi, na gûtirî üngî tiga nîi. Ndirî hîndî ngaatuika mûtumia wa ndigwa, kana menye ühoro wa gûkuîrwo nî ciana.’ **9** Maündû macio meerî nîmagagûkorerera o rîmwe, mûthenya o ro ümwé: nîûgakuîrwo nî ciana, na ūtuîke mûtumia wa ndigwa. Maündû macio magaagûkorerera na ūiyûru biû, o na gûtuika ūrî na ürogi mûngî, na ûgo waku ūkaingîha mûno. **10** Ütuûre wîhokete waganu waku, ūkoiga atîrî, ‘Gûtirî mündû ünyonaga.’ Üngî na ümenyo waku nîkûhîtithagia rîrîa ūkwîra atîrî, ‘Nîi no nîi, na gûtirî üngî tiga nîi.’ **11** Nî ündû ūcio mwanangîko nîûgagûkora, na ndûkaamenya ūrîa üngîtûrîra. Nîûgakorererwo nî

mûtino ūrîa ūtangîhota gwîkûûra kuuma kûrî guo; ningî nîûgakorererwo o ro rîmwe nî ihooru rîa maündû úterigîriire. **12** “Wee thiî na mbere na ciama ciaku cia ūgo, na ürogi waku mûngî ūrîa ūtûire wîkaga kuuma ūrî mûnini. No gûkorwo hihi nîûkona kîguni kîa mo, kana hihi ūtûme kûjîe na itua-nda inene. **13** Irîra iria ciote ūheetwo no gûkûnogia ikûnogetie! Ago aku arîa maroraga igûrû matu-inî nîmeyumîrie, acio matuûragia njata na makaratha mohoro o mweri, o mweri-ři, nîmagîkûhonokie kuuma kûrî maündû marîa megûgûkorerera. **14** Ti-itherû, andû acio mahaana ta itira iria itigîtwo mûgûnda; nîgûcinwo magaacinwo nî mwaki mathire. Matikahota kwîhonokia kuuma kûrî hinya wa rûrîrîmbî rwa mwaki, nîgûkorwo hatigaakorwo makara mangîotwo mwaki; hatirî mwaki haha üngîotwo. **15** Üguo noguo mangîgwîkîra, aya mwanarutithania wîra na mûkonjorithia nao kuuma rîrîa warî mûnini. O mündû wao athiaga o na mbere kûhîtia; gûtigakorwo mündû o na ūmwe üngîgûhonokia.

48 Atîrîrî, we nyûmba ya Jakubu, ta thikiriria ühoro ūyû, o wee wîtanagio na rîtwa rîa Israeli, na uumîte rûciaro-inî rwa Juda, o inyuî mwîhîtaga mûkîgwtaga rîtwa rîa Jehova, na mûkahoya Ngai wa Israeli, o na gûtuika mûtimûhooyaga na ma kana na üthingu, **2** nîgûkorwo inyuî mwîtîtaga atûûri a itûûra rîrîa inene otheru, na mûkehoka Ngai wa Israeli, o ūcio rîtwa rîake arî Jehova Mwene-Hiriyâ-Wothe: **3** O tene nîndarathire ühoro wa maündû marîa magooka, ngîmaaria na kanua gakwa na ngîtûma mamenyeke; na o ro rîmwe ngîmahingia, namo magîkîka. **4** Nîgûkorwo nîndamenyaga atî wee ūrî mûremi mûno, nayo ngingo yaku ikahaana ta rûga rûmû rwa kîgera, naguo thiithi waku ügatuika ta gîcango. **5** Nî ündû ūcio ndakwîrire maündû maya o tene; ngîkwîra ühoro wamo mataanekîka, nîgeetha ndûkanoige atîrî, ‘Mîhianano yakwa ya kûhooywo nîyo ūkîte maündû macio; mûhianano wakwa wa gwacûhio, na ngai yakwa ya kîgera nîcio ciathanire ühoro wamo.’ **6** Kûigua nîmûiguûte maündû macio; ta kîmarorei mothe. Gîthî mûtikamoimbûra atî nîguo matarii? “Kuuma rîu ndûkîwîraga ühoro wa maündû merû, ngakwîra ühoro wa maündû mahithe, o marîa wee ūtooi. **7** Maündû macio mathondeketwo o rîu, na ti ma tene; ndûrî waigua ühoro ūcio, waûigua ūmûthî. Nî ündû ūcio ndûngiuga atîrî, ‘Maündû macio nîndamenyete ühoro wamo.’ **8** Wee ndûrî

waigua kana ūkamenya; kuuma o tene matū maku matirī mahingūka. Nīnjūū wega ūrīa ūrī mūndū mūgarū, o na atī kuuma waciarwo wetirwo mūremi. 9 Nīngwamba kūrūgamia mang'ūrī makwa nī ūndū wa rītwa rīakwa; na tondū wa ūgocci wakwa ndigirīirie mang'ūrī macio matigagūkore, nīguo ndigakūniine biū. 10 Atīrīrī, nīngūtheretie o na gūtuīka ti ta ūrīa betha ītheragio; wee-rī, ngūgeretie thīmī wa icua rīa mīnyamaro. 11 Nī ūndū wakwa nī mwene, tī tītherū, nī ūndū wakwa nī mwene-rī, nīngeeka ūndū ūcio. Nī mwene-rī, ndaahota atīa gwītikīria rītwa rīakwa rīthaahio? Riiri wakwa ndikaūhe mūndū ūngī. 12 "Atīrīrī, wee Jakubu, ta thikīrīria, o na wee Israeli ūrīa nī njītīte: Nī nī nī Ngai; nī nī wa mbere, o na ningī nī nī wa kūrigīrīria. 13 Guoko gwakwa kūmbē nīkuo kwahaadire mīthingi ya thī, na guoko gwakwa kwa ūrīo gūgūtambūrūkia matu; rīrīa ndaameta, mothe marūgamaga o hamwe. 14 "Cookanīrīrai hamwe inyuothē na mūthikīrīrie: Nī mīhianano īrīkū ya kūhooywo ūrī yoimbūranīra maūndū macio? Mūndū ūrīa Jehova ethuuriire manyiitanīre nake nīwe ūkaahingia muoroto wake wa gūkīrīra būrūri wa Babuloni; guoko gwake nīkuo gūgookīrīra andū a Babuloni. 15 Nī, o nī-rī, nīnjarītie; tī nīguo, nī nī ndīmwītīte, na nīngamūrehe, na niakagaacīra wīra-inī wake. 16 "Nghūrīrīai mūthikīrīrie ūhoro ūyū: "Kuuma o kiāmbīrīria ndīrī ndaaria ūhoro na hithe; maūndū macio makīoneka, nī ngoragwo ho." Na rīu Mwathani Jehova nīwe ūndūmīte, we mwene o na Roho wake. 17 Jehova, o we Mūkūrīi waku, o we Mūtheru wa Israeli, ekuuga atīrī: "Nī nī nī Jehova Ngai waku, ūrīa ūkūrūtaga maūndū marīa makwagīrīire, na nowe ūkuonagīrīria njīra ūrīa wagīrīrwo nīkūgera. 18 Naarī korwo nīmwaiguīte maathani makwa, thayū wanyū ūngīhaanire ta rūūrī rūgūtherera, naguo ūthingu wanyū ūhaane ta makūmbī ma iria-inī. 19 Njīaro cianyu ingāingīhire o ta mūthanga, nacio ciana cianyu cingīhe ta hīndī cia mūthanga iria itangītarīka; rītwa rīao rītingīkaaniinwo, kana rīanangwo, rīeherio mbere yakwa." 20 Umai būrūri wa Babuloni, mwītharei, muume kūrī andū a Babuloni! Anīrīrai ūhoro ūyū na kayū kanene mūkenete, na mūhunjie ndūmīrīri īno. Mītūmei nginya ituri-inī cia thī; ugai atīrī, "Jehova nīakūrīte ndungata yake Jakubu." 21 Matianyootire hīndī ūrīa aamatoongoreirie werū-inī; nīamarutīre maaī kuuma rwaro-inī rwa ihiga; o na ningī agītātūra rwaro rwa ihiga, namo maaī makiuma ho. 22 Jehova

ekuuga atīrī, "Andū arī aaganu matikagī na thayū o na rī."

49 Atíriri, inyuí mütüüraga icigířira-iní ta thikířiriai; o na inyuí andú a mabürüri ma küraya ta iguai: Jehova aanjítire itarí muciare; ndí o nda ya maitú níguo aanjítire na ríitwa ríakwa. 2 Niatümire kanua gakwa gatuíke ta rühiú rüugí rwa njora, na akíihitha kííruru-iní gíä guoko gwake; agíthondeka ta müguí münayoroku, na akíihitha thiaka-iní wake. 3 Agícooka akínjíira atíriri, "Wee Israeli, níwe ndungata yakwa, andú nímaríngooocaga ní ündú waku." 4 No ngiuga atíriri, "Nií ndutíte wíra wa tühü; hüthírité hinya wakwa wothe ní ündú wa maündú matarí kíguni na ma tühü. No ríriri, ühoro wakwa wa gütuírwo ciira na kíhootho uumaga harí Jehova, narío iríhi ríakwa ríri na Ngai wakwa." 5 Na ríu-rí, Jehova üría wanyüumbire ndí nda ya maitú nduíke ndungata yake, níguo hündüre Jakubu, ndímücookie harí we, na njookanířirie Israeli harí we, nígúkorwo ndí mütüíki maitho-iní ma Jehova, na Ngai wakwa agakorwo arí hinya wakwa, 6 Jehova ekuuga atíriri: "Ní ündú mühüthü haríwe gütuíka ndungata yakwa, ya gücookereria mihíriga ya Jakubu, na kühündüra matigari ma Israeli maría ndítigírie. Ningí níngatúma ütuíke ütheri wa gütherera andú a ndüríri, nígeetha ütware ühonokio wakwa ituri-iní ciothe cia thí." 7 Jehova, Müküüri wa Israeli, o we Üría Mütheru wa Israeli, ekwaríria üría münayarare na agathüürwo ní ndüríri, akeera üría ndungata ya aathani atíriri, "Athamaki maríkuonaga magakürügamíra, aanake a athamaki makuona magaküinamířira, ní ündú wa Jehova, ücio mwíhokeku, o we Üría Mütheru wa Israeli, üría ügüthuuríte." 8 Jehova ekuuga atíriri, "Hindí ya gwítikírika, níngagücookereria ühoro, naguo müthenya wa kühonokania, níngagüteithia; níndikümenyagířira, na níngüküheana ütuíke wa küríkaníra kířkaníro na andú anyu gíä kümacookereria bürüri, na ütúme megwatíre igai ríia kündü küríga gwatigirwo gükiríte ihooru, 9 na ningí wíre andú aría mohetwo atíriri, 'Thíii, nímuohorwo,' nao aría maikaríte nduma-iní ümeme atíriri, 'Umírai ütheri-iní!' "Makaaríithagio míkíra-iní ya njíra, na moonage gíä küríga türíma-iní tuothe türíga tütarí kíndü. 10 Matikaahüüta kana manyoote, kana macinwo ní ürugarí wa werü-iní o na kana mahié ní riüa. Nígúkorwo üría ümaiguagíra tha níwe ükaamoonia njíra na amatongoragie amatware ithima-iní cia maaí. 11 Níngatúma kükse njíra iríma-iní ciakwa

ciothe, nacio barabara ciakwa iria njarii ciambatirio na igurū. **12** Atirirī, magooka moimite kündū kūraya: amwe makoima gathigathini, na amwe moime ithūiro, na arā angī moime rūgongo rūa Sinimu.” **13** Wee igurū, anirira nī gūkena; nawe thī ūcanjamūke, na inyuū irīma-rī, inai rwimbo! Nīgūkorwo Jehova nīahoreretie andū ake, nao andū ake arā anyariire akamaiguīra tha. **14** No rīrī, Zayuni oigire atirī, “Jehova nīandiganīrie, Mwathani nīariganīrwo nī nī.” **15** “Nyina wa mwana-rī, no ariganīrwo nī mwana ūrīa arongithia, na aage kūiguīra tha mwana ūrīa aciarīte? Hihi no kūhoteke ariganīrwo, no nīi ndikaariganīrwo nīwe! **16** Atirirī, ngururīte mūhiano waku hī-inī ciakwa, nacio thingo ciaku ikoragwo mbere yakwa hīndī ciothe. **17** Ariū aku mahiūhīte magīcookaga kūrī we, nao arā makwanangīte nīmarakūrīra. **18** Tiira maitho maku wīrorere kündū guothe; ariū aku othe maracockanīrīra hamwe moke harīwe.” Jehova ekuuga atirī, “Ti-itherū o ta ūrīa nīi ndūrūraga muoyorī, ūkaamehumba othe ta mathaga; ūkaamehumba o ta ūrīa mūhiki egemagia na mathaga make. **19** “O na gūtūika nīwanangītwo ūgakira ihooru, o naguo būrūri waku ūkonūhwo-rī, būrūri ūcio nīukanyiiha wage kūiganīra andū arā matūrūraga kuo, nao arā magūtambuurangīte magaakorwo maingatītwo magathī haraaya nawe. **20** Ciana iria ciaciariīrwo būrūri ūrīa watahīrwo, ikoiga ūkūguaga atirī, ‘Būrūri ūyū nīi mūnini, ndūngītūigana, tūhe kündū kūngī gwa gūtūūra.’ **21** Hīndī iyo nīukyērīra na ngoro yaku atirī, ‘Nūū wanjiarīire ciana ici, kuona atī nīndakuīrīrwo nīi ciana ciakwa, ngītigwo ta ndī thaata; ndaarii mūtahe na ngamenwo. Nūū warerire ciana ici? Nīi ndatigirwo nyiki, no rīrī, ciana ici ciumīte nakū?’” **22** Mwathani Jehova ekuuga ūū: “Atirirī, nīngeeta ndūrīrī, njooke nyambararie bendera yakwa kūrī andū a mabūrūri; nao nīmakarehe ariū aku mamakuūite na moko, na makuue airītu aku na ciande ciao. **23** Athamaki nīo magaatuīka mathogou ma gūkūrera, na atumia ao matuīke ta aa maitūguo a gūkūrera. Nīmagakūinamīrīra maturumithīte mothīū mao thī, na nīmagacūna rūkūngū rūrīa rūrī magūrū-inī maku. Hīndī iyo nīukamenya atī nīi nīi Jehova; arā manjīhokaga matigaconoka.” **24** Anga njamba īrī hinya no ūtunywo indo iria itahīte, o na kana andū arā maanyiītīwo mahonokio kuuma kūrī andū karaū? **25** No rīrī, Jehova ekuuga atirī: “Ī, njamba cia ita nīigatunywo andū arā cihete mīgwate, na

indo iria itahītwo itunyanwo kuuma kūrī andū arā karaū; nīngahūūrana na andū arā mahūūranaga nawe, na nīngahonokia ciana cianyu. **26** Nīngatūma andū arā makūhinyagīrīria marīe nyama cia mīīrī yao; makaarīo nīi thakame yao ene o ta marītīwo nīi njoohi. Nao andū othe nīmakamenya, atī nīi, Jehova, nīi nīi Mūhonokia waku, na Mūkūūri waku, o nīi Ūrīa Mwene-Hinya wa Jakubu.”

50 Jehova ekūuria atirī, “Marūa marīa maitūguo aaherwo ma gūtīgana nake, o macio monanagia atī nīndamūteire-rī, marī ha? Kana nīi mūndū ūrīkū wa arā ndaarii thiirī nao ndakwendeirie? Nīi ündū wa mehia manyu-rī, nīkīo mwendirio; nīi ündū wa ūrīa mwagararīte watho, nīkīo nyina wanyu aateirwo. **2** Rīrīa ndokire-rī, nīi kīi gīatūmire haage mūndū o na ūmwe? Ningī rīrīa ndetanire-rī, nīi kīi gīatūmire haage mūndū o na ūmwe wanjītikire? Kaī guoko gwakwa gwakuhīhīte, nīguo kūremwo nīkūmūkūra? Nīi hinya njagīte wa kūmūhonokia? Ikuūma ūrīkwa riiki nīrītūmaga iria ūhīue, o na nīngatūma njūū ūtūke werū; thamaki ciakuo ikabutha nīi kwaga maaī, na igakua nīi nyoota. **3** Nīi humbagā igurū nīguo ya nduma, na ngarīkunīkīra na nīguo ya ikūnīa.” **4** Mwathani Jehova nīaahete rūrīmī rwa andū arā marutītīwo maūndū, nīguo menyage ūrīa ciugo ciakwa ingīhota gūteithia andū arā anogu. Anjarahūraga rūciīnī o rūciīnī, akaarahūra matū makwa thikīrīrie nīguo ndīrīrute ta andū arā marutagwo maūndū. **5** Mwathani Jehova nīahingūrīte matū makwa, na nīi ndirī ndamūremera; ndicookete na thuutha. **6** Ndaneanire mūgongo wakwa kūrī andū arā maahūūraga, kīreru gīakwa ngīkīnengera arā maangūūraga nderu; ndiahithire ūthīū wakwa atī nīguo ndikanyūrūrio, kana ndige gūtūrīwo mata. **7** Tondū Mwathani Jehova nīwe ūndeithagia-rī, ndirī hīndī ngacaonorithio. Nīi ündū ūcio ndūmīte ūthīū wakwa ūkare ūtūmīte o ta ihiga rīa nyaigī, na nīnjūū ūndirī hīndī ngacaonorithio. **8** Ningī ūrīa ūnduuaga mūthingu arī hakuhī. Nūū ūngīgīthitanga? Nīo ke tūrūgamane nake! Ningī ūrīa ūngīnīiirthia akīrī we ū? Mūndū ūcio nīarekwo akīrīgīethere! **9** Atirirī, Mwathani Jehova nīwe ūndeithagia. ūrīa ūngīndua mwīhīa akīrī ūū? Andū acio othe magaathīra o ta ūrīa nīguo ūthīraga; makaarīo nīi memenyi, mathire biū. **10** Nūū thīnī wanyu wītīgīrīte Jehova, na wathikagīra kiugo kīa ndungata yake? Mūndū ūrīa ūthīagīra

nduma-inī, ūrīa ūtarī na ūtheri, nīakīhoke rītwa rīa Jehova, na egiritanie na Ngai wake. 11 No rīrī, rīu inyuī arīa othe mwakagia mwaki, na mūkeehe imūrī igwakana-rī, thiī, mūgerere ūtheri-inī wa mwaki wanyu, na wa imūrī cia mwaki ūrīa mūgwatitē. Ūndū ūyū nīguo mūkaamūkīra kuuma guoko-inī gwakwa: Mūgaakoma thī na mīnyamaro.

51 “Atīrīrī, inyuī mūrūmagīrīra maūndū ma ūthingu ta thikīrīrīai, o inyuī mūrongoragia Jehova: Rorai rwaro rwa ihiga rūrīa mwarutirwo, o na kīnjero kīa mahiga kīrīa mwenjirwo; 2 ta rorai lburahīmu, o we ithe wanyu, o na Sara, ūrīa wamūciarire. Nīgūkorwo hīndī ūrīa aarī o wiki nīguo ndamwītire, na ngīmūrathima, ngītūma aingīhe. 3 Ti-ithērī Jehova nīkahooreria Zayuni, o na ahoorerie kūndū gwakuo kūrīa kwanangītō; werū wakuo akaaūtua o ta Edeni, na rūng’ūrī rwakuo arūtue o ta mūgūnda wa Jehova. Kūu guothe gūkayīrā gīkēno, na gūcanjamūka ngoro, na gūcookagia ngaatho, o gūkīinagwo nyīmbo. 4 “Inyuī andū akwa ta thikīrīrīai, na inyuī rūrīrī rwakwa, njiguai: Nīgūkorwo watho ūkoima harī niī; nakīo kīhoofto gīkwa nīkīo gīgaatuīka ūtheri wa ndūrīrī. 5 Ūhoro wakwa wa ūthingu nīrōooka o na ihenya, nakuo kūhonokania gwakwa kūrī hakuhī kuoneka, o nakuo guoko gwakwa nīkuo gūgaatuīra andū a ndūrīrī ciira wa kīhoofto. Andū a icigīrīra-inī nī niī magaacūthīrīria na meterere guoko gwakwa marī na mwīhoko. 6 Tiirai maitho manyu na igūrū, na mūrore thī ūrīa ūrī mūhuro; igūrū rīkaabuīria o ta ndogo, nayo thī ūthire o ta ūrīa nguo ūthiraga, nao atūūri ao makuage o ūguo ta ngi. No rīrī, ūhonokio wakwa nīwagūtūura nginya tene, naguo ūthingu wakwa ndūrī hīndī ūgaathira. 7 “Ta njiguai, inyuī andū arīa mūū ūhoro wa ūthingu, o inyuī andū arīa mūrūmītie watho wakwa ngoro-inī cianyu: Mūtigetigīre kūmenwo nī andū, o na kana mūmakio nī irumi iria mamūrumaga nacio. 8 Nīgūkorwo makaarīo nī memenyi mathire biū o ta nguo; na marīo nī igunyū o ta marī guoya wa ng’ondu. No rīrī, ūhoro wakwa wa ūthingu nī wa gūtūura nginya tene, naguo ūhonokio wakwa ūtūure nginya njiarwa-inī ciotle.” 9 Arahūka, arahūka! Wīkīre hinya, wee guoko kwa Jehova; arahūka o ta ūrīa waarahūkire matukū marīa ma tene, warahūkē o ta hīndī ya njiarwa cia tene. Githī wee tiwe watinangirie Rahabu tūcunjī, o wee watheecangire nyamū ūyo nene, ūkīmītūrīkania? 10 Githī tiwe wahūithirie iria, maaī ma kūndū kūrīa kūriku mūno, o wee

watemire njīra kūu iria-inī kūrīa kūriku, nīgeetha andū arīa wakūūrīte maringīre yo? 11 Andū arīa akūūre a Jehova nīmagacooka. Nao magaatoonya Zayuni makīnaga; nīmagekīrwo thūmbī ya gīkēno gīa tene na tene. Magaakena na macanjamūke, nakīo kīeha na mūcaayo nīgīathira biū. 12 “Nī, o nīi mwenerī, nī niī ndīmūhooreragia. Wee ūrī ū, atī nīguo wītigīre andū arīa makuuaga, na ūgetigīra arīu a andū arīa magaatuuo o ta nyeki, 13 nawe ūkariganīrwo nī Jehova ūrīa wakūūmbire, o we ūrīa watambūrūkirie matu, na agīaka mīthingi ya thī, atī nīguo o ūtūūrage na guoya o mūthenya nī ūndū wa mang’ūrī ma mūhīnīyārīria ūrīa ekwīhaarīria amiinane? Namo mang’ūrī ma mūhīnīyārīria ūcio-rī, makīrī ha? 14 Nao ooħwo arīa marainaina nī guoya nīmekuohorwo o narua; matigakuīra kūu marima-inī ma njeera, o na kana irio ciao ciage. 15 Nīgūkorwo nī niī Jehova Ngai wanyu, ūrīa ūtūmaga iria ūrīkie ndīhū nīguo makūmbī marīo makaruruma; Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīrīo ūtwa ūtāke. 16 Nīnjkīrīte ciugo ciakwa kanua-inī gaku, na ngakūhumbīra na kīruru gīa guoko gwakwa, o niī ndatambūrūkirie matu harīa marī, na ngītāka mīthingi ya thī, o niī njīrīraga andū a Zayuni atīrī, ‘Inyuī mūrī andū akwa.’” 17 Arahūka, arahūka! Wee Jerusalemu ūkīra, o wee ūnyūrīire gīkombe kīa mang’ūrī ma Jehova, ūnengereirio kuuma guoko-inī gwake, o wee ūnyūrīire kuuma mbakūri ūrīa ūtūmaga andū matūgūtē na ūkāmīnīkīrīria. 18 Harī ariū ake othe arīa aaciarire, gūtīrī o na ūmwe ūngīmūtongoria; o na ningī ariū ake othe arīa aarerire-rī, gūtīrī o na ūmwe ūngīmūnyīta guoko. 19 Mogwati maya meerī nīmō magūkorete; nūū ūgaagīkūhooreria? Mogwati macio nī mwanangīko na ūniinani, ningī nī ng’aragu o na rūhiū rwa njora; nūū ūgaagīkūhooreria? 20 Ariū aki nīmaringīkīte; nao makomete macemanīrio-inī ma njīra ciotle, magakoma o ta thīiyya ūnyītītō nī mūtēgo. Maiyūrītō nī mang’ūrī ma Jehova, na ikūūma ūrīa Ngai wanyu. 21 Nī ūndū ūcio igua ūhoro ūyū, wee ūnyāriirītō, ūkārīo, no ti ndibei ūkūrītē. 22 Mwathani Jehova Ngai waku ūrīa ūgītagīra andū ake, ekuuga ūū: “Atīrīrī, nīngwehereirie gīkombe kīrīa gīatūmire ūtūgūtē, ngakīruta guoko-inī gwaku; o na ngakwehereria mbakūri ya mang’ūrī makwa, na ndūgacooka kūmīnyūrī ūringī. 23 Nīnganeana mbakūri ūyo moko-inī ma arīa makūnīyariiraga, o arīa maakwītire atīrī, ‘Wīgūtīthie thī, nīguo ūkūgerere igūrū.’ Nawe ūgīkoma, mūgongo waku ūgītūika

taarī thī, na ūkītua taarī njīra nīguo andū acio makūgeragīre igūrū.”

52 Arahūka, arahūka, wee Zayuni, wīkīre hinya.

Ikira nguo ciaku iria iri riiri, o wee Jerusalemu, ituura riria inene na riiamure. Nigukorwo kuuma riui thiiin waku gütigacooka gütoonya mündü ütarí mürüu kana mündü üri na thaahu. 2 Würbaribe rüküngü; ükira, ükarire gitkiä ünene, wee Jerusalemu. Wiohore münayororo iyo iri ngingo yaku, wee mwarí wa Zayuni, o wee ütuire üri muohe. 3 Nigukorwo Jehova ekuuga atiri: "Wee wendirio ütarutüro kindü, na ügaaküürwo ütarutüro mbeeca." 4 Nigukorwo Mwathani Jehova ekuuga atiri: "Tene andü akwa maikürükire büruri wa Misiri magithii güttüura marí ageni kuo; thuutha üyü andü a Ashuri nüماماهينيirürie." 5 Jehova eküuria atiri, "Riu-ri, ní kí ndí nakio? "Nigukorwo andü akwa maatahirwo o üguo tühü, nao andü aría mamaathaga no kümanyüruria. Nario riitwa ríakwa rícambagio híndi ciathe," üguo níguo Jehova ekuuga. 6 "Ní ündü ücio andü akwa nümakamenya riitwa ríakwa; müthenya ücio nümakamenya ati ní nií ndaaririe ühoro ücio o tene. Ií níguo, ní nií ndawarie." 7 Kaí magürü ma mündü üriä ürarehe ühoro mwega, nümagíriire kuu irima-ini igürü-í, o ücio ürahunjaniria ühoro wa thayü, na akarehe ühoro mwega wa maündü magíriro, o na akahunjaniria ühoro wa kühonokania, o we üriä üreeera Zayuni atiri, "Ngai waku níwe ürathamaka!" 8 Atirirí, ta thikiríria! Arangíri aku nümaranirira; maranirira ní gükena marí hamwe. Riria Jehova agaacooka Zayuni, nümakeyonera na maitho mao. 9 Atirirí, inyu kündü küria kwanangítwo kwa Jerusalemu, ambíríriali kúina nyimbo cia gitkeno, nügukorwo Jehova nüahooreretie andü ake, na agaküura Jerusalemu. 10 Jehova nüakaguuria guoko gwake gütheru harí ndürirí ciathe, ikuone na maitho mao, nacio ituri ciathe cia thi nücikoona ühonokanio wa Ngai witü. 11 Eherai, eherai, umai kuu! Mütikahutie kindü kíri thaahu! Umai kuu na mwítherie, inyu mückuuaga indo cia Jehova. 12 No rirí, mütikoima na ihenya, kana müthii mühanyükite; nügukorwo Jehova níwe ükaamütongoria, Ngai wa Israeli níwe ükaamumua thuutha, amügitire. 13 Atirirí, ndungata yakwa igeekaga maündü na üügi; nükkambarario na yambatirio, o na itüügirio muno. 14 O ta üriä andü aingi maagegirio muno ní ündü wake, tondu gitihithi gitake nügithükítio muno, gígakira kia mündü o wothe, na mühianire wake ügathükio gükira mühianire wa

andū, 15 ūguo noguo akaamakia ndūrīrī nyingī, nao athamaki nīmagatumia tūnua twao nī ūndū wake. Nīgūkorwo mañdū marīa materītwo, nīmakamoona, na mañdū marīa mataiguīte, nīmakamenya ūhorō wamo.

53 Nūū wītīkītie ūhorō witū, nakuo guoko kwa

Jehova-rī, kūguūriirio ū? 2 Nīgūkorwo ndungata īyo yakūrire īhaana ta mūtī mwīthī, na ta mūri ūmerete kündū kūmū. Ndīarī kīrorerwa o na kana īgathakara ūndū tūngāguucīriirio nīyo, īkioneka-rī, gütirī kīndū kingatūmire tūmīriririe. 3 Ndungata īyo nīyanyararirwo na ikīregwo nī andū, aarī mūndū wa kīeha kīingī na wonete thīina. O ta mūndū ūrīa andū mahithaga mothīū mao matikamuone-rī, aanyararirwo, na ithū tūtiigana kūmūtīa. 4 Ti-itherū nīwe woire wonje witū, na agikuua kīeha giitū; no ithū twatuire nīkūhūrwo aahūrītō nī Ngai, akamūgūtha na akamūnyamarria. 5 No rīrī, aatihangirio nī ūndū wa mahītia maitū, o na akīhehenjwo nī ūndū wa waganu witū; nakuo kūherithio kūrīa gwatūmire tūgīe na thayū nīwe waherithirio, na ithū tūhonagio nī ūndū wa nguraro ciake. 6 Ithuothe, nītūhītītie njīra, tūgaturuura ta ng'ondū ciūrīte, o mūndū agathīi na njīra yake mwene; naked Jehova nīamūigīrīre waganu witū ithuothe. 7 Nīahinyīrīrio na agīthīnīo, nowe ndaatumūrire kanua gake; aakirire ki o ta ūrīa gatūrūme gakiraga gagīthīi gūthīnījwo, na o ta ūrīa ng'ondū ikiraga ki iī mbere ya mūmēnji guoya, noguo o naked ataatumūrire kanua gake. 8 Eheririo na ūndū wa kūhinyīrīrio na gūtuūrō ciira ūtarī wa kīhoto. Ha ūhoro wa rūciaro rwake-rī, nūū ūngāria ūhoro waruo? Nīgūkorwo eehiririo kuuma būrūri wa arīa matūrāga muoyo; na nī ūndū wa mahītia ma andū akwa nīkīo aahūrīrwo. 9 Rīrīa aakuire aigirwo mbīrīra-inī ya andū aaganu, o na agīthikwo mbīrīra-inī ya andū arīa itonga, o na harīa atekītē ūndū mūūru, kana kanua gake gakaaria maheeni. 10 No rīrī, Jehova nīonire arī wega amūhehenje, na agītūma athīnīke, na rīrīa Jehova agaatūma muoyo wake ūtūke igongona rīa mehia-rī, nīakoona rūciaro rwake, na amūngīhīrie matukū make, noguo wendi wa Jehova nīukagaacīra guoko-inī gwake. 11 Thuutha wa ngoro yake gūthīnīka, nīakoona uumithio wa gūthīnīka gwake, na aiganīre; nī ūndū wa ūmenyo wake, ndungata īyo yakwa thingu nīgatūma andū aingī matūke athingu, na nīgakuua mawaganu mao, īmeherie. 12 Nī ūndū ūcio nīngamīgayanīria igai

hamwe na arĩa anene, o na magayane indo cia gütahwo na andū arĩa marĩ hinya, tondū nĩarutire muoyo wake akue, na agitaranirio na arĩa aagarari watho. Nigukorwo nĩakuuire mehia ma andū aingĩ, o na arĩa maahititie akimathaithaniria.

54 “Atirirĩ, wee mündū-wa-nja thaata ina rwimbo,

o wee ūtarĩ waciara mwana; ambiriria kūina rwimbo, na wanirire nĩ gūkena, wee ūtarĩ wanyiitwo nĩ ruo rwa gūciara, tondū ciana cia mündū-wa-nja ūrĩa ūtiganirio nĩ nyingĩ, gūkira cia ūrĩa ūrĩ na mūthuuri,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 2 “Wiyaramirie handū ha hema yaku, na ūtambūrūkie mataama ma hema yaku maarame, maguucie ūtekūmacaařra; raihia mīkanda ya hema yaku, nacio hiḡi ciayo ūcikiindire irūme biū. 3 Nigukorwo nīugatheerema mwena wa ūrĩo na wa ūmotho; njiaro ciaku nīkegwatřra mabūrūri ma ndūrīrī, na itūure matūura manene ma cio marĩa matiḡtwo matari andū. 4 “Ndūkanetiḡire; tondū ndūgaaconoka. O na ndūkanaigue guoya wa gūconorithio; nīgukorwo ndūrī hīndū ūkaanyararithio. Nūkariganirwo nĩ thoni cia ūnini waku, na ndūgacooka kūririkana ūngi ūrĩa wananyararwo nīgukorwo ūrĩ wa ndigwa. 5 Nīgukorwo ūrĩa Mūumbi waku nīwe mūthuuri waku, nake etagwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we ūrĩa Mūtheru wa Israeli nīwe Mūkūrūi waku; nake etagwo Ngai mwene thī yothe. 6 Nīgukorwo Jehova nīagagwīta ūcooke, ūhaana ta mūtumia ūtiganirio, na mūthiiniku ngoro, mūtumia wahikire arĩ mūnini, agacooka agateo,” ūguo nīguo Ngai waku ekuuga. 7 “Nīgukorwo ndīragūtiganirie o gwa kahinda kanini, no nīngūgūcookia ndī na tha nyingi mūno. 8 Hīndī ya marakara maingi nīndakūhitire ūthiū wakwa gwa kahinda kanini, no nī ūndū wa ūtugi ūrĩa ūtathiraga, nīngakūiguira tha,” ūguo nīguo Jehova Mūkūrūi waku ekuuga. 9 “Kūrī nīi matukū maya no ta marĩa ma hīndī ya Nuhu, rīrīa ndehitire ngiuga atī maař ta macio ma hīndī ya Nuhu matigacooka kūiyūra thī. Nī ūndū ūcio ūrī nīndihitite atī ndigacooka kūrakara nīwe o na kana ngūkūume ūngi. 10 Nīgukorwo irīma no ithingithio, natuo tūrima tweherio, no rīrī, wendo wakwa ūrĩa ūtathiraga ūrĩa ngwendete naguo-rī, ndūkeenyenyo, o na kana kīrīkanirō gīakwa gīa thayū kīeherio harīwe,” ūguo nīguo Jehova ūrĩa ūkūiguagīra tha ekuuga. 11 “Atirirĩ, wee itūura rīrī inene inyamarie, o wee ūthukathukītuo nī ihuhūkanio, na ūkaaga wa gūkūhooreria, nīngagwaka na mahiga ma rangi

wa mīthembā mīngi, nayo mīthingi yaku ndīmīake na mahiga ma yakuti. 12 Nīngathondeka ndirica ciaku na mahiga mega matune, na ihingo ciaku ndīcithondeke na mahiga ma goro me kūhenia, nacio thingo ciaku ciotle ikorwo irī cia mahiga ma goro mūno. 13 Ciana ciaku ciotle nīkarutagwo ūhoro nī Jehova, naguo thayū wa ciana icio ciaku nīkaingiha mūno. 14 Nīūgaikara ta ūhaandītuo wega ūhoro-inī wa ūthingu: Ūnyamarania nīūgakūraihiřirīria; ndūgakorwo ūrī na ūndū ūngūtūma wītiḡire. Nakio kīmako nīgīgakūraihiřirīria; gītigagūkuhiřirīria. 15 Na rīrī, andū mangīgaagūtharīkīra-rī, nīi ndigakorwo ūhoro-inī ūcio; na mündū o wothe ūgaagūtharīkīra-rī, ūcio nī kwīneana akeeneana harīwe. 16 “Atirirĩ, nīi nīi nīi ndoombire mūturi, ūrĩa ūhurutagīra mwaki wa makara, na agatura kīndū kīa mbaara o ūrĩa kīagītire wīra-inī wakīo. O na mündū ūrĩa wanangaga akaniinana-rī, nīi nīi ndīmūmbīte; 17 na gūtīrī kīndū kīa mbaara gīthondeketwo gīa gūgūkīrīra gīkaagaacīra wīra-inī wakīo, na nīukahoota mündū ūrĩa ūkaaria ciugo cia gūgūthitanga. Rīrī nīrī igai rīa ndungata cia Jehova, o naguo ūhoro wacio wa gūtuuo thingu uumaga harī nīi,” ūguo nīguo Jehova ekuuga.

55 “Atirirĩ, inyuī inyuothē arīa mūnyootī-rī, ūkaai mūnyue maař; na inyuī mūtarī na mbeeca-rī, ūkaai mūgūre irio, mūrīel ūkaai, mūgūre ndibei na iria mūtarī na mbeeca mūkūrūta, na hatarī na thogora. 2 Nī kīi gīgūtūma mūtūmīre mbeeca harī irio gūtarī, o na mūnoge mūkīrūtīra wīra kīndū gītāngūmūhūūnia? Thikīrīrīai na mūnjigē, nīguo mūrīiage indo iria njega, nacio ngoro cianyu nīrīkenagīra irio iria njega mūno. 3 Tegai matū mūthikīrīrie, na mūūke kūrī nīi; njiguai nīgeetha mūtūure muoyo. Na nīi nīngārīkanīra na inyuī kīrīkanīro gīa gūtūūra tene na tene, arī wendo wakwa wa kwīhokeka ūrĩa nderīire Daudi. 4 Atirirĩ ūcio nīndīmūtūte mūira kūrī ndūrīrī, na ngamūtua mūtongoria na mūnene wa ndūrīrī. 5 Ti-itherū nīugeeta ndūrīrī iria ūtooř, nacio ndūrīrī iria itakūtī iteng’ere ciuke kūrī we, nī ūndū wa Jehova Ngai waku, o we ūrĩa Mūtheru wa Israeli, nīgukorwo nīakūhumbīte ūkengu mūnene.” 6 Mathaai Jehova hīndī ūrĩa angīoneka; mūkairei hīndī ūrĩa arī hakuhī. 7 Mündū ūrĩa mwaganu nīatigane na mīthīire yake, nake mündū ūrĩa ūtarī mūthingu atigane na meciiria make mooru. Nīacookerere Jehova, na nīekūmūiguira tha, na acookerere Ngai witū, nīgukorwo nīakīragīrīria kūrekanīra. 8 “Nīgukorwo meciiria makwa timo

meciiria manyu, o na kana mīthiire yanyu īgatuīka ta mīthiire yakwa,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 9 “O ta ūrīa matu maraihanīriie na thī, ūguo noguo mīthiire yakwa īraihanīriie na mīthiire yanyu, o na meciiria makwa magakīra meciiria manyu. 10 Nīgūkorwo o ta ūrīa mbura yuraga, nario ira rīkaharūrūka kuuma igūrū, na iticookaga kuo itaihūgītie thī na igatūma mīmera īthundūke na īciare, nīguo mūhandi aheo mbeū na ūrīa wendaga kūrīa aheo irio ciake, 11 ūguo noguo kiugo gīakwa kīrīa kiumaga kanua gakwa gīgaaiika: Kiugo kiu gītikanjookerera o ro ūguo tūhū, no nīgīkahingia ūrīa nyendete wīkwo, na gīkinyanīrie muoroto ūrīa watūmire ndīgītūme. 12 Úkoimagara na gīkeno, na ūthiiage ūtongoretio nī thayū; irīma o na tūrīma nacio nīigaitika kūina rwīmbo mbere yaku, nayo mītī yothe ya gīthaka nīlakahūra hī. 13 Ithenya rīa mīguia-rī, gūkaamera mīthengera, na ithenya rīa cong’ e kūmere mīhandathī. Naguo ūndū ūcio ūgaatuīka wa gūtūma Jehova agē igweta, na ūtuīke kīmenyithia gīa gūtūura nginya tene, kīrīa gītagathūkio.”

56 Jehova ekuuga atīrī: “Tūrīai mūtuanagīra ciira wa kīhootho, na mwīkage maūndū marīa magīriire, nīgūkorwo ūhonokio wakwa nīukuhīriie, o naguo ūthingu wakwa ūrī hakuhī kūguūranīrio. 2 Kūrathimwo-rī, nī mūndū ūrīa wīkaga maūndū macio, o mūndū ūrīa ūrūmagia maūndū macio mūno, na ūrīa ūmenyagīrīra thabatū atekūmīthaahia, na akagīrīrīra guoko gwake gwīka ūrūru.” 3 Mūndū wa kūngī ūrīa wīnyiitanītie na Jehova ndakanoge atīrī, “Ti-itherū Jehova nīakanyamūrania, andigithanie na andū ake.” O na kana mūndū ūrīa mūhakūre arekwo oige atīrī, “Nī haana o ta mūtī mūūmū.” 4 Nīgūkorwo Jehova ekuuga atīrī: “Ha ūhoro wa andū arīa ahakūre arīa mamenyagīrīra thabatū ciakwa, na magathuura gwīka maūndū marīa mangenagia, na makarūmia kīrīkanīro gīakwa-rī, 5 nīngamahe handū thīnī wa hekarū yakwa na thingo-inī ciayo, na ndūme maririkanagwo na magē igweta rīega mūno gūkīra andū arīa marī na ciana cia aanake na cia airītu; o na ningī nīngamahe rītwa rīrīa magaatūura meetagwo nginya tene na tene, rīrīa rītagacooka kūrigārīra. 6 Andū a kūngī arīa menyiitanītie na Jehova nīguo mamūtungatagīre, o acio mendete rītwa rīa Jehova, na mamūhooyaga, o na arīa othe mamenyagīrīra thabatū matekūmīthaahia, na makarūmia kīrīkanīro gīakwa-rī, 7 andū acio

nīo ngaatwara kīrīma-inī gīakwa kīrīa kīamūre, na ndīmahe gīkeno thīnī wa nyūmba yakwa ya mahooya. Maruta mao ma njino na magongona nīmagetikīrika kīgongona-inī gīakwa; nīgūkorwo nyūmba yakwa īgeetagwo nyūmba ya mahooya ya kūhooyagīrō nī ndūrīrī ciothe.” 8 Mwathani Jehova ekuuga atīrī, o we ūrīa ūcookenagīrīria andū a Isiraeli arīa matahītwo: “Hamwe na acio ndīkītie gūcookenagīrīria no kūrī angī ngaacookanīrīria meongerere harīo.” 9 Atīrīrī, ūkaai inyuī nyamū ciothe cia gīthaka, o na inyuī nyamū ciothe cia mūtitū ūkaai mūrīe! 10 Arangīri a Isiraeli nī atumumu, othe nīmagīte ūmenyo; othe matariī ta ngui itagambaga, ikaremwo nī gūkūga; makomaga thī makaroota, na mendaga o gūkoma toro. 11 Matariī o ta ngui ngoroku mūno; matirī hīndī mahūnaga. Nī arīihi matariī na ūtaiku; othe magarūrūkīte magathīi na njīra ciao o ene, na o mūndū acaragia māündū ma kwīguna we mwene. 12 O mūndū aanagīrīra akoiga atīrī, “Ünganai ndīmūrehere ndibei! Nītūnyue njoohi nginya tūrīo! Naruo rūciū rūkaahaana o ta ūmūthī, kana rwagīre mūno makīria.”

57 Atīrīrī, andū arīa athingu makuaga o ro ūguo, na gūtīrī mūndū wīciiragia ūhoro ūcio ngoro-inī yake; andū arīa etigīri-Ngai meheragio, na gūtīrī mūndū ūmenyaga atī acio athingu meheretio nīguo matharwo, matikoone ūru. 2 Andū arīa mathīiaga na mīthiire mīagīrīru, matoonyaga thayū-inī; ningī nīmonaga ūhurūko makua. 3 “No inyuī-rī, ūkaai haha, inyuī ariū a mūndū-wa-nja mūragūri, o inyuī ciana cia itharia na cia maraya! 4 Nūū ūcio inyuī mūranyūrūria? Nūū ūcio mūratembanīria mīromo na mūkamūrutīra rūrīmī? Gīthī inyuī ti inyuī ciana cia aremi, o na rūciaro rwa aheenania? 5 Inyuī mūhīahīfā nī thutī cianyu mūrī kūu mīgandi-inī, na mūrī rungu rwa mūtī o wothe mūruru; mūrutaga ciana cianyu magongona kūu ituamba-inī, na mīatūka-inī ya ndwaro cia mahiga. 6 “Mīhianano ya kūhooywo ūrī ūrī mahiga-inī manyoroku kūu ituamba-inī nīyo rūgai rwanu; ūrī, mīhianano iyo nīyo igai rīanyu. ūrī, iyo nīyo ūtīire magongona maku ma kīndū gīa kūnyuu, na ūkamīrūfīra maruta ma mūtu. Nīrī, ingihota atīa gūkīrīrīria maūndū ta macio? 7 Wee ūthondekete ūrīrī waku karīma-inī karīa karaaya na igūrū, na gatūūgīru; na kūu igūrū nīkuo waambatire, ūgīthīi kūrūtīra magongona maku kuo. 8 Thuutha wa mīrango yaku, na hīngīro-inī ciayo nīkuo ūigīte imenyithia

cia gūkūririkania ūhoro wa mīhianano ya andū acio matoō Ngai. Nīwahumbūririe gitanda giaku nī ūndū wa kūndirika, ūkīhaica igūrū riakīo, o na ūgikīaramia makīria; ūkīrīkanīra na acio wendete itanda ciao, na ūgīcooka ūkīrōrera njaga yao. **9** Nīwathiire kūrī Moleku ūrī na maguta ma mūtī wa mūtamaiyū, na ūkīongererā maguta maku marīa manungaga wega. Nīwatūmire abarūthi aku mathīi kūndū kūraya mūno; ningī ūgūkūrūka o nginya mbīrīra-inī! (**Sheol h7585**) **10**
Nīwanogirio nī mīthīire yaku yothe, no rīrī, ndūigana kuuga atīrī, ‘Ūndū ūyū nī wa tūhū.’ Ūkīgīna hinya mwerū, nī ūndū ūcio ndūigana kūringīka. **11** “Nūū wakūiguithirie guoya na ūkīmwītīgīra, ūū atī ūkoretwo ūkīaga gūtuūka mwīhokeku kūrī nīi, na ūkaaga gūcooka kūndirikana, o na kana wīcūūranie ūhoro ūcio na ngoro yaku? Gīthī ti tondū ngoretwo ngirīte ki ihinda iraihu, nawe ūkaaga kūnjītīgīra? **12** Ningaumbūrania ūthingu waku na ciiko ciaku, nacio itigakūguna. **13** Rīrī ūgaakaya ūkīenda ūteithio-rī, mīhianano īyo ya kūhooywo ūnganītie-rī, nīgagikūhonokia! Rūhuho nīrūkamīkuua yothe, yūmbūrwo, yeherio nī mīhūmū mītheri. No rīrī, mūndū ūrīa ūnduuaga ūrīrīro riakerī, nīwe ūkaagaya būrūri, o na egwatīre kīrima giakwa kīrīa kīamūre.” **14** Na nīgūkeeranwo atīrī: “Akaai, akaai, na mūthondeke njīra! Eheriai mīhīngā yehere njīra-inī ya andū akwa.” **15** Nīgūkorwo Ūrīa-Ūrī-līgūrū Mūno, o We ūtūgūrītīo na ūtūrāga tene na tene, ūrīa wītagwo mūtheru; ekuuga atīrī: “Ndūrāga o igūrū handū hatheru, na ningī ngatūūrania na mūndū ūrīa ūrī ngoro iħthihikīte, na ūrīa ūherete na wīnyiħītie, nīguo njarahūre roho wa mūndū ūcio wīnyiħītie, na njarahūre ngoro īyo iħthihikīte. **16** Ndīgūtūūra ndūiħanagia nginya tene, o na kana ndūure ndakarīte hīndī ciōthe, tondū roho wa mūndū wahota kūringīka mbere yakwa, mīhūmū īyo ya mūndū ūcio ndoombire iħwererekere. **17** Nīndarakaririo mūno nī mehia make ma gūkoroka; ngīmūherithia na ngīmūhitha ūthīū wakwa nī kūrakara, no agīthīi o na mbere na mīthīire yake ūrīa eyendeire. **18** Nīnyonete njīra ciake, no nīngamūhonia; ningī nīngamūtongoria, na njooke ndīmūmīrīrie, **19** ndūme kūgē na ūgooci tūnua-inī twa andū arīa macakayaga kūu Israeli. Thayū, thayū kūrī arīa marī kūraya, na kūrī arīa marī gūkuhi,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “Na nī niī ngaamahonia.” **20** No rīrī, andū arīa aaganu mahaana ta irīa rīgūkīa ndīħū ciarīo, rīrīa rītangħīħorera, rīrīa makūmbī marī mahurunjaga ndaka na ndooro. **21** Ngai wakwa

ekuuga atīrī, "Mündū ūrīa mwaganu-rī, ndarī hīndī angīgāna thayū."

58 “Atīrīrī, anīrīra mūno, na ndūgakire. Anīrīra na mūgambo mūnene o taarī karumbeta karagamba. Uumbürīre andū akwa ūhoro wa ūremi wao, o na andū a nyūmba ya Jakubu ūmoimbürīre mehia mao. **2** Nīgūkorwo manjaragia mūthenya o mūthenya; makonekaga ta mangienda mūno kūmenya njira ciakwa, ta marī rūrīrī rwīkaga ūrīa kwagīrīre, na rūtatirikīte maathani ma Ngai waruo. Mendaga ndīmatuagire ciira wa kīhoto, na makoneka makienda mūno Ngai amakuhiirīrie. **3** Moragia atīrī, ‘Nī kī gītūmīte twīhinge kūrīa irio, nawe ūkaaga kuona? Nī kī gītūmīte twīnyihie, nawe ūkaaga kūrūmbūya ūhoro ūcio?’ ‘No rīrī, mūthenya wanyu wa kwīhinga kūrīa irio mwīkaga o ūrīa mūkwenda, na aruti othe anyu a wīra mūkamahinyīrīria. **4** Kwīhinga kūrīa irio kwanyu kūrīikagīrīria na ngūnī na njūgitano, na mūkahūrana na ngundi ta andū aaganu. Kwīhinga kūrīa irio kwanyu kwa matukū maya gūtingītūma mīgambo yanyu ūguo kūu igūrū. **5** Kwīhinga kūrīa irio kwa mūthemba ūcio wa mūndū kwīnyihia mūthenya o ūmwe tu-rī, nīkuo niī thuurīte? Kwīhinga no kūinamia mūtwe ta ithanjī, na gūkomera nguo ya ikūnia, o na mūhu? Kūu nīkuo mwītaga kwīhinga kūrīa irio, na mūkawīta mūthenya wa gwītlīrikā nī Jehova? **6** Githī mūthemba ūrīa thuurīte wa kwīhinga kūrīa irio ti ūyū: kuohora arīa moohetwo na njīra itarī ya kīhoto, na kuohoraga mīkwa ya icooki rīa ngingo, na kūrekereria arīa mahinyīrīrio, o na kuunanga macooki mothe ma ngingo? **7** Githī ti kūgayanaga irio ciaku na andū arīa ahūtu, na ūrehage athīnni arīa matarī ūikaro gwaku mūcīi, na rīrīa wona mūndū arī njaga ūkamūhumba nguo, na ndūkanahutatīre andū arīa mūrī a mūthiimo ūmwe nao? **8** Hindī īyo ūtheri waku nīūgaathera o ta ūrīa gūtherūrūkaga rūciinī, nakuo kūhonio gwaku nīgūkooneka o narua; ningī ūthingu waku nīūgagūtongoria, naguo riiri wa Jehova ūkuume thuutha, ūkūgitīre. **9** Ningī hīndī īyo nīūgeetana, nake Jehova nīagagwītika; nīgakaya ūteithio, nake nīakoiga atīrī: ‘Iī nīi ūyū haha.’ ‘Ūngēheria icooki rīa kūhinyanīrīria, na weherie kīara kīrīa worotanaga nakīo, na ndeto cia rūmena-rī, **10** ningī ūngīrūtūra kūhūūnia andū arīa ahūtu, nao arīa ahinyīrīrie ūmahingīrie maūndū marīa mamabatairie, hīndī īyo ūtheri waku nīūgaathera kūu nduma-inī, naguo ūtukū waku ūgaatuīka o ta mūthenya barigici. **11** Jehova

nīarīgūtoongoragia hīndī ciathe, na nīarīkūhingagīria mabataro maku ūrī būrūri-inī mūmū, o na mahīndī maku amekagīre hinya. Ükahaana ta mūgūnda unithīrio maaī, ūtūke ta gīthima kīrīa gitahūaga. 12 Andū aku nīo magaacookereria kūrīa kwaanangītwo o tene, na maakīrīre mīthingī iřīa ya tene mūno; nawe ūgeetawo Mūcookereria wa Thingo iria Momoku, na wītagwo Mūcookereria wa Njīra cia Itūrū. 13 “Üngīgīrīria magūrū maku gūthūkia mūthenya wa Thabatū, na wage gwīka māündū maku we mwene mūthenya ūcio wakwa ūrīa mwamūre, nayo Thabatū īyo ūmītue mūthenya wa gīkeno, na mūthenya ūcio mwamūre wa Jehova ūtue wa gūtīo-rī, na ūngūtīna na kwaga kūrūmīrīra njīra ciaku, na kwaga gwīka māündū maku we mwene, o na kana kwaria ndeto cia tūhū-rī, 14 hīndī īyo nīügakena nī ūndū wa Jehova, na nīngatūma ūtūgīrio mūno gūkū thī, na ngūheage igai rīa thogou Jakubu, ūrīrīage.” Nīgūkorwo nī kanua ka Jehova kaaritie ūhoro ūcio.

59 Atīrīrī, ti-itherū guoko kwa Jehova ti kuonju atī gūtingīhota kūhonokania, o na kana gūtū gwake gūkagīa njiika atī gūtingīhota kūtīgu. 2 No rīrī, mawaganu manyu nīmo mamūtīgithanītie na Ngai wanyu; namo mehia manyu nīmo matūmīte amūhithe ūthīu wake, akarega kūmūigua. 3 Nīgūkorwo moko manyu nīmathaahīte nī ūiti wa thakame, nacio ciara cianyu ikaiyūra wīhia. Tūnua twanyu nītwarītie ndeto cia maheeni, na nīmī cianyu ikang'ung'uaga o ndeto cia waganu. 4 Gūtīrī mūndū wendaga ciira wa kīhootho, o na kana ageciirīrīra na njīra ya ma. Mehokaga ngarari cia tūhū na makaaria ndeto cia maheeni; magīaga nda cia mathīna na magaciara waganu. 5 Mahaana ta makomeire matumbī ma ndūra, na makaamba mītego ya rūrenda rwa mbūmbū. Mūndū o wothe ūrīa ūngīrīa matumbī macio no gūkua akuaga, na o itumbī rīahehenjwo rītūrīkaga ndūra. 6 Rūrenda rūu rwao nī rwa tūhū rūtingītumwo nguo; matiingīhumbīra na kīrīa mathondekaga naruo. Mawīra mao nī mawīra ma waganu, na moko mao maiyūrīte ciiko cia haaro. 7 Magūrū mao mahanyūkaga makehie; mahiūhaga magaite thakame ya mūndū ūtehītie. Meciiria mao no meciiria ma ūrū; na kūrīa guothe mathiiaga matigaga gūkirīte ihooru na mwanangīko. 8 Njīra ya thayū matimīū; na mīthīire yao ti ya gūtuanīra ciira na kīhootho. Metemeire njīra njogomu; gūtīrī mūndū ūcigeragīra akagīa na thayū. 9 Nī ūndū ūcio ciira wa kīhootho ūrī kūraya na ithūrī

naguo ūthingu ndūtūkinyagīra. Tūcaragia ūtheri, no tuonaga o nduma; tūgacaria ūkengu, no tūkagerera kūrīa kūrī na mairia matumanu. 10 Tūhambataga rūthingo ta mūtumumu, na tūgeetherera njīra ta andū matarī maitho. Tūhīngagwo mūthenya barigici o ta rīrīa kūrī mairia; tūrī gatagatī ka andū arīa marī hinya, tūhaanaga ta andū akuū. 11 Ithuotē tūraramaga o ta nduba; tūcakayaga na kīeha ta ndutura. Tūcaragia ūhoro wa gūtūrīwo ciira na kīhootho, na tūtingīwona o na atīa; tūgacaria ūhoro wa ūhonokanio, no ūgatūrahīrīria mūno. 12 Nīgūkorwo mahītia maitū nī maingī maitho-inī maku, namo mehia maitū makoimbūra ūrīa tūtarī. Hīndī ciathe mahītia maitū makoragwo hamwe na ithūrī, namo mehia maitū nītūmooī mothe: 13 namo nī ūremi na gūkana Jehova, na kūhutatīra Ngai witū, na kwaragia ndeto cia kūhinyanīrīria, na kūregana na watho, na kwaria ndeto cia maheeni iria ngoro ciitū ithugundīte. 14 Nī ūndū ūcio nītīwagīte ciira wa kīhootho, naguo ūthingu ūgatūrahīrīria; naguo ūhoro wa ma ūkagūa njīra-inī, naguo ūrūngīrīru ūkaagīrīwo mweke. 15 Ūhoro wa ma ndūrī handū ūngīoneka, nake mūndū ūrīa wīthemaga ūtū agatuīka mūndū wa kūguīmwo. Nake Jehova akīona ūndū ūcio, ūkīaga kūmūkenia, tondū gūtiatuanagīrīwo ciira na kīhootho. 16 Ningī akīona atī gūtiarī mūndū o na ūmwe wagīrīire, na akīgega tondū gūtiarī na mūteithūrani; nī ūndū ūcio guoko gwake mwene nīkuo kwamūhonokirie, naguo ūthingu wake mwene ūkīmūtīrīrīra. 17 Agīcooka akīihumba ūthingu taarī gako gake ga kūmūgitīra gīthūrī, na agīkīra ngūbia ya kīgera ya ūhonokio mūtwe; naguo ūhoro wa kūrīhanīria akīwīhumba taarī nguo, na akīhotora kīyo taarī nguo ndaaya. 18 O ta ūrīa ciīko ciao itarī, ūguo noguo akaarīhana, arīhe thū ciake na mang'ūrī, nao andū arīa marī muku nake amacookereria ūtū wao; andū arīa matūūraga icigīrīra-inī-rī, erīhīrie na kūmagera ngero o ūrīa kwagīrīire. 19 Nī ūndū ūcio-rī, andū nīmagetigīra rītīwa rīa Jehova kuuma ithūrī, na nīmagatīa riiri wake kuuma irathīro rīa riūa. Nīgūkorwo agooka ta rūūi ruunīte, rūgatherera na ihenya, rūtindikītwo nī mīhūmū ya Jehova. 20 “Mūkūūri nīagooka Zayuni, na akinye kūrī andū a Jakubu arīa Maherete mehia mao,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 21 Ningī Jehova ekuuga atīrī, “Ha ūhoro wakwa-rī, gīkī nīkīo kīrīkanīro kīrīa ndarikanīire nao, atī Roho wakwa, ūrīa ūrī igūrū rīaku, na ciugo ciakwa iria njīkīrīte kanua gaku, itirī

hīndī ikehera kuuma kanua gaku, kana ciehere kuuma tūnua twa ciana ciaku, o na kana ciehere kuuma tūnua twa njiaro ciao, kuuma rīu nginya tene na tene,” ūguo nīguo Jehova ekuuga.

60 “Atīrīrī, arahūka ūcangarare, tondū ūtheri waku nīūkīte, naguo riiri wa Jehova ūgakwarīra. **2**

Atīrīrī, nduma nīthumbīrīte thī, nayo nduma ndumanu īkahumbīra ndūrīrī ciothe, no Jehova nīakwarīre, naguo riiri wake ūgakwarīra. **3** Ndūrīrī nīgooka kūri ūtheri waku, nao athamaki moke kūrīa ūcangararīte ta riūa rīkīratha. **4** “Tiira maitho wīrorere mīena yothe: One ūrīa andū othe monganīte magooka harīwe, nao ariū aku makoima kūndū kūraya, nao airītu aku magooka makuuītwo na moko. **5** Hīndī īyo nīukona ūndū ūcio, nawe ūcangarare, ngoro yaku nayo ūtuumatuumē, na iīyūrwo nī gīkeno; ūtonga ūrīa ūrī iria-inī nīukareherwo, o naguo ūtonga wa ndūrīrī ūrehwo kūrī we. **6** Ndūrūrū cia ngamīrrā nīikaiyūra būrūri waku, o nacio njaū cia ngamīrrā cia kuuma Midiani, na cia Efa. Ngamīrrā ciothe cia kuuma Sheba ciūke, ikuuīte thahabu na ūbumba, nao andū maanīrīre magooce Jehova. **7** Ndūrūrū ciothe cia mbūri cia Kedari igaacookanīrīrio irehwo kūrī we, ūtungatagīrwo nī ndūrūmē cia Nebaiothu; nīgetīkīrwo, itūke cia kūrutwo igongona kīgongona-inī gīkawa, na nī nīngagēmia hekarū yakwa ūrīa ūrī riiri. **8** “Atīrīrī, andū aya mombūkīte na iīgūrū ta matu, o na kana ta ndutura igīcooka itara-inī ciacio nī a? **9** Ti-itherū andū arīa matūrāga icigīrīra-inī nī nī metagīrīra; matongoretio nī marikabu cia Tarishishi, ikīrehe ariū anyu kuuma kūndū kūraya, marī na betha na thahabu ciao nī ūndū wa gūtīa Jehova Ngai wanyu, Ūrīa Mūtheru wa Israeli, nīgūkorwo nīakūheete riiri. **10** “Andū a kūngī nīo magaacookereria thingo ciaku, nao athamaki ao magūtungatagīre. O na akorwo nīndakūhūrīre na marakara-rī, nīgeetīkīrīka nī nī nīguo ngūiguīre tha. **11** Ihingo ciaku igūtūrūa irī hingūre, itirī hīndī ikaahingwo mūthenya kana ūtukū, nīgeetha andū makūrehagīre ūtonga wa ndūrīrī, athamaki ao marūmanīrīre mūtongoro wa ūhootani. **12** Nīgūkorwo rūrīrī kana ūthamaki ūrīa ūtagagūtungatīra nīukaniinwo; ūkaanangwo biū. **13** “Rīri wa Lebanon ūgaatuīka waku, naguo nī wa mītī ya mīthengera, mīhu, na mīkarakaba yothe hamwe, nīguo īgemie handū hakwa harīa haamūre; na nī nīngagoocithia handū harīa hakinyagwo nī magūrū makwa. **14** Ariū a andū arīa makūhinyagīrīria

nīmagooka harīwe makūinamīrīre; na arīa othe makūmenete, mainamīrīre magūrū-inī maku, nao magwītage Itūrā-Inene-rīa-Jehova, na Zayuni itūrā rīa Ūrīa Mūtheru wa Israeli. **15** “O na akorwo nīwatiganīrīo na ūkīmenwo, na gūkīaga mūndū o na ūmwe ūngūtūkanīria gwaku-rī, nīngatūma ūtūrē ūrī mūtīku nginya tene, na ūrī gīkeno kīa njiarwa ciothe. **16** Nīukanyuuaga iria rīa ndūrīrī na wongithagio nyondo cia ūthamaki. Hīndī īyo nīguo ūkaamenya atī nī nī niī Jehova, nī nī Mūhonokia waku, na Mūkūrī waku, Ūrīa-ūrī-Hinya-Mūno wa Jakubu. **17** Ngaakūrehera gīcango handū ha thahabu, na ngūrehere betha handū ha kīgera. Handū ha mbaū ngaakūrehera gīcango, na ngūrehere kīgera handū ha mahiga. Nīngatūma thayū ūtūke mūnene waku, naguo ūthingu ūtūke mwathī waku. **18** Ngūi ndīgaacooka kūiguuo būrūri-inī waku, o na kana mīhaka-inī ya būrūri waku kūgīe ūtūnūhi kana mwanangīko, no nīgeeta thingo ciaku Ūhonokio, na ihingo ciaku ūciīte Ūgooci. **19** Riūa ti rīo rīrīkwaragīra mūthenya, kana ūtheri wa mweri ūgūtheragīre ūtukū, nīgūkorwo Jehova agaatuīka ūtheri waku wa nginya tene na Ngai waku atūke riiri waku. **20** Riūa ūrī ūrīku ūtīgacooka gūthūa ūringī, o na kana mweri waku ūtukīrwo ūringī; nīgūkorwo Jehova nīwe ūgaatuīka ūtheri wa gūgūtherera nginya tene, na matukū maku ma kīeha nīmagathira. **21** Hīndī īyo nao andū aki othe magaatuīka athingu, na megwatīre būrūri nginya tene. Andū acio nīo thuuna ūrīa ndīhaandīre, arī wīra wa moko makwa, nīgeetha monanagie ūkengu wakwa mūnene. **22** Nyūmba ūrīa nini ūkongererekā ūtūke andū ngiri, nayo ūrīa ūtarī andū aingī ūtūke rūrīrī ūrīrī hinya mūno. Niī nī nī Jehova. Nīngeeka ūndū ūcio narua ihinda ūaguo ūkīnya.”

61 Atīrīrī, Roho wa Mwathani Jehova arī igūrū ūrīkwa, nī ūndū Jehova nīanjītīrīrie maguta, nīguo hunjagīrie andū arīa athīmī ūhoro-ūrīamwega. Nīandūmīte ngahonie arīa athuthīku ngoro, na ngaanīrīre atī andū arīa mohetwo nīmohorwo, nao arīa mohetwo njeera ndīmeere nīmarekererio, **2** na hunjanagīrie ūhoro wa mwaka ūrīa Jehova akoonianī ūtugi wake, na mūthenya ūrīa Ngai wītū akerīhīria, nīngī hooragīrie arīa othe marī na kīeha, **3** na ndeithagie andū arīa marī na kīeha kūu Zayuni: ndīmahumbe tanji ya ūthaka handū ha mūhu, na ndīmaitīrīrie maguta ma gīkeno handū

ha kīeha, na ndīmahumbe nguo ya ūgooci handū ha ngoro ītarī mwīhoko. Nīgeetha meetagwo mītī ya ūthingu, mītī īrī īhaanditwo nī Jehova nīgu monanagie riiri wake. 4 Nao nīmagaka kündū kūrīa gūtūire kwanangītwo kuuma tene, na macookererie kündū kūrīa kuonūhirwo tene; nī magaacockerie matūura manene marīa matūire marī manange njiarwa na njiarwa. 5 Nao ageni nīmakarīthagia ndūru cianyu; nao andū a kūngī marīmage mīgūnda yanyu, o na maceehage mīthabibū yanyu. 6 No inyuī mūgeetagwo athīnjīri-Ngai a Jehova, nao andū mamwītage atungatīri a Ngai witū. Mūkaarīaga ūtonga wa ndūrīrī, na mwītīage na indo iciao nyingī. 7 Nī ūndū wa ūrīa andū akwa manaconorithio, makaarihīrio maita meerī, na handū ha thoni-rī, nīmagakenera igai rīao; na nī ūndū ūcio makaagaya igai maita meerī būrūri-inī wao, na magie na gīkeno gītagathira nginya tene. 8 “Nīgūkorwo nīi, Jehova, nīnyendete ciira wa kīhoto; nīthūire ūtunyani na wagānu. Nī ūndū wa wīhokeku wakwa-rī, nīngamarīha irīhi rīao, na ndīkanīre nao kīrīkanīro gīa gūtūra nginya tene. 9 Njiaro ciao nīikaagīa igweta ndūrīrī-inī, na ciana ciao imenywo nī andū a ndūrīrī. Arīa othe makaamoona nīmagetikīra atī acio nīo andū arīa Jehova arathimīte.” 10 Nīi nīnengagīra Jehova mūno; ngoro yakwa īcanjamūkaga nī ūndū wa Ngai wakwa. Nīgūkorwo nīahumbīte ūhonokio ta nguo, na akaahumba nguo ndaaya ya ūthingu, o ta ūrīa mūhikania agemagia mūtwe wake na kīremba taarī mūthīnjīri-Ngai, na ta ūrīa mūhiki egemagia na mathaga make ma goro. 11 Nīgūkorwo o ta ūrīa tīri ūtūmaga mbegū imere, na mūgūnda ūgatūma mbegū ikūre-rī, ūguo noguo Mwathani Jehova agaatūma ūthingu na ūgooci ciumīre cionekane nī ndūrīrī ciothe.

62 Ha ūhoro wa kūrūrīra Zayuni-rī, ndigakira, o na kana ndīthīrie gūtetera Jerusalemu, nginya hīndī īrīa ūthingu wake ūkaara o ta ūtheri wa rūciinī, naguo ūhoro wake wa kūhonokio wonekane o ta tawa ūrīa ūrīrbūkaga. 2 Ndūrīrī nīkoona ūthingu waku, nao athamaki othe mone riiri waku; nawe ūgeetagwo na rītwa rīerū, rīrīa ūkaagwetwo na kanua ka Jehova. 3 Ningī ūgaatuīka ta tanji ya ūthaka ūnyiitītwo guoko-inī kwa Jehova, na ūhaana ta thūmbī ya ūthamaki ūnyiitītwo guoko-inī kwa Ngai waku. 4 Wee ndūgacooka gwītō Mūtīganīrie, kana būrūri waku wītō Mūkīrīhooru. No rīrī, ūrīttagwo Hefiziba, na būrūri waku

wītagwo Beula; nīgūkorwo Jehova nīgakenagio nīwe, naguo būrūri waku ūgaatuīka o ta mūhiki ūhikītīo. 5 O ta ūrīa mwanake ahikagia mūrītu, ūguo noguo ariū aku magaakūhikia; na o ta ūrīa mūhikania akenagīrīra mūhiki wake, ūguo noguo Ngai waku agaagūkenerera. 6 Ninjigīte arangīri a thingo ciaku, wee Jerusalemu, nao matigakira mūthenya kana ūtukū. Inyuī arīa mūkayagīra Jehova-rī, mūtikanahurūke, 7 o na kana mūmūhe ūhurūko nginya rīrī akahaanda Jerusalemu, na arītue itūura rīrī igweta thī yothe. 8 Jehova nīhītīte ambararītie guoko gwake kwa ūrīo, na akehīta na guoko gwake kūrī hinya, akoiga atīrī: “Ndīgacooka kūhe thū ciaku ngano yaku itūike irīciao, na gūtīrī hīndī ūngī andū a kūngī makaanyua ndībeī ya mūhīhano ūrīa wee ūrutīire wīra; 9 no rīrī, andū arīa marīgethaga ngano nīo marīmīrīaga, na magooce Jehova, nao arīa monganagia thabibū nīo marīnyuuaga ndībeī yacio maikarīte nja ya handū hakwa harīa haamūre.” 10 Hītūkīrai, mūhītūkīre ihingo-inī, mumagare! Thondekerai andū njīra. Akaai, mwake njīra njarii! ūnganīai mahīga, mūmēherie kuo. Ambarariai bendera na igūrū nīguo yonwo nī ndūrīrī. 11 Jehova nīanīrīire ūhoro ūyū ituri-inī ciothe cia thī, akoiga atīrī: “Irai Mwarī wa Zayuni ūū, ‘Atīrīrī ūrīa ūgaakūhonokia nīarooka! Arooka arī na kīheo gīake, na irīhi ūkāke arī o nario.’” 12 Acio marītītagwo Andū arīa Aamūre, o arīa Jehova Akūrītīte; nawe ūrītītagwo Wa Kwendeka, Itūura-Inene-rīrīa-Rītagacooka-Gūthaamwo.

63 Nūū ūyū ūroka oimīte Edomu, akoima itūura rīa Bozara ehumbīte nguo ndune ta thakame? Nūū ūyū wīhumbīte nguo irī na ūkengu, agīkinyūkagia arī na hinya wa ūnene wake? “Nī nīi, ngīaragīa ndeto cia ūthingu, na ndī na hinya wa kūhonokania.” 2 Nī kīi gītūmīte nguo ciaku itunīhe, ta cia mūndū ūraranga kīhihīro kīa ndībeī? 3 “Nīi-rī, nīnangīte kīhihīro kīa ndībeī ndī nyiki; gūtīrī mūndū wa kuuma kūrī ndūrīrī o na ūmwe twarī nake. Ndamakinyīrīrie ndī na marakara, na ngīmarangīrīria thī ndī na mang’ūrī; nayo thakame yao ikīmīnjūkīra nguo ciakwa, nacio ciothe ikīgīna na marooro mayo. 4 Nīgūkorwo mūthenya wa kūrīhanīria warī ngoro-inī yakwa, naguo mwaka wa gūkūūra andū akwa nīmūkīnyu. 5 Nīi nīndacūthīrīrie, ngīōna atī hatiarī mūndū wa kūndeithia, na ngīgega tondū gūtīrī na mūndū wa kūndiirīrīra; nī ūndū ūcio guoko gwakwa mwene nīkuo kwahonokirie, namo mang’ūrī makwa mwene

makindiiřirřira. 6 Nindakinyřirřie ndřirři ndři na marakara, ngituma ituře ta irřitwo nři njohi nři ūndū wa mang'ři makwa, nayo thakame yao ngimiiřa thř. 7 Ningüheana ūhoro wa motugi ma Jehova, o na ciiko ciake iria itumaga agoocwo, kuringana na mařundū mothe maria Jehova atwikkire: iři, ningüheana ūhoro wa mařundū maingi mega maria eekire nyúmba ya Israeli, kuringana na tha ciake, na motugi make maingi. 8 Nři ūndū oigire atři, "Ti-itheru acio nři andū akwa, na nři ciana iria itakaheenia," na nři ūndū ūcio agitüika Mühonokia wao. 9 Mathiřna-ini mao mothe o nake nřathinikire, nake muraika wake akimahonokia. Akimaküura nři ūřia aamendete na akamaiguřa tha, akimooya na agitüura amakuuřte matukü mothe ma tene. 10 No rřiři, nřmamüremere na maküguithia Roho wake Müttheru ūřuru. Nři ūndū ūcio akimagarürük, agitüika thř yao, nake we mwene akirüa mbaara nao. 11 Ningi andū acio ake makiririkana matukü ma tene, o hřindí ya Musa na andū ake, makiruria atřiři: Ūřia wamarangirie iria, hamwe na mürüthi wa rřüru rwake-rř, akirř ha? I we ūřia wareehire Roho Müttheru gatagatí kao-rř, akirř ha? 12 Ūřia watümirre guoko gwake kwa hinia na křiř riiri gükare mwena wa ūřio wa Musa, akirř ha? O we ūřia wagayükanirie maař mbere yao, nřguo egřire na igweta nginya tene, 13 ūřia wamatongoreirie kündü kuu křirku, akirř ha? O ta mbarathi igitwarirwo werü-ini-rř, matiahingirwo; 14 o ta ūřia ng'ombe ithiiaga kwarahio gítuambaini, noguo o nao maaheirwo ūhurük nři Roho wa Jehova, Úguo nřguo watongoririe andū aku nřigeetha wřgřire rřitwa rř na riiri. 15 We ta cüthirřia thř ūři o kuu igürü, wřrorere, wone ūřia gütariř ūři gřtř-ini gřaku kiu gítüugřiř křia ūnene, o kiu gřtheru na křiř riiri. Kař mařundū maku maria wřkaga ma křyo o na ma hinia makirř ha? Úhoro wa ūřia ūtūiguagřra tha na ūřia ūtūcakayagřra ngoro-ini yaku-rř, nřigirřite ūtūkinyře. 16 O na angikorwo Iburahimü ndatüři, nake Israeli nřatükaanite-rř, Wee nřwe Ithe witü; Wee Jehova-rř, nřwe Ithe witü, nario rřitwa rřaku nři Müküřri witü kuuma tene. 17 Atřirři, Wee Jehova, nři kři gítumaga ūtūrekererrie tuume njira-ini ciaku, na ūkoomia ngoro ciitü nřguo twage güküřia? Garürük nři ūndū wa ndungata ciaku, o mřhřirřga ĩyo ituřkite igai rřaku. 18 Andū aku arřia aamüre nřmegwatiře břurři ūyři wamaheire ūgřtřika wao o ihinda inini, no rři thř ciitü nřcirangřiřie handū haku harřa haamüre.

19 Ithuī tūrī andū aku kuuma tene; no rīrī, o ndūrī wamathamakīra, o na matirī metanio na rītwa rīaku.

64 Atirirí, naarí korwo watarüranga matu ūkûrûke gûkû thî, nîguo irîma ithingithe irî mbere yaku! **2** O ta ûrîa mwaki ümundagia thari ikaririmbûka, na ügatûma maañ matherûke-rî, ikûrûka thî ütûme rîtwa riaku rîmenywo nî thû ciaku, na ütûme ndûrîrî ciinaine irî mbere yaku! **3** Nîgûkorwo hîndî irîa Wee wekire maündû ma kûmakania marîa tûteerigîriire-rî, nîwaikûrûkire, nacio irîma igîthingitha irî mbere yaku. **4** Kuuma o tene gütirî mündû o na ümwe ûrî waigua maündû ta macio, na gütirî gütû kûrî kwaigua ühoro ta ücio, o na kana riitho rîkiona Ngai üngî tawe, ûrîa wîkaga maündû nî ündû wa andû arâa maikaraga mamwetereire. **5** Wee üukaga güteithia andû arâa mekaga maündû marîa magîriire makenete, o acio maririkanaga njîra ciaku. No rîrîa twagire gûcirûmîrîra tûgîthîi na mbere na kwîhia-rî, wee nîwarakare. Ithuî-rî, tûngîkîhonoka atîa? **6** Ithuothe tûtuîkite ta mündû ûrî na thaahu, na ciîko ciathe cia üthingu witû ihaana ta ndangari irî magigi; ithuothe tûhohaga tûkahaana ta ithangû, namo mehia maitû magatûhuruta o ta ûrîa rûhuho rûhuruutaga maragara. **7** Gütirî mündû o na ümwe ükayagîra rîtwa riaku, kana akageria anyiitane nawe; nîgûkorwo nûtûhîthite üthiû waku, ügagîtûma tûhinyirîrîke nî ündû wa mehia maitû. **8** No rîrî, Wee Jehova, wee nîwe ithe witû. Ithuî tûrî rîumba, nawe nîwe mûtûumbi; ithuothe tûrî wîra wa moko maku. **9** Wee Jehova-rî, tiga gütûrakarîra mûno makîria, o na kana ütûre ûririkanaga mehia maitû. Na rîrî, ta tûrore twagûthaitha, wone atî ithuothe tûrî andû aky. **10** Matûura maku marîa manene maamûre nîmatuîkite werû; o na itûura rîa Zayuni rîtuîkite werû, nario itûura rîa Jerusalemu rîgakira ihooru. **11** Hekarî itû irîa nyamûre na irî riiri, kûrîa maithe maitû maakûgoocagîra, nîcînîtwo na mwaki, nacio indo ciitû ciathe iria irî bata nîcianangîtwo. **12** Thuutha wa maündû macio mothe, Wee Jehova-rî, anga nîngûtûtiganîria, wage gütûteithia? Ügûkira o ro ûguo na ükîrîrîrie gütûherithia makîria?

65 “Niñ ndeguüríirie andú aría mataahooyaga kíríra;
na andú aría mataamaathaga niñ, nío maanyonire.
Naruo rürírí rüríra rütarí rwahooya rükígwetaga
ríitwa ríakwa, ngírwíra atíří: ‘Niñ üyü haha, niñ üyü
haha.’ 2 Múthenya wothe ndindaga ndambürükíirie

moko makwa kūrī andū aremi, arīa matathiiaga na mīthīire mīega, no marūmagīrīra mathugunda mao: 3 o andū arīa matūrīraga maathirīkagia o ūthīi-inī wakwa, makarutagīra magongona mīgūnda-inī, na magacinagīra ūbumba igongona-inī cia maturubarī; 4 arīa matindaga maikarite mbīrīra-inī, makarara meiguīte na hito ūtukū wothe; arīa makīrīaga nyama cia ngūrwe, na nyūngū ciao ciyūrīte thaathi wa nyama irī thaahu; 5 andū acio moigaga atīrī, ‘Njeherera, tiga kūnguhīrīria, tondū nīi ndī mūtheru gūgūkīral’ Andū ta acio mahaana ta ndogo maniūrū-inī makwa, na ta mwaki wakanaga mūthenya wothe. 6 “Atīrīrī, mbere yakwa gūtūire kwandikītwo maūndū macio: ndigūtūura ngirīte ki, no rīrī, nīngārīhanīria kūna; ti-itherū ngaarīhanīria o ciero-inī ciao, 7 ndīhanīrie mehia manyu inyūi ene, o na mehia ma maithe manyu,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “Tondū nīmacinīire ūbumba irīma-igūrū, na makīnuma marī kūu tūrīma-igūrū, nīngērīhīria ciero-inī ciao, ndīmarihe irīhi rīothe nī ūndū wa cīko ciao cia mbere.” 8 Jehova ekuuga atīrī: “O ta ūrīa ngogoyo yonekaga kīmanjīka-inī gīa thabibū, nao andū makoiga atīrī, ‘Tiga gūkīananga, hahota gūkorwo na kīndū kīega thīnī wakīo,’ ūguo noguo ngeeka nī ūndū wa ndungata ciakwa; ndigaciniina ciotle. 9 Ngaaruta njijaro kuuma kūrī Jakubu, nao agai a irīma ciakwa moime Juda; andū akwa arīa nīi ndīthūrīire nīo magaacigaya, nacio ndungata ciakwa itūure kuo. 10 Sharoni gūgaatūika ūrīthio wa ndūrū cia mbūri, na Gītuamba-kīa-Akori gītuīke handū ha kwarahagwo nī mahiū, nī ūndū wa andū akwa arīa matūire manjaragia. 11 “No rīrī, inyūi arīa mūtīganīrie Jehova, na mūkariganīrwo nī kīrima gīakwa kīrīa kīamūre, inyūi arīa mwaragīra metha ngai ya maheeni irīa itagwo Mūreehi-mūnyaka, na mūkaiyūria mbakūri cia ndibei ya mūtukanio mūgaitīra ngai irīa itagwo Mūreehi-mūtino nīguo mūmīhoorerie-rī, 12 ngaamwathīrīria kūragwo na rūhiū rwa njora, na inyuothē mūkegūthia thī mūragwo; nīgūkorwo ndamwītire mūkīaga kūnjītika, na ndamwarīrie mūkīaga gūthikīrīria. Mwekire maūndū mooru maitho-inī makwa, na mūgīthuura maūndū marīa matangenagia.” 13 Nī ūndū ūcio Jehova Mwathani ekuuga atīrī: “Ndungata ciakwa nīikaarīa irio, no inyūi nīmūkahūta; ndungata ciakwa nīikaanyua, no inyūi nīmūkanyoota; ndungata ciakwa nīigakena, no inyūi nīmūgaconorithio. 14 O na ningī ndungata ciakwa nīkaina nīgūcanjamūka

ngoro, no inyūi nīmūkarīra nī ūndū wa ruo rwa ngoro, na mūgīrīke nī ūndū wa gūthuthīka ngoro. 15 Marītwa manyu mūkaamatigīra andū akwa arīa ndīthūrīire, māmatūmagīre rīrīa mekwenda kūruma andū; Mwathani Jehova nīagakūrīaga, no ndungata ciake agaaciītaga marītwa mangī. 16 Mūndū ūrīa wothe ūkaahoera būrūri kīrathimo, ageeka ūguo akīgwetaga rītwa rīa Ngai ūrīa wa ma; ningī ūrīa ūkeehīta na mwihiīta būrūri-inī, akeehīta akīgwetaga rītwa rīa Ngai ūrīa wa ma. Nīgūkorwo mathīna marīa ma tene nīmakariganīra, na mahithwo maitho-inī makwa. 17 “Atīrīrī, nīngūmba igūrū rīerū o na thī njerū. Maūndū marīa ma tene matigacooka kūririkanwo, o na kana meciirio. 18 No rīrī, canjamūkai na mūkenere indo irīa nīngūmba tene na tene, nīgūkorwo nīngūmba itūura rīa Jerusalemu rītuīke rīa gūkenerwo, na andū a rīo matuīke a gūkenania. 19 Nīngakenera Jerusalemu na njanjamūke nī ūndū wa andū akwa; naguo mūgambo wa kīgīrīko o na kana wa kīrīro ndūkaiguuo kūu rīngī. 20 “Kūu gūtīrī mwana wa rūkēnge ūgaacooka gūkua arī na matukū manini, o na kana mūndū mūkūrū akue atatūrīte mīaka yake yothe; mūndū ūrīa ūgaakua arī na mīaka igana akoonagwo taarī mūndū mwīthī; nake ūrīa ūtagaakinyia mīaka igana akoonagwo ta arumītwo na kīrumi. 21 Nao nīmagaka nyūmba na macitūure; makaahaanda mīgūnda ya mīthabibū na marīnage maciaro mayo. 22 Gūtīrī hīndī ūngī magaaka nyūmba itūke cia gūtūrīwo nī andū angī, o na kana mahaande irio irīō nī andū angī. Nīgūkorwo o ta ūrīa matukū ma mūtī maigana, ūguo noguo matukū ma andū akwa magaakorwo maigana; andū akwa arīa athuure magaattūra makenagīra wīra wa moko mao ihinda iraaya. 23 Nao matigacooka kūrūta wīra wa tūhū, o na kana maciare ciana ciathīrīrio mūtino; nīgūkorwo magaatuīka andū arathime nī Jehova, o hamwe na njijaro ciao. 24 Na nīgūgatuīka atīrī, o mbere mataananjīta-rī, nīngamacookeria ūhorō; ningī o makītaragia-rī, nīngakorwo njiguīte. 25 Nayo njūūi na kagondū ikaarīaga hamwe, naguo mūrūūthī ūkārīaga nyeki ta ndegwa, no rūkūngū nīruo rūgaatuīka irio cia nyoka. Itikagerana ngero kana cianangane kūu guothe kīrima-inī gīakwa kīamūre,” ūguo nīguo Jehova ekuuga.

66 Jehova ekuuga ūū: “Igūrū nīrīo gītī gīakwa kīa ūnene, nayo thī nīyo gīturwa gīakwa kīa magūrū. Mūngīkīnjakīra nyūmba ūhaana atīa? Naho

handū hakwa ha kūhurūka hangīkorwo hahaana atiā? 2 Githī ti guoko gwakwa gwathondekire indo ici ciothe, na gūgītūma igē kuo?" ūguo nīguo Jehova ekuuga. "Atīrīrī, mūndū ūyū nowe ngaatīa: nī mūndū ūrīa wīnyihagia na akagīa na ngoro iherete, na akainaina rīrīa ekūigua kiugo gīakwa. 3 No rīrī, mūndū ūrīa ūrutaga ndegwa igongona ahaana o ta ūrīa ūragaga mūndū, nake ūrīa ūrutaga gatūrūme, ahaana o ta mūndū ūrīa uunaga ngui ngingo; mūndū ūrīa ūrutaga iruta rīa mūtu, ahaana o ta mūndū ūrīa ūrutaga thakame ya ngūrwe, nake ūrīa ūcinaga ūbumba wa kīririkano, ahaana o ta mūndū ūrīa ūhooyaga mūhianano. Andū acio nīmethuuriire njīra ciao o ene, na ngoro ciao igakenagio nī maūndū marīa marī magigi; 4 nī ūndū ūcio, niī o na niī nīngathura kūmeka ūndū mūrū na ndīmarehīthīrie maūndū marīa matūmaga metigīrīte. Nīgūkorwo rīrīa ndetanire, gūtīrī mūndū o na ūmwe wanjītīkire, na rīrīa ndaaririe, gūtīrī mūndū o na ūmwe wathikīrīrie. Andū acio meekire maūndū mooru maitho-inī makwa, na magīthura maūndū marīa matangenagia." 5 Atīrīrī, inyuī mūinainaga nī gūtīa kiugo gīake, ta iguai ndūmīrīri ya Jehova: "Ariū a thogou arīa mamūthūire, na makamūingata nī ūndū wa rītwa rīakwa, moigīte atīrī, 'Jehova ta nīgīkumio nīguo tūkione gīkono kīanyūl' No rīrī, o nīmagaconorīthio. 6 Ta iguai mbugīrīrio iyo ūroima kūu itūūra rīrīa inene, mūigue inegene rīu ūroima kūu hekarū-inī! Ūcio nī mūgambo wa Jehova mūraigua akīrīha thū ciake kīrīa kīmagīrīre. 7 'Atanambīrīria kūrūmwōrī, nīaciārīte: na ataanarūmwō nī ruo-rī, agagīciara mwana wa kahī. 8 Nūū ūrī aigua ūndū ta ūcio? Nūū ūrī wona maūndū ta macio? Anga būrūrii wakīhota gūciārīwo andū aguo mūthenya o ro ūmwe, o na kana rūrīrī ūkīgane o ro ūmwe? No rīrī, o rīrīa Zayuni yanyiitīrīwo nī ruo-rī, o hīndī iyo nīguo yaciarire ciana ciayo o ro ūmwe. 9 Anga no nginyie ihinda rīa mwana gūciārīwo na ndikīreke aciarwo?" ūguo nīguo Jehova ekūuria. "Anga no hīngīrīrie mwana nda nginyītie ihinda rīake rīa gūciārīwo?" ūguo nīguo Ngai wanyu ekūuria. 10 "Inyuī inyuothē arīa mwendete itūūra rīa Jerusalemu, kenānīrai narīo na mūcanjamūke nī ūndū warō; kenānīrai mūno narīo, inyuī inyuothē arīa mūtūire mūrīcakayagīra. 11 Nīgeetha mūhaane ta andū mongete maūndū mega marīo, mūkahūūria mūhooreire nyondo-inī ciake; ningī mūnyuuage mūkanyootoka, na mūkenagīre

ūingī wa iria rīake." 12 Nīgūkorwo ūū nīguo Jehova ekuuga: "Nīngakinyīria itūūra rīa Jerusalemu thayū ūhaana ta rūūi, na ūtonga wa ndūrīrī ūhaana taarī rūūi ūiyūrīte ūkoina; mūkahoorera ta kaana gakīongithio nī nyina, mūgaakuuo na moko make, na mūcūgacūgagio mūrī maru-inī make. 13 O ta ūrīa mwana ahooreragio nī nyina, ūguo noguo ngaamūhooreria; na nīmūkahoorerio mūrī kūu Jerusalemu." 14 Rīrīa mūkoona ūndū ūcio, ngoro cianyu nīigakena, nawe ūrīrīke ta nyeki nduru; naguo hinya wa guoko kwa Jehova nīkamenyeka nī ndungata ciake, no marakara make nīmakamenyeka nī thū ciake. 15 Atīrīrī, Jehova arooka arī na mwaki, na ngaari ciake cia ita ihaana ta kīhuhūkanio kīnene; akaamūkūrūkīria marakara make arī na mang'ūrī, na amūkūume na ikūūmana ūhaana ta nīnīmbī cia mwaki. 16 Nīgūkorwo Jehova nīagatuūra andū othe ciira, arī na mwaki na ūhiū ūwake ūwa njora, na arīa makooragwo nī Jehova magaakorwo marī aingī. 17 "Na rīrī, andū arīa meamūrīte na magetheria nīguo mathīi marūmīrīire ūrīa ūrī gatagatī nīguo makinye magongona-inī marīa marutagīrīwo mīgūndā-inī, o acio marīaga nyama cia ngūrwe na mbīa, na indo ingī irī thaahu, magaathiranīra hamwe," ūguo nīguo Jehova ekuuga. 18 "Na niī-rī, tondū wa cīrīo ciao na mēcūurania mao, ngirīe gūūka njookenīrīrie ndūrīrī ciothe o na andū a mīario yothe, nao nīmagooka meyonere ūrii wakwa. 19 "Nīngekīra kīmenyīthīa thīinī wao, na amwe a arīa makaahonoka nīngamatūma mathīi ndūrīrī-inī: mathīi Tarishishi, na mathīi Putu na Ludu kūrī andū arīa me ngumo ya gūkīa mīguī, na mathīi Tubali na Javani, na mathīi kūrī andū arīa matūūraga icigīrīra-inī cia kūndū kūraya, kūrīa gūtarī kwaiguuo ngumo yakwa, kana gūkonwo ūrii wakwa. Nīmakahunjia ūhoro wa ūrii wakwa kūrī andū a ndūrīrī. 20 Nao nīmakarehe arīu a thogou othe, kūuma ndūrīrī-inī ciothe, marehwo makuūītwo nī mbarathi, na ngaari cia ita, na makaari ma kūguuccio, na mahaicīte nyūmbū na ngamīrīa, moke kīrima-inī gīakwa kīrīa kīamūre kūu Jerusalemu, matūīke ta igongona harī Jehova," ūguo nīguo Jehova ekuuga. "Nao magaaciehe o ta ūrīa andū a Israeli marehaga ngano yao ya maruta kūu hekarū-inī ya Jehova ūkuūītwo na indo iria itarī thaahu. 21 Na niī nīngathura amwe ao matūīke athīnjīri-Ngai na Alawīi," ūguo nīguo Jehova ekuuga. 22 Jehova ekuuga atīrī, "O ta ūrīa igūrū ūrī ūrīna thī njerū iria

ngūthondeka igatūūra mbere yakwa-rī, ūguo noguo rīitwa rīaku na njiaro ciaku irītūūraga. **23** Kuuma Karūgamo ka Mweri ūmwe nginya Karūgamo ka Mweri ūrīa ūngī, na kuuma Thabatū ūmwe nginya Thabatū ūrīa ūngī, andū othe nīmagookaga kūhooya mainamīriire mbere yakwa,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **24** “Nao nīmakoimagara makerorere ciimba cia andū arīa maanemeire; nī ūndū ığunyū ciao itigakua, o na kana mwaki ūrīa wa kūmacina ūhore, nao nīmagatuūka ta kīndū gīthūirwo mūno nī andū othe.”

Jeremia

1 Maya nîmo maündü maria maaririo nî Jeremia, mûrû wa Hilikia, ûmwe wa athînjîri-Ngai aria maatûraga itûura rîa Anathothu kuu bûrûri wa Benjamini. **2** Ndûmîrîri ya Jehova nîyanginyîrire mwaka-inî wa ikûmi na itatû wa wathani wa Josia, mûrû wa Amoni, mûthamaki wa Juda, **3** o na ningî matukû-inî ma wathani wa Jehoiakimu mûrû wa Josia, mûthamaki wa Juda, o nginya mweri wa gatano, mwaka-inî wa ikûmi na ûmwe wa wathani wa Zedekia mûrû wa Josia, mûthamaki wa Juda, rîrîa andû a Jerusalemu maatahirwo. **4** Ndûmîrîri ya Jehova nîyanginyîrire, ngîrwo atîrî, **5** “Mbere ya gûkûumba nda-inî ya maitûguo-rî, no ndaakûû, o na ûtanaciarwo-rî, nîndakwamûrîte; nîndagûtire mûnabii wa kûrathagîra ndûrîri.” **6** Na niî ngîmûcookeria, ngiuga atîrî: “Hî, Mwathani Jehoval! Niî ndiû kwaria; niî ndî o mwana.” **7** Nowe Jehova akînjîra atîrî: “Tiga kuuga atîrî, ‘Niî ndî o mwana.’ No nginya ûthîi kûrî mûndû o wothe ngûgûtûma kûrî we na ûmwîre ûrîa wothe ngûgwatha. **8** Ndûkanametigîre, nîgûkorwo ndî hamwe nawe, na nîngakûhonokia,” ûguo nîguo Jehova ekuuga. **9** Hîndî iyo Jehova agîtambûrkia guoko, akînhutia kanua, akînjîra atîrî, “Rîu nîndekîra ndûmîrîri yakwa kanua gaku. **10** One, ûmûthîi nîndagûtua mûnene wa ndûrîri o na wa mothamaki, nîgeetha ûmunyage na ûmomorage, wanangage na ûng’âuranagie, na wakage na ûhaandage.” **11** Ndûmîrîri ya Jehova nîyanginyîrire, ngîrîo atîrî: “Jeremia, nî kîi ûroona?” Na niî ngîcookia atîrî, “Ndîrona rûhonge rwa mûti wa mûrothi.” **12** Jehova akînjîra atîrî, “Iî, nîguo niwona wega, tondû njûthîrîrie nyone atî ndûmîrîri yakwa nîyahingio.” **13** Ningî ndûmîrîri ya Jehova nîyanginyîrire o ringî ngîrîo atîrî: “Nî kîi kîngî ûrona?” Na niî ngîcookia atîrî, “Ndîrona nyûngû igûtherûka, iinamîte kuuma mwena wa gathigathini.” **14** Nake Jehova akînjîra atîrî, “Mwanangîko uumîte na mwena wa gathigathini, nîugaitîrîrio andû othe arîa matûraga bûrûri ûyû. **15** Ndî hakuhî gwîta andû othe a mothamaki ma gathigathini,” ûguo nîguo Jehova ekuuga. “Athamaki ao nîmagooka mahaande itî ciao cia ûthamaki matoonyero-inî ma ihingo cia Jerusalemu; nîmagooka mathiûrûrkîrie thingo ciiothe cia Jerusalemu, na mokîrîre matûura mothe ma Juda. **16** Nîngatuûra andû akwa matûro ma ciira, tondû wa

waganu wao wa kûndirika, na wa gûcinîra ngai ingî ûbumba, na kûhooya indo iria methondekeire na moko mao. **17** “Ükîra wîhaarîrie! Rûgama na ûmeere ûndû o wothe ûrîa ngûgwatha. Ndûkamakio nîo, kana na nîi ngûmakie ürî mbere yao. **18** Ümûthî-rî, nîndagûtua ta itûura rîrige na hinya, na ta gitugî già kîgera, na ta rûthingo rwa gîcango, nîgeetha wîyûmie üûkîrîre bûrûri wothe: üûkîrîre athamaki a Juda, na anene, na athînjîri-Ngai akuo, o na andû othe a bûrûri ûyû. **19** Nîmakarûa nawe no matigaakûhoota, nîgûkorwo ndî hamwe nawe na nîndirikûhonokagia,” ûguo nîguo Jehova ekuuga.

2 Ningî ndûmîrîri ya Jehova nîyanginyîrire, ngîrwo atîrî: **2** “Thîi ûkaanîrîre ükîiguagwo nî andû a Jerusalemu, ûmeere atîrî: “Nîndirikanaga ûrîa weheanîte kûrî niî rîrîa warî mwîthî, na ûrîa wanyendete rîrîa ndakûhikirie na ükînûmîrîra kuu werû-inî, tûgîtuîkanîria kuu bûrûri ücio ûtaahandagwo irio. **3** Israeli-rî, aatûrîte aamûrîrwo Jehova, arî maciaro ma mbere ma magetha make; arîa othe maamûtambuuraga maatuirwo ahîtia, nao magîkinyîrîwo nî mwanangîko,” ûguo nîguo Jehova ekuuga. **4** Thikîrîriai mûigue ndûmîrîri ya Jehova, inyuî andû a nyûmba ya Jakubu, inyuî inyuothê andû a mîhîrîga yothe ya nyûmba ya Israeli. **5** Jehova ekuuga atîrî: “Nî mahîtia marîkû maithe manyu maanyonire namo, atî nîkîo maandirikire, makîndaihîrîria ûguo? Maarûmîrîre mîhianano îtarî kîene, nao ene makîaga kîene. **6** Matiigana kûuria atîrî: “Jehova arî ha, ûrîa watûrutire bûrûri wa Misiri, agîtûgereria werû-inî ûtaarî kîndû, tûkîgerera bûrûri warî wa werû na iharûrûka, bûrûri ûtoiraga mbura, na warî nduma ta ya gîkuû, bûrûri ûtaageragîrwo na ûtaatûragwo nî mûndû?” **7** Nîndamûrehire bûrûri mûnoru, nîguo mûrînage matunda maguo, na mwîgune na indo ciakuo iria njega. No inyuî muokire, mûgîthaahia bûrûri wakwa na mûgîtûma igai rîakwa rîthûrûwo mûno. **8** Athînjîri-Ngai matiigana kûuria atîrî: “Jehova arî ha?” Arîa marûmbûyagia watho matiigana kûumenya; atongoria ao nîmanemeire. Anabii maarathaga mohoro makîgwetaga Baali, marûmîrîre mîhianano îtarî kîene. **9** “Nî ûndû ücio nîngumûciirithia o ringî,” ûguo nîguo Jehova ekuuga. “Ningî nîngaciirithia ciana cia ciana cianyu. **10** Ringai mûthîi hûgûrûrû-inî cia Kitimu mûkerorere, ningî mûtûmane gûthiio Kedari gûgatuûrio wega, muone

kana kūrī kuoneka ūndū ta ūyū: **11** Atīrīrī, nī kūrī rūrīrī rūrī rwatirika ngai ciaruo, rūkigarūrūkīra ngai ingī? (O na harīa ngai icio itarī ngai.) No rīrī, andū akwa nīmakūuranītē Riiri wao na mīhianano ītarī kīene. **12** Inyuū igūrū-rī, makaai nī ūndū wa ūhoro ūcio, inainai mūrī na kieha kīnene,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **13** “Andū akwa nīmekīte mehia meerī: Nīmandirikīte, o nī gīthima kīa maaī ma muoyo, na makeyenjera marima mangī ma maaī, namo nī marima mamethūkangu, matangiīga maaī. **14** Rīu-rī, anga Isiraeli nī ndungata, o mūndū ūciarīrwo ūkombo-inī? Nī kīi gītūmīte atūkē mūndū wa gūtahwo? **15** Mīrūūthi nīrraramīte; nīmūraramīire. Nīyanangīte būrūri wake; matūūra make macinītwo na mwaki, na magatigwo matarī mūndū. **16** O na andū a Memufisi, na a Tahapanahesi nīmagūtihiitē, magagwīkīra rūhara ruototia rwa mūtwe. **17** Githī tiwe mwene wīrehereire māndū maya nī ūndū wa gūtirika Jehova Ngai waku, o rīrīa we aagūtongoragia na njīra īrīa wageraga? **18** Rīu-rī, nī kīi gīgūtūma ūcooke būrūri wa Misiri ūkanyue maaī ma Shihoru? Na ningī-rī, ūgūthīi Ashuri nīkī, ūkanyue maaī ma Rūūrī rwa Farati? **19** Waganu waku nīguo ūgaakūherithia, nakuo gūcooka na thuutha gwaku nīgūgakūrūthia. Tondū ūcio wīciirie wega na ūmenye ūrīa arī ūndū mūūru mūno na ūrī ruo harīwe, rīrīa ūtirikīte Jehova Ngai waku, na rīrīa ūkwaga kwīndigīra,” ūguo nīguo Mwathani, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ekuuga. **20** “Nīwoinangire icooki rīaku rīa ngingo o tene, na ūgūtuuanga mīhīndo yaku; woigire atīrī, ‘Ndīgūcooka gūgūtungatal’ Tondū-rī, tūrima-inī tūrīa tuothe tūrīahu na igūrū, na rungu rwa mūtī o wothe mūruru nīkuo wakomaga ūkīhūrūa ūmaraya. **21** Nī ndaakūhaandīte ūrī ta mūthabibū mūthuuranīre wa mūthembā ūrīa mwega. Wagīcookire kūngarūrūka atīa, ūgīthūka, ūgītuuka ta mūthabibū wa gīthaka? **22** O na ūngīthamba na igata, o na ūhūthīre thabuni mūngī mūno-rī, kīmeni kīa wīhia waku ndingītīga gūkīona,” ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **23** “Rīu-rī, ūngīhota atīa kuuga atīrī: ‘Nīi ndīthaahītie; ndirūmīrīre kīrīa kīa Mabaali?’ Ta rora wone mītugo yaku kū ūgūtambā-inī; wīcūūranie wega māndū marīa wīkīte. Wee ūhaana ta moori ya ngamīra īgīcangacanga kūndū na kūndū, **24** ūkahaana ta njagī ūrīa ūmenyerete gūkīkara werū-inī, ūrīa ūnuhanuhaga ūrīa ūkwenda kūhaiicwo; ūrīa ūrī na mūrukī-rī, nū ūngīhota kūmīrigīrīria? Njamba iria ingīmīenda, itingīnogia

ikīmīcaria; mweri wayo wakinya, nīikamīona. **25** Tiga kūhanyūka nginya ūthirīrwo nī iraatū magūrū, naguo mūmero waku ūng'are. No wee ūkiuga atīrī, ‘Hatīrī bata! nīnyendete ngai cia kūngī, na no nginya ndīciume thuutha.’ **26** “O ta ūrīa mūici aconorithagio aanyiitwo, ūguo no taguo nyūmba īno ya Isiraeli īconorithītīo: o ene, na athamaki ao, na anene ao, na athīnjīri-Ngai ao, na anabii ao. **27** Meeraga mūtī atīrī, ‘Wee nīwe Baba,’ na makeera ihiga atīrī, ‘Wee nīwe wanjiarire.’ Nīmahutatīire, makaaga kūnyonia mothīiū mao; no rīrīa marī thīna-inī manjīrīraga atīrī, ‘Ūka ūtūhonokiel’? **28** Ikīrī kū ngai icio mwethondekeire? Kīrekei ciūke, aakorwo no imūhonokie ūrīa mūrī thīna-inī! Nīgūkorwo ngai ciaku cingīhīte o ta matūūra maku, wee Juda. **29** “Mūgūkīndūthia nī ūndū kī? Inyuothē nīmūūnemeire,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **30** “Nī wīra wa tūhū ndaarutire nīgherithia andū anyu; matiigana kūigua maakaanio magarūrūke. Rūhīi rwaku rwa njora nīrūniinīte anabii anyu, o ta mūrūūthi ūrīa mūrītāni. **31** “Atīrīrī, inyuū andū a rūciaro rūrū, mwīcūranie wega ūhoro wa ndūmīrīrī īno ya Jehova: ‘Kaī nduīkīte ta werū harī Isiraeli, kana ta būrūri ūrī nduma nene? Nī kīi gītūmīte andū akwa moige atīrī, ‘Ithū ūtūkīkaga ūrīa ūtūkīwenda; ūtūtagūcookerera ūringī?’ **32** Rīu-rī, mūrītū ahota kūrīganīrwo nī mathaga make ma kwīgemīa, kana mūhīki arīganīrwo nī nguo ciaku cia ūhīki? No rīrī, andū akwa nīmarīganīrwo nī niī, matukū maingī matangītarīka. **33** Kaī nī ūrī ūngī ūmīngī ūrīa ūgūcāria wendo-il! Nī ūndū ūcio o na atumia arīa aaganu mūno no merute na mīthīre yaku. **34** Nguo-inī ciaku-rī, andū nīmoonaga thakame ya athīnī arīa matarī ūrūrū mekīte, o na aakorwo ndwamanyiitire magītua nyūmba. No rīrī, o na gūtarii ūguo **35** wee uugaga atīrī, ‘Nīi ndīrī ūndū ūmūru njīkīte; we ndandaakārīre.’ No nīi nīngūgūtūra ciira, tondū uugaga atīrī, ‘Nīi ndīlhītīe.’ **36** Ūrīūngariūngaga nīkī, ūkīgarūrīraga mīthīre yaku? Nīūgaconorithio nī būrūri wa Misiri, o ta ūrīa waconorithirio nī Ashuri. **37** Ūgaacooka uume kūndū kū ūigīrīre moko mūtwe, nīgūkorwo Jehova nīaregeete acio wīhokete, o matigāgūteithia.

3 “Mūndū angītīgana na mūtumia wake, nake mūtumia ūcio athīi ahikīre mūndū ūngī-rī, mūthuuri ūcio no amūcookerere? Githī būrūri ūcio to ūthaahē biū? No wee-rī, ūtūrīte ūhūrīraga ūmaraya na endwa aku aingī mūno! Rīu-rī, wee no ūnjookerere?” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **2** “Ta

tiira maitho ūcūthīrīrie tūcūmbīrī twa irīma kūrīa gūtīgītwo ūtheri. Nī kūrī handū ūtarī wakomwo nawe? Mīkīra-inī ya njīra-rī, nīkuo wetagīrīra endwa aku, kūu nīkuo waikaraga thī ūkameterera, o ta Mūarabu arī werū-inī. Wee nīūthaahitie būrūri ūyū na ūmaraya waku na waganu waku. 3 Tondū wa ūgu-rī, mbura ya maguna-ng'ombe nīgīrītio yure, o na irīa ya gūkūria irio nayo īkaaga kuura. No rīrī, wee nīūmītie gīthīthi ta kīa mūmaraya, ūkaaga thoni o na hanini. 4 Githī to rīu wanjīta ūkiugaga: ‘Baba, wee mūrata wakwa kuuma ndī o mūnini, 5 kaī ūgūtītūra ūrakarīte? Mang’ūrī macio maku-rī, megūgīthī na mbere nginya tene?’ ūguo nīguo waragia, no ūgacooka ūgeeka ūru wothe ūrīa ūngīhota.’ 6 Matukū-inī ma wathani wa Mūthamaki Josia, Jehova nīanjūririe atīri: ‘Iī nīwonete ūrīa Israeli aahutatīre? Nīhaicīte gīthūngūrī-inī gīothe kīrīa kīraihu na igūrū, na agathīrī rungu rwa mūtī o wothe ūrīa mūruru na akahūrīra ūmaraya kuo. 7 Ndeciirītie atī nīkanjookerera aarikia gwīka maündū macio mothe, nowe ndaigana kūnjookerera, nake mwarī wa nyina, Juda, ūrīa ūtaarī mwīhokeku, agītīonera maündū macio. 8 Nīndaheire Israeli ūcio wahutatīre marūa ma gūtīgana nake, ngīmūngata nī ūndū wa ūtharia ūcio wake wothe. No rīrī, nīndonire atī o na Juda, mwarī wa nyina ūcio ūtaarī mwīhokeku, ndaarī na guoya; o nake nīoimagare, agītīhī gūtharia. 9 Tondū wa ūrīa Israeli oonaga ūmaraya wake ūtarī ūndū mūnene harī we, nīathaahirie būrūri ūcio, agīkīrīria kūhūrīa ūmaraya na ūndū wa kūhooya mahiga na mītī. 10 O na kūrī ūguo-rī, Juda, mwarī wa nyina ūcio ūtaarī mwīhokeku, ndaanjookereire na ngoro yake yothe, no aanjookereire na ūhinga,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. 11 Jehova akīnjīra atīri: ‘Israeli, ūrīa waahuutatīre-rī, nī mūthingu gūkīra Juda, ūcio ūtaarī mwīhokeku. 12 Thī ūkahunjanīrie ndūmīrī ūno werekeire mwena wa gathigathini, uuge ūū: “Njookerera, wee Israeli, o wee ūhutatīre,” ūguo nīguo Jehova ekuuga, ‘na nīi ndigacooka gūkūhetera gīthīthi na marakara, nī ūndū njiyūrītwo nī tha,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. ‘Ndigūtūra ndakarīte nginya tene. 13 Wee ūndū ūrīa ūgwīka-rī, no kūumbūra mahītia maku, nī ūndū wa ūrīa ūremeire Jehova Ngai waku, nī ūndū wa ūrīa waneitanga, ūkīlīheanaga kūrī ngai cia kūngī, rungu rwa mūtī o wothe mūruru, na ūkaaga kūnjathīkīra,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. 14 Jehova ekuuga atīri: ‘Njookerera, inyū andū aya mūhutatīre, nīgūkorwo

nī niī mūthuuri wanyu; nīngamūcookanīrīria, ndute mūndū ūmwē itūūra-inī ūrmwe, na angī eerī ndīmarute mūhīrīga ūmwē, ndīmūtware Zayuni. 15 Nīngacooka ndīmūhe arīthi arīa ndīthuuriire na ngoro yakwa, arīa makaamūtongoragia marī na ūūgī o na ūmenyo.’ 16 Jehova ekuuga atīri: ‘Matukū-inī macio, rīrīa mūgaakorwo mūngīlhīte mūno gūkū būrūri ūyū-rī, andū matigacooka kuuga, ‘Ithandūkū rīa kīrīkanīrī kīa Jehova.’ ūhoro ūcio ndūgatoonya meciirīa-inī mao kana ūririkanwo; rītīgeciirī ūhoro warīo o na kana ūrīhondekwo ūngī. 17 Hīndī ūyo mageetaga itūūra rīa Jerusalemu Gītī kīa ūthamaki kīa Jehova, nacio ndūrīrī ciothe nīkongana kūu itūūra rīa Jerusalemu nī ūndū wa gūtīa ūtīwa rīa Jehova. Matigacooka kūrūmīrīra ūremi wa ūru wa ngoro ciao. 18 Matukū-inī macio nīyūmba ya Juda nīkānyiitana na nīyūmba ya Israeli, na o eerī nīmagooka moimīte būrūri wa mwena wa gathigathini, makinye būrūri ūrīa ndaaheire maithe manyu ūtuīke igai rīao. 19 ‘Nīi mwene ngīuga atīri, ‘Ingīakenire atīa ngīmūtua ta ariū akwa, na ndīmūhe būrūri mwega, igai rīrīa rīega rīkīrīte magai ma ndūrīrī ciothe.’ Ndeciirīgia mūrīnjītaga ‘Baba’ na mwage kūūhutatīra nīguo mūtīg kūnūmīrīra. 20 No rīrī, o ta mūtumia ūtarī mwīhokeku harī mūthuuriwe, ūguo noguo mūkoretwo mūtarī ehokeku harī nīi, inyū ūyūmba ya Israeli,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. 21 Kīrīro nīkīgūtīwo kūndū kūrīa gūtūgūrī ūgūtarī kīndū, kūgīrīka na gūthaithana kwa andū a Israeli, nī ūndū nīmogometie njīra ciao, na makarīanīrīwō nī Jehova Ngai wao. 22 ‘Njookerera, inyū andū aya mūhutatīre; nīngūmūhonīa nīguo mūtīgacooke gūcooka na thuutha.’ Magīcooka atīri, ‘Iī nīguo, nītūgūuka harīwe, nīgūkorwo wee nīwe Jehova Ngai witū. 23 Ti-itherū inegene rīa ūhooi mīhianano kūu tūrīma-inī o na kūu irīma-inī nī ūrīa maheeni; ti-itherū, ūhonokio wa Israeli ūrī na Jehova Ngai witū. 24 Kuuma o ūnīni-inī witū, ngai icīo cia mīhianano cia thoni nīcio ciananīna maciaro ma mawīra ma maithe maitū: ndūrūrū ciao cia mbūrī na cia ng'ombe, aanaake ao na airītū ao. 25 Nītwīgūtīhei thī ūtūconokete, nacio njono ciitū ūtūhumbīre. Nī twīhīrīje Jehova Ngai witū, ithūrī o hamwe na maithe maitū; kuuma ūrīa twarī anini nginya ūmūthī ūyū-rī, ūtūrītē ūtarī twāthīkīra Jehova Ngai witū.’

4 ‘Atīrīrī wee Israeli, ūngīkorwo nīfūgūcooka-rī, njookerera,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. ‘Ungīheria mīhianano ūyo yaku ūrī magigi, na ūtīge

gūcooka kūrūura rīngī, 2 ningī ūngīrūmia ūhoro wa ma, na ūtuanīri ciira wa kīhootho, na wa ūthingu, na wīhīte ūkiugaga atīri, ‘Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūraga muoyo,’ hīndī iyo ndūrīri nīkarathimwo nīwe, na thīnī wake nīkaagīa na riiri.’ 3 Atīrīri, Jehova areera andū a Juda, o na andū a Jerusalemu ūū: ‘Cimbai mīgūnda yanyu ūrīa ūrī ngamba, na mūtikahaande irio mīigua-inī. 4 Mwīamūrīrei Jehova, na ūndū wa kūruithia ngoro cianyu inyuī andū aya a Juda, na inyuī mūtūraga Jerusalemu, nīgeetha mang’ūrī makwa matigaakane ta mwaki, nī ūndū wa ūru ūrīa mwīkīte, maakane mage mūndū wa kūmahoria. 5 ‘Anīrīrai kūu Juda, na mūhunjie ūhoro kūu Jerusalemu, muuge ūū: ‘Huhai tūrumbeta būrūri-inī guothe! Anīrīrai na kayū muuge atīri: ‘Mwīcookanīrīrei! Nītūrīrei matūrā-inī marīa manene mairigīre!’ 6 Haandai bendera mūthīi mwerekeire Zayuni! Mwītharei narua mwīhonokie! Nīgūkorwo nīndīrarehithia mwanangīko uumīte mwena wa gathigathini, o na kūniinanwo kūnene.’ 7 Mūrūrūthi nīumīte kimamo-inī kīaguo; mūniinani wa kūniina ndūrīri nīoimagarīte. Oimīte gwake oke aanange būrūri waku. Matūrā maku makaanangīka, mage mūndū wa gūtūura kuo. 8 Nī ūndū ūcio-rī, mwīhumbe nguo cia makūnia, cakayai na mūrīre, nī ūndū tūtirī tūrehererwo nī mang’ūrī macio mahiū ma Jehova. 9 Jehova ekuuga atīri, ‘Mūthenya ūcio-rī, mūthamaki na anene ake nīmagakua ngoro, nao athīnjīri-Ngai nīmakagegeara, nao anabii mamake.’ 10 Hīndī iyo ngiuga atīri: ‘Hī! Mwathani Jehova, ti-itherū nī ta ūkiheenieti andū aya biū, o na ūkaheenia Jerusalemu, nī ūndū wa kūmeera atīri, ‘Nīmūkaagīa na thayū,’ o rīrīa tūigīrīrū rūhiū rwa njora mīmero.’ 11 Ihinda rīu andū aya o hamwe na Jerusalemu nīmakeerwo atīri, ‘Rūhuho rūhiū ruumīte kūndū kūrīa gūtarī kīndū kūu gūtūgūrū werū-inī nīrūkahurutana rwerekeire kūrī andū akwa, no rīrī, ti ta rūrīa rwa kūhuha irio kana rwa gūcitheria; 12 nī rūhuho rūrī na hinya kūrī rūu ruumīte kūrī nīi. Rīu nīngūmatuīra matuīro ma ciira.’ 13 Ta rorai muone! Mūndū ūcio aroka ta matu, ngaari ciake cia ita irooka ta kīhūkanio, nacio mbarathi ciake ihanyūkaga gūkīra nderi. Iīya witū-ī! Tūrī aniine biū. 14 Wee Jerusalemu-rī, theria ūru kuuma ngoro-inī yaku nīguo ūhonoke. Ügūtūra ūthugundaga ūru meciiria-inī maku nginya-rī? 15 Nī kūrī na mūgambo wa mūndū ūranīrīra kūu Dani, ūkaanīrīra ūhoro wa mwanangīko kūu ūrīma-inī cia Efiraimu. 16

“Irai ndūrīrī ūhoro ūcio, hunjīriai Jerusalemu muuge atīrī: ‘Ita inene rīa gūgūkīrīra nīrīroka riūmīte bürūri wa kūraya, na rīroka na mbugīrīrio ya mbaara ya gūkīrīra matūura mothe manene ma Juda. 17 Marīrigicīrie o ta andū marangīire mūgūnda, tondū itūura rīu nīrīnemeire, rīkanjūkīrīra,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 18 “Mīthīire yaku mwene na cīko ciaku nīcio ikūreheire maūndū macio. Rīrī nīrīo iherithia rīaku. Na kaī nī irūrū-ī! Kaī nīrīgīttheeca ngoro-ī!” 19 Wūi, ruo-ī, wūi ruo-ī! Ndīrenyogonda nī ruo. Wūi, ruo rūnene ngoro-inī yakwa-ī! Ngoro yakwa nīratumatumā, ndingihota gūkirīrīria. Nīgūkorwo nīnjiguīte mūgambo wa karumbeta; nīnjiguīte mbugīrīrio ya mbaara. 20 Mwanangīko ūrarūmanīrīra na mwanangīko; bürūri wothe nīwanangītō. O rīmwe hema ciakwa nīthūkangie, o kahinda gatarī cooho kīgitio gīakwa gīgathūkangio. 21 Nī nginya rī ngūtūura nyonaga bendera ya mbaara, na ngaigua mūgambo wa karumbeta? 22 “Andū akwa nī irīmū; matinjūū. Nī ciana iteciiragia, na ikaaga ūmenyo. Ügī ūrīa marī naguo no wa gwīka ūtūrū; matiū gwīka wega.” 23 Ndaacūthīrīrie thī, ngīfona atī ndīarī ūrīa yatarī na ndīarī na kīndū; ningī ngīcūthīrīria matu-inī, ngīfona atī gūtiarī na ūtheri. 24 Ndaacūthīrīria irīma, ngīfona atī nīgūthingitha ciathingithaga; natuo tūrima tuothe nī kwereera twereeraga. 25 Ngīcūthīrīria, ngīfona atī gūtiarī na andū; nyoni ciithe cia ūrīa-inī nīciombūkīte ikoora. 26 Ngīcūthīrīria, ngīfona bürūri ūrīa waciaraga maciaro maingī, watūkīte o werū mūtheri, matūura makuo mothe nīmamomokeire hau mbere ya Jehova, makagūa thī nī ūndū wa marakara make mahiū. 27 Ü ūguo Jehova ekuuga: “Būrūri wothe nīukanangwo, o na gūtuīka ndikaūniina biū. 28 Nī ūndū ūcio thī nīgacakaya, narīo igūrū rīgīe nduma, tondū ūguo nīguo njugīte, na ndingīricūkwo. Nīndūte itua na ndikūgarūrūka.” 29 Rīrī kwaiguuo mūrurumo wa andū arīa mathiiaga mahaicīte mbarathi na wa andū arīa maikagia mīguī-rī, andū a matūura mothe no makoora. Amwe ao makoorīra ihinga-inī, nao amwe ao makahaica ndwaro-inī cia mahiga. Matūura macio mothe nīmathaamītō; gūtiarī mūndū ūkaragākuo. 30 Ūreka atīa, wee ūnūhītō? Ūkīwīhumba nguo ndune na ūkegemia na mathaga ma thahabu nīkī? Ūrahaka mbutu ciaku cia maitho rangi nīkī? Atīrīrī, kwīgemia gwaku no gwa tūhū. Endwa aku nīmakwagīire bata; rīu maracaria ūrīa mangīkūrūta muoyo. 31 Nīndīraiguua kīrīro ta kīa mūndū-wa-nja

akīrūmwō, arī na mūcaayo ta wa mūtumia agīciara mwana wake wa irigithathi: nī kīrīro kīa Mwarī wa Zayuni agīteeha, atambūrūkītie moko make, akiugaga atīrī, “Wūi-ī-iya-wakwa-īl Nīndīraringīka; muoyo wakwa nīmūneane kūrī oragani.”

5 “Ta ambatai na mūkūrūke barabara-inī ciothe cia Jerusalemu, mūrore na mūcarie, na mūtūrie ihaaro-inī ciakuo. Hihi mwahota kuona mūndū o na ūmwe wīkaga maūndū ma kīhotoo kana akarūmbūya ūhoro wa ma; muona mūndū ta ūcio, nīngarekerā itūura rīa Jerusalemu. **2** O na gūtuūka nīmehītaga makoigaga atīrī, ‘Ti-itherū o ta ūria Jehova atūuraga muoyo,’ kwīhīta kwao no kwa maheeni.” **3** Wee Jehova, githī maitho maku ti ūhoro ūria wa ma macaragia? Wamarangire iringa, no matiigana kūiguā ruo; wamahehenjire, no makīrega ūtaaranī ūcio. Momirie ithiithi ciao gūkīra ihiga, makīrega kwīrira. **4** Ngīciiria atīrī: “Aya nī andū athīni; nī andū akīgu, nīgūkorwo matiūū njīra ya Jehova, kana makamenya ūria Ngai wao endaga. **5** Nī ūndū ūcio nīngūthī kūrī atongoria ngaaranīrie nao; ti-itherū acio nīmoī njīra ya Jehova, na makamenya ūria Ngai wao endaga.” No rīrī, othe marī hamwe, nīmoinangīte icooki rīao rīa ngingo, na magatua mīkwa. **6** Nī ūndū wa ūguo-rī, mūrūthī nīukoima mūtitū-inī ūmatharikire, na njūū yume werū-inī ūmatambuurange, nayo ngarī ūmoherie njīra-inī cia matūūra mao, nīguo ūtambuurange mūndū wothe ūria ūngīgeria kuuma nja, nī ūndū ūremi ūcio wao nīuingīhite mūno, na ūhoro wao wa gūcooka na thuutha nī mūingī. **7** “Ngūmūrekera nīkī? Ciana cianyu nīciindirikite, na ikeehīta ikīgwetaga marītwā ma ngai cia tūhū. Nī ndaamaheaga o kīrīa gīthe mabataragio nīkī, no-o no gūtharia maatharagia, makahatikana nīguo matoonye nyūmba cia maraya. **8** Mahūūnīte magatuūka ta mbarathi cia njamba cikīrirīria cia mīgoma, o ūmwe wao akeriragīria mūtumia wa mūndū ūria ūngī. **9** Githī ndikīagīrīrīwo nīkūmaherithia nī ūndū wa maūndū macio?” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “Githī ndikīagīrīrīwo nī kwīrhīria harī rūrīrī ta rūu? **10** “Tuīkanīriai mīgūnda yao ya mīthabibū mūmīharaganie, no mūtikamīanange biū. Hūrūrai honge ciayo, nīgūkorwo andū aya ti a Jehova. **11** Andū a nyūmba ya Israeli na andū a nyūmba ya Juda nīmagīte wīhokeku harī nī biū,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **12** Nīmaheenanītie ūhoro wīgīi Jehova; moigīte atīrī, “Ndarī ūndū egwīka! Gūtīrī ūru tūkuona; tūtikoona tūtharīkīrīwo na rūhiū rwa njora kana tuone ng’aragu.

13 Anabii nī a tūhū ta rūhuho, nakio kiugo kīa Jehova gītirī thīnī wao; nī ūndū ūcio-rī, ūguo moiğite nīguo mageekwo.” **14** Nī ūndū ūcio, Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī: “Tondū wa andū acio kwaria ndeto ta icio, ndūmīrīri yakwa ūrīa ngwīkīra kanua-inī gaku ngaamītua ta mwaki, nao andū aya ndīmatue ta ngū, mwaki ūcio ūmacine ūmaniine. **15** Atīrīrī, inyuī andū a nyūmba ya Israeli,” ūū nīguo Jehova ekūmwīra, “nīngūtūma mūñkīrīrwo nī rūrīrī ruumīte kūndū kūraya: naru o nī rūrīrī rūtūrīrīte kuuma o tene, andū mūtangīmenya rūthiomī rwao, o na kana mūigue mwarīrie wao. **16** Mathiaka ma mīguī yao matarii ta mbīrīra iria ītathikītīwo; othe nī njamba irī hinya. **17** Nao nīmakaarīna maniine magetha manyu o na irio cianyu, na marīe na maniine aanake na airītu anyu; nīmakaarīa ndūrūrū cianyu cia mbūri na cia ng’ombe maciniine, ningī marīe mīthabibū na mīkūyū yanyu. Nīmakananga matūura marīa mairigīre na rūhiū rwa njora, o macio mwīhokaga. **18** “No rīrī, o na matukū-inī macio, ndigakwananga ngūniine biū,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **19** “Na rīrīa andū makooria atīrī, ‘Nī kīrī gītūmīte Jehova Ngai witū atwīke maūndū maya mothe?’ Ükamacookeria, ūmeere atīrī: ‘O ta ūrīa inyuī mwandirikire na mūgītungatīra ngai cia kūngī mūrī būrūri-inī wanyu-rī, ūguo noguo mūgaatungatagīra andū a kūngī mūrī būrūri ūtarī wanyu.’ **20** “Anīrīra ūhoro ūyū kūrī andū a nyūmba ya Jakubu, na ūūhunjie kūu Juda, uuge atīrī: **21** Ta thikīrīrīrai inyuī andū aya akīgu na mūtarī mbuguīro, o inyuī mūrī na maitho na mūtionaga, na mūrī na matū na mūtiiguaga: **22** Githī inyuī mūtiagīrīrwo nīkūnjītīgīra?” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “Githī inyuī mūtiagīrīrwo nīkūinaina mūrī mbere yakwa? Ndaatūmire mūthanga ūtūke mūhaka wa iria rīrīa inene, ngītua rūrīgo rwa gütūura, rūtāngīagararwo nī iria ūrī. Makūmbī ma maaī no moyane, no matingīrītooria, no mahūyīke, no matingīrwagarara. **23** No andū aya-rī, marī ngoro cia rūng’athio na nemī; nīmahītītie njīra na makoora. **24** Nao matingīrīra atīrī, ‘Nītwītīgīrei Jehova Ngai witū, ūrīa ūheanaga mbura ya kūmeria hīrīra, na ya gūkūria irio o kīmera gītakinya, o we ūrīa ūtūheaga mwīhoko wa kūgetha mahinda maakinya.’ **25** Mahītīa manyu nīmo matūmīte mūraihiīrīro nī maūndū macio; mehia manyu matūmīte mwage maūndū marīa mega. **26** “Thīnī wa andū akwa-rī, nī kūrī andū aaganu arīa maikaraga moheirie ta

andū arīa mategaga nyoni, na ta andū arīa mambaga mītego ya kūgwatia andū. 27 O ta ūrīa gīkerenge kīlyūraga nyoni, ūguo nīguo nyūmba ciao ciyūrīte ūheenania; matongete na makagīa na hinya, 28 ningī manorete na makanyoroka mwīrī. Waganu wao nīūngīlhīte mūno; maticiiragīrīra mwana wa ndigwa nīguo ahootane ciira-inī, na matirūagīrīra kīhootho kīa mūndū mūkīa. 29 Githī ndikīagīrīirwo nīkūmaherithia nī ūndū wa maūndū macio?" ūguo nīguo Jehova ekuuga. "Githī ndikīagīrīirwo nī kwīrīhīria harī rūrīri ta rūrū? 30 "Ūndū mūūru mūno na wa kūmakania nīwīkīkite būrūri-inī ūyū: 31 Anabii marathaga mohoro ma maheeni, nao athīnjīri-Ngai magaathana ūrīa mekwenda, nao andū akwa ūguo nīguo mendaga. No inyuī-rī, kīrīkīrīro-inī kīa maūndū macio mūgeeka atīa?

6 "Mwītharei mwīhonokie, inyuī andū a Benjamini!

Mwītharei muume Jerusalemu! Huhai karumbeta mūrī kūu Tekoa! ūkīrai kīmenyithia kūu Bethi-Hakeremu! Nīgūkorwo ūrū nīūkīte uumīte na mwena wa gathigathini, na nī ūrū wa kūniinanwo kūnene mūno. 2 Nīngananga Mwarī wa Zayuni, o ūcio mūthaka na mwībacīrīri mūno. 3 Arīthī marī na ndūrū ciao cia mbūri nīmagooka nīguo mamūkīrīre; nīmakaamba hema ciao imūthiūrūkīrīre mēna yothe, o mūndū o mūndū akarangīra handū hake." 4 "Mwīhaarīriei tūrūe nake! Arahūkai, rekei tūmūtharīkīre mīaraho! No rīrī, wūi-īiya-! Nīkūratuka, nacio ciīruru cia hwaī-inī nīiraraiha. 5 Nī ūndū ūcio, arahūkai, tūtharīkīre kūrī ūtukū, tūharaganie ciīgitio ciake iria nūmu!" 6 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī: "Temai mītī mūmīige ihūba nene ing'etheire Jerusalemu. Itūura rīrī inene no nginya rīherithio; nī ūndū rīiyūrīte ūhoro wa kūhinyanīrīria. 7 O ta ūrīa gīthima gītherūkīkaga maaī-rī, ūguo noguo itūura rīu rītherūkīkaga waganu. Maūndū ma ūhinya na wanangi no mo maiguagwo kuo; ndwari ciakuo na nguraro nīcio ndūrūraga nyonaga. 8 Atīrīrī, wee Jerusalemu, iīkīra gūtaarwo, kwaga ūguo nīngūkūhutatīra na ndūme būrūri waku ūkire ihooru, nginya kwage mūndū ūngūtūra kuo." 9 Ūū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga: "Atīrīrī, andū nīmarekwo mahaare matigari ma Israeli mahinyītie, o ta ūrīa mūthabibū ūhaaragwo; cookerithia guoko honge-inī ūngūtī, o ta ūrīa mūcookereria wa thabibū ekaga." 10 Nūū ingīkarīria ndīmūkaanie na anjigue? Nūū ūngūtīthikīrīria? Matū mao nīmahinge, nī ūndū

ūcio matiingītīguua. Ndūmīrīri ya Jehova nīmāhītagīria, na matingīmīkenera. 11 No rīrī, nīi njiyūrītwo nī mang'ūrī ma Jehova, ndingīhota kūmahingīrīria. "Maitīrīrie ciana irī barabara-inī, na ūmaitīrīrie aanake arīa monganīte hamwe; mūthuuri na mūtumia wake, maitīkīrwo nīmo, o ūndū ūmwe na andū arīa akūrū, arīa maingīhītie mīaka. 12 Nyūmba ciao igaatuīka cia andū angī, o hamwe na mīgūnda yao na atumia ao, rīrīa ngaatambūrūkīa guoko gwakwa njukīrīre andū arīa matūrūraga būrūri ūcio," ūguo nīguo Jehova ekuuga. 13 "Kuuma ūrīa mūnīti nginya ūrīa mūnene, othe nīmakoroketio nī kwenda kwīguna; anabii o hamwe na athīnjīri-Ngai, othe nīmaheenanagia. 14 Mohaga kīronda kīa andū akwa taarī kīronda kīa andū matagurarītio mūno, makīmeeraga atīrī: 'Gwī thayū, gwī thayū,' o rīrīa gūtarī thayū. 15 Hihi nīmaconokaga nī mūtugo ūcio wao ūrī magigi? Aca, maticonokaga o na hanini; o na matīrī rūkobe. Nī ūndū ūcio o nao makaagūnīra na arīa makaagūa; nīmakarūndwo rīrīa ngaamaherithia," ūguo nīguo Jehova ekuuga. 16 Jehova ekuuga atīrī: "Rūgamai magomano-inī ma njīra, mūtuīrie ūhoro; ūrīrīriai njīra iria ciageragwo tene, mūūrie harīa njīra ūrīa njega ūrī, nīguo mūmīgerere, nacio ngoro cianyu nīkahurūka. No inyuī mūkiuga atīrī, 'Ithū ūtūkūmīgerera.' 17 Nīndaigire arangīri nīguo mamūrangīre, ngiuga atīrī, 'Ta thikīrīriai karumbeta!' No inyuī mūkiuga atīrī, 'Ithū ūtūgūthikīrīria.' 18 Nī ūndū ūcio, thikīrīriai inyuī ūdūrīrī; rorai wega inyuī aira, nīguo mūmenye ūrīa gūgekīka kūrī andū akwa. 19 Ta thikīrīria, wee thī: nīngūrehere andū aya mwanangīko, ūrī maciaro ma maūndū marīa mathugundaga, tondū nīmagīte gūthikīrīria ndūmīrīri yakwa, na nīmaregete watho wakwa. 20 Ngīrī na bata ūrīkū na ūbumba ūcio wa kuuma Sheba, kana igwa cia mūrī cia kuuma būrūri wa kūraya? Maruta manyu ma njino matingītīkīrīka; magongona manyu matingenagia." 21 Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga atīrī: "Nīngūkīra mīhīngā mbere ya andū aya. Maithe na ariū ao nīmakahīngagwo nīyo; andū a itūura hamwe na arata ao nīmagakua." 22 Jehova ekuuga atīrī: "Ta rorai muone, nī harī na ita rīroka riumīte būrūri wa mwena wa gathigathini; rūrī ūnene nī rwarahūrītwo kuuma ituri-inī cia thī. 23 Manyīfīte mīguī na matimū; nī andū ooru matarī tha. Mūrurumo wao magīuka mahaicīte mbarathi, nī ta wa ndiūhū cia irīa ūrīa inene; maroka mehaarīrie ta andū moka mbaara nīguo

magūtharīkire, wee Mwarī wa Zayuni.” 24 Nītūiguīte ūhoro wa andū acio, namo moko maitū nīmorītwo nī hinya. Nītūnyiitītwo nī ruo rūnene, ruo rūhaana ta rwa mūtumia ūkūrūmwo. 25 Mūtikoimagare mūthīī mīgūnda, kana mūthīī na njīra, nī ūndū thū ūyo ūrī na rūhiū rwa njora, na kūrī na imakania irigiicīrie mīena yothe. 26 Inyuī andū akwa, mwīhumbeī nguo ya ikūnia, na mwīgaragarie mūhu-inī; rīrai na kīgi, ta ūrīa mwana wa mūmwe arīragīrwo, nīgūkorwo mwanangi ūcio agaatūhithūkīra o rīmwē. 27 “Wee nawe nīngūtuīte mūgeria wa cuuma, nao andū akwa matariī ta kīgera, nīguo wee ūrorage na ūthimage mīthīire yao. 28 Nī aremi momītie ngoro, mathiīaga magīcambanagia. Mahaana o ta gīcango na kīgera; othe mekaga maūndū mathūku mūno. 29 Ihuruti nīirahurutīra mwaki na hinya nīguo ūcine ngocorai, no rīrī, wīra ūcio ūrarutwo wa kūmatheria no wa tūhū; arīa aaganu matirathera. 30 Andū acio marītagwo betha-īrīa-īregetwo, nī ūndū Jehova nīamaregeete.”

7 Īno nīyo ndūmīrīri īrīa yakinyīrīire Jeremia yumīte kūrī Jehova, akīrīwo atīrī: 2 “Thī ūrūgame kīhingo-inī kīa nyūmba ya Jehova na ūrī hau wanīrīre ūhoro ūyū, uuge atīrī: “Thikīrīrīai ndūmīrīri ya Jehova, inyuothe andū a Juda, inyuī mūtoonyagīra ihingo-inī ici nīguo mūgathathaiye Jehova. 3 Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga atīrī: Garūrīrīai mīthīire yanyu o na ciīko cianyu, na nī nīngareka mūtūure kūndū gūkū. 4 Tigai gūikaraga mwīhokete ndeto cia maheeni, muge atīrī, “Īno nī hekarū ya Jehova, ti-itherū nī hekarū ya Jehova, nī hekarū ya Jehova ki!” 5 Nī ūndū-rī, mūngāgīria mīthīire yanyu na ciīko cianyu biū, na mūtuanagīre ciīra na kīhootho mūndū na ūrīa ūngī-rī, 6 mūngāga kūhinyīrīria mūndū wa kūngī, kana mwana wa ngoriai, kana mūtumia wa ndigwa-rī, na mwage gūitithia thakame ya mūndū ūteehīte kūndū gūkū-rī, o na ningī mwage kwīgerithia ngero nī ūndū wa kūrūmīrīra ngai ingī-rī, 7 hīndī ūyo nīngareka mūtūure kūndū gūkū, o gūkū būrūri ūyū ndaheire maithe manyu nginya tene na tene. 8 No rīrī, mwīhokete ndeto cia maheeni itarī kīene. 9 “Anga mūrīiyaga na mūkooragana, na mūgatharia, na mūkehīta na maheeni, mūgīcīnagīra Baali ūbumba, na mūkarūmīrīra ngai ingī iria mūtooī, 10 na ningī mūgacooka mūgooka mūkarūgama mbere yakwa thīinī wa nyūmba īno ūtanītīo na Rītwa rīakwa, mūkoiga atīrī, “Tūrī agitīre”; mūgitīrīwo nīguo mwīkage maūndū macio mothe marī magigi? 11

Nyūmba īno ūtanītīo na Rītwa rīakwa mūmītuīte ngurunga ya atunyani? No nī nīndīioneire maūndū macio! Ûguo nīguo Jehova ekuuga. 12 “Rī ūkīrīai mūthīī Shilo, kūndū kūrīa ndambire gūtua gīkarō kīa Rītwa rīakwa, nīguo mwīonere ūrīa ndeekire kuo nī ūndū wa waganu wa andū akwa a Israeli. 13 Jehova ekuuga atīrī: Rīrīa inyuī mwekaga maūndū macio mothe, nī nīndamwaragīria kaingī kaingī, no mūtiigana kūnjītīka. 14 Nī ūndū ūcio, ūrīa ndeekire kū Shilo noguo ngeeka nyūmba īno ūtanītīo na Rītwa rīakwa, o hekarū īno mwīhokete, kūndū gūkū ndamūheire inyuī o na ngīhe maithe manyu. 15 Nīngamūngata mwehere mbere yakwa, o ta ūrīa ndeekire ariū a ithe wanyu othe, nīo andū a Efiraīmu.’ 16 “Nī ūndū ūcio, tīga kūhoera andū aya, kana ūmathaihanīrīre, kana ūmaarīrīrie, o na kana ūhooe ndīmekīre ūndū tondū ndingīgūthīkīrīria. 17 Kaī wee ūtarona ūrīa mareka kūu matūūra-inī ma Juda, o na kūu njīra-inī cia itūura ūrīa Jerusalemu? 18 Ciana iroina ngū, namo maithe mao magaakia mwaki, nao atumia magakanda mūtu, makarugīra ngai ūrīa ūtagwo Mūthamaki-Mūndū-wa-nja wa kūrūrīa Igūrū tūmīgate, na maitire ngai ingī maruta ma indo cia kūnyuu nīguo maathirīkie ndaakare. 19 Jehova egūkīuria atīrī: Nī nīi maraathirīkie? Gīthī andū aya ti o eñe mārethūkīa meconorithie? 20 “Nī ūndū ūcio-rī, Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Marakara na mang’ūrī makwa nīmagaitīrīrio kūndū gūkū, magaaitīrīrio mūndū na nyamū, na mītī ya gīthaka o na maciaro ma thī, namo nīmagaaakana na matikahoreka. 21 “Ūū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Israeli, ekuuga: Thīi na mbere na kuongererā maruta ma magongona manyu ma njino harī magongona manyu marīa mangī, na mūrīe nyama icio inyuī ene! 22 Nī ūndū ūrīa ūdaarutire maithe manyu kūu būrūri wa Misiri na ngīmaarīria, ndiamuheire o mawatho makoniī maruta ma njino na magongona, 23 no nīndamaheire ūrīthāni ūrī: Atīrī, njathīkāgīrai, na nī nīngūtuīka Ngai wanyu na inyuī mūtūke andū akwa. Thīiagai na mīthīire ūrīa yothe ndīrīmāwathaga, nīguo muonage maūndū mega. 24 No rīrī, matīgana kūnjīgūa kana kūrūmbūya ūhoro ūcio; handū ha gwīka ūguo-rī, maarūmīrīrie ūremi wa ngoro ciao njūru. Nao maacockire na thuutha, makīaga gūthīī na mbere. 25 Kuuma hīndī ūrīa maithe manyu moimire būrūri wa Misiri nginya rīu, ndīmūtūmagīra ndungata

ciakwa cia anabii, mūthenya o mūthenya, na hīndī o hīndī. **26** No rīrī, o matiigana gūūthikīrīria kana kūrūmbūiya ūhoro ūcio. No nīmoomirie ngoro ciao na makīgana gūkīra maithe mao.²⁷ “Wameera maūndū macio mothe-rī, matigaagūthikīrīria; o na rīrīa ūkaameeta, matigaagwītīka. **28** Nī ūndū ūcio, meere atīrī, ‘Rūrū nīruo rūrīrī rūrīa rūregete gwathikīra Jehova Ngai waruo, o na rūkarega gūtaarwo. Ūhoro-wa-ma nīūthirite; nīūmehereire ūkoima mīromo-inī yao biū. **29** Enjwoi njuūrī cianyu mūcīte, mūcooke mūcakae mūrī kūu tūrīma-igūrū kūrīa gūtīgītwo gūtarī kīndū, nī ūndū Jehova nīaregete na agatiganīria rūciaro rūrū arakariire. **30** “Jehova ekuuga atīrī, andū aya a Juda nīmekīte maūndū mooru maitho-inī makwa. Nīmaigīte mīhianano ūyo yao ūrī magigi kūu thiīnī wa nyūmba ūyo ūtanītīo na Rūtīwa rīakwa, makamīthaahia. **31** Nīmakīte kūndū gūtūgūrīa gwa Tofethi, kūu Gītuamba-inī kīa Beni-Hinomu, nīguo macinagīre aanake na airītu ao na mwaki kuo, ūndū nī itaathanire wīkagwo, o na ūndū ūtarī wagīa meciirīa-inī makwa. **32** Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga atīrī, mwīmenyererei, tondū matukū nīmarooka, rīrīa andū matagacooka gwīta kūndū gūkū Tofethi kana Gītuamba kīa Beni-Hinomu, no gūgeetagwo Gītuamba gīa Kūūraganīrwo. Nīgūkorwo kūu Tofethi nīkuo magaathikaga andū arīa akuū nginya kwage handū hangīthikanwo. **33** Hīndī ūyo ciimba cia andū acio nīgatuūka nyama cia kūrīo nī nyoni cia rīera-inī, o na nyamū cia gīthaka, na gūtīgakorwo o na ūndū ūmwe wa gūcīrīra. **34** Ningī nīnganiina mīgambo ya gīkeno na ya kūrūūhia, na mīgambo ya gīkeno kīa mūhiki na mūhikania kūu matūūra-inī ma Juda, o na njīra-inī cia Jerusalemu, nī ūndū būrūri ūcio nīūgakira ihooru.

8 “Jehova ekuuga atī ihinda rīu, mahīndī ma athamaki na ma anene a Juda, na mahīndī ma athīnjīri-Ngai na ma anabii, o na mahīndī ma andū a Jerusalemu nīmakarutwo mbīrīra-inī ciao. **2** Makaanīkīrwo riūa, na mweri, na njata ciathe cia igūrū, icio mendete na magacitungatira, o icio maarūmīrīire, na magatuūria kīrīra harī cio, na magacihooya. Mahīndī macio matikoonganio kana mathikwo, no magaattuūka ta rūrūa rūharaganītīo gūkū thī. **3** Kūrīa guothe ngaamathaamīria, matigari mothe ma rūrīrī rūrū rwaganu, makeeriragīria gūkua handū ha gūtūūra muoyo, ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.” **4** “Meere atīrī, ‘Uū nīguo Jehova ekuuga, ‘Andū mangīgūa thī-rī, gīthī maticookaga gūkīra?

Mūndū angīhītīa njīra-rī, gīthī ndamīcookagīrīra? **5** Nī kīi gītūmīte andū aya mathīi na mbere kūūhutatīra? Andū a Jerusalemu maahutatagīra nīkī? Matūrīte marūmītie maūndū ma maheeni, makarega gūcooka. **6** Nīndīmathikīrīrie wega mūno, no matiaragia ūndū ūrīa wagīriire. Gūtīrī o na ūmwe wao wīriraga waganu wake, akoiga atīrī, ‘Njikīte ūguo nīkī?’ O mūndū wao arūmagīrīra njīra yake o ta mbarathi itēng’erete itōonye mbaara-inī. **7** Mūrūaru ūrī rīera-inī nīūmenyaga mahinda maguo ma gūcooka, o nacio ndirahūgī, na thūngūrūrū, na nyamīndīgi nīcīmenyaga mahinda ma cio ma gūcooka. No andū akwa matiūi maūndū marīa Jehova endaga mekwo. **8** “Mwakīhota atīa kuuga atīrī, ‘Tūrī oogī, nī ūndū tūrī na watho wa Jehova,’ o rīrīa karamu ka maheeni ka aandīkīmarūa kaūgarūrīte gakaūtua wa maheeni? **9** Andū arīa oogī nīmagaconorithio; nīmakagega na magwatio nī mūtego. Kuona atī nīmareganīte na ndūmīrīri ya Jehova, ūūgī ūrīa makīrī naguo nī ūrkū? **10** Nī ūndū ūcio-rī, atumia ao nīngamaheana kūrī arūme angī, nayo mīgūnda yao ndīmīheane kūrī andū ageni. Kuuma ūrīa mūnini nginya ūrīa mūnene, othe nīmakoroketio nī kwenda kwīguna; anabii o hamwe na athīnjīri-Ngai, othe nīmaheenanagia. **11** Mohaga kīronda kīa andū akwa taarī kīronda kīa andū matagurātīo mūno. Moigaga atīrī, “Gwī thayū, gwī thayū,” o rīrīa gūtarī thayū. **12** Hihi nīmaconokaga nī mūtugo ūcio wao ūrī magigi? Aca, maticonokaga o na hanini; o na matīrī rūkobe. Nī ūndū ūcio o nao makaagūā; nīmakarūndwo rīrīa makaaherithio, ūguo nīguo Jehova ekuuga. **13** “Jehova ekuuga atīrī, nīnganīna magetha mao, mīthabibū ndīgaakorwo ūrī na thabibū. Gūtīkagīna na ngūyū mīkūyū-inī, namo mathangū mayo nīmakahooha. Kīndū kīrīa gīothe ndīmaheete nīmagatunywo.” **14** “Tūikarīte haha nīkī? Cookanīrīrai hamwe! Nītūurei, tūtoonye matūūra marīa mairīgūrīwo na hinya tūgakuīre kuo! Nīgūkorwo Jehova Ngai witū nīwe ūtwathīrīrie gīkuū, agatūhe maaī maroge tūnyue, nī ūndū nītūmwīlīirīe. **15** Tūtūrīte twīrīgīrīire atī nīgūkūgīa thayū, no gūtīrī ūndū mwega ūtūkorete, tūkerīgīrīra ihinda rīa kūhonio, no rīrī, no kīmako kīonekaga. **16** Mūtiihīre wa mbarathi cia thū ūraiguo kuuma Dani; mbarathi ciao cia njamba iraania būrūri wothe ūkainaina. Mookīte kūrīa būrūri na kīrīa gīothe kīrī kuo, na marīe itūrīa inene na arīa othe matūūraga kuo.” **17** “Atīrīrī, nīngamūrehīthīria nyoka irī thumu gatagatī

kanyu, ndīmūrehithīrie ndūira iria itangīhoorereka, nacio nīikamūrūma,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **18** Wee ūhooreragia rīria ndī na kieha-rī, ngoro yakwa nīringikite. **19** Ta thikīrīria kīrīo kīa andū akwa marī būrūri wa kūraya: “Atīrīrī, githī Jehova ndarī kūu Zayuni? Mūthamaki wakuo-rī, kaī atatūrāga kuo?” **Nī kīi gītūmīte maathirīkie nīguo ndaakare na ūndū wa mīhianano īyo yao methondekeire, makandakaria na mīhianano īyo yao ya kūngī itarī kīene?” **20** “Ihindā rīa magetha nīrīhītīku, nayo hīndī ya riūa īgathira, na tūtihonoketio.” **21** Kuona atī andū akwa nīmahehenjetwo-rī, o na niī ndīmūhehenje; nīndīracaaya na nīnyiitītwo nī kīmako kīnene. **22** Kaī gūtarī ndawa kūu Gileadi? Gūtarī mūthondekani kuo? Ironda cia andū akwa cikīagīte kūhona nīkī?**

9 Naarī korwo mūtwe wakwa nī itherūkīro rīa maaī, namo maitho makwa nī gīthima kīa maithori! Ingīrīraga mūthenya na ūtukū, ngīrīrīra andū akwa arīa moragītwo. **2** Naarī korwo ndī na nyūmba ya kūrarīrīwo nī agendi kūu werū-inī, nīgeetha ndige andū akwa, thiī ndīmehherere; nī ūndū othe nī itharia, othe nī gīkundi kīa andū matangīhokeka. **3** “Mahacaga nīmī ciao magacitua ta ūta wa gūikia ndeto cia maheeni. Ūhootani ūrīa marī naguo būrūri-inī, ndūumanīte na ūhoro wa ma. Moimaga rīhīa-inī rīmwe magatoonya rīhīa-inī rīrīa rīngī; na matinjūū,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **4** “Mwīhūgei arata anyu; mūndū ndakehoke mūrū wa nyina. Nīgūkorwo mūrū wa nyina na mūndū nī mūheenania, na mūrata wa mūndū nī mūcambania. **5** Mūrata aheenagia mūratawe, na gūtarī mūndū o na ūmwe waragia ūhoro wa ma. Maarutīte nīmī ciao kwaria ndeto cia maheeni; menogagia na mīhang’o o ya kwīhīa. **6** Wee ūtūrāga ūrigīcirio nī maheeni, nao aheenania acio nīmaregete kūmenyana na niī,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **7** Tondū ūcio Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ū: “Atīrīrī, nīngamageria, na ndīmatherie na mwaki, nī ūndū-rī, nīatīa ūngī ingīka nī ūndū wa mehia ma andū akwa? **8** Nīmī ciao itarī ta mīgu ya kūuragana; no ndeto cia maheeni ciaragia. O mūndū aaragīria ūrīa ūngī ndeto cia thayū na kanua gake, no ngoro-inī yake-rī, aikaraga amwambīire mūtego.” **9** Jehova ekūuria atīrī, “Anga ndakīaga kūmaherithia nī ūndū wa maūndū macio? Anga ndakīaga kwīrīhīria harī rūrīrī ta rūrū?” **10** Nīngūrīra na ngirīke nī ūndū wa irīma, o na njakaye nī ūndū wa ūrīthio wa werū. Nīgūkirite ihooru na gūkaaga mūndū ūngītuīkanīria

kuo, na mwanio wa ng’ombe ndūraigūka kuo. Nyoni cia rīera-inī na nyamū cia gīthaka nīciūrīte, igeethīira. **11** “Nīgaatua itūura rīa Jerusalemu hība ya mahiga, gūtuīke kūndū gwa gūtūrīwo nī mbwe; namo matūura ma Juda nīngamaharagania, kwage mūndū o na ūmwe ūngītūra kuo.” **12** Rīu-rī, nī mūndū ūrīkū mūūgī ūngītūkīrīwo nī ūhoro ūyū? Nūu hihi ūtaarītwo nī Jehova nīguo atūtaarīrie? Nī kīi gītūmīte būrūri ūyū wanangwo na ūgakira ihooru, ūgatuīka ta werū mūtheri nginya gūkaaga mūndū ūngītuīkania kuo? **13** Jehova ekuuga atīrī, “Gītūmi nī tondū nīmatirikire watho wakwa ūrīa ndāamaheire; matinjāthīkīre, o na kana makarūmīrīra watho wakwa. **14** Handū ha ūguo, o maarūmīrīre ūremi wa ngoro ciao, na makarūmīrīra Mabaali, o ta ūrīa maithe mao maamonereirie.” **15** Nī ūndū ūcio-rī, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Israeli ekuuga ū: “Atīrīrī, nīngūtūma andū aya marīe irio ndūrū, na manyue maaī marī na thumu. **16** Nīngūmahurunja ndūrīrī-inī iria o ene matooī, o na kana maithe mao, njooke ndīmaingatithie na rūhiū rwa njora nginya ndīmaniine biū.” **17** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī: “Mwīcūraniei rīu! Itai atumia arīa marīraga makīgīrikaga moke; tūmanīrai atumia arīa oogī mūno thīnī wao moke. **18** Nīmeerwo moke narua, matūrīrīre nginya maitho maitū mayīure maithori, nacio imone cia maitho maitū inyūrūrkīe maithori ta tūrūū. **19** Mūgambo wa andū maragīrīka nīraiguuo kuuma Zayuni: “Hī, kaī rīu tūrī aanange-ī! Kaī nīfūconorithītio mūno-ī! No nginya tuume būrūri witū, tondū nyūmba ciitū nīcimomoretwo.” **20** No rīrī, inyūl atumia aya, ta thikīrīrīai kiugo kīa Jehova; hīngūrīai matū manyu mūigue ciugo cia kanua gake. Oniai airītu anyu kūgīrīka; o mūndū nīarute ūrīa ūngī gūcakaya. **21** Gīkuū kiambatīte gīgaatoonyera ndīrīca-inī ciitū, na gīgatoonya nyūmba ciitū iria ciirigīrīwo na hinya, nīkīniinīte ciana ciitū kūu barabara-inī cia itūura, o na aanake aitū makaniinwo kuuma kūu ihaaro-inī. **22** Meere ū, “Jehova ekuuga atīrī: “Ciimba cia andū nīkaragana ta rūrua rūrī mūgūnda, na ta itira iria itinītio igatigwo na thuutha nī mūgēthi, itarī na mūndū wa gūcīcoakanīrīria.” **23** Jehova ekuuga atīrī: “Mūndū ūrīa mūūgī-rī, nīatīge kwīgaatha nī ūndū wa ūngī wake, kana mūndū ūrīa ūrī na hinya egaathe nī ūndū wa hinya ūrīa arī naguo, o na kana gitonga kīgathe nī ūndū wa ūtonga wakīo, **24** no rīrī, mūndū ūrīa ūkīgaatha, nīegaathe nī ūndū wa ūhoro ūyū: atī we nīataūkīrīwo na akamenya atī

niñ ní niñ Jehova, ūrĩa wíkaga maündü ma ûtugi, na ngatuanira ciira kihooto na ngarúmia üthingu gükü thí, ní ündü maündü macio nímo ngenagio nímo,” üguo níguo Jehova ekuuga. 25 Jehova ekuuga atíři, “Matukü nímagooka rířia ngaaherithia andü othe aría maruítę o míří yao iiki, 26 nao ní andü a büruri wa Misiri, na a Juda, na a Edomu, na a Amoni, na a Moabi, na aría othe matúúraga werü-iní kündü küraya. Nígúkorwo andü a ndúříři ici ciothe ti aruu kúna, o na andü a nyúmba yothe ya Israeli matiruítę ngoro.”

10 Ta thikířiai műigue ūhoro ūrĩa Jehova ekümwíra, inyuí andü a nyúmba ya Israeli. 2 Jehova ekuuga atíři: “Tigai kwíruta mithiire ya ndúříři, kana müguoyohio ní morirü ma kúúria igürü, o na gütuika ndúříři icio níguoyohetio nímo. 3 Nígúkorwo mítugo ya andü acio ndíři kiene: matemaga mütři mütítü, ükarutíwo wíra ní bundi, akawacöhia na ithanwa ríake. 4 Maúgemagia na betha na thahabu; maúhúúragířira na mícumarí na nyondo ndúkae kwenyena. 5 Ütarii ta kíndü gíja kühahúra nyamü gíthecereirwo mütři mügündá-iní wa marenge, mihianano yao ndíngihota kwaria; ningí no nginya ikuuo, tondü ndíngihota gwítwara. Mütikanamítigíre; ndíngihota gwíka ūuru o na kana gwíka wega o na ūrikü.” 6 Atířiři, gütirí ūngí ütarii tawe, Wee Jehova; Wee ūrĩ münene, narío ríitwa ríaku ní ríři ūhoti münene. 7 Nüü ūtangígwítigíra, Wee müthamaki wa ndúříři? Wee nowe wagířire gwítigírwo. Thíiní wa andü aría othe oogí a ndúříři, o na mothamaki-iní mao mothe, gütirí ūngí ūhaana tawe. 8 Acio othe-ři, matíciiragia, no ní akíngu; mataaragwo ní mihianano itarí kiene o ūrĩa íthondeketwo na mítři. 9 Ígemagio na betha ūrĩa hüüre írutítwo Tarishishi, na thahabu írutítwo Ufazu. Kíndü kíu gíthondeketwo na moko ma bundi, na ma müturi wa thahabu gícookaga gíkahumbírwo na rangi wa bururu na wa ndathí, ciothe ithondeketwo ní andü aría oogí na wíra úcio. 10 No Jehova níwe Ngai ūrĩa wa ma; níwe Ngai ūrĩa muoyo, o na müthamaki ūrĩa ūtúúraga tene na tene. Rířia arakaríte-ři, thí nííthingithaga, nacio ndúříři itingítiiria mang'urí make. 11 “Meerei atíři, ‘Ngai icio itoombire igürü na thí, níígathira gükü thí, na ithire kúřia guothe gítambürükírio matu mairü.’” 12 No ríři, ní Ngai wombire thí na hinya wake; akíhaanda thí na ūngí wake, na agítambürükia matu mairü na ündü wa ūmenyo wake. 13 Híndí ūrĩa we agúúthüka-

rí, maaři maría marí igürü matu-iní nímarurumaga; níwe ütümaga thaatü waambate na igürü uumíte ituri ciothe cia thí. Atúmaga rüheni rüüké rürehaníte na mbura, na akarehithia rühuho ruumíte makúmbí-iní make. 14 Andü othe nímagíte meciiria na makaaga ütigí; nake müturi wa thahabu o wothe níaconorithíto ní mihianano ūyo yake. Ní ündü mihianano ūyo yake ya gwíturíra ní ya maheeni; ndíři mihumü thiiní wayo. 15 Ndíři kiene, ní ya kúnyararwo; narío ihinda ríayo ūrĩa gúcírithio ríakinya-ři, níígathira biú. 16 We úcio Rügai rwa Jakubu ndataríi tayo, nígúkorwo níwe Müümbe wa indo ciothe, o hamwe na Israeli mühířiga ūrĩa, eegwatiři ūtuíke igai ríake, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, nířio ríitwa ríake. 17 Ohai mírigó yanyu müthaame büruri ūyú, inyuí aría mütüüríte mürigicíri ní thü. 18 Nígúkorwo Jehova ekuuga atíři: “Ihindá ūtři nířio ngükia andü aría othe matúúraga büruri ūyú ta maikíto na kígúthia; Níngúmarehithíria mínyamaro, nígeetha manyiitwo míguate.” 19 Wüi-iiya-wakwa, ní ündü wa itihia ūrĩia ndíhihítio-ři! Ironda ciakwa itingíhona! No ngícookeria ūhoro ngiuga atíři, “Üyú ní mürimü wakwa, na no nginya ndíúkirířie.” 20 Hema yakwa níyanangítwo, nayo míkanda yayo yothe ígatuíkanga. Ariú akwa nímanjehereire magethíira na ríu matikíři ho; ríu gütirí mündü mütigaru wa kwamba hema yakwa, o na kana wa gítambürükia mataama mayo. 21 Aríithi matíciiragia, na matituřagia ūhoro harí Jehova; ní ündü úcio matigaacagíra, nacio ndúúru ciao ciothe cia mbüri níhurunjükíte. 22 Ta thikířiai! Nítúrakinýrio ūhoro, tükéerwo atíři, kúři na gacagaca nene kuuma büruri wa mwene wa gathigathini! Gacagaca ūyo níígatüma matúúra ma Juda makire ihooru, ítümé matuře ma gütüúragwo ní mbwe. 23 Atířiři Wee Jehova, níñjüüři atíři muoyo wa mündü ti wake we mwene; mündü we mwene ti we ūrúngagíříria makinya make. 24 Atířiři Wee Jehova, herithia, no üherithie na kihooto; ndúkaherithie ūrĩ na marakara, ndúkae kúniina nduře kíndü hatarí. 25 Itúrúřira ndúříři iria itaküüři mang'urí maku, ūmaítúřířire andü aría matakayagíra ríitwa ríaku. Ní ündü-ři, nímahukítie Jakubu; mamuhukítie biú, naguo büruri wake makawananga.

11 Íno níyo ndúmíříři ūrĩa yakinyířire Jeremia yumíte harí Jehova: 2 “Ta thikířiai mohoro ma kíříkanýro gíkí, úcooke ühe andü a Juda o na andü aría matúúraga Jerusalemu ūhoro wamo. 3 Meere atíři, ūu níguo Jehova, Ngai wa Israeli ekuuga:

'Atīrīrī, kūgwatwo nī kīrumi, nī mündū o wothe ūrīa ūtaathīkagīra mohoro marī kīrīkanīro-inī gīkī; 4 namo nī mohoro marī ndaathire maithe manyu rīrīa ndamarutire būrūri wa Misiri, ngīmaruta kūu icua-inī rīa gūtwekia igera.' Ngīmeera atīrī, 'Njathikagīrai na mūhingagie maündū marī mothe ndīmwathīte, na inyuī nīmūgūtuīka andū akwa, na nīi nduīke Ngai wanyu. 5 Hīndī īyo, nīi na Nīi nīngahingia mwihītwa ūrīa ndehītīre maithe manyu, atī nīngamahe būrūri ūrī būthi wa iria na ūukī,' na nīguo būrūri ūyū mwīgwatīre ūmūthī.' Na nīi ngīmūcookeria atīrī, 'Kūrotuīka ūguo, Jehova.' 6 Jehova aanjīrīre atīrī, 'Hunjanīrīai mohoro macio mothe matūūra-inī ma Juda o na kūu barabara-inī cia Jerusalemu, ūmeere atīrī: 'Thikīrīrīai mohoro ma kīrīkanīro gīkī na mūmarūmagīrīre. 7 Kuuma hīndī ūrīa ndaarutire maithe manyu kūu būrūri wa Misiri, nginya ūmūthī, ndūrīte ndīmakaanagia o hīndī o hīndī, ngameera atīrī, "Njathikagīrai." 8 No matiigana kūnjigua kana kūrūmbūya ūhoro ūcio; handū ha gwīka ūguo, o maarūmīrīre ūremi wa ngoro ciao thūku. Nī ūndū ūcio na nīi ngīmarehīthīria irumi ciothe cia kīrīkanīro kūu ndaamaathīte marūmagīrīre no-o makīaga gūkīhingia.'" 9 Ningī Jehova akīnjīrīa atīrī, 'Nī harī ndundu ya njūkanīrīro īthugundītwo thīnī wa andū a Juda, o na thīnī wa andū arīa matūūraga Jerusalemu. 10 Nīmacookereire mehia ma maithe mao ma tene, arīa maaregire kūigua ndeto ciakwa. Nīmarūmīrīre ngai ingī nīgeetha macitungatīre. Nyūmba cierī, ya Isiraeli na ya Juda, nīthūkītie kīrīkanīro kīrīa ndaarīkanīre na maithe mao ma tene. 11 Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga atīrī: 'Nīngūmarehīthīria mwanangīko matāngīhota kūrīrīa. O na mangīkaangaīra, ndikamathikīrīria. 12 Andū a matūūra ma Juda na arīa matūūraga Jerusalemu nīmagathīi gūkāra ngai icio macinagīra ūbumba, no itikamateithia o na hanini hīndī ūrīa magaakorwo nī mwanangīko. 13 Wee Juda-rī, ūrī na ngai nyingī o ta ūrīa matūūra maku maigana, na igongona iria ūhaandīte cia gūcīnīra ngai īyo ya thoni ītagwo Baali ūbumba nī nyingī o ta barabara cia Jerusalemu.' 14 'Tiga kūhoera andū aya, kana ūmathaithanīrīre, o na kana ūmaarīrīre, tondū ndikamathikīrīria hīndī ūrīa makaangaīra marī mīnyamarō-inī. 15 'Mwendwa wakwa nī atīa areka thīnī wa hekarū yakwa, o agīthugundaga maündū mooru na andū aingī? Anga nyama iria nyamūre cia

kīgongona-inī ciahota kūgīrīrīria iherithia ūrīaku? Amu ūgīkenaga ūrīa ūgwīka maündū maku ma waganu.' 16 Jehova, akūheete ūtīwa atīrī: Mūtamaiyū mūruru mwega ūrī na maciaro mathaka makīoneka. No ūrī, nīekūugwatia mwaki, aūcine na mūrurumo wa kīhuhūkanio kīnene, nacio honge ciaguō ciunīkange. 17 Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o ūcio wakūhaandire wee, nīwe ūgūtuīrīre ūkorwo nī mwanangīko, tondū ūrī, andū a nyūmba ya Isiraeli na andū a nyūmba ya Juda nīmekīte maündū mooru, makaandakaria nī ūndū wa gūcīnīra Baali ūbumba. 18 Nīndamenyire ndundu yao njūru nī ūndū Jehova nīngūrīrīrie, nīgūkorwo o ihinda riū nīnyonirie ūrīa meekaza. 19 Nīi ndatarīi ta gatūrīme kahooreri koimagarītio gagathīnjwo; ndiamenyaga atī nīmathugundīte kūnjīka ūru, makiugaga atīrī, 'Nitwanangei mūtī ūyū na maciaro maguo; nītūmūniinei oime būrūri-inī wa arīa marī muoyo, nīgeetha ūtīwa ūrīake ūtīkanacooke kūririkanwo o rī, o rī.' 20 No ūrī, Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o wee ūtuaga ciira na kīhoooota na ūkoiuuria maündū ma ngoro na ma meciiria-rī, reke ndīonere wee mwene ūkīndīhīria harī andū aya, nīgūkorwo wee nīwe ndekereirie maündū makwa mothe. 21 'Nī ūndū ūcio, ūyū nīguo Jehova ekuuga ūhoro-inī ūkonīi andū a Anathothu, acio marena gūkūrūta muoyo, makoiga atīrī, 'Tiga gūcooka kūrathā mohoro ūkīgwtēga ūtīwa ūrīa Jehova, nīgeetha tūtīgakūrūage na moko maitū'; 22 nī ūndū ūcio, Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī: 'Nīngamaherithia. Aanake ao makooragwo na rūhiū rwa njora, nao ariū ao na aarī ao mooragwo nī ng'aragu. 23 Gūtīrī mündū o na ūmwe wao ūgaatigara, tondū nīngarehīthīria andū a Anathothu mwanangīko mwaka-inī ūrīa makaaherithio.'

12 Atīrīrī, Wee Jehova ūtūrūaga ūnduagīra ciira na kīhoooota ūrīa ūtīwa ndarehe ciira mbere yaku. No ūrī, no nyende twaranīrie nawe ūndū ūkonīi kīhoooota gīaku: Nī kīi gūtūmaga mūthīire wa mündū ūrīa mwaganu ūgaacīre? Nī kīi gūtūmaga andū arīa matāri wītīkio matūūre megangarīte? 2 Ūmahaandīte, nao makagīna mīri; makūrūga na magaciara maciaro. Ūgwtēgwo hīndī ciothe nī tūnu twao, no meciiria ma ngoro ciao marī haraaya nawe. 3 No ūrī, Wee Jehova nīnūnjūū; nīwe ūnyonaga na ūkoiuuria meciiria makwa ūndū ūgūkonīi. Maguucūrūrie ta ng'ondū irathiī gūtīnjwo! Maamūre ūmeterererie mūthenya

wao wa kūragwo! 4 Nī ihinda rīgana atāa būrūri ūgūtūra ūng'arite, nayo nyeki mīgūnda-inī yothe iikare ihoohete? Tondū andū arāa matūraga kuo nī andū aaganu-rī, nyamū na nyoni nīthirite. Ningī, andū acio maroiga atīrī, "Ndakoona ūrīa tūkaarikirīria." 5 "Angīkorwo nīüteng'eranītie na andū marathiī na magūrū nao magakūhūmia-rī, wakihota atīa gūcindana na mbarathi? Angīkorwo nīlhīngagwo ūkīgerera būrūri ūrī thayū-rī, ugāakīhota atīa gūtūrikania ihinga iria irī hūgūrūrū-inī cia Jorodani? 6 Ariū a maitūguo, na andū a nyūmba ya thoguo-rī, o nao nīmagūkunyanīire; nīmanīrīire na mūgambo magūükīrīre. Ndūkae kūmeehoka, o na mangīaria wega waku atīa. 7 "Nīi ningūtirika nyūmba yakwa, na ndiganīrie igai rīakwa; nīngūneana ūrīa nyendete moko-inī ma thū ciake. 8 Igai rīakwa rītuūkīte ta mūrūthi ūrī gīthaka-inī harī nīi. Nīkūrarama ūndaramīire, nī ūndū ūcio ngaūthūura. 9 Githī igai rīakwa rītitūkīte ta nyoni ndīa-nyama ūrī maroro harī nīi, ūrīa nyoni iria ingī ndīa-nyama iīthiūrūrukagīria ikāmītharikīra? Thī ūkonganie nyamū ciathe cia gīthaka; cirehe imatambuure. 10 Arīithi aingī nīmakananga mūgūnda wakwa wa mīthabibū, na marangīrīrie mūgūnda wakwa; nīmagatūma mūgūnda wakwa ūrīa mwega ūtuūke rūng'ūrī rūkīrīte ihooru. 11 Magaatūma gūkire ihooru, gūtuūke kūndū kūng'aru na gūkīrīte ihooru maitho-inī makwa; būrūri ūcio wothe nīugathūkangio nī ūndū gūtīrī mūndū wakūrūrūmbūya. 12 Werū-inī guothe kūrīa gūtūūgīrū anīinani nīkuo makayūra, nīgūkorwo rūhiū rwa njora rwa Jehova nīrūkanaiinana kuuma gīturi kīmwe kīa būrūri nginya kīrīa kīngī; gūtigakorwo mūndū o na ūrīkū ugāakorwo na thayū. 13 Makaahandaga ngano, makagetha mīiguā; makeenogia na matione kīndū. Nī ūndū ūcio-rī, conokerai magetha manyu, tondū wa marakara mahiū ma Jehova." 14 Jehova ekuuga atīrī: "Ha ūhoro wa andū acio aaganu maandigīciirīie, o acio matunyaga andū akwa a Israeli igai rīrīa ndaamaheire-rī, nīngamamunya kuuma mabūrūri mao, na munye nyūmba ya Juda yume gatagatī kao. 15 No rīrī, thuutha wa kūmamunya nīngacooka ndīmaiguīre tha na njookie o ūmwe wao igai-inī rīake mwene, būrūri-inī wake kīumbe. 16 Ningī mangīkeruta wega mīthīire ya andū akwa na mehīte makīgwetaga rītwa rīakwa moige atīrī, 'Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūrūraga muoyo,' o ta ūrīa maarutire andū akwa hīndī ūmwe kwīhīta makīgwetaga rītwa rīa Baali-rī, hīndī ūvo nao nīmakahaandwo marūme

wega gatagatī ka andū akwa. 17 No rīrī, rūrīrī o na rūrikū rūngīkaaga kūnjigua-rī, nīngarūmunya na mīri na ndīrūniine biū,” ūguo nīguo Jehova ekuuga.

13 Jehova aanjīrire atīrī: “Thī wīgūrīre mūcībi wa gatani, wīohe njohero, no ndūkareke ūhutanie na maaī.” **2** Nī ūndū ūcio ngīgūra mūcībi, o ta ūrīa Jehova aanjathīte njike, ngīwīoha njohero. **3** Ningī ndūmīrīri ya Jehova ikīnginyīrīra hīndī ya keerī ngīrwo atīrī, **4** “Oya mūcībi ūcio ūraagūrīre, o ūcio wīohete njohero, ūukīre o rīu ūthī ūkīnye Rūūī rwa Farati, ūuhithe mwatūka-inī wa rwaro rwa ihiga.” **5** Nī ūndū ūcio ngīthīi ngīuhitha kūu Rūūī-inī rwa Farati, o ta ūrīa Jehova anjīrīte njike. **6** Matukū maingī maathira Jehova akīnjīra atīrī, “Rīu ūkīra ūthī ūkīnye Rūūī-inī rwa Farati, woe mūcībi ūrīa ndakwīrīre ūkaūhithe kuo.” **7** Nī ūndū ūcio ngīthīi kūu rūūī-inī rwa Farati, ngīthikūria mūcībi ūcio ngīrūrūta harīa ndaaūhīthīte, no rīrī, nīwabuthīte ūkaaga kiene biū. **8** Hīndī iyo ndūmīrīri ya Jehova ikīnginyīrīra, ngīrwo atīrī, **9** “Jehova ekuuga atīrī: ‘Ūguo nīguo ngaaniina rūtūrīko rwa Juda o na rūtūrīko rūnene rwa Jerusalemu. **10** Andū aya aaganu, aya maregete kūigua ūhoro wakwa, o aya marūmagīrīra ūremi wa ngoro ciao, makoima ngai ingī thuutha macitungatīre na macihooye-rī, magaatuīka ta mūcībi ūcio, mage kiene biū! **11** Nīgūkorwo o ta ūrīa mūcībi wīohagwo njohero ya mūndū, ūguo nīguo ndeohire nyūmba yothe ya Israeli na nyūmba yothe ya Juda, nīgeetha matūīke andū akwa kūna, nīguo ndīgīire na ngumo, na ngumagio na ngaheagwo gītīo. No rīrī, matiigana gūthikīrīria,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. **12** “Meere atīrī: ‘Ūū nīguo Jehova, Ngai wa Israeli ekuuga: Mondo o yothe ya ndibei ya gīrīire nīkūiyūrio ndibei.’ Nao mangīgaakūuria atīrī, ‘Ithū ūtūiūtī atī mondo o yothe ya ndibei nīyagīrīire kūiyūrio ndibei?’ **13** Hīndī iyo ūmeere atīrī, ‘Ūū nīguo Jehova ekuuga: Nīngūyūuria arīa othe matūūraga būrūri ūyū na ūrīiū, o hamwe na athamaki acio maikaragīra gītī kīa ūthamaki kīa Daudi, na athīnjīri-Ngai, na anabii, na arīa othe matūūraga Jerusalemu. **14** Nīngamahūrīthania mūndū na ūrīa ūngī, hūrīrīthanie maithe na ciana o ūndū ūmwe, ūguo nīguo Jehova ekuuga. Ndikamaiguīra tha, kana ndīmacaāire o na kana ngīe na kīeha atī nīguo njage kūmaniina.” **15** Thikīrīrīai na mūtege matū, tigai gwītīa, nīgūkorwo Jehova nīarītie. **16** Goocai Jehova Ngai wanyu atanarehe nduma, na mbere ya magūrū

manyu mahīngwo kūu irīma-inī kūragīa nduma. Inyuī mwīrīgīriire ūtheri, nowe-rī, nīakaūgarūra ūtuīke nduma ndumanu, aūgarūre ūtuīke ta kīeha kīnene. 17 No rīrī, mūngīaga kūigua, ndīrīrīragīra hitho-inī nī ūndū wa mwītīo wanyu; maitho makwa makaarīra na ruo, ngīitaga maithori, nī ūndū rūrūrwa Jehova nīrūgītahwo. 18 Ira mūthamaki o na nyina wa mūthamaki atīrī, "Harūrūkai mume itī-inī cianyu cia ūthamaki, nīgūkorwo tanji icio cianyu irī riiri nīcikūgūa kuuma mītwe-inī yanyu." 19 Matūura manene ma kūu Negevu nīmakahingwo, na gūtikagīa mūndū ūkaamahingūra. Andū othe a Juda nīmagatahwo matwarwo būrūri ūngī, magaatahwo matwarwo othe biū. 20 Tiirai maitho muone andū acio marooka moimīte mwena wa gathigathini. Rūrūrūrīa wehokeirwo rwa ng'ondū ūrīa ūretīīga narou-rī, rūkīrī ha? 21 Ūkoiga atīa ūrīa Jehova akaanenehia andū arīa watuīte athiritū aku nīguo matuīke a gūgwathaga? Githī ndūkanyiitwo nī ruo rūnene, ta rwa mūndū-wa-nja akīrūmwo? 22 Nawe ūngīkeyūria atīrī, "Nī kīi gītūmīte maūndū macio mangore?" Nīukamenya atī magūkorete nī ūndū wa mehia maku maingī, na nīkī ūtarūrīrwo nguo ciaku, naguo mwīrī waku ūgathūkio. 23 Mūkushi ahota kūgarūra gīconde kīa mwīrī wake, o na kana ngarī ūgarūre maroro mayo? O na inyū mūtingīhota gwīka wega, nī ūndū nī mwamenerire gwīka ūrūrū. 24 "Nīi ngaakūhurunja o ta ūrīa mūūngū ūmbūragwo nī ūruhu rwa werū-inī. 25 Rīu nīrīo igai ūrīku, rūgai ūrīa ūgūtūrīire," ūguo nīguo Jehova ekuuga, "tondū nīūrigānīrwo nī nīi, ūkehoka ngai cia maheeni. 26 Nīngakūguūria nguo ikūhumbīre ūthī ūguo njaga yaku yoneke: 27 ūtharia waku o na mītō ūrīa wanagīria, o na ūmaraya waku ūrīa ūtarī thoni! Nīndīoneire cīiko ciaku cia ūtārāthoni kūu ūrīma-inī na mīgūnda-inī. Kaī ūrī na haaro, wee Jerusalemu-il! Ūgūtūura wīthaahītie nginya-rī?"

14 Īno nīyo ndūmīrīri ya Jehova ūrīa yakinyūrīire Jeremia īkonii ihinda ūrīa kwagīte mbura: 2 "Būrūri wa Juda nīūracakaya, namo matūura makuo makoowro nī hinya; nīmararīrīa būrūri, nakīo kīrīro nīkīambatīte na igūrū kiumīte Jerusalemu. 3 Andū arīa marī igweta maratūma ndungata ciao igatahe maaī; irathiī marima-inī ikaaga maaī. Iracooka na ndigithū itarī kīndū; ikehumbīra mītwe iconokete na ikuīte ngoro. 4 Thī nīyatūkangīte, nī ūndū gūtīri mbura yurīte būrūri-inī, arīmi nao magakua ngoro, makehumbīra mītwe. 5 O nayo thwariga nīteete

gacaū kayo gaaciawo o ro ūguo kūu werū-inī, nī ūndū gūtīri nyeki. 6 Njagī nacio ūrīgamīte ūrīma-igūrū kūrīa gūtakūraga kīndū, ikīhūmahūmaga ta mbwe; nīciūrīte maitho nī kwaga mahuti ma kūrīa." 7 O na gūtūka mehia maitū nīmaroimbūra ūrū ūrīa twīkīte, Wee Jehova-rī, ika ūndū nī tondū wa ūtīwa ūrīku. Nīgūkorwo gūcooka na thuutha gwitū nī kūnene; nītūkūwīhīrie. 8 Wee Kīrīgīrīro gīa Israeli, o wee Mūhonokia wao hīndī ūrīa marī na mīnyamaro, nī kīi gītūmīte ūtuīke ta mūgeni būrūri-inī, kana ta mūgendi ūraarīrīre ūtukū o ūmwe? 9 Nī kīi gītūmīte ūikare ta mūndū mūmaku, ūgaikara ta njamba ūrī hinya ūtāngīhota kūhōnokania? Wee Jehova-rī, ūrī gatagatī gaitū, na ithū ūtēetanio na ūtīwa ūrīku; ndūkanatūtirike! 10 Jehova ekuuga atīrī ūhoro ūkonii andū aya: "Nīmendete kūrūrūra mūno; nīmaregete kūgīrīrīria magūrū mao. Nī ūndū ūcio nake Jehova ūdangīmetīkīra; ūrī ūnekūririkana waganu wao, na amaherithie nī ūndū wa mehia mao." 11 Ningī Jehova akīnjīra atīrī, "Tīga kūhoera andū aya atī nīguo mone wega. 12 O na mangīlīhinga kūrīa ūrio, ūdigathikīrīria kīrīro kīao; o na mangīndūtīra maruta ma njino na maruta ma mūtu-rī, ndikametīkīra. Nī kūniina ngaamaniina na ūrīi ūrīa njora, na ng'aragu, o na mūthiro." 13 No njiuga atīrī, "Wūi, Mwathani Jehova, anabīi mameeraga atīrī, 'Mūtīkoona ūrīi ūrīa njora kana mūhatīrīrio nī ng'aragu. Ti-itherū, nīngamūhe thayū wa ūtūrūra kūndū gūkū.'" 14 Hīndī ūrīo Jehova akīnjīra atīrī, "Anabīi acio mararatha ūhoro wa maheeni makīgwetaga ūtīwa ūrīku. Nīi ndimatūmīte, kana ngamathuura, o na kana ngamaarīria. Maramūrathīra mohoro ma cioneiki cia maheeni, na ūragūri wa tūhū, na kūhooya mīhīanano, na maūndū ma maheeni marīa methugundīre na meciiria mao. 15 Nī ūndū ūcio, ūu nīguo Jehova ekuuga ūhoro ūkonii anabīi arīa mararatha maūndū makīgwetaga ūtīwa ūrīku: Nīi ndiamatūmīte, no-o moigaga atīrī, 'Gūtīrī ūrīi ūrīa njora kana ng'aragu ikaahutia būrūri ūyū.' Anabīi o acio makaaniinwo na ūrīi ūrīa njora, na ng'aragu. 16 Nao andū acio marathagīrīwo mohoro nīo, magaikanio na kūu njīra-inī cia itūrū ūrīa ūmagīrīre. 17 "Maarīrie ūhoro ūyū, ūmeere atīrī: "Rekei maitho makwa

maite maithori ūtukū na mūthenya mategūtigithīria; nīgūkorwo mūrītu wakwa gathirange, o acio andū akwa, nīmūgurarie ūru, akagūthwo igūtha rīa kūmūhehenja. 18 Ingītoonya būrūri-inī, nyonaga arīa moragītwo na rūhiū rwa njora; ingītoonya itūra inene, nyonaga arīa manyariitwo nī ng'aragu. Mūnabii na mūthīnjīri-Ngai, eerī nīmathīte būrūri matoo.” 19 Rīu-rī, kaī ūregete Juda biū? Anga nīñyayarīte Zayuni? Nī kīi gitūmīte ūtūhūre, nginya tūkaaga kīhonia? Twerīgīrīre thayū, no gūtīrī wega tuonete, tūgēterera ihinda rīa kūhonamio, no rīrī, no maūndū ma kūmakania tuonete. 20 Nītūkumbūra wagānu witū, Wee Jehova, o na wīhia wa maitē maitū; nī ūndū ti-itherū nītūkwīlhīrie. 21 Twagūthaitha ūtige gūtūthūra, nī ūndū wa rītwa rīaku; ndūgaconorithie gīti gīaku kīa ünene kīrīa kīrī riiri. Ririkana kīrīanīro kīrī warīkanīre na ithuī, na ndūgagīthūkie. 22 Nī kūrī mūhianano o na ūmwe wa ūyo ūtarī kīene ya ndūrī ūngiuria mbura? Matu mo mene nīmoraigia mbura? Aca, nīwe, Wee Jehova Ngai witū, uurgia mbura. Nī ūndū ūcio, kīrīgīrīro gītū kīrī harīwe, nīgūkorwo wee nīwe wīkaga maūndū macio mothe.

15 Ningī Jehova akīnjīira atīrī: “O na korwo Musa na Samūeli maarūgama mbere yakwa-rī, ngoro yakwa ndīngīerekera kūrī andū aya. Maingatei mehere mbere yakwa! Nīmarekwo mathī! 2 Nao mangīkūuria atīrī, ‘Tūgūgīthī kū?’ Ümeere atīrī, ‘Ūū nīguo Jehova ekuuga: ‘Arīa maathīriiro gūkuarī, magakue; arīa maathīriiro kūūragwo na rūhiū rwa njora-rī, makooragwo na rūhiū rwa njora; arīa maathīriiro ng'aragu-rī, makooragwo nī ng'aragu; arīa maathīriiro gūtahwo-rī, matahwo matwarwo būrūri ūngī.’ 3 ‘Nīngamarehīthīria mīthembā īna ya anīinani mamookīrīre.’ ūguo nīguo Jehova ekuuga, ‘Rūhiū rwa njora rūgooka rūūrage andū, namo magui mamakururie, nacio nyoni cia rīera-inī, o na nyamū cia gūkū thī imatambuure, imaniine. 4 Nīngatūma matuīke andū a gūthūrīwo nī mothamaki mothe ma gūkū thī, nī ūndū wa ūrī Manase mūrū wa Hezekia mūthamaki wa Juda eekire gūkū itūra-inī rīa Jerusalemu. 5 ‘Nūū ūgaakūiguīra tha, wee Jerusalemu? Nūū ūgaagūcakaīra? Nūū ūgaakerūra gwaku oke akūurie ūrīa ūhoro waku ūtarī?’ 6 Jehova ekuuga atīrī, ‘Wee nīñudegete, wee ūtūrīte ūcookaga na thuutha. Nī ūndū ūcio nīngūtambūrūkīria moko ngūniine; ndīngīricūkwo rīngī. 7 Nīngamahuha ta mahuti makīhuhwo na gītarūrū ihingo-inī cia itūra

inene rīa būrūri. Ningarehe gīkuū na mwanangīko kūrī andū akwa, nīgūkorwo nīmagīte kūgarūrīa mīthīire yao. 8 Nīngatūma atumia ao a ndigwa maingīhe, makīre mūthanga wa irīa-inī. Ningarehīthia mūniinani hīndī ya mīaraho okīrīre manyina ma aanake ao; ngaamarehera ruo rūnene na makorererwo nī kīeha kīnene o rīmwe. 9 Nyina wa ciana mūgwanja nīakaringīka, akue. Nīagathūrīrīwo nī rīua kūrī o mūthenya barigici; nīagaconorithio na anyararwo. Arīa magaatigara ngaamaneana kūrī thū ciao, maniinwo na rūhiū rwa njora,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 10 Wūi-īiya-wakwa maitū-ī, wee wanjiarie! Nduīkīte mūndū wa kūgianagwo na kūhūuranagwo na nī nī būrūri wothe! Niī ndikombīthītie kana ngakomberwo kīndū nī mūndū, no numagwo nī andū othe. 11 Jehova oigīte atīrī, “Ti-itherū nīngagīkūura ndī na muoroto mwega harīwe; ti-itherū nīngatūma thū ciaku igūthaithe mahinda ma mwanangīko na mahinda ma mīnyamaro. 12 “Mūndū no oine kīgera: kīgera kīrīa kiumīte gathigathīni, kana oine gīcango? 13 Nīnganeana ūtonga waku na igīīna ciaku itahwo hatarī irīhi, nī ūndū wa mehia maku mothe marīa maneecko būrūri-inī waku wothe. 14 Nīngamūtua ngombo cia thū cianyu thīnī wa būrūri mūtōoī, nī ūndū marakara makwa nīmagaakana ta mwaki, ūmūcīne.” 15 Wee Jehova-rī, nīwe ūū; ndīrikana na ūūmenyagīrīre. Ndīhīria kūrī arīa maanyariiraga. Wee nīūkiragīrīria; ndūkanjeherie; ririkana ūrīa ndananyariirīka nī ūndū waku. 16 Rīrīa ciugo ciaku ciangīyīrīre-rī, nīndacīrīre; ciarī gīkeno gīakwa, na igīcanjamūra ngoro yakwa, nīgūkorwo nīnjītanītio na rītwa rīaku, Wee Jehova Ngai-Mwene-Hinya-Wothe. 17 Ndirī ndaikara thīritū-inī ya arīa mekenagia, o na kana ngīikenia magīkenia; ndaikarire ndī wiki nī ūndū guoko gwaku kwarī igūrū rīakwa, nawe nīwanjiyūrītie marakara. 18 Nī kīi gitūmīte ruo rwakwa rwage gūthīra, na kīronda gīakwa gīkeeha, gīkaaga kūhona? Anga ūgūtuīka harī nīi ta karūū gatangīhokwo, kana ta gīthīma kīa maaī kīrīa kīhūūaga? 19 Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga atīrī: “Ūngīrīra, nīngūgūcookereria nīgeetha ūndungatagīre; akorwo nīūtaragia maūndū marīa marī bata, no ti marīa matarī bata, nīgūtuīka wa kūnjarīrīria. Andū aya nīmagūcookerere, no wee ndūkamacookerere. 20 Nīngagūtua ta rūthingo harī andū aya, ngūtue rūthingo rūrūmu rwa gīcango; nīmakarūa nawe, no matigagūtooria, nīgūkorwo nīi ndī hamwe nawe, nīguo ngūteithūre na ngūhonokie,”

üguo n̄iguo Jehova ekuuga. 21 “N̄ingakūhonokia
kuuma moko-inī ma andū arīa aaganu, na ngūkūure
ngūrute moko-inī ma andū arīa matarī tha.”

16 Hīndī īyo ndūmīrīri ya Jehova nīyanginyīrire, ngīrwo atīrī: **2** “Ndūkanahikarie ügīe na aanake kana airītu kündū gūkū.” **3** Nīgūkorwo ūū nīguo Jehova ekuuga ūndū ūkonīi aanake na airītu arīa maciarīirwo būrūri ūyū na ūkonīi atumia arīa marī manyina mao na arūme arīa marī maithe mao, atīrī: **4** “Nīmagakua gīkuū kiumanīte na mīrimū mīrū. Matigaacakaīrwo kana mathikwo, no magaatuīka ta rūrúa rūharaganītio gūkū thī. Makaaniinwo na rūhiū rwa njora na ng’aragu, nacio ciimba ciao igatuīka, irio cia nyoni cia rīera-inī na nyamū cia gīthaka.” **5** Nīgūkorwo Jehova ekuuga atīrī: “Ndūkanatoonye mūcīi ūrī na ndīa ya mathiko; ndūgathīi gūcakaya kana gūcaayanīra, nī ūndū nīnjeheretie kīrathimo gīkwa, na wendo wakwa, o na tha ciakwa harī andū aya,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **6** “Andū othe, anene na arīa anini, nīmagakuūra būrūri-inī ūyū. Matigaathikwo kana macakaīrwo, na gūtīrī mūndū ūgetiihangia kana enjwo mūtwe nī ūndū wao. **7** Gūtīrī mūndū ūkaaheana irio cia kūhooreria acio maracakaīra arīa makuīte, o na akorwo nī ithe kana nyina, o na gūtīrī mūndū ūkaaheana kīndū gīa kūnyua nīguo amagirie maithori. **8** “Nīngī ndūkanatoonye mūcīi ūrī na gīthī, atī nīguo ūkare thī nao mūrīe na mūnyue. **9** Nīgūkorwo Jehova, Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Israeli, ekuuga atīrī: ‘Matukū-inī manyu nīmūkeonera na maitho manyu ngakinyia mīgambo ya ndūrūhī na ya gīkeno mūthia o na niine mīgambo ya mūhiki na mūhikania kündū gūkū.’ **10** “Rīrīa ūkeera andū aya maūndū macio mothe nao makūūrie atīrī, ‘Nī kīi gītūmīte Jehova atūtūire mwanangīko mūnene ūguo? Kaī twīkīte ihītia rīrīkū? Nī mehia marīkū twīhīirie Jehova Ngai witū?’ **11** Hīndī īyo ūmee atīrī: Jehova ekuuga atīrī, ‘Nī tondū maithe manyu nīmandirikire, makīrūmīrīra ngai ingī, magīcitungatagīra na magīcihooyaga. Nīmandirikire na makīaga kūrūmia watho wakwa. **12** No inyuī nīmwīkīte maūndū ma waganu mūgakīra maithe manyu. Ta rorai muone ūrīa o ūmwe wanyu arūmīriire ūremi wa ngoro yake thūku, handū ha kūnjathīkīra. **13** Nī ūndū ūcio nīngūmūrutūrūra muume būrūri ūyū mūthīi būrūri mūtooī inyuī ene, o na kana ūkamenywo nī maithe manyu, na mūrī kūu nīmūgatungatagīra ngai ingī mūthenya na ūtukū, nīgūkorwo ndigūcooka

kūmwīka maündū mega.” 14 Jehova ekuuga atīrī, “O na kūrī ūguo, matukū nīmarooka rīrīa andū matagacooka kuuga atīrī, ‘Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūrāga muoyo, ūrīa warutire andū a Isiraeli kuumā bürūri wa Misiri,’ 15 no makoigaga atīrī, ‘Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūrāga muoyo, ūrīa warutire andū a Isiraeli bürūri ūrīa ūrī mwena wa gathigathini, na akīmaruta mabürūri-inī mothe kūrīa aamathaamīrie.’ Nīgūkorwo nīngamacookia bürūri-inī ūrīa ndaaheire maithe mao.” 16 Jehova ekuuga atīrī, “No rīrī, nīngūtūmana gwītwo ategi a thamaki aingī, nao nīmakamatega. Thuutha wa ūguo njooke ndūmanīre agūimi aingī, nao nīmakamaguīma irīma-inī, na tūrima-inī tuothe, na miatūka-inī ya ndwaro cia mahiga. 17 Maitho makwa nīmoonaga mīthīire yao yothe; ndīngūhithika harī niī, o namo mehia mao matingūhithwo atī nīguo maitho makwa mage kūmona. 18 Ngaamarīhia maita meerī nī ūndū wa waganu wao na mehia mao, nī ūndū nīmathaahītie bürūri wakna na mīhaano ītarī muoyo mīmeneku mūno, na makaiyūria igai rīakwa na mīhianano ūrī magigi.” 19 Atīrīrī Wee Jehova, o wee hinya wakwa, na kūrīgo gīakwa kīrūmu, o wee riūrīro rīakwa hīndī ya mathīina, ndūrīrī igooka harīwe ciumente ituri-inī cia thī, ciuge atīrī, “Maithe maitū matiarī na kīndū tīga ngai cia maheeni, o mīhianano īyo ītarī kīene na ītarī ūndū mwega yamekīire. 20 Andū nīmethondekāgīra ngai ciao ene? lī, no rīrī, icio ti ngai!” 21 “Tondū ūcio nīngamaruta maamenye, ihinda-inī riūrī nīguo ngaamaruta ūhorō wa ūhoti na hinya wakwa. Hīndī īyo nīmakamenya atī riūtwa rīakwa nī Jehova.

17 “Atirirí, mehia ma Juda makururítwo na karamuga kígera, magakururwo na mûthia müügí wa kahiga ka nyaigí, ihengere-iní cia ngoro ciao, o na magakururwo híá-iní cia igongona ciao. **2** O na ciana ciao níririkanaga igongona ciao na itugí cia Ashera iria ciahinandítwo rungu rwa mítí íriá mîruru, o na türíma-iní türíá tûraihi na ígûrû. **3** Kírima gíakwa kíriá kíri bûrûri-iní, o hamwe na ütonga waku, na mîthiithû yaku yothe-rí, níngacirekereria itahwo, o hamwe na kündû gwaku kûriá gütüügíru, ní ündû wa mehia maríá maiyûrîte guothe bûrûri-iní waku. **4** Ní ündû wa kwîhia gwaku wee mwene, níñkoorwo ní igai ríriá ndaakûheire. Níngagütua ngombo ya thû ciaku thiiní wa bûrûri üttooí, nígûkorwo níñtümite marakara makwa maakane, na megütüura makanaga nginya tene.” **5** Jehova ekuuga atirí: “Kûgwatwo ní kírumi

nī mündū ūrīa wīhokaga mündū, o ūcio wīhokaga mündū nī ūndū wa hinya wake, ngoro yake īkahutatīra Jehova. **6** Agaatuīka o ta kihinga kīrī werū-inī ūtarī kīndū; ndakoona ūgaacīru ihinda rīakinya. Agaatūra kūndū kūmū na kūrī nyoota werū-inī, o kūu būrūri-inī wa cumbī gütatūrūraga mündū. **7** “No kūrathimwo nī mündū ūrīa wīhokaga Jehova, o ūrīa ūigīte mwīhoko wake harī we. **8** Agaatuīka ta mūtī ūhaandītwo hūgūrūrū-inī cia maaī, ūrīa ūtaambagia mīri yaguo ūgakinya rūtī-inī. Ndwītigagīra hīndī ya ūrugarī wa riūa wakinya; mathangū maguo makoragwo marī maruru. Ndūngūuma mwaka ūrīa gütarī mbura, na ndwagaga gūciara maciaro maguo.” **9** Ngoro ya mündū nīlheenanagia gūkīra ciūmbe iria ingī ciothe, na nī njaganu mūno. Nūū ūngīhota gūthuuthuuria ūhoro wayo? **10** “Nīi Jehova thuthuurgia ngoro, na ngoiruuria maūndū marīa mahithe meciiria-inī, nīgeetha ndaathime mündū o mündū kūringana na maūndū marīa ekaga, o na kūringana na ūrīa ciiko ciake itariī.” **11** O ta ūrīa ngware īkomagīrīria matumbī marīa itareketie-rī, ūguo noguo mündū ūrīa wītongagia na njīra itariī cia kīhooto atariī. O matukū ma muoyo wake magīthīi kūigananīria-rī, ūtonga ūcio nītukamweherera, nake marīgīrīrio-inī nīakeyonania arī mūkīgu. **12** Handū haitū harīa haamūre, hahaanaine na gītī gīa ūthamaki kīrīa kīrī riiri, kīrīa gītūrīte gītūgīrītio kuuma o kīambīrīria, **13** Wee Jehova, o wee mwīhoko wa Isiraeli, arīa othe magūtirikaga nīmagaconorithio. Arīa makūhutatagīra makoima harīwe-rī, makaandīkwo marītwa mao rūkūngū-inī rwa thī, nī ūndū nīmatirikīte Jehova, o we gīthima kīa maaī ma muoyo. **14** Wee Jehovarī, honia na nīngūhona; honokia na nīngūhonoka, nī ūndū wee nowe ngoocaga. **15** Andū manjūūragia atīrī, “Kaī ndūmīrīri ya Jehova īkīrī kū? Nīkīhingio rīu!” **16** Nīi ndīrīte ngatīga gūtiuka mūrīthi waku; wee nīūū arī ndīrirīrie mūthenya wa mūtino. Ūrīa wothe njaragia na kanua gakwa ndūhīthītwo harīwe. **17** Ndūgatuīke itua-nda harī nīi; wee nīwe kīhitho gīakwa mūthenya wa mwanangīko. **18** Arīa maanyariлага maroconorithio, no nīi-rī, ndūkanareke njonoke; maronyiitwo nī kīmako, no nīi-rī, ndūkanareke nyiitwo nī kīmako. Makinyīrīrie mūthenya wa mwanangīko; maniine na inīinana inene maita meerī. **19** Jehova aanjīrīre atīrī: “Thī ūrūgame kīhingo-inī kīrīa gītagwo kīhingo kīa andū, kīrīa athamaki a Juda mageraga magītoonya itūrū-

inī na makiuma; ningī ūrūgame iħingo-inī iria ingī ciothe cia Jerusalemu. **20** Mūmeere atīrī, “Ta thikīrīria ndūmīrīri ya Jehova, inyūi athamaki a Juda, na andū othe a Juda, na mündū o wothe ūrīa ūtūrūraga Jerusalemu, ūrīa ūtoonyagīra iħingo-inī ici. **21** Jehova ekuuga atīrī: Mwīmenyerere mūtikanakuue mūrīgo mūthenya wa Thabatū, kana mūtūtoonyerie iħingo-inī cia Jerusalemu. **22** Mūtikanakuue mūrīgo mūrūrute nyūmba-inī ciānyu, kana mūrute wīra o na ūrīkū mūthenya wa Thabatū, no rīrī, mūthenya wa Thabatū mūwamūrage, o ta ūrīa ndaathire maithe manyu mekage. **23** No matiigana gūthikīrīria kana kūrūmbūuya ūhoro ūcio: moomirie ngingo, makīaga gūthikīrīria, o na makīrega gūtaarwo. **24** Jehova ekuuga atīrī, mūngīmenyerera mūnjathīkīre na mwage gūkuua mūrīgo mūmītoonyerie iħingo-inī cia itūrūa rīrī inene mūthenya wa Thabatū, no mūmenyerere mūthenya wa Thabatū mūwamūre na ūndū wa kwaga kūrūta wīra mūthenya ūcio-rī **25** hīndī iyo athamaki arīa maikariire gītī kīa ūthamaki kīa Daudi nīmagatoonyera iħingo cia itūrūa rīrī inene marī na anene ao. O, hamwe na anene ao, nīmagooka makuuītwo nī ngaari cia ita, na mahaicīte mbarathi, marī hamwe na andū a Juda, na andū arīa matūūraga Jerusalemu, narīo itūrūa rīu-rī, nīrīgatūrīwo nī andū nginya tene. **26** Andū nīmagooka moimīte matūūra-inī ma Juda, o na tūtūūra-inī tūrīa tūrigīcīrie Jerusalemu, na moime būrūri wa Benjamini na būrūri ūrīa ūrī magūrū-inī ma irīma cia mwena wa ithūiro, na moime būrūri ūrīa ūrī irīma o na wa Negevu, moke marehe indo cia maruta ma njino na cia magongona, na maruta ma mūtu, na ūbumba, na maruta ma gūcoookia ngaatho nyūmba-inī ya Jehova. **27** No rīrī, mūngīrega kūnjathīkīra, na mwage kwamūra mūthenya wa Thabatū na ūndū wa kwaga gūkuua mūrīgo o na ūrīkū ūrīa ūtūrūraga iħingo-inī ici cia Jerusalemu mūthenya wa Thabatū-rī, hīndī iyo nīngaakia mwaki ūtāngīhoreka iħingo-inī cia Jerusalemu nīguo ūcine ciikaro ciao iria njirigīre.”

18 īno nīyo ndūmīrīri ūrīa yakinyīrīire Jeremia yumīte harī Jehova, akīrīwo atīrī: **2** “Ikūrūka ūthīi nyūmba-inī ya mūūmbi wa nyūngū, na wakinya kūu nīkuo ngūkūheera ndūmīrīri yakwa.” **3** Nī ūndū ūcio ngūkūrūka ngīthīi kūu nyūmba-inī ya mūūmbi wa nyūngū, ngīkora akīrūta wīra na ngaari yake ya kūūmba nyūngū. **4** No rīrī, nyūngū ūrīa ūtūrūraga na ūtūrūmba nīyathūkire ūrī o moko-inī make; nī ūndū ūcio mūūmbi ūcio agīcooka akīūmba nyūngū ūngī na

rīumba o rīu, akīmīthondeka o ta ūrīa onire yagīrīire gūthondekwo. 5 Hīndī īyo ndūmīrīri ya Jehova īkīnginyīrīra, ngūrīwo atīrī: 6 “Inyuī andū a nyūmba ya Isiraeli, githī to njīke na inyuī o ta ūrīa mūumbi ūyū wa nyūngū ekaga?” Úguo nīguo Jehova ekuuga. “O ta rīumba rīrī guoko-inī kwa mūumbi-rī, ûguo nīguo mūtarīi mūrī guoko-inī gwakwa, inyuī andū aya a nyūmba ya Isiraeli. 7 Hīndī o yithe ingīkaanīrīra, njuge rūrīrī kana ūthamaki mūna ūmunyūrīwo na mīri, na unangwo, o na ūniinwo, 8 naruo rūrīrī rūu ngaanītie rūngīrīra, rūtigane na ūrū waruo, nīngaigua tha, njage kūrūika ūrū ūcio njīrīre kūrūika. 9 Ningī ihinda rīngī ingīkaanīrīra njuge rūrīrī kana ūthamaki mūna wakwo nīguo wīhaande, 10 naruo rūrīrī rūu rūcooke rwīke maündū marīa nyonaga marī mooru na rwage kūnjathikīra-rī, nīngerūckwo, njage kūrūika wega ūcio njugīte nīngūrūika. 11 “Nī ūndū ūcio, rīu ūrīa andū a Juda na arīa matūrīga Jerusalemu atīrī, ‘Jehova ekuuga atīrī: Ta rorai muone! Nīndīrahaarīria kūmūrehera mwanangīko na ngathugunda njīra ya kūmūkīrīra. Nī ūndū ūcio, garūrūkai mūtigane na mīthīire yanyu mīrūru, mūndū o mūndū wanyu, na mūgarūrīre mīthīire yanyu na cīko ciányu.’ 12 No-o magaacookia moige atīrī, ‘Hatrī bata wa gūtaarwo. Tūgūthīi na mbere na mībango iitū; mūndū o mūndū witū ekūrūmīrīra ūremi wa ngoro yake thūku.’” 13 Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga atīrī: “Tuīrī harī ndūrīrī: Nūū ūrī waigua ūndū ta ūyū? Ūndū ūrī magigi mūno nīwīkītwo nī Isiraeli, ūrīa mūrītu gathirange! 14 Tharunji ya Lebanoni-rī, ūrī yaaga hurūrūka-inī ciakīo cia mahiga? Maaī mahehu makīo marīa moimaga matherūkīro-inī ma kūraya-rī, marī maga gūtherera? 15 No rīrī, andū akwa nīmariganīrīwo nī niī; macinagīra mīhianano itarī kīene ūbumba, ūrīa yatūmire mahīngwo mīthīire-inī yao, makīaga kūrūmīrīra mīthīire ūrīa ya tene. Yatūmire magerere tūcīra twa mīkīra, o na barabara irīa itarī thondeke. 16 Būrūri wao ūgaatīgwo ūrī mwanangīko, ūgaatuika kūndū gwa kūnyararwo nginya tene; arīa othe makaahītūkīra kuo-rī, nīmakagega makīnagia mītwe. 17 O ta rūhuho rūkīhurutana kuuma mwena wa irathīro, noguo ngaamahurunja mbere ya thū ciao; ngaamahutatīra na njage kūmoonia ūthīi wakwa mūthenya ūrīa magaakorwo nī mwanangīko.” 18 Nao makiuga atīrī, “Ūkai tūciirīre ūrīa tūgūkīrīra Jeremia; nī ūndū ūrūtani wa watho ūrīa athīnījīri-Ngai marutanaga ndūkoora, kana kīrīra kīa andū arīa oogī

kīure, o na kana ndūmīrīri ya anabii yūre. Nī ūndū ūcio kūkai, tūmūtharīkīre na nīmī ciitū, na tūtīkarūmbūiye ūndū o wothe ekuuga.” 19 Ta thikīrīria, Wee Jehova; igua ūrīa aya aathitangi maroiga! 20 Wega-rī, no ūrīhwo na ūrū? No rīrī, andū acio nīmanyenjeire irima. Ta rīrikana ūrīa ndāarūgamire mbere yaku, na ngīmarīrīria, nīguo ngīrīrīrie marakara maku matikamakore. 21 Nī ūndū ūcio rekereria ciana ciao ng'aragu; cineane, iniiwo na rūhiū rwa njora. Reke atumia ao matigwo matarī ciana, na marī a ndigwa; rekereria arūme ao mooragwo, o nao aanake ao mooragīrīwo mbaara-inī na rūhiū rwa njora. 22 Kīrīro kīroiguuo kuuma nyūmba-inī ciao ūrīa ūkaarehe andū a kūmatharīkīra hi na hi, nī ūndū nīmanyenjeire irima nīguo maanyite, na makanyumbikīra mītego ya kūnyiita magūrū makwa. 23 No wee nīūū, Wee Jehova, ūrīa wothe manjiirīre nīguo manjūrage. Tiga kūmarekera mahītia mao, kana kūhuura mehia macio mao mehere ūthīi-inī waku. No marong'aūranīrio thī mbere yaku; meeke maündū macio ūrīa ūgaakorwo ūrakarīte.

19 Ūu nīguo Jehova ekuuga: “Thī ūgūre gatigithū ka rīumba harī mūumbi. Ūcooke woe athuuri amwe a kīrīndī na athīnījīri-Ngai amwe, 2 mumagare mūthīi Gītuamba-inī kīa Beni-Hinomu, hakuhī na itoonyero ūrīa Kīhingo-kīa-Ngīo. Wakinya hau wanīrīre ūhoro ūrīa nīgūkwīra, 3 uuge atīrī, ‘Ta iguai ndūmīrīri ya Jehova, inyuī athamaki a Juda, na andū a Jerusalemu. Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Isiraeli ekuuga atīrī: Ta thikīrīria! Nīngūrehithia mwanangīko kūndū gūkū ūrīa ūgaatūma mūndū o wothe ūrīa ūkaūigua ararakwo nī matū. 4 Nīgūkorwo nīmandirikīte na magatūma haha hatuīke handū ha ngai cia kūndū kūngī; nīmacinīire magongona kūrī ngai irīa o ene, kana maiithe mao, o na kana athamaki a Juda matooī, na makaiyūria kūndū gūkū thakame ya andū arīa matarī ūrū mekīte. 5 Nīmakīte kūndū kūrīa gūtūgīru gwa kūhooerwo Baali, na gwa gūcinagīrīwo ariū ao na mwaki matuīke maruta ma kūrutīrīwo Baali, ūndū ūrīa niī itaathanire wīkagwo, kana ngūwgweta, o na ūndū ūtarī waīga meciirīa-inī makwa. 6 Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga atīrī, Mwīmenyererei, tondū matukū nīmarooka ūrīa andū matagacooka gwītīga kūndū gūkū Tofethi, kana Gītuamba kīa Beni-Hinomu, no gūgeetagwo Gītuamba gīa Kūūragānīrīwo. 7 “Kūndū gūkū nīkuo ngathūkīria mībango yothe ya Juda na ya

Jerusalemu. Nīngatūma mooragwo na hiū cia njora nī thū ciao, moko-inī ma andū arīa mendaga kūmaruta muoyo, nacio ciimba ciao ndīciheane ituīke nyama cia kūrīnō nī nyoni cia rīera-inī na nyamū cia gīthaka. 8 Nīngananga itūura rīrī ndūme rītuīke kūndū gwa kūnyararwo; arīa othe makaahītūkira kuo nīmakagega na mamanyūrūrie moona ūrīa nguraro ciao cingīhīte. 9 Nīngatūma marīe nyama cia mīrī ya ariū na aariī ao, na o mūndū arīe nyama cia mwīrī wa mūndū ūrīa ūngī hīndī ūrīa magaakorwo marī na mīnyamaro nī ūndū wa gūthiūrūkīrio nī thū ciao iria ciendaga kūmaruta muoyo.’ 10 “Ucooke ūrūrage gatigīthū kau, acio mūgaathī nao makionaga, 11 ūmēere atīrī, ‘Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī: Nīngahehenja rūrīrī rūrū, o na itūura rīrī, o ta ūrīa mūndū oragaga nyūngū ya mūumbi na ndīcookaga gūthondekekā ituīke ng’ima ūngū. Magaathika arīa makuīte kū Tofethi nginya kwage handū ha gūthikanwo. 12 Ūguo nīguo ngeeka kūndū gūkū, o na andū arīa matūrāga kuo, ūguo nīguo Jehova ekuuga. Nīngatūma itūura rīrī inene ūhaane o ta Tofethi. 13 Nyūmba iria irī Jerusalemu, o na cia athamaki a Juda nīgathaahio o ta gūkū Tofethi: nyūmba ciothe iria maaciniire ūbumba igūrū ūrīao, makīucinīra mbūtū ciothe cia njata, na magīitāgīra ngai ingī maruta ma indo cia kūnyuuo.” 14 Jeremia agīcooka akīhūndūka kuuma Tofethi, o kū Jehova aamūtūmīte akarathīre andū ūhoro, nake akīrūgama nja ya hekarū ya Jehova, akīra andū othe atīrī, 15 “Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o Wee Ngai wa Isiraeli, ekuuga atīrī, ‘Ta thikīrīria! Nīngūrehithīria itūura rīrī inene, o na tūtūura tūrīa tūrīrigicīriie tuothe mwanangīko ūrīa wothe ngwetete igūrū ūrīao, nī ūndū nīmoomirie ngingo, makīaga gūthikīrīria ciugo ciakwa.”

20 Rīrīa Pashuri ūrīa mūthīnjīri-Ngai, mūrū wa Imeri, o ūcio warī mūnene wa arīa angī kū hekarū-inī ya Jehova, aiguire Jeremia akīratha maūndū macio-rī, 2 agīathana Jeremia ūcio mūnabii ahūrīwo na oohererwo magūrū ndungu-inī hau Kīhingo-inī kīa Rūgongo kīa Benjamini, o kū hekarū-inī ya Jehova. 3 Mūthenya ūcio warūmīrīre, rīrīa Pashuri aamuhorithirie ndungu magūrū, Jeremia akīmwīra atīrī, “Rīftwa rīrīa Jehova agūtuīte ti Pashuri, no ūrītagwo Magori-Misabibu. 4 Nī ūndū Jehova ekuuga atīrī: ‘Nīngūtūma ūtuīke ta ūndū wa kūguoyohia kūrī wee mwene o na wa kūmakia arata

aku othe; nīnūkeyonera na maitho maku rīrīa andū acio makooragwo na rūhiū rwa njora rwa thū ciao. Nīnganeana andū a Juda othe kūrī mūthamaki wa Babuloni, nake amatāhe amatware Babuloni, kana amooragithie na rūhiū rwa njora. 5 Nīnganeana ūtonga wothe wa itūura rīrī inene kūrī thū ciao: maciaro marīo mothe, indo ciōthe ciarīo cia bata, o na mīthīthū yothe ya athamaki a Juda. Nīmagacitaha macitware Babuloni. 6 Nawe Pashuri, na arīa othe matūrūraga gwaku nyūmba, nī mūgaatahwō mūtwarwo Babuloni. Kūu nikuo ūgaakuīra na ūthikwo o kuo, wee hamwe na arata aku othe arīa ūrathagīra ūhoro wa maheeni.” 7 Wee Jehova, nīwaheenereirie, na nī ngīheeneka, wangīririe hinya ūkīhoo. Ndindaga ngīthekererwo mūthenya wothe; nyūrūragio nī ūndū o wothe. 8 Rīrīa ūiothe ngwaria-rī, nyanagīrīra ngīhunjanganagīria ūhoro wa maūndū ma ūhinya, na ma mwanangīko. Nī ūndū ūcio ūdūmīrīri ya Jehova ūndeēheire o kūrumwo na kūnyararwo mūthenya wothe. 9 No ingiuga atīrī, “Ndīgūcooka kūmūgweta kana kwaria ngīgwetaga ūtītwā ūrīake,” ūdūmīrīri yake ūrīa ūrī ngoro-inī yakwa ūhaana ta mwaki, o ta mwaki ūhīngīrīrio mahīndī-inī makwa. Nīnogetio nīkūmīiga ūtīnī wakwa, na ti-itherū ūndīghīta. 10 Nīnjiguaga andū aingī makīheehana atīrī, “Itua-nda ūrī ūmēna yothe! Nīacukanīrīwo! Nītūmūcuukanīrīre!” Arata akwa othe metereire ūndēderūke, makiugaga atīrī, “Hihi nīekūheeneka; hīndī ūyo ūtūkūmūtooria, twīrīhīrie harī we.” 11 No ūrīrī, Jehova arī hamwe na nī ūta njamba ūrī hinya; nī ūndū ūcio andū arīa maanyariiraga nīmakahīngwo na matikahootana. Nīmagaconorithio mūno nīgūkorwo matigaatooria; kūnyararwo kwao gūtikariganīra o na rī. 12 Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, wee ūtūragia andū arīa athingu, na ūkīruuria maūndū ma ngoro na ma meciiria, reke ūdīionere wee ūkīndīhīria harī andū aya, nīgūkorwo wee nīwe ūdekereirie maūndū makwa mothe. 13 Inīrai Jehova! Goocai Jehova! Nīgūkorwo nīahonokagia mīoyo ya arīa abatari, akamīrūta moko-inī ma arīa aaganu. 14 Mūthenya ūrīa ūdaciāirwo ūrogwatwo nī kīrumi! Mūthenya ūrīa maitū ūaanjīarire-rī, ūroaga kūrathimwo! 15 Mūndū ūrīa ūaheire baba ūhoro ūcio arogwatwo nī kīrumi, ūrīa ūatūmire akene mūno, ūrīa ūamwīrīre atīrī, “Nīuciāirīwo mwana wa kahī!” 16 Mūndū ūcio-rī, arotūka o ta matūrūra marīa Jehova aang’āuranirie atarī na tha. Arotūra aiguaga mūkayo o rūciinī, na akaigua mbu ya mbaara mīarahā. 17 Nī ūndū ūdānjūragire ūdī ūda ya maitū,

nīguo maitū atuīke o taarī mbīrīra yakwa, nayo nda yake ūtūre ūimbīte nginya tene. **18** Rīu-rī, ndoimire nda ya maitū nīkī, nyonage o thīna na kieha, na ndikirīrie matukū makwa njonokete?

21 Ìno níyo ndùmíriri írìa yakinyírìire Jeremìa
yumíte harì Jehova, hìndì írìa Mùthamaki
Zedekia amütümíire Pashuri mürù wa Malikija,
na Zefania mürù wa Maaseia mütihnjíri-Ngai.
Makímwíra atírì: **2** “Tütüírìre ühoro harì Jehova,
ní ündù Nebukadinezaru, mütamaki wa Babuloni,
niatütharíkire. Hihì Jehova níegütükíra maündù
ma mageganìa o ta ürìa anatwíkíra mahinda ma
tene, níguo mütamaki úcio atweherere.” **3** No
Jeremìa akímacookeria atírì, “Írai Zedekia atírì, **4** ‘Üú
níguo Jehova Ngai wa Isiraeli ekuuga: Ngirie gütüma
indo icìo cia mbaara, o icìo írì moko-iní manyu,
irìa mürahüthíra mükírùa mbaara na mütamaki
wa Babuloni na andù a Babuloni arìa marì njà ya
rüthingo mamürigicíirie, imücookerere imühüüre
inyuì ene. Andù acio nao níngamacookanírìria thíinì
wa itüüra rírì inene. **5** Níi mwene níngahüüranà na
inyuì ndambürükítie guoko gwakwa, o na njíkírìte
njora yakwa hinya, ndaakaríte, na ndí na mang’ürì
na marürù maingì. **6** Níngahüüra kírìa góthe
gítüüraga itüüra rírì inene, andù na nyamù, cióthe
ciúragwo na mütihiro müüru müno. **7** Ningì Jehova
ekuuga atírì: Thuutha úcio-rí, nínganeana Zedekia,
mütamaki wa Juda, na anene ake, o na andù arìa
angì magaakorwo matigaire itüüra-iní rírì inene, arìa
matooragirwo ní mütihiro úcio, kana rühiü rwa njora,
kana ng’aragu, ndímaneane kürì Nebukadinezaru,
mütamaki wa Babuloni, na kürì thù ciao irìa ciendaga
kúmaruta muoyo. Níakamooragithia na rühiü rwa
njora; ndakamaiguìra tha, kana amacaái, o na
kana amaguìre kíeha.’ **8** “O na ningì wíre andù
acio atírì, Üú níguo Jehova ekuuga: Atírìrì, níngüiga
njíra ya muoyo, o na njíra ya gíkuü mbere yanyu. **9**
Mündù ürìa wothe ügükara itüüra-iní rírì inene,
akooragwo na rühiü rwa njora, kana ng’aragu, kana
mütihiro. No ürìa wothe ügaathìi eneane kürì andù
a Babuloni arìa mamürigicíirie níagatüüra muoyo;
níakahonokia muoyo wake. **10** Níndüste atíi níngüiga
itüüra rírì inene ngero njüri, na ndírì wega ingírìka,
üguo níguo Jehova ekuuga. Níriküneanwo moko-
iní ma mütamaki wa Babuloni, nake aríniine na
mwaki.’ **11** “Ningì wíre nyumba ya üthamaki wa
Juda atírì, ‘Iguai ndùmíriri ya Jehova; **12** atírì, inyuì

andū a nyūmba ya Daudi, ūū nīguo Jehova ekuuga:
“Tuithanagiai ciira na kīhooto rūciinī o rūciinī;
teithūrai mūndū ūrīa ūtunyītwo indo ciake kuuma
guoko-inī kwa mūmūhinyīrīria, kana mang’ūrī makwa
mamūūkīrire maakanīte ta mwaki nī ūndū wa ūtūru
ūrīa mwikīte, maakane ta mwaki ūtangīhoreka nī
mūndū. 13 Nīngūmūūkīrīra, inyū andū a Jerusalemu,
o inyū mūtūrūraga rūgongo igūrū rwa gītuamba gīkī,
kūrīa kwaraganu ndwaro-inī cia mahiga, ūguo nīguo
Jehova ekuuga, o wee uugaga atīrī, “Nūū ūngīhota
gūtūukīrīra? Nūū ūngīkīhota gūtoonya kīūrīro-inī
giitū?” 14 Nīngamūherithia kūringana na cīko cianyu,
ūguo nīguo Jehova ekuuga. Nīngaakia mwaki mītitū-
inī yanyu, ūrīa ūkaaniina kīrīa gīothe kīmūrigicīriie.”

22 Jehova ekuuga atíří, "Ikürüka üthií nginya nyumba ya üthamaki ya mūthamaki wa Juda ühunjie ndümíříři īno kuo, uuge atíří: 2 'Ta thikirířia ndümíříři ya Jehova, wee mūthamaki wa Juda, o wee ūikariire gítí kía üthamaki kía Daudi: wee mwene, na anene aku, o na andū anyu aría matoonyagíra ihingo-iní ici. 3 Üú níguo Jehova ekuuga: ĩkagai maündü maría magířire na ma kíhooto. Honokagiai mündü ūřia ūtunyítwo indo ciake kuuma guoko-iní kwa mūmūhinyířiria. Mütikaneeke ündü mūřuru kana maündü ma kühüthíra hinya harí mündü wa kungí, kana harí mwana wa ngoriai kana mütumia wa ndigwa, na ningí kündü gükü mütikanaitithie thakame ya mündü ütekite üürü. 4 Nígukorwo mūngímenyerera mwathíkire mawatho maya, híndí īyo athamaki aría maikariire gítí kía Daudi gíá üthamaki nímarštoonyagíra ihingo-iní cia nyumba ya üthamaki, mahaicíte ngaari cia ita na mbarathi, marí hamwe na anene ao, o na andū ao. 5 No mūngíkaaga gwathíkira mawatho maya, Jehova ekuuga atíří, Ndehíta na Ríitwa ríakwa mwene atí nyumba īno ya üthamaki níikanangwo." 6 Ní ündü Jehova ekuuga atíří ühoro ükoní nyumba ya üthamaki ya mūthamaki wa Juda: "O na gütüika ühaana ta Gileadi harí níi, ükahaana ta gacümbíři ka Lebanoní, ti-ítherú níngatúma ūtuíke ta werü ūtarí kíndü, ūtuíke ta matüúra matatüúragwo. 7 Níngagütümířia andú magüükířire, makwanange, o ūmwe wao eyohete indo ciake cia mbaara, na nímagatemanga mítarakwa yaku ířia měga mūno, mamíkie mwaki-iní. 8 "Andú a ndüríří nyingí nímakahítükira itüúra-iní ríři inene na nímakooranagia atíří, 'Ní kíi gítumíte Jehova eke itüúra ríři inene maündü ta maya?' 9

Nao nīmagacookerio atīrī, ‘Nī tondū nīmatirikire ūhoro wa kūrūmīrira kīrīkanīro kīa Jehova Ngai wao, makīhooya na magītungatīra ngai ingī.’ **10** Mūtikarīrīre mūthamaki ūcio ūkūte, kana mūcakae nī ūndū wa kūrwo nīwe; no rīrī, rīrai na mūgirīke nī ūndū wa ūcio ūthaamītio, nī tondū, ūcio ndagacooka kwao, kana oone būrūri ūrīa aaciārīrō rīngī. **11** Nī ūndū Jehova ekuuga atīrī ūhoro ūkonī Shalumu mūrū wa Josia, ūrīa wacookire ithenya rīa ithe Josia, mūthamaki wa Juda, no nīacookire akiuma kūndū gūkū: ‘Ndarī hīndī agaacooka gūkū gūthamaka. **12** Agaakuīra kūu aatwarirwo arī mūgwate; ndakoona būrūri ūyū rīngī.’ **13** ‘Kaī ūrīa wakaga nyūmba yake ya ūthamaki na njīra itarī cia ūthingu arī na haaro-īl o ūcio wakaga tūnyūmba twake twa ngoroba na maūndū matarī ma kīhoo, na akarutithia andū a būrūri wake wīra ūtarī mūcaara, akaaga kūmarīha kīrīa maagīrīrō nī kūheo nī ūndū wa wīra ūcio wao. **14** Oigaga atīrī, ‘Nīngwīyakīra nyūmba nene ya ūthamaki, īrī na tūnyūmba twa ngoroba.’ Nī ūndū ūcio amīakaga īrī na ndirica nene, na akamīhūrīrīra mbaū cia mūtarakwa, o na akamīgemia na rangi mūtune. **15** ‘Kūgīna na mbaū nyingī mūno cia mītarakwa-īrī, no gūtūme ūtuīke mūthamaki? Githī thoguo ndaarī o na gīa kūrīa na gīa kūnyua? Ekaga maūndū marīa maagīrīre na ma kīhoo, nī ūndū ūcio maūndū make mothe makīgaacīra. **16** Aaciāragīrīra andū arīa athīmī na arīa abatari, na nī ūndū ūcio maūndū make mothe makīgaacīra. Githī ūguo tīguo kūmenyana na nī?’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. **17** ‘No rīrī, maitho maku na ngoro yaku irorereirio o uumithio ūtarī wa kwīhokeka, cikeerekera gūtīthia thakame ya andū matarī ūru mekīte, o na kūhīnyanīrīria, na gwītia indo na hinya.’ **18** Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga atīrī ūhoro ūkonī Jehoiakimu mūrū wa Josia, mūthamaki wa Juda: ‘Andū matikamūrīrīra makiugāga atīrī: ‘Wūi-īya, mūrū-wa-īthe-witū-īl! Wūi-īya mwarī-wa-īthe-witū-īl!’ Ningī matikamūrīrīra makiugaga: ‘Wūi-īya mwathī-witū-īl! Wūi-īya riiri-wake-īl.’ **19** Agaathikwo o ta ūrīa ndigiri īthikagwo: agaakururio, aikio na kūu njā ya ihingo cia Jerusalemu.’ **20** ‘Ambata, ūthī Lebanonī, ūkanīrīre kuo, ūreke mūgambo waku ūiguīke kūu Bashani, na ūkayūrūrūke kuuma Abarimu, nīgūkorwo athīritū aku othe nīāhehenje. **21** Nīndagūkaanirie rīrīa weiguaga ūrī mūgitīre, nowe ūkiuga atīrī, ‘Ndīgūthikīrīrial’ ūyū ūkoretwo ūrī mūthīire waku kuuma ūrī o mūnini; wee nīdūrī wanjathikīra. **22** Arīithī aku othe makaahurutwo

nī ūhuho, nao athīritū aku nīmagathaamīrio kūngī. Hīndī ūyo nīūgaonoka na ūnyararithio nī ūndū wa waganu waku wothe. **23** Inyuī mūtūrīraga Lebanonī, o inyuī mūkaraga nyūmba cia mītarakwa, kaī nīmūgacakaya rīrīa mūkanyiitwo nī ruo, o ruo ta rwa mūndū-wa-nja akīrūmwō-īl!’ **24** Jehova ekuuga atīrī, ‘O ta ūrīa nī ūndūrīraga muoyo-īrī, wee Jekonia, mūrū wa Jehoiakimu mūthamaki wa Juda, o na ūngīrī gīcūhī kīa mūhūrī kīrī guoko-inī gwakwa kwa ūrīo-īrī, no gūkūrūta ingīkūrūta ho. **25** Ngūkūneana kūrī arīa magūcaragia makūrute muoyo, o acio wītagīrī, ngūneane kūrī Nebukadinezaru, mūthamaki wa Babuloni na kūrī andū a Babuloni. **26** Wee hamwe na maitūguo ūrīa wagūciarire, ngamūnyuguta būrūri ūngī kūrīa mūtaciārīrō, na kūu nīkuo inyuī eerī mūgakuīra. **27** Mūtīrī hīndī mūgaacooka gūkū būrūri ūyū mwīriragīrīa gūgaacooka.’ **28** Hī anga mūndū ūcio wītagwo Jekonia, nī nyūngū nguū na nyarare, na kīndū gītarī mūndū ūngīkīenda? Nī kīgīgūtūma we hamwe na ciana ciake manyugutwo, na maikio būrūri matooī? **29** Atīrīrī, wee būrūri, būrūri, būrūri ūyū, ta thikīrīria ūdūmīrīria ya Jehova! **30** Ūū nīguo Jehova ekuuga: ‘Mūndū ūyū nīandīkwo maandīkōinī, ta mūndū ūtarī mwana, mūndū ūtakagaacīra mūtūrīrīre-inī wake wothe, nīgūkorwo gūtīrī mwana wake ūkaagaacīra, gūtīrī ūgaakarīa gītī gīa ūthamaki kīa Daudi kana athamake rīngī thīnī wa Juda.’

23 ‘Hī! Kaī arīithī arīa maniinaga na makahurunja mbūrī cia rūrū rwakwa marī na haaro-īl!’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. **2** Nī ūndū ūcio Jehova Ngai wa Israeli ekūuria arīithī arīa marīthagia andū akwa atīrī: ‘Tondū nīmūhurunjīte mbūrī ciakwa na mūgaciingata, na nīmwagīte gūcimenyerera-īrī, nīngamūherithia nī ūndū wa ūrū ūcio mwīkīte,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. **3** ‘Nīī mwene nīngacookereria matigari ma rūrū rwa mbūrī ciakwa kuuma mabūrūrī mothe marīa ndaacitwarithirie, ndīcicookie ūrīthio-inī wacio, na nīigaciaranīra kuo, cīngīhe. **4** Nīngaciehera arīithī a gūcīrīthagia, na itīgacooka gwītīrī kana kūmaka, na gūtīrī o na īmwe yacio ikoora,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. **5** Jehova ekuuga atīrī, ‘Matukū nīmarooka rīrīa ngaarahūrīra Daudi mūndū mūthingu ūgerekanītio na Rūhonge rwa mūtī, na nīwe Mūthamaki ūrīa ūgaathamakaga arī na ūyū, na ageekaga maūndū marīa magīrīre na ma kīhoo, būrūri-inī. **6** Matukū-inī make-īrī, Juda nīakahonokio, nake Israeli atūure arī mūgitīre. Nake

ageetagwo rī̄twa rī̄rī: Jehova-Ūthingu-Witū.” 7 Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga atīrī: “Matukū nīmarooka, rī̄rī andū matagacooka kuuga atīrī, ‘Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūrāga muoyo, ūrīa warutire andū a Israeli kuuma būrūri wa Misiri,’ 8 no makoigaga atīrī, ‘Ti-itherū, o ta ūrīa Jehova atūrāga muoyo, ūrīa warutire njiaro cia Israeli būrūri ūrīa ūrī mwena wa gathigathini, na kuuma mabūrūri-inī mothe kūrīa aamathaamīrie.” Hīndī īyo magaatūrā būrūri wao ene.” 9 Ūhoro ūkoniī anabii nī atīrī: Ngoro yakwa nīthuthīku; mahīndī makwa mothe nīmarainaina. Haana ta mūndū mūrīu, ngahaana ta mūndū mūtoorie nī ndibei, nī ūndū wa Jehova, na nī ūndū wa ndūmīrīri ciale theru. 10 Būrūri ūyū ūiyūrīte itharia; būrūri ūyū ūikarīte ūrī mūng’aru nī ūndū wa kīrumi, naguo ūrīthio wothe kūu werū-inī ūkahooha. Anabii marūmīrīre mītūrīre mīfūru, na makahūthīra hinya wao ūrīa gūtagīrīre. 11 “Anabii na athīnjīrī-Ngai matītīgagira Ngai; o na thīinī wa hekarū-inī yakwa, nīndīoneire waganu wao,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 12 “Nī ūndū ūcio njīra yao nīgūtuika ndenderū; magaathaamīrio nduma-inī, na kūu nīkuo makaagūra. Nīngamarehithīria mwanangīko mwakanī ūrīa makaaherithīo,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 13 “Thīinī wa anabii a Samaria-rī, nīndonire ūndū ūrī magīgi, naguo nī ūyū: Maarahaga mohoro na rī̄twa rī̄a Baali, nao makīhītīhia andū akwa a Israeli. 14 Nīngī thīinī wa anabii a Jerusalemu-rī, nīnyonetē ūndū mūfūru mūno, naguo nī ūyū: Matharanāgia, na magatūrā maheenanagia. Mekagīra moko ma eeki naaī hinya, gūkaaga mūndū ūngīgarūrūka atigane na waganu wake. Othe mahaanīte ta Sodomu harī nī; andū a Jerusalemu mahaana o ta Gomora.” 15 Nī ūndū ūcio, ūhoro ūkoniī anabii acio, Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūyū: “Nīngatūma marīe irio ndūrū na manyue maaī marī na thumu, nī ūndū kuuma kūrī anabii a Jerusalemu, wagi wa gwītīgīra Ngai ūhunjīte būrūri-inī guothe.” 16 Ūū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga: “Mūtīgathīkīrīrie ūrīa anabii acio maramūrāthīra; nī ciīrīgīrīro cia tūhū mamūheaga. Maaragia ūhoro wa cioneiki ciūmīte meciiria-inī mao ene, no ti kuuma kanua ka Jehova. 17 Mathīiaga na mbere na kwīra andū arīa maathūire atīrī, ‘Jehova ekuuga atīrī: Nīmūkūgīna thayū.’ Na kūrī arīa othe marūmagīrīra ūremi wa ngoro ciao, makameera atīrī, ‘Gūtīrī ūfū ūkūmūkora.’ 18 No rī̄rī, nūwō wao ūrī warūgama ciira-inī wa Jehova, akīona

kana akīguia kiugo gīake. Nūwō wathikīrīrie kana akīguia kiugo gīake? 19 Atīrīrī, kīhuhūkanio kia Jehova gīgaatuthūka na mang’ūrī, ta kīhuhūkanio kīnene gīkīharūrūka, nakīo kīgūrīre mītwe ya andū arīa aaganu. 20 Marakara macio ma Jehova matigaathīra, o nginya rī̄rī akaahingia muoroto wa ngoro yake. Matukū-inī marīa magooka-rī, nīmūgataūkīrīro nī ūhoro ūcio wega. 21 Anabii acio-rī, ti nīfī ndamatūmire, no rī̄rī, nīmateng’erete na ndūmīrīri ciao; nīfī ndiamarīrīrie, no-o no marathīte mohoro. 22 No korwo nīmarūgamīte ciira-inī wakwa-rī, nīmāngīahunjīrie ndūmīrīri yakwa kūrī andū akwa, na nīmāngīagarūrūkīte, magatigana na mīthīre yao mīfūru, na magatigana na cīko ciao njūru. 23 “Kaī ndī Ngai wa o gūkū gūkuhī, na ndirī Ngai wa kūraya?” ūguo nīguo Jehova ekūuria. 24 “Kūrī mūndū ūngīhota kwīhītha kūrīa kwīhīthīte mūno, ūndū itangīhota kūmuona?” ūguo nīguo Jehova ekūuria. “Gīthī ndiyūrīte kūndū guothe, igūrū na thī?” ūguo nīguo Jehova ekūuria. 25 “Nīnjīguīte ūrīa anabii moigaga arīa marathaga mohoro ma maheeni makīgwetaga rī̄twa rī̄akwa. Moigaga atīrī, ‘Nīndīrarootire! Nīndīrarootire!’ 26 Nī nginya rī ūhoro ūyū ūgūthīi na mbere ngoro-inī cia anabii acio maheenanagia, o acio marathaga maūndū ma matūhūhū moimīte meciiria-inī mao ene? 27 Mecīragia atī irooto icio meranaga mūndū na ūrīa ūngī ūngūtūma andū akwa mariganīrīro nī rī̄twa rī̄akwa, o ta ūrīa maithe mao mariganīrīro nī rī̄twa rī̄akwa makīhooya Baali. 28 Mūnabii ūrīa ūrotete kīroto-rī, nīaheane ūhoro wa kīroto kīu gīake, no rī̄rī, ūrīa ūrī na ndūmīrīri yakwa nīaheane ūhoro wayo arī na wīhokeku. Tondū-rī, kaī rūwūa rwa ngano rūrī na ūhoro ūrīkū na ngano?” ūguo nīguo Jehova ekūuria. 29 “Gīthī ndūmīrīri yakwa ndīhaana ta mwaki, o na ta kībūi kīrīa gīthetheraga rwaro rwa ihīga rūgatuika tūcere?” ūguo nīguo Jehova ekūuria. 30 “Nī ūndū ūcio-rī, nīndeganīte na anabii acio maiyaga ndeto mūndū kuuma kūrī ūrīa ūngī, magaciaria ta ciūmīte kūrī nī,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 31 Ūū nīguo Jehova ekuuga, “Nīngūkīrīra anabii acio maaragia ndeto ciao ene, na magacooka makoiga atīrī, ‘Ūguo nīguo Jehova oiga.’ 32 Iī ti-itherū, nīngūkīrīra anabii acio marathaga mohoro ma irooto cia maheeni,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “Maheanaga ūhoro wacio, makahītīhia andū akwa na maheeni na mwītīo wao, no ti nīfī ndīmatūmīte kana ngamaatha. Matigunaga andū aya o na hanini,”

ūguo nīguo Jehova ekuuga. 33 “Rīrīa andū aya, kana mūnabii, o na kana mūthīnjīri-Ngai mangikūuria atīrī, ‘Ndūmīrīri nditū kuuma kūrī Jehova nī rīrīkū?’ ūkameera atīrī, ‘Ndūmīrīri nditū ya Jehova nī inyuū, na nīngamūtiganīria, ūguo nīguo Jehova ekuuga.’ 34 Mūnabii, kana mūthīnjīri-Ngai, o na kana mūndū ūngī o wothe angiuga atīrī, ‘Ino nīyo ndūmīrīri nditū kuuma kūrī Jehova,’ nīi nīngaherithia mūndū ūcio o hamwe na nyūmba yake. 35 Mūndū o mūndū wanyu atiindaga akīuria mūratawe kana mūndū wao atīrī: ‘Icoodia rīa Jehova nī rīrīkū?’ kana, ‘Jehova oigite atīa?’ 36 No rīrī, mūtigacooke kuuga rīngī atī ‘ndūmīrīri nditū kuuma kūrī Jehova,’ tondū kiugo kia mūndū we mwene nīkīo gitūkaga ndūmīrīri yake nditū, na ūguo nīguo mūgarūraga ciugo cia ndūmīrīri cia Ngai ūrī ūrī muoyo, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai witū. 37 Mūtindaga mūkūuria mūnabii atīrī: ‘Jehova agūcookeirie ūhoro ūrīkū?’ kana, ‘Jehova aarītie atīa?’ 38 O na gwatuūka inyuū nīmugaga atīrī, ‘Ino nīyo ndūmīrīri nditū kuuma kūrī Jehova,’ ūū nīguo Jehova ekuuga: Nīmwahūthīrire ciugo ici, ‘Ino nīyo ndūmīrīri nditū kuuma kūrī Jehova,’ o na gütūika nīndamwīrite mūtikanoige atī ‘Ino nīyo ndūmīrīri nditū kuuma kūrī Jehova.’ 39 Nī ūndū ūcio, ti-itherū nīngariganīrwo nī inyuū, ndīmūningate mwehere mbere yakwa hamwe na itūūra rīrī inene rīrīa ndaamūheire inyuū ene o na maithe manyu. 40 Nīngamūrehithīria thoni cia gütūūra tene na tene, ū, ndūme mūconorithio na njono itakariganīra.”

na nīngamacookia gūkū bürūri ūyū. Nīngamarūgamia na ndikamamomora; nīngamahaanda na ndigacooka kūmamunya. 7 Nīngamahe ngoro ya gütūma mamenye atī nī niī Jehova. Nīmagatuïka andū akwa na nī nduïke Ngai wao, nīgūkorwo nīmakanjookerera na ngoro ciao ciathe. 8 "No rīrī, o ta ngūyū icio njūru, icio itangīrīka nī ūndū wa ūrīa ithūkīte-rī," Jehova ekuuga atīrī, 'tūguo no taguo ngeeka Zedekia mūthamaki wa Juda, na anene ake o na matigari ma andū a Jerusalemu, arīa magaakorwo matigaire gūkū bürūri ūyū kana arīa matūuraga bürūri wa Misiri. 9 Nīngatūma mathūürwo mūno, matuïke kīndū gīa gūthirīka mothamaki mothe ma gūkū thī, na mameneke na matuïke a kuunagwo thimo, na matūure mathekagīrīwo na manyiitagwo nī kīrumi kūrīa guothe ngaamathaamīria. 10 Nīngamarehithīria rūhiū rwa njora, na ng'aragu, na mūthiro imokīrīre, nginya maniinwo mathire bürūri-inī ūrīa ndamaheire o na nīgīhe maithe mao."

25 Ndūmīrīri nīyakinyīrīire Jeremia īkonī andū othe a Juda, mwaka-inī wa kana wa gūthamaka kwa Jehoiakimu mūrū wa Josia mūthamaki wa Juda, naguo nīguo warī mwaka wa mbere wa gūthamaka kwa Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni. **2** Nī ūndū ūcio Jeremia ūcio mūnabii akīra andū othe a Juda na arīa othe maatūrāga Jerusalemu atīrī: **3** Ihinda rīa mīaka mīrongo iīrī na itatū, kuuma mwaka-inī wa ikūmi na itatū wa uthamaki wa Josia mūrū wa Amoni mūthamaki wa Juda, nginya ūmūthī, ndūmīrīri cia Jehova itūire inginyagīrīra, na nīi ngamūhe ūhoro wacio kaingī kaingī, no mūtithikirīrīie. **4** Na rīrī, o na gūtuīka Jehova nīamūtūmīire ndungata ciake ciothe cia anabii kaingī, kaingī, mūtiigana gūthikirīrīria kana gūtega matū manyu nīguo mūmaigue. **5** Maamwirīte atīrī, “Garurūkai rīu o ūmwe wanyu, mūtigane na mīthīire yanyu mīrū na cīiko cianyu njūru, nīguo mūtūrē bürūri-inī ūrīa Jehova aamūheire inyuī o na maithe manyu nginya tene. **6** Mūtikanarūmīrīre ngai ingī mūcitungatire kana mūcihooe; mūtikandakarie na ūndū wa kīrīa mwīthondekeire na moko manyu. Mwathīka ūguo, hīndī ūyo ndikamūgera ngero.” **7** Jehova ekuuga atīrī, “No inyuī mūtiathikirīrīie, no mūgūthirīkia nīguo ndaakare na ūndū wa kīrīa mwethondekeire na moko manyu, na inyuī nīmūkīgerithītie ngero.” **8** Nī ūndū ūcio Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī: “Tondū nīmūregeet gūthikirīrīria ndūmīrīri yakwa, **9** nīngwīta andū othe a

mwena wa gathigathini hamwe na ndungata yakwa Nebukadinezaru, mūthamaki wa Babuloni,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “Nīngūmarehe mookīrīre būrūri ūyū na arīa matūrāga kuo o na mookīrīre ndūrīrī ciothe iria iūrigicūrīe. Nīngamaniina biū na ndūme matuīke ta kīndū kīa ihooru na gīa kūmeneka, na manangīke nginya tene. 10 Nīngūmehereria mīgambo ya gīkēno na ya kūrūhīa, o na mīgambo ya mūhīki na mūhīkania, na mūrurumo wa ithīi, o na ūtheri wa tawa. 11 Būrūri ūyū wothe ūgaatuīka būrūri ūtarī kīndū o na ūkīrīte ihooru, nacio ndūrīrī icio nīigatutīra mūthamaki wa Babuloni mīaka mīrongo mūgwanja. 12 “No rīrī, mīaka mīrongo mūgwanja yathira, nīngaherithia mūthamaki wa Babuloni na rūrīrī rwake, herithie būrūri ūcio wa andū a Babuloni nī ūndū wa mahītia mao, na nīngī nīngatūma būrūri ūcio ūtūrē ūkīrīte ihooru nginya tene,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 13 “Nīngarehīthīria būrūri ūcio maūndū mothe marīa ndanoiga atī nīmakaūkora, marīa mothe mandīkītwo ibuku-inī rīrī, o macio maarathīirwo ndūrīrī ciothe nī Jeremia. 14 Nīgūkorwo o ene nīmagatuīka ngombo cia ndūrīrī nyingī na athamaki anene; na niī nīngerīhīria harīo kūringana na ciīko ciao, o na kūringana na maūndū marīa maneeka na moko mao.” 15 Atīrīrī, Jehova Ngai wa Israeli, aanjīrīre atīrī: “Oya gīkombe gīkī kīyūrīte ndibei ya mang’ūrī makwa kuuma guoko-inī gwakwa, na ūkīnyuithie ndūrīrī iria ciothe ngūgūtūma kūrī cio. 16 Rīrīa ikaanyua-rī, nīigatūgūūga na igūrūke nī ūndū wa rūhiū rwa njora ūrīrī ngaarehīthia gatagatī-inī kao.” 17 Nī ūndū ūcio ngīoya gīkombe kīu kuuma guoko-inī kwa Jehova, na ngītūma ndūrīrī iria ciothe aandūmīte kūrī cio ikīnyuīre: 18 itūura rīa Jerusalemu na matūrāma Judā, na athamaki akuo na anene akuo, nīguo manangīke, na matuīke ta kīndū kīrī magigi na gīa kūmeneka, o na kīndū kīgwatītwo nī kīrumi, ta ūrīa matarīi ūmūthī; 19 nīngī Firaūni mūthamaki wa Misiri, na arīa mamūtungataga, na anene ake na andū ake othe, 20 na ageni arīa othe matūrāga kuo; na nīngī athamaki othe a Uzu; na nīngī athamaki othe a Afilisti (aya nī andū a Ashikeloni, na Gaza, na Ekironi, o na andū arīa maatigaire Ashidodi); 21 nīngī andū a Edomu, na Moabi na Amoni; 22 nīngī athamaki othe a Turo na Sidoni; o na athamaki a icīgīrīra iria irī mūrīmo wa iria; 23 nīngī andū a Dedani, na Tema, na Buzu, na arīa othe marī kūraya; 24 nīngī athamaki othe a Arabia, na athamaki othe a ndūrīrī ng’eni arīa

matūrāga werū-inī; 25 nīngī athamaki othe a Zimuri, na Elamu na Media; 26 o na athamaki othe a mwena wa gathigathini, a gīkuhī na a kūraya, marūmanīrīre mūndū na ūrīa ūngī: moimīte mothamaki-inī mothe ma thī. Na thuutha wao othe, mūthamaki wa Sheshaki nīagakīnyuīra o nake. 27 “Ucooke ūmeere atīrī, ‘Uū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga: Nyuai, mūrīo na mūtahīke, mūcooke mūgūe na mūtikanacooke gūkīra, nī ūndū wa rūhiū rwa njora ūrīrī ngaarehīthia gatagatī-inī kanyu.’ 28 No rīrī, mangīkaarega kuoya gīkombe kīu kuuma guoko-inī gwaku manyue-rī, ūkameera atīrī, ‘Uū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga: No nginya mūnyue! 29 Atīrīrī, nīnyambīrīrie kūrehe mwanangīko itūura-inī rīrīrī inene ūtānītī na Rītwa ūtākwa; anga inyuī no mwage kūherithio? Mūtikaaga kūherithio, nī ūndū nīndīrarehīthīria andū arīa othe matūrāga gūkū thī rūhiū rwa njora, ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.’ 30 “Rīu marathīre mohoro maya mothe, ūmeere atīrī: “Jehova akaararama arī o kūu igūrū; akaagamba ta ngwa arī gīukaro-inī gīake gītheru, na araramē na hinya, okīrīre būrūri wake. Akaanīrīra na mūgambo mūnene mūno ta wa andū arīa marangāgīrīria thabibū, agūthūkīre andū othe arīa matūrāga gūkū thī. 31 Inegene rīu nīrīkaiguīka nginya ituri-inī ciothe cia thī, nī ūndū Jehova nīagaciirīthia ndūrīrī; nīagatuīra andū othe ciira na oorage arīa aaganu na rūhiū rwa njora,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 32 Uū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga: “Atīrīrī! Mwanangīko nīrūrahunja kuuma ūrīrī ūrūmwe nginya ūrīrī ūrūmwe; kīhūhūkānō nīkīrahūhūkānā kuuma ituri-inī cia thī.” 33 Ihinda-inī rīu andū arīa mooragithītīo nī Jehova magaakorwo maaraganīte kīndū guothe, kuuma gīturi kīmwe gīa thī nginya kīrīa kīngī. Matikarīrīwo, kana monganīo, kana mathikwo, no magaaiakara ta ūrūra, mahurunjūkīte thī. 34 Rīrai na mūgīrīke, inyuī arīthī aya; mwīgaragarie rūkūngū-inī, inyuī atongoria a ūrūru rwa mbūri. Nīgūkorwo ihinda ūtānyu rīa gūthīnjwo nī ikīnyu; mūkaagūa mūthuthīke o ta ūtāmba ūtārīa ūtāga mūno. 35 Arīthī acio matikoona kīndū gwa kūrīrīra, na atongoria a ūtāru rwa mbūri matikoona gwa gwīthārīra. 36 Thikīrīrīai mūigue kīrīo kīa arīthī, o na kīgīrīko kīa atongoria a ūtāru rwa mbūri, nī ūndū Jehova nīaranangīthia ūtīthīo wao. 37 Ūtīthīo ūcio wa cianda-inī ūtarī ūgwati nīukanangwo tondū wa marakara mahīu ma Jehova. 38 Akoimagara

ta mürūūthi ūkiuma kīmamo-inī kīaguo, na bürūri wao nīūgaakira ihooru nī tondū wa rūhiū rwa njora rwa mūhinyanīrīria, na nī ūndū wa marakara mahiū ma Jehova.

26 Rīrīa Jehoiakimu mūrū wa Josia, mūthamaki

wa Juda ambīriirie gūthamaka-rī, ndūmīrīri nīyanginyīrire yumīte kūrī Jehova, ngīrwo atīrī: 2 “Jehova ekuuga atīrī: Rūgama nja ya nyūmba ya Jehova warīrie andū othe a matūura ma Juda, acio mokaga kūhoera thīnī wa nyūmba īno ya Jehova. Mahe ūhoro ūrīa wothe ngūgwatha; ndūgatige o na kiugo kīmwē. 3 Hihi nīmegūgūthikīrīria na mūndū o mūndū wao agarūrūke atigane na mīthīre yake mīru. Hīndī īyo na nī ndīrīcūkwo ndige kūmarehera mwanangīko ūrīa nduīte atī nīngūmarehera, nī ūndū wa ciīko ciao njūri iria mekīte. 4 Meere atīrī, ‘Jehova ekuuga atīrī: Mūngīrega kūnjigua na kūrūmīrīra mawatho makwa marīa njigīte mbere yanyu, 5 na mūngīaga gūthikīrīria ciugo cia ndungata ciakwa anabii, o icio ndīmūtūmagīra kaingī kaingī (o na gwatuīka mūticiiguaga), 6 hīndī īyo nīngatūma nyūmba īno itūike ta Shilo, o narīo itūura rīrī inene ndīrītue rīa kūgwetagwo ta kīrumi nī andū a ndūrīrī ciōthe cia thi.’” 7 Athīnjīri-Ngai, na anabii, na andū acio angī othe makīgua Jeremia akīaria ndūmīrīri īyo kūu nyūmba-inī ya Jehova. 8 No rīrī, Jeremia aarikia kwīra andū maūndū marīa mothe Jehova aamwathīte ameere-rī, athīnjīri-Ngai, na anabii, na andū acio angī othe makīmūnyiita, makīmwīra atīrī, “Wee no nginya ūkue! 9 Nī kīi gītūmīte ūrathe mohoro ūkīgwetaga rītwa rīa Jehova, ūkoiga atī nyūmba īno īgaatuīka ta Shilo, narīo itūura rīrī inene rīkire ihooru na rītiganīrio?” Nao andū acio othe makīungana, makīrigiicīria Jeremia kūu thīnī wa nyūmba ya Jehova. 10 Rīrīa anene a Juda maaiguire maūndū macio, makīambata moimīte nyūmba ya ūthamaki, magīthīi nyūmba-inī ya Jehova, makīrūgama o mūndū handū hake itoonyero-inī rīa Kīhingo kīrīa Kīerū kīa nyūmba ya Jehova. 11 Hīndī īyo athīnjīri-Ngai na anabii makīrīa anene acio na andū othe atīrī, “Mūndū ūyū agīrīire atuīrwo kūrīragwo, tondū nīarathīte maūndū mooru makonīi itūura rīrī inene. Nīmūmeiguīrīire na matū manyu!” 12 Hīndī īyo Jeremia akīrīa anene othe na andū othe atīrī: “Nī Jehova wandūmire ngarathe maūndū ma gūkīrīra nyūmba īno na itūura rīrī, o ta ūguo mūrīkītie kūigua. 13 Rīu garūrīrai mīthīre yanyu na ciīko ciānyu na mwathikīre Jehova Ngai

wanyu. Nake Jehova nīekwīricūkwo aage kūrehe mwanangīko ūcio aamūgweteire. 14 No nīrī, ndī moko-inī manyu; njikai o ūrīa mūkuona arī wega na kwagīrīire. 15 No rīrī, menyai wega, atī mūngīnjūraga nīmūgūcookererwo nī mahītia ma gūita thakame ya mūndū ūtarī ūuru ekīte, inyū ene imūcookerere, hamwe na itūura rīrī inene, na arīa othe matūrīraga kuo, tondū ti-itherū nī Jehova ūndūmīte kūrī inyū njarie ūhoro ūyū wothe mūkīūiguaga.” 16 Hīndī īyo anene na andū acio angī othe makīrīa athīnjīri-Ngai na anabii atīrī, “Mūndū ūyū ndaagīrīire gūtuīrwo gūku! Aatwarīrie akīgwetaga rītwa rīa Jehova Ngai wītū.” 17 Athuuri amwe a būrūri ūcio makīrūgama hau mbere, makīrīa ūngano ūcio wa andū othe atīrī, 18 “Mika ūrīa Mūmoreshethu nīarathire ūhoro matukū-inī ma Hezekia, mūthamaki wa Juda. Eerire andū othe a Juda atīrī, ‘Ūū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga: “Zayuni nīgūkarīmwō ta mūgūnda, Jerusalemu gūgaatuīka ta hība ya kagoto, nakīo kīrima gīkī grākītō hekarū gītuīke ta kīhumbu kīmtereirwo nī ithaka.’” 19 “Hezekia mūthamaki wa Juda kana mūndū ūngī wothe kūu Juda nīamūūragire? Githī Hezekia ti gwītīgīra eetīgīrire Jehova, na agīcaria gwītīkīrīka nīwe? Na githī Jehova ndeericūkirwo agītīga kūrehe mwanangīko ūrīa oīgīte nīkūmarehera? Tūrorete kwīrehere mwanangīko mūūru mūno!” 20 (Nīngī nī haarī mūndū ūngī wetagwo Uria mūrū wa Shemaia, wa kuuma Kiriathu-Jearimu, nake aarathire ūhoro akīgwetaga rītwa rīa Jehova; aarathire o maūndū ta maya megīi itūura rīrī inene na būrūri ūyū, o ta ūguo Jeremia aarathīte. 21 No rīrīa Mūthamaki Jehoiakimu, na atongoria ake a mbaara na anene maiguire ndūmīrīri yake, mūthamaki agīcaria njīra ya kūmūūraga. No Uria nīaiguire ūhoro ūcio, agītīgīra, na akīrīra būrūri wa Misiri. 22 Na rīrī, Mūthamaki Jehoiakimu agītūma Elinathani mūrū wa Akiboru athīi būrūri wa Misiri, marī hamwe na andū angī. 23 Nao makīgīra Uria kuuma Misiri, makīmūtwara kūrī Jehoiakimu ūcio mūthamaki, nake akīmūūragithia na rūhiū rwa njora, nakīo kīimba grāke gīgīteeo mbīrīra-inī harīa haathikagwo andū arīa mataarī bata). 24 No rīrī, Ahikamu mūrū wa Shafani akīgītīra Jeremia, na nī ūndū ūcio nidaaneanirwo kūrī andū mamūūrage.

27 O kīambīrīria-inī kīa wathani wa Zedekia mūrū wa Josia, mūthamaki wa Juda, ndūmīrīri īno nīyakinyīrīire Jeremia yumīte kūrī Jehova: 2 Nake

Jehova akīnjīira atīrī, "Withondekere icooki rīa mīkwa na mītī mīkīranie, ūcooke ūmīkīre ngingo. 3 Úcooke ūtūme ndūmīrīri kūrī athamaki a Edomu, na Moabi, na Amoni, na Turo na Sidoni ūmīnengerete abarūthi ao arīa mokīte Jerusalemu kūrī Zedekia mūthamaki wa Juda. 4 Mahe ndūmīrīri matwarīre anene ao, ūmīere atīrī, 'Uū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga: "Irai anene anyu atīrī: 5 Nī nī nī ndombire thī na andū arīa marī kuo o na nyamū iria irī kuo na hinya wakwa mūnene na ndambūrūkītie guoko gwakwa, na ndīmīheaga o mūndū ūrīa ingīenda kūhe. 6 Na rīu nīngūneana mabūrūri manyu mothe kūrī ndungata yakwa Nebukadinezaru, mūthamaki wa Babuloni; nīngūtūma o na nyamū cia githaka imūtungatāgīre. 7 Ndūrīrī ciothe nīkamūtungatārī we, na mūriū, o na mwana wa mūriū, nginya rīrīa ihinda rīa būrūri wake rīgaakinya; hīndī iyo ndūrīrī nyingī na athamaki anene nīmakamūtua wa kūmatungatāgīra arī o. 8 ""No rīrī, rūrīrī o ruothe kana ūthamaki o wothe arīa makaaga gūtungatārī Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, kana marege kūinamia ngingo mekīrwo icooki rīake, nīngaherithia rūrīrī rūu na rūhiū rwa njora, na ng'aragu, na mūthiro, nginya rīrīa ngarūniinithia na guoko gwake, ūguo nīguo Jehova ekuuga. 9 Nī ūndū ūcio-rī, tigai gūthikīrīria anabii anyu, na arathi anyu, na ataūri-a-irooto, na aragūri, kana andū-ago, o acio mamwīraga atīrī: 'Inyū mūtīrī hīndī mūgaatungatārī mūthamaki wa Babuloni.' 10 Nī ūndū ūcio nī ūhoro wa maheeni mamūrathagīra, marīa magaatūma mūtahwo, mūtwarwo kündū kūraya na būrūri wanyu; ngamūingata, mūniinwo biū. 11 No rūrīrī rūrīa ruothe rūkainamia ngingo rwikīrwo icooki rīa mūthamaki wa Babuloni na rūmūtungatārīrī, nīngētikīria rūrīrī rūu rūtūrē būrūri-inī wao kīumbē, marīmage na maikarage kuo, ūguo nīguo Jehova ekuuga." 12 Nīndaheanire ndūmīrīri o ro iyo kūrī Zedekia mūthamaki wa Juda. Ngīmwīra atīrī, "Inamia ngingo yaku, wīkīrwo icooki rīa mūthamaki wa Babuloni; mūtungatārī we mwene na andū ake, na nīgūtūrē muoyo. 13 Wee mwene mūrī na andū aku-rī, mūgūkīninithia nīkī na rūhiū rwa njora, na ng'aragu, o na mūthiro, o icio Jehova atūriire rūrīrī o ruothe rūrīa rūtagatungatārī mūthamaki wa Babuloni? 14 Tiga gūthikīrīria ūhoro wa anabii acio makwīraga atīrī, 'Wee ndūrī hīndī ūgaatungatārī mūthamaki wa Babuloni,' tondū makūrathagīra ūhoro wa maheeni. 15 'Nī ndīmatūmītē,' nīguo Jehova ekuuga. 'Mararatha

úhoro wa maheeni, makígwetaga riítwa ríakwa. Ní ûndú úcio níngamüingata, na inyuí mûniinwo biú, wee hamwe na anabii acio makúrathagíra mohoro.”

16 Ngíooka ngíira athínjíri-Ngai na andú acio angí othe atíři: “Úú níguo Jehova ekuuga: Tigai gúthikíríria anabii acio mamwíraga atíři, ‘Hatigairie o kahinda kanini, nacio indo iria ciarutirwo nyúmba ya Jehova icookio kuuma Babuloni.’ Maramûrathíra úhoro wa maheeni. **17** Tigai kúmathikíríria. Tungatírai mûthamaki wa Babuloni, na nímûgütüura muoyo. Kaí itúura riíri ríngíkílanangwo níki? **18** Angíkorwo acio ní anabii marí na ndûmíriri kuuma kûri Jehováři, nímagíthaithe Jehova Mwene-Hinya-Wothe níguo indo iria itigaríte gûkú thíiní wa nyúmba ya Jehova, o na thíiní wa nyúmba ya mûthamaki wa Juda, o na kûu Jerusalemu itigatwarwo Babuloni. **19** Ní ûndú úú níguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe oigíte úhoro úkoníi itugí cia hekarú, na karia ka maař, indo cia kúigírira iria ingí, na indo cióthe cia nyúmba ingíkorwo itigaire gûkú itúura-iní riíri inene, **20** iria Nebukadinezaru mûthamaki wa Babuloni ataakuire híndí írja aatahire Jekonia mûrú wa Jehoakimu mûthamaki wa Juda agíthaamio arufítwo Jerusalemu na agítwarwo Babuloni, we mwene hamwe na andú othe a Juda na a Jerusalemu aría maarí igweta: **21** ñí, ti-itherú Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli oigíte atíři úhoro úkoníi indo icio itigaire thíiní wa nyúmba ya Jehova, o na thíiní wa gíikaro kíia mûthamaki wa Juda, o na kûu Jerusalemu: **22** ‘Níigatwarwo Babuloni, na igaikara kûu nginya mûthenya üria ngooka gücígíira,’ úguo níguo Jehova ekuuga. ‘Híndí ýyo níngacirehe ndíci cookie gûkú.’”

28 Mweri-iní wa gatano mwaka-iní úcio, níguo mwaka wa kana, o kíambíríria-iní kíia úthamaki wa Zedekia mûthamaki wa Juda, mûnabíi wetagwo Hanania mûrú wa Azuri, üría woimíte Gibeoni, níanjírire atíři, tûrí o kûu nyúmba ya Jehova mbere ya athínjíri-Ngai na andú aría angí othe: **2** ‘Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga atíři: ‘Nínyunangíte icooki ríia mûthamaki wa Babuloni. **3** Míaka iíři ítanathira, níngúcookithia indo cia nyúmba ya Jehova gûkú, iria Nebukadinezaru mûthamaki wa Babuloni aarutire gûkú agícitwara Babuloni. **4** Ningí Jekonia mûrú wa Jehoakimu mûthamaki wa Juda, níngamúcookia marí hamwe na andú othe aría maatahítwo kuuma Juda magítwarwo Babuloni, ní ūndú nínyunangíte icooki ríia mûthamaki wa

Babuloni,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 5 Hīndī īyo mūnabii Jeremia agīcookeria mūnabii Hanania ūhoro arī hau mbere ya athīnjīri-Ngai hamwe na andū arī angī othe marūgamīte kūu nyūmba ya Jehova. 6 Akīmwīra atīrī, “Kūrotūka guo! Jehova aroeka o ūguo! Jehova arohingia ūhoro ūcio waratha na ūndū wa gūcookithia indo icio cia nyūmba ya Jehova, o na andū othe arī maataahirwo gūkū amacookie kuuma Babuloni. 7 No rīrī, ta thikīfrīa ūigue ūhoro ūrīa ngwaria ūkīiguagīra na matū, o nao andū aya othe makīiguaga: 8 Kuuma o mahinda ma tene, anabii arī maarī mbere yaku o na yakwa-rī, maatūrīte marathaga ūhoro wa mbaara, na mwanangīko, na mūthiro, gūkīfrīa mabūrūri maingī o na mothamaki marī hinya. 9 No rīrī, mūnabii ūrīa ūrathagīra andū ūhoro wa thayū akaamenyeka wega atī ti-therū nī Jehova wamūtūmīte o rīrī ūrathi wake ūkaahinga.” 10 Hīndī īyo mūnabii Hanania akīruta icooki ngingo-inī ya Jeremia na akīriunanga, 11 agīcooka akiuga andū acio othe marī ho atīrī, “Jehova ekuuga atīrī: ‘Ūguo noguo ngorinanga icooki rīa Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, rīehere ngingo-inī cia ndūrīrī ciotle mīaka ūrī itanathira.’” Mūnabii Jeremia aigua ūguo agīthīra. 12 Kahinda kanini thuutha wa mūnabii Hanania kuunanga icooki ūrī ūrīrī ngingo-inī ya Jeremia ūcio mūnabii, ndūmīrīrī ya Jehova nīyakinyīre Jeremia akīrwo atīrī: 13 “Thī wīre Hanania atīrī, ‘Ūū nīguo Jehova ekuuga: Wee uunangīte icooki rīa mūtī, no rīrī, handū harī ūgeekīrwo icooki rīa kīgera. 14 Ūū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga: Nīngekīra ndūrīrī icio ciotle icooki rīa kīgera ngingo, nīgeetha ndūmē itungaīre Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, na nīikamūtungatīra. O na nīngamūhe wathani aathage nyamū cia gīthaka.’” 15 Hīndī īyo mūnabii Jeremia akīrī Hanania ūcio mūnabii atīrī, “Hanania, ta thikīfrīa! Jehova ndagūtūmīte, no wee-rī, nīfīringīrīrie ūrīrī ūrūrī rwīhoke ūhoro wa maheeni. 16 Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga atīrī: ‘Ndī hakuhī gūkweheria thī. Mwaka-inī o ro ūyū nīūgūku, tondū nīūhunjītie ūremi wa gūkīrīra Jehova.’” 17 Mweri-inī wa mūgwanja wa mwaka o ro ūcio-rī, Hanania ūcio mūnabii agīku.

29 Ūū nīguo ūhoro ūrīa waandīkītwo marūa-inī marīa mūnabii Jeremia aatūmire arī Jerusalemu kūrī athuuri arī maatigaire thiīnī wa arī maataihītwo, na kūrī athīnjīri-Ngai, na anabii, o na andū acio angī othe arī Nebukadinezaru aatahīte kuuma Jerusalemu

akamatwara Babuloni. 2 (Hīndī ūno nī thuutha wa Mūthamaki Jekonia, na nyina wa mūthamaki, na anene a kwa mūthamaki, na atongoria a Juda na a Jerusalemu, na mabundi na atūrī gūkorwo matahītwo kuuma Jerusalemu.) 3 Ehonekeire marūa macio Elasa mūrū wa Shafani, na Gemaria mūrū wa Hilikia, arī Zedekia mūthamaki wa Juda aatūmire kūrī Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni. Marūa macio moigīte atīrī: 4 Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekwīra andū othe arīa ndaarutire Jerusalemu nīmatwarithia Babuloni atīrī: 5 “Mwīyakīrei nyūmba na mūcītūre; haandai mīgūnda mūcooke mūrīe maciaro mayo. 6 Hikanai, mūciare aanake na airītu; carīriai aanake anyu atumia mahikie, nao airītu anyu mūreke mahikio, nīgeetha o nao maciare aanake na airītu. Ongererekai na mūngīhe mūrī kūu; mūtikanyihanyihe. 7 Ningī-rī, caragai thayū na ūgaacīru wa itūūra ūrī inene kūu ndīmūthaamīrie. Hooyagai Jehova nī ūndū warīo, tondū ūngīgaacīra-rī, o na inyuī no mūkūgaacīra.” 8 Iī, ūū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga: “Mūtikareke anabii na aragūri arīa marī gatagatī kanyu mamūheenie. Mūtikanathikīrīrie irooto icio inyuī mūmaringagīrīria mamūrotere. 9 Mamūrathagīra ūhoro wa maheeni, makīgwetaga ūtīwa ūtakwa. Ti nī ndīmatūmīte,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 10 Jehova ekuuga atīrī: “Mwaniina mīaka mīrongo mūgwanja kūu Babuloni, nīngooka kūrī inyuī ndīmūhingīrīrie kīranīro gītakwa kīa ūtugi gīa kūmūcookia gūkū. 11 Nīgūkorwo nīnjūtī meciiria marīa ndīciiragia ūhoro-inī wanyu, o meciiria ma thayū na ti ma kūmwīka ūtūrū, meciiria ma kūmūhe kīrigīrīro atī ūhoro wanyu nīūkaagīrīra thuutha-inī,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 12 “Hīndī īyo nīmūkangaīra na mūhooe, na nī nīngamūigua. 13 Ningī nīmūkanjaria na nīmūkanya ūrī ūmūkaanjaria na ngoro yanyu yothe. 14 Nī na nī nīngonekana nī inyuī,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “Nīngamūrūta kūrīa mūtūrīte mūrī andū atāhe, ndīmūcookie gūkū. nīngamūcookianīrīria kuuma ndūrīrī-inī ciotle na kūndū guothe kūrīa ndaamūhurunjīire, na nīngamūcookie kūndū kūrīa ndaamūrūtīte ngīmūtwara mabūrūri ma kūngī,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 15 Mwahota kuuga atīrī, “Jehova nīatwarahūrīre anabii gūkū Babuloni,” 16 no rīrī, ūū nīguo Jehova ekuuga ūhoro ūkonī mūthamaki ūrīa ūkaragīra gītī kīa ūnene kīa Daudi, mari hamwe na andū othe arīa maatigarire itūūra-inī ūrīrī inene,

na andū a büruri wanyu, acio mütaakuuanīrio nao mügītahwo: 17 ñi, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ekuuga atīri: “Nīngamatwarithīria rūhiū rwa njora, na ng’aragu, na mūthiro, na ndūme mahaane ta ngūyū njūru mūno, iria itangīrīka nī ūndū wa gūthūka. 18 Ningamaingathia na rūhiū rwa njora, na ng’aragu, na mūthiro, na ndūme matuīke kīndū kīmeneku harī mothamaki mothe ma gūkū thī, na matuīke ta kīndū kīnyiite nī kīrumi na kīrī magigi, na kīndū gīa kūnyararwo na kūmeneka, manyararwo ndūrīrī-inī ciathe kūrīa ngaamatwarithia. 19 Nīgūkorwo matiathikīrīrie ndūmīrīri ciakwa, ndūmīrīri iria ndaamatūmīre kaingī na tūnua twa ndungata ciakwa cia anabii”, ûguo nīguo Jehova ekuuga “O na inyuā arīa mwataahirwo-rī, mūtiigana gūthikīrīria,” ûguo nīguo Jehova ekuuga. 20 Nī ūndū ūcio-rī, ta thikīrīrai ndūmīrīri ya Jehova, inyuā arīa mūtahītwo ngamūruta Jerusalemu mūgatwarwo Babuloni. 21 Üū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga nī ūndū wa Ahabu mūrū wa Kolaia, na Zedekia mūrū wa Maaseia, o acio mamūrathagīra mohoro ma maheeni makīgwetaga rītwa rīakwa: “Nīngamaneana kūrī Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, nake nīakamooraga mūkītonagīra na maitho manyu. 22 Nī ūndū wa ühoro ūcio wao-rī, andū othe a Juda arīa maataahirwo na rīu marī Babuloni nīmakamoinaga thimo makīrumana, makoiga atīri, ‘Jehova arotūma ūtuīke ta Zedekia na Ahabu, arīa mūthamaki wa Babuloni aacinire na mwaki.’ 23 Nīgūkorwo nīmekīte maūndū mooru mūno thīinī wa Israeli; nī matharītie na atumia a andū angī, na makaaria ndeto cia maheeni, makīgwetaga rītwa rīakwa, ūndū itaameerite meke. Nīnjūñi ûguo nīguo, na ndī mūira wamo,” ûguo nīguo Jehova ekuuga. 24 Íra Shemaia ūcio Mūnehelami atīri, 25 “Üū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga: Wee nīwatūmire marūna rītwa rīaku mwene kūrī andū othe a Jerusalemu, na kūrī Zefania mūrū wa Maaseia ūrīa mūthīnjīri-Ngai, o na kūrī athīnjīri-Ngai arīa angī othe. Werire Zefania atīri, 26 ‘Jehova nīagūtuīte mūthīnjīri-Ngai ithenya rīa Jehoiada nīguo ūtuīke mūrūgamīrīri wa nyūmba ya Jehova; wee wagīrīrwo nīkuherera mūgūrūki o wothe ūretua mūnabii ndungu magūrū na ūmuherere igeria cia ngingo. 27 Nī ūndū ūcio-rī, nī kī kīgīritie wee ūkaanie Jeremia ūcio wa kuuma Anathothu, o ūcio wītuaga mūnabii gatagatī-inī kanyu? 28 Nīatūtūmīre ndūmīrīri ino gūkū Babuloni akoiga atīri: Nīmūgūikara

mūrī atahē ihinda iraaya. Nī ūndū ūcio akaai nyūmba na mūcītūre, na mūrīme mīgūnda na mūrīe maciaro mayo.” 29 No rīrī, we Zefania ūcio mūthīnjīri-Ngai agīthomera mūnabii Jeremia marūa macio. 30 Hīndī ūyo ndūmīrīri ya Jehova ūgīkinyīra Jeremia, akīrwo ūtū: 31 “Tūma ndūmīrīri ino kūrī andū othe arīa atahē: ‘Üū nīguo Jehova ekuuga ūndū ūkonī Shemaia ūcio Mūnehelami: Tondū Shemaia nīamūrathīire ühoro, o na gūtuīka ndiamūtūmīte, na nītūmīte mwīhoke ühoro wa maheeni-rī, 32 üū nīguo Jehova ekuuga: Ti-itherū nīngaherithia Shemaia ūcio Mūnehelami na njario ciale. Ndakagīa na mūndū ūtīgarīte thīinī wa andū aya, o na kana eyonere maūndū mega marīa ngeeka andū akwa, tondū nīahunjītie ūremi akaanjūkīrīra,’” ûguo nīguo Jehova ekuuga.

30 Ino nīyo ndūmīrīri ūrīa yakīnīrīire Jeremia yumīte kūrī Jehova: 2 “Jehova, Ngai wa Israeli, ekuuga atīri: ‘Andīka ühoro ūrīa wothe ngwarīrīie ibuku-inī.’ 3 Tondū Jehova ekuuga atīri, ‘Matukū nīmarooka, ūrīa ngaarehe andū akwa a Israeli na a Juda moime kūrī maatwarirwo maatahwō na ndīmacookie būrūri ūrīa ndaheire maithe mao mawīgwatīre,’ ûguo nīguo Jehova ekuuga.” 4 Üū nīguo ühoro ūrīa Jehova aaririe ūkonī Israeli na Juda: 5 “Jehova ekuuga atīri: ‘Nītūguīte mūkayūrūrūko wa kūmakania, wa itua-nda, no ti wa thayū. 6 Ta tuīriali ühoro, muone: Hihi mūndū mūrūme no ahote gūciara mwana? Nī kī kīragītūma nyone arūme othe arīa marī hinya menyīitīte nda ta mūtumia ūkūrūmwō, na o mūndū akagarūrūka agatukia gīthīthī? 7 Kaī mūthenya ūcio nīugakorwo ūrī mūrūrū-ī! Gūtīrī ūngī ūkahaana taguo. Gūgaakorwo kūrī ihinda ūrīa kūnyariīrīka ūrī Jakubu, no nīkahonokio kuuma harī guo.’ 8 ‘Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīri, ‘Mūthenya ūcio nīngoinanga icooki ūrī ndīrīherie nīingo-inī ciao, na nduuange nga iria mohetwo nacio; nacio ndūrīrī itigacooka kūmatua ngombo ciao ūngī. 9 Handū ha ûguo, magaatungatagīra Jehova Ngai wao, na Daudi mūthamaki wao, ūrīa nīi nīngamarahūrīra. 10 ‘Nī ūndū ūcio tīga gwītīgīra, wee Jakubu ndungata yakwa; tīga kūmaka, wee Israeli,’ nīguo Jehova ekuuga. ‘Ti-itherū nīngakūhonokia ngūrute kūu kūraya, na njario ciaku ndīcirute būrūri ūrīa maathaamīrīo. Jakubu nīagacookerero nī thayū o na ūgītīri, na gūtīrī mūndū o na ūmwe ūgaatūma etīgīre. 11 Ndī hamwe nawe na nīngakūhonokia,’ ûguo nīguo Jehova ekuuga. ‘O na ingīniina ndūrīrī ciathe cia kūrīa

guothe ngūharaganīirie, wee ndigakūniina biū. No nīngakūherithia na kīhootho; ndikaareka ūthī o ro ūguo itakūherithītie.’ 12 “Nī ūndū Jehova ekuuga atīrī: “Kīronda gīaku gītingihona, nguraro ciaku itirī kīhonia. 13 Hatirī na wa gūgūthaithanīrīra, kana ndawa ya kīronda gīaku, o na kana gīa gūkūhonia. 14 Athiritū aku othe nīmariganīrwo nīwe; ndūrī kīene harīo. Ngūgūthīte o ta ūrīa thū ūngīkūgūtha, na ngaakūherithia o ta ūrīa mūndū ūtarī tha aherithanagia, nī ūndū mahītia maku nī manene mūno, namo mehia maku makaingīha makīria. 15 Nī kīi kīratūma ūrīrīre kīronda gīaku, ūkarīrīra ruo rwaku rūtarī na kīhonia? Nī ūndū wa ūrīa mahītia maku manenehete na mehia maku magakīngīha rī, nīkīo ngwīkīte māundū macio. 16 “No rīrī, andū arīa othe magaakūngū aūrānia o nao nīmakang’ aūrānio; thū ciaku ciothe nīgatwarwo ithaamīrio. Arīa magūtahaga indo ciaku nīmagatahwo; arīa othe magūtunyaga indo na nīi nīngamatunya. 17 No nīngāgūcookeria ūgima waku, na ngūhonie nguraro ciaku,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga, ‘tondū wītagwo mūndū mūte, Zayuni itūrīra rītarī mūndū ūrīrūmbūyagia.’ 18 “Ūū nīguo Jehova ekuuga: “Nīngacookia ūgaacīru wa Jakubu hemainī ciake, nacio ciikaro ciake ndīciiguīre tha; itūrīra rīu inene nīrīgaakwo rīngī o kūu rīanangiīrwo, nayo nyūmba ya ūthamaki nīkarūgama harīa hamīgīrīre. 19 Kuuma kūu nīgūkaiguagwo gūkiinīrwo nīmbo cia gūcooka ngaatho, na kūguagwo mīgambo ya gīkeno. Nīngamaingīhia na matikanyihanyiha; nīngamaheithia gītīo, na matikaagithio kīene. 20 Ciana ciao igaikaraga o ta matukū-inī marīa ma tene, nakīo kīrīndī kīao gītūrē kīrūmīte wega mbere yakwa; nīngaherithia arīa othe mamahinyagīrīria. 21 Mūtongoria wao agaakorwo arī ūmwe wa andū ao kīumbe; o nake mwathi wao akoima o kūu thīnī wa andū ao. Nīngamūreharehe nake oke hakuhī na nīi, nī ūndū-rī, nī mūndū ūrikū ūngīrūtīra gūuka hakuhī na nīi?” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 22 ‘Nī ūndū ūcio nīmāgatuīka andū akwa, na nīi ndūlē Ngai wanyu.’” 23 Atīrīrī, mang’ūrī ma Jehova nīmagatuthūka mahaana ta kīhuhūkanio; ti-itherū makaahaana ta rūhuho rūkūhurutana mūno, igūrū rīa andū arīa aaganu. 24 Marakara mahiū ma Jehova matigaathira, o nginya rīrīa akaahingia muoroto wa ngoro yake biū. Matukū-inī marīa magooka-rī, nīmūgataūkīrwo nī ūhoro ūcio wega.

31 “Ihindā-inī rīu ngaakorwo ndī Ngai wa mbarī ciothe cia Israeli, nao nīmagatuīka andū akwa,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 2 Jehova ekuuga atīrī: “Andū arīa makaahonoka kūragwo na rūhiū rwa njora-rī, nīmagetikīrīka kūu werū-inī; nīngooka kūhuurūkia andū a Israeli.” 3 Jehova nīatuumīrīre matukū-inī ma tene, agītwīra atīrī: “Nīi ngwendete na wendo wa tene na tene; nīngūguucīrīrie na ūtugi. 4 Nīngagwaka rīngī nawe nīūgaakīka, wee Israeli mūirītu ūyū gathirange. Nīūkooya tūhembe twaku rīngī, uume ūthīi mūkaine hamwe na arīa marakena. 5 Ningī nīūkahaanda mīgūnda ya mīthabibū kūu irīma-inī cia Samaria; arīmi nīmakāmīhaanda, na makenere maciaro mayo. 6 Nīgūkaagīa mūthenya ūmwe ūrīa arangīri makaanīrīra marī tūrīma-inī twa Efraimu, moige atīrī, ‘Ūkīrai twambate tūkinye Zayuni, harī Jehova Ngai witū.’” 7 Jehova ekuuga atīrī: “Imīrai Jakubu mūkenete, mūkūngūire rūrīrī rūrīa rūnene mūno. Tūmai kūgooca kwanyu kūiguuo, mūkiugaga atīrī, ‘Wee Jehova, honokia andū aku, o acio matigari ma Israeli.’ 8 Atīrīrī, nīgaamarehe, ndīmarute būrūri wa gathigathini, ndīmacookererie kuuma ituri ciothe cia thī. Na magooka marī na atumumu ao, na ithua, o na atumia arīa marī na nda, o na arīa mararūmwo; magaacooka marī kīrīndī kīnene mūno. 9 Nao magooka makīrīraga; nīmakāhoooyaga nīgīmacookia kwao. Nīngamagereria ndwere-inī cia tūrūū twa maaī, njīra-inī ūrīa njaraganu kūndū matangīhīngwo, nīgūkorwo nīi nīi nīi ithe wa Israeli, nake Efraimu nīwe mūrū wakwa wa irigithathi. 10 “Thikīrīrīai ndūmīrīri ya Jehova, inyuū ndūrīrī; hunjanīrīai ūhoro wayo ndwere-inī cia irīa kūndū kūraya, atīrī: ‘We ūrīa wahurunjire andū a Israeli nīnakāmacookereria, na amamenyerere o ta ūrīa mūrīthī arīithagia mbūri cia rūrūrū rwake.’ 11 Nī ūndū Jehova nīgakūūra Jakubu, na amahonokie kuuma kūrī arīa marī hinya kūmakīra. 12 Nīmagooka maanīrīre nī gūkena marī kūu irīma-inī cia Zayuni; nīmagakenagīra ūtaana wa Jehova: wa ngano, na wa ndībei ya mūhīhano, na wa maguta, na wa tūgondu tuumīte ndūrūrū-inī cia mbūri, na wa tūcaū tuumīte ndūrūrū-inī cia ng’ombe. Magaatuīka ta mūgūnda unithīrīrio maaī, na matigacooka kūnyiitwo nī ihooru rīngī. 13 Hīndī ūyo airītu nīmakaina na makene, o na aanake na athuuri o ūndū ūmwe. Nīngagarūra gūcakaya kwao gūtūke gīkeno; nīngamahooreria, na ndīmahe gīkeno handū ha kīeha. 14 Nīngahūūnia

atñinjiri-Ngai na bñthi, nao andñ akwa nñmakaiganwo nñ ùtugi wakwa," ùguo nñguo Jehova ekuuga. 15 Jehova ekuuga atñri: "Mñgambo nñüiguñtwo kñu Rama, gñcakaya kñnene na kíriro, Rakeli akiririra ciana ciake, na akarega kñhoorero, nñgñkorwo ciana ciake itirí ho." 16 Jehova ekuuga atñri: "Wigiriririe mñgambo waku ùtige kñiguuo ûkñíra, na ùgiriririe maitho maku gñita maithori, nñ ündñ nñükarihwó wîra waku," ùguo nñguo Jehova ekuuga. "Ciana ciaku nñigacooka kuuma bñrñri wa thñ. 17 Nñ ündñ úcio-rñ, nñ harñ kññigñriro matukñ-inñ maku ma thuutha," ùguo nñguo Jehova ekuuga. "Ciana ciaku nñigacooka gñkñ bñrñri wacio kñumbe. 18 "Ti-itherñ nñnjiguñte mñcaayo wa Efiraimu akiuga atñri: 'Wee nñüherithitie o ta gacañ gatamenyerete gwíkñrwo icooki, na nñ nñnjathíkite. Njokereria, na nñ nñngñcooka, tondñ wee nñwe Jehova Ngai wakwa. 19 Thuutha wa gñturuura, nñndacookire ngñrira; thuutha wa gñtaûkñrwo, nñndehñrire gñthñri. Nñndaconokire na ngñnyarara, nñ ündñ nñndakuñte thoni cia withñ wakwa.' 20 Githí Efiraimu tiwe mñrñ wakwa ùrñya nyendete, mwana ùrñya nñ ngenagñra? O na gñtuïka ndanamñükñrira kaingñ-rñ, no ndirikanaga ùrñya ndimwendete. Nñ ündñ úcio ngoro yakwa nñmñyootagñra; nñndimñüguagñra tha mñno," ùguo nñguo Jehova ekuuga. 21 "Ikñrai marñuri ma barabara, na mñhaande itugñ cia kuonamia njira. Ta rorai barabara ïyo nene, o barabara ïyo mwagereire mñgithiñ. Njookerera, wee Israeli mñirñtu gathirange, cooka matuñra-inñ maku. 22 Ügütüura ùrñüraga nginya-rñ, wee mwarñ ùyñ ùtarñ mwihokeku? Jehova nñegñthondeka ündñ mwerñ gñkñ thí: mñndñ-wanja nñakagitira mñndñ mñrñme." 23 Üñ nñguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga: "Rñrñ ngaamacookia moime kñria maatwariwo maatahwo-rñ, andñ arñia marñ bñrñri-inñ wa Juda o na matuñra-inñ makuo nñmagacooka kwaria ciugo ici rñngñ, moige atñri: 'Jehova arokñrathima, wee gñikaro gñkñ kia ùthingu, wee kñrima gñkñ gñtheru.' 24 Andñ nñmagatuñrania hamwe kñu Juda o na matuñra-inñ makuo mothe, arñmi o na andñ arñia Morñrara na ndññru ciao cia mbñri. 25 Nñnganogora arñia anogu, nake ùrñya ùñritwo nñ hinya nñngamñhñunia." 26 Ndaigua ùguo ngñükira, ngñlhñgñra mñena yothe. Ngñigua toro úcio warñ mwega mñno harñ nñ. 27 Jehova ekuuga atñri: "Matukñ nñmarooka, rñrñ ngaiyñria nyñmba ya Israeli na nyñmba ya Juda na njiaro cia andñ na cia nyamñ. 28 O ta ùrñya ndaarñgñmñrñre makñmunvwo na magñtharñrio.

na makīng' aūranio, na makīniinwo, o na ngīmarehera mwanangīko-rī, ūguo noguo ngarūgamīrīra nīguo makwo na mahaandwo wega," nīguo Jehova ekuuga. 29 "Matukū-inī macio andū matigacooka kuuga atīrī, "Maithē ma ciana nīmarītē thabibū irī rwagatha, namo magego ma ciana nīmo maiguīte thiithi." 30 No rīrī, mūndū o wothe agaakua nī ūndū wa mehia make we mwene; ūrīa wothe ūkaarīa thabibū irī rwagatha, nī magego make mwene makaigua thithi." 31 Jehova ekuuga atīrī: "Matukū nīmarooka, rīrīa ngarīkanīra kīrīkanīro kīerū na nyūmba ya Isīraeli, o na nyūmba ya Juda. 32 Nakīo kīrīkanīro kīu gītihaana ta kīrīkanīro kīrīa ndaarīkanīire na maithē mao ma tene rīrīa ndaamanyiitire na guoko, ngīmatongoria ngīmaruta būrūri wa Misiri, tondū nīmagarareire kīrīkanīro gīakwa, o na harīa ndaarī ta ndī mūthuuri wao," ūguo nīguo Jehova ekuuga. 33 "Gīkī nīkīo kīrīkanīro kīrīa ngaarīkanīra na nyūmba ya Isīraeli ihinda rīu rīathira," ūguo nīguo Jehova ekuuga. "Nīngekīra watho wakwa meciiria-inī mao, na ndīwandīke ngoro-inī ciao. Ngaatuīka Ngai wao, nao matuīke andū akwa. 34 Gūtigacooka gūkorwo na mūndū ūkūrūta ūrīa ūngī, kana mūndū arute mūrū wa ithe, amwīre atīrī, 'Menyana na Jehova,' tondū andū othe nīmagakorwo maamenyete, kuuma ūrīa mūnini mūno wao nginya ūrīa mūnene," ūguo nīguo Jehova ekuuga. "Nīgūkorwo nīngamarekera waganu wao, na ndigacooka kūririkana mehia mao." 35 Jehova ekuuga atīrī, o we ūcio ūtūmaga riūa rīare mūthenya, narīo itua rīake rīgatūma mweri na njata ciare ūtukū, o we unjugaga iria namo makūmbī marīo makaruruma, Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīrīo rītīwa rīake: 36 "Mawatho ma kūrūmīrīwo mangīkeherio maitho-inī makwa-rī, norīo njiaro cia Isīraeli ingītīga gūtuīka rūrīrī maitho-inī makwa," ūguo nīguo Jehova ekuuga. 37 Jehova ekuuga atīrī: "Angīkorwo igūrū matu-inī no gūthimīke, nayo mīthingi ya thī itūrio na kūu rungu-rī, nī na nī no rīo ingīingata njiaro ciithe cia Isīraeli nī ūndū wa ūrīa wothe mekīte," ūguo nīguo Jehova ekuuga. 38 Jehova ekuuga atīrī, "Matukū nīmarooka rīrīa itūūra rīrī inene rīgaakwo rīngī nī ūndū wakwa, kuuma Mūthiringo ūrīa Mūraihi na igūrū wa Hananeli nginya Kīhingo-inī gīa Koine. 39 Naruo rūrīgi rwa gūthima rūgaatambūrūka kuuma hau rūringīrīire nginya karīma-inī ka Garebi, rūcooke rwīhiūrie rwerekere Goa. 40 Gītūamba-inī gīothe kūrīa ciimba iteagwo na ūgīaitwo mūhu, na mbenii-inī

ciothe gūthīi nginya Karūūi ga Kidironi mwena wa irathīro o nginya koine-inī ya Kihingo kīa Mbarathi, kūu guothe gūgaatuīka kündū kwamūrīirwo Jehova. Itūūra rīu inene gütirī hīndī īngī rīkamunywo kana rīmomorwo.”

32 Īno nīyo ndūmīrīri īrīa yakinyīrīire Jeremia
yumīte kūrī Jehova mwaka-inī wa ikūmi wa wathani wa Zedekia mūthamaki wa Juda, na nīguo warī mwaka wa ikūmi na īnana wa wathani wa Nebukadinezaru. **2** Hīndī īyo mbūtū cia ita cia mūthamaki wa Babuloni nīciarigiicīrie Jerusalemu irītunyane, nake Jeremia ūrīa mūnabii aahingīrtwo kūu njā ya arangīri thīmī wa nyūmba ya mūthamaki wa Juda. **3** Nīgūkorwo Zedekia mūthamaki wa Juda nīamuohithītie kūu, akoiga atīrī, “Ūtūrathagīra ūguo nīkī? uugaga atīrī, ‘Jehova ekuuga atīrī: Ndī hakuhī kūneana itūūra rīrī inene kūrī mūthamaki wa Babuloni, nake nīakarīnyitīra. **4** Zedekia mūthamaki wa Juda ndakehonokia kuuma moko-inī ma andū a Babuloni, nowe no nginya akaaneanwo kūrī mūthamaki wa Babuloni, na nīakaranīria nake ūthīu kwa ūthīu, na nīakamuona na maitho make mwene. **5** Nīagatwara Zedekia kūu Babuloni, kūrīa agaaikara nginya njīke nake ūrīa kwagīrīire, ūguo nīguo Jehova ekuuga. O na mūngīrūa na andū a Babuloni, mūtikamahoota.” **6** Nake Jeremia akiuga atīrī, “Ndūmīrīri ya Jehova nīyanginyīrīre ngīrīwo atīrī: **7** Hanameli mūrū wa Shalumu, ūrīa mamaguo, nīegūuka kūrī we, akwīre atīrī, ‘Wīgūrīre mūgūnda wakwa ūrīa ūrī Anathothu, nī ūndū wee nīwe mūndū wa ndīra ciitū wa hakuhī makīria, na nīwe ūrī na kīhootho gīa kūūgūra.’ **8** “Hīndī īyo, o ta ūrīa Jehova aakoretwo anjīira-rī, Hanameli mūrū wa mama agīuka kūrī nīi kūu njā īrīa īikaragio nī arangīri, akīnjīira atīrī, ‘Wīgūrīre mūgūnda wakwa ūrīa ūrī Anathothu, būrūri-inī wa Benjamini. Nīgūkorwo wee nīwe ūrī na kīhootho gīa kūūkūura ūtuīke waku, wīgūrīre ūtuīke waku.’ “Hīndī īyo ngīmenya ndūmīrīri īyo yoimīte kūrī Jehova; **9** nī ūndū ūcio ngīkīgūra mūgūnda ūcio warī Anathothu kuuma kūrī Hanameli mūrū wa mama, na ngīmūthimīra cekeri ikūmi na mūgwanja cia betha. **10** Ngīcooka ngīkīra kīrore na ngīcinīrīra mūhūrīri wakwa marūa-inī macio ma kuonania nūu mwene gīthaka, ningī ngīkorwo ndī na aira a ūhoro ūcio, nayo betha īgīthimwo na ratiri. **11** Ngīoya kobi īmwe ya marūa macio ma kuonania nūu mwene gīthaka, īcinīrīrwo mūhūrīri wakwa na ikandikwo

maūndū ma ūrīa kīrīkanīro kīu gīatarīi, hamwe na kobi ya marūa macio mataarī macinīrīre mūhūrī, **12** ngīcineana kūrī Baruku mūrū wa Neria, mūrū wa Maaseia, mbere ya Hanameli mūrū wa mama, na mbere ya aira arīa meekīrīte kīrore marūa-inī macio ma ūgūri wa gīthaka, o na Ayahudi othe arīa maikarīte hau njā īrīa īikaragio nī arangīri. **13** “O marī hau-rī, nīndataarīrie Baruku, ngīmwīra atīrī, **14** ‘Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga atīrī: Oya marūa maya ma kīrīko gīa kuonania nūu mwene gīthaka, kobi īyo njīkīrīte mūhūrī wakwa, na īyo īngī itarī mūhūrī, ūthīi ūmekīre thīmī wa ndigīthū ya rīūmba nīgeetha matūūre hīndī ndaaya. **15** Nīgūkorwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Israeli, ekuuga atīrī: Nyūmba, na mīgūnda, na mīgūnda ya mīthabibū ciothe nīigacooka kūgūrīwo gūkū būrūri-inī ūyū.’ **16** “Na rīrī, ndaarkīa kūnengera Baruku wa Neria marūa macio ma kīrīkanīro gīa kuonania nūu mwene gīthaka, ngīhooya Jehova nīgiuga ūū: **17** “Atīrīrī, wee Mwathani Jehova, we nīwe wombire igūrū na thī na ūndū wa hinya waku mūnene, o na ūndū wa gūtambūrūkīa guoko gwaku. Wee rī, gūtīrī ūndū mūritū harīwe. **18** Wee wonanagia wendani waku kūrī andū ngiri na ngiri, no ūkaherithania nī ūndū wa mehia ma maithe, ūkaūkīnyīria ciero-inī cia njiarwa ciao irīa igooka thuutha wao. Wee Mūrungu mūnene na ūrī hinya, o wee rīrīwa rīaku arī Jehova Mwene-Hinya-Wothe, **19** wee nowe mūnene wa ūheani kīrīra, na cīko ciaku nī cia hinya. Maitho maku maikaraga macūthīrīrie mīthīrīre yothe ya andū; wee ūrīhaga mūndū o wothe kūringana na mīthīrīre yake, ningī kūringana na ūrīa cīko ciake itarii. **20** Wee nīwe waringire ciama o na ūkīonania morirū kūu būrūri wa Misiri, na no wīkaga ūguo nginya ūmūthī, gūkū Israeli o na gatagatī-inī ka andū arīa angī othe, namo magatūma wīgīrīre igweta rīrīa rīrī rīaku. **21** Warutire andū aku a Israeli kuuma būrūri wa Misiri na ūndū wa kūringa ciama na kuonania morirū, na ūndū wa guoko gwaku kūrī hinya, ūgūtambūrūkītie, o na ūgūka maūndū manene ma kūguoyohia. **22** Nīwamaheire būrūri ūyū werīire maithe mao na mwīhītwā atī ūnūkamahe, būrūri ūrī būthi wa iria na ūnūkī. **23** Maatoonyire būrūri ūcio makīwīgwatīra ūgītūka wao, no rīrī, matigana gūgwāthīkīra kana kūrūmīrīra mawatho maku; matiekire maūndū marīa wamaathīte meke. Nī ūndū ūcio ūkīmarehīthīria mwanangīko ūyū ūmakorete. **24** “Atīrīrī, ta rora wone ūrīa gwakītīwo

ihumbu cia kūrīgičīria itūūra rīrī inene nīgeetha marītunyane nī ūndū wa mbaara ya rūhiū rwa njora, na ng'aragu, na mūthiro, itūūra rīrī nīrīkūneanwo kūrī andū a Babuloni acio mararītharīkīra. Ūndū ūrīa wee woigire nīühingīte, o ta ūrīa we ūreyonera. **25** O na gūtuīka itūūra nīrīkūneanwo kūrī andū a Babuloni, wee, o wee Mwathani Jehova, ūnjīrīte atīrī, ‘Wīgūrīre mūgūnda na betha, naguo ūgūri ūcio wa mūgūnda ūcio ūgē na aira.’’ **26** Ningī ndūmīrīri ya Jehova īgikinyīra Jeremias, akīrwo atīrī: **27** ‘Nīi nīi nīi Jehova, Ngai wa andū othe. Nī harī ūndū o na ūmwē mūritū harī nīi?’ **28** Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga atīrī: Ndī hakuhī kūneana itūūra rīrī inene kūrī andū a Babuloni, ndīrīneane kūrī Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, arītunyane. **29** Andū acio a Babuloni maraatharīkīra itūūra rīrī inene nīmagatoonya kuo na marīmundie mwaki; nī makaarcīna rīthire, hamwe na nyūmba iria andū maacinagīra Baali ūbumba igūrū rīacio, o na magaitagīra ngai ingī indo cia kūnyuu nīguo maathirīkie ndaakare. **30** ‘Andū a Israeli na a Juda mekaga o maündū mooru maitho-inī makwa kuuma ūnini-inī wao; ti-therū, andū a Israeli matirī ūndū mekaga tiga gūthirīkia maathirīkagia nīguo ndaakare na indo iria methondekeire na moko mao, ūguo nīguo Jehova ekuuga. **31** Kuuma mūthenya ūrīa itūūra rīrī rīakirwo nginya ūmūthī, itūūra rīrī rītūrīte rīarāhūraga marakara makwa na mang'ūrī, na nīkīo no nginya ndīrīherie maitho-inī makwa. **32** Andū a Israeli na a Juda nīmathirīktie nīguo ndakare na maündū mothe ma waganu marīa meekeite: o, na athamaki, na anene ao, na athīnjīri-Ngai na anabii ao, na andū a Juda na andū a Jerusalemu. **33** Nīmahutatīre makaaga kūhūgūra mothiū mao kūrī nīi; o na gūtuīka nīndamarutire kaingī kaingī, matiathikīrītie kana magītikīra gūtaarwo. **34** No maigire mīhianano īyo yao īrī magigi thīinī wa nyūmba īrīa ūtanītio na Rītwa rīakwa, makīmīthaahia. **35** Ningī nīmakire Baali mahooero kūndū kūrīa gūtūūgīru, kūu Gītuambā-inī kīa Beni-Hinomu, nīguo marutagīre Moleku ariū ao na airītu ao marī magongona, o na gūtuīka niī ndiathanīte ūndū ūcio wīkagwo, o na kana ūgītoonya meciiria-inī makwa, atī hihi no meeke ūndū mūūru na ūrī magigi ta ūcio, wa gūtūma andū a Juda mehie. **36** ‘Ha ūhoro ūkonī itūūra rīrī inene, mūroiga atīrī, ‘na ūndū wa mbaara ya rūhiū rwa njora, na ng'aragu, na mūthiro nīrīkaneanwo kūrī mūthamaki wa Babuloni’; no rīrī, ūu nīguo Jehova Ngai wa Israeli ekuuga:

37 Ti-itherū nīngamacookanīrīria kuuma mabürūri-inī marīa ndaamathaamīirie ndī na marakara mahiū na mang'ūrī maingī; ngaamacookia kündū gükū na ndūme matūure marī agitire. 38 Nīmagatuīka andū akwa na niī nduīke Ngai wao. 39 Nīngatūma o magie na ūrūmwe wa ngoro o na mīthīre-inī yao, nīgeetha matūure manjītigīrite nīgeetha matūure moonaga wega o ene na ciana ciao iria īgooka thuutha wao. 40 Nīngarīkanīra nao kīrīkanīro gīa gütūura nginya tene na tene: Ndirī hīndī ngaatiga kūmeka wega, na nīngatūma manjītigagīre, nīguo matikanae kūuhutatīra. 41 Nīngakenaga ngīmeeka wega, na ti-itherū nīngamahaanda gükū bürūri üyū ngwatīirie na ngoro yakwa yothe o na muoyo wakwa wothe. 42 "Jehova ekuuga atīrī: O ta ūrīa ndaarehithīirie andū aya mathīīna manene, ūguo noguo ngaamahe ūgaacīru ūrīa wothe ndīmerīire. 43 O rīngī nīgūkagūrwo mīgūnda bürūri-inī üyū, o üyū inyuī mugaga atīrī, 'Üyū nī bürūri mūkiru ihooru, ūtarī na andū kana nyamū, nīgūkorwo nīwaneanirwo kūrī andū a Babuloni.' 44 Mīgūnda īkaagūragwo na betha, namo marūa ma ügūri nīmakandikanīrwo na mekīrwo kīrore na macinīrīrwo mūhūrī aira marī ho, kūu bürūri wa Benjamini, na tūtūūra-inī tūrīa tūrīganītie na Jerusalemu, na matūūra ma Juda, na matūūra ma bürūri ūrīa ūrī irīma na matūūra marīa marī magūrū-inī ma irīma cia mwena wa ithūrīo, o na ma Negevu, nī tondū nīngamacookeria ūgaacīru wao, ūguo nīguo Jehova ekuuga."

33 O mahinda-inī macio Jeremias aarī muohe kūu nja-inī ya arangīri, ndūmīrīri ya Jehova nīyamūkinyīre riita rīa keerī, akīrwo atīrī: 2 “Üū nīguo Jehova ekuuga, o we ürīa wombire thī, Jehova ürīa watūmire thī īgē ho, na akīmīhaanda, Jehova nīrīo rītwa rīake: 3 ‘Ta kīngāire, na niī nīngūgwītīka na ngwīre maūndū manene na matangītuīfīka, marīa üttooī.’ 4 Nīgūkorwo üū nīguo Jehova, Ngai wa Israeli, ekuuga ühoro ükonī nyūmba iria irī itūura rīrī inene, o na nyūmba cia üthamaki wa Juda o icio ciatharirio nīguo indo iria ciakīte kuo ihūthīrwo kwīgitīra kuuma kūrī ihumbu cia tīrī iria cikūrigicūrīe o na kuuma kūrī rūhiū rwa njora, 5 makīlhūrana na andū a Babuloni: Nyūmba icio ciithe nīikaiyūrio ciimba cia andū arīa ngooragithia ndī na marakara na mang’ūrī. Nīngahitha itūura rīrī inene üthiū wakwa nī ündū wa waganu wao wothe. 6 “No rīrī, nīngarīrehera ügima wa mwīrī na ndīrīhonie. Ningū nīngahonia andū

akwa na ndūme matūure makenagira thayū mūingī na ūgitiri. 7 Nīngacookia andū a Juda na a Israeli gūkū ndīmarute kūrīa matūrīte marī atahe, njooke ndīmaake rīngī, maikare o ta ūrīa maatarīi mbere. 8 Nīngamatheria mathirwo nī mehia mothe marīa mananjīhīria na ndīmarekere mehia mao mothe ma kūrega kūnjathīkīra. 9 Hīndī iyo itūura rīrī inene nīrīkandehithīria ngumo na gīkēno, na gītīo, na ūgooci, o na gwīkīrīwo mbere ya ndūrīrī ciote cia gūkū thī rīrīa andū akuo makaigua ūhoro wa maündū mothe mega marīa ndīmekagīra; nīkūgega makaagega na mainaine moona ūingī wa ūgaacīru na thayū ūrīa ngaahē itūura rīu.' 10 "Jehova ekuuga atīri: 'Mwaragia ūhoro ūkonīi kündū gūkū, mūkoiga atīri, "Nī kündū kūnūhe gūtarī kīndū, na gūtarī andū kana nyamū." No thiīnī wa matūura ma Juda na njīra-inī iria nene cia Jerusalemu, o kūu gūthaamītwo gūkaaga andū kana nyamū-rī, nīgūgacooka kūiguuo 11 mīgambo ya gīkēno na ya gūcanjamūka, na mīgambo ya mūhiki na mūhikania, o na mīgambo ya andū arīa mararehe indo cia maruta ma gūcokkie ngaatho nyūmba-inī ya Jehova, makiugaga atīri, ""Cookerai Jehova Mwene-Hinya-Wothe ngaatho, nī ūndū Jehova nī mwega; wendo wake ūtūraga tene na tene." Nīgūkorwo nīngacookeria būrūri ūyū ūgaacīru waguo, o ta ūrīa warī kuo mbere,' nīguo Jehova ekuuga. 12 "O na ningī Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīri: 'Kündū gūkū kūnūhe na gūtarī andū kana nyamū-rī, matūura makuo mothe nīmagacooka kūgīa ūrīthio kūrīa arīithi makaarahagia ndūrūrū ciao cia mbūri. 13 Thiīnī wa matūura ma būrūri ūrī ūrī irīma, o na marīa marī magūrū-inī ma irīma cia mwena wa ithūiro, o na ma Negevu, būrūri-inī wa Benjamini, o na tūtūura-inī ūrī ūrigicīrie Jerusalemu o na matūura-inī ma Juda-rī, ndūrūrū cia mbūri nīgacooka kūhītūkīra guoko-inī kwa ūrīa ūcitaraga,' ūguo nīguo Jehova ekuuga. 14 "Jehova ekuuga atīri, 'Matukū nīmagooka ūrī ūgaahingia kūranīro gīakwa kīa wega kīrīa nderīire nyūmba ya Israeli na nyūmba ya Juda. 15 "Matukū-inī macio o na ihinda ūrī-rī, nīngaruhūrīra Daudi mūndū mūthingu ūgerekanītio na rūhonge rwa mūtī; nīageekaga maündū marīa magīriire na ma kīhooto būrūri-inī. 16 Matukū-inī macio, Juda nīgūkahonokatio, nakuo Jerusalemu gūtūure kūrī kūgitīre. Nake ageetagwo ūtītwā ūrīrī Jehova-Ūthingu-Witū.' 17 Nīgūkorwo Jehova ekuuga atīri: 'Daudi ndarī hīndī akaaga mūndū wa gūkarīra gītī kīa ūnene

kia nyumbia ya Israeli, 18 kana athinjiri-Ngai, aria Alawii, mage mundu wa gukara mbere yakwa hindci othe acinage maruta ma njino, na maruta ma mutu, o na arutage magongona maria ma o muthenya.”” 19 Ningi ndumiriri ya Jehova niyakinyirire Jeremia akirwo atiri, 20 “Jehova ekuuga atiri: ‘Angikorwo inyu mwahota guthukia kirikaniro giakwa na muthenya, na kirikaniro giakwa na utuku, nigeetha muthenya na utuku itigacooke kugia hindiriya yagiriire-ri, 21 nakio kirikaniro kiria ndaarikanire na Daudi ndungata yakwa, o na kirikaniro kiria ndaarikanire na Alawii aria athinjiri-Ngai aria matungataga mari mbere yakwa, kiahota guthukio, nake Daudi akage gukoaka kugia na mundu wa ruciaro rwake wa guthamakaga arigiti-ini giake kia unene. 22 Ningatuma njiaro cia Daudi ndungata yakwa, o na Alawii acio matungataga mari mbere yakwa maingihe o ta njata cia iguru iria itangitarika ni undu wa kuingiha, o na ta muthanga uria uru huggururu-ini cia iria uria uitangithimika uria uigana.”” 23 O ringi ndumiriri ya Jehova niyakinyirire Jeremia akirwo atiri, 24 “Ka utamenyete andu aya maroiga atiri, ‘Jehova niatete mothamaki maria meer ethuuriire?’ Ni undu ucio mamenaga andu akwa na matimoonaga ta mari ruriri. 25 Jehova ekuuga atiri: ‘Angikorwo ndiigite kirikaniro giakwa na muthenya na utuku, o na mawatho maria marumu ma iguru na thi-ri, 26 hindiriyo ningagiteaniria njiaro cia Jakubu na cia Daudi ndungata yakwa, na njage guthuura umwe wa aanake ake atuuke wa guthamakira njiaro cia Iburahimu, na cia Isaaka, na cia Jakubu. Nigukorwo ningamacokeria ugaciru wao na ndimaiguire tha.’””

34 Riria Nebukadinezaru muthamaki wa Babuloni
aaruaga mbaara na Jerusalemu na matuura maria maarifigiliirie, arin na mbutu ciake cia ita, hamwe na mothamaki maria maathagwo niwe, na nduririri ciote ciakuo, ndumiriri ino niyakinyirire Jeremia yumite kuri Jehova, akirwo atiri, 2 “Jehova Ngai wa Israeli ekuuga atiri: Thi kuri Zedekia muthamaki wa Juda, umwire atiri, ‘Jehova ekuuga atiri: Ndihakuhi kuneana ituura riiri inene kuri muthamaki wa Babuloni, nake niekuricina na mwaki ritire. 3 Nawe ndukahonoka ati wieherie moko-ini make, tondu ti-theru nukanyiitwo na uneanwo kuri we. Niikeyonera muthamaki wa Babuloni na maitho maku, na nimukaraniria nake uthiu kwa uthiu. Nawe niugatwarwo Babuloni. 4 “No riri, ta thikiriria kiiraniro kia Jehova, wee Zedekia muthamaki

wa Juda. Jehova ekuuga atīrī ūhoro ūgūkonii: Wee ndūkooragwo na rūhiū rwa njora; 5 ūgaakua gīkuū gīa thayū. O ta ūrīa andū maakirie mwaki wa macakaya nī ūndū wa gūtīa maithe maku, o acio athamaki arīa maarī mbere yaku-rī, ūguo noguo magaakia mwaki nī ūndū wa gūgūtīa na magūcākāire, makiugaga atīrī, “līya, Mwathi wītū-īl!” Nīi mwene nī nīi ndakwīrīra ūhoro ūcio, ūguo nīguo Jehova ekuuga.” 6 Nake Jeremia ūcio mūnabii akīra Zedekia mūthamaki wa Juda maūndū macio mothe, arī kūu Jerusalemu, 7 hīndī īyo mbūtū cia ita cia mūthamaki wa Babuloni ciahūrānaga na Jerusalemu o na matūūra macio mangī ma Juda marīa meyūmīrīrie, nīmo Lakishi na Azeka. Macio moiki no mo matūūra marīa matigaire harī marīa mairigīrwo na hinya kūu Juda. 8 Ndūmīrīri nīyakinyīrīre Jeremia yumīte kūrī Jehova thuutha wa Mūthamaki Zedekia kūrīkanīra kūrīkanīro na andū othe arīa maarī Jerusalemu maanīrīre ūhoro wa kuohorwo kwa ngombo. 9 Mūndū o wothe angītuīka nīekuhora ngombo ciale cia Ahibirania, cia arūme na cia andū-a-nja; gūtīrī mūndū o na ūrīkū wagīrīrwo nī kūiga Mūyahudi ūrīa ūngī arī ngombo. 10 Nī ūndū ūcio anene othe o na andū arīa maatoonyire kūrīkanīro-inī kūu, magītīkīra atī nīmekūrekereria ngombo ciao cia arūme na cia andū-a-nja, na atī matīgūcooka kūmaiga ūkombo-inī. Magītīkīra ūhoro ūcio na makīmarekereria. 11 No rīrī, thuutha-inī nīmericūkirwo, makīnyiita andū acio mohorete na makīmatua ngombo ūngī. 12 Hīndī īyo ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyīrīre Jeremia, akīrwo atīrī: 13 “Jehova, Ngai wa Israeli, ekuuga atīrī: Nīndarīkanīre na maithe manyu ma tene rīrīa ndamarutire būrūri wa Misiri, ngīmaruta būrūri wa ūkombo, ngīmeera atīrī, 14 ‘Hīndī ciothe mwaka-inī wa mūgwanja, o mūndū o mūndū wanyu wothe no nginya arekagīrīrie mūrū wa ithe Mūhibirania o wothe ūrīa wīyendetie kūrī we. Thuutha wa gūgūtungata mīaka itandatū-rī, no nginya ūmūrekererie.’ No maithe manyu matiigana gūtīkīrīria kana kūrūmbūiya ūhoro ūcio wakwa. 15 Nīmīrīga kwīrīra, na mūgūlīka maūndū marīa magīrīre makīonwo nī nīi: Tondū o ūmwe wanyu nīanīrīre ūhoro wa kuohorwo kwa mūndū o mūndū būrūri-inī. O na ningī mūkīgīa na kūrīkanīro kūu mūrū mbere yakwa thīinī wa nyūmba ūrīa iītanītio na rītīwa rīakwa. 16 No rīu nīmūgarūrūkīte mūgathaahia rītīwa rīakwa; mūndū o mūndū wanyu nīacookeetie ngombo yake ya mūndū mūrūme na ya mūndū-

wa-nja ūrīa ararekereirie ūthīire o kūrīa ūngīenda. Nīmūmatūte ngombo cianyu ūngī. 17 “Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga atīrī: Inyuī nīmwagīte kūnjathīkīra: mūtianīrīre kuohorithio kwa andū a būrūri wanyu. Nī ūndū ūcio rīu nīngwanīrīra ‘kuohorithio’ kwanyu, ūguo nīguo Jehova ekuuga, nākuo nī ‘kuohorithio’ nīguo mūtīragwo na rūhiū rwa njora, na mūthiro, na ng’aragu. Nīngatūma mūtūkīre kīndū gīa gūthūrīwo mūno mothamaki-inī mothe ma gūkū thī. 18 Andū arīa magararīte kīrīkanīro gīakwa, na makaaga kūhingia mohoro ma kīrīkanīro kūu maarīkanīre marī mbere yakwa, ngaameka o ta njaū ūrīa maatinanirie icunījī igīrī, makīgerera gatagatī ga icunījī icio ciayo. 19 Atongoria a Juda na a Jerusalemu, na andū arīa mehokeirwo mawīra ma kwa mūthamaki, na athīnījīri-Ngai, na andū othe a būrūri arīa magereire gatagatī ga icunījī icio cierī cia njaū īyo-rī, 20 nīngamaneana kūrī thū ciao iria ciendaga kūmaruta muoyo. Ciimba ciao igaatuīka irio cia nyoni cia rīera-inī, na cia nyamū cia gīthaka. 21 “Nīnganeana Zedekia mūthamaki wa Juda na anene ake kūrī thū ciao iria ciendaga kūmaruta muoyo, ndīmaneane kūrī mbūtū cia ita cia mūthamaki wa Babuloni, icio ciambīte kūmweherera. 22 Nīngūrūta watho, nīguo Jehova ekuuga, na nīngamacoockia gūkū itūura-inī rīrī inene. Nīmakahūrāna narīo, marītahe na marīcīne. Ningī nīngonūha matūūra ma Juda makire ihooru, na kwage mūndū ūngītūra kuo.”

35 īno nīyo ndūmīrīri ūrīa yakinyīrīre Jeremia yumīte kūrī Jehova hīndī ya wathani wa Jehoiakimu mūrū wa Josia, mūthamaki wa Juda, akīrwo atīrī: 2 “Thīi kūrī andū a nyūmba ya Rekabu, ūmeere moke kanyūmba-inī kamwe ga tūtū tūrī rwere-inī rwa nyūmba ya Jehova, nawe ūmahe ndībeī manyue.” 3 Nī ūndū ūcio ngīthīi ngīgīrrā Jaazania mūrū wa Jeremia mūrū wa Habazania, hamwe na ariū a ithe, o na ariū ake othe, na andū a nyūmba īyo yothe ya Rekabu. 4 Ngīmarehe thīinī wa nyūmba ya Jehova, ngīmatoonyia kanyūmba ka ariū a Hanani mūrū wa Igidalia, mūndū wa Ngai. Kanyūmba kau kaariganītie na kanyūmba ka anene, karīa kaarī hau igūrū rīa nyūmba ya Maaseia mūrū wa Shalumu, ūrīa warī mūkaria wa mūrango. 5 Ngīcooka ngīiga mbakūri ciyūrīte ndībeī, o na ngīiga ikombe mbere ya andū acio a nyūmba ya Rekabu, ngīmeera atīrī, “Nyuaī ndībeī īno.” 6 No-o magīcoockia atīrī, “Ithūi tūtinyuuaga ndībeī, nī ūndū ithe witū wa tene, Jonadabu mūrū wa Rekabu, nīatūtīgīire

watho, akiuga atīrī, ‘Mütikananyue ndibei, inyuī ene kana njiaro cianyu. 7 Ningī-rī, mütikanaake nyūmba, kana mūhaande mbeū, kana mūhaande mīgūnda ya mīthabibū; mütikanagie na kīndū o na kīmwe kīa indo icio, no rīrī, mūgūtūura mūkaraga hema-inī. Hīndī yō nīmūgatūura matukū maingī bürūri üyū mūkaraga ta mūrī ageni.’ 8 Nītūtūrīte twathīkīire ūndū o wothe ūrīa ithe witū wa tene Jonadabu mūrū wa Rekabu aatwathire. Gūtīrī mūndū witū ithū, kana atumia aitū, kana ariū na airītu aitū, ūrī wanyua ndibei, 9 kana agīaka nyūmba ya gūtūrīwo, kana akīgīa mīgūnda ya mīthabibū, kana ithaka, o na kana akehaandīra irio. 10 Tūtūrīte hema-inī twathīkagīra ūrīa wothe ithe witū wa tene Jonadabu aatwathire. 11 No rīrīa Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni aahithūkīire bürūri üyū, nītīwoigre atīrī: ‘Ūkīrai, no nginya tūthīi Jerusalemu tūtūrīte mbütū cia ita cia Babuloni na cia Asuriata.’ Nī ūndū ūcio tūkoretwo tūgūkara gūkū Jerusalemu.” 12 Ningī ūndūrīrī ya Jehova īgikinyīra Jeremia, akīrwo atīrī: 13 “Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga atīrī: Thiī ūkeere andū a Juda na arīa othe matūrīga Jerusalemu atīrī: ‘Kaī inyuī mūtangīrūta ūndū nīguo mwathīkīre ciugo ciakwa?’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. 14 ‘Jonadabu mūrū wa Rekabu aathire ariū ake matikananyue ndibei, naguo watho ūcio wake matūrīte māuīngagia. O na nginya ūmūthī matinyuuaga ndibei, nīgūkorwo nīmathīkagīra watho ūcio wa ithe wao wa tene. No rīrī, inyuī ndīmwārīrī kaingī kaingī, no mūtīrī mwanjathīkīra. 15 Ndīmūtūrīre ndungata ciakwa ciathe cia anabii kaingī kaingī. Nao mamwīrīga atīrī, “Mūndū o wothe wanyu no nginya atigane na mīthīrī yake ya waganu na aagīrie cīlō ciakte; tīgai kūrūmīrīra ngai ingī kana gūcitungatagīra. Na inyuī nīmūgatūura bürūri üyū ndāamūheire inyuī o na maithe manyu.” No inyuī mūtiigana kūrūmbūya ūhoro ūcio kana gūtūhīkīrīria. 16 Njiaro icio cia Jonadabu mūrū wa Rekabu nīhīngītie watho ūcio ithe wao wa tene aacitīgiire, no andū aya matinjathīkīrīre.’ 17 “Nī ūndū ūcio, Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga atīrī: ‘Ta thikīrīrīai! Nīngūrehīthīria Juda o na mūndū wothe ūtūrīga Jerusalemu mwanangīko ūrīa wothe ndoigre nīngamarehere. Nī ndāamaarīrīre, no-o makīregā gūtūhīkīrīria; ndāametire no-o makīregā kūnījtīka.’” 18 Nake Jeremia agīcooka akīrīa andū a nyūmba ya Rekabu atīrī, “Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga atīrī: ‘Inyuī nīmwathīkīire watho wa

Jonadabu, ithe wanyu wa tene, na mūkarūmīrīra mataaro make mothe, na nīmwīkīte ūrīa wothe aamwathire.’ 19 Nī ūndū ūcio, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Isiraeli, ekuuga atīrī: ‘Jonadabu mūrū wa Rekabu ndarī hīndī akaaga mūndū wa kūndungatīra.’”

36 Mwaka-inī wa īna kuuma Jehoiakimu mūrū wa Josia atūka mūthamaki wa Juda-rī, ndūmīrīrī īno nīyakinyīre Jeremia yumīte harī Jehova, akīrwo ūū: 2 “Oya ibuku rīa gīkūnjo wandīke thiīnī warīo mohoro marīa mothe ngūheete makonī Isiraeli na Juda, o hamwe na ndūrīrī iria ingī ciathe, kuuma ihinda ūrīa ndambīrīrīe gūkwarīria hīndī ya wathani wa Josia, o nginya ūmūthī. 3 Hihi ūrīa andū a Juda makaigua ūhoro wa mwanangīko ūrīa wothe njiirīre kūmarehīthīria-rī, mūndū o mūndū wao ahota kūgarūrūka atigane na mīthīrī yake ya waganu; na nī nīngamarekera waganu wao na mehia mao.” 4 Nī ūndū ūcio Jeremia agīta Baruku mūrū wa Neria, nake Jeremia akīmwīra maundū marīa mothe Jehova aamwārīrī, nake Baruku akamandīka ibuku-inī ūrīa gīkūnjo. 5 Hīndī yō Jeremia akīrīa Baruku atīrī, “Nī ūndū ūcio thiī arī we kūu nyūmba-inī ya Jehova. 6 Nī ūndū ūcio thiī arī we kūu nyūmba-inī ya Jehova mūthenya ūmwe ūrīa kūiħingagwo kūrīa irio, nawe ūthomere andū acio kuuma ibuku-inī ūrīrī ūrīa gīkūnjo maundū marīa maarītio nī Jehova, macio wee wandīkire o ta ūrīa nī ndāakwīraga wandīke. 7 Hihi maahota kūrehe mathaithana mao harī Jehova, na o mūndū wao atigane na mīthīrī yake ya waganu, nī ūndū marakara na mang’ūrī marīa matūrīrīwo andū aya nī Jehova nī manene.” 8 Nake Baruku mūrū wa Neria nīekire ūrīa wothe Jeremia ūrīa mūnabii aamwīrīte ekee; agīthoma ndūmīrīrī yō ya Jehova kūu thiīnī wa hekarū kuuma ibuku-inī ūrī ūrīa gīkūnjo. 9 Na ūrīrī, mweri-inī wa kenda wa mwaka wa ītano wa wathani wa Jehoiakimu mūrū wa Josia mūthamaki wa Juda, ihinda ūrīa kūiħinga kūrīa irio mbere ya Jehova nīrīanīrīrīwo kūrī andū othe a Jerusalemu, o na arīa angī othe mookīte kuuma matūura ma Juda. 10 Kuuma kanyūmba-inī ka Gemaria mūrū wa Shafani ūrīa mwandīki, karīa kaarī o kūu nja ya na igūrū, itoonyero-inī ūrīa Kihingo kīrīa Kīerū kīa hekarū, Baruku agīthomera andū othe ciugo cia Jeremia kuuma ibuku-inī ūrī ūrīa gīkūnjo kūu hekarū-inī ya Jehova. 11 Rīrīa Mikāia mūrū wa Gemaria, mūrū wa Shafani aiguire ndūmīrīrī yō ya Jehova yote kuuma

ibuku-inī rīu rīa gikūnjo-rī, 12 agīkūrūka agītoonya kanyūmba-inī ka mwandiki karīa kaarī kūu nyūmba-inī ya ūthamaki, harīa anene othe maikarīte, nao nīo: Elishama ūrīa mwandiki, na Delia mūrū wa Shemaia, na Elinathani mūrū wa Akibori, na Gemaria mūrū wa Shafani, na Zedekia mūrū wa Hanania, na anene arīa angī othe. 13 Mikaia aarikia kūmahe ūhoro wothe ūrīa aiguīte Baruku agīthomera andū kuuma ibuku-inī rīa gikūnjo-rī, 14 anene acio othe magītūma Jehudi mūrū wa Nethania, mūrū wa Shelemia, mūrū wa Kushi, athīi akeere Baruku atīrī, “Oya ibuku rīu rīa gikūnjo, rīu ūthomeire andū, ūuke narīo.” Nī ūndū ūcio Baruku mūrū wa Neria agīthīi hau maarī anyiitīte ibuku rīu rīa gikūnjo na guoko gwake. 15 Nao makīmwīra atīrī, “Rīu ta ikara thī, ūtūthomere.” Nī ūndū ūcio Baruku akīmathomera. 16 Rīrīa maaiguire mohoro macio mothe, makīrorana marī na guoya, makīira Baruku atīrī, “No nginya tūkinyīrie mūthamaki ūhoro ūcio wothe.” 17 Ningī magīcooka makīuria Baruku atīrī, “Ta twīre, maūndū macio mothe wamandikire atīa? Nī Jeremia wakwīraga nawe ūkamaandika?” 18 Baruku akīmacookeria atīrī, “Iī, nīwe wanjīrīraga mohoro macio mothe, na nī ngamaandika na rangi ibuku-inī rīrīrī rīa gikūnjo.” 19 Nao anene acio makīira Baruku atīrī, “Wee na Jeremia thīi mwīhithe. Mūtikareke mūndū o na ū amenye kūria mūrī.” 20 Maarīkia kūiga ibuku rīu rīa gikūnjo kanyūmba-inī ka Elishama, ūrīa mwandiki, magītoonya harīa mūthamaki aarī kūu nyūmba yake ya thīinī makīmūhe ūhoro ūcio wothe. 21 Mūthamaki nake agītūma Jehudi agīrehe kuuma kanyūmba-inī ka Elishama, ūrīa mwandiki, akīrīthomera mūthamaki na anene acio othe marūgamīte hau harī mūthamaki. 22 Kwarī mweri wa kenda, nake mūthamaki aikarīte nyūmba-inī ūrīa aikaraga hīndī ya kīmera kīa heho, na haarī na mwaki waakanaga riiko-inī hau mbere yake. 23 Jehudi aathomā icigo ithatū kana inya cia ibuku rīu rīa gikūnjo-rī, mūthamaki nake agacitinia na kahīi ka mwandiki, agacikia riiko-inī, o nginya ūrīa ibuku rīu rīa gikūnjo ūracinirwo ūrothe. 24 Mūthamaki na andū arīa othe maamūtungataga arīa maiguire mohoro macio matiigana gwītīgīra, o na kana magītembūranga nguo ciao. 25 O na gūtuīka Elinathani, na Delia, na Gemaria nīmathaithire mūthamaki ndagacine ibuku rīu rīa gikūnjo-rī, nīaregire kūmathikīrīria. 26 Handū ha ūguo, mūthamaki agīatha Jerameeli, mūrū ūmwe wa mūthamaki, na Seraia mūrū wa Azirieli, na

Shelemia mūrū wa Abideli, nīguo manyiite Baruku ūcio mwandiki, na Jeremia ūrīa mūnabii. No rīrī, Jehova nīamahithīte. 27 Thuutha wa mūthamaki gūcina ibuku rīu rīa gikūnjo ūrīa ūandikītwo mohoro nī Baruku ta ūrīa eerītwo nī Jeremia andīke-rī, ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyīriire Jeremia, akīrīwo atīrī: 28 “Oya ibuku ūngī ūrīa gikūnjo wandike thīinī warīo mohoro marīa mothe maarī ibuku-nī ūrīa mbere, ūrīa Jehoiakimu mūthamaki wa Juda aacinire. 29 Ningī wīre Jehoiakimu mūthamaki wa Juda atīrī, “Jehova ekuuga atīrī: Nīwacinire ibuku ūrīa ūkūnjo, ūkīuria atīrī, “Nī kīi gītūmīte wandike atī, ti-itherū mūthamaki wa Babuloni nīagooka kwananga būrūri ūyū na eherie andū na nyamū kuo?” 30 Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga atīrī ūndū ūkonīi Jehoiakimu mūthamaki wa Juda: Ndakagīna mūndū wa gūkarīra gītī kīa ūnene kīa Daudi; kīimba gīake gīgaateeo, na kīanīkīrwo ūrīa ūthenya, na kīhīe nī mbaa ūtukū. 31 Nīngamūherithia we hamwe na ciana ciake, na arīa mamūtungataga, nī ūndū wa waganu wao; nīngarehīthīria arīa othe matūrīraga Jerusalemu na andū a Juda mwanangīko ūrīa wothe ndaaririe ūhoro waguo ūmakonīi, tondū nīmagīte gūthikīrīria.” 32 Nī ūndū ūcio Jeremia akīoya ibuku ūngī ūrīa ūkūnjo, akīrīnengera Baruku mūrū wa Nerī ūcio mwandiki, nake akīandīka ibuku-inī ūrīa ūhoro ūthamaki, na macio maandikītwo ibuku-inī ūrīa Jehoiakimu mūthamaki wa Juda aacīnīte na mwaki; na hakīongererwo ūhoro mangī ūmaingī ūmaahaanaine na macio ma mbere.

37 Na rīrī, Zedekia mūrū wa Josia nīatuirwo mūthamaki wa Juda nī Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, nake agīthamaka ithenya ūrīa Jekonia mūrū wa Jehoiakimu. 2 No rīrī, we mwene o na kana arīa maamūtungatagīra, na andū a būrūri ūcio matiarūmbūrīrie ciugo irīa Jehova aarīte na kanua ka Jeremia ūcio mūnabii. 3 Nake Mūthamaki Zedekia agītūma Jehukali mūrū wa Shelemia marī na Zefania mūrū wa Maaseia ūrīa ūthīnjīri-Ngai mathīi kūrī Jeremia ūcio mūnabii, mamūtwarīre ndūmīrīri ūno: “Twagūthaitha ūtūhooere kūrī Jehova, Ngai witū.” 4 Na rīrī, ihinda ūrīa Jeremia aarī na wīyathi wa gūceeranga gatagatī-inī ka andū, nīgūkorwo ūdaakoretwo aikītīo njeera. 5 Hīndī ūyo mbūtū cia ita cia Firaūni nīcioimagarīte kuuma būrūri wa Misiri, na ūrīa andū a Babuloni arīa maariigīcīrie Jerusalemu

maiguire ūhoro wacio, makīhūndūka, makēhera kūu Jerusalemu. 6 Hīndī īyo ndūmīrīri ya Jehova īgikinyīra Jeremia ūcio mūnabii, akīrwo atīrī, 7 “Jehova, Ngai wa Isiraeli, ekuuga atīrī: ūra mūthamaki wa Juda, ūcio ūgūtūmīte ūuke ūhooe kīrīra harī niī, atīrī, ‘Mbūtū cia ita cia Firaūni icio irooka gūgūteithiārī, nīigūcooka būrūri wacio, kūu būrūri wa Misiri. 8 Hīndī īyo nao andū a Babuloni nīmagacooka gūkū na matharīkīre itūura rīrī inene, marītunyane na marīcine na mwaki.’ 9 “Jehova ekuuga atīrī: Tigai kwīheenia, mūgūciiria atīrī, ‘Andū a Babuloni ti-therū nīmegūtīgana na ithū matweherere.’ Matigeeka ūguo! 10 O na mūngūhoota mbūtū ciothe cia ita cia andū a Babuloni icio iramūtharīkīra, na gūtuīke atī no andū arīa matiihangūtīo matigūtīo hema-inī ciao-rī, no moime kūu hema-inī na macine itūura rīrī na mwaki.” 11 Thuutha wa mbūtū icio cia ita cia andū a Babuloni kwehera kūu Jerusalemu nī ūndū wa mbūtū cia Firaūni, 12 Jeremia nīoimagarire kuuma itūura-inī rīu inene nīguo athīi būrūri wa Benjamini akenyiitīre igai rīake rīa gīthaka gatagatī-inī ka andū arīa maarī kuo. 13 No rīrīa aakinyire Kīhingo-inī kīa Benjamini, mūnene wa arangīri ūrīa wetagwo Irija mūrū wa Shelemia, mūrū wa Hanania, akīmūnyiita, akiuga atīrī, “Wee nī kūura ūroora ūthī ūkeneane kūrī andū a Babuloni!” 14 Jeremia akīmwīra atīrī, “Aca ūguo tīguo! Niī ti kūura ndīroora ngeneane kūrī andū a Babuloni.” No Irija akīrega kūmūthikīrīria; handū ha ūguo akīnyiita Jeremia, akīmūtwara kūrī anene. 15 Anene acio nīmarakarīire Jeremia, na magīathana ahūūrwo na ahingīrwo nyūmba ya Jonathani ūrīa mwandīki, ūrīa maatuīte njeeera. 16 Nake Jeremia agītoonyio mungu-inī warī kanyūmba ga thīnī mūno kūu kīoho-inī, kūrīa aikarire matukū maingī. 17 Na thuutha ūcio Mūthamaki Zedekia agītūmana areehwo kūu nyūmba-inī ya ūthamaki. Arī kūu, mūthamaki akīmūuria na hitho atīrī, “Hihi nī harī ndūmīrīri yumīte kūrī Jehova?” Nake Jeremia akīmūcookeria atīrī, “Iī, nī kūrī; wee nīkaneanwo moko-inī ma mūthamaki wa Babuloni.” 18 Ningī Jeremia akīrā Mūthamaki Zedekia atīrī, “Nī ūndū ūrikū ngwīhītie we mwene, kana ndungata ciaku, o na kana andū aya, nīguo njikio njeeera? 19 Marī ha anabii acio aku, acio maakūrathīire ūhoro atīrī, ‘Mūthamaki wa Babuloni ndagagūtharīkīra wee o na kana būrūri ūyū?’ 20 Na rīu-rī, wee mūthamaki mwathi wakwa, ūtkīra gūthikīrīria. Njītīkīria ndeehe mathaithana makwa

mbere yaku: Ndūkanjookie nyūmba ya Jonathani ūrīa mwandīki, ndigakuīre kuo.” 21 Nake Mūthamaki Zedekia akīruta watho, akiuga atī Jeremia aigwo kūu nja ūrīa ya arangīri, na aheagwo mūgate o mūthenya ūrutītwo barabara-inī ya arugi mīgate, o nginya ūrīa mīgate īgaathira kūu itūura-inī inene. Nī ūndū ūcio Jeremia agīkara kūu nja īyo ya arangīri.

38 Nao Shefatia mūrū wa Matani, na Gedalia mūrū wa Pashuri, na Jehukali mūrū wa Shemalia, o na Pashuri mūrū wa Malikija nīmaiguire ūrīa Jeremia eeraga andū othe, rīrīa oigire atīrī, 2 “Jehova ekuuga atīrī: ‘Mūndū ūrīa wothe ūgūkara itūura-inī rīrī inene nīakooragwo na rūhiū rwa njora, kana ng’aragu, kana mūthiro, no ūrīa ūgwītwara kūrī andū a Babuloni nīagatūura muoyo. Nīakahonokia muoyo wake; nīagatūura muoyo.’ 3 Ningī, Jehova ekuuga atīrī: ‘Itūura rīrī inene no nginya rīkaneanwo kūrī mbūtū cia ita cia mūthamaki wa Babuloni, ūrīa ūkaarītunyana.’” 4 Hīndī īyo anene makīfīra mūthamaki atīrī, “Mūndū ūyū aagīrīire ooragwo. Nīaratūma thīgari iria itīgaire gūkū itūura-inī rīrī inene cītīgīre, o ūndū ūmwe na andū aya othe, nī ūndū wa maūndū macio arameera. Mūndū ūyū ndarī ūndū mwega areciirīria andū aya tīga o ūrū.” 5 Mūthamaki Zedekia agīcookinia atīrī, “Arī moko-inī manyu; mūthamaki ndangūgīrīrīria mwīke ūrīa inyuī mūkwenda.” 6 Nī ūndū ūcio makīnyiita Jeremia makīmūkia irima rīa maaī rīa Malikija, ūrīa mūrū wa mūthamaki, rīrīa rīarī kūu nja īyo ya arangīri. Magīkūrūkia Jeremia irima rīu rīa maaī na mīkanda; no rītiarī na maaī, no mūtondo rīarī, nake Jeremia agītoonyerera kūu mūtondo-inī ūcio. 7 No rīrī, Ebedi-Meleku ūrīa Mūkushi, ūmwe wa arīa mehokeirwo wīra wa kūu nyūmba-inī ya ūthamaki, nīaiguire atī nīmaikītie Jeremia irima rīu rīa maaī. Hīndī īyo mūthamaki aikarīte Kīhingo-inī kīa Benjamini, 8 Ebedi-Meleku akiuma hau nja ya nyūmba ya ūthamaki, akīmwīra atīrī, 9 “Mūthamaki mwathi wakwa, andū aya nīmekīte ūrū nī ūndū wa maūndū maya mothe mekīte Jeremia ūrīa mūnabii. Nīmamūkītie irima rīa maaī, akiūre kuo nī ng’aragu, tondū mīgate ūkīrie gūthira gūkū itūura-inī inene.” 10 Hīndī īyo mūthamaki agīatha Ebedi-Meleku ūcio Mūkushi, akīmwīra atīrī: “Oya andū mīrongo ūtātū kuuma haha mūthīi nao mūkarute Jeremia ūcio mūnabii kuuma irima rīu rīa maaī atanakua.” 11 Nī ūndū ūcio Ebedi-Meleku akīoya andū acio, agīthīi nao, nao magītoonya kanyūmba kaarī rungu rwa harīa

haaigagwo mūthiiithū wa indo cia bata kūu thīinī wa nyūmba ya ūthamaki. Akīoya ndangari imwe cia nguo ngūrū, na nguo iria nduūku ciarī kuo, agīciikürükiria Jeremia na mīkanda kūu irima rīa maaī. 12 Ebedi-Meleku ūcio Mūkushi, akīira Jeremia atīrī: “Ikīra nguo icio ngūrū na ndangari icio njegeeke, wīrigiririe gūkerwo nī mīkanda īyo.” Nake Jeremia agīkara o ūguo, 13 nao makīmūguacia na mīkanda īyo, makīmūruta irima rīu rīa maaī. Nake Jeremia agīkara kūu nja īyo ya arangīri. 14 Mūthamaki Zedekia agītūmanīra Jeremia ūcio mūnabii, akiuga areehwo itoonyero-inī rīa gatātū rīa hekarū ya Jehova. Mūthamaki akīira Jeremia atīrī, “Nīngūkūuria ūndū. Nawe ndūkaahithe ūhoro o na ūrīkū.” 15 Jeremia akīira Zedekia atīrī, “Ingīkuumburīra ūhoro-rī, githī ndūkūnjūraga? O na ingīgūtaara-rī, wee ndūngūthikirīria.” 16 Nake Mūthamaki Zedekia akīlhīta mwihītwa na hito harī Jeremia, akiuga ūū: “Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūrāga muoyo, o we ūrīa watūheire muoyo ūyū ūrī naguo-rī, nī ndigūkūnjūraga kana ngūneane moko-inī ma acio mendaga gūkūrūta muoyo.” 17 Nake Jeremia akīira Zedekia atīrī, “Ūū nīguo Jehova Ngai-Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Israeli, ekuuga: ‘Ūngīneana kūrī anene a mūthamaki wa Babuloni, muoyo waku nīukuhonokio, o na itūura rīrī inene rītīgaacinwo; wee na andū a nyūmba yaku nīmūgūtūra muoyo. 18 No ūngīrega kwīneana kūrī anene a mūthamaki wa Babuloni, itūura rīrī nīrīkūneanwo kūrī andū a Babuloni, nao marīcine na mwaki rīthire; na wee mwene ndūkahonoka kuuma moko-inī mao.’” 19 Mūthamaki Zedekia akīira Jeremia atīrī, “Nīndīretīgīra Ayahudi arīa meneanīte kūrī andū a Babuloni, nī ūndū andū a Babuloni mahota kūneana kūrī Ayahudi acio nao maanyamarie.” 20 Nake Jeremia akīmūcookeria atīrī, “Matigaakūneana kūrī o. Wee athīkīra Jehova, wike ūguo ndīrakwīra. Hīndī īyo nīukona wega, naguo muoyo waku nīukuhonokio. 21 No rīrī, warega kwīneana, ūū nīguo Jehova angūrīrie: 22 Andū-a-nja othe arīa matigaire thīinī wa nyūmba ya mūthamaki wa Juda nīmagatwarīwo anene a mūthamaki wa Babuloni. Andū-a-nja acio nao magaakwīra atīrī: “Arata acio aku wehokeete nīmakūhītīthirie na magīgūkīria hinya. Magūrū maku nīmatonyereire mūtondo-inī; nao arata acio nīmagūtīganīrie.” 23 “Atumia acio a Babuloni magīcīna nyūmba ya ūthamaki, o na nyūmba cia andū arīa angī, na makīmomora thingo cia Jerusalemu. 24 Nebuzaradani, mūnene wa arangīri a

nareō itūura rīrī inene nīrīgacīnwo rīthire.” 24 Hīndī īyo Zedekia akīira Jeremia atīrī, “Ndūkareke mūndū o na ūrīkū amenye ūhoro wa mīario īno, ndūkae kūragwo. 25 Anene mangīguia atī nītīwaranīrie nawe, nao moke kūrī we makūūrie atīrī, ‘Twīre ūrīa wīrīte mūthamaki, na ūrīa nake mūthamaki akīwīrīte; ndūgatūhithe ūndū kana tūkūūrage,’ 26 hīndī īyo nawe ūmeere atīrī, ‘Nīgūthaitha ndīrathāithaga mūthamaki ndakae kūnjookia nyūmba-inī kwa Jonathani, ndigakuīre kuo.’” 27 Anene acio othe nīmookire kūrī Jeremia, makīmūuria ūhoro ūcio, nake akīmeera ūrīa wothe aathītwo nī mūthamaki oige. Nī ūndū ūcio matiamwīrire ūndū ūngī, nīgūkorwo gūtīrī mūndū waiguīte ūrīa maarītie na mūthamaki. 28 Nake Jeremia agīkara kūu kīhīgo-inī kīa arangīri nginya mūthenya ūrīa itūura rīa Jerusalemu rīatunyanirwo.

39 Mwaka-inī wa kenda wa wathani wa Zedekia mūthamaki wa Juda, mweri-inī wa ikūmi, Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni nīthāire gūthārikīra itūura ūrīa Jerusalemu arī na mbūtū ciate cīothe cia ita, akīrīrigīcīria arītunyanē. 2 Ningī mūthenya wa kenda wa mweri wa ūna wa mwakanīnī wa ikūmi na ūmwe wa wathani wa Zedekia, nīguo rūthingo rwa itūura ūrīa inene rwatūrīkīrio. 3 Hīndī īyo anene othe a mūthamaki wa Babuloni magītoonya na magīkīra Kīhīgo-inī gīa Gatagatī: Nao nī Nerigali-Sharezeru wa Samugari, na Nebo-Sarisekīmu mūtongoria ūmwe mūnene, na Nerigali-Sharezeru ūrīa warī ūmnenē wathani-inī, marī hamwe na anene arīa angī othe a mūthamaki wa Babuloni. 4 Rīrīa Zedekia mūthamaki wa Juda na thīgari cīothe maamonire, makīūra; makiuma itūura-inī ūrīa inene ūtukū magerete njīra ya mūgūnda-inī wa mūthamaki, kīhīgo-inī kīrīa kīrī gatagatī ga thingo cīerī, magīthī merekeire Araba. 5 No nayo mbūtū ya andū a Babuloni ūkīmateng’eria, īgīkorerera Zedekia werū-inī ūrīa mwaraganu wa Jeriko. Makīmūnyīita, makīmūtwarīra Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni arī kūu Ribila būrūri-inī wa Hamathu, na kūu nīkuo aamūtūrīire cīra. 6 Kūu Ribila nokuo mūthamaki wa Babuloni oragīthīrie ariū a Zedekia, maitho-inī make, na akīūragīthīa andū othe arīa maari igweta kūu Juda. 7 Agīcooka agīkūrīthīa Zedekia maitho na akīmuoha na bīngū cīa gīcāngō nīguo atwarwo Babuloni. 8 Andū acio a Babuloni magīcīna nyūmba ya ūthamaki, o na nyūmba cia andū arīa angī, na makīmomora thingo cīa Jerusalemu. 9 Nebuzaradani, mūnene wa arangīri a

mūthamaki, agītaha andū arīa maatigaire kūu itūūra-inī thīnī, akīmatwara Babuloni marī hamwe na arīa meneanīte kūrī we o na andū acio angī othe. 10 No rīrī, Nebuzaradani ūcio mūnene wa arangīri a mūthamaki, nīatigirie andū amwe arīa maarī athīni kūu būrūri wa Juda, arīa mataarī na kindū kīao; no hīndī īyo akīmahe mīgūnda ya mīthabibū na mīgūnda ya kūrīma. 11 Na rīrī, Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni nīarutīte watho ūkonī Jeremia, akeera Nebuzaradani ūcio mūnene wa arangīri a mūthamaki atīrī: 12 “Muoe ūmūmenyerere; ndūkamwīke ūru, no ūmūhingagīrie ūndū o wothe ūrīa angīkūuria.” 13 Nī ūndū ūcio Nebuzaradani ūcio mūnene wa arangīri, na Nebushazibani mūtongoria ūmwe mūnene na Nerigali-Sharezeru ūrīa warī mūnene wathani-inī, o na anene acio angī othe a mūthamaki wa Babuloni 14 magītūmana, makiuga Jeremia arutwo kūu thīnī wa nja ūrīa ya arangīri. Nao makīmūneana harī Gedalia mūrū wa Ahikamu, mūrū wa Shafani, ūguo amūnūkie gwake mūciī. Nī ūndū ūcio agītūūrania na andū arīa angī ao. 15 Rīrīa Jeremia aatūrīte oheetwo kūu thīnī wa nja ūrīa ya arangīri-rī, ndūmīrīri ya Jehova nīyāmūkīnīrīre akīrwo atīrī: 16 “Thīi ūkeere Ebedi-Meleku ūrīa Mūkushi atīrī, ‘Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga atīrī: Ndī hakuhī kūhingia ūrīa ndoigire atī nīngarehere itūūra rīrī inene mwanangīko, no ti ūgaacīru. Hīndī īyo, maūndū macio nīmakahingio ūkīmeyonagīra na maitho. 17 No rīrī, wee nīngakūhonokia mūthenya ūcio, ūguo nīguo Jehova ekuuga; wee ndūkaneanwo kūrī andū acio wītīgīraga. 18 Nīi nīngakūhonokia; wee ndūkooragwo na rūhiū rwa njora no nīukahonokia muoyo waku, tondū nīi ūtūrīte wīhokete, ūguo nīguo Jehova ekuuga.”

40 īno nīyo ndūmīrīri ūrīa yakinyīrīre Jeremia
yumīte kūrī Jehova thuutha wa Nebuzaradani ūcio mūnene wa arangīri a mūthamaki kūmūrekereria oime kūu Rama. Nīakorete Jeremia arī muohe na mīnyororo arī gatagatī-inī ka andū arīa othe maataahītwo kuuma Jerusalemu na Juda rīrīa maatwaragwo Babuloni marī ohe. 2 Nake mūnene ūcio wa arangīri a mūthamaki oona Jeremia, akīmwīra atīrī, “Jehova Ngai waku nīwe watūrīri kūndū gūkū mwanangīko ūyū. 3 Na rīu-rī, Jehova nīatūmīte gwīkīke ūguo; ekīte o ta ūrīa oigire. Maūndū maya mothe meekīkīte nī ūndū inyuī andū aya nīmwehīriie

Jehova na mūkīaga kūmwathīkīra. 4 No rīrī, ūmūthī nīngūkuohora mīnyororo ūrī nayo moko. Ūka tūthīi nawe Babuloni, akorwo nīukwenda, na nīi nīndikūmenyagīrīra; no ūngīkorwo ndūkwenda tūthīi nawe, tiga gūuka. Atīrīrī, būrūri ūyū wothe ūrī mbere yaku; thīi o harīa hothe ūngīenda.” 5 No rīrī, Jeremia atanagarūrūka acooke-rī, Nebuzaradani akīmwarīria rīngī, akīmwīra atīrī, “Cooka kūrī Gedalia mūrū wa Ahikamu, mūrū wa Shafani, ūrīa mūthamaki wa Babuloni atūte mūrūgamīrīri wa matūūra ma Juda, mūgatūūre nake kūu hamwe na andū arīa angī, kana ūgīthīi o harīa hangī hothe ūngīenda.” Ningī mūnene ūcio wa arangīri akīmūhe irio, o na akīmūhe kīheo, akīreka ethīire. 6 Nī ūndū ūcio Jeremia agīthīi kūrī Gedalia, mūrū wa Ahikamu kūu Mizipa, magītūūra nake gatagatī-inī ka andū acio angī maatigītō būrūri-inī ūcio. 7 Rīrīa anene othe a mbūtū cia ita na andū ao arīa maarī kūu būrūri-inī ūcio mwaraganu maiguire atī mūthamaki wa Babuloni nīatūte Gedalia mūrū wa Ahikamu barūthi wa būrūri ūcio, na atī nīamūtuīte mūrūgamīrīri wa arūme, na andū-a-nja, na ciana, o acio maarī athīni mūno kūu būrūri ūcio, arīa mataatahirwo matwarwo Babuloni-rī, 8 magīthīi kūrī Gedalia kūu Mizipa: nao maarī Ishumaeli mūrū wa Nethania, na Johanani na Jonathani ariū a Karea, na Seraia mūrū wa Tanihumethu, na ariū a Efai ūrīa Mūnetofathi, na Jaazania mūrū wa Mūmaakathi, marī na andū ao. 9 Gedalia mūrū wa Ahikamu, mūrū wa Shafani akīhīta nīguo amatīfīrīthie marī hamwe na andū ao, akīmeera atīrī, “Tigai gwītīgīra gūtungatīra andū aya a Babuloni. Tūūrai būrūri ūyū na mūtungatage mūthamaki wa Babuloni, na nīmūrīonaga maūndū mega. 10 Nīi mwene nīngūtūūra gūkū Mizipa nīgeetha ndīmwaragīrīrie kūrī andū a Babuloni arīa marīkaga kūrī ithuī, no inyuī-rī, thondekai ndibei, na mūgethage matunda ma hīndī ya riūa, o na maguta, mwīgīre ndīgīthī-inī cianyu cia mūthīthū, na mūtūūre matūūra-inī marīa mwīnyīfīre.” 11 Hīndī ūrīa Ayahudi arīa othe maarī Moabi, na Amoni, na arīa maarī Edomu, o na arīa maarī mabūrūri marīa mangī mothe maiguire atī mūthamaki wa Babuloni nīatīgītie matigari kūu Juda, na atī nīatūte Gedalia mūrū wa Ahikamu, mūrū wa Shafani, barūthi wao-rī, 12 othe magīcookā būrūri wa Juda kūrī Gedalia kūu Mizipa, moimīte mabūrūri-inī mothe marīa maahurunjūkiire. Nao magīthondekera ndibei nyīngī, o na makīgetha matunda maingī ma

hīndī ya riūa. 13 Johanani mūrū wa Karea, marī na anene othe a mbütū cia ita arīa maarī o kūu bürūri ūcio mwaraganu, magīuka kūrī Gedalia kūu Mizipa, 14 nao makīmwīra atīrī, “Kaī ūtamenyete atī Balisi mūthamaki wa andū a Amoni nīatūmīte Ishumaeli mūrū wa Nethania oke akūrute muoyo?” No Gedalia mūrū wa Ahikamu ndaametikirie. 15 Hīndī īyo Johanani mūrū wa Karea akīarīria Gedalia na hito marī kūu Mizipa, akīmwīra atīrī: “Njītīkīria thīrī ngoorage Ishumaeli mūrū wa Nethania, na gūtīrī mündū ūkūmenya ūhoro ūcio. Nī kīrī gīgūtūma ende gūkūruta muoyo, nīguo atūme Ayahudi aya othe mecookanīriie harīwe mahurunjūke, namo matigari ma Juda mathire biū?” 16 Nowe Gedalia mūrū wa Ahikamu akīira Johanani mūrū wa Karea atīrī, “Ndūkae gwīka ūndū ta ūcio! Ūhoro ūcio ūraaria ūkonīf Ishumaeli ti wa ma.”

41 Mweri-inī wa mūgwanja Ishumaeli mūrū wa Nethania, mūrū wa Elishama, ūrīa warī wa rūciaro rwa mūthamaki na mbere aakoretwo arī ūmwe wa anene a mūthamaki, nīookire arī na andū ikūmi kūrī Gedalia mūrū wa Ahikamu kūu Mizipa. Na rīrīa maarī hamwe makīrīa-rī, 2 Ishumaeli mūrū wa Nethania hamwe na andū acio ikūmi mokīte nake magīukīra, magītemanga Gedalia mūrū wa Ahikamu, mūrū wa Shafani na rūhiū rwa njora, makīuraga mündū ūcio mūthamaki wa Babuloni aatuīte barūthi wa bürūri ūcio. 3 Ishumaeli agīcooka akīuraga Ayahudi othe arīa maarī na Gedalia kūu Mizipa, o ūndū ūmwe na thigari cia Babuloni iria ciarī kuo. 4 Mūthenya ūrīa warūmīriire kūragwo kwa Gedalia, ūhoro ūcio ūtamenyeto nī mündū-rī, 5 andū mīrongo ūnana meyenjete nderu, na magatembüranga nguo ciao, o na magetemanga mīrī nīmookire moimīte Shekemu, na Shilo, na Samaria, marī na ngano ya maruta na ūbumba, magīcirehe thīnī wa nyūmba ya Jehova. 6 Ishumaeli mūrū wa Nethania akiuma Mizipa, agīthīi akīrīraga akamatūnge. Rīrīa maacemanirie akīmeera atīrī, “Ūkaai kūrī Gedalia mūrū wa Ahikamu.” 7 Rīrīa maatoonyire thīnī wa itūura, Ishumaeli mūrū wa Nethania na andū arīa maarī nake, makīmooraga, makīmalkia irima rīa maaī. 8 No rīrī, andū ikūmi thīnī wao makīira Ishumaeli atīrī, “Tiga gūtūrūraga! Tūrī na ngano na cairi, na maguta na ūkūrī iria tūhīthīte werū-inī.” Nī ūndū ūcio agītigana nao na ndaamooragire hamwe na acio angī. 9 Na rīrī, irima

rīu aikirie ciimba cia andū acio othe ooragīte, hamwe na kīimba kīa Gedalia, rīenjithītio nī Mūthamaki Asa rītuīke kūhītho gīake rīrīa angītharīkīrwo nī Baasha mūthamaki wa Israeli. Ishumaeli mūrū wa Nethania akīriyūria ciimba cia andū acio moragītwo. 10 Ishumaeli nīanyiitire mīgwate andū acio angī othe arīa maikaraga Mizipa, akīmataha: nao maarī airītu a mūthamaki, hamwe na andū acio angī othe arīa maatigītwo kuo, arīa Nebuzaradani ūcio mūnene wa arangīri a mūthamaki aatuīte maroragwo nī Gedalia mūrū wa Ahikamu. Ishumaeli mūrū wa Nethania nīamatahire akiumagara nao, agītūkania erekeire mūrīmo wa andū a Amoni akeeneane kūrī o. 11 Rīrīa Johanani mūrū wa Karea, na anene othe a mbütū cia ita arīa maarī nake maiguire ūhoro wa ngero icio ciote Ishumaeli mūrū wa Nethania aagerete-rī, 12 makīoya andū ao othe na makiumagara makarūe na Ishumaeli mūrū wa Nethania. Nao makīmūkorerera hakuhī na handū haarī maaī maingī kūu Gibeoni. 13 Rīrīa andū acio othe Ishumaeli aarī nao monire Johanani mūrū wa Karea na anene a mbütū cia ita acio maarī nake-rī, othe magīkena. 14 Andū acio othe Ishumaeli aatahīte kūu Mizipa nīmahūndūkire, magīthīi kūrī Johanani mūrū wa Karea. 15 Nowe Ishumaeli mūrū wa Nethania na andū ake anana nīmetharire kuuma harī Johanani, makīrīra kūrī andū a Amoni. 16 Hīndī īyo Johanani mūrū wa Karea na anene othe a mbütū cia ita acio maarī nake, magītongoria arīa othe maatigaire kuuma Mizipa, o acio aatunyanīte harī Ishumaeli mūrū wa Nethania thuutha wake kūraga Gedalia mūrū wa Ahikamu: Nao maarī thigari, na andū-a-nja, na ciana, o na andū arīa mehokeirwo mawīra ma nyūmba ya mūthamaki, arīa aaccooketie kuuma Gibeoni. 17 Nao magīthīi na mbere, makīraarīrīra Geruthu-Kimuhamu gūkuhī na Bethilehemu marī rūgendo-inī rwa gūthīi bürūri wa Misiri, 18 nīguo moorīre andū a Babuloni. Nīmetigārīa andū a Babuloni tondū Ishumaeli mūrū wa Nethania nīooragīte Gedalia mūrū wa Ahikamu, ūrīa watūtīwo barūthi nī mūthamaki wa Babuloni.

42 Hīndī īyo anene othe a mbütū cia ita, hamwe na Johanani mūrū wa Karea, na Jezania mūrū wa Hoshia, na andū othe kuuma ūrīa mūnini nginya ūrīa mūnene, magīthīi harī 2 Jeremia ūcio mūnabii, makīmwīra atīrī: “Twagūthaitha itīkīra kūigua gūthaithana gwitū, ūhooe Jehova Ngai waku nī ūndū wa matigari maya mothe. Nīgūkorwo o ta

ūrīa ūroona, o na gūtuūka rīmwe twarī aingī, rīu tūtigaire o andū anini. 3 Tūhooere harī Jehova Ngai waku nīguo atwīre kūrīa twagīrīirwo nīgūthīi, na ūndū ūrīa twagīrīirwo nī gwīka.” 4 Jeremia ūcio mūnabii akīmacookeria atīrī, “Nīndamūigua, na no nginya ndīmūhooere harī Jehova Ngai wanyu o ta ūguo mūnjūrītie njīke; nīngamwīra ūrīa wothe Jehova ekuuga, na ndirī ūndū o na ūmwe ngaaga kūmwīra.” 5 Hīndī īyo makīra Jeremia atīrī, “Jehova arōtuūka mūira wa ma na mwīhokeku wa gūtūukīrīra, tūngīkaaga gwīka kūringana na ūrīa wothe Jehova Ngai waku agaagūtūma ūtwīre. 6 Ūndū ūrīa ūgūtwīra, ūrī mwega kana ūrī mūru, nītūgwathīkīra Jehova Ngai witū, o ūcio tūragūtūma kūrī we, nīgeetha na ithū tuonage maūndū mega, nī ūndū nītūgwathīkīra Jehova Ngai witū.” 7 Mīthenya ikūmi yathira, ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyīrīre Jeremia. 8 Nī ūndū ūcio agīita Johanani mūrū wa Karea, marī na anene othe a mbūtū cia ita acio maarī nake, o na andū acio angī othe kuuma ūrīa mūnini nginya ūrīa mūnene, makīungana hamwe. 9 Akīmeera atīrī, “Ūū nīguo Jehova Ngai wa Israeli o ūcio mwandekirie kūrī we ndīmūtwarīre mathaithana manyu, ekuuga: 10 ‘Atīrīrī, inyuī mūngīkara gūkū būrūri ūyū, nīngatūma mūikare mūgaaciire, na ndigacooka kūmūhurunja; nīngamūhaanda na ndigacooka kūmūmunya, tondū nīndīraigua kīeha nī ūndū wa mwanangīko ūrīa ndīmūreheire. 11 Tigai gwītīgīra mūthamaki wa Babuloni, ūcio mwītīgīrite. Jehova ekuuga atīrī, mūtikamwītīgīre, nīgūkorwo ndī hamwe na inyuī, nīngamūhonokia ndīmūrute moko-inī make. 12 Nīngamūiguīra tha, nīguo o nake ndūme amūiguīre tha, amūcookie būrūri ūyū wanyu kīumbe.’ 13 ‘No rīrī, mūngīkiuga atī, ‘Ithū tūtīgūkara gūkū būrūri ūyū,’ na nī ūndū ūcio mūremere Jehova Ngai wanyu, 14 na kana muuge atīrī, ‘Aca, ithū tūgūthīi gūtūura būrūri wa Misiri, kūrīa tūtagacooka kuona mbaara, kana kūigua karumbeta, kana ng’aragu nī ūndū wa kwaga mūgate,’ 15 Kiiguei ndūmīrīri ya Jehova, inyuī matigari ma Juda. Ūū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga: ‘Mūngīkorwo nīmūtuīte atī nīmūgūthīi būrūri wa Misiri, na inyuī mūthīi mūgatūre kuo-rī, 16 hīndī īyo rūhiū rwa njora rūu mwītīgīrite, nīrūkamūhīta kuo, na ng’aragu īyo ūramūmakia nīkamūrūmīrīra nginya būrūri wa Misiri, na kūu nīkuo mūgaakuīra. 17 Ti-therū, arīa othe matūtē atī nīmegūthīi būrūri wa Misiri magatūtē

kuo, makooragwo na rūhiū rwa njora, na ng’aragu, o na mūthiro; gūtīrī o na ūmwe wao ūgaatigara kana orīre mwanangīko ūrīa ngaamarehīthīria.’ 18 Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli ekuuga atīrī: ‘O ta ūrīa marakara na mang’ūrī makwa maitīrīirio andū arīa maatūrāga Jerusalemu-rī, ūguo noguo mūgaitīrīrīrio mang’ūrī makwa rīrīa mūgaathiī kūu būrūri wa Misiri. Mūgaatuūka ta kīndū kīrume, na mūtuīke kīndū kīrī magigi, o na kīndū gīa gūtūirwo ciira, na kīa njono; mūtikoona kīndū gūkū rīngī.’ 19 ‘Inyuī matigari maya ma Juda, Jehova amwīrīte atīrī, ‘Mūtīgaathīi būrūri wa Misiri.’ Menyai wega ūndū ūyū: Ūmūthī ūyū nīndamūmenyīthia 20 atī nīmweīlkire ūrī ūrīa mwandūmire thīi kūrī Jehova Ngai wanyu, mūkīnjīra atīrī, ‘Tūhooere kūrī Jehova Ngai witū; twīre ūrīa wothe ekuuga, na ithū nītūkūwīka.’ 21 Nī nīndamūcookeria ūhoro ūcio ūmūthī, no rīrī, mūtiathīkīre Jehova Ngai wanyu harī maūndū macio mothe aandūmīte ndīmūwīre. 22 Nī ūndū ūcio, rīu menyai wega ūyū: Nīmūkooragwo na rūhiū rwa njora, na ng’aragu, o na mūthiro mūrū kīndū kūu mūrenda gūthīi gūtūura.”

43 Rīrīa Jeremia aarīkirie kūhe andū acio ndūmīrīri ya Jehova Ngai wao, ūhoro ūrīa wothe Jehova aamūtūmīte akameere-rī, 2 Azaria mūrū wa Hoshāia, na Johanani mūrū wa Karea, marī hamwe na andū othe arīa etīi, makīra Jeremia atīrī, “Wee nīūraheenania! Jehova Ngai witū ndagūtūmīte ūuke ūtwīre atīrī, ‘Mūtīkanathīi būrūri wa Misiri gūtūura kuo.’ 3 No rīrī, Baruku mūrū wa Neria nīwē ūkūringīrīrie ūtūkīrīre, nīguo tūneanwo kūrī andū a Babuloni, nīguo matūtē, kana matūtahe, matūtware Babuloni.” 4 Nī ūndū ūcio Johanani mūrū wa Karea marī hamwe na anene othe a mbūtū cia ita, o na andū othe, makīregā gwathīkīra watho wa Jehova wa gūikara kūu būrūri wa Juda. 5 Handū ha ūguo, Johanani mūrū wa Karea hamwe na anene othe a mbūtū cia ita magītongoria matigari mothe ma andū a Juda, o acio macookete nīguo maikare kūu būrūri wa Juda moiīmīte ndūrīrīiñi ciōthe kūrīa mahurunjītō. 6 Ningī magītongoria arūme othe, na andū-a-nja na ciana, o na airītū a mūthamaki acio Nebuzaradani mūnene wa arangīri a mūthamaki aatīgīre Gedalia mūrū wa Ahikamu, mūrū wa Shafani, o na magītongoria Jeremia ūcio mūnabii, na Baruku mūrū wa Neria. 7 Nī ūndū ūcio magīthīi būrūri wa Misiri, makīremera Jehova, na magīthīi o nginya Tahapanahesi. 8 Na marī kūu

Tahapanahesi, ndūmīrīri ya Jehova īgikinyīra Jeremia, akīrwo atīrī: **9** “Oya mahiga manene na guoko gwaku, Ayahudi makwīroreire, ūthī ūmathike na rīumba hau njā haarītwo maturbarī itoonyero-inī rīa nyūmba ya Firaūni kūu Tahapanahesi. **10** Hīndī īyo ūmeere atīrī, ‘‘Ūu nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga: Nīngütūmanīra ndungata yakwa Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, na nīngahaanda gītī gīake kīa ūthamaki igūrū rīa mahiga maya ndathika haha; nīakamba hema yake ya ūnene igūrū rīamo. **11** Niagooka atharīkīre būrūri wa Misiri, oragithie andū arīa maathīrīrio gūkua, na atūme arīa maathīrīrio gūtahwo matahwo, nao arīa maathīrīrio kūūragwo na rūhiū rwa njora mooragwo naru. **12** Niagacina hekarū cia ngai cia Misiri; agaacina hekarū ciao na atahe ngai ciao. O ta ūrīa mūrīthi ehumbaga nguo yake, noguo akehumba būrūri wa Misiri, acooke oime kuo atarī mūhutie. **13** Nīakoinanga itugī iria ihooyagwo, iria irī thīinī wa hekarū ya riūa kūu būrūri wa Misiri, na acooke acine hekarū cia ngai cia būrūri wa Misiri ithire.””

44 ũno nîyo ndûmîrîri ūrîa yakinyîrîire Jeremias ikoniî
Ayahudi othe arâa matûûraga bûrûri wa Misiri
ya Mûhuro: kûu Migidoli, na Tahapanahesi, na Nofu,
o na kûu Misiri ya mwena wa rûgongo, akîirwo atîri:
2 "Uû nîguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa
Israeli, ekuuga: Inyuî nîmwewyoneire mwanangîko
mûnene ūrîa ndaarehitîrie Jerusalemu o na matûûra
mothe ma Juda. Ûmûthî ūyû nîmatiganîrio, magakira
ihooru na makaanangîka **3** nî ûndû wa ūrû ūrîa
mekîte. Nîmathirîkirie, magîtûma ndakare nî ûndû wa
gûcinîra ngai ingî ūbumba, o na nî ûndû wa kûhooya
ngai ingî iria matooî, kana ikamenywo nî inyuî, o na
kana nî maithe manyu. **4** Ndatûûrîte ndîmatûmagîra
ndungata ciakwa cia anabii kaingî, o arâa maameeraga
atîri: 'Tigai gwîka ûndû ūyû ūrî magigi, o ūyû
niî thûire!' **5** No rîrî, matiigana gûthikîrîria kana
kûrûmbûiya ūhoro ūcio; matiagarûrkire matigane
na waganu wao, kana matige gûcinîra ngai ingî
ûbumba. **6** Nî ûndû ūcio, marakara makwa mahiû
magîftîka; magîakana matûûra-inî ma Juda na njira-
inî cia Jerusalemu, nakuo gûgîtigwo gwatuîka kûndû
kwanangîku gûgakira ihooru, o ta ūguo gûtarîi ūmûthî.
7 "Rîu-rî, Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, Ngai
wa Israeli, ekûuria ūu: Nî kîi gîgîtûma mwîrehere
mwanangîko mûnene ūguo na njira ya kweheria

arūme na andū-a-nja, na ciana na ngenge kuuma Juda, na inyuī mūkeniina, gūkaaga mündū o na ūmwē ūtigarīte? 8 Mūraathirīkia nīkī, mūgatūma ndaakare nī ūndū wa kīria mūthondekete na moko manyu na ūndū wa gūcīnīra ngai ingī ūbumba gūkū būrūri wa Misiri, kūrīa mūükīte gūtūūra? Nīmūkwīniina na mūtūīke kīndū gīa kūrumagwo na gīa kūnyararwo thīnī wa ndūrīrī ciothe cia thī. 9 Kai mūriganīirwo nī maūndū ma waganu marīa mekirwo nī maithe manyu, na athamaki na atumia-athamaki a Juda, na maūndū ma waganu marīa inyuī na atumia anyu mwekire būrūri-inī wa Juda na njīra-inī cia Jerusalemu? 10 Nginya ūmūthī, matirī menyiihia, kana makaahē gīfīo, kana makarūmīrīra watho wakwa, o na kana uuge wa kūrūmagīrīrwo ūrīa ndaamūheire inyuī na maithe manyu. 11 “Nī ūndū ūcio, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga atīrī: Nīndūte atī nīngūmūrehithīria mwanangīko, na nyanangithie Juda guothe. 12 Nīngweheria matigari ma Juda macio matuīte atī nīmegūthīi būrūri wa Misiri magatūūre kuo. Othe magaathirīra būrūri wa Misiri; makooragwo na rūhiū rwa njora, kana makue nī ng’aragu, kuuma ūrīa mūnini nginya ūrīa mūnene, othe makaaniinwo na rūhiū rwa njora kana ng’aragu. Magaatūīka o ta kīndū kīrume na kīndū kīrī magigi, o na kīndū gīa kūmenwo na kīa njono; 13 andū arīa matūūraga būrūri wa Misiri nīngamaherithia na rūhiū rwa njora, na ndīmaherithie na ng’aragu o na mūthiro, o ta ūrīa ndaaherithirie Jerusalemu. 14 Gūtīrī mūndū o na ūmwē wa matigari ma Juda acio mathīīte gūtūūra būrūri wa Misiri ūkaahonoka, kana atigare nīguo acooke būrūri wa Juda, ūrīa meriragīria gūgaacooka magatūūre kuo; gūtīrī ūgaacooka, tiga o andū anini arīa mageethara.” 15 Hīndī iyo andū othe arīa maamenyete atī atumia ao nīmacinagīra ngai ingī ūbumba, marī hamwe na atumia arīa othe maarī ho, marī kīungano kīnene, o hamwe na andū arīa othe maatūūraga Misiri ya mūhuro na ya Rūgongo, makīira Jeremia atīrī, 16 “Ithū ūtūtingīthikīrīria ndūmīrīri iyo ūtwarīirie ūkīgwetaga rītwa rīa Jehova! 17 Gūtīrī nganja ithū no tūgwīka ūrīa wothe tuoigire atī nītūgwīka: Nītūrcinagīra Mūthamaki-Mūndū-wa-nja wa kūrīa Igūrū ūbumba, na tūmūitagīre maruta ma indo cia kūnyuu, o ta ūrīa ithū ene, na maithe maitū, na athamaki atī o na anene aitū, meekaga matūūra-inī ma Juda na njīra-inī cia Jerusalemu. Mahinda macio twarī na irio nyīngī, na tūkāgaacīra, na tūtīoonaqā ūrīri. 18 No rīrī kuuma

twatiga gūcīnīra Mūthamaki-Mündū-wa-nja wa kūrīa Igūrū ūbumba, na tūgītiga kūmūrutagīra magongona ma indo cia kūnyuu-o-rī, tūtirī kīndū tūkoretwo tūrī nakīo, na tūniinagwo na rūhiū rwa njora na ng'aragu.” 19 Atumia nao magīcooka makóngerera atīrī, “Rīrīa twacinaǵira Mūthamaki-Mündū-wa-nja wa kūrīa Igūrū ūbumba, na tūkamūrutagīra magongona ma indo cia kūnyuu-o-rī, githī o nao athuuri aitū matiamenyaga atī nītwamūthondékagīra tūmīgate tūrī na mūhianano wake, na tūkamūrutagīra magongona ma indo cia kūnyuu?” 20 Hīndī īyo Jeremia akīarīria andū othe, arūme na andū-a-nja, acio maamūcooǵagīria ūhoro, akīmeera atīrī, 21 “Githī Jehova ndaaririkanire na agīciiria ūhoro wa ūbumba ūcio wacinagīrwo matūura-inī macio ma Juda na njīra-inī cia Jerusalemu nī inyū, na maithe manyu, na athamaki anyu, na anene anyu, o na andū othe a būrūri ūcio? 22 Na rīrīa Jehova aaremirwo nī gūcooka gūkirīrīria cīko ciandy cia waganu na maundū marī magigi macio mwekagārī, būrūri wanyu ūgītuika kūndū gwa kūnyiitwo nī kīrumi, na ūgītuika kūndū gūkirīte ihooru, gūtarī andū matūura gko, o ta ūguo gūtarī ūmūthī. 23 Nī ūndū inyū nīmūcinīte ūbumba mūkehīria Jehova, na nīmūregete kūmwathikīra, kana kūrūmirīra watho wake kana uuge wake wa kūrūmirīwo, o na kana irīra ciake-rī, nīkīo mwanangīko ūyū ūmūkorete rīu, o ta ūrīa mūrona.” 24 Ningī Jeremia akīrīria andū othe, hamwe na andū-a-nja acio, atīrī, “Ta iguai ndūmīrīri ya Jehova, inyū andū othe a Juda mūrī gūkū būrūri wa Misiri. 25 Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga atīrī: Inyū na atumia anyu nīmuonanītie na cīko ciandy ūrīa mweranīfīre rīrīa mwoigire atīrī, ‘Gūtirī nganja, ithū no nginya tūhingie mīlhītwa ūrīa twehītire atī nītūrīcinagīra Mūthamaki-Mündū-wa-nja wa kūrīa Igūrū ūbumba, na nītūrīmūrutagīra maruta ma indo cia kūnyuu.’ “Thīi na mbere, ikai ūrīa mweranīire! Hingiai mīlhītwa yanyu! 26 No rīrī, iguai ndūmīrīri ya Jehova, inyū Ayahudi othe arīa mūtūura gko būrūri wa Misiri: Jehova ekuuga atīrī, ‘Nīndīhītīte na rītwa rīakwa inene, ngoiga gūtirī mūndū o na ūmwe wa kuuma Juda ūtūura handū o hothe thīinī wa būrūri wa Misiri ūgaacooka kūgweta rītwa rīakwa kana ehīte akiugaga atīrī, ‘Ti-iherū o ta ūrīa Mwathani Jehova atūura gko muoyo.’ 27 Nīgūkorwo nīndīmacūthīrīrie nīdīmarehere ūrī, no ti nīdīmarehere wega; Ayahudi arīa marī būrūri wa Misiri nīmakanīinwo na rūhiū rwa

njora na ng'aragu, nginya othe mathire biū. 28 Arīa makaahonoka kūrīragwo na rūhiū rwa njora macooke būrūri wa Juda moimīte būrūri wa Misiri magaakorwo marī anini mūno. Hīndī īyo matigari mothe ma andū a Juda arīa mathīte gūtūra būrūri wa Misiri, nīmakamenya nī kiugo kīa ū gīkaarūgama: nī gīakwa kana nī kīao.” 29 “Jehova ekuuga atīrī: ‘Ūndū ūyū nīguo ūgaatuika kīmenyithia kīanyu atī nīngāmūherithia mūrī gūkū, nīguo mūmenye atī ti-therū uuge wakwa wa kūmūrehīthīria ūrī ūnūkehaanda.’ 30 Ūyū nīguo Jehova ekuuga: ‘Nīngūneana Firaūni Hofira mūthamaki wa būrūri wa Misiri kūrī thū ciake irīa icaragia kūmūrūta muoyo, o ta ūrīa ndaaneanire Zedekia mūthamaki wa Juda moko-inī ma Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, thū ūrīa yacaragia kūmūrūta muoyo.’”

45 Ūyū nīguo mūnabii Jeremia eerire Baruku mūrū wa Neria, mwaka-inī wa kana wa wathani wa Jehoiakimu mūrū wa Josia mūthamaki wa Juda, thuutha wa Baruku kwandīka ūhoro ūrīa Jeremia aamwīraga andīke ibuku-inī ūrīa gūkūnjo: 2 “Ūyū nīguo Jehova, Ngai wa Israeli, arakwīra wee Baruku: 3 Woigire atīrī, ‘Kaī ndī na haaro-īl Jehova nīnayongereire kīeha igūrū ūrīa ruo rūrīa ndī naruo; nīnogetio nī gūcaaya, na ngaaga ūhurūko.’” 4 Jehova oigire atīrī, “Mwīre atīrī: ‘Ūyū nīguo Jehova ekuuga: Nīngang’āurānia kīrīa njakīte, na munye kīrīa haandīte būrūri-inī ūyū wothe. 5 No ūgīcooke wīcarīrie māndū manene? Tiga kūmacaria. Nīgūkorwo nīngarehīthīria andū othe mwanangīko, ūguo nīguo Jehova ekuuga, no rīrī, kūrīa guothe ūrīthīiaga nīngatūma wīthare ūhonokie muoyo waku.’”

46 Īno nīyo ndūmīrīri ya Jehova īkonīi ndūrīrī ūrīa yakinyīrīire mūnabii Jeremia: 2 Ha ūhoro ūkonīi būrūri wa Misiri: Īno nīyo ndūmīrīri ya gūkīrīra mbūtū cia ita cia Firaūni Neko, mūthamaki wa būrūri wa Misiri, irīa ciahooteirwo kūu Karikemishi, Rūūrī-inī ūrī Farati, nī Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, mwaka-inī wa kana wa wathani wa Jehoiakimu mūrū wa Josia, mūthamaki wa Juda: 3 “Thagathagai ngo ciandy, irīa nene na tūrīa tūnini, mūthīi mbaara-inī! 4 Tandikai mbarathi, mūcihaice! Rūgamai o mūndū handū hake mwīkīrīte ngūbia cia igerā! Kumuthai matimū manyu, na mwīhumbe nguo ciandy cia mbaara. 5 Nī kīi ndirona? Nīamaku mūno, nīmaracooka na thuutha, njamba ciao nīndoorie.

Nimetharite na ihenya matekwihugura, na kuri na itua-nda miena yothe,” ugou nigo Jehovah ekuuga. 6 “Aria mar ihenya matingihota kuuura, kana aria mar hinya meethare. Mwena wa gathigathini kuu Ruum-ini rwa Farati mahingagwo makagua. 7 “Nuu uy uwiyambararitie ta Ruum rwa Nili, akaambarara ta njuu iri na ndiih cia maa? 8 Bürüri wa Misiri wiyambararitie ta Ruum rwa Nili, ukambarara ta njuu iri na ndiih cia maa. Oigaga atir, ‘Ninguiyura nginya humbire thi; ningwananga matuura maria manene na andu aria matuura raga kuo.’ 9 Guthukai, inyu mbarathi ici! Mateng’eriei hatar itheru, inyu mütwarithagia ngaari cia ita. Umagarai, inyu njamba ici cia ita: inyu andu a Kushi na a Putu, inyu muum kürumia ngo, na inyu andu a Ludu, inyu mugeetaga ûta. 10 No ri, müthenya ücio ni wa Mwathani, o we Jehovah Mwene-Hinya-Wothe: ni müthenya wa kwirihiria, erihirie hari thu ciale. Ruhii rwa njora rukaaria nginya rühüne, rukaanya thakame yao nginya rünyootoke. Nigukorwo Mwathani, o we Jehovah Mwene-Hinya-Wothe, níkarutira igongona kuu bürüri wa mwena wa gathigathini gükuh na Ruum rwa Farati. 11 “Ambata, ükinye Gileadi, ugire ndawa, wee Müritu Gathirange, Mwarí wa bürüri wa Misiri. No ri, üngihagia ndawa icio muno, o tüh; gütir ingikuhonia. 12 Ndüriri níkaigua ühoro wa güconorithio gwaku; kíriro giaku gíkaayiura thi. Njamba ikaahingagwo ni iria üng; cier ikaagua thi hamwe.” 13 Íno niyo ndümiri iria Jehovah aaheire Jeremia ücio münabii ikonii güuka kwa Nebukadinezaru müthamaki wa Babuloni, gútharikira bürüri wa Misiri: 14 “Anirirai ühoro uy u bürüri-ini wa Misiri, na müühunjie kuu Migidoli; ningi müühunjanirie kuu Nofu na Tahapanahesi: ‘Rügamai haria hamwagiriire na mwihhaaririe, nigukorwo rühi rwa njora nírurärä aria mamüthiürüküirie.’ 15 Ni kii gígütuma njamba ciangu cia ita ciaraganio thi? Itingihota gwitiiria, nigukorwo Jehovah niwe ügaacitindika acigüthie thi. 16 Níkahingwo ríng na ríng; ikaaguanira o mündü igüru ria üria üng. Ikoiga atir, ‘Ükírai, nítücookei kür andu aitü, küria twaciärirwo, tweherere rühi rüru rwa njora rwa müthüfatiriria.’ 17 Mar kuu makaanagirira, makoiga atir, ‘Firauni müthamaki wa bürüri wa Misiri, ni inegene ria tüh; niorirwo ni mweke wake.’” 18 Müthamaki, o we üria wütagwo Jehovah Mwene-Hinya-Wothe, ekuuga atir, “Ti-itheru o ta üria ni ndürraga muoyo-ri, ni kür mündü üroka, ugakorwo ahaana

ta Kirima gä Taboru kíri gatagat-ini ka irima iria ingi, o na ta üria Kirima gä Karimeli kihaana kíri hakuh na iria. 19 Oha mìrigo yaku ya gúthi nayo küria ügaatahwo, ütwarwo, wee ütürraga bürüri wa Misiri, nigukorwo Nofu gükaanangwo, kwage kíndü, o na gükire ihooru, gütarí mündü wa gügütüura. 20 “Bürüri wa Misiri ühaana moori njega muno, no ri, ni hari mbogo kanyarare irooka kümükirira, yumite mwena wa gathigathini. 21 Thigari cia mücaara iria iri kuo ihaana ta nja cia giceg. O nao nímakagarürüka more mar hamwe, matikahota gwitiiria, nigukorwo müthenya wa mwanangiko níükamakorerera, na nírio ihinda riao ria küherrithio. 22 Mürurumo wa andu a Misiri ügaatuika ta wa nyoka ríria irethara, ríria thi ügoaka iri na hinya; magaagüükirira na mathanwa, o ta andu maratema miti.” 23 Jehovah ekuuga atir, “Nímagatema mütitü wakuo, o na üri mütumanu ugou. Tondü ni andu aingi muno gükira ngig, na matingitarika. 24 Mwarí ücio wa bürüri wa Misiri níagaconorithio, akaanenganirwo kür andu a mwena wa gathigathini.” 25 Jehovah Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga atir: “Ndí hakuh küherrithia Amoni ngai ya Thebesi, na Firauni, na bürüri wa Misiri na ngai ciakuo, na athamaki akuo, na aria othe mehokaga Firauni. 26 Ningamaneana kür andu aria mendaga kumaruta muoyo, ndímaneane kür Nebukadinezaru müthamaki wa Babuloni na anene ake. No ri, thuutha-ini bürüri wa Misiri nígugatüürwo ni andu ríng o ta tene,” ugou nigo Jehovah ekuuga. 27 “Tiga gwitigira, wee Jakubu ndungata yakwa: o nawe Israeli-ri, ndükamake. Ti-itheru níngakuhonokia ngürutite kündü küraya, njaro ciaku ciume bürüri üria ciatahirwo igitwarwo. Jakubu níagakorwo na thayu na ügitiri ríng, na gütir mündü ügaatüma acooke gwitigira.” 28 Jehovah ekuuga atir, “Tiga gwitigira, wee Jakubu ndungata yakwa, nigukorwo ndí hamwe nawe. o na ingikaninükia ndüriri ciothe küria ndarekire mütwarwo müri ataher, wee ndigakuniina biü, no ri, níngakuherrithia na kihooto; ndigaküreka üthi o ugou ütaherithiitio.”

47 Íno niyo ndümiri ya Jehovah üria yakinyiriria Jeremia üria münabii, ikonii andu a Filisti, Firauni atanatharikira Gaza: 2 Jehovah ekuuga atir, “Ta rora üria kígu kia maa kíroima na kuu mwena wa gathigathini; nígigütüika ta ruum rüiyuru muno, rükoina. Megütherera moinire bürüri na kíria giothe kíri kuo, na moinire matüura-ini na aria matürraga

kuo. Andū nīmagakaya; arīa othe maikaraga bürūri ūcio makaarīra na magirīke, 3 maigua mūkubio wa mbarathi igiteng'era, na inegene rīa ngaari cia ita cia thū ciao, o na mūrurumo wa magūrū ma ngaari icio. Maithe ma ciana matikehūgūra mateithie ciana ciao; moko mao magaikara o ūguo maregerete. 4 Nīgūkorwo mūthenya nīmūkinyu wa kūniina andū a Filisti othe, na wa kweheria matigari mothe ma andū arīa mangiteithia Turo na Sidoni. Jehova arī hakuhi kwananga andū a Filisti, acio maatigaire kuuma hūgūrūrū-inī cia Kafitorī. 5 Andū a Gaza makeenjwo njuirī macakae; Ashikeloni nakuo gūgaakira ki. Atīrīrī, inyuū matigari maya mūrī kūu werū-inī, mūgūtūura mwitemangaga nginya-rī? 6 “Mūrarīra mūkooria atīrī, ‘Wee, rūhiū rwa njora rwa Jehova-rī, ūgūthīi na mbere nginya rī ūngīkahurūka? Wīcookie njora-inī; hurūka na ūkire o ro ūguo.’” 7 No rīrī, rūngīkīhuurūka atīa, o rīrīa arī Jehova ūrwathīte, o rīrīa arwīrīte rūtharīkīre Ashikeloni, o na kūu ndwere-inī cia iria?”

48 Ha ūhoro ūkonīrī bürūri wa Moabi: Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli ekuuga atīrī: “Wūi-īiya, nī ūndū Nebo nīgūkwanangwo-ī. Kiriathaimu nīgūgaconorithio na gūtunyanwo; kūgitiro kīrīmu nīgūgaconorithio na kīharaganio. 2 Moabi gūtigacooka kūgaathīrīrio rīngī; kūu Heshiboni andū nīmagathugunda ūrīa megūgūkīrīra, makoiga atīrī: ‘Ūkai, nītūniinei rūrīrī rūu.’ O nawe itūura rīa Madimeni-rī, nīugakirio ki; rūhiū rwa njora nīrūgagūteng'eria. 3 Ta thikirīria mbu iyo ūroigwo kūu Horonaimu, mbu nī ūndū wa kūniinanwo kūnene na mwanangīko. 4 Bürūri wa Moabi nīkōnūhwo: ciana ciaku cia ngenge nīkaarīra ciugīrīrie. 5 Marambata na njīra ya gūthīi Luhithu, makīrīraga na ruo rūnene o magīthīiaga; marī njīra-inī ya gūkīrīka Horonaimu nīmaiguīte kīrīro kīa ruo ruumīte ngoro nī ūndū wa ūrīa kwanangītwo. 6 Mwīthare! Honokiae mīoyo yanyu, tuīkai ta kahinga karī werū-inī. 7 Tondū wa ūrīa wee wīhokete cīko ciaku o na ūtonga waku-rī, o nawe nīugatahwo, nayo ngai ūrīa ūtagwo Kemoshu nīgatwarwo ithaamīrio, ūrī hamwe na athīnjīri-ngai, o na anene a yo. 8 Mūniinani nīagookīrīra itūura o itūura, na gūtīrī itūura rīkahonoka. Gītuamba nīgīkaharaganio, naguo werū ūrīa mwaraganu wanangwo, tondū Jehova nīwe ugīte ūguo. 9 Itīrīriai Moabi cumbī, tondū nīrīkonūhwo; matūura makuo nīmagakira ihooru, kwage mūndū o na ūmwe ūngīmatūura. 10 “Kūrumwo-rī, nī mūndū

ūrīa ūkūrūta wīra wa Jehova arī na ūgūūta! Kūrumwo-rī, nī mūndū ūrīa ūkūgīrīrīria rūhiū rwake rwa njora gūita thakame! 11 “Moabi atūrīte agaaciīre kuuma arī mwīthī, ta ndibei ūrīa ūkeerete, īkarika kīnyita itārī nyonoranie; we ndarī aatahwo agatwarwo bürūri ūngī. Nī ūndū ūcio mūcamo wake no ta ūrīa warī tene, naguo mūtarariko wake ndūrī wagārūrūka. 12 No matukū nīmarooka, rīrīa ngaatūma andū arīa monoranagia moke, nao mamuonorerie thī; matige ndigithū ciake ūrī theri, na moragaange nyūngū ciake,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 13 “Hīndī iyo Moabi nīagaonoka nī ūndū wa ngai ūrīa ūtagwo Kemoshu, o ta ūrīa nyūmba ya Isiraeli yaconokire, rīrīa meehekete Betheli. 14 “Mwakīhota atīa kuuga atīrī, ‘Ithū ūrī njamba ūrī hinya, andū marī ūrūme ita-inī?’ 15 Moabi nīgūkanangwo na matūura makuo matharīkīrīwo; aanake ake arīa ega mūno magaikīrīka ūrūganārō-inī makooragwo,” nīguo Mūthamaki ekuuga, o we ūrīa ūtagwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe. 16 “Kūgūa kwa Moabi nīgūkinyu; mūtino wake nīgūūka o na ihenya. 17 Mūcakaīrei inyuū arīa othe mūtūrūraga mūmūthīrūrūkīrie, inyuothē arīa mūūū ngumo yake; ugai atīrī, ‘Kaī ūrūhanju rwa ūnene nīrūnīkangu-ī! Kaī mūthīgi ūrīa ūrī ūrī ūrūnīkangu-ī!’ 18 “Harūrūkai mwehere ūrīrī-inī ūcio wanyu, mūikare thī kūrīa kūng’aru, inyuū atūuri a kūu kwa Mwāri wa Diboni, nīgūkorwo ūrīa ūkaananga Moabi nīakamūūkīrīra, aharaganie matūura manyu marīa mairigīre na hinya. 19 Rūgamai mūkīra-inī wa barabara mwīrorere, inyuū arīa mūtūrūraga Aroeri. Hooyai kīrīra harī mūndū ūcio ūrethara, o na harī mūndū-wa-nja ūcio ūroora, mūmoorie atīrī, ‘Kaī gwīkīkīte atīa?’ 20 Moabi nīmūconorithie, nī ūndū nīmūhehenje. Kayūrūkai na mūrīre! Heanai ūhoro ūcio kūu Arinoni, atī Moabi nī mwanange. 21 Matūro ma ciira nīmakinyīte bürūri-inī ūrīa mwaraganu: magakinya Holoni, na Jahaza, na Mefaathu, 22 na magakinya Diboni, na Nebo, na Bethi-Dibilathaimu, 23 na magakinya Kiriathaimu, na Bethi-Gamuli, na Bethi-Meoni, 24 na magakinya Keriothu, na Bozara: ūrī, nginya matūura mothe ma Moabi, marī kūraya na marī gūkuhī. 25 Rūhīa rwa Moabi nīrūrengetwo; guoko gwake nī kuunītwo,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 26 “Mūheeji njooji anyue arīo, tondū nīang’athīrīre Jehova. Moabi nīarekwo egaragarie matahīko-inī make; nīarekwo atuīke kīndū gīa gūthekerero. 27 Gīthī Isiraeli ndatuīkīte kīndū gīa gūthekerero nīwe? Kaī aanyiitirwo arī gatagatī

ka aici, atī nīkio ūinagia kiongo nīkūmūnyarara, rīriā rīothe ūkwaria ūhoro wake? 28 Tiganīriai matūūra manyu mūgatūūre ndwaro-inī cia mahiga, inyuū arīa mūtūūraga Moabi. Tuikai ta ndutura irīa iyakagīra gītara mūromo-inī wa ngurunga. 29 “Nītūgiūte ūhoro wa mwītīō wa Moabi, ūrīa aarī mwīkīrīri na akeyona, tūkaigua ūhoro wa mwītīō wake o na mwītūūgīrio, o na tūkaigua ūhoro wa mwīgaatho wa ngoro yake. 30 Nīnjjūū rūng’athio rwake, no nī rwa tūhū, naguo mwīraho wake ndūrī ūndū ūhingtīte,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 31 “Nī ūndū ūcio nīndīrarīrīra Moabi, nī Moabi guothe ndīrarīrīra, ndīracakaāra andū a Kiri-Haresethi. 32 Ndīrarīra nī ūndū wanyu, o ta ūrīa Jazeri arīraga, inyuū mīthabibū ya Sibima. Honge cianyu itambūrūkīte igakinya iria-inī; itambūrūkīte nginya iria-inī ūrīa Jazeri. Mūniinani nīagūūrīre matunda maku marīa meeru, o na akagwīra thabibū. 33 Gīkēno na gūcanjamūka nīthirīte kūu mīgūnda-inī ya matunda, o na kūu mīgūnda-inī ya Moabi. Nīndūmīte ndibeī yage ihihīro-inī ciayo; gūtīrī mūndū ūhīhaga thabibū kuo arī na mbugīrīrio ya gīkēno. O na gūtuūka nī kūrī na mbugīrīrio, ti mbugīrīrio cia gīkēno. 34 “Mīgambo ya kīrīro kīao ūraigūuo kuuma Heshiboni o nginya Eleale na Jahazu, na kuuma Zoari o nginya Horonaimu na Egilathu-Shelishiya, tondū o na maaī ma Nimurimu nīmāhūīte. 35 Kūu Moabi nīnganiina arīa othe marutaāra maruta kūndū kūrīa gūtūūgīru, na magacimīra ngai ciao ūbumba,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 36 “Nī ūndū ūcio ngoro yakwa nīīracakaāra Moabi, nganīrīra o ta mūtūrirū; īracakaya yanīrīre ta mūtūrirū nī ūndū wa andū a Kiri-Haresethi, tondū ūtonga ūrīa megīrīre nīmūthiru biū. 37 Mītwe yothe nīmīenje na nderu ciothe cikenjwo; guoko guothe nīgūteme, na njohero o yothe ūhumbītwo na nguo ya ikūnia. 38 Nyūmba-igūrū guothe kūu Moabi, o na kūu iwanja-inī cia mūingī, gūtīrī ūndū ūngī tīga o gūcakaya, nīgūkorwo nīnjūrāgīte Moabi o ta ndigithū ya rīūmba ūrīa ūtangīendeka nī mūndū,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 39 “Hī! Kaī nīkūmomore-īl! Kaī nīmararīra-īl! Kaī Moabi nīahūndūkīte na thuutha nī thoni-ī! Moabi atuikīte kīndū gīa gūthekererwo, na agatuūka kīndū kīrī magigi harī arīa othe mamūrigicīirīrie.” 40 Jehova ekuuga atīrī: “Atīrī! Nderi nīīracuuuhūka, itambūrūkīte mathagu mayo igūrū ūrīa Moabi. 41 Keriothu nīgūgūtūnyanwo, nacio cīihitho iria cia hinya kuo itahwo. Mūthenya ūcio-řī, ngoro cia njamba irīa irī hinya cia Moabi jgaatuūka ta ngoro va mūndū-

wa-nja akīrūmwō. 42 Moabi nīakanīinwo atige gūtūka rūrīrī rīngī, tondū nīāng'athīirie Jehova. 43 Inyuī andū a Moabi, guoya, na kūgūa marima, o na kūgwatio na mītego nīcio imwetereire,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 44 “Ūrīa wothe ūkoora nī ūndū wa guoya, ūcio akaagūa irima, nake ūrīa ūkaahaica oime irima-rī, akaagwatio nī mūtego; nī ūndū nīngūtūma Moabi akinyīrwo nī mwaka wa kūherithio,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 45 “Andū arīa metharīte makoorīra cīruru-inī cia Heshiboni matirī na ūteithio, nīgūkorwo mwaki nīnumīte Heshiboni, rūrīrbī rūkoima gatagatī ka Sihoni; rūracina mothīu ma Moabi, na rūgacina ciongo cia acio merahaga makarehe ngūi. 46 Wee Moabi, kaī ūrī na haaro-ī! Andū a Kemoshu nīaniine; aanake aku manyiitītwo mīgwate magathaamio nao airītu aku magatahwo. 47 “No rīrī, nīngacookia ūgaacīru wa Moabi matukū-inī marīa magooka,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. Hau nīho mūthia wa itūro rīa Moabi,

49 Úhoro úkonii andú a Amoni: Jehova ekuuga atíri: “Kaĩ Israeli atarí na aanake? Ndari na andú a kümügaya? Ní kíi gítumíte Moleku egwatíre büruri wa Gadi? Ní kíi gítumíte andú ake matüüre matüüra-iní makuo?” **2** Jehova ekuuga atíri, “No ríri, matukú nímarooka ríriá ngoigithia mbu ya mbaara ya güükíríra Raba kúu kwa andú a Amoni; nakuo gügaatuïka híba ya mwanangíko, natuo tütüüra türía tükürigiicírie tütinwo na mwaki. Híndi iyó níguo Israeli akaingata andú aría maamüingatíte,” üguo níguo Jehova ekuuga. **3** “Wee Heshiboni, giríka, níngukorwo Ai ní kwanange! Rírai, inyuí mütüüraga Raba! Mwihumbei nguo cia makúnia múcakae; Teng’eraí üú na üú kúu thingo-iní ciaku, níngukorwo Moleku níegütahwó atwarwo büruri üngí, hamwe na athíñjíri-ngai na anene ake. **4** Ní kíi gítumaga wírahíre ituamba ciaku, ükeraha ní ündú wa ituamba ciaku icio noru muno? Wee mwarí üyú ütarí mwihoketu, wee ütúüríte wíhokete ütonga waku ükiugaga atíri, ‘Núú üngütharíkira?’ **5** Níngakürehithíria imakania kuuma kürí aría othe makürigiicírie,” níguo Mwathani ekuuga, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe. “Andú othe anyu nímakaingatwo, na gütikagia na mündú wa gücookereria andú acio mahurunjükíte. **6** “No ríri, thuutha-iní níngacookia ügaacíru wa andú a Amoni,” üguo níguo Jehova ekuuga. **7** Ha úhoro úkonii Edomu: Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atíri: “Kaĩ gütarí na üugí ütigaríte kúu Temani? Kaĩ kíríra gíthiríte harí andú aría akuyúku? Kaĩ üugí

wao ūbuthīte biū? 8 Garūrūkai mwīthare, mūthīi mūkehithe thīnī wa ngurunga iria ndiku, inyuī arīa mūtūraga kūu Dedani, tondu nīngarehitīhīria Esaū mwanangīko rīrīa ngaamūherithia. 9 Agethi a thabibū mangīuka kūrī we-rī, githī to matigie tūthabibū tūnini? Aici mangīuka ūtukū-rī, githī matingīiya o indo iria imabatarītie? 10 No rīrī, niī nīngaguūria Esaū nguo atigwo njaga, nīngaguūria cīihitho ciake, nīguo ndakanacooke kuona gwa kwīhitha. Ciana ciake, na andū a nyūmba yao, na andū a itūūra rīake nīmakanainwo, na o nake ndagatigara. 11 Ndīgrai ciana cianyu cia ngoria; nīngagitīra mīoyo yacio. Atumia anyu a ndigwa mūreke o nao manjīhoke.” 12 Jehova ekuuga atīrī: “Kūngīkorwo arīa mataagīrīrīwo kūnyuīra gīkombe kīu no nginya makīnyuīre-rī, wee ūngīkiaga kūherithio nīkī? Ndūrī hīndī ūtakaherithio, no rīrī, no nginya ūgaakīnyuīra.” 13 Jehova ekuuga atīrī: “Ngwīhīta ngīgwetaga rītwa rīakwa, njuge atī Bozara gūgaatuīka kūndū kwanangīku na kūrī magigi, gwa kūmenwo na gwa kūnyiitwo nī kīrumi; namo matūūra makuo mothe magatūūra marī manangīku nginya tene.” 14 Nīnjiguīte ndūmīrīri kuuma kūrī Jehova: Atī nīatūmire mūrekio athīi kūrī ndūrīrī, agaciīre atīrī, “Ūnganai mūrītharīkīre! Arahūkai mūkarūe mbaara!” 15 “Rīu nīngūkūnyiīhia mūno gatagatī-inī ka ndūrīrī, ndūme ūmenwo nī andū. 16 Guoya ūrīa ūtūmaga andū magwītīgīre na mwītīo wa ngoro yaku-rī, nīkūheeneti, o wee ūtūrīaga thīnī wa ngurunga cia ndwaro cia mahiga, o na ūgaikaraga tūcūmbīrī igūrū twa karīma. O na ūngīgaaka itara igūrū mūno ta cia nderi, ngaakūruta kuo, ngūharūrūkie,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 17 “Edomu gūgaatuīka kūndū gwa kūmakania; arīa othe makaahītīkīra kuo nīmakamaka na makūnyūrūrie, nī ūndū wa ūrīa gūgaakorwo kwanangītwo. 18 O ta ūrīa Sodomu na Gomora kwang’āuranirio, hamwe na matūūra marīa maariganītie namo, atī gūtīrī mūndū ūngītūūra kuo; gūtīrī mūndū ūgaacooka gūtūūra kuo,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 19 “O ta mūrūūthi ūkūkīte kuuma iħinga-inī cia Jorodani, ūgakinya ūrīthio-inī ūrīa mūnoru-rī, noguo ngaingata Edomu oime būrūri-inī wake o rīmwe. Nūū ūthuūrītwo wa kūruta wīra ūcio nīgeetha ndīmūtue wa kūrūgāmīrīra? Nūū ūngī ūhaana ta niī, na nūū ūngīhota kūngararia? Ningī nī mūrīthi ūrīkū ūngīkīhota kūregana na niī?” 20 Nī ūndū ūcio, ta thikīrīria, mūigue ūrīa Jehova athugundīte gwīka Edomu, o na ūrīa atuīte gwīka arīa

matūūraga Temani: Arīa anini thīnī wa rūru rūu rwa mbūri magaakururio matwarwo kūndū kūraya; nīkāniina ūrīthio wao ūthire biū nī ūndū wao. 21 Thī nīkainainio nī mūrurumo wao makīgūa thī; kayū ga kīrīro kīao gakaiguuo o nginya Iria Itune. 22 Atīrī! Nderi nīkombūka na īcuuhūke, itambūrūkītie mathagu mayo igūrū rīa Bozara. Mūthenya ūcio-rī, ngoro cia njamba iria irī hinya cia Edomu igaatuīka ta ngoro ya mūndū-wa-nja akīrūmwo. 23 Ha ūhoro ūkonī Dameski: “Hamathu na Aripadi nīamaku, nī ūndū nīmaiguīte ndeto njūru. Nīmorītwo nī hinya, makaagaaga ta maaī ma iria. 24 Dameski nīrīrītwo nī hinya, nao andū a rīo makahūndūka meethare, ūrīyūrītwo nī kūinaina; andū a rīo manyiītītwo nī ruo rwa ngoro na kīeha, ruo ta rwa mūndū-wa-nja akīrūmwo. 25 Nī kīi gitūmīte itūūra rīrīa rīrī ngumo rīage gūtīganīrio, o itūūra rīu rīngenagia? 26 Ti-itherū, aanake a rīo nīmakarūndwo barabara-inī ciarīo; thīgari ciakuo ciōthe igaakirio ki mūthenya ūcio,” ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. 27 “Nīngacina thingo cia Dameski; naguo mwaki ūcio nīūgaicina cīigītīro cia Beni-Hadadi.” 28 Ūhoro ūkonī Kedari, o na mothamaki ma Hazoru, marīa Nebukadinezarū mūthamaki wa Babuloni aatharīkīre: Jehova ekuuga atīrī: “Arahūkai mūtharīkīre Kedari, na mūniine andū acio a mwena wa Irathīro. 29 Hema ciao na ndūrū ciao cia mbūri nīgatahwo; ciandarūa ciao nīgakuuo, hamwe na indo ciao ciōthe, na ngamīrra ciao ciōthe. Andū nīmakanīrīra, mameere atīrī, ‘Kīmako kīnene kīumanīte na mīena yothe!’ 30 “Mwītharei narua! Ikarai thīnī wa ngurunga iria ndiku, inyuī mūtūūraga kūu Hazoru. Nebukadinezarū mūthamaki wa Babuloni nīaciīrīre kūmūūkīrīra; nīathugundīte ūrīa ekūmūūkīrīra,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 31 “Arahūkai mūtharīkīre rūrīrī rūu rūtūūrīte rūgāciīre na rūhōoreire, o rīu rūtūūrīte rūrī na thayū, rūrīrī rūtēehingagīra na ihingo kana rūkeirīgīra na igerā; andū aruo matūūraga marī oiki,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 32 “Ngamīrra ciao igaatuīka cia gūtahwo, nacio ndūrū icio ciao nyingī cia ng’ombe ituīke cia ndaho. Arīa marī kūndū kūraya nīngamahurunjīra mīena yothe ūrīa yumaga rūhuho. na nīngamarehīthīria mwanangīko kuuma mīena yothe,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 33 “Hazoru gūgaatuīka ūtūūro wa mbwe, gūtūūre gūkīrīte iħooru nginya tene. Gūtīrī mūndū ūgaatūūra kuo; gūtīrī mūndū ūgaikara kuo.” 34 Īno nīyo ndūmīrīri ya Jehova

īrīa yakinyīrīire Jeremia ūcio mūnabii īkonii Elamu, o kīambīrīria-inī kīa wathani wa Zedekia mūthamaki wa Juda: **35** Üñ nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga: “Atīrīrī, nīngoinanga ūta wa Elamu, ūrīa arī guo kīhumo kīa hinya wao. **36** Nīngarehīthīria andū a Elamu huho iria inya ciumaga mīena īrīa ūna ya igūrū; ngaamahurunjīra na kūu huho icio inya ciumaga, na gūtīrī rūrīrī o na rūmwe andū acio aingate a Elamu matakoořīra. **37** Nīngahehenja Elamu maitho-inī ma thū ciao, marī o mbere ya andū arīa macaragia kūmaruta muoyo; nīngamarehīthīria mwanangīko, o na marakara makwa mahīu,” üguo nīguo Jehova ekuuga. “Ngaamateng’eria na rūhiū rwa njora nginya ndīmaniine biū. **38** Nīngaiga gītī gīakwa kīa ūnene kūu Elamu, na niine mūthamaki wakuo o na anene akuo,” üguo nīguo Jehova ekuuga. **39** “No rīrī, nīngacookia ūgaacīru wa Elamu matukū-inī marīa magooka,” üguo nīguo Jehova ekuuga.

50 Ino nīyo ndūmīrīrī īrīa Jehova aaririe na kanua ka

Jeremia ūcio mūnabii, ūhoro ūkonii Babuloni na andū a būrūri wa Babuloni: **2** “Anīrīrai na mūhunjanīrie ūhoro ndūrīrī-inī, haandai kībebero na mūhunjanīrie ūhoro wakō; mūtikamahithe ūndū, no mūmeere atīrī, ‘Babuloni nīgūgūtunyanwo; Beli nīgūconorithio, nayo Merodaki iīyūrwo nī kīmako. Mīhianano yakuo nīgaconorithio, na mīhianano yao nīkayīrwo nī guoya.’ **3** Tondū rūrīrī ruumīte mwena wa gathigathini nīrūkamūtharīkīra, na rwanange būrūri wake. Gūtīri mūndū ūgaatūura kuo; andū nīmakoora o hamwe na nyamū. **4** “Matukū-inī macio, na ihinda-inī ūrī, andū a Israeli na andū a Juda hamwe nīmagathīi macarie Jehova Ngai wao makīrīraga,” üguo nīguo Jehova ekuuga. **5** “Nīmakoorīrīria njīra ya gūthīi Zayuni, na magarūrūke, merekeirie mothīu mao kuo. Nīmagooka meeohanie na Jehova, na marīkanīre kīrīkanīro gīa gūtūura tene na tene kīrīa gītagacooka kūrīganīra. **6** “Andū akwa makoretwo marī ng’ondu ciūrīte; arīthī ao nīmamahītīthītie njīra, na magatūma morūrūre īrima igūrū. Nao morūrīte kuuma kīrīma-inī nginya karīma-inī, makarīganīro nī kūrīa ūhurūko wao ūrī. **7** Ūrīa wothe wamoonire akīmatambuuра; thū ciao ikiuga atīrī, ‘Ithū ūtūtīrī na ihītīa, nī ūndū nīmehīrīrie Jehova, ūrīa arī we ūrīthīo wao wa ma, o we Jehova, mwīhoko wa maithe mao.’ **8** “Mwītharei muume Babuloni; eherai būrūri wa andū a Babuloni, na mūtuīke ta thenge iria itongoragia rūrūrī rwa mbūri. **9** Nīgūkorwo nīngarahūra ūiguano wa ndūrīrī nene,

ciumīte būrūri wa gathigathini ciūkīrīre Babuloni. Nīkarūgama handū ha cio irīkīrīre na igūtunyane, kuuma mwena ūcio wa gathigathini. Mīguī yao īgaatuīka ta īrīa ya njamba njooruha, iria itacookaga moko matheri. **10** Nī ūndū ūcio Babuloni nīgūgatahwo; andū othe arīa magaagūtaha nīmagakuua indo cia kūmaigana,” üguo nīguo Jehova ekuuga. **11** “Tondū nīmūkenete na mūkarūūhīa, inyuū arīa mūtahaga igai rīakwa, tondū mūgūtūūha ta moori īkīraanga ngano īkīmīhūra, na mūkaania ta mbarathi cia njamba, **12** nyina wanyu nīagaconoka mūno; we ūcio wamūciarire nīagaconorithio. Nīwe ūgaakorwo arī mūnini mūno ndūrīrī-inī, atuīke ta werū, na ta būrūri mūng’aru, o na ta werū wa mūthanga. **13** Tondū wa marakara ma Jehova, būrūri ūcio ndūgacooka gūtūrīrī nī andū, no rīrī, nīgūkīra gūgaakira ihooru biū. Andū arīa othe makaagerera kūu Babuloni nīmakamaka, na manyūrīrie kūndū kūu tondū wa ūrīa gūgaakorwo kwanangītwo. **14** “Mwīhaarīrie mūthiūrūrūkīrie Babuloni, inyuothē arīa mūgeetaga ūta. Rīrathei! Mūtigatigie mīguī, nīgūkorwo nīrīlīhīrie Jehova. **15** Riugīrīriei kuuma na mīena yothe! Nīrīmeanīte rīo ūrīne, mīthiringo yarīo nīgūwīte, na thingo ciarīo nīimomokete. Nīgūkorwo rīrī nīrīo irīhīria ūrīa Jehova-rī, mwīrīlīhīriei harī ūrī; rīkei o ta ūrīa ūrīneeka andū arīa angī. **16** Eheriae ūrīa ūhaandaga kūu Babuloni, na ūrīa ūgethaga na rūhiū rwake hīndī ya magetha. Tondū wa rūhiū ūrū rwa njora rwa mūhīnīanīrīria-rī, o mūndū nīacooke kūrī andū ao, o mūndū nīorīre būrūri wao kūmbe. **17** “Israeli ahaana ta ūrū ūhurunjūkīte, rūteng’eretio nī mīrūthī. Mūthamaki wa Ashuri nīwe warī wa mbere kūmūtambuu; wa kūrigīrīria kūmūhēhenja mahīndī-rī, aarī Nebukadinezaru, mūthamaki wa Babuloni.” **18** Nī ūndū ūcio, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga atīrī: “Nīngaherīthīa mūthamaki wa Babuloni na būrūri wake, o ta ūrīa ndāherīthīrie mūthamaki wa Ashuri. **19** No nīngacookia Israeli ūrīthīo-inī wake mwene, nake akaarīthīgīria kūu Karimeli na Bashani; akaarīaga akahūuna kūu irima-inī cia Efiraimu, na cia Gileadi. **20** Matukū-inī macio, o ihinda-inī ūrī-rī, ihītīa ūrīa Israeli nīrīgathūhūrīo, no rītikoneka, o na mehīa ma Juda mathuthūhūrīo, no matikooneka, nīgūkorwo matigari marīa ngaahonokia nīngamarekera,” üguo nīguo Jehova ekuuga. **21** “Tharīkīrai būrūri wa Merathaimu, mūkīrīre arīa matūrīraga Pekodi. Mateng’eriei, na

mūmoorage, mūmaniine biū,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “Ikai ūrīa wothe ndīmwathīte. 22 Kūrī na mbugirīrio ya mbaara bürūri-inī ūcio, nayo nī mbugirīrio ya kūniinanwo kūnene! 23 Nyondo ūrīa itūrīte ihūrīaga thī yothe-rī, kaī nīyunangītwo, īgathethereka-īl. Kaī Babuloni nīgūkirīte ihoorū gatagatī-inī ka ndūrīrī-īl. 24 Ndaakwambīire mūtego, wee Babuloni, nawe ūkīgwatio nīguo ūtekūmenya; wakoreereiwo, ūkīnyiitwo tondū wa gūkararia Jehova. 25 Jehova nīahingūrīte harīa aigaga indo ciake cia mbaara, akaruta indo icio cia mbaara cia mang’ūrī make, nīgūkorwo Mwathani Jehova Mwene-Hinya-Wothe arī na wīra wa kūrūta kūu bürūri-inī wa andū a Babuloni. 26 Ūkaai mūgūtharīkīre muumīte kündū kūraya. Thariai makumbī makuo; gūcookanīrīriei irūndo ta cia hība cia ngano. Kwanangei biū, na mūtigatigie matigari kuo. 27 Ūragai tūtegwa twakuo tuothe, tūkūrūkiei tūgathīnjwo! Kaī marī na haaro-īl Nīgūkorwo mūthenya watuo nīmūkinyu, ihinda rīatuo rīa kūherithio. 28 Ta thikīrīriai mūigue arīa moorīte na arīa metharīte makoima bürūri wa Babuloni, makumbūra marī kūu Zayuni ūrīa Jehova Ngai witū erīhīirie, akerīhīria nī ūndū wa hekarū yake. 29 “Itai aikia a mīgu mokīrīre Babuloni, o arīa othe mageetaga ūta. Ambaaai hema mūgūthiūrūrūkīrie; mūtikareke mūndū o na ūmwe wario oore. Rīrīhei kūringana na ciiko ciarō; o ta ūrīa rīaneeka andū angī-rī, rīlīkei o ta guo. Nīgūkorwo nīrīng’athīhīrie Jehova, o we ūrīa Mūtheru wa Israeli. 30 Nī ūndū ūcio, aanake aarīo nīmakaagūa njīra-inī cia itūrī; thigari ciarō ciotle nīgakirio ki mūthenya ūcio,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 31 “Atīrīrī, nīngūkīrīre, wee mwītīi ūyū, nīgūkorwo mūthenya waku nīmūkinyu, o rīo ihinda rīaku rīa kūherithio,” ūguo nīguo Mwathani, o we Jehova-Mwene-Hinya-Wothe, ekuuga. 32 “Mwītīi ūcio nīakahīngwo agwe, na gūtīrī mūndū ūkaamūkīria; nīngagwatia matūrūra makuo mwaki, naguo nīgūacina arīa othe mamūrigicīrie, maniinwo biū.” 33 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, “Andū a Israeli nīmahinyīrīrio, o ūndū ūmwe na andū a Juda. Arīa othe maamatahire nīmamarūmītie mūno, makarega kūmarekia mathīi. 34 No rīrī, Mūkūuri wao arī na hinya; Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīrīo rītwa rīake. Nīakamarūrīra na kīyo ciira-inī wao, nīguo atūme bürūri wao ūgē na ūhurūko, no aagithie arīa matūrūra Babuloni ūhurūko.” 35 Jehova ekuuga atīrī: “Harī na rūhiū rwa njora rwa gūkīrīra andū

a Babuloni, rūūkīrīre arīa matūrūra Babuloni, na rūūkīrīre anene na andū arīa ogī akuo! 36 Rūhiū rwa njora rūgoockīrīra anabii akuo a maheeni, nao matūke irimū. Ningī rūhiū rwa njora nīrūgoockīrīra njamba ciakuo irī hinya, nacio nīkaiyūrwo nī kīmako kīnene. 37 Rūhiū rwa njora rūgoockīrīra mbarathi, na ngaari cia ita, na andū a ndūrīrī arīa marī ita-inī rīake, nao matūke ta andū-a-nja. Ningī rūhiū rwa njora nīrūgoockīrīra indo ciao irīa cia bata ciigītwo igīna-inī ciao, nacio nīgatahwo. 38 Nīgūkaara riūa rīa kūhūthia maaī makuo! Namo nīmakaahūa biū. Nīgūkorwo ūcio nī bürūri ūiyūrīte ngai cia mīhianano, nao andū akuo nīmagūrūkītio nīyo. 39 “Nī ūndū ūcio nyamū cia werū-inī na hiti nīcio igaatūrūra Babuloni, na kūu no kuo gūgaatūrūwo nī ndundu. Gūtigacooka gūtūrūwo nī andū o na kana gūkarwo nī andū, nginya njiarwa na njiarwa. 40 O ta ūrīa Ngai aang’āuranirie Sodomu, na Gomora, o hamwe na matūrūra marīa maaranītie namo-rī, ūguo noguo gūtarī mūndū ūgaatūrūra kuo; gūtīrī mūndū ūgaikara kuo,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 41 “Atīrīrī, mbūtū ya ita nī ūrooka yumīte mwena wa gathigathini; rūrīrī rūnene, na athamaki aingī nīmarahūrītwo kuuma ituri-inī cia thī. 42 Marooka marī na mota na matimū mao; nao nī andū ooru, na matarī tha. Mūrurumo wao nī ta mūrurumo wa ndihū cia maāī ma irīa, magīuka mahaicīte mbarathi ciao; mokīte meyarīire wega mbaara-inī nīguo magūtharīkīre, wee Mwarī ūyū wa Babuloni. 43 Mūthamaki wa Babuloni nīaiguīte ūhoro wao, namo moko make makoorwo nī hinya. Nīanyiitītwo nī ruo rūnene ngoro-inī yake, na ruo ta rwa mūndū-wa-nja akīrūmwo. 44 O ta mūrūtūhi ūkīkīte kuuma ihinga-inī cia Jorodani ūgakinya ūrīthio-inī ūrīa mūnorū-rī, ūguo noguongaingata Babuloni, oime bürūri-inī wake o rīmwe. Nūū ūcio ūthuurītwo wīra ūcio nīgeetha ndīmūte wa kūūrūgamīrīra? Nūū ūngī ūhaana ta nī, ningī-rī, nūū ūngīhota kūngararia? Ningī nī mūrīthi ūrkū ūngīhota kūregana na nīi?” 45 Nī ūndū ūcio, thikīrīriai mūigue ūndū ūrīa Jehova athugundīte wa gūkīrīra bürūri wa Babuloni, o na ūrīa atūte gwīka bürūri wa andū a Babuloni: Arīa anini rūrūrī-inī magaakururio, matwarwo kündū kūrīya; nīakananga ūrīthio wao ūthire biū nī ūndū wao. 46 Mūrurumo wa Babuloni gūgītahwo nīūgathingithia thī; kayū ga kīrīro gīakuo nīgakaiguuo ndūrīrī-inī.

51 Jehova ekuuga ū: “Atīrīrī, nīngarahūra roho wa mūniinani, ūkīrīre Babuloni, o na andū a Lebi-

Kamai. 2 Ningatuma andu a kungii mathii Babuloni magakuhurunje ta uria mungii umburagwo ihuhiroinii, na manange bürüri ücio ütigwo ütarí kíndü; makaükirira kuuma miéna yothe, müthenya ücio waguo wa mwanangiko. 3 Mütikanareke müükia wa mígii ageete üta wake, kana ehumbe nguo ciake cia ita. Mütigacaire aanake akuo; anangai mbütü ciake cia ita, müciniine. 4 Makaagüa thi moragítwo kuu Babuloni, maguraritio nguraro cia gikuü kuu barabara-inii ciakuo. 5 Nigúkorwo Israeli na Juda matitirkítwo ní Ngai wao, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o na gütuika bürüri wao üyürítwo ní mahítia maitho-inii ma ücio Mütheru wa Israeli. 6 "Mwitharei muume kuu Babuloni! Ürai mühonokie möyo yanyu! Mwitharei mütkaniinanirio nakuo ní ündü wa mehia makuo. Ní ihinda ria Jehova ria kwirihiria; agaakúrha o kíria gikwagírii. 7 Babuloni kwahaanaga ta gikombe già thahabu kíri guoko-inii kwa Jehova; nakuo gügitüma thiyothe ihaane ta iríitwo ní njoohi. Ndúrirí níciányuire ndibei yakuo; ní ündü ücio riú ihaana ta igirükite. 8 Babuloni níguküggua o rímwé na kühéhenjwo. Kürírei! Rehei ndawa ya kuniina ruo rwakuo; hihi kwahota kühona. 9 "Nítungíahonirie Babuloni, no ríri, gütinghonio. Nítugütigei, na o mündü acooke bürüri wake kiumbe, nígúkorwo ituúro riaku ríkinyíte o matu-inii, riambatíte o nginya matu-inii maria mairu." 10 "Jehova níonanítie üthingu witü; úkai tuthii tukoimbüríre Zayuni maündü maria Jehova Ngai witü ekíte." 11 "Noorai mígii, oyai ngo! Nígúkorwo Jehova níarahüríte athamaki a Amedi, ní ündü níaciiríre kuniina Babuloni. Jehova níekwirihiria hario, erihirie maündü maria meekirwo hekarú yake. 12 Haandai bendera kürigania na thingo cia Babuloni! Ongererai agítiri, igai arangíri, mühaarírie andu a kühithükira njíra-inii! Jehova níekühingia uria aciiríre gwíka, ahingie uuge wake wa kürümíriwo, wa güükirira andu a Babuloni. 13 Wee ütüüraga gükuhí na njúü nyngí, na ükeigíra indo nyngí igína-inii ciaku-rí, ithiríro riaku ní ikinyu, ní ihinda riaku ria kweherio. 14 Jehova Mwene-Hinya-Wothe níehítite akígwetaga riitwa riake, akoiga atíri: Ti-itheru ningatuma üükirirwo ní andu aingí o ta mímumbí ya ngigí, nao makuugíriie ní ündü wa gükühoota. 15 "Níwe wombire thi na ündü wa hinya wake; ningí akihaanda thi na üügi wake, na agítambürükia matu mairu na ündü wa ümenyo wake. 16 Híndi uria agüüthüká-rí, maa maria marí igíru matu-inii nímarurumaga; níwe ütumaga

thaatū wambate na igūrū kuuma ituri ciothe ciatī. Atūmaga rūheni rūuke rūrehanīte na mbura, na akahingūrīra rūhuho ruume makumbī-inī make. 17 “Andū othe nīmagīte meciiria na makaaga ūmenyo, nake mūturi wa thahabu o wothe nīaconorithīto nī mīhianano īyo yake. Nī ūndū mīhianano īyo yake nī ya maheeni; ndīrī mīhūmū thīnī wayo. 18 Ndīrī kīene, nī indo cia kūnyararwo; narīo ihinda rīayo rīa gūciirithio rīakinya-rī, nīgathira biū. 19 We ūcio Rūgai rwa Jakubu ndatarii tayo, nīgukorwo nīwe Mūmīmbi wa indo ciothe, o hamwe na mūhīrīga ūrīa eegwatīire ūtuīke igai rīake; Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīrīo rīitwa rīake. 20 “Nīwe njūgūma yakwa ya ita, na nowe kindū gjakwa kīa mbaara: niwe hūthagīra kūhehenja ndūrīrī, na ngatūmīra hinya waku kūniina mothamaki. 21 Nīwe hūthagīra kūhehenja mbarathi na mūmīhai, ngakūhūthīra kūhehenja ngaari ya ita na mūmītwari, 22 ngakūhūthīra kūhehenja mūndū mūrūme na mūndū-wa-nja, ngakūhūthīra kūhehenja mūndū mūkūrū na ūrīa mwīthī, o na ngakūhūthīra kūhehenja mwanake na mūirītu, 23 Ngakūhūthīra kūhehenja mūrīthi na rūūru rwake rwa mbūri, ngakūhūthīra kūhehenja mūrīmi na ndegwa ciake cia kūrīma, o na ngakūhūthīra kūhehenja abarūthi na anene. 24 “Na rīrī, Babuloni na ariā othe matūraga Kalidei, ngaamacookereria ūru wao mūkītonagīra, ūru wothe ūrīa maaneka kūu Zayuni,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 25 “Nīngūtūkīrīra wee kīrima gīkī gīa kūniinana, wee ūniinaga thī yothe.” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “Nīngūtambūrūkīria guoko ngūkīrīre, ngūgaragarie ngūrute ndwaro-inī cia mahiga, na ndūme ūtuīke ta kīrima gīcīnītwo nī mwaki. 26 Gūtīrī ihiga rīkarutwo harīwe ūtuīke rīa koine, o na kana ihiga o rīothe rīa mūthingi, nī ūndū ūgūtūūra ūkīrīte ihooru nginya tene,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 27 “Haandai bendera būrūri-inī, huhai karumbeta ndūrīrī-inī! Thagathagai ndūrīrī ikahūrane nake; itai mothamaki maya meturanīre, mamūkīrīre: mothamaki ma Ararati, na Mini, na Ashikenazu. Mūigīrei mūnene wa ita wa kūmūkīrīra; ambatiai mbarathi cia ita nyingī ta mīrumbī ya ngīgī. 28 Thagathagai ndūrīrī ikahūrane nake; thagathagai athamaki a Amedi, na abarūthi, na anene ao othe, na andū a mabūrūri mothe marīa maathagwo nīo. 29 Būrūri nīrūrathingitha na ūkenyogonda nī ruo, nīgukorwo ūndū ūrīa Jehova aciīriire gwīka Babuloni nī mūrūmu: wa kūharaganja būrūri wa Babuloni

nīguo kwage mündū ūngītūura kuo. 30 Njamba iria irī hinya cia Babuloni nītitigite kūrūa; ciikarite ciigito-inī ciacio iria nūmu. Hinya wacio nī mūthiru; ihaanīte o ta andū-a-nja. Ciikaro ciakuo nīciñtwo na mwaki; mīgīka ya ihingo ciakuo nī miunange. 31 Mütwari ndūmirīrī ūmwe ararūmīrīrwo nī ūngī, nake mūrekio akarūmīrīrwo nī mūrekio ūrīa ūngī, makamenyithie mūthamaki wa Babuloni atī itūura rīu rīake inene rīothe nīritunyane, 32 ningī mariūko ma njūtī nīmanyiite, na kūrīa kūrī marura gūgaacino na mwaki, nacio thigari ikanyiitwo nī guoya.” 33 Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Israeli, ekuuga atīrī: “Mwarī wa Babuloni atarii ta kīhuhīro kīa ngano hīndī irīa yaraganītio ikīrangīrīrio; kahinda gake ga kūgethwo nīgegūkinya o narua.” 34 “Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni nīatūmeretie, nīatūreheire kīrigicano, agatūma tūtuīke ta nyūngū ya rīumba ītarī kīndū. Nīatūmerūkītie o ta ndamathia, nayo nda yake akamīyūria na indo ciitū iria irī mūrīo, na nīacookete agatūtahika. 35 Maündū ma ūhinya marīa maanekwo nyama ciitū-rī, marocookerera Babuloni,” ūguo nīguo atūuri a Zayuni mekuuga. “Thakame iitū īrocookerera acio maikaraga kūu Babuloni,” ūguo nīguo Jerusalemu ikuuga. 36 Nī ūndū wa ūguo-rī, Jehova ekuuga ūū: “Atīrīrī, nīi nīngūkūrūrīra na ngūrīhīrie; nīngahūthia iria rīake, na ndūme ithima ciake ihūe. 37 Babuloni gūgaatuīka hība ya kūndū kwanangīku, na imamo cia mbwe, na kūndū gwa kūmakania, na gwa gūthekererwo, kūndū gūtarī mündū ūngītūura kuo. 38 Andū othe akuo makaararamaga ta mīrūūthi mīthī, makaarurumaga ta njaū cia mīrūūthi. 39 No rīrī, hīndī irīa magaakorwo macinītwo nī thutī-rī, nīrīo ngaamarugithīria iruga, na ndūme marīo nī njoohi, nīguo magaatheka maanīrīire, macooke makome toro nginya tene, na maticooke gūūkīra,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 40 “Ngaamaikūrkia ta tūgondu tūgīthī gūthīnjwo, o na ta ndūrīme irī hamwe na thenge. 41 “Hī, kaī Sheshaki nīrīkeegwa tīrō-wī, itūura rīu rīrahagwo nī thī yothe kaī nīnyiite-ī! Babuloni gūgaatuīka kūndū gwa kūmakania thīnī wa ndūrīrī ciotle! 42 Iria rīrīa inene nīrīkaiyūra Babuloni guothe; mūrurumo wa ndīihū ciarīo nīguo ūgaakūhubanīria. 43 Matūura makuo nīmakirīte ihooru, matūke būrūri mūūmū na werū ūtarī kīndū, būrūri ūtarī mündū ūngītūura, kūndū gūtarī mündū ūgeragīra kuo. 44 Ningaherithīria Beli kūu Babuloni na ndūme itāhīke kīndū kīrīa gīothe

īmeretie. Ndūrīrī itigacooka kūhatīkana igīthīi kūrī yo. Naruo rūthingo rwa Babuloni nīrūkaagūa. 45 “Umai kūu thīinī warīo, inyuī andū akwa! Mwītharei, mūhonokie mīoyo yanyu! Mwītharei, mweherere marakara marīa mahīu ma Jehova. 46 Mütikanareke ngoro cianyu ciūrwo nī hinya, kana mwītigire hīndī irīa ndeto cia mūhuhu ikaiguo būrūri-inī; ūhoro ūmwe wa mūhuhu nīkaiguo mwaka ūyū, na ūngī ūiguuo mwaka ūcio ūngī ūrūmīrīre, mūhuhu ūkonī ndeto cia haaro būrūri-inī, na wa mwathani ūmwe agūkīrīra mwathani ūrīa ūngī. 47 Nīgūkorwo ti-itherū ihinda nīrīgooka rīrīa ngaaherithia ngai cia mīhianano ya Babuloni; būrūri ūcio wothe nīūgaconorithio, nao andū akuo arīa othe moragītō nīmakaaragana kuo. 48 Hīndī ūyo igūrū na thī na kīrīa gīothe kīrī kuo nīkanīrīra nī gūkena igīkenerera Babuloni, nīgūkorwo aniinani nīmakarītharīkīra, moimīte mwena wa gathigathini,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 49 “Babuloni no nginya gūaagūa nī ūndū wa andū a Israeli arīa maanooraga, ūguo noguo andū a mabūrūri mothe makaagūa thī, moragītō nī ūndū wa Babuloni. 50 Inyuī mūhonokete kūūragwo na rūhiū rwa njora-rī, mwītharei na mūtikagonderere! Ririkanagai Jehova mūrī būrūri wa kūraya, na mwīciiragie ūhoro wa Jerusalemu.” 51 “Nītūconorithītio, nīgūkorwo nītūrumītō, na tūkahumbwo thoni mothī maitū, tondū andū a kūngī nīmatoonyete kūndū kūrīa kwamūre thīnī wa nyūmba ya Jehova.” 52 Jehova ekuuga atīrī, “Matukū nīmagooka rīrīa ngaaherithia mīhianano yake, nao andū arīa agurarie kūu būrūri-inī ūcio guothe nīmagacaaya. 53 O na kūngītūka Babuloni gwītūgīrītie gūgakinya o matu-inī, na cīihithe ciakuo ikairigīrīwo na hinya mūno-rī, no ngaakūrehīthīria aniinani magūūkīrīre,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 54 “Mūgambo wa kīrīro nīūraiguo kūu Babuloni; nī mūgambo wa kūniinanwo ūraiguo kūu būrūri wa andū a Babuloni. 55 Jehova nīkāniina Babuloni; nīgakiria inegene rīu inene rīakuo. Makūmbī ma thū makaahūūyūka taarī mūrurumo wa maaī maingī. Mūrurumo wa mīgambo yao nīkaiguuagwo. 56 Mūniinanī nīagookīrīra Babuloni; njamba ciakuo irī hinya nīkaanyiitwo, namo mota mao moinangwo. Nī ūndū Jehova nī Mūrungu ūrīhanagīria; we akaarīhanīria biū. 57 Anene akuo, na andū arīa ogī, o na abarūthi akuo, o ūndū ūmwe na anene akuo, o na njamba ciakuo irī hinya, othe nīngatūma marīo nī njoohi; magaakoma nginya tene, na matiūkīre,” nīguo

Mūthamaki ekuuga, o we ūrīa rīīwa rīake arī Jehova Mwene-Hinya-Wothe. **58** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī: “Rūthingo rwa Babuloni rūrīa rwarii nīrūkang’āuranio biū, nacio iħingo ciakuo iria ndaaya na igūrū icinwo na mwaki; andū menogagia tūhū, naguo wira wa ndūrīrī no ngū cia gūcinwo na mwaki.”

59 Ħino nio ndūmīrīrī īrīa Jeremia aaheire Seraia mūrū wa Neria, mūrū wa Maaseia, o ūcio warī mūnene ūrīa mūrori wa maūndū ma nyūmba ya mūthamaki, rīīa aathiire Babuloni marī na Zedekia mūthamaki wa Juda mwaka-inī wa īna wa ūthamaki wake. **60** Jeremia nīandikite ibuku-inī rīa gīkūnjo īħoro wothe ūkonīi mwanangīko ūrīa ūgaakinyīrīa Babuloni: maūndū marīa mothe maandikītwo makonīi Babuloni. **61** Jeremia akīrra Seraia atīrī, “Wakinya Babuloni-rī, ūgaatigīrīa atī nīwathoma mohoro maya mothe wanīrīre. **62** Īcooke uuge atīrī, ‘Wee Jehova, nīugīte nīukumiina kūndū gūkū, nīgeetha gūtikanatūrwo nī mūndū, o na kana nyamū; gūgūtūura gūkirīte iħooru nginya tene.’ **63** Warīka gūthoma ibuku rīu rīa gīkūnjo-rī, ūriherere ihiga, ūrikie Rūūi rwa Farati. **64** Īcooke uuge atīrī, ‘Ūguo noguo Babuloni gūkaarikīra kūrīrē biū, na gūtigacooka kuumīra na igūrū, nī ūndū wa mwanangīko ūrīa ngaakūrehithīria. Nao andū akuo nīmakaagūa.’” Īħoro wa Jeremia ūkinyīte hau.

52 Zedekia aarī wa mīaka mīrongo ūrī na ūmwe rīīa aatuīkire mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu miāka ikūmi na ūmwe. Nyina eettagwo Hamutali mwarī wa Jeremia; nake oimīte Libina. **2** Nake agīika maūndū mooru maitho-inī ma Jehova, o ta ūrīa Jehoakimu eekīte. **3** Na nī ūndū wa marakara ma Jehova-rī, nīkō maūndū macio mothe meekīkire kūu Jerusalemu na Juda, na mūthia-inī akīmaingata mehere mbere yake. Na rīī, Zedekia akīremera mūthamaki wa Babuloni, akīaga gwathīka. **4** Nī ūndū ūcio mwaka-inī wa kenda wa ūthamaki wa Zedekia, mūthenya wa ikūmi wa mweri wa ikūmīrī, Nebukadinezarū mūthamaki wa Babuloni agīthīi kūħūrūna na Jerusalemu arī na ita rīake rīothe, nao makīamba hema nja ya itūūra rīu inene, na magīaka iħumbu cia tīri mīena yothe yarīo cia kūmateithia gūtharīkīra itūūra rīu. **5** Narīo itūūra rīu inene rīgīkara rīī irigicīrie nginya mwaka wa ikūmi na ūmwe wa ūthamaki wa Zedekia. **6** Na rīī, mūthenya wa kenda wa mweri wa kana, ng’aragu ikīneneha mūno kūu itūūra-inī, o nginya gūkiaga irio cia kūrīo

nī andū a būrūri ūcio. **7** Hīndī īyo rūthingo rwa itūūra rīu inene rūkīmomorwo, nacio mbūtū ciothe cia ita ikīūra. Moimire itūūra-inī ūtukū magereire kīhingo-inī kīrīa kīarī gatagatī ga thingo cierī hakuhī na mūgūnda wa mūthamaki, o na gūtūka andū a Babuloni nīmarigicīrie itūūra rīu inene rīothe. Nao makīūra merekeire Araba, **8** no mbūtū ya ita ya Babuloni īgīteng’era Mūthamaki Zedekia nginya ikīmūkinyīra werū-inī ūrīa mwaraganu wa Jeriko. Thigari ciake ciothe ikīamūrānīo nake ikīħurunjwo. **9** Nayo mbūtū ya ita ya Babuloni ikīnyiita Mūthamaki Zedekia. Makīmūtwara kūrī mūthamaki wa Babuloni ūrīa warī kūu Ribila, būrūri-inī wa Hamathu, na kūu nīkuo aamūtuīrīre ciira. **10** Mūthamaki wa Babuloni arī kūu Ribila nīoragithirie ariū a Zedekia o hau maitho-inī ma ithe wao; agīcōoka akiūragithia anene othe a Juda. **11** Niācookire agīkūrīthia Zedekia maitho, na akīmuoha na bīngū cia gīcango, akīmūtwara Babuloni, na kūu akīmūkīa njeera nginya mūthenya ūrīa aakuire. **12** Mūthenya wa ikūmi wa mweri wa ītano, mwaka-inī wa ikūmi na kenda wa gūthamaka kwa Nebukadinezarū mūthamaki wa Babuloni-rī, Nebuzaradani mūnene wa arangīri a mūthamaki wa Babuloni, ūrīa watungataga mūthamaki wa Babuloni, agīuka Jerusalemu, **13** agīcīna hekarū ya Jehova, na nyūmba ya ūthamaki, o na nyūmba ciothe cia Jerusalemu. Ningī agīcīna nyūmba o yothe yarī ya bata kuo. **14** Nayo mbūtū yothe ya ita ya Babuloni, ītongoretio nī mūnene ūcio wa arangīri a mūthamaki, ikīmomora thingo ciothe iria ciathiūrūrūkīrie Jerusalemu. **15** Nebuzaradani ūcio warī mūnene wa arangīri a mūthamaki nīatahire andū amwe arīa maarī athīni mūno, na andū arīa maatigaire kūu itūūra-inī rīu inene, hamwe na mabundi marīa mangī, o na andū arīa metwarīte o ene kūrī mūthamaki wa Babuloni. **16** No Nebuzaradani nīatigire andū amwe arīa maarī athīni mūno a būrūri ūcio kuo, nīguo marutage wira mīgūnda-inī ya mīthabibū na mīgūnda-inī ūrīa īngī. **17** Andū a Babuloni makiunanga itugī cia gīcango, na metha cia kūigīrīrō indo, na Karia karīa kaarī ga gīcango, iria ciarī thīnī wa hekarū ya Jehova, magīkuua gīcango kūu gōthe magīgītwara Babuloni. **18** Ningī magīkuua nyūngū, na icakūri, na magathī ma gūtinia ndaambī, na mbakūri cia kūminjaminjīria maaī, na thaani, o na indo ciothe cia gīcango iria ciahūthagīrō wīra-inī wa hekarū, magīthīi nacio. **19** Mūnene ūcio wa thigari cia mūthamaki nīakuire mbakūri iria nene,

na Nḡo, na mbakūri cia kūminjaminjiria maā, na nyūngū, na mīt̄ ya matawa, na thaani, o na mbakūri iria ciahūthaḡirwo na kūruta maruta ma kūnyuuo, iria ciothe ciathondeketwo na thahabu ūr̄ia therie kana betha. **20** Ḡicango kīr̄ia kīarutirwo ituḡ-in̄ icio cier̄, na Karia kau, na ndegwa iria ikūmi na iḡir̄ cia ḡicango iria ciar̄ rungu rwako, na metha, iria Mūthamaki Solomoni aathondekete cia hekar̄ ya Jehova, ḡitingāthimikire n̄i kūinḡha. **21** O gituḡ kīmwe ḡiacio kīar̄ kīa mīkono ikūmi na īnana kūraiha, na mīkono ikūmi na ūr̄i gūthiūrūrūka; na o kīmwe ḡiacio kīar̄ na ūtungu wa ciara inya, na kīar̄ na irima gatagat̄. **22** Kīongo ḡia ḡicango kīr̄ia kīar̄ hau gituḡ-iḡur̄, o kīmwe kīar̄ kīa mīkono ītano kūraiha, na ḡikagemio na rūgara rūr̄i na makomamanga ma ḡicango gūthiūrūrūkīria. Gituḡ kīu kīnḡ ḡia keer̄, kīr̄ na makomamanga makō nīkīahaanaine biū na kīu kīnḡ kīa mbere. **23** Na haar̄ na makomamanga mīrongo kenda na matandat̄ maacuuhīte mīena-in̄; makomamanga mothe mar̄ia maathiūrūrūkīrie iḡur̄ wa magemio macio ma rūgara maar̄i igana rīmwe. **24** Mūnene ūcio wa aranḡiri nīanyiitire Seraia mūthīnjīri-Ngai ūr̄ia mūnene, na Zefania mūthīnjīri-Ngai ūr̄ia wa keer̄ har̄i we, o na andū ar̄ia atat̄ maarangaḡira mūrango. **25** Har̄i andū ar̄ia maatigaire kūu itūura-in̄ inene, akīnyiita mūnene ūr̄ia warūgamīrīire andū a mbaara, na akīnyiita andū mūgwanja ar̄ia maataaraga mūthamaki. Ninḡ akīnyiita karani ūr̄ia mūnene, ūr̄ia wandīkithagia andū a gūthīi ita a būrūri ūcio, na andū ake mīrongo ītandat̄ ar̄ia maakorirwo itūura-in̄ rū inene. **26** Nebuzaradani ūcio mūnene wa aranḡiri akīmakuua othe, akīmatwar̄ra mūthamaki wa Babuloni kūu Ribila. **27** Kūu Ribila, būrūri-in̄ wa Hamathu, nīkuo mūthamaki ūcio wa Babuloni aamoragithīrie. Nī ūndū ūcio andū a Juda magītahwo, magītwarwo būrūri ūnḡ, makīrutwo būrūri wao. **28** Ūyū nīguo mūgiana wa andū ar̄ia Nebukadinezaru aatahire akīmatwara būrūri ūnḡ: mwaka-in̄ wa mūgwanja aatahire Ayahudi 3,023; **29** naguo mwaka wa ikūmi na īnana wa ūthamaki wa Nebukadinezaru, agītaha andū 832 kuuma Jerusalemu; **30** o naguo mwaka-in̄ wake wa mīrongo ūr̄i na ītat̄, agītaha Ayahudi 745 magītwarwo būrūri ūnḡ nī Nebuzaradani ūcio mwathi wa aranḡiri a mūthamaki. Andū acio othe maar̄i 4,600. **31** Na gūgikinya atīr̄, mwaka-in̄ wa mīrongo ītat̄ na mūgwanja kuuma ūr̄ia Jekonia, mūthamaki wa Juda, aatwarirwo būrūri ūnḡ, mwaka-

in̄ ūr̄ia Evili-Merodaki aatuīkire mūthamaki wa Babuloni-ři, nīhorithirie Jekonia mūthamaki wa Juda, akīmūrekereria oime njeera mūthenya wa mīrongo ūr̄i na ītano wa mweri wa ikūmi na ūr̄i. **32** Nīamwarīirie na ūhooreri, na akīmūhe ḡiti ḡia kūmūtūgīria gūkīra athamaki acio anḡi maar̄i nao kūu Babuloni. **33** Nī ūndū ūcio Jekonia akīruta nguo ciake cia njeera, na agītūrūa arīianaḡira irio na mūthamaki matukū mothe mar̄ia aatūrūire muoyo. **34** Mūthamaki ūcio wa Babuloni nīaheaga Jekonia indo cia kūmūteithia o mūthenya matukū mothe mar̄ia aatūrūire muoyo, nginya mūthenya ūr̄ia aakuire.

Macakaya

1 Hí! Kaĩ itūura rīu inene nīrīkarīte rītiganīrio, o rīu rīratūire rīiyūrīte andū-í! Kaĩ rīkūhaana o ta mūtumia wa ndigwa, ûcio ūraarī mūnene gatagatī ka ndūrīrī-í! O we ūratūire arī mūthamaki-mündū-wa-njāng'ongo-inī cia būrūri-rī, rīu atuikīte ngombo. **2** Utukū araaraaga akīrīra na ruo, maithori makanyūrūrūkīra makai-inī make. Arīa othe marendanīte nake-rī, hatirī o na ûmwe wa kūmūhooreria. Arata ake othe nīmamūkunyanīre; othe matuikīte thū ciake. **3** Thuutha wa thīina na mawīra maritū, Juda nīatwarītwo ithaamīrio. Atūuraga gatagatī ka ndūrīrī; agakīaga handū ha kūhurūka. Arīa othe mamūingatithagia nīmamūkinyīrīre arī hatika-inī ciake. **4** Njīra cia gūthīi Zayuni no macakaya, nī ûndū gūtirī andū mookaga ciathī ciake iria njathane. Matoonyero make mothe makirīte ihooru, athīnjīri-Ngai ake no gūcaaya maracaaya, airītu ake no kūgirika, nake arī na ruo rūnene. **5** Amuku ake matuikīte nīo mamwathaga; thū ciake nīcio igaaciire. Jehova nīamūrehithīrīre kīeha nī ûndū wa mehia make maingī. Ciana ciake itahītwo igatwarwo būrūri ûngī, igatuika mīgwate ya thū. **6** Mwarī wa Zayuni nīehereirwo nī riiri wake. Anene ake mahaanīte ta thwariga ciagīte ûrīthio; moorīte matarī na hinya, moimītwo thuutha nī arīa mamaingatithītie. **7** Matukū-inī ma thīina na kūrūrūra gwake-rī, Jerusalemu aririkanaga igīna ciithe iria ciarī ciake matukū ma tene. Rīfīa andū ake maagūire moko-inī ma thū-rī, gūtiarī mündū o na ûmwe wa kūmūteithia. Thū ciake ikīmūrora, igīthekerera mwanangīko wake. **8** Jerusalemu nīehītie mūno, na nī ûndū ûcio akanyiitwo nī thaahu. Arīa othe maamūtīte-rī, rīu nīmamūnyararīte, nī ûndū nīmonete njaga yake; we mwene no gūcaaya aracaaya, na akamahutatīra. **9** Giko gīake nīkinyiitite nguo ciake; nake ndaigana gwicūurania mūtūrīre wake wa thuutha. Kūgūa gwake kwarī gwa kūmakania; gūtiarī mündū o na ûmwe wa kūmūhooreria. "Wee Jehova, ta kīone mathīna makwa, nīgūkorwo thū yakwa nīhootanīte." **10** Thū iyo nīyegwatiire igīna-inī ciake ciithe; nake akītonera ndūrīrī iria itooi Ngai igītoonya handū harīa hake haamūre: o arīa wee wathanīte matikanatoonye kīungano-inī gīaku. **11** Andū ake othe nīgūcaaya maracaaya magīetha gīa kūrīa; magagīkūurania igīna ciao na irio nīguo matūure muoyo. "Wee Jehova, ta cūrania wone, nīgūkorwo

ndī mūmeneku." **12** "Atīrīrī, inyuī mūrahītūka, anga mūkuona ûndū ûyū ta ûtamūkonii? Ta rorai muone. Nī kūrī thīna ûiganaine na thīna ûyū wakwa, thīna ūrīa njigīrīrwo, o ûcio Jehova aandehithīrīre mūthenya wa marakara make mahī? **13** "We aandūmīire mwaki uumite igūrū, akīükürükia, ugītoonya nginya mahīndī-inī makwa. Aambilire magūrū makwa wabu wa kūmatega, akīhūndūra. Nake agītūma nyiitwo nī ihooru, ngīkīringīka mūthenya wothe. **14** "Mehia makwa mohanītio, magatuika icooki. Moko make mamogothanītie hamwe. Magagīkīrwo ngingo-inī yakwa, nake Mwathani agakīnniina hinya. Akaaneana moko-inī ma arīa itangīhota gwītiiria. **15** "Mwathani nīarege te njamba ciithe cia ita iria ndī nacio, akanjītīra ita nīguo rīnjūkīrīre, rīmemende aanake akwa. Kihihīro-inī gīake kīa ndibei-rī, Mwathani nīarangīrīrīrie Mwarī Gathirange wa Juda. **16** "Maundū macio nīmo maratūma ndīre, namo maitho makwa makanyūrūrūkia maithori. Gūtirī mündū ūrī hakuhī wa kūmūhooreria, gūtirī mündū wa kūnyūmīrīria ngoro. Ciana ciakwa ituikīte cia kūnyamarīka tondū thū nīyo ihooranīte." **17** Zayuni atambūrūkītie moko, no gūtirī mündū wa kūmūhooreria. Jehova nīathanīte ûhoro wa Jakubu atī arīa mariganītie nake matuīke thū ciake; Jerusalemu nīatuikīte kindū kīrī thaahu gatagatī-inī kao. **18** "Jehova nī mūthingu, no rīrī, nīndaremeire watho wake. Thikīrīrīai, inyuī andū othe, na mūrore gūthīnīka gwakwa. Aanake akwa na airītu akwa nīmatahītwo magatwarwo thī ng'eni. **19** "Ndaatūmanīire arīa twarī ngwatanīro, no-o makīngunyanīra. Athīnjīri-Ngai akwa, na athuuri akwa marakuīrīire itūura-inī rīu inene, o magīcaragia irio cia kūmatūuria muoyo. **20** "Wee Jehova, ta rora wone ūrīa ndī hatika-inī! Nīndīratangīka thīinī wakwa, na ngathīnīka thīinī wa ngoro yakwa, nī ûndū ngoretwo ndī mūremi mūno. Na kūu nja, hiū cia njora nīrooraga andū, nakuo thīinī no gīkuū kūrī. **21** "Andū nīmaiguīte mūcaayo wakwa, no gūtirī mündū o na ûmwe wa kūmūhooreria. Thū ciakwa ciithe nīciguīte ûhoro wa hatika ciakwa, nacio igakena nī ûndū wa ûguo wīkīte. Nawe gīkinyie mūthenya ūrīa wanīrīre nīguo nao mahaane ta niī. **22** "Waganu wao wothe nīfīgīkye mbere yaku, nawe ûmeke o ta ūrīa ûnjīkīte nī ûndū wa mehia makwa mothe. Mīcaayo yakwa nī mīngī, nayo ngoro yakwa nīringīkīte."

2 Hí! Kaĩ Mwathani nīakīhumbrīrīte Mwarī wa Zayuni na itu rīa marakara make-í! Nītatungumanītie riiri

wa Israeli, akaūharürükia kuuma igūrū nginya thī; ndaaririkanire gaturwa ka magūrū make, mūthenya ūrīa aarakarire. 2 Mwathani-rī, nīameretie itūrō ciothe cia Jakubu atarī na tha; nīamomorete cīihitho iria nūmu cia Mwarī wa Juda arī na marakara. Niagüithitie ūthamaki wa Mwarī wa Juda, na akagüithia anene ake, akamaconorithia. 3 Rūhīa rwa Israeli ruothe arūrenete arī na marakara mahiū. Nieheretie guoko gwake kwa ūrīo, gūkameeherera o rīrīa thū ciamakuhīrīria. Nīgūcina acinīte Jakubu ta mwaki ūkūrīmbūka, ūrīa ūcinaga kīrīa gīothe kīrī hakuhī naguo. 4 Agetete ūta wake o ta thū; guoko gwake kwa ūrīo nī kwīhaarīrie. Arīa othe maatūire makenagia maitho-rī, amooragite o ta marī thū; hema ya Mwarī wa Zayuni amītīrīrie mang'ūrī make mahaana ta mwaki. 5 Mwathani-rī, atuikīte ta thū; nīameretie Israeli. Nīameretie nyūmba ciake ciothe cia ūthamaki, na akaananga cīihitho ciake iria nūmu. Nīainghīrīrie Mwarī wa Juda gūcakaya na kūgīrika. 6 Nīonūhīte gūkaro gīake ta mūgūnda; nīanangīte handū hake ha gūtūngānīrīwo. Jehova nīatūmīte Zayuni ariganīrīwo nī ciathī ciake iria njathane, o hamwe na Thabatū ciake; nī ūndū wa marakara make mahiū-rī, akanyarara mūthamaki, o hamwe na mūthīnjīri-Ngai. 7 Mwathani nīaregete kīgongona gīake, na agatiganīria handū hake harīa haamūre. Nīaneanīte thingo cia nyūmba ciake cia ūthamaki kūrī thū; iraanīrīra irī thīinī wa nyūmba ya Jehova, o taarī mūthenya wa gīathī kīrīa gīathane. 8 Jehova nīatūire itua rīa kūmomora rūthingo rūrīa rūthiūrūkūrīrie Mwarī wa Zayuni. Nīatambūrūkīrie rūrigi rwa gūthima, na ndaagirīrie guoko gwake gūtīge kūrwananga. Nīatūmīre njirigo na thingo icakaye; o cierī igītūika cia kwanangīka. 9 Iingo ciakuo nīhorokeire na thī; mīgīko yacio nīamiunangīte, akamīananga. Mūthamaki na anene akuo nīmatahītwo magatwarwo ndūrīrī-inī, watho rīu ndūrutanagwo, na anabii akuo nīmatigire kuona cioneke ciūmīte kūrī Jehova. 10 Athuuri a kūu kwa Mwarī wa Zayuni maikarīte thī makirīte ki; nao nīmehurīrīrie rūkūngū mītwe, na makehumba nguo cia makūnia. Airītu a Jerusalemu mainamīrīrīrie maturumithītie mītwe yao thī. 11 Maitho makwa nīmaroora nī kūrīra, ngatangīka thīinī wakwa, naguo roho wakwa nīūtūrūrīrīwo thī nī ūndū wa andū akwa kwanangwo, nīgūkorwo twana na tūkenge tūraringīkīra njīra-inī cia itūūra rīrīa inene. 12 Tūrooria manyina

atīrī, "Irio na ndibei irī ha?" o tūkīringīkaga ta andū matihihīrīo njīra-inī cia itūūra rīrīa inene, o mīoyo yatuo igīthiragīra moko-inī ma manyina. 13 Ingīkiuga atīa nī ūndū waku? Ingīkūgerekania nakī, wee Mwarī ūyū wa Jerusalemu? Ingīkūhaanania nakī, nīguo nūghīoorerie, wee Mwarī ūyū Gathirange wa Zayuni? Kīronda gīaku kīrikīte o ta iria. Nūū ūngīhota gūkūhonīa? 14 Cioneke iria anabii aku moonaga ciarī cia tūhū na cia maheeni; matiigana kūmūguūrīria mehia manyu nīguo magirīrīrie gūtahwo kwanyu. Ndūmīrīri iria maamūheire ciarī cia maheeni, na cia kūmūhītīthia. 15 Ehītūkīri othe mahūrīraga hī; mathekaga makīnainagīria Mwarī ūyū wa Jerusalemu mītwe, makīūragia atīrī: "lī rīrī nīrīo itūūra inene rīrīa rīetagwo ūthaka ūrīa mūkīnyanīru biū, na rīgeetwo gīkeno gīa thī yothe?" 16 Thū ciaku ciothe ciathamagia tūnua igūkūrīre; igūthekagīrīra na ikahagarania magego, ikoiga atīrī, "Ithūi nītūmūmeretie. Ūyū nīguo mūthenya ūrīa tūtūire twetereire, na rīu nītūwonete." 17 Jehova nīarīkitie gwīka ūrīa aathugundīte; we nīahingītīte kiugo gīake, kīrīa aathanire o matukū ma tene. Akūng'aūranītīte ategūkūiguūra tha, atūmīte thū igūkenerere, rūhīa rwa amuku aku nīruo atūgīrītīte. 18 Ngoro cia andū nīirakāira Mwathani. Atīrīrī, wee rūthingo rūrū rwa Mwarī wa Zayuni, reke maithori maku manyūrūrūke ta rūūrī mūthenya na ūtukū; ndūkahurūke, kana ūreke maitho maku mahurūke. 19 Arahūka, ūkayūrūrūke ūtukū, rīrīa ūrangīri wa ūtukū wambagīrīria; itūrūraga ngoro yaku ta maaī mbere ya Mwathani. Ambararia moko maku na igūrū kūrī we nī ūndū wa mīoyo ya ciana ciaku, o icio iraringīka nī ng'aragu magomano-inī ma njīra ciothe. 20 "Wee Jehova, ta rora, na ūtūuranie: Nūū ūngī wee ūrī weka ūguo? Andū-a-nja nīmagīrīrīwo nī kūrīa maciaro mao, o ciana iria marerete? Mūthīnjīri-Ngai na mūnabii nīmagīrīre kūrūragagīrīwo handū-harīa-haamūre ha Mwathani? 21 "Andū ethī o na arīa akūrū makomete hamwe rūkūngū-inī rwa njīra, aanake akwa na airītu moragītīwo na rūhiū rwa njora. Ūmoragīte mūthenya ūrīa ūrakarīte; ūmoragīte ūtekūmaiguūra tha. 22 "O ta ūrīa wītanaga mūthenya wa gīathī-rī, noguo ūnjītīire maūndū ma kūnguoyohia, makandigiicīria mīena yothe o taarī mūthenya wa gīathī. Mūthenya wa marakara ma Jehova-rī, gūtīrī mūndū o na ūmwe wahonokire kana agītigara; arīa ndarūmbūrīrie na ngīrera-rī, thū yakwa mīmanangīte."

3 Niī ndī mündū wonete thīna nī ūndū wa kūhūrwo na rūthanju rwa mang'ūrī make. **2** Andwarīte akangereria nduma-inī handū ha ūtheri-inī; **3** ti-itherū, atūmīte guoko gwake kūnjūkīrīre rīngī na rīngī, mūthenya wothe. **4** Nīatūmīte nyama cia mwīrī wakwa na gikonde kiaguo ihinyare, na akoinanga mahīndī makwa. **5** Nīandigiicīirie, na agaathiūrūkīria na marūrū, na thīna. **6** Atūmīte ndūrē nduma-inī o ta andū arīa maakuire tene. **7** Nīanjirigīire na rūthingo nīguo ndikae kūūra; mīnyororo yakwa nīamīritūhītie mūno. **8** O na rīrīa ndetana kana ndakaya ngīenda ūteithio-rī, nī kūhingīrīria ahingagīrīria mahooya makwa. **9** Nīahingīte njīra yakwa na mahiga maicūhie; atūmīte tūcīra twakwa tuogome. **10** Kūrī niī aatuīkīte o ta nduba rīrīa yoheirie, kana ta mūrūthi rīrīa wīhīthīte, **11** akīngururia kuuma gacīra-inī, akīndambuuura, akīndiganīria itarī na ūteithio. **12** Ageetete ūta wake, akangereka, ndūike cabaa ya kūrathagwo nī mīgūi yake. **13** Nīatheecire ngora yakwa na mīgūi kuuma thiaka-inī wake. **14** Ngītūika wa gūthekagīrīrwo nī andū akwa othe; maanyūrūragia na rwīmbo mūthenya wothe. **15** Anjiyūrītie maundū marūrū, na akaahūūnia na maaī ma nyongo. **16** Nīang'ethūrangīte magego makwa na kagoto; anangīrīrie rūkūngū-inī. **17** Nīnjagīthītio thayū; nīndiganiirwo ūgaacīru nī kī. **18** Nī ūndū ūcio nguuga atīrī, "Riiri wakwa nīūthīrīte, o hamwe na maundū marīa mothe ndūire njīrīgīrīre kuuma kūrī Jehova." **19** Nīngūririkana thīna wakwa, na kūrūūra gwakwa, na ngaririkana maundū marūrū, o na maaī ma nyongo. **20** Ngoro yakwa no ūraririkana maundū macio, nayo ikaringīka thīnī wakwa. **21** O na gūtarī ūguo nīndirikanaga ūndū ūyū, na tondū wa ūguo ngagīa na kīrīgīrīro: **22** Tondū wa wendo mūnene wa Jehova, nīkīo tūtāniinītwo biū, nīgūkorwo tha ciakte itīrī hīndī ithiraga. **23** Tha ciaku ikoragwo irī njerū rūciinī o rūciinī, wīhokeku waku nī mūnene mūno. **24** Ngoro yakwa yugaga atīrī, "Jehova nīwe igai rīakwa; tondū ūcio nīwe ndīrīetagīrīra." **25** Jehova nī mwega kūrī arīa mamwīhokaga, kūrī ngoro īyo ūmūrongoragia; **26** nī wega mündū gweterera ūhonokio wa Jehova o akirīte. **27** Nī wega mündū gūkuua icooki hīndī ūrīa arī mūnini. **28** Nīaikare arī wiki akirīte, nīgūkorwo nī Jehova ūmūigīrīre rīo. **29** Nīaturumithie ūthīu wake rūkūngū-inī, no gūkorwo aahota kūgīa na kīrīgīrīro. **30** Nierekererie rūthīa kūrī mündū ūrīa ūkūmūgūtha, na aiyūrwo

nī thoni. **31** Nīgūkorwo Jehova ndateanagīria andū nginya tene. **32** O na gūtuīka nīarehaga kīeha-rī, we nīaiguagīra tha, nīgūkorwo wendo ūcio wake ūtathiraga nī mūnene mūno. **33** Nīgūkorwo ndarehagīra andū mīnyamaro, kana akarehere ciana cia andū kīeha akiedaga. **34** Rīrīa andū a būrūri arīa othe mohetwo maarangīrīrio na makinya-rī, **35** rīrīa mündū aagithio kīhoto gīake mbere ya ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno-rī, **36** o na rīrīa mündū atūrwo ciira hatarī kīhoto-rī, gīthī Mwathani ndonaga maundū macio? **37** Nūū ūngīaria na atūme ūndū ūcio ūhīnge, Mwathani ataathanīte gūtuīke ūguo? **38** Gīthī kanua-inī ka ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno tiho hoimaga maundū mooru, na hakoima maundū mega? **39** Mündū o wothe ūrī muoyo-rī, atetaga nīkī rīrīa ekūherithio nī ūndū wa mehia make? **40** Nītūthūhūrīe-i mīthīire iitū na tūmūtūrie, tūcokerere Jehova. **41** Nītwambararie ngoro ciitū na moko maitū na igūrū kūrī Mūrungu ūrīa ūrī igūrū, tuuge atīrī: **42** "Ithū-rī, nītwīhītie na tūgakūremera, wee nawe ūkaaga gūtūrekera. **43** "Wee wīhumbīrīte na marakara, ūgatūngatīthīa; ūtāganīte ūtekūguanīra tha. **44** Wee wīhumbīrīte na itu nīgeetha gūtīkagīe na ihooya ūngūkīnīyīra. **45** Wee ūtūmīte ūtūrīke ta gīko, na ta mahuti gatagatī ka ndūrīrī. **46** "Thū ciitū ciotē itwāthamīrīrie tūnua itūkīrīre. **47** Nītūkorereirwo nī kīmako kīnene, na tūkenjerwo marima, tūgakorwo nī ūniinani, na mwanangīko." **48** Maitho makwa maranyūrūrkīa tūrūū twa maithori nī ūndū andū akwa nīmanangītō. **49** Maitho makwa maranyūrūrkīa maithori mategūtīgīthīria, magaikara o makīnyūrūrkīa, **50** nginya rīrīa Jehova agaacūthīrīria arī igūrū oone. **51** Maundū marīa ndīrona nīmaranjīguithīa kīeha ngoro, tondū wa andū-a-nja othe a itūrīa ūakwa inene. **52** Andū arīa maatuīkīte thū ciakwa hatarī gītūmi nīo maanguīmaga ta nyoni. **53** Maanjikirie irima makienda kūnjūrīga, na makīnhūūra na mahiga; **54** ndaahubanīrīo nī maaī maingī, magīkūrūrkīa igūrū ūrīa mūtwe wakwa, na nīi ngīciiria ndī hakuhī kūniinwo. **55** Ngīkaīra ūtīwa ūakwa Wee Jehova, ndī kūu irima-inī ūrī iriku. **56** Na we ūkīigua itaithana ūakwa, ngīkwīra atīrī, "Tīga kūhīngā matū maku ngīgūkaīra ūndeithīe." **57** Nawe ūkīnguhīrīria rīrīa ndagūkaīre, ūkīnjīrīa atīrī, "Tīga gwītīgīra." **58** Wee Mwathani-rī, nīwe wanjiirīrīre; nawe ūgīgūkūūra muoyo wakwa. **59** Wee Jehova, nīwonete ūrī ūrīa njīkītō. Tua ciira wakwa arī we! **60** Wee nīwonete kwīrhīrīria

kwoa guothe, o na mathugunda mao mothe ma künjükíríra. **61** Wee Jehova-rí, níüiguítē irumi iria manumítē nacio, o na mathugunda mao mothe ma künjükíríra: **62** maündü maría thū ciakwa ciaragia na mihéehü ikíng'ung'uanaga injükíríre müthenya wothe. **63** Ta kímarore! Magíikara thí kana magíükíra, maanyürürágia na nyímbo ciao. **64** Wee Jehova-rí, marihe küringana na üría mekíte, küringana na wíra wa moko mao. **65** Ümia ngoro ciao, nakio kírumi giáku kiroikara nao! **66** Maingatithie ürí na marakara, na ümamiine mathire güük mühuro wa igúrú ría Jehova.

4 Hī! Kaī thahabu īyo nīthirīte ūkengu wayo-ī, thahabu īrīa therie kaī īrī gūthita-īl Tūhiga twa goro tūrīa twamūre nītūhurunjītwo magomano-inī ma njīra ciothe. 2 Ariū a Zayuni arīa me bata, arīa rīmwe mangīaringithanirio na thogora wa thahabu, kaī rīu moonagwo ta nyūngū cia riūmba-ī, o ta wīra wa moko ma mūmbi! 3 O na mbwe nīciongithagia ciana ciacio, no andū akwa matuīkīte andū matarī tha, o ta nyaga cia werū-inī. 4 Rūrīmī rwa gakenge rūnyiitanīte na karakara nī ūndū wa kūnyoota; twana tūhooyaga irio, no gūtīrī mūndū ūtūheaga. 5 Andū arīa rīmwe maarīaga irio njega, rīu maikaraga njīra-inī mekonotete, arīa maarerirwo makīhumbagwo nguo cia rangi wa ndathī-rī, rīu makomaga ciara-inī cia mūhu. 6 Iherithia rīa andū akwa nī inene gūkīra rīa itūura rīa Sodomu, rīrīa rīangā aūranirio o rīmwe, gūtarī guoko kwarīteithirie. 7 Anene akuo maatherete gūkīra tharunji, na makeerūha gūkīra iria, maarī atune mīrī gūkīra ruru īrīa ndune, magakīhaana ta kahiga ka goro karīa getagwo yakuti. 8 No rīu mairīte o na gūkīra mbiro; matikūrīkanaga marī njīra-inī. Ikonde cia mīrī yao ciūmanīriire na mahīndī; ciumīte o ta rūthanju. 9 Kaba arīa mooragagwo na rūhiū rwa njora, kūrī arīa makuuaga nī ng'aragu; matooragio nīkūhūta, makamoca nī ūndū wa kwaga irio cia kuuma mūgūnda. 10 Moko ma andū-a-nja arīa marī tha nīmarugire ciana ciao ene, igūtūka irio ciao hīndī īyo andū akwa manangirwo. 11 Jehova nīarekereirie mang'ūrī make biū; aitūrūrīte marakara make mahīu. Nīakītie mwaki kūu Zayuni ūrīa ūcinīte mīthingi yakuo. 12 Athamaki a thī matingīetikirie, o na kana kīrīndī o na kīmwe gīa gūkū thī, atī thū na amuku nīmangīahotire gūtoonya ihingo cia Jerusalemu. 13 No ūndū ūcio welikire nī ūndū wa mehia ma anabii akuo, na mawaganu ma athīnjīri-Ngai akuo arīa manaita thakame ya andū arīa athingu kūu thīinī. 14 Rīu

maturuura ga njira-ini ta andu atumumu. Mathaahtio nii thakame uu ati gütirri mündu o na ümwë üngigeria kühutia nguo ciao. 15 Andu mamakayigirria, makoiga atiri, "Thii! nakuu! Muri na thaahu! Thii! Thii! Mütigatuhutie!" Ningi moora na maatuika orüüri, makeerwo atiri kuu ndürirri-ini, "Matingikara gükü rингi." 16 Jehova we mwene niwe ümahurunjite; niatigite kumarumbuiya. Athinjiri-Ngai matiheagwo gitto, o na makarega gütuga athuuri. 17 Makiria ma üguo-ri, maitho maitu nümathirire hiinya, o tucüthirriire üteithio üria tütoonire; kuuma miثiriringo iitü iria märaihu-ri, twetereire rürirri rütangahotire gütuhonokia. 18 Andu maatücemaga ikinya gwa ikinya, ni ündu ücio tütingiathirriire njira-ini ciitü. Ithiriro riitü rügikuhirria, namo matukü maitu maar matare, nügukorwo ithiriro riitü nürikinyiye. 19 Andu aria matüingatithie-ri, maar na ihenya gükira nderi iri riera-ini; maatühanyükagiria irima-ini, na magatuoheria weru-ini. 20 Mündu üria mütitirrie maguta ni Jehova, o we üria waru ta mihümü iitü-ri, niagwatirio ni mitego yao. Tweciiragia ati türri kifiruru-ini gäake-ri, no tüture gatagati ka ndürirri. 21 Kena na ücanjamuke, wee Mwaru wa Edomu, o wee ütüuraga bürüri wa Uzu. No riru, o nawe gäkombe gäkñi nügagukora; ügaakinyuira ürrio, na ürutwo nguo, ütigwo njaga. 22 Wee Mwaru wa Zayuni-ri, iherithia riaku nürigathira; ndakoongererera ihinda riaku ria gükara üri mütahe. No wee, Mwaru wa Edomu-ri, nügaguküherithirria mehia maku na aguürie waganu waku.

5 Wee Jehova-rī, ririkana maündū marīa matūkorete;
ta rora wone gūconoka gwitū. **2** Igai riitū
nīrīneanītwo kūrī ageni, nayo mīciī iitū īgakīneanwo
kūrī andū a kūngī. **3** Nītūtuikīte ciana cia ngoriai na
ciana itarī na maithe, nao manyina maitū magatuika ta
atumia a ndigwa. **4** Maaī marīa tūnyuuaga no tūgūrire;
o na ngū nīkūgūra tūragūra. **5** Arīa matūingatithagia
marī o magūrū-inī maitū; nītūnogete, na tūkaaga
ūhurūko. **6** Twīneanīte kūrī andū a Misiri na a
Ashuri nīgeetha tuone irio cia gütūigana. **7** Maithe
maitū nīmehirie na rīu matirī ho, na ithuī nī ithuī
tūraherithio handū hao. **8** Ngombo nīcio itwathaga,
na gütirī mūndū wa gütūteithūra kuuma moko-inī
ma cio. **9** Tuonaga irio na ūndū wa gütwarīrīria
mīyo iitū ūgwati-inī, nī ūndū wa rūhiū rwa njora
rūriā rūriā werū-inī. **10** Gīconde giitū kīhiūhīte o

ta riiko rīa kūruga mīgate, tūkainaina nī ūndū wa kūhūūta. **11** Andū-a-nja nīmanyiitīwo na hinya gūkū Zayuni, nao airītu gathirange makanyiitīwo na hinya matūūra-inī ma Juda. **12** Anene akuo nī macuurītio na moko mao; athuuri nao matiheagwo gītīo. **13** Aanake marutithagio wīra wa hinya ithīi-imī; tūmwana natuo tūtūgūugaga nīgūkuuithio mīrigo ya ngū. **14** Athuuri nīmatigīte gūikara kīhingo-inī gīa itūūra inene; aanake nao nīmatigīte kūina nyīmbo ciao. **15** Ngoro ciitū nīthirīte gīkeno; ndūrūhī ciitū igarūrkīte igatuūka macakaya. **16** Thūmbī ya ūnene nīgwīte, īgatuumma mūtwe, kaī tūrī na haaro-ī, nīgūkorwo nītwīhītie! **17** Tondū ūcio ngoro ciitū nīringīkīte; na tondū wa maūndū macio maitho maitū makaira, **18** tondū wa Kīrima gīa Zayuni, kīria gīkirīte ihooru, nacio mbwe rīu nīkuo iceeraga. **19** Wee Jehova-rī, wathanaga nginya tene; gītī gīaku kīa ūnene gītūūraga kuuma njiarwa nginya njiarwa. **20** Ūriganagīrwo nī ithuī hīndī ciothe nīkī? Ūtūtiganīirie hīndī ndaaya ūguo nīkī? **21** Wee Jehova-rī, tūcookererie harīwe, nīguo tūhote gūgūcookerera; erūhia matukū maitū macooke o ta ūrīa matariī tene, **22** tiga ūkorirwo nītūregeete biū, ūgagītūrakarīra o mūno makīria.

Ezekiel

1 Mwaka-inī wa mīrongo ītatū, mūthenya wa gatano wa mweri wa kana, hīndī ūrīa ndaarī hūgūrūrūnī cia Rūtī rwa Kebari tūrī hamwe na andū arīa maatahiitwo magatwarwo kuo, igūrū nīriahengūkire, na nīi ngīona cioneiki cia Ngai. **2** Mūthenya wa gatano wa mweri ūcio, naguo nīguo mwaka wa ītano kuuma Mūthamaki Jehoiakini athaamio, **3** kiugo kīa Jehova nīgīakinyūrīire Ezekiel ūrīa mūthīnjīri-Ngai, mūrū wa Buzi, kūu hūgūrūrūnī cia Rūtī rwa Kebari, o kūu būrūri wa Babuloni. Nakuo guoko kwa Jehova kwarī igūrū rīake. **4** Ngīcūthīrīria ngīona rūhuho rwa kīuhūkanio rūgūka ruumīte na mwena wa gathigathini, naruo rwarī itu inene rīrī na rūheni rūkūhenūka narō rīarigicīrio nī ūtheri mūcangararu. Gatagatī ka mwaki ūcio haahaanaga ta kīgera kīraakanā, **5** na thīinī wa mwaki ūcio nī haarī kīndū kīahaanaga ciūmbe inya irī muoyo, nacio cionekaza irī na mūhianīre wa mūndū, **6** na o kīmwe gīacio kīarī na mothiū mana na mathagu mana. **7** Magūrū ma cio maarī marūngarū; namo makinya ma cio maatariī ta ma gacaū, na maakengaga ta gīcango gīkumuthe. **8** Rungu rwa mathagu ma cio, mīena īna yacio, ciarī na moko ma mūndū. Ciothe inya ciarī na mothiū na mathagu, **9** namo mathagu ma cio, nīmahutanītie. O kīmwe gīa cio gīathīiaga kīerekeire o mbere; itiehūgūraga igīthīi. **10** Mothiū ma cio maatariī ta ūtū: O kīmwe gīa cio inya kīarī na ūthīi wa mūndū, na mwena wa ūrīo o kīmwe kīarī na ūthīi wa mūrūūthi, naguo mwena wa ūmotho kīarī na ūthīi wa ndegwa; o na ningī, o kīmwe gīa cio kīarī na ūthīi wa nderi. **11** Úguo nīguo mothiū ma cio maatariī. Mathagu ma cio maatambūrūkītio na igūrū; o kīmwe kīarī na mathagu meerī, o ithagu rīhutanītie na ithagu rīa kīumbe kīria kīngī mīena yeerī, namo mathagu meerī makahumbīra mwīrī wakīo. **12** O kīmwe gīa cio gīathīiaga kīrūngūrīirīe o mbere. O kīria guothe Roho aacieerekagīria, no kuo ciathīiaga itekwīhūgūra. **13** Ciūmbe icio irī muoyo cionagwo ihaana ta makara megwakana mwaki kana ta imūrī. Mwaki ūcio wathīiaga thuutha na mbere gatagatī-inī ga ciūmbe icio; warī mūcangararu, na rūheni rwahenūkaga kuuma harī guo. **14** Ciūmbe icio ciaguthūkaga na thuutha na ikaguthūka na mbere ta ūria rūheni rūhenūkaga. **15** Rīria ndacūthīrīirīe ciūmbe icio irī muoyo, nīndonire harī na kūgūrū kwa

ngaari gūkinyīte thī kūrī mwena-inī wa o kīumbe kīu kīrī na mothiū mana. **16** Naguo mūhianīre na mūthondekere wa magūrū macio ma ngaari warī ta ūtū: Maahenagia ta thumarati, na mothe mana nīmahaanaine. O kūmwe kuonekaga gūthondeketwo ta kūgūrū kwa ngaari, gūtoonyetio gatagatī ga kūgūrū kūrīa kūngī. **17** Namo magīthīi maathīiaga na mwena o wothe wa ūyo īna kūrīa ciūmbe icio cierekeirie ūthīi; magūrū macio ma ngaari matiagarūrūkaga rīrīa ciūmbe icio igūthīi. **18** Mībara ya mo yarī mīraihi na igūrū na yarī ya kūmakania, nayo mībara ūyo yothe īna yaiyūrīte maitho mīena yothe. **19** Hīndī ūrīa ciūmbe icio irī muoyo ciathīi, magūrū macio maarī mwena-inī wacio magathīi; na rīrīa ciūmbe icio irī muoyo ciambata na igūrū ciūmīte thī, magūrū macio o namo makaambata. **20** O kūrīa guothe Roho aacierekagīria, nokuo ciathīiaga, namo magūrū macio magookīra magatwarana nacio, tondū roho wa ciūmbe icio irī muoyo warī ūthīi wa magūrū macio. **21** Hīndī ūrīa ciūmbe icio ciathīi, o namo magūrū ma cio magathīi; rīrīa ciūmbe icio ciarūgama, o namo makarūgama; na rīrīa ciūmbe icio ciambata na igūrū ciūmīte thī, magūrū macio makambatania nacio, tondū roho wa ciūmbe icio irī muoyo warī ūthīi wa magūrū macio. **22** Igūrū rīa mītwe ya ciūmbe icio irī muoyo nī haarī kīndū kīaraganu kīahaanaga ta warī wakengaga ta mbarabu, na warī wa kūmakania. **23** Rungu rwa warī ūcio, mathagu ma cio maatambūrūkītio o rīmwe rīerekeire harī ūrīa rīngī, na o kīumbe kīarī na mathagu meerī marīa maakīhumbīrīte mwīrī. **24** Hīndī ūrīa ciūmbe icio ciathīiaga, ngīigua mūgambo wa mathagu ma cio, taarī mūrurumo wa maaī magītherera, na taarī mūgambo wa Mwene-Hinya-Wothe, taarī mbugūrīrīo ya thigari cia ita. Na rīrīa ciūmbe icio ciarūgamire, igīthuna mathagu ma cio. **25** Ningī ngīigua mūgambo uumīte na igūrū rīa warī ūcio warī igūrū rīa mītwe yacio hīndī ūyo ciarūgamīte ithunīte mathagu. **26** Igūrū rīa warī ūcio warī igūrū rīa mītwe yacio nī haarī kīndū kīahaanaga ta gītī kīa ūnene gīakītvo na kahiga ka yakuti ūrīa ya bururu, na hau igūrū rīa gītī kīu kīa ūnene nī haarī na kīndū kīonekaga kīrī na mūhianīre ta wa mūndū. **27** Ndaarora ngīona kuuma harīa honekaga taarī ho njohero yake gūcooka na igūrū, oonekaga ahaana ta kīgera kīraakanā, kana ta kīgera kīyūrītvo nī mwaki, ningī kuuma hau njohero gūcooka na thī oonekaga ahaana ta mwaki; naguo ūtheri mūcangararu ūkamūrigicīria. **28** Ūtheri ūcio

wamūrigiicūrie watarii ta mūkūnga-mbura ūrī itu-ini rīa mbura mūthenya ūrīa kūroira, ūguo noguo ūtheri ūrīa mūnene wamūrigiicūrie watarii. Ūtheri ūcio wonekaga ūhaanaine na riiri wa Jehova. Na rīrīa ndawonire-rī, ngīgūithia, ngīturumithia ūthiū thī, ngīgūa mūgambo wa mūndū ūkwaria.

2 Nake mūndū ūcio akīnjīra atirī, “Mūrū wa mūndū, wīrūgamie na magūrū maku, ngwarīrie.” **2** O hīndī iyo aanjaragīria, Roho agītoonya thīinī wakwa, akīnjoya akīndūgamia, na nīi ngīgūa akīnjarīria. **3** Nake akīnjīra atirī, “Mūrū wa mūndū, nīngūtūma kūrī andū a Israeli, ūthiī kūrī rūrirī rūu rūremu, o rūu rūnemeire; ruo rwene o na maithe maaru o rūtūrīte rūregete kūnjathīkīra nginya ūmūthī. **4** Andū acio ndīragūtūma kūrī o-rī, nīmanyūmīrie ngoro na makaang'athīria. Meere atirī, ‘Uū nīguo Mwathani Jehova aroiga.’ **5** Na rīrī, andū acio mangīthikīrīria kana marege gūthikīrīria, nīgūkorwo nī andū a nyūmba ya ūremi, nīmakamenya atī nīhakoretwo na mūnabii gatagatī-ini kao. **6** Nawe mūrū wa mūndū-rī, ndūkametigīre kana wītigīre ciugo ciao. Ndūgetigīre, o na akorwo cong'e na mīgūa nīcīgūthiūrūrūkūrīie, na ūikaraga gatagatī ga tūng'aurū. Ndūgetigīre ūrīa mekuuga kana ūmakio nīo, o na akorwo nī andū a nyūmba ya ūremi. **7** No nginya ūmaarīrie na ciugo ciakwa, kana nīmegūthikīrīria kana matigūthikīrīria, nī ūndū nī aremi. **8** No wee mūrū wa mūndū-rī, thikīrīria ūrīa ngūkwīra. Ndūkareme ta nyūmba iyo ya ūremi; athamia kanua gaku na ūrīe kīrīa ngūkūhe.” **9** Ngīcooka ngīcūthīrīria, ngīona ndaambūrūkūrīrio guoko. Guoko kūu kwanyiitīte ibuku rīa gīkūnjo, **10** nake akīrikūnjūrīra hau mbere yakwa. Narīo rīandikītō ciugo cia macakaya mīena yeerī, na cia kīrīro, o na cia kīeha.

3 Nake mūndū ūcio akīnjīra atirī, “Mūrū wa mūndū, rīa kīrī mbere yaku, rīa ibuku rīrī rīa gīkūnjo; ūcooke ūthiī ūkaarīrie andū a nyūmba ya Israeli.” **2** Nī ūndū ūcio ngīathamia kanua, nake akīlē ibuku rīu rīa gīkūnjo ndīrīrīe. **3** Ningī akīnjīra atirī, “Mūrū wa mūndū, rīa ibuku rīrī rīa gīkūnjo ndīrakūhe ūiyūrie nda yaku.” Nī ūndū ūcio ngīrīrīa, na rīrī kanua-ini gakwa rīarī na mūrīo ta ūukī. **4** Ningī agīcooka akīnjīra atirī: “Mūrū wa mūndū, thiī o rīu kūrī andū a nyūmba ya Israeli ūmaarīrie ciugo ciakwa. **5** Ndūratūmwō kūrī andū a mwarīrie ūtooī kana rūthiomī rūritū, no nī kūrī andū a nyūmba ya Israeli; **6** ti kūrī ndūrīrī nyīngī

iria ciaragia mwarīrie ūtooī kana rūthiomī rūritū, kana rūrī na ciugo iria ūtangīmenya. Ti-itherū, korwo nīndagūtūmīte kūrī o, nīmangīagūthikīrīrie. **7** No rīrī, andū a nyūmba ya Israeli matingīenda gūkūguā, nī ūndū matiendaga kūnjigua, nīgūkorwo nyūmba yothe ya Israeli nīyūmītie ngoro na ūkang'athia. **8** No rīrī, niī ngūtūma wage kuororoa na ūūmie ngoro o ta o. **9** Ningūtūma gīthīthī gīaku kīume ta ihiga rīrīa ūlūmū mūno, ūrīa ūlūmū gūkīra ihiga rīa nyaigī. Ndūkametigīre kana ūmakio nīo, o na akorwo nī a nyūmba ya ūremi.” **10** Ningī akīnjīra atirī, “Mūrū wa mūndū, thikīrīria wega na wīkīre ciugo iria ciotē ngūkwarīria ngoro-ini. **11** Thiī o ūlū kūrī andū anyu arīa matahītwo warie nao. Meere atirī, ‘Uū nīguo Mwathani Jehova ekuuga,’ kana nīmegūthikīrīria kana matigūthikīrīria.” **12** Ningī Roho akīnjoya na igūrū, na ngīgūa mūgambo mūnene thuutha wakwa ūkīruruma. (Riiri wa Jehova ūrogooocwo arī o kūu gūkaro-ini gīakel) **13** Naguo warī mūgambo wa mathagu ma ciūmbe icio irī muoyo makīhutania mo mene, na wa magūrū ma ngaari marīa maarī mīena yacio, naguo warī mūgambo mūnene warurumaga. **14** Roho agīcooka akīnjoya na igūrū akīnjeheria, na niī ngīthī nīdī na marūrū na marakara ngoro-ini, nakuo guoko kwa Jehova kūrīa kwa hinya kwarī igūrū ūlākwa. **15** Ngīkīnya kūrī arīa maatahītwo, arīa maatūrūga kūu Teli-Abibū, gūkūhī na Rūū rwa Kebari, na ngīkarania nao kwa ihinda rīa mīthenya mūgwanja, makīte mūno. **16** Thuutha wa mīthenya iyo mūgwanja-rī, kiugo kīa Jehova gīkīnginyīrīra, ngīrīwo atirī, **17** “Mūrū wa mūndū, nīngūtūte mūrangīria wa andū a nyūmba ya Israeli, nī ūndū ūcio igua kiugo kīrīa ngwaria, na ūmeere ūrīa ndīramakaania. **18** Rīrīa ngwīra mūndū mwaganu atirī, ‘Ti-itherū, nīgāakua,’ nawe wage kūmūkaania, kana kūmwarīria atigane na mīthīire yake ya waganu nīguo ahonokie muoyo wake-rī, mūndū ūcio mwaganu nīgāakua nī ūndū wa mehia make, nawe niīwe ngooria thakame yake. **19** No wee ūngīkaania mūndū ūcio mwaganu, nake arege kūgarūrūka atigane na waganu wake kana mīthīire yake mīru-rī, we nīgāakua nī ūndū wa mehia make; no wee-rī, nīgāakorwo ūhonoketie muoyo waku. **20** “Ningī-rī, mūndū mūthingu angīgarūrūka atigane na ūthingu wake eke maūndū mooru, na niī ndīmwīkīrīre mūhīngā mbere yake-rī, nīgāakua. Kūngīkorwo ndwamūkaanirie-rī, nīgāakua nī ūndū wa mehia make. Maūndū marīa aneeka ma ūthingu

matikaaririkanwo, nawe nīwe ngooria thakame yake. **21** No rīrī, wee ūngīkaania mündū ūcio mūthingu atige kwīhia, nake aage kwīhia-rī, ti-itherū nīagatūura muoyo nī ūndū nīathikīrīrie ūguo wamūkaanirie, nawe-rī, nīūgaakorwo ūhonoketie muoyo waku.” **22** Guoko kwa Jehova kwarī igūrū rīwaka ndī o kūu, nake akīnjīra atīrī, “Ūkīra ūthīi werū-inī ūrīa mwaraganu, na kūu nīkuo ngūkwarīria.” **23** Nī ūndū ūcio nīgūkīra ngīthīi werū-inī ūcio mwaraganu, naguo riiri wa Jehova warūngīi kuo, ūhaana ta riiri ūrīa ndoonete hūgūrūrū-inī cia Rūūrī rwa Kebari, na nī ngīgūiithia, ngīturumithia ūthīi thī. **24** Hīndī iyo Roho agītoonya thīnī wakwa, akīnjoya akīndūgamia na magūrū makwa. Akīnjarīria, akīnjīra atīrī, “Thīi ūkehingīre gwaku nyūmba. **25** No rīrī, wee mūrū-wa-mündū, nīmagakuoha na mīhīndo; ūgaikara ūrī muohe nīguo ndūkoime ūthīi gatagatī-inī ka andū. **26** Nīi nīngatūma rūrūmī rwaku rūnyiitane na karakara nīguo ūkire wage kūmanegenia, o na akorwo o nī andū a nyūmba ya ūremi. **27** No rīrīa ngaakwarīria-rī, nīngakūhingūra kanua, nawe nīūkameera ūū, ‘Mwathani Jehova ekuuga atīrī.’ Ūrīa wothe ūngīthikīrīria nīathikīrīrie, nake ūrīa wothe ūkūrega nīarege; nīgūkorwo o nī andū a nyūmba ya ūremi.

4 “Wee, mūrū wa mündū, rīu oya iturubarī ūrīige mbere yaku, ūcooke ūkurure itūūra inene ūrīa Jerusalemu igūrū rīrīo; **2** ūcooke ūrīrigīcīrie: Rīakīrīre indo cia mbaara cia gūteithia gūtharīkīra itūūra, na wake kīhumbu gīkinyīte itūūra, na ūrīakīrīre kambī na nja, na ūigithie mīgogo mītungu ya kūrimomora ūrīrigīcīrie. **3** Cooka woe rūgīo rwa kīgera, ūrīige rūtuīke taarī rūgīri rwa kīgera gatagatī gaku na itūūra rīu inene, na ūhūgūre ūthīi waku na kūu rīrī. Narīo ūrīrigīcīrio, na nīwe ūkaarīrigīcīria. Ūndū ūcio nīūgaatuīka kīmenyithia harī andū a nyūmba ya Israeli. **4** “Nīi ūkome na mwena waku wa ūmotho, ūcooke wīgīrīre mehia ma andū a nyūmba ya Israeli. Nīwe ūgaakuua mehia mao matukū marīa mothe ūgaakoma na mwena ūcio. **5** Nīngūtuīrīre ūkome matukū maiganaine na mīaka ya mehia mao. Nī ūndū ūcio matukū magana matatū na mīrongo kenda nīmo ūgaakuua mehia ma andū a nyūmba ya Israeli. **6** “Warīkīa gwīka ūguo, ūkome rīngī, ihinda rīrī na mwena waku wa ūrīo, ūkuue mehia ma nyūmba ya Juda. Nīngūtuīrīre matukū mīrongo īna, o mūthenya ūkarūgamīrīra mwaka ūmwe. **7** Hūgūra ūthīi waku ūwerekerie itūūra ūrīa Jerusalemu rīu

rīrigīcīrio, ūrītambūrūkīrie guoko kūhumbūrītio, ūrīrathīre ūhoro wa gūūkīrīwo. **8** Nīngakuoha na mīhīndo nīguo ndūkanahote kwīgarūra na mwena ūmwe kana ūrīa ūngī nginya rīrīa matukū maku ma kūrigīcīrio magaathira. **9** “Oya ngano na cairi, na mboco na ndengū, na mwere na ngano njīrū; cīkīre thīnī wa ndīghītū ūcihūthagīre gwīthondekera mūgate. Mūgate ūcio nīguo ūrīrīaga ihinda ūrīa matukū magana matatū na mīrongo kenda macio ūgūkorwo ūkomete na mwena. **10** Thīma cekeri mīrongo ūrī cia irīo irīa ūrīrīaga o mūthenya na ūcīrītāge mahinda marīa mabange. **11** Nīi ūthīme maaī gīcūnījī gīa ithathatū kīa hini ūmwe, na ūmanyuuage mahinda o marīa mabange. **12** Rīrīaga irīo icio o ta ūrīa ūngīrīa mūgate wa cairi; ūrūuge andū makīonaga, ūhūthīrīte mwaki wakītio na mai ma mündū.” **13** Jehova akiuga atīrī, “Ūguo nīguo andū a Israeli makaarīaga irīo irī na thaahu marī gatagatī-inī ka ndūrīrī, kūrīa ūgaamatwarīthia.” **14** Na nīi nīgiuga atīrī, “Ūguo ti guo, Mwathani Jehova! Nīi ndīrī ndethaahia. Kuuma ūnīni wakwa nginya ūrī, ndīrī ndarīa nyama ya nyamū ūkuīte kana itāmbūrūtō nī nyamū cia gīthaka. Gūtīrī nyama ūrī ūgīro ūrī yatoonya kanua gakwa.” **15** Nake akiuga atīrī, “Ūguo nīi wega; nīngūreke ūrūge mūgate waku na mai ma ng’ombe, handū ha mwaki wa mai ma mündū.” **16** Nake agīcooka akīnjīra atīrī, “Mūrū wa mündū, nīngagīrīrīa irīo itīgatoonye Jerusalemu. Andū acio makaarīīga irīo cia gīthimo magītangīkīga, na manyuuage maaī ma gīthimo matarī na kīrīgīrīo, **17** nī ūndū nīgūgakorwo na ūnyīihu wa irīo na wa maaī. Nīmakamakaga moona o mündū ūrīa atīrī na nīmakahīnja nī ūndū wa mehia mao.

5 “Na rīrī, mūrū wa mündū, oya rūhiū rwa njora ūrūgī, ūrūhūthīre ta rwenji rwa mwenjani, wīyenje naruo mūtwe na nderu. Nīi ūcooke woe ratiri ya gūthīma, ūgayanie njuīrī iyo. **2** Rīrīa matukū marīa mūrīgīcīrio magaathira-rī, ūgaacīnīra gīcūnījī gīa ithatū kīa njuīrī iyo na mwaki kūu thīnī wa itūūra inene. Oya gīcūnījī gīa ithatū kīayo ūthīrūrūke itūūra ūrī inene ūkīmīgūthagūthaga na rūhiū rwa njora. Nakīo gīcūnījī gīa ithatū kīayo ūkīhurunje gītwarwo nī ūrūhu. Nīgūkorwo nīngamaingatīthia na rūhiū rwa njora ndīrūcomorete. **3** No rīrī, oya gakundi ka njuīrī ūthīnīkīre ruuno-inī rwa nguo yaku. **4** Cooka woe gakundi kayo ūgaakie mwaki-inī ūgacine. Mwaki nīūgatheerema kuuma hau ūiyūre nyūmba yothe ya Israeli. **5** “Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga:

Riiři nřirio itüüra inene řia Jerusalemu, rřiria haandite gatagatři ka ndürirři rithiürüküirio nři mabüruri. 6 No rřiri, nři ündü wa waganu wario, nřiremeire mawatho makwa o na watho wakwa wa kürümírřwo güküra ndürirři na mabüruri macio marithiürüküirie. Nřiregeete mawatho makwa na rřitřumírřire watho wakwa wa kürümírřwo. 7 "Nři ündü ūcio ūu nřguo Mwathani Jehova ekuuga: Wee ūkoretwo ūři mřuremi güküra ndürirři ici igüthiürüküirie, ūkaaga kürümírřa watho wakwa wa kürümírřwo kana kühingia mawatho makwa. Wee o na ndwíkite maündü maringaine na irřira cia ndürirři icio igüthiürüküirie. 8 "Nři ündü ūcio, ūu nřguo Mwathani Jehova ekuuga: Niři mwene nřngüüküirira, wee Jerusalemu, ngüherithie ūkionagwo nři ndürirři icio. 9 Tondü wa miřianano ūyo yaku yothe ūři magigi, niři nřngügwika ūřira itarři ndeeka mbere ūyo na itageeka rřingi. 10 Nři ündü ūcio, gatagatři-inři gaku maithe nřmakaarřia ciana ciao, o nacio ciana irře maithe ma cio. Nřngaküherithia, na hurunje matigari maku mothe matwarwo nři rřihuho. 11 Nři ündü ūcio, ti-itherü ta ūřia niři ndüüraga muoyo, Mwathani Jehova ekuuga atirři, tondü nřüthaahitie gükaro gäkwa kiamüre na ündü wa miřianano yaku yothe mibuthu na ciřko thüüriku-ři, nřngakwehereria wendo wakwa, na ndigacooka gükürrora na tha, kana ngücaařre. 12 Gicunjři gäa ithatü kia andü aku makooragwo nři mřuthiro, kana maniinwo nři ng'aragu o kuu thüinři waku; gicunjři gäa ithatü gikooragwo na rühiü rwa njora nja ya thingo ciaku; nakio gicunjři gäa ithatü ngaakihurunja gitwarwo nři rřihuho, na giteng'erio na rühiü rwa njora rücomoretwo. 13 "Hindři ūyo marakara makwa nřmagathira, na mang'urři makwa harřo manyihe, na niři nřngarlhřirio. Ndaarikia kümaitürürřra mang'urři makwa, nřmakamenya ati niři Jehova, nři niři ndoiga üguo ndüürutaniirie. 14 "Nřngagütua mwanangiko, na ngütue křindü gäa künnyararwo gatagatři-inři ka ndürirři iria igüthiürüküirie, o na maitho-inři ma ahitüki. 15 Wee ūgaatuřka wa kümenero, na wa künnyararwo, na křindü gäa gükaanania nakio, na křindü křiř magigi harři ndürirři icio igüthiürüküirie, hindři irřia ngaaküherithia ndři na marakara na mang'urři, na ngükaanie na mathügütä manene. Niři Jehova nři niři ndoiga üguo. 16 Rřiria ngaakürratha na mřiguň yakwa ya ūragani na ya ng'aragu, ngaakürratha ngüniine. Nřngakürehere ng'aragu makřria, na hinge njira irřia irio ciaku ciükagřra. 17 Nřngakürehere ng'aragu na nyamü cia githaka igütharřikire, nacio nřigaküniinřa

ciana. Mūthiro na ūiti wa thakame nīigakūhaata, na nīngarehithia rūhiū rwa njora rūgūükirīre. Niī Jehova nī nīi ndoiga ūguo.”

6 Kiugo kĩa Jehova nĩkĩanginyĩriire, ngĩirwo atĩri,

2 "Mūrū wa mündū, ng'etherā irīma cia Israeli; irathīre ūhoro wa gūciükīrīra, 3 ūciire atīrī: 'Inyuī ūrīma cia Israeli, iguai kiugo kīa Mwathani Jehova. Ū ū ūgiuo Mwathani Jehova ekwīra ūrīma na tūrīma, na ūlku na cianda: Niī ngirie kūmūkīrīra na rūhiū rwa ūjora, na nyanange kündū kwanyu kūrīa gütüügīru. 4 ūgongona cianyu nīlakomorwo, na igongona cianyu ūa gūcīnīrwo ūbumba ihehenjwo; na nīngooragīra ūndū anyu hau mbere ya mīhianano ūyo yanyu. 5 ūngaragania ciimba cia andū a Israeli hau mbere ya mīhianano ūyo yao, na nīngahurunja mahīndī manyu ūthiürürükīria igongona cianyu. 6 Kündū kūrīa ūuothe mütüüraga, matūura macio nīmakanangwo, na ūndū kūrīa gütüügīru kūmomorwo, nīguo igongona ūanyu ithūkio na cianangwo, nayo mīhianano yanyu ūnehenjwo na yūnūhwo, o na igongona cianyu ūa gūcīnīrwo ūbumba imomorwo, na kīrīa mūthondekete ūniinwo. 7 Andū anyu nīmakooragīrwo gatagatī-inī ūanyu, na inyuī nīmūkamenya atī niī nī niī Jehova. 8 "No rīrī, nī kūrī amwe ngaatigia, nīgūkorwo amwe ūnyu nīmakahonoka kūrīragwo na rūhiū rwa njora ūrīa mūgaakorwo mūhurunjūkīire mabūrūri-inī na dūrīrī-inī. 9 Ningī marī ndūrīrī-inī kūu matwarītō marī atahe-rī, arīa makaahonoka nīmakandirikana. ūimakaririkana ūrīa njiguithītio ūuru nī ngoro ciao ūtharia, iria iihutatīire, na maitho mao marī ūakoretwo makīrirīria mīhianano yao. Nīmakemena ūñdū wa waganu ūrīa mekīte, na nī ñdū wa ciiko ūiao ciothe irī magigi. 10 Nao nīmakamenya atī niī ūñi niī Jehova; niī ndiamamakagia tūhū ngiuga atī ūngamarehere mütino ūyū. 11 "Mwathani Jehova ūkuuga atīrī: Hūūra hī, na ūhūrīthie makinya thī, ūgūrīrie uuge atīrī, "Wūl!" Tondū wa waganu wothe ūa ciiko irī magigi cia nyūmba ya Israeli, nīgūkorwo ūimakooragwo na rūhiū rwa njora, na ng'aragu, na ūthihiro. 12 Mündū ūrīa ūtūüraga kūraya akooragwo ūmūthiro, nake ūrīa ūrī gūkuhī ooragwo na rūhiū ūwa njora, nake ūrīa ūkaahonoka atigare, akooragwo ūng'aragu. ūguo nīguo ngeeruta mang'ūrī makwa ūao. 13 Nao nīmakamenya atī niī nī niī Jehova, rīrīa ūndū magaakorwo moragītō marī gatagatī-inī ka mīhianano ūyo yao mathiürürükīrie igongona ciao,

na handū hothe hatūūgīru, na tūcūmbīrī tuothe twa irīma, na rungu rwa mūtī o wothe waraganītie honge, na rungu rwa mūgandi o wothe mūruru, kūndū guothe kūrīa maarutagīra mīhianano yao mahuti manungi wega. **14** Na nī nīngamatambūrūkīria guoko ndimookīrīre, na ndūme būrūri wanangīke ūtiganīrio, kuuma werū-inī ūcio nginya Dibila, kūndū guothe kūrīa matūūrīte. Hīndī īyo nīmakamenya atī nī nī nī Jehova.”

7 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīrwo atīrī:

2 “Mūrū wa mūndū, ūū nīguo Mwathani Jehova ekwīra būrūri wa Israeli: Ithirīro! Ithirīro nīrīkinyīrīre ituri icio inya cia būrūri. **3** Rīu ithirīro nīrīgūkinyīrīre, na nīngūrekereria marakara makwa magūtūkīrīre. Nīngagūtuīra ciira kūringana na mīthīire yaku na ngūrīhe kūringana na mītugo yaku yothe īrī magigi. **4** Ndigakūiguīra tha kana ngūcaaīre; ti-itherū, nīngakūrīha nī ūndū wa mīthīire yaku na mītugo yaku īrī magigi gatagatī-inī kanyu. Hīndī īyo nīmūkamenya atī nī nī nī Jehova. **5** “Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: ‘Mwanangīko! Mwanangīko ūtarī waiguuo nīrooka. **6** Ithirīro nīrīkinyu! Ithirīro nīrīkinyu! Rīarahūkīte rīgūukīrīre. Nīrīkinyu! **7** Nīukoretwo nī mūtino, wee ūtūūraga būrūri-inī. Ihinda nīrīkinyu, mūthenya ūcio nīukuhīrīrie; nī kūrī na guoya mūnene, na gūtīrī gīkēno kūu irīma-inī. **8** Nī ndī hakulī gūgūitīrīria mang'ūrī makwa, na ndīrute marakara nawe; nīngagūtuīra ciira kūringana na mīthīire yaku, na ngūrīhe nī ūndū wa mītugo yaku yothe īrī magigi. **9** Ndigakūiguīra tha kana ngūcaaīre; nīngakūrīha kūringana na mīthīire yaku na mītugo yaku īrī magigi gatagatī-inī kanyu. Hīndī īyo nīmūkamenya atī nī nī Jehova ndīrahūūrana. **10** “Mūthenya nīguo ūyū! Nīmūkinyu! Mūtino nīmūkinyu, rūthanju nīrūthundūkīte, naguo mwītīo nīucanūkīte! **11** Maūndū ma ūhinya nīmakūrīte magatuīka rūthanju rwa kūherithia waganu; gūtīrī andū magaatigara, gūtīrī o na ūmwe wa kīrīndī kīu; gūtīrī ūtonga, na gūtīrī kīndū kīa bata gīgaatigara. **12** Ihinda rīu nīrīkinyu, mūthenya ūcio nīukinyīte. Mūgūri nīatige gūkena kana mwendia aigue kīeha, nīgūkorwo mang'ūrī nīmakinyīrīre kīrīndī kīu gōthe. **13** Mwendia ndagakūūra gīthaka kīrīa endetie rīrīa rīothe acio eerī marī muoyo, nīgūkorwo kīoneki kīu gīkonī kīrīndī kīu gōthe gītikagarūrwo. Tondū wa mehia mao, gūtīrī o na ūmwe wao ūgaatūūria muoyo wake. **14** O na mangīhuha karumbeta, na magīne na maūndū mothe,

gūtīrī mūndū o na ūmwe ūgaathīi ita-inī, nīgūkorwo mang'ūrī makwa nīmakinyīrīre kīrīndī kīu gōthe. **15** “Mwena wa na nja kūrī na rūhiū rwa njora, mwena wa na thīinī kūrī na mūthiro na ng'aragu; arīa marī kīu mīgūnda-inī makooragwo na rūhiū rwa njora, nao arīa marī thīinī wa itūūra inene makaaniinwo nī ng'aragu na mūthiro. **16** Arīa othe magaatigara na mahonoke magaakorwo irīma-inī, magīcaaya ta ndutura cia ituamba-inī, o mūndū tondū wa mehia make. **17** Guoko o guothe nīgūkaregera, na iru o rīothe nīrīkaaga hinya o ta maaī. **18** Nīmakahumbwo nguo cia makūnia, na mahumbwo kīmako kīnene. Mothīu mao nīmakahumbwo thoni, na menjwo mītwe yao. **19** Nīmakahurunja betha yao barabara, nayo thahabu yao ituuo kīndū kīrī thaahu. Betha yao na thahabu itikahota kūmahonokia mūthenya wa mang'ūrī ma Jehova. Itikamaniinīra ng'aragu kana ihūūnie nda ciao, nīgūkorwo nīcio itūmīte mahīngwo magatuīka a kwīhīa. **20** Nīmetītagīra ūgemu wa mathaga mao, na makamahūthīra gūthondeka mīhianano yao īrī magigi, na mīhiano ūtarī kīene. Nī ūndū ūcio-rī, nīngatūma indo icio ituīke kīndū kīrī thaahu harīo. **21** Nīngacineana ciothe kūrī andū a kūngī ituīke ndaho, na ndīcineane kūrī andū arīa aaganu a gūkū thī ituīke ta itunyanītwo, nao nīmagacithaahia. **22** Nīngamahutatīra ndīge kūmona, nao nīmagathaahia handū harīa nyendete mūno; atunyani nīmagatoonya ho mahathaahie. **23** “Haarīria mīnyororo, tondū būrūri wothe ūiyūrīte ūti wa thakame, narīo itūūra inene rīkaiyūra maūndū ma ūhinya. **24** Nīngarehe ndūrīrī iria njaganu mūno cīgwatīre nyūmba ciao ituīke ciao; nīngatūma mwītīo wa andū arīa marī hinya ūthire, nakuo kīndū kwao kūrīa kwamūre nīgūgathaahio. **25** Kīmakania gōka-rī, magaacaragia thayū, no ndūkooneka. **26** Mūtino ūgooka ūrūmanīrīre na ūngī, naguo mūhuhu ūuke ūrūmanīrīre na ūngī. Nīmakageria kūgīa na kīoneki kuuma kūrī mūnabii; ūrutani wa mūthīnjīri-Ngai ūkonī watho nīgaathira, o ta ūrīa kīrīra gīa athuuri o nakīo gīgaathira. **27** Mūthamaki nīagacakaya, nake mūrū wa mūthamaki nīakahumbwo gūkua ngoro, namo moko ma andū a būrūri ūcio nīmakainaina. Na nī nīngameka kūringana na mīthīire yao, na ndīmatūre ciira kūringana na ūrīa magīrīire gūtūrwo. Hīndī īyo nīmakamenya atī nī nī nī Jehova.”

8 Mwaka-inī wa ūtandatū, mweri wa ūtandatū, mūthenya wa gatano, rīrīa ndaikarīte gwakwa

nyūmba nao athuuri a Juda magaikara mbere yakwarī, guoko kwa Mwathani Jehova gūgūtka igūrū rīakawa. 2 Ngīrora, ngīona mūhianano ta wa mūndū. Kuuma harīa honekaga taarī njohero yake gūcooka na thī aahaanaga ta mwaki, na kuuma hau gūcooka na igūrū oonekaga akihenya ta kīgera kīraakana. 3 Niatambūrūkirie kīndū kīhaaanaga ta guoko na akīnjoya anyiitīte njūrī cia mūtwe wakwa. Roho akīnjoya na-igūrū rīera-inī, na akīndwara Jerusalemu, ndī cioneki-inī cia Ngai, nginya mūrango-inī wa kīhingo gīa gathigathini kīa nja ya na thīinī, harīa mūhianano ūrīa ūtūmaga Ngai aigue ūiru warūngī. 4 Na hau mbere yakwa nīho riiri wa Ngai wa Israeli warī, o ta ūrīa ndoonete kīoneki-inī werū-inī. 5 Ningī akīnjīira atīrī, “Mūrū wa mūndū, rora mwena wa gathigathini.” Nī ūndū ūcio ngīrora, na hau itoonyero-inī rīa mwena wa gathigathini wa kīhingo gīa kīgongona, ngīona mūhianano ūcio ūtūmaga Ngai aigue ūiru. 6 Nake akīnjīira atīrī, “Mūrū wa mūndū, nīnūrona ūrīa mareeka; maūndū marī magigi biū marīa andū a nyūmba ya Israeli marekīra haha, maūndū ma kūndindīka kūraya na handū-hakwaharīa-haamūre? No wee-rī, nīnūrona maūndū o na marī magigi makīria.” 7 Ningī akīndehe itoonyero-inī rīa nja iyo. Ngīrora ngīona irima rūthingo-inī. 8 Akīnjīira atīrī, “Mūrū wa mūndū, aramia irima rīu rīri rūthingo-inī.” Rīriā ndaaramirie irima rīu, ngīona nī haarī na mūrango. 9 Ningī akīnjīira atīrī, “Toonya thīinī wīonere maūndū marī magigi marīa marea kuo.” 10 Nī ūndū ūcio ngītoonya kuo, ngīrora ngīona thingo-inī gūkururītwo mīthemba yothe ya indo iria ikurumaga, na ya nyamū ciothe iria irī mūgiro, na ya mīhianano yothe ya andū a nyūmba ya Israeli. 11 Hau mbere yacio nī haarūgamīte athuuri mīrongo mūgwanja a nyūmba ya Israeli, nake Jazania mūrū wa Shafani akarūgama gatagatī-inī kao. O ūmwē wao aanyiitīte rūgīo rwa gūcīnīa ūbumba, nayo ndogo irī na mūtararīko mwega wa ūbumba nīyatoogaga na igūrū. 12 Nake akīnjīira atīrī, “Mūrū wa mūndū, nīwona maūndū marīa athuuri a nyūmba ya Israeli marekīra nduma-inī, o ūmwē wao arī ihooero-inī rīa mūhianano wake? Moigaga atīrī, ‘Jehova ndatuonaga; Jehova nīatiganīrie būrūri ūyū.’” 13 Ningī akiuga atīrī, “Wee-rī, nīkūmona magīlka maūndū o na marī magigi makīria.” 14 Ningī akīndehe itoonyero-inī rīa kīhingo gīa gathigathini kīa nyūmba ya Jehova, na nī ngīona andū-a-nja maikarīte thī ho magīcakāra Tamuzu. 15 Nake akīnjīira atīrī, “Mūrū wa mūndū,

nīnūrona maūndū maya? Nīnūrona maūndū o na marī magigi mūno gūkīra maya.” 16 Ningī akīndoonyia nja ya na thīinī ya nyūmba ya Jehova, na hau itoonyero-inī rīa hekarū, gatagatī ga gīthaku na kīgongona-rī, haarī arūme ta mīrongo ūrī na atano. Maahutatiire hekarū ya Jehova, makaroria mothiū mao mwena wa irathīro, makainamagīrīra rīua marīhooe marorete na kūu mwena wa irathīro. 17 Nake akīnjīira atīrī, “Mūrū wa mūndū, nīwona ūguo? Anga ūcio nī ūndū mūhūthū andū acio a nyūmba ya Juda gwīka maūndū marī magigi ta macio marekīra haha? No nginya maiyūrie maūndū ma ūhinya būrūri na mandakaragie hīndī ciothe? Ta marore magīkīra tūhonge maniūrū mao! 18 Nī ūndū ūcio nī nīngameka maūndū na marakara; ndikamaiguīra tha kana ndīmacaaīre. O na mangīkaanīrīra matū-inī makwa, ndikamatikīrīria.”

9 Ningī ngīigua agītana na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Rehei arangīri a itūrā inene haha, o mūndū arī na itharaita rīa mbaara guoko-inī.” 2 Na nī ngīona andū atandatū magītka moimīte mwena wa kīhingo kīa rūgongo, kīrīa kīrorete mwena wa gathigathini, o mūndū arī na kīndū gīa kūragana guoko-inī. Makīrehane na mūndū ūngī ūmwe wehumbīte nguo cia gatani na eyohete indo cia kwandīka njohero. Nao magītoonya makīrūgama mwena-inī wa kīgongona kīrīa gīcango. 3 Na rīrī, riiri wa Ngai wa Israeli ūkīambata uumīte igūrū rīa makerubi, harīa warī mbere, ūgīthīi hingiro-inī ya hekarū. Ningī Jehova agīta mūndū ūcio wehumbīte nguo cia gatani, o ūcio weyohete indo cia kwandīka njohero, 4 akīmwīra atīrī, “Thī ūtūkanie itūrā inene rīa Jerusalemu, na wīkīre rūrī iithīthi cia arīa marī na kīha, na magacakaya nī ūndū wa maūndū mothe marī magigi marīa mekagwo kūu thīinī warīo.” 5 O thikīrīrie ūguo, akiīra acio angī atīrī, “Mūrūmīrīrei, mūtūkīkanīrie itūrā rīu inene mūūragane mūtekūguanīra tha kana gūcaayanīra. 6 Ūragai athuuri, na aanake na airītu, na andū-a-nja na ciana, no mūtikahutie mūndū o na ūrīkū mwīkīre rūrī rūu. Ambīrīriai o haha hakwa haamūre.” Nī ūndū ūcio makīambīrīria na athuuri arīa maarī hau mbere ya hekarū. 7 Ningī akīmeera atīrī, “Thaahīai hekarū īno na mūiyūrie nja ciayo andū arīa moragītwo. Thīiil!” Nī ūndū ūcio makīumagara, makīambīrīria kūragana kūu itūrā-inī inene. 8 Hīndī rīrī mooraganaga nī ngītīgwo ndī nyiki, ngīgūthīa, ngīturumithīa ūthīi thī, ngīrīra, ngīrīria atīrī, “Hī, Mwathani Jehova! Anga nīkūniina

matigari mothe ma Israeli hīndī īno ya gūitīrīria Jerusalemu mang'ūrī maku?" 9 Nake akīnjookeria atīrī, "Mehia ma nyūmba ya Israeli na ya Juda nī maingī magakīra; būrūri üiyūrīte üiti wa thakame, narīo itūrā inene rīyūrīte ūhotomia wa kīhooto. Moigaga atīrī, 'Jehova nīatigānīrie būrūri üyū; Jehova ndarona.' 10 Nī ūndū ūcio-rī, Niī ndigacooka kūmaiguīra tha kana kūmaceaīra, no nīngamacookereria ūrīa mekīte." 11 Ningī mūndū ūcio wehumbīte nguo cia gatani, na akeoha indo cia wandīki njohero, agīcookia ndūmīrīri, akiuga atīrī, "Nīnjikīte o ta ūrīa wathanire."

10 Na rīrī, nīndarorire ngīona hau rīera-inī igūrū rīa mītwe ya akerubi kīndū kīahaanaga ta gītī kīa ūnene ta ihiga rīa yakuti. 2 Nake Jehova akīrā mūndū ūcio wehumbīte nguo cia gatani atīrī, "Thīi ūtoonye gatagatī-inī ka magūrū macio marathiūrūka rungu rwa harīa akerubi marī. Iyūria hī ciaku cierī makara ma mwaki kuuma gatagatī ka akerubi ūcooke ūmahurunje kūu itūrā-inī inene." Nake agīthīi agītoonya thīinī, o ngīonagīra na maitho makwa. 3 Na rīrī, mūndū ūcio aatoonya thīinī, akerubi acio magīkorwo marūgamīte mwena wa gūthini wa hekarū, narīo itu rīkaiyūra nja ūrīya ya na thīinī. 4 Naguo riiri wa Jehova ūkīambata uumīte igūrū rīa akerubi, na ūgīthīi hingīro-inī ya hekarū. Itu rīu rīkīyūra hekarū, nayo nja ūkīyūra ūkengi wa riiri wa Jehova. 5 Naguo mūrurumo wa mathagu ma akerubi acio nīwaiguīkaga o nginya kūu nja ya nyumīrīra, o taarī mūgambo wa Mūrungu Mwene-Hinya-Wothe rīrīa ekwaria. 6 Na rīrīa Jehova aathire mūndū ūcio warī na nguo cia gatani, akīmwīra atīrī, "Oya mwaki kuuma gatagatī ka magūrū macio, kuuma gatagatī-inī ka akerubi," mūndū ūcio agītoonya thīinī na akīrūgama mwena-inī wa kūgūrū kūmwe kwamo. 7 Ningī ūmwe wa akerubi acio agītambūrūkia guoko gwake mwaki-inī ūcio warī gatagatī-inī kao. Akīoya mwaki ūmwe waguo, akīwīkīra hī-inī cia mūndū ūcio warī na nguo cia gatani, nake mūndū ūcio akīwoya akiuma nja. 8 (Rungu rwa mathagu ma akerubi acio nīkuonekaga kīndū kīahaanaga ta moko ma mūndū.) 9 Nīndarorire, ngīona magūrū mana ma ngaari hau mīena-inī ya akerubi acio, o kūmwe gūkagīa mwena-inī wa o ūmwe wa akerubi acio; magūrū macio maahenagia ta rangi wa thumarati. 10 Makīoneka-rī, mothe mana nīmahaanaine; o kūgūrū kuonekaga ta gūtoonyanīte na kūgūrū kūngī. 11 Magīthīi, maathiiaga na mwena o wothe wa īyo īna, o kūrīa akerubi acio merekeirie ūthīi; magūrū

macio ma ngaari matiagarūrūkaga rīrīa akerubi acio megūthīi. Akerubi acio maathiiaga na kūrīa guothe mūtwe werekera, matekūgarūrūka rīrīa marathīi. 12 Mīrī yao yothe, o hamwe na mīgongo yao, na moko mao na mathagu mao, maiyūrīte maitho kūndū guothe, na magūrū macio mana ma ngaari o namo. 13 Na rīrī, nīndaiguire magūrū macio magītīwo atīrī, "Magūrū marīa mathīrūrūkaga." 14 O ūmwe wa akerubi aarī na mothīi mana: ūthīi ūmwe warī wa kerubi, na wa keerī warī wa mūndū, na wa gatatū warī wa mūrūūthīi, na wa kana warī wa nderi. 15 Ningī akerubi acio makīambata na igūrū. Ici ciārī ciūmbe irī muoyo iria ndoonete hau Rūūi-inī rwa Kebari. 16 Hīndī ūrīa akerubi acio maathiiaga, magūrū macio maarī mīena-inī yao namo magathīi; na hīndī ūrīa akerubi acio maambararia mathagu mao mombūke, magūrū macio matioimaga mīena-inī yao. 17 Rīrīa akerubi acio marūgama, o namo makarūgama o ūguo; na rīrīa akerubi mombūka, namo makombūkanaia nao, tondū roho wa ciūmbe icio irī muoyo warī thīinī wamo. 18 Ningī riiri wa Jehova ūkīehera hau igūrū rīa hingīro ya hekarū na ūkīrūgama igūrū rīa akerubi acio. 19 O ndīiroreire ūguo, akerubi acio makīambararia mathagu mao makīūmbūka, na rīrīa maathiiaga, magūrū macio maatwaranaga nao. Nao makīrūgama itoonyero-inī rīa kīhingo kīa mwena wa irathīro wa nyūmba ya Jehova; naguo riiri wa Ngai wa Israeli warī igūrū rīao. 20 Icio nī ciūmbe irī muoyo iria ndoonete irī rungu rwa Ngai wa Israeli hau Rūūi-inī rwa Kebari, na niī ngīmenya atīi maarī akerubi. 21 O ūmwe aarī na mothīi mana, na mathagu mana, na rungu rwa mathagu mao nī haari na kīndū gīatarii ta moko ma mūndū. 22 Mothīi mao maahaanaga ta marīa ndoonete hau Rūūi-inī rwa Kebari. O ūmwe wao aathiiaga arūngīrīrie na mbere.

11 Hīndī īyo Roho akīnjoya na igūrū, akīndwara kīhingo-inī kīa nyūmba ya Jehova kīrīa kīerekeire mwena wa irathīro. Hau itoonyero-inī rīu rīa kīhingo kīu nī haari arūme mīrongo ūrī na atano, na gatagatī-inī kao ngīona Jazania mūrū wa Azuri, na Pelatia mūrū wa Benaia, arīa maarī atongoria a kīrīndī. 2 Jehova akīnjiīra atīrī, "Mūrū wa mūndū, aya nīo arūme arīa marathugunda waganu, na makaheana kīrīa kīa waganu itūrā-inī ūrī inene. 3 Moigaga atīrī, 'Gīthī ihinda rītīgūkinya o narua rīa gwaka nyūmba? Itūrā ūrī inene nī nyūngū ya kūruga, na ithūi nī ithūi nyama.' 4 Nī ūndū ūcio marathīre

ūhoro wa kūmookīrīra; marathīre ūhoro, wee mūrū wa mündū.” 5 Ningī Roho wa Jehova agīuka igūrū rīakwa, akīnjīra njuge atīrī, “Ūū nīguo Jehova ekuuga: Ūguo nīguo mūroiga, inyuī andū a nyūmba ya Israeli, no nīrī, nīnjūū ūrī ūrī meciiria-inī manyu. 6 Nīmūragite andū aingī itūura-inī rīrī inene, na mūkayūria ciimba njīra-inī ciarīo. 7 “Nī ūndū ūcio, ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Ciimba icio mūkītie kūu nīcio nyama, narīo itūura rīrī inene nīrio nyūngū, no Nī nīngūmūingata muume kuo. 8 Inyuī nīmwītigīrite rūhiū rwa njora, na rūhiū rūu rwa njora no ruo ngaamūkīrīra naruo, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 9 Nīngamūrutūrūra muume itūura-inī inene, na ndīmūneane moko-inī ma andū a kūngī, na ndīmūherithie. 10 Inyuī mūkooragwo na rūhiū rwa njora, na nīngamūtūra ciira kūu mīhaka-inī ya Israeli. Hīndī ūyo nīmūkamenya atī nīrī nīrī Jehova. 11 Itūura rīrī inene rītigatūka nyūngū harī inyuī, kana inyuī mūtuīke nyama thīinī warīo; nīngamūtūra ciira kūu mīhaka-inī ya Israeli. 12 Na inyuī nīmūkamenya atī nīrī nīrī Jehova, nī ūndū mūtīrūmīrīre kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīwo, kana mūkarūmia mawatho makwa, no mwīkīte māndū maringaine na ma ndūrīrī iria imūrigicīrīre.” 13 Na rīrīna ndaarathaga, Pelatia mūrū wa Benaia agīkua. Hīndī ūyo ngīgūithia ngīturumithia ūthīu thī, ngīanīrīra na mūgambo mūnene, ngīrīra atīrī, “Hī, Mwathani Jehova! Nīukūniina matigari ma Israeli biū?” 14 Kiugo kīa Jehova nīkianginyīrīre, ngīrīwo atīrī, 15 “Mūrū wa mündū, ariū a thogou, ariū a thogou arīa marī a rūrīra rwanyu na nyūmba yothe ya Israeli, acio nīo andū a Jerusalemu maarītie ūhoro wao makoiga atīrī, ‘Marī haraaya mūno na Jehova; būrūri ūyū nī ithū twaheirwo ūtuīke witū.’” 16 “Nī ūndū ūcio uga atīrī: ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: O na gūtuīka nīndamatwarithire kūraya gatagatī-inī ka ndūrīrī, na ngīmahurunjīra mabūrūri-inī, no nīrī ndūkīte handū-hao-harīa-haamūre, mabūrūri-inī kūu mathīiite, gwa kahinda kanini.’” 17 “Nī ūndū ūcio uga atīrī: ‘Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Nīngamūcoakanīrīria kuuma ndūrīrī-inī, na ndīmūrute mabūrūri-inī kūrīa mwahurunjīrīra, na ndīmūcookerie būrūri wa Israeli rīngī.’” 18 “Nīmagacooka kuo, na meeherie mīhiano ūyo yakuo mīthūku yothe, na mīhianano ūyo ūrī magigi. 19 Nīngamahe ūrūmwe wa ngoro, na njīkīre roho mwerū thīinī wao; nīngeheria ūmū wa ngoro thīinī wao ndīmahe ngoro ngororo ta nyama. 20 Ningī

nīmakarūmagīrīra kīrīra gīakwa gīa kūrūmīrīwo, na marūmagie mawatho makwa. Nīmagatuīka andū akwa, na nīrī ndūkīte Ngai wao. 21 No rīrī, ha ūhoro wa andū arīa ngoro ciao cīiyamūrīre mīhianano ūyo mīrū na mīhianano ūyo ūrī magigi, nīngatūma o ene macookerero nī ūrū ūrī mekīte, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.” 22 Hīndī ūyo akerubi acio, marī na magūrū ma ngaari mīena-inī, magītambūrūkia mathagu mao, naguo riiri wa Ngai wa Israeli warī igūrū rīao. 23 Riiri ūcio wa Jehova ūkīambata uumīte thīinī wa itūura ūrī inene na ūgīkara igūrū ūrī kīrima kīrīa kīarī mwena wa irathīro warīo. 24 Roho akīnjoya na igūrū, akīndwara kūrī andū arīa maatahītwo magatwarwo būrūri wa Babuloni, o ndī thīinī wa kīoneki kūu ndoonetio nī Roho ūcio wa Ngai. Hīndī ūyo kīoneki kūu ndoonetio gīkinjehererā, 25 na nīrī ngīrīra andū acio maatahītwo ūhoro wothe ūrīa Jehova aanyonetie.

12 Kiugo kīa Jehova nīkianginyīrīre, ngīrīwo atīrī:

2 “Mūrū wa mündū, wee ūtūuranagia na andū aremi. Nī marī na maitho ma kuona no mationaga, na nī marī na matū ma kūguwa no matiguaga, nīgūkorwo nī andū aremi. 3 “Nī ūndū ūcio wee mūrū wa mündūrī, oha mīrīgo yaku ya gūthaama, na kūrī mūthenya barigici magīkuonaga-rī, umagare uume gūkū, ūthīi kūndū kūngī. Hihi nīmagataūkīrīwo, o na gūtuīka nī andū a nyūmba ya ūremi. 4 Kūrī mūthenya barigici, o magīkuonaga-rī, ruta mīrīgo yaku nja ūrī mīohe nī ūndū wa gūthīi būrūri wa ithaamīrīo. Ningī hwaī-inī, umagare ūthīi o magīkuonaga, o ta ūrīa andū mathaamaga. 5 O makwīroreire, tūrkīa rūthingo, ūgererie mīrīgo yaku ho. 6 Oya mīrīgo ūyo ūmīgīrīre ciande o makwīroreire, ūmīumagarie na mairia. Wīhumbīre ūthīi nīguo ndūkone būrūri, nīgūkorwo nīngūtūte kīmenyīthia harī andū a nyūmba ya Israeli.” 7 Nī ūndū ūcio nīrīka o ta ūrīa ndaathītwo. Ngīrīta mīrīgo yakwa nja kūrī mūthenya barigici, yoheetwo nī ūndū wa gūthaama. Ningī hwaī-inī ngītūrkīa rūthingo na moko makwa. Ngīmīa mīrīgo yakwa nja kūrī na mairia, ngīmīumagarie ndīmīkuūte na ciande o manjīndoreire. 8 Rūciinī kiugo kīa Jehova gīkīnginyīrīra, ngīrīwo atīrī, 9 “Mūrū wa mündū, gīthī andū a nyūmba ya Israeli o acio aremi matiakūrīrīre atīrī, ‘Nī atīa ūreka?’” 10 “Meere atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Ndūmīrīrī iino ndītū ikonīfī mūnene ūrī ūrī Jerusalemu, o na andū a nyūmba yothe ya Israeli arīa marī kuo.’” 11 Meere

atīrī, ‘Nīi ndī kīmenyithia harī inyuī.’ “O ta ūguo niī njikīte, noguo o nao mageekwo. Nīmagatwarwo būrūri wa kūngī marī atahe. 12 “Mūthamaki ūcio ūrī gatagatī-inī kao nīagakuua mīrigo yake na ciande kūrī mairia oimagare, naruo rūthingo nīrūgatūrikio irima oimīre ho. Nake nīakehumbīra ūthīū nīguo ndakone būrūri. 13 Nīngamūtambūrūkīria wabu wakwa, nake nīakanyiitwo nī mūtego wakwa; nīngamūtwarithia Babuloni, kūu būrūri wa Akalidei, no rīrī, we ndakawona, nakuo kūu nīkuo agaakuīra. 14 Arīa othe mamūrigiicīrie, nīngamahurunja huho-inī, o acio aruti ake a wīra na thigari ciate ciothe, na ndīmateng’erie na rūhiū rwa njora rūrī rūcomore. 15 “Nīmakamenya atī nīi nīi Jehova, rīrīa ngaamahurunjīra ndūrīrī-inī na ndīmaharaganīrie mabūrūri-inī. 16 No rīrī, nīngahonokia amwe ao matikaniinwo na rūhiū rwa njora, kana ng’aragu, kana mūthiro, nīgeetha kūu magaathīi ndūrīrī-inī makoimbūraga maūndū mao marīa meekaga marī magigi. Hīndī īyo nīmakamenya atī nīi nīi Jehova.” 17 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīrwo atīrī: 18 “Mūrū wa mūndū, inainaga rīrīa ūkūrīa irio, na wīthithimūkagwo nī guoya ūkīnyua maaī. 19 Ira andū a būrūri ūyū atīrī, ‘Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga igūrū rikonīi andū arīa matūrūraga Jerusalemu na arīa matūrūraga būrūri wothe wa Israeli: Makārīaga irio ciao marī na mītangīko, na manyuuage maaī moorītwo nī hinya nīgūkorwo būrūri wao nīukaniinwo indo ciothe iria irī kuo, nī ūndū wa maūndū ma ūhinya ma andū arīa othe matūrūraga kuo. 20 Matūrūra marīa matūrūragwo nī andū nīmakanangwo, naguo būrūri ūkīrio ihooru. Hīndī īyo nīmūkamenya atī nīi nīi Jehova.” 21 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīrwo atīrī: 22 “Mūrū wa mūndū, nī thimo ūrikū īno yunganagwo thīinī wa būrūri wa Israeli, īno yugaga atīrī: ‘Matukū nīmathiraga, nakō kīoneki o gīothe gīgatuīka gīa tūhū?’ 23 Meere atīrī, ‘Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Nīngūniina thimo īno, na matigacooka kūmīgweta rīngī gūkū Israeli.’ Meere atīrī, ‘Matukū nīmakuhiīrīrie rīrīa kīoneki o gīothe gīkaahingio. 24 Nīgūkorwo gūtigacooka kūgīa cioneiki cia maheeni, kana ūragūri wa kūheenanīrīria gatagatī-inī ka andū a Israeli. 25 No nīi Jehova-rī, nīngoiga ūrīa ngeenda, naguo nīukahingio ūtegūcererwo. Nīgūkorwo matukū-inī manyu, inyuī andū a nyūmba ya ūremi, nīngahingia ūrīa wothe ndīroiga, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.” 26 Kiugo kīa Jehova

nīkīanginyīrīire, ngīrwo atīrī: 27 “Mūrū wa mūndū, andū a nyūmba ya Israeli maroiga atīrī, ‘Kīoneki kīrīa onaga gīgūtūura mīaka mīngī gīgīkahingio, na araratha ūhoro wa ihinda iraya rīgooka.’ 28 “Nī ūndū ūcio meere atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Gūtīrī kiugo o na kīmwe gīakwa gīgaacooka gūcererwo; ūhoro ūrīa wothe nīi ngaaria nīukahingio, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.”

13 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīrwo atīrī:

2 “Mūrū wa mūndū, ratha ūhoro wa gūkīrīra anabii a Israeli arīa mararatha ūhoro rīu. Ira acio marathaga ūhoro ūrīa megereirie na ngoro ciao ene atīrī: ‘Iguai ndūmīrīri ya Jehova! 3 Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Kaī anabii acio akīgu marī na haro-ī, o acio marūmagīrīra roho wao ene na matirī ūndū monete! 4 Anabii aku, wee Israeli-rī, matariī ta mbwe irī kūndū kūrīa kwanangīku. 5 Inyuī mūtiambatīte mūthīi rūthingo-inī kūrīa gūtharūkīte, mūrūcookererie nī ūndū wa nyūmba ya Israeli nīgeetha rūgetiiria hīndī ya mbaara mūthenya ūrīa wa Jehova. 6 Cioneiki ciao nī cia maheeni, na ūragūri wao o naguo no wa maheeni. Moigaga atīrī, ‘Jehova oigīte atīrī,’ o rīrīa Jehova atamatūmīte; merīgāgīrīra atī ciugo ciao nīikahinga! 7 Gīthī ti cioneiki cia maheeni muonete, na mūkaaria ūragūri wa maheeni, rīrīa mūkuuga atīrī, ‘Jehova oigīte atīrī,’ o rīrīa nīi itarītie? 8 “Nī ūndū ūcio, ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Tondū wa ciugo cianyu cia maheeni na cioneiki cia kūheenanīa-rī, nīngūmūkīrīra, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.’ 9 Guoko gwakwa nīgūgookīrīra anabii arīa moonaga cioneiki cia maheeni, na makagweta ūragūri wa kūheenanīa. Matigakorwo marī a kīama kīa andū akwa, kana maandīkwo ibuku-inī rīa andū a nyūmba ya Israeli, o na kana matoonye būrūri wa Israeli. Hīndī īyo nīmūkamenya atī nīi nīi nīi Mwathani Jehova. 10 “Tondū mahītithagia andū akwa, makiugaga atīrī, ‘Kūrī na thayū,’ o rīrīa gūtarī thayū; tondū rīrīa rūthingo rūhūthū rwakwo marūhakaga coka, 11 nī ūndū ūcio ira andū arīa marūhakaga coka atī no rūkūgūa. Nīngoiria mbura nene mūno, na ndūme kūgēe na mbura ya mbembe, nacio huho irī na hinya nīkarūnomora. 12 Rīrīa rūthingo rūu rūkaaga-rī, gīthī andū matigakūuria atīrī, ‘Coka ūrīa ūrarūhakīte ūkīri ha?’ 13 “Nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Nīngarekereria rūhuho ūrī na hinya ndī na mang’ūrī, na kūgēe mbura ya mbembe na mbura ya kīboboto

ndī na mathūgūta ma kwananga. 14 Nīngamomora rūthingo rūu mūhakite coka na ndīrūharaganie tīri-inī nginya mūthingi wa ruo ūguūranio. Rīriā rūkaagūa, mūkaanangīwo kuo; na nīmūkamenya atī nī nī nī Jehova. 15 Úguo nīguo ngeeruta mang’ūrī makwa na rūthingo rūu, na njūkīrire acio maarūhakire coka. Ngaakwīra atīrī, “Rūthingo nī rweherete, o na arīa maarūhakire coka, 16 o anabii acio a Israeli, arīa marathīre itūrā rīa Jerusalemu makīrionera cioneki cia thayū, gūtaarī na thayū, úguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.” 17 “Rīu mūrū wa mūndū-rī, hūgūra ūthiū waku kūrī airītu a andū anyu arīa marathaga mohoro moimīte meciiria-inī mao ene, ūmarathīre ūhoro wa kūmookīrīra, 18 ūmeere atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga ū: Kaī andū-a-nja arīa matumagīrīra ithitū nyunīro-inī ciao cia moko na magathondekaga mataama ma kwīhumbīra ūthiū nīguo magwatagie andū marī na haaro-ī. Anga mūrīgwatagia mīoyo ya andū akwa nīguo mūhonokie mīoyo yanyu inyuī ene? 19 Nīmūthaahītie kūrī andū akwa nī ūndū wa ngundi ya cairi na twenyū twa mūgate. Nī ūndū wanyu kūheenia andū akwa, arīa mathikagīrīria maheeni, nīmūragīte arīa mataagīrīre gūkua, na mūkahonokia arīa mataagīrīre gūtūura muoyo. 20 “Nī ūndū ūcio, Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Nīnjūkīrīre ithitū icio cianyu, icio mūgwatagia andū akwa nacio ta marī nyoni, na nī nīngūcituanga kuuma moko-inī manyu. Nīngohorithia andū acio mūgwatagia ta marī nyoni. 21 Nīngatembūranga mataama macio manyu na honokie andū akwa ndīmarute moko-inī manyu, nao matigacooka kūgwatio nī inyuī. Hīndī ūyo nīmūkamenya atī nī nī nī Jehova. 22 Tondū nīmwatūmire arīa athingu morwo nī hinya nī ūndū wa kūmaheenia o rīriā nī itaamareheire kīeha, na mūgīteithīrīria arīa aaganu mage gūtīga njīra ciao cia waganu nīguo mahonokie mīoyo yao, 23 nī ūndū ūcio, mūtigacooka kuona cioneki cia maheeni kana kūragūra. Nīngahonokia andū akwa, ndīmarute moko-inī manyu. Hīndī ūyo nīmūkamenya atī nī nī nī Jehova.”

14 Athuuri amwe a Israeli nīmookire harī nī, magīkara thi hau mbere yakwa. 2 Hīndī ūyo kiugo kīa Jehova gīkīnginyīrīra, ngīrwo atīrī, 3 “Mūrū wa mūndū, andū aya nīmeigīrīre mīhianano ngoro-inī ciao, na makeigīra mīhīngya ya waganu mbere ya maitho mao. Nīnjāgīrīrwo kūreka matūrīre ūndū o na ūrīkū harī nī? 4 Nī ūndū ūcio maarīrīre, ūmeere ūū,

‘Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Hīndī ūrīa Mūsiraeli o wothe angīgīa mīhianano ngoro-inī yake, na eigīre waganu wa kūmūhīngithia mbere ya maitho make, angīcooka athīi harī mūnabii-rī, niī Jehova nī nī mwene ngaamūcookeria ūhoro kūringana na ūrīa ūhooi wake wa mīhianano ūigana, 5 Ngeeka úguo nīguo ndīnyiitīre ngoro cia andū a Israeli ūngī, arīa othe mandiganīrīre nī ūndū wa mīhianano ūyo yao.’ 6 “Nī ūndū ūcio ūrīa andū a nyūmba ya Israeli atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Mwīrīrei! Garūrūkai mūtigane na mīhianano ūyo yanyu, na mūregane na maūndū marī mothe mwīkaga marī magigi! 7 “Hīndī ūrīa Mūsiraeli o wothe, kana mūndū wa kūngī ūrīa ūtūrīra Israeli angīhera harī nī, na eigīre mīhianano ngoro-inī yake, na agīe na waganu wa kūmūhīngithia mbere ya maitho make, angīcooka athīi harī mūnabii agatuūrie ūhoro kūrī nī-rī, niī Jehova nī nī mwene ngaamūcookeria ūhoro. 8 Nīngatūma ūthiū wakwa ūtūrīre mūndū ūcio, na ndūme atūkē kīonereria harī arīa angī, o na ndūme atūkē wa kuunagwo thimo. Nīngamweheria harī andū akwa. Hīndī ūyo nīmūkamenya atī nī nī nī Jehova. 9 “Mūnabii angīkaaheenererio nīguo aarie ūhoro wakwa, niī Jehova nī nī ngaakorwo heenereirie mūnabii ūcio, na nīngamūtambūrūkīria guoko gwa kūmūkīrīra, ndīmūniine ehore gatagatī-inī ka andū akwa a Israeli. 10 Andū acio nīmakaherithīrīo wīhīa wao; mūnabii ūcio agaattuuo mwīhīa o ta mūndū ūcio ūtūrītie ūhoro harī we. 11 Hīndī ūyo andū a Israeli matigacooka kūhītīa njīra mehere harī nī, kana macooke gwīthaahia na mehīa macio mao mothe. Nīmagatuūka andū akwa, na nī ndūkē Ngai wao, úguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.” 12 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīre, ngīrwo atīrī: 13 “Mūrū wa mūndū, būrūri ūngīnjīhīria nī ūndū wa kwaga kwīhokeka, na ndambūrūkie guoko ndīūkīrīre, na ndīūniinīre kīhumo kīa irio, na ndīūrehere ng’aragu, na njūrage andū aguo na mahīu mao, 14 andū aya atatū, Nuhu, na Danieli, na Ayubu, o na mangīkorwo maarī thiīnī wa būrūri ūcio, no mehonokirie o oiki nī ūndū wa ūthingu wao, úguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 15 “Nīgī korwo ndarekereria nyamū cia gīthaka igerere būrūri ūcio nacio ciūtīge ūtarī ciana, naguo ūkire ihooru kwage mūndū ūngītūkanīria kuo nī ūndū wa nyamū icio, 16 Mwathani Jehova ekuuga atīrī, ti-itherū o ta ūrīa nī ūtūrīra muoyo, o na andū acio atatū mangīgakorwo marī kuo, matikahota

kūhonokia ariū ao kana aarī ao. O oiki no mahonoke, no būrūri ūcio no ūkire ihooru. 17 “O na kana ingīrehithia rūhiū rwa njora njūkīrire būrūri ūcio, njuge atīrī, ‘Rūhiū rwa njora nīrūtūkanirie būrūri ūyū wothe,’ na njūrage andū akuo na mahiū mao-ri, 18 Mwathani Jehova oigīte atīrī, ti-itherū o ta ūria niī ndūrāga muoyo, o na andū acio atatū mangīgakorwo marī kuo, matikahota kūhonokia ariū ao kana aarī ao. O oiki no-o mangīhonokio. 19 “O na ningī korwo ndarehithia mūthiro būrūri ūcio, na niī ndūtīririe mangūrī makwa na ūndū wa gūitithia thakame, na njūragithie andū akuo na mahiū mao, 20 Mwathani Jehova oigīte atīrī, ti-itherū o ta ūria niī ndūrāga muoyo, o na Nuhu, na Danieli, na Ayubu, mangīgakorwo marī kuo, matikahonokia mūriū kana mwari. O oiki no mehonokie nī ūndū wa ūthingu wao. 21 “Nīgūkorwo Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Gūtigagīkorwo kūrī kūru makīria hīndī ūrīa ngaarehera Jerusalemu matuīro makwa mana ma ciira ma kūguoyohithia: namo nīmo rūhiū rwa njora, na ng’aragu, na nyamū cia gīthaka, o na mūthiro, nīguo njūrage andū akuo na mahiū mao! 22 No rīrī, kūrī amwe magaatigara; nao nīo ariū na aarī arīa magaatharwo marutwo kuo. Nīmagooka kūrī inyūi, na rīrīa mūkoona mītugo na ciiko ciao, nīmūkahoorerio ngoro igūrū rīa mwanangīko ūcio ndeheire Jerusalemu, naguo nī mwanangīko o wothe ndīrīrehithīirie. 23 Nīmūkahoorerio ngoro rīrīa mūkoona mītugo yao na ciiko ciao, nīgūkorwo nīmūkamenya atī gūtīrī ūndū o na ūmwe njīkite kuo ūtarī na gītūmi, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.”

15 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīriire, ngīrwo atīri:
2 "Mūrū wa mūndū, mūtī wa mūthabibū ūkīrīte
rūhonge rwa mūtī o wothe wa mītī ya mūtitū na kī? 3
Mbaū ciaguo irī ciathondekwo kīndū kīa bata? Andū
no mathondeke tūhocio twa gūcuurio indo kuuma
kūrī guo? 4 Üngīkio riiko ūtuīke rūkū, na mwaki
ūcīcine mīena yeerī ūcurie gatagatī-ři, no ūgē bata
üngī? 5 Angīkorwo rīřia warī mūgīma ndwagiire bata
o na atīa-ři, wakīhota atīa gūthondekwo kīndū kīa
bata rīřia wacinwo nī mwaki, wacura? 6 "Nī ūndū ūcio,
Mwathani Jehova ekuuga atīri: O ta ūria heanīte mūtī
wa mūthabibū gatagatī-inī ka mītī irīa īngī ya mūtitū,
ngaūtua rūkū rwa gūcinwo na mwaki-ři, ūguo noguo
ngeeka andū arā matūruga Jerusalemu. 7 Nīngatūma
ūthiī wakwa ūmoomīre. O na angīkorwo nīmoimīte

mwaki-ini-rī, no nginya mwaki ūcio ūkaamacina ūmaniine. Hīndī īyo nīguo inyū ūkaamenya atī nī nī niī Jehova, rīrīa ngatūma ūthiū wakwa ūmoomire. 8 Nīngatūma bürūri ūkire ihooru nī ūndū nīmagite kwihokeka, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.”

16 Kiugo kia Jehova níkanginyíriire, ngíirwo atíři,
2 "Múrū wa mündü, ng'ethaníra na itúura ríá
Jerusalemu, úrionie mítugo yarí iyo írí magigi, 3 uuge
atíři, "Uú níguo Mwathani Jehova areera Jerusalemu:
Kíhumo gíaku na gúciarwo gwaku cioimanire na
bürüri wa andú a Kaanani; thoguo aarí Múamori, nake
maitúguo aarí Múhiti. 4 Múthenya úríwa waciariwo-
rí, ndwatinirio rúríra, o na kana úgithambio na
maaí níguo úthere, o na kana úkihakwo cumbí,
kana úgithaywo na nguo cia mwana. 5 Gütirí
mündü o na úmwe wakúrorire, agíkúiguíra tha,
kana agígúcaaíra o kúigana níguo agwíke ündü o
na úmwe wa macio. No ríři, wateirwo na kúu werú-
iní, ní ündü wamenirwo o múthenya o ro úcio
waciariwo. 6 "Híndí iyo níndahítükíire hau warí
ngíkuona úkígaragaria thakame-iní yaku, na rířia
wakomete hau thakame-iní yaku-rí, ngíkwíra atíři,
"Túura muoyo!" 7 Níndatúmire úküre o ta mütí wa
mugunda. Nawe úgíkúra, úkíneneha, o na úgítuíka
ithaga ithaka muno gükíra maría mangí. Nyondo ciaku
nacio ikíhaanda, na njúrí yaku ígíkúra, o wee úríwa warí
njaga na úkaaga nguo. 8 "Thuuatha úcio níndahítükíire
hau, na rířia ndaakúrorire ngíóna atí warí mugima
wa kwendeka, ngígútambürükíria gícúří kíá nguo
yakwa, ngíhumbíra njaga yaku. Na níi ngíkwíhítira
mwíhítwa mürumu, na tükígiá kíríkaníro nawe,
úgítuíka wakwa, úguo níguo Mwathani Jehova ekuuga.

9 "Nindagūthambirie na maaī, ngikūgiria thakame, na ngikūhaka maguta. 10 Nindakūhumbire nguo ng'emie na ngīgwīkīra nyamūga cia rūūa. Nindakūhumbire nguo njega ya gatani na ngikūhumba nguo cia goro. 11 Nindakūgemirie na mathaga: ngīgwīkīra bangiri moko, na mūgathī ngingo, 12 ngicooka ngīgwīkīra gīcūhī iniūrū, na icūhī matū, na tanji thaka mūtwe. 13 Nī ūndū ūcio ūkīgemo na thahabu na betha: nacio nguo ciaku ciarī cia gatani ūrīa njega, na itambaya cia goro, na nguo ng'emie. Irio ciaku ciarī mūtu mūhinyu, na ūukī, na maguta ma mūtamaiyū. Wee nawe ūgīthakara mūno na ūkīambatīrio ūgītuika mūthamaki-mūndū-wa-nja. 14 Nayō ngumo yaku ūgītheerema ndūrīrī-inī nī ūndū wa ūthaka waku, nī ūndū riiri ūrīa ndaaggwīkīrīte nīwatūmire ūthaka

waku wagīrīre kūna, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 15 “No rīrī, wee nīwehokire ūthaka waku, na ūkīhūthīra ngumo yaku īgītūma ūtuīke mūmaraya. Nīwahūrīre ūmaraya na mwīhītūkīri o wothe, naguo ūthaka waku ūgītuīka wake. 16 Woire nguo imwe ciaku, ūkīgemia mahooero ma kündū gütūgīrū kūria wahūūragīra ūmaraya. Maündū ta macio matiagīrīrwo nī gwīkīka, kana magē kuo o na rī. 17 Ningī ūgīcooka ūkīoya mathaga macio mega ndaakūheire, o mathaga macio mathondeketwo na thahabu yakwa na betha yakwa, ūgītīhōndekera mīhianano ya arūme, ūgīcooka ūkīhūrū ūmaraya nayo. 18 Ningī ūkīoya nguo icio ciaku ciarī ng’emie, ūgīcihumba mīhianano īyo, ūgīcooka ūkīmīrutīra maguta makwa na ūbumba. 19 O nacio irio iria ndaakūheete ūrīe, nacio nī mūtu mūhinyu, na maguta ma mūtamayū, na ūtūkī, wacirutīre mīhianano īyo ūtuīke ūbumba ūrī na mūtararīko mwega. Ūguo nīguo gwekīkire, Mwathani Jehova nīwe ugīte ūguo. 20 “Na rīrī, woire ariū na aariaku arīa wanjiarīre, ūkīmaruta igongona matuīke ta irio cia mīhianano īyo. Ūhūrī waku wa ūmaraya-rī, kaī ūtaarī mūiganu? 21 Nīwathīnjire ciana ciakwa ūgīciruta igongona harī mīhianano īyo. 22 Mītugo-inī yaku yothe īrī magigi īrīa wekire, na ūhūrīrīnī waku wa ūmaraya, ndwaririkanire matukū ma ūnini waku, rīrīa warī njaga na ūtaarī na nguo, o rīrīa wegaragaragia thakame-inī yaku. 23 “Hī, kaī ūrī na haaro-ī! ūguo nīguo Jehova ekuuga. O na wīkīte mawaganu macio mangī mothe, 24 nīweyakīre kīhumbu, na ūgīaka ihooero itūgīrū handū harīa hothe haarī na kīhaaro gīa kūgomanagwo. 25 Gīturi-inī kīa o njīra nīweyakīre mahooero matūgīrū, na ūkīagīthia ūthaka waku gītīo, ūgakīrīrīria kūneana mwīrī waku kūrī mwīhītūkīri o wothe atharie nawe. 26 Nīwahūrīre ūmaraya na andū a Misiri arīa mwārīganītie nao, o acio maiyūrītō nī merirīria ma mwīrī, ūgītūma ndakare nī ūndū waku gūkīrīrīria gūtharia. 27 Nī ūndū ūcio ngīgūtambūrūkīria guoko ngīgūkīrīra, ngīnyihiia būrūri waku; nīndakūneanire moko-inī ma thū ciaku, o acio airītū a Afilisti, arīa maamakirio nī mītugo yaku ya ūura-thoni. 28 Nīwahūrīre ūmaraya na andū a Ashuri o nao, nī ūndū ndūngīaiganirie; o na thuutha ūcio-rī, ndwaiganirie. 29 Ningī ūgīkīrīrīria gūtharia o nginya ūgīkīnya Babuloni, būrūri wa onjoria, no-o na weka ūguo ndwaiganirie. 30 “Mwathani Jehova ekuuga atīrī, Hī! Kaī wee ūrī wa ngoro hūthū-ī! Wīkaga maündū macio mothe, o

ta mūmaraya ūtarī thoni! 31 Rīrīa weyakīre ihumbu gīturi-inī kīa o njīra, na ūkītākīra mahooero matūgīrū harīa hothe haarī kīhaaro gīa kūgomanwo-rī, we wetuire ta ūtarī mūmaraya, nī ūndū nīwaregire irīhi. 32 “Wee mūtumia ūyū mūtharia! Wee wendaga ageni handū ha mūthuurguo! 33 Mūmaraya o wothe nīamūkīgīra irīhi, no wee-rī, nīwe ūheaga endwa aku othe iheo, ūkamahaka nīguo mokage kūrī we kūuma kündū guothe nīguo megwatīre ikeno ciaku itaagīrīre. 34 Nī ūndū ūcio wee ūdūtarīi ta arīa angī ūmaraya-inī waku; gūtīrī mūndū ūkwīringagīrīria ūmwītikīre. Wee-rī, ūrī na ūtīganu mūno na arīa angī, nīgūkorwo wee nīwe ūrīhanaga, no gūtīrī kīndū ūrīhagwo. 35 “Nī ūndū ūcio, wee mūmaraya ūyū, igua kiugo kīa Jehova! 36 Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Tondū nīwaitangire ūtonga waku, na ūkīgūrīria njaga yaku ūgītharia na endwa aku, o na tondū wa mīhianano īyo yothe yaku ūrī magigi, na tondū nīwamaheire thakame ya ciana ciaku, 37 nī ūndū ūcio nīngūcoakanīrīria endwa aku othe arīa wanekenia nao, arīa wendete o na arīa ūthūire. Nīngūmacookanīrīria magūkīrīre kūuma mīena yothe, na nīi ngūgūrīe nguo mbere yao, nao mone njaga yaku yothe. 38 Nīngagūtūra ciira o ta ūrīa andū-a-nja arīa matharagia na arīa maitithagia thakame matuuagīrwo; na ūdūme ūkorwo nī mang'ūrī makwa na ūigūrī ūrī ūguo ūcookererwo nī thakame īyo. 39 Ningī nīngakūneana moko-inī ma endwa aku, nao nīmakaharagania ihumbu icio ciaku, na manange mahooero macio maku matūgīrū. Nao nīmagakūrūta nguo, na moe mathaga maku ma goro, magūtīge njaga na ūrī ūtheri. 40 Nīmakarehe kīrīndī gīgūkīrīre, nao nīmagakūhūrū na mahiga nyuguto, na magūtinangie na hiū ciao cia njora. 41 Nīmagacina nyūmba ciaku na makūherithie wīroreirwo nī andū-a-nja aingī. Nīngakinyia ūmaraya waku mūthia, nawe ūdūgacooka kūrīha endwa acio aki. 42 Hīndī īyo mathūgūta makwa ma gūgūkīrīra nīmakahūahūa, namo marakara makwa maiyūrītō nī ūrī makweherere. Nīngahoerera na ndigacooka kūrakara. 43 “Na tondū ndwaririkanire matukū ma ūnini waku, no kündakaria wandakaririe na maündū macio mothe-rī, ti-itherū nīngatūma ūcookererwo nī ūrīa wīkīte, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. Gīthī nduongereire ūura-thoni harī maündū marīa mangī wīkaga marī magigi? 44 “Mūndū o wothe waragia na thimo-rī, mīgakuuna thimo ūno, oige atīrī: “O ta ūrīa nyina ahaana, no taguo mwarī ahaana.” 45

Wee ūrī mwarī wa nyūkwa kūna, ūrīa wanyararire mūthuuriwe na ciana ciake; na ūrī wa nyina kūna na aarī a maitūguo, arīa maanyararire athuuri ao na ciana ciao. Maitūguo aarī Mūhiti, nake thogou aarī Mūamori. 46 Mwarī wa nyūkwa ūrīa mūkūrū aarī Samaria ūrīa watūūraga mwena waku wa gathigathini marī na airītu ake; nake mwarī wa nyūkwa ūrīa mūnini aarī Sodomu, ūrīa watūūraga mwena waku wa gūthini hamwe na airītu ake. 47 Wee-rī, to gūthīi wathiire na mīthīire yao na ūkīrūmīrīra mītugo yao īrī magigi, no mīthīire-inī yaku yothe nīwahīuhire gūthūka kūmakīra. 48 Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Ti-itherū o ta ūrīa Niī ndūūraga muoyo-rī, mwarī wa nyūkwa Sodomu na airītu ake matiekire ta ūrīa wee na airītu ake mwīkīte. 49 “Maya nīmo maarī mehia ma mwarī wa nyūkwa Sodomu: We marī na airītu ake maarī andū etīi, a kwīhūūnīrīria, na matiarūmbūyagia ūhoro wa andū arīa angī; matiateithirie andū arīa athīnī o na arīa abatari. 50 Nīmeikīrīre na magūka maūndū marī magigi maitho-inī makwa. Nī ūndū ūcio nīndamaingatire, o ta ūguo muonete. 51 Samaria ndehirie nuthu ya mehia marīa wee wehirie. Wee wīkīte maūndū marī magigi maingī kūmakīra, na nītūmīte aarī a maitūguo moneke ta marī athingu nī ūndū wa maūndū macio mothe wīkīte. 52 Ūrokīrīria gūconorithio, nīgūkorwo nītūmīte aarī a maitūguo moneke ta marī athingu. Tondū mehia maku maarī mooru gūkīra mao, o mekuoneka marī athingu gūgūkīra. Nī ūndū ūcio-rī, igua thoni na ūconoke, nīgūkorwo nītūmīte aarī a nyūkwa moneke marī athingu. 53 “No rīrī, nīngacookeria Sodomu ūgaacīru wake marī na airītu ake, o na Samaria marī na airītu ake, na nīngacookeria ūgaacīru waku o hamwe nao, 54 nīguo ūigue thoni na ūconoke nī ūndū wa maūndū macio mothe wekire nī ūndū wa kūmahe ūhurūko. 55 Nao aarī acio a maitūguo, Sodomu marī na airītu ake, na Samaria marī na airītu ake-rī, nīmagacooka o ta ūrīa maarī mbere; nawe ūrī na airītu ake nīmūgacooka o ta ūrīa mwarī mbere. 56 O na ndūngāgwetire rītwa rīa mwarī wa nyūkwa Sodomu mūthenya ūcio wetīaga, 57 mbere ya waganu waku kūguūrio. O na kūrī ūguo-rī, rīu ūrī mūnyarare nī airītu a Edomu, marī hamwe na andū othe arīa mariganītie nao, o na nī airītu a Afilisti, acio othe magūthūire na magakūrigiicīria na mīena yothe. 58 Wee nīwe ūgaacookerero nī maciaro ma ūura-thorī waku, na ma maūndū marīa wīkīte marī magigi,

ūguo nīguo Jehova ekuuga. 59 “Ūu nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Nīngagwīka o ta ūrīa wagīriire nī gwīkwo, tondū nīmenete mwīlītwa wakwa na ūndū wa gūthūka kīrīkanīro kīrī. 60 No rīrī, nīngaririkana kīrīkanīro kīrīa ndarīkanīre nave matukū-inī ma ūnini waku, na nīngahaanda kīrīkanīro gitū nave gīa gūtūūra. 61 Hīndī īyo nīukaririkana mīthīire yaku, nave ūconoke rīrīa ūkaamūkīra aarī a maitūguo arīa akūrū gūgūkīra na arīa anini gūgūkīra. Nīngamaneana kūrī we marī ta aarī ake, no ti kūringana na kīrīkanīro gitū nave. 62 Nī ūndū ūcio nīngahaanda kīrīkanīro gitū nave, na nīukamenya atī nī nī nī Jehova. 63 Ningī rīrīa ngaakūhoroheria nī ūndū wa maūndū mothe marīa wīkīte-rī, nīukaririkana na ūconoke, na ndūgacooka gūtumūra kanua gaku rīngī nī ūndū wa ūrīa ūconorithīto, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.”

17 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīre, ngūrīwo atīrī,
2 “Mūrū wa mūndū, gwatania nīdaī na warīrie andū a nyūmba ya Israeli na ngerekano. 3 Meere atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Nderi nene īrī na mathagu marī hinya, na njoya nīdaaya, na macoya ma marangi maingī nīyokire Lebanonī. īkīnyiita gacūmbīrī ka mūtarakwa, 4 īkiuna thuuna ya gacūmbīrī kau, na īkimītwara būrūri wa onjoria, nayo īkimīhaanda thīnī wa itūūra inene rīa onjoria. 5 “Īgīcooka īgīkuua mbeū imwe cia būrūri wanyu, na īgīchaanda tīrī-inī mūnoru. īgīchaanda ta mūtī ūrīa ūkūraga hakuhī na maaī maingī, 6 naguo ūkīringūra, ūgītūka mūthabibū mūkuhī ūtheeremete. Honge ciaguo īkīmīhūgūkīra, no mīri yaguo īgīkorwo ūthīite na thī rungu rwayo. Nī ūndū ūcio ūgītūka mūthabibū, ūkīrūta honge īrī na tūhwang’ā tūrī na mathangū. 7 “No nī kwarī na nderi īngī nene yarī na mathagu maarī na hinya, na maiyūrīte njoya. Hīndī īyo mūthabibū ūcio ūgītware mīri yaguo yerekeire na kūrī nderi īyo uumīte hau wahaandītwo, naguo ūgītambūrūka honge ciaguo harī yo nīguo wone maaī. 8 Nīwahaandītwo tīrī-inī mwega handū harī na maaī maingī nīguo ūrute honge, na ūciare maciaro, na ūtūīke mūthabibū ūrī na riiri.’ 9 “Meere atīrī, ‘Ūu nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Hilī nīūgatheeरे? Githī nīdūkamunywo, na maciaro maguo mahūrūrwo nīguo ūhoohe? Mathangū maguo mothe ma mūringūrano nīmakahooha. Nīdūkabatara guoko kūrī na hinya, kana andū aingī a kūūmunya na mīri. 10 O na ūngīmunywo,

ūhaandwo handū hangī-rī, hihi nīūgattheerema? Githī ndūkahooha biū rīrīa rūhuho rwa mwena wa irathīro rūkaūhuruta, naguo ūhohere o hau wakūriire?” 11 Hīndī īyo kiugo kīa Jehova gīkīnginyīrīra, ngīrīwo atīrī, 12 “Ūria andū a nyūmba īno ya ūremi atīrī, ‘Mūtiramenya gītūmi kīa maündū macio?’ Meere atīrī, ‘Mūthamaki wa Babuloni nīathīire Jerusalemu, agītaha mūthamaki wakuo na andū arīa maari igweta akuo, akīmatwara nginya Babuloni. 13 Ningī akīoya mūndū ūmwe wa nyūmba ya ūthamaki akīrīkanīra kīrīkanīro nake, na akīmwīhītīthia. Ningī agīcooka akīoya atongoria a būrūri ūcio agīthīi nao, 14 nīguo ūthamaki ūcio wagithio hinya, ndūkanehaande rīngī, no ūtūragio nī gwathīkīra kīrīkanīro kīu gīake. 15 No rīrī, mūthamaki ūcio akīmūremera na ūndū wa gütūma abarūthi ake mathīi būrūri wa Misiri makamūrehere mbarathi na mbūtū nene ya ita. Hihi nīekūhootana? Mūndū ūrīa wīkaga cīiko ta icio no ehonokie? Mūndū ūcio aakīhota gūthūkia kīrīkanīro na acooke ehonokie? 16 “Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Ti-itherū o ta ūrīa nīi ndūrūraga muoyo, mūndū ūcio agaakuūra kīu Babuloni, būrūri wa mūthamaki ūcio wamūikarīrie gītī kīa ūthamaki, ūcio aanyararire mwīhītwa wake na agīthūkia kīrīkanīro gīake. 17 Firaūni hamwe na mbūtū yake ya hinya ya ita o na kīrīndī kīngī, matikamūteithia mbaara-inī, rīrīa ihumbu īgaakwo na gūthīrūrūkīrio na rūirigo nīguo mīoyo mīngī īniinwo. 18 Nīanyararire mwīhītwa ūcio na ūndū wa gūthūkia kīrīkanīro kīu. Tondū nīanyiitanīre na kīrīkanīro kīu, no agīcooka gwīka maündū macio mothe-rī, ndakahonoka. 19 “Nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Ti-itherū o ta ūrīa nīi ndūrūraga muoyo, nīngatūma acookererwo nī mwīhītwa ūcio wakwa aanyararire o na kīrīkanīro gīakwa kīu aathūkirie. 20 Nīngamūtambūrūkīria wabu wakwa, nake agwatio nīi mūtēgo wakwa. Nīngamūrehre Babuloni ndīmūciirithīrie kuo, tondū nīagire kwīhokeka harī nīi. 21 Nacio mbūtū ciake cīa thigari cīothe irīa ikoora nīkooragwo na rūhiū rwa njora, namo matigari mao mahurunjīrwo huho-inī cīothe. Hīndī īyo nīmūkamenya atī nīi Jehova nīi nījāritie. 22 “Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Nīi mwene nīngatua karūhonge kuuma gacūmbīrī ka mūtarakwa ndīkahaande. Ngaatua karūhonge koororo ka mūthunano kuuma gacūmbīrī kaguo, na ndīkahaande kīrima-inī kīraihi na gītūūgīrī na igūrū. 23 Kīu kīrima-igūrū gīa Israeli nīkuo

ngakahaanda; nīgakaruta honge na gaciare maciaro, naguo nīūgatuīka mūtarakwa ūrī na riiri. Nyoni cīa mīthembā yothe nīigaaka itara ciacio honge-inī ciaguo; nīigatūra kīruru-inī kīa honge ciaguo. 24 Mītī yothe ya mūgūnda nīkamenya atī nīi Jehova nīi nīyīlīhagia mūtī ūrīa mūrāihu na ngatūma mūtī ūrīa mūkuhī ūkūre ūrāihē. Nīnyūmagia mūtī ūrīa mūrūru, naguo mūtī ūrīa mūmūmū ngatūma ūrure. “Nīi Jehova nīi nījāritie, na nīngwīka ūguo.”

18 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīrīrio atīrī:

2 “Inyuī andū aya, mūkoragwo mūkiuga atīa rīrīa mūkwaria thimo īno igūrū rīa būrūri wa Israeli: “Maithē ma cīana marīīaga thabibū ngagatu, namo magego ma cīana makaigūa thīthī”? 3 “Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Ti-itherū o ta ūrīa nīi ndūrūraga muoyo-rī, mūtigacooka kūgwēta thimo īno thīinī wa Israeli. 4 Nīgūkorwo roho o wothe ūrī muoyo nī wakwa; roho wa ithe nī wakwa o na wa mūriū no wakwa. Roho ūrīa wihtagia nīguo ūgāakua. 5 “Mūndū aahota gūkorwo nī mūthingu, na ekaga maündū ma kīhootho na marūngīrīru. 6 We ndarīaga irīo irīa irutagīrwo mahooero-inī marīa marī irīma igūrū, kana agatiirīra maitho mīhianano ya andū a nyūmba ya Israeli. We ndathaahagia mūtumia wa mūndū ūrīa ūngī, kana agakoma na mūndū-wanja rīrīa arī na ihinda rīa mweri. 7 Nīdahinyagīrīria mūndū o na ūrīkū, no nīacookagīria mūndū ūrīa marī thiirī nake kīrīa ooete kīrī gīa kūrūgamīrīra thiirī. We ndatunyanaga indo, no arīa ahūtu nīamaheaga irīo ciake, na arīa marī njaga akamahe nguo. 8 Ningī ndakombanagīra nīguo etie uumithio ūtarī wa kīhootho, kana agetia uumithio mūkīru. We nīagirajia guoko gwake gūtīgeke ūrū, na nīatuuthanagia ciira na kīhootho gatagatī ka mūndū na ūrīa ūngī. 9 Mūndū ūcio nīarūmagīrīra watho wakwa wa kūrūmīrīwo, na akahingia watho wakwa na wīhōkeku. Mūndū ūcio nī mūthingu; ti-itherū nīagatūra muoyo, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 10 “Mūndū ūcio angīkorwo arī na mwanake mūtunyanī, mūtīthīa wa thakame kana wīkaga ūndū o na ūmwe wa maündū macio mangī mooru 11 (o na harīa ithe ateekire ūndū o na ūmwe wa mo): “We nīarīaga irīo irīa irutīrwo mahooero-inī marīa marī irīma-igūrū. Nīathūkagia mūtumia wa mūndū ūrīa ūngī. 12 Nīahinyagīrīria mūthīnī na mūbatari. Nīatunyanaga indo. Ndacookagia kīrīa ooete gīa kūrūgamīrīra thiirī. Nīatiiragīra mīhianano maitho. Nīekaga maündū marīa marī magigi. 13

We nīakombanagīra nīguo etie uumithio ūtarī wa kīhootho, na agetia uumithio mūkīru. Mūndū ta ūcio-rī, nīagatūura muoyo? Ndangitūura muoyo! Nī ūndū nīekīte maūndū macio mothe marī magigi-rī, ti-itherū no nginya akooragwo na thakame yake īmūcookererere we mwene. 14 “No rīrī, mūriū ūcio angīkorwo arī na mwana ūria wonaga mehia macio mothe ithe ekaga, na o na gūtuīka nīamoonaga, we ndekaga maūndū macio mooru: 15 “We ndarīfīga irio iria irutīrwo mahooero-inī marī marī irīma igūrū, kana agatiirīra maitho mīhianano ya andū a nyūmba ya Israeli. Ndathaahagia mūtumia wa mūndū ūria ūngī. 16 Ndaħinġagħirīra mūndū o na ūrikū, na ndeetagia kīndū gīa kūrūgamīrīra thiirī. Ndatunyanaga indo, no irio ciale aciheaga arīa ahūtu, na akahe arīa marī njaga nguo. 17 Niārigagħirīra guoko gwake gūtikehie, na ndakombanagīra nīguo etie uumithio ūtarī wa kīhootho, kana etie uumithio mūkīru. Niāħingagia watho wakwa, na akarūmīrīra watho wakwa wa kūrūmīrīrwo. Ūcio-rī, ndagakua nī ūndū wa mehia ma ithe; ti-itherū nīagatūura muoyo. 18 No rīrī, ithe nīagaakua nī ūndū wa mehia make mwene, tondū we nīekire maūndū ma ūria-ng'ūrū, na agītunya mūrū wa ithe indo, na agītika maūndū marī mooru gatagatī-inī ka andū ao. 19 “No inyū mūūragia atīrī, ‘Nī kī għikugħiria mūriū agae mahītia ma ithe?’ Kuona atī mūriū ūcio nīekīte maūndū marī marī kīhootho na magīrīru, na akamenyerera watho wakwa wa kūrūmīrīrwo, na akaūħingia-rī, ti-itherū nīegħutūura muoyo. 20 Roho ūria wīħagia nīguo ūgaakua. Mwana ndakagħaya waganu wa ithe, kana ithe agae waganu wa mwana. Uthingu wa mūndū ūria mūthingu nowe mwene ūgaacokererwo nīguo, naguo waganu wa mūndū ūria mwaganu nowe ūgaacokererwo nīguo. 21 “No rīrī, mūndū mwaganu angīgarūrūka atigane na mehia mothe marī ekīte, na arūmie watho wakwa wa kūrūmīrīrwo, na ekage maūndū ma kīhootho na marī magīrīre, ti-itherū nīegħutūura muoyo; we ndagakua. 22 Gūtīr ihītia o na rīmwie rīa marī aaneħha rīgħacooka kūrīrīkanwo. Tondū wa maūndū ma uthingu marī ekīte-rī, nīegħutūura muoyo. 23 Mwathani Jehova ekūuria atīrī: Anga nīi nīnġenagio nī għikuū kīa andū arīa aaganu? Githī ti kwenda ingħenda magarūrūke matigħane na mīthiire īyo yao nīguo matūure muoyo? 24 “No angīkorwo mūndū mūthingu no agarūrūke atigane na uthingu wake, na ehie na eke maūndū marī maggi ta marī mekagħo nī mūndū mwaganu-

rī, anga nīagagħitūura muoyo? Hatirī ūndū o na ūmwe wa maūndū ma uthingu marī aaneħha tħakaaririkanwo. Tondū wa mahītia ma kwaga kwīħokeka na tondū wa mehia marī ekīte-rī, no agaakua. 25 “No inyū muugaga atīrī, ‘Njīra ya Mwathani ti ya kīhootho.’ Ta thikirri īnyū andū a nyūmba ya Israeli: Njīra yakwa-rī, ti ya kīhootho? Atīrī, għiex nījīra cianyu ticio itarī cia kīhootho? 26 Mūndū mūthingu angīgarūrūka atigane na uthingu wake ehie, agaakua nī ūndū wa mehia make; agaakua nī ūndū wa mehia macio ekīte. 27 No mūndū mwaganu angīgarūrūka atigane na waganu ūria ekīte, na eke maūndū ma kīhootho na marī magīrīre-rī, we nīakahonokia muoyo wake. 28 Nī ūndū nīeciiragia ūħoro wa mahītia make mothe marī aneeħha, na akagarūrūka agatigana namo-rī, ti-itherū nīagatūura muoyo; we ndagakua. 29 No andū a nyūmba īno ya Israeli mekuuga atīrī, ‘Njīra ya Mwathani ti ya kīhootho.’ Anga nījīra ciakwa ti cia kīhootho, inyū andū a nyūmba ya Israeli? Għiex nījīra cianyu ticio itarī cia kīhootho? 30 “Nī ūndū ūcio, inyū andū a nyūmba ya Israeli, nīngħumtuūra ciira, o mūndū o mūndū kūringana na mīthiire yake, īġuo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. Mwīrrei! Tiganai na mahītia manyu mothe; namo mehia manyu matigħatūma mwanangwo. 31 Tiganai na waganu wothe ūria mwilki, mūgieq na ngoro njerū na roħo mwerū. Nī kī għigħutūma mūkue, inyū andū a nyūmba ya Israeli? 32 Nīgħukorwo ndikenagio nī għikuū kīa mūndū o na ūrikū, īġuo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. Mwīrrei mūtūure muoyo!

19 “Ningi ambīrīria macakaya makoni īthamaki a Israeli, 2 umeere atīrī: “Atīrī, maitūgu ahaanaga ta mūrūūthi wa mūgħoma arī gatagatī ka mīrūūthi īrīa īngi! Wakomire kīmamo-inī kīa mīrūūthi mītħi, na ūkīrera ciana ciagħo. 3 Warerire kīana kīmwe kīagħo, għiġi tħalli mūrūūthi ūri hinya. Mūrūūthi ūcio īkīmenyera għażiex ħalli kīra wanyita, na ukarriġa andū. 4 Nacio ndūrīrī ikīġġu ūħoro wagħo, naguo īkīġwatħiż irima-inī rīao. Uġiwarwo bürri wa Misiri ūguucħiżo na icħu īrīa īngi. 5 “Na rīrīa nyina ya mūrūūthi ūcio yoonire mwihokko wayo ndūnħiġa, na itanya rīayo nīrīatūka rīa tħluu-rī, ikīoya kīana kīngi kīayo, iġiġi tħalli mūrūūthi ūri hinya. 6 Naguo īgħiċċa għażiex għall-ġadha għall-kīra kīra wanyita, na

ūkarītāga andū. 7 Niwamomorire cīihitho ciao iria nūmu, na ūkīananga matūura mao. Būrūri ūcio na andū arīa othe maatūuraga kuo, makīyūrwo nī guoya wa mūraramo waguo. 8 Hīndī īyo, ndūrīri ikīūlkīrīra, ndūrīri iria cioimīte ng'ongo iria ciagūthiūrūkūrīrie. Ikīwambīra mūtego, naguo mūrūūthi ūcio ūkīgwatīrio irima-inī rīao. 9 Makīūguucūrīria na icūhī cia maniūrū, makīūngīria kiaga-ini, makīūtwarīra mūthamaki wa Babuloni. Makīūkīria njēera, na nī ūndū ūcio mūraramo waguo ndwacookire kūiguuo kūu irīma-inī cia Israeli rīngī. 10 “Maitūguo aatarī ta mūthabibū ūhaandītwo thīinī wa mūgūnda waku wa mūthabibū hakuhī na maaī; niwaciārīte mūno, na ūkagīna honge nyīngī tondū wa maaī kūingīha. 11 Honge ciaguo ciarī hinya, igakīagīrīra gūtuuo mūthīgi wa mūthamaki. Mūthabibū ūcio ūkīraihā na igūrū, ūgīkīra mahuti marīa matumanu, na nīwonekaga wega nī ūndū wa ūrīa waraihīte na igūrū, na nī ūndū wa honge ciaguo nyīngī. 12 No nīwamunyirwo na mīri yaguo nī ūndū wa marakara, na ūgīlkanio thī. Naruo rūhuho rūrīa ruumaga mwena wa irathīro rūgītūma ūhohe, na maciaro maguo makīhūrīrwo; honge ciaguo iria ciarī hinya ikīūma, ikīhīa nī mwaki, ūgīcīniina. 13 Na rīrī, rīu ūhaandītwo werū-inī wa mūthangā, būrūri ūrīa mūūmū, ūrī nyoota. 14 Mwaki woimire rūhonge-inī rūmwe rwa iria nene, ūgīcīna maciaro maguo, magīthira. Gūtīri rūhonge rūrī hinya rūtīgaire harī guo rūngītūuo mūthīgi wa mūthamaki.” Maya nī macakaya, na nīmo maūndū marīa marīcakayanagīrīwo namo.”

20 Mwaka-inī wa mūgwanja, mūthenya wa ikūmi
wa mweri wa gatano, athuuri amwe a Israeli
magīuka gūtuūria ūhoro harī Jehova, nao magīkara
thī hau mbere yakwa. 2 Hīndī īyo kiugo kia Jehova
gīkīnginyīrīra ngīrīwo atīrī: 3 “Mūrū wa mūndū,
arīria athuuri a Israeli, ūmeere atīrī, ‘Mwathani
Jehova ekūūria atīrī: Anga mūūkīte gūtuūria ūhoro
harī niī? Ti-itherū o ta ūrīa niī ndūūraga muoyo-
rī, ndingīreka mūtuūrie ūhoro harī niī, ūguo nīguo
Mwathani Jehova ekuuga.’ 4 “Nīūkūmatuūra ciira?
Nīūkūmatuūra ciira, wee mūrū wa mūndū? Nī ūndū
ūcio marūthie, ūmeere maūndū marī magigi marīa
meekagwo nī maithe mao, 5 ūmeere atīrī, ‘Mwathani
Jehova ekuuga ūū: Mūthenya ūrīa ndethuūrire
Israeli-rī, nīndehītire harī njiaro cia andū a nyūmba
ya Jakubu njoete guoko na igūrū, na ngīmeguūrīria
kūu būrūri wa Misiri. Ngīmeera njoete guoko na igūrū
atīrī, “Niī nī niī Jehova Ngai wanyu.” 6 Mūthenya

ūcio ndehitire ngīmeera atī nīngamaruta būrūri wa Misiri, ndimatware būrūri ūrīa niī ndīmacarīrie, būrūri ūrī būthi wa iria na ūukī, būrūri mūthaka gūkīra mabūrūri mothe. 7 Na niī ngīmeera atīrī, “O ūmwe wanyu-rī, nīatigane na mīhiano ūyo mīfūru mūikaraga mūcūthīrīrie, na mūtige gwīthaahia na mīhianano ūyo ya būrūri wa Misiri. Niī nī niī Jehova Ngai wanyu.” 8 “No rīrī, nīmanemeire, makīaga gūūthikīrīria; matiatiganire na mīhiano ūyo mīfūru ūrīa maikaraga macūthīrīrie, o na matiatiganire na mīhianano ūyo ya būrūri wa Misiri. Nī ūndū ūcio ngiuga nīngūmaifīrīria mang’ūrī makwa, na ndīrute marakara nao marī o kūu būrūri wa Misiri. 9 No ngīka ūndū, nī ūndū wa rīftwa rīkwa nīguo rītigathaahio maitho-inī ma ndūrīrī icio maatūuranagia nacio, o icio cionire ngītonithania kūrī andū a Israeli na ūndū wa kūmaruta būrūri wa Misiri. 10 Nī ūndū ūcio ndamatongoririe ngīmaruta būrūri wa Misiri, ngīmarehe werū-inī. 11 Nīndamaheire kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīwo na ngīmamenyithia mawatho makwa, nīgūkorwo mūndū ūrīa ūrīmaathīkagīra nīagatūrīrio nīmo. 12 Ngīcooka ngīmahe Thabatū ciakwa irī kīmenyithia gatagatī gakwa nao, nīgeetha mamenyage atī niī Jehova nīndamatuire atheru. 13 “No rīrī, andū acio a Israeli nīmanemeire kūu werū-inī. Matiarūmīrīre kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīwo, na nīmaregire mawatho makwa, o na gūtuīka mūndū ūrīa ūmathīkagīra nīagatūrīrio nīmo, na magīthaahia Thabatū ciakwa biū. Nī ūndū ūcio niī na niī ngiuga atīrī, nīngūmaifīrīria mang’ūrī makwa, ndīmaniinīre kūu werū-inī. 14 No ngīka ūndū nī ūndū wa rīftwa rīkwa, nīguo rītigathaahio maitho-inī ma ndūrīrī icio cieyoneire na maitho ngīmaruta kuo. 15 Ningī nīndehitire njoete guoko na igūrū o kūu werū-inī, ngiuga ndikamakinyia būrūri ūrīa ndamaheete, būrūri ūrī būthi wa iria na ūukī, na būrūri ūrīa mwega gūkīra mabūrūri mothe; 16 Ndeekire ūguo tondū nīmaregire mawatho makwa, na matiarūmīrīre watho wakwa wa kūrūmīrīwo, na nīmathaahirie Thabatū ciakwa. Nīgūkorwo ngoro ciao nīcieheanīte kūrī mīhianano ūyo yao. 17 No rīrī, nīndamaiguīrīre tha, ngīaga kūmaananga kana kūmaniinīra kūu werū-inī. 18 Nīnderire ciana ciao irī kūu werū-inī atīrī, “Tigai kūrūmīrīra irīra cia watho wa maithe manyu, kana mūrūmīrīre mawatho mao, kana mwīthaahie na mīhianano yao. 19 Niī nī niī Jehova Ngai wanyu; rūmagīrīrai kīrīra kīa

watho wakwa wa kūrūmīrīwo, na mūmenyagīrīre mawatho makwa. 20 Ikaragiai Thabatū ciakwa irī theru, nīguo ituīke kīmenyithia gatagaītī gakwa na inyuū. Hīndī īyo nīmūkamenya atī niī nī niī Jehova Ngai wanyu.” 21 “No rīrī, ciana icio nīcianemeire: Itiarūmīriire kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīwo, o na kana ikīmenyerera kūrūmia mawatho makwa, o na gwakorwo mūndū ūrīa ūmathīkagīra nīgatūrīrio nīmo, nīciathaahirie Thabatū ciakwa. Nī ūndū ūcio nīgiuga nīngūciitīrīria mang’ūrī makwa, na ndūme marakara makwa maciūkīrīre kūu werū-inī. 22 No nīndagīrīrīrie guoko gwakwa, na nīgiuka ūndū, nī ūndū wa rītīwa rīakwa nīguo rītīgathaahio maitho-inī ma ndūrīrī icio cieyoneire nīmaruta kuo. 23 Ningī nīndehītire harīo njoete guoko na igūrū kūu werū-inī, nīgiuga atī nīngamahurunjīra ndūrīrī-inī, na ndīmaharanīrie mabūrūrī-inī, 24 tondū matiāthīkīre mawatho makwa, no nī kūregā maaregire kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīwo na magīthaahia Thabatū ciakwa, namo maitho mao makīrīrīria mīhianano ya maithe mao. 25 Ngīcooka nīmarekereria irīra-inī iria itaarī njega, na mawatho marīa matangīmatūuria; 26 nīndarekire mathaahio nī ūndū wa iheo ciao, irī igongona rīa mwana o wothe wa irigithathi, nīguo ndūme maiyūrwo nī guoya mūnene, na mamenye atī nī nī niī Jehova.’ 27 “Nī ūndū ūcio, wee mūrū wa mūndū, arīria andū a Israeli, ūmeere atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Thīinī wa ūndū ūyū o naguo, maithe manyu nīmanumire na ūndū wa kūndirika: 28 Rīrīa ndaamareehire būrūri ūrīa ndeehītire atī nīngamahe, rīrīa moonire kīrimā o gīothe kīraihu kana mūtī o wothe warī na mathangū, hau nīho maarūtīre magongona mao, makīrūta magongona marīa maatūmire ndakare, na makīrūta ūbumba wao ūrīa mūnungi wega, o na magītanga maruta mao ma kūnyuu. 29 Hīndī īyo nīmooria atīrī: Gītūmi gīa kūndū kūu gūtūūgīru mūthiaga nī kī?” (Nakuo gwītagwo Bama nginya ūmūthī.) 30 “Nī ūndū ūcio ūra andū a nyūmba ya Israeli atīrī: ‘Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Anga nīmūgīwīthaahia o ta ūrīa maithe manyu meekire, na makīrīrīria mīhianano yao mīrū? 31 Rīrīa mūkūrūta iheo cianyu, mūkaruta igongona rīa kūhītūkīthīria ariū anyu mwaki-inī-rī, mūthiaga na mbere na gwīthaahia na mīhianano yanyu wothe o nginya ūmūthī. Nī no ndīmwītīkīrie mūtūrie ūhoro harī nī, inyuū andū a nyūmba ya Israeli? Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Ti-itherū

o ta ūrīa niī ndūrīraga muoyo, ndingīmwītīkīria mūtūrie ūhoro harī nī. 32 “Inyuū mugaga atīrī, ‘Ithūi tūkwenda gūtuīka ta andū a ndūrīrī, ta kīrīndī kīa mabūrūri ma gūkū thī, arīa matungatagīra mītī na mahiga.” No maündū marīa mwīciirītie gūtīrī hīndī makaahinga. 33 Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Ti-itherū o ta ūrīa niī ndūrīraga muoyo, ngaamwathaga na guoko kūrī hinya, na guoko gūtambūrūkītīo, na mang’ūrī maitanīrīrio. 34 Nīngamūrūta ndūrīrī-inī na guoko kūrī hinya, na guoko gūtambūrūkītīo, o na mang’ūrī maitanīrīrio, ndīmūcookererie kuuma mabūrūrī-inī marīa mwahurunjīro. 35 Nīngamūrehe werū-inī wa ndūrīrī, na kūu nīkuo ngaamūtūira ciira tūkīonanaga ūthīu kwa ūthīu. 36 O ta ūrīa ndaatuīrīre maithe manyu ciira kūu werū-inī wa būrūri wa Misiri-rī, ūguo noguo ngaamūtūira ciira, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 37 Nīngamūrūmbūiya nīgmūhītūkīria rungu rwa rūthanju rwakwa, na nīngamūrehe ndīmuohanie na kīrīkanīro gīakwa. 38 Nīngamūtheria, ndīmwehererie andū arīa aremi na arīa manjūkagīrīra. O na gūtuīka nīngamaruta būrūri ūrīa matūrīraga-rī, matigatoonya būrūri wa Israeli. Hīndī īyo nīmūkamenya atī nī nī niī Jehova. 39 “No inyuū andū a nyūmba ya Israeli-rī, ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Thīii mūndū o mūndū mūgatungatīre mīhianano yanyu! Ti-itherū thuutha ūcio, nīmūgathīkīrīria na mūtīgacooka gūthaahia rītīwa rīakwa itheru na iheo cianyu na mīhianano yanyu. 40 Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Nīgūkorwo kīrimā-inī gīakwa gītheru, kīrimā kīrīa kīraihu gīa Israeli, kūu būrūri ūcio nīkuo andū a nyūmba yothe ya Israeli makaandungatagīra, na kūu nīkuo ngaamētīkīrīra. Kūu nīkuo ngaabatario nī maruta manyu na iheo cianyu iria njega, o hamwe na magongona manyu mothe marīa maamūre. 41 Nīngamwītīkīra ta mūrī ūbumba ūrī na mūtararīko mwega, rīrīa ngamūrūta ndūrīrī-inī, ndīmūcookererie kuuma mabūrūrī-inī marīa mwahurunjīro, na nīngeyonania atī ndī mūtheru gatagatī kanyu maitho-inī ma ndūrīrī. 42 Hīndī īyo nīmūkamenya atī nī nī niī Jehova, rīrīa ngaamūcooka būrūri wa Israeli, būrūri ūrīa ndehītire njoete guoko na igūrū atī nīngāuhe maithe manyu. 43 Mūrī kūu nīmūkarirkana mītugo yanyu na cīiko ciithe iria mwīthaahītie nacio, na inyuū nīmūkeemena nī ūndū wa ūūru ūrīa wothe mwaneeka. 44 Nīmūkamenya atī nī nī niī Jehova, rīrīa ngamwīka maündū macio nī ūndū wa rītīwa

rīakwa, no ti kūringana na mīthīire yanyu mīru, na mītugo yanyu mīru, na maūndū manyu mooru marīa mwīkaga, inyū andū a nyūmba ya Israeli, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.” 45 Ningī kiugo kīa Jehova gīkīnginyīrīra, ngīrwo atīrī, 46 “Mūrū wa mūndū, roria ūthīi waku mwena wa gūthini; hunjia ūhoro wa gūkīrīra mwena wa gūthini, na ūrathe ūhoro wa gūkīrīra mūtītū wa būrūri ūcio wa mwena wa gūthini. 47 Ira mūtītū ūcio wa mwena wa gūthini atīrī: ‘Igua kiugo kīa Jehova. Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Ndī hakuhī gwakia mwaki thiinī waku, naguo nīukaniina mītī yaku yothe, irīa mīgū nginya irīa mīmūmū. Rūrīrīmbī rūu rūtikahoreka, na ūthīi o wothe kuuma mwena wa gūthini nginya mwena wa gathigathini nīugaacinwo nīruo. 48 Mūndū o wothe nīakoona atī nīi Jehova nī nīi ndīwakītie; ndīkahoreka.’” 49 Hīndī īyo ngiuga atīrī, “Hī! Mwathani Jehova. Maraaria ūhoro wakwa, makoga atīrī, ‘Githī to kwaria araaria na ngerekano?’”

21 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīre, ngīrwo atīrī: 2

“Mūrū wa mūndū, roria ūthīi waku Jerusalemu, na ūhunjie ūhoro wa gūkīrīrwo kwa handū-harīhaamūre. Ratha ūhoro wa gūkīrīrwo kwa būrūri ūcio wa Israeli, 3 ūwīre atīrī, ‘Jehova ekuuga ūū: Nīngūgūkīrīra. Nīngūcomora rūhiū rwakwa rwa njora kuuma njora-inī, na ngwehererie andū arīa athingu na arīa aaganu. 4 Tondū nīngūkwehereria andū arīa athingu na arīa aaganu-rī, rūhiū rwakwa rwa njora nīrgacomorerwo mūndū o wothe kuuma mwena wa gūthini nginya mwena wa gathigathini. 5 Hīndī īyo, andū othe nīmakamenya atī nīi Jehova nīi njomorete rūhiū rwakwa rwa njora kuuma njora-inī; rūtigacookio rīngī njora-inī.’ 6 “Nī ūndū ūcio, wee mūrū wa mūndū caaya! Caaīra mbere yao, ūrī mūthīnīku ngoro na ūrī na kīeha kīnene. 7 Na rīrīa magaakūuria atīrī, ‘Ūracaya nīkī?’ ūkameera atīrī, ‘Nī ūndū wa ūhoro ūrīa ūroka. Ngoro o yothe nīkaringīka, na guoko o guothe kwage hinya; roho o wothe nīkaringīka na iru o riōthe nīrikaregera o ta ūrīa maaī mereeraga.’ Ūhoro ūcio nīurooka! Ti-itherū, ūhoro ūcio nīugekīka, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.” 8 Nakīo kiugo kīa Jehova gīkīnginyīrīra, ngīrwo atīrī: 9 “Mūrū wa mūndū, ratha ūhoro, uuge atīrī, ‘Mwathani ekuuga ūū: “Harī rūhiū rwa njora, harī rūhiū rwa njora, rūnooretwo rūkohīga, na rūgathūū rūkahenia, 10 rūnooretwo rūrī rwa kūragana, na rūgathūū nīguo rūhenagie ta rūheni!”

“Anga nītūgagīkenera mūthīgi wa ūthamaki wa mūrū wakwa Juda? Rūhiū rūu rwa njora nīrūiraga mūthīgi o wothe ta ūcio. 11 “Rūhiū rūu rwa njora rūthuurītō nīguo rūthūū, nīguo rūnyiitago na guoko; nīrūnoore na rūgathūū, na nīrūhaarīrio nīguo rūneanwo guoko-inī kwa mūuragani. 12 Rīra na ūgirike, wee mūrū wa mūndū, nīgūkorwo nīrūkīrīre andū akwa, o na rūgookīrīra athamaki othe a Israeli. Nīmaneantō rūhiū-inī rwa njora marī hamwe na andū akwa. Nī ūndū ūcio wīhūure gīthūri. 13 “Ti-itherū kūgeranjo nīgūgooka. Gūgaagīkara atīa angīkorwo mūthīgi ūcio wa ūthamaki wa Juda, ūrīa ūragwo nī ūhiū ūu rwa njora ndūgathīi na mbere? ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.’ 14 “Nī ūndū ūcio, wee mūrū wa mūndū-rī, ratha ūhoro, na ūhūure hī. Naruo rūhiū ūu rwa njora ūreke ūringe maita meerī, o na nīrūringe maita matatū. Nī ūhiū ūu rwa njora rwa kūragana, nī ūhiū ūu rwa njora rwa kūragana kūnene, rūramahatīrīra na mīena yothe. 15 Nīgeetha ngoro iringīke, nao arīa magwīte maingīhe, nīnjigīte ūhiū ūu rwa njora rwa kūragana ihingo-inī ciao ciotle. Hī! Rūthondeketwo rūhenagie ta rūheni, rūnyiitō nīguo rūragane. 16 Wee ūhiū ūu rwa njora, temanga mwena wa ūrīo, na nīgī ūtemange mwena wa ūmotho, na ūtemange kūrīa guothe ūgī ūu waku ūngīrekerio. 17 Nīi o na nīi-rī, nīngahūura hī, namo mang’ūrī makwa mahāhūre. Nīi nīi Jehova njugīte ūguo.” 18 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīre, ngīrwo atīrī, 19 “Mūrū wa mūndū, tema njīra igīrī cia kūgererwo nī ūhiū ūu rwa njora rwa mūthamaki wa Babuloni, cierī ciumīte būrūri o ūmwe. Haanda ūrī ūu harī njīra yahūkīire ūreto itūura inene. 20 Tema njīra ūmwe irī ūhiū ūu rwa njora ūkaagerera ūgīthī ūkīrīra Raba kū kwa Aamonī, na ūngī ya kūgerwo nīruo ūgīthī ūkīrīra Juda hamwe na Jerusalemu kū ūkīrigīre. 21 Nīgūkorwo mūthamaki wa Babuloni akaarūgama maahūkanīro ma njīra īyo, harī njīra ūcio cierī ciahūkanīre, nīguo aragūrie: Akaahūthī ūmīgū agīcūuka mītī, na ahooe kīrīra harī mīhianano yake, na arorithie ini. 22 Guoko-inī gwake kwa ūrīo, mūtī nīukagwīra Jerusalemu, kūrī ūkīrīra akaigithia ūmīgogo ya kūmomora ūrīrigo, na arute watho wa kūraganwo, na kuugīrīrio mbugīrīrio ya mbaara, nayo ūmīgogo ya kūmomora ūngīrīrie ihingo, na aigithie kīhumbu, na gwakwo ngathī ūdaaya cia mbaara cia gūteithia gūtharīkīra itūura. 23 Ūndū ūcio nīukoneka ta ūtarī ūu ma kūrī ūu arīa mehītīte atī

nīmarīmwathikagīra, nowe nīakamaririkania mahītia mao, acooke amanyiite mīgwate. 24 “Nī ūndū ūcio, Mwathani Jehova ekuuga ūū: ‘Tondū inyuū andū aya nīmūtūmīte mahītia manyu maririkanwo nī ūndū wa ūrīa ūremi wanyu wonkanīte, ūkaguūria mehia manyu makoneka maūndū-inī mothe marīa mwīkaga; nī ūndū nīmwīki te ūguo-rī, nīmūkanyiitwo mīgwate. 25 “Wee mūthamaki ūyū wa Isiraeli, o wee mwaganu na ndūrīka, mūthenya waku nīmūkinyu, na ihinda rīaku rīa kūherithio rīgakinya mūthia. 26 Mwathani Jehova ekuuga ūū: Ruta kīremba, na weherie tanji. Maūndū matigacooka gūikara ta ūrīa maatarīi: Arīa anini nīmagatūūgīrio, nao arīa atūūgīrie nīmakanyiilho. 27 Nī mwanangīko! ū nī mwanangīko! Nīngarīanangithia! Rītigacookerero nginya hīndī ūrīa ūcio mwene rīo agooka; ūcio nīwe ngaarīneana kūrī we.’ 28 “Nawe mūrū wa mūndū, ratha ūhoro, uuge atīrī, ‘Uū nīguo Mwathani Jehova ekuuga ūhoro-inī ūkonī Aamoni na irumi ciao: “Harī rūhiū rwa njora, harī rūhiū rwa njora, rūcomoretwo rūūragane, na rūthūūtītwo rūrī rwa kūniinana, na rwakūhenia ta rūheni! 29 O na gūkorwo nī kūrī cioneiki cia maheeni igūkonī, na ūragūri wa maheeni ūgūkonī-ri, nīrūkaigūrīrwo ngingo cia arīa aaganu, arīa marī a kūūragwo, arīa mūthenya wao ūkinyīte, o acio ihinda rīao rīa kūherithio rīkinyīte mūthia. 30 Cookia rūhiū njora thiīn. Ūrī kūu wee wombīirwo, o kūu būrūri-inī ūcio wa mai the manyu, nīkuo ngaagūtuīra ciira. 31 Nīngagūtīrīria mang’ūrī makwa, na ngūūkīrīre na mīhūmū ya marakara makwa mahīu; nīngakūneana moko-inī ma andū mataīrī tha, andū ohīgrīrī na kūniinana. 32 Wee ūgaatuīka ngū cia gwakia mwaki ūcio, nayo thakame yaku ūgaitīrīwo kūu būrūri waku, ndūgacooka kūririkanwo; nīgūkorwo nīi Jehova nī niī njarītie.””

22 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīriire, ngīrwo atīrī: 2
“Mūrū wa mündū, nīükūrituira ciira? Nīügūtuira
ciira itūura rīrī inene rītithagia thakame? Nī ündū
ūcio rīonie maündū marīa mothe rīkaga marī magigi,
3 ūrīre atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Wee
itūura inene rīrīa rīrehithagīria mütino nī ündū wa
gūitithia thakame kūu thīinī wario, na rīgethaahia
nī ündū wa gūthondeka mīhianano, 4 nīühītītie
nī ündū wa thakame irīa ütīte, na nīüthaahītio nī
mīhianano irīa üthondekete. Nīütümīte matukū maku
makinye mūthia, o naguo mūthia wa miāka yaku
nīmūkinyu. Nī ündū ūcio nīngatūma ūtuīke kīndū

kimeneku harī ndūrīrī, na kīndū gīa gūthekererwo nī mabūrūri macio mothe. 5 Andū arīa marī gūkuhī na arīa marī kūraya nīmagakūnyūrūragia, wee itūra rīrī inene ūrī ngumo njūrū, na ūkaiyūra ngūlī. 6 “Ta rora ūrīa o ūmwe wa athamaki a Isiraeli arīa marī thīinī waku ahūthagīra hinya wake ūrū agītithia thakame. 7 Nīmagithīte ithe wa ciana o na nyina gītīo marī kūu thīinī waku; na marī thīinī waku nīmahinyūrīrie ageni na makanyariira mwana ūrīa ūkuīrīrīwo nī ithe, o na mūtumia wa ndigwa. 8 Wee-rī, nūnýararīte indo ciakwa iria nyamūre, o na ūgathaahia Thabatū ciakwa. 9 Kūu thīinī waku nī kūrī andū maiganagīrīra igenyo, na mendete ūti wa thakame; na thīinī waku nī kūrī andū marīfāga irio mahooero ma irīma-igūrū, na mageeka cīfīo cia ūūrāthoni. 10 Nī kūrī andū thīinī waku mataheaga ūrīrī wa maithe mao gītīo; na thīinī waku nī kūrī andū mathūkagia atumia nī ūndū wa gūthīi nao mahinda-inī mao ma mweri, ihinda-inī ūrīa marī na thaahu. 11 Kūu thīinī waku nī kūrī mūndū ūlkaga maūndū marī magigi na mūtumia wa mūndū ūrīa ūngī, nake ūngī ndangīconoka agīthūkia mūtumia wa mūriū, ūngī nake agathūkagia mwarī wa nyina, o ūcio mwarī wa ithe. 12 Andū maamūkagīra mahaki marī thīinī waku nīguo maite thakame; wee ūrī mūrīa-ŋ'ūrū, na nīwamūkagīra uumithio mūkīru, na ūkoona uumithio ūtarī kīhoooto kuuma kūrī andū arīa angī na njīra ya ūhahanyi. Wee nīrīganīrīwo nī niī, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 13 “Ti-itherū nīngahūura hī nī ūndū wa uumithio ūcio wonete ūtarī wa kīhoooto, na nī ūndū wa thakame ūrīa ūtitithīte kūu thīinī waku. 14 Mūthenya ūrīa ngaakūherithia-rī ūmīrīru waku nīgūgetiiria, kana moko maku magīe na hinya? Niī Jehova nī niī njarītie ūhoro ūcio, na nī niī ngaawīka. 15 Nīngakūharaganīria ndūrīrī-inī, na ngūhurunjīre mabūrūri-inī; na nīngakinyia thaahu waku mūthia. 16 Hīndī ūrīa wee ūgaakorwo ūthaahīte maitho-inī ma ndūrīrī, nīukamenya atī niī nī niī Jehova.” 17 Ningī kiugo kīa Jehova gīkīnginyūrīra, ngūrīwo atīrī: 18 “Mūrū wa mūndū, harī niī-rī, andū a nyūmba īno ya Isiraeli matūkīte o ta gīko kīrīa gītīgaraga ūrīa cuuma ūrāthererio na mwaki wa ūturi; acio othe matūkīte o ta gīcango, na ibati, na kīgera, o na ngocorai marī mwaki-inī wa ūturi. O no ta gīko kīrīa gītīgaraga ūrīa betha ūrāthererio na mwaki wa ūturi. 19 Nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga atīrī: ‘Tondū inyuothe nīmūtūkīte gīko kīrīa gītīgaraga ūrīa cuuma ūrāthererio na mwaki

wa ūturi, nīngamūcookanīrīria kūu Jerusalemu. 20 O ta ūrīa andū macookanagīrīria betha, na gīcango, na kīgera, na ngocorai, o na ibati icua-inī rīa mwaki nīguo itwekio na mwaki mūhiū-rī, ūguo nīguo o na nīi ngaamūcookanīrīria ndī na marakara na mang'ūrī, na ndīmūkie kūu thīinī wa itūura inene ndīmūtwekerie kuo. 21 Nīngamūcookanīrīria na ndīmūhurutire na mang'ūrī makwa mahiū, na inyuī nīmūgatwekerio o kūu thīinī warīo. 22 O ta ūrīa betha itwekāgīrio icua-inī rīa mwaki, ūguo noguo o na inyuī mūgaatwekerio kūu thīinī warīo, na inyuī nīmūkamenya atī nīi Jehova nī niī ndīmūtīrīrie mang'ūrī makwa.” 23 O rīngī kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīrwo atīrī: 24 “Mūrū wa mūndū, īra būrūri ūcio atīrī, ‘Wee-rī, ūrī būrūri ūkoretwo wagīte mbura kana rūthuthuū, mūthenya ūrīa wa mang'ūrī.’ 25 Nī kūrī na ndundu ya gūlukanīrīra ya anene akuo marī thīinī waguo, nao matariī ta mūrūthi ūkūrarama ūgītambuura kīrīa ūnyiitite; marīīaga andū, na magakuua mīthithū na indo cia goro, na magatūma kūgīe na atumia aingī a ndigwa thīinī waguo. 26 Athīnjīri-Ngai akuo mahūthagīra hinya makiuna watho wakwa, na magathaahia indo ciakwa iria nyamūre; matikūuranaga indo iria nyamūre na iria itarī nyamūre; marutanaga atī gūtīrī ngūurani ya indo irī thaahu na iria itarī thaahu; na mahingaga maitho matikamenyerere Thabatū ciakwa, nīguo ngarumagwo gatagatī-inī kao. 27 Anene akuo arīa marī kuo matariī ta njūi iğītambuura kīrīa inyītite; maitaga thakame na makooraga andū, nīguo megwatīre uumithio ūrīa ūtagīrīre. 28 Anabii akuo mamahakagīra cīko icio coka mwerū, na njīra ya kūmoonera cioneki cia maheeni, na ūragūri wa maheeni. Moigaga atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū’, o rīrīa Jehova atarī ūndū oigīte. 29 Andū a būrūri ūcio mahūthagīra ūhahanyi na ūtunyanī; mahinyagīrīria athīni na abatari, na makanyariira andū a kūngī, makamaagithia kīhootho. 30 “Ndaacaririe mūndū thīinī wao ūngīaka rūthingo na arūgame mbere yakwa mwanya-inī, agītīre būrūri ūcio, nīguo ndikaūniine o kūnniina, no ndiigana kuona o na ūmwe. 31 Nī ūndū ūcio nīngamaitīrīria mang'ūrī makwa, na ndīmaniine na marakara makwa mahiū, na ndīmacookererie maūndū marīa mothe mekīte, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.”

23 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīrwo atīrī:
2 “Mūrū wa mūndū, nī kwarī na andū-a-nja eerī,
airītu a nyina ūmwe. 3 Nīmatuikire ahūūri maraya kūu

būrūri wa Misiri, makīambīrīria ūmaraya kuuma marī ethī. Marī kūu būrūri-inī ūcio nīmahutagio nyondo, na makahambatwo ithūri cia ūrītu wao. 4 Ūrīa mūkūrū eetagwo Ohola, nake mwarī wa nyina eetagwo Oholiba. Maarī akwa, nao magīciara aanake na airītu. Ohola nīwe Samaria, nake Oholiba nīwe Jerusalemu. 5 “Ohola nīahūūraga ūmaraya o na arī wakwa; nake nīeriragīria endwa ake, na nīo andū a Ashuri, o acio maarī njamba cia ita 6 mehumbīte nguo cia rangi wa bururu, na aathani na anene a ita, acio othe maarī andū ethī cīrorerwa, o arīa maathīiaga mahaicīte mbarathi. 7 Nīneanire ta mūmaraya harī andū othe arīa atīkū thīinī wa Ashuri, na agītīhaahia na mīhanano yothe ya mūndū o wothe ūrīa eerīragīria. 8 Ndaatiganire na ūmaraya ūcio aambīrīrie arī būrūri wa Misiri, rīrīa andū maakomaga nake arī mwīthī na makahambataga gīthūri kīa ūrītu wake, o na magīkīrīrīria kūhūūra ūmaraya nake. 9 “Nī ūndū ūcio ngīmūneana harī endwa ake, nīo andū a Ashuri o acio eerīragīria. 10 Nīmamūrutire nguo, makīmūtunya ariū na aarī ake, na makīmūrīga na rūhiū rwa njora. Nīatuikire wa kuunagwo thimo gatagatī-inī ka andū-a-nja, nake nī aaherithirio. 11 “Mwarī wa nyina Oholiba nīeyoneire maūndū macio, no merirīria-inī make o na ūmaraya-inī wake nīeekire mītugo mīaganu gūkīra mwarī wa nyina. 12 O nake nīeriragīria andū a Ashuri, arīa maarī aathani na anene a ita, na njamba cia ita cīhumbīte nguo irī riiri, o arīa maathīiaga mahaicīte mbarathi, acio othe maarī andū ethī cīrorerwa. 13 Nīndonire atī o nake nīethaahītie; eerī maathīiaga na mīthīre īhaanaine. 14 “No rīrī, we nīakīrīrīrie kūhūūra ūmaraya. Nīoonire arūme makurūtīwo rūthingo-inī, nayo yarī mīhiano ya Akalidei īkurūtīwo na rangi mūtune, 15 meeohete mīcībi njohero na iremba mītwe icunjuurīte; othe monekaga mahaana ta atwarithia a ngaari cia mbarathi cia ita a Babuloni, andū a gūciarīrwo Kalidei. 16 O rīrīa aamoonire, nīamerīrīrie, akīmatūmīra andū kūu Kalidei. 17 Ningī andū a Babuloni magīuka kūrī we, kūu kīrīrī-inī kīa wendo, nao makīmūthaahia nī ūndū wa merirīria mao. Thuutha wa gūthaahio nīo, agītigana nao, akiīra ngoro nīo. 18 Rīrīa aathiire na mbere na ūmaraya wake atekūhitha, na akīguūria njaga yake, nīi na nīi nīndatiganire nake ngīmūmena, ngītigana nake o ta ūrīa nīdaatiganire na mwarī wa nyina. 19 No rīrī, we aakīrīrīrie kūhūūra ūmaraya aarīrikana matukū marīa aarī mwīthī, rīrīa aarī mūmaraya kūu būrūri wa Misiri.

20 Arī kūu, akīrirīria endwa ake, arīa ciīga ciao ciatarīi ta cia ndigiri, na hinya wao wa ūndürūme woimaga ta wa mbarathi. 21 Nī ūndū ūcio ūkīrirīria ūura-thoni wa wīthī waku, rīrīa wahambatagwo gīthūri na ūkahutio nyondo ciaku cia ūrītu ūrī kūu būrūri wa Misiri. 22 “Nī ūndū ūcio, wee Oholiba, Mwathani Jehova ekuuga ūū: Nīngarāhūra endwa aku magūkīrīre, acio watiganire nao ūkīmamena, ndīmarehe magūkīrīre kuuma mīena yothe, 23 andū a Babuloni na Akalidei othe, na andū a kuuma Pekodi, na Shoa, na Koa, marī hamwe na andū a Ashuri othe, aanake arīa ciīrorerwa, arīa othe matūtīwo abarūthi na anene a ita, na anene a ngaari cia mbarathi cia ita na andū arīa marī igweta inene, nao othe mathiiaga mahaicīte mbarathi. 24 Nīmagagūkīrīra marī na matharaita, na ngaari cia mbarathi cia ita, na makaari, na marī na kīrīndī kīngī; nao mabange magūkīrīre kuuma mīena yothe, marī na ngo iria nene na iria nini, na mekīrite ngūbia cia kīgera mītwe. Nīngakūneana kūrī o ūherithio, nao nīmagakūherithia kūringana na ūrīa matuuaganīra ciira. 25 Nīngerekeria marakara makwa ndī na ūru ngūkīrīre, nao nīmagakūherithia marī na marakara manene. Nīmagagūtinia maniūrū na matū, nao andū anyu arīa magaatigara nīmakanīinwo na rūhiū rwa njora. Magaataha ariū anyu na aariū anyu, nao arīa anyu magaatigara nīmakanīinwo na mwaki. 26 Ningī nīmagakūrūta nguo na makuue mathaga maku marī mega. 27 Nī ūndū ūcio nīnganiina ūura-thoni na ūmaraya ūrīa wee waambīrīrie ūrī kūu būrūri wa Misiri. Ndūkarora maūndū macio ūmerirīrie, kana ūririkane būrūri wa Misiri rīngī. 28 “Nīgūkorwo Mwathani Jehova ekuuga ūū: Ndī hakuū gūkūneana kūrī acio ūthūire, ngūneane kūrī acio wamenire ūkīmahutatīra. 29 Magaakūherithia marī na rūthūrū, na magūtunye indo ciaku ciithe iria ūnogeire. Magaagūtīga njaga, ūrī ūtheri, nacio thoni cia ūmaraya waku nīkaguūrīo. Naguo ūura-thoni na ūmaraya waku. 30 nīcio ikūreheire maūndū macio, nīgūkorwo nīwerirīrie ndūrīrī icio, na ūgīthaahia na mīhianano yacio. 31 Wee ūrūmīrīre mīthīre ya mwarī wa nyūkwa; nī ūndū ūcio nīngakūnengera gīkombe gīake ūkīnyiite na guoko gwaku. 32 “Mwathani Jehova ekuuga ūū: “Wee ūkaanyūrīa gīkombe kīa mwarī wa nyūkwa, gīkombe kīnene na kīrīku; nīgīkarehe kīnyararo na itheko, nīgūkorwo nīkīyūrīrīru mūno. 33 Wee nīlkayūrīo nī ūrīu na kīeha, gīkombe kīu kīa mwananāgīko na ihooru, gīkombe kīu kīa

mwarī wa nyūkwa Samaria. 34 Ūgaakīnyūrīa na ūkīinīkīrīre; ūgaakīringithia thī, kīenyūkange icere, na wītarūrange nyondo. Nī niī njarītie ūhoro ūcio, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 35 “Nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga ūū: Kuona atī wee nīūrigānīrīo nī niī na ūkanjikia na thuutha waku, no nginya ūcookererwo nī maciaro ma ūura-thoni waku na ūmaraya waku.” 36 Jehova aajīrīre atīrī: Mūrū wa mūndū, nīūgūtūrīa Ohola na Oholiba ciira? Nī ūndū ūcio marūthīie nī ūndū wa mītugo yao ūrī magigi, 37 nīgūkorwo nīmatharītie, namo moko mao maiyūrīte thakame. Matharītie na mīhianano yao; o na makamīrūtīra ciana ciao magongona, iria manjiarīre, ituūke irio ciayo. 38 O na ningī ūndū ūngī manjikīte nī ūyū: Ihinda o rūu nīmathaaahirie handū-hakwaharīa-haamūre, na magīthūkīa Thabatū ciakwa. 39 Mūthenya o ro ūcio maarutire ciana ciao igongona kūrī mīhianano yao-rī, noguo maatoonyire handū-hakwa-harīa-haamūre na makīhathaahia. Ūguo nīguo meekire thīnī wa nyūmba yakwa. 40 “O na ningī magītūmanīra arūme arīa mookire kuuma kūraya, na hīndī ūrīa maakinyire, mūgīthamba nī ūndū wao, na mūkīhaka rangi maitho, na mūkīgemia na mathaga. 41 Ningī mūgīkarīra ūrīrī warītīo na ūkagēmio mūno, na hau mbere yaguo hakaigwo metha ūrīa mwaigagīrīa ūbumba na maguta marīa marī makwa. 42 “Nake nīarīgiicīrīo nī kīrīndī kīngī kīanegenaga gītekūmaka; andū a Sabea makīrehwo kuuma werūnī, marī hamwe na gīkundi kīa andū matari igweta, nao magīkīra mūtumia ūcio na mwarī wa nyīna bangiri moko, na makīmekīra tanji thaka mītwe. 43 Ningī ngīaria ūhoro wa ūcio waniinītīo hinya nī ūtharia, ngīuga atīrī, ‘Rūu nīmarekwo mamūhūthīre ta mūmaraya, nīgūkorwo ūguo nīguo atariī.’ 44 Nao magīkoma nake. O ta ūrīa arūme makomaga na mūmaraya, ūguo nīguo maakomire na andū-a-nja acio maagīte thoni, nao nī Ohola na Oholiba. 45 No andū arīa athingu nīmakamaherithia na iherithia rīa andū-a-nja arīa matharagia na magaithīthia thakame, tondū nīmatharagia, na moko mao maiyūrīte thakame. 46 “Mwathani Jehova ekuuga ūū: Mareherei kīrīndī kīmookīrīre, na mūmāneane maguoyohithio na matahwo. 47 Kīrīndī kīu nīgīkamahūrīa na mahiga nyuguto na kīmatemange na hiū ciao cia njora; gīkooraga aanake na airītu ao, na gīcīne nyūmba ciao. 48 “Nī ūndū ūcio nīnganiina ūura-thoni kūu būrūri ūcio nīguo andū-a-nja othe makaanio, matikaneke

maündū ma ūtharia ta inyuī. 49 Inyuī nīmūkaherithio nī ūndū wa ūūra-thoni wanyu, na mūcookererwo nī maciaro ma mehia manyu ma kūhooya mīhianano. Na inyuī hīndī īyo nīmūkamenya atī niī nī niī Mwathani Jehova.”

24 Mwaka-inī wa kenda, mūthenya wa ikūmi wa mweri wa ikūmi, kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīirwo atīrī: 2 “Mūrū wa mūndū, andīka mūthenya wa ūmūthī nī tarīki ciigana, o ūyū wa ūmūthī, tondū mūthenya ūyū wa ūmūthī mūthamaki wa Babuloni nīarigiiciire Jerusalemu. 3 Arīria andū aya a nyūmba īno nemi na ngerekano, ūmeere atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga atīrī: “Hagīra nyūngū ya kūruga; mīhagīre na ūmītīrīre maaī. 4 Ikrīa icunjī cia nyama thīinī wayo, icunjī ciotle iria njega, ta cia kūgūrū na guoko. Mīiyūrie na mahīndī marīa mega mūno; 5 oya nyamū ūrīa njega mūno rūrūrinī. Igīrīra ngū rungu rwayo nī ūndū wa mahīndī; reke itherūke, namo mahīndī mahīrē o kūu thīinī wayo. 6 “Nīgūkorwo Mwathani Jehova ekuuga atīrī: “Kaī itūura ūrī inene rīitithagia thakame rīrī na haro-ī, o na nyūngū īyo ūrī na mūcura, ūrīa gikūri kīayo gītangīthira! Mīonorie kīrung’o, o kīrung’o, itegūcuukīrwo mītī. 7 “Nīgūkorwo thakame ūrīa rīitithītie ūrī o thīinī warīo: Rīamītīre o kūu rwaro-inī rwa ihiga otheri; rītīamītīre tīrī-inī, harīa rūkūngū rūngīamīthikire. 8 Nīgeetha njarahūre mang’ūrī na ndīrīhīrie-rī, ndaitire thakame yarīo rwaro-inī rwa ihiga otheri, nīguo ndīgathikwo. 9 “Nī ūndū ūcio, ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: “Kaī itūura ūrī inene rīitithagia thakame rīrī na haaro-ī! O na nīi nīngacookanīrīria ngū hība ndaaya na igūrū. 10 Nī ūndū ūcio igamīrīra ngū, na wakie mwaki. Ruga nyama icio wega, na ūtukanie na indo cia gūcamia wega; namo mahīndī ūreke macure. 11 Nīngū ūhagīre nyūngū īyo theri makara-inī, nginya ūhihe na gīcango kīayo gītūnīhe, nīguo gīko kīayo gītweke, na gikūri kīayo gīcinwo, gīthire. 12 Nīkīremete njīra ciotle; gikūri kīayo tī kīrute, o na gīcinwo na mwaki. 13 “Rīu-rī, gīko gīaku nī ūūra-thoni. Tondū ngeretie gūgūtheria, no wee ndūngīthera gīko gīaku, wee ndūngīthera rīngū nginya mang’ūrī makwa ma gūgūkīrīra makahūahūa. 14 “Nīi Jehova nīnjarītie. Ihinda nīkīnyu njīke ūndū. Ndikerigīrīria; na ndīkaiguanīra tha kana ndīrīcūkwo. Ūgaatūrīwo ciira kūringana na mītugo yaku, na cīko ciaku, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.” 15 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīirwo atīrī: 16

“Mūrū wa mūndū, atīrī, ndī hakuhī gūkwehereria kīrīa gīkenagia maitho maku mūno na igūtha o rīmwe. No rīrī, ndūgacakae kana ūrīre, o na kana ūtīe maithori. 17 Caaya ūkirīte; tīga kūrīrīra ūcio ūkuīte. Ikara wīohete kīremba mītwe na wīkīrīte iraatū magūrū; ndūkehumbīre kanua kana ūrīe irio cia mītugo wa hīndī ya macakaya.” 18 Nī ūndū ūcio ngīrooka kwarīria andū rūciinī, na hwaī-inī ūcio mūtumia wakwa agīkua. Rūciinī rūrū rūngū ngūka o ta ūrīa ndaathītwo njīke. 19 Nao andū acio makīnjūuria atīrī, “Kaī ūtāngītwīra ūhoro wa maündū maya na ūrīa matūkonī?” 20 Nī ūndū ūcio ngīmeera atīrī, “Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīirwo atīrī: 21 Ira andū a nyūmba ya Israeli atīrī, ‘Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Ngīrie gūthaahia handū-hakwa-harīa-haamūre, hau gūkarō kīa hīnya kīrīa mwītīaga nakīo, o kīu gīkenagia maitho manyu, kīrīa mwendete. Ariū na aarī anyu arīa mwatigire na thuutha makaaniinwo na rūhiū rwa njora. 22 Na inyuī nīmūgeeka o ta ūguo nīi njīkīte. Mūtīkehumbīra kanua kana mūrīe irio cia mītugo wa hīndī ya macakaya. 23 Nīmūgaikara mwīohete iremba mītwe na wīkīrīte iraatū magūrū. Mūtīgacakaya kana mūrīe, no nīmūkahwererekera tondū wa mehia manyu na mūcaayage thīinī wanyu. 24 Ezekieli agaatuūka rūrīi harī inyuī; mūgeeka o ta ūguo we ekīte. Hīndī ūrīa maündū macio mageekīkīrī, nīrīo mūkaamenya atī niī nīi nī Mwathani Jehova.’ 25 “Nawe mūrū wa mūndū, mūthenya ūrīa nīgehereria gūkarō kīao kīa hīnya, gīkēno kīao na riiri wao, na kīndū kīrīa gīkenagia maitho mao, na wendi wa ngoro ciao, na aanake na airītu ao o nao, 26 mūthenya ūcio mūndū ūrīte kwao nīgagūrehera ūhoro. 27 Hīndī īyo kanua gaku nīgagatumūka; nīkaria nake, na ndūgacooka gūkira. Nī ūndū ūcio wee ūgaatūrīka rūrīi harīo, nao nīmakamenya atī niī nīi Jehova.”

25 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire ngīirwo atīrī:

2 “Mūrū wa mūndū, erekeria ūthīū waku harī Aamoni, na ūmarathīre ūhoro wa kūmookīrīra. 3 Meere atīrī, Iguai kiugo kīa Mwathani Jehova. Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Tondū nīmuoigire, “Aha!” Igūrū ūrīa harīa-hakwa-haamūre hīndī ūrīa haathaahirio, o na igūrū ūrīa būrūri wa Israeli ūrīa wanangirwo, na nīngū igūrū ūrīa andū a Juda hīndī ūrīa maatahirwo-rī, 4 nī ūndū ūcio nīngūmūneana kūrī andū a kūu irathīro mūtūike kīndū kīao. Nīmagaaka kambī ciikaro ciao na mambe hema ciao, thīinī wanyu; nīmakaariā matunda manyu, na

manyue iria rīanyu. 5 Nīngagarūra Raba gūtuīke ūrīthio wa ngamīira, nakuo Amoni gūtuīke gwa kwarahwo nī ng'ondu. Hīndī īyo nīmūkamenya atī nī nī nī Jehova. 6 Nīgūkorwo ūu nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Tondū inyuī nīmūhūrīte hī na mūkaringithia makinya manyu thī, mūgikenagīrīra būrūri wa Isiraeli mūrī na rūmena ruothe rwa ngoro cianyu, 7 nī ūndū ūcio nīngamūtambūrūkīria guoko gwakwa, ndīmūkīrīre na ndīmūneane mūtahwo nī ndūrīrī. Ningamweherania na ndūrīrī, na ndīmūniine mabūrūri-inī. Nīngamwananga, na inyuī nīmūkamenya atī nī nī nī Jehova.” 8 “Mwathani Jehova ekuuga atīrī: ‘Tondū Moabi na Seiru moigire atīrī, ‘Ta rora, nyūmba ya Juda itūkīte o ta ndūrīrī iria ingī ciotle,’ 9 nī ūndū ūcio nīngaguūria rūbaru rwa Moabi, nyambīrīrie na matūura makuo ma mīhaka-inī, na nīmo Bethi-Jeshimothu, na Baali-Meoni, na Kiriathaimu, na nīmo monagwo marī riiri wa būrūri ūcio. 10 Nīnganeana Moabi hamwe na Aamoni moko-inī ma andū a Irathīro matuīke indo ciao, nīgeetha Aamoni acio matikanaririkanwo ndūrīrī-inī; 11 na nī nīngaherithia Moabi. Hīndī īyo nīmakamenya atī nī nī nī Jehova.” 12 “Mwathani Jehova ekuuga atīrī: ‘Tondū Edomu nīrīhīrie harī nyūmba ya Juda na agītuīka mūhītia mūno nī ūndū wa gwīka ūguorī, 13 nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Nīngatambūrūkia guoko gwakwa njūkīrīre Edomu na njūrage andū akuo na mahiū mao. Nīngakwananga, na kuuma Timani nginya Dedani, nīmakooragwo na rūhiū rwa njora. 14 Nīngerīhīria harī Edomu na guoko kwa andū akwa Isiraeli, nao nīmageeka Edomu kūringana na marakara makwa na mang'ūrī makwa; nīmakamenya kwīrīhīria gwakwa, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.” 15 “Mwathani Jehova ekuuga atīrī; ‘Tondū Afilisti nīmekire maūndū ma kwīrīhīria, na makīrīhīria marī na rūmena ngoro-inī ciao na marī na muku wa matukū maingī magītua atī nīmekwananga Juda, 16 nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga ūu: Ngirie gūtambūrūkia guoko gwakwa njūkīrīre Afilisti, na nīngeheria Akerethi na nyanange arīa matigaire ndwere-inī cia iria. 17 Nīngerīhīria harīo na rīrīhīria inene na ndīmaherithie ndī na mang'ūrī. Hīndī īyo nīmakamenya atī nī nī nī Jehova, hīndī irīa ngeeरīhīria harīo.”

26 Mwaka-inī wa ikūmi na ūmwe, mūthenya
wa mbere wa mweri, kiugo kīa Jehova
nīkīanginyīrīre, ngūrwō afīrī: 2 “Mūrū wa mündū,

tondū Turo riugite atirī ūhoro wa Jerusalemu, 'Aha! Kihingo ḡia ḡutoonya kwa ndürirī nikiunange, na nī ngahingūrīwo m̄irango yarīo; rīu tondū n̄i kwanangitwo-ri, n̄ingūgaacīra,' 3 n̄i ūndū ūcio Mwathani Jehova oigite ū: N̄ingūgūkīrīra wee Turo, na n̄ingarehe ndürirī nyīngi igūtūkīrīre, ta iria rīgūkia makūmbī marīo na igūrū. 4 N̄imakananga thingo cia Turo, na mamomore m̄ithiringo yarīo ūrīa m̄iraihu na igūrū; n̄ingate kagoto karīo na ndīgūtue rwaro rwa ihiga itheri. 5 Kūu iria-inī ḡugaatuīka kūndū gwa ḡutambūrūkīria nga cia ḡutega thamaki, n̄igūkorwo ūhoro ūcio n̄i n̄i njariſtie, ūguo n̄iguo Mwathani Jehova ekuuga. Narīo itūura rīu rīgaatuīka ūrīa ḡutahwo n̄i ndürirī, 6 nakuo kūndū kwarīo kūrīa ḡutūragwo kūu būrūri-thīnī n̄igūkāniwo na rūhiū rwa njora. Hīndī ūyo n̄imakamenya atī n̄i n̄i n̄i Jehova. 7 "N̄igūkorwo Mwathani Jehova ekuuga ū: Kuuma mwena wa gathigathini n̄ingarehe Nebukadinezaru, mūthamaki wa Babuloni, mūthamaki wa athamaki, okīrīre Turo arī na mbarathi, na ngaari cia ita, na ahaici a mbarathi, na mbūtū nene ya ita. 8 N̄ikananga kūndū gwaku gwa ḡutūrīwo kūu būrūri-inī na rūhiū rwa njora, na arute wīra wa gūkūrigiicīria, agūükīrīre, aakithie ihumbu nginya thingo-inī ciaku, na ambararie ngo ciake agūükīrīre. 9 N̄iakoonereria nditi ya mīgogo amomore thingo ciaku, na amomore m̄ithiringo yaku ūrīa m̄iraihu na igūrū na indo ciake cia mbaara. 10 Mbarathi ciake igaakorwo irī nyīngi ū: atī n̄iigagūthika na rūkūngū. Thingo ciaku n̄iikainaina n̄i ūndū wa inegene ūrīa mbarathi cia mbaara, na makaari, na ngaari cia ita hīndī ūrīa agaatoonyera ihingo-inī ciaku ta ūrīa andū matoonyaga itūura inene ūrīa thingo imomoretwo. 11 Mahūngū ma mbarathi ciake n̄imakaranga njira ciaku ciōthe; n̄iakooraga andū aku na rūhiū rwa njora, nacio itugī ciaku cia hinya n̄iikaagūa thī. 12 N̄imagagūtaha ūtonga waku na magūtunye indo ciaku cia wonjoria; n̄imakamomora thingo ciaku na matharie nyūmba ciaku iria njega, na maikie mahiga maku, na mbaū, o na kagoto iria-inī. 13 N̄ingakinyia inegene ūrīa nyūmbo ciaku mūthia, na mūgambo wa inanda ciaku cia mügeeto ndūkaiguuo rīngī. 14 N̄ingatūma ūtūike rwaro rwa ihiga itheri, na n̄iugatuīka handū ha ḡutambūrūkīrio nga cia ḡutega thamaki. Ndūgacooka gwakwo rīngī, n̄i ūndū n̄i Jehova n̄i n̄i njariſtie ūhoro ūcio, ūguo n̄iguo Mwathani Jehova ekuuga. 15 "Mwathani Jehova ekwīra Turo atirī: Mabūrūri marīa marī ūdware-inī cia iria githī

matikainaina nī mūrurumo wa kūgūa gwaku, hīndī īrīa arīa magurarītio magaacaaya, nayo njūragano yūraganwo thīinī waku? 16 Ningī anene othe arīa marī ndwere-inī cia iria nīmakehera itī-inī ciao cia ūnene, na marute nguo ciao iria ndaaya, na marute nguo ciao iria ng' emie. Mahumbitwo kīmako, magaikara thī makīnainaga mahinda mothe, maguoyohetio nīwe. 17 Hīndī īyo nīmakoerera icakaya rīgūkonī, makwīre atīrī: "Kaī ūrī mwānange-ī, o wee itūura rīrī igweta, o wee watūragwo nī andū arīa maathiiaga iria-inī-ī! Wee nīwe warī na ūhoti kūu iria-inī, wee na atūuri aku; nīwatūmaga arīa othe maatūraga kuo manyiitwo nī guoya. 18 Rīu-rī, mabūrūri marīa marī ndwere-inī cia iria nīmakainaina mūthenya wa kūgūa gwaku; icigīrīra cia iria-inī nīkamakio nī kūmomoka gwaku." 19 "Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Hīndī īrīa ngaatūma ūtuīke itūura inene rītīganīrīo, ūhaane ta matūura manene marīa matatūragwo, na hīndī īrīa ngaareka ūriku wa iria ūkūhumbīre, naguo ūingī wa maaī marīo ūgūthike-rī, 20 hīndī īyo nīguo nīgaagūkūrūkia hamwe na arīa maikūrūkagio irima-inī harī andū arīa a tene. Nīngatūma ūtūre mūhuro wa thī, ta kūndū kūrīa gūtūrīte gūkīrīte ihooru o kuuma tene, hamwe na arīa maikūrūkagio irima-inī, nawe ndūgacooka kana ūikare gūkū būrūri-inī wa arīa marī muoyo. 21 Nīngatūma ūrkīrīte na kīmako kīnene, nawe ndūgacooka kuonwo rīngī. Ūgaacaragio na ndūgacooka kuoneka, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga."

27 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngūrwo atīrī,
2 "Mūrū wa mūndū, cakaya nī ūndū wa Turo.
3 īra Turo, itūura rīu rīrī itoonyero-inī rīa iria, rīu rīonjoranagia na andū a ndwere-inī nyingī cia iria atīrī, 'Mwathani Jehova ekuuga ūtū: "Uugaga atīrī, wee Turo, "Nīi thakarīte ngarīkia." 4 Wathani waku warī o kūu iria gatagatī; aakiaku nīo maatūmire ūthaka waku ūkīnyanīre. 5 Maagūthondekeire mbaū ciaku ciotle na mīkarakaba kuuma Seniru; nīmooire mītarakwa ya kuuma Lebanonī nīguo magūthondekere mūtī wa kībebero. 6 Nayo mītī ya gūtwarīthia marikabu makīmīthondeka na mīgandi kuuma Bashani; nacio mbaū cia mīthihinda ciomīte ndwere-inī cia iria rīa Kitimu, magīgwakīra nacio marikabu thīinī, igemetio na mīguongo. 7 Taama mwega wa gatani ūrīa mūgemie wa kuuma būrūri wa Misiri nīguo warī gītama gīaku gīa gūtwara marikabu, na noguo warī bendera yaku; ciandarūa ciaku cia kūhumbīra igūrū na cio ciarī cia

rangi wa bururu na wa ndathi, kuuma ndwere-inī cia iria mwena wa Elisha. 8 Andū a Sidoni na Arivadi nīo maatwarīthagia marikabu ciaku; nao andū aki arīa oogī, wee Turo, nīo maarutaga wīra marikabu-inī. 9 Mabundi arīa akūrū a Gebali nīo maarutaga wīra wa gūthinga mīanya kūu marikabu-inī. Marikabu ciotle cia iria-inī na atwarīthia a cio mookīte kūu nīguo mūthogorane nao indo ciaku. 10 "Andū a Perisia, na Ludu, na Putu nīo maatungataga marī thigari mbūtū-inī ciaku cia ita. Maacuurgia ngo na nīgūbia ciao cia kīgera thingo-inī ciaku, igakūrehagīra riiri. 11 Andū a Arivadi na Heleki nīo maarangagīra thingo ciaku mīena yothe; nao andū a Gamadi nīo maakoragwo marī mīthiringo-inī yaku ūrīa mīraihi na igūrū. Maacuurgia ngo ciao gūthiūrūrūkīria thingo ciaku; magītūma ūthaka waku ūkīnyanīre. 12 "Andū a Tarishishi nīmarutithanirie wīra wa wonjoria nawe nī ūndū wa ūrīa warī na ūtonga mūnene wa indo; nīmakūuranagia indo ciaku cia wonjoria na betha, na kīgera, na mabati, na ngocorai. 13 "Ningī andū a Javani, na Tubali, na Mesheki nīmoonjorithanagia nawe; maakūuranagia indo ciaku na ngombo, na indo ciao cia gīcango. 14 "Andū a Bethi-Togarima nīmakūuranagia indo ciaku cia wonjoria na mbarathi cia wīra, na mbarathi cia ita, o na nyūmbū ciao. 15 "Ningī andū a Dedani nīmoonjorithanagia nawe, na mabūrūri maingī ma ndwere-inī cia iria maarī agūri a indo ciaku; maakūrhaga na mīguongo na mībīngū. 16 "Ningī andū a Suriata nīmarutithanirie wīra wa wonjoria nawe tondū wa indo ciaku kūingīha; nīmakūuranirie indo ciaku cia wonjoria na tūhiga twa thumarati, na mataama ma rangi wa ndathi, na nguo iria ng' emie, na gatani ūrīa njega, na maricanī, o na tūhiga twa goro tūrīa tūtune. 17 "Juda na Israeli nīmoonjorithanagia nawe; magīkūrania indo ciaku cia wonjoria na ngano ya kuuma Minithu, na theremende, na ūukī, na maguta, na ūbani. 18 "Ningī andū a Dameski, tondū wa indo ciaku nyingī na ūtonga waku mūnene wa indo, nīmarutithanirie wīra wa kwonjorithia nawe wa wendia wa ndibei ya kuuma Helibona, na guoya wa ng' ondu wa kuuma Zaharu. 19 "Ningī andū a Avedani, na Ajavani moimīte Uzali nīmagūraga indo ciaku cia wonjoria; nīmakūuranagia indo ciaku cia wonjoria na igera iria ndure, na mahuti marīa manungi wega, o na mūtarathini. 20 "Ningī andū a Dedani nīo mwōnjorithanagia nao matandiko ma mbarathi. 21 "Ningī andū a Arabia na anene othe

a Kedari maarī agūri a indo ciaku; nīmarutithanirie wīra wa wonjoria nawe wa tūgondu, na ndūrūme, na mbūri. 22 “Nao onjoria a kuma Sheba na Rama nīmoonjorithanagia nawe; nī ūndū indo ciaku cia wonjoria maacikūuranagia na indo iria njega mūno cia mīthembā yothe ya mahuti manungi wega, na tūhiga twa goro, na thahabu. 23 “Ningī andū a Harani, na Kane, na Edeni, marī hamwe na onjoria a Sheba, na Ashuri, na Kilimadi nīmoonjorithanagia nawe. 24 Kūu ndūnyū-inī yaku-rī, nīmoonjorithanagia nguo iria thaka, na itambaya cia bururu, na nguo iria ng’emie, na mīgeka ya marangi maingī ūtumītwo na ndigi njogothē ikundīkītwo ikanyiitio. 25 “Marikabu cia Tarishishi nīcio igūkuuagīra indo ciaku cia wonjoria. Ūiyūrīrīrio mīrigo mīritū o kūu iria gatagatī. 26 Andū aku arīa matwarithagia marikabu magūtwaraga maria-inī gatagatī. No rīrī, rūhuho rwa mwena wa irathīro nīrūgakuunanga ūtuikange icunjī ūrī kūu iria gatagatī. 27 Ūtonga waku, na indo ciaku cia wonjoria, na cia wendia, na thigari ciaku cia iria-inī, na arīa marutaga wīra marikabu-inī, na arīa marutaga wīra wa gūthinga, na onjorithia aku, na thigari ciaku ciothe, na mūndū ūngī o wothe ūrī marikabu-inī, nīmagatoonyererā iria gatagatī mūthenya ūrī marikabu yaku ikoinīkanga. 28 Mabūrūri marīa mariganītie na iria nīmagathingītha hīndī ūrī aruti wīra aku a marikabu-inī magaakaya. 29 Arīa othe mahutanagia na mīiko ya gūtwarithia marikabu nīmagatiganīria marikabu ciao; thigari cia iria-inī na arīa othe marutaga wīra marikabu-inī makaarūgama hūgūrūrū-inī cia iria. 30 Makaanīrīra, makūrīrīre marī na ruo; makeitīrīria rūkūngū mītwe, na megaragarie mūhu-inī. 31 Makenja mītwe yao nī ūndū waku, na mehumbe nguo cia makūnia. Nīmagakūrīra marī na ruo rwa ngoro, na macakae nī kīeha. 32 Na hīndī ūrī maragirika magīgūcakayagīra-rī, nīmakambīrīria macakaya magūkonī, makiugaga atīrī: “Nūū ūrī wakirio ta Turo, athūrūrūkūrīrio nī iria?” 33 Hīndī ūrī indo ciaku cia wonjoria ciatwaragwo iria-inī-rī, nīwaiganithirie mabataro ma ndūrīrī nyngī; nī ūndū wa ūtonga waku mūnene, na ūngī wa indo ciaku cia wonjoria, ūgītongia athamaki a thī. 34 Rīu nīwanangītwo nī iria o kūu maaīnī marīa mariku; nīutoonyererā hamwe na indo ciaku cia wonjoria, o na arīa othe mūtwaranaga nao. 35 Arīa othe matūrīra mabūrūri-inī marīa marī ndwere-inī cia iria nīmamakīte nī ūndū waku;

athamaki ao mainainaga nī kūmaka, na magathita ithiithi nī guoya. 36 Nao onjoria marī gatagatī ka ndūrīrī nīmarakūnūrūria; nīkinyīte mūthia wa kūguoyohithania, nawe ndūgacooka kuonwo rīngī.”

28 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīrwo atīrī:

2 “Mūrū wa mūndū, īra mūnene wa Turo atīrī,

‘Mwathani Jehova oigite ūū: “Nī ūndū ngoro yaku nīyambararītie, uugaga atīrī, “Nī ndī ngai; njikaragīra gīti gā ūthamaki kīa ngai kūu iria gatagatī.” No wee ūrī mūndū na ndūrī ngai, o na watuīka wīciiragia atī ūrī mūūgī o ta ngai. 3 Wee-rī, ūkīrī mūūgī gūkīra Danieli? Anga gūtīri hito ūngīhīthwo? 4 Tondū wa ūūgī waku na ūmenyo waku, nīwīgīrīire na ūtonga, na ūkehaīra thahabu na betha mīthiithū-inī yaku. 5 Tondū wa ūmenyi waku mūnene wa wonjoria, nīwīongereire ūtonga, na nī tondū wa ūtonga waku, ngoro yaku nīgītē na mwītīo. 6 “Nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga ūū: “Tondū wīciiragia ūrī mūūgī, ūkohīga o ta ngai-rī, 7 nīngūkūrehīthīria andū a kūngī magūkūrīre, nacio nī ndūrīrī iria itarī tha o na hanini; nīigacomora hiū cacio cia njora cīukīrīre ūthaka waku na ūngī waku, na itheecange riiri waku mūcangararu. 8 Nīmagagūkūrkia magūkīnīye irima-inī, na nīugaakua gīkuū kīa ūhinya kūu gatagatī ka iria. 9 Hīndī ūrī nīukoiga atī, “Nī ndī ngai,” ūrī mbere ya acio magaakūrīraga? Ūgaakorwo ūrī o mūndū, no ti ngai, ūrī moko-inī ma acio magaakūrīraga. 10 Ūgaakua gīkuū ta kīa andū arīa mataruaga, moko-inī ma andū a kūngī. Nī nīi njugīte ūguo, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.” 11 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīrwo atīrī: 12 “Mūrū wa mūndū, ambīrīria macakaya makonī mūthamaki wa Turo, ūmwīre atīrī: ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: “Wee warī kīonereria kīa ūkīnīyīru, ūkīyīrīwo nī ūngī, na ūgathakara o biū. 13 Wee watūrīte Edeni, mūgūnda wa Ngai; wagemetio na kahiga gothe ka goro ta: wakiki ūrī ndune, na yakuti ūrī ya rangi wa ngoikoni, na arimathi, na thumarati ūrī theru, na onigithi, na njathibi, na yakuti ūrī ya rangi wa bururu, na thumarati ūrī nduru, na baregethu. Magemio maku maathondeketwo na thahabu; mūthenya ūrī wee wombirwo noguo maahaarīrio. 14 Waitīrīrio maguta ūtūke ta kerubi mūgitanīri, na nīkīo ndaakwamūrīre. Wee warī kīrīmaigūrū kīrīa gītheru kīa Ngai; waceeragīra mahīga-inī ma mwaki. 15 Ndwarī na ūcuuke mīthiire-inī yaku, kuma mūthenya ūrī wombirwo, nginya ūrīrī waaganu wonekire thīnī waku. 16 Tondū wa wonjoria waku

kūingīha, nawe ūkīhia. Nī ūndū ūcio ngikūrūtūrūra kuuma kīrima-inī kīa Ngai ūnyararikīte, na wee kerubi, wee ūgitanagīra, ngikūngata wehere mahiga-inī macio ma mwaki. 17 Ngoro yaku nīyanyiitirwo nī mwītīo nī ūndū wa ūthaka waku, nawe ūgīthūkia ūtūgī waku nī ūndū wa riiri waku. Nī ūndū ūcio ngīgūkia thī; ndaagūtuire kīnyararo ūrī mbere ya athamaki. 18 Nī ūndū wa mehia maku maingī na wonjoria ūtarī wa ma, nīūthaahītie kūndū gwaku kūrīa-gūtheru. Nī ūndū ūcio ngītūma mwaki uume thīinī waku, naguo ūgīkūniina, na ngīgūtua mūhu hau thī, maitho-inī ma arīa meeroragīra. 19 Ndūrīrī ciothe iria ciakūtū, nīcigegetio nīwe; nūkinyīte mūthia wa kūguoyohithia, nawe ndūgacooka kuonwo rīngī.” 20 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīire, ngīrwo atīrī: 21 “Mūrū wa mūndū, erekeria ūthiū waku Sidoni; rīrathīre ūhoro wa kūrīukīrīra, 22 ūrīrīe atīrī: ‘Mwathani Jehova ekuuga ū: “Wee Sidoni, nīngūtūkīrīra, na nīngēgīra na riiri thīinī waku. Nao nīmakamenya atī nī nī nī Jehova, hīndī irīa ngaarīrehere iherithia, na ndīonanie atī ndī mūtheru thīinī warīo. 23 Ningārīrehithīria mūthiro, na ndūme thakame ītherere njīra-inī ciario. Arīa oorage nīmakaagūa thīinī warīo, naruo rūhiū rwa njora rūrūkīrīre mīena yothe. Hīndī iyo nīmakamenya atī nī nī nī Jehova. 24 “Gūtīrī hīndī īngī andū a Israeli makaagīa na thū mariganītie nacio, nīguo ituīke cong'e ūrī ruo, na mīgua mūtūgī. Hīndī iyo nīmakamenya atī nī nī nī Mwathani Jehova. 25 “Mwathani Jehova ekuuga ū: Hīndī irīa ngaacookanīrīria andū a Israeli moime ndūrīrī-inī kūrīa maahurunjirwo, hīndī iyo nīngonamia maitho-inī ma ndūrīrī atī ndī mūtheru ndī thīinī wao. Hīndī iyo nīmagatūura būrūri wao kīumbē ūrīa ndaaheire ndungata yakwa Jakubu. 26 Magaatūura kuo marī agitīre, na nīmagaka nyūmba, na mahaande mīgūnda ya mīthabibū; nao magaatūura marī agitīre rīrīa ngaarehe iherithia kūrī andū arīa othe mariganītie nao arīa maamacambagia. Hīndī iyo nīmakamenya atī nī nī nī Jehova Ngai wao.””

29 Na rīrī, mwaka-inī wa ikūmi, mweri wa ikūmi,
mūthenya wa ikūmi na tīrī wa mweri wa ikūmi,
kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīre, ngīrwo atīrī: 2
“Mūrū wa mūndū, erekera ūthī waku kūrī Firaūni
mūthamaki wa Misiri, ūmūukīrīre, na ūmūrathīre
ūhoro wa kūmūkīrīra na wa gūukīrīra būrūri wothe
wa Misiri. 3 Mwarīrie ūmwīre atīrī, ‘Mwathani Jehova
ekuuga ūū: “Nīngūgūkīrīra, wee Firaūni mūthamaki
wa Misiri, o wee nyamū ūnō nene ūkomete tūrūū-

inī twaku. Uugaga atīrī, "Nili nī rūūī rwakwa; nī nī ndarūthondekire nī ūndū wakwa." 4 No nīngagwīkīra ndwano thīa-inī ciaku, na ndūme thamaki cia tūrūūī twaku cīgwatīrīre ngūcī-inī ciaku. Nīngakūguucia ngūrute tūrūūī-inī twaku, hamwe na thamaki ciōthe iria cīgwatīrīre ngūcī-inī ciaku. 5 Nīngagūtīga werū-inī, wee, hamwe na thamaki ciōthe cia tūrūūī twaku. Nīukagū kūu werū-inī, na ndūkoerero kana ūnganio. Nīgaakūneana ūtuīke irio cia nyamū cia gīthaka, na nyoni cia rīera-inī. 6 Hīndī īyo arīa othe matūūraga būrūri wa Misiri nīmakamenya atī nī nī nī Jehova. "Wee ūkoretwo ūrī mūthīgi wa kamūrangi wa gūtiira nyūmba ya Israeli. 7 Hīndī īrīa maakūnyiitire na moko mao-rī, nīwatūkangire, na ūgītarūranga ciande ciao; hīndī īrīa meetiiranirie nawe-rī, nīwoinikangire, nayo mīgongo yao ūkīgonyoka. 8 "Nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga ūū: Nīngakūrehithīria rūhiū rwa njora rūgūkīrīre na rūūrage andū aku na mahiū mao. 9 Misiri gūgaatuīka būrūri mūtiganirīe, ūgakira ihooru. Hīndī īyo nīmakamenya atī nī nī nī Jehova. "Tondū wee woigire atīrī, "Rūūī rwa Nili nī rwakwa; nī nī ndarūthondekire," 10 nī ūndū ūcio nīngūgūkīrīra na njūkīrīre tūrūūī twaku, na nīngatūma būrūri wa Misiri wanangīke na ūkire ihooru, kuuma Migidoli nginya Aswani, o na nginya mūhaka-inī wa Kushi. 11 Gūtīrī ikinya rīa mūndū kana rīa nyamū rīgaatuīkanīria kuo; gūtīrī mūndū ūgaatūura kuo ihinda rīa mīaka mīrongo īna. 12 Nīngatūma būrūri wa Misiri ūkire ihooru gatagatī-inī ka mabūrūri marīa manangīku, na matūūra maguo manene matiganīrio mīaka mīrongo īna gatagatī ka matūūra manene marīa manangīku. Na nīngahurunjīra andū a Misiri ndūrīrī-inī, na ndīmahaрагanīrie mabūrūri-inī. 13 "No rīrī, Mwathani Jehova oigīte atīrī: Mīaka mīrongo īna yathira-rī, nīngacookanīrīria andū a Misiri moime ndūrīrī-inī iria maahurunjīrī. 14 Nao andū arīa maatahītīo a Misiri nīngamacookia būrūri wa Pathirosi, būrūri ūrīa wa maithe mao. Marī kūu magaatuīka ūthamaki wīnyiihītie. 15 Ūgaakorwo wīnyiihītie gūkīra mothamaki mothe, na ndūgacooka rīngī gwītūgīria igūrū rīa ndūrīrī iria ingī. Nī nī nīngaawagithia hinya ūū atī ndūrīrī hīndī ūgī ūgaatha ndūrīrī. 16 Būrūri wa Misiri ndūgacooka gūtīka mwīhoko wa andū a Israeli, no ūgaatūka kīririkanīa kīa mehia mao ma gūcāria ūteithīo kuo. Hīndī īyo nīmakamenya atī nī nī nī Mwathani Jehova." 17 Mwaka-inī wa mīrongo ūrī na mūgwanja, mūthenya

wa mbere wa mweri wa mbere, kiugo kia Jehova nikianginyiriire, ngiirwo atiri: 18 "Muru wa mundu, Nebukadinezaru, muthamaki wa Babuloni, niatumire mbutu ciale cia ita ciukirire Turo na ihura inene; o mutwe niwamunyirwo njuir, na o kiaende gicunurwo. No riri, we mwene o na ita riake matiarihirwo kindu ni undu wa mbaara iyo aaruthirie ya guukirira Turo. 19 Ni undu icio Mwathani Jehova ekuuga uu: Ninguneana bürüri wa Misiri hari Nebukadinezaru muthamaki wa Babuloni, na niagakuua utonga wakuo. Agaatunyana na atahe indo cia bürüri icio, ituuke cia kuriha mbutu ciale cia ita. 20 Nindimuhete bürüri wa Misiri uituuke kiheo giga kiyogake, tondu we na mbutu ciale cia ita meekire ugou ni undu wakwa, ugou nigo Mwathani Jehova ekuuga. 21 "Müthenya icio, ningatuma nyumba ya Israeli imerie rhia, na ndumure kanua gaku thiini wao. Hindi iyo nimakamenya ati ni nii ni nii Jehova."

30 Kiugo kia Jehova nikianginyiriire, ngiirwo atiri
2 "Muru wa mundu, ratha uhoro, uuge atiri:

"Mwathani Jehova ekuuga uu: "Girkai, muuge atiri, "Ka müthenya icio ur na haaro-il" 3 Nigukorwo müthenya icio nükuhiriire, müthenya wa Jehova nükuhiriire, müthenya ur na matu, müthenya ur na müthiro hari ndirir. 4 Ruii rwa njora nrugookirira bürüri wa Misiri, naru ruo rwa ngoro rukinyiriire Kushi. Riria aria moragito makaagua kuu bürüri wa Misiri, utonga wakuo niugakuu, nayo mithingi yakuo imomorwo. 5 Andu a Kushi na Putu, na Ludu, na Arabia guothe, na Lubia, na andu a bürüri wa kirkirano, makooragwo na ruii rwa njora mar hamwe na andu a Misiri. 6 "Jehova ekuuga uu: "Arata a Misiri nimakooragwo, naguo hinya wake uria etiaga naguo niugaathira. Kuuma Migidoli o nginya Aswani, makooragirwo kuo thiini na ruii rwa njora, ugou nigo Mwathani Jehova ekuuga. 7 "Nimagakira ihooru, mar gatagati-ini ka mabüruri maria manangito, magakira ihooru, namo matuura mao manene magaakorwo mar thiini wa matuura manene maria manangiku. 8 Hind iyo nimakamenya ati ni nii ni nii Jehova, riria ngaacina bürüri wa Misiri na mwaki, nao aria othe maamateithagia mahelenjwo. 9 "Müthenya icio-ri, ningatuma andu moime hari nii mar na marikabu, mathii makahahure andu a Kushi, moime mwicaaro-ini wao. Nimaganyiitwo ni ruo rwa ngoro müthenya icio bürüri wa Misiri ükaaniinwo, nigorwo ti-theru niugakinya. 10 "Mwathani Jehova

ekuuga uu: "Ninganiina kirind kia Misiri, huthirite guoko kwa Nebukadinezaru, muthamaki wa Babuloni. 11 We na mbutu ciale cia ita, o mbutu icio ikirite ndirir iria ingi ciothe kwaga tha, nicio ikaarehwo, iniine büruri icio. Niigacomora hiu ciao cia njora, ciukirire büruri wa Misiri na ciyurie büruri icio andu aria moragito. 12 Ningatuma turuui tuote twa Ruii rwa Nili tühwe, naguo büruri icio ndiwenderie andu aaganu; ngaawananga na moko ma andu a kungi, guo mwene, o hamwe na kiri giothe kiri kuo. Ni Jehova ni nii njariti. 13 "Mwathani Jehova ekuuga uu: "Ningathükangia ngai cia mihihanano na niine mihihanan iria iri Nofu. Gütigacooka kugiä muthamaki kuu bürüri wa Misiri, na nüngaiyuria bürüri icio wothe guoya. 14 O nakuo Pathirosi nüngakwananga, na ngwatie mwaki kuu Zoani, o na herithanie kuu Thebesi. 15 O nakuo Pelusiumu nüngagütitirria mangurmakwa, o kuu kiggitiro kia hinya kia bürüri wa Misiri, na njeherie kirind gä kuu Thebesi. 16 Ningagwatia mwaki kuu bürüri wa Misiri, nakuo Pelusiumu nügikeehüritania ni ruo. Thebesi nügugathärkiriwo. Nofu nügugakorwo na miyamaro itegütighiria. 17 Aanake a Heliopoli na a Bubasiti makooragwo na ruii rwa njora, nao andu a matuura macio manene matahwo. 18 Müthenya nüukagia nduma kuu Tehafunehasu riria ngoinanga icooki ria Misiri; kuu niku hinya wake icio etiaga naguo ügaathirira. Niakahumbirwo ni matu, namo matuura make nimagatahwo. 19 Ni undu icio ningaherithia bürüri wa Misiri, nao nimakamenya ati ni nii ni nii Jehova." 20 Mwaka-ini wa ikumi na umwe, müthenya wa mügwanja wa mweri wa mbere, kiugo kia Jehova nikianginyiriire, ngiirwo atiri: 21 "Muru wa mundu, ninyunite guoko kwa Firauni, muthamaki wa Misiri. Gütiohetwo na taama ur na ndawa nigo kuhone, kana gukoohanio na miti nigo kugwate kugi na hinya wa kuoya ruii rwa njora. 22 Ni undu icio, Mwathani Jehova ekuuga uu: Ni nüngüükirira Firauni muthamaki wa bürüri wa Misiri. Ningumuuna moko meer, kuri kugima na kuri kuuniku, na ndume ruii rwa njora ruume guoko-ini gwake rugwe thi. 23 Ningahurunja andu a Misiri ndirir-ini, na ndimaharanirie mabüruri-ini. 24 Ningekira moko ma muthamaki wa Babuloni hinya, na ndimünengere ruii rwakwa rwa njora arünyiite na guoko, no ningoina moko ma Firauni, nake acaafre hau mbere yake, o ta mundu uguraritio nguraro ya giku. 25

Nîngekîra moko ma mûthamaki wa Babuloni hinya, no moko ma Firaûni nîmakaaga hinya. Hîndî iyo nîmakamenya atî niî niî Jehova, rîrîa ngaanengera mûthamaki wa Babuloni rûhiû rwakwa rwa njora arûnyiite na guoko, nake arûhiûrie okîrîre bûrûri wa Misiri. 26 Nîngahurunja andû a Misiri ndûrîrî-inî, na ndîmaharaganîrie mabûrûri-inî. Hîndî iyo nîmakamenya atî niî niî Jehova.”

31 Na rîrî, mwaka-inî wa ikûmi na ûmwe, mûthenya wa mbere wa mweri wa gatatu, kiugo kia Jehova nîkîanginyîrîire, ngîrwo atîrî: 2 “Mûrû wa mûndû, arîria Firaûni mûthamaki wa Misiri na kîrîndî giake, ûmeere atîrî: “Nûn ûngîgerekano nawe ûhoro-inî ûkonîi ûnene? 3 Cûrânia ûhoro wa bûrûri wa Ashuri, ûrîa hîndî ûmwe warî mûtarakwa wa Lebanoni, warî na honge thaka, ciahumbîrîte mûtîtû ûcio; waraihîte na igûrû, gacûmbîrî kaguo gakagîa igûrû rîa mathangû marîa matumanu. 4 Wakûragio nî maaî, ithima iria ndiku nîciatûmaga ûraihe; tûrûû twa ithima icio twathereraga, tûgathiûrûrûkîria gîtina kîaguo mîena yothe, na tûgathererera maaî mîtî-inî yothe ya gîthaka. 5 Nî ûndû ûcio ügikîrîrîria kûraiha gûkîra mîtî yothe ya gîthaka; mathîgî maguo makîongererekâ, na honge ciaguo ikîraiha, igîtheerema nî ûndû wa maaî kûingîha. 6 Nyoni ciothe cia rîera-inî igîaka itara mathîgî-inî maguo, nacio nyamû ciothe cia gîthaka ciaciaragîa rungu rwa honge ciaguo; ndûrîrî ciothe iria nene ciatûrûga kîrûru-inî kîaguo. 7 Üthaka waguo warî mûkaru, na mathîgî maguo magatheerema, nîgûkorwo mîri yaguo nîyatoonyete thi tîri-inî kûrîa kwarî na maaî maingî. 8 Mîtarakwa îrîa yarî mûgûnda wa Ngai ndîngîaigananire naguo, kana mîthengera iîganane na mathîgî maguo, o na kana mîraranîcî iîgerekano na honge ciaguo, gûtiarî mûtî thiinî wa mûgûnda wa Ngai ûngîaigananire naguo gûthakara. 9 Nî niî ndaûthakarîtie na honge nyîngî, o nginya mîtî yothe ya Edeni îrîa yarî kûu mûgûnda wa Ngai iîgîtuîka ya kûuiguîra îriru. 10 “Nî ûndû ûcio Mwathani Jehova ekuuga ûû: Kuona atî nîwaraihîte na igûrû, na ûkaraihia mûthia waguo igûrû rîa mathangû marîa matumanu, na tondû nîwetîiagîra kûraiha kwaguo-rî, 11 nîndaûneanire kûrî mwathi wa ndûrîrî, nîguo aûherithie kûringana na ûrîa waganu waguo watarii. Nîndaûteanirie, 12 naruo rûrîrî rûtarî tha o na hanini, rûgakîria iria ingî gûthuka, rûkîütema, rûkîütiga wagua. Mathîgî

maguo makîgûa irîma-igûrû na mîkuru-inî guothe; nacio honge ciaguo ikîgûa ciunîkangîre kûu ituambâ-inî ciothe cia bûrûri. Ndûrîrîrî ciothe cia thi ikîehera kîrûru-inî kîaguo, igîtigana naguo. 13 Nyoni ciothe cia rîera-inî igîtûura mûtî-inî ûcio wagwîte, nacio nyamû ciothe cia gîthaka igîtûura kûu honge-inî ciaguo. 14 Nî ûndû ûcio gûtîrî mîtî ingî irî kûu gûkuhî na maaî îgaacocka gwîfîa nî ûndû wa kûraiha na igûrû, îraihe mîthia yayo igûrû rîa mathangû marîa matumanu. Gûtîrî mîtî ingî ïnyûîte maaî wega ûguo îkaaraiha ta guo; yothe yorotereirio gîku-inî, kûndû kûrîku thi, kûrîa andû arîa makuuaga matûrîte, o arîa maikûrkaga irima. 15 “Mwathani Jehova ekuuga ûû: Mûthenya ûrîa mûtî ûcio waikûrkîrio mbîrîra-inî, nîndahingire ithima iria ciarî ndiku nî ûndû wa kûcakâra; nîndarûgamirie tûrûû twakuo, namo maaî maingî makuo makîhingîrîrio. Nî ûndû waguo nîghumba Lebanoni nduma, nayo mîtî yothe ya gîthaka ikîhooha. (Sheol h7585) 16 Nîndatûmire ndûrîrî ciinainio nî mûrurumo waguo ûkîgûa rîrîa ndaûikûrkîrie mbîrîra-inî hamwe na arîa maikûrkaga kûu irima. Hîndî iyo mîtî yothe ya Edeni, o îrîa mîega mûno gûkîra îrîa ingî ya Lebanoni, mîtî yothe îrîa yanyuithitio maaî wega, ikîhoorerio ngoro îrî thi kûu kûrîku. (Sheol h7585) 17 Arîa othe maatûrûga kîrûru-inî kîaguo, arîa maari ngwatanîro naguo gatagatî-inî ka ndûrîrî, o nao nîmaikûrkîtio mbîrîra-inî hamwe naguo, mageturanîra na arîa maanooragwo na rûhiû rwa njora. (Sheol h7585) 18 “Nî mûtî ûrikî harî mîtî ya Edeni ûngîgerekano nawe ûhoro-inî ûkonîi riiri na ûnene? No rîrî, o nawe nîûgaikûrkîrio hamwe na mîtî ya Edeni nginya kûu thi kûrîku; ûgaakoma gatagatî ka andû arîa mataruaga, hamwe na arîa mooragirwo na rûhiû rwa njora. “Ûcio nîwe Firaûni na kîrîndî giake gîothe, ûguo nîguo Mwathani Jehova ekuuga.”

32 Mwaka-inî wa ikûmi na îrî, mûthenya wa mbere wa mweri wa ikûmi na îrî, kiugo kia Jehova nîkîanginyîrîire, ngîrwo atîrî: 2 “Mûrû wa mûndû, ambîrîria gûcakâra Firaûni, mûthamaki wa Misiri, ûmwîre atîrî: “Wee ûtarîi ta mûrûthi gatagatî-inî ka ndûrîrî; ûtarîi o ta nyamû nene ya iria-inî, ûkîhûura maaî kûu tûrûû-inî twaku, na ûkiunjuga maaî na makinya maku-rî, ügekîra tûrûû tûu ndooro. 3 “Mwathani Jehova ekuuga ûû: “Nîngagûkîria wabu wakwa, ndî hamwe na kîrîndî kiingî, nakîo nîgîgakûguucûrûria na wabu ûcio wakwa. 4 Nîngagûkia kûu bûrûri-inî, ngûnyugute

werū-inī ūtarī kīndū. Nīngatūma nyoni ciathe cia rīera-inī ikūumbīrīre, nacio nyamū ciathe cia gīthaka cīihūnīrīrie nawe. 5 Nīngaragania nyama ciaku irīma igūrū, namo matigari maku ndīmaiyyūrie mīkuru-inī. 6 Nīngaiyūria thī na thakame yaku īyo iratherera o nginya irīma-inī, nayo mīkuru iiyūre nyama ciaku. 7 Hīndī irīa ngaaktūhuhūkia-rī, nīngahumbīra igūrū, nacio njata ndīcīkīre nduma; nīngahumbīra riūna na itu, naguo mweri wage gūcooka kūruta ūtheri waguo. 8 Motheri mothe marīa maaraga marī igūrū nīngatūma magūtuīkīre nduma; nīngaiyūria būrūri waku nduma, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 9 Nīngathīnia ngoro cia andū aingī, rīrīa ngaakūrehera wanangīku ūrī kūu gatagatī-inī ka ndūrīrī, o kūu mabūrūri-inī marīa ūtooī. 10 Nīngatūma ndūrīrī nyīngī imakio nīwe, nao athamaki a cio mainaine nī ūndū wa gwītīgīra nī ūndū waku, rīrīa ngaamahiūrīria rūhiū rwa njora. Mūthenya ūrī ūkaagūa, o mūndū o mūndū nīakainaina ategūtīghīria gwītīgīra nī ūndū wa muoyo wake. 11 “Nīgūkorwo Mwathani Jehova ekuuga atīrī: “Rūhiū rwa njora rwa mūthamaki wa Babuloni nīrūgagūkīrīra. 12 Nīngatūma kīrīndī gīaku kīrīragwo na hiū cia njora cia andū arīa marī hinya, o acio a rūrīrī rūtarī tha gūkīra ndūrīrī iria ingī ciathe. Nīmakahehenja mwītīo wa būrūri wa Misiri, nakīo kīrīndī gīaku nīgūkāng'āuranio. 13 Nīnganīna mahīū mao mothe marīa marī ndwere-inī cia maaī maingī, marīa matagacooka kunjugwo nī kūgūrū kwa mūndū, kana mekīrwo ndooro nī mahūngū ma mahīū. 14 Hīndī īyo nīngatūma maaī makuo mahoorere, na ndūme tūrūūi twakuo tūtherere ta maguta, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 15 Rīrīa ngaatūma būrūri wa Misiri ūkire ihooru, na njeherie kīrīa gīothe kīrī kūu būrūri-inī, na hūure arīa othe matūrīga kuo-rī, hīndī īyo nīmakamenya atī nī nī nī Jehova.” 16 “Macio nīmo macakaya marīa makaamūcakāira. O nao airītu a ndūrīrī magaacakaya o ūguo; ūguo nīguo magaacakāira būrūri wa Misiri na kīrīndī gīaku, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.” 17 Mwakanīnī wa ikūmi na ūrī, mūthenya wa ikūmi na itano wa mweri ūcio, kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngūrīwo atīrī: 18 “Mūrū wa mūndū, girīka nī ūndū wa kīrīndī kīa būrūri wa Misiri, na ūkīharūrkīie kūu thī kūrīku, hamwe na airītu a ndūrīrī iria irī hinya, o hamwe na arīa makūrūkagio kūu irima-inī. 19 Moorie atīrī: ‘Inyū mūrī ende gūkīra arīa angī? Ikūrūkai mūgakomio hamwe na arīa mataruīte.’”

20 Nao makaagūa hamwe na arīa maanooragwo na rūhiū rwa njora. Rūhiū rwa njora nīrūcomore; rekei akurrio arī hamwe na kīrīndī gīake gīothe. 21 Kuuma kūu thīnī wa mbīrīra, atongoria arīa marī hinya nīmakaaragia ūhoro ūkonī būrūri wa Misiri na arīa marī ngwatanīro naguo, moige atīrī, ‘Nīmaikūrūkītīo, na makometio hamwe na arīa mataruīte, o hamwe na arīa maanooragwo na rūhiū rwa njora.’ (Sheol h7585) 22 “Ashuri arī kūu hamwe na mbūtū ciake ciathe cia ita; arīgiicīrīo nī mbīrīra cia arīa ake othe maanooragwo, o acio othe moragītīwo na rūhiū rwa njora. 23 Mbīrīra ciao irī irima kūrīa kūrīku, nacio mbūtū ciake cia ita igūtīe irīgiicīrīie mbīrīra yake. Arīa othe maiyūrītie guoya thīnī wa būrūri wa arīa marī muoyo nīmoragītīwo, makooragwo na rūhiū rwa njora. 24 “Elamu arī o kūu, na kīrīndī gīake gīothe kīrīgiicīrīie mbīrīra yake. Othe nīmoragītīwo, makooragwo na rūhiū rwa njora. Arīa othe maiyūrītie būrūri wa arīa marī muoyo guoya maaharūrkīrio thī kūrīa kūrīku matarī aruu. Maikaraga maconokete marī hamwe na arīa maharūrkītīo irima. 25 Nīariirwo ūrīrī gatagatīnī ka arīa maanakua, kīrīndī gīake kīrīgiicīrīie mbīrīra yake. Acio othe ti aruu, na mooragirwo na rūhiū rwa njora. Tondū nīo maaguoyohithanagia būrūri wa arīa marī muoyo, maikaraga maconokete marī hamwe na arīa maharūrkītīo irima; magakomio hamwe na arīa maanooragwo. 26 “Mesheki na Tubali marī kūu, nacio irīndī ciao ciathe irīgiicīrīie mbīrīra ciao. Acio othe matirūtē, na mooragirwo na rūhiū rwa njora tondū nīmaiyūrītie būrūri wa arīa marī muoyo guoya. 27 Gīthī matikomete hamwe na njamba irīa ingī cia ita irīa itaruīte irīa ikuīte, irīa ciaharūrkīrio mbīrīra-inī hamwe na matharaita ma cio, o cio hiū ciacio cia njora ciakomeirio mītwe yacio? Iherithia rīa mehia mao rīacookereire mahīndī mao, o na akorwo kūguoyohithania kwa njamba icio cia ita nī kwaiyūrīte būrūri wa arīa marī muoyo. (Sheol h7585) 28 “O nawe Fīraūni-rī, nīukoinangwo na ūkomio gatagatīnī ka arīa mataruīte, o hamwe na arīa maanooragwo na rūhiū rwa njora. 29 “Edomu arī kūu, hamwe na athamaki ake, na anene ake othe; o na maarī na hinya-rī, makometio hamwe na arīa maanooragwo na rūhiū rwa njora. Makomete hamwe na arīa mataruīte, o hamwe na arīa maharūrkīagio irima. 30 “Anene othe a gathigathini, na andū othe a Sidoni marī kūu; maaharūrkīrio hamwe na arīa maanooragwo maconokete, o na kwarī na kūguoyohania kwarehetwo

nī ūhoti wao. Makometio matarī aruu, marī hamwe na arīa maanooragwo na rūhiū rwa njora, na maikaraga maconokete marī hamwe na arīa maharūrkagio irima. 31 “Firaūni, we hamwe na mbūtū yake yothe ya ita rīake, nīakameyonera, nake ahoorerio ngoro nī ūndū wa kīrīndī gīake gīothe kīrīa kīanooragwo na rūhiū rwa njora, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 32 O na gūtuika nī nī ndatūmire aiyūrie guoya būrūri-inī wa arīa marī muoyo-rī, Firaūni hamwe na kīrīndī gīake gīothe nīmagakomio hamwe na arīa matarī aruu, hamwe na arīa maanooragwo na rūhiū rwa njora, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.”

33 Ningī kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīrwo atīrī: 2 “Mūrū wa mūndū, arīria andū anyu, ūmeere atīrī: ‘Hīndī ūrīa ngaarehithia rūhiū rwa njora rūukīrīe būrūri, nao andū a būrūri ūcio methuurrīre mūndū ūmwe wao mamūtue mūrangīrī wao, 3 nake one rūhiū rwa njora rūgīrīka gūukīrīra būrūri ūcio, nake ahuhe karumbeta nīgeetha amenyithie andū mehūūge-rī, 4 hīndī iyo mūndū wothe ūrīa ūkaigua karumbeta kau no aage kwīhūga, naruo rūhiū rūu rwa njora rūuke rūmūūrage-rī, nīagacookererwo nī thakame yake mwene. 5 Kuona atī nīaiguire mūgambo wa karumbeta na akīaga kwīhūga-rī, nīagacookererwo nī thakame yake mwene. Korwo nīehūūgire-rī, nīangīehonokirie we mwene. 6 No rīrī, mūrangīrī ūcio angīona rūhiū rūu rwa njora rūgīrīka, na aage kūhuha karumbeta nīgeetha andū mehūūge, naruo rūhiū rūu rwa njora rūuke rūūrage ūmwe wao, mūndū ūcio agaakua tondū wa wīhia wake, no nīrī-rī, nīngooria mūrangīrī ūcio thakame ya mūndū ūcio.’ 7 “Mūrū wa mūndū, nīngūtūte mūrangīrī wa andū a nyūmba ya Israeli; nī ūndū ūcio, igua kiugo kīrīa ngwaria na ūmahe ūhorō kuuma harī nīrī atī mehūūge. 8 Hīndī ūrīa ndeera mūndū mwaganu atīrī, ‘Wee mūndū ūyū mwaganu, ti-therū nīgūkua,’ nawe wage kūmūringīrīria atigane na mīthīire iyo yake-rī, mūndū ūcio mwaganu nīagaakua tondū wa wīhia wake, no wee nīwe ngooria thakame yake. 9 No rīrī, ūngīrīa mūndū ūcio mwaganu ehūūge atigane na mīthīire iyo yake, nake aage gwīka ūguo-rī, nīagaakua nī ūndū wa wīhia wake, no wee nīukahonokia muoyo waku. 10 “Mūrū wa mūndū, ūra andū a nyūmba ya Israeli atīrī, ‘Inyuī mūroiga atīrī: ‘Mahītia na mehia maitū nīmatūritūhīire, na ithuī tūkahwererekera nī ūndū wamo. Twakīhota atīa gūtūura muoyo?’” 11 Meere ūū,

‘Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Ti-therū o ta ūrīa nīrī ndūrūraga muoyo-rī, ndikenagio nī gīkuū kīa andū arīa aaganu, no nī kaba magarūrūke matigane na mīthīire iyo yao, nīguo matūūre muoyo. Garūrkai! Garūrkai, mūtigane na mīthīire iyo yanyu mīrū! Mūgūgīkua nīkī, inyuī andū a nyūmba ya Israeli?’ 12 “Nī ūndū ūcio, wee mūrū wa mūndū, ūra andū anyu atīrī, ‘Ūthingu wa mūndū ūrīa mūthingu ndūkamūhonokia rīrīa akaaga gwāthīka, naguo waganu wa mūndū ūrīa mwaganu-rī, ndūgatūma agwe ūrīa akaagarūrūka atigane naguo. Mūndū ūrīa mūthingu angīhīa-rī, ndagetīkīrio atūure muoyo nī ūndū wa ūthingu ūrīa ararī naguo.’ 13 Ingīrīa mūndū ūrīa mūthingu atī ti-therū nīegūtūura muoyo, no hīndī iyo we mwene ehie ehokete ūthingu ūcio wake, gūtīrī gīko kīa ūthingu o na kīmwe kīa iria aneeeka gīkaaririkanwo; agaakua nī ūndū wa ūrī ūcio ekīte. 14 Ningī ingīrīa mūndū ūrīa mwaganu atīrī, ‘Ti-therū nīgūkua,’ nowe agarūrūke atigane na mehia make, eke maūndū marīa marī ma kīhoofto na magīrīire, 15 angīcookia kīrīa ooete gīa kūrūgamīrīra thiīrī, na acookie kīrīa aiyīte, na arūmagīrīre irīra cia watho wa kūrūmīrīwo iria iheanaga muoyo, na ndageke ūndū mūūru-rī, ti-therū nīagatūura muoyo; ndagakua. 16 Gūtīrī ūrīhīa o na rīmwe ekīte rīgaacooka kūririkanwo nīguo orio. Nīekīte maūndū marīa marī ma kīhoofto na magīrīire; ti-therū nīagatūura muoyo. 17 “No andū anyu moigaga atīrī, ‘Njīra ya Mwathani ti ya kīhoofto.’ No nī njīra yao itārī ya kīhoofto. 18 Mūndū mūthingu angītīgana na ūthingu wake eeke maūndū mooru-rī, nīagaakua nī ūndū wamo. 19 Nake mūndū mwaganu angīgarūrūka atigane na waganu wake, eeke maūndū marīa marī ma kīhoofto na magīrīire-rī, nīagatūura muoyo nī ūndū wa gwīka ūguo. 20 No rīrī, inyuī andū a nyūmba ya Israeli, mugaga atīrī, ‘Njīra ya Mwathani ti ya kīhoofto.’ No rīrī, nīrī ūngātūra o mūndū wanyu ciīra kūringana na mīthīire yake we mwene.’ 21 Mwaka-inī wa ikūmi na ūrī kuuma twathaamio, mūthenya wa ūtāno wa mweri wa ikūmi-rī, mūndū worīte kuuma Jerusalemu agīfūka kūrī nīrī, akīnjīrīa atīrī, ‘Itūura ūrīa inene nīrīgwīte!’ 22 Na rīrī, hwaī-wa-ira, mūndū ūcio ataanakinya, guoko kwa Jehova kwarī igūrī ūrīakwa, nake akīhīngūra kanua gakwa, mūndū ūcio atanooka kūrī nīrī ūrī. Nī ūndū ūcio ngītūmūrīwo kanua, na ndiacookire gūkīra. 23 Ningī kiugo kīa Jehova gīkīnginyīrīra, ngīrīwo atīrī: 24 “Mūrū wa mūndū, andū acio matūūraga kūu kwanangīku būrūri-inī

wa Israeli maroiga atīrī, ‘Iburahīmu aarī o mūndū ūmwe, no niegwatiire bürūri ūyū. No ithū tūrī aingī; ti-itherū bürūri ūyū nī ithū tūheetwo ūtuīke igai riitū.’ 25 Nī ūndū ūcio meere atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Kuona atī inyuī mūrīaga nyama irī o na thakame, na mūkainamīrīa mīhianano yanyu, na mūgaitithia thakame-rī, inyuī no mūkīgwatīre bürūri ūyū ūtuīke wanyu? 26 Inyuī mwīhokaga rūhiū rwanyu rwa njora, na mūgeeka maūndū marī magigi, na o mūndū wanyu agathaahia mūtumia wa mūndū ūrīa ūngī. Inyuī no mūkīgwatīre bürūri ūyū ūtuīke wanyu?’ 27 ‘Meere atīrī: ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Ti-itherū o ta ūrīa nī ūndūraga muoyo, acio matigaire kūu kwanangīku makaaniinwo na rūhiū rwa njora, nao arīa marī mīgūnda-inī ngaamaneana kūrī nyamū cia gīthaka imatambuurrage, nao arīa marī cīihitho-inī nūmu na ngurunga-inī makooragwo nī mūthiro. 28 Nīngatūma bürūri ūcio wanangīke ūkire ihooru, naqo hinya ūrīa wīfīagīra nīgāathira, na irīma icio cia Israeli nīgakirio ihooru, kwage mūndū ūngītūkanīria kuo. 29 Hīndī īyo nīmakamenya atī nī nī nī Jehova, rīrīa ngaananga bürūri ūcio ūkire ihooru, nī ūndū wa maūndū marīa mothe marī magigi maneeka.’ 30 ‘No wee mūrū wa mūndū-rī, andū anyu maraaranīria ūhoro waku marī thingo-inī, na mīrango-inī ya nyūmba, makeerana atīrī, ‘Ūkaai mūigue ndūmīrī ūrīa yūkīte kuuma kūrī Jehova.’ 31 Andū akwa mokaga kūrī we, o ta ūrīa māmenyerete gwīka, na magaikara thī mbere yaku mathikīrīrie ciugo ciaku, no rīrī, matīkaga ūrīa ciugīte. Merutagīra na tūnua twao, no ngoro ciao ikorokagīra uumithio ūtarī wa kīhooto. 32 Ti-itherū harī o-rī, wee ūtuīkīte o ta mūndū ūrīa ūinaga nyīmbo cia wendo arī na mūgambo mwega, na akahūura kīnanda wega, nīgūkorwo nīmaiguaga ciugo ciaku no matīkaga ūrīa ciugīte. 33 ‘Hīndī ūrīa maūndū macio mothe makaahinga, na ti-itherū nīmakahinga, hīndī īyo nīmakamenya atī thiīnī wao nī kwarī na mūnabii.’

34 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīire, ngīrwo atīrī:
2 ‘Mūrū wa mūndū, ratha ūhoro wa gūukīrīra arīthi a Israeli; ratha ūhoro, ūmeere atīrī: ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Kāi arīthi a Israeli, o acio merīithagia o ene, marī na haaro-ī! Gīthi arīthi ti a kūrīthagia rūru? 3 Inyuī mūrīaga ng’ondū iria noru, na mūkehumba nguo cia guoya wacio, na mūgathīna iria njega, no mūtīrīthagia rūru rūu. 4 Inyuī mūtiikīrīte iria hinyaru hinya, kana

mūkahonia iria ndwaru, o na kana mūkooha iria ndīhie. Mūtīhūndūrīte iria iturūrīte, kana mūgacaria iria ciūrīte. Mūciathiēte na hinya, o na mūtarī na tha. 5 Nī ūndū ūcio ciahurunjūkire tondū itiarī na mūrīthi, na rīrīa ciahurunjūkire ūgītūka irio cia nyamū ciōthe cia gīthaka. 6 Ng’ondū ciakwa ciorūrīre kūu irīma-inī guothe o na tūrīma-igūrū. Ciahurunjirwo thī yothe, na gūtīrī ūndū ūcio, inyuī arīthi-rī, iguai kiugo kīa Jehova: 8 Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Ti-itherū o ta ūrīa nī ūndūraga muoyo, tondū rūru rwakwa nī rwagīte mūrīthi, na nīrūtahītwo rūgatuūka irio cia nyamū ciōthe cia gīthaka, na ningī ūndū arīthi akwa matīgana gūcaria rūru rwakwa, no nīo ene meemenyereire handū ha kūmenyerera rūru rwakwa-rī, 9 nī ūndū ūcio, inyuī arīthi, iguai kiugo kīa Jehova: 10 Mwathani Jehova ekuuga ūū: Nīngūkīrīa arīthi acio, na nīo ngooria rūru rwakwa. Nīngameheria matige kūrīthia rūru rūu, nīguo arīthi acio matīgacooke kūrīa ng’ondū. Nīngateithūra rūru rwakwa kuuma tūnua-inī twao, nīguo rūtīgatuūka irio cia kūrīo nīo. 11 ‘Nīgūkorwo Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Nīi mwene, nī nī ngaacaria ng’ondū ciakwa ndīcīrīthagie. 12 O ta ūrīa mūrīthi amenyāgīrī ūrūru rwake rūrīa rūhurunjūkite ūrīa arī hamwe naruo-rī, ūguo nīguo o na nīi ngaamenyāgīrīa ng’ondū ciakwa. Nīngaciteithūra ndīcīrūte kūrīa guothe ciahurunjirwo mūthenya ūrīa kwarī matu na nduma. 13 Nīngaciruta ūndūrī-inī, na ndīcīcookanīrīrie kuuma mabūrūrī-inī, na ndīcīrehe bürūri ūrīa ūrī wacio kīumbē. Nīngacirīthagia kūu irīma-inī cia bürūri wa Israeli, na tūmīkuru-inī, o na kūu bürūri-inī ūcio kūrīa gūtūragwo nī andū. 14 Nīngacirīthagia kūrīa kūrī na ūrīthio mwega, na irīma-inī cia bürūri wa Israeli nīkuo gūgaatuūka bürūri wacio wa ūrīthio. Kūu nīkuo ikaarahaga, bürūri ūrī ūrīthio mwega, na irīīage ūrīthio-inī mūnoru, kūu irīma-inī cia bürūri wa Israeli. 15 Mwathani Jehova ekuuga atīrī, Nīi mwene nī nī nīgerīthagīria ng’ondū ciakwa, na ūndūme ciaraghage kūu. 16 Nīngacaria iria ciūrīte, na njookie iria iturūrīte. Nīngooha iria ndīhie nacio iria hinyaru ndīcīkīre hinya, no iria noru na iria irī na hinya-rī, nīkūniina ngaaciniina. Nīngacirīthagia rūru rūu na kīhooto. 17 ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: ‘Ha ūhoro wanyu inyuī rūru rwakwa-rī, nīngatūthania ciira gatagatī ka ng’ondū ūmwe na ūrīa ūngī, na gatagatī ka ūndūrūme na thenge. 18 Anga ti ūndū mūiganu harī inyuī kūrīa kūu

ūrīthio-inī ūcio mwega? Ningī no nginya mūrangīrīre ūrīthio ūcio ūngī wanyu na makinya? Anga ti ūndū mūiganu harī inyuī kūnyua maaī makembu? No nginya mücooke munjuge maaī macio mangī na makinya manyu? 19 No nginya rūrū rwakwa rūrūfage kīria mūrangīrīrie, na rūnyuuage kīria munjūgīte na makinya manyu?" 20 "Nī ūndū ūcio, Mwathani Jehova ekūmeera ūū: Atīrīrī, nīi mwene nī niī ngaatuithania ciira gatagatī ka ng'ondu iria noru na iria hīnju. 21 Tondū mūcithinikanagia na rwere, o na kīande, nacio ng'ondu iria itarī na hinya mūgaciindika na hīa cianyu o nginya mūgaciingata, 22 nīngahonokia rūrū rwakwa, naruo rūtigaacooka gūtahwo rīngī. Nīngatuithania ciira gatagatī ka ng'ondu ūmwe na irīa ūngī. 23 Nīngaciarahūrīra mūrīthi ūmwe, nake nī Daudi ndungata yakwa, na nīwe ūgaacirīthagia; agaacirīthagia na atuīke mūrīthi wacio. 24 Nīi Jehova nī niī ngaatuīka Ngai wacio, nake Daudi ndungata yakwa nīagatuīka mūthamaki gatagatī-inī ga cio. Nīi Jehova nī niī njarītie ūhoro ūcio. 25 "Nīngathondeka kīrīkanīro gīa thayū nacio, nacio nyamū cia gīthaka ndicieherie kūu būrūri-inī ūcio, nīgeetha itūure werū-inī na ikomage mītitū-inī irī na thayū. 26 Nīngacirathima na ndaathime kūrīa gūthiūrūkīrie kīrima gīakwa. Nīngoiragia mbura hīndī ya kīmera yakinya; nīgūkaagīa mbura ya kīrathimo. 27 Mītī ya mūgūnda nīgaciaraaga maciaro mayo, nayo mīgūnda īgīe na magetha mayo; andū nao nīmagaikaraga na thayū thiinī wa būrūri wao. Nīmakamenya atī nīi nīi Jehova, rīrīa ngoinanga mītī ya macooki kuuma ngingo-inī ciao, na ndīmateithūre kuuma moko-inī ma arīa maamatuire ngombo. 28 Matigacooka gūtahwo nī ndūrīrī, kana kūrīo nī nyamū cia gīthaka. Magaatūraga na thayū, na gūtīrī mūndū ūkaamamakagia. 29 Nīngamahe būrūri ūkaine nī ūndū wa kūgīa magetha, nao matigacooka kūhūūta marī kūu būrūri-inī ūcio kana maconorithio nī ndūrīrī icio. 30 Nao nīmakamenya atī nīi, Jehova Ngai wao, ndī hamwe nao, na atī nīo andū akwa, o andū a nyūmba ya Israeli, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 31 Inyuī ng'ondu ciakwa, o inyuī ng'ondu cia rūrū rwakwa-rī, inyuī mūrī andū, na nīi ndī Ngai wanyu, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga."

35 Ninḡ kiugo k̄ia Jehova n̄ik̄anginȳriire, nḡiirwo
at̄ir̄i: 2 “M̄ur̄u wa m̄und̄u, erekeria ūthiū waku
K̄ir̄ima ḡia Sejru; k̄rath̄ire ūhoro wa ḡuḡuk̄ir̄a.

3 ūkire atīrī: ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Wee Kirīma ḡia Seiru, n̄ngūgūkīrīra, na ngūtambūrūkīrie guoko gwakwa nginya ndūme wanangīke ūkire ihooru. 4 Ningatūma matūra māku manangwo nawe n̄nūgaakira ihooru. Hīndī īyo n̄nūkamenya atī n̄iī n̄iī Jehova. 5 “Tondū wee-rī, kuuma o matukū ma tene n̄nūtūrītie muku na andū a Israeli na ūkīmaneana mooragwo na rūhiū rwa njora, rīrīa maarī na mūtino, o hīndī īrīa iherithia rīao rīehīriire, 6 n̄iī ūndū ūcio, Mwathani Jehova oigīte atīrī, ti-therū o ta ūrīa n̄iī ndūrāga muoyo-rī, n̄ngakūneana ūitwo thakame, nayo n̄nīgatheringatana nawe. Kuona atī ndwamenire ūiti wa thakame-rī, ūiti wa thakame n̄nūgaathingatana nawe. 7 Nakio Kirīma ḡia Seiru n̄ngatūma kianangwo gīkire ihooru, na njūrage arīa othe mokaga kuo na makoimagara. 8 Ningaiyūria irīma ciaku na arīa moragītwo; arīa moragītwo na rūhiū rwa njora makaagūa tūrima-inī twaku, na ituamba-inī ciaku, o na mīkuru-inī yaku yothe. 9 Ningatūma ūtūrē ūkīrīte ihooru nginya tene, namo matūra māku matigatūrwo. Hīndī īyo n̄nūkamenya atī n̄iī n̄iī Jehova. 10 “Tondū uugīte atīrī, “Ndūrīrī ici cierī na mabūrūri maya n̄nīgatuika ciitū, na tūcīgwatīre,” o na gwatuika atī n̄iī Jehova ndaari kuo, 11 n̄iī ūndū ūcio, Mwathani Jehova oigīte atīrī, ti-therū o ta ūrīa n̄iī ndūrāga muoyo-rī, n̄ngagwīka maūndū maringaine na marakara māku na ūrī waku, irīa wonanirie ūrī na rūmena harīo, na n̄ngatūma menyeke gatagatī-inī kao hīndī īrīa ngaamütūra ciira. 12 Hīndī īyo n̄nūkamenya atī n̄iī Jehova n̄nījiguīte maūndū mothe ma kīnyararo marīa warītie ma gūkīrīra irīma cia būrūri wa Israeli. Woigire atīrī, “Nīcianangītwo na ikaneanwo kūrī ithū tūcitambuure.” 13 Nīmwerahire na mūkiaria maūndū ma kūnjūkīrīra mütekwigirīrīra na n̄iī ngūguia maūndū macio. 14 Mwathani Jehova ekuuga ūū: Rīrīa thī yothe īgaakorwo īgīcanjamūka, n̄ngatūma ūkire ihooru. 15 Tondū n̄nīwakenire rīrīa igai rīa andū a nyūmba ya Israeli rīanangirwo rīgīkira ihooru-rī, ūguo noguo ngagwīka o nawe. Wee Kirīma ḡia Seiru, n̄nūgakirio ihooru, wee mwene o na būrūri wa Edomu wothe. Hīndī īyo n̄nīmakamenya atī n̄iī n̄iī Jehova.”

36 “Atīrīrī, wee mūrū wa mündū, ratha ūhoro ūkonī irīma cia Isiraeli, ūciīre atīrī, ‘Inyuū irīma cia Isiraeli, iguai kiugo kīa Jehova. 2 Mwathani Jehova ekuuga ūū: Thū nÿyaaririe ūhoro waku, ikiuga atīrī. “Aha! Kündū kūria gütūnigüri gwa tene

nīgūtuīkite gwitū gwa kwīgwatīra.” 3 Nī ūndū ūcio ratha ūhoro uuge atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Kuona atī nīmakwanangire na magīkūguīma na mīena yothe nīguo wīgwatīwo nī ndūrīrī icio ingī ūtuīke kīndū kīmene na gīa gūcambio nī andū-rī, 4 nī ūndū ūcio inyuī irīma cia Israeli, iguai kiugo kīa Mwathani Jehova: Mwathani Jehova ekwīra irīma na tūrīma, na mīkuru na ituamba, na kīndū kūrīa kwanangītō gūgakira ihooru, na matūūra marīa mathaamītō, na matūūra marīa matahītō indo na makanyararwo nī ndūrīrī icio ingī irīa imūthiūrūkīirie atīrī, 5 Mwathani Jehova ekuuga ūū: Nīnjarītie ūhoro wa gūkīrīra ndūrīrī icio ingī ndī na kīyo kīnene gīakanīte ta mwaki, na ngaaria ūhoro wa gūkīrīra būrūri wa Edomu wothe, nīgūkorwo nīmegwatiīre būrūri wakwa ūtuīke wao, makīngenagīrīra na marī na rūmena ngoro-inī ciao, nīguo matunyane ūrīthio wakuo.’ 6 Nī ūndū ūcio ratha ūhoro ūkonīi būrūri wa Israeli, na wīre irīma na tūrīma, na mīkuru na ituamba, atīrī: ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Ngwaria ndī na mang’ūrī marī na ūru tondū nīnuyararītō nī ndūrīrī icio. 7 Nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga ūū: Ndehīta njoete guoko na igūrū ndoiga atī ndūrīrī icio imūthiūrūkīirie o nacio nīikanyararwo. 8 “No rīrī, inyuī irīma cia Israeli nīmūkaruta honge, na mūciarīre andū akwa a Israeli maciaro, nīgūkorwo marī hakuī kūinūka. 9 Nīndīrarūmbūya ūhoro wanyu na nīngūmūkinyīria wega wakwa; nīmūgacimbwo na mūhaandwo, 10 na nīngamūingīhīria andū, o acio a nyūmba ya Israeli yothe. Matūūra nīmagatūrīwo, nakuo kūrīa kwanange nīgūgacookererio. 11 Nīngamūingīhīria andū na mahiū, nao nīmagaciarana na maingīhe. Nīngatūma mūtūrīwo nī andū ta ūrīa mwatūrītō mbere, na ndūme mūgaacīre gūkīra mbere. Hīndī īyo nīmūkamenya atī nīi nīi nīi Jehova. 12 Nīngatūma andū, o acio andū akwa a Israeli magere igūrū rīaku. Nīmakamwīgwatīra, na inyuī nīmūgatuīka igai rīao; mūtigacooka kūmatunya ciana ciao rīngī. 13 “Mwathani Jehova ekuuga ūū: Tondū andū maramwīra atīrī, “Inyuī mūniinūkagia andū, na mūgatunya rūrīrī rwanyu ciana ciaruo,” 14 nī ūndū ūcio mūtigacooka kūniina andū, kana gūtūma rūrīrī rwanyu rwage ciana, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 15 Nīdigacooka gūtūma mūigue kīnyūrūri kīa ndūrīrī, o na kana mūcooke kūnyararwo nī kīrīndī, kana ndūme rūrīrī rwanyu rūgwe, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.”

16 Ningī kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīre, ngūrīwo atīrī: 17 “Mūrū wa mūndū, hīndī ūrīa andū a Israeli maatūūraga būrūri wao kīūmbe-rī, nīmaūthaahirie na mītugo yao na ciīko ciao. Mītugo yao yatarī ta thaahu wa mūndū-wa-nja wa o mweri maitho-inī makwa. 18 Nī ūndū ūcio nīndamaitīrīrīre mang’ūrī makwa, tondū nīmaitīthītie thakame kūu būrūri ūcio na tondū nīmaūthaahītie na mīhianano yao. 19 Nīndamahurunjire ndūrīrī-inī, na makīharaganīrio mabūrūri-inī; ndaamatūrīrīre ciira kūringana na mītugo yao na ciīko ciao. 20 Na kūrīa guothe maathiire ndūrīrī-inī nīmathaahirie rītwa rīakwa itheru, nīgūkorwo kweragwo atīrī igūrū rīao, ‘Aya nī andū a Jehova, no no nginya maangīfeherire būrūri wake.’ 21 Nīndarūmbūyagia ūhoro wa rītwa rīakwa itheru, rīrīa rīathaahirio nī nyūmba ya Israeli ndūrīrī-inī kūrīa maathiīte. 22 “Nī ūndū ūcio ūrīa andū a nyūmba ya Israeli atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Nīdgwīka maūndū macio nī ūndū wanyu, inyuī andū a nyūmba ya Israeli, no ngūmeeka nī ūndū wa rītwa rīakwa itheru, rīrīa mūthaahītie ndūrīrī-inī kūrīa mūthīīte. 23 Nīngonania ūtheru wa rītwa rīakwa inene, rīrīa rīthaahītō ndūrīrī-inī ūcio, rītwa rīu inyuī mūthaahītē gatagatī-inī ga ciao. Hīndī īyo ndūrīrī ūcio nīlakamenya atī nīi nīi nīi Jehova, hīndī ūrīa ngeyonania atī ndī mūtheru maitho-inī mao kūhītūkīra hari inyuī, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 24 “Nīgūkorwo nīngamūrūta ndūrīrī-inī ūcio; nīngamūcookanīrīria kuuma mabūrūri macio mothe, na nīdīmūcookie būrūri wanyu kīūmbe. 25 Nīngamūminjāminjīria maaī matheru, na inyuī nīmūgathera; nī nīi nīngaamūtheria mūthīrīwo nī thaahu wanyu wothe, na nīdīmūtherie kuuma kūrī mīhianano yanyu yothe. 26 Nīngamūhe ngoro njerū, na njikīre roho mwerū thīiñ wanyu; nīngamwehereria ngoro yanyu ya ihiga, nīdīmūhe ngoro ya nyama. 27 Na nīngekīra Roho wakwa thīiñ wanyu, na ndūme mūrūmagīrīre watho wakwa wa kūrūmīrīwo, na mūmenyagīrīre kūrūmia mawatho makwa. 28 Mūgaatūura thīiñ wa būrūri ūrīa nīdaaheire maithe manyu ma tene; nīmūgatuīka andū akwa, na nīi nīduīke Ngai wanyu. 29 Nīngamūhonokia kuuma thaahu-inī wanyu wothe. Nīngoiga kūgīe ngano, na ndūme ūingīhe, na ndikamūrehīthīria ng’aragu. 30 Nīngaingīhīa maciaro ma mītī na maciaro ma mūgūnda, nīgeetha mūtikanacooke kūnyararwo mūrī thīiñ wa ndūrīrī tondū wa ng’aragu. 31 Hīndī īyo nīmūkaririkana mīthīīre yanyu mīfūru na ciīko cia

waganu, na nīmūgethūura inyuī ene nī ūndū wa mehia manyu na mītugo yanyu ūrī magigi. 32 Nīngwenda mūmenye atī ndireeka ūndū ūyū nī ūndū wanyu, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. Iguai thoni, na mūnyararithio nī ūndū wa mītugo yanyu, inyuī andū a nyūmba ya Israeli! 33 “Mwathani Jehova ekuuga ūū: Mūthenya ūrīa ngaamūtheria mūthirwo nī mehia manyu mothe-rī, nīngatūma matūura manyu macooke gūtūrwo, na kūrīa kwanangīku nīgūgacookerero. 34 Būrūri ūrīa ūkirīte ihooru nīukarīmwō handū ha gūikaraga ūkirīte ihooru maitho-inī ma arīa othe mahītūkāgīra kuo. 35 Nao nīmakōiga atīrī, “Būrūri ūyū watūrīte ūrī mūteanīrie rīu ūtuikīte o ta mūgūnda wa Edeni; matūura manene marīa maanangītwo, na magakirio ihooru, na makaniinwo-rī, rīu nīmairigīre na magatūrwo.” 36 Hīndī īyo ndūrīrī iria imūthiūrūrkīrie, iria igaatigara, nīkamenya atī nīi Jehova nī nīi njookereirie kūrīa kwanangītwo, na ngahaanda rīngī kūrīa gwakirītio ihooru. Nīi Jehova nī nīi njarītie, na nī nīi ngeeka ūguo.’ 37 “Mwathani Jehova ekuuga ūū: O rīngī nīngetikīra kūigua ithaithana rīa andū a nyūmba ya Israeli na ndīmekīre ūū: Nīngatūma andū ao maingīhe o ta rūrūru rwa ng’ondū, 38 maingīhe o ta ndūrūru cia kūrutwo magongona kūu Jerusalemu hīndī ya ciathī iria nyamūre. Ūguo nīguo matūura macio manene manangītwo makaiyūrīo ndūrūru cia andū. Hīndī īyo nīmakamenya atī nīi nīi Jehova.”

37 Na rīrī, guoko kwa Jehova nī kwagīire igūrū rīakwa, ngīoywo nī Roho wa Jehova akīndwara handū gūtuamba-inī gatagatī; nakio kīaiyūrīte mahīndī. 2 Nake akīndongoria akīnjeeria kūu maarī, na ngīona mahīndī maingī mūno maaraganīte kūu gūtuamba-inī kīu, na mahīndī macio maarī momū mūno. 3 Nake akīnjūuria atīrī, “Mūrū wa mūndū, mahīndī maya-rī, no macooke muoyo?” Na nīi nīngūmūcookeria atīrī, “Mwathani Jehova, wee nowe wiki ūū.” 4 Ningī agīcooka akīnjīra atīrī, “Rathīra mahīndī maya ūhoro, ūmeere atīrī, ‘Mahīndī maya momū, iguai kiugo kia Jehova! 5 Mwathani Jehova ekwīra mahīndī maya ūū: Nīngutūma mūgīe na mīhūmū, na inyuī nīmūgūcooka muoyo. 6 Nīngūmwīkīra mīkiha, na ndūme mūgīe na nyama na ndīmūhumbīre na gīkonde; nīngūmwīkīra mīhūmū, na nīmūgūcooka muoyo. Hīndī īyo nīmūkamenya atī nīi nīi Jehova.” 7 Nī ūndū ūcio ngīratha ūhoro o ta ūrīa ndaathītwo. Na rīrīa ndaarthaga, hakīgīna na inegene, mūgambo wa

gūkaragacana, namo mahīndī macio magīcookanīrīra, o ihīndī rīgīcookerera ihīndī ūrīa riagīrīre. 8 Na nīi nīgcūthīrīria, ngīona maagīa mīkiha na nyama, nakio gīkonde gīkīmahumbīra, no matiarī na mīhūmū. 9 Ningī akīnjīra atīrī, “Rathīra mīhūmū ūhoro; mūrū wa mūndū, mīrathīre ūhoro ūmīrīre atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Ūkai inyuī mīhūmū ya muoyo muumīte mīena ūna ūrīa yumaga rūhuho, na mwīkīre mīhūmū thīnī wa aya morāgītwo, nīguo macooke muoyo.’” 10 Nī ūndū ūcio ngīratha ūhoro o ta ūrīa aanjathīte, nayo mīhūmū ūkīmatoonya; nao makīgīa muoyo, makīrūgamia na magīrū mao, nao magīkorwo marī mbūtū nene ya ita. 11 Nake akīnjīra atīrī, “Mūrū wa mūndū, mahīndī maya nīmo andū a nyūmba yothe ya Israeli. Moigaga atīrī, ‘Mahīndī maitū nīmomū, naguo mwīhoko witū nīmūthiru; na ithū ūtūheretio.’ 12 Nī ūndū ūcio, marathīre ūhoro, ūmeere atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Inyuī andū akwa, nīngūhīngūra mbīrīra cianyu ndīmwambatīe muume kūu; nīngūmūcookeria būrūri ūcio wa Israeli. 13 Hīndī īyo nīmūkamenya atī nīi nīi Jehova, ūrīa ngaahīngūra mbīrīra cianyu ndīmwambatīe muume kuo, inyuī andū aya akwa. 14 Nīngamwīkīra Roho wakwa, na inyuī nīmūgatūra muoyo, na nīngamūtwara būrūri ūrīa ūrī wanyu kīmbe mūgatūre kuo. Hīndī īyo nīmūkamenya atī nīi Jehova nī nīi njarītie, na nīi nīi njikīte ūguo, ūguo nīguo Jehova ekuuga.” 15 Kiugo kia Jehova nīkīanginyīrīre, ngīrīwo atīrī: 16 “Mūrū wa mūndū, oya gathanju ka mūtī wandike igūrū rīako atīrī, ‘Gaka nī ka Juda na andū a Israeli arīa makuruhanīte nake.’ Ningī woe gathanju kangī ka mūtī wandike igūrū rīako atīrī, ‘Gathanju ka Efīraimū, karīa ka Jusufu na andū othe a nyūmba ya Israeli arīa makuruhanīte nake.’ 17 Tūnyiitīthanie tūtuīke rūthanju rūmwe nīguo tūtuīke rūthanju rūmwe guoko-inī gwaku. 18 “Rīrīa andū anyu magaakūuria atīrī, ‘Kaī ūtāngītīwīra gītūmi kia maūndū maya ūreka?’ 19 ūkaamacokeria, ūmeere atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Nīnguoya gathanju kau ka Jusufu na mīhīrīga ya Israeli īyo ūkuruhanīte nake, o kau karī guoko-inī kwa Efīraimū, ndīkoohanīte hamwe na gathanju ka Juda, tūtuīke rūthanju rūmwe, natuo tūtuīke rūthanju rūmwe guoko-inī gwakwa.’ 20 Nyīita tūthanju tūu wandikīte maitho-inī mao, 21 ūmeere atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Nīngaruta andū a Israeli kuuma ndūrīrīnī kūrīa maathiīte. Nīngamacookenīrīria ndīmarute

kūrīa guothe marī, na ndīmacookie būrūri wao kīūmbe. **22** Nīngamatua rūrīrī rūmwē marī kūu būrūri ūcio, o kūu irīma-igūrū cia Israeli. Gūkaagīa mūthamaki ūmwē igūrū rīao othe, na matigacooka rīngī gūtuika ndūrīrī igīrī, kana magayūkanio matuīke mothamaki meerī. **23** Matigethaaiahī rīngī na mīhianano yao, kana mīhiano mīūru, kana waganu wao o wothe, nīgūkorwo nīngamahonokia matige gūcōoka na thuutha nī ūndū wa mehia mao, na nīngamatheria. Magaatuīka andū akwa, na nī ūduīke Ngai wao. **24** “Daudi ndungata yakwa nīwe ūgaatuīka mūthamaki wao, nao othe magīe na mūrīthī ūmwē. Nīmakarūmīrīra mawatho makwa na mamenyerere watho wakwa wa kūrūmīrīro. **25** Magaatūura būrūri ūcio ndaaheire ndungata yakwa Jakubu, būrūri ūrīa maithe manyu maatūrīga. O ene, hamwe na ciana ciao, o na ciana cia ciana ciao, magaatūura kuo nginya tene, nake Daudi ndungata yakwa atuīke mūnene wao nginya tene. **26** Nīngarīkanīra kīrīkanīro gīa thayū nao; nakīo gīgaatuīka kīrīkanīro gīa gūtūura nginya tene. Nīngamahaanda na ndūme maingīhe, na nīngahaanda handū-hakwa-harīa-haamūre gatagatī-inī kao nginya tene. **27** Nīngī gīkarō gīakwa gīgaatūura hamwe nao; nīngatūika Ngai wao, nao matuīke andū akwa. **28** Hīndī ūyo ndūrīrī nīkamenya atī nījī Jehova nī ūndū ūduuaga andū a Israeli atheru, hīndī ūrīa handū-hakwa-harīa-haamūre hagaatūura hamwe nao nginya tene.”

38 Na rīrī, kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīre, ngīrīwo atīrī: **2** “Mūrū wa mündū, erekeria ūthīi waku harī Gogu wa kūu būrūri wa Magogu, ūcio mūnene wa anene a Mesheki na Tubali; mūrathīre ūhoro wa kūmūükīrīra, **3** ūmwīre atīrī: ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Nīngūgūkīrīra, wee Gogu, mūnene wa anene a Mesheki na Tubali. **4** Nīngakūhūgūra, ngwikīre ndwano thīa-inī ciaku, na ngūrute na nja hamwe na mbūtū ciaku ciote cia ita: nīcio mbarathi ciaku, na andū aku arīa mathīiaga mahaicīte mbarathi meeohete indo cia mbaara, na kīrīndī kīnene kīrī na ngo irīa nene na irīa nini, othe makīhiūragia hiū ciao cia njora. **5** Nao andū a Perisia, na Kushi, na Putu magaakorwo hamwe nao, othe manyiitīte ngo na magekīra ngūbia cia kīgera, **6** o na Gomeri na thīgari ciakuo ciote, o na andū a Bethi Togarima moimīte kūraya mwena wa gathigathīni marī na mbūtū cia ita ciakuo ciote, o ndūrīrī ūcio nīngī ūrī hamwe nawe. **7** “Wīthagathage; wīhaarīrie, wee mwene hamwe na kīrīndī kīrīa gīothe gīgūthiūrūrūkīrīre, nawe ūgīathe.

8 Thuutha wa matukū maingī, nīmūgetwo mūthīi ita-inī. Mīaka-inī ya thuutha nīmūgatharīkīra būrūri ūgaakorwo ūhonoketio kuuma mbaara-inī, ūrīa andū aguo maacookanīrīrīrio kuuma ndūrīrī-inī nīngī magītwarwo irīma-inī ūcio cia būrūri wa Israeli, kūrīa gūtūrīte gūkīrīte ihooru. Acio marutītwo ndūrīrī-inī ūcio, na ūrī ūthe maikaraga na thayū. **9** Wee hamwe na mbūtū ciaku ciote cia ita na ndūrīrī ūcio nīngī mūrī nacio nīmūkambata, mūmaguthūkīra ta kīhuhūkanio; mūgaatuīka ta itu ūhumbīrīte būrūri. **10** “Mwathani Jehova ekuuga ūū: Mūthenya ūcio wee nīukagīna mēciiria, nāwe nīugathugunda ūndū mūrū. **11** Nāwe nīukoiga atīrī, “Nīngūtharīkīra būrūri ūrīa wa matūura matarī mairigīre; nīngūhīthūkīra andū marī na thayū na matarekūū ūndū, arīa othe maikaraga matūura matarī mairigīre, na matarī ūhīngī na mīgīlō. **12** Nīngūtaha, na ndunyane, o na nījūkīrīre matūura marīa maanangītwo na magacooka gūtūrīwo, na nījūkīrīre andū arīa marī kuo arīa monganītio kuuma ndūrīrī-inī, andū marī na ūtongā wa mahīū, na wa indo, nao matūrīte gatagatī ka būrūri ūcio.” **13** Andū a Sheba, na a Dedani, na onjorithia a Tarishishi na matūura mothe makuo magaakūūria atīrī, “Ūkīte gūtaha indo? Ūngānītie kīrīndī gīaku mūūke mūtunyane indo, na mūkuue betha na thahabu, na mūkuue mahīū na indo, o na mūtahe indo nīngī mūno?” **14** “Nī ūndū ūcio, mūrū wa mūndū, ratha ūhoro wīre Gogu atīrī: ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Ihinda ūrī, ūrīa andū akwa Israeli magaakorwo maikarīte marī na thayū-řī, gīthī o nāwe ndūkarīmenya? **15** Nīukoima gwaku kūndū kūraya, o kūu mwena wa gathigathīni, wee mūrī hamwe na ndūrīrī nīngī, othe mahaicīte mbarathi, marī kīrīndī kīngī, mbūtū ya ita ūrī hīnya. **16** Nīugathīi na mbere na gūtūkīrīra andū akwa a Israeli ūtarīi ta itu ūhumbīrīte būrūri. Matukū-inī marīa magooka, wee Gogu-řī, nīngagūtware ūgoookīrīre būrūri wakwa, nīguo ndūrīrī ikaamenya ūrīa ngeyonania kūhītūkīra harīwe atī ndī mūtheru maitho-inī mao. **17** “Mwathani Jehova ekuuga ūū: Gīthī wee tiwe ndaairirie ūhoro waku matukū-inī ma mbere, ngātaria na anabii a Israeli, o ūcio ndungata ciakwa? Ihinda-inī ūrī ūmarathīre ūhoro mīaka mīngī, makiuga atī nīngagūtware ūkamookīrīre. **18** Ūū nīguo gūkaahaana ihinda-inī ūrī: Rīrīa Gogu agaatharīkīra būrūri wa Israeli, marakara makwa mahīū nīmakarāhūrīwo, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **19** Nguuga ndī na kīyo

kīnene na mang'ūrī mahiū ta mwaki atī ihinda rīu nīgūkagīa gīthingithia kīnene kūu būrūri-inī wa Isiraeli. 20 Thamaki cia iria-inī, na nyoni cia rīera-inī, na nyamū cia gīthaka, na kanyamū o gothe karīa gathiiagīra thī, o na andū othe arīa marī gūkū thī nīmakainaina maanyona. Irīma nīikang'aūranio, na hurūrūka nīkaragana, o na rūthingo o ruothe nīrūkamomoka. 21 Nīngarehithia rūhiū rwa njora rūukīrīre Gogu kūu irīma-inī ciakwa ciothe, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. Naruo rūhiū rwa njora rwa o mündū nīrūgookirīra mūrū wa ithe. 22 Nīngatuīra Gogu ciira, ndīmūrehere mūthiro na ūti wa thakame; nīngoiria mbura nene mūno, ndīmuurīrie we mwene na thigari ciake, o na ndūrīrī icio nyīngī irī hamwe nake, ndīmoirīrie mbura ya mbembe na ūbiriti. 23 Ūguo nīguo ngoonania ūnene o na ūtheru wakwa, na ndūme menyeke maitho-inī ma ndūrīrī nyīngī. Hīndī īyo nīmakamenya atī nīi nīi Jehova.'

39 “Mūrū wa mündū, ratha ūhoro wa gūükīrīra

Gogu, ūmwīre atīrī: 'Mwathani Jehova ekuuga ūū: Nīngūgūkīrīra, wee Gogu, o wee mūnene wa anene a Mesheki na Tubali. 2 Nīngakūhūgūrānia na ngūguucūrūrie. Nīngakūrūta kündū kūraya mwena wa gathigathini, ngūtware ūgookīrīre irīma cia bürūri wa Isiraeli. 3 Ningī nīngagūtha ūta waku uume guoko-inī gwaku kwa ūmotho, na ndūme mīguī yaku īgwe yume guoko-inī gwaku kwa ūrīo. 4 Kūu irīma-igūrū cia bürūri wa Isiraeli nīkuo ūkaagūa, wee, na mbūtū ciaku ciōthe cia ita, na ndūrīrī iria igaakorwo hamwe nawe. Nīngakūneana kūrī nyoni cia mīthembā yothe iria irīaga nyama, na kūrī nyamū cia gīthaka, ūrīo nīcio. 5 Nīukagūa werū-inī ūtarī kindū, nīgūkorwo nī nī njarītie ūhoro ūcio, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 6 Nīngatwarithīria Magogu mwaki, o na ndwarithīrie andū arīa matūūraga marī na thayū kūu ndwere-inī cia iria, nao nīmakamenya atī nīi nīi nīi Jehova. 7 "Nīngatūma rīītwā rīākwa itheru rīmenyeke gatagatī-inī ka andū akwa a bürūri wa Isiraeli. Ndīgacooka kūreka rīītwā rīū rīākwa itheru rīthaahio, nacio ndūrīrī nīkamenya atī nīi Jehova nī nīi Ūrīa Mūtheru thiinī wa Isiraeli. 8 Mūthenya ūcio nīurooka! Ti-itherū nīūgakinya, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. Ūcio nīguo mūthenya ūrīa njarītie ūhoro waguo. 9 "Hīndī ūyo arīa maikaraga matūūra manene ma bürūri wa Isiraeli nīmakoimagara, nao mahūthīre indo icio ciao cia mbaara taarī ngū, macicine ihīe, macine ngo iria nini na iria nene, na mota na mīguī,

na ndotono o na matimū. Magaaci hūthagira taarī ngū ihinda rīa mīaka mūgwanja. 10 Matikabatario nīkūngania ngū werū-inī kana maciune mītitū, tondū nīmagakagia mwaki kuuma indo-inī icio cia mbaara. Nao nīmagataha arīa maamatahīte na matunye arīa maamatunyīte indo, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 11 “Mūthenya ūcio-rī, nīngaahē Gogu handū ha gūthikanwo kūu būrūri-inī wa Israeli, Gītuamba-inī kīa agendi arīa mathiiaga mwena wa irathīro werekeire Iria rīa Cumbī. Nao agendi magirīrīrio gūcooka kūgera njīra īyo, tondū Gogu na kīrīndī gīake nīkuo magaathikwo. Nī ūndū ūcio hageetagwo Gītuamba kīa Hamoni-Gogu. 12 “Andū a nyūmba ya Israeli makaaniina mīeri mūgwanja magīthika andū acio, nīguo matherie būrūri ūcio. 13 Magaathikwo nī andū othe a būrūri ūcio, na mūthenya ūcio ngaagoocithio ūgaatuūka mūthenya wao wa kūririkanagwo, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 14 “Nao andū nīmakaheagwo wīra wa gūtheragia būrūri ūcio. Amwe magaathīf būrūri ūcio kūndū guothe, na mongererwo angī a gūthikaga ciimba iria igaakorwo itigaire kūu. Mieri īyo mūgwanja yathira-rī, nīguo makaambīrīria gūcaria matigari macio. 15 Nao rīrīa magaakorwo magītūkanīria būrūri ūcio, ūmwe wao angīkoona ihīndī rīa mūndū, nīagekīra rūrūri hakuhī narīo o nginya rīrīa athikani makaarīthika kūu Gītuamba-inī kīa Hamoni-Gogu. 16 (Ningī kūu nīgūgakorwo itūura rītagwo Hamona.) Ūguo nīguo magaatheria būrūri ūcio.’ 17 “Mūrū wa mūndū, Mwathani Jehova ekuuga ūū: Itā nyoni cia mīthemba yothe, na nyamū ciithe cia gīthaka, ūciire atīrī: ‘Ūnganai mūcookanīrīre hamwe kuuma kūndū guothe, mūūke igongona-inī inene rīrīa ndīrahaarīria nī ūndū wanyu, igongona inene kūu irīma-igūrū cia būrūri wa Israeli. Kūu nīkuo mūkaarīria nyama na mūnyuīre thakame. 18 Mūkaarīria nyama cia andū arīa marī hinya, na mūnyue thakame ya andū arīa anene a thī taarī ndūrūme na tūtūrūme, na mbūri na ndegwa, ciithe irī nyamū iria noru cia kuuma Bashani. 19 Igongona rīu ndīrahaarīria nī ūndū wanyu, mūkaarīria maguta nginya mwīhūnīrīrie, na mūnyue thakame nginya mūrīo. 20 Metha-inī yakwa mūkaarīria mūhūnīne nyama cia mbarathi, o na cia arīa mathiiaga macihaicīte, na cia andū marī hinya na thigari cia mīthemba yothe’, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 21 “Nīngonania riiri wakwa ndūrīrī-inī, nacio ndūrīrī ciithe nīkoona iherithia rīrīa ngaarehe, o na guoko kūrīa ngaamaigīrīra.

22 Kuuma mūthenya ūcio gūthiī na mbere, andū a nyūmba ya Isiraeli nīmakamenya atī niī nī niī Jehova Ngai wao. **23** Nacio ndürīrī nīkamenya atī andū a Isiraeli maatahītwo nī ūndū wa wīhia wao, tondū nīmagire kūnjīhoka. Nī ūndū ūcio ngīmahitha ūthiū wakwa, ngīmaneana kūri thū ciao, nao othe makīūragwo na rūhiū rwa njora. **24** Kūringana na ūrīa thaahu wao watarī na mahītia mao, ūguo noguo ndaamaherithirie na ngīmahitha ūthiū wakwa. **25** “Nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga ūū: Rīu nīngūcookia Jakubu kuuma kūria aatwarītwo aatahwo, na njiguře andū othe a Isiraeli tha, o na ndūūgamīrīre rītwa rīkwa itheru na kīyo. **26** Nīmakariganīrwo nī thoni ciao na kwaga kwīhokeka kwao guothe kūria maanyonirie rīrīa maatūūraga na thayū būrūri-inī wao gūtarī mūndū ūngīmamakia. **27** Hīndī ūrīa ngaakorwo ndīmacooketie kuuma ndürīrī-inī, na ngaamonganía kuuma mabūrūri-inī ma thū ciao, nīngeyonania atī ndī mūtheru kūgerera harīo maitho-inī ma ndürīrīnyingī. **28** Hīndī ūyo nīmakamenya atī niī nī niī Jehova Ngai wao, tondū o na gūtuīka nīndatūmire matahwo magītwarwo thīnī wa ndürīrī, nīngamacoakanīrīria būrūri-inī wao kūmbe, na hatīrī o na ūmwe ngaatiga na thuutha. **29** Ndigacooka kūmahitha ūthiū wakwa, nīgūkorwo nīngaitīrīria andū a nyūmba ya Isiraeli Roho wakwa, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.”

40 Na rīrī, mwaka-inī wa mīrongo ūrī na ūtano wa gūtahwo gwitū, kīambīrīria-inī kīa mwaka ūcio, mūthenya wa ikūmi wa mweri ūcio, naguo nī mwaka wa ikūmi na īna kuuma rīrīa itūura inene rīatunyanirwo, mūthenya o ūcio-rī, guoko kwa Jehova kwarī igūrū rīakwa, nake akīndwara itūura-inī rīu inene. **2** Ndī thīnī wa cioneki cia Ngai nīandwarire būrūri wa Isiraeli, akīnjiga kīrīma-igūrū kīraaya mūno, na mwena wakīo wa gūthini kwarī na mīako yoonekaga ūtarī ta itūura inene. **3** Nake akīndwara ho, na niī ngīona mūndū, na mūhianīre wake watarī ta gīcango; nake aarūngīrī itoonyero-inī arī na rūrigi rwa gatani, na rūthanju rwa gūthima guoko-inī gwake. **4** Nake mūndū ūcio akīnjīra atīrī, “Mūrū wa mūndū, ta rora na maitho maku, na ūigue na matū maku, na ūrūmbūye wega maūndū mothe marīa ngūkuonia, nīgūkorwo nīkīo gītūmīte wee ūrehwo gūkū. Ira andū a nyūmba ya Isiraeli maūndū mothe marīa ūkuona.” **5** Ningī nīndonire rūthingo rwathiūrūrūkīrie hekarū mīena yothe. Rūthanju rwa gūthima rūrīa rwarī guoko-inī kwa mūndū ūcio rwarī na ūraihi wa

mīkono ūtandatū. Nake nīāthimire rūthingo; warī waruo warī wa mīkono ūtandatū, na mīkono ūtandatū kūraihā na igūrū. **6** Agīcooka agīthiī kīhingo-inī kīrīa kīang'etheire mwena wa irathīro. Akīambata na ngathī ciakīo, na agīthima hīngīro ya kīhingo; yarī ya mīkono ūtandatū gūtoonya na thīnī. **7** Natuo tūnyūmba twa arangīri twarī twa mīkono ūtandatū kūraihā, na mīkono ūtandatū kwarama, na itīnā rīa kuuma kanyūmba kamwe nginya karīa kāngī ūrīrī rīa mīkono ūtano. Nayo hīngīro ya kīhingo kīu kīariganītie na gīthaku kīrīa kīang'etheire hekarū, nakīo kīarī kīa mīkono ūtandatū gūtoonya na thīnī. **8** Ningī agīthima gīthaku kīrīa kīang'etheire hekarū; **9** nakīo kīarī kīa mīkono ūtana gūtoonya na thīnī. Gīthaku kīu kīarī na itugī igīrī, O gītugī kīarī na warī wa mīkono ūrī. Nakīo gīthaku kīu kīang'etheire hekarū. **10** Thīnī wa kīhingo kīa mwena wa irathīro haarī na tūnyūmba tūtūtū twa arangīri o mwena; na tuothe tūtūtū twarī na ithimo ciiganaine, naguo mwena wa na mbere wa thingo cia tūnyūmba twa arangīri warī wa ithimo ciiganaine. **11** Ningī agīthima warī wa njīra ūyo ya itoonyero rīu, nayo yarī ya mīkono ikūmi, na ūraihi wayo warī wa mīkono ikūmi na ūtatū. **12** Mwena wa na mbere wa o kanyūmba ka arangīri haarī na rūthingo rwarī rwa mūkono ūmwe kūraihā na igūrū, natuo tūnyūmba tūu twa arangīri twarī twa mīkono ūtandatū mīena yothe īna. **13** Ningī agīthima itoonyero rīu arutītie kuuma mūthia wa na thuutha wa rūthingo rwa kanyūmba kamwe ka arangīri nginya mūthia wa na thuutha wa kanyūmba karīa kaang'ethanīre nako; itīnā rīu ūrīrī rīa mīkono mīrongo ūrī na ūtano kuuma mwanya ūmwe wa karūthingo nginya mwanya ūrīa waringanīte naguo. **14** Ningī agīthima mīena ya na mbere ya thingo gūthiūrūrūka mīena yeerī ya na thīnī ya itoonyero, na yarī ya mīkono mīrongo ūtandatū. Gīthimo kīu giākinyīte gīthaku-inī kīrīa kīang'etheire nja ūyo. **15** Itīnā rīa kuuma itoonyero rīa kīhingo nginya mūthia ūrī ūngī wa gīthaku kīarīo warī wa mīkono mīrongo ūtano. **16** Tūnyūmba tūu twa arangīri hamwe na thingo icio ciarī thīnī wa itoonyero rīu nī gwatūrkītīo mīanya mīceke karūthingo-inī ka igūrū mīena yothe, o ūndū ūmwe na gīthaku; tūmīanya tūu tuothe twerekeire na thīnī. Ūthiū wa thingo icio nīwagemetio na mīkīndū. **17** Ningī akīndwara nja ūrīya ya nyumīrīra. Ngīona hau nī haarī na tūnyūmba, na nī haarītwo mahīga makarigiicīria nja ūyo yothe; nī haarī na tūnyūmba

mīrongo ītatū twakītwo tūtwaranīte na hau haarītwo mahiga. **18** Handū hau haarītwo mahiga haari mīenainī ya matoonyero macio, naguo warī waho na ūraihi nīciaiganaire; hau nīho haarītwo mahiga mwena wa mūhuro. **19** Ningī agīthima itīna rīa kuuma mwena wa na thīnī wa kihingo kīa mūhuro nginya mwena wa na nja wa nja ya na thīnī; yarī mīkono igana mwena wa irathīro, o ūndū ūmwe na mwena wa gathigathini. **20** Ningī agīthima ūraihi na warī wa kihingo kīra kīerekeire mwena wa gathigathini, gīa gūthīi nja īyo ya nyumīrīra. **21** Tūnyūmba twakīo twa arangīri, tūtātū o mwena, na thingo ciakīo, o na gīthaku gīakīo ciarī na ithimo ciaiganaire na cia itoonyero rīu rīa mbere. Kīarī kīa ūraihi wa mīkono mīrongo ītano, na warī wa mīkono mīrongo īrī na ītano. **22** Mīanya yakīo, na gīthaku gīakīo na magemio ma mīkīndū ciarī na ithimo o ta cia kihingo kīra kīerekeire mwena wa irathīro. Ngathī ya makinya mūgwanja yaambatīte nginya ho, nakīo gīthaku gīakīo gīkang'ethanīra nayo. **23** Nī haarī na kihingo gīa gūtoonya nja ya na thīnī, kūng'ethanīra na kihingo gīa gathigathini o ta ūrīa kwarī na kihingo mwena wa irathīro. Nake agīthima itīna rīa kuuma kihingo kīmwe nginya kīra kīang'ethanīire nakīo; narīo itīna rīu rīarī rīa mīkono igana. **24** Ningī akīndongoria na mwena wa gūthini, na nīi ngīona kihingo kīerekeire mwena wa gūthini. Nake agīthima itingī ciakīo na gīthaku gīakīo, nacio nīciaiganainie ithimo na icio ingī. **25** Itoonyero rīu na gīthaku kīarī ciarī na tūmīanya tūceke mīena yothe, twatarīi ta mīanya ya ihingo icio ingī. Itoonyero rīu rīarī rīa mīkono mīrongo ītano kūraihā, na mīkono mīrongo īrī na ītano kwarama. **26** Ningī ngathī ya makinya mūgwanja nīyaambatīte īgakinya kihingo-inī kū, nakīo gīthaku gīakīo kīang'ethanīire na nja ya hekarū; thingo ciakīo iria ciarī o mwena wa njīra īyo nīciagemetio na mīkīndū. **27** Hau nja ya na thīnī o na ho nī haarī kihingo kīerekeire mwena wa gūthini, nake agīthima kuuma kihingo-inī kū nginya kihingo-inī kīa nyumīrīra kīa mwena wa gūthini; itīna rīu rīarī rīa mīkono igana. **28** Ningī akīnginyia nja ya na thīnī tūtoonyeire kihingo kīa mwena wa gūthini, nake agīthima kihingo kīa mwena ūcio; nakīo nīkīaiganainie ithimo na ihingo icio ingī. **29** Tūnyūmba twakīo twa arangīri, na thingo ciakīo, na gīthaku gīakīo nīciaiganainie ithimo na icio ingī. Itoonyero rīu na gīthaku kīarī ciarī na mīanya mīena yothe. Itoonyero rīu rīarī na ūraihi wa mīkono mīrongo

ītano, na warī wa mīkono mīrongo īrī na ītano. **30** Ithaku cia matoonyero marīa maarī hakuhī na nja ya na thīnī ciarī na ūraihi wa mīkono mīrongo īrī na ītano, na warī wa mīkono ītano. **31** Gīthaku gīakīo kīang'etheire nja īyo ya nyumīrīra; nacio itingī ciakīo nīciagemetio na mīkīndū, na ngathī ya makinya manana nīyaambatīte īgakinya ho. **32** Ningī akīnginyia nja ya na thīnī mwena wa irathīro, nake agīthima itoonyero rīu; narīo nīrīaiganainie ithimo na matoonyero macio mangī. **33** Tūnyūmba twakīo twa arangīri, na thingo ciakīo, na gīthaku gīakīo nīciaiganainie ithimo na icio ingī. Itoonyero rīu na gīthaku kīarī ciarī na mīanya mīena yothe. Narīo itoonyero rīarī rīa ūraihi wa mīkono mīrongo ītano, na warī wa mīkono mīrongo īrī na ītano. **34** Gīthaku gīakīo kīang'etheire nja īyo ya nyumīrīra; nacio itingī ciakīo nīciagemetio na mīkīndū mīena yeerī, na ngathī ya makinya manana yaambatīte īgakinya ho. **35** Ningī agīcooka akīnginyia kihingo-inī kīa mwena wa gathigathini, nake agīthima kihingo kū. Nakīo nīkīaiganainie ithimo na ihingo icio ingī, **36** o ūndū ūmwe na tūnyūmba twakīo twa arangīri, na thingo ciakīo, na gīthaku gīakīo, nakīo kīarī na mīanya mīena yothe. Kihingo kīu kīarī na ūraihi wa mīkono mīrongo ītano, na warī wa mīkono mīrongo īrī na ītano. **37** Gīthaku gīakīo kīang'etheire nja īyo ya nyumīrīra; nacio itingī icio ciakīo nīciagemetio na mīkīndū mīena yeerī, na ngathī ya makinya manana yaambatīte īgakinya ho. **38** Ningī hau gīthaku-inī, o itoonyero-inī rīa na thīnī, nī haarī na kanyūmba kaarī na mūromo, na hau nīho maruta ma njino maathambagīrio. **39** Hau gīthaku-inī gīa itoonyero nī haarī metha igīrī o mwena, na igūrū rīacio nīho haathīnjagīrwo nyamū cia magongona ma njino, na magongona ma mehia, o na magongona ma mahītia. **40** Mwena-inī wa rūthingo rwa na nja rwa gīthaku kīu gīa itoonyero rīu, hakuhī na ngathī ya kwambata itoonyero-inī rīa kihingo kīa mwena wa gathigathini nī haarī na metha igīrī, na mwena ūcio ūngī wa ngathī naho nī haarī na metha ingī igīrī. **41** Nī ūndū ūcio haarī na metha inya mwena ūmwe wa itoonyero, na inya mwena ūcio ūngī, ciithe ciarī metha inyanya, na igūrū rīacio nīho haathīnjagīrwo nyamū cia magongona. **42** Ningī haarī na metha inya cia mahiga maicūhie nī ūndū wa maruta ma njino, o ūmwe ūraihi wa mūkono ūmwe na nuthu, na warī wa mūkono ūmwe na nuthu, na mūkono ūmwe kūraihā na igūrū. Igūrū

rñacio nñaho haigagirírwo indo cia wíra wa gúthínja nyamú cia maruta ma njino, na magongona maría mangí. **43** Túhocio twa njibe igírí, o kamwe karí na ûraihi wa waríi wa rúhí, twathecereirio rúthingo-iní mëna yothe. Metha icio ciarí cia kúigirírwo nyama cia maruta macio. **44** Hau nja ya kihingo gáa thíiní, kúu nja-iní ya na thíiní, ní kwarí na tûnyúmba twírí, kamwe mwena wa kihingo gáa gathigathini kerekeire mwena wa gúthini, na kangí mwena wa kihingo gáa gúthini kerekeire mwena wa gathigathini. **45** Nake akínjíira atírí, “Kanyúmba kau karorete mwena wa gúthini-rí, ní ka athínjíri-Ngai aría maikaragia hekarú, **46** nako kanyúmba kau karorete gathigathini-rí, ní ka athínjíri-Ngai aría maikaragia kigongona. Aya nñó ariú a Zadoku, na no-o Alawii aría mangíthengerera Jehova níguo matungatage mari mbere yake.” **47** Ningí agíthima nja íyo: Míena yothe ína nñyaiganaine, yarí na mikonó igana kúraíha, na mikonó igana kwarama. Nakí kigongona kiarí hau mbere ya hekarú. **48** Ningí akínginyia gíthaku-iní kíia hekarú, na agíthima itingí icio cia gíthaku kíu; o mwena ciarí na waríi wa mikonó itano. Waríi wa itoonyero ríu waríi na mikonó ikúmi na ína, na thingo ciarí na waríi wa mikonó itatú o mwena. **49** Gíthaku kíu kíarí na waríi wa mikonó mírongo iírí, na mikonó ikúmi na iírí kuuma mbere nginya thuutha. Ningí hau ní haarí na ngathí cia kwambata ho, na ní haarí na itugí, o kímwe mwena úmwe wa itingí icio.

41 Mündú úcio agícooka akíndwara nja ya handú-haria-haamüre ha nyumíríra, agíthima itingí ciaho; waríi wa itingí icio waríi mikonó itandatú o mwena. **2** Waríi wa itoonyero waríi wa mikonó ikúmi, nacio thingo iria ciarí o mwena wa itoonyero ríu ciarí cia mikonó itano kwarama. Niacockire agíthima nja ya handú-hau-haamüre; handú hau haarí na ûraihi wa mikonó mírongo ína, na waríi wa mikonó mírongo iírí. **3** Ningí agítoonya na thíiní wa handú-haria-haamüre, agíthima itingí cia itoonyero; o kímwe kíari na waríi wa mikonó iírí. Itoonyero ríu ríarí na waríi wa mikonó itandatú, nacio thingo iria ciarí o mwena ciarí na waríi wa mikonó mígwanja. **4** Ningí agíthima ûraihi wa handú-haria-haamüre kúu thíiní; naho haarí ha mikonó mírongo iírí, naguo waríi waho waríi wa mikonó mírongo iírí gütüíkania nginya mûthia wa nja ya handú-haria-haamüre. Nake akínjíira atírí, “Haha nñaho Handú-haria-Hatheru-Mûno.” **5** Ningí agíthima rúthingo rwa hekarú; naruo rwarí na ütungu

wa mikonó itandatú, natuo tûnyúmba tûrúa twarí mëna-iní yothe ya hekarú, o kamwe kaarí na waríi wa mikonó ína. **6** Tûnyúmba tûu twa mëna-iní twakítwo ngoroba ithatú, kamwe gagakwo karí igúrú wa karía kangí, o ngoroba tûnyúmba mîrongo itatú. Ní haarí na mígamba yohaníti gúthiürürükíria rúthingo rwa hekarú, ya gútiirírira tûnyúmba twa mëna-iní; ní ündú úcio mígamba íyo ndíatoonyetio rúthingo-iní rúu rwa hekarú. **7** Tûnyúmba tûu twathiürürükírie hekarú twakítwo tükíararamaga o ûrúa ngoroba yathiiaga na igúrú. Mwako wa gúthiürürükíria hekarú íyo waakítwo wambatítio na matíina, ní ündú úcio, tûnyúmba tûu tükáraarama o ûrúa mündú aambataga. Nayo ngathí yambatíte kuuma ngoroba írúa yarí thí mûno nginya írúa írúa igúrú biú ígereire ngoroba ya gatagatí. **8** Nïndonire atí hekarú ní yarí na gítina kiambatírie mëna yothe, gígatuíka mûthingi wa tûnyúmba tûu twa mëna-iní. Mûthingi úcio waríi na ûraihi wa rúthanju rúu rwa mikonó itandatú írúa mîrhai. **9** Rúthingo rwa na nja rwa tûnyúmba tûu twa mëna-iní rwari rwa ütungu wa mikonó itano. Ithenya rírúa ríatigítio gatagatí ga tûnyúmba tûu twa mëna-iní ya hekarú **10** na tûnyúmba twa athínjíri-Ngai ríarí ríia waríi wa mikonó mîrongo iírí gúthiürürükíria hekarú yothe. **11** Ní haarí na matoonyero mëna ya tûnyúmba tûu hau haatigítio ithenya, rímwé rírúa mwena wa gathigathini na ríu ríngí rírúa mwena wa gúthini; nakí gítina kúu kiambatírie na igúrú kúnyiitana na ithenya ríu kíarí na waríi wa mikonó itano gúthiürürükíria. **12** Nyúmba írúa yang'etheire nja ya hekarú mwena wa ithúiro yarí ya waríi wa mikonó mîrongo mûgwanja. Naruo rúthingo rwa nyúmba íyo rwarí na ütungu wa mikonó itano gúthiürürükíria, na ûraihi waruo waríi wa mikonó mîrongo kenda. **13** Ningí agíthima hekarú íyo; yarí na ûraihi wa mikonó igana, nayo nja ya hekarú, na nyúmba hamwe na thingo ciayo o nacio ciarí cia ûraihi wa mikonó igana. **14** Waríi wa nja íyo ya hekarú wa mwena wa irathíro, o hamwe na mwena wa na mbere wa hekarú, waríi wa mikonó igana. **15** Ningí agíthima ûraihi wa nyúmba íyo yang'etheire nja ya mwena wa na thuutha wa hekarú, o hamwe na ithaku ciayo cia o mwena; naguo waríi wa mikonó igana. Mwena wa nja ya handú-haria-haamüre, na mwena wa na thíiní wa handú-haria-haamüre, na gíthaku kíria kíang'etheire nja íyo, **16** o ündú úmwe na hingíro icio, na tütirica tûu tûceke, hamwe na ithaku icio ciathiürürükírie ngoroba icio ithatú: kíria

ḡiothe k̄iarī mbere ya hinḡiro, o na nginya hinḡiro īyo n̄iciahumb̄irītwo na mbaū. Nyūmba n̄iyahumb̄irītwo na mbaū thī, na thingo ikahumb̄irō nginya tūtiricainī, o na tūtirica twarī na mbaū. 17 Ninḡi hau iḡurū rīa mwena wa nja ya itoonyero rīa ḡutoonya thiinī wa handū-harīa-haamūre, na iḡurū rīa thingo matīna maiganaine kūrigiicīria mwena wa thiinī na wa nja ya handū-harīa-haamūre 18 n̄i gwakurūrītwo makerubi na mīkīndū. Mīkīndū yahakanītio n̄i makerubi; na o ikerubi rīarī na mothiū meerī: 19 ūthiū wa mūndū warorete mūkīndū mwena ūmwe, naguo ūthiū wa mūrūthi ūkarora mūkīndū mwena ūcio ūnḡi. Namo magakururwo kūrigiicīria ndwere cia hekarū īyo yothe. 20 Kuuma nyūmba thī nginya hau iḡurū rīa itoonyero, n̄i ha kurūrītwo makerubi na mīkīndū rūthingo-inī rwa nja ya handū-harīa-haamūre. 21 Nja ya handū-harīa-haamūre n̄i yarī na buremu ya mūrango, nayo buremu ūrīa yarī hau mbere ya Harīa-Hatheru-Mūno yatarī o tayo. 22 Ninḡi n̄i haarī na kīgongona kīa mbaū kīria k̄iarī kīa mīkono ītatū kūraihā na iḡurū, na mīkono ūrī o mwena, mīena yothe īna; koine ciakī, na njikarīo yakī, o na mīena yakī ciarī cia mbaū. Nake mūndū ūcio akīnjīra atīrī, “Īno nīyo metha ūrīa ūrī hau mbere ya Jehova.” 23 Handū-harīa-haamūre na Handū-harīa-Hatheru-Mūno, o handū haarī na mīrango ūrī. 24 O mūrango wathondeketwo na mīrango ūrī ya wa mbaū, na o mūrango wahingūkaga na gatagatī. 25 Nayo mīrango ya nja ya handū-harīa-haamūre nīyakurūrītwo makerubi na mīkīndū, ta ūrīa gwakurūrītwo thingo-inī, na n̄i haarī na membea ma mbaū hau mbere ya ḡithaku kīu. 26 Thingo-inī icio cia mwena wa ḡithaku kīu n̄i haarī na tūtirica tūceke twarī na mīkīndū ūkurūrītwo o mwena o mwena. Tūnyūmba twa mīena-inī ya hekarū o na tuo nītwarī na membea ma mbaū.

42 Ninḡi mūndū ūcio akīndongoria, akīndwara mwena wa gathigathini o nginya nja īyo ya nyumīrīra, akīnginyia tūnyūmba-inī tūrīa twang'etheire nja ya hekarū na tūkang'ethera rūthingo rwa na nja rwa mwena wa gathigathini. 2 Nyūmba ūrīa mūrango wayo werekeire mwena wa gathigathini yarī ya ūraihi wa mīkono igana na warī wa mīkono mīrongo ītano. 3 Ḡicigo kīria k̄iarī kīa mīkono mīrongo ūrī kuuma nja ya na thiinī, na ḡicigo kīria kīang'etheire harīa haarīrītwo mahiga nja ya nyumīrīra-rī, n̄i kwari na ithaku ciakītwo ngoroba ithatū, na o ḡithaku kīang'etheire kīria kīnḡi. 4 Hau mbere ya tūnyūmba

tūu n̄i haarī na gacīra ga thiinī karī na warī wa mīkono ikūmi, na ūraihi wa mīkono igana. Mīrango yatuo yekīrītwo mwena wa gathigathini. 5 Na rīrī, tūnyūmba tūu twarī iḡurū twarī tūkundakundeeru, n̄i ūndū ithaku nīcioete handū hanene gūkīra tūnyūmba tūrīa twakīrītwo ngoroba īyo yarī mūhuro na ya gatagatī. 6 Tūnyūmba twa ngoroba ya gatatū tūtiekrīrītwo ituḡi ta iria ciekīrītwo nja; n̄i ūndū ūcio tūnyūmba tūu tūgakīnyiha thī gūkīra twa ngoroba ūrīa yarī thī, na ya gatagatī. 7 N̄i haarī na rūthingo rwa mwena wa na nja rwathiitē rūigananīrie na tūnyūmba tūu na kūu nja ya nyumīrīra; rwatambūrūkīte mbere ya tūnyūmba tūu mīkono mīrongo ītano. 8 Mūhari wa tūnyūmba twa mwena ūrīa wariganītie na nja ya nyumīrīra warī wa ūraihi wa mīkono mīrongo ītano, naguo mūhari ūrīa wakuhīrīrie handū-harīa-hatheru warī wa ūraihi wa mīkono igana. 9 Tūnyūmba tūrīa twarī mūhuro mwena wa irathīro n̄i twarī na itoonyero mūndū agītoonya kuo oimīte nja ya nyumīrīra. 10 Ninḡi mwena wa gūthini, gūtwarana na mwena ūrīa mūraihi wa rūthingo rūu rwa nja ya nyumīrīra, kūnyiitana na mwena wa nja ya hekarū, na kūng'ethera rūthingo rwa nja, n̄i haarī na tūnyūmba 11 twarī na gacīra mbere yatuo. Tūnyūmba tūu twahaanaga o ta tūrīa twarī mwena wa gathigathini; twarī na ūraihi na warī waiganaine, nacio nyumīrīra ciatuo nīciaringaine na ikaiganania ithimo. Namo matoonyero ma mwena wa gathigathini 12 nīmahaanaine na matoonyero ma tūnyūmba twa mwena wa gūthini. Ninḡi n̄i haarī na itoonyero kiambīrīria-inī gīa gacīra karīa gaatwaranīte na rūthingo rūu rwerekeire mwena wa irathīro, na nīko mūndū aageraga agītoonya tūnyūmba tūu. 13 Agīcooka akīnjīra atīrī, “Tūnyūmba tūu tūrī mwena wa gathigathini na tūu tūrī mwena wa gūthini, tūu tūng'ethere nja ya hekarū, nītuo twa athīnjīri-Ngai, na nīkuo athīnjīri-Ngai aria megūkuhīrīria Jehova makarītagīra indo cia maruta marīa matheru mūno. Kūu nīkuo makaigaga indo cia maruta iria theru mūno, nacio n̄i maruta ma ngano, o na maruta ma mehia, na maruta ma mahītia, nīgūkorwo handū hau n̄i hatheru. 14 Athīnjīri-Ngai rīrīa maatoonya handū hau haamūre-rī, matingīcooka kuuma nja ya mwena wa nyumīrīra, nginya marute nguo icio cia ūtungata, n̄i ūndū n̄i nyamūre. No nginya mehumbe nguo inḡi matanakuhīrīria kūria andū maikaraga.” 15 Rīrīa aarīkirie gūthima kīria k̄iarī mwena wa na thiinī wa hekarū, akīnyumia na nja tūgereire

kīhingo kīa mwena wa irathīro, agīthima mūigana wa handū hau mīena yothe: **16** Nīathimire mwena wa irathīro na rūthanju rwa gūthima; mūigana waho warī mīkono magana matano. **17** Ningī agīthima mwena wa gathigathini; mūigana waho warī mīkono magana matano ūthimītwo na rūthanju rūu rwa gūthima. **18** O na agīthima mwena wa gūthini; mūigana waho warī mīkono magana matano ūthimītwo na rūthanju rūu rwa gūthima. **19** Ningī agīcooka agīthima mwena wa ithūiro; mūigana waho warī mīkono magana matano ūthimītwo na rūthanju rūu rwa gūthima. **20** Üguo nīguo aathimire handū hau mīena īyo yothe īna. Handū hau haarigiicīrio na rūthingo, naruo rwarī na ūraihu wa mīkono magana matano, na wariī wa mīkono magana matano, rwa kūhakania handū harīa hatheru na harīa hatarī haamūre.

43 Ningī mūndū ūcio akīnginya kīhingo-inī kīrīa kiang'etheire mwena wa irathīro, **2** na niī ngīona riiri wa Ngai wa Isiraeli ügūuka uumīte mwena wa irathīro. Mūgambo wake watariī ta mūrurumo wa maaī maingī magītherera, naguo būrūri ügacangarara nī riiri wake. **3** Kioneke kīu ndonire gīatariī ta kioneke kīrīa ndoonete rīrīa ookīte kwananga itūura rīrīa inene, na ningī gīatariī ta cioneke iria ndoonete hau Rūūi-inī rwa Kebari; na niī ngīgūiithia, ngīturmithia ūthīū thī. **4** Naguo riiri wa Jehova ügītoonya hekarū ügereire kīhingo kīrīa kīerekeire mwena wa irathīro. **5** Ningī Roho akīnjoya na igūrū akīndwara nja īyo ya na thīinī, naguo riiri wa Jehova ükīiyūra kūu hekarū. **6** Mūndū ūcio o arūgamīte hau hakuhī na niī-rī, ngīgua mūndū akīnarīria kuuma thīinī wa hekarū. **7** Akīnjīra atīrī, "Mūrū wa mūndū, haha nīho handū ha gīti gīakwa gīa üthamaki, o na nīho handū ha gūkinyithia makinya makwa. Haha nīho ngūtūura ndī gatagatī-inī ka andū a Isiraeli nginya tene. Nyūmba ya Isiraeli ndīrī hīndī ūngī igaacooka gūthaahia rītwa rīakwa itheru, o ene o na kana athamaki ao marīthaahie na ūndū wa ūmaraya wao na kūhooya mīhianano ītarī muoyo ya athamaki ao kūndū kwao kīrīa gūtūugīru. **8** Rīrīa meekīrīre hīngīro ciao hau hīngīro-inī ciakwa, na itugī cia mīrango yao magīciikīra itugī-inī cia mīrango yakwa, na no rūthingo rwarī gatagatī gakwa na o-rī, nīmathaahirie rītwa rīakwa itheru na mītugo īyo yao īrī magigi. Nī ūndū ūcio ngīmaniina ndī na marakara. **9** Na rīrī, ta nīmatigane na ūmaraya wao wa kūhooya mīhianano ītarī muoyo ya athamaki ao, na niī nīngūtūura gatagatī-inī kao nginya tene.

10 "Mūrū wa mūndū, taarīria ūhoro wa hekarū īyo kūrī andū a Isiraeli, nīguo maconoke nī ūndū wa mehia mao. Reke maroranie mūcoro ūcio wayo, **11** na angīkorwo nīmegūconoka nī ūndū wa ūrīa wothe mekīte-rī, mamenyithie mūhianīre wa hekarū īyo, ūmamenyithie mūthondekere wayo, na nyumīro ciayo, na matoonyero mayo, ningī ūmoonie mūhianīre wayo wothe, na mītugo yayo yothe ya kūrūmīrīrwo, na mawatho mothe. Andīka maūndū maya mothe makīonaga, nīgeetha matīe mūhianīre wayo, na mahingie mītugo yayo yothe ya kūrūmīrīrwo. **12** "Üyū nīguo watho wa hekarū: Kūrīa guothe kūrigīcīrie kīrīma gīkī igūrū gūgūikara kūrī gūtheru mūno. Ücio nīguo watho wa hekarū. **13** "Ici nīcio ithimo cia kīgongona, ithimītwo na mīkono ūrīa mīraihu, mūkono ūrīa wa ūraihu wa mūkono ūmwe na wariī wa rūhī: Mūberethi wakīo ūrī na ūriku wa mūkono ūmwe, na wariī wa mūkono ūmwe, naguo mūgūkū ūrīa ūkūrigīcīrie nī wa irata ūmwe mūthia-inī. Kīu nīkīo kīrūgamo gīa kīgongona. **14** Kuuma mūberethi ūrīa ūrī gītina-inī nginya mūthia-inī wa mūhuro kīrī na mīkono ūrī kūraiba na igūrū, na wariī wa mūkono ūmwe, na kuuma mūthia-inī ūrīa mūnini nginya mūthia-inī ūrīa mūnenanene, kīrī na mīkono īna kūraiba na igūrū, na wariī wa mūkono ūmwe. **15** Narīo riiko rīa kīgongona-rī, nī mīkono īna kūraiba na igūrū, nacio hīa inya iorete na igūrū ikoimīrīra kuuma hau riiko-inī. **16** Narīo riiko rīu rīa kīgongona rīiganaine mīena yothe īna, rīrī na ūraihu wa mīkono ikūmi na ūrī, na wariī wa mīkono ikūmi na ūrī. **17** Mūthia ūrīa ūrī na igūrū o naguo nīūganaine mīena yothe, na ūrī na ūraihu wa mīkono ikūmi na īna, na wariī wa mīkono ikūmi na īna, naguo mūgūkū ūrīa ūthīürürūkīrie nī wa nuthu ya mūkono, ningī ūkarigiicīrio nī mūberethi wa mūkono ūmwe. Ngathī cia kīgongona kīu ing'etheire mwena wa irathīro." **18** Nake akīnjīra atīrī, "Mūrū wa mūndū, Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Maya nīmo magaatuūka maūndū ma kūrūmīrīrwo gūkīrutwo magongona ma njino, na ma kūminjaminjīria thakame kīgongona-inī ūrīa gīgaakwo: **19** Nīūkaneana ndegwa ītarī ngūrū itūike ya kūrutwo iruta rīa mehia, ūmīneane kūrī athīnjīri-Ngai, arīa Alawīi, a nyūmba ya Zadoku, arīa manguhāgīrīria makīndungatīra, üguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **20** Nīūkooya thakame ūmwe ya yo ūmīhake hīa-inī icio inya cia kīgongona, na mīthia-inī īyo īna ya metha īyo īrī igūrū, na ūthīürürūkīrie mūgūkū ūcio, nīguo

ūtherie kīgongona na ūkīhoroherie. 21 Nīūkooya ndegwa īyo ya kūrutwo iruta rīa mehia, ūmīcinire handū harīa hathuurītwo hekarū-inī kūu nja ya handū harīa-haamūre. 22 “Mūthenya wa keerī nīūkaruta thenge ītarī na kaūūgū, ītuīke ya kūrutwo iruta rīa mehia, nakīo kīgongona gītherio o ta ūrīa gīatheretio na ndegwa. 23 Warikia gūgītheria, nīūkaruta ndegwa ītarī ngūrū, na ndūrūme kuuma rūrūrū-inī, cierī ikorwo itarī na kaūūgū. 24 Nīūgaciruta igongona hau mbere ya Jehova, nao athīnjīri-Ngai nīmagaciminjamīnjīria cumbī, rītuīke igongona rīa njino rīrūfīrwo Jehova. 25 “Ihindā rīa mīthenya mūgwanja nīūkarutaga thenge o mīthenya ya kūrutwo iruta rīa mehia; na ningī nīūkaruta ndegwa ītarī ngūrū, na ndūrūme kuuma rūrūrū-inī, cierī ikorwo itarī na kaūūgū. 26 Ihindā rīa mīthenya īyo mūgwanja, nīmakahoroheria kīgongona na magītherie; ūguo nīguo magaakīamūra. 27 Mīthenya īyo yarikia gūthira, kuuma mūthenya wa ūnana gūthīi na mbere, athīnjīri-Ngai nīo makaheana maruta manyu ma njino, na maruta ma ūiguano, hau igūrū rīa kīgongona. Hīndī īyo nīngamwītīkīra, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.”

44 Ningī mīndū ūcio akīnjookia nginya kīhingo-inī kīa nyumīrīra ya handū-harīa-haamūre, kīrīa kīang’etheire mwena wa irathīro, nakīo kīarī kīhinge. 2 Nake Jehova akīnjīra atīrī, “Kīhingo gīkī kīrīkaraga kīrī kīhinge. Gītikanahingūrwo; gūtīrī mīndū ūgaagītoonyera. Kīrīkaraga kīhingītwo tondū nīkīo Jehova, Ngai wa Israeli, aatoonyeire. 3 Mūthamaki we mwene nowe wiki ūngīkara mwena wa thīnī wa itoonyero rīu na arīrī irio hau mbere ya Jehova. Arītītoonyagīra gīthaku gīa itoonyero rīu, na akiuma na nja akoinīra njīra o ro īyo.” 4 Ningī mīndū ūcio akīndwara na njīra ya kīhingo kīa mwena wa gathigathini nginya hau mbere ya hekarū. Ngīcūthīrīria, ngīona riiri wa Jehova ūiyūrīte hekarū īyo ya Jehova, na nīi ngīgūthīa, ngītūrumithīa ūthīu thī. 5 Nake Jehova akīnjīra atīrī, “Mūrū wa mīndū, rora wega, na ūthīkīrīrie wega, na ūrūmbūiye maūndū mothe marīa ngūkwīra makoniī mawathō mothe megīi hekarū ya Jehova. Rūmbūiye ūhoro wa itoonyero rīa hekarū, na njīra ciithe cia kuuma handū-harīa-haamūre. 6 Ūra andū aya aremi a nyūmba ya Israeli atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga ūū: Inyū andū a nyūmba ya Israeli, maūndū manyu ma magigi nīmaiganīte! 7 Hamwe na maūndū marīa mothe marī magigi mwekire, nīmwatoonyirie andū a kūngī matari

aruu ngoro na mwīrī handū-hakwa-harīa-haamūre, mūgīthaahia hekarū yakwa rīrīa mwandutīire irio, na maguta, na thakame, na mūgīthūkia kīrīkanīrīa gīkwa. 8 Handū ha kūrūta wīra wanyu ūrīa wagīrīire ūkonīi maūndū makwa marīa matheru, mwatuire andū angī arūgamīrīri a handū-hakwa-harīa-haamūre. 9 Mwathani Jehova ekuuga ūū: Gūtīrī mīndū wa kūngī ūtarī mūruu ngoro na mwīrī ūngītoonya handū-hakwa-harīa-haamūre, o na angīkorwo nī andū a kūngī arīa matūūranagia na andū a Israeli. 10 “Alawīi arīa maanjehereire makīndaihīrīria hīndī ūrīa andū a Israeli maatuuurire na makīehera harī nīi makīrūmīrīra mīhianano yao-rī, no nginya magaacookererwo nī mehia mao. 11 Andū acio no matungatage handū-hakwa-harīa-haamūre, na maikaragie ihingo cia hekarū o na matungatage thīnī wayo; no mathīnje nyamū cia maruta ma njino, na marutagīre andū magongona mao, na marūgamagē mbere ya andū makamatungatīra. 12 No ūrī, tondū nīo maamatungatīire marī mbere ya mīhianano yao, na magītūma andū a nyūmba ya Israeli magīue mehia-inī-rī, nī ūndū ūcio na nīi nīndīhītīe njoete guoko na igūrū atī no nginya magaacookererwo nī mehia mao, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 13 Andū acio matigacooka kūnguhīrīria mandungatagīre ta athīnjīri-Ngai, kana makuhīrīrie kīndū o na kīrīkū kīa indo ciakwa irīa theru, kana maruta makwa marīa matheru mūno; no nginya magaacookererwo nī gīconoko kīa maūndū marīa marī magigi maneeka. 14 No nīngamatua arūgamīrīri a maūndū ma hekarū, na mawīra mothe marīa mabataire kūrūtō kūu thīnī. 15 “No ūrī, athīnjīri-Ngai, acio marī Alawīi na a rūciaro rwa Zadoku, o acio maarutire mawīra ma handū-hakwa-harīa-haamūre na wīhokeku ūrīa andū a Israeli meeherire makiuma harī nīi, nīo marīnguhagīrīria makandungatīra; marīrūgamagē mbere yakwa makaruta magongona ma maguta na ma thakame, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 16 Acio oiki nīo marītoonyaga handū-hakwa-harīa-haamūre; acio oiki nīo marīkuhagīrīria metha yakwa makandungatīra na makaruta wīra wakwa. 17 “Hīndī ūrīa megūtoonya ihingo-inī cia nja ya na thīnī, marīlhumbagā nguo cia gatani; matikanehumbe nguo o na ūmwe ya guoya wa ng'ondu hīndī ūrīa megūtungata ihingo-inī cia nja ūrīa ya na thīnī, kana kūu hekarū thīnī. 18 Nīmeyohage iremba cia gatani mītwe, na nguo cia gatani cia thīnī njohero-

inī. Matikanehumbe kīndū o na kīrīkū kīngītūma mathigine. **19** Hīndī īrīa mekuuma matoonye nja ya nyumīrīra kūrīa andū marī-rī, makaruta nguo iria megūtungataga nacio, na magacitiga tūnyūmba-inī tūrīa twamūre, na makehumba nguo ingī, nīgeetha matikae kwamūra andū acio na ündū wa nguo icio ciao. **20** “Matikanenjwo njūrī iīhire mītwe, kana mareke njūrī ciao iraihe mūno, no nī maigage njūrī ciao cia mītwe irī nenge. **21** Ningī gūtikanagīe na mūthīnjīri-Ngai ūkūnyua ndibei rīrīa egūtoonya nja ya na thīinī. **22** Matikanahikie atumia a ndigwa, kana mahikie atumia arīa matiganīte na athuuri ao; no rīrī, no mahikie airītu gathirange a rūciaro rwa andū a Israeli, kana atumia a ndigwa a athīnjīri-Ngai. **23** No nginya marutage andū akwa ūtiganu wa maündū marīa matheru na marīa ma ndūire, na mamoonagie gūkūūrana maündū marīa marī thaahu na marīa matarī thaahu. **24** “Kūngīgīa ngarari-rī, athīnjīri-Ngai no nginya matuithanagie ciira, na maütue kūringana na matuīro makwa ma ciira. Nīmarīmenyagīrīra mawatho makwa na kīrīa kīa watho wakwa wa kūrūmīrīwo igūrū rīa ciathī ciakwa ciothe iria njathane, na maikaragie Thabatū ciakwa irī theru. **25** “Mūthīnjīri-Ngai ndakanethaahe na ündū wa gūkuhīrīria kūimba; no rīrī, ūrīa ūkuīte angīkorwo nī ithe kana nyina, kana mūriū kana mwarī, kana mūrū wa nyina kana mwarī wa nyina ūtahikīte-rī, hīndī yō no ethaahie. **26** Aarīkia gūtherio-rī, no nginya eterere mīthenya mūgwanja. **27** Mūthenya ūrīa agaacooka gūtoonya nja īrīa ya na thīinī ya handū-harīa-haamūre nīguo agatungate thīinī wa handū-harīa-haamūre-rī, no nginya erutire iruta rīa mehia, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **28** “Nī no nī igai rīa athīnjīri-Ngai. Mūtikanamagaīre igai gūkū būrūri wa Israeli; Nī nī ngūtūka igai rīao. **29** Marīrīaga maruta ma ngano, na maruta ma mehia, na maruta ma mahītia; nakio kīndū o giothe kīrīa kīrutīrīwo Jehova gūkū būrūri wa Israeli gīgaatuūka kīao. **30** Maciaro mothe ma mbere marīa mega, na iheo cianyu ciothe cia mwanya, igaatuūka cia athīnjīri-Ngai. No nginya mūmaheage gīcunjī kīa mbere kīa mūtu ūrīa mūhinyu nīgeetha kīrathimo gītūure kwanyu mīcīi. **31** Athīnjīri-Ngai matikanarē nyamū o na īrīkū ūgīkorwo ūkuīte, ūrī nyoni, kana matigari ma nyamū yūragītwo nī nyamū ūgī.

45 “Hīndī īrīa mūkaagaya būrūri ūtūke magai-rī, nīmūkarutīra Jehova gīcigo kīa būrūri ūcio

gītūke rūgongo rwamūre, gīkorwo na mīkono 25,000 kūraiha, na mīkono 20,000 kwarama; gīcigo kīu gīothe gīgaatuūka gītheru. **2** Gīcigo-inī kīu, nīhakagaywo gīcigo kīa mīena īna ūganānīte, gīkorwo kīrī na mīkono 500 o mwena, hatuūke handū-harīa-haamūre, hacooke hathiūrūrūkīrio nī njira ya mīkono mīrongo ūtano. **3** Rūgongo-imī rūu rwamūre, nīmūgathima gīcunjī kīa ūraiha wa mīkono 25,000, na warīi wa mīkono 10,000. Gīcigo-inī kīu nīho hagaakwo handū-harīa-haamūre, na nīho Handū-harīa-Hatheru-Mūno. **4** Handū hau hagaatuūka haamūre thīinī wa būrūri nī ündū wa athīnjīri-Ngai, arīa matungataga handū-harīa-haamūre, arīa mariūkuhagīrīria ho nīguo matungatagīre Jehova. No ho hagaatuūka ha nyūmba ciao o na hatuūke harīa hatheru ha handū-harīa-haamūre. **5** Gīcigo kīa mūigana wa ūraiha wa mīkono 25,000, na warīi wa 10,000 gīgaatuūka kīa Alawii, arīa matungataga thīinī wa hekarū, gītūke igai rīao rīa gwakwo matūura ma gūtūrīwo. **6** “Nīmūkagaya gīcigo gīakwo itūura inene, gīcigo kīa warīi wa mīkono 5,000, na ūraiha wa mīkono 25,000, kīhakane na gīcigo kīrīa kīamūre; gīcigo kīu gīgaatuūka kīa andū a nyūmba yothe ya Israeli. **7** “Gīthaka kīrīa gīgaatuūka kīa mūnene ūcio gīkaahakana mbarī cierī na rūgongo rūrīa rwamūrīrīwo Jehova, hamwe na gīthaka gīa itūura rīrīa inene. Kuuma mwena wa ithūiro gīgaatambūrūka kīrorete mwena wa ithūiro, na kuuma mwena wa irathīro gītambūrūke kīrorete mwena wa irathīro, naguo ūraiha wakīo ūgākīgama kuuma mūhaka wa ithūiro nginya wa irathīro, gītwaranīte na mīhaka ya magai ma Benjamini na Juda. **8** Gīthaka kīu nīkīo gīgaatuūka igai rīake thīinī wa būrūri wa Israeli. Nao anene acio akwa matigacooka kūhinyīrīria andū akwa, no nīmagetikīria andū a nyūmba ya Israeli megwatīre būrūri ūcio kūringana na mīhīrīga yao. **9** “Mwathani Jehova ekuuga ūū! Inyū anene aya a Israeli, ūguo mwīkite nī mūiganu! Eheriai maündū ma ūhinya na ma kūhinyānīrīria, mwīkage ūndū ūrīa ūrī wa kīhoofto na wagīrīire. Tigai gūtunyaga andū akwa indo, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **10** No nginya mūhūthagīre ithimo iria ūringaine wega, na mūhūthagīre eba ūrīa ūringaine wega, o na bathi ūrīa ūringaine wega. **11** Eba na bathi ikorwo irī kīgeri kīmwe kīganaine, bathi ūmwe ūganagīre gīcunjī gīa ikūmi kīa homeri o ūmwe, o nayo eba ūmwe ūganagīre gīcunjī gīa ikūmi kīa homeri o ūmwe; homeri ūmwe itūke nīyo kīgeri kīrīa gītīkīrīku gīa gūcīthima cierī. **12**

Cekeri īmwe īrīkoragwo īrī ya gera mīrongo īrī. Cekeri mīrongo īrī, kuonganīrīria na cekeri ingī mīrongo īrī na ithano, kuonganīrīria na ingī ikūmi na ithano, nī ūndū ūmwe na mina īmwe. 13 “Gīkī nīkīo kīheo kīa mwanya kīrīa mūrīrutaga: Nakīo nī gīcunjī gīa ithathatū kīa eba īmwe kuuma harī o homeri īmwe ya ngano, na gīcunjī gīa ithathatū kīa eba īmwe kuuma harī o homeri īmwe ya cairi. 14 Gīcunjī kīrīa gītue kīa maguta, mathimītō na gīthimi kīa bathi, nī gīcunjī gīa ikūmi kīa bathi kuuma harī o kori īmwe (nayo kori īmwe īrī na bathi ikūmi kana homeri īmwe, nīgūkorwo bathi ikūmi nīcio homeri īmwe). 15 Ningī ng'ondū īmwe nīkarutwo kuuma harī o rūrūrwa ng'ondū magana meerī kuuma ūrīthio-inī ūrīa mwega ūrī maaī kūu būrūri wa Israeli. Icio nīcio igaatuīka cia maruta ma mītū, na maruta ma njino, o na cia maruta ma ngwatanīro, nīguo andū mahorohagīrio nacio, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 16 Andū othe a būrūri nīmakanyiitāna ūhoro-inī ūcio wa kūrūta iheo cia mwanya cia kūhūthīrwo nī mūnene thiinī wa būrūri wa Israeli. 17 Mūnene ūcio nīwe ūkaarutaga maruta ma njino, na maruta ma mītū, na maruta ma kūnyuu ciathī-inī, na Tūrūgamo twa Mweri, na Thabatū, o na ciathī-inī ciothe iria njathane cia andū a nyūmba ya Israeli. Nīkaruta maruta ma mehia, na maruta ma mītū, na maruta ma njino, na maruta ma ngwatanīro ma kūhoroheria andū a nyūmba ya Israeli. 18 “Mwathani Jehova ekuuga ū: Mweri wa mbere, o mūthenya wa mbere wa mweri ūcio, nīmūkaruta gategwā gatarī na kaūūgū nīguo mūtherie handū-harīa-haamūre. 19 Mūthīnjīri-Ngai nīakoooya thakame īmwe ya maruta ma mehia amīhake itingī-inī cia mīrango ya hekarū, na amīhake koine ciothe inya cia metha ya kīgongona, o na amīhake itingī-inī cia itoonyero rīa nja ya na thiinī. 20 Úguo noguo mūgeeka mūthenya wa mūgwanja wa mweri ūcio nī ūndū wa mūndū o wothe ūngīhia atekwenda kana ehie nī ūndū wa kūrigwo; ūguo nīguo mūkaahoroheria hekarū ūyo. 21 “Mweri wa mbere, mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri o ūcio nīguo mūrīgāga na gīathī kīa Bathaka, ihinda rīa mīthenya mūgwanja, ihinda rīrīa mūrīrīgāga mīgate itarī mīkīre ndawa ya kūimbia. 22 Mūthenya ūcio-rī, mūnene akaaruta ndegwa irī iruta rīa mehia nī ūndū wake mwene, o na nī ūndū wa andū othe a būrūri ūcio. 23 O mūthenya, ihinda rīa mīthenya ūyo mūgwanja ya Gīathī kīu, mūnene ūcio nīkaruta ndegwa mūgwanja, na ndūrūme mūgwanja itarī na

kaūūgū, cia kūrūtīra Jehova maruta ma njino, na arute thenge cia iruta rīa mehia. 24 Ningī arute mītū wa eba īmwe ūtuīke iruta rīa mītū harī o ndegwa, na eba īmwe harī o ndūrūme, na hini īmwe ya maguta harī eba īmwe. 25 “Ihindī-inī ūrī ūrīa mīthenya ūyo mūgwanja ya Gīathī kīu, kīrīa gīkaambīrīria mweri wa mūgwanja, mūthenya wa ikūmi na ītano, nīkaruta indo ta icio nī ūndū wa maruta ma mehia, na maruta ma njino, na maruta ma mītū, o na ma maguta.

46 “Mwathani Jehova ekuuga ū: Kīhingo kīa nja ya na thiinī kīrīa kīrorete irathīro kīrīkaraga kīhītō mīthenya itandatū ūrīa ya kūrūtwō wīra, no mūthenya wa Thabatū na mūthenya wa Karūgamo ka Mweri nīkīrīhīngūragwo. 2 Nake mūnene arītoonyaga kuo na njīra ya gīthaku kīrīa gīa itoonyero, na akarūgama hau gītugī-inī gīa kīhingo. Nao athīnjīri-Ngai marute igongona ūrīa maruta make ma njino, na maruta make ma ngwatanīro. Arīhooyagīra hau hīngīro-inī ya itoonyero, agacooka akoima nja, no kīhingo kīu gītikahīngwo nginya o hīwā-inī. 3 Nao andū a būrūri ūcio nīmarīhīooyagīra hau mūromō-inī wa kīhingo kīu marī mbere ya Jehova mīthenya ya Thabatū na ya Tūrūgamo twa Mweri. 4 Namo maruta ma njino marīa mūnene ūcio arīrūtagīra Jehova mūthenya wa Thabatū nī tūtūrūme tūtandatū, na ndūrūme īmwe, ciothe ikorwo itarī na kaūūgū. 5 Narīo iruta ūrīa ngano rīrīa rīkūrutanīrio na ndūrūme ūyo rīrīkoragwo rīrī ūrīa eba īmwe, na iruta ūrīa ngano ūrīa kūrutanīrio na tūtūrūme tū ūrīrīkoragwo rīrī ūringī o ta ūrīa angīyendera, hamwe na hini īmwe ya maguta harī o eba īmwe. 6 Naguo mūthenya wa Karūgamo ka Mweri arīrūtaga ndegwa itarī ngūrū, na tūtūrūme tūtandatū, na ndūrūme īmwe, ciothe itarī na kaūūgū. 7 Ningī nīarīrūtaga iruta ūrīa ngano, akaruta eba īmwe hamwe na ndegwa ūyo, na eba īmwe hamwe na ndūrūme ūyo, na akaruta tūtūrūme ūringī o ta ūrīa angīienda kūrūta, hamwe na hini īmwe ya maguta harī o eba īmwe. 8 Na rīrīa mūnene egūtoonya-rī, arītoonyagīra gīthaku gīa itoonyero, na akiuma akoimīra njīra o ūyo. 9 “Hīndī ūrīa andū a būrūri ūcio mariūkaga mbere ya Jehova mīthenya ya ciathī iria njathane, mūndū o wothe ūrīa ūgaatoonyera kīhingo kīa mwena wa gathigathini akahooe-rī, akiuma akoimagīra kīhingo gīa gūthīni; na mūndū o wothe ūgaatoonyera kīhingo kīa mwena wa gūthīni, akiuma akoiimagīra kīhingo gīa gathigathini. Gūtīrī mūndū ūgaacookera kīhingo kīrīa atoonyeire,

no mündū ariumagira kihingo kīria kīng'etheire kīu atoonyeire. 10 Mūnene ūcio arīkoragwo arī hamwe nao, agatoonyaga magitoonya, na akiomaga makiuma. 11 "Hīndī ya ciathī na ya maruga marīa matūtwo, iruta rīa ngano rīrīkoragwo rīrī eba īmwe hamwe na ndegwa, na eba īmwe hamwe na ndūrūme, na akaruta tūtūrūme tūtingī o ta ūrīa angīyendera, hamwe na hini īmwe ya maguta harī o eba īmwe. 12 Hīndī ūrīa mūnene ūcio ekūrutīra Jehova iruta rīa kwīyendera, o na rīngikorwo rīrī iruta rīa njino kana maruta ma ngwatanīro, nīarīhīngūragīrwo kihingo kīria kīrorete mwena wa irathīro. Arīrūtaga iruta rīake rīa njino kana maruta make ma ngwatanīro o ta ūrīa ekaga mūthenya wa Thabatū. Aarīkia kūrūta oime njā na aarīkia kuuma, kihingo kīu gīkaahingwo. 13 "O mūthenya nūrīrūtaga gatūrūme ka ūkūrū wa mwaka ūmwe gatarī na kaūūgū nī ūndū wa kūrūtīra Jehova iruta rīa njino; ūrīkarutaga rūciinī o rūciinī. 14 Ningī hamwe nako nūrīrūtaga iruta rīa ngano rīa gīcunjī gīa ithathatū kīa eba īmwe, na gīcunjī gīa ithatū kīa hini īmwe ya maguta ma kūringia mūtu ūcio rūciinī o rūciinī. Iruta rīrī ūrī ngano rīrīrūtagīrwo Jehova rīrī watho wa gūtūūra. 15 Nī ūndū ūcio gatūrūme kau, na iruta rīu rīa ngano, na maguta macio nūrīrūtagwo rūciinī o rūciinī ūrī iruta rīa njino rīa hīndī ciōthe. 16 "Mwathani Jehova ekuuga ūū: Mūnene ūcio angīkaahē mwanake ūmwe wake kīheo kuuma kūrī igai rīake, o na kīo gīgaatuūka kīa njiaro ciāke; gīgaatuūka indo ciao iria magaīirwo. 17 No rīrī, angīkaahē ndungata īmwe yake kīheo kuuma igai-inī rīake, ndungata ūyo ūgaatūūra nakīo o nginya mwaka wayo wa kuohorwo; hīndī ūyo kīheo kīu nīgīgacookerera mūnene ūcio. Igai rīu rīake nī ūrī ariū ake oiki; nī igai ūrīao. 18 Mūthamaki ūcio ndangītunya andū acio magai mao na njīra ya kūmaingata mehere indo-inī ciao. Nīakahe ariū ake magai mao kuuma indo-inī ciāke mwene, nīguo gūtikanagīe mündū o na ūkūrū gatagatī-inī ka andū akwa ūkeeherio indo-inī ciāke." 19 Thuutha wa ūguo mündū ūcio akīngereria itoonyero-inī ūrī mwena wa kīhingo gīa tūnyūmba tūu twamūre tūrīa twarī twa athīnjīri-Ngai, tūrīa twarorete mwena wa gathigathini, na akīnyonia handū haari mūthia-inī wa mwena wa ithūiro. 20 Nake akīnjīra atīrī, "Haha nīho handū harīa athīnjīri-Ngai marīrugagīra iruta ūrī mahītia, na iruta ūrī mehia, na nīho marīlhīhagīra iruta ūrī ngano, nīgeetha matikanamoimie na kūu njā ya nyumīrīra, matigatherie andū namo." 21

Ningī agīcooka akīndwara nja īyo ya nyumīrīra, na agīthiūrūrkia koine-inī ciayo inya, na niī ngīona atī o koine-inī nī haarī na nja īngī. 22 Koine-inī icio inya cia nja ya nyumīrīra nī haarī na nja ciarī njirigīre. Ciarī na gīthimo kīaiganaine kīa ūraihu wa mīkono mīrongo īna, na wariī wa mīkono mīrongo itatū; o nja īmwe ya nja icio ciarī koine-inī icio inya nīyaiganaine na īrīa īngī. 23 Gūthiūrūrūka mwena wa na thīinī wa nja icio inya nī haarī na mwako wa mahiga warī na mariiko maakītwo mathiūrūrūkīirie hau rungu rwa mwako ūcio. 24 Nake akīnjīra atīrī, “Maya nīmo mariiko marīa andū arīa matungataga thīinī wa hekarū marīrugagīra indo cia magongona iria irutītwo nī andū.”

47 Mündū ūcio nianjookirie itoonyero-inī rīa hekarū, na niī ngiona maaī magītherūka kuuma rungu rwa hingiro ya hekarū, magatherera na mwena wa irathīro (tondū hekarū yarorete mwena wa irathīro). Maaī macio moimaga na kū rungu rwa mwena wa gūthini wa hekarū, o mwena ūcio wa gūthini wa kīgongona. 2 Ningī agīcooka akīndwara nja angereirie kīhingo kīa mwena wa gathigathini, na agīthiūrūrūkīria mwena wa njā akīndwara nginya kīhingo-inī kīa nyumīrīra kīrīa kīang'etheire mwena wa irathīro, namo maaī macio maathereraga kuuma mwena wa gūthini. 3 Rīrīa mündū ūcio aathiiaga arorete mwena wa irathīro anyiitite rūrigi rwa gūthima na guoko-rī, agīthima mīkono 1,000, agīcooka akīngereria maaī-inī macio, namo makīnginya thūng'wa-inī. 4 Ningī agīthima mīkono īngī ngiri īmwe, na akīnduūkanīria maaī-inī macio, namo makīnginya maru-inī. Agīcooka agīthima mīkono īngī ngiri īmwe, na akīngereria maaī-inī macio, namo makīnginya njohero-inī. 5 Ningī agīthima mīkono īngī ngiri īmwe, rūgīkorwo rūrī rūūī itangīahotire kūringa, nī ūndū maaī macio maarī maiyūru na rūkarika ūndū rūngīthambīrwo, rūgatuūka rūūī rūtangīringika nī mündū. 6 Nake akīnjūuria atīrī, "Mūrū wa mündū, nūrūna ūndū ūyū?" Hindī īyo akīnhūndūra, akīnjookia nginya hūgūrūrū-inī cia rūūī rūu. 7 Rīrīa ndaakinyire ho, ngiona mītī mīngī īrīa yarī mīrīmo yeerī ya rūūī rūu. 8 Nake akīnjīira atīrī, "Maaī maya mathereraga marorete būrūri ūrīa ūrī mwena wa irathīro, magaikūrūka nginya Araba, magacooka magathīi makeitīrīra Iria-inī rīa Cumbī. Maarikia kwītīrīra iria-inī rūu, namo maaī marīo makaagīra. 9 Mīrumbī ya ciūmbe iria

irī muoyo nīigatūūra muoyo kūrīa guothe rūūrū rūūrūgaathereragīra. Nīgūkaagīa thamaki nyīngī, tondū maaī macio nīkuo mathereragīra, magatūma maaī macio marī na cumbī magīre; nī ūndū ūcio kūrīa rūūrū rūūrūgaathereragīra, ciūmbe ciothe nīigatūūra muoyo. 10 Ategi a thamaki makaarūgamaga hūgūrūrū-inī ciaruo; kuuma Eni-Gedi nginya Eni-Egilaimu nīgūgakorwo na kūndū gwa gūtambūrūkīrio wabu. Thamaki igaakorwo irī cia mīthembā mīngī, o ta thamaki cia Iria Rīrīa Inene. 11 No matindiri makuo na njabacabi ciakuo itikagīra; igaatigwo irī cia cumbī. 12 Mītī ya matunda ma mīthembā yothe nīigakūra hūgūrūrū-inī cierī cia rūūrū rūūrū. Mathangū mayo matikooma, o na kana mītī īyo yaage gūciara. O mweri nīgaciara, tondū maaī moimīte handū-harīa-haamūre magaathereraga nginya kūu irī. Maciaro mayo magaatuīka irio namo mathangū mayo matuīke ma kūhonanīa.” 13 Mwathani Jehova ekuuga ūū: “Ino nīyō mīhaka irīa mūkaarūmīrīra mūkīgaya būrūrū ūcio ūtuīke igai gatagatī-inī ka mīhīrīga irīa ikūmi na ūrīrī ya Israeli. Jusuf akaaheo icunjī igīrī. 14 Nawe nīukamagayania būrūrū ūcio icunjī ciiganaine. Tondū nīndēhitire njoete guoko na iğūrū njiuga atī nīngāuhe maithe manyu ma tene-rī, būrūrū ūyū nīgaatuīka igai rīanyu. 15 “Ūyū nīguo ūgaatuīka mūhaka wa būrūrū ūcio: Mūhaka wa mwena wa gathigathini ūkoima Iria Rīrīa Inene ūgereire njīra ya Hethiloni, ūhītūkīre Lebo-Hamathu, nginya Zedadi, 16 na ūgerere Berotha na Sibraimū (kūu mūhaka-inī ūrī ūrī gatagatī ka Dameski na Hamathu), ūthīrī nginya Hazeri-Hatikoni, kūu mūhaka-inī wa Haurani. 17 Naguo mūhaka ūcio ūtambūrūke kuuma irīa-inī ūkīnē Hazari-Enani, mūhaka-inī wa mwena wa gathigathini wa Dameski, naguo mūhaka wa Hamathu ūkorwo ūrī mwena wa gathigathini. ūcio nīguo ūgaatuīka mūhaka wa mwena wa gathigathini. 18 Naguo mūhaka wa mwena wa irathīro ūkaagerera gatagatī ka Haurani na Dameski, ūtwaranīte na Rūūrū rwa Jorodani gatagatī ka Gileadi na būrūrū ūcio wa Israeli, ūrorete o irīa-inī rīa mwena wa irathīro, ūthīrī nginya Tamaru. ūcio nīguo ūgaatuīka mūhaka wa mwena wa irathīro. 19 Naguo mūhaka wa mwena wa gūthini ūkoima Tamaru o nginya kūu maaī-inī ma Meriba-Kadeshi, ūtwaranē na Karūūrū ka Misiri o nginya Iria Rīrīa Inene. ūcio nīguo ūgaatuīka mūhaka wa mwena wa gūthini. 20 Naguo mūhaka wa mwena wa ithūrīro, Iria Rīrīa Inene nīrī ūgaatuīka mūhaka, ūthīrī nginya harīa hang’etheire Lebo-Hamathu. ūcio

nīguo ūgaatuīka mūhaka wa mwena wa ithūrīro. 21 “Inyū nī inyū mūkeegayania būrūrī ūyū kūringana na mīhīrīga ya Israeli. 22 Mūkaūgayana ūtuīke igai rīanyu inyū ene, na rīa andū a kūngī arīa matūrūraga gatagatī-inī kanyu na nī marī na ciana. Nīmūkamatua ta marī andū a Israeli maciarīrwo būrūrī ūcio; acio makaagaairwo igai hamwe na inyū gatagatī-inī ka mīhīrīga ya Israeli. 23 Mīhīrīga-inī o ūrīa mūndū angīkorwo atūrīte arī mūgeni-rī, kūu nīkuo mūkaamūgaīra igai rīake,” ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.

48 “Na rīrī, maya nīmo marītwa ma mīhīrīga īyo: Mūhaka-inī wa mwena wa gathigathini, Dani nīakaheo gīcīgo kīmwe; nakīo gīgaatwarana na njīra ya Hethiloni ya gūthīrī nginya Lebo-Hamathu; Hazari-Enani na mūhaka wa mwena wa gathigathini wa Dameski kūrīganīa na Hamathu gūgaakorwo kūrī mūhaka wakuo kuuma mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrīro. 2 “Nake Asheri aheo gīcīgo kīmwe; nakīo gīkaahakana na rūgongo rwa Dani kuuma mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrīro. 3 “Nake Nafitali aheo gīcīgo kīmwe; nakīo gīkaahakana na rūgongo rwa Asheri kuuma mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrīro. 4 “Nake Manase aheo gīcīgo kīmwe; nakīo gīkaahakana na rūgongo rwa Nafitali kuuma mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrīro. 5 “Efiraimu aheo gīcīgo kīmwe; nakīo gīkaahakana na rūgongo rwa Manase kuuma mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrīro. 6 “Nake Rubeni aheo gīcīgo kīmwe; nakīo gīkaahakana na rūgongo rwa Efiraimu kuuma mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrīro. 7 “Nake Juda aheo gīcīgo kīmwe; nakīo gīkaahakana na rūgongo rwa Rubeni kuuma mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrīro. 8 “Ningī kūhakana na rūgongo rwa Juda kuuma mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrīro, nīmūkaruta gīcīgo mūkīneane gītuīke kīheo kīa mwanya. Gīgaakorwo kīrī na wariī wa mīkono 25,000 kwarama, naguo ūraihi wakīo ūkaiganana na gīcīgo kīmwe kīa irīa ığaīrwo mīhīrīga kuuma mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrīro; naho handū-harīa-haamūre hagaakorwo harī gatagatī ga kīo. 9 “Gīcīgo kīu kīa mwanya mūkaarūtīra Jehova-rī, gīgaakorwo kīrī na ūraihi wa mīkono 25,000, na wariī wa mīkono 10,000. 10 Gīcīgo kīu gīgaatuīka gīcīgo kīamūre kīa athīnjīri-Ngai. Gīgaakorwo kīrī kīa ūraihi wa mīkono 25,000 mwena wa gathigathini na wariī wa mīkono 10,000 mwena wa ithūrīro, na wariī wa mīkono

10,000 mwena wa irathīro, na ūraihi wa mīkono 25,000 mwena wa gūthini. Handū-harīa-haamūre hagaakorwo harī gatagatī ga kīo. 11 Gīcigo kīu gīgaatuīka kīa athīnjīri-Ngai arīa aamūre, nao nī andū a Zadoku arīa matūrūtē marī ehokekū makīndungatīra, na matiigana gūturuura ta ūrīa Alawii meekeire hīndī ūria andū a Israeli maatuuurire. 12 Gīcigo kīu gīgaatuīka kīeo kīao kīa mwanya kīrutītwo kuumā gīcigo-inī kīu kīamūre kīa būrūri, nakīo gīgaatuīka igai itherū mūno, na gīkaahakana na rūgongo rwa Alawii. 13 “Gūtwarana na rūgongo rūu rwa athīnjīri-Ngai-rī, Alawii nīmakagaya gīcigo kīa mīkono 25,000, na wariī wa mīkono 10,000. Ūraihi wakīo wothe ūgaakorwo ūrī mīkono 25,000, naguo wariī wakīo ūkorwo ūrī wa mīkono 10,000. 14 Nao matikanendie kana makūrūanie o na kīmwe gīa cio. Gīkī nikīo gīcigo kīria kīega mūno būrūri-inī ūyū, na gītikananengerwo mūndū ūngī, tondū nīkīamūrīre Jehova. 15 “Gīcigo kīria gīgaatigara kīa warīi wa mīkono 5,000, na ūraihi wa mīkono 25,000, gīgaatuīka gīa kūhūthagīrwo na maūndū ma itūura rīu inene, kīhūthīrwo na gwakwo nyūmba cīa gūtūrīrwo, na ithaka cīa ūrīthīo. Itūura rīu inene rīgaakorwo gatagatī ga gīcigo kīu, 16 nario itūura rīu rīgaakorwo na ithimo ici: mwena wa gathigathini nī mīkono 4,500, na mwena wa gūthini nī mīkono 4,500, na mwena wa irathīro nī mīkono 4,500, na mwena wa itūura nī 4,500. 17 Gīthaka kīa ūrīthīo wa itūura rīu inene gīgaakorwo kīrī na mīkono 250 mwena wa gathigathini, na mīkono 250 mwena wa gūthini, na mīkono 250 mwena wa irathīro, na mīkono 250 mwena wa itūura. 18 Gīcigo kīria gīgaatigara, kīhakanīte na gīcigo kīu kīamūre, na gītwaranīte na ūraihi wakīo, gīgaakorwo kīrī kīa mīkono 10,000 mwena wa irathīro, na mīkono 10,000 mwena wa itūura. Maciaro makīo nīmo makaarīagwo nī aruti wīra a itūura rīu inene. 19 Aruti wīra acio a itūura rīu inene arīa makaarīmaga kūu makoima mīhīrīga-inī yothe ya Israeli. 20 Gīcigo kīu gīothe gīgaakorwo kīganaine mīena yothe ūna, na gīkorwo kīrī na mīkono 25,000 o mwena. Nīmūkaruta gīcigo kīu kīamūre kīrī kīeo kīa mwanya, gītuīke gīcigo kīamūre, mūkīrutanīrie na gīthaka gīa itūura rīu inene. 21 “Kūndū kūrīa gūgaatigara mīena yeerī ya gīcigo kīu kīamūre na gīthaka gīa itūura ūrīa inene gūgaatuīka kīa mūthamaki. Kūndū kūu gūgaatambūrūka mwena wa irathīro wa kūrīa gwathimītwo mīkono 25,000 ya gīcigo kīu kīamūre gūkīne nginya mūhaka-inī wa mwena wa irathīro,

naguo mwena wa ithūrī uume hau haathimītwo mīkono 25,000, gūkīne nginya mūhaka-inī wa mwena wa ithūrī. Icigo icio cīerī itwaranīte na ūraihi wa icigo icio ingī cīa mīhīrīga igaatuīka cīa mūthamaki, nakīo gīcunjī kīria kīamūre, hamwe na handū-harīa-haamūre ha hekarū igaakorwo gatagatī ga kūndū kūu. 22 Nī ūndū ūcio ithaka cīa Alawii na ithaka cīa itūura inene igaakorwo irī gatagatī ga gīcigo kīu kīa mūthamaki. Gīcigo kīu kīa mūnene gīgaakorwo kīrī gatagatī ka mūhaka wa Juda na mūhaka wa Benjamini. 23 “Ha ūhoro wa mīhīrīga ūyo ūngī ūtigarīte: Benjamini akaaheo gīcigo kīmwe; nakīo gīgaatambūrūka kuumā mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrī. 24 “Nake Simeoni aheo gīcigo kīmwe; nakīo gīkaahakana na rūgongo rwa Benjamini kuumā mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrī. 25 “Nake Isakaru aheo gīcigo kīmwe; nakīo gīkaahakana na rūgongo rwa Simeoni kuumā mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrī. 26 “Nake Zebuluni aheo gīcigo kīmwe; nakīo gīkaahakana na rūgongo rwa Isakaru kuumā mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrī. 27 “Gadi nīakagaya gīcigo kīmwe; gīkaahakana na rūgongo rwa Zebuluni kuumā mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūrī. 28 “Mūhaka wa mwena wa gūthini wa Gadi ūgaathī ūtorete mwena wa gūthini kuumā Tamaru nginya maaī ma Meriba-Kadeshi, ningī ūtwarane na Karūū ka Misiri nginya Iria Rīrīa Inene. 29 “Ūcio nīguo būrūri ūrīa mūkaagayanī ūtuīke igai rīa mīhīrīga ya Israeli, nacio icio nīcio igaatuīka icigo ciao,” ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 30 “Ici nīcio igaatuīka nījīra cīa kuumā itūura rīu inene: Kwambīrīria mwena wa gathigathini, ūrīa ūrī na ūraihi wa mīkono 4,500, 31 ihingo cīa itūura rīu inene igeteanio na mīhīrīga ya Israeli. Ihingo icio ithatū irī mwena wa gathigathini-rī, kīmwe nī kīa Rubeni, kīu kīngī nī kīa Juda, na kīu kīngī nī kīa Lawi. 32 “Naguo mwena wa irathīro, ūrīa ūrī na ūraihi wa mīkono 4,500, ūgaakorwo ūrī na ihingo ithatū: kīmwe nī kīa Jusufu, kīu kīngī nī kīa Benjamini, na kīu kīngī nī kīa Dani. 33 “Ningī mwena wa gūthini, ūrīa ūrī na gīthimo kīa mīkono 4,500, ūgaakorwo ūrī na ihingo ithatū: kīmwe nī kīa Simeoni, kīu kīngī nī kīa Isakaru, na kīu kīngī nī kīa Zebuluni. 34 “O na ningī mwena wa itūura, ūrīa ūrī na ūraihi wa mīkono 4,500, ūgaakorwo ūrī na ihingo ithatū: kīmwe nī kīa Gadi, kīu kīngī nī kīa Asheri, na kīu kīngī nī kīa Nafitali. 35 “Itūna rīa gūthiūrūrūkīria itūura rīu rīothe rīgaakorwo na mīkono 18,000. “Nario itūura rīu

inene kuumā hīndī īyo gūthiī na mbere rīgeetagwo
ūū:

Danieli

1 Atīrīrī, mwaka-inī wa gatatū wa ūthamaki wa Jehoiakimu, mūthamaki wa Juda-rī, Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni nōkire itūura rīa Jerusalemu, akīrīgicīria nīguo arītunyane. **2** Nake Mwathani akīrekereria Jehoiakimu, mūthamaki wa Juda, guoko-inī gwake, hamwe na indo imwe kuuma hekarū-inī ya Ngai. Nake Nebukadinezaru agīkuua indo icio, agīcītwara hekarū-inī ya ngai yake kū Babuloni, na agīciiga nyūmba-inī ūrīa yaigagwo igīīna cia ngai yake. **3** Ningī mūthamaki ūcio agīatha Ashipenazi, ūrīa warī mūrori mūnene wa anene a nyūmba yake ya ūthamaki, amūrehere andū amwe arīa moimīte Israeli a nyūmba ya ūthamaki na a rūciaro rwa andū arīa maarī igweta, **4** nao makorwo marī aanake matarī kaūtgū o na karikū, na athaka makīonwo, na andū mekuoneka marī na ūtaūku maūndū-inī mothe ma kwīrutwo, na andū mooī maūndū wega, na ahūthū kūnyiita maūndū, na magīrīre gūtungata thīinī wa nyūmba ya ūthamaki. Ashipenazi aarī arute andū acio rūthiomī na maandiko ma Ababuloni. **5** Nake mūthamaki agītua maheagwo irio na ndibei mūthenya o mūthenya iria we mwene aarīaga; maarī mathomithio maūndū ihinda rīa mīaka ītatū, na thuutha ūcio matoonye wīra-inī wa gūtungatīra mūthamaki. **6** Thīinī wa acio maathuurirwo nī haarī na aanake amwe maarutītwo Juda: Na nīo Danieli, na Hanania, na Mishaeli, na Azaria. **7** Nake mūrori ūcio wa anene arīa angī nīamaheire marītwa mangī: Danieli akīmwīta Beliteshazaru, nake Hanania agītīwo Shadiraka, nake Mishaeli agītīwo Meshaki, nake Azaria agītīwo Abedinego. **8** No rīrī, Danieli agītua na ngoro yake atī ndegwīthaahia na irio na ndibei īyo ya mūthamaki, na akīuria mūrori ūcio wa anene etīkīrio ndakae gwīthaahia na ūndū wa kūrīa irio icio. **9** Nake Ngai nīatūmīte Danieli etīkīrike na aiguīrwo tha nī mūnene ūcio, **10** no mūnene ūcio akīura Danieli atīrī, “Nīndīretīgīra mūthamaki mwathi wakwa, ūrīa ūtuīte kīrīa mūrīheagwo gīa kūrīa na gīa kūnyua. Aangīmuona mūrī ahīnju gūkīra aanake arīa angī a riika rīanyu-rī, angiuga nī kīi gītūmīte? Hīndī īyo mūthamaki no aanengīthie mūtwe nī ūndū wanyu.” **11** Danieli agīcooka akīarīria mūrangīri ūrīa waheetwo wīra nī mūrori wa anene arīa angī wa kūrōraga Danieli, na Hanania, na Mishaeli, na Azaria, akīmwīra

atīrī, **12** “Ndagūthaitha, amba ūgerie ndungata ciaku handū ha mīthenya ikūmi: Ndūgaatūhe kīndū o nakī tīga o nyeni cia kūrīa na maaī ma kūnyua. **13** Matukū macio maathira ūcooke ūtūroranie na aanake acio angī marītāga irio icio cia mūthamaki, na thuutha ūcio ūcooke gwīka ndungata ciaku o ta ūrīa ūkuona kwagīrīre.” **14** Nī ūndū ūcio agītīkīra ūhoro ūcio, nake akīmageria matukū macio ikūmi. **15** Matukū macio ikūmi maathira-rī, mothīu mao makīoneka maagīrīte, nao magatunguha gūkīra aanake acio angī maarītāga irio cia mūthamaki. **16** Nī ūndū ūcio mūmarangīri akīeheria irio ciao iria ciarī njega mūno na ndibei ūrīa maarī manyuuage na agīcooka kūmaheaga o nyeni tu handū ha irio icio. **17** Na rīrī, Ngai nīaheire aanake acio ana ūmenyo na ūtaūku wa maandiko ma mīthembā yothe, na wīruti wa maūndū. Nake Danieli nīataūkāgīrwo nī cioneke na irooto cia mīthembā yothe. **18** Ihinda rīrīa mūthamaki aatuīte atī andū acio magaatawarwo nyūmba yake thīinī rīathira-rī, mūrori wa anene arīa angī agīkīmatwara harī Nebukadinezaru. **19** Mūthamaki akīaria nao, na ndonire mūndū ūngīagananirio na Danieli, na Hanania, na Mishaeli na Azaria; na nī ūndū ūcio magītoonyio wīra-inī wa gūtungatīgra mūthamaki. **20** Ūndū-inī o wothe ūkonī ūugī na ūtaūku wa maūndū marīa mūthamaki aamorāgīa-rī, agīkora makīrīte ago othe na aragūri a ūthamaki wake wothe maita ikūmi. **21** Nake Danieli agītūrā kūu nginya mwaka wa mbere wa wathani wa Mūthamaki Kurusu.

2 Na rīrī, mwaka-inī wa keerī wa ūthamaki wake-rī, Nebukadinezaru nīarootire irooto; agītāngīka meciiria na akītūrwo nī toro. **2** Nī ūndū ūcio mūthamaki agīta ago na aragūri, na arogi na arori a njata nīguo moke mamwīre ūrīa aarootete. Rīrīa mookire makīrūgama mbere ya mūthamaki, **3** akīmeera atīrī, “Nī harī kīroto ndootete kīrīa kīrathīnia, na nīngwenda kūmenya ūrīa kiugīte.” **4** Hīndī īyo arori a njata acio magīcookeria mūthamaki na rūthiomī rwa Asuriata, makīmwīra atīrī, “Wee mūthamaki, ūrotūrā tene na tene! Ta kīrē ndungata ciaku kīroto kīrīa ūrotete, nacio itaūre kīroto kīu.” **5** Nake mūthamaki agīcookeria arori a njata acio, akīmeera atīrī, “Ūndū ūyū nīguo nduīte ngwatiīrie mūno: Mūngīaga kūnjīra kīroto kīrīa ndootete na mūgītāure-rī, nguuga mūtemangwo mūkue, nacio nyūmba cianyu imomorwo itūkē hība cia mahīga. **6** No mūngīnjīra kīroto kīu na mūgītaarīrie-rī, nīngūmūhe iheo, na

marīhi, o na ndūmūtiithie mūno. Nī ūndū ūcio njīrai ūrīa ndootete na mūndaūrīre ūhoro wa kīroto kīu.” 7 Makīmūcookeria o rīngī makīmwīra atīri, “Mūthamaki niētikire kwīra ndungata ciake ūrīa arotete, na ithuī nītūkūmūtaūrīra kīroto kīu.” 8 Nake mūthamaki akīmacookeria atīri, “Nīndīramenya kūna atī mūrenda o kūrāharaihia ihinda, tondū nīmūramenya atī ūndū ūyū nīguo nduīte ngwatīirie mūno: 9 Mūngīaga kūnjīra kīroto kīu ndootete-rī, iherithia rīanyu no rīmwe. Mūciirīre kūnjīra maūndū ma kūūhīthia na ma waganu, mūgīciiria atī ūrīa nduīte nīkūgarūrūka. Nī ūndū ūcio-rī, njīrai kīroto kīu, na nīngūmenya atī no mūhote gūgītāura.” 10 Nao arori a njata acio magīcookeria mūthamaki atīri, “Gūtīrī mūndū o na ūmwe gūkū thī ūngīhota gwīka ūguo mūthamaki aroiga! Gūtīrī mūthamaki, o na arī mūnene na arī na hinya atīa, ūrī wooria mūndū-mūgo, kana mūragūri, kana mūrori wa njata eke ūndū ta ūcio. 11 Ūndū ūcio mūthamaki arooria ndūngīhoteka. Gūtīrī mūndū ūngīhota kwīra mūthamaki kīroto kīrīa arootete, tiga o ngai ciiki, na itītūranagia na andū a gūkū thī.” 12 Mūthamaki aigua ūhoro ūcio akīrakara na akīngīrīa mūno nginya agīathana atī andū arīa othe oogī a Babuloni mooragwo. 13 Nī ūndū ūcio gūkīrutwo watho andū acio oogī mooragwo, na andū magītūmwo magacarie Danieli na arata ake nīguo mooragwo. 14 Rīrīa Arioku, mūnene wa arangīri a mūthamaki, aathiiaga kūūraga andū acio oogī a Babuloni-rī, Danieli akīmwarīria na ūūgī, o na eciirītie wega ūrīa ekūmwīra. 15 Akīrīria ūcio warī mūnene wa arangīri a mūthamaki atīri, “Nī kīī gīatūma mūthamaki atue itua rīrū ūguo?” Nake Arioku agītaarīria Danieli ūrīa ūhoro ūcio wothe watarī. 16 Danieli aigua ūguo agīthī harī mūthamaki, akīmūrīa amūhe ihinda, nīgeetha ahote kūmūtaūrīra kīroto kīu. 17 Nake Danieli akīinūka gwake mūciī na akīmenyithia arata ake ūhoro ūcio, nao nīo Hanania, na Mishaeli, na Azaria. 18 Akīmaringīrīria mathaithe Ngai wa igūrū nīguo amaiguīre tha, amaguūrīrie ūhoro ūcio warī mūhithe, nīgeetha we hamwe na arata acio ake matikooraganīrio hamwe na andū acio angī oogī a Babuloni. 19 Na rīrī, ūtūkū ūndū ūcio warī mūhithe ūkīguūrīrio Danieli na kīoneki. Nake Danieli akīgooca Ngai wa igūrū, 20 akiuga atīri: 21 Nīwe ūgarūranagia mahinda na imera; 22 Nīwe ūguūragia maūndū marīa marikīru, o na marīa marī hitho-inī; 23 Nīndagūcookeria ngaatho na ndakūgooca, o

Wee Ngai wa maite makwa: 24 Hīndī īyo Danieli agīthīi kūrī Arioku, ūcio mūthamaki aamūrīte athīi akooragithie andū acio oogī a Babuloni, akīmwira atīrī, "Ndūkooragithie andū acio oogī a Babuloni. Ndwara kūrī mūthamaki, na nīngūmūtaūrīra kīroto gīake." 25 O hīndī īyo Arioku agītwara Danieli kūrī mūthamaki, akīmwira atīrī, "Nīnyonete mūndū ūmwe wa arīa maatahiitwo kuuma Juda ūngīhota kwīra mūthamaki ūrīa kīroto gīake kiugīte." 26 Nake mūthamaki akīuria Danieli (na nowe Beliteshazaru) atīrī, "No ūhote kūnjiīra kīroto kīrīa ndootete na ūgītaūre?" 27 Nake Danieli akīmūcookeria atīrī, "Gūtīrī mūndū o na ūmwe wa arīa oogī, kana mūragūri, kana mūndūmūgo o na kana mūrathi ūngīhota kwīra mūthamaki ūhoro ūcio wa hito, 28 no nī kūrī Ngai ūrī igūrū ūguūranagīria maūndū marīa marī hito-inī. Nīwe wonetie Mūthamaki Nebukadinezaru ūrīa gūgaikara matukū-inī ma thuutha. Kīroto gīaku na cioneki iria irahītūkīire meciiria-inī maku ūkomete ūrīrī iraari iki: 29 "Hīndī īyo wakomete ūrīrī-inī, wee mūthamaki, meciiria maku nīmecūuranirie ūhoro wa maūndū marīa magooka thuutha-inī, nake ūrīa mūguūria wa maūndū marīa marī hito-inī agīkūguūrīria ūrīa gūkaahaana thuutha-inī. 30 Nīrī, ndigūrīrīo ūhoro ūcio ūrī hito-inī atī tondū ndī na ūūgī gūkīra andū arīa angī matūūraga muoyo, no nīgeetha wee mūthamaki ūmenye ūrīa kīroto kīu kiugīte, nīguo ūtaūkīrwo nī maūndū macio ūrecūuranagīa meciiria-inī maku. 31 "Wee mūthamaki, warora nīwonire mūhianano mūnene warūngī mbere yaku: mūhianano ūcio warī mūnene mūno na nīwahenahenagī, na warī wa kūmakania ūkīionwo. 32 Mūtwe wa mūhianano ūcio warī wa thahabu ūrīa therie, nakīo gīthūri kīaguo na moko ciarī cia betha, nayo nda na ciero ciaguo ciarī cia gīcango, 33 magūrū maguo maarī ma kīgera, namo makinya maarī ma kīgera gītukanīte na rīūmba rīcine. 34 Hīndī o īyo wawīroreire, ihiga inene rīkīenjwo, no rītienjirwo nī moko ma mūndū. Rīkīgūtha makinya ma mūhianano ūcio marīa maarī ma kīgera gītukanīte na rīūmba, rīkīmahehenja. 35 Nakīo kīgera kīu, na rīūmba, na gīcango, na betha, na thahabu igītetherwo tūcunī ūtūcunī, igītuūka ta mūūngū ūrīa ūmbūragwo kīhuhīro-inī hīndī ya riūa. Ikihuhūkanio nī rūhuho, igīthira biū na itiacookire kuoneka rīngī. No rīrī, ihiga rīu rīagūthire mūhianano ūcio rīkīneneha, rīgītuūka kīrimā kīnene, rīkīyūra thī yothe. 36 "Kīu nīkīo kīroto kīrīa warootire, na rīu

nītūgūgītaūrīra mūthamaki. 37 Wee mūthamaki-rī, nīwe mūthamaki wa athamaki. Nake Ngai wa igūrū nīakūheete ūthamaki, na ūhoti, na hinya, na riiri; 38 nīaigite andū a ndūrīrīciothe moko-inī maku, na nyamū cia gīthaka, o na nyoni cia rīera-inī. Kūrīa guothe itūraga-rī, nīagūtuīte mwathi wacio ciothe. Wee nīwe mūtwe ūcio wa thahabu. 39 “Thuutha waku, nīgūkarahūka ūthamaki ūngī ūtagaakorwo na hinya ta waku. Thuutha ūcio nīgūkagīa na ūthamaki ūngī wa gatatu, nīguo ūgerekantītio na gīcango, naguo nīfūgaatha thī yothe. 40 Marigirīrio-inī nīgūkarahūka ūthamaki ūngī wa kana ūrī hinya ta kīgera, nīgūkorwo kīgera kiunangaga na gīkahehenja indo ciothe, na o ta ūrīa kīgera kiunangaga indo igatuīka tūcunjī ūguo noguo ūkaahehenja na uunange mothamaki macio mangī mothe. 41 O ta ūguo wonire atī makinya na ciara ciarī cia rīumba rīcine rītukanīte na kīgera-rī, noguo ūthamaki ūyū ūgaakorwo ūrī mūgayūkanu; no rīrī, nīgakorwo ūrī na hinya wa kīgera thīinī waguo, o ta ūguo wonire kīgera kīu gītukanīte na rīumba. 42 O ūguo ciara ciarī cia kīgera gītukanīte na cia rīumba-rī, noguo ūthamaki ūcio ūgaakorwo kūmwē ūrī na hinya na kūrīa kūngī ūgathuthīkanga. 43 Na o ta ūguo wonire kīgera gītukanīte na rīumba rīcine-rī, noguo andū nao magaakorwo matukanīte, na matigaatūura marī rūmwē ūngī, o ta ūrīa kīgera gītangūtukana na rīumba. 44 “Na rīrī, ihinda-inī rīa athamaki acio, Ngai wa igūrū nīakahaanda ūthamaki ūtagacooka kwanangwo, kana ūtigīrwo andū angī. Nīukahehenja mothamaki macio mangī mothe ūmaniine, noguo mwene ūgaatūura wīhaandīte tene na tene. 45 Ūcio ūguo ūtaūri wa kīoneki kīa ihiga rīu rīenjetwo kuuma kīrima-inī, no rītienjetwo na moko ma andū, na nīrīo rīathetherire kīgera, na gīcango, na rīumba, na betha na thahabu igītūka tūcunjī. “Ngai ūcio mūnene nīamenyithītie mūthamaki ūrīa gūkaahaana thuutha-inī. Kīoto kīu nī kīa ma, naguo ūtaūri wakīo nī wa kwīhokeka.” 46 Hīndī ūyo Mūthamaki Nebukadinezaru akīrīgūthīa, agīturumīthīa ūthīi thī mbere ya Danieli, na akīmūhe gītīo kīnene, na agīathana atī arutīrwo igongona na ūumbā. 47 Mūthamaki akīrīa Danieli atīrī, “Ti-itherū Ngai waku nīwe Ngai wa ngai iria ingī, na Mwathani wa athamaki na mūguuria wa maūndū marīa marī hito-inī, nīgūkorwo nīwahota kūguuria ūndū ūyū ūrī hito-inī.” 48 Nake mūthamaki agītūgūrīa Danieli, na akīmūtuga na iheo nyingī mūno. Akīmūtua mwathi wa būrūri wothe wa Babuloni, na akīmūtua mūrūgamīrīri

wa andū arīa othe oogī a būrūri ūcio. 49 Nake Danieli agīthaitha mūthamaki atue Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego arori a mawīra marīa maarutagwo būrūri-inī ūcio wa Babuloni, no Danieli we mwene agīkara kūu mūcīi wa ūthamaki.

3 Na rīrī, Mūthamaki Nebukadinezaru nīathondekithirie mūhianano wa thahabu, wa mīkono mīrongo ūtandatū kūraiha na igūrū, na mīkono ūtandatū kwarama, na akīūhaandīthīa werū-inī wa Dura kūu būrūri wa Babuloni. 2 Nebukadinezaru agīcooka agīta anene, na anyabara, na abarūthī, na ataari a mūthamaki, na aigi kīgīna, na aciirthania, na mawakiri, na anene a mabūrūri make mothe moke kīamūro-inī gīa kwamūra mūhianano ūcio aahandīthītie. 3 Nī ūndū ūcio, anene, na anyabara, na abarūthī, na ataari a mūthamaki, na aigi kīgīna, na aciirthania, na mawakiri, na anene othe a mabūrūri makīgomana nī ūndū wa kwamūra mūhianano ūcio Mūthamaki Nebukadinezaru aahaandīthītie, nao makīrūgama mbere yaguo. 4 Nake mūhuhi coro akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Inyuī andū a iruka ciothe na a ndūrīrīciothe, na a mīario yothe ta thikīrīrīai ūrīa mūthamaki aathanīte mwīke. 5 Rīrīa mūrīgūa mūgambo wa coro, na mītūrirū, na thethe, na kīnanda gīa kīnūbi, na kīnanda kīa mūgeeto, na mītūrirū ūrīa mīariī, o hamwe na ūini wa mīthembā yothe-rī, o ūrmwe mwīgūthīe thī mūhooe mūhianano ūcio wa thahabu ūrīa Mūthamaki Nebukadinezaru aahaandīthītie. 6 Mūndū ūrīa wothe ūtekwīgūthīa thī na ahooe, o hīndī ūyo nīegūkio icua-inī ūrīa mwaki ūgwakana mūno.” 7 Nī ūndū ūcio, rīrīa andū acio maiguire mūgambo wa coro, na mītūrirū, na thethe, na kīnanda gīa kīnūbi, na kīnanda kīa mūgeeto, na ūini wa mīthembā yothe, andū othe, na ndūrīrī, na andū a mīario yothe makīgūthīa thī, makīhooya mūhianano ūcio wa thahabu ūrīa Mūthamaki Nebukadinezaru aahaandīthītie. 8 Ihinda o rīu arori a njata amwe makīyūmīria, magīcuuka Ayahudi, 9 makīrīa Mūthamaki Nebukadinezaru atīrī, “Wee mūthamaki ūrotūura tene na tene! 10 Atīrīrī, wee mūthamaki nīrūtūtē uuge waku, ūkoiga atī rīrīa mūndū o wothe akaigua mūgambo wa coro, na mītūrirū, na thethe, na kīnanda gīa kīnūbi, na kīnanda kīa mūgeeto, na mītūrirū ūrīa mīariī, na ūini wa mīthembā yothe no nginya egūthīe thī, ahooe mūhianano ūcio wa thahabu, 11 na ūkoiga atī mūndū ūrīa wothe ūtekwīgūthīa thī

aūhooe, nīagaikio icua-inī rīa mwaki ūgwakana mūno. 12 No rīrī, nī harī Ayahudi amwe arīa wee ūigīte a kūrora maündū ma büruri wa Babuloni, na nīo Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego, arīa matakūiguaga, wee mūthamaki. Matitungatagīra ngai ciaku, kana makahooya mūhianano wa thahabu ūcio ūhandithītie.” 13 Nī ūndū ūcio Nebukadinezaru agīcinwo nī marakara, nake agītūmanīra Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego mareehwo harī we. Nī ūndū ūcio andū acio makīreehwo mbere ya mūthamaki, 14 nake Nebukadinezaru akīmooria atīrī, “Nī ūhoro wa ma wee Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego, atī mūtitungatagīra ngai ciakwa, o na kana mūkahooya mūhianano wa thahabu ūcio handithītie? 15 Rīu-rī, mūngīhaarīria nīgeetha rīrīa mūrīgua mūgambo wa coro, na mītūrirū, na thethe, na kīnanda gīa kīnūbi, na kīnanda kīa mūgeeto, na mītūrirū irīa mīariī, na ūini wa mīthembā yothe, mwīgūithie thī, mūhooe mūhianano ūcio nīi thondekithītie, nī wega mūno. No rīrī, mūngīregā kūhooya mūhianano ūcio-rī, nīmūgūkio o ro rīmwe icua-inī rīa mwaki ūgwakana mūno. Na rīrī, hihi nī ngai ūrikū ūngīhotā kūmūhonokia kuuma guoko-inī gwakwa?” 16 Nao Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego magīcookeria mūthamaki, makīmwīra atīrī, “Wee Nebukadinezaru, ithuū tūtibataire kwīyarīria tūrī mbere yaku igūrū rīa ūhoro ūyū. 17 Tūngīkio icua-inī rīa mwaki ūgwakana mūno-rī, Ngai ūrīa ithuū tūtungataga e na ūhoti wa gūtūruta thīinī warīo, na nīwe ūgūtūhonokia kuuma guoko-inī gwaku, wee mūthamaki. 18 No rīrī, o na angīaga gūtūhonokia-rī, nītūkwenda ūmenye, wee mūthamaki, atī ithuū tūtingitūtagīra ngai ciaku, kana tūhooe mūhianano wa thahabu ūcio wee ūhandithītie.” 19 Hīndī ūyo Nebukadinezaru akīrakara mūno nī ūndū wa Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego, na agītukia gīthīithi nī ūndū wao. Agīcooka agīathana, akiuga icua rīu rīongererwo ngū nīguo rīhiūhe maita mūgwanja ma ūrīa rīakoragwo rīhiūhīte. 20 Nebukadinezaru agīathā thigari imwe iria ciarī na hinya mūno ita-inī rīake ciohe Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego, imaikie icua-inī rīu rīa mwaki wakanīte mūno. 21 Nī ūndū ūcio andū acio, mehumbīte kanjū ciao, na thuruarī, na iremba, o na nguo icio ingī-rī, makīohwo na magīkio icua-inī rīu rīa mwaki wakanīte mūno. 22 Watho ūcio wa mūthamaki warī wa ihenya mūno, narīo icua rīkahīūha mūno, ūū atī nīnīmbī cia mwaki

ūcio cioragire thigari iria ciányitífe Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego, 23 nao andū acio atatū, moohetwo makarūmio, makīgūa icua-inī rīu rīa mwaki wakanite mūno. 24 Hīndī iyo Mūthamaki Nebukadinezaru akīgega, akīrūgama na igūrū o rīmwē, akīuria andū arīa maamūheaga kīrīra atīrī, "Githī ti andū atatū tuohire na twamaikia mwaki-inī?" Nao makīmūcookeria atīrī, "Lī, nī ma ūguo nīguo, mūthamaki." 25 Nake mūthamaki akiuga atīrī, "Hī, ta rorai! Nī ndīrona andū ana magīcangacanga mwaki-inī, matarī ohe kana makahutio nī mwaki, nake ūcio wa kana ahaana ta ūmwē wa ariū a ngai." 26 Nebukadinezaru agīkuhīrīria mūromō-inī wa icua rīu riakanaga mwaki, akīanīrīra, akiuga atīrī, "Inyuī Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego, inyuī ndungata cia Ngai-Ūria-ūrī Igūrū-Mūno, umīrai, mūūke haha!" Nī ūndū ūcio Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego makiumīra mwaki-inī ūcio, 27 nao anene, na anyabara, na abarūthi, na arīa maataaraga mūthamaki othe makīmarigīcīria, makīionera atī mwaki ndwamekīte ūru miīrī yao, kana rūcuīrī rwa mītwe yao rūkahīa, o na nguo iria mehumbīte itiahīte, na matianungaga mwaki o na atīa. 28 Nake Nebukadinezaru akiuga atīrī, "Ngai wa Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego arogooocwo, ūrīa ūtūmīte mūraika wake, ateithūre ndungata ciale! Mamwīhokire, magīkararia watho wa mūthamaki, na nīmekwihaarīrie kūruta mīoyo yao handū ha gūtungatīra kana kūhooya ngai ingī, tiga Ngai ūcio wao. 29 Nī ūndū ūcio-rī, nīndaruta watho atī andū a rūrīrī o ruothe kana rwario arīa makaaria ūndū o wothe wa gūkīrīra Ngai wa Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego magatinangio icunjī, na nyūmba ciao imomorwo ituīke hība ya mahiga, nīgūkorwo gūtīrī ngai īngī īngihonokania na njīra īno." 30 Nake mūthamaki agītūgīria Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego kūu būrūri wa Babuloni.

4 Nī niī Müthamaki Nebukadinezaru,

Ndīframwandikira marua maya inyuu andu a iruka ciathe, na ndurir, na andu a rwario o ruothe aria matuura thī yothe: Mūrogaacira makiria! 2 Ndī na gikeno ngimümenyithia moriru na maündu ma kūgegania maria Ngai-uria-urī-Iguru muno anjikiire. 3 Ka moriru make nī manene-il! 4 Atirir, nī Nebukadinezaru ndarī gwakwa mūci, njiganirre na ngagaacira nyumba-inī yakwa ya üthamaki. 5 Na rir, ütukū ümwe ndarootire kiroto kiria kiamaakirie muno. Ngomete ürir-ini wakwa-ri, maündu maria

mahītūkagīra meciiria-inī makwa na cioneki ikīndua nda. 6 Nī ūndū ūcio ngīathana ngiuga atī andū arīa othe oogī Babuloni mareehwo mbere yakwa nīguo mandaūrīre kīroto kīu. 7 Rīrī ago, na aragūri, na arori a njata na arathi mohoro mookire, ngīmeera ūrīa ndarootete, no nīmaremirwo nī kūndaūrīra kīroto kīu. 8 No thuutha wao, Danieli agītūka mbere yakwa, na niī ngīmwīra ūrīa ndarootete. (Nīwe wītagwo Beliteshazaru tondū etanītio na ngai yakwa, nake akoragwo na roho wa ngai iria theru thīinī wake.) 9 Ngīrīa Beliteshazaru, mūnene wa ago othe atīrī, “Nīnjūū atī roho wa ngai iria theru ūrī thīinī waku, na gūtīrī ūndū ūrī hitho-inī ūngīkūrema. Gīkī nīkīo kīroto gīakwa; nawe he ūtaūri wakīo. 10 Ici nīcio cioneki iria ndonire ūrīa ndaakomete ūrīrī-inī wakwa: Ndarorire ngīona hau mbere yakwa harūngī mūtī ūrī būrūri gatagatī. Naguo warī mūrāihu mūno. 11 Mūtī ūcio ūkīneneha ūkīgīna na hinya nako gacūmbīrī kaguo gakahutia matu mairū; naguo wonekaga nginya ituri ciithe cia thī. 12 Mathangū maguo maarī mathaka, na maciaro maguo makaingīha warī na irio cia kūhūünia andū othe. Nyamū cia gīthaka ciaikaraga kīruru-inī kīaguo, nacio nyoni cia rīera-inī igaikaraga honge-inī ciaguo; indo ciithe iria irī muoyo ciarīaga maciaro maguo. 13 “Ningī o ngomete ūrīrī-inī wakwa ngīrora ngīona cioneki-inī icio, na hau mbere yakwa harī na mūrangīri, mūndū mūtheru, agīkūrūka oimīte igūrū. 14 Akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī: Temai mūtī ūcio na mūhūrūre honge ciaguo; itithiai mathangū maguo, na mūhurunje maciaro maguo. Nyamū nacio ciūre ciehere rungu waguo, o na nyoni ciime honge-inī ciaguo. 15 No rīrī, mūreke gīthukī na mīri yakīo ciowho na kīgera na gīcango, nacio itigwo tīrī-inī, kūu nyeki-inī ya gīthaka. ‘Nīaihūgagio nī ime rīa igūrū, na atūuranagie na nyamū kūu nyeki-inī ūrīa nduru ya gīthaka.’ 16 Meciiria make nīmagārūrō matige gūtuīka ta ma mūndū, nake agīe na meciiria ta ma nyamū, ihinda ta rīa mīaka mūgwanja. 17 “Itua rīu rīanīrīrō nī arangīri, narīo rīgekīrō hinya nī arīa atheru, nīgeetha arīa marī muoyo mamenye atī ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno nīwe wathaga mothamaki ma andū, naguo ūthamaki aūheago o ūrīa angīenda kūuhe, na agatūugīria mūndū ūtarī igweta o na hanini nīguo ūtuīke wake.’ 18 “Kīu nīkīo kīroto kīrīa niī, Mūthamaki Nebukadinezaru ndarootire. Atīrīrī, wee Beliteshazaru, ta njīrra ūrīa kiugīte kuona atī andū arīa angī othe oogī a ūthamaki wakwa

nīmaremetwo nīkūndaūrīra. No rīrī, wee no ūhote tondū roho wa ngai iria theru ūrī thīinī waku.” 19 Hīndī īyo Danieli (na nowe wītagwo Beliteshazaru) akīamba gūtangīka mūno kwa ihinda, na akīmaka mūno meciiria-inī make. Nī ūndū ūcio mūthamaki akīmwīra atīrī, “Beliteshazaru, tīga kūmakio nī kīroto kīu kana ūtaūri wakīo.” Beliteshazaru agīcōokia atīrī, “Mwathi wakwa, naarī korwo kīroto kīu kīrekēkererio thū ciaku, o na ūtaūri wakīo wathīrīrio andū arīa magūthūire! 20 Mūtī ūcio wonire, ūrīa wanenehire na ūkīgīna hinya, nako gacūmbīrī kaguo gakahutia matu mairū, na ūkoonekaga nī thī yothe, 21 ūrī na mathangū mathaka na maciaro maingī, na ūkaheaga andū othe irio, na nyamū cia gīthaka cīkaarahaga kīruru-inī kīaguo, na ūkīgīna itara honge-inī ciaguo cia nyoni cia rīera-inī-rī, 22 wee mūthamaki, nīwe mūtī ūcio! Nīnenehete na ūkīgīna hinya; ūnene waku ūgakūra nginya ūkahutia matu mairū, naguo wathani waku ūgatambūrūka ūgakīna kūndū kūraya gūkū thī. 23 “Wee, mūthamaki-rī, Nīwonire mūrangīri, mūndū mūtheru, agīkūrūka oimīte matu-inī, akiugaga atīrī, ‘Temai mūtī ūcio na mūwanange, no mūtīge gīthukī kīohetwo na kīgera na gīcango, kūu nyeki-inī ya gīthaka nayo mīri yakīo itigwo tīrī-inī. Nake nīaihūgagio nī ime rīa matu-inī; nīaikarage ta nyamū cia gīthaka ihinda rīa mīaka mūgwanja.’ 24 “Atīrīrī, wee mūthamaki, ūtaūri wa kīroto kīu nīguo ūyū, narīo ituīro ūrīa rītūtīwo nī ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno nīguo rīgūkore wee, mūthamaki, mwathi wakwa, nīrīo ūrīrī: 25 Atīrīrī, nīukaingatwo weherio kuuma kūrī andū, ūgatūuranagie na nyamū cia gīthaka; ūkaarīaga nyeki ta ng’ombe, na ūihūgagio nī ime rīa kuuma igūrū. Mīaka mūgwanja nīgathira, o nginya ūmenye atī ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno nīwe ūthamakagīra mothamaki mothe ma andū, na akamaheana kūrī o ūrīa angīenda. 26 Watho ūrīa woigire gīthukī na mīri yakīo itigwo, nī kuuga atī nīūgacookerio ūthamaki waku ūrīa ūkaamenya atī wathani uumaga Igūrū. 27 Nī ūndū ūcio, wee mūthamaki, itīkīra kūigua ūtaaro wakwa: Tigana na mehīa maku, wīkage maūndū marīa magīrīire, na ūtīge waganu waku, na ūndū wa kūiguīra arī ahinyīrīrie tha. Hihi kwahoteka ūgaacīru waku ūthīi na mbere.” 28 Na rīrī, maūndū macio mothe nīmakore Mūthamaki Nebukadinezaru. 29 Thuutha wa mīeri ikūmi na ūrī, ūrīa mūthamaki aaceerangaga arī nyūmba igūrū ya ūthamaki kūu Babuloni, 30 akiugaga atīrī, “Gīthī īno tiyo Babuloni, itūura inene

rīrīa njakīte rīrī gūkaro kīa mūthamaki, na ūndū wa ūhoti wakwa mūingī, na nī ūndū wa riiri wa ūnene wakwa?" 31 Kahinda o kau aaragia, mūgambo ūkiuma igūrū, ūkiuga atīrī, "Rīrī nīrīo itūrō rīrīa ūtuūrīrwo, Mūthamaki Nebukadinezaru: Atīrīrī, nīwehererio ūhoti wa ūthamaki waku. 32 Nīukūngatwo weherio kuuma kūrī andū, ūgatūuranagie na nyamū cia gīthaka; ūrīrīaga nyeki ta ng'ombe. Mīaka mūgwanja nīgūthira, o nginya ūmenye atī, Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno nīwe ūthamakagīra mothamaki mothe ma andū, na akamaheana kūrī o ūrīa angīenda." 33 O hīndī iyo itūrō rīrīa rīatuūrīrwo Nebukadinezaru rīkīhinga. Akiingatwo, akīeherio kuuma kūrī andū, na akīrīa nyeki ta ng'ombe. Mwīrī wake waihūgagio nī ime rīa igūrū, o nginya njuūrī yake ikīraiha o ta njoya cia nderi, na ndwara ciale ikīraiha o ta cia nyoni. 34 Na rīrī, mīaka iyo yathira-rī, nī, Nebukadinezaru, ngītiira maitho makwa na igūrū, na ngīcookererwo nī ūgima wa meciiria makwa. Ningī ngīgooca Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno; ngīmūtīna na ngīkumia ūcio ūtūrūraga muoyo tene na tene. 35 Andū othe a gūkū thī 36 O ihinda-inī o rīu ndaacookererwo nī ūgima wa meciiria makwa-rī, norīo ndaacookeirio gītīo gīakwa na ūkaru wakwa nīgeetha ūthamaki wakwa ūgīe na riiri. Ningī ataari akwa na andū arīa maarī igweta makīnyamūkīra, ngīcookinio gītī-inī gīakwa kīa ūnene, na ngīneneha gūkīra mbere. 37 Na rīrī, nī Nebukadinezaru-rī, nīngūkumia, na ndūūgīrie, na ngooce Mūthamaki wa igūrū, nīgūkorwo maūndū marīa mothe ekaga nīmagīriire, na mīthīire yake yothe nī ya kīhoto. Nao arīa mathiiaga na mwīgaatho nīahotaga kūmanyiihia.

5 Atīrīrī, Mūthamaki Belishazaru nīarugithīirie andū ake ngīri ūmwe arīa maarī igweta iruga inene, nake akīnyuuuanīra ndibei nao. 2 Rīrīa Belishazaru aanyuuaga ndibei yake, agīthana ikombe cia thahabu na cia betha, iria ithe Nebukadinezaru aatahīte akaruta hekarū-inī Jerusalemu, irehwo nīgeetha mūthamaki, na andū ake arīa maarī igweta, na atumia ake na thuriya ciale manyue nacio. 3 Nī ūndū ūcio makīrehe ikombe icio cia thahabu iria ciatahītwo ikarutwo hekarū-inī ya Ngai kīu Jerusalemu. Nake mūthamaki, na andū ake acio maarī igweta, na atumia ake, na thuriya ciale makīnyua nacio. 4 Nao maanyuuaga ndibei, makīgoocaga ngai cia thahabu, na cia betha, na cia gīcango, na cia kīgera, na cia mītī, na cia mahiga. 5 Na rīrī, o rīmwe hakīoneka ciara cia guoko kwa mūndū ikīandīka rūthingo-inī rwa nyūmba iyo ya

ūthamaki hakuhī na mūtī ūrīa wa kūigīrīra tawa. Nake mūthamaki akīona guoko kūu gūkīandīka. 6 Nake mūthamaki agīthita gīthīithi na akīmaka mūno, nginya maru make makīgūthana, na akīremwo nīkūrūgama na magūrū make. 7 Mūthamaki akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga aragūri, na arori a njata, na arathi a mohoro mareehwo nake akīrīa andū acio oogī a Babuloni atīrī, "Ūrīa wothe ūngīthoma maandīko maya na anjīire ūrīa moigīte, nīkūhumbwo nguo cia rangi wa ndathī, na ekīrwo kīrengeeri gīa thahabu ngingo, na nīegūtuuo mwathani wa gatātū ūthamaki-inī ūyū." 8 Nao andū a mūthamaki arīa oogī othe magītoonya kuo, no matiahotire gūthoma maandīko macio kana kwīra mūthamaki ūrīa moigīte. 9 Nī ūndū ūcio Mūthamaki Belishazaru agīkīrīrīria kūmaka, na gīthīthi gīake gīgīthita makīria. Andū ake acio maarī igweta makīrigwo nī ūrīa mangīka. 10 Mūtumia wa mūthamaki rīrīa aiguire inegene rīa mūthamaki na andū acio ake maarī igweta agītoonya nyūmba iyo yarī na iruga. Akiīra mūthamaki atīrī, "Wee mūthamaki, ūrotūūra nginya tene! Tiga kūmaka o na kana ūtukie gīthīthi nī ūndū wa ūhoro ūyū! 11 Ūthamaki-inī waku nī kūrī mūndū ūkoragwo na roho wa ngai iria theru thīinī wake. Matukū-inī ma thoguo-rī, nīonekire arī na meciiria marī na ūtaūku na ūmenyi o ta wa ngai icio. Thoguo, Mūthamaki Nebukadinezaru, (ndirakwīra ūhoro wa thoguo mūthamaki,) nīamūtuire mūnene wa aragūri, na arori a njata, na arathi a mohoro. 12 Mūndū ūcio Danieli, na nīwe mūthamaki eetire Beliteshazaru, nīonekire arī na meciiria makuūku, na ūmenyo, na ūtaūku, o na ningī ūhoti wa gūtaūra irooto, na gūtaarīria nīdaī, na gūtūthania mūndū marīa maritū. Tūmana Danieli etwo na nīegūkwīra ūrīa maandīko macio moigīte." 13 Nī ūndū ūcio Danieli akīrehwo mbere ya mūthamaki, nake mūthamaki akīmūūria atīrī, "Wee nīwe Danieli, ūmwe wa andū arīa baba, ūrīa warī mūthamaki aarehire gūkū matahītwo kuuma Juda? 14 Nīnjīguīte atī ūrī na roho wa ngai iria theru thīinī waku na atī ūrī na ūtaūku, na ūhoti wa gwīciiria na ūūgī wa mwanya. 15 Andū arīa oogī na aragūri nīmekūrehetwo harī nī mathome maandīko maya manjīire ūrīa moigīte, no matinahota kūmataarīria. 16 Rīu nīnjīguīte atī wee no ūhote gūtaūra na kūhīngīcanūra mūndū marīa maritū. Üngīhota gūthoma maandīko maya na ūnjīire ūrīa moigīte-rī, nīkūhumbwo nguo ya rangi wa ndathī, na wīkīrwo kīrengeeri gīa thahabu ngingo, na ūtuuo

mwathani wa gatatu ūthamaki-ini ūyū.” 17 Nake Danieli agīcookeria mūthamaki atīrī, “Iheo icio ciaku ikara nacio arī we, namo marīhi maku ūmahe mündū ūngī. No o na gūkīrī ūguo-rī, nīngūthomera mūthamaki maandiko macio, na ndīmwīre ūrīa moigīte. 18 “Atīrī, wee mūthamaki, Ngai-Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno nīaheire thoguo Nebukadinezaru wathani, na ūnene, na riiri, na ūkaru. 19 Nī ūndū wa kūmūtūgīria ūguo-rī, andū othe, na ndūrīrī ciothe, na andū a mīario yothe nīmainainaga marī mbere yake na makamwītigīra. Andū arīa mūthamaki angīendire mooragwo nīamooragithagia; arīa angīendire kūhonokia mīoyo yao, nīamahonokagia; arīa angīendire gūtūgīria, nīamatūgagīria; nao arīa angīendire kūnyiihia, nīamanyiihagia. 20 No rīrīa ngoro yake yanyiitirwo nī mwīgaatho na akitūmio ngoro nī mwītīo, nīarutirwo gītī-ini gīake kīa ūnene na akīaūrwo riiri wake. 21 Akīngatwo akīeherio kuuma kūrī andū, na akīgarūrwo akīgīna meciiria ta ma nyamū, agītūruria na njagī cia werū-inī, na akīrīa nyeki ta ng’ombe; naguo mwīrī wake waihūgagio nī ime riuumīte igūrū, nginya rīrīa aamenyire atī Ngai-Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno nīwe wathaga mothamaki ma andū, na nīwe ūmaheanaga kūrī o ūrīa angīenda kūhe. 22 “No wee nawe Belishazaru, mūrū-we-rī, ndūigana kwīnyiihia, o na gūkorwo nīwooī matūndū macio mothe. 23 Handū ha ūguo-rī, wee nīwīnenehetie makīria, ūgakararia Mwathani-wa-Igūrū. Wetirie ikombe iria ciarutītwo hekarū-inī yake, ūkīreherwo, nawe na andū aku arīa marī igweta, na atumia aku na thuriya ciaku, mūkīnya ndibei nacio. Na inyuī mūkīgooca ngai cia betha na cia thahabu, na cia gīcango, na cia kīgera, na cia mītī, o na cia mahiga, iria itoonaga, kana ikaigua, kana igakūūrana ūndū. No rīrī, wee ndūigana gūtīa Ngai ūrīa ūgwete muoyo waku guoko-inī gwake, na akamenya mīthīire yaku yothe. 24 Nī ūndū ūcio agītūma guoko kūu gūuke kwandīke maandiko macio. 25 “Maandiko macio mandikītwo maroiga ūū: MENE, MENE, TEKEL, UPHARSIN 26 “Naguo ūtaūri wa ciugo ici nīguo ūyū: 27 TEKEL nī ta kuuga: Wee nīūthimītwo na ratiri, ūkoneka nīūtigairie. 28 PERES nī ta kuuga: Ūthamaki waku nī mūgayanie, ūkaheanwo kūrī Amedi na Aperisia.” 29 Hīndī īyo Belishazaru agīatha andū ake, nao makihumba Danieli nguo ya rangi wa ndathi, na agīkīrwo kīrēgeeri gīa thahabu ngingo, naguo ūhoro wake ūkīmenyithanio atī nīwe mwathani wa gatatu ūthamaki-ini ūcio. 30 Ūtukū o ro ūcio,

Belishazaru mūthamaki wa Babuloni akiūragwo, 31
nake Dario ūrīa Mūmedia akīoya ūthamaki ūcio, arī
na ūkūrū ta wa mīaka mīrongo ītandatū na ūrī.

6 Na rīrī, Dario nñonire athuue anene 120 nīguo matuïke a gwathanaga ūthamaki-inī wake wothe. 2 Ningī agīooka akīiga atongoria atatū matuïke anene a acio angī, na ûmwē wa acio atatū aarī Danieli. Anene acio atatū maigirwo nīgeetha marehagīrwo ûhoro nī anene acio angī a bûrûri, nîgeetha indo cia mûthamaki itikoore. 3 Nake Danieli akioneaka arī wa mwanya harī atongoria acio angī othe o na anene nī ūndū wa ūrīa aarī kîyo mûrutîre-inī wake wa wîra, na nī ūndū ūcio mûthamaki agitanya kûmûtua mwathi wa ūthamaki ūcio wake wothe. 4 Nī ūndū ūcio atongoria na anene acio angī magîcaria ūndū mangîcuukîra Danieli wîra-inī wake wa gwathana, no makîaga ihîtia. Nîmagire ūndū mangîmûcuukîra, tondū aarī mwîhokeku, akaaga ûcuuke kana ihîtia mîthîre-inī yake. 5 Marigîrîrio-inī andū acio makîrana atîrī, “Gütirî hîndî tûkoona ūndū tûngîcuukîra Danieli, tiga ūkorirwo nī ūndū ūkonîi watho wa Ngai wake.” 6 Nī ūndū ūcio atongoria na anene a bûrûri magîthîi marî gîkundi kûrî mûthamaki, makîmwîra atîrī: “Wee Mûthamaki Dario, ūrotûura nginya tene! 7 Ithuî tûrî atongoria a ūthamaki ūyû, na anyabara, na anene a bûrûri, na andû arîa mataaraga mûthamaki o na abarûthi othe, nîtuciirîte tûkoona arî wega we mûthamaki ūrute watho naguo ūhinyîrîrio atî ūndû o wothe ūrîa ūngîhooya ngai o na îrîkû kana ūndû o na ūrîkû, tiga akûhooire wee mûthamaki, ihinda rîa matukû mîrongo ūtatû ūtanathira, no nginya aikio irima-inî rîa mîrûûthi. 8 Na rîrî, wee mûthamaki, athana watho ūcio ūgîe ho na wandikwo, nawe ūwîkire mûhûûri nîgeetha ndûkagarûrwo, kûringana na mawatho ma Amedi na ma Aperisia marîa matagarûragwo.” 9 Nî ūndû ūcio Mûthamaki Dario akîandika watho ūcio na agîkîra mûhûûri. 10 Rîrî Danieli aamenyire atî watho ūcio nî wandikîtworî, akîinûka gwake, akîhaica kanyûmba gake ka igûrû harîa ndirica cia nyûmba yake ciahingûragwo irorete mwena wa Jerusalemu. O mûthenya, nîatuuragia ndu maita matatû akahooya Ngai, akîmûcookagîria ngaatho o ta ūrîa aamenyerete gwîka hau kabere. 11 Nao andû acio magîthîi marî hamwe, magîkora Danieli akîhooya agîthaitha Ngai amûteithie. 12 Nî ūndû ūcio magîthîi harî mûthamaki na makîaria nake igûrû rîa uuge ūcio wa mûthamaki: Makîmûuria atîrî, “Githî

ndwandikithirie watho atī handū ha matukū mīrongo ītatū, mündū ūngīhooya ngai o na ūrkū kana ahooe mündū o na ūrkū tiga o we mūthamaki, no nginya aikio irima-inī rīa mīrūūthi?" Mūthamaki agīcookiā atīrī, "Watho ūcio ūrī o ho, kūringana na mawatho ma Amedi na Aperisia, marīa matagarūragwo." 13 Nao magīcookeria mūthamaki atīrī, "Danieli, ūmwe wa andū arīa maatahītwo kuuma Juda, ndagwathīkagīra wee mūthamaki, kana agaathīkīra watho ūrīa wee mwene wandīkithītie. O na rīu no ahooyaga Ngai wake maita matatū o mūthenya." 14 Rīrīa mūthamaki aaiguire ūhoro ūcio, akīgūa kīeha mūno; agītua itua rīa kūhonokia Danieli, na mūthenya ūcio wothe aatindire akīgeria ūrīa angīhonokia Danieli o nginya riūa rīgīthūa. 15 Hīndī īyo andū acio makīungana rīngī magīthīi harī mūthamaki na makīmwīra atīrī, "Ririkana, wee mūthamaki, atī kūringana na watho wa Amedi na Aperisia, watho ūrīa mūrute kana mwandike nī mūthamaki ndūngīgarūrwo." 16 Nī ūndū ūcio mūthamaki agīathana, nao makīrehe Danieli na makīmūkia irima-inī rīa mīrūūthi. Mūthamaki akītra Danieli atīrī, "Ngai waku ūrīa ūtungatagīra hīndī ciothe-rī, arogūteithūra!" 17 Ihiga rīkīreehwo, rīkīigwo mūromo-inī wa irima rīu, nake mūthamaki agīkīra mūhūūri na gīcūhī gīake mwene na icūhī cia andū ake arīa marī igweta, nīgeetha gūtikagīe ūndū ūngīgarūrwo ūkonī Danieli. 18 Nake Mūthamaki agīcooka nyūmba yake ya ūthamaki, nake akīraara ehangīte kūrīa irio na atarī na maūndū ma gwikenia. Na ūtukū ūcio wothe ndaigana kuona toro. 19 Na kwarooka gūkīa-rī, mūthamaki agīkīra tene, agīthīi ahiūhīte erekeire irima-inī rīa mīrūūthi. 20 Na aakuhīrīria irima rīu, agītīa Danieli na mūgambo ūrī na ruo rūnene, akīmūūria atīrī, "Danieli, wee ndungata ya Ngai ūrīa ūrī muoyo, Ngai waku ūrīa ūtungatagīra hīndī ciothe nīakūhonoketie kuuma kūrī mīrūūthi?" 21 Nake Danieli agīcookeria mūthamaki atīrī, "Wee mūthamaki, ūrotūūra nginya tene! 22 Ngai wakwa nīarandūmīire mūraika wake, nake arahinga mīrūūthi tūnua. Ndīrī ūndū mūūru īnjīkīte, tondū nīnyonetwo itarī na mahītia njikīte maitho-inī make. Ningī o na wee mūthamaki ndīrī ndaakūhītīria." 23 Nake mūthamaki agīkena mūno na agīathana Danieli arutwo irima rīu rīa mīrūūthi. Nake Danieli aarutwo irima-inī rīu rīa mīrūūthi, ndaarī na handū aagurārītio, tondū we nīehokete Ngai wake. 24 Nake Mūthamaki agīathana, akiuga atī andū arīa maathitangīte Danieli

manyiitwo, macooke marehwo na maikio irima-inī rīu rīa mīrūūthi, hamwe na atumia ao, na ciana ciao. Na rīrī, o na matanakinya irima gītina-rī, mīrūūthi īyo ikīmakīria hinya, na ikīhehenja mahīndī mao mothe. 25 Mūthamaki Dario agīcooka akīandikīra andū othe, na ndūrīrī, na andū a mīario yothe būrūri-inī guothe marūa, akīmeera atīrī: "Mūrogaacīra mūno makīria! 26 "Nīndahītūkia watho, atī kūrīa guothe ūthamaki ūyū wakwa wakinya-rī, andū no nginya metigagīre na matīage Ngai wa Danieli. 27 Nīwe ūteithūranaga na akahonokania; 28 Nī ūndū ūcio Danieli akīgaacīra hīndī ya wathani wa Dario, o na wathani-inī wa Kurusu ūrīa Mūperisia.

7 Na rīrī, mwaka-inī wa mbere wa Belishazaru mūthamaki wa būrūri wa Babuloni, Danieli nīarootire kīroto, na akīona cioneiki meciiria-inī make akomete ūrīrī-inī wake. Nake akīandīka ūhoro wa kīroto kīu. 2 Danieli akiuga atīrī: "Nī Danieli-rī, ūtukū nīndonire kīoneki, na hau mbere yakwa ngīona huho inya cia igūrū ikīhurutanīra igūrū wa iria ūrīa inene. 3 Naho hau hakiumīra nyamū inya ciarī nene kuuma iria-inī ūrīu, na gūtīrī yahanaga ūrīa ūngī. 4 "Nyamū ya mbere yahaanaga ta mūrūūthi, na yarī na mathagu ta ma ndīiyū. Ngīkara ndorete nginya ūrīa njoya ciayo ciamunyirwo, nayo īgīcooka ikīoywo na igūrū ikīrūgamio na magūrū mayo meerī ta mūndū, na ikīheo ngoro ta ya mūndū. 5 "Na hau mbere yakwa nī haarī na nyamū ūngī ya keerī, nayo yahaanaga ta nduba. Nayo nyamū īyo nīyambararītie mwena ūmwe wayo, na ikarūma mbaru ithatū na kanua gatagatī ka magego mayo. Nayo ikīrīwo atīrī, 'Ūkīra ūrīe nyama nginya ūiganie!' 6 "Thuuutha ūcio ngīrora na ngīona hau mbere yakwa nyamū ūngī, nayo yahaanaga ta ngarī. Mūgongo-inī wayo yarī na mathagu mana maahaanaga ta ma nyoni. Nyamū īyo yarī na mītwe īna, na nīyahetwo ūhoti wa gwathana. 7 "Thuuutha ūcio nī Danieli-rī, ūtukū nīndonire kīoneki, na hau mbere yakwa ngīona nyamū ya kana, nayo yarī ya kūmakania na ya gūtua mūndū nda, na nī yarī na hinya mūno. Nyamū īyo yarī na magego manene ma kīgera; na yahehenjaga na īgatambuura kīrīa yooraga, na kīrīa gītigara ikarangīrīria na magūrū. Yarī na ngūrāni na nyamū icio ingī cionekete mbere yayo, na yarī na hīa ikūmi. 8 "Rīrīa ndeciiragia ūhoro wa hīa icio-rī, ngīona hau mbere yakwa harī na rūhīa rūngī, na rwarī rūnini, rūkīmera gatagatī ka icio ingī; nacio hīa ithatū cia iria ciarī cia mbere ikīmunyūka

biū, ikirweherera. Naruo rūhīa rūu rwarī na maitho ta ma mündū na kanua kaaragia ndeto cia mwītīo. 9 “O ndorete ngīona, “itī cia ünene ikiigwo handū ha cio, nake Ūrīa-Ūtūire-ho-kuuma-o-Tene agīkarīra gitī gīake. Nacio nguo ciale cierūhīte ta ira; na njuīrī cia mütwe wake ikerūha ta guoya wa ng’ondu. Gitī gīake kīa ünene kiārīrīmbūkaga nīnīmbī cia mwaki, namo magūrū makīo maarī ma mwaki ügwakana. 10 Rūūi rwa mwaki nī rwathereraga ruumīte hau mbere yake. Nake agatungatīrwo nī ndungata ngiri maita ngiri; na andū ngiri ikūmi maita ngiri ikūmi makarūgama mbere yake. Igooti rīgīkara thī rīciirithanie, namo mabuku makīhingūrwo. 11 “Ningī ngīthīi na mbere gūcūthīrīria nī ündū wa ciugo cia mwīgaatho iria rūhīa rūu rwaragia. Ngīkara ndorete nginya nyamū īyo ikīuragwo, na mwīrī wayo ükīanangwo na ügīkio thīnī wa mwaki ücio wakanaga. 12 (Nyamū icio ingī nīciatuunyītwo ühoti wacīo wa gwathana, no nīcietikīritio ciikarange muoyo kwa ihinda.) 13 “Ningīrī, ütukū nīndonire kīoneki, ngīona hau mbere yakwa harī na mündū wahaanaga ta mūrū wa mündū, agīuka arī igūrū rīa matu. Nake agīkuhīrīria Ücio-Ūtūire-ho-kuuma-o-Tene na agītarwo harī aarī. 14 Nake akīheo wathani, na riiri, na hinya wa gwathana; nacio iruka ciōthe, na ndūrīrī, na andū a mīario yithe makīmūhooya. Wathani wake nī wathani wa gūtūrūa tene na tene, na ndūgaathira, naguo üthamaki wake ndūrī hīndī ükaanangwo. 15 “Niī Danieli nīndatangīkire roho-inī, nacio cionekei iria ciahītūkīire meciiria-inī makwa igūtīhīnia mūno. 16 Ngīkuhīrīria ümwe wa acio maarūngī hau, ngīmūuria andaarīrie ma ya ühoro ücio wothe. “Nī ündū ücio akīndaarīra maundū macio mothe, akīnjīra atīri: 17 ‘Nyamū icio inya nene nī mothamaki mana marīa makaarahūka gūkū thī. 18 No rīrī, andū arīa atheru a Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno nī makaamūkīra üthamaki na matūure naguo nginya tene, ū, ti-itherū, matūure naguo nginya tene na tene.’ 19 “Ningī ngīenda kūmenya gītūmi kīa nyamū īyo ya kana ūrīa yarī na ngūrūani na icio ingī na yarī ya kūmakania mūno, ūrī na magego mayo ma kīgera na ndwara cia gīcango, nyamū īyo yahehenjaga na īgatambuuranga kīrīa yooraga, na ikarangīrīria na magūrū kīrīa gītīgīra. 20 O na ningī ngīenda kūmenya ühoro wa hīa icio ikūmi ciarī mütwe wayo na wa rūhīa rūu rūngī rwacookire kūmera, o na wa hīa icio ithatū ciāmunyūkire rūu rūngī rwamerā, menye ühoro wa rūhīa rūu ruonagwo ta rwarī rūnenē

gūkīra icio ingī, na rwarī na maitho na kanua kaaragia ndeto cia mwīgaatho. 21 O njūūthīrīrie-rī, rūhīa rūu rūgīthārikīra andū arīa atheru, rūkīrūa nao na rūkīmahoota, 22 o nginya rīrīa Ücio-Ūtūire-ho-kuuma-o-Tene ookire na agītuīra andū acio atheru a Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno ciira wa kīhoo, nariō ihinda rīgīkīna makīgīwatīra üthamaki. 23 “Ningī akīndaarīria akīnjīguithia atīri: ‘Nyamū īyo ya kana nī üthamaki wa kana ūrīa ükaagīa gūkū thī. Ügaakorwo ūrī na ngūrūani na mothamaki marīa mangī mothe, na nīukaniina thī yithe, ümīrangīrīrie na ümīhehenje. 24 Nacio hīa icio ikūmi nī athamaki ikūmi arīa makoima thīnī wa üthamaki ücio. Na thuutha wao mūthamaki üngī nīakarähūka, ūrī na ngūrūani na arīa angī maarī mbere yake; na nīagatooria athamaki acio atatū. 25 Niakaaria ndeto cia gūcambia Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno, na ahinyīrīrie andū ake arīa atheru, o na agerie kūgarūra mahinda na mawatho marīa matue. Nao andū arīa atheru nīmakaneanwo moko-inī make kwa ihinda rīmwe, na mahinda meerī, na nuthu ya ihinda. 26 “No igooti nīrīgaikara thī rīciirithanie, na thuutha wa üguo acooke atunywo wathani wake, na wanangwo biū nginya tene. 27 Ningī wathani, na ühoti, na ünene wa mothamaki marīa marī gūkū thī guothe cinengerwo andū arīa atheru, andū a Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno. Üthamaki wake nī üthamaki wa gūtūrūa nginya tene na tene, nao aathani othe nīmakamūhooyaga na mamwathīkagīre.’ 28 “Ühoro ügīthīrīra hau. Niī Danieli-rī, nīndatangīkire mūno meciiria-inī makwa, na ngītukia gīthīithi, no ngīkara ngīcūūranagia ühoro ücio ngoro-inī yakwa.”

8 Na rīrī, mwaka-inī wa gatatū wa wathani wa Mūthamaki Belishazaru-rī, niī Danieli nīndonire kīoneki kīngī, thuutha wa kīrīa ndoonete mbere. 2 Kīoneki-inī kīu gīkāwa ndeyonire ndī itūra-inī igītīre rīa Shushani būrūri-inī wa Elamu; kīoneki-inī kīu ndeyonire ndī hūgūrūrū-inī cia Rūūi rwa Ulai. 3 Na rīrī, ngīcūthīrīria, na hau mbere yakwa ngīona ndūrūme ūrūngī hūgūrūrū-inī cia rūūi, na yarī na hīa igīrī, nacio ciarī ndaaya. Rūhīa rūmwe rwarī rūraihu gūkīra rūrīa rūngī, o na gūtuīka nīruo rwamerete thuutha. 4 Ngīcooka ngīona ndūrūme īyo yaguthūka ūrotere mwena wa ithūiro na wa gathigathini na wa gūthini, no gūtīrī nyamū o na īmwe īngīahotire kūmītiiria, na gūtīrī īngīahotire kwīhōnokia kuuma harī hinya wayo. Yekaga o ta ūrīa īngīendire gīwīka, nayo ikīgīa na hinya mūno. 5 Na rīrīa ndacūūranagia ühoro ücio, o rīmwe

hagūuka thenge yumīte mwena wa ithūiro, ituīkanīrie thī yothe ītekūhutia thī, nayo thenge īyo yarī na rūhīa rūmwē rūnene thiithi-inī. 6 Īgūuka yerekeire harī ndūrūme īrīa yarī na hīa igīrī, īyo ndoonete īrūngū hūgūrūrū-inī cia rūū, īkīmīguthūkīra īrī na mang'ūrī manene. 7 Ngīona yatharīkīra ndūrūme īyo īrakarīte mūno, īkīringa ndūrūme īyo na īkiunanga hīa ciayo cierī. Nayo ndūrūme īyo ndārī na hinya wa kūmītiirīa, nī ūndū ūcio thenge īyo īkīmīgūtha, īkīmīgūthīa thī na īkīmīrangīrīria, na gūtīrī mūndū ūngīahotire kūhonokia ndūrūme īyo kūuma harī hinya wa thenge īyo. 8 Thenge īyo īkīgīna na hinya mūno, no rīrīa hinya wayo waingīhire mūno-rī, rūhīa rūu rwayo rūnene rūkiunīka, na ithenya rīaruo hakīmera hīa ingī inya nene, irorete mīena īna īrīa huho irīa cia igūrū ihurutanaga. 9 Na rīrī, rūmwē rwacio rūkīmerererwo nī rūhīa rūngū, rūrīa rwambīrīrie rūrī rūnimi, no rūgīkūra rūkīgīna na hinya rwerekeire mwena wa gūthīni, na wa irathīro, na wa Būrūri ūrīa Mūthaka. 10 Rūkīraihā ngīnya rūgīkīnyīra mbūtū cia igūrū, na rūkīrutūrūra mbūtū imwe rūgīcīgūthīa thī na rūgīcirangīrīria. 11 Rūgītūgīrīria rūnenehe rūiganane na Mūtongoria wa mbūtū icio cia igūrū; rūkieheria magongona marīa maacinagwo o mūthenya kūuma harī we, nakīo gūikaro gīake kīrīa kīamūre gīking'āūranīo. 12 Nī ūndū wa ūremi, mbūtū cia andū arīa atheru na magongona ma o mūthenya makīneanwo harī ruo. Rūkīgaacīra maūndū-inī mothē marīa rwekire, naguo ūhoro wa ma ūgīteanīrio. 13 Ningī ngīcooka ngīigua ūmwe wa andū arīa atheru akīaria, nake ūngī mūtheru akīmūuria atīrī, "Kīoneki gīkī-rī, gīgūikara ihinda rīgana atīa gīgīkahingō: kīoneki kīu gīkonīi magongona ma o mūthenya, na ūremi ūcio wa kūrehe ihooru, na kūneanwo gwa gūikaro kīrīa gītheru, na kūrangīrīrio thī kwa mbūtū?" 14 Nake akīnjookeria atīrī: "Ūhoro ūcio ūgūikara matukū 2,300; na thuutha ūcio gūikaro kīu gītheru nīgīkaamūrō rīngī." 15 Rīrīa nīi Danieli nderoragīra kīoneki kīu o ngīgeraġīa kūmenya gītūmi gīakīo-rī, hau mbere yakwa hakīrūgama ūmwe wahaanaga ta mūndū. 16 Na ngīigua mūgambo wa mūndū ūgītana kūuma Rūūi rwa Ulai, ūkiuga atīrī, "Wee Gaburieli, ta taūrīra mūndū ūyū gītūmi gīa kīoneki kīu onete." 17 Na rīrīa aakuhīrīrie harīa ndarūgamīte, ngītuīka nda, ngīgwa ngīturumīthīa ūthīu thī. Nake akīnjīra atīrī: "Mūrū wa mūndū, nī wega ūmenye atī kīoneki kīu gīkonīi mahinda ma ithīrīro." 18 Hīndī

īyo aanjaragīria-rī, ndaarī toro mūnene, ngakoma ndurumīthītie ūthīu thī. Nake akīthutia na akīnjūkīria, akīndūgāmia na igūrū. 19 Akīnjīra atīrī, "Nīngūkwīra ūrīa gūkaahaana thūutha-inī hīndī ya mang'ūrī, tondū rīrī, kīoneki gīkī gīkonīi mahinda marīa maathīriirīrio ma ithīrīro. 20 Ndūrūme īyo wonire īrī na hīa igīrī, hīa icio irūgamīrīire athamaki a Media na Perisia. 21 Nayo thenge īyo īrī na maguoya maingī mwīrī nīo mūthamaki wa ūyunani, na rūhīa rūu rūnene rūrī thiithi nīruo mūthamaki wakuo wa mbere. 22 Hīa icio inya ciamerire ithenya rīa rūhīa rūu ruoinīkire irūgamīrīire mothamaki mana marīa makoima thīinī wa būrūri wake, no matigaakorwo marī na ūhoti ta wake. 23 "Nīngī mahinda ma kūrigīrīria ma ūthamaki wao, rīrīa andū aremi magaakorwo maaganīte biū, nīgūkarahūka mūthamaki ūngī ūtarī tha, mūndū mwara na mūūgī na maūndū ma ungumania. 24 Nīakagīna na hinya mūno, no ti ūndū wa ūhoti wake mwene. Nīakarehīthīa mwanangīko wa kūmakanīa, ningī nīakagaacīra ūndū-inī wothe ageeka. Nīakaniina andū arīa marī hinya na andū arīa a Ngai. 25 Niagatūma maūndū ma maheeni magaacīre, na nīakeyona arī mūnene gūkīra andū arīa angī. Rīrīa makaiguia ta kūrī thayū nīguo nake akooragīthīa andū aingī, o na okīrīre Mūnene wa anene. No rīrī, nīakanangwo, no ti hinya wa mūndū ūkaamwananga. 26 "Kīoneki kīu wonirīo kīa mahwāi-inī na ma rūciinī-rī, nī kīa ma, no rīrī, hīngīrīria ūhoro wa kīoneki kīu tondū gīkonīi mahinda marī kūraya gīgīkahingō." 27 Nī ūndū ūcio, nīi Danieli ngīthīrīwo nī hinya, na ngīkara ndī mūrūaru mīthenya mīngī. Ngīcooka ngīkīra, na ngīthīi na mbere kūrūta wīra wa mūthamaki. Nīndainainirīo nī kīoneki kīu, tondū ndiahotire gūtākīrīwo nī ūhoro wakīo.

9 Na rīrī, mwaka-inī wa mbere wa Dario mūrū wa Ahasuerusu (wa rūciaro rwa Amedi), ūrīa watūtīwo mūthamaki wa būrūri wa Babuloni, 2 mwaka-inī wa mbere wa wathani wake-rī, nīi Danieli nīndataūkīrīwo kūuma maandīko-inī matheru nī kiugo kīrīa Jehova eerīte mūnabīi Jeremīa atī Jerusalemu nīgūgakīra ihooru mīaka mīrongo mūgwanja. 3 Nī ūndū ūcio ngīhūgūrīra Jehova Ngai, ngīmūhooya, ngīmūthaithīga ndīhīngīte kūrīa irīo, na ndīhumbīte nguo ya ikūnia, na ngehūrīria mūhu mūtwe. 4 Ngīhooya Jehova Ngai wakwa, na ngiumbūra mehīa, ngīmūwīra atīrī: "Wee Mwathāni Ngai mūnene na wa gwītīgīrīwo, o Wee ūhīgāgia kīrīkanīro gīake kīa wendo kūrī andū othe arīa mamwendete na

magaathikira maathani make, 5 n̄itwih̄tie na t̄ugeka ūru. N̄itukoretwo t̄rī aaganu na t̄ukarema, t̄ukahutat̄ira maathani maku na mawatho maku. 6 Na t̄ukarega kūigua anabii acio ndungata ciaku, ar̄ia maaragia mak̄igwetaga r̄iitwa r̄iaku mak̄iariria athamaki ait̄, na anene ait̄, o na maithe mait̄, o na and̄u othe a b̄urūri wit̄. 7 "Wee Mwathani-ř, ūři m̄uthingu, no ithuř-r̄i, ūmūthi ūyū t̄uiyūirwo n̄i thoni, ithuř and̄u a Juda, na and̄u a Jerusalemu, na and̄u othe a Israeli, ar̄ia mar̄i gūkuhi na ar̄ia mar̄i kūraya, mab̄urūri-ini mothe kūria ūt̄uhurunj̄ire n̄i ūnd̄u wa kwaga kwihokeka har̄iwe. 8 At̄irir̄i Wee Jehova, ithuř na athamaki ait̄, na anene ait̄ na maithe mait̄ t̄uiyūritwo n̄i thoni n̄i ūnd̄u wa mehia mar̄i t̄ukwih̄irie. 9 Jehova Ngai wit̄ n̄i wa tha na niarekanaḡira, o na gūkorwo ithuř n̄itum̄remere; 10 t̄utiathikira Jehova Ngai wit̄ kana t̄ukarūmia mawatho make mar̄ia aat̄uheire na t̄tūna twa anabii, ndungata ciake. 11 B̄urūri wothe wa Israeli n̄iwagararite watho waku na ūgakuhutat̄ira, na ūkarega gūgwathikira. "N̄i ūnd̄u ūcio n̄itukinyiřiřire n̄i irumi na t̄ugacookererwo n̄i mwih̄itwa ūřia wandik̄itwo watho-ini wa Musa, ndungata ya Ngai, tonduř n̄itukwih̄irie. 12 Na ūiř n̄iřinḡitie ciugo iria waririe cia gütüükir̄ira ithuř na anene ait̄ na ūnd̄u wa gütürehith̄iria mwananḡiko mūnene. Gūkū th̄ guothe gütir̄i gwekwo ūnd̄u mūnene ta ūřia ūkīt̄wo Jerusalemu. 13 O ta ūřia kwandik̄itwo watho-ini wa Musa-ři, mwananḡiko ūyū wothe n̄itukinyiřiřire. No r̄ir̄i, t̄utir̄i t̄uramaatha gwit̄ik̄irika n̄i Jehova Ngai wit̄, n̄igo ūt̄igane na mehia mait̄ na t̄cūūranie ūhoro waku wa ma. 14 Jehova ndaathirie gütürehere mwananḡiko ūcio, n̄igūkorwo Jehova Ngai wit̄ n̄i m̄uthingu maünd̄u-ini mothe mar̄ia ekaga; no, ithuř ūt̄igana kūmwathikira. 15 "Na r̄ir̄i, Wee Mwathani Ngai wit̄, o Wee warutire and̄u aku b̄urūri wa Misiri na guoko kwa hinya, na ūkūřura igweta ūřia ūt̄uřraga ho nginya ūmūthi, ithuř N̄itwih̄tie, na t̄ugeka ūru. 16 At̄irir̄i Wee Mwathani, kūringana na ciiko ciaku cia ūthingu, ehereria Jerusalemu, it̄ūra ūiř ūr̄aku inene, na kīrima ḡiaku ḡitheru marakara na manḡ'ur̄ maku. Mehia mait̄ na mawaganu ma maithe mait̄ n̄imo mat̄um̄ite Jerusalemu hamwe na and̄u aku mat̄uķe kīnd̄u ḡia gūconorithio har̄i and̄u ar̄ia othe mat̄uhiřur̄uk̄irie. 17 "Na r̄ir̄i, Ngai wit̄, it̄ik̄ira kūigua mahooya na mathaithana ma ndungata ūno vaku. N̄i ūnd̄u wa ūiřtwā ūr̄aku Wee Mwathani. iguřra

handū haku hatheru tha, o hau hakirīte ihooru. 18 Atīrīrī, Wee Ngai thikīrīria, na ütūigue, ühingūre maitho maku wone ihooru rīa itūura inene rīrīa rītanītio na Rītwa rīaku. Tütiragüthaitha nī ündū tūrī athingu, no nī ündū wa tha ciaku nyigī. 19 Wee Mwathani, tūthikīrīrie! Wee Mwathani tūrekere! Wee Mwathani, tūigue na ütūteithie! Nī ündū waku, Wee Ngai wakwa, ndükagonderere nī ündū wa itūura rīaku inene na andū aku metanītio na Rītwa rīaku.” 20 Na rīrī, rīrīa niī ndaaragia ngīhooyaga na ngiumbūraga mehia makwa na ma andū akwa a Israeli, na ngīthaitha Jehova Ngai wakwa nī ündū wa kīrima gīake gītheru, 21 o ndī o mahooya-inī-rī, Gaburieli, mündū ūrīa ndonire kīoneki-inī kīa mbere, agīuka harī niī ombükite na ilhenya ihinda rīrīa igongona rīa hwaī-inī rīrutagwo. 22 Nake akīndaarīria atīrī, “Atīrīrī Danieli, rīu ndoka ngūhe ümenyo na ütaūku. 23 O rīrīa wambīriirie kūhooya-rī, noguo icookio rīheanirwo, na niī ndatūmwō njīke ngwīre, tondū ūrī mündū mwende mūno. Nī ündū ücio, cūrania ūhoro wa ndūmīrīri ino ngūkīwīra, na ütaūkīrwo nī kīoneki kīu: 24 “Atīrīrī, ihinda rīa ciumia mīrongo mūgwanja nīrīo rītuīrīrwo andū aku, na rīgatuīrwo itūura rīaku itheru, nīgeetha hagīe na ihinda rīa kūniina ümaramari, na rīa gūtigana na mehia, na rīa kūhooroheria waganu, nīguo ūhoro wa üthingu ūrīa ütathiraga ugīe, nakīo kīoneki na ūrathi ciikīrwo mūhūrī, nake ūrīa mūtheru mūno aitīrīrio maguta. 25 “Atīrīrī, menya na ütaūkīrwo atīrī, ‘Kuuma rīrīa gwatuirwo atī itūura rīa Jerusalemu rīcookererio na rīakwo rīngī, nginya rīrīa mūtongoria ūrīa Mūtitīrīrie Maguta agooka-rī, nīgūkāgīa na ciumia mūgwanja na ciumia ingī mīrongo itandatū na igīrī. Itūura rīu nīrīgaakwo rīngī, hamwe na njīra ciarīo na mūtarō, no gūgaakorwo kūrī mahinda ma tlīina. 26 Thuutha wa ciumia mīrongo itandatū na igīrī, ücio Mūtitīrīrie Maguta nīakooragwo na atigwo atarī na kīndū. Ningī andū a mūtongoria ūrīa ūgooka thuutha wake nīmagathūkangia itūura rīu inene o na handū-harīa-haamūre. Ithirīro rīgooka ta mūiyūro wa maaī: Nayo mbaara īgaathiī na mbere o nginya ithirīro, na nīgūtuītō atī nīgūgacooka gūkire ihooru. 27 Nīakāgīa na kīrīkanīrō kīrūmu na andū aingī handū ha kiumia kīmwe. Gatagatī-inī ga kiumia kīu nīagatūma magongona na maruta matige kūrutwo. Na handū ha mo, mwena ümwe wa hekarū-rī, nīakarūgamia kīndū kīrī magigi na thaahu, o nginya ithirīro rīrīa rītuītō rīgaakinya, nake atūure aitagīrīrio mang’ūrī.”

10 Atīrīrī, mwaka-inī wa ītatū wa Kurusu mūthamaki wa Perisia, Danieli (na nīwe watuītво Beliteshazaru) nīaguūrīrio maūndū. Ndūmīrīri ya ūguūrīrio ūcio yarī ya ma, na yakoniī ūhoro wa mbaara nene. Gūtaūkīrwo kwa ndūmīrīri īyo guokire kūrī we na njira ya kīoneki. **2** Ihinda-inī rīu-rī, nī Danieli ndaakoretwo ngīcakaya handū ha ciumia ithatū. **3** Nīndehingīte kūrī irio njega; kanua gakwa gatiacamire nyama kana ndibe; ningī ndiehakaga maguta o na hanini, o nginya ciumia icio ithatū igīthira. **4** Mūthenya wa mīrongo ūrī na īna wa mweri wa mbere, ndūgamīte hūgūrūrū-inī cia, rūūrūrūrīa rūnene rwa Tigirisī, **5** ngītiira maitho, na hau mbere yakwa ngīona mūndū wehumbīte nguo cia gatani, na akehotora mūcibi wa thahabu ūrīa therie mūno. **6** Mwīrī wake watarīi ta inagī ūrīa ūitagwo thumarati, na ūthiū wake wahlenagia ta rūheni, maitho make maahaanaga ta imūrī cia mwaki, na moko make na magūrū maahaanaga ta gīcango gīkumuthe gīkahenia, naguo mūgambo wake watarīi ta mūgambo wa andū aingī. **7** Niī Danieli-rī, no nī nyiki ndonire kīoneki kū, nīgūkorwo andū arīa twari nao matiakīonire, no nīmaiūrirwo nī guoya, makiūra magīthīi kwīhitha. **8** Nī ūndū ūcio ngītīgo ndī o nyiki ndīfōreire kīoneki kū kīnene. Ngīcooka ngīthirwo nī hinya, ngīthītia gīthīthī ta ngūkua, na gūtī ūndū ingīahotire gwīka. **9** Ngīcooka ngīguā akīaria, na ūrīa ndamūthikagīrīria, ngīnyiitwo nī toro mūnene, ngīgwa ndurumīthītie ūthiū wakwa thī. **10** Na ūrī, ngīhutio na guoko, gūkīnjoya na igūrū, gūkīnjīga ndūrītie ndu ndīnyiitīrīre thī na moko, ngīnainaga. **11** Nake akīnjīra atīrī, “Danieli, wee mūtīe mūno, cūrania wega ciugo ici ngīrie gūkwarīria, na ūkīre na igūrū, nīgūkorwo ūrī nīgūtūmwō ndatūmwō kūrī we.” Na aarīkia kūnjīra ūguo, ngīrūgama o ngīnainaga. **12** Agīcooka agīthīi na mbere akīnjīra atīrī, “Danieli, tīga gwītīgīra. Kuuma mūthenya wa mbere ūrīa wambīrīrie gūtūrīria ūhoro ūyū na ūkīnyihiha mbere ya Ngai waku-rī, ciugo ciaku nīciaiguirwo, na ūrī ndoka nīgeetha ngūhe ūhoro wacio. **13** No ūrī, mūnene wa ūthamaki wa Perisia nīangirīrīrie mīthenya mīrongo ūrī na ūmwe. Hīndī īyo nīrīo Mikaeli, ūmwe wa araika arīa anene, okire kūndeithia, tondū nīndahingīrīrio kū hamwe na mūthamaki wa Perisia. **14** Ūrī ndoka ngūtaarīrie maūndū marīa magaakora andū anyu matukū ma thuutha, tondū kīoneki kū gīkonī ihinda ūrīa ūgooka.” **15** Na ūrīa aanjīraga ūhoro ūcio,

ngīnamia ūthiū thī, ngīremwo nī kwaria. **16** Ningī ūngī wahaanaga ta mūndū akīhutia iromo ciakwa, ngītumūra kanua na ngīambīrīria kwaria. Ngīira ūcio warūngī mbere yakwa atīrī, “Mwathi wakwa, nī ndīmūhoote nī ruo rūnene tondū wa kīoneki kū, na ndīrī na ūndū ingīhota gwīka. **17** Nīi ndungata yaku-rī, ndaakihota atīa kwaria nawe mwathi wakwa? Nīgūkorwo nīthīrītwo nī hinya o na mīhūmū yakwa.” **18** Ningī ngīcooka ngīguā ndaahutio ūngī nī ūcio wahaanaga ta mūndū, akīnjīkīra hinya. **19** Akīnjīra atīrī, “Tīga gwītīgīra, wee mūndū ūyū mūtīe mūno, ūrogīa na thayū! Wīyūmīrīrie; wīkīre hinya.” Na ūrīa aanjārīrie ūguo, ngīcookwo nī hinya, na nīi ngīuga atīrī, “Rīu mwathi wakwa aria tondū nīwanjīkīra hinya.” **20** Nake akīnjūuria atīrī, “Wee nīūūū kīrīa gītūmīte njūke kūrī we? Nīgūcooka o narua ngarūe na mūnene wa Perisia, na ndathīi-rī, nake mūnene wa ūyunani nīegūka; **21** no nīngwamba gūkwīra ūrīa kwandīkitwo Ibuku-inī-rīa-Ma. (Ndirī mūndū ūndeithagia ngīrūa nao tīga Mikaeli, mūnene wanyu.

11 Na ūrī, mwaka-inī wa mbere wa Dario, ūcio Mūmedia, nīndarūgamire nake ndīmūteithīrīrie na ndīmwīkīre hinya.) **2** “Na ūrī, nīgūkwīra ūhoro wa ma: Athamaki angī atatū nīmakarahūka a kū Perisia, na thuutha ūcio kwarahūke ūngī wa kana, ūrīa ūgaatonga gūkīra acio angī othe. Na ūrīa akaagīa na hinya mūnene nī ūndū wa ūtonga ūcio wake, nīkarahūra andū othe mokīrīre ūthamaki wa ūyunani. **3** Ningī nīgūkarahūka mūthamaki ūngī ūrī na hinya makīria, ūrīa ūgaathanaga na hinya mūngī na ekage o ūrīa angīenda gwīka. **4** Aarīkia kwarahūkārī, ūthamaki wake nīūgatūkana na ūgayanīrio mīena īna kūrīa huho iria inya cia matu-inī iħurutanagīra. Naguo ūthamaki wake ndūkagaywo nī andū a rūciaro rwake, kana ūgīe na hinya ta ūrīa aarī naguo, tondū ūthamaki wake nīūgathengio uume harīo na ūheo andū angī. **5** “Mūthamaki wa mwena wa gūthini nīakagīa na hinya, no ūmwe wa atongoria ake a ita nīakagīa na hinya kūmūkīra, acooke gwathana ūthamaki-inī wake na hinya mūnene. **6** Na ūrī, mīka yathirathira, nīmagacooka kūiguana. Mwarī wa mūthamaki ūcio wa gūthini nīgathīi kūrī mūthamaki wa gathigathīni, nīguo magīe na kīrīko kīa ūiguano, no mūtumia ūcio ndagatūura arī na hinya, o na mūthamaki ūcio na hinya wake matigaatūura. Matukū-inī macio mūtumia ūcio nīgakunyanīwo ooragwo hamwe na ndungata ciake cia ūthamaki, na ithe,

o na mündū ūrīa wamüteithagirīria. 7 “Na rīrī, mündū ūmwe wa rūciaro rwake nīakaruhūka ithenya rīake. Nake nīagatharīkīra ita rīa mūthamaki wa gathigathini, na atoonye itūura rīake rīrīa rīrigirē; nīakarūna nao na amatoorie. 8 Ningī nīagataha ngai ciao cia mīhianano, na mīhianano yao ya kīgera, na indo ciao cia goro cia betha na cia thahabu acikuue acitware bürūri wa Misiri. Nīagatigana na mūthamaki ūcio wa gathigathini ihinda rīa mīaka ūigana ūna. 9 Nake mūthamaki wa gathigathini nīagatharīkīra mūthamaki ūcio wa bürūri wa gūthini, no nīagacooka ahündūke nginya bürūri-inī wake. 10 No ariū ake nīmakehaarīria kūrūna mbaara, macookanīrīrie mbütū nene ya ita hamwe ūrīa ikaahaata ta kīguū kīa maaī kīrīa gītangīhingirīrio, na makinyie mbaara ūyo nginya itūura-inī rīake ūrīa rīrigirē. 11 “Hīndī ūyo mūthamaki wa gūthini nīakoimagara arī na marūrū akahūrane na mūthamaki ūcio wa gathigathini, ūrīa ūkaarahūra ita inene, no nīakahootwo. 12 Aarikia gūtaha mbütū ūyo, mūthamaki ūcio wa gūthini nīakaiyūrwo nī mwītīo, na ooragithie andū ngiri nyingī, no rīrī, ūhootani wake ndīgatūra. 13 Nīgūkorwo mūthamaki wa gathigathini nīagacookanīrīria mbütū ūngī ya ita nene gūkira ya mbere; na thuutha wa mīaka mīngī nīakoimagara erekeire kuo arī na mbütū nene mūno na ūrī na indo ciathe cia mbaara. 14 “Mahinda-inī macio-rī, andū aingī nīmagookīrīra mūthamaki ūcio wa gūthini. Andū a haaro gatagatī-inī ka andū anyu nīmakarema atī nīgeetha kīoneki gīkī kīhinge, no matikahootana. 15 Nake mūthamaki wa gathigathini nīagooka aitithie ihumbu cia tīrī, irigiicīrie itūura inene nīguo arītunyane. Mbütū icio cia ita cia kuuma gūthini itikahota kūmwītiiria; o na thigari ciao iria njega mūno itigaakorwo na hinya wa gwītiiria. 16 Nake ūcio ūkaamatharīkīra nīageeka o ta ūrīa ekwiendera; gūtīrī ūkaahota kūmwītiiria. Niakehaanda kūu Bürūri-inī ūcio Mūthaka na akorwo arī na hinya wa kūwananga. 17 Nīagatua itua kwerekeria hinya wa ūthamaki wake wothe bürūri-inī ūcio, acooke athondeke kīrīkanīro kīa ūiguano na mūthamaki wa gūthini. Nake nīakamūhe mūrītu wake amūhikie nīguo ahote kūgūithia ūthamaki ūcio, no mībangō ūyo yake ndīkahinga kana īmūteithie. 18 Hīndī ūyo nīakerekerea meciiria make mabūrūri-inī marīa marī ndwere-inī cia iria na atahe maingī mamo, no rīrī, mūnene ūmwe wa ita rīake nīakanīna mwīgaatho ūcio wake, na aūgarūre ūmūcookerere. 19 Thuutha wa

ūguo, nīagacooka erekere matūura marīa mairigīre ma bürūri wake mwene, no nīakahīngwo na agwe ūndū atagacooka kuonwo ūngī. 20 “Na rīrī, ūrīa ūgooka ithenya-inī rīake nīagatūma mwītia wa mbeeca cia igooti atuikanīrie bürūri ūcio wothe agītagia igooti, nīguo atūurie riiri wa ūthamaki wake. No thuutha wa mīaka mīnini nīakanīinwo, no ndakooragwo na marakara kana ooragīrwo mbaara-inī. 21 “Na rīrī, mündū ūrīa ūgooka ithenya rīake agaakorwo arī mündū wa kūnyararwo mündū ūtangīheo gītīo kīa mūthamaki. Nake nīakahīthūkīra ūthamaki ūcio ūrīa andū akuo mageciiria atī nī kūrī thayū, aūtunyane na waara. 22 Hīndī ūyo ningī, ita rīrī na hinya mūno nīrikahaawo rīeherio mbere yake; ita ūrī hamwe na mūnene wa kīrīkanīro nīmakaniinwo biū. 23 Thuutha wa kūgīa na kīrīkanīro kīa ūiguano nake, nīagacooka aheenanie, na arī na andū o anini nīkarahūka agīe na hinya. 24 Rīrī mabūrūri marīa matongu mūno magakorwo marī na thayū, nīguo akaamatharīkīra na eke maündū marīa maithe make o na kana maithe make ma tene matekire. Nīakagaīra arūmīrīri ake ūtonga wa ndaho, o na wa kūiya. Nīagathugunda kūng'āurania matūura marīa mairigīre, no nī kwa ihinda. 25 “Nīagacookanīrīria ita inene agīe na hinya na ūcamba okīrīre mūthamaki wa gūthini. Mūthamaki wa gūthini nīakarūna nake arī na ita inene na ūrīa hinya, no ndagetiiria nī ūndū wa mībangō ūrīa agaakorwo aciirīrwo. 26 Andū arīa marīanagīra na mūthamaki nīo makaamūkunyanīra; ita rīake nīrīgathererio ta andū megūtwarwo nī kīguū, na aingī ao mooragīrwo mbaara-inī. 27 Athamaki acio eerī, marī na ngoro iciirīre gwīka ūrūrī-rī, nīmagaikara metha-inī ūmwe maaranīrie ndeto cia maheeni, no ndeto icio ciao itigakinyanīra, amu ithirīrō ūrīa maündū macio rīgaakinya o hīndī ūrīa ūtūtīwo. 28 Mūthamaki wa gathigathini nīagacooka bürūri wake arī na ūtonga mīngī, no ngoro yake ūgaakorwo ūreganīte na kīrīkanīro kīrīa gītheru. Nīagookīrīra kīrīkanīro kīu, na thuutha ūcio acooke ainūke bürūri wake. 29 “Ihinda ūrīa ūtūtīwo ūkinya, nīagatharīkīra bürūri wa gūthini ūita ūngī, no ūrī, itharīkīra ūrīa ihinda ūrī ūrī ūtīgakorwo ūrī ūtīganu na ūrīa ihinda ūrī mbere. 30 Andū a kuuma Kitimu nīmagooka na marikabu ciao mamūkīrīre, nake nīagaakua ngoro. Nake nīakahūndūka arakarīte mūno na okīrīre kīrīkanīro kīrīa gītheru. Nīagacooka eke maündū ma ūtūgi kūrī andū arīa othe magaatirika kīrīkanīro

kīu gītheru. **31** “Ita rīake rīrī na indo cia mbaara nīrikarahūka nīguo rīthaahie handū harīa hairigīre na hinya ha hekarū, rīcooke rīherie magongona marīa marutagwo o mūthenya nīguo matikarutagīrwo ho. Thuutha ūcio macooke marūgamie kīndū kīrī thaahu ho, kīrīa kīngītūma būrūri ūkire ihooru.

32 Nīakaheenereria na ndeto cia waara andū arīa mathūkītie kīrīkanīro kīu gītheru, no andū arīa mooī Ngai wao nīmakeikīra hinya na maregane nake magwatīrie. **33** “Andū arīa oogī nīmagathomithia andū aingī, o na gūtuūka kwa ihinda nīmakooragwo na rūhiū rwa njora, kana macinwo na mwaki, kana manyiitwo mīgwate na matunywo indo ciao cia bata.

34 Maagūa-rī, nīmakaheo ūteithio mūnini, na andū aingī arīa matarī a ma nīmakegwatania nao. **35** Andū amwe arīa oogī nīmakaagūa, nīguo makumuthwo, na mathambio mage imeni nginya mahinda ma ithirīro, amu ihinda rīu ūtuītwo no rīgaakinya. **36** “Mūthamaki ūcio ageekaga o ūrīa ekwenda. Nīagetūūgīria na enenehie gūkīra ngai ciōthe na nīakaaragia ndeto itarī ciaiguuo cia gūkīrīra Ngai wa ngai ciōthe. Nake nīakagaacīra nginya rīrīa ihinda rīa mang’ūrī rīgaathira, nīgūkorwo ūndū ūrīa ūtuītwo no nginya ūkaahinga. **37** Ningī ndakarūmbūya ūhoro wa ngai cia maiithe make, kana ngai ūrīa ūrirāgīrio nī andū-a-nja, kana arūmbūye ūhoro wa ngai o na ūrikū, no nī gwitūūgīria ageetūūgīria gūkīra ngai icio ciōthe. **38** Handū ha cio, agaatīa ngai ya kūndū kūrīa kūirigītwo na hinya; ngai ūtoikaine nī maiithe make, nīyo agaatīa na amīrutagīre thahabu na betha, hamwe na tūhiga twa goro na iheo cia thogora mūnene. **39** Nīagatharīkīra kūndū kūrīa kūirigīre na hinya mūno ateithīrīrio nī ngai ng’eni, na nīagatūūthia mūno andū arīa othe makamwīnyihihīria. Acio nīo agaautua aathani maathage andū aingī, na agayanie ithaka cia būrūri ūcio, aciheane na thogora. **40** “Ihindā ūrīa ithirīro ūrīakinya-rī, mūthamaki ūcio wa gūthini nīakamūtharīkīra mbaara-inī, no nake mūthamaki ūcio wa gathigathini amūkūrīre na ngaari cia ita, na andū arīa mathiiaga mahaicīte mbarathi, o na marikabu nyīngī. Nīagatharīkīra mabūrūri maingī, na atuīkanīrie kuo ta kīguū kīa maaī. **41** Ningī nīagatharīkīra Būrūri ūrīa Mūthaka. Mabūrūri maingī nīmakaagūa, no būrūri wa Edomu na wa Moabi, hamwe na atongoria a Amoni nīmakahonokio kuuma guoko-inī gwake. **42** Nīagatambūrūkīra guoko gwake mabūrūri-inī maingī; o naguo būrūri wa Misiri ndūkahonoka. **43**

Niakenyiitira igiina ciothe cia thahabu na cia betha, o na ūtonga wa büruri wa Misiri wothe na hinya, nao andū a Libia na a Kushi mamwinyihirie. **44** No rirī, ndümıriri iria ikaamükinyira ciumîte mwena wa irathiro na wa gathigathini niükumümakia, nake oimagare arī na marakara maingī athī akaanange na aniine andū aingī biū. **45** Akaamba hema ciate cia ūthamaki gatagatī ka iria rirīa inene kīrima-inī kīriā githera na githaka mūno. No rirī, niagakinya mūthia wake, na gütirī mündū o na ūmwe ūkaamüteithia.

12 “Na rīrī, hīndī īyo Mikaeli, mūnene ūrīa ūgitagīra andū anyu, nīakarahūka. Nīgūkaagīa ihinda rīa mīnyamaro mīiingī ītarī yoneka īngī tayo kuuma rīrīa andū mambīrīrie gūtuūka ndūrīrī nginya hīndī īyo. No rīrī, hīndī īyo nīguo andū anyu makaahonokio, mūndū o wothe ūrīa ūgaakorwo aandikītwo ibuku-inī. **2** Kīrīndī kīngī kīa arīa makomete rükungū-inī rwa thī nīmakariūkio: amwe mariūkīre muoyo-inī ūrīa ūtagaathira, nao arīa angī mariūkē nīgeetha maconorithio na matūrē marī amene tene na tene. **3** Arīa oogī magaacangarara ta ūtheri wa igūrū, nao arīa macookagia andū njīra-inī cia ūthingu magaakenga ta njata tene na tene. **4** No wee, Danieli, hinga ibuku na ūhūrē mūhūrī ciugo icio nyandīke ibuku-inī rīu rīa gīkūnjo, nginya rīrīa ithirīro ūgaakinya. Amu andū aingī nīmakorūrīraga kūndū na kūndū nīguo mongerere ūmenyo.” **5** Thuutha wa maūndū macio, nīi Danieli ngīrora, ngīona hau mbere yakwa harūngīi andū angī eerī, ūmwe wao arūngīi hūgūrūrū-inī cia mūrīmo ūyū wa rūūi nake ūcio ūngī akarūgama hūgūrūrū-inī cia mūrīmo ūrīa ūngī. **6** Ūmwe wao akiārīria mūndū ūcio wehumbīte nguo cia gatani, o ūcio warūgamīte igūrū rīa maaī ma rūūi, akīmūuria atīrī, “Maūndū macio ma kūgeganīa megūikara ihinda rīgīana atīa magīkahinga?” **7** Mūndū ūcio wehumbīte nguo cia gatani, o ūcio warūgamīte igūrū rīa maaī ma rūūi, akīambararia guoko gwake kwa ūrīo o na ningī kwa ūmotho amerekeirie na igūrū, ngīcooka ngīgīua ehīta na rīitwa rīa ūrīa ūtūrūraga tene na tene, akiuga atīrī, “Maūndū macio megūikara ihinda rīmwe, na mahinda meerī, na nuthu ya ihinda. Rīrīa hinya wa andū arīa atheru ūgaakorwo ūrī mūniine biū-rī, nīguo maūndū macio mothe makaahingio.” **8** Nīi ngītūrū maūndū macio, no ndiigana gūtaūkīrō nī mo. Nī ūndū ūcio ngīmūuria atīrī, “Mwathi wakwa, kīrīkīrīro kīa maūndū macio mothe-rī, gīgaakorwo kīrī kīi?” **9** Nake akīnīookeria, akīnīiira atīrī, “Wee Danieli

wīthiire, tondū ciugo icio nīhingīre na ikahūürwo mūhūuri nginya ihinda rīa ithirīro. **10** Andū aingī nīmagatherio, mathirwo nī gīko merūhio, taari gūkumuthwo makumuthītwo magathera, no arīa aaganu nīmagakīrīria kwagana, na gūtirī o na ūmwe wao ūkaamenya gitūmi kia maündū macio, no arīa oogī nīmakamamenya. **11** “Kuuma ihinda rīrīa magongona ma o mūthenya makaniinwo, na ithenya rīamo harūgamio kīndū kīrī thaahu, kīrī kīngītūma būrūri ūkire ihooru, gūgaakorwo kūrī mīthenya 1,290. **12** Kūrathimwo-rī, nī ūrīa ūgweterera na akinyīrie mūthia wa mīthenya 1,335. **13** “No weerrī, wīthiire nginya hīndī ūrīa ithirīro rīgaakinya. Nīukahurūka, na ningī marigīrīrio ma mīthenya īyo nīukariūka nīgeetha wamūkīre igai rīaku.”

Hosea

1 Ìno níyo ndumíriri ya Jehova írìa yakinyíriri Hosea mürù wa Beeri híndí ya wathani wa Uzia, na wa Jothamu, na wa Ahazu, na wa Hezekia athamaki a Juda, na híndí ya wathani wa Jeroboamu mürù wa Joashu müthamaki wa Israeli: **2** Rírìa Jehova aambíririie kwaria na kanua ka Hosea, Jehova aamwíriri atírì, “Thíi, ükahikie mütumia mümaraya na ügje na ciana cia ümaraya, tondù andù a büruri nímehitie, na ündù wa ütharia müuru müno wa gütirika Jehova.” **3** Ní ündù úcio Hosea akíhikia Gomeri mwarí wa Dibilaimu, nake akígiá nda na akímúciaríra mwana wa kahií. **4** Nake Jehova akírra Hosea atírì, “Gatue Jezireeli, tondù níngúherithia nyúmba ya Jehu o narua ní ündù wa üragani münenre ooraganire kúu Jezireeli, na niine üthamaki wa Israeli. **5** Müthenya úcio-rí, níngoinanga üta wa Israeli Gituamba-iní kíia Jezireeli.” **6** Gomeri akígiá nda ríngí na agíciara mwana wa kairítu. Nake Jehova akírra Hosea atírì, “Gatue Lo-Ruhama, nígúkorwo ndigacooka kuonania wendo ríngí kúrì nyúmba ya Israeli, atí ndímarekere o na atíia. **7** No níngonania wendo kúrì nyúmba ya Juda; na níngamahonokia, na ti na ündù wa üta, kana ríhiú rwa njora kana mbaara, kana na mbarathi na ahaici acio, no ní ündù wa Jehova Ngai wao.” **8** Thuutha wa gütithchia Lo-Ruhama kuonga-rí, Gomeri agíciara kahí kangí. **9** Nake Jehova akímwíra atírì, “Gatue Lo-Ammi, ní ündù inyuí mütirí andù akwa, na nií ndirí Ngai wanyu. **10** “No rírì, andù a Israeli magatuíka ta müthanga wa hígürürú-iní cia iria, ürìa ütangíthimíka kana ütaríke. O handú haríia meríirwo atírì, ‘Inyuí mütirí andù akwa’, no ho mageetwo ‘ariú a Ngai ürìa ürì muoyo’. **11** Nao andù a Juda na andù a Israeli nímagacookanírra ríngí, na nímagathuuura mündù ümwe amatongorie, nao nímakoina büruri úcio, nígúkorwo müthenya wa Jezireeli níügaatuíka müthenya münenre.

2 “Ha ühoro wa ariú a thoguo, meere atírì, ‘Inyuí mürí andù akwa’, na ha ühoro wa ariú a thoguo, ümemeere atírì, ‘Inyuí mürí endwa akwa’. **2** “Thaithai nyina wanyu, müthaithhei, nígúkorwo we ti mütumia wakwa, na nií ndirí müthuuriwe. Níeherie maündù ma ütharia üthiú-iní wake, na athengie ümaraya gatagatí-iní ka nyondo ciake. **3** Akorwo ti üguo ndímürute nguo aikare arí njaga, na ndümé aikare njaga o ta müthenya ürìa aaciarirwo; ngaamütua ta werú, na

ndímügarüre atuíke büruri müng’aru, na ndímürage na nyoota. **4** Ndikaiguira ciana ciake tha, tondù ní ciana cia ütharia. **5** Nyina wao akoretwo akíhüüra ümaraya, na aagíire nda ciao na njíra cia üüra-thoni. Ní ündù oigíte atírì, ‘Níngúrúmírra endwa akwa, aríia maaheaga irio ciakwa na maaí makwa, na guoya wakwa wa ng’ondu o na gatani yakwa, maguta makwa o na kíria nyuuaga.’ **6** Ní ündù wa üguo níngúhinga njíra yake na mígua, ndímürigíre thiiní, aage njíra ya kuumíra. **7** Níagateng’eria endwa ake na ndakamakinyíra. Akaamacaria na ndakamona. Híndí íyo níagacooka oige atírì, ‘Níngúcooka kúrì müthuuri wakwa wa mbere, nígúkorwo híndí íyo níndaikaríte wega gúkíra ríu.’ **8** Mütumia úcio níagire kúmenya atí ní nií ndaamüheaga ngano, na ndibeí ya mühíhano, o na maguta, na ngamüingíhíria betha na thahabu, iria maahúthagíra gúthondeka ngai írìa ñitagwo Baali. **9** “Tondù úcio níngoya ngano yakwa yakúra, na ndibeí yakwa ya mühíhano yagírra, na ndímütunye guoya wakwa wa ng’ondu na gatani yakwa, o iria ciarí cia kúmühumbíra njaga yake. **10** Ní ündù úcio, níngaguúria maündù make ma waganu endwa ake mamwíoreire; gütirí mündù ükaamüteithüra moko-iní makwa. **11** Nínganiina ikeno ciake ciotle, arí ció: ciathí ciake cia mwaka o mwaka, na Túrúgamó twake twa mwerí, na müthenya yake ya Thabatú, na ciathí ciake ciotle iria nyamüre. **12** Níngathükangia mítahabibú yake na míkúyú yake, írìa oigire ní iríhi ríake kuuma kúrì endwa ake; níngamítua ihinga, na nyamú cia gíthaka níikamíria.” **13** Jehova ekuuga atírì, “Níngamüherithia ní ündù wa müthenya írìa aciniíre Baali übumba; rírìa eegemagia na icúhí, na mathaga ma goro, na akírúmírra endwa ake, no akíriganírwo ní nií. **14** “Ní ündù wa üguo níngümüguucírra na waara; ngümütongoria nginya werú-iní, na ndímwarírie na ciugo cia wendo. **15** Kúu níkuo ngaamücookeria mígunda yake ya mítahabibú, na ndue Kíanda kíia Akori mürango wa mwíhoko. Kúu níkuo akaina o ta ürìa ainaga matukú-iní ma ünini wake, aine ta ürìa ainire müthenya ürìa aambatire kuuma büruri wa Misiri.” **16** Jehova ekuuga atírì, “Müthenya úcio-rí, níñukanjíta ‘Müthuuri wakwa’; ndükánjíta ríngí ‘Mwathi wakwa’.” **17** Níngéheria marítwá ma Baali kuuma mítromoiní yake; marítwá macio matikagwetwo ríngí. **18** Müthenya úcio níngathondeka kírikániro na nyamú cia gíthaka, o na nyoni cia riéra-iní, na ciúmbe iria ithiiagíra gúkú thí ní ündù wao. Üta, na ríhiú rwa

njora, na mbaara nīngaciniina būrūri-inī, nīgeetha othe makomage marī na thayū. **19** Nīngakūuria ūtuīke mūtumia wakwa nginya tene; ngaakūuria ūtuīke wakwa ūhoro-inī wa ūthingu na wa kīhootho, ngūūrie ndī na wendo na tha. **20** Nīngakūuria ūtuīke wakwa na wirokeku, nawe niūgetikira Jehova.” **21** Jehova ekuuga atīrī, “Mūthenya ūcio-rī, nīngacockia ūhoro; nīngacockeria matu ūhoro, namo matu macookerie thī ūhoro; **22** nayo thī ūcookerie ngano, na ndibei ya mūhihano, na maguta ūhoro, nacio nīgacockeria Jezireeli ūhoro. **23** Nīngamūhaanda būrūri-inī nī ūndū wakwa mwene; nīngonania wendo wakwa harī ūrīa nderīte atīrī, ‘Inyū mūtirī andū akwa’, nīngameera atīrī, ‘Inyū mūrī andū akwa’; na mūndū o mūndū oige atīrī, ‘Wee niīwe Ngai wakwa.’”

3 Ningī Jehova akīnjīra atīrī, “Thīi, wonie mūtumia waku wendo ūngī, o na gūtuīka nīendetwo nī mūndū ūngī na nī mūtharia. Mwende o ta ūrīa Jehova endete andū a Israeli, o na gūtuīka nīmagarūrūkāgīra ngai ingī na makenda keki iria nyamūre cia thabibū nyūmū.” **2** Nī ūndū ūcio ngīmūgūra na thogora wa cekeri ikūmi na ithano cia betha, na ta homeri na letheku ūmwe ya cairi. **3** Ngīcocka ngīmwīra atīrī, “Nīgūtūrūrania na nī matukū maingī, na no nginya ūtige ūmaraya na ndūkendane na mūndū ūngī, na nī nīngūtūrūrania nawe.” **4** Nīgūkorwo andū a Israeli nīmegūtūrūra matukū maingī matarī na mūthamaki kana mūnene, na matarī na igongona kana mahiga maamūre, na matarī na ebodi kana mūhianano. **5** Thuutha ūcio andū a Israeli nīmagacocka na marongorie Jehova Ngai wao na Daudi mūthamaki wao. Nīmagacocka makīnainaga kūrī Jehova na kūrī irathimo ciake matukū-inī ma mūthia.

4 Iguai ūhoro wa Jehova, inyū andū a Israeli, tondū Jehova nīekūmūthitanga, inyū mūtūraga thīnī wa būrūri ūyū: “Nī ūndū-rī, gūtirī na wirokeku kana wendo, kana kūmenya Ngai thīnī wa būrūri ūyū. **2** Kīrīa kūrī no kūrumana, na kūheenania, na ūragani, na ūici, na ūtharia; maundū macio makaingīha mūno, na ūiti wa thakame ūkarūmīrīra ūiti wa thakame. **3** Nī ūndū wa gūtūmi kīu būrūri nīūracakaya, na arīa othe matūrūraga thīnī waguo makahinyara; nyamū cia gīthaka, na nyoni cia rīera-inī, na thamaki cia iria-inī nīgūkua irakua. **4** “No rīrī, ndūkareke mūndū arehe thitango, mūndū ndagathitange

ūrīa ūngī, nīgūkorwo andū anyu mahaana andū arīa mathitangaga mūthīnjīri-Ngai. **5** Mūhīngagwo mūthenya na ūtukū, na anabii makahīngwo hamwe na inyū. Nī ūndū ūcio nīnganiina maitūguo. **6** Andū akwa maniinagwo nī ūndū wa kwaga ūmenyo. “Tondū nīmūregete ūmenyo, o na nī nīndīmūregete mūtuīke athīnjīri-Ngai akwa; tondū nīmūtīganīrīrie watho wa Ngai wanyu, o na nī nīngatiganīrīria ciana ciányu. **7** O ūrīa athīnjīri-Ngai maingīhaga, noguo maakīragīrīria kūnjīhīria; nao magīkūrūrania riiri wao na kīndū gīa thoni. **8** Mehūūnagia na mehīa ma andū akwa, na magakenera wagānu wao. **9** Na nīgūgatuīka atīrī: O ta ūrīa andū makaahaana, no taguo athīnjīri-Ngai makaahaana. Nīngamaherithia othe nī ūndū wa mīthīire yao, na ndīmarīhe kūringana na cīko ciao. **10** “Makaarīaga no matikahūuna, makaahūūraga ūmaraya no matikaingīha, tondū nīmatiganīrīrie Jehova nīguo meheane **11** kūrī ūmaraya, na kūnyua ndibei ūrīa ngūrū na ya mūhihano, iria cieheragia ūmenyo **12** wa andū akwa. Mahooyaga kīrīra kuuma kūrī mūhianano mūcūhie, naruō rūthanju rwa ūragūrī rūkamacookeria ūhoro. Roho wa ūmaraya nīūmāhītīthagia njīra; makaaga kwīhokeka kūrī Ngai wao. **13** Marutagīra igongona irīma igūrū, na magacīnīra maruta ma njino tūrīma-inī, na rungu rwa mūtī wa mūgandi, na wa mūribina, o na mūcecenī, tondū kīrūru kīayo nī kīega. Nikīo airītu anyu mahūūraga ūmaraya, na atumia a ariū anyu magatharia. **14** “Ndīkaherithia airītu anyu maahūūra ūmaraya, kana herithie atumia a ariū anyu maatharia, tondū arūme o ene mathīiaga thīritū na maraya, na makarutaga igongona hamwe na maraya ma mahooero-inī: nī ūndū ūcio andū matarī ūmenyo nīmakanangīka! **15** “Atīrī wee Israeli, o na gūtuīka nīūtharagia-rī, Juda nīagītīge kwīhia. “Ndūgāthī Giligali; o na ndūkambate Bethi-Aveni. Na ndūkehīte uuge atīrī, ‘Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūūraga muoyo!’ **16** Andū a Israeli mang’athītie o ta moori ng’athīa. Kūngīhoteka atīa Jehova amarīthie ta tūgondu tūrī nyeki-inī nduru? **17** Efiraimu nīegwatanītie na mūhianano; tīganai nake! **18** O na rīrīa kīndū kīao gīa kūnyua gīthīrīte-rī, no mathīiaga na mbere na ūmaraya wao; aathani ao nīmendete mūno njīra cia thoni. **19** Kīhuhūkanio kīmene gīkaamahaata kīmombūkie, na magongona mao nīmakamaconorithia.

5 “Iguai ūhoro ūyū, inyū athīnjīri-Ngai! Tegai matū, inyū andū a Israeli! Thikīrīria, wee nyūmba ya ūthamaki! Nī inyū mūgūtūrīwo ciira ūyū: Mūkoretwo

mūrī mūtego kūu Mizipa, na mūrī wabu ya gütegana yarītwo kūu Taboru. 2 Aregi a watho nīmarikiire ūragani-inī. Nīi nīngamaherithia othe. 3 Nīi nīnjūūrī maūndū mothe ma Efiraimu; Israeli ndahithītwo kuuma kūrī nīi. Wee Efiraimu, rīu nīūhūrīte ūmaraya; Israeli nake nīathūkīte. 4 “Ciko ciao itingimetikīria gūcookerera Ngai wao. Roho wa ūmaraya ūrī ngoro-inī ciao, nao makaaga kūmenya Jehova. 5 Mwītīō wa Israeli nīūrutaga ūira wa kūmookīrīra; andū a Israeli na Efiraimu mahīngagwo nī mehia mao; Juda o nake akahīngwo hamwe nao. 6 Hīndī ūrīa magaathīi na ndūrū ciao cia mbūri na cia ng’ombe kūrongooria Jehova-rī, matikamuona; we nīamehereire. 7 Nīmagīte kwīhokeka harī Jehova; nao magaciara ciana itarī na ūngai. Na ūrī, ciathī ciao cia Karūgamo ka Mweri nīikaamameria, o hamwe na mīgūnda yao. 8 “Huhai karumbeta kūu Gibeal, na mūhuhe coro kūu Rama. Muuge mbu ya gwītana mbaara kūu Bethi-Aveni; wee Benjamini, wīhūge. 9 Efiraimu nīgūgakira ihooru mūthenya ūcio wa ituiro. Gatagatī-inī ka mīhīrīga ya Israeli-rī, nīi ngwanīrīra ūrīa kūrī. 10 Atongoria a Juda mahaana andū arīa meheragia mahiga ma mīhaka. Nīngamaitīrīria mang’ūrī makwa, taarī kīguū kīa maaī. 11 Efiraimu nīmūhinyīrīrie, akarangīrīrio ituiro-inī ūrīa ciira, nī ūndū wa kwenda kūrūmīrīra mīhianano. 12 Nīi haana memenyi kūrī Efiraimu, na ngahaana ta ūbuthu kūrī andū a Juda. 13 “Rīrīa Efiraimu oonire ndwari yake, nake Juda akīona ironda ciake-rī, hīndī iyo Efiraimu agīthīi kūrī Ashuri, na agītūmana kūrī mūthamaki ūcio mūnene nīguo amūteithie. Nowe ndangīhota gūkūhonria, o na kana ahonie ironda ciaku. 14 Nīi ngaatuīka ta mūrūūthi kūrī Efiraimu, nduīke ta mūrūūthi ūrī hinaya kūrī Juda. Ngaamatambuuranga, njooke ndīthīire; ngaamatataha, na gūtirī mūndū ūkaamahonokia. 15 Ningī nīi nīngacooka gwakwa, nginya ūrīa magetikīra mahītia mao. Nao nīmakarongooria ūthīi wakwa; nao mona mathīna nīmakanongoria na kīo.”

6 “Ūkai, rekei tūcookerere Jehova. Nīatūtambuurangīte, no nīegūtūhonria; nīatūthīhangītie, no nīegūtuoha ironda ciitū. 2 Thuutha wa matukū meerī, nīagatwarahūra; mūthenya wa ītatū nīagatūcookereria nīguo tūtūure muoyo mbere yake. 3 Nītūmenyei Jehova, na tūkīrīrīrie kūmūmenya. Ti-itherū o ta ūrīa riūa ūrīrathaga-rī, noguo o nake akooneka; agooka kūrī ithūi ta mbura ya hīndī ya heho, kana ta mbura ya gūkūria irio ūrīa yuraga thī.”

4 “Wee Efiraimu-rī, ingīgwīka atīa? Na wee Juda-rī, ngūgwīka atīa? Wendo waku ūhaana ta kibii kīa rūciinī, ūkahaana ta ime ūrīa rūciinī ūrīa ūcookerera ūgathīra. 5 Nīkīo ndaagūtinangirie icunjī na tūnua twa anabii akwa, ngīkūrīra na ciugo cia kanua gakwa; matūro makwa magikīhenūka ta rūheni igūrū ūrīku. 6 Nīgūkorwo nyendaga tha no ti igongona, na kūmenya Ngai gūkīra maruta ma njino. 7 O ta ūrī Adamu aathūkīrie kīrīkanīro gīakwa, noguo maagire kwīhokeka ūndū-inī ūcio. 8 Gileadi nī ūtūra inene ūrīa andū aaganu, ūhākītīwo imeni nī makinya marī na thakame. 9 O ta ūrīa ikundi cia atunyani cīhīthīgīra mūndū, no taguo ikundi cia athīnjīri-Ngai cīkīga; moraganagīra njīra-inī ya gūthīi Shekemu, makagera ngero cia thoni. 10 Nīi nīnyonete ūndū mūrū mūno nīyūmba-inī ya Israeli. Kūu nīkuo Efiraimu eheanīte ahūure ūmaraya, nake Israeli nīkānyiitwo nī thaahu. 11 “O na kūrī we, wee Juda, nīwathīrīrīro ihinda ūrīa magetha. “O hīndī ūrīa ndaacookeria andū akwa maūndū ma kūmaguna,

7 O ūrīa ndenda kūhonria Israeli-rī, mehia ma Efiraimu makonario, nacio ngero cia Samaria ikaguūrīro. Maaragia maūndū ma maheeni, na aici magatua nīyūmba, magatoonya, nacio njangiri igatunyana indo njīra-inī; 2 no ūrī, matimenyaga atī nīndirikanaga ciiko ūcio ciao njūru ciote. Mehia mao nīmamarigīcīrie; makoragwo mbere yakwa hīndī ciote. 3 “Makenagia mūthamaki na waganu wao, magakenia anene na maheeni mao. 4 Othe nī itharia, maakanaga ta riiko ūrīa ūkugīra mīgate, ūrīa mūrugi wa mīgate atabataragio nī ūkugīrīria kuuma gūkanda mītu nginya ūimbe. 5 Mūthenya wa gīathī kīa mūthamaki witū-rī, we na anene ake manyuuaga ndibei makarīo, nake akanyiitana moko na arīa manyūrūranagia. 6 Ngoro ciao nī ta riiko ūrīa ūkugīra mīgate; mathīiaga harī we marī na waara. Thuti ciao ciakanaga kahora ūtukū wothe; nakuo gwakīa rūciinī igaakana ta mwaki wa ūrīrīmbī. 7 Othe mahīhīte ta riiko ūrīa ūkugīra mīgate; moragaga aathani ao. Athamaki ao othe maniinagwo, na gūtirī o na ūmwe wao ūngayāgīra. 8 “Efiraimu nītēukanītie na ndūrīrī; Efiraimu nī mīgate ūtarī mūgarūre. 9 Andū a kūngī marīaga hinaya wake, nowe ndamenyaga ūguo. Njuūrī ciake ūrī na mbū, nowe ndoonaga ūguo. 10 Mwītīō wa Israeli nīūrutaga ūira wa kūmūūkīrīra, no o na kūrī ūguo-rī, we ndacookagīrīra Jehova Ngai wake, kana akamūrongooria. 11 “Efiraimu ahaana ta

ndutura, ūrīa ūheenekaga narua, ūtarī ūmenyo; ūrimwe akayagīra būrūri wa Misiri na ūrīa ūngī agathī Ashuri. **12** Rīrīa magaathī-řī, nīngaikia wabu yakwa igūrū ūrāo; nīngamaharūrkia ta nyoni cia ūiera-inī. Rīrīa ngaigua nīmaracookanīrīra-řī, nīngamanyiita. **13** Kai marī na haaro-řī, tondū nīmandiganiirie! Maroniinwo, tondū nīmanemeire! Niī nīnyendaga kūmahonokia, no-o no igenyo manjigagīrīra. **14** Matingayagīra kuuma ngoro-inī ciao, no kūgirika magirīkaga marī marī-řī-inī mao. Monganaga hamwe nī ūndū wa ngano, na ndibeī ya mūhīhano, no nīi makaahutatīra. **15** Ndaamathomithirie na ngīmekīra hinya, no-o mathugundaga kūnjīka ūrū. **16** Maticookagīrīra Ūria-ūrī- Igūrū-Mūno; mahaana ta ūta ūrīa ūhītagia wathi. Atongoria ao makooragwo na rūhiū rwa njora, nī ūndū wa ciugo ciao cia rūtūrīko. Nī ūndū wa ūguo nīmakanyūrūrio kūu būrūri wa Misiri.

8 “Huhai karumbeta mwīhūge! Thū ūrerete igūrū ūrīa nyūmba ya Jehova ta nderi, tondū andū nīmathūkītie kīrikānīro gīakwa, na makarega watho wakwa. **2** Isiraeli nīarangaīra, akoiga atīrī, ‘Wee Ngai witū, nītūkūmenyete!’ **3** No Isiraeli nīaregete ūndū ūrīa mwega; nī ūndū ūcio thū nīkamūngatithia. **4** Marūgamagia athamaki matarī na rūtha rwakwa, magathuura anene itametīkīritie. Methondekagīra mīhianano na betha na thahabu ciao, nayo ūgatuīka ya kūmaniina. **5** Wee Samaria-řī, te mūhianano wa ngai ūyo ya njaū! Marakara makwa nīmakanīte harī yo. Nī nginya-řī megūtūra maremetwo nīgūikara marī atheru? **6** Acio moimīte Isiraeli! Njaū īno nī mūturi ūmīthondekete; yo ti Ngai. Njaū ūyo ya Samaria-řī, nīkoinangwo icunjī. **7** “Mahaandaga rūhuho, makagetha kīhūhūkanio; ngano ndīrī na magira, ndīngiumia mūtu; korwo no ūciare ngano, andū a kūngī nīo mangīmīrīa. **8** Isiraeli nīameretio; rīu arī gatagatī ka ndūrīrī ahaana ta kīndū gītarī bata. **9** Nīgūkorwo nīmambatīte, magathī Ashuri, ta ndigiri ya gīthaka ūkīrūra ūrī iiki. Efiraimu nīeyendetie kūrī endwa ake. **10** O na gūtuīka nīmeyendetie gatagatī-inī ka ndūrīrī, rīu nīngūmacookanīrīra hamwe. Mekwambīrīria kūhinyara, mahinyīrīrio nī mūthamaki ūrīa ūrī hinya. **11** “O na gūtuīka Efiraimu nīakīte igongona nyingī cia kūrūtagīrīro maruta ma kūhoroherio mehia, ūcio ūtuīkīte igongona cia kwīhāgīria. **12** Ndaamandīkīire maūndū maingī watho-inī wakwa, no makīmatua taarī maūndū mageni. **13** Marutaga magongona marī

ndeheirwo, magacooka makarīa nyama ūcio, no Jehova ndakenagio nīmo. Na ūrī, nīekūririkanā waganu wao, na aherithie mehia mao. Nao nīmagacooka būrūri wa Misiri. **14** Isiraeli nīariganīrīwo nī ūrīa wamūmbire, na agaaka nyūmba cia ūnene; Juda nīairīgīre matūūra maingī na thingo cia hinya. No nīngarehere matūūra mao manene mwaki ūrīa ūgaacina ciikaro ciao iria ciirīgītwo na hinya.”

9 Wee Isiraeli-řī, tiga gūkena; tiga gūkūngūūra ta ndūrīrī iria ingī. Nīgūkorwo ūkoretwo ūtarī mwīhokeku harī Ngai waku; wee nīwendete mūcaara wa maraya, ūkaūcaragia kūrīa guothe kūhūtagīrīro ngano. **2** Iuhūrīo cia ngano na iuhūrīo cia ndibeī itikahūunia andū, o na gūtīgakorwo na ndibeī ya mūhīhano. **3** Matigatūūra būrūri wa Jehova; Efiraimu agaacooka būrūri wa Misiri, na arie irio irī thaahu kūu Ashuri. **4** Matigaitīra Jehova maruta ma ndibeī, kana magongona mao mamūkenie. Kūrīo magongona ta macio makaahaana ta mūgate wa andū megūcakaya; arīa othe makaamarīa nīmakanyītīo nī thaahu. Irī ūcio igaakorwo irī ciao o ene; itikareehwo hekarū-inī ya Jehova. **5** Mūgeeka atīa mūthenya ūrīa mwamūre wa ciathī ciānyu, mīthenya ūyo ya gīthā kīa Jehova? **6** O na mangīkaahonoka kwanangwo, andū a būrūri wa Misiri nīmakamacookereria, nao andū a Memufisi mamathike. Cong'e nīguo ūgaacooka handū ha igīna ciao cia betha, nayo mīigua ūhumbīre hema ciao. **7** Matukū ma kūherithio nīmakinyu, ūrī, matukū ma kūrīhania nīmakinytē. Isiraeli nīamenyē ūguo. Tondū mehia manyu nī maingī mūno, na rūmena rwanyu rūkaneneha mūno, mūnabii akoonagwo arī mūndū mūkīgu, na mūndū ūrī ūrī na ūrathī akonwo arī mūgūrūki. **8** Mūnabii nīwe ūtuītīo mūrāngīrī wa Efiraimu nī Ngai wakwa; no ūrī, mītego ūmwetereire nījīra-inī ciake ciōthe, na rūmena rūkamweterera nyūmba-inī ya Ngai wake. **9** Nīmatoonyereire, makarīkīra mūno ūrū-inī, o ta ūrīa meeke matukū-inī ma Gibeā. Nake Ngai nīakaririkanā waganu wao, na amaherithie nī ūndū wa mehia mao. **10** “Rīrīa ndaamenyire Isiraeli, kwarī ta mūndū onete thabibū werū-inī; ūrīa ndonire maithe manyu-řī, kwarī ta mūndū onete matunda ma mūtī wa mūkūyū marīa maambaga kwīrūa. No ūrīa Isiraeli mookire Baali-Peoru, nīmeyamūrīire mūhianano ūcio wa gīconoko, na magīthūka, magītūka o ta kīndū kūu mendete. **11** Riiri wa Efiraimu ūkoombūka ta nyoni ūtūre:

gūtigakorwo ūhoro wa gūciara, kana gūkuua nda, o na kana kūgīa nda. 12 O na mangīkaarerera ciana-rī, nīngaciūraga ciothe. Rīrīa ngaagarūrūka ndīmatige, kaī nīmagakorwo na haaro-īl. 13 Nīnyonete Efiraimu, ahaanditwo handū hega, o ta Turo. No rīrī, Efiraimu akaaruta ciana ciake, acineane kūrī mūūragani.” 14 Mahe, Wee Jehova; no nī kīi ūkūma? Mahe nda iria ihunaga, na ūmahe nyondo iria itarī iria. 15 “Nī ūndū wa waganu wao wothe marī kūu Giligali, nīkīo ndamamenire marī o kūu. Nī ūndū wa cīko ciao cia mehia-rī, nīngamarutūrūra moime nyūmba yakwa, na ndigacooka kūmenda rīngī; atongoria ao othe nī aremi. 16 Andū a Efiraimu nīaccine nī mbaa, naguo mūri wao nīūhohete, maticiaraga maciaro. O na mangīciara ciana-rī, nīngooraga ciana icio ciao mendete.” 17 Ngai wakwa nīakamarega, nīgūkorwo matiamwathikīire; magaatuīka andū a kūrūrūraga ndūrīrī-inī.

10 Israeli aarī ta mūthabibū watheeremaga, nake agīciarīra maciaro. O ūrīa maciaro make maingīhaga-rī, noguo nake aakaga igongona nyingī; o ūrīa būrūri wake wagaacagīra-rī, noguo aagemagia mahiga make marīa maamūre ma kūhooyagwo. 2 Ngoro ciao nī cia maheeni, na rīu no nginya marīhio wīhia wao. Jehova nīakamomora igongona ciao, na athūkangie mahiga macio mao maamūre ma kūhooyagwo. 3 Ningī nīmakoiga atīrī, “Tūtīrī na mūthamaki, tondū tūtiigana gūtīa Jehova. No o na korwo twarī na mūthamaki-rī, nī atīa angīahotire gūtwīkīra?” 4 Meranagīra cīranīro nyingī, na makehīta mīlīhitwa ya maheeni, na magathondeka irīkanīro; nī ūndū ūcio maciira makunūkaga ta mahuti marī ūrogī marīa mameraga hianyū-inī. 5 Andū arīa matūrūraga Samaria metangaga nī ūndū wa mīhianano wa njaū ūrīa ya Bethi-Aveni. Amu andū akuo nīmakāmīcākāra, na noguo athīnjīri-nīgai a mīhianano īyo mageeka arīa makenagīra riiri wayo, tondū nīyehero kuumā kūrī o, īgathaamīrio kūndū kūngī. 6 Nayō īgaatwarwo Ashuri, ītuīke kīheo kūrī mūthamaki ūcio mūnene. Efiraimu nīagaconorithio; Israeli nake nīagaconoka nī ūndū wa mīhianano īyo yake ya mītī. 7 Samaria na mūthamaki wakuo magaathererio ta karūhonge karī igūrū wa maaī, maniinwo. 8 Kūndū kūrīa gūtūgīrū gwīkāgīrīwo waganu nīgūkanangwo, na nīkuo kwene wīhia wa Israeli. Mīgūna na mahiū ma nyeki-inī nīcio igaakūra kuo, nacio ihumbīre igongona ciao. Nao andū nīmakeera irīma atīrī, “Tūhumbīrei!” na

macooke meere tūrīma atīrī, “Tūgūwīrei!” 9 “Wee Israeli-rī, kuuma o matukū-inī ma Gibeā ūtūrīte wīhagia, na ūguo noguo ūtūrīraga. Githī mbaara ndīakinyīre eeki ūtūrī kūu Gibeā? 10 Rīrīa nīi ngenda, nīngamaherithia; ndūrīrī nīgacookanīrīra, imokīrīre nīguo imohe imatahe nī ūndū wa mehia mao kūngīha. 11 Efiraimu nī moori menyerie wīrā ūrīa yendete gūkonyora ngano; nī ūndū ūcio nīngamīoha icooki ngingo-inī yayo thaka. Nīngatwarithia Efiraimu, Juda no nginya agaacimba na mūraū, nake Jakubu no nginya agaacimba gītira. 12 Rīu-rī, mwīhaandīrei ūhoro wa ūthingu, nīguo mwīgethere maciaro ma wendo ūtathiraga, na mūciimbe mīgūnda yanyu ya ngamba; nīgūkorwo ihinda nī ikinyu rīa kūrongooria Jehova, nginya ūrīa agooka, oirie mbura ya ūthingu igūrū ūrīanyu. 13 No rīrī, inyū ūmūhaandīte waganu, mūkagetha ūtūrī; inyū mūrītē maciaro ma maheeni. Tondū mwīhokaga hinya wanyu inyū ūne, o na wa njamba cianyu nyingī cia ita-rī, 14 mūrurumo wa mbaara nīgūkīrīra andū aku. Nī ūndū ūcio ciikaro ciaku iria nūmu nīkaanangwo, o ta ūrīa Shalimani aanangire Bethi-Arabeli mūthenya ūrīa wa mbaara, ūrīa manyina ma twana maatungumanirio thī hamwe na twana twao. 15 Ūguo noguo ūgeekwo wee Betheli, nī ūndū wa waganu waku mūnene. ūrīa mūthenya ūcio ūgaakīa-rī, mūthamaki wa Israeli nīakaniinwo biū.

11 “Rīrīa Israeli aarī kaana-rī, nīndamwendete, ngītīa mūrū ūcio wakwa oime būrūri wa Misiri. 2 No o ūrīa ndaakīragīrīria gwīta Israeli, noguo maakīragīrīria kūnjūrīra. Nao makīrutīra Baali magongona, na magīcinīra mīhianano ūbumba. 3 Nīi nīi ūdaarutire andū a Efiraimu gwītwara na magūrū, ndīmanyītīte moko; no matiigana kūmenya atī nīi ūdamahonagia. 4 Nīndamatongoragia na mīkanda ya ūtugi wa ūmūndū, ngamaguucīrīria na mīhīndo ya wendo; ngīmaruta icooki ngingo, na ngīinamīrīra kūmahe irio. 5 “Githī matigagīcooka o kūu būrūri wa Misiri, o na githī matigaathwo nī Ashuri, tondū nīmaregete kwīrīra, manjookerere? 6 Hiū cia njora ikaahenūkaga matūura-inī mao manene, ikaananga mīgūkō ya ihingo ciao, na ikinyie mībango yao mūthia. 7 Andū akwa nīmatūtē itua maahuutatīre. O na mangīgaakaīra ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno-rī, ndakamatūgīrīra o na atīa. 8 “Ndahota atīa gūgūtīrīka, wee Efiraimu? Ndahota atīa gūkūrekereria, wee Israeli? Ndahota atīa gūtūma ūtuīke ta Adima?

Ndahota atia gūgūtua ta Zeboimu? Ngoro yakwa niñreganite na ûhoro ūcio, nacio tha ciakwa ciothe niciarähükite. 9 Ndkamükinyiria marakara makwa mahiü, o na kana hūgükire Efirimu ndimüniine. Nigükorwo niñ niñ Ngai, ndirí mündü, Ngai Úrìa Müttheru gatagatí-ini kanyu. Ndigooka kürí we ndí na mang'ürí. 10 Nímakarümírija Jehova; nake niñkararama ta mürüüthi. Híndi iria akaararama-ri, ciana ciakte nígooka iküinainaga ciumíte mwena wa ithüiro. 11 Igooka iküinainaga ta nyoni ikiuma büruri wa Misiri, na ta ndutura ikiuma büruri wa Ashuri. Ningatüma matütre mícii-ini yao ene,” üguo níguo Jehova ekuuga. 12 Efirimu andigiicirie na maheeni, nyumba ya Israeli ikandigiiciria na küheneania. Nake Juda akaremera Ngai, o na agookirira Úrìa Müttheru mwihokeku.

12 Efirimu aríaga rúhuho; ahanyükagia rúhuho rwa mwena wa irathíro mütthenya wothe, na akainghia maheeni na haaro. Agíaga na kírkániro na Ashuri, na agatümana maguta ma mítamaiyü matwarwo büruri wa Misiri. 2 Jehova arí na thitango ekürehe ya gúkírija Juda; niakaherithia Jakubu küringana na njira ciakte, na amürihe küringana na ciiko ciakte. 3 Arí nda ya nyina níanyiitire ndiira ya mürü wa nyina; aatuika mündü mágima-ri, níagianire na Ngai. 4 Níagianire na mûraika, na akímütooria; akírija na akímüthaitha amüratthime. Aamükorire Betheli na makíaraníria nake kuu: 5 Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, Jehova nírio ríitwa ríake rírija ríri ngumo. 6 No ríri, wee no nginya úcookerere Ngai waku, na ûtúürrie wendo na kíhootho, na wetagírije Ngai waku híndi ciotle. 7 Mwonjorithia ahúthagíra gitíimi gitárí kia ma; endaga kúuya na wara. 8 Efirimu eganaga, akoiga atíri, “Niñ ndí mütongu muno; niñ nínduükite gitonga. No o na ndí na ûtonga ūcio wothe, matingíona waganu kana wíhia o na ûrikü thíiní wakwa.” 9 “Niñ niñ Jehova Ngai wanyu, ûrìa wamürutire büruri wa Misiri; ningatüma mütütre hemá-ini ríngi, o ta ûrìa mwatüüraga matukü-ini ma ciathí ciányu iria nyamüre. 10 Níndariirie anabii, ngímahe cioneki nyíngi, na ngíheana ngerekano na túnua twao.” 11 Gileadi-ri, niñ kürí waganu? Andú akuo ni a tühü! Nímarutagíra igongona ria ndegwa kuu Giligali? Igongona ciao igaatuika ta híba cia mahiga irí mágunda-ini mückimbe. 12 Jakubu níorütre büruri wa Aramu; Israeli aatungatire níguo egítre na mütumia, na nígeetha amügüre-ri, aaríthirie ng'ondu.

13 Jehova aahüthírire münabii küruta Israeli kuuma büruri wa Misiri, na akímümenyerera na guoko kwa münabii. 14 No Efirimu níatüümíte Jehova arakare muno. Mwathani wake níagatüma acookererwo ní ihítia ríake ria üiti wa thakame, na amürihe ní ündü wa rümena rwake.

13 Efirimu-ri, aaragia andú makainaia; aarí mütügírie thíiní wa Israeli. No ríri, níehirie ní ündü wa kúhooya Baali, nake agíkua. 2 Na ríri, riu no gükíriiria makíragírija kwíhia; methondekagíra mihianano yao ene na betha ciao, mihianano ithondeketwo na üügí müngi, yothe irí wíra wa mabundi. Kwíragwo atíri, úhoro wa andú aya, “Marutaga andú magongona, na makamumunya mihianano ya njaú.” 3 Ní ündü ūcio makahaana ta kíbii kia rüciiní, na ta ime ria kíroko rírija rícookaga gúthira, na ta müngü ûrìa ümbüragwo kuuma kíuhíro-ini kia ngano, o na ta ndogo ígitoga yumíire ndirica-ini. 4 “No ríri, niñ niñ Jehova Ngai wanyu, ûrìa wamürutire büruri wa Misiri. Ndukanetikie atí ni kürí Ngai üngi tiga niñ, na gütirí Mühonokia üngi tiga niñ. 5 Ní niñ ndaakümenyaagírija werü-ini, kúu büruri-ini ûrì ürugarí müngi. 6 Rírija ndamaheire irio, nímahüünire; na rírija maahüünire, magítiá; magícooka makíraganírwo ní niñ. 7 Ní ündü ūcio ngaamahithükira ta mürüüthi, na ndímehitíre njíra-ini ta ngarí. 8 O ta ûrìa nduba ïlkaga rírija itunyítwo twana twayo-ri, ngaamatharíkira na ndímatarúrange. Ngaamaría ta mürüüthi, ndímatambuure o ta ûrìa nyamü ya gitíhaka ïlkaga. 9 “Wee Israeli-ri, ûrì mwanange, ní ündü níunjükírije, ügookírija mítéithia waku. 10 Müthamaki waku akíri ha, atí níguo akühonokie? Aathaní aku a matüura maku mothe marí ha, o aríja woigire atíri, ‘He müthamaki, na ühe anene?’ 11 Ní ündü ūcio, ndaaküheire müthamaki ndakaríte, na ngícooka ngímweheria ndí na mang'ürí. 12 Wíhia wa Efirimu nímüige, mehia make nímandíkitwo makaigwo. 13 Ruo ta rwa mütumia ükürümwó nírürämünyiita, nowe ní mwana ûtarí na üügi; ihinda ríakinya-ri, akarega gúkürükä níguo aciarwo. 14 “Níngamahonokia kuuma kürí hinya wa mbírira; níngamaküura kuuma kürí gíkuü. Wee gíkuü-ri, mítihro yaku irí ha? Wee mbírira-ri, kúniinana gwaku gúkíri ha?” Ndíkaiguaníra tha, (Sheol h7585) 15 o na angíkaagaacíra arí gatagatí-ini ka ariú a ithe. Rúhuho rwa mwena wa irathíro ruumíte harí Jehova nírúgooka, rúhurutaníte kuuma werü-ini;

narō itherükīro rīake rīa maaī rīkooma, nakō gīthima
gīake kīhūe. Nyūmba yake ya mūthiithū nīgatahwo
indo ciayo ciothe cia goro. **16** Andū a Samaria no
nginya marīhio wīhia wao, nī tondū nīmaremeire
Ngai wao. Nao nīmakoragwo na rūhiū rwa njora;
natuo tūkenge twao tūgaatungumanio thī, na atumia
ao arā marī na nda itarūrwo.”

14 Wee Israeli-rī, cookerera Jehova Ngai waku.

Mehia maku nīmo makūgūithītie! **2** Thī na ciugo
ūcookerere Jehova, ūmwīre atīrī, “Tūrekere mehia
maitū mothe, na ūtwamūkīre na wega waku, nīguo
tūhote gūkūrutīra igongona rīa gūkūgooca na mīromo
iitū. **3** Ashuri ndangīhota gūtūhonokia; tūtikūhaica
mbarathi cia ita. Tūtirī hīndī īngī tūgaacooka gwīta
kīrīa tūthondekete na moko maitū ‘ngai ciitū,’
nīgūkorwo thīinī waku ciana cia ngoriai nīciiguagīrwo
tha.” **4** “Nīngamahonia kūrīa maanoora njīra, na
ndīmende ndiyendeire; nīgūkorwo marakara makwa
nīmamehereire. **5** Ngaatuīka ta ime harī Israeli; nake
akaarirūka ta gītoka. Agaikūrkia mīri yake ehaande o
ta mītarakwa ya Lebanoni. **6** Thuuna ciake nīgakūra.
Ūthaka wake ūgaatuīka ta wa mūtī wa mūtamaiyū,
naguo mūtararīko wake ūtuīke ta mūtarakwa wa
Lebanoni. **7** Andū nīmagatūura rīngī kīrurū-inī gīake.
Nake akaarura ta ngano. Akaarirūka ta mūthabibū,
nayo ngumo yake ūtuīke ta ya ndibei ya kuuma
Lebanoni. **8** Wee Efiraimu, ndī na ūhoro ūngī ūrīkū na
mīhianano ya kūhooywo? Nīngamūcookeria ūhoro
na ndīmūmenyerere. Haana ta mūkarakaba mūruru;
gūciara gwaku kuumaga harī niī.” **9** Nūū mūūgī?
Ūcio nīakamenya maündū macio. Nūū ūkūūranaga
maündū? Ūcio nīakamamenya. Njīra cia Jehova nī
njagīrī; arā athingu nīcio mathiiagīra, no arā aremi
mahīngagwo marī o njīra-inī icio.

Joeli

1 Ino nuyo ndumiriri ya Jehova, iria yakinyirire Joeli muru wa Pethueli. **2** Ta iguai uhoro, inyu athuuri; o na inyu inyuothe aria mutuiraga bürüri üyü thikirirai. Kuri gwekika ündu ta üyü matukuiñ manyu, o na kana matukuiñ ma maithe manyu ma tene? **3** Heei ciana ciandy uhoro ücio, na mureke ciana ciandy ciire ciana ciacio, nacio ciana ciacio ikeera ruciaro ruria rukaarumirira. **4** Kindu kiri gigitigio nü mürumbi wa ngigi-r, nükiritwo nü ngigi iria nene; kiri gigitigio nü ngigi iria nene-r, nükiritwo nü itono; kiri itono icio itigitiere, nükiritwo nü ngigi ingi. **5** Arahukai, inyu aruu aya mürire! Girikai, inyuothe anyui a ndibei; girikai nü ündu wa ndibei ya mühihano, nügukorwo nühuritio kuuma tūnua-ini twanyu. **6** Harirurir rütharikiire bürüri wakwa, rurir rurir hinya na rütagitarika; rurir na magego mahaana ta ma mürüuthi, magego manene ta ma mürüuthi wa mügoma. **7** Nü rwanangite mithabibü yakwa, na rügathükia mikküyü yakwa. Nürümüñürüte makoni rükamate, rügatiga honge ciayo iri nyünüre. **8** Cakayai ta mürürtu gathirange ehumbite nguo ya ikünia, akiririra müthuuriwe wa wüthi wake. **9** Maruta ma ngano, o na maruta ma künyuu nümatigite kurehwo nyumba-ini ya Jehova. Athinjiri-Ngai nümaracakaya, o acio matungatagira Jehova. **10** Mígunda nümíthükie, nayo thi ikooma; ngano nünyanange, ndibei ya mühihano nüniarite, o namo maguta magathira. **11** Ürwoi nü hinya, inyu arimi, na mügirike, inyu aria müküragia mithabibü; mwüthikirei nü ündu wa ngano na cairi, tondu magetha ma mígunda nümanangitwo. **12** Mithabibü nüyümite, nayo mikküyü ikahooha; mikomamanga, na mítende, na mícungwa: ii, mít yothe ya mügunda nüyümite. Ti-itherü gikenko kia andu a thi nügithirite. **13** Mwihumbei nguo cia makünia, inyu athinjiri-Ngai, na mückakae; girikai, inyu mütungataga kigongona-ini. Ükai, muraare mwihumbite nguo cia makünia, inyu mütungatagira Ngai wakwa; nügukorwo maruta ma ngano, na maruta ma künyuu-r, nümagite gütwarwo nyumba-ini ya Ngai wanyu. **14** Amirirai gäthi kiämüre gäa kwihinga kuri irio; itanai küngano gätheru. Tümanirai athuuri na andu aria othe matuiraga bürüri üyü moke nyumba ya Jehova Ngai wanyu, nüguo mukaire Jehova. **15** Wüi, kaï müthenya ücio üri na haaro-l! Nügukorwo müthenya wa Jehova üri hakuhü; müthenya ücio

ügooka ta mwanangiko uumite kuri Mwene-Hinya-Wothe. **16** Githi irio itithirite o tükiönagira na maitho maitü: gikenko na gücanjamüka igathira kuuma kuu nyumba ya Ngai witü? **17** Mbeü nükübutha irabuthira türi-ini kuri ihaanditwo. Nyumba cia kükwo indo nünyanange, namo makümbi ma irio makamomorwo, nügukorwo ngano nüyümite. **18** Kaing'ombe nüicaite-i. Ndüüru cia ng'ombe iroorüura o üguo, tondu itir na gwa küriithio; o nacio ndüüru cia ng'ondu nüirathünnika. **19** Wee Jehova, nüwe ndräkakaïra, nügukorwo mwaki nüniinüte ürüthio wa werü-ini, nacio nünmübi igacina mít yothe ya gäthaka. **20** O na nyamü cia gäthaka nüirakwanria; türüüü nüthüwüte, naguo mwaki nüniinüte ürüthio wa werü-ini.

2 Huhi karumbeta kuu Zayuni, na muuge mbu kuu kirima-ini gäkwa gätheru! Andu aria othe matuiraga bürüri üyü nümainaine, nügukorwo müthenya wa Jehova nürooka. Müthenya ücio nü ta mükinyu: **2** nü müthenya wa nduma na wa mairia, müthenya wa matu na nduma ndumanu. Mbüü nene na iri hinya ya ngigi nüroka ta ruoro rügitema irima-ini, na gütir kwağıa ingi tayo kuuma tene, na gütikagia ingi tayo matukü maria magooka. **3** Mbere yacio nü mwaki wa künina, na thuutha wacio nü rüriñümübi rüracina bürüri. Bürüri üri mbere yacio ühaana ta mügunda wa Edeni, no thuutha wacio ügaatigwo ühaana ta werü mwanangiku: gütir kindu kängühonokia harü cio. **4** Mühianire wacio nü ta wa mbarathi cia ita; ihanyükaga ta thigari ihaicite mbarathi. **5** Irü na mürurumo ta wa ngaari cia ita; irügaga tükümbirü twa irima ta mwaki üracarika ügicina itira cia ngano, ihaana ta mbüü ya ita iri hinya ithagathagitwo nü ündu wa mbaara. **6** Na riña cionwo-ri, ndüriñü niyyiitagwo nü ruo rünen; andu othe magatukia ithiithi. **7** Itharikagira ta njamba cia ita; ihaicaga thingo ta thigari. Ithiaga ciithe na mihari, itekühtia kuri cierekeire. **8** Ithiikanaga imwe na iria ingi; o imwe ithiaga yerekeire mbere. Itoonyaga kuri kügifi, gütir kindu kängicigira. **9** Iguthükagira itüüra inene, igateng'erera rüthingo-ini. Ikahaica, igatoonya nyumba, igatoonyera ndirica ta aici. **10** Thithingithaga mbere yacio, na igüü rikainaina, riüna mweri ikagi nduma, na njata igatiga kwara. **11** Jehova araruruma ta ngwa atongoretie ita; thigari ciake itingitarika, aria maathikagira watho wake marü hinya. Müthenya wa Jehova nü münene, na nü wa gwütingirwo. Nüü üngikihota kükütiiria? **12**

Jehova aroiga atīrī, "O na rīu-rī, njokererai na ngoro cianyu ciothe, mwīhingīte kūrīa irio, mūkīrīraga na mūgīcakayaga." 13 Tembūrangai ngoro cianyu no ti nguo cianyu. Cookererai Jehova Ngai wanyu, nīgūkorwo nī mūtugi na nī mūigua-tha, ndahiūhaga kūrakara, na aiyūrtwo nī wendo, na nericūkagwo, akaaga gwika andū ūru. 14 Nūū ūngīmenya? Hihi no agarūrūke na aigue tha, atige atūrathima; atūhe indo iria irutagwo magongona ma mūtu, na iria irutagwo magongona ma kūnyuu, cia kūrutīrwo Jehova Ngai wanyu. 15 Huhai karumbeta kūu Zayuni, anīrīrai gīthī kīamūre gīa kwīhinga kūrīa irio, itanai kīūngano gītheru. 16 Cookanīrīria andū, amūrai kīūngano kīu; rehei athuuri hamwe, na mūcoakanīrīrie ciana, o na tūkengē tūrīa tūronga. Mūhikania nīoime kanyūmba gake, nake mūhiki nīoime kīrīrī gīake. 17 Athīnjīri-Ngai, arīa matungataga mbere ya Jehova, nīmarīrīre gatagatī ga gīthaku kīa Hekarū na kīgongona. Nīmoige atīrī, "Kīhonokie andū aku, Wee Jehova. Ndūkareke igai rīaku rītuīke kīndū gīa kūnyūrūrio, kana tuunagwo thimo gatagatī-inī ka ndūrīrī. Nī kīi kīngītūma ndūrīrī ciūranagie atīrī, 'Kaī Ngai wao akīrī ha?'" 18 Ningī Jehova nīakaigua ūiru nī ūndū wa būrūri wake, na aiguīre andū ake tha. 19 Jehova nīakamacookeria atīrī: "Nīngūmūrehithīria ngano, na ndibei ya mūhihano, na maguta, indo cia kūmūigana biū; na ndigacooka kūreka mūtuīke kīndū gīa kūnyūrūrio nī ndūrīrī rīngī. 20 "Nīngaingata mbūtū ūyo ya ita ya kuuma gathigathini iīthī kūraya na inyuū, ndīmītindikīrīrie būrūri mūmūnū na mūhīnju, ūtangīgīa irio. Mbūtū yao ūrīa ūtongoretie ndīmītīrīre iria-inī ūrīa mwena wa irathīro, na ūrīa ūrī thuutha ndīmītīrīre iria-inī ūrīa mwena wa ithūiro. Nakīo kiheera gīa ciimba ciayo kīambate na ūgūrū; mūnungs wayo naguo ūiguīke." Ti-itherū nīekīte maūndū manene. 21 Wee būrūri, tiga gwītīgīra; kena na ūcanjamūke. Ti-itherū Jehova nīekīte maūndū manene. 22 Inyuū nyamū cia gīthaka, tigai gwītīgīra, nīgūkorwo ūrīthio wa werū-inī nīrāmera nyeki. Mītī nīrāciarā maciaro mayo, nayo mīkūyū na mīthabibū ūgaciara mūno. 23 Inyuū andū a Zayuni, canjamūkai, mūkenere Jehova Ngai wanyu, nīgūkorwo nīamūheete mbura ya mbere nī ūndū wa ūthingu wake. Nīamurīrie mbura nyīngī ya mbere na ya thuutha, o ta mbere. 24 Nacio ihuhīro cia ngano nīkaiyūra ngano; mītūngi nayo nīkaiyūrīrīra ndibei ya mūhihano na maguta. 25 "Nīngamūrīha mīaka ūrīa yothe irio cianyu ciarīrīwo

nī ngīgī: ngīgī iria nene, na itono cia ngīgī, na ngīgī iria ingī, na mīrumbī ya ngīgī; icio nī mbūtū ciakwa nene cia ita iria ndaatūmīte thīinī wanyu. 26 Nīmūkāgīa na irio nyīngī cia kūrīa, o nginya mūhūnūne, na inyuū nīmūkagoocaga rītīwa ūrīa Jehova Ngai wanyu, ūrīa ūmwīkiire maūndū ma mageganī; andū akwa matigacooka gūconorithio rīngī. 27 Hīndī ūyo nīmūkamenya atī nīi ndī thīinī wa Israeli, na atī nīi nīi Jehova Ngai wanyu, na atī gūtīrī ūngī; andū akwa matigacooka gūconorithio rīngī. 28 "Na thuutha wa maūndū macio-rī, nīngaitīrīria andū othe Roho wakwa. Ariū anyu na airītu anyu nīmakarathaga mohoro, nao athuuri anyu nīmakarootaga irooto, nao aanake anyu monage cioneke. 29 O na ningī ndungata ciakwa cia arūme, na cia andū-a-nja, nīngaciitīrīria Roho wakwa matukū-inī macio. 30 Ningonania morirū kūu ūgūrū, o na gūkū thī, namo nī ma thakame, na ma mwaki, o na ma ndogo ūkwambata na ūgūrū. 31 Riūa nīrīkagarūrīwo ūtūlē nduma, naguo mweri ūtūlē ta thakame, mbere ya mūthenya ūcio mūnene na wa kūmakanīa wa Jehova ūtanakīna. 32 Na nīgūgakīna atīrī, atī mūndū o wothe ūgaakāira ūtīwa ūrīa Jehova nīakahonoka; nīgūkorwo kīrīma-inī gīa Zayuni na Jerusalemu nīgūgakorwo na ūhonokio, o ta ūrīa Jehova oīgīte, atī gatagatī-inī ka matigari nīgūgakorwo na ariā Jehova eītiire.

3 "Matukū-inī macio, na ihinda ūrī, ūrī ūgaacookeria
Juda na Jerusalemu ūgaacīru wacie-rī, 2 nīngacookanīrīria ndūrīrī ciothe, na ndīciikūrūkie nginya Gītuamba kīa Jehoshafatu. Kūu nīkuo ngaamatūra ciira ūkonī ūgaciara, nīo andū akwa a Israeli, nīgūkorwo nīmahurunjire andū akwa ndūrīrī-inī, na makīgayanā būrūri wakwa. 3 Nīmacuukiire andū akwa mītī. Maaheanire tūmwana twao tūrī ūrī kūrī maraya; na makīendia airītu ndibei nīguo mamīnyue. 4 "Na ūrī, nī kīi mūrānjūria, inyuū Turo na Sidoni o na inyuū ng'ongo ciothe cia Filistia? Anga nīmūkŵīrīhīria ūndū ndanamwīka? Akorwo nīmūkŵīrīhīria-rī, na nī nīngatūma mūcookererwo nī kwīrīhīria kūu kwanyu o narua na ihenya. 5 Nīgūkorwo nīmuoirē betha na thahabu ciakwa, na mūgīkuua mīthiīthū ya indo ciakwa iria njega mūno mūgīcītwara hekarū-inī cianyu. 6 Nīmwendirīrie andū a Juda na a Jerusalemu kūrī Ayunani nīguo mūmatware kūndū kūraya na būrūri wao. 7 "Atīrīrī, nīngūmarahūra moime kūndū kūrīa guothe mwamendirīrie, na nīngamūcookererwo ūndū ūcio mwīkīte. 8 Niī nīngendia ariū anyu na airītu

anyu kūrī andū a Juda, nao mamenderie andū a Sheba, rūrīrī rwa kūraya mūno.” Nī Jehova warītie ūndū ūcio.

9 Hunjanīria ūhoro ūyū ndūrīrī-inī: Mwīhaarīriei gūthīi mbaara-inī! Arahūrai njamba cia ita! Andū othe a ita nīmakuhīrīrie, matharīkīre. **10** Turai mīraū yanyu ītuīke hiū cia njora, o nacio hiū cianyu cia gūceeha mīti ītuīke matimū. Mūndū ūrīa ūtarī hinya nīoige atīrī, “Nīi ndī na hinya!” **11** Ūkai na ihenya, inyuū ndūrīrī cia kūndū guothe, mūngane, mwīcookenīrīrie hamwe. Wee Jehova, tūma njamba ciaku cia ita ciikūrūke kuo. **12** “Ndūrīrī nīciarahūrwo; nīcithīi Gītuamba kīa Jehoshafatu, nīgūkorwo kūu nīkuo ngaikarīra gītī, ndūire ndūrīrī ciothe cia mīena yothe ciira. **13** Hiūria-i rūhiū rwa kūgetha, nīgūkorwo magetha nī makinyu. Ūkai, rangīrīria thabibū, nīgūkorwo kīhīhō kīa ndibei nīkiyūru, na mītūngi ikaiyūra, īgaitīkīrīra thī: ūguo noguo waganu wao ūnenehete!” **14** Gūgaakorwo irīndī na irīndī, kūu gītuamba gīa ituīro! Nīgūkorwo mūthenya wa Jehova wa gūkinya kūu gītuamba gīa ituīro ūrī hakuhī. **15** Riūa na mweri nīkaagā nduma, nacio njata itigacooka kwara rīngī. **16** Jehova nīakarama arī kūu Zayuni na arurume ta ngwa arī Jerusalemu; thī na igūrū nīkainaina. No rīrī, Jehova nīwe ūgaatuīka rīrīrīo rīa andū ake, na atuīke kīihitho kīrūmu kīa andū a Israeli. **17** “Hīndī iyo nīguo mūkaamenya atī nīi, Jehova Ngai wanyu, ndūrīraga Zayuni, kīrima-inī gīakwa kīrīa gītheru. Narīo itūura rīa Jerusalemu rīgaakorwo rīrī rīamūre; gūtirī hīndī īngī andū a kūngī magaacooka kūrītharīkīra. **18** “Mūthenya ūcio-rī, irīma-inī nīgūgatataga ndibei ya mūhihano, na tūrima-inī nīgūgathereraga iria, natuo tūrūū tuothe twa Juda nītūgathereraga maaī. Nakuo nyūmba ya Jehova nīgūgakunūka gīthima, na maaī makīo maikūrūkage o kūu Gītuamba gīa Shitim. **19** No būrūri wa Misiri nīgūkira ūgaakira ihooru, nakuo Edomu gūtuīke werū ūtarī kīndū, nī ūndū wa maūndū ma ūhinya marīa meekire andū a Juda, ma gūtitithia thakame itarī na ūru kūu būrūri wao. **20** Juda gūgaatūrīrīo tene na tene, nakuo Jerusalemu gūtūrīrīo njiarwa na njiarwa. **21** Wīhia wao wa ūiti wa thakame, ūcio itarī ndaamarekera-rī, nīngamarekera.” Jehova atūrīraga Zayuni!

Amosi

1 Üyü níguo ühoro wa Amosi, ümwe wa aríithi aría maaríithagia Tekoa, wa ündü ürúa onire ükoníí Isiraeli mítaka tíri mbere ya gitthingithia, híndi iría Uzia aarí múthamaki wa Juda nake Jeroboamu mürü wa Joashu aarí múthamaki wa Isiraeli. **2** Oigire atíři: “Jehova araramaga arí Zayuni, na akaruruma arí Jerusalemu; ürítthio wa aríithi a mbúri níukooma, nako gacumbíři ga Karimeli kahoohé.” **3** Jehova ekuuga atíři: “Ní ündü wa mehia matatü ma Dameski, o na mana-rí, nií ndikahündüra mang’úři makwa. Tondü níahúřire Gileadi na ibüi irí na magego ma kígera, **4** níngaitířria nyúmba ya Hazaeli mwaki ürúa ügaacina cíihitho iria nümu cia Beni-Hadadi. **5** Níngoinanga kíhingo kíá Dameski; níngananga múthamaki ürúa ütúřraga Gítuamba kíá Aveni, na niine ürúa ünyiitíte njúgúma ya wathani kíu Bethi-Edeni. Andü a Suriata nímagatahwo matwarwo Kiri,” üguo níguo Jehova ekuuga. **6** Jehova ekuuga atíři: “Ní ündü wa mehia matatü ma Gaza, o na mana-rí, nií ndikahündüra mang’úři makwa. Tondü níanyiitire kířindí gítothe mígwate, agíkendia kíu Edomu. **7** Níngaitířria thingo cia Gaza mwaki ürúa ügaacina cíihitho iria nümu ciakuo. **8** Níngananga múthamaki wa Ashidodi, na niine ürúa ünyiitíte njúgúma ya wathani kíu Ashikeloni. Guoko gwakwa nígúgokířira Ekironi, o nginya híndi iría Müfilisti wa múthia agaakuá,” üguo níguo Mwathani Jehova ekuuga. **9** Ningí Jehova ekuuga atíři: “Ní ündü wa mehia matatü ma Turo, o na mana-rí, nií ndikahündüra mang’úři makwa. Tondü níendirie kířindí gítothe kíá mígwate kíu Edomu, akíaga gütířa kírkániřo kíá üiguano kíá ariú a ithe. **10** Níngaitířria thingo cia Turo mwaki ürúa ügaacina cíihitho iria nümu ciakuo.” **11** Jehova ekuuga atíři: “Ní ündü wa mehia matatü ma Edomu, o na mana-rí, nií ndikahündüra mang’úři makwa. Tondü níateng’eririe mürü wa nyina na rúhiú rwa njora, atarí na tha, tondü marakara make mahiú matiathiraga, na mang’úři make makířířimbúka matekúhoreka, **12** níngaitířria Temani mwaki ürúa ügaacina cíihitho iria nümu cia Bozara.” **13** Jehova ekuuga atíři: “Ní ündü wa mehia matatü ma Amoni, o na mana-rí, nií ndikahündüra mang’úři makwa. Tondü níatarürire nda cia andü-a-nja a Gileadi aría maarí na nda, nígeetha aaramie mihaka ya gwake. **14** Níngaitířria thingo cia Raba mwaki ürúa ügaacina cíihitho iria

nümu ciakuo, gatagatí-iní ka mbugířírio ya mbaara múthenya ücio wa mbaara, ühaana ta rúhuho rúnene múthenya wa kíhuhúkanio. **15** Múthamaki wakuo níagatahwo, athaamio, we mwene, hamwe na anene ake,” üguo níguo Jehova ekuuga.

2 Jehova ekuuga atíři: “Ní ündü wa mehia matatü ma Moabi, o na mana-rí, nií ndikahündüra mang’úři makwa. Tondü níacínire mahíndí ma múthamaki wa Edomu, magítuňka ta coka, **2** níngaitířria Moabi mwaki ürúa ügaacina cíihitho iria nümu cia Keriothu. Moabi níakágua thí na mürurumo münene, gatagatí-iní ka mbugířírio ya mbaara, na kúhuhwo kwa múgambo wa karumbeta. **3** Níngananga mwathi wakuo, na njúrage anene ake othe hamwe nake,” üguo níguo Jehova ekuuga. **4** Jehova ekuuga atíři: “Ní ündü wa mehia matatü ma Juda, o na mana-rí, nií ndikahündüra mang’úři makwa. Tondü nímaregete watho wa Jehova, na makaaga kúrúmia iríra ciake cia watho wa kúrúmířwo, tondü nímahíthítio ní ngai cia maheeni, ngai iria maithe mao ma tene maarúmagířira. **5** Níngaitířria Juda mwaki ürúa ügaacina cíihitho iria nümu cia Jerusalemu.” **6** Jehova ekuuga atíři; “Ní ündü wa mehia matatü ma Isiraeli, o na mana-rí, nií ndikahündüra mang’úři makwa. Mendagia andü aría athingu betha, na aría abatarií, makamendia nyamúga igíři. **7** Marangagířria mítwe ya aría athíini taarí rúkungú rwa thí, na makaagithia kíhootho aría ahinyířrie. Mündü na ithe makomaga na müřitu ümwe, ní ündü ücio magathaahia rířita ríakwa iheru. **8** Makomaga harí hothe harí na kígongona, magakomera nguo iria irútítwo irúgamířire thiíri. Kúu thiíní wa nyúmba ya ngai yao, níkuo manyuuagíra ndibei iríra irútítwo ya ndooco. **9** “Níndanangire Aamori mehere mbere yao, o na gütíka maarí araihu ta mítí ya mítarakwa, na marí na hinya ta mítí ya mígandi. Níndanangire matunda make kuuma na igúrú, na ngíjananga míri yake kuuma na thí. **10** “Ndakwambatirie ngíkúruta bürüri wa Misíri, na ngígútongoria mítaka mírongo ína kúu werü-iní, níguo ngúhe bürüri wa Aamori. **11** Ningí níndarahúřire anabii kuuma kúrí ariú aku, na ngíaráhúra Anaziri kuuma kúrí aanake aku. Githí ücio ti ühoro wa ma, inyuí andü a Isiraeli?” üguo níguo Jehova ekuuga. **12** “No inyuí nímwahéire Anaziri ndibei manyue, na múgíatha anabii matikanarathe ündü. **13** “Na ríři, nií níngamúhehenja o ta ürúa ngaari iiyúřite ngano ihehenjaga. **14** Mündü ürúa ürí ihenya

ndakahota kwihonokia. Ūrīa ūrī hinya ndagateithio nī hinya ūcio wake, nayo njamba ya ita ndikahonokia muoyo wayo. 15 Mūrathi na mīguī ndakeyūmīrīria, na mūthigari ūrīa ūhiükaga ndakahota kūtura, na ūrīa ūhaicīte mbarathī ndakahonokia muoyo wake. 16 O nacio njamba cia ita iria nyūmirīru mūno, ikoora irī njaga mūthenya ūcio,” ūguo nīguo Jehova ekuuga.

3 Ta iguai ūhoro ūyū Jehova aarītie wa kūmūükīrīra, inyuī andū a Israeli, ūira wa gūukīrīra nyūmba yothe irīa ndaarutire būrūri wa Misiri: 2 “Inyuī no inyuī ndīthuurīire kuuma harī nyūmba ciōthe cia thī; nī ūndū ūcio nīngamūherithia tondū wa mehia manyu mothe.” 3 Andū eerī maahota gūtwarana atīa matarī na karīiko? 4 Mūrūūthi-rī, nīūraramaga kīhinga-inī ūtarī kīndū ūnyiitīte? Nīūraramaga ūrī kīmamo-inī ūtanyiitīte kīndū? 5 Nyoni-rī, no īgwe thī mūtego-inī hatarī kīndū gīa kūmīheenereria? Mūtego-rī, no ūtegūke, uume thī ūtagwatīte kīndū? 6 Karumbeta no kahuhwo itūura-inī inene, na andū mage gwītigīra? Mūtino no ūuke itūura-inī inene, na gūtuīke ti Jehova ūurehete? 7 Ti-itherū Mwathani Jehova ndarī ūndū angīka atamenyithītie anabii, ndungata ciale, ūrīa atuīte gwīka. 8 Mūrūūthi nīūraramīte, nūn ūtangītīgīra? Mwathani Jehova nīarītie, nūn ūtangīratha māündū? 9 Anīrīrai mwīre cīihitho iria nūmu cia Ashidodi, na cīihitho iria nūmu cia būrūri wa Misiri ūciīre atīrī: “Ūnganai irīma igūrū cia Samaria, mwīonere inegene inene rīrīa rīrī kuo, na ūhinyanīrīria ūrīa ūrī thīinī wa andū.” 10 Jehova ekuuga atīrī: “Andū arīa mahībaga indo cia gūtunyanā na indo cia ndaho kūu cīihitho-inī nūmu ciao, matūrī gwīka ūrīa kwaīrīre.” 11 Nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga atīrī, “Thū nīkaharagania būrūri; nīngatharia cīigītīro cianyu cia hinya, na cīihitho cianyu nūmu nīgatahwo.” 12 Jehova ekuuga atīrī: “O ta ūrīa mūrīthi angīteithūra magūrū meerī kana gacunjī ga gūtū kuuma kanua ka mūrūūthi, ūguo noguo andū a Israeli makaahonokio, acio maikaraga Samaria maikarīre mīthia ya marīrī mao, o na arīa maikarīre itanda ciao marī Dameski.” 13 Mwathani Jehova, Ngai Mwene-Hinya-Wothe, ekuuga atīrī: “Ta iguai ūhoro ūyū, na inyuī mūrute ūira wa gūukīrīra nyūmba ya Jakubu. 14 “Mūthenya ūrīa ngaaherithia Israeli nī ūndū wa mehia make-rī, nīngananga igongona cia Betheli; na ndinie hīa cia kīgongona kīu igwe thī. 15 Nīngatharia nyūmba ya hīndī ya gathano, o hamwe na nyūmba ya hīndī ya riūa; nyūmba iria ng’emie

na mīguongo nīikaanangwo, nacio nyūmba iria nene mūno nīkamomorwo,” ūguo nīguo Jehova ekuuga.

4 Ta iguai ūhoro ūyū, inyuī ng’ombe cia Bashani mūrī kūu igūrū rīa Kīrima gīa Samaria, o inyuī andū-a-nja arīa mūhinyagīrīria athīni na mūkahehenja arīa abatari, na mūkeeraga athuuri anyu atīrī: “Tūreherei ndibei tūnyue!” 2 Mwathani Jehova nīehītīte na ūtheru wake, akoiga atīrī, “Ti-itherū ihinda nīrīoka rīrīa mūkaguucūrūrio na mboorio, na ūrīa wanyū ūgaatigara aguucūrūrio na ndwano. 3 Mūkoimio nja ūmwe kwa ūmwe, muumīrīo mīanya-inī ya rūthingo, na mūikanio na kūu Harimoni,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 4 “Thīi Betheli mūkeehie; o na thīi Giligali mūgakīrīrie kwīhīa. Rutagai magongona manyu o rūciinī, mūrutage gīcunjī kīanyu gīa ikūmi o mīaka itatū. 5 Cinagai mīgate ūkīrītwo ndawa ya kūimbīa, ūtuīke igongona rīa gūcūkīa ngaatho, na mwīrahage nī ūndū wa maruta manyu ma kwīyendera, na mwītīnage nī ūndū wamo, inyuī andū a Israeli, nīgūkorwo ūguo nīguo mwendaga gwīka,” ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 6 “Ndaatūmire mūhūte mūrī matūrīra-inī manyu manene, na ngītūma mwage irio matūrīra-inī, no rīrī, inyuī mūtiigana kūnjookerera,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 7 “O na ningī ngīmūima mbura, hīndī ūrīa magetha maatītīe o mīeri itatū. Nīndoimirie mbura itūura rīmwe, no ngīfaga kuuria itūura ūrīa ūringī. Mūgūnda ūmwe ūkiurīwo; ūrīa ūngī ūkiaga kuuriurīwo, ūkiūma. 8 Andū magītūgūūga kuuma itūura rīmwe ngīnya ūrīa ūringī magīcāria maaī, no mationire maaī maiganu ma kūnyua, no rīrī, inyuī mūtiigana kūnjookerera,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 9 “Mahinda maingī nīndahūūre mīgūnda yanyu ya irio na ya mīthabibū, ngīmīhūūra na mbaa, na mbuu. Ngīgī nīciārīre mītī yanyu ya mīkūyū na ya mītamayū, no rīrī, inyuī mūtiigana kūnjookerera,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 10 “Nīndamūrehītīrie mīthiro ta ūrīa ndeekire būrūri wa Misiri. Aanake anyu ngīmoragithia na rūhiū rwa njora, na ngīmūtunya mbarathi cianyu. Ngītūma mūnungs wa ciimba kuuma kambī yanyu ūnungīrīre maniūrū manyu, no rīrī, inyuī mūtiigana kūnjookerera,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 11 “Nīndang’āūranirie amwe anyu ta ūrīa ndang’āūranirie Sodomu na Gomora. Mwahaanaga ta gīcīnga kīraakana kīrūtīwo mwaki-inī, no rīrī, inyuī mūtiigana kūnjookerera,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 12 “Nī ūndū ūcio, ūu nīguo ngūgwīka wee Israeli, na tondū nīngūgwīka ūguo-rī, wīhaarīrie gūtūngana na

Ngai waku, wee Israeli.” 13 Úrĩa ūmbaga irĩma nowe ūmbaga rũhuho, na akaguūriria mündũ meciiria make, o we ütumaga ruciin kükẽ nduma, na agathiira thĩ küría gütüugíru, riitwa ríake ní Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe.

5 Ta iguai ūhoro ūyū, inyuĩ nyumba ya Israeli, műigue ngicakaya ní ūndũ wanyu: 2 “Műiritu gathirange, níwe Israeli, níagwîte, na ndagookira ríngi, atiganíirio büruri-ní wake mwene, hatarí na mündũ wa kümüükíria.” 3 Mwathani Jehova ekuuga atíri: “Itüura inene ríria riatumaga thigari ngiri cia Israeli-rí, no thigari igana igaatigara; narío itüura ríria riatumaga thigari igana-rí, no thigari ikumi igaatigara.” 4 Jehova ekwira nyumba ya Israeli atíri: “Njariai mütüüre muoyo; 5 tigai kürongooria Betheli, tigai gúthii Giligali, na mütikanyiite rügendo rwa gúthii Birishiba. Tondú andú a Giligali ti-itherú nímagatahwo, na andú a Betheli matuuo kíndü hatarí.” 6 Rongoriai Jehova, mütüüre muoyo, ndakae gütuthükíra nyumba ya Jusufu ta mwaki; naguo mwaki úcio níñkaniinana, nakuo Betheli kwage mündü ūngihota kühoria. 7 Inyuĩ aría mugarûraga kihooto gígiatuika ūrurú, na mukarangíriria ūthingu thí 8 (we úrĩa wombire njata iria ciitagwo Kírimíra na Karaú, o we úrĩa ûgarûraga nduma ndumanu ígatuika ruciin, na agatumania mûthenya ūgatuika ūtukú, ūrĩa wítaga maaí ma iria ríria inene akamaitürura gükü thí-rí: Jehova nírío riitwa ríake; 9 areehagíra kíhitho kírümü mwanangiko o rímwe ta rüheni, narío itüura inene ríria riirigíre akarianangithia), 10 inyuĩ mûthüüraga ūrĩa ūkananagia maündü iciiriro-iní, nake ūrĩa waragia ūhoro wa ma mukamümena. 11 Mûrangagíriria mûthüini, na mukamütunya ngano na hinya. Ní ūndü úcio, o na gütuika nímwakíte nyumba nene cia mahiga-rí, mütigacitüura; o na gütuika nímöhanda mígunda mëega ya mîhabibú-rí, mütikanya ndibei yayo. 12 Tondú nií nínjüü ūrĩa mahítia manyu maigana, na ngamenya ūrĩa mehia manyu marí manene. Inyuĩ mûhinyagíriria andú aría athingu, na mûkaamükíra mahaki, na mûkaagithia athüni kihooto maciiriro-iní. 13 Tondú úcio mündü ūrĩa mûbacíri no gükira akiraga ki mahinda ta macio, tondú ní mahinda mooru. 14 Rongoriai maündü marí mega, no ti marí mooru, níguo mütüüre muoyo. Nake Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe níarikoragwo hamwe na inyuĩ, o ta ūrĩa mütüire muugaga. 15 Thüürai maündü marí-

mooru, mwendage marí mega; tûuriai kíhooto maciiriro-iní. Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe ahota kúiguíra matigari ma Jusufu tha. 16 Tondú úcio-rí, Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, o we Mwathani, ekuuga atíri: “Nígúkaagína mûcakayo njíra-iní ciote iria nene, na kíriro kíia ruo rwa ngoro ihaaroiní ciote. Arími nímagatúmanírwo moke maríre, nao aría macakayaga moke macakae. 17 Nígúkaagína mûcakayo mígunda-iní yothe ya mîhabibú, nígúkorwo níngatuíkaníria gatagatí-iní kanyu,” ūguo níguo Jehova ekuuga. 18 Kaí inyuĩ mwiriragíria mûthenya wa Jehova mûrí na haaro-íl. Ní kíi gitúmaga mwirirírie mûthenya úcio wa Jehova? Mûthenya úcio ūgaatuika nduma, no ti ütheri. 19 Úgaatuika ta mündü akíürira mûrûüthi, agatüngana na nduba, kana atoonye nyumba yake, nake aigírra guoko gwake rüthingo-iní, arûmwó ní nyoka. 20 Githí mûthenya úcio wa Jehova ndûgaagítiaka nduma, no ti ütheri; ii, nduma ndumanu, gütarí na mûrûri wa ütheri? 21 “Ní níthüire na nganyarara ciathí cianyu; ndingikiríriria ciüngano cianyu. 22 O na mûngindehera maruta ma njino, na maruta ma ngano-rí, ndikametíkira. O na mûngíkarehe maruta marí mega ma ūiguano-rí, ndikamarumbíuya. 23 Thengiai inegene ríu ríia nyimbó cianyu! Ndigathikiríria mígambó ya inanda cianyu cia mûgeeto. 24 No kihooto níkirekwo gíthererage ta rüüi, na ūthingu üthererage ta karüü gatahüüaga. 25 “Inyuĩ nyumba ya Israeli-rí, nímwandutagíra magongona na maruta mîaka mîrongo ñna mûrí kúu werü-iní? 26 Nímûtüügíritie ihooero ríia mûthamaki wanyu, o na njikáriyo ya mîhianano yanyu, o njata ūyo ya ngai yanyu, ríia mwethondekeire inyuĩ ene. 27 Tondú úcio-rí, níngatúma mûtahwo mûtwarwo mbere ya Dameski,” ūguo níguo Jehova ekuuga, ūrĩa wítagwo Ngai Mwene-Hinya-Wothe.

6 Kaí mûrí na haaro-íl inyuĩ mûkaraga mwígangaríte mûrí kúu Zayuni, na inyuĩ mûiguaga mûrí agitíre mûrí kírima-igûrû gíá Samaria; o inyuĩ mûrí igweta thüini wa rûrûrî rûrûrî rûrî mbere ya iria ingi, kûrúa andú a Israeli mathiiga. 2 Thüüri Kaline mükeyonere kuo, ningi muume kuo mûthüi nginya Hamathu, itüura ríu inene, mûcooke mûkûrûke mûkinye Gathu kwa Afilisti. Anga acio níega magakíra mothamaki manyu meerí? Büruri wao-rí, ní mûnene gükíra wanyu? 3 Inyuĩ mütüüragia mûthenya wa ūuru, na mûkareharehe wathani wa ühinya ükuhíririe. 4 Mûkomagíra marír magemetio na mûguongo, na mûgetambürükia itanda-

inī cianyu. Mūrñaga tūgondu tūrīa twega mūno, na tūcaū tūrīa tūnoru. 5 Mūtiindaga mūkīhūra inanda cianyu cia mūgeeto o ta Daudi, na mūgethondekera inanda ingī cia kūina nacio. 6 Mūnyuuaga ndibei mbakūri riita, na mūkehakaga maguta marīa mega mūno, no mūtiiguaga kieha nī ūndū wa mwanangiko wa Jusufu. 7 Tondū ūcio-rī, mūgaatuika a mbere gūtahwo; ndīa cianyu na gūikara mwītambūrkītie ithire. 8 Mwathani Jehova nīehītīe akīgwetaga we mwene, o we Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, akioga atīrī: "Nīthūire mwītīo wa Jakubu, na ngamena cīihitho ciate iria nūmu; nīngarekereria itūura rīu inene na kūrīa gōthe kīrī thīinī warīo kūrī thū." 9 Andū ikūmi mangīgatigara thīinī wa nyūmba īmwerī, o nao no magaakua. 10 Nake mūndū wao ūria wa gūcina mīrī iyo angīuka kūmīumia nja ya nyūmba na orie mūndū ūria wīhīthīte kuo thīinī atīrī, "Kūrī mūndū ūngī ūtakuīte mūrī nake?" Nake oige atīrī, "Aca." Nake acookie oige atīrī, "Kira ki! Tūtikagwete rītwa rīa Jehova." 11 Nīgūkorwo Jehova nīathanīte, nake nīagathutha nyūmba ūria nene itūike icunjī, na nyūmba ūria nini itūike tūcunjī. 12 Kaī mbarathi ingīhota gūteng'era nyanjara-inī cia mahiga? Kūrī mūndū ūngīrima kuo na mūraū wa ndegwa? No inyū mūgarūrite kihooto gīgatuika ūrogi, na matunda ma ūthingu magatuika ūrūrū, 13 inyū arīa mūkenagīra ūhootani ūria ūtarī ho, na mūkoigaga atīrī, "Githī tūtiātunyanire Karinaimu na hinya witū ithū ene?" 14 Nīgūkorwo Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, "Nīngarahūra rūrīrī rūgūkīrīre, wee nyūmba ya Israeli, rūrīa rūgakūhinyīrīria kuuma itoonyero rīa Hamathu, o nginya mūkuru wa Araba."

7 Mwathani Jehova aanyonirie ūū: Nīkūhaarīria aharagīria mīrumbī ya ngīgī thuutha wa magetha marīa maagethagīrwo mūthamaki, o ihinda rīrīa kīmera gīa keerī kīambagīrīria. 2 Ciarīkia kūrīa tūhuti tuothe, būrūri ūgīthera biū, ngīkaya ngiuga atīrī, "Mwathani Jehova, marekere! Jakubu-rī, angīhonoka gīkuū atīa? Nīgūkorwo nī mūnini mūno!" 3 Nī ūndū ūcio Jehova akiigua tha. Jehova akiuga atīrī, "Ūndū ūcio ndūwgīkīka." 4 Ningī Mwathani Jehova akīnyonia ūū: Mwathani Jehova nī gwītīa eetagia mwaki amaciirithie naguo; mwaki ūcio ūkīniaria maaī ma kūrīa kūriku mūno, na ūkīniina būrūri. 5 Ningī ngīkaya, ngiuga atīrī, "Mwathani Jehova ndagūthaitha, tiga! Jakubu-rī, angīhonoka gīkuū atīa? Nīgūkorwo nī mūnini mūno!" 6 Nī ūndū ūcio

Jehova akiigua tha. Mwathani Jehova akiuga atīrī, "Ūndū ūcio o naguo ndūwgīkīka." 7 Ningī akīnyonia ūū: Mwathani aarūgamīte rūthingo-inī rwakītwo na rūgathimwo wega na kabirū nake anyiitīte rūrigi rwa kabirū na guoko. 8 Nake Jehova akīnjūuria atīrī, "Amosi, nī kī ūroona?" Na nī ūgīmūcookeria atīrī: "Nī kabirū ndīrona." Ningī Jehova akīnjīra atīrī, nī kabirū ndīracururia gatagatī ka andū akwa a Israeli, ndigacooka kūmaiguīra tha rīngī. 9 "Kūndū kūrīa gūtūgīru kwa Isaaka nīgūkāniinwo, na kūndū kūrīa kwamūre kwa Israeli nīgūkanangwo; na nīngokīrīra nyūmba ya Jeroboamu na rūhiū rwakwa rwa njora." 10 Nake Amazia mūthīnjīri-ngai wa Betheli agītūmana kūrī Jeroboamu, mūthamaki wa Israeli, akīmwīra atīrī, "Amosi nīagūciiri re agūukīrīre arī o gūkū thīinī wa Israeli. Būrūri ndūngīhota gūkīrīrīria ndeto ciate ciothe. 11 Nīgūkorwo Amosi aroiga atīrī: "Jeroboamu akooragwo na rūhiū rwa njora, na ti-itherū andū a Israeli nīmagatahwo, matwarwo kūraya na būrūri wao." 12 Ningī Amazia akīra Amosi atīrī, "Umagara wee muoni-maūndū ūyū! Cooka būrūri wa Juda. Wīcaragīrie gīa kūrīa kuo, na ūrathage maūndū ūrī kuo. 13 Ndūkaarathīre ūhoro rīngī gūkū Betheli tondū gūkū nīkuo kwamūrīrīwo gūkīrīria kīa mūthamaki na hekarū ya ūthamaki." 14 Amosi agīcookeria Amazia atīrī, "Nī-rī, ndīarī mūnabii kana mūrū wa mūnabii, no ndaarī mūrīthi wa mahīu na ningī mūmenyereri wa mīkūyū. 15 No Jehova akīnduta rūrūrī-inī rwa mahīu akīnjīra atīrī, 'Thī ūkarathīre andū akwa a Israeli ūhoro.' 16 Na rīrī, kīgū ūhoro wa Jehova. Wee ūroiga atīrī, "Ndūkarathīre Israeli ūndū mūrū, na ūtige kūhunjia maūndū ma gūkīrīra nyūmba ya Isaaka." 17 "Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga ūū: "Mūtūmia waku nīagatuika mūmaraya itūura-inī inene, nao aanake aku na airītu aku makooragwo na rūhiū rwa njora. Būrūri waku ūgaathimwo na ūgāyānīo, na wee mwene-rī, ūgaakuīra būrūri wa andū matooī Ngai. Na ti-itherū andū a Israeli no nginya magaatahwo, matwarwo kūraya na būrūri wao."

8 Mwathani Jehova aanyonirie ūū: aanyonirie gīkabū kīrī na matunda meeru. 2 Nake akīnjūuria atīrī, "Amosi, nī kī ūroona?" Ngīmūcookeria atīrī, "Ndīrona gīkabū kīrī na matunda meeru." Ningī Jehova akīnjīra atīrī, "Ihindā ūrīa mūthīa nī ikinyu ūrī andū akwa a Israeli; ndigacooka kūmaiguīra tha rīngī." 3 Mwathani Jehova ekuuga atīrī, "Mūthenya ūcio-rī,

nyimbo iria ciinagwo kūu hekarū-inī ikaagarūrūka ituūke kīrīro. Ciimba nyingī mūno igaateagwo kūndū guothe gūkirītwo ki!” 4 Iguai ūndū ūyū inyuū arīa mūrangagīriria abatari na mūkaniina athīni a būrūri, 5 mūkiūragia atīri, “Karūgamo ka Mweri gagaathira-rī, nīguo twendie irio, na Thabatū īthire, nīguo twendie ngano, tūkīnyihagia ithimi, tūkīongagīrira thogora, na tūkīheenanagia na ratiri itarī cia ma; 6 tūgūrage athīni na betha, nao arīa abatari tūkamagūra na nyamūga igīrī, o na twendagie magira hamwe na ngano.” 7 Jehova o we ūrīa Jakubu etītagīra, ehitīte akoiga atīri, “Ndirī hīndī ngariganīrwo nī ciiko ciothe iria maneka. 8 “Githī būrūri ndūkainaina nī ūndū wa ūguo, na arīa othe matūrūga kuo macakae? Būrūri wothe nīkūiyūra ūkaiyūra ta Rūūrī rwa Nili, ūhūrane, na ūcooke ūhūcūke ta rūūrī rwa Misiri.” 9 Mwathani Jehova ekuuga atīri, “Mūthenya ūcio-rī, “nīngatūma riūa rīthūe mīaraho, na ndūme thī kūgē nduma mūthenya barigici. 10 Nīngagarūra ciathī cianyu ituūke macakaya, na kūina kwanyu guothe gūtūike kīrīro. Nīngatūma inyuothē mwīhumbe makūnia, na ndīmwenje mītwe. Nīngatūma ihinda rīu rīhaane ta hīndī ya macakaya ma mwana wa mūmwe, naguo mūthia warīo ūtuūke ta mūthenya mūrūrū.” 11 Mwathani Jehova ekuuga atīri: “Matukū nīmarooka, rīrīa ngaatūma ng’aragu būrūri-inī, na ti ng’aragu ya irio kana nyoota wa maaī, no nī ng’aragu ya kūigua ciugo cia Jehova. 12 Andū magaatūgūgaga kuuma iria-inī rīmwe nginya rīrīa rīngī, na morūrūrage kuuma gathigathini nginya irathīro, magīcaria kiugo kīa Jehova, no matigakīona. 13 “Mūthenya ūcio-rī, “airītu arīa ciīrorerwa na aanake arīa marī hinaya nīmakaringīka nī nyoota. 14 Acio mehītaga na thoni cia Samaria, kana makoiga atīri, ‘Ti-itherū o ta ūrīa ngai īyo yaku itūrūga muoyo wee Dani’, o na kana makoiga atīri, ‘Ti-itherū o ta ūrīa ngai īyo ya Birishiba itūrūga muoyo’: nīmakaagūa, na maticooke gūukīra rīngī.”

9 Nīndonire Mwathani arūgamīte kīgongona-inī,
nake akiuga atīrī: “Gūtha ciongo cia itugī, nīgeetha
hingīro cia nyūmba ciényenyē. Hingīro icio nīigwīre
mītwe ya andū othe, na arīa magatigara nīngamooraga
na rūhiū rwa njora. Gütirī o na ümwe ūkoora; gütirī
ūkaahonoka. **2** O na mangīkenja thī makinye kwa
ngoma, guoko gwakwa no gūkaamaruta kuo. O na
mangīkaahaica igūrū, nīngamaharürükia kuuma kuo.
(Sheol h7585) **3** O na mangīkehitha igūrū rīa kīrima

gia Karimeli, n̄ngamaguima kuo nd̄manyiite. O na mangikehittha mathiī rungu rwa iria-r̄i, o nakuo n̄ngatha nyoka īmarūme. 4 O na manḡgaatwarwo ithaamirio n̄i th̄i ciao, n̄ngathana mooragirwo kuo na r̄uhū rwa njora. Ngamakūrira maitho makwa, maitho ma ūuru, no ti ma wega.” 5 Mwathani, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ūria ūhutagia th̄i, īgatweka, nao ar̄ia othe matūuraga kuo magacakaya, bürūri wothe n̄ikūiyūra ūiyūrīte ta Rūū rwa Nili, ninḡ ūkahūcūka ta rūū rwa Misiri, 6 we ūria wakaga ḡiikaro ḡiake k̄ia ūthamaki k̄iraihu kūu igūrū, na akahaanda ḡitina ḡiakio ḡukū th̄i, ūria w̄itaga maāi ma iria r̄ir̄ia inene, na akamaitūrūra ḡukū th̄i-r̄i, Jehova n̄irio r̄itwa r̄iakē. 7 Jehova ekuuga at̄ir̄i: “Gith̄i inyūr andū a Israeli m̄utihaana andū a Kushi har̄i n̄ii? Gith̄i ti n̄i ndaarutire na nḡiambatia andū a Israeli kuuma bürūri wa Misiri, na Afilisti kuuma Kafitori, na Asuriata nḡimaruta Kiri? 8 “Ti-itherū, maitho ma Mwathani Jehova n̄imacūthagirīria makona ūthamaki ūria w̄ihagia. N̄ingawananga, ūthire ḡukū th̄i, no ndikaananga nyūmba ya Jakubu biū,” ūguo n̄iguo Jehova ekuuga. 9 “N̄iḡkorwo n̄ngathana, na n̄ngainainia nyūmba ya Israeli gatagatī-in̄i ka nd̄uirīrī ciotle, o ta ūria ngano īnainagio ir̄i ḡicungī-in̄i, na ḡukaaga kahīndī kangīgūa th̄i. 10 Andū ar̄ia othe ehia th̄in̄i wa andū akwa makooragwo na r̄uhū rwa njora, o ar̄ia othe moigaga at̄ir̄i, ‘Tūtingikorererwo n̄i m̄ütino, kana ūtūtūnge.’ 11 “M̄uthenya ūcio n̄ngacookereria hema ya Daudi ir̄ia īgwīte, thondeke kūria yunikangīte, na njookererie kūria yanangītwo, na nd̄imīake o ta ūria yatarīi mbere, 12 n̄igeetha makegwatīra matigari ma Edomu, na nd̄uirīrī ciotle iria ciitanagio na r̄itwa r̄iakwa,” ūguo n̄iguo Jehova ekuuga, ūria ūgeeka maūndū macio. 13 Jehova ekuuga at̄ir̄i, “Matukū n̄imarooka, “r̄ir̄ia m̄ügethi agaakorererwo n̄i m̄uciimbi, nake m̄ūhaandi akorererwo n̄i m̄undū ūria ūnihaga thabibū. Ndibei ya m̄uhihano īgaatataga kuuma ir̄ima-in̄i, na ithererage kuuma tūrima-in̄i tuothe. 14 N̄ingacookia andū akwa a Israeli ar̄ia maatahitwo, nao macookererie matūūra manene mar̄ia maanangītwo, matūūre kuo; ninḡ mar̄ime m̄igūnda ya m̄ithabibū na manyuuage ndibei yayo. Magathondeka m̄igūnda ya irio na mariīage maciaro mayo. 15 N̄ii ngaahaanda Israeli bürūri wao ene, na matigacooka kūrutwo r̄inḡi bürūri ūcio n̄i nd̄imaheete.” ūguo n̄iguo Jehova Ngai wanwu ekuuga.

Obadia

1 Kioneki kĩa Obadia. Mwathani Jehova ekuuga ū ū ūhoro ūkonii Edomu: Nītūiguûte ūhoro uumîte kûrî Jehova. Mütümwo nîatûmirwo kûrî ndûrîrî oige atîrî, “Arahûkai, tûthii tûmûkîrîre, tûrue nave”;
2 “Atîrîrî, nîngakûnyihia maitho-inî ma ndûrîrî; nave nîukameneka biû. **3** Mwîtîo wa ngoro yaku nîukûheenietie, wee ūtûraga kûu ngurunga-inî cia mahiga, na ūgathondeka gîkarô gîaku kûrîa gütüûgîru, o wee wîraga na ngoro atîrî, “Nûu ūngîhota kûuharûrkia andehe nginya thi?” **4** O na ūngîkorwo ūmbûkaga na igûrû ta nderi, na ūgaaka gîtara gîaku o kûu njata irî, nîngakûharûrkia thi ngûrute kuo,” ūguo nîguo Jehova ekuuga. **5** “Ungîkorwo nî aici, o na kana ūkorwo nî atunyani ūtukû-rî, kaï mwanangîko nîwgwetereire-îl. Githî matingîya o nginya maiganie? Atui a thabibû mangûka gwaku-rî, githî to matigie tûthabibû tûnini tûngîhaarwo? **6** No kai Esaû nîakongûrûrî-î, nakio kîgîma gîake kîrîa kîhithe gîgitahwo-îl. **7** Andû othe arîa mûgwatanagîra nao nîmagakûngata nginya mûhaka-inî; arata aku nîmagakûheenia na magûtoorie; arîa marîaga irio ciaku nîmagakûigîra mûtego, no wee ndûkamena.” **8** Jehova ekuuga atîrî, “Githî mûthenya ûcio ndikaananga andû arîa oogî a Edomu, na nyanange andû arîa marî ūmenyo kûu irîma-inî cia Esaû? **9** Atîrîrî, wee Temani, njamba ciaku cia ita nîkaamaka, na andû othe arîa matûûraga irîma-inî cia Esaû mooragwo, maniinwo. **10** Nî ūndû wa ngûi ya gûükîrîra mûrû wa nyûkwa Jakubu, nîwgaconorithio; nîukaniinwo nginya tene. **11** Mûthenya ūrîa wamûtiganîrie, rîrîa andû a kûngî maatahire ūtonga wake, nao ageni magîtoonyera ihingo-inî ciake, na magîcuukîra Jerusalemu mîtî-rî, we watarii o ta ūmwê wao. **12** No wee ndûngîanyararire mûrû wa nyûkwa mûthenya wake wa mûtino, kana ūkenerere andû a Juda mûthenya ūrîa maaniinagwo, o na kana wîtîe mûno mûthenya ūrîa maarî na thîna. **13** Wee ndûngîatuûkanîrie ihingo-inî cia andû akwa mûthenya wao wa mwanangîko, kana ūmanyarare hîndî ūrîa maarî na mûnyarirîko mûthenya wao wa kwanangwo, kana ūtahe ūtonga wao mûthenya ûcio wa mwanangîko. **14** Wee ndwagîrîrwo kûmoheria magomano-inî ma njîra nîguo ūûrage arîa mooraga, kana ūneane matigari mao mûthenya ûcio maarî na thîna. **15** “Mûthenya wa Jehova ūrî hakuhî

gûkinyîra ndûrîrî ciothe. O ūrîa wîkîte, noguo nawe ūgeekwo; ciîko ciaku nîigagûcookerera. **16** O ta ūrîa inyuî mwanyuîrîre gîkombe gîakwa kîa iherithia kûu kîrîma-inî gîakwa gîtheru-rî, ūguo noguo ndûrîrî ciothe igaakînyuîra itegûtigithîria. Ikaanyua ikîhûhûte, ininûkio, nacio ihaane ta itarî ciakorwo kuo. **17** No rîrî, kûu kîrîma-inî gîa Zayuni nîgûgakorwo na ūhonokio; nakio kîrîma kûu gîgaakorwo kîrî gîtheru, nayo nyûmba ya Jakubu nîkegwatîra igai rîayo. **18** Nyûmba ya Jakubu ūgaatuûka ta mwaki, nayo nyûmba ya Jusufu ūtuîke ta rûrîrîmbî; nayo nyûmba ya Esaû ūgaatuûka ta maragara ma mahuti, na nîmakamîmundia mwaki, ūmîniine biû. Gûtîrî mûndû ūgaatigara wa kuuma nyûmba ya Esaû.” Jehova nîwe uuûte ūguo. **19** Andû a Negevu nîmagaikara irîma-inî cia Esaû, nao andû arîa maikaraga magûrû-inî ma tûrîma megwatîre bûrûri wa Afilisti. Nîmagaikara mîgûndâ-inî ya Efiraimu, na ya Samaria, nake Benjamini egwatîre Gileadi. **20** Gîkundi kîrîa gîatahîtwo kia andû a Isiraeli kîrîa kîrî kûu Kaanani, gîkeegwatîra bûrûri ûcio o nginya Zarefathu; nao andû arîa maatahirwo kuuma Jerusalemu, acio marî kûu Sefaradi, nîo makegwatîra matûûra ma Negevu. **21** Andû a kûhonokania nîmakambata Kîrîma-inî gîa Zayuni nîguo maathanage kûu irîma-inî cia Esaû. Naguo ūthamaki ūgaatuûka wa Jehova.

Jona

1 Na rīrī, ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyīire Jona mūrū wa Amitai, akīrwo atīrī: **2** “Ūkīra, ūthī itūūra rīrīna inene rīa Nineve, na ūrīhunjīrie ūkīrikaanagia, nīgūkorwo waganu wario niwambatīte ūgakinīa o harī nī.” **3** No Jona agīukīra nīguo orīre Jehova, akīerekera Tarishishi. Agīkūrūka nginya Jopa na agīkorererā marikabu yathiiaga Tarishishi. Aarikia kūrīha thogora wa rūgendo, akīngīra marikabu nīguo athīi Tarishishi, orīre Jehova. **4** No rīrī, Jehova akīrehe rūhuho rūnene kūu iria-inī, gūkīgīa kīhuhūkanio kīnene mūno, hakuhī marikabu īyo yunīkange. **5** Atwari ayo othe makīmaka na o mündū agīkāra ngai yake; magīcooka magīkia mīrigo iria-inī, nīgeetha marikabu ihūtīhe. No Jona mīalkūrūkīte kūu marikabu thīinī, na agakoma toro mūnene. **6** Tondū ūcio mūnene wa marikabu agīthīi harī we, akīmūuria atīrī, “Wee ūngīhota gūkoma atīa? Ūkīra ūkaire ngai yaku! No gūkorwo yahota gūtūugua twage gūthīra.” **7** Ningī atwari a marikabu makiirana atīrī, “Ūkai tūcuuke mītī nīguo tūmenye nūu ūrehete mūtīno ūyū.” Magīcuuka mītī naguo mūtī ūkīgwīra Jona. **8** Nī ūndū ūcio, makīmūuria atīrī, “Ta twīre, nūu ūtūmīte thīina ūyū wothe ūtūkore? Wee-rī, ūrutaga wīra ūrīkū? Uumīte kū? Wī wa būrūri ūrīkū? Wī wa rūrīrī ūrīkū?” **9** Nake Jona akīmacookeria atīrī, “Nī ndī Mūhibiranīa na ndī mūhooi Jehova, Ngai wa igūrū, ūrīa wombire iria na thī nyūmū.” **10** Ūndū ūcio ūkīmeekīra guoya, makīmūuria atīrī, “Nī atīa wīkīte?” (Nīmamenyete atī nī kūura ooragīra Jehova, tondū nīameerīte ūguo.) **11** Narō iria rīgīkīrīrīria kūhuhūkania. Nī ūndū ūcio makīmūuria atīrī, “Ūkwenda tūgwīke atīa nīgeetha tūhoorerero nī iria?” **12** Nake akīmacookeria atīrī, “Njoyai mūnjikie iria-inī na nīrīkūhoorera. Nī nīnījūū atī nī mahītia makwa matūmīte kīhuhūkanio gīkī kīnene kīmūkore.” **13** No andū acio makīrutanīria mūno gūcookia marikabu yao hūgūrūrū-inī cia iria. No makīremwo, nīgūkorwo iria nīrīakīrīrīrie kūhuhūkania makīria ma ūrīa rīrārī mbere. **14** Nao magīkāra Jehova makiuga atīrī, “Twagūthaitha Wee Jehova, ndūkareke tūkue nī ūndū wa muoyo wa mündū ūyū. Ndūgatūcookererie mahītia ma kūuraga mündū ūtehītie, nīgūkorwo Wee Jehova, wīkīte ūrīa wonete arī wega.” **15** Makīoya Jona makīmūkia iria-inī, narō iria rīu rīahurutanaga rīkīhoorera. **16** Mona ūguo andū acio magītīgīra Jehova mūno; na makīrutanīria Jehova igongona, na

makūlhīta mīlhītwa mbere yake. 17 Nake Jehova
agīathīrīria thamaki nene mūno īmerie Jona, nake
Jona agīikara nda ya thamaki īyo matukū matatū,
mūthenya na ūtukū.

2 Na rīrī, Jona arī kūu nda ya thamaki īyo nene
mūno akīhooya Jehova Ngai wake. **2** Akiuga
atīrī: “Ndakaīire Jehova ndī mīnyamaro-inī, nake
akīnjītīka. Ngīhooya ūteithio ndī o kūu mbīrīra-
inī kūrīka kūrīku, nawe ūkīgua gūkaya gwakwa.
(Sheol h7585) **3** Wee wathinīkanirie nginya kūrī
kūrīku, o gatagatī ka iria rīrīa inene, naguo mūiyūro
wa maaī ūgūthiūrūkīria; makūmbī maku mothe
na ndiihū cia maaī ikīhubanīria. **4** Ngiuga atīrī,
‘Ndī mūingate, ngeherio maitho-inī maku; no rīrī,
nīngerorera hekarū yaku theru hīndī īngī.’ **5** Maaī
macio maandigiiciirie makenda kūnjūraga, nakuo kūu
kūrīku gūgaathiūrūkīria; riya rīa iria-inī rīeohereire
mūtwe wakwa. **6** Ngīrikīra o nginya itina-inī cia
irīma; thī ya kūu rungu ikīthīngīrīria nginya tene.
No Wee Jehova, Ngai wakwa, nīwarutire muoyo
wakwa kuuma irima rīu. **7** “Hīndī irīa muoyo wakwa
wathiraga, nīndakūririkanire Wee Jehova, namo
mahooya makwa magikinya o harīwe, o thīmī wa
hekarū yaku theru. **8** “Andū arīa mahooyaga mīhianano
ya tūhū, nīmoragīrwo nī ūtugi ūrīa ūngīkorwo ūrī
wao. **9** No nīi-rī, ndīrīkūrutagīra igongona ngīniga
rwīmbo rwa gūcookia ngaatho. Nīngahingia mīlīhtwa
yakwa ūrīa nīi ndanehīta. Ühonokio uumaga kūrī
Jehova.” **10** Nake Jehova agīatha thamaki īyo nene,
nayo īgītāhīka Jona thī nyūmū.

3 Ningī ndūmīrīri ya Jehova īgikinyīra Jona hīndī ya keerī, akīrwo atīrī: **2** “Ūkīra, ūthīi itūura rīrīa inene rīa Nineve, na ūrīhunjīrie ūhoro ūrīa ngūkwīra.” **3** Nake Jona agiāthikīra ndūmīrīri ya Jehova, agīthīi Nineve. Na rīrī, Nineve rīrīi itūura inene na rīa bata mūno. Kūrīthiūrūrūka rīothe kūngīaninire mīthenya itatū. **4** Mūthenya wa mbere Jona akīambīrīria gūtoonya itūura rīu. Akīanīrīra, akiuga atīrī, “Gwatigia mīthenya mīrongo īna Nineve kūharaganio.” **5** Nao andū a Nineve magūtītkia Ngai. Makīanīrīra kūgīe na ihinda rīa kwīhinga kūrīa irio, nao othe makīlhumba nguo cia makūnia, kuuma ūrīa mūnene mūno o nginya ūrīa mūnnini mūno. **6** Hīndī ūrīa mūthamaki wa kūu Nineve aakinyīrwo nī ūhoro ūcio-rī, agūkīra akiuma gūtī-inī gīake kīa ūnene, akīruta nguo ciake cia ūthamaki, akīlhumba nguo ya ikūnia, na agīkara

thī rūkūngū-inī. 7 Ningī akīanīrīrithia ūhoro ūyū kūu Nineve: “Kuumana na uuge wa mūthamaki na andū ake arīa marī igweta: “Mūtikareke mūndū o wothe, kana nyamū cia rūru rwa ng’ombe kana rwa mbūri, irūme kīndū; itikarekwo irīe kana inyue. 8 No rīrī, andū nīmehumbe nguo cia makūnia o nacio nyamū nīihumbwo makūnia. O mūndū nīakaīre Ngai narua. Andū nīmatige mīthīire yao mīuru na ngūi ciao. 9 Nūū ūngīmenya kana Ngai aahota kwīricūkwo, aigue tha atigane na marakara make mahiū nīgeetha tūtikaniinwo.” 10 Hīndī īrīa Ngai onire ūrīa meekire, na ūrīa maagarūrūkīte magatiga mīthīire yao mīuru-rī, akīmaiguīra tha akīaga kūmaniina ta ūrīa oigīte nīekūmaniina.

4 No rīrī, Jona nīaiguire ūuru mūno na akīrakara. 2

Akihooya Jehova, akiuga atīrī, “Wee Jehova-rī, githī ūū toguo ndoigīte itoimīte mūcīi? Nīkio ndaahiūhaga kūrīra Tarishishi. Nīndoī atī wee wī Mūrungu mūtugi na ūrī tha, na ndūhiūhaga kūrakara, na ūiyūrītwo nī wendani, Ngai ūiguaga tha akericūkwo akaaga gwīka ūuru. 3 No rīrī, Wee Jehova, ndagūthaitha ūndute muoyo; nīgūkorwo nī kwagīrīire ngue, gūkīra ndūure muoyo.” 4 No Jehova akīmūuria atīrī, “Ūrī na kīhootho o na kīrīkū gīa gūtūma ūrakare?” 5 Jona akiuma kūu, agīthī agīkara thī handū mwena wa irathīro wa itūura rīu inene. Akīakīra gīthūnū hau, agīkara kīruru-inī gīakīo, agīeterera one ūrīa itūura rīu inene rīgwīkwo. 6 Nake Jehova Ngai akīrehe rūungū na agītūma rūtambe igūrū rīa hau Jona aarī, nīguo rūmūhe kīruru, kīmūhumbire atige gūthīnīka. Nake Jona agīkenera rūungū rūu mūno. 7 No rīrī, kwarooka gūkīa mūthenya ūyū ūngī, Ngai akīrehe kīgunyū gīkīrīa rūungū rūu, nī ūndū ūcio rūkīhooha. 8 Hīndī īrīa riūa rīarathire, Ngai akīrehithia rūhuho ruumīte na irathīro rūrī na ūrugarī mūnene, narīo riūa rīgīcina Jona mūtwe, o nginya akīringīka. Akīrirīria gūkua, akiuga atīrī, “Nī wega ngue gūkīra ndūure muoyo.” 9 Nake Ngai akīuria Jona atīrī, “Ūrī na kīhootho gīa kūrakara nī ūndū wa rūungū rūu?” Nake agīcookia atīrī, “Iī, ndī nakīo; ndakarīte o ūndū ingīkua.” 10 No Jehova akīmwīra atīrī, “Wee-rī, ūraiguīra rūungū rūrū tha, o na harīa ūtarūrūtīre wīra kana ūgatūma rūkūre. Rūrakūrire na ūtukū ūmwe, na rūrathira na ūtukū ūmwe. 11 No Nineve nī kūrī na andū makīria ma ngiri igana rīa mīrongo iīrī arīa matangīkūūrana guoko kwa ūrīo kana guoko kwa ūmotho, o na ningī

rīrī na mahiū maingī. Githī o na nīi ndiagīrīirwo nīkūiguīra tha itūura rīu inene?”

Mika

1 Ino niyo ndūmīrīri ya Jehova irīa yakinyīrīire Mika
ūrīa warī wa itūura rīa Moreshethu, ikonī Samaria
na Jerusalemu, hīndī ya ūthamaki wa Jothamu, na
wa Ahazu, na wa Hezekia, athamaki a Juda. **2** Atīrīrī,
ta thikīrīriai inyuī andū aya inyuothē; o nawe thī ta
igua, na arīa othe matūuraga kuo, nīgeetha Mwathani
Jehova arute ūira wa kūmūükīrīra, o we Mwathani
arī thīnī wa hekarū yake theru. **3** Atīrīrī! Jehova
nīarooka oimīte gūkaro gīake; araikūrūka arangīrīrie
kūrīa gūtūgūrī gūkū thī. **4** Irīma itwekaza irī rungu
rwake, nayo mīkuru īgaatūkana; itwekaza ta mūhūra
ūrī mwaki-inī, igaikūrūka ta maaī maikūrūkīte na
ihenya kīgaragaro-inī. **5** Ündū üyū wonekete nī ündū
wa üremi wa Jakubu, na nī ündū wa mehia ma
nyūmba ya Israeli. Üremi wa Jakubu-rī, nī ürīkū?
Githī ti Samaria? Kündū kūrīa gūtūgūrī kwa Judā-
rī, nī kū? Githī ti Jerusalemu? **6** “Nī ündū ücio,
ngaatua Samaria hība ya mahiga, gūtuīke kündū gwa
kūhaandagwo mīthabibū. Nīngaita mahiga marīo
mūkuru-inī na thikūrie mīthingi yarīo. **7** Mīhianano
yarīo yothe nīkoinangwo icunjī; nacio iheo ciotle
cia hekarū yarīo icinwo na mwaki. Nīngananga
mīhianano yothe yarīo. Tondū rionganirie iheo ciarīo
kuuma mūcaara wa ūmaraya, na igaatūmīrwo rīngī
irī mūcaara wa kūrīha maraya.” **8** Tondū ücio-rī,
ngūrīra na ngirīke, na thīi ndī magūrū matheri
na ndī njaga. Ngūgīrīka o ta mbwe, na ndīre ta
ndundu. **9** Nīgūkorwo kīronda kīarīo gītingīhona;
gūkīte gīgakinya Juda. Nīgikinyīte o kīhingo-inī
kīa andū akwa, gīgakinya Jerusalemu kuo kwene.
10 Mūtikaheane ūhoro ücio kūu Gathu, mūtikarīre
o na hanini. Ningī kūu Bethi-Ofara mwīgaragarie
rūkūngū-inī. **11** Inyuī andū arīa mūtūuraga Shafiri,
thīi mūrī njaga na mūconokete. Andū arīa matūuraga
Zaanani matingiuma itūura rīao. Narīo itūura rīa
Bethi-Ezeli no gūcaaya rīracaaya, itūura rīu rītingīhota
gūkūgitīra. **12** Andū arīa matūuraga Marothu-rī,
menyogondaga nī ruo, o metereire ūteithio, nī
ündū mwanangīko ūkūrūkīte kuuma kūrī Jehova,
gūgakinya o kīhingo-inī kīa Jerusalemu. **13** Inyuī
mūtūuraga Lakishi, ngaari cianyu cia ita ciohererei
mbarathi. Nī inyuī mwatoonyirie Mwarī wa Zayuni
mehia-inī, nīgūkorwo üremi wa Israeli woimanire na
inyuī. **14** Nī ündū ücio nīmūkahe Moreshethu-Gathu
iheo cia kuuganīra ūhoro. Itūura rīa Akizibu no rīa

kūheenereria athamaki a Israeli. **15** Inyuī mūtūuraga
Maresha nīngamūrehithīria mündū wa kūmūükīrīra,
amūtoorie. Ürīa we ūrī Riiri wa Israeli nīgooka
Adulamu. **16** Enjwoi mītwe mūcakaīre ciana cianyu
iria mūkenagīra; mwīenjei kīhara mūhaane ta nderi,
nīgūkorwo ciana icio cianyu niigatahwo.

2 Kaī andū arīa mathugundaga waganu, o acio
meciiragia maūndū mooru marī ūrīrī, marī na
haarō-ī! Rūciinī gwakīa mekaga o ūguo, tondū hinya
wa gwīka ūguo marī naguo. **2** Macumīkagīra mīgūnda
makamītunyana, na makeerirīria nyūmba magacioya
na hinya. Maheenagia mūndū makamūtunyā mūcī
wake, makaheenia mūndū wao, makamūtunyā
igai rīake. **3** Nī ündū ücio, Jehova ekuuga atīrī:
“Nīndīrathugunda mwanangīko wa gūkūrīra andū
aya, ūrīa mūtakahota kwīhonokia. Mūtigacooka
gūthīiaga na mwītīo, nīgūkorwo ihinda rīu nī rīa
mūtino. **4** Mūthenya ücio andū nīmakamūthekerera;
na mamūnyūrūrie na rwīmbo rūrū rwa kīrīro, maine
atīrī, ‘Tūrī anange biū; indo cia andū akwa nīngayane.
Nīacieheretie kuuma kūrī nīi! Aragaya mīgūnda
iitū kūrī andū arīa matūkunyanagīra.” **5** Nī ündū
mūtigakorwo na mūndū o na ūmwe kīūngano-inī kīa
Jehova wa kūgaya ithaka na ündū wa gūcicuukīra
mītī. **6** Anabii ao moigaga atīrī, “Mūtikarathe ūhoro.
Tigagai kūratha ūhoro ūkonī maūndū maya; gīconoko
gītigatūkīnīrīra.” **7** Ningī nī kwagīrīire kūūranagio
atīrī, wee nyūmba ya Jakubu: “Kaī Roho wa Jehova
arī mūrakaru? We no eke maūndū ta macio?” Githī
ciugo ciakwa itigunaga mūndū ūrīa ūthīiaga na
mīthīire mīrūngīrīru? **8** Ica-ikuhī-rī, andū akwa
maarahūkīte magatuīka ta thū. Mūtunyaga andū arīa
mahoooreire nguo ciao cia goro, mūgatunya ehitūkīri
arī marahītūka matekūmaka, o acio matakoragwo
na meciiria ma mbaara na inyuī. **9** Mūingataga
andū-a-nja a andū akwa kuuma mīcī yao irīa mīega.
Mūgatunya ciana ciao kīrathimo gīakwa nginya tene.
10 Ükīrai mūthīi, mwehere! Nīgūkorwo gūkaro gīkī ti
kīo kīhurūko kīanyu, tondū nīgīthaahie, kīanangītō
ündū gītangīcookererio. **11** Mūndū wa maheeni na
ūtaaragia ma angūuka oige atīrī, ‘Ndaamūrathīra
gūkorwo na ndībeī na njoohi nyingī,’ ücio nīwe
ūngītīkīra nī andū aya! **12** “Atīrīrī, inyuī andū a
Jakubu, ti-itherū nīngamūcookanīrīria, inyuothē, o
na inyuī matigari ma Israeli nīngamūrehe hamwe.
Ngamarehe hamwe ta ng'ondū irī kiugū, matuīke ta
rūrū rwa mbūri rūrī ūrīthio-inī waruo; nakīo kīrīndī

kia andū kīiyüre kuo. 13 Mūhingüri njīra, nīakambata arī mbere yao; nao nīmakamomora kīhingo moime nja. Mūthamaki wao nīakoimagara arī mbere yao, Jehova amatongoretie.”

3 Ningī ngiuga atīrī, “Ta iguai, inyuī atongoria a Jakubu, o inyuī aathani a nyūmba ya Israeli. Githī mūtiagīrīirwo nīkūmenya ūhoro wa gütuanīra ciira na kihooto. **2** No inyuī mūthūire maūndū mega no mūkenda marīa mooru; inyuī mūnūraga andū akwa ikonde, na mūgathoora nyama mahīndī-inī mao. **3** Inyuī mūrīaga nyama cia mīrī ya andū akwa, mūkamonūra ikonde na mūkoinanga mahīndī mao tūcunjī; O inyuī mūmatinangagia ta nyama cia gūkarangwo na rūgio, o na ta nyama cia gūtherūkio na nyūngū.” **4** Hīndī īyo magaakaīra Jehova, nowe ndakamacookeria. Hīndī īyo nīakahitha ūthīū wake kuuma kūrī o, tondū wa ūūru ūrīa mekīte. **5** Jehova ekuuga atīrī, “Ha ūhoro wa anabii acio mahītithagia andū akwa, mūndū aamahe irio, maanagīrīra makiugaga ‘thayū,’ no angīmaima irio, makahaarīria mbaara ya kūmūukīrīra. **6** Tondū ūcio, ūtukū nūkamūhubanīria, mwage kuona cioneki, mūhubanīrio nī nduma mwage ūguūrio. Riūa nīrīgathūūra anabii, naguo mūthenya ūmatuūkire nduma. **7** Ooni-maūndū nīmagaonoka, nao aragūri maconorithio. Othe nīmakahumbīra mothīū mao, tondū gūtirī ūhoro magaacookerio nī Ngai.” **8** No hakwa-rī, nīf njiyūrītwo nī hinya, na ngaiyūrwo nī Roho wa Jehova, o na ngaiyūrwo nī kihooto na ūhoti, nīguo nyumbūrīre Jakubu ūremi wake, na nyumbūrīre Israeli mehia make. **9** Ta thikīrīrai, inyuī atongoria a nyūmba ya Jakubu, o inyuī aathani a nyūmba ya Israeli, inyuī mūmenaga kihooto, na mūkoogomia maūndū marīa ma ma; **10** inyuī mwakaga Zayuni na ūiti wa thakame, na mūgaaka Jerusalemu na waganu. **11** Atongoria akuo matuaga ciira maahakwo, athīnjīri-Ngai akuo marutanaga maarīhwo, na anabii akuo marathaga mohoro maheo mbeeca. No rīrī, megiritanagia na Jehova makoiga atīrī, “Githī Jehova ndakīrī gatagatī-inī gaitū? Gūtirī ūūru ūngītūkora.” **12** Nī tondū wanyu-rī, Zayuni gūgaaciimbwo ta mūgūnda, Jerusalemu gūtuūke hība ya mahiga, nakīo kīrima kīria gīkātītwo hekarū gūtuūke kīhumbu kīmereirwo nī ihinga.

4 Matukū-inī ma kūrigirīria, kīrima kīriā kīa hekarū ya Jehova nīgikahaandwo kīrī kīo kīnene gatagatī

ka irima iria ingi; n̄iḡikambarario igūrū r̄ia tūrima tūria tūngi, nao andū a ndūrīri n̄ikuo magaathiiaga. 2 Ndūrīri nyingi igaathi kuo, ikiugaga atīri, “Ūkai twambate tūthi kīrima-ini kīa Jehova, tūthi nyūmba ya Ngai wa Jakubu. Nīagatūruta ūhoro wa mīthiire yake, n̄igeetha tūgeragire njira ciale.” N̄iḡukorwo Zayuni n̄iḡukoima ūtaarani, nakuo Jerusalemu kuume ndūmīrīri ya Jehova. 3 Nīagatuithania ndūrīri nyingi ciira, nacio ndūrīri iria iri hinya cia kuuma kūraya aciiguithanie. Magaatura hiū ciao cia njora ituīke hiū cia mīraū, namo matimū mao maturwo hiū cia gūceeha mītī. Gūtirī rūrīrī rūgaacooka kūrūna na rūrīna rūngi na hiū cia njora, kana rūcooke kwīruta ūhoro wa mbaara rīngi. 4 O mündū agaikaraga gītina-ini kīa mūthabibū wake na aikarage gītina-ini kīa mūkūyū wake, na gūtirī mündū ūkaamamakia, n̄iḡukorwo ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe oigite. 5 Andū a ndūrīri ciothe no marūmīrire kīrīra kīa ngai ciao; no ithū tūrīrūmagīrīra kīrīra kīa Jehova Ngai witū nginya tene na tene. 6 Jehova ekuuga atīri: “Mūthenya ūcio-rī, n̄ingacookanīrīria ithua; na n̄ingacookanīrīria arīa matahītwo, o na arīa nyariiirthītie. 7 Ithua n̄ingacitua matigari, na arīa maingatītwo ndīmatue rūrīrī rūrī hinya. Jehova nīwe ūkamaathaga arī Kīrima-ini gīa Zayuni, kuuma mūthenya ūcio nginya tene. 8 Ha ūhoro waku, wee mūthiringo ūyū mūraihu na igūrū wa kūrangīra rūrūna rwa mbūri, o wee kīlithio kīrūmu kīa Mwarī wa Zayuni-rī, wathani ūrīna warī naguo mbere nīgagūcookerera; naguo ūthamaki wa Mwarī wa Jerusalemu ūmūcookerera.” 9 Atīrīri, nīkī kīratūma ūrīre wanīrīre, kaī ūtarī na mūthamaki? Kaī ūkuīrīrīro nī mūkūhei kīrīra, tondū wanyiitwo nī ruo rūhaana ta rwa mündū-wa-nja akīrūmwo? 10 Wīnyogonde nī ruo, wee Mwarī wa Zayuni, o ta mündū-wa-nja akīrūmwo, n̄iḡukorwo rīu no nginya uume itūūra inene ūgaikare nja werū-ini. Nīugathii Babuloni; kūu nīku ūkaahonokerio. Kūu nīkuo Jehova agaagūkūura kuuma guoko-ini gwa thū ciale. 11 No rīrī, ndūrīri nyingi nīcookanīrīre, igūkīrīre. Iroiga atīri, “Rekei anyiitwo nī thaahu, rekei maitho maitū mathekerere Zayuni!” 12 No cio itingīmenya meciiria ma Jehova; o na itiū mūbango wake, o we ūrīna ūcicookanārīria ta itīna cia ngano kīhūrīro-ini. 13 “Arahūka, wee Mwarī wa Zayuni, ūhūure ngano ūyo, n̄iḡukorwo n̄ingakūhe hīa cia kīgera; n̄ingakūhe mahūngū ma gīcango nawe nīukahehenja ndūrīri nyingi.” Uumithio ūcio moyoeire na njira

itarī ya kihooto nūkawamūrīra Jehova, ūtonga wao ūwamūrīre Mwathani wa thī yothe.

5 Thagathaga mbūtū ciaku cia mbaara, wee itūura inene rīa mbūtū cia mbaara, nīgūkorwo matūrigiiciirie matūükīrīre. Nīmakaringa mwathi wa Israeli rūthīa-inī na rūthanju. **2** “No rīrī, wee Bethilehemu Efiratha, o na harī arī we mūnini mūno mīhīrīga-inī ya Juda, thīnī waku nīkuo gūkoima ūrīa ūgaatuūka mwathi wa Israeli, ūrīa kīhumo gīake nī gīa kuuma tene, kuuma mīndī na mīndī.” **3** Tondū ūcio, Israeli nīagatiganīrio nginya ihinda rīkinye, rīrīa ūrīa ūraarūmwō agaaciara, nao ariū-a-ithe arīa angī magaacookerera andū a Israeli. **4** Nīagookīra arīthie rūūru rwa mbūrī ciale arī na hinya wa Jehova, na ūnene wa rīitwa rīa Jehova Ngai wake. Nao nīmagatūura marī agitīre, nīgūkorwo hīndī iyo ūnene wake ūgaakinya o nginya ituri ciotle cia thī. **5** Nake nīagatuūka thayū wao. Hīndī ūrīa Ashuri makaahithūkīra būrūri witū, na matuūkanīrie cīihitho ciitū nūmu, nītūkamaarahūrīra arīthi mūgwanja, o na anene anana mamokīrīre. **6** Nīmagaatha būrūri wa Ashuri na rūhiū rwa njora; maathe būrūri wa Nimurodi na hiū cia njora icomoretwo. Nīagatūhonokia kuuma kūrī Aashuri hīndī ūrīa magaatharīkīra būrūri witū na matuūkanīrie mīhaka-inī iitū. **7** Matigari ma Jakubu magaatuūka ta ime riumīte harī Jehova gatagatī-inī ka ndūrīrī nyīngī, o na ta mbura ya rūthuthuū yurīte nyeki-inī, ūrīa itarehagwo nī mūndū kana īkiorio nī andū. **8** Matigari ma Jakubu magaakoragwo gatagatī ka ndūrīrī, o gatagatī ka ndūrīrī nyīngī, ta mūrūūthi ūrī thīnī wa nyamū cia mūtitū, na ta kīana kīa mūrūūthi kīrī thīnī wa ndūru cia ng'ondu, kīria gīthīiaga gīgīcītihangagia na gīgīcitambuuraga na gūtīrī mūndū ūngīcīhonokia. **9** Guoko gwaku nīgūkambarario na igūrū kuonanie ūhootani harī thū ciaku, na amuku aku othe nīmakanīinwo. **10** Jehova ekuuga atīrī, “Mūthenya ūcio-rī, “nīngananga mbarathi ciaku ikweherere biū, nacio ngaari ciaku cia ita ndīcītharie. **11** Ningananga matūura marīa manene ma būrūri wanyu, na tharūrīe cīihitho iria nūmu cianyu ciotle. **12** Ningananga ūgo wanyu, na mūtīgacooka kūragūra ūngī. **13** Ningananga mīhianano yanyu ya gwacūhīo, na nyanange mahiga manyu marīa maamūre mūrī namo; mūtīgacooka kūnāmīrīra wīra wa moko manyu ūngī. **14** Itugī cia Ashera iria mūrī nacio nīngacimunya na momore matūura manyu

manene. **15** Nīngerīhīria ndī na marakara na mang'ūrī kūrī ndūrīrī iria itanjathīkagīra.”

6 Ta thikīrīriai ūrīa Jehova ekuuga: “Ūkīrai mwīciirīrīre mbere ya irīma; mūreke tūrīma tūgue ūrīa mūkuuga. **2** Inyuī irīma ici, iguai thitango ya Jehova; thikīrīriai inyuī mīthingi ya thī ūrīa itūrīga tene na tene. Nīgūkorwo Jehova arī na ciira na andū ake, nīarathitanga andū a Israeli. **3** “Andū akwa, kaī ndīmwīkīte atīa? Ndīmūnogetie na kī? Njookeriai. **4** Ndaamūrūtire būrūri wa Misiri, ngīmūkūura kuuma būrūri wa ūkombo. Ngītūma Musa amūtongorie, marī na Harūni na Miriamu. **5** Andū akwa, ririkanai ūrīa Balaki mūthamaki wa Moabi aamūciirīre, na ūrīa Balamu mūrū wa Beori aamūcookeirie. Ririkanai rūgendo rwanyu kuuma Shitimū nginya Giligali, nīgeetha mūmenye cīiko cia ūthingu iria Jehova aaneka.” **6** Nī kīi ingītware mbere ya Jehova, ngīinamīrīre mbere ya Ngai ūcio ūrī igūrū mūno? Hihi no ngīthīi mbere yake na maruta ma njino, kana thīi na tūcaū twa ūkūrū wa mwaka ūmwe? **7** Anga Jehova no akenio nī ndūrūme ngiri nyīngī, kana akenio nī maguta maingī ta ma njūū ngiri ikūmi? Hihi no ndute mwana wakwa wa irigithathi nī ūndū wa ūremi wakwa, kana ndute maciaro ma mwīrī wakwa nī ūndū wa mehia ma ngoro yakwa? **8** Atīrīrī, wee mūndū ūyū, gīthī Jehova ndakuonetie māndū marīa mega. Na nī ūndū ūrīkū Jehova agwathaga wīke? Gīthī to wīkage māndū ma kīhootho, na wendage ūhoro wa kūiguanīra tha, na ūtwaranage na Ngai waku wīnyīhītie. **9** Ta thikīrīriai! Jehova nīaretana kūu itūura inene, mūndū ūrīa mūūgī nīetīgīre ūtīwa ūrīku. “Rūmbūya rūthanju, o na ūrīa ūrūnyītīte. **10** Wee nyūmba ya waganu-rī, no ndiganīrīwo nī igīna iria mwīgīire na njīra itarī ya kīhootho, kana ndiganīrīwo nī eba ya gūthīma ūrīa itarī ya kīhootho, ūrīa nume? **11** No njuge mūndū ndehītie akīhūthāgīra ratīrī itarī cia ma, arī na mondo ya mahiga ma gūthīma ma maheeni? **12** Itonga ciakuo nī cia ngūū; andū akuo nī a maheeni, na nīmī ciao nīkūheenania iheenanagia. **13** Tondū ūcio, nīnyambīrīrie gūkūniina, na ngambīrīria gūkwananga nī ūndū wa mehia manyu. **14** Mūrīrīaga irio na mūtīhūūne, nda cianyu irīkoragwo o ihūtī. Mūrīgaga mīthīithū, no mūtīkahonokia kīndū, tondū kīria gīothe mwahonokia nīngakīniithia na rūhiū rwa njora. **15** Mūrīhaandaga no mūtīkaagetha; mūrīhīhīga ndamāiyū no mūtīkehaka maguta ma cīo; mūrīhīhīga thabibū no mūtīkanyua ndībei yacio. **16** Nīmūrūmīrīre

irīra cia watho wa Omuri na mītugo yothe ya nyūmba ya Ahabu, mūkarūmīrīra irīra ciao cia ndūire. Tondū ūcio nīngamūrekereria mwanangwo, na ndekererie andū anyu matuīke a gūthekererwo; mūgaatūra mūnyararītwo nī ndūrīrī icio.”

7 Hī, kaī ndī mūnyamariku-ī! Ndarīi ta mūndū ūrongania maciaro maarīkia kūgethwo hīndī ya riūa, o ta mūndū ūrahaara thabibū thuutha wa magetha; gūtirī kīmanjīka gīa thabibū kīngīrīo, o na kana ngūyū iria ciambaga kwīrua iria ngoro yakwa ūriragīria. **2** Andū arīa eetigīri Ngai nīmathirīte būrūri-inī, gūtirī mūndū o na ūmwe mūrūngīrīru ūtigarīte. Andū othe maikārīte metereire gūita thakame; o mūndū araguīma mūrū wa nyina na wabu. **3** Mūthītagīra moko mao meerī gwīka ūrū; mūtongoria etagia iheo na hinya, nake mūciirthania aamūkagīra mahaki; arīa marī hinya nīo moigaga kīria mekwenda: othe makagīa ndundu ya gwīka ūrū. **4** Ūrīa mwega mūno wao ahaana ta cong'ē, ūrīa mūrūngīrīru mūno nī mūrūrū gūkīra rūgīri rwa mīgīua. Mūthenya ūrīa arangīri aku matūire makwīraga ūhoro waguo nīmūkinyu, mūthenya ūrīa Ngai agaagūceerera. Rīrī nīrīo ihinda rīa kīrigīciano kīao. **5** Ndūkanehoke mūndū wa itūrū; ndūkanehoke o na mūrataguo. Menyerera ciugo cia kanua gaku, ndūkaanahe mūtumia waku ūcio ūkomaga gīthūri-inī gīaku ūhoro. **6** Nīgūkorwo mūriū nīagīte gūtīa ithe, nake mūrītu akareméra nyina, o nake mūtumia wa mūriū akareméra nyaciawé, thū cia mūndū igaatuīka andū a nyūmba yake mwene. **7** No rīrī, nīi hakwa-rī, ndīcūthītagīrīria Jehova ndī na kīrīgīrīro, njetereire Ngai Mūhonokia wakwa; Ngai wakwa-rī, nīakanjīga. **8** Atīrīrī, wee thū yakwa-rī, tiga kūngenerera! O na ingīgūa gūtirī hīndī itagookīra! O na ingīkara nduma-inī-rī, Jehova nīwe ūrītuīkaga ūtheri wakwa. **9** Tondū nī nīi ndīmwīhīrie, nīngūkīrīrīria mang'ūrī ma Jehova nginya rīrīa we akaanjiirīrīra, na onanie kīhooto gīakwa. Nīakanduta nduma-inī, andehe ūtheri-inī, na nīi nīngeyonera ūthingu wake. **10** Hīndī īyo thū yakwa nīikeyonera ūguo, na ūhumbwo thoni, o īyo yanjūūragia atīrī, “Jehova Ngai waku akīrī ha?” Rīu nī hīndī maitho makwa mekwīonera kūgūa kwayo, o na ūkarangīrīrio thī ta ndooro ya njīra-inī. **11** Mūthenya wa gwaka thingo ciaku nīugakinya, o guo mūthenya wa kwarāmia mīhaka yaku. **12** Mūthenya ūcio, andū nīmagooka kūrī we moimīte Ashuri na matūura manene ma Misiri, na būrūri ūrīa ūrī gatagatī ka

būrūri wa Misiri na Rūūrī rwa Farati, na kuuma iria rīmwe nginya rīrīa rīngī, na kuuma kīrima kīmwe nginya kīrīa kīngī. **13** Thī nīikanangīka ikire ihooru nī ūndū wa andū arīa matūura kuo, marī maciaro ma cīko ciao. **14** Rīthīa andū aku na mūthīgi waku, nīo rūrūrū rwa igai riaku, rūrīa rwīrīthīagīa rūrī rwīki mūtitū-inī, kūrīa kūrī ūrīthīo mūnoru. Reke irīe o kūu Bashani na Gileadi, o ta ūrīa ciarīaga matukū ma tene. **15** “Ta ūrīa gwatarīi matukū marīa mwoimire būrūri wa Misiri, nīngamoonia morirū makwa.” **16** Ndūrīrī nīkoona na iconoke, itunyītuo hinya wacio wothe. Nīkenyiita tūnua twacio, na ihingare matū ciage kūigua. **17** Igaacūnaga rūkūngū ta nyoka, ta ciūmbe iria ikurumaga thī. Nīkoimīra kuuma imamo-inī ciacio ikiinainaga; nīigacookerere Jehova Ngai witū na guoya, na nīigagwītīgīra. **18** Nī Ngai ūrīkū ūhaana tawē, ūrīa ūrekagīra matigari ma igai rīake mehia na ūremi wao? Ndūtūrūraga ūrakarīte nginya tene, no nīūkenagio nī kūiguanīra tha. **19** Nīūgatūguīra tha rīngī, mehia maitū nīūkamarangīrīria na makinya, na wagānu witū wothe ūūnyugute irīa-inī kūrīa kūriku. **20** Nīūgatūrīria kīrīkanīro gīaku kūrī Jakubu, na ūiguīre Iburahīmu tha, o ta ūrīa werīire maithe maitū na mwīhītwa matukū-inī macio ma tene.

Nahumu

1 Íno níyo ndúmíríri ndítu íkoníi Nineve. Ríírí nírío ibuku ría kíoneki kía Nahumu, ürúa Múelikoshi. **2** Jehova ní Múrungu ürí üru na mwírhíria; Jehova níerihagíria na akaiyúrwo ní mang'úrí. Jehova níerihagíria harí thú ciake, na agatúuria mang'úrí make harí amuku ake. **3** Jehova ndáhiúhaga kúrakara na niári hinya múnene; Jehova ndakaaga kúherithia mündú mwaganu. Njíra yake írí thíiní wa rúhuho rúnene na thíiní wa kíhuhúkanio, matu namo ní rüküngü rwa makinya make. **4** Akúumaga iria, agatúma ríhüe; ahúithagia njúúí cióthe. Bashani na Karimeli níkúhoohete, na kíro kía Lebanoní gíkaragatha. **5** Iríma ithingithaga mbere yake, natuo türíma tügatweka. Thí iinainaga írí mbere yake, o na mabúruri mothe makainaina, na aría othe matúúraga kuo. **6** Núú üngíkümíríria marakara make mahiú? Mang'úrí make-rí, maitíkaga ta mwaki; ndwaro cia mahiga igathethereka mbere yake. **7** Jehova ní mwega, ní kíhitho híndí ya thíina. Aría mamwíhokete-rí, níamamenyagíríra, **8** no ríírí, níakanína Nineve na kíguú kínene kía maaí; níakaingata thú ciake nginya nduma-iní. **9** Ürúa wothe magaaciírra gwíka Jehova-rí, we niákauniina; o na thíina ndúgooka híndí ya keerí. **10** Makaarigíicwo mígua-iní na maríño ní ndibeí yao; nao magaacínwo ta maragara momú. **11** Ní harí ümwe wíyumíritie thíiní waku wee Nineve, ürúa üthugundaga üürü wa gúukíríra Jehova, na akaheanaga iríra cia wagánu. **12** Jehova ekuuga atíri: “O na aakorwo marí na arata, na ní aingí muno-rí, nímakaniinwo, meherio. O na aakorwo níngünyariiríte, wee Juda-rí, ndigacooka gúkúnyariira ríngí. **13** Na ríírí, nínguunanga icooki ríao ríume ngingo-iní yaku, na nduange mñyororo iríra woheetwo nayo.” **14** Jehova níarutíte watho ügúkoníi, wee Nineve, akoiga atíri, “Ndúkagíra na njiaro cia gütüúria ríitwa ríaku. Níngananga miúianano íyo miúchíe o na íyo ya gütwekio iríra irí kúu hekarú ya ngai ciaku. Níngúhaaríria mbíríra yaku, níngúkorwo ürí kíndú kíuru biú.” **15** Ta cúthíríriai kúuria iríma-igúrú, muone magúrú ma mündú ürúa ürarehe ühoro mwega, ürúa wanagíríra thayú! Wee Juda-rí, kúngúíra ciathí ciaku, na ühingie mñhírtwa yaku. Andú aaganu matigagútharíkira ríngí, níngúkorwo nímakaniinwo biú.

2 Atíríri, wee Nineve, mígútharíkira níokíte gúgútharíkira. Rangíra kíigítiro kíá hinya, na ugítire njíra; wíhotore, na wíkíre hinya múnó! **2** Jehova níagacookeria Jakubu riiri wake, ühaane ta riiri wa Isíraeli, o na aakorwo aanangi nímamonúhíte, na makaananga mítahibúb yao. **3** Ngo cia thigari ciake ní cia rangi mütune, njamba cia ita cílhumbíte nguo ndune ta gakarakú. Igera cia ngaari cia ita irahenia mûthenya ürúa ciahaarírio; matimú mahangíritwo mítí ya míkarakaba namo makáhenúka maahiúrio. **4** Ngaari cia ita iraguthúka ituúkaníirie njíra cia itúúra, irahanyúka na mbere, ningí na thuutha, ituúkaníirie ihaaro-iní cia itúúra. Ihaana ta imúri irakana; irahiúka ta rúheni. **5** Acookaníirírie mbütú cia thigari iria njamba, no ciúkaga ikíhíngagwo. Igúthükaga nginya rüthingo-iní rwa itúúra inene; ituúkaga ta ngo ya kúrígíritá. **6** Hingíritio cia rúúí ní hingüre, naguo múcíi wa üthamaki úkamomoka. **7** Ní gwathaniitwo itúúra ríu inene rítahwo na ríthaamio. Ngombo ciarío cia airítu iragiríka na mígambó ta ya ndutura, na ikehúúra ithíri. **8** Nineve kúhaana ta ndia, na maaí makuo níkúhwa marahwa. Kúraaníírwo, gúkeerwo atíri, “Ta rúgamai! Ta rúgamai!” No gütirí mündú üngíhúgúra. **9** Tahai betha! Tahai thahabu! Ütonga ürúa ürí igíina-iní ciao cióthe ndúngíthira! **10** Nineve nígútahe, na indo igatunyanwo gúgatigwo ütheri! Ngoro níkuíte, na maru makaregera, na mííríkíainaina, o na andú othe magathita ithíthi. **11** Atíríri, imamo cia mírúúthi irí ha, kíndú kúría yarereire ciana ciayo, kúría mírúúthi ya njamba na ya nga yathíiaga na ciana ciayo ítegwítigíra? **12** Múrúúthi wa njamba níwatamburíire ciana ciaguo nyama cia gúciigana, na ugítíra mígoma waguo gía kúría, ükíiyúria imamo ciaguo na kíría woragíte, na ükíiyúria ngurunga ciaguo na kíría wagúímíte. **13** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atíri, “Níi níngúúkííre. Ningacina ngaari ciaku cia ita na mwaki, naruo rúhiú rwa njora nírúkaniina mírúúthi yaku iríra mítíthi. Ndigagútigíria kíndú gía kúguíma gúkú thí. Nayo mígambó ya andú aría ütúmagá ndigacooka kúiguuo ríngí.”

3 Kaí itúúra inene ríá Nineve rííría ríitaga thakame ríírí na haaro-í! Itúúra ríu ríiyúritwo ní maheeni na indo cia ütunyani, na rítiagaga andú moragíitwo. **2** Rí na mwanúko wa mícáarica, na mûrurumo wa magúrú ma ngaari, na mbarathi iteng'erete, na ngaari cia ita ikúrúgarúga! **3** Thigari cia mbarathi irahithúka, ikáhenúkia hiú cia njora na matimú

marahenia! Andū aingī nīmooragītwo, gūkagīna hība cia arīa makuīte, na ciimba itangītarīka, nao andū makahīngwo nī ciimba icio: **4** maūndū maya mothe marekīka nī ūndū wa ūingī wa merirīria ma mūmaraya, ūrlā ūguucīrīrie mūndū-wa-nja ūcio mūrogi, ūrlā watuire ndūrīri ngombo na ūmaraya wake, na agītua kīrīndī ngombo na ūragūri wake. **5** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, “Nī nīngūkīrīra. Ngūkūheta nguo ikūhumbīre ūthiū. Nguonia ndūrīri njaga yaku, na ngūconorithie mbere ya mothamaki. **6** Ngūgūkīria gīko kīrī magigi, ngūnyarare ūtuīke kindū gīa kūmakania gikīonwo nī andū. **7** Arīa othe magakuona nīmakoora makiugaga atīrī, ‘Hī, Nineve nīrīanange, nūū ūkaarīcakaīra?’ Mūndū wa gūkūhooreria-rī, ingīmūruta kū?’ **8** Wee-rī, ūkīrī mwega gūkīra Thebesi, itūura rīrlā riakītwo Rūū-inī rwa Nili, o rīo rīrigicīrio nī maaī? Rūū rūu nīruo rūrīgitagīra, naruo rūthingo rwarīo nī maaī macio. **9** Kushi na Misiri nīcio ciarī hinya warī ūtangīathirire; Putu na Lubimu maarī amwe a thiritū narīo. **10** No rīrī, nīrīatahirwo, na andū aarīo magīthaamio. Tūkenge twarīo twatungumanirio, tūgītuika icunjī magomano-inī mothe ma njīra. Mītī nīyacuukīrwo andū aarīo arīa maarī igweta, anene othe aarīo makīohwo na mīnyororo. **11** Wee nawe nīūkarīo, na nīūkoora, wīhithe, wethe kīhītho ūūrīre thū ciaku. **12** Cīhītho ciaku nūmu ciithe ihaana ta mītī ya mīkūyū, īrī na ngūyū iria ciambīte kwīrūa, yainainio-rī, ngūyū ikagūa kanua-inī ka mūrī. **13** Tarora, mbūtū ciaku cia ita, hī, ciithe ihaana ta andū-a-nja! Ihingo cia būrūri waku nī hingūrīre thū ciaku biū, mīgīko yacio ūgacīnwo na mwaki. **14** Taha maaī ūige, ūgaakorwo namo hīndī ya kūrigicīrio, cīgītīro ciaku cia hinya ūcīrūmie wega! Haarīria rīumba, kia ndoro, ūthondeke maturubari. **15** Kūu nīkuo mwaki ūgaakūniinīra, na rūhiū rwa njora rūgūtemenje ūthire biū, rūkūrīe o ta ūrlā ūngīrīo nī itono. Ciaranai ta itono, mūciarane, mūngīhe ta ngigī! **16** Onjoria aku ūmaingīlītie, makaingīha gūkīra njata cia igūrū, no mahaana ta ngigī iria cianangaga būrūri, igacooka ikeyūmbūkīra. **17** Arangīri aku matariī ta ngigī, anene aku nao nī ta mīrumbī ya ngigī, ūrlā yūmbaga thingo-inī ciaku mūthenya wa heho, no riūa rīara, ikombūka ūgathīi, na gūtīrī mūndū ūngīmenya kūrīa yathīi. **18** Atīrīrī, wee mūthamaki wa Ashuri, arīithi aku nīmakomete; andū aku arīa marī igweta nīmahuurūkīte. Andū aku othe mahurunjūkīre irīma-inī, na gūtīrī wa kūmacookanīrīria. **19** Kīronda gīaku

gītingīhona; nguraro yaku nī ya gūkūrīaga. Mūndū o wothe ūiguīte ūhoro waku arahūūra hī tondū nīūgwīte, nūū ūtarī wahutio nī kīnyariirano gīaku gītarī mūthia?

Habakuku

1 Ino nîyo ndûmîrîri nditû iria yakinyîrire mûnabii Habakuku. **2** Wee Jehova-rî, nî nginya rî ngütûura ngûkayagîra ündeithie, no wee ūkaaga künjigua? Githî ndigûkayagîra ngiugaga, “Haaro! Haaro!” no wee ūkaaga kûhonokania? **3** Ütûmaga ndîrorere wagi wa kihooto nîki? Ükiragîrîria maündû mooru nîki? Mwanangîko na haaro irî mbere yakwa; kûrî na njûgitano, nayo mbaara nî nyîngî. **4** Nî ûndû ûcio, watho nîmwagithie hinya, na kihooto gitihootanaga. Andû arâa aaganu marigiicaga arâa athingu, na nî ûndû ûcio kihooto gîkoogomio. **5** “Atîrîri, ta rorai ndûrîri na mwîrorere ûhoro wacio, na mûmake biû. Nîgûkorwo matukû-inî maku nîngwîka ûndû ūria ütangîfikia o na üngîrwo. **6** Ningwarahûra andû a Babuloni, andû a haaro, na matarî tha, arâa matuîkanagia thî yothe, na makegwâlîra ciikaro itarî ciao. **7** Nî andû a kûmakania, na a gwîtigîro; nîo meyathaga, na magetûügîria. **8** Mbarathi ciao irî ihenya gûkîra ngarî, na nî ooru mûno gûkîra njûûi iria icangacangaga kîhwaî-inî. Thigari ciao iria ithiaga ihaicîte mbarathi iteng’eraga ta ciûmbûkîte; ahaici acio a mbarathi moimaga kündû kûraya. Mombûkaga ta nderi îgîcuuhûkîra gîa kûrîa; **9** othe mokaga mehaarîrie kûruta haaro. Thigari icio ciao nyîngî mûno ithiaga ihaatîte ta rûhuho rwa werû-inî, igathîrî itahîte andû aingî mûno ta mûthanga. **10** Manyararaga athamaki, na makanyûrûria andû arâa maathanaga. Mathekagîrîra matûûra mothe manene marîa mairigîre; maakaga ihumbu cia tîrî, magatunyana matûûra macio. **11** Ningî mahîtûkîra kuo na ihenya o ta rûhuho mathiîte na mbere: andû maagararaga watho, magatuîka ehia, magatua atî hinya wao nîguo ngai yao.” **12** Wee Jehova-rî, githî ndûtûûraga kuuma tene o na tene? O Wee Ngai wakwa, ūria wakwa mûtheru, tondû ûcio tütigakua. Wee Jehova-rî, nîwe ûthuurîte andû a Babuloni mahingie itûiro rîaku; wee Rwaro rwa Ihigârî, ûkamaamûra matûherithie. **13** Maitho maku nî matheru mûno, matingîrorerâa ûmaramari; wee-rî, ndûngîkirîria maündû mooru. Ügîkiragîrîria andû arâa oingumania nîki? Ükiraga nîki rîria andû arâa aaganu mekûmeria andû arâa athingu kûmakîra? **14** Ütuîte andû ta thamaki cia iria, ûkamatua ta ciûmbe cia iria-inî, iria itarî mûciathi. **15** Thû ïyo njaganu ûmaguucagia othe na ndwano, ikamagwatia na wabu wayo, ikamacookereria thiinî wa mûtego wayo; nî

ûndû ûcio ûgakena na ûgacanjamûka. **16** Nî ûndû ûcio, ûrutagîra wabu wayo igongona, na ûgacînîra mûtego wayo ûbumba, nîgûkorwo wabu wayo nîguo ûtûmaga itûûre ûkenagia, na ûkarîaga irio iria njega mûno. **17** Ûgûtûûra ûtahaga na wabu wayo, ikaniinaga ndûrîri ingî itegûciguira tha?

2 Nîngûrûgama handû hakwa ha kûrangîra, na njikare o hau rûthingo igûrû. Njetereire njigue ūria ekûnjîira, nîguo menye ūria ingîcookia nî ûndû wa iteta rîrî. **2** Nake Jehova akînjookeria atîrî, “Andîka üguûrio üyû, ûwandike wega ihengere-inî na ndemwa nene, nîgeetha ûthomeke wega, o na mûndû angîkorwo ateng’erete. **3** Nîgûkorwo üguûrio üyû wetereire ihinda rîria rituîtwo; waragia ûhoro wa matukû ma mûthia, na ndûngîtuîka wa maheeni. O na üngîkara mûno-rî, weterere. Ti-itherû nîukahingio, na ndûgatîrio. **4** “Atîrîri, mûndû mwîtîi-rî, merirîria maake ti marûngîrîru; no mûndû ūria mûthingu agatûûra muoyo nî ûndû wa gwîtikia gwake; **5** ti-itherû, mûndû ûcio mwîtîi nîakunyanagîrwo nî ndibe; nî mwîtîi na ndarî hîndî ahurûkaga. Tondû akorokete ta mbîrîra, na o ta ūria gîkuû gîtaiganagia, o nake ndaiganagia; acookanagîrîria ndûrîri ciothe harî we, na agataha andû a ndûrîri ciothe. (*Sheol h7585*) **6** “Githî andû othe matikamûthekerera makîmûnyûrûragia, na mamûnyarare, makiugaga atîrî, “Kâi mûndû ūria wîigagîra indo cia ūici, na agetongia na indo cia ûtunyani arî na haaro-î! Egûtûûra ekaga üguo nginya-rî?” **7** Andû arâa ūri na thiirî wao githî matigagûkîrîra o rîmwe? Githî matikaarahûka, na matûme ûinaine, macooke makûnyamarie? **8** Tondû nîutahîte ndûrîri nyîngî indo ciao, matigari ma ndûrîri icio, nîmagagûtaha indo o nawe. Nî ûndû nîuitîte thakame ya andû, na ûkaananga mabûrûri, na matûûra manene, o na arâa othe marî kuo. **9** “Mûndû ūria wakaga wathani wake, na agetongia na uumithio ûtarî wa kihooto, nîgeetha aake nyûmba yake handû igûrû nîguo ehonokie ndakanyitwo nî mwanangîko, kâi arî na haaro-î! **10** Wee wanacîrîra kûniinwo kwa ndûrîri nyîngî, ügaconorithia nyûmba yaku mwene, na ûkoorwo nî muoyo waku. **11** Mahiga ma rûthingo nîmakanîrîra, na mîgamba ya mbaû nîkamûkîria. **12** “Mûndû ūria wakithagia itûûra inene na ūiti wa thakame, na akahaanda itûûra na njira cia ûmaramari, kâi arî na haaro-î! **13** Githî Jehova Mwene-Hinya-Wothe ndatuîte atî wîra wa andû no ngû cia gwakîrîria mwaki, na atî ndûrîri ciînogagia o tûhû? **14** Nîgûkorwo

thī nīkaiyūrwo nī ūmenyo wa riiri wa Jehova, o ta ūrīa maaī maiyūrīte iria-inī. **15** “Mūndū ūrīa ūheaga andū a itūura rīake njoohi, akamatahīria mondo-inī ya rūua ya ndibei nginya makarīo, nīgeetha erorere njaga yao, kaī arī na haaro-ī! **16** Ūkaiyūrwo nī thoni, handū ha kūgīa na riiri. Rīrī nīrīo ihinda rīaku! Nyua, ūrīo, nayo njaga yaku yoneke! Gikombe kuuma guoko-inī kwa ūrīo kwa Jehova nīkīragūkora, na njono nīkīhumbīra riiri waku. **17** Haaro ūrīa ūrutīire Lebanonī-rī, nīgakūhubikania, na wanangi waku wa nyamū-rī, nīgakūmakia mūno. Nī ūndū nīūtīte thakame ya andū, na ūkaananga mabūrūri, na matūura manene, na arīa othe marī kuo. **18** “Mūhianano mūcūhie nī wa bata ūrīkū mūndū aarīkia kūwacūhia? O naguo mūhianano wa gūtwekio ūrīa ūtūmaga andū maheeneke nī wa bata ūrīkū? Nīgūkorwo ūrīa ūtūhondekaga ehokaga kīrīa ombīte; athondekaga mīhianano ītaaragia. **19** Mūndū ūrīa wīraga rūbaū atīrī, ‘Gīa na muoyo!’ Kana akeera ihiga rītarī muoyo atīrī, ‘Arahūka!’ Kaī arī na haaro-ī! Indo ta icio ciakīhota kuonia mūndū njīra? Ihumbītwo thahabu na betha; no itirī na mīhūmū thīnī wacio. **20** No rīrī, Jehova arī hekarū-inī yake theru; thī yothe nīkire ki īrī mbere yake.”

3 Rīrī nī ihooya rīa mūnabii Habakuku, rīa kūinwo ta rwīmbo. **2** Atīrīrī Jehova, nīnjiguīte ūhoro wa ngumo yaku, nganyiitwo nī guoya nī ūndū wa ciīko ciaku. Rurumūkia cīko ciaku matukū-inī maya maitū, ūtūme imenyeke matukū-inī maitū; o na hīndī ūrīa ūrī mūrakaru, iguanagīra tha. **3** Ngai ookire oimīte Temani, ūcio Mūtheru agīuka oimīte Kīrima kīa Parani. Riiri wake ūkīhumbīra igūrū, naguo ūgooci wake ūkīyūra thī. **4** Ūkengi wake wahaanaga ta riūa rīkīratha; mīrūri yahenūkaga kuuma guoko-inī gwake, naho hau nīho hinya wake wahithītwo. **5** Mūthiro nīguo wamūtongoragia; mūrimū wa mūthiro ūkamuumma thuutha. **6** Aarūgamire, agīthingithia thī; agīcūthīrīria agītūma ndūrīrī ciinaine. Irīma cia tene ikīmumuthūka, natuo tūrīma twa tene tūkīmomoka. Mīthīre yake-rī, nī ya tene na tene. **7** Nīndonire andū arīa matūura hema cia Kushani marī na mīnyamaro, nao arīa matūura Midiani maiyūrītwo nī ruo rūnene. **8** Wee Jehova-rī, nī njūtī warakarīire? Mang’ūrī maku-rī, nī tūrūūrī mokīrīire? Wee-rī, wokīrīire iria na mang’ūrī maku rīrīa wahaicīte mbarathi ciaku na ngaari ciaku cia ūhootani cia ita? **9** Nīwarutire ūta waku, ūkīwoya na igūrū, na ūgītīa mīguī mīngī.

Nayo thī ūkīmīgayanīa na njūtī; **10** irīma ciakuonire ikīnyogonda. Kīguū kīa maaī nakīo gīgītherera; maaī ma kūrīa kūriku makīhūyūka, na makīambararia makūmbī mamo na igūrū taarī moko. **11** Rīua na mweri nīciarūgamire o ro ūguo kūu igūrū, ciona ūtheri wa mīguī yaku ikīrathūka, na ciona kūhenia gwa itimū rīaku rīkīmenūka. **12** Watuīkanīirīe thī na mang’ūrī, na ūkīhūura ndūrīrī ūrī na marakara. **13** Wokire kūhonokia andū aku, na ūhonokie ūrīa waku mūtitīrīie maguta. Wahehenjire kīongo kīa nyūmba ya waganu, ūkīmītharia nginya itina-inī ciayo. **14** Wamūtheecire mūtwe na itimū rīake mwene, rīrīa njamba ciake cia ita ciatūtharīkīire itūharaganie; cigakenagīrīra ta igūtambuuura athīni arīa mehithīte. **15** Wee wakinyire iria igūrū na mbarathi ciaku, ūgīthuka maaī macio maingī, magītuīka makūmbī manene. **16** Ndaiguire ūhoro ūcio, ngoro yakwa ūgitumatuumā, nacio iromo ciakwa ikīnaina nī mūgambo ūcio; mahīndī makwa makionja, namo magūrū makwa makīnaina. No nī ūngweterera ngīrīrīire, nginya mūthenya ūrīa wa kūnyariiīka ūgaakinya, ūkore rūrīrī rūrīa rūtūtharīkāgīra. **17** Atīrīrī, o na mūkūyū ūngīaga kūruta kīro, nayo mīthabībū yaage thabibū, o naguo mūtamaiyū wage maciaro, nayo mīgūnda yaage irio; o na kūngīaga ng’ondū gīcegū na kwage ng’ombe ciugū-inī-rī, **18** nī ūndū wa Ngai Mūhonokia wakwa. **19** Mwathani Jehova nīwe hinya wakwa, atūmaga magūrū makwa magīe ihenya ta magūrū ma thwarīga, nake aahotithagia kūhaica kūrīa gūtūūgīru. Kūrī mūtongoria wa nyīmbo. Rwīmbo rūrū nī rwa kūinwo na inanda cia mūgeeto.

Zefania

1 Atirīrī, īno nīyo ndūmīrīri ya Jehova īrīa yakinyīrīire Zefania mūrū wa Kushi, mūrū wa Gedalia, mūrū wa Amaria, mūrū wa Hezekia, rīrīa Mūthamaki Josia mūrū wa Amoni aathamakaga Juda. **2** Atirīrī, Jehova ekuuga ūū: “Nīnganiina indo ciōthe ithire biū, ithire kūndū guothe gūkū thī. **3** Nīnganiina andū o na nyamū; njooke niine nyoni cia riēra-inī, na thamaki cia iria-inī. Andū arīa aaganu magaatigīrio o hība cia mahuti, hīndī īrīa ngaaniina andū mathire kūndū guothe gūkū thī,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **4** “Nīngatambūrūkia guoko gwakwa njūkīrīre Juda, na njūkīrīre andū othe arīa matūrāga Jerusalemu. Nīnganiina mīhianano ya Baali īrīa itigarīte gūkū, na niine marītwa ma andū arīa matooī Ngai, na athīnjīri-ngai cia mīhianano, **5** o acio mainamagīrīra, makahooya mbūtū cia igūrū marī nyūmba igūrū, o na makainamīrīra, makehīta na rītwa rīa Jehova, na magacooka makehīta na rītwa rīa Milikomu, **6** o acio matigaga kūrūmīrīra Jehova magacooka na thuutha, na maticaragia Jehova, o na kana makamūrongooria. **7** Atirīrī, kirai ki mūrī mbere ya Mwathani Jehova, nīgūkorwo mūthenya wa Jehova ūrī hakuhī. Jehova nīhaarīrie igongona; ningī nīamūrīte andū arīa etīte. **8** Mūthenya ūcio wa igongona rīa Jehova-rī, nīngaherithia anene, o na herithie ariū a mūthamaki, hamwe na arīa othe magaakorwo mehumbīte nguo cia būrūri ūngī. **9** Mūthenya ūcio-rī, nīngaherithia ataagarari othe a hingīro, o acio maiyūragia hekarū ya ngai ciao na haaro na maheeni.” **10** Jehova ekuuga atirī, “Mūthenya ūcio nīgūkaiguuo mūkayo uumīte Kīhingo-inī gīa Thamaki, o na kūgirīka kuuumīte Itūūra Rīerū, naguo mūrurumo mūnene wa mūmomoko uume tūrīma-inī. **11** Girīkai, inyuī mūtūrāga rūgongo rwa ndūnyū; mūgirīke tondū onjorithia anyu othe nīmekūniinwo, na arīa othe monjorithanagia na betha manangwo. **12** Hīndī īyo nīngoya matawa njethē andū Jerusalemu, na herithie arīa meiganītie, arīa mahaana ndibei itiganīrio na kīnyita kīayo, arīa meciiragia atirī, ‘Jehova ndarī ūndū angīlīka, mwega kana mūūru.’ **13** Utonga wao nīgatahwō, na nyūmba ciao imomorwo. Nīmagaka nyūmba, no matigacitūra; nīmakahaanda mīgūnda ya mīthabibū, no matikanyua ndibei yayo. **14** “Mūthenya ūrīa mūnene wa Jehova ūrī hakuhī, ūrī hakuhī na nīurooka narua. Ta thikirīria! Kīrīro kīa mūthenya ūcio wa Jehova gīgaakorwo kīrī

kīnene, nacio njamba cia ita nīkaarīra mūno irī kūu. **15** Mūthenya ūcio-rī, ūgaakorwo ūrī wa mang’ūrī, mūthenya wa mīnyamaro na ruo rūnene, mūthenya wa mathīna na mwanangīko, mūthenya wa nduma na mairia, mūthenya wa matu na nduma ndumanu, **16** mūthenya wa kūhuhwo karumbeta na mbugīrīrio ya mbaara ya gūkīrīra matūura marīa mairigīrwo na hinya, na gūkīrīra mīthiringo īrīa mīraihi na igūrū. **17** Ningarehere andū mīnyamaro, nao magaathiaga ta andū atumumu, nī ūndū nīmehīrīie Jehova. Thakame yao nīgaitwo ta rūkūngū, nacio nyama cia nda ciao iteo ta irī rūrūa. **18** Betha kana thahabu ciao itikahota kūmahonokia, mūthenya ūcio wa mang’ūrī ma Jehova. Thī yothe īkaaniinwo na mwaki wa ūirū wake, nīgūkorwo arīa othe matūrāga gūkū thī nīakamaniina o rīmwē.”

2 Mwīcookanīrīrie hamwe, mwīcookanīrīrie hamwe inyuī rūrīrī rūrū rūtarī thoni. **2** Mwīcookanīrīrie mbere ya ihinda rīrīa rītuītwo gūkīnya, mūthenya ūcio ūmūkorerere ta ūrīa mūūngū ūmbūragwo nī rūhuho, mbere ya marakara mahiū ma Jehova mamūkore, mbere ya mūthenya ūcio wa mang’ūrī ma Jehova kūmūkora. **3** Cariāi Jehova, inyuī andū othe arīa enyīhīa a būrūri, inyuī arīa mwīkaga ūrīa aathanīte. Mwīcarīrie ūthingu, mwīcarīriei kwīnyīhīa; no gūkorwo nīmūkagīrīwo mūthenya ūcio wa marakara ma Jehova. **4** Itūūra rīa Gaza nīrīgatiganīrio, narīo itūūra rīa Ashikeloni rīanangwo. Andū a Ashidodi makaarutūrūwo mūthenya barigici, narīo itūūra rīa Ekironi rīthario ta mūtī ūkūmunywo. **5** Inyuī arīa mūtūrāga ndwere-inī cia irīa, o inyuī Akerethi, kaī mūrī na haaro-ī! Ndūmīrīri ya Jehova nī ūgūkīrīre, wee Kaanani, būrūri wa Afilisti. “Nīngakūniina, na gūtīrī mūndū o na ūmwe ūgaatigara.” **6** Būrūri ūcio ūrī ndwere-inī cia irīa, o kūu Akerethi matūrāga, gūgaatuīka kūndū gwa gwakwo ithūnū cia arīthī, na ciugū cia ng’ondū. **7** Būrūri ūcio ūgaatuīka wa matigari ma nyūmba ya Juda; kūu nīkuo makoona ūrīthīo. Hwāi-inī magaakomaga nyūmba cia Ashikeloni. Nake Jehova Ngai wao nīakamamenyerera, na atūme magaacie ūngī. **8** “Nīnjiguīte irumi cia Moabi na inyūrūri cia Aamonī, acio maarrumire andū akwa na makīhīta gūkīrīra būrūri wao.” **9** Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga atirī, ‘Ti-itherū o ta ūrīa nī ūdūrāga muoyo-rī, Moabi gūgaatuīka o ta Sodomu, naguo būrūri wa Aamonī ūtūīke ta Gomora, kūndū kwa riya, na marima ma cumbī, kūndū

gütakūraga kīndū kuuma tene. Matigari ma andū akwa nīmakaamataha; nao andū a rūrīrī rwakwa arīa makaahonoka nīmakagaya būrūri wao.” **10** Maündū macio nīmakamakora nī ūndū wa mwītīo wao, na nī ūndū wa kūruma na kūnyūrūria andū a Jehova Mwene-Hinya-Wothe. **11** Jehova nīagetigirwo nīo rīrīa akaananga ngai ciithe cia būrūri ūcio. Ndūrīrī iria irī hūgūrūrū-inī ciithe cia iria nīkamūhooya, o rūrīrī rūrī būrūri waruo kīumbe. **12** “O na inyū, andū a Kushi, nīmūkooragwo na rūhiū rwakwa rwa njora.” **13** Niagatambūrūkia guoko gwake okīrīre andū a gathigathini na aniine Ashuri, atige Nineve gūkirīte ihooru, na kūumagarīte o ta werū. **14** Ndūuru cia mbūri na ng’ombe igaakoma kuo, hamwe na ciūmbe cia mīthembā yothe. Ndundu cia werū na ndundu iria ng’ambi nīkomba itugī-inī ciakuo. Kayū ka mīgambo yacio gakaiguagwo ndirica-inī, hiba cia mahiga igaakorwo mīrango-inī, nayo mīgamba ya mītarakwa ītigwo ūtheri. **15** Rīrī nīrīo itūura rīrīa rīratūire na gīkeno, o na rītarī na ūgwati. Rīrīa rēnīraga atīrī, “Nī no nī, na gūtīrī ūngī tīga nī.” Kaī nīrīkianangītwo, rīgatuīka o kīmamo kīa nyamū cia gīthaka-ī! Arīa othe mahītukagīra harī rīo no kūrīnyūrūria na kūrīrota.

3 Kaī itūura rīrī inene rīa andū aremi, na rīgwatītio thaahu, o na rīyūrīte maündū ma kūhinyanīrīria rīrī na haaro-ī! **2** Rītīrī mīndū rīthikagīra, rītiitīkagīra gūtaarwo. Rītīhokaga Jehova, na rītikuhamīrīria Ngai warīo. **3** Anene aarīo mahaana ta mīrūuthī ikūrarama, aathani aarīo mahaana ta njūūi iria icangacangaga hwaī-inī, gūtīrī kīndū matigagia gīkinyie rūciinī. **4** Anabii aarīo nī etīi; nī andū a ungumania. Athīnjīri-Ngai aarīo mathaahītie handū-harī-haamūre, na magathūkia watho. **5** Jehova ūrīa ūrī thīnī warīo nī mūthingu; we ndeekaga ūrū. Rūciinī o rūciinī nīatuanagīra ciira na kīhooto, mūthenya o mūthenya ndagaga gwīka ūguo, no arīa matarī athingu matirī thoni. **6** “Nīniinīte ndūrīrī; cīgitīro ciao cia hinya nī momore. Nacio barabara ciao ndūmīte itiganīrio, gūtīrī mīndū ūracigerera. Matūura mao manene nīmanange; gūtīrī mīndū o na ūmwe ūtigarīte, gūtīrī o na ūmwe. **7** Ndeerire itūura rīu inene atīrī, ‘Tī-therū nīñkanjītīgīra, na wītīkīre gūtaarwo!’ Hīndī īyo itūuro ciake itikanīiwo, o na kana Maherithia makwa mamūkore.” No o meeriragīria o gwīka ūrū maündū-inī mao mothe. **8** Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga atīrī, “Ikarai mūnjetereire, mweterere mūthenya ūrīa ngaarūgama ndute ūira. Nīndūte atī nīngacookanīrīria

ndūrīrī hamwe, na nyūnganie mothamaki, nīguo ndīmaitīrīrie mang’ūrī makwa, nīmo marakara makwa mahīū. Thī yothe nīkaniinwo nī mwaki wa marakara ma ūru wakwa. **9** “Hīndī īyo nīngatheria mīromo ya ndūrīrī, nīguo othe makayagīre rītwa rīa Jehova, na mamūtungatagīre marī na ūrūmwe. **10** Andū akwa arīa mahurunjūkiire mūrīmo ūrīa ūngī wa njūūi cia Kushi, o acio maahooyaga, nīmakandehera maruta. **11** Mūthenya ūcio wee ndūgaconorithio nī ūndū wa maündū mothe marīa mooru wananjīka, tondū nīngeheria arīa othe makenagīra mwītīo wao, ndīmarute kuuma itūura-inī rīrī inene. Ndūgacooka gwītūūgīria ūrī kīrīma-inī gīakwa gītheru. **12** No rīrī, nīngatigia gatagatī-inī kanyu andū arīa ahooreri na enyīihia, arīa mehokete rītwa rīa Jehova. **13** Matigari ma Israeli matigekaga ūrū; matikaheenanagia, kana ūhinga wonēke tūnua-inī twao. Makaarīaga na magakoma, na gūtīrī mīndū ūkaamamakia.” **14** Atīrīrī, wee Mwarī wa Zayuni, ina rwīmbo; o nawe, Israeli anīrīra! Nawe Mwarī wa Jerusalemu kena na ūcanjamūke na ngoro yaku yothe! **15** Jehova nīeheretie ihūūra rīaku, nacio thū ciaku nīacingatīte. Jehova mūthamaki wa Israeli arī hamwe nawe; ndūgacooka gwītīgīra mwanangīko rīngī. **16** Mūthenya ūcio nīmakeera Jerusalemu atīrī, “Wee Zayuni, ndūgacooke gwītīgīra na ndūkaregerie moko maku. **17** Jehova Ngai waku arī hamwe nawe, o we ūrīa ūrī hinya wa kūhonokania. Nīarīgūkenagīra mūno, na nīrīkūhooragīria na wendo wake, agūkūngūire akīnaga nyīmbo.” **18** “Kīeha gīa ciathī iria njathane nīngamwehereria; icio ikoretwo irī mūrīgo na cia thoni harī inyū. **19** Hīndī īyo nīngaherithia arīa othe maamūhinyagīrīria; nīngahonokia arīa ithua, na njookererie arīa mahurunjītwo. Nīngatūma magīe igweta na ndīmagoochītie mabūrūrī-inī mothe kūrīa manaconorithio. **20** Ihinda rīu nīngamūcookenīrīria; hīndī īyo nīngamūcookinī mūcīi. Nīngatūma mūgīe igweta na ndīmūgoocithie gatagatī-inī ka ndūrīrī ciithe cia thī, hīndī ūrīa nīngatūma mūgaacīre rīngī, o mūkītonagīra na maitho manyu,” ūguo nīguo Jehova ekuuga.

Hagai

1 Na rīrī, mwaka-inī wa keerī wa gūthamaka kwa Dario, mūthenya wa mbere wa mweri wa gatandatū, ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyiire Zerubabeli mūrū wa Shealitieli, mwathi wa būrūri wa Juda, na kūrī Joshua mūrū wa Jehozadaki, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, na kanua ka mūnabii Hagai makīrwo atīrī, 2 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, “Andū aya moigaga atīrī, ‘lhinda ti ikinyu rīa gwakīra Jehova nyūmba.’” 3 Ningī ndūmīrīri ya Jehova īgūka na kanua ka mūnabii Hagai īkīrūria atīrī, 4 “Anga nī ihinda rīanyu inyuī ene rīa gūikara nyūmba iria ng’emie na mbaū rīrīa nyūmba īno yakwa īikarīte īrī nyanangīku?” 5 Na rīrī, Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, “Mwīcūraniei wega ūrīa mīthīire yanyu ītariī. 6 Mūhaandīte irio nyingī, no mūkagetha o tūnini. Mūrīaga no mūtihūnaga. Mūnyuuaga no mūtinyootokaga. Mwīhumbaga nguo no mūtiiguaga ūrugarī. Ningī ūrīa ūthūkūmaga, aanyiita mūcaara wake awikagīra mūhuko ūrī na marima.” 7 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, “Mwīcūraniei wega ūrīa mīthīire yanyu ītariī. 8 Ambatai irīma-inī mūgīre mbaū, mūuke mūnjakīre nyūmba, nīgeetha nīi ndīmīkenagīre na ndūike wa gūtīagwo,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 9 Mwerīgagīrīa uumithio mūingī, no rīrī, mūkīona o kīndū kīnini. Kīrīa mwainūkirie, ngīkīumbūra na mīhūmū yakwa. Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekūuria atīrī, “Ndeekire ūguo nīkī? Ndeekire ūguo nī ūndū wa nyūmba yakwa, īrīa īikarīte īrī nyanangīku, rīrīa o ūmwe wanyu arahangīra maūndū ma nyūmba yake mwene. 10 Nī ūndū wanyu, igūrū nīrīregete gūita ime, nayo thī īkarega na maciaro mayo. 11 Nīndatūmire būrūri wage mbura mīgūnda-inī na irīma-inī, o na ngīūmia ngano, na ngīniina ndibei ya mūhīhano na maguta na kīrīa gīothe thī īciaraga, na ngīnyihiia andū na mahīū, na ngīthūkīa wīra wa moko manyu.” 12 Ningī Zerubabeli mūrū wa Shealitieli, na Joshua mūrū wa Jehozadaki, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, na matigari mothe ma andū, magīathīkīra mūgambo wa Jehova Ngai wao, o na ndūmīrīri ya mūnabii Hagai, tondū nī Jehova Ngai wao wamūtūmīte. Nao andū acio magītīgīra Jehova. 13 Ningī Hagai mūtūmwō wa Jehova akīheana ndūmīrīri īno ya Jehova kūrī andū, akīmeera atīrī: Jehova ekuuga atīrī, “Nīi ndī hamwe na inyuī.” 14 Nake Jehova akīarahūra roho wa Zerubabeli mūrū wa

Shealitieli, mwathi wa Juda, na roho wa Joshua mūrū wa Jehozadaki, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, o na roho wa andū othe arīa maatigarīte, nao magīuka, makīambīrīria kūrūta wīra wa nyūmba ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wao. 15 Kwarī mūthenya wa mīrongo ūrī na īna, mweri wa gatandatū, mwaka-inī wa keerī wa gūthamaka kwa Dario.

2 Na rīrī, mūthenya wa mīrongo ūrī na ūmwe, mweri wa mūgwanja, ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyiire mūnabii Hagai, akīrwo atīrī, 2 “Arīria Zerubabeli mūrū wa Shealitieli, mwathi wa būrūri wa Juda, na Joshua mūrū wa Jehozadaki, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, na andū othe arīa matigaire, ūmoorie atīrī, 3 ‘Nūu wanyu ūtigarīte wonire nyūmba īno na riiri wayo wa mbere? Mūrona īhaana atīa rīu? Githī mūtirāmīona īhaana ta kīndū gīa tūhū?’ 4 Jehova ekuuga atīrī, ‘Gīa na hinya, wee Zerubabeli, na ūgīe na hinya, wee Joshua mūrū wa Jehozadaki, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, gīai na hinya inyuī andū othe a būrūri, na mūrute wīra, nīgūkorwo ndī hamwe na inyuī.’ Ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. 5 ‘Ūguo nīguo ndaārīkanīire na inyuī, rīrīa mwoimire būrūri wa Misiri, na Roho wakwa egūtūura thīnī wanyu. Tigai gwītīgīra.’ 6 “Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī; ‘Thuutha wa kahinda kanini nīngathīgīthia igūrū na thī rīngī, na thingīthie iria na thī nyūmū. 7 Nīngathīgīthia ndūrīri cīothe, nake ūrīa wīrirāgīrīo nī ndūrīri cīothe nīagooka, na nīi nīngaiyūria nyūmba īno riiri,’ ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. 8 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, ‘Betha nī yakwa, o na thahabu nī yakwa. 9 Riiri wa nyūmba īno ūgākorwo ūrī mūnene gūkīra riiri wa nyūmba īrīa ya mbere,’ ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. ‘Na handū haha nīngāheana thayū,’ ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.” 10 Mūthenya wa mīrongo ūrī na īna, mweri wa kenda, mwaka wa keerī wa gūthamaka kwa Dario, ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyiire mūnabii Hagai akīrwo atīrī, 11 “Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, ‘Ūrīai athīnjīri-Ngai ūrīa watho ugīte: 12 Mūndū angīkuua nyama nyamūre ruuno-inī rwa nguo yake, naruo ruuno rūhutie mūgate, kana thubu, kana ndibei, kana maguta, o na kana irio ingīrī, irio cīo cīatuīka nyamūre?’” Nao athīnjīri-Ngai magīcookinī atīrī, “Aca.” 13 Ningī Hagai akīmooria atīrī, “Mūndū ūrī na thaahu nī ūndū wa kūhutania na kīmba, angīhutia kīndū kīmwe gīa cīo-rī, kīndū

kū no kīnyiitwo nī thaahu?” Nao athīnjīri-Ngai magīcookia atīrī, “Iī, no kīnyiitwo nī thaahu.” 14 Ningī Hagai akīmeera atīrī, “Jehova ekuuga atīrī, ‘Ūguo noguo andū aya na rūrīrī rūrū matariī maitho-inī makwa; ūrīa wothe meekaga na kīrīa gīothe marutaga kūu, kīrī na thaahu. 15 “Na rīrī, mwīcūraniei wega ūhoro ūyū kuuma ūmūthī, mūtararie ūrīa maūndū maatarīi mbere ya rīrīa gūtaarī ihiga rīaigīrīirwo igūrū wa rīngī mwako-inī wa hekarū īno ya Jehova. 16 Mūndū o wothe angīathiiire hība-inī ya ngano ya ithimi mīrongo īrī, aakoraga no ithimi ikūmi. Mūndū o wothe angīathiiire itangi-inī rīa ndibei erīgīrīire gūtahia ithimi mīrongo ītano, aakoraga o mīrongo īrī. 17 Ndathūkirie wīra wothe wa moko manyu na mbaa, na mbuu na mbura ya mbembe, no inyuū mūtiigana kūnjookerera,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. 18 Kuuma ūmūthī na gūthīi na mbere, kuuma mūthenya ūyū wa mweri mīrongo īrī na inya, mweri wa kenda, mwīcūraniei wega ūhoro wa mūthenya ūrīa mūthingi wa hekarū ya Jehova wakirwo. Ta mwīcūraniei wega: 19 Nī hakīrī o na mbeū ītigarīte ikūmbī-inī? Nginyagia rīu, mīthabibū, na mīkūyū, na mīkomamanga, o na mītamaiyū ndīrī īragīna maciaro. “Kuuma ūmūthī nīndīrīmūrathimaga.” 20 Ningī ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyīire Hagai hīndī ya keerī, mweri mīrongo īrī na inya wa mweri ūcio, akiīrwo atīrī, 21 “Arīria Zerubabeli mwathī wa Juda, ūmwīre atī nīngathinthia igūrū na thī. 22 Nīngang’āurania itī cia ūnene, na hehenje hinya wa mothamaki ma thī ng’eni. Nīngakurumania ngaari cia ita, na atwarithia a cio; na ndungumanie mbarathi hamwe na ahaici a cio, o mūndū arūndwo na rūhiū rwa njora rwa mūrū wa nyina. 23 “Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, ‘Mūthenya ūcio-rī, nīngakwamūkīra, wee ndungata yakwa Zerubabeli mūrū wa Shealitieli,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. ‘Nīngī nīngagūtua ta gīcūlī gīakwa gīa kīara, gīkurure rūrūi rwakwa, nīgūkorwo nīngūthuurīte,’ ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.”

Zekaria

1 Na rīrī, mweri wa īnana wa mwaka wa keerī wa uthamaki wa Dario, ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyīire mūnabii Zekaria, mūrū wa Berekia, mūrū wa Ido, akīrwo atīrī: **2** “Jehova nīarakaririo mūno nī maite manyu ma tene. **3** Nī ūndū ūcio īra andū atīrī, Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: ‘Njookerera, nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga, na niī nīngūmūcookerera,’ ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **4** Mūtikahaane ta maite manyu ma tene aria maahunjagīrio nī anabii a tene, makeerwo atīrī: Üū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga: ‘Garūrūkai mūtige mīthīire yanyu mīru o na mītugo yanyu mīru.’ No makīaga kūnjigua kana kūrūmbūya uuge wakwa, nīguo Jehova ekuuga. **5** Maite manyu ma tene makīrī kū rū? Nao anabii-rī, nīmatūrāga nginya tene? **6** No rīrī, githī ndūmīrīri yakwa na īrīra ciakwa cia kūrūmīrīwo, iria ndaathīte ndungata ciakwa cia anabii itiahingīrio maite manyu ma tene? “Hīndī iyo makīrīra makiuga atīrī, ‘Jehova Mwene-Hinya-Wothe atwīkīte kūringana na ūrīa mīthīre na mītugo iitū ītarī, o ta ūrīa aatuīte nīegwīka.’” **7** Mūthenya wa mīrongo īrī na īna wa mweri wa ikūmi na ūmwe, mweri ūcio wa Shebatī, mwaka-inī wa keerī wa uthamaki wa Dario, ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyīire mūnabii Zekaria, mūrū wa Berekia, mūrū wa Ido. **8** Nīndonire kīoneki ūtukū, na rīrī, mbere yakwa ngīona mīndū wahaičīte mbarathi ndune! Mīndū ūcio aarūgamīte mītī-inī ya mīhandathī yari handū mūkuru-inī. Thuutha wake nī haarī mbarathi īmwe ndune, na ingī cia gītīri na ingī njerū. **9** Na niī ngīuria atīrī, “Mwathi wakwa, ici nacio nī cia kī?” Mūraika ūcio waaragia na niī akīnjookeria atīrī, “Nīngūkwīra nī cia kī.” **10** Nake mīndū ūcio warūngīi mītī-inī ya mīhandathī akīndaarīria akīnjīira atīrī, “Aya nīo Jehova atūmīte mathīi thī yothe.” **11** Nao magīcōkīa ūhoro kūrī mūraika wa Jehova, ūrīa warūngīi mītī-inī ya mīhandathī, makīmwīra atīrī, “Nītūthīite thī yothe na tūkoona atī thī nīhooreire na īrī na thayū.” **12** Ningī mūraika ūcio wa Jehova akīuria atīrī, “Nī nginya rī, Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ūkwaga kūiguīra Jerusalemu na matūura ma Juda tha, marīa ūkoretwo ūrakarīire mīaka mīrongo mūgwanja?” **13** Nī ūndū ūcio Jehova agīkārīria mūraika ūcio twaragia nake na ciugo njega na cia kūhoorerania. **14** Nake mūraika ūcio wanjaragīria

akīnjīira atīrī, “Anīrīra ndūmīrīri īno: Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, ‘Nīnījiguaga ūiru nī ūndū wa Jerusalemu na Zayuni, **15** no rīrī, nīndakarītīo mūno nī ūdūrīri iria cīīguaga irī ngītīre. Ndaarakarīire andū akwa o hanini, no ūdūrīri ūcio igīkīrīrīria kūmanyamarīa.’” **16** “Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga ūū: ‘Nīngacooka itūūra rīa Jerusalemu ūdīrīguīre tha, nayo nyūmba yakwa yakwo kuo rīngī. Naruo ūrūgi rūa gūthīma nīrūgatambūrūkio Jerusalemu,’ ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **17** “Nīngī ūthīi na mbere na kwanīrīra uuge atīrī: Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū, ‘Matūura makwa nīmakayūrīra ūgaacīru rīngī, nake Jehova nīkahooreria Zayuni rīngī na ethuūrīre Jerusalemu.’” **18** Ningī ngītiira maitho, na rīrī, mbere yakwa ngīona hīa inya! **19** Ngīuria mūraika ūcio wanjaragīria atīrī, “Ici nacio nī cia kī?” Nake akīnjookeria atīrī, “Ici nīcio hīa iria ciaharaganirie Juda, na Israeli, na Jerusalemu.” **20** Nake Jehova agīcōkīa akīnyonia mabundi mana. **21** Na niī ngīmūuria atīrī, “Aya-rī, marooka gwīka atīa?” Nake akīnjookeria atīrī, “Ici nīcio hīa iria ciaharaganirie Juda nīguo gūtīgacooke kuoneka mīndū ūkīwīhaanda, no mabundi maya, mokīte kūmamakia na magūthīe hīa ūcio cia ūdūrīri, iria ciambararirie hīa ciao igūkīrīra būrūri wa Juda, nīguo andū akuo maharagānīo.”

2 Ningī ngītiira maitho, na rīrī, hau mbere yakwa ngīona mīndū wanyītīte ūrūgi rūa gūthīma na guoko gwake. **2** Nīmūuria atīrī, “Wee-rī, wathīi kū?” Nake akīnjookeria atīrī, “Ndathīi gūthīma itūūra rīa Jerusalemu, nīguo menye wariī o na ūraihi wariō.” **3** Na rīrī, mūraika ūcio wanjaragīria agīthīi, nake mūraika ūngī agīuka kūmūtūngā, **4** akīmwīra atīrī, “Teng’era wīre mwānake ūcio atīrī, ‘Jerusalemu ūgāatuīka itūūra inene ūtarī thingo, nī ūndū wa ūngī wa andū na mahī marīa magaakorwo kuo.’” **5** Jehova ekuuga ūū, ‘Nīi mwene nī niī ūgāatuīka ūthingo rwa mwaki ūdīrīthīi ūrūkīrie, na ūduīke ūrī ūthīin ū ūtūūra ūrī.’” **6** Jehova ekuuga ūū, “Ūkai, ūkai! Ūrai muume ūrūri wa mwena wa gathigathīni, nīgūkorwo ūdīmūharaganīirie mīena yothe īna ūrīa ūmagā ūhuo cia igūrū,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **7** “Ūka, wee Zayuni! Withare, o wee ūtūūraga kwa Mwarī wa Babuloni!” **8** Nīgūkorwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, “Thuutha wa kūūhe gītīi, akīndūma ngahūrane na ūdūrīri iria ciatahīte indo cianyu. Nīgūkorwo ūrīa wothe ūmūhutagia inyū nī kūma kīa

riitho rĩa Ngai ahutagia. **9** Ti-itherū nĩngambararia guoko gwakwa ndīmookirīre, nacio ngombo ciao itahe indo ciao. Hīndī ūyo nīguo mūkaamenya atī Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe ūndūmīte. **10** "Wee Mwarī wa Zayuni-rī, anirīra na ūkene, nīgūkorwo nīndīrooka gütūūra gatagatī-inī kanyu," ūguo nīguo Jehova ekuuga. **11** "Mūthenya ūcio-rī, ndūrīrī nyigī nīkanyiitthanio na Jehova, na nīmagatuika andū akwa. Ngaatūūra gatagatī-inī kanyu na nīmūkamenya atī Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe ūndūmīte kūrī inyuī." **12** Jehova nīakagaya Juda gütūike igai rīake büruri-inī ūrīa mūtheru, na nīagethuuřira Jerusalemu o rīngī. **13** Hoorerai harī Jehova inyuī kīrīndī gīa thi tondū nīeyarahūrīte kuuma giikaro-ini gīake gītheru.

3 Ningī akīnyonia Joshua, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, arūgamīte mbere ya mūraika wa Jehova, nake Shaitani arūgamīte mwena wake wa ūrīo nīguo amūcuuke. **2** Nake Jehova akīira Shaitani atīrī, "Jehova arogūkūuma, wee Shaitani! Jehova ūrīa ūthuurīte Jerusalemu arogūkūuma wee! Githī mündū ūyū ti gīcinga gītharītwo kuuma mwaki-inī?" **3** Na rīrī, Joshua eehumbīte nguo irī gīko hīndī īyo aarūgamīte mbere ya mūraika. **4** Mūraika ūcio akīira arīa maarūngī mīber yake atīrī, "Mūrutei nguo icio ciakte irī na gīko." Agīcooka akīira Joshua atīrī, "Atīrīrī, nīnjeherie mehia maku, na nīngūkūhumba nguo cia goro." **5** Ngīcooka ngiuga atīrī, "Muohei kīremba gītheru mūtwe." Ni ūndū ūcio makīmuoha kīremba gītheru mūtwe, na makīmūhumba nguo, mūraika wa Jehova arūgamīte o hau. **6** Mūraika wa Jehova agīathā Joshua, akīmwīra atīrī, **7** "Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū, 'Ungīrūmīrīra mīthīire yakwa na ūmenyagīrīre maūndū marīa nyendaga mekwo, nīfūgaathaga nyūmba yakwa, o na ūtuīke mūrūgamīrīri wa nja ciayo, na ngwītīkīrie ūtuīke ūmwē wa andū aya marūngīi haha. **8** "Ta thikīrīria, wee Joshua, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, hamwe na athirītū akyaya maikarīte thī mbere yaku, o acio kīmenyithia kīa maūndū marīa magooka: Nīngarehe ndungata yakwa, o we Rūhonge." **9** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū, 'Atīrīrī, nīnjigīte ihiga mbere ya Joshua! Ihiga rīu rīrī na maitho mūgwanja, na nīngakurura maandiko igūrū warīo, na njeherie mehia ma būrūri ūyū na mūthenya ūmwē. **10** "Mūthenya ūcio-rī, o mündū wanyu nīageeta mündū wa itūura riake maikare rungu rwa mūtī wake wa mūthabibū na wa mūkūyū," ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.

4 Hīndī īyo mūraika ūrīa twaranagīria nake akīhūndūka, akīnjarahūra, ta ūrīa mūndū aarahūragwo kuuma toro. **2** Nake akīnjūuria atīrī, “Nī kī ūroona?” Na niī ngīmūcookeria atīrī, “Ndirona mūtī wa thahabu theri wa kūigīrīwo tawa, ūrī na mbakūri igūrī rīaguo, na ūigīrīwo matawa mūgwanja na mīberethi mūgwanja ya gūtwara maguta matawa-inī macio. **3** Ningī harī na mītī ūrī ya mītamaiyū ūiganītie naguo, ūmwe ūrī mwena wa ūrīo wa mbakūri, na ūrīa ūngī mwena wayo wa ūmotho.” **4** Ngīuria mūraika ūrīa twaranagīria atīrī, “Mwathi wakwa, ici nacio nī ndūū?” **5** Nake akīnjūuria atīrī, “Wee-rī, ndūū ici nī ndūū?” Na niī ngīmūcookeria atīrī, “Aca, Mwathi wakwa, ndīū.” **6** Nī ūndū ūcio akīnjīra atīrī, “Ino nīyo ndūmīrīri ya Jehova kūrī Zerubabeli, nayo ikuuga ūtū: ‘Ti ūndū wa hinya kana wa ūhoti, no nī ūndū wa Roho wakwa,’ ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **7** “Wee kīrima gīkī kīnene-rī, ūkīrī ū? Ūgaatuīka kūndū kwaraganu mbere ya Zerubabeli. Ningī nīwe ūkaarehe ihiga rīa kūrīkia mwako o gūkīanagīrīwo atīrī, ‘Ngai rīrathime! Ngai rīrathime!’” **8** Ningī ndūmīrīri ya Jehova ikīnginyīrīra ngīrīwo atīrī: **9** “Moko ma Zerubabeli nīmo maakīte mūthingi wa hekarū īno, na moko make no mo makaamīrīkia. Hīndī īyo nīmūkamenya atī Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe ūndūmīte kūrī inyū. **10** “Nū ūmenaga mūthenya wa kīambīrīria kīa māndū manini? Andū nīmagakena moona kabirū karī guoko-inī gwa Zerubabeli. (Maya nīmo maitho mūgwanja ma Jehova, marīa moonaga thi yothe.)” **11** Ningī ngīuria mūraika ūcio atīrī, “Mītamaiyū īno ūrī ūrī mwena wa ūrīo na wa ūmotho wa mūtī wa kūigīrīra tawa nī mītūū?” **12** Ningī ngīmūuria atīrī, “Honge ici igīrī cia mītamaiyū irūgamanīte na mīberethi īno ya thahabu iraita maguta mahaana ta thahabu nī ndūū?” **13** Nake agīcookia atīrī, “Wee-rī, ndūū ici nī ndūū?” Na niī ngīuga atīrī, “Aca, Mwathi wakwa, ndīū.” **14** Nī ūndū ūcio akīnjīra atīrī, “Aya eerī nīo maitīrīrio maguta nīguo matungatage Mwathani wa thi yothe.”

5 Ningī ngīcooka ngītiira maitho, na rīrī, hau mbere yakwa ngīona ibuku-ria-gīkūnjo rīombūkaga rīera-inī. **2** Nake akīnjūuria atīrī, “Nī kī ūroona?” Na niī ngīmūcookeria atīrī, “Ndīrona ibuku-ria-gīkūnjo rīombūka rīera-inī, rīrī na ūraihi wa mīkono mīrongo iīrī na warīi wa mīkono ikūmi.” **3** Nake akīnjīira atīrī, “Gīkī nī kīrumi kīrīa gīgūtambūrūka būrūri wothe;

nīgūkorwo kūringana na ūrīa mwena ūmwe warō wandikītwo, mūici o wothe no nginya agaathaamio, naguo mwena ūcio ūngī warō ūkandikwo atīrī, ūrīa wothe wīhitaga na maheeni nīagathaamio. 4 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, ‘Nīngatūma kīrumi kīu, nakīo nīgīgatoonya nyūmba ya mūici na nyūmba ya ūrīa wīhitaga na maheeni akīgwetaga rīitwa rīakwa. Gīgaikara nyūmba yake na kīmānange yothe, kīanange mbaū ciayo na mahiga mayo.’ 5 Ningī mūraika ūrīa wanjaragīria akiumīra akīnjīra atīrī, ‘Tiira maitho wone nī kīi gīkī kīroimīra.’ 6 Ngīmūūria atīrī, ‘Nī kīi gīkī?’ Nake akīnjookeria atīrī, ‘Nī gīkabū gīa gūthima.’ Agīcooka akiuga atīrī, ‘Ūyū nīguo waganu wa andū, ūrīa ūrī būrūri wothe.’ 7 Nakīo gīkunīko gīa kīgera gīgikunūrwo, na rīrī, hau thīinī wa gīkabū ngīona mūndū-wa-nja waikarīte thī ho. 8 Nake akiuga atīrī, ‘Ūyū nīwe Nyawaganu,’ nake akīmūcookia thīinī wa gīkabū na agīgikunīka na gīkunīko kīu gīa kīgera. 9 Ngīcooka ngītiira maitho, na rīrī, hau mbere yakwa ngīona andū-a-nja eerī, mareretio nī rūhuho; tondū maarī na mathagu ta ma njūū, makīoya gīkabū kīu magīgtwara rīera-inī. 10 Ngīuria mūraika ūcio wanjaragīria atīrī, ‘Maratwara gīkabū kīu kū?’ 11 Nake akīnjookeria atīrī, ‘Maragītwara būrūri wa Babuloni magagīkīre nyūmba kuo. Yarīka-rī, gīkabū kīu makiige kuo handū hakīo.’

6 Ningī ngītiira maitho rīngī, na rīrī, ngīona ngaari inya cia ita igīuka ciumīte gatagatī ka irīma igīrī, irīma icio ciarī cia gīcango! 2 Ngaari ya mbere yaguucītio nī mbarathi ndune, na ya keerī ūkaguucīo nī mbarathi njirū, 3 na ya gatatū ūkaguucīo nī mbarathi njerū, nayo ya kana ūkaguucīo nī mbarathi cia marooro; ciotle ciarī mbarathi ciarī na hinya. 4 Ngīuria mūraika ūcio wanjaragīria atīrī, ‘Mwathi wakwa, ici nacio nī ndūū?’ 5 Nake mūraika ūcio akīnjookeria atīrī, ‘Maya nī maroho marīa mana ma igīrū, maroima harīa marūgamaga mbere ya Mwathani wa thī yothe. 6 Ngaari īyo īguucītio nī mbarathi njirū yerekeire būrūri wa gathigathini, nayo īyo īguucītio nī mbarathi njerū yerekeire būrūri wa ithūiro, nayo īyo īguucītio nī mbarathi irī na maroro yerekeire būrūri wa gūthini.’ 7 Rīrīa mbarathi icio irī hinya ciomagarire-rī, nīciageragia mūno ūrīa ingīthīi thī yothe. Nake agīciīra atīrī, ‘Thīi mūcange thī yothe!’ Nī ūndū ūcio igīthīi thī yothe. 8 Ningī agīcooka akīnjīta akīnjīra atīrī, ‘Ta rora, icio

cierekeire būrūri wa gathigathini nītūmīte Roho wakwa ugīe na ūhurūko kūu būrūri wa gathigathini.’ 9 Ndūmīrīri ya Jehova nīyanginyīrire ngīrwo atīrī, 10 ‘Amūkīra betha na thahabu kuuma kūrī andū arīa maatahītwo, na nīo Helidai, na Tobija, na Jedaia, arīa mokīte kuuma Babuloni. Thīi o ūmūthīi mūciī kwa Josia mūrū wa Zefania. 11 Oya betha na thahabu icio ūthondeke thūmbī, ūcooke ūmīgīrīre mūtwe wa Joshua mūrū wa Jehozadaki, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. 12 Mwīre atī Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: ‘Ūyū nīwe mūndū ūrīa wītagwo Rūhonge, nake nīakaruta honge arī handū haake na ake hekarū ya Jehova. 13 Ūcio nīwe ūgāaka hekarū ya Jehova, na nīakahumbwo riiri, na nīagaikarīra gītī gīake kīa ūnene aathane. O na nīagatungata arī mūthīnjīri-Ngai aikarīre gītī gīake kīa ūnene; na māndū macio meerī nīmakaganīrīra wega.’ 14 Nayo thūmbī īyo ūgīgo thīinī wa hekarū ya Jehova, irī kīririkanī kīa Helidai, na Tobija, na Jedaia, na Heni mūrū wa Zefania. 15 Arīa marī kūraya nīmagooka gūteithia gwaka hekarū ya Jehova, na inyū nīmūkamenya atī Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe ūndūmīte kūrī inyū. Ūndū ūyū nīugekīka mūngīgaathīkīra Jehova Ngai wanyu mūrī na kīyo.’

7 Na rīrī, mwaka-inī wa īna wa ūthamaki wa Dario, ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyīire Zekaria, mūthenya wa kana wa mweri wa kenda, na nīguo mweri wa Kiselevu. 2 Andū a Betheli nīmatūmīte Sharezeru na Regemu-Meleku hamwe na andū ao magathaithe Jehova 3 na kūuria athīnjīri-Ngai a nyūmba ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe na anabii atīrī, ‘Nīnjagīrīrwo nī gūcakaya na kwīhinga kūrīa irīo mweri wa gatano, ta ūrīa njikīte mīaka mīīngī?’ 4 Ningī ndūmīrīri ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīyanginyīrire akīnjīra atīrī, 5 ‘Ūria andū othe a būrūri o na athīnjīri-Ngai atīrī, ‘Rīrīa mwehingaga kūrīa irīo mūgīcakayaga mweri-inī wa gatano na wa mūgwanja ihinda rīa mīaka mīrongo mūgwanja-rī, ti-itherū mwehingaga kūrīa irīo nī ūndū wakwa?’ 6 Na rīrīa mwarīaga na mūkanya-rī, githī mūtiarīaga ndīa īyo nī ūndū wa inyū ene? 7 Githī ici ticio ciugo cia Jehova irīa cianīrīrwo igereire harī anabii a tene, rīrīa Jerusalemu na matūura marīa maarīthiūrūrkīrie marī na ūhurūko na makaagaacīra, nakuo Negevu na hūgūrūrū-inī cia irīma cia mwena wa ithūiro nī gwatūūragwo nī andū?’ 8 Ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyīire Zekaria o rīngī akīrwo atīrī: 9 ‘Jehova

Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: ‘Tuagai ciira na kīhootho; iguanagīrai tha na mīcaayanagīre mūndū na ūrīa ūngī. 10 Mūtikanahinyīrie mūtumia wa ndigwa kana mwana wa ngoriai, kana mūndū wa kūngī, kana mūthīnni. Mūtikaneciiranīrie ūūru ngoro-inī cianyu.’ 11 “No nīmaregire kūguia; making’athia, na makīhūgūka na magīthinga matū mao. 12 Nao makītūmia ngoro ciao o ta ihiga rīa nyaigī, na matingīathikīriirie watho kana ndūmīrīri iīra Jehova Mwene-Hinya-Wothe aamatūmīire na Roho wake, aarītie na tūnua twa anabii a tene. Nī ūndū ūcio, Jehova Mwene-Hinya-Wothe akīrakara mūno. 13 “Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, ‘Rīrīa ndeetanire, matiathikīriirie; nī ūndū ūcio rīrīa nao maanjitire, ndiamathikīriirie. 14 Nīndamaharanaganirie na kīhuhūkanio kīnene ndūrīrī-inī ciothe, magītūra kuo marī ageni. Būrūri wao watigirwo ūkirīte ihooru, na nī ūndū ūcio gūkīaga mūndū ūngītūukania kana acooke kuo. Üguo nīguo maatūmire būrūri ūcio mwega ūkire ihooru.’”

8 O rīngī ndūmīrīri ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīyanginyīrire, ngīrwo atīrī: 2 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: “Nīnjiguaga ūiru mūno nī ūndū wa Zayuni; nīndīracinwo nī ūiru nī ūndū wake.” 3 Jehova ekuuga ūū: “Nīngacooka Zayuni, ndūtūre Jerusalemu. Hīndī yō itūūra rīa Jerusalemu rīgeetagwo Itūūra Inene rīa Ūhoro-wa-Ma, nakīo kīrima kīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe gīgeetagwo Kīrima Gītheru.” 4 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: “Athusi na atumia arīa akūrū mūno nīmagaikara njīra-inī cia Jerusalemu rīngī, o mūndū anyiītē mūtirima wake na guoko nī ūndū wa gūkūra mūno. 5 Njīra cia itūūra rīu inene ikaiyūra tūhī na tūrītu tūgīthaaka.” 6 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: “Hīndī yō ūndū ūcio no woneke ūrī wa magegania nī matigari ma andū acio, no Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekūuria atīrī, harī nī-rī, ūndū ūcio no woneke ūrī wa magegania?” 7 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: “Nīngahonokia andū akwa kuuma mabūrūri ma mwena wa irathīro na wa ithūiro. 8 Nīngamacookia matūtūre Jerusalemu; nao magaatuūka andū akwa na niī ndūike Ngai wao wa kīhokeka na mūthingu.” 9 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: “Inyuī arīa mūraigua ciugo ici ciaririo nī anabii arīa maarī kuo rīrīa mūthingi wa nyūmba ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe wahaandirwo-rī, gīai na hinya nīgeetha hekarū yakwo. 10 Mbere ya hīndī yō gūtīari rīhi rīa mūndū kana rīa nyamū. Gūtīri mūndū

ūngītarutire wīra wake na thayū nī ūndū wa thū ciake, tondū nīndatūmīte o mūndū o mūndū okīrīre ūrīa ūngī. 11 No rīrī, rīu ndigūcooka kūherithia matigari ma andū aya ta ūrīa ndeekaga tene.” Üguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. 12 “Mbeū nīfīgakūra wega, naguo mūthabibū nīugaciara matunda maguo, na tīri nīūkaruta magetha maguo, narīo igūrū nīrīgatatia ime. Ngaheana maūndū maya mothe matuīke igai rīa matigari ma andū aya. 13 O ta ūrīa mūkoretwo mūkīonwo ta mūrī arume mūrī gatagatī-inī ka ndūrīrī, wee Juda na Isiraelī-rī, noguo ngaamūhonokia, na nīmūgatuūka kīrathimo. Mūtigetīre, no gīai na hinya.” 14 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: “O ta ūrīa ndaatuūte atī nīngūmūrehere mwanangīko, na ndiigana kūguia tha rīrīa mai the manyu mandakaririe-rī,” Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, 15 “nī ūndū ūcio rīu nīndūtē nīngūwīka Jerusalemu na Juda maūndū mega rīngī. Nī ūndū ūcio tīgai gwītīgīra. 16 Maya nīmo maūndū marīa mūgwīka: aranagīrīai ūhoro wa ma mūndū na ūrīa ūngī, na mūtūage ciira wa ma na wa kīhootho maciirīro-inī manyu; 17 mūtikanaciirīre gwīka mūndū wa itūūra rīanyu ūtūrū, na mūtikanende kīhīta na maheenī. Niī nīthūire maūndū macio mothe,” üguo nīguo Jehova ekuuga. 18 Ndūmīrīri ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīyanginyīrire rīngī, ngīrwo atīrī: 19 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: “Mahinda ma kīhītinga kūrīa irīo mweri wa kana, na wa gatano, na wa mūgwanja na wa ikūmī-rī, magaatuūka mahinda ma gūcanjamūka na kūrūūhīa, na ma maruga ma gīkeno harī Juda. Nī ūndū ūcio endagai ūhoro wa ma na wa thayū.” 20 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: “Andū aingī na atūūri a matūūra maingī manene nī magooka, 21 nao atūūri a itūūra rīmwē inene magaathīi itūūra rīngī inene moige atīrī, ‘Rekei tūthī o rīu tūgāthaithē Jehova na tūkarongoorie Jehova Mwene-Hinya-Wothe. Niī mwene nīngūthīi.’ 22 Irīndī na ndūrīrī irī hinya nī igooka Jerusalemu kūrongooria Jehova Mwene-Hinya-Wothe na kūmūthaitha.” 23 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: “Matukū-inī macio andū ikūmī kuuma thiomi-inī ciothe na ndūrīrī-inī ciothe nīmakanyiita Mūyahudi ūmwe, marūmie gūcūrī gīa kanjū yake na mamwīre atīrī, ‘Reke tūthī nawe, tondū nītūiguīte atī Ngai arī hamwe na inyuī.’”

9 Ndūmīrīri ya Jehova nīyūkīrīre būrūri wa Hadaraka, na īgakinyīrīra Dameski: nīgūkorwo maitho ma

andū, na ma mīlīrīga yothe ya Israeli macūthīrīrie Jehova, 2 na īgakinyīrīra Hamathu o nakuo, itūura rīrīa rīhakanīte nakuo, o na īgakinyīrīra Turo na Sidoni, o na gūtuķa andū akuo maarī oogī mūno. 3 Andū a Turo nīmeyakīre kīgitīro kīrūmu, na makeigira hība cia betha nyīngī ta rūkūngū, na thahabu nyīngī ta mahuti ma njīra-inī. 4 No rīrī, Mwathani nīakarītunya ūtonga warīo, na aanange ūhoti warīo wa iria-inī, nario itūura rīu nīrīgacīnwo na mwaki. 5 Ashikeloni nīrīkeyonera ūhoro ūcio na rītīgīre, Gaza nīrīkehūūrithania nī ruo rūnene, o na Ekironi o nario, nīgūkorwo mwīhoko warīo nīukahooha. Gaza nīrīkoorwo nī mūthamaki warīo, nario Ashikeloni nīrīgathaamwo. 6 Andū a būrūri ūngī nīmagatūura Ashidodi, na nī nīnganiina mwītīnō wa Aflisti. 7 Nīngaruta thakame tūnua-inī twao, na irio iria ngaananie ndīcirute gatagatī ka magego mao. Andū arīa magaatigara magaatuīka a Ngai witū, na matuīke atongoria a Juda, nao andū a Ekironi makahaana ta andū a Jebusi. 8 Na rīrī, nīngagītīra nyūmba yakwa kuuma kūrī mbūtū iria imarehagīra mbaara. Gūtīrī hīndī ūngī mūhinyanīrīria agaacocka gūtooria andū akwa, nīgūkorwo rīu nīndītōneire ūrīa maanahinyīrīrio. 9 Kena mūno, wee Mwarī wa Zayuni! Anīrīra, wee Mwarī wa Jerusalemu! Atīrīrī, mūthamaki waku nīarooka kūrī we, nī mūthingu na arī na ūhonokio, nī mūhooreri na akuuītō nī ndigiri, agaikarīra njaū ya ndigiri. 10 Nīngeheria ngaari cia ita kuuma Efiraimu, na njeherie mbarathi cia mbaara kuuma Jerusalemu, naguo ūta wa mbaara-rī, nīukoinangwo. Nake aamīrīre thayū ndūrīrī-inī. Wathani wake-rī, ūgaatambūrūka kuuma iria rīmwē nginya rīrīa rīngī, na kuuma Rūūi rwa Farati o nginya ituri cia thi. 11 No ha ūhoro waku-rī, nī ūndū wa thakame ya kīrīkanīro kīrīa ndarīkanīre nawe, nīngoohorithia andū aku arīa mohetwo, moime irima rīu rītarī maaī. 12 Cookai kīlhītho-inī kīanyu kīrīa kīrūmu, inyūi muohetwo mūrī na mwīhoko; o na rīu nguuga atīrī, nīngamūcookeria indo cianyu maita meerī. 13 Ngaagonya Juda o taarī ūta wakwa, nake Efiraimu atuīke ta mīguī ya ūta ūcio, ndīmaiūrīre kuo. Nīngarahūra ariū aku, wee Zayuni, mokīrīre ariū aku wee Mūyunani, na ngūtue ta rūhiū rwa njora rwa njamba iřī hinya. 14 Hīndī ūyo Jehova nīakoonwo arī iřīrū rīao; mūguī wake ūkaarthūka ta rūheni. Mwathani Jehova nīakahuhā karumbeta; agaathīi arī ihuhūkanio-inī cia mwena wa gūthini,

15 nake Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīakamagitīra. Nao makaamaniina biū, na matooranie na kūmahūūra na mahiga ma kīgūtha. Makaanyua na manegene ta marītīwo nī ndibei; makaiyūrīrio ta mbakūri iřīa iřīthagīrō kūminjaminjīria koine cia kīgongona. 16 Jehova Ngai wao nīakamahonoka mūthenya ūcio, marī andū a rūūru rwake. Nīmagakengaga būrūri-inī wake, ta mahiga ma goro marī thūmbī-inī ya mūthamaki. 17 Kai nīmagakorwo marī a kwendeka, na mathakarīte-i! Irio cia mīgūnda nīigatūma aanake magaacīre, nayo ndibei ya mūhīhano ūtūme airītu o nao magaacīre.

10 Hooyai Jehova oirie mbura hīndī ya kīmera kīa mbere; Jehova nīwe ūtūmaga kūgē matu ma mbura ya kīhūukanio. Nīoirāgīria andū mbura, na akahe mūndū o wothe irio cia mūgūnda. 2 Mīhianano ya kūhooywo yaragia maheeni, ago moonaga cioneki itarī cia ma, maaragia ūhoro wa irooto itarī cia ma; kūhoorerania kwao no gwa tūhū. Nī ūndū ūcio andū maturuuraga ta ng'ondū, makahinyīrīrika nī ūndū wa kwaga mūrīithi. 3 "Marakara makwa nīmakanīte nī ūndū wa ariīthi, na nī nīngaherithia atongoria acio; nīgūkorwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīakamenyerera ūtūru rwake, nīruo andū a nyūmba ya Juda, na atūme matuīke ta mbarathi ūgītīa ūtī mbaara-inī. 4 Thīnī wa Juda nīgūkoima ūrīa ūgaatuīka ihiga rīa koine, na kuuma kūrī we kuume hīgī cia kwamba hema, ningī kuume ūta wa mbaara, o na kuume mūndū o wothe wa gwathana. 5 Marī hamwe magaatuīka ta njamba cia ita iřī hinya, marangīrīrie thū ciao ndoro-inī ya njīra hīndī ya mbaara. Tondū Jehova agaakorwo hamwe nao, makaarūna mang'aūranie ahaici a mbarathi. 6 "Nīngekīra nyūmba ya Juda hinya, na honokie nyūmba ya Jusufu. Nīngamacookia kwao, tondū nīndīmaiguīrīre tha. Nao magaikara ta itarī ndaamarega, nīgūkorwo nī nī njī Jehova Ngai wao, na nīngamacookeria mahooya mao. 7 Andū a Efiraimu magaatuīka ta njamba cia ita, nacio ngoro ciao icājamūke ta andū manyuīte ndibei. Ciana ciao nīkoona ūndū ūcio ikene; nacio ngoro ciao nīgakenera Jehova. 8 Nīngameta ndīmacookanīrīrie. Ti-therū nīngamakūūra; nao nīmakaingīha o ta ūrīa maari mbere. 9 O na ingīkamaharanānīria ndūrīrī-inī, marī o kūu mabūrūri ma kūraya no makaandirikana. O, hamwe na ciana ciao nīmakahonoka na macooke kwao.

10 Ningamacoockia kuuma Misiri, na ndimacookaniririe kuuma Ashuri. Ningamarehe büruri wa Gileadi na wa Lebanoni, o nginya mage üikaro üngimaigana. **11** Magaatuikaniria iria ria thiina; makumbi ma iria nîmakahoorerio, nakuo kûrâ Rûrû rwa Nili rûrikite nîgukahúa. Mwîtîo wa Ashuri nîukaharürükio, nayo thimbû ya üthamaki wa Misiri nîkeherio. **12** Ningamekira hinya ndîmomiririe thiinî wa Jehova, na thiinî wa rîftwa rîake nîmagetwara,” üguo nîguo Jehova ekuuga.

11 Wee, Lebanoni-rî, hingûra mîrango yaku, nîgeetha mwaki ûcine mîtarakwa yaku, ûmîniinel

2 Rîra, wee mûthithinda, nîgûkorwo mûtarakwa nîügwîte; mîti îrîa mîrûngarû nîmîanange! Rîrai inyuî mîgandi ya Bashani; nîgûkorwo mîti ya mûtitû ûrîa mûtumanu nîtemetwo. **3** Ta thikîrîriai ûrîa arîthi maraarîra, makîgîrikaga: ûrîthio wao ûrîa mûnoru nîwanangîtwol Ta thikîrîriai mûraramo wa mîrûthi; gîthaka kîria kîruru kia Jorodani nîkianange!

4 Jehova Ngai wakwa ekuuga ûu: “Rîthia rûrûrûrûa rûtuîriirwo gûthînjwo. **5** Arîa macigûraga nîo macithînjaga na matione wa kûmaherithia. Arîa maciendagia moigaga atîrî, ‘Jehova arogocwo, nîi ndî mûtongul’ Arîthi ene cio maticiguagîra tha. **6** Nîgûkorwo ndikaiguira andû a bûrûri ûcio tha rîngî,’ üguo nîguo Jehova ekuuga. “Nînganeana mûndû o kûrî mûndû wa itûra rîake na kûrî mûthamaki wake. Nîmakahinyîrîria bûrûri ûcio, na ndikamahonokia kuuma moko-inî mao.” **7** Nî undû ûcio ngîrîthia rûrûrû rûu rwatuîriirwo gûthînjwo, na makîria iria ciahinyîrîrio cia rûrûrû. Ngîcooka ngîoya thanju igîrî, rûmwê ngîrwita Ütugi na rûrîa rûngî ngîrwîta Üiguano, na nîi ngîrîthia rûrûrû rûu. **8** Ihinda ria mweri ûmwê nîndeheririe arîthi acio atatû. Naruo rûrûrû rûgîthûura mûno, na nîi ngînogio nîo, **9** ngiuga atîrî, “Ndigûcooka gûtuïka mûrîthi wanyu. Iria cia gûkua nîkue, na iria cia gûthira nîthire. Iria igûtigara-rî, nîrîane cio nyene.” **10** Ningî ngîoya rûthanju rwakwa rûrîa rwetagwo Ütugi, ngîruunania icunjî igîrî, ngîtharia kîrîkaniro kîrîa ndarîkanîire na ndûrîrî ciathe.

11 Gîtharirio o ro mûthenya ûcio, na nî undû ûcio arîa maahinyîrîrio a rûrûrûrû, arîa maanjûthîrîrie, makîmenya atî iyo yari ndûrîrî ya Jehova. **12** Ngîcooka ngîmeera atîrî, “Mûngîona nî kwagîrîire, Heei mûcaara wakwa, na aakorwo ti üguo-rî, ikarai naguo.” Nî undû ûcio makîndîha mûcaara wa icunjî mîrongo itatû cia betha.

13 Hîndî iyo Jehova akînjîira atîrî, “Ikîria mûumbi wa nyûngû mbeeca icio”: i thogora ûcio mwega moonire nîunjiganîte! Nî undû ûcio ngîoya icunjî icio mîrongo itatû cia betha, ngîciikîria mûumbi kûu nyûmba-inî ya Jehova. **14** Ningî ngiunania rûthanju rwakwa rwa keerî rûrîa rwetagwo Üiguano, ngîthûkia ûrûmwê gatagatî ka Juda na Israeli. **15** Ningî Jehova akînjîira atîrî, “Oya o rîngî indo cia mûrîthi mûkîngu. **16** Nîgûkorwo nîngwarahûra mûrîthi bûrûri-inî ûyû, ûrîa ûtakarûmbûiya ng’ondu iria ciûrîte, kana acarie tûgondu, kana ohe iria ndihie, o na kana arîthie iria ng’ima, we no kûrîa arîrîaga nyama cia ng’ondu iria noru, agîcikûûraga mahûngû. **17** “Kai mûrîthi ûcio wa tûhû, ûrîa ûtiganagîria rûrû, arî na haaro-! Guoko gwake na riitho rîake ria ûrîo irotewo na rûhiû rwa njora! Guoko gwake nîgûkonja biû, na riitho rîake ria ûrîo rîtuîke itumumu biû.”

12 Ïno nîyo ndûmîrîria ya Jehova ikonii Israeli.

Jehova, ûrîa watambûrkirie igûrû, na akîhaanda gîtina gîa thî ïno, o na akîumba roho thînî wa mûndû, ekuuga ûu: **2** “Nîngütua Jerusalemu ta gîkombe kia ndibeï gîa gûtûma arîa othe magûthiûrûrûkîrie matûgûûge. Juda o undû ûmwê na Jerusalemu nîgûkarigîciro nî thû. **3** Mûthenya ûcio, rîrîa ndûrîrî ciathe cia thî igaacockanîrîra irîkîrîre, nîngatua Jerusalemu ihiga rîtangîenyenyeka kûrî ndûrîrî ciathe. Arîa othe makaageria kûrîenyenyia nîmakeguraria mûno. **4** Mûthenya ûcio-rî, ningamakia mbarathi o yothe ïhahûke, nake mûmîhaici ndûme agûrûke,” üguo nîguo Jehova ekuuga. “Nîngarangîra nyûmba ya Juda, no mbarathi ciathe cia ndûrîrî ndîcitunge ndumumu. **5** Hîndî iyo atongoria a Juda makeîira na ngoro atîrî, ‘Andû a Jerusalemu nîmagîte na hinya nî undû wa Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wao.’ **6** “Mûthenya ûcio nîngatûma atongoria a Juda mahaane ta nyûngû iiyûrîte mwaki irî riiko, na ndûme mahaane ta gîcîngâ gîgwakana kîrî thiinî wa itîa cia ngano. Makaaniina andû arîa othe marîthiûrûrûkîrie mwena wa ûrîo na mwena wa ûmootho, no rîrî, andû a Jerusalemu matigaakorwo na ûgwati o na hanini marî kûu Jerusalemu. **7** “Jehova akaamba kûhonokia andû arîa matûrûga Juda, nîgeetha gîtîo kia nyûmba ya Daudi na kia aikari a Jerusalemu gîtikananenehe gûkîra kia andû a Juda. **8** Mûthenya ûcio Jehova nîkagîtîra andû arîa matûrûga Jerusalemu, nîgeetha arîa maagîte hinya mûno gatagatî-inî kao makahaana

ta Daudi, nayo nyūmba ya Daudi īkahaana o ta Ngai, īhaane ta mūraika wa Jehova amatongoretie. **9** Mūthenya ūcio nīngoimagara nganiine ndūrīrī ciothe iria igookīrīra itūura rīa Jerusalemu. **10** “Na nīngaitīrīria nyūmba ya Daudi na arīa othe matūrūraga itūura rīa Jerusalemu roho wa gūtugana na wagūthaithana. Nao nīmakerorera ūria maathecire, na nīmakamūrīrīria marī na ruo o ta ūria mūndū arīragīra mwana wa mūmwē, na magīe na kīhe kīnene o ta ūria mūndū ethikagīra akuīrīrwo nī mwana wake wa irigithathi. **11** Mūthenya ūcio nīgūgakorwo kīrīro kīnene kūu Jerusalemu, o ta kīrīro kīrīa kīrī Hadadi-Rimoni o kūu werū-inī wa Megido. **12** Būrūri ūcio nīukagīna na kīrīro, o mbarī o mbarī īrīre īrī iiki, na atumia ao marī oiki: mbarī ya nyūmba ya Daudi īrīre īrī iiki na atumia ao marī oiki, mbarī ya nyūmba ya Nathani īrīre īrī iiki, na atumia ao marī oiki, **13** na mbarī ya nyūmba ya Lawi īrīre īrī iiki, na atumia ao marī oiki, mbarī ya Shimei īrīre īrī iiki, na atumia ao marī oiki, **14** na mbarī icio ingī ciothe itigaire o mbarī o mbarī īrīre īrī iiki, na atumia ao marī oiki.

13 “Mūthenya ūcio gīthima nīgīgathikūrio nī ūndū wa nyūmba ya Daudi o na nī ūndū wa andū arīa matūrūraga Jerusalemu, gīthima gīa kūmathereria mehia o na thaahu.” **2** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, “Mūthenya ūcio nīnganiina marītwa ma mīhianano ya kūhooywo mathire būrūri-inī, na matigacooka kūririkanwo rīngī. Nīngeheria anabii hamwe na roho ūcio wa thaahu, mathire būrūri-inī. **3** Na rīrī, kūngīgaakorwo na mūndū ūrathī na mbere na kūratha mohoro-rī, ithe na nyina, arīa mamūciarīte, nī makaamwīra atīrī, ‘No nginya ūkue, nī ūndū nīwarītie maheeni ūkīgwetaga rītwa rīa Jehova.’ Rīrī akaaratha mohoro-rī, acari ake mwene nīmakamūtheeca na rūhiū. **4** “Mūthenya ūcio mūnabii o wothe nīagaonoka nī ūndū wa kīoneki kīa ūrathī wake. Ndakehumba nguo ya maguoya ya mūnabii nīguo aheenie andū. **5** Akoigaga atīrī, ‘Nīi ndirī mūnabii, ndī mūrīmi, ndūragio nī mūgūnda kuuma ūnini-inī wakwa.’ **6** Nake mūndū angīkamūuria atīrī, ‘Ironda ici irī mwīrī waku nī cia kī?’ we agaacookia atīrī, ‘Ironda ici ndagīrīre nyūmba-inī ya arata akwa.’ **7** “Arahūka, wee rūhiū rwa njora, ūkīrīre mūrīthi wakwa, ūkīrīra mūndū ūcio wa hakuhī na nīi!” ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. “Ringa mūrīthi, nacio ng’ondu nīikūhurunjūka, nakuo guoko

gwakwa ndīkwerekerie kūrī tūgondu, ndītūükīrīre.” **8** Jehova ekuuga atīrī, “Būrūri-inī guothe, andū icunjī iīgīrī thīmī wa ithatū nīmakoagwo, mathire; no rīrī, gīcunjī kīmwe gīa ithatū nīgīgatigara kuo. **9** Gīcunjī kūu gīa ithatū kīa andū nīngakīhītūkīria mwaki-inī; nīgaamatheria ta betha, na ndīmagerie ta ūria thahabu igeragio. Nīmagakaīra rītwa riakwa, na nīi nīngametīka; Nīngoiga atīrī, ‘Aya nī andū akwa,’ nao moige atīrī, ‘Jehova nīwe Ngai witū.’”

14 Atīrīrī, mūthenya wa Jehova nīūrooka, rīrīa indo cianyu igaatahwo na igayanīrwo gatagatīnī kanyu. **2** Nīngongania ndūrīrī ciothe ciūkīrīre itūura rīa Jerusalemu, ihūrane narō; itūura rīu inene nīrīkanyiitwo nī thū, na indo cia nyūmba ciūngūrīro nao andū-a-nja manyiitwo na hinya. Andū nuthu ya itūura nīmagathaamio, no andū acio angī matikeherio itūura-inī rīu. **3** Hīndī īyo Jehova nīakoagara, okīrīre ndūrīrī icio arūe nacio, o ta ūria arūaga mūthenya wa mbaara. **4** Mūthenya ūcio-rī, Jehova nīkarūgama Kīrīma-inī kīa Mītamayū, mwena wa irathīro wa Jerusalemu. Nakīo Kīrīma kūu kīa Mītamayū nīgīgatūkana maita meerī kuuma mwena wa irathīro nginya mwena wa ithūiro; naho hagīe mūkuru mūnene, nuthu īmwe ya kīrīma īthīi mwena wa gathigathini, nayo nuthu īyo īngī īthīi mwena wa gūthini. **5** Mūkoorīra mūkuru-inī ūcio wa kīrīma gīakwa tondū ūgaakinya o Azeli. Mūkoora o ta ūria mworiire gīthingithia matukū-inī ma Uzia, mūthamaki wa Juda. Nake Jehova Ngai wakwa nīagooka, arī hamwe na andū arīa atheru othe. **6** Mūthenya ūcio gūtigakorwo na ūtheri kana heho o na kana mbaa. **7** Ūcio ūgaakorwo ūrī mūthenya wa mwanya, ūtarī mūthenya kana ūtukū, mūthenya ūūio nī Jehova. Hwāi-inī wakinya, nīgūkagīna ūtheri. **8** Mūthenya ūcio maaī ma muoyo nīmagatherera moimīte Jerusalemu; nuthu yamo yerekere iria-inī rīa mwena wa irathīro, nayo nuthu īyo īngī yerekere iria-inī rīa mwena wa ithūiro. Maaī macio magathereraga hīndī ya ūrugarī na hīndī ya heho. **9** Jehova nīwe ūgaatuīka mūthamaki wa thī yothe. Mūthenya ūcio gūgaakorwo Jehova arī o we wiki, narō rītwa rīake rīkorwo no rīo riiki. **10** Būrūri wothe kuuma Geba nginya Rimoni, mwena wa gūthini wa Jerusalemu, ūkaahaana ta Araba. No rīrī, itūura rīa Jerusalemu nīrīgatūgūrīro na rītūure o hau rīrī, kuuma Kīhingo-inī kīa Benjamini nginya harīa Kīhingo kīa Mbere kīrī, o nginya Kīhingo-inī gīa Koine, na kuuma mūthiringo ūrīa mūraaya na igūrū wa Hananeli gūthīi

nginya ihihīro-inī cia ndibei cia mūthamaki. **11** Itūūra rīu rīgaatuïka rīa gütūürwo; ritikaanangwo hīndī īngī. Itūūra rīa Jerusalemu rīgaatūūra rītarī na ügwati. **12** Na rīrī, üyū nīguo mūthiro ūrīa Jehova akaahūura ndūrīrī ciothe naguo, iria cianarūna na Jerusalemu: Mīrī yao ikaabuthaga o marūgamite na magūrū mao, maitho mao namo mabuthire marima-inī mamo, nacio nīmī ciao ikaabutha irī tūnua-inī twao. **13** Mūthenya ūcio-rī, Jehova nīakahūura andū na kīmako kīnene. O mūndū nīakaguthūkīra guoko kwa mūndū ūrīa ūngī akūnyiite, nao matharīkanīre marūe. **14** Andū a Juda o nao nīmakarūira kūu Jerusalemu. Ütonga wa ndūrīrī iria irigiiciirie kūu nīukonganio, naguo nī ūtonga mūingī wa thahabu, na wa betha na wa nguo. **15** Mūthiro o ta ūcio nīukaniina mbarathi na nyumbū, na ngamīira na ndigiri, na nyamū ciothe iria igaakorwo kambī-inī icio. **16** Ningī-rī, matigari ma ndūrīrī icio ciothe iria cianatharīkīra Jerusalemu makaambataga mwaka o mwaka kūhooya Mūthamaki, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, na güküngūira Gīathī gīa Ithūnū. **17** Kūngīkaagīa andū gükūthī matakaambata Jerusalemu kūhooya Mūthamaki, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe-rī, kwao gütikoiria mbura. **18** Andū a Misiri mangīkaaga gūthī kūnyiitanīra na arīa angī-rī, kwao gütikoiria mbura. Jehova nīakamarehera mūthiro ūrīa ahūūraga ndūrīrī naguo iria itaambataga güküngūira Gīathī kīu gīa Ithūnū. **19** Rīrī nīrīo rīgaakorwo rīrī iherithia rīa būrūri wa Misiri, o na rīa ndūrīrī ciothe iria itaambataga igathiī güküngūira Gīathī kīu gīa Ithūnū. **20** Mūthenya ūcio-rī, mbugi cia mbarathi ikaandīkwo, ICI CIAMŪRĪIRWO JEHOVA, nacio nyūngū cia kūruga iria irī nyūmba ya Jehova thīmī igaatuïka ta mbakūri iria nyamūre irī mbere ya kīgongona. **21** Nyūngū o yothe irī kūu Jerusalemu na Juda ikaamūrīrwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, nao arīa othe magookaga kūruta igongona-rī, makooyaga nyūngū imwe cia cio makaruga nacio. Na mūthenya ūcio-rī, gütigacooka kūgīa na mwonjorithia thīinī wa nyūmba ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe.

Malaki

1 Ìno níyo ndúmíríri ndítu írìa Jehova aaríirie andú a Israeli na kanua ka múnabii Malaki. **2** Jehova ekuuga atíri, “Níi níndímwendete. “No inyuí mūúragia atíri, ‘Útwendete atíia?’” Nake Jehova akamúuria atíri, “Githí Esaú ndaari mürú wa nyina na Jakubu? No nií ndendire Jakubu, **3** ngírega Esaú, bürúri wake wa iríma ngíwananga ûgítuika tühú, narío igai ríake ngíritua werú wa güikaragwo ní mbwe.” **4** Andú a Edomu no moige atíri, “O na gütüika türí ahehenjerí, no tügaaka küría kwanangíku ríngí.” No Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atíri, “No maake ríngí, no níngakúmomora. Mageetawo Bürúri Mwaganu, andú matúúraga marakariirwo ní Jehova híndíciothe. **5** Nínmúkeyonera ühoro úcio, muuge atíri, ‘Jehova níwe múnene, o na akaneneha na kúu mbere ya mihaka ya Israeli!’” **6** Jehova Mwene-Hinya-Wothe eküuria atíri, “Mwanake atííaga ithe, nayo ndungata ígatíia mümíáthi. Angíkorwo ndí muciari-rí, gítílo kíria kínjagíriire gíkíri ha? Angíkorwo ndí mwathani-rí, gwítigírwo küría kúnjagíriire gükíri ha? Inyuí, athínjíri-Ngai, nínyuí mümenagíriira ríitwa ríakwa. “No mūúragia atíri, ‘Tümenagíriira ríitwa ríaku atíia?’” **7** “Müigagíriira irio irí na thaahu kígongona-iní gíakwa. “No mūúragia atíri, ‘Tügúthaahítie atíia?’” Ní kuuga muugaga atí metha ya Jehova ní ya kúmeneka. **8** Jehova Mwene-Hinya-Wothe eküuria atíri, ‘Ríria mükürehe nyamú ndumumu cia igongona-rí, gwíka üguo ti üürü? Ríria mükü ruta igongona ríia nyamú nyonju kana ndwaru-rí, gwíka üguo ti üürü? Ta geríai gúcirutíra mwathi wanyu! No akenio nínyuí? No amwitíkire?’ **9** “Na ríri, ta thaithai Ngai níguo atútuge. Ríria mükürehe maruta ta macio-rí, no amwitíkire?” Üguo níguo Jehova Mwene Hinya Wothe eküuria. **10** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atíri: “Naarí korwo ümwe wanyu aahinga mírange ya hekarú níguo mütíkanaakie míaki ya tühú kígongona-iní gíakwa! Ndikenetio ní inyuí na ndingítíkira iruta o na rírikú kuuma kúri inyuí. **11** Ríitwa ríakwa nírigatüügírio ndúríri-iní, kuuma riúa ríkíratha o nginya riúa rígíthüa. Kündú guothe übumba níügacina gwo na maruta matheru marutagírwo ríitwa ríakwa, tondú ríitwa ríakwa nírigatüügírio ndúríri-iní,” üguo níguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **12** “No inyuí müríthaahagia na kwaria ühoro wa metha ya Mwathani mukoiga atíri, ‘Níthaahie,’ na ha ühoro wa irio ciayo mukoiga

atíri, ‘Ní cia kúmeneka.’” **13** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atíri, “Muugaga atíri, ‘Kaí ühoro úcio ní mürítü-íl’! Na mígatembania iromo.” Jehova eküuria atíri, “Ríria mükürehe nyamú iria ndiihangie, na iria iigúthua, kana iria ndwaru mígaciruta irí magongona-rí, no ndigíctíkire kuuma harí inyuí?” **14** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atíri, “Kügwatwo ní kírumi ní müheenania üría wíraníire kúruta nyamú ya njamba íngítíkírika kuuma rüüru-iní rwake rwa mbúri, no agacooka akarutíra Mwathani igongona ríia nyamú irí na üügú. Nígúkorwo ndí Müthamaki múnene, narío ríitwa ríakwa ní ríia gwítigírwo ndúríri-iní.

2 “Na ríri, ríathani ríri ní ríanyu, inyuí athínjíri-Ngai.” **2** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atíri, “Müngíaga güüthikíriira na mwage gütua itua na ngoro cianyu gütíia ríitwa ríakwa-rí, níi níngamütümíra kírumi o na irathimo iria ndímürathimaga nacio ndícirume. Íí, o na ríu níndicirumíte, tondú mütítuite itua na ngoro cianyu kündíia. **3** “Níngarúuthia njiaro cianyu ní ündú wanyu; níngamúminjíria taatha wa nyamú cia magongona ma ciathí cianyu na mügaatahwo mürí o naguo. **4** Na nímkamenya atí ní níi ndímütümíre ríathani ríri, nígeetha kírikániro gíakwa na Lawi gitüüre kírumíte,” üguo níguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **5** “Kírikániro gíakwa kíarí giitú nake, nakio kíarí kírikániro kíia muoyo na gíá thayú, na nií ngímühe cío; ündú úcio warí wa gütüma eindigíre, nake akíndíia na agítüüra etigírite ríitwa ríakwa. **6** Ürutani wa ma warí kanua-iní gake, na gütír maheeni moonirwo míromo-iní yake. Aatwaranire na níi na thayú na míthíire míringíri, na akígarüra andú aingí moime mehia-iní. **7** “Tondú míromo ya müthínjíri-Ngai yagíriirwo nígütüüria üügí, nao andú magíriirwo nígúcaria ürutani kuuma kanua gake tondú níwe mütümwo wa Jehova Mwene-Hinya-Wothe. **8** No inyuí nímúgarürükíte mígatiga njíra, naguo ürutani wanyu ügatüma andú aingí mahíngwo; nímúthükíte kírikániro giitú na Lawi,” üguo níguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **9** “Ní ündú úcio-rí, níndümíte müménwo na müconorithio mbere ya andú othe, tondú mütírumagíriira njíra ciakwa no nímúthúuranagia andú mígítua ciira.” **10** Githí ithuothe tütíri a ithe ümwe? Githí ti Ngai ümwe watúumbire? Ní kíi gígütüma tüthaahie kírikániro kíia maithe maitú na ündú wa kwaga kwíhokana mündú na üría üngí? **11** Andú a Juda nímatigíte gütüika ehokeku.

Undū wa magigi nīwīkītwo Israeli na Jerusalemu: Andū a Juda nīmathahaītie handū harīa hatheru harīa Jehova endete, nī undū wa kūhikia airītu a andū arīa mahooyaga ngai ng'eni. 12 Mündū o wothe wīkaga ūguo-rī, arī ū kana ū, Jehova aromweheria hemainī cia Jakubu, o na angīkorwo nīarehage maruta make kūrī Jehova Mwene-Hinya-Wothe. 13 Kūrī undū ūngī mwīkaga. Mūiyūragia kīgongona kīa Jehova na maithori. Mūrīraga na mūkagirīka tondū nīatigire kūrūmbūya maruta manyu, kana kūmaamūkīra na gīkeno kuuma harī inyuū. 14 Mūyūragia atīrī, "Nī kīrī gītūmi?" Nī tondū Jehova nīwe mūira gatagatī gaku na mūtumia wa ūmini waku, tondū ndūrī mwīhokeku harī we, o na gūtuīka nīwe mūrata waku, o we mūtumia wa kīrīkanīro kīa ūhiki waku. 15 Githī Jehova ndamatūte ūmwe? Matuikīte ake mwīrī na roho. Amatuīte ūmwe nīkī? Tondū nīacaragia rūciaro rwa etigīri Ngai. Nī undū ūcio, gitagīra roho waku, na ūtūre ūrī mwīhokeku kūrī mūtumia ūcio wa ūnini waku. 16 Jehova Ngai wa Israeli ekuuga atīrī, "Nīthūire ndigano ya mūthuuri na mūtumia wake, na nīthūire mūndū wīhumbaga haaro ta nguo," ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. Nī undū ūcio gitīra roho waku, na ndūkaage kwīhokeka. 17 Inyuū nīmūnogetie Jehova na ciugo cianyu. No mūrooria atīrī, "Tūmūnogetie atīa?" Mūmūnogetie na kuuga atīrī, "Othe arīa mekaga ūru nīmagīrīire maitho-inī ma Jehova, na nīakenagio nīo." Ningī mūkooria atīrī, "Ngai wa kīhoto-rī, akīrī ha?"

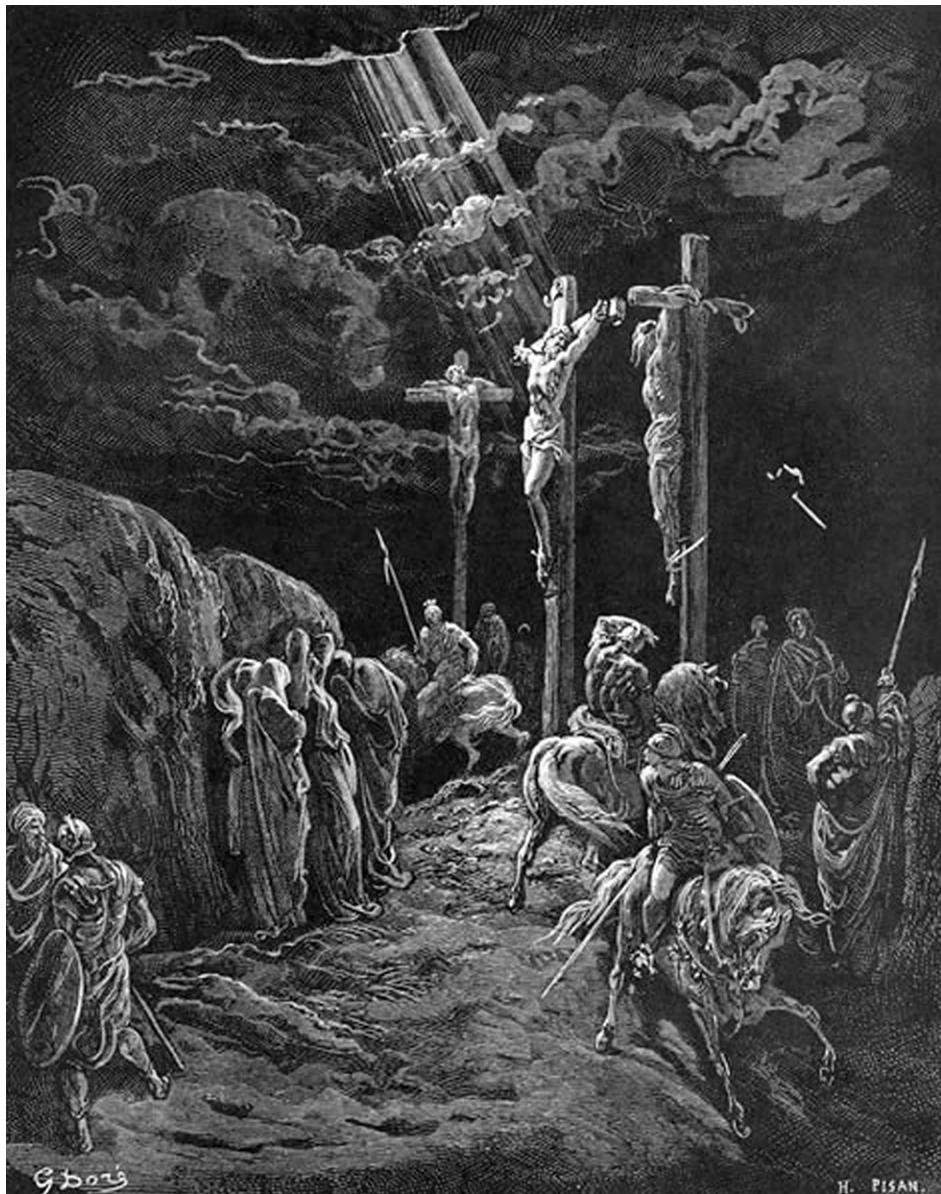
3 Na rīrī, Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, "Nīngūtūma mūtūmwo wakwa, ūrīa ūgaathondeka njīra mbere yakwa. Hīndī īyo Mwathani ūcio mūcaragia nīagooka o rīmwe thīinī wa hekarū yake; mūtūmwo ūcio wa kīrīkanīro ūrīa mwīriragīria nīagooka." 2 No nūū ūgetiiria mūthenya wa gūuka gwake? Nūū ūkomīrīria rīrīa akooneka? Nīgūkorwo akahaana ta mwaki wa mūturi ūrīa ūtheragia cuuma, kana thabuni ūrīa ūtheragia nguo. 3 Agaikara thī ta mūturi wa betha na mūtheria wacio; nīagatheria Alawii, amatherie ta ūrīa thahabu na betha itheragio. Hīndī īyo Jehova nīagakorwo na andū arīa makamūrehere maruta ma ūthingu; 4 namo maruta ma Juda na Jerusalemu nīmagetīkīka nī Jehova, o ta matukū marīa mathirīte, o na ta mīaka ūrīa ya mbere. 5 "Nī undū ūcio nīngamūkuhīrīria ndīmūciirithie na ndīmūtūre. Nīngahiūha gūtuīka mūira wa gūtuīra ciira arogi, na itharia, na arīa mehītaga na maheeni,

na njūkīrīre arīa matunyaga aruti wīra mīcaara yao, na arīa mahinyagīrīria atumia a ndīwa na ciana iria itarī maithe, na arīa maagithagia ageni kīhoto na makaaga kwīndigīra," ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. 6 "Nīi Jehova ndigarūrūkaga. Nī undū ūcio, inyuū njīaro cia Jakubu nīkīo mūtarī mwaniinwo. 7 O na kuuma hīndī ya maithe manyu-rī, mūtūire mūtīganīrie irīra ciakwa cia kūrūmīrīwo na mūkaaga gūcīrūmia. Njookerera na nīi nīngūmūcookerera." ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. "No mūyūragia atīrī, 'Tūgūgūcookerera atīa?' 8 "Mündū-rī, aahota gūtunya Ngai indo ciakwa? No inyuū nīmūndunyīte indo ciakwa. "No mūyūragia atīrī, 'Nī kīrī tūgūtunyīte?' "Mūnduunyīte maruta na icunjī cia ikūmi. 9 Rūrīrī rwanyu ruothe rūgwātītwo nī kīrumi, tondū nīmūndunyaga indo ciakwa. 10 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, rehei gīcunjī gīa ikūmi gīothe thīinī wa ikūmbī, nīgeetha nyūmba yakwa ikoragwo na irio. Ngeriai na njīra ūno muone kana ndikūmūhingūrīra ndirica cia igūrū, ndīmuurīrie irathimo nīngī mūno nginya mwage handū ingīganīra. 11 Ningī nīngagiria cianangi ithūkīe irio cia mīgūnda yanyu, nayo mīthabibū ya mīgūnda yanyu ndīgaacooka gūita maciaro mayo matarī makūrū." ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. 12 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, "Ndūrīrī cīothe nīikamwītīga andū arathime, nīgūkorwo būrūri wanyu ūgaakorwo ūrī wa gīkeno." 13 Jehova ekuuga atīrī, "Nīmwarītie maūndū mooru ma kūnjambia. "No mūyūragia atīrī, 'Tūgūcambītie atīa?' 14 "Inyuū muugīte atīrī, 'Gūtungatīra Ngai nī undū wa tūhū. Nī uumīthio ūrīkū tuonire nīkūhingia kwenda gwake, na gūthīiaga mbere ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe ta andū maracakaya? 15 No rīrī, andū etīi nīo twītīga arathime. Ti-itherū arīa aaganu nīo magaagacīra, na arīa makararagia Ngai matiherithagio." 16 Nao arīa meetīgīrīte Jehova nīmaranīrīrie o mūndū na ūrīa ūngī, nake Jehova aīgīthikīrīria na akīguua ūhoro ūcio. Ibuku rīa kīrīkano nīrīandīkirwo ūhoro wa andū acio metīgīrīte Jehova na magatīa rītīwa rīake, rīkīgwo hau mbere yake. 17 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, "Acio nīo magaattīka andū akwa mūthenya ūrīa ngaacookereria indo ciakwa cia bata. Nīngamaiguīra tha, o ta ūrīa mūndū aiguagīra mūriū tha ūrīa ūmūtungatagīra. 18 Na inyuū nīmūkona rīngī ngūūrāni gatagatī ka

arĩa athingu na arĩa aaganu, na gatagatĩ ka arĩa matungatagĩra Ngai na arĩa matamütungatagĩra.

4 “Ti-itherū mütthenya wa ituřro nñurooka, naguo ūgaakana ta icua rĩa mwaki. Arĩa othe etiĩi, na arĩa aaganu, magaatuїka maragara ma mahuti, naguo mütthenya ūcio wakinya magaacinwo, maniinwo biň. Gütirĩ mûri kana rûhonge rwao rûgaatigara,” ūguo nîguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **2** “No inyuř mwîtigîrîte riřtwia riakwa-rĩ, riüa-ria-ûthingu rîkaamwarîra rîři na ûhoro wa kûhonania mathagu-ini mario. Na inyuř nîmûkoima nja mütûuhe ta tûcaü tûhingûrîrwo tûkoima kiugû. **3** Na nîmûkarangîrîria arĩa aaganu matuїke mûhu rungu rwa makinya manyu mütthenya ūria ngeeka maündû macio,” ūguo nîguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **4** “Ririkanai watho wa ndungata yakwa Musa, na irîra ciakwa cia kûrûmîrîrwo, o na mawatho maria ndaamûheire kûu Horebu marî ma andû a Israeli othe. **5** “Atîrîrî, nîngamütümîra mûnabii Elija mbere ya mütthenya ūcio mûnene na wa kûmakania wa Jehova ûtanakinya. **6** Nîakagarûra ngoro cia maithe icookerere ciana ciao, na agarûre ngoro cia ciana icookerere maithe mao, nîgeetha ndigooke hûure bûrûri na kîrumi.”

NEW TESTAMENT

G. DORÉ

H. PISAN.

Nake Jesū akiuga atīrī, "Baba mohere, nīgūkorwo matiū ūrā mareeka."

Nao magīcuukīra nguo ciake mītī, magīcigayana.

Luka 23:34

Mathayo

1 Maya nī maandiko makoniī rūciaro rūrīa Jesū Kristū, mūrū wa Daudi, mūrū wa Iburahīmu oimire: **2** Iburahīmu aarī ithe wa Isaaka, nake Isaaka aarī ithe wa Jakubu, nake Jakubu aarī ithe wa Juda na ariū a ithe, **3** nake Juda aarī ithe wa Perezu na Zera, arīa nyina wao aarī Tamaru, nake Perezu aarī ithe wa Hezironi, nake Hezironi aarī ithe wa Ramu, **4** nake Ramu aarī ithe wa Aminadabu, nake Aminadabu aarī ithe wa Nahashoni, nake Nahashoni aarī ithe wa Salimon, **5** nake Salimon aarī ithe wa Boazu, ūrīa nyina aarī Rahabu, nake Boazu aarī ithe wa Obedi, ūrīa nyina aarī Ruthu, nake Obedi aarī ithe wa Jesii, **6** nake Jesii aarī ithe wa Mūthamaki Daudi. Daudi aarī ithe wa Solomon, ūrīa nyina aarī mūtumia wa Uria, **7** nake Solomon aarī ithe wa Rehoboamu, nake Rehoboamu aarī ithe wa Abija, nake Abija aarī ithe wa Asa, **8** nake Asa aarī ithe wa Jehoshafatu, nake Jehoshafatu aarī ithe wa Joram, nake Joram aarī ithe wa Uzia, **9** nake Uzia aarī ithe wa Jothamu, nake Jothamu aarī ithe wa Ahazu, nake Ahazu aarī ithe wa Hezekia, **10** nake Hezekia aarī ithe wa Manase, nake Manase aarī ithe wa Amoni, nake Amoni aarī ithe wa Josia, **11** nake Josia aarī ithe wa Jekonia na ariū a ithe, hīndī ūrīa andū maatahirwo, magītwarwo Babuloni. **12** Thuutha wa gūtawo, magītwarwo kūu Babuloni: Jekonia aarī ithe wa Shealitieli, nake Shealitieli aarī ithe wa Zerubabeli, **13** nake Zerubabeli aarī ithe wa Abihudu, nake Abihudu aarī ithe wa Eliakimu, nake Eliakimu aarī ithe wa Azoro, **14** nake Azoro aarī ithe wa Zadoku, nake Zadoku aarī ithe wa Akimu, nake Akimu aarī ithe wa Eliudi, **15** nake Eliudi aarī ithe wa Eleazaru, nake Eleazaru aarī ithe wa Maathani, nake Maathani aarī ithe wa Jakubu, **16** nake Jakubu aarī ithe wa Jusufu, mūthuuri wa Mariamu, ūrīa waciare Jesū, ūrīa wītagwo Kristū. **17** Ūguo nī kuuga njiaro ciothe ciarī ikūmi na inya kuuma Iburahīmu nginya Daudi, na njiaro ikūmi na inya kuuma Daudi nginya hīndī ūrīa andū maatahirwo magītwarwo kūu Babuloni, na ningī njiaro ikūmi na inya kuuma hīndī ūrīa andū maatahirwo nginya hīndī ya Kristū. **18** Ūhoro wa gūciarwo kwa Jesū Kristū watarii ū: Nyina Mariamu nī ooritio nī Jusufu atuīke mūtumia wake, no matanaikarania-rī, nīamenyekire atī arī na nda ya Roho Mūtheru. **19** Nake Jusufu mūthuuri wake tondū aarī mūndū mūthingu na ndangēndire kūmūconorithia kūrī andū, agīciiria

amūtige na hitho. **20** No thuutha wa gwīciiria ūndū ūcio, mūraika wa Mwathani akīmuumīrīra kīroto-inī, akīmwīra atīrī, “Jusufu, mūrū wa Daudi, ndūkae gwītigīra kūhikia Mariamu atuīke mūtumia waku, tondū nda ūyo arī nayo nī ya Roho Mūtheru. **21** Niagaciara kahī, nawe nīūgagatua Jesū, tondū nīwe ūkaahonokia andū ake kuuma mehia-inī mao.” **22** Na ūrīa, māndū macio mothe meekīkire nīguo ūrīa Mwathani aarītie na kanua ka mūnabii ūhinge, ūrīa oigire atīrī, **23** “Mūirītu gathirange nīakagīa nda na nīagaciara kahī, nao magaagatua Imanueli” ūguo naguo ūgītaūrwo nī kuuga, “Ngai hamwe na ithuī.” **24** Rūrīa Jusufu ookīrire, agītka o ta ūrīa mūraika wa Mwathani aamwathīte, nake akīinūkia Mariamu gwake mūcīi, agītūka mūtumia wake. **25** No matiigana kūmenyana nginya ūrīa aaciare mwana ūcio wa kahī. Nake Jusufu agītua mwana ūcio Jesū.

2 Na ūrīa, thuutha wa Jesū gūciarwo kūu itūūra-inī ūrīa Bethilehemu būrūri wa Judea, hīndī ya mūthamaki wetagwo Herode, andū Oogī-a-Njata moimīte irathīro magītūka Jerusalemu, **2** makiūria atīrī, “Ūrīa ūciaritwo arī mūthamaki wa Ayahudi-rī, arī ha? Nītuonire njata yake mwena wa irathīro, na nītūukite kūmūhooya.” **3** Rūrīa Mūthamaki Herode aiguire ūguo, agītangīka ngoro, o hamwe na andū Jerusalemu othe. **4** Na aarīkia gwīta athīnjīri-Ngai arīa anene othe, na arutani a watho hamwe, akīmooria kūrīa Kristū aarī aciarīwo. **5** Makīmūcookeria atīrī, “Nī Bethilehemu, būrūri wa Judea, nīgūkorwo nī kwandīkītwo nī mūnabii, akoiga atīrī: **6** “Nawe Bethilehemu, kūu būrūri wa Juda, tiwe ūrīa mūnini mūno wa aathani a Juda; tondū thiīnī waku nīgūkoima ūrīa ūgaathanaga, ūrīa ūgaatuūka mūrīithi wa andū akwa a Israeli.” **7** Nake Herode agītta andū acio Oogī-a-Njata na hitho, na agītūria kuuma kūrī o ihinda ūrīa njata ūyo yoonekete. **8** Akīmatūma Bethilehemu akīmeera atīrī, “Thīi mūgatuūrie wega ūhoro wa kaana kau. Mwarīkia gūkoona mūūke mūūmenyithie, nīgeetha o na nīi thīi ngagaturīrie ndu ndikahooe.” **9** Nao maarīkia kūigua ciugo cia mūthamaki magīthīi, nayo njata ūrīa moonete irathīro īkīmatongoria nginya īkīrūgama igūrū ūrīa harī kaana kau kaarī. **10** Rūrīa moonire njata ūyo, magīkena gīkēno kīnene mūno. **11** Nao magītoonya nyūmba, na makīona kaana karī na nyina Mariamu, magīkainamīrīra, magīkahoooya. Magīcooka makīohora indo ciao cia goro, magīkahe

iheo cia thahabu, na ūbumba, na manemane. 12 Na nī ūndū wa gūkaanio na kīroto matigacockere kwa Herode, magīcooka būrūri wao mageireire njira īngī. 13 Maarīkia gūthīi-rī, mūraika wa Mwathani akiumīrīra Jusufu kīroto-inī, akīmwīra atīrī, “Ūkīra woe kaana gaka na nyina mūrīre Misiri. Ikarai kūu nginya rīrīa ngaakwīra, nīgūkorwo Herode nīegūcaria kaana kau akoorage.” 14 Nī ūndū ūcio-rī, agīukīra, akīoya kaana na nyina ūtukū, magīthīi Misiri, 15 kūrīa maikarire nginya rīrīa Herode aakuire. Na nī ūndū ūcio, ūhoro ūrīa Mwathani oigīte na kanua ka mūnabii ūkīhinga, rīrīa oigire atīrī, “Ndeetire mūrū wakwa oime būrūri wa Misiri.” 16 Hīndī ūrīa Herode aamenyire atī nīaheenirio nī Oogī-a-Njata, akīrakara mūno, akīruta watho wa kūrūraga tūhī tuothe kūu Bethilehemu na kūrīa gūkuhī nakuo, tūrīa twarī na ūkūrū wa mīaka ūrīi gūcooka na thī, kūringana na ihinda rīrīa eerītwo nī Oogī-a-Njata. 17 Hīndī ūyo ūhoro ūrīa waariitio na kanua ka mūnabii Jeremia ūkīhinga, rīrīa oigire atīrī: 18 “Mūgambo nīwaiguirwo kūu Rama, kīrīro na gūcakaya kūnene, Rakeli akīrīrīra ciana ciake, na akarega kūhoorerio, tondū itirī ho.” 19 Na rīrī, Herode akua-rī, mūraika wa Mwathani akiumīrīra Jusufu kīroto-inī kūu Misiri, 20 akīmwīra atīrī, “Ūkīra, woe kaana gaka na nyina, mūthīi būrūri wa Isiraeli, nīgūkorwo ariā maageragia gūkooraga nīmakuīte.” 21 Nī ūndū ūcio, agīukīra, akīoya kaana na nyina, magīthīi būrūri wa Isiraeli. 22 Rīrīa aiguire atī Arikelau nīwe wathamakaga Judea handū ha ithe Herode, agītīgīra gūthīi kuo. Na aarīkia gūkaanio kīroto-inī-rī, agīthīi būrūri wa Galili, 23 agīthīi gūtūura itūura rītagwo Nazarethi. Nī ūndū ūcio ūhoro ūrīa waariitio na tūnua twa anabii ūkīhinga, rīrīa moigire atīrī, “Nīageetagwo Mūnazari.”

3 Matukū-inī macio Johana ūrīa Mūbatithania nīokire, akīhunjagia kūu Werū-inī wa Judea, 2 akiugaga atīrī, “Mwīrīrei, nīgūkorwo ūthamaki wa igūrū nīukuhiīrīrie.” 3 Ūyū nīwe ūrīa ūhoro wake waariitio nī mūnabii Isaia ūrīa oigire atīrī: “Kūrī na mūgambo wa mūndū ūkwānīrīra werū-inī, akioga atīrī: ‘Haarīrai njira ya Mwathani, rūngariai njira ciake.’” 4 Johana eekagīra Nguo ya guoya wa ngamīira, na nīeyohaga mūcibi wa rūūa njohero. Irio ciake ciarī ngigī na ūukī wa gīthaka. 5 Nao andū nīmathiiaga kūrī we moimīte Jerusalemu, na mīena yothe ya Judea, na būrūri wothe ūrīa wariganītie na Jorodani. 6

Moimbūraga mehia mao, nake akamabatithīria Rūūi-inī rwa Jorodani. 7 Na rīrīa oonire Afarisai na Asadukai aingī magīuka hau nīgeetha amabatithie, akīmeera atīrī, “Inyuī rūciaro rūrū rwa ndūra! Nū ūmūheete ūhoro atī mūrīre marakara marīa makirīi gūuka? 8 Ciarai maciaro maringaine na kwirīra. 9 Na mūtikeiīre na ngoro cianyu atīrī, ‘Ithe witū nī Iburahīmu.’ Ngūmūrīa atīrī, Ngai no atūme mahiga maya matuīke ciana cia Iburahīmu. 10 Ithanwa nīrīiige itina-inī cia mītī, na mūtī o wothe ūtaciara maciaro mega nīugatemwo, üikio mwaki-inī. 11 “Nīi ndīmūbatithagia na maaī mwerira. No thuutha wakwa nīgūgūuka mūndū ūngī ūrī na hinya kūrī nīi, na ndiagīrīre o na kūmūkuūra iraatū ciake. We akaamūbatithagia na Roho Mūtheru na mwaki. 12 Gītarūrū gīake akīnyiitīte na guoko, na nīgatheria kīuhīro gīake, na acookanīrīie ngano yake ikūmbī, acooke acine mahuti na mwaki ūtangīhoreka.” 13 Hīndī ūyo Jesū akiuma Galili agīthīi Rūūi-inī rwa Jorodani akabatithio nī Johana. 14 Nowe Johana akīgeria kūmūgiria, akīmwīra atīrī, “Nīi njagīrīiwo nīkūbatithio nīwe, nawe wagīuka kūrī nīi atīa?” 15 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Reke gūtuīke ūguo rīu; tondū nītwagīrīiwo twīke ūndū ūyū nīguo tūhingie maūndū mothe ma ūthingu.” Hīndī ūyo Johana agītīkīra. 16 Jesū aarīkia kūbatithio o ūguo-rī, akiumīra maaī-inī. Kahinda o kau igūrū ūkīhingūka, nake akīona Roho wa Ngai agīkūrūka ta ndutura, akīumba igūrū ūrīke. 17 Naguo mūgambo ūkiuma igūrū, ūkiuga atīrī, “Ūyū nīwe Mūrū wakwa, ūrīa nyendete; na nīngenaga mūno nī we.”

4 Hīndī ūyo Jesū nīatongoriro nī Roho agītwarwo werū-inī akagerio nī mūcukani. 2 Na anīna mīthenya mīrongo īna, ūtukū na mūthenya, ehangīte kūrīa irio-rī, akīigua ahūtī. 3 Nake mūgerania akīmūkora, akīmwīra atīrī, “Angīkorwo wee nīwe Mūrū wa Ngai-rī, ūrīa mahiga maya matuīke mīgate.” 4 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nīi kwandīkītwo atīrī: ‘To mūgate wiki ūngītūuria mūndū muoyo, no nī kiugo gīothe kīrīa kiumaga kanua ka Ngai.’” 5 Hīndī ūyo mūcukani akīmūtware itūura rīrīa itheru, akīmūrūgamia gathūrūmūndū ka hekarū, 6 akīmwīra atīrī, “Angīkorwo wee nīwe Mūrū wa Ngai-rī, wīgūtīthie thī. Nīgūkorwo kwandīkītwo atīrī: “Nīagaatha araika ake nī ūndū waku, nao nīmagakwanīrīria na moko mao, nīguo ndūkanahīngwo kūgūrū nī ihīga.”” 7 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nīngī nī kwandīkītwo

atīrī: ‘Ndūkanagerie Mwathani Ngai waku.’” 8 Ningi mūcukani akīmūtwara kīrima-inī kīraaya mūno, akīmuonia mothamaki mothe ma thī na riiri wamo. 9 Akīmwira atīrī, “Maündū maya mothe nīngūkūhe, ūngūtikīra kūnyinamīrīra ūhooe.” 10 Nake Jesū akīmwira atīrī, “Thī Shaitani ndiga! Nīgūkorwo nī kwandikītwo atīrī: ‘Hooyaga Mwathani Ngai waku, na ūmūtungatagīre o we wiki.’” 11 Hīndī īyo mūcukani akīmūtiga, nao araka magītūka makīmūtungatīra. 12 Na rīrīa Jesū aiguire atī Johana nīaikītio njeera-rī, agīthī Galili. 13 Akiuma Nazarethi, agīthī gūtūura Kaperinaumu. Itūura rīu rīarī hakuhī na iria, būrūri-inī wa Zebuluni na Nafitali. 14 Ündū ūcio wekīkire nīguo ūhoro ūrīa waarrītio na kanua ka mūnabii Isaia ūhinge, rīrīa oigire atīrī: 15 “Būrūri wa Zebuluni, o na būrūri wa Nafitali, njīra ya gūthī iria-inī, gūkūrūkania na Rūū rwa Jorodani, kūu gwītagwo Galili-kwa-Ndūrīrī: 16 andū arīa matūrūraga nduma-inī nīmonete ūtheri mūnene; nao arīa matūrūraga būrūri ūrī kīrruru gīa gīkuū-rī, nīmarīrwo nī ūtheri.” 17 Kuuma hīndī īyo Jesū akīambīrīria kūhunjia ūhoro akiugaga atīrī, “Mwīrīrei, nīgūkorwo ūthamaki wa igūrū nīkūkuhīrīrie.” 18 Rīrīa Jesū aaceeraga hūgūrūrū-inī cia Iria rīa Galili, nīonire andū eerī a nyina ūmwe, nao nī Simoni ūrīa wetagwo Petero, na mūrū wa nyina Anderea. Maikagia neti iria-inī, nīgūkorwo maarī ategi a thamaki. 19 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Ūkai, mūnūmīrīre, na nīngūmūtua ategi a andū.” 20 Nao o rīmwe magītiganīria neti ciao, makīmūrūmīrīra. 21 Na aathiatchia akiona andū angī eerī a nyina ūmwe, Jakubu mūrū wa Zebedi, na mūrū wa nyina Johana. Maarī thīnī wa gatarū hamwe na ithe wao Zebedi makīhaarīria neti ciao. Nake Jesū akīmeeta, 22 na o rīmwe magītiganīria gatarū na magītiga ithe wao, makīmūrūmīrīra. 23 No rīrī, Jesū nīathihire Galili guothe, akīrutanaga thunagogi-inī ciao, akīhunjagia ūhoro-ūrīa-Mwega wa ūthamaki wa Ngai, na akīhonagia andū mīrimū yothe na ndwari ciothe iria maarī nacio. 24 Nayo ngumo yake ikīhunjio būrūri wothe wa Suriata, nao andū makīmūrehera andū arīa othe maarī arūaru ndwari cia mīthembā mīingī, na arīa maarī na ruo rūingī, na arīa maarī na ndaimono, na arīa maarī na mīrimū wa kūgūuaga, o na arīa maarī na mīrimū wa gūkua ciīga, nake akīmahonia othe. 25 Nao andū aingī mūno kuuma Galili, na Dekapoli, na Jerusalemu, na Judea, na mūrimo ūrīa ūngī wa Rūū rwa Jorodani makīmūrūmīrīra.

5 Na rīrīa Jesū oonire andū aingī mūno-rī, akīambata kīrima-igūrū, agīkara thī. Arutwo ake magīthī harī we. 2 Nake akīambīrīria kūmaruta ūhoro, akīmeera atīrī: 3 “Kūrathimwo-rī, nī arīa athīnī ngoro, nīgūkorwo ūthamaki wa igūrū nī wao. 4 Kūrathimwo-rī, nī arīa marī na kieha, nīgūkorwo nīmakanīrwo kieha. 5 Kūrathimwo-rī, nī arīa ahooreri, nīgūkorwo nīmakagaya thī. 6 Kūrathimwo-rī, nī arīa mahūntagīra na makanyootera ūthingu, nīgūkorwo nīmakahūunio. 7 Kūrathimwo-rī, nī arīa maiguangīra tha, nīgūkorwo nīmakaiguīrwo tha. 8 Kūrathimwo-rī, nī arīa atheru ngoro, nīgūkorwo nīmakona Ngai. 9 Kūrathimwo-rī, nī arīa macaragia thayū, nīgūkorwo nīmagetwo ariū a Ngai. 10 Kūrathimwo-rī, nī arīa manyariragwo nī ūndū wa ūthingu, nīgūkorwo ūthamaki wa igūrū nī wao. 11 “Kūrathimwo-rī, nī inyū ūndī ūrīa andū mekūmūruma, na makamūnyariira, na makamūigīrīra maündū mothe mooru nī ūndū wakwa. 12 Kenai na mūcanjamūke, tondū kīheo kīanyu nī kīnene igūrū, nīgūkorwo ūguo noguo maanyariirire anabii arīa maarī kuo mbere yanyu. 13 “Inyū nī inyū ūrīa cumbī wa thī. No cumbī ūngīkorwo nīthīrīte mūcamo waguo-rī, ūngīcooka gūcamithio ta cumbī nī kī? Ndūngīcooka kūgīa kīene ūngī, tiga no ūteirwo ūrangwo nī andū. 14 “Inyū nī inyū ūtheri wa thī. Itūura inene ūrīakītō kīrima igūrū ūtingīhīthīka. 15 O na ningī andū matiakagia tawa magacooka kūukunīkīra na mbakūri; handū ha ūguo, maūigagīrīra igūrū handū haguo, naguo ūkamūrīkīra andū othe arīa marī thīnī wa nyūmba. 16 O ūguo naguo, na inyū rekei ūtheri wanyu ūmūrīkīgīre andū, nīguo mone ciīko ciānyu njega, nao magooceage Ithe wanyu ūrīa ūrī igūrū. 17 “Mūtikae gwīciiria njūkīte kweheria Watho kana Mohoro ma Anabii; ndūkīte kūmeeheria, no njūkīte kūmehingia. 18 Ngūmwīra atīrī na ma, nginya hīndī ūrīa thī na igūrū ikehera, gūtīrī kairia ka maandīko, o na gūtīrī gakururo kanini ga karamu gakeheria o na atīa kuuma Watho-inī, nginya maündū mothe makaahingio. 19 Ūrīa wothe ūkoina ūrīthani o na rīmwe ūrīa marī manini, na arute arīa angī gwīka ūguo, nīagatuuo mūnini makīria thīnī wa ūthamaki wa igūrū, no ūrīa wothe wīkaga na akarutana maathani maya-rī, nīagatuuo mūnene ūthamaki-inī wa igūrū. 20 Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, ūthingu wanyu waga gūkīra ūrīa wa Afarisai na wa arutani a watho, mūtigatoonya ūthamaki wa igūrū o na atīa. 21 “Nīmūigūte atī ūndī ya tene andū nīmerirwo atīrī, ‘Ndūkanoragane, na

mündū o na ūrīkū ūkooragana no nginya agaatuïka wa gütüirwo ciira.' 22 No niï ngümwïra atïrī, ūrīa wothe ūkarakarïra mûrū wa ithe nïagatuïka wa gütüirwo ciira. Na ningï-rï, mündū ūrīa wothe wîraga mûrû wa ithe atïrī, 'Wee ndürï bata,' nïagaciirthio nï Kiama. No ūrīa wothe ūngiuga atïrī, 'Wee wî mûkïgï!' Nïagakorwo arï ūgwati-inï wa gûkio mwaki-inï wa Jehanamu. (Geenna g1067) 23 "Nï ündû ūcio, angïkorwo nïwîhaarïrie kûrûta kîheo gîaku kîgongona-inï, na hîndî ūyo ūrî hau ūririkane atî mûrû wa thogou arï na ündû nawe-rï, 24 tiga kîheo gîaku o hau mbere ya kîgongona. Amba üthiï ūkaiguane na mûrû wa thogou; ūcooke ūuke ūrutïre Ngai kîheo gîaku. 25 "Hiûha kwîguithania na thû yaku ūrîa ūragütwara igooti-inï. ïka ūguo mûrî o njîra-inï, kwaga ūguo nïigügütwara kûrî mütuanîri-ciira, nake mütuanîri-ciira akûneane kûrî mûnene wa thigari, ūkio njeera. 26 Ngûkwïra atïrî na ma, ndûkoima kuo ūtarîhîte thiirî wothe hatarî gathendi ūgütigia. 27 "Nîmûiguîte atî hîndî ya tene nî kwerirwo atïrî, 'Ndûkanatharanie.' 28 No niï ngümwïra atïrî, ūrîa wothe ūkarorâa mûndû-wa-nja na amwîrirïrie, nïarikîtie gûtharia nake ngoro-inï yake. 29 Riitho rîaku rîa ūrîo ūringitûma wîhierî, rîkûûre, ūrîte. Nî kaba kîiga kîmwe kîa mwîrî waku kîûre gûkîra mwîrî waku wothe ūkio Jehanamu. (Geenna g1067) 30 Na guoko gwaku kwa ūrîo ūkûtûma wîhier-rî, gütinie ūgûte. Nî kaba kîiga kîmwe kîa mwîrî waku kîûre gûkîra mwîrî waku wothe ūkio Jehanamu. (Geenna g1067) 31 "Ningî nî kwîrîtwo atïrî, ūrîa wothe ūngitîgana na mûtumia wake no nginya amûhe marûma kuonania nîmatigana nake.' 32 No ngümwïra atî mûndû ūrîa wothe ūtiganaga na mûtumia wake, o tiga nî ündû wa ūtharia-rî, nîatûmaga atuïke mûtharia, na ūrîa wothe ūhikagia mûtumia ūrîa ūtiganîte na mûthuriwe, nî gûtharia atharagia. 33 "Ningî, nîmûiguîte atî hîndî ya tene andû nîmerirwo atïrî, 'Ndûkanehîte tûhû, no hingagîria Mwathani mîlhîtwa ūrîa wîhîtîte.' 34 No ngümwïra atïrî: Mütikanehîte o na atîa; mütikanehîte na igûrû tondû nîkuo gîtî kîa ūnene kîa Ngai; 35 kana mwîhîte na thî, nîgûkorwo nîkuo gîturwa gîa kûigîrîra magûrû make; o na kana mwîhîte na Jerusalemu, nîgûkorwo nîrîo itûura inene rîa Mûthamaki mûnene. 36 Na ndûkanehîte na mûtwe waku, nîgûkorwo ndûngîhota gütûma rûcûrî o na rûmwe rwerûhe kana rûire. 37 Reke 'î' yaku itûike 'î', na 'Aca' yaku itûike 'Aca'; ündû o wothe makiria ma ūguo-rî, uumaga kûrî ūrîa mûûru. 38 "Nîmûiguîte

atî hîndî ya tene nî kwerirwo atïrî: 'Riitho rîrîhagwo na riitho, narîo igege rîrîhagwo na igege.' 39 No niï ngümwïra atïrî: Mütikanagiane na mûndû ūrîa mûûru. No rîrî, mûndû angîkûgûtha rûthiä rwa ūrîo-rî, mûhûgûkîrie rûu rûngî o naruo. 40 Na mûndû angîenda gûgûthitanga oe kanjû yaku-rî, mûnengere o na igooti rîaku. 41 Mûndû angîkûhâtîriâa üthiï itîna rîmwe-rî, thîi nake matîna meerî. 42 Mûndû ūrîa ūngûkûhooya kîndû, mûhe, na mûndû ūrîa ūngîenda ūmûkombere kîndû, ndûkarege kûmûkombere. 43 "Nîmûiguîte atî hîndî ya tene nî kwerirwo atïrî, 'Endaga mûndû wa itûura rîaku, na ūthûûrage thû yaku.' 44 No niï ngümwïra atïrî: Endagai thû cianyu, na mûhooyagîre arîa mamûnyariiraga, 45 nîgeetha mûtuïke ariû a Ithe wanyu ūrîa ūrî igûrû. Atûmaga riûa riâke rîrathîre arîa ooru na arîa ega, na akoiria mbura kûrî arîa athingu na kûrî arîa matarî athingu. 46 Angïkorwo mwendete o arîa mamwendete-rî, mûgaakîrhwo kî? Githî o na etia mbeeca cia igooti matîkaga o ūguo? 47 Na ningî angïkorwo mûgeithagia o ariû na aarî a ithe wanyu-rî, mûgûkîrîte arîa angî na kî? Githî o na arîa matetîkîtie Ngai matîkaga o ūguo? 48 Nî ündû ūcio-rî, tuikai aagîrîru kûna, o ta ūrîa Ithe wanyu ūrîa ūrî igûrû arîi mwaagîrîru kûna.

6 "Mwîmenyererei mûtigekage cîiko cianyu cia ūthingu mbere ya andû nîguo mamuone. Mûngûika ūguo-rî, mûtirî kîheo mûkaaheo nî Ithe wanyu ūrîa ūrî igûrû. 2 "Nî ündû ūcio, ūrîa ūkûheana kîndû kûrî arîa abatari, ndûkae kwanîrîra ūrîa ūreka na tûrumbeta, ta ūrîa hinga cîikaga thunagogi-inî na njîra-inï, nîguo itîiagwo nî andû. Ngûmwïra atîrî na ma, acio nîmarikîtie kwamûkîra kîheo kîao gîothe. 3 No hîndî ūrîa ūkûheana kîndû kûrî arîa abatari-rî, ndûkareke guoko gwaku kwa ūmotho kûmenye ūrîa guoko gwaku kwa ūrîo kûreka, 4 nîgeetha ūheani ūcio waku ūtuïke wa hitho-inî. Nake Ithe wanyu, ūrîa wonaga maûndû marîa mekagîrwo hitho-inî, nîakamûhe kîheo. 5 "Na ūrîa mûkûhooya-rî, mûtikanatuïke ta hinga, nîgûkorwo ciendaga kûhooya irûgamîte thîinî wa thunagogi na macemanîrio ma njîra nîguo cionwo nî andû. Ngûmwïra atîrî na ma, icio nîrîkitie kwamûkîra mûcaara wacio wothe. 6 No hîndî ūrîa ūkûhooya, toonya nyûmba yaku, ūhinge mûrango na ūhooye Thoguo ūrîa ūtoonekaga. Nake Thoguo ūrîa wonaga maûndû marîa mekagîrwo hitho-inî, nîagakûhe mûcaara waku. 7 Na ningî hîndî ūrîa mûkûhooya-rî, tigagakîkuhûtîka ta andû arîa

matetiktie Ngai, nīgūkorwo meciiragia nīmekūiguuo nī ūndū wa kūraihia mahooya. 8 Mütigatuuke tao, nīgūkorwo Ithe wanyu nīo kīria kīmūbatairie o na mūtanamūhooya. 9 “Nī ūndū ūcio mwagīriirwo nīkūhooyaga atīri: “Ithe witū ūrī igūrū, rītwa rīaku nīrīamūrwo, 10 ūthamaki waku nīūuke, ūrīa wendete Wee nīwīkagwo gūkū thī ta ūrīa wīkagwo kūu igūrū. 11 Tūhe ūmūthī irio ciitū cia gūtūigana. 12 Na ūtūrekere mahītia maitū, ta ūrīa o na ithū tūrekagīra arīa matūhītagīria. 13 Na ndūgatūtware magerio-inī, no ūtūhonokagie kuuma kūrī ūrīa mūrūu.’ 14 Nīgūkorwo mūngīrekera andū hīndī ūrīa mamūhītīria, o nake Ithe wanyu ūrīa ūrī igūrū nīarīmūrekagīra. 15 No mūngīfaga kūrekera andū mehia mao-rī, o nake Ithe wanyu ndarīmūrekagīra mehia manyu. 16 “Ningī ūrīa mūkwihiinga kūrīa irio-rī, tigagai gūtukia mothiū manyu ta ūrīa hinga cīkaga, nīgūkorwo nītukagia mothiū macio nīguo cionie andū atī nīcīlīhingīte kūrīa irio. Ngūmwīra atīri na ma, icio nīrīkītie kwamūkīra mūcaara wacio wothe. 17 No ūrīa wīhingīte kūrīa, wīhakage maguta mūtwe na wīthambage ūthī, 18 nīguo andū matikamenye atī nīwīhingīte kūrīa, tīga o Thoguo ūrīa ūtoonekaga amenye; nake Thoguo ūrīa wonaga māūndū marīa mekagīrwo hitho-inī, nīagakūhe mūcaara. 19 “Tigagai kwīgīra mīthiithū gūkū thī, kūrīa indo irītagwo nī memenyi na ikaroota, na kūrīa aici mabunjaga makaiya. 20 No mwīgīgīrei mīthiithū igūrū, kūrīa ūtangīrīo nī memenyi kana ūroote, na kūrīa aici matangībunja maiye. 21 Nīgūkorwo kūrīa mīthiithū yanyu irī, nokuo ngoro cianyu o nacio irīkoragwo irī. 22 “Riitho nīrīo tawa wa mwīrī. Maitho maku mangīkorwo marī mega, mwīrī waku wothe nīrīyūragwo nī ūtheri. 23 No ūrī, maitho maku mangīkorwo nī mathūku, mwīrī waku wothe ūrīyūragwo nī nduma. Naguo ūtheri ūrī ūrī thīnī waku ūngīkorwo nī nduma-rī, nduma īyo kaī nī nene-ī! 24 “Gūtīrī mūndū ūngīhota gūtungatīra aathani eerī. Nī ūndū no athūrīre ūmwe, na ende ūcio ūngī; kana eheane harī ūmwe, na anyarare ūcio ūngī. Müttingatīra Ngai na mütungatīre mbeeca. 25 “Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīri, tigagai gūtangīkīra mīoyo yanyu, nī ūndū wa kīria mūrīrītīaga kana kīria mūrīnyuuaga; kana kīria mūrīthumbaga mīrī yanyu. Gīthī muoyo ndūrī bata gūkīra irio, naguo mwīrī ūkagīa bata gūkīra nguo? 26 Ta rorai nyoni cia rīera-inī; itihaandaga, kana ikagetha, kana ikaiga magetha ikūmbī, no Ithe wanyu ūrī ūrī Igūrī nīaciheaga

rio. Githī inyuī mūtikīrī a bata mūnō gūkira icio? 27 Nūū wanyu ūngīhota kuongererera muoyo wake ithaa o na rīmwē nī ūndū wa gwītanga? 28 “Na nī kīi gitūmaga mwitange nī ūndū wa nguo? Ta rorai itoka cia gīthaka ūrīa ikūraga. Itirutaga wīra kana ikogotha ndigi, 29 no ngūmwīra atīrī, o na Solomoni arī na riiri wake wothe ndagemete ta kīmwē gīacio. 30 Angīkorwo ūguo nīguo Ngai ahumbaga nyeki ya gīthaka ūrīa ūrī ho ūmūthī na rūciū ūgaikio mwaki-inī-rī, githī inyuī ndarikīmūhumbaga wega makīria, inyuī mwitikītie o hanini? 31 Nī ūndū ūcio-rī, tigagai gwītanga, mūkīuria atīrī: “Tūkūrīa kīi?” kana ‘Tūkūnyua kīi?’ kana ‘Tūkwīhumba kīi?’ 32 Niğūkorwo mañdū maya mothe nīmo macaragio nī andū arīa metatikītie Ngai. No Ithe wanyu wa igūrū nīoī atī nīmūbataragio nīmo. 33 No ambai mūcarie ūthamaki wake na ūthingu wake, na mañdū maya mangī mothe o namo nīarimūheaga. 34 Nī ūndū ūcio tigagai gwītanga nī ūndū wa rūciū, nīgūkorwo rūciū nīrūgetangīkīra ruo rwene. O mūthenya ūrī na mathīna maguo ma kūūigana.

7 "Mütigaciirithanagie nigeetha na inyuĩ mütikanaciirthio. 2 Nigûkorwo o ta ūrĩa mütuagira andû arĩa angî ciira, noguo na inyuĩ mûgaatuîrwo ciira, na gîthimi kîrĩa mûthimanagîra nakîo, no kîo mûrîthimagîrwo nakîo. 3 "Nî kît gîtûmaga wone kihuti kîrĩa kîrî riitho rîa mûrû wa thoguo, no ūkaaga kuona mûgogo ūrĩa ūrî riitho rîaku wee mwene? 4 Wahota atîa kwîra mûrû wa thoguo atîrî, 'Reke ngûrute kihuti kîu kîrî riitho rîaku,' o rîrîa wee mwene ūrî na mûgogo riitho rîaku? 5 Wee hinga ĩno, amba ūrute mûgogo ūcio ūrî riitho rîaku, nîguo wone wega na ūhote kûrûta kihuti kîrĩa kîrî riitho rîa mûrû wa thoguo. 6 "Mütikanahe magui kîndû kîrĩa kiamûre, na mütikanaikîrie ngûrwe ruru cianyu. Mûngîka ūguo-rî, ingîrangîrîria ruru na magûrû ma cio, icooke imûgarûrûke, imütiihangie. 7 "Hooyai na nîmûkûheo; mathaai na nîmûkuona; ringaringai mûrango na nîmûkûhingûrîrwo. 8 Nigûkorwo ūrĩa wothe ūhooyaga nînaheagwo, na ūrĩa ūmaathaga nîonaga, na ūrĩa ūringaringaga mûrango, nîahingûragîrwo. 9 "Na rîrî, nûwanyu ūngîtio mûgate nî mwana wake amûhe ihiga? 10 Kana amwîtie thamaki nake amûhe nyoka? 11 Angîkorwo inyuĩ, o na mûrî ooru, nîmûûi kûhe ciana cianyu iheo njega-rî, githî lthe wanyu ūrî ūrî igûrû ndagakîrîrîria kûhe iheo njega kûrî arîa

mamūhooyaga! 12 Nī ūndū ūcio, maūndū-inī mothe, īkagai andū arīa angī ūrīa mūngīenda mamwīkage, nīgūkorwo ūcio nīguo Watho wa Musa na Ūrutani wa Anabii. 13 “Toonyerai mūromo ūrīa mūceke. Nīgūkorwo mūromo nī mwarii na njīra nī njarii ūrīa yerekeire rīrīro, na andū arīa matoonyagira ho nī aingī. 14 No mūromo nī mūkunderu na njīra nī njeke ūrīa īkinyaga muoyo-inī, na andū arīa mamīonaga nī anini. 15 “Mwīhūggei anabii a maheeni. Mokaga kūri inyuū mehumbīte njūa cia ng’ondu, no thīinī wao nī njūū ndīani. 16 Nīmūrimamenyaga na maciaro mao. Kaī thabibū igītuuawgo mītī-inī ya mīigua, kana ngūyū igatuuo kuuma mahiū-inī ma nyeki? 17 Üguo noguo, mūtī wothe mwega ūciaraga maciaro mega, no mūtī mūūru ūciaraga maciaro mooru. 18 Mūtī mwega ndūngīciara maciaro mooru, naguo mūtī mūūru ndūngīciara maciaro mega. 19 Mūtī o wothe ūtaciaraaga maciaro mega nīgūtemwo ūtemagwo ūgaikio mwaki-inī. 20 Üguo nīguo mūrīmamenyaga nī ūndū wa maciaro mao. 21 “To mūndū ūrīa ūnjītaga, ‘Mwathani, Mwathani,’ ūgaatoonya ūthamaki wa igūrū, no nī ūrīa wīkaga ūrīa Baba ūrīa ūrī igūrū endaga. 22 Mūthenya ūcio aingī makanjīra atīrī, ‘Mwathani, Mwathani, githī tūtiarathaga māndū na rītwa rīaku, na thīinī wa rītwa rīaku tūkaingata ndaimono na tūkaringa ciama nyingī?’ 23 Hīndī iyo nīngameera wega atīrī, ‘Nī ndirī hīndī ndaamūtī o na rī. Eherai harī nī, inyuū mwīkaga ūrūrū!’ 24 “Nī ūndū ūcio-rī, mūndū o wothe ūiguaga ciugo ici ciakwa na ageeka ūrīa ciugite, ahaana ta mūndū mūūgī ūrīa wakire nyūmba yake igūrū rīa rwaro rwa ihiga. 25 Nayō mbura īkiura, na njūū ikīyūra, naruo rūhuo rūkīhurutana nacio ikīhūura nyūmba iyo na nditi, no nyūmba iyo ndīgūire, tondū mūthingi wayo wakītwo igūrū rīa rwaro rwa ihiga. 26 No mūndū o wothe ūiguaga ciugo ici ciakwa na ndekaga ūrīa ciugite ahaana ta mūndū mūkīgu ūrīa wakire nyūmba yake mūthanga igūrū. 27 Nayō mbura īkiura, njūū ikīyūra, naruo rūhuo rūkīhurutana nacio ikīhūura nyūmba iyo na nditi, nayo nyūmba iyo ikīmomoka na kūgūa kūnene.” 28 Rīrīa Jesū aarīkirie kuuga māndū macio, kīrīndī kīu gīkīgega nī ūndū wa ūrutani wake, 29 tondū aarutanaga ta mūndū warī na ūhoti, na ti ta ūrīa arutani ao a watho maarutanaga.

8 Hīndī ūrīa aikūrūkire kuuma kīrima-inī, ikundi nene cia andū ikīmuuma thuutha. 2 Na mūndū warī na mangū agīthī harī we, agīturia maru mbere

yake, akīmwīra atīrī, “Mwathani, ūngīenda-rī, no ūtherie.” 3 Nake Jesū agītambūrūkia guoko gwake, akīhutia mūndū ūcio, akīmwīra atīrī, “Nīngwenda. Therio!” O hīndī iyo akīhonio mangū make. 4 Jesū agīcooka akīmwīra atīrī, “Menya ndūkeere mūndū o na ūrīkū. No thiī ūkeyonanie kūri mūthīnjīri-Ngai, na ūrute kīheo kīrīa Musa aathanire gītuūke ūrīa kūri o.” 5 Na Jesū aarīkia gūtoonya Kaperinaumu, mūnene-wa-thigari-igana agītūka kūri we, akīmūhooya ūteithio. 6 Akīmwīra atīrī, “Mwathani, ndungata yakwa ikomete mūcī ūrūrīte mūrimū wa gūkua ciiga na ūrī na ruo ūringī mūno.” 7 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Nīngūthī kūmīhonīa.” 8 No mūnene ūcio wa thigari igana akīmūcookeria atīrī, “Mwathani, nī ndiagīrīire atī wee ūtēke gwakwa. No uga o kiugo, na ndungata yakwa nīlūhonīa. 9 Nīgūkorwo nīi mwene ndī mūndū wathagwo, na ndī na thigari njathaga. Ndeera ūmwe ‘Thīi,’ nīthīiaga, na ndeera ūngī atīrī, ‘Ūka,’ nīokaga. Na ningī ndeera ndungata yakwa atīrī, ‘Ika ūna,’ nīlīkaga.” 10 Rīrīa Jesū aiguire ūguorī, akīgega, akīrīa arīa maamumīte thuutha atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, ndionete mūndū o na ūrīkū gūkū Israeli ūrī na wītīkio mūnene ū. 11 Nīgūmwīra atīrī, aingī nīmagooka kuuma mwena wa irathīro na wa ithūrī, na nīmagaikara iruga-inī hamwe na Iburahīmu, na Isaaka, na Jakubu, ūthamaki-inī wa igūrū. 12 No arīa marī a ūthamaki ūcio nīmagaikio nja, kūu nduma-inī, kūrīa gūgaakorwo kīrīro na kūhagarania magego.” 13 Nake Jesū agīcooka akīrīa mūnene ūcio wa thigari igana atīrī, “Thīi! Nīgūwīkīrwo o ūguo wītīkītīe.” Nayō ndungata yake ikīhonio o ithaa rīu. 14 Rīrīa Jesū aatoonyire nyūmba ya Petero, akīona atī nyina wa mūtumia wa Petero aarī mūrūarū mūrimū wa kūhiūha mwīrī, agakoma gītanda-inī. 15 Akīmūhutia guoko, nake agītīga kūhiūha mwīrī, akīarahūka, akīambīrīria kūmūtungatīra. 16 Hwāi-inī ūcio, andū aingī arīa maarī na ndaimono makīrehwo kūrī we, nake akīngata maroho macio na kuuga o kiugo, na akīhonia arīa othe maarī arūaru. 17 Ūhoro ūyū warī wa kūhingia ūrīa kwaarītīo na kanua ka mūnabii Isaia, rīrīa oigire atīrī: “We mwene nīoire wonje witū, na akīeheria mīrimū iitū.” 18 Rīrīa Jesū oonire gīkundi kīa andū arīa maamūthīrūrūkīrie, agīathana maringe mūrīmo ūrīa ūngī wa irīa. 19 Hīndī iyo mūrūtā ūmwe wa watho agītūka harī we, akīmwīra atīrī, “Mūrūtā, nīndīkūrūmagīrīra kūrīa guothe ūrīthīaga.” 20 Nake Jesū akīmūcookeria

atīrī, “Mbwe nī irī marima, na nyoni cia rīera-inī nī irī itara, no Mūrū wa Mūndū ndarī handū angīigīrīra mūtwe wake.” 21 Nake mūrutwo ūngī akīmwīra atīrī, “Mwathani, reke nyambe thī ngathike baba.” 22 Nowe Jesū akīmwīra atīrī, “Nūmīrīra, na ūreke arīaakuū mathike akuū ao ene.” 23 Hīndī iyo agītoonya gatarū, nao arutwo ake makīmūrūmīrīra. 24 Na rīrī, gūkīgīa kīhūhūkanio kīnene gīteerīgīrīrīwo kūu iria-inī, gīgītūma gatarū kende kūhubwo nī makūmbī ma maaī. No Jesū aarī toro. 25 Nao arutwo magīthīi, makīmūlīkīria, makīmwīra atīrī, “Mwathani, tūhonokie! Nītūkūrīra maaī-inī!” 26 Nake agīcookiā atīrī, “Inyuī mūrī a wītīkio mūnini, nī kīi gīgūtūma mwītīgīre ūguo?” Thuuatha ūcio agīkīrīra, agīkūuma rūhuho na makūmbī macio, nakuo gūkīhoorera biū. 27 Andū acio makīgēga, makīuria atīrī, “Kāi mūndū ūyū akīrī ū atī o na rūhuho na makūmbī ma maaī nīimwathīkagīra?” 28 Rīrīa aakinyire rūgongo rwa būrūri wa Agadari-rī, agītūngwo nī andū eerī maarī na ndaimono, moimīte mbīrīra-inī. Maarī na ūru mūngī mūno, atī gūtīrī mūndū ūngīagerire njīra iyo. 29 Nao makīanīrīra, makīuria atīrī, “Ūrenda atīna na ithuī, wee Mūrū wa Ngai. Woka gūkū gūtūnyariira ihinda rīrīa rīamūre rītanakinya?” 30 Nī haarī na rūru rūnene rwa ngūrwe rwarīthagio handū hataarī haraaya na hau maarī. 31 Nacio ndaimono igīthāitha Jesū, ikīmwīra atīrī, “Akorwo nīgūtūngata-rī, tūtūme kūrī rūrūru rūrūria rwa ngūrwe.” 32 Nake agīcīrīra atīrī, “Thīi!” Nī ūndū ūcio ikiuma, igītoonya ngūrwe, naruo rūrūru ruothe rūgiikūrūka kīharūrūka-inī na ihenya, rūkīgūa iria thīiñ, rūgīkuīra maaī-inī. 33 Arīa maarīthagia ngūrwe icio makīura, magīthīi itūura-inī, makīheana maūndū macio mothe o na ūria gwekīkīte kūrī andū arīa maarī na ndaimono. 34 Hīndī iyo itūura rīothe rīkiumagara rīgatūnge Jesū. Na hīndī ūria maamuonire, makīmūthaitha oime rūgongo rwoo.

9 Nake agītoonya gatarū, akīringa iria, agīkinya itūura ūria kwao. 2 Andū amwe makīmūrehera mūndū warī na mūrimū wa gūkua ciīga, akuūtīwo na kībarī. Rīrīa Jesū oonire wītīkio wao, akīrīa mūndū ūcio wakuūte ciīga atīrī, “Mūriū, wīyūmīrīrie, nīwarekerwo mehīa maku.” 3 Nī ūndū wa ūguo, arutani amwe a watho makīra na ngoro atīrī, “Mūndū ūyū nīaruma Ngai!” 4 Jesū aamenya ūria meeciiragia, akīmooria atīrī, “Mūreciiria ūru ngoro-inī cianyu nīkī?” 5 Nī ūndū ūrīkū mūhūthū: nī kwīra mūndū, ‘Nīwarekerwo mehīa maku,’ kana kūmwīra, ‘Ūkīra wītware?’ 6 No

nīgeetha mūmenye atī Mūrū wa Mūndū arī na ūhoti gūkū thī wa kūrekānīra mehīa-rī” Na o hīndī iyo akīrīa mūndū ūcio wakuūte ciīga atīrī, “Ūkīra, oya kībarī gīaku ūinūke mūciī.” 7 Nake mūndū ūcio agīkīrīra, akīinūka mūciī. 8 Rīrīa kīrīndī kūu kīonire ūguo, gīkīmaka na gīkīgooca Ngai, ūrīa waheete andū ūhoti ta ūcio. 9 Na rīrīa Jesū oimaga kūu, akīona mūndū wetagwo Mathayo aikarīte harīa heetagīrio mbeeca cia igooti. Akīmwīra atīrī, “Nūmīrīra,” nake Mathayo agīkīrīra, akīmūrūmīrīra. 10 Na rīrīa Jesū aarī kwa Mathayo mūciī makīrīa irio cia hwaī-inī, etia mbeeca cia igooti aingī na andū ehīa magītūka kūrīanīra hamwe nake na arutwo ake. 11 Rīrīa Afarisai moonire ūguo, makīuria arutwo ake atīrī, “Mūrutanī wanyu ariīanagīra na etia mbeeca cia igooti na andū ehīa nīkī?” 12 Jesū aigua ūguo, akīmeera atīrī, “Andū arīa agīma mīrī ti o mabataragio nī ndagītarī, no nī arīa arūaru. 13 No rīrī, thīi mūkeerute ūrīa ciugo ici ciugīte: ‘Kūiguanīra tha nīkuo nyendaga, no ti magongona.’ Nīgūkorwo nī ūndū wa arīa ehīa.” 14 Hīndī iyo arutwo a Johana magītūka kūrī we makīmūrīra atīrī, “Ithūi na Afarisai nītīwīhīngaga kūrī, no nī kīi gītūmaga arutwo aki mage kwīhīngaga kūrīa irio?” 15 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ageni a mūhīkania mangīhota atīa kūguā kīeha rīrīa mūhīkania arī hamwe nao? Ihinda nīrīgakinya rīrīa mūhīkania akeehero kūrī o; hīndī iyo nīguo makeehinga kūrīa irio. 16 “Gūtīrī mūndū ūtumagīrīra nguo ngūrū kīraka kīa nguo njerū, nīgūkorwo kīraka kūu no kīguucie nguo iyo gītūme itarūke makīria. 17 Ningī andū matīkagīra ndibei ya mūhīhano mondo-inī ngūrū. Mangīka ūguo, mondo icio no itarūke, nayo ndibei iitīke, na mondo icio cia ndibei cianangīke o biū. No andū mekāgīra ndibei ya mūhīhano mondo-inī njerū, nacio cierī igaikara irī njega.” 18 Na rīrīa aaragia maūndū macio, hagītūka mūndū warī mūnene, akīmūtūrīria ndu, akīmwīra atīrī, “Mūrītū wakwa no hīndī aakua; no ūka ūkamūtīgīrīre guoko, na nēkūrīuka.” 19 Nake Jesū agīkīrīra, agīthīi nake, arī na arutwo ake. 20 O hīndī iyo mūtūmia watūire oiraga thakame mīaka ikūmi na ūrī agītūka na thuuatha wa Jesū, akīhutia gīcūrī kīa nguo yake. 21 Tondū eīrraga atīrī, “Ingīhutia o nguo yake, no hone.” 22 Nake Jesū akīlhūgūra, akīmuona, akīmwīra atīrī, “Mwarī ūyū, wīyūmīrīrie gwītīkia gwaku nīkuo gwatūma ūhone.” Nake mūtūmia ūcio akīhōnīo o hīndī iyo. 23 Na rīrīa Jesū aatoonyire nyūmba ya

mūnene ūcio, akīona ahuhi mītūrirū na gikundi kīa andū kīria kīanegenaga, **24** akīmeera atīrī, “Eherai. Mūirītū ūyū ti mūkuū, nī gūkoma akomete.” Nao andū acio makīmūthekerera. **25** Thuutha wa andū acio kuumio njā, agītoonya thīinī, akīnyiita mūirītu ūcio guoko, nake agītūkira. **26** Ūhoro ūcio ūkīhunja būrūri ūcio wothe. **27** Na rīrīa Jesū oimire kūu, aathiangā-rī, andū eerī atumumu makīmūrūmīrīra, makīanagīrīra, makiugaga atīrī, “Tūguīre tha, wee Mūrū wa Daudī!” **28** Na hīndī irīa aatoonyire nyūmba, atumumu acio magītūka kūrī we, nake akīmooria atīrī, “Nīmwītīkītie atī no hote gwīka ūguo?” Nao makīmūcookeria atīrī, “lī-ni, Mwathani.” **29** Hīndī īyo akīmahutia maitho, akiuga atīrī, “Mūroīkwo o ūguo mwītīkītie;” **30** namo maitho mao makīhīngūka magīcooka kuona. Nake Jesū akīmakaania na hinya, akīmeera atīrī, “Mūtikareke mūndū o na ūrīkū amenye ūhoro ūyū.” **31** Nōo makīumagara na makīhunjia ūhoro wake būrūri ūcio wothe. **32** Na hīndī irīa moimaga hau, Jesū akīreherwo mūndū warī na ndaimono, na ndaaragia. **33** Nayo ndaimono yaingatwo, mūndū ūcio ūtaaragia, akīaria. Kīrīndī gīkīgega, gīkiuga atīrī, “Undū ta ūyū ndūrī woneka Isiraeli.” **34** No Afarisai makiuga atīrī, “Aingataga ndaimono na hinya wa mūnene wa ndaimono.” **35** Nake Jesū agītūkīania matūūra-inī mothe na mīcī-inī yothe, akīrutanaga thīinī wa thunagogi ciao, akīhunjagī Ūhoro-ūrīa-Mwega wa ūthamaki, na akīhonagia mīrimū na ndwari cia mīthembā yothe. **36** Na rīrīa oonire ūrīa kīrīndī kūu kīaiganaga, agīkiigūra tha tondū kīarī gīthīmīku na gīkaaga ūteithio, ta ng’ondū itarī na mūrīihi. **37** Hīndī īyo akītīa arutwo ake atīrī, “Magetha nī maingī, no aruti a wīra nī anini. **38** Nī ūndū ūcio, hooyai Mwathani wa magetha atūme aruti wīra mathī magetha-inī make.”

10 Nake Jesū nīetire arutwo ake ikūmi na eerī moke harī we, nake akīmahe ūhoti wa kūingata ngoma thūku na kūhonia mīrimū yothe na ndwari ciotie. **2** Maya nīmo marītīwa ma arutwo acio ikūmi na eerī: Wa mbere nī Simoni (ūrīa wītagwo Petero), na mūrū wa nyina Anderea; na Jakubu mūrū wa Zebedi, na mūrū wa nyina Johana; **3** na Filipu, na Bartholomayō; na Toma, na Mathayo ūrīa mwītīa wa mbeeca cia igooti; na Jakubu mūrū wa Alifayo, na Thadayo; **4** na Simoni ūrīa Mūzelote, na Judasi Mūisikariota, ūrīa wamūkunyanīire. **5** Aya ikūmi na eerī nīo Jesū aatūmire na akīmataara ūū: “Mūtīgathī kūrī andū-

a-Ndūrīrī kana mūtoonye itūura rīa Asamaria. **6** Nī kaba mūthīi kūrī ng’ondū iria ciūrīte cia Isiraeli. **7** Mwathīi-rī, hunjagai ndūmīrīri īno: ‘Ūthamaki wa igūrū nīñukuhīrīrie.’ **8** Honagai andū arīa arūaru, na mūriūkagie arīa akuū, na mūtheragie arīa marī na mangū, na mūingatage ndaimono. Mūheetwo tūhū, heanagai tūhū. **9** Mūtīgekuūre thahabu, kana betha, kana gīcango mīcībi-inī yanyu; **10** O na ningī mūtīgekuūre mūhuko rūgendo-inī, kana nguo igīrī, kana iraatū, kana mūtirima; nīgūkorwo mūruti wa wīra nīabataire kūheo gīa kūmūtūuria muoyo. **11** “Itūura o rīothe kana gatūūra karīa mūngītoonya-rī, tuīrīai mūmenye mūndū ūrīa mwagīrīru kuo, mūikare gwake nginya rīrīa mūkoima kuo. **12** Mwatoonya mūcī ūcio-rī, geithagai ene kuo. **13** Angīkorwo mūcī ūcio nīwagīrīre-rī, ūrathimei na thayū wanyu; angīkorwo ndwagīrīre-rī, rekei kīrathimo kīmany kīmūcookerere. **14** Mūndū o wothe angīrega kūmūnyiita ūgeni kana arege gūthikīrīria ciugo cianyu-rī, mūkiuma mūcī ūcio kana itūura rīu-rī, mūkaaribariba magūrū manyu nīguo rūkūngū rūitīke. **15** Ngūmwīra atīrī na ma itūro rīa itūura rīu rīgaakorwo rīrī inene gūkīra rīa Sodomu na Gomora mūthenya ūrīa wa ciira. **16** Atīrīrī ndamūtūma o ta ng’ondū gatagatī ka njūūi. Nī ūndū ūcio, gīai na ūugī ta nyoka, na mwage ūūru ta ndutura. **17** “Mwīmenyererei andū; tondū nīmakamūneana ciama-inī, na mamūhūure na iboko thunagogi-inī ciao. **18** Nī ūndū wa ūhoro wakwarī, nīmūgatwarwo mbere ya aathani na athamaki nīgeetha mūtuīke aira kūrī o na kūrī andū-a-Ndūrīrī. **19** No rīrīa makaamūnyiita-rī, mūtikanetange nī ūndū wa ūrīa mūkoiga kana ūrīa mūgaacockia. Hīndī īyo nīmūkeerwo ūrīa mūkoiga, **20** nīgūkorwo ti inyuī mūgaakorwo mūkīaria, no nī Roho wa Ithe wanyu ūkaaria arī thīinī wanyu. **21** “Mūndū nīagakunyanīra mūrū wa nyina ooragwo, na ithe wa mūndū akunyanīre mwana wake; ciana nīikaremera aciari a cio na imoragithie. **22** Andū othe nīmakamūmena nī ūndū wakwa, no ūrīa ūgaakirīrīria nginya hīndī ya mūthia nīakahonoka. **23** Hīndī irīa mwanyariirwo itūura-inī rīmwe-rī, ūrīrai rīrīa rīngī. Ngūmwīra na ma atī, mūtīgaakorwo mūthītē matūūra mothe ma Isiraeli, Mūrū wa Mūndū atookīte. **24** “Mūrutwo ti mūnene kūrī mūrutanī wake, o na ndungata ti nene kūrī mūmīathi. **25** Nīkūiganīire mūrutwo aiganane na mūrutanī wake, o na ndungata ūganane na mūmīathi. Angīkorwo mwene nyūmba nīetītwo Beelizebuli-

rī, githī andū a nyūmba yake matigetwo marītwa mooru gūkīra rīu! 26 “Nī ūndū ūcio-rī, mūtikametigire. Gūtirī ūndū mūhithanie ūtakaguūrio, kana ūndū mūhithe ūtakamenyeka. 27 Ūrīa ngūmwīra ndumainī-rī, wariei mūthenya barigici, na ūrīa warītio na miheehū matū-inī manyu-rī, wanīrīrei mūrī nyūmbaigūrū. 28 Mūtigetigire arīa moragaga o mwīrī, no matingīhota kūrūraga ngoro. Nī kaba gwītigīra Ūrīa ūngīananga ngoro na mwīrī kūu Jehanamu. (Geenna g1067) 29 Githī tūnyoni twīrī tūtiendagio thendi īmwe? No gūtirī o na kamwe gatuo kangīgūa thī Ithe wanyu atetikīrīte. 30 O na njuīrī cianyu cia mūtwe nīndare. 31 Nī ūndū ūcio mūtigetigire; mūrī a bata gūkīra tūnyoni tūingī. 32 “Ūrīa wothe ūkaanyumbūra mbere ya andū, o na niī nīngamumbūra mbere ya Baba ūrīa ūrī kūu igūrū. 33 No ūrīa wothe ūkangaana mbere ya andū, na niī nīngamūkaana mbere ya Baba ūrīa ūrī igūrū. 34 “Mūtigecirie atī njūkīte kūrehe thayū gūkū thī, Ndiokire kūrehe thayū, no ndookire kūrehe rūhiū rwa njora. 35 Nīgūkorwo njūkīte gūtūma “mūndū okanīrīre na ithe, na mūirītu okanīrīre na nyina, nake mūtumia okanīrīre na nyaciarawe; 36 thū cia mūndū igaakorwo irī andū a nyūmba yake kīūmbe.’ 37 “Ūrīa wothe wendete ithe kana nyina kūngīra ndagīrīre gūtuūka wakwa; na ūrīa wothe wendete mūriū kana mwāri kūngīra ndagīrīre gūtuūka wakwa; 38 nake ūrīa wothe ūtagakuua mūtharaba wake wa kwambīrwo aanūmīrīre ndagīrīre gūtuūka wakwa. 39 Ūrīa wothe ūgeragia gūtūuria muoyo wake nīakoorwo nīguo; no ūrīa wothe ūkoorwo nī muoyo wake nī ūndū wakwa nīkātūuria. 40 “Mūndū ūrīa ūmwamūkagīra, nī niī amūkagīra. Nake ūrīa ūnyamūkagīra, amūkagīra ūrīa wandūmire. 41 Ūrīa wothe ūkaamūkīra mūnabii tondū nī mūnabii, nīakamūkīra kīheo kīrīa kīheagwo mūnabii, nake ūrīa wothe ūkaamūkīra mūndū mūthingu tondū nī mūthingu-rī, nīakamūkīra kīheo kīrīa kīheagwo mūndū mūthingu. 42 Nake ūrīa wothe ūheaga ūmwe wa aya anini o na gīkombe kīa maaī mahehu tondū nī mūrutwo wakwa-rī, ngūmwīra atīrī na ma, ndakaaga kīheo kīheo gīake.”

11 Na rīrī, Jesū aarīkia gwatha arutwo acio ake ikūmi na eerī-rī, akiuma kūu agīthīfī kūrutana na kūhunjia matūura-inī ma Galili. 2 Na rīrī Johana aiguīre arī njeera maundū marīa Kristū eekaga-rī, agītūma arutwo ake, 3 makamūūrie atīrī, “Wee nīwe warī ūuke, kana tweterere mūndū ūngī?” 4 Nake

Jesū akīmacookeria atīrī, “Cookai mūkeere Johana maundū marīa mwaigua na marīa muona: 5 Atumumu nīmaroona, na arīa mathuaga nīmaretwara, na arīa marī na mangū nīmarahonio magathera, na arīa mataiguaga nī maraigua, na arīa akuū nīmarariūkio, na ūhoro-ūrīa-Mwega nīrūrahunjīrīo arīa athīnī. 6 Kūrathimwo-rī, nī mūndū ūrīa ūtekūhīngwo arakare nī ūndū wakwa.” 7 Rīrīa arutwo a Johana moimaga hau, Jesū akīambīrīria kwarīria kīrīndī ūhoro wa Johana, akīmooria atīrī: “Mwathiīte werū-inī kuona kī? Mwathiīte kuona kamūrangi kainainagio nī rūhuho? 8 Akorwo ti ūguo-rī, mwathiīte kuona kī? Hihi nī mūndū wehumbīte nguo njega? Aca, arīa mehumbaga nguo njega makoragwo thīnī wa nyūmba cia ūthamaki. 9 Mwagīthīte kuona kī? Hihi mwathiīte kuona mūnabii? Ȑī, ngūmwīra atīrī, muonire mūndū ūkīrīte mūnabii. 10 Ūyū nīwe ūhoro wake waandikītō atīrī: “Nīngūtūma mūtūmwo wakwa athīi mbere yaku, agagūthondekere njīra yaku.’ 11 Ngūmwīra atīrī na ma: Hari andū arīa manaciarwo nī andū-a-nja, gūtīrī kuoneka mūndū mūnene gūkīra Johana Mūbatithania; no rīrī mūndū ūrīa mūnini mūno ūthamaki-inī wa igūrū-rī, nī mūnene kūmūkīra. 12 Kuuma matukū ma Johana Mūbatithania gwata rīu, ūthamaki wa igūrū nīkōretwo ūkīhatīrīria gūtheerema, nao andū arīa mehatagīrīria nīo mawīgwatagīra na hinya. 13 Nīgūkorwo Anabii othe, hamwe na Watho wa Musa, nīmatūire marathaga ūhoro nginya hīndī ya Johana. 14 Na angīkorwo no mwende kwamūkīra ūhoro ūcio-rī, ūcio nīwe Elija ūrīa werītwo nīagooka. 15 Ūrīa ūrī na matū ma kūigua nīaigue. 16 “Rīu-rī, ingīgerekania rūciaro rūrū na kī? Rūhaana ta ciana ciikarīte ndūnyū igītīga iria ingī, igaciīra atīrī: 17 “Twamūlūhūiīre mūtūrīrū, mūkiāga kūina; o na twamūlūhūiīre nyīmbo cia macakaya, no mūtiacakaire.’ 18 Nīgūkorwo Johana ookire atekūrīna atekūnyua, nao andū makiuga atīrī, ‘Arī na ndaimono.’ 19 Mūrū wa Mūndū ookire akīrīnīga na akīnyuuaga, nao makiuga atīrī, ‘Onei mūndū mūkoroku na mūrīu, nī mūrata wa etia mbeeca cia igooti na “andū ehia”.’ No ūugī wonekaga nī wa ma nī ūndū wa ciīko ciaguo.” 20 Hīndī īyo Jesū akīambīrīria gūtētia matūūra manene marīa maaringīrwo ciamā ciake iria nyīngī, tondū andū akuo matiigana kwīrīra, akiuga atīrī, 21 “Inyuī andū a Korazini, kaī mūrī na haaro-ī! O na inyuī andū a Bethisaida, kaī mūrī na haaro-ī! Nī ūndū korwo ciamā iria mwaringīrwo nīcio ciaringīrwo andū

a Turo na Sidoni, mangieririre tene, mehumbīte nguo cia makūnia na mehurīrie mūhu mītwe. **22** No ngūmwīra atīrī, andū a Turo na Sidoni nīmagakorwo marī murū mūthenya ūcio wa ciira gūkīra inyuī. **23** Na inyuī, andū a Kaperinaumu, nīmūkambarario nginya matu-inī? Aca, mūkaaharürükio mūkinye kūriku mūno. Ciama iria mwaringīirwo ingāringīirwo Sodomu, nīkūngītūraga nginya ūmūthī. (*Hadēs g86*) **24** No ngūmwīra atīrī na ma, Sodomu nīgūgakorwo murū mūthenya ūcio wa ciira kūmūkīra.” **25** Hīndī īyo Jesū akiuga atīrī, “Baba, wee Mwathani wa igūrū na thī, nīngūkūgaatha tondū nīhīthīte andū arīa oogī na marī na ūmenyo maündū maya, na ūkamaguūrīria tūkengē. **26** Ī, Baba, nīgūkorwo ūyū nī wendi waku. **27** “Nīnengeretwo maündū mothe nī Baba. Gūtīrī mūndū ūtī Mūriū tiga Ithe, na gūtīrī mūndū ūtī Ithe tiga Mūriū, na arīa Mūriū, endaga kūguūrīria. **28** “Ūkai kūrī nīi, inyuothē anogu na mūkuuīte mīrigo mīritū, na nīngūmūhurūkia. **29** Oyai icooki rīakwa mwīgīrīre na mwīrute na nīi, nīgūkorwo ndī mūhooreri na mwīnyiihia ngoro-inī, nacio ngoro cianyu nīkūhurūkio. **30** Nīgūkorwo icooki rīakwa nī ihūthū, na mūrigo wakwa nī mūhūthū.”

12 Ihinda rīu Jesū nīatuūkanīirie mīgūnda-inī ya ngano mūthenya wa Thabatū, na arutwo ake maarī ahūtu, na makīambīrīria gūtua ngira cia ngano, magīcīrigitha, makīrīa ngano. **2** Rīrīa Afarisai moonire ūguo, makīmwīra atīrī, “Ta rora! Arutwo akyū nīmareeka ūrīa watho ūtetikīritie gwīkwo mūthenya wa Thabatū.” **3** Nake akīmacookeria atīrī, “Kai mūtathomete ūrīa Daudi eekire rīrīa we na arīa maarī nake maarī ahūtu? **4** Aatoonyire nyūmba ya Ngai, na arī hamwe na arīa maarī nake, makīrīa mīgate ūrīa yamūrīirwo Ngai ūrīa mateetikīritio kūrīa nī watho, tiga no athīnjīri-Ngai meetikīritio kūmīrīa. **5** O na ningī kaī mūthomete Watho-inī atī mūthenya wa Thabatū, athīnjīri-Ngai arīa marī thīnī wa hekarū nīmathaaahagia mūthenya ūcio na matituagwo ahītīa? **6** Ngūmwīra atīrī, ūmwe mūnene gūkīra hekarū arī haha. **7** Korwo nīmwamenyete gītūmi gīa ciugo ici, atīrī, ‘Kūiguanīra tha nīkuo nyendaga, no ti magongona,’ mūtingītatūrīre andū mateehītie mahītīa. **8** Nīgūkorwo Mūrū wa Mūndū nīwe Mwathani wa mūthenya wa Thabatū.” **9** Oima kūu-rī, agīthī agītoonya thunagogi yao, **10** na nī haari mūndū wonjete guoko. Na tondū nīmacaragia gītūmi gīa gūthitangīra Jesū-rī, makīmūuria atīrī, “Watho

nīwītīkīritie kūhonania mūthenya wa Thabatū?” **11** Nake akīmooria atīrī, “Nūū wanyu ūngīkorwo na ng’ondū, nayo īgwe irima mūthenya wa Thabatū-rī, ūtangīmīrūta irima? **12** Kai mūndū atakīrī wa bata mūno gūkīra ng’ondū! Nī ūndū ūcio watho niwītīkīritie gwīka wega mūthenya wa Thabatū.” **13** Agīcooka akīrīa mūndū ūcio atīrī, “Tambūrūkia guoko gwaku.” Nake agītambūrūkia guoko, nakuo gūgītūika kūgīma, o ta kūu kūngī. **14** No Afarisai makiuma nja, magīcookania ndundu ya ūrīa mangūragithia Jesū. **15** Nake Jesū aamenya ūhoro ūcio, akīehera kūu. Andū aingī makīmūrūmīrīra, nake akīhonia arūaru ao othe, **16** agīcooka akīmakaania atī matikoige we nīwe ū. **17** Ūndū ūyū nīguo wahingirie ūhoro ūrīa waariōtī na kanua ka mūnabii Isaia, rīrīa oigire atīrī: **18** “Īno nīyo ndungata yakwa ūrīa ndīthūrīire, ūrīa nyendete, na nīyo ikenagīa ngoro yakwa; nīngamītīrīria Roho wakwa, nayo nīkamenyithia ndūrīrī ciira wa kīhotoo. **19** Ndīgaatetania kana ūgūthūkē; na gūtīrī mūndū ūkaigua mūgambo wayo njīra-inī. **20** Ndīkoina kamūrangi kagondoku, kana ihōrie rūtambī rūrīa rūgūtooga, nginya rīrīa īgaatūma itua rīakwa rīhootane. **21** Thīnī wa rītīwa rīayo ndūrīrī nīkaagīa na kūrīgīrīro.” **22** Magīcooka makīmūrehera mūndū warī na ndaimono, na aarī mūtumumu, na ndaaraġīa, nake Jesū akīmūhonia, akīhota kwaria na kuona. **23** Andū othe makīgēga, makīrūrania atīrī, “Ūyū no akorwo arī we Mūrū wa Daudi?” **24** No rīrīa Afarisai maaiguire ūguo, makiuga atīrī, “Mūndū ūyū aingataga ndaimono na hinya wa Beelizebuli ūrīa mūnene wa ndaimono.” **25** Nake Jesū aamenya ūrīa meciiragia, akīmeera atīrī, “Ūthamaki o wothe ūngīgāyūkana ūukānīrīre guo mwene no ūharagane, narīo itūūra o rīothe kana nyūmba ūngīgāyūkana ndīngīhaanda. **26** Angīkorwo Shaitani nīwe ūngīgāyūkana ūtūūra o rīothe kana nyūmba ūngīgāyūkana ndīngīhaanda. **27** Na angīkorwo nīi nyīingataga Shaitani-rī, nīgāyūkānītē we mwene. Ūthamaki wake ūngīgāyūkana ūtūūra o rīothe kana nyūmba ūngīgāyūkana ndīngīhaanda. **28** No nīi ūngīkorwo nyīingataga ndaimono na Roho wa Ngai-rī, ūthamaki wa Ngai nīkīnītē kūrī inyuī. **29** “Nīngīrī, mūndū aahota atīa gūtoonya nyūmba ya mūndū njamba na amūtunye indo ciake ataambīte kuoha mūndū ūcio njamba? Hīndī īyo no rīo angīhota kūmūtunya indo cia nyūmba yake. **30** “Mūndū ūrīa ūtarī hamwe na nīi, ūcio nīi thū yakwa, nake ūrīa

ütacookanagirīria hamwe na niī, ūcio nīkūhurunja ahurunjaga. 31 Ningī ngūmwira atī, rīhia o rīothe o na kūruma Ngai, andū no marekerwo, no mündū ūrīa ūkaaruma Roho, ūcio ndakarekerwo. 32 Mündū o wothe ūrīa ūgacaambia Mūrū wa Mündū nīakarekerwo, no ūrīa wothe ūgacaambia Roho Mūtheru, ūcio ndakaarekerwo, ihinda rīrī tūrī kana ihinda rīrīa rīgooka. (aiōn g165) 33 “Agīriai mūtī na maciaro maguo nīmekwagīra, kana mūthūkie mūtī na mūthūkie maciaro maguo mooru, nīgūkorwo mūtī ūmenyekaga na maciaro maguo. 34 Inyuī rūciaro rūrū rwa ndūra, mwahota atīa kwaria maündū mega, na mūrī ooru? Nīgūkorwo kanua kaaragia maündū marīa maiyūrīte ngoro-inī. 35 Mündū mwega aaragia maündū mega moimīte mūthiithū-inī wake mwega, nake mündū mūru aaragia maündū mooru moimīte mūthiithū-inī wake mūru. 36 No ngūmwira atīrī, mūthenya wa itua rīa ciira, andū nīmakaheana ūhoro wa ciugo ciothe cia tūhū iria manaaria. 37 Nīgūkorwo ciugo ciaku nīcio igaatūma ūtuuo ndūrī na mahītia, na ciugo ciaku no cio igaatūma ūtuuo mūhītia.” 38 Hīndī īyo Afarisai amwe na arutani a watho makīmwira atīrī, “Mūrutani, tūkwenda ūtūringīre kīama.” 39 Nake akīmacookeria atīrī, “Rūciaro rwaganu na rwa ūtharia rūrenda rūringīro kīama! No gūtīrī kīama rūkūringīro tīga o kīama kīrīa kīa mūnabii Jona. 40 Nī gūkorwo o ta ūrīa Jona aikarire matukū matatū, mūthenya na ūtukū, arī nda ya thamaki ūrīa nene, ūguo noguo Mūrū wa Mündū agaikara matukū matatū, mūthenya na ūtukū, arī tīrī-inī. 41 Andū a Nineve nīmakarūgama hīndī ya ciira hamwe na rūciaro rūrū marūtūire ciira; nīgūkorwo nīmeririre ūrīa maahunjīrio nī Jona, na rīu ūmwe mūnene gūkīra Jona arī haha. 42 Mūthamaki mündū-wa-nja wa mwena wa Gūthini nīkarūgama hīndī ya ciira hamwe na rūciaro rūrū arūtūire ciira; nīgūkorwo nīoimire ituri cia thī oke athikīrīrie ūūgī wa Solomoni, na rīu ūmwe mūnene gūkīra Solomoni arī haha. 43 “Na ūrī, roho mūru woima thīinī wa mündū, ūtūkanagīria werū-inī ūgīcaria ūhurūko, na ūkaaga. 44 Hīndī īyo ūkoiga atīrī, ‘Nīngūcooka nyūmba ūrīa ndoimire.’ Na wacooka-rī, ūgakora nyūmba īyo ūrī theri, ūrī haate, ūgathera na ūgathondekwo wega. 45 Hīndī īyo roho ūcio ūkagīra maroho mangī mūgwanja mooru makīria maguo mwene, magatoonya magaikara kūu. Naguo mūikarīre wa mündū ūcio ūgathūka gūkīra wa mbere. ūguo nīguo gūkahaana kūrī rūciaro rūrū rwaganu.” 46 O hīndī īyo Jesū aaragīria andū-rī, nyina

na ariū a nyina makīrūgama nja makīenda kwaria nake. 47 Nake mündū ūmwe akīmwira atīrī, “Maitūguo na ariū a maitūguo marūngīi haha nja, makīenda kwaria nawe.” 48 Nake Jesū akīmūcookeria akīmūuria atīrī, “Maitū nūū, na ariū a maitū nī a?” 49 Agīcooka akīorota arutwo ake, akiuga atīrī, “Aya nīo maitū na ariū a maitū. 50 Nīgūkorwo mündū wothe ūkīga ūrīa Baba ūrī ūrī igūrū endaga, ūcio nīwe mūrū na mwari wa maitū, na nī we maitū.”

13 Mūthenya o ro ūcio-rī, Jesū nīoimire nyūmba agīthīi agīkara thī hūgūrūrū-inī cia iria. 2 Ikundi cia andū aingī mūmo ikīūngana harīa aarī nginya ūgītūma atoonye gatarū na agīkara thī thīinī wayo, nao andū acio othe makīrūgama hūgūrūrū-inī cia iria. 3 Nake akīmaruta maündū maingī na ngerekano, akīmeera atīrī: “Mūrīmi nīoimagarire akahure mbeū ciake. 4 Na ūrīa aahuraga mbeū icio-rī, imwe ikīgūa mūkīra-inī wa njīra, nacio nyoni igūka ūgīcīrīa. 5 Ingī ikīgūa ūrūnyanjara-inī kūrīa gūtaarī na tīrī mūingī. Nacio ikīmera o narua tondū tīrī ndwarī mūriku. 6 Na hīndī ūrīa riūa ūrīare, ūgīcīna mīmera īyo, nayo ikīūma tondū ndīarī na mīri. 7 Na mbeū ingī ikīgūa mīigūa-inī, nayo mīigūa ūgīkūra, ūgīthararia mbeū icio ūrīa ciamerire. 8 Ingī nacio ikīgūa tīrī-inī ūrīa mūnoru, ikīgūa na maciaro imwe ūgīciara maita igana, iria ingī ūgīciara maita mīrongo ūtādatū, na iria ingī ūgīciara maita mīrongo ūtātū ma iria ciahaandirwo. 9 Ūrīa ūrī na matū ma kūigua, nīaigue.” 10 Nao arutwo ake magūfūa kūrī we, makīmūuria atīrī, “Waragīria andū na ngerekano nīkī?” 11 Nake akīmacookeria atīrī, “Inyuī nīmūheetwo ūmenyo wa kūmenya hitho cia ūthamaki wa igūrū, no-o matiheetwo. 12 Ūrīa wothe ūrī na indo nīakoongererwo nyingī aingīhie makīria. Nake ūrīa wothe ūtarī, ūtagatuunywo o na kīrīa arī nakīo. 13 Gīkī nīkīo gītūmagā ndīmaarīrie na ngerekano: “Nī ūndū o na gūkorwo nīmoonaga-rī, mationaga; o na gūkorwo nīmaiguaga-rī, matiiguaga kana makamenya. 14 Nīo makinyīrīwo nī ūhoro ūrīa warathirwo nī mūnabii Isaia, ūrīa oigire atīrī: “Kūigua mūgūtūūra mūiguaga, no mūtikaamenya ūndū; kuona mūgūtūūra muonaga, no mūtīgakuūkīrwo. 15 “Nīgūkorwo ngoro cia andū aya nī ngingitaru; matū mao matiiguaga, na nīmahingīte maitho mao. Tondū maahota kuona na maitho mao, na maigue na matū mao, o na ngoro ciao igē na ūmenyo, manjookerere, na nī ūndīmahonie.” 16 No kūrathimwo nī maitho manyu tondū nīmoonaga, na matū manyu tondū nīmaiguaga.

17 Tondū ngūmwīra atīrī na ma, anabii na andū aingī athingu nīmerirīrie kuona maūndū marīa mūrona no-o matiamonire, na nīmerirīrie kūigua maūndū marīa mūraigua no matiamaguire. 18 “Nī ündū ūcio, ta iguai ngītaarīria ūhoro wa ngerekano īyo ya mūhuri wa mbeū: 19 Hīndī ūrīa mūndū o wothe aigua ndūmīrīri ya ūthamaki na akaaga kūmīmenya-rī, hīndī īyo ūrīa mūūru okaga akamūtunya kīrīa kīhaande ngoro-inī yake. īno niyo mbeū ūrīa yahurirwo mūkīra-inī wa njīra. 20 Ūrīa wamūkīrire mbeū ūrīa yagūire rūnyanjara-inī nī mūndū ūrīa ūiguaga kiugo, na o rīmwe agakīamūkīra arī na gīkēno. 21 No tondū ndarī mīri-rī, aikaraga o kahinda kanini. Hīndī ūrīa thīīna woka, kana kwagīa na kīnyariirano nī ündū wa kiugo-rī, agagītiganīria o narua. 22 Nake ūrīa wamūkāgīra mbeū ūrīa yagūire mīigua-inī-rī, nī mūndū ūrīa ūiguaga kiugo, no mīhang'ō ya mūtūūrīre ūyū, na kūheenererio nī ūtonga, igagīthararia, ikagiria kīgīe na maciaro. (aiōn g165) 23 No ūrīa wamūkīrire mbeū ūrīa yagūire tīrī-inī ūrīa mūnoru-rī, nī mūndū ūrīa ūiguaga kiugo, na agakīmenya. Nake agaciara maciaro, ūmwe akaruta maita igana, ūngī maita mīrongo itandatū, na ūngī maita mīrongo itatū ma mbeū ūrīa yahaanditwo.” 24 Ningī Jesū akīmahe ngerekano īngī, akīmeera atīrī: “Ūthamaki wa igūrū ūhaana ta mūndū ūrīa wahaandire mbeū njega mūgūnda wake. 25 No rīrīa andū othe maakomete-rī, thū yake īgūka, ikihura itindiī thīīnī wa ngano, na īgīthīira. 26 Hīndī ūrīa ngano yamerire na igīciara-rī, hīndī īyo itindiī o narīo rīkionekana. 27 “Ndungata cia mwene mūgūnda igīuka kūrī we, ikīmwīra atīrī, ‘Mwathi witū, githī ndwahaandire mbeū njega mūgūnda waku? Ka! itindiī rīkiumīte kū?’ 28 ‘Agīcookia atīrī, ‘Nī mūndū ūrī ūthū na nīi wekire ūguo.’” Ndungata icio ikīmūuria atīrī, ‘Nīukwenda tūthī, tūkarīmune?’ 29 “Nake agīcookia atīrī, ‘Aca, tondū mūkīmunya itindiī rīu, mwahota kūrīmūnanyīria na ngano. 30 Rekei ikūranīre nginya hīndī ya magetha. Hīndī īyo-rī, nīngeera agethi atīrī: Ambai mūmunye itindiī na mūrīohe itīīa, nīguo rīcinwo; mūcooke mūcookanīrīrie ngano, mūmīuge ikūmbī rīakwa.” 31 Nīamaheire ngerekano īngī, akīmeera atīrī: “Ūthamaki wa igūrū ūtarī ta mbeū ya karatarī, ūrīa mūndū oire akīhaanda mūgūnda wake. 32 O na akorwo mbeū īyo nīyo nīni mūno kūrī mbeū ciōthe-rī, rīrīa yakūra, nīnenehaga kūrī mīmera ūrīa īngī ya mūgūnda na īgatuūka mūtī, nacio nyoni cia rīera-inī igooka igaaka itara honge-inī cīaquo.” 33

Aḡicooka ak̄imahe ngerekano o īnḡi, ak̄imeera atīrī: “Ūthamaki wa iḡurū ūhaana ta ndawa ya kūimbia m̄igate īrīa m̄ündū-wa-nja oire na ak̄imītukania na m̄ütū m̄uinḡi o nginya m̄ütū ūcio wothe ūk̄imbio n̄yo.” 34 Jesū aaraḡiria kīrīndī maündū macio mothe na ngerekano na ndaamaraḡiria ūndū o na ūmwe atekūhūthīra ngerekano. 35 N̄iguo ūhoro ūrīa waariro na kanua ka m̄ünabii ūhinge rīrīa oigire atīrī: “N̄gaatumūra kanua gakwa njarie na ngerekano, n̄ingaaria maündū marīa matūire marī mahithe kuuma rīrīa thī yombirwo.” 36 H̄indī īyo aḡitiga kīrīndī, aḡitoonya nyūmba. Arutwo ake maḡūka kūrī we, mak̄imwīra atīrī, “Tūtaarīrie ngerekano ya itindī rīrīa rīrīa thīnī wa mūgūnda.” 37 Nake ak̄imacookeria atīrī, “Ūrīa wahaandire mbeū njega n̄i Mūrū wa Mündū. 38 Mūgūnda n̄i thī, nayo mbeū njega n̄icio ciana cia ūthamaki. Itindī n̄i ciana cia ūrīa mūrū, 39 nayo thū ūrīa ūrīhaandaga n̄i ūrīa mūrū. Magetha n̄i ithirīro rīa mahinda maya, na agethi n̄i araka. (aiōn g165) 40 “N̄i ūndū ūcio o ta ūrīa itindī ūrimunyagwo ūrigacinwo na mwaki-rī, ūguo noguo gūkahaana h̄indī ya ithirīro rīa mahinda maya. (aiōn g165) 41 Mūrū wa Mündū n̄igatūma araka ake, na n̄imakeheria maündū mothe marīa marehaga mehia na andū arīa othe mekaga ūrū ūthamaki-inī wake. 42 N̄imakamaikia thīnī wa icua rīa mwaki, kūrīa gūgaakorwo kīrīro na kūhagarania magego. 43 H̄indī īyo arīa athingu magaakenga ta riūa thīnī wa ūthamaki wa Ithe wao. Ūrīa ūrī na matū n̄i aigue. 44 “Ūthamaki wa iḡurū ūhaanaine na mūthiithū wahithītwō mūgūnda. Na rīrīa mündū aawoonire, ak̄iūhitha rīnḡi, na n̄i ūndū wa ūrīa akenete, aḡithīi ak̄iendia indo ciotle iria arī nacio ak̄igūra mūgūnda ūcio. 45 “Ninḡi ūthamaki wa iḡurū ūhaanaine na mwonjorithia wacaragia ruru njega. 46 H̄indī ūrīa oonire ūmwe ya thogora m̄ünene-rī, aḡithīi ak̄iendia indo ciakte ciotle iria arī nacio, ak̄imīgūra. 47 “O rīnḡi, ūthamaki wa iḡurū ūhaanaine na neti ūrīa yaikirio iria-inī, nayo īḡitega thamaki cia m̄ithemba yothe. 48 H̄indī ūrīa yaiyūrire, ategi acio a thamaki mak̄imīgūucia hūgūrūrū-inī cia iria. H̄indī īyo maḡūkara thī, maḡīthuura thamaki iria njega, maḡiciikīra ikabū-inī, no iria njūru maḡicite. 49 Ūguo n̄iguo gūgaakorwo h̄indī ya ithirīro rīa mahinda maya. Araika n̄imagooka maamūranie arīa aaganu kuuma kūrī arīa athingu, (aiōn g165) 50 na maikie arīa aaganu icua-inī rīa mwaki, kūrīa gūgaakorwo na kīrīro na kūhagarania magego.” 51 Jesū ak̄imooria

atīrī, "Nīmwataūkīrwo nī maūndū macio mothe?" Magīcockia atīrī, "Iī, nītwataūkīrwo." 52 Akīmeera atīrī, "Nī ūndū ūcio, mūrutani wa watho o wothe ūrīa ūrutītō ūhoro wa ūthamaki wa igūrū-rī, ahaanaine na mwene nyūmba ūrīa ūrutaga mūthiithū-inī wake indo iria njerū o na iria ngūrū." 53 Nake Jesū aarīkia kūheana ngerekano icio-rī, akiuma kūu. 54 Aakinya itūura rīa kwao-rī, akīambīrīria kūrutana thunagogi-inī ciao, nao makīgēga. Makīurania atīrī, "Mūndū ūyū arutītē kū ūūgī ūyū na ciiko ici cia hinya? 55 Githī ūyū ti we mūrū wa mūtharamara? Githī rīitwa rīa nyina ti Mariamu, na githī ariū a nyina ti Jakubu, na Jusufu, na Simoni, na Juda? 56 Na githī aarī a nyina othe tūtirī nao? Mūndū ūyū akīrutītē maūndū maya mothe kū?" 57 Nao makīmūregā. No Jesū akīmeera atīrī, "Kūndū mūnabii ataheagwo gitīi no itūura-inī rīake na gwake mūcīi." 58 Nake ndaaringire ciama nyingī kūu, tondū wa ūrīa maagīte gwītīkia.

14 Na rīrī, hīndī īyo, Mūthamaki Herode nīaiguire ngumo ya Jesū, 2 nake akīira arīa maamūtingataga atīrī, "Ūcio nī Johana Mūbatithania; nī ariūkite kuuma kūrī arīa akuū! Nīkīo arī na hinya mūnene ūguo wa kūringa ciama." 3 Na rīrī, Herode nīanyiitīte Johana akamuoha, na akamūkia njeera nī ūndū wa Herodia, ūrīa warī mūtumia wa mūrū wa nyina Filipu, 4 tondū Johana nīnamwīritē atīrī: "Watho ndūgwītīkīritē ūmūhikie." 5 Herode nīendaga kūrīraga Johana, no nīetigārīa andū, tondū nīmeetikītie atī Johana aarī mūnabii. 6 Mūthenya wa gūkūngūrīa gūciarwo kwa Herode-rī, mwarī wa Herodia nīainīire andū, na agīkenia Herode mūno. 7 Nī ūndū ūcio Herode akīhīta na mwīhītwa atī nīekūmūhe kīrīa gīothe angīendire. 8 Nake mūrītū ūcio aarīkia gūtaarwo nī nyina, akiuga atīrī, "He mūtwe wa Johana Mūbatithania o rīu ūrī thīinī wa kiuga." 9 Mūthamaki nīataangīkire mūno, no nī ūndū wa mwīhītwa wake, na ageni arīa maarī iruga-inī rīakerī, agīathana atī mūrītū ūcio aheo kīrīa eetītie. 10 Nī ūndū ūcio agītūmana kūu njeera na Johana akīrengwo mūtwe. 11 Naguo mūtwe ūcio wake ūkīrehwo na kiuga, ūkīnengerwo mūrītū ūcio, nake akīūtwarīra nyina. 12 Nao arutwo a Johana magīthīi makīoya kūimba gīake, magīthīka, magīcocka magīthīi makīira Jesū. 13 Na rīrīa Jesū aiguire ūhoro ūcio, akiuma kūu ahaicīte gatarū andū matekūmenya, agīthīi handū hataarī na andū. Nakīo kīrīndī kīaigua ūguo-rī, gīkiuma matūūra-inī gīkīmūrūmīrīra na magūrū. 14 Rīrīa Jesū oimire

gatarū na akīona andū aingī, akīmaiguīra tha, na akīhonia arūaru ao. 15 Na gwakuhīrīria gūtuka-rī, arutwo ake magīthīi harī we, makīmwīra atīrī, "Gūkū nī kūndū gūtarī mīcīi, na nīkūratuka. Iīra andū aya mathīi, nīgeetha makegūrīre irio tūtūra-inī." 16 Jesū akīmacookeria atīrī, "Hatīrī bata wa mathīi. Mahei gīa kūrīa inyuī ene." 17 Nao makīmūcookeria atīrī, "Haha tūrī na mīgate ītano tu na thamaki igīrī." 18 Akīmeera atīrī, "Ndeherai haha." 19 Nake agīathana andū maikare thī nyeki-inī. Akīoya mīgate īyo ītano na thamaki icio igīrī, akīrora igūrū, agīcockia ngaatho, akīenyūranga mīgate īyo. Agīcocka akīmīnengera arutwo, nao arutwo makīhe andū. 20 Othe makīrīa makīhūna, nao arutwo makīūngania cienyū iria ciatigarīte makīiyūria ciondo ikūmi na igīrī. 21 Mūigana wa andū arīa maarīire maarī ta arūme ngiri ithano, andū-a-nja na ciana matatarītwo. 22 O hīndī īyo Jesū akīira arutwo ake matoonye gatarū, mathīi mbere yake mūrimo ūrīa ūngī wa iria mūira wa oigīre kīrīndī ūhoro. 23 Thuutha wa kūmoigīra ūhoro-rī, akīambata kīrīma-inī arī wīki nīguo akahooe. Na gūgūtuka arī o ho wīki, 24 no gatarū nīkarīktie gūthīi itīna iraiharaihu kuuma thī nyūmū, gakīhūragwo nī makūmbī ma maaī tondū kerekeire na kūrīa rūhuho ruoimaga. 25 Na rīrī, ta thaa kenda cia ūtukū-rī, Jesū agīthīi kūrī o agereire maaī igūrū. 26 Hīndī ūrīa arutwo maamuonire agīthīi agereire maaī igūrū, makīnyiitwo nī guoya, makiuga atīrī, "Iīra nī ngoma," na magīkaya nī gwītīgīra. 27 No hīndī o īyo Jesū akīmeera atīrī, "Umīrīrīai! Nī nī. Tigai gwītīgīra." 28 Petero akīmūcookeria atīrī, "Mwathani, akorwo nīwe-rī, njīra njūke kūrī we ngereire maaī igūrū." 29 Nake Jesū akīmwīra atīrī, "Uka." Hīndī īyo, Petero akiuma gatarū, agīthīi agereire maaī igūrū erekeire harī Jesū. 30 No rīrīa oonire rūhuho, agītīgīra, na akīambīrīria gūtoonyerera maaī-inī, agīkaya, akiuga atīrī, "Mwathani, honokia!" 31 O rīmwe, Jesū agītambūrūkia guoko, akīmūnyiita, akīmwīra atīrī, "Wee kaī ūrī na wītikio mūmīni-ī! Wagīa na nganja nīkī?" 32 Na hīndī ūrīa maahaicire gatarū-rī, rūhuho rūgūtīga kūhurutana. 33 Hīndī īyo arīa maarī thīinī wa gatarū makīmūgooca, makiuga atīrī, "Nī ma wee nīwe Mūrū wa Ngai." 34 Na maarīkia kūringa mūrimo ūrīa ūngī, magīkinyā būrūri wa Genesareti. 35 Na hīndī ūrīa andū a kūu maamenyire atī nī Jesū, makīhunjia ūhoro ng'ongo ciotle iria ciamarigīciirie. Nao makīmūrehera andū othe arīa maarī arūaru, 36

na makīmūthaitha areke arūaru mahutie gīcūrī kīa nguo yake, na arā othe maamūhutirie makīhonio.

15 Na rīrī, thuutha ūcio Afarisai amwe na arutani a watho magītūka kūrī Jesū moimīte Jerusalemu, makīmūuria atīrī, 2 “Nī kī gītūmaga arutwo aku mathūkie kīrīra gīa athuuri? Matīthambaga moko rīrīa mekūrīa irio!” 3 Nake Jesū akīmooria atīrī, “Na inyuī mūthūkagia watho wa Ngai nī ūndū wa irīra cianyu nīkī? 4 Nīgūkorwo Ngai oigire atīrī, ‘Tīa thoguo na nyūkwa’ na ‘Mūndū wa kūruma ithe kana nyina no nginya ooragwo.’ 5 No inyuī muugaga atī mūndū angīrīa ithe kana nyina atīrī, ‘Ūteithio ūrīa ingāgūteithia naguo, nī kiheo kīamūrīre Ngai,’ 6 mūndū ūcio ndarī bata wa ‘gūtīa ithe’ naguo. Nī ūndū ūcio mūgagītua kiugo kīa Ngai gīa tūhū nī ūndū wa kīrīra kīanyu. 7 Inyuī hinga ici! Isaia nīamenyete wega hīndī ūrīa aarathire ūhoro wanyu, akiuga atīrī: 8 “Andū aya maaheaga gītīo na mīromo, no ngoro ciao irī kūraya na niī. 9 Nao maahooyaga o tūhū; morutani marīa marutanaga no mawatho ma andū.” 10 Nake Jesū agītā kīrīndī kīu gītē harī we, agīkīrīa atīrī, “Thikīrīrīai na mūtaūkīrwo. 11 Kīrīa gītoonyaga na kanua ka mūndū ti kīo ‘kīmūthaahagia’, no kīrīa kiumaga kanua gake nīkīo ‘kīmūthaahagia.’” 12 Na hīndī īyo arutwo ake magīthīi harī we, makīmūuria atīrī, “Nīū atī Afarisai nīmararakarire ūrīa maraiguire ūhoro ūcio?” 13 Nake akīmacookeria atīrī, “Mūmera o wothe ūtaahandītwo nī Baba ūrīa ūrī igūrū nīukamunywo na mīri. 14 Tiganai nao; acio nī atongoria atumumu. Mūtumumu angītongoria mūtumumu ūngī, eerī no kūgūa mangīgūa irima.” 15 Nake Petero akiuga atīrī, “Tūtaūrīre ngerekano īyo.” 16 Nake Jesū akīmooria atīrī, “O na inyuī mūtirī mūrataūkīrwo o na rīu? 17 Kaī mūtooī atī kīndū kīrīa gītoonyaga na kanua gīthīiaga nda, gīgacooka gīkoima mwīrī? 18 No maūndū marīa moimaga kanua moimaga ngoro-inī, na nīmo ‘mathaaahagia’ mūndū. 19 Nī ūndū ngoro-inī nīkuo kuumaga meciiria mooru, na ūragani, na ūtharia, na ūhūuri maraya, na ūici, na kūiganīrīra igenyo, na njambanio. 20 Macio nīmo maūndū marīa ‘mathaaahagia’ mūndū; no kūrīa irio na moko matari mathambie matingītūma mūndū agē na ‘thaahu.’” 21 Ningī Jesū akiuma kūu, agīthīi ndeere-inī cia Turo na Sidoni. 22 Mūndū-wa-nja Mūkaanani woimīte gūkuhi nī kūu agītūka kūrī we, akīmūkayagīra, akiugaga atīrī, “Mwathani, Mūrū wa Daudi, njiguīra tha! Mūirītu

wakwa nīarathīnīo mūno nī ndaimono.” 23 No Jesū ndarī ūndū o na ūmwe oigire. Nī ūndū ūcio arutwo ake magīthīi kūrī we makīmūringīrīria, makīmwīra atīrī, “Mwīre athīi, tondū nīaratūrūmīrīra agīkayaga.” 24 Nake Jesū agīcookia atīrī, “Ndaatūmirwo o kūrī ng’ondū cia nyūmba ya Isiraeli iria ciūrīte tu.” 25 Nake mūndū-wa-nja ūcio agītūka, akīmūturīria ndu, akīmwīra atīrī, “Mwathani, ndeithia!” 26 Nake Jesū agīcookia atīrī, “Gūtiagīrīre kuoya mūgate wa ciana ūkīrie ngui.” 27 Nake mūndū-wa-nja ūcio akiuga atīrī, “Iī nīguo Mwathani; no o na ngui nīrīrīaga rūitiki rūrīa rūgūaga kuuma metha-inī ya mwene cio.” 28 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mūtumia ūyū, wītīkio waku nī mūnene! Ihooya rīaku nīrīahingio.” Nake mwarī akīhonio ithaa o rīu. 29 Jesū akiuma kūu, agīthīi agereire hūgūrūrū-inī cia iria rīa Galili, agīcooka akīambata kīrīma-inī, agīlkara thī. 30 Nakīo kīrīndī kīnene gīgītūka kūrī we, gīkīmūrehera andū arīa maathuaga, na atumumu, na arīa maarī onju na arīa mataaragia, na angī aingī, makīmaiga magūrūrū-inī make; nake akīmahonia. 31 Nao andū makīgega ūrīa moonire arīa mataaragia makīaria, na arīa onju mahonetio, na arīa maathuaga magītīwara, na atumumu makīona. Nao makīgooca Ngai wa Isiraeli. 32 Nake Jesū agītā arutwo ake moke harī we, akīmeera atīrī, “Nīndīraigūrīa andū aya tha tondū makoretwo hamwe na niī mīthenya itatū, na matirī na kīndū gīa kūrīa. Ndikwenda mathīi marī ahūtu, tondū maahota kūringīkīra njīra.” 33 Nao arutwo ake magīcookia atīrī, “Tūngīrūta kū mīgate ya kūhūnīa kīrīndī ta gīkī, gūkū werū-inī?” 34 Nake Jesū akīmooria, atīrī, “Mūrī na mīgate ūganī?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Tūrī na mīgate mūgwanja, na tūthamaki tūnini tūtarī tūngī.” 35 Nake akīrīa kīrīndī kīu gīkare thī. 36 Agīcooka akīoya mīgate īyo mūgwanja na tūthamaki tūu, na aarīkia gūcookia ngaatho-ři, akīmīenyūrāngā, akīmīnengera arutwo nao makīhe andū. 37 Othe makīrīa makīhūuna. Thuutha ūcio arutwo makītūngania cienyū iria ciatigarīte makīiyūria ciondo mūgwanja. 38 Mūigana wa andū arīa maarīire maarī andū ngiri inya, andū-a-nja na ciana matatarītwo. 39 Jesū aarīkia kuugīra kīrīndī ūhoro, agītoonya gatarū, agīthīi mwena wa Magadani.

16 Na rīrī, Afarisai na Asadukai magītūka kūrī Jesū, makīmūgeria na kūmwīra amaringīre kīama kiumīte igūrū makīone. 2 Nake akīmacookeria atīrī,

“Hīndī īrīa gwatuka, muugaga atīrī, ‘Kaī nīgūkaara-ī, tondū igūrū nī gūtune’. 3 Ningī rūciinī muugaga atīrī, ‘Ūmūthī nīgūkūgā kīhuhūkanio, tondū igūrū nī gūtune na gūgathimba.’ Nīmūūtī gūtaūra ūrīa igūrū rītariī, no mūtingīhota gūtaūra imenyithia cia mahinda maya tūrī. 4 Rūciaro rūrū rwaganu na rwa ūtharia rūūragia rūringīrwo kīama, no gūtirī kīama rūkūringīrwo tiga kīama kīrīa kīa Jona.” Nake Jesū akīmatiga, agīthīira. 5 Rīrīa maaringire iria, arutwo ake magīkorwo nīmariganīrwo nīgūkuua mīgate. 6 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mwīmenyererei, na mwīhūgage ndawa ya kūimbia mīgate ya Afarisai na Asadukai.” 7 Nao makīaranīria, makiuga atīrī, “Hihi nī tondū tūtinoka na mīgate.” 8 Nake Jesū aamenya ūrīa meeranaga, akīmooria atīrī, “Inyuī a wītīkio mūnini, nī kīi kīratūma mwaranīrie ūhoro wa kwaga mīgate? 9 Kai mūtarī mwataūkīrwo? Mūtingīrirkana mīgate ītano īrīa yarīrwo nī andū ngiri ithano, na nī ciondo ciigana muonganirie? 10 Kana mīgate mūgwanja īrīa yarīrwo nī andū ngiri inya, na nī ciondo ciigana muonganirie? 11 Nī kīi kīragiria mūmenye atīi ndikwaragia ūhoro wa mīgate? No mwīhūgagei ndawa īyo ya kūimbia mīgate ya Afarisai na Asadukai.” 12 Hīndī īyo makīmenya atīi ndaameeraga mehūūge nī ūndū wa ndawa ya kūimbia mīgate, no nī memenyagīrīre ūrutani wa Afarisai na Asadukai. 13 Na rīrīa Jesū aakinyre rūgongo rwa Kaisarea-Filipi, nīoririe arutwo ake atīrī, “Andū moigaga Mūrū wa Mūndū nūū?” 14 Nao makīmūcookeria atīrī, “Amwe moigaga atīi nīwe Johana Mūbatithania; angī makoiga nīwe Elija, o na angī makoiga nīwe Jeremia, kana ūmwe wa anabii.” 15 Nake akīmooria atīrī, “Inyuī na inyuī muugaga atīa? Muugaga nīi nīi ū?” 16 Simoni Petero akīmūcookeria atīrī, “Wee nīwe Kristū, Mūrū wa Ngai ūrīa wī muoyo.” 17 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Kūrathimwo-rī, nīwe Simoni mūrū wa Jona, nīgūkorwo ndūgūrīrīo ūndū ūyū nī mūndū, no nī Baba ūrīa ūrī igūrū. 18 Na nīi ngūkūwīra atīrī, wee nīwe Petero, na igūrū rīa ihiga rīrī nīngaka kanitha wakwa, nacio iħingo cia kwa ngoma itikaūtooria. (Hadēs g86) 19 Nīngakūnengera cabi cia ūthamaki wa igūrū; na kīrīa gīothe ūkooha gūkū thīi nīgīkoohwo igūrū, na kīrīa gīothe ūkoohora gūkū thīi, nīgīkoohorwo igūrū.” 20 Agīcooka agīkaania arutwo ake matikeere mūndū o na ūrīkū atīi we nīwe Kristū. 21 Kuuma hīndī īyo Jesū akīambīrīria gūtaarīria arutwo ake atīi no nginya athīi Jerusalemu, na athīinio mūno nī athuuri, na athīnjīri-Ngai arīa

anene, na arutani a watho, na atīi no nginya ooragwo, na thuutha wa mīthenya ītatū ariūke. 22 Nake Petero akīmūtwara keheri-inī, akīmūkaania, akīmwīra atīrī, “Mwathani, kūroaga gūtuūka ūguo! Ūndū ūcio ndūkanagūkore!” 23 Nake Jesū akīlūgūrīra Petero, akīmwīra atīrī, “Cooka thuutha wakwa, Shaitani! Wee wī mūhīnga harī nīi; wee ndwīciiragia maūndū moimīte kūrī Ngai, tiga maūndū moimīte kūrī andū.” 24 Hīndī īyo Jesū akīīra arutwo ake atīrī, “Mūndū o wothe ūngīenda kūnūmīrīra, no nginya eerege we mwene, oe mūtharaba wake aanūmīrīre. 25 Nīgūkorwo mūndū ūrīa wothe wendaga kūhonokia muoyo wake nīakoowro nīguo; no ūrīa wothe ūkoorwo nī muoyo wake nī ūndū wakwa nīakaūhonokia. 26 Nī ūndū-rī, mūndū angīguna nakī o na angīgwatīra thīi yothe, na orwo nī muoyo wake? Kana nī kīi mūndū angīkūūrania muoyo wake nakīo? 27 Nīgūkorwo Mūrū wa Mūndū nīagooka na riiri wa Ithe hamwe na araika ake, na hīndī īyo nīakahe o mūndū kīheo gīake kūringana na ciīko ciake. 28 Ngūmwīra atīrī na ma, amwe marūngī haha matigacama gīkuū matonete Mūrū wa Mūndū agīūka na ūthamaki wake.”

17 Thuutha wa mīthenya ītandatū, Jesū nīathiire na Petero, na Jakubu, na mūrū wa nyina Johana, akīmatwara kīrīma-inī kīraaya handū hataarī na andū. 2 Arī hau mbere yao akīgarūrīka ūrīa aahaanaga. Ūthīi wake ūkiara ta riūa, na nguo ciake ikīrūha cua, ta ūtheri. 3 O hīndī īyo hau mbere yao makīumīrīrīo nī Musa na Elija makīaranīria na Jesū. 4 Nake Petero akīīra Jesū atīrī, “Mwathani, nīi wega ūtīkare gūkū; ūngīenda-rī, no njake ithūnū ithatū, kīmwe gīaku, na kīmwe kīa Musa, na kīrīa kīngī kīa Elija.” 5 O akīaragia-rī, itu ikengu ūtīkūka ūtīkīmahumbīra, na mūgambo ūkiuma itu-inī ūtī ūkiuga atīrī, “Ūyū nīwe Mūrū wakwa ūrīa nyendete; na nīngenagio mūno nīwe. Mūūguagei!” 6 Rīrīa arutwo maiguire ūguo-rī, makīinamīrīra, magīturumithia mothīi mao thī mamakīte mūno. 7 No Jesū agīūka, akīmahutia na akīmeera atīrī, “Arahūkai, tīgai gwtīgīra.” 8 Na rīrīa maatiirire maitho-rī, mationire mūndū ūngī tīga o Jesū wiki. 9 Rīrīa maikūrūkaga kuuma kīrīma-inī, Jesū akīmaatha akīmeera atīrī, “Mūtikae kwīra mūndū o na ūrīkū ūrīa muona, nginya rīrīa Mūrū wa Mūndū akaariūkio oime kūrī arīa akuū.” 10 Nao arutwo makīmūrīria atīrī, “Nīkī gītūmaga arutani a watho moige atīi Elija no nginya aambe ooke?” 11 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ti-therū, Elija

no nginya aambe ooke, ahaarīrie maündū mothe. 12 No ngūmwira atīrī, Elija nīarīkītie gūuka, no andū makiaga kūmūmenya, no nīmamwīkire ūrīa wothe meendaga kūmwika. O ūguo noguo nake Mūrū wa Mūndū akaanyariirwo nīo.” 13 Hīndī īyo arutwo makimenya atī aamaheaga ūhoro wa Johana Mūbatithania. 14 Rīria maakinyire harīa kīrīndī kīarī, mūndū ūmwe agīthīi harī Jesū, akīmūturīria ndu, 15 akīmwīra atīrī, “Mwathani igūra mūrū wakwa tha, arī na mūrimū wa kībabā na nīumūthīinagia mūno. Kaingī nīagūūaga mwaki-inī kana akagūa maaīnī. 16 Nīndīramūrehere arutwo aku, no matinahota kūmūhonīa.” 17 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Rūciaro rūrū rūtetikītie na rūremi, nī nginya rī ngūikara na inyū? Ngūmūkirīria nginya rī? Ndeherai kamwana kau.” 18 Jesū agīkūuma ndaimono īyo, nayo īkiuma kamwana kau, na gakīhonio o hīndī īyo. 19 Nao arutwo magīthīi kūrī Jesū keheri-inī, makīmūuria atīrī, “Tūremirwo nīkūngata ndaimono īyo nīkī?” 20 Nake akīmacookeria atīrī, “Nī tondū wītīkio wanyu nī mūnini. Ngūmwīra atīrī na ma, mūngūkorwo na wītīkio mūnini ta mbeū ya karatarī, no mūhote kwīra kīrīma gīkī atīrī, ‘Ehera haha, ūthīi haarīa’ na gīthīi. Gūtīrī ūndū ūkaamūrema.” (21 No ndaimono mūthembā ūcio ndīngīngatīka na kīndū kīngī, tīga mahooya na kwīhīngā kūrī irīo.”) 22 Hīndī ūrīa macookanīrīre kūu Galili, akīmeera atīrī, “Mūrū wa Mūndū nīegūkunyanīrwo aneanwo moko-inī ma andū. 23 Nīmakamūūraga, na mūthenya wa ūtatū nīakariūkio.” Nao arutwo makīiyūrwo nī kīeha. 24 Na rīrī, Jesū na arutwo ake maarīkia gūkinya Kaperinaumu, arīa meetagia andū daraki igīrī cia igooti rīa hekarū magīthīi kūrī Petero, makīmūuria atīrī, “Kaī mūrutanī wanyu atarutaga igooti rīa hekarū?” 25 Nake akīmacookeria atīrī, “Iī, nīarutaga.” Rīria Petero aatoonyire nyūmba, Jesū akīmūhīta kwaria akīmūuria atīrī, “Ūgwīciiria atīa, wee Simoni? Athamaki a thī-rī, metagia igooti kuuma kūrī a? Metagia ariū ao, kana metagia andū arīa angī?” 26 Nake Petero akīmūcookeria atīrī, “Nī kuuma kūrī andū arīa angī.” Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nī ūndū ūcio ariū ao matīrhīga. 27 No nīguo tūtikamarakarie-rī, thīi irīa-inī ūkie ndwano kuo, na thamaki ūrīa ūkūnyiita mbere, ūmītumūre kanua kayo, na nīkuona mbeeca, daraki inya; cīoe ūthīi ūrīhe igooti rīakwa na rīaku.”

18 Ihinda o rīu arutwo magīuka kūrī Jesū, makīmūuria atīrī, “Nūū mūnene gūkīra arīa angī ūthamaki-inī wa igūrū?” 2 Nake agīita kaana, agīkarūgamia gatagatī kao. 3 Agīcooka akiuga atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, tīga mūgarūrkire mūtuīke o ta twana, mūtigatoonya ūthamaki wa igūrū. 4 Nī ūndū ūcio, ūrīa wothe wīnyihīgīa ta kaana gaka nīwe mūnene gūkīra arīa angī ūthamaki-inī wa igūrū. 5 “Nake ūrīa wothe wamūkagīra kaana ta gaka thīinī wa rīitwa rīakwa, nī nīi aamūkagīra. 6 No ūrīa wothe ūngūhītīthīa kamwe ga twana tūtū tūnjītīkītie keehie, nī kaba mūndū ūcio aharūkīo ihīga rīa gīthīi ngingo aikio irīa-inī kūrīa kūrīku. 7 “Kaī gūkū thīi kūrī na haaro-ī, nī ūndū wa maündū marīa matūmagā andū mehī! Maündū ta macio no nginya moke, no mūndū ūrīa ūtūmagā moke kaī arī na haaro-ī! 8 Guoko gwaku kana kūgūrū gwaku kūngūtūma wīhīe-rī, gūtinie ūgūtē. Nī kaba ūtoonye muoyo-inī wī gīthīa kana wī kīonje, gūkīra ūkorwo na moko meerī kana magūrū meerī na ūkīo mwaki-inī wa tene na tene. (aiōnios g166) 9 Narīo riitho rīaku ūngūtūma wīhīe-rī, rīkūure, ūrīte. Nī kaba ūtoonye muoyo-inī na riitho ūrmwe, gūkīra ūkorwo na maitho meerī na ūkīo mwaki-inī wa kwa ngoma. (Geenna g1067) 10 “Menyererai mūtikae kūnyarara o na kamwe ga twana tūtū tūnīni. Nīgūkorwo ngūmwīra atīrī, araika a tuo nīmonaga ūthīi wa Baba ūrī ūrī igūrū, hīndī cīothe.” (11 Nīgūkorwo Mūrū wa Mūndū ookire kūhonokia kīrīa kīorīte.) 12 “Rīu-rī, mūgwīciiria atīa? Mūndū angīkorwo arī na ng'ondū igana ūrmwe, na ūmwe yacio yūre-rī, gīthīi ndangūtīga icīo mīrongo kenda na kenda kūu irīma-inī, athīi agacarie īyo yūrīte? 13 Na angīmīona-rī, ngūmwīra atīrī na ma, akenagīra ng'ondū īyo ūmwe ūrīrīte kūrī ūrīa akenagīra icīo mīrongo kenda na kenda itaroorīte. 14 Ūguo noguo Ithe wanyu ūrī ūrī Igūrū atangīenda o na kamwe ga twana tūtū tūnīni koore. 15 “Mūrū kana mwarī wa thoguo angīkūhītīria-rī, thīi ūmuonie iħītīa rīake mūrū o inyū eerī. Angīgūthikīrīria-rī, nīmwacookanwo nake. 16 No angīregā gūgūthikīrīria, oya mūndū ūngū ūmwe kana eerī mūthīi nao, nīguo ūndū o wothe ūrūgamagīrīrwo nī ūira wa andū eerī kana atatū. 17 Angīregā kūmathikīrīria-rī, ūrī kanitha ūndū ūcio; na angīkīregā gūthikīrīria o na kanitha-rī, mūtue o ta mūndū ūtētikītie kana ta mwītīa wa mbeeca cia igooti. 18 “Ngūmwīra atīrī na ma, ūndū o wothe mūkooha gūkū thī, o na igūrū nīukooohwo, na ūrīa wothe mūkoohora gūkū

thī, o na igūrū nīukohorwo. 19 “O rīngī ngūmwīra atīrī, andū eerī anyu mangūguanīra gūkū thī ūndū o wothe ūrīa marahooya, nīmakahingīrio nī Baba ūrīa ūrī igūrū. 20 Nīgūkorwo harīa andū eerī kana atatū monganīte thiīnī wa rītwa rīakwa-rī, ngoragwo ndī ho gatagatī kao.” 21 Ningī Petero agīuka harī Jesū, akīmūuria atīrī, “Mwathani, mūrū kana mwarī wa baba angīhītīria maita maigana ngīmūrekagīra? Hihi nī maita mūgwanja?” 22 Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ngūkwīra atīrī, ti maita mūgwanja, no nī mīrongo mūgwanja, maita mūgwanja. 23 “Nī ūndū ūcio, ūthamaki wa igūrū ūhaananītio na mūthamaki ūrīa wendaga kuonio mathabu ma mbeeca ciake nī ndungata ciake. 24 Aambīrīria kūrora mathabu-rī, mūndū warī na thiīrī wake wa taranda ngiri ikūmi akīrehwo kūrī we. 25 Na tondū nīaremētwo nī kūrihārī, mwathi wake agīathana atī mūndū ūcio, endio hamwe na mūtumia wake, na ciana ciake, na kīrīa gīothe aarī nakīo nīguo thiīrī ūrīhīke. 26 “Ndungata īyo ikīngūithia mbere yake, ikīmūthaitha, ikīmwīra atīrī, ‘Ngirīrīria, na nīndīkūrīha thiīrī wothe.’ 27 Nake mwathi ūcio wa ndungata īyo akīmīguīra tha, akīmīrekera thiīrī ūcio akīreka iħthī. 28 “No ndungata īyo yoima nja, īgīcemanīa na ndungata īngī yarutaga wīra nayo yarī na thiīrī wayo wa dinari igana rīmwe. Ikīmīnyīta mūmero īmīite, ikīmīira na hinya atīrī, ‘Ndīha thiīrī wakwa ūrīa ūrī naguo!’ 29 “Ndungata īyo ikīngūithia thī, ikīmīthaitha, ikīmīira atīrī, ‘Ngirīrīria, na nīndīkūrīha.’ 30 “Nowe akīregā. Handū ha ūguo, agīthī ikīmīikithia njeera nginya rīrīa īkaarīha thiīrī ūcio. 31 Rīrīa ndungata iria ingī cionire ūrīa gwekkā-rī, ikīigua ūrūru mūno, igīthī ikīrīa mwathi wacī ūrīa wothe gwekkīte. 32 “Nake mwathi wao agījīta ndungata īyo, akīmīira atīrī, ‘Wee ndungata īno njaganu, ngūrekeire thiīrī waku wothe tondū nīñūthaithire. 33 Gīthī nawe ndūkwagīrīwo ūiguīre ndungata ūrīa īngī tha o ta ūrīa nī ngūguīrīre tha?’ 34 Nī ūndū wa kūrakara, mwathi wayo akīmīneana kūrī anene a njeera nīguo īkāherithio o nginya rīrīa īkaarīha thiīrī wothe. 35 “Ūguo nīguo Baba ūrīa ūrī igūrū ageeka o ūmwe wanyu, mūngīaga kūrekera mūrū kana mwarī wa ithe wanyu na ma kuuma ngoro-inī cianyu.”

19 Na rīrī, Jesū aarīkia kūmeera mañndū macio-rī, akiuma Galili, agīthī rūgongo rwa Judea mūrīmo ūrīa ūngī wa Rūrī rwa Jorodani. 2 Nao andū

aingī makīmūrūmīrīra, nake akīmahoneria kuo. 3 Na Afarisai amwe magīthī kūrī we nīguo mamūgerie. Makīmūuria atīrī, “Watho nīwītīkīrtie mūndū atigane na mūtumia wake nī ūndū wa gītūmi o na kīrikū?” 4 Nake akīmacookeria atīrī, “Kaī mūtathomete, atī o kiambīrīria Mūumbi ‘ombire mūndū-mūrūme na mūndū-wa-nja’, 5 na akiuga atīrī, ‘Nī ūndū wa gītūmi kū mūndū mūrūme nīagatigana na ithe na nyina, na anyiitane na mūtumia wake, nao eerī matuīke mwīrī ūmwe?’ 6 Na nī ūndū ūcio, acio ti andū eerī rīngī, no nī mūndū ūmwe. Nī ūndū ūcio, arīa Ngai anyiitithanītie, mūndū ndakanamatigithanie.” 7 Nao makīmūuria atīrī, “Nī kīi gīatūmire Musa aathane atī mūndū no ahe mūtumia wake marūa ma gūtigana nake, amūte?” 8 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Musa aamwītīkīrīrie mūtiganage na atumia anyu tondū wa ūmū wa ngoro cianyu. No gūtiarī ūguo kuuma kiambīrīria. 9 Ngūmwīra atīrī, mūndū o wothe angītigana na mūtumia wake, tiga amūteire nī ūndū wa ūtharia, nake ahikie mūtumia ūngī-rī, mūndū ūcio nīatharītie.” 10 Nao arutwo makīmūwīra atīrī, “Angīkorwo ūguo nīguo kūrī gatagatī ka mūthuuri na mūtumia-rī, nī kaba kwaga kūhikanīa.” 11 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ti mūndū o wothe ūngīhota gwītīkīra ūhoro ūyū, tiga no arīa maheetwo ūhoti ūcio. 12 Nīgūkorwo andū amwe maaciārirwo mahaana ta marī ahakūre; angī maahakūrirwo nī andū; na angī makarega kūhikanīa nī ūndū wa ūthamaki wa igūrū. Mūndū ūrīa ūngīhota gwītīkīra ūndū ūyū, nīwātīkīre.” 13 Hīndī īyo Jesū akīreherwo twana nīguo atūigīrīre moko na atūhooere. No arutwo magīkūuma arīa maatūrehete. 14 Nowe Jesū akiuga atīrī, “Rekei twana tūkīke kūrī nī, tīgī gūtūgīria, nīgūkorwo ūthamaki wa Igūrū nī wa arīa mahaana ta tuo.” 15 Aarīkia gūtūgīrīra moko, akiuma kūu. 16 Na rīrī, mūndū ūmwe niokire kūrī Jesū, akīmūuria atīrī, “Mūrutanī, nī ūndū ūrīkū mwega ingūka nīgeetha ngīe na muoyo wa tene na tene?” **(aiōnios 9:16)** 17 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ūkūnjūuria ūhoro wa ūndū ūrīa mwega nīkī? Kūrī o ūmwe mwega. Ūngīenda gūtoonya muoyo-inī-rī, athīkagīra maathani.” 18 Mūndū ūcio akīmūuria atīrī, “Nī maathani marīkū?” Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ndūkanoragane, na ndūkanatharanie, na ndūkanaiye, na ndūkanaigīrīre mūndū ūrīa ūngī kīgeenyo, 19 na tīrī thogou na nyūkwa,’ o na ‘endaga mūndū ūrīa ūngī o ta ūrīa wīyendete wee mwene.’” 20 Mwanake ūcio akiuga atīrī, “Mañndū macio mothe

ndūire ndīmarūmītie, nī kī kīngī ndigairie?" 21 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, "Üngīenda kwagīrīra kūna, thī wendie indo ciaku ūhe athīni mbeeca icio, na nūukāgīna mūthiithū igūrū. Ücooke ūtuke ūnūmīrīre." 22 Rīrīa mwanake ūcio aiguire ūguo-rī, agīthīi arī na kīeha, tondū aarī na ūtonga mūingī. 23 Nake Jesū akīira arutwo ake atīrī, "Ngūmwīra atīrī na ma, nī ūndū ūrī hinya gītonga gūtoonya ūthamaki-inī wa igūrū. 24 O rīngī ngūmwīra atīrī, nī ūhūthū ngamīrra ihungurīre irima rīa cindano, gūkīra gītonga gūtoonya ūthamaki wa Ngai." 25 Rīrīa arutwo maiguire ūguo-rī, makīmaka mūno, makīurania atīrī, "Rīu-rī, nūu ūngīkīhonoka?" 26 Nake Jesū akīmarora akīmeera atīrī, "Ūndū ūcio ndūngīhoteka nī andū, no maündū mothe nīmahotekaga nī Ngai." 27 Petero akīmūcookeria atīrī, "Ithū nītūtigīte maündū mothe, tūgakūrūmīrīra! Ithū-rī, nī kī tūkaaheo?" 28 Nake Jesū akīmeera atīrī, "Ngūmwīra atīrī na ma, hīndī ūrī Mūrū wa Mündū agaikarīra gītī gīake kīa ūnene kīrī riiri, thīnī wa thī njerū, inyuī arīa mūnūmagīrīra nī inyuī mūgaikarīra itī ikūmi na igīrī cia ūnene, na nīmūgatuīra mīhīrīga ūrīa ikūmi na ūrī ya Israeli ciira. 29 Na ūrīa wothe ūtigīte nyūmba, kana ariū a nyina, kana aarī a nyina, kana ithe, kana nyina, kana ciana, kana mīgūnda nī ūndū wakwa nīakamūkīra maita igana ma iria atigīte, na agae muoyo wa tene na tene. (alōnīos g166) 30 No rīrī, andū aingī arīa marī mbere nīo makaarigia thuutha, na aingī arīa marī thuutha nīo magaatongoria.

20 “Nīgūkorwo ūthamaki wa igūrū ūhaana ta mündū warī na gīthaka, ūria woimagarire rūciinī tene akaandīke andū a kūruta wīra mūgūnda wake wa mīthabibū. 2 Na aarīkanīra nao atī nīekūmarīha dinari mūthenya ūcio, akīmatūma makarute wīra mūgūnda-inī wake wa mīthabibū. 3 “Ta thaa ithatū nīoimagarire na akīona andū angī marūngīi thoko-inī matarī ūndū meekaga. 4 Akīmeera atīrī, ‘O na inyuū-ři, thiīi mūkarute wīra mūgūnda-inī wakwa wa mīthabibū, na nīngūmūriha o kirīa kīagīriire.’ 5 Nī ūndū ūcio magīthii. “Ningī akiumagara rīngī ta thaa thita, na thaa kenda agītka o ūguo. 6 Na ta thaa ikūmi na īmwe, akiumagara na akīona andū angī marūngīi o hau. Akīmooria atīrī, ‘Nī kīi gītūmīte mūtinde mūrūngīi haha mūthenya mūgima mūtarī ūndū mūreka?’ 7 “Nao makimūcookeria atīrī, ‘Tondū gūtirī mūndū ūtwandikire.’ Akīmeera atīrī, ‘O na inyuū thiīi mūkarute wīra mūgūnda-inī wakwa wa mīthabibū.’”

8 "Gwatuka-rī, mwene mūgūnda ūcio wa mīthabibū akūira mūrūgamīrīri wa wīra wake atīrī, 'Ita aruti a wīra ūmarīhe mūcaara, wambīriirie na arīa maandikirwo thuutha, ūrikie na arīa maandikirwo mbere.' 9 'Aruti a wīra arīa maandikītwo thaa ikūmi na īmwe moka, makīrīhwo dinari īmwe o mündū. 10 Nī ūndū ūcio, rīrī arīa maandikītwo mbere mookire-rī, meeciirītie mekūrīhwo makīria. No rīrī, o nao maarīhirwo dinari īmwe o mündū. 11 Maariķia kūrīhwo, makīambīrīria kūnugunīkīra mwene mūgūnda. 12 Makiuga atīrī, 'Andū arīa marigirie kwandikwo-rī, marutire wīra o ithaa rīmwe, na wamaiganania na ithū arīa twatinda wīra na mīnoga na kūhīa nī riūa.' 13 "Nake agīcookeria ūmwe wao atīrī, 'Mūrata wakwa, ndinagwīka ūrū. Githī tūtirikanīire atī ngūrīhe dinari īmwe? 14 Kīoe mūcaara waku ūthī. Nī nī ndenda kūrīha mündū ūcio wandikirwo thuutha o ta ūguo ndakūrīha. 15 Githī ndirī na kīhooto gīa gwīka ūrīa ngwenda na mbeeca ciakwa? Kana ūraigua ūrīa tondū ndī mūtaana?' 16 "Nī ūndū ūcio arīa marī thuutha, magaatuīka a mbere, na arīa marī mbere magaatuīka a thuutha." 17 Na rīrīa Jesū aambataga Jerusalemu-rī, nīetire arutwo ake arīa ikūmi na eerī keheri-inī akīmeera atīrī, 18 "Twerekeire kwambata Jerusalemu, na kūu Mūrū wa Mūndū nīagakunyanīrwo aneanwo kūrī athīmīrī-Ngai arīa anene na arutani a watho. Nao nīmakamūtuūra kūrīragwo 19 na nīmakamūneana kūrī andū-a-Ndūrīrī anyūrīrio na ahūrīwo na kīboko na mamwambe mūtī igūrū. Na mūthenya wa gatatū nīakariūkio!" 20 Thuutha ūcio, nyina wa ciana cia Zebedi nīokire kūrī Jesū arī na ariū ake, agītiria ndu, akīmūthaitha amūhingirīe ūndū mūna. 21 Nake Jesū akīmūuria atīrī, "Nī ūndū ūrīkū ūkwenda?" Akīmūcookeria atīrī, "Itīkīra atī ūmwe wa apane aya akwa eerī magaikara ūmwe mwena waku wa ūrīo, na ūcio ūngī mwena waku wa ūmotho ūthamaki-inī waku." 22 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, "Mūtiū ūrīa mūrahooya. No mūhote kūnyūra gīkombe kīrīa ngūnyūra?" Nao magīcookinia atīrī, "Lī, no tūhote." 23 Nake Jesū akīmeera atīrī, "Ti-itherū nī mūkaanyūra gīkombe gīakwa, no gūikara mwena wakwa wa ūrīo kana wa ūmotho ti nī heanaga. Itī icio ikaheo arīa mathondekeirwo cio nī Baba." 24 Rīrīa arutwo acio angī ikūmi maiguire ūhoro ūcio, makīrakarīra arutwo acio eerī a nyina ūmwe. 25 Nake Jesū akīmeera hamwe, akīmeera atīrī, "Nīmūtī atī aathani a Ndūrīrī nī metūūgagīria igūrū rīa andū ao, na anene ao

nīmamaathaga na hinya. 26 No rīrī, gūtikanahaane ūguo gatagatī kanyu. Handū ha ūguo, ūrīa ūngīenda gūtuīka mūnene thiinī wanyu-rī, nī atuīke ndungata yanyu, 27 na ūrīa ūngīenda gūtuīka wa mbere thiinī wanyu nīatuīke ngombo yanyu, 28 o ta ūrīa Mūrū wa Mündū atookire gütungatīrwo, no ookire gütungata, na arute muoyo wake ūtuīke thogora wa gūkūura andū aingī.” 29 Na rīrīa Jesū na arutwo ake moimaga Jeriko-rī, andū aingī makīmūrūmīrīra. 30 Nao andū eerī atumumu maikarīte mūkīra-inī wa njīra, na rīrīa maiguire atī nī Jesū wahītūkaga-rī, makīanīrīra, makiuga atīrī, “Mwathani, Mūrū wa Daudi, tūiguīre tha!” 31 Gīkundi kīu kīa andū gīkīmakaania, gīkīmeera makire, no-o magikīrīrīria kwanīrīra, makiugaga atīrī, “Mwathani, Mūrū wa Daudi, tūiguīre tha!” 32 Nake Jesū akīrūgama, akīmeeta. Akīmooria atīrī, “Mūrenda ndīmwīkīre atīa?” 33 Makīmūcookeria atīrī, “Mwathani, tūrakūhooya o tūcooke kuona.” 34 Nake Jesū akīmaiguīra tha, akīmahutia maitho. Na kahinda o kau makiambīrīria kuona, makīmūrūmīrīra.

21 Na rīrīa maakuhīrīrie Jerusalemu, maakinya itūura rīa Bethifage kūu Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū-rī, Jesū agītūma arutwo ake eerī, 2 akīmeera atīrī, “Thīi itūura rīrīa rīrī mbere yanyu, na mwaingīra o ūguo nīmūgūkora ndigiri yohetwo, ūrī na njaū yayo. Ciohorei mūndehere. 3 Na mündū o na ūrīkū angīmūrīria ūndū-rī, mwīrei atī Mwathani nīabatarītio nīcio, na nīegūcicookia o narua.” 4 Ündū ūyū wekīkire nīgeetha ūrathi ūrīa waariitio na kanua ka mūnabii ūhinge, rīrīa oigire atīrī: 5 “īrai Mwarī wa Zayuni atīrī, ‘Mūthamaki waku nīarooka kūriwē, nī mūhooreri na akuuītwo nī ndigiri, o njaū ya ndigiri.’” 6 Nao arutwo magīthīi magītīka o ūrīa Jesū aamerīte. 7 Makīrehe ndigiri na njaū yayo, na makīara nguo ciao igūrū rīrayo, nake Jesū agīkuuo nīyo. 8 Na andū gīkundi kīnene mūno makīara nguo ciao njīra-inī, nao arīa angī magītua mathīgī ma mītī makīmaara njīra-inī. 9 Nacio ikundi cia andū arīa maamūtongoretie na arīa maamūrūmīrīrie maanagīrīria makoiga atīrī, “Hosana, Mūrū wa Daudi!” “Kūrathimwo-rī, nī mündū ūrīa ūgūūka na rītwa rīa Mwathani!” “Hosana igūrū, o igūrū mūno!” 10 Rīrīa Jesū aatoonyire Jerusalemu, andū a itūura rīu inene rīothe makīambūrūrūka, makīurania atīrī, “Ūyū nake nūū?” 11 Nakīo kīrīndī kīu gīgīcookia atīrī, “Ūyū nīwe Jesū ūrīa mūnabii wa kuuma Nazarethi itūura rīa Galili.” 12 Nake Jesū agītoonya kūu hekarū-inī

akīrutūrūra andū othe arīa maagūraga na meendagia indo kuo, akīng'āurania metha cia arīa maakūūranagia mbeeca, na akīng'āurania itī cia arīa meendagia ndutura. 13 Akīmeera atīrī, “Nī kwandikītō atīrī, ‘Nyūmba yakwa īgeetagwo nyūmba ya kūhooyagīrwo,’ no inyū mūmituite ‘ngurunga ya atunyani.’” 14 Nao atumumu na cionje magīthīi kūrī we kūu hekarū-inī, nake akīmahonia. 15 No rīrīa athīnjīrī-Ngai arīa anene na arutani a watho moonire maūndū ma mageganīa marīa eekaga, na maigua ūrīa ciana cianagīrīra kūu hekarū-inī ikiugaga atīrī, “Hosana Mūrū wa Daudi,” makīrakara. 16 Makīmūuria atīrī, “Nīūraigua ūrīa ciana ici iroiga?” Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “lī, nīndīraigua. Kaī inyū mūtathomete ciugo iria ciugīte atīrī, “Kuuma tūnua-inī twa twana na twa ngenge nītūmīte hoime ūgooci?” 17 Agīcooka akīmatīga, akīuma itūura rīu inene, agīthīi Bethania, akīraara kuo. 18 Na rūciīnī tene, arī njīra agīcooka kūu itūura inene, akīgīa arī mūhūūtū. 19 Nake akīona mūkūyū mūkīra wa njīra, agīthīi harī guo, no ndaigana kuona kīndū thiinī waguo tīga o mathangū. Nake akīwīra atīrī, “Ūroaga gūgaaciara maciaro rīngī!” O hīndī īyo mūtī ūcio ūkīhoha. (aiōn g165) 20 Rīrīa arutwo ake moonire ūguo makīgega, makīurania atīrī, “Kaī mūkūyū ūyū wahooha narua atīa?” 21 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, mūngīkorwo na wītīkio na mūtīgathanganie-rī, to ūguo mūkūyū ūyū wīkītō mūngīhota gwīka, no rīrī, o na no mūhote kwīra kīrīma gīkī atīrī, ‘Ūrokūūrūka ūkīo iria-inī,’ na gwīkīke ūguo. 22 Maūndū mothe marīa mūrīhooyaga mūtīkītie nīmūkaheo.” 23 Na rīrīa Jesū aatoonyire hekarū-inī-rī, athīnjīrī-Ngai arīa anene na athuuri a andū makīmūkora akīrutana, makīmūuria atīrī, “Ūreka maūndū maya na ūhoti ūrīkū? Na nūū ūkīheete ūhoti ūcio?” 24 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “O na nī nīngūmūuria kīuria. Mwanjookeria-rī, nīngūmwīra njīkaga maūndū maya na ūhoti ūrīkū. 25 Ūbatithio wa Johana-rī, woimīte kū? Woimīte igūrū-ī, kana woimīte kūrī andū?” Makīaranīria o ene ūhoro ūcio, makīrana atīrī, “Tūngiuga atī, ‘Woimīte igūrū’, egūtūuria atīrī, ‘Mwakīregire kūmwītīkia nīkī?’ 26 No tūngiuga atī, ‘Woimīte kūrī andū’, nītūgūtīgīra andū, nīgūkorwo othe nīmeetīkītie atī Johana aarī mūnabii.” 27 Nī ūndū ūcio magīcookeria Jesū atīrī, “Ithūi tūtīūi.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “O na nī ndikūmwīra njīkaga maūndū maya na ūhoti ūrīkū. 28 “Na rīrī, mūgwīcīriatīa? Nī kwarī na mūndū warī na ariū eerī. Agīthīi harī

ūrīa wa mbere, akīmwīra atīrī, ‘Mūriū, thiī ūkarute wīra ūmūthī mūgūnda-inī wa mīthabibū.’ 29 ‘Nake agīcookia, akiuga, ‘Ndigūthīi,’ no thuutha akīricūkwo, agīthīi. 30 ‘Ningī mūthuuri ūcio agīthīi kūrī mūriū ūcio ūngī akīmwīra o ūguo. Nake agīcookia akiuga, ‘lī baba, nīngūthīi,’ no ndaathiire. 31 ‘Acio eerī-rī, nūu wekire ūrīa ithe eendaga?’ Magīcockia atīrī, ‘Nī ūrīa wa mbere.’ Nake Jesū akīmeera atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī na ma, etia mbeeca cia igooti na maraya nīmaratoonya ūthamaki-inī wa Ngai mbere yanyu. 32 Nīgūkorwo Johana ookire kūrī inyuī amwonie njīra ya ūthingu, no mūtiawītikirie, no etia mbeeca cia igooti na maraya nīmamwītikirie. Na inyuī o na muona ūguo, mūtiigana kwīrirā mūmwītikirie. 33 ‘Ta thikīrīriai ngerekano īngī: Mūndū warī mwene mūgūnda nīahaandire mūgūnda ūcio wake mīthabibū. Agīaka rūgiri rūgīthiūrūkīria mūgūnda ūcio, akienja kīhihīro gīa thabibū o kūu thīinī, na agīaka nyūmba ndaaya na igūrū ya arangīri. Agīcocka agīkomborithia mūgūnda ūcio wa mīthabibū kūrī arīmi na agīthīi rūgendo. 34 Hīndī ya kūgetha yakuhīrīria-rī, agītūma ndungata ciake kūrī akombori acio nīguo ikanengerwo maciaro make. 35 ‘Akombori acio makīnyiita ndungata ciake; makīhūura ūmwe, na makīuraga ūrīa īngī, na ya gatatū makīmīhūura na mahiga nyuguto. 36 Agīcocka akīmatūmīra ndungata īngī nyīngī kūrī irīa aatūmīte mbere, nao akombori acio magīciika o ro ūguo. 37 Mūthia-inī akīmatūmīra mūrūwe, akiuga atīrī, ‘Nīmagatīa mūrū wakwa.’ 38 ‘No rīrīa akombori acio moonire mūriū, makīrīana atīrī, ‘Ūyū nīwe ūkaagaya mūgūnda ūyū. Ūkai tūmūrage, twīyoere igai rīake.’ 39 Nī ūndū ūcio makīmūnyiita, makīmūukia nja ya mūgūnda ūcio wa mīthabibū, na makīmūuraga. 40 ‘Nī ūndū ūcio, ūrīa mwene mūgūnda ūcio wa mīthabibū agooka-rī, ageeka akombori acio atīa?’ 41 Nao magīcockia atīrī, ‘Nīakaniina andū acio aaganu, na acooke akomborithie andū angī mūgūnda ūcio, arīa marīmūgagayagīra maciaro hīndī ya magetha yakinya.’ 42 Nake Jesū akīmooria atīrī, ‘Kaī mūtathomete thiīnī wa Maandiko atī: ‘Ihiga rīrīa aaki maaregire nīrīo rītuīkīte ihiga inene rīa koine; Mwathani nī we wīkīte ūndū ūcio, na nī wa magegania tūkīwona?’ 43 ‘Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, ūthamaki wa Ngai nīkīeherio kūrī inyuī, ūheo andū angī arīa magaaciaraga maciaro maguo. 44 Mūndū ūrīa ūkaagwīra ihiga rīrī nīagathuthīka, no ūrīa ūkaagwīrō nīrīo nīrikamūthetherā.’ 45 Rīrīa athīnjīri-Ngai arīa anene na Afarisai maaiguire

ngerekano icio cia Jesū, makīmenya atī aaragia ūhoro wao. 46 Magīcaria ūrīa mangīmūnyiita, no nīmetigāira kīrīndī kīu, tondū andū nīmeetikītie atī aarī mūnabii.

22 Nake Jesū akīmaarīria rīngī na ngerekano, akīmeera atīrī, 2 ‘Ūthamaki wa igūrū ūhaanaine na mūthamaki warugire iruga nī ūndū wa ūhiki wa mūriū. 3 Agīcocka agītūma ndungata ciake kūrī andū arīa meetītwo iruga-inī, ikameere moke, nao makīregā gūuka. 4 ‘Ningī agītūma ndungata ingī agīcīira atīrī, ‘Irai acio metītwo atī nīndīkītie kūhaarīria iruga: Ndegwa ciakwa na ng’ombe irīa noru nīrīkītie gūthīnjwo na maūndū mothe nīmahaarīrie. Ūkai iruga-inī rīa ūhiki.’ 5 ‘No andū acio matiarūmbūirie ūhoro ūcio magīthīira, ūmwe agīthīi mūgūnda wake, na ūrīa ūngī agīthīi wonjoria-inī wake. 6 Acio angī magītharīkīra ndungata ciake, magīcīnyariira na magīcīuraga. 7 Mūthamaki ūcio nīarakarire mūno, agītūma mbūtū yake ikāniine oragani acio, na ūcīcīna itūūra rīao inene. 8 ‘Hīndī iyo akīra ndungata ciake atīrī, ‘Iruga rīa ūhiki nīrīhaarīrie no rīrī, arīa ndīretire-rī, matiraagīrīrwo nī gūuka. 9 Thīii magomano-inī ma njīra mwīre mūndū o wothe mūkuona oke iruga-inī rīa kīhikanio.’ 10 Nī ūndū ūcio ndungata icio ikiumagara, igīthīi njīra-inī, igīcockanīrīria andū othe arīa ciahotire kuona, igītīta arīa ega o na arīa ooru, nayo nyūmba ya kīhikanīrio ūkīiyūra ageni. 11 ‘No rīrīa mūthamaki aatoonyire nīguo one ageni-rī, akīona kuo mūndū ūmwe ūtēhumbīte nguo cia ūhiki. 12 Akīmūuria atīrī, ‘Mūrata wakwa, ūtoonyire atīa gūkū ūtarī na nguo cia kīhikanio?’ Mūndū ūcio agīkīra ki. 13 ‘Hīndī iyo mūthamaki ūcio akīra ndungata ciake atīrī, ‘Muohē moko na magūrū, mūmūukie nja kūu ndumāinī, kūu nīkuo gūgaakorwo kīrīo na kūhagarania magego.’ 14 ‘Nīgūkorwo aingī nīmetītwo, no arīa athuure nī animi.’ 15 Hīndī iyo Afarisai makīuma nja, magīthugunda ūrīa mangīmūtega na ciugo ciake. 16 Magītūma arutwo ao hamwe na Aherodia kūrī we. Magīthīi makīmwīra atīrī, ‘Mūrutani, nītūū atī wee wī mūndū wa ma, na ūrutanaga ūhoro wa Ngai na ma. Wee ndwītigāira andū, tondū ndūrūmbūyagia ūrīa mahaana. 17 Rīu-rī, ta gītwīre ūrīa ūgwīciiria. Nī kwagīrīire tūrūtagīre Kaisari igooti, kana aca?’ 18 No Jesū, nī ūndū wa kūmenya meciiria mao mooru, akīmeera atīrī, ‘Inyuī hīngā ici, mūrenda kūngeria nīkī? 19 Nyoniai mbeeca ūrīa ūhūthagīrwo ya kūrīha igooti.’ Nao makīmūtwarīra dinari, 20 nake akīmooria

atīrī, “Mbica īno na rīītwa rīīrī nī cia ū?” 21 Nao makīmūcookeria atīrī, “Nī cia Kaisari.” Agīcooka akīmeera atīrī, “Rutagīrai Kaisari kīrīa kīrī gīake, na mūrutagīre Ngai kīrīa kīrī gīake.” 22 Rīīrīa maiguire ūguo-rī, makīgega. Nī ūndū ūcio magītigana nake, magītīhiira. 23 Mūthenya o ro ūcio Asadukai, arīa moigaga atī gūtīrī ūhoro wa kūriūka, magītūka kūrī Jesū makīmwīra atīrī, 24 “Mūrutani, Musa aatwīrire atī ūndū angīkua atarī na ciana, mūrū wa nyina no nginya ahikie mūtumia ūcio wa ndigwa, nīguo aciarīre mūrū wa nyina ciana. 25 Na rīīrī, kwārī aanaake mūgwanja a nyina ūmwe gatagatī-inī gaitū. Nake ūrīa mūkūrū akihikania na agīkua, na tondū ndaaraī na ciana, agītīgīra mūrū wa nyina mūtumia. 26 Na gūkīhaana o ūguo kūrī mūrū wa nyina wa keerī, na wa gatatū, makīrūmanīrīra, magīkua othe mūgwanja. 27 Marigīrīrio-rī, mūtumia ūcio nake agīkua. 28 Rīī-rī, hīndī ya kūriūka-rī, mūtumia ūcio agaakorwo arī wa ū harī acio mūgwanja, tondū othe nīmamūhikītie?” 29 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Inyuī mūhītītie tondū mūtiūī Maandiko o na kana hinya wa Ngai. 30 Hīndī ya kūriūka andū matikahikania kana mahike; magaatuīka ta araika arīa marī kūu igūrū. 31 No ha ūhoro wa kūriūka kwa arīa akuū-rī, kaī mūtathomete ūrīa Ngai oigire atīrī, 32 ‘Nīi nīi nīi Ngai wa Iburahīmu, na Ngai wa Isaaka, na Ngai wa Jakubu?’ We ti Ngai wa arīa akuū, no nī Ngai wa arīa marī muoyo.” 33 Rīīrīa kīrīndī kīu kīaiguire ūguo, gīkīgegio nī ūrutani wake. 34 Hīndī ūrīa Afarisai maaiguire atī Jesū nīahootete Asadukai, magīcookanīrīra hamwe. 35 Ūmwe wao, warī najorua ya watho, akīmūgeria na kūmūūria kūuria gīkī: 36 “Mūrutani, nī rīāthani rīīrīkū inene thīnī wa Watho?” 37 Jesū akīmūcookeria atīrī, “Endaga Mwathani Ngai waku na ngoro yaku yothe, na muoyo waku wothe, na meciiria maku mothe.” 38 Rīīrī nīrīo rīāthani rīā mbere na rīīrī inene. 39 Nariō rīā keerī no ta rīū: ‘Endaga mūndū ūrīa ūngī o ta ūrīa wīyendete wee mwene.’ 40 Watho wothe na ūrutani wa Anabii ūhīngītīo nī maathani macio meerī.” 41 Na hīndī īyo Afarisai monganīte hamwe-rī, Jesū akīmooria atīrī, 42 “Mwīciiragia atī ūhoro wa Kristū? Muugaga nī mūrū wa ū?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Nī mūrū wa Daudi.” 43 Nake akīmooria atīrī, “Nī kīī gīagītūmire Daudi akīaria arī na Roho amwīte ‘Mwathani’? Nīgūkorwo oigire atīrī, 44 “Mwathani eerire Mwathani wakwa atīrī: ‘Ikara guoko-inī gwakwa kwa ūrīo, nginya ngaiga thū ciaku rungu rwa makinya maku.’” 45 Angīkorwo

Daudi amwītaga ‘Mwathani-rī’, angītītuīka mūriū wake atīa?” 46 Gūtīrī mūndū wahotire kūmūcookeria, na kuuma mūthenya ūcio gūtīrī mūndū wacookire kūgeria kūmūūria ciūria ingī.

23 Ningī Jesū akīrīa ikundi cia andū o hamwe na arutwo ake atīrī: 2 “Arutani a watho na Afarisai maikaragīra gītī kīa Musa. 3 Nī ūndū ūcio, maathīkagīrei na mwīkage ūrīa wothe marīmwīraga. No mūtīgekage ūrīa mekaga, nīgūkorwo matīkaga ūrīa mahunjagia. 4 Mohaga mīrīgo mīritū mūno makamīgīrīra ciande cia andū, no-o ene matiendaga o na kūmīhutia na kaara. 5 “Ūrīa wothe mekaga, mekaga nīguo monwo nī andū: Maaraaramagia tūthandūkū tūrīa meyohaga thiithi tūrī na maandīko thīnī, na makaraihia ciohe cia ndigi cia nguo ciao, 6 na nīmendete gūikara handū ha gūtīo maruga-inī, na gūikarīra itī cia mbere thīnī wa thunagogi; 7 na nīmendete kūgeithio ndūnyū-inī, na gwītwo nī andū ‘Rabīi’. 8 “No inyuī mūtīkanetwo ‘Rabīi’, nīgūkorwo Mūnene wanyu no ūmwe, na inyuothē mūrī a ithe ūmwe. 9 Na mūtīkanete ūndū o na ūrīkū gūkū thī ‘babā’, nīgūkorwo mūrī na lthe o ūmwe, nake arī igūrū. 10 O na mūtīkanetwo ‘mūrutani’, nīgūkorwo mūrī na ‘Mūrutani’ o ūmwe, nake nīwe Kristū. 11 Ūrīa mūnene thīnī wanyu nīatūkage ndungata yanyu. 12 Nīgūkorwo ūrīa wothe wītūgagīria nīakanyīlīhīo, na ūrīa wothe wīnyīhagia nīagatūgīrīo. 13 “Kaī mūrī na haaro-ī, inyuī arutani a watho na Afarisai, hīngā icī! Mūhīngāgīrīra andū gūtoonya ūthamaki wa igūrū, na inyuī-ene mūtītoonyaga, o na mūtīrekaga arīa mārenda gūtoonya matoonye. (14 “Kaī mūrī na haaro-ī, inyuī arutani a watho na Afarisai, hīngā icī! Mūtītoonyagīrīra nyūmba cia atumia a ndigwa, mūkamatunya indo ciao, na mūkahoooyaga māhoooya maraihu ma kwīonania. Nī ūndū ūcio nīmūkaherīthio makīria ma andū arīa angī.) 15 “Kaī mūrī na haaro-ī, inyuī arutani a watho na Afarisai hīngā icī! Mūtīkanagia būrūri na mūkaringa irīa mūgīcīria ūndū ūmwe mūmūgarūre amūrūmīrīre, na aamūrūmīrīra mūkamūtua mūrū wa Jehanamu māita meerī manyu. (Geenna g1067) 16 “Kaī mūrī na haaro-ī, inyuī atongoria atumumu! Muugaga atīrī, ‘Mūndū o na ūrīkū angīlhīta na hekarū, ūcio ti ūndū; no ūndū angīlhīta na thahabu ya hekarū-rī, ūcio nīekuohwo nī mwīhītwa wake.’ 17 Inyuī atumumu aya akīngū! Nī kīī kīnene? Nī thahabu īyo, kana nī hekarū ūrīa itūmagā thahabu itūkē nyamūre? 18 Ningī muugaga

atīrī, ‘Mündū o na ūrīkū angīhīta na kīgongona-rī, ūcio ti ūndū; no mündū angīhīta na kīheo kīrī kīgongona-igūrū, ūcio nīekuohwo nī mwīhītwa wake.’ 19 Inyuī andū aya atumumu! Nī kī kīnene? Nī kīheo kīu, kana nī kīgongona kīrī gītūmaga kīheo kīu gītuīke kīamūre? 20 Nī ūndū ūcio, ūrīa wīhītaga na kīgongona, ehītaga nakīo na akehīta na kīrīa gīothe kīrī kīgongona-igūrū. 21 Nake ūrīa wīhītaga na hekarū, ehītaga nayo na akehīta na ūrīa ūikaraga thīinī wayo. 22 Nake ūrīa wīhītaga na igūrū, ehītaga na gītī kīa ūnene kīa Ngai, na akehīta na ūrīa ūgūkaragīra. 23 “Kāi mūrī na haaro-ī, inyuī arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mūrutaga gīcunjī gīa ikūmi kīa nyeni; na nīcio terere, na bitharī, na thuu. No nīmūtiganīrie maündū marīa ma bata makīria marīa makoniī watho na nīmo kīhoo, na kūiguanīra tha, na wīhokeku.

Maya-rī, nīmo mwagīrīrwo nī gwīka mūtegūtiganīria macio mangī. 24 Inyuī atongoria aya atumumu! Inyuī mūcungaga rūmuru, no mūkameria ngamīrra. 25 “Kāi mūrī na haaro-ī, inyuī arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mūthambagia gīkombe na mbakūri mwena wa nja, no thīinī-rī, kūiyūrīte ūkoroku na kwenda kwīhūnīa. 26 Wee Mūfarisai ūyū mūtumumu! Amba ūthambie gīkombe na mbakūri mwena wa thīinī, naguo mwena wa nja o naguo nīugūthera. 27 “Kāi mūrī na haaro-ī, inyuī arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mūhaana mbīrīra hake mūnyū mwerū, iria cionekaza irī thaka mwena wa nja, no thīinī ciyūrīte mahīndī ma andū akuū, na gīko kīa mīthembā yothe. 28 No taguo andū mamuonaga mūrī athingu mwena wa nja, no mwena wa thīinī mūiyūirwo nī ūhinga na waganu. 29 “Kāi mūrī na haaro-ī, inyuī arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mwakagīra anabii mbīrīra na mūkagēmia mbīrīra cia arīa athingu. 30 Mūgacooka mūkoiga atīrī, ‘Tūngīarī muoyo hīndī ya maithe maitū-rī, tūtingīagwatanīire nao gūita thakame ya anabii.’ 31 Nī ūndū ūcio mūkaruta ūira wa atī inyuī mūrī njiaro cia arīa mooragire anabii. 32 Nī ūndū ūcio-rī, kīiyūrīriei kīgeri kīa mehia ma maithe manyu ma tene. 33 “Inyuī nyoka ici! Inyuī ciana cia ndūra! Mūgaagītheema atīa gūtūrwo ciira wa gūkīo Jehanamu? (Geenna g1067) 34 Nī ūndū ūcio-rī, ngūmūtūmīra anabii, na andū arīa oogī, o na arutani. Amwe ao nīmūkamooraga na mwambe amwe ao mūtī-igūrū, na arīa angī mūmahūre na iboko thīinī wa thunagogi cianyu na mūmaingate kuuma itūura rīmwe nginya rīrīa rīngī. 35 Na nīmūgagīcookererwo

nī thakame yothe ya andū arīa athingu, ūrīa ūrīkītie gūtīwo gūkū thī, kuuma thakame ya Habilī ūrīa warī mūthingu, nginya thakame ya Zekaria mūrū wa Barakia, ūrīa mworagīre gatagatī ka Handū-harīa-Hatheru na kīgongona. 36 Ngūmwīra atīrī na ma, maündū maya mothe nīmagakinyīra rūciaro rūrū. 37 “Wee Jerusalemu, Jerusalemu, wee ūragaga anabii, na ūkahūrū arīa matūmītwo kūrī wee na mahīga nyuguto, nī maita maingī atīa ndanenda gūcookanīrīria ciana ciaku hamwe, ta ūrīa ngūkū īcookanagīrīria tūcui twayo rungu rwa mathagu mayo, no ndūnjītīkagīria! 38 Atīrīrī, nyūmba yaku iitīgītwo ūkirīte ihooru. 39 Ngūmwīra atīrī, kuuma rīu mūtikanyona rīngī nginya rīrīa mūkoiga atīrī, ‘Kūrathimwo nī mündū ūrīa ūgūuka na rītwa rīa Mwathani.’”

24 Nake Jesū akiuma hekarū, na rīrīa aathīiaga arutwo ake magīuka kūrī we nīguo mamuonie mīako ya hekarū. 2 Akīmooria atīrī, “Nīmūkuona indo ici ciōthe? Ngūmwīra atīrī na ma, gūtīrī ihīga o na rīmwe rīa maya rīgaakorwo rīrī igūrū wa rīrīa rīngī; mothe nīmakamomorwo.” 3 Na rīrīa Jesū aikarīte thī Kīrimā-inī kīa Mitamayū-rī, arutwo ake magīuka harī we hatarī andū angī, makīmūuria atīrī, “Ta twīre, maündū macio mageekīka rī, na kīmenyīthīa gīa gūcooka gwaku na kīa mūthīa wa mahinda maya nī kīrīkū?” (aiōn g165) 4 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Mwīmenyāgīrīrei mūtikanāheenīo nī mündū o na ūrīkū. 5 Nīgūkorwo andū aingī nīmagooka na rīftwa rīakwa, makiugaga atīrī, ‘Nī nī nī Kristū,’ na nī makaheenīa andū aingī. 6 Nīmūkaigua ūhoro wa mbaara, na mūluhu ūkonīi mbaara, no inyuī mūtikanāmake. Maündū ta macio no nginya mageekīka, no ithīrīro ti rīkīnyu. 7 Rūrīrī nīrūgookīrīra rūrīa rūngī, na ūthamaki ūukīrīre ūrīa ūngī. Nīgūkaagīa ng’aragu na ithingīthīa kūndū na kūndū. 8 Maündū macio mothe nī kīambīrīria kīa ruo ta rwa mündū-wanja akīrūmwo agīe mwana. 9 “Nīngī nīmūkanāeanwo mūnyāriirwo na mūūragwo, na mūmenwo nī ndūrīrī ciōthe nī ūndū wakwa. 10 Hīndī ūyo-rī, andū aingī nīmagatīganīria wītīkīo na makunyanānīre mündū na ūrīa ūngī, na mamenane. 11 Na anabii aingī a maheenī nīmakoimīra na nīmakaheenīa andū aingī. 12 Na tondū waganu nīūkaagīha mūno-rī, wendani wa andū aingī nīukanyīiha, 13 no ūrīa ūgaakirīrīria nginya hīndī ya ithīrīro-rī, ūcio nīakahonoka. 14 Naguo ūhoro-ūyū-Mwega wa ūthamaki nīukahunjio thī yothe ūtuīke

üira kürř ndürřrīciothe, na thuutha ūcio ithirřro rřkinye. 15 “Nī ūndū ūcio rřrīa mūkoona ‘kīndū kīrīa kīrī thaahu na gā kūrehe ihooru’ kīrūgamīte Handū-harīa-Hatheru, o kīrīa kīarītio na kanua ka mūnabii Danieli (ūrīa ūrathoma nīamenye ūhoro ūcio), 16 hīndī iyo arīa marī Judea nīmorire irīma-inī. 17 Mūndū ūrīa ūrī nyūmba yake igūrū ndakaharūrūke atī akarute kīndū kuuma nyūmba yake. 18 Nake ūrīa wī mūgūnda ndagacooke mūcīi kūgīra nguo ciake. 19 Kaī atumia arīa magaakorwo na nda na arīa magaakorwo makīongithia hīndī iyo nīmagakorwo na thīna-īl 20 Hooyai nīguo gwīthara kwanyu gütikanakorwo kūrī hīndī ya heho kana mūthenya wa Thabatū. 21 Nīgūkorwo hīndī iyo nīgūkaīa na mīnyamaro mīnene, ītarī yoneka kuuma kīambīrīria gā thī nginya rīu, na ītakooneka rīngī. 22 Na tiga matukū macio makuhīhīrio-rī, gütirī mūndū ūngīkaahonoka, no nī tondū wa andū arīa aamūre, matukū macio nīmagakuhīhīo. 23 Hīndī iyo mūndū o na ūrkū angīkamwīra atīrī, ‘Kristū arī na haha!’ kana, ‘Arī harīa!’ Mütikanetikie ūhoro ūcio. 24 Nīgūkorwo Kristū a maheeni na anabii a maheeni nīmakeyumīria monanie morirū manene na maringe ciama, nīguo maheenie o na arīa aamūre, korwo no kūhoteke. 25 Na rīrī, inyuī ndaaamūmenyithia ūhoro ūcio mbere ya hīndī iyo. 26 “Nī ūndū ūcio mūndū o na ūrkū angīkamwīra atīrī, ‘Arī werū-inī,’ mütikanathiī kuo; kana angīmwīra, ‘Arī nyūmba thīinī,’ mütikanetikie ūhoro ūcio. 27 Nīgūkorwo o ta ūrīa rūheni ruumīte irathīro ruonekaga ithūiro-rī, ūguo noguo gūuka kwa Mūrū wa Mūndū gūgaakorwo kūhaana. 28 Harīa hothe harī kīmība, hau nīho nderi ciūnganaga. 29 “Na rīrī, o rīmwe thuutha wa mīnyamaro ya matukū macio, “riūa nīrīkagā nduma, naguo mweri ūtige kwara; nacio njata nīikaagū kuuma igūrū, namo maahinya ma igūrū nīmakeyeneyio.” 30 “Hīndī iyo kīmenyithia kia Mūrū wa Mūndū nīgūkoneka kūu igūrū, na ndūrīrīciothe cia thī nīgacakaya. Nīkoona Mūrū wa Mūndū agīuka arī igūrū rīa matu, na arī na hinya na riiri mūingī. 31 Nake nīagatūma araka ake na mūgambo mūnene wa karumbeta, nao nīmakoonganīa arīa ake aamūre moimīte mīena īna ūrīa yumaga rūhuho, kuuma gīturi kīmwe kīa igūrū nginya kīrīa kīngī. 32 “Na rīrī, mwīrutei na mūkūyū: Rīrīa honge ciaguo ciarīkia gūthundūka na ciaruta mathangū-rī, nīmūmenyaga atī hīndī ya riūa ūrī hakuhī. 33 ūguo noguo ūrīa mūkoona māndū macio mothe,

mūkaamenya atī ihinda ūrī hakuhī, ūrī o ta mūrango-inī. 34 Ngūmwīra atīrī na ma, rūciaro rūrū rūtīgāathira nginya māndū macio mothe mahinge. 35 Igūrū na thī nīigathira, no ciugo ciakwa itigathira. 36 “Gütirī mūndū ūrī ūhoro wa mūthenya ūcio kana ithaa rīu, o na araka a igūrū matiūi, o na Mūrīu ndooī, tiga no Ithe wiki. 37 O ta ūrīa gwatarīi matukū-inī ma Nuhu, noguo gūkahaana hīndī ya gūuka kwa Mūrū wa Mūndū. 38 Nīgūkorwo o ta ūrīa gwatarīi matukū marīa maarī mbere ya kīguū, andū nīmarīaga na makanyua, na nīmahikanagia na makahika, o nginya mūthenya ūrīa Nuhu aatoonyire thabina; 39 nao matiameniyre nginya ūrīa kīguū gīokire, gīkīmaniina othe. ūguo noguo gūkahaana hīndī ya gūuka kwa Mūrū wa Mūndū. 40 Hīndī iyo arūme eerī magaakorwo marī mūgūnda; ūmwe nīakoywo na ūrīa ūngī atigwo. 41 Andū-a-nja eerī magaakorwo magīthīa hamwe; ūmwe nīakoywo na ūrīa ūngī atigwo. 42 “Nī ūndū ūcio, ikaragai mwīiguīte, tondū mūtiūi mūthenya ūrīa Mwathani wanyu agooka. 43 No menyai atīrī, korwo mwene nyūmba nīamenyete thaa cia ūtukū iria mūici angīuka, angīaikarire eiguīte, nyūmba yake ūtuo. 44 Nī ūndū ūcio o na inyuī no nginya mūkarage mwīhaarīrie, tondū Mūrū wa Mūndū agooka ithaa ūrīa mūtamwīrīgīrīire. 45 “Nīgī-rī, ndungata ya kwīhokeka na nījūgī nīrīkū, ūrīa mwathī wayo angīhokera kūroraga ndungata iria ingī cia nyūmba yake, na ūciheage irio ihinda ūrīa ūragīrīire? 46 Kaī nīūgaakorwo ūrī ūndū mwega harī ndungata iyo, ūrīa mwathī wayo agooka akore ūgīka o ūguo-īl 47 Ngūmwīra atīrī na ma, nīakamīhokera indo ciake ciotle. 48 No ūrī, ndungata iyo ūgīkorwo nī njaganu, na ūre na ngoro atīrī, ‘Mwathī wakwa nīegūkara ihinda iraaya atacockete,’ 49 na ikīambīrīrie kūhūura ndungata iria ingī, na kūrīa na kūnyua hamwe na arīu. 50 Mwathī wa ndungata iyo agooka mūthenya ūrīa ūtāmīrīgīrīire, na ithaa ūrīa ūtōi. 51 Nake nīakamīherithia mūno, na amīkie hamwe na andū arīa hinga, kūrīa gūgaakorwo na kīrīro na kūhagarania magego.

25 “Hīndī iyo-rī, ūthamaki wa igūrū ūkaahaananīo na airītu ikūmi arīa mooire matawa mao, makiumagara nīguo magatūnge mūhikania. 2 Atano ao maarī akīgu, na atano maarī oogī. 3 Acio akīgu nīmakuuiire matawa mao, no matiakuuiire maguta. 4 No ūrī, acio oogī, nīmakuuiire maguta na cuba, o hamwe na matawa mao. 5 Na ūrī, Mūhikania

nīaikarire angīgooka, na othe magīcūnga, magīkoma. 6 “Na ūtukū gatagatī gūkīanīrīrwo atīrī: ‘Mūhikania nī mūuku! Umai mūkamūtūngel!’ 7 “Hīndī īyo airītu othe magīkīra, magīthondeka matawa mao. 8 Acio akīgu makīira acio oogī atīrī, ‘Tūgaīrei maguta manyu tondū; matawa maitū nīmarahora.’ 9 “No acio oogī makīmacookeria atīrī, ‘Aca, matingītūigana na mamūgane. Handū ha ūguo-rī, thīi kūrī arīa mendagia maguta mūkegūrīre manyu.’ 10 “No rīrīa maarī njīra-inī magīthīi kūgūra maguta-rī, mūhikania agīkinya. Airītu arīa mehaarīrie magītoonya kīhikanio-inī hamwe na mūhikania. Naguo mūrango ūkīhingwo. 11 “Thuuatha ūcio airītu acio angī o nao magīuka. Makiuga atīrī, ‘Mwathani! Mwathani! Tūhingūrīre mūrango!’ 12 “Nowe agīcookia atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī na ma, nīi ndimūūi.’ 13 “Nī ūndū ūcio-rī, mwīhūgāgei, tondū mūtiūi mūthenya kana thaas. 14 “Ningī, ūthamaki wa igūrū ūkaahaanamio na mūndū wathīiaga rūgendo, nake agīita ndungata ciake, agīciihokera indo ciake. 15 Akīnengera ūmwe yacio taranda ithano cia mbeeca, na īngī taranda igīrī, na ūrīa īngī taranda ūmwe, o ndungata kūringana na ūhoti wayo. Agīcooka agīthīi rūgendo. 16 Ndungata ūrīa yaneetwo taranda ithano īgīthīi o hīndī īyo, ikīonjorithia mbeeca ciayo, na ikīona uumithio wa taranda īngī ithano. 17 O nayo ūrīa yaheetwo taranda igīrī ikīonjorithia ikīona uumithio wa īngī igīrī. 18 No ndungata ūrīa yaheetwo taranda ūmwe īgīthīi, ikīenja irima, ikīhītha mbeeca cia mwathi wayo. 19 “Thuuatha wa ihinda iraaya, mwathi wa ndungata icio nīacookire na agīciīta nīguo iheane ūhoro wa mathabu ma mbeeca ciake. 20 Ndungata ūrīa yaheetwo taranda ithano ikīrehe īngī ithano, īkiuga atīrī, ‘Mwathi wakwa, waheire taranda ithano. Atīrīrī, nīthūkūmīte īngī ithano.’ 21 “Nake mwathi wayo akīmīcookeria atīrī, ‘Nīwīkīte wega, wee ndungata ūno njega na ya kwīhokeka! Nītūkīte mwīhokeku harī indo nini; nīngūgūtua mūrori wa indo nyingī. Ūka ūtoonye gīkeno-inī kīa mwathi waku!’ 22 “Ndungata ūrīa yaheetwo taranda igīrī o nayo īgīuka. īkiuga atīrī, ‘Mwathi wakwa waheire taranda igīrī! Atīrīrī, nīthūkūmīte īngī igīrī.’ 23 “Nake mwathi wayo akīmīcookeria atīrī, ‘Nīwīkīte wega, wee ndungata ūno njega na ya kwīhokeka! Nītūkīte mwīhokeku harī indo nini; nī ngūgūtua mūrori wa indo nyingī. Ūka ūtoonye gīkeno-inī kīa Mwathi waku!’ 24 “Nayo ndungata ūrīa yaheetwo taranda ūmwe o nayo īgīuka. īkiuga atīrī, ‘Mwathi wakwa, nī ndooī

atī wee wī mūndū mwīi, ūgethaga kūrīa ūtahandīte, na ūkongania kūrīa ūtaahandire mbeū. 25 Nī ūndū ūcio nīndetigīrire, ngīthīi ngīhītha taranda yaku thī. Atīrīrī, ūmo no ūrīa yaku ndagūcookeria.’ 26 “Nake mwathi wayo akīmīcookeria atīrī, ‘Wee ndungata ūno njaganu na ngūūtaru! Ūguo nī woōi atī ngethaga kūrīa itahaandīte, na ngonganía kūrīa itahurīte mbeū? 27 Gūkīri ūguo-rī, wagīrīrwo nī kūiga mbeeca ciakwa bengi, na ndacooka-rī, nīngīcookerio mbeeca ciakwa irī hamwe na uumithio wacio. 28 “Nī ūndū ūcio, mītunyei taranda īyo, mūmīnengere ūrīa ūrī na taranda ikūmi. 29 Nīgūkorwo mūndū o wothe ūrī na indo nīwe ūkoongererwo ingī nyingī na akīrīrīrio. Nake ūrīa ūtarī, o na kīrīa arī nakīo nīagatuunywo. 30 Oyai ndungata īyo ūtarī bata mūmīkie nja kūu nduma-inī, kūrīa gūgaakorwo kīrīro na kūhagarania magego.’ 31 “Hīndī ūrīa Mūrū wa Mūndū agooka arī na riiri wake, na araika othe marī hamwe nake, nīagaikarīa gītī gīake kīa ūnene na kīrī riiri wa igūrū. 32 Ndūrīrī ciothe nīgacookanīrīrio mbere yake, nake nīakamūrania andū kuuma kūrī arīa angī, o ta ūrīa mūrīthīi aamūranagia ng'ondu na mbūri. 33 Nīakaiga ng'ondu mwena wake wa ūrīo, na mbūri aciige mwena wake wa ūmotho. 34 “Ningī Mūthamaki nīakeera arīa marī mwena wake wa ūrīo atīrī, ‘Ūkai, inyūi mūrathimītwo nī Baba; oyai igai ūrī ūthamaki ūrīa mwathondekeirwo kuuma ūrīa thī yombirwo. 35 Nīgūkorwo ndaarī mūhūūtu mūkīīhe gīa kūrīa, na ndaarī mūnyootu mūkīīhe gīa kūnyua, na ndaarī mūgeni mūkīīnyiita ūgeni, 36 na ndaarī njaga mūkīīhe nguo, na ndaarī mūrūarū na inyūi mūkīīmenyerera, o na ndaarī njeera na mūgūtūa kūndora.’ 37 “Hīndī ūrī arīa athingu nīmakamūcookeria mamūūrie atīrī, ‘Mwathani, nī ūrī twakuonire ūrī mūhūūtu tūgīkūhe gīa kūrīa, kana ūrī mūnyootu tūgīkūhe gīa kūnyua?’ 38 Na nī ūrī twakuonire ūrī mūgeni tūgīkūnyiita ūgeni, kana ūrī njaga tūgīkūhe nguo? 39 O na nī ūrī twakuonire ūrī mūrūarū kana ūrī njeera na tūgītūa gūkūrora?’ 40 “Nake Mūthamaki nīagacookia, ameere atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī na ma, ūndū wothe mwekiire arīu a Baba o na arīa anini mūno, nī nīi mwekiire.’ 41 “Ningī nīakeera arīa marī mwena wake wa ūmotho atīrī, ‘Njehererai, inyūi mūrumītwo, mūthīi mwaki-inī wa tene na tene ūrīa ūthondekeirwo mūcukani na araika ake. (aiōnios g166) 42 Nīgūkorwo ndaarī mūhūūtu na mūtiaheire gīa kūrīa, na ndaarī mūnyootu na mūtiaheire gīa kūnyua, 43 na ndaarī mūgeni na

mütianyiitire ügeni, ndaarī njaga na mütiaheire nguo, ndaarī mürūaru na ndaarī njeera na mütioikire kūnyona.’ 44 “Nao nīmagacookia, mamūūrie atīrī, ‘Mwathani, nī rī twakuonire ūrī mūhūūtu, kana ūrī mūnyootu, kana ūrī mūgeni, kana ūrī njaga, kana ūrī mürūaru, o na kana ūrī njeera na tūtiagüteithirie?’ 45 “Nao nīakamacookeria atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī na ma, ūndū o wothe mūteekire ūmwe wa aya anini mūno, nī niī mūteekīre.’ 46 “Hīndī īyo nīmagathī kūrīa andū maherithagio tene na tene, no arī athingu mathīi muoyo-inī wa tene na tene.” (aiōnios g166)

26 Rīrīa Jesū aarīkirie kuuga maūndū macio mothe-
rī, akīira arutwo ake atīrī, 2 “O ta ūrīa mūūī, Giāthī kīa Bathaka gītigairie matukū meerī gīkinye, nake Mūrū wa Mūndū nīakaneanwo nīgeetha aambwo mūtī-iğūrū.” 3 Hīndī īyo athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri a kīrīndī makīgomana kwa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, wetagwo Kaifa, 4 nīguo maciire ūrīa mangīnyiitithia Jesū na njīra ya wara, na mamūūragithie. 5 No makiuga atīrī, “Tūtingīmūnyiita hīndī ya Giāthī, nīguo andū matikarute haaro.” 6 Na rīrī, hīndī ūmwe Jesū aarī Bethania, mūcīi wa mūndū wetagwo Simoni ūrīa warī na mūrimū wa mangū, 7 na mūndū-wa-nja warī na cuba ya maguta ma goro mūno na manungi wega, agīūka kūrī Jesū, akīmūtīrīria maguta mūtwe arī metha-inī akīrīa. 8 Rīrīa arutwo moonire ūguo, makīrakara, makīurania atīrī, “Uitangi ūyū nī wakī? 9 Maguta macio manungi wega nīmangīendio goro na mbeeca icio iheo athīnni.” 10 Nake Jesū aamenya ūguo, akīmooria atīrī, “Mūrathīnnia mūndū-wa-nja ūyū nīki? We nīanjika ūndū mwega. 11 Arīa athīnni mūrīkoragwo nao hīndī ciotle, no nī-
rī, mūtīrīkoragwo na nī hīndī ciotle. 12 Hīndī ūrīa aitīrīirie mwīrī wakwa maguta macio manungi wega, eekire ūguo nīgeetha aathagathage ūrīa ngaathikwo. 13 Ngūmwīra atīrī na ma, kūrīa guothe Ūhoro-ūyū-Mwega ūkaahunjo thiīnī wa thī yothe-rī, ūndū ūcio eeka nīūkeeragwo andū nīgeetha aririkanagwo.” 14 Hīndī īyo ūmwe wa acio ikūmi na eerī, ūrīa wetagwo Judasi Mūisikariota, agīthīi kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene, 15 akīmooria atīrī, “Nī kīi mūkūhe ingīmūneana kūrī inyuī?” Nao makīmūtarīra icunīj cia betha mīrongo itatū, makīmūnengera. 16 Kuuma hīndī īyo Judasi akīambīrīria gūcaria mweke wa kūmūneana. 17 Mūthenya wa mbere wa kwambīrīria kūrīa Migate ūrīa itarī Mūkīre Ndawa ya Kūimbīa-rī, arutwo gūthīi kūrī Jesū makīmūuria atīrī, “Ūkwenda tūkahaarīrie

irio cia Bathaka kū?” 18 Nake akīmacookeria atīrī, “Thīi itūūra-inī kūrī mūndū mūna mūmwīre atīrī, ‘Mūrutanī oiga atīrī: Ihinda rīakwa rīrīa rītūtīwo rīrī hakuhī. Ngūrīra irio cia Bathaka nyūmba gwaku tūrī na arutwo akwa.’” 19 Nī ūndū ūcio arutwo magīka o ūrīa Jesū aamathīte, na makīhaarīria irio cia Bathaka. 20 Gwakinya hwaī-inī-rī, Jesū agīkara metha-inī ya irio hamwe na arutwo ake acio ikūmi na eerī. 21 Na rīrīa maarīaga, akiuga atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, ūmwe wanyu nīekūngunyanīra.” 22 Nao makīnyiitwo nī kīeha mūno, makīambīrīria kūmūuria o mūndū atīrī, “Mwathani, ti-itherū nī nī?” 23 Jesū akīmacookeria atīrī, “Ūrīa waikanīria guoko na nī mbakūrī-inī nīwe ūringunyanīra. 24 Mūrū wa Mūndū nīegūthīi o ta ūrīa ūhoro wake wandikitwo. No mūndū ūrīa ūgūkunyanīra Mūrū wa Mūndū kāi arī na haaro-ī! Nī kaba mūndū ūcio atangīciarirwo.” 25 Hīndī īyo Judasi, ūrīa mūmūkunyanīri, akiuga atīrī, “Rabii, ti-itherū nī nī?” Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Iī, nīwe.” 26 Na rīrīa maarīaga, Jesū akīoya mūgate, agīcookia ngaatho, akīwenyūranga, akihe arutwo ake, akīmeera atīrī, “Oyai mūrī; ūyū nī mwīrī wakwa.” 27 Agīcooka akīoya gīkombe, agīcooka ngaatho, akīmanengera, akīmeera atīrī, “Nyuanīrai inyuothē. 28 Iīo nīyo thakame yakwa ya kīrīkanīro, ūrīa ūgūitwo nī ūndū wa andū aingī nī ūndū wa kūrekanīrwo kwa mehia. 29 Ngūmwīra atīrī, ndikūnyua ūngī ūndībeī ya maciaro ma mūthabibū kuuma ūrīa nginya mūthenya ūrīa ngaamīnyuanīra na inyuī ūrī njerū ūthamaki-inī wa Baba.” 30 Na maarīkia kūina rwīmbo-ī, makiumagara magīthīi Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū. 31 Ningī Jesū agīcooka akīmeera atīrī, “Ūtukū wa ūmūthī inyuothē nīmūrīndirika nīgūkorwo nī kwandīkītīwo atīrī: “Nīngaringa mūrīihi, nacio ng’ondū cia rūrūrī ihurunjūke.” 32 No ndariūkio-rī, nīngamūtongoria gūthīi Galili.” 33 No Petero akīmūcookeria atīrī, “O na arīa angī othe mangīgūtirika, nī ndigagūtirika.” 34 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ngūkwīra atīrī na ma, ūmūthī, ūtukū o ūyū nīgūkū itanakūga, ūrīkorwo ūngāanīte maita matatū.” 35 No Petero akiuga atīrī, “O na angīkorwo nīgūkua ndikuanīra nawe, nī ūndīgūkuaana.” Nao arutwo arīa angī othe makiuga o ūguo. 36 Ningī Jesū agīcooka agīthīi na arutwo ake handū heetagwo Gethisemanē, akīmeera atīrī, “Ikaraī haha, na nī thiī haariā ngahooe.” 37 Agīthīi na Petero, na ariū arīa eerī a Zebedi, nake akīambīrīria kūigua kīeha na gūthīnnīka ngoro. 38 Agīcooka akīmeera atīrī,

"Ngoro yakwa ūrī na kieha mūno, o hakuhī gūkua. Ikarai haha mwīgiuite hamwe na niī." 39 Agīthiathiia, agīturumithia ūthī thī, akihooya, akiuga atīrī, "Baba, kūngīhoteka-rī, njehereria gīkombe gīkī. No ti ūrīa niī ngwenda, no nī ūrīa wee ūkwenda." 40 Hīndī iyo agīcooka kūrī arutwo ake, agikora makomete, akiūria Petero atīrī, "Mūtingihota gūikara ithaa rīmwe mwīgiuite hamwe na niī?" 41 Mwīhūgei na mūhooe nīguo mūtikagwe magerio-inī. Ngoro nīyenda, no mwīrī ndūrī na hinya." 42 Jesū agīthī riita rīa keerī, akihooya, akiuga atīrī, "Baba, angīkorwo gūtingīhoteka njehererio gīkombe gīkī itakīnyūrīre-rī, wendi waku ūrohingio." 43 Aacooka rīngī akīmakora makomete, tondū nīmahītīwo nī toro. 44 Nī ūndū ūcio akīmatiga, agīthīi, akihooya rīngī riita rīa gatatū, akiuga ciugo o ro icio. 45 Ningī agīcooka kūrī arutwo akīmooria atīrī, "O na rīu mūrī o toro mūhurūkīte? Atīrīrī, ihinda rī hakuhī, na Mūrū wa Mūndū nīakunyanīrwo moko-inī ma andū ehia. 46 Ūkīrai, tūthī! Ūrīa ūkūngunyanīra nīarookal!" 47 O akīragia-rī, Judasi, ūmwe wa arutwo arīa ikūmi na eerī, agīkinya. Ookire na gīkundi kīnene kīa andū, marī na hiū cia njora na njūgūma, matūmītwo nī athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri a kīama. 48 Na rīrī, ūcio wamūkunyanīre nīamaheete kīmenyithia gīkī: "Ūrīa ndīmumunya, ūcio nīwe, mūnyītei." 49 Nake Judasi agīthī harī Jesū o rīmwe, akīmwīra atīrī, "Rabii, ūrī mūhoro!" na akīmūmumunya. 50 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, "Mūrata wakwa, ika ūrīa ūukire gwīka." Nao andū acio makīmūguthūkīra, makīmūnyiita. 51 Na rīrī, mūndū ūmwe wa arīa maarī na Jesū agīcomora rūhiū rwake rwa njora, agītinia gūtū kwa ndungata ya mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. 52 Nake Jesū akīmwīra atīrī, "Cookia rūhiū rwaku njora nīgūkorwo arīa othe macomoraga rūhiū makaaniinwo na rūhiū. 53 Kana ūgwīciiria ndingīhota kūhooya Baba, na o rīmwe andūmīre araika makīria ya mbütū ikūmi na igīrī? 54 No rīrī, Maandiko mangīkīhinga atīa marīa moigīte atī ūndū ūyū no nginya ūhinge na njīra īno?" 55 Hīndī iyo Jesū akiūria kīrīndī kīu atīrī, "Kaī ndī mūtongoria wa akararia a watho, atī nīkīo muoka mūnyīite mūrī na hiū cia njora na njūgūma? O mūthenya ndīrakoragwo hekarū-inī ngīrutana, na mūtingīnyiita. 56 No ūndū ūyū wothe wīkīkīte nīguo ūhoro ūrīa waandīkītwo nī anabii ūhinge." Nao arutwo othe makīmūtiganīria, makiūra. 57 Nao acio maanyiitire Jesū makīmūtwara gwa Kaiafa, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, kūrīa

arutani a watho na athuuri moonganīte. 58 Nowe Petero akīmūrūmīrīa arī haraaya, o nginya agīkinya nja ya kwa mūthīnjīri-Ngai ūcio mūnene. Agītoonya agīkarania na arangīri nīguo amenye ūrīa ūhoro ūgūthīi. 59 Na rīrī, athīnjīri-Ngai arīa anene na Kīama kīria Kinene gīothe nīmacarīrīrie ūira wa maheeni nīguo mamūūragithie. 60 No makiaga ūira ta ūcio, o na gūkorwo andū aingī nīmarutīte ūira wa maheeni. Thuutha-inī andū eerī makīrūgama, 61 makiuga atīrī, "Mūndū ūyū nīoigire atīrī, 'No hote gūtharia hekarū ya Ngai, na ndīmīake rīngī na mīthenya ūtatū.'" 62 Ningī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene akīrūgama, akiūria Jesū atīrī, "Kaī wee ūtarī na ūndū ūgūtūcookeria? Nī ūhoro ūrīkū ūyū ūrathitangīrwo?" 63 No Jesū agīkira ki. Mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene akīmwīra atīrī, "Ndakwīhītīthia na Ngai ūrīa wī muoyo: Twīre kana wee nīwe Kristū, Mūrū wa Ngai." 64 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, "Iī, wee nīwoiga, no ngūmwīra atīrī, inyū inyuothē nīmūkona Mūrū wa Mūndū aikarīte guoko-inī kwa ūrīo kwa Ūrīa-ūrī-Hinya, agīuka arī igūrū ūrī matu." 65 Hīndī iyo mūthīnjīri-Ngai ūcio mūnene agītembūranga nguo ciakte, akiuga atīrī, "Nīaruma Ngai! Tūgūkībatario nī aira angī aakī? Atīrīrī, inyū nīmweiguīra akīruma Ngai. 66 Mūgwīciiria atīa?" Magīcooka atīrī, "Aagīrīrwo nī kūrūragwo." 67 Magīcooka makīmūtuīra mata ūthīu, na makīmūhūūra na ngundi. Angī makīmūhūūra na hī, 68 makīmwīra atīrī, "Wee Kristū, tūrathīre ūhoro ūtwīre, nūwakūgūthāl!" 69 Na rīrī, Petero aikarīte nja, nake mūrītu warī ndungata akīmūkora, akīmwīra atīrī, "O nawe uuma hamwe na Jesū ūcio wa Galili." 70 Nowe agīkaana ūhoro ūcio mbere yao othe, akiuga atīrī, "Nī ndīū ūrīa ūroiga." 71 Ningī akiumagara, agīthīi kīhingo-inī, harīa mūrītu ūngī aamuonire, akiūra andū arīa maarī hau atīrī, "Mūndū ūyū moima na Jesū wa Nazarethi." 72 Agīkaana ūhoro ūcio o rīngī, na akīlhīta, akiuga atīrī, "Nī ndīū mūndū ūcio!" 73 Thuutha wa kahinda kanini, arīa maarūgamīte hau magīthī harī Petero, makīmwīra atīrī, "Ti-itherū wee ūrī ūmwe wao, tondū mwarīrie waku nīūrakumbūra." 74 Nake akīambīrīria kwīlhīta, akiuga atīrī, "Nī mūndū ūcio ndīmūūl!" Kahinda o kau ngūkū īgūkūga. 75 Nake Petero akīririkana ūhoro ūrīa Jesū aamwīrīte atīrī, "Ngūkū ūtanakūga, ūrīkorwo ūngaanīte maita matatū." Akiuma nja, akīrīra mūno.

27 Na rīrī, rūciinī tene, athīnjīri-Ngai arīa anene othe na athuuri a andū makiūgithania atī

matuire Jesu kūūragwo. 2 Makimuoha na mīnyororo; makimūruta kūu, makimūtwara kūrī Pilato, ūria warī barūthi. 3 Rīrīa Judasi, ūcio wamūkunyanīire oonire atī Jesu nīatūrwō gūkua-rī, akīrira na agīcookeria athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri mbeeca icio cia betha mīrongo itatū. 4 Akiuga atīrī, "Ninjīlhītie, nīgūkorwo nīngunyanīire thakame ītarī na mahītia." Nao makimūcookeria makimūuria atīrī, "Ūcio ūkīrī ūhoro wītū? Ūcio nī ūhoro waku." 5 Nī ūndū ūcio Judasi agīikania mbeeca icio thīinī wa hekarū, agīthīrīa. Agīcooka agīthīi akīita. 6 Athīnjīri-Ngai acio anene makīoya mbeeca icio makiuga atīrī, "Kūiga mbeeca ici kīgīna-inī nī kuuna watho, nīgūkorwo nī mbeeca cia thakame." 7 Nī ūndū ūcio makīguithania mahūthīre mbeeca icio na kūgūra gīthaka kīrīa kīa mūūmbi nyūngū gītuuke gīa gūthikagwo ageni. 8 Kīu nīkīo gītūmaga gīthaka kīu gītwo Gīthaka gīa Thakame nginya ūmūthī. 9 Hīndī ūyo nīguo ūhoro ūria waarītio nī Jeremia ūria Mūnabī wahingire, rīrīa oigire atīrī: "Nao nīmoire icunjī icio mīrongo itatū cia betha, thogora ūria andū a Israeli maatuūte wa kūmūgūra, 10 nao magīcihūthīra na kūgūra gīthaka kīa mūūmbi nyūngū, o ta ūria Mwathani aanjathire gwīkwo." 11 Na rīrī, Jesu akīrūgama mbere ya barūthi, nake barūthi ūcio akīmūuria atīrī, "Wee nīwe Mūthamaki wa Ayahudi?" Jesu agīcooka atīrī. "Iī, wee nīwoiga." 12 No rīrīa aathitangirwo nī athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri, ndarī ūndū aacookirie. 13 Nī ūndū ūcio Pilato akīmūuria atīrī, "Kaī ūtarraigua ūira wa māndū marīa maragūthitangīra?" 14 Nowe Jesu ndaigana gūcookeria ūndū o na ūmwe wa macio; nake barūthi akīgega mūno. 15 Na rīrī, hīndī ya Gīathī kīa Bathaka, barūthi ūcio nīamenyerete kuohora māndū ūmwe wa arīa oohe, o ūria kīrīndī kīngīathuure. 16 Hīndī ūyo nī maarī na māndū kīmaramari wohetwo na woīkaine mūno, wetagwo Baraba. 17 Nī ūndū ūcio, hīndī ūria kīrīndī kīgomanire, Pilato agīkīuria atīrī, "Nūū mūkwenda ndīmuohorere; nī Baraba, kana nī Jesu ūria wītagwo Kristū?" 18 Nīgūkorwo we nīamenyaga atī maatwarīte Jesu kūrī we nī ūndū wa ūiru. 19 Na hīndī ūyo Pilato aikariire gītī gīa ciira, mūtumia wake akīmūtūmīra māndū, akīmwīra atīrī: "Ndūkae gwīka māndū ūcio ūndū tondū ndarī na mahītia, nīgūkorwo ūmūthī nīthīnītio nī kīroto mūno nī ūndū wake." 20 No rīrī, athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri makīringīrīa kīrīndī gītie Baraba, nake Jesu ooragwo. 21 Barūthi ūcio akīmooria atīrī,

"Andū aya eerī nī ūrīkū mūkwenda ndīmuohorere?" Nao makiuga atīrī, "Tūkwenda Baraba." 22 Pilato akīmooria atīrī, "Ngūgīka atīa na Jesu ūyū wītagwo Kristū?" Othe magīcookeria atīrī, "Mwambe mūtī-igūrū." 23 Nake Pilato akīmooria atīrī, "Nīkī? Nī ngero ūrīkū agerete?" Nao magīkīrirīa kwanīrīa, makiugaga atīrī, "Mwambe mūtī-igūrū!" 24 Rīrīa Pilato oonire atī matiraguithania, na akīona atī nī ngū yambagīrīria-rī, akīoya maaī, agīthamba moko hau mbere ya kīrīndī, akiuga atīrī, "Nī ndikoorio thakame ya māndū ūyū ūtarī na mahītia. ūcio nī ūhoro wanyu!" 25 Nao andū acio othe magīcookeria atīrī, "Thakame yake irotūcookerera hamwe na ciana ciitū!" 26 Pilato akīmohorera Baraba. No akīhūrīthia Jesu iboko, agīcooka akīmūneana akaambwo mūtī-igūrū. 27 Ningī thigari cia barūthi cīgītwara Jesu thīinī wa gīkarō kīa barūthi, nacio cīgīcookeria mbūtū yothe ya thigari, cikīmūrigīcīria. 28 Cikīmūrūta nguo ciake, cikīmūhumba nguo ndune, 29 cīgīcooka cīgītuma thūmbī ya mīigua, cikīmwīkīra mūtwe. Cikīmūnengera kamūrangī guoko-inī gwake kwa ūrīo, cikīmūturīria ndu, na cikīmūnyūrūria, cikiuga atīrī, "Wī mūhoro, mūthamaki wa Ayahudi!" 30 Cikīmūtūra mata, cikīoya kamūrangī kau, na cikīmūhūūra nako mūtwe. 31 Ciarīkīa kūmūnyūrūria, cikīmūrūta nguo ūyo, na cikīmūhumba nguo ciake mwene. Cīgīcooka cikīmūmagaria cikamwambe mūtī-igūrū. 32 Na hīndī ūria moimagaraga-rī, magīcemanīa na māndū woimīte Kurene, wetagwo Simoni, nacio thigari cikīmūkuuithia mūtharaba ūcio na hinya. 33 Magīthīi, magīkīnya handū heetagwo Golgotha (ūguo nī kuuga Handū hahaana ta Ihīndī ūria Mūtwe). 34 Nacio cikīhe Jesu ndibei anyue, itukanītio na kīndū kīrūrū ta maaī ma nyongo; no aamīcamā akīregā kūmīnyua. 35 Ciarīkīa kūmūwamba mūtī-igūrū, cikīgayana nguo ciake na nījīra ya gūcīcuukīra mītī. 36 Nacio cīgīkara thī hau, cikīmūrangīra. 37 Na hau igūrū ūria mūtwe wake, nīhandīkītwo māndū marīa aathitangīrīwo, atīrī: ŪYŪ NĪWE JESŪ, MŪTHAMAKI WA AYAHUDI. 38 Na rīrī, atunyani eerī nīmambirwo mītī-igūrū hamwe nake, ūmwe mwena wake wa ūrīo, na ūcio ūngī mwena wake wa ūmotho. 39 Nao andū arīa maahītūkāgīra hau makamūrumaga, makiinagia mītwe yao, 40 makiugaga atīrī, "Wee ūngīrathararie hekarū na ūcooke ūmīake na mīthenya itatū-rī, kīhonokie! Harūrūka uume mūtharaba-inī, aakorwo wee nīwe Mūrū wa Ngai!" 41 O ūndū ūmwe athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani

a watho, na athuuri o nao makīmūnyūrūria. 42 Makiuuga atīrī, “Nīarahonokagia andū arīa angī, no ndangīhota kwīhonokia we mwene! Nīwe Mūthamaki wa Israeli! Nīakiume rīu mūtharaba-inī, na ithū nītūkūmwītikia. 43 Nīehokete Ngai, nīakīmūhonokie rīu aakorwo nīamwendete, nīgūkorwo oigire atīrī, ‘Nīi ndī Mūrū wa Ngai.’” 44 O na atunyani arīa maambanīrio hamwe nake o nao makīmūruma. 45 Na rīrī, kuuma thaa thita cia mūthenya nginya thaa kenda būrūri wothe ūkīgīa nduma. 46 Na ta thaa kenda Jesū akīgūthūka na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Eli, Eli, lama sabakithani?” (Ūguo nī kuuga, “Ngai wakwa, Ngai wakwa, ūndiganīrie nīkī?”) 47 Nao andū amwe a arīa maarūngīi hau rīrīa maiguire ūguo, makiuga atīrī, “Areeta Elija.” 48 Na o rīmwe, ūmwe wao agīteng’era akīoya thibūnji. Akīmitobokia thiki-inī, akīmīthecerera kamūrangi-inī, akīhe Jesū anyue. 49 Arīa angī nao makiuga atīrī, “Tiganai nake. Nītūkuona kana Elija nīegūuka kūmūhonokia.” 50 Nake Jesū akīgūthūka rīngī na mūgambo mūnene, agītuīkana. 51 Na rīrī, ihinda o rīu gītambaya kīa hekarū gīgītatūkana icunjī igīrī kuuma igūrū nginya thī. Nayo thī igīthingitha, nacio ndwaro cia mahiga igītatūkana. 52 Mbīrīra nacio ikīhingūka, nao andū aingī arīa atheru arīa maarīkitie gūkua makīriūka, 53 makiuma thīinī wa mbīrīra. Na thuutha wa kūriūka kwa Jesū, magīthīi itūura rīu inene ietheru, na makiumīrīra andū aingī. 54 Rīrīa mūnene-wa-thigari-igana na arīa maarī nake makīrangīra Jesū moonire gīthingithia na maūndū mothe marīa meeķikire-rī, makīnyiitwo nī guoya, makīanīrīra, makiuga atīrī, “Ti-ietherū mūndū ūyū oima Mūrū wa Ngai!” 55 Na nī haarī andū-a-nja aingī meeroragīra marī o haraaya. Maarūmīrīre Jesū kuuma Galili nīguo mamūtungatagīre. 56 Thīinī wao haarī Mariamu Mūmagidali, na Mariamu ūrīa nyina wa Jakubu na Jose, na nyina wa ariū a Zebedi. 57 Na hīwa-inī wakinya-rī, mūndū warī gītonga wa kuuma Arimathea, wetagwo Jusufu, ūrīa watūkīte mūrutwo wa Jesū agīūka. 58 Nake agīthīi kūri Pilato, na akīhooya aheo mwīrī wa Jesū, nake Pilato agīathana anengerwo mwīrī ūcio. 59 Jusufu akīoya mwīrī ūcio, akīwoha na taama mūtheru wa gatani, 60 akīūiga thīinī wa mbīrīra yake njerū ūrīa eenjīthītie rwaro-inī rwa ihiga. Akīgaragaria ihiga inene mūromo-inī wa mbīrīra ūyo, na agīthīira. 61 Mariamu Mūmagidali na Mariamu ūcio ūngī maikarīte hau mang’etheire mbīrīra. 62 Na mūthenya ūyū ūngī ūrīa ūrūmagīrīra Mūthenya

wa Ihaarīria, athīnjīri-Ngai arīa anene na Afarisai magīthīi kwa Pilato. 63 Makīmwīra atīrī, “Mwathi witū, nītūkūririkana atī ūrīa mūheenania ūcio aarī muoyo. nīoigire atīrī, ‘Thuutha wa matukū matatū nīngariūka.’” 64 Nī ūndū ūcio ruta watho nīguo mbīrīra ūyo ūrangīrwo nginya mūthenya wa gatatu. Kwaga ūguo, arutwo ake maahota gūthīi maiye mwīrī ūcio macooke meere andū atī nīariūkīto kuumā kūrī arīa akuū. Maheeni macio maahota gūtuīka mooru gūkīra marīa ma mbere.” 65 Nake Pilato akīmacookeria atīrī, “Oyai arangīri, mūthīi mūrangīre mbīrīra ūyo wega o ta ūrīa mūngīhota.” 66 Nī ūndū ūcio magīthīi, makīhinga ihiga rīa mbīrīra ūyo biū, na makīrīkīra rūrīri rwa mūhūra, na makīiga arangīri ho.

28 Thuutha wa Thabatū, gwatua gūkīa mūthenya wa mbere wa kiumia, Mariamu Mūmagidali na Mariamu ūcio ūngī magīthīi kūrora mbīrīra. 2 Na rīrī, nī kwagīire na gīthingithia kīnene, nīgūkorwo mūraika wa Mwathani nīaikūrkire oimīte igūrū na agīthīi mbīrīra-inī, akīgaragaria ihiga akīrīheria na akīrīkarīra. 3 Oonekaga ahaana ta rūheni, na nguo ciake cierūhīte o ta ira. 4 Nao arangīri acio makīmwītīgīra mūno nginya makīinaina makīhaana, ta andū akuū. 5 Nake mūraika ūcio akīra andū-a-nja acio atīrī, “Inyū-rī, tīgai gwītīgīra, nīgūkorwo nīnjūtū atī nī Jesū ūrīa ūraambirwo mūtī-igūrū mūracaria. 6 Ndārī haha, nīariūkīte, o ta ūrīa oigire. Ūkai muone harī arakomete. 7 Na rīrī, thīi narua mūkeere arutwo ake atīrī, ‘Nīariūkīte akoima kūrī arīa akuū, na nīegūthīi Galili mbere yanyu. Kūu nīkuo mūrīmuona.’ Ririkanai ūguo ndāamwīra.” 8 Nī ūndū ūcio, andū-a-nja acio makiuma mbīrīra-inī mahīhīte marī na guoya, no ningī maiyūrītīo nī gīkeno, makīhanyūka makeere arutwo ake ūhoro ūcio. 9 Na o rīmwe Jesū agītūngana nao, akīmeera atīrī, “Nīndamūgeithia.” Nao magīthīi harī we, makīmūnyīti nyarīrī, makīmūhooya. 10 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Tīgai gwītīgīra. Thīi mūkeere ariū na aarī a Baba mathīi Galili; kūu nīkuo marīnyona.” 11 Na rīrīa andū-a-nja acio maathīiaga-rī, arangīri amwe a arīa maarangīrīte mbīrīra magītoonya itūura inene na makīrīra athīnjīri-Ngai arīa anene maūndū mothe marīa mekīkīte. 12 Nao athīnjīri-Ngai arīa anene magīcemanīa na athuuri, magīthugunda ūrīa megwīka; makīhe thigari icio mbeeca nyingī, 13 magīcīra atīrī, “Inyū mūkuuga atīrī, ‘Arutwo ake marookire ūtukū maramūiya twī toro.’” 14 Ūhoro ūyū ūngīkīrya barūthi, nītūkamūiguithia, na tūmūgitīre

mūtikone ūūru.” **15** Nī ūndū ūcio thigari ikīoya mbeeca icio, igīka o ta ūrīa cierītwo. Naguo ūhoro ūcio ūkīhunjio kūrī Ayahudi, na nīūhunjagio o nginya ūmūthī. **16** Hīndī īyo arutwo arīa ikūmi na ūmwē magīthī Galili, kīrīma-inī kīrīa Jesū aamerīte mathī. **17** Na rīrīa maamuonire-rī, makīmūhooya, no amwe maarī na nganja. **18** Nake Jesū agīthī kūrī o akīmeera atīrī, “Nīheetwo ūhoti wothe igūrū na gūkū thī. **19** Nī ūndū ūcio thiī mūgatūme andū a ndūrīri ciōthe matuīke arutwo akwa, mūkīmabatithagia thiīnī wa rīitwa rīa Ithe na rīa Mūriū na rīa Roho Mūtheru, **20** na mūkīmarutaga gwathīkīra maūndū marīa mothe ndīmwathīte. Na ti-itherū ndī hamwe na inyuī hīndī ciōthe, o nginya mūthia wa mahinda maya.” (aiōn g165)

Mariko

1 Kiambīrīria kīa Úhoro-ūrīa-Mwega ūkoniī Jesū Kristū Mūrū wa Ngai. **2** O ta ūrīa kwandikītwo ibukunī rīa Isaia ūrīa mūnabii atīrī: “Nīngūtūma mūtūmwō wakwa athīi mbere yaku, ūrīa ūgūgūthondekera njīra yaku.” **3** “Kūrī mūgambo wa mūndū ūkwanīrīra werū-inī akoiga atīrī, ‘Haarīriai njīra ya Mwathani, rūngariai njīra ciake.’” **4** Nī ūndū ūcio Johana ookire akīhunjagia, na akībatithanāgīria werū-inī. Aahunjagia atī andū merire, nīguo marekerwo mehia mao, nīgeetha mabatithio. **5** Nao andū othe a būrūri wa Judea na andū othe a Jerusalemu magīthīi kūrī we. Moimbūraga mehia mao, nake akamabatithīria rūū-inī rwa Jorodani. **6** Johana ehumbaga nguo ciathondeketwo na guoya wa ngamīra, na nēhotoraga mūcibi wa rūūa njohero, na aariaga ngīgī na ūukī wa gīthaka. **7** Nayō ndūmīrīri yake yarī ino: “Thuutha wakwa nīgūgūka mūndū ūngī ūrī na hinya kūngīra, ūrīa nīi itagīriire kūinamīrīra njohore ndigi cia iraatū ciake. **8** Nīi ndīmūbatithagia na maaī, nowe arīmūbatithagia na Roho Mūtheru.” **9** Na rīrī, ihinda o rīu Jesū agīuka oimīte Nazareti kū Galili, na akībatithio nī Johana rūū-inī rwa Jorodani. **10** Na rīrīa Jesū oimīraga maaī-inī akīona igūrū rīahingūka, nake Roho Mūtheru akīmūkūrūkīra ahaana ta ndutura. **11** Mūgambo ūkiuma igūrū ūkiuga atīrī, “We nīwe Mūrū wakwa ūrīa nyendete, na nīngenaga mūno nīwe.” **12** Na o rīmwe Roho akīmuoya akīmūtwara werū-inī, **13** na agīkara kū werū-inī matukū mīrongo īna, akīgeragio nī Shaitani. Nake aikaranagia na nyamū cia gīthaka, nao araika makamūtungatagīra. **14** Thuutha wa Johana gūkīo njeera, Jesū agīthīi Galili akīhunjagia Úhoro-ūrīa-Mwega wa Ngai, **15** akiuga atīrī, “Ihinda nīkinyu, naguo ūthamaki wa Ngai nīñkuhīrīrie. Mwīrireī mwītikie Úhoro-ūrīa-Mwega!” **16** Na rīrīa Jesū aathīiagīra hūgūrūrū-inī cia iria rīa Galili, nīonire Simoni na mūrū wa nyina Anderea magīkīria neti ciao iria-inī, nīgūkorwo maarī ategi a thamaki. **17** Nake Jesū akīmeera atīrī, “Ūkai, mūnūmīrīre, na nīngamūtua ategi a andū.” **18** O rīmwe magītīganīria neti ciao makīmūrūmīrīra. **19** Na aathīathia hanini, akīona Jakubu mūrū wa Zebedi hamwe na mūrū wa nyina Johana marī gatarū-inī makīhaarīria neti ciao. **20** O rīmwe akīmeeta, nao magītīga ithe wao Zebedi gatarū-inī hamwe na aruti ake a wīra na makīmūrūmīrīra. **21** Nao magīthīi Kaperinaumu, na rīrīa mūthenya

wa Thabatū wakinyire, Jesū agītoonya thunagogi na akīambīrīria kūrutanā. **22** Na andū makīgegio nī ūrutani wake, nīgūkorwo aamarutaga ta mūndū warī na ūhoti, no ti ta arutani a watho. **23** Na rīrī, hīndī o īyo kūu thunagogi yao, nī kwarī na mūndū warī na ngoma thūku, nake akīanīrīra, akiuga atīrī, **24** “Ūrenda atīa na ithūi, wee Jesū wa Nazarethi? Ūkīte gūtūniina? Nīnjūūi wee nīwe ū! Wee nīwe Ūrīa-Mūtheru-wa-Ngai.” **25** Nake Jesū akīmīkūma na hinya, akiuga atīrī, “Kīra na uume thīinī wake!” **26** Ngoma īyo thūku ūkīmūthukathuka na hinya na ūkiuma thīinī wake ūgīkayaga. **27** Andū acio othe makīgega mūno nginya makīurania atīrī, “Ūndū ūyū nī ūrīkū? Ūyū nī ūrutani mwerū, wī na ūhoti! Nī araatha o na ngoma thūku na ikamwathīkīra.” **28** Nayō ngumo yake ūkīhunja na ihenya būrūri wothe wa Galili. **29** Na maarīkīa kuuma thunagogi, magīthīi na Jakubu na Johana mūcīi gwa Simoni na Anderea. **30** Na rīrī, nyina wa mūtumia wa Simoni aarī ūtanda-inī arī mūrūaru mūrimū wa kūhiūha mwīrī, nake makīra Jesū ūhoro wake. **31** Nī ūndū ūcio Jesū agīthīi harīa aarī, akīmūnyiita guoko akīmūkūrūkīria. Mūrimū ūcio wa kūhiūha mwīrī ūkīmūtiga na akīambīrīria kūmatungatīra. **32** Hwāi-inī ūcio thuutha wa riūa gūthūa, andū makīrehera Jesū andū arīa othe maarī arūaru na arīa maarī na ndaimono. **33** Nao andū a itūūra othe makīungana hau mūrango-inī wa nyūmba, **34** nake Jesū akīhonia andū aingī arīa maarī na mīrimū mīthembā mīngī. Ningī akīngata ndaimono nyīngī, no ndetikīrīrie ndaimono ciarie tondū nīciamūū. **35** Rūciinī kīroko tene kūrī o na nduma, Jesū agīkīra akīuma nyūmba agīthīi handū keheri-inī, akīhoera ho. **36** Nake Simoni na arīa maarī nake magīthīi kūmwetha, **37** na rīrīa maamuonire, makīanīrīra, makīmīwīra atīrī: “Andū othe nīwe maracaria!” **38** Jesū akīmacookeria atīrī, “Rekei tuume gūkū tūthīi kūndū kūngī, matūrā-inī marīa me hakuhī, nīguo hunjie o nakuo. Tondū nīkīo ndokire.” **39** Nī ūndū ūcio agīthīrūrūka Galili guothe akīhunjagia thunagogi-inī ciao na akīngataga ndaimono. **40** Na mūndū ūmwe warī na mangū agīuka kūrī we na akīmūthaitha aturītie maru, akīmīwīra atīrī, “Ūngīenda-rī, no ūūtherie.” **41** Nake Jesū akīringwo nī tha nyīngī, agītambūrūkīa guoko gwake akīhutia mūndū ūcio. Akīmīwīra atīrī, “Nī ngwenda. Therio.” **42** Na o hīndī īyo mūndū ūcio agīthīrō nī mangū, akīhonio. **43** Nake Jesū akīmūkaania na hinya na akīmīwīra athīi, **44** ningī akīmīwīra atīrī, “Menya

ndūkeere mündū o na ūrikū ūhoro ūyū. No thiī ūkeyonanie kūrī mūthīnjīri-Ngai, na ūrute magongona marīa Musa aathanīte nī ūndū wa gūtherio gwaku, ūtuķe ūira kūrī o.” 45 No handū ha ūguo agīthī, akīambīrīria kwaria na kūmemerekia ūhoro ūcio. Nī ūndū ūcio Jesū ndacookire kūhota gūtoonya itūura thiīnī akīonagwo nī andū, no aikaraga na nja kūndū gūtaarii andū. No andū no mookaga kūrī we moimīte kūndū guothe.

2 Matukū manini maathira, Jesū agīcooka

Kaperinaumu rīngī, nao andū makītigua atī nīoka mūcī. 2 Nī ūndū ūcio andū aingī makīungana nginya hakīaga handū ha gūikarwo, o na nginya nja ya mūrango, nake akīmahunjīria ūhoro. 3 Nihookire andū, makīmūrehera mündū warūarīte mūrimū wa gūkua ciīga, akuuītwo nī andū ana. 4 Na tondū matingīahotire kūmūkinyia harīa Jesū aarī nī ūndū wa ūingī wa andū-rī, magītharūria nyūmba igūrū wa hau Jesū aarī na maarikia kūhatharia, makīharürükia mündū ūcio wakuīte ciīga arī kībarī-inī kūu aakomeire. 5 Rīrīa Jesū oonire wītkio wao, akīrā mündū ūcio wakuīte ciīga atīrī, “Mūriū, nīwarekerwo mehia maku.” 6 Na rīrī, arutani amwe a watho maari ho, nao makīyūria na ngoro atīrī, 7 “Mündū ūyū ekwaria ūguo nīkī? Nī araruma Ngai! Nūū ūngī ūngīhota kūrekanīra mehia tiga Ngai wiki?” 8 O rīmwe Jesū akīmenya thiīnī wa roho wake atī ūguo nīguo meciiragia ngoro-inī ciao, nake akīmooria atīrī, “Nī kīi gīgūtūma mwīciirie maūndū macio ngoro-inī cianyu? 9 Nī ūndū ūrīkū mūhūthū: kwīra mündū ūyū ūkuīte ciīga atīrī, ‘Nī warekerwo mehia maku,’ kana kūmwīra atīrī, ‘Ūkīra woe kībarī gīaku wītware?’ 10 No nīgeetha mūmenye atī Mūrū wa Mündū arī na ūhoti gūkū thī wa kūrekanīra mehia-rī” Akīrā mündū ūcio wakuīte ciīga atīrī, 11 “Ndakwīra atīrī, ūkīra, oya kībarī gīaku ūinūke mūcīi.” 12 Nake agīkīra, akīoya kībarī gīake, agīthīira andū othe mamwīroreire. Ūndū ūcio ūgītūma andū othe magege, nao makīgooca Ngai, makiuga atīrī, “Kāi tūtīrī tuona ūndū ta ūyū-ī!” 13 O rīngī Jesū nīoimagarire agīthīi hūgūrūrū-inī cia iria; nakīo kīrīndī kīnene gīgūka kūrī we, nake akīambīrīria gūkīruta ūhoro. 14 Na hīndī rīrī aahītūkaga, akīona Lawi mūrū wa Alufayo aikarīte harīa heetagīrio mbeeca cia igoote. Jesū akīmwīra atīrī, “Nūmīrīra,” nake Lawi agīkīra akīmūrūmīrīra. 15 Na rīrīa Jesū aarīaga irio cia hwaī-inī nyūmba kwa Lawi, etia mbeeca cia igoote aingī na ehia

nīmarītanīire nake na arutwo ake, tondū maarī aingī nīmamūrūmīrīire. 16 Rīrīa arutani a watho arīa maarī Afarisai moonire akīrītanīra na andū ehia na etia mbeeca cia igoote, makīuria arutwo ake atīrī, “Arīanagīra na etia mbeeca cia igoote na ehia nīkī?” 17 Nake Jesū aigua ūguo akīmeera atīrī, “Andū arīa agima mīrī ti o mabataragio nī ndagitarī, no nī arīa arūaru. Ndiokire gwīta andū arīa athingu, no nī arīa ehia.” 18 Na rīrī, arutwo a Johana na Afarisai nīmehingīte kūrīa irio. Andū amwe magīuka makīuria Jesū atīrī, “Nīkī gītūmaga arutwo a Johana na arutwo a Afarisai mehinge kūrīa irio, no arutwo aki matīlīhingaga?” 19 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ageni a mūhikania mangīhinga kūrīa irio atīa rīrīa arī hamwe nao? Matingīhinga rīrīa rīothe marī hamwe nake. 20 No ihinda nīrīgakinya rīrīa mūhikania akeehero kuuma kūrī o, na hīndī ūyo nīmakehinga kūrīa irio.” 21 “Gūtīrī mündū wīkāgīra nguo ngūrū kīraka kīrē. Angīka ūguo, kīraka kīu kīrē no kīguucie nguo ūyo ngūrū, nakīo gītūme hau hatarūku hatūrīke makīria. 22 Ningī gūtīrī mündū wīkīraga ndibeī ya mūhīhano mondo-inī ngūrū. Angīka ūguo, ndibeī ūyo no itārūre mondo icio, nayo ndibeī ūyo iītīke, nacio mondo ithūke. No rīrī, ndibeī ya mūhīhano iīkīragwo thiīnī wa mondo njerū.” 23 Na mūthenya ūmwe warī wa Thabatū-rī, Jesū nīātūkānīrie mīgūnda-inī ya ngano. Na rīrīa aathīiaga arī hamwe na arutwo ake, arutwo makīambīrīria gūtua ngira cia ngano. 24 Nao Afarisai makīmwīra atīrī, “Ta rora, nī kīi kīratūma arutwo aki meke ūrīa watho ūtetīkīritie mūthenya wa Thabatū?” 25 Nake akīmacookeria atīrī, “Kāi mūtarī mwathoma ūrīa Daudi we mwene na arīa maarī nake meekire rīrīa maarī ahūtu na makabatario nī gīa kūrīa.” 26 Aatoonyire nyūmba ya Ngai rīrīa Abiatharu aarī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, akīrā mīgate ūrīa yamūrīrī Ngai, o ūrīa yetīkīritio kūrīagwo nī athīnjīri-Ngai oiki. Na agīcooka akīhe arīa maarī nake ūmwe yayo.” 27 Ningī akīmeera atīrī, “Mūthenya wa Thabatū wekīrirwo ho nī ūndū wa mündū, no mündū ndombirwo nī ūndū wa Thabatū. 28 Nī ūndū ūcio, Mūrū wa Mündū nī Mwathani o na wa mūthenya wa Thabatū.”

3 Ningī nīatoonyire thunagogi rīngī, na thiīnī nī kwarī na mündū wonjete guoko. 2 Andū amwe ao nīmacaragia ūndū mangīthitangīra Jesū, nī ūndū ūcio makīmūrora mūno mone kana nīkūhonīa mündū ūcio mūthenya wa Thabatū. 3 Nake Jesū akīrā mündū

ūcio warī mwonju guoko atīrī, “Rūgama haha mbere ya andū othe.” 4 Ningī Jesū akīmooria atīrī, “Nī ūndū ūrīkū mwīfīkīrie nī watho mūthenya wa Thabatū; nī gwīka wega kana nī gwīka ūtru, nī kūhonokia muoyo kana nī kūuraga?” No-o magīkira ki. 5 Akīmarora arakaire, na aiguīte ūtru nī ūndū wa ūremi wa ngoro ciao, akīrra mūndū ūcio atīrī, “Tambūrūkia guoko gwaku.” Nake agīgūtambūrūkia, nakuo guoko gūkīhona biū. 6 Hīndī īyo Afarisai makiumagara na makīambīrīria gūthugunda me hamwe na Aherodia ūrīa mangīuraga Jesū. 7 Nake Jesū na arutwo ake makiuma kūu magīthī iria-inī, nakio gīkundi kīnene kīa andū kuuma Galili gīkīmūrūmīrīra. 8 Na rīrīa maiguire ūrīa wothe eekaga, andū aingī magīuka kūrī we moimīte Judea, na Jerusalemu na Idumea o na mūrimō ūrīa ūngī wa Jorodani, o na kuuma kūrīa gwakuhīrīrie Turo na Sidoni. 9 Na tondū wa gīkundi kīu, akīrra arutwo ake mamūhaarīrīrie gatarū nīguo gīkundi kīu gītige kūmūhatīka. 10 Nīgūkorwo nīahonetie andū aingī, nī ūndū ūcio arīa maarī na mīrimū nīmatindikanaga nīguo mamūhutie. 11 Na rīrīa rīothe ngoma thūku ciamuonaga, ciegūithagia thī mbere yake, igakaya ikiugaga atīrī, “Wee nīwe Mūrū wa Ngai.” 12 Nowe agīcikaania na hinya mūno itikoige we nīwe ū. 13 Jesū agīcooka akīambata kīrīma-inī na agīta arīa eyendeire, nao magīuka harī we. 14 Akīamūra ikūmi na eerī, akīmatua atūmwō, nīgeetha makoragwo nake, na nīguo amatūimage makahunjie, 15 na magīe na ūhoti wa kūringata ndaimono. 16 Andū acio ikūmi na eerī aathuurire nī Simoni (ūrīa aatuire Petero); 17 na Jakubu wa Zebedi na mūrū wa nyina Johana (nao acio akīmatua Boanerigesi, ūguo nī kuuga Ariū a Marurumī); 18 na Anderea, na Filipu na Baritholomayo, na Mathayo, na Toma, na Jakubu wa Alufayo na Thadayo, na Simoni ūrīa Mūzelote 19 na Judasi Mūisikariota, ūrīa wamūkunyanīire. 20 Ningī Jesū agītoonya nyūmba, na o ūngī kīrīndī gīkīungana o nginya we na arutwo ake makīremwo nī kūrīa irio. 21 Rīrīa andū ao maiguire ūhoro ūcio, magīthī kūmūnyiita, nīgūkorwo moigire atīrī, “Nīagūrūkīte.” 22 Nao arutani a watho arīa maikūrūkīte kuuma Jerusalemu makiuga atīrī, “Aiyūrītwo nī Beelizebuli! Araingata ndaimono na hinya wa mūnene wa ndaimono.” 23 Nī ūndū ūcio Jesū akīmeeta, na akīmarīria na ngerekano, akīmeera atīrī: “Shaitani angīhota attīa kūringata Shaitani? 24 Üthamaki ūngīamūkana guo mwene, üthamaki

ūcio ndūngītūura. 25 Nyūmba ūngīamūkana na andū ayo mokanīrīre, nyūmba īyo ndīngītūura. 26 Nake Shaitani angīyūkīrīra we mwene na aamūkane-rī, ndangītūura; nī gūthira egūthira. 27 Na gūtīrī mūndū ūngīhota gūtoonya nyūmba ya mūndū njamba na amūtunye indo ciake, tiga ambire kuoha mūndū ūcio njamba. Hīndī īyo no rīo angīhota kūmūtunye indo cia nyūmba yake. 28 Ndamwīra atīrī na ma, andū nīmakarekerwo mehia mao mothe o na irumi ciao ciotohe iria magaakorwo marumīte Ngai nacio. 29 No ūrīa wothe ūkaaruma Roho Mūtheru ndarī hīndī akarekerwo, nīehītie rīhīa rīa gūtūura tene na tene.” (aiōn g165, aiōnios g166) 30 Oigire ūguo tondū moigaga atīrī, “Arī na ngoma thūku.” 31 Hīndī īyo, nyina wa Jesū na ariū a nyina na Jesū magīuka. Makīrūgama nja, magītūma mūndū atoonye akamwīte. 32 Nakio gīkundi kīa andū nīgīaikarīte thī hau kīmūrigīciīrie, nao makīmīwīra atīrī, “Maitūguo na ariū a maitūguo marī nja magīgūcaria.” 33 Nake akīmooria atīrī, “Maitū na ariū a maitū nī a?” 34 Agīcooka akīrora arīa maikarīte mamūrigīciīrie, akīmeera atīrī, “Maitū na ariū a maitū nī aya! 35 Ūrīa wothe wīkaga maūndū marīa Ngai endaga, ūcio nīwe mūrū wa maitū, na mwari wa maitū, o na maitū.”

4 Nake Jesū akīambīrīria kūrutana o ūngī arī kūu hūgūrūrū-inī cia iria. Na rīrī, gīkundi kīa andū kīrīa kīonganīte gīkamūrigīciīria kīarī kīnene nginya gīgītūma atoonye gatarū-inī, agīkara thīinī wako kūu iria-inī; nao andū acio angī othe magīkara hūgūrūrū-inī cia iria. 2 Na akīmaruta maūndū maingī na ngerekano, na akīrutana akīmeera atīrī, 3 “Ta thīkīrīria! Mūrīmi ūmwe nīoimagarire akahure mbeū ciake. 4 Na rīrīa aahuraga mbeū ūcio, imwe ikīgūa mūkīra-inī wa nījīra, nacio nyoni igīuka igīcīrīa. 5 Iria ingī ikīgūa rūnyanjara-inī kūrīa gūtaarī na tīri mūngī. Nacio ikīmera narua tondū tīri ndwāri mūrikū. 6 No rīrīa riūa rīaarire ūngīcīna mīmera īyo, nayo ikīūma tondū ndīarī na mīri. 7 Mbeū iria ingī ikīgūa mīguāinī, nayo mīguā igīkūra, igīthararia mbeū ūcio ikīfāga gūciara. 8 Ingī nacio ikīgūa tīri-inī mūnorū. Ikīmera, igīkūra na igīciara maciaro, imwe ikīumia maita mīrongo itatū, ingī maita mīrongo itandatū, o na ingī maita igana.” 9 Jesū agīcooka akiuga atīrī, “Ūrīa ūrī na matū ma kūigua, nīakīigue.” 10 Na rīrīa aarī wiki, arutwo arīa ikūmi na eerī, o na arīa angī maarī hamwe nake, makīmūuria ūhoro wa ngerekano ūcio. 11 Nake akīmeera atīrī, “Inyuī nīmūheetwo ūmenyo

wa kūmē hito cia ūthamaki wa Ngai. No arīa marī na kūu nja maaraḡirio maūndū mothe na ngerekano 12 nīgeetha, “matūure maroraga no makaaga kuona, na matūure maiguaga na matimenye ūndū; nīguo hihi matikae kūgarūrūka marekerwo mehia mao!” 13 Ninḡi Jesū akīmooria atīrī, “Kaī mūtanataūkīrwo nī ngerekano iyo? Mūngīkīmenya atīa ngerekano iria ingī? 14 Mūrīmi ahuraga kiugo kīa Ngai. 15 Andū amwe matarii ta mbeū iria ciagūire njīra-inī harī ūhoro ūhuragwo. Acio nī arīa maiguaga ūhoro, na maarīkia kūigua-rī, Shaitani agooka akeheria ūhoro ūcio wahaandwo thīnī wao. 16 Angī nao matarii ta mbeū iria ciagūire rūnyanjara-inī. Acio nī arīa maiguaga ūhoro na o rīmwe makawamūkīra na gīkēno. 17 No tondū matirī na mīri-rī, maikaraga o kahinda kanini. Hīndī irīa thīnīa woka kana maanyariirwo nī ūndū wa ūhoro wa Ngai, magūūaga o narua. 18 Angī nao matarii ta mbeū iria ciagūire mīiguainī. Acio nī arīa maiguaga ūhoro, 19 no mīhang'ō ya maūndū ma mūtūūrīre ūyū, na kūheenererio nī ūtonga, na merirīria ma maūndū mangī, magathararia ūhoro ūcio, magatūma wage maciaro. (aiōn 9:165) 20 Angī matarii ta mbeū iria ciagūire tīri-inī ūrīa mūnorū. Acio nī arīa maiguaga ūhoro, makawitikīra, na magaciara maciaro, amwe maita mīrongo ītatū, na angī maita mīrongo ītandatū, o na angī maita igana ma kīrīa kīahaandirwo.” 21 Jesū aīgīcooka akīmooria atīrī, “No anga tawa wakagio ūgacooka ūgakunīkīrio na irebe, kana ūkaigwo rungu rwa ūrīrī? Handū ha ūguo githī ndūigagīrīwo handū igūrū? 22 Nīgūkorwo kīrīa gīothe kīrī hito-inī nīgīkaguūrīo, nakīo kīrīa gīothe kīhīthītwo nīgīkareehwo ūtheri-inī. 23 Akorwo mūndū arī na matū ma kūigua, nīakīgūe.” 24 Agithīi na mbere, akīmeera atīrī, “Menyagīrīrai wega ūrīa mūiguaga. Gīthimi kīrīa mūthimānagīra nakīo, no kīo mūrīthimāgīrīwo nakīo, na nīmūrīkīragīrīro. 25 Ūrīa wothe wī na indo nīakongererwo nyinjī; na ūrīa wothe ūtarī nīagatuunywo o na kīrīa arī nakīo.” 26 Jesū aīgīcooka akiuga atīrī, “Ūthamaki wa Ngai ūtarī ta mūndū ūrīa ūhaandaga mbeū tīri-inī. 27 Akomaga ūtukū na agokīra mūthenya, nacio mbeū ikamera na igakūra, nowe ndamenyaga ūrīa ikūrāga. 28 Tīri guo mwene nīguo ūtūmaga iciare. Ciambaga kūruta ngūha igacooka ikaruta igira, na thuutha ūcio igira thīnī hakagīa na hīndī irīa njiganu. 29 Na maciaro macio maarīkia kūuma, mūrīmi ūcio akoya rūhiū rwa igetha. akagetha tondū hīndī ya magetha nī vakinya.”

30 Agīcōoka akiuga atīrī, “Tūngīhaanania ūthamaki wa Ngai na kī? Kana nī ngerekano īrīkū tūngīheana ūhoro waguo nayo? **31** Ūhaana ta mbeū ya karatarī, arī yo mbeū īria nini mūno mūhaandaga tīrī-inī. **32** No yahaandwo-rī, īkūraga īgatuīka mūmera mūnene gūkīra mīmera īria īngī yothe ya mūgūnda, na ūkagī na honge nene nginya nyoni cia rīera-inī igooka igaaka itara na ikahurūka kīruru-inī kīaguo.” **33** Jesū nīamaheaga ūhoro na ngerekano ingī nyinī ta icio o ta ūrīa mangīahotire kūigua. **34** Gūtirī ūndū aameeraga atekwaria na ngerekano. No rīrī maarī na arutwo ake oiki, nīamataragīria maūndū mothe. **35** Na mūthenya o ūcio gwakinya hwaī-inī-rī, akīrā arutwo ake atīrī, “Nitūringei tūthīi mūrīmo ūrīa ūngī.” **36** Na maarīkia gūtīga gīkundi kīa andū na thuutha, makīhaica gatarū-inī o harīa Jesū aarī. Na nī kwarī na tūtarū tūngī twatwaranire hamwe nake. **37** Na rīrī, kūu iria-inī gūkīgīa na kīhuhūkanio kīnene, namo makūmbī ma maaī magītoonya gatarū thīinī, o nginya gakīenda kūrīra. **38** Jesū aarī toro akomeire muto mūthia-inī wa gatarū. Nao arutwo makīmūkīria makīmūuria atīrī, “Mūrutani, kaī wee ūtarāmaka tūkīrīra maaī-inī?” **39** Nake Jesū agūkīra, agīkaania rūhuho na akīrā makūmbī macio ma iria atīrī, “Kira! Na ūhoorerel!” Naruo rūhuho rūgītīga kūhurutana, gūkīhoorera biū. **40** Jesū akīrīria arutwo ake atīrī, “Nī kīi gītūmīte mūmake ūguo? O na rīu mūtirī mūrefīkīa?” **41** Nao magītīgīra mūno na makiūrania atīrī, “Kaī mūndū ūyū akīrī ū? Tondū o na rūhuho na makūmbī ma iria nīiramwathīkīra!”

5 Jesū na arutwo ake magikinya mürimo üüria üngi wa iria, magithiib büruri wa Agerasi. **2** Na Jesū aarikia kuuma gatarü-ini, agitüngwo nī mündü warī na ngoma thūku oimite mbirira-ini. **3** Mündü ücio aatüüraga kūu mbirira-ini, na gütirī mündü üngi ahotire kumuoha na kündü, o na münyororo. **4** Nigukorwo niohagwo kaingi na münyororo moko na magürū, no akamituanga icunjī na akoinanga igera iria ciamuohaga magürū. Na gütirī mündü warī na hinya wa kümühooreria. **5** Aatüüraga akayaga ütukü na müthenya, kūu mbirira-ini na irima-ini agitemangaga na mahiga. **6** Rirā oonire Jesū arī o haraaya akihanyūka, akigüithia thi mbere yake. **7** Akianirira na mūgambo münene, akiuga atirī, “Ürenda atīa na niī, wee Jesū, Mūru wa Ngai-Üri-Üri-Igürū-Muno? Ndagüthaitha na Ngai ndukaanyariire!” **8** Nigukorwo Jesū aamwirīte atirī, “Wee ngoma īno

thūku uma thīinī wa mūndū ūyū!" 9 Jesū agīcooka akīmūuria atīrī, "Witagwo atīa?" Nake akīmūcookeria atīrī, "Njītagwo Legioni, nīgūkorwo tūrī aingī." 10 Nake agīkīrīria gūthaitha Jesū mūno ndagacingate ciume būrūri ūcio. 11 Na rīrī, haari na rūrū rūnene rwa ngūrwe rwarīiga harūrūka-inī cia kīrima kiarī hakuhī na hau. 12 Ndaimono icio igīthaitha Jesū, ikīmwīra atīrī, "Twītikīrie tūthīi kūrī ngūrwe iria, tūtoonye thīinī wacio." 13 Nake agīcītikīria. Nacio ndaimono icio ikiuma igīthīi igītoonya thīinī wa ngūrwe. Rūrū rūu ruothe rwa mūigana wa ngūrwe ngiri igīrī, rūkīharūrūka kīhurūrūka-inī na ihenya rūgītoonya iria-inī, rūkītīrīra. 14 Arīa maarūthagia ngūrwe icio makīrūa, magīthīi kūheana ūhoro ūcio itūura-inī na mīgūnda-inī, nao andū magīrūka kuona ūrīa gwekīkīte. 15 Na rīrīa mookire harī Jesū, makiona mūndū ūrīa warī na Legioni ya ndaimono aikārīte thī hau, ehumbīte nguo na arī na meciiria mega; nao magītīgīra. 16 Andū arīa moonete ūndū ūcio ūgīkwo makīrīa andū acio angī maūndū marīa mekīkire kūrī mūndū ūcio waiyūrītō nī ndaimono, o na makīmahe ūhoro wa ngūrwe. 17 Nao andū acio makīambīrīria gūthaitha Jesū oime būrūri ūcio wao. 18 Rīrīa Jesū aatoonyaga gatarū, mūndū ūcio warutītō ndaimono agīthaitha Jesū etīkīre mathīi nake. 19 No Jesū akīmūgīria, akīmwīra atīrī, "Inūka mūcīi kūrī andū anyu, ūmeere ūrīa wothe Mwathani agwīkīire, o na ūrīa akūiguūrīire tha." 20 Nī ūndū ūcio, mūndū ūcio agīthīi akīambīrīria kūheana ūhoro kūu Dekapoli wa maūndū marīa mothe Jesū aamwīkīire. Nao andū othe makīgēga. 21 Nake Jesū aarīkia kūringa rīngī na gatarū na aakinya mūrīmo ūrīa ūngī wa iria, kīrīndī kīngī gīkīungana harī we o hau aarī hūgūrūrū-inī cia iria. 22 Na hīndī o īyo mūnene ūmwe wa thunagogi wetagwo Jairū agīrūka hau. Oona Jesū, akīgūthia thī magūrū-inī make 23 akīmūthaitha mūno, akīmwīra atīrī, "Kairītu gakwa gakirie gūkua. Ndagūthaitha ūuke, ūgakaigīrīre moko nīgeetha kahone, gatūure muoyo." 24 Nī ūndū ūcio Jesū agīthīi nake. Nakīo kīrīndī kīnene gīkīmūrūmīrīra, na gīkamūhatīkaga na mīena yothe. 25 Na rīrī, hau nī haari na mūtumia watūire oiraga thakame mīaka ikūmi na ūrī. 26 Nīāthīnīkīte mūno agīthondekwo nī mandagītarī aingī, na akahūthīra kīrīa gīothe aakoretwo nakīo, no handū ha kūhona aakīragīrīria o kwīhīrwo. 27 Rīrīa aiguire ūhoro wa Jesū, agīrūka na thuutha wake gatagatī-inī ga kīrīndī, akīhutia nguo yake, 28 tondū

eciiririe atīrī, "Ingīhutia nguo ciake, no hone." 29 O rīmwe agītīga kuura, na akīigua nīehererio thīmā mwīrī-inī wake. 30 Nake Jesū o rīmwe akīigua atī hinya nīwoima harī we. Akīhūgūrīra kīrīndī kīu akīuria atīrī, "Nūū ūcio wahutia nguo ciakwa?" 31 Nao arutwo ake makīmūcookeria atīrī, "Woria 'Nūū wahutia?' ūkīonaga ūrīa andū aya marakūhatīka?" 32 No Jesū akīroranga one nūū wamūhutītie. 33 Nake mūtumia ūcio, aamenya ūrīa eekītō, agīrūka, akīgūthia magūrū-inī make akīnainaga nī guoya, akīmūhe ūhoro wothe ūrīa watarī. 34 Nake Jesū akīmwīra atīrī, "Mwarī ūyū, wītīkio waku nīguo watūma ūhone; thīi na thayū na ūhone mūrimū waku." 35 O hīndī īyo Jesū akīaragia-rī, hagīrūka andū moimīte kwa Jairū ūrīa warī mūnene wa thunagogi, makīmwīra atīrī, "Mwarīguo nīakua. Ūgūgīthīnia mūrutanī rīngī nīkī?" 36 Nake Jesū akīaga gūthikīrīria ūguo moigaga, akīrīa mūnene ūcio wa thunagogi atīrī, "Wee itīkia na ndūgetigīre." 37 Jesū ndetikīrīrie mūndū o na ūrīkū amūrūmīrīre, o tiga Petero na Jakubu na Johana mūrū wa nyina na Jakubu. 38 Na maakinya mūcīi kwa mūnene ūcio wa thunagogi, Jesū akīona andū magagaite makīrīraga na makiugārīria. 39 Agītoonya thīinī akīmeera atīrī, "Kīagago gīkī gīothe na kīrīo nī cia kī? Mwana ti mīkuū, no nī gūkoma akomete." 40 Nao makīmūthekerera. Na thuutha wa kūmoimia nja othe, akīoya ithe na nyina wa mwana na arutwo arīa aarī nao magītoonya harīa mwana ūcio aarī. 41 Akīnyīita mwana guoko, akīmwīra atīrī, "Talitha kumil!" (naguo wataūrwo nī ta kuuga, "Kairītu gaka, ndakwīra atīrī, ūkīra!") 42 O rīmwe kairītu kau gagītūkīra, gakīambīrīria gūthīi (nako kaarī na ūkūrū wa mīaka ikūmi na ūrī). Nao mona ūguo makīgēga mūno. 43 Nake akīmakaania mūno matikareke mūndū o na ūrīkū amenye ūhoro ūcio, na akīmeera makahe kīndū gīa kūrīa.

6 Thuutha ūcio Jesū akīuma kūu agīthīi itūura rīao, arī hamwe na arutwo ake. 2 Mūthenya wa Thabatū wakinīa, Jesū akīambīrīria kūrūta andū ūhoro arī thīnī wa thunagogi, na andū aingī arīa maamūiguire makīgēga. Nao makīurānia atīrī, "Mūndū ūyū aarutire maūndū maya kū? Nī ūyū wa mūthembā ūrīkū ūyū aheetwo, atī o na nīaringaga ciama! 3 Githī ūyū ti ūrīa bundī wa mbaū? Githī ūyū ti mūrū wa Mariamu, o we mūrū wa nyina na Jakubu na Jusufu na Judasi na Simoni. Na aarī a nyina githī matīrī gūkū hamwe na ithū?" Nao makīmūrakarīra. 4 Jesū

akīmeera atīrī, "Kündū mūnabii ataheagwo gītīo no itūura-inī rīake, na kwa andū a nyūmba yao, na gwake mūciī." 5 Nake Jesū ndaahotire kūringa ciama kūu, o tiga atī nīaigīrīre andū mataarī aingī moko arīa maarī arūaru nao makihona. 6 Nake akīgega nī ündū wa ūria maagīte wītikio. Jesū agīcooka agīthī akīrutanaga itūura gwa itūura. 7 Agīcooka agītī arutwo arīa ikūmi na eerī, akīmatūma mathī eerī eerī na akīmahe ūhoti wa kūingata ngoma thūku. 8 Na akīmeera atīrī, "Mūtigekuuře kīndū o nakī rūgendo-inī tiga o mūtirima; na mūtigakuue mūgate, kana mondo, kana mbeeca ibeeti-inī cianyu. 9 Īkīrai iraatū no mūtigakuue nguo cia kūgarūrīra. 10 Rīrīa rīothe mwatoonya nyūmba, ikarai kuo nginya rīrīa mūkoima itūura rīu. 11 Na kūrīa andū matakamūnyiita ūgeni kana marege kūmūthikīrīra-rī, mūkiuma kuo mūkaaribariba magūrū manyu rūkūngū rūtitke, rūtuīke ūira wa kūmatuīra ciira." 12 Nao makiumagara magīthī makīhunjagia atī andū merire. 13 Ningī makīngata ndaimono nyīngī na magītīrīria andū aingī arīa maarī arūaru maguta nao makīhona. 14 Mūthamaki Herode nīaiguire ūhoro ūcio, nīgūkorwo rītwa rīa Jesū nīriagīte igweta mūno. Andū amwe moigaga atīrī, "Johana Mūbatithania nīariūkīte kuuma kūrī arīa akuū, na nīkīo arī na hinya mūnene ūguo wa kūringa ciama." 15 Angī nao makoiga atīrī, "Ūyū nī Elija." Angī nao makoiga atīrī, "Ūyū nī mūnabii ta ūmwe wa arīa a tene." 16 Nowe Herode rīrīa aiguire ūhoro ūcio, akiuga atīrī, "Johana, mūndū ūrīa ndaatinithirie mūtwe-rī, nīariūkīte kuuma kūrī arīa akuū!" 17 Nīgūkorwo, Herode we mwene nīanyiitithītie Johana na akamūikithia njeera. Eekīte ūguo nī ündū wa Herodia, ūrīa warī mūtumia wa mūrū wa nyina Filipu, nīgūkorwo Herode nīamūhikītie. 18 Nake Johana nīeraga Herode atīrī, "Ndūrī na rūtha kūhikia mūtumia wa mūrū wa maitūguo." 19 Nī ündū ūcio Herodia agītuma Johana ūthū na akienda kūmūrāgithia. No ndangīahotire gwika ūguo, 20 nīgūkorwo Herode nīetīgīrīte Johana na akamūgitagīra, tondū nīo atī aarī mūndū mūthingu na mūtheru. Herode nīathikagīrīria Johana, no nīatangīkaga mūno amūigua; no nīendaga mūno kūmūthikīrīria. 21 Na rīrī, mūthenya ūmwe Herodia nīagīre na mweke. Herode nīarughirie iruga inene rīa kūririkanā mūthenya wa gūciarwo gwake, nake agītī anene arīa maamūteithagia na atongoria ake a mbūtū cia ita, na andū arīa maarī igweta kūu Galili. 22 Na rīrīa mwarī wa Herodia aatoonyire kūu

maarī na akīina-rī, agīkenia Herode na ageni ake arīa meetītwo iruga rīu. Mūthamaki akīrīa mūrītu ūcio atīrī, "Hooya o kīrīa gīothe ūngīenda na nīngūkūhe." 23 Akīrhīta, akīmwīra atīrī, "Kīrīa gīothe ūngīhooya nīngūkūhe, o na angīkorwo nī nuthu ya ūthamaki wakwa." 24 Mūrītu ūcio agīthī akīrīa nyina atīrī, "Nī kīi ngwītī?" Nyina akīmūcookeria atīrī, "Ītia mūtwe wa Johana Mūbatithania." 25 O rīmwe mūrītu ūcio akīhiūha, agītoonya he mūthamaki, akīmwīra atīrī, "Ngwenda ūuhe o rīu mūtwe wa Johana Mūbatithania ūrī thīinī wa kiuga." 26 Mūthamaki akīgūa kīeha mūno, no tondū wa mwīhītwa wake na nī ündū wa ageni ake, ndangīaregire gwīka ūguo orītio. 27 Nī ündū ūcio agītūma mūthigari ūmwe wa arīa maamūrangagīra, o hīndī ūyo akīmwathā ariī arehe mūtwe wa Johana. Mūndū ūcio agīthī njeera agītīnia Johana mūtwe 28 akītūrehe na kiuga, akīnengera mūrītu ūcio, nake akīūnengera nyina. 29 Nao arutwo a Johana maigua ūhoro ūcio, magūuka, makīoya mwīrī wake, magīthī, makītūthika. 30 Atūmwō nīmagomanire harī Jesū, makīmwīra maūndū marīa mothe meeķīte, na marīa maarutīte andū. 31 Na tondū wa ūrīa andū aingī mookaga magīthīaga-rī, matingīahotire kuona o na hīndī ya kūrīa irio, nake Jesū akīmeera atīrī, "Ūkai inyū oiki, tūthī handū hatarī inegene, tūkahurūke." 32 Nī ündū ūcio makīngīra gatarū marī oiki, magīthī handū hatarī andū. 33 Nao andū aingī arīa maamonire magīthī, makīmamenya, magītēng'era na magūrū moimīte matūūra-inī mothe, magīkīnya mbere yao. 34 Na rīrīa Jesū oimire gatarū, akīona andū aingī, akīmaiguīra tha, tondū maatarī ta ng'ondū itarī na mūrīthī. Nī ündū ūcio akīambīrīria kūmaruta maūndū maingī. 35 Na gwatua gūtuka, arutwo ake magīthī kūrī we, makīmwīra atīrī, "Gūkū nī werūinī na rīu gūkīriī gūtuka. 36 Ira andū aya mathī nīguo makīnye mīgūnda-inī na matūūra-inī marīa me hakuū makegūrīre kīndū gīa kūrīa." 37 Nowe akīmacokeria akīmeera atīrī, "Maheeī kīndū gīa kūrīa arī inyū." Nao makīmūūria atīrī, "Ūrenda tūthī tūkagūre mīgate ya dinari magana meerī tūmahe marīe?" 38 Nake akīmooria atīrī, "Mūrī na mīgate tīgana? Thīi mūrore." Hīndī ūrīa maarorire makīmwīra atīrī, "Harī na mīgate itano, na thamaki iğīrī." 39 Nake Jesū agītāthāna andū othe maikare thī ikundi ikundi kūu nyeki-inī ūrīa yarī ho nduru. 40 Nī ündū ūcio magīkara thī marī ikundi cia andū igana na cia andū mīrōngō ūtano. 41 Nake akīoya mīgate ūyo ūtano na

thamaki icio igīrī, akīrora na igūrū, agīcooka ngaatho na akīenyūranga mīgate īyo. Agīcooka akīmīnengera arutwo ake mahe andū. Ningī akīoya thamaki icio igīrī akīmagayania othe. 42 Nao othe makīrīa makīhūuna, 43 nao arutwo makīungania cienyū cia mīgate na cia thamaki iria ciatigarīte makīyūria ciondo ikūmi na igīrī. 44 Mūigana wa arūme arīa othe maarīire irio icio maarī ngiri ithano. 45 Na hīndī o īyo Jesū akīrī arutwo ake matooonye gatarū mathiage mbere yake makinye Bethisaida, mūira wa oigīre kīrīndī ūhoro. 46 Thuutha wa kūmoigīra ūhoro, akīambata kīrima-inī agīthīi kūhooya. 47 Na gūgikinya hwaī-inī, gatarū kaarī gatagatī ka iria, nake Jesū aarī thī nyūmū arī wiki. 48 Nake akīona arutwo makīgūmīra gūtwara gatarū, tondū rūhuho rwerekeire na kūrīa moimaga. Na rīrī, ta thaa kenda cia ütukū, Jesū agīthīi kūrī o agereire maaī igūrū. Nake aarī o hakuhī kūmahītūka, 49 no-o mamuona agereire maaī igūrū magīciiria nī ngoma moonaga. Maçīkaya 50 tondū othe nīmamuonire na magītigīra mūno. O hīndī īyo Jesū akīmeera atīrī, “Umīrīrai! Nī niī. Tigai gwītigīra.” 51 Agīcooka agītoonya gatarū kau maarī, naru rūhuho rūgītuika. Nao makīgega mūno, 52 tondū matiatakīrwo nī ūhoro wa mīgate īyo; ngoro ciao ciarī o nyūmū. 53 Na maarīkia kūringa mūrīmo ūrīa ūngī, magikinya Genesareti, makīoha gatarū kao hūgūrūrū-inī cia iria. 54 Maarīkia kuumaga gatarū-inī, o rīmwe andū makīmenya Jesū. 55 Magītūkania būrūrī-inī ūcio wothe magakuuaga andū arīa maarī arūaru na ibarī, makīmatwaraga kūrīa guothe maiguaga atī nīkuo arī. 56 Na kūrīa guothe aathiaga, mīcīi-inī, na tūtūura-inī o na kana mīgūnda-inī, o maigaga arīa arūaru ndūnyū-inī, na makamūthaitha ametīkirie naarī mahutie gīcūrī kīa nguo yake, na arīa othe maamūhutirie makīhona.

7 Na rīrī, Afarisai na arutani amwe a watho arīa moimīte Jerusalemu makīungana harī Jesū na 2 makīona arutwo ake amwe makīrīa irio na moko maarī na thaahu, ūguo nī ta kuuga, matethambīte moko. 3 (Afarisai na Ayahudi othe matirīaga irio matethambīte moko mao wega kūringana na kīrīa gīa athuuri). 4 Rīrīa moima ndūnyū matingīrīa matambīte gwīthamba. Na nī marūmagia irīra ingī, ta gūthambia ikombe, na nyūngū o na mbirika). 5 Nī ūndū ūcio Afarisai na Arutani a watho makīrīa Jesū atīrī, “Nī kīi gītūmaga arutwo aku mage gūtūra kūringana na irīra cia athuuri, na makarīaga irio na moko marī

na thaahu?” 6 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Isaia aarie ma rīrīa aarathire ūhoro wanyu, inyuī hinga ici; o ta ūrīa kwandīkitwo atīrī: “Andū aya maaheaga gītīo na mīromo, no ngoro ciao ikoragwo irī kūraya na niī. 7 Nao maahooyaga o tūhū; morutani marīa marutanaga no mawatho ma andū.’ 8 Mūtiganīirie maathani ma Ngai, mūkarūmīa irīra cia andū.” 9 Agīcooka akīmeera atīrī, “Ti-itherū nīmūgīte na njīra njega ya gūtīganīria maathani ma Ngai atī nīguo mūrūmie irīra cianyu ene! 10 Nīgūkorwo Musa oigire atīrī, ‘Tīa thogou na nyūkwa,’ na, ‘Ūrīa wothe ūkaaruma ithe kana nyina no nginya oragwo.’ 11 No inyuī muugaga atī mūndū angīrīa ithe kana nyina atīrī, ‘Kīrīa ingīgūtēithia nakīo nī Korubani’ (ūguo nī kuuga, nī kīeo kīamūrīre Ngai), 12 na mūticookaga kūmwītīkīria ekīre ithe kana nyina ūndū. 13 Nī ūndū ūcio mūkaagithia kiugo kīa Ngai kiene na ūndū wa kīrīra kīanyu kīrīa mūthīiaga mūgītīganāgīra. Na nīmwīkaga maūndū maingītā macio.” 14 O rīngī Jesū agīta kīrīndī harī we agīkīrīa atīrī, “Inyuī andū aya othe, thikīrīrai na mūigue. 15 Gūtīrī kīndū kīrī nja ya mūndū kīngīmūgwatia ‘thaahu’ nī ūndū wa gūtoonya thīinī wake. No rīrī, kīrīa kiumaga thīinī wa mūndū nīkīo kīmūgwatagia ‘thaahu’.” 16 (Aakorwo mūndū arī na matū ma kūigua, nīakīrīge). 17 Thuutha wa gūtīgana na kīrīndī na gūtoonya nyūmba, arutwo ake makīmūrīa ūhoro wa ngerekano īyo. 18 Nake Jesū akīmooria atīrī, “O na inyuī mūtīrī mūratakīrwo o na rīu? Kaī mūtooī atī gūtīrī kīndū gītoonyaga thīinī wa mūndū kuumaga na nja kīngīmūgwatia thaahu? 19 Nīgūkorwo gītītoonyaga ngoro-inī yake, no gītoonyaga nda yake gīgacooka gīkoima mwīrī-inī wake.” (Akiuga ūguo-rī, Jesū nīgūtua aatuaga atī irio ciotle itirī thaahu). 20 Agīthīi na mbere na kwaria, akiuga atīrī, “Kīrīa kiumaga thīinī wa mūndū nīkīo kīmūgwatagia thaahu. 21 Nīgūkorwo ngoro-inī cia andū nīkuo kuumaga meciiria mooru, ūhūrīi maraya, na ūici, na ūragani, na ūtharia, 22 na ūkoroku, na rūmena, na maheeni, na ūūra-thoni, na ūiru, na njambanio, na mwītīo, o na ūrimū. 23 Maūru maya mothe moimaga thīinī wa mūndū na makamūgwatia thaahu.” 24 Nake Jesū akiuma kūu agīthīi gūkuhī na Turo. Agītoonya nyūmba ūmwe na ndeendaga mūndū o na ūrīkū amenye atī arī kūu; no ndangīahotire kwīhitha. 25 Na rīrī, mūtumia warī na kairītu kaarī na ngoma thūku rīrīa aiguire ūhoro wake, agītūka akīngūthia thī magūrū-inī make. 26 Mūtumia ūcio aarī Mūyunani,

waciariirwo Foinike ya Suriata. Nake agithaitha Jesu aingate ngoma iyo thuk yume thiin wa kairitu gake. 27 Nake Jesu akimwira atiri, "Reke ciana ciambie irie ihuune, nigungorwo ti wega kuoya migate ya ciana na kumiikiria ngui." 28 Nake mütumia ücio akimücookeria atiri, "Noguo Mwathani, no o na ngui iri rungu rwa metha ni iriaga rüitiki rüria rüitagwo ni ciana." 29 Jesu agicooka akimwira atiri, "Ni ündu wa üguo wacookia-ri, wüthiire; ndaimono nüyoima thiin wa mwariguo." 30 Mütumia ücio akiinuka müci agikora kaana gake gakomete üriri-ini na ndaimono irikitie güthii. 31 Ningi Jesu akiuma kuu gukuhii na Turo agituikaniria Sidoni, agiükürükä nginya iria-ini ria Galili, agitoonya bürüri wa Dekapoli. 32 Arí kuu andu amwe makimürehere mündü ütaiguaga na ütaaragia, makimüthaitha amüigirire guoko. 33 Na thutha wa kümütwara handu keheri-ini, haraaya na kirindii, Jesu agitoonyia ciara ciake matu ma mündü ücio. Agicooka agitua mata na akihutia rürimii rwa mündü ücio namo. 34 Akirora na iguru, akihümüka na hinya, akimwira atiri, "Efatha!" (üguo ni kuuga, "Hingüka!"). 35 Aarikia kuuga üguo matu ma mündü ücio makihingüka na rürimii rwake rükiregera akiambiriria kwaria o wega. 36 Nake Jesu akimaatha matikeere mündü o na ürikü. No üria akiragiriria kümakaania, noguo makiragiriria kwaria munu ühoro ücio. 37 Nao andu makigega munu makiria, makiuga atiri, "Niekite maündü mothe wega. O na agatümagaa andu aria mataiguaga maigue na aria mataaragia maarie."

8 Na rīrī, matukū-inī macio kīrīndī kīngī gīkīüngana rīngī. Na tondū gītiarī na kīndū gīa kūrīa-rī, Jesū agītta arutwo aka moke harī we, akīmeera atīrī, 2 “Nīndīraiguīra andū aya tha Nīgūkorwo makoretwo hamwe na nīi rīu mīthenya ītatū na matirī na kīndū gīa kūrīa. 3 Ingīmeera mainūke mahūütii mekūringikīra njīra, tondū amwe ao moimīte kūraya.” 4 Nao arutwo makīmūcookeria atīrī, “Mūndū angīruta irio cia kūmahūūnia kū gūkū werū-inī ūyū?” 5 Jesū akīmooria atīrī, “Mūrī na mīgate iīgana?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Tūrī na mīgate mūgwanja.” 6 Akīira kīrīndī gīkare thī. Nake akīoya mīgate iyo mūgwanja, na aarīkia gūcooka ngaatho akīeniyūranga mīgate iyo, akīmīnengera arutwo aka mahe andū, nao magīrīka o ūguo. 7 O na nī maarī na tūthamaki tūnini tūtarī tūingī; agīcooka ngaatho nī ūndū watuo, na akīira arutwo magaīre andū. 8 Nao makīrīa makīhūūna. Thuutha ūcio arutwo

maki^ūngania cieny^ū iria ciatigarite, ikⁱiyūra ciendo mūgwanja. **9** Andū arūme arīa maarīire maarī ta ngiri inya. Na aarīkia kūmeera mathīi, **10** agītoonya gatarū me na arutwo ake, magīthīi būrūri wa Dalumanutha. **11** Nao Afarisai magītūka na makīambīrīria kūuria Jesū ciuria. Makīmwīra aringe kīama kuuma igūrū no nīkūmūgeria maamūgeragia. **12** Nake akīhūmūka ihūmūka inene, akiⁱuria atīrī, “Nīkī gīgūtūma rūciaro rūrū rūrīrie rūringīrwo kīama? Ngūmwīra atīrī na ma gūtīrī kīama rūkūringīrwo.” **13** Agīcooka akīmatiga, agītoonya gatarū akīringa mūrīmo ūrīa ūngī. **14** Na rīrī, arutwo nīmariganīrwo nī gūkuua mīgate, tiga o mūgate ūmwe marī naguo gatarū-inī. **15** Nake Jesū akīmataara akīmeera atīrī, “Mwīmenyererei. Mwīhūgagēi ndawa ya kūimbia mīgate ya Afarisai na ya Herode.” **16** Nao makīaranīria ūhoro ūcio mūndū na ūrīa ūngī, makīrana atīrī, “Aratwīra ūguo tondū tūtīrī na mīgate.” **17** Jesū aamenya ūrīa meeranaga akīmooria atīrī, “Nī kīi kīratūma mwaranīrie ūhoro wa kwaga mīgate? Nginya rīu mūtīrī mūrataūkīrwo o na kana mūkamenya? Nī kūumia mūmūtīe ngoro cianyu? **18** Anga mūrī na maitho na mūtionaga, na mūrī na matū na mūtiuguaga? Kaī mūtararirikana? **19** Rīrīa ndenyūrangīre andū arīa ngiri ithano mīgate ūrīa itāno-rī, nī ciondo ciigana muonganirie ciyūrīte cienyū cia mīgate?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Ciarī ciondo ikūmi na igīrī.” **20** “Na rīrīa ndenyūrangīre andū arīa ngiri inya mīgate ūrīa mūgwanja-rī, nī ciondo ciigana muonganirie ciyūrīte cienyū cia mīgate?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Ciarī ciondo mūgwanja.” **21** Akīmooria atīrī, “Kaī mūtarī mūrataūkīrwo nī ūhoro nginya rīu?” **22** Na maakinya Bethisaida, andū amwe makīmūrehera mūndū warī mūtumumu, na magīthaitha Jesū amūhutie. **23** Akīnyiita mūndū ūcio mūtumumu guoko, akīmūumia na nja ya itūura. Na aarīkia kūmūtuīra mata maitho na kūmūigīrīra moko, Jesū akīmūuria atīrī, “Nī kūrī kīndū ūroona?” **24** Nake agītiira maitho, akiuga atīrī, “Nīndīrona andū; no ngoona mahaana ta mītī magīthīi.” **25** O rīngī Jesū akiigīrīra mūndū ūcio moko maitho. Hīndī īyo maitho make makīhīngūka, agīcooka kuona na akīona indo ciōthe wega. **26** Jesū akīmwīra atīrī, “Inūka, na ndūgatoonye itūura-inī.” **27** Jesū na arutwo ake magīthīi na mbere o nginya tūtūra-inī tūrīa twarigiⁱcīrie Kaisarea-Filipi. Na me njīra-inī akīmooria atīrī, “Andū moigaga niī nī niī ū?” **28** Nao makīmūcookeria atīrī, “Amwe moigaga wee

nīwe Johana Mūbatithania; angī makoiga wee nīwe Elija; o na angī moigaga wee ūrī ūmwe wa anabii.” 29 Nake akīmooria atīrī, “Inyuī na inyuī muugaga atīa? Muugaga nīi nīi ū?” Petero akīmūcookeria atīrī, “Wee nīwe Kristū.” 30 Nake Jesū akīmakaania matikeere mündū o na ūrikū ūhoro wake. 31 Ningī Jesū akiambīrīria kūmaruta atī Mūrū wa Mündū no nginya one mathīna maingī na aregwo nī athuuri, na athīnjīri-Ngai arīa anene o na arutani a watho, na atī no nginya ooragwo, na thuutha wa mīthenya ītatū ariūke. 32 Aaririe ūhoro ūcio atekūhitha, nake Petero akīmūtwara keheri-inī, akiambīrīria kūmūkaania. 33 No Jesū akīlhūgūra akīrora arutwo ake, na agīkūuma Petero, akiuga atīrī, “Cooka thuutha wakwa, Shaitani! Wee ndwīciiragia maūndū moimīte kūrī Ngai, tiga o maūndū marīa moimīte kūrī andū.” 34 Agīcooka agītā kīrīndī hamwe na arutwo ake moke harī we, akīmeera atīrī, “Mūndū o wothe ūngīenda kūnūmīrīra, no nginya eerege we mwene, na akuue mūtharaba wake anūmīrīre. 35 Nīgūkorwo ūrīa wothe wendaga kūhonokia muoyo wake nī kūrīrōwo akoorwo nīguo, no ūrīa wothe ūkoorwo nī muoyo wake nī ūndū wakwa na nī ūndū wa ūhoro-ūrīa-Mwega, nīakaūhonokia. 36 Mūndū angīguna nakī angīgwatīra thī yothe, no orwo nī muoyo wake? 37 Kana nī kīi mūndū angīkūrīania na muoyo wake? 38 Mūndū o wothe ūngīconoka nī ūndū wakwa na aconoke nī ūndū wa ciugo ciakwa hīndī īno ya rūciaro rūrū rwa ūtharia na rwa mehia, o nake Mūrū wa Mūndū nīakamūconokera rīrīa agaacocka arī na riiri wa Ithe, arī na araka arīa atheru.”

9 Jesū agīcooka akīmeera atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, amwe marūngīi haha matigacama gīkuū matonete ūthamaki wa Ngai ūgūka wī na hinya!” 2 Thuutha wa mīthenya ītandatū, Jesū nīmathiire na Petero na Jakubu na Johana, akīmatwara kīrīma-inī kīraaya, marī oiki. Na rīrī, arī hau mbere yao akīgarūrūka ūrīa aahaanaga. 3 Nguo ciake ikīerūha cua; gūtīrī mūndū gūkū thī ūngīahotire gūcīthambia cīerūhe ūguo. 4 Na marī o hau makiumīrīwo nī Elija na Musa, makīaranīria na Jesū. 5 Nake Petero akīrīra Jesū atīrī, “Rabii, nītwagīrīrīwo nī gūikara gūkū. Reke twake ithūnū ithatū, kīmwe gīaku, na kīmwe kīa Musa, na kīmwe kīa Elija.” 6 (Petero oigire ūguo tondū nīarīgītwo nī ūrīa ekuuga, nī tondū wa ūrīa maamakīte.) 7 Ningī hagīuka itu, rīkīmahumbīra, na mūgambo ūkiuma itu-inī rīu,

ūkiuga atīrī, “Ūyū nīwe Mūrū wakwa, ūrīa nyendete. Mūiguagei!” 8 Na kahinda o kau makīlhūgūra, no mationire mūndū ūngī arī hamwe nao, tiga o Jesū. 9 Na rīrīa maikūrūkaga kuuma kīrīma-inī, Jesū akīmaatha matikeere mūndū o na ūrikū ūrīa monete, nginya rīrīa Mūrū wa Mūndū agaakorwo ariūkite akioma kūrī arīa akuū. 10 Nao magīkira na ūhoro ūcio, no makooranagia o ene atīrī, “kūrīuka kuuma kūrī akuū nī kuuga atīa.” 11 Nao makīmūūria atīrī, “Nī kīi gītūmaga arutani a watho moige atī Elija no nginya ambe ooke?” 12 Jesū akīmacookeria atīrī, “Ti-itherū Elija no nginya ambe ooke ahaarīrie maūndū mothe. Ningī nī kīi gītūmīte kwandikwo atī Mūrū wa Mūndū no nginya athīnīke mūno na aregwo nī andū? 13 No ngūmwīra atīrī, Elija nīarīkitie gūuka na andū makamwīka o ūrīa wothe meendaga kūmwīka, o ta ūrīa ūhoro wake wandikīto.” 14 Na rīrīa maakinyire harī arutwo arīa angī, makīona kīrīndī kīnene kīmarīgiicīrie, na arutani a watho magīkararania nao. 15 Na rīrīa andū othe moonire Jesū, makīgega mūno magīteng’era makamūgeithie. 16 Nake akīmooria atīrī, “Nī kīi mūrakararanīria nao?” 17 Mūndū ūmwe warī kīrīndī-inī kīu akīmūcookeria atīrī, “Mūrutanī, ngūkūreheire mūrū wakwa, ūkoragwo arī na ngoma thūku na ndaaragia. 18 Hīndī ūrīa yothe yamūnyiita, ūmūtungumanagia thī na akarutaga mūhūyū na kanua, akahagarania magego na akomagara. Njūrīrie arutwo aki maingate ngoma ūyo thūku, no matinahota.” 19 Jesū akīmacookeria atīrī, “Inyuī rūciaro rūrū rūtetīkīgia, nī nginya rīi ngūikarania na inyuī? Ngūmūkirīrīria nginya rī? Ndeherai kamwana kau.” 20 Nī ūndū ūcio magīgatwarīra Jesū. Rīrīa ngoma ūyo thūku yoonire Jesū, īgīgathiorania o rīmwe. Gagītungumana thī, gakīgaragara, gakīrutaga mūhūyū na kanua. 21 Nake Jesū akīrīria ithe wa kamwana kau atīrī, “Nī hīndī ūigana atīa gakoretwo kahaana ūguo?” Nake agīcooka atīrī, “Nī kuuma arī o kaana. 22 Na maita maingī yanagaikia mwaki-inī o na maaī-inī īkoorage. No akorwo nī harī ūndū ūngīka, ūtūgūre tha ūtūteithie.” 23 Jesū akīmūūria atīrī, “Atī ‘korwo ndahota?’ Maūndū mothe nīmahotekaga kūrī mūndū ūrīa wītīkītie.” 24 O rīmwe ithe wa kamwana kau akīanīrīra, akiuga atīrī, “Nīndetīkīria, ndeithia harīa njagīte gwītīkīria.” 25 Rīrīa Jesū oonire atī kīrīndī ūngīteng’erete gūkē hau, agīkūuma ngoma ūyo thūku. Akīmīrīra atīrī, “Wee ngoma ūno thūku ūtaiguaga na ūtaaragia, nīndagwatha uume thiīnī wa kamwana

gaka, na ndūkanacooke gütoonya thīinī wako rīngī.”

26 Ngoma īyo thūku īgīkayürürūka, īgīgathiorania na hinya, na īkiuma. Kamwana kau gakīhaana ta karī gakuū, o nginya andū aingī makiuga atīrī, “Nī gakuū.” 27 No Jesū agīkanyiita guoko, agīgokīria, nako gakīrūgama. 28 Thuutha wa Jesū gütoonya nyūmba, arutwo ake makīmūrīria keheri-inī atīrī, “Nī kīi gītūmire ithuū tūremwo nī kūngata ngoma īyo?” 29 Nake akīmacookeria atīrī, “Ngoma ya mūthembā ta ūcio ndīngiuma na njīra īngī tīga o ya mahooya (o na kwīima irio).” (Nī harī maandiko mangī matakoragwo na ūhoro ūyū wa kwīima irio). 30 Nao makiuma kūu magītūkanīria būrūri wa Galili, na Jesū ndeendaga mündū o na ūrīkū amenye kūrīa marī, 31 tondū nīarutaga arutwo ake. Nake akīmeera atīrī, “Mūrū wa Mündū nīegūkunyanīrwo aneanwo moko-inī ma andū, nao nīmakamūrūga, no thuutha wa mīthenya ītatū nīakariūka.” 32 No matiigana gütaūkīrwo nī ūrīa oigaga, na magītīgīra kūmūrīa ūhoro ūcio. 33 Nao magīkinya Kaperinaumu. Na rīrīa aarī nyūmba thīinī akīmooria atīrī, “Mūgūkararanagīria kīi tūrī njīra-inī?” 34 No-o magīkira tondū marī njīra-inī nīmakararanagia makītūranagia nūū mūnene kūrī arīa angī. 35 Na aikara thī, Jesū agīta arutwo arīa ikūmi na eerī akīmeera atīrī, “Ūrīa wothe ūngīenda gūtuūka wa mbere, no nginya akorwo arī wa thuutha wa arīa angī na atūke ndungata ya andū othe.” 36 Nake akīrehe kaana agīkarūgamia gatagatī kao. Na aarīkia gūkaiyūkia moko-inī make, akīmeera atīrī,

37 “Ūrīa wothe ūngīamūkīra kaana kamwe ta gaka thīinī wa rītwa rīakwa, nī nīi aamūkagīra; na ūrīa ūngīnyamūkīra nīi to nīi aamūkagīra, no nīamūkagīra ūrīa wandūmire.” 38 Johana akīmwīra atīrī, “Mūrutani, nītūronire mündū akīngata ndaimono thīinī wa rītwa rīaku tūramwīra atige, tondū ti ūmwe witū.”

39 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mūtikamūgīrie! Gūtīri mündū ūngīringa kiama thīinī wa rītwa rīakwa na thuutha ūcio ahote gūcooka kwaria ūru wakwa,

40 Nīgūkorwo ūrīa ūtarī ūthū na ithuū nī ūmwe witū.

41 Ngūmwīra atīrī na ma, mündū o wothe ūrīa ūkaamūhe gīkombe kīa maaī thīinī wa rītwa rīakwa nī ūndū mūrī a Kristū, ndarī hīndī akoorwo nī igai rīake.”

42 “Na mündū ūrīa wothe ūgaatūma kamwe ga twana tūtū tūnjītīkītie kehie, wega nī mündū ūcio ohererwo ihiga rīa gīthīi ngingo na aikio thīinī wa iria.

43 Guoko gwaku kūngītūma wīhie, gütinie. Nī kaba ūtoonye muoyo-inī wī kīonje,

gūkīra ūthīi Jehanamu kūrīa kūrī mwaki ūtahoraga ūrī na moko meerī. (Geenna g1067) 45 Nakuo kūgūrū gwaku kūngītūma wīhie, gütinie. Nī kaba ūtoonye muoyo-inī ūrī gīthua, gūkīra ūkīo Jehanamu ūrī na magūrū meerī. (Geenna g1067) 46 Kūu kīgunyū kīrīa kīmarīaga gītīkuaga, naguo mwaki ūrīa ūmacinaga ndūhoraga.

47 Na riitho rīaku ūngītūma wīhie, rīkūure. Nī kaba ūtoonye ūthamaki-inī wa Ngai ūrī na riitho ūmwe gūkīra ūkīo Jehanamu ūrī na maitho meerī, (Geenna g1067) 48 kūu “kīgunyū kīrīa kīmarīaga gītīkuaga, naguo mwaki ūrīa ūmacinaga ndūhoraga.” 49 Mündū o wothe agetērwo mūcamo wa cumbī nī mwaki, (na igongona o rīothe rīkīrwo mūcamo na cumbī).

50 “Cumbī nī mwega, no cumbī ūngīkorwo nīthirīte mūcamo waguo-rī, ūngīcooka gūcamithio ta cumbī na kī? Tuīkai cumbī, na mūikaranagie na thayū.”

10 Jesū agīcooka akiuma kūu agīthīi būrūri wa Judea na mūrīmo ūrīa ūngī wa Jorodani. O rīngī andū ikundi magīuka kūrī we, nake akīmaruta ūhoro o ta ūrīa aamenyerete gwīka. 2 Na Afarisai amwe magīuka kūrī we makīenda kūmūgeria, makīmūrīria atīrī, “Watho nīwītikīrtie mündū atigane na mūtumia wake?” 3 Nake agīcooka ūhoro, akīmooria atīrī, “Musa aamwathire mwīkage atīa?” 4 Nao makīmwīra atīrī, “Musa nītīkagīria mündū aandīkīre mūtumia wake marūa ma gūtigana nake, amūte.” 5 Jesū akīmacookeria atīrī, “Musa aamwandīkīire watho ūcio tondū wa ūrīa muomītie ngoro cianyu. 6 No kuuma o kīambīrīria, Ngai ‘ombire mündū mūrūme na mündū-wa-nja’. 7 ‘Gīkī nīkīo gūtūmaga mündū mūrūme atige ithe na nyina na anyiitane na mūtumia wake, 8 nao eerī magatuūka mwīrī ūmwe.’ Nī ūndū ūcio, acio ti andū eerī rīngī, no nī mündū ūmwe. 9 Nī ūndū ūcio, arīa Ngai anyiitathanītie, mündū ndakanamatigithanie.”

10 Na maatoonya nyūmba thīinī, arutwo makīuria Jesū ūhoro ūcio o rīngī. 11 Nake akīmacookeria atīrī, “Mündū o wothe angītīgana na mūtumia wake acooke ahikie mūtumia ūngī, mündū ūcio nī atharītie.” 12 Nake mūtumia angītīgana na mūthuuriwe, ahikīre mündū mūrūme ūngī, o nake nī atharītie.” 13 Nao andū makīrehera Jesū twana tūnini nīguo atūhutie, no arutwo ake makīmakaania. 14 Rīrīa Jesū oonire ūguo, akīrakara, akīmeera atīrī, “Rekei twana tūtū ūtūke kūrī nīi, tīgai gūtūgīria, nīgūkorwo ūthamaki wa Ngai nī wa arīa matariī ta tuo. 15 Ngūmwīra atīrī na ma, ūrīa wothe ūtakamūkīra ūthamaki wa Ngai ta kaana ndakaūtoonya o na atīa.” 16 Nake akīoya

twana tūu, agītūigīrīra moko, agītūrathima. 17 Na rīrīa Jesū oimagaraga, mündū ūmwē nīateng'erire harī we, agīturia ndu mbere yake, akīmūuria atīrī, "Mūrutani mwega, ingīka atīa nīguo ngaagaya muoyo wa tene na tene?" (aiōnios g166) 18 Nake Jesū akīmūuria atīrī, "Ūkūnjita mwega nīki? Gūtīrī o na ūmwē mwega, tiga o Ngai we wiki. 19 Wee nī ūtū ūrīa maathanī moigīte: 'Ndūkanoragane, na ndūkanatharanie, na ndūkanaiye, na ndūkanagīrīre mündū ūrīa ūngī kīgeenyo, na ndūkanahaheenanie, na tīa thogou na nyūkwa.' 20 Nake akīmwīra atīrī, "Mūrutani, macio mothe ndūire ndīmarūmītie kuuma ndī mūnini." 21 Nake Jesū amūrora, akīmwenda, akīmwīra atīrī, "Nī kūrī ūndū ūmwē ūtigairie: Thiī wendie indo ciaku ciothe iria ūrī nacio ūhe athīni mbeeca icio, na nīukagīa na mūthithū igūrū. Ūcooke ūuke, ūnūmīrīre." 22 Mwanake ūcio agītukia gīthihi. Agīthī arī na kīeha, tondū aarī na ūtonga mūningī. 23 Nake Jesū akīhūgūra, akīra arutwo ake atīrī, "Kaī nī ūndū wī hinya gitonga gūtoonya ūthamaki-inī wa Ngai-ī!" 24 Nao arutwo makīgega maigua ciugo ciake. No Jesū akiuga o rīngī atīrī, "Ciana, kaī nī ūndū wī hinya gūtoonya ūthamaki-inī wa Ngai-ī!" 25 Nī ūhūthū ngamīira kūhungura irima rīa cindano gūkīra gītonga gūtoonya ūthamaki-inī wa Ngai." 26 Arutwo ake magikīrīrīria kūgega, makīurania atīrī, "Nūū ūngīkīhonoka?" 27 Nake Jesū akīmarora, akīmeera atīrī, "Harī mündū ūndū ūyū ndūngīhoteka, no harī Ngai tiguo; maündū mothe nī mahotekaga nī Ngai." 28 Petero akīmwīra atīrī, "Ithū ūtigīte maündū mothe ūtugakūrūmīrīra!" 29 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, "Ngūmwīra atīrī na ma, gūtīrī mündū ūtigīte mūciī kana ariū a nyina, kana aarī a nyina, kana nyina, kana ithe, kana ciana, o na kana ithaka nī ūndū wakwa, na nī ūndū wa ūhoro-ūrīa-Mwega, 30 ūtakaheo ūtonga maita igana matukū maya tūrī, na aheo maita igana ma nyūmba, na ariū a nyina, na aarī a nyina, na manyina, na ciana o na ithaka, na hamwe na macio, mīnyamaro. Na ihinda rīrīa rīgooka aheo muoyo wa tene na tene. (aiōn g165, aiōnios g166) 31 No rīrī, andū aingī arīa marī mbere nīmagatuīka a thuutha, na a thuutha matuīke a mbere." 32 Na rīrīa maari njīra-inī makīambata merekeire Jerusalemu, Jesū amatongoretie, arutwo ake nīmagegire, nao arīa maamarūmīrīre magītīgīra. O rīngī Jesū agītwara arutwo arīa ikūmi na eerī keheri-inī, akīambīrīria kūmeera maündū marīa maakirīe kūmūkora. 33 Akīmeera atīrī, "Nītūkwambata tūthīi

Jerusalemu, nake Mūrū wa Mūndū nīegūkunyanīrwo kūrī athīnjīrī-Ngai arīa anene na kūrī arutani a watho. Nao mamūtuīre kūtūragwo na mamūneane kūrī andū-a-Ndūrīrī, 34 nao mamūnyūrūrie na mamūtuīre mata, na mamūhūrūre iboko o na mamūrūrage. No thuutha wa mīthenya itatū niakariūka." 35 Na rīrī, Jakubu na Johana, ariū a Zebedi, magīuka kūrī Jesū. Makīmwīra atīrī, "Mūrutani, tūkwenda ūtwīkīre o ūrīa ūtūgūkūhooya." 36 Nake akīmooria atīrī, "Mūkwenda ndīmwīkīre atīa?" 37 Nao makīmūcookeria atīrī, "Ūtwītīkīrie tūgaikara ūmwē guoko-inī gwaku kwa ūrīo na ūrīa ūngī guoko-inī gwaku kwa ūmotho riiri-inī waku." 38 Jesū akīmacokeria atīrī, "Mūtiūū kīrīa mūrahoooya. Mwahota kūnyūrīa gīkombe kīrīa nīi ngūnyūrīa, kana mūbatithio na ūbatithio ūrīa ngūbatithio naguo?" 39 Nao magīcockia atīrī, "Tī no tūhote." Jesū akīmeera atīrī, "Gīkombe kīrīa ngūnyūrīa nī mūkaanyūrīa, o na mūbatithio na ūbatithio ūrīa ngūbatithio naguo. 40 No ha ūhoro wa gūikara guoko-inī gwakwa kwa ūrīo kana kwa ūmotho ti nīi heanaga. Itī icio ikaaheo arīa mathondekeirwo cīo." 41 Rīrīa arutwo acio angī ikūmi maiguire ūhoro ūcio, makīrakarīra Jakubu na Johana. 42 Nake Jesū akīmeeta hamwe akīmeera atīrī, "Nī mūūū atī andū arīa matuuagwo aathani a andū-a-Ndūrīrī nīmetūūgagīria igūrū rīao, nao anene ao nīmamaathaga. 43 No rīrī, inyū mūtitarī ūguo. Handū ha ūguo, ūrīa wothe ūngīenda gūtuīka mūnene thīinī wanyu no nginya atuīke ndungata yanyu, 44 nake ūrīa wothe ūkwenda gūtuīka wa mbere thīinī wanyu, no nginya atuīke ngombo ya andū othe. 45 Nīgūkorwo o na Mūrū wa Mūndū ndookire gūtungatīrwo, no ookire gūtungata na arute muoyo wake nīguo arīhe thogora wa gūkūūra andū aingī." 46 Nao magikīnya Jeriko. Na rīrīa Jesū na arutwo ake, hamwe na kīrīndī kīnene moimaga itūura-inī ūrī, mündū warī mūtumumu wetagwo Baritimayo (ūguo nī kuuga mūrū wa Timayo), aikarīte thī mūkīrā-inī wa njīra akīhooya thendi. 47 Na rīrīa aiguire atī nī Jesū wa Nazarethi, akīambīrīria kwanīrīra akiugaga atīrī, "Jesū, Mūrū wa Daudi, njīguīra thal!" 48 Andū aingī makīmūkaania, makīmwīra akire, nowe agīkīrīrīria kwanīrīra, akiugaga atīrī, "Mūrū wa Daudi, njīguīra thal!" 49 Nake Jesū akīrūgama, akiuga atīrī, "Mwītei." Nī ūndū ūcio magīta mündū ūcio warī mūtumumu, makīmwīra atīrī, "Wīyūmīrīrie! Rūgama! Nīaragwīta." 50 Agīteania nguo yake ya igūrū, agīkīrīra na ihenya agīthīi harī Jesū. 51 Jesū akīmūuria atīrī, "Ūkwenda

ngwíkire atīa?" Nake mündū ūcio warī mütumumu akīmūcookeria atīrī, "Mūrutani, ngwenda o njooke kuona." 52 Nake Jesū akīmwīra atīrī, "Wīthiire, wītikio waku nīguo watūma ūhone." O rīmwe akīambīrīria kuona, nake akīrūmīrīra Jesū.

11 Na rīrī, maakuhīrīria itūura rīa Jerusalemu, maakinya matūura ma Bethifage na Bethania hau Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū-rī, Jesū agītūma arutwo ake eerī, 2 akīmeera atīrī, "Thīi itūura rīrīa rīrī mbere yanyu, na mwatoonya o ūguo, nīmūkuona njaū ya ndigiri yohetwo hau, nayo ndīrī yakuua mündū. Mīohorei mūmīrehe. 3 Na mīngūrio nī mündū atīrī, 'Mūreka ūguo nīkī?' Mwīrei atīrī, 'Mwathani nīabatarīto nīyo na nēkūmīcookia haha o narua.'" 4 Nao magīthīi magīkora njaū ya ndigiri yohetwo mūromo-inī handū nja, hakuhī na njīra. Na rīrīa maamīohoraga-rī, 5 andū arīa maarūngīi ho makīmooria atīrī, "Mūrohora njaū ūyo nīkī?" 6 Nao makīmacookeria o ūria Jesū aamerīte, nao andū acio makīmetikīria mathīi nayo. 7 Rīrīa maatwarīire Jesū njaū ūyo, makīmtandīka nguo ciao nake Jesū agīkuuo nīyo. 8 Andū aingī makīara nguo ciao njīra-inī, nao arīa angī makīara mathīgī marīa maatuūte mīgūnda-inī. 9 Andū arīa maatongoretie na arīa maamumīte thuutha makīanīrīra makiuga atīrī, "Hosana!" "Kūrathimwo-rī, nī ūria ūgūuka na rītwa rīa Mwathani!" 10 "Kūrathimwo-rī, nī ūthamaki ūria ūgūuka, ūria wa ithe witū Daudi!" "Hosana igūrū o igūrū!" 11 Nake Jesū aatoonya Jerusalemu, agīthīi hekarū-inī. Na aarīka kwīrorangīra maündū mothe, akiumagara agīthīi Bethania hamwe na arutwo arīa ikūmi na eerī, tondū kwarī hwaī-inī. 12 Mūthenya ūyū ūngī rīrīa moimaga Bethania, Jesū akīigua ahūtiī. 13 Nake akīona mūkūyū warī haraaya ūri na mathangū maruru agīthīi kūrora kana warī na ngūyū. Aakinya harī guo, agīkora ndwari na ngūyū tiga o mathangū, tondū ndīarī hīndī ya mīkūyū gūciara. 14 Nake akīrra mūkūyū ūcio atīrī, "Mūndū ndakanarīe maciaro maku nginya tene." Nao arutwo ake makīgūa akiuga ūguo. (aiōn g165) 15 Na maakinya Jerusalemu, Jesū agītoonya hekarū thīinī, akīambīrīria kūrūtūrūra arīa maagūraga, na arīa meendanagīria kuo. Akīng'aūrania metha cia arīa maakūuranagia mbeeca, o na itī cia arīa meendagia ndutura, 16 na ndangietikīrīrie mūndū o na ūrikū ahītūkīrie kindū gīa kwendia kūu nja cia hekarū. 17 Na rīrīa aamarutaga, akīmooria atīrī, "Githī ūhoro ndwandikītwo atīrī,

"Nyūmba yakwa īgeetagwo nyūmba ya mahooya ya kūhooyagīrwo nī ndūrīrī ciote?" No inyuī mūmītiūte 'ngurunga ya atunyani.' 18 Nao athīnjīri-Ngai arīa anene na arutani a watho maigua ūguo, makīambīrīria gūcaria ūria mangīmūraga, nī ūndū nīmāmītīgīra, tondū kīrīndī giothe nīkiagegetio nī ūrutanī wake. 19 Gwakinya hwaī-inī, Jesū na arutwo ake makīuma itūura ūrio. 20 Rūciinī, makīhītūka makīona mūkūyū ūria Jesū aarūmīte ūmīte wothe nginya mīri. 21 Petero akīririkana ūhoro wa mūkūyū ūcio, akīrra Jesū atīrī, "Rabii, ta rora! Mūkūyū ūria ūrārumire-rī, nī ūmīte!" 22 Nake Jesū akīmacookeria, akīmeera atīrī, "Itīkīai Ngai. 23 Ngūmwīra atīrī na ma, mündū angīkeera kīrīma gīkī atīrī, 'Thīi, wīkie irīa-inī,' na ndagathanganie ngoro-inī yake, no etīkīe atī ūria oiga nīūgwīkīka-rī, nīgekīrwo ūndū ūcio. 24 Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, ūria wothe mūrīhooyaga mūheo, itīkīgīai atī nī mūrīkītie kūwamūkīra, naguo nīūrītūkīga wanyu. 25 Na rīrīa mwarūgama mūhooe, mūrekanagīre angīkorwo mūrī ūthū na mündū, nīgeetha Ithe wanyu ūria ūrī igūrū o nake amūrekagīre mehīa manyu." (26 No mūngīkorwo mūtirekanagīra mehīa, nake Ithe wanyu ūria ūrī igūrū ndarīmūrekagīra mehīa manyu.) 27 Magīkīnya o rīngī Jerusalemu, na rīrīa Jesū aaceeraga kūu nja cia hekarū, athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, o na athuuri magītūka kūrī we. 28 Makīmūuria atīrī, "Wikaga maündū maya na ūhoti ūrīkū? Na nūū wakūheire ūhoti wa gwīka maündū maya?" 29 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, "Nīngūmūuria kīrīa kīmwe. Mwanjookeria, na nīi nīngūmwīra nīkīgīa maündū maya na ūhoti ūrīkū. 30 Übatithio wa Johana-rī, woimire igūrū kana kūrī andū? Njookeria!" 31 Makīaranīria o ene ūhoro ūcio, makīrīana atīrī, "Tūngīuga atī, 'Woimire igūrū', egūtūuria atīrī, 'Mwakīregire kūmwītīkīa nīkī?' 32 No tūngīuga atīrī, 'Woimire kūrī andū'" (Nīmetigagīra andū, tondū andū othe mooī kūna atī Johana aarī mūnabii.) 33 Nī ūndū ūcio magīcookeria Jesū atīrī, "Ithū ūtūtīū." Nake Jesū akīmeera atīrī, "O na nīi ndikūmwīra nīkīgīa maündū maya na ūhoti ūrīkū."

12 Nake akīambīrīria kūmahe ūhoro na ngerekano, akīmeera atīrī, "Mūndū ūmwe nīhaandire mūgūnda wake mīthabibū. Agīaka rūgīri rūgīthiūrūrūkīria mūgūnda ūcio, na akīenja irīma rīa kūhihīra thabibū, na agīaka nyūmba ndaaya na igūrū ya arangīri. Agīcooka agīkomborithia mūgūnda ūcio kūrī arīmi angī, na agīthīi rūgendo. 2 Na rīrī,

hīndī ya magetha yakinya-rī, agītūma ndungata yake kūrī akombori acio īgīre maciaro mamwe ma mūgūnda ūcio wa mīthabibū. 3 Nao makīmīnyiita makīmīhūra, na makīmīngata itarī na kindū. 4 Agīcooka akīmatūmīra ndungata īngī; nao magītihia ndungata īyo mūtwe na makīmīka maündū ma thoni. 5 Na o rīngī agītūma ndungata īngī, nayo makīmīuraga. Niātūmire ndungata īngī nyīngī, imwe ciacio magīcīhūra, na iria īngī magīcīuraga. 6 “Mūndū ūcio ndaarī na mūndū ūngī watigaire wa gūtūma, tiga o mūriū wake ūrīa eendete mūno. Akīmūtūma thuutha wa acio angī othe, akiuga atīrī, ‘Nīmegūtīra mūrū wakwa.’ 7 “No akombori acio makīmīrana atīrī, ‘Ūyū niwe ūkaagaya mūgūnda ūyū. Ūkai, rekei tūmūūrage, nīguo igai rīake rīgaatuīka riitū.’ 8 Nī ūndū ūcio makīmīnyiita, makīmīuraga, makīmīukia njā ya mūgūnda ūcio wa mīthabibū. 9 “Rīu-rī, mwene mūgūnda ūcio ageeka atīa? Agoooka oorange akombori acio, acooke ahe andū angī mūgūnda ūcio. 10 Kaī mūtarī mwathoma maandīko maya: “Ihiga rīrīa aaki maaregire, nīrīo rītuikīte ihiga inene rīa koine; 11 Mwathani niwe wīkīte ūndū ūcio, naguo nī wa magegania tūkīwona?” 12 Magīcaria ūrīa mangīmīnyiita tondū nīmamenyire aaragia ūhoro wao na ngerekano īyo, no nīmetigagīra kīrīndī; nī ūndū ūcio magītigana nake, magīthī. 13 Thuutha ūcio magītūma Afarisai amwe na Aherodia kūrī Jesū nīguo mamūtege na miārio yake. 14 Magīuka kūrī we makīmwīra atīrī, “Mūrutani, nītūū atī ūrī mūndū wa ma. Ndwtigagīra andū, tondū ndūrūmbūyagia ūrīa mahaana; no ūrutanaga ūhoro wa Ngai na ma. Rīu-rī, nī kwagīrīire kūrufīra Kaisari mbeeca cia igooti, kana aca? 15 Tūrutage kana tūtikarutage?” No tondū Jesū nīmamenyaga ūhinga wao, akīmooria atīrī, “Mūrenda kūngeria nīkī? Ta ndeherai dinari ndīmīone.” 16 Makīmūrehera dinari īyo, nake akīmooria atīrī, “Mbīca īnō na rītīwa rīrī nī cia ū?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Nī cia Kaisari.” 17 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Rutagīrai Kaisari kīrīa kīrī gīake, na mūrutagīre Ngai kīrīa kīrī gīake.” Nao makīgegio nīwe. 18 Ningī Asadukai, arīa moigaga atī gūtīrī ūhoro wa kūrīuka magītūka kūrī Jesū na makīmūuria atīrī, 19 “Mūrutani, Musa aatwandīkīre atī mūrū wa nyina na mūndū angīkua atige mūtumia atarī na ciana-rī, mūndū ūcio no nginya ahikie mūtumia ūcio watigwo, aciarīre mūrū wa nyina ciana. 20 Na rīrī, kwarī aanake mūgwania a nyina ūmwe. Wa mbere akīhikania na

agikua, na ndatige ciana. 21 Nake wa keerī akīhikia mütumia ūcio wa ndigwa, no o nake agikua na ndatige ciana. O na wa gatatū nake agīka o ūguo. 22 Úhoro wa ma nī atī, gütirī o na ūmwe wa acio mügwanja watigire ciana. Thuutha wao othe, mütumia ūcio o nake agikua. 23 Rīu-rī, hīndī ya kūriūka mütumia ūcio agaakorwo arī wa ū, nīgūkorwo othe mügwanja nīmamūhikītie?" 24 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, "Nīmūhītītie tondū mūtiū Maandīko kana hinya wa Ngai? 25 Rīrīakuū makaariūka, matikahikania kana mahike; magaatuūka ta araika arīa marī kūu igūrū. 26 Naguo ha úhoro wa akuū kūriūka-rī, kaī mütathomete ibuku-inī rīa Musa, úhoro ūkonī kīhinga kīria kīahīaga, na ūria Ngai aamwīrire atīrī, "Nī nī nī Ngai wa Iburahīmu na Ngai wa Isaaka, o na Ngai wa Jakubu?" 27 We ti Ngai wa arīa akuū, no nī wa arīa marī muoyo. Inyuū mūhītītie mūno." 28 Na rīrī, mūrutani ūmwe wa watho nīokire akiīgua makīaria. Aamenya atī Jesū nīamacookeirie icookio rīega-rī, akīmūuria atīrī, "Harī maathani marī mangī mothe-rī, nī rīrīkū rīa bata mūno?" 29 Jesū agīcookia atīrī, "Rīathani rīrīa rīa bata mūno nī rīrī: 'Thikīrīria, inyuū Israeli, Mwathani Ngai witū, Mwathani nī ūmwe. 30 Endaga Mwathani Ngai waku na ngoro yaku yothe, na muoyo waku wothe, na meciiria maku mothe, na hinya waku wothe.' 31 Narīo rīa keerī nī rīrī: 'Endaga mūndū ūria ūngī o ta ūria wiendete wee mwene.' Gütirī rīathani rīngī inene kūrī macio." 32 Nake mūndū ūcio agīcookia atīrī, "Mūrutani, ti-itherū nīwoiga wega atī Ngai nī ūmwe na gütirī ūngī tiga we! 33 Ningī ūmwende na ngoro yaku yothe, o na ūmenyo waku wothe, o na hinya waku wothe; o nakuo kwenda mūndū ūria ūngī o ta ūria wiendete wee mwene, ūcio nī ūndū ūrī bata gūkīra maruta mothe ma njino na magongona." 34 Rīrīa Jesū oonire nīacookia wega, akīmwīra atīrī, "Wee-rī, ndūrī haraaya na úthamaki wa Ngai." Na kuuma hīndī iyo gütirī mūndū wacookire kūūmīrīria kūmūuria ciūria ingī. 35 Na rīrī, Jesū akīrutana nja-inī cia hekarū akīmooria atīrī, "Nī kītūmagā arutani a watho moige atī Kristū nī mūrū wa Daudi? 36 Daudi we mwene, akīfaria arī na Roho Mūtheru, oigire atīrī: "Mwathani eerire Mwathani wakwa atīrī: "ikara guoko-inī gwakwa kwa ūrīo nginya ngaiga thū ciaku rungu rwa makinya maku." 37 Daudi we mwene aramwīta 'Mwathani.' Angītūuka mūrūwe atīa?" Na nī haarī na gīkundi kīnene kīa andū kīamūthikagīrīria gikenete. 38

Ningī Jesū akīrutana, akiuga atīrī, “Mwīmenyagīrīrei arutani a watho. Mendete gūthīi mehumbīte nguo iria ndaaya na kūgeithagio nī andū othe rīrīa mekūgera ndūnyū-inī, 39 na makenda gūikaragīra itī iria cia bata thunagogi-inī, na gūikara handū ha andū arīa atīku maruga-inī. 40 Na no-o matoonyagīrīra nyūmba cia atumia a ndigwa makamatunya indo ciao, na nīguo meyonanie, makahooya mahooya maraihu. Andū ta acio nī makaaherithio mūno makīria.” 41 Jesū agīikara thī ang’etheire harīa heekagīrwo maruta, akīrōrera ūrīa gīkundi kū kīahothaga. Andū aingī itonga makīhatha mbeeca nyīngī. 42 No mūtumia ūmwe wa ndigwa warī mūthīnī agīūka akīhatha tūthendi twīrī tūnini mūno twa gīcango tūrīa twari mūigana wa mbeeca īmwe. 43 Jesū agīīta arutwo ake hari we, akīmeera atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, mūtumia ūyū wa ndigwa mūthīnī nīekīra mbeeca nyīngī kīgīnīa-inī gūkīra andū arīa angī othe. 44 Acio angī othe maheana kūringana na ūngī wa ūtonga wao, no mūtumia ūyū aheana kīrīa gīothe oima nakīo, o na arī mūthīnīrī, aheana mūthīthū wake wothe.”

13 Na rīrīa Jesū oimaga hekarū-inī, ūmwe wa arutwo ake akīmwīra atīrī, “Mūrutani, ta rora! Mahiga maya kaī nī manene-īl! Kaī nyūmba ici nī thaka-īl!” 2 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nīūrona nyūmba ici nene ūū? Gūtirī ihiga o na rīmwe rīa maya rīgaakorwo rīrī igūrū wa rīrīa rīngī; mothe nīmakamomorwo.” 3 Rīrīa Jesū aikarīte thī kīrimainī kīa Mītamaiyū ang’etheire hekarū-īrī, Petero na Jakubu na Johana na Anderea makīmūuria marī keheri-inī atīrī, 4 “Ta twīre, māündū macio mageekīka rī? Na kīmenyithia atī māündū macio marī hakulī gwīkīka nī kīrīkū?” 5 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mwīmenyagīrīrei mūtikanahaheenio nī mūndū o na ūrīkū. 6 Andū aingī nī magooka na rītīwa rīakwa makiugaga atīrī, ‘Nī nī nī Kristū,’ na nīmakaheenia andū aingī. 7 Rīrīa mūkaigua mbaara na mūhuhu wa mbaara mūtikanamake. Maūndū ta macio no nginya mekīke, no rīrī, ithirīro ti rīkinyu. 8 Rūrīrī nīrūgookīrīra rūrīa rūngī, na ūthamaki ūukīrīre ūthamaki ūrīa ūngī. Nīgūkaagīa na ithingithia kūndū na kūndū, o na kūgīe ng’aragu. Maūndū maya nī kīambīrīria kīa ruo ta rwa mūndū-wa-nja akīrūmwo. 9 “No inyūrī-īrī, ikaragai mwīiguīte. Nīmūkaneanwo kūrī ciama cia athuuri na mūhūrīwo iboko thīinī wa thunagogi. Nīmūkarūgama mbere ya aathani na

athamaki nī ūndū wakwa, mūtuīke aira akwa kūrī o. 10 Naguo ūhoro-ūrīa-Mwega no nginya wambe ūhunjio kūrī ndūrīrī ciothe. 11 Rīrīa rīothe mūkaanyiitwo mūtwaro mūgaciirithio, mūtikanetange mūgīciiria ūrīa mūkoiga. Inyū mūkoiga o ūrīa mūkaahotithio hīndī iyo, nīgūkorwo ti inyū mūgaakorwo mūkiaria, no nī Roho mūtheru. 12 “Mūndū nīagakunyanīra mūrū wa nyina ooragwo, na ithe wa mūndū akunyanīre mwana wake, o na ciana nīkaremera acari a cio na imoragithie. 13 Andū othe nīmakamūmena nī ūndū wakwa, no ūrīa ūgaakirīrīria nginya hīndī ya mūthia nīkahonoka. 14 “Rīrīa mūkoona kīrīa kīrī thaahu na gīa kūrehe ihooru kīarūgama harīa gītagīrīrīwo nī kūrūgama-īrī, (ūrīa ūrathoma nīamene ūhoro ūcio), hīndī iyo arīa marī Judea nīmoorīre irīma-inī. 15 Mūndū ūrīa wothe ūgaakorwo arī nyūmba yake igūrū ndakanaharūrūke kana atoonye kūrūta kīndū nyūmba. 16 Nake mūndū ūrīa ūgaakorwo arī mūgūnda ndagacooke mūcīi kūgīra nguo ciake. 17 Kaī atumia arīa magaakorwo marī na nda na arīa magaakorwo makīongithia hīndī iyo nīmagakorwo marī na haaro-īl! 18 Hooyagai Ngai atī maūndū macio matikanakinye hīndī ya heho, 19 nī ūndū matukū macio gūgaakorwo na mīnyamaro itarī yoneka īngī tayo kuuma kīambīrīria rīrīa Ngai ombire thī nginya rīu, na gūtikoneka īngī tayo. 20 Tiga Mwathani anyīlhanyīhirie matukū macio, gūtirī mūndū ūngīgatigara. No tondū wa andū ake arīa aamūre, matukū macio nīmagakuhīhio. 21 Hīndī iyo mūndū o na ūrīkū angīkamwīra atīrī, ‘Kristū arī hāhal’ kana amwīre atīrī, ‘Kristū arī haārlā!’ mūtikanetikie ūhoro ūcio. 22 Nīgūkorwo Kristū a maheeni na anabii a maheeni nīmakeyūmīria monanie morīrū na maringe ciama nīguo mahītīthie andū arīa aamūre, korwo no kūhotekē. 23 Nī ūndū ūcio-īrī, ikaragai mwīiguīte tondū nīndamwīra maūndū mothe mbere ya ihinda rītanakinya. 24 “No ihinda-inī rīu, thuutha wa maūndū macio ma mīnyamaro, “rīū nīrīkagīa nduma, naguo mweri ndūkaara; 25 njata nacio nīukaagūa kuuma igūrū, namo maahinya ma igūrū nīmakenyenyo.” 26 “Hīndī iyo andū nī makoona Mūrū wa Mūndū agīūka arī thīinī wa matu, arī na hinya mūngī mūno o na riiri. 27 Nake nīagatūma araika ake macookanīrīrie andū ake arīa aamūre kuuma mīena īna ūrīa yumaga rūhuho, o na kuuma ituri ciothe cia thī na cia igūrū. 28 “Na rīrī, mwīrutei na mūkūyū: Rīrīa hōngē ciaguo ciarīka gūthundūra na ciarutu mathangū-īrī, nīmūmenyaga atī hīndī ya ūrīa ūrī hakuhi. 29 Ūguo noguo, rīrīa

mūkoona maündū macio magīkika mūkaamenya ihinda rīrī hakuhī, rīrī o mūromo-inī. 30 Ngūmwīra atīrī na ma, rūciaro rūrū rūtigaathira nginya maündū macio mothe makaahingio. 31 Igūrū na thī nīigathira, no ciugo ciakwa itigathira. 32 “Gūtirī mūndū o na ūrīk ūtū ūhoro wa mūthenya ūcio kana ithaa rīu, o na araiaka a igūrū matiū, o na Mūriū ndooī, tiga lthe wiki! 33 Ikaragai mwīiguīte! Ikaragai mwīhūgīte! Mūtiūrī rīrīa ihinda rīu rīgaakinya. 34 Gūkahaana ta mūndū ūgūthī ūrūgendo ūrīa atigaga egaīra ndungata ciake irorage mūcī, o ndungata akamīhe wīra wayo, na agatiga atha mūikaria wa mūrango o nake aikarage ehūgīte. 35 “Nī ūndū ūcio, ikaragai mwīiguīte tondū mūtiūrī rīrīa mwene mūcī agacocka, kana agooka hwaī-inī, kana ūtukū gatagatī, kana ngūkū ikigamba, o na kana gūgūthererūka. 36 O rīrīa angīuka-rī, mūtikanareke amūkore mwīrigītwo. 37 Úguo ngūmwīra, noguo ngwīra andū othe, atīrī, ‘Ikaragai mwīiguīte.’”

14 Na rīrī, gwatigaire o mīthenya iīrī nīguo kūgīe na Gīathī kīa Bathaka na kīa Mīgate itārī Mīkīre Ndawa ya Kūimbia, nao athīnjīri-Ngai arīa anene na arutani a watho nīmacaragia ūrīa mangīnyiitithia Jesū na njīra ya wara nīguo mamūūrage. 2 Makiuga atīrī, “No tūtingīmūnyiita hīndī ya Gīathī, tondū andū mahota kūruta haaro.” 3 Na rīrīa arī itūūra-inī rīa Bethania kwa mūndū wetagwo Simoni ūrīa warī na mangū, aikarīte metha-inī akīrīa irio-rī, nīhookire mūndū-wa-nja arī na cuba ya maguta ma goro mūno na manungi wega. Akīuraga cuba ūyo na akīmūtirīria maguta macio mūtwe. 4 Andū amwe arīa maarī kuo makīgua ūtū, makīurania atīrī, “Maguta maya maitangwo ūguo nīkī? 5 Maguta macio nīmangīendio mbeeca ikīrīte mūcara wa mūndū wa mwaka mūgima nacio mbeeca icio iheo athīnīi.” Magikūūma mūndū-wa-nja ūcio marī na ūtū. 6 Nowe Jesū akīmeera atīrī, “Tiganai nake, mūramūtanga nīkī? Nīanjīka ūndū mwega mūno. 7 Athīnīi marīkoragwo na inyū hīndī ciōthe na no mūmateithie hīndī ūrīa yothē mūngienda. No nīi mūtirīkoragwo na nīi hīndī ciōthe. 8 Anjīka o ūrīa angīahota. Atīrīria mwīrī wakwa maguta o mbere nī ūndū wa kūhaarīria gūthikwo gwakwa. 9 Ngūmwīra atīrī na ma, kūrīa guothe ūhoro-ūyū-Mwega ūkaahunjagio thīinī wa thī, ūguo eka nīukeeragwo andū nīgeetha aririkanagwo.” 10 Hīndī ūyo Judasi Mūisikariota, ūmwe wa arīa ikūmī na eerī, agīthī kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene agakunyanīre Jesū kūrī o. 11 Nao magikena mūno maigua ūguo na

makīmwīra nīmekūmūhe mbeeca. Nī ūndū ūcio Judasi agīcaria mweke wa kūmūneana kūrī o. 12 Mūthenya wa mbere wa Gīathī kīa Mīgate itārī Mīkīre Ndawa ya Kūimbia, o ūrīa wathīnjagwo gatūrūme ka Bathaka-rī, arutwo a Jesū makīmūuria atīrī, “Ūkwenda tūthī kūtūkahaarīrie nīguo ūkarīre irio cia Bathaka kuo?” 13 Nī ūndū ūcio agītūma arutwo ake eerī akīmeera atīrī, “Thīi mūtoonye itūūra, na nī mūgūcemanīa na mūndū ūkuuīte ndigithū ya maaī. Mūrūmīrīrei. 14 Kūrīa egūtoonya mwīre mwene nyūmba ūyo atīrī, ‘Mūrutani arooria atīrī, nyūmba yakwa ya ageni ūrī ha, harīa ingīrīra irio cia Bathaka na arutwo akwa?’ 15 Nake nīekūmuonia nyūmba nene ya igūrū ūkīrītwo indo na īgathondekwo wega. Haarīria irio cia Bathaka iitū kuo.” 16 Arutwo acio makiumagara, magītoonya itūūra, magīkora maündū mahaana o ta ūrīa Jesū aamerīte. Nī ūndū ūcio makīhaarīria irio cia Bathaka. 17 Na gwakinya hwaī-inī, Jesū agīkinya kuo marī na arutwo arīa ikūmī na eerī. 18 Maikarīte metha-inī makīrīa akīmeera atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, ūmwe wanyu nīekūngunyanīra, ūmwe wa arīa mararīanīra na nīi.” 19 Makīnyiitwo nī kīeha mūno, na o ūmwe akamūuria atīrī, “Ti-itherū hihi nī nīi?” 20 Jesū akīmacookeria akīmeera atīrī, “Nī ūmwe wanyu inyū ūkūmī na eerī, ūrīa ūgūtobokanīria mūgāte mbakūrī-inī hamwe na nīi. 21 Mūrū wa Mūndū egīthī o ta ūrīa ūhoro wake wandikītwo. No mūndū ūrīa ūgaakunyanīra Mūrū wa Mūndū kaī arī na haaroī! Nī kaba mūndū ūcio atāngīaciārirwo.” 22 Ningī o makīrīaga-rī, Jesū akīoya mūgate, agīcookia ngaatho, agīcocka akīwenyūranga, akīhe arutwo ake, akiuga atīrī, “Oyai; ūyū ūguo mwīrī wakwa.” 23 Agīcocka akīoya gīkombé, agīcockia ngaatho akīmanengera, nao othe magikīnyūra. 24 Akīmeera atīrī, “Inyū nīyo thakame yakwa ya kīrīkanīro, ūrīa ūtītīwo nī ūndū wa andū aingī. 25 Ngūmwīra atīrī na ma, ndikūnyua ūringī ūdibei ya maciaro ma mūthabibū, nginya mūthenya ūrīa ngaamīnyua ūrī njerū ūthamaki-inī wa Ngai.” 26 Na maarīkia kūina rwīmbo, makiumagara magīthī kīrīma-inī kīa Mītamayū. 27 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Inyū ūnuothe nīmūrīndirīka, nīgūkorwo nī kwandikītwo atīrī: “Nīngaringa mūrīthī, nacio ng’ondū iherunjūke.” 28 No ndaariūka, nīngamūtongoria gūthī Galili.” 29 Petero akīmwīra atīrī, “O na othe mangīgūtirīka, nīi ndingīgūtirīka.” 30 Nake Jesū akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Ngūkūwīra atīrī na ma, ūmūthī, o ūtukū ūyū, ngūkū ūtanakūga

keerī, nūrīngaaana maita matatū.” 31 No Petero akīaria ahinyīriie, akiuga atīrī, “O na angīkorwo ndīrikuanīra nawe, niī ndingīgūkaana!” O na acio angī othe makiuga o ūguo. 32 Nao magīkinya handū heetagwo Gethisemanē, nake Jesū akītra arutwo ake atīrī, “Ikarai haha thiī ngahooe.” 33 Akioya Petero na Jakubu na Johana agīthīrī nao, na o hīndī ūyo akīnyiitwo nī kīeha kīnene na agīthīnīka mūno. 34 Akīmeera atīrī, “Ngoro yakwa nīraigua kīeha mūno o ta ingīkua, ikarai haha na mwīhūge.” 35 Na aathiathia hanini, akīgūithia thī, akīhooya atī korwo kwahoteka, ihinda rīu rīmweherere. 36 Akiuga atīrī, “Abba, Baba, maūndū mothe nīmahoteka nīwe. Njehereria gikombe gīkī. No ti ūrīa ngwenda nī, no nī ūrīa wee ūkwenda.” 37 Ningī agīcooka harī arutwo ake akīmakora makomete. Akīuria Petero atīrī, “Simoni, kaī ūkomete? Ndūngīhota gūikara ithaa rīmwe wīgiuite? 38 Mwīhūgagēi na mūhooyage nīgeetha mūtikagwe magerio-inī. Ngoro nīyenda, no mwīrī ndūrī na hinya.” 39 O rīngī agīthīrī akīhooya o ūguo. 40 Na acooka rīngī harī, agīkora makomete tondū nīmahītītwo nī toro. Nao makīrigwo nī ūrīa mangīmwīra. 41 Ningī agīuka ihinda rīa gatatū akīmooria atīrī, “O na rīu mūrī o toro, o mūhurūkīte? Kinyiai hau! Ithaa nīrīakinya. Atīrīrī, Mūrū wa Mūndū nīakunyanīrwo akaneanwo moko-inī ma andū ehia. 42 Ükīrai, tūthīrī! Ūrīa ūkūngunyanīra nīarooka.” 43 O akīaragia-rī, Judasi, ūmwe wa arutwo arīa ikūmi na eeri, agīkinya. Ookire arī na gīkundi kīnene kīa andū marī na hiū cia njora na njūgūma, matūmītwo nī athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho na athuuri. 44 Judasi ūcio wamūkunyanīre nīamaheete kīmenyīthia akameera atīrī, “Ūrīa ndīmumunya nīwe; mūmūnyiite na mūmūtware arangīrwo.” 45 Judasi o rīmwe agīthīrī harī Jesū, akīmwīta atīrī, “Rabī!” na akīmūmumunya. 46 Nao andū acio makīguthūkīra Jesū makīmūnyiita. 47 Na ūmwe wa arīa maarūngī hakuī agīcomora rūhiū rwake rwa njora agītinia gūtū kwa ndungata ya mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. 48 Nake Jesū akīmooria atīrī, “Kaī ndī mūtongoria wa akararia a watho atī nīkīo muoka kūnīyiita mūrī na hiū cia njora na njūgūma? 49 Ndīratūrīraga na inyī hekarū-inī ngīrutanaga mūthenya o mūthenya na mūtingīnyiita. No rīrī, Maandīko no nginya mahiinge.” 50 Hīndī ūyo arutwo ake othe makīmūtiganīria, makīura. 51 Na mwanake ūmwe ūteehumbīte kīndū tīga taama wa gatani akīrūmīrīra Jesū. Na rīrīa maamūnyiitire,

52 agītiga taama wake nao, akīura e njaga. 53 Nao andū acio magītwara Jesū kūrī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, nao athīnjīri-Ngai arīa anene othe, na athuuri na arutani a watho makīgomana hamwe. 54 Petero akīmūrūmīrīra arī haraaya o nginya agīkinya nja ya mūcīi wa mūthīnjīri-Ngai ūcio mūnene. Agīkarania na thigari kūu agīota mwaki. 55 Na rīrī, athīnjīri-Ngai arīa anene, o na Kīama kīu gīothe, magīcariā ūra wa kūūragithia Jesū, no mationire. 56 Na andū aingī nīmarutire ūra wa maheeni, no ūra wao ūkīaga kūiguana. 57 Gūgīcooka gūkīrūgama andū amwe, nao makīrūta ūra wa maheeni makiuga atīrī, 58 “Nītwaiguire akiuga atīrī, ‘Nīngatharia hekarū inī yakītwo nī andū, na njake īngī ūtakītwo nī mūndū na ihinda rīa mīthenya ūtatū.’” 59 No o na moiga ūguo, ūra wao ūkīaga kūiguana. 60 Hīndī ūyo mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene akīrūgama gatagatī kao, akīuria Jesū atīrī, “Kaī wee ūtarī na ūndū ūngīcooka? Nī ūhoro ūrīkū ūyū ūrathitangwo naguo?” 61 No Jesū agīkira ki, na ndacookie ūndū. O rīngī mūthīnjīri-Ngai ūcio mūnene akīmūuria atīrī, “Wee nīwe Kristū, Mūrū wa Ūrīa Mūrathime?” 62 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Iī nī nī. Na nīmūkona Mūrū wa Mūndū aikarīte guoko-inī kwa ūrīo kwa Ūrīa-ūrī-Hinya, na agīuka arī igūrū ūrī matu.” 63 Mūthīnjīri-Ngai ūcio mūnene agītembūranga nguo ciake. Akīuria atīrī, “Tūgūkībatario nī aira angī a kī? 64 Nīmweiguīra akīruma Ngai. Mūgwīciiria atīa?” Nao othe makīmūtuūra atī aagīrīrwo nī kūūragwo. 65 Hīndī ūyo amwe makīambīrīria kūmūtuūra mata, na makīmūhumbīra ūthīū, makīmūringa na ngundi makīmūrīaga atīrī, “Ta kīrathe ūhoro.” Nacio thigari ikīmuoya, ikīmūhūūra. 66 Na hīndī ūyo Petero aikarīte o hau nja-rī, ūmwe wa ndungata cia airītu cia mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene akīgerera ho. 67 Rīrīa oonire Petero agīota mwaki, akīmūrora wega. “Akīmwīra atīrī, ‘O nawe uuma hamwe na Jesū ūcio wa Nazarethi.’” 68 Nowe Petero agīkaana ūhoro ūcio, akīmwīra atīrī, “Ndiū ūhoro ūcio, o na ndiramenyā nī atīa ūroiga,” na akiumagara agīthīrī itoonyero-inī. 69 Na rīrīa ndungata ūyo ya mūrītu yamuonire ho, o rīngī ikīrīa arīa maarūngīrī ho atīrī, “Mūndū ūyū nī ūmwe wao.” 70 No Petero agīkaana ūhoro ūcio rīngī. Thuutha wa kahinda kanini, arīa maarūgamīte hakuī makīrīra Petero atīrī, “Ti-itherū ūrī ūmwe wao, nī ūndū wī Mūgalili.” 71 Nake akīambīrīria kīhīta akiugaga atīrī, “Nī ndiū ūndū ūyū mūraaria ūhoro wake.” 72 O hīndī ūyo ngūkū igīkūga hīndī ya keerī. Nake Petero

akīririkana ūhoro ūrīa Jesū aamwīrīte atīrī, “Ngūkū ītanakūga keerī niūringaana maita matatū.” Nake akīambīrīria kūrīra.

15 Na rīrī, rūciinī tene, athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri, na arutani a watho, na Kiama gīothe magītua ūrīa megwīka. Makīoha Jesū, makīmūtwara, makīmūneana kūrī Pilato. **2** Nake Pilato akīmūuria atīrī, “Wee nīwe Mūthamaki wa Ayahudi?” Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Iī, ūguo woiga nīguo.” **3** Nao athīnjīri-Ngai arīa anene makīmūthitangīra maūndū maingī. **4** Nī ūndū ūcio Pilato akīmūuria o rīngī atīrī, “Kāī wee ūtarī na ūndū ūgūcookia? Ta rora maūndū marīa mothe maragūthitangīra.” **5** No Jesū ndaigana gūcokkie ūndū, nake Pilato akīgega. **6** Na rīrī, kwarī mūtugo hīndī ya Iruga rīu rīa Bathaka, Pilato nīamohoragīra mwohwo ūmwe, o ūrīa andū mangīetirie. **7** Na nī kwarī mūndū ūmwe wetagwo Baraba woohetwo hamwe na arīa maambīrīrie ngūya gūukīrīra thirikari na makooraga andū thiīnī wa mbūkīrīra īyo. **8** Nakīo kīrīndī kīnene gīgīthī harī Pilato, gīkīmūuria eeke o ūrīa aamenyerete gwīka. **9** Pilato akīmooria atīrī, “Nī mūkwenda ndīmuohorere mūthamaki wa Ayahudi?” **10** Nīgūkorwo nīamenyaga atī athīnjīri-Ngai arīa anene maaneanīte Jesū kūrī we nī ūndū wa ūirū. **11** No rīrī, athīnjīri-Ngai arīa anene makīringīrīria kīrīndī kīu kīre Pilato ohore Baraba handū ha Jesū. **12** Pilato akīmooria atīrī, “Mūgūkienda njīke atīna na mūndū ūyū mwītaga mūthamaki wa Ayahudi?” **13** Nao makīanīrīra, makiuga atīrī, “Mwambe mūtī igūrū!” **14** Nake Pilato akīmooria atīrī, “Nīkī? Nī ngero īrīkū agere?” No-o magīkīrīria kwanīrīra, makiugaga atīrī, “Mwambe mūtī igūrū!” **15** Na tondū nīendaga gūkenia kīrīndī kīu, Pilato akīmohorera Baraba. Akīhūrīthia Jesū iboko, agīcokka akīmūneana akambwo mūtī igūrū. **16** Nacio thigari igītwara Jesū gīkaro-inī kīa barūthi (na nīkīo gīetagwo Puratoria); igīcookaanīrīria mbūtū yothe ya thigari. **17** Ikīmūhumba nguo ndaaya ya rangi wa ndathi, igīcokka igītuma thūmbī ya mīigua, ikīmwīkīra mūtwe. **18** Ikīambīrīria kūmūnyūrūria, ikīmwīraga atīrī, “Ūkīrī mūhoro, wee mūthamaki wa Ayahudi?” **19** Ikīmūhūūra na rūthanju mūtwe maita maingī ikīmūtuagīra mata. Ikīgūthia thī mbere yake, ikīmūturagīria ndu ta ikīmūhooya. **20** Na ciarīkia kūmūnyūrūria-rī, ikīmūruta nguo īyo ndaaya ya rangi wa ndathi, ikīmūhumba nguo ciake mwene. Igīcokka

ikīmuumagaria ikamwambe mūtī igūrū. **21** Na marī njīra thigari ikīnyiita mūndū wahītūkaga akiuma mīgūnda-inī, wetagwo Simoni wa kuuma Kurene, ithe wa Alekisandero na Rufusi, na ikīmūkuuithia mūtharaba wa Jesū na hinya. **22** Igīgīkinyia Jesū handū harīa heetagwo Golgotha (ūguo nī kuuga Handū hahaana ta Ihīndī rīa Mūtwe). **23** Ningī igīcokkaa ikīmūhe ndibei ītukanītio na manemane, nake Jesū akīrega kūmīnyua. **24** Igīkīmwamba mūtī igūrū. Ikīgayana nguo ciake, na ūndū wa gūcīcuukīra mītī nīguo imenye o ūrīa mūndū egūkuua. **25** Kwarī thaa ithatū cia rūciinī ūrīa ciamwambire mūtī igūrū. **26** Ūndū ūrīa aathitangīrwo wandikītwo atīrī, “Ūyū nīwe MŪTHAMAKI WA AYAHUDI.” **27** Ningī ikīamba atunyani eerī hamwe nake, ūmwe mwena wake wa ūrīo, nake ūcio ūngī mwena wake wa ūmotho. **28** (Namo Maandīko makīhīngio marīa moigaga atīrī, “Aatarānīrio na andū arīa aagarari watho.”) **29** Andū arīa maahītūkagīra hau nīmāmūrumaga makīināgia mītwe yao, makoiga atīrī, “Hī! Wee ūngīratharirie hekarū na ūmīake na mīthenya ītatū-rī, **30** harūrūka uume mūtharaba-inī ūcio, wīhonokie!” **31** O ūndū ūmwe athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho nīmāmūnyūrūragia, makerana atīrī, “Nīarahonokagia arīa angī, no ndangīhota kwīhonokia we mwene. **32** Kristū ūyū, Mūthamaki wa Israeli-rī, ta nīakīharūrūke ūrī oime mūtharaba-inī, nīguo tuone twītīkie.” O nao arīa maambanīrio hamwe nake, makīmūruma. **33** Na rīrī, thaa thita cia mūthenya ciakīnya, būrūri wothe ūkīgīa nduma nginya thaa kenda. **34** Na thaa kenda Jesū akīgūthūka na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Eloī, Eloī, lama sabakīthani?” naguo ūguo nī kuuga atīrī, “Ngai wakwa, Ngai wakwa, wandiganīria nīkī?” **35** Rīrīa andū amwe a arīa marūngīi hau maiguire ūguo, makiuga atīrī, “Ta thikīrīriai agīta Elija.” **36** Mūndū ūmwe agīteng’ era, agītobokia thibūnji thiki-inī akīmīthecerera kamūrangī-inī akīhe Jesū anyue. Akiuga atīrī, “Tiganai nake. Rekei tuone kana Elija nīegūuka kūmūcuurūria mūtharaba-inī.” **37** Nake Jesū agīkaya aanīrīire, agītuikana. **38** Nakīo gītambaya kīa hekarū gīgītūkana icunjī igīrī kuuma igūrū nginya thī. **39** Na ūrīa mūnene-wa-thigari-igana, ūrīa warūngīi hau mang’ethanīire, aiguire ūrīa akaya na akīona ūrīa akua, akiuga atīrī, “Ti-ithērū mūndū ūyū oima Mūrū wa Ngai!” **40** Nī haarī na atumia meeroragīra marī haraaya. ūmwe wao aarī Mariamu Mūmagidali, na Mariamu nyina wa

Jakubu ūrīa warī Mūnini na wa Jose, na Salome. **41** Rīrīa aarī Galili, atumia aya nīo maamūrūmagīrīra na makamūtungatagīra. Ningī hau nī haarī na atumia angī aingī arīa mookīte nake Jerusalemu. **42** Na tondū kwarī Mūthenya wa Kwihaarīria (nīguo mūthenya ūrīa wī mbere ya Thabatū), gwakuhīrīria hwaī-inī-rī, **43** Jusufu wa Arimathea, mūndū warī igweta mūno Kīama-inī gīa athuuri, na we mwene nīeetagīrīra ūthamaki wa Ngai, agīthīi kūrī Pilato na ūcamba, akīhooya etīkīrio akuue mwīrī wa Jesū. **44** Nake Pilato akīgega aigua atī Jesū nīarīkītie gūkua. Agīta mūthigari ūrīa mūnene-wa-thigari-igana, akīmūuria kana Jesū nīarīkītie gūkua. **45** Rīrīa aamenyithirio nī mūnene ūcio wa thigari igana atī nīguo kwarī, agītikīria Jusufu akuue mwīrī ūcio. **46** Nī ūndū ūcio Jusufu akīgūra taama wa gatani, agīcūrūria mwīrī ūcio. Akīkūnja na taama ūcio wa gatani, agīthīi akīūiga thiinī wa mbīrīra yenjetwo rwaro-inī rwa ihiga. Agīcooka akīgaragaria ihiga rīkīhinga mūromo wa mbīrīra īyo. **47** Nake Mariamu Mūmagidali na Mariamu ūrīa nyina wa Jose makīona harīa aigirwo.

16 Na rīrī, Thabatū yathira, Mariamu Mūmagidali, na Mariamu nyina wa Jakubu, na Salome makīgūra indo nungi wega nīgeetha mathīi makahake mwīrī wa Jesū. **2** Mūthenya wa mbere wa kiumia, rūciinī tene thuutha wa riūa kūratha, marī njīra magīthīi mbīrīra-inī, **3** nīmoranagia atīrī, “Nūū ūgūtūgaragarīria ihiga rīehere mūromo-inī wa mbīrīra?” **4** No rīrīa maatiirire maitho, makīona ihiga riū nīrīagaragarīto rīkehera, nīgūkorwo rīarī inene mūno. **5** Na rīrīa maatoonyaga mbīrīra-thīinī, makīona mwanake wehumbīte nguo njerū ndaaya alkarīte thī mwena wao wa ūrīo, nao makīmaka. **6** Nake akīmeera atīrī, “Tigai kūmaka. Mūracaria Jesū ūrīa wa Nazarethi, ūrīa ūrambirwo mūtī igūrū. Nīariūkīte! Ndārī haha. Onei harīa maramūigīte. **7** No thiīi mwīre arutwo ake o na Petero atīrī, ‘Nīekūmūtongoria gūthīi Galili. Kūu nīkuo mūkaamuona, o ta ūrīa aamwīrīre’.” **8** Atumia acio makiuma hau mbīrīra-inī makīnainaga na magegete. Matīrī mūndū meerire ūndū, tondū nīmetigagīra.

9 (note: The most reliable and earliest manuscripts do not include Mark 16:9-20.) Mūthenya wa mbere wa kiumia rūciinī tene Jesū ariūka-rī, aambire kuumīrīra Mariamu Mūmagidali ūrīa aarutīte ndaimono mūgwanja. **10** Nake Mariamu agīthīi akīrra arīa maatūire na Jesū, akīmakora magīcakaya na makīrīra. **11** Nao maigua atī

Jesū nīariūkīte, na atī Mariamu nīamuonete, makīrega gwītīkia. **12** Thuutha ūcio Jesū akiumīrīra andū angī eerī ao, ahaana ūndū ūngī, rīrīa maathiiaga mīgūndāinī. **13** Andū acio makīhūndūka, magīthīi makīrra arutwo arīa angī; no-o nao makīrega kūmetikia. **14** Thuutha ūcio Jesū akiumīrīra arutwo arīa ikūmi na ūmwe makīrīa irio; akīmatetia nī ūndū wa kwaga gwītīkia na nī ūndū wa ūmū wa ngoro ciao, nī ūndū wa kūrega gwītīkia arīa maamuonete thuutha wa kūriūka gwake. **15** Akīmeera atīrī, “Thīii thī yothe mūkahunjīrie andū othe ūhoro-ūrīa-Mwega. **16** Na mūndū o wothe ūgetekīria na abatithio nīakahonoka, no ūrīa wothe ūtagetekīria nīagatuūrwo ciira. **17** Nacio ciama ici nī igatwaranaga na arīa metikītie: Nīmakaingata ndaimono thiinī wa rītwa rīakwa; na nīmakaaria na thiomi njerū; **18** na nīmakanayiita nyoka na moko mao; na rīrīa makaanyua thumu, ndūkamatħūkia o na hanini; nīmakaigagīrīra andū arīa arūaru moko, nao mahone.” **19** Mwathani Jesū aarīkia kūmaarīria ūhoro ūcio, agītwarwo igūrū na agīkara thī guokoinī kwa ūrīo kwa Ngai. **20** Nao arutwo magīcooka makiumagara na makīhunjia ūhoro kūndū guothe, nake Mwathani akīrutithania wīra nao, na agekīraga ūhoro wake hinya na ūndū wa ciama iria ciatwaranaga na ūhoro ūcio.

Luka

1 Andū aingī nīmarikītie kwandīka ūhoro wa maündū marīa mahingītio gatagatī-inī gaitū, **2** o ta ūrīa twaheirwo ūhoro wamo nī arīa meyoneire maündū macio kuuma o kīambīrīria marī aira na ndungata cia ūhoro ūcio. **3** Nī ūndū ūcio, tondū nīi mwene nīndūrītie maündū macio mothe wega kuuma kīambīrīria-rī, ngakīona arī wega o na nīi ngwandīkīre mūtaratarwa mwega wa maündū macio, wee mūnene mūgaathe Theofilo, **4** nīgeetha ūmenye na ma maündū marīa warutirwo. **5** Na rīrī, hīndī ūrīa Herode aarī mūthamaki wa Judea, nī kwarī mūthīnjīri-Ngai wetagwo Zakaria, warī wa gīkundi kīa athīnjīri-Ngai kīa Abija; mūtumia wake eetagwo Elizabethi na aarī wa rūciaro rwa Harūni. **6** O eerī maarī arūngīrīru maitho-inī ma Ngai, na nīmathīkagīra maathani ma Mwathani na mawatho mothe matarī na ūcuuke. **7** Nao matiarī na twana tondū Elizabethi aarī thaata; na eerī maarī akūrū mūno. **8** Na rīrī, mūthenya ūmwe Zakaria nīarutaga wīra wa mūthīnjīri-Ngai arī mbere ya Ngai, tondū rīrī ihinda rīa gīkundi gīake gūtungata-rī, **9** nīathuurirwo na njīra ya gūcukīrwo mītī, kūringana na mūtugo wa ūthīnjīri-Ngai, athīj thīinī wa hekarū ya Mwathani agacine ūbumba. **10** Na rīrī ihinda rīa gūcīna ūbumba rīakinyire, kīrīndī gīothe kīrīa kīonganīte nī ūndū wa kūhooya, nī kīahooyagīra na kūu nja. **11** Hīndī ūyo mūraika wa Mwathani akiumīrīra Zakaria, na akīrūgama mwena wa ūrīo wa kīgongona kīrīa gīa gūcīnīra ūbumba. **12** Rīrīa Zakaria aamuonire, akihahūka na akīiyūrwo nī guoya. **13** No mūraika ūcio akīmwīra atīrī, "Zakaria, tīga gwītīgīra; mahooya maku nīmaiguītō. Mūtumia waku Elizabethi nīagagūciārīra mwana wa kahī, nawe nīukamūtua Johana. **14** Nīugakena na ūcanjamūke, nī ūndū wake na andū aingī nīmagakenio nīgūciārwo gwake, **15** nīgūkorwo nīagatuīka mūndū mūnene maitho-inī ma Mwathani. Ndarī hīndī akaanyua ndibei o na kana kīndū o kīngī kīgagatu kīngītūma mūndū arīo, na nīakaiyūrwo nī Roho Mūtheru kuuma o gūciārwo gwake. **16** Nake nīakagarūra andū aingī a Israeli macookerere Mwathani Ngai wao. **17** Na nīagathīi mbere ya Mwathani arī na roho na hinya wa Elīja, nīguo agarūre ngoro cia maithe mendane na ciana ciao, nao arīa aremi amagarūre magīe na ūūgī wa andū aria athingu, nīgeetha ahaarīrie andū mahote gweterera Mwathani." **18** Zakaria akīuria

mūraika ūcio atīrī, "Ingīmenya ma ya ūhoro ūcio atīa? Nīi ndī mūthuuri mūkūrū o na mūtumia wakwa arī na mīaka mīngī." **19** Mūraika ūcio akīmūcookeria atīrī, "Nīi nīi Gaburieli, ūrīa ūrūgamaga mbere ya Ngai, na nī gūtūmwō ndūmītō ngwarīrie na ngwīre ūhoro ūyū mwega. **20** Na rīu nīūgūkira ūremwo nī kwaria nginya mūthenya ūrīa ūndū ūcio ūkaahinga, tondū ndūnetīkīa ciugo ciakwa, o icio ikaahinga ihinda rīrīa rīagīrīre rīakiny." **21** Hīndī ūyo yothe, andū nīmetereire Zakaria na makarigagwo nī kīrīa gīatūmīte aikare mūno ūguo thīinī wa hekarū. **22** Rīrīa oimire, ndaigana kūhota kūmaarīria; magīkīmenya atī nīonete kīoneki arī thīinī wa hekarū, nīgūkorwo no kūmaheneria aamahenagīria na guoko, agīkara o ūguo atekūhota kwaria. **23** Rīrīa ihinda rīake rīa gūtungata rīathīrīre-rī, akiīnūka gwake mūcīi. **24** Thuutha ūcio Elizabethi mūtumia wake akīgīa nda, na handū ha mīeri itāno agīkara ehitīhīte. **25** Akiuga atīrī, "Nī Mwathani ūnjīkīre ūū. Matukū-inī maya nīanjīkīte wega na akanjehereria thoni cia kūmenwo nī andū." **26** Naguo mweri wa itandatū wa Elizabethi gūkorwo arī na nda-rī, Ngai nīatūmire mūraika Gaburieli athīj Nazarethi itūura rīrī kūu Galili, **27** akīmūtūma kūrī mūrītu gathirange worītō nī ūndū wetagwo Jusufu, wa rūciaro rwa Daudi. Mūrītu ūcio gathirange eetagwo Mariamu. **28** Mūraika ūcio akīmuumīrīra, akīmwīra atīrī, "Nīndakūgeithia, wee ūrathīmītō mūno! Mwathani arī hamwe nawe." **29** Nake Mariamu agīthīnīka mūno nī ūndū ūcio, na akīgega akīrigwo nī ūhoro wa ngeithi icio. **30** Nowe mūraika ūcio akīmwīra atīrī, "Mariamu tīga gwītīgīra, nīgūkorwo nīukīyīrwo nī wega wa Ngai. **31** Nawe nīukūgīa nda na nīūgaaciara mwana wa kahī, nawe nīukamūtua Jesū. **32** Nake nīagatuīka mūnene na ageetagwo Mūrū-wa-Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno. Mwathani Ngai nīakamūhe gītī kīa ūnene kīrīa gīa ithe Daudi, **33** nake nīagathamakīra nyūmba ya Jakubu nginya tene; ūthamaki wake ndūgaathira o na rī." (aiōn g165) **34** Mariamu akīuria mūraika ūcio atīrī, "Ūndū ūyū ūngīhoteka atīa, kuona atī ndī o mūrītu gathirange?" **35** Nake mūraika ūcio akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, "Roho Mūtheru nīagooka igūrū rīaku naguo hinya wa Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno nīugakūhumbīra, nī ūndū ūcio mwana ūrīa ūgaaciārwo nī Mūtheru na ageetagwo Mūrū wa Ngai. **36** O na Elizabethi, ūrīa wa mbarī ciānyu, o nake nīekūgīa kaana arī mūkūrū, o ūcio weragwo atī nī thaata, nīgūkorwo rīu arī na nda ya

mieri itandatū. 37 Nigūkorwo gütirī ündū üngirema Ngai.” 38 Nake Mariamu akīmūcookeria atīrī, “Niī ndī ndungata ya Mwathani. Ndīrogīkwo o ta ūguo woiga.” Hīndī īyo mūraika akīmūtiga agīthii. 39 Matukū-inī o ro macio, Mariamu akīlhaarīria, agīthii ahiūhīte nginya itūura rīarī būrūri ūrī irīma wa Judea, 40 agītoonya mūciī gwa Zakaria, na akīgeithia Elizabethi. 41 Rīrīa Elizabethi aiguire ngeithi cia Mariamu-rī, kaana gake gakīambarara kari nda yake, nake Elizabethi akīiyūrwo nī Roho Mūtheru. 42 Akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Wee wī mūrathime gatagatī ka atumia othe, nako kaana kariā ūgaaciara nīkarathime! 43 No nī kīī gütūmīte njikwo wega ūū, atī nyina wa Mwathani wakwa no ooke kūnjeerera? 44 Ndaigua mūgambo wa ngeithi ciaku wakinya matū-inī makwa, nako kaana kariā kari nda yakwa kambarara nī ündū wa gūkena. 45 Kūrathimwo-rī, nī mūndū ücio wītīkitie atī maūndū marīa Mwathani amwīrīte nīmakahingio!” 46 Nake Mariamu akiuga atīrī: “Ngoro yakwa nīragoocea Mwathani, 47 naguo roho wakwa nīürakenera Ngai Mūhonokia wakwa, 48 nīgūkorwo nīaririkanīte kwīnyihia kwa ndungata yake. Kuuma rīu njiarwa ciithe irīnījītaga mūrathime, 49 nīgūkorwo Ücio ūrī Hinya nīanjikiire maūndū manene, narīo rīftwa rīake nī rītheru. 50 Tha ciake nīkinyagīra arīa mamwītigagīra, kuuma njiarwa nginya njiarwa. 51 Nīekīte maūndū ma hinya na guoko gwake; na arīa etīi aharaganagia meciiria ma ngoro ciao. 52 Nīaharūrūkītie aathani kuuma itī-inī ciao cia ūnene, no agatūgīria arīa menyihagia. 53 Nīahūnītie arīa ahūtu na maūndū mega, no arīa itonga akamaingata matarī na kīndū. 54 Nīateithītie Isiraeli ndungata yake, akarirkana ūhoro wake wa kūiguanīra tha, 55 o ta ūrīa eerire maithe maitū, atī nīakaiguīra Iburahīmu hamwe na njiaro ciake tha, nginya tene.” (aiōn g165) 56 Nake Mariamu agīkara na Elizabethi ta mieri itatū, agīcooka akīnūka kwao. 57 Na rīrī, ihinda rīa Elizabethi rīakinya rīa gūciara, agīciara kahīi. 58 Andū a itūura rīake na a mbarī ciao makīgua atī Mwathani nīakīrīrīrie kūmūiguīra tha, nao magīkena hamwe nake. 59 Mūthenya wa ūnana wakinya, magītūka nīguo maruithie kaana kau, nao meendaga gūgatua Zakaria o ta ūrīa ithe eetagwo, 60 no nyina akīaria, akiuga atīrī, “Aca! Gegwītwo Johana.” 61 Nao andū makīmwīra atīrī, “Gütirī mūndū wa mbarī cianyu wītagwo rīftwa rīu!” 62 Nao makīuria ithe ūrīa angīenda gatuuo na ündū wa kūmūheneria na

moko. 63 Akīmeetia kahengere ga kwandikwo, nake akīandīka atīrī, “Rītwa rīako nī Johana.” Naguo ündū ücio ūkīgegia andū othe. 64 O hīndī īyo akīhīngūka kanua, naruo rūrīmī rwake rūkīregera, akīambīrīria kwaria, akīgooca Ngai. 65 Nao andū othe a itūura makīiyrwo nī guoya, makaarajā ūhoro wa maūndū macio mothe, namo makīhunja būrūri-inī ücio wothe wa irīma wa Judea. 66 Nao arīa othe maiguire ūhoro ücio makīgegio nīguo makīuria atīrī, “Kaī kaana gaka gagaatuīka ū? Nigūkorwo guoko kwa Mwathani kwarī hamwe nako.” 67 Nake ithe Zakaria akīiyūrwo nī Roho Mūtheru, akīratha ūhoro, akiuga atīrī, 68 “Mwathani Ngai wa Isiraeli arogooce, tondū nīokīte na agakūūra andū ake. 69 Nīatwambararīrie rūhīa rwa ūhonokio thīinī wa nyūmba ya Daudi, ndungata yake 70 (o ta ūrīa aarītie matukū ma tene na tūnua twa anabii ake atheru), (aiōn g165) 71 rwa gütūhonokia kuuma kūrī thū ciitū, na kuuma kūrī guoko kwa arīa othe matūmenaga, 72 nīguo aiguire maithe maitū tha, na aririkane kīrīkanīro gīake gītheru, 73 o mwīhītwā ūrīa eehītiire ithe witū Iburahīmu: 74 atī nīagatūhonokia kuuma guoko-inī gwa thū ciitū, na atūhotithie kūmūtungatagīra tūtarī na guoya, 75 tūrī atheru na athingu mbere yake matukū-inī maitū mothe. 76 “O nawe, kaana gakwa, nīügetagwo mūnabii wa Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno; nīgūkorwo nīügaathīiaga mbere ya Mwathani nīguo ūmūthondekagīre njīra ciake, 77 na ūmenyithie andū ake ūhoro wa ūhonokio nī ündū wa kūrekerwo mehia mao, 78 na tondū wa tha nyingī cia Ngai witū, tha icio nīigatūma riūa rītūrathīre kuuma igūrū, 79 nīgeetha rīarīre arīa matūuraga nduma-inī, o na arīa matūuraga kīruru-inī gīa gīkuū, nīguo rītongorie magūrū maitū njīra-inī ya thayū.” 80 Nako kaana kau gagīkūra, na gakīgīa hinya roho-inī wako; nake agītūura werū-inī nginya hīndī ūrīa eyumīririe kūrī andū a Isiraeli.

2 Na rīrī, matukū-inī macio, Kaisari Augusto nīarutire watho atī andū othe a mabūrūri mothe marīa maathanagwo nī Aroma matarwo. 2 (Rīrī nīrīo rīarī itarana rīa mbere rīrīa rīataranirwo hīndī ūrīa Kuirinio aarī barūthi wa Suriata.) 3 Nao andū magīthī kwīyandīkithie o mūndū itūura-inī rīake mwene. 4 Nī ündū ücio Jusufu o nake akīambata kuuma itūura rīa Nazarethi kūu Galili, agīthīi Judea, agīkinya Bethilehemu itūura rīa Daudi, tondū we aarī wa nyūmba o na wa mbarī ya Daudi. 5 Nake aathiire kuo nīgeetha makeyandīkithie marī na Mariamu, mūrītu

ūrīa endaga kūhikia, nake aarī mūritū. 6 Na hīndī ūrīa maarī o kūu, ihinda rīa mwana gūciarwo rīgīkinya, 7 Nake Mariamu akīrigithatha kaana ga kahī. Agīkooha na taama, agīgakomia thīinī wa mūharatī tondū nīmagīte handū ha kūraara thīinī wa nyūmba ya ageni. 8 Na kūu bürūri ūcio, nī kwarī arīthī maikaraga mīgūnda-inī, maikarītie mahiū mao ūtukū. 9 Mūraika wa Mwathani akīmoimīrīra, naguo riiri wa Mwathani ūkīmatherera hau maarī, nao makīnyiitwo nī guoya. 10 No mūraika ūcio akīmeera atīrī, “Tigai gwītīgīra. Ndamīrehera ūhoro mwega na wa gīkeno kīnene, ūrīa ūgaatuūka wa andū othe. 11 Ūmūthī itūūra-inī rīa Daudi, nīmūciarīrwo mūhonokia; nake nīwe Kristū ūrīa Mwathani. 12 Na rīrī, kīrīa kīrīmūmenyithia ūhoro ūcio nī gīkī: Nīmūrīona gakenge koheetwo na taama gakometio thīinī wa mūharatī.” 13 Na o rīmwe hakiumīra gīkundi kīnene kīa araika a igūrū hamwe na mūraika ūcio, makīgooca Ngai, makiuga atīrī, 14 “Ngai arokumio kūu igūrū mūno, naguo thayū ūrogīa gūkū thī kūrī andū arīa akenagīra.” 15 Na rīrīa araika acio maamatigire magīcooka igūrū-rī, arīthī acio makīrana atīrī, “Nītūthī Bethilehemu tūkoone ūndū ūcio wīkīkīte, ūcio Mwathani aatūhe ūhoro waguo.” 16 Nī ūndū ūcio magīthī mahiūhīte, magīkora Mariamu na Jusufu o na gakenge kau gakometio thīinī wa mūharatī. 17 Na maarikia gūkoona, makīmemerekia ūhoro ūrīa maaheetwo ūkonīi kaana kau, 18 nao arīa othe maūiguire makīgegio mūno nī maūndū marīa arīthī acio maameeraga. 19 Nowe Mariamu akīiga maūndū macio mothe ngoro-inī yake, na agīkara akīmeciiragia. 20 Nao arīthī acio makīhūndūka, magīkumagia na makīgoocaga Ngai nī ūndū wa maūndū macio mothe maiguīte na makoona, o ta ūrīa meerītīwo. 21 Mūthenya wa kanana wakinya, rīrīa ihinda rīako rīa kūrúa rīakinyire-rī, kaana kau gagītuuo Jesū, rītwa rīrīa mūraika aakaheete mbere ya nyina kūgīa nda yako. 22 Na rīrī, rīrīa ihinda rīao rīa gūtherio rīakinyire kūringana na Watho wa Musa-rī, Jusufu na Mariamu magīgatwara Jerusalemu nīguo magakaneane harī Mwathani 23 (o ta ūrīa kwandīktīwo Watho-inī wa Mwathani atīrī, “Irīgithathi rīothe rīa kahī nī rīrīamūragīrwo Mwathani”), 24 na marute igongona kūringana na ūrīa Watho wa Mwathani uuigīte: “Nī ndirahūgī igīrī kana tūtutuura twīrī.” 25 Na rīrī, nī kwarī mūndū kūu Jerusalemu wetagwo Simeoni, warī mūthingu na mwītīgīri Ngai. Nake aatūire etereire kūhonokio kwa Israeli, nake

Roho Mūtheru aarī hamwe nake. 26 Nīaguūrīrio nī Roho Mūtheru atī ndagakua atoneete Kristū ūrīa wa Mwathani. 27 Nake agītoonya thiīnī wa hekarū atongoretio nī Roho. Na rīrīa aciari a kaana kau ti Jesū, maagatwarire hekarū thīnī nīguo mahingie ūrīa mūtugo wa watho watūtē-rī, 28 Simeoni agīkaiyūkia moko-inī make na akīgooca Ngai, akiuga atīrī: 29 “Mwathani Mwene-Hinya, rīu rekereria ndungata yaku īthī na thayū, o ta ūrīa wanjīrīire. 30 Nīgūkorwo maitho makwa nīmonete ūhonokio waku, 31 ūrīa ūhaarīrie mbere ya andū othe, 32 ūrī ūtheri wa kūguūrīria andū-a-Ndūrīrī, o na riiri kūrī andū aku a Israeli.” 33 Nake ithe na nyina makīgēga mūno nī ūndū wa maūndū marīa maaririo igūrū rīako. 34 Simeoni agīcooka akīmarathima akīrīa Mariamu, nyina wa kaana kau atīrī, “Kaana gaka nī gatūtīwo ga kūgūthīna gūtūkīria andū aingī thīnī wa Israeli, na gatūkē kīmenyithia kīrīa kīrīmenagīrīrio, 35 nīgeetha meciiria ma ngoro nyingī magūrīo. O na ngoro yaku o nayo nīgatheeecwo na rūhiū rwa njora.” 36 Ningī nī kwarī na mūtumia mūnabii, wetagwo Anna mwarī wa Fanueli, wa mūhīrīga wa Asheri. Mūtumia ūcio aarī mūkūrū mūno; aikarire na mūthuuriwe mīaka mūgwanja kuuma ahika, 37 agīcooka agīkara arī wa ndigwa na hīndī ūyo aarī na mīaka mīrongo ūnana na ūna. Nake ndoimaga hekarū-inī, no aatūire kuo ahooyaga Ngai ūtukū na mūthenya, na akehiingaga kūrīa irio na akahooyaga. 38 Hīndī o ūyo agīuka harī, agīcookeria Ngai ngaatho, na akīaria ūhoro wa kaana kau kūrī arīa othe meetagīrīra kuona gūkūrīwo kwa Jerusalemu. 39 Rīrīa Jusufu na Mariamu maarikirie gwīka maūndū marīa mothe maathanītīwo nī watho wa Mwathani-rī, magīcooka Galili, makīinūka itūūra rīao kūu Nazarethi. 40 Nako kaana kau gagīkūra, gagīgīa na hinya; gakīiyūrwo nī ūtūgī, naguo wega wa Ngai warī hamwe nako. 41 Mwaka o mwaka aciari ake nīmathīiaga Jerusalemu nī ūndū wa Gīathī kīa Bathaka. 42 Jesū aakinyia mīaka ikūmi na ūrī, makīambata nake magīthīi Gīathī-inī kūu kūringana na mūtugo. 43 Na Gīathī kūu gīathira, rīrīa aciari ake mainūkaga-rī, kamwana kau ti Jesū, gagītīgīwo na thuutha kūu Jerusalemu, no matiamenyire. 44 Nao magīthīi rūgendo rwa mūthenya mūgīma, magīciiragia atī aarī gīkundi-inī kīao. Thuutha ūcio makīambīrīria kūmūcaria kūrī andū a mbarī yao o na kūrī arata. 45 Hīndī ūrīa mamwaagire, magīcooka Jerusalemu makamūcarie. 46 Thuutha wa mīthenya

ītatū makīmūkora hekarū-inī aikarīte gatagatī ka arutani, amathikīriire na akīmooragia ciūria. **47** Ūrīa wothe waiguaga akīaria nīagegagio nī ūmenyo wake na ūrīa aacookagia. **48** Rīrīa acari ake maamuonire, makīgega. Nyina akīmūuria atīrī, “Mūriū, ūgūtwika ūguo nīkī? Niī na thogou nī tūgūcarītie tūrī na kieha mūno.” **49** Nake Jesū akīmooria atīrī, “Nī kītī gītūmīte mūnjarie? Kaī mūtooi atī njagīrīrwo gūkorwo ndī nyūmba-inī ya Baba?” **50** No-o matiataūkīrwo nī ūrīa aameeraga. **51** Nake agīcooka hamwe nao nginya Nazarethi, na nīamathīkaigīra. No nyina nīaigaga maūndū macio mothe ngoro-inī yake. **52** Nake Jesū agīkūra, akīuhīgaga, na akīnenehaga, akīendagwo nī Ngai, o na andū.

3 Na rīrī, mwaka wa ikūmi na ītano wa ūthamaki wa Tiberio Kaisari, hīndī ūrīa Pontio Pilato aarī barūthi wa Judea, nake Herode aathanaga Galili, na Filipu mūrū wa ithe aathanaga Iturea na Tarokoniti, nake Lusania agaathana Abilene, **2** hīndī ūyo Anasi na Kaifa maarī athīnjīri-Ngai arīa anene, ūhoro wa Ngai nīwakinyīire Johana mūrū wa Zakaria arī werū-inī. **3** Nake agīthīi būrūri wothe ūrīa warī hakuhī na Rūtīi rwa Jorodani, akīhunjagia atī andū merire nīguo marekerwo mehia mao nīgeetha mabatithio. **4** O ta ūrīa kwandīkītwo ibuku-inī rīa mūnabii Isaia atīrī: “Nī mūgambo wa mūndū ūkwaniūrīra werū-inī, akoiga atīrī, ‘Haarīrai nījīra ya Mwathani, rūngariai tūcīra twake. **5** Mīkuru yothe nīgathikwo, nacio irīma ciothe na tūrima nīikaaranagio. Nījīra irīa njogomu nīikarūngario, nacio nījīra irīa itarī njaraganu nīikaaranagio. **6** Nao andū othe nīmakona ūhonokio wa Ngai.” **7** Andū aingī nīmathiire kūrī Johana akamabatithie, nake akīmeera atīrī, “Inyuū rūciaro rūrū rwa nduūra! Nūnū ūmūtaarīte mūrūrīre marakara marīa makīrī gūuka? **8** Ciarai maciaro maringaine na kwīrira. Na mūtikambīriire kwīrira na ngoro cianyu atīrī, ‘Ithe witū nī Iburahīmu,’ Nīgūkorwo ngūmwīra atīrī, Ngai no atūme mahiga maya matuīke ciana cia Iburahīmu. **9** Ithanwa nīrīgītīwo itina-inī cia mītī, na mūtī o wothe ūtaciara ga marciaro mega ūrītemagwo ūgaikio mwaki-inī.” **10** Nao andū acio makīmūuria atīrī, “Tūkiagīrīrwo nī gwīka atīa?” **11** Nake Johana akīmacookeria atīrī, “Mūndū ūrīa ūrī na nguo igīrī nīagaīre ūrīa ūtarī, nake ūrīa ūrī na irio nīeke o ta ūguo.” **12** Nao etia mbeeca cia igooti o nao magīuka mabatithio, makīmūuria atīrī, “Mūrutani, twagīrīrwo nī gwīkaga atīa?” **13** Nake

akīmacookeria atīrī, “Mūtigetagie mbeeca makīria ya ūrīa mwathītīwo mwītagie.” **14** Nacio thigari ikīmūuria atīrī, “Na ithūi-rī, twagīrīrwo nī gwīkaga atīa?” Nake agīcīcookeria atīrī, “Mūtigatunyage andū mbeeca na mūtikamaigagīrīre igenyo; na ningī iganagwoi nī mūcaara wanyu.” **15** Na rīrī, andū nīmaikaraga metereire marī na mwīhoko, na othe magecūuranagia ngoro-inī ciao kana hihi Johana ahota gūkorwo nīwe Kristū. **16** Nowe Johana akīmacookeria akīmeera othe atīrī, “Niī-rī, ndīmūbatithagia na maaī. No nī kūrī mūndū ūgūuka ūrī na hinya kūngīra, ūrīa niī itagīrīre kuohora ndigi cia iraātū ciake. We akaamūbatithagia na Roho Mūtheru o na mwaki. **17** Gītarūrū gīake akīnyiitīte na guoko nīguo atherie kīhūhīro gīake, na acookanīriire ngano amīkie ikūmbī rīake, no nīagacina mahuti na mwaki ūtangīhoreka.” **18** Johana nīataarire andū na ciugo nīyīna akamahunjagīria ūhoro-ūrīa-Mwega. **19** Na rīrī, rīrīa Johana aatetirie Herode ūrīa warī mūthamaki tondū wa kūhikia Herodia, mūtumia wa mūrū wa ithe na nī ūndū wa maūndū marīa mangī mothe mooru eekīte, **20** Herode nīongereire ūndū ūngī mūrūrū makīria; naguo nī wa kūnyiitīthia Johana na kūmuohithia njeera. **21** Hīndī ūrīa andū othe maarīkirie kūbatithio, o nake Jesū nīabatithirio. Na rīrīa aahooyaga, Igūrū rīkihīngūka, **22** nake Roho Mūtheru agīkūrūka akīūmba igūrū rīake arī na mwīrī wahaanaga ta wa ndutura. Naguo mūgambo ūkiuma Igūrū ūkiuga atīrī, “Wee nīwe mūrū wakwa ūrīa nyendete; na nīngenaga mūno nīwe.” **23** Na rīrī, Jesū akīambīrīria ūtungata wake aarī na ūkūrū wa mīaka ta mīrongo ītatū. Nao andū meeciiragia atī aarī mūrū wa Jusufu, mūrū wa Heli, **24** mūrū wa Mathati, mūrū wa Lawi, mūrū wa Meliki, mūrū wa Janai, mūrū wa Jusufu, **25** mūrū wa Matathia, mūrū wa Amosi, mūrū wa Nahumu, mūrū wa Esili, mūrū wa Nagai, **26** mūrū wa Maathi, mūrū wa Matathia, mūrū wa Semeini, mūrū wa Joseki, mūrū wa Joda, **27** mūrū wa Joanani, mūrū wa Resa, mūrū wa Zerubabeli, mūrū wa Shelathieli, mūrū wa Neri, **28** mūrū wa Meliki, mūrū wa Adi, mūrū wa Kosamu, mūrū wa Elimadami, mūrū wa Eri, **29** mūrū wa Joshua, mūrū wa Eliezeri, mūrū wa Jorimu, mūrū wa Mathati, mūrū wa Lawi, **30** mūrū wa Simeoni, mūrū wa Juda, mūrū wa Jusufu, mūrū wa Jonamu, mūrū wa Eliakimu, **31** mūrū wa Melea, mūrū wa Mena, mūrū wa Matatha, mūrū wa Nathani, mūrū wa Daudi, **32** mūrū wa Jesii, mūrū wa Obedi, mūrū wa Boazu, mūrū wa Salimoni, mūrū

wa Nahashoni, 33 mūrū wa Aminadabu, mūrū wa Aruni, mūrū wa Hezironi, mūrū wa Perezu, mūrū wa Juda, 34 mūrū wa Jakubu, mūrū wa Isaaka, mūrū wa Iburahīmu, mūrū wa Tera, mūrū wa Nahoru, 35 mūrū wa Serugu, mūrū wa Reu, mūrū wa Pelegu, mūrū wa Eberi, mūrū wa Shela, 36 mūrū wa Kainani, mūrū wa Arafakasadi, mūrū wa Shemu, mūrū wa Nuhu, mūrū wa Lameku, 37 mūrū wa Methusela, mūrū wa Enoku, mūrū wa Jaredi, mūrū wa Mahalaleli, mūrū wa Kenani, 38 mūrū wa Enoshu, mūrū wa Sethi, mūrū wa Adamu, mūrū wa Ngai.

4 Nake Jesū akiuma kūu Jorodani aiyürítwo nī Roho Mütheru, agítwarwo nī Roho werū-iní, **2** kūrīa aagereirio nī mūcukani matukū mīrongo īna. Ndaarīaga kīndū matukū-iní macio, namo maathira agīkorwo arī mūhūütū. **3** Nake mūcukani akīmwīra atīrī, “Angīkorwo wee nīwe Mūrū wa Ngai, īra ihiga rīrī rītuïke mūgate.” **4** Nake Jesū akīmīcookeria atīrī, “Nī kwandikītwo atīrī: ‘To mūgate wiki ūngītūuria mūndū muoyo.’” **5** Ningī mūcukani akīmūtwara handū hatūgīru mūno, na gwa kahinda kanini mūno akīmuonia mothamaki mothe ma gūkū thī. **6** Agīcooka akīmwīra atīrī, “Nīngūkūhe wathani wa kūu guothe na riiri wakuo wothe, nīgūkorwo nīiheanītwo kūrī nī, na no ndīciheane kūrī mūndū o wothe ūrīa ingīenda kūhe. **7** Nī ūndū ūcio ūngīnyinamīrīra ūhooe, mothe megūtuïka maku.” **8** Jesū akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Nī kwandikītwo atīrī: ‘Hooyaga Mwathani Ngai waku na ūmūtungatagīre o we wiki.’” **9** Nake mūcukani akīmūtwara Jerusalemu, na akīmūrūgamia gathūrūmūndū-iní ka hekarū, akīmwīra atīrī, “Angīkorwo wee nīwe Mūrū wa Ngai, wīgūithie thī kuuma haha. **10** Nīgūkorwo nī kwandikītwo atīrī: “Nīagaatha araiaka ake nī ūndū waku makūmenyerere wega; **11** ningī nīmagakwanīrīria na moko mao, nīgeetha ndūkaringwo kūgūrū nī ihiga.” **12** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Maandīko moigīte atīrī: ‘Ndūkanagerie Mwathani Ngai waku.’” **13** Rīrīa mūcukani aarīkirie kūmūgeria na njīra ciotohe-rī, akīmūtiga nginya ihinda rīrīa rīagīrīire rīkoneka. **14** Nake Jesū agīcooka Galili arī na hinya wa Roho, nayo ngumo yake ikīhunja kūu būrūri ūcio wothe. **15** Nake nīarutanaga thunagogi-iní ciao, nao andū othe makīmūkumia. **16** Na rīrī, nīathiire Nazarethi, kūrīa aarereirwo, na agītoonya thunagogi mūthenya wa Thabatū, o ta ūrīa aamenyerete gwīka. Nake akīrūgama na igūrū athome Maandīko. **17** Akīnengerwo ibuku

ría gikúnjo ría münabii Isaia. Akírikunjüra, akiona haría handikítwo atíři: 18 "Roho wa Mwathani arí igürú ríakwa, ní ündú nianjiriririe maguta níguo hunjagirie aría athiini Ũhoro-üría-Mwega. Niandümíte thií nyaniríre kuohorwo kwa aría moheetwo, na atí aría atumumu nímegúooka kuona, na njohorithie aría mahinyirírio, 19 ningí nyaniríre mwaka wa gwitikiríka wa Mwathani." 20 Agíooka agikúnja ibuku ríu ría gikúnjo, agícookeria mümenyereri wa thunagogi, agíkara thií. Nao andú aría othe maarí thunagogi makímúrora. 21 Nake akíambírria kwaria, akímeera atíři, "Umúthí maandíko maya ní mahingio mukíiguaugíra." 22 Nao andú othe makímúgaatha na makígegio mūno ní ciugo njega iria cioimaga kanua gake. Makíurania atíři, "Githí üyú ti mürú wa Jusuf?" 23 Nake Jesú akímeera atíři, "Ti-itherú ní mukünjíra thimo írúa yugaga atíři, 'Ndagítarí, wílhonie wee mwene! Maündú maría tüiguíte atí ní wekire kúu Kaperinaumu meeke gükü itüura-iní ríaku.'" 24 Agíthií na mbere kuuga atíři, "Ngümwíra na ma, gütirí münabii wítíkagírwo itüura-iní ríake. 25 Ngümwíra atíři na ma, ní kwarí atumia aingí a ndigwa Israeli matukú-iní ma Elija, rírúa igürú ríarí ihinge mítaka itatú na nuthu, na ng'aragu nene ikíiyúra büruri wothe. 26 No Elija ndaigana gütümwo kürí o na ümwe wao, tiga kürí mütumia wa ndigwa üría watüire itüura ría Zarefathu kúu büruri wa Sidoni. 27 Ningí ní kwarí andú aingí maarí na mangú thiiní wa Israeli ihinda ría Elisha üría münabii, no gütirí mündú o na ümwe wao wahonirio tiga Naamani üría Müsuriata." 28 Andú othe aría maarí thiiní wa thunagogi nímarakarie mūno rírúa maiguire üguo. 29 Magíükíra makímúrutürura kuuma itüura-iní ríu, makímütwara rwere-iní rwa karíma haría itüura ríu ríakítwo, níguo mamükie na kúu kíharürüká-iní. 30 Nowe Jesú akígerera gatagatí-iní ka andú, agíthiíra. 31 Agíooka agíkürüka, agíthií Kaperinaumu, itüura ríarí Galili, na mütthenya wa Thabatú akíambírria küruta andú. 32 Nao andú makígega ní ündú wa ürutani wake, tondú ndümíríri yake yarí ya wathani. 33 Na rírúa, kúu thiiní wa thunagogi ní kwarí na mündú warí na ndaimono, níyo ngoma thíku. Nake akíanírra na mígambó münene, akiuga atíři, 34 "Hí! Ürenda atíá na ithuí, wee Jesú wa Nazareth? Üükíte gütüniina? Ningüüí, we níwe üría Mútheru wa Ngai!" 35 Nake Jesú akímíkúma, akímírra atíři, "Kira, na uume thiiní wake!" Nayo ndaimono íyo ikígúithia mündú ücio

thī hau mbere yao othe, īkiuma na ndīamūtihirie. **36** Nao andū othe makīgega makīurania atīrī, “Kaī ūrutani ūyū ūhaana atīa? Araatha ngoma thūku arī na wathani na hinya, nacio ikoima!” **37** Nayō ngumo yake īkīhunja kūrīa guothe kwariganītie na kūu. **38** Nake Jesū akiuma thunagogi, agīthīi mūcīi gwa Simoni. Na rīrī, nyina wa mūtumia wa Simoni aarī mūrūaru mūrimū wa kūhiūha mwīrī mūno, nao magīthaitha Jesū nī ūndū wake. **39** Nī ūndū ūcio, akīnamīrīra harī we, na agīatha mūrimū ūcio uume mwīrī wake, naguo ūkiuma. Nake mūtumia ūcio agīkīra o rīmwe na akīambīrīria kūmatungatīra. **40** Na rīrīa riūa rīathūaga, andū makīrehera Jesū andū arīa othe maarī na mīrimū ngūrani, nake akīmaigīrīra moko o mūndū o mūndū, akīmahonia. **41** O na ningī ndaimono ikiuma andū aingī, ikīanagīrīra atīrī, “Wee nīwe Mūrū wa Ngai!” Nowe agīcīkaania na agīcīgīria ciarie, tondū nīciof atī nīwe Kristū. **42** Na gwakīa-rī, Jesū akiumagara agīthīi kūndū gūtaarī andū. Nao andū makīmūcaria, na rīrīa maakinyire harīa aarī, makīgeria kūmūgīrīria ndakoime kūu amatige. **43** Nowe akīmeera atīrī, “No nginya hunjie ūhoro-ūrīa-Mwega wa ūthamaki wa Ngai matūura-inī marīa mangī o namo, nī ūndū nīkīo ndaatūmirwo.” **44** Nake agīthīi na mbere na kūhunjia thīinī wa thunagogi cia Judea.

5 Na rīrī, mūthenya ūmwe Jesū arūngīi hūgūrūrū-inī cia iria rīa Genesareti, nakīo kīrīndī kīa andū aingī nīkīahatikanaga kīmūkuhīrīrie nīguo gīthikīrīrie ūhoro wa Ngai, 2 nake akīona tūtarū twīrī hūgūrūrū-inī cia iria rīu, tūtīgītwo ho nī ategi a thamaki, arīa maathambagia neti ciao cia gūtega. **3** Agītoonya gatarū kamwe, nako kaarī ga Simoni, akīmūthaitha agatoonyatoonyie maaī-inī, kehere hūgūrūrū-inī. Agīcooka agīkīra thī, akīambīrīria kūruta andū ūhoro arī gatarū-inī kau. **4** Na aarīkīa kwaria, akīrīa Simoni atīrī, “Twara gatarū haarīa hariku, mūikūrūkie neti maaī-inī, mūtege thamaki.” **5** Nake Simoni akīmūcookeria atīrī, “Mwathi witū, tūrūfīte wīra mūritū ūtukū wothe, na tūtinanyiita kīndū o na kī. No tondū nīwoiga ūguo-rī, nīngūkūrūkīa neti.” **6** Maarīkīa gwīka ūguo, makīnyiita thamaki nyingī mūno, nginya neti ciao ikīambīrīria gūtuīka. **7** Nī ūndū ūcio makīheneria arīa maarutithanagia wīra nao, arīa maarī gatarū kau kangī moke mamateithie, nao magītūka makiyūria tūtarū twerī ki, o nginya tūkīambīrīria gūtoonyerera maaī-inī. **8** Hīndī rīrīa

Simoni Petero onire ūguo, akīgūthia maru-inī ma Jesū, akīmwīra atīrī, “Njeherera Mwathani; nī ndī mūndū mwīhīa!” **9** Nīgūkorwo we na arīa othe maarī nao nīmagegire mūno nī ūndū wa thamaki iria maanyiitīte, **10** o na Jakubu na Johana, ariū a Zebedi, arīa maarutithanagia wīra na Simoni nīmagegire. Nake Jesū akīrīa Simoni atīrī, “Tīga gwītīgīra; kuuma rīu ūrītegaga andū.” **11** Nī ūndū ūcio makiumīria tūtarū twao hūgūrūrū-inī cia iria, magītīga indo ciao ciothe, makīmūrūmīrīra. **12** Na rīrī, hīndī ūmwe rīrīa Jesū aarī itūura-inī ūmwe-rī, nīguokire mūndū waiyūrītwō nī mangū mwīrī wothe. Na rīrīa onire Jesū, akīgūthia, agīturumithia ūthīi wake thī, akīmūthaitha, akīmwīra atīrī, “Mwathani, ūngīenda-rī, no ūtherie.” **13** Jesū agītambūrūkīa guoko gwake, akihutia mūndū ūcio, akīmwīra atīrī, “Iī, nīngwenda. Therio!” Na o hīndī ūyo akīhonio mangū. **14** Jesū agīcooka akīmūkaania, akīmwīra atīrī, “Ndūkeere mūndū o na ū, no thīi, ūkeyonanie kūrī mūthīnjīri-Ngai, na ūrute magongona marīa Musa aathanire nī ūndū wa gūtherio gwaku, arī ūira kūrī o.” **15** Na rīrī, ngumo yake īgīkīrīrīria kūhunjia makīria, o nginya kīrīndī kīngī ma kīa andū gīgūka kūmūthīkīrīria na kūhonio mīrimū yao. **16** No Jesū nīeheragīra andū, agathīi kūndū gūtarī andū kūhoera Ngai kuo. **17** Mūthenya ūmwe nī kūrutanā aarutanāga, nao Afarisai na arutani a watho arīa mookīte kuuma matūura mothe ma Galili, na Judea, na Jerusalemu, maikarīte thī hau. Naguo hinya wa Ngai wa kūhonania warī hamwe na Jesū. **18** Na rīrī, nīhookire andū makuūite mūndū na kībarī, warūarīte mūrimū wa gūkua cīgā, nao makīgeria kūmūtoonyia nyūmba mamūige harī Jesū. **19** Na rīrīa maagire nījīra ya gwīka ūguo nī ūndū wa ūngī wa andū, makīhaica nyūmba-igūrū magītharia maturubarī, makīmūkūrūkīria mwanya-inī ūcio o arī kībarī-inī, nginya gatagatī-inī ka andū acio makīmūiga o hau Jesū aarī. **20** Rīrīa Jesū onire wītīkīo wao, akīmwīra atīrī, “Mūrata, nīwarekerwo mehia maku.” **21** Nao Afarisai na arutani a watho makīambīrīria gwīciiria ngoro-inī ciao, makiuga atīrī, “Kaī mūndū ūyū arī ū, ūkūruma Ngai? Nūū ūngīhota kūrekanīra mehia, tīga Ngai we wiki?” **22** Nowe Jesū nīamenyaga ūrīa meeciiragia na akīmooria atīrī, “Mūreciiria māundū macio ngoro-inī cianyu nīkī?” **23** Nī ūndū ūrīkū mūhūthū; nī kwīra mūndū, ‘Nīwarekerwo mehia maku,’ kana nī kūmwīra, ‘Ūkīra wītware?’ **24** No nīgeetha mūmenye atī Mūrū wa Mūndū arī na ūhoti

gūkū thī wa kūrekanīra mehia-rī” Akīira mūndū ūcio wakuīte cīga atīrī, “Ndakwīra atīrī, ūkīra, oya kībarī gīaku, ūinūke.” 25 O hau hau akīrūgama mbere yao, akīoya kībarī kīrīa akomeire, na akīnūka mūcīi akīgoocaga Ngai. 26 Nao andū othe nīmagegire na magīkumia Ngai. Makīyūrwo nī guoya, makiuga atīrī, “Ūmūthī nītuonete maūndū tūtarī tuona.” 27 Thuutha wa ūguo, Jesū akiumagara na akīona mūndū warī mwītīa wa mbeeca cia igooti wetagwo Lawi aikarīte harīa heetagīrio mbeeca cia igooti. Jesū akīmwīra atīrī, “Nūmīrīra.” 28 Nake Lawi agīkīra, agītīga indo ciakte ciothe, akīmūrūmīrīra. 29 Lawi agīcooka akīrugithīria Jesū iruga inene gwake mūcīi, na gīkundi kīnene kīa etīa mbeeca cia igooti o na andū angī nīmarīanāgīra nao. 30 No Afarisai na arutani a watho arīa maarī a gīkundi kīao magītetia arutwo ake makīmooria atīrī, “Mūrīanāgīra na mūkanyuuānīra na etīa mbeeca cia igooti na andū ehia nīkī?” 31 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Andū arīa agima mīrī tio mabataragio nī ndagītarī, no nī arīa arūaru. 32 Nī ndiokire gwīta andū arīa athingu, no nī arīa ehia, nīguo merire.” 33 Nao makīmwīra atīrī, “Arutwo a Johana nī meeingaga kūrīa irio kaingī kaingī makahooya, o nao arutwo a Afarisai nīmekaga o ūguo, no aku marīīaga na makanya hīndī ciothe.” 34 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “No mwīre ageni a mūhikania mehinge kūrīa rīrīa e hamwe nao? 35 No rīrī, ihinda nīrīgakinaya rīrīa mūhikania akeherio kuuma kūrī o; matukū-inī macio-rī, nī makeehinga kūrīa irio.” 36 Ningī Jesū akīmahe ūhorō na ngerekano īno, akīmeera atīrī, “Gūtīrī mūndū ūngītinia kīraka kuuma harī nguo njerū, agīkīre nguo ngūrū. Angīka ūguo, angīkorwo atarūrīte nguo njerū, nakīo kīraka kīu kīa nguo īyo njerū kīage kwagīrīra nguo īyo ngūrū. 37 Ningī gūtīrī mūndū wīkagīra ndibei ya mūhihano mondo-inī ngūrū. Angīka ūguo, ndibei īyo ya mūhihano no itarūre mondo icio, ndibei īyo iītīke, nacio mondo icio itarūkange. 38 Aca, ti ta ūguo, ndibei ya mūhihano no nginya iīkīrwo mondo-inī njerū. 39 O na gūtīrī mūndū thuutha wa kūnyua ndibei ngūrū ūcookaga kwenda ndibei īyo ya mūhihano, nī ūndū oigaga atīrī, ‘Irīa ngūrū niyo njega.’”

6 Mūthenya ūmwe wa Thabatū, Jesū akīgerera mīgūnda-inī ya ngano, nao arutwo ake makīambīrīria gūtua ngira imwe cia ngano, magīcirigitha na moko, makīrīa ngano. 2 Afarisai amwe makīmooria atīrī, “Nī kīi kīratūma mwīke ūrīa

gūtētikīrītio nī watho mūthenya wa Thabatū?” 3 Jesū akīmacookeria atīrī, “Kaī mūtathomete ūrīa Daudi eekire, rīrīa we na arīa maarī nake maarī ahūtū? 4 Aatoonyire Nyūmba ya Ngai, akīoya na akīrīa mīgate ūrīa yamūrīrwo Ngai, ūrīa ateetikīrītio kūrīa nī watho tīga no athīnjīri-Ngai meetikīrītio kūmīrīa, na agīcooka akīhe arīa maarī nake ūmwe yayo.” 5 Jesū agīcooka akīmeera atīrī, “Mūrū wa Mūndū nīwe Mwathani wa Thabatū.” 6 Na rīrī, mūthenya ūngī wa Thabatū nīathīire thunagogi-inī, akīrutana, nakuo nī kwarī na mūndū warī mwonju guoko gwake kwa ūrīo. 7 Nao Afarisai na arutani a watho nīmacaragia ūndū mangīhitangīra Jesū, nī ūndū ūcio makīmūrora mūno, mone kana nīekūhonania mūthenya wa Thabatū. 8 Nowe Jesū, tondū nīamenyaga ūrīa meeciiragia, akīra mūndū ūcio wonjete guoko atīrī, “Ūkīra ūrūgame mbere ya andū othe.” Nī ūndū ūcio agīkīra akīrūgama hau. 9 Jesū agīcooka akīmeera atīrī, “Ngūmūrīa atīrī, nī ūndū ūrīkū mwītīkīrie nī watho mūthenya wa Thabatū: nī gwīka wega kana nī gwīka ūrū, nī kūhonokia muoyo kana nī kūnīiina?” 10 Akīhūgūra, akīmarora othe, agīcooka akīrīa mūndū ūcio atīrī, “Tambūrūkia guoko gwaku.” Nake agītīka o ro ūguo; nakuo guoko gwake gūkīhōniō biū. 11 Nao makīrakara mūno, makīambīrīria kūrūrania ūrīa mangīka Jesū. 12 Mūthenya ūmwe Jesū nīoimagare agītīhī kīrīmānī akahooe, akīraara akīhooya Ngai ūtukū wothe. 13 Gwakīa-rī, agītīa arutwo ake moke harī we, agīthūura andū ikūmi na eerī ao, akīmatua atūmwo, nao nī: 14 Simoni (ūrīa aatuire Petero), na Anderea mūrū wa nyina, na Jakubu, na Johana, na Filipu, na Baritholomayo, 15 na Mathayo, na Toma, na Jakubu wa Alufayo, na Simoni ūrīa wetagwo Zelote, 16 na Judasi wa Jakubu, na Judasi Mūisikariota ūrīa wamūkunyanīre. 17 Nake Jesū agīkūrūka hamwe nao, makīrūgama handū haarī harāganu. Gīkundi kīnene kīa arutwo ake kīarī ho, o na andū aingī mūno kuuma Judea guothe, na Jerusalemu, o na kuuma ndeere-inī cīa Turo na Sidoni, 18 nao mookīte nīguo mamūigue na mahonio mīrimū yao. Nao arīa maanyamaragio nī ngoma thūku makīhōniō, 19 nao andū othe makīgeria kūmūhutia, tondū hinya nīwoimaga thīinī wake na ukamahonia othe. 20 Nake akīrora arutwo ake, akiuga atīrī: “Kūrāthimwo-rī, nī inyūi athīnni, nīgūkorwo ūthamaki wa Ngai nī wanyu. 21 Kūrāthimwo-rī, nī inyūi mūhūūtaga rīu, nīgūkorwo nīmūkahūūnio. Kūrāthimwo-rī, nī inyūi mūrarīra rīu, nīgūkorwo

nīmūgatheka. 22 Kūrathimwo-rī, nī inyuī hīndī īrīa andū mekūmūmena, na meyamūre kūrī inyuī, na mamūrume, na mathūkīrīrie rīitwa rīanyu, nī ūndū wa Mūrū wa Mūndū. 23 “Mūthenya ūcio nīmūgakena na mūrūgarūge, tondū mūcaara wanyu nī mūingī Igūrū. Nīgūkorwo ūguo noguo maithe mao meekeire anabii. 24 “No rīrī, kāi mūrī na haaro inyuī itonga-ī, nīgūkorwo nīmūrīkītie kwamūkīra kūnyamarūrwo kwanyu. 25 Kāi mūrī na haaro inyuī arīa mūhūnūrī rīu-ī, nīgūkorwo nīmūkahūuta. Kāi mūrī na haaro arīa mūratheka rīu-ī, nīgūkorwo nīmūgacakaya na mūrīre. 26 Kāi mūrī na haaro inyuī hīndī īrīa andū othe mekūmūgaathīrīria-ī, nīgūkorwo ūguo noguo maithe mao meekeaga anabii a maheeni. 27 “No ngūmwīra atīrī inyuī arīa mūūthikīrīrie: endagai thū cianyu, na mwikage wega arīa mamūthūire, 28 na ningī mūrathimage arīa mamūrumaga, na mūhooyagīre arīa mamwīkaga ūrū. 29 Na rīrī, mūndū angīkūgūtha rūthīa rūmwē, mūhūgūkīrie rūu rūngī o naru. Na mūndū angīgūtunya igooti rīaku, ndūkamūgirie kuoya o na kanjū yaku. 30 Mūndū o wothe angīkūhooya kīndū mūhe, na mūndū o wothe angīyoa kīndū gīaku, ndūkamwītie. 31 Ikagai andū arīa angī o ūrīa mūngīenda mamwīkage. 32 “Rīu-rī, angīkorwo mwendete o arīa mamwendete-rī, mwakīguna na kī? O na ‘ehia’ nīmendaga arīa mamendete. 33 Na mūngīkorwo mwikaga wega o arīa mamwikaga wega-rī, mwakīguna na kī? Nīgūkorwo ehia o nao nīmekaga o ūguo. 34 Na ningī mūngīkorwo mūkombithagia o arīa mwihokete nīmakamūrīha-rī, mwakīguna na kī? O na ehia nīmakombagīra ehia arīa angī, mehokete nīmakarīhwo ciotle. 35 No rīrī, endagai thū cianyu, na mūciikage wega, o na mūkombithagie mūtekwīhoka gūcookerio kīndū. Hīndī iyo irīhi rīanyu nīrīkaneneha, na inyuī nīmūgatuīka ariū a Úrīa-ūrī-Igūrū-Mūno, nīgūkorwo we nīaiguagīra arīa matarī ngaatho tha o na arīa aaganu. 36 Iguanagīrai tha, o ta ūrīa Ithe wanyu aiguangīra tha. 37 “Mūtigacirithanagie nīgeetha na inyuī mūtikanaciirthio. Mūtigatuanagīre, nīgeetha na inyuī mūtikanatuīrwo. Rekanagīrai, na inyuī nīmūkarekerwo. 38 Heanagai, na inyuī nīmūrīheagwo na gīthimi kīega, gīkindīrītuo, kīnainītio na gīgaitīkīrīra, nīkīo mūgaitīrīrwo nakīo nguo-inī. Nīgūkorwo gīthimi kīrīa mūthimanagīra nakīo, no kīo mūrīthimagīrwo nakīo.” 39 Agīcooka akīmahe ngerekano ūno, akīmooria atīrī, “Mūtumumu no atongorie mūtumumu ūrīa ūngī? Gīthī eerī to magūe

irima? 40 Mūrutwo ti mūnene kūrī mūmūruti, no ūrīa wothe mūrute wega, no atūke ta mūmūruti. 41 “Nī kīi gīgūtūma wone kīhuti kīrīa kīrī riitho rīa mūrū wa thoguo, no ūkaaga kūrūmbūya mūgogo ūrīa ūrī riitho rīaku we mwene? 42 Wahota atīa kwīra mūrū wa thoguo atīrī, ‘Mūrū wa baba, reke ngūrute kīhuti kīu kīrī riitho rīaku,’ o rīrīa wee wagīte kuona mūgogo ūrīa ūrī naguo riitho rīaku? Wee hīngā ūno, amba ūrute mūgogo ūcio ūrī naguo riitho, nīguo wone wega ūhote kūrūta kīhuti kīrīa kīrī riitho rīa mūrū wa thoguo. 43 “Gūtirī mūtī mwega ūciaraga maciaro mooru, kana mūtī mūru ūgaciara maciaro mega. 44 O mūtī ūmenyekaga na maciaro maguo mwene. Andū matituaga ngūyū kuuma mītī-inī ya mīigua, o na kana magatua thabibū kuuma cong'e-inī. 45 Mūndū ūrīa mwega aragia māundū mega kuuma mūthiithū-inī wa ngoro yake, nake mūndū ūrīa mūru aragia māundū mooru kuuma mūthiithū-inī wa ngoro yake. Nīgūkorwo kanua gake kaaragia o māundū marīa maiyūrīte ngoro yake. 46 “Atīrīrī, mūnjītaga ‘Mwathani, Mwathani,’ nīkī, na mūtīkīga ūrīa ndīmwīraga? 47 Nīngūmuonia ūrīa mūndū ūrīa ūkīkīga kūrī nīi, na akaigua ciugo ciakwa, na ageeka ūrīa ciugīte ahaana. 48 Ahaana ta mūndū waakaga nyūmba, ūrīa wenjire mūthingi, akitūrikia na akiwamba igūrū rīa ihiga. Hīndī ūrīa kwagīre mūiyūro wa maaī, kīguū gīkīgūtha nyūmba ūyo na nditi, no gītiamēnēyenīrie, tondū nīyaakītwo wega. 49 No mūndū ūrīa ūiguaga ciugo ciakwa, na ndekaga ūrīa ciugīte, ahaana ta mūndū ūrīa waakire nyūmba ūtarī na mūthingi. Na rīrīa kīguū kīagūthire nyūmba ūyo, ikīmomoka, naguo mwanangīko wayo warī mūnene.”

7 Nake Jesū aarīkia kwaria māundū macio mothe andū makīmūiguaga, agītoonya Kaperinaumu.
2 No kūu nī kwarī na ndungata ya mūnene-wa-thigari-igana, ūrīa mūmīthi eendete mūno, nayo yarī ndwaru hakuhī gūkua. 3 Nake mūnene ūcio wa thigari igana aigua ūhoro wa Jesū, agītūma athuuri a Ayahudi kūrī we makamūrīrie oke ahonie ndungata yake. 4 Nao maakinya kūrī Jesū, makīmūthaitha magwatīrīrie mūno, makīmūwīra atīrī, “Mūndū ūyū nīagīrīrwo gwīkwo ūguo nīwe, 5 tondū nīendete rūrīrī rwitū na nīatwakīrīre thunagogi.” 6 Nī ūndū ūcio Jesū agīthīi nao. Na marī hakuhī gūkinya mūciī, mūnene ūcio wa thigari igana akīmūtūmīra arata makamwīre atīrī, “Mwathani, tīga gwīthīmīa tondū ndiagīrīrīre wee ūuke gwakwa mūciī. 7 O na nokīo

itanona njagīrīire gūuka kūrī we. No uga o kiugo, na ndungata yakwa nīkūhona. 8 Nīgūkorwo nī mwene ndī mūndū wathagwo, na ndī na thigari njathaga. Ndeera ūmwē ‘Thīi,’ nīathiaaga, na ndeera ūngī atīrī, ‘Ūka,’ nīokaga. Na ningī ndeera ndungata yakwa atīrī, ‘Ika ūna,’ nīkaga.” 9 Rīrīa Jesū aiguire ūguo, akīgega, akihūgūkīra kīrīndī kīrīa kīamūrūmīriire, agīkīra atīrī, “Ngūmwīra atīrī, ndionete mūndū ūrī na wītikio mūnene ūū Isiraeli guothe!” 10 Nao andū arīa maatūmītwo magīcooka mūcīi magīkora ngombo īyo īrī honu. 11 Ihinda inini rīathira, Jesū agīthīi itūura rīetagwo Naini, nao arutwo ake na andū gīkundi kīnene magīthīi nake. 12 Na rīrīa akuhīrīrie kīhingo gīa itūura rīu, mūndū wakuīte nīarutagwo kuo na aarī mwana wa mūmwē, nake nyina aarī mūtumia wa ndigwa. Nao andū aingī a itūura rīu maarī hamwe nake. 13 Rīrīa Mwathani onire mūtumia ūcio, akīmūiguīra tha, akīmwīra atīrī, “Tīga kūrīra.” 14 Agīcooka agīthīi, akīhutia ithandūkū, nao arīa maarīkuūite makīrūgama. Agīcooka akiuga atīrī, “Mwanake, ndakwīra atīrī, ūkīra!” 15 Mūndū ūcio wakuīte agīkīra, akīambīrīria kwaria, nake Jesū akīmūnengerana kūrī nyina. 16 Andū othe makīyūrwo nī guoya na makīgooca Ngai, makiuga atīrī, “Mūnabii mūnene nīokite gatagatī gaitū. Ngai nīokite gūteithia andū ake.” 17 Nayō ngumo ya Jesū īkīhunja Judea guothe o na būrūri ūrīa wagūthiūrūkīrie. 18 Nao arutwo a Johana nīmamūheire ūhoro wa maūndū macio mothe. Nake Johana agīta arutwo ake eerī, 19 akīmatūma kūrī Mwathani makamūūrie atīrī, “Wee nīwe ūrīa werītwo nīagooka kana tweterere mūndū ūngī?” 20 Nao arutwo acio maakinya kūrī Jesū makīmwīra atīrī, “Johana Mūbatithania aatūtūma kūrī we tūkūrie atīrī, ‘Wee nīwe ūrīa werītwo nīagooka kana tweterere mūndū ūngī?’” 21 Ihinda-inī o rīu Jesū akihonia andū aingī arīa maarī na mīrimū, na ndwari, na akīngata ngoma thūku o na agītūma andū aingī arīa maarī atumumu macooke kuona. 22 Nī ūndū ūcio agīcookeria arīa maatūmītwo atīrī, “Cookai mūkeere Johana maūndū marīa muonete na mūkaigua: atī atumumu nī marona, na ithua nīretwara, na arīa marī na mangū nī marahonio, na andū arīa mataiguaga nīmaraigua, na arīa akuū nīmarariūkio, na ūhoro-ūrīa-Mwega nīrūrahunjīrio arīa athīni. 23 Kūrathimwo nī mūndū ūrīa ūtarahīngwo nī ūndū wakwa.” 24 Andū acio maatūmītwo nī Johana moima harī Jesū, Jesū akīambīrīria kwarīria andū aingī ūhoro wa Johana,

akīmooria atīrī, “Nī kīi mwathiīte kuona werū-inī? Hihi mwathiīte kuona kamūrangi kainainagio nī rūhuho? 25 Angīkorwo ti guo-rī, mwathiīte kuona kī? Hihi nī mūndū wīhumbīte nguo njega? Aca, arīa mehumbaga nguo cia goro na magekenia na mīago ya thīi maikaraga nyūmba cia ūthamaki. 26 Mwagīthīi te kuona kī? Hihi mwathiīte kuona mūnabii? ūrī, ngūmwīra atīrī, muonire mūndū ūkīrīte mūnabii. 27 Ūyū nīwe ūrīa ūhoro wake wandikītwo atīrī: “Nīngatūma mūtūmwo wakwa athīi mbere yaku, nake nīagagūthondekera njīra.” 28 Ngūmwīra atīrī, harī andū arīa manaciarwo nī atumia-rī, gūtīrī o na ūmwē mūnene gūkīra Johana; no mūndū ūrīa mūnini mūno ūthamaki-inī wa Ngai, nī mūnene kūmūkīra.” 29 (Andū othe, o na etia mbeeca cia igooti, rīrīa maiguire ciugo cia Jesū, magītīkīra atīi njīra ya Ngai nīi ya ma, tondū maabatīthītio nī Johana. 30 No Afarisai na arutani a watho makīregana na ūrīa Ngai endaga meke, tondū o matiabatīthītio nī Johana.) 31 Nake Jesū akiuga atīrī, “Andū a rūciaro rūrū ingīmagerekania na kī? Matariī ta kī? 32 Matariī ta ciana ciikarīte ndūnyū igītā iria ingī, igaciīra atīrī: “Twamūhuhīire mūtūrīrū, mūkīaga kūina; twamūniīre rwīmbo rwa macakaya, no mūtiarīrīre.” 33 Nīgūkorwo Johana Mūbatithania ookire atekūrīna na atekūnya ndibei, na inyūi mūkiuga atīrī, ‘Arī na ndaimono.’ 34 Mūrū wa Mūndū ookire akīrīraga na akīnyuuaga, na inyūi mūkiuga atīrī, ‘Onei mūndū mūkoroku na mūrīi, mūrata wa etia mbeeca cia igooti na “ehia”.’ 35 No ūugī nīūmenyekaga nī wa kīhootho nī ciana ciaguo ciithe.” 36 Na rīrī, Mūfarisai ūmwē nīetire Jesū gwake makariānīre irio cia hwaī-inī nake, nī ūndū ūcio Jesū agīthīi nyūmba ya Mūfarisai ūcio, agīkara metha-inī. 37 Rīrīa mūndū-wa-nja watūrīte mūtūrīre wa mehia itūura-inī ūrī aamenyire atīi Jesū nīararīa irio nyūmba ya Mūfarisai ūcio-rī, agīkāna cuba wa maguta manungi wega, 38 na akīrūgama thuutha wake, o hau magūrū-inī make, akīrīraga, na akīambīrīria kūmūhūgīa nyarīrī na maithori make. Agīcooka akīmūgīra nyarīrī na njuūrī yake, agīcīmumunya, na agīciītīrīria maguta manungi wega. 39 Rīrīa Mūfarisai ūrīa wamwītīte onire ūndū ūcio, akīrīra na ngoro atīrī, “Korwo mūndū ūyū nī mūnabii, nīangāmenya ūrīa ūramūhutia nī mūndū-wa-nja wa mūthembā ūrīkū, na atīi nī mwīhīa.” 40 Jesū akīmwīra atīrī, “Simoni, ndī na ūndū wa gūkīwīra.” Nake akiuga atīrī, “Mūrutanī, njīra.” 41 “Kūrī andū eerī maarī na thiīrī wa mūndū wakombīthananī?

mbeeca. Úmwe aarī na thiirī wa dinari magana matano, na ūrīa ūngī dinari mīrongo ītano. **42** Na rīrī, gūtirī o na ûmwe wao warī na mbeeca cia kūmūrīha, nī ūndū ūcio marī o eerī akīmarekera thiirī ūcio. Rīurī, acio eerī nūnū ūngīmwenda makīria?" **43** Simoni akīmūcookeria atīrī, "Ngwīcīria nī ūrīa warekeirwo thiirī ūrīa mūnene." Jesū akiuga atīrī, "Nīwatua wega." **44** Agīcooka akīlūgūrīra mūndū-wa-nja ūcio, akīra Simoni atīrī, "Nīkuona mūndū-wa-nja ūyū? Njūkire nyūmba gwaku, no ndūnaahe maaī ma gwīthamba nyarīrī, no nīanjihūgia nyarīrī na maithori make, na acigiria na njūrī yake. **45** Wee-rī, ndūnaamumunya, no mūndū-wa-nja ūyū, kuuma rīrīa ndonyire ndarī aratighīria kūmumunya nyarīrī ciakwa. **46** Wee-rī, ndūnanjītīrīria maguta mūtwe, no ūyū nīanjītīrīrie maguta manungi wega nyarīrī. **47** Nī ūndū ūcio ngūkwīra atīrī, nīarekeirwo mehia make maingī. Nīgūkorwo nīendanīte mūno. No ūrīa ūrekeirwo mehia manini, endanaga o hanini." **48** Jesū agīcooka akīra mūndū-wa-nja ūcio atīrī, "Nīwarekerwo mehia maku." **49** Ageni arīa angī makīambīrīria kwīrana atīrī, "Kaī ūyū akīrī ū, ūrarekanīra o na mehia?" **50** Jesū akīra mūndū-wa-nja ūcio atīrī, "Gwītīkia gwaku nī gwakūhonokia; thiī na thayū."

8 Na rīrī, thuutha wa ūguo, Jesū agīthīi matūūra-inī o na tūtūūra-inī akīhunjagia Ūhoro-ūrīa-Mwega wa ūthamaki wa Ngai. Arutwo ake arīa ikūmi na eerī maarī hamwe nave, **2** o na atumia amwe a arīa maarutītwo ngoma thūku na arīa maahonetio mīrimū: nao nī Mariamu (ūrīa wetagwo Mūmagidali), nīwe warutītwo ndaimono mūgwanja; **3** na Joana mūtumia wa Husa, ūrīa warī mūrorī wa indo cia Herode; na Susana; na angī aingī. Atumia aya nīmamūtungatagīra na indo ciao ene. **4** Andū aingī nīmathiire na mbere kūngana harī Jesū moimīte matūūra-inī, na rīrīa andū maingīhīre mūno akīmahe ūhoro na ngerekano, akīmeera atīrī, **5** Mūrīmi nīoimagarire akahure mbeū ciake. Na rīrīa aahuraga mbeū icio, imwe ikīgūa mūkīra-inī wa njīra; ikīrangīrīro na magūrū, nacio nyoni cia rīrīa-inī igītūka igīcīrīa. **6** Ingī ikīgūa rūnyanjara-inī, na rīrīa ciamerire, mīmera īyo ikīhooha tondū wa kwaga ūigū. **7** Nacio mbeū ingī ikīgūa mīgūa-inī, nayo mīgūa īgūkūranīra nacio na īgīcīthararia. **8** Mbeū ingī nacio ikīgūa tīri-inī mūnorū. Igīkūra, igīciara maita igana ma iria ciahaandītwo. Aarīkia kuuga ūguo, akīanīrīra, akiuga atīrī, "Ūrīa ūrī na matū ma kūigua, nīaigue." **9** Nao arutwo ake makīmūrīria ūrīa ngerekano īyo

yoigaga. **10** Akīmeera atīrī, "Inyuī nīmūheetwo ūmenyo wa kūmenya hitho cia ūthamaki wa Ngai, no arīa angī ndīmaaragīria na ngerekano, nīgeetha, "maarora, makaaga kuona; na maigua, makaaga gūtaūkīrwo." **11** "Ngerekano īyo yugīte atīrī: Mbeū icio nī ūhoro wa Ngai. **12** Mbeū iria ciagūire mūkīra-inī wa njīra nī andū arīa maiguaga ūhoro wa Ngai, nake mūcukani agooka akeheria ūhoro ūcio ngoro-inī ciao, nīguo matigetīkie mahonoke. **13** Nacio iria ciagūire rūnyanjara-inī nī andū arīa maiguaga ūhoro wa Ngai, na makawamūkīra na gīkeno, no makaaga mīri. Metīkagia o gwa kahinda kanini, no magerio moka makaūtīganīria. **14** Mbeū iria ciagūire mīgūa-inī nī andū arīa maiguaga ūhoro, no o magīthīiaga-rī, magatharario nī mīhang'o, na ūtonga, na mīago, nao makaaga gūkūra. **15** No rīrī, mbeū iria ciagūire tīri-inī ūrīa mūnorū nī andū arīa maiguaga ūhoro marī na ngoro ya ma na njega, makaūtūuria, na nī ūndū wa gūkīrīria, magaciaraga maciaro. **16** "Na rīrī, gūtīrī ūndū ūgwatagia tawa akaūkunīkīria na irebe, kana akaūiga rungu rwa ūrīrī. No aūigaga handū igūrū, nīguo andū arīa megūtoonya nyūmba mathererwo nī ūtheri. **17** Nīgūkorwo gūtīrī ūndū mūhithe ūtakaguūrio, na gūtīrī ūndū ūrī hitho-inī ūtakamenyeka kana ūtakanīkwo ūtheri-inī. **18** Nī ūndū ūcio mwīmenyagīrīrei ūrīa mūthikagīrīria. Ūrīa wothe ūrī na indo nīakongererwo nyīngī; na ūrīa wothe ūtarī nīagatuunywo o na kīrīa arī nakō." **19** Na rīrī, nyina wa Jesū na ariū a nyina na Jesū magītūka kūmuona, no matingīahotire gūthīi hakuhī nake nī ūndū wa andū kūngīha. **20** Mūndū ūmwe akīmwīra atīrī, "Maitūguo na ariū a maitūguo marūgamīte nja makīenda gūkuona." **21** Nake akīmūcookeria atīrī, "Maitū na ariū a maitū nī arīa maiguaga ūhoro wa Ngai na makaūhingia." **22** Mūthenya ūmwe Jesū nīerire arutwo ake atīrī, "Nītūringei tūthīi mūrīmo ūrīa ūngī wa iria." Nī ūndū ūcio magītoonya gatarū magīthīi. **23** Na rīrīa maathīiaga Jesū akīhītwo nī toro. Na rīrī, kūu iria-inī nī kwagīire na kīhuhūkanio kīnene, nako gatarū kau kaarī hakuhī kūrīra maaī-inī, na magīkorwo marī ūgwati-inī mūnene. **24** Nao arutwo magīthīi makīmūkīria, makīmwīra atīrī "Mwathāni! Mwathāni! Nītūkūrīra maaī-inī!" Nake Jesū agītūkīra agīkaania rūhuho na maaī macio maahūūranaga; namo makūmbī macio ma maaī makīnyihāyiha na gūkīhoorera. **25** Akīūuria arutwo ake atīrī, "Wītīkio wanyu ūrī ha?" Nao makīiyūrwo nī guoya na makīgega, makīūrania atīrī, "Kaī ūndū ūyū arī ū? Aathaga huho

o na maaī, nacio ikamwathikira.” 26 Makiringa mūrīmo ūrīa ūngī wa iria, magikinya rūgongo rwa Agerasi rūrīa rūng’ethanīire na Galili. 27 Jesū aarīkia kuuma gatarū, aakinī thī agītūngwo nī mūndū warī na ndaimono oimīte itūura-inī. Mūndū ūcio nīaikarīte ihinda inene ategwīkira nguo kana agatūura nyūmba, no aatūrāga mbīrīra-inī. 28 Rīrīa mūndū ūcio onire Jesū, agikaya na akīgūthia magūrū-inī make, akīnārīra na mūgambo mūnene akīmūuria atīrī, “Urēnda atīa na nīi, wee Jesū, Mūrū wa Ngai-Ūrīa-Ūrī-Igūrū-Mūno? Ndagūthaitha, ndūkaanyariire!” 29 Nīgūkorwo Jesū nīathīte ngoma īyo thūku yume thiīnī wa mūndū ūcio. Nīyamūnyiitaga kaingī, na o na gūtuika nīoohagwo moko na magūrū na mīnyororo, na akarangīrwo-rī, nīatuangaga mīnyororo īyo yamuohaga, na ndaimono īyo īgatūma athī kūndū gūtarī andū. 30 Jesū akīmūuria atīrī, “Wītagwo atīa?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Legion,” nīgūkorwo aarī na ndaimono nyīngī. 31 Nacio ndaimono igīkīrīria gūthaitha Jesū ndagaciathie ithī Irima-rīria-Rītarī-Gīturi. (Abyssos g12) 32 Na rīrī, nī haarī na rūrūrūnene rwa ngūrwe rwariīthagio harūrūka-inī cia kīrima kīrī hakuhī na hau. Ndaimono icio igīthaitha Jesū acītīkīrie itoonye thiīnī wacio, nake agīcītīkīria. 33 Ndaimono cioima thiīnī wa mūndū ūcio, igīthī iģitoonya ngūrwe, naruo rūrūrū rūrū rūkīharūrūka kīhurūrūka kīna ihenya, rūkīgūa irīa-inī, rūkīūrīra kuo. 34 Rīrīa andū arīa maarīthagia ngūrwe icio moonire ūrīa gwekīka, makīrūra, magīthī kūheana ūhoro ūcio itūura-inī na mīgūnda-inī, 35 nao andū makīumagara makone ūndū ūcio wekīkīte. Rīrīa maakinyire harī Jesū na makīona mūndū ūcio woimītwo nī ndaimono aikarīte magūrū-inī ma Jesū, arī na nguo na arī na meciiria mega, magītīgīra mūno. 36 Andū arīa meyoneire ūndū ūcio makīrīra andū acio angī ūrīa mūndū ūcio warī na ndaimono aahonetio. 37 Nao andū othe a rūgongo rūrū rwa Agerasi magīthaitha Jesū oime kūu kwao amatige, nīgūkorwo nīmanyiitītwo nī guoya. Nī ūndū ūcio Jesū agītoonya gatarū agīthī. 38 Nake mūndū ūcio warutītwo ndaimono akīmūthaitha mathīi nake, no Jesū akīmwatha athīi, akīmwīra atīrī, 39 “Cooka mūcī ūkoige ūrīa wothe Ngai agwīkiire.” Nī ūndū ūcio mūndū ūcio agīthīi akīrīra andū othe a itūura ūrīa Jesū aamwīkiire. 40 Na rīrī, Jesū aacooka kuuma mūrīmo ūrīa ūngī wa irīa, andū aingī nīmamwamūkīrire tondū nīmamwetereire. 41 Hīndī īyo mūndū wetagwo Jairū warī mūnene wa thunagogi agīuka, akīgūthia magūrū-inī ma Jesū, akīmūthaitha athīi gwake, 42 nī

ūndū mūrītu wake wa mūmwe warī wa ta mīaka ikūmi na iīrī aarī hakuhī gūkua. Na Jesū arī njīra-inī agīthīi-rī, andū nīmamūhatīkīga. 43 Gatagatī-inī ka andū acio nī haarī na mūtumia ūmwe watūire oiraga thakame mīaka ikūmi na iīrī, na gūtīrī mūndū ūngīmūhonirie. 44 Mūtumia ūcio agīuka na thuutha wa Jesū, akīhutia gīcūrī kīa nguo yake, na o rīmwe agītīga kuura. 45 Nake Jesū akīuria atīrī, “Nūū ūcio wahutia?” Rīrīa othe maakaanire, Petero akīmwīra atīrī, “Mwathani, andū nīmagūthiūrūrūkīrie na magakūhatīka.” 46 Nowe Jesū akiuga atīrī, “Nī harī mūndū waahutia, tondū nīndaigua hinya woima thiīnī wakwa.” 47 Nake mūtumia ūcio, ona atīi ndangīhota kīhīthī, agīuka akīnainaga, akīgūthia magūrū-inī make. Arī hau mbere ya andū othe akīheana gītūmi kīrīa gīatūmīte amūhutie na ūrīa aahonirio o ro rīmwe. 48 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Mwarī ūyū, gwītīkīa gwaku nīkuo gwatūma ūhone. Thīi na thayū.” 49 Na o hīndī īyo Jesū akīaragia, hagīkinya mūndū woimīte mūcīi kwa Jairū ūrīa mūnene wa thunagogi, akiuga atīrī, “Mwarīguo nīarīkītie gūkua, tīga gūthīnnīa Mūrutanī.” 50 Jesū aigua ūguo, akīrīa Jairū atīrī, “Tīga gwītīgīra, wee itīkīa tu, na nīekūhōna.” 51 Rīrīa aakinyire kwa Jairū, ndaarekire mūndū o na ūmwe atoonye hamwe nake, tīga o Petero, na Jakubu, na Johana, na ithe na nyīna a mwana ūcio. 52 Hīndī īyo andū othe no kūrīra maarīraga magīcakayaga nī ūndū wa mwana ūcio. Jesū akīmeera atīrī, “Tīgai kūrīra, ti mūkuū, nī gūkoma akomete.” 53 Nao makīmūthekerera, tondū nīmooī atīi aarī mūkuū. 54 Nowe Jesū akīnyiita mwana ūcio guoko, akiuga atīrī, “Mwana wakwa, ūkīral!” 55 Na hīndī o īyo agīcookererwo nī muoyo wake, na o rīmwe akīrūgama. Jesū agīcooka akīmeera mahe mwana ūcio kīndū gīa kūrīra. 56 Nao acīari ake makīgēga mūno, nowe akīmaatha matikeere mūndū o na ū ūndū ūcio wekīkīte.

9 Na rīrī, Jesū aarīkia gwīta arutwo arīa ikūmi na eerī hamwe, nīamaheire hinya na ūhoti wa kūngata ndaimono ciothe na kūhonīa mīrimū, 2 na akīmatūma mathīi makahunjie ūhoro wa ūthamaki wa Ngai na mahonagie andū arīa arūaru. 3 Nake akīmeera atīrī, “Mūtīgakuue kīndū o nakī kīa rūgendo; mūtīgakuue mūtīrima, kana mūhuko, kana irīo, kana mbeeca o na kana nguo tīga o irīa mwīhumbīte. 4 Nyūmba ūrīa yothe mūrītoonyaga ikaragai kuo nginya ūrīa mūkoima itūura ūrī. 5 Andū mangīkaarega kūmūnyiita ūgeni-rī, mūkaaribariba magūrū manyu rūkūngū

rūitike mūkiuma itūūra rīao arī ūira wa kūmatuūra ciira.” 6 Nī ūndū ūcio makiumagara magīthīi kuuma gatūūra kamwe nginya karīa kangī makihunjagia Ūhoro-ūrīa-Mwega na makihonagia andū kūrīa guothe maathiiaga. 7 Na rīrī, rīrīa Herode ūrīa mūthamaki aiguire ūhoro wa maündū mothe marīa maathiiaga na mbere, nīataangīkire ngoro mūno tondū andū amwe moigaga atī Johana nīariūkīte kuuma kūrī arīa akuū, 8 na angī makoiga atī Elija nīonekanīte, o na angī makoiga atī mūnabii ūmwe wa arīa a tene nīariūkīte. 9 No Herode akiuga atīrī, “Johana nīndamūrengithirie mūtwe. Ūyū ndīraigua ūhoro wake-rī, nīwe ū?” Nake akīririrīria kūmuona. 10 Nao atūmwō maacocka, makītīra Jesū maündū marīa mekīte. Nake akiehera kuo, agīthīi nao itūūra rīetagwo Bethsaida, 11 no andū aingī makīmenya ūhoro ūcio na makīmūrūmīrīra. Nake akīmaamūkīra na akīmahe ūhoro wa ūthamaki wa Ngai, na akīhonīa arīa maabatarītio nī kūhonio. 12 Hwaī-inī arutwo arīa ikūmi na eerī magītūka kūrī we makīmwīra atīrī, “Ingata andū aya nīguo mathīi mīcīi ūrīa ūrī hakuhī o na mīgūnda-inī mageethe irio na gwa gūkoma, tondū haha tūrī nī werū ūtarī andū.” 13 Nake akīmacookeria atīrī, “Mahee kīndū gīa kūrīa.” Nao makīmwīra atīrī, “Tūrī o na mīgate ūtano na thamaki igīrī, no tūthīire tūkagūrīre andū aya othe irio.” 14 (Handū hau haarī na arūme ta ngiri ithano.) Nowe akīrra arutwo ake atīrī, “Maikariei thī marī ikuudi cia andū mīrongo ūtano ūtano.” 15 Nao arutwo magītūka o ūguo, magīkaria andū othe thī. 16 Nake akīoya mīgate ūyo ūtano na thamaki icio igīrī, akīrora na igūrū, agīcockia ngaatho na agīcienyūranga. Agīcocka agīcinengera arutwo ake magaīre andū. 17 Othe makīrīra makīhūuna, nao arutwo makīiyūria ciondo ikūmi na igīrī cia cienyū iria ciatigarire. 18 Na rīrī, hīndī imwe Jesū akīhooya arī keheri-inī, arutwo ake magīkorwo marī hamwe nake. Akīmooria atīrī, “Andū moigaga nīi nīi ū?” 19 Nao makīmūcookeria atīrī, “Amwe moigaga nīwe Johana Mūbatithania; angī makoiga nīwe Elija; angī nao makoiga atī mūnabii ūmwe wa arīa a tene nīariūkīte.” 20 Nake akīmooria atīrī, “Inyuū na inyuū-rī, mugaga atīa? Mugaga nīi nī ū?” Petero akīmūcookeria atīrī, “Wee nīwe Kristū ūrīa wa Ngai.” 21 Nake Jesū akīmakaania na hinya, akīmeera matikeere mūndū o na ūrkū ūhoro ūcio. 22 Nake akiuga atīrī, “Mūrū wa Mūndū no nginya one mathīna maingī, na aregwo nī athuuuri, na athīnjīri-Ngai arīa anene, o na arutani a watho, na no nginya

oragwo na thuutha wa mīthenya ūtatū ariūkio.” 23 Agīcocka akīmeera othe atīrī, “Mūndū o wothe ūngīenda kūnūmīrīra, no nginya eerege we mwene, na oyage mūtharaba wake o mūthenya, aanūmagīrīre. 24 Nīgūkorwo ūrīa wothe wendaga kūhonokia muoyo wake niakoorwo nīguo, no ūrīa wothe ūkoorwo nī muoyo wake nī ūndū wakwa nīakaūhonokia. 25 Mūndū angīguna nakī angīgwatīra thī yothe, no ate muoyo wake kana orwo nīguo? 26 Mūndū o wothe ūngīconoka nī ūndū wakwa na nī ūndū wa ciugo ciakwa, o nake nīagaconokerwo nī Mūrū wa Mūndū ūrīa agacocka arī na riiri wake, na riiri wa Ithe, o na wa araika arīa atheru. 27 Ngūmwīra atīrī na ma, amwe a aya marūngīi haha matigacama gīkuū matonete ūthamaki wa Ngai.” 28 Mīthenya ta īnana thuutha wa Jesū kwaria ūhoro ūyū nīāthīire na Petero, na Johana na Jakubu akīambata nao kīrīma igūrū makahooe. 29 Na ūrīa ahooyaga, mūhaanīre wa ūthīū wake ūkīgarūrūka, nacio nguo ciake ikīerūha igīkenga o ta rūheni. 30 Na ūrī, andū eerī, nīo Musa na Elija, 31 makiumīrīra Jesū marī na riiri mūnene makīaria nake. Maaragia ūhoro wa gūkua gwake, kūrīa aakirie kūhingga akinya Jerusalemu. 32 Petero hamwe na arīa maarī nake nīmahītīwo nī toro, na ūrīa mookīrire, makiona riiri wake na andū acio eerī maarūngīi hamwe nake. 33 Na ūrīa andū acio maatiganāga na Jesū, Petero akīmwīra atīrī, “Mwathanī, nī wega tūkare gūkū. Reke twake ithūnū ithatū, kīmwe gīaku, na kīmwe kīa Musa, na kīmwe kīa Elija.” (Nowe ndaamenyaga ūrīa oigaga.) 34 Na o akītaragia-rī, itu ūkiumīra na ūkīmahumbīra, nao magītīgīra mūno nī kūhumbīro nī itu ūrī. 35 Mūgambo ūkiuma itu-inī ūrī, ūkiuga atīrī, “Ūyū nīwe Mūrū wakwa, ūrīa ndīthūrīire; mūiguagei.” 36 Thuutha wa mūgambo ūcio kūiguūka, makiona atī Jesū aarī wiki. Nao arutwo magīkira ki na ūhoro ūcio, gūtīrī ūndū o na ūmwe meerire matukū-inī macio maündū marīa moonete. 37 Mūthenya ūyū ūngī, makūrūka kuuma kīrīma-inī, Jesū agītūngwo nī andū aingī. 38 Na ūrī, ūndū warī gatagatī-inī ka andū acio akīanīrīra, akiuga atīrī, “Mūrutani, ndagūthaitha ūrore mūriū wakwa, nīgūkorwo nī mwana wakwa wa mūmwe. 39 na ngoma thūku nīmūnyiitaga na agakaya o rīmwe; ningī ikamūrūnda na ikamūthiorania, īgatūma arute mūhūyū na kanua. Ndīmūrekagia o na hanini, na nīramwananga. 40 Ndīrathaithire arutwo aki maingate ngoma ūyo, no mararemwo.” 41 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Rūciaro rūrū rūtetīkagia na

rūremi, nī nginya rī ngūikara hamwe na inyuī, na ngūmūkirirīria nginya rī? Rehe mūrūguo haha.” 42 Rīrīa kamwana kau gaathiiaga harī Jesū, ndaimono īyo īgīgatungumania thī, na īgīgathiorania. No Jesū agīkūūma roho ūcio mūru, akīhonia kamwana kau, agīgacookeria ithe. 43 Nao othe makīgegio nī ünene wa Ngai. Hīndī irīa andū othe maagegetio nī ūrīa wothe Jesū eekīte, akīra arutwo ake atīrī, 44 “Thikīrīriai wega ūrīa ngūmwīra: Mūrū wa Mündū nīegūkunyanīwo aneanwo moko-inī ma andū.” 45 No-o matiamenyire ūguo nī kuuga atīa. Nīmahithītwo ūhoro ūcio, nī ūndū ūcio makīaga kūūmenya, na magītīgīra kūmūuria ūhoro ūcio. 46 Na gūkīgīna na ngarari gatagatī ka arutwo makīürania nūū wao ūngītūka mūnene kūrī arīa angī. 47 Nake Jesū, tondū nīamenyaga meciiria mao, akīoya kaana kanini agīkarūgamia hakuhī nake. 48 Agīcooka akīmeera atīrī, “Ūrīa wothe wamūkagīra kaana gaka thīnī wa rītwa rīkawā, nī nīi aamūkagīra; na ūrīa ūnyamūkagīra ti nīi aamūkagīra, no nī ūrīa wandūmire. Nīgūkorwo ūrīa mūnini gatagatī-inī kanyu inyuathe, ūcio nīwe mūnene kūmūkīra.” 49 Nake Johana akīmwīra atīrī, “Mwathī, nītūronire mündū akīingata ndaimono na rītwa rīaku, na ithū tūrageria kūmūgiria tondū ti ūmwe witū.” 50 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mūtikamūgirie, nīgūkorwo ūrīa ūtarī ūthū na inyuī, ūcio nī ūmwe wanyu.” 51 Na rīrī, kahinda gake gaakuhīrīria ga kwambata matu-inī, Jesū nīnatuive itua rīa gūthī Jerusalemu. 52 Nake agītūma andū mathīi mbere yake kūhaarīria maündū nī ūndū wake, magīthīi magītoonya gatūura kamwe ga Samaria; 53 no andū a kūu matiamūnyiitire ūgeni, tondū aathīiaga Jerusalemu. 54 Rīrīa arutwo ake, Jakubu na Johana monire ūguo makīüria atīrī, “Mwathī, nīñkwenda twītie mwaki uume igūrū ūmaniine?” 55 Nowe Jesū akīhūgūra akīmakaania, 56 nao magīthīi gatūura kangī. 57 Rīrīa maathīiaga na njīra, mündū ūmwe akīmwīra atīrī, “Nīndikrūmagīrīra kūrīa guothe ūrīthīiaga.” 58 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mbwe nī irī marima na nyoni cia rīera-inī nī irī itara, no rīrī, Mūrū wa Mündū ndarī handū angīgīrīra mūtwe wake.” 59 Akīrīa mündū ūngī atīrī, “Nūmīrīra.” No mündū ūcio akīmūcookeria atīrī, “Mwathī, reke nyambe thiī ngathike baba.” 60 Jesū akīmwīra atīrī, “Reke arīa akuū mathikage akuū ao ene, no wee thiī ūkahunjie ūhoro wa ūthamaki wa Ngai.” 61 Na mündū ūngī akīmwīra atīrī, “Mwathī, nī nīngūkūrūmīrīra, no reke nyambe thiī ngoigīre andū aitū ūhoro.” 62

Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Gūtirī mündū o na ūrīkū ūnyiitaga mūraū na guoko gwake na agacooka kūrora na thuutha wagīrīire gūtungata ūthamaki-inī wa Ngai.”

10 Thuutha wa ūguo Mwathī, agīthuura andū angī mīrongo mūgwanja na eerī, akīmatūma eerī eerī, mathīi mbere yake matūra-inī mothe na kūndū kūrīa we aakirie gūthīi. 2 Akīmeera atīrī, “Magetha nī maingī, no aruti a wīra nī anini. Nī ūndū ūcio, thaithai Mwathī, wa magetha atūme aruti wīra mathīi magetha-inī make. 3 Thīi! Ndāmūtūma ta tūgondū gatagatī-inī ka njūū. 4 Mūtigakuue kībetti, kana mūhuko, o na kana iraattū; na mūtikageithie mündū o na ūrīkū njīra-inī. 5 “Nyūmba o yothe ūrīa mūrītoonyaga-rī, ambagai kuuga atīrī, ‘Thayū ūrogā nyūmba īno.’ 6 Na kūngīkorwo nī kūrī mündū mwendi thayū kuo, thayū ūcio wanyu nī ūrīkaraga nake; na kūngīkorwo gūtirī, thayū ūcio wanyu nī ūrīmūcookařīrīra. 7 Ikarai nyūmba īyo, mūrīiage na mūkanyua kīrīa gīothe marīmūheaga, nīgūkorwo mūruti wīra nīagīrīirwo kūheagwo mūcaara wake. Mutikoimage nyūmba ūmwe mūgathīi ūrīa īngī. 8 “Mūngīgatoonya itūura mūnyiitwo ūgeni-rī, rītagai o kīrīa mūngīheo. 9 Honagīai arīa arūaru kuo, na mūmeerage atīrī, ‘Ūthamaki wa Ngai nīñmūkuhīrīrie.’ 10 No mūngīgatoonya itūura o rīothe mwage kūnyiitwo ūgeni-rī, umagarai, mūthīi njīra-inī ciarīo muuge atīrī, 11 ‘Nītwarībariba o na rūkūngū rwa itūura rīanyu rūrīa ūrīnyiitīrīre magūrū maiūtū, rūmūcookerere. No rīrī, menyai wega ūū: ūthamaki wa Ngai nīñmūkuhīrīrie.’ 12 Ngūmwīra atīrī, Sodomu nīgūgakīrīrīrio mūthenya ūcio gūkīra itūura rīu. 13 ‘Inyuī andū a Korazini, kāi mūrī na haaro-il! O na inyuī andū a Bethisaida, kāi mūrī na haaro-il! Tondū korwo ciama irīa mwarengīrīwo nīcīo ciaringīrīwo andū a Turo na Sidoni, mangīrerire tene mehumbe nguo cia makūnia na mehurīrie mūhu. 14 No andū a Turo na Sidoni nīmagakorwo marī murū mūthenya ūcio wa ciira gūkīra inyuī. 15 Na inyuī, andū a Kaperinaumu, mūtū atī nīmūgatūgīrīrio nginya matu-inī? Aca, mūkaaharūrūkio mūkinye kūrīa kūrīku mūno. (Hadēs g86) 16 “Mündū ūrīa ūmūthīkagīrīria inyuī nī nīi athikagīrīria, na ūrīa ūmūregaga nī nīi aregaga, na ūrīa ūrīndegaga nī ūrīa wandūmire arīregaga.” 17 Nao andū acio mīrongo mūgwanja na eerī magīcooka makenete, makiuga atīrī, “Mwathī, o na ndaimono nīratwāthīkagīra thīnī wa rītwa rīaku.” 18 Nake akīmacookeria atīrī, “Nīndīronire Shaitani akīgūa

kuuma igūrū ta rūheni. 19 Inyuī nīndīmūheete ūhoti wa kūrangīrīria nyoka na tūng'aurū, na wa gūtooria hinya wothe wa thū; gūtirī kīndū gīkamwika ūru. 20 No rīrī, mūtigakene tondū ngoma nīmwathīkagīra, no kenagai tondū marīitwa manyu nīmandikītwo kūrīria Igūrū.” 21 Na ihinda o rīu, Jesū akīiyürwo nī gīkēno kīa Roho Mūtheru, akiuga atīrī, “Baba, wee Mwathani wa igūrū na thī, nīngūkūgaatha tondū nīuhīthīte andū arīa oogī na marī na ūmenyo maündū maya, no ūkamaguūrīria tūkenge. Baba, wīkīte ūguo tondū nīguo wendi waku. 22 “Nīnengeretwo maündū mothe nī Baba. Gūtirī mūndū ūrī Mūriū nūū, tiga Ithe witū, na gūtirī mūndū ūrī Ithe witū nūū o tiga Mūriū na arīa othe Mūriū endaga kūguūrīria.” 23 Agīcooka akīhūgūkīra arutwo ake, akīmeera marī oiki atīrī, “Kūrāthimwo nī maitho marīa marona kīrīa mūrona. 24 Nīgūkorwo ngūmwīra atīrī, anabii aingī na athamaki nīmerirīrie kuona maündū marīa mūrona, no matiamonire na nīmerirīrie kūigua maündū marīa mūraigua, no matiamaignre.” 25 Na rīrī, hīndī ūmwe mūrutani ūmwe wa watho nīarūgamire nīguo agerie Jesū, akīmūuria atīrī, “Mūrutani, njagīrīrwo nī gwīka atīa nīguo ngaagaya muoyo wa tene na tene?” (aiōnios g166)

26 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Kwandikītwo atīa Watho-inī? Wee-rī, kaī ūthomaga atīa?” 27 Mūndū ūcio akīmūcookeria, akiuga atīrī, “Endaga Mwathani Ngai waku na ngoro yaku yothe, na muoyo waku wothe, na hinya waku wothe, o na meciiria maku mothe’; na ‘Endaga mūndū wa itūra riānyo o ta ūrīa wīyendete wee mwene.’” 28 Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nī wacookia wega; ikaga ūguo, na nīgatūura muoyo.” 29 No mūndū ūcio nīeendaga gwītua mwega, nī ūndū ūcio akīuria Jesū atīrī, “Nake mūndū wa itūra nūū?” 30 Nake Jesū akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Nī kwarī na mūndū ūmwe waikūrūkaga oimīte Jerusalemu arorete Jeriko, na akīnyītuo nī atunyanī. Nao makīmūrūta nguo, makīmūhūra, magīcooka magīthīi, makīmūtīga arī hakuhī gūkua. 31 Mūthīnjīri-Ngai ūmwe nīagereire njīra īyo, na rīrīa onire mūndū ūcio, akīhītūkīra mūkīra-inī ūrīa ūngī wa njīra. 32 Ūguo noguo Mūlawii eekire, hīndī ūrīa aakinyire hau, o nake, amuona akīhītūkīra mūkīra ūrīa ūngī wa njīra. 33 No rīrī, Mūsamaria ūmwe warī rūgendo-inī nīakinyire harīa mūndū ūcio aarī, amuona akīmūiguūra tha. 34 Agīthīi harī we, akīmuoha ironda, na akīmūtīrīria maguta na ndibei. Agīcooka akīmuoya, akīmūhaicia igūrū rīa ndigiri yake, akīmūtwara nyūmba ya ageni,

akīmūmenyerera. 35 Kwarooka gūkīa Mūsamaria ūcio akīrūta dinari igīrī, agīcinengera mwene nyūmba īyo ya ageni, akīmwīra atīrī, “Mūmenyagīrīre, na ndacooka nīngagūcookeria kīrīa kīngī ūgaakorwo ūhūthīrīte.” 36 “Ūgvīciiria nī mūndū ūrīkū wa acio atatū watūkire mūndū wa itūra harī ūndū ūcio wanyiitītwo nī atunyanī?” 37 Nake mūrutani ūcio wa watho akīmūcookeria atīrī, “Nī ūrīa wamūiguūrīre tha.” Jesū akīmwīra atīrī, “Thī ūgeeke o ta ūguo.” 38 Na rīrī, Jesū na arutwo ake marī njīra-inī magīthīi, nīatoonyire gatūura kamwe kūrīa aanyiitirwo ūgeni mūcīi kwa mūtumia wetagwo Maritha. 39 Maritha aarī na mwarī wa nyina wetagwo Mariamu, nake aikarīte magūrū-inī ma Mwathani athikīrīie ūrīa oigaga. 40 Nowe Maritha nīarī na mīhang'o nī ūndū wa maündū marīa mothe magīrīre kūhaarīrio. Agīuka harī Jesū, akīmūuria atīrī, “Mwathani, kaī ūtarona ūrīa mwarī wa maitū andekereire wīra? Mwīre oke andeithie!” 41 Nake Mwathani akīmūcookeria atīrī, “Maritha, Maritha, nīūtangīkīte, na ūgethīnnia na maündū maingī, 42 no nī harī ūndū ūmwe tu ūbataranītie. Mariamu nīethuuriire ūndū ūrīa mwega makīria, nguo ūndū ūcio ndangītunywo.”

11 Na rīrī, mūthenya ūmwe Jesū aarī handū akīhooya. Rīrīa aarīkirie kūhooya, mūrutwo ūmwe wake akīmwīra atīrī, “Mwathani, tūrute kūhooya o ta ūrīa Johana aarutire arutwo ake.” 2 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Rīrīa mūkūhooya, ugagai atīrī: “Ithe witū (ūrī Igūrū), rītwa riāku nīrīamūrwo, ūthamaki waku nīūkue. (Ūrīa wendete nīwīkagwo gūkū thī, o ta ūrīa gwīkagwo kūu igūrū.) 3 Tūheage o mūthenya irio ciitū cia gūtūigana. 4 Na ūtūrekere mehia maitū, o ta ūrīa o na ithū ūtūrekagīra arīa othe matwīhagīria. Na ndūgatūware magerio-inī (no kūhonokia ūtūhonokagie ūrū-inī).” 5 Agīcooka akīmeera atīrī, “Mūndū ūmwe wanyu angīkorwo arī na mūrata nake athīi gwake ūtukū gatagatī amwīre atīrī, ‘Mūrata wakwa, he mīgate ūtatū, 6 nīgūkorwo ndī na mūrata wakwa wanjeerera, na ndīrī na kīndū gīa kūmūhe arīe.’ 7 “Nake mūndū ūcio ūrī nyūmba thīnī amūcookerie atīrī, ‘Tiga gūtūhīnnia. Nīndīkīte kūhinga mūrango na tūrī toro hamwe na ciana ciakwa. Ndingīhota gūkīra ngūhe mīgate.’ 8 Ngūmwīra atīrī, o na angīkorwo ndangīkīra amūhe mīgate īyo nī ūndū wa ūrata-rī, no nī ūndū wa ūrīa amūringīrīrie-rī, mūndū ūcio nīgūkīra amūhe kīrīa gīothe abatairio nīkīo.” 9 “Nī ūndū ūcio ngūmwīra

atīrī: Hooyai na nīmūkūheo; mathaai na nīmūkuona; ringaringai mūrango na nīmūkūhingūrīwo. 10 Nīgūkorwo ūrīa wothe ūhooyaga nīaheagwo; na ūrīa ūmaathaga nīonaga; na ūrīa ūringaringaga mūrango nīahingūragīrīwo. 11 “Nī mūciari ūrīkū thīnī wanyu ūngītio thamaki nī mwana wake, nake amūhe nyoka? 12 Kana eetio itumbī amūhe kang’aurī? 13 Angīkorwo inyuī, o na mūrī ooru, nīmūtī kūhe ciana cianyu iheo njega-rī, Ithe wanyu ūrīa ūrī Igūrū githī ndarikīragīrīria kūhe Roho Mūtheru kūrī arīa mamūhooyaga!” 14 Na rīrī, Jesū nīaingataga ndaimono yume thīnī wa mūndū ūtaaragia. Rīrīa ndaimono īyo yoimire, mūndū ūcio ūtaaragia akīaria, nakīo kīrīndī kīa andū gīkīgega. 15 No amwe ao makiuga atīrī, “Aingataga ndaimono na hinya wa Beelizebuli ūrīa mūnene wa ndaimono.” 16 Nao andū angī makīmūgeria, makīmūtīria amaringīre kīama kiumīte igūrū. 17 Jesū nīamenyire ūrīa meciiragia, nake akīmeera atīrī: “Ūthamaki o wothe ūngīgayūkana ūukanīrīre guo mwene no ūharagane, nayo nyūmba ūngīgayūkana yūkanīrīre yo nyene no īgwe. 18 Angīkorwo Shaitani nīagayūkanīte akeyūkīrīra we mwene-rī, ūthamaki wake ūngītīhaanda atīa? Ndoiga ūguo tondū mūroiga atī nī nyingataga ndaimono na hinya wa Beelizebuli. 19 Ningī angīkorwo nī nyingataga ndaimono na hinya wa Beelizebuli-rī, arūmīrīri anyu maingataga ndaimono na hinya wa ū? Nī ūndū ūcio-rī, acio nīo makaamūtuīra ciira. 20 Na rīrī, ingīkorwo nyingataga ndaimono na hinya wa kīara kīa Ngai-rī, ūthamaki wa Ngai nīūkīte kūrī inyuī. 21 “Rīrīa mūndū njamba oya indo ciake ciithe cia mbaara, arangīre nyūmba yake mwene, indo ciake ciikaraga irī ngitīre. 22 No rīrī, mūndū ūngī ūrī na hinya kūmūkīra angīmūtharīkīra amūtoorie, nīamūtunyaga indo ciake cia mbaara iria ehokete, na akagaīra andū indo iria akoragwo atahīte. 23 “Mūndū ūrīa ūtarī hamwe na nī, ūcio nī thū yakwa, na ūrīa ūtacookanagīrīria hamwe na nī, ūcio nī kūhurunja ahurunjaga. 24 “Na rīrī, hīndī ūrīa ngoma thūku yoima thīnī wa mūndū, ūtuīkanagīrīria werū-inī ūgīcīria ūhurūko na ūkawaga. Hīndī īyo ikoiga atīrī, ‘Nīngūcooka nyūmba ūrīa ndoimire.’ 25 Na yacooka ūgakora nyūmba īyo ūrī haate, ūgathondekwo wega. 26 Hīndī īyo ngoma īyo thūku ūkagīrīra ngoma ingī mūgwanja thūku makīria mayo, igatoonya, igaikara kuo. Naguo mūikarīre wa mūndū ūcio ūgathūka gūkīra wa mbere.” 27 Rīrīa Jesū aaragia maūndū maya-rī,

mūndū-wa-nja warī gatagatī-inī ga kīrīndī akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Kūrathimwo nī maitūguo ūrīa wagūciarie na agikuongithia.” 28 Nake Jesū agīcooka atīrī, “Kūrathimwo nī arīa maiguaga kiugo kīa Ngai na magagīathikīra.” 29 Na rīrīa kīrīndī kīa andū kīongererekire-rī, Jesū akiuga atīrī, “Rūrū nī rūciaro waganu. Rūrūragia rūringīrīwo kīama, no gūtīrī kīama rūkaringīrīwo tīga o kīrīa kīaringīrīwo Jona. 30 Nīgūkorwo o ta ūrīa Jona aarī kīmenyithia kūrī andū a Nineve, ūguo noguo Mūrū wa Mūndū egūkorwo arī kīmenyithia kūrī rūciaro rūrū. 31 Mūtumia-mūthamaki ūrīa wa mwene wa Gūthini nīakarūgama hīndī ya ciira hamwe na andū a rūciaro rūrū arūtuīre ciira, nīgūkorwo oimire ituri cia thī oke athikīrīrie ūugī wa Solomonī, na rīu ūmwe mūnene gūkīra Solomonī arī haha. 32 Andū a Nineve nīmakarūgama hīndī ya ciira hamwe na rūciaro rūrū marūtuīre ciira; nīgūkorwo nīmeririre maahunjīrīo nī Jona, na rīu ūmwe mūnene gūkīra Jona arī haha. 33 “Gūtīrī mūndū ūgwatagia tawa agacooka akaūiga handū ūtangīoneka kana akaūiga rungu rwa irebe, no aūigaga handū igūrū nīguo arīa megūtoonya nyūmba mathererwo nī ūtheri. 34 Riitho rīaku nīrīo tawa wa mwīrī waku. Rīrīa maitho maku marī mega, mwīrī waku wothe o naguo ūkoragwo ūiyūrīte ūtheri. No rīrīa matarī mega-rī, mwīrī waku o naguo ūkoragwo ūiyūrīte nduma. 35 Hakīrī ūguo-rī, menyerera ūtheri ūrīa ūrī thīnī waku ndūgatuīke nduma. 36 Nī ūndū ūcio-rī, mwīrī waku wothe ūngīyūrīwo nī ūtheri, na ndūrī handū harī nduma, nīūrītheragīrīwo nī ūtheri biū, o ta ūrīa ūtheri wa tawa ūkūmūrīkagīra.” 37 Hīndī ūrīa Jesū aarīkīrie kwaria, Mūfarisai ūmwe akīmūnyiita ūgeni gwake makārīanīre; nī ūndū ūcio agīthīrī, agīkīkara metha-inī. 38 No Mūfarisai ūcio ona ūguo akīgega nī ūndū Jesū ndaambire gwīthamba moko atanārīa irīo. 39 Nake Mwathani akīmūwīra atīrī, “Inyū Afarisai mūthambagia gīkombe na thaani mwene wa na igūrū, no thīnī wanyu mūiyūrītwo nī ūkoroku na waganu. 40 Inyū irimū icī! Githī ūrīa wombire mwene wa na nja to we wombire mwene wa na thīnī? 41 No rīrī, heagai athīnī kīrīa kīrī thīnī wa thaani, na hīndī īyo indo ciithe nīgūtuīka theru harī inyū.” 42 “Kaī mūrī na haaro inyū Afarisai-il! Tondū mūrutagīra Ngai gīcunjī gīa ikūmi gīa terere, na togotia na nyeni cia mīthembā yothe no mūkaaga kūrūmbūiya kīhootho na wendani wa Ngai. Mwaagīrīrīwo nī gwīkīga maūndū macio mūtegūtīganīria macio mangī ma mbere. 43 “Kaī mūrī

na haaro inyuū Afarisai-ī! Tondū mwendaga gūikarīra itī iria cia mbere thunagogi-inī na mūgeithagio mūrī ndūnyū-inī. 44 “Kaī mūrī na haaro-ī, tondū mūtarī ta mbīfrīra itarī rūūri iria andū mageragīra igūrū rīacio matekūmenya.” 45 Mūrutani ūmwe wa Watho akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Mūrutani, rīrīa ūkwaria maūndū macio-rī, nūratūruma o na ithū.” 46 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “O na inyuū arutani a Watho kaī mūrī na haaro-ī! Tondū mūkuuithagia andū mīrigo mīritū ūrīa matangīhota gūkuua, na inyuū ene mūtingīmīhutia o na kaara kamwe mūmateithie. 47 “Kaī mūrī na haaro-ī! Tondū mwakagīra anabii mbīfrīra, o arīa mooragirwo nī maithe manyu ma tene. 48 Nī ūndū ūcio mūgakīruta ūira atī nīmwītikanītie na ūrīa maithe manyu meekire; atī nīo mooragire anabii, na inyuū mūkamaakīra mbīfrīra. 49 Tondū wa ūguo ūūgī wa Ngai uugīte atīrī, ‘Nīngamatūmīra anabii na atūmwo, moorage amwe ao na manyariire arīa angī.’ 50 Nī ūndū ūcio rūciaro rūrū nīrūgaciirithīrio thakame ya anabii othe ūrīa yanaitwo kuuma o kīambīrīria gīa thī, 51 kuuma thakame ya Habilī nginya thakame ya Zekaria ūrīa woragīrwo gatagatī-inī ga kīgongona na handū harī hatheru. Iī nīguo, ngūmwīra atīrī, rūciaro rūrū nīrūkaherithīrio thakame īyo. 52 “Kaī mūrī na haaro inyuū arutani a watho-ī! Tondū nīmweheretie kīhingūrō kīa ūmenyo. Inyuū ene mūtiigana gūtoonya, na arīa marendā gūtoonya mūkamagīria.” 53 Jesū aarīkīa kuuma kūu, Afarisai na arutani a watho makīambīrīria kūmūkararia marī na ūrū mūno na kūmūūgīta na kūmūūria ciūria nīguo aarie maūndū maingī, 54 makīgeria kūmūtega maigue kana nī harī ūndū mūrū angīaria.

12 O hīndī īyo, rīrīa kīrīndī kīa andū ngiri nyīngī kīonganīte hamwe, nginya makarangana-rī, Jesū akīamba kwarīria arutwo ake, akīmeera atīrī, “Mwīmenyererei ndawa ya kūimbia mīgate ya Afarisai, na nīyo ūhinga. 2 Gūtīrī ūndū mūhithanie ūtakaguūrio, o na kana ūndū mūhithe ūtakamenyeka. 3 Maūndū marīa mwarīirie nduma-inī, makaiguuo mūthenya barigici, na ūrīa wothe mwanahehanīrīra matū-inī mūrī tūnyūmba twa thīnī, nūkanīrīrwo kuuma nyūmba igūrū. 4 “Ngūmwīra atīrī arata akwa, tīgagai gwītīgīra arīa mooragaga mwīrī na thuutha ūcio gūtīrī ūndū mangīhota gwīka. 5 No nī ngūmuonia ūrīa inyuū mwagīrīrwo nī gwītīgīra: Mwītīgagīrei ūrīa ūngīrīraga mwīrī na thuutha wa ūguo arī na ūhoti wa gūikia mūndū Jehanamu. Ngūmwīra atīrī na

ma, mwītīgagīrei ūcio. (Geenna g1067) 6 Githī tūnyoni tūtano tūtiendagio tūthendi twīrī? No rīrī, gūtīrī o na kamwe gatuo Ngai ariganagīrwo nīko. 7 No tītherū, o na njūrī cianyu cia mūtwe nī ndare. Tigagai gwītīgīra, inyuū mūrī a bata gūkīra tūnyoni tūngī. 8 “Ngūmwīra atīrī, ūria wothe ūkanyumbūra mbere ya andū, o nake Mūrū wa Mūndū nīakamumbūra mbere ya araika a Ngai. 9 No ūrīa ūkangaana mbere ya andū ūcio nīgakaanwo mbere ya araika a Ngai. 10 Nake mūndū o wothe ūrīa ūgaacambia Mūrū wa Mūndū nīakarekerwo, no ūrīa wothe ūkaruma Roho Mūtheru ndakarekerwo. 11 “Rīrīa mūgaatwarwo mbere ya thunagogi, na mbere ya aathani na anene mūciirithīrī, mūtīkanetange na ūrīa mūgacookia kana ūrīa mūkoiga, 12 nīgūkorwo hīndī īyo Roho Mūtheru nīakamūrū ūrīa mwagīrīrwo nī kuuga.” 13 Mūndū ūmwe warī gatagatī-inī ka andū acio akīmwīra atīrī, “Mūrutani, ūrīa mūrū wa maitū tūgayane nake igai riitū.” 14 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mūndū ūyū, nū ūndū ūtē wa kūmūtuithania ciira kana wa kūmūgayanīa indo cianyu?” 15 Agīcooka akīmeera atīrī, “Mwīmenyererei! Mūtīgakorokere maūndū; nīgūkorwo muoyo wa mūndū ūdūthimāgwo na mūigana wa indo iria arī nacio.” 16 Agīcooka akīmeera ūhoro na ngerekano, akīmeera atīrī, “Mūgūnda wa mūndū ūmwe gītōngā ūwaciarire mūno. 17 Nake akīyūrīa na ngoro yake atīrī, ‘Ngwīka atīā? Ndirī na handū ha kūiga magetha makwa.’ 18 “Agīcooka akiuga atīrī, ‘Nīndamenya ūrīa ngwīka. Ngūtharia makūmbī makwa, njake mangī manene kūrī mo, njige magetha makwa mothe na indo ciakwa ciōthe kuo. 19 Njooke njīire ngoro yakwa atīrī, ‘Ūrī na indo nyīngī njega wīgiire cia gūkūigana mīaka mīīngī. Wīhuurūkīre, ūrīe na ūnyue, na ūcanjamūkē.’” 20 “No Ngai akīmwīra atīrī, ‘Wee kīrimū gīkī! Utukū ūyū wa ūmūthī ūngīwītīo muoyo waku. Indo ūcio wīgiire-rī, igaatuūka cia ū?’ 21 “Ūguo nīguo gūgaatuūka harī mūndū o wothe ūrīa ūngīgīra mīthīthū, no akaaga gwītōngia na ūhoro wa Ngai.” 22 Jesū agīcooka akīrīa arutwo ake atīrī, “Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, mūtīgetangage nī ūndū wa mīoyo yanyu nī ūndū wa kīrīa mūrīrīaga, kana kīrīa mūrīhumbaga mīrī yanyu. 23 Muoyo-rī, ūrī bata gūkīra irio, naguo mwīrī ūrī bata gūkīra nguo. 24 Ta mwīciirīe ūhoro wa mahuru: Matīhaandaga kana makagetha, o na matīrī kūndū gwa kūiga irio kana makūmbī, no Ngai nīamaheaga irio. Inyuū githī mūtīrī a bata mūno gūkīra nyoni!

25 Nūū wanyu ūngīhota kuongerera muoyo wake ithaa o na rīmwe nī ūndū wa gwītanga? 26 Rīu-rī, angīkorwo mūtingīhota gwīka ūndū mūnini ūguo-rī, mūgitangīkaga na maūndū macio mangī nīkī?" 27 Ta mwīcūraniei ūria itoka ikūraga. Itirutaga wīra kana ikogotha ndigi. No ngūmwira atīrī, o na Solomoni arī na riiri wake wothe, ndaagemetē ta kīmwe gīacio. 28 Angīkorwo ūguo nīguo Ngai ahumbaga nyeki ya gīthaka, ūria ūri ho ūmūthī na rūciū igaikio mwaki-inī-rī, githī inyuū ndarīkīmūhumbaga makīria, inyuū mwītikītie o hanini! 29 Tigagai gūthīnīka ngoro-inī cianyu nī ūndū wa kīria mūrīrīaga kana mūrīnyuuaga; mūtigatangīkage nī ūndū wa ūguo. 30 Nīgūkorwo maūndū maya mothe nīmo andū a gūkū thī arīa matetikītie Ngai macaranagia namo, no Ithe wanyu nīoī atī ūmūbatārīto nīmo. 31 No rīrī, caragai uthamaki wake, na maūndū maya mangī mothe nīmūrīheagwo o namo. 32 "Tigagai gwītigīra, inyuū rūrūrūrūrūnī, nīgūkorwo Ithe wanyu nīonete arī wega kūmūhe uthamaki ūcio. 33 Endiai indo iria mūrī nacio mūcooke mūteithie athīni. Mwīthondekerei ibeeti cia mbeeca iria itangitarūka, na mwīgīre na kīgīna igūrū kīria gītangīthira, kūria gūtarī mūici ūngīkuhīrīria na gūtirī memenyi cia gūkīananga 34 Nīgūkorwo o kūria mīthiithū wanyu ūri, nokuo ngoro cianyu o nacio irīkoragwo ūri. 35 "Ikaragai mwīhotorete, mwīhaarīrie gūtungata, na mūige matawa manyu magīakanaga, 36 o ta andū metereire mwathi wao acooke kuuma irugainī ūria kīhikanio, nīguo ūria agaacocka, aaringaringa mūrango mamūhingūrīre o narua. 37 Nīgūkorwo ūri ūndū mwega harī ndungata iria mwathi wacio agaakora ciīguite ūria agaacocka. Ngūmwira atīrī na ma, nīakehotora acitungatīre, aciikarie metha-inī, na acooke acirehere irio ūrie. 38 Nīgūkorwo ūri ūndū mwega harī ndungata iria mwathi wacio agaakora ciīhaarīrie, o na angīgooka ūtukū gatagatī kana thaa kenda gūgīkīa. 39 No ūri, menyai ūu: Korwo mwene nyūmba nīamenyete ithaa ūria mūici egūukārī, ndangīarekire nyūmba yake ūtuuo. 40 O na inyuū no nginya mūikarage mwīhaarīrie, tondū Mūrū wa Mūndū agooka ithaa ūria mūtamwīrīgīrīre." 41 Petero akīmūuria atīrī, "Mwathani, nī ithuū ūrahe ūhoro na ngerekano ūno kana ūreera mūndū o wothe?" 42 Nake Mwathani agīcockia akīmūuria atīrī, "Ndungata ya kwīhokwo na njūgī, o ūria mwathi wayo angīhokera kūroraga ndungata ciake, na ūciheage ūrio hīndī ūria

yagīrīre, nīrīkū? 43 Nīgūkorwo ūri ūndū mwega harī ndungata ūyo, ūria mwathi wayo agooka akore ūgīka ūguo. 44 Ngūmwīra atīrī na ma, nīakamīhokera indo ciake ciōthe. 45 No ūri, ūndungata ūyo ūngīrīre na ngoro yayo atīrī, 'Mwathi wakwa ndaracooka narua,' nayo yambīrīrie kūhūra ndungata cia arūme na cia andū-a-nja, na kūria na kūnyua na kūrīo-rī, 46 Mwathi wa ndungata ūyo agooka mūthenya ūria ūtamwīrīgīrīre o na ithaa ūria ūtīoī, nake nīakamīherithia mūno, na amītūre ciira ta wa andū arīa matarī ehokeku. 47 "Ndungata ūria ūmenyaga ūria mwathi wayo endaga na ndīhaaragīria kana ūgeeka ūria Mwathi wayo endaga, ūkaahūrwo mahūra maingī. 48 No ūria ūtīoī na nīkaga maūndū marīa magīrīre kūherithanīrio, ūkaahūrwo mahūra matarī maingī. ūria wothe ūheetwo indo nyīngī, ageetio indo nyīngī; nake ūria wīhokeirwo nyīngī makīria nīageetio nyīngī makīria. 49 "Njūkīte kūrehe mwaki gūkū thī, naarī korwo mwaki ūcio nīwambīrīrie gwakana! 50 No ndī na ūbatithio ndīrībatithio naguo, no kaī nīngūthīnīka mūno ūngīgaakinya-il! 51 Mūgwīciiria ndokire kūrehe thayū gūkū thī? Ngūmwīra atīrī, ūguo tīguo, ndookire kūrehe nyamūkano. 52 Kuuma ūru gūthī na mbere, andū atano a mūcī ūmwe marikoragwo magayūkanīte, atatū magookīrīra eerī, nao eerī magookīrīra atatū. 53 Nao marikoragwo magayūkanīte ūu, ithe agookīrīra mūriū nake mūriū agookīrīra ithe, nyina agookīrīra mwarī nake mwarī agookīrīra nyina, nyaciaware agookīrīra mūtumia wa mūriū nake mūtumia wa mūriū agookīrīra nyaciaware." 54 Jesū akīrīra kīrīndī kū atīrī, "Hīndī ūria muona itu ūkīambata riumīte itūhīro, o ūmwe muugaga atīrī, 'Nīgūkuura mbura,' na gūkoira. 55 Hīndī ūria ūhuho rwahurutana ruumīte gūthini muugaga atīrī, 'Nīgūkūgīna na ūrugarī,' na gūkagīa. 56 Inyuū hīngā ici! Nīmūū nake gūkūrūana ūria igūrū na thī gūtarī. Mūkīremāgwo nīgūkūrūana ūhoro wa mahinda maya ūrī nīkī? 57 "Mwagaga gwītuīra inyuū ene ūria kwagīrīre nīkī? 58 Na ūri, ūria mūrathīi na thū yaku kūrī mūciirithania-rī, geria mūno wīguithanie nayo mūrī o njīra-inī, ndīgagūkururie ūgūtware kūrī mūciirithania, nake mūciirithania akūneane kūrī mūnene, nake mūnene ūcio agūkījeera. 59 Ngūkwīra atīrī, ndūkoima kuo ūtarīhīte thiīrī wothe, hatarī gathendi ūgūtigia."

13 Na ūri, nī kwarī na andū amwe maarī ho hīndī ūyo, arīa meerire Jesū ūhoro wa andū a Galili arīa mooragītwo nī Pilato makīruta magongonga,

nayo thakame yao igītukana na ya nyamū cia magongona mao. 2 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Anga mūgwīciiria atī andū acio maanyaririrwo ūguo tondū acio maarī ehia gūkīra andū acio angī othe a Galili? 3 Ngūmwīra atīrī, aca! No rīrī, mwaga kwīrira, o na inyū inyuothē mūkāniinwo o tao. 4 Kana andū arīa ikūmi na anana, arīa magwīrīrwo nī nyūmba īrīa ndaya kūu itūrū rīa Siloamu īkīmooraga-rī, anga mūgwīciiria atī maarī na mahītia maingī gūkīra andū arīa angī othe maatūrīga kūu Jerusalemu? 5 Ngūmwīra atīrī, aca! No rīrī, mwaga kwīrira, o na inyū inyuothē mūkaaniinwo o tao.” 6 Agīcooka akīmaarīria na ngerekano, akiuga atīrī, “Mūndū ūmwe aarī na mūkūyū wahandītō thīnī wa mūgūnda wake wa mīthabibū, nake agīthīi gūcaria maciaro mūtī-inī ūcio, no ndaigana kuona ngūyū o na ūmwe. 7 Nī ūndū ūcio, akīra mūruti wa wīra wa mūgūnda ūcio wa mīthabibū atīrī, ‘Rīu nī mīaka ītatū njūkaga gūcaria maciaro mūkūyū-inī, ūyū na ndirī ndoona ngūyū o na ūmwe. Üteme! Üuthūkagīria mūgūnda nīkī?’ 8 “No mūndū ūcio akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, ‘Mwathi ūyū, nītūreke ūikare mwaka ūngī ūmwe, ndīrīmīre na ndīwīkīre thumu. 9 Naguo ūngīciara hīndī ūyo, nī wegal No ūngīaga gūciara, no ūtemwo.’” 10 Na rīrī, mūthenya ūmwe wa Thabatū, Jesū nīkūrutanaga aarutanaga thīnī wa thunagogi ūmwe, 11 nakuo gūgīkorwo nī kwāri na mūtumia wonjetio nī ngoma thūku mīaka ikūmi na ūnana. Atūire ainamīrīire atekūhota gwītiira o na hanini. 12 Hīndī īrīa Jesū aamuonire, akīmwīta, akīmwīra atīrī, “Mūtumia ūyū nīwohorwo kuuma kūrī wonje waku.” 13 Agīcooka akīmūigīrīra moko, na kahinda o kau agītīira, na akīgooca Ngai. 14 Nake mūnene wa thunagogi akīrakara mūno nī ūndū wa Jesū kūhonania mūthenya wa Thabatū. Nake akīrīra andū atīrī, “He na mīthenya ītandatū ya kūruta wīra. Nī ūndū ūcio, ūkagai kūhonio mīthenya ūyo, no ti mīthenya wa Thabatū.” 15 Nowe Mwathani akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Inyū hīngi icīl Githī o mūndū wanyu ndohoraga ndegwa yake kana ndigiri yake yume kiugū mīthenya wa Thabatū, amītware īthīi īkanyue maaī? 16 Nake mūtumia ūyū mwari wa Iburahīmu, ūrīa ūtūire ohetwo nī Shaitani mīaka ikūmi na ūnana; ndakīagīrīrwo nī kuohorwo o na kūrī mīthenya wa Thabatū?” 17 Rīrīa oigire ūguo, thū ciake ciothe igīconoka, no kīrīndī kīu kīa andū gīgīkena nī ūndū wa maūndū ma magegania marī eekaga. 18 Ningī Jesū akīrīria atīrī, “Ūthamaki wa Ngai ūhaanaine

na kī? Na ngūūgerekania na kī? 19 Ūhaana ta mbeū ya karatarī īrīa mūndū oire akīhaanda mūgūnda wake. Igīkūra igītūka mūtī, nacio nyoni cia rīera-inī igītūka itara honge-inī ciaguo.” 20 Ningī akīrīria atīrī, “Ingīgerekania ūthamaki wa Ngai na kī? 21 Ūhaana ta ndawa ya kūimbia migate īrīa mūndū-wa-nja ooire na akīmītukania na mūtu mūngī, o nginya wothe ūkīimba.” 22 Nake Jesū agīthīi ahītūkīire matūrū-inī na tūtūrū-inī akīrutanaga erekeire Jerusalemu. 23 Nake mūndū ūmwe akīmūuria atīrī, “Mwathani anga no andū anini tu makahonokio?” Nake akīmeera atīrī, 24 “Geragai na hinya gūtoonyera mūrango ūrīa mūceke; tondū ngūmwīra atīrī, andū aingī nī makaageria gūtoonya, no matikahota. 25 Rīrīa mwene nyūmba agaakorwo okīrīte na ahinge mūrango-rī, mūkaarūgama hau nja mūkīringaringaga mūrango mūkīmūthaithaga, mūkoiga atīrī, ‘Mwathi witū, tūhingūrīre mūrango.’ “Nake nīakamūcookeria amwīre atīrī, ‘Nī ūndīmūū o na ndīū kūrīa muumīte.’ 26 “Hīndī ūyo nīmūkoiga atīrī, ‘Nītwarīianagīra na tūkanyuuanīra nawe, o na nīwarutanaga njīra-inī cia matūrū maitū.’ 27 “Nowe nīakamūcookeria atīrī, ‘Nī ūndīmūū, o na ndīū kūrīa muumīte. Njehererai, inyū inyuothē mwīkaga ūūru!’ 28 “Kūu nīgūkagīra na kīrīro, na kūhagarania magego, rīrīa mūkoona Iburahīmu, na Isaaka, na Jakubu, na anabii othe marī ūthamaki-inī wa Ngai, no inyū mūkorwo mūkītīo nja. 29 Nao andū nīmagooka kuuma mwena wa irathīro, na wa ithūrīro, na wa gathigathini, na wa gūthini, maikare thīi iruga-inī kūu ūthamaki-inī wa Ngai. 30 No ti-therū, nī kūrī andū marī thuutha magaatuīka a mbere, na nī kūrī a mbere magaatuīka a thuutha.” 31 O hīndī ūyo Afarisai amwe magītūka kūrī Jesū makīmwīra atīrī, “Uma gūkū ūthīi kūndū kūngī. Herode niārenda gūkūūragithia.” 32 Nake agīcooka atīrī, “Thīiī mūkeere mbwe ūyo atīrī, ‘Ūmūthī na rūciū ngūkorwo ngīngata ndaimono na ngīhonīa andū, na mūthenya wa ītātū ndīkkie wīra wakwa.’ 33 O na kūrī ūguo, ūmūthī na rūciū o na oke no nginya ngorwo ngīthīi o na mbere, nīgūkorwo ti-therū gūtīrī mūnabii ūngīkuīra nja ya Jerusalemu! 34 “Atīrīrī, wee Jerusalemu, Jerusalemu, wee ūragaga anabii, na ūkahūūra na mahiga nyuguto arīa matūmītō kūrī we, nī maita maingī arīa ndanenda gūcookenīrīria ciana ciaku hamwe o ta ūrīa ngūkū ūcookenagīrīria tūcui twayo mathagu-inī mayo, no ndūnjītikagīria! 35 Atīrīrī, nyūmba yaku ūyūrīte ihooru. Ngūmwīra

atīrī, mütikanyona rīngī o nginya rīrīa mūkoiga atīrī, ‘Kūrathimwo nī mündū ūrīa ügūuka na rīrtwa rīa Mwathanī.’”

14 Na rīrī, mūthenya ūmwe wa Thabatū, Jesū nīathire kūrīa irio nyūmba ya mūnene ūmwe wa Afarisai, nao andū maikarīte mamūrorete mūno. 2 Na hau mbere yake nī haari na mündū warūarīte mūrimū wa kūimba mwīrī. 3 Jesū akīuria Afarisai na arutani a watho atīrī, “Watho nīwītikīritie kūhonania mūthenya wa Thabatū, kana ndwītikīritie?” 4 No-o magīkira ki. Nake akīnyiita mündū ūcio, akīmūhonia na akīmwīra athīi. 5 Agīcooka akīmooria atīrī, “Nūwanyu ūngīaga kūrūta mūriū irima, kana ndegwa yake īgwīte irima rīa maaī mūthenya wa Thabatū?” 6 Nao makīaga ūndū wa kūmūcookeria. 7 Rīrīa Jesū oonire ūrīa ageni maathuuraga itī iria ciaikaragīrwo nī ageni a gūtīo maikarīre cio-rī, akīmahe ngerekano īno, akiuga atīrī: 8 “Mündū angīgwīta iruga-inī rīa kīhikanio-rī, ndūgaikarīre itī iria ciigīrwo ageni a gūtīo, tondū no hakorwo mündū ūngī mūtiīe gūgūkīra wītītwo nī mwene iruga. 9 Kūngīkīhaana ūguo-rī, mwene iruga ūrīa ūmwītīe inyū eeri no ooke, akwīre atīrī, ‘Eherera mündū ūyū gītī kīu.’ Hīndī īyo, nīūgaikara thuutha biū ūconokete. 10 No hīndī ūrīa ūngītwo-rī, ikaragīra itī cia thuutha, nīgeetha ūrīa ūgwītīe ooka, akwīre atīrī, ‘Mūrata wakwa, thī ūgaikare harīa mbere.’ Hīndī īyo nīūkaheo gītīo maitho-inī ma ageni arīa angī othe. 11 Nīgūkorwo mündū ūrīa wothe wītūgāgīria nīakanyiīhio, na ūrīa wothe wīnyīihagia nīagatūgīrio.” 12 Jesū agīcooka akīira mündū ūcio wamwītīe atīrī, “Waruga iruga rīa mūthenya kana rīa hwaī-inī-rī, ndūgetage o arata aku kana arīu a thoguo, kana andū anyu, o na kana andū arīa atongu a itūura rīanyu; ūngīka ūguo-rī, nao nīmagagwīta na nī ūndū ūcio makūrīhe ūguo ūmekīte. 13 No hīndī ūrīa waruga iruga itāga athīni, na cionje, na ithua, na atumumu, 14 nawe nīūkarathimwo. O na gūtuīka matingīhota gūkūrīha, nīūkarīhō hīndī ūrīa andū arīa athingu makaariūkio.” 15 Na ūrīa mündū ūmwe wa arīa maikarīte metha-inī hamwe nake aiguire ūguo, akīira Jesū atīrī, “Kūrathimwo-rī, nī mündū ūrīa ūkaariā irio iruga-inī rīa ūthamaki wa Ngai.” 16 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mündū ūmwe nīhaarīrie iruga inene na agīta ageni aingī. 17 Nacio thaia cia kūrīa ciakiny, agītūma ndungata yake ikeere andū arīa meetītwo atīrī, ‘Ūkai, nīgūkorwo maūndū mothe

nīmahaarīrie.’ 18 “Nao othe, o mündū akīambīrīria kūheana cīgwatio. Wa mbere akiuga atīrī, ‘No hīndī ndīragūrire mūgūnda na no nginya thiī ngawone. Thiī ūmwīre andekere.’ 19 “Ūrīa ūngī akiuga atīrī, ‘No hīndī ndīragūrire ndegwa ikūmi cia kūrīma, na nīndīrathīi gūcīgeria. Thiī ūmwīre andekere.’ 20 “Nake ūngī akiuga atīrī, ‘No hīndī ndīrahikanirie, nī ūndū ūcio ndīlhota gūuka.’ 21 “Ndungata īyo īgīthīi, ikīmenyīthia mwathi wayo ūhoro ūcio. Hīndī īyo mwene mūcīi akīrakara na agīatha ndungata īyo akīmīra atīrī, ‘Umagara narua ūthīi njīra-inī iria nene, o na tūcīra-inī twa itūura, ūrehe athīni, na cionje, na arīa atumumu, o na ithua.’ 22 “Nayo ndungata īyo ikiuga atīrī, ‘Mwathi wakwa, ūrīa wathanire nīwīkītwo, na no hatigaire handū.’ 23 “Hīndī īyo Mwathi wayo akīira ndungata īyo atīrī, ‘Umagara ūthīi ūrīa njīra-inī na ndeere-inī cia mīgūnda, ūkaringīrīrie andū moke nīgeetha ūyūmba yakwa ūiyūre. 24 Ngūmwīra atīrī, gūtīrī mündū o na ūmwe wa acio metītwo ūgaacama iruga ūrīakwa.’” 25 Na ūrī, andū aingī nīmatwaranire na Jesū, nake akīmahūgūkīra, akīmeera atīrī, 26 “Mündū o wothe angīuka kūrī niī na aage gūthūūra ithe na nyina, na mūtūmia wake, na ciana ciake, na arīu a nyina, na aarī a nyina, o na muoyo wake we mwene-rī, ndangīhota gūtuīka mūrutwo wakwa. 27 Nake mündū o wothe ūtegwīkuūrīa mūtī wake wa kwambīrīwo anūmīrīre, ndangīhota gūtuīka mūrutwo wakwa. 28 “Atīrīrī, mündū ūmwe wanyu angīenda gwaka ūyūmba ndaaya na igūrū-rī, gīthī ndangīamba gūkīrīka thī atare thogora nīguo one kana wīra na mbeeca cia kūmīrīka? 29 Nīgūkorwo angīremwo nī kūmīrīka thuutha wa gwaka mūthingi, andū arīa othe marīmīonaga nīmarīmūthekagīrīra, 30 makoiga atīrī, ‘Mündū ūyū aambīrīrie gwaka ūyūmba akīremwo nī kūmīrīka.’ 31 “Kana mūthamaki angīkorwo akīrī gūtīrī kūrūa mbaara na mūthamaki ūngī-rī, gīthī ndangīamba gūkīrīka thī ecūurāne kana ahota kūrūa arī na andū ngiri ikūmi na mūthamaki ūrīa ūroka kūmūukīrīra arī na andū ngiri mīrongo ūrī? 32 Angīona atī ndangīhota kūmūtooria, angītūmīra mūthamaki ūcio ūngī andū arī o kūraya mathīi makamūūrie kūgīe na thayū. 33 Ūguo noguo, mündū o wothe wanyu angīaga kūrekīria indo ciōthe iria arī nacio, ndangītūka mūrutwo wakwa. 34 “Na ūrī, cumbī nī mwega, no cumbī ūngīkorwo nīūthirīte mūcamo waguo-rī, ūngīcooka gūcamīthio ta cumbī na kī? 35 Cumbī ūcio ndūrī bata gūtīwo tīri-inī o na kana

gūitwo kīara-inī, nīgūteeo ūteagwo. “Ūrīa ūrī na matū ma kūguia, nīakīigue.”

15 Na rīrī, etia mbeeca cia igooti na “ehia” othe nīmoonganaga harī we nīguo mamūigue. 2

No Afarisai na arutani a watho magīteta makiuga atīrī, “Mūndū ūyū nīamūkagīra ehia na akarīanīra nao.” 3 Nī ūndū ūcio Jesū akīmahe ngerekano īno akīmeera atīrī: 4 “Mūndū ūmwe wanyu angīkorwo na ng’ondū igana rīmwe, na ūmwe yacio yūre-rī, githī ndatigaga icio mīrongo kenda na kenda kūu werū-inī, athīi agacarie īyo ūmwe yūrīte, nginya amīone? 5 Na aarīkia kūmīfona, akamīgīrīra ciande ciake akenete, 6 akainūka mūcīi. Agacooka ageeta arata ake na andū a itūura hamwe, akameera atīrī, ‘Ūkai tūkenanīre nī ūndū nīnyonete ng’ondū yakwa ūrīa ūrorīte.’ 7 Ngūmwīra atīrī, ūguo noguo kūgīaga gīkēno kīnene igūrū nī ūndū wa mūndū ūmwe mwīhīa wīrīrīte, gūkīra ūrīa gūkenagwo nī ūndū wa andū mīrongo kenda na kenda athingu arīa matabatarītio nī kwīrīra. 8 “Kana mūtumia angīkorwo arī na icunjī ikūmi cia betha, ūmwe yacio yūre-rī, githī ndagwatagia tawa, akahaata nyūmba yothe, na akamīcaria na kīyo o nginya amīone? 9 Na amīona-rī, ageeta arata ake o na andū a itūura hamwe, akameera atīrī, ‘Ūkai tūkenanīre tondū nīnyonete mbeeca yakwa ūrīa ūrorīte.’ 10 Ngūmwīra atīrī, ūguo noguo gūkoragwo na gīkēno harī araiaka a Ngai nī ūndū wa mwīhīa ūmwe wīrīrīte.” 11 Jesū agīthī na mbere akīmeera atīrī, “Nī kwarī na mūndū ūmwe warī na ariū eerī. 12 Ūrīa mūnini akīra ithe atīrī, ‘Baba ngaīra igai rīrīa rīngīgatūika rīkawā.’ Nī ūndū ūcio ithe akīmagayanīa indo ciake. 13 “Na matukū marīni mathīra, mūriū ūcio mūnini agīcookanīrīria indo ciake ciothe, akīumagara agīthī būrūri warī kūrīya, na arī kūu agītanga indo ciake na mūtūrīre wa ūmaramari. 14 Nake aarīkia kūhūthīra indo ciake ciothe, gūkīgīa na ng’aragu nene kūu būrūri ūcio wothe, nake akīambīrīria gūthīmīka. 15 Nī ūndū ūcio agīthī kūuria wīra kūrī mūndū ūmwe wa būrūri ūcio, nake akīmūtwara akārīthagie ngūrwe gūthaka-inī gīake. 16 Nīeriragīria kūhūtūnia na makoro marīa maarītagwo nī ngūrwe icio tondū gūtīrī mūndū wamūheaga kīndū gīa kūrīa. 17 “Na rīrīa ecookerire, akiuga atīrī, ‘Nī ndungata cīgana atīa cia baba ūrī na irīo cia gūciigana o na igatigara, na nīi nguagīre gūkū nī ng’aragu! 18 Nīngūkīra thiī kūrī baba ngamwīre atīrī: Baba, nīnjīhīrie Ngai na ngakwīhīria. 19 Ndīagīrīrīwo nīgūcooka gwītagwo

mūrūguo rīngī; ndua ta ndungata ūmwe yaku.’ 20 Nī ūndū ūcio agītūkīra, agīthī kūrī ithe. ‘No arī o haraaya, ithe akīmuona, nake akīringwo nī tha nī ūndū wake; agīteng’era kūrī mūrūwe, akīmūhīmbīria na akīmūmumunya. 21 “Nake mūriū akīmwīra atīrī, ‘Baba, nīnjīhīrie Ngai o na ngakwīhīria. Ndīagīrīrīwo nīgūcooka gwītagwo mūrūguo rīngī.’ 22 “No ithe akīra ndungata ciake atīrī, ‘Thīi narua mūrehe nguo ūrīa njega mūno mūmūhumbe, na mūmwīkīre gīcūhī kīara, na iraatū magūrū. 23 Ningī mūrehe njaū ya gīcegū ūrīa noru mūmūthīnje. Mūreke tūgīe na iruga na tūkūngūrī. 24 Nīngūkorwo mūriū ūyū wakwa ararī mūkuū na nīariūkīte; nīarorīte na ūrī nīonekete.’ Nī ūndū ūcio makīambīrīria gūkūngūrīra. 25 “Na rīrī, hīndī īyo mūriū ūrīa mūkūrū ararī mūgūnda. Na ūrīa aakuhīrīrie mūcīi akīnūka-rī, akīgīa gūkūnwo nyīmbo na ndūhiū. 26 Nī ūndū ūcio mūriū ūcio agītā ndungata ūmwe ya mūcīi, akīmūrīria gītūmī kīa maūndū macio. 27 Nayo ndungata īyo ūkīmwīra atīrī, ‘Mūrū wa maitūguo nīokīte, nake thoguo nīamūthīnjiūre njaū ya gīcegū ūrīa noru, tondū nīamūcookereire arī mwega na arī mūgīma.’ 28 “Mūrū wa nyīna ūcio mūkūrū akīrakara na akīrega gūtoonya nyūmba. Nī ūndū ūcio ithe akīuma nja, akīmūthaitha atoonye thīnī. 29 No akīra ithe atīrī, ‘Ta thikīrīria! Ndūire ngūrūtagīra wīra mīāka īyo yothe, na ndīrī ndarega gūgwathīkīra. No rīrī, ndūrī waahē o na koori nīguo tūkūngūrīre na arata akwa. 30 No ūrīa mūrūguo ūyū ūitangīte indo ciake na maraya ainūka, ūkamūthīnjiūre njaū ya gīcegū ūrīa noru! 31 “Ithe akīmwīra atīrī, ‘Mūrū wakwa, wee tūtūrīraga nawe hīndī ciothe, na indo ciothe irīa ndī nacio nī ciake. 32 No nītwagīrīrīwo gūkūngūrīra na gūcanjamūka, tondū mūrū wa maitūguo ūyū ararī mūkuū na ūrī nīariūkīte; nīarorīte na ūrī nīonekete.’”

16 Nake Jesū akīra arutwo ake atīrī: “Nī kwarī na mūndū ūmwe warī gītonga, nake nī aarī na mūrōri wa indo ciake mūrōri ūcio nīathitangirwo kūrī gītonga kūu atī nīaitangaga indo ciake. 2 Nī ūndū ūcio agītā mūrōri ūcio wa indo, akīmwīra atīrī, ‘Ūhoro ūcio ndīraigua ūgūkonī nī ūrīkū? Heana ūhoro wa ithabu ūrī ūrūgamīrīri waku, tondū ndūgūcooka kūndorera indo ciake ūrīa rīngī.’ 3 “Nake mūrōri wa indo icio akīyūria na ngoro atīrī, ‘Ngwīka atīa ūrī? Mwathi wakwa nīekūndigīthīa wīra. Ndirī na hinya mūiganu wa kūrīma, na nīngūconoka kūhooya. 4 Ūrī nīndamenya ūrīa ngwīka nīgeetha ūrīa ngaatigīthīo

wīra gūkū, andū makaanyamūkagīra kwo mīciī.’ 5 “Nī ūndū ūcio agīta mūndū o wothe warī na thiirī wa mwathi wake. Akiūria mūndū wa mbere atīrī, ‘Wee ūrī na thiirī ūigana atīa wa mwathi wakwa?’ 6 “Nake akīmūcookeria atīrī, ‘Ndī na thiirī wa marebe magana meerī ma maguta ma mītamaiyū.’ “Mūrori ūcio akīmwīra atīrī, ‘Oya marūa maku ma thiirī ūikare thī narua wandīke atī ūrī na thiirī wa marebe igana rīmwe.’ 7 “Agīcooka akīuria mūndū wa keerī atīrī, ‘Na we ūrī na thiirī ūigana atīa?’ “Nake akīmūcookeria atīrī, ‘Ndī na thiirī wa makūnia igana rīmwe ma ngano.’ ‘Mūrori ūcio akīmwīra atīrī, ‘Oya marūa maku ma thiirī wandīke ūrī na thiirī wa makūnia mīrongo īnana.’ 8 “Mwathi ūcio nīagathīrīrie mūrūgamīrī ūcio wa indo ciale ūtaarī mwīhokeku nī ūndū wa kūgīa na ūyūgī. Nīgūkorwo andū a gūkū thī nī oogī na maūndū mao gūkīra andū a ūtheri. (aiōn g165) 9 Ngūmwīra atīrī, hūthagīrai ūtonga wa gūkū thī na gūthondēka ūrata na andū, nīguo rīrīa ūtonga ūcio ūgaathira, mūkaamūkīrwo ciikaro-inī iria cia tene na tene. (aiōnios g166) 10 “Mūndū ūrīa wothe ūngīhokerwo indo nini no ehokerwo o na indo nyingī, na ūrīa wothe ūtangīhokeka na indo nini o na nyingī ndangīhokerwo. 11 Nī ūndū ūcio mūngīkorwo mūtarī ehoneku na ūtonga wa gūkū thīrī, nū ūngīmwīhokerwa ūtonga ūrīa wa ma? 12 Ningī mūngīkorwo mūtarī ehoneku na indo cia andū arīa angī-rī, nū ūngīmūhe indo cianyu enē? 13 “Gūtīrī ndungata ūngīhota gūtūngatīra aathani eerī. Nī ūndū no iħħūrīre ūmwe yende ūcio ūngī, kana iħħeane harī ūmwe, iñyarare ūcio ūngī. Mūtingītungatīra Ngai na mūtungatīre mbeeca.” 14 Nao Afarisai, arīa meendete mbeeca, rīrīa maiguire maūndū macio mothe, makiambīrīria gūtemba Jesū. 15 Nake akīmeera atīrī, “Inyuī mwītuuaga ega maitho-inī ma andū, no Ngai nīoī ngoro cianyu, nīgūkorwo ūndū ūrīa ūtuaagwo wa bata mūno harī andū, nīguo ūrī magigi maitho-inī ma Ngai. 16 “Ūhoro wa Watho na ūrutani wa Anabii watūire ūhunjagio nginya hīndī ya Johana ūrīa Mūbatithania. Kuuma hīndī īyo, Ūhoro-ūrīa-Mwega wa ūthamaki-wa-Ngai nī ūhunjagio, na mūndū o wothe nīehatagīrīria aūtoonye. 17 Nī ūhūthū igūrū na thī gūthīra, gūkīra gaturumo karīa kanini mūno ka Watho keherio watho-inī. 18 “Mūndū ūrīa wothe ūngītigana na mūtumia acooke ahikie mūtumia ūngī, ūcio nīātharītie, nake mūndū mūrūme ūrīa ūngīlikia mūtumia ūtiganīte na mūthuuri-we, nīātharītie.” 19

“Nī kwarī mūndū warī gītonga wehumbaga nguo cia rangi wa ndathi na cia mūthembā wa gatani īrīa njega, nake nīeekenagia o mūthenya. 20 Na rīrī, kīhingoinī gīake nīhaigagwo mūndū wahooyaga thendi wetagwo Lazaro, waiyūrītō nī ironda mwīrī, 21 nake nīeerirāgīria kūrīa rūtīki rūrīa rwagūūaga kuuma metha-inī ya gītonga kīu. O na ngui nacio nīciokaga na igacūna ironda ciale. 22 “Ihindā nīrīakinyire mūhooi thendi ūcio agīkua, nao arāika makīmūkuua makīmūtwara harī Iburahīmu. Gītonga kīu o nakīo nīgīakuire na gīgīthikwo. 23 Kīrī kūu icua-inī, kīna ruo rūnene, gīgītiira maitho, gīkīona Iburahīmu arī haraaya, na Lazaro arī hau nake. (Hadēs g86) 24 Nī ūndū ūcio gītonga gīkīmwīta gīkīmwīra atīrī, ‘Iburahīmu, Baba, nījiguīra tha, ūtūme Lazaro atobokie mūthia wa kīara gīake maaī-inī ooke aahehie rūrīmī, tondū ndī na ruo rūnene gūkū mwaki-inī ūyū.’ 25 “Nowe Iburahīmu akīmūcookeria atīrī, ‘Mūrū wakwa, ririkana rīrīa watūire muoyo woonaga o maūndū mega, hīndī īyo Lazaro nake oonaga o maūndū mooru, no rīu we nīmūnyamarūre, nawe ūrī ruo-inī. 26 Hamwe na ūguo-rī, gatagatī gaitū nawe harī na mūkuru mūriku mūno wīkīrtwo, nīguo arīa mangīenda kuuma gūkū tūrī moke kūrī we matikahote, o na gūtīrī mūndū ūngiuma kūu akīre ooke gūkū tūrī.’ 27 “Nakīo gītonga kīu gīgīcooka atīrī, ‘Ndagīgīthaitha, baba, ūtūme Lazaro kūrī andū a nyūmba ya baba, 28 nīgūkorwo ndī na ariū a baba atano. Reke athīi akamahe ūhoro, nīguo matikanooke gūkū kūrī na ruo rūnene ūū.’ 29 “Iburahīmu akīmūcookeria atīrī, ‘Marī na Musa na Anabii; nīmamathikīrīrie.’ 30 “Nakīo gītonga gīkīmwīra atīrī, ‘Iburahīmu, baba, acio ti aiganu; mūndū angīthīi kūrī o oimīte kūrī arīa akuū, no merire.’ 31 “Agīkīmūcookeria atīrī, ‘Angīkorwo matingīgūa Musa na Anabii, o na mūndū angīriūka kuuma kūrī arīa akuū matingīmūigūa.’”

17 Nake Jesū akīira arutwo ake atīrī, “Maūndū marīa matūmaga andū mehie no nginya moke, no mūndū ūrīa ūtūmaga maūndū macio moke kaī arī na haaro-ī! 2 Nī kaba mūndū ta ūcio ohererwo ihiga rīa gīthīi ngingo aikio irīa-inī, gūkīra atūme kamwe ga twana tūtū tūnini keehie. 3 Nī ūndū ūcio-rī, ikaragai mwīgiūte. “Mūrū wa thoguo kana mwarī wa thoguo angīhīa, mūkaanie, na angīrīra-rī, mūrekere. 4 Angīkīwīrīria maita mūgwanja o mūthenya ūmwe, na maita macio mothe mūgwanja agooka harī we agakwīra atīrī, ‘Nīndahera,’ nī wega ūmūrekere.” 5

Nao atūmwō makīira Mwathani atīrī, “Tuongerere wítikio!” 6 Nake akīmacookeria atīrī, “Mūngīkorwo na wítikio o mūnini ta kabegū ga karatarī-rī, mwera mūkūyū ūyū atīrī, ‘Kūūrūka, ūkehaande iria-inī,’ naguo no ūmwathikire. 7 “Nī mūndū ūrikū wanyu ūngikorwo arī na ndungata ya kūmūrīmīra na mūraū kana ya kūmūrīthīria ng’ondū, na ndungata ūyo yoimīra mūgūnda amīire atīrī, ‘Ūka ūikare thī ūrīe?’ 8 Githī to amīrire atīrī, ‘Thondekeria irio cia hwaī-inī, na wīhaarīrie ūnjikarie ngīrīa na ngīnyua; na thuutha ūcio no ūrīe na ūnyue?’ 9 Ningī no agīcookerie ndungata ūyo ngaatho nī gwīka ūrīa ūritwo ūkē? 10 Ūguo noguo o na inyu, rīrīa mweka ūrīa wothe mwīritwo mwīke, ugagai atīrī, ‘Tūrī o ndungata itarī kīene; twaruta o wīra witū tu.’” 11 Na rīrī, Jesū arī rūgendo-inī rwa gūthī Jerusalemu nīagereire mūhaka-inī wa Samaria na Galili. 12 Na rīrīa aatoonyaga gatūura kamwe, agītūngwo nī andū ikūmi maarī na mūrimū wa mangū. Makīrūgama o haraaya, 13 makīanīrīra na mūgambo mūnene, makiuga atīrī, “Jesū, Mwathi witū, tūiguīre tha!” 14 Hīndī ūrīa aamoonire, akīmeera atīrī, “Thīi mūkeyonanie kūrī athīnjīri-Ngai.” Na rīrīa maathīiagārī, magītherio. 15 Rīrīa ūmwe wao onire nīahonio, akīhūndūka akīgooca Ngai na mūgambo mūnene, 16 Akīngūithia thī magūrū-inī ma Jesū, akīmūcookeria ngaatho. Mūndū ūcio aari Mūsamaria. 17 Jesū akīuria atīrī, “Githī othe ikūmi matiatherio? Acio angī kenda marī ha? 18 Gūtīrī o na ūmwe ūngīcooka kūhe Ngai ūgooci tiga o mūgeni ūyū?” 19 Agīcooka akīmwīra atīrī, “Ūkīra wīthīre; gwītikia gwaku nīkuo gvatūma ūhone.” 20 Na rīrī, hīndī ūmwe Afarisai nīmoririe Jesū rīrīa ūthamaki wa Ngai ūgooka. Nake akīmacookeria atīrī, “Ūthamaki wa Ngai ndūūkaga na imenyithia iria mūngīrorera, 21 kana andū moige atīrī, ‘Ūrī haha,’ kana ‘Ūrī harīa,’ tondū ūthamaki wa Ngai ūrī thīni wanyu.” 22 Agīcooka akīra arutwo ake atīrī, “Ihindā nīrīroka rīrīa mūkeriragīria kuona mūthenya ūmwe wa Mūrū wa Mūndū, no mūtikawona. 23 Andū nīmakamwīra atīrī, ‘Arī harīa!’ kana ‘Arī haha!’ Mūtikanateng’ere mūmarūmīrīre. 24 O ta ūrīa rūheni rūhenūkaga rūkamūrika matu kuuma mūthia ūmwe nginya ūrīa ūngī, no taguo gūūka kwa Mūrū wa Mūndū gūkahaana mūthenya ūcio wake. 25 No rīrī, no nginya ambe one mathīna maingī na aregewo nī andū a rūciaro rūrū. 26 “O ta ūrīa gwatarī matukū-inī ma Nuhu, noguo gūkaahaana matukū-inī ma Mūrū wa Mūndū. 27 Andū acio maakorirwo makīria, na

makīnyua, na makīhikania, na makīhikio, o nginya mūthenya ūrīa Nuhu aatoonyire thabina. Hīndī ūyo kīguū kīnene gīgūka gīkīmaniina othe. 28 “Ningī ūguo noguo gwatarī matukū-inī ma Loti. Andū acio maakorirwo makīria na makīnyua, na makīgūra na makīendia, na makīhaanda na magīaka nyūmba. 29 No mūthenya ūrīa Loti oimire Sodomu, mwaki na ūbiriti ikiura ta mbura kuuma igūrū, ikīmaniina othe. 30 “Ūguo noguo gūkahaana mūthenya ūrīa Mūrū wa Mūndū akaaguūranīrio. 31 Mūthenya ūcio, mūndū o wothe ūgaakorwo arī nyūmba igūrū, na indo ciake irī nyūmba thīni, ndakanaharūrūke gūcīgīrīa. Ningī o na mūndū ūrīa ūgaakorwo arī mūgūnda ndakanahūndūke agīfīre kīndū. 32 Ta ririkanai mūtumia wa Loti! 33 Mūndū ūrīa wothe ūgeragia gūtūuria muoyo wake nīkoorwo nīguo, nake ūrīa wothe ūūragwo nī muoyo wake nīakaūtūuria. 34 Ngūmwīra atīrī, ūtukū ūcio andū eerī nīmagakorwo makomete ūrīrī ūmwe, nake ūmwe wao akuuo, na ūrīa ūngī atigwo. 35 Atumia eerī nīmagakorwo magīthīa hamwe; ūmwe wao akuuo, na ūrīa ūngī atigwo. 36 (Ningī arūme eerī nīmagakorwo makīrūta wīra hamwe, ūmwe wao akuuo, ūrīa ūngī atigwo.)” 37 Nao makīmūuria atīrī, “Kū nī kū Mwathani?” Nake akīmacookeria atīrī, “Nderi ciūnganaga harīa hothe harī kīimba.”

18 Nake Jesū akīhe arutwo ake ngerekano ya kūmaruta atī nīmagīrīrīro nīkūhooyaga hīndī ciote mategūkua ngoro. 2 Akīmeera atīrī: “Itūra-inī ūmwe nī kwarī na mūtuanīri ciira ūteetigagīra Ngai kana agatīa andū. 3 Na itūūra-inī ūrī nī kwarī mūtumia ūmwe wa ndigwa wathīiaga kūrī we kaingī akamwīra atīrī, ‘Ndīhīria harī thū ciakwa.’ 4 “No mūtuanīri ciira ūcio akīregā kūmūteithia kwa ihinda. No marigīrīro akīra na ngoro atīrī, ‘O na gūtūika ndītīgīrīte Ngai kana ngatīa andū-rī, 5 no tondū wa ūrīa mūtumia ūyū wa ndigwa atiindaga agīthīnia, nīngūtīgīrīra ciira wake nīwatuuo na kīhoo to nīguo atige kūūnogagia na gūtindaga agīuka!” 6 Nake Mwathani akiuga atīrī, “Nīmwaigua ūrīa mūtuanīri ciira ūcio ūtarī kīhoo to oigire? 7 Githī o nake Ngai ndagatua ciira na kīhoo to arīa ake ethuuriire, o arīa mamūkayagīra mūthenya na ūtukū? No aage kūmateithia na ihenya? 8 Ngūmwīra atīrī, agaatīgīrīra atī nīmaciirīrīro na kīhoo, o na ningī na ihenya. O na kūrī ūguo-rī, rīrīa Mūrū wa Mūndū agookārī, nīagakora andū metikītie gūkū thī?” 9 Ningī

Jesū akīarīria andū amwe arīa meīhokaga o ene, magetuaga athingu na makahūthagia andū arīa angī othe, akīmahe ngerekano, akīmeera atīrī: 10 “Andū eerī nimambatire hekarū-inī kūhooya. Ūmwe aarī Mūfarisai na ūcio ūngī aarī mwītia wa mbeeca cia igooti. 11 Mūfarisai ūcio akīrūgama akīhooera we mwene, akiuga atīrī, ‘Ngai, nīndagūcookeria ngaatho nīgūkorwo ndihaana ta andū arīa angī, arīa atunyani, na arīa mekaga ūru, na itharia, o na kana ta mwītia ūyū wa mbeeca cia igooti. 12 Nīndīhingaga kūrīa irio maita meerī o kiumia, na ngaruta gīcunjī gīa ikūmi kīa indo ciōthe iria nyonaga.’ 13 “No rīrī, mwītia wa mbeeca cia igooti ūcio akīrūgama o haraaya; na ndaigana gūtiira maitho make na igūrū, no nī kwīgūtha eegūthaga gīthūri enyihiitie, akoiga atīrī, ‘Ngai, njiguīra tha, nīf mūndū mwīhia.’ 14 “Ngūmwīra atīrī, mwītia mbeeca cia igooti nīnānūkire atuītwo mūthingu mbere ya Ngai gūkīra ūcio ūngī. Nīgūkorwo ūrīa wothe wītūgagīria nīakanyiilhio nake ūrīa wīnyihagia nīagatūgīrio.” 15 Na rīrī, andū nao nīmarehagīra Jesū twana nīguo atūhutie. Arutwo ake mona ūguo, makīmakaania. 16 Nowe Jesū agītā twana tūu harī we, akiuga atīrī, “Rekei twana tūu tūuke kūrī nī, tigai gūtūgiria, nīgūkorwo ūthamaki wa Ngai nī wa arīa matarii ta tuo. 17 Ngūmwīra atīrī na ma, ūrīa wothe ūtakānūkīra ūthamaki wa Ngai ta kaana ndakāūtoonya.” 18 Mūnene ūmwe akīmūuria atīrī, “Mūrutanī mwega, ingīlīka atīa nīguo ngaagaya muoyo wa tene na tene?” (aiōnios g166) 19 Nake Jesū akīmūuria atīrī, “Ūkūnjīta mwega nīkī? Gūtīrī o na ūmwe mwega tīga Ngai we wiki. 20 We nīnī ūrīa maathani moigīte, ‘Ndūkanatharanie, na ndūkanoragane, na ndūkanaiye, na ndūkanaigīrīre mūndū ūrīa ūngī kīgeenyo, na tīa thogou na nyūkwa.’” 21 Nake akīmūcookeria atīrī, “Maathani macio mothe ndūire ndīmarūmītie kuuma ndī o mūnini.” 22 Jesū aigua ūguo, akīmwīra atīrī, “Harī ūndū ūmwe ūtīgarītie gwīka. Thiī wendie kīrīa gīothe ūrī nakīo ūhe athīni mbeeca icio, na nīukūgīna mūthiithū igūrū. Ūcooke ūtīke ūnūmīrīre.” 23 Rīrīa mūnene ūcio aiguire ūguo, akīgīua kīeha mūno, tondū aarī mūtongu mūno. 24 Jesū akīmūrora, akiuga atīrī, “Kaī nī hinya andū arīa atongu gūtoonya ūthamaki-inī wa Ngai-! 25 Nī ūhūthū ngamīrra ūhungūrīe irima rīa cindano, gūkīra gītonga gūtoonya ūthamaki-inī wa Ngai.” 26 Nao arīa maiguire ūhoro ūcio makīuria atīrī, “Nūū ūngīkhota kūhonoka?” 27 Jesū akīmacookeria atīrī, “Maūndū

maria matahotekaga nī andū nīmahotekaga nī Ngai.” 28 Nake Petero akīmwīra atīrī, “Ithūi tūtigite maündū maitū mothe tūgakūrūmīrīra!” 29 Jesū akīmeera, “Ngūmwīra atīrī na ma, gütirī mündū tūtigite mūciī wake, kana mūtumia wake, kana ariū a nyina, kana aciari ake, o na kana ciana ciake, nī ūndū wa ūthamaki wa Ngai, 30 ūtakaheo maita maingī ma kīrī atigite ihinda-inī rīrī tūrī, na ihinda rīrīa rīgooka aheo muoyo wa tene na tene.” (aiōn g165, aiōnios g166) 31 Na rīrī, Jesū agītwara arutwo ake arīa ikūmi na eerī handū keheri-inī akīmeera atīrī, “Nītūkwambata tūthī Jerusalemu, na maündū mothe marīa maandikirwo nī anabii makoniī Mūrū wa Mūndū no nginya mahingio. 32 Nake nīakananwo kūrī andū-a-Ndūrīrī. Nao nī makaamūnyūrūria, na mamūrume, na mamūtuire mata, na mamūhūre iboko, o na mamūurage. 33 Naguo mūthenya wa gatatū nīakariūka.” 34 Nao arutwo ake makīaga kūmenya ūndū o na ūmwe wa macio. Nīmahithītwo ūhoro ūcio na matiamenyire ūrīa aameeraga. 35 Nake Jesū akuhīrīria Jeriko, mūndū warī mūtumumu nīaikarīte mūkīra-inī wa njīra akihooya mbeeca. 36 Rīrīa aiguire andū aingī makihītūka, akiūria ūrīa gwekīkaga. 37 Andū makīmwīra atīrī, “Nī Jesū wa Nazarethi ūrahītūka.” 38 Nake akīanīrīra, akiuga atīrī, “Jesū, mūrū wa Daudi, njiguīra tha.” 39 Arīa maatongoretie makīmūkaania makīmwīra akire, nowe agīkīrīrīria kwanīrīra akiugaga atīrī, “Mūrū wa Daudi, njiguīra tha!” 40 Nake Jesū akīrūgama, agīathana, mūndū ūcio atwarwo harī we. 41 Rīrīa aakuhīrīrie, Jesū akīmūuria atīrī, “Ūkwenda ngwīkire atīa?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Mwathani, ngwenda njooke kuona.” 42 Jesū akīmwīra atīrī, “Cooka kuona, gwitikia gwaku nīkuo gwatūma ūhone.” 43 O rīmwe akīambīrīria kuona, nake akīrūmīrīra Jesū, akīgoocaga Ngai. Rīrīa andū othe moonire ūguo, o nao makīgooca Ngai.

19 Na rīrī, Jesū nñatoonyire Jeriko, akihítükira kuo.
2 Nakuo kūu Jeriko nī kwarī mündū wetagwo
Zakayo; warī münene wa etia mbeeca cia igooti
na aarī gitonga. 3 Nñendaga kuona Jesū aarī ū,
no ndangñahotire kumuona nī ündū wa üingī wa
andū, na tondū aarī mündū mukuhī. 4 Nī ündū
úcio akihanyüka mbere yao, akihaina mücküyū níguo
amuone, nígúkorwo Jesū aageragīra njīra ūyo. 5
Nake Jesū aakinya hau, agítiiira maitho na igürū,
akimwīra atíri, “Zakayo, harürükua naru, tondū
ümüthī no nginya thiī gwaku mückii.” 6 Nī ündū

ūcio akīharūrūka narua, akīmūnyiita ūgeni akenete. 7 Nao andū moona ūguo makiambīrīria kūnuguna, makiuga atīrī, “Mündū ūyū aathīi gūceera kwa mündū mwihia.” 8 Nowe Zakayo akīrūgama, akīra Mwathani atīrī, “Mwathani, rīu nīngūheana nuthu ya indo ciakwa kūrī athīni, na hangīkorwo harī mündū o na ūrkū ndunyīte kīndū, nīngūmūrīha kīndū kīu maita mana.” 9 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Ūmūthī ūhonokio nīfūkinyīte nyūmba īno, tondū mündū ūyū o nake nī mūrū wa lburahīmu. 10 Nīgūkorwo Mūrū wa Mündū ookire gūcaria na kūhonokia kīrīa kīrīrīte.” 11 Na o mathikīrīrie maündū macio, agīthīi na mbere kūmahe ūhoro na ngerekano, tondū nīakuhrīrīrie Jerusalemu, na andū acio meciiragia atī ūthamaki wa Ngai warī o hakuhī gūkinya. 12 Akīmeera atīrī: “Mündū ūmwe warī igweta nīthiire bürūri wa kūraya agatuuo mūthamaki, na thuutha wa ūguo acooke. 13 Nī ūndū ūcio agītā ndungata ciake ikūmi, agīche mina ikūmi, agīcīra atīrī, ‘Onjorithagiai mbeeca ici nginya rīrīa ngacooka.’ 14 “No andū a bürūri wake nīmamūthūire, nao magītūma andū mamuumē thuutha makoige atīrī, ‘Tūtikwenda mündū ūyū atuūke mūthamaki witū.’ 15 “Na rīrī, rīrīa aacookire arīkītie gūtuuo mūthamaki, agītūmanīra ndungata iria aaneete mbeeca, nīguo amenye uumithio ūrīa cionete. 16 “Ndungata ya mbere īgūka, ikīmwīra atīrī, ‘Mwathi, mina yaku nīyumithītie mina ingī ikūmi.’ 17 “Nake Mwathi wayo akīmīcookeria atīrī, ‘Nīwīkīte wega, wee ndungata yakwa njega! Na tondū wa kwihokeka na ūndū mūnini ūguo, tuīka mūrori wa matūura manene ikūmi.’ 18 “Nayo ndungata ya keerī īgūka, ikīmwīra atīrī, ‘Mwathi, mina yaku nīyumithītie mina ingī ithano.’ 19 “Nake mwathi wayo akīmīra atīrī, ‘Tuīka mūrori wa matūura manene matano.’ 20 “Nayo, ndungata ya gatatū īgūka, ikīmwīra atīrī, ‘Mwathi, mina yaku nīyo īno; ndaamīohire na gitambaya ngīmīhittha. 21 Nīndagwītīrīre, tondū ūrī mündū mūrū. Nīwoyaga kīrīa ūtarutīire wīra, na ūkagetha kīrīa ūtahandīte.’ 22 “Nake mwathi wayo akīmīcookeria atīrī, ‘Wee ndungata īno njaganu! Ngūgūtūra ciira kūringana na ciugo ciaku. Githī nīwooi atī ndī mūrū, na atī njoyaga kīrīa itarutīire wīra na ngagetha kīrīa itahaandīte? 23 Wakīagire kūiga mbeeca ciakwa bengī nīkī, nīgeetha rīrīa ngaacooka ndīcioye irī na uumithio?’ 24 “Agīcooka akīra arīa maarūgamīte hau atīrī, ‘Mūtunyei mina īyo arī nayo, mūmīnengere ūrīa ūrī na mina ikūmi.’ 25 “Makīmwīra atīrī, ‘Mwathi, githī ndarī na mina ikūmi!’ 26 “Nake akīmacookeria atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī, mündū ūrīa wothe ūrī na kīndū, nīakongererwo ingī nyingī, no ūrīa ūtarī na kīndū, o na kīrīa arī nakīo nīagatuunywo. 27 No rīrī, andū acio marī ūthū na niī, o acio mateendaga nduūke mūthamaki wao-rī, marehei, mūmooragīre o haha ndī.’” 28 Nake Jesū aarīkīa kuuga ūguo, agīthīi na mbere kwambata erekeire Jerusalemu. 29 Aakuhrīrīria Bethifage na Bethania, o kūa Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū, agītūma arutwo ake eerī, akīmeera atīrī, 30 “Thīii itūura rīrīa rīrī mbere yanyu, na mūgītoonya, nīmūkuona njaū ya ndigiri yohetwo hau, nayo ndīrī yakuua mündū; mīohorei mūmīrehe. 31 Mündū angīmūuria atīrī, ‘Nī kīi kīratūma mūmīhore?’ Mwīrei atīrī, ‘Mwathani nīabatarītio nīyo.’” 32 Nao acio maatūmirwo magīthīi, magīkora maündū matariī o ta ūrīa Jesū aamerīte. 33 Na rīrīa moohoraga njaū īyo, eene yo makīmooria atīrī, “Mūroohora njaū īyo nīkī?” 34 Nao magīcooka atīrī, “Mwathani nīabatarītio nīyo.” 35 Makīmītwarīra Jesū, magīcooka makīgīrīra nguo ciao igūrū rīa njaū īyo, na magīkarīria Jesū igūrū rīayo. 36 Na rīrīa aathīiaga, andū makīara nguo ciao njīra-inī. 37 Rīrīa aakinyire hakuhī na njīra ūrīa ūkūrūkagīra Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū, gīkundi gīothe kīa arutwo gīkīambīrīria kūgooca Ngai, andū makīanīrīra makenete nī ūndū wa ciama iria ciōthe moonete makiuga atīrī: 38 “Kūrathimwo-rī, nī mūthamaki ūrīa ūgūuka na ūtīwa rīa Mwathani!” “Thayū ūrogīa kūu igūrū, naguo riiri ūgē kūu igūrū mūnol!” 39 Afarisai amwe maarī gīkundi-inī kīu makīra Jesū atīrī, “Mūrutani, kaania arutwo aku!” 40 Nowe akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī, aya maangīkira, mahiga no maanīrīre.” 41 Na rīrīa aakuhrīrīrie itūura rīu inene rīa Jerusalemu, aarīona akīrīra nī ūndū warīo, 42 akiuga atīrī, “Naarī korwo ūmūthī wee mwene nīukūmenyete kīrīa kīngīkūrehere thayū! No rīu, ūhoro ūcio nīhīthītuo maitho maku. 43 Hīndī nīgakinya rīrīa thū ciaku igaaka ihumbu cia tīri ikūrigīcīrie, na ikūhingīrīrie na mīena yothe. 44 Nīigagūtungumania thī, wee hamwe na ciana ciaku iria irī kūu thīinī waku. Matigatiga ihiga o na rīmwe rīrī igūrū wa rīrīa rīngī, tondū ndūigana gīkūrūna ihinda rīrīa Ngai ookire gūgūceerera.” 45 Agīcooka agītoonya hekarū thīinī, na akīambīrīria kūrūtūrūra andū arīa meendagīria indo kuo. 46 Akīmeera atīrī, “Nī kwandikītuo atīrī, ‘Nyūmba yakwa īgeetagwo nyūmba ya kūhooyagīrīwo’ no inyūi mūmītūte ‘ngurunga ya atunyani.’” 47 Na o mūthenya, nīarutanaga kūu

thiinī wa hekarū. No athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, na atongoria arīa maarī gatagatī ka andū nīmageragia kūmūūraga. **48** No matingīonire njīra ya kūmūūraga, tondū andū othe nīmaikaraga mathikīrīrie ciugo ciate.

20 Na rīrī, mūthenya ūmwe akīruta andū kūu hekarū-inī na akīhunjagia ūhoro-ūrīa-Mwega-rī, athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, hamwe na athuuri magīuka kūrī we. **2** Makīmūūria atīrī, “Twīre wīkaga maündū maya na ūhoti ūrīkū. Nūū wakūheire ūhoti ūcio?” **3** Nake akīmacookeria atīrī, “O na nīi nīngūmūūria kīuria. **4** Ta njīrīai, ūbatithio wa Johana-rī, woimīte igūrū kana woimire kūrī andū?” **5** Makīaranīria o ene ūhoro ūcio, makīrīana atīrī, “Tūngiuga atī ‘Woimīte igūrū’ egūtūūria atīrī, ‘Mwakīregire kūmwīfīka nīkī?’ **6** Ningī tuoiga atī ‘Woimīte kūrī andū’, andū othe nīmegūtūhūūra na mahiga nyuguto, nī ūndū nīmetikītie atī Johana aarī mūnabī.” **7** Nī ūndū ūcio magīcookeria Jesū atīrī, “Ithūi tūtiū ūoimīte kū.” **8** Nake Jesū akīmeera atīrī, “O na nīi ndikūmwīra njīkaga maündū maya na ūhoti ūrīkū.” **9** Agīcooka akīhe andū ūhoro na ngerekano akīmeera atīrī, “Mūndū ūmwe nīahaandire mūgūnda wake mīthabibū, na akīukomborithia arīmi angī, agīcooka agīthīi kūndū kūraya na agīkara kuo ihinda iraya. **10** Na rīrī, hīndī ya magetha yakinya-rī, agītūma ndungata yake kūrī akombori acio nīgeetha mamīnengere maciaro mamwe ma mūgūnda ūcio wa mīthabibū. No akombori acio makīmhūūra na makīmīngata itārī na kīndū. **11** Agīcooka agītūma ndungata īngī, iyo o nayo makīmhūūra makīmīconorithia na makīmīngata itārī na kīndū. **12** O rīngī agītūma ndungata ya gatatū, nao makīmītīhangia na makīmīngata. **13** “Nake mwene mūgūnda ūcio wa mīthabibū akīyūria atīrī, ‘Ngwīka atīa? Ngūtūma mūrū wakwa, ūrīa nyendete; hihi mahota kūmūhe gitīo’. **14** “No rīrīa akombori acio maamuonire, makīarīrīria ūhoro ūcio. Makīrīana atīrī, ‘Ūyū nīwe ūkaagaya mūgūnda ūyū. Nītūmūūragei nīguo igai riake ritūike ritūtī.’ **15** Nī ūndū ūcio makīmūrūta nja ya mūgūnda ūcio wa mīthabibū, makīmūūraga. “Rīu-rī, mwene mūgūnda ūcio wa mīthabibū-rī, akaameka atīa? **16** Agoooka oorange akombori acio, acooke ahe andū angī mūgūnda ūcio.” Rīrīa andū maiguire ūguo, makiuga atīrī, “Kūroaga gūtuūka ūguo!” **17** Jesū akīmarora, akīmooria atīrī, “Maandiko marīa mandīkītwo atīrī: “Ihīga rīrīa aaki maaregire, nīrīo rītuūkīte ihīga inene rīa koine’,

ūguo nī kuuga atīa? **18** Mūndū ūrīa wothe ūkaagwīra ihīga rīu, nīrīkamūunanga, no ūrīa rīkaagwīra nīrīkamūhēhenja.” **19** Arutani a watho na athīnjīri-Ngai arīa anene magīcaria ūrīa mangīmūnyiitithia o na ihenya tondū nīmamenyire aaheanire ngerekano iyo akīaria ūhoro wao. No nīmetigāira andū. **20** O makīmūtūragia-rī, makīmūtūmīra andū a kūmūthīgaana metuīte andū ega. Nao magīthīi nīgeetha mamūnyiite akiuga ūndū mūrū, nīguo mamūneane moko-inī ma wathanī wa barūthi. **21** Nī ūndū ūcio athīgaani acio makīmūūria atīrī, “Mūrutanī, nītūū wee waragia na ūkarutana maündū marīa magīrīire, na atī ndūtīagīra andū maūthī, no wee ūrutanaga ūhoro wa Ngai na ma, ūrīa kwagīrīire. **22** Atīrīrī, nītwagīrīirwo nī kūrūtīra Kaisari igooti kana ca?” **23** Nowe Jesū akīona ūhīng ūrīa maarī naguo akīmeera atīrī, **24** “Ta nyoniai mbeeca cianyu. Mbīca īno na rītwa rīrī nī cia ū?” **25** Makīmūcookeria atīrī, “Nī cia Kaisari.” Akīmeera atīrī, “Kīrūtagīrei Kaisari kīrīa kīrī gīake, na mūrūtagīre Ngai kīrīa kīrī gīake.” **26** Nao makīaga ūndū wa kūmūnyiita naguo harī maündū marīa aarie arī mbere ya andū. Na tondū wa ūrīa maagegirio nī ūrīa aamacookerie ūhoro-rī, magīkira ki. **27** Na rīrī, andū amwe a Asadukai, arīa moigaga atī gūtīrī ūhoro wa kūrīuka, magīuka kūrī Jesū, makīmūūria atīrī, **28** “Mūrutanī, Musa aatwandīkīre atī mūrū wa nyina na mūndū angīkua atīge mūtumia atarī na ciana-rī, mūndū ūcio no nginya ahīkie mūtumia ūcio watīgwo nīguo acīrīre mūrū wa nyina ciana. **29** Na rīrī, kwarī aanake mūgwanja a nyina ūmwe. Wa mbere akīhikania na agīkua, agītīgā mūtumia atarī na ciana. **30** Nake wa keerī, **31** na wa gatatū makīmūhīkīa, na makīrūmanīrīra ūguo nginya wa mūgwanja; othe magīkua, makīmūtīga atarī na ciana. **32** Marīgīrīrio-inī, mūtumia ūcio o nake agīkua. **33** Rīu-rī, hīndī ya kūrīuka agaakorwo arī mūtumia wa ū harī acio mūgwanja, nīgūkorwo othe nīmāmūhīkītie?” **34** Jesū akīmacookeria atīrī, “Andū a ihīda rīrī nīo mahīkaga na makahikania. (aiōn g165) **35** No rīrī, arīa magaatuuo aagīrīru a gūkīnya ihīda rīu o na gūkīnyañrīo ihīda rīa kūrīuka kwa arīa akūū-rī, acio matīkahikanagīa o na kana mahikanagīe. (aiōn g165) **36** Andū acio matīgacooka gūkūa; nīgūkorwo makahaana ta araika. Andū acio magakorwo marī ciana cia Ngai, nīgūkorwo nī ciana cia ūhoro ūcio wa kūrīuka. **37** Naguo ūhoro wa atī andū arīa akūū nīmārīukagīo-rī, Musa o nake nīawonanirie harīa

haarī kīhinga kīrīa gīakanaga mwaki na gītihiē, rīrīa eetire Mwathani ‘Ngai wa Iburahīmu, na Ngai wa Isaaka, na Ngai wa Jakubu.’ **38** We ti Ngai wa arīaakuū, no nī wa arīa marī muoyo, nīgūkorwo harī we andū othe arīa marī muoyo matūragio nīwe.” **39** Nao andū amwe a arutani a watho makīmwīra atīrī, “Mūrutanī, nīwoiga wega!” **40** Na gūtīrī mūndū o na ūmwe wageririe kūmūuria ciūria ingī. **41** Jesū agīcooka akīmooria atīrī, “Andū moigaga Kristū nīmūriū wa Daudi nī ūndū wa kī?” **42** Daudi we mwene nīoigīte ibuku-inī rīa Thaburi atīrī: “Mwathani nīerire Mwathani wakwa atīrī: “Ikara guoko-inī gwakwa kwa ūrīo, **43** nginya ngaatūma thū ciaku ituīke gaturwaka makinya maku.” **44** Atīrīrī, Daudi aamwītire ‘Mwathani’. Angīgīcooka gūtuīka mūriū wake atīa?” **45** O andū acio othe mathikīrīrie, Jesū akītā arutwoake atīrī, **46** “Mwīmenyererei arutani a watho. O mendaga gūthīi mehumbīte nguo ndaaya, na makenda kūgeithagio ndūnyū-inī, na gūikaragīra itī iria cia bata thunagogi-inī, o na gūikara handū ha andū arīa atīku maruga-inī. **47** No nīo matoonyagīrīra atumia a ndigwa makamatunya nyūmba ciao, na nīguomeyonganie, makahooya mahoooya maraihu. Andū ta acio nīmakaherithio mūno makīria.”

21 Na rīrī, aatiira maitho, Jesū akīona itonga igūkīra mīhothi yao harīa heekagīrwo kīgīna kīa hekarū. **2** Agīcooka akīona mūtumia mūthīni, warī wa ndigwa, agīkīra tūthendi twīrī o ho thīinī. **3** Akiuga atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, mūtumia ūyū mūthīni wa ndigwa nīahotha mbeeca nyīngī gūkīra andū arīa angī othe. **4** Andū acio angī othe maaheana kūringana na ūtonga wao; no mūtumia ūyū o na arī mūthīni, ahotha kīrīa gīothe oima nakīo gīa kūmūtūuria.” **5** Na rīrī, arutwo amwe ake nīmaragia ūhoro wa hekarū, ūrīa yagemetio na mahiga mathaka na iheo iria ciarutīrwo Ngai. No Jesū akiuga atīrī, **6** “Ha ūhoro wa mīako īno mūrona-rī, hīndī nīroka rīrīa gūtagakorwo ihiga rīrī igūrū wa rīrīa rīngī; mothe nīmakamomorwo.” **7** Nao makīmūuria atīrī, “Mūrutanī, nī rī maundū macio magekīka? Na kīmenyithia kīa atī marī hakuhī gwīkīka nī kīrīkū?” **8** Nake akīmacookeria atīrī, “Mwīmenyagīrīrei mūtikanaheenio. Nīgūkorwo andū aingī nīmagooka na rītīwa rīakwa makiugaga atīrī, ‘Nī nīi We,’ na ningī mamwīre atīrī, ‘lhinda nīrikuhīrīrie.’ Mūtikanamarūmīrīre. **9** Rīrīa mūkaigua ūhoro wa mbaara na wa ngūi, mūtikanetīgīre. Maundū macio no nginya mekīke mbere, no ūguo ti kuuga

ithirīro nīkinyu.” **10** Agīcooka akīmeera atīrī, “Rūrīrī nīrūgookīrīra rūrīa rūngī, na ūthamaki ūkīrīre ūrī ūngī. **11** Nīgūkaagīna ithingithia nene mūno, na ng’aragu, na mīrimū mīru kūndū na kūndū, na maundū ma kūmakania na imenyithia nene kuuma igūrū. **12** “No maundū macio mothe matanakinyarī, nīmūkanyiitwo, na mūnyariirwo na mūneanwo thunagogi-inī na njeera o na mūtwarwo mbere ya athamaki na aathani. Maundū macio mothe mūgeekwo nī ūndū wa rītīwa rīakwa. **13** Ūndū ūyū ūgaakorwo ūrī mweke wanyu wa kūmarutīra ūira. **14** No rīrī, mūtikanatangīke mūgīciiria o mbere, ūrīa mūgeecirīrīra. **15** Nīgūkorwo nīngamūhe ciugo na ūyū iria thū cianyu itakahota gwītiiria kana gūkararia. **16** Nīmūgakunyanīrwo o na nī aciari anyu, na arīa mūciaranīrwo nao, na andū a mbarī cianyu, o na arata, na nīmakoragithia amwe anyu. **17** Andū othe nīmakamūmena nī ūndū wakwa. **18** No rīrī, gūtīrī rūcuīrī o na rūmwe rwa mūtwe wanyu rūkoora. **19** Kūumīrīria kwanyu nīkuo gūgaatūma mūhonokie mīyo yanyu. **20** “Rīrīa mūkoona Jerusalemu kūrigīciirio nī thigari cia mbaara, hīndī īyo mūkaamenya atī kūmiinwo kwarīo kūrī hakuhī. **21** Hīndī īyo arīa marī Judea nīmorīre irīma-inī, na arīa marī thīinī wa itūura rīu inene nīmoime kuo, nao arīa marī ng’ongo-inī matikārītoonye. **22** Nīgūkorwo ihinda rīu nīrīo rīgaakorwo rīrī rīa kūherithanī, nīguo maundū marīa mothe mandikītō mahingio. **23** Kaī atumia arīa magaakorwo marī na nda, na arīa magaakorwo makīongithia twana matukū macio nīmagathīnīka-īl Nīgūkorwo būrū ūyū nīkīgīna kīnyariiriko kīnene na mang’ūrī ma gūkīrīra andū aya. **24** Nīmakoragwo na rūhiū rwa njora, o na matahwo matwarwo mabūrūri mothe ma thī. Itūura rīa Jerusalemu nīrikarangīrīrio nī andū-a-Ndūrīrī o nginya mahinda ma andū-a-Ndūrīrī mahingio. **25** “Na nīgūkaagī imenyithia thīinī wa riūa na mweri-inī na njata-inī. Nakuo gūkū thī, ndūrīrī nīkaigua ruo na igegio nī mūrurumo wa iria na makūmbī ma maaī makīhūūrana. **26** Andū nīmakaringīka nī ūndū wa kūmaka, na guoya wa maundū marīa magooka thī, nīgūkorwo maahinya ma igūrū nīmakenyenyo. **27** Hīndī īyo nīmakona Mūrū wa Mūndū agīuka arī thīinī wa itu arī na hinya na riiri mūngī. **28** Hīndī ūrīa maundū macio makaambīrīria gwīkīka-rī, mūkaarūgama mūtiire mītwe yanyu na igūrū, nīgūkorwo hīndī yanyu ya

gūkūürwo nīkuhīrīrie.” 29 Ningī akīmahe ngerekano īno: “Ta rorai mūtī wa mūkūyū na mītī īyo īngī yothe. 30 Rīrīa yathundūra mathangū, mūmīonaga na mūkamenya atī ihinda rīa riua rīrī hakuhī. 31 Üguo noguo hīndī rīrīa mūkoona maündū macio mothe magikika, mūkaamena o wega atī ūthamaki wa Ngai nīkuhīrīrie. 32 “Ngūmwīra atīrī na ma, rūciaro rūrū rūtigathira maündū macio mothe matahingītio. 33 Igūrū na thī nīgathira, no ciugo ciakwa itigathira. 34 “Mwīmenyererei, ngoro cianyu itikanakorwo itahītwo nī ndīa, na ūrītī na metanga ma muoyo üyū, naguo mūthenya ūcio ūmūkorererera ta mūtego o rīrīa mūtangīgereria. 35 Nīgūkorwo ūndū üyū ūgakorerera andū arīa othe matūūraga thī-īno. 36 Ikaragai mwīiguīte hīndī ciothe, na mūhooyage nīguo mūkaahota kūrīrīa maündū marīa makirīi gwikika, na nīguo mūkaahota kūrūgama mbere ya Mūrū wa Mūndū.” 37 Na o mūthenya Jesū nīarutanaga hekarū-inī, na hwaī-inī agathīi gūkoma kīrima-inī kīriā gītagwo Kīrima kīa Mitamaiyū. 38 Nao andū othe nīmathiiiga hekarū-inī rūciinī tene kūmūthikīrīria.

22 Na rīrī, Gīthī kīa Mīgate rīrīa ūtekīritwo Ndawa ya Kūimbia, kīriā gītagwo Bathaka, nīgīakuhīrīrie, 2 nao athīnjīri-Ngai arīa anene na arutani a watho nīmacaragia ūrīa mangūragithia Jesū, nīgūkorwo nīmetigārīa mūingī wa andū. 3 Hīndī īyo Shaitani agītoonya thīinī wa Judasi ūrīa Mūsikariota, ūmwe wa arutwo arīa ikūni na eerī. 4 Nake Judasi agīthīi kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene na kūrī anene a arangīri a hekarū makarīkanire ūrīa angīkunyanīra Jesū. 5 Nao magīkena na magitīkīra kūmūhe mbeeca. 6 Nake agītīkīra, na akīambīrīria gūcaria mweke wa kūneana Jesū kūrī o rīrīa hatarī na andū. 7 Naguo mūthenya wa kūrīa Mīgate rīrīa ūtekīritwo Ndawa ya Kūimbia ūgīkinya, rīrīa gatūrūme ka Bathaka kaarutagwo igongona. 8 Jesū agītūma Petero na Johana, akīmeera atīrī, “Thīii mūgatūhaarīrie irio cia Bathaka, tūrīe.” 9 Nao makīmūuria atīrī, “Ūkwenda tūgacihaarīrie kū?” 10 Akīmacookeria atīrī, “Mūgītoonya itūrā-inī inene-ri, nīmūgūcemanīa na mūndū ūkuuīte ndigithū ūrī na maaī. Mūmūrūmīrīre o nginya nyūmba ūrīa egūtoonya. 11 Mwatoonya mwīre mūndū ūrīa mwene nyūmba īyo atīrī, “Mūrutanī aroria atīrī: Nyūmba ya ageni ūrī ha, harīa ingīrīria Bathaka na arutwo akwa?” 12 Nake nīekūmuonia nyūmba nene ya igūrū ūrī na indo kuo. Haarīriai irio cia Bathaka kuo.” 13 Nao magīthīi,

magīkora maündū matariī o ta ūrīa Jesū aamerīte. Nī ūndū ūcio makīhaarīria irio cia Bathaka. 14 Rīrīa ihinda rīakinyire, Jesū na atūmwō ake magīkara metha-inī. 15 Nake akīmeera atīrī, “Nīngoretwo ndīrīrīrie mūno kūrīanīra Bathaka īno na inyuī itananyariirwo. 16 Nī ūndū ngūmwīra atīrī, ndikamīria rīngī nginya ūrīa ūgaakinyanīrio ūthamaki-inī wa Ngai.” 17 Jesū agīcooka akīoya gīkombe, agīcookeria Ngai ngaatho, akīmeera atīrī, “Oyai, mūnyuanīre. 18 Nīgūkorwo ngūmwīra atī kūuma ūrī ndikanyua rīngī ndibei ya maciaro ma mīthabibū, o nginya ūrīa ūthamaki wa Ngai ūgooka.” 19 Agīcooka akīoya mūgate, na aarīkia gūcookeria Ngai ngaatho, akīwenyūrāngā akīmahe akīmeera atīrī, “Üyū nīguo mwīrī wakwa ūrīa ūheanītwo nī ūndū wanyu, ikagai ūu nīguo mūndirikanage.” 20 Maarīkia kūrīa agīlīa o ūguo, akīoya gīkombe, akīmeera atīrī, “Gīkombe gīkī nīkīo kīrīkanīro kīrīa kīerū thīinī wa thakame yakwa ūrīa ūgūitwo nī ūndū wanyu. 21 No rīrī, guoko kwa ūrīa ūrīngunyanīra kūrī hamwe na nī metha-inī īno. 22 Mūrū wa Mūndū nīegwīkwo o ta ūrīa ūgūuitwo, no mūndū ūrīa ūkūmūkunyanīra kāi arī na haaro-ī!” 23 Nao makīambīrīria kūrīanīra gatagatī-inī kao nī ūrīkī wao ūngīka ūguo. 24 Ningī nīmagīire na ngarari makīūranīa nūū gatagatī-inī kao ūngītuuo mūnene. 25 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Athamaki a andū-a-Ndūrīrī nīmenenehagia igūrū ūrīa andū ao; nao acio maathanaga nīo meītīga Ateithania. 26 No inyuī mūtiagīrīrīwo nīkūhaana ūguo. Handū ha ūguo, ūrīa mūnene gatagatī-inī kanyu agīrīrīwo kūhaana ta ūrīa mūnini mūno, nake ūrīa wathanaga atūīke ta ūrīa ūtungataga. 27 Nī ūndū-ri, nūū mūnene, nī ūrīa ūikaraga metha-inī kūrīa kana nī ūrīa ūramūtungata? Gīthī ti ūrīa ūikaraga metha-inī? No nī ūndūire na inyuī, haana ta ūrīa ūmūtungatagīra. 28 Inyuī nī inyuī mūkoretwo mūrī hamwe na nī ūndū ūtungataga. 29 Na o ta ūrīa Baba aheete ūthamaki, o na nī ūndū ūtungataga. 30 Nīguo mūkarīiagīra na mūkanyuuagīra metha-inī yakwa ūthamaki-inī wakwa, na ningī mūkīrīre itī-cia-ūnene, mūtuagīre mīhīrīga ūrīa ikūni na ūrīa ūtungataga. 31 “Simoni, Simoni, atīrī, Shaitani nīahooete rūtha nīguo agūthūngūthie o ta ūrīa ngano ūtungūthie. 32 No wee, Simoni nīngūhooeire nīgeetha wītīkio waku ndūgathire. Na warīkia kūnjookerera, ūumagīrīrie ariū na aarī a thoguo.” 33 Nowe agīcookia atīrī, “Mwathani, nīndīhaarīrie gūkīo njeera o na gūkuanīra hamwe nawe.” 34 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Petero,

ngūkwira atīrī, ūmūthī ngūkū ītanakūga, nīūringaana maita matatū uuge atī ndūnjūū.” 35 Jesū agīcooka akīmooria atīrī, “Rīrīa ndamütūmire mūtarī na kabeti, kana mūhuko, o na kana iraatū-rī, nī harī kīndū mwagire?” Nao magīcooka atīrī, “Gūtirī kīndū twagire.” 36 Nake akīmeera atīrī, “Rīu akorwo ūrī na kabeti kana mūhuko-rī, kuua; na akorwo ndūrī na rūhiū rwa njora-rī, endia nguo yaku ya igūrū, ūrūgūre. 37 Na ngūmwira atīrī, ūhoro ūrīa wandikītwo atī, ‘Nīataranīirio hamwe na arīa aagarari watho’ no nginya ūhinge harī nī. Nīgūkorwo maūndū marīa maandikītwo igūrū rīakwa nī hīndī marahinga.” 38 Nao arutwo makīmwira atīrī, “Mwathani, ta rora haha tūrī na hiū cia njora igīrī.” Nake akīmeera atīrī, “Icio nī njiganu.” 39 Nake Jesū akiumagara agīthī Kīrimainī kīa Mītamaiyū o ta ūrīa amenyerete gwikaga, nao arutwo ake makīmūrūmīrīra. 40 Na aakinya ho akīmeera atīrī, “Hooyai mūtikagwe magerio-inī.” 41 Akīhera ho, agīthī ta itīna rīa harīa mūndū angīhota gūlkia ihiga, agīturia ndu akīhooya, 42 akiuga atīrī, “Baba, ūngēnda-rī, njehereria gīkombe gīkī; no ti ūrīa nī ngwenda, no nī ūrīa wee ūkwenda.” 43 Na mūraika akīmuumīrīra oimīte igūrū, akīmuongererā hinya. 44 Nake agīkīrīrīria kūhoya, arī na ruo rūnene ngoro-inī, nayo thithino yake yahaanaga ta matata manene ma thakame magītaata thī. 45 Aatiga kūhoya agīcooka harī arutwo, akīmakora makomete, moorītwo nī hinya nī kieha. 46 Akīmooria atīrī, “Mūkomete nīki? Ükīrai mūhooe nīgeetha mūtikagwe magerio-inī.” 47 O hīndī ūyo aragia, hagīuka gīkundi kīa andū, nake mūndū ūrīa wetagwo Judasi, ūmwe wa arutwo arīa ikūmi na eerī, nīwe wamatongoretie. Agīkuhīrīria Jesū amūmumunye, 48 nowe Jesū akīmūuria atīrī, “Judasi, ūgūkunyanīra Mūrū wa Mūndū na kūmūmumunye?” 49 Hīndī ūrīa arūmīrīri a Jesū monire ūrīa kwerekeire gwīkīka, makīmūuria atīrī, “Mwathani, tūmahūūre na hiū ciitū cia njora?” 50 Nake ūmwe wao agītinia gūtū kwa ūrīo kwa ndungata ya mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. 51 Nowe Jesū akīmacookeria atīrī, “Ūhoro ūcio nīūkinye haul!” Agīcooka akīhutia gūtū kwa mūndū ūcio, akīmūhonīa. 52 Ningī Jesū akīuria athīnjīri-Ngai arīa anene, na anene a arangīri a hekarū, o na athuuri, arīa mookīte kūmūnyiita atīrī, “Kaī ndī mūtongoria wa akararia a watho, atī nīkīo muoka kūūnyiita mūrī na hiū cia njora na njūgūma? 53 Ndīratūūraga na inyuū hekarū-inī o mūthenya, na mūtīrī mwageria kūnyiita. No rīrī, rīrī

nīrīo ithaa rīanyu, ithaa rīrīa wathani wa nduma ūraathana.” 54 Hīndī ūyo makīmūnyiita, makīmūrūta hau makīmūtwara kwa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, nake Petero akīmūrūmīrīra arī o haraaya. 55 Nao maarikia gwakia mwaki o njā gatagatī na gūikara thī hamwe, Petero nake agīikara thī hamwe nao. 56 Ndungata ūmwe ya mūirītu īkīmuona na ūtheri wa mwaki aikarīte hau, īkīmūrora wega, īkiuga atīrī, “Mūndū ūyū oima hamwe nake.” 57 Nowe agīkaana ūhoro ūcio, akiuga atīrī, “Mūirītu ūyū, nī ndīmūū.” 58 Thuutha wa kahinda kanini mūndū ūngī akīmuona, akiuga atīrī, “O nawe ūrī ūmwe wao.” Petero akīmūcookeria atīrī, “Mūndū ūyū, nī ndīrī wao!” 59 Thuutha wa ithaa ūmwe, mūndū ūngī akiuga agwatiīrie atīrī, “Hatirī nganja mūndū ūyū moima hamwe nake, nīgūkorwo o nake nī Mūgalili.” 60 Petero agīcooka atīrī, “Mūndū ūyū, nī ndīrī ūrīa ūroiga!” Na hīndī ūyo oigaga ūguo, ngūkū īgīkūga. 61 Mwathani akīhūgūra akīrora Petero. Nake Petero akīririkana ūrīa Mwathani aamwīrīte atī, “Ūmūthī ngūkū ītanakūga niūringaana maita matatū.” 62 Nake agīthī nja, akīrīra arī na ruo rūingī. 63 Andū arīa maarangīrīte Jesū makīambīrīria kūmūnyūrūria makīmūhūraga. 64 Makīmuoha maitho na gītambaya makīmwira atīrī, “Toiga nūū wakūgūtha.” 65 Na nīmamwīrīre maūndū mangī maingī ma kūmūruma. 66 Rūciinī gwakīa, kīama gīa athuuri arīa atongoria a andū, hamwe na athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, gīgīcemanīa, nake Jesū akīrehwo mbere yao. 67 Makīmwira atīrī, “Akorwo nīwe Kristū, twīre.” Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ingīmwira, mūtingīnjītīkīa, 68 na ingīmūuria kīūria, mūtingīnjokerīa. 69 No kuuma rīu, Mūrū wa Mūndū arīkoragwo aikarīte guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai ūrīa Mwene-Hinya.” 70 Othe makīmūuria atīrī, “Wee ūkīrī Mūrū wa Ngai?” Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Nīmawenya nī kuuga atī nī nī we.” 71 Makīuria atīrī, “Tūgūkienda ūira ūngī waki? Nītweiguīra ūhoro kuuma kanua gake mwene.”

23 Hīndī ūyo kīūngano kū gīothe gīgūkīra, gīkīmūtwara kūrī Pilato. 2 Nakīo gīkīambīrīria kūmūthitanga gīkiuga atīrī, “Nītuonete mūndū ūyū akīhītīthia rūrīrī rwitū. Nīakararagia ūhoro wa kūrūtīra Kaisari igooti na agetuaga atī nīwe Kristū, na nī mūthamaki.” 3 Nī ūndū ūcio Pilato akīmūuria atīrī, “Wee nīwe mūthamaki wa Ayahudi?” Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Iī, ūguo woiga nīguo.” 4 Nake Pilato akīura athīnjīri-Ngai arīa anene na andū acio

angī atīrī, "Ndikuona ūndū ingīthitangīra mūndū ūyū." 5 Nao magīthī na mbere kuuga magwatīrie atīrī, "Nīatūmīte andū mookanīrīre Judea guothe nī ūndū wa ūrutani wake. Aambīrīrie Galili na nīokīte nginya o gūkū." 6 Pilato aigua ūguo, akīuria kana mūndū ūcio nī wa kuumia Galili. 7 Rīrīa aamenyire atī Jesū aarī wa būrūri ūrīa wathanagwo nī Herode, akiuga atwarwo kūrī Herode, ūrīa wakoretwo arī Jerusalemu ihinda-inī ūrī. 8 Rīrīa Herode oonire Jesū, nīakenire mūno, tondū kwa ihinda iraaya nīakoretwo akīenda kūmuona. Kūringana na ūrīa aiguīte ūhoro wake, aarī na mwīhoko wa kūmuona akīringa ciama. 9 Akiūria Jesū ciūria nyingī, nowe Jesū ndaigana kūmūcookeria o na kīmwe. 10 Nao athīnjīri-Ngai arīa anene na arutani a watho maarūgamīte hau, makīmūthitanga magwatīrie mūno. 11 Nake Herode na thigari ciale makīmūthekerera na makīmūnyūrīria. Makīmūhumba nguo yarī thaka, na makīmūcookia kūrī Pilato. 12 Nao Herode na Pilato magītuma ūrata mūthenya ūcio, tondū mbere ūyo maatūrīte marī ūthū. 13 Pilato agīta athīnjīri-Ngai arīa anene, na aathanī, na andū hamwe, 14 akīmeera atīrī, "Mūndeheire mūndū ūyū atī nī mūndū ūhīthitagia andū. Na nīi ndatuīria ūhoro wake mūrī ho, no ndirī ūndū mūūru ndoona wa maūndū marīa mūmūthitangiīre. 15 O nake Herode ndanamuona arī na mahītia, nīgūkorwo nīamūcookia kūrī ithū; nī ūndū ūcio, ndarī ūndū ekīte wa gūtūma ooragwo. 16 Nī ūndū ūcio ngūmūhūrīthia, njooke ndīmūrekererie." (17 Nīgūkorwo, kwarī mūtugo amohorere mūndū ūmwe hīndī ūyo ya Iruga.) 18 No andū acio makīanīrīra na mūgambo ūmwe, makiuga atīrī, "Twehererie mūndū ūyū! Tuohorere Baraba!" (19 Baraba aikītio njeera nī ūndū wa kūruthithia ngūi itūrā-inī ūrī inene, na nī ūndū wa kūragana.) 20 Nake Pilato, tondū nīeendaga kūrekereria Jesū, akīmaarīria o rīngī. 21 No-o magīthī na mbere kwanīrīra, makiugaga atīrī, "Mwambe mūtī-igūrū! Mwambe mūtī-igūrū!" 22 Nake akīmooria riita rīa gatātū atīrī, "Nīkī? Nī ūrū ūrīkū mūndū ūyū eekīte? Ndionete gītūmi gīa gūtūma ooragwo. Nī ūndū ūcio ngūmūhūrīthia, njooke ndīmuohore." 23 No-o makīanīrīra mategūtigīthīria makiugaga aambwo mūtī-igūrū, nayo mīgambo ūyo yao ikīhootana. 24 Nī ūndū ūcio Pilato agītua nīekūmahingīrīa o ūguo moorītie. 25 Akīohora mūndū ūcio waikītio njeera nī ūndū wa kūruthithia ngūi na kūragana, o ūcio moigīte mohorerwo, nake Pilato akīneana

Jesū ekwo kūringana na ūrīa mendaga. 26 Na rīrīa thigari cioimagaragia Jesū, ikīnyiita mūndū woimaga mīgūnda-inī wetagwo Simoni wa kuumia Kurene. Nacio ikīmūgīrīra mūtharaba wa Jesū aūkuue na amuumē thuutha. 27 Andū gīkundi kīnene makīmūrūmīrīra, hamwe na atumia maagīrīkaga na makarīra mūno. 28 Nake Jesū akīlhūgūra na kūrī o, akīmeera atīrī, "Inyuī aarī a Jerusalemu, tīgai kūndīrīra; mwīrīrīrei inyuī ene na ciana cianyu. 29 Nīgūkorwo kūrī hīndī ūgooka rīrīa mūkoigaga atīrī, 'Kūrathimwo-rī, nī atumia arīa thaata, na nda iria itarī ciaciara, o na nyondo iria itarī ciongwo!' 30 Hīndī ūyo "nīmakeera irīma atīrī, "Tūgwīrei!" o na macooke meere tūrima atīrī, "Tūhumbīrei!" 31 Nī ūndū-rī, andū mangīkorwo nīmareeka maūndū maya rīrīa mūtī ūrī mūgū-rī, gūgakīhaana atīa woma?" 32 Na rīrī, andū angī eerī ageri ngero, o nao nīmatwarirwo hamwe nake makooragwo. 33 Rīrīa maakinyire karīma-inī handū heetagwo lhīndī-rīa-Mūtwe, makīmwamba ho hamwe na ageri ngero acio, ūmwe mwena wake wa ūrīo, na ūrīa ūngī mwena wake wa ūmotho. 34 Nake Jesū akiuga atīrī, "Baba mohere, nīgūkorwo matī ūrīa mareeka." Nao magīcuukīra nguo ciale mītī, magīcīgayanā. 35 Nao andū nīmarūgamīte hau makīmūwīrorera: Nao anene nīmamūnyūrīragia makoiga atīrī, "Nīarahonokagia andū arīa angī, nīehonokie aakorwo nīwe Kristū wa Ngai, ūrīa wake Mūthuure." 36 Thigari o nacio igītūka, ikīmūnyūrīria. Ikīmūkundia thiki, 37 ikīmūwīra atīrī, "Akorwo nīwe Mūthamaki wa Ayahudi, wīhonokie." 38 Na nī haarī maandīko maandīkītwo igūrū rīake atīrī: ŪYŪ NīWE MŪTHAMAKI WA AYAHUDI. 39 Ūmwe wa ageri ngero acio maambanīrio nake akīmūruma, akīmūwīra atīrī, "Githī wee tiwe Kristū? Wīhonokie, na ūtūhonokie!" 40 No mūgeri ngero ūcio ūngī akīmūkaania, akīmūuria atīrī, "Ndūngūtīgīra Ngai, kuona atī ūtūrīrīwo o ūrīa atūrīrīwo?" 41 Ithūi tūherithītio na kīhooito, nīgūkorwo tūraherithītio ūrīa twikīte. No rīrī, mūndū ūyū ndarī ūndū mūūru ekīte." 42 Agīcooka akīira Jesū atīrī, "Iīfīkīra gūkandirikana rīrīa ūgooka ūthamaki-inī waku." 43 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, "Ngūkwīra na ma, ūmūthī nīrīkorwo hamwe na nīi ikenero." 44 Na rīrī, kwarī ta thaa thita cia mūthenya, naguo būrūri wothe ūkīgīa nduma nginya thaa kenda, 45 tondū ūrīa nīrīatigire kwara. Nakio gitambaya kīa hekarū gīgīatūkana maita meerī. 46 Nake Jesū akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, "Baba, roho wakwa ndāūiga moko-inī

maku." Aarikia kuuga ūguo, agītuikana. 47 Rīrīa mūnene wa gikundi gīa thigari igana oonire ūrīa gwekīka, akīgooca Ngai, akiuga atīrī, "Ti-itheru ūyū oima mündū mūthingu." 48 Rīrīa andū arīa othe maarūgamīte hau kwīrorera moonire ūrīa gwekīka, makīinūka methikīre, na makīlhūraga ithūri nī kīeha. 49 No arīa othe maamūū, o hamwe na atumia arīa maamūrūmīrīre kuuma Galili, makīrūgama o haraaya, meroreire maündū macio. 50 Na rīrī, nī haarī na mündū wetagwo Jusufu, mūthuuri wa Kīama, na aarī mündū mwega na mūrūngīrīru, 51 nake ndetikanītie na ūguo maatuīte na mageeka. Oimīte itūura rīa Arimathea, būrūri wa Judea, na nētagīrīra ūthamaki wa Ngai. 52 Nake agīthī kūrī Pilato, akīhooya etikīrio akuue mwīrī wa Jesū. 53 Nake agīcuurūria mwīrī wa Jesū mūtharaba-inī, akiükünja na taama wa gatani, agīcooka akīūiga thīinī wa mbīrīra yenjetwo rwaro-inī rwa ihiga, nayo ndīakoretwo ūgitwo mündū. 54 Na mūthenya ūcio warī wa Ihaarīria, nayo Thabatū yarī hakuhī kwambīrīria. 55 Nao atumia arīa moimīte na Jesū Galili makīrūmīrīra Jusufu, makīona mbīrīra na makīona ūrīa mwīrī wake waigirwo ho. 56 Magīcooka makīinūka, makīhaarīria mahuti manungi wega na maguta manungi wega. No rīrī, mūthenya wa Thabatū makīhurūka kūringana na ūrīa gwathānītwo.

24 Na rīrī, mūthenya wa kwambīrīria kiumia, rūciinī tene, atumia magīthī mbīrīra-inī makuuīte indo nungi wega iria maathondekete. 2 Nao magīkora ihiga rīgaragarītio rīkeherio mūromo-inī wa mbīrīra, 3 no rīrīa maatoonyire, matiigana gūkora mwīrī wa Mwathani Jesū. 4 Na rīrīa maagegete nī ūhoro ūcio, makiumīrīwo o rīnwē nī arūme eerī mehumbīte nguo njerū ciakengaga mūno, makīrūgama hakuhī nao. 5 Nao atumia acio metigīrīte mūno, makīnamīrīra, magīturumithia mothiū mao thī, no arūme acio makīmooria atīrī, "Mūracaria ūrīa ūrī muoyo kūrī arīa akuū nīkī? 6 Ndarī haha; nīariūkite! Ririkanai ūrīa aamwīrire hīndī ūrīa arī na inyuī Galili atī: 7 'Mūrū wa Mūndū no nginya aneanwo moko-inī ma andū ehia, aambwo mūtī-igūrū, na mūthenya wa gatatū ariūke.'" 8 Hīndī iyo makīririkana ciugo ciake. 9 Na rīrī, maacooka kuuma mbīrīra-inī, makīhe arutwo arīa ikūmi na ūmwe na arīa angī othe ūhoro ūcio. 10 Mariamu Mūmagidali, na Joana, na Mariamu nyina wa Jakubu, na atumia arīa angī maarī nao, nīo meerire atūmwō ūhoro ūcio. 11 No-o matiigana

gwītīkia atumia acio, tondū ūhoro ūcio wahaanaga ta ūrimū kūrī o. 12 No rīrī, Petero agītūkira, agīteng'era mbīrīra-inī. Na ainamīrīra akīona mataama ma gatani maigītwo thī marī moiki, agīthīrīra agegearīte nī ūndū wa ūguo gwekīkīte. 13 Na rīrī, mūthenya o ro ūcio arutwo eerī a Jesū maari rūgendo-inī magīthī itūura rītagwo Emau, rīrī ta kilomita ikūmi kuuma Jerusalemu. 14 Nao nīmaragia ūhoro wa maündū marīa mothe meekīkīte. 15 Na rīrīa maathīiaga makītaragia ūhoro ūcio, Jesū akīmoimīrīra, agītwarana nao; 16 no matiigana kūrekwo mamūmenye. 17 Nake akīmooria atīrī, "Nī ūhoro ūrīkū ūcio mūrathīi mūkītaragia?" Nao makīrūgama matukīte mothiū. 18 Ūmwē wao, wetagwo Kileopa akīmūuria atīrī, "Wee kaī ūrī mūgeni Jerusalemu ūtamenyete maündū marīa mekikīte kuo matukū-inī maya?" 19 Nake akīmooria atīrī, "Nī maündū marīkū?" Nao makīmūcookeria atīrī, "Nī ūhoro wa Jesū wa Nazarethi, ūrīa ūraarī mūnabii ūrī na ūhoti wa ciugo iria araрагия na cīko iria areekaga arī mbere ya Ngai o na mbere ya andū othe. 20 Athīnjīri-Ngai arīa anene na aathani aitū maramūneanire atūrwo kūragwo, na maramwambithia mūtī-igūrū. 21 No ithū-rī, tūrehokaga atī ūcio nīwe ūgūkūūra andū Israeli. Makīria ma ūguo, ūrī nī mūthenya wa ūtatū kuuma maündū maya mothe mekika. 22 Hamwe na ūguo atumia amwe aitū nīmatūmakirie mūno tondū megūthīi te mbīrīra-inī rūciinī tene, 23 no matinona mwīrī wake. Mokire matwīra atī nīmonire kīoneki kīa araka, arīa mameerire atī arī muoyo. 24 Nao amwe a thirītū iitū nīmathīire mbīrīra-inī, na makora o ūguo atumia acio mekuugīte, no rīrī, we mwene matinamuona." 25 Nake Jesū akīmeera atīrī, "Inyuī andū aya mwagīte ūūgī na mūtiūhaga gwītīkia maündū mothe marīa anabii moigīte! 26 Githī to mūhaka Kristū ambe anyariirwo na acooke atoonye riiri-inī wake?" 27 Jesū akīmataarīria ūhoro wothe ūrīa waariitio Maandīko-inī ūmūkonī, ambīrīrie na maandīko ma Musa na ma Anabii othe. 28 Na maakuhiirīria itūura ūrīa maathīiaga, Jesū agītua taarī kūhītūka arahītūka. 29 No makīmūringīrīria na hinya, makīmwīra atīrī, "Raaarīra gūkū na ithū, nīkūratuka na gūkirī kūgīa nduma." Nī ūndū ūcio agītoonya aikaranie nao. 30 ūrīa aikarire methānī hamwe nao, akīoya mūgate, agīcooka ngaatho, akīwenyūranga, akīmahe. 31 Hīndī iyo makīhingūka maitho, makīmūmenye, nake akībuūria, makīaga kūmuona rīngī. 32 Nao makīurania atīrī, "Githī ngoro

ciitū itiikūhīahīaga hīndī īrīa ekwaragia na ithuī njīra-inī, na agītūtaarīria ūrīa Maandiko moigīte?” 33 Nao magīkīra o hīndī īyo magīcooka Jerusalemu. Kūu magīkora arutwo arīa ikūmi na ūmwe, hamwe na arīa maarī nao monganīte, 34 makiugaga atīrī, “Nī mal! Mwathani nīariūkīte na nīoimīriire Simoni.” 35 Hīndī īyo acio eerī makīmeera maūndū marīa meekīkīte marī njīra-inī, na ūrīa maamenyire Jesū hīndī īrīa eenyūrire mūgate. 36 O makīaragia ūhoro ūcio, Jesū akīrūgama gatagatī kao akīmeera atīrī, “Thayū ūrogīa na inyuī.” 37 Nao makīhahūka na makīmaka, magīciiria atī nī ngoma moonaga. 38 Nake akīmooria atīrī, “Mūratangīka nīkī, na nī kīi gīgūtūma mūgīe na nganja meciiria-inī manyu? 39 Ta rorai moko makwa na nyarīrī ciakwa. Nī nīi mwene! Huutiai muone; roho ndūrī nyama na mahīndī, ta ūrīa mūrona ndī nacio.” 40 Aarīkia kuuga ūguo, akīmoonia moko make na nyarīrī ciake. 41 Nao magīkorwo matarī maretikīa nī ūndū wa ūrīa makenete na makagega. Nake akīmooria atīrī, “Mūrī na kīndū gīa kūrīa?” 42 Nao makīmūnengera gīcunjī gīa thamaki hīu. 43 Nake agīkīoya, akīrīa makīionagīra. 44 Akīmeera atīrī, “Ūū nīguo ndamwīrire hīndī īrīa ndaarī na inyuī atī: Maūndū mothe marīa mandikītwo ūhoro wakwa Watho-inī wa Musa, na Maandiko-inī ma Anabii, na Thaburi, no nginya mahingio.” 45 Hīndī īyo akīhingūra meciiria mao nīguo mamenye Maandiko. 46 Akīmeera atīrī, “Ūū nīguo kwandikītwo: Kristū nīakanyariirwo na ariūkio kuuma kūrī arīa akuū mūthenya wa gatatū, 47 naguo ūhoro wa kwīririra na kūrekerwo kwa mehia ūkaahunjīrio ndūrīrī ciothe thiīnī wa riītwa rīake, wambīrīirie Jerusalemu. 48 Inyuī mūrī aira a maūndū macio. 49 Na rīrī, nīngūmūtūmīra kīrīa Baba eranīire; no ikarai thiīnī wa itūura rīrī inene nginya rīrīa mūkaaheo hinya kuuma Igūrū.” 50 Agīcooka akīmatongoria kuuma kūu magīthī magīkinya hakuhī na Bethania; akīoya moko na igūrū, akīmarathima. 51 Na o akīmarathimaga, akīmatiga, akīiyūkio akīambata igūrū. 52 Nao makīmūgooca na magīcooka Jerusalemu makenete mūno. 53 Nao nīmaikaraga hekarū-inī mahinda mothe makīgoocaga Ngai.

Johana

1 Kīambūrīria-inī Ūhoro aarī o kuo, nake ūhoro aatūrīte na Ngai, na ūhoro aarī Ngai. **2** We aatūrīte na Ngai kuuma o kīambūrīria. **3** Indo ciothe ciombirwo na ūndū wake; gütirī kīndū kīa iria ciombirwo kīagīire atarī ho. **4** Thīnī wake kwāri muoyo, naguo muoyo ūcio nīguo warī ūtheri wa andū. **5** ūtheri ūcio nīfūtheraga nduma-inī, nayo nduma ndīigana kūhoota. **6** Nīguokire mūndū watūmītwo nī Ngai; eetago Johana. **7** We okire arī mūira oimbūre ūhoro ūkonī ūtheri ūcio, nīgeetha andū othe metikie nī ūndū wake. **8** We mwene tiwe warī ūtheri ūcio, no okire arī o ta mūira tu nīgeetha oimbūre ūhoro wa ūtheri ūcio. **9** ūtheri ūcio wa ma, ūrīa ūtheragīra o mūndū o wothe, nīwokaga thī. **10** We ūhoro aarī gūkū thī, no o na gūtuīka thī yombirwo na ūndū wake-rī, andū a thī matiigana kūmūmenya. **11** Okire gwake mwene, no andū ake mwene matiigana kūmwītikīra. **12** No andū arīa othe maamwītikīrire, o acio metikirie rītwa rīake, nīamahothirie gūtuīka ciana cia Ngai **13** ciana itaciārtwo nī thakame, kana igaciārwo nī kwenda kwa mwīrī kana kwenda kwa mūndū, no iciārtwo nī kwenda kwa Ngai. **14** We Kiugo agītuīka mūndū na agītūrānia na ithū. Nītuonete riiri wake, riiri wa Mūrū wake wa Mūmwe, ūrīa woimire kūrī Ithe aiyūrītwo nī ūtugi na ūhoro wa ma. **15** Johana nīoimbūraga ūhoro wake. Aanāgīrīra akoiga atīrī, “Ūyū nīwe ūrīa ndaaragia ūhoro wake n̄giuga atīrī, ‘Ūrīa ūgūuka thuutha wakwa nī mūnene kūngīra, tondū aarī mbere yakwa.’” **16** Na kuuma ūiyūrīrīwa ūtugi wake-rī, ithuothe nītwamūkīrīte irathimo nyīngī mūno. **17** Tondū watho wokire na Musa, no ūtugi na ūhoro ūrīa wa ma ciokire na Jesū Kristū. **18** Gütirī mūndū o na ūrikū ūrī ona Ngai, o tiga Mūrū wake wa Mūmwe ūrīa ūkarīte hamwe na Ithe, na nīwe ūtūmīte amenyeke. **19** Na rīrī, ūyū nīguo ūrīa wa Johana hīndī ūrīa Ayahudi a Jerusalemu maamūtūmīre athīnjīri-Ngai na Alawii makamūrīrie we aarī ū. **20** We ndaagire kuumbūra, no oimbūrire atekūhitha, akiuga atīrī, “Nīti nī Kristū.” **21** Nao makīmūuria atīrī, “Wee ūkīrī ū? Wee nīwe Elija?” Nake akīmacookeria atīrī, “Aca, ti nīi.” Ningī makīmūuria atīrī, “Nīwe Mūnabii ūrīa?” Nake agīcookia atīrī, “Aca.” **22** Mūthia-inī makīmūuria atīrī, “Wee ūkīrī ū? Tūhe macookio nīguo tūcookerie ariā matūtūmire. ūkuuga atia ha ūhoro waku mwene?” **23** Johana akīmacookeria na ciugo iria ciarītio nī

mūnabii Isaia, akīmeera atīrī, “Nīi ndī mūgambo wa mūndū ūranīrīra werū-inī akoiga atīrī, ‘Rūngariai nījīra ya Mwathani.’” **24** Na rīrī, Afarisai amwe arīa maatūmītwo **25** makīmūuria atīrī, “Angīkorwo we tiwe Kristū, na tiwe Elija, o na kana Mūnabii ūrīa-rī, ūkībatithanagia nīki?” **26** Nake Johana akīmacookeria atīrī, “Nīi ndīmūbatithagia na maaī. No gatacatī-inī kanyu nī harī na ūmwe mūtooī. **27** Ūcio nīwe ūgūuka thuutha wakwa, o we ūrīa itaagīrīre kuohora ndīgi cia iraattū ciake.” **28** Maūndū maya mothe mekīkire itūrīa-inī ūrīa Bethania, mūrīmo wa Rūtī rwa Jorodani, kūrīa Johana aabatithanagīria. **29** Mūthenya ūyū ūngī, Johana akīona Jesū agītūka na kūrī we, akiuga atīrī, “Onei! Gatūrūme ka Ngai karīa keheragia mehia ma kīrīndī! **30** Ūyū nīwe ndaaragia ūhoro wake rīrīa ndoigire atīrī, ‘Mūndū ūrīa ūgūuka thuutha wakwa nī mūnene kūrī nīi tondū we aarī kuo mbere yakwa.’ **31** Nīi mwene ndiamūūi, no ndokire ngībatithanagia na maaī nīgeetha agūrīrio andū a Israeli.” **32** Ningī Johana akīheana ūrīa ūyū: “Nīndonire Roho agīkūrūka kuuma igūrū atariī ta ndutura, agīkara igūrū rīake. **33** Nīi ndingīamūmenyire, tiga ūrīa wandūmire mbatithanagie na maaī aajītīrire atīrī, ‘Mūndū ūrīa ūkoona Roho agīkūrūkīra na aikare igūrū rīake-rī, ūcio nīwe ūkaabatithanagia na Roho Mūtheru.’ **34** Nīi nīnyonetē ūguo na ngoimbūra atī ūyū nīwe Mūrū wa Ngai.” **35** Ningī mūthenya ūyū ūngī, Johana agīkorwo arī kūu o rīngī marī na arutwo ake eerī. **36** Na rīrīa onire Jesū akīhītūka, akiuga atīrī, “Onei Gatūrūme ka Ngai!” **37** Hīndī ūrīa arutwo acio eerī maiguire oiga ūguo, makīrūmīrīra Jesū. **38** Jesū ehūgūra akīmoona mamumīte thuutha, akīmooria atīrī, “Nī atīa mūrenda?” Nao makīmwīra atīrī, “Rabii” (ūguo nī kuuga Mūrutani), “ūikaraga kū?” **39** Nake akīmacookeria atīrī, “Ūkai na nīmūkuona.” Nī ūndū ūcio magīthīi makīona kūrīa aikaraga, na magīkara nake mūthenya ūcio. Na kwarī ta thaah ikūmi. **40** Na rīrī, ūmwe wa arutwo acio eerī arīa maiguīte ūrīa Johana oigīte na makīrūmīrīra Jesū aarī Anderea, mūrū wa nyina na Simoni Petero. **41** Ūndū wa mbere ūrīa Anderea eekire nīgūcariā mūrū wa nyina Simoni, na kūmwīra atīrī, “Nītuonete Mesia” (nīwe Kristū). **42** Nake akīmūtwara kūrī Jesū. Nake Jesū akīmūrora, akiuga atīrī, “Wee nīwe Simoni mūrū wa Johana. Ūgūcōka gwītō Kēfa” (na rīo rīgītaūrwo nī kuuga Petero). **43** Mūthenya ūyū ūngī Jesū agītua itua rīa gūthīi Galili. Agīkora Filipi, akīmwīra atīrī,

“Nūmīrīra.” 44 Filipu, o ta Petero na Anderea, aarī wa itūra rīa Bethisaida. 45 Filipu agikora Nathanieli, akīmwīra atīrī, “Nītuonete mündū ūrīa Musa aandikire ūhoro wake Ibuku-inī rīa Watho, na nowe anabii maandikire ūhoro wake, nake nīwe Jesū wa Nazarethi, mūrū wa Jusufu.” 46 Nake Nathanieli akīmūuria atīrī, “Kūrī kindū kīega kīngiuma Nazarethi?” Nake Filipu akīmūcookeria atīrī, “Ūka ūkooone.” 47 Hīndī irīa Jesū onire Nathanieli agīuka kūrī we, akīaria ūhoro wake, akiuga atīrī, “Onei Mūisiraeli kūna ūtarī ūhinga.” 48 Nake Nathanieli akīmūuria atīrī, “Ūnjūūt atīa?” Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nīngkuonete o na rīrīa uuma rungu rwa mūkūyū, Filipu atanagwīta.” 49 Hīndī iyo Nathanieli akiuga atīrī, “Rabii, wee nīwe Mūrū wa Ngai; wee nīwe Mūthamaki wa Isiraeli.” 50 Nake Jesū akiuga atīrī, “Wetikia tondū nīndakwīra atī nīnguonire ūrī rungu rwa mūkūyū. Nīkuona maūndū manene kūrī macio.” 51 Ningī akīmeera atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, nīmūkona igūrū rīhingūkite na araka a Ngai makīambata na magīkūrūka, harī Mūrū wa Mūndū.”

2 Na rīrī, mūthenya wa gatatū nī kwagīire na kīhikanio kūu Kana ya Galili. Nyina wa Jesū aari kuo, 2 nake Jesū na arutwo ake o nao nīmetītwo kīhikanio-inī kūu. 3 Rīrīa ndibei yathirire, nyina wa Jesū akīmwīra atīrī, “Matīrī na ndibei īngī.” 4 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mūtumia ūyū, ndī na ūhoro ūrīkū nawe? Ihinda rīakwa rītīrī rīrakinya.” 5 Nake nyina akīira ndungata atīrī, “Īkai ūrīa wothe ekūmwīra.” 6 Hau hakuhī nao nī haarī na ndigithū ithathatū cia maaī ciathondeketwo na ihiga, mūthembā ūrīa wahūthagīrwo nī Ayahudi magongona-inī mao ma gwītheria, na o īmwe yaiyūragio nī ngeereni kuuma mīrongo iīrī nginya mīrongo ītatū. 7 Nake Jesū akīira ndungata icio atīrī, “Iyūriai ndigithū maaī”; nacio ikīyūria riita. 8 Agīcooka agīciīra atīrī, “Rīu tahiai īmwe mūtwarīre mūtabania wa iruga.” Nacio igīka o ūguo, 9 nake mūtabania wa iruga agīcama maaī macio maagarūrītwo magatuīka ndibei. Ndaamenyaga kūrīa yoimīte, o na gūtūka ndungata irīa ciatahīte maaī nīciamenyaga. Hīndī iyo agītā mūhikania keheri-inī 10 akīmwīra atīrī, “Mūndū aambaga kūruta ndibei irīa njega, na ageni maarīkia kūnyua mūnō, agacooka akaruta irīa ītarī njega; no wee ūkūigīte irīa njega nginya rīu.” 11 Kīu nīkīo kīama kīa mbere kīrīa Jesū aaringire, na aakīringīire kūu Kana ya Galili. Akīonanīa riiri wake, nao arutwo ake makīmwītikia. 12 Thuutha ūcio agīkūrūka Kaperinaumu, marī na nyina, na ariū

a nyina, o na arutwo ake. Magīkara kuo matukū manini. 13 Rīrīa Bathaka ya Ayahudi yakuhīrīrie-rī, Jesū akīambata, agīthī Jerusalemu. 14 Kūu hekarū-inī nīakorire andū makīendia ng'ombe, na ng'ondū, na ndutura, o na angī maikārīte metha-inī magīceenjia mbeeca. 15 Nī ūndū ūcio agīthondēka mūcarica wa mīkanda, na akīmarutūrūra othe kuuma hekarū-inī, hamwe na ng'ondū, na ng'ombe; akīhurunja mbeeca cia arīa maacenjagia mbeeca na akīng'aūrania metha ciao. 16 Nao arīa meendagia ndutura akīmeera atīrī, “Eheriai ici gūkū! Mwahota atīa gūtua nyūmba ya Baba ndūnyū!” 17 Nao arutwo ake makīririkana nī kwandīkītwo atīrī, “Kīyo kīrīa ndī nakīo kīa nyūmba yaku nīkīo gīkaandīa.” 18 Hīndī iyo Ayahudi makīmūuria atīrī, “Nī kīama kīrīkū ūngītūringīra gīa gūtuonia ūhoti ūrīa ūrī naguo wa gwīka maūndū macio mothe?” 19 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Thariai hekarū īno, na nīngūmīka rīngī na mīthenya ītatū.” 20 Nao Ayahudi magīcookia atīrī, “Hekarū īno yakirwo na mīaka mīrongo īna na ītandatū, nawe ūkūmīka na mīthenya ītatū?” 21 No rīrī, hekarū irīa aaragia ūhoro wayo nī mwīrī wake. 22 Na thuutha wake kūrīukio kuuma kūrī arīa akuū-rī, arutwo ake makīririkana ūrīa oīgīte. Nao magītīkia Maandiko, o na ciugo icio Jesū aarītie. 23 Na rīrī, hīndī irīa aarī Jerusalemu hīndī ya Gīathī kīa Bathaka, andū aingī makīona ciama irīa aaringaga, nao magītīkia rītīwa rīake. 24 No Jesū ndaigana kūmēihokera, nīgūkorwo nīoōi andū othe. 25 Ndaabataragio nī ūrīa wa mūndū, ūkonīi mūndū ūrīa ūngī, nīgūkorwo nīamenyaga kīrīa kīrī thīinī wa mūndū.

3 Na rīrī, kwarī na mūndū wa Afarisai wetagwo Nikodemo, warī wa kīama kīrīa gīathanaga kīa Ayahudi. 2 Nīokire kūrī Jesū ūtukū, akīmwīra atīrī, “Rabii, nītūūt we ūrī mūrutanī uumīte kūrī Ngai. Nīgūkorwo gūtīrī mūndū ūngīhota kūringa ciama irīa ūringaga Ngai atarī hamwe nake.” 3 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Ngūkwīra atīrī na ma, gūtīrī mūndū ūngīona ūthamaki wa Ngai atangīciarwo rīngī.” 4 Nake Nikodemo akīmūuria atīrī, “Mūndū angīciarwo atīa arī mūkūrū? Ti-itherū ndangīhota gūtoonya nda ya nyina hīndī ya keerī nīguo aciarwo!” 5 Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ngūkwīra atīrī na ma, gūtīrī mūndū ūngītoonya ūthamaki-inī wa Ngai atangīciarwo na maaī na Roho. 6 Mwīrī ūciaraga mwīrī, no Roho aciaraga roho. 7 Ndūkagegio nī ūguo ndoiga atī, ‘No nginya ūciarwo rīngī.’ 8 Rūhuho rūhurutanaga na kūrīa rūngīenda.

Üiguaga rükihurutana, no ndümenyaga küría rumite kana küría rürorete. Üguo noguo gütaríi harí mündü üría wothe üciarítwo ní Roho.” 9 Nake Nikodemo akímüuria atíri, “Ündü ücio üngihoteka atia?” 10 Nake Jesú akímüuria atíri, “Wee ürì mürutani wa Israeli na ndürrataükirwo ní maündü maya? 11 Ngükwira atíri na ma, twaragia üria tūtū, na tukoimbura üria tuonete, no inyuü, mütiitikagira üira witü. 12 Ndakwira maündü ma gükü thí, waga gwitikia; üngítikia atia ingikwira maündü ma na igürü? 13 Gütirí mündü ürì wathii igürü tiga üria woimire igürü, na níwe Mürü wa Mündü.” 14 Na o ta üria Musa aambararirie nyoka ya gicango werü-iní, üguo no taguo Mürü wa Mündü akaambarario, 15 níguo üria wothe ümwihokete agie na muoyo wa tene na tene. (aiónios g166) 16 “Nigukorwo Ngai niendire kírindí, akiruta Mürü wake wa mümwe, nígeetha mündü o wothe ümwitikitie ndakoore, no agie na muoyo wa tene na tene. (aiónios g166) 17 Nigukorwo Ngai ndaatumire Mürüwe gükü thí aciirithie kírindí, no níguo kírindí kihonoke ní ündü wake. 18 Üria wothe ümwitikitie ti wa güciirithio, no üria wothe ütamwitikitie ücio níarikite gütuirwo ciira, nígukorwo ndehokete riitwa ria Mürü wa Ngai wa mümwe. 19 Rírí nírio ituiro: Ütheri níwokire gükü thí, no andü makenda nduma gükira ütheri, ní ündü cíko ciao ciarí njuru. 20 Mündü o wothe wíkaga üuru níathüire ütheri, na ndangiumira ütheri-iní ní gwitigira cíko ciake itikoimbuke. 21 No mündü üria wothe wíkaga maündü ma ma níomagira ütheri-iní, níguo kuonekane kúna atí üguo ekite ní Ngai ümühothithitie.” 22 Thuutha wa üguo, Jesú na arutwo ake nímoimagarire magíthií büruri wa Judea, küría aikarangire nao, na akabatithanagia. 23 O nake Johana níabatithanagíria Ainoni gükuhí na Salimu, nígukorwo kúu ní kwarí maaí maingí, nao andü nímookaga kuo kaingí kaingí mabatithio. 24 (Híndí iyo Johana ndaakoretwo aikítio njeera.) 25 Ní kwagítre na ngarari gatagatí-iní ka arutwo amwe a Johana na Müyahudi ümwe ühoro-iní wa mítugo yao ya gwítheria. 26 Magíuka kürí Johana makímwira atíri, “Rabii, mündü üria mürhaarí nake mürimo üria üngí wa Jorodani, üria wee warutire üira ümükonií-rí, níarabatithania, nao andü othe nímarathií kürí we.” 27 Ühoro-iní ücio Johana agícookia atíri, “Mündü ndarí ündü angíamükira o tiga üria aheetwo kuuma igürü. 28 Inyuü ene no mührane üira muuge atí níndoigire atíri, ‘Níi ti níi Kristú, no ndümitwo njuke mbere

yake.’ 29 Mühiki ní wa mühikania. No rírì, mürata wa mühikania üria ümürügamíriire níamüthikagíriria, na akaiyürwo ní gíkeno rírìa aigua mügambo wa mühikania. Gíkeno ta kíu níkío ndí na kío, na ríu nígikinyaníru. 30 We no nginya akíriirírie küneneha, na níi ngíriririe kúnyiha. 31 “Üria uumíte igürü ní münene kürí andü othe; nake üria uumíte thí ní wa gükü thí, na maündü maría aragia no ma gükü thí. Üria uumíte igürü arí igürü ria andü aría angí othe. 32 We oimbúraga maündü maría onete na akaigua no gütirí mündü o na ümwe wítikagíra üira wake. 33 Mündü üria wítikíritie üira ücio níahüüríte mühüüri atí Ngai ní wa ma. 34 Nígukorwo üria Ngai atúmíte aragia ciugo cia Ngai ní ündü Ngai aheanaga Roho hatarí gíthimi. 35 Ithe níendete Muriú na ní aigíte indo ciothe moko-iní make. 36 Üria wothe wítikitie Muriú, arí na muoyo wa tene na tene, no üria wothe üregete Muriú ndakona muoyo, nígukorwo egüttüura arakaríirwo ní Ngai.” (aiónios g166)

4 Afarisai nímaiguire atí Jesú níagíaga na arutwo aingí gükíra Johana na akamabatithia, 2 o na gütuíka, ti Jesú wabatithanagia, no ní arutwo ake. 3 Híndí üria Mwathani aamenyire ühoro ücio, akiuma Judea na agícooka Galili o ríngí. 4 Na rírì, no nginya angíatiükaniirie büruri wa Samaria. 5 Ní ündü ücio, agíkinya itüura ríarí Samaria ríetagwo Sukaru, hakuhí na gíthaka kíria Jakubu aaheete muriú Jusufu. 6 Nakio gíthima kíia Jakubu níkuo kíarí, nake Jesú, tondú wa kúnoga ní rügendo, agíkara thí hau gíthima-iní. Na kwarí ta thaah thita. 7 Na rírìa mütumia ümwe Músamaria okire gütaha maaí-rí, Jesú akímüuria atíri, “No üuhe maaí ma kúnyua?” 8 (Híndí iyo arutwo ake nímathiíte kükura irio itüura-iní.) 9 Nake mütumia ücio Músamaria akímwira atíri, “Wee ürì Müyahudi na ní ndí mütumia Músamaria. Üngíkíhooya gíá kúnyua atia?” (Nígukorwo Ayahudi matirí ngwanatíro na Asamaria.) 10 Nake Jesú akímücookeria atíri, “Korwo níüü kíheo kíia Ngai na ükameriya nüü ürakúhooya maaí ma kúnyua, wee níwe üngíamühooya nake níangíakühe maaí ma muoyo.” 11 Nake mütumia ücio akímwira atíri, “Müthuuri üyü, ndüri na kíndü gíá gütaha maaí nakio, na gíthima gíkí ní kíriku. Üngíkíruta kú maaí macio ma muoyo? 12 Anga ükíri münene gükíra ithe witü Jakubu üria watüheire gíthima gíkí, na we mwene aatüüríte anyuuaga maaí kuuma kío o hamwe na ariú ake na ndüuru ciake cia mbüri na cia ng’ombe?” 13 Nake Jesú

akīmūcookeria atīrī, "Mündū o wothe ūnyuuaga maaī maya nīnanyootaga rīngī, 14 no ūrīa wothe ūkūnyua maaī marīa ngaamūhe ndarī hīndī akaanyoota. Ti-therū, maaī marīa ngūmūhe megūtūka gīthima kīa maaī thīinī wake, gītherūkage muoyo wa tene na tene." (aiōn g165, aiōnios g166) 15 Nake mūtumia ūcio akīmwīra atīrī, "Mūthuuri ūyū, he maaī macio nīguo ndikananyoote rīngī, na ndige gūukaga haha gūtaha maaī." 16 Nake akīmwīra atīrī, "Thīi wīte mūthuuriuguo mūūke nake." 17 Nake mūtumia ūcio akīmūcookeria atīrī, "Nīi ndirī na mūthuuri." Nake Jesū akīmwīra atīrī, "Nī waria ma rīrīa woiga atī ndūrī na mūthuuri. 18 Ūhoro wa ma nī atī ūkoretwo ūrī na athuuri atano, na mūndū mūrūme ūrīa ūrī nake ūrī ti mūthuuriuguo. Ūguo woiga nī ūhoro wa ma." 19 Nake mūtumia ūcio akīmwīra atīrī, "Mūthuuri ūyū, nīndīrona atī wee ūrī mūnabii. 20 Maithe maitū maahooyagīra Ngai kīrīma-inī gīkī, no inyuī Ayahudi muugaga atī Jerusalemu nokuo kūndū kūrīa twagīrīiwo nīkūhooyagīra Ngai." 21 Nake Jesū akiuga atīrī, "Mūtumia ūyū, njītikia, kūrī ihinda rīroka rīrīa mūtakaahooyagīra Baba kīrīma-inī gīkī o na kana Jerusalemu. 22 Inyuī Asamaria mūhooyaga kīrīa mūtooī; no ithuī tūhooyaga kīrīa tūū, nīgūkorwo ūhonokio uumīte kūrī Ayahudi. 23 No ihinda nīrīroka na ūrī nīrīkinyu, rīrīa arīa mamūhooyaga na ma makaahooyaga Baba na roho, na mamūhooyage na ma, nīgūkorwo nī andū ta acio Baba acaragia a kūmūhooyaga. 24 Ngai nī roho, nao arīa mamūhooyaga no nginya mamūhooyage na roho, na mamūhooyage na ma." 25 Nake mūtumia ūcio akīmwīra atīrī, "Ninjūū atī Mesia" (ūrīa wītagwo Kristū) "nīarooka. Hīndī ūrī agooka nīagatūtaarīria maūndū mothe." 26 Nake Jesū akiuga atīrī, "Nīi ndīrakwarīria nīi niī we." 27 O ihinda-inī ūrī arutwo ake magītūka, na makīgega maakora akīaranīria na mūtumia. No gūtīrī o na ūmwe woririe atīrī, "Nī kīi ūrenda?" kana akīuria, "Ūraaranīria nake nīkī?" 28 O hīndī ūyo mūtumia ūcio agītīga ndigithū yake ya maaī, agīcooka itūūra-inī, akīrīa andū atīrī, 29 "Ūkai, mūkone mūndū wanjīira maūndū marīa mothe ndaaneka. ūcio no akorwo nīwe Kristū?" 30 Nao makiuma kūu itūūra-inī, magīthīi harīa Jesū aarī. 31 Mūira wa makinye, arutwo ake makīmūringīrīria makīmwīra atīrī, "Rabii, rīa irio." 32 Nowe akīmeera atīrī, "Ndī na irio cia kūrīa, irīa mūtarī ūndū wacio mūūi." 33 Nao arutwo ake makīurania atīrī, "Kaī hihi harī mūndū ūmūreheire irio?" 34 Nake Jesū akiuga atīrī, "Irio ciakwa nī gwīka wendi wa ūrīa wandūmire

na kūrīkia wīra wake. 35 Githī mūtiugaga atī, ‘Nī mīeri īna itigarīte magetha makinye?’ Ngūmwīra atīrī, hingūrai maitho manyu muone mīgūnda! Magetha nīmakinyu. 36 O na rīu mügethi nīagīfiaga na mūcaara wake, o na nīagethaga magetha ma muoyo wa tene na tene, nīgeetha mūhaandi na mügethi makenanīre hamwe. (aiōnīos g166) 37 Amu nī ūhoro wa ma ūrīa uugaga atī, ‘Ūmwē ahaandaga, nake ūngī akagetha.’ 38 Nīi ndaamütūmire mūkagethe kīrīa mūtarutiire wīra. Angī nīo marutīte wīra mūritū, na inyuī mūkagetha uumithio wa wīra wao.” 39 Nao Asamaria aingī kuuma itūura rīu makīmwītikia nī ūndū wa ūira wa mūtumia ūcio, tondū nīameerire atīrī, “Nīanjīrire maūndū marīa mothe ndaneeka.” 40 Nī ūndū ūcio, hīndī ūrīa Asamaria mokire kūrī Jesū, makīmūringīrīria aikaranie nao, nake agīkara mīthenya ūrī. 41 Na tondū wa ciugo ciake, andū angī aingī magītīfīka. 42 Magīkīra mūtumia ūcio atīrī, “Ithuī tūtiretikia no ūndū wa ūrīa ūratwīrire; rīu nītwīgiūrīre ithuī ene na tūkamenya atī mūndū ūyū ti-itherū nīwe Mūhonokia wa kīrīndī.” 43 Thuutha wa mīthenya ūyo ūrī, akiumagara agīthī Galili. 44 (Amu Jesū we mwene nīoigīte atī mūnabii ndatīagwo būrūri-inī wake mwene.) 45 Rīrīa aakinyire Galili, andū a Galili makīmūnyiita ūgeni. Nīmonete ūrīa wothe ekīte Jerusalemu hīndī ya Gīathī gīa Bathaka, nīgūkorwo o nao maari kuo. 46 O rīngī agīceera Kana ya Galili, kūrīa aagarūrīte maaī magatuīka ndibei. Na kūu Kaperinaumu nī kwarī na mūndū ūmwe mūnene warī na mūriū mūrūaru. 47 Rīrīa mūndū ūcio aaigure atī Jesū nīoimīte Judea agooka Galili, agīthī kūrī we, akīmūthaitha athī akahonie mūriū, ūrīa warī hakuhī gūkua. 48 Jesū akīmwīra atīrī, “Inyuī mūtangīona ciama na morirū, mūtingītikia.” 49 Nake mūnene ūcio akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, nītūkūrūke mwana wakwa atanakua.” 50 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Inūka. Mūrūguo nīekūhona.” Mūndū ūcio agītīkia ūguo Jesū aamwīrire, na akīinūka. 51 Naarī njīra akīinūka, ndungata ciake ikīmūtūnga na ndūmīrīri atī mūrūwe arī o muoyo. 52 Rīrīa aamooririe nī ta thaas ciigana mūriū aambīriire kūigua wega, makīmwīra atīrī, “Ira thaa mūgwanja nīguo araahonire.” 53 Nake ithe akīmenya atī thaa icio nocio Jesū aramwīrīte atīrī, “Mūrūguo nīekūhona.” Nī ūndū ūcio we na nyūmba yake yothe magītīfīka. 54 Gīkī nīkīo kīarī kīama gīa keerī kīrīa Jesū aaringire kūu Galili, oimīte Judea.

5 Thuutha wa maündū macio Jesū nñambatire Jerusalemu tondū nñ kwarī na gñathī kña Ayahudi. **2** Na rīrī, kuu Jerusalemu hakuhī na Kihingo-kña Ng'ondū nñ kwarī na karia geetagwo na Kihibirania Bethesida, nako gaathiürürükirio nñ ithaku ithano ciarī ngite. **3** Kuu nikuo gwakomagwo nñ ikundi nene cia andū arīa maarī arūaru, ta atumumu, na cionje, na arīa maakuīte ciīga (meetereire maaī moinjungwo. **4** Nigūkorwo nñ kūrī hīndī mūraika wa Mwathani aikürükaga akoinjuga maaī karia-inī kau; na mündū wa mbere kūrika kuo maaī moinjungwo, nñahonagio mūrimū o wothe ūrīa aarī naguo.) **5** Na hau nñ haarī mündū ūmwe watūrīte arī mūrūaru māka mīrongo itatū na īnana. **6** Hīndī ūrīa Jesū aamuonire akomete hau, na akīmenya atī atūrīte ūguo ihinda iraaya, akīmūuria atīrī, “Nīukwenda kūhonio?” **7** Nake mündū ūcio warūarīte akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, ndirī na mündū wa kündikia thīnī wa karia ūrīa maaī moinjungwo. Ngīgeria gütoboka thīnī-rī, mündū ūngī agatoboka mbere yakwa.” **8** Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Ūkīra, oya kībarī gīaku, wītware!” **9** Na o rīmwe mündū ūcio akīhona, akīoya kībarī gīake, na agītwara. Na rīrī, mūthenya ūcio gwekīkire ūguo warī wa Thabatū, **10** na nñ ūndū ūcio Ayahudi makīira mündū ūcio wahonetio atīrī, “Ūmūthī nñ mūthenya wa Thabatū; watho ndūgwitikīritie ūkuue kībarī gīaku.” **11** Nowe akīmacookeria atīrī, “Mündū ūrīa ūuhonirie anjīrire atīrī, ‘Oya kībarī gīaku, wītware.’” **12** Nñ ūndū ūcio makīmūuria atīrī, “Mündū ūcio ūkwīrire woe kībarī wītware nū?” **13** Mündū ūcio wahonetio ndaamenyaga nūwamūhonetie, tondū Jesū aakoretwo orīire kīrīndī-inī kīrīa kīarī hau. **14** Thuutha ūcio Jesū akīmūkora hekarū-inī, akīmwīra atīrī, “One, rīu nūhonete. Ndūgacooke kwīhia ndūkae gūkorwo nñ ūndū mūru kūrī ūcio.” **15** Nake mündū ūcio agīthī na akīra Ayahudi atī Jesū nñwe wamūhonetie. **16** Nñ ūndū ūcio, Ayahudi makīnyariira Jesū, tondū ekite maündū macio mūthenya wa Thabatū. **17** Nake Jesū akīmeera atīrī, “Baba atūrīte o arī wīra-inī wake nginya rīu, na o na nī no ndīraruta wīra.” **18** Nñ ūndū wa gītumi kīu, Ayahudi magīkīrīria kūgeria kūmūrīraga; nigūkorwo to mūthenya wa Thabatū aathūkagia, no o na nginya nīetaga Ngai ithe wake mwene, na ūguo akeiganania na Ngai. **19** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, Mūriū ndarī ūndū angīka we mwene, tiga o ūrīa onaga Ithe agīka, nigūkorwo maündū marīa

Ithe ekaga no mo Mūriū o nake ekaga. **20** Nigūkorwo Ithe nñendete Mūriū, na nñamuonagia maündū mothe marīa ekaga, ūrī, na nñakamuonia maündū manene o na gūkīra maya, nīgeetha o na inyuū mūgege. **21** O ta ūrīa Ithe ariūkagia andū arīa akuū akamahe muoyo, noguo o nake Mūriū aheaga muoyo o ūrīa angīenda kūhe. **22** Na ningī-rī, ithe ndarī mündū atuagīra ciira, no ehoneire Mūriū ūtuanīri wothe wa ciira, **23** nīgeetha andū othe matīage Mūriū o ta ūrīa matīaga Ithe. Ūrīa ūtatīaga Mūriū ndatīaga Ithe ūrīa wamūtūmire. **24** “Ngūmwīra atīrī na ma, ūrīa wothe ūiguaga kiugo gīakwa na agetīkia ūrīa wandūmire, arī na muoyo wa tene na tene; na ti wa gūciirithio nñarīkītie kuuma gīkuū-inī agatoonya muoyo-inī. (aiōnios g166) **25** Ngūmwīra atīrī na ma, kūrī ihinda rīrooka, na rīu nūkinyu ūrīa akuū makaigua mūgambo wa Mūrū wa Ngai, nao arīa makaūgua nñ magaatūura muoyo. **26** Nigūkorwo o ta ūrīa Ithe arī na muoyo thīnī wake mwene, no taguo ahotithītie Mūriū kūgīa na muoyo thīnī wake mwene. **27** Na nñamūheete ūhoti wa gütuanīra ciira nñ tondū nñ Mūrū wa Mündū. **28** “Mūtikagegio nñ ūhoro ūcio, nigūkorwo ihinda nñrīroka ūrīa andū arīa othe marī mbīrīra-inī makaigua mūgambo wake **29** na moime kuo, arīa mekīte wega mariūke nīguo matūure muoyo, nao arīa mekīte ūrīu mariūke nīguo matūrīwo ciira. **30** Ndirī ūndū ingīhota gwīka nñ mwene; nduanagīra ciira kūringana na ūrīa njiguaga, na itua rīakwa nñ rīa kīhoto, nigūkorwo ndicaraagia gwīkenia nñ mwene, tiga gūkenia ūrīa wandūmire. **31** “Ingīheana ūira ūngonī nñ mwene-rī, ūira ūcio wakwa ndūngūtūka wa ma. **32** Nñ kūrī na ūngī ūrīa uumbūraga ūhoro wakwa, na nñjūū atī ūira wake igūrū rīakwa nñ wa ma. **33** “Inyuū nñmwatūmanire kūrī Johana, nake nñaheanire ūira wa ma. **34** Ti atī nñnjītīkagīra ūira wa mündū; no nñdīugwetaga nīgeetha mūhonokio. **35** Johana arī tawa ūrīa wakanire na ūkīmūrīka, na inyuū mūgīthuura gūkenera ūtheri wake kwa ihinda. **36** “Nīrī ndī na ūira mūnene gūkīra ūcio wa Johana. Nigūkorwo wīra ūrīa Baba aaheete ndīkie, na noguo ndīraruta, nīguo uumbūraga atī Baba nñwe ūndūmīte. **37** Nake Baba ūrīa wandūmire nñaheanīte ūira ūngonī we mwene. Inyuū mūtīrī mwaigua mūgambo wake kana mūkona ūrīa atarī, **38** o na kiugo gīake gītitūrīraga thīnī wanyu, tondū mūtiūtīkītie ūrīa aatūmire. **39** Inyuū mūtūragia Maandiko tondū mwīciiragia atī na ūndū wamo nñmwīgatīire muoyo wa tene na tene. Maandiko

macio nīmo moimbūraga ūhoro ūrīa ūngonīi, (aiōnios g166) 40 no nīmūregaga gūūka kūrī nīi mūgīe na muoyo. 41 “Niī ndiūtikagīra ūgooci kuuma kūrī andū, 42 no inyuī nīndimūū. Ngamenya atī inyuī mūtirī na wendo wa Ngai ngoro-inī cianyu. 43 Njūkīte thīnī wa rītwa rīa Baba na mūtinjītikagīra; no mūndū ūngī angīūka na rītwa rīake mwene, nīmūkūmwītikīra. 44 Mūngītikīa atī angīkorwo mwītikagīra ūgooci kuuma kūrī andū arīa angī, no mūticaragia ūgooci ūrīa uumaga kūrī Ngai o ūcio ūmwe? 45 “No mūtigeciirie atī nīngamūthitanga mbere ya Baba. Musa ūrīa inyuī mwīhokeete nīwe mūmūthitangi. 46 Korwo nīmūtikītie Musa-rī, no mūnjītikīie, nīgūkorwo nī ūhoro wakwa aandikire. 47 No kuona atī mūtiūtikītie ūrīa aandikire-rī, mūngītikīia atīa ūrīa njugaga?”

6 Thuutha wa maündū macio, Jesū akīringa mūrīmo ūrīa ūngī wa Iria rīa Galili (na norīo rītagwo Iria rīa Tiberia), 2 nakīo kīrīndī kīnene kīa andū gīkīmūrūmīrīa tondū nīkīoneete ciama iria aaringīire andū arīa maarī arūarū. 3 Nake Jesū akīambata kīrīma-inī, agīkara thī marī hamwe na arutwo ake. 4 Nakīo Gīathī gīa Bathaka ya Ayahudi nīgīakuhiīrie. 5 Rīrīa Jesū aarorire akīona kīrīndī kīnene gīgīuka kūrī we, akīuria Filipu atīrī, “Tūkūgūra mīgate kū andū aya marīe?” 6 Oririe ūguo nīguo amūgerie, nīgūkorwo we nīoō ūrīa egwīka. 7 Nake Filipu akīmūcookeria atīrī, “Mūcara wa mīeri īnana ndūngīgūra mīgate ya kūigana nīguo o mūndū arūme kenyū!” 8 Nake mūrutwo ūngī wake wetagwo Anderea, mūrū wa nyina na Simoni Petero, akiuga atīrī, 9 “Haha harī kahī karī na mīgate ītano ya mītu wa cairi na thamaki igīrī nini, no ingīkīgana atīa andū marī aingī ūū?” 10 Nake Jesū akiuga atīrī, “Iraai andū maikare thī.” Hau maarī haari na nyeki nyīngī, nao arūme magīkara thī, na maarī ta arūme ngiri ithano. 11 Jesū agīcooka akīoya mīgate īyo, agīcooka ngaatho na akīgaīra arīa maikarīte thī kūringana na mūigana ūrīa o mūndū angīendire. Agīcooka agīika o ūguo na thamaki. 12 Rīrīa othe maarīire na makīhūuna, akīira arutwo ake atīrī, “Unganīai cienyū iria ciatigara. Mūtikareke kīndū o na kīrīkū kīūrīre.” 13 Nī ūndū ūcio magīciūnganīa, makīyūria ikabū ikūmi na igīrī na icunjī cia mīgate ūrīa ītano ya cairi, iria ciatigirio nī andū acio maarikīa kūrīa. 14 Thuutha wa andū kuona ciama iria Jesū aaringīte, makīambīrīria kuuga atīrī, “Ti-itherū ūyū nīwe mūnabī ūrīa ūgooka gūkū thī.” 15 Nake Jesū akīmenya atī nīmendaga mamūtue mūthamaki wao

na hinya, nī ūndū ūcio akīmeherera o ūngī, akīambata kīrīma-inī arī wiki. 16 Rīrīa gwakinyire hwaī-inī arutwo ake magīkūrūka nginya iria-inī, 17 magītoonya marikabu, makīringa iria marorete Kaperinaumu. Hīndī ūyo kwarī nduma, na Jesū ndaathiīte kūrī o. 18 Nī kwarī na makūmbī ma maaī tondū wa rūhuo rūnene rūrīa rwahurutanaga. 19 Na hīndī ūria maatwarithītie marikabu ta kilomita ithano kana ithathatū, makīona Jesū agīuka kūrī marikabu-inī agereire maaī igūrū; nao makīmaka. 20 Nowe akīmeera atīrī, “Nī nīi; tīgai gwītigīra.” 21 Magītikīra atoonye thīnī wa marikabu, na kahinda o kau marikabu īgīkīnya hūgūrūrū-inī cia kūrīa maathiīaga. 22 Mūthenya ūcio ūngī, kīrīndī kīrīa kīarī mūrīmo ūrīa ūngī wa iria gīkīmenya atī no marikabu ūmwe yarī ho, na atī Jesū ndaamīngīrīte hamwe na arutwo ake no maathiīte marī oiki. 23 No ningī gūgūka marikabu ingī ciumīte Tiberia ikīrūgama hakuhī na harīa andū maarīriire mīgate thuutha wa Mwathani gūcookeria Ngai ngaatho. 24 Na ūrīa kīrīndī kīamenyire atī Jesū kana arutwo ake gūtīrī warī ho, gīkīngīra marikabu icio, gīgīthī Kaperinaumu gūcāria Jesū. 25 Rīrīa maamūkorire mūrīmo ūrīa ūngī wa iria makīmūuria atīrī, “Rabii, ūkīnyire gūkū rī?” 26 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, inyuī mūtiranjaria nī ūndū wa ciama iria mūronire, no nī ūndū nīmūrāriire mīgate mūrahūuna. 27 Tigagai gūtangīkīra irio iria ithūkaga, no mwītangagei nī ūndū wa irio iria cia gūtūūra nginya muoyo-inī wa tene na tene, iria Mūrū wa Mūndū akaamūhe. Ūcio nīwe Ngai Ithe ahūūrīte mūlūūri wa gwītikīrīka.” (aiōnios g166) 28 Magīcooka makīmūuria atīrī, “Twagīrīrīwo nī gwīka atīa nīgeetha tūrūtage mawīra marīa Ngai endaga?” 29 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Wīra wa Ngai nī ūyū: nī mwītikīe ūrīa we atūmīte.” 30 Nī ūndū ūcio makīmūuria atīrī, “Nī ciama irīkū ūgūtīringīra tuone nīguo tūgūtīkīe? Uwgīka atīa? 31 Maithe maitū ma tene maarīfāga mana kūu werū-inī; o ta ūrīa kwandikītō atīrī: ‘Aamaheire mīgate kuuma igūrū marīe.’” 32 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, ti Musa wamūheire mīgate kuuma igūrū, no nī Baba ūmūheaga mīgate ūrīa wa ma kuuma igūrū. 33 Nīgūkorwo mīgate wa Ngai nī ūrīa ūkūrūkaga kuuma igūrū akahe kīrīndī gīa thī muoyo wa tene na tene.” 34 Nao makīmwīra atīrī, “Mūthūuri ūyū, kuuma rīu tūheage mīgate ūcio.” 35 Nake Jesū akiuga atīrī, “Nīi nīi mīgīate wa muoyo. Mūndū ūrīa ūkīkīga kūrī nīi ndakahūūta o na rī, na

ūrīa ūnjitikītie ndakanyoota o na rī. 36 No rīrī, o ta
ūrīa ndīmwīrīte, nīmūnyonete, no mūtirī mūretikīa.
37 Arīa othe Baba ahee nīmarīukaga kūrī niī, na ūrīa
wothe ūgooka kūrī niī ndikamūngata o na rī. 38
Nīgūkorwo ndiikūrkīte kuuma igūrū njūke gwīka
wendi wakwa niī mwene, no njūkīte gwīka wendi wa
ūrīa wandūmire. 39 Naguo ūyū nīguo wendi wa ūrīa
wandūmire, atī ndigaate o na ūmwe wa arīa othe
aaheete, no ngaamariūkia mūthenya wa kūrigīrīria.
40 Nīgūkorwo wendi wa Baba nī atī ūrīa wothe wonete
Mūriū na akamwītikīa nīakagīa na muoyo wa tene na
tene, na nīngamūriūkia mūthenya wa kūrigīrīria.”
(aiōnios g166) 41 Ayahudi maigua ūguo makīambīrīria
kūng'ong'ora nī ūndū wake tondū nīoigite atīrī, “Nī
nī niī mūgate ūrīa waikūrkīre kuuma igūrū.” 42
Makiuga atīrī, “Githī ūyū ti Jesū mūrū wa Jusufu,
ūrīa ithe na nyina tūū? Rīu angīhota atīa kuuga
atī, ‘Nīf nīdaikūrkīre kuuma igūrū?’” 43 Nake Jesū
akīmeera atīrī, “Tigai kūng'ong'ora gatagatī-inī kanyu.
44 Gūtīrī mūndū ūngīūka kūrī niī ataguucīrīrio nī
Baba ūrīa wandūmire, na niī nīngamūriūkia mūthenya
wa kūrigīrīria. 45 Nī kwandīkītwo maandīko-inī ma
Anabii atīrī, ‘Nao othe makaarutwo ūhoro nī Ngai.’
Nake ūrīa wothe ūthikagīrīria Baba na akeeruta ūhoro
kuuma kūrī we, nīokaga kūrī niī. 46 Gūtīrī mūndū ūrī
ona Baba, tiga o ūrīa uumīte kūrī Ngai; we wiki nowe
wonete Baba. 47 Ngūmwīra atīrī na ma, mūndū ūrīa
wītikītie arī na muoyo wa tene na tene. **(aiōnios g166)** 48
Nī nī niī mūgate wa muoyo. 49 Maithe manyu ma
tene maarīīaga mana marī werū-inī, na no maakuire.
50 No ūyū nīguo mūgate ūrīa ūikūrkīte kuuma igūrū,
ūrīa mūndū angīrīna na ndakue. 51 Nī nī niī mūgate
ūrīa ūrī muoyo ūrīa waikūrkīre kuuma igūrū. Mūndū
o wothe ūngīrīa mūgate ūyū, nīāgatūūra tene na tene.
Mūgate ūyū nī mwīrī wakwa ūrīa ngūheana nī ūndū
wa muoyo wa andū a gūkū thi.” **(aiōn g165)** 52 Hīndī
īyo nao Ayahudi makīambīrīria gūkararania mūno
o ene, makoorania atīrī, “Mūndū ūyū angīhota atīa
gūtūhe mwīrī wake tūrī?” 53 Jesū akīmacookeria atīrī,
“Ngūmwīra atīrī na ma, mūtangīrīa mwīrī wa Mūrū wa
Mūndū na mūnyue thakame yake, mūtirī na muoyo
thīinī wanyu. 54 Ūrīa wothe ūrīīaga mwīrī wakwa
na akanyua thakame yakwa arī na muoyo wa tene
na tene, na nīngamūriūkia mūthenya wa kūrigīrīria.
(aiōnios g166) 55 Nīgūkorwo mwīrī wakwa nī irio kūna,
nayo thakame yakwa nī kīndū gīa kūnyua kūna. 56
Ūrīa wothe ūrīīaga mwīrī wakwa na akanyua thakame

yakwa aikaraga thīñi wakwa na nīi ngaikara thīñi wake. 57 O ta ūrīa Baba mūtūura muoyo aandūmire na o ta ūrīa na nīi ndūrīaga muoyo nī ūndū wa Baba, noguo mündū ūrīa ūndīaga agaatūura muoyo nī ūndū wakwa. 58 Üyū nīguo mūgate ūrīa waikūrūkire kuuma igūrū. Maithe manyu maarīire mana na nīmakuire, no ūrīa ūrīlaga mūgate üyū egūtūura tene na tene.” (aiōn g165) 59 Maündū macio aamaaririe rīrī aarutanaga thunagogi-inī kūu Kaperinaumu. 60 Arutwo ake aingī maigua ûguo makiuga atīrī, “Üyū nī ūrutani mūritū mūno, nūu ūngihota kūwītikīra?” 61 Jesū amenya atī arutwo ake nīmang’ong’oraga nī ūndū wa ūhoro ūcio akīmeera atīrī, “Kaī ūhoro ūcio wamūrakaria? 62 I mūngīkioma Mūrū wa Mūndū akīambata igūrū kūrīa aarī mbere! 63 Roho aheanaga muoyo; mwīrī ndūrī kiene. Ciugo iria ndamwārīria nī roho na nīcio muoyo. 64 No nī kūrī amwe anyu matarī maretikīa.” Nīgūkorwo kuuma o kiambīrīria Jesū nīooī arīa matetikītie, na ūrīa ūkaamūkunyanīra. 65 Agīthīi na mbere, akiuga atīrī, “Nikīo ndamwīrire atī gūtīrī mūndū ūngihota gūtūka kūrī nīi atahotithītio nī Baba.” 66 Kuuma hīndī īyo, arutwo ake aingī makīhūndūka, na matiacookire kūmūrūmīrīra. 67 Jesū akīuria arīa ikūmi na eerī atīrī, “O na inyū kaī mūrenda gūthīi?” 68 Nake Simoni Petero akīmūcookeria, atīrī, “Mwathani, tūngīthīi kūrī ū? Wee nīwe ūrī na ciugo cia muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 69 Nītītikītie na tūkamenya atī wee nīwe ūrīa Mūtheru wa Ngai.” 70 Hīndī īyo Jesū akīmacookeria akīmeera atīrī, “Githī ti nīi ndīmūthurīte mūrī ikūmi na eerī? No ūmwe wanyu nī ndaimono!” 71 (Aaragia ūhoro wa Judasi mūrū wa Simoni Isikariota, tondū o na aakorwo arī ūmwe wa acio ikūmi na eerī, nīwe warī amūkunyanīre thuutha ūcio.)

7 Thuutha ūcio, Jesū nīaceerangire Galili, nī ūndū
ndendaga gūthiī Judea tondū Ayahudi akuo
nīmamūcaragia mamūurage. 2 No hīndī ūrīa Giāthī gīa
Ithūnū kīa Ayahudi gīakuhīrīrie-rī, 3 ariū a nyina na
Jesū makīmwira atīrī, "Nīwagīrīrwo uume gūkū ūthīi
Judea, nīguo arutwo aku mone ciama iria ūringaga. 4
Gūtīrī mūndū wendaga kūmenyeka nī andū ūhithaga
ūrīa areeka. Na tondū nīūreeka maūndū maya-rī,
wīonanie kūrī kīrīndī." 5 Nīgūkorwo o na ariū a
nyina matiamwītikītie. 6 Nī ūndū ūcio, Jesū akīmeera
atīrī, "ihinda rīakwa rīrīa rīagīrīire rītīrī rīrakinya;
no harī inyuū ihinda o rīothe nīrīagīrīire. 7 Andū a

gūkū thī matingīmūthūra, no nī nīmathūire tondu nīnyumbūraga atī ūrīa mekaga nī ūru. 8 Inyuī thiī Gīathī-inī. Nī ndikwamba kwambata Gīathī-inī kū, nīgūkorwo ihinda rīakwa rīrīa rīagīrīu rītīrī rīrakinya.” 9 Na aarīkia kuuga ūguo, agīkara kū Galili. 10 No rīrī, thuutha wa ariū a nyina gūthīi Gīathī-inī kū, o nake agīcooka agīthīi, no ndaathiire akīmenyekaga, no aathiire na hitho. 11 Na rīrī, kū Gīathī-inī-ři, Ayahudi nīmamūcaragia, makīūranagia atīrī, “Mündū ūcio arī ha?” 12 Kūu mūingī-inī guothe andū nīmaragia na mīheeħū ūhoro wake. Amwe makoiga atīrī, “Mündū ūcio nī mündū mwega.” Nao arī angī makoiga atīrī, “Aca, mündū ūcio nīaheenagia andū.” 13 No gūtīrī mündū üngīaririe ūhoro wake akīigugwo nī ūndū wa gwītīgīra Ayahudi. 14 Gīathī gīakinya gatagatī-ři, Jesū akīambata agīthīi nja-inī cia hekarū, akīambīrīria kūrutana. 15 Nao Ayahudi makīgega, makīūrania atīrī, “Mündū ūyū aamenyeire maündū maya kū, na ndathomete?” 16 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ūrutani ūrīa ndutanaga ti wakwa nīi mwene. Uumaga kūrī ūrīa wandūmire. 17 Mündū o wothe angīenda gwīka wendi wa Ngai, ūcio nīarīmenyaga kana ūrutani wakwa uumaga kūrī Ngai, kana njaragia ūhoro wakwa mwene. 18 Mündū ūrīa waragia ūhoro wake we mwene eekaga ūguo nīgeetha egoocithie we mwene, no ūrīa ūrutaga wīra nīgeetha agoocithie ūrīa ūmūtūmīte nī mündū wa ma; gūtīrī ūndū wa maheeni ūmūkonī. 19 Githī Musa ndaamūheire watho? No gūtīrī o na ūmwe wanyu ūmenyagīrīra watho. Mūrageria kūnījūraga nīkī?” 20 Naguo mūngī wa andū ūkīmūcookeria atīrī, “Wee ūrī na ndaimono. Nūū ūrageria gūkūrūraga?” 21 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Ndaaringire kīama kīmwe, na inyuī inyuīthe mūkīgega. 22 No rīrī, tondu Musa nīamūheire ūhoro wa kūrúa (o na gūtuīka ūhoro ūcio ndwoimire kūrī Musa, no woimīte kūrī maithe manyu ma tene-ři), inyuī nī mūruithagia mwana mūthenya wa Thabatū. 23 Rīu angīkorwo mwana no aruithio mūthenya wa Thabatū nīgeetha watho wa Musa ndūgathaahio-ři, mūrakīndakarīra nīkī nīkūhonua mündū mūthenya wa Thabatū? 24 Tigai gūtuanagīra ciira na ūrīa mündū atīrī, tuanagīrai ciira na kīhootho.” 25 Tondū ūcio andū amwe a kūu Jerusalemu makīambīrīria kūūrania atīrī, “Githī ūyū tiwe mündū ūrīa marāgeria kūūraga? 26 Na ūrī araaria atekwīhitha, na matī ūndū maramwīra. Kaī anene mamenyete kūna atī ūyū nīwe Kristū? 27 No ithū nītūyū kūrīa mündū ūvū oimīte; rīrīa Kristū

agooka, gütirī mündū ūkaamenya kürīa agaakorwo oimite.” 28 Tondū ūcio Jesū, o akirutanaga kūu hekarū-inī, akianīrīra, akiuga atīrī; “Iī nīguo, nīmünjūū, na mūkamenya kürīa nyumīte. Ndiükīte gükū nī ūndū wakwa niī mwene, no ūrīa wandūmire nī wa ma. Inyuū mūtimūū, 29 no niī nīndīmūū, tondū nyumīte kūrī we, na niīwe wandūmire.” 30 Maigua ūguo makīgeria kūmūnyiita, no gütirī o na ūmwē wamūhutirie, tondū ihinda rīake rītiarī ikinyu. 31 O na kūrī o ūguo, andū aingī makīmwitikia. Makiuga atīrī, “Hīndī ūrīa Kristū agooka-rī, nīakaringa ciama nyīngī gükīra mündū ūyū?” 32 Afarisai makīgua andū makīheehana maūndū ta macio mamūkonī. Nao athīnjīri-Ngai arīa anene na Afarisai magītūma thigari cia hekarū ikamūnyiite. 33 Nake Jesū akiuga atīrī, “Niī ngūkorwo na inyuū o ihinda inini, njooke thīi kūrī ūrīa wandūmire. 34 Inyuū mūkaanjaria, no mūtikanyona; na kūrīa ngaakorwo, mūtikahota gükinya.” 35 Ayahudi makīrana atīrī, “Mündū ūyū nī kū arenda gūthīi, kūu tūtangīhota kūmuona? Hihi egūthīi kūrīa andū aitū matūuraga mahurunjūkīte gatagatī ka Ayunani, akarute Ayunani ūhoro? 36 Nī atīa ekwendaga kuuga, rīrīa oigire atī, ‘Mūkaanjaria no mūtikanyona’ na ‘kūrīa ngaakorwo mūtikahota gükinya?’” 37 Mūthenya wa mūthia, na ūrīa warī mūnene wa Giathī kūrī-rī, Jesū akirūgama, akianīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Mündū ūrīa ūnyootīi-rī, nīoko harī nī anyue. 38 Ūrīa wothe ūnjītīkītie, thīmī wake nīkūriumaga njūū cia maaī marī muoyo, o ta ūrīa Maandīko moigīte.” 39 Akīaria ūguo aaragī ūhoro wa Roho, ūrīa arīa maamwītīkītie makaheo thuutha-inī. Amu hīndī īyo Roho ndaaheanītwo, nīgūkorwo Jesū ndaagoocithitio. 40 Hīndī ūrīa andū maiguire ciugo ciake, amwe makiuga atīrī, “Ti-therū mündū ūyū nī we Mūnabii ūrīa.” 41 Arīa angī makiuga atīrī, “Ūyū nīwe Kristū.” Nao angī makīuria atīrī, “Kwahoteka atīa Kristū oime Galili? 42 Githī Maandīko matiugīte atī Kristū akoima rūciaro-inī rwa Daudi, na oime Bethilehemu itūura rīrīa Daudi aatūūraga?” 43 Nī ūndū ūcio gūkīgī na nyamūkano gatagatī-inī ka andū acio nī ūndū wa Jesū. 44 Amwe nīmendaga kūmūnyiita, no gütirī o na ūmwē wamūhutirie. 45 Marīgīrīrio-inī arangīri a hekarū magīcooka kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene na Afarisai, nao makīmooria atīrī, “Mwaga kūmūrehe nīkī?” 46 Arangīri acio magīcooka atīrī, “Gütirī mündū o na ūmwē ūrī waria ta ūrīa mündū ūcio aragia.” 47 Nao Afarisai makīmooria atīrī, “Mūroiga atī o na

inyuī nīamūheenietie? 48 Nī kūrī mūnene o na ūmwe kana Mūfaraisi ūmwitikītie? 49 Aca! No gikundi gikī kīa andū matooī watho-rī, nīkīnyiite nī kīrumi.” 50 Nikodemo, ūrīa wathiiēte kūrī Jesū mbere īyo na aarī ūmwe wa gikundi kīao, akīuria atīrī, 51 “Watho witū nītūtagīra mūndū ciira ataambīte gūthikīrīrio nīguo akamenyeka ūrīa ekīte?” 52 Nao makīmūuria atīrī, “O nawe kaī uumīte Galili? Tuīria ūhoro, na nīkūmenya atī mūnabii ndangiuma Galili.” 53 (O mūndū akīinūka gwake mūciī.

8 No rīrī, Jesū agīthīi Kīrima-inī kīa Mītamaiyū.

2 Na rūciinī tene akīroka o rīngī kūu nja cia hekarū, kūrīa andū othe maamūrigiicīrie. Nake agīkara thī kūmaruta. 3 Arutani a watho hamwe na Afarisai makīrehe mūtumia wanyiitīwo agītharia. Makīmūrūgamia hau mbere ya gikundi, 4 na makīra Jesū atīrī, “Mūrutani, mūtumia ūyū aanyiitīwo agītharia. 5 Thīinī wa watho-rī, Musa aatwathire tūhūrāge atumia ta aya na mahiga nyuguto. Rīu we ūkuuga atīa?” 6 Maahūthagīra kūrīa gikī kīrī ta mūtego, nīgeetha magīe na ūndū wa kūmūthitangīra. No Jesū akīinamīrrīra, na akīambīrrīra kwandika thī na kīara gīake. 7 Na rīrīa maathire na mbere kūmūuria ūhoro ūcio, akīnamūka, akīmeera atīrī, “Angīkorwo harī na ūmwe wanyu ūtarī ehia-rī, nīatuīke wa mbere kūmūikīria ihiga.” 8 Agīcooka akīinamīrrīra rīngī, akīandīka thī na kīara. 9 Rīrīa maiguire ūguo, makīambīrrīra kwehera hau ūmwe kwa ūmwe, maambīrrīre na aria akūrū, nginya hagītigara o Jesū na mūtumia ūcio arūngī o hau. 10 Jesū akīinamūka, akīmūuria atīrī, “Mūtumia ūyū, agūthitangi marī ha? Hatirī o na ūmwe wao wagūtuīra?” 11 Nake akīmūcookeria atīrī, “Mūthuuri ūyū, gūtīrī o na ūmwe.” Nake Jesū akiuga atīrī, “O na nīi ndigūgūtuīra. Thiī, na ndūkanacooke kwīhia.” 12 Rīrīa Jesū aarīirie andū rīngī, akiuga atīrī, “Nīi nīi ūtheri wa thī. Ūrīa wothe ūnūmagīrrīra ndarī hīndī arīthīaga na nduma, no arīgīaga na ūtheri wa muoyo.” 13 Nao Afarisai makīmūkararia, makīmwīra atīrī, “We ūraheana ūira waku wee mwene; ūira waku ti wa ma.” 14 Nake Jesū agīcookia atīrī, “O na ingīrūta ūira wakwa nīi mwene-rī, ūira wakwa nīi wa ma, nīgūkorwo nīnjūū kūrīa ndoimire o na kūrīa ndīrathīi. No inyuī mūtiūū kūrīa nyumīte kana kūrīa ndīrathīi. 15 Inyuī mūtuanagīra ciira na ūmūndū; nīi ndīrī mūndū nduagīra ciira. 16 No o na ingītuanīra ciira-rī, itua rīakwa nīrītagīrīire, nīgūkorwo ndituanagīra ndī nyiki. No nīi ndī na

Baba, ūrīa wandūmire. 17 Thīinī wa watho wanyu nī kwandīktō atī ūira wa andū eerī nī wa ma. 18 Nīi ndīraruta ūira wakwa mwene; nake mūira wakwa ūcio ūngī nī Baba ūrīa wandūmire.” 19 Ningī makīmūuria atīrī, “Thoguo arī kū?” Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Inyuī mūtīnjūū, o na Baba mūtimūū. Korwo nīmūnjūū, o na Baba nīmūngīmūū.” 20 Nake aaragia ciugo icio akīrūtana hekarū-inī hakuhī na harīa mūhōthi warutagīrō. No gūtīrī mūndū wamūnyiitīre nī tondū ihinda rīake rītiarī ikinyu. 21 O rīngī Jesū akīmeera atīrī, “Nīngīthīira, na inyuī nīmūkanjaria no mūgaakua mūrī o mehīa-inī manyu. Kūrīa ngūthīi inyuī mūtingīhota gūuka.” 22 Ūhoro ūcio ūgītūma Ayahudi morie atīrī, “Kaī ekwīyūraga? Hihi nīkīo aroiga atī, “Kūrīa ngūthīi mūtingīhota gūuka?” 23 Nowe akīmeera atīrī, “Inyuī mūrī a gūkū thī, nīi nyumīte Igūrū. 24 Inyuī mūrī a thī-īno; no nīi ndīrī wa thī-īno. Ndamwīrīre atī mūgaakua mūrī o mehīa-inī manyu; mūngīregā gwītīkīa ūrīa njugaga atī nīi nīi we, ti-itherū mūgaakua mūrī o mehīa-inī manyu.” 25 Nao makīmūuria atīrī, “Wee nīwe ū.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “Nīi nīi ūrīa ndūrīte ndīmūrīraga kuuma o kīambīrrīra. 26 Ndī na maūndū maingī ingiuga ma kūmūciirīthīa namo. No ūrīa wandūmire nī mwīhōkeku, naguo ūrīa njugūtē kuuma kūrī we nīguo njīrīaga kīrīndī.” 27 Nao matiigana kūmenya atī aameeraga ūhoro wa Ithe. 28 Nī ūndū ūcio Jesū akīmeera atīrī, “Mwarīkīa kwambararia Mūrū wa Mūndū-rī, nīguo mūkamenya ūrīa njugaga atī nīi nīi we, na atī gūtīrī ūndū njīkaga ndīrīte, no njaragia o ūrīa Baba andutīte. 29 Nake ūrīa wandūmire arī hamwe na nīi; ndandigīte ndī nyiki, nīgūkorwo hīndī ciōthe njīkaga maūndū o marīa mamūkenagīa.” 30 O akīaragīa-rī, andū aīngī makīmūwīkīa. 31 Nake Jesū akīrīra Ayahudi arīa maamwītikītie atīrī, “Mūngīrūmia ūrūtāni wakwa-rī, mūrī arūtō akwa kūna. 32 Nī mūkaamenya ūhoro wa ma, naguo ūhoro ūcio wa ma nī ūkaamūkūura.” 33 Nao makīmūcookeria makīmwīra atīrī, “Ithū tūrī a rīciaro rwa Iburahīmu, na tūtīrī twatuīka ngombo cia mūndū o na ū. Üngīkīuga atīa atī nītūgakūūrō?” 34 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī o ma, mūndū o wothe wīhāgia nī ngombo ya mehīa. 35 No rīrī, ngombo ti ya gūtūūra mūciī nginya tene no mūriū wa mwene mūciī nī wa gūtūūra mūciī nginya tene. (aiōn g165) 36 Nī ūndū ūcio Mūrū wa Ngai angīkamūkūura-rī, nīmūgakūūrō kūna. 37 Nīnjūū mūrī a rīciaro rwa Iburahīmu,

no n̄mwiharīrie kūnjūraga, tondū ūhoro wakwa ndūrī na ūikaro thiinī wanyu. **38** Niī ndīramwīra maūndū marīa nyonete harī Baba, na inyuī mwīkaga maūndū marīa mūiguīte kuuma kūrī ithe wanyu.” **39** Nao makīmūcookeria atīrī, “Iburahīmu nīwe ithe witū.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mūngīrī ciana cia Iburahīmu-rī, nī mūngīkaga maūndū marīa Iburahīmu eekaga. **40** Ūrīa kūrī nī atī, inyuī nīmūtuīte itua rīa kūnjūraga, o nīi mūndū ūrīa ūmūheete ūhoro ūrīa wa ma, o ūrīa ndaiguire kuuma kūrī Ngai. Ūguo tiguo Iburahīmu eekaga. **41** Inyuī mūreka maūndū marīa ithe wanyu ekaga.” Nao makīmūkararia makīmwīra atīrī, “Ithūtūtīrī ciana ciumanīte na ūtharia. Ithūtūtīrī na Baba ūmwe tu, na nīwe Ngai.” **42** Jesū akīmeera atīrī, “Ngai angīrī Ithe wanyu-rī, no mūnyende, nīgūkorwo ndoimire kūrī Ngai, na rīu ndī gūkū. Ti nīi mwene ndītūmīte, no nīwe wandūmire. **43** Mūraga gūtaūkīrīwo nī ūrīa ndīroiga nīkī? Tondū mūtirahota kūmenya ūhoro ūrīa ndiraria. **44** Inyuī mūrī ciana cia ithe wanyu, Mūcukani, na mwendaga kūhingia merirīria ma ithe wanyu. We aarī mūrāganī kuuma o kīambīrīria. Ndathingataga ūhoro wa ma, nīgūkorwo gūtīrī ūhoro wa ma thiinī wake. Rīrīa ekūheenania, aaragia rūthiomī rwake, tondū we nī mūheenania, na nīwe ithe wa maheeni. **45** No tondū njaragia ūhoro wa ma-rī, mūtinjītīkagia. **46** Ni kūrī mūndū ūmwe wanyu ūngīonanīa atī ndī mwīhīa? Angīkorwo ndiraria ūhoro wa ma-rī, mūregaga kūnjītīkīa nīkī? **47** Ūrīa ūrī wa Ngai nīaiguaga ūrīa Ngai oigaga. Kīrīa kīgiragia mūmūigue nī tondū mūtīrī a Ngai.” **48** Nao Ayahudi makīmūcookeria atīrī, “Githī tūtīrī na kīhooftī gīa kuuga atī wee ūrī Mūsamaria na ūrī na ndaimono?” **49** Nake Jesū akīmeera atīrī, “Nīi ndīrī na ndaimono, no nīndītīe Baba, no inyuī mūtīndītīe. **50** Ndīrecarīria ūgooci wakwa nīi mwene, no nī harī na ūmwe ūrīa ūūcaragia, na nīwe mūtuanīri ciira. **51** Ngūmwīra atīrī na ma, mūndū o wothe angīrūmia kiugo gīakwa, ndarī hīndī akona gīkuū.” (aiōn g165) **52** Ayahudi maigu ūguo, makīgūthūka makīmwīra atīrī, “Rīu nītwamenya atī ūrī na ndaimono. Iburahīmu nīakuire o na anabii magīkua, no wee ūroiga atī mūndū o wothe angīrūmia kiugo gīak, ndagacama gīkuū. (aiōn g165) **53** Wee ūkīrī mūnene gūkīra ithe witū Iburahīmu? We nīakuire o na anabii magīkua. Kaī ūrecirīria we ūrī ū?” **54** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ingīgooca-rī, kwīgooca gwakwa nī gwa tūhū. Baba, ūrīa muugaga atī nīwe Ngai wanyu nīwe ūngocithagia. **55** O na gūtuīka mūtimūū, nīi

nīndīmūū. Ingiuga atī ndimūū, ingītuīka wa maheeni ta inyuī, no nīndīmūū na nīnūmtīe kiugo gīake. **56** Ithe wanyu Iburahīmu nīakenaga atī nīakona mūthenya wakwa; na nīawonire na agīcanjamūka.” **57** Nao Ayahudi makīmwīra atīrī, “Wee o na ndūkīnyītie mīaka mīrongo ītano, na ūkoiga atī nīwonetē Iburahīmu!” **58** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, Iburahīmu atanaciārwo, Niī ndūire!” **59** Maigu ūguo makīoya mahīga māmūhūre namo nyuguto, no Jesū akīlīhītha, akīuma kūu hekarū-inī.

9 Na rīrīa aathīiaga na njīra-rī, akīona mūndū waciārītwo arī mūtumumu. **2** Nao arutwo ake makīmūuria atīrī, “Rabīi, nūu wehīrie, nī mūndū ūyū kana nī acīari ake, nīgeetha aciarwo arī mūtumumu?” **3** Nake Jesū akiuga atīrī, “Ti mūndū ūyū kana acīari ake mehīrie. No ūndū ūyū wekīkire nīgeetha wīra wa Ngai wonanīo mūtūūrīre-inī wake. **4** Rīrīa rīothe arī mūthenya-rī, no nginya tūrute wīra wa ūrīa wandūmire. ūtukū nīūrooka rīrīa gūtarī mūndū ūngīhota kūrūta wīra. **5** Rīrīa ndī gūkū thī, nī nī ūtherī wa thī.” **6** Na aarīkīa kuuga ūguo, agītua mata thī, akīringia ndoro na mata macio, na akīmīhaka mūndū ūcio maitho. **7** Akīmwīra atīrī, “Thī ūgethambe Karia-inī ga Siloamu” (narīo rītīwa Siloamu nī kuuga Gūtūmwo.) Nī ūndū ūcio mūndū ūcio agīthīrī na agīthambe, na agīuka mūcīi akīonaga. **8** Nao andū a itūūra rīake na arīa maamuonete mbere iyo akīhooya ūteithio makīūrānia atīrī, “Githī mūndū ūyū ti ūrīa ūraikaraga thī ahooyage ūteithio?” **9** Andū amwe makiuga atī aarī we. Nao arīa angī makiuga atīrī, “Aca, no kūhaana amūhaana.” Nowe agīkīrīrīria kuuga atīrī, “Nī nīi mūndū ūcio.” **10** Nao makīmūuria atīrī, “Maitho maku makīhīngūkire atīa?” **11** Nake akīmacookeria atīrī, “Mūndū ūrīa metaga Jesū nīwe ūringīrie ndoro aahaka maitho, anjīrīa thī ngeethambe Karia-inī ga Siloamu. Nī ūndū ūcio ndathīrī na ndeethambe, na ndahota kuona.” **12** Nao makīmūuria atīrī, “Mūndū ūcio arī ha?” Nake akīmeera atīrī, “Nīi ndīūū.” **13** Nao magītware mūndū ūcio warī mūtumumu kūrī Afarisai. **14** Na rīrī, mūthenya ūcio Jesū aaringīrie ndoro na akīhīngūra maitho ma mūndū ūcio warī wa Thabatū. **15** Nī ūndū ūcio Afarisai o nao makīmūuria ūrīa aahotete kuona. Nake mūndū ūcio akīmacookeria atīrī, “Aahakire ndoro maitho, na nīi ndeethambe na rīu nīndīrona.” **16** Nao Afarisai amwe makiuga atīrī, “Mūndū ūyū ndoimīte kūrī Ngai, nīgūkorwo ndamenyagīrīria Thabatū.” No arīa angī makīūria

atīrī, "Mūndū mwīhia ahota atīa kūringa ciama ta ici?" Nī ūndū ūcio makīamūkana. 17 Mūthiainī Afarisai acio makīhūgūkīra mūndū ūcio warī mūtumumu, makīmūuria atīrī, "Wee ūkuuga atīa ha ūhoro wake? Nīwe araahingūrire maitho." Nake mūndū ūcio agīcookia atīrī, "Nī mūnabī." 18 O na kūrī ūguo Ayahudi matiigana gwītikīa ūhoro wa mūndū ūcio atī aarī mūtumumu na atī nīacookete kuona, nginya rīrīa maatūmanīre aciari ake. 19 Makīmooria atīrī, "Ūyū nī mwana wanyu? Ūyū nīwe mūroiga aaciariwo arī mūtumumu? Rīu ahotete atīa kuona?" 20 Nao aciari ake magīcookia atīrī, "Ithūi tūūi nī mwana witū na tūūi aaciariwo arī mūtumumu. 21 No ūrīa ahotete kuona, kana ūrīa ūmūhingūrire maitho make, ithūi tūtiūi. Mūurie i nī mūgīma, nīekwīyarīrīria." 22 Aciari ake moigire ūguo nī ūndū wa gwītigīra Ayahudi, nīgūkorwo Ayahudi nīmarīktīe gūtua atī mūndū o wothe ūngiuga atī Jesū nīwe Kristū nīegūkīko nja ya thunagogi. 23 Nīkīo aciari ake moigire atīrī, "Nī mūgīma; mūtūriei." 24 Magīita mūndū ūcio warī mūtumumu hīndī ya keerī. Makīmwīra atīrī, "Goocithia Ngai. Nītūūi mūndū ūyū nī mwīhia." 25 Nake agīcookia atīrī, "Nīi ndiūi kana nī mwīhia kana ti mwīhia. No njūūi ūndū ūyū ūmwe; ndīraarī mūtumumu na rīu nīndīrona!" 26 Ningī makīmūuria atīrī, "Agwīkire atīa? Akūhingūrire maitho atīa?" 27 Nake akīmacookeria atīrī, "Nīndamwīra ūhoro o rīu na inyuī mūtinathikīrīria. Mūrenda kūguā rīngī nīki? O na inyuī nīmūkwenda gūtuīka arutwo ake?" 28 Nao makīmūruma, makīmwīra atīrī, "Wee ūrī mūrutwo wa mūndū ūyū! Ithūi tūrī arutwo a Musa! 29 Ithūi nītūūi atī Ngai nīarīrie Musa, no ha ūhoro wa mūndū ūyū-rī, tūtiūi o na kūrīa oimīte." 30 Nake mūndū ūcio akīmacookeria atīrī, "Kaī ūcio nī ūrirū-ī! Inyuī mūtiūi kūrīa oimīte, na nīwe ūhingūrire maitho. 31 Nītūūi atī Ngai ndathikagīrīria andū ehia. Athikagīrīria mūndū ūrī na ūngai na ūrīa wīkaga wendi wake. 32 Gūtīri mūndū ūrī waiguā ūhoro wa mūndū ūhingūrtwo maitho aciarītwo arī mūtumumu. (aiōn g165) 33 Korwo mūndū ūyū ndoimīte kūrī Ngai ndarī ūndū angīhota gwīka." 34 Igūrū rīa ūhoro ūcio magīcookia atīrī, "Wee waciariwo ūrī na mehia. Üngīkīgeria atīa gūtūrūtal!" Nao makīmūkīnia na kūrīa. 35 Jesū nīaiguire atī nīmaikītie mūndū ūcio nja, na rīrīa aamuonire akīmūuria atīrī, "Wee nīwītikītie Mūrū wa Mūndū?" 36 Nake mūndū ūcio akīmūuria atīrī, "Mūthuuri ūyū, ūcio nīwe ū? Njīira, nīgeetha ndīmūwītikīie." 37 Nake

Jesū akiuga atīrī, "Rīu nīmuonete; nīwe ūyū ūraaria nawe." 38 Nake mūndū ūcio akiuga atīrī, "Mwathani, nīndetikīa," na akīmūthathaiya. 39 Ningī Jesū akiuga atīrī, "Njūkīte gūkū thī nī ūndū wa gūtuanīra ciira, nīgeetha arīa atumumu mahote kuona, nao arīa monaga matūkē atumumu." 40 Afarisai amwe arīa maarī nake makīgūa akiuga ūguo, nao makīmūuria atīrī, "Atī atīa? O na ithūi tūrī atumumu?" 41 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, "Mūngīrī atumumu-rī, mūtingīrī na mehia; no rīu tondū muugaga atī nīmuonaga-rī, mūgūikara o na wīhīa wanyu."

10 "Ngūmwīra atīrī na ma, mūndū ūrīa ūtatoonyaga gīcegū kīa ng'ondū agereire kīhīngō-inī, no akahaicīra handū hangī-rī, ūcio nī mūici na nī mūtunyani. 2 Mūndū ūrīa ūtotoonyaga na kīhīngō nīwe mūrīthī wa ng'ondū cīake. 3 Mūrangīrī nīamūhingūragīra kīhīngō, nacio ng'ondū nīthikagīrīria mūgambo wake. Eetaga ng'ondū cīake na marītīwa, na agaciumagaria. 4 Aarīkīa kuumīa irīa irī cīake cīothe-rī, acitongoragia, nacio ng'ondū cīake ikamūrūmīrīra, tondū nīcītū mūgambo wake. 5 No itīrī hīndī ingīrūmīrīra mūgeni; ūrīa kūrī nī atī nīkūmūrīra, tondū itītū mūgambo wa mūgeni." 6 Jesū aahūthīrīre ngerekano īyo, no matiigana gūtaūkīrīwo nī ūrīa aameeraga. 7 Nī ūndū ūcio Jesū akiuga o rīngī atīrī, "Ngūmwīra atīrī na ma, Nīi nīi nī kīhīngō kīa ng'ondū. 8 Arīa othe mookire mbere yakwa maarī aici na atunyani, no ng'ondū itīigana kūmathikīrīria. 9 Nīi nīi nī kīhīngō; ūrīa wothe ūtotoonyagīra harī nīi nīakahonoka. Agaatoonyaga na akioma, na onage gīa kūrīa. 10 Mūici okaga tu nīgeetha aiye, na orage, na anage; nīi njūkīte nīguo magīe na muoyo, na magīe naguo kūna. 11 "Nīi nīi nīi mūrīthī ūrīa mwega. Mūrīthī ūrīa mwega arutaga muoyo wake nī ūndū wa ng'ondū. 12 Mūrīthī wa mūcaara tiwe mūrīthī ūrīa mwene ng'ondū. Nī ūndū ūcio rīrīa ona njūūi īgūfūka, atiganagīrīria ng'ondū, akoora. Hīndī īyo nayo njūūi īgatharīkīra rūrū, īkarūhurunja. 13 Mūndū ūcio oraga tondū we nī wa kwandikwo, na ndarūmbūyanagia na ūhoro wa ng'ondū. 14 "Nīi nīi nīi mūrīthī ūrīa mwega; nīnjūūi ng'ondū cīakwa, nacio ng'ondū cīakwa nīcīnjūūi, 15 o ta ūrīa Baba anjūūi, na nīi ngamenya Baba, na nīndutīte muoyo wakwa nī ūndū wa ng'ondū. 16 Ndī na ng'ondū ingī irīa itarī cīa gīcegū gīkī. No nginya o nacio ndīcīrehe. O nacio nīigathikīrīria mūgambo wakwa, na gūgaakorwo na rūrūrūmwe, na mūrīthī ūmwe. 17 Gītūmi kīa Baba kūnyenda nī ūndū

nīndutite muoyo wakwa nīgeetha njooke ndiwoe rīngī. 18 Gūtirī mündū ūngīndunya guo, no niī ngūruta na kwīyendera. Ndī na ūhoti wa kūruta, o na ūhoti wa kūwoya rīngī. Watho ūyū ndaamūkīrire kuuma kūrī Baba.” 19 Maigua ciugo icio, Ayahudi makīamūkana o rīngī. 20 Aingī ao makiuga atīrī, “Mündū ūyū arī na ndaimono na akagūrūka. Mūkūmūthikīrīria nīkī?” 21 No angī makiuga atīrī, “Ino ti mīario ya mündū ūrī na ndaimono. Ndaimono no īhingūre maitho ma mūtumumu?” 22 Ningī gūkīgīna na Gīathī gīa Kwamūrwo kūu Jerusalemu. Kwarī kīmera kīa heho, 23 nake Jesū aarī hekarū-inī agīceraceera gīthaku-inī gīa Solomoni. 24 Nao Ayahudi makīmūrigiicīria makīmwīra atīrī, “Ūgūtūūra ūtūgīte na nganja nginya rī? Angīkorwo nīwe Kristū-rī, twīre ūtekūhitha.” 25 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Nīndīmwīrīte, no mūtiitīkagia. Ciama iria ningaga na rītwa rīa Baba nīcinjaragīrīria, 26 no inyuū mūtiitīkagia tondū mūtīri ng’ondū ciakwa. 27 Ng’ondū ciakwa nīthikagīrīria mūgambo wakwa; nīndīciūi, nacio nīcinūmagīrīria. 28 Nīndīcheaga muoyo wa tene na tene, na gūtirī hīndī ikoora; gūtirī mündū o na ūmwe ūngīcigutha kuuma moko-inī makwa. (aiōn g165, aiōnios g166) 29 Baba ūrīa waheire cio, nī mūnene kūrī othe; gūtirī mündū ūngīcigutha kuuma moko-inī ma Baba. 30 Niī na Baba tūrī ūmwe.” 31 O rīngī Ayahudi makīoya mahiga nīguo mamūhūure namo nyuguto, 32 nake Jesū akīmeera atīrī, “Nīndīmuonetie ciama nyingī nene kuuma kūrī Baba. Nī kīama kīrīkū gīacio mūrenda kūhūrīra na mahiga nyuguto?” 33 Nao Ayahudi makīmūcookeria atīrī, “Tūtitrakūhūrīra na mahiga nyuguto nī ūndū wa o na kīmwe gīacio, no nī ūndū wa kūruma Ngai, tondū wītuīte Ngai na wee ūrī o mündū.” 34 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Gīthī gūtiandikītwo Watho-inī wanyu atīrī, ‘Ndoigire inyuū mūrī ngai?’ 35 Angīkorwo aametire ‘ngai’, o acio kiugo kīa Ngai gīokire kūrī o, (na Maandiko matheru matingīaga kūhingio) 36 ī mündū ūrīa Baba aamūrīre arī wake kūna na akīmūtūma gūkū thi, ūhoro wake nī atīa? Mūragūthitanga nīkī atī nīndaruma Ngai tondū nīndoiga, ‘Ndī Mūrū wa Ngai?’ 37 Ingīaga gwīka ūrīa Baba ekaga mūtikanjītīkie. 38 No o na ingīka ūrīa ekaga-rī, o na gūtuīka mūtinjītīkie, itīkīiae ciama icio, nīguo mūmenye na mūtaukīrwo atī Baba arī thiīnī wakwa, na niī ndī thiīnī wa Baba.” 39 Na o rīngī makīgeria kūmūnyiita, nowe akīhonokia kuuma moko-inī mao. 40 Ningī Jesū agīcooka mūrimo ūrīa ūngī wa Jorodani, harīa Johana aabatithanagīria

matukū-inī ma mbere. Agīkara kūu, 41 nao andū aingī magīuka kūrī we. Nao makiuga atīrī, “O na gūtuīka Johana ndarī kīama aaringire, ūhoro ūrīa wothe Johana oigire ūkonī mündū ūyū warī wa ma.” 42 Na andū aingī a kūu magītīkia Jesū.

11 Na rīrī, kwarī na mündū wetagwo Lazaro, nake aarī mūrūaru. Aarī wa Bethania, itūura rīa Mariamu na mwarī wa nyina Maritha. 2 Mariamu ūyū nowe waitīrīrie Mwathani maguta manungi wega na akīmūgīria nyarīrī na njuīrī yake, na aarī mwarī wa nyina na Lazaro ūcio warī mūrūaru. 3 Nī ūndū ūcio aarī acio a nyina magītūmanīra Jesū akeerwo atīrī, “Mwathani, ūrīa wendete nīmūrūaru.” 4 Rīrīa Jesū aiguire ūhoro ūcio, akiuga atīrī, “Ndware iño ndikūrīkīrīra na gīkuū. Aca, nī ya kūgoocithia Ngai, nīgeetha Mūrū wa Ngai agoocithio nīyo.” 5 Jesū nīendete Maritha na mwarī wa nyina, o na Lazaro. 6 No o na thuutha wa kūguia atī Lazaro aarī mūrūaruī, aikarire kūu aarī mīthenya īngī ūrī. 7 Agīcooka akīrīa arutwo ake atīrī, “Nītūcookei Judea.” 8 Nao makīmwīra atīrī, “No rīrī Rabii, o rīu ica ikuhī Ayahudi marageragia gūkūhūrīra na mahiga nyuguto, na rīu ūrenda gūcooka kuo?” 9 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Gīthī mūthenya ti wa mathaa ikūmi na meerī? Mündū ūrīa ūthīiaga mūthenya ndangīhīngwo, nīgūkorwo onaga na ūtheri wa gūkū thi. 10 Ahīngagwo rīrīa egūthī ūtukū, nī ūndū ndarī na ūtheri.” 11 Aarīka kuuga ūguo, agīcooka akīmeera atīrī, “Mūrata witū Lazaro nīakomete; no nīngūthī ūkū ngamūtūkīrie.” 12 Arutwo ake makīmūcookeria atīrī, “Mwathani, akorwo nī gūkoma akomete-rī, nīekūhona.” 13 Jesū aaragia ūhoro wa gīkuū gīake, no arutwo ake meciirāgia aaragia ūhoro wa toro wa ndūire. 14 Nī ūndū ūcio akīmeera na njīra īgūtaūka, atīrī, “Lazaro nīmūkuū, 15 no nī ūndū wanyu nīngēnete nīgūkorwo ndiraarī kuo, nīgeetha mwītīkie. No rīrī, nītūthī ūkū we.” 16 Nake Toma (ūrīa wetagwo Wa-mahatha) akīrīa arutwo ariā angī atīrī, “Nītūthī ūkū o na ithuī, tūgakuanīre nake.” 17 Jesū aakinīa-rī, agīkora Lazaro nīaaniīte mīthenya īna thiīnī wa mbīrīra. 18 Na rīrī, itūura rīa Bethania rītiakīnītie kilomita ithatū kuuma Jerusalemu, 19 nao Ayahudi aingī nīmokīte kūu kwa Maritha na Mariamu kūmomīrīria nī ūndū wa gūkuīrwo nī mūrū wa nyina wao. 20 Rīrīa Maritha aiguire atī Jesū nīarooka, akiuma, agīthī ūkūmūtūnga, no Mariamu agīkara kūu mūcīi. 21 Maritha akīrīa Jesū atīrī, “Mwathani ūngīraari gūkūrī, mūrū wa maitū ndangīrakuire. 22 No rīrī, nīnjūūi

atī o na rīu Ngai nīegūkūhe o kirīa gōthe ūngīhooya.” 23 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Mūrū wa maitūguo nīekūriūka.” Nake Maritha akīmūcookeria atīrī, 24 “Nīnjūū nīakariūka hīndī ya iriūkīro mūthenya wa mūthia.” 25 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Niī nī nī kūriūka na nī nī muoyo. Nake ūrīa wothe ūnjītīkitie, o na aakua, nīagatūura muoyo; 26 nake ūrīa wothe ūtūraga muoyo na nīanjītīkitie, ndarī hīndī agaakua. Wee nīwītīkitie ūguo?” (aīn g165) 27 Nake Maritha akīmwīra atīrī, “Iī Mwathani, nīnjītīkitie atī wee nīwe Kristū, Mūrū wa Ngai, ūrīa wīritwo nīagooka gūkū thī.” 28 Nake aarīkia kuuga ūguo, agīcooka agīthīi agīita mwāri wa nyina Mariamu keeheri-inī, akīmwīra atīrī, “Mūrutani arī gūkū na nīarakūuria.” 29 Rīrīa Mariamu aiguire ūguo, akīrūgama na ihenya agīthīi kūrī we. 30 Na hīndī ūyo Jesū ndaakoretwo atoonyete itūura, no aarī o harīa Maritha aamūtūngīte. 31 Rīrīa Ayahudi acio maarī na Mariamu kūu nyūmba makīmūmīrīria monire ūrīa okīra na ihenya oīmīte nja, makīmūmīrīra, magīciiria atī aathīiaga mbīrīra-inī akarīrīre ho. 32 Hīndī ūrīa Mariamu aakinyire harīa Jesū aarī na akīmuona, akīgūa thī magūrū-inī make, akīmwīra atīrī, “Mwathani, ūngīraarī gūkū, mūrū wa maitū ndangīrakuire.” 33 Hīndī ūrīa Jesū aamuonire akīrīra, na Ayahudi arīa mokite hamwe nake o nao makīrīra-rī, agīcaaya mūno roho-inī thīnī na agītangīka ngoro. 34 Akīmooria atīrī, “Mūmūigīte ha?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Mwathani, ūka wone.” 35 Jesū akīrīra. 36 Nao Ayahudi makiuga atīrī, “Onei ūrīa aramwendete!” 37 No amwe ao makīurania atīrī, “Mūndū ūyū ūrahingūire mūtumumu maithorī, ndangīrahōtire kūgiria akue?” 38 Nake Jesū, o rīngī acaaīte mūno, agīthīi mbīrīra-inī. Mbīrīra ūyo yarī ngurunga na yahingītwo na ihiga. 39 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Eheriai ihiga.” No Maritha, mwāri wa nyina na mūndū ūcio wakuīte, akīmwīra atīrī, “Mwathani, rīu nīmūnungu nī ūndū nīfāniinīte mīthenya īna ho.” 40 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Gīthī ndikwīrīre atī wetfīka nīfūkuona riiri wa Ngai?” 41 Nī ūndū ūcio makīeheria ihiga. Jesū agīcooka agītiira maitho, akiuga atīrī, “Baba, nīndagūcookeria ngaatho nī ūndū nīfūjiguaga. 42 Nīnjūū atī nīfūjiguaga hīndī cīothe, no ndoiga ūguo nī ūndū wa andū aya marūgamīte haha, nīguo metikie atī nīwe wandūmire.” 43 Jesū aarīkia kuuga ūguo, akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Lazaro, uma!” 44 Nake mūndū ūcio warī mūkuū akiuma, ohetwo na ndaamī cīa

gatani moko na magūrū, na akarīgiicīrio taama ūthīū. Jesū akīmeera atīrī, “Muohorei mataama macio ma mbīrīra, mūreke athīi.” 45 Nī ūndū ūcio Ayahudi aingī arīa mokite gūceerera Mariamu, moona ūrīa Jesū eekire, makīmwītīkia. 46 No amwe ao magīthīi kūrī Afarisai, makīmeera ūrīa Jesū ekīte. 47 Hīndī ūyo athīnjīri-Ngai arīa anene hamwe na Afarisai magīntī Kīama. Makīurania atīrī, “Nī kīi tūreka? Onei ūrīa mūndū ūyū araringa ciama nyīngī. 48 Twareka athīi na mbere ūguo, andū othe nīmekūmwītīkia, nao Aroma moke meyoere hekarū iitū, o na rūrīrī rwitū.” 49 Hīndī ūyo ūmwe wao wetagwo Kaiafa, ūrīa warī mūthīnjīri-Ngai mūnene mwaka ūcio, akiuga atīrī, “Inyuū mūtīrī ūndū mūtīrī o na atīa! 50 Inyuū mūtīrī atī nī kaba mūndū ūmwe akue nī ūndū wa kīrīndī, handū ha rūrīrī ruothe rūthīre.” 51 Ūndū ūcio ndaaririe etaarīte we mwene, no aarathire ūguo arī ta mūthīnjīri-Ngai mūnene wa mwaka ūcio, atī Jesū nīagakuūra rūrīrī rwa Ayahudi, 52 na to rūrīrī rūu rwiki, no o na ningī akue nī ūndū wa ciana cia Ngai iria ciahurunjūkīte, nīgeetha acicookanīrīrie atūme ituīke kīndū kīmwe. 53 nī ūndū ūcio kuuma mūthenya ūcio magīciirīra kūmūūraga. 54 Nī ūndū ūcio Jesū ndaacookire gūthīi akītonthanagia kūrī Ayahudi. Handū ha ūguo, akihera agīthīi kūndū kwarī hakuhī na werū, gatūura geetagwo Efiraimu, agīkara kuo na arutwo ake. 55 Na rīrīa Bathaka ya Ayahudi yakuhīrīrie, andū aingī makīambata kuuma matūura-inī, magīthīi Jerusalemu nī ūndū wa igongona rīa gwītheria Bathaka ītanakinya. 56 Andū acio magīkara magīcaragia Jesū, na rīrīa maarūngīi nja ya hekarū, makīurania atīrī, “Mūgwīciiria atīa? Kaī hihi ategūuka Gīathī-inī?” 57 No athīnjīri-Ngai arīa anene na Afarisai nīmarutīte watho atī mūndū o wothe ūngīamenyire harīa Jesū aarī, amarehere ūhoro nīgeetha mamūnyiite.

12 Mīthenya ītandatū mbere ya Gīathī kīa Bathaka gūkīnya, Jesū agīthīi Bethania, kūrīa Lazaro ūrīa aariūkītie aatūūraga. 2 Nī kwarugirwo irio cia hwaīnī nī ūndū wa Jesū. Maritha nīwe watungataga, nake Lazaro aarī ūmwe wa arīa maikarīte methānī na Jesū. 3 Nake Mariamu akīoya cuba ya maguta manungi wega na ma goro mūno, akīhakā Jesū magūrū, agīcooka akīmūgiria na njuīrī yake. Nayo nyūmba īkīyūra mūtararīko mwega wa maguta macio. 4 No mūrutwo ūmwe wa Jesū wetagwo Judasi Isikariota, ūrīa wacookire kūmūkunyanīra, akīregana na ūndū ūcio, akiuga atīrī, 5 “Nīkī kīragiririe maguta macio

mendio na mbeeca icio iheo athīnī? Nīmaraiganīte mūcaara wa mwaka mūgima.” 6 Ndoigire ūguo nī ūndū wa gūcaira athīnī, no oigire ūguo nī ūndū aarī mūici, tondū nīwe wakuuaga mūhuko wa mbeeca, na nīaiyaga imwe akahūthīra we mwene. 7 Nake Jesū agīcooka atīrī, “Tiganai nake, araigīte maguta macio nī ūndū wa mūthenya ūrīa ngaathikwo. 8 Athīnī mūrī nao hīndī ciothe, no nīi mūtirīkoragwo na nīi hīndī ciothe.” 9 Ihinda-inī o rīu gīkundi kīnene kīa Ayahudi gīkīmenya atī Jesū aarī kūu na gīgīuka, na gītiokire nī ūndū wa Jesū tu, no ningī nīgeetha kīone o na Lazaro ūcio aariūkītie kuuma kūrī arīa akuū. 10 Nī ūndū ūcio athīnjīri-Ngai arīa anene magīthugunda kūrīraga Lazaro o nake, 11 nīgūkorwo nī ūndū wake Ayahudi aingī nīmathīiaga kūrī Jesū na makamwītikia. 12 Mūthenya ūcio ūngī andū aingī arīa mokīte nī ūndū wa Gīathī kīu makīigua atī Jesū aarī njīra-inī agīthīi Jerusalemu. 13 Magīkuua mīkīndū, magīthīi namo kūmūtūnga, makīanagīrīra atīrī, “Hosana!” “Kūrathimwo-rī, nī mūndū ūrīa ūgūuka na rītwa rīa Mwathani!” “Kūrathimwo-rī, nī Mūthamaki wa Israeli!” 14 Nake Jesū akīona nījaū ya ndigiri, akīmūkarīra, o ta ūrīa kwandikītwo atīrī, 15 “Tiga gwītīra, wee Mwarī wa Zayuni; ta rora, mūthamaki waku nīarooka, aikāriire nījaū ya ndigiri.” 16 Arutwo ake matiambīte gūtaūkīrwo nī gītūmi kīa maūndū macio. No Jesū aarīkia kūgoocithio nīguo maataūkīrwo atī maūndū macio maandikītwo nī ūndū wake, na atī ūguo noguo maamwīkite. 17 Nakīo gīkundi kīa andū kīrīa kīarī nake rīrīa eetire Lazaro oime mbīrīra-inī na akīmūrīukia kuuma kūrī arīa akuū gīgīthīi na mbere kūmemerekia ūhoro ūcio. 18 Andū aingī magīuka gūtūnga Jesū nī ūndū nīmaiguīte atī nīaringīte kīama kīu. 19 Nī ūndū ūcio Afarisai makīrana atīrī, “Ta kīonei tūtīrī ūndū tūreeka. Onei ūrīa andū othe mamūrūmīrīi!” 20 Na rīrī, nī kwarī na Ayunani gatagatī-inī ka arīa maathiīte gūthathaiya Ngai Gīathī-inī kīu. 21 Nao magīuka kūrī Filipu, ūrīa woimīte itūūra rīa Bethisaida kūu Galili, marī na ihooya, makīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, no twende kuona Jesū.” 22 Nake Filipu agīthīi akīra Anderea ūhoro ūcio, nao eerī magīthīi makīra Jesū. 23 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ihinda nīrīkinyu Mūrū wa Mūndū agoocithio. 24 Ngūmwīra atīrī na ma, tiga hīndī ya ngano yambire kūgūa tīrī-inī ikue-rī, itūūraga rīi iiki. No ūngīkua, nīciaraga maciaro maingī. 25 Mūndū ūrīa wendete muoyo wake nīakoorwo nīguo, na mūndū

ūrīa ūthūire muoyo wake arī gūkū thī, nīakaūtūūria nginya muoyo wa tene na tene. (aiōnios g16) 26 Ūrīa wothe ūndungatagīra no nginya anūmīrīre, nīgeetha harīa ndī o nayo ndungata yakwa īgaakorwo ho. Ūrīa ūndungatagīra-rī, nake Baba nīarīmūtīaga. 27 “Rīu ngoro yakwa nīfīratangīka, na nīi ngūkiuga atīa? Njuge, ‘Baba honokia harī ihinda rīrī?’ Aca, gītūmi gīkī nīkīo gītūmīte nginyie ihinda rīrī. 28 Baba, goocithia rītwa rīakul!” Hīndī iyo mūgambo ūkiuma igūrū ūkiuga atīrī, “Nīndīrīgoocithītie na no ngūrīgoocithia o rīngī.” 29 Nakīo gīkundi kīa andū kīrīa kīarī ho na gīkīgu ūguo, gīkiuga atī mūgambo ūcio nīwarurumaga; nao arīa angī makiuga atī nī mūraika wamwarīria. 30 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mūgambo ūcio ndūnaaria nī ūndū wakwa, no waria nī ūndū wanyu. 31 Hīndī nī nginyu thī ino itūrīwo ciira; nake mūnene wa thī ino nīekīngatwo. 32 No nīi ndaārkia kūhaicio igūrū kuuma thī, nīngaguucīrīria andū othe harī nīi.” 33 Oigire ūguo nīgeetha onanie gīku ūkīra agaakua. 34 Gīkundi kīu gīkiuga atīrī, “Nitūiguīte kuuma Wathoinī atī Kristū egūtūūra tene na tene, nī ūndū ūcio-rī, nīi atīa ūguo woiga atī ‘Mūrū wa Mūndū no nginya ahaicio igūrū?’ ūcio ‘Mūrū wa Mūndū’ nūū?” (aiōnios g165) 35 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Nīmūgūkorwo na ūtheri ihinda rīngī inini. Thiiagai rīrīa mūrī na ūtheri, nduma ūtanamūtumanīra. Mūndū ūrīa ūthīiaga na nduma ndamenyaga kūrīa arathiī. 36 Mwīhokagei ūtheri hīndī ūrīa mūrī naguo, nīgeetha mūtūike ciana cīa ūtheri.” Nake Jesū aarīkia kwaria, akīmehitha, agīthīi. 37 O na thuutha wa Jesū kūringa ciama icio ciothe makīonaga-rī, matīgana kūmwītikia. 38 Ūndū ūcio warī wa kūhingia kiugo kīa Isaia ūrīa mūnabīi kīrīa kīūragia atīrī: “Mwathani, nūū wītīkītie ūhoro witū, nakuo guoko kwa Mwathani kūguūrīrio ū?” 39 Nī ūndū ūcio matingīetīkirie, nī tondū Isaia nīoīgīte handū hangī atīrī. 40 “Nīamatuīte atumumu, na akoomia ngoro ciao, nīgeetha matikoone na maitho mao, kana mataūkīrwo ngoro-inī ciao, o na kana magarūrūke, na nīi ndīmahonie.” 41 Isaia oigire ūguo nī ūndū nīooneete riiri wa Jesū, na akīaria ūhoro wake. 42 No o na gūtarīi o ūguo, aingī o na gatagatī ka atongoria a Ayahudi nīmamwītikirie. No nī ūndū wa Afarisai, matingīoimbūrīre wītīkio wao nī gwītīra matikaingatwo thunagogi; 43 nīgūkorwo nīmendete kūgoocwo nī andū gūkīra kūgoocwo nī Ngai. 44 Jesū agīcooka akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Mūndū ūrīa ūnjītīkītie, to nīi nyiki

etikītie, no etikītie o na ūrīa wandūmire. **45** Hīndī ūrīa mündū ūcio andora, onaga ūrīa wandūmire. **46** Niī njūkīte gūkū thī ndī ūtheri, nīgeetha gūtikagē o na ūmwe ūnjītikītie ūngūkara nduma-inī. **47** “Ha ūhoro wa mündū ūrīa ūiguaga ūhoro wakwa no akaaga kūuhingia, ndikūmūtuira ciira; nīgūkorwo ndiokire gūtuira andū a thī ciira, no ndokire kūmahonokia. **48** Mūtuanīri ciira arī ho, harī mündū ūrīa ūndegaga na akaaga gwītikīra ciugo ciakwa; kiugo kūu ndaaririe nīkīo gīkaamūtuira ciira mūthenya wa mūthia. **49** Nīgūkorwo ndiaririe ndīrīte niī mwene, no Baba ūrīa wandūmire nīwe wanjathire ūrīa ingiuga, na ūrīa ingīaria. **50** Nīnjūū atī rīathani rīake rīkinyagia mündū muoyo-inī wa tene na tene. Niī ūndū ūcio ūhoro ūrīa wothe njaragia no ūrīa Baba anjīrīte njarie.” (alōnios g166)

13 Na rīrī, gwatigītie o hanini Giāthī kīa Bathaka gīkye. Jesū nīamenyete atī ihinda rīake ūrīa kuuma gūkū thī athīi kūrī Ithe nīrīakinyīte. Na tondū nīendete arīa maarī ake gūkū thī, akīmoonīa ūrīa aamendete nginya kīrīkīrīro. **2** Na ūrīa maarītaga irio cia hwaī-inī, Mūcukani nīarīkītie gwīkīra ngoro-inī ya Judasi Isikariota, mūrū wa Simoni, meciiria ma gūkunyanīra Jesū, **3** Jesū nīamenyete atī Ithe nīamūheete ūhoti wa maūndū mothe, na atī oimīte kūrī Ngai, na acookaga kūrī o Ngai; **4** niī ūndū ūcio Jesū agītūkīra, akiuma hau maarītagīra, akīruta nguo yake ya igūrū, akīoya taurū, akītōha njohero. **5** Thuutha wa ūguo, agītīrīra maaī kīraī-inī na akīambīrīria gūthambia arutwo ake nyarīrī, akīmagiragia na taurū īyo eyohete njohero. **6** Na aakinīa harī Simoni Petero, Petero akīmūuria atīrī, “Hī, Mwathani, wee nīwe ūgūthambia nyarīrī?” **7** Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ndūngīmenya ūrīa ndīreka rīu, no thuuthainī nīrīmenya.” **8** Petero akīmwīra atīrī, “Aca, wee ndūrī hīndī ūngūthambia nyarīrī ciakwa.” Jesū akīmūcookeria atīrī, “Itangīgūthambia, ndūngīgīa ngwatanīro na niī.” (alōn g165) **9** Simoni Petero akīmūcookeria atīrī, “Mwathani, ndūgaathambie o nyarīrī ciiki, no gīthambie moko o na mūtwe!” **10** Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mūndū wīthambīte mwīrī abatairio nī gwīthamba o nyarīrī ciiki; mwīrī wake wothe nī mūtheru. Na inyuī mūrī atheru, o na gūtuika ti inyuothē.” **11** Nīgūkorwo nīamenyete ūrīa ūkaamūkunyanīra, na nīkīo oigire atī ti othe maarī atheru. **12** Aarīkia kūmathambia nyarīrī, akīthumba nguo yake ya igūrū, na agīcooka harīa

aikarīte. Akīmooria atīrī, “Nīmwataūkīrwo nī ūguo ndamwīka? **13** Mūnjītaga ‘Mūrutanī’ na ‘Mwathani’, na ūguo nīguo kūrī, nīgūkorwo ūguo nīguo ndī. **14** Na rīrī, kuona atī Niī, Mwathani na Mūrutanī wanyu, nīndamūthambia nyarīrī-rī, o na inyuī nīmwagīrīrīwo mūthambanagie nyarīrī mūndū na ūrīa ūngī. **15** Nīndamuonia kīonereria nīguo mwīkage o ta ūguo ndamwīka. **16** Ngūmwīra atīrī na ma, gūtīrī ndungata nene gūkīra mwathi wayo, kana mūtūmwō agakīra ūrīa ūmūtūmīte. **17** Kuona atī rīu nīmūmenyete maūndū maya, nīmūrīrathimagwo mwameka. **18** “Ndīraaria ūhoro wanyu inyuothē; nīnjūū arīa thuurīte. No ūhoro ūyū nī wa kūhingia maandīko marīa moigīte atīrī, ‘O ūrīa tūrīfanagīra irio nake nīangarūrūkīte.’ **19** “Ndīramwīra maūndū maya rīu matanekika, nīgeetha hīndī ūrīa marīkīka mūrīnītīka atī nīi nīi nīi we. **20** Ngūmwīra atīrī na ma, ūrīa wothe wamūkagīra mūndū ūrīa ndūmīte nī nīi mwene aamūkagīra; na ūrīa wothe ūnyamūkagīra, aamūkagīra ūrīa wandūmire.” **21** Jesū aarīkia kuuga ūguo, agītangīka ngoro na akiumbūra atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, ūmwe wanyu nīkūngunyanīra.” **22** Nao arutwo ake makīambīrīria kūrorana marigītwo nūū gatagatī-inī kao aaragia ūhoro wake. **23** Ūmwe wao, mūrutwo ūrīa Jesū endete, aikarīte thī etiiranītie na Jesū. **24** Nake Simoni Petero akīheneria mūrutwo ūcio, akīmwīra atīrī, “Ta mūūrie araaria ūhoro wa ū.” **25** Nake mūrutwo ūcio, agītīrirania na Jesū na akīmūuria atīrī, “Mwathani, ūcio nūū ūraaria ūhoro wake?” **26** Jesū aījīcooka atīrī, “Nī ūrīa ngūhe kīenyū gīkī kīa mūgate ndaarīkia gūgītobokia thubu-inī.” Na aarīkia gūtobokia kīenyū kīa mūgate thubu-inī, agīkīhe Judasi Isikariota mūrū wa Simoni. **27** Judasi aarīkia kūrīa mūgate ūcio, Mūcukani akīmūingīra. Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Ūrīa ūkīrīi gwīka-rī, ika narua.” **28** No gūtīrī o na ūmwe warī metha-inī wataūkīrīwo nī gītūmi kīa Jesū kūmwīra ūguo. **29** Na tondū Judasi nīwe waigaga mbeeca-rī, amwe magīcīriia Jesū aamwīraga agūre kīrīa kīabataranītie nī ūndū wa Giāthī, kana aheane kīndū nī ūndū wa arīa athīnī. **30** Nake Judasi aarīkia kwamūkīra mūgate ūcio, akiuma nja. Na kwarī ūtukū. **31** Na Judasi aarīkia gūthīi, Jesū akiuga atīrī, “Rīu Mūrū wa Mūndū nīagoochīthītīo, nake Ngai nīagoochīthītīo arī thīinī wake. **32** Angīkorwo Ngai nīagoochīthītīo thīinī wake, Ngai nīekūgoocithītīo Mūriū arī thīinī wake mwene, na amūgoochīthīe o narua. **33** “Ciana ciakwa, nīgūkorwo na inyuī o gwa kahinda kanini.

Nímukanjaria, na o ta ūrīa ndeereire Ayahudi, no taguo ngūmwira: Kūrīa ndīrathīi, inyuī mūtingīhota gūūka. 34 “Ngūmūhe rīathani rīerū: Endanagai mündū na ūrīa ūngī. O ta ūrīa ndīmwendete, o na inyuī no nginya mwendanage mündū na ūrīa ūngī.” 35 Ündū ūyū nīguo ūrimenyithagia andū othe atī mūrī arutwo akwa, mūngīendana mündū na ūrīa ūngī.” 36 Simoni Petero akīmūuria atīrī, “Mwathani nī kū ūgūthīi?” Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Kūrīa ngūthīi, mūtingīhota kūnūmīrīra rīu, no nīmūrinūmīrīra thuutha-inī.” 37 Petero akīmūuria atīrī, “Mwathani nī kī kīngīgiria ngūrūmīrīre rīu? Niī nīngūrūta muoyo wakwa nī ūndū waku.” 38 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Atī no ūrute muoyo waku nī ūndū wakwa? Ngūkwīra atīrī na ma, ngūkū ītanakūga, nīrīngāna maita matatū!

14 “Mūtigatangīke ngoro, mwīhokei Ngai; o na niī mūnjīhoke. 2 Thīinī wa nyūmba ya Baba kūrī na ciikaro nyingī; gūtangīrī ūguo ingīrī kūmwīra. Nīngūthīi kuo kūmūthondekerā handū. 3 Na ndathīi na ndamūthondekerā handū-rī, nīngacooka ndīmūgīire nīgeetha o na inyuī mūkoragwo harīa ndī. 4 Njīra ya kūrīa ndīrathīi inyuī nīmūmīū.” 5 Nake Toma akīmūwīra atīrī, “Mwathani, ithūi tūtiūi kūrīa ūgūthīi, nī ūndū ūcio-rī, njīra tūngīkīmenya atīa?” 6 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nīi nīi nījīra, na nīi ūhoro ūrīa wa ma, na nīi nīi muoyo. Gūtirī mündū ūkinyaga kūrī Baba atagereire harī niī. 7 Korwo nīmūmīmenyete kūna, no mūmenye Baba o nake. Kuuma rīu, nīmūmīi na nī mūmuonete!” 8 Filipu akīmūwīra atīrī, “Mwathani, tuonie Baba na ithūi nītūkūiganīra.” 9 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Filipu, ndūrī wamenya o na thuutha wa gūkorwo na inyuī ihinda iraihu ūguo? Mündū ūrīa wothe ūnyonete nīonete Baba. Üngīkiuga atīa atī, ‘Tuonie Baba?’ 10 Kaī ūtetikītie atī nīi ndī thīinī wa Baba, na atī Baba arī thīinī wakwa? Ciugo iria ndīmwīraga ti ciakwa nīi mwene; no Baba ūrīa ūtūrīraga thīinī wakwa, nīwe ūraruta wīra wake. 11 Njītikīkai rīrīa nīguuga atī ndī thīinī wa Baba, nake Baba arī thīinī wakwa; kana mūgūtīkie nī ūndū wa ūira wa ciamā iria ningaga. 12 Ngūmwīra atīrī na ma, mündū ūrīa wothe ūnjītikītie, nīarīkaga maūndū marīa njīkaga. Na nīageeka o na maūndū manene kūrī macio, tondū ndīrathīi kūrī Baba. 13 Na ūrīa wothe mūkahooya, nīngawīka thīinī wa rītīwa rīakwa, nīgeetha Mūriū arehere Baba riiri. 14 Mwahooya ūndū o wothe thīinī wa rītīwa rīakwa, nīndīrīwīkaga. 15 “Angīkorwo

nīmūnyendete, nīmūrīathīkagīra ūrīa ndīmwathīte. 16 Na niī nīngahooya Baba, nake nīakamūhe Mūteithia ūngī aikarage na inyuī nginya tene, (aiōn g165) 17 nake nīwe Roho ūrīa wa ma. Nao andū a gūkū thī matingīmwītīkīra tondū matimuonaga na matimūū. No inyuī nīmūmūi nīgūkorwo atūuranagia na inyuī, na aikaraga thīinī wanyu. 18 Nīdikūmūtīga ta ciana cia ngoriai, nīngūuka kūrī inyuī. 19 Thuutha wa ihinda inyinyi, thī ndīgūcooka kūnyona, no inyuī nīmūrīnyonaga. Tondū nīndūrīraga muoyo, o na inyuī nīmūgūtūra muoyo. 20 Mūthenya ūcio nīmūkamenya atī niī ndī thīinī wa Baba, na inyuī mūrī thīinī wakwa, na niī ndī thīinī wanyu. 21 Ūrīa wothe ūiguaga maathani makwa na akamaathīkīra, ūcio nīwe ūnyendete. Nake ūcio ūnyendete nīarīendagwo nī Baba, o na niī nīndīmwendaga na ndīonithanagie kūrī we.” 22 Nake Judasi (no ti Isikariota) akiuga atīrī, “No rīrī Mwathani, nī kī gūgūtūma wīonithanie kūrī ithūi na ti kūrī andū a gūkū thī?” 23 Nake Jesū agīcooka atīrī, “Mūndū o wothe ūnyendete nīarīathīkagīra ūrutani wakwa. Baba nake nīarīmwendaga, na nītūrīukaga kūrī we tūtūranagie nake. 24 Ūrīa ūtānyendete ndathīkagīra ūrutani wakwa. Ciugo ūcio mūiguaga ti ciakwa niī mwene; nī cia Baba ūrīa wandūmire. 25 “Maūndū maya mothe ndamwarīria tūrī o na inyuī. 26 No rīrī, we Mūteithia, na nīwe Roho Mūtheru, ūrīa Baba agaataūma thīinī wa rītīwa rīakwa, nīakamūrūta maūndū mothe na amūririkanie ūrīa wothe ndīmwīrīte. 27 Thayū nīguo ngūmūtīgīra; thayū wakwa nīguo ndāamūhe. Nīdikūmūhe thayū ta ūrīa ūheanagwo nī andū a gūkū thī. Mūtigatangīke ngoro kana mūtīgīre. 28 “Inyuī nīmūwīguire nīguo atīrī, ‘Nīngūthīi na nīngacooka njūke kūrī inyuī ūngī.’ Angīkorwo nīmūnyendete-rī, no mūkene tondū ndīrathīi kūrī Baba, nīgūkorwo Baba nī mūnene kūrī niī. 29 Nīdamwīra maūndū macio o rīu matanekīka nīgeetha rīrīa magekīka mūgeetīkīa. 30 Nīdikūmwarīria ūhoro ūyū ihinda iraaya, nīgūkorwo mūnene wa gūkū thī nīarooka. We ndarī na hinya wa kūnjatha, 31 no andū a gūkū thī no nginya mamenye atī ūnyendete Baba, na atī njīkaga o ūrīa Baba anjathīte. “Ūkai rīu; nītūthīi.”

15 “Nīi nīi nīi mūthabibū ūrīa wa ma nake Baba nīwe mūrīmīri. 2 Rūhonge o ruothe rūrī thīinī wakwa rūtaciāraga nīarūtemaga akarweheria. Naruo rūhonge o ruothe rūrīa rūciāraga nīarūceehaga nīguo rūciāre maciaro maingī makīria. 3 Inyuī o na rīu

mūrī atheru nī ūndū wa ūhoro ūrīa ndīmūheete. 4 Ikaragai thiinī wakwa na nīi nīndīrīkaraga thiinī wanyu. Gūtirī rūhonge rūngīciara maciaro rūrī rwiki; no nginya rūikare thiinī wa mūthabibū. O na inyuī mūtingīciara maciaro mūtangīkara thiinī wakwa. 5 “Nī nīi mūthabibū, na inyuī mūrī honge. Mūndū angīkara thiinī wakwa na nīi njikare thiinī wake, nīarīciaraga maciaro maingī; tondū mūtarī hamwe na nīi mūtirī ūndū mūngīhota gwika. 6 Mūndū o wothe angīaga gūikara thiinī wakwa-rī, atariī o ta rūhonge rūrīa rūteagwo rūkooma; honge icio nīkūnganjo ciūngangio, igaikio mwaki-inī ikahīa. 7 Mūngīkara thiinī wakwa, nacio ciugo ciakwa ciikare thiinī wanyu, hooyai o kīrīa gīothe mūngīenda, na nīmūkūheo kīo. 8 Ūndū ūrīa ūngīgocithia Baba nīi atī, mūciarage maciaro maingī nīguo mwionanie mūrī arutwo akwa. 9 “O ta ūrīa Baba anyendete, ūguo noguo na nīi ndīmwendete. Rūrī, ikaragai o wendo-inī wakwa. 10 Mūngīathīkira maathani makwarī, nīmūrīkaraga wendo-inī wakwa o ta ūrīa nīi njathīkire maathani ma Baba na ngaikara wendo-inī wake. 11 Ndamwīra maundū macio nīguo gīkeno gīakwa kīgīe thiinī wanyu, nakīo gīkeno kīanyu gīkinyanīre. 12 Rīathani rīakwa nīi rīrī: Endanagai inyuī ene, o ta ūrīa nīi ndīmwendete. 13 Gūtirī mūndū ūrī wendo mūnene kūrī ūyū, atī mūndū no arute muoyo wake nī ūndū wa arata ake. 14 Inyuī mūrī arata akwa, mūngīka ūrīa ndīmwathīte. 15 Ndīgūcooka kūmwīta ndungata, tondū ndungata ndīmenyaga ūrīa mūmīathi areeka; no inyuī ndīmwītīte arata nīgūkorwo maundū marīa mothe ndīrūtīte kuuma kūrī Baba nīndīmūmenyithīte. 16 Ti inyuī mwathuurire, no nīi nīi ndamūthuurire, na ngīmwamūra mūthīi mūgaciare maciaro, namo maciaro macio matūure. Nake Baba nīakamūhe kīrīa gīothe mūkahoooya thiinī wa rītwa rīakwa. 17 Rīrī nīrīo rīathani rīakwa: Endanagai. 18 “Andū a thī mangīmūthūura, menyai atī nīi nīi maambire gūthūura. 19 Korwo mūrī a gūkū thī, andū a thī no mamwende ta mūrī ao. No rīrī, inyuī mūtirī a gūkū thī, no nīndīmūthuurīte kuuma kūrī andū a thī. Nīkīo andū a thī mamūthūire. 20 Rīrikanaī ūhoro ūrīa ndamwīrire atīrī, ‘Gūtirī ndungata nene gūkīra mūmīathi.’ Angīkorwo nīi nīmanyariirire, o na inyuī nīmakamūnyarira. Angīkorwo nīmathīkire ūrutani wakwa o na wanyu nīmakawathīkira. 21 Nao makaamwīka ūguo nī ūndū wa rītwa rīakwa, nīgūkorwo matiū ūrīa wandūmire. 22 “Korwo ndiokire

ngīmahe ūhoro, matingīamenyire nī ehia. No rīu matirī na kīgwatio nī ūndū wa mehia mao. 23 Mūndū ūrīa ūthūrīte, nīthūuire Baba o nake. 24 Korwo ndiīkīte gatagatī-inī kao maundū marīa matarī mekwo nī mūndū ūngī matingīamenyire nī ehia. No rīu nīmonete ciama ici, no no maathūire na magathūura Baba. 25 No nīgeetha kūhingi ūrīa kwandīkītwo Watho-inī wao atīrī, ‘Nīmathūuire hatarī gītūmi.’ 26 “Hīndī ūrīa Mūteithia agooka, ūrīa ngaamūtūmīra kuuma kūrī Baba, na nīwe Roho wa ma ūrīa uumaga kūrī Baba, we nīakaheana ūira wakwa. 27 Na o na inyuī no nginya mūkaaruta ūira, tondū mūtūrīte na nīi kuuma o kīambīrīria.

16 “Ndamwīra maundū macio mothe nīgeetha mūtikanae gūtiganīria wītīkio. 2 Nīmakamūngata thunagogi-inī; na ūhoro wa ma nīi atī, kūrī hīndī īgūuka rīrīa mūndū o wothe ūkaamūrīraga ageciiragia atī nī Ngai aratungatīra. 3 Mageekaga maundū macio nī ūndū matimenyete Baba o na kana makaamenya. 4 Ndamwīra maundū macio nīgeetha hīndī īyo yakinya mūkaaririkanā atī nīndamwīrite. Ndamwīre maundū macio kīambīrīria-inī tondū ndaarī hamwe na inyuī. 5 “Rīu nīngūthīi kūrī ūrīa wandūmire. No gūtirī o na ūmwe wanyu ūranjūuria atīrī, ‘Urathīi kū?’ 6 Mwaiyūrwo nī kīeha nī tondū nīndamwīra maundū macio. 7 No ngūmwīra atīrī na ma, nīi kwagīrīire nīi thiī nī ūndū wanyu. Tondū ndaaga gūthīi, Mūteithia ndagooka kūrī inyuī. No ndaathīi, nīngamūtūma oke kūrī inyuī. 8 Nake oka, nīakaiguithia andū a gūkū thī ūrīa mahītīte ūhoro-inī wa mehia, na ūhoro-inī wa ūthingu, o na ūhoro-inī wa ciira: 9 Nīmahītīte ūhoro-inī wa mehia, nīgūkorwo andū matinjītīkīte; 10 nīmahītīte ūhoro-inī wa ūthingu, nīgūkorwo ndīrathīi kūrī Baba kūrīa mūtangīcooka kūnyona; 11 na nīmahītīte ūhoro-inī wa ciira tondū mūnene wa gūkū thī nīarīkīte gūtuīrwo ciira. 12 “Ndī na maundū mangī maingī ma kūmwīra, makīria ya marīa mūngīhota kūmīrīria ūrī. 13 No rīrī, Roho Mūtheru ūcio wa ma oka, nīakamūtongoria ūhoro-inī ūrīa wa ma wothe. Ndakaaragia ūhoro wake mwene; akaaragia ūhoro wa maundū marīa aiguīte, ningī nīakamwīra ūhoro wa maundū marīa magooka thuutha. 14 Nīakangoocithia nīgūkorwo nīakamūmenyithia ūhoro wakwa ūrīa arutīte kuuma kūrī nīi. 15 Maundū mothe ma Baba nīi makwa. Nīkīo nīndamwīra atī Roho nīakamūmenyithia ūhoro wakwa ūrīa arutīte

kuuma kūrī nī, mūūmenye. 16 “Thuutha wa kahinda kanini mūtikūnyona rīngī na ningī thuutha wa kahinda kanini nīmūkūnyona.” 17 Amwe a arutwo ake makūrania atīrī, “Arenda kuuga atīa rīrīa aroiga atī, ‘Thuutha wa kahinda kanini mūtikūnyona rīngī na ningī atī thuutha wa kahinda kanini nīmūkūnyona’, ningī atī ‘Tondū ndīrathī kūrī Baba?’” 18 Magīthii na mbere kūruria atīrī, “Arenda kuuga atīa rīrīa aroiga atī, ‘Kahinda kanini?’ Ithuū tūtiramenya ūrīa aroiga.” 19 Nake Jesū akīona atī nīmendaga kūmūuria ūhoro ūcio, nī ūndū ūcio akīmeera atīrī, “Nī kūruria mūrorania ūrīa ngwendaga kuuga rīrīa njugire atī ‘Thuutha wa kahinda kanini mūtikūnyona rīngī, na ningī thuutha wa kahinda kanini nīmūkūnyona?’ 20 Ngūmwīra atīrī na ma, mūkaarīra na mūcakae rīrīa andū a thī marakena. Inyuū mūkanyiitwo nī kieha, no kieha, kīanyu nīgīkagarūrūka gītuīke gīkeno. 21 Mūndū-wa-nja agīciara nīakoragwo na ruo tondū hīndī yake nī ngīnyu; no aarīka gūciara kaana, akariganīrwo nī ruo nī ūndū wa gūkena nīgūkorwo kaana nī gaaciawo gūkū thī. 22 O na inyuū noguo: Rīu nī ihinda rīanyu rīa kieha, no nīngamuona rīngī na nīmūgakena, na gūtiīrī mūndū o na ūmwe ūkaamūtunya gīkeno kīu. 23 Mūthenya ūcio wakinā mūtigacooka kūnjūria ūndū o na ūrikū. Ngūmwīra atīrī na ma, Baba nīakamūhe kīrīa gōthe mūkaahooya thīnī wa rītwa rīakwa. 24 Nginyagia rīu mūtirī mwahooya ūndū thīnī wa rītwa rīakwa. Hooyai na nīmūkūheo, nīguo gīkeno kīanyu gīkinyanīre. 25 “O na gūtuīka ngoretwo ngīaria na ngerekano-rī, hīndī nīiroka rīrīa itagacooka kūmwarīria na njīra īyo, no ngaamwīraga ūhoro wa Baba itekūhithīrīra. 26 Mūthenya ūcio nīmūkahooysa thīnī wa rītwa rīakwa. Ndīroiga atī nīngahooysa Baba ithenya rīanyu. 27 No rīrī, Baba we mwene nīamwendete, nīgūkorwo inyuū nīmūnyendete, na nīmwītīkīte atī ndīomire kūrī Ngai. 28 Nīi ndīomire kūrī Baba, nīgūka gūkū thī; na rīu nīnguumma gūkū thī, njooke kūrī Baba.” 29 Hīndī īyo arutwo a Jesū makiuga atīrī, “Rīu nīratūhe ūhoro wega, ūtekwaria na ngerekano. 30 Rīu nītwamenya atī wee nīūū maūndū mothe, na atī o na ndībataire mūndū o na ūrikū akūrīrie ciūria. Ūhoro ūcio nīwatūma twītīkie atī woimīte kūrī Ngai.” 31 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Rīu nīmwefīkia! 32 No hīndī nīiroka, na nīnginyu, rīrīa mūkahurunjūka, o mūndū athīi gwake mūciī. Mūkaandiga ndī nyiki, no ndīrī nyiki, nīgūkorwo Baba arī hamwe na nīi.

33 “Ndamwīra maūndū macio nīgeetha mūgīe na thayū thīnī wakwa. Gūkū thī nīmūrīonaga thīnī. No ūmīrīrīai! Nīi nīndooretie thī.”

17 Jesū aarīka kuuga maūndū macio, agītiira maitho akīrora na igūū, akīhooya, akiuga atīrī: “Baba hīndī nī ngīnyu. Goocithia Mūrūguo, nīguo nake Mūrūguo akūgoocithie. 2 Nīgūkorwo nīmūheete ūhoti wa gwatha andū othe, nīguo arīa othe ūmūheete amahe muoyo wa tene na tene. (aiōnīos g166) 3 Na rīu ūyū nīguo muoyo wa tene na tene: Atī makūmenye, o Wee Ngai ūrīa wa ma, na mamenye Jesū Kristū, ūrīa ūtūmīte. (aiōnīos g166) 4 Nīngūgoocithie gūkū thī na ūndū wa kūrīkīa wīra ūrīa waheire ndute. 5 Na rīu Baba, ngoocithia ndī mbere yaku na riiri ūrīa ndaarī naguo hamwe nawe o mbere thī itaanagīa. 6 “Ninguūrīrie andū arīa waheire gūkū thī rītwa rīaku. Acio maarī aku; nawe ūkīhe o, nao nīmathīkīire kiugo gīaku. 7 Na rīu nīmamenyete atī indo iria cīothe ūheete ciūmīte kūrī wee. 8 Nīgūkorwo nīndamaheire ciugo iria waheire, nao magīciītīkīra. Nīmamenyire hatarī nganja atī ndīomire kūrī wee, na magītīkīa atī wee nīwe wandūmire. 9 Acio nīo ndīrahoera. Ndīrahoera andū a gūkū thī, no ndīrahoera arīa ūūheete, nīgūkorwo nīi aku. 10 Kīrīa gōthe ndī nakīo nī gīaku, na kīrīa gōthe ūrīi nakīo nī gīakwa. Naguo ūgooci nīūūkīte kūrī nī ūndū wao. 11 Nīdigūkara gūkū thī rīngī, no-o marī o gūkū thī, na nīi ndīroka kūrī wee. Baba Mūtheru, magitīre na ūhoti wa rītwa rīaku, rītwa rīrīa waheire, nīgeetha matūke ūmwe o ta ūrīa ithū ūtū ūmwe. 12 Rīrīa ndīraarī nao, nīndīramagītagīra na ngamamenyerera na rītwa rīu waheire. Gūtiīrī o na ūmwe ūūrīte o tīga ūrīa wathīrīrīwo kwanangwo nīguo Maandīko mahingio. 13 “Rīu ndīroka kūrī wee, no maūndū maya ndīroiga ndī o gūkū thī, nīguo maiyūrwo nī gīkeno gīakwa kīrī gīkinyanīru kūna thīnī wao. 14 Nīndīmaheete kiugo gīaku, nao andū a gūkū thī makamathūura, nīgūkorwo o ti a gūkū thī rīngī, o ta ūrīa nīi itarī wa gūkū thī. 15 Ihooya rīakwa ti ūmarute gūkū thī, no nī atī ūmagītagīre kuuma kūrī ūrīa mūrū. 16 O ti a gūkū thī, o ta ūrīa o na nīi itarī wakuo. 17 Maamūre, ūmatherie na ūhoro ūrīa wa ma; ūhoro waku nīguo ūhoro wa ma. 18 O ta ūrīa wandūmire gūkū thī, na nīi noguo ndamatūma kūrī andū a gūkū thī. 19 Ndītheretie nī ūndū wao, nīguo o nao matherio kūna nī ūhoro ūrīa wa ma. 20 “Nīgī to aya oiki ndīrahoera. Ndīrahoera o

na arĩa angĩ makaanjitikia nĩ ũndũ wa ndumiriri ya
aya, 21 níguo othe matuïke ūmwe Baba, o ta ūrĩa we
ürĩ thiinĩ wakwa na niñ ndi thiinĩ waku. O nao marogia
thiinĩ witu nigeetha andu a gukü thi metikie ati niwe
ündümite. 22 Nindimaheete riiri ūrĩa waheire, níguo
matuïke ūmwe o ta ūrĩa ithu turi ūmwe, 23 niñ ndi
thiinĩ wao, nawe ürĩ thiinĩ wakwa. Marotuika ūmwe
kuna, nigeetha andu a gukü thi mamenye ati niwe
wandumire, na ati nüümendete o ta ūrĩa ünyendete.
24 “Baba, ngwenda arĩa üuheete makorwo na niñ haria
ndi na mone riiri wakwa, riiri ūrĩa üuheete nĩ ũndu
nîwanyendete thi itanombwo. 25 “Baba Muthingu, o
na gütuika andu a gukü thi matikuu-rĩ, niñ ningüü,
nao nĩ moï ati niwe ündümite. 26 Ningümenyithanitie
kûrĩ o, na ningükiririria gükümenyithania, nigeetha
wendani ūrĩa ünyendete naguo üikarage thiinĩ wao
na níguo o na niñ mwene ngoragwo thiinĩ wao.”

18 Jesū aarīkia kūhooya, agīthī arī na arutwo
ake, makīringa mūkuru wa Karūūtī ga Kidironi.
Mūrīmo úcio ūngī nī haarī na mūgūnda wa mītamaiyū,
agītoonya ho na arutwo ake. **2** Na rīrī, Judasī, ūrīa
wamūkunyanīire, nīoō handū hau, nī ūndū Jesū
nīacemanagīria ho kaingī na arutwo ake. **3** Nī ūndū
úcio Judasi agīthī hau mūgūnda-inī úcio, atongoretie
mbütū ya thigari na anene amwe kuuma kūrī
athīnījīri-Ngai arīa anene na Afarisai. Nao nīmakuuīte
icinga, na matawa, na indo cia mbaara. **4** Nake
Jesū nī ūndū nīamenyaga maündū marīa mothe
maakirie kūmūkora-rī, akiumīra akīmooria atīrī, “Nūū
mūracaria?” **5** Nao makīmūcookeria atīrī, “Nī Jesū
wa Nazarethi.” Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Niī nī
nī we.” (Nake Judasi úcio wamūkunyanīire aarūngī
hau hamwe nao.) **6** Rīrīa Jesū aameerire atīrī, “Niī
nī nī we,” magīcooka na thuutha makīgūa thī. **7**
O rīngī Jesū akīmooria atīrī, “Nūū mūracaria?” Nao
makīmūcookeria atīrī, “Nī Jesū wa Nazarethi.” **8**
Jesū akīmacookeria atīrī, “Ndāmwīra atī nī nī we.
Akorwo nī nī mūracaria-rī, rekei andū aya mathīi.” **9**
Gwekīkire ūguo nīgeetha ūhoro ūrīa aarītie ūhinge,
rīrīa oigire atīrī, “Andū arīa waheire gūtīrī o na ūmwē
wao ndeete.” **10** Hīndī īyo Simoni Petero, tondū
aarī na rūhiū rwa njora, akīrūcomora na agītinia
gūtū kwa ūrīo kwa ndungata ya mūthīnījīri-Ngai
ūrīa mūnēne. (Ndungata īyo yetagwo Maliku.) **11**
Nake Jesū agīatha Petero atīrī, “Cookia rūhiū rwaku
rwa njora! Gīkombe kīrīa Baba aaheete-rī, nīngwaga

gūkīnyuira?" 12 Nayō mbūtū īyo ya thigari na mūnene wayo, hamwe na anene acio a Ayahudi makīnyiita Jesū. Makīmuoha na 13 makīamba kūmūtwara kwa Anasi, īrīa warī mūthoniwe wa Kaiāfa, īrīa warī mūthīnjīri-Ngai īrīa mūnene mwaka ūcio. 14 Kaiāfa nīwe wataarīte Ayahudi atī no gūkorwo arī wega mūndū umwe akuire andū othe. 15 Simoni Petero marī na mūrutwo ūngī makīrūmīrīra Jesū. Na tondū mūrutwo ūcio nīo nī mūthīnjīri-Ngai īrīa mūnene, agītwarana na Jesū kūu njā ya mūthīnjīri-Ngai ūcio mūnene. 16 No Petero agītigwo etereire hau njā ya kihingo. Nake mūrutwo ūcio ūngī, woīo nī mūthīnjīri-Ngai īrīa mūnene, agīcooka, akīaria na mūirītu īrīa warī kihingo-inī agītoonyia Petero. 17 Nake mūirītu ūcio warī kihingo-inī akīūria Petero atīrī, "Kaī wee ūrī umwe wa arutwo a mūndū ūyū?" Nake agīcooka agīkiuga atīrī, "Aca, ndirī umwe wao." 18 Na rīrī, ndungata na thigari ciarūgamīte irigiicīirie mwaki īrīa ciakītie ikīwota, tondū kwarī na heho. Petero o nake aarūgamīte hamwe nao agīota mwaki. 19 Ihinda-inī o rīu, mūthīnjīri-Ngai īrīa mūnene oragia Jesū ūhoro wa arutwo ake na ūhoro wa ūrutani wake. 20 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, "Niī njarīirie andū othe a thī itarī ūndū ngūhitha, na ngarutana hīndī ciōthe thunagogi-inī o na hekarū-inī, kūrīa Ayahudi othe macemanagia. Ndīrī ūndū njaragia na hitho. 21 Úranjūria ūguo nīkī? Úria arīa mananjigua ngīaria. Ti-itherū nīmoī īrīa ndanoiga." 22 Rīrīa Jesū oigire ūguo, umwe wa thigari iria ciarī hau akīmūgūtha rūhī, akīmūuria atīrī, "Úguo nīguo ūgūcookeria mūthīnjīri-Ngai īrīa mūnene?" 23 Nake Jesū akīmūwīra atīrī, "Angīkorwo nīndoiga ūru-rī, heana ūira wa ūru ūcio. No angīkorwo ndaaria ūhoro wa ma-rī, wangūthīra kī?" 24 Nake Anasi akīmūneana atwarwo arī o muohe kūrī Kaiāfa mūthīnjīri-Ngai īrīa mūnene. 25 O hīndī īyo Simoni Petero arūgamīte agīota mwaki, akīūrio atīrī, "Kaī wee ūrī umwe wa arutwo a mūndū ūyū?" Nake agīkaana, akiuga atīrī, "Aca, ndirī umwe wao!" 26 Ndungata īmwe ya mūthīnjīri-Ngai īrīa mūnene, na yarī ya mbarī ya mūndū īrīa Petero aatinītie gūtū, ikīmūuria atīrī, "Na githī nīrī ndirakuonire mūrī nake hau mūgūnda-inī wa mītamaiyū?" 27 O rīngī Petero agīkaana, na o hīndī īyo ngūkī īgīkūga. 28 Ningī Ayahudi makīrūta Jesū gwa Kaiāfa makīmūtwara gūkīaro-inī kīa Barūthi wa Kīroma. Hīndī īyo kwarī rūciinī tene, na nīgeetha matikagwatwo nī thaahu, Ayahudi matiatoonyire gūkīaro kīu; nī ūndū nīmendaga

mahote kūrīa gīathī kīa Bathaka. **29** Nī ūndū ūcio Pilato akiuma akīmakora kūu nja akīmooria atīrī, “Mūndū ūyū mūramūthitangīra kī?” **30** Nao makīmūcookeria atīrī, “Atangīrī muuni watho-rī, tūtingīmūrehe kūrī we.” **31** Nake Pilato akīmeera atīrī, “Kīmuoei inyū ene mūkamūcīrithie kūringana na watho wanyu.” Nao Ayahudi makīregana na ūhoro ūcio, makiuga atīrī, “Ithūtūtīrī na rūūtha rwa kūrīraga mūndū o na ū.” **32** Maūndū maya mekīkire nīgeetha ciugo iria Jesū aarītie akīonania mūthembā wa gīkuū kīrīa agaakua ihingio. **33** Pilato agīcooka agītoonya gīikaro kī kīa Barūthi, agīta Jesū akīmūuria atīrī, “Wee nīwe mūthamaki wa Ayahudi?” **34** Nake Jesū akīmūuria atīrī, “Ūcio nī woni waku, kana nī andū makwīrīte ūhoro wakwa?” **35** Nake Pilato akīmūcookeria atīrī, “Nī ndikīrī Mūyahudi? Andū anyu na athīnjīri-Ngai arīa anene nīo makūneanīte kūrī nī. Nī atīa wīkīte?” **36** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ūthamaki wakwa ti wa gūkū thī. Korwo nī ūguo-rī, ndungata ciakwa nicingīndūrīire ndikanyiitwo nī Ayahudi. No ūthamaki wakwa nī wa kuuma kūndū kūngī.” **37** Nake Pilato akīmūcookeria atīrī, “nī ūndū wa ūguo-rī, wee ūkīrī Mūthamaki!” Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nīwaria ma kuuga atī nī ndī Mūthamaki. Ma nī atīrī, gītūmi gīkī nīkīo gīatūmire njiarwo, na nīkīo ndokire gūkū thī atī nyumbūrage ūhoro ūrīa wa ma. Mūndū o wothe ūrī mwena wa ūhoro wa ma nīathikagīrīria.” **38** Nake Pilato akīmūuria atīrī, “Ūhoro wa ma nī ūrīkū?” Aarīka kūrīria ūguo akiuma nja o rīngī agīthī kūrī Ayahudi akīmeera atīrī, “Ndirona gītūmi gīa kūmūthitangīra. **39** No ningī nī mūtugo wanyu hīndī ya Bathaka ndīmuohorere mūndū ūmwe. Nīmūkwenda ndīmuohorere ‘mūthamaki wa Ayahudi?’” **40** Nao makīanīrīra, magīcookia atīrī, “Aca, tūtikwenda ūcio! Tuohorere Baraba!” Na rīrī, Baraba ūcio aarī mūtunyani.

19 Hīndī ūyo Pilato akīoya Jesū, akīmūhūrīthia iboko. **2** Nacio thigari igītuma thūmbī ya mīigua, ikīmwīkīra mūtwe, na ikīmūhumbā kanjū ya rangi wa ndathi, **3** igathīiaga harī we o ihinda kwa ihinda, ikamūnyūrūragia ikiugaga atīrī, “Ngeithi, mūthamaki wa Ayahudi!” Nacio ikamūgūthaga ūthīū na hī. **4** O rīngī Pilato akiuma nja, akīra Ayahudi atīrī, “Ta onei ngūmūruta nja ndīmūrehe kūrī inyū, nīguo mūmenye atī nī ndionete ūndū o na ūrīkū angīthitangīrīwo.” **5** Rīrīa Jesū oimire nja ekīrīte thūmbī ūyo ya mīigua na ehumbīte kanjū ūyo ya rangi

wa ndathi-rī, Pilato akīmeera atīrī, “Mūndū nī ūyū!” **6** Rīrīa athīnjīri-Ngai arīa anene o na atongoria a Ayahudi maamuonire, makīanīrīra makiuga atīrī, “Mwambithie mūtī-igūrū! Mwambithie mūtī-igūrū!” No Pilato akīmacookeria atīrī, “Muoei mūmwambe mūtī igūrū arī inyū. Ha ūhoro wakwa, ndirona ūndū o na ūrīkū angīthitangīrīwo.” **7** Nao Ayahudi makiuga magwatiirie atīrī, “Ithūtūtīrī ūhoro; na kūringana na watho ūcio no nginya akue, tondū nīetuīte Mūrū wa Ngai.” **8** Rīrīa Pilato aiguire ūguo, agītīgīra mūno makīria, **9** agīcooka thīnī wa nyūmbā ūyo ya ūthamaki. Ningī akiūria Jesū atīrī, “Wee-rī, uumīte kū?” Nowe Jesū ndaigana kūmūcookeria. **10** Pilato akīmūuria atīrī, “Kaī ūkūregā kūnjarīria? Kaī ūtooī ndī na ūhoti wa gūkuohorithia, kana wa gūkwambithia mūtī igūrū?” **11** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Wee ndūngīrī na ūhoti igūrū ūkāwa korwo ndūheetwo guo kuuma igūrū. Nī ūndū ūcio ūrīa ūneanire kūrīwe nīwe ūrī na mehia marīa manene.” **12** Kuuma hīndī ūyo, Pilato akīgeria kuohora Jesū, no Ayahudi magīthīi na mbere kwanīrīra atīrī, “Ūngīrekereria mūndū ūyū, wee ndūrī mūrata wa Kaisari. Mūndū o wothe wītuaga mūthamaki nīamenete Kaisari.” **13** Rīrīa Pilato aiguire ūguo-rī, akiumia Jesū nja, na agīkarīra gītī kīa mūtuanīri ciira handū hoīkaine ta “Harīa-haare-Mahīga” (na heetagwo na Kīhibiranīa Gabatha). **14** Kwarī mūthenya wa Ihaarīria ūrīa Kiumia gīa Gīathī kīa Bathaka; na kwarī ta thaā thīta. Nake Pilato akīra Ayahudi atīrī, “Ūyū mūthamaki wanyu.” **15** No-o makīanīrīra, makiuga atīrī, “Mweherie! Mweherie! Mwambithie mūtī-igūrū!” Nake Pilato akīmooria atīrī, “Nyambithie Mūthamaki wanyu?” Nao athīnjīri-Ngai arīa anene magīcookia atīrī, “Ithūtūtīrī mūthamaki ūngī tīga Kaisari.” **16** Mūthia-inī Pilato akīmūneana kūrī o nīguo akambwo mūtī-igūrū. Nacio thigari ikīnyiita Jesū. **17** Na ekuūiire mūtharaba wake agīthīi nginya harīa heetagwo “Ha Iħīndī ūrīa Mūtwe” (na no ho hetagwo na Kīhibiranīa, Golgotha.) **18** Hau nīho maamwambire, na hamwe nake makīamba andū angī eerī, ūmwe mwena ūmwe na ūcio ūngī mwena ūcio ūngī; nake Jesū arī gatagatī. **19** Nake Pilato akīandīkīthia kībaū na gīkīhūrīrīwo mūtharabāinī. Nakīo kīandīkītwo atīrī, JESŪ WA NAZARETHI, MŪTHAMAKI WA AYAHUDI. **20** Nao Ayahudi aingī magīthoma maandiko macio, nīgūkorwo handū harīa Jesū aambīrīwo haari hakuhī na itūura ūrīa inene, nakīo kībaū kīi kīandīkītwo na Kīhibiranīa, na Kīlatini, na

Kiyunani. 21 Nao athinjiri-Ngai aria anene a Ayahudi makiura Pilato atiri, "Tiga kwandika 'Muthamaki wa Ayahudi', no andika ati mündü üyü nü kuuga oigire ati nüwe muthamaki wa Ayahudi." 22 Nake Pilato akimacookeria atiri, "Üguo ndandika nindandika." 23 Riria thigari ciarikirie kwamba Jesu, ikoya nguo ciake, igicigayania maita mana, o mündü yake, no kanjü yatigarire. Nguo iyo ndiarí na rütumo, yatumitwo kuuma igürü nginya thi iri o taama ümwe. 24 Nacio ikitirana atiri, "Nítütigei kümitarüra; rekei tümicuukire miti nüguo tümenye ürja ügithii nayo." Gwekikire üguo nüguo Maandiko mahinge maria moigite atiri, "Maagayanire nguo ciakwa, na magicuukira kanjü yakwa miti." Üguo nüguo thigari ciekire. 25 Hakuhü na mütharaba wa Jesu nüho nyina aarügamite, na mwari wa nyina na nyina, na Mariamu mütumia wa Kiliopa, na Mariamu Mümagidali. 26 Riria Jesu onire nyina na mürutwo ürja endete marüngii hakuhü nake, akira nyina atiri, "Mütumia üyü, ücio mürüguo," 27 agicooka akira mürutwo ücio atiri, "Ücio maitüguo." Kuuma hindii iyo mürutwo ücio akoya nyina wa Jesu, agithii gütüura müci kwa mürutwo ücio. 28 Thuutha ücio, Jesu amenya ati maündü mothe nümathira, na nüguo Maandiko mahinge, akiuga atiri, "Ninyootii." 29 Hau nühaarí na cuba yari na thiki, nü ündü ücio thigari igitobokia thibünji ho, igicooka igithecerera thibünji iyo rüthanju-ini rwa müthobi, ikimütwäriria kanuinii ka Jesu. 30 Hindii iria Jesu aamikundire, akiuga atiri, "Ühoro nüwathira." Na oiga üguo, akünamia mütwe, agituikana. 31 Na riria, kwarí müthenya wa Ihaariria wa Ayahudi, nüguo marokere Thabatü ya mwanya. Na tondü Ayahudi matiendaga müri iyo itigwo mütharaba-ini hindii ya Thabatü, makiuria Pilato aathane ati andü acio maambütwo moinwo magüru, na müri yao icuurürio. 32 Nü ündü ücio thigari igithii ikiuna magüru ma mündü wa mbere üria mambanüriio na Jesu na igicooka ikiuna ma ücio üngi. 33 No riria maakinyire haria Jesu na makiona ati nüarikitie gükua, maküga kuuna magüru make. 34 Handü ha üguo-rü, müthigari ümwe agitheeca Jesu mbaru na itimü, na o rümwe hakiura thakame na maa. 35 Nake mündü ürja wonire maündü macio nüarutite üira, naguo üira wake nü wa ma. We nüoo ati aaragia ühoro wa ma, na oimbüraga nügeetha o na inyuü mwütfikie. 36 Namo maündü macio meekikire nügeetha Maandiko mahinge maria moigite atiri, "Gütirii lhindii o na rümwe rüka rikoinwo." 37 O na ningi no haria Maandiko mangi

moigite atiri, "Makeerorera mündü ürja maathecire." 38 Thuutha ücio, Jusufu wa Arimathea akihooya Pilato mwiri wa Jesu. Na riria, Jusufu aari mürutwo wa Jesu, no amürümaigiria na hitho tondü wa gwütgiria Ayahudi. Nake Pilato akimühe rütha, nake agithii agikuua mwiri ücio. 39 Maathiire na Nikodemo, ürja wathiite kuri Jesu ütukü. Nikodemo agitwara mütukanio wa manemane na thubiri ingikinyia o ta ratiri mিrongo mügwanja na ithano. 40 Nao eeri makoya mwiri wa Jesu, makwoha na mataama ma gatani hamwe na mütukanio iyo minungi wega, küringana na mütugo ya Ayahudi ya güthikana. 41 Hau Jesu aambüriwo nühaarí na mügunda, na thiini wa mügunda ücio nü kwarí na mbirira njerü, iria itakoretwo iigütwo mwiri wa mündü o na ümwe. 42 Tondü kwarí müthenya wa Ihaariria wa Ayahudi nüguo marokere Thabatü, na ningi nü ündü mbirira iyo yari o hakuhü-rü, maküga Jesu ho.

20 Na riria, müthenya wa mbere wa kwambiriria kiumia rüciinii tene, kuri o na nduma, Mariamu Mümagidali nüathiire mbirira-ini na akiona ihiga riria riarü müromo-ini riria rieherie. 2 Nü ündü ücio agithii ateng'ere te kuri Simoni Petero na mürutwo ürja üngi, ürja Jesu endete, akimeera atiri, "Nümarutite Mwathani mbirira-ini, na tütiü haria mamüigite!" 3 Nü ündü ücio Petero na mürutwo ücio üngi makiumagara marorete mbirira-ini. 4 Marü o eeri magiteng'era, no mürutwo ücio üngi agikiria Petero ihenya, agikinya mbirira-ini mbere. 5 Akünamirira, na akirora thiini, akiona mataama ma gatani marü maige thi, no ndaatoonyire. 6 Nake Simoni Petero, ürja warí thuutha wake, agikinya na agitoonya mbirira thiini. Akiona mataama ma gatani maigütwo hau, 7 o hamwe na gitambaya kiri Jesu ohetwo mütwe agithikwo. Nakio giakünjütwo giakaigwo kiri giiki, gitari hamwe na mataama macio ma gatani. 8 Thuutha ücio mürutwo ücio üngi, ürja wakinüite mbirira-ini mbere, o nake agitoonya thiini. Akiona na agitükkia. 9 (Nügukorwo nginyagia hindii iyo matiakoretwo mataküriwo nü Maandiko ati Jesu nüarü ariuke kuuma kuri ariaaku.) 10 Arutwo acio magicooka makiinüka kwao, 11 no Mariamu akirügama hau nja ya mbirira akiriraga. O akiriraga-rü, akünamirira, akirora mbirira thiini, 12 akiona araika eeri marü na nguo njerü, maikarite thi haria mwiri wa Jesu waigütwo, ümwe agaikara mütwe-ini nake ücio üngi agaikara magüru-ini. 13 Nao makimüuria atiri, "Mütumia üyü, nü kii

kīrakūrīria?" Nake akīmacookeria atīrī, "Nī ūndū nīmeheretie Mwathani wakwa mbīrīra-inī, na ndiū harīa mamūgīte." 14 O hīndī iyo akīlhūgūra, akīona Jesū arūgamīte hau, no ndaigana kūmenya atī aarī Jesū. 15 Nake Jesū akīmūuria atīrī, "Mūtumia ūyū, nī kī kīrakūrīria? Nūū ūracaria?" Mariamu agīciiria atī ūcio aarī mūrimi wa mūgūnda, akīmwīra atīrī, "Mūthuuri ūyū, akorwo nīwe ūmweheretie njīira harīa ūmūgīte nīguo thiī ngamuoe." 16 Nake Jesū akīmwīta, "Mariamu!" Nake akīlhūgūra akīmwītīka na Kīhibirania atīrī, "Raboni!" (naguo nī kuuga Mūrutani). 17 Jesū akīmwīra atīrī, "Ndūkae kūnyiita, nī ūndū ndirī ndīrāmbata thiī kūrī Baba! No rīrī, thiī kūrī arutwo akwa, ūmeere atīrī, 'Nīndīracooka thiī kūrī Baba, na nowe Ithe wanyu, njooke kūrī Ngai wakwa, na nowe Ngai wanyu.'" 18 Mariamu Mūmagidali agīthīrī kūrī arutwo, akīmatwarīra ūhoro, akīmeera atīrī, "Nīnyonete Mwathani!" Na akīmeera atī nīwe wamwīrīte maūndū macio. 19 Hwaī-inī wa mūthenya o ūcio wa mbere wa kwambīrīria kiumia, rīrīa arutwo maarī hamwe, na mīrango iīrī mīhinge nī ūndū wa gwītīgīra Ayahudi, Jesū agītūka akīrūgama gatagatī-inī kao, akīmeera atīrī, "Gīai na thayū!" 20 Aarīkia kuuga ūguo akīmoonia moko make na mbaru ciake. Nao arutwo makīiyūrwo nī gīkeno nī ūndū wa kuona Mwathani. 21 Na o rīngī Jesū akīmeera atīrī, "Gīai na thayū! O ta ūrīa Baba aandūmire, noguo o na nīi ndamūtūma." 22 Na oiga ūguo, akīmahuhīrīria mīhūmū yake, akīmeera atīrī, "Amūkīrai Roho Mūtheru. 23 Arīa othe mwarekera mehia mao, nīmarīrekagīrwo, na arīa othe mūtarīrekagīra, matirīrekagīrwo." 24 Na rīrī, Toma (ürīa wetagwo Wa-mahatha), ūmwe wa arīa ikūmi na eerī, ndaarī hamwe na arutwo rīrīa Jesū okire. 25 Tondū ūcio arutwo arīa angī makīmwīra atīrī, "Nītuonete Mwathani." Nowe akīmeera atīrī, "Itoonete irema cia mīcumarī moko-inī make, na ndoonyie kīara gīkwa hau irema-inī cia mīcumarī, na njooke ndoonyie guoko mbaru-inī ciake, ndingītīkia ūhoro ūcio." 26 Thuutha wa kiumia kīmwe, arutwo ake maarī kūu nyūmba rīngī, na Toma aarī hamwe nao. O na gūtūika mīrango yarī mīhinge-rī, Jesū agītūka, akīrūgama gatagatī-inī kao, akiuga atīrī, "Gīai na thayū!" 27 Agīcooka akīrīra Toma atīrī, "Toonyia kīara gīkwa haha; rora moko makwa. Tambūrūkia guoko gwaku ūgūkīie mbaru-inī ciakwa. Tiga kūgīa na nganja, ūtīkia." 28 Nake Toma akīmwīra atīrī, "Mwathani wakwa na Ngai wakwa!" 29 Nake Jesū akīmwīra

atīrī, "Wetikia tondū nīwanyona. Kūrathimwo nī arīa metikagia matonete." 30 Jesū nīaringire ciama ingī nyingī akīonagwo nī arutwo ake, iria itaandikītīwo lībuku-inī rīrī. 31 No rīrī, ici ciandikītīwo nīgeetha mwītīkie atī Jesū nīwe Kristū, Mūrū wa Ngai, na atī na ūndū wa gwītīkia mūgīe na muoyo thiīnī wa rītīwa rīake.

21 Thuutha ūcio Jesū nīacookire akīumīrīra arutwo ake iria-inī rīa Tiberia. Ūū nīguo kwahaanire: 2 Simoni Petero, na Toma (ürīa wetagwo Wa-mahatha), na Nathanieli wa kuuma Kana ya Galili, na ariū a Zebedi, o na arutwo angī eerī maarī hamwe. 3 Simoni Petero akīmeera atīrī, "Nīī ndathīi gūtega thamaki." Nao makīmūcookeria atīrī, "Tūgūthīi nawe." Nī ūndū ūcio makīumagara, magītoonya marikabu, no ūtukū ūcio matirī kīndū maagwatirie. 4 Rūciinī tene, Jesū akīrūgama hūgūrūrū-inī cia iria, no arutwo matiamenyaga atī nī Jesū. 5 Nake akīmeeta akīmooria atīrī, "Arata akwa, nīmūgwatītie thamaki?" Nao magīcookia makiuga atīrī, "Aca." 6 Nake akīmeera atīrī, "Ikīai wabu mwena wa ūrīo wa marikabu na nīmūkūgwatīa." Rīrīa meekire ūguo, makīremwo nī kūguucia wabu ūcio nī ūrīa thamaki icio ciarī nyingī. 7 Nake mūrutwo ūrīa Jesū eendete akīrīra Petero atīrī, "Nī Mwathani!" Na rīrīa Simoni Petero aiguire mūrutwo ūcio aamwīra atī, "Nī Mwathani", akīoha nguo yake ya igūrū (tondū nīamīrūtīte), na akīrūga maaī-inī. 8 Nao arutwo acio angī makīmūrūmīrīra na marikabu maguucītie wabu ūiyūrīte thamaki tondū matiarī haraaya, maarī ta itīna rīa makinya igana rīmwe kuuma hūgūrūrū-inī. 9 Maarīkia kuumīria marikabu, makīona mwaki wa makara wakītīo hau, na thamaki irī njīkīre riiko, na mūgate. 10 Nake Jesū akīmeera atīrī, "Rehei thamaki imwe cia iria mwagwatīa." 11 Nake Simoni Petero akīhaica marikabu akīguucia wabu ūcio nginya hūgūrūrū-inī. Naguo waiyūrīte thamaki iria nene, 153, no o na irī nyingī ūguo, wabu ūcio ndwatuūkire. 12 Nake Jesū akīmeera atīrī, "Ūkai mwīgāgūre." Hatirī o na ūmwe wa arutwo acio wamūūririe atīrī, "Nīwe ū?" Nīmamenyire atī nī Mwathani. 13 Nake Jesū agīthīi, akīoya mūgate akīmahe, agīcooka akīmahe thamaki o nacio. 14 Rīrīi nīrīo rīrīi ihinda rīa gatattū rīa Jesū kuumīrīra arutwo ake thuutha wa kūriūka kuuma kūrī arīa akuū. 15 Nao maarīkia kūrīa, Jesū akīūria Simoni Petero atīrī, "Simoni mūrū wa Jona, na ma ti-itherū nīnyendete gūkīra aya?" Nake agīcookia atīrī, "Iī

Mwathani, wee nīūūī atī nīngwendete.” Nake Jesū akīmwira atīrī, “Heaga tūgondou twakwa gīa kūrīa.” **16** Ningī Jesū akīmūūria atīrī, “Simoni mūrū wa Jona, ti-itherū nīūnyendete?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Iī Mwathani, wee nīūūī atī nīngwendete.” Nake Jesū akīmwira atīrī, “Rūithagia ng’ondou ciakwa.” **17** Agīcooka akīmūūria hīndī ya gatatū atīrī, “Simoni mūrū wa Jona, nīūnyendete?” Nake Petero akīigua ūūru ngoro nī ūndū wa ūrīa Jesū aamūūririe hīndī ya gatatū atīrī, “Nīūnyendete?” Nake akīmwira atīrī, “Mwathani, wee nīūūī maūndū mothe; wee nīūūī atī nīngwendete.” Nake Jesū akīmwira atīrī, “Heaga ng’ondou ciakwa gīa kūrīa.” **18** Ngūkwīra atīrī na ma, rīrīa warī mwīthī nīwehumbaga nguo, ūgathīrī kūrīa ūkwenda; no rīrīa ūgaakūra, nīugatambūrkia moko, nake mūndū ūngī nīagakūhumba nguo, acooke agūtware kūrīa ūtekwenda gūthīrī.” **19** Jesū oigire ūguo nīgeetha onanie gīkuū kīrīa Petero agaakua, agoocithie Ngai. Agīcooka akīmwira atīrī, “Nūmīrīral!” **20** Nake Petero eehūgūra akīona mūrutwo ūrīa Jesū endete amarūmīrīre. (Ūcio nī ūrīa wetiranītie na Jesū rīrīa marīīaga irio cia hwaī-inī, na nowe wamūūrītie atīrī, “Mwathani, nūū ūcio ūgūgūkunyanīra?”) **21** Na rīrīa Petero aamuonire-rī, akīuria atīrī, “Mwathani, nake mūndū ūyū ūhoro wake nī atīa?” **22** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ingīenda atūūre muoyo nginya rīrīa ngacooka-rī, ūcio ūkīrī ūhoro waku? Wee no nginya ūnūmīrīre.” **23** Nī ūndū wa ūguo-rī, mūhuhu ūkīhunja thīinī wa ariū na aariā Ithe witū gūkīrīwo atī mūrutwo ūcio ndagakua. No Jesū ndoigīte atī ndagakua; ūrīa oigīte no atī, “Ingīenda atūūre muoyo nginya rīrīa ngacooka-rī, ūcio ūkīrī ūhoro waku?” **24** Mūrutwo ūcio nīwe ūrī na ūira wa maūndū maya mothe, na nowe ūmaandikīte. Na ithuū nītūūī atī ūira wake nī wa ma. **25** Jesū nīekire maūndū mangī maingī. Korwo mothe nīmandīkirwo-rī, ngwīgereria atī o na thī yothe ndīngīganīra mabuku marīā mangīandīkwo.

Atūmwo

1 Thīnī wa ibuku rīakwa rīa mbere, wee Theofilo-
rī, nīndakwandikīre maündū mothe marīa Jesū
aambīrīrie gwika na kūrutana **2** nginya mūthenya
ūrīa oirwo agītwarwo igūrū thuutha wa kūhe atūmwo
arīa aathuurīte mawatho na ündū wa Roho Mūtheru.
3 Thuuutha wa kūnyariirīka gwake, akīionania kūrī
andū acio na akīheana imenyithia nyīngī cia kuonania
atī aarī muoyo. Niāmoimīrīre ihinda rīa mīthenya
mīrongo īna, na akīaria ühoro ükonī üthamaki
wa Ngai. **4** Hīndī ūmwe, rīrīa aarīanagīra nao,
niāmathire, akīmeera atīrī: “Mūtikoime Jerusalemu,
no etererai kīeo kīrīa Ithe witū eeraniīre, o kīrīa
inyū mwanaigua ngīaria ühoro wakīo. **5** Nīgūkorwo
Johana aabatithanagia na maaī, no inyū mūrībatithio
na Roho Mūtheru mīthenya mīngī itaanathira.” **6** Nī
ündū ūcio rīrīa maagomanire hamwe makīmūuria
atīrī, “Mwathani, ihinda rīrī nīrī ügūcookeria andū
a Israeli üthamaki wao?” **7** Nake akīmeera atīrī: “Ti
ühoro wanyu kūmenya ciathī o na kana mahinda marīa
Ithe witū atuīte na ühoti wake mwene. **8** No nīmūrīheo
hinya rīrīa Roho Mūtheru arīfūka igūrū rīanyu; na inyū
nīmūgatuīka aira akwa thīnī wa Jerusalemu, na Judea
guothe, na Samaria, na nginya ituri ciotle cia thī.” **9**
Aarīkia kuuga üguo, akīoywo na igūrū o meroreire,
narīo itu rīkīmūhumbīra magītiga kūmuona rīngī. **10**
O hīndī iyo maikarīte macūthīrīrie mūno akīambata
matu-inī-rī, o rīmwe andū eerī mehumbīte nguo
njerū makīrūgama o hau maarī. **11** Makīmooria atīrī,
“Andū aya a Galili, mūrūgamīte haha mūcūthīrīrie
igūrū nīkī? Jesū o ro ūcio, ürīa weherio harī inyū
aatwarwo igūrū-rī, agaacocka o ro üguo mwamuona
agīthīi.” **12** Hīndī iyo magīcocka Jerusalemu moimīte
Kīrima-inī kīa Mītamaiyū, mūigana wa rūgendo rūrīa
rūngīthiirwo mūthenya wa Thabatū kuuma itūura
inene. **13** Rīrīa maakinyire, makīambata nyūmba ya
igūrū irīa maikaraga. Nao andū arīa maarī ho maarī
Petero, na Johana, na Jakubu na Anderea; Filipo
na Toma, na Baritholomayo na Mathayo; Jakubu
mūrū wa Alufayo, na Simoni Mūzelote, na Judasi
mūrū wa Jakubu. **14** Othe makīnyīitanīra hamwe,
makīrūmanīrīria kūhooya, hamwe na atumia, na
Mariamu nyina wa Jesū, o na ariū a nyina na Jesū. **15**
Na rīrī, matukū-inī macio Petero akīrūgama gatagatī-
inī ka andū aria meetikītie (gīkundi kīa andū ta igana
rīa mīrongo iīrī), **16** akiuga atīrī, “Ariū na aarī a

Ithe witū, Maandīko no nginya mangīahingire marīa
Roho Mūtheru aaririe tene na kanua ka Daudi ühoro
ükoniī Judasi, ürīa watongoririe andū arīa maanyiitire
Jesū. **17** Aarī ūmwe witū na nīagwatanagīra na ithuī
ütungata-inī üyū.” **18** (Judasi nīagūrire gīthaka na
kīeo kīria aamūkīrire nī ündū wa waganu wake.
Nake akīgūa gīthaka-inī kīu na mūnduru, nayo nda
yake ığītathūka, namo mara mothe makiuma. **19** Andū
othe a kūu Jerusalemu makīgūa ühoro ūcio, na nī
ündū ūcio magīita gīthaka kīu na rūthiomī rwao
Ekiladama, üguo nī kuuga, Gīthaka kīa Thakame.) **20**
“Nīgūkorwo nī kwandikītwo ibuku-inī rīa Thaburi
atīrī, “Mūcīi wake ürokira ihooru; kūroaga mūndū wa
gūtūra kuo,’ ningī gūkaandikwo atīrī, “Ütongoria
wake ürooywo nī mūndū üngī.” **21** Nī ündū ūcio
nī kwagīrīre gūthuurwo mūndū ūmwe kuuma kūrī
andū arīa makoretwo marī hamwe na ithuī ihinda
rīothe rīrīa Mwathani Jesū aaceeraga na ithuī, **22**
kwambīrīria hīndī ya übatithio wa Johana nginya
hīndī irīa Jesū oirwo akīambata akīehera harī ithuī.
Nīgūkorwo mūndū ūmwe wa aya no nginya atuīke
mūira hamwe na ithuī ühoro-inī wa kūrīuka gwake.”
23 Nī ündū ūcio makīrūgamia andū eerī, Jusufu ürīa
wetagwo Barasaba (na no oīkaine ta Jusito), na Mathia.
24 Magīcocka makīhooya makiuga atīrī, “Mwathani,
wee nīū ngoro ya mūndū wothe. Tuonie nīū wa aya
eerī üthuūrīte **25** nīguo oe ütungata üyū wa gūtūka
mūtūmwō, ürīa Judasi aatigire nīguo athīi kūrīa kūrī
gwake.” **26** Magīcocka magīcuuka mītī, naguo mūtī
ükīgwīra Mathia; nī ündū ūcio akīongererwo harī
atūmwo acio ikūmi na ūmwe.

2 Hīndī irīa mūthenya wa Bendegothito wakinyire-rī,
acio othe magīkorwo maarī handū hamwe. **2** Na o
rīmwe mūgambo ta wa rūhuho rūnū rūkūhurutana
na hinya ügūuka kuuma igūrū, ükīiyūra nyūmba
yothe irīa maaikarīte. **3** Makīona kīndū gītarīi ta
nīnīmbī cia mwaki irīa ciagayūkanīte igūkara igūrū
rīa mūndū o mūndū. **4** Othe makīyūrio Roho Mūtheru
na makīambīrīria kwaria na thiomi ingī o ta ürīa
Roho aamahotithirie. **5** Na rīrī, kūu Jerusalemu nī
gwaikaraga Ayahudi etigīri Ngai kuuma ndūrīrī-
inī ciotle cia thī. **6** Rīrīa maiguire mūgambo ūcio,
gīkundi kīa andū gīgīcockanīrīra kīgegete, tondū
o mūndū aamaiguaga makīaria na rūthiomī rwake
kīmbe. **7** Nao makīgega mūno, makīrūania atīrī,
“Gīthī andū aya othe maraaria ti andū a Galili? **8** Nī
kī kīratūma mūndū o mūndū witū amaigue makīaria

na rūthiom i rwa kūrīa aaciāfirwo? 9 Andū a Parithi, na a Media, na a Elamu; o na andū arīa matūrūga Mesopotamia, na Judea, na Kapadokia, na Ponto, na Asia, 10 na Firigia, na Pamufilia, na Misiri, na mīena ya Libia īrīa īrī gūkuhī na Kurene, na ageni a kuuma Roma, 11 (Ayahudi hamwe na andū arīa meegarūrīte magatuīka Ayahudi); na andū a Kirete, na a Arabia, tūramaigua makīaria na thiomi ciitū ūhoro wa magegania ma Ngai!” 12 Mamakīte na makagega makīurania atīrī, “Ūū nī kuuga atīa?” 13 Amwe ao, o na kūrī ūguo, nīmamathirīkirie, makiuga atīrī, “Aya nīkūrīo marītīwo nī ndibei.” 14 Hīndī īyo Petero akīrūgama hamwe na arīa ikūmi na ūmwe, akīanīrīra na akīarīria gikundi kīu kīa andū akīmeera atīrī, “Inyuī andū aitū Ayahudi o na inyuī inyuothē mūtūrūga Jerusalemu, rekei ndīmūtaarīrie ūhoro ūyū; thikīrīriai wega ūrīa nguuga. 15 Andū aya ti arīu, ta ūrīa mūreciiria. Rīu nī thaa ithatū tu cia rūciinī! 16 Aca gūtitarii ta ūguo, ūhoro ūyū nīguo warītīo nī mūnabii Joeli, akiuga atīrī: 17 ““Ngai ekuuga atīrī, matukū-inī ma kūrīgīrīria nīngaitīrīria andū othe Roho wakwa. Ariū na aarī anyu nīmakarathaga mohoro, Aanake anyu nīmakonaga cioneiki, nao athuuri anyu marootage irooto. 18 O na ningī nīngaitīrīria ndungata ciakwa cia arūme na cia andū-a-nja Roho wakwa matukū-inī macio, nacio nīkarathaga mohoro. 19 Nīngonania morirū kūu igūrū matu-inī, na nyonanie ciamā gūkū thī, cia thakame, na cia mwaki, na cia ndogo ūkwambata. 20 Riūa nīrīkagarūrwo rītuīke nduma, naguo mweri ūtuīke ta thakame, mbere ya mūthenya ūcio mūnene wa Mwathani ūrīa ūrī riiri gūkinya. 21 Na nīgūgakinya atīrī, atī mūndū wothe ūgaakaīra rītīwa rīa Mwathani nīakahonokio.’ 22 “Inyuī andū aya a Israeli, thikīrīriai ūhoro ūyū: Jesū wa Nazarethi aarī mūndū waheanītīwo nī Ngai kūrī inyuī na ūndū wa ciamā, na morirū, na cionereria, irīa Ngai aaringire gatagatī-inī kanyu agereire harī we, o ta ūrīa inyuī ene mūū. 23 Mūndū ūyū aaneanirwo moko-inī manyu, kūringana na ūrīa Ngai aatuīte na ūrīa aamenyete o mbere; na inyuī, mūteithīrīrio nī andū arīa aaganu, mūkīmūrūga na njīra ya kūmwambithia mūtharaba-inī. 24 No Ngai akīmūrīükia kuuma kūrī arīa akuū, akīmuohora ruo-inī rwa gīkuū, tondū gūtingīahotekire atūture anyiitīwo nīkīo. 25 Tondū Daudi oigire atīrī ūhoro wake: ““Nīndonaga Mwathani arī mbere yakwa hīndī ciōthe. Tondū arī guoko-inī gwakwa kwa ūrīo-rī, ndingīenyenye ka. 26 Nī ūndū ūcio

ngoro yakwa nīnjanjamūku, naru o rūrīmī rwakwa rūgakena; o naguo mwīrī wakwa nīfūgūtūura ūrī na mwīhoko, 27 tondū ndūkandiganīria mbīrīra-inī, o na kana ūreke ūrīa waku Mūtheru abuthe. (Hadēs g86) 28 Nīfūmenyithītie njīra cia muoyo; nīfūkanjīyuria gikeno ndī harī ūrī. 29 “Ariū na aarī a Ithe witū, no ndīmwīre ndī na ūmīrīru atī i the witū Daudi nīakuire na agīthikwo, na mbīrīra yake ūrī o gūkū nginya ūmūthī ūyū. 30 Nowe aarī mūnabii na nīamenyete atī Ngai nīamwīrire na mwīhītwa atī nīagaikarīria ūmwe wa rūciaro rwake gītī gīake kīa ūnene. 31 Nī ūndū nīfūmenyete ūhoro ūcio mbere, nīaririe ūhoro wa kūrīuka gwa Kristū, atī ndātāgānīrīo mbīrīra-inī, o na kana mwīrī wake ūkībutha. (Hadēs g86) 32 Ngai nīariūkītie Jesū ūcio, na ithūi ithuothē ūrī aira a ūhoro ūcio. 33 Kuona atī nīatūgīrītīo guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai, na nīamūkīrire kīrānīro kīa Roho Mūtheru kuuma kūrī Ithe, nake nīatūtīrīrie Roho ta ūrīa mūrona ūrī na mūkaigua. 34 Nīgūkorwo Daudi ndāambatire agīthī iğūrū, no nīoigire atīrī, ““Mwathani nīeerire Mwathani wakwa atīrī: “Ikara guoko-inī gwakwa kwa ūrīo, 35 o nginya rīrīa ngaatua thū ciaku gaturwa ka makinya maku.”” 36 “Nī ūndū ūcio andū othe a Israeli nīfūmenyete atīrī: Ngai nī atuīte Jesū, o ūcio mwambire, Mwathani na Kristū.” 37 Rīrīa andū maiguire ūhoro ūcio, ūkīmatheeca ngoro, makīuria Petero na atūmwo acio angī atīrī, “Ariū a Baba, twagīrīrwo nī gwīka atīa?” 38 Nake Petero akīmacookeria atīrī, ““Mwīrīrei na mūbatithio mūndū o mūndū thīinī wa rītīwa rīa Jesū Kristū, nīguo mūrekerwo mehia manyu. Na inyuī nī mūkwamūkīra kīheo kīa Roho Mūtheru. 39 Kīrānīro gīkī nī kīanyu na ciana cianyu, na andū arīa othe marī kūraya, na andū arīa othe Mwathani Ngai witū ageeta moke harī we.”” 40 Akīmataara na ciugo ingī nyīngī, akīmakaanagī; na akīmathaitha, akīmeera atīrī, ““Mwīhonokiei kuuma kūrī rūciaro rūrū ruogomu.”” 41 Andū arīa meetīkīrīre ndūmīrīri yake makībatithio, na mūthenya ūcio makīongererēka andū ta ngiri ithatū. 42 Nao nīmerutiīre kūgwatīria ūrūtāni wa atūmwo, na ngwatanīro-inī, na ūhoro-inī wa kwenyūrana mūgate, na kūhooya. 43 Andū othe makīiyūrwo nī guoya, nao atūmwo magītīka morirū maingī, na makīringa ciamā. 44 Andū arīa othe meeifikītie maarī hamwe, na nīmagwatanagīra indo ciōthe. 45 Makīendia ithaka ciao na indo ciao, makaheaga mūndū o wothe kūringana na bata wake. 46 O mūthenya nīmagomanaga hekarū-inī. Nīmenyūrāga

mūgate marī mīcī-inī yao, na makarīanīra marī na gīkeno, na marī na ngoro theru, **47** makagoocaga Ngai, na magetikīrika kūrī andū othe. Nake Mwathani nīongagīrīra thiritū-inī yao andū arīa maahonokaga o mūthenya.

3 Mūthenya ūmwe Petero na Johana nīmambatire magīthīi hekarū-inī ihinda rīa mahooya, na kwarī thaakenda cia mūthenya. **2** Na rīrī, mūndū waciāritwo arī mwonju nīakuagwo agatwarwo kīhingo-inī kīa hekarū kīrīa gīetagwo Gīthaka, akaigwo ho o mūthenya nīguo ahooe mbeeca kūrī andū arīa maatoonyaga hekarū. **3** Na rīrīa onire Petero na Johana marī hakuū gūtoonya-rī, akīmahooya mbeeca. **4** Nao Petero na Johana makīmūkūrīra maitho. Hīndī īyo Petero akīmwīra atīrī, “Ta tūrore!” **5** Nī ūndū ūcio mūndū ūcio akīmarora, erīgīriire atī nīmekūmūhe kīndū. **6** Petero agīcooka akīmwīra atīrī, “Betha na thahabu ndirī nacio, no kīrīa ndī nakio nīkīo ngūkūhe. Thīnī wa rītwa rīa Jesū Kristū wa Nazarethi, ūkīra wītware.” **7** Akīmūnyiita guoko gwake kwa ūrīo, akīmūrūgamia na igūrū, na o hīndī īyo magūrū na thūng’wa cia mūndū ūcio ikīgīna na hinya. **8** Nake akīrūga na igūrū, akīambīrīria gwītwara. Agīcooka agīthīi nao hekarū-inī, etwarīte na magūrū, akīrūgarūgaga na akīgoocaga Ngai. **9**Rīrīa andū othe monire agītware na magūrū akīgoocaga Ngai, **10** makīmenya atī nī mūndū ūrīa watūrūraga aikarīte kīhingo-inī kīa hekarū kīrīa gīetagwo Gīthaka akīhooya mbeeca. Nao makīgega mamakīte nīkuona ūrīa kwahanīkīte harī mūndū ūcio. **11** Mūndū ūcio watūrīte ahooyaga mbeeca-rī, o enyītiīrīre Petero na Johana, andū othe makīgega na magīuka mateng’ere te nginya hau maarī, naho heetagwo Gīthaku gīa Solomoni. **12** Rīrīa Petero onire ūguo, akīmeera atīrī, “Andū aya a Israeli, ūndū ūyū ūramūgegia nīkī? Mūratūrora atīa taarī hinya witū kana ūthingu witū watūma mūndū ūyū etware na magūrū?” **13** Ngai wa Iburahīmu, na Isaaka na Jakubu, o we Ngai wa maitē maitū, nīagoocithītie ndungata yake Jesū. Inyū nīmwamūneanire ooragwo, na mūkīmūkaana mbere ya Pilato, o na gūtuūka nīatuūte itua rīa kūmūrekereria. **14** Mwakaanire Ūrīa Mūtheru na Mūthingu mūkiuga muohorerwo mūrūragani. **15** Mworagire ūrīa mūheani wa muoyo, no Ngai nīamūriūkirie kuuma kūrī arīa akuū. Ithūtūrī aira a ūhoro ūcio. **16** Nī ūndū wa wītīkio thīnī wa rītwa rīa Jesū, mūndū ūyū mūrona na mūū, nīagītīte na hinya. Nī ūtwa rīa Jesū na wītīkio ūrīa uumanaga

nake watūma mūndū ūyū ahone o ta ūrīa inyuothē mūreyonera. **17** “Na rīrī, ariū a Ithe witū, nīnjūūt atī mwekire ūguo nī ūndū wa kūrigwo, o ta ūrīa atongoria anyu o nao meekire. **18** No rīrī, ūguo nīguo Ngai aahingirie ūrīa aarītie o mbere na tūnua twa anabii othe, akiuga atī Kristū wake nīakanyariirika. **19** Nī ūndū ūcio mwirirei na mūgarūrūke kūrī Ngai, nīgeetha mehia manyu meherio, nīguo mūgīe na mahinda ma kūrurumūkio moimīte kūrī Mwathani, na **20** nīguo atūme Kristū, o we ūrīa wamūrītō nī ūndū wanyu, nake nīwe Jesū. **21** We no nginya aikare igūrū o nginya ihinda rīkīnye rīa Ngai rīa gūcookereria maūndū mothe, o ta ūrīa erāniire o tene na tūnua twa anabii aake atheru. (aiōn g165) **22** Nīgūkorwo Musa oigire atīrī, ‘Mwathani Ngai wanyu nīakamwarahūrīra mūnabii o ta nīi kuuma kūrī andū anyu. Na no nginya mūgaathikīrīria ūrīa wothe akaamwīra. **23** Na rīrī, mūndū o wothe ūrīa ūtakamūthikīrīria, nīakeherio biū kuuma kūrī andū ao.’ **24** “Ti-itherū, anabii othe kuuma hīndī ya Samūeli, arīa manaaria, nī maaririe ūhoro wa matukū maya. **25** Na inyū mūrī ariū a anabii, na a kīrīkanīro kīrīa Ngai aarīkanīre na maithe manyu. Eerire Iburahīmu atīrī, ‘Na nī ūndū wa rūciaro rwaku, andū othe a thī nīmakarathimwo.’ **26** Rīrīa Ngai aariūkirie ndungata yake, aambire kūmītūma kūrī inyū nīgeetha amūrathime na ūndū wa kūgarūra o ūmwe wanyu kuuma kūrī mītūrīre yanyu ya wagānu.”

4 Nao athīnjīri-Ngai, na mūnene wa arangīri a hekarū, o na Asadukai magīthīi harī Petero na Johana rīrīa maaraagīria andū. **2** Nīmaiguīte ūrū mūno tondū atūmwō nīmarutaga andū na makahunjia ūhoro wa kūrīuka kuuma kūrī arīa akuū thīnī wa Jesū. **3** Makīnyiita Petero na Johana, na tondū kwarī hwaī-inī, makīmaikia njeera nginya mūthenya ūyū ūngī warūmīrīre. **4** No rīrī, andū aingī arīa maiguire ndūmīrīri īyo nīmetikirie, naguo mūigana wa arūme ūkīongererekā magīkīnya ta 5,000. **5** Mūthenya ūyū ūngī, aathani ao na athuuri, na arutani a watho makīgomana kūu Jerusalemu. **6** Nake Anasi, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, aarī ho, marī na Kaifa, na Johana, na Alekisandro, na andū arīa angī maarī a nyūmba ya mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. **7** Magīthana atī Petero na Johana mareehwo mbere yao, na makīambīrīria kūmooria ciūria. Makīmooria atīrī, “Mūrahōtire gwīka ūndū ūcio na hinya ūrīkū, kana na ūtwa rīrīkū?” **8** Nake Petero, aiyūrītō

nī Roho Mūtheru, akīmeera atīrī, “Inyuī aathani na athuuri a andū! 9 Angīkorwo twītītwo ūmūthī nīgeetha tūtaaririe ūhoro wa gīiko kīega kīria gīkīirwo mūndū ūcio ūratūrīte arī mwonju, na tūrīrio ūria arahomirio-rī, 10 kīmenyei inyuī, o na andū othe a Israeli atīrī: Mūndū ūyū arūngī mbere yanyu arī mūhonu nī ūndū wa rītīwa rīa Jesū Kristū wa Nazarethi, ūria mwambithirie, nake Ngai akīmūriūkia kuuma kūrī arīa akuū. 11 We nīwe “ihiga rīrīa inyuī aaki mwaregire, na nīrīo rītuikīte ihiga rīrīa inene rīa koine.” 12 Naguo ūhonokio ndūngōneka harī mūndū ūngī o wothe, nī ūndū gūtīrī rītīwa ūngī gūkū thī rīheanītwo kūrī andū ūngītūhonokia.” 13 Rīrīa monire ūmīrīru wa Petero na Johana, na makīmenya atī matiarī athonmu, na atī maarī andū o ūguo-rī, makīgega na makīmenya atī andū acio maakoreetwo marī na Jesū. 14 No rīrī, mona mūndū ūcio wahonetio arūgamīte hamwe nao-rī, matingīahotire kuuga ūndū. 15 Nī ūndū ūcio makīmaatha mehere Kīama-inī, nao athuuri magīciira marī oiki. 16 Makīurania atīrī, “Andū aya tūkūmeeka atīa? Andū othe arīa matūrīga Jerusalemu nīmooī atī nīmaringīte kīama kīnene na tūtingīhota gūkaana ūhoro wakīo. 17 No nīguo tūgīrie ūndū ūyū gūthīi na mbere makīria gatagatī-inī ka andū-rī, no nginya tūkaanie andū aya kwarīria mūndū o na ūrkū na rītīwa rīu.” 18 Magīcooka makīmeeta thīnī ūngī na makīmaatha atī matikaarie kana marutane o na atīa na rītīwa rīa Jesū. 19 No Petero na Johana makīmacookeria atīrī, “Tuai ciira inyuī ene kana nī kwagīrīire maitho-inī ma Ngai tūmwathikīre inyuī gūkīra gwathīkīra Ngai. 20 Nīgūkorwo tūtingīhota gūtīga kwaria ūria tuonete na tūkaigu.” 21 Na thuutha wa kūmakaania, maamehīire mūno, makīmarekereria mathīi. Matingīahotire gūtua ūria mangīamaherithirie, tondū andū othe nīmagocaga Ngai nī ūndū wa ūria gwekīkīte. 22 Nīgūkorwo mūndū ūcio wahonetio na njīra ya kīama aarī na ūkūrū wa makīria ma mīaka mīrongo īna. 23 Na rīrīa Petero na Johana maarekereirio, magīthīi kūrī andū a thirītū yao, na makīmeera ūria wothe athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri maameerīte. 24 Rīrīa maiguire ūhoro ūcio, makīanīrīra marī ngoro īmwe makīhooya Ngai, makiuga atīrī, “Mwathani Jehova, nīwe wombire igūrū na thī na iria, o na indo ciothe iria irī kuo. 25 Nawe nīwaririe na ūndū wa Roho Mūtheru na kanua ka ndungata yaku, o we ithe witū Daudi, ūkiuga atīrī: “Nī kīi gītūmaga ndūrīrī

irakare mūno, na andū mathugunde mībango ya tūhū? 26 Athamaki a thī nīmatuīte itua, na aathani magacookania ndundu, nīguo mokīrīre Mwathani, na mokīrīre Ūria wake Mūtīrīrie Maguta.’ 27 Ti-itherū, Herode na Pontio Pilato nīmoonganire hamwe na andū-a-Ndūrīrī, na andū a Israeli, itūūra-inī ūrī inene nīguo mathugunde ūria megūukīrīra Jesū ndungata yaku theru, o ūria wee waitīrīrie maguta. 28 O mekire ūria hinya waku na wendi waku watuīte o mbere atī nīguo gūgaatuīka. 29 Na rīrī, Mwathani, kīone ūria matwīhīre, na ūkīhotithie ndungata ciaku kwaria kiugo gīaku irī na ūmīrīru mūngī. 30 Tambūrūkia guoko gwaku ūhonanie, na ūringe ciama na morīru na ūndū wa rītīwa rīa Jesū, ndungata yaku theru.” 31 Nao maarīkia kūhooya, handū hau moonganīte hagīthingitha. Nao othe makīiyūrwo nī Roho Mūtheru, makīaria kiugo kīa Ngai marī na ūcamba. 32 Nao andū arīa othe meetīktie maarī na ngoro īmwe na meciiria o mamwe. Gūtiarī mūndū woigaga atī kīndū o na kīrīkū kīa indo ciakte nī gīake we mwene, no maahūthagīra indo ciothe iria maarī nacio hamwe. 33 Nao atūmwo, marī na hinya mūngī, magīthīi na mbere kūheana ūira wa kūrīuka kwa Mwathani Jesū, na wega mūngī wa Ngai warī igūrū rīao. 34 Gūtiarī andū maagaga kīndū gatagatī-inī kao. Nīgūkorwo ihinda kwa ihinda andū arīa maarī na ithaka kana nyūmba nīmaciendagia, makarehe mbeeca icio mendetie, 35 magaciiga magūrū-inī ma atūmwo, nacio ikagaīrwo mūndū o mūndū kūringana na bata wake. 36 Jusufu, Mūlawii wa kuuma Kuporo, ūria atūmwo meetaga Baranaba (ūguo nī kuuga Mūrū wa ūmānīrīria), 37 nīendirie gīthaka gīake na akīrehe mbeeca icio, agīciiga magūrū-inī ma atūmwo.

5 Na rīrī, mūndū wetagwo Anania, marī hamwe na mūtumia wake Safira o nao nīmendirie gīcunjī gīa gīthaka kīao. 2 Anania agītīgīria mbeeca imwe, no icio ingī agīcirehe na agīciiga magūrū-inī ma atūmwo, nake mūtumia wake Safira agīkorwo nīoī ūhoro ūcio wega. 3 Nowe Petero akīmūuria atīrī, “Anania, nī kīi ngoro yaku ūyūrītwo nī Shaitani ūguo, agatūma ūheenie Roho Mūtheru, na ūgetigīria mbeeca imwe cia iria wendetie gīthaka? 4 Rīrīa ūtarakīendetie-rī, gīthī gītīrīrī gīaku? Na thuutha wa gūkiendia-rī, gīthī mbeeca itirākīrī o ciaku wīke nacio o ūria ūkwenda? ūreciiririe gwīka ūguo nīkī? Ti andū ūheenietie, no nī Ngai.” 5 Rīrīa Anania aiguire ūguo-rī, akīgūa thī na agīku. Nao andū

arīa othe maiguire ūrīa kwahaana makīiyūrwo nī guoya. 6 Nao aanake magīuka, makīoha mwīrī wake na cuka, makīuumia nja na makīūthika. 7 Thuutha wa ta mathaa matatū-rī, mūtumia wake agītoonya atekūmenya ūrīa gwekīkīte. 8 Petero akīmūuria atīrī, “Ta njīira atīrī, ici nīcio mbeeca iria wee na Anania mūrendirie gīthaka?” Nake mūtumia ūcio agīcookia atīrī, “lī, nīcio tūrendirie.” 9 Petero akīmwīra atīrī, “Nī kīi gītūmīte mūrīkanīre mügerie Roho wa Mwathani? Atīrī, magūrū ma andū arīa maathika mūthuuriqo marī mūromo-inī, nīmegūkumia nja o nawe.” 10 O kahinda kau akīgūa thī magūrū-inī make, agīkua. Nao aanake magītoonya, makīmūkora akuīte, makīmuoya, magīthīi, makīmūthika hakuhī na mūthuuriwe. 11 Naguo kanitha wothe, hamwe na andū arīa othe maiguire maīndū macio makīnyiitwo nī guoya mūnene. 12 Na rīrī, atūmwo nīmaringire ciama nyīngī, na makīonania morirū gatagatī-inī ka andū. Nao andū arīa othe metikītie nīmagomanaga hamwe Gīthaku-inī gīa Solomoni. 13 Gūtīrī mūndū wacookire kūgeria gwīturanīra nao, o na gūtuīka andū nīmamaheete gītīo mūno. 14 O na kūrī ūguo-rī, arūme na andū-a-nja aingī nīmetikirie Mwathani, naguo mūigana wao ūkīongerereka. 15 Nī ūndū wa ūguo, andū nīmareehaga andū arīa arūaru njīra-inī, makamakomeria itanda na ibarī, nīguo naarī amwe ao mahutio nī kīrīrū gīa Petero. 16 Ningī andū aingī nīmonganaga hamwe moimīte matūūra-inī marīa maathiūrūkīrie Jerusalemu, makareehaga andū ao arīa arūaru, na arīa maanyariragwo nī ngoma thūku, nao othe makahomio. 17 Na rīrī, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene na andū arīa othe maakoragwo nake, arīa maarī a thirītū ya Asadukai, makīiyūrwo nī ūru. 18 Makīnyiita atūmwo, makīmaikia njeera ūrīa ya mūingī. 19 No ūtukū-rī, mūraika wa Mwathani akīhīngūra mīrango ya njeera, na akīmoimia nja. 20 Akīmeera atīrī, “Thīi mūrūgāme hekarū-inī, mwīre andū ūhoro wothe wa muoyo ūyū mwerū.” 21 Na rīrī, ruoro rūgītema magītoonya hekarū-inī, na makīambīrīria kūruta andū o ta ūrīa meerītīwo. Rīrīa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene na andū arīa maakoragwo nake maakinyire-rī, magīcookanīrīria Kīama, kīūngano gīa athuuri othe a Israeli, na magītūmāna njeera atūmwo magīrwo. 22 No ūrīa thigari ciakinyire njeera-rī, itiamakorire kuo. Nī ūndū ūcio, magīcookia ūhoro makīmeera atīrī, 23 “Twakora mīrango ya njeera ūrī mīhinge wega, nao arangīri marūgamīte

mīrango-inī; no twamīhīngūra, tūtinakora mūndū kūu thīinī.” 24 Rīrīa mūnene wa arangīri a hekarū na athīnjīri-Ngai arīa anene maiguire ūhoro ūcio makīmaka na makīrigwo nī ūrīa gūgūikara. 25 Hīndī ūyo hagīuka mūndū, akiuga atīrī, “Ta rorai! Andū arīa mūraikirie njeera marūgamīte hekarū-inī makīrūta andū.” 26 Maigua ūguo, mūnene wa arangīri a hekarū agīthīi na anene a thigari ciake na makīrehe atūmwo. Matīgana kūhūthīra hinya, tondū nīmetigagīra andū matikamahūure na mahiga nyuguto. 27 Maarīkia kūrehe atūmwo-rī, makīmūgamīte mbere ya Kīama nīguo morio ciūria nī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. 28 Nake akīmeera atīrī, “Gīthī tūtīramūkaanīrie biū mūtikarutane na rītīwa rītī, no rīu mūiyūrītie Jerusalemu ūrutani wanyu, na nīmwīrūtanīrie gūtūma tūcookererwo nī thakame ya mūndū ūcio.” 29 Petero na atūmwo acio angī magīcookia atīrī, “Ithūi no nginya twathīkīre Ngai gūkīra gwathīkīra andū! 30 Ngai wa maithe maitū nīariūkīrie Jesū kuuma kūrī arīa akūū, ūrīa mworagire na ūndū wa kūmwamba mūtī-igūrū. 31 Ngai nīamūtūgīrīrie akīmūiga guoko-inī gwake kwa ūrīo arī Mūtheru, ūrīa Ngai aheete andū arīa mamwathīkīgīra-rī, o nake nī mūira.” 33 Rīrīa maiguire ūguo makīrakara mūno makīenda kūmooraga. 34 No rīrī, Mūfarisai wetagwo Gamalieli, mūrutanī wa watho na watītīwo nī andū othe akīrūgāma Kīama-inī, agīthana atī andū acio mambe moimio nja gwa kahinda kanini. 35 Nake akīira Kīama atīrī, “Andū aya a Israeli, cūranīai wega ūrīa mūratanya gwīka andū aya. 36 Ihinda rīhītūku mūndū wetagwo Theuda nīeyumīrīrie agītūuaga atī we nī mūndū ma, na akīgīa na arūmīrīri ta magana mana. Nīooragirwo, nao arūmīrīri aake othe makīhurunjwo na ūhoro ūcio wothe ūgītūka wa tūhū. 37 Thuutha wake, Judasi ūrīa woimīte Galili akīyūmīria matukū-inī ma kwīyāndīkīthia na agītongoria mbūtū ya andū nīguo makararie watho. O nake akīrūgawo, na arūmīrīri aake othe makīhurunjwo. 38 Nī ūndū ūcio-rī, igūrū ūkonī ūhoro ūyū ngūmūtaara atīrī, tiganai na andū aya! Marekeei mathīi! Nī ūndū angīkorwo muoroto kana ciīko ciao ciumanīte na ūmūndū-rī, ūndū ūcio nīgūthīra. 39 No angīkorwo ūndū ūyū uumanīte na Ngai, mūtingīhota kūgīrīrīria andū aya; mūgwīkora mūkīhūrana na Ngai.” 40 Nao magītīkīnia na mīario yake. Nao

magīta atūmwō matoonye makīmahūrithia iboko. Magīcooka makīmaatha matikaarie thīnī wa rītwa rīa Jesū, magīcooka makīmarekereria mathī. 41 Nao atūmwō makiuma Kīama-inī makenete tondū wa ūria maatuītwo aagīrīru a gūconorithio nī ūndū wa Rītwa rīu. 42 Mūthenya o müthenya, marī hekarū-inī o na marī mīciī-inī, matiigana gūtiga kūrutana na kūhunjia ūhoro ūcio mwega atī Jesū nīwe Kristū.

6 Na rīrī, matukū-inī macio rīrīa müigana wa arutwo wongererekaga-rī, Ayahudi amwe arīa maaciārīrwo kwa Ayunani nīmatetirie Ayahudi a Kīhibirania tondu atumia ao a ndigwa matiagayagīrwo irio rīrīa ikūgayanwo o mūthenya. **2** Nī ūndū ūcio, atūmwō acio ikūmi na eerī magīcoakanīrīria arutwo othe hamwe na makīmeera atīrī, “Gūtiagīrīre tūtiganīrie ūtungata wa kiugo kīa Ngai nīguo tūtungatage metha-inī. **3** Ariū na aarī a Ithe witū, thuurai andū mūgwanja kuuma gatagatī-inī kanyu, andū arīa moīkaine atī nī maiyūrītwo nī Roho, o na ūūgī, na nītūkūmehokera wīra ūcio, **4** na ithū tūrūmbūiye ūhoro wa mahooya na ūtungata wa kiugo.” **5** Ūndū ūcio moigire nīwakenirie gīkundi kīu giothe. Nao magīthura Stefano, mūndū waiyūrītwo nī wītikio na Roho Mūtheru, na Filipu, na Porokoro, na Nikanora, na Timoni, na Paramena, na Nikola, mūndū wa kuuma Antiokia ūrīa wagarūrkīte agatuīka Mūyahudi. **6** Makīneana andū acio kūrī atūmwō, nao atūmwō makīmahoera na makīmaigīrīra moko. **7** Nī ūndū ūcio kiugo kīa Ngai gīkīhunjia. Müigana wa arutwo kūu Jerusalemu ūkīongereraka mūno, nakīo gīkundi kīnene kīa athīnjīri-Ngai gīgīathīkīra ūhoro wa wītikio. **8** Na rīrī, Stefano, mūndū waiyūrītwo nī wega wa Ngai na ūhoti, nīekire morirū manene na akīringa ciama gatagatī-inī ka andū. **9** No rīrī, nī kuoimīrire ngarari kuuma kūrī andū a Thunagogi ya Andū arīa Oohore (ta ūrīa yetagwo), nao nī Ayahudi a kuuma Kurene na Alekisanderia o hamwe na mabūrūri ma Kilikia na Asia. Andū aya makīambīrīria gūkararania na Stefano, **10** no matingetiiririe ūūgī wake kana Roho ūrīa aaragia naguo. **11** Hīndī ūyo makīringīrīria andū amwe na hitho moige atīrī, “Nītūguīte Stefano akīaria ciugo cīa kūruma Musa, o na Ngai.” **12** Nī ūndū ūcio magītūma okīrīrwo nī andū, na athuuri, na arutani a watho. Makīnyiita Stefano makīmūrehe mbere ya Kiama. **13** Magīcooka makīrehe aira a maheeni, arīa maarutire ūira makiuga atīrī, “Mūndū ūūgī ndatigithagīria kwaria

agiūkagīrīra handū haha hatheru, o na gūukirīra watho. 14 Nīgūkorwo nītūiguīte akiuga atī Jesū ūyū wa Nazarethi nīagatharia handū haha, na agarūre mītugo īria Musa aatūtigīire.” 15 Andū arīa othe maarī Kiama-inī magikūrīra Stefano maitho, nao makīona ūthīu wake ūtarīi ta ūthīu wa mūraika.

7 Nake mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene akīmūuria atīrī,

"Thitango ici nī cia ma?" 2 Nake Stefano agīcokkia
irī, "Ariū a Baba na maithe maitū, ta thikīrīrīai! Ngai
wene riiri nīoimīrīire ithe witū Iburahīmu hīndī
a aatūrūraga būrūri wa Mesopotamia, atanathī
tūrūra būrūri wa Harani. 3 Akīmwīra atīrī, "Thaama
me būrūri wanyu na ūtige andū anyu, ūthīrī būrūri
ya ngaakuonia." 4 "Nī ūndū ūcio Iburahīmu akiuma
rūri wa Akalidei agīthīrī gūtūrūra Harani. Thuutha
a gīkuū gīa ithe, Ngai akīmūrūta kuo na agīuka
rūri ūyū mūtūrūraga. 5 Ndaamūheire igai gūkū, o
ikinya rīmwe. No Ngai nīamwīrīre atī we hamwe
njiaro ciake nīmakegwatīra būrūri ūyū, o na
tuūka hīndī ūyo Iburahīmu ndaarī na mwana. 6
ngai eerire Iburahīmu atīrī: "Njiaro ciaku igaatūrūra
ng'eni būrūri ūtarī wacio, kūrīa igaatuuo ngombo
invariirwo ihinda rīa mīaka magana mana." 7
ngī Ngai akiuga atīrī, "No nīngaherithia rūrīrī rūu
aatungata irī ngombo; na thuutha ūcio-rī, nīkoima
rūri ūcio, nacio nīkaahooya irī kündū gūkū." 8
hīndī ūyo nīarikanīire na Iburahīmu kīrīkanīro kīa
horo wa kūrua. Nake Iburahīmu agītuūka ithe wa
haka na akīmūrūthia thikū ya kanana thuutha wa
ciarwo gwake. Thuutha-inī Isaaka agītuūka ithe
a Jakubu, nake Jakubu agītuūka ithe wa athuuri
a ikūmi na eerī. 9 "Na tondū wa maguuka maitū
iguūra Jusufu ūiru, nīmamwendirie būrūri wa Misiri
atuūke ngombo kuo. No Ngai aarī hamwe nake 10 na
mīmūhonokia mathīna-inī make mothe. Nīaheire
su ūugī na akīmūhotithia atuūke wa kwendeka nī
raūni mūthamaki wa Misiri; nī ūndū ūcio akīmūtua
a gwathaga Misiri o na nyūmba yake yothe ya
hamaki. 11 "Thuutha ūcio gūkīgīa ng'aragu būrūrī-
wothe wa Misiri, na Kaanani, na ikīrehe gūthīnīka
ingī mūno, namo maithe maitū makīfaga irio. 12
rīa Jakubu aiguire atī Misiri nī kwarī na ngano,
fītūma maithe maitū kuo hīndī ya mbere. 13 Na rīrīa
aathiire riita rīa keerī-rī, Jusufu akīmenyithania
rī ariū a ithe, nake Firaūni akīmenya ūhoro wa
nyūmba ya Jusufu. 14 Thuutha wa ūguo-rī, Jusufu
fītūmanīra ithe Jakubu na nyūmba yake yothe

moke, nao othe maarī andū mīrongo mūgwanja na atano. 15 Nake Jakubu agīkūrūka, agīthī Misiri, kūrīa we na maithe maitū maakuīrīire. 16 Mīrī yao nīyacookirio Shekemu na īgīthikwo mbīrīra-inī īrīa Iburahīmu aagūrīte na mbeeca kuuma kūrī ariū a Hamori kūu Shekemu. 17 “Rīrīa ihinda riakuhīrīrie rīa Ngai kūhingia kīranīro gīake kūrī Iburahīmu-rī, mūgana wa andū aitū kūu Misiri nīwongererekete mūno. 18 Hīndī īyo mūthamaki ūngī ūtoof ūhoro wa Jusufu agītuīka wa gūthamaka Misiri. 19 Agīka andū aitū ūrū mūno na akīhīnīrīria maithe maitū na ūndū wa kūmaringīrīria na hinya mate tūkenge twao nīgeetha tūkue. 20 “Ihinda-inī rīu Musa nīaciarirwo, nake aarī mwana mūthaka mūno. Akīrererwo mūcīi gwa ithe ihinda rīa mīeri ītatū. 21 Rīrīa aigirwo njārī, mwarī wa Firaūni akīmuoya akīmūrera ta mwana wake. 22 Musa agīthomithio na ūngī wothe wa andū a Misiri na aarī na hinya wa mīario na cīko. 23 “Rīrīa Musa aakinyirie mīaka mīrongo īna-rī, agītua itua rīa gūceerera andū ao a Israeli. 24 Nīonire mūndū ūmwe wao akīnyariirwo nī mūndū wa Misiri. Nī ūndū ūcio agīthī kūmūrīria na akīmūrīhīria na ūndū wa kūrīraga mūndū ūcio Mūmisiri. 25 Musa eeciīritie atī andū ao nīmangīonire atī Ngai nīamūhūthagīra nīgeetha amahonokie, no-o matiamenyire ūguo. 26 Mūthenya ūyū ūngī Musa agīthī agīkora andū eerī a Israeli makīrūa. Akīgeria kūmaiguithania akīmeeraga atīrī, ‘Andū aya, inyuī mūrī a ithe ūmwe; nī kī kīratūma mwende gwīkana ūrū?’ 27 “No mūndū ūrīa wekīte ūcio ūngī ūrū agīkānia Musa, akīmwīra atīrī, ‘Nūū wagūtūire mwathī na mūtuithania wa maciira maitū?’ 28 Ürenda kūnjūraga o ta ūrīa ūrooragire Mūmisiri ira?” 29 Rīrīa Musa aiguire ūguo akiūra agīthī būrūri wa Midiani, kūrīa aatūrīre arī ta mūgeni na akīgīa na ariū eerī. 30 “Na rīrī, mīaka mīrongo īna yarīkia gūthīra-rī, mūraika akiumīrīra Musa arī nīnīmbī-inī cia mwaki iria ciakanaga kīhinga-inī kūu werū-inī hakuhī na Kīrima gīa Sinai. 31 Rīrīa onire ūguo, akīgega nī kīrīa onire. Na rīrīa aakuhagīrīria nīguo one wegarī, akiīgūa mūgambo wa Mwathani ūkiuga atīrī: 32 ‘Nī nī nī Ngai wa maithe manyu, Ngai wa Iburahīmu, na Isaaka, o na Jakubu.’ Musa akīnaina nī gwītīgīra na ndaigana kūrora. 33 “Nake Mwathani akīmwīra atīrī, ‘Ruta iraatū ciaku, nīgūkorwo hau ūrūgamīte nī handū hatheru. 34 Ti-itherū nīnyonete kūhīnīrīrio kwa andū akwa kūu būrūri wa Misiri. Nīnjiguīte gūcaaya kwo, na nīnjikūrūkite thī nīguo ndīmohorithie. Rīu

ūka nīngūgūtūma ūcooke Misiri.’ 35 “Ūyū nowe Musa ūrīa maaregete makiuga atīrī, ‘Nūū ūgūtūte mwathī witū na mūtūciirīthīa?’ Ngai we mwene nīamūtūmire atūke mūnene na mūkūuri wao, na ūndū wa mūraika ūrīa wamuumīrīire kīhinga-inī. 36 Akīmatongoria makiuma Misiri na agītka morirū na akīringa ciama arī kūu Misiri, o na Iria-inī Itune, na ihinda rīa mīaka mīrongo īna kūu werū-inī. 37 “Ūyū nowe Musa ūrīa werire andū a Israeli atīrī, ‘Ngai nīakamūtūmīra mūnabīi ta niī kuuma kūrī andū anyu kūmbe.’ 38 We aarī kīungano-inī kūu werū-inī, arī hamwe na mūraika ūrīa wamwarīrīie Kīrima-inī gīa Sinai, na aarī hamwe na maithe maitū; nake nīamūkīrire ciugo irī muoyo nīgeetha atūkīnīrīrie. 39 “No rīrī, maithe maitū nīmaregire kūmwathīkīra. Handū ha ūguo-rī, o makīmūregā, na thiīnī wa ngoro ciao makīrīrīria gūcooka Misiri. 40 Nao makīrīra Harūni atīrī, ‘Tūthondekere ngai iria irītūtongoragia. Nīgūkorwo mūndū ūyū ūgwītwo Musa, ūrīa watūtongoririe tūkiuma būrūri wa Misiri, tūtīū ūrīa onete!’ 41 Hīndī īyo nīguo maathondekire mūhianano watarii ta njaū. Makīrūtīra magongona, na makīgīa na hīndī ya gūkūngūrīra kīrīa maathondekete na moko mao. 42 No Ngai akīmahutatīra, na akīmarekereria mahooyage ciūmbe cia igūrū. Ūhoro ūyū ūtwaranīte na ūrīa kwandīkītī ibuku-inī rīa anabīi, atīrī: “Nīmwandūtīre magongona na maruta mīaka mīrongo īna kūu werū-inī, inyuī nyūmba ya Israeli? 43 Nīmūtūtūgūrītīe ihooero rīa Moleku, na njata ya ngai yanyu ūrīa ūtagwo Refani, mīhianano ūrīa mwathondekire ya kīhooyaga. Tondū ūcio, nīngatūma mūtāhwo mūtwarō’ kūhītūka Babuloni. 44 “Maithe maitū maarī na hema ūrīa yetagwo gūikaro kīa ūira kūu werū-inī. Nayo yathondeketwo o ta ūrīa Ngai eerīte Musa, kūringana na mūhianīre ūrīa onete. 45 Maarīkīa kwamūkīra hema-rī, maithe maitū, matongoretīo nī Joshua magītūka nayo ūrīa menyītīre būrūri kuuma kūrī ndūrīrī iria Ngai aarutūrūrire ciehere mbere yao. Nayo ūgītūrīa kūu būrūri ūcio o nginya hīndī ya Daudi, 46 ūrīa wakenire nī gwītīkīrīka nī Ngai, na akīhooya etīkīrio aakīre Ngai wa Jakubu gūikaro. 47 No Solomonī nīwe wamwakīire nyūmba. 48 “No rīrī, ūrīa-ūrī-Ūgūrū-Mūno ndaikaraga nyūmba ciakītīo nī andū. O ta ūrīa mūnabīi oigīte atīrī: 49 “Igūrū nīkuo gītī gīakwa kīa ūnene, nayo thī nī gaturwa ka makinya makwa. Ūngīkīnjakīra nyūmba ya mūthembā ūrīkū? Ūguo nīguo Mwathani ekūūria.

Kana kihuruko gikwa kīngikorwo kū? 50 Githī ti guoko gwakwa gwathondekire indo ici ciathe?" 51 "Inyuī andū aya aremi, o inyuī mūtarī aruu ngoro na matū! Inyuī mūtariī o ta maithe manyu: Inyuī mūtūrūga mūreganīte na Roho Mūtheru! 52 Nī kūrī mūnabii ūtaanyariirirwo nī maithe manyu? Mooragire o na andū arīa maarathire ūhoro wa gūuka kwa Ūrīa Mūthingu. Na rīu nīmūmūkunyanīire na mūkamūrūga; 53 o inyuī mwamūkīrire watho ūrīa waathanirwo kūgerera araika no mūkīaga kūwathīkīra." 54 Rīrīa maiguire māndū macio-rī, makīrakara mūno, na makīmūhagarānīria magego. 55 No Stefano, aiyūrītwo nī Roho Mūtheru, Agīcūthīrīria igūrū akīona riiri wa Ngai, na Jesū arūgamīte guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai. 56 Akiuga atīrī, "Onei, nīndīrona igūrū rīhingūkīte nake Mūrū wa Mūndū arūgamīte guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai." 57 Maigua ūguo makīhumbīra matū mao, makīhanyūka harī we makiugagīrīria na mūgambo mūnene. 58 makīmūkururia, makīmumia nja ya itūura, na makīambīrīria kūmūhūura na mahiga nyuguto. Nao, aira makīiga nguo ciao magūrū-inī ma mwanake wetagwo Saūlū. 59 Rīrīa maamūhūrūga na mahiga nyuguto, Stefano nīahooire Ngai, akiuga atīrī, "Mwathani Jesū, amūkīra roho wakwa." 60 Agīcooka agītūria ndū, akīanīrīra, akiuga atīrī, "Mwathani, ndūkamoorie rīhīa rīrī." Na aarīkia kuuga ūguo, agīkoma.

8 Nake Saūlū aarī ho, na agītīkīra atī ooragwo. Mūthenya ūcio kanitha ūkīnyariirwo mūno kūu Jerusalemu, nao andū othe o tiga atūmwo makīhurunjūkīra Judea na Samaria. 2 Andū etigīri Ngai magīthika Stefano na makīmūcakaīra mūno. 3 No Saūlū akīambīrīria kwananga kanitha. Aathīiaga nyūmba o nyūmba, akīrutūrūraga arūme na andū-a-nja, akīmaikagia njeera. 4 Nao andū arīa maahurunjītwo nīmahunjīrie kiugo kīa Ngai o kūrīa guothe maathīiaga. 5 Filipu agīkūrūka agīthīi itūura rīrī Samaria, akīhunjia ūhoro wa Kristū kuo. 6 Rīrīa ikundi cia andū ciaiguire Filipu na ikīona ciama iria aaringaga, othe magīthīkīrīria ūrīa oigaga. 7 Ngoma thūku nīcioimaga andū aingī igīkayūrūkīga, na andū aingī maarūarīte mūrimū wa gūkua ciīga, na andū arīa maarī onju makīhonio. 8 Nī ūndū ūcio gūkīgīa na gīkēo kīnenē itūura-inī rīu. 9 Na rīrī, itūura-inī rīu nī kwarī na mūndū wetagwo Simoni, nake nīaragūrīte kwa ihinda na akagegia andū othe a Samaria. Nake nīetīaga na

ägeetua atī aarī mūndū mūnene mūno, 10 nao andū othe, arīa anini na arīa anene, makamūthīkīrīria na makoiga na mūgambo mūnene atīrī, "Mūndū ūyū nīwe hinya wa ūngai ūrīa ūkīaine ta Hinya Mūnene." 11 Maatūrīte mamuumaga thuutha tondū nīamagegetie hīndī ndaaya na ūragūri wake. 12 No rīrīa meetīkīrie Filipu akīhunjia Ūhoro-ūrīa-Mwega wa ūthamaki wa Ngai na wa rītīwa rīa Jesū Kristūrī, makībatīthio, arūme o hamwe na andū-a-nja. 13 Simoni we mwene agītīkīria na akībatīthio. Nake akīrūmīrīra Filipu kūrīa guothe aathīiaga, agegetio nī imenyīthia cia hinya na ciama iria onaga. 14 Rīrīa atūmwo arīa maarī kūu Jerusalemu maiguire atī andū a Samaria nīmetīkīrīte kiugo kīa Ngai-rī, makīmatūmīra Petero na Johana. 15 Nao maakinya kuo, makīmahoera nīguo maamūkīre Roho Mūtheru, 16 tondū nginya hīndī ūyo Roho Mūtheru ndaakoretwo aikūrūkīre mūndū o na ūmwe wao; tiga o kūbatīthio maabatīthītio thīinī wa rītīwa rīa Mwathani Jesū. 17 Hīndī ūyo Petero na Johana makīmaigīrīra moko, nao makīamūkīra Roho Mūtheru. 18 Rīrīa Simoni onire atī Roho aaheanagwo na ūndū wa kūigīrīwo moko nī atūmwo-rī, akīenda amahe mbeeca, 19 akiuga atīrī, "Heei ūhoti ūyū o na nī nīgeetha ūrīa wothe ndaigīrīra moko makwa akaamūkīra Roho Mūtheru." 20 Petero akīmūcookeria atīrī, "Mbeeca ciaku irothiranīra hamwe nawe, nīgūkorwo wīciirītie no ūgūre kīheo kīa Ngai na mbeeca. 21 Wee ndūrī na handū, o na ndūrī na igai ūtungata-inī ūyū, tondū ngoro yaku ti njagīrīru mbere ya Ngai. 22 Wīrīre waganu ūyū na ūhooe Mwathani. Hihi nīegūkūrekera nī ūndū wa gūkorwo na rīciiria ta rīu ngoro-inī yaku. 23 Nīgūkorwo nguona ūiyūrītwo nī marūrū na ūgatuīka ngombo ya mehia." 24 Hīndī ūyo Simoni akīmūcookeria atīrī, "Hooerai harī Mwathani nīgeetha ndikae gūkorwo nī ūndū o na ūmwe wa macio mwagweta." 25 Rīrīa maarīkīrie kūheana ūira na kūhunjia kiugo kīa Mwathani-rī, Petero na Johana magīcooka Jerusalemu, o makīhunjīgia Ūhoro-ūrīa-Mwega tūtūura-inī tūngī twa Samaria. 26 Na rīrī, mūraika wa Mwathani akīrīa Filipu atīrī, "Thīi werekeire gūthīni, ūkīnye nīrīa-inī, nīrīa ūrīa ya werū-inī, ūrīa ūkūrūkīte kūuma Jerusalemu ūgāthīi nginya Gaza." 27 Nī ūndū ūcio akiumagara, na arī nīrīa-inī agīcemanīa na Mūhabashi warī mūhakūre, mūndū mūnene warī igweta ūrīa warūgamīrīre kīgīna gīa Kandake, mūthamaki-mūndū-wa-nja wa Ahabashi. Mūndū ūyū aathiīte Jerusalemu kūhooya

Ngai; 28 na arī njīra-inī akīinūka, aaikarīte ngaari-inī yake ya mbarathi agīthoma ibuku rīa Isaia ūrīa mūnabii. 29 Roho akīira Filipu atīrī, “Thīi ngaari-inī ūrīa ya mbarathi ūikare hakuhi nayo.” 30 Hīndī īyo Filipu akīhanyūka nginya ngaari-inī īyo ya mbarathi, akiugua mūndū ūcio agīthoma ibuku rīa Isaia ūrīa mūnabii, akīmūuria atīrī, “Nīurataūkīrwo nī ūhoro ūcio ūrathoma?” 31 Nake agīcookia atīrī, “Ingītaūkīrwo atīa, tiga hagīre mūndū wa kūndaarīria?” Nī ūndū ūcio akīira Filipu ahaice ngaari īyo ya mbarathi, aikaranie nake. 32 Mūndū ūcio warī mūhakūre aathomaga gacunji gaka ka Maandīko: “Aatwarirwo o ta ng’ondū gīthīnjīro-inī, na o ta ūrīa gatūrūme gakiraga ki karī mbere ya mūndū ūrīa ūrakenja guoya, noguo o nake ataatumūrire kanua gake. 33 Nīaconorithirio na ndaigana gītuūrwo ciira na kīhooto. Nūū ūngāria ūhoro wa njīaro ciake? Nīgūkorwo muoyo wake nīwehererio ūkiuma gūkū thī.” 34 Mūndū ūcio mūhakūre akīuria Filipu atīrī, “Ndagūthaitha, ta njīra atīrī, mūnabii araaria ūhoro wa ū, nī ūhoro wake we mwene kana nī ūhoro wa mūndū ūngī?” 35 Hīndī īyo Filipu akīrutia ūhoro hau, akīmūhe Ūhoro-ūrīa-Mwega ūkonī Jesū. 36 Na marī njīra-inī magīthīrī, magīkinya handū haarrī na maaī, nake mūndū ūcio warī mūhakūre akīmwīra atīrī, “Ta rora, maaī nīmo maya. Nī kīi kīngīgiria mbatithio?” 37 (Nake Filipu akiuga atīrī, “Ungītīkia na ngoro yaku yothe, no ūbatithio.” Nake agīcookia atīrī, “Nīnjītīkītie atī Jesū Kristū nīwe Mūrū wa Ngai.”) 38 Nake agīāthana ngaari īyo ya mbarathi ūrūgame. Hīndī īyo Filipu na mūndū ūcio mūhakūre magīkūrūka, magītoonya maaī-inī, nake Filipu akīmūbatithia. 39 Na rīrīa moimīrire maaī-inī, Roho wa Mwathani o rīmwe akīoya Filipu, akīmweheria, nake mūndū ūcio mūhakūre akīaga kūmuona ūngī, no agīthīi na mbere na rūgendo akenete. 40 No Filipu nīonekanire Azota, na agīthīi akīhunjagia Ūhoro-ūrīa-Mwega matūura-inī mothenginya agīkinya Kaisarea.

9 Ihinda-inī o rīu Saūlū no eehītagīra kūrūraga arutwo a Mwathani. Agīthīi kūrī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, 2 na akīmūhooya marūa athīi namo thunagogi-inī irīa ciarī Dameski, nīgeetha angīkora andū a Njīra īyo kuo, marī arūme kana andū-a-nja, amanyiite amatware Jerusalemu marī ohe. 3 Naarī rūgendo-inī aakuhīrīria Dameski-rī, o rīmwe ūtheri ūkiuma na igūrū, ūkīmwarīra mīena yothe. 4 Akīgūa thī, na akīugua mūgambo ūkīmwīra atīrī, “Saūlū,

Saūlū, ūūnyariiraga nīkī?” 5 Saūlū akīuria atīrī, “Nīwe ū, Mwathani?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Nī nī Jesū ūrīa ūnyariiraga. 6 No rīrī, rīu ūkīra ūtoonye itūūra ūrīrī inene, na nīukwīrwo ūrīa wagīrīrwo nī gwīka.” 7 Nao andū arīa maatwaranaga hamwe na Saūlū makīrūgama hau maagīte ūrīa mangiuga; o nīmaigire mūgambo no matīgana kuona mūndū o na ūrīkū. 8 Nake Saūlū agīkīra, akīrūgama, no rīrīa aahingūririe maitho ndoonaga o na hanini. Nī ūndū ūcio makīmūnyiita guoko makīmūtwara Dameski. 9 Ihinda ūrīa matukū matatū aarī mūtumumu, na ndarī kīndū aarīaga kana akanya. 10 Na rīrī, kūu Dameski nī kwāri na mūrutwo wetagwo Anania. Mwathani akīmwāfiria na kīoneki, akīmwīra atīrī, “Anania!” Nake agīcookia atīrī, “Nī ūyū Mwathani.” 11 Nake Mwathani akīmwīra atīrī, “Thīi kwa Judasi o kūu njīra ūrīa ūtagwo Nūngārū, ūrie mūndū uumīte Tariso ūtagwo Saūlū, nī ūndū ūkīhooya arahooya. 12 Nīonete mūndū kīoneki-inī ūtagwo Anania agīuka kūmūgīrīra moko, nīguo acooke kuona.” 13 Anania akīmūcookeria atīrī, “Mwathani, nīnjīguīte ūhoro mūningī ūkonī mūndū ūcio, na maūndū maingī mooru marīa aaneke andū aki arīa aamūre kūrīa Jerusalemu. 14 Na okīte gūkū arī na wathani kuuma kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene, nīgeetha anyiite andū arīa othe makayagīra ūitwa ūrīku.” 15 No Mwathani akīira Anania atīrī, “Thīi, tondū ūndū ūcio nī kīndū gīakwa kīrī ūdīthūrīre gīa gūtware ūhoro wa ūitwa ūrīka kūrī andū-a-Ndūrīrī, na athamaki, o na kūrī andū a Israeli. 16 Nīngūmuonia ūrīa arī o nginya anyamaarīke nī ūndū wa ūitwa ūrīka.” 17 Hīndī īyo Anania agīthīi na agītoonya nyūmba īyo. Akīgīrīra Saūlū moko, akīmwīra atīrī, “Saūlū, mūrū wa Ithe witū, Mwathani, o we Jesū ūrīa ūrakuumīrīre ūrī njīra-inī ūgūka gūkū, nīandūmīte nīguo ūcooke kuona, na ūiyūrio na Roho Mūtheru.” 18 O hīndī īyo, tūnyamū twahaanaga ta ngaraū ūkiuma maitho-inī ma Saūlū, ūkīgūa thī, nake akīhota kuona ūngī. Agīkīra na akībatithio, 19 na aarīkia kūrīa ūrio, akīgīa na hinya. Saūlū agīkīra mīthenya ūigana ūna marī hamwe na arutwo kūu Dameski. 20 Na hīndī īyo akīambīrīria kūhunjia thunagogi-inī atī Jesū nī Mūrū wa Ngai. 21 Andū othe arīa maamūiguire makīgega makīuria atīrī, “Gīthī mūndū ūyū tiwe ūraagīthītie andū thayū kūu Jerusalemu gatagatī-inī ka arīa makayagīra ūitwa ūrī? Na gīthī ndokīte gūkū nīgeetha amanyiite amatware marī ohe kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene?” 22 Nowe Saūlū agīkīrīrīria ūgīa

na hinya, na akīgegia Ayahudi arīa maatūrīte kūu Dameski na ūndū wa kūmaiguithia na ma atī Jesū nīwe Kristū. **23** Thuutha wa mīthenya mīngī gūthira, Ayahudi magīcookania ndundu mamūūrage, **24** no Saūlū akīmenya mūbango ūrīa maarī naguo. Mūthenya na ūtukū maaikaraga mamuoheirie ihingo-inī cia itūura inene nīgu mamūūrage. **25** No arūmīrīri aake makīmuoya ūtukū, makīmūharūrkia arī gīkabū-inī mamūgereirie mwanya warī rūthingo-inī. **26** Hīndī ūrīa aakinyire Jerusalemu, akīgeria kwīgwatania na arutwo, no othe nīmamwītigagīra, tondū matietīkagia atī kūna aarī mūrutwo. **27** No Baranaba akīmuoya akīmūtwara kūrī atūmwo. Akīmeera ūrīa Saūlū oonire Mwathani arī rūgendo-inī rwake, na ūrīa Mwathani aamwarīrie, na ūrīa aahunjirie kūu Dameski thīnī wa rīitwa rīa Jesū ategwītigīra. **28** Nī ūndū ūcio Saūlū agīkara na atūmwo, na agaceeraga kūu Jerusalemu, akīragia na ūcamba thīnī wa rīitwa rīa Mwathani, ategwītigīra. **29** Ningī nīaaragia na agakaranagia na Ayahudi arīa maaciārīwo kwa Ayunani, no nao makageria ūrīa mangīmūraga. **30** Rīrīa ariū na aarī a Ithe witū maamenyire ūguo, makīmuoya, makīmūkūrkia nginya Kaisarea, makīmūtūma Tariso. **31** Hīndī īyo kanitha wa Judea guothe, na Galili, na Samaria ūgīkenera ihinda rīa thayū. Nīwongereirwo hinya; na ūkīmīrīrio nī Roho Mūtheru, na ūkīongererwo andū, nao magītūra metigīrīte Mwathani. **32** Na rīrī, rīrīa Petero aaceeraga kūndū na kūndū būrūri-inī, nīathiire gūceerera andū arīa aamūre a kūu Lida. **33** Arī kūu agīkora mūndū wetagwo Ainea warī na mūrimū wa gūkua cīga, na aatūrīte akomete gītanda-inī ihinda rīa mīaka īnana. **34** Petero akīmwīra atīrī, "Ainea, Jesū Kristū nīakūhonua. Ūkīra ūkūnje kībarī gīaku." O hīndī īyo Ainea akīrūgama. **35** Andū othe arīa maatūrīraga Lida na Sharoni makīmuona na makīgarūrkia Mwathani. **36** Kūu Jopa nī kwarī mūrutwo wetagwo Tabitha (narīo rīitwa rīu rīgītaūrwo nī kuuga Dorokasi), nake aatūrīte ekaga maūndū mega, na agateithagia athīnni. **37** O ihinda-inī rīu nīarūarire na agīkua, naguo mwīrī wake ūgīthambio, ūkīigwo nyūmba ya igūrū. **38** Lida kwarī hakuhi na Jopa; nī ūndū ūcio rīrīa arutwo maaiguire atī Petero aarī kūu Lida, magītūma andū eerī makamūringīrīrie mamwīre atīrī, "Twagūthaitha ūka narua!" **39** Nake Petero agīthī hamwe nao, na aakinya agītarwo nyūmba ya igūrū. Atumia othe a ndigwa makīrūgama, makīmūthiūrūrkia makīrīraga, na makīmuonagia

kanjū na nguo ingī iria Dorokasi aatumīte rīrīa aarī nao. **40** Nake Petero akīmeera othe moime nja ya nyūmba; agīcooka agīturia maru akīhooya Ngai. Agīcooka akīgarūrkia mūtumia ūcio wakuīte, akīmwīra atīrī, "Tabitha, ūkīra," nake Tabitha akīhīngūra maitho, na oona Petero, agītītira. **41** Nake Petero akīmūnyiita guoko, akīmūrūgamia. Agīcooka agītā andū arīa meetīkitie, na atumia acio a ndigwa, akīmūneana kūrī o arī muoyo. **42** Naguo ūhoro ūcio ūkīmenyeka Jopa guothe, nao andū aingī magītīkia Mwathani. **43** Nake Petero agīkara Jopa mīthenya mīngī kwa mūndū wetagwo Simoni, ūrīa warī mūtanduki wa njūūa.

10 Na rīrī, kūu Kaisarea nī kwarī mūndū wetagwo Korinolio, ūrīa warī mūnene-wa-thigari-igana rīmwe cia mbūtū ūrīa yoīkaine ta Mbūtū ya Italia. **2** Mūndū ūcio na andū othe a nyūmba yake nīmeyamūrīire Ngai na makamwītigagīra; nake nīaheanaga indo ciake na ūtaana kūrī andū arīa maarī abatari na nīahooyaga Ngai kaingī. **3** Mūthenya ūmwe ta thaa kenda cia mīraho-rī, akīona kīoneki. Akīona mūraika wa Ngai wega, ūrīa wokire harī we na akīmwīra atīrī, "Korinolio!" **4** Korinolio akīmūra aiyūrītwo nī guoya, akīuria atīrī, "Nī kīrī Mwathani?" Nake mūraika akīmūcookeria atīrī, "Mahooya maku na indo iria ūheete andū arīa athīnni nīkīnyīte igūrū kūrī Ngai ūrī iruta rīa kūririkanwo. **5** Na rīrī, tūma andū mathī Jopa magītē mūndū wītagwo Simoni, na nowe wītagwo Petero. **6** Araikara gwa Simoni ūrīa mūtanduki wa njūūa, o ūrīa nyūmba yake ūrī ūtērē-inī rwa iria." **7** Rīrīa mūraika ūcio wamwarīrie aathiire, Korinolio agītā ndungata ciake igīrī na mūthigari ūmwe weamūrīire Ngai, na aarī ūmwe wa andū arīa maamūtungatāgīra. **8** Akīmeera ūrīa wothe kwahanīte agīcooka akīmatūma Jopa. **9** Mūthenya ūcio ūngī warūmīrīre ta thaa thita cia mūthenya marī njīra-inī makuhīrīrie itūrū ūrī-rī, Petero akīhaica nyūmba-igūrū nīgeetha akahooe Ngai. **10** Nake akīgīa aahūūta na akībatario nī kīndū gīa kūrīa, na rīrīa irio ciarugagwo-rī, akīgocerera. **11** Nake akīona igūrū ūhīngūrītwo na kīndū gīatarīi ta gītama kīnene gīkīharūrkio thī kīnyītīwo mīthia īna. **12** Nakīo kīarī na nyamū cia mīthembā yothe ya iria ūrī magūrū mana, o na nyamū iria itaambaga thī, o na nyoni cia ūrīa-inī. **13** Hīndī īyo mūgambo ūkīmwīra atīrī, "Petero, ūkīra. Thīnja na ūrīe." **14** Petero agīcoookia atīrī, "Aca, Mwathani! Ndirī ndarīa

kīndū gītarī kīamūre, kana kīndū kīrī thaahu.” 15 Mūgambo ūkīmwarīria riita rīa keerī ūkīmwīra atīrī, “Ndūkanoige kīndū o na kīrīkū kīrīa Ngai atheretie atīti kīamūre.” 16 Ündū ūyū wekīkire maita matatū, na o rīmwe gītama kīu gīgīcookio na igūrū. 17 Na rīrīa Petero eeyūragia gītūmi già kīoneki kīu oonete-rī, andū arīa maatūmītwo nī Korinelio makīona harīa nyūmba ya Simoni yarī, na makīrūgama hau kīhingoinī. 18 Magītana, makīuria kana Simoni ūrīa wītagwo Petero aakaraga kūu. 19 Na rīrīa Petero eeciiragia ūhoro wa kīoneki kīu, Roho akīmwīra atīrī, “Simoni, harī na andū atatū maragūcaria. 20 Nī ündū ūcio, ūkīra ūikūrūke, ūthīi nao na ndūkagē na nganja nīgūkorwo nī niī ndīmatūmīte.” 21 Petero agīkūrūka, akīra andū acio atīrī, “Nī niī mūndū ūcio mūracaria. Mūükīte nīkī?” 22 Nao andū acio magīcookia atīrī, “Tuumīte gwa Korinelio, ūrīa mūnene-wa-thigariigana rīmwe. Nī mūndū mūthingu na mwītīgīri-Ngai, na nīfītīwo nī Ayahudi othe. Mūraika mūtheru aramwīrire atūmane ūthīi gwake mūcīi nīgeetha aigue ūrīa ūrenda kuuga.” 23 Hīndī iyo Petero akīra andū acio matoonye nyūmba matuīke ageni aake. Mūthenya ūyū ūngī warūmīriire Petero agīthīi nao, na ariū a Ithe witū amwe kuuma Jopa magīthīi nake. 24 Naguo mūthenya ūcio ūngī warūmīriire magīkinya Kaisarea. Korinelio agīkorwo ametereire na eetīte andū a nyūmba yake na arata a hakuhī. 25 Na rīrīa Petero aatoonyaga nyūmba, Korinelio akīmūtūnga na akīgūithia magūrū-inī make amwīnyihīrie. 26 No Petero akīmūukīria, akīmwīra atīrī, “Rūgama, nīi ndī o mūndū o na nīi.” 27 O makīaragia-rī, Petero agītoonya thīinī na agīkora gīkundi kīnene kīa andū. 28 Akīmeera atīrī: “Inyuī nīmūūi wega atī Mūyahudi ndetīkīrītīo nī watho kūgwatanīra na mūndū wa Ndūrīrī o na kana kūmūceerera. No Ngai nīanyonetie atī ndīagīrīrwo nī kuuga atī mūndū o na ūrīkūti mwamūre kana atī arī na thaahu. 29 Nī ündū ūcio rīrīa ndīratūmanīrwo, ndīrokire itegūkararia. Njītīkīria ngūūrie kīrīa kīratūmire ündūmanīre?” 30 Nake Korinelio akīmūcookeria atīrī: “Matukū mana mahītūku, ndaaraī thīinī wa nyūmba yakwa ngīhooya ithaa-inī ta rīrī rīa thaas kenda cia mīaraho. Mūndū warī na nguo ciahenagia akīrūgama o rīmwe mbere yakwa, 31 akīnjīra atīrī, ‘Korinelio, Ngai nīaiguīte mahooaya maku, na nīarikanīte iheo ciaku iria wanahe athīnni. 32 Nī ündū ūcio tūmana Jopa wītīrō Simoni ūrīa wītagwo Petero, nake nī mūgeni gwa

Simoni ūrīa mūtanduki wa njūūa, ūrīa ūikaraga rūtere-inī rwa iria.’ 33 Nī ündū ūcio nīndagūtūmanīire o hīndī iyo, na nī weka wega nī ündū wa gūuka. Rīu ithūi ithuote tūrī haha mbere ya Ngai nīgeetha tūthikīrīrie ūrīa wothe Mwathani agwathīte ūtwīre.” 34 Nake Petero akīambīrīria kwaria, akiuga atīrī: “Rīu nīndamenya kūna ūrīa arī ma atī Ngai ndarī mūthutūkanio. 35 no atī nīetīkāgīra andū kuuma ndūrīrī-inī cīothe arīa mamwītīgāgīra na mageeka ūrīa kwagīrīire. 36 Inyuī nīmūūi ndūmīrīri ūrīa Ngai aatūmīire andū a Israeli, akīaria ūhoro mwega wa thayū na ündū wa Jesū Kristū, ūrīa arī we Mwathani wa andū othe. 37 Inyuī nīmūūi ūrīa gwekīkire kūu Judea guothe, kwambīrīria Galili thuutha wa ūbatīthio ūrīa Johana aahunjagia, 38 ūrīa Ngai aaitīrīire Jesū wa Nazarethi Roho Mūtheru o na hinya, na ūrīa aathīiaga agīkīkaga wega na akīhonagia andū arīa maahatīrīrīo nī hinya wa mūcukani, tondū Ngai aarī hamwe nake. 39 “Ithūi tūrī aira a maūndū marī mothe eekire thīinī wa būrūri wa Ayahudi o na Jerusalemu. Nīmamūragire na njīra ya kūmwamba mūtī-igūrū. 40 No mūthenya wa gatātū Ngai akīmūrīukīa kuuma kūrī arīa akuū na agītūma onekane kūrī andū. 41 We ndonirwo nī andū othe, o tīga aira arīa Ngai aathūrīte: akīonwo nī ithūi, o ithūi twarīanīire na tūkīnyuuaniā nake aarīkīa kūrīka kuuma kūrī arīa akuū. 42 Nīatwathire tūhunjīrie andū na tūrute ūira atī we nī we Ngai aamūrīre atūke mūtūanīrīciira wa andū arīa marī muoyo na arīa makuīte. 43 Anabii othe nīmaheanaga ūira wa ūhoro wake atī mūndū ūrīa wothe ūkaamwītīkīa nīakamūkīra ūrekeri wa mehīa na ündū wa rītīwa rīake.” 44 Na Petero o akīaragia ciugo ūcio-rī, Roho Mūtheru agīkūrūkīra andū arīa othe maiguire ndūmīrīri iyo. 45 Nao andū arīa meetīkitie, a thīritū ya arīa maruaga, arīa mokīte na Petero makīgēga mona atī kīheo kīa Roho Mūtheru nīgīaitīrīrīo andū-a-Ndūrīrī o nao. 46 Nīgūkorwo nīmamaiguire makīaria na thiomi makīgoocaga Ngai. Hīndī iyo Petero akīūria atīrī, 47 “Hari mūndū ūngīgīria andū aya mabatīthio na maaī? Andū aya nīmamūkīra Roho Mūtheru o ta ithūi.” 48 Nī ündū ūcio agīthāna mabatīthio thīinī wa rītīwa rīa Jesū Kristū. Magīcooka makīuria Petero aikaranie nao ihinda rīa mīthenya mīnīni.

11 Na rīrī, atūmwo, na ariū na aarī a Ithe witū arīa maarī Judea guothe makīgīua atī andū-a-Ndūrīrī o nao nīmarīkītie kwamūkīra kiugo kīa Ngai. 2 Nī

ündū ūcio rīrīa Petero aambatire agīthīi Jerusalemu, andū arīa meetīkītie a thirītū ya arīa maruaga makīmūrūiitia 3 makīmwīra atīrī, “Wee nīwatoonyire nyūmba ya andū arīa mataruaga, na ūkīrīanīra nao.” 4 Nowe Petero akīambīrīria kūmataarīria maündū mothe wega o ta ūrīa meekikīte, akīmeera atīrī: 5 “Ndaarī itūura-inī rīa Jopa ngīhooya Ngai, na rīrīa ndaagoocereire-rī, ngīona kīoneki. Ngīona kīndū gīatarīi ta gītama kīnene gīkīharūrkio kuuma igūrū na mīthia yakī ūna, na gīgīkūrkūka o harīa ndaarī. 6 Ndaacūthīrīria thīnī wakīo ngīona nyamū cia thī iria irī magīrū mana, na nyamū cia gīthaka, na nyamū iria itambaga thī na nyoni cia rīera-inī. 7 Ngīcooka ngīguā mūgambo ūkīnjīra atīrī, ‘Petero, ūkīra. Thīnja, na ūrīel!’ 8 “Na niī ngīcooka atīrī, ‘Aca, Mwathani! Gūtīrī kīndū gītarī kīamūre kana kīrī thaahu kīrī gīatoonya kanua gakwa.’ 9 ‘Naguo mūgambo ūcio ūkīaria riita rīa keerī kuuma igūrū ūkīnjīra atīrī, ‘Ndūkanoige kīndū o na kīrikū kīrīa Ngai atheretie atī ti kīamūre.’ 10 Ündū ūyū wekīkire maita matatū, nakīo gītama kīu gīkīguucio na igūrū. 11 “O hīndī iyo andū atatū arīa maatūmītwo kūrī niī kuuma Kaisarea magīkinya nyūmba-inī ūrīa ndaikaraga. 12 Nake Roho akīnjīra thīi nao na ndikāgē ne ngaanja. Nao ariū a Ithe witū aya atandatū tūgīthīi nao na tūgītoonya nyūmba ya mūndū ūcio. 13 Nake agītwīra ūrīa oimīrīrwo nī mūraika arī gwake nyūmba, akīmwīra atīrī, ‘Tūmana Jopa wītīrō Simoni ūrīa wītagwo Petero. 14 Nīegūkūrehera ndūmīrīri ūrīa ūgūtūma wee na nyūmba yaku yothe mūhonoke.’ 15 “Na ūrīa ndaambīrīrie kwaria-rī, Roho Mūtheru akīmaikūrkīra o ta ūrīa aatūkūrkīire hīndī ya mbere. 16 Hīndī iyo ngīririkana ūrīa Mwathani oigīte atīrī, ‘Johana aabatithanagia na maaī, no inyuī mūkabatithio na Roho Mūtheru.’ 17 Angīkorwo Ngai nīamaheire kīeo o kīrīa aatūheire ithuī andū arīa twetīkirie Mwathani Jesū Kristū-rī, niī ndaarī ūū nīguo ndīciirie atī no ngararie Ngai?” 18 Ūrīa maaiguire ūguo, magītīga ngarari na makīgooca Ngai, makiuga atīrī, “Gwakorwo nī ūguo-rī, Ngai nīakīnyīrie andū-a-Ndūrīri o nao ūhoro wa kwīrīra nīguo magīne na muoyo.” 19 Na ūrīi, andū arīa maahurunjūkire nī ündū wa kūnyariirwo thuutha wa kūyragwo gwa Stefano magīthīi o nginya Foinike, na Kuporo, na Antiochia, no matiahunjangīria andū angī ūhoro tīga o Ayahudi oiki. 20 O na kūrī o ūguo, andū amwe ao, arīa moimīte Kuporo, na Kurene, magīthīi Antiochia na makīambīrīria kwarīria Ayunani

o nao, makīmahunjīria ūhoro mwega ūkonīi Mwathani Jesū. 21 Guoko kwa Mwathani kwarī hamwe nao; na andū aingī magītīkia makīgarūrkīra Mwathani. 22 Nayo ngumo ya maündū macio igīkīnyīra andū a kanitha ūrīa warī kūu Jerusalemu; nao magītūma Baranaba athīi Antiochia. 23 Rīrīa aakinyire na akiona ūira wa wega wa Ngai, agīkena na akīmomīrīria marī othe, atī maikarage maathīkīire Mwathani na ngoro ciao ciothe. 24 Baranaba aarī mūndū mwega waiyūrītō nī Roho Mūtheru na warī na wītīkio, nao andū aingī magītīkia Mwathani. 25 Nake Baranaba agīthīi Tariso gūcaria Saūlū, 26 na ūrīa aamuonire akīmūrehe Antiochia. Nī ündū ūcio kwa ihinda rīa mwaka ūmwe Baranaba na Saūlū makīgomana na kanitha na makīrūta andū aingī. Kūu Antiochia nīkuo arutwo meetirwo Akristiano riita rīa mbere. 27 Ihinda-inī ūrī anabii amwe magīkūrkūka kuuma Jerusalemu nginya Antiochia. 28 Ümwe wao wetagwo Agabo akīrūgama, na nī ündū wa kūmenyīthio nī Roho Mūtheru, akīratha atī nī gūkūgīa ng'aragu nene Roma guothe. (Ündū ūcio wekīkire hīndī ya wathani wa Kilaudio.) 29 Nao arutwo, magīciiria kūheana ūteithio nī ündū wa ariū a Ithe witū arīa maatūrūraga kūu Judea, o ta ūrīa mūndū aahotīthītio. 30 Nīmekire ündū ūcio, makīnengera Baranaba na Saūlū iheo ciao matwarīre athuuri a kanitha.

12 Na ūrīi, ihinda-inī ūrī nīguo Mūthamaki Herode aanyītire andū amwe a kanitha, arī na muoroto wa kūmanyariira. 2 Akīragithia Jakubu, mūrū wa nyina na Johana na rūhiū rwa njora. 3 Na ūrīa oonire ūhoro ūcio nīwakenia Ayahudi-rī, akīnyītīthia Petero o nake. Ündū ūcio wekīkire hīndī ya Gīathī kīa Mīgate ītarī Mīkīre Ndawa ya Kūimbīa. 4 Aarīkīa kūmūnyītīthia, akīmūkīa njeera akīmūneana arangīrwo nī ikundi inya cia thīgari, o gīkundi kīrī gīa thīgari inya. Herode eendaga amūrehe mbere ya mūngī thuutha wa Gīathī gīa Bathaka. 5 Nī ündū ūcio Petero akīhīngīrwo njeera, no kanitha nīwahooyaga Ngai ūtegūtīgīthīria nī ündū wake. 6 Na ūtukū ūrīa Herode aarokaga kūmūtware agaciīrīthio, Petero aakomete gatagatī ga thīgari igīrī, ohetwo na mīnyororo ūrī, nacio thīgari igīrī ikarūgama kīhīngīnī irangīrīte. 7 Na ūrīi, o rīmwe mūraika wa Mwathani akīmuumīrīra naguo ūtheri ūkīara kanyūmba kau aarī. Mūraika ūcio akīringaringa Petero mwena na akīmūkīria, akīmwīra atīrī, “Ūkīra narua!” Nayo mīnyororo ūrīa oohtewo nayo moko ūkīgūa thī. 8

Mūraika ūcio agīcooka akīmwīra atīrī, "Wihumbe nguo ciaku na wīkīre iraatū." Nake Petero agīlka o ūguo. Mūraika ūcio akīmwīra atīrī, "Wihotore nguo yaku na ūnūmīrīre." 9 Petero akīmūrūmīrīra, makiuma nja ya njeera, no ndaamenyaga atī ūndū ūcio mūraika eekaga warī ūndū wa ma; eeciiragia atī nī kioneiki oonaga. 10 Makīhītūka arangīri a mbere na a keerī na magīkinya kīhingo-inī gīa kīgera kīrīa gīa gūtoonya itūrā inene. Nakio kīhingo kīu gīkīhīngūra nī ūndū wao, nao makīgerera ho. Rīrīa maathiire ūraihiwa gacīra kamwe-rī, o rīmwe mūraika ūcio akīmūtīga. 11 Nake Petero akīigua, na akiuga atīrī, "Rīu nīndamenya hatarī nganja atī Mwathani nīegūtūmīte mūraika wake aahonokie kuuma moko-inī ma Herode na kuuma kūrī maūndū marīa mothe andū a Ayahudi matanyīte kuona." 12 Na rīrīa agūkīrwo nī ūhoro ūcio, agīthīi kwa Mariamu ūrīa warī nyina wa Johana, na nowe wetagwo Mariko, na nīkuo andū aingī monganīte makīhooya Ngai. 13 Petero akīringaringa mūrango wa nja, nake mūrītu warutaga wīra kuo wetagwo Roda agīuka kūhīngūra. 14 Rīrīa aaiguire mūgambo wa Petero, akīyūrwo nī gīkeno kīnene akīaga kūhīngūra mūrango akīhūndūka ateng'ere, akīanīrīra, akiuga atīrī, "Petero arī mūrango-inī!" 15 Nao makīmwīra atīrī, "Wee nī kūgūrūka ūgūrūkīte." Rīrīa aakīrīrīrie agwatīrīre kuuga atī ūguo nīguo kwarī, makiuga atīrī, "No nginya akorwo nī mūraika wake." 16 Nowe Petero agīthīi na mbere kūringaringa mūrango, na rīrīa maahīngūrīre makīona nīwe, makīgega. 17 Petero akīmakīria na guoko na akīmataarīria ūrīa Mwathani aamūrūtīte njeera. Akīmeera atīrī, "Irai Jakubu na ariū na aarī a lthe witū ūhoro ūcio," agīcooka agīthīi kūndū kūngī. 18 Rūciinī gwakīa, nī kwagīire na ngūi nene gatagatī-inī ga thigari nī kūrigwo nī ūrīa gwekīkīte ūhoro ūkonī Petero. 19 Thuutha wa Herode gūcaria Petero na kūmwaga-rī, agīciirithia thigari, na agīathana atī ciūragwo. Herode agīcooka akiuma Judea agīthīi Kaisarea, agīkkara kuo kwa ihinda inini. 20 Na rīrī, nītūrītē ahaaranīte na andū a Turo na a Sidoni, no o magīcookanīrīra hamwe magīetha ūrīa mangīaranīrīre nake. Na maarīkia kūnyiitwo mbarū nī Bulasito, ūrīa warī ndungata njīhokeku ya mūthamaki-rī, makīhooya kūgīe na thayū, tondū būrūri wa mūthamaki ūcio nīguo wamaheaga irio. 21 Na mūthenya ūrīa waraarīrio wakinya-rī, Herode akīhumba nguo ciake cia ūthamaki, na agīkarīra gītī gīake kīa ūnene, akīarīria andū acio. 22 Nao

makīanīrīra makiuga atīrī, "Ūcio nī mūgambo wa ngai, ti mūgambo wa mūndū." 23 O rīmwe mūraika wa Mwathani akīringa Herode nī ūndū wa kwaga kūgoocithia Ngai, nake akīrīrīo nī igunyū, agīkua. 24 No kiugo kīa Ngai gīgīkīrīrīria kuongererekā na gūtheerema. 25 Rīrīa Baranaba na Saūlū maarīkirie ūtungata wao-rī, magīcooka kuuma Jerusalemu, na magīcooka na Johana, na nowe wetagwo Mariko.

13 Na rīrī, kanitha-inī wa Antickia nī kwarī na anabii na arutani: nao nīo Baranaba, na Simeoni ūrīa wetagwo na rītwa ūngī Nigeri, na Lukio ūrīa woimīte Kurene, na Manaeni (ūrīa wareranīrīro na Herode ūrīa mūthamaki), o na Saūlū. 2 Rīrīa mahoojaya Mwathani mehingīte kūrīa irio, Roho Mūtheru akiuga atīrī, "Nyamūrīrai Baranaba na Saūlū nī ūndū wa wīra ūrīa ndīmetīire." 3 Nī ūndū ūcio thuutha wa kwīhīngīa kūrīa irio na kūhooya Ngai, makīmaigīrīra moko, na makīmatūma mathīi. 4 Andū acio eerī, matūmītō nī Roho Mūtheru, magīthīi nginya Seleukia na makīhaica marikabu makiuma kūu magīthīi nginya Kuporo. 5 Rīrīa maakīnyire Salamisi, makīhunjia kiugo kīa Ngai thunagogi-inī cia Ayahudi. Nake Johana aarī hamwe nao arī ta mūteithia wao. 6 Magīthīi matūkānīrīre gīcīgīrīra kīu gīothe nginya magīkinya Pafo. Kūu magīkora Mūyahudi warī mūragūri na mūnabii wa maheeni wetagwo Bari-Jesū, 7 nake aatungatāgīra barūthi ūrīa wetagwo Serigio Paūlū. Barūthi ūcio warī ūndū mūūgī, agītūmanīra Baranaba na Saūlū tondū nīendaga kūigua kiugo kīa Ngai. 8 No rīrī, Elumo ūcio mūragūri (amu ūguo nīguo rītwa rīake riugīte) akīmakararia na akīgeria kūgarūra barūthi ūcio nīgeetha ndagetikie. 9 Hīndī iyo Saūlū, ūrīa wetagwo na rītwa ūngī Paūlū aiyūrītō nī Roho Mūtheru, agīkūrīra Elumo maitho, akīmwīra atīrī, 10 "Wee ūrī mwana wa mūcukani na ūrī thū ya maūndū marīa mothe mega! Ūiyūrītō nī mīthembā yothe ya maheeni na waara. Ndūrī hīndī ūgaatīga kuogomia njīra iria ciagīrīrīre cia Mwathani? 11 Na rīrī, guoko kwa Mwathani nīgūgūkīrīre. Nīgūtūka mūtumumu na kwa ihinda ndūgūkorwo ūkīona ūtheri wa riūa." O hīndī iyo akīona marundurundu, na akīgīrīo nī nduma, akīambīrīria kūhambahambata, agīcaragia mūndū wa kūmūnyiita guoko amūtongorie. 12 Nake barūthi oona ūrīa gwekīka, agītīkīa, nīgūkorwo nīagegirio nī ūrūtā ūcio ūkonī Mwathani. 13 Paūlū na andū arīa maarī nao, moima Pafo makīhaica marikabu

magithii Periga kuu bürüri wa Pamufilia, küria Johana aamatigire agicooka Jerusalemu. 14 Moima Periga, magithii na mbere magikinya Antioquia ya bürüri wa Pisidia. Na müthenya wa Thabatü magitoonya thunagogi magükara thi. 15 Thuutha wa güthomwo kwa Maandiko ma Watho na ma Anabii, anene a thunagogi makümatümanira makimeera atir: "Ariū a Ithe witü, angikorwo mürä na ühoro wa kümümirria andü-rí, maaríriei." 16 Paülü akirügama, na aarikia kümakiria na guoko akimeera atir: "Andü aya a Israeli o na inyuü andü-a-Ndürirí aria mühooyaga Ngai, ta thikiríriai! 17 Ngai wa andü a Israeli nüathuurire maithe maitü; agitüma andü acio matheereme híndi ürja maatüraga Misiri, na akimaruta bürüri ücio na hinya münene, 18 nüakirirírie mütugo yao ihinda ria ta mäaka mিrongo ina mari werü-ini, 19 akiniina ndürirí mügwanja kuu Kaanani naguo bürüri wacio akühe andü aake ütuuke igai riao. 20 Ühoro ücio wothe wekikire ihinda-ini ria ta mäaka magana mana ma mিrongo itano. "Thuutha wa üguo, Ngai akimahe atiiriríri bürüri o nginya híndi ya Samüeli ürja warí münabii. 21 Híndi iyo andü makiuga maheo müthamaki, nake Ngai akimahe Saülü mürü wa Kishu, wa mühíriga wa Benjamini, nake agjathana mäaka mিrongo ina. 22 Thuutha wa kweheria Saülü, agitua Daudi müthamaki wao. Akiruta üira ümükoni, akiuga atir, 'Nünyonete Daudi mürü wa Jesii arí mündü ükenagia ngoro yakwa; we nüaríkaga ürja wothe ngwenda eke.' 23 "Kuuma rüciaro-ini rwa mündü üyü, Ngai nüareheire andü a Israeli Mühonokia, na niwe Jesü, o ta ürja eeraníre. 24 Jesü atanooka, Johana nüahunjagiria andü othe a Israeli ühoro wa kwírira mehia na ühoro wa kübatithio. 25 Na rüri Johana aarikagia wíra wake nioririe atir: 'Mwíciiragia niñ niñ üü? Niñ ti niñ we. Aca niñ ti niñ, nowe nüegüuka thuutha wakwa, o we ürja niñ itagiríirwo kuohora ndigi cia iraatü ciake.' 26 "Ariū a Ithe witü, o inyuü ciana cia Iburahímu, o na inyuü andü-a-Ndürirí aria mwütgirírite Ngai, ühoro üyü wa ühonokio niñ ithuü tütümíirwo. 27 Andü a Jerusalemu na anene ao matiaküuranire Jesü, no niñ ündü wa ürja maamütuürire ciira, makühingia ciugo cia anabii iria ithomagwo o müthenya wa Thabatü. 28 O na gütuuka mationire gitümi kíiganu gä güfüma ooragwo, nümathaithire Pilato aathane ooragwo. 29 Na maarikia kühingia maündü mothe maria maandikütwo ühoro wake, makümcüuria kuuma müti-igüü, makümüiga

mbürirä. 30 No rüri, Ngai nüamüriükirie kuuma kürä ariaakuü, 31 na kwa ihinda ria müthenya müngi nüonirwo niñ andü aria moimite nao Galili, magathii Jerusalemu. Na rüu acio niñ aira aake kürä andü aitü. 32 "Türamwíra ühoro mwega: Ühoro ürja Ngai eeriire maithe maitü, 33 nüatühingüirie ithuü ciana ciao, na ündü wa kürükia Jesü. O ta ürja kwandikütwo thiinü wa Thaburi ya keerí atir: "Wee ürja Mürü wakwa; ümüthi nündatüka Thoguo." 34 Naguo ühoro wa ma wa ati Ngai nüamüriükirie kuuma kürä ariaakuü nüguo ndakabuthe-rí, niñ warüttio na ciugo ici: "Nüngakühe irathimo iria theru na iria itari híndi ingüaga iria cierirwo Daudi." 35 Ündü ücio nüwarüttio handü hangi atir: "Wee ndükareka ürja waku Mütheru abuthe." 36 "Nügukorwo rüri Daudi aarikirie güitungatüra Ngai rüciaro-ini rwake, nüakuire; agüthikwo hamwe na maithe make naguo mwüri wake ükibutha. 37 No ürja Ngai aariükirie kuuma kürä ariaakuü ndaabuthire. 38 "Nü ündü ücio, ariü a Ithe witü, ngwenda müménye ati ühoro wa kürekerwo kwa mehia nüühunjüttio kürä inyuü na ündü wa Jesü. 39 Na mündü wothe ümwütitüktie nüatuugwo müthingu maündü-ini mothe maria watho wa Musa ütangämüttuire müthingu. 40 Mwümenyererei, nügeetha ühoro ürja anabii maaririe ndükanamükore, rüri moigire atir: 41 "Ta rorai, inyuü anyüürania, gegaa na müthire, nügukorwo nüngwika ündü matukü-ini manyu, ürja müttangitikia, o na müngüirwo niñ mündü." 42 Rüri Paülü na Baranaba moimaga thunagogi, andü makimeera moke müthenya ürja warüüürire wa Thabatü nüguo mathiü na mbere kwaria ühoro ücio. 43 Híndi ürja mücemanio wathirire, Ayahudi aingü na andü aria meegarürite magatuuka Ayahudi makirümrira Paülü na Baranaba, nao makümaariria na makümaringürrira mathiü na mbere güükara wega-ini wa Ngai. 44 Müthenya ücio üngü warüüürire wa Thabatü, hakuhü andü othe a itüüra rüu inene magüuka küigua kiugo kia Mwathani. 45 Híndi ürja Ayahudi moonire kírindü kiu, makünyiitwo niñ üiru na maküaria ciugo njüru cia güüküüra ürja Paülü oigaga. 46 Nao Paülü na Baranaba makümacookeria marü na ücamba makimeera atir, "No nginya tüngüambire küheana kiugo kia Ngai kürä inyuü. No rüri, kuona nümuraüregna mügetüüra ati mütiagüirwo niñ muoyo wa tene na tene-rí, rüu nütkügarürika tüthii kürä andü-a-Ndürirí. (aiónios 416) 47 Nügukorwo Mwathani atwathite agatwíra atir: "Nündümüüte ütheri wa gütherera andü-a-Ndürirí,

nīguo mūtware ūhoro wa ūhonokio nginya ituri-inī cia thi.” **48** Hīndī ūrīa andū-a-Ndūrīrī maaiguire ūguo magīkena na magītīia kiugo kīa Mwathani, nao andū arīa othe maathīrīrio muoyo-inī wa tene na tene magītīkia. (**aiōnios g166**) **49** Nakīo kiugo kīa Mwathani gīkhunja kündū guothe kūu būrūri-inī. **50** No Ayahudi magītīkīria atumia arīa meyamūrīre Ngai na maarī igweta, o na anene a itūura inene. Makīrūtīhia ngūtī ya gūukīrīra Paūlū na Baranaba nīguo manyariirwo, na makīmaingata moime būrūri-inī wao. **51** Nī ūndū ūcio makīribariba rükūngū kuuma magīrū mao kuonania, atī nīmatigana nao na magītīhī Ikonia. **52** Nao arutwo makīiyūrwo ni gīkēno, na makīiyūrwo nī Roho Mūtheru.

14 Na rīrī, Paūlū na Baranaba marī kūu Ikonia, magītoonya thunagogi ya Ayahudi o ta mūtugo. Marī kūu makīaria na ūhoti mūngī mūno o nginya Ayahudi aingī na andū-a-Ndūrīrī magītīkia. **2** No Ayahudi arīa maaregire gwītīkia nīmathogothire andū-a-Ndūrīrī, makīmathūkia meciiria nīgeetha mookīrīre ariū na aarī a Ithe witū. **3** Nī ūndū ūcio Paūlū na Baranaba magīkara kūu ihinda iraaya, makīaria marī na ūcamba nī ūndū wa Mwathani, o we wekīrire ndūmīrīri ya wega wake hinya na ūndū wa kūmahotīhia kūringa ciama na morīrū. **4** Andū a itūura ūrī inene makīgāyūkana; amwe magītīkiania na Ayahudi, nao arīa angī magītīkiania na atūmwo. **5** Nī kwarī na ndundu yathugundītō nī andū-a-Ndūrīrī na Ayahudi, hamwe na atongoria ao, nīguo mameeke ūrū, na mamahūrē na mahiga nyuguto. **6** No nao makīmenya ūhoro ūcio, na makīrīra matūūra manene ma būrūri wa Likaonia, na nīmo Lisitera, na Deribe, o na būrūri ūrīa wagūthiūrūrūkīrīrie, **7** kūrīa maathiire na mbere kūhunjia ūhoro mwega. **8** Nakuo kūu Lisitera nī kwarī mündū warī mwonju magūrū, na aatūrīte arī mwonju kuuma gūciarwo na ndetwarīte na magūrū o narī. **9** Nake agīthikīrīria Paūlū akīaria. Paūlū aamūrora, akiona atī aarī na wītīkio wa kūhonio, **10** akīmwīta na mūgambo mūnene, akīmwīra atīrī, “Rūgama na magūrū makū!” Na o hīndī iyo, mündū ūcio akīrūga na igūrū, akīambīrīria gwītwara. **11** Rīrīa gīkundi kūu kīa andū kīonire ūrīa Paūlū eekīte, gīkīanīrīra na rūthiomī rwa Likaonia gīkiuga atīrī, “Ngai nīciikūrūkīte kūrī ithūrī itarī ta andū!” **12** Magītīa Baranaba Zeu, nake Paūlū makīmwīta Herime tondū nīwe warī mwaria ūrīa mūnene. **13** Mūthīnjīri-nīgai ya Zeu, ūrīa hekarū yake yarī o hau nja ya

itūūra, akīrehe ndegwa na mahūa maatumītō ta thūmbī hau kīhingo-inī gīa itūūra inene, tondū we na gīkundi kūu kīa andū nīmendaga kūmarutīra magongona. **14** No rīrīa atūmwo acio Baranaba na Paūlū maaiguire ūguo, magītembūranga nguo ciao, makīhanyūka, magītoonya kūrī kīrīdī, makīanagīrīra atīrī, **15** “Andū aya, mūreka ūguo nīkī? Ithūrī tūrī o andū ta inyū. Tūmūreheire ūhoro mwega, wa kūmwīra mūgarūrūke mūtīgane na maūndū marīa matarī kīene, mūcookerere Ngai ūrīa ūtūrūraga muoyo, o we ūrīa wombire igūrū na thi na iria na indo ciōthe iria irī kuo. **16** Tene, nīarekereirie ndūrīrī ciōthe ithīiage na mīthīire yacio nyene, **17** no ndaigana gwītīga atarī na ūira wa kuonania atī arī kuo: nīamuonetie ūtugi na ūndū wa kūmuurīria mbura yumīte igūrū na kūmūhe magetha hīndī ya kīmera; nīamūheaga irio nyīngī na akīiyūria ngoro cianyu na gīkēno.” **18** No o na maarītie ciugo icio, nī maarī na wīra mūritū wa kūgiria gīkundi kūu kīa andū kīmarutīre igongona. **19** Na rīrī, hīndī iyo Ayahudi angī magītīka moimīte Antioquia na Ikonia, nao makīguūcīrīria gīkundi kūu kīa andū, gīgīcooka mwena wao. Gīkundi kūu gīkīhūrūra Paūlū na mahiga nyuguto, na gīkīmūkururia, gīkīmūrūta nja ya itūūra, gīcīrītīte nī mūkuū. **20** No arutwo maarīkia kūmūrigicīrīria, agītīkīra agīcooka itūūra-inī. Mūthenya ūcio ūngī warūmīrīre, we na Baranaba makīuma kūu magītīhī Deribe. **21** Paūlū wa Baranaba makīhunjia ūhoro mwega itūūra-inī ūrī na magītūma andū aingī matūīke arutwo. Magīcooka makīhūndūka magītīhī Lisitera, na Ikonia, na Antioquia, **22** magīkāgīra arutwo hinya na kūmomīrīria nīgeetha matūūre marūmītīte wītīkio. Makameeraga atīrī, “No nginya ithūrī tūgerere mathīna-inī maingī nīguo tūtoonye ūthamaki-inī wa Ngai.” **23** Paūlū na Baranaba makīmaamūrīra athuuri a kanitha na makīhooya Ngai mehingīte kūrīa irio, makīmaneana kūrī Mwathani, o we ūrīa meehekete. **24** Thuutha wa gūtūīkanīria Pisidia, magīkīnya Pamufilia, **25** na maarīkia kūhunjia kiugo kūu Periga, magīkūrūka magītīhī Atalia. **26** Moima Atalia makīhaica marikabu, magīcooka Antioquia, o kūrīa maahoeirwo wega wa Ngai mbere nī ūndū wa wīra ūrīa maarīkītie kūrūta. **27** Maakīnya kūu magīcooka nīrīria andū a kanitha hamwe, makīmeera ūrīa wothe Ngai ekīte agereire harīo na ūrīa aahingūrīre andū-a-Ndūrīrī mūrango wa gwītīkia. **28** Nao magīkara na arutwo kūu ihinda iraaya.

15 Na rīrī, andū amwe magīkūrūka kuuma Judea magīthīfī Antiokia, na nīmarutaga ariū a Ithe witū makameera atīrī: “Mūngīaga kūrúa kūringana na mūtugo ūrīa warutanirwo nī Musa, mūtingīhonoka.” **2** Ündū ūyū ūgītūma Paūlū na Baranaba macookanīrie na makararanie mūno nao. Nī ündū ūcio Paūlū na Baranaba makīamūrwo, marī na etīkia angī, maambate mathīfī Jerusalemu makone atūmwō na athuuri nī ündū wa ūhoro ūcio. **3** Naguo kanitha ūkīmoimagaria, na rīrīa maatuīkanagīria Foinike na Samaria, nīmaheanaga ūhoro wa ūrīa andū-a-Ndūrīrī maagarūrūkire kūrī Ngai. Ūhoro ūcio ūgīkenia ariū a Ithe witū mūno. **4** Na maakinya Jerusalemu, makīamūrwo nī kanitha, na atūmwō, na athuuri, nao makīmeera maündū mothe marī Ngai eekīte agereire harīo. **5** Hīndī ūyo andū amwe a arīa meetikītie a thirītū ya Afarisai makīrūgama, makiuga atīrī, “Andū a Ndūrīrī no nginya marue na maathwo atī marūmagie watho wa Musa.” **6** Nao atūmwō na athuuri magīcemanīa nīgeetha maarīrīrie ūhoro ūcio. **7** Thuutha wa mīario mīngī, Petero akīrūgama, akīmarīria, akīmeera atīrī, “Ariū na aarī a Ithe witū, nīmūūtī atī ihinda rīhītūku, Ngai nīathuurire kuuma gatagatī kanyu nīguo andū-a-Ndūrīrī maigue ndūmīrīri ya ūhoro-ūrīa-Mwega kuuma kūrī nī na nīguo metikie. **8** Nake Ngai, ūrīa ūūtī ngoro, akionania atī nīametikīrīte na ündū wa kūmāhe Roho Mūtheru, o ta ūrīa aatūhete. **9** Ndeekīrīre ngūrani gatagatī gaitū nao, nīgūkorwo maatheririe ngoro ciao na ündū wa wīfīkio. **10** Hakīrī ūguo-řī, nī kī kīratūma mwende kūgeria Ngai na ündū wa gwīkīra arutwo icooki ngingo rīrīa ithū o na kana maithe maitū tūtarī twahota gūkuua? **11** Aca! Twītīkītie atī tūhonokete nī ündū wa wega wa Mwathani witū Jesū, o ta ūrīa o nao mahonokete.” **12** Nakīo kīüngano gīothe gīgīkira ki gīgīthikīrīria Baranaba na Paūlū makīheana ūhoro wa ciama na morīrī iria Ngai eekīte kūrī andū-a-Ndūrīrī agereire harīo. **13** Rīrīa maarīkirie kwaria, Jakubu akīaria akīmeera atīrī, “Ariū na aarī a Ithe witū, ta thikīrīrīai. **14** Simoni nīatūtaarīria ūrīa Ngai oonanirie wendo wake hīndī ya mbere na ündū wa gwīthuurīra andū kuuma kūrī andū-a-Ndūrīrī nīguo matūkīe aake. **15** Nacio ciugo cia anabii ikaringana na ūhoro ūcio, o ta ūrīa kwandikītō atīrī: **16** “Thuutha wa ūguo nīngacooka, na njake rīngī hema ya Daudi ūrīa īgwīte. Nīngaka iganjo rīayo rīngī, na ndīmīcoookie harīa yarī, **17** nīgeetha matīgari marongoragie Mwathani, o na andū othe a

Ndūrīrī arīa metanagio na rītwa rīakwa, ūguo nīguo Mwathani ūrīa wīkaga maündū macio ekuuga’ **18** marīa moīkaine kuuma o tene. (aīōn g165) **19** “Nī ündū ūcio-řī, nīi ngūtua atīrī, tūtige kūritūhīria ūhoro andū-a-Ndūrīrī arīa maragarūrūka kūrī Ngai. **20** Handū ha ūguo-řī, twagīrīrīwo tūmaandikīre marūa, tūmeere methēemage kuumana na irio iria ithaahītīo nī mīhianano, ningī methēemage kuumana na ūmaraya, na kuumana na nyama cia nyamū cia gūitwo, o na kuumana na thakame. **21** Nīgūkorwo ūhoro wa Musa nīwahunjagio matūura-inī mothe o kuuma mahinda ma tene mūno, na nīthomagwo thunagogī-inī mīthenya yothe ya Thabatū.” **22** Hīndī ūyo atūmwō na athuuri, hamwe na kanitha wothe, magītua itua mathuure andū amwe ao mamatūme Antiokia marī na Paūlū na Baranaba. Magīthuura Judasi (ūrīa wetagwo Barasaba) na Sila, nao andū aya eerī maarī atongoria thīnī wa ariū a Ithe witū. **23** Makīmatūma na marūa maya: Nī ithū atūmwō na athuuri, o ithū ariū a Ithe wanyu, Kūrī andū-a-Ndūrīrī arīa metikītie kū Antiokia, na Suriata, na Kilikia: Amūkīrai ngeithi. **24** Nītūiguīte atī andū amwe nīmooimire kūrī ithū matarī na rūūtha rwitū, na makīmūthīnia, na makīnyariira meciiria manyu nī ündū wa maündū marīa maaririe. **25** Nī ündū ūcio, ithuothē nītūiguānīre tūthuure andū amwe tūmatūme kūrī inyū marī na arata aitū endwa, Baranaba na Paūlū, **26** andū arīa matwarīrīrie mīoyo yao ūgwati-inī nī ündū wa rītwa rīa Mwathani witū Jesū Kristū. **27** Nī ündū ūcio nītwatūma Judasi na Sila nīgeetha makindīre ūhoro ūyū tūramwandikīra na ciugo cia tūnua twao. **28** Nīkuonekete arī wega kūrī Roho Mūtheru o na kūrī ithū twage kūmūkuuithia mūrigo ūkīrīte maündū maya: **29** Na rīrī, mūtikārīage irio iria irutīrīwo mīhianano, na mūtikanyuuage thakame, na mūtikārīage nyama cia nyamū cia gūitwo, na mūtigane na ūmaraya. Mwetheema maündū macio-řī, nīmūgwīka wega. Tigwoi ūhoro. **30** Nao andū acio makiugīrīwo ūhoro, na makīharūrūka magīthī Antiokia, kūrīa maacockanīrīrie kanitha hamwe, na makīneana marūa macio. **31** Rīrīa andū maathomire marūa macio, magīkena nī ündū wa ndūmīrīri ya kūmoomīrīria ūrīa yaandikītō marūa-inī macio. **32** Nao Judasi na Sila, arīa o ene maarī anabii, makīaria maündū maingī ma kūmīrīria na kuongerera ariū a Ithe witū hinya. **33** Thuutha wa gūikara kūu kwa ihinda-řī, makiugīrīwo ūhoro na irathimo cia thayū nī ariū na aarī a Ithe witū, nīguo macooke kūrī andū

aria maamatūmīte. 34 (Nowe Sila akīona arī wega aikare kūu.) 35 No Paūlū na Baranaba magītgwo kūu Antiochia, kūrīa o, na andū angī aingī maarutanaga na makahunjia kiugo kīa Mwathani. 36 Thuutha wa mīthenya īigana ūna, Paūlū akīra Baranaba atīri, “Reke tūcooke tūgaceerere ariū na aarī a Ithe witū matūūra-inī mothe marīa tūhunjītie kiugo kīa Mwathani, tūkamenye ūrīa matarii.” 37 Baranaba nīeendaga kuoya Johana, ūrīa wetagwo Mariko mathīi nake, 38 no Paūlū ndonaga arī wega mathīi nake, tondū nīamatiganīrie rīrīa maarī Pamufilia na akīaga gūthīi kūruta wīra nao. 39 Makīgīa na gūkararania kūnene o nginya makīamūkana. Baranaba akīoya Mariko, makīhaica marikabu, magīthīi Kuporo, 40 no Paūlū agīthuura Sila, na maarīkia kūhooerwo wega wa Mwathani nī ariū na aarī a Ithe witū, magīthīi. 41 Agītuūkanīria Suriata na Kilikia, agīkagīra makanitha hinya.

16 Na rīrī, Paūlū agīkinya Deribe agīcooka akiuma kuo agīthīi Lisitera, kūrīa mūrutwo wetagwo Timotheo aatūūraga, ūrīa nyina aarī Mūyahudi mūtumia wetīkītie Ngai, no ithe aarī Mūyunani. 2 Ariū na aarī a Ithe witū a kūu Lisitera na Ikonia nīmaragia wega igūrū rīake. 3 Paūlū nīendaga mathīi nake rūgendo, no nī tondū wa Ayahudi aria maatūūraga kūu, akīmūruithia nīgūkorwo nīmooi atī ithe aarī Mūyunani. 4 Na rīrīa maathīiaga kuuma itūūra nginya rīrīa rīngī, nīmeeraga andū matua marīa maatuītwo nī atūmwo na athuuri kūu Jerusalemu nīguo andū mamaathīkagīre. 5 Nī ūndū ūcio makanitha makīgīa na hinya ūhoro-inī wa gwītikia na makongererekaga mūgīana o mūthenya. 6 Paūlū na andū aria maarī nao magītuūkanīria būrūri wothe wa Firigia na Galatia, nīgūkorwo nīmagīritio nī Roho Mūtheru kūhunjia kiugo kūu būrūri wa Asia. 7 Rīrīa maakinyire mūhaka-inī wa Misia, makīgeria gūtoonya Bithinia, no Roho wa Jesū ndaigana kūmetikīria gūtoonya. 8 Nī ūndū ūcio makīhītūka Misia, magīkūrūka magīkīnya Teroa. 9 Utukū ūcio-rī, Paūlū akīona kīoneki kīa mūndū wa Makedonia arūgamīte akīmūthaitha, akīmwīra atīri, “Üka gūkū Makedonia ütūteithie.” 10 Paūlū aarīkia kuona kīoneki kīu, tūkīihaarīria o hīndī ūyo nīgeetha tūthīi Makedonia, tūgitua atī Ngai nīatwītītē tūkamahunjīrie Ūhoro-ūrīa-Mwega. 11 Twaarīkia kuuma Teroa, tūgīthīi na marikabu twerekeire Samotherake, na mūthenya ūyū ūngī tūgīthīi Neapolī. 12 Kuuma kūu tūgīthīi Filipi, kūrīa gwathagwo nī andū

a Roma, na nīrīo rīarī itūūra rīrīa inene rīa būrūri ūcio wa Makedonia. Na tūgīkara kūu mīthenya itāarī mīngī. 13 Mūthenya wa Thabatū wakinya tūkiuma nja ya kīhingo gīa itūūra, tūgīthīi rūūrī-inī, tūtaanyīte kuona handū ha kūhooerwo Ngai. Tūgīkara thī na tūkīambīrīria kwarīria andū-a-nja aria monganīte hau. 14 Na rīrī, ūmwe wa andū-a-nja acio maathīkīrīrie eetagwo Lidia, ūrīa warī mwonjoria wa nguo cia rangi wa ndathi, na oimite itūūra rīa Thuatira, na aarī mūhooi Ngai. Nake Mwathani akīhingūra ngoro yake, akīamūkīra ndūmīrīri ya Paūlū. 15 Rīrīa we na andū a nyūmba yake maabatithirio-rī, nīatwītīre ūgeni gwake mūcīi agītwīra atīri, “Angīkorwo nīmuonete atī nīnjītīkītie Mwathani-rī, ūkai mūgaikare nyūmba gwakwa.” Nake agītūringīrīria tūthīi. 16 Hīndī ūmwe tūgīthīi harīa haahooyagīrīro Ngai, nītwatūngīrīro nī mūrītū warī ngombo na nīarī na roho wa kūragūra. Nake nīatwītīre ene we meonere mbeeca nyīngī mūno nī ūndū wa ūragūri wake 17 Mūrītū ūcio akīfūmīrīra Paūlū hamwe na ithuī, akīanagīrīra atīri, “Andū aya nī ndungata cia Ngai-Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno, na maramūhe ūhoro wa njīra ya ūrīa mūngīhonokio.” 18 Mūrītū ūcio agīthīi na mbere na gwīka ūguo mīthenya mīngī. Marijīrīrio-inī Paūlū agīthīrīka mūno nginya akīhūgūkīra roho ūcio akīwīra atīri, “Ndagwatha thīnī wa ūtīwa rīa Jesū Kristū uume thīnī wake!” O hīndī ūyo roho ūcio ūkīmuuma. 19 Rīrīa ene mūrītū ūcio ngombo maameniyire atī mwīhoko wao wa kuona mbeeca nīwathira, makīnyiita Paūlū na Sila makīmagūucūrīria makīmatoonyia ndūnyū mbere ya aathani. 20 Makīmarehe mbere ya acīrīthania, makiuga atīri, “Andū aya nī Ayahudi, na nīmararehe ngūi itūūra-inī riitū 21 nī ūndū wa kūrutana mītugo ūrīa ithuī andū a Roma tūtagīrīrīro nī gwītikīra o na kana kūmīka.” 22 Nakio kīrīndī gīgīkūrīra Paūlū na Sila kīmeeke ūūru no acīrīthania makīrūta watho atī marutwo nguo na mahūrīro iboko. 23 Thuutha wa kūhūrīro mūno magīkīo njeera, na mūrangīri wa njeera agīathwo amarangīre wega. 24 Aarīkia kwamūkīra watho ūcio, akīmaikia kanyūmba ka na thīnī na akīohithania magūrū mao na ndungu. 25 Na rīrī, ta utukū gatagatī, Paūlū na Sila nīkūhooya maahooyaga makīinagīra Ngai nyīmbo, nao andū aria angī mohetwo makamathīkīrīria. 26 Na o rīmwe gūkīgīa gīthingithia kīnene o nginya mīthingi ya njeera ūgīthingitha. Nayo mīrango yothe ya njeera ikīhingūka o rīmwe, na mīnyororo ya mūndū o mūndū

īkiregera. 27 Mūrangīri wa njeera akīarahūka, na rīrī aarorire akīona mīrango ya njeera īrī mīhingūku, akīruta rūhiū rwake rwa njora akīenda kwīyūraga tondū eeciiririe atī andū arīa moohetwo nīmoorīte. 28 No Paūlū akīanīrīra, akīmwīra atīrī, “Ndūkeegere ngero! Ithothe tūrī ho!” 29 Nake mūrangīri ūcio wa njeera agītīa matawa, agīcooka akīhanyūka thīnī akīnainaga, akīgūthia mbere ya Paūlū na Sila. 30 Agīcooka akīmoimia na nja, akīūria atīrī, “Athusiaya, njagīrīrwo nī gwīka atīa nīguo honoke?” 31 Nao makīmūcookeria atīrī, “Ītikia Mwathani Jesū, na nīukūhonoka, wee, o hamwe na andū a nyūmba yaku.” 32 Magīcooka makīmwarīria ūhoro wa kiugo kīa Mwathani, hamwe na andū arīa angī othe maarī gwake nyūmba. 33 O ihinda rīu rīa ūtukū, mūrangīri ūcio wa njeera akīmooya, akīmathambia ironda, na o hīndī īyo we na andū othe a nyūmba yake makībatithio. 34 Mūrangīri ūcio wa njeera akīmatwara gwake nyūmba, na akīmahe irio. Akīyūrwo nī gīkēno tondū nīetīkirie Ngai, we o hamwe na andū a nyūmba yake yothe. 35 Na rīrī, gwakīa acīirithania magītūma thigari ikeere mūrangīri ūcio wa njeera atīrī, “Rekereria andū acio mathīi.” 36 Nake mūrangīri ūcio wa njeera akīrīra Paūlū atīrī, “Aciirithania maathana, moiga atī wee na Sila mūrekererio. Rīu no mūthīi. Thīnī na thayū.” 37 No Paūlū akīrīra thigari icio atīrī, “Maratūhūrīre mbere ya mūngī ūtacīirithītio, o na gūtuīka ithū tūrī raiya a Roma, na maratūkīa njeera. Rīu marakīenda gūtūrūta na hitho? Aca! Reke mooke o ene matūrute nja, matuumagarie.” 38 Nacio thigari igīcookeria acīirithania ūhoro ūcio, na rīrī maaignire atī Paūlū na Sila maarīkīa kuuma njeera, makīthīi mūcīi kwa Lidia, kūrīa maakorire ariū na aarī a Ithe witū, na makīmoomīrīria. Magīcooka magīthīi.

17 Na rīrī, maarīkīa gūtuīkanīria Amufipoli na Apolonia, magikinya Thesalonike, kūrīa kwarī na thunagogi ya Ayahudi. 2 Paūlū agītoonya thunagogi, o ta ūrīa aamenyerete, na mīthenya ītatū ya Thabatū akīaranīria nao kuuma Maandīko-inī, 3 akīmataarīria na akīmaiguithia atī kwarī o nginya Kristū anyariirīke na ariūke kuuma kūrī arīa akuū. Akīmeera atīrī, “Jesū ūyū ndīramūhe ūhoro wake-rī, nīwe Kristū.” 4 Ayahudi amwe magītīkīra ūhoro ūcio na magītūka a thīritū ya Paūlū na Sila, o ūndū ūmwe na gīkundi

kīnene kīa Ayunani etigīri-Ngai, o na atumia aingī arīa maarī igweta. 5 No Ayahudi makīgūa ūiru; nī ūndū ūcio magīcāria andū arīa maarī mītugo mīrūku kuuma ndūnyū, makīmacookanīrīria gīkundi, na makīambīrīria kūrūta ngūi kūu itūura-inī. Nao makīhanyūka kwa Jasoni gwetha Paūlū na Sila nīgeetha mamōimie nja kūrī kīrīndī. 6 No rīrī maamaagire, magīkururia Jasoni na ariū a Ithe witū amwe, makīmarehe kūrī anene a itūura, makīanagīrīra atīrī: “Andū aya nīo marehete thīnī thī yothe, na rīu nīmookīte gūkū, 7 na Jasoni nīamanyītīte ūgeni thīnī wa nyūmba yake. Othe nīmarakararia watho wa Kaisari, makoiga atī nī kūrī na mūthamaki ūngī wītagwo Jesū.” 8 Rīrī maaignire ūguo, kīrīndī kūu na anene a itūura magītangīka mūno. 9 Hīndī īyo magītīa Jasoni na andū arīa angī maarī nao irīhi rīa kūmarūgamīrīra, magīcooka makīmarekereria mathīi. 10 Na kwarīkīa gūtūka-rī, ariū na aarī a Ithe witū magītūma Paūlū na Sila mathīi Berea. Nao maakinya kuo, magītoonya thunagogi ya Ayahudi. 11 Na rīrī, Ayahudi a Berea maarī a ngoro njega gūkīra Ayahudi a Thesalonike, nīgūkorwo nīmamūkīrire ndūmīrīri marī na wendo mūngī, na magathuthuurgia Maandīko o mūthenya, nīgeetha moone kana ūrīa Paūlū aameeraga warī ūhoro wa ma. 12 Ayahudi aingī nīmetīkirie, o ūndū ūmwe na atumia aingī a Ayunani arīa maarī igweta, o na andū arūme aingī Ayunani. 13 Rīrī Ayahudi a Thesalonike maamenyire atī Paūlū nīahunjagia kiugo kīa Ngai kūu Berea-rī, magīthīi kūu o nakuo, magīthogotha kīrīndī na magīgīthūkīa ngoro. 14 Hīndī o īyo ariū na aarī a Ithe witū magītūma Paūlū athīi ndwere-inī cīa iria, no Sila na Timotheo magītīgōtho kūu Berea. 15 Nao andū arīa moimagaririe Paūlū, makīmūkīnia Athene, na magīcooka marī na ndūmīrīri ya Sila na Timotheo atī mathīi kūrī Paūlū narua o ta ūrīa kūngīhoteka. 16 Paūlū o ametereire kūu Athene-rī, nīatangīkīre ngoro mūno nīkuona ūrīa itūura rīu rīaiyūrīte mīhianano. 17 Nī ūndū ūcio nīaranagīria na Ayahudi o na Ayunani arīa meeyamūrīire Ngai kūu thunagogi-inī, o na ningī akaaragia ndūnyū-inī o mūthenya na andū arīa maakoragwo ho. 18 Nakīo gīkundi kīa Aepikurio na Asitoiko, arutani a ūtūgī, makīambīrīria gūkararania nake. Amwe ao makīuria atīrī, “Mūndū ūyū wa mūhuhu arageria kuuga atīa?” Nao andū arīa angī makiuga atīrī, “Nī ta mūndū ūrahunjia ūhoro wa ngai nīngī.” Moigaga ūguo tondū Paūlū aahunjagia ūhoro

Mwega wa Jesū o na wa kūriūka gwake. **19** Hīndī īyo makīmuoya na makīmūtwara mbere ya mūcemanio wa Areopago, makīmwīra atīrī, “No twende kūmenya atīrī, ūrutani ūyū mwerū ūrarutana nī ūrīkū? **20** Tūraiguā ūgītwārīria maūndū mageni, na nītūkwendā kūmenya ūrīa moigīte.” **21** (Andū othe a Athene na andū a kūngī arīa maatūrāga kuo matirī ūndū ūngī meekaga tīga kwaria na gūthikīrīria ūhoro wa maūndū marīa mageni). **22** Hīndī īyo Paūlū akīrūgama mūcemanio-inī wa kīama kīu gīetagwo Areopago akīmeera atīrī: “Andū aya a Athene, nīnguona atī maūndū-inī mothe mūrī andū a ndini mūno. **23** Nīgūkorwo o na nīnyonete kīgongona kīandikītwo maandiko maya: KŪRĪ NGAI īRĪA īTOŌ, rīrīa ngoretwo ngīceera na ngarora wega indo cianyu iria nyamūre cia kūhooywō. Na rīrī, kīrīa mūhooygā mūtōoī nīkīo ngūmūhe ūhoro wakō. **24** “Ngai ūrīa wombire thī na indo ciōthe iria irī kuo nīwe Mwathani wa igūrū na thī, na ndatūrāga hekarū ciākītwo na moko. **25** Na ndatungatagwo na moko ma andū, ta abataire kīndū, tondū we mwene nīwe ūheaga andū muoyo na mīhūmū o na indo iria ingī ciōthe. **26** Kuuma harī mūndū ūmwe, nīathondekire ndūrīrī ciōthe cia andū nīguo matūrē kūndū guothe thī; na agītua mahinda mao o na kūndū kūrīa megūtūrā. **27** Ngai eekire ūguo nīgeetha andū mamūmaithe na hīhi mamūhambatīrīe mamuone, o na gūtuīka ndarī haraaya na o ūmwe witū. **28** “Nīgūkorwo nī thīnī wake tūtūrāga na tūgetwāra, na tūgakorwo tūrī muoyo.” O ta ūrīa aandīki amwe a nyīmbo cianyu moigīte atīrī, ‘Ithūi tūrī a rūciaro rwake.’ **29** “Nī ūndū ūcio, kuona atī tūrī a rūciaro rwa Ngai, tūtiagīrīrō nī gwīciiria atī Ngai ahaana ta mūhianano wa thahabu kana wa betha, o na kana wa ihiga, ūrīa ūthondeketwo na mūthugundīre na ūugī wa mūndū. **30** Mahinda ma tene Ngai ndaigana kūrūmbūyiā ūhoro ūcio wa kwaga ūmenyo, no rīu nīathite andū othe a kūndū guothe merire. **31** Nīgūkorwo nīatūrē mūthenya ūrīa agaatuīra thī ciira na kīhootho na ūndū wa mūndū ūrīa athuurīte. Nīamenyithanīte ūndū ūyū kūrī andū othe na ūndū wa kūrīukia Jesū kuuma kūrī arīa akuū.” **32** Hīndī ūrīa maiguire ūhoro wa kūrīuka kwa arīa akuū, amwe ao magītheka, no angī makiuga atīrī, “Nītūkwendā gūkūiguā ūkīaria ūhoro ūcio hīndī ūngī.” **33** Maarīkia kuuga ūguo, Paūlū akīehera Kiama-inī kīu. **34** Andū mataarī aingī magītuīka arūmīrīrī a Paūlū na magītīkia. ūmwe wao aarī Dionisio, mūndū warī wa

thirītū ya Areopago, o na mūtumia wetagwo Damari, na angī maigana ūna.

18 Thuutha ūcio, Paūlū akiuma Athene agīthīi Korinitho. **2** Aakinya kūu agīkora Mūyahudi wetagwo Akula, mūndū waciārīrō Ponto, na aakoretwo oka kuuma Italia marī na mūtumia wake Pirisila, tondū Kilaudio nīathanhīte Ayahudi othe moime Roma. Nake Paūlū agīthīi kūmona, **3** na tondū Paūlū aarī mūtumi wa hema o tao-rī, agīkarania na akīrutithania wīra nao. **4** O mūthenya wa Thabatū nīaheanaga ūhoro thunagogi-inī, akīgeria kūguithia Ayahudi na Ayunani. **5** Rīrīa Sila na Timotheo mookire kuuma Makedonia, Paūlū akīrūtīrā gūkorwo akīhunjia mahinda mothe, na akoimbūragīra Ayahudi atī Jesū nīwe Kristū. **6** No rīrīa Ayahudi maakararirie Paūlū na makīmūruma, akīribariba nguo ciale nī ūndū wa kūng'ūrīka na akīmeera atīrī, “Thakame yanyu ūromūcookerera! Nīi ndirī ūndū ingūrīo nī ūndū wanyu. Kuuma rīu ngūcooka gūthīi kūrī andū-a-Ndūrīrī.” **7** Hīndī īyo Paūlū akiuma kūu thunagogi-inī, agīthīi kwa mūndū wetagwo Titio Jusito, warī mūhooi Ngai, nayo nyūmba yake yariganīte na thunagogi. **8** Nake Kirisipo, ūrīa warī mūtongoria wa thunagogi, agītīkia Mwathani hamwe na nyūmba yake yothe; na andū aingī a Korinitho arīa maamūgiure akīaria magītīkia na makībatithio. **9** Utukū ūmwe Mwathani akīrīa Paūlū na kīoneki atīrī, “Ndūkae gwītīgīra; thīi na mbere na kūheana ūhoro, na ndūgaakire. **10** Nīgūkorwo ndī hamwe nawe, na gūtīrī mūndū ūgūgūtharīkīra agwīke ūuru, tondū ndī na andū aingī gūkū itūrā-inī ūrīrī.” **11** Nī ūndū ūcio Paūlū agīkara kūu mwaka ūmwe na nuthu, akīmarutaga kiugo kīa Ngai. **12** Rīrīa Galio aarī barūthī wa Akaia, Ayahudi makīnyiitana magītharīkīra Paūlū na makīmūtwara igooti-inī. **13** Makiuga atīrī, “Mūndū ūyū araringīrīria andū kūhooya Ngai na njīra ūrīa ūreganīte na watho.” **14** Na rīrīa Paūlū endaga kwaria, Galio akīrīa Ayahudi atīrī, “Korwo inyūi Ayahudi mūrateta nī ūndū wa ūndū mūrū kana ngero njūru-rī, nī hangīrī na gitūmi gīa kūmūthikīrīria inyūi. **15** No kuona atī nī ūhoro wa ciūria ikonīi ciugo na marītīwa na watho wanyu inyūi ene-rī, menyai ūrīa mūgwīka. Nīi ndigūtūika mūtui ciira wa maūndū ta macio.” **16** Nī ūndū ūcio akiuga marutūrūrō kuuma igooti-inī. **17** Hīndī ūrīa Ayahudi acio othe makīgarūrūkīra Sosithene mūtongoria wa thunagogi, na makīmūhūrīrīa hau mbere ya igooti. No Galio ndaigana kūrūmbūyania

na ūhoro ūcio o na atīa. **18** Paūlū nīaikarire kūu Korinitho kwa ihinda. Agīcooka agītiga ariū na aarī a Ithe witū kuo, akīhaica marikabu agīthī Suriata, marī hamwe na Pirisila na Akula. Atanahaica marikabu, aambire akīenjwo njuūrī yake arī kūu Kenikirea, tondū wa mwīlītwa eehītīte. **19** Nao maakinya Efeso, Paūlū agītiga Pirisila na Akula kuo. We mwene agītoonya thunagogi na akīaranīria na Ayahudi. **20** Nao makīmūuria aikaranganie nao kuo, nowe akīregā. **21** No rīrīa oimaga kuo, akīmeera atīrī, "Aakorwo nī wendi wa Ngai, nīndīrīcooka." Nake akīhaica marikabu akiuma Efeso. **22** Rīrīa aakinyire Kaisarea, akīambata agīthī kūgeithia Kanitha, agīcooka agīkūrūka agīthī nginya Antiokia. **23** Na thuutha wa Paūlū gūikaranga kūu Antiokia, akiuma kuo, na agīthī kündū na kündū bürūri wothe wa Galatia na Firigia, akīūmagīrīria arutwo othe. **24** O ihinda-inī rīu, Mūyahudi wetagwo Apolo, waciārīrwo Alekisanderia, agīuka Efeso. Aarī mündū mūthomu, na aarī na ūūgī mūiingī mūno wa Maandiko. **25** Nīarutītwo na njīra rīrīa ya Mwathani, na akaaragia na kīyo kīnene, na akarutanaga ūhoro wa Jesū atekūhītia, o na gūtuūka ūbatithio ūrīa ooī warī o wa Johana. **26** Nake akīambīrīria kwaria na ūcamba kūu thunagogi-inī. Rīrīa Pirisila na Akula maamūiguire akīaria, makīmūnyiita ūgeni kwao mūciī na makīmūtaarīria ūhoro wa njīra ya Ngai wega makīria. **27** Na rīrīa Apolo eendaga gūthī Akaia, ariū na aarī a Ithe witū makīmūmīrīria na makīandīkīra arutwo akuo marūa makīmeera mawmamūkīre. Na aakinya kuo agītuūka ūteithio mūnene kūrī andū arīa meetīkītie nī ūndū wa wega wa Ngai. **28** Nīgūkorwo arī na ūhoti mūiingī, nīahootire Ayahudi biū mbere ya andū othe, akīonanagia kuuma kūrī Maandiko atī Jesū nīwe Kristū.

19 Na rīrī, hīndī īyo Apolo arī kūu Korinitho, Paūlū akīgerera njīra rīrīa yatuīkanīrie mwena wa rūgongo agīthī nginya Efeso. Aakinya kūu agīkora arutwo amwe kuo. **2** Akīmooria atīrī, "Nīmwamūkīrire Roho Mūtheru rīrīa mwetīkīrie?" Nao makīmūcookeria atīrī, "Aca, ithū o na tūtīrī twaigua atī nī kūrī Roho Mūtheru." **3** Nī ūndū ūcio Paūlū akīmooria atīrī, "Mwakībatithirio ūbatithio ūrīkū?" Nao makīmūcookeria atīrī, "Twabatithirio ūbatithio wa Johana." **4** Paūlū akīmeera atīrī, "Ūbatithio wa Johana warī ūbatithio wa kwīrīra kwa mehia. Eeraga andū metīkie ūrīa ūgūūka thuutha wake, nake nīwe

Jesū." **5** Rīrīa maaiguire ūguo, makībatithio thīnī wa rītwa rīa Mwathani Jesū. **6** Hīndī rīrīa Paūlū aamaigīrīire moko, Roho Mūtheru akīmaikūrūkīra, nao makīaria na thiomi ingī na makīratha mohoro. **7** Nao othe maarī ta andū ikūmi na eerī. **8** Paūlū agītoonya thunagogi, na ihinda rīa mīeri itatū akīaria na ūcamba kuo, akīgeragia kūringīrīria andū ūhoro wa ūthamaki wa Ngai. **9** No amwe ao makīūmia ngoro; makīaga gwītīkīa na magīcambia Njīra īyo mbere ya kīrīndī. Nī ūndū ūcio Paūlū akīmēherera. Akīoya arutwo agīthī nao nyūmba rīrīa yathomītagīrīo andū ya Turano, akaaranagīria na andū o mūthenya arī kuo. **10** Ūndū ūyū nīwathiire na mbere ihinda ta rīa mīaka ūrī, o nginya Ayahudi na Ayunani othe arīa maatūrīraga bürūri wa Asia makīigua kiugo kīa Mwathani. **11** Ngai nīaringire ciama cīa mwanya agereire harī Paūlū, **12** o nginya itambaya na nguo irīa cīahutagia mwīrī wake igatwarīrwo andū arīa maarī arūaru, nao makahona mīrimū yao na ngoma thūku ikamatīga. **13** Na rīrī, Ayahudi amwe arīa maathīiaga makīngataga ngoma thūku makīgeria kūhūthīra rītwa rīa Mwathani Jesū harī andū arīa maarī na ndaimono. Moigaga atīrī, "Thīnī wa rītwa rīa Jesū, ūrīa ūhunjagio nī Paūlū, ndagwatha uume." **14** Ariū mūgwanja a Mūyahudi wetagwo Sikeva, warī mūthīnjīri-Ngai mūnene, nīmekaga ūguo. **15** Mūthenya ūmwe, ngoma thūku ikīmacookeria ikīmeera atīrī, "Jesū nīndīmūū na nīnjūū ūhoro wa Paūlū, no inyuī mūrī a?" **16** Hīndī īyo mūndū ūcio warī na ngoma thūku akīmarūgīrīra akīmatooria othe. Akīmahūūra mūno nginya makiuma nyūmba īyo makīūra marī njaga makiuraga thakame. **17** Rīrīa Ayahudi na Ayunani arīa maatūrīraga Efeso maamenyire ūhoro ūcio, othe makīiyūrwo nī guoya, narīo rītwa rīa Mwathani Jesū rīgitūgīrīo. **18** Andū aingī a arīa meetīkirie makīyūmīria na makiumbūra waganu wao matekūhītha. **19** Andū aingī arīa maaragūraga, magīcookeria mabuku mao na makīmacinīra mbere ya andū othe. Rīrīa maatarire thogora wa mabuku macio, magīkīnyīa durakima ngiri mīrongo ītano. **20** Kiugo kīa Mwathani gīkīhunja mūno na njīra īyo na gīkīgīa na hinya. **21** Thuutha wa maundū macio mothe gwīkīka, Paūlū agītua itua rīa gūthīi Jerusalemu, atuīkanīrie Makedonia na Akaia. Akiuga atīrī, "Ndaarīkīa gūkīnya kūu, no nginya ngaacooka thiī Roma." **22** Agītūma andū eerī a arīa maamūteithagīrīria, na nīo Timotheo na Erasito,

mathiī Makedonia, nake agīkaranga kūu būrūri wa Asia gwa kahinda kanini. 23 Ihinda-inī rīu nī kwagīire na thogothogo nene īkonī ūhoro wa Njīra īyo. 24 Müturi wa indo cia betha wetagwo Demeterio, ūria wathondekaga tūmīhianano twa betha twa Aritemi, nīatūmaga andū arīa maaturaga indo icio magīe na wonjoria mūnene. 25 Nake agīcookanīrīria andū acio maaturaga indo icio, hamwe na aruti a wīra arīa maarutaga wīra ūhaanaine na wao, akīmeera atīrī, “Andū aya, inyū nīmūtī nītuonaga uumithio mūnene kuuma kūrī wonjoria ūyū. 26 Na nīmūrona na mūkaigua ūrīa mūndū ūyū ūretwo Paūlū aiguithītie na akahītithia andū aingī gūkū Efeso, na makīria būrūri wothe wa Asia akiugaga atī ngai irīa ithondeketwo nī mūndū ti ngai o na hanini. 27 Ügwati ūrīa ūrī ho nī atī to wonjoria witū wiki ūkūmenererio, no o na hekarū ya ngai ya mūndū-wa-nja ūrīa nene ūtagwo Aritemi nīkwagithio kīne, na ngai īyo ya mūndū-wa-nja yo nyene, ūrīa ūhooyagwo būrūri-inī wothe wa Asia, na thī yithe, nīkūimwo ūkaru wayo.” 28 Rīrīa maaiguire ūguo, makīngūrīka mūno na makīanīrīra, makiugaga atīrī: “Aritemi wa Aefeso nī mūnene!” 29 Na thuutha wa kahinda kanini itūura rīu ūkīiyūra inegene. Andū acio othe makīnyita Gayo na Arisitariko arīa moimīte Makedonia na Paūlū, nao makihanyūka marī ngoro ūmwe magītoonya nyūmba ūrīa yagomanagwo nī ūndū wa kuona mīago. 30 Paūlū nīendaga kwīyūmīria mbere ya kīrīndī kīu, no arutwo makīmūgiria. 31 O na anene amwe a būrūri wa Asia arīa maarī arata a Paūlū makīmūtūmanīra, makīmūthaitha ndakagerie gūtoonya nyūmba īyo yagomanagwo nī ūndū wa kuona mīago. 32 Kūngano kīu gīkīaga ūiguano: Amwe maanagīrīra makoiga ūū, na arīa angī makoiga ūū. Andū arīa aingī o na matiamenyaga gītūmi gīa gūkorwo hau. 33 Ayahudi makiumīria Alekisanda mbere ya kīrīndī, na andū amwe a kīrīndī kīu makīanīrīra makīmwīra ūrīa egwīka. Nake akīmakiria na moko nīgeetha eyarīrīrie mbere yao. 34 No rīrīa maamenyire atī aarī Mūyahudi, othe makīanīrīra na mūgambo ūmwe ihinda ta rīa mathaa meerī makiugaga atīrī, “Aritemi wa Aefeso nī mūnene!” 35 Karani wa kīama gīa itūura rīu agīkiria kīrīndī kīu, agīcooka akīmeera atīrī: “Andū aya a Efeso, gīthī thī yithe ndīū atī itūura rīa Efeso nīrīo rīene hekarū ūrīa itūuragwo nī Aritemi ūrīa mūnene, na mūhianano wake ūrīa waharūrūkire kuuma igūrū? 36 Nī ūndū ūcio, kuona atī maūndū

macio matingikaanika-rī, mwagirīirwo nī gūkira, na mūtikae gwīka ūndū wa ihenya. **37** Inyuī mwarehe andū aya haha, o na gūtuīka ti kūiya maiyīte indo cia hekarū, kana makaruma ngai iitū ya mündū-wa-nja. **38** Hakirī ūguo-rī, angīkorwo Demeterio na andū acio angī marutaga wīra nake marī na mateta igūrū rīa mündū o wothe, maciirīro nīmahingūre na aciirithania marī ho. No mamathitange. **39** Angīkorwo harī na ūndū ūngī mūngīenda kuuga makīria ma ūguo, ūcio no ūciirīirwo kiama-inī kīa watho. **40** Ūrīa kūrī ūnī nī atī, tūrī ūgwati-inī wa gūthitangīrwo ngūī īno ya ūmūthī. Na kūrī ūguo tūtingīhota kūheana ūhorō wa thogothogo īno, tondū hatirī na gītūmi kīa yo.” **41** Aarīkia kuuga ūguo, akīrra kiūngano kīu gīthīi, akīniina mūcemanio.

20 Na rīrī, ngūī īyo yarīkia gūthira, Paūlū agītūmanīra arutwo, na aarīkia kūmomīrīria, akīmoigīra ūhoro agīthī Makedonia. **2** Agītuukanīria mīena ya kuo, akīaragīa ciugo nyīngī cia kūmīrīria andū, na marigīrīrio agīkinya būrūri wa Ūyunani, **3** kūrīa aaikarire mīeri itatū. Hīndī īria Paūlū eeharagīria kūhaica marikabu athīi Suriata, agītua itua gūcookerā Makedonia, tondū Ayahudi nīmaciirīre kūmwīka ūru. **4** Paūlū aathiire marī hamwe na Sopatiro mūrū wa Puro, mūndū wa kuuma Berea, na Arisitariko, na Sekundo, andū a kuuma Thesalonike, na Gayo wa kuuma Deribe, o hamwe na Timotheo, ningī na Tikiko, na Tirofimo, andū a kuuma būrūri wa Asia. **5** Andū acio magīthī mbere magītweterera kū Teroa. **6** No ithū tūkihaica marikabu, tūkiuma Filipi thuutha wa Giāthī kīa Mīgate ītarī Mīkīre Ndawa ya Kūimbīa, na thuutha wa mīthenya ītano, tūgīkora andū arīa angī kū Teroa, nakuo tūgīkara mīthenya mūgwanja. **7** Mūthenya wa mbere wa kiumia nītwagomanire hamwe nīguo twenyūre mūgate. Paūlū akīarīria andū, na tondū nīatanyīte gūthī mūthenya ūcio warūmīrīre-rī, agīthī na mbere kwaria nginya ūtukū gatagatī. **8** Nī kwarī na matawa maingī maakanaga kūu nyūmba ya igūrū kūrīa twagomanīte. **9** Nake mwanake wetagwo Eutiko aikarīte ndirica-inī, na o ūrīa Paūlū aathiaga na mbere na kwaria-rī, noguo mwanake ūcio akīragīrīria gūtoorio nī toro. Rīrīa aakomire, akīgūa thī kuuma ngoroba ya gatatū nao mamuoya magīkora nī mūkuū. **10** Paūlū agīkūrūka, agīkomera mwanake ūcio akīmūkumbatīria akīmeera atīrī, “Tigai kūmaka, arī muoyo!” **11** Agīcooka akīambata nyūmba ya igūrū, akīenvūra mūgate na akīrīa. Na thuutha wa

kūmaarīria nginya gūgikīa-rī, akiuma kūu, agīthīi. **12** Nao andū makiinūkia mwanake ūcio arī muoyo, na mahooreire ngoro mūno. **13** No ithūi tūgīthīi mbere tūgītoonya marikabu tūgīthīi nginya Aso, kūrīa twathiire tūkīoyaga Paūlū. Aathondekete mūbangō ūyū mbere tondū we athiite kūu magīrū. **14** Hīndī īrīa aatütūngire kūu Aso, tūkīmūkuua na marikabu, tūgīthīi nginya Mitilene. **15** Mūthenya ūcio ūngī warūmīriire tūkīhaica marikabu, tūgīthīi tūgīkinya harīa haaringaine na Kio, na thuutha wa mūthenya ūcio tūgīkinya Samo, naguo mūthenya ūcio ūngī warūmīriire, tūgīkinya Mileto. **16** Paūlū nītāutiē itua rīa gūthīi ahītūkīte Efeso na marikabu nīguo ndagate mahinda kūu būrūri wa Asia, nī ūndū nīehīkaga nīguo kwahoteka akinye Jerusalemu, mūthenya wa Bendegothito. **17** Paūlū arī kūu Mileto, agītūmana Efeso, agītā athuuri a kanitha moke harī we. **18** Nao maakinya, akīmeera atīrī, "Inyuī nī mūūū ūrīa ndaatūrīga ihinda rīrīa rīothe ndaaikarie na inyuī, kuuma o mūthenya wa mbere ūrīa ndookire būrūri wa Asia. **19** Nīndatungatiire Mwathani ndīnyihītie mūno na ndī na maithori, o na gūtuīka nīndageririo mūno nī ūndū Ayahudi nīmaathugundaga kūnjīka ūrūru. **20** Inyuī nīmūūū atī ndirī ndatithia kūhunjia ūndū o wothe ūngīmūguna no ndīmūrūtagīra mbere ya andū othe na ngathīiaga o nyūmba o nyūmba. **21** Na ngoimbūrīra Ayahudi o hamwe na Ayunani atī no nginya magarūrūke kūrī Ngai na ūndū wa kwīrira na magīe na wītīkio thīnī wa Mwathani witī Jesū. **22** "Na rīrī, nī ūndū wa kūringīrīrio nī Roho Mūtheru, ndīrathīi Jerusalemu itekūmenya maūndū marīa makaangora ndī kūu. **23** Ūndū ūrīa njūū tu nī atī, Roho Mūtheru nīandaaraga atī matūūra-inī mothe, njeera na mathīina nīcio injetereire. **24** No rīrī, ndirona gūtūura muoyo kūrī na bata harī nī, korwo no ndīkie ihenya na ndīkie wīra ūrīa Mwathani Jesū aaheete, na nīguo wīra wa kuumbūra Ūhoro-ūrīa-Mwega wa wega wa Ngai. **25** "Na rīu nīnjūū gūtīri o na ūmwe thīnī wanyu wa andū arīa ndanathīi ngīhunjagīria ūhoro wa ūthamaki ūgacooka kūnyona rīngī. **26** Nī ūndū ūcio, ngūmwīra ūmūthī atī gūtīri thakame ya mūndū o na ūmwe ngoorio. **27** Nī ūndū nī ndirī ndatithia kūmūhunjīria wendi wa Ngai ūrī wothe. **28** Mwīmenyererei inyuī ene, na mūmenyerere ūrūru ruothe ūrīa Roho Mūtheru amūtūtiē arori aruo. Tuīkai arīthī a kanitha wa Ngai, ūrīa aagūtīre na thakame yake mwene. **29** Nīnjūū atī ndaarīkia

gūthīi, njūū ndītāi nīigooka gatagatī-inī kanyu na itigacaāira rūrūrū ūrū. **30** O na ningī kuuma harī inyuī nīgūkoimīra andū, na mogomie ūhoro-wa-ma nīgeetha maguucīrīrie arutwo mamarūmīrīre. **31** Nī ūndū ūcio ikaragai mwīhūgīte! Ririkanai atī ihinda rīa mīaka ītatū ndirī ndatigithiria gutaara o ūmwe wanyu ūtukū na mūthenya ngītīga maithori. **32** "Na rīu ngūmūneana kūrī Ngai o na kūrī ūhoro wa wega wake, ūrīa ūngīhota kūmwaka wega mūrūme na mūgīe na igai hamwe na andū arīa othe matheretio. **33** Nīf ndirī ndacuumīkīra betha kana thahabu, o na kana nguo ya mūndū o wothe. **34** Inyuī ene nīmūūū atī ndaarutaga wīra na moko makwa nī ūndū wa mabata makwa nīf mwene, na mabata ma andū arīa ndakoragwo nao. **35** Maūndū-inī marīa mothe ndeekire, nīndamuonirie atī no nginya tūteithagie andū arīa matāri hinya, na ūndū wa kūrūta wīra mūritū ta ūcio, tūkīrīkanaga ciugo iria ciaririo nī Mwathani Jesū we mwene ūrīa oigire atīrī, "Kūheana nī kūrī irathimo nīngī gūkīra kūheo." **36** Aarīkia kuuga ūguo, agītūria ndu hamwe nao othe makīhooya. **37** Nao othe makīrīra makīmūhīmbagīria na makīmūmumunya. **38** Ūndū ūrīa wamekīrire kīeha mūno makīria, nī ūrīa aameerire atī matīgacooka kūmuona ūthīū ūngī. Magīcōoka makīmūmagaria nginya marikabu-inī.

21 Na rīrī, thuutha wa gwītīgīthūkania nao, tūkīhaica marikabu tūgīthīi tūrūngīrīrie tūgīkinya Kosi. Mūthenya ūcio ūngī warūmīriire tūgīkinya Rodo, na twoima kūu tūgīthīi nginya Patara. **2** Tūgīkora marikabu yaringaga īthī Foinike, na ithūi tūkīmīhaica tūgīthīi. **3** Na ūrīa tuonire Kuporo, tūkīhītūkīra mwena wa gūthīni wakuo, tūgīthīi nginya Suriata. Tūgīkinya Turo, kūrīa marikabu iitū yarutagīrīwo mīrīgo ūrīa yarī nayo. **4** Tūgīkora arutwo kuo, na tūgīkara nao mīthenya mūgwanja. Nao arutwo acio na ūndū wa kūmenyīthio nī Roho Mūtheru magīthaitha Paūlū ndagathīi Jerusalemu. **5** No ihinda riitū ūrīathīra, tūkīuma kūu, tūgīthīi na mbere na rūgēndo rwītū. Arutwo othe, hamwe na atumia ao na ciana ciao, magītūmagaria, magītūkīnyia nja ya itūura, na tūrī hau hūgūrūrū-inī cīa iria, tūgītūria ndu, tūkīhooya Ngai. **6** Twaarīkia kuganīra ūhoro, tūkīhaica marikabu, nao makīnūka. **7** Twoima Turo, tūgīthīi na mbere na rūgēndo rwītū, tūgīkinya Putolemai, tūkīgeithia ariū na aarī a Ithe witū kuo na tūgīkarania nao mūthenya ūmwe. **8** Mūthenya

ūyū ūngī tūkiuma kuo, tūgīthiī, tūgīkinya Kaisarea, na tūgīkara mūcīf kwa Filipu ūrīa warī mūhunjia ūmwe wa arīa Mūgwanja. 9 Nake nīarī na airītu aake ana matarī ahiku, nao nīmarathaga mohoro. 10 Na thuutha wa gūkorwo kuo matukū maingī-rī, gūgūka mūnabii wetagwo Agabo oimīte Judea. 11 Rīria aakinyire harī ithuī, akīoya mūcībi wa Paūlū, akīwīoha moko na magūrū, akiuga atīrī, “Roho Mūtheru aroiga atīrī, ‘Ū ūnguo Ayahudi a Jerusalemu marīoha mwene mūcībi ūyū, na macooke mamūneane kūrī andū-a-Ndūrīrī.’” 12 Hīndī irīa twaiguire ūnguo, ithuī na andū arīa angī maarī ho tūgīthaitha Paūlū ndakae kwambata Jerusalemu. 13 Hīndī īyo Paūlū agīcooka atīrī, “Nī kī kīratūma mūrīre, na mūkanjūraga ngoro? To kuohwo gwiki ndīhaarīrie, no nīndīhaarīrie o na gūkua ndī kū Jerusalemu nī ūndū wa rītwa rīa Mwathani Jesū.” 14 Hīndī irīa aaregire kūigua ūrīa twamwīraga-rī, tūgītigana nake tūkiuga atīrī, “Wendo wa Mwathani ūrohinga.” 15 Thuutha wa ūnguo, tūkīhaarīria tūkīambata Jerusalemu. 16 Arutwo amwe a kuuma Kaisarea magīthī hamwe na ithuī, na magītūtwara kwa mūndū wetagwo Mūnasoni, tūgaikare kuo. Aarī mūndū woimīte Kuporo, na aarī ūmwe wa arutwo arīa a mbere. 17 Hīndī irīa twakinyire Jerusalemu, ariū na aarī a Ithe witū magītwamūkīra na gīkeno. 18 Mūthenya ūyū ūngī Paūlū, na andū arīa twarī nao tūgīthī kuona Jakubu, nao athuuri othe maarī ho. 19 Nake Paūlū akīmageithia na akīmeera ūrīa wothe Ngai eekīire andū-a-Ndūrīrī agereire ūtungata-inī wake. 20 Rīria maaiguire ūnguo, makīgooca Ngai. Magīcooka makiīra Paūlū atīrī, “Mūrū wa ithe witū, nīwonete ūrīa Ayahudi ngiri nīngī metīkitie, na othe marī na kīyo gīa kūhingia watho. 21 Nao nīmamenyīthītio atī nī ūrutaga Ayahudi othe arīa matūuranagia na andū-a-Ndūrīrī atī magarūrūke matigane na watho wa Musa, ūkīmeeraga matikaruithie ciana ciao na matigaikare kūringana na mītugo iitū. 22 Tūgwīka atīa? Hatirī ngaanja nīmekūigua atī nīūukīte. 23 Nī ūndū ūcio ika ūrīa tūgūkwīra. Tūrī na andū ana mehītīte mwīhītwa. 24 Thiī na andū aya, ūgwatanīre nao igongona-inī rīao rīa gwītheria, na ūmarīhīre mahūthiro mao, nīgeetha menjwo mītwe. Hīndī īyo andū othe nīmekūmenya atī ūhoro ūrīa maiguīte ūgūkonī ti wa ma, no atī wee mwene nīwathikīire watho. 25 Ha ūhoro wa andū-a-Ndūrīrī arīa metīkitie-rī, nītwamandīkīire, tūkīmamenyīthia itua riitū, atī o metheeme kūrīa irio

iria irutīrwo mīhianano, na thakame, na nyama cia nyamū cia gūitwo, o na ūmaraya.” 26 Mūthenya ūyū ūngī Paūlū agīthī na andū acio, na agītheria hamwe nao. Agīcooka agīthī hekarū-inī akamenyīthanie rīrīa mīthenya ya gwītheria ūkaarīka, na o ūmwe wao arutīrwo igongona. 27 Rīria matukū macio mūgwanja maakuhīrīrie gūthira-rī, Ayahudi amwe moimīte būrūri wa Asia makīona Paūlū hekarū-inī. Magīthogotha kīrīndī gīothe na makīmūnyiita, 28 makīanagīrīra atīrī, “Andū a Israeli, tūteithie! Mūndū ūyū nī we ūrutaga andū kūndū guothe ūhoro wa gūkīrīra andū aitū, na watho witū, na handū haha. Na hamwe na ūnguo-rī, nīarehete Ayunani hekarū-inī, agathaahia handū haha hatheru.” 29 (Nīmonete Tirofimo ūrīa Mūefeso marī na Paūlū kūu itūura-inī, no magīciiria atī Paūlū nīamūtoonyetie hekarū-inī.) 30 Narīo itūura rīothe rīkīambūrūka nao andū magītūka mahanyūkīte moimīte mīena yothe. Makīnyiita Paūlū, makīmūguucūrūria makīmūrūta hekarū, na o hīndī īyo ihingi ikīhingwo. 31 Na rīrī, rīrīa maageragia kūmūrūga ūhoro ūgūkīna harī mūnene wa mbūtū ya thigari cia Roma atī itūura rīothe ūrīa Jerusalemu rīrīa na ngū. 32 Nake o rīmwe akīoya anene na thigari magīkūrūka harī kīrīndī mateng'ere. Rīrīa andū acio maarutaga ngū moonire mūnene ūcio na thigari ciake magītīga kūhīura Paūlū. 33 Mūnene ūcio wa thigari agītūka akīmūnyiita na agīathana ohwo na mīnyororo ūrī. Agīcooka akīrīria aarī ū na nī atīa ekīte. 34 Andū amwe thīinī wa kīrīndī maanaagīrīra makoiga ūū na arīa angī makoiga ūū; na tondū mūnene ūcio wa thigari ndangīamenyīre ma ya ūhoro nī ūndū wa mbugīrīrio, agīathana Paūlū ahingīrwo nyūmba ya thigari. 35 Hīndī irīa Paūlū aakinyire ngathī-inī kīrīndī kīu gīgīthūka mūno o nginya Paūlū agīkuuo nī thigari. 36 Kīrīndī kīrīa kīamumīte thuutha kīanagīrīra gīkoiga atīrī, “Mweheriel!” 37 Rīrīa thigari ciarī o hakuhī gūtoonyia Paūlū nyūmba ya thigari-rī, akīrīria mūnene wacio atīrī, “Nīkūnjītīkīria ngwīre ūndū?” Nake mūnene ūcio akīmūuria atīrī, “Wee anga nīwaragia Kīyunani? 38 Gīthī we tiwe Mūmisiri ūrīa wambīrīrie ngū hīndī ūmwe, na ūgītongoria itoi ngiri inya, mūkīumagara nacio mūgīthī werūnī?” 39 Paūlū akīmūcookeria atīrī, “Nī ndī Mūyahudi wa kuuma Tariso, būrūri wa Kilikia, na itūura rīrīa ndaciarīrwo rīrī igweta. Ndagūthaitha, reke njarīrie andū aya.” 40 Paūlū aarīkia kūheo rūūtha nī mūnene ūcio wa thigari, akīrūgama ngathī-inī agīkīria kīrīndī

kū na moko. Rīrīa kīrīndī gīakirire, agīkīarīria na rūthiomī rwa Kīhibiranīa. Agīkīra atīrī:

22 “Ariū a Baba, o na inyuī maithe makwa, thikīrīria ngītīyarīria.” 2 Rīrīa maaiguire akīmaarīria na rūthiomī rwa Kīhibiranīa-rī, magīkira ki. Hīndī īyo Paūlū akiuga atīrī, 3 “Nī ndī Mūyahudi, wa gūciarīwo Tariso itūūra rīa būrūri wa Kīlikia, no ndaareirewo itūūra-inī rīrī. Nīndathomithirio wega nī Gamalieli ūhoro wa watho wa maithe maitū, na ndaari na kīyo kīa maündū ma Ngai o ta ūrīa inyuī inyuothē mūtarī ūmūthī. 4 Nīndanyariiraga arūmīrīri a Njīra īmo o nginya magakua na nganyiita arūme na andū-a-nja ngamaikia njeera, 5 o ta ūrīa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene na Kīama gīothe gīa athuuri o nao mangīheana ūira ūcio. O na nīmaheire marūa ndwarīre andū ao kūu Dameski, na nī ngīthīi kuo nganyiite andū acio ndīmarehe Jerusalemu nīguo maherithio. 6 “Ta thaa thita ndī hakuhī gūkinya Dameski-rī, o rīmwe gūkīgīa ūtheri mūnene woimire igūrū, naguo ūkīnjarīra mīena yothe. 7 Ngīgwa thī, na ngīgua mūgambo mūnene ūkīnjarīria, ūkīnjjīra atīrī, ‘Saūlū! Saūlū! Ūūnyariiraga nīkī?’ 8 “Na nī ngītūria atīrī, ‘Wee nī we ū, Mwathani?’ “Nake akīnookeria atīrī, ‘Nī nī Jesū wa Nazarethi, ūrīa ūranyariira.’ 9 Nao andū arīa twarī nao nīmoonire ūtheri ūcio, no matiataūkīrwo nī mūgambo wa ūcio wanjaragīria. 10 “Na nī ngītūria atīrī, ‘Mwathani ngwīka atīa?’ “Nake Mwathani akīnjjīra atīrī, ‘Ūkīra ūtoonye Dameski. Kūu nīkuo ūrīrīwo maündū marīa mothe wathīrīrwo gwīka.’ 11 Na rīrī, andū arīa twarī nao makīnnyiita guoko makīndwara Dameski, tondū ūkengu wa ūtheri ūcio nīwandūte mūtumumu. 12 “Mūndū wetagwo Anania nīookire kūnyona, na aarī mūndū weamūrīire Ngai na ūndū wa kūrūmia watho, na nīaheetwo gītīō nī Ayahudi othe arīa maatūūraga kūu. 13 Agīuka na akīrūgama hakuhī na nī akīnjjīra atīrī, ‘Mūrū wa ithe witū Saūlū, cooka kuona!’ Na hīndī o ro īyo ngīhota kūmuona. 14 “Agīcooka akīnjjīra atīrī, ‘Ngai wa maithe maitū nīagītūhuurīte nīguo ūmenye wendi wake na wone ūrīa Mūthingu, o na ūigue ciugo kuuma kanua gake. 15 Niūgūtuīka mūira wake kūrī andū othe wa kūmoimbūrīra ūrīa wonete na ūrīa ūiguite. 16 Rīu nī kīi wetereire? Ūkīra, ūbatithio na ūthambio mehia maku, ūgīkayagīra ūtīwa rīake.’ 17 “Hīndī ūrīa ndaaccookire Jerusalemu, ndī hekarū-inī ngīhooya nīndagīre na iringi, 18 ngīkīona Mwathani akīaria, nake akīnjjīra atīrī, ‘Ūkīra narua uume Jerusalemu,

tondū matiigwītīkīra kumbūrīwo ūhoro wakwa nīwe.’ 19 “Na nīi ngīcookia atīrī, ‘Mwathani, andū aya nīmooi atī ndoimaga thunagogi ūmwe ngathīi ūrīa ūngī nīguo nyiitithie na hūure andū arīa magwītīkītie. 20 Na rīrīa Stefano mūira waku aaitirwo thakame, ndaarūngī ho ngītīkīra ūndū ūcio ūkwo, na ngāikaria nguo cia andū arīa maamūūragire.’ 21 “Nake Mwathani akīnjjīra atīrī, ‘Thīi, tondū nīngūgūtūma kūndū kūraya kwa andū-a-Ndūrīri.” 22 Kīrīndī kūgītīkīfīra Paūlū o nginya rīrīa oigire ūguo. Hīndī īyo gīkīaria na mūgambo mūnene kīanīriire, atīrī, “Mweherieie thī! Ndāgīrīrīwo nīgūtūra muoyo!” 23 Na rīrīa kīanāgīrīra gīgīteaga nguo ciakīo na gīkīumbūrīra ūkūngū, 24 mūnene ūcio wa mbūtū agīathana Paūlū aingīrio ūyūmba ya thigari. Ningī agīathana atī Paūlū ahūrīwo iboko na orio ciūria nīguo kūmenyeke kīrīa gīatūmagā andū mamugīrīrie ūguo. 25 Na rīrīa maamūkomagia mamūhūūre-rī, Paūlū akīuria mūnene ūcio wa thigari igana ūmwe warūngī hau atīrī, “Watho nīwītīkītie mūhūūre raiya wa Roma na kīboko atanyiitikanīte na ihītīa?” 26 Rīrīa mūnene ūcio wa thigari igana ūmwe aaiguire ūguo, agīthīi kūrī mūnene wa mbūtū, akīmūhe ūhoro ūcio. Nake akīmūuria atīrī, “Rīu ūgwīka atīa? Mūndū ūyū nī raiya wa Roma.” 27 Mūnene ūcio wa mbūtū agīthīi kūrī Paūlū, akīmūuria atīrī, “Ta njīra atīrī, wee ūrī raiya wa Roma?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Iī, ndī raiya wa Roma.” 28 Nake mūnene ūcio wa mbūtū akīmwīra atīrī, “Ndārīhīre thogora mūnene nīgeetha ndūīke raiya wa Roma.” Nake Paūlū akīmūcookeria atīrī, “No nī ndaaciariwo ndī raiya wa Roma.” 29 Nao andū arīa meendaga kūmūuria ciūria magītīgana nake o ūmwe. Mūnene ūcio wa mbūtū we mwene akīmaka aamenya atī nīoheete Paūlū na mīnyororo, na aarī raiya wa Roma. 30 Mūthenya ūcio ūngī ūrūmīrīire, nīgūkorwo mūnene ūcio wa mbūtū nīeendaga kūmenya wega kīrīa Ayahudi maatīhitangārī Paūlū, akīmuohora na agīathana athīnjjīri-Ngai arīa anene na athuuri othe a Kīama magomane. Agīcooka akīrehe Paūlū, na akīmūrūgamia mbere yao.

23 Nake Paūlū agīkūrīra athuuri a Kīama kūu maitho akīmeera atīrī, “Ariū a Baba, nīndungatīre Ngai ndī na thamiri ūtarī ūcuuke nginya mūthenya wa ūmūthī.” 2 Nake Anania mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, agīatha andū arīa maarūgamīte hakuhī na Paūlū mamūringe kanua. 3 Hīndī īyo Paūlū akīmwīra atīrī, “Wee ūrūthingo ūrū ūhakītīwo mūnyū mwerū,

we nīwe ūkūringwo nī Ngai! Ūikarīte hau ūndūire ciira kūringana na watho, no wee ūkaregana na watho, ūgaathana atī ningwo!” 4 Nao andū arīa maarūgamīte hakuhī na Paūlū makīmūuria atīrī, “Anga nīukūmīrīria kūruma mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene?” 5 Nake Paūlū akimacookeria atīrī, “Ariū a Baba, ndikūmenyete atī ūcio nīwe mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene; nīgūkorwo nī kwandīkītwo atīrī: ‘Ndūkanaarie ūru igūrū ūrīa mūnene wa andū anyu.’” 6 Na rīrī, Paūlū aamenya atī amwe ao maarī Asadukai, na arīa angī Afarisai, akīanīrīra Kīama-inī kīu, akiuga atīrī, “Ariū a Baba, nīf ndī Mūfarisai, na njiarītwo nī Mūfarisai. Ndīraciirthio nī ūndū wa kīrīgīrīro gīakwa gīa kūrīukio kwa arīa akuū.” 7 Rīrīa oigire ūguo, gūkīgīa na ngarari gatagatī ka Afarisai na Asadukai, nakīo kīungano kīu gīkāmūkana. 8 (Asadukai moigaga gūtīrī ūrīukio, na gūtīrī araika, o na kana maroho, no Afarisai nīmetīkītie maūndū macio mothe.) 9 Gūkīgīa na ngūi nene, nao arutani a watho amwe arīa maarī Afarisai makīrūgama na makīaria megūmīire mūno, makiuga atīrī, “Ithuū tūtirona ūru wa mūndū ūyū. ūkūngīkorwo nī roho kana mūraika ūmwārīrie?” 10 Nacio ngarari ikīneneha mūno, o nginya mūnene wa mbūtū akīguia guoya nīkuona ta Paūlū angītarūrangwo tūcunjī nīo. Agīatha mbūtū cia thigari ciikūrūke, imweherie harīo na hinya, na imūtware nyūmba ya thigari. 11 Ūtukū ūrīa warūmīrīre, Mwathani akīrūgama hakuhī na Paūlū, akīmwīra atīrī, “Wīyūmīrīre! O ūguo ūheanīte ūhoro wakwa gūkū Jerusalemu, noguo ūkaūheana kūu Roma.” 12 Rūciinī rūrū rūngī, Ayahudi makīgīa na ndundu na makīhīta mwīhitwa matikaarē kana manyue matooragīte Paūlū. 13 Andū arīa maathugundīte ndundu īyo maarī makīria ya mīrongo īna. 14 Magīthīi kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri makīmeera atīrī, “Ithuū nītwihītīte mwīhitwa wa kwaga kūrīa kīndū kana kūnyua nginya tūurage Paūlū. 15 Na rīrī, inyū mūrī hamwe na Kīama gīa Athuuri ūriai mūnene wa mbūtū amūrehe mbere yanyu, mwītuīte ta mūrenda gūtuīria wega ūhoro wa ciira wake. Ithuū nītwīhaarīrie kūmūrīraga atanakinya haha.” 16 No rīrīa mwanake wa mwarī wa nyina na Paūlū aaiguire ūhoro wa ithugunda rīu, agīthīi nyūmba ya thigari akīra Paūlū. 17 Hīndī īyo Paūlū agītīa ūmwe wa anene a thigari igana rīmwe, akīmwīra atīrī, “Twara mwanake ūyū kūrī mūnene wa mbūtū; arī na ūndū arenda kūmīwīra.” 18 Nī ūndū ūcio mūnene ūcio akīmuoya, akīmūtwara kūrī mūnene

wa mbūtū. Mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe akīmwīra atīrī, “Paūlū, ūrīa muohe nīandūmanīire anjīrīa ndeehe mwanake ūyū kūrī we tondū arī na ūndū arenda gūkwīra.” 19 Mūnene ūcio wa mbūtū akīnyiita mwanake ūcio guoko, akīmūtwara keeherīnī, akīmūuria atīrī, “Nī arīa ūrenda kūnījīra?” 20 Nake mwanake ūcio akīmūcookeria atīrī, “Ayahudi nīmaiguānīire makūūrie ūmarehere Paūlū nīguo arūgame mbere ya kīama rūciū, metuīte ta marendā gūtuīria ūhoro wake wega. 21 Ndūgetīkīre ūguo marendā, tondū andū makīria ya mīrongo īna ao mamuoherie njīra-inī. Nīmehītīte mwīhītwa wa kwaga kūrīa kana kūnyua nginya mamūūrage. Na rīrī, nīmehārīrie, metereire wītīkīre ihooya rīao.” 22 Nake mūnene ūcio wa mbūtū akīra mwanake ūcio athīi, na akīmūkaania, akīmwīra atīrī, “Ndūkeere mūndū o na ūrīkū atī nīungīnīrie ūhoro ūcio.” 23 Mūnene ūcio wa mbūtū agīcooka agītīa anene aake eerī a thigari igana rīmwe akīmaatha atīrī, “Haarīrai gīkundi gīa thigari magana meerī, na thigari mīrongo mūgwanja iria ithīiaga ihaicīte mbarathi, na thigari magana meerī iria ithīiaga ikuuīte matimū, nīguo mathīi Kaisarea thaas ithatū cia ūtukū. 24 Na ningī mūhaarīrie mbarathi cia gūkuua Paūlū atwarwo kūrī Felike ūrīa barūthi hatarī na ūgwati.” 25 Agīcooka akīandīka marūa ūū: 26 Nī nīi Kīaudio Līsīa, Kūrī mūgāathe Barūthi Felike: Nīndakūgeithia. 27 Mūndū ūyū aranyiitītwo nī Ayahudi na marārī hakuhī kūmūrīraga, no ndīrathīi na thigari ciakwa ndīramūthara, nīgūkorwo nīndīramenyete atī nī raiya wa Roma. 28 Nīndīrendaga kūmenya kīrīa maramūthitangagīra, na nī ūndū ūcio ndīramūtwara Kīama-inī kīao. 29 Ndīrakora atī athitangīrwo maūndū makoniī watho wao, no hatirarī ūndū acuuķīrwo ūngīratūmire atuūrwo kūrīragwo kana kuohwo. 30 Rīrīa ndīramenyithirio atī kūraarī na ithugunda rīa kūrīraga mūndū ūcio, ndīramūtūma kūrī we o hīndī īyo. Ndīracooka ndīraatha andū acio mamūthitangīte makūrehere thitango ūrīa mamūthitangīre. 31 Nī ūndū ūcio thigari ikīoya Paūlū ūtukū o ta ūrīa ciaathītwo, ikīmūtwara o nginya Antipatiri. 32 Naguo mūthenya ūyū ūngī igītīga thigari iria ciathīiaga ihaicīte mbarathi ithīi nake, nacio igīcooka nyūmba ciao. 33 Thigari icio cia mbarathi ciakinya Kaisarea, ikīnengera barūthi marūa na ikīneana Paūlū kūrī we. 34 Nake barūthi aathomā marūa, akīuria kūrīa Paūlū oimīte. Rīrīa aamenyire atī oimīte Kīlikia, 35 akīmwīra atīrī, “Ngaathīkīrīria ciira waku andū arīa

magūthitangīte mooka.” Agīcooka agīathana Paūlū aikare arangīritwo kūu nyūmba-inī ya ūthamaki ya Herode.

24 Na rīrī, thuutha wa mīthenya ītano, Anania,

mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, agīkūrūka agīthīi Kaisarea marī na athuuri amwe na wakiri wetagwo Teritulo, na makīrehe thitango ciao cia gūukīrīra Paūlū kūrī barūthi. 2 Rīrīa Paūlū eetirwo thīinī, Teritulo akīambīrīria kūmūthitanga mbere ya Felike, akiuga atīrī: “Nītūkeneire ihinda iraaya rīa thayū tūrī rungu rwaku, na ūugī waku wa kuona na kabere nūgarūrīte maūndū marī mooru magatūka mega būrūri-inī ūyū. 3 Kūndū guothe na maūndū-inī mothe, wee mūgaathe Felike, nītwamūkīrīte ūndū ūyū tūrī na ngaatho nene. 4 No nīgeetha ndigakūnogie makīria, nīngūkūuria na gītīo ūtūthikīrīrie hanini. 5 “Nītuonete mūndū ūyū arī mūndū wa kūrehe thīinī, na nīarehete ngūi gatagatī-inī ka Ayahudi kūndū guothe thīinī wa thī. We nī mūtongoria wa gīkundi kīrīa gītagwo Anazari, 6 na ningī nīageragia gūthaahia hekarū; nī ūndū ūcio ūtūthikīrīrie kūringana na watho witū. 7 No Lisia, mūnene ūcio wa mbūtū agītūka akīmūrūta moko-inī maitū na hinya akīmweheria, na agīathana athitangi aake moke kūrī wee.) 8 Wee mwene wamūurangia nūkūmenya ma ya ūhoro ūyū wothe ūtūthitangīre.” 9 Nao Ayahudi makīnyiitanīra na thitango īyo, makiuga atī maūndū macio maarī ma ma. 10 Rīrīa barūthi aaheneirie Paūlū na moko aarie-rī, Paūlū oigire atīrī, “Nīnjūū atī nīnkoretwo ūrī mūtui ciira wa rūrīrī ūrū ihinda rīa mīaka mīngī, nī ūndū ūcio nīngwīyarīrīria ngenete. 11 Nī ūndū mūhūthū harīwe kūmenya atīti makīria ma mīthenya ikūmi na ūrī iħirīte kuuma ndambata Jerusalemu kūhooya Ngai. 12 Andū arīa maathitangīte matianyonire ngīkararania na mūndū o na ūrīkū hekarū-inī, kana ngītūma kīrīndī kīgē na ngūi thunagogi-inī, o na kana handū hangī o hothe itūūra-inī. 13 Na matingīhota kuonania ihooto harīwe cia thitango icio maathitangīre. 14 No rīrī, nīngwītīkīra atī nīhooyaga Ngai wa maithe maitū ndī mūrūmīrīra wa Njira īyo, o īyo metaga ya gīkundi kīa nyamūkano. Nīi nīnjītīkītie maūndū mothe marīa megīi Watho na marīa mandīkītwo mabuku-inī ma Anabii, 15 na ndī na kīrīgīrīro thīinī wa Ngai o ta kīrīa andū aya marī nakīo, atī nīgūgakorwo na kūrīuka kwa andū arīa athingu na arīa aaganu. 16 Nī ūndū

ūcio nīndīrutanagīria hīndī ciothe kūiga thamiri yakwa itarī na ūcuuke mbere ya Ngai na mbere ya andū. 17 “Thuutha wa gūkorwo itarī kuo mīaka mīngī, nīndokire Jerusalemu nīgeetha ndeehere andū akwa iheo nī ūndū wa athīni na ndute maruta nī ūndū wa Ngai. 18 Na rīrīa ndarūmbūyanagia na maūndū macio nīmangorire kūu hekarū-inī nditheretie. Gūtiarī na gīkundi kīa andū ndaařī na kīo, o na kana ngīkorwo ngīrūta thīinā. 19 No nī kūrī Ayahudi a kuuma būrūri wa Asia arīa magīrīrīwo nīgūkorwo marī haha mbere yaku na maathitange angīkorwo nī marī ūndū mangīnjuukīra. 20 Akorwo ti ūguo, aya marī haha nīmagīrīrīwo moige iħītia rīrīa maanyonire narīo rīrīa ndaarūgamire mbere ya Kiama, 21 tiga ukorirwo nī ūndū ūyū ūmwe ndanīrīre rīrīa ndaarūngī mbere yao ngiuga atīrī: ‘Umūthī ndūgamīte mbere yanyu nījīrīthīo nī ūndū nīnjīrīgīrīre ūhoro wa kūrīuka kwa arīa akuū.’” 22 Nake Felike, nī ūndū nīamenyete wega ūhoro wa Njira īyo, agītīria ciira. Akiuga atīrī, “Hīndī ūrīa Lisia, ūcio mūnene wa mbūtū agooka-rī, nīguo ngaatua ciira waku.” 23 Agīatha mūnene ūcio wa thīgari igana rīmwe aige Paūlū arī mūrangīre, no amūhe wīyathi mūnini na etīkīrie arata aake marūmbūye mabata make. 24 Na rīrī, thuutha wa mīthenya mīnini, Felike agītūka marī na mūtumia wake Dirusila, ūrīa warī Mūyahudi mūtumia. Agītūmanīra Paūlū, na akīmūthikīrīria akīaria ūhoro wa wītīkīo thīinī wa Kristū Jesū. 25 Rīrīa Paūlū aaragia ūhoro wa ūthingu, na wa kwīgīrīrīria merirīria ma mwīrī, o na wa ciira ūrīa ūgooka, Felike akītīa etīgīra, akiuga atīrī, “Nī ūguo! Rīu no ūthīi. Rīrīa ndīrīgīna na ihinda rīagīrīre, nīndīgūtūmanīra ūūke.” 26 Ihinda-inī o rīu no ehokaga atī Paūlū nīangīamūheire ihaki, na nī ūndū ūcio nīaikaraga akīmūtūmanagīra, akaaria nake. 27 Hīndī ūrīa mīaka ūrī yathirire-rī, Porikio Fesito agīcooka ithenya rīa Felike, no tondū Felike nīendaga gūkenia Ayahudi, agītīa Paūlū njeera.

25 Na rīrī, mīthenya ītatū yathira thuutha wa

Fesito gūkinya kūu būrūri-inī, akiuma Kaisarea akīambata agīthīi Jerusalemu. 2 Nao athīnjīri-Ngai arīa anene na atongoria a Ayahudi magītūka harī we, makīmwīra maūndū marīa Paūlū aathitangīrīwo. 3 Nīmahīkire gūthaitha Fesito atī nī ūndū wa wega wake kūrī o etīkīre Paūlū atwarwo Jerusalemu, nīgūkorwo nīmahaaragīria kūmuoheria njīra-inī mamūūrage. 4 Nake Fesito akīmacookeria atīrī, “Paūlū ahingīrīwo Kaisarea, na nīi nīngūcooka kuo o narua. 5 Tondū

ūcio no tūthīi na atongoria amwe anyu nīgeetha mathīi magathitangīre mūndū ūcio kuo, angīkorwo nī harī ūndū mūru ekīte.” 6 Thuutha wa gūikarania nao kūu ihinda ta rīa mīthenya īnana kana ikūmi, agīkūrūka, agīthīi Kaisarea, na mūthenya ūyū ūngī akīgomithania igooti, na agīathana Paūlū areehwo mbere yake. 7 Rīria Paūlū aakinyire, Ayahudi arīa maikūrūkite kuuma Jerusalemu makīmūrigicīria, na makīmūhitangīra maūndū maingī mooru, marīa matangīahotire kuonania atī nī ma ma. 8 Nake Paūlū akīyyarīrīria, akiuga atīri: “Nīi ndirī ūndū njīkīte ūreganīte na watho wa Ayahudi, o na kana wa hekarū o na kana wa Kaisari.” 9 Nake Fesito, akīenda gūkenia Ayahudi akīuria Paūlū atīri, “Wee nī ūkwenda kwambata ūthīi Jerusalemu ngagūciirithīrie kuo nī ūndū wa maūndū maya ūthitangīrwo?” 10 Nake Paūlū agīcookia atīri, “Rīu ndūgamīte igooti-inī rīa Kaisari, harīa njagīrīrwo nī gūciirithīrio. Nīi ndihītīrie Ayahudi, o ta ūrīa wee mwene ūmenyete o wega. 11 No rīrī, angīkorwo ndī na ihītia rīa gwīka ūndū o wothe wa gūtūma njūragwo-rī, ndingīrega gūkuua. No angīkorwo maūndū marīa thitangīrwo nī Ayahudi aya ti ma ma-rī, gūtikīrī ūndū ūrī na gūtūmi gīa kūneana kūrī o. Ndacookia ciira riiko kūrī Kaisari!” 12 Thuutha wa Fesito gūcookania ndundu na kiama gīake, akiuga atīri, “Wacookia ciira riiko kūrī Kaisari na kūrī Kaisari nīkuo ūgūthīi!” 13 Mīthenya mīmini yathira Mūthamaki Agiripa na Berinike magīuka kūu Kaisarea kūnyiita Fesito ūgeni. 14 Na tondū nīmaikaraga kūu mīthenya mīngī-rī, Fesito akīhe mūthamaki ūcio ūhoro wa ciira wa Paūlū, akīmwīra atīri, “Gūkū kūrī na ūndū watigīrwo nī Felike arī muohe. 15 Rīria ndaathīire Jerusalemu-rī, athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri a Ayahudi nīmamūhitangīre, na makīnjūuria ndīmūtīre. 16 “Na nīi ngīmeera atī ti mītugo wa andū a Roma kūneana ūndū o wothe ataambīte kūng’ethanīra na andū arīa mamūhitangīte na kūheo mweke wa kwīyarīrīria ūhoro-inī ūrīa athitangīrwo. 17 Rīria tuokire nao gūkū, ndiaikaririe ciira ūcio, no ndaarookire kūgomithania igooti na ngīathana ūndū ūcio areehwo. 18 Rīria andū arīa maamūhitangīte maarūgamire kwaria, matiamūthitangīre ūndū o na ūmwe mūruu ta ūrīa nderīgīrīre. 19 No handū ha ūguo, o maarī na maūndū mamwe maakararanagia nake makoniī ūhoro wa ndini yao na makoniī ūhoro wa ūndū wakuūte wetagwo Jesū ūrīa Paūlū oigaga atī arī muoyo. 20 Nīndarigīrwo nī ūrīa ingītūrīria

maūndū ta macio; nī ūndū ūcio ngīmūuria kana no eende gūthīi Jerusalemu agaciirithīrio maūndū macio aathitangīrwo kuo. 21 Rīria Paūlū aacookirie ciira riiko etererio itua rīa Mūthamaki-rī, ngīathana ahingīrwo nginya rīria ingīahotire kūmūtwarithia kūrī Kaisari.” 22 Hīndī iyo Agiripa akīira Fesito atīri, “No nyende kwīiguira ūndū ūcio akīaria.” Nake Fesito agīcookia atīri, “Nīūkamūigua rūciū.” 23 Mīthenya ūyū ūngī, Agiripa na Berinike magīuka marī na mwago mūnene na magītoonya nyūmba ya gūciirīrwo marī hamwe na anene a thigari o na athuuri a itūura arīa maarī igweta. Nake Fesito agīathana Paūlū areehwo. 24 Fesito akiuga atīri, “Mūthamaki Agiripa na andū arīa othe mūrī na ithū haha, nīmūkuona ūndū ūyū! Nīwe mūngī wothe wa Ayahudi wanjūurīrie, ndī kūu Jerusalemu na ndī gūkū Kaisarea, ngaciire ūhoro wake, ūkīanīrīra ūkiugaga atī ndagīrīrwo nīgūtūura muoyo ūngī. 25 No nīi nīndonire atī ndarī ūndū eekīte wa gūtūma oragwo, no tondū nīacookirie ciira riiko kūrī Mūthamaki, ngītua itua rīa kūmūtūma Roma. 26 No ndirī na ūndū mūna ingīandīkīra Mūthamaki Mūgaathe igūrū ūrīake. Nī ūndū ūcio-rī, ndamūrehe mbere yanyu inyuothē, na makīria mbere yaku wee Mūthamaki Agiripa, nīgeetha ūhoro ūyū warīkia gūtūrīrio, ngīe na ūndū ingīandīka. 27 Nīgūkorwo ndikuona kwagīrīre gūtūma ūndū muohe itekuonania maūndū marīa athitangīrwo.”

26 Nake Agiripa akīira Paūlū atīri, “Ūrī na rūtūtha rwa kwīyarīrīria.” Nī ūndū ūcio Paūlū agītambūrūkia guoko, akīambīrīria kwīyarīrīria, akiuga atīri, 2 “Mūthamaki Agiripa, nīngūiguua ndī mūtīku kūrūgama mbere yaku ūmūthī ndiyārīrīrie igūrū ūrīa maūndū mothe marīa thitangīrwo nī Ayahudi, 3 na makīria nī tondū wee nīūū mītugo yothe ya Ayahudi na maūndū marīa makararanagīria. Nī ūndū ūcio nīndakūhooya ūtūthīrīrie ūtēgūthethūka. 4 “Ayahudi othe nīmooū ūrīa ndūrīte kuuma ndī mwana, kuuma kiambīrīria kīa mūtūrīre wakwa ndī būrūri-inī wakwa kīumbē, o na ndī Jerusalemu. 5 Nīmanjūū hīndī ndaaya, na mangīenda, no maheane ūrīa wakwa, atī kūringana na watho ndaatūrīte ndī Mūfarisai, ndīrūtanīrīrie na kīyo kūrūmia maūndū mothe ma ndini iitū. 6 Na rīrī, ndūgamīte haha ūmūthī njiirīthio nī ūndū wa kwīrīgīrīra kīranīro kīria Ngai eerīire maithe maitū. 7 Kīranīro kīu no kīo mīhīrīga ūrīa iitū ikūmi na ūrī ūrīgīrīra kuona gīkihingio, ūrīa ūtungatagīra Ngai na kīyo ūtukū na mīthenya. Na rīrī, wee Mūthamaki,

Ayahudi maathitangite nī ūndū wa kīriigirīro kīu.
8 Nī kīi kīngitūma mūndū o na ūrikū wanyu atue
atī nī ūndū ūtangītikio, atī Ngai nīariükagia arīa
akuū? 9 “O na nīi nīndaiguithitio atī nīndagirīrwo nī
gwīka ūrīa wothe ingīahotire ndegane na rītwa rīa
Jesū wa Nazarethi. 10 Na ūguo nīguo ndeekire kūu
Jerusalemu. Ngīkia andū aingī a arīa aamūre njeera,
heetwo rūtha nī athīnjīri-Ngai arīa anene, na rīrīa
andū acio mooragagwo, nīndetikanagia na itūrō rīu.
11 Mahinda maingī nīndathiiaga kuuma thunagogi-
inī ūmwe nginya ūrīa ūngī nīgeetha nīdīmaneane
maherithio, na ngageria kūmahatīrīria marume Ngai.
Na tondū wa ūrīa ndaamarakarīire mūno nīndathiiaga
kūmanyariira o na matūura-inī marīa manene ma
kūngī. 12 “Hīndī ūmwe ndī rūgendo-inī ta rūu-rī,
ndaathiiaga Dameski heetwo ūhoti na ngatūmwō
nī athīnjīri-Ngai arīa anene. 13 Kūrī thaa thita cia
mūthenya, wee Mūthamaki, ndī njīra-inī ūgīona
ūtheri mūnene woimīte igūrū ūkengete gūkīra rīūa,
ūkīnjarīra mīena yothe, nīi na andū arīa twarī nao.
14 Ithuothē tūkīgūa thī, na nīi ūgīua mūgambō
ūkīnjjīra atīrī na rwario rwa Kīhibiranīa, ‘Saūlū, Saūlū,
ūūnyariiraga nīkī? Nī ūndū ūrī hinya harīwe kūhūura
mīcengi na haati.’ 15 “Na nīi hīndī ūyo ūgīuria atīrī,
‘Wee nīwe ū, Mwathani?’ “Nake Mwathani akīnjookeria
atīrī, ‘Nī nīi Jesū ūrīa ūnyariiraga. 16 Rī ūkīra ūrūgame
na magūrū maku. Ndaakuumīrīra ngwamūre ūtuīke
ndungata na ūtuīke mūira wa maūndū marīa wonete
mangoniī na marīa ngūkuonia. 17 Nīngūkūhonokia
kuuma kūrī andū anyu na kuuma kūrī andū-a-Ndūrīrī
arīa ndīragūtūma kūrī o, 18 ūkāmahingūre maitho, na
ūmagarūre moime nduma-inī mathī ūtheri-inī, na
ūmarute hinya-inī wa Shaitani ūmatware kūrī Ngai,
nīgeetha maamūkīre ūrekanīri wa mehia, na magīe na
handū gatagatī-inī ka andū arīa matheretio na ūndū
wa kūnjītikīa.” 19 “Nī ūndū ūcio, Mūthamaki Agiripa,
ndīigana kwaga gwathīkīra kīoneki kū ūkīmīte igūrū.
20 Ngīambīrīria kūhunjīria andū arīa maarī Dameski,
ngīcooka ngīhunjīria andū a kūu Jerusalemu o na a
Judea guothe, na andū-a-Ndūrīrī o nao. Ndaahunjagia
atī nīmagīrīrwo nī kwīrīra na magarūrūke kūrī Ngai,
na moonanie kwīrīra kwao na ūndū wa cīko ciao.
21 Kīu nīkīo gīatūmire Ayahudi maanyiitfire hekarū-
inī, na magerie kūnjīrīra. 22 No nīngoretwo ndī na
ūteithio wa Ngai nginya ūmūthī ūyū, na nīkīo nūngī
haha nīguo heane ūira kūrī andū arīa anini na arīa
anene o ūndū ūmwe. Ndirī ūndū nūjugaga makīria ma

ürña anabii na Musa moigite atī niügekika, 23 atī Kristū nñakanyariirwo, na atuuke wa mbere kuriuka kuuma kuri ariaaku, níguo ahunjie ühoro wa ütheri kuri andū aake kiümbe o na kuri andū-a-Ndüriri.” 24 Fesito aigua üguo, akimüguthükira akimwira atirī, “Wee Paülü níkúgürükä ügürükite! Githomo kiu gäku kiiingi nígitümite ügürüké.” 25 Nake Paülü akimücookeria atirī, “Atiriri mugaathe Fesito, niñ ndigürükite. Ündü ürña ndíroiga ní wa ma na ti ügüruki. 26 Mütthamaki nñoi maündü maya, na no ndimwaririe itegwítigira. Ní njüüi atī gütitir ündü o na ümwe wa maündü maya aagite kumenya, tondü matiekíirwo hitho-ini. 27 Mütthamaki Agiripa, wee níwitikítie anabii? Ninjüüi atī níumetikítie.” 28 Híndi iyo Agiripa aküuria Paülü atirī, “Níüwgwiciiria atī kahinda-ini kanini üguo no ünjiguithie nduuke Mükristiano?” 29 Nake Paülü akimücookeria atirī, “kahinda kanyihe kana karaihe, ndírahooya Ngai atī to wee wiki, no o na andū aya angí othe maraathikiriria ümuthi, ndenda matuuke ta niñ, tiga o mñyororo ño.” 30 Mütthamaki ücio agiükira marí hamwe na barüthi, na Berinike, na andū aria maikarite hamwe nao. 31 Makiuma nyumba iyo, na ríria maaranagíria, makiuga atirī, “Mündü üyü ndarí ündü ekite wa güttüna ooragwo kana ohwo.” 32 Agiripa aküira Fesito atirī, “Mündü üyü nñangärekererio korwo ndaracoochetie ciira riiko kuri Kaisari.”

27 Na rīrīa gwaturiwo atī nītūkūhaica marikabu tūthīi Italia, Paūlū na andū arīa angī mooheetwo makineanwo kūrī mūnene-wa-thigari-igana rīmwe, warī wa mbūtū ya Agusito, wetagwo Juliasi. 2 Tūkīhaica marikabu yoimīte Aduramutio ūrīa yakirie gūthīi icukīro-inī cia marikabu iria ciarī ndwere-inī cia iria rīrīa inene būrūri-inī wa Asia, na ithuū tūkīambīrīria rūgendo tūgīthīi. Nake Arisitariko, Mūmakedonia woimīte Thesalonike, aarī hamwe na ithuū. 3 Mūthenya ūyū ūngī tūgīkinya Sidoni; nake Juliasi, nī ūndū wa kūiguīra Paūlū tha, akīmwīfīkīria athīi kūrī arata aake nīguo mamūhe kīrīa angīabatarire. 4 Twoima kūu tūkīambīrīria rūgendo rīngī, tūgereire mwena ūrīa ūtaarī rūhuho wa Kuporo, tondū hoho cioimaga na mwena ūrīa twathiiaga. 5 Twaarīkīa gūtuūkīania iria rīrīa inene rīrīa rīarī gūkuhī na mabūrūri ma Kilikia na Pamuflia tūgīkinya itūūra rīa Mira, būrūri-inī wa Likia. 6 Tūrī kūu mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe akīona marikabu ya Alekisanderia yathiiaga Italia, nake aētūhaicia vo. 7 Tūgīthīi kahora ihinda

rīa mīthenya mīngī na tūrī na thīna mūngī nginya tūgikinya gūkuhī na Kinido. Na rīrīa rūhuho rwagiririe tūthīi ūrīa twendaga-rī, tūgithīi tūgereire mwena ūrīa ūtaarī rūhuho wa Kirete, kūng'ethera Salimone. 8 Nītwathiire na thīna mūngī tūgereire ndwere-inī cia iria rīrīa inene na tūgikinya handū heetagwo Gīcukīro Kīega, hakuhī na itūura rīa Lasea. 9 Mahinda maingī nīmathirīte, na gūthīi na marikabu kwarī na ūgwati tondū ihinda rīa Gīathī gīa Kwīhinga kūrīa Irio nīrīahītūkīte. Nī ūndū ūcio Paūlū akīmataara akīmeera atīrī, 10 "Athuuri aya, nīnguna atī rūgendo rwitū nī rūgūkorwo na mūtino na rūrehe hathara nene kūrī marikabu na mīrigo o na nginya kūrī mīoyo iitū yo mīene." 11 No mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe, handū ha gūthikīrīria ūrīa Paūlū oigaga, aarūmīriire ūtaari wa mūtwarithia wa marikabu o na wa mwene marikabu ūyo. 12 Tondū gīcukīro kīu gītiarī kīega gīa gūkarwo hīndī ya heho-rī, andū aingī magītua itua tūthīi na mbere, twīhokete gūkinya Foinike, tūkare kuo hīndī ūyo ya heho. Gīkī kiārī gīcukīro kīa meerī gīa Kirete, nakīo kīang'ethere mwena wa gūthini wa ithūrō, o ūndū ūmwe na mwena wa gathigathini wa ithūrō. 13 Rīrīa rūhuho rumīte mwena wa gūthini rwambīrīrie kūhurutana kahora-rī, magīciiria nīmona kīrīa mendaga, na nī ūndū ūcio makīohora marikabu magīthīi magereire hūgūrūrū-inī cia Kirete. 14 Na ihinda rītanathīi mūno, rūhuho rwa hinya wa kīhūhūkanio kīnene rwetagwo "Eurakilo," rūkīhurutana ruumīte gīcīgīrīra-inī kīu. 15 Nayo marikabu ikīnyiitwo nī kīhūhūkanio kīu ikīremwo nīgūthīi na kūrīa rūhuho rwoimaga, nī ūndū ūcio tūkīmīrekereria itwarwo nī rūhuho. 16 Na rīrīa twahītūkagīra gacigīrīra-inī kanini geetagwo Kauda, nītwari na thīna wa kūhaicia gatarū ga kūhonokia andū igūrū wa marikabu. 17 Hīndī rīrīa andū acio maakahaicirie marikabu-inī, makīhītūkīria mīkanda rungu rwa marikabu yo nyene nīgeetha mamīohe wega. Nī ūndū wa gwītīgīra kūhata mūthanga-inī wa handū heetagwo Siriti-rī, makīharūrūkia matanga na makīrekereria marikabu ūyo itwarwo o kūrīa īngīatwarirwo nī rūhuho. 18 Nītwanyariirīkire mūno nī ūndū wa kīhūhūkanio kīu o nginya mūthenya ūyū ūngī makīambīrīria gūkīria mīrigo iria-inī. 19 Naguo mūthenya wa gatatū makīambīrīria gūkīria indo cia wīra cia marikabu iria-inī na moko mao ene. 20 Na rīrīa kwaagire kuoneka riūa kana njata ihinda rīa mīthenya mīngī, nakīo kīhūhūkanio gīgīthīi na mbere

kūhuhūkania-rī, tūkīrigīrīria na kwaga mwīhoko o wothe wa kūhonoka. 21 Thuutha wa andū gūikara ihinda iraaya matekūrīa, Paūlū akīrūgama mbere yao akīmeera atīrī: "Andū aya, nī kaba mūngīetīkīrire ūtaaro wakwa mwage kuuma Kirete, hīndī ūyo nīmūngīehonokirie kuumana na ūgwati ūyū o na hathara ūno. 22 No rīrī, nīngūmūthaitha mūthīi na mbere kūūmīrīria, tondū gūtīrī o na ūmwe wanyu ūkūūra; tiga marikabu iiki ikwanangīka. 23 Ütukū ūyū, mūraika wa Ngai ūrīa nīi ndī wake na ūrīa ndungataga nīarūgamire hakuhī na nīi na 24 aanijīrīa atīrī, 'Paūlū ndūkae gwītīgīra. No nginya ūrūgame mbere ya Kaisari ūciirīthio; na rīrī, Ngai tondū wa wega wake, nīekūhonokia mīoyo ya andū arīa othe ūrī nao.' 25 Nī ūndū ūcio, inyūi andū aya, thīii na mbere kūūmīrīria, nīgūkorwo ndī na witikio thīiī wa Ngai atī nīgūkūhaana o ta ūguo aanijīrīte. 26 No o na kūrī ūguo no nginya tūhate gīcīgīrīra-inī kīna." 27 Na rīrī, ütukū wa mūthenya wa ikūmi na ūna wakinya, o tūgītwarithagio ūū na ūū nī rūhuho tūtuīkanīrie iria rīrīa rītagwo Adiria-rī, ütukū gatagatī atwarithia a marikabu makīgereria nīmakuhīrīrie thī nyūmū. 28 Nao makīoya kīgeri kīa ūriku wa maaī makīona atī maaī maarī na ūriku wa buti igana rīa mīrongo ūrī. Thuutha wa kahinda kanini magīthima ūngī makīona atī maaī maarī na ūriku wa buti mīrongo kenda. 29 Nī ūndū wa gwītīgīra tūtīkaagūthīthio rwaro rwa ihiga, makīrekia nanga inya kuuma mwena wa na thuutha wa marikabu, na makīhooya gūkīe. 30 Na rīrīa maagerajia kūūra moime marikabu-inī, atwarithia a marikabu makīharūrūkia gatarū ga kūhonokia andū iria-inī, metuīte atī marendā kūharūrūkia nanga imwe kuuma mūthia wa na mbere wa marikabu. 31 Hīndī ūyo Paūlū akīrīa mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe hamwe na thigari atīrī, "Andū aya maga gūkīra marikabu-inī, inyūi mūtingīhonoka." 32 Nī ūndū ūcio thigari igītinia mīkanda irīa yanyiitīte gatarū ga kūhonokia andū, makīrekia koore. 33 Gwakuhīrīria gūkīria, Paūlū akīmathaitha othe marīe irio, akīmeera atīrī, "Kwa ihinda rīa mīthenya ikūmi na ūna mīthiru, mūkoretwo mūikarīte o ūguo mwīmīte irio, mūteekūrīa kīndū. 34 Rīu ndamūthaitha mūrīe irio. Nīmūbarīte kūrīa irio nīguo imūige muoyo. Gūtīrī rūcuīrī rwa mūtwe wa mūndū o na ūmwe wanyu ūkūūra." 35 Aarīkia kuuga ūguo, akīoya mūgate, agīcookeria Ngai ngaatho mbere yao othe. Agīcooka akīwenyūrāngā, akīambīrīria kūrīa. 36 Nao othe makīigua momīrīria, makīoya irio makīrīa.

37 Ithuothē twarī andū 276 arīa twarī marikabu-inī. 38 Rīrīa maarīre makihūūna, maacockire magiikia ngano iria-inī nīgeetha marikabu ihūthe. 39 Kwarooka gūkīa-rī, atwarithia matiigana kūmenya būrūri ūcio, no makiona gīcongoco kīarī na mūthanga hūgūrūrū-inī, magiiciiria magerie kūhatithia marikabu ho. 40 Nao makīrenga nanga, igītigwo iria-inī, na o hau makīohora mīkanda īria yohete thukani. Magīcocka makīhaicia taama ūria wīkařīwo mbere ya marikabu nīguo ūnyiite rūhuho, magīthīi meerekeire hūgūrūrū-inī. 41 No rīrī, marikabu ikīgūtha mūthanga na ikīhata. Mūthia wa na mbere wayo ūkihata na ūkīrūma biū, naguo mūthia wa na thuutha ūkiunīkanga nī ūndū wa kūhūrōwo nī makūmbī ma maaī. 42 Thigari ikībangā ciūrage ohwo nīgeetha gūtikagīe o na ūmwe wao ūngīthambīra oore. 43 No tondū mūnene ūcio wa thigari igana rīmwē nīendaga kūhonokia muoyo wa Paūlū, agīcigiria cīike ūguo ciabangīte. Agīathana atī andū arīa mangīahotire gūthambīra mambe marūūge maaī-inī mathīi thī nyūmū. 44 Nao andū acio angī makinye kuo menyītiitīre mbaū kana icunjī cia marikabu. Ūguo nīguo andū othe maakinyire thī nyūmū matarī na ūuru.

28 Twaarīkia gūkinya hūgūrūrū-inī tūtarī na ūuru, nīguo twamenyire atī gīcigīrīra kīu gīetagwo Malita. 2 Nao atūuri a gīcigīrīra kīu magītuonia ūtugi wa mwanya. Magītwakīria mwaki tondū nī kuoiraga na kwarī na heho na magītūnyiita ūgeni ithuothē. 3 Nake Paūlū akīoya gīkundi gīa tūkū, na rīrīa aatūkīgīra riiko-rī, ndūra ikīumīra nī ūndū wa ūrugarī wa mwaki, ikīihererera guoko-inī gwake. 4 Rīrīa andū a gīcigīrīra kīu moonire ndūra ūcuuhīte guoko-inī gwake makīrana atīrī, “Mūndū ūyū no nginya akorwo nī mūūragani, nīgūkorwo o na gūtuika nīahonokire kuuma iria-inī, kīhootho gītimwītīkīritie atūure muoyo.” 5 Nowe Paūlū akīribaribīra nyoka īyo mwaki-inī na ndaigana kuona ūndū mūūru. 6 Andū maataanyaga kuona akīimba kana agwe o rīmwē akue, no thuutha wa gweterera hīndī ndaaya, makiona gūtirī ūndū ūtarī wa ndūire ūrekīka harī we, makītīcūkwo makiuga atī aarī ngai. 7 Na rīrī, hakuhī na hau maarī, nī kwarī na gīthaka kīarī kīa mūndū wetagwo Pabulio, ūria warī mūnene wa gīcigīrīra kīu. Nake nīatūnyiitire ūgeni gwake, na kwa ihinda rīa mīthenya itatū agītūtuga wega arī na ūtaana. 8 Nake ithe aarī ūrīrī arī mūrūarū mūrimū wa kūhiūha mwīrī na kūharwo thakame. Paūlū agītoonya nyūmba

kūmuona, na thuutha wa kūmūhoera akīmūigīrīra moko akīmūhonia. 9 Rīrīa gwekīkire ūguo, andū arīa angī maarī arūaru gīcigīrīra-inī kīu magiūka, makīhonio. 10 Nīmatuonirie gītīo na njīra nyīngī, na rīrīa twehaarīrie gūthīi magītūhe kīrīa gīthe twabataire. 11 Thuutha wa mīeri itatū tūkīhaica marikabu yaikarīte kīu gīcigīrīra-inī hīndī ya heho. Nayo yarī marikabu ya kuuma Alekisanderia na yarī na rūrīi rwa ngai cia mahatha iria cietagwo Kasitorī na Poluke. 12 Twakinya Sirakusi tūgīkara kuo ihinda rīa thikū ithatū. 13 Twoima kūu tūgīthīi tūgīkinya Regio. Mūthenya ūyū ūngī gūkīgīa na rūhuho rwa kuuma mwena wa gūthini, naguo mūthenya ūcio ūngī warūmīrīre tūgīkinya Puteoli. 14 Kūu tūgīkora ariū na aarī a Ithe witū amwe, arīa maatūnyiitire ūgeni, na magītūuria tūkararie nao ihinda rīa kiumia kīgima. Ūguo noguo twacookire tūgīkinya Roma. 15 Ariū na aarī a Ithe witū arīa maarī kūu nīmaiguīte atī nītuokaga, nao magiūka o nginya ndūnyū ya Apio, na handū hetagwo Nyūmba Ithatū cia Ageni gūtūthaagaana. Nake Paūlū ona andū acio, agīcookeria Ngai ngaatho na akīigua omīrīria. 16 Rīrīa twakinyire Roma, Paūlū nītīkīrīrio aikare arī wiki, arī na mūthigari wa kūmūrangīra. 17 Thuutha wa thikū ithatū, Paūlū agīta atongoria a Ayahudi mongane hamwe. Rīrīa maagomanire, Paūlū akīmeera atīrī, “Ariū na aarī a Ithe witū, o na gūtuika ndīrī ūndū mūūru njīkīte andū aitū kana ngathūkia mītugo ya maithe maitū-rī, nīndanyiitīrwo Jerusalemu na nīgīneanwo kūrī andū a Roma. 18 Nao magītūthūhuria na makīenda kūndekia tondū ndīrī na ihītia rīa ūgeri wa ngero rīa gūtūma njūragwo. 19 No rīrīa Ayahudi maareganire na itua rīu, ndīrī ūndū ūngī ingīekire tīga gūcookinia ciira riiko gwa Kaisari, no ti atī ndaari na ūndū wagūthītangīra andū akwa. 20 Kīu nīkīo gītūmīte njūūrie tuonane na inyū na twaranīrie. Njohetwo na mūnyororo ūyū nī ūndū wa kīrīgīrīro kīa andū a Israeli.” 21 Nao makīmūcookeria atīrī, “Ithū tūtīrī twanyiita marūa magūkonīi kuuma Judea, na gūtirī mūrū kana mwarī wa Ithe witū ūkīkīte kuuma kuo agatūkīnīria ūhoro kana akaaria ūndū mūūru waku. 22 No nītūkewenda kūigua woni waku nī ūrkū, nīgūkorwo nītūūtī atī kūndū guothe andū nīmararia magokīrīra gīkundi gīkī.” 23 Nao makībangā gūcemanīa na Paūlū mūthenya mūna, na magiūka kūrīa aaikaraga marī gīkundi kīnene gūkīra mbere. Kuuma rūciinī nginya hwaī-inī akīmataara na akīmoimbūrīra ūhoro

wa ūthamaki wa Ngai, na akīgeria kūmaiguithia ūhoro wa Jesū kuuma Watho-inī wa Musa na kuuma Maandiko-inī ma Anabii. **24** Amwe magītikia ūrīa aameerire, no angī makīaga gwītikia. **25** Nao makīaga kūiguihania o ene, na makīambīrīria gūthīi ūrīa maaiguire mūthia-inī Paūlū oiga atīrī, “Roho Mūtheru nīeerire maithe manyu ūhoro wa ma ūrīa aaririe na kanua ka Isaia ūrīa mūnabii, akiuga atīrī: **26** “Thīi kūrī andū aya, ūmeere atīrī, “Inyuī mūgūtūura mūiguaga, no mūtikamenya ūndū; mūgūtūura muonaga, no mūtigakuūkīrwo.” **27** Nīgūkorwo ngoro cia andū aya itirī tha; matū mao matingīhota kūigua, na nīmahingīte maitho mao. Tondū maahota kuona na maitho mao, na maigue na matū mao, nacio ngoro ciao igē na ūmenyo, nao manjookerere, na nīi ndīmahonie.’ **28** “Nī ūndū ūcio-rī, nīngwenda mūmenye atī ūhonokio wa Ngai nīütūmītwo kūrī andū-a-Ndūrīrī, nao nīmegūthikīrīria!” **29** (Na aarīkia kuuga ūguo-rī, Ayahudi magīthīi magikararanagia mūno o ene.) **30** Na kwa ihinda ūrīa mīaka ūrī mīgima, Paūlū agīikara kū, arī nyūmba yake ya gūkombora, na akanyiitaga ūgeni andū arīa othe mokaga kūmuona. **31** Nīahunjagia ūhoro wa ūthamaki wa Ngai, na akarutana ūhoro ūkonīi Mwathani Jesū Kristū arī na ūcamba, na hatarī na ūndū ūngīmūrigīrīria.

Aroma

1 Nī nī Paūlū, ndungata ya Kristū Jesū, o nī njitītwo ndūke mūtūmwō, na ngaamūrwo hunjagie Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Ngai, 2 o Ūhoro-ūrīa-Mwega eeranīre o mbere na tūnua twa anabii ake thīinī wa Maandiko marīa Matheru, 3 ūrīa ūkonī Mūrūwe, ūrīa ta mūndū warī wa rūciaro rwa Daudi. 4 Na rīrī, Roho wa ūtheru nīonanirie na ūhoti atī Jesū Kristū nī Mūrū wa Ngai tondū wa ūrīa aariūkire akiuma kūrī arīa akuū: o we Jesū Kristū Mwathani witū. 5 kūgerera we Ngai nīatūheete wega wake, na agatūhe ūhoti ta atūmwo nīguo twīre andū-a-Ndūrīrī ciothe kūndū guothe ūrīa Ngai amekīre, nīguo mamwītīkie na mamwathīkīre, nīguo matūme rītīwa rīake rīgoocagwo. 6 O na inyū mūrī amwe a acio metītwo matūke a Jesū Kristū. 7 Ndīramwandīkīra marūa maya inyuothē arīa mūrī kū Roma, o inyū mwendetwo nī Ngai, na mūgetwo mūtūke andū aamūre: Wega na thayū kuuma kūrī Ngai Ithe witū, na kuuma kūrī Mwathani Jesū Kristū, iroikara na inyū. 8 O mbere nīngūcookeria Ngai wakwa ngaatho thīinī wa Jesū Kristū nī ūndū wanyu inyuothē, tondū ūhoro wa wītīkio wanyu nīūmenyithāntīo thī yothe. 9 Ngai, ūrīa nī ndungatagīra na ngoro yakwa yothe na ūndū wa kūhunjia Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Mūrūwe-rī, nīwe mūira wakwa wa ūrīa ndūrīraga ndīmūririkanaga 10 mahooya-inī makwa hīndī ciothe; na nīndīrahooya atī rīu nī ūndū wa kwenda kwa Ngai no hingūrīwo njīra nīguo njūke kūrī inyū. 11 Nīndīrerirīria mūno tuonane na inyū nīgeetha ndīmūgāire iheo cia kīroho nīguo muongererero hinaya, 12 ūguo nī kuuga atī inyū na nī tūgīe na ūhoro wa kūumanīrīria, o mūndū omīrīrie mūndū ūrīa ūngī na wītīkio wake. 13 Ariū na aarī a Ithe witū, ndikwenda mwage kūmenya atī nī mahinda maingī ndanabanga kūmūceerera (no ndanagīrīrio gwīka ūguo nginya rīu) nīgeetha ngē na maciaro thīinī wanyu, o ta ūrīa ngīte na maciaro thīinī wa andū-a-Ndūrīrī iria ingī. 14 Nī haana ta ndī na thiirī na Ayunani o na arīa matarī Ayunani, ningī ngagīna na thiirī wa andū arīa oogī o na arīa matarī oogī. 15 Nī ūndū ūcio nīkīo ndīriragīria mūno kūhunjia Ūhoro-ūrīa-Mwega o na kūrī inyū arīa mūtūrīraga Roma. 16 Nī ndīngīconokera Ūhoro-ūrīa-Mwega, tondū nīguo hinaya wa Ngai wa gūtūma mūndū o wothe ūrīa ūwītīkitie ahonoke: O mbere Ayahudi, na thuutha wao nī andū-a-Ndūrīrī. 17 Nīngūkorwo thīinī

wa ūhoro-ūrīa-Mwega, ūthingu ūrīa uumīte kūrī Ngai nīūguūrītīo, na nīguo ūthingu ūrīa wonekaga na ūndū wa gwītīkia kuuma o kīambīrīria nginya kīrīkīro, o ta ūrīa kwandīkītīo atīrī: "Mūndū ūrīa mūthingu arītūraga muoyo nī ūndū wa gwītīkia." 18 Mang'ūrī ma Ngai nīmagūrītīo kuuma igūrū mokīrīre ūhoro wothe wa andū kūregana na Ngai, na waganu wa andū arīa magiragīrīria ūhoro-ūrīa-wa-ma na ūndū wa waganu wao, 19 nīngūkorwo maūndū ma Ngai marīa mangīmenyeka nīo matīgīte kūmenyeka nīo, tondū Ngai nīwe wamamenyīthīrī. 20 Nīngūkorwo kuuma rīrīa thī yombirwo, maūndū ma Ngai marīa matonekaga, na nīmo hinaya wake wa tene na tene, o na ūngī wake, nīmarīkītīe kuoneka o wega, na makamenyeka nī ūndū wa indo iria ciombirwo, nīgeetha andū matīkagīe na kītgātīo. (aīdīos g126) 21 Tondū o na harīa maamenyete Ngai, matīgana kūmūgooca taarī Ngai, kana makīmūcookeria ngaatho, no meciirīa mao maatuūkire ma tūhū, nacio ngoro ciao ngīgu ikīgīa nduma. 22 Na o rīrīa moigaga atī o nī oogī-rī, noguo maatuūkire irīmū, 23 nao magīkūuranīa riiri wa Ngai ūrīa mūtūrīra muoyo na mīhanano īthondeketwo īkahaana ta andū arīa makuuaga, na nyoni, na nyamū cia magūrū mana, o na nyamū iria itaambaga thī. 24 Nī ūndū ūcio Ngai akīmarekereria marūmagīrīre merirīria mao mooru marīa ngoro ciao cieriragīria, o na mekage maūndū ma ūmaraya ma kwagīthīa mīrī yao gītīo, mūndū na ūrīa ūngī. 25 Nīmakūuranīie ūhoro-ūrīa-wa-ma wa Ngai na maheeni, makīhooya na magītungatīra indo iria ciombirwo handū ha gūtungatīra Mūcīumbī, o ūcio wa kūgoocagwo nginya tene. Amenī. (aīon g165) 26 Tondū wa ūguo-rī, Ngai nīamarekereria marūmagīrīre merirīria mao mooru ma ūndū ma thoni. O na andū-a-nja ao nīmakūuranīie mūtugo wao ūrīa wa ūdīire na ūrīa ūtarī wa ūdīire. 27 O nao arūme o ūndū ūmwe nīmatiganīirīrie mūtugo wao ūrīa wa ūdīire na andū-a-nja, magaakanagwo nī merirīria mooru ma kwīrīranīria o ene. Arūme magīka cīiko cia ūra-thoni na arūme arīa angī, nao nīmegwatīire thīinī wa mīrī yao ene iherithīa rīrīa rīmagīrīre nī ūndū wa waganu ūcio wao. 28 Na makīria ma ūguo-rī, tondū mationire bata wa gūtūra mamenyete Ngai, nake akīmarekereria magīe na meciirīa ma ūmarāmari, mekage maūndū marīa mataagīrīrīwo nī gwīkwo. 29 Nao makīyūrīwo nī waganu wa mīthembā yothe, ūrū, na ūkoroku, na

meciiria ma ūmaramari. Makaiyürwo nī ūiru, na ūragani, na ngū, na maheeni, na rūmena. Magatuika andū a mūhuhu, 30 na acambania, na athūri Ngai, na acinūrani, na egaathi, na etīi, mathugundaga njira cia gwika ūru, na andū matangāthikira aciari ao; 31 nao ti akuuku wega, na matitīaga ūhoro ūria mūrīkanire, na nī ooru mūno, na matir̄ tha. 32 Na o na gwatuika nīmooi watho wa ūthingu wa Ngai atī andū arīa mekaga maündū ta macio maagīrīrwo nī gūkua, to gūthīi mathiiaga na mbere na gwika maündū macio tu, no nīmetikanagia na andū arīa mekaga maündū macio.

2 Nī ūndū ūcio-rī, wee mūndū ūyū ūndū ūkīgawatio, wee ūtuagīra mūndū ūria ūngī ciira, nīgūkorwo rīrī ūgūtūrīa mūndū ūngī ciira, nīwe mwene ūretūrīa ciira, tondū wee ūratuanīra ciira wīkaga maündū o macio ekaga. 2 Na nītū ūtī Ngai agaatuīra andū arīa mekaga maündū ta macio ciira na kīhoto. 3 Tondū rīrī wee mūndū ūyū, ūtuagīra arīa angī ciira na ūgacooka ūgeeka maündū o macio mekagarī, wee ūgwīciiria nīukahonoka ciira wa Ngai? 4 Kana nīkūnyarara ūnyararītē ūtugi wake mūnene, na ūkirīrīria, na wetereri wake, ūkaaga kūmenya atī ūtugi wa Ngai nīgu ūkūguucagīrīria nīgu wīrire? 5 No rīrī, nī ūndū wa ūria ūmītie ngoro yaku, na ūkarega kwīrira-rī, nī mang'ū ūreigīra marīa magagūkīrīra. Nīgūkorwo mūthenya wa mang'ū ūrooka, rīrīa matuīro ma Ngai ma kīhoto makaaguūranīrio. 6 Nī ūndū Ngai akaariha o mūndū kūringana na maündū marīa aaneka. 7 Arīa macaragia kūheo riiri, na gītīo, na ūhoro wa kwaga kūbutha, nī ūndū wa gwika wega matekūnoga-rī, acio nīakamahe muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 8 No arīa eyendi, na nīmaregaga ūhoro-wa-ma na makarūmagīrīra maündū mooru-rī, acio nīmagakinyīrwo nī mang'ū ūna marakara. 9 Nīgūkaagīa na thīna na mīnyamaro kūrī andū othe arīa mekaga ūru; mbere kūrī Ayahudi, na thuutha kūrī andū-a-Ndūrīrī; 10 no riiri, na gītīo, na thayū ikaheo mūndū o wothe ūria wīkaga wega: mbere kūrī Ayahudi, na thuutha kūrī andū-a-Ndūrīrī. 11 Nīgūkorwo Ngai ndatīagīra andū maūthī. 12 Andū arīa othe mehagia matarī watho-inī makaanīrwo matarī watho-inī, nao arīa othe mehagia marī rungu rwa watho magaatuīrwo ciira kūringana na watho ūcio. 13 Nīgūkorwo ti arīa maiguaga watho matuagwo athingu maitho-inī ma Ngai, no arīa maathīkagīra watho

nī magaattuuo athingu. 14 (Ti-itherū, rīrīa andū-a-Ndūrīrī arīa matarī na watho mekaga maündū marīa watho uugīte nī ūndū wa ūhoro wao wa mūciarīre-rī, o ene nīmonanagia nīmooi watho ūcio, o na gūtuīka matirī maūigua 15 tondū nīmonanagia atī maündū marīa mabataranagia thīnī wa watho nīmandike ngoro-inī ciao, nacio thamiri ciao o nacio ikaruta ūira, namo meciiria mao rīmwe makamaciirithagia na rīrīa rīngī makamaciirīrīra.) 16 Ūndū ūyū ūkooneka mūthenya ūria Ngai, na ūndū wa Jesū Kristū agaatuīra ciira meciiria ma hitho marīa marī ngoro-inī cia andū, o ta ūria ūhoro-ūria-Mwega uugīte, ūria niī hunjagia. 17 Atīrīrī, angīkorwo wee wīitaga Mūyahudi; na ūngīkorwo wīhocagia ūhoro-inī wa watho na nīwīrahagīra ngwatanīro yaku na Ngai; 18 angīkorwo nīūmenyete ūria endaga, na ūgakūrana maündū marīa marī bata gūkīra marīa mangī tondū wa ūria ūrutītwo maündū ma watho; 19 angīkorwo nīwītīkītie atī wee ūrī mūtongoria wa andū arīa atumumu, o na ūtheri wa gūtherera arīa marī nduma-inī, 20 o na mūtaari wa andū arīa aktīgu, na mūrutani wa tūkenge, tondū thīnī wa watho ūrī na mūhianīre wa ūria ūmenyo wa ūhoro-wa-ma ūtarī; 21 hakī ūguorī, wee ūrūtaga andū arīa angī-rī, ndūngīkīrūta wee mwene? Wee ūhunjagia atī andū matikaiye-rī, wee nīūiyaga? 22 Wee ūugaga atī andū matikanatharanīrī, wee nīūtharanagia? Wee ūthūire mīhianano-rī, wee nīūiyaga indo cia hekarū cia andū arīa matoo Ngai? 23 Wee wīrahagīra watho-rī, nīūconorithagia Ngai na ūndū wa kwagarara watho ūcio? 24 O ta ūria kwandikītwo atīrī, "Rītwa rīa Ngai nīrīcambagio thīnī wa andū-a-Ndūrīrī nī ūndū wanyu." 25 Ūhoro wa kūrúa nī ūrī kīguni ūngīrūmia ūria watho uugīte, no ūngīagarara watho ūcio-rī, ūhoro ūcio waku wa kūrúa ūtūkīte ta ūtarūte. 26 Angīkorwo arīa matarī aruu nīmahingagia maündū marīa mabataranagia thīnī wa watho-rī, gīthī acio matiagīrīire gūtuuo ta marūite? 27 Mūndū ūria ūtarī mūruu mwīrī na nīahingagia ūria watho uugīte-rī, nīakamūtūra ciira, inyūi mwagararaga watho ūcio o na mwakorwo nīmūruite na mūrī na watho ūria mwandike. 28 Tondūrī, Mūyahudi ti ūria wonanagia atī nī Mūyahudi na igūrū, nakuo kūrúa to kūrīa gwa kuoneka mwīrī-inī. 29 Aca, Mūyahudi kūna nī ūria Mūyahudi ngoro; nakuo kūrúa nī kūrúa kwa ngoro, ūguo nī kuuga atī nī ūhoro wa Roho, no ti wa watho ūria mwandike.

Kūganwo kwa mündū ta ūcio-rī, gütiumaga kürī andū, no kuumaga kürī Ngai.

3 Gwatuïka ūguo-rī, Mūyahudi agikirite andū arī angī na ki? Kana bata wa kūrū ūkī ūrīkū? **2** Hī! Üguni no münene na njira ciathe! Mbere ya maündū mothe, Ayahudi nō mehokeirwo ūramati wa ciugo cia Ngai. **3** Ī kūngīkorwo amwe ao nīmagire kwihokeka, kwaga kwihokeka kwao, nīkūngīatūmire Ngai aage gütuīka mwihokeku? **4** Kūroaga gütuīka ūguo! Ngai aroutuïka wa ma, na mündū o wothe atuïke wa maheeni, o ta ūrīa kwandikītwo atīrī: “Nīguo kuonekage atī ūrīa ūkwaria, wee waragia maündū ma kihooto, na ūhootanage ūrīa ūgūciirthania.” **5** No rīrī, angīkorwo wagi witū wa ūthingu nītūmaga ūthingu wa Ngai ūguurio mūno makīria-rī, tūkiuge atīa? No tuuge atī Ngai ti wa kihooto ūrīa egūtūkinyīria mang'ūrī make? (Ndīraaria o ta ūrīa mündū wa gūkū thī angīaria.) **6** Aca, kūroaga gütuīka ūguo! Angīkorwo ūguo nīguo kūrī-rī, Ngai angītūra thī ciira atīa? **7** No mündū ahota kuuga atīrī, “Angīkorwo kūheenania gwakwa no kūngīhie ūhoro-wa-ma wa Ngai, na nī ūndū ūcio gütūme riiri wake wongerereke-rī, nī ūngītuagīrwo ciira ta ndī mwīhia nīkī?” **8** Nī kīi kīgīragia tuuge, ta ūrīa tūcambagio atī ūguo tuugaga, o na ta ūrīa andū amwe moigaga atī ūguo tuugaga, “Nītūtūre twīkaga ūrū ūguo wega wonake?” Acio-rī, gütuīrwo ciira kwao nī gwa kihooto. **9** Tūkiuge atīa? Ithū Ayahudi tūkīrī ega gūkīra andū arī angī? Aca, tiguo! Nītūrīkite kuonania hau mbere atī Ayahudi o hamwe na andū-a-Ndūrīrī othe nīmagwīte hinya-inī wa mehia. **10** Ta ūrīa kwandikītwo atīrī: “Gūtīrī mündū mūthingu, gūtīrī o na ūmwe; **11** gūtīrī mündū ūmenyaga ūndū, gūtīrī mündū ūrongoragia Ngai. **12** Othe nīmagarūrūkite, makoora, othe hamwe magatuïka kīndū gītarī bata; gūtīrī mündū wīkaga wega, gūtīrī o na ūmwe.” **13** “Mīmero yao ihaana ta mbīrīra hingūre; nīmī ciao ciaragia o maheeni.” “Mīromo yao yaragia maündū marūrū ta thumu wa ndūira.” **14** “Tūnua twao tūiyūrīte irumi na ūrūrū.” **15** “Mahanyūkaga na magūrū magaite thakame; **16** mwanangīko na kīeha nīcio cionanagia kūrīa magereire, **17** nayo njira ya thayū matimūi.” **18** “Hatīrī witigīrī Ngai maitho-inī mao.” **19** Na rīrī, nītūrī atī maündū marīa mothe watho uuğīte, merītwo andū arīa marī rungu rwa watho, nīgeetha kanua o gothe gakirio, nao andū a thī othe matuïke a gūciirthio nī Ngai. **20** Tondū wa ūguo-rī, gūtīrī mündū o na ū ūngītuuo mūthingu maitho-inī ma

Ngai nī ūndū wa kūrūmia watho; no rīrī, watho nīguo ūtūmaga andū mamene atī nīmehītie. **21** No rīrī, rī ūthingu uumīte kūrī Ngai nīmēnyithāntīo na njira ūrī ūtahutanītie na Watho wa Musa, o na gütuīka nīyoimbūrītwo o tene nī Watho na Anabii. **22** Naguo ūthingu ūyū nī ūrīa ūumaga kūrī Ngai, na ūheagwo arīa othe metikītie na ūndū wa gwītīkia Jesū Kristū. Gūtīrī ūhoro wa gūthuurania andū, **23** nīgūkorwo andū othe nīmehītie na makanyihīrwo nī ūrii wa Ngai, **24** na nī ūndū wa wega wa Ngai magatuuo athingu o ūguo tūhū, nī ūndū wa ūrīa maakūrīrwo nī Kristū Jesū. **25** Ngai aamūrutire arī igongona ūrīa kūhoroheria mehia na ūndū wa wītīkio ūtīnī wa thakame yake. Ngai eekire ūguo nīgeetha onanie ūthingu wake, tondū wa ūrīa mehia ma mbere ūyo maarekeirwo andū matekūherithio, nī ūndū wa gūkīrīrīria kwa Ngai, **26** nake eekire ūguo nīgeetha onanie ūthingu wake mahinda-inī maya, na kūmenyeke atī we nī mūthingu, na nīwe ūtuaga andū arīa metikītie Jesū athingu. **27** Gwagītūka ūguo-rī, kwīraha gūkīrī ha? Nī kweherie biū. Kweheretio nī ūndū wa gūtūmi kīrīkū? Hihi nī ūndū wa kūrūmia watho? Aca, no nī ūndū wa watho ūrīa wa wītīkio. **28** Nīgūkorwo nītūrīmītie atī mündū atuagwo mūthingu na ūndū wa gwītīkia no tī ūndū wa gwathīkīra watho. **29** Ngai-rī, akīrī o Ngai wa Ayahudi oiki? Githī Ngai ti wa andū-a-Ndūrīrī o nao? Iī, nī Ngai wa andū-a-Ndūrīrī o nao, **30** nīgūkorwo Ngai no ūmwe, na nīwe ūtīuaga andū arīa maruaga athingu, na ūndū wa gwītīkia, na arīa mataruaga nao amatuuage athingu na ūndū wa gwītīkia o ro ūguo. **31** Rīrī, no twagīthie ūhoro wa watho kīene nī ūndū wa ūhoro wa wītīkio ūcio? Aca, kūroaga gütuīka ūguo! Handū ha ūguo-rī, nī watho tūgūkīlongerera hinya.

4 Iburahīmu, o ūcio ithe witū ūhoro-inī wa gūciarwo na mwīrī-rī, aamenyire atīa ūhoro ūcio? **2** Angīkorwo, ti-itherū, Iburahīmu aautuirwo mūthingu na ūndū wa ciiko iria ekaga-rī, nīarī na ūndū wa kwīrahīra, no ti mbere ya Ngai. **3** Nīgūkorwo Maandiko marīa matheru moigīte atīa? “Iburahīmu nīetikirie Ngai, naguo ūndū ūcio ūgūtīma atuuo mūthingu.” **4** Atīrīrī, hīndī ūrīa mündū aruta wīrā-rī, mūcaara wake ūrīa aheagwo ndūkoragwo ūrī ta kīheo, no nī ta thiīrī ararīhwo. **5** No rīrī, mündū ūrīa ūtēhokaga maündū marīa ekaga, tiga o gwītīkia Ngai ūrīa ūtuaga andū arīa aaganu athingu-rī, wītīkio wa mündū ūcio ūguo atuagīrwo taarī ūthingu. **6** Ūguo noguo Daudi oigaga ūrīa aaragia ūhoro wa kīrathimo kīa mündū ūrīa Ngai

atuūte mūthingu hatarī ūhoro wa ciiko, akoiga atīri: 7 “Kūrathimwo-rī, nī arīa marekeirwo mahītia mao, namo mehia mao makahumbīrwo. 8 Kūrathimwo-rī, nī mündū ūrīa Mwathani atatuaga mwīhia.” 9 Hihi kīrathimo gīkī no kīa andū arīa maruaga oiki, kana nī kīa o na arīa mataruaga? Nītūkoretwo tūkiuga atī wītikio wa Iburahīmu nīguo watūmire atuuo mūthingu. 10 No aatuirwo mūthingu arī na ūhoro ūrīkū? Hihi nī thuutha wa kūrua, kana nī mbere īyo? Ti thuutha wa kūrua, no nī mbere īyo, hīndī ūrīa ataaruīte! 11 Nake agīcooka akīamūkīra rūrīi rwa kūrua, rūrīi mūhūri wa ūthingu ūrīa aarī naguo nī ūndū wa gwītikia o na hīndī ūrīa ataari mūruu. Nī ūndū ūcio agituīka ithe wa arīa othe metīkagia o na matarī aruu, nīgeetha o nao matuuagwo athingu. 12 Na ningī nowe ithe wa andū arīa maruaga, arīa matarī atī no kūrua maruīte, no nīmathīiaga na mūthīire wa wītikio ūrīa ithe witū Iburahīmu aarī naguo mbere ya kūrua. 13 Iburahīmu ndeerīrwo kīranīro atī nīagatuīka mūgai wa thī hamwe na njiaro ciake nī ūndū wa gwathīkīra watho, no nī ūndū wa ūthingu ūrīa uumanaga na wītikio. 14 Nīgūkorwo kūngūtūka atī arīa matūūragio nī watho nī agai-rī, wītikio ndūkīrī kīene, nakīo kīranīro nī gīa tūhū, 15 tondū watho ūrehaga mang'ūrī. Naho harīa hatarī watho hatirī ūhoro wa kwagarara watho. 16 Tondū wa ūguo-rī, kīranīro kiumanaga na wītikio, nīgeetha wonekage na ūndū wa wega wa Ngai, na ūtuīke wa kūheo kūna njiaro ciothe cia Iburahīmu, na to arīa maaheirwo ūhoro wa watho oiki, no nī kūrī arīa othe metīkītie ta ūrīa Iburahīmu eetīkītie. Nīgūkorwo Iburahīmu nīwe ithe wa arīa othe metīkītie. 17 Ta ūrīa kwandīkītwo atīri: “Nīngūtūte ithe wa ndūrīrī nyīngī.” We nīwe ithe witū maitho-inī ma Ngai, o ūcio Iburahīmu eetīkītie, o we Ngai ūrīa ūrīukagia arīa makuīte, na warāgia ūhoro wa maündū marīa matarī ho ta marī ho. 18 Iburahīmu nīgīrīre na kīrīgīrīro o na harīa hataarī kīndū gīa kwīrīgīrīra na agītikia, na nī ūndū ūcio agituīka ithe wa ndūrīrī nyīngī, o ta ūrīa erītwo atīri, “Ūguo nīguo rūciaro rwaku rūkaigana.” 19 Nake o na akīmenyaga atī mwīrī wake watarii ta ūrī mūkuū nīgūkorwo ūkūrū wake warī ta mīka igana rīmwe, na aamenya atī nda ya Sara nīyathirīte hinya wa gūciara-rī, ndaigana kūnyihanyihīrwo nī wītikio. 20 Nowe ndaigana kūgīa na nganja ūhoro-inī wa wītikio ūkonī kīranīro kīu kīa Ngai, no wītikio wake nī hinya wongereirwo, nake akīgooca Ngai, 21

tondū nīetīkītie biū atī Ngai arī na hinya wa kūhingia ūrīa eranīire. 22 Ūndū ūcio ūgītūma atuuo mūthingu. 23 Na rīrī, ciugo icio ciandīkītwo atīri “Nīatuirwo mūthingu” itiandīkirwo nī ūndū wake wiki, 24 no ciandīkirwo nī ūndū witū, ithūi arīa Ngai agaautua athingu, o ithūi arīa twītikītie Ngai ūrīa wariūkirie Jesū Mwathani witū kuuma kūrī arīa akuū. 25 We aaneanirwo oragwo nī ūndū wa mehia maitū, na agīcooka akīriūkīo nīgeetha tūtuuo athingu.

5 Nī ūndū ūcio, kuona atī nītūtuītwo andū athingu nī ūndū wa gwītikia-rī, tūrī na thayū na Ngai nī ūndū wa Mwathani witū Jesū Kristū, 2 we ūrīa ūtūmīte tūgīe na mweke wa gūkinya wega-inī wa Ngai, harīa tūrīngī ūrī nī ūndū wa gwītikia. Na ithūi nītūkenaga nī ūndū wa kīrīgīrīro kīria tūrī nakīo gīa gūgaakinyīra riiri wa Ngai. 3 Na to ūguo wiki, no ūrīa tūrī mathīiina-inī nītūkenaga tondū nītūū atī gūthīnīka gūtūmaga tūmīrīrie; 4 nakuo kūūmīrīria gūtūmaga tūgīe na gwīkindīra; nakuo gwīkindīra gūtūmaga tūgīe na kīrīgīrīro. 5 Nakīo kīrīgīrīro kīu gītingītūrīga ngoro, tondū Ngai nītīrīrīrie wendani wake ngoro-inī cītū na ūndū wa Roho Mūtheru, ūrīa we aatūheire. 6 Nī ūndū-rī, o ihinda ūrīa rīagīrīrīre rīakinya, o hīndī ūrīa tūtaarī na hinya, Kristū nīakuire nī ūndū wa andū arīa matatīaga Ngai. 7 Nī hinya mūno mūndū akue nī ūndū wa mūndū mūthingu, no hihi kwahoteka kuoneka mūndū ūngīkua nī ūndū wa mūndū mwega. 8 No Ngai nīonanītie wendo wake kūrī ithūi na njīra īno: Atī hīndī ūrīa twatūire tūrī ehīa-rī, Kristū nīatūkuīrīrie. 9 Kuona atī ūrī ūtūtuītwo athingu na ūndū wa thakame yake-rī, gīthī tūtīgīkīhonokio makīria kuuma harī mang'ūrī ma Ngai nī ūndū wake! 10 Tondū-rī, angīkorwo hīndī ūrīa tvarī thū cia Ngai nītāiguīthanīrio nake na ūndū wa gīkuū kīa Mūriū, na tondū ūrī tūrī aiguīthanīe na Ngai-rī, nītūrīkīragīrīria kūhonokio nī ūndū Kristū arī muoyo. 11 Na to ūguo wiki, no o na nītūkenagīra Ngai thīnī wa Mwathani witū Jesū Kristū, o ūcio ūtūmīte tūgīuīthanīo na Ngai. 12 Nī ūndū ūcio-rī, o ta ūrīa kwīhīa kwa mūndū ūmwe gvatūmire mehia matoonye gūkū thī, nakīo gīkuū gīgītoonya nī ūndū wa mehia, nao andū othe magītūka a gūkuaga tondū nīmehīrie, 13 nīgūkorwo o na watho ūtānaheanwo, mehia maarī kuo gūkū thī. No gūtarī watho mūndū ndangītuuo mwīhīa. 14 O na kūrī ūguo-rī, kuuma hīndī ya Adamu o ngīnya hīndī ya Musa, gūkū nīkīo gīatūire gīthamakagīra andū, o na arīa matehītie na

ündū wa kwagarara watho ta ūrīa Adamu eekite, arī we mūhano wa ūrīa warī wa gūuka thuutha. 15 No kīheo kīu gītihaanaine na ihītia rīa kwagarara watho. Tondū angīkorwo andū aingī nīmakuire nī ündū wa ihītia rīa mündū ümwe-rī, wega wa Ngai o na kīheo kīria kīarehirwo nī wega wa mündū ūcio ümwe, na nīwe Jesū Kristū-rī, nīcio ciyūrīriire andū aingī mūno makīria! 16 O na ningī, kīheo kīu kīa Ngai gītiringaine na maciaro ma mehia ma mündū ūcio ümwe: Tondū gūtuīrwo kwa rīhīa rīu rīmwe nīkuo gwatūmire andū matuīrwo ciira, no kīheo kīu kīaheanirwo nī Ngai o üguo tūhū kīarutirwo nī ündū wa mehia maingī, nakīo gīgtūma matuuo athingu. 17 Tondū-rī, angīkorwo kīhīa kwa mündū ümwe gwatūmire gīkuu gīthamake nī ündū wa mündū ūcio ümwe-rī, gīthī arīa maamūkagīra wega mūngī wa Ngai na kīheo kīu kīa üthingu matigūtūra mathamakaga makīria marī muoyo-inī nī ündū wa mündū ümwe, o we Jesū Kristū! 18 Nī ündū ūcio, o ta ūrīa kīhīa riita o rīmwe gwatūmire andū othe matuīrwo ciira-rī, üguo noguo gīko kīmwe kīa üthingu gīatūmire andū othe matuuo athingu nīguo magie na muoyo. 19 Nīgūkorwo o ta ūrīa ūremi wa mündū ümwe watūmire andū aingī matuuo ehia-rī, üguo noguo gwathīka kwa mündū ūcio ümwe gūgūtūma andū aingī matuuo athingu. 20 Ühoro wa watho wongereirwo nīguo mehia mongerereke. No harīa mehia mongererekire-rī, naguo wega wa Ngai ūkīongererekā makīria, 21 nīgeetha o ta ūrīa mehia maathamakire thīnī wa gīkuu-rī, o naguo wega wa Ngai ūthamakage nī ündū wa üthingu, nīguo ūtūkinyie muoyo-inī wa tene na tene nī ündū wa Jesū Kristū Mwathani witū. (alōnios g166)

6 Hakīrī üguo-rī, tūkiuge atīa? Nī tūtūure o twīhagia nīgeetha wega wa Ngai ūtingīhage? 2 Hī! Kūroaga gūtuīka üguo! Ithū-rī, nītwakuire ühoro-inī wa wīhīa; twakīhota atīa gūcooka gūtūra thīnī waguo? 3 Kai inyuī mūtooī atī ithū othe arīa twabatithirio thīnī wa Kristū Jesū twabatithirio thīnī wa gīkuu gīake? 4 Nī ündū ūcio-rī, twabatithio nīgūthikwo twathikirwo hamwe nake gīkuu-inī gīake, nīgeetha o ta ūrīa Kristū aariūkirkio kuuma kūrī arīa akuū nī hinya wa riiri wa Ithe, o na ithū tūtūure na mūtūrīre mwerū. 5 Angīkorwo nītūnyiitithanītio nake üguo thīnī wa gīkuu gīake-rī, hatīrī nganja nītūkanyiitithanio nake thīnī wa kūrīuka gwake. 6 Nīgūkorwo nītūū atī mündū witū wa tene nīambirwo hamwe nake nīgeetha

mwīrī ūyū wa mehia weherio, nīguo tūtikanacooke gūtuīka ngombo cia mehia, 7 tondū mündū o wothe ūrīa ūrikītie gūkua nīatigithanītio na mehia. 8 Na rīrī, angīkorwo nītwakuire hamwe na Kristū-rī, nītwītīkītie atī nītūgatūura muoyo hamwe nake. 9 Nīgūkorwo nītūū atī tondū Kristū nīariūkirkio akiuma kūrī arīa akuū-rī, ndarī hīndī agaacooka gūkua; gīkuu gītīrī na hinya wa kūmwatha rīngī. 10 Gīkuu kīria aakuire, aakuīrīre ühoro wa mehia o riita rīmwe rīa kūigana; no muoyo ūrīa atūrīraga-rī, atūrīraga nī ündū wa riiri wa Ngai. 11 O na inyuī, o ündū ümwe mwīonagei atī nīmūkuite ühoro-inī wa mehia, na atī mūtūrīraga muoyo mūrī ngwatanīro na Ngai thīnī wa Kristū Jesū. 12 Tondū ūcio, mūtikanareke mehia mathamakage thīnī wa mīrī yanyu ūyo ūkuaga, atī nīguo mwathīkagīre merirīria mooru mayo. 13 Ningī mūtikananeane cīiga cia mīrī yanyu mehia-inī, atī nīguo itūkīte ta indo cia kūhūthīrwo cia kwagana nacio, no nī kaba mwīheanage kūrī Ngai, mūhaana ta andū marutītwo gīkuu-inī makarehwo muoyo-inī na mūneanage cīiga icio cia mīrī yanyu kūrī we nīguo itūkīte ta indo cia kūhūthīrwo na gwīka maündū ma üthingu. 14 Mūtigatuīke a gwathagwo nī mehia, tondū inyuī mūtīrī agūthamakagīrwo nī watho, no mūrī agūthamakagīrwo nī wega wa Ngai. 15 Tūkiuge atīa? Kuona atī tūtīrī rungu rwa watho no tūrī rungu rwa wega wa Ngai-rī, nītūtūure twīhagia? Kūroaga gūtuīka üguo! 16 Kai inyuī mūtooī atī rīrīa mweheana kūrī mündū nīguo mūtūkīte ngombo mūmwathīkagīre-rī, inyuī mūkīrī o ngombo cia ūcio mwathīkagīra: mūrī ngombo cia mehia marīa merekagīria mündū gīkuu-inī, kana mūrī ngombo cia wathiki ūrīa ūrehaga üthingu? 17 No Ngai arocookerio ngaatho, tondū o na gūtuīka inyuī mwarī ngombo cia mehia-rī, rīu nīmwathīkīire na ngoro yothe ūrutanī ūrīa mwehokeirwo. 18 Inyuī nīmūrīkītie kuhorwo mūkoima mehia-inī, mūgacooka gūtuīka ngombo cia üthingu. 19 Ndīraaria ühoro ūyū nīgūgerekanagia na maündū ma andū tondū inyuī nīmwagīte hinya mūtūrīre-inī wanyu wa ndūire. O ta ūrīa mwatūire mūneanaga cīiga cianyu cia mīrī itūkīte ngombo kūrī maündū marīa matarī ma ūtheru o na ma waganu ūrīa ūtūire wongererekaga-rī, rīu kīneanei cīiga cianyu itūkīte ngombo cia üthingu nīguo mūgaatuīka andū atheru. 20 Rīrīa mwarī ngombo cia mehia-rī, mūtiathagwo nī üthingu. 21 Hīndī ūyo muonaga uumithio ūrīkū kuuma kūrī maündū marīa

matūmaga rīu mūconoke? Maündū macio marigīrīrio-inī marehaga gīkuū! 22 No rīu tondū nīmwohoretwo mūkoima mehia-inī na mūgatuūka ngombo cia Ngairī, uumithio ūrīa muonaga ūmwerekagīria ūtheru-inī, na maciaro maguo nī muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 23 Nīgūkorwo mūcaara wa mehia nī gīkuū, no kīheo kirīa Ngai aheanaga nī muoyo wa tene na tene thīinī wa Kristū Jesū Mwathani witū. (aiōnios g166)

7 Atīrīrī, ariū na aarī a Ithe witū (nīgūkorwo ndīraaria na inyuī mūrī andū arīa mooī watho), kaī mūtooī atī watho wathaga mūndū o rīrīa arī muoyo? 2 Nī ūndū mūtūmia ūrī na mūthuuri aikaraga ohanītio na mūthuuriwe nī watho ihinda rīrīa rīothe mūthuuriwe arī muoyo; no mūthuuriwe angīkua-rī, mūtumia ūcio ti muohe nī watho ūcio wa ūhiki. 3 Tondū mūtumia ūcio angīhikīra mūndū ūngī rīrīa mūthuuriwe arī muoyo, atūkaga mūtharia. No mūthuuriwe angīkua, mūtumia ūcio ti muohe nī watho ūcio, na ndangītuūka gītharia o na angīhikīo nī mūndū ūngī. 4 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū, o na inyuī nīmwakuire ūhoro-inī wa watho nī ūndū wa mwīrī wa Kristū, nīguo mūtuīke a mūndū ūngī, o we ūrīa warīukirio akiuma kūrī arīa akuū, nīgeetha tūciaragīre Ngai maciaro. 5 Nīgūkorwo hīndī ūrīa twathagwo nī mwīrī ūyū wa mehia-rī, merirīria ma mehia marīa maarahūragwo nī watho nīmarutaga wīra thīinī wa mīrī iitū, magaciaragīra gīkuū maciaro. 6 No rīu, nītuohoretwo tūkoima watho-inī, tondū nītūkuīte ūhoro-inī ūrīa watuhete nīgeetha tūtungatage na mūtungatire mwerū wa Roho, no ti mūtungatire ūrīa mūkūrū wa watho ūrīa mwandike. 7 Rīu rī, tūkiuge atīa? Watho ūkīrī wīhia? Aca ti ūguo! Ti-therū tiga nī ūndū wa watho ndingīamenyire wīhia nī kī. Nīgūkorwo ndingīamenyire ūhoro wa gūcumīkīra korwo watho ndwoigīte, “Ndūkanacumīkīre kīndū kīne.” 8 No wīhia, tondū wa kuona kamweke karīa kaaheanītwo nī rīathani rīu, ūgītūma ngīe na merirīria ma mīthemba yothe thīinī wakwa. Nīgūkorwo hatarī watho, wīhia nī mīkuū. 9 Kūrī hīndī nīi ndaarī muoyo itanamenya watho; no hīndī ūrīa rīathani rīokire, wīhia ūkīgīa muoyo na nīi ngīkuā. 10 Ngīmenya atī ūrīathani o rīu rīarī ūrīa gūtūma mūndū atūure muoyo-rī, norīo rīarehire gīkuū. 11 Nīgūkorwo ūrīa wīhia wonire kamweke karīa kaaheanītwo nī ūrīathani ūrī-rī, nī kūuheenia waheenirie, na ūkīnjūraga narīo. 12 Nī ūndū ūcio-rī, watho nī mūtheru, o na ūrīathani no ūtheru, na nī ūrīa kīhootho na nī ūregā. 13 Kaī ūndū ūcio mwega

ūgīcookete gūtuūka gīkuū harī nīi? Gūtikanatuīke ūguo! No nīgeetha wīhia ūkūrīkane atī nī wīhia, nīwarehire gīkuū thīinī wakwa na ūndū wa kūhūthīra ūndū ūcio mwega, nīguo wīhia ūtuīke wīhia kūna. 14 Nītūū atī watho uumanīte na Roho; no nīi ndī mūndū ūrī na mwīrī wendetio agatuūka ngombo ya wīhia. 15 Ndimenyaga maündū marīa njīkaga. Nīgūkorwo ūrī nyendaga gwīka tīguo njīkaga, no ūndū ūrīa thūire nīguo njīkaga. 16 O na ingītuūka njīkaga ūrīa itekwenda gwīka-rī, nīnjītīkīrīte atī watho nī mwega. 17 Tondū ūcio nīngūrānīte atī ti nīi mwene njīkaga maündū macio, no nī wīhia ūrīa ūtūrūraga thīinī wakwa wīkaga ūguo. 18 Nīnjūū atī gūtīrī ūndū mwega ūtūrūraga thīinī wakwa, ūguo nī kuuga thīinī wa mwīrī ūyū wakwa wīhagia. Nīgūkorwo nīndīrīragīria gwīka wega, no hinīa wa gwīka ūguo nīguo itarī. 19 Nīgūkorwo wega ūrīa nyendaga gwīka tīguo njīkaga, no ūtū ūrīa itendaga gwīka nīguo thiīaga na mbere gwīka. 20 Na ūrī, ingīkorwo nīnjīkaga ūrīa itekwenda gwīka-rī, ti nīi mwene njīkaga maündū macio, no nī wīhia ūrīa ūtūrūraga thīinī wakwa wīkaga ūguo. 21 Ūndū ūyū ūtūmaga nyone atī watho ūyū nīguo ūrutaga wīra thīinī wakwa: Rīrīa ngwenda gwīka wega-rī, ūtū ūkoragwo o hamwe na nīi. 22 Nīgūkorwo ngoroinī yakwa thīinī, nīngenagīra watho wa Ngai; 23 no nīnyonaga watho ūngī ūkīrūta wīra thīinī wa cīgā cia mwīrī wakwa, ūkarehaga mbaara, na ūkarūaga na watho wa meciiria makwa, na ūkandua mūndū muohe nī watho wa wīhia ūrīa ūrutaga wīra thīinī wa cīgā ciakwa. 24 Kaī nīi ndīkīrī mūndū mūthīnīkuīl! Nūū ūkūuhonokia harī mwīrī ūyū wa gīkuū? 25 Nīndacookeria Ngai ngaatho nī ūndū wa Jesū Kristū Mwathani witū! Nī ūndū ūcio-rī, nīi mwene thīinī wa meciiria makwa ndī ngombo ya watho wa Ngai, no ha ūhoro wa mwīrī ūyū wa wīhia, nīi ndī ngombo ya watho wa wīhia.

8 Nī ūndū wa maündū macio-rī, andū arīa marī thīinī wa Kristū Jesū o ti a kūherithio, 2 tondū nī kūgerera harī Jesū Kristū watho wa Roho ūrīa ūheaga muoyo wanjohorire kuuma kūrī wīhia na gīkuā. 3 Nīgūkorwo ūndū ūrīa watho wa Musa ūtāngīahotire gwīka nī ūndū wa kwagīthio hinīa nī mwīrī ūyū wīhagia-rī, Ngai nīekire ūndū ūcio na ūndū wa gūtūma Mūriū wake mwene arī na mwīrī ūhaanaine na mwīrī ūyū wīhagia, nīgeetha atūke igongona ūrīa kūhoroheria mehia. Na nī ūndū ūcio agītūra wīhia ūrīa warī thīinī wa mūndū ūrīa wīhagia ciira, 4 nīgeetha maündū ma

ūthingu marĩa mathanītwo nĩ watho mahingio thiinī witū, ithuĩ arĩa tütatūraga küringana na mwirĩ ūyū wihagia, no tütūraga küringana na Roho. 5 Andū arĩa matūraga küringana na mwirĩ ūyū wihagia meciiragia o maündū marĩa mwirĩ ūcio wendaga; no arĩa matūraga küringana na Roho meciiragia o maündū marĩa mendagwo nĩ Roho. 6 Meciiria ma mündū mwihia mirehaga gíkuū, no meciiria marĩa maathagwo nĩ Roho mirehaga muoyo na thayū; 7 meciiria marĩa mehagia marĩ ūthū na Ngai. Meciiria macio matiathikagira watho wa Ngai, o na matingihota gwika ūguo. 8 Andū arĩa maathagwo nĩ mwirĩ ūyū wihagia matingihota gúkenia Ngai. 9 No rirĩ, inyuĩ mütiathagwo nĩ mwirĩ ūyū wihagia, no mwathagwo nĩ Roho, angíkorwo Roho wa Ngai atūraga thiinī wanyu. No rirĩ, mündū o wothe ütarĩ na Roho wa Kristū-rĩ, ūcio ti wa Kristū. 10 No angíkorwo Kristū arĩ thiinī wanyu-rĩ, miiři yanyu nímikuū nĩ ūndū wa mehia, no maroho manyu marĩ muoyo nĩ ūndū wa ūthingu. 11 Na ningí angíkorwo Roho wa Ngai ūria wariükirie Jesú kuuma kürĩ arĩa akuū atūraga thiinī wanyu-rĩ, o we ūcio wariükirie Kristū kuuma kürĩ arĩa akuū niagatúma miiři ūyo yanyu ikuaga ïgíe na muoyo nĩ ūndū wa Roho wake, ūcio ūtūraga thiinī wanyu. 12 Nĩ ūndū ūcio, ariū na aarĩ a Ithe witū, ithuĩ türĩ na thiirĩ, no ti thiirĩ kürĩ mwirĩ ūyū wihagia, atĩ níguo tütūragera küringana na ūria wendaga. 13 Nigúkorwo mungitúura küringana na ūria mwirĩ ūyū wihagia wendagarĩ, nímügakua, no mungitúura cíiko icio njuru cia mwirĩ na hinya wa Roho-rĩ, nímügatúura muoyo, 14 tondū andū arĩa othe matongoragio nĩ Roho wa Ngai acio nio ciana cia Ngai. 15 Nigúkorwo mütiaheirwo roho wa kümütua ngombo ríngí níguo mwítigagíre, no mwaheirwo Roho wa kümütua ciana ciale cia kwírererwo. Na níguo ūtumaga twanírira tukoiga atíři, "Abba, Baba." 16 Roho Mútheru we mwene níwe műira hamwe na maroho maitú atĩ ithuĩ türĩ ciana cia Ngai. 17 Riu-rĩ, angíkorwo türĩ ciana ciale-rĩ, tükirí agai, tígatuika o agai a kúgaya Ngai, na agai hamwe na Kristū, angíkorwo ti-itheru nítugwatanagíra nake mînyamaro yake níguo tûkaahota kûgwataníra riiri wake o naguo. 18 Nguona atĩ mînyamaro ūria türĩ nayo riu ndîngíringithanio na riiri ūria tûkaaguúriri. 19 Indo iria ciombirwo itûraga cieterere kûguúranírio gwa ciana cia Ngai irĩ na gûthethûka kûnene. 20 Nigúkorwo ciümbe icio ciathíriri itûure itarĩ kíene na ti ūndū wa gwíthuuríra cio nyene, no nĩ ūndū wa

kwenda kwa ūria waciathíriri itûure irĩ na kířigířiro, 21 atĩ ciümbe cio nyene níigakúurwo kuuma ūkombo-iní wa kübutha, ikinye wíyathi-iní wa riiri wa ciana cia Ngai. 22 Nítûři atĩ nginyagia ríu ciümbe icio ciothe itûire icaayaga irĩ na ruo ta rwa mündú-wa-nja akíheo mwana. 23 Na to indo icio icaayaga, no o na ithuĩ arĩa türĩ na maciaro ma mbere ma Roho, nítúcaayaga ngoro-iní ciitû thiiní, twetereire híndí ikinye ya gütuo ciana cia Ngai, na níkuo güküürwo kwa mîři iitû kuuma ūkombo-iní. 24 Nigúkorwo twahonokirio nĩ ūndū wa kířigířiro kíu. No rirĩ, kwířigířira kíndú kíoneku-rĩ, kíu ti kířigířiro kürĩ. Nüü wířigagířira kíria arĩ nakio? 25 No rirĩ, tûngíkorwo twířigířire kíria tûtarĩ nakio-rĩ, tûgíetagířira o tükiríriri. 26 O ūndū ūmwe, Roho nake níatüteithagia nĩ ūndū wa ūria tütarĩ hinya. Ithuĩ tütüři kíria twagířirwo níkúhooya, no Roho we mwene níatüthaithanagířira arĩ na mûcaayo ūtangígeweteka na ciugo. 27 Nake Ngai ūria ūthuthuuragia ngoro ciitû níoi meciiria ma Roho, tondú Roho níwe ūthaithanagířira andū arĩa aamüre küringana na ūria aathugundite-rĩ, maündū mothe mateithanagia hamwe mamarehere kírathimo. 28 Nigúkorwo acio Ngai aamenyete o tene-rĩ, nio aathíriri matuïke a kúhaananio na mühianíre wa Mûrûwe, níguo atuïke irigithathi harĩ andū aingí a Ithe ūmwe. 29 Nao acio aathíriri o mbere, nio eetire; nao acio eetire, nio aatuire athingu; nao acio aatuire athingu, nio aahumbire riiri. 30 Tûkiuge atã ūhoro ūkoníi maündū macio? Angíkorwo Ngai arĩ mwena witu-rĩ, nüü ūngíkíhota gütütuma ūthû? 32 Ūcio ūtaigana gúcaíra Mûriú wake mwene, no akímüneana nĩ ūndū witu ithuothe, na rirĩ, agítuheete ūcio-rĩ, angíkírega atã gütütáanahíra na indo iria ingí ciothe? 33 Nüü ūngíona ūndū wa gûthitangíra andū arĩa Ngai ethuuriire? Ní Ngai ūmatuïte atĩ matirí na mahítia. 34 Nüü ūngíhota kúmatua ehia? Gütirí! Kristú Jesú, o we ūria wakuire, na akíriuka akiuma kürĩ arĩa akuū, níwe ūikaríte guoko-iní kwa ūrio kwa Ngai agítûthaithanírira. 35 Nüü ūngítütigithania na wendani wa Kristú? Anga ní kuona thiiná, kana kwíhírwo ní ruo, kana níkúnyariirwo, kana ng'aragu, kana kwaga nguo, kana ūgwati, o na kana rûhiú rwa njora? 36 O ta ūria kwandikítwo atíři: "Tütindaga tüküragwo o mûthenya wothe nĩ ūndú waku; tütuuagwo ta ng'ondu cia gûthíñjwo."

37 No rīrī, o na tūkionaga maündū macio mothe-rī, ithuū tūrī makiria ma atooria nī ūndū wa ūcio watwendire. 38 Nīgūkorwo nīndikītie kūmenya kūna atī o na kūngūtūka nī ūhoro wa gūkua kana gūtūura muoyo, o na kana araka kana ndaimono, o na kana ūhoro wa mahinda maya kana marīa magooka, o na kana maahinya o na marīkū, 39 o na kana ūraihi wa na igūrū kana ūriku, o na kana kīndū kīngī o gīothe kīa iria ciombirwo: gūtīrī o na kīmwē kīngīhota gūtūtigithania na wendani wa Ngai, ūcio ūrī ūthīnī wa Kristū Jesū, Mwathani witū.

9 Niī ngwaria ūhoro-wa-ma ndī ūthīnī wa Kristū, ti maheeni ndīraaria, o nayo thamiri yakwa nīyo mūira wakwa ūthīnī wa Roho Mūtheru, 2 atī ndīna kīeha kīnene na ruo rwa ngoro rūtarathira. 3 Nīgūkorwo ingīendire niī mwene nyiitwo nī kīrūmi na nyingatwo ndigithanio na Kristū handū-inī ha ariū na aarī a Ithe witū acio a rūrīrī rwitū kīumbē, 4 nīo andū a Israeli. O nīo Ngai aatuire ciana ciale; na nīo maikaraga na riiri wake, na no-o matuītwo andū a kīrīkanīro, na a kwamūkīra watho, na a kūhooyaga hekarū-inī, o na ningī nīo merīrwo ciiranīro. 5 Ningī maitē maitū marīa ma tene maarī a kīruka kīu, nake Kristū aarī wa rūciaro rwao ha ūhoro wa mwīrī, o we Ngai ūrīa wathaga maündū mothe, ūrīa ūgoocagwo nginya tene! Amenī. (aiōn g165) 6 Úguo ti kuuga atī kiugo kīa Ngai nīkīagīte kūhinga. Nīgūkorwo ti andū othe arīa maciarīrwo Israeli marī andū a Ngai a ma. 7 O na ningī ti othe ciana cia Iburahīmu, o na gūtuīka nī a rūciaro rwake. No rīrī, eerirwo atīrī, “Rūciaro rūrīa rūgeetanio nawe rūkoima harī Isaaka.” 8 Úguo nī ta kuuga atīrī, ti ciana iria iciarītwo na njīra ya ndūire ingītūka ciana cia Ngai, no nī ciana cia kīranīro ituuagwo cia mbeū ya Iburahīmu. 9 Nīgūkorwo kīranīro kīoigīte atīrī: “Ihindā rīrīa rīamūre rīakinya nīngacooka, nake Sara nīakagī kaana ga kahī.” 10 Na to ūguo wiki, o nacio ciana cia Rebeka ciarī cia ithe o ūmwē, na nīwe ithe witū Isaaka. 11 No rīrī, ciana icio cia mahatha itanaciawo, o na itekīte ūndū o na ūrkū mwega kana mūru, nīguo mūbango ūrīa Ngai aathugundīte wa gwīthuurīra andū ūhinge: 12 ti na ūndū wa ciiko iria mekīte, no nī ūndū wa wendi wa ūcio wītanaga, nīerire Rebeka atīrī, “Ūrīa mūkūrū nīagatungatīra ūrīa mūnini.” 13 O ta ūrīa kwandikīto atīrī: “Nīndendire Jakubu, no ngīrega Esaū.” 14 Tūkiuge atīa nī ūndū wa ūhoro ūcio? Ngai no atuanīre ūndū ūtarī wa kīhooto?

Kūroaga gūtuīka ūguo! 15 Nīgūkorwo erire Musa atīrī, “Nīndīguagīra tha ūrīa ndenda kūiguīra tha, na ngacaīra ūrīa ndenda gūcaīra.” 16 Tondū ūcio-rī, ūndū ūcio nduonekaga nī ūndū wa wendi wa mūndū, kana nī ūndū wa kīyo gīake, no nī ūndū wa tha cia Ngai. 17 Nīgūkorwo Maandīko-inī Firaūni erītō atīrī: “Ndagūtūgīrīrie nī ūndū wa gītūmi gīkī kīumbē, nīguo nyonanie hinya wakwa ūthīnī waku, na nīguo ūtīwa ūrīakwa ūrīunjio thī yothe.” 18 Nī ūndū ūcio Ngai aiguagīra tha mūndū ūrīa enda kūiguīra tha, na akoomia ngoro ya ūrīa enda kūūmia. 19 Ūmwē wanyu ahota kūnjūuria atīrī: “Ngai atūire atūtuagīra mahītia nīkī? Tondū nūū ūngīkīhota kūregana na ūrīa Ngai ekwenda?” 20 No wee-rī, ūkīrī ūmūndū ūyū nīguo ūcoakanīrie na Ngai? “Kīndū kīrīa kīombirwo-rī, no kīurie ūcio wakīumbire, ‘Wanyūmbire ūū nīkī?’” 21 Githī mūūmbi wa nyūngū ndarī na kīhooto gīa kūhūthīra ūrīumba o ūrīa angīenda; kīenū kīmwē kīa ūrīumba ūrīi athondeke indo imwe cia kūhūthīro na njīra ya gūtīka na ingī nī ūndū wa mahūthīro ma ndūire? 22 Ī kūngīkorwo Ngai, tondū nīathuurīte kuonania mang’ūrī make na kūmenyithania hinya wake, nīakirūrīrie mūno arī na wetereri mūnene andū arīa mahaana to indo icio cia kūrakarīwo, o icio ciahaarīrio kwanangwo? 23 Ī kūngīkorwo ekaga ūguo nīgeetha atūme ūngī wa riiri wake ūmenyeke nī arīa mahaana ta indo iria akaiguīra tha, arīa aahaarīrie o mbere matuīke a kūgaya riiri ūcio, 24 na nīo ithū, ithū arīa eetire, na to arīa moimīte kūrī Ayahudi, no nī kuuma o na kūrī andū-a-Ndūrīri? 25 O ta ūrīa oigīte Ibuku-inī ūrīa Hosea, atīrī: “Andū arīa matarī akwa nīo ngeeta ‘andū akwa’; nake mūndū-wa-nja ūcio ūtarī mwende nīwe ngeeta ‘mwendwa wakwa.’” 26 na ningī, “Nīgūgatuīka atī, o handū harīa meerīrwo atīrī, ‘Inyuū mūtīrī andū akwa,’ no ho mageetīrwo ‘arīu a Ngai ūrīa ūrī muoyo.’” 27 Naguo ūhoro ūkonī Israeli, Isaia nīanīrīire, akiuga atīrī: “O na gūtuīka andū a Israeli maigana ta mūthanga wa irīa-inī-rī, no matigari mao makaahonoka. 28 Nīgūkorwo Mwathani nīagatuīra andū a gūkū thī ciira o narua, na aūkinyie mūthia.” 29 Na o ta ūrīa Isaia oigīte o mbere ūndū ūcio ūtanakinya, atīrī: “Tīga Mwathani Mwene-Hinya-Wothe aatūtīgīrīrie njiaro-rī, ithū ūtūtīgīrīkire ta Sodomu, na tūhaane o ta Gomora.” 30 Tūkiuge atīa ha ūhoro ūcio? Atī andū-a-Ndūrīri, arīa mataathingatire ūthingu, nīmagīire naguo, ūthingu ūrīa ūgītagwo naguo na ūndū wa gwītīkia; 31 no atī andū a Israeli, arīa

maathingatire watho wa ūthingu-rī, matiigana kūgīa na watho ūcio. **32** Maagire kūgīa naguo nīki? Tondū matiaūthiingatire na njīra ya wītikio, no maūcaririe na njīra ya gwīka maündū. O nao nīmahīngirwo nī “ihiga rīrīa rīhīnganaga”. **33** O ta ūrīa kwandīkitwo: “Atīrī, kūu Zayuni nīnjigīte ihiga rīrīa rītūmaga andū mahīngwo, na ngaiga rwaro rwa ihiga rīrīa rītūmaga magūe, nake mündū ūrīa ūmwīhokete ndarī hīndī agaaconorithio.”

10 Ariū na aarī a Ithe witū, ūndū ūrīa ngoro yakwa yendete mūno na ūrīa hooyaga Ngai nī ūndū wa andū a Israeli nī atī mahonokio. **2** Nīgūkorwo nī ūndū mūira wao atī nī marī kīyo ūhoro-inī wa Ngai, no kīyo kūu kīao gīkaaga ūmenyi. **3** Na tondū matiigana kūmenya ūthingu ūrīa uumaga kūrī Ngai no nī kūgeria maageririe kwīhaandīra ūthingu wao ene-rī, matiigana kwīnyihiirīa ūthingu wa Ngai. **4** Nake Kristū nīwe wakinyirie ūhoro wa watho mūthia nīgeetha kūgē na ūthingu kūrī mündū o wothe ūrīa witikitie. **5** Musa aataariirie ūhoro wa ūthingu ūrīa uumanaga na watho na njīra īno: “Mündū ūrīa wīkaga maündū macio arītūragio muoyo nīmo.” **6** No rīrī, ūthingu ūrīa uumanaga na gwītikia uugaga atīrī: “Ndūkaneyūrie na ngoro atīrī, ‘Nūū ūkwambata akinye igīrū?’” (ūguo nī kuuga, agīrīe Kristū amūrehe gūkū thī) **7** “o na ndūkeyūrie, ‘Nūū ūkaaharūrūka irima rīrīa rītarī gīturi?’” (ūguo nī kuuga, ambatie Kristū kuumā kūrī arīaakuū). (*Abyssos g12*) **8** No ūhoro ūcio uugaga atīa? Uugaga atīrī, “Ūhoro ūrī o hakuhī nawe; ūrī o kanua-inī gaku, na ngoro-inī yaku,” naguo ūhoro ūcio nīguo ūhoro wa wītikio ūrīa tumburaga: **9** Atī ūngiumbūra na kanua gaku atī, “Jesū nī Mwathani,” o na gwītikia wītikie na ngoro yaku atī Ngai nīamūriūkirie oime kūrī arīaakuū-rī, no ūhonoke. **10** Nīgūkorwo mündū etīkagia na ngoro yake, agatuuo mūthingu, na akoimbūra na kanua gake, agakīhonokio. **11** Tondū Maandiko moigīte atīrī, “Ūrīa wothe ūmwīhokaga ndarī hīndī agaaconorithio.” **12** Nīgūkorwo gūtirī ngūūrani gatagatī ka Mūyahudi na mündū-wa-Ndūrīrī: tondū Mwathani o ūcio nīwe Mwathani wa andū othe, na nīarathimaga mūno arīa othe mamūkayagīra; **13** nīgūkorwo nī kwandīke atīrī, “Mündū wothe ūrīa ūgaakaīra rītwa rīa Mwathani nīakahonoka.” **14** No rīrī, mangīmūkaīra atīa matamwītīkitie? Na mangīmwītikia atīa matarī maigua ūhoro wake? Na mangīkiigua atīa matarī na mündū wa kūmahunjīria? **15** Ningī andū mangīhota atīa kūhunjia ūhoro matarī

atūme? O ta ūrīa kwandīkitwo atīrī, “Kaī magūrū ma andū arīa mahunjagia ūhoro-ūrīa-Mwega nīmagīrīire-ī!” **16** No rīrī, ti andū othe Israeli meetikīrīe ūhoro-ūrīa-Mwega. Nīgūkorwo Isaia oririe atīrī, “Mwathani, nūū wītīkitie ūhoro witū?” **17** Nī ūndū ūcio, gwītikia kumanaga na kūigua ūhoro, naguo ūhoro ūiguagwo na ūndū wa kiugo gīa Kristū. **18** No ngūūria atīrī: Matīrī maigua ūhoro? Hatīrī nganja nīmaiguīte, tondū Maandiko mekuuga atīrī: “Mūgambo wao nīwahunjire thī yothe, nacio ciugo ciao igīkinya ituri-inī ciotēcia thī.” **19** Na ningī ngūūria atīrī: Andū a Israeli matiigana kūmenya ūguo? Atīrī, Musa o mbere oigire atīrī, “Nīngatūma mūigue ūirū nī ūndū wa rūrīrī hatarī; nīngatūma mūrakare nī ūndū wa rūrīrī rūtarī na ūmenyo!” **20** Nake Isaia akiuga omīrīirie mūno atīrī, “Andū arīa mataanjaragia nīo maanyonire; ndeegūrīirie arīa mataanjūūragīrīria.” **21** No ha ūhoro ūkonī Israeli akioga atīrī, “Mūthenya wothe ndindaga ndambūrūktie moko makwa kūrī andū aremi, na a ngarari.”

11 Ningī ngūūria atīrī: Ngai nīkūregaa aaregire andū ake? Kūroaga gūtūka ūguo! Niī mwene ndī Mūsiraeli, wa rūciaro rwa Iburahīmu, na wa mūhīrīga wa Benjamini. **2** Ngai ndaigana kūregaa andū ake arīa aamenyete o mbere. Kaī mūtooi ūrīa Maandiko moigīte harīa handīkitwo ūhoro wa Elija, ūrīa aathaithire Ngai nī ūndū wa andū a Israeli, akiuga atīrī: **3** “Mwathani, nīmoragīte anabii aku na nīmatharītie igongona ciaku; no niī nyiki ndigarīte, nao nīkūnjarīa maranjarīa manjūrage?” **4** Ngai aamūcookeirie atīrī, “Nīndītīgīrīie andū ngiri mūgwanja arīa matarī maaturīria Baali ndu.” **5** Nī ūndū ūcio, o na hīndī īno tūrī, nī kūrī na matigari marīa Ngai ethuuriire nī ūndū wa wega wake. **6** Na angīkorwo Ngai aamathuurire nī ūndū wa wega wake-rī, gūtingīgītūka atīi maathuurirwo nī ūndū wa ciiko ciao; korwo nī ūguo-rī, wega wa Ngai ndūngīgītūka nī wega rīngī. **7** Rīu tūkiuge atīa? Nī atīrī, ūndū ūrīa andū a Israeli maatūire macaragia na kīyo kīnene matiawonire, no andū arīa athuure-rī, nīmawonire. Acio angī nao nīmoomirio ngoro, **8** o ta ūrīa kwandīkitwo atīrī: “Ngai nīamaheire roho ta wa andū magonetio nī toro, akīmahe maitho matekuona, na matū matekūigua, o nginya ūmūthī ūyū.” **9** Nake Daudi ekuuga atīrī: “Metha yao ya kūrīrīa irotuīka mūtego, na kīndū gīa kūmagwatia, o na ițūkīe ya kūmahīngā, na irīhi rīa ūuru wao. **10** Maitho mao marogīa nduma, matige gūcooka kuona, na mathiīage

mainamīrīire nginya tene.” 11 Ningī ngūūria atīrī: Ayahudi nīkūhīngwo maahīngirwo makigūa ūndū matangīkīra? Kūroaga gūtuika ūguo! Aca ti guo o na atīa! Ūrīa kūrī nī atī, tondū wa mehia mao, ūhonokio nīkīnyīre andū-a-Ndūrīrī nīgeetha andū a Israeli maigue ūiru. 12 No angīkorwo ūremi wao niūtūkīte ūtonga kūrī kīrīndī gīa thī, nayo hathara yao īgatūka ūtonga kūrī andū-a-Ndūrīrī-rī, githī kūiyūrīrīwo kwoa gūtingīkīrehe ūtonga mūngī makīrial. 13 Rīu-rī, nī inyuū andū-a-Ndūrīrī ndīraarīria. Tondū ndī mūtūmwo ūtūmītwo kūrī andū-a-Ndūrīrī-rī, ūtungata ūcio wakwa nīndīwīkīryire mūno, 14 nīgīgeragīria kana hīhi ndahota kwarahūra andū a rūrūka rwakwa kīūmbē maigue ūiru, na ndūme amwe ao mahonokio. 15 Tondū angīkorwo kūregwo kwoa nīkuo gwa gūtūma kīrīndī gīa thī kūguithanio na Ngai-rī, ī gwītikīrwo kwoa kūngīkīrehe kīi, tiga o kūriūka kuuma kūrī arīa akūu? 16 Angīkorwo kīenyū gīa kīmere kīrīa kīrutūrīwo Ngai kīrī maciaro ma mbere nī gītheru-rī, o nakīo kīmere gīothe no gītheru; angīkorwo mūri nī mūtheru-rī, o nacio honge no theru. 17 Angīkorwo honge imwe cīa mūtamaiyū wa mūgūnda nīciakahūrīrīwo, nawe, o na watuīka ūrī rūhonge rwa mūtamaiyū wa gīthaka-rī, ūgīciarīthanio na honge icīo ingī, na rīu nīūgayanaga ūnorū na icīo ingī kuuma mūri wa mūtamaiyū ūcio-rī, 18 menya ndūkae kwīganīra honge icīo ingī. Üngīka ūguo-rī, rīrikana ūndū ūyū: Wee tiwe ūnyīiūtīrīre mūri ūcio, no nī mūri ūcio ūkūnyīiūtīrīre. 19 No wee no ūkiuge atīrī, “Honge icīo ciakahūrīrīwo nīgeetha njīarīthanio na mūtī.” 20 Ūguo noguo. No rīrī, honge icīo ciakahūrīrīwo tondū wa kwaga gwītikīria, nawe wīhaandīte nī ūndū wa gwītikīria. Ndūkae gwītīa, no wītīgārī. 21 Tondū angīkorwo Ngai ndaacaīire honge icīo cīa ndūire-rī, o nawe ndangīcīra. 22 Nī ūndū ūcio, mwīcīrānīe ūhoro wa ūtugi wa Ngai na kwaga tha gwake: harī andū acīo maagūire, nīfagīre kūmaiguīra tha, no inyuū, nīkūmūtūga amūtūgaga, angīkorwo nīmūgūtūura thīnī wa ūtugi wake. Kwaga ūguo-rī, o na inyuū no mūtinio mweherio. 23 Andū acīo nao mangītīga kūrūmia ūhoro ūcio wa kwaga gwītikīrī, nīmagaciarīthanio na mūtī, nīgūkorwo Ngai arī na ūhotī wa kūmaciarīthanio naguo rīngī. 24 Nī ūndū-rī, angīkorwo mwatinirio kuuma mūtamaiyū-inī wa kīrīti, na mūgīcooka mūgīciarīthanio na mūtamaiyū wa mūgūnda, na ūcio nī ūhoro ūtarī wa ndūire-rī, githī ti ūhūthū makīria honge ici, o ici ciarī ciaguo, gūciarīthanio na mūtamaiyū wa mūgūnda

o ūcio warī wao kīūmbē! 25 Ariū na aarī a Ithe witū, ndikwenda mūikare mūrīgītwo nī ūhoro ūyū wa hito, nīgeetha mūtīkīe kwīona ta mūrī oogī: Hito nī atī, andū amwe a Israeli nīanyīite nī kūūmia ngoro, o nginya rīrīa mūigana wa andū-a-Ndūrīrī ūkaahinga gūtoonya. 26 Nī ūndū ūcio-rī, andū a Israeli othe nīmakahonokio, o ta ūrīa kwandīkītwo atīrī: “Mūhonokia nīakoima Zayuni; naguo ūhoro wa kūregana na Ngai nīakaweheria kuuma kūrī Jakubu. 27 Nakīo gīkī nīkīo kīrīkanīro kīrīa ngaarīkanīra nao, rīrīa ngaamehereria mehia mao.” 28 Ha ūhoro-ūrīa-Mwega-rī, andū a Israeli nīmatuirwo thū nī ūndū wanyu, no ha ūhoro wa gūthuurwo-rī, nīmendetwo nī ūndū wa maithe mao ma tene, 29 nīgūkorwo iheo iria Ngai aheanaga na gwītana kūrīa etanaga nakuo ndacookaga kwīricūkwo. 30 O ta ūrīa inyuū hīndī ūmwe mwaremeire Ngai, no rīu nīamūiguīrīre tha nī ūndū wa ūremi wao-rī, 31 rīu no taguo o nao matuīkīte aremi, nīgeetha o nao rīu maiguīrīwo tha nī ūndū wa ūrīa Ngai amūiguīrīre tha. 32 Nīgūkorwo Ngai nīnatūite andū othe aremi nīgeetha acooke amāiguīre tha othe. (eleēsē g165) 33 Hī! I ūūgī wa Ngai, o naguo ūmenyo wake, itikīrī nyīngī na ndiku mūno! Matūrō make gūtīrī ūngīhota kūmatuīria, na mīthīire yake kaī ūdīngīmenyeka-ī! 34 “Nūū ūmenyete meciirīa ma Mwathāni? Kana nūū ūkoretwo akīmūtaara?” 35 “Nūū wanahe Ngai kīndū, atī nīguo Ngai acooke amūrīhe kīndū kūu?” 36 Nīgūkorwo indo ciōthe ciōimire harī we, na nīwe ūcītūragia ciōthe, na ciōthe-rī, no ciāke. Nake arogocagwo nginya tene na tene! Amenī. (aiōn g165)

12 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū, ndamūthaitha tondū wa ūrīa Ngai anamūiguīra tha, mwīrute miīrī yanyu ūtūke magongona marī muoyo, na matheru mangīkenia Ngai, arī guo ūtungata ūrīa wagīrīre na wa ma wa kūgoocithia Ngai. 2 Mūtikanahaananie ūhoro wanyu na maūndū marīa mekagwo nī andū a thī īno; no garūrkai na ūndū wa kwerūhīo meciirīa manyu. Hīndī ūyo nīmūrīhotaga kūmenya na gwītikīra wendi ūcio wa Ngai, o wendi ūcio wake mwega ūrīa wa kūmūkenagia, na mūkīnīyanīru kūna. (aiōn g165) 3 Nī ūndū wa wega ūrīa ndaaheirwo nī Ngai-rī, ngwīra o mūndū wothe wanyu atīrī: Mūndū ndakae gwītua mūnene gūkīra ūrīa aagīrīrīwo nī gwītua, no nī kaba mūndū eciiragie ūhoro wake we mwene na atue itua rīagīrīru, kūringana na wītīkīo ūrīa Ngai amūheete. 4 O ta ūrīa tūrī na

ciiga nyingi thiiñi wa mwirii ûmwe, nacio ciiga ici
 ciothe itirutaga wira mûthembä ûmwe-rî, 5 no taguo
 o na ithuñ, o na twatuñka tûri aingi, tûri mwirii
 ûmwe thiiñi wa Kristû, na o kîga nîkiohanitio na
 iria ingi ciothe. 6 Ningi nîtûheetwo iheo itiganîte,
 kûringana na wega üria tûheetwo. Angîkorwo kiheo
 kîa mûndû nî kûrathâ mohoro-rî, nîahûthire kiheo kîu
 kûringana na üria wîtikio wake üigana. 7 Angîkorwo nî
 gütungata, nîatungatage; na angîkorwo nî kûrutanâ,
 nîarutanage; 8 ningi angîkorwo nî kûumîrîria andû,
 nîakîumanagîrîrie; na angîkorwo nî wa kûrûmbûya
 mabata ma andû aria angi, nîakîheanage na ûtaana;
 angîkorwo nî wa gütongoria, nîatongoragie na kîyo;
 ningi üria wa kûiguanîra tha, nîekage üguo akenete.
 9 Wendani wanyu nîukoragwo nî üria ütarî ühinga.
 Thüüragai ündû üria müru; naguo ündû üria mwega
 mûkîrûmagie. 10 Endanagai mûndû na üria üngi,
 mûrî na wendani ta wa ciana cia ithe ûmwe. Na mûndû
 nîatînage üria üngi gûkîra we mwene. 11 Rutagai
 wira na kîyo, na mûreke ngoro cianyu ihîahîage,
 mûgütungatagîra Mwathani. 12 Ikaragai mûkenete nî
 ündû mûrî na kîrîgîrîro, na mûkiragîrîrie hîndi ya
 mathîna, na mûlkarage mûkîhooyaga hîndi ciothe.
 13 Teithagiai andû a Ngai mabataro-ini mao. Tûurai
 mûnyiitaga andû ügeni. 14 Rathimagai andû aria
 mamûnariiraga; marathimagei na mûtikanamarume.
 15 Kenagai hamwe na aria marakena; na mûcakae na
 aria maracakaya. 16 Tûurai mûiguanîte mûndû na üria
 üngi. Tigagai gwîtiä, no mwîtikagîre kûgîa ngwatanîro
 na andû aria matarî igweta. Tigagai kwîiona ta mûrî
 oogî. 17 Mûtikanekâ mûndû üuru nî ündû wa üuru
 üria amwikîte. Menyagîrîrai nîguo mwîkage maûndû
 maria mangionwo magîrîire nî andû othe. 18 Inyu-rî,
 geragiai gûikarania na mûndû o wothe na thayû
 kûngîhoteka. 19 Arata akwa, mûtikanerîhîrie, no
 tigagîrîrai mang'ûri ma Ngai handû, nîgûkorwo nî
 kwandîktwo atîri: "Kûrîhanîria nî gwakwa; nî nî
 ngaarîhanîria," üguo nîguo Mwathani ekuuga. 20
 Handû ha üguo-rî: "Thû yaku üngîkorwo ihûtî-rî, mihe
 irio; üngîkorwo nîmyootî-rî, mihe gîa kûnyua. Gwîka
 üguo-rî, nîkumîgîrîra makara ma mwaki mûtwe." 21
 Mûtikanatoorio nî üuru, no tooragiai üuru na wega.

13 O mûndû no nginya athîkagîre aria maathanaga,
 nîgûkorwo gûtirî hinya wa gwathana tiga üria
 Ngai ahaandîte. Aathani aria marî ho nî Ngai ûmatuûte
 a gwathana. 2 Nî ündû wa üguo-rî, mûndû üria
 üremagîra aria maathanaga, nîkûregå aregaga ündû

üria Ngai atuûte, nao ariamekaga üguo nîmagatuûka a
 gütuiîwo ciira. 3 Nîgûkorwo aathani ti a kûmakia aria
 mekaga üria kwaçîriire, no nî a kûmakia aria mekaga
 üuru. Niûkewa wagage gwîtigagîra üria wathanaga?
 Gîkage üria kwaçîriire, nake nîarîkûgathagîrîria. 4
 Nîgûkorwo we nî ndungata ya Ngai ya gütûma wonage
 maûndû mega. No üngîka üuru-rî, wîtigîre, nîgûkorwo
 ndakuuaga rûhiî rwa njora tûhû. We nî ndungata
 ya Ngai, na mûrîhania wake wa kûherithania na wa
 gûkinyîria mûndû üria wîkaga üuru mang'ûri ma
 Ngai. 5 Nî ündû ücio, nî kwaçîriire mwathîkagîre aria
 maathanaga, ti tondû wa gwîtigîra mang'ûri macio, no
 nî tondû wa üria mwîmenyeire na thamiri cianyu üria
 arî wega gwîka. 6 Ündû ücio noguo ütûmaga mûrûtage
 magooti, nîgûkorwo aria maathanaga nî ndungata cia
 Ngai, na maheanaga mahinda mao mothe nî ündû
 wa wira ücio kîumbé. 7 Rutagîrai andû othe kîria
 mwagîrîrwo nî kûmarutîra: Angîkorwo mûtirutîte
 magooti, rutai magooti; na angîkorwo nî kûrûta
 mbeeca cia kûrutithia wira wa bûrûri, rutai; nao andû
 aria a kûheo gîtîo, maheagei; na aria a gwîkîrîrwo,
 mekagîrîrei. 8 Mûtigaikare mûrî na thiirî na mûndû
 o na ürikû, tiga o mwendanage hîndi ciothe mûndû
 na üria üngi, nîgûkorwo mûndû wendaga mûndû
 üria üngi nîahingîtie watho. 9 Nî ündû maathani
 maya, atî "Ndûkanatharanie," na "Ndûkanoragane,"
 na "Ndûkanaiye," na "Ndûkanacumikîre kîndû kiene,"
 o na rîathani rîngî o rîothe rîngîkorwo ho, mohanîtio
 mothe maturanîrwo thiinî wa rîathani rîrî: "Enda
 mûndû üria üngi ta üria wîyendete wee mwene."
 10 Wendani-rî, ndûngîika mûndû üria üngi üuru. Nî
 ündû ücio kwendana nîkuo kûhingia watho. 11 Na
 mwîkage üguo nî ündû wa kûmenya mahinda maya
 tûrî üria matarî. Ihinda nîkinyu nîgeetha mwarahûke
 mûtige gûkoma, tondû ühonokio witû rîu üri hakuhî
 kûrî rîrîa twambîrîrie gwîtikia. 12 Ütkukî üri hakuhî
 gûthira; naguo mûthenya ükirî gûkinya. Nî ündû ücio
 nîtûtigane na maûndû ma nduma na twiohe indo cia
 mbaara, o iria cia ütheri. 13 Nîtûthiage na mîthiire
 mîagîrîru, o irîa yagîrîire gûikarwo nayo mûthenya,
 tûtigatoonye maruga-ini mooru marî na nyîmbo njûru
 na ürînu, na tûtigatoonye ütharia-ini kana maûndû ma
 üura-thoni, na tûtikagîlage na njûgitano na kûiguanîra
 üiru. 14 No rîrî, mwîhumbei Mwathani Jesû Kristû, na
 mûtigatûure mwîciiragia o üria mûngîhingia merirîria
 ma mîrî ino ya mehia.

14 Na rīrī, mūndū ūrīa ūkoragwo arī na wītīkio mūhūthū mwamukīrei, mūtekūmūtuira ciira nī ūndū wa maūndū marīa mataiguanīrwo. **2** Wītīkio wa mūndū ūmwe-rī, nīumwītīkīrtie kūrīa irio cia mīthemba yothe, no mūndū ūngī, ūrīa ūrī wītīkio mūhūthū, arīaga o mīthemba ya nyeni. **3** Mūndū ūrīa ūrīaga mīthemba yothe ya irio ndakae kūmena mūndū ūrīa ūtekaga ūguo, nake mūndū ūrīa ūtarīaga indo imwe-rī, ndakae gūtuīra ciira mūndū ūrīa ūrīaga ciothe tondū Ngai nīamwītīkīrtie. **4** Wee ūkīrī ū nīguo ūtuīre ndungata ya mūndū ūngī ciira? Mwathi wayo nīwe ūmenyaga ūrīngī wega kana īgwīte. Nayo nīrīrūgamaga, tondū Mwathani nīwe ūrī na ūhoti wa gūtūma ūrīgame. **5** Mūndū ūmwe-rī, onaga ta kūrī mūthenya ūmwe mūtheru kūrī ūrīa ūngī; nake mūndū ūngī acoonā mīthenya yothe no ūndū ūmwe. O mūndū nīmenyere wega na ngoro yake. **6** Mūndū ūrīa wonaga mūthenya ūmwe ūrī wa mwanya-rī, ekaga ūguo nī ūndū wa Mwathani. Nake ūrīa ūrīaga nyama-rī, arīaga nī ūndū wa Mwathani, nīgūkorwo nī Ngai acookagīria ngaatho; nake ūrīa ūtacirīagārī, ekaga ūguo nī ūndū wa Mwathani, na nī Ngai acookagīria ngaatho. **7** Nīgūkorwo gūtīrī o na ūmwe witū ūtūrīaga nī ūndū wake mwene, na gūtīrī o na ūmwe witū ūkuaga nī ūndū wake mwene. **8** Nī ūndū tūngītūra muoyo-rī, tūtūrīaga nī ūndū wa Mwathani; na tūngīkua-rī, twakua nī ūndū wa Mwathani. Nī ūndū ūcio tūngīkorwo tūrī muoyo kana tūkuīte-rī, tūrī o a Mwathani. **9** Ūhoro ūyū nīguo watūmire Kristū akue na acooke ariūke, nīguo atūke Mwathani wa arīa akuū na arīa marī muoyo. **10** Wee-rī, ūgūtuīra mūrū kana mwarī wa Ithe wanyu ciira nīkī? Kana ūkūmena mūrū kana mwarī wa ithe wanyu nīkī? Nīgūkorwo ithuotē nītūkarūgama mbere ya gītī gīa ciira kīa Ngai. **11** O ta ūrīa kwandikītwo atīrī: “Ti-itherū, o ta ūrīa nī ūndūrīaga muoyo, iru o rīothe nīrīgatūrio mbere yakwa; naruo rūrimī o ruothe nīrūkoimbūrīra Ngai, ūguo nīguo Mwathani ekuuga.” **12** Hakīrī ūguo-rī, o ūmwe witū ūnākaheana ūhoro wake mwene mbere ya Ngai. **13** Nī ūndū ūcio nītūgītige gūtuanīra ciira ithūrī ene. Handū ha ūguo-rī, kaba mūtue na meciiria manyu atī mūtīgatūma mūrū kana mwarī wa ithe wanyu ahīngwo kana agwe njīra-inī. **14** Nī ūmenyete wega biū ndī thīinī wa Mwathani Jesū, atī gūtīrī irio irī thaahu cio nyene. No rīrī, mūndū ūrīa wonaga kīndū ta kīrī thaahu-rī, ūcio harī we kīndū kīu nī kīrī thaahu. **15** Angīkorwo mūrū kana mwarī wa thogou

nīekūigua ūūru tondū wa kīrīa ūrīīaga-rī, wee nītīgīte gūthīi na mīthīire ya wendani. Tiga gūtūma mūrū kana mwarī wa Ithe wanyu ūcio Kristū aakuīrīre oore nī ūndū wa kīrīa ūrarīa. **16** Mūtikanareke ūndū ūrīa muonaga ūrī mwega ūtuīke wa gūcambio. **17** Nīgūkorwo ūthamaki wa Ngai ti ūhoro wa kūrīa na kūnyua, no nī wa ūthingu, na thayū o na gīkeno iria ciumaga kūrī Roho Mūtheru, **18** tondū mūndū o wothe ūrīa ūtungatagīra Kristū na njīra icio nīakenagia Ngai, o na acoonagwo arī mwega nī andū. **19** Nī ūndū ūcio-rī, nītwīkīragei kīyo gīa gwīkaga māndū marīa mārehaga ūhoro wa thayū na magatūma tuonganīrīre hinya. **20** Mūtikanathūkie wīra wa Ngai nī ūndū wa irio. Irīo ciothe nī theru, no rīrī, nī ūūru mūndū kūrīa kīndū o gīothe kīrīa kīngīhītīthia mūndū ūrīa ūngī. **21** Nī kaba kwaga kūrīa nyama, kana kūnyua ndibei o na kana gwīka ūndū ūngī o na ūrīkū ūrīa ūngītūma mūrū kana mwarī wa Ithe wanyu ahītīthio. **22** Nī ūndū ūcio-rī, ūndū ūrīa wītīkītie ūkonī māndū macio-rī, nī ūmenyekē gatagatī gaku na Ngai. Kūrathimwo-rī, nī ūndū ūrīa ūtārī ūndū angītūukīra nī ūndū wa kīndū kūrīa onaga kīrī kīega agītīka. **23** No rīrī, mūndū angīkorwo arī na nganja, acooke arīe irio iria arī na nganja nacio, mūndū ūcio nīetūrīire ciira, tondū kūrīa gwake gūtūmanīte na wītīkio; naguo ūndū o wothe ūtoimanīte na wītīkio nī mehia.

15 Na rīrī, ithūrī arīa tūrī na hinya-rī, twagīrīrīwo nīgūkuuanagīra na arīa matarī na hinya māndū mao ma ūhinyaru na to gwīkenagia ithūrī ene. **2** O ūmwe witū nīagīrīrīwo nīgūkenia mūndū ūrīa ūngī nī ūndū wa maūndū make mega, nīgeetha ongererwo hinya. **3** Nīgūkorwo o na Kristū nīdekenirie we mwene, no o ta ūrīa kwandikītwo atīrī: “Irūmi cia arīa makūrumaga nī nīi ciagwīrīire.” **4** Nīgūkorwo māndū mothe marīa maandikīrīwo tene maandikīrīwo marī ma gūtūrūta, nīgeetha tūgīrīte na kīrīgīrīro nī ūndū wa gūkīrīrīria na kūtūmīrīro nī Maandikō macio. **5** Ngai ūrīa ūheanaga ūkīrīrīria na ūūmanīrīria aromūhe roho wa ūigūano o mūndū na ūrīa ūngī ūrīa mūkūrūmīrīra Kristū Jesū, **6** nīgeetha mūgoocithagie Ngai o we Ithe wa Mwathani witū Jesū Kristū mūrī na ngoro ūmwe na mūgambo ūmwe. **7** Nī ūndū ūcio, o mūndū nīagītīkāgīre ūrīa ūngī, o ta ūrīa mwețīkīrīrīwo nī Kristū, nīgeetha Ngai agoocagwo. **8** Nīgūkorwo nīgūmīrīra atīrī, Kristū okire arī ūndungata ya Ayahudi nī ūndū wa ūhoro wa ma wa Ngai, nīguo ahīngie ciiranīro iria cierīrīwo maitū ma tene, **9**

nīgeetha andū-a-Ndūrīrī magoocthagie Ngai nī ūndū wa tha ciate, ta ūrīa kwandikītwo atīrī: "Nī ūndū ūcio nīngūkūgooca ndī gatagatī ka ndūrīrī; nīndīrīnaga nyīmbo cia kūgooca rītwa rīaku." 10 Ningī nī kwīrtwo atīrī: "Kenai, inyuī andū-a-Ndūrīrī, mūrī hamwe na andū ake." 11 Na ningī nī kwīrtwo atīrī, "Goocai Mwathani, inyuī andū-a-Ndūrīrī othe, na mūmūinire nyīmbo cia kūmūgooca, inyuī andū othe." 12 O na ningī, Isaia nīoigīte atīrī, "Mūndū ūrīa witagwo Mūri wa Jesii nīagooka, o we ūrīa ūkaarahūka atūike wa gwatha ndūrīrī, nao andū-acio-a-Ndūrīrī nīmakaagīa na kīrigīrīro thīinī wake." 13 Na rīrī, Ngai ūrīa arī we mwīhoko witū aromūiyūria na gīkeno gīothe na thayū tondū wa ūrīa mūmwīhokete, nīgeetha mūkīrīrīrie kūgīa na kīrigīrīro nī ūndū wa hinya wa Roho Mūtheru. 14 Ariū na aarī a Ithe witū, nī mwene nīnjītikīrīte atī inyuī ene nīmūyūrītwo nī wega, na nī mūrī na ūmenyo mūiganu, o na mūkahota gūtaaranā inyuī ene. 15 Ndīmwandikīire ūndū ūyū ndī na ūumīrīru mūingī ngīmwīra maūndū mamwe, taarī kūmūririkanā maūndū macio rīngī, nī ūndū wa wega ūrīa Ngai aaheire, 16 nīguo ndūike mūtungatīrī wa Kristū Jesū kūrī andū-a-Ndūrīrī, ndutage wīra wa mūthīnjīri-Ngai wa kūhunjagia Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Ngai, nīgeetha andū-a-Ndūrīrī magaatuīka igongona rītikīrīku nī Ngai, o rīrīa rītherie nī Roho Mūtheru. 17 Nī ūndū ūcio nīngwīraha thīinī wa Kristū Jesū nī ūndū wa ūtungata wakwa ngītungatīrī Ngai. 18 Ndīkūgeria kwaria ūndū o na ūrīkū tiga o ūrīa Kristū ahingītie na ūndū wakwa harī ūhoro wa gūtongoria andū-a-Ndūrīrī ūhoro-inī wa gwathīkīra Ngai, nī ūndū wakwa kūheana ūhoro na maūndū marīa mekirwo, 19 na ūndū wa hinya ūrīa watūmaga kūringwo ciama na kuonwo morirū, tondū wa hinya wa Roho Mūtheru. Na nī ūndū wa ūguo kuuma Jerusalemu kūrigiicūka nginya Iluriko, nīhunjītie biū Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Kristū. 20 Na rīrī, ndūire ndūrīrīrie kūhunjagia Ūhoro-ūrīa-Mwega kūrīa Kristū atamenyekete, nīgeetha ndikanatuīke wa gwaka igūrū rīa mūthingi wakītwo nī mūndū ūngī. 21 No rīrī, nīgūtuīke o ta ūrīa kwandikītwo, atīrī: "Arīa matarī meerwo ūhoro wake nīo makaawona, na arīa matarī maigua nīo magaataūkīrwo nīguo." 22 Kū nīkīo gītūmi kīrīa kīanagiria mahinda maingī njūke kūu kwanyu. 23 No rīu, tondū hatirī handū hangī ingīruta wīra ng'ongo-inī ici, na tondū mīaka mīngī nīngoretwo ngīrīrīria kūmuona-rī, 24 nīndīrabanga gwīka ūguo ngīthīi

Sipania. Nīndīrehoka gūkaamūceerera ngīhītūkīra kūu kwanyu, na atī nīmūkandeithīrīria gūthīi rūgendo rūu, thuutha wa gūkenanīra na inyuī ihinda inini. 25 No rīu ndī rūgendo-inī ngīthīi Jerusalemu ngatungatīrī andū arīa aamūre marī kūu. 26 Nīgūkorwo andū a Makedonia na a Akaia nīmoonire arī wega kūhotha nīguo mateithie andū arīa athīnī a thīritū ya andū arīa aamūre kūu Jerusalemu. 27 Úguo nīguo moonire kwagīrīire, na ti-itherū nī marī na thīirī wa andū acio. Tondū wa rīrī, angīkorwo andū-a-Ndūrīrī nīmagwatanīre na Ayahudi irathimo cia kīroho-rī, o nao marī na thīirī kūrī Ayahudi wa kūmatungatīrī na indo iria marathimītwo nacio. 28 Nī ūndū ūcio ndāarīkīa kūrūta wīra ūcio, na menye wega atī maciaro macio nī marīkīa kwamūkīrwo-rī, hīndī ūyo nīngamūceerera ngīthīi Sipania. 29 Ninjūūtī atī nīgūkīra kūu kwanyu, ngaakorwo nījīyūrīrīwo nī irathimo cia Kristū. 30 Ariū na aarī a Ithe witū, nīndamūthaitha nī ūndū wa Mwathani witū Jesū Kristū na nī ūndū wa wendani ūrīa tūheetwo nī Roho, atī mūnyiitanīre na nī kīgīano-inī gīakwa na ūndū wa kūhooya Ngai nī ūndū wakwa. 31 Hooyai nīgeetha ngaahonokio kuuma kūrī andū arīa matetikītie a kūu Judea, na ningī atī ūtungata wakwa kūu Jerusalemu ūgetikīrīka nī andū arīa aamūre akuo, 32 nīgeetha ngooka kūrī inyuī ngenete, Ngai enda, na tūcanjamūke tūrī hamwe. 33 Ngai mwene thayū aroikara hamwe na inyuī inyuothē. Amenī.

16 Nīngūgaathīrīria mwarī wa Ithe witū Fibi kūrī inyuī, ūrīa ūtungataga thīinī wa kanitha wa Kenikirea. 2 Nīngūmūhooya mūmwamūkīre thīinī wa Mwathani o ta ūrīa mūngīamūkīra andū arīa aamūre, na mūmūhe ūteithio o wothe angībatario nīguo kuuma kūrī inyuī, nīgūkorwo o nake anakorwo arī ūteithio mūnene kūrī andū aingī, o hamwe na nī mwene. 3 Geithiai Pirisila na Akula, arīa tūrutaga wīra nao tūrī thīinī wa Kristū Jesū. 4 O nīmendire kūragwo nī ūndū wakwa. Na to nī nyiki ndīramacookeria ngaatho, no nīmacookeirio ngaatho nī makanitha mothe ma andū-a-Ndūrīrī. 5 Geithiai o na kanitha ūrīa ūcemanagia kwaō mūcīi. Geithiai mūrata wakwa Epeneto, ūrīa warī mwītikīa wa Kristū wa mbere kūu būrūri wa Asia. 6 Geithiai Mariamu, ūrīa warutire wīra na kīyo kīnene mūno nī ūndū wanyu. 7 Geithiai Anderoniko na Juniasi, andū a mūhīrīga witū arīa tuohetwo hamwe. Nao nī marī igweta gatagatī-inī ka atūmwō, o na ningī nīmatuīkīre a Kristū mbere

yakwa. **8** Geithiai Ampiliato, ūrĩa nyendete mûno thîinĩ wa Mwathani. **9** Na mûgeithie Urubano, ūrĩa tûrutithanagia wîra wa Kristû nave, o na mûgeithie mûrata wakwa nyendete Sitakusi. **10** Geithiai Apele, ūrĩa wageririo na akîmenyeka atî nî wa Kristû kûna. Na mûgeithie andû a nyûmba ya Arisitobulo. **11** Ningî mûgeithie Herodioni, ūrĩa wa mûhîrîga witû. Geithiai andû a nyûmba ya Narikiso arîa marî thîinĩ wa Mwathani. **12** Geithiai Turufena na Turufosa, andû-a-nja acio marutaga wîra na hinya thîinĩ wa Mwathani. Na mûgeithie mûrata wakwa Perisi, mûndû-wa-nja ūngî o nave ūrutîte wîra na hinya mûno thîinĩ wa Mwathani. **13** Geithiai Rufusi, ūrĩa mûthuure thîinĩ wa Mwathani, o na mûgeithie nyina, ūrĩa ûkoretwo arî o ta maitû. **14** Ningî mûgeithie Asunikirito, na Felegoni, na Herime, na Pateroba, na Herima, o na ariû na aarî a Ithe witû arîa marî hamwe nao. **15** O na ningî mûgeithie Filologo, na Julia, na Nerea na mwarî wa nyina, na Olumpa, na arîa othe aamûre makoragwo hamwe nao. **16** Geithaniai mûndû na ūrĩa ūngî na ngeithi theru cia kîmumunyano. Makanitha mothe ma Kristû nîmamûgeithia. **17** Ariû na aarî a Ithe witû, nîngûmûthaitha mwîmenyagîrîre andû arîa marehaga nyamûkano na maûndû ma kûmûhîngithia, marîa mareganîte na ûhoro ūrĩa mûrutîtwo. Eheragîrai andû ta acio. **18** Nîgûkorwo andû ta acio ti Mwathani witû Kristû matungataga, no nî nda ciao ene matungataga. Nîmaheenagia ngoro cia andû arîa matooi ūru na ûndû wa mîario yao mînyoroku na ndeto ciao cia kwîyendithîrîria. **19** Andû othe nîmaiguîte ngumo ya wathîki wanyu, nî ûndû ûcio nînjiyûrîtwo nî gîkeno nî ûndû wanyu; no nîngwenda mûgîe na ūngî harî maûndû marîa mega, na mwage ūcuuke harî maûndû marîa mooru. **20** Ngai mwene thayû nîarîhehenja Shaitani o narua, na inyuî mûmûrangîrîrie rungu rwa magûrû manyu. Wega wa Mwathani witû Jesû Kristû ūroikara na inyuî. **21** Nîmwageithio nî Timotheo, ūrĩa tûrutaga wîra nave, o na Lukio, na Jasoni na Sosipatero, arîa a mûhîrîga witû. **22** Niî Teritio, mwandiki wa marûa maya, nîndamûgeithia thîinĩ wa Mwathani. **23** Nake Gayo, ūrĩa ūnyiitîte ûgeni na ūrĩa ūtugaga andû a kanitha othe, nîmûgeithia. Nîmwageithio nî Erasito, ūrĩa müigi kîgîna gîa itûura, na mûrû wa ithe witû Kwarito. (**24** Wega wa Mwathani witû Jesû Kristû ūrogîa na inyuî inyuothie. Ameni.) **25** Na rîu kûrî ūrĩa ūngîhota kûmûrûgamia wega nî ûndû wa Ûhoro-ûrîa-Mwega ūrĩa hunjagia, na kwanîrîra ûhoro wa Jesû

Kristû kûringana na ūguûrio wa maûndû marîa ma hitho marîa matûire mahithîtwo kuuma tene, (aiônos g166) **26** no rîu nîmaguûrie na makamenyithanio thîinî wa Maandîko marîa ma ûnabii, nî ûndû wa watho wa Ngai, o we ūrĩa ūtûûraga tene na tene, nîgeetha ndûrîrî ciote imwîtikie na imwathîkagîre: (aiônos g166) **27** nave Ngai, o we wiki mûûgî-ri, arotûûra agoocagwo nginya tene na ûndû wa Jesû Kristû! Ameni. (aiôn g165)

1 Akorinitho

1 Nī nī Paūlū, o nī ndeetirwo nduīke mūtūmwō wa Kristū Jesū nī ūndū wa kwenda kwa Ngai, ndīratūma ngeithi ici tūrī hamwe na mūrū wa Ithe witū Sosithene, **2** Twandikira kanitha wa Ngai ūrī Korinitho, kūrī arīa othe maamūrītwō thīnī wa Kristū Jesū na magetwo matuīke andū atheru, o hamwe na arīa othe marī kūndū guothe makayagīra rītwa rīa Mwathani witū Jesū Kristū, o we Mwathani wao na witū: **3** Wega na thayū irogīa kūrī inyuī ciumīte kūrī Ngai Ithe witū na Mwathani Jesū Kristū. **4** Nīnjoogāgīria Ngai ngaatho hīndī ciōthe nī ūndū wanyu, nī ūndū wa wega wake ūrīa mūheetwo thīnī wa Kristū Jesū. **5** Nīgūkorwo thīnī wake nīmūtongetio maūndū-inī mothe, mūgatongio ūhoro-inī wa mīario yanyu yothe o na ūhoro-inī wothe wa kūmenya maūndū, **6** tondū-řī, ūira witū ūkonī Kristū nīwekīrirwo hinya thīnī wanyu. **7** Nī ūndū ūcio gūtīrī kīheo gīa kīroho o na kīmwe mūtarī nakīo, o mūgīetagīrīra na kīyo kūguūranīrio kwa Mwathani witū Jesū Kristū. **8** Nake nīarīmūikaragia mūrī na hinya nginya mūthīa, nīguo mūtikanakorwo mūrī na ūcuuke mūthenya ūrīa wa Mwathani witū Jesū Kristū. **9** Ngai nī mwīhokeku, o we ūrīa wamwītire nīguo mūkorwo na ngwatanīro na Mūriū Jesū Kristū, Mwathani witū. **10** Atīrīrī, inyuī ariū na aarī a Ithe witū, ndamūthaitha thīnī wa rītwa rīa Mwathani witū Jesū Kristū, atī inyuothē mūiguane o mūndū na ūrīa ūngī, nīguo mūtikagīe na nyamūkano gatagatī-inī kanyu, no mūikare mūiguanīte, na mūrī na meciiria o mamwe, na ngoro o ūmwe. **11** Tondū rīrī ariū na aarī a Ithe witū, nīmenyīthītio nī andū amwe a kuuma nyūmba ya Kiloe atī nī kūrī na ngūi gatagatī-inī kanyu. **12** Ūrīa ndīroiga nī atīrī: Ūmwe wanyu oigaga atī, "Nī nūmagīrīra Paūlū"; ūngī akoiga atī, "Nī nūmagīrīra Apolo"; nake ūngī akoiga atī, "Nī nūmagīrīra Kefā"; o na ningī ūngī akoiga atī, "Nī nūmagīrīra Kristū." **13** Kaī Kristū agayanītio? Paūlū-řī, nīwe waambirwo mūtī igūrū nī ūndū wanyu? Mwabatithirio thīnī wa rītwa rīa Paūlū? **14** Nīngūcookia ngaatho nī ūndū gūtīrī o na ūmwe wanyu nī ndaabatithirie, o tiga Kirisipo na Gayo. **15** Nī ūndū ūcio gūtīrī mūndū o na ūmwe ūngiuga atī mwabatithirio thīnī wa rītwa rīakwa. **16** Ŧī, o na ningī nīndabatithirie andū a nyūmba ya Stefana; no tiga acio, ndingīririkana kana nī kūrī mūndū ūngī ndaabatithirie. **17** Nī gūkorwo

Kristū ndaandūmire ngabatithanie, no aandūmire ngahunjie Ūhoro-ūrīa-Mwega, no ti ndīūheane na ūūgī wa mündū, nīgeetha mūtharaba wa Kristū ndūkae kwagithio kiene. 18 Nīgūkorwo ndūmīrīri ya mūtharaba nī ūrimū kūrī arīa maroora, no kūrī ithū arīa tūrahonokio-rī, ūndū ūcio nī hinya wa Ngai. 19 Nīgūkorwo kwandikītuo atīrī: “Ūūgī wa andū arīa oogī nīkūniina ngaaūniina; naguo ūmenyo wa andū arīa imenyi ndīkītue wa tūhū.” 20 Mündū ūrīa mūūgī-rī, akīrī kū? Mündū ūrīa mūthomu-rī, akīrī kū? Arī ha mūciiri ūrīa ūūgī gūciira maündū ma mahinda maya tūrī? Githī Ngai ndatuūte ūūgī wa thī īno ūrimū? (aiōn 9165) 21 Nīgūkorwo Ngai na ūndū wa ūūgī wake nīonire atī andū a thī īno na ūūgī wao matikaamūmenya, akīona kwagīrīire ahūthīre maündū ma ūrimū marīa tūhunjagia nīgeetha ahonokie arīa mamwītikagia. 22 Ayahudi metagia ciama, nao Ayunani macaragia ūūgī, 23 no ithū tūhunjagia ūhoro wa Kristū arī mwambe mūtū igūrū: maündū macio nī mūhīnga kūrī Ayahudi na ūrimū kūrī andū-a-Ndūrīrī, 24 no kūrī arīa Ngai etīte, Ayahudi o na Ayunani, Kristū nīwe hinya wa Ngai na ūūgī wa Ngai. 25 Nīgūkorwo ūrimū wa Ngai nī mūūgī gūkīra ūūgī wa mündū, naguo ūhūthū wa Ngai nī mūritū gūkīra hinya wa mündū. 26 Ariū na aarī a lthe witū, ta gūciiriei ūrīa mwatarī rīrīa mwetirwo. Ti aingī anyu oogī na ūūgī wa andū a gūkū thī; na ti aingī mangāfaguucīrīrie andū; o na ti aingī maciarīrwo mīcīi rīrīa ūgī. 27 No Ngai aathuurire maündū marīa ma ūrimū ma thī īno nīguo aconorithie andū arīa oogī; ningī Ngai aathuurire maündū marīa matarī hinya ma thī īno nīguo aconorithie arīa marī hinya. 28 Agīthuura maündū marīa mahūthū ma thī īno, na marīa matarī ma gūtūka, o gwata marīa matarī maündū kūrī, nīgeetha amaagithie bata, 29 nīgeetha mündū o na ū ndakanetīi mbere ya Ngai. 30 No rīrī, nīwe ūtūmīte mūkorwo mūrī thiinī wa Kristū Jesū, ūrīa ūtuūkīte ūūgī uumīte kūrī Ngai nī ūndū witū, ūguo nī kuuga, ūthingu witū, na ūtheru, na gūkūrwo. 31 Nī ūndū ūcio, o ta ūrīa kwandikītuo atīrī: “Mündū ūrīa ūkwīraha, nīerahage nī ūndū wa Mwathani.”

2 Hīndī ūrīa ndookire kūrī inyuū, ngīmūhunjīria ūira
wa hitho ya ūhoro wa Ngai, ariū na aarī a Ithe witū,
ndiamwarīirie na mīario ya kanua kega kana ūūgī
mūnene. **2** Nīgūkorwo nīndatuūte itua ndirī ūndū ūngī
ngwenda kūmenya, rīrīa rīothe ndaarī na inyuū, o tiga
ūhoro wa Jesū Kristū na kwambwo gwake mūtī-igūrū.
3 Ndookire kūrī inyuū itarī na hinya, na ndī na guoya, o

na ngīnainaga mūno. 4 Ndūmīrīri yakwa na kūhunjia gwakwa itiarī na ciugo cia kūguucanīrīria na ūūgī, no nīcionanagia hinya wa Roho, 5 nīguo wītikio wanyu ndūgakorwo ūtiirīrīwo nī ūūgī wa andū, o tiga hinya wa Ngai. 6 No ningī ithuī-rī, tūrī gagatāgī-inī ka andū arīa agima twaragia ūhoro wa ndūmīrīri ya ūūgī, no tūtiaragia ūhoro wa ūūgī wa mahinda maya, kana wa aathani a mahinda maya arīa matarī kūrīa merekeire. (aiōn g165) 7 No ithuī-rī, twaragia ūhoro wa ūūgī wa Ngai ūrīa wa hitho, ūūgī ūrīa watūire ūrī mūhithe, o ūrīa Ngai aathīriire o mbere ya kūūmba thī nī ūndū wa riiri witū. (aiōn g165) 8 Gūtīrī o na ūmwe wa anene a mahinda maya wamenyire ūhoro ūcio, nīgūkorwo mangīaūmenyete-rī, matingīaambire Mwathani wa riiri. (aiōn g165) 9 Nīgūkorwo no ta ūrīa kwandīkīwo atīrī: “Maūndū marīa matarī monwo na maitho, na matarī maiguuo na matū, o na matarī maatoonya ngoro ya mūndū, nīmo Ngai athondekeire andū arīa mamwendete”: 10 no Ngai nīatūguūrīrie maūndū macio na ūndū wa Roho wake. Roho nīathuthuuragia maūndū mothe, o na maūndū ma Ngai marīa marikīru mūno. 11 Tondū-rī, nūū ūūrī meciiria ma mūndū, tiga o roho wa mūndū ūrī ūrī thīinī wake? O ta ūguo-rī, gūtīrī mūndū ūūrī meciiria ma Ngai, o tiga Roho wa Ngai. 12 Tūtiāmūkīrīte roho wa thī īno, no tūheetwo Roho ūrīa uumīte kūrī Ngai, nīguo tūmenyage iheo iria Ngai atūheete o ūguo tūhū. 13 Maūndū macio nīmo twaragia, no tūtimaaragia na ciugo iria tūrutītwo na ūūgī wa mūndū, no nī na ciugo iria tūrutagwo nī Roho, tūgataarīria ūhoro wa ma wa kīroho na ciugo cia kīroho. 14 Mūndū ūtarī na Roho ndetīkagīra maūndū marīa moimaga kūrī Roho wa Ngai, tondū maūndū macio nī ūrimū kūrī we, na ndangīmamenya, tondū makūūrīkanaga na njīra ya kīroho. 15 Mūndū wa kīroho nīakūūranaga maūndū mothe, nowe mwene gūtīrī mūndū ūngīmūtūira: 16 “Nī ūndū-rī, nūū ūngīmamenya meciiria ma Mwathani, nīguo akīmūtaare?” No ithuī tūrī na meciiria ma Kristū.

3 Ariū na aarī a Ithe witū, ndingīahotire kūmwarīria ta mūrī andū a kīroho, no ndaamwarīrie ta mūrī andū a thī, o ta twana tūnini thīinī wa Kristū. **2** Ndaamūheire iria, no ti irio nyūmū ndaamūheire, nīgūkorwo mūtiakinyīte a gūcīriā. Ti-itherū o na rīu mūtikinyīte a gūcīriā. **3** O na rīu mūrī andū a thī. Kuona atī kūrī na ūiru na ngū thīinī wanyu-rī, githī

mütikirī andū a thi? Githī mütiragīka o ta ūria andū a ndūiremekaga? 4 Nī ūndū-rī, rīrīa mündū ūmwē ekuuga atīrī, "Nī nūmagirīra Paūlū," nake ūria ūngī akoiga atīrī, "Nī nūmagirīra Apolo," githī mütikirī o andū a ndūire? 5 Kaī Apolo akirī ū? Nake Paūlū akirī ū? Acio maarī o ndungata, iria ciatūmire mwītīkie, o ta ūria Mwathani aagaīire o mündū wīra wake. 6 Niī nī mbeū ndahaandire, nake Apolo agīciitīrīria maaī, no nī Ngai watūmire ikūre. 7 Nī ūndū ūcio ti mündū ūria ūhaandaga kana ūria ūitagirīria maaī ūri bata, no ūria ūri bata nī Ngai, ūria ūtūmaga ikūre. 8 Mündū ūria ūhaandaga na mündū ūria ūitagirīria maaī makoragwo na muoroto ūmwe, na o mündū akaarīhwō kūringana na wīra wake we mwene. 9 Nīgūkorwo tūrutithanagia wīra hamwe na Ngai; na inyuī mūrī mūgūnda wa Ngai, na mwako wa Ngai. 10 Nī ūndū wa wega ūria Ngai aaheete, niī nī gwaka ndaakire mūthingi haana ta mwakithia ūria mūugī nake mündū ūngī nī gwaka araaka igūrū rīa mūthingi ūcio. No o mündū nīamenyagirīre ūria egwaka igūrū rīaguo. 11 Nīgūkorwo gūtīrī mündū ūngīaka mūthingi ūngī tīga ūria ūrikītie gwakwo, na nīguo Jesū Kristū. 12 Angīkorwo mündū o na ū egwaka igūrū rīa mūthingi ūyū akīhūthagīra thahabu, kana betha, kana mahiga ma goro, kana mbaū, kana nyeki, o na kana rūūa-rī, 13 wīra wake nīūkoneka ūria ūtarī, tondū Mūthenya ūcio nīūgaatūma woneke ūtheri-inī. Wīra ūcio ūkaaguūrio na mwaki, nīgūkorwo wīra wa o mündū nīūkagerio na mwaki ūcio. 14 Angīkorwo kīrīa mündū aakīte mūthingi-igūrū nīgīgetiiria mwaki ūcio-rī, nīakarīhwō mūcaara wake. 15 Angīkorwo nīūkahā-rī, nīakorwo nīguo; nowe mwene nīakahonoka, no akaahonoka ta mündū ūgereire mwaki-inī. 16 Kaī inyuī mūtooī atī inyuī ene mūrī hekarū ya Ngai, na atī Roho wa Ngai atūūraga thiīnī wanyu? 17 Mündū o wothe angīananga hekarū ya Ngai-rī, Ngai nīakamwananga; nīgūkorwo hekarū ya Ngai nī theru, na nī inyuī hekarū īyo. 18 Mütikae kwīheenia. Mündū o na ūrikū thiīnī wanyu angīkorwo nīeciiragia nī mūugī na ūugī wa mahinda maya tūrī-rī, niagītuīke "kīrimū" nīguo atuīke mūugī. (aiōn g165) 19 Nīgūkorwo ūugī wa thiī ūno nī ūrimū maitho-inī ma Ngai. O ta ūria kwandikītwo atīrī, "Nīnyiitaga arīa oogī waara-inī wao"; 20 o na ningī nī kwandikītwo atīrī, "Mwathani nīoī atī meciiria ma arīa oogī nī ma tūhū." 21 Nī ūndū ūcio-rī, mündū o na ūrikū ndakae kwīraha na ūhoro wa andū! Maūndū mothe nī manyu, 22 kana nī Paūlū, kana nī Apolo,

kana nī Kefa, kana nī thī īno, kana nī muoyo, kana nī gīkuū, kana nī maündū marīa marī ho rīu, kana nī maündū marīa magooka, mothe nī manyu, 23 na inyuī mūrī a Kristū, nake Kristū nī wa Ngai.

4 Nī ūndū ūcio-rī, andū magīriirwo nīgūtuonaga ta ndungata cia Kristū, na ta tūrī andū arāa mehokeirwo maündū ma hito ma Ngai. 2 Rīu nīkūbataranītie atī andū arāa mehokeirwo maündū no nginya monanie atī nī ehokeku. 3 Dningimaka o na hanini ingītuirwo ciira nī inyuī, kana nduīrwo nī igooti rīa andū o na rīrīkū; ti-itherū o na nīi mwene ndingītuira ciira. 4 Nīi mwene ndirī na ūndū ingīciukīra, no ūndū ūcio ndūngītūma nduīke atī ndirī na mahītīa. Mwathani nīwe ūnduaigīra ciira. 5 Nī ūndū ūcio ndūkae gūtua ciira ihinda rīrīa rīamūre rītakinyīte; eterera nginya Mwathani ooke. Maündū marīa mahithe nduma-inī nīakamoimīria ūtheri-inī, na nīakaguūria meciiria ma ngoro cia andū. Ihinda rīu o mündū nīakamūkīra ngaatho ciake kuuma kūrī Ngai. 6 Rīu-rī, ariū na aarī a Ithe witū, maündū macio ndīramaringithania na ūhoro wakwa mwene na wa Apolo nīguo mūgunīke, nīguo mwīrute na ithūi gītūmi kīa ūrīa kwīragwo atīrī, "Mūtikae kwagarara ūrīa kwandīkitwo." Nīgeetha mūtikae gwītīia mūndū ūmwe makīria ya ūrīa ūngī. 7 Nī ūndū-rī, nūū ūtūmīte wīone ūrī na ngūūrani na mündū ūngī o wothe? Nī kīi ūrī nakīo ūtaaheirwo? Na angīkorwo nīwaheirwo-rī, ūragītīia nikī ta atarī kūheo waheirwo? 8 Nīmūrīkītie kūgīa na kīrīa gīothe mwendāga! Nīmūrīkītie gūtongal Nīmūtūkīte athamaki, ithūi tūtarī ho! Naarī korwo ti-itherū nīmwatuūkire athamaki kūna nīguo tūtuīke a gūthamaka hamwe na inyuī! 9 Nīgūkorwo ndīrona atī ithūi atūmwō Ngai atūigīte handū tūrīonekaga tūrī thuutha wa andū arāa angī othe, na ta andū matuīrīrwo kūūragīrwo thīnī wa kīhaaro kia mathako. Nītūtūitwo kīndū gīa kwīrorerwo nī thī yothe, kūrī araika o na kūrī andū. 10 Ithūi tūrī irimū nī ūndū wa Kristū, no inyuī mūrī andū oogī mūno thīnī wa Kristū! Ithūi nī kwaga twagīte hinya, no inyuī mūrī na hinya! Inyuī nīmūheetwo gītīo, no ithūi nītūmītīwo gītīo! 11 Nginya ihinda rīrī ithūi tūrī tūtūrīrītē tūhūtītaga na tūkanyoota, na tūgatarūkīrwo nī nguo, ningī nītūhūrītīwo mūno, o na tūgaikara tūtarī na mīciī. 12 Ningī nītūrīutaga wīra na moko maitū tūrī na kīyo. Rīrīa twarumwo-rī, ithūi tūkarathima; na rīrīa twanyariirwo, tūkomīrīria; 13 o na rīrīa twacambio, tūcookagia ūhoro na ūhooreri. Nginya

ihinda rīrī tūtuīkīte gīko gīa thī, tūgatuīka mahuti ma gūkū thī. 14 Ndīraandīka marūa maya nīguo ndīmūconore, no nīguo ndīmūtaare mūrī ta ciana ciakwa nyendete mūno. 15 O na mūngīkorwo mūrī na areri ngiri ikūmi thīnī wa Kristū, mūtirī na maithe maingī, nīgūkorwo thīnī wa Kristū Jesū ndāatuīkire ithe wanyu ūndū-inī wa ūhoro-ūrīa-Mwega. 16 Nī ūndū ūcio ndamūthaitha mwīgerekarie na nīi. 17 Nī ūndū wa gītūmi gīkī nīngūmūtūmīra Timotheo, mūrū wakwa ūrīa nyendete, na ūrīa mwīhokeku thīnī wa Mwathani. Nīekūmūririkania mūtūrīrīre wakwa thīnī wa Kristū Jesū, ūrīa ūringaine na ūrīa ndutanaga makanitha-inī kūndū guothe. 18 Amwe anyu nīmatuīkīte etīi, makona ta itarooka kūu kūrī inyuī. 19 No nīngūūka kūrī inyuī narua, akorwo nī kwenda kwa Mwathani, na hīndī iyo nīngatūrīa ūrīa andū aya etīi maaragia, o hamwe na ūhoti ūrīa marī naguo. 20 Nīgūkorwo ūthamaki wa Ngai ti ūhoro wa kwaria, no nī wa kūgīa na ūhoti. 21 Mūkwenda atīa? Ngūuke kūrī inyuī na kīboko, kana njūke na wendo hamwe na roho wa ūhooreri?

5 Nī ma ndeto nīiraario atī thīnī wanyu kūrī na ūtharia, na nī ūtharia mūthembā ūrīa ūtangīoneka o na kūrī andū arāa matetikītie Ngai: Naguo nī atī ūmwe wanyu nīakomete na mūtumia wa ithe. 2 Na inyuī mūgakenera ūndū ūcio! Githī mūtiagīrīrwo nīgūkorwo mūiyūrītīwo nī kīha, nīguo mündū ūcio wīkīte ūguo mūmūingate, ehore ngwatanīro-inī yanyu? 3 O na ndakorwo ndirī hamwe na inyuī kūu, ndī hamwe na inyuī thīnī wa roho, na nīndīkītie gūtuīra mündū ūcio wīkīte ūguo ciira, o ta ndī hamwe na inyuī. 4 Hīndī ūrīa mūrīkorwo mūngānīte thīnī wa ūlītwā ūrīa Mwathani witū Jesū, na nīi ndī hamwe na inyuī thīnī wa roho, o na hinya wa Mwathani witū Jesū ūrī ho-rī, 5 mündū ūcio mūneanei kūrī Shaitani, nīgeetha mehia make ma kīmwīrī maniinwo, naguo roho wake ūkaahonokio mūthenya ūrīa wa Mwathani. 6 Mwīgaatho ūcio wanyu ti mwega. Kaī inyuī mūtooī atī ndawa nini ya kūimbīa mīgate nītūmīga kīmīre gīothe kīmībe? 7 Eherīa ndawa iyo ya kūimbīa mīgate ūrīa ya tene biū nīguo mūtūkīte kīmīre kīerū gītarī na ndawa ya kūimbīa, tondū ūguo nīguo mūtarīi. Nīgūkorwo Kristū, o we gatūrīme gaitū ka Bathaka, nīarīkītie kūrūtīwo igongona. 8 Nī ūndū ūcio-rī, nītūkūngūrīre Giāthī, ti na ndawa iyo ya tene ya kūimbīa mīgate, iyo ya rūmena na ya wagānu, no tūkūngūrīre na mūgate ūtarī

na ndawa ya kūimbia, o guo mūgate wa wīhokeku na wa ūhoro wa ma. 9 Nīndīmwandikīire marūa-inī makwa ngamwīra mūtīgagē kūgīaga thirītū na andū arīa ahūūri maraya, 10 ūguo ti kuuga mweheranīre na andū a thī ino, arīa ahūūri maraya, kana arīa akoroku, kana arīa atunyani, o na kana arīa ahooi mīhianano. Mūngīka ūguo-rī, no mūkiumire gūkū thī. 11 No rīu, ndīramwandikīira nīguo mūtīkagē thirītū na mūndū o na ūrīkū ūrīa wītīga mūrū kana mwarī wa Ithe witū, no nī mūhūūri maraya, kana nī mūkoroku, kana nī mūhooi mīhianano kana nī mūndū wa gūcambania, o na kana nī mūrītū wa njoohi kana nī mūtunyani. Mūndū ta ūcio mūtīkarītanīre naked. 12 Ūkīrī wīra wakwa gūciirthia arīa matarī a kanitha? Githī inyuī mūtīkāgīrīrwo nīgūciirthia arīa marī a kanitha? 13 Ngai nīwe ūgaaciirthia arīa marī nja. “Ingatai mūndū ūcio mwaganu oime thīinī wanyu.”

6 Kūngīkorwo kūrī mūndū ūmwe wanyu ūhītīrie ūrīa ūngī-rī, no akīgerie gūthīi kūrī andū arīa matetīgīrīte Ngai nīguo mamatuithanie ciira, handū ha gūthīi mbere ya andū arīa aamūre? 2 Kaī inyuī mūtooī atī andū arīa aamūre nīo magaatuīra andū a gūkū thī ciira? Na angīkorwo nī inyuī mūgaaciirthia andū a gūkū thī-rī, githī mūtīkīri na ūhoti wa gūtua maciira marī manini? 3 Kaī inyuī mūtooī atī nī ithūi tūgaatuīra araiaka ciira? I maūndū ma mūtūrīre ūyū-rī, githī tūtiagīrīrwo nīkūmaciira makīria! 4 Nī ūndū ūcio kūngīkorwo na mūndū wanyu ūhītīrio maūndū-inī ta macio-rī, no mūthuure o na andū matangītīka kanitha-inī matuīke a kūmūciirthia! 5 Ndoiga ūguo nīguo ndīmūconore. Kwahoteka atī atī thīinī wanyu gūtīrī mūndū muūgī ūngīhota gūtuithania etīkia eerī ciira mangītīmania? 6 No handū ha ūguo-rī, mūrū kana mwarī wa Ithe witū atwaraga ūrīa ūngī igooti-inī, na nī igooti-inī rīa arīa matetīkītie! 7 Gūkorwo mūrī na maciira gatagatī-inī kanyu nīkuonania atī nīmūhootetwo biū. Githī ti kaba mwītīkagīre gwīkwo ūrū? Githī ti kaba mwītīkagīre kūheenio? 8 Handū ha ūguo-rī, nīmūheenanagia na mūgekana ūrū, na acio mwīkaga ūguo-rī, nī ariū na aarī a Ithe wanyu. 9 Kaī inyuī mūtooī atī andū arīa aaganu matikagaya ūthamaki wa Ngai? Mūtikanāheeneke: Gūtīrī ahūūri maraya, kana ahooi mīhianano, kana itharia, kana arūme arīa metuaga ta aka, kana arūme arīa makomaga na arūme arīa angī, 10 kana aici, kana andū arīa akoroku, kana arīi, kana acambania, o na

kana atunyani makaagaya ūthamaki wa Ngai. 11 Na ūguo nīguo amwe anyu mwatarī. No nīmāthambirio, na mūgītherio, na mūgītūuo athingi thīinī wa rītīwa rīa Mwathani Jesū Kristū o na nī ūndū wa Roho wa Ngai witū. 12 “Nīi ndīrigīrīrīo gwīka ūndū o wothe,” no ti ūndū o wothe ūrī kīgumi. “Nīi ndīrigīrīrīo gwīka ūndū o wothe,” no ndīngīathwo nī ūndū o na ūrīkū. 13 “Irio nī cīa nda na nda nī ya irio,” no Ngai nīgaciniina cīerī. Mwīrī ti wa kūhūthīrwo na ūmaraya, no nī wa gūtungata Mwathani, nake Mwathani aathage mwīrī ūcio. 14 Ngai nīariūkirie Mwathani kuuma kūrī arīa akuū nī ūndū wa hinya wake, na o na ithūi nīgatūrīukia na hinya o ro ūcio. 15 Kaī inyuī mūtooī atī mīrī yanyu nī cīiga cīa Kristū we mwene? Nī ūndū ūcio, no ngīoye cīiga icīo cīa Kristū nīguo ndīcīyītīthanīe na mūmaraya? Kūroaga gūtūka ūguo! 16 Kaī inyuī mūtooī atī ūndū ūrīa wīnyītīthanīagia na mūmaraya, matuīkaga mwīrī ūmwe naked. Nīgīkorwo nī kwīrītīwo atīrī, “Acio eerī magaatuīka mwīrī ūmwe.” 17 No ūndū ūrīa wīnyītīthanīagia na Mwathani atuīkaga ūmwe naked thīinī wa roho. 18 Ūragīrai mehia ma ūmaraya. Mehia marīa mangī mothe mekagwo nī ūndū marī nja ya mwīrī wake, no ūndū ūrīa ūhūūraga ūmaraya-rī, nī mwīrī wake mwene ehagīria. 19 Kaī inyuī mūtooī atī mīrī yanyu nī hekarū ya Roho Mūtheru ūrīa ūrī thīinī wanyu, ūrīa mwaheirwo nī Ngai? Inyuī mūtīrī anyu inyuī ene; 20 inyuī mwagūrīrwo na thogora. Nī ūndū ūcio-rī, tītīthagīria Ngai na mīrī yanyu.

7 Na rīrī, ha ūhoro wa maūndū marīa mwanyandikīire marūa nī ūndū wamo, ngūmwīra atīrī: Nī wega ūndū mūrūme kwaga kūhikania. 2 No tondū wa ūrīa ūmaraya ūngīhīte-rī, o ūndū mūrūme nīgīrīrīrwo nī kūgīna na mūtumia wake mwene, na ūndū-wanja agīe na mūthuuri wake mwene. 3 Mūthuuri nīgīrīrīrwo nī kūhīgāgīria mūtumia wake bata wake wa kīhiko, o nake mūtumia ahīgāgīrie mūthuuriwe bata wake. 4 Mūtumia ndāngītīthīra mwīrī wake mwene, tondū nī wake na mūtumia wake. 5 Tigagai kūimana, o tīga rīrīa mūngīkorwo mūguanīire, naguo gūkorwo nī kwa ihinda, nīgeetha mūgītāge na ihinda rīa kūhooya. Thuutha ūcio no mūcooke hamwe rīngī, nīguo Shaitani ndakamūgerie tondū wanyu kūremwo kwīgīrīrīria. 6 Ūhoro ūcio ndawaaria taarī ūrūtha ngūheana, no ti gwathana ngwathana. 7 No nyende andū othe

mahaane ta ūrīa nī̄ ndarii. No o mündū aheetwo kīheo gīake mwene kuuma kūrī Ngai; mündū ūmwe aheetwo kīheo gīkī, na ūrīa ūngī akaheo kīrīa kīngī. 8 Na rīrī, nī ūndū wa andū arīa matahikanītie na atumia a ndigwa, nguuga ūū: Nī wega maikare o ūguo matahikanītie, o ta ūrīa nī̄ ndarii. 9 No angīkorwo matingīhota kwīgīrīrīria-rī, nīmahike na mahikanie, tondū nī̄ kaba kūhikania gūkīra gūkara makīhīahīaga. 10 Kūrī andū arīa mahikite na makahikania-rī, ngwathana ūū, no ti nī̄, nī Mwathani ūgwathana: Mūtumia ndakanatigane na mūthuuriwe. 11 No aangīka ūguo-rī, nīagīkare atarī mūhiku, kana akorwo ti ūguo, acookerere mūthuuriwe. Ningī mūthuuri ndakanaingate mūtumia wake. 12 Nī ūndū wa acio angī nguuga ūū, no nī nī̄ ndīroiga, ti Mwathani: Angīkorwo mūrū wa Ithe witū arī na mūtumia ūtetikītie, na mūtumia ūcio etikīre matūūranie-rī, nīatige kūmūngata. 13 Nake mūtumia angīkorwo arī na mūthuuri ūtetikītie, na mūthuuri ūcio etikīre matūūranie-rī, nīatige kūmūngata. 14 Nīgūkorwo mūthuuri ūrīa ūtetikītie nīatheretio nī ūndū wa mūtumia wake, nake mūtumia ūrīa ūtarī mwītīkia nīatheretio nī ūndū wa mūthuuri wake mwītīkia. Kūngīaga gūtuūka ūguo-rī, ciana cianyu no ituūke ti theru, no ūrīa kūrī rīu nī̄ atī nī̄ theru. 15 No rīrī, mündū ūcio ūtetikītie angīthī-rī, nīarekwo athī. Nīgūkorwo mündū mūrūme, kana mündū-wanja ūrīa wītīkītie ti muohe nī̄ ūhoro ta ūcio; Ngai atwītīte tūtūūranagie na thayū. 16 Wee mūtumia-rī, ūū̄ atīa kana nīwe ūkaahonokia mūthuuri waku? O na wee mūthuuri-rī, ūū̄ atīa kana nīwe ūkaahonokia mūtumia waku? 17 No rīrī, mündū o mündū nīaikare mūtūūrīre ūrīa Mwathani aamūgāire, o ūrīa Ngai aamwītiire. Ūyū nīguo watho ūrīa ngwatha makanitha mothe. 18 Mündū angīkorwo eetirwo arī mūruu-rī, nīatige gūkara ta atarī mūruu. Mündū ūrīa ūtaarī mūruu rīrīa eetirwo nīatige kūrua. 19 Kūrua gūtīrī bata; o na kwaga kūrua gūtīrī bata. Ūndū ūrīa ūrī bata nī̄ kūmenyerera maathani ma Ngai. 20 O mündū nīaikare o ūrīa aatārī rīrīa Ngai aamwītire. 21 Wee warī ngombo rīrīa wetirwo? Ūndū ūcio ndīgagūtange, no korwo wahota kuona njīra ya kuuma ūkombo-inī-rī, gerera yo. 22 Nīgūkorwo mündū ūrīa warī ngombo rīrīa Mwathani aamwītire-rī, ūcio nī̄ mündū wa Mwathani ūtarī ngombo; ningī no taguo, ūrīa warī mündū muohore rīrīa Mwathani aamwītire-rī, ūcio nī̄ ngombo ya Kristū. 23 Inyuī mwagūrirwo goro; mūtigatuūke ngombo cia andū. 24 Ariū na arī a

Ithe witū, o ūndū ūrīa mündū eehokeirwo nī Ngairī, nīaikarage o ūguo ūndū ūcio Ngai aamwītiire. 25 Rīu-rī, ūhoro wīgī airītu nī ūyū: Ndirī na watho ūumīte kūrī Mwathani, no nīngūheana itua rīakwa ta mündū mwīhokeku nī ūndū wa kūiguīrwo tha nī Mwathani. 26 Nī ūndū wa mathīna ma mahinda maya-rī, nguona arī wega mūikarage o ūrīa mündū atarii. 27 Wee nīūhikanītie? Ndīkaingate mūtumia waku. Wee nawe hihi ndūhikanītie? Tiga kūhikania. 28 No ūngīhikania-rī, wee ndwīhītie; o na mūirītu angīhīka-rī, o nake ndehītie. No andū arīa marahika kana makahikania-rī, nīmarionaga mathīna maingī mūtūūrīre-inī ūyū, na nīmo ndīrenda kūmūrigīrīria. 29 Ūndū ūrīa ndīrenda kuuga, ariū na aarī a Ithe witū, nī atī ihinda nī̄ inini. Kuuma rīu andū arīa marī na atumia nī̄ kwagīrīre maikarage ta matarī nao; 30 arīa maracakaya nīmaikarage ta mataracakaya; nao arīa makenete nīmaikarage ta matakene; o na arīa mekūgūra indo, nīmaikarage ta matarī kīndū marī. 31 nao arīa mahūthagīra indo cia thī īno, nīmaikarage ta matohanītio nacio. Nīgūkorwo ūrīa thī īno īhaana rīu-rī, nīgūthira īrathira. 32 Nī̄ ingīenda inyuī mūikarage mūtegītanga. Mündū ūrīa ūtahikanītie etangaga na maündū ma Mwathani, na eciiragia o ūrīa angīkenia Mwathani. 33 No mündū ūrīa ūhikanītie etangaga na maündū ma gūkū thī, na eciiragia o ūrīa angīkenia mūtumia wake, 34 naguo wendi wa ngoro yake nīmūgāyūkanu. Mündū-wa-nja ūtarī mūhiku kana mūrītu etangaga na maündū ma Mwathani: Muoroto wake nī̄ kwīheana harī Mwathani mwīrī na roho. No mūtumia mūhiku etangaga na maündū ma thī īno, na eciiragia o ūrīa angīkenia mūthuuriwe. 35 Ndīramwarīria maündū maya nīgeetha mūgunīke, ti atī nīguo ndīmūrigīrīrie, no nīgeetha mūikarage na mīthīre ūrīa yagīrīre, mwīheanīte biū harī Mwathani mūtekūguicīrīrio nī̄ maündū mangī. 36 Mündū o wothe angīona atī nīarahītīria mūrītu ūrīa orītie, nake mūrītu ūcio akorwo matukū make ma ūrītu wake nīmarahtīka-rī, mündū ūcio angīgūa nīagīrīrwo nī̄ kūhikania-rī, nīeke o ūguo ekwenda. Ti kwīhīa ekwīhīa. Nīmagīrīrwo mahikanie. 37 No rīrī, ūrīa ūtūīte na ngoro yake atekūringīrīrio, no nīwe mwene wīyendeire, na agatua itua atī ndekūhikia mūrītu ūcio-rī, mündū ūcio o nake nīekīte ūrīa kwagīrīre. 38 Nī ūndū ūcio-rī, mündū ūrīa ūhikagia mūrītu ūrīa orītie nīekaga ūrīa kwagīrīre, no ūrīa ūngīaga kūmūhikia nīekaga wega makīria. 39 Mūtumia nīohanītio na

mūthuuriwe rīrīa rīothe mūthuuriwe arī muoyo. No mūthuuriwe angīkuā, nīmuohore na no ahikīre mūndū o ūrīa angīenda, no mūndū ūcio no nginya akorwo nīetikītie Mwathani. 40 No itua rīakwa nī atīrī, mūtumia ūcio angīaga kūhika rīngī, no akorwo arī na gīkeno makīria. Na ngwīciiria atī niī o na niī ndī na Roho wa Ngai.

8 Na rīrī, ūhoro wa irio iria ikoragwo irutūrīo mīhianano-rī, nītūrī atī ithuothe tūrī na ūmenyo ūhoro-inī ūcio. Ūmenyo nītūmaga mūndū etūgīrie, no wendo nī gwaka wakaga. **2** Mūndū ūrīa wīciiragia atī nīoī ūndū-rī, ndooī ūndū ūcio wega ta ūrīa aagīrīirwo nī kūūmenya. **3** No mūndū ūrīa wendete Ngai, ūcio nīwe ūrīo nī Ngai. **4** Nī ūndū ūcio, ha ūhoro ūkonī kūrīa irio iria irutūrīwo mīhianano-rī, nītūrī atī gūkū thī mūhianano nī kīndū gīa tūhū, na atī gūtīrī Ngai ūngī tīga o ūrīa ūmwe. **5** Tondū o na kūngīkorwo nī kūrī indo cītagwo ngai, irī kūrīa igūrū kana irī gūkū thī-rī, amu ti-itherū nī kūrī na “ngai” nyīngī na “aathani” aingī, **6** no harī ithūi-rī, Ngai no ūmwe, na nīwe Ithe witū, na indo ciōthe ciōimire kūrī we na tūtūrīaga muoyo nī ūndū wake; na kūrī na Mwathani o ūmwe, nake nīwe Jesū Kristū, o we ūrīa indo ciōthe ciāgiire nī ūndū wake, na nowe ūtūtūrīagia muoyo. **7** No ti andū othe mooī ūguo. Andū amwe nī ūndū wa ūrīa matūrīte mamenyerete mīhianano, o na hīndī ūrīa mekūrīa irio ta icio meciiragia atī nīrūtūrīwo mūhianano, na tondū thamiri ciao itarī hinya-rī, makanyiitwo nī thaahu. **8** No irio iria tūrīaga itingītūma tūkuhīrīre Ngai, tūtingīthūkio nī kwaga gūcīrīa, na tūtingīgīrīo nīgūcīrīa. **9** O na kūrī ūguo-rī, menyererai atī wiyathi ūcio wanyu ndūgatuikē mūhīnga kūrī arīa matarī na hinya. **10** Nīgūkorwo mūndū o wothe ūrī na thamiri itarī na hinya, angīmuona inyuī mūrī na ūmenyo ūyū mūkīrīra irio thīinī wa hekarū ya mūhianano-rī, githī ndangūmīrīria arīe kīrīa kīrūtūrīwo mīhianano? **11** Nī ūndū ūcio-rī, mūrū kana mwari wa Ithe witū ūcio thamiri yake itarī na hinya, o ūcio Kristū aakuūrīre-rī, agathūkio nī ūmenyo wanyu. **12** Hīndī ūrīa mwehīria ariū na aariā Ithe witū na njīra īyo, na mūgatīhīa thamiri ciao icio itarī hinya-rī, nī Kristū mwehīria. **13** Nī ūndū ūcio, angīkorwo kīrīa ndīrīrīa no gītūme mūrū kana mwari wa Ithe witū agwe mehīa-inī-rī, ndikīagīrīrīwo nī kūrīa nyama rīngī, nīguo ndigatūme agwe. (ajōn 0165)

9 Githī niī ndirī na wiyathi? Githī niī ndirī mütümwo?
Githī niī ndionire Jesū Mwathani witū? Anga inyuī
mütiri maciaro ma wīra wakwa thiinī wa Mwathani?
2 O na angīkorwo andū arīa angī mationaga ta ndī
mütümwo-rī, ti-itherū niī harī inyuī ndī mütümwo!
Nīgūkorwo nī inyuī kīmenyithia kīa ütümwo wakwa
thiinī wa Mwathani. **3** Gwītetera gwakwa harī arīa
manjiirithagia nī gūkū: **4** Githī ithū tūtirī na kīhootho
gīa kūrīa na kūnyua? **5** Githī ithū tūtirī na kīhootho
kīa mündū gütwararana rūgendo-inī na mütumia wake
mwītikīa, o ta ūrīa atūmwo arīa angī, na ariū a nyina
na Mwathani, o na Kefa mekaga? **6** Kana no niī tūrī
na Baranaba arī o nginya tūrutage wīra nīguo tuone
üteithio witū? **7** Nūnū ütungataga ta mūthigari na
akeerīha na indo ciake we mwene? Nī mündū ūrikū
ūhaandaga mūgūnda wa mīthabibū na ndarīe thabibū
cia mūgūnda ūcio? Ningī-rī, nī kūrī mündū ūrīthagia
rūrū na ndanyue iria rīa rūrū rūu? **8** Ndīraaria ūhoro
ūyū ndī na meciiria ma ū-mündū tu? Githī Watho o
naguo nduugīte o ūguo? **9** Nīgūkorwo nī kwandikītō
watho-inī wa Musa atīrī, "Ndūkanohe ndegwa kanua
hīndī irīa ikūranga ngano ikīmīhūūra." Ngai akiuga
ūguo-rī, nī ndegwa aracaāira? **10** Ti-itherū oigaga ūguo
nī ūndū witū, githī tīguo? ū-ni, ūndū ūyū waandikirūo
nī ūndū witū, tondū rīrīa mūrimi ekūrima, nake
mūhūrīi ngano amīhūūrage-rī, nī kwagīrīire mekage
ūguo marī na kīrīgīrīro atī nīmakagayana magetha.
11 Tūngīkorwo ithū nītūhaandīte mbeū ya kīroho
thiinī wanyu-rī, kaī akīrī ūndū mūnene ithū
tūngīgetha indo cia gütūuria mwīrī kuuma kūrī
inyui? **12** Angīkorwo andū angī marī na kīhootho
gīa gütēithio nī inyuī-rī, ithū githī tūtikīagīrīirwo
nīgūteithio makīria? No ithū tūtīahūthīrīre kīhootho
kīu. Handū ha ūguo-rī, nī gūkīrīrīria tūkīragīrīria
ūndū o wothe nīguo tūtikae kūhīngīca ūhoro-ūrīa-
Mwega wa Kristū. **13** Kaī inyuī mūtooī atī andū
arīa marutaga wīra thiinī wa hekarū marutaga irio
ciao kuuma kūu hekarū, nao arīa matungataga
kīgongona-inī magayanaga kīrīa kīrūtītō kīgongona-
inī? **14** O ta ūguo-rī, Mwathani nīathanīte atī arīa
mahunjagia ūhoro-ūrīa-Mwega nīmagīrīirwo kuonaga
gīa kūmatūuria kuuma kūrī ūhoro-ūrīa-Mwega. **15**
No niī ndirī ndaahūthīra kīhootho o na kīmwe gīa cio.
Ningī ndiraandika ūhoro ūyū ndī na kīrīgīrīro atī
nīmūkūnjīka maūndū ta macio. Nī kaba ngue gūkīra
mündū o naū agirie ndīrahīre ūndū ūcio. **16** No
rīrī, ndingīhota kwīraha rīrīa ngūhunjia ūhoro-ūrīa-

Mwega, nīgūkorwo nīhatagīrīrio mūno ndīuhunjie. Na niī ingāga kūhunjia Ūhoro-ūrīa-Mwega kaī ndagīa na haaro-ī! 17 Ingīhunjia nī ūndū wa kwīyendera-ī, ndaheo mūcaara; no angīkorwo ti na ūndū wa kwīyendera-ī, nī no kūhingia ndīrahingia ūndū ūrīa ndīhokeirwo. 18 Hakīrī ūguo-ī, mūcaara wakwa ūkīrī kī? Nī atīrī: Atī harī ūhoro wa kūhunjia Ūhoro-ūrīa-Mwega-ī, hunjagie tūhū itekūrīhwo, na nī ūndū ūcio njage gwītagia kīhootho gīakwa rīrīa ngūhunjia Ūhoro-ūrīa-Mwega. 19 O na gūtuīka ndī muohore na ndirī ngombo ya mūndū-ī, nī ndītuaga ngombo ya o mūndū wothe, nīguo nguucīrīrie andū aingī o ta ūrīa kwahoteka. 20 Kūrī Ayahudi ndaatuīkire ta Mūyahudi nīguo nguucīrīrie Ayahudi. Na kūrī arīa marī rungu rwa watho-ī, ndaatuīkire ta mūndū ūrī rungu rwa watho, o na gūtuīka nī mwene ndirī rungu rwa watho, nīguo nguucīrīrie arīa marī rungu rwa watho. 21 Kūrī arīa matarī watho-inī-ī, ndaatuīkire ta mūndū ūtarī watho-inī ūcio, o na gūtuīka ndirī muohore kuuma kūrī watho wa Ngai, no ndī watho-inī wa Kristū, nīguo nguucīrīrie arīa matarī watho-inī ūcio. 22 Kūrī arīa matarī hinya-ī, ndaatuīkire ta itarī hinya nīguo nguucīrīrie arīa matarī hinya. Nduikīte maūndū mothe kūrī andū othe nīgeetha kūngīhoteka na njīra ciathe ngerie kūhonokia amwe ao. 23 Njīkaga maūndū maya mothe nī ūndū wa Ūhoro-ūrīa-Mwega, nīgeetha ngaagaīrwo irathimo ciaguo. 24 Kaī inyū ūmūtoōi atī andū arīa mahītahītanaga ihenya-inī mahanyūkaga othe, no rīrī, no ūmwe wao ūheagwo kīheo? Kīhanyūkei na njīra ūrīa ūngītūma mūkaaheo kīheo. 25 Mūndū o wothe ūrīa ūhītahītanaga thīinī wa mathako-ī, ehataga na akemenyeria maūndū-inī mothe hatarī itherū. Mekaga ūguo nīguo maheo thūmbī itarī ya gūtūura; no ithū twīkaga ūguo nīguo tūkaaheo thūmbī ya gūtūura nginya tene. 26 Nī ūndū ūcio-ī, nī ndihanyūkaga ta mūndū ūtoōi gītūmi gīa kūhanyūka; na ndirūaga ta mūndū ūgūkia ngundi ciate o ūguo tūhū. 27 Aca, nī mwīrī wakwa hūrīaga ngaūtua ngombo yakwa, nīgeetha ndaarīkia kūhunjīria andū arīa angī-ī, nī mwene ndikanatuīke wa kūregwo nyimwo kīheo.

10 Na rīrī, ariū na aarī a Ithe witū, ndikwenda mūkorwo mūtoō ūndū ūyū, atī maitū ma tene othe maatongoragio nī itu, na atī othe nīmarīngire iria. 2 Othe nīmabatithirio matūke andū a Musa marī rungu rwa itu rīu, o na marī iria-inī ūrīu. 3 Na othe maarīaga irio o imwe cia kīroho, 4 na

maanyuuaga maaī o mamwe ma kīroho; nīgūkorwo maanyuire kuuma rwaro-inī rwa ihiga rwa kīroho rūrīa rwatwaranaga nao, naruoo rwaro ūru rwarī Kristū. 5 O na kūrī ūguo-ī, aingī ao matigana gūkenia Ngai; nacio ciimba ciao ikīhurunjwo werū-inī. 6 Na rīrī, maūndū macio meekikire marī ta cionereria, nīgeetha ngoro ciitū itikerirīrie gwīka maūndū mooru ta macio meekire. 7 Mūtīgatuīke ahooi mīhianano, ta ūrīa amwe ao maatārii; o ta ūrīa kwandikītō atīrī: “Andū acio magīlkara thī kūrīna kūnyua, magīcooka magīkīra kūina na gwīkenia.” 8 Ningī tūtīkahūūre ūmaraya, ta ūrīa amwe ao meekire, nao magīkua andū ngiri mīrongo ūrī na ithātū mūthenya ūmwe. 9 O na ningī tūtīkanagerie Mwathani, ta ūrīa amwe ao meekire, nao makīniinwo nī nyoka. 10 Na mūtīkāe gūtēta, ta ūrīa amwe ao meekire, nao makīūragwo nī mūraika ūrīa mūniinani. 11 Maūndū macio meekikire kūrī o marī cionereria, na makiāndikwo marī ma gūtūkaania, ithū ūtūkīnī ūrīwo nī kūhingio kwa mahinda. (aīōn g165) 12 Nī ūndū ūcio, ūngīra nīrūgāmīte wega-ī, menyerera ndūkāe kūgūa! 13 Mūtīrī mwagerio na magerio mangī tīga o marīa makoraga andū. Nake Ngai nīmwīhokeku; ndangītīkīra mūgerio na magerio marīa mūtāngīhota gwītiiria. No ūrīa mūkūgerio-ī, nīarīmuonagīrīria njīra ya kūrīra nīguo mūhotage gwītiiria magerio macio. 14 Nī ūndū ūcio, arata akwa endwa, ūragīrī ūhoro wa kūhooya mīhianano. 15 Ndīraarīria andū oogī; mwīkūūranīrei ūrīa ndīroiga. 16 Gīkombe gīa gūcōokīa ngaatho kīrīa tūcōokagīa ngaatho nī ūndū wakīo-ī, gīthī ti kūgwatanīra thakame ya Kristū? Na gīthī mūgate ūrīa twenyūraga ti kūgwatanīra mwīrī wa Kristū? 17 Na tondū mūgate ūcio nī ūmwe-ī, ithū, o na tūrī aingī, tūrī o mwīrī ūmwe, nīgūkorwo ithū othe tūrīaga mūgate o ūcio ūmwe. 18 Ta mwīcūrānei ūhoro wa andū a Israeli: Arīa marīaga irio cīa igongona-ī, gīthī matīgwatanāgīra kīgongona kīu? 19 Ndīrenda kuuga atīa? Atī kīrīa kīrūtīrīwo mūhianano nī kīndū kūrī, kana atī mūhianano guo mwene nī kīndū kūrī? 20 Aca! ūrīa ndīroiga nī atī magongona ma andū arīa matarī na ūngī marutāgīrīwo ndaimono, na ti Ngai, na ndikwenda mūgīe ngwatanīro na ndaimono. 21 Mūtingīhota kūnyūrīa gīkombe kīa Mwathani, na mūnyūrīe gīkombe kīa ndaimono o nakīo; mūtingīhota kūgwatanīra metha-inī ya Mwathani, na mūgwatanīre metha-inī ya ndaimono. 22 Kaī tūrāgeria kwarahūra ūrīu wa Mwathani? Kaī tūrī na hinya kūmūkīra? 23 “Nī ndirīgīrīrio gwīka ūndū,” no ti ūndū o wothe

ūrī na kīguni. “Nī ndirigīrīrio gwīka ūndū,” no ti ūndū o wothe ūrī na uumithio. 24 Gūtīrī mūndū wagīrīrwo nīgūcaragia maūndū ma kwīguna we mwene, no nīacaragie maūndū ma kūguna andū arī angī. 25 Rīagai kīrīa gīothe kiendagio thoko-inī ya nyama mūtekwyūria ciūria nī ūndū wa mwīcuuko wa thamiri, 26 nīgūkorwo, “Thī nī ya Mwathani, na kīrīa gīothe kīrī thīinī wayo.” 27 Mūndū ūtarī mwītikia angīmwīta mūkarie irio gwake, na inyuī mūkorwo nī mūkwenda gūthīrī, rīa irio ciothe iria mūngīheo mūtekwyūria ciūria cia mwīcuuko wa thamiri. 28 No mūndū angīmwīra atīrī, “Irī ici irutītwo irī igongona,” mūtigacirī, nī ūndū wa mūndū ūcio wamwīra ūguo, o na nī ūndū wa mwīcuuko wa thamiri; 29 ngiuga ūguo ti thamiri yaku ndagweta, no nī thamiri ya mūndū ūcio ūngī. Nī ūndūrī, wiyathi wakwa ūgūciirithio nīkī nī ūndū wa thamiri ya mūndū ūngī? 30 Ingīrānīra irio na andū angī ndī na ngaatho-rī, nī kīi gīgūtūma njambio nī ūndū wa kīndū kūu njokeirie Ngai ngaatho nī ūndū wakīo? 31 Nī ūndū ūcio, rīrīa mūkūrīa kana rīrīa mūkūnyua, o na kana mūgūika ūndū o wothe-rī, wīkagei nī ūndū wa kwenda kūgoocithia Ngai. 32 Tigai gwīka ūndū ūngīhīngithia mūndū, arī Mūyahudi, kana arī Mūyunani, o na kana ūhīngithie kanitha wa Ngai, 33 o ta ūrīa nīi ngeragia gūkenia andū othe na njīra o yothe. Nīgūkorwo ndicaragia ūndū wa kwīguna nīi mwene, no njaragia ūrīa ingīguna andū aingī, nīguo mahonoke.

11 Mwīgerekaniei na nīi, ta ūrīa ndīgerekaganagia na Kristū. 2 Nīngūmūgaathīrīria nī ūndū wa kūndirikana maūndū-inī mothe, na nī ūndū wa gūtūura mūrūmitie morutani macio, o ta ūrīa ndaamūrutire. 3 Rīu-rī, nīngwenda mūmenye atī mūtwe wa mūndū mūrūme o wothe nī Kristū, na mūtwe wa mūndū-wa-nja nī ūndū mūrūme, na mūtwe wa Kristū nī Ngai. 4 Mūndū mūrūme o wothe ūrīa ūhooyaga kana akaratha ehumbīrīte mūtwe-rī, nī mūtwe wake aconorithagia. 5 Nake mūndū-wa-nja o wothe ūrīa ūhooyaga kana akaratha atahumbīrīte mūtwe wake-rī, nī mūtwe wake aconorithagia, tondū ūguo no ūndū ūmwe na kwenjwo. 6 Angīkorwo mūndū-wa-nja ndekūhumbīra mūtwe wake-rī, nīkienje njūrī yake; na angīkorwo kūrengarenga njūrī kana kwenjwo nī ūndū wa gūconora mūndū-wa-nja-rī, nīkīhumbīre mūtwe. 7 Mūndū mūrūme ndaagīrīrwo nīkūhumbīra mūtwe wake, kuona atī nīwe mūhianīre wa Ngai, na nī riiri wa Ngai; no mūndū-wa-nja nīwe riiri wa mūndū

mūrūme. 8 Nīgūkorwo mūndū mūrūme ndoimire harī mūndū-wa-nja, no nī ūndū-wa-nja woimire harī ūndū mūrūme. 9 Mūndū mūrūme-rī, tiwe wombirwo nī ūndū wa mūndū-wa-nja, no nī ūndū-wa-nja wombirwo nī ūndū wa mūndū mūrūme. 10 Nī ūndū wa gitūmi gīkī-rī, ūndū-wa-nja agīrīrwo nīgūkorwo na rūrīi mūtwe rwa kuonania atī nī wa gwathwo nī ūndū wa araika. 11 No ningī-rī, thīinī wa Mwathani, ūndū-wa-nja ndeiganītie ūndū mūrūme atarī ho, nake ūndū-mūrūme ndeiganītie ūndū-wa-nja atarī ho. 12 O ta ūrīa ūndū-wa-nja oimire harī ūndū mūrūme-rī, no taguo ūndū-mūrūme aciaragwo nī ūndū-wa-nja. No rīrī, indo ciothe ciumaga kūrī Ngai. 13 Ta tuai arī inyuī: Nī kwagīrīire ūndū-wa-nja kūhooya Ngai atehumbīrīte mūtwe? 14 Kaī ūndū ma ndūire matamūrutaga atī ūndū-mūrūme gūkorwo arī na njūrī ūdaaya nī ūndū wa kūmūconorithia, 15 no ūndū-wa-nja gūkorwo na njūrī ūdaaya, ūcio nī riiri wake? Nīgūkorwo aheetwo njūrī ūdaaya arī kīndū gīa kūmūhumbīra. 16 Angīkorwo kūrī na ūndū ūrī na ngarari na ūhoro ūyū-rī, nīamenye atī ithūi tūtīrī mūtugo ūngī, o na makānītha ma Ngai matīrī mūtugo ūngī. 17 Ūhoro-inī ūrīa ngūmūtaarīria rīu-rī, ndīrī na ūndū wa kūmūgaathīra, nīgūkorwo kūngana kwanyu ti gwa kūmūguna no nī gwa kūmūthūkia. 18 Ūndū wa mbere, njīguaga atī rīrīa muongana ta kanītha, nīkūgīaga na nyamūkano gatagatī kanyu, na ūhoro ūcio ndingīaga gūtīkia ūmwe waguo. 19 Hatarī nganja gūtingīaga kūgīa na ngarari gatagatī-inī kanyu cia kuonania arī anyu metikīrīkīte nī Ngai. 20 Rīrīa muongana hamwe, ti Irīo cia Mwathani mūrītaga, 21 nīgūkorwo rīrīa mūkūrīa, o ūndū athīiaga na mbere kūrīa ategweterera ūrīa ūngī. ūmwe aikaraga ahūtīi, nake ūrīa ūngī agaikara arītīwo. 22 Kaī mūtarī mīcīi mūngīrīra na mūnyūre kuo? Kana nī kanītha wa Ngai mūnyararīte na mūkēnda gūconoraga arīa mataīrī kīndū? Ngūkīmūwīra arīa? No ndīkīmūgaathīrīrie nī ūndū wa ūhoro ūcio? Aca, ndingīmūgaathīrīria! 23 Nīgūkorwo ūhoro ūrīa ūdaamūkīrīre kuuma kūrī Mwathani noguo ūdaamūkīnīyīrie: Mwathani Jesū, ūtukī ūrīa aakunyanīrīwo, nīoore mūgate, 24 na aarīkīa gūcookīa ngaatho, akiwenyūranga, akiuga atīrī, “Ūyū nī mwīrī wakwa, ūrīa ūheanītīo nī ūndū wanyu; ikagai ūu nīguo ūndirikanage.” 25 Ningī ūndū ūmwe, thuutha wa kūrīa irīo, akīoya gīkombe, akiuga atīrī, “Gīkombe gīkī nī kīrīkanīro kīrīa kīerū thīinī wa thakame

yakwa; ikaagai ūū, rīrīa rīothe mūrīkīnyuuagīra, nīguo mūndirikanage.” 26 Nīgūkorwo rīrīa rīothe mūkūrīa mūgate ūyū na mūkanyūra gikombe gīkī-rī, nīkuumbūra mūkuumbūra gūkua kwa Mwathani o nginya hīndī rīrīa agooka. 27 Nī ūndū ūcio, mūndū o wothe ūkūrīa mūgate ūcio kana akanyūra gikombe kīa kīa Mwathani ūrīa gūtaagīriire-rī, nī kwīhīa ehiirīe mwīrī na thakame ya Mwathani. 28 Mūndū nīambage gwītūria mbere ya kūrīa mūgate ūcio na kūnyūra gikombe kīu. 29 Nīgūkorwo mūndū ūrīa wothe ūrīaga na akanyua ategūkūrana mwīrī wa Mwathani, nī ituīro rīake we mwene etuagīra. 30 Kīu nīkīo gītūmīte aingī anyu moorwo nī hinya, na marūare, na amwe anyu nīmarīktīe gūkua. 31 No tūngītūrīa ciira ithūi ene, tūtingītūka a gūciirithio. 32 Hīndī ūrīa tūgūtūrīwo ciira nī Mwathani-rī, nīkūherithio tūherithagio nīgeetha tūtikae gūtūrīwo ciira hamwe na thī. 33 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū, rīrīa mūnganīte mūrīanīre-rī, etanagīrīrai. 34 Angīkorwo mūndū nīahūtīrī-rī, agīrīirwo nī kūrīa irio gwake mūcīi, nīgeetha rīrīa muongana gūtikagē ūhoro wa gūtūrīwo ciira. Nīngaheana ūhoro wa maūndū macio mangī rīrīa ngooka.

12 Na rīrī, ariū na aarī a Ithe witū, ha ūhoro wa iheo cia kīrōho-rī, ndikwenda mūikare mūrigītō nīguo. 2 Inyuī nīmūūi atī hīndī ūrīa mūteetikītīe Ngai, nīmwaguucagīrīrio na mūkerekero kūrī mīhianano ūtangīaria. 3 Nī ūndū ūcio ngūmwīra atī, gūtīrī mūndū waragia ahotithītīo nī Roho wa Ngai ūngiuga atīrī, “Jesū aronyiitwo nī kīrumi,” na gūtīrī mūndū ūngihota kuuga atīrī, “Jesū nī Mwathani,” atatongoretio nī Roho Mūther. 4 Na rīrī, iheo iria iheanagwo nī mīthemba mīthemba, no Roho ūrīa ūciheanaga no ūmwe. 5 O na njīra cia gūtungata nī mīthemba mīthemba, no Mwathani ūrīa ūtungatagwo no ūmwe. 6 Nīngī kūrī mīrūtīre ya wīra mīthemba mīthemba, no Ngai no ūmwe ūrīa ūhotithagia maūndū mothe gwīkīka thiīni wa andū othe. 7 Na rīrī, o mūndū nīaheagwo ūndū wa kuonania atī ariū na Roho, naguo ūndū ūcio nī wa kūguna andū othe. 8 Roho ūcio nīwe ūheaga mūndū ūmwe ndūmīrīri ya ūngī, na ūngī akaheo ūmenyo nī Roho o ro ūcio, 9 nake ūngī akaheo iheo cia kūhonania nī Roho o ro ūcio, 10 nake ūngī akaheo hinya wa kūringa ciama, na ūngī akaheo ūrathi, na ūngī akaheo gūkūrūrana maroho, na ūngī akaheo kwaria na thiomi mīthemba mīthemba, ningī ūngī akaheo ūhoti wa gūtaūra thiomi

icio. 11 Maūndū macio mothe nī wīra wa Roho o ro ūcio ūmwe, nake agayagīra o mūndū o ūrīa ekwenda. 12 Mwīrī wa mūndū nī ūmwe, o na gwatuīka ūrī ciīga nyīngī; nyīngī o na gwatuīka ciīga ciaguo ciote nī nyīngī-rī, ciote no mwīrī o ūmwe. Úguo noguo Kristū atariī. 13 Nīgūkorwo ithuotē twabatithirio na Roho ūmwe tūgūtūka a mwīrī ūmwe, o na tūrī Ayahudi kana tūrī Ayunani, tūrī ngombo o na kana tūtarī ngombo, na ithuotē tūkīnyuithio Roho o ro ūcio ūmwe. 14 Na rīrī, mwīrī ndūkoragwo na kīiga kīmwe, no nī wa ciīga nyīngī. 15 Kūgūrū kūngiuga atī, “Tondū ti nī guoko-rī, ndīrī wa mwīrī ūyū,” ūndū ūcio ndūngītīma gūtige gūtuīka kīiga kīa mwīrī ūcio. 16 Nakuo gūtū kūngiuga atī, “Tondū ti nī riitho-rī, ndīrī wa mwīrī ūcio,” nī ūndū wa gūtūmi kīu gūtingītīga gūtuīka kīiga kīa mwīrī ūcio. 17 Mwīrī wothe ūngīkorwo no riitho-rī, kūigua tūngīguaga na kī? Mwīrī wothe ūngīkorwo no gūtū-rī, kūnungīra tūngīnungagīra na kī? 18 No ūrīa kūrī, nī atī Ngai nī eekirire ciīga ciote thiīni wa mwīrī, agīcīkīra o ta ūrīa eendaga ciikare. 19 Ciīga ciote ingītūka nī kīiga kīmwe-rī, mwīrī naguo ūngīkorwo ha? 20 Ūrīa kūrī nī atī ciīga nī nyīngī, no mwīrī nī ūmwe. 21 Riitho rītingīhota kwīra guoko atīrī, “Nīi ndīrī na bata nawe!” Naguo mūtwē wīre magūrū atīrī, “Nīi ndīrī na bata na inyuī!” 22 Handū ha ūguo-rī, ciīga cia mwīrī iria cionekaza itarī hinya, nīcio irī bata makīria, 23 nacio ciīga iria tuonaga ta itarī cia gūtīo mūno-rī, nīcio tūheaga gūtīo kīa mwanya. Nacio ciīga iria tuonaga ta itagīrīre kuoneka nīimenyagīrīwo mūno, 24 o rīrīa ciīga ciitū iria itarī cia kūhīthwo itabataragio nīkūmenyererwo mūno. No Ngai nīanyiitithānīte ciīga cia mwīrī na agatīiitia makīria ciīga iria ciagīte gūtīo, 25 nīgeetha gūtikae kūgīa na nyamūkano thiīni wa mwīrī, no nīgeetha ciīga ciaguo imenyanagīrīre o kīiga na kīrī kīngī. 26 Kīiga kīmwe kīngīnyariiīka, ciīga iria ingī inyariiīkaga hamwe nakīo; nakīo kīiga kīmwe kīngīheo gūtīo-rī, o nacio ciīga iria ingī nīkenaga hamwe nakīo. 27 Na rīrī, inyuī mūrī mwīrī wa Kristū, na o mūndū wanyu nī kīiga kīaguo. 28 Nakuo thiīni wa kanitha, Ngai nīathuurīte mbere andū amwe matūke atūmwō, a keerī anabii, a gatātū arutani, o na ningī kūgīe na arīngī a ciama, o na arīa marī na iheo cia kūhonania mīrimū, na arīa marī na ūhoti wa gūteithia arīa angī, na arīa marī na iheo cia ūtabarīri, na arīa maaragia na thiomi mīthemba mīthemba. 29 Andū othe nī atūmwō? Andū othe nī anabii? Andū othe

nī arutani? Andū othe nī aringi a ciama? 30 Andū othe nīmaheetwo iheo cia kūhonania? Andū othe nīmakīragia na thiomi? Andū othe nīmagītaūraga thiomi? 31 No rīrī, mwīriragīrie iheo iria irī bata mūno. Na rīu nīngūmuonia njīra irīa njega makīria.

13 Atīrīrī, o na ingīaria na thiomi cia andū o na cia araika, no ngorwo itarī na wendani-rī, ingīkorwo ndī o ta kīndū kīa rūthuku kīrīa kīgambaga kīaringwo, kana o ta thaani irīa īhūrīthanagio ikagamba. 2 Ingīkorwo ndī na kīheo gīa kūrathā ūhoro, na ngorwo no hote kūmenya maūndū mothe ma hitho na ngagīa na ūmenyo wothe, na ingīkorwo ndī na wītīkio ūrīa ūngīhota gūthaamia irīma, no ndirī na wendani-rī, ndirī bata o na hanini. 3 Ingiheana indo ciakwa ciothe kūrī andū aria athīnī, o na heane mwīrī wakwa ūcinwo, no ngorwo ndirī na wendani-rī, ndingīgunīka. 4 Wendani nīūkiraganāgīria, na wendani nīūtuganaga. Ndūguanagīra ūiru, na ndwīgaathaga, o na ndūrī mwītīo. 5 Wendani ndūrī rūtūrīko, na ndūcaragīa ūrīa ūngīguna, o na ndūhiūhaga kūrakara, na ndūtaraga maita marīa ūhītīrīo. 6 Ningī wendani ndūkenagīra ūūru, no nīūkenagīra ūhoro wa ma. 7 Wendani nīūgitanagīra hīndī ciothe, na ūgetikia maūndū mothe, na nīwīrīgagīrīa hīndī ciothe, o na ūkomīrīria hīndī ciothe. 8 Wendani ndūthiraga. No akorwo nī morathi, nīmagathira; o na thiomi nīigathira; na kūmenya maūndū o nakuo nīgūgathira. 9 Nīgūkorwo tūmenyaga maūndū o gīcunjī, na tūrathaga maūndū o gīcunjī, 10 no hīndī irīa ūndū ūrīa mūkinyanīru ügooka-rī, ūndū ūrīa ūtarī mūkinyanīru nīūgaathira. 11 Hīndī irīa ndaārī kaana-rī, ndaaraagia o ta kaana, na ndeeciiragia o ta kaana, na ndaataranagia maūndū o ta kaana. No hīndī irīa ndaatuūkire mūndū mūgima-rī, ngītigana na maūndū ma wana. 12 Rīu tuonaga maūndū na mairia, ta kuona na gīcicio; no hīndī iyo tūkoonaga ta andū makīonana ūthīū kwa ūthīū. Rīu njūū maūndū o gīcunjī; hīndī iyo nīngamenya maūndū wega, o ta ūrīa nīi njūū wega. 13 Na rīu, maūndū maya matatū nī ma gūtūūra: wītīkio, na kīrīgīrīo, o na wendani. No ūrīa mūnene wamo nī wendani.

14 Rūmagīrīrai mīthīire ya wendani, na mwīrirīrie mūno iheo cia kīroho, na makīria mwīriragīrie kīheo kīa ūheani ūhoro wa Ngai. 2 Nīgūkorwo mūndū ūrīa wothe waragia na rūthiomī-rī, ti andū aaragīria no nī Ngai aaragīria. Ti-itherū, gūtīrī mūndū ūtaūkagīrwo nī ūrīa aroiga; no nī maūndū ma hitho

aaragia na roho wake. 3 No mūndū ūrīa ūheanaga ūhoro wa Ngai aaragīria andū akamekīria hinya, na akamomīrīria, na akamahooreria. 4 Mūndū ūrīa waragia na rūthiomī nī we mwene wīongagīrīra hinya, no ūrīa ūheanaga ūhoro wa Ngai nī kanitha ongagīrīra hinya. 5 No nyende inyuothē mwaragie na thiomi, no makīria ingīenda inyuothē mūrathage mohoro. Mūndū ūrīa ūrathaga ūhoro nīakīrīte ūrīa waragia na thiomi, tīga no akorirwo nīēgūtaūra thiomi icio, nīguo kanitha wongererwo hinya. 6 No rīu, ariū na aarī a Ithe witū, ingīuka kūrī inyuū na njarie na thiomi-rī, ingīmūguna nakī, tīga no ndīmūreheire ūguūrio, kana ūmenyo, kana ūrathī, o na kana kiugo kīa ūrutani? 7 O na ha ūhoro ūkonī indo iria itarī muoyo iria igambaga, indo ta mūtūrirū kana kīnanda kīa mūgeeto-rī, mūndū angīgūkūrūna atīa rwīmbo rūrīa rūrenda kūinwo, tīga hakorirwo na ngūrūnī njega ya mīgambo? 8 Ningī-rī, angīkorwo karumbeta gatikūrūta mūgambo ūgūkūrūkana ūrīa ūkuugārī, nūū ūngīkīhaarīria gūthīi mbaara-inī? 9 Üguo noguo ūhoro wanyu ūtarī. Tīga mwaririe na ciugo ikūmenyeka na rūthiomī rwanyu-rī, nī mūndū ūrīkū ūngīmenya ūrīa mūroiga? Mūngīkorwo o mūkīrīria rīera. 10 Ti-itherū nī kūrī mīthembā mīngī ya thiomi gūkū thī, no gūtīrī rūthiomī o na rūmwe rūtarī ūrīa ruugaga. 11 No angīkorwo ndingīmenya ūrīa mūndū aroiga-rī, nīi ngīrī mūrūrīrī harī mūndū ūcio ūraaria, nake nī mūrūrīrī harī nīi. 12 Üguo noguo o na inyuū mūtarī. Kuona atī nīmwīrīrīrie mūno iheo cia kīroho-rī, kīgeragie ikuongerera iheo iria ciakaga kanitha ūkagīa na hinya. 13 Na tondū ūcio-rī, mūndū ūrīa waragia na rūthiomī rūgeni nīahooyage nīguo ahote gūtaūra ūrīa aroiga. 14 Nī ūndū-rī, ingīkorwo ndīrahooya ngīthiomaga-rī, roho wakwa nīguo ūrahooya, no meciiria makwa matirī na maciaro. 15 Nī ūndū ūcio-rī, ngūgīka atī? Nīi ndīrīhooyaga Ngai na roho wakwa, na ningī hooyage na meciiria makwa; o na kūina ndīrīinaga na roho wakwa, na ningī nyinage na meciiria makwa o namo. 16 Ningī-rī, ūngīkorwo ūkīgooca Ngai na roho waku tu-rī, mūndū wa aria marī gatagatī kanyu ūtarataūkīrwo, angīkuga "Ameni" atī mahooya-inī maku ma gūcookia ngaatho, kuona atī ndaramenya ūrīa ūroiga? 17 No ūkorwo ūgīcookia ngaatho wega mūno, no mūndū ūcio ūngī ndanongererwo hinya nī ūhoro ūcio. 18 Nīngūcookeria Ngai ngaatho nīgūkorwo nīi nīnjaragia na thiomi makīria manyu inyuothē. 19 No kanitha-inī-rī, nī kaba

njarie ciugo ithano ndīramenya wega nīguo ngīrute andū arīa angī ūhoro nacio, gūkīra njarie ciugo ngiri ikūmi cia gūthiomā. 20 Ariū na aarī a Ithe witū, tigagai gwīciiragia ta ciana. Harī ūhoro wa maündū marīa mooru-rī, tuīkai tūkenge, no mwīciirīrie-inī wanyu mūtuīke andū agima. 21 Thīinī wa Watho nī kwandīkītwo atīrī: “Nīngaarrīa andū aya na tūnua twa andū maaragia na thiomi ng’eni, ndīmaarīrie na tūnua twa andū maaragia na mwarīrie wa kūngī, no o na ndeeka ūguo matikanjigua,” 22 Nī ūndū ūcio, kwaria na thiomi nī kīmenyithia kūrī andū arīa metekītie no ti kīmenyithia kūrī arīa metekītie; no kūratha ūhoro nī kwa arīa metekītie, ti kwa arīa metekītie. 23 Tondū ūcio kanitha wothe ūngīungana na andū othe maarie na thiomi-rī, na hacooke hatooanye andū matoō ūhoro wa thiomi, kana andū metekītie-rī, githī matingiuga atī mūrī agūrūki? 24 No mūndū ūtarī mwītikia kana mūndū ūtarī mūtaūkire nī ūhoro ūcio angītoonya rīrīa andū othe mararatha mohorō-rī, mūndū ūcio nīekūiguithio nī andū othe atī nī mwīhīa na aciirithio nīo othe, 25 na maündū marīa atūire ahithīte ngoro-inī nīmakoimbūka. Nī ūndū ūcio egūthie thī ahooe Ngai, akiugaga atīrī, “Ti-itherū Ngai arī gatagatī-inī kanyu!” 26 Tūgūkiuga atīa, ariū na aarī a Ithe witū? Rīrīa muongana hamwe-rī, o mūndū ahota gūkorwo arī na rwīmbo, kana arī na ūndū arenda kūrutana, kana arī na ūndū aguūrīrio, kana arī na thiomi, kana arī na ūtaūri wa thiomi. Maündū macio mothe no nginya mekagwo nī ūndū wa gwīkīra kanitha hinya. 27 Angīkorwo nī gūkwario na rūthiomī-rī, nī kwario nī andū eerī, na makiingīha atatū, na o mūndū aarie riita rīake, na no nginya hagē na mūndū ūngī wa gūtaūra. 28 Angīkorwo gūtīri mūtaūri-rī, mwaria ūcio nīagīkire arī kūu kanitha-inī, na akītarīrie we mwene, na aarīrie Ngai. 29 Aheani ūhoro eerī kana atatū magīrīrwo maarie, nao andū arīa angī makūūrane wega ūrīa kūreerwo. 30 Na mūndū ūkarīte thī ho angīgīa na ūguūrīrī, mwaria ūcio wa mbere nīakire. 31 Nīgūkorwo inyuothē no mūrathe ūhoro o mūndū riita rīake nīguo andū othe marutwo maündū na momīrīrio. 32 Namo maroho ma anabii nīmathīkagīra anabii o ene. 33 Nīgūkorwo Ngai ti Ngai wa kīrigiicanō no nī wa thayū. Ta ūrīa kūrī thīinī wa ciūngano ciōthe cia andū arīa aamūre, 34 atumia magīrīrwo nīgūkaraga makirīte ki marī thīinī wa kanitha. Matītīkīritio kwaria, no nīmaikarage menyihītie, o ta ūrīa Watho uugīte. 35

Angīkorwo marī na ūndū mangīenda kūmenya-rī, nīmoragie athuuri ao ene kwao mūcīi; nīgūkorwo nī ūndū ūrī thoni atumia kwaragia thīinī wa kanitha. 36 Hī! Anga kiugo kīa Ngai kīambīrīrie na inyuī? Kana hihi no inyuī inyuiki gīakinyīre? 37 Mūndū o na ū angīciiria atī nī mūnabii, kana arī na iheo cia kīroho-rī, nīgātīkire atī maündū maya ndīramwandīkīra nī maündū marīa maathanītwo nī Mwathani. 38 No angīgīra ūndū ūcio kīene-rī, o nake we mwene nīakagīrwo kīene. 39 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū, mwīrīrīriei kūrathaga mohoro, na mūtikagiragie ūhoro wa kwaria na thiomi. 40 No maündū mothe nīmekagwo na mūtaratara ūrīa wagīrīrie, na mekagwo na kīhaarīro.

15 Na rīrī, ariū na aarī a Ithe witū, nīngwenda kūmūririkania ūhoro-ūrīa-mwega ūrīa ndaamūhunjīrie, na mūkīwamūkīra, na noguo mūtūrīte mūrūmītie. 2 ūhoro ūcio mwega nīguo ūtūmaga mūhonoke, mwaikara mūrūmītie wega ūhoro ūrīa ndaamūhunjīrie. Angīkorwo ti ūguo-rī, ūhoro ūcio mwawītikirie o tūhū. 3 Nīgūkorwo ūhoro ūrīa nīi ndaamūkīre nīguo ndaamūheire, ūrī wa mbere na wa bata mūno: atī Kristū nīakuire nī ūndū wa mehia maitū o ta ūrīa Maandiko moigīte, 4 na atī nīathikirwo, na atī mūthenya wa gatatū akīrīkio kūringana na ūrīa Maandiko macio moigīte, 5 na atī akiumīrīra Petero, na agīcooka akiumīrīra arīa Ikūmi na Eerī. 6 Thuutha ūcio, nīoimīrīrie makīria ma ariū na aarī a Ithe witū magana matano ihinda o rīmwe, na aingī ao marī muoyo o na rīu, o na gūtuīka amwe ao nīmarīkītie gūkua. 7 Ningī agīcooka akiumīrīra Jakubu na thuutha wa ūguo agīcooka akiumīrīra atūmwo othe, 8 na thuutha wa acio angī othe akīnyumīrīra o na nīi, haana ta mūndū waciārītwo atarī mūkinyu. 9 Nīgūkorwo nīi nīi mūnini mūno harī atūmwo arīa angī, o na ndiagīrīrwo nī gwītō mūtūmwo, tondū nīndanyariirre kanitha wa Ngai. 10 No wega wa Ngai nīguo ūtūmīte nduīke ūguo ndariī, naguo wega wake kūrī nīi ndwārī wa tūhū. No nīndarutire wīra na kīyo gūkīra acio angī othe, no ti nīi ndaarutaga wīra ūcio, no nī wega wa Ngai ūrīa warī hamwe na nīi warutaga wīra ūcio. 11 Tondū ūcio, o na kūngītuīka nī nīi kana nī o-rī, ūhoro ūyū noguo tūhunjagia, na noguo inyuī mwetikirie. 12 Na rīrī, kūngīkorwo kūhunjagio atī Kristū nīariūkīrio akiuma kūrī arīa akuū-rī, nī kī gītūmaga amwe anyu moige atī gūtīrī kūrīkio kwa arīa akuū? 13 Kūngīkorwo gūtīrī kūrīkio kwa

aria akuū-rī, o nake Kristū ndaakīriūkirie. 14 Na angīkorwo Kristū ndaakīriūkirie-rī, kūhunjia gwitū no gwa tūhū, nakuo gwītikia kwanyu no gwa tūhū. 15 Makīria ma ūguo-rī, ithuī no tūgīkorwo tūrī aira a Ngai a maheeni, tondū nītuumbūrīte atī Ngai nīariūkirie Kristū kuumā kūrī aria akuū. No rīrī, ndaakīmūriūkirie angīkorwo nī ma atī aria akuū matirīukagio. 16 Nīgūkorwo kūngītuika atī aria akuū matirīukagio, o nake Kristū ndaakīriūkirie. 17 Na angīkorwo Kristū ndaariūkirie-rī, gwītikia kwanyu nī gwa tūhū; mūgitūrūraga o mehia-inī manyu. 18 Ningī andū aria marīktie gūkoma marī thīnī wa Kristū-rī, o nao nī kūura morīte. 19 Na kūngīkorwo kūrigīrīro giitū thīnī wa Kristū no kīa muoyo-inī ūyū tūrī-rī, twagīrīrwo nīkūiguīrwo tha gūkīra andū othe. 20 No rīrī, ti-itherū Kristū nīariūkītio akoima kūrī aria akuū, agatuūka maciaro ma mbere ma aria makuūte. 21 Tondū-rī, o ūrīa arī mūndū watūmire gīkuū gūkē thī, o nakuo kūriūkio kwa aria akuū nī mūndū watūmire gūkē. 22 Nīgūkorwo o ta ūrīa andū othe makuaga nī ūndū wa Adamu-rī, no taguo andū othe magaacookio muoyo thīnī wa Kristū. 23 No o mūndū akaariūka ihinda rīake mwene: Kristū arī we wariūkire mbere; na thuutha andū aria marī ake hīndī ūrīa agooka. 24 Thuutha ūcio nīguo ihinda rīa kūrigīrīria rīgaakinya, hīndī ūrīa akaaneana ūthamaki kūrī Ngai Ithe arīktie kūniina mothamaki mothe, na wathani, o na hinya wothe. 25 Nīgūkorwo no nginya athamake nginya ūrīa agaakorwo aigīte thū ciake ciothe rungu rwa makinya make. 26 Na rīrī, thū ya mūthia kūniinwo nī gīkuū. 27 Nīgūkorwo “nī aigīte indo ciothe rungu rwa makinya make.” Na ūrīa gūkwīrwo atī “indo ciothe” nīciigītō rungu rwake, nīgūkūmenye ka wega atī Ngai we mwene ti wa itari rīu tondū nī we waigire indo ciothe rungu rwa Kristū. 28 Aarīkia gwīka ūguo-rī, Mūriū we mwene niāgatūka wa gwathagwo nī ūcio waigire indo ciothe rungu rwake, nīguo Ngai akorwo nī we maūndū mothe thīnī wa maūndū mothe. 29 Na rīrī, kūngīkorwo gūtīrī ūrīukio-rī, aria mabatithītio handū-inī ha aria akuū mageeka atī? Angīkorwo aria akuū matikaariūkio o na atīa-rī, andū makibatithagio handū-inī hao nīki? 30 Na ithuī-rī, twītoonyagia ūgwati-inī o ithaa o ithaa nīki? 31 Ngūmwīra na ma, ariū na ariū a Ithe witū, ti-itherū, o ta ūrīa ndīrahaga nī ūndū wanyu thīnī wa Kristū Jesū Mwathani witū, atī nī ūguo o mūthenya. 32 Angīkorwo ndaahūūranire na nyamū

cia gīthaka kūu Efeso nī ūndū wa itūmi cia ū-mūndū-rī, ndaagunīkire na kī? Angīkorwo andū aria akuū matikaariūkio-rī, “Nītūrīe na tūnyue, nīgūkorwo rūciū nīgūkua tūgaakua.” 33 Mūtikaheeneke: “Thirītū njūru nīthūkagia mītugo mīega.” 34 Arahūkai mwīgue ta ūrīa mwagīrīrwo, na mūtigage kwīhīa; nīgūkorwo andū amwe matiū Ngai: ndoiga ūguo nīgeetha ndīmūconore. 35 No mūndū ahota kūuria atīrī, “Andū aria akuū mariūkagio atīa? Magooka marī na mwīrī ūhaana atīa?” 36 Nī ūrimū ūrīkū ūyū! Kīrīa wahaanda-rī, gītīmeraga gītambīte gūkua. 37 Hīndī ūrīa wahaanda-rī, ndūhaandaga mwīrī ūrīa ūgūcooka ūkorwo ho, no gūkorwo ūhaandaga mbeū ya ngano kana ya kīndū kīngī. 38 No Ngai amīheaga mwīrī o ūrīa endaga īgīe naguo, na o mūthembā wa mbegū akaūhe mwīrī waguo. 39 Mīrī yothe ndīhaanaine: Andū marī mūthembā ūmwe wa mwīrī, nacio nyamū mūthembā ūngī, na nyoni mūthembā ūngī, o nacio thamaki irī mwīrī wa mūthembā ūngī. 40 Ningī nī kūrī mīrī ya igūrū na nī kūrī mīrī ya gūkū thī; no riiri wa mīrī ya igūrū nī mūthembā ūmwe, na riiri wa mīrī ya gūkū thī nī mūthembā ūngī. 41 Rīua rīrī na riiri warīo mwanya, na mweri ūrī riiri waguo mwanya, na njata irī na riiri wacio mwanya; na njata ūmwe irī riiri ūrī ūgūrāni na njata ūrīa ūngī. 42 Ūguo nīguo gūgaatuūka hīndī ya kūriūkio kwa andū aria akuū. Mwīrī ūrīa ūhaandagwo nī wa kūbutha, no ūrīukagio ūtarī wa kūbutha; 43 mwīrī ūhaandagwo ūrī mūmene, ūgacooka ūkariūkio ūrī na riiri; ūhaandagwo ūtarī na hinya, ūgacooka ūkariūkio ūrī na hinya; 44 ūhaandagwo ūrī mwīrī wa ndūire, ūgacooka ūkariūkio ūrī mwīrī wa kīroho. Angīkorwo nī kūrī mwīrī wa ndūire-rī, o na mwīrī wa kīroho ūrī kuo. 45 Nī ūndū ūcio kwandikitwo atīrī: “Adamu ūrīa warī mūndū wa mbere-rī, aatuūkire kūmbē kīrī muoyo”; nake Adamu ūrīa wa kūrigīrīria-rī, agītūka roho wa kūheana muoyo. 46 Mwīrī wa kīroho tīguo waambire gūuka, no nī ūrīa wa ndūire, na thuutha wa ūguo ūgūkā ūrīa wa kīroho. 47 Mūndū wa mbere aarī wa rūkūngū rwa thī, no mūndū wa keerī oimīte igūrū. 48 O ta ūrīa mūndū ūcio wa gūkū thī aatarīi, noguo aria marī a tīri matarii; na ta ūrīa mūndū wa kuumā igūrū aatarīi, noguo o na aria a igūrū matarii. 49 Na ta ūrīa twagīre na mūhianire wa mūndū ūcio wa tīri-rī, noguo tūkaagīna mūhianire wa mūndū ūcio wa kuumā igūrū. 50 Ngūmwīra atīrī, ariū na aarī a Ithe witū, mwīrī na thakame itingihota kūgaya

ūthamaki wa Ngai, kana kīrīa kībuthaga kīgae kīrīa gītabuthaga. 51 Thikīrīrai, ndīmwīre ūndū wa hito: Tütigaakua ithuothe, no nīkūgarūrwo tūkaagarūrwo ithuothe, 52 o kahinda kanini, o ta ibucia rīa riitho, rīrīa karumbeta ka mūthia gakaagamba. Nīgūkorwo karumbeta nīgakaahuhwo, nao arīaakuū mariūkio matarī a kūbutha, na ithū tūgarūrwo mīrrī. 53 Nīgūkorwo mwīrī ūyū ūbuthaga no nginya wīhumbe mwīrī ūtarī wa kūbutha, naguo mwīrī ūyū wa gūkua wīhumbe mwīrī ūtarī wa gūkua. 54 Hīndī ūrīa kūbutha gūkeehumba kwaga kūbutha, na gūkua kwīhumbe kwaga gūkua-rī, hīndī iyo ūhoro nīñkahinga ūrīa wandīktwo atīrī, “Gīkuū nīkīniitwo gīgatoorio biū.” 55 “Wee gīkuū-rī, gūtoorania gwaku gūkīrī ha? Wee gīkuū-rī, rūboora rwaku rūkīrī ha?” (Hadēs g86) 56 Rūboora rwa gīkuū nī mehia, naguo hinya wa mehia uumanaga na watho. 57 No rīrī, Ngai arogaathwo nīgūkorwo nīwe ūtūheaga ūtooria thīnī wa Mwathani witū Jesū Kristū. 58 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū arīa nyenda, ikaragai mwīhaandīte wega. Mūtikanenyenyo nī ūndū o na ūrkū. Tūūrai mwīheanīte kūna wīra-inī wa Mwathani, tondū nīmūtī atī wīra wanyu thīnī wa Mwathani ti wa tūhū.

16 Na rīrī, ha ūhoro wa mūhothi nī ūndū wa andū a Ngai ūtarii ūū: ūkagai ūrīa ndeerire makanitha ma Galatia mekage. 2 Mūthenya wa mbere wa kiumia-rī, o mūndū wanyu nīagīrīrwo nīkūigaga mbeeeca ta ūrīa ūthūkūmi wake ūigana, agaciigaga, nīguo hīndī ūrīa ngooka kūu gūtikanagīe na mūhothi. 3 Na ndaakinya-rī, andū arīa mūgaakorwo mūgathīrīrie nīngamahe marūa ma kūmamenyithania na ndīmatūme Jerusalemu na iheo ciányu. 4 Na kūngikoneka kwařīrīre o na nī ūthī-rī, nīngatwarana nao. 5 Ndaarikia gūtūkanīria Makedonia-rī, nīgūkorwo nīngatuīkanīria kuo, nīngooka kūrī inyū. 6 Hihi ngaikara na inyū gwa kahinda, o na kana njikare kūu hīndī ya heho yothe, nīguo mūkaahota kūndeithīrīria gūthīrī ūrēndo-inī rwakwa kūrī guothe ngaathī. 7 Ndikwenda kuonana na inyū hīndī ūno ndīrahītūkīra kūu, tondū ngwīhoka atī nītūgaikarania na inyū kwa ihinda, Mwathani etīkīra. 8 No nīngūkara gūkū Efeso nginya hīndī ya Bendegothito, 9 tondū ndīmūhīngūrīre mweke mūnene wa kūruta wīra mwega ūrī na uumithio, no nacio thū nī nyingī. 10 Timotheo angīuka-rī, menyererai nīguo aikare kūu na inyū atarī na guoya, nīgūkorwo nī wīra

wa Mwathani araruta, o ta ūrīa ndīraruta. 11 Nī ūndū ūcio-rī, gūtīrī mūndū wagīrīrwo nī kwaga kūmwamūkīra. Mumagarie na thayū nīgeetha akinye kūrī nī. Nīndīmwetereire marī hamwe na ariū na aarī a Ithe witū. 12 Na rīrī, ha ūhoro ūkonī mūrū wa Ithe witū Apolo-rī: nīndamūringīrīrie mūno ooke kūrī inyū arī hamwe na ariū na aarī a Ithe witū. Nowe ndeendaga gūkū ihinda rīu, no nīarīkū aagīa na mweke. 13 Ikaragai mwīhūgīte, na mwīhaande mūrūmīte wega thīnī wa wītīkīo; ningī mūtuīke andū omīrīru; na mūgīe na hinya. 14 ūkagai mañndū mothe mūrī na wendani. 15 Inyū nīmūtī atī andū a nyūmba ya Stefana nīo maarī a mbere gwītīkīa kūu būrūri wa Akaia, na nīmerutīre gūtungatagīra andū arīa aamūre. Nīngūkīmūringīrīria, ariū na aarī a Ithe witū, 16 mwāthīkāgīre andū ta acio, na mūndū o wothe ūrīa ūrūtīthanagīa wīra na ithū, akiūnogagīra. 17 Nīndakenire ūrīa Stefana, marī na Fotunato, na Akaiko maakinyire, nī ūndū nīo maahīngīrīre ūndū ūrīa itaarī naguo kuuma kūrī inyū. 18 Nīgūkorwo nīmacanjamūrīre roho wakwa o na wanyu. Andū ta acio nīmagīrīrwo kūheagwo gītīo. 19 Makanitha ma būrūri wa Asia nīmamūgeithia. Akula na Pirisila nīmamūgeithia mūno thīnī wa Mwathani, o na kanitha ūrīa ūcemanagīa kwao nyūmba nīwamūgeithia. 20 Ariū na aarī a Ithe witū othe arīa marī gūkū nīmamūgeithia. O mūndū nīageithie ūrīa ūngī na ngeithi theru cīa kīmumunyano. 21 Nīi, Paūlū, nī nīi ndandīka ngeithi ici na guoko gwakwa. 22 Angīkorwo he mūndū o na ū ūtendete Mwathani-rī, arogwatwo nī kīrumi. Ūka, Mwathani! 23 Wega wa Mwathani Jesū ūroikara na inyū. 24 Wendani wakwa ūromūkīnyīra inyū inyuothe mūrī thīnī wa Kristū Jesū. Amenī.

2 Akorinitho

1 Ni ni Paūlū, mütümwo wa Kristū Jesū nī ūndū wa kwenda kwa Ngai, tūrī na Timotheo mūrū wa Ithe witū, Twatūma marūa maya kūrī kanitha wa Ngai ūrīa ūrī Korinitho, o hamwe na andū othe aamüre arīa marī Akaia guothe: **2** Wega na thayū kuuma kūrī Ngai Ithe witū o na Mwathani Jesū Kristū iroikara na inyuī. **3** Ngai na Ithe wa Mwathani witū Jesū Kristū arogoochwō, o we Ithe witū wa tha, na Ngai mwene ūhoro wothe wa kūumanīrīria, **4** ūrīa ūtūumagīrīria mathīina-inī maitū mothe, nīguo na ithūi tūhotage kūhooreragia arīa marī na thiīna o wothe na ūndū wa kūumīrīrio kūrīa ithūi ene tūumīrīrio nakuo nī Ngai. **5** Nīgūkorwo o ta ūrīa kūnyariirwo gwa Kristū kūingīhīte thiīnī witū-ri, ūguo noguo kūumanīrīria gwitū kūingīhīte nī ūndū wa Kristū. **6** Tūngīthīnīo-ri, tūthīnīagio nīguo mūumīrīrio na mūhonokio; tūngīumīrīrio-ri, tūumagīrīrio nīguo na inyuī mūgē na ūumīrīru, ūrīa ūciaraga gūkīrīrīria mūkīnyariirwo na mathīina o ta marīa tūthīnīagio namo. **7** Nakīo kūrigīrīro kīrīa tūrī nakīo nī ūndū wanyu nī kīrūmu, tondū nītūū atī o ta ūrīa mūgwatanagīra na ithūi maūndū-inī marīa tūnyariiragwo namo-ri, no taguo mūgwatanagīra na ithūi ūhoro-inī wa kūumanīrīria o naguo. **8** Ariū na aarī a Ithe witū, tūtikwenda mūkorwo mūtooī mathīina marīa twarī namo būrūri wa Asia. Twarī hatīka-inī nene mūno makīria ma ūrīa tūngīahotire gūkīrīrīria, nginya ha ūhoro witū wa gūtūūra muoyo tūkiyūumīra tha. **9** Ti-itherū, ngoro-inī ciitū twaiguaga tūtūrīrīwo gūkua. No kwhānikire ūguo nīguo tūtikae kwīihoka ithūi ene, no twīhoke Ngai, ūrīa ūriūkagia arīa akū. **10** Niwe watūhonokirie ūgwati-inī ūcio wahaanaga wa gīkuū, na nowe ūgaatūhonokia. We niwe twīrīgīrīire atī no egūthīi na mbere gūtūhonokia, **11** inyuī na inyuī mūgitūteithagia na gūtūhoera. Nao andū aingī nīmarīcookingia ngaatho nī ūndū witū, tondū wa wega ūcio tūtugītīwo naguo arī macookio ma mahooya ma andū aingī. **12** Na rīrī, ūndū ūyū nīguo twīrahagīra: Thamiri ciitū nīcio itūmenyithagia atī mīthīire iitū ūrīa tūkaraga nayo gūkū thī, na makīria ūrīa tūkaraganagia na inyuī, nī ya ūtheru na ya ūhoro wa ma kuuma kūrī Ngai. Tūtiikaga ūguo kūringana na ūtūgī wa thī, no nī kūringana na wega wa Ngai. **13** Nīgūkorwo tūtiramwandikira ūndū o na ūrīkū mūtangīhota gūthoma kana gūtaūkīrwo nīguo. Na ngwīhoka atī, **14** o ta ūrīa mütümwenyete hanini,

nīmūrītaūkīrwo biū atī no mūhote kwīraha nī ūndū witū, o ta ūrīa tūkeeraha nī ūndū wanyu mūthenya ūrīa wa Mwathani Jesū. 15 Na tondū wa ūrīa ndaarī na mwīhoko wa ūndū ūcio-rī, nīndabangīte njūke kwanyu mbere nīguo mūgunīke maita meerī. 16 Ndabangīte ndīmūceerere ngīthī Makedonia, na njokere kūu kwanyu njuma Makedonia, na inyuī nīguo mūcooke mūndūme Judea. 17 Hīndī ūrīa ndaabangaga ūndū ūcio-rī, kaī ndeekaga ūguo na itherū? Kana hihi haaragīria mībango yakwa na njīra ya kī-mwīrī nīguo rīmwē njugage, “lī, lī,” na rīria rīngī ngoiga “Aca, aca?” 18 No ti-itherū, o ta ūrīa Ngai arī mwīhokeku-rī, ndūmīrīri iitū kūrī inyuī ti “lī” na rīngī “Aca.” 19 Nīgūkorwo Mūrū wa Ngai, Jesū Kristū, ūrīa mwahunjīriio ūhoro wake nī niī, na Sila, na Timotheo, ūhoro wake ndwarī wa kuuga, “lī” ūgacooka ūkoiga “Aca,” no thīnī wake gūtūūraga o “lī.” 20 Nīgūkorwo cīranīro cia Ngai, o na cingīhīte atīa-rī, ciithe nī “lī” thīnī wa Kristū. Na nī ūndū ūcio thīnī wake, ithuū tūkoigaga “Ameni” nīgeetha Ngai agoocagwo. 21 Na rīrī, Ngai nīwe ūtūmaga ithuū hamwe na inyuī twīhaande wega thīnī wa Kristū. Nīwe watūitīrīrie maguta, 22 na agītwikīra rūrīi rwa kuonania atī tūrī ake, na agītūhe Roho wake thīnī wa ngoro ciitū arī ta mwīhoko wa kūrūgamīrīra maündū marīa magooka. 23 Ngai nīwe mūira wakwa, na nīo atī nīi ndaagire gūcooka Korinitho nī ūndū wa kūmūcaaīra. 24 Ūguo ti kuuga atī nītūramwatha ūhoro-inī wa wītīkio wanyu, no nī atī tūrūtīhanagia wīra na inyuī nīgeetha mūkenage, tondū mūtūūrīte mwīhaandīte wega nī ūndū wa wītīkio wanyu.

2 Nī ūndū ūcio nīgūtua ndaatuire itua atī
ndikūmūceerera rīngī ndīmūiguithie kīeha. **2**
Tondū-rī, ingikīmūiguithia kīeha-rī, nūū ūngīgitigara
wa kūngenia, o tiga inyuū arīa njiguithitie kīeha?
3 Ndamwandikīire ūguo nīgeetha rīrīa ngooka
ndikanaiguithio kīeha nī acio njagīrīrwo nīgūkenio
nīo. Nī ndaarī na ūmīrīru harī inyuū inyuothē atī
nīmūngīagwatanīire na nī gīkēno-inī gīakwa, nakīo
gītuīke kianyu. **4** Nīgūkorwo ndamwandikīire ndī
mūthīnīku mūno, na ndī na ruo rwa ngoro na
maithori maingī, ti atī nīguo ndīmūiguithie kīeha,
no nīguo ndīmūmenyithie wendo ūrīa ndīmwendete
naguo. **5** Angikorwo nī kūrī mūndū ūiguithitie amwe
anyu kīeha-rī, ti nīi aiguithitie, no nī inyuothē
aiguithitie kīeha. Ndiroiga ūguo ngīhatīrīria ūrīa
wīkīte ūguo. **6** Iherithia rīrīa aherithitio nī andū

arīa aingī anyu, nīrīmūiganīte. 7 Rīu inyuī-rī, nīmwagīriirwo nīkūmūrekera na kūmūmīrīria, nīguo ndakae gūtoorio nī kieha gīkīrite. 8 Nī ūndū ūcio, ndamūthaitha mūmuonie atī no mūmwendete. 9 Gītūmi kīrīa gīatūmire ndīmwandikīre marūa macio nīndīmūgerie, na menye kana no mwītiirie magerio na mwathīkage maündū-inī mothe. 10 Mündū ūrīa mūngīrekera, o na nīi nīndamūrekera. Naguo ūndū ūrīa ndekanīire-rī (hangīkorwo nī haarī ūndū o na ūrīkū wa kūrekanīra), ūndū ūcio ndaūrekanīra nī ūndū wanyu ndī mbere ya Kristū, 11 nīguo Shaitani ndakae gūtūhoota. Nīgūkorwo tūtirigītwo nī mawara make. 12 Na rīrī, rīrīa ndaathiire Teroa kūhunjia Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Kristū, na ngīkora Mwathani ahingūrīte mūrango-rī, 13 ndiigana kūgīa na thayū ngoro-inī yakwa, tondū ndiakorire mūrū-wa-lthe witū Tito kuo. Nī ūndū ūcio ngiugīra andū akuo ūhoro, ngīcooka ngīthīi nginya Makedonia. 14 No rīrī, Ngai aragogooewo, o we ūrīa ūtūtongoragia hīndī ciotle na ūhootani thiīnī wa Kristū, nake agatūhūthagīra ta tūrī mūtararīko mwega wa kūmemerekia ūhoro wa kūmenya Kristū kūndū guothe. 15 Tondū ithū tūrī mūtararīko wa Kristū ūrīa ūkinyaga harī Ngai, kūrī arīa marahonokio o na arīa maroora. 16 Kūrī arīa maroora-rī, tūrī mūnungs mūru wa gīkuū; no kūrī arīa marahonokio-rī, tūrī mūtararīko wa muoyo. Nūū ūngīhota wīra ta ūcio? 17 Ithū ūtūlīkaga ta ūrīa andū aingī mekaga; tūtionjorithagia kiugo kīa Ngai nīguo tuone uumithio. Handū ha gwīka ūguo-rī, ithū twaragia tūrī na wīhokeku thiīnī wa Kristū mbere ya Ngai, ta andū matūmītwo nī Ngai.

3 Anga nītūraambīfīria gūcooka kwīgaathīfīria? Kana hihi nītūbataire kūheo marūa ma gūtūgaathīfīria kūrī inyuī kana moimīte kūrī inyuī ta andū arīa angī? 2 Inyuī ene nī inyuī marūa maitū, maandikītwo ngoro-inī ciitū, mamenekete na magathomagwo nī andū othe. 3 Inyuī nīmuonanagia atī mūrī marūa moimīte kūrī Kristū, inyuī mūrī maciaro ma ūtungata witū, marūa mataandikītwo na rangi, no maandikītwo na Roho wa Ngai ūrīa ūrī muoyo. Matiandikītwo ihengere-inī cia mahiga, no maandikītwo ihengere-inī cia ngoro cia andū. 4 Ūcio nīguo ūmīrīru witū harī Ngai nī ūndū wa Kristū. 5 Na ti atī tūrī na ūhoti ithū ene tūngīgaathīra, no ūhoti witū uumaga kūrī Ngai. 6 Nīwe ūtūhotithītie tūtuīke ndungata cia kīrīkanīro kīrīa kīerū, nakō ti kīa ūhoro ūrīa mwandikē, no nī kīa Roho; nīgūkorwo ūhoro ūrīa

mwandikē nī kūrīaga ūragaga, no Roho aheanaga muoyo. 7 Na rīrī, angīkorwo ūtungata ūrīa wa tene, ūrīa wandikītwo na ndemwa ihengere-inī cia mahiga, wokire ūrī na riiri, o nginya andū a Israeli makīremwo nīgūkara marorete ūthīi wa Musa tondū wa ūrīa warī na riiri, o na gūtuīka riiri ūcio nīwathīraga-rī, 8 gīthī ūtungata wa Roho to ūgīkorwo ūkīrī na riiri makīria? 9 Angīkorwo ūtungata ūrīa ūtuaga andū ehia nī ūrī riiri-rī, gīthī ūtungata ūrīa ūrehaga ūthingu ndūngīgīkorwo ūrī na riiri makīria! 10 Nīgūkorwo ūhoro ūrīa warī na riiri mbere, rīu ndūrī na riiri ūkīringithanio na riiri ūcio ūngī ūkīrīte. 11 Na angīkorwo ūhoro ūcio wathīraga wokire na riiri-rī, ūcio ūngī wa gūtūūra ndūngīgīkorwo na riiri makīria! 12 Nī ūndū ūcio-rī, twaragia ūhoro ūtūmīrīrie mūno, nī ūndū wa kīrīgīrīro kīu. 13 Ithū ūtūtitārii ta Musa, ūrīa wehumbagīra ūthīi na gītambaya nīguo agīrīrie andū a Israeli gūcūthīrīria ūthīi wake rīrīa ūkengi ūcio wathīraga. 14 No rīrī, meciiria mao nīmaritirio, nīgūkorwo nginya ūmūthī gītambaya o kīu gīkoragwo o ho hīndī irīa kīrīkanīro kīu gīkūrū kīao gīgīthomwo. Gītambaya kīu gītīrī kīeherio, tondū kīeheragio nī ūndū wa gwītīkia Kristū. 15 O na nginya ūmūthī rīrīa watho wa Musa ūgūthomwo-rī, gītambaya kīu no kīhumbagīra ngoro ciao. 16 No rīrīa ūtūthe ūndū o na ū agarūrūkīra Mwathani-rī, gītambaya kīu nīkīeheragio. 17 Na rīrī, Mwathani nīwe Roho, na harīa Roho wa Mwathani arī, hau nī harī na wīyathi. 18 Na ithū ithūthe arīa ūtūhumbīrīte mothīi maitū, nītūhenahenagia riiri wa Mwathani ta tūrī icicio, na nītūgarūragwo nīguo ūtūhaanane nake tūrī na riiri wa gūtūūra ūrīa ūthīiaga o ūkīongererekaga, o uumīte kūrī Mwathani, ūrīa arī we Roho.

4 Tondū ūcio, kuona atī nī tūrī na ūtungata ūcio nī ūndū wa tha cia Ngai-rī, ūtūragwo nī hinya. 2 No ithū nītūreganīte na mīthīire ya hitho na ya thoni; ithū ūtūthīiaga na mīthīire ya wara na ūtūtikanagia kiugo kīa Ngai na maheeni. Handū ha ūguo-rī, nī ūhoro wa ma ūtūheanaga hatarī ūndū ūtūkongerera, na tūrī mbere ya Ngai, nītūgeragia gūtūma thamiri cia o ūndū ūtūtīkīre. 3 O na angīkorwo ūhoro witū ūrīa ūtūhunjagia nīmūhumbīrīrī, ūtūhumbīrītō kūrī arīa maroora. 4 Nayo ngai ya mahinda maya, nītūmīte meciiria ma andū arīa matetikītie matumane, nīgeetha matigathererwo nī ūtheri wa ūhoro-ūrīa-Mwega wa riiri wa Kristū, o we ūrīa arī we mūhaanīre wa Ngai. (aiōn g165) 5 Nīgūkorwo

ti úhoro witū ithuī ene tūhunjagia, no tūhunjagia Jesū Kristū arī we Mwathani, na ithuī tūrī ndungata cianyu nī ūndū wa Jesū. 6 Tondū Ngai ūrīa woigire, “Ütheri nīware nduma-inī,” nīwe watūmire ütheri wake ware ngoro-inī ciitū nīguo tūheo ütheri wa kūmenyithagia andū riiri wa Ngai ūcio wonekaga üthiū-inī wa Kristū. 7 No rīrī, ithuī tūkuuīte kīgīna kīu tūhaana ta tūrī na nyūngū cia rīumba nīgeetha kūmenyeke atī ūhoti ūyū mūnene uumīte kūrī Ngai no nduumaga kūrī ithuī. 8 Ithuī tūhatikītwo mūno na mīena yothe, no tūtihelenjetwo; nītūrigītwo nī wa gwīka, no tūtikuīte ngoro; 9 na nītūnyariirītwo, no tūtitiganīriro; nītūrūndītwo, no tūtiniinītwo. 10 Hīndī ciotle tūkoragwo tūkuuīte gīkuū kīa Jesū na mīrī iitū, nīguo muoyo wa Jesū o naguo ūguūranagīrio thiīnī wa mīrī iitū. 11 Nīgūkorwo ithuī arīa tūrī muoyo tūtūire tūneanagwo gīkuū-inī nī ūndū wa Jesū, nīgeetha muoyo wake ūguūranagīrio thiīnī wa mīrī īno iitū ikuuaga. 12 Nī ūndū wa ūguo-rī, gīkuū kīrutaga wīra thiīnī witū, no muoyo ūkaruta wīra thiīnī wanyu. 13 Nī kwandikītwo atīrī: “Tondū nīndetikīrie; nīkīo ndaaririe.” Nī ūndū wa roho o ro ūcio wa wītikio-rī, o na ithuī nītwitikītie na nī ūndū ūcio tūkaaria, 14 tondū nītūū atī ūrīa warīükirie Mwathani Jesū kuuma kūrī arīa akuū, o na ithuī nīagatūrīükia hamwe na Jesū, na atūrūgamie mbere yake hamwe na inyuī. 15 Maūndū maya mothe nīmakūmūguna, nīgeetha wega ūrīa ūrakinīrīra andū aingī makiria ūtūme ngaatho ciyūrīrīre nīgeetha Ngai agoocagwo. 16 Tondū ūcio tūtiūragwo nī hinya. O na gūtuīka mwena wa njā nītūrathirīrīra, no mūndū wa thiīnī nī kwerūhio erūhagio o mūthenya. 17 Nīgūkorwo mathīnā maitū mahūthū na ma ihinda inini maratūma tūreherwo riiri ūmakirīte wa tene na tene. (aiōnios q166) 18 Nī ūndū ūcio, tūticūthagīrīria kīrīa kīroneka, no tūcūthagīrīria kīrīa gītonekaga. Nīgūkorwo kīrīa kionekaza nī gīa kahinda, no kīrīa gītonekaga nī gīa gūtūura tene na tene. (aiōnios q166)

5 Na rīrī, nītūū atī hema īno ya gūkū thī, īno tūtūraga thīinī wayo, īngītharūrio-rī, nī tūrī na nyūmba īngī yumīte kūrī Ngai, nyūmba ītaakītwo na moko ma andū, ya gūtūūra tene na tene irī kūu igūrū. (aiōnios g166) 2 Rīu nītūcaayaga, tūkīriragīria kūhumbwo na nyūmba īyo īngī iitū ya kuuma igūrū, 3 tondū twahumbwo ūguo tūtigakorwo tūrī njaga. 4 Nīgūkorwo rīrīa rīothe tūrī thīinī wa hema īno-rī, nītūcaayaga na tūkaritūhīrwo, tondū tūtiendaga

kwaúrwo, no twendaga tûhumbwo na mwîrî úcio witû wa kuuma igûrû, nîgeetha mwîrî üyû wa gûkua ûmerio nî muoyo. 5 Na rîrî, Ngai nîwe ûtûmbîte nî ûndû wa gitûmi kîu kîumbe, na niatûheete Roho arî ta mwîhoko wa kûrûgânîrâ maündû maria magooka. 6 Tondû úcio tûikaraga hîndî ciothe tûrî na ûumîrîru, tûkîmenyaga atî rîrî rîothe tûikaraga thîinî wa mwîrî taarî guo mûciî witû, tûikaraga tûraihanîrîrie na Mwathani. 7 Tûtûragio nî ûndû wa gwitîkia, no tütitûragio nî ûndû wa kuona na maitho. 8 Nguuga atîrî, nî tûrî na ûumîrîru atî ûndû üria tûngîenda nî tûkorwo tûtarî mwîrî-inî üyû, no tûkorwo tûrî mûciî hamwe na Mwathani. 9 Nî ûndû úcio, nîtûgeragia na kîyo muoroto witû ûtuîke wa kûmûkenia, twakorwo tûrî mwîrî-inî üyû witû o na kana twakorwo tuumîte thîinî waguo. 10 Nîgûkorwo no nginya ithuothe tûkaarûgama mbere ya gitî gîa ciira gîa Kristû, nîguo o mûndû akaaheo kîrîa kîmwagîrîire kûringana na maündû maria aaneka arî thîinî wa mwîrî, marî mega kana marî mooru. 11 Kuona atî nîtûmenyete üria Mwathani aagîrîrwo nî gwitîgîrwo-rî, nîkîo tûgeragia kûringîrîria andû. Üria tûtarî nî ûndû ûtkaine wega nî Ngai, na nîngwîhoka atî o na nîûkaine wega ngoro-inî cianyu. 12 Tikûgereria tûrageria kwîgaathîrîria harî inyuî rîngî, no nî mweke tûramûhe wa kwîraha nî ûndû witû, nîguo mûhotage gûcookeria arî merahaga na maündû maria monagwo na maitho gûkîra maria marî ngoro-inî. 13 Tûngîkorwo nîkûgûrûka tûgûrûkîte-rî, tûgûrûkîte nî ûndû wa Ngai; na tûngîkorwo meciiria maitû nî mega-rî, tûhaana üguo nî ûndû wanyu. 14 Nîgûkorwo wendo wa Kristû nîguo ûtûringagîrîria, tondû nîtûmenyete wega atî mûndû ûmwé nîwe wakuire nî ûndû wa andû othe, na nî ûndû úcio-rî, andû othe nîmakuire. 15 Nake aakuire nî ûndû wa andû othe, nîgeetha arî matûûraga muoyo matigacooke gûtûûra muoyo nî ûndû wao ene, no matûûre nî ûndû wa úcio wakuire nî ûndû wao na agîcooka akîriûka. 16 Nî ûndû úcio, kuuma rîu tûtigûcooka gûtua ûhoro wa mûndû na njira ya kî-mwîrî. O na gwatuïka kûrî hîndî tuonaga Kristû na njira iyo-rî, rîu tûtiikaga üguo. 17 Nî ûndû úcio, mûndû o wothe angîkorwo arî thîinî wa Kristû-rî, nîatûkîte kîumbe kîerû; maündû ma tene nîmathirîte, nîmookîte mangî merû! 18 Maûndû maya mothe moimaga kûrî Ngai, üria watûiguithanirie nake we mwene thîinî wa Kristû, na agîtûhe ûtungata úcio wa üiguithanio: 19 atîrî, Ngai arî thîinî wa Kristû nîwe wîiguithanagîria thî kûrî we mwene,

ategūtarīra andū mehia mao. Nake niatwīhokeire ndūmīrīri īyo ya ūiguithanio. 20 Nī ūndū ūcio ithuī tūrī abarūthi matūmītwo a kwarīrīria Kristū, o taarī Ngai ūrathaithana na tūnua twitū. Twamūthaitha handū-inī ha Kristū atīrī. Ītīkīrai kūiguithanio na Ngai. 21 Ngai niatūmire ūcio ūtaarī na wihia atuikē mwihia nī ūndū witū, nigeetha thīinī wake tūtuīke ūthingu wa Ngai.

6 Tondū tūrī aruti a wīra hamwe na Ngai-rī, nītūkūmūringīrīria mūtikae kwamūkīra wega wa Ngai o ūguo tūhū. 2 Nīgūkorwo ekuuga atīrī, “Hīndī ya gwītikīrika-rī, nīndagūthikīrīrie, naguo mūthenya wa kūhonokanio-rī, nīndagūteithirie.” Atīrīrī-i, rīrīrī nīrīo ihinda rīa gwītikīrīka nī Ngai, naguo ūyū nīguo mūthenya wa kūhonokanio. 3 Ithuī-rī, tūtitūmaaga hagē na ūndū ūngīhīngā mūndū nīguo ūtungata witū ndūkonerwo mahītīa. 4 Aca, ithuī tūrī ta ndungata cia Ngai nītwīgathagīrīria maūndū-inī mothe: nī ūndū wa kūmīrīria maūndū maingī; na gūkirīrīria mathīna na moritū, na mītangīko; 5 na ūndū wa kūhūrīwo, na kuohwo njeera, na kūreherwo ngūū; na kūrūta wīra mīritū, na kūrwo nī toro ūtukū, na ng’aragu; 6 ningī nī ūndū wa gūtūūra na ūthingu, na ūtaūku, na gūkirīrīria, na gūtugana thīinī wa Roho Mūtheru, na kūgīa na wendani ūtarī na ūhinga; 7 o na kwarīa ūhoro wa ma, na gūkorwo tūrī na hinya wa Ngai; nīgūkorwo tūnyiitīte indo cia mbaara cia ūthingu guoko-inī kwa ūrīo na kwa ūmotho; 8 rīmwe tūheagwo gītīo, na rīrīa rīngī tūgaconorwo, rīmwe tūgacuukīrīwo maūndū mooru na rīngī mega; ningī o na tūrī andū a ma, tūgatuuo a maheeni; 9 rīmwe tūgatuuo nītūūkaine, no rīrīa rīngī tūgatuuo ta tūtoīkaine; ningī tūkahaana ta tūraakua, no tūrī o muoyo; tūhūragwo, no tūtiūragagwo; 10 o na tūngīonwo ta tūrī na kīeha, ithuī tūkoragwo tūkenete hīndī ciōthe; tuonekaga tūrī athīni, no nītūtuaga andū aingī itonga; tūtuagwo ta tūtarī kīndū, no indo ciōthe nī ciitū. 11 Akorinitho aya, tūramwarīria hatarī ūndū tūkūmūhīthā, na tūkamūhīngūrīra ngoro ciitū biū. 12 Ithuī nītūmuonetie wendo witū kūna no inyuī mūtiratuonia wendo wanyu. 13 O ta ūguo tūmwīkīte-rī, ndīramwarīria ta ciana ciakwa, o na inyuī hīngūrīngā ngoro ciānu biū. 14 Mūtikae kuohanio na arīa matetikītie ta mwīkīrtwo icooki rīmwe nao. Tondū-rī, ūthingu na wagānu ingīgwatanīra atīa? Kana ūtheri na nduma-rī, ingīgīna na ngwatanīro ūrīkū?

15 Kristū na Beliali-rī, marī na ūiguano ūrīkū? Nake mūndū ūrīa wītīkitie na ūrīa ūtetikītie-rī, marī na ngwatanīro ūrīkū? 16 Hekarū ya Ngai yakīhota atīa kūiguana na mīhianano? Nīgūkorwo ithuī nī ithuī hekarū ya Ngai ūrīa ūrī muoyo. O ta ūrīa Ngai oigīte atīrī: “Nīndīrītūranagīa nao, na njeerage gatagatī-inī kao, ndūkē Ngai wao, nao matuīke andū akwa.” 17 “Nī ūndū ūcio-rī, umai kūrī o na mwīyamūranie nao, ūguo nīguo Mwathani ekuuga. Mūtikahutie kīndū kīrī thaahu, na niī nīngūmwamūkīra.” 18 “Nīngūtūika Itthe wanyu, na inyuī mūtuīke ariū akwa na aarī akwa, ūguo nīguo Mwathani-Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.”

7 Arata akwa endwa, kuona atī nītwīrīrīwo maūndū macio-rī, nītwītherie, tūtīgane na ūndū o wothe ūrīa ūthūkagia mūndū mwīrī na roho, na tūhīngāje ūhoro wa ūtheru nī ūndū wa gwītīgīra Ngai. 2 Atīrīrī, tūhei handū ngoro-inī ciānu. Tūtīrī mūndū o na ūrīkū tūhītīrie, na tūtīrī mūndū o na ūrīkū tūthūkītie, na gūtīrī mūndū o na ūrīkū ūthīngītīrie. 3 Ndīroiga ūguo nīguo ndīmūtūfīre; nīnjugīte rīngī atī mūrī na handū thīinī wa ngoro ciitū, kuona atī tūgūtūūra muoyo kana tūkuānīre na inyuī. 4 Ndī na ūūmīrīrī mūnene nīgmwarīria; nīndīrahaga mūno nī ūndū wanyu. Mathīna-inī maitū mothe, nīngoragwo nyūmīrīrie mūno, na gīkēno gīkāwa gīgakīrīrīria. 5 Nīgūkorwo rīrīa twakinyire Makedonia, mwīrī ūyū witū ndwāgīre na kīhūrīko, no gūthīnīo twathīmīagīo o harīa hothe twathīiaga; kūu nja kwarī na ngūū, na ngoro-inī ciitū tvarī na guoya. 6 No Ngai ūrīa ūhooragīria arīa makūtē ngoro, nītūhooreririe nī ūndū wa gūūka gwa Tito, 7 na to ūndū wa gūūka gwake gwiki, no ningī nī ūndū wa ūhooreranī ūrīa mwamūheete. Nīatūheire ūhoro wa ūrīa mwendaga kūnyona, na kīeha kīnene kīrīa mūrī nakīo, o na ūrīa mwitangaga mūno nī ūndū wakwa; nī ūndū ūcio gīkēno gīkāwa gīkīongerereka gūkīra mbere. 8 O na ingīkorwo nīndātūmire mūgīte na kīeha nī ūndū wa marūa makwa-rī, ndikwīrīra. O na gūkorwo kūrī hīndī nderirire nī ūndū ūcio-rī, nguona atī marūa makwa nīmamūūgūthīrīe kīeha, no nī gwa kahinda o kanini, 9 no riū ndī na gīkēno, ti tondū nīmwaigūthīrīo kīeha, no nī tondū kīeha kīanyu nīgīatūmire mūhere. Nīgūkorwo mwagīre na kīeha o ta ūrīa Ngai endaga, na nī ūndū ūcio ithuī tūtīrī ūndū mūrūo na ūmwe twamwīkīre. 10 Kīeha kīrīa kīumanīte kūrī Ngai kīrehaga ūhoro wa kūhera kūrīa gūtūmaga andū mahonoke, na gūtīrī wīriraga

gwika ūguo, no kieha kia maündū ma thī kirehaga gikuū. 11 Atirirī, ta kionei kieha kiu kiumanīte na Ngai kīrīa gīciarīte thiinī wanyu: nīgītūmīte mūgīe na kīyo kīnene, o na wendo mūnene wa gwikūura, na gwakanwo nī ngoro, na kīmako, na kwirirīria kūnene, na kwirūmbūya, o na wetereri wa kuona atī kihooto nīkīahingio. Maündū-inī mothe-rī, nīmwionanītie inyuī ene atī mūtirī na ūcuuke ūndū-inī ūyū. 12 Nī ūndū ūcio, o na gwatuūka nīndamwandikīre marūa-rī, ndiamandaandikire nī ūndū wa mūndū ūrīa wehītie, kana nī ūndū wa ūrīa wahīfīrio, no nīgeetha mūhote kūmenya inyuī ene mūrī mbere ya Ngai ūrīa mwīheanīte nī ūndū witū. 13 Maündū maya mothe-rī, nīmo matūmīte tūumīrīrio. O ūndū ūmwe na kūumīrīrio gwitū-rī, makīria nītwakenire nī ūndū wa kuona ūrīa Tito aakenete, tondū roho wake nīwekīrtwo hinya nī inyuī inyuothē. 14 Nīnderahīre Tito nī ūndū wanyu, na inyuī mūtianjonorire. No o ta ūrīa maündū mothe marīa twamwīrire marīrīma marī, noguo kwīraha gwitū nī ūndū wanyu harī Tito o nakuo gūtuūkīte ūhoro wa ma. 15 Naguo wendo ūrīa amwendete naguo nīkīrīrīrie kūneneha aarirkana ūrīa inyuothē mwaathīkire, na ūrīa mwamwamūkīrire mūrī na gwītīgīra na kūinaina. 16 Ndī na gīkeno tondū rīu ndī na mwīhoko mūkinyanīru thiinī wanyu.

8 Na rīrī, ariū na aarī a Ithe witū, nītūkwenda mūmenye ūhoro wa Wega wa Ngai ūrīa aheanīte makanitha-inī ma Makedonia. 2 Hīndī ūrīa andū acio maageririo na magerio manene-rī, gīkeno kīao kīnene na ūthīni wao mūkīru nīciatūmire maingīhīrwo nī ūtaana mūnene. 3 Nīgūkorwo nīi ndī mūira atī maaheanire indo o ta ūrīa maahotire, o na makīrūta makīria ma ūrīa mangīahotire, nī ūndū wa kwīyendera kwao. 4 Nao magītūthaitha na hinya mūnō metīkīrio kūgwatanīra ūhoro-inī wa gūteithia andū arī aamūre. 5 Magīka ūndū ūcio matiawikire ta ūrīa twerīgīrīire, no maambire kwīheana o ene kūrī Mwathani o na kūrī ithūi, kūringana na ūrīa Ngai endete. 6 Nī ūndū ūcio nītwaringīrīrie Tito, kuona atī nīwe wambīrīrie ūndū ūcio, atuūke wa kūrīkīa ūndū ūcio wa ūtugi wanyu. 7 O ta ūrīa mūgaacagīra harī maündū mothe, nīmo gwītīkīa, na ūhoro wa kwaria, na wa ūmenyo, na thiinī wa kīyo gīkinyanīru, o na wa wendo wanyu harī ithūi-rī, kīngīhīe wega ūyū wa gūtugana o naguo. 8 Ti kūmwatha ndīramwatha, no ndīrenda kūgeria wendani wanyu, nyone ūrīa ūrī wa ma ngīgerekania

na kīyo kīa andū arīa angī. 9 Nīgūkorwo nīmūū ūhoro wa wega wa Mwathani witū Jesū Kristū atī, o na gūtuūka aarī gītonga, nīatuūkire mūthīni nī ūndū wanyu, nīgeetha inyuī mūtuūke itonga na ūndū wa ūrīa aathīnīkīte. 10 Ha ūhoro ūyū-rī, mataaro makwa ma ūndū ūrīa ūmwagīrīire makīria nī atīrī: Mwaka ūcio ūrathirire nī inyuī mwarī a mbere, na to ūndū wa kūheana gwiki, no o na nī ūndū wa kwirirīria gwika ūguo. 11 Rīu-rī, kīrīkīcie wīra ūcio, nīgeetha kīyo kīanyu kīa wendo wa gwika ūguo kīganane na kūrīkīa kwanyu kwa ūndū ūcio, kūringana na kīrīa mūrī nakīo. 12 Mūndū angīkorwo arī na wendo, kīeo kīu nīgītīkīku kūringana na ūrīa mūndū arī na indo, ti kūringana na ūrīa acīgīte. 13 Kwirirīria gwitū ti amwe mahūthīrio mūrīgo na inyuī mūhīnyīrīrio, no nīgeetha andū othe maigananīo. 14 Ihinda rīrī ūmīngīhītie indo-rī, nīigūteithia wagi wao, nīgeetha rīrīa magaakorwo na indo o nao magaateithia wagi wanyu. Hīndī ūyo andū othe nīmakaigananīo, 15 o ta ūrīa kwandikītuo atīrī: “Mūndū ūrīa wonganītie nīyīngī, ndarī kīndū aatīgīrīo; nake ūrīa wonganirie nīnī, ndarī kīndū aagīre.” 16 Nīgūcookeria Ngai ngaatho, ūrīa wekīrire ngoro-inī ya Tito ūhoro wa kūmūrūmbūya o ta ūrīa nīi ndī na ūhoro ūcio. 17 Nīgūkorwo Tito to mathaithana maitū aamūkīrire, no nīgūuka kūrī inyuī arī na kīyo kīnene nī ūndū wa kwīyendera gwake. 18 O na nītūgūtūma Tito marī hamwe na mūrū wa Ithe witū ūrīa ūrī na ngumo njega makanitha-inī mothe nī ūndū wa ūrīa atungatagīra ūhoro-ūrīa-Mwega. 19 Makīria ma ūguo, nīwe wathuurirwo nī makanitha nīguo atwarane na ithūi ūhoro-inī wa mūhōthi ūcio wa ūtaana, o ūcio tūrutagīra wīra nīguo tūgocithie Mwathani we mwene, na tuonanie kīyo kīrī ūrī nakīo gīa kwenda gūteithia. 20 Nītūrageria mūnō kweherera ūndū o wothe ūngītūma tūrutwo mahītīa rīrīa tūkūramata kīeo gīkī kīheanītuo na ūtaana. 21 Nīgūkorwo nītūrerutanīria gwīka maündū marīa mangīonwo magīrīire mbere ya Mwathani, na to harī we wiki, no o na ningī monwo marī magīrīru nī andū o nao. 22 Ningī hamwe nao, nītūgūtūma mūrū wa Ithe witū ūngī, ūrīa tuonete maita maingī na njīra nīyīngī atī arī na kīyo, o na arī nakīo makīria nī ūndū wa mwīhoko wake mūnene harī inyuī. 23 Naguo ūhoro wa Tito-rī, nī mūthīritū wakwa ūrīa tūrutithanagīa wīra nake nī ūndū wanyu; na ha ūhoro ūkonīi ariū a Ithe witū-rī, o nī atūmwō a makanitha na monanagīa ūgooci wa

Kristū. 24 Tondū ūcio oniai andū acio ūira wa wendani wanyu, na gitūmi kīria gitūmaga twīrahe nī ūndū wanyu nīguo makānitha mone ūndū ūcio.

9 Na rīrī, ndikuona harī bata ndīmwandikīre ūhoro wa ūteithio ūrīa wagīriire kūheo andū arīa aamūre. **2** Nīgūkorwo nīnjūū kīyo kīanyu gīa kwenda gīteithia, na nīngoretwo ngīrahīra ūndū ūcio kūrī andū a Makedonia, ngameera atī kuuma mwaka ūcio ūrathirire, inyū andū a Akaiā mūtūire mwīhaarīrie kūheana; na kīyo kīu kīanyu nīkīo kīaruhūrite aingī ao. **3** No nīngūtūma ariū a Ithe witū nīguo kwīraha gwitū nī ūndū wanyu ūhoro-inī ūyū wa mūhōhi gūtigatuīke gwa tūhū, no mūgaakorwo mwīhaarīrie, o ta ūrīa ndoigire atī nīmwīharīrie. **4** Nīgūkorwo andū amwe a Makedonia mangīrehane na nīi makore mūtehaariie-rī, ithuī, o na tūtekūmūgweta-rī, nītūgaaconoka nī ūndū wa ūguo tūmwīhokeete. **5** Nī ūndū ūcio, nīndīronire arī wega gūthaitha ariū a Ithe witū maambe mamūceerere ihinda rīu rītanakinya, nīguo marīkīrīrie mībangō ya kīheo kīa ūtaana kīrī mweranīire. Hīndī īyo kīheo kīu nīgīgakorwo kīrī ho, na kīheanītōna kwīyendera, no ti na kūringīrīro. **6** Ririkanai ūū: Mūndū ūrīa ūhaandaga tūnini akaagetha o tūnini, nake ūrīa ūhaandaga nyingī akaagetha nyingī. **7** O mūndū aagīrīrīwo nīkūheana kīrī atūtē na ngoro yake nīkūheana, na ndakaheane atekwenda kana taarī kūringīrīro, nīgūkorwo Ngai endaga mūndū ūrīa ūheanaga akenete. **8** Nake Ngai arī na ūhoti wa gūtūma mūingīhīrīwo nī māundū mothe ma wega wake, nīguo māundū-inī mothe na mahinda-inī mothe, mūkoragwo na kīrīa gīothe mūbatārīto nīkīo, nīguo mūkoragwo mūingīhītie indo cia kūruta wīra o wothe mwega. **9** O ta ūrīa kwandīkitwo atīrī: "Nīahurunjīte iheo ciakte akahe akāhe andū arīa athīmī; ūthingu wake ūtūrūraga nginya tene na tene." (aiōn g165) **10** Na rīrī, ūrīa ūheaga mūhandi mbeū na akamūhe irio cia kūrīa, nīarīmūheaga mbeū cia kūhaanda, na atūme cingīhe, na ongerere magetha ma ūthingu wanyu. **11** Na inyū nīmūrītongagio na njīra ciotle nīguo mūheanage na ūtaana hīndī ciotle, naguo ūtaana wanyu, nī ūndū wa wīra witū, ūtūmage Ngai acookagīrīo ngaatho. **12** Ūteithio ūyū mūraruta ti kuuga atī no andū a Ngai mūrahingīrīa mabata mao, no nītūmaga Ngai acookagīrīo ngaatho na njīra nyingī. **13** Na tondū wa ūtungata ūcio mwīonanītie naguo ūrīa mūhaana-rī, andū nīmarīgoocaga Ngai

nī ūndū wa ūrīa mwathīkīure Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Kristū ūrīa muumbūraga atī nīmūwītikītie-rī, na nī ūndū wa ūtaana wanyu wakūgwatanīra nao o na wakūgwatanīra na andū arīa angī othe. 14 Na rīrīamekumūhoera, ngoro ciao nīmwīciiragia, tondū wa ūrīa wega wa Ngai ūrīa inyuī mūheetwo ūkīrīrīrie kūingīha. 15 Ngai arocookerio ngaatho nī ūndū wa kīheo gīake kīrīa gitangiugīka na ciugo ūrīa gitarii!

10 Ni Paūlū nīndamūthaitha nī ūndū wa ūrīa Kristū arī mūhooreri na mūcaayanīri, o nī ngoragwo na guoya rīrīa ndī na inyuī, no ngakorwo na ūcamba rīrīa itarī na inyuī! **2** Nīndamūthaitha mūtikanatūme rīrīa ngooka ngaakorwo na ūcamba ta ūrīa njirīgirīire gūkorwo naguo nī ūndū wa andū amwe arīa meciiragia atī mūtuūrīre ūrīa tūtūraga naguo nī wa gūkū thī. **3** Nīgūkorwo o na gūtuūka tūtūraga thī īno, tūtirūaga mbaara ta ūrīa andū a thī marūaga. **4** Matharaita marīa tūrūaga namo ti ma thī īno, no nī marīa marī na hinya wa Ngai wa kūmomora cīgitīro cia hinya. **5** Nītūmomoraga ngarari, na ūndū o wothe wa mwītūgīrio wa ngoro ūrīa ūngīgirīria ūhoro wa kūmenya Ngai, na tūgataha meciiria o mothe nīguo matuīke mīgwate ya gwathikagīra Kristū. **6** Na nītwīhaariiire kūherithia gīlōko o gōthe kīa ūremi, rīrīa mūgaakorwo mūtuūkīte a gwathikā biū. **7** Inyuī mūrarora maūndū o igūrū. Mūndū o wothe angīkorwo arī na ma atī nī wa Kristū-rī, aagīrīire eciirie o rīngī atī o na ithū tūrī a Kristū o ta ūrīa o nake arī wake. **8** No kuoneke ta ndīreraha mūnō nī ūndū wa ūhoti ūrīa Mwathani aatūheire. No rīrī, ūhoti witū nī wa kūmuongererā hinya na ti wa kūmūhinyīrīria. Nī ūndū ūcio ndingīconoka nī ūndū wa gwika ūguo. **9** Ndikwenda kuonwo ta ndīrenda kūmūmakia na marūa makwa. **10** Nīgūkorwo andū amwe moigaga atīrī, “Marūa make marī na ūritū mūngī, na marī na hinya, no rīrīa arī hamwe na ithū-rī, ti mūndū ūngītīka, nayo mīario yake nī ya tūhū.” **11** Andū ta acio magīrirwo nīkūmenya atī o ūrīa ūhoro witū ūkoragwo ūrī marūa-inī maitū rīrīa tūtarī ho-rī, ūguo noguo tūkoragwo tūhaana tūgīika maūndū rīrīa tūrī ho. **12** Tūtigeragia kwīiganania kana kwīgerekania na amwe arīa megathagīrīria. Rīrīa megwithima na arīa mahaana tao, na makegerekania na arīa matariī tao-rī, matirī ūndū mooī. **13** No ithū-rī, tūtingīraha makīria ma ūrīa kwagīrīire, no tūkwīraha kūringana na gīcunījī kīa wīra ūrīa Ngai atūheete, o na inyuī

mūrī gīcunjī kīa wīra ūcio witū. 14 Tūtireraha gūkīra ūrīa kwagīriire, ta ūrīa kūngīri korwo tūtiokire kūrī inyuū, nīgūkorwo nī ithuū twamūkinyīre na Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Kristū. 15 O na tūtīrahaga gūkīra ūrīa kwagīriire nī ūndū wa wīra mūrute nī andū angī. Ūndū ūrīa twīrīgiire nī atī, o ūrīa wītkio wanyu ūrathīi na mbere gūkūra, nakīo gīcunjī kīria tūrī nakīo thīinī wanyu nīgīkwarama mūno, 16 nīgeetha tūhote kūhunjia Ūhoro-ūrīa-Mwega ng'ongo iria irī mbere ya kwanyu. Nīgūkorwo tūtikwenda kwīraha nī ūndū wa wīra ūrūfīwo rūgongo rūngī nī mūndū ūngī. 17 No rīrī, "Mūndū ūrīa ūkwīraha, nīerahage thīinī wa Mwathani." 18 Nīgūkorwo mūndū ūrīa wīgaathagīriria tiwe wonagwo arī mwega, no nī ūrīa Mwathani agathagīriria.

11 Nīngwīhoka nīmūgūkirīriria ūrimū ūrīa mūnini ndī naguo; ndamūthaitha mūngīrīririe. 2 Nīndīraigua ūiru nī ūndū wanyu, ūiru uumanīte na ūngai. Ndamwīriire o mūthuuri ūmwe, na nīwe Kristū, nīgeetha ngaamūneana kūrī we mūrī ta mūirītu gathirange. 3 No ndī na guoya gūtigatuīke atī meciiria manyu no maturuuro mūtiganīrie ūgima na ūtheru wa kwīrutīra Kristū, o ta ūrīa Hawa aaheenekire nī nyoka na wara wayo. 4 Inyuū nīmwamūkagīra ūhoro ūngī mūkenete, mūndū o wothe angīmūhunjīria ūhoro wa Jesū ūngī tiga Jesū ūrīa twamūhunjīrie, kana mūngīamūkīra roho ūngī tiga Roho ūrīa mwamūkīrire, o na kana mūgetīkia ūhoro-mwega ūngī tiga ūrīa mwtēkirie. 5 No ndigwīciiria atī ndī mūnini o na hanini kūrī "atūmwo acio anene." 6 No ngorwo itarī mūrute ūhoro-inī wa kwaria, no ndī na ūmenyo. Nītūmūmenyithītie maūndū maya wega na njīra ciothe. 7 Hihi nī kwīhia ndeehirie nī kwīnyihiia nīguo nīdīmūtūgīrie inyuū na ūndū wa kūmūhunjīria Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Ngai hatarī irīhi? 8 Nīgūtunya ndaatunyaga makanitha mangī ngīamūkīra ūteithio kuuma kūrī o nīguo hote kūmūtungata. 9 Na hīndī ūrīa ndaarī na inyuū, ndabatario nī kīndū-ri, ndiatuīkaga mūrigo harī mūndū o na ūrkū, nīgūkorwo ariū na aari a Ithe wītu moka kuuma Makedonia nīmaheire indo cia kūigana mabataro makwa. Nīndīgīrīririe ndigatuīke mūrigo kūrī inyuū na njīra o yothe, na nīngūthīi na mbere gwīka ūguo. 10 Ti-itherū o ta ūrīa ūhoro wa ma wa Kristū ūrī thīinī wakwa, gūtīri mūndū o na ū thīinī wa ng'ongo cia Akaia ūngīngiria ndīrahe ūguo. 11 Ni kīi gīatūma njuge ūguo? Nī tondū nīdimwendete? Ngai nīoī atī nīndīmwendete! 12 Na nīngūthīi na mbere

na gwīka ūrīa ndīreka, nīguo njagithie kīene andū arīa macaragia mweke wa kuoneka atī nīmaiganaine na ithuū, thiīnī wa maūndū marīa merahaga namo. 13 Nīgūkorwo andū ta acio nī atūmwo a maheeni, aruti wīra a kūhītithia andū, na metuaga atūmwo a Kristū. 14 Naguo ūndū ūcio ti wa kūmakania, nīgūkorwo o na Shaitani o nake nīetuaga mūraika wa ūtheri. 15 Ndūkīri ūndū wa kūgeganina ndungata ciake cingītua ndungata cia ūthingu. Marigīrīrio-inī makaagīa na kīria kīringaine na ciiko ciao. 16 Nīnguuga o rīngī atīrī: Mūndū ndakae kuona ta ndī kīrimū. No angīkorwo nīguo mūkuona-ri, kīnyamūkīrei o ta ūrīa mūngīamūkīra kīrimū, nīguo ndīrahe o hanini. 17 Ūhoro-inī wa mwīraho ūyū ndī naguo-ri, ndīraaria ta ūrīa Mwathani angīaria, no ndīraaria o ta ūrīa kīrimū kingīaria. 18 Kuona atī andū aingī nīmareraha ta ūrīa thī ūrahaga-ri, o na nīi ngwīraha o tao. 19 Tondū inyuū mūkīri oogī-ri, nīmūkīragīriria arīa irimū mūkenete! 20 Ti-itherū, nīmūkīragīriria mūndū o wothe o na angīmūtua ngombo ciake, kana ūrīa ūkūmūhatīriria, kana ūrīa ūkūrīa indo ciānyu, kana ūrīa ūgwītūgīria mbere yanyu, o na kana ūrīa ūkūmūhūura hī. 21 Nīngūconoka nīgiuga atī ithuū nītwaremirwo nī gwīka maūndū ta macio! Ūndū ūrīa mūndū ūngī angīhota kwīraha nī ūndū waguo-ri, ndīkīarie ta ndī kīrimū-ri, o na nīi no ngīgerie kwīraha nī ūndū waguo. 22 Andū acio nī Ahibiranī? O na nīi ndī Mūhibiranī. Andū acio nī Aisiraelī? O na nīi ndī Mūisiraelī. Andū acio nī njaro cia Iburahīmu? O na nīi ndī wa rūciaro rwa Iburahīmu. 23 Andū acio nī ndungata cia Kristū? (Ngwaria ūguo ta ndī mūgūrūku.) Nīi nīndīmakīrīte. Nīndutīte wīra na kīyo kūmakīra, na nīgaikīo njeera mahinda maingī makīria yao, na ngahūrīwo na kīboko makīria, o na mahinda maingī nīdanakuhiīriria gūkua. 24 Ayahudi nīmahūrīre na kīboko maita matano, o ilhindā iboko mīrongo ūtātū na kenda. 25 Nīndāhūrīrīwo na thanju maita matatū, na riita ūmwe ngīlūrīrīwo na mahīga nyuguto, na maita matatū nīdanathūkīrīwo nī marikabu ndī thīinī, na ngīraara o na ngītīda irīa-inī ūtukū ūmwe na mūthenyā mūgīma. 26 Ngoretwo ngīthīi ng'endo nīngī. Ngagīkorwo ndī ūgwati-inī wa gūtwarwo nī nījūū, na ūgwati-inī wa atunyani, na ūgwati-inī wa gūkīrīrīwo nī andū a rūrīrī rwitū, na ūgwati-inī wa gūkīrīrīwo nī andū-a-Ndūrīrī; na ngoona ūgwati ndī matūra-inī manene, na ndī thīinī wa būrūri, na ndī irīa-inī; o na ūgwati wa andū arīa maheenanagia

atī nī ariū na aarī a Ithe witū. 27 Ndaanaruta wīra mūritū na wa mīnoga, na maita maingī ngaagaga toro; ndaanakorwo na ng'aragu na nyoota, na maita maingī ngaaga kīndū gīa kūrīa; ndaanakorwo heho-inī na ndī njaga. 28 Hamwe na macio mothe-rī, o mūthenya ngoragwo na mūrigo, ngūtanga nī ūndū wa makanitha mothe. 29 Nūū ūngīkorwo aagīte hinya, na niī njage gūkorwo njürītwo nī hinya? Nūū ūngīlhīngithio, na niī njage gūkorwo ngīcinwo nī marakara? 30 Angīkorwo no nginya ndīrahe, ngwīrahīra maūndū marīa monanagia ūrīa itarī na hinya. 31 Ngai, na nowe Ithe wa Mwathani Jesū, ūrīa ūgoocagwo nginya tene-rī, nīoī atī ndirahleenania. (alōn 165) 32 Kūu Dameski, barūthi ūrīa waathanaga arī rungu rwa Mūthamaki Areta-rī, nīathanire itūūra inene rīa andū a Dameski rīrangīrwo nīgeetha aanyiitihie. 33 No nīndoimīrīo ndirica, ngūkūrūkīrio rūthingo-inī ndī thīinī wa gīkabū, ngīhonoka kūnyiitwo nīwe.

12 No nginya thiī na mbere na kwíraha. O na gütüika gwíka ūguo gütirī uumithio-rī, rīu nīngwaria ūhoro wa maündū marīa ndanonio nī Mwathani, na marīa ndanaguūrīrio nīwe. **2** Nīnjūū mündū thiīnī wa Kristū, ūrīa woirwo mīaka ikūmi na īna mīthiru, agītwarwo igūrū rīa gatatū. Kana oirwo arī na mwīrī kana atarī naguo, nīi ndiūū, Ngai nīwe ūū. **3** Na nīnjūū atī mündū ūcio, kana aarī mwīrī-inī kana ndaarī mwīrī-inī-rī, nīi ndiūū, no Ngai nīwe ūū, **4** nīoирво agītwarwo kūrīa andū arīa metikītie mathiiaga, akīigua maündū matangīranīka nī mündū, na maündū marīa mündū atangītikīrio kwaria. **5** Nīngwīraha nī ūndū wa mündū ta ūcio, no ndikwīraha nī ūndū wakwa nīi mwene, tiga no ndīrīrahire nī ūndū wa ūrīa njagīte hinya. **6** O na ingīenda kwīraha-rī, ndingītuika kīrimū, nī ūndū ingīkorwo ngīaria ūhoro wa ma. No ndigwīka ūguo, nīguo gütikagīe mündū ūgwīciiria ūhoro wakwa makīria ma ūrīa kwagīrīire nī ūndū wa ūrīa njikaga kana ūrīa njugaga. **7** Nīguo ndikanae gwītūugīria nī ūndū wa ūguūrio mūnene ūguo-rī, nīndekīrirwo mūigua thiīnī wa mwīrī wakwa, ūrī mūtūmwō wa Shaitani, nīguo ūūnyariirage. **8** Nīndathaithire Mwathani mahinda matatū anjehererie mūigua ūcio. **9** Nowe akīnjīira atīrī, “Wega wakwa nīūkūiganīte, nīgūkorwo hinya wakwa nīūtūkaga mūkinyanīru harīa hatarī na hinya.” Nī ūndū ūcio nīngwīraha o na makīria ngenete mūno nī ūndū wa kwaga hinya gwakwa, nīgeetha hinya wa Kristū ūkarage igūrū rīakwa. **10** Kiū nīkīo

gítūmaga ngenagíre kwaga hinya, na irumi, na ūritū wa mütüríre, na künýariirwo, o na mathína ní ûndú wa Kristú. Nígúkorwo híndí ríta njagíte hinya, nígo ngoragwo na hinya. 11 Níndítiute kírimú, no ní inyuí mwatúmire njíke ūguo. Ní inyuí mwágíriirwo níkúngaathíríria, nígúkorwo nií ti nií múnini múnó kúrí “atúmwó acio anene,” o na gütúka nií ndikíri kíndú gítarí kiene. 12 Maündú maría matúmaga mündú amenywo atí ní mütúmwó-rí, nímekirwo gatagatí-iní kanyu na gúkiríríria kúnene: gükíringwo ciama, na gúgíkwo morirú, na maündú ma kuonania hinya. 13 Inyuí mwakírí anini gükíra makáitha maría mangí nakí, tiga o gütúka atí nií ndiigana gütúka mürigo harí inyuí? Ndekerai ihíitia ríu! 14 Ríu níndíhaarírie kümüceerera ihinda ríta gatatú, na ndígúkorwo ndí mürigo harí inyuí, tondú ti indo cianyu ndírenda, no ní inyuí ndírenda. Tondú-rí, ciana itiagíriirwo ní kúigíra acíri a cio mütihithú, no acíri ní magíriirwo ní kúigíra ciana ciao mütihithú. 15 Ní ûndú úcio no ngene kühüthíra kíria giothe ndí nakío ní ûndú wanyu, o na ní mwene ndíhüthíre. Ingímwenda makíria-rí, inyuí no mukínyende o hanini? 16 No o na gütarií o ūguo-rí, nií ndiatúlkire mürigo harí inyuí. No njíirwo atí hihi ndaarií mwara, na atí níndamúheenirie! 17 Hihi níndamúhatírírie na ûndú wa mündú o na ûmwé wa aríia ndamútumíre? 18 Níndaringíriirie Tito oke kúrí inyuí, na ngítúma mürú wa lthe witú moke nake. Tito ndaigana kümühatíríria, kana níamúhatírírie? Githí tütíarutire wíra thíiní wa roho o ro ûmwé, na tükírümírira njíra o ro ûmwé? 19 Hihi ihinda rírií ríothé mükoretwo mügíciiria atí ní gwíciiríriá tükoretwo tükíciiríra harí inyuí? Tükoretwo tükíaria mbere ya Ngai ta andú marí thíiní wa Kristú; na rírií, arata akwa nyenda, maündú maría mothe twíkaga ní ma gütúma inyuí muongererwo hinya. 20 Nígúkorwo níndíretígra, atí ríriá ndíriíuka, ndahota gükora mütahaana ürúa ingénda mükorwo mûhaana, na inyuí mwahota gükora itahaana ürúa mûngénda ngorwo haana. Ngetigíra kwahota gügaakorwo kúrí na ngúí, na üiru, na marakara, na njatükano, na njambanio, na njuukú, na mwítiílo, o na kwaga kíhaaríro. 21 Ngwítigíra atí ríriá ngooka kúu ríngí, Ngai wakwa ahota gükanjonorithia mbere yanyu, na níj njigwe kíeha ní ûndú wa andú aingí aríia meehirie o mbere, na matíirírite waganu wa maündú maría mooru, na ma ûmaraya, na maündú ma üura-thoni maría matúuríte meeckaga.

13 Rīrī nī riita rīa gatatū gūūka kwanyu. Ūhoro o wothe no nginya ūrūgamīrīrwo nī ūira wa andū eerī kana atatū. **2** Nīndamūkaanirie hīndī ūrīa ndaarī na inyuī riita rīa keerī. O na rīu nīngūmūkaania o rīngī, o na itarī hamwe na inyuī: Rīrīa ndīrīuka rīngī, andū arīa matūürīte mehagia kuuma tene, kana mūndū ūngī o wothe, ndīrī ngacaāira, **3** tondū nīmūrenda kūmenya kīhootho kīa atī nī Kristū waragia na kanua gakwa. We ndamwīkāgīra maūndū ta atarī na hinya, no nīonanagia atī arī na hinya gatagatī-inī kanyu. **4** Nīgūkorwo nī ma nīambirwo mūtharabāinī atarī na hinya, no nīatūūraga muoyo nī ūndū wa hinya wa Ngai. O ta ūguo-rī, o na ithuī tūtīri hinya tūrī thīinī wake, no nī ūndū wa hinya wa Ngai nītūtūūraga muoyo thīinī wake nīguo tūmūitungatage. **5** Mwīgeriei, muone kana inyuī ene nī mwītīkītie ūhoro wa ma; mwītūriei inyuī ene. Kaī inyuī mūtooī atī Kristū Jesū arī thīinī wanyu, tiga no mūgīkorirwo mūgwīte kīgeranio kīu? **6** Na nīngwīhoka atī nīmūrīona atī ithuī tūtīgīwīte kīgeranio. **7** Na rīu tūkūhooya Ngai atī mūtīkāe gwīka ūndū o na ūmwe mūūru. Ti atī nīguo andū monage atī nītwītīkīrītwo nīwe, na nītūtooranītie, no nīgeetha inyuī mwīkage maūndū marīa magīrīire, o na tūngīoneka ta tūtatooranītie. **8** Nīgūkorwo tūtingīhota gwīka ūndū ūreganīte na ūhoro wa ma, tiga o ūrīa ūrī wa ūhoro wa ma wiki. **9** Tūkoragwo na gīkeno ūrīa rīothe tūtarī na hinya, no inyuī mūrī na hinya; na nītūmūhooyagīra mūtuīke andū aagīrīru kūna. **10** Gītūmi kīrīa kīratūma nyandīke maūndū maya o na itarī hamwe na inyuī-rī, nīgeetha hīndī ūrīa ngooka ndikaanahūthīre ūhoti wakwa ūūru, ūhoti ūrīa Mwathani aaheire ūrī wa kūmūkūria, no ti wa kūmūthūkīria. **11** Na rīu ngīrīkīa-rī, ariū na aarī a Ithe witū, tigwoi na wega. Thiiagai na mīthīire ūrīa yagīrīire, thikagīrīriai ithaithana rīakwa, gīgai na meciirīa o mamwe, na mūtūūranagie na thayū. Nake Ngai wa wendo na thayū nīarīkoragwo hamwe na inyuī. **12** O mūndū nīageithie ūrīa ūngī na ngeithi theru cia kīmumunyano. **13** Andū arīa othe aamūre nīmamūgeithia. **14** Wega wa Mwathani Jesū Kristū, na wendani wa Ngai, na ngwatanīro ya Roho Mūtheru, ūroikara na inyuī inyuotho.

Agalatia

1 Nī nī mūtūmwō Paūlū, na rīrī, ndirī mūtūmwō ūtūmītwo nī andū o na kana ngatūmwō na njira ya mündū, no ndūmītwo nī Jesū Kristū na Ngai Ithe witū, ūrīa wamūriūkirie kuuma kūrī aria akuū. **2** Nī hamwe na ariū na aarī a Ithe witū othe aria tūrī nao, nī ithuū tūramūtūmīra marūa maya, Kūrī inyū andū a makanitha ma Galatia: **3** Mūrogīa na wega na thayū iria ciumīte kūrī Ngai Ithe witū, o na kūrī Mwathani Jesū Kristū, **4** ūrīa werutire nī ūndū wa mehia maitū nīguo atūhonokie kuuma kūrī mahinda maya tūrī, marīa maiyūrītwo nī maūndū mooru, kūringana na wendi wa Ngai Ithe witū, (aiōn g165) **5** nake arotūrū akumagio nginya tene na tene.

Ameni. (aiōn g165) **6** Nī nīkūgega ndīragega nī ūndū wa ūrīa mūrahiūha gūtigana na ūrīa wamwītire na ūndū wa wega wa Kristū, mūkagarūrūkīra ūhoro mwega wa mūthemba ūngī, **7** naguo ti Ūhoro-ūrīa-Mwega o na atīa. No nī kūrī andū maramūhīngīca makīenda gūthūkīa Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Kristū. **8** No rīrī, o na kūngīkorwo nī ithuū o na kana mūraika uumīte igūrū, ūngīmūhunjīria ūhoro mwega ūngī tiga ūrīa twamūhunjīrie-rī, mündū ūcio aronyiitwo nī kīrumi nginya tene! **9** O ta ūrīa tūmwīrīte, o na riū nī nguuga o rīngī atīrī, mündū o wothe angīmūhunjīria ūhoro mwega ūngī tiga ūrīa mwetikirie-rī, aronyiitwo nī kīrumi nginya tene! **10** Atīrīrī, ngiuga ūguo-rī, kaī arī andū ndīrenda kwiyendithia kūrī o, kana nī kūrī Ngai? Kana hihi nī andū ndīrenda gūkenia? Korwo nī andū ngeragia gūkenia-rī, ndingikorwo ndī ndungata ya Kristū. **11** Ariū na aarī a Ithe witū, ngwenda mūmenye atī Ūhoro-ūrīa-Mwega ndamūhunjīrie ti ūhoro woimanīte na mündū. **12** Ūhoro ūcio ndiaheirwo nī mündū, o na kana ngīthomithio nī mündū; no nī kūguūrīro ndaguūrīro ūhoro wa mīthīire yakwa ya tene, ūrīa ndaatūire njīkaga ndī thīinī wa ndini ya Ayahudi, na ūrīa ndanyariiraga kanitha wa Ngai na hinya ngīgeria kūnniina. **14** Nī ha ūhoro wa maūndū makoniī ndini ya Ayahudi, nī ndaathiīte mbere o na gūkīra Ayahudi aīngī a riika rīakwa na ndaarī na kīyo kīnene gīa kūrūmia mītugo ya maithe maitū. **15** No rīrī, Ngai ūrīa wanyamūrīre kuuma ndaciarwo, na akīnjīta nī ūndū wa wega wake-rī, nī oonire arī wega, **16** angūrīrie Müriū nīgeetha hunjagīrie andū-a-Ndūrīrī ūhoro wake; gūtīrī mündū o na ūrīkū ndaahoire kīrīra,

17 o na ndiambatire Jerusalemu kuonana na arīa maarī atūmwō mbere yakwa, no ndathīire būrūri wa Arabia na ihenya, na thuutha ūcio ngīcooka Dameski. **18** Na rīrī, thuutha wa mīaka ītatū, nīndambatire Jerusalemu nīguo tūkamenyane na Petero, na ngīkara nake matukū ikūmi na matano. **19** Tūtionanire na atūmwō acio angī, tiga o Jakubu, mūrū wa nyina na Mwathani. **20** Ūhoro ūyū ndīramwandikīra, ndīramwīra ndī mbere ya Ngai atī nī wa ma na ndiraheenania. **21** Thuutha ūcio nīndacookire ngīthīi Suriata na Kilikia. **22** Nī mwene ndiamenyekete nī makanitha ma Judea marīa marī thīinī wa Kristū. **23** No kūigua maiguaga atīrī, “Mündū ūrīa ūratūire atūnyariiraga rīu nīwe ūrahunjia wītīkī ūrīa aageragia kūnniina mbere ūyo.” **24** Nao makīgooca Ngai nī ūndū wakwa.

2 Mīaka ikūmi na īna yathira nīndambatire rīngī Jerusalemu, na ihinda rīrī tūgīthīi hamwe na Baranaba o na tūgīthīi na Tito. **2** Ndathīire tondū Ngai nīngūrīiie thiī kuo, na nīguo ngataarīrie atūmwō Ūhoro-ūrīa-Mwega ūrīa hunjagīria andū-a-Ndūrīrī. No ndataarīrie o arīa monekaga marī atongoria hatarī andū angī, nīgeetha gūtigatuīke atī ihenya rīrīa ndateng'era, o na kana rīrīa ndateng'ere, rīrīrī rīa tūhū. **3** O na Tito, ūrīa warī hamwe na nī, ndaringīrīrio kūrúa, o na gūtūka arī Mūyunani. **4** Ūhoro ūyū wa kūrúa wagīire ho tondū nī kwarī na ariū na aarī a Ithe witū a maheeni arīa maatoonyete gatagatī gaitū na hito marī athigaani nīguo matūrīe ūhoro wa wīyathi ūrīa tūkoragwo naguo tūrī thīinī wa Kristū Jesū, makīenda gūtūtua ngombo. **5** Tūtietikīrire ūhoro wao o na hanini, nīgeetha ma ya Ūhoro-ūrīa-Mwega itūure na inyū. **6** Nao andū arīa moonekaga taarī o anene-rī, (harī nī hatiarī na ūtiganu o ūrīa mangīkorirwo marī, nīgūkorwo Ngai ndaroraga mündū ūrīa ahaana) andū acio gūtīrī ūndū moongereire harī ndūmīrīri yakwa. **7** O na rīrī, o nīmoonire atī nī nīndehokeirwo wīra wa kūhunjia Ūhoro-ūrīa-Mwega kūrī andū-a-Ndūrīrī, o ta ūrīa Petero eehokeirwo wīra wa kūhunjīria Ayahudi. **8** Nīgūkorwo Ngai ūrīa warutaga wīra thīinī wa ūtungata wa Petero arī mūtūmwō kūrī Ayahudi, nowe warutaga wīra ūtungata-inī wakwa ndī mūtūmwō kūrī andū-a-Ndūrīrī. **9** Ningī Jakubu, na Petero, na Johana, arīa moonagwo marī itugī cia gūtiira kanitha-rī, nīmatwamūkīrire tūrī hamwe na Baranaba na guoko kwa ūrīo kwa ngwatanīro, rīrīa maamenyire wega wa Ngai ūrīa ndaaheetwo. Nīmetikīrire atī ithuū

tūthiī tūkahunjīrie andū-a-Ndūrīrī, nao mathiī kūrī Ayahudi. 10 Ündū ūrīa maatwīrire twīkage nī atī tūririkanage athīni na noguo ündū ūrīa nī mwene ndaarī na kīyo gīa gwīka. 11 Na rīrī, hīndī ūrīa Petero ookire Antioquia, nīndamūkararirie mbere ya andū tondū nīahitītie mūno. 12 Andū amwe moimīte kūrī Jakubu matanakinya-rī, Petero nīarīanagīra na andū-a-Ndūrīrī, no ūrīa maakinyire, akīmehererā, na akīnamūrania na andū-a-Ndūrīrī tondū nīetigagīra andū arīa maarī a gīkundi kīa andū arīa maruaga. 13 O na Ayahudi arīa angī makīnyiitanīra na Petero ūhinga-inī wake, o nginya o na Baranaba akīhītīthio nī ūhinga ūcio wao. 14 Rīrīa ndonire atī matiekaga kūringana na ma ya ūhoro-ūrīa-Mwega, ngīra Petero atīrī, andū othe makīguaga, “Angīkorwo wee ūrī Mūyahudi, ūtūrīga na mītugo ya andū-a-Ndūrīrī na ti ta Mūyahudi-rī, ūngīkhota atīa kūhatīrīria andū-a-Ndūrīrī atī nīguo marūmīrīre mītugo ya Ayahudi? 15 “Ithū arīa tūciarītwo tūrī Ayahudi na tūtarī ehia ta andū-a-Ndūrīrī-rī, 16 nītūūtī atī mūndū ndatuīkaga mūthingu nī ündū wa gwathīkīra watho, no atūkaga mūthingu nī ündū wa gwītīkīa Jesū Kristū. Nī ündū ūcio o na ithū twītīkītie Kristū Jesū nīguo tūtuuo athingu nī ündū wa gwītīkīa Kristū, no ti ündū wa gwathīkīra watho, tondū gūtīrī mūndū ūgaatuuo mūthingu nī ündū wa gwathīkīra watho. 17 “Angīkorwo ūrīa tūgūcaria gūtuuo athingu nī Kristū kuonanagia atī ithū ene tūrī ehia-rī, ūguo nī kuuga atī Kristū atungatagīra mehia? Hī! Kūroaga gūtuīka ūguo! 18 Angīkorwo nī ngwaka rīngī kīrīa ndaanangire-rī, nīkuonania atī nī nīnyunīte watho. 19 Nīgūkorwo na ündū wa watho nīndakuīrīre watho ūcio nīguo ndūrē muoyo ndī wa Ngai. 20 Nīi nīndikītie kwambanīrio hamwe na Kristū, na rīu ti nīi ndūrīga muoyo, no Kristū nīwe ūtūrīga muoyo thīnī wakwa. Muoyo ūrīa ndūrīga mwīrī-inī ūyū ndūrīga na ündū wa gwītīkīa Mūrū wa Ngai, ūrīa wanyendire na akīrūta nī ündū wakwa. 21 Ndingītīkīra gūtua wega wa Ngai kīndī gīa tūhū, tondū kūngītuīka atī ūthingu wonekaga nī ündū wa watho-rī, Kristū aakuire tūhū!”

3 Atīrīrī inyuī Agalatia aya akiīgu! Mūrogetwo nūū?

O inyuī muonirio wega Jesū Kristū arī mwambe mūtī igūrū. 2 No nyende kūmenya ündū ūmwe tu kuuma kūrī inyuī: Mwaheirwo Roho nī ündū wa gwathīkīra watho, kana nī ündū wa gwītīkīa ūhoro ūrīa mwaiguire? 3 Kaī mūrī akīīgu atīa? Mwambīrīrie na Roho wa Ngai, na rīu mūrenda kūrīkīrīria na

hinya wa mwīrī? 4 Anga mwathīnirio na maūndū maingī ūguo o tūhū, angīkorwo ūhoro ūcio wothe warī wa tūhū? 5 Wee Ngai amūheaga Roho wake na akaringaga ciama gatagatī kanyu nī ündū wanyu gwathīkīra watho, kana nī ündū wa gwītīkīa ūhoro ūrīa mwaiguire? 6 Ta ririkanai ūhoro wa Iburahīmu, Maandīko moigīte atīrī: “Etīkīrie Ngai, nake Ngai akīmūtua mūthingu.” 7 Nī ündū ūcio kīmenyei atī andū arīa metikītie nīo ciana cia Iburahīmu. 8 Na tondū Maandīko marīa matheru nīmooigīte o mbere atī Ngai nīagatua andū-a-Ndūrīrī athingu na ündū wa gwītīkīa-rī, na Maandīko macio nīmahunjīrie Iburahīmu ūhoro-ūrīa-Mwega o kabere, makiuga atīrī: “Ndūrīrī ciotē nīkaarathimwo nī ündū waku.” 9 Nī ündū ūcio andū arīa metikītie nīmarathimanagīrio hamwe na Iburahīmu, mūndū ūcio warī mwītīkīa. 10 Andū arīa othe mehokaga ūhoro wa gwathīkīra watho-rī, marī na kīrumi, nīgūkorwo Maandīko moigaga atīrī, “Kūgwatwo nī kīrumi nī mūndū o wothe ūtahingagia maūndū marīa mothe mandīktwo Ibuku-inī ūrīa Watho.” 11 Nītūūtī wega atī gūtīrī mūndū ūngītūuo mūthingu mbere ya Ngai nī ündū wa gwathīkīra watho, tondū Maandīko moigīte atīrī: “Mūndū ūrīa mūthingu agaatūūra muoyo nī ündū wa gwītīkīa.” 12 No watho-rī, nduumanīte na ūhoro wa gwītīkīa; handū ha ūguo Maandīko moigaga atīrī, “Mūndū ūrīa wathīkīgīra maūndū ma watho agaatūūrio muoyo nī mo.” 13 Nake Kristū nīatūkūrīre agītūrūta kīrumi-inī kīa watho na ündū wake mwene gūtūīka kīrumi ithenya riitū, nīgūkorwo nī kwandīktwo atīrī, “Kūgwatwo nī kīrumi nī mūndū o wothe wambītī mūtī-igūrū.” 14 Aatūkūrīre nīguo kīrathimo kīrīa Iburahīmu aarathimītwo nakīo gīkīnyīre andū-a-Ndūrīrī na ündū wa Kristū Jesū, nīguo atī na ündū wa gwītīkīa twamūkīre Roho ūrīa weranīirwo. 15 Ariū na aarī a lthe witū, rekei ndīmuonie na ngerekano yumanīte na maūndū marīa mūtī. O ta ūrīa gūtīrī mūndū ūngīhota kweheria ündū kana kuongerera ündū harī kīrīkanīro kīrīa gīthondeketwo nī mūndū-rī, no taguo ūhoro ūyū ūtārī. 16 Maūndū marīa meranīirwo, meerīirwo Iburahīmu na mbeū yake. Maandīko matiugīte “mbeū ciake”, taarī ūhoro wa andū aingī, no moigīte “na mbeū yake”, ūguo nī kuuga mūndū ūmwe, na nīwe Kristū. 17 Ūrīa ndīrenda kuuga nī atīrī: Watho, ūcio wokire thuutha wa mīaka 430, ndūngīheria kīrīkanīro kīrīa gīekīrītīwo ho nī Ngai mbere iyo, na ndūngītūma kīrānīro kīu gūtūīke gīa

tūhū. 18 Nī ūndū-rī, angīkorwo igai rīngīoneka nī ūndū wa watho-rī, rītikumanīte na kīranīro; no Ngai, nī ūndū wa wega wake, nīaheire Iburahīmu igai na ūndū wa kīranīro. 19 Watho-rī, wakīrī wa bata ūrīk? Wongereirwo kūrī kīranīro nīgu wonanagie mahītia o nginya rīrī mbeū irīa kīrakanīro kieranīire īgooka. Watho ūcio wathanirwo nī araika ūkīnengererio andū na guoko kwa mūiguithania. 20 No rīrī, mūiguithania ndakorāgwo arūgamīrīre o mwena ūmwe; no Ngai nī ūmwe. 21 Nī ūndū ūcio-rī, kaī watho ūreganīte na ciīranīro cia Ngai? Aca ti ūguo! Tondū korwo kwarī na watho waheanirwo nīguo andū magīe na muoyo-rī, ti-itherū o naguo ūthingu nī ūngīkākīrehirwo nī watho. 22 No Maandiko moigaga atī andū a thī nī mohetwo nī mehia, nīgeetha kīranīro kīrīa kīheanagwo nī ūndū wa gwītikia Jesū Kristū kīheagwo o arīa metikītie. 23 Ūhoro wa gwītikia ūtanooka-rī, twarī ohe nī watho, tūkahingīrīrio o nginya wītīkio ūkaaguūranīrio. 24 Nī ūndū ūcio watho nīguo waheirwo ūhoti wa gūtūtwara kūrī Kristū, nīguo tūtuuo athingu na ūndū wa gwītikia. 25 Na rīrī, kuona atī rīu ūhoro wa gwītikia nīmūkinyu, tūtingīcooka kūrūgamīrīwo nī watho. 26 Inyuothē mūrī ciana cia Ngai nī ūndū wa gwītikia Kristū Jesū, 27 nīgūkorwo inyuothē arīa mwabatithirio thīnī wa Kristū nīmwīhumbīte Kristū. 28 Nī ūndū ūcio gūtingīcooka gūthuuranio Mūyahudi kana Mūyunani, na gūtīrī ngombo kana mūndū ūtarī ngombo, na gūtīrī mūndū mūrūme kana mūndū-wanja, nīgūkorwo inyuothē mūrī ūmwe ki thīnī wa Kristū Jesū. 29 Angīkorwo mūrī a Kristū-rī, mūkīrī a mbeū ya Iburahīmu, na mūrī agai a kūgaya kūringana na kīranīro kīrīanīirwo.

4 Ūrīa ndīroiga nī atīrī, ihinda rīothe rīrīa mūgai arī o mwana-rī, ndarī ūtiganu na ngombo, o na atūka nīwe mwene indo icio ciothe. 2 Nī gwathwo athagwo nī amūrori hamwe na aramati a indo ciate, nginya ihinda rīrīa ithe atūte rīgaakinya. 3 Ūguo noguo o na ithūrī, hīndī ūrīa twarī ciana, twatūire ūkombo-inī wa maūndū marīa ma ndūire ma thī īno. 4 No hīndī ūrīa ihinda rīrīa rīagīrīru kūna rīakinyire, Ngai nīatūmire Mūriū, nake agīciarwo nī mūndū-wanja, na agīciarwo arī wa gwathagwo nī watho, 5 nīguo akūūre andū arīa matūire mathagwo nī watho, nīgeetha tūgē ne kīhotoo gīa gūtuūka ciana ciate, 6 Tondū inyuī mūrī ciana ciate-rī, Ngai nīatūmire Roho wa Mūriū ngoro-inī ciitū, o we Roho ūrīa wītanaga ūkiugaga atīrī, "Abba, Baba." 7 Nī ūndū ūcio, we ndūrī

ngombo rīngī, no ūrī mwana wake; na tondū rīu ūrī mwana wake, Ngai nīagūtuūte mūgai wa indo ciate. 8 Tene rīrīa mūtoōi Ngai-rī, mwari ngombo cia ciūmbe iria itarī ngai. 9 No rīrī, tondū rīu nīmūmenyete Ngai, kana njuge nīmūrikītie kūmenywo nī Ngai-rī, mūrakienda gūcookerera maūndū macio maagīte hinya na matarī kīene nīkī? Kaī mūrenda gūcooka ūkombo-inī wamo o rīngī? 10 Nīmūrūmītie ūhoro wa mīthenya mīamīre, na mīeri mīamīre, na imera, o na mīaka! 11 Ndī na kīeha mūno tondū gūkuoneka atī wīra ūrīa wothe ndanenogia naguo nī ūndū wanyu nī wa tūhū! 12 Ndamūthaitha, inyuī ariū na aarī a Ithe witū, tuīkai ta niī, nīgūkorwo nīi ndūkīte ta inyuī. Mūtīrī mwanjīka ūrīu. 13 O ta ūrīa mūūū, ndamūhunjīirie ūhoro-ūrīa-Mwega ihinda rīa mbere tondū ndaarī mūrūrū. 14 O na gūtuūka ndwari yakwa yarī magerio kūrī inyuī, mūtianyararire kana mūkīmena, no mwanyiitire ūgeni ta ndaarī mūraika wa Ngai, o na ta ndaarī Jesū Kristū we mwene. 15 Kaī ūndū ūcio watūmaga mūkene ūthīite kū? Nīi ndī mūira atī, korwo nīmūngīahotire, nīmūngīakūrīre maitho manyu mūūhe. 16 Kaī rīu ndūkīte thū yanyu nī ūndū wa kūmūhe ūhoro ūrīa wa ma? 17 Andū acio me na kīyo magīcaria ūrīa mūngītuūka a thīritū yao, no ti ūndū wa gītūmi kīega. Ūrīa mendaga nī kūmūtīgīthania na ithū ūmūtīke ao, nīgeetha mūgīe na kīyo gīa kūmarūmīrīra. 18 Nī wega kūgīa na kīyo, angīkorwo muoroto nī mwega, na mwīkage ūguo hīndī ciothe to hīndī ūrīa ndī hamwe na inyuī. 19 Ciana ciakwa nyendete mūno, o inyuī arīa njiguagīra ruo ta rwa mūtumia akīheo mwana, nginya hīndī ūrīa Kristū agaakorwo eyūmbīte thīnī wanyu, 20 naařī korwo ndakorwo hamwe na inyuī ta rīu, nīguo ngarūrīre mwarīrie wakwa tondū nīndigītwo nī ūhoro wanyu! 21 Ta njīrīai, inyuī arīa mūrenda gūkorwo mūgīathwo nī watho-rī, kaī mūtoōi ūrīa watho uugaga? 22 Nīgūkorwo nī kwandikītwo atī, Iburahīmu aarī na arīi eerī, ūmwe aaciārītwo nī mūtumia ūrīa warī ngombo, nake ūcio ūngī agaciārwo nī mūtumia ūrīa ūtaarī ngombo. 23 Mūriū wake wa mūtumia ūrīa warī ngombo aaciārītwo na njīra ya ūndūire; no mūriū ūrīa waciārītwo nī mūtumia ūcio ūtaarī ngombo aaciārītwo na ūndū wa kūhingia kīranīro. 24 Namo maūndū macio nī ma ngerekano, nī ūndū atumia acio marūgamīrīire irīkanīro igīrī. Kīrakanīro kīmwe nī gīa Kīrima gīa Sinai nakīo gīciāraga ciana cia ūkombo: Nakīo kīgerēkanītīo na Hagari. 25 Na rīrī, Hagari arūgamīrīire Kīrima

gĩa Sinai kĩrĩa kĩrĩ kũu bürüri wa Arabia, nake nĩwe ūgerekantio na itüüra rĩa Jerusalemu ūrĩa rĩhaana ūmuthĩ, tondũ niatüire ūkombo-inĩ hamwe na ciana ciake. 26 No Jerusalemu, itüüra rĩrĩa rĩa kũurĩa igürü, rĩtirĩ ūkombo-inĩ, na nĩrio nyina witü, 27 nĩgukorwo nĩ kwandikitwo atirĩ: “Kena wee mündü-wa-nja thata, wee ūtaciaraga ciana, tumüra kanua na wanirire, wee ūtarĩ waigua ruo rwa kugiã mwana; tondũ ciana cia mündü-wa-nja ūrĩa ūtiganfirio nĩ nyingi gükira cia ūrĩa ūrĩ na muthuuri.” 28 Na rĩrĩ, inyuĩ ariü na aarĩ a Ithe witü, mürĩ ciana cia küraniro, o ta ūrĩa Isaaka aarĩ. 29 Hindĩ ïyo, muriü ūrĩa waciariitwo na njira ya ndüire-rĩ, nãnyariiraga muriü ūcio waciariitwo na ūndü wa hinya wa Roho. Üguo noguo kûhaana o na rïu. 30 No rĩrĩ, Maandiko moigite atia? Moigite atirĩ, “Ingata ngombo ïyo ya mündü-wa-nja na muriü wake, tondũ muriü ūcio wa mütumia ngombo ndarĩ hindĩ akagayana igai hamwe na muriü wa mütumia ūcio ūtarĩ ngombo.” 31 Nĩ ūndü ūcio, ariü na aarĩ a Ithe witü, ithuĩ tütirĩ ciana cia mütumia ūcio ngombo, no turi ciana cia mütumia ūcio ūtarĩ ngombo.

5 Kristü nãgutuohora aatuohorire nãguo tûgië na wiyathi. Nĩ ūndü ūcio, mwîhaandei wega na mütigetikire kuohwo icooki rĩa ūkombo rïngi. 2 Ta thikiriria ciugo ciakwa! Niã Paülü ngümwira atirĩ, mungitikira kûrúa-rĩ, Kristü ndangigia bata na inyuĩ o na hanini. 3 Ningi nãngümwira o rïngi ati mündü o wothe ūngitikira kûrúa, ūcio amenye ati nãgirirwo nĩ gwathikira watho ūrĩ wothe. 4 Inyuĩ aria mürageria gütüika athingu nĩ ūndü wa watho-rĩ, nãmütigithanitio na Kristü; inyuĩ nãmugwite mûgatigana na wega wa Ngai. 5 No ithuĩ-rĩ, tûkoragwo twihokete ati nítugatuuo athingu. Ūndü ūcio nãguo tûkoragwo twirigiriire turi na wîtkio, tûhotithitio nĩ Roho. 6 Nãgukorwo thiiní wa Kristü Jesù, kûrúa kana kwaga kûrúa gütirĩ bata. Ūndü ūrĩ ūrĩ bata nĩ wîtkio ūrĩa ūrutaga wîra na njira ya wendani. 7 Nãmûrateng’agira ihenya rïega. Nüü wamugiririe mûgîtiga gûcooka gwathikira ūhoro-ūrĩa-wa-ma? 8 Kûringiririo kwa mûthembä ūcio gütiumite kûrĩ ūrĩa wamwitre. 9 “Ndawa nini tu ya kûimbia mîgate nîtumaga mîtu ūrĩa mûkande nayo wothe ūimbe.” 10 Nîndihokete thiiní wa Mwathani ati inyuĩ mütikügarürükä mûgîe na meciiria mangi. Ūrĩa ūramütururia nîwe ūkaaherithio o na angîkorwo arî. 11 Ariü na aarĩ a Ithe witü, angîkorwo no ndîrahunja ūhoro wa kûrúa-rĩ, ndîrakinyariirwo nîki? Angîkorwo

üguo nîguo-rĩ, ūndü ūrĩa ūtumaga andü mahîngwo, na nîguo ūhoro wa mûtharaba-rĩ, nîmweherie. 12 No nyende andü acio mamûthînagia mathiï na mbere o nginya mehakure. 13 Inyuĩ ariü na aarĩ a Ithe witü, mwetirwo nîguo mûgîe na wiyathi. No rîrî, mütikahüthire wiyathi wanyu kûrûmagîrira meririria ma mwîrî, no handü ha üguo-rĩ, tungatanagîrira inyuîne mûrî na wendani. 14 Tondü-rĩ, ūhoro wothe wa watho ūhingagio nî ūrîthani ūrî ūrimwe: “Enda mündü ūrĩ ūngi o ta ūrĩa ūwendete wee mwene.” 15 No rîrî, mungirûmana mûkîrîanaga-rĩ, mwîmenyererei mütikaniinane inyuîne. 16 Nî ūndü ūcio nguuga atirĩ, thiiagai mûtongoretio nî Roho, na mûtirîhingagia meririria ma mwîrî. 17 Nãgukorwo mwîrî nîwîriragîria maundü maria matangîendwo nî Roho, nake Roho nîareganaga na maundü maria meriragîrio nî mwîrî. Nî ūndü ūcio Roho na mwîrî itûrûraga irûaga, na nîkio mûtahotaga gwika ūrĩa mwendaga gwika. 18 No rîrî, mungitongorio nî Roho, inyuî mûtingikorwo mûgîathwo nî watho. 19 Na rîrî, maundü maria mekagwo nî mwîrî nîmoio, namo nî: ūmaraya, na meciiria mooru, na ūmaramari, 20 na kûhooya mîhianano, na kûrogana, na ūthû, na kûugitana, na ūiru, na mang’ûrî, na kwiyenda, na nyamûkano, na ngarari, 21 gûcumikira na kûrîo nî njoohi, na maruga maria mainagwo nyimbo iria itaagîriire, o na maundü mangi ta macio. Nîndamûkaanirie, o ta ūrĩa ndamûkaanirie hîndi ya mbere, ati andü aria mekaga maundü ta macio matikagaya ūthamaki wa Ngai. 22 No rîrî, maciaro ma Roho nî wendani, na gîkeno, na thayû, na gûkiririria, na kûiguaniра tha, na gütugana, na kwîhokeka, 23 na ūhooreri, na kwîgiririria meririria ma mwîrî. Macio-rĩ, gütirî watho wa kûgiria mekagwo. 24 Nao andü aria maria thiiní wa Kristü Jesù nîmambithitie mîrî yao mütîigûrû hamwe na thuti ciayo na meririria mayo. 25 Angîkorwo tütüire muoyo nî ūndü wa Roho-rĩ, kîrekei tütongoragio nî Roho. 26 Rekei tütige gwîtiâ, na kûugitana, o na kûiguanaigira ūiru.

6 Ariü na aarĩ a Ithe witü, mündü angîkorwo ahîtitie-rĩ, inyuî aria mürî na roho mûcookagîrîriei mûhooreire. No mwîmenyererei, o na inyuî mütikae kûgerio. 2 Teithanagiai mündü na ūrĩ ūngi maundü maria mamûrituhagîra, na mweka ūguo-rĩ, nîmûrîhingagia watho wa Kristü. 3 Mündü angîciiria ati we nî wa bata hîndi ūrîa atarî kiene-rĩ, nî kwîheenia

areheenia. 4 O mündū nīarorage wīra wake mwene. Hīndī īyo no ahote kwīraha, atekwīiganania na mündū ūngī, 5 nīgūkorwo o mündū no nginya akuue mūrigo wake. 6 Mündū o wothe ūrīa ūrūtagwo ūhoro wa Ngai nīagayanage indo ciothe iria njega na mūmūruti. 7 Mütikananeenio: Ngai ndangīnyürūrio. Kirīa mündū ahaandaga no kīo agethaga. 8 Mündū ūrīa ūhaandaga maūndū ma gūkenia merirīria ma mwīrī-rī, ūcio akaagetha kwanangīka kūrīa kuumanaga na maūndū macio. No ūrīa ūhaandaga maūndū ma gūkenia Roho-rī, ūcio akaagetha muoyo wa tene na tene ūrīa uumanaga na Roho. (aiōnios g166) 9 Ningī tūtikanogio nī gwīka wega, nīgūkorwo ihinda rīrīa rīagīrīru rīakinya nītūkaagetha magetha twaga gūkua ngoro. 10 Na nī ūndū ūcio, rīrīa rīothe twagīa na ihinda rīagīrīru, nītwikage andū othe maūndū mega, na makīria twīkage wega andū arīa marī a nyūmba ya arīa metīkītie. 11 Onei ūrīa ndīramwandīkīra marūa maya na ndemwa nene na guoko gwakwa mwene! 12 Andū acio mendaga kwīonania atī nīagīrīru makīonwo-rī, nīo maramūringīrīria atī mūrue. Mekaga ūguo no geetha matikanyariirwo nī ūndū wa mūtharaba wa Kristū. 13 O na acio maruaga matiathīkagīra watho, no nīmendaga inyuī mūrue nīguo metīlāge nī ūndū wa mīrī yanyu. 14 No niī-rī, ndīroaga gwītīa, tiga o ndītīire nī ūndū wa mūtharaba wa Mwathani witū Jesū Kristū, na nī ūndū waguo-rī, maūndū ma thī nīmambītwo mūtī-igūrū nīguo mehere harī niī, na niī ngaambwo harī maūndū ma thī nīguo njehere harī mo. 15 Kūrúa kana kwaga kūrúa gūtīrī bata; kīrīa kīrī bata nī mündū agarūrūke atūke kīumbe kīerū. 16 Thayū na kūiguīrwo tha kūrogīa na andū arīa marūmagīrīra wathani ūyū, o hamwe na andū a Israeli arīa a Ngai. 17 Ngīrīkīrīria nguuga atīrī, gūtikagē mündū o na ūrīkū ūkūndehere thīna, nīgūkorwo nīnjoretwo njoro cia Jesū mwīrī-inī wakwa. 18 Wega wa Mwathani witū Jesū Kristū ūrogīa na maroho manyu, inyuī ariū na aarī a Ithe witū. Ameni.

Aefeso

1 Nī nī Paūlū, mütümwo wa Kristū Jesū nī ūndū wa kwenda kwa Ngai, Ndīrandikīra andū arīa aamūre kūu Efeso, arīa ehoneku thīnī wa Kristū Jesū: **2** Wega na thayū kuuma kūrī Ngai Ithe witū, na Mwathani Jesū Kristū, irogā na inyuī. **3** Atīrīrī, Ngai, o we Ithe wa Mwathani witū Jesū Kristū, arogocwo, o we ūtūrathimīte na irathimo ciōthe cia kīroho thīnī wa Kristū, iria ciumaga kūu igūrū. **4** Nīgūkorwo o na thī itanombwo, Ngai nīatūthuuri re nīguo tūtuīke ake thīnī wa Kristū, nīguo tūtuīke atheru na twage ūcuuke maitho-inī make. Nī ūndū wa wendo wake-rī, **5** Ngai nīatūite o mbere atī nītūgaatuīka ciana ciake nī ūndū wa Jesū Kristū, kūringana na ūrīa eendete na ūrīa oonire arī wega, **6** nīguo wega wake ūrīa ūrī riiri ūkumagio, wega ūcio atūheete o ūguo tūhū thīnī wa Mūriū wake ūrīa endete mūno. **7** Na twakūūrirwo na ūndū wa thakame ya Kristū, na tūkīrekerwo mehia maitū, kūringana na ūrīa wega wa Ngai ūngīhīte, **8** wega ūcio aatūngīhīrie arī na ūūgi na ūmenyo wothe. **9** Nake agītūmenyithia hito ya wendi wake, kūringana na ūrīa oonire arī wega, o ūrīa aatanyīte gwīka thīnī wa Kristū, **10** nīguo ūkaahingio rīrīa mahinda marīa magīrīre magaakinya, nīguo acookanīrīrie indo ciōthe iria irī igūrū na iria irī gūkū thī harī mütongoria ūmwe, na nīwe Kristū. **11** Ningī nī thīnī wa Kristū o na ithū twamūkīrire igai kuuma kūrī Ngai, kūringana na ūrīa aatuīte o mbere, o we wīkaga maūndū mothe kūringana na muoroto wa wendi wake, **12** nīguo o na ithū arīa twarī a mbere kwīhoka Kristū, tūtuīke a kūgoocithia riiri wa Ngai. **13** Inyuī o na inyuī nīmwataranīrio na Kristū mwarīkia kūigua ūhoro-ūrīa-wa-ma, naguo nīguo ūhoro-ūrīa-Mwega wa ūhonokio wanyu. Mwarīkia gwītikia, nīmwekīrirwo rūūri thīnī wake, na ūndū wa kūheo Roho Mūtheru ūrīa mwerīirwo, **14** Nake Roho nīwe mūrūgamīrīri wa kuonania atī nītūkagaarīwo igai riitū nginya rīrīa andū arīa marī a Ngai magaatuīka a gūkūūrwo, nīgeetha riiri wake ūgoocagwo. **15** Na nī ūndū ūcio, kuuma rīrīa ndaiguire ūhoro wa wītikio wanyu thīnī wa Mwathani Jesū, o na wendani wanyu ūrīa mwendaga arīa othe aamūre naguo-rī, **16** ndirī nīdatigīthīria gūcookeria Ngai ngaatho nī ūndū wanyu, nīgmūririkanaga mahooya-inī makwa. **17** Hooyaga atī Ngai wa Mwathani witū Jesū Kristū, o we ithe witū mwene riiri, amūhe Roho, ūrīa ūkamūhe ūūgi

na ūguūrio nīguo mūmenye Ngai wega. **18** Ningī nīhooyaga atī maitho manyu ma ngoro mathererwo nī ūtheri, nīguo mūmenye ūhoro wa kīrīgīrīro kīrīa amwītīre, na mūmenye ūtonga wa igai rīake rīrī na riiri, rīrīa akaagaīra andū ake aamūre, **19** o na ūhoti wake mūnene ūtangīgerekā nī ūndū witū, ithū arīa twītīkitie. Ūhoti ūcio no ta hinya wake mūnene ūkīrūta wīra, **20** ūrīa eekīrire thīnī wa Kristū rīrīa aamūriūkirie kuuma kūrī arīa akuū, na akīmūiga guoko-inī gwake kwa ūrīo kūu igūrū, **21** na agatūūgīrio mūno igūrū rīa wathani o wothe na ūhoti wothe, na hinya na ūthamaki wothe, na marītīwa mothe ma ūnene marīa mangīheanwo, na to mahinda maya moiki, no nī o na mahinda marīa magooka. (aiōn g165) **22** Nake Ngai akīiga maūndū mothe rungu rwa magūrū make, na akīmūtua mwathī wa gwathaga maūndū mothe nī ūndū wa kanitha. **23** Kanitha nīguo mwīrī wake, na noguo ūiyūrī wake, o we ūiyūrīte maūndū mothe o na kūndū guothe.

2 O na inyuī-rī, mwarī akyū nī ūndū wa ūremi wanyu na mehia manyu, **2** marīa mwatūūraga thīnī wamo rīrīa mwarūmagīrīra mīthīire ya thī ūno na mīthīire ya mwathī wa ūthamaki wa rīera-inī, o roho ūrīa ūraruta wīra rīu thīnī wa arīa mataathīkagīra Ngai. (aiōn g165) **3** O na ithū ithuothe-rī, kūrī hīndī twatūūranagia nao, twaathagwo nī thutī cia mīrī iitū, na tūkarūmagīrīra merirīria na maūndū marīa meciiragio nī ngoro. O ta acio angī-rī, ha ūhoro wa kīmerera-rī, twatūūire tūrī a kūrakarīrwo. **4** No tondū wa wendo wake mūnene harī ithū, Ngai, o we ūiyūrītwo nī tha nyingī, **5** nīatūmire tūgīe na muoyo hamwe na Kristū o rīrīa twarī akyū nī ūndū wa mehia maitū tondū nī wega wa Ngai watūmire mūhonokio. **6** Nake Ngai agītūrīukanīria hamwe na Kristū na agītūkaria thī hamwe nake kūu igūrū tūrī thīnī wa Kristū Jesū. **7** Eekire ūguo nīgeetha matukū marīa magooka onanie kūrī ithū wega wake mūngī ūrīa ūtangīgerekā kūrī ithū, nī ūrīa atūire atūtugaga thīnī wa Kristū Jesū. (aiōn g165) **8** Nī ūndū nī wega wa Ngai watūmire mūhonokio nī ūndū wa gwītikia, naguo ūndū ūcio nīduoimanire na inyuī ene, no nī kīheo kīa Ngai, **9** na ti ūndū wa mawīra marīa mwanaruta, nīgeetha gūtīkagīe na mūndū o na ūmwe ūkwīgooca. **10** Nīgūkorwo ithū tūrī wīra wa moko ma Ngai, tūmbītīwo thīnī wa Kristū Jesū nīguo twīkage cīko njega iria irutaga wīra mwega, ūrīa Ngai aahaarīrie o mbere nī ūndū witū nīguo tūtūure tūcīkaga. **11** Hakīrī ūguo-rī, rīrīkanai atī tene

inyuī arīa mūrī andū-a-Ndūrīrī na ūndū wa gūciarwo, o inyuī mwītagwo “andū arīa mataruaga” nī arīa meñitaga “andū arīa maruaga” (kūrua kūu no ūndū wīktōo mwīrī na moko ma andū), 12 ririkanai atī hīndī īyo mwatūrīte mwamūranītio na Kristū, mwarī ageni na mūtiarī a gīkundi kīa andū a Israeli na ha ūhoro wa irikanīro iria Ngai eeranīire, inyuī mūtiarī a ho. Mwatūrīte gūkū thī mūtarī na kīrīgīrīro na mūtarī na Ngai. 13 No rīu, thīnī wa Kristū Jesū, inyuī arīa hīndī ūmwe mwarī kūraya, rīu nīmūreharehetwo hakuhī nī ūndū wa thakame ya Kristū. 14 Nīgūkorwo we mwene nīwe thayū witū, o we watūmire ithūi twarī eerī tūtuīke ūmwe, na agītharia rūrīgo rwa rūmena rūrīa rwatūgayanītie, 15 nī ūndū nīaniinire watho hamwe na maathanī maguo, o na irīra ciaguo, na ūndū wa kūrūta mwīrī wake. Agīgūka ūguo nīgeetha ombe thīnī wake mwene mūndū ūmwe mwerū kuuma harī acio eerī, naguo ūndū ūcio ūtūme kūgēe thayū, 16 na nīgeetha thīnī wa mwīrī ūcio ūmwe, amāgūthanie na Ngai na ūndū wa mūtharaba, ūrīa aahūthīrīre kūniina rūmena rwao. 17 Kristū ookire akīmūhunjīria thayū inyuī arīa mwarī kūraya, o na thayū kūrī arīa maarī hakuhī. 18 Na thīnī wake ithūi a iruka icio cierī nītūkinyaga kūrī Ithe witū na ūndū wa Roho o ro ūmwe. 19 Nī ūndū wa ūguo, rīu inyuī mūtīrī ageni na agendī rīngī, no nīmūtuīkite ene būrūri hamwe na andū a Ngai, na mūgatuīka andū a nyūmba ya Ngai, 20 mūgagīakwo igūrū rīa mūthingi wa atūmwō na anabii, nake Kristū Jesū we mwene agakorwo nīwe ihiga rīrīa inene rīa koine. 21 Thīnī wake mwako wothe nīnūyiitanīte, na ūgakīneneha o nginya ūgatuīka hekarū theru thīnī wa Mwathani. 22 Na nī thīnī wake o na inyuī mūraakwo hamwe nīguo mūtuīke gūikaro gīa gūikarwo nī Ngai na ūndū wa Roho wake.

3 Nī ūndū wa gītūmi gīkī, nīi Paūlū, njohetwo nī ūndū wa kūhunjīa ūhoro wa Kristū kūrī inyuī andū-a-Ndūrīrī: 2 Ti-itherū nīmūiguīte ūhoro wa ūrīa ndaheirwo ūtungata wa wega wa Ngai nī ūndū wanyu, 3 na nīguo ūhoro wa hito ūrīa ndaamenyithirio na ūndū wa kūguūrīrīo nī Ngai, o ta ūrīa nyandikīte na njīra nguhī. 4 Mwathoma ūhoro ūyū, nīmūkūhota kūmenya ūrīa ndaakuūkīrīo nī ūhoro ūcio wa hito wa Kristū, 5 ūrīa ūtaamenyithirio andū a njiarwa ingī, ta ūrīa rīu ūguūrīrīo atūmwō a Ngai atheru o na anabii nī Roho. 6 Naguo mūbango wa Ngai nī atī, andū-a-Ndūrīrī nīmatuīkite agai hamwe na andū

a Israeli, na nīmatuīkite cīiga cīa mwīrī ūmwe, na makagwatanīra thīnī wa kūranīro gīa Kristū Jesū nī ūndū wa kūhunjīrī ūhoro-ūrīa-Mwega. 7 Ndaatuīkire ndungata ya ūhoro-ūcio-Mwega nī ūndū wa kīheo kīrīa ndaheirwo kīa wega wa Ngai hotithītio nī hinaya wake. 8 O na gūtuīka nī niī mūnīni mūno harī andū a Ngai othe, nīndaheirwo wega ūcio: nīguo hunjagīrīe andū-a-Ndūrīrī ūtonga wa Kristū ūrīa ūtangīmenyeka ūrīa ūigana, 9 na ndaūragīre andū othe ūhoro wa hito ūno, ūrīa ūtūre ūhīthītōo kuuma o tene, thīnī wa Ngai o we wombire indo ciōthe. (aiōn g165) 10 Itua rīake rīarī atī, na ūndū wa kanītha, ūtūgī wa Ngai ūrīa wa mīthembā mīngī ūmenyithānīo kūrī aathani, na kūrī arīa marī na ūhoti kūu igūrū, 11 kūringana na ūrīa aatūire atanyīte gwīka kuuma o tene, na ūrīa aahīngīrīe ari thīnī wa Kristū Jesū, Mwathani witū. (aiōn g165) 12 Na ithūi nī ūndū wa gūkorwo tūrī thīnī wake, na nī ūndū wa gwītīkīa, no tūthengerere Ngai tūrī na ūmīrīrī, na tūtarī na guoya. 13 Nī ūndū ūcio nīngūmūthaithā mūtikoorwo nī hinaya tondū wa mīnyamaro ūrīa ndīranyariirwo nayo nī ūndū wanyu, tondū nīyo riiri wanyu. 14 Ūndū ūcio nīguo ūtūmagā ndurie ndu ndī mbere ya Ithe witū, 15 o we ūrīa andū othe a nyūmba yake, arīa marī igūrū na arīa marī gūkū thī metanagīo nake. 16 Nīhooyaga Ngai, atī kuuma ūtonga-inī wa riiri wake, amūheage hinaya, nīgeetha mūhotithītio nī Roho wake-rī, mūgīe na ūhoti thīnī wanyu, 17 nīgeetha Kristū atūrīrage ngoro-inī cianyu na ūndū wa gwītīkīa. Na ningī nīhooyaga atī inyuī mūhaandwo nīguo mūgīe na mīri na mwīkindīre thīnī wa wendani, 18 nīguo mūgīe na hinaya, mūrī hamwe na andū arīa angī othe aamūre, na mūhotage kūmenya ūrīa wendani wa Kristū waramīte, na ūrīa ūraihiite na igūrū, na ūrīa ūrikīte na thī, 19 o na mūmenye wendani ūcio ūkīrīte ūmenyo wothe, nīguo mūiyūrīrīo na ūiyūrī wothe wa Ngai. 20 Na rīrī, kūrī Ngai ūrīa ūhotaga gwīka maūndū marīa mothe tūmūrīgīrīa kana tūgeciirīa, na agakīrīrīia mūno kūringana na ūhoti wake ūrīa ūrutaga wīra thīnī witū-rī, 21 arogooocwo thīnī wa kanītha na thīnī wa Kristū Jesū, o nginya njiarwa-inī ciōthe, tene na tene! Amenī. (aiōn g165)

4 Nī ūndū ūcio, nīi Paūlū njohetwo nī ūndū wa Mwathani, nīndamūthaithā mūtūrīre na mūtūrīrī ūringaine na gwītōo kūrīa mwetirwo. 2 Mwīnyīlītīe biū na mūhooreire na mūkirīrīrie, na ningī mūkirānāgīrīrie mūndū na ūrīa ūngī mūrī na wendani.

3 Geriai na kīyo nīguo mūtūūrie ūrūmwe wa Roho, muohanītio na thayū. **4** Nīgūkorwo kūrī mwīrī o ūmwe na Roho o ūmwe, o ta ūrīa mwetīrwo kīrīgīrīro o kīmwe rīrīa mwetirwo, **5** nake Mwathani no ūmwe, na wītikio ūmwe, na ūbatithio o ūmwe; **6** nake Ngai no ūmwe na nowe Ithe wa andū othe, ūrīa ūrī igūrū ūrīa andū othe, na arī kūndū guothe, na thīinī wa andū othe. **7** No rīrī, mūndū o mūndū witū nīaheetwo wega wa Ngai, kūringana na ūrīa Kristū aheanaga. **8** Nīkī Maandīko moigaga atīrī: “Rīrīa aambatire igūrū, nīatongoririe arīa maatahītwo mūtongoroinī wake, na akīhe andū iheo.” **9** (Rūrī, ciugo icio atī “nīambatire igūrū” nī kuuga atīa, angīkorwo ti kuuga atī o na nīaikūrūkire thī kūrīa kūriku mūno? **10** Úcio waikūrūkire nowe ūrīa wambatire igūrū o igūrū mūno, nīgeetha aiyūre kūndū guothe.) **11** Úcio nīwe ūrīa wathuurire andū amwe matūīke atūmwō, na angī matūīke anabii, na angī matūīke ahunjia, na arīa angī matūīke arīithi a ngoro cia andū o na arutani, **12** nīguo ahaarīrie andū a Ngai nī ūndū wa wīra wa gūtungata, nīgeetha mwīrī wa Kristū wongererwo hinya, **13** o nginya ūrīa ithuotē tūkaagīa na ūrūmwe ūhoro-inī wa gwītikia o na wa kūmenya Mūrū wa Ngai, na tūtūīke agima o nginya tūgīe na ūgima mūkinyanīru kūna o ta ūrīa Kristū ahaana. **14** Hīndī īyo tūgītige gūtuika tūkenge, ūrīa tūkanagio mwena na mwena, o na tūkīhurutagwo haha na harīa nī rūhuho o ruothe rwa ūrutani, na tūgītwaragīrīro nī wara na ūhinga wa andū ūrīa maheenāgīrīria andū naguo makamahītithia. **15** Handū ha ūguo-rī, tūngīaria ūhoro-wa-ma tūrī na wendani, nītūrīkūraga māndū-inī mothe thīinī wake ūrīa arī we mūtwe, na nīwe Kristū. **16** Kuuma kūrī we mwīrī wothe ūnyiitithanagio na ūkohario hamwe nī nga iria iūnyiitithanagia, naguo ūgakūraga na ūkeyakaga guo mwene thīinī wa wendani, o kīga gīkīrutaga wīra wakīo. **17** Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, na ngamūringīrīria thīinī wa Mwathani, atī no nginya mūtige gūtūūraga ta ūrīa andū-a-Ndūrīrī matūūraga, marī na meciiria ma tūhū. **18** Ümenyo wao ūiyūrītwo nī nduma, na makaamūranio na mūtūūrīre wa wendi wa Ngai nī ūndū wa ūrimū ūrīa ūrī thīinī wao uumanīte na ūmū wa ngoro ciao. **19** Nī ūndū wa kwaga thoni ciotle-rī, nīmeheanīte kūrī thutī cia ūūra-thoni magekaga mawaganu ma mīthembā yothe, na magathīi na mbere kwīrirīria mangī maingī. **20** No inyū mūtiamenyire Kristū na njīra īyo. **21** Ti-therū nīmwaiguire ūhoro wake, na mūkīrutwo mūrī

thīinī wake kūringana na ūhoro wa ma ūrī ūrī thīinī wa Jesū. **22** Nīmwarutirwo, ūhoro ūkonī mūtūūrīre wanyu wa mbere, nīgeetha mwīaūre mūndū wanyu ūrīa wa tene, ūrīa ūrī ūthūkītio nī merirīria maguo ma maheeni; **23** nīgeetha mwerūhīrio mwīciirīrie wanyu; **24** na mwīhumbe mūndū ūrīa mwerū, ūrīa wombirwo ahaanaaine na Ngai, arī na ūthingu na ūtheru ūrīa wa ma. **25** Nī ūndū ūcio, o ūmwe wanyu no nginya atigane na ūhoro wa maheeni, na mwaranagīrie ūhoro wa ma mūndū na ūrīa ūngī, nīgūkorwo ithuotē tūrī cīga cia mwīrī ūmwe. **26** “Mwarakara mūtīkehie”: Mūtikareke riua rīthūe mūrī o na marakara, **27** o na mūtikanahē mūcukani kamweke. **28** Mūndū ūrīa ūiyaga, nītītī gūcooka kūiya, nī kaba arute wīra, akenogagia, na ekage māndū mega na moko make, nīgeetha agīe na kūndū angīgayanā na arīa mabataire. **29** Mūtikanareke ndeto njūru ciume tūnua-inī twanyu, tīga o iria cia gwaka andū arīa angī kūringana na mabata mao, nīguo igunage arīa marīciiguaga. **30** Ningī mūtikanagīthie Roho Mūtheru wa Ngai ūrūru, ūrīa wamwīkīrire rūrī o nginya ūrīa mūthenya ūrīa wa gūkūrīwo ūgaakinya. **31** Eheriai gatagatī-inī kanyu ūrūru wa ngoro, na mang'ūrī na marakara, na njūgitano na njambanio, o hamwe na rūmena rwa mūthembā o na ūrikū. **32** Tuganagai na mūiguanagīre tha, na mūkarekanagīra mūndū na ūrīa ūngī, o ta ūrīa Ngai aamūrekeire mehia manyu thīinī wa Kristū.

5 Nī ūndū ūcio-rī, tuīkai a kwīgerekania na Ngai, ta ciana ciendetwo mūno, **2** na mūtūūre mwendaine o ta ūrīa Kristū aatwendire na akīrūta nī ūndū witū arī iruta rīrī na mūtararīko mwega na igongona rīrūtīrīro Ngai. **3** No rīrī, thīinī wa thīritū yanyu gūtikanagīke gūkīgwtwo ūmaraya, kana ūndū o na ūrikū wa waganu, kana ūkoroku, tondū māndū macio matīgītīre harī andū a Ngai arīa aamūre. **4** O na gūtikanagīe mīario ya ūūra-thoni, o na kana mīario ya ūrimū, o na kana mīario ya itherū rītarī rīegā. Mīario ta īyo ndīagītīre kūgwetagwo; nī kaba gūcookagīria Ngai ngātho. **5** Tondū nīmūū wega na ma atī: gūtīrī mūhūrī-maraya, kana mūndū mwaganu, o na kana mūndū mūkoroku; mūndū ūrīa wīkā ūguo nī mūhooi mīhianano, andū ta acio gūtīrī ūrī na igai thīinī wa ūthamaki wa Kristū na wa Ngai. **6** Mūtikareke mūndū o na ū amūheenie na ciugo cia tūhū, nīgūkorwo māndū ta macio nīmo matūmagā mang'ūrī ma Ngai makinyīre andū arīa matamwathīkagīra. **7** Nī ūndū ūcio-rī, mūtikagīe ngwatanīro nao. **8** Nīgūkorwo

hīndī īmwe mwarī nduma, no rīu mūrī ūtheri thīnī wa Mwathani. Tūūrai ta ciana cia ūtheri 9 (nī ūndū maciaro ma ūtheri monekaga thīnī wa ūhoro wothe wa gwīkana wega, na wa ūthingu, o na ūhoro wa ma), 10 na mūtūirie muone maūndū marīa makenagia Mwathani. 11 Mūtikananyitanīre na andū arīa mekagīra maūndū nduma-inī marīa matarī maciaro, nī kaba mūmoimbūrage. 12 Nīgūkorwo o na nī thoni kūgweta maūndū marīa mekagīrwo hitohōnī nī andū acio aremi. 13 No ūndū o wothe ūrīa ūrehetwo ūtheri-inī nīwonekaga, 14 nīgūkorwo ūtheri ūcio nīguo ūtūmaga kindū o gīothe kīoneke. Kiu nīkīo gītūmaga kwīrwo atīrī: "Arahūka, wee ūkomete, ūriūke uume kūrī arīa akuū, nake Kristū nīegūkwarīra." 15 Nī ūndū ūcio-rī, mwīmenyererei wega ūrīa mūrītūraga, mūtīgatūrūrage ta andū matarī ogī, no tūūrai ta andū ogī, 16 mūkīlhūthagīra mweke o wothe mūrī naguo tondū matukū maya nī mooru. 17 Nī ūndū ūcio mūtīgaikare ta andū akiīgu, no ikaragai mūmenyete wega ūrīa Mwathani endaga. 18 Ningī-rī, mūtikarīo nī ndibei, nī ūndū ūrīu nīguo ūtwaragīrīria mūndū ūmaramari-inī. Handū ha ūguo-rī, iyūrwoi nī Roho. 19 Aranagīrīai mūndū na ūrīa ūngī na ciugo cia thaburi, na nyīmbo cia kūnīra Ngai, o na nyīmbo cia kūguna maroho. Inagai na mūtungage na nyīmbo ngoro-inī cianyu nī ūndū wa Mwathani, 20 na mūcokagīrie Ngai o we Ithe witū ngaatho maūndū-inī mothe, thīnī wa rītwa rīa Mwathani witū Jesū Kristū. 21 Mwīnyiihanagīrīie mūndū na ūrīa ūngī nī ūndū wa ūrīa mūtīfīte Kristū. 22 Inyū atumia-rī, mwīnyiihagīrie athuuri anyu o taarī Mwathani mūrenyiīhīria. 23 Nīgūkorwo mūthuuri nīwe mūtwe wa mūtumia o ta ūrīa Kristū nake arī we mūtwe wa kanitha, o guo mwīrī wake, na nowe Mūhonokia waguo. 24 Na rīrī, o ta ūrīa kanitha wīnyihagīria Kristū, ūguo no taguo nao atumia magīrīrwo nī kwīnyiīhīria athuuri ao maūndū-inī mothe. 25 Inyū athuuri-rī, endagai atumia anyu, o ta ūrīa Kristū eendire kanitha na akīruta nī ūndū waguo 26 nīguo awamūre aītue mūtheru-rī, nī kūūthambia aūthambirie na maaī na ūndū wa kiugo, 27 nīguo ahote kwīrehere we mwene kanitha ūrī na riiri, ūtarī irooro kana handū hagūtharu, o na kana kaūūgū kangī o gothe, no ūtuīke kanitha mūtheru na ūtarī na ūcuuke. 28 O ūguo, noguo athuuri magīrīrwo nī kwenda atumia ao o taarī mīrī yao ene. Mūndū ūrīa wendete mūtumia wake nīwe mwene wīyendete. 29 Nīgūkorwo gūtīrī mūndū ūthūire mwīrī wake mwene,

no níkúhe aúheaga irio na akaúmenyerera, o ta ūrúa Kristú ekaga kanitha, 30 Tondū tûrī ciíga cia mwírī wake. 31 “Gíkí níkio gítumaga mündū mûrûme atige ithe na nyina, na anyiitane na mûtumia wake, nao eerí magatuïka mwírī ūmwe.” 32 Üyú ní ūhoro wa hitho nene, na ní wa bata mûno, na ngiuga ūguo ní ūhoro wa Kristú na kanitha ndírraria. 33 No rírí, o mündū níendage mûtumia wake o ta ūrúa eendete we mwene, nake mûtumia níáheage mûthuuri wake gítíio.

6 Inyuī ciana-rī, athikagīrai aciari anyu thiīnī wa Mwathani, nīgūkorwo gwika ūguo nīguo kwagīrīire. **2** “Tīa thoguo na nyūkwa,” rīu nīrīo riāthani rīa mbere rīrīna kīranīro, **3** “nīguo māündū maku mothe magaaacīre, na ūkenere gūtūūra muoyo hīndī ndaaya gūkū thī.” **4** Na inyuī maithe-rī, mūtikarakaragie ciana cianyu; handū ha ūguo-rī, cireragei mūgīcirutaga na mūgīcitaaraga thiīnī wa Mwathani. **5** Inyuī ngombo-rī, athikagīrai aathanī anyu a gūkū thī, mūkīmatīīaga na mūkīmetigīraga, mūtarī na ūthinga ngoro-inī, o taarī Kristū mūrathīkīra. **6** Mūtikamaathīkagīre o hīndī īrīa maramuona atī nīguo mamwendage; no ikaigai ūguo ta mūrī ngombo cia Kristū, mūgīkaga māündū marī Ngai endaga mekwo mwīendeire na ngoro cianyu. **7** Tungatagai na ngoro yothe mūtarī na kīnyiria, taarī Mwathani mūratungatīra, no ti andū, **8** nī ūndū nī mūūū atī Mwathani nīakarīha o mūndū ūndū o wothe mwega ekaga arī ngombo kana atarī ngombo. **9** Na inyuī aathanī-rī, ikaigai ngombo cianyu o ro ūguo. Mūtigāīhītagīre, tondū nī mūūū atī Mwathani wacio, na nowe Mwathani wanyu, arī o kūu igūrū, nake ndarī mūthutūkanio. **10** Úhoro wa kūrigīrīria ngūmwīra atīrī, gīagai na hinya thiīnī wa Mwathani mūkīhotithagio nī ūhoti wake mūnene. **11** Mwīohei indo ciōthe cia Ngai cia mbaara nīguo mūhote gwītiiria mawara ma mūcukani. **12** Nīgūkorwo kūgiana gwītū ti gwa kūgiana na arīa marī na mwīrī na thakame, no tūgianaga na aathanī, na mothamaki, na maahinya ma gūkū thī ino īrī nduma, o na mbūtū cia maroho mooru marī kūrīa igūrū. (aiōn g165) **13** Nī ūndū ūcio, mwīohei indo ciōthe cia Ngai cia mbaara, nīguo mūkaahota gwītiiria mūthenya ūrīa mūūru wakinya, na mwarīkia gwika māündū macio mothe, no mwīhaande. **14** Nī ūndū ūcio mwīhaandei wega, mwīhotorete mūcībi wa ūhoro ūrīa wa ma njohero, na mwīohete gako ga kūgitīra gīthūri karīa ka ūthingu, **15** namo magūrū manyu mūmahaarīrie gūthīi kūhunija

Úhoro-úrĩa-Mwega wa thayũ. **16** Hamwe na indo
icio ciothe, oyai ngo ya wítikio, írĩa müríhotaga
kûhoria nayo mígúi yothe írĩa yakanaga mwaki ya úrĩa
mûru. **17** Ningí ikírai ngúbia ya kígera ya ûhonokio,
na mwíohe rûhiü rwa njora rwa Roho, naruo nîruo
kiugo kia Ngai. **18** Na mûhooyage hîndí ciothe na
mahoya ma mîthemba yothe, mûgîthaithanaga
mûrî na Roho. Mwaríkia gwika üguo-rî, ikaragai
mwîhûgîte, na mûhooyagîre andû arâa aamûre hîndí
ciothe. **19** O na niî mwene-rî, hooyagîrai, nîguo rîrîa
rîothe ngûtumûra kanua, heagwo ciugo na ngaaria
itegwítigîra ngîmenyithania hito ya Úhoro-úrĩa-
Mwega, **20** o úrîa niî ndî mwarîrîria waguo, na noguo
ûtûmîte njohwo! Hooyagîrai nîguo ndîûheanage
itegwítigîra, o ta úrîa njagîrîirwo nî gwika. **21**
Tukiko, mûrû wa Ithe witû úrîa mwende na ndungata
ñihokekete wîra-inî wa Mwathani, nîwe ûkûmwîra
maûndû mothe, nîgeetha o na inyuî mûmenye úrîa
ndariî na úrîa njikaga. **22** Ndîramûtûma kûrî inyuî nî
ûndû wa gîtûmi gîkî kîumbe, nîguo mûmenye ûhoro
witû úrîa tûtarîî, na nîguo amûmîrîrie ngoro. **23** Ariü
na aarî a Ithe witû, mûrogîa na thayû, na wendani
hamwe na wítikio ciumîte kûrî Ngai Ithe witû o na
kuuma kûrî Mwathani witû Jesû Kristû. **24** Wega wa
Ngai ürogîa na arâa othe mendete Mwathani witû Jesû
Kristû na wendo úrîa ûtathiraga.

Afilipi

1 Nī ithū Paūlū na Timotheo, ngombo cia Kristū Jesū, Marūa maya tūrandikīra andū othe arīa aamūre thiinī wa Kristū Jesū arīa mūrī kūu Filipi, hamwe na arori a kanitha, o na atungati aguo. **2** Mūrogīa na wega na thayū ciumīte kūrī Ngai Ithe witū, na Mwathani Jesū Kristū. **3** Nīnjoogagīria Ngai wakwa ngaatho rīrīa rīothe ndaamūririkana. **4** Rīrīa rīothe ngūmūhoera inyuothē-rī, ndīmūhooyagīra hīndī ciōthe ngenete. **5** Tondū wa ngwatanīro iitū na inyū harī Ūhoro-ūrīa-Mwega, kuuma o mūthenya wa mbere nginya rīu. **6** Nīi nīnjūūū ūndū ūyū na ma, atī Ngai ūrīa waambīrīrie wīra mwega thiinī wanyu nīegūthīi na mbere kūrūrūta, na ndekūtigīthīria ataūrīkītie nginya mūthenya ūrīa Kristū Jesū agaacooka. **7** Kuona atī mūkoragwo mūrī ngoro-inī yakwa, nī njagīrīrīwo nīkūigua ūguo nī ūndū wanyu inyuothē; tondū-rī, kana nī kuohwo njohetwo na mīnyororo, kana nī kūrūrīra na gwīkīra hinya Ūhoro-ūrīa-Mwega, inyū inyuothē nīmūgwatanāgīria na nīi thiinī wa wega wa Ngai. **8** Ngai nī mūira wakwa atī nīndīmūwīriragīria inyuothē ndī na wendo wa Kristū Jesū. **9** Na ūrīa hooyaga nī atīrī: atī wendani wanyu ūingīhe mūno makīria, mūkīongagīrīrīwo ūmenyo na ūkuūku wothe, **10** nīgeetha mūhotage gūkūrūra maūndū marīa magīrīire makīria ya marīa mangī, na mūkoragwo mūrī atheru na mūtarī na ūcuuke o nginya mūthenya ūrīa wa Kristū, **11** na mūtūrūre mūiyūrītīwo nī maciaro ma ūthingu marīa monekaga na ūndū wa Jesū Kristū, nīguo Ngai akumagio na agoocagwo. **12** Na rīu ariū na aarī a Ithe witū, nīngwenda mūmenye atī maūndū marīa mangorete ti-itherū nīmatūmīte Ūhoro-ūrīa-Mwega ūthīi na mbere. **13** Nī ūndū ūcio-rī, nīkūmenyekete wega nī arangīri a nyūmba ya mūthamaki, o na kūrī andū arīa angī othe atī nīi njohetwo na mīnyororo nī ūndū wa Kristū. **14** Nī ūndū wa ūrīa njohetwo, ariū na aarī a Ithe witū aingī nīmōmīrīrīo kwaria kiugo kīa Ngai marī na ūumīrīrū mūnene na matarī na guoya. **15** Nī ūhoro wa ma atī amwe mahunjagia Kristū marī na ūiru na ngarari, no angī mahunjagia marī na ngoro njega. **16** Acio mahunjagia marī na ngoro njega-rī, mekaga ūguo marī na wendani, makīmenyaga atī njigītīwo gūkū nī ūndū wa kūrūrīra Ūhoro-ūrīa-Mwega. **17** Acio angī mahunjagia ūhoro wa Kristū makienda kwīguna, matarī na ngoro theru, mageciiragia atī meka ūguo nīmekūnyongererithia thiīna rīu ndī muohe. **18** No

rīrī, ūcio ti ūndū wa bata kūrī niī. ūndū ūrīa wa bata nī atī Kristū nīahunjagio na njīra o yothe, o na ūngūthīi na mbere na gūkena, **19** nīgūkorwo nīnjūūū atī nī ūndū wa mahooya manyu na ūteithio ūrīa ūheanītīwo nī Roho wa Jesū Kristū, maūndū marīa mangorete nīmakagarūrūka matuīke ma kūhonokia. **20** Nīnjiřīgīrīire ngīhīahīga na ngehoka atī ndīgaconoka o na atīa, no atī ngorwo na ūumīrīrū mūiganu nīgeetha rīu, na o ta ūrīa ndūire, Kristū atūugagīrio thiīnī wa mwīrī wakwa, ingīkorwo ndī muoyo o na kana nīguīte. **21** Nīgūkorwo harī nīi-rī, gūtūura muoyo nī Kristū, nakuo gūkua-rī, nī uumithio. **22** No rīrī, kūngīkorwo gūtūura muoyo ndī na mwīrī nīkuo kūngūtūma wīra wakwa ūgīe na maciaro-rī, nī kīi ingīgīthūura? Nīi ndīūū! **23** Nīi nīnguucanīrīo nī maūndū maya meerī: Ndīrīragīria gūthīi ngatūrūranie na Kristū, na ūguo nīguo wega makīria; **24** no gūtūura muoyo ndī na mwīrī ūyū nī ūndū wanyu nī kwagīrīire mūno makīria. **25** Na tondū nīmenyete ūguo kūna-rī, nīnjūūū atī nīngūtūura muoyo, na nīngūtūrūranie na inyū inyuothē nīguo ndūme mūthīiage na mbere, na mūgīe na gīkēo nī ūndū wa ūrīa ūmītīkītie, **26** nīgeetha ndakorwo na inyū ūngī, gīkēo kīanyu kīyūrīrīre thiīnī wa Kristū Jesū nī ūndū wakwa. **27** Na rīrī, ūndū ūrīa ūrī bata nī atī mūthīiage na mīthīire ūrīa yaganīrīire na Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Kristū, nīgeetha ingūtūka kūmūrora kana njage gūūka, njiguage ūhoro wanyu o na itarī hamwe na inyū menyage atī nīmūikarīte ūmīhaandīte wega mūrī na roho o ro ūmwe, mūkīrūrīrīwa ūtīkīo wa Ūhoro-ūrīa-Mwega mūrī na ngoro ūmwe, **28** mūtekūmakio o na atīa nī arīa mamūthūire. Naguo ūndū ūcio ūtūtīke kīmenyīthīa kūrī o atī nīmakanangwo, no atī inyū nīmūkahonokio, na Ngai we mwene nīwe ūkaamūhonokia. **29** Nīgūkorwo ha ūhoro wa Kristū-rī, nīmūtīkīrītīo kūmūtīkīa, na to kūmūtīkīa kuo gwīki, o na kūnyāriwo nī ūndū wake, **30** kuona atī nīmūrarūa mbaara ūrīa muonete ngīrūa, na noyo mūraigua atī nī ndīrārūa o na rīu.

2 Mūngīkorwo mūrī na ūndū o wothe wa kūumanīrīria uumanīte na ūrīa mūnyīiitītītīo na Kristū, kana ūndū o wothe wa kūhoorerania uumanīte na wendani wake, o na kana wa kūgīa na ngwatanīro o yothe yumanīte na Roho, o na kana ūhoro o wothe wa gūcaayanīra na wa kūiguanīra tha uumanīte na

Kristū-rī, 2 gítúmagei gíkéno gíakwa kíiganíre kúna ní ûndú wa gütüüra mürí a mwíciirírie o ro ûmwé, na mwendaine na wendani o ûmwé, na mürí kíndú kímwe thíiní wa roho o na meciiria. 3 Mütikaneké ûndú mûkienda kwíguna inyuí ene, o na kana ní ûndú wa kwígaatha, no ikaragai mwinyihítie, o mündú agatuaga mündú ûrúa üngí ní mwega makíria yake mwene. 4 O mündú wanyu ndakarúmbuyagie maündú o maría mamukonií, no níarúmbuyagie maündú ma andú aría angí o namo. 5 Mwíciirírie wanyu wagíriirwo ûtuíke o ta ûrúa warí na Kristú Jesú: 6 We-rí, o na gütuïka aarí Ngai, ndonire kúiganana na Ngai taarí ûndú wa gükumbatírio, 7 nowe nígütiganíria aatiganíirie ûnene wake wothe, agítuïka ta ngombo, agíciarwo ta andú a gükü thí. 8 Nake ahaana ta mündú-rí, akínyihiia, na agíathika o nginya akíúragwo, o küküragwo kürúa kwa mûtharaba! 9 Ní ûndú ücio, Ngai níamütüügíririe o nginya igúrú mûno, na akímúhe ríitwa ríría ríkírité maría mangí mothe, 10 níguo atí thíiní wa ríitwa ríía Jesú maru mothe magaturio, kúu igúrú, na gükü thí, o na rungu rwa thí, 11 na ningí atí nímí ciothe ciumbúrage atí Jesú Kristú ní Mwathani, níguo Ngai Ithe witú agoacawo. 12 Ní ûndú ücio, arata akwa endwa-rí, o ta ûrúa mütüire mwathikaga, na to ríría ndaarí hamwe na inyuí, no makíria ríu itarí hamwe na inyuí-rí, thíi na mbere kûrúrifá ûhonokio wanyu wíra, mûgíitigagíra na mûkíinainaga, 13 nígúkorwo ní Ngai ûrutaga wíra thíiní wanyu agatúma mwende gwíkaga maündú make kûringana na wendi wake mwega. 14 Íkagai maündú mothe mûtekúnuguna na mûtegíkararaní, 15 nígeetha mwage úcuuke na mütüike atheru, mütüike ciana cia Ngai itarí na kaúugú mürí thíiní wa rúciaro rûrû ruogomu na rwaganu, na ríría mürí hamwe nao inyuí mûkengage ta njata thí yothe, 16 o mûrûmítie kiugo kíia muoyo, níguo ngaágia na ûndú wa kwírahíra mûthenya ûrúa wa Kristú atí ndiahanyükire tûhú kana ngíruta wíra ngíonga tûhú. 17 No ríri, o na ingítuïka ndíraitwo thakame igúrú ríia igongona ta ndí iruta ríía kúnyuu, ní ûndú wa ütungata ûrúa mütungatagíra Ngai uumaníte na wítikio wanyu-rí, ní ngenaga na ngacanjamúka hamwe na inyuí inyuothé. 18 Ní ûndú ücio, o na inyuí nímwagíriirwo nígúkena na mûcanjamúke hamwe na ní. 19 Ningwíhoka ndí thíiní wa Mwathani Jesú atí níngumütümíra Timotheo o narua, nígeetha o na níi ngaakena híndí íria ngaaheo ûhoro wanyu. 20 Nígúkorwo ndír

mündú üngí ühaana take, ûrúa üngírúmbüiya maündú manyu na ma. 21 Nígúkorwo andú aría angí othe marúmbuyagia maündú mao ene, no ti maündú ma Jesú Kristú. 22 No inyuí nímúú atí Timotheo níeyonanítie atí ní mündú mwega, tondú o ta ûrúa mwana atungataga hamwe na ithe-rí, noguo akoretwo agítungata hamwe na níi wíra-iní wa kúhunjia Ühoró-ûrúa-Mwega. 23 Ní ûndú ücio, níndírehoka kúmútuma kúrúa inyuí o ndaaríkia kúmenya ûrúa maündú makwa megúikara. 24 Ningí ndí na mwíhoko thíiní wa Mwathani atí níi mwene níngüuka o narua. 25 No ríri, nínguona kwagíriire ndímütümíre mûrû wa Ithe witú Epafarodito, ûrúa tûrutaga wíra na tûkarúríra ûhoro wa Ngai nake, na níwe mütümwo wanyu ûrúa mwandúmíre níguo arúmbuyagie mabata makwa. 26 Nígúkorwo níamwíriragíra inyuothé, na níaratangíka tondú nímwaiguíte atí aarí mûrûaru. 27 Ti-itherú aarí mûrûaru, o na aarí hakuhí gükua. No Ngai níamüigúríre tha, na to we wiki waigúríirwo tha, no o na níi níanjiguíríre tha níguo ndikae kúingíhírwo ní kíeha mûno. 28 Ní ûndú ücio, kíu níkio kíratúma ndímütümíre na kwíyendera kúnenye, nígeetha mwamuona ríngí mûkene, na níi nyihanyihírwo ní gütangíka. 29 Mwamükírei wega thíiní wa Mwathani mûrû na gíkeno kínenye, na mütüíage andú aría mahaana take, 30 tondú aarí hakuhí gükua ní ûndú wa wíra wa Kristú, ategúcaaíra muoyo wake, nígeetha andeithíríre na üteithio ûrúa inyuí mûtangahotire kúuhe.

3 Úhoro wa kûríkíríria ariú na aarí a Ithe witú ní atírí, kenagai thíiní wa Mwathani! Ha ûhoro wa gúcookerá ríngí maündú o maría ndanamwandíkírá-rí, ücio ti ûhoro wa kûünogia, tondú harí inyuí ní ûhoro wa kúmütíirírá. 2 Mwímenyagírírei andú acio mahaana ta magui, o acio mekaga maündú mooru, na aría metemengaga mîrî. 3 Nígúkorwo ithúí ní ithúí tûruíte kúna, ithúí aría tûhooyaga na Roho wa Ngai, o ithúí aría twírahaga thíiní wa Kristú Jesú, naguo mwíhoko witú tûtiüigaga thíiní wa mwírî, 4 o na gütüïka o na níi mwene ingíenda-rí, ndí na itúmi cia gütüma ndíhokage ûhoro wa mwírî. Kúngíkorwo kûrúa mûndú üngí o wothe wíciiragia atí arí na itúmi cia kûgía na mwíhoko thíiní wa mwírî, níi níndímûkíritie. 5 Nígúkorwo níi ndarúthirio ndí na úkûrû wa thikú inyanya, na ndí wa rúciaro rwa andú a Israeli, na wa mûhírîga wa Benjamini, na ndí Mûhibiranía waciárítwo ní Ahibirania. Ha ûhoro úkonií watho-rí,

ndī Mūfarisai; 6 na ha ūhoro ūkonii kīyo-rī, ndaatūire nyariiraga kanitha; na ha ūhoro wa ūthingu ūrīa uumanaga na watho-rī, ndiarī na ūcuuke. 7 No rīrī, maündū mothe marīa ndaaatuaga atī maarī na uumithio kūrī nīi-rī, rīu ndīmonaga marī ma tūhū nī ūndū wa kūgīa na Kristū. 8 Makīria ma ūguo-rī, maündū mothe ndīmatuaga nī ma tūhū ndamagerekania na ūmenyo ūrīa ūkīrīte maündū mothe ūrīa uumanīte na kūmenya Kristū Jesū Mwathani wakwa. Nī ūndū wake-rī, nīi ndoorirwo nī indo ciothe, na nīi ngīcitunga o ta mahuti ma gūteo, nīgeetha ndīgīre na Kristū, 9 na ngoragwo ndī thīnī wake, itarī na ūthingu wakwa mwene ūrīa uumanaga na watho, no ūkorwo arī ūthingu ūrīa uumanaga na gwītīkia Kristū; ūguo nī kuuga, ūthingu ūrīa uumaga kūrī Ngai, na wonekaga na ūndū wa gwītīkia. 10 Ūndū ūrīa nīi ngwendārī, nī kūmenya Kristū, na menye hinya wa kūriūka gwake, na ngwatanīre nake mīnyamaro-inī yake, na haanane nake ūhoro-inī wake wa gūkua, 11 nīguo kūngīhoteka, ngaariūkio nyume kūrī arīa akuū. 12 Ndiroiga atī nīndīkitie kwamūkīra maündū macio mothe, o na kana ngarīkia gūtuūka mwagīrīru kūna, no nīndīrutanagīria na kīyo nīgeetha ndīnyiitire o ūndū ūrīa ndanyiifirwo nī Kristū Jesū. 13 Ariū na aarī a Ithe witū, ndigūtua atī nīi mwene nīndīkitie kwīnyiitīra ūndū ūcio. No rīrī, ūndū ūrīa nījikaga no ūmwe: Nīkūrigānīrwo ndiganagīrwo nī maündū marīa mahītūku, na ngerutanīria mūno gūkīnīra maündū marīa marī mbere, 14 ngerutanagīria gūthīi ndorete na mbere nīguo hootane heo kīheo kīrīa Ngai aheanaga, na nīkīo aanjītīre thīnī wa Kristū Jesū atī nīguo thīi igūrū. 15 Ithuothe arīa tūrī andū agima-rī, twagīrīrwo nītūtūre twīciiragia o ūguo. Na hangīkorwo nī harī andū marī na meciiria mangī-rī, o na hau Ngai nīarīmūguūrīria. 16 No rīrī, rekei tūtūre kūringana na maündū marīa tūrīkitie kūgīa namo. 17 Ariū na aarī a Ithe witū, nyiitanīrai na arīa angī ūhoro-inī wa kwīgerekania na nīi, na ningī mūbaarage wega andū arīa matūrīraga na mūtūrīre o ūrīa twamuonereirie. 18 Nīgūkorwo, o ta ūrīa ndanamwīra kaingī mbere īyo, na o na rīu no ngūcookera rīngī ūhoro ūcio ndī na maithori, andū aingī matūrīraga marī thū cia mūtharaba wa Kristū. 19 Andū acio-rī, kūrigīrīria kwao nī mwanangīko, ngai yao nī nda ciao, namo maündū ma kūmaconora nīmo riiri wao. Ningī meciiragia o maündū ma gūkū thī. 20 No rīrī, būrūri ūrīa tūrī aguo kūmbe nī kūrīa igūrū. Na ithuū

nītwetagīrīra Mūhonokia ūrīa ūkoima kūu, na nīwe Mwathani Jesū Kristū, 21 ūrīa ūkaagarūra mīrī ūno iītū mīhinyaru nīgeetha īhaananio na mwīrī wake ūcio ūrī riiri, nī ūndū wa hinya ūrīa ūmūhotithagia gwatha maündū mothe.

4 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū, o inyuū nyendete na ngeriragīria kūmuona, nī inyuū gīkeno gīakwa na thūmbī yakwa. Endwa akwa, ūguo nīguo mūbatīi kwīhaanda mūrūmīte thīnī wa Mwathani. 2 Nīngūthaitha Euodia o na thaithē Sunutuke nīgeetha maiguane thīnī wa Mwathani. 3 ī-ni, o na nīngūkūuria, wee mūrata wakwa wa ma, wee tūrutithanagia wīra ta tuohetwo icooki rīmwe, teithagia atumia acio, arīa maarūriiře ūhoro-ūrīa-Mwega marī hamwe na nīi, o na Klementi na andū arīa angī marutithanagia wīra hamwe na nīi, arīa marīitwa mao mandīkitwo ibuku-inī ūra muoyo. 4 Ikaragai mūkenete hīndī ciothe mūrī thīnī wa Mwathani. O na nī nguuga o rīngī: Ikaragai mūkenete! 5 Rekei gūkīrīrīria kwanyu kūmenyeke nī andū othe. Mwathani arī hakuhī gūuka. 6 Mūtīgatangīke ngoro nī ūndū o na ūrīkū, no rīrī, menyithagiai Ngai maündū marīa mothe mwendaga, mūkīmūhooyaga, na mūkīmūthaithaga, o na mūkīmūcookagīria ngaatho. 7 Naguo thayū wa Ngai, ūrīa ūtangīmenyeka ūrīa ūtarīi, nīrīmenyagīrīra ngoro cianyu o na meciiria manyu thīnī wa Kristū Jesū. 8 Ūhoro wa kūrīkīrīria, ariū na aarī a Ithe witū-rī, nī atī maündū marīa ma ma, na marīa ma gūtīika, na marīa ma kīhoto, na marīa matheru, na marīa ma kwendeka, na marīa ma kwīrīrīrio, angīkorwo kūrī maündū mega kūna na ma kūgaathīrīrio-rī, mwīciiragie ūhoro wa maündū ta macio. 9 Namo maündū marīa mwerutire, kana mūkīmūkīra kana mūkīgūua kūuma kūrī nīi, o na kana mūkīona thīnī wakwa, mekagei arī mo. Nake Ngai wa thayū nīarīkoragwo hamwe na inyuū. 10 Nīngūkena mūno thīnī wa Mwathani nīkuona atī marīgīrīrio-inī nīmūrurumūkītie ūhoro wanyu wa kwīnījiiria. Ti-itherū nīmūreīnījiiragia, no mūtīrāri na mweke wa kuonania ūguo. 11 Ndiroiga ūguo nī ūndū nīmbataire, nīgūkorwo nīndīrūtīte kūiganīra o ūrīa kūngīkorwo kūhaana. 12 Nīmenyete ūhoro wa gūikara ndī mūkīarū, na ngamenya ūhoro wa gūikara ndī mūtongu. Nīndīrūtīte hithe ya gūikara njigāniire ūndū-inī o wothe na maündū-inī mothe, kana nī kūhūuna, kana nī kūhūuta, kana nī kūngīhīrwo, o na kana nī kwaga. 13 Nīhotaga gwīka maündū

mothe na ūndū wa Kristū ūrīa ūheaga hinya. **14**
No, nīmwekire wega nīkūnyiitanīra na niī mathīma-
inī makwa. **15** Makīria ma ūguo, o ta ūrīa inyuī
andū Afilipi mūktūmenya-rī, matukū-inī ma mbere
rīrīa mwahunjīirio Ūhoro-ūrīa-Mwega, hīndī ūrīa
ndoimire Makedonia, gütīrī kanitha o na ūmwe
wanyiitanīre na niī harī ūhoro wa kūheana kana
kwamūkīra, tiga o inyuī; **16** nīgūkorwo o na ūrīa
ndaarī Thesalonike, nīmwandūmagīra ūteithio kaingī
hīndī ūrīa ndaakoragwo mbataire. **17** Ti atī nī kīheo
ndīracaria kuuma kūrī inyuī, no ndīracaria kīrīa
kīngigwo mūthiithū-inī wanyu. **18** Nīnyamūkīrīte
indo nyingī mūno makīria; nīndeheirwo indo cia
kūnjigana, nīgūkorwo rīu nīnyamūkīrīte iheo irīa
mwanengerire Epafarodito andehere. Indo icio nī ta
maruta marī na mütararīko mwega, marī igongona
rītikīrīku rīa gūkenia Ngai. **19** Nake Ngai wakwa
nīarīkīragīrīria kūmūhe kīrīa gīothe mūngīkorwo
mūbataire, akīmūtanahagīra na ūtonga wake ūrīa wī
riiri thīnī wa Kristū Jesū. **20** Nake Ngai, o we Ithe witū,
arogooewo nginya tene na tene. Ameni. (**aiōn g165**) **21**
Geithiai andū othe arīa aamūre thīnī wa Kristū Jesū.
Ariū na aarī a Ithe witū arīa tūrī nao nīmamūgeithia.
22 Andū othe arīa aamūre nīmamūgeithia, na makīria
arīa a mūcīi wa Kaisari. **23** Wega wa Mwathani Jesū
Kristū ūrogīa na maroho manyu. Ameni.

Akolosai

1 Nī ni Paūlū, mütümwo wa Kristū Jesū nī ūndū wa wendo wa Ngai, tūrī hamwe na Timotheo mürū wa Ithe witū, **2** Tūramütümira marūa maya inyuū andū arīa aamūre, o inyuū ariū na aarī a Ithe witū mütüire mürī ehokeku thiinī wa Kristū kūu Kolosai: Mūrogīa na wega na thayū ciumente kūrī Ngai Ithe witū. **3** Hīndī ciithe rīrīa tükümūhoera, nītūcoakagīria Ngai ngaatho, o we Ithe wa Mwathani witū Jesū Kristū, **4** tondū nītūgiūte ūhoro wa ūrīa mwitīkītie Kristū Jesū, o na ūrīa mwendete andū arīa othe aamūre, **5** naguo nī wītīkio na wendani iria ciumanaga na kīrīgīrīro kīrīa mūigīrwo kūu igūrū na kīrīa mūrkītie kūigua ūhoro wakīo thiinī wa ūhoro ūrīa wa ma, na nīguo Ūhoro-ūrīa-Mwega **6** ūrīa ūmūkīnīire. Kündū guothe gūkū thī Ūhoro-ūyū-Mwega nīūraciara maciaro na nīūratheerema, o ta ūrīa ūkoretwo ūgīlīka gagatātī-inī kanyu kuuma mūthenya ūrīa mwaūguire na mūkīmenya wega wa Ngai na ma. **7** Mwamenyire ūhoro ūcio kuuma kūrī Epafara, ūrīa twendete, na mūruti wīra hamwe na ithū o we mütungatīri wa Kristū wa kwīhokeka ithenya riitū, **8** na nowe ūtūheete ūhoro wa ūrīa mwendaine mūrī thiinī wa Roho. **9** Nī ūndū wa ūguorī, kuuma mūthenya ūrīa twaiguire ūhoro ūcio wanyu, tūtīrī twatigithīria kūmūhoera, tūgīthaithaga Ngai amūiyūrie ūmenyo wa wendi wake, na amūheage ūtūgī na ūtaūku wothe maūndū-inī mothe ma kīroho. **10** Na tūhooyaga ūguo nīguo mūhote gūtūra mütūrīre ūringaine na ūrīa Mwathani endaga na mūmūkenagie maūndū-inī mothe: mūciarage maciaro mawīra-inī mothe mega marīa mūrutaga, na mūkūrage thiinī wa ūmenyi wa kūmenyana na Ngai, **11** mūgīkagīrwo hinya na ūhoti wothe kūringana na hinya wake ūrī na riiri nīgeetha mūhote gūkiragīrīria mūno mūtegūthethūka na mūrī na gīkēno, **12** na mūgīcoakagīria Ithe witū ngaatho, ūrīa ūmūtuīte aagīrīru a kūgaya igai rīa arīa aamūre ūthamaki-inī wa ūtheri. **13** Nīgūkorwo Ngai nīatūhonoketie, agatūruta ūthamaki-inī wa nduma, na agatūthaamīria ūthamaki-inī wa Mūriū ūrīa endete mūno, **14** thiinī wake-rī, nītūkūrītwo na tūkarekerwo mehia maitū. **15** Ūcio nīwe mūhianīre wa Ngai ūrīa ūtonekaga, na nīwe irigithathi harī indo ciithe iria ciombirwo. **16** Nīgūkorwo nīwe wombire indo ciithe: indo iria irī igūrū na iria irī thī, iria cionekaza na iria itonekaga, o na angīkorwo nī itī cia ūnene kana

maahinya, kana aathani o na kana arīa marī ūhoti; indo ciithe ciombirwo nīwe na nīguo ituīke ciake. **17** Kristū nīwe warī kuo mbere ya indo ciithe, nacio indo ciithe ituūraga inyiitithanītio nīwe. **18** Ningī nīwe mütwe wa mwīrī, arī guo kanitha; na nīwe kīambīrīria na irigithathi harī andū arīa manariūka, nīgeetha thiinī wa maūndū mothe atuīke nīwe mütūgīrīrie kūrī indo ciithe. **19** Nīgūkorwo Ngai nīoonire arī wega atī ūiyūru wa Ngai wothe ūkare thiinī wake, **20** na nī ūndū wa Kristū indo ciithe ituīke cia kūiguthanio na Ngai, iria irī thī o na kana iria irī igūrū, nī ūndū wa ūrīa aarehire thayū na ūndū wa thakame yake, irīa yaitirwo mūtharaba-inī. **21** Hīndī ūmwe inyuū mwatūire mwamūranītio na Ngai na mwarī thū ciake meciiria-inī manyu nī ūndū wa mītugo yanyu mīfūru. **22** No rīu nīamūgīuithanītio na Kristū na ūndū wa ūrīa aakuire arī na mwīrī nīgeetha amūrūgamie mbere yake mūrī atheru, na mūtarī na ūtūgū, o na mūtarī na ūcuuke, **23** mūngīthī na mbere na gwītīkia mwīhaandite na mūrī arūmu, na mūtekwenyenye ka kuuma kūrī kīrīgīrīro kīrīa kīnyiitīrīrwo nī Ūhoro-ūrīa-Mwega. Ūhoro ūcio nīguo Ūhoro-ūrīa-Mwega ūrīa mwaiguire, na ūrīa ūhunjītio kūrī cīumbe ciithe cia gūkū thī, na nīguo nī Paūlū nduīkīte ndungata yaguo. **24** Na rīu nīngenetē nī ūndū wa maūndū marīa thiinītio namo nī ūndū wanyu, na ngaiyūrīria thiinī wa mwīrī wakwa kīrī gitīgaire ūhoro-inī wa kūnyamario gwa Kristū, ngamaiyūrīria nī ūndū wa mwīrī wake, na nīguo kanitha. **25** Na nī nīdaatuirwo ndungata yaguo na ūndū wa gūtūmwō nī Ngai nīdīmūrehere ūhoro wa Ngai mūmūmenye kūna, **26** na nī guo hito irīa ūtūire irī hithe kuuma o tene, njiarwa na njiarwa, no rīu nīgūrīrīrio arīa aamūre. (aīon g165) **27** O acio nīo Ngai oonire arī wega kūmenyithia hito ya ūtonga ūrīa ūrī riiri kūrī andū-a-Ndūrīrī, nayo hito iyo nī atī Kristū arī thiinī wanyu, o we kīrīgīrīro gīa gūkaagīa na riiri. **28** Ūcio nīwe tūhunjagia, tūgītaaranaga na tūkīrutaga o mūndū wothe tūrī na ūtūgī wothe, nīgeetha tūkarūgamia o mūndū wothe aagīrīre kūna thiinī wa Kristū. **29** Nī ūndū wa gitūmi kūnīndīnogagia, ngīgiaga kūringana na hinya wake wothe, ūrīa ūrūtaga wīra na hinya thiinī wakwa.

2 Nīngwenda mūmūmenye ūrīa ndīgiaga nī ūndū wanyu, na nī ūndū wa andū arīa marī Laodikia, o na nī ūndū wa arīa matarī maanyona nīfī mwene. **2** Ndīgiaga ūguo nīgeetha magīe na ūmīrīru wa ngoro na magīe na ūrūmwē mohanītio nī wendani,

na nīgeetha maingīhīrwo nī ūtonga wa kūmenya wega ūhoro wa hito ya Ngai, na nīyo Kristū, 3 ūrīa thīinī wake kūhīthītwo mīthīthū yothe ya ūūgī na ūmenyo. 4 Ndīramwīra ūguo nīgeetha mündū o na ūrīkū ndakanamūheenie na ngarari cia mawara. 5 Nīgūkorwo o na ndatuīka ndirī hamwe na inyuī thīinī wa mwīrī, ndī hamwe na inyuī thīinī wa roho, na ngakena nīkuona ūrīa mūrī mībango mīega, na ūrīa wītikio wanyu thīinī wa Kristū ūrī mūrūmu. 6 Nī ūndū ūcio-rī, o ta ūrīa mwamūkīrire Kristū Jesū arī Mwathani, thīi na mbere gūtūura thīinī wake, 7 mūhaandītwo na mūgaakwo thīinī wake, na mūkīongagīrīrwo hinya thīinī wa wītikio o ta ūrīa mwarutirwo, na mūkīrīrīrie gūcookia ngaatho. 8 Mwīmenyererei mündū o na ūrīkū ndakanamūtahe meciiria na matūgī ma maheeni ma tūhū, marīa moimanaga na mītugo ya andū na irīra iria cia ndūire cia thī īno, no ti kuuma kūrī Kristū. 9 Nīgūkorwo ūiyūru wothe wa Ūngai ūtūrūraga thīinī wa Kristū arī na mwīrī, 10 na inyuī nīmūiyūrītwo nī muoyo thīinī wa Kristū, ūrīa arī we Mūnene igūrū rīa hinya o wothe na ūhoti o wothe. 11 O na inyuī nīmwaruire thīinī wake, na ti na ūndū wa moko ma andū, no nī ūndū wa kwehererio mūtūrīre wa mehia, kūringana na irua rīrīa rīruithanagio nī Kristū. 12 Nīgūkorwo nīgūthikwo mwathikirwo hamwe nake rīrīa mwabatithirio, na mūkīrīkio hamwe nake nī ūndū wa gwītikia hinya wa Ngai, ūrīa wamūrīkirie akiuma kūrī arīaakuū. 13 Hīndī irīa mwakuīte nī ūndū wa mehia manyu na mūgaikara ta mūtaruīte nī ūndū wa mūtūrīre wanyu wa mehia-rī, Ngai nīatūmire mūgīe na muoyo hamwe na Kristū. Ngai nīatūrekeire mehia maitū mothe, 14 na aarīkia gūtharia watho ūrīa warī mwandike hamwe na mūtabarīre waguo, o ūcio watūthitangaga na watūire ūreganīte na ithūrī; akīweheria na ūndū wa kūhūrīra mīcumari mūtharaba-inī. 15 Thuutha wa gūtooria maahinya na monene macio-rī, nīamomonanirie mbere ya mūingī, akīrūhāgia nī ūndū wa ūrīa aamatooretie mūtharabainī. 16 Nī ūndū ūcio mūtikanareke mündū o na ūrīkū amūtuīre ciira nī ūndū wa irio iria mūrīaga, kana kīrīa mūnyuuaga, kana ūhoro-inī wa mīthenya irīa mīamūre, kana gūkūngūrī Karūgamo ka Mweri, o na kana mīthenya wa Thabatū. 17 Maūndū macio no kīruru kīa maūndū marīa magooka; no rīrī, ma yamo-rī, nī Kristū we mwene. 18 Mūtikanareke mündū o na ūrīkū, ūrīa wendete gwītua mūhooreri, na

akahooyaga araika, atūme mūtunywo kīheo kīrīa mūtanyīte kuona. Mūndū ta ūcio nīataaragīria na njīra nene maūndū marīa onete, na mwīciirīrie wake ūtarī wa kīroho ūgatūma etīe nī ūndū wa meciiria make ma tūhū. 19 Mūndū ta ūcio ndegwatanītie na Mūtwe, ūrīa arī we ūnyiitagīrīra mwīrī wothe, akaūnyiitithania hamwe na nyunīro ciohanītio na mīkiha, naguo ūgakūra o ta ūrīa Ngai atūmaga ūkūre. 20 Atīrīrī, angīkorwo inyuī nīmwakuire hamwe na Kristū, na mūgītigana na irīra iria cia ndūire cia thī īno-rī, nī kī gītūmagā mwathīkire mawatho mayo, ta mūtūire mūrī a thī? 21 Namo nī ta maya: “Ndūkāiti! Ndūgacame! Ndūkahutie!” 22 Maūndū macio mothe maraaria ūhoro wa indo iria ithiraga bata ciarīkia kūhūthīrwo, tondū icio no irīra na wathani na ūrutani wa andū. 23 Ti-itherū, mītabarīre ta īyo yonekaga ta irī na ūngī, nī ūndū wa mīhoere yao irīa methuūriire, na ūhooreri wa gwītua, na kwīnyerekia, no makaaga kuona bata wa kwīgīrīria merirīria ma mwīrī.

3 Na rīrī, kuona atī rīu nīmūriūkītio hamwe na Kristū-rī, ngoro cianyu nīkīrūmbūyagie maūndū marīa ma igūrū, o kūrīa Kristū aikarīte guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai. 2 Meciiria manyu nīmeciiragie maūndū marīa ma igūrū, no ti maūndū marīa ma thī īno. 3 Nīgūkorwo nīmwakuire, naguo muoyo wanyu rīu nīmūhithe hamwe na Kristū thīinī wa Ngai. 4 Na rīrīa Kristū, ūrīa arī we muoyo witū, akoonekanārī, hīndī īyo o na inyuī nīmūkonekana hamwe nake mūrī na riiri. 5 Nī ūndū ūcio-rī, tuagai maūndū mothe ma mwīrī ūyū wa ndūire ta makuīte namo nī ta: ūhūrī-maraya, na meciiria mathūku, na thuti cia mwīrī, na merirīria mooru, na ūkoroku, naguo no ūndū ūmwe na kūhooya mīhianano. 6 Tondū wa maūndū macio, mang'ūrī ma Ngai nīmarooka. 7 O na inyuī mwatūire mūthīiaga na mīthīire īyo mūtūrīre-inī ūrīa mwatūrūraga mbere īyo. 8 No rīu no nginya mwīaure maūndū maya mothe, namo nī, marakara, na mang'ūrī, na rūmena, na njambanio, na kwaria maūndū ma thoni na kanua. 9 Tigagai kūheenania mündū na ūrīa ūngī, kuona atī nīmīwīaūrīte mündū ūrīa wa tene na cīko ciake, 10 na mūkehumbā mündū ūngī mwerū, ūrīa werūhagio nginya agīe na ūmenyo na agīe na mūhianīre wa ūrīa warmūumbire. 11 Na ūhoro-inī ūcio hatirī Mūyunani kana Mūyahudi, mündū mūruu kana mündū ūtarī mūruu, kana mündū mūcēnji, kana Mūsikuthi, kana mündū ngombo kana ūtarī ngombo, no Kristū nīwe maūndū mothe, na

arī thīnī wa maūndū mothe. 12 Nī ūndū ūcio-rī, tondū mūrī andū athuure nī Ngai, andū atheru na mendetwo mūno nīwe, mwīhumbei ūiguanīri wa tha, na gūtugana, na kwīnyihia, na kūhoorera na gūkirīrīria. 13 Kiranagīrīriai mūndū na ūrīa ūngī, na mūrekanagīre rīrīa mūndū angikorwo ekitwo ūru nī ūrīa ūngī. Rekanagīrai o ta ūrīa Mwathani aamūrekeire inyuū. 14 Ningī gūkīra maūndū macio mothe mega-rī, gīai na wendani, tondū nīguo wohanagia maūndū mothe hamwe nīguo magīrīre kūna. 15 Rekei thayū wa Kristū wathanage ngoro-inī cianyu, tondū inyuū mūrī ta ciīga cia mwīrī ūmwe-rī, mwetīirwo thayū. Na ningī mūcookagie ngaatho. 16 Rekei ūhoro wa Kristū ūtūrīrage ūingīhīte mūno thīnī wanyu, mūkīrutanaga na mūgītaaranaga mūndū na ūrīa ūngī mūrī na ūngī ūngī, o mūkīinaga thaburi, na nyīmbo cia Ngai, o na nyīmbo cia kīroho, mūrī na ngaatho harī Ngai ngoro-inī cianyu. 17 Na ūndū ūrīa wothe mūrīkaga, mūkīaria kana mūgīka ūndū, wīkagei wothe rītwa-inī rīa Mwathani Jesū, mūgīcookagīria Ngai Ithe witū ngaatho thīnī wake. 18 Inyuū atumia-rī, mwīnyiihagīrei athuuri anyu, o ta ūrīa kwagīrīre thīnī wa Mwathani. 19 Na inyuū athuuri-rī, endagai atumia anyu na mūtikamakūūmage. 20 O na inyuū ciana-rī, athīkagīrai aciari anyu maūndū-inī mothe, nīgūkorwo gwīka ūguo nīgūkenagia Mwathani. 21 Na inyuū maithe-rī, mūtikarakaragie ciana cianyu, itikae gūkua ngoro. 22 Na inyuū ngombo-rī, athīkagīrai aathani anyu a gūkū thī maūndū-inī mothe, na to hīndī ūrīa maramuona atī nīgeetha mammende, no maathīkagīrei mūrī na ngoro itarī na ūhinga na nī ūndū wa gūtīa Mwathani. 23 Na rīrī, ūndū o wothe ūrīa mūrīkaga, wīkagei na ngoro yanyu yothe, taarī Mwathani mūrarutīra wīra, no ti andū, 24 mūkīmenyaga atī nīmūkaamūkīra igai kuuma kūrī Mwathani rīrī kīheo kīanyu. Nī Mwathani Kristū mūtungatagīra. 25 Mūndū o wothe ūrīa wīkaga ūru nīakārīwo kūringana na ūru wake, na gūtīrī gūtīrīa mūndū maūthī.

4 Inyuū aathani-rī, ikagai ngombo cianyu maūndū marīa magīrīre na marīa marī kīhoo, tondū nīmūū o na inyuū mūrī na Mwathī wanyu kūrīa igūrū. 2 Mwīheanagei na kīyo ūhoro-inī wa kūhooya, mwīgiūte na mūgīcookagīria Ngai ngaatho. 3 Na mūtūhooyagīre o na ithū, nīgeetha Ngai ahingūrīre ndūmīrīri iitū mūrango, nīgeetha tūhunjagie ūhoro

wa hito ya Kristū, ūhoro ūrīa nī njohetwo nī ūndū waguo. 4 Hooyagai nīgeetha ndīhunjagie na andū magataūkīrwo wega, o ta ūrīa njagīrīrwo nī gwīka. 5 Tuīkagai oogī harī maūndū marīa mūrīkaga andū arīa matarī a thirītū yanyu; mūtegūte mweke ūrīa mūrī naguo wa gwīka wega. 6 Na mūkīaria, aragīai hīndī ciothe mūiyūrītwo nī wega wa Ngai, nayo mīario yanyu itūke ta īkīrītwo cumbī, nīgeetha mūmenyage ūrīa mūrīcookagīria o mūndū. 7 Tukiko nīakamūhe ūhoro wakwa wothe. ūcio nī mūrū wa Ithe witū twendete mūno, nī ndungata ya kwīhokeka na tūtungataga nake thīnī wa Mwathani. 8 Ndamūtūma kūrī inyuū nī ūndū wa ūhoro ūyū kīumbe, atī mūmenyithio wega ūrīa ithū tūhaana, na ningī atī amūmīrīrie ngoro. 9 Megūuka na Onesimo, mūrū wa Ithe witū mwīhokeku na ūrīa twendete mūno, nake nī ūmwe wanyu. Acio nīmekūmūhe ūhoro wa ūrīa maūndū mothe marekīka gūkū. 10 Nīmwageithio nī Arisitariko ūrīa tuohetwo nake, o na Mariko nīamūgeithia, ūrīa mūihwa wa Baranaba. (Nīmwīrītwo ūhoro wake; angūuka kūrī inyuū-rī, mwamūkīrei.) 11 Jesū ūrīa wītagwo Jusito o nake nīamūgeithia. Acio no-o Ayahudi thīnī wa arīa tūrutithanagia wīra wa ūthamaki wa Ngai nao, na nīmatūkīte a kūnyūmīrīria. 12 Epafara, ūrīa arī ūmwe wanyu na ndungata ya Kristū Jesū, nīamūgeithia. We nīamūhooyagīra mūno hīndī ciothe, nīguo mūhote kwīhaanda wega ūhoro-inī wothe wa kūhingia wendi wa Ngai, mūrī agima na mūrī na kīrīgīrīro gīkinyanīru. 13 Nī ndī na ūira wake atī nīarutaga wīra na hinya, akenogia nī ūndū wanyu, na nī ūndū wa arīa marī Laodikia na Hierapoli. 14 Nīmwageithio nī Luka ūrīa ndagītarī, mūrata witū twendete mūno, o na Dema. 15 Geithiai ariū na aarī a Ithe witū kū Laodikia, na mūgeithie Numifa na andū a kanitha ūrīa ūrī gwake mūcī. 16 Na rīrī, mwarīkia gūthomerwo marūa maya, matūmei magathomerwo andū a kanitha wa Laodikia, na inyuū no nginya muone atī nīmwathoma marūa ma kuuma kanitha wa Laodikia. 17 Na mwīre Arikipo atīrī: “No nginya wone atī nīwārīkia wīra ūrīa wamūkīrire thīnī wa Mwathani.” 18 Nī Paūlū nī niī ndaandīka nīgeethi ici na guoko gwakwa. Ririkanai atī ndī muohe na mīnyororo. Wega wa Ngai ūrogā na inyuū.

1 Athesalonike

1 Nī ithuī Paūlū na Sila, na Timotheo, Twandikīra kanitha wa Athesalonike marūa maya ūrīa ūrī thiinī wa Ngai Ithe witū o na Mwathani Jesū Kristū. Wega na thayū wa Ngai irogīa na inyuī. **2** Nītūcookagīria Ngai ngaatho hīndī ciothe nī ūndū wanyu inyuothē, tūkīmūgwetaga mahooya-inī maitū. **3** Rīrīa tūkūmūhoera tūrī mbere ya Ngai o we Ithe witū-rī, nītūririkanaga tūtegūtigīthīria wīra wanyu ūrīa uumanīte na gwītikia, na kwīnogia kwanyu kūrīa kūrehagwo nī wendani, o na gūkīrīrīria kwanyu, kūrīa kuumanīte na kīrīgīrīro thiinī wa Mwathani witū Jesū Kristū. **4** Nīgūkorwo, ariū na aarī a Ithe witū inyuī mwendetwo nī Ngai, ithuī nītūū atī nīmwathuurirwo nīwe, **5** tondū Ūhoro-ūrīa-Mwega tūhunjagia, tūtiāmūreheire ūrī o ciugo theri, no twamūreheire ūrī na hinya, na ūrī na Roho Mūtheru, o na ūrī na ihooto itangīthanganio. Ningī inyuī nīmūū ūrīa twaikaraga na inyuī nī ūndū wa kūmūguna. **6** Inyuī mwatuīkire a kwīgerekania na ithuī, o na mūgītuīka a kwīgerekania na Mwathani, o na gūtuīka mwarī na mīnyamaro mīngī, nīmwamūkīrire ūhoro wake mūrī na gīkeno kīrīa kīheanagwo nī Roho Mūtheru. **7** Na nī ūndū ūcio mūgītuīka kīonereria kūrī andū arīa othe metīkītie kūu Makedonia, o na Akaia. **8** Naguo ūhoro wa Mwathani nīwahunjire uumīte kūrī inyuī, na to Makedonia na Akaia gwiki, no rīrī, o na wītikio wanyu thiinī wa Ngai nīūmenyekete kūndū guothe. Nī ūndū ūcio tūtibataire kuuga ūndū ūhoro-inī ūcio, **9** nīgūkorwo andū o ene nīo maheanaga ūhoro wa ūrīa mwatūnyiitire ūgeni. Nīmaheanaga ūhoro wa ūrīa mwagarūrūkiire Ngai, mūgītigana na mīhianano nīguo mūtungatagīre Ngai ūrīa ūrī muoyo na ūrīa wa ma, **10** na mwetāgīrīre Mūriū oime igūrū, ūrīa aariūkirie kuuma kūrī arīa akuū, nake nīwe Jesū, ūrīa ūtūhonokagia kuuma kūrī mang'ūrī marīa magooka.

2 Inyuī ariū na aarī a Ithe witū, nīmūū atī gūūka gwitū kūrī inyuī gūtiarī gwa tūhū. **2** Mbere ūyo nītwathīnirio na tūkīrumwo rīrīa twarī kūu Filipi, o ta ūrīa inyuī mūū, no nī ūndū wa gūteithio nī Ngai witū, nītuomīrīrie na tūkīmūhe Ūhoro-ūrīa-Mwega, o na akorwo nītwakararirio mūno. **3** Nīgūkorwo gūthaithana gwitū gūtiumanīte na ihītia, kana matanya ma maūndū ma waganu, o na kana ma wara. **4** No rīrī, ithuī nī kwaria twaragia ta

andū maamūrītwo nī Ngai a kwīhokerwo Ūhoro-ūrīa-Mwega. Ithuī ti andū tūrageria gūkenia, no nī Ngai, o we ūgeragia ngoro ciitū. **5** Inyuī nīmūū atī ithuī ti ndeto cia kwīyendereria twaragia, o na kana tūkahithīrīra ūhoro wa gūkorokera indo; Ngai nīwe mūira witū. **6** Ithuī tūtiācaragia kūganwo nī andū, arī inyuī kana mūndū ūngī o wothe. Tondū tūrī atūmwō a Kristū-rī, nītūngītātuīkire mūrīgo kūrī inyuī, **7** no nītwākarire na inyuī tūhoreire, o ta ūrīa nyina wa ciana nīni amenyagīrīra ciana ciake mwene. **8** Nī tondū wa ūrīa twamwendete mūno, nītwakenagio nīkūgwatanīra na inyuī, na to Ūhoro-inī-ūrīa-Mwega wa Ngai wiki, no nītwagwataniire mītūūrīre-inī iitū o nayo, tondū nīmwatuīkite andū twendete mūno. **9** Ti-itherū nīmūkūrīrīkana, inyuī ariū na aarī a Ithe witū, wīra witū wa hinya na kwīnogia gwitū; twarutaga wīra ūtukū na mūthenya nīguo tūtīgatuīkire mūrīgo harī mūndū o na ūrīkū hīndī ūrīa twamūhunjagīria Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Ngai. **10** Inyuī mūrī aira, o na Ngai no mūira, ūrīa twatūire na inyuī arīa mwītīkītie tūrī atheru, na tūrī athingu, na tūtarī na ūcūuke. **11** Ningī nīmūū atī twekaga mūndū o mūndū wanyu o ta ūrīa ithe wa ciana ekaga ciana ciake mwene, **12** tūkamūmagīrīria, na tūkamūhooreragia, o na tūkamūringagīrīria mūtūure mītūūrīre yaganīrīre na ūrīa Ngai endaga, o we ūmwītaga mūtoonye thiinī wa ūthamaki wake, na mūgīe na riiri wake. **13** O na ningī nītūcookagīria Ngai ngaatho tūtegūtigīthīria tondū ūrīa mwamūkīrire kiugo kīa Ngai, kīrīa mwaiguire kuuma kūrī ithuī, mūtiakīamūkīrire taarī kiugo kīa andū, no mwakīamūkīrire ta kiugo kīa Ngai, na nī ma, ūguo nīguo kīrī, na nīkīo kīrutaga wīra thiinī wanyu inyuī mwītīkītie. **14** Nīgūkorwo inyuī, ariū na aarī a Ithe witū, nīmwatuīkire a kwīgerekania na makanitha ma Ngai marīa marī thiinī wa Kristū Jesū kūrī Judea: Nīmwanymaririo nī andū a būrūri wanyu na mīnyamaro o ūrīa andū a makanitha macio maanyamaragio nayo nī Ayahudi, **15** o arīa mooragire Mwathani Jesū, na makīūraga anabii, o na ithuī magītūingata. Nīmarakaragia Ngai, na nī marī ūthū na andū othe **16** nī ūndū wa kūgeria gūtūgīria tūtīkahunīrīre andū-a-Ndūrīrī ūhoro nīgeetha mahonoke. Ūguo nīguo meyongagīrīra mehīa makamaiyūrīrīra. Namo mang'ūrī ma Ngai nīmamakinyīre. **17** No rīrī, ariū na aarī a Ithe witū, hīndī ūrīa twatīgīthanirio na inyuī gwa kahinda kanini-rī, (ha ūhoro wa mwīrī, no ti wa ngoro),

nītwerutanīirie na kīyo kīnene nīgeetha tuonane na inyuī tondū nītwamwīriragīria mūno. **18** Nīgūkorwo nītwendete mūno gūuka kūrī inyuī, na makīria nī Paūlū, nīndageririe maita maingī no Shaitani nīatūgiririe. **19** Nī ūndū-rī, kīrīgīrīro giitū gīkīrī kīrīkū, kana gīkēno giitū, kana thūmbī ūrī tūngīraha nayo mbere ya Mwathani witū Jesū rīrīa agooka? Githī ti inyuī? **20** Ti-itherū, inyuī nī inyuī riiri witū na gīkēno giitū.

3 Nī ūndū ūcio, rīrīa twaremirwo nīgūkirīrīria-rī, nītuonire ariī wega tūtīgwo tūrī ithuiki kūu Athene. **2** Tūgīgitūma Timotheo ūrīa mūrū wa Ithe witū, na ndungata ya Ngai hamwe na ithuī ya kūhunjia ūhoro-ūrīa-Mwega wa Kristū, nīguo amwīkīre hinya, na amūmīrīrie wītīkio-inī wanyu, **3** nīguo gūtikagīe mūndū ūngīagagio nī magerio macio. Inyuī nīmūtū wega atī nīmo twathīrīrio. **4** Ti-itherū o na hīndī ūrīa twarī na inyuī nītwamwīraga kaingī atī no nginya tūnyariirwo. O ta ūrīa mūtū atī ūguo noguo gwacookire gūgītūka. **5** Nī ūndū ūcio, rīrīa ndaremirwo nīgūkirīrīria rīngī-rī, ngītūmana nīguo menye ūhoro wa wītīkio wanyu. Nīgūkorwo nīndetigagīra gūtigakorwo atī hihi mūgerania nīamūgeretie, naguo wīra witū ūtīke wa tūhū. **6** No rīrī, rīu Timotheo nī okīte kūrī ithuī oimīte kūrī inyuī, na agatūrehere ūhoro mwega ūkonī wītīkio na wendani wanyu. Nīatwīrīte atī nīmūtūrīrīkanaga hīndī ciothe mūkenete, na atī nīmwīriragīria gūtuona, o ta ūrīa o na ithuī twīriragīria kūmuona. **7** Nī ūndū ūcio, ariū na ariī a Ithe witū-rī, o na tūrī na mīnyamaro na mathīna nītuomīrīrio twaigua ūhoro wanyu nī tondū wa gwītīkia kūu kwanyu. **8** Nīgūkorwo rīu tūgūtūura muoyo kūna, kuona atī nīmwīhaandīte wega thiīnī wa Mwathani. **9** Tūngīhotā atīa gūcookeria Ngai ngaatho cia kūigana nī ūndū wanyu, tondū wa gīkēno kīrīa gīothe tūrīnakīo mbere ya Ngai witū nī ūndū wanyu? **10** Nītūhooyaga ūtukū na mūthenya na kīyo kīngī nīgeetha tūkoonana na inyuī rīngī na tūmūrehere kīrīa mūtarī nakīo ūhoro-inī wa gwītīkia kwanyu. **11** Rīu-rī, Ngai mwene, o Ithe witū, na Mwathani witū Jesū, marotūhīngūrīra njīra tūhote gūuka kūrī inyuī. **12** Mwathani arotūma wendani wanyu wongerereke na ūiyūrīrīre harī o mūndū na ūrīa ūngī, na harī andū arīa angī othe, o ta ūrīa o na ithuī tūmwendete. **13** Ningī aroīkīra ngoro ciānyu hinya nīgeetha mūgaakorwo mūtarī na ūcuuke, na mūrī atheru mbere ya Ngai, o we Ithe

witū, hīndī ūrīa Mwathani witū Jesū agooka hamwe na andū ake arīa atheru othe.

4 Naguo ūhoro wa kūrigīrīria, ariū na ariī a Ithe witū-rī, nī atī nītwamūrīutire ūhoro wa mūtūrīre, ūrīa ūkenagia Ngai, na noguo mūtūrīraga mwīkaga. Rīu tūkūmūrīria na tūkamūringīrīria thiīnī wa Mwathani Jesū atī mūkīragīrīrie gwīkaga o ūguo. **2** Nīgūkorwo nīmūtū maūndū marīa twamūtaarire namo, tūrī na ūhoti wa Mwathani Jesū. **3** Tondū rīrī, ūndū ūrīa Ngai endete nī atī mūtūke andū aamūre: atī mwītheemage ūmaraya; **4** na atī o ūmwe wanyu amenye gwatha mwīrī wake mwene ūkarage ūrī mūtheru na akītīfīaga, **5** atarī na merirīria ma mwīrīta andū a ndūrīrī arīa matoo Ngai; **6** na atī ha ūhoro wa maūndū macio, gūtigakorwo mūndū o na ūrīkū ūngīhītīria mūrū na mwarī wa ithe, kana amwīke ūtūru. Mwathani nīakaherithia andū nī ūndū wa mehia mothe ta macio, o ta ūrīa tūrīkītie kūmwīra na tūkamūkaania. **7** Tondū Ngai ndatwītīre maūndū ma wagānu, no aatwītire nīguo tūtūure mūtūrīre wa ūtheru. **8** Nī ūndū ūcio-rī, mūndū ūrīa ūkūregana na ūrutani ūyū ti mūndū araregana nake no nī Ngai, ūrīa ūmūheaga inyuī Roho wake Mūtheru. **9** Na rīu-rī, harī ūhoro wa kwendana na ariū na ariī a Ithe witū-rī, tūtibataire kūmwandikīra nī ūndū inyuī ene nīmūrūtīwo kwendanaga nī Ngai. **10** Na ti-itherū, nīmwendete ariū na ariī a Ithe witū othe arīa marī Makedonia guothe. No nītūkūmūringīrīria inyuī ariū na ariī a Ithe witū, atī mūkīragīrīrie gwīkā ūguo makīria. **11** Atīrīrī, mwīrīrīrie gūtūrīra mūtūrīre wa ūhooreri, na mūhang'agīre o maūndū marīa mamūkonī, na mūrūtage wīra na moko manyu, o ta ūrīa twamwīrire, **12** nīgeetha mūtūrīre wanyu wa o mūthenya, ūtūme mūheagwo gītīo nī andū arīa matarī a thirītū yanyu, na nīgeetha mūtīgatuīke mūrīgo kūrī mūndū o na ūrīkū. **13** No rīrī, ariū na ariī a Ithe witū, tūtikwenda mūikarage mūtooī ūhoro wa andū arīa makomete, kana mūigue kīeha ta andū arīa angī matarī na kīrīgīrīro. **14** Nītūtīkītie atī Jesū nīakuire na akīrītūka, na nī ūndū ūcio nītūtīkītie atī Ngai nīakarehanīria Jesū hamwe na andū arīa makomete marī thiīnī wake. **15** Kūringana na kiugo kīa Mwathani we mwene, tūkūmūrīria atī ithuī arīa tūrī muoyo, arīa tūtīgītīwo nginya rīrīa agacocka tūtīgatongoria arīa marīkītie gūkoma. **16** Thuutha wa ūguo, ithuī arīa tūgaakorwo tūrī muoyo na tūtīgaire-rī, nītūkoyanīrio hamwe nao tūtwarwo matu-inī nīguo

tūgacemanie na Mwathani rīera-inī. Na nī ūndū ūcio tūgaatūrania na Mwathani nginya tene. **18** Nī ūndū ūcio, ūmanagīrīrai mündū na ūrīa ūngī na ciugo icio.

5 Na rīrī, ariū na aarī a Ithe witū, ūhoro wa mahinda na mīthenya-rī, tūtirī na bata wa kūmwandikīra, **2** nīgūkorwo nīmūū wega atī mūthenya wa Mwathani ūgooka o ta ūrīa mūici okaga ūtukū. **3** O ūrīa andū maroiga atīrī, "Kūrī thayū na ūgitīrī," hīndī ūyo nīguo magaakorererwo nī mwanangīko o rīmwē, o ta ūrīa mūtumia ūrī nda akoragīrīrwo nī ruo rwa kūheo mwana, nao matikahonoka. **4** No inyuī ariū na aarī a Ithe witū, mūtīrī nduma-inī atī nīguo mūthenya ūcio ūmūkorerere ta mūici. **5** Inyuī inyuothē mūrī ciana cia utheri na ciana cia mūthenya. Ithū ūtūtirī a ūtukū kana a nduma. **6** Nī ūndū ūcio-rī, nītūtigei gūkoma ta acio angī, no nītūkarage twīguīte na tūkerigagīrīria maūndū. **7** Nīgūkorwo arīa makomaga-rī, makomaga ūtukū, na arīa marīagwo nī njoohi-rī, marīagwo ūtukū. **8** No kuona atī ithū ūtūtirī a mūthenya-rī, nītūtuīke a kwīgīrīrīria maūndū, twīhumbīte gako ga kūgitīra gīthūri karīa ka wītīkio na ka wendani, na tūgekīra ūhoro wa kwīrīgīrīra ūhonokio taarī ngūbia ya kīgera ya kūgitīra mūtwe. **9** Nīgūkorwo Ngai ndaatwamūrīre nīguo tūtuīke a kūrakarīrwo, no nītūtuīke a kwamūkīra ūhonokio thiīnī wa Mwathani witū Jesū Kristū. **10** We nīatūkuīrīre nīgeetha, twakorwo twīguīte kana tūkomete-rī, tūgaatūrania hamwe nake. **11** Nī ūndū ūcio-rī, ūmanagīrīrai mündū na ūrīa ūngī na mwīkīranage hinya o ta ūrīa mūreka rīu. **12** Na rīrī, ariū na aarī a Ithe witū, twamūthaitha mūtīnage andū arīa marutaga wīra na kīyo thiīnī wanyu, arīa matūtīwo arori anyu na makamūtaaraga thiīnī wa Mwathani. **13** Mekagīrīrei mūno makīria na mūmendage nī ūndū wa wīra ūcio marutaga. Tūūranagiai na thayū mündū na ūrīa ūngī. **14** Na ningī nītūkūmūringīrīria, inyuī ariū na aarī a Ithe witū, mūkaanagie andū arīa igūūta, na mūūmagīrīrie arīa marī guoya, na mūteithagie arīa matarī hinya, na mūkiragīrīrie andū othe. **15** Menyagīrīrai gūtikagīe mündū ūkūrīhīria ūūru na ūūru, no hīndī ciōthe geragījīa gūtugana inyuī-ene, na mūtugage andū arīa angī othe. **16** Kenagai hīndī ciōthe; **17** hooyagai mūtegūtīgīrīria; **18** cookagīrīrai Ngai ngaatho maūndū-inī mothe, nīgūkorwo ūguo nīguo Ngai endaga harī inyuī thiīnī wa Kristū Jesū. **19** Mūtikanahorie mwaki wa Roho; **20** mūtikanaire

ūhoro ūrīa ūrathagwo. **21** Roranagiai maūndū mothe. Rūmagiai maūndū marīa mega. **22** Theemagai ūndū o wothe mūūru. **23** Ngai we mwene, o we Ngai wa thayū, aromūtheria o kūna. Namo maroho manyu, na ngoro cianyu, o na mīrī yanyu, iroikaragio itarī na ūcuuke hīndī ūrīa Mwathani witū Jesū Kristū agaacocka. **24** Ūrīa ūmwītaga inyuī nī mwīhokeku, na nīakahingia ūhoro ūcio. **25** Ariū na aarī a Ithe witū, tūhoooyagīrei. **26** Geithiai ariū na aarī a Ithe witū othe na ngeithi theru cia kīmumunyano. **27** Nīndamwatha ndī mbere ya Mwathani atī marūa maya mathomerwo ariū na aarī a Ithe witū othe. **28** Wega wa Mwathani witū Jesū Kristū ūrogīa na inyuī.

2 Athesalonike

1 Nī ithū Paūlū, na Sila, na Timotheo, Twandikīra kanitha wa Athesalonike marūa maya ūrīa ūrī thīinī wa Ngai Ithe witū, o na thīinī wa Mwathani Jesū Kristū: **2** Wega na thayū irogīa na inyuī ciumīte kūrī Ngai Ithe witū, o na Mwathani Jesū Kristū. **3** Nitwagīriirwo nīgūcookagīria Ngai ngaatho hīndī cirote nī ūndū wanyu, ariū na aarī a Ithe witū, tondū ūguo nīguo kwagīriire, tondū wītīkio wanyu nīurakūra mūnō makīria, o naguo wendani ūrīa o mūndū arī naguo harī mūndū ūrīa ūngī ūkaingīha. **4** Nī ūndū ūcio, nītwīrahaga tūrī thīinī wa makanitha ma Ngai nī ūndū wa gūkirīrīria kwanyu, na gwītīkia kwanyu mīnyamaro-inī yothē na magerio marīa mūkiragīria. **5** Maūndū macio mothe nīmonanagia atī itua rīa Ngai rīa ciira nī rīa kīhoto, na nī ūndū ūcio mūtuuo aagīrīru a gūtoonya ūthamaki-inī wa Ngai, o ūcio mūnyariragwo nī ūndū waguo. **6** Ngai nī wa kīhoto: We nīakarīha arīa mamūthīnagia na thīina, **7** no inyuī arīa mūtūire mūthīnagio amūhe kīhurūko, o hamwe na ithuī. Ūndū ūcio nīukahinga hīndī irīa Mwathani Jesū akaaguūranīrio oimīte igūrū arī thīinī wa mwaki ūgwakana, hamwe na araika ake arīa marī hinya. **8** Nake nīakaherithia andū arīa matooī Ngai na matathīkagīra Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Mwathani witū Jesū. **9** Nao nīmakaherithio na kwanangwo kūrīa gūtagathira, na mahingīrīrio nja matikoone ūthīi wa Mwathani, o na ūnene wa hinya wake, (*aiōnios g166*) **10** mūthenya ūrīa agooka nīguo atūugīrio thīinī wa andū ake arīa atheru, o na andū othe arīa mamwītīkītie magege nī ūndū wake. O na inyuī mūgaakorwo mūrī amwe ao tondū nīmwetikirie ūrīa witū ūrīa twamūheire. **11** Ūndū ūcio nīguo ūtūmaga tūmūhooyagīre tūtegūtīgīthīria, atī Ngai witū amūtue andū maaganīriire na gwītwo kwanyu, ningī nī ūndū wa hinya wake amūhingagīrie matanya manyu mothe marīa mega, o na wīra o wothe ūrīa uumanīte na wītīkio wanyu. **12** Tūhoooyaga ūguo nīgeetha rīitwa rīa Mwathani witū Jesū rītūugagīrio thīinī wanyu, o na inyuī mūtūugagīrio thīinī wake, kūringana na wega wa Ngai witū na wa Mwathani Jesū Kristū.

2 Atiřirř ariü na aarř a Ithe witü, ha ūhoro wa gūcooka kwa Mwathani witü Jesü Kristü na gūcookanirřiro gwitü harř we, nítükümüthaitha, 2 ati mütikahihuhe kwenyenyio kana mühahürwo ní ūrathi mūna, kana ndümüriři, o na kana marüa merřtwo ati moimüte kūř

ithūi, makoiga atī mūthenya wa Mwathani nñūrīkītie gūkinya. 3 Mütikareke mündū o na ūrīkū amūheenie o na atīa, nīgūkorwo mūthenya ūcio ndūgaakinya, ūhoro wa kūregana na watho ūtakinyīte, o naake mündū ūrīa mūregi watho ataguūranīrio, o ūcio ūtuūrīirwo ciira wa kwanangwo. 4 Nīagokirīra na etūūgīrie igūrū ūrīa kīrīa gīothe gītanītio na Ngai na kīrīa gīothe kīhooyagwo, nīgeetha aikare thī kūu thīinī wa hekarū ya Ngai, agītuuaga atī we mwene nī Ngai. 5 Kaī mūtararirikana atī rīrīa ndarī hamwe na inyuī nīndamwīraga maündū macio? 6 Na rīu nīmūūi kīrīa kīgīrītie mündū ūcio ooke na nīgeetha akaaguūranīrio ihinda rīrīa rīagīrīre. 7 Nīgūkorwo ūhoro wa hitho wa kūregana na watho nñūraruta wīra; no nī kūrī ūrīa ūgīrīrīrie ūhoro ūcio wonike rīu, na egūthīi na mbere gwīka ūguo nginya rīrīa akeherio. 8 Na hīndī īyo nīguo mündū ūcio mūregi watho akaaguūranīrio. Mündū ūcio nīwe Mwathani Jesū akooraga na mīhūmū ya kanua gake, na amwanange na riiri wake ūrīa ūkoonanio nī gūcooka gwake. 9 Mündū ūcio mūregi watho nīagooka kūringana na wīra wa Shaitani ūrīa wonekaga thīinī wa mīthembā yothe ya ciama cia maheeni, na marūuri, na morirū, 10 o na ooke na mīthembā yothe ya ūmararamari nīguo aheenie andū arīa marī njīra ya kūūra. Moraga tondū nīmaregire kwenda ūhoro-ūrīa-wa-ma nīguo mahonokio. 11 Na tondū ūcio Ngai nīamarehagīra ūndū wa hinya wa kūmahītithia, nīgeetha metīkie maheeni macio, 12 na nīgeetha andū othe matūrīwo ciira arīa matetikītie ūhoro-ūrīa-wa-ma na makenagīra maündū ma waganu. 13 No rīrī, twagīrīrīwo nīgūcookagīria Ngai ngaatho hīndī ciothe nī ūndū wanyu, inyuī ariū na aarī a Ithe witū mwendetwo nī Mwathani, tondū kuuma o kiambīrīria Ngai nīamūthuuriire mūhonokio nī ūndū wa gūtherio nī Roho o na gwītikia ūhoro-ūrīa-wa-ma. 14 Aamwītīire ūhoro ūyū nī ūndū wa ūhoro-ūrīa-Mwega ūrīa twamūlunjīirie nīguo mūgīe na riiri wa Mwathani witū Jesū Kristū. 15 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū, mwihaandei wega na mūrūmie ūrutani ūrīa twamūrūtire, o na akorwo twaririe na kanua kana tūkīmwandikīra marūa. 16 Mwathani witū Jesū Kristū we mwene, o na Ngai Ithe witū ūrīa watwendire na agītūhe ūmūrīrīwa nginya tene na kūrīgīrīro kiega na ūndū wa Wega wake-rī, (aiōmos g166) 17 maroomīrīria ngoro cianyu, na mamwīkīre hinya

3 Naguo Ūhoro wa kūrigīrīria-rī, ariū na aarī a Ithe witū, nī atīrī, tūhooyagīrei nīgeetha ūhoro wa Mwathani ūtheereme na ihenya, na ūkumagio, o ta ūrīa ūkumagio nī inyuī. **2** Na ningī mūhooyage nīgeetha tūhonokio kuuma kūrī andū arīa aaganu o na ooru, tondū ti andū othe metikītie. **3** No Mwathani nīmwīhokeku, na nīekūmwīkīra hinya na amūgitīre kuuma kūrī ūrīa mūrū. **4** Tūrī na mwīhoko thīnī wa Mwathani atī nīmūreeka na nīmūgūthī na mbere gwīka maūndū marīa twathanīte. **5** Mwathani arotongoria ngoro cianyu nīguo mūgīe na wendani wa Ngai na ūkirīrīria wa Kristū. **6** Na rīrī, ariū na aarī a Ithe witū, nītūkūmwatha thīnī wa rīitwa rīa Mwathani Jesū Kristū, atī mūtigane na mūrū kana mwarī wa Ithe witū o wothe kīgūuta, ūrīa ūtaikaraga kūringana na ūrutani ūrīa twamūrutire. **7** Nīgūkorwo inyuī nīmūū ūrīa mwagīrīrīwo nī kwīgerekania na ithū. Ithū tūtiari īgūuta rīrīa twatūire na inyuī, **8** o na tūtiigana kūrīa irio cia mūndū o na ūrīkū tūhū. Handū ha ūguo, twarutaga wīra ūtukū na mūthenya, tūkīrutaga wīra mūritū na tūkenogagia nīgeetha tūtigatuīke mūrigo kūrī mūndū o na ūrīkū wanyu. **9** Twekaza ūguo, ti tondū tūtiari na kīhoto gīa kūheo ūteithio ta ūcio, no nīgeetha tūtuīke kīonereria kīanyu gīa kwīgerekania nakīo. **10** Nīgūkorwo o na rīrīa twatūire hamwe na inyuī nītwamūheire watho ūyū: “Mūndū angīaga kūruta wīra, o na kūrīa ndakarīe.” **11** Nītūiguaga amwe thīnī wanyu nī igūuta, na matirī wīra marutaga, no nīmetoonyagīrīria maūndū-inī ma andū arīa angī. **12** Andū acio nīo tūgwatha na tūkamaringīrīria thīnī wa Mwathani Jesū Kristū atī makindīrie, na marīiage irio iria marutīre wīra. **13** Naho ha ūhoro wanyu, inyuī ariū na aarī a Ithe witū-rī, mūtikanoge nī gwīkaga wega. **14** Mūndū o na ūrīkū angīaga gwathīkīra ūrutani witū ūrī ūrī thīnī wa marūa maya-rī, mwīlhūgagēi. Mūtikanagīe ngwatanīro nake, nīgeetha aigue aconokete. **15** No mūtikamūtue taarī thū, no mūkaaniei ta mūrū kana mwarī wa Ithe wanyu. **16** Na rīu-rī, Mwathani mwene thayū aromūhe thayū mahinda mothe na ikīro-inī ciōthe. Mwathani aroikara na inyuī inyuothē. **17** Nī Paūlū nī nīi ndandika ngeithi ici na guoko gwakwa mwene, na kīu nīkīo kīmenyithia gīa gūkūrana marūa makwa mothe. Ūguo nīguo nyandīkaga. **18** Wega wa Mwathani witū Jesū Kristū ūrogīa na inyuī inyuothē.

1 Timotheo

1 Nī niī Paūlū mūtūmwo wa Kristū Jesū nī ūndū wa gwathwo nī Ngai Mūhonokia witū o na nī Kristū Jesū ūrīa arī we mwīhoko witū, **2** Ndīrakwandikīra marūa maya wee Timotheo, mūrū wakwa kūna thīinī wa wītīkīo: Wega, na tha, na thayū kuuma kūrī Ngai Ithe witū o na kūrī Kristū Jesū Mwathani witū irogīa nawe. **3** O ta ūrīa ndakūringīrīrie ngīthīi Makedonia, atī ūikare kū Efeso o na rīu ndīrenda ūikare kuo nīgeetha ūgiragie andū amwe kū matigacooke kūrutana ūrutani wa maheeni, **4** na ningī matigathikagīrīrie ng'ano cia tūhū, kana ūhoro wa njiarwa ūrīa ūtathiraga. Maūndū ta macio makagīrīria ngarari handū ha gūkūria wīra wa Ngai, ūrīa ūrutagwo na njīra ya wītīkīo. **5** Muoroto wa watho ūyū nī wendo, ūrīa uumaga thīinī wa ngoro theru, na thamiri njega, o na wītīkīo ūtarī na ūhinga. **6** Andū amwe nīmatiganīte na ūhoro ūcio na makerekera mīario-inī ya tūhū. **7** Mendaga gūtuīka arutani a watho, o na gūtuīka matiū ūtūmi kīa ūhoro ūrīa maheanaga o na kana ūtūmi kīa maūndū marīa maaragia magwatīirīe. **8** Nītūū atī watho nī mwega mūndū angīuhūthīra kūringana na ūrīa kwagīrīre. **9** O na ningī nītūū atī watho ndūthondekeirwo andū arīa athingu no ūthondekeirwo arīa moinaga watho na arīa aremi, na arīa matetīgīrite Ngai na arīa ehia, na arīa matarī atheru na arīa matarī etīkīa; o na arīa moragaga maithe na manyina mao, na arīa oragani, **10** o na nī ūndū wa itharia na arīa mogomagia mītugo, na onjoria a ngombo, na arīa maheenanagia, na arīa mehītaga na maheeni, o na ūndū ūngī o wothe ūtaringaine na ūrutani ūrīa mwagīrīru, **11** ūrīa ūringaine na Ūhoro-ūrīa-Mwega ūrī riiri wa Ngai ūrīa mūrathime, o ūhoro ūcio ndehokeirwo ndīrurutage. **12** Ningūcookeria Kristū Jesū Mwathani witū ngaatho, ūrīa ūheete hinya, tondū nīanduire wa kwīhokeka, na akīnyamūra ndūike wa kūmūtungatāgīra. **13** O na gūtuīka rīmwe ndārī mūrumi Ngai, na mūnyariirani, na mūndū wa ngū, nīndaiguīrīrwo tha tondū ndekaga ūguo itekūmenya na itarī mwītīkīa. **14** Naguo wega mūngī wa Mwathani witū ūkīnjīyūrīrīra, hamwe na wītīkīo o na wendani ūrīa uumaga thīinī wa Kristū Jesū. **15** Atīrīrī, ūhoro ūyū nīguo wa kwīhokeka na nīguo wagīrīire gwītīkīrwo kūna: Atī Kristū Jesū ookire thi kūhonokia ehia, na harī acio-rī, nī nīi wa mbere. **16** No nī ūndū wa ūtūmi kīu, nīi nīndaiguīrīrwo tha

nī Ngai nīgeetha thīinī wakwa, Kristū Jesū onanie ūkirīrīria wake ūtarī mūthia, nīguo nīi ndaari mīhīa makīria, ndūike kīonereria harī arīa marīmītīkīagia na makegīra na muoyo wa tene na tene. (**aiōnios g166**) **17** Na rīu, kūrī Mūthamaki ūrīa ūtūrīraga tene na tene, ūrīa ūtathiraga, na ūrīa ūtonekaga-rī, o we Ngai wiki, arotīagwo na agoocagwo tene na tene. Ameni. (**aiōn g165**) **18** Wee Timotheo, mūrū wakwa, ndīrakūhē ūtaaro ūyū kūringana na mohoro marīa maarahītīwo hīndī ūmwe ūhoro-inī waku, nīgeetha wamarūmīrīra ūhotage kūrūa mbaara wega, **19** na ūtūrī ūrūmītīe wītīkīo, na ūrī na thamiri ūtarī na ūcuuke. Andū angī nīmareganīte na kūrūmīrīra thamiri ciao, na nī ūndū ūcio magathūkīa wītīkīo wao. **20** Amwe ao nī Humenayo, na Alekisandro, arīa neanīte kūrī Shaitani nīgeetha marutwo, matige kūrūma Ngai.

2 Ningī, nīngūkūringīrīria atī mbere ya maūndū mothe kūhooyagwo mahooya ma kūhoera mabata ma andū na makūhooyanīra, na ma gūthaithanīrīra, na ma gūcōokia ngaatho, nī ūndū wa andū othe: **2** Ningī mūhooyagīre athamaki na arīa othe mathanaga. Hooyagai nīgeetha ūtūrīrage na mūtūrīre wa thayū na ūhoreire ūtūrīaga Ngai maūndū-inī mothe na tūrī na ūtheru. **3** Ūndū ūcio nī mwega, na nīkenagia Ngai Mūhonokia witū, **4** o we wendete andū othe mahonokio na mamenye ūhoro-ūrīa-wama. **5** Nīgūkorwo kūrī Ngai o ūmwe, na mūiguithania o ūmwe wa kūiguithania Ngai na andū, nake nīwe mūndū, o we Kristū Jesū, **6** ūrīa werutire atūike wa gūkūrūa andū othe. Naguo ūira wa ūhoro ūcio nīwaheanirwo ihinda ūtaguo ūrīa ūtagīrīre ūtakīnya. **7** Na ūhoro ūcio nīguo watūmire ndūike mūhunjia o na mūtūmwo waguo na nī ūdīraaria ūhoro wa ma, ndīraheenania. Ndatūkire mūrutanī wakūrutaga andū-a-Ndūrīrī ūhoro wa gwītīkīa o na ūhoro wa ma. **8** Ngwenda atī arūme mahoithagie kūndū guothe moete moko matheru na īgūrū, matarī na marakara kana ngarari. **9** O na ningī ngwenda atī andū-a-nja mehumbage wega na nguo itarī cia kwīonania marī na mīthīre yagīrīre, na marī na ūtūrī wa ngoro, na matīkegemagie na kūrama njuīrī, kana na thahabu, kana ruru, o na kana nguo iria cia goro mūno, **10** no makoragwo marī na cīkō njega, iria ciagīrīre andū-a-nja arīa moimbūrīra atī nī ahooi Ngai. **11** Mūndū-wanja aagīrīrīwo erutage maūndū akindīrīre na enyīhītīe biū. **12** Ndingūtīkīria mūndū-wa-nja arutanage kana aathage mūndū mūrūme; no nīaikarage akindīrīre.

13 Nīgūkorwo Adamu nīwe wombirwo mbere, Hawa agīcookerera. **14** Ningī Adamu tiwe waheenirio; nī mündū-wa-nja waheenirio agītūka mwīhia. **15** No rīrī, andū-a-nja nī makaahonoka nī ūndū wa gūciara ciana, mangītūra metikītie marī na wendani na andū atheru, o na marī na ūugī wa ngoro.

3 Úhoro ūyū nīguo wa kwīhokeka: Atī mündū o wothe angīririria gūtuūka mūrori wa maūndū ma kanitha, mündū ūcio nīeriririe wīra wa bata. **2** Rīu-rī, mūrori wa maūndū ma kanitha no nginya akorwo atarī na ūcuuke, na akorwo nī mūthuuri wa mūtumia ūmwe. No nginya akorwo arī mūhooreri, na ūyū kwīgīrirīria merirīria ma mwīrī, na mündū mūtīku, na mündū ūnyiitaga andū ūgeni, na ūngīhota kūrutana maūndū. **3** No ndagakorwo arī mūrīu, kana arī wa ngūi, no akorwo arī mūhooreri, na mündū ūtarī wa mbaara, na ūtarī thuti ya mbeeca. **4** No nginya akorwo ahotete gwatha mūcīi wake wega, na one atī ciana ciake nīmwathīkagīra na gītīo kīrīa kīagīrīire. **5** (Mündū angīkorwo ndangīhota gwatha mūcīi wake mwene-rī, angīhota atīa kūmenyerera kanitha wa Ngai?) **6** Ningī ndagakorwo arī mündū mwerū wītīkio-inī ndakae kūgīa na mwītīo, na ke atūrīwo ciira ta ūrīa mūcukani aatuīrīrīwo. **7** Ningī no nginya akorwo arī na ngumo njega kūrī andū arīa matarī a thirītū iitū, nīgeetha ndagatuīke wa gūconorithio kana agwe mūtego-inī wa mūcukani. **8** Nao ateithīrīria a kanitha, nīmagīrīrīwo makoragwo marī andū a gūtīka na ehokeku, matigatuīke anyui a ndibei mūno, na makorwo matarī a gūkorokera indo na njīra itagīrīire. **9** No nginya marūmie úhoro-ūrīawa-ma wa wītīkio ūrīa mūrikīru marī na thamiri itarī na mwīcuuko. **10** Nao mambe magerio; na thuutha ūcio marekwo matuīke ateithīrīria a maūndū ma kanitha maakorwo matarī na ūcuuke. **11** O ūndū ūmwe, nao atumia ao nīmakorwo marī atumia a gūtīka, matigakorwo marī andū a gūcambania, no makorwo matarī arīu na matuīke a kwīhokeka maūndū-inī mothe. **12** Mūteithīrīria wa kanitha no nginya akorwo arī mūthuuri wa mūtumia ūmwe, na no nginya akorwo ahotete gwatha ciana ciake na mūcīi wake wega. **13** Arīa matungatīte wega nīmegīgīra na ngumo njega, na makomīrīria mūno úhoro-inī wa wītīkio wao ūrīa wa gwītīkia Kristū Jesū. **14** O na gūkorwo ndī na mwīhoko atī nīndīrīka kūrī we narua-rī, ndīrakwandīkīra maūndū maya nīgeetha, **15** ingīga gūuka narua, ūmenye ūrīa andū magīrīrīwo

nīgūkaraga marī thiīnī wa nyūmba ya Ngai, na nīyo kanitha wa Ngai ūrīa ūrī muoyo, naguo nīguo gītūgi na mūthingi mūrūmu wa kūnyiitīrīra úhoro-ūrīa-wama. **16** Na hatarī nganja, úhoro wa kwīyamūrīra Ngai nī hito nene ma, atī: We oonanirio arī na mwīrī, agītūuo mūthingu nī Roho, akīonwo nī araika, na úhoro wake ūkīhunjio kūrī ndūrīrīciothe, agītīkio nī andū a gūkū thī, na akīamūkīrīwo riiri-inī kūrīa igūrū.

4 Na rīrī, Roho nīoigaga atekūhithīrīra atī matukū ma thuutha andū amwe nīmagatiganīria wītīkio na marūmīrīre maaroho marīa maheenanagia o na maūndū marīa marutanagwo nī ndaimono. **2** Morutani ta macio mahunjagio nī andū arīa marī ūhinga, arīa maaragia maheeni, na arīa thamiri ciao ihaana ta icinītwo na ruoro. **3** Acio nīo makaanagia andū kūhikania na makameera megīrīrīrie kūrīaga irio cia mīthemba ūmwe, irīa Ngai oombire nīguo ciamūkāgīrīwo na ngaatho nī arīa metikītie na arīa moī úhoro-ūrīa-wa-ma. **4** Tondū-rī, kīrīa gōthe Ngai oombire nī kīega, na gūtīrī kīndū kīagīrīrīwo nīkūregwo angīkorwo kīamūkīrītīwo na ngaatho, **5** tondū nīkīrīkītīie gūtherio nī kiugo kīa Ngai na mahooya. **6** Üngīrūta ariū na aarī a Ithe witū maūndū maya-rī, nīfūtūka ndungata njega ya Kristū Jesū, ūrīa ūrītīwo na ciugo cia úhoro-ūrīa-wa-ma wa wītīkio o na cia ūrūtāni mwega ūrīa wee ūtūire ūrūmīrīire. **7** Reganaga na ng'ano cia tūhū irīa itarī cia gūtītīthia Ngai, o na ng'ano ta irīa iganagwo nī iheti; nī kaba wīmenyerie gūikara wīyamūrīire Ngai. **8** Nīgūkorwo gwīka maūndū ma gwīkīra mwīrī hinya nī ūrī bata waguo, no kwīyamūrīra Ngai kūrī bata harī maūndū mothe, nī ūndū kūrehaga kīrīgīrīro muoyo-inī ūyū tūrī o na muoyo-inī ūrīa ūgooka. **9** Úhoro ūyū nīguo wa kwīhokeka na nīwagīrīrīre gwītīkīrika o biū **10** (na úhoro ūcio nīguo ūtūmaga twīrutanagīrie na twīnogagie), na tūkaiga mwīhoko witū harī Ngai ūrīa ūrī muoyo, ūrīa arī we Mūhonokia wa andū othe, na makīria arīa metikītie. **11** Athanaga atī maūndū macio mekagwo. **12** Ndūkanareke mūndū o na ūrīkū akūire tondū atī wī mūndū mwītīhī, no tuīka kīonereria kūrī andū arīa metikītie rīrīa ūkwaria, na ha úhoro wa mūtūrīre, na wa wendani, o na ha wītīkio, na ha úhoro wa mītugo mītheru. **13** Wīheane gūthoma gīra andū Maandīko marīa matheru, na kūhunjia, na kūrutana, o nginya rīrīa ngooka. **14** Ndūkanaage kūhūthīra kīheo gīaku kīrīa waheirwo na

ündū wa mohoro marĩ maarathirwo, rĩrĩa athuuri maaküigĩrire moko. 15 Ìkagĩra kíyo harĩ maündū macio; wíheane kúna kúrĩ mo, nígeetha andū othe monage ūrĩa ūrathiĩ na mbere. 16 Menyagírĩra wega mütüüríre waku na ūrutani waku. Kiragírĩria thíiní wa maündū macio, tondū weka üguo, níukwihonokia wee mwene na ühonokie o na arĩa magúthikagírĩria.

5 Atíriri, ndükakanaküüme mündū mükürũ, kaba ümíthaithage taarĩ thoguo, nao andū arĩa ethĩ ta marĩ ariū a thoguo, 2 Atumia arĩa akurũ, ümatuage ta marĩ aa maitüguo, nao arĩa anini matuage ta airítu a thoguo, na wíkage üguo na mítihire yothe ya üthingu. 3 Rumbüiyagia atumia arĩa a ndigwa kúna, na ümatíage. 4 No mütumia wa ndigwa angíkorwo arĩ na ciana, kana ciana cia ciana ciake-rĩ, ciana icio ní ciambé ciirute kúrutithia wítikio wacio wíra na ündū wa kúmenyagírĩra andū arĩa marĩ a nyúmba ciao kíumbe; tondū gwika üguo ní gücookeria aciari a cio na aciari a aciari a cio ngaatho nígúkorwo ündū ücio níükenagia Ngai. 5 Mütumia wa ndigwa ūrĩa übataire kúna, na ütigítwo arĩ wiki-rĩ, ücio aigaga mwíhoko wake harĩ Ngai, na akahooyaga ütukú na müthenya, akíuria Ngai üteithio ategütigithíria. 6 No mütumia wa ndigwa ūrĩa üikaraga agíkenagia, ücio ní mukuú o na arĩ muoyo. 7 Rutaga andū maündū macio o namo, nígeetha gütikagie mündū ügúikara arĩ na ücuuke. 8 Mündū wothe angíaga güteithia andū ao, na makíria arĩa marĩ a gwake mücki-rĩ, mündū ücio níakaaníte wítikio na ní müürü gükira ūrĩa ütetíkítie. 9 Gütirí mütumia wa ndigwa wagírĩire kwandíkwo mütaratará-iní wa atumia a ndigwa atakinyítie míaka mírongo itandatú, na akorwo aarĩ mwíhokeku kúrĩ mütluuri-we, 10 na akorwo níóikaine wega ní ündū wa gwíkaga ciiko njega, ta kúrera ciana, na gütugaga ageni, na gúthambia nyaríri cia andū arĩa aamüre, na güteithagia andū arĩa marĩ thíina-iní, na kwírutagíra we mwene gwíkaga maündū marĩa mothe mega. 11 Ha ühoro wa atumia a ndigwa arĩa ethĩ-rĩ, ndükamekíre mütaratará-iní ta ücio, tondū rírĩa makaguucírrio ní merírĩria mao ma mwírĩ, nímagatigana na Kristú na macooke kwenda kúhika. 12 Ní ündū wa üguo magatuíka a gütüirwo ciira, tondū nímathükítie kíraníro kíao kíia mbere. 13 Ningí, nímemenyagíria ügúuta, magatuíka a kúrfrúura kuuma nyúmba ímwe nginya ūrĩa íngi. Na to ügúuta wiki, o na nímatuikaga a kwaria ndeto cia mühuhu na magetoonyereria maündū-iní ma andū angí, makaaragia maündū marĩa

mataagírĩirwo ní kwaria. 14 Ní ündū ücio-rĩ, ní ngütaara atumia a ndigwa arĩa ethĩ mahike, na magie ciana, na marügamagírire micki yao, níguo matikae kúhe thû iitü mweke wa gúcambania. 15 Ti-itherü o na ríu amwe ao nímaríkitie kúgarürükä na makarümírrira Shaitani. 16 Mündū-wa-nja o wothe mwítkia angíkorwo arĩ na atumia a ndigwa a nyúmba yake-rĩ, níamateithagie arĩ we na ndagakuithie kanitha mürigo wao, nígeetha kanitha ühote güteithia atumia arĩa a ndigwa kúna, arĩa mabataire. 17 Athuuri a kanitha arĩa matongoragia maündū ma kanitha wega nímagírĩirwo ní kúheo gitíio mûno, na makíria arĩa marutaga wíra wa kúhunjia na kúrutaná. 18 Nígúkorwo Maandíko marĩa matheru moigite atírĩ, “Ndükanohe ndegwa kanua rírĩa ikúranga ngano ikímihüüra,” na ningí nímoigite atírĩ, “Müruti wíra níagírĩirwo níkúheo mûcaara wake.” 19 Ndükanetíkírie mütluuri wa kanitha athitangwo, tiga hakoriro na üira wa andū eerí kana atatú. 20 Andū arĩa maikaraga makíhagia-rĩ, makaanagie mbere ya andū othe, níguo arĩa angí maikarage metigírite. 21 Ndakwíra atírĩ na ma ndí mbere ya Ngai, na Kristú Jesú o na araika arĩa athuure, ümenyagírĩre morutani maya ütegúthutükania, na ndükaneke ündū o na ümwe na kímenyano. 22 Ndükahiühage kúigírĩra mündū moko, na ndükaganagwatánire na mehia ma andū arĩa angí. Ikaraga ürĩ mütthingu. 23 Tiga kúnyuuaga o maaí matheri, nyuuaga ndibei nini tondū wa nda yaku, na ní ündū wa ūrĩa ürúaraga kaingí. 24 Mehia ma andū amwe nímeyonanítie, makamatongoragia ciira-iní no mehia ma andū angí mamoiimagha thuutha. 25 O ündū ümwe, noguo ciiko njega ciíyonanagia, nacio iria itarí njega itingíhithika.

6 Ní kwagírĩire andū arĩa ngombo, o acio maikaraga ta mekírtwo icooki ría ükombo ngingo matuage atí aathani ao ní a kúheagwo gitíio góthe, nígeetha ríitwa ríra Ngai na ūrutani witü itikanacambio. 2 Arĩa marĩ na aathani metíkítie matikamaime gitíio ní ündū wa gükorwo atí ní ariū na aarĩ a lthe wao. Handú ha üguo, nímmamatungatagíre wega makíria, tondū arĩa maraguníka ní ündū wa ütungata wao ní andū metíkítie, na ní andū mendetwo. Rutanaga maündū macio na ümaringagíririie andū. 3 Mündū o na ürikü angírutana ūrutani wa maheeni na akorwo ndetíkanítie na ūrutani ūrĩa mwega wa Mwathani witü Jesú Kristú na ūrutani ūrĩa wa kwíyamúrira Ngai-rĩ, 4 mündū ücio ní mwítií na ndarí ündū oí. Ücio endete

o ngarari itarī kīguni na njūgitano ikoniī ciugo iria irehaga ūiru, na ngūī, na mīario mīrū, na gwīkūūa maūndū mooru, 5 na kūgiana gūtathiraga gatagatī ka andū arīa marī meciiria mooru, arīa mathirīirwo nī ūhoro-ūrīa-wa-ma, na arīa meciiragia atī ūhoro wa kwīyamūrīra Ngai nī njīra ya gūtūma mūndū atonge. 6 No rīrī, kwīyamūrīra Ngai na kūiganwo nī kīria ūrī na kīo, ūcio nī ūtonga mūnene. 7 Nīgūkorwo gūtirī kīndū twarehire gūkū thī, na gūtirī kīndū tūngīhota kūruta kuo. 8 No tūngīgīna irio, na tūgē na nguo-rī, no tūiganwo nīcio. 9 Andū arīa mendaga gūtonga-rī, nīmagūūaga magerio-inī o na mūtego-inī wa merirīria maingī ma ūrimū ma kūmathūkia, marīa mamagūithagia mwanangīko-inī, makamaniina. 10 Tondū kwenda mbeeca nīkīo kīhumo kīa mīthembā yothe ya ūru. Andū amwe nī ūndū wa kwenda mbeeca mūno-rī, nīmatigīte wītīkio, na magetheeca ngoro na kīeha kīngī. 11 No wee mūndū wa Ngai-rī, ūrīra maūndū macio mothe, na ūthingatage ūthingu, na kwīyamūrīra Ngai, na wītīkio, na wendani, na gūkīrīria, na ūhooreri. 12 Rūaga mbaara ūrīa njega ya wītīkio. Rūmia ūhoro wa muoyo wa tene na tene o ūrīa wetīirwo rīrīa woimbūrire wega wītīkio waku mbere ya aira aingī. (aiōnios g166) 13 Ningī ndī mbere ya Ngai, ūrīa ūheaga indo ciōthe muoyo, na mbere ya Kristū Jesū, ūrīa warutire ūira mwega rīrīa aarutaga ūira mbere ya Pontio Pilato, nī ngūgwatha atī 14 ūrūmagie rīthani rīu wathītwo narī ūtarī na kīmeni kana ūcuuke nginya hīndī ūrīa Mwathani witū Jesū Kristū akoonanio, 15 ūrīa Ngai akoonania ihinda rīake rīakinya. Ngai ūcio-rī, nīwe mwene hinya ūrīa wa kūgoocagwo, na nowe Mūthamaki wa athamaki, na Mwathani wa aathani. 16 Ningī nowe wiki ūtūūraga muoyo ūrīa ūtathiraga, na agatūura ūtheri-inī ūrīa gūtarī mūndū ūngīhota kūkuhīrīria. Gūtirī mūndū ūrī wamuona kana ūngīhota kūmuona. Nake arotīagwo, na arogīa na wathani ūrīa ūtathiraga nginya tene. Amenī. (aiōnios g166) 17 Athaga andū arīa itonga gūkū thī īno tūrī matigage kwīgatha kana kūiga mwīhoko wao harī thiinī wa ūtonga ūcio ūtamenyagīrwo, no maigage mwīhoko wao harī Ngai ūrīa ūtūheaga indo ciōthe na ūtaana, nīguo itūkenagie. (aiōn g165) 18 Maathe mekage wega, na maingīlīrwo nī gwīkaga ciiko njega, na matuīke andū a gūtugana na kūgagīra andū indo ciao na ūtaana. 19 Meka ūguo nīmarīigagīra kīgīna kīo eue kīrī mūthingi mūrūmu nī ūndū wa mahinda marīa magooka, na nīgeetha mahote kwīgwatīra

muoyo, na nīguo muoyo ūrīa wa ma kūna. 20 Atīrīrī, Timotheo, gitagīra kīria wīhokeirwo. Wīthemage inegene rīa arīa matetigīrīte Ngai, na ngarari cīa mathugunda ma maheeni marīa matuagwo atī nīmo ūmenyo na ti ūmenyo kūrī. 21 Andū amwe metikītie atī marī na ūmenyo ūcio nīmatūgūūgīte na makoima wītīkio-inī. Wega wa Ngai ūrogīa na inyuī.

2 Timotheo

1 Nī niī Paūlū, mütümwo wa Kristū Jesū nī ündū wa kwenda kwa Ngai. Ndatūmirwo nī Ngai kūringana na kīraniro kīa muoyo ūrīa ūrī thīinī wa Kristū Jesū, **2** Ndakwandikira wee Timotheo, o we mürū wakwa nyendete mūno: Wega, na tha, na thayū kuuma kūrī Ngai Ithe witū, na Kristū Jesū Mwathani witū, irogīa nawe. **3** Nīnjookagīria Ngai ngaatho, ūrīa nīi ndungatagīra ndī na thamiri ītarī na ūcuuke, o ta ūrīa maithe makwa ma tene meekaga, o ngikūririkanaga hīndī ciothe ūtukū na mūthenya, mahoooya-inī makwa itegütigithīria. **4** Nīndīriragīria mūno gūkuona, ndaririkana maithori maku, nīgeetha njiyūrwo nī gīkēno. **5** Nīndirikanītio ühoro wa wītikio waku ūrīa ūtarī ūhinga, o ta ūrīa watūire na cūguo Loisi, na nyūkwa Eunike, na rīu nīnjitikītie atī wītikio ūcio ūrī o thīinī waku. **6** Nī ündū wa gītumi gīkī nīngūkūririkania atī ühuhaġīrīrie kīheo kīrīa ūheetwo nī Ngai, kīrīa wagīire nakīo rīrīa ndakūigīrīre moko. **7** Nīgūkorwo Ngai ndaatūheire roho wa gūtwīkīra guoya, no aatūheire roho wa gūtwīkīra hinya, na wa wendani, na wa ūtūgī wa kwīnyiita maündū-inī mothe. **8** Nī ündū ūcio ndūkanaconoke ükiumbūra ūira wa Mwathani witū, kana ūconoke nī ündū wakwa nīi njohetwo nī ündū wake. No nyiitanīra na nīi kūnyariirwo nī ündū wa Ühoro-ūrīa-Mwega, nī ündū nīñriheagwo hinya nī Ngai. **9** Ngai nīwe watūhonokirie na agītwītīra mütūrīre mūtheru, ti tondū wa ündū twīkīte, no nī ündū wa ūrīa aatanyīte gwīka na nī ündū wa wega wake. Twaheirwo wega ūyū thīinī wa Kristū Jesū mbere ya kīambīrīria gīa thī, (*aiōnios g166*) **10** no wega ūcio rīu nīñguūranīrio nī ündū wa kuonekana kwa Mūhonokia witū, Kristū Jesū, ūrīa waniiire gīkuū, na akīrehe muoyo o na ühoro wa kwaga kūbutha akīūiga ütheri-inī nī ündū wa Ühoro-ūrīa-Mwega. **11** Na nī ündū wa Ühoro-ūcio-Mwega-rī, nīndamūrirwo ndūke mūhunjia, na mütümwo, na mūrutani waguo. **12** Ühoro ūcio nīguo ūtūmīte nyamarīke ūguo. No ndiconokaga, tondū ūrīa nīi njitikītie nīndīmūrī, na ndī na ma atī arī na ühoti wa kūgitīra kīrīa ndīmīhokeire o nginya rīrīa mūthenya ūcio ūgaakinya. **13** Rūmia ühoro ūrīa waiguire kuuma kūrī nīi, ūrī kīonererīa kīa ūrutanī mwega, ūrī na wītikio na wendani thīinī wa Kristū Jesū. **14** Menyerera ündū ūrīa mwega ūrīa wehokeirwo, na üümenyerere ūteithītio nī Roho Mūtheru ūrīa ūkaraga thīinī witū. **15** Wee nīū atī

andū othe thīinī wa būrūri wa Asia nīmandiganīirie, o hamwe na Fugelo, na Herimogene. **16** Mwathani aroiguīra andū a nyūmba ya Onesiforo tha tondū aananyamarūra kaingī na ndaconokire nī ündū wakwa kuohwo na mīnyororo. **17** Nowe, hīndī ūrīa ookire Roma, nīanjaririe na kīyo o nginya akīnyona. **18** Mwathani aroītikīra atī akaiguīrwo tha nī Mwathani mūthenya ūcio wakinya! Wee nīū wega mūno ūrīa aandeithirie na njīra nīngī ūrīa ndaarī Efeso.

2 Nī ündū wa ūguo, wee mürū wakwa-rī, gīa na hinya thīinī wa wega wa Ngai ūrīa ūrī thīinī wa Kristū Jesū. **2** Namō maündū marīa waiguire ngīaria mbere ya aira aingī-rī, mehokere andū ehoneku arīa ūūi atī no mahote kūruta andū angī. **3** Ümīrīria gūthīnīka hamwe na ithūi ta ūrīa mūthigari mwega wa Kristū Jesū. **4** Gūtīrī mūndū ūrūtaga wīra wa mūthigari ūngīohania na maündū matarī ma ūthigari: we endaga o gūkenia mūnene wake ūrīa ūmwathaga. **5** Üguo no taguo, mūndū ūrīa ūhanyūkaga mathako-inī ma māhenya ndangīheo thūmbī ya ūhootani atathaakīte kūringana na ūrīa gwathanītwo. **6** Ningī-rī, mūrīmi ūrīa wīnogagia akīrima mūgūnda nī we waqīrīrwo gūtuīka wa mbere kwamūkīra maciaro maguo. **7** Cūranagia maündū marīa ndīroiga, nīgūkorwo Mwathani nīrīkūhīgagia maündū-inī macio mothe. **8** Atīrīrī, ririkanaga Jesū Kristū, ūrīa warīükīrio akiuma kūrī arīa akuū, na aarī wa rūciaro rwa Daudi, kūringana na Ühoro-ūrīa-Mwega, ūrīa nīi hunjagia. **9** Ühoro ūcio nīguo nīi nyariiragīrwo o nginya ngohwo na mīnyororo ta ndī mūgeri ngero. No kiugo kīa Ngai ti kīohe. **10** Nī ündū ūcio, nīi nīnyūmagīrīria maündū mothe nī ündū wa arīa aamīre, nīgeetha o nao megīfīre na ūhonokio ūrīa ūrī thīinī wa Kristū Jesū, na magīe na riiri wa tene na tene. (*aiōnios g166*) **11** Ühoro ūyū nīi wa kwīhokeka, atīrī: Angīkorwo nītwakuire hamwe nake-rī, o na gūtūura nītūgaatūra muoyo hamwe nake; **12** na tūngīkīrīrīrīrī, o na gūthamaka nītūgaathamaka hamwe nake. No tūngīmūkaana-rī, o nake nīagatūkaana; **13** na tūngīaga kwīhokeka, we egūtūura arī o mwīhokeku, nīgūkorwo we ndangīhota gwīkaana. **14** Ririkanagia andū maündū macio. Makaanagie ūrī mbere ya Ngai nīguo matige gūkararanīria ndeto itarī kīene; ndeto icio itirī kīguni, no gūthūkīa ithūkīgia arīa maciiguaga. **15** Geria mūno wīonanagie harī Ngai wī mūtīkīrīku, na wī mūrūtīwīra ūtarī ündū ūngīmūconora, na ūrutanage ūhoro ūrīa wa ma ūrūngīrīrie. **16** Ehagīrīra mīario itarī ya gwītīgīra Ngai, tondū arīa mekenagia na ndeto icio

makīragīrīria kwaga gwītigīra Ngai. 17 Ūrutani wao ūtheaga ta kīronda kīa ndīira. Amwe ao nī Humenayo, na Fileto, 18 arīa maturuurīte na magatiga ūhoro wa ma. Moigaga atī ūhoro wa kūriūka nīūrikītie kūhītūka, na nī mathūkītie wītīkio wa andū amwe. 19 No rīrī, mūthingi ūrīa mūrūmu wa Ngai nīwīhaandīte wega naguo wīkīrtwo rūuri na ciugo ici: "Mwathani nīoī andū arīa marī ake," na ningī atīrī, "Ūrīa wothe uumbūraga rītwa rīa Mwathani no nginya agarūrūke atigane na waganu." 20 Thīinī wa nyūmba yothe nene-rī, to indo cia thahabu na betha ikoragwo kuo ciiki, no nī kūrī indo cia mītī na cia rīumba; imwe nī cia wīra ūrīa mūtīi, na imwe nī cia wīra ūrīa ūtangītīka. 21 Mündū angītheria kuuma kūrī maündū macio matangītīka, no atuīke ta kīndū gīa kūruta wīra wa gitīo, kīndū githerie, kīria kīagīrīire Mwathi wa nyūmba īyo na kīhaarīrio gīa kūrutaga wīra o wothe mwega. 22 Na rīrī, ūragīra merirīria mooru ma wīthī, na ūthingatage ūthingu, na wītīkio, na wendani, na thayū, mūrī hamwe na arīa makayagīra Mwathani marī na ngoro theru. 23 Reganaga na ngarari cia ūrimū na cia ūkīgu, tondū nītī irehage ngūi. 24 Nayō ndungata ya Ngai ndīagīrīrīwo nī gūtuīka ya ngūi; handū ha ūguo, yagīrīrīwo nīgūtuīka ya gūtuga mūndū o wothe, na ūrī mūndū wī na ūhoti wa kūrutana, na ūrī mūndū mūkīrīrīria. 25 Ningī arutage arīa mamūkararagia ahooreire, arī na mwīhoko atī Ngai no atūme merire, nīguo mamenye ūhoro wa ma, 26 na atī matuīke a gwīcookera, na meteithūkie mūtego-inī wa mūcukani ūrīa ūmanyītīte mīgwate nīguo mekage ūrīa ekwenda.

3 No rīrī, menya atī matukū ma kūrigīrīria nīgūkagīa na mahinda ma ūgwati. 2 Andū magaatuīka eyendi, na endī mbeeca, na egani, na egaathi, na arumanī, na andū mataiguaga aciari ao, na matarī ngaatho, na matarī atheru. 3 Ningī makorwo matarī na wendani, na matarekanagīra, na a gūcambania, na matangīhota kwīgīrīria merirīria ma mwīrī, na matarī tha, na matendaga maündū mega, 4 na andū mendaga gūkunyanīra andū arīa angī, na arūgīrīri, na eikīrīri, na endī gwīkenia gūkīra ūrīa mendete Ngai. 5 Andū acio metuaga ta meyamūrīre Ngai no nīmakaanaga hinya wake. Wīthemage andū ta acio. 6 Acio nīoī arīa matoonyagīrīra nyūmba ciene na makaguucagīrīria andū-a-nja arīa ahūthū ngoro, arīa maiyūrītwo nī mehia, na arīa matwaragīrīrio nī merirīria mooru ma mīthembā yothe. 7 Andū-a-

nja acio nīmerutaga ūndū mwerū hīndī ciothe, no matīrī hīndī mamenyaga ūhoro ūrīa wa ma. 8 O ta ūrīa Janne na Jambare maakararie Musa-rī, no taguo andū acio mehotoraga makararie ūhoro ūrīa wa ma. Meciiria mao nī mooru, nao ha ūhoro ūkonī wītīkio nīakūregwo biū. 9 No rīrī, matingīthī haraaya, tondū ūrimū wao nīukamenyeka nī andū othe, o ta ūrīa ūhoro wa andū acio wamenyekire. 10 No wee-rī, nīnū ūhoro wothe wa ūrutani wakwa, na mūtūrīre wakwa, na matanya makwa, na wītīkio wakwa, na ūkirīrīria wakwa, na wendani wakwa, na kūmīrīria gwakwa, 11 na kūnyariirwo gwakwa, na mathīna makwa, o na mīthembā ya maündū marīa maangorire kūu Antiokia, na Ikonīa, o na Lusitera, mīnyamaro ūrīa nī ndomīrīrie. No Mwathani nīahonokirie kuuma kūrī mathīna macio mothe. 12 Ti-itherū, mündū o wothe ūrīa ūkwenda gūtūrīra mūtūrīre wa gūkenia Ngai arī thīinī wa Kristū Jesū nīarīnyariiragwo, 13 No andū arīa aaganu na arīa aheenanīa nīmarīkīragīrīria kwagana, makaheenanagia na makaheenagio. 14 No wee-rī, tūrīa wīkaga maündū marīa wīrūfīte na ūkametikīa wega atī nī ma ma, tondū nītī arīa maakūrutire, 15 na ūrīa wamenyire Maandīko marīa matheru kuuma ūrīa warī kaana, marīa mangīhota gūkūlhīgia nīguo ūkaahonokio nī ūndū wa gwītīkia thīinī wa Kristū Jesū. 16 Ūhoro wothe ūrīa wandīkītwo Maandīko-inī wekīrīrīwo thīinī wa mūwandīki nī Ngai, na nīwāgīrīrīre harī ūhoro wa kūrutana, na wa gūkaanania, na wa kūrūngā mahītīa, o na wa kūrutana mīikarīre ya ūthingu, 17 nīgeetha mūndū wa Ngai akoragwo arī mūkīnyanīru, na athagathagītīwo biū kūruta wīra o wothe mwega.

4 Atīrīrī, nīi ndī mbere ya Ngai na ya Kristū Jesū, ūrīa ūgaatuīra ciira andū arīa marī muoyo na arīa makuīte, na nī ūndū wa gūtūka gwake na ūthamaki wake-rī, nīgūtūara atīrī: 2 Hunjagia Ūhoro wa Ngai, ikaraga wihaarīrie hīndī ūrīa yagīrīre na ūrīa itagīrīre; ningī rūithagīrīria andū mahītīa mao, na ūmakaanagie, na ūmomagīrīrie, wī na ūkirīrīria mūnene na ūrutani mūbarīrīre. 3 Nīgūkorwo ihinda nīrigooka ūrīa andū makaaregana na ūrutani ūrīa wagīrīre. No nīguo mahīngie merirīria mao-rī, nīmakeyūngānīria arutani aingī nīguo mameerage maündū marīa matū mao mekwenda kūigua. 4 Nīmakahūgūra matū mao matige kūigua ūhoro wa ma, na magarūrūkīre ng'ano cia tūhū. 5 No wee-rī, ikaraga wīgiūte maündū-inī mothe, na ūmīrīrie kūnyariirwo, ningī rutaga wīra wa kūhunjia

ūhoro wa Ngai, na ūhingagie mawīra mothe ma ūtungata waku. **6** Nīgūkorwo nīnyambīriie gūitwo thī ta iruta rīa kūnyuuo, narīo ihinda rīakwa rīa kuuma gūkū nīrīkyu. **7** Nīndūite mbaara ūrīa njega, narīo ihenya rīakwa rīgakinya mūthia, o na nīndūūrīte menyereire wītikio wakwa. **8** Rīu nīnjigiirwo thūmbī ūrīa ya ūthingu, ūrīa Mwathani, ūrīa ūtuaga ciira na kīhoo, akahe mūthenya ūcio, na to nī nyiki akahe, no nīngī nī andū othe arīa makoretwo merirīrie kūguūranīrio gwake. **9** Geria mūno o ūrīa wahota ūtuke kūrī nī na ihenya, **10** nīgūkorwo Dema, tondū wa kwenda maündū ma thī ūno, nīmandiganīrie na agathīi Thesalonike. Nake Keresike nīathiīte Galatia, na Tito agathīi Dalamatia. (aiōn g165) **11** Luka nowe tūrī nake gūkū. Oya Mariko mūtuke nake, tondū nī ūteithio harī nī ūtungata-inī wakwa. **12** Nīndatūmire Tukiko kūu Efeso. **13** Ügūka-rī, ndehera kabuti karīa ndatigire gwa Karipo kūrīa Teroa, na ūndehere mabuku makwa ma gīkūnjo, na makīria njūa iria cia kwandīkwo. **14** Alekisandro ūrīa mūturi wa indo cia rūthuku nīanjīkire ūru mūno. Mwathani nīwe ūkaamūrīha kūringana na ciīko ciake. **15** O nawe mwīmenyerere, tondū nīakararirie ndūmīrīri iitū na hinya. **16** Hīndī ūrīa ndaciirithirio rīa mbere-rī, gūtirī mūndū wokire kūndeithia, andū othe nīmandiganīrie. Maroaga gūtūrīwo ūru. **17** No Mwathani nīarūgamire na nī na akīnjīkīra hinya, nīgeetha ndūmīrīri iħunjio biū nī ūndū wakwa na andū-a-Ndūrīrī othe mamīgue. Na nī ngīhonokio kuuma kanua ka mūrūūthi. **18** Mwathani nīakahonokia ūru-inī o wothe, na andware ūthamaki-inī wake wa igūrū, nake arogocagwo tene na tene. Ameni. (aiōn g165) **19** Geithia Pirisila na Akula, na andū a nyūmba ya Onesiforo. **20** Erasito aatigirwo Korinitho, na nī ngītiga Terefimo kūu Mileto arī mūrūaru. **21** Geria ūkinye gūkū mbere ya ihinda rīa heho. Nīwageithio nī Eubulu, o na Pudene, na Lino, na Kilaudia, na ariū na aarī a Ithe witū othe. **22** Mwathani aroikaria roho waku. Wega wa Ngai ūroikara hamwe nawe.

Tito

1 Nī niī Paūlū, ndungata ya Ngai na mütümwo wa Jesū Kristū. Ndümítwo nīguo andū arīa athuure nī Ngai mongererwo wítikio na ümenyo wa kūmenya ühoro-ürīa-wa-ma ürīa ütwaranīte na ühoro wa kwiyamūrīa Ngai, **2** na nīguo wítikio na ümenyo iria irī na kīrīgīrīro kīa muoyo wa tene na tene, iria Ngai ürīa ütaheenanagia eeranīre o kuuma kīambīrīra.

(aiōnos g166) **3** Narīo ihinda rīake rīrīa rīagīrīre rīakinya, nīaguūranīirie kiugo gīake kīrīa ndehokeirwo ndīkīhunjagie kūringana na ürīa njathītvo nī Ngai Mūhonokia witū, **4** Ndīrakwandikīra marūua maya wee Tito, o wee mūriū wakwa kūna thīnī wa wítikio ürīa tūgwatanīire nawe: Wega na thayū kuuma kūrī Ngai Ithe na kūrī Kristū Jesū Mūhonokia witū, irogīa nawe. **5** Atīrīrī Tito, gītūmi kīrīa gīatūmire ngūtige kūu Kirete nī atī üthondeke maündū marīa mataarīkīte na üthuure athuuri thīnī wa o itūūra, o ta ürīa ndakwīrīre. **6** Mūthuuri wa kanitha aagīrīrīro akorwo atarī na ūcuuke, na akorwo arī mūthuuri wa mütumia o ümwe tu, na arī mündū ürī na ciana ciitīkīte na itarī kaündū ingīcuukīrīro nī ündū wa ümaramari kana kwaga gwathīka. **7** Kuona atī mūrori wa maündū ma kanitha nīmwīhokere wīra wa Ngai, no nginya akorwo atarī na ūcuuke, na ndagakorwo arī mündū wa kwīngūmīra, kana wa kūhiūha kūrakara, kana arī mūnyui wa njoohi, kana wa kūhūthīra hinya o na mbaara, kana mündū wa gūkorokera indo na njīra rīrīa itagīrīre. **8** Nī kaba akorwo arī mündū üūū gūtugana, na wendete maündū marīa mega, na ühotete kwīgīrīrīria merirīrīria ma mwīrī, na arī mūrūngīrīrīru ngoro, na arī mūthingu, o na mündū ümenyagīrīra mītugo yake. **9** Ningī no nginya arūmagie ühoro ürīa wa kwīhokeka, o ta ürīa ürutanītvo, nīguo ahotage kūumīrīria arīa angī na ürutanīrīru, na ahotage kūregana na arīa maūkararagia. **10** Nīgūkorwo nī kūrī andū aingī aremi, andū a mīario ya tūhū na aheenania, na makīria arīa a thirītū ya arīa maruaga. **11** Andū acio no nginya makirio, tondū nīmarathūkia mīciī mīngī nīkūrutanaga maündū marīa mataagīrīre kūrutanaga, na mekaga üguo nīgeetha monage mbeeca iria itamagīrīre. **12** O na mūnabii ümwe wao nīoigīte atīrī, “Andū a Kirete matūrīra maheenanagia hīndī ciithe, na mahaana ta nyamū njūru, na nī igūuta ngoroku.” **13** Üira ücio nī wa ma. Nī ündū ücio-rī, makaanagie ügwatiīrīre, nīgeetha mehaande wega ühoro-inī wa

gwītikia, **14** na nīguo matikarūmbūyagie ng’ano cia Ayahudi kana mawatho ma andū arīa mareganaga na ühoro-ürīa-wa-ma. **15** Kūrī andū arīa marī meciiria matheru, maündū mothe nī matheru, no kūrī andū arīa marī na meciiria mathūku na matetikītie-rī, gūtirī ündū mūtheru. Ti-itherū, meciiria mao na thamiri ciao nī thūku. **16** Kuuga nīmoigaga atī nīmooi Ngai, no nīmamūkaanaga na cīko ciao. Nī andū imaramari, na matiathīkaga, na gūtirī ündū o na ümwe mwega mangīlīka.

2 No wee-rī, no nginya ürutanage maündū marīa maringaine na ürutanī ürīa mwagīrīru. **2** Rutaga athuuri arīa akūrū maikarage matarī arīu, na marī a gūtīlīka, na a kwīgīrīrīria merirīrīria ma mwīrī, na marī arūmu ühoro-inī wa gwītikia, na makoragwo marī na wendani o na ükirīrīria. **3** O nao atumia arīa akūrū marutage gūikaraga na mīkarīre ya ütheru, na matigatuīke a gūcambania o na kana mamenyere kūnyuuaga ndibei nyingī matuīke ta ngombo ciayo, no nī matuīke a kūrutanaga maündū marīa mega, **4** nīgeetha mahote kūruta atumia arīa ethī kwenda athuuri ao na ciana ciao, **5** na matuīke a kwīgīrīrīria merirīrīria ma mwīrī, na atheru, na mehang’agie na wīra o wa kwoa mūciī, na matuīke atugi, na maathīkagīre athuuri ao, nīgeetha gūtikanagīe mündū üngīcambia kiugo kīa Ngai. **6** O ta üguo-rī, ümagīrīrīria aanake, na ümataarage matuīke a kwīgīrīrīria merirīrīria ma mwīrī. **7** Maündū-inī mothe, tuīka kīonereria gīa gwīkaga wega maündū-inī mothe. Rīrīa ükūrutana onanagia ürūngīrīru, na ütarī na itherū, **8** o na waragie ciugo iria ciagīrīre, itangīrītīka mahītīa, nīgeetha arīa matūkararagia maconorithio tondū wa kwaga ündū mūru mangāaria igūrū riitū. **9** Taaraga ngombo atī ciathīkagīre aathani a cio maündū-inī mothe, na igeragie kūmakenia, no itīgacookanagīrie nao, **10** na itikamaiyage indo ciao, no cionanagie atī no cīhokwo kūna, nīguo itūimage ürutanī wa ühoro wa Ngai Mūhonokia witū wendekage maündū-inī mothe. **11** Nī ündū wega wa Ngai ürīa ürehaga ühonomio nīguūranīrīrio kūrī andū othe. **12** Wega ücio wa Ngai nīguo ütūrūtaga kūregana na maündū marīa matarī ma kwiyamūrīra Ngai, na merirīrīria mooru ma gūkū thī, na gūtūūra twīgīrīrīrīrie merirīrīria ma mwīrī, na gūtūūra na mītūrīrīre ya üngai na mīrūngīrīrīru na ya kwiyamūrīra Ngai mahinda-inī maya tūrī, (aiōn g165) **13** o tūgītēgīrīrīra kīrīgīrīro kīrīa kīrī na kīrathimo, hīndī irīa gūkaaguūranīrīrio riiri wa Jesū Kristū, ürīa

arī Ngai witū mūnene na Mūhonokia. **14** Nake nīwe werutire nī ūndū witū, nīguo atūkūūre waganu-inī wothe, na atherie andū matuīke ake kūmbē, arīa marī na kīyo gīa gwīkaga maūndū mega. **15** Rīu-rī, maūndū macio nīmo wagīrīirwo nīkūrutanaga. Ūmanagīrīria na ūkaananagie wī na wathani wothe. Ndūkanareke mūndū o na ūrīkū akūire.

3 Ririkanagia andū acio atī maathīkagīre anene na arīa maathanaga, na matuīke aathīki, na makoragwo mehaariirie kūruta wīra wothe mwega, **2** ningī matikae gūcambia mūndū o na ūrīkū, no makorwo marī a thayū na acaayanīri, na monanagie mītugo ya ūhooreri harī andū othe. **3** Nī ūndū hīndī īmwe-rī, o na ithūi twarī akīgu, na tūtiathīkaga, na tūkaheenekaga; twarī ngombo cia merirīria ma mīthembā yothe o na ikeno ciothe. Twatūrāga tūrī na rūmena na ūiru, tūgathūragwo o na tūgathūranaga mūndū na ūrīa ūngī. **4** No hīndī ūrīa ūtugi wa Ngai Mūhonokia witū na wendo ūrīa atwendete naguo ciaguūranīrio-rī, **5** nīatūhonokirie, na ti ūndū wa maūndū ma ūthingu marīa twekīte, no nī ūndū wa tha ciale. Agitūhonokia na ūndū wa gūtūtheria, agitūciara rīngī na agitwerūhia na ūndū wa Roho Mūtheru, **6** ūrīa aatūfīrīrie na ūtaana nī ūndū wa Jesū Kristū Mūhonokia witū, **7** nīgeetha twatuuo athingu nī ūndū wa wega wake, tūtuīke agai a muoyo wa tene na tene kūringana na ūrīa tūtūire twīrīgīrīire. (aiōnios g166) **8** Úhoro ūcio nī wa kwīhokeka. Na ngūkīenda waragie maūndū maya ūgwatīrie, nīgeetha andū arīa mehokete Ngai memenyerie kwīrutīra na kīyo gwīkaga maūndū mega. Maūndū maya nī magīrīru kūna, na nī marī uumithio harī ūndū o wothe. **9** No rīrī, eheragīra ngarari cia ūrimū, na ūhoro wa gūkinyīra njiarwa, na gūkararania, na mbaara cia ūhoro wa watho, tondū maūndū macio matīrī uumithio, na nī ma tūhū. **10** Mūndū ūrīa ūtūmaga kūgīe na nyamūkano-rī, mūkaanagie riita rīa mbere, na rīa keerī. Thuutha wa ūguo, regana nake. **11** Wagīrīirwo nīkūmenya atī ūndū ta ūcio nī mwaganu na nī mwīhīa; nake we mwene nīetūrīire ciira. **12** Ndaarīkia gūtūma Aritema kana Tukiko kūrīwe, geria ūrīa ūngīhota ūuke kūrī nī gūkū Nikopoli, tondū nīkuo nduīte gūikara ihinda rīa heho. **13** Ika ūrīa wothe ūngīhota ūteithie Zena ūrīa wakiri, na Apolo rīrīa marīkorwo marī rūgendo-inī, na wone atī marī na indo ciothe iria mabatarītio nīcio. **14** Nao andū aitū nīmemenyerie kūrutaga mawīra marīa mega, nīguo mateithagīrīrie mabataro-inī ma o mūthenya nīguo

matigatūūre mūtūrīre ūtarī na uumithio. **15** Andū arīa othe tūrī nao nīmamūgeithia. Geithia andū arīa othe matwendete thiinī wa wītīkio. Wega wa Ngai ūrogīa na inyuī inyuothē.

Filemona

1 Nī niī Paūlū, njohetwo nī ūndū wa Kristū Jesū, na Timotheo mūrū wa Ithe witū, Tūratūma marūa maya kūrī Filemona mūrata witū ūrīa twendete na mūruti wīra hamwe na ithū, **2** na kūrī mwarī wa Ithe witū Apufia, o na kūrī Arikipo, ūrīa ūrūagīrīra Ūhoro wa Ngai hamwe na ithū, o na kūrī kanitha ūrīa ūcemanaagia gwaku mūciī. **3** Mūrogīa na wega na thayū kuuma kūrī Ngai Ithe witū, na kuuma kūrī Mwathani Jesū Kristū. **4** Atīrīrī, rīrīa ngūkūririkana mahooya-inī makwa-rī, nīnjookagīria Ngai wakwa ngaatho hīndī ciothe, **5** tondū nīnjiguaga ūhoro wa wītīkio waku thīinī wa Mwathani Jesū, na ūrīa wendete andū arīa othe aamūre. **6** Nīhooyaga atī ūgīe na kīyo rīrīa ūkūgwatanīra nao ūhoro wa wītīkio waku, nīgeetha magīe na ūmenyo wa māndū mothe mega marīa tūrī namo thīinī wa Kristū. **7** Wendani waku nīuheete gīkene kīnene mūno na ūkanyūmīrīria, nī tondū wee, mūrū wa Ithe witū, nīūcanjamūrīte ngoro cīa andū arīa aamūre. **8** Nī ūndū wa ūguo-rī, o na gūtuika no ngwathe ndī thīinī wa Jesū Kristū, atī wīke ūrīa wagīrīre-rī, **9** nī kaba ngūthaithe ūwīke nī ūndū wa wendo. Nī ūndū ūcio-rī, niī Paūlū o na ndī mūthuuri mūkūrū, na ningī ndī muohe nī ūndū wa Kristū Jesū-rī, **10** ngūgūgūthaithe nī ūndū wa mūrū wakwa Onesimo, ūrīa watuīkire mūrū wakwa ndī gūkū kīoho-inī. **11** Mbere īyo ndaarī kīene kūrīwe, no rīu nīatūkīte mūndū wa bata harīwe o na harī niī. **12** Nake nīngūmūcookeia kūrīwe, na ngīmūtūma no taarī ngoro yakwa mwene ndīragūtūmīra. **13** Nīngīrendire gūkara nake, nīgeetha andeithagie handū-inī haku, rīu njohetwo nī ūndū wa Ūhoro-ūrīa-Mwega. **14** No ndiendire gwīka ūndū o na ūrīkū wee ūtetīkīrīte, nīgeetha ūndū o wothe mwega wee ūngīka ūkorwo ūrī wa kwīyendera no ti wa kūringīrīrio. **15** No gūkorwo gītūmi gīa akweherere kahinda kanini-rī, nīgeetha agūcookerera mūtūuranie nake nginya tene, (*aiōnios g166*) **16** no ndagacooke arī o ngombo, no akorwo akīrīte ngombo, acooke arī mūrū wa Ithe witū mwende mūno. Nī wa bata mūno harī niī, no harīwe nī wa bata makīria, arī ta mūndū o na ta mūrū wa Ithe witū thīinī wa Mwathani. **17** Nī ūndū ūcio angīkorwo nītūaga tūrī rūmwe nawe-rī, mwamūkīre o ta ūrīa ūngīnyamūkīra niī mwene. **18** Nake angīkorwo nīagwīkīte ūru o na ūrīkū, kana hihi arī na thiirī waku-rī, andika atī thiirī ūcio nī wakwa. **19** Nī niī Paūlū ndīrakwandīkīra

na guoko gwakwa mwene. Nīngakūrīha thiirī ūcio, o na gūtuika ndikwenda kūgweta atī o na wee mwene ūrī thiirī wakwa. **20** Atīrīrī, mūrū wa Ithe witū, niī ingīenda ngīe na uumithio umīte kūrīwe thīinī wa Mwathani; canjamūra ngoro yakwa thīinī wa Kristū. **21** Ndakwandīkīra marūa maya ndihokete atī ndūngīgā kūnjathīkīra, na ngīmenyaga atī nīūwgīka o na makīria ya ūrīa ngūrītie wīke. **22** Hamwe na ūguo-rī, thondekera handū ha gūkara, tondū ndī na mwīhoko atī nīndītīkīrio njūke kūrī inyuū nī ūndū wa mahooya marīa mūhooyagīra. **23** Epafara, ūrīa tuohetwo nake nī ūndū wa Kristū Jesū, nīakūgeithia. **24** O na Mariko, na Arisitariko, na Dema, na Luka, ariā tūrutīthanagia wīra nao, nīmakūgeithia. **25** Wega wa Mwathani witū Jesū Kristū ūrogīa na roho waku.

Ahibiranía

1 Matukū-inī ma tene Ngai nīaririe maithe maitū na tūnua twa anabii maita maingī, na njīra mwanya mwanya, **2** no matukū-inī maya ma kūrigīrīria-rī, ithū nīatwarīrie na njīra ya Mūriū, ūrīa aatuire mūgai wa indo ciothe, o we ūrīa thī yothe yombirwo na ūndū wake. (aiōn g165) **3** Mūrūwe-rī, nīwe wonanagia ūkengi wa riiri wake, na nīwe mūhianīre mūkinyanīru kūna wa ūrīa Ngai atariī, ningī nīwe ūnyitīrīre indo ciothe na kiugo gīake kīrī hinya. Nake aarīkia gūtheria andū mehia-rī, nīaikarire thī guoko-inī kwa ūrīo kwa Ūnene kūu igūrū. **4** Nī ūndū ūcio agītuīka mūnene gūkīra araka, o ta ūrīa rītwa rīrīa aagaīrwo rīrī inene gūkīra rīao. **5** Nī ūndū-rī, nī mūraika ūrīkū Ngai arī eera atīrī, “Wee nīwe Mūrū wakwa; ūmūthī nīndatūka Thoguo”? O na kana akīmwīra atīrī, “Nī nī ngūtuīka Ithe, nake atuīke Mūrū wakwa”? **6** Na ningī-rī, Ngai aarehe irigithathi rīake gūkū thī, oigire atīrī, “Araika othe a Ngai nīmamūinamīrīre, mamūhooe.” **7** Akīaria ūhoro wa araka oigire atīrī, “Atūmaga araka ake matuīke huho, nacio ndungata ciake agacitua nīnīmbī cia mwaki.” **8** No ha ūhoro ūkonīi Mūriū ekuuga atīrī, “Wee Ngai, gītī gīaku kīa ūnene nīgīgatūura tene na tene, nakīo kīhotoo nīkīo gīgaatuīka mūthīgi wa ūthamaki waku. (aiōn g165) **9** Wee wendete ūthingu no ūgathūura waganu; nī ūndū ūcio, Ngai, o we Ngai waku, nīakwamararīte gūkīra athirītū aku othe na ūndū wa gūgūtīrīria maguta ma gīkeno.” **10** Ningī akoiga atīrī, “Wee Mwathani, o kiambīrīria-inī, nīwaarire mīthingi ya thī, o narīo igūrū nī wīra wa moko maku. **11** Icio nīgūthira igaathira, no wee nīgūtūura ūgaatūura; igaathira o ta nguo. **12** Ūgaacikūnja o ta ūrīa nguo ndaaya ikūnjagwo; ikaagarūuka o ta ūrīa nguo igarūrūkaga. No wee ndūgarūrūkaga, na mīaka yaku ndīrī hīndī īgaathira.” **13** Nī ūndū-rī, nī mūraika ūrīkū Ngai arī eera atīrī, “Ikara thī guoko-inī gwakwa kwa ūrīo, nginya rīrīa ngaatūma thū ciaku ituīke gaturwa ka makinya maku”? **14** Githī araka othe ti maroho ma gūtungata, matūmītuo matungatāgīre arīa makaagaya ūhonokio?

2 Nī ūndū ūcio-rī, nītwagīrīrwo kūrūmbūya mūno ūhoro ūrīa twanaigua, nīguo tūtikae gūtūgūgio tweherio kuuma harī guo. **2** Tondū-rī, angīkorwo ūhoro ūrīa waririo nī araka warī mūrūmu-rī, na mūndū o wothe wareganaga na ūhoro ūcio na

akaūremera nīaherithagio o ūrīa kwagīrīire-rī, **3** tūngīkīga atīa kūherithio tūngīnyarara ūhonokio mūnene ūū? Ūhonokio ūyū, ūrīa waambire kūhunjio nī Mwathani, nīwacookire gwīkīrwo hinya kūrī ithū nī andū arīa maamūiguire. **4** Ningī Ngai agīkīra ūhoro ūyū ūrīa atī nī wa ma na ūndū wa kuonania marūūri na morirū, o na kūringa ciama cia mīthembā mīngī, na akīheana iheo cia Roho Mūtheru kūrī andū kūringana na wendi wake. **5** Thī ūrīa tūkwaria ūhoro wayo, araka tio maaheetwo wathani wayo. **6** No nī harī mūndū mūna ūheanīte ūira handū hamwe akoiga atīrī: “Mūndū akīrī kī tondū ūkaraga ūkīmwīciiragia, nake mūrū wa mūndū akīrī kī atī nīkīo ūmūmenyagīrīra?” **7** Watūmire atigie o hanini aiganane na araka, na ūkīmwīhumba thūmbī ya riiri o na gītīo, **8** na ūkīiga indo ciothe rungu rwa magūrū make aciathage.” Nake akīiga indo ciothe rungu rwa mūndū-rī, hatirī kīndū o na kīrīkū Ngai aatigire gītarī watho-inī wa mūndū. No rīu tūtionaga indo ciothe irī watho-inī wa mūndū. **9** No tuonaga Jesū, ūrīa gwa kahinda kanini watūtuo mūnini gūkīra araka, no rīu ekīrītuo thūmbī ya riiri na ya gītīo nī tondū nīanyariīrkire na agīkua, nīgeetha, nī ūndū wa Wega wa Ngai atuīke wa gūcama gīkuū handū ha andū othe. **10** Nīgūkorwo nī kwagīrīre atī Ngai, ūrīa wombire indo ciothe na itūrīraga nī ūndū wake-rī, atūme mwambīrīria wa ūhonokio wao aagīrīre kūna kūna na ūndū wa kūnyamario nīguo arehe ciana nyīngī ūrīi-inī wake. **11** Jesū ūrīa ūtūmaga andū matuīke atheru, o hamwe na acio matuītuo atheru, othe matuīkaga andū a nyūmba ūmwe. Nī ūndū ūcio Jesū ndaconokaga akīmeeta arīu na arī a Ithe. **12** Akoiga atīrī, “Nīngōimbūra rītwa rīaku kūrī arīu na arī a Baba; nīngainaga nyīmbo cia gūkūgooca ndī kīungano-inī.” **13** Ningī akoiga atīrī, “Nī nīgūiga mwīhoko wakwa harī Ngai.” O na ningī akoiga atīrī, “Nī ūyū haha, na ciana irīa Ngai aaheete.” **14** Kuona atī ciana icio irī na mwīrī na thakame-rī, we o nake aatuīkire o tao mwīrī-inī, nīgeetha na ūndū wa gīkuū gīake ahote kwananga ūrīa ūrī na hinya wa gīkuū, nake nīwe mūcukani, **15** na ohore arīa matūire mohetwo ūkombo-inī matukū mao mothe nī ūndū wa gwītīgīra gīkuū. **16** Nīgūkorwo ti-itherū ti araka ateithagia, no ateithagia rūciaro rwa Iburahīmu. **17** Na nī ūndū ūcio no nginya angīahaananirio na arīu na arī a Ithe maūndū-inī mothe, nīguo atuīke mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene ūiyūrītuo nī tha na mwīhokeku agītungatāgīre Ngai, na nīguo arute horohio

nī ūndū wa mehia ma kīrīndī. 18 Nīgūkorwo we mwene nīathīnīkire rīrīa aageragio-rī, nīahotaga gūteithia andū arīa mageragio.

3 Nī ūndū ūcio, inyuī ariū na aarī a Ithe wītū atheru, o inyuī mūgwatanīire ūhoro wa gwītwo kūria kuumīte na igūrū, mwīcūranagiee ūhoro wa Jesū, o we mūtūmwō na mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene ūrīa tuumbūraga ūhoro wake. 2 We aarī mwīhokeku kūrī ūrīa wamwamūrire, o ta ūrīa Musa aarī mwīhokeku maūndū-inī mothe ma nyūmba ya Ngai. 3 Jesū nīonekanīte aagīrīire kūheo gītīo kīnene gūkīra Musa, o ta ūrīa mwaki wa nyūmba aagīrīirwo nī gūtīo gūkīra nyūmba yo nyene. 4 Nīgūkorwo nyūmba o yothe nīrīrī mūndū ūrīa wamākire, no Ngai nīwe mwaki wa indo ciithe. 5 Nake Musa, aarī mwīhokeku maūndū-inī mothe ma nyūmba ya Ngai arī o ndungata, agakīrutaga ūira wa maūndū marīa makaahēanwo thuutha-inī. 6 No Kristū arī Mūriū aarī mwīhokeku na akarūgamīrīra nyūmba ya Ngai. Na ithūtū ūrī nyūmba īyo yake, tūngīkara tūrūmītie ūmīrīru witū na kīrīgīrīro kīrīa twīrahagīra. 7 Nī ūndū-rī, o ta ūrīa Roho Mūtheru oigaga, atīrī: “Umūthī, mūngīgīua mūgambo wake, 8 mūtikoomie ngoro cianyu ta hīndī ūrīa mwanemeire, andū makīngeria marī kūu werū-inī, 9 kūrīa maithe manyu maangeririe na makīndoria, na makīona ciīko ciakwa, ihinda rīa mīaka mīrongo īna. 10 Nīkīo ndaarakanīire rūciaro rūu, ngīkiuga atīrī, ‘Ngoro cia andū aya itururaga hīndī ciithe, na matīrī maamenya njīra ciakwa.’ 11 Nī ūndū ūcio ngīlhīta na mwīhītwa ndakarīte, ngiuga atīrī, ‘Matīrī hīndī magaatoonya kīhurūko-inī gīakwa.’” 12 Ariū na aarī a Ithe wītū, mwīmenyererei hatikagīe o na ūmwe wanyu ūrī na ngoro ūthagia na ītetīkagia, ūrīa īgarūrūkaga, īgatigana na Ngai ūrīa ūrī muoyo. 13 No ūmanagīrīriai mūndū na ūrīa ūngī o mūthenya, o ūrīa ūtōthe mūthenya ūrītagwo Umūthī, nīgeetha gūtikagīe o na ūmwe wanyu ūkūūmio ngoro nī ūndū wa kūheenererio nī mehia. 14 Tondū ūcio, tūngīrūmia wega mwīhoko ūrīa twarī naguo kuuma o kīambīrīria nginya ithīrīro-rī, nītūgaatuīka a kūgwatanīra hamwe na Kristū. 15 O ta ūrīa kwīrītwo, atīrī: “Umūthī, mūngīgīua mūgambo wake, mūtikoomie ngoro cianyu ta hīndī ūrīa mwanemeire.” 16 Nī andū arīkū acio maaiguire na makīmūkararia? Gīthī ti arīa othe moimīte Misiri matongoretio nī Musa? 17 Ningī-rī, nī andū arīkū aarakarīire mīaka īyo mīrongo īna? Gīthī ti

arīa meehtirī, na magīkua, o arīa ciimba ciao ciagūire kūu werū-inī? 18 Ningī-rī, nī andū arīkū Ngai ehītire na mwīhītwa atī gūtīrī hīndī magaatoonya ūhurūko-inī wake, tīga o andū acio maaregire kūmwathīkīra? 19 Tūgakīona atīrī, matiahotire gūtoonya kuo nī ūndū wa kwaga gwītīkīa kwao.

4 Nī ūndū ūcio-rī, kuona atī kīranīro gīa gūtoonya ūhurūko-inī wake kīrī o ho-rī, nītwīmenyererei gūtikagīe o na ūmwe wanyu ūtagagīkīnyīra. 2 Nīgūkorwo o na ithūtū nītūhunjīriio ūhoro-ūyū-Mwega o tao; no ūhoro ūrīa maaiguire ndūigana kūmaguna, tondū arīa maūiguire matiawamūkīrīre na wītīkio. 3 Na rīrī, ithūtū arīa twītīkītie nī ithūtū tūtoonyaga kīhurūko-inī kīu, o ta ūrīa Ngai oigire atīrī, “Nī ūndū ūcio ngīlhīta na mwīhītwa ndakarīte, ngiuga atīrī, ‘Matīrī hīndī magaatoonya kīhurūko-inī gīakwa.’” O na gūtuīka wīra wake nīwathīrīte kuuma o ūrīa thī yombirwo. 4 Nīgūkorwo nī harī handū hana aarīte ūhoro wa mūthenya wa mūgwanja, akoiga atīrī: “Nake Ngai akīhūrūka mūthenya wa mūgwanja, agītigana na wīra wake wothe.” 5 O na ningī hau mbere nīoigite atīrī, “Matīrī hīndī magaatoonya ūhurūko-inī wakwa.” 6 Nītūkuona atī nī kūrī amwe matigaire gūtoonya kīhurūko-inī kīu kīeranīrīwo, nīgūkorwo arīa maahunjīriio ūhoro-ūrīa-Mwega mbere matiatoonyire tondū nīmagire gwathīka. 7 Nī ūndū ūcio, o rīngī Ngai akīamūra mūthenya mūna, akīwīta Umūthī, thuutha wa matukū maingī gūthīra ūrīa aarīte na kanua ka Daudi, ta ūrīa oigīte hau mbere atīrī: “Umūthī, mūngīgīua mūgambo wake, mūtikoomie ngoro cianyu.” 8 Tondū korwo Joshua nīamaheete ūhurūko-rī, Ngai ndangīacookire kwaria ūhoro wa mūthenya ūngī thuutha ūcio. 9 Tondū ūcio nīgūtigaire Thabatū ya kūhurūka ya andū a Ngai; 10 nīgūkorwo mūndū o wothe ūrīa ūtōonyaga kīhurūko-inī kīa Ngai o nake nīahurūkaga agatigana na wīra wake, o ta ūrīa Ngai aahurūkire agītigana na wīra wake. 11 Nī ūndū ūcio, nītwīrutanīrie na kīyo gūtoonya ūhurūko-inī ūcio, nīgeetha gūtikanagīe mūndū o na ūrīkū ūkaagūa nī ūndū wa kūrūmīrīra kīonnereria kīa ūremi wao. 12 Nīgūkorwo ūhoro wa Ngai ūrī muoyo na ūrī hinya. Nī mūūgī gūkīra rūhiū rwa njora rūnooretwo mīena yeerī, ūgatheeeca ūkagayūkania muoyo na roho, o na ūkagayania marūngō na maguta marīa makoragwo mahīndī-inī, na ningī ūgatuīra meciirīa na matua ma ngoro. 13 Gūtīrī kīndū o na kīmwe kīa iria ciombirwo kīhīthītwo kuuma maitho-

inī ma Ngai. Indo ciathe nīhumburie na ikaguūrio mbere ya maitho ma ūrīa tūkaahe ūhoro witū. **14** Nī ūndū ūcio, kuona atī tūrī na mūthīnjīri-Ngai mūnene mūno ūrīa ūhungurīte agakinya o igūrū, na nīwe Jesū mūrū wa Ngai-rī, nītūrūmiei na hinya wītīkio ūrīa tuumbūraga. **15** Nīgūkorwo tūtīrī na mūthīnjīri-Ngai mūnene ūtangīhota gūtūiguīra tha ūhūthū-inī witū, no nī ūtūrī na ūmwe wanagerio ikīro-inī ciathe o ta ithuī, no ndaigana kwīhia. **16** Hakīrī ūguo-rī, nītūkuhīrīriei gītī kīa ūnene kīrīa kīa Wega wake tūrī na ūūmīrīru, nīgeetha tūkaiguīrwo tha, na tuone Wega wake wa gūtūteithagia hīndī ūrīa tūbatarīte.

5 Rīu-rī, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene o wothe athuuragwo kuuma gatagatī ka andū na agatuuo wa kūmarūgamīrīra maūndū-inī marīa makoniī Ngai, nīguo arutage maruta na magongona nī ūndū wa kūhoroheria mehia. **2** Nake nīahotaga gūkīrīrīria arīa matarī na ūmenyo o na arīa maturuurīte, kuona atī o nake nīarī ūhūthū wake. **3** Ūndū ūyū nīguo ūtūmaga arute magongona ma kūhoroheria mehia make mwene, o ta ūrīa amarutaga nī ūndū wa mehia ma kīrīndī. **4** Gūtīrī mūndū wīheaga gītīo kīu we mwene; no nginya akorwo etītwo nī Ngai, o ta ūrīa Harūni eetirwo. **5** Nī ūndū ūcio, o nake Kristū ndaigana kwīyoera ūgooci wa gūtuīka mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. No nī Ngai wamwīrire atīrī, “Wee nīwe Mūrū wakwa; ūmūthī nīndatūka Thogou.” **6** Na handū hangī oigīte atīrī, “Wee ūrī mūthīnjīri-Ngai nginya tene, o ta ūrīa Melikisedeki aatarī.” (**aīōn g165**) **7** Matukū-inī marīa Jesū aatuūraga gūkū thī-rī, nīahooyaga na agathaitha Ngai, agīkayaga mūno agīitaga maithori kūrī ūcio ūngīahotire kūmūhonokia kuuma gīkuū-inī, na nīaiguagwo nī ūndū wa kwīnyihia gwake. **8** O na gūtuīka aarī mūriū, nīerutire gwathīka nī ūndū wa ūrīa aanyariiřikire, **9** na aarīkia gūtuuo mwagīrīru kūna, agītuīka kīhumo kīa ūhonokio ūrīa ūtagaathira harī arīa othe mamwathīkagīra, (**aīōnios g166**) **10** nake Ngai akīmūtua mūthīnjīri-Ngai mūnene o ta ūrīa Melikisedeki aatarī. **11** Nītūrī na maūndū maingī tūngīmwīra makoniī ūhoro ūyū, no nī hinya kūmūtaarīria tondū mūtinyiitaga maūndū narua. **12** Nī ūndū-rī, o na gūtuīka rīu mwagīrīrīwo nīgūkorwo mūrī arutani-rī, nīmūbatarīte mūndū wa kūmūrūta maūndū marīa mwarutītwo kīambīrīria ma kiugo kīa Ngai o rīngī. Inyū mūbataire kīheo iria, no ti irio nyūmū! **13** Mūndū o wothe ūnyuuaga iria, tondū no

gakenge-rī, ndangīmenya wega ūhoro wa ūrutani wa ūthingu. **14** No irio iria nyūmū nī cia andū arīa agima, arīa nī ūndū wa kūmenyera gūcīhūthīra kaingī, nīmerutīte gūkūürana wega na ūru.

6 Nī ūndū ūcio nītūtīganei na morutani marīa ma kīambīrīria ma ūhoro wa Kristū, na tūthī na mbere na gūkūra, na tūtīge kwambīrīria gwaka mūthingi rīngī wa kūrutana ūhoro wa kwīrīra nī ūndū wa cīko iria cierekagīria mūndū gikuū-inī, na ūrutani wa gwītīkia thīnī wa Ngai, **2** na morutani ma ūbatīthio, na ma kūigīrīwo moko, o na ma kūriūka kwa arīa akuū, o na ma gūtuīrīwo ciira wa tene na tene. (**aīōnios g166**) **3** Na noguo ūtūkaga, Ngai angītīkīria. **4** Na rīrī, nī ūndū ūrī hinya mūno kūrī andū arīa maanathererwo nī ūtheri, na magacama kīheo kīrī kiumīte igūrū, na magakorwo matūtīwo a ngwatanīro ya Roho Mūtheru, **5** o acio macamīte wega wa kiugo kīa Ngai na maahinya ma ihinda ūrīa ūgooka, (**aīōn g165**) **6** andū acio mangīgūna matigane na maūndū macio-rī, gūtingīhoteka kūmacookia rīngī merire, nī tondū nī kwambīthia marambīthia Mūrū wa Ngai mūtī igūrū o rīngī, na makamūnyararithia kūrī kīrīndī. **7** Mūgūnda ūrīa uragīrīwo nī mbura kaingī na ūgacooka ūgaciara maciaro mega ma kūguna arīa marīmīrīwo-rī, nīrāthimāgwo nī Ngai. **8** No mūgūnda ūrīa ūkūraga mīgūna mahīu ma nyekīnī nī wa tūhū, na ūrī ūgwati-inī wa kwīrehīthīria kīrumi. Marīgīrīrio-inī nīgūcinwo ūgaacinwo. **9** Arata akwa nyendete mūno, o na tūkīaragia ūguo, ha ūhoro wanyu-rī, nītūrī ūtūrīre maūndū mega kūrī macio, o marīa marehanaga na ūhonokio. **10** Tondū Ngai ndaagīte kīhootho; ndakaariganīrīwo nī wīra wanyu o na wendo ūrīa muonanītie nī ūndū wa ūtīwa ūtīke ūtīrīwa mwateithagia andū arīa aamūre, o na rīu no mūrāthīi na mbere na kūmateithia. **11** Tūngīenda mūndū o mūndū wanyu onanie kīyo o ta kīu o nginya mūthīria, nīguo mūkaahingīrio maūndū marīa mūtūire mwīrīgīrīre. **12** Tūtīkwenda mūtūke igūūta, no tūkwenda mwīgerekanagie na andū, arīa nī ūndū wa gwītīkia na gūkīrīrīria kīwao nīkuo gūtūmaga magaīrīwo maūndū marīa meranīrīwo. **13** Ūrīa Ngai eerīre Iburahīmu kīranīro gīake, eehītire akīḡwetaga we mwene, nīgūkorwo gūtiarī na ūngī mūnene kūrī we wa kwīlīta nake, **14** akiuga atīrī, “Ti-itherū nīngūkūrāthīma na ngūhe njiaro nyīngī.” **15** Na nī ūndū ūcio, thuutha wa Iburahīmu gweterera akīrīrīrie-rī, nīaheirwo kīrīa eerīrīwo. **16** Tondū ūtīrī, andū

mehītaga na mündū ūrīa münene kūmakīra, naguo mwihītwa ūgakindīra ūrīa kwīrītwo, na ūgakiniina ngarari ciothe. 17 Na tondū Ngai niendaga kuonania hatarīnganja kūrī agai a maündū marīa meranīirwo atī itua rīake rīrīa aatuīte rītingīgarūrūka-rī, nīakindīrire ūhoro ūcio na mwihītwa. 18 Ngai eekire ūguo na ūndū wa maündū meerī matangīgarūrīka, o marīa gūtangīhoteka Ngai aheenanie namo, nīgeetha ithūi arīa tuonete handū ha kūrīra twīgwatire kīrīgīrīro kīrīa tūheetwo, tūhote kūmīrīria mūno. 19 Kīrīgīrīro gīkī tūrī nakīo kīhaana ta nanga ya ngoro, nakīo nī kīrīmu, na nī kīa ma. Nakīo gītoonyaga handū-harīa-haamūre thuutha wa gītama kīrīa kīnene, 20 o harīa Jesū, ūrīa wathihire mbere iitū, aatoonyire ithenya riitū. Nake nīatūkīte mūthīnjīri-Ngai ūrīa münene o nginya tene, o ta ūrīa Melikisedeki aatarī. (aiōn g165)

7 Atīrīrī, Melikisedeki ūcio aarī mūthamaki wa Salemu na mūthīnjīri-Ngai, o Ngai-Ūrīa-ūrī-lgūrū-Mūno. Nīwe watūngire Iburahīmu akīinūka aarīkia kūhoota athamaki, na akīmūrathima, 2 nake Iburahīmu akīmūhe gīcunjī gīa ikūmi kīa indo ciothe. Rītwa rīake rīgītaūrwo mbere nī kuuga "mūthamaki wa ūthingu"; ningī "mūthamaki wa Salemu" nī kuuga "mūthamaki wa thayū". 3 Ndaarī na ithe kana nyina, kana kīruka gīake, na ndaarī na kīambīrīria kīa matukū kana mūthia wa muoyo wake, nī ūndū ūcio, we ahaana ta Mūrū wa Ngai, egūtūura arī mūthīnjīri-Ngai nginya tene. 4 Ta mwīciirie ūrīa aarī münene: Atī o na ithe witū Iburahīmu nīamūgaīre gīcunjī gīa ikūmi kīa indo iria aatahīte! 5 Na rīrī, watho uugīte atī andū a rūciaro rwa Lawi arīa matuīkaga athīnjīri-Ngai metagie gīcunjī gīa ikūmi kuuma kūrī andū, ūguo nī kuuga ariū a ithe wao, o na gwatuīka ariū a ithe wao nī a rūciaro rwa Iburahīmu. 6 No mündū ūcio ndaarī wa rūciaro rwa Lawi, no nīamūkīrire gīcunjī gīa ikūmi kuuma kūrī Iburahīmu, na akīrathima ūcio werīrwo ciīranīro. 7 Na hatirī nganja atī mündū ūrīa münini nīwe ūrathimago nī ūrīa münene. 8 Tūgakiona atī, mwena ūmwe gīcunjī kū gīa ikūmi kūunganagio nī andū arīa macookaga gūkua, na nīo Alawii; naguo mwena ūcio ūngī, kīrītagīrwo mündū ūrīa uumbūrītuo ūhoro wake atī atūrīraga o muoyo. 9 O na mündū no oige atī Lawi, ūcio ūrītagīrwo gīcunjī kū gīa ikūmi, we mwene nīarutire gīcunjī kūna njīra ya Iburahīmu, 10 tondū hīndī ūrīa Melikisedeki aacemanirie na Iburahīmu, Lawi aarī mūthiimo-inī wa ithe ūcio wa tene. 11 Korwo ūkinyanīru kūna nīungīonekanire na njīra ya ūthīnjīri

Ngai wa Alawii-rī, (nī ūndū kīrīndī kīaheirwo watho na njīra ūyo), gwakīrī bata ūngī ūrīkū gūkūe mūthīnjīri-Ngai ūngī, ūtarī ta Melikisedeki, na ndatuīke ta wa nyūmba ya Harūni? 12 Nīgūkorwo ūhoro wa ūthīnjīri-Ngai ūngīgarūrīrwo-rī, o naguo watho no nginya ūgarūrīrwo. 13 Nake mündū ūrīa maündū maya maarītio nī ūndū wake oimīte mūhīrīga-inī ūngī, ūrīa gūtarī mündū waguo ūrī watungatīra Ngai kīgongonā-inī. 14 Nīgūkorwo nīkūkaine wega atī Mwathani witū oimīre mūhīrīga-inī wa Juda, na ha ūhoro wa mūhīrīga ūcio-rī, Musa ndaigana kuuga ūndū o na ūrīkū ūkonīi atīthīnjīri-Ngai. 15 Na rīrī, ūhoro ūrīa twarītie no ūmenyeke wega makīria angīkorwo mūthīnjīri-Ngai ūngī ūtarī ta Melikisedeki nīonekanīte, 16 ūrīa ūtuīkīte mūthīnjīri-Ngai, na ti kūringana na mūtugo wa rūciaro rwake, no nī tondū wa ūhoti wa muoyo ūrīa ūtathiraga. 17 Nīgūkorwo nīkuumbūrītuo atīrī: "Wee ūrī mūthīnjīri-Ngai nginya tene, o ta ūrīa Melikisedeki aatarī." (aiōn g165) 18 Watho wa mbere nītūganītuo naguo tondū ndwari na hinya na ūkaaga bata 19 (nīgūkorwo watho ndūrī ūndū watūmire wagīrīre kūna), no nītūheetwo kīrīgīrīro kīega makīria kīrīa gītūhotithagia gūkuhīrīria Ngai. 20 Na ūndū ūyū ndwekirwo hatarī mwihītwa! Andū acio angī nīmatuīkaga athīnjīri-Ngai hatarī mwihītwa, 21 nowe aatuīkire mūthīnjīri-Ngai na mwihītwa, ūrīa Ngai aamwīrīre atīrī: "Jehova nīehītīte, na ndangīrīcūkwo, akioga atīrī: 'Wee ūrī mūthīnjīri-Ngai nginya tene.'" (aiōn g165) 22 Nī ūndū wa mwihītwa ūyū, Jesū nīatūkīte mūrūgamīrīri wa kīrīkanīro kīrīa kīega makīria. 23 Ningī-rī, nīgūkoretwo na athīnjīri-Ngai aingī ta acio hau mbere, nīgūkorwo nīmakuaga magakīgīrio gūthīi na mbere na ūtungata ūcio. 24 No tondū Jesū atūrīraga muoyo nginya tene-rī, ūthīnjīri-Ngai wake nī wa gūtūura nginya tene. (aiōn g165) 25 Nī ūndū ūcio nīahotaga kūhonokia kūna arīa othe mokaga kūrī Ngai magereire harī we, nīgūkorwo egūtūura amathaithanagīrīra. 26 Tondū nī kwagīrīire tūgīe na mūthīnjīri-Ngai münene ta ūcio, atūhīngagīrie bata witū, na akorwo arī mūtheru, na atarī ūcuuke, kana rīhīa, na aamūranītio na ehīa, o na agatūgīrīro igūrū ūrīa igūrū. 27 We ndekūbatara kūrūta magongona mūthenya o mūthenya ta ūrīa athīnjīri-Ngai anene acio angī meekaga, mbere nī ūndū wa mehīa make mwene, na thuutha ūcio nī ūndū wa mehīa ma kīrīndī. We nīarutire igongona nī ūndū wa mehīa mao ihīnda o rīmwe ūrīa kūgana hīndī ūrīa eerutire we mwene. 28

Nīgūkorwo watho ūtuaga andū matarī hinya athīnjīri Ngai anene; no mwīhītwa, ūrīa wokire thuutha wa watho, nīwaamūrire Mūriū, ūrīa ūtuikīte mwagīrīru kūna nginya tene. (aiōn g165)

8 Atīrīrī, ūhoro ūrīa tūraaria nī atī: Nī tūrī na mūthīnjīri-Ngai-mūnene, ūrīa ūkarīte thī guoko-inī kwa ūrīo gwa gītī kīa ūnene kīa ūthamaki wa igūrū, 2 nake nī mūtungatīri wa handū-harīa-haamūre, o kūu hema-inī ya gūtūnganwo ūrīya ya ma ūrīya yaakirwo nī Mwathani, no ti mūndū. 3 Na rīrī, mūthīnjīri-Ngai mūnene o wothe aathuuragwo nīguo arutage iheo na magongona, na nī ūndū ūcio o nake no nginya akorwo arī na kīndū gīa kūruta. 4 Korwo arī o gūkū thī-rī, ndangīrī mūthīnjīri-Ngai, nīgūkorwo nī kūrī andū arīa marutaga iheo iria ciathanītwo nī watho. 5 Nao matungataga mūhianīre wa handū-harīa-haamūre na kīruru kīa maūndū marīa marī igūrū. ūndū ūcio nīguo watūmire Musa ataawo hīndī ūrīya eeharagīria gwaka Hema-ya-Gūtūnganwo, akiīrwo atīrī: "Menyerera wone nīwathondeka indo icio ciotle kūringana na mūhianīre ūrīya wonirio ūrī kīrīma-inī." 6 No rīrī, ūtungata ūrīya Jesū aheetwo nīkīrīte wao, o ta ūrīya kīrīkanīro kīrīa arī we mūiguithania wakīo gīkīrīte kīrīa gīkūrū, na ningī kīhaandītwo na ciīranīro njega makīria. 7 Nīgūkorwo kīrīkanīro kīa mbere gītangīrī na mahītia, gūtingīagiire bata wa gwetha kīngī gīa keerī. 8 No Ngai nīoonire andū marī na mahītia, akiuga atīrī: "Matukū nīmarooka, rīrīa ngaarīkanīra kīrīkanīro kīerū na nyūmba ya Isiraeli, o hamwe na nyūmba ya Juda, nīguo Mwathani ekuuga. 9 Nakīo kīrīkanīro kīu gītikahaana ta kīrīkanīro kīrīa ndaarīkanīire na maithe mao ma tene rīrīa ndaamanyiitire na guoko, ngīmatongoria, ngīmaruta būrūri wa Misiri, na tondū matiigana gūikara marī ehokeku harī kīrīkanīro gīkawa, na nīgī ngīmahutatīra, ūguo nīguo Mwathani ekuuga. 10 Gīkī nīkīo kīrīkanīro kīrīa ngaarīkanīra na nyūmba ya Isiraeli ihinda rīu rīathira, nīguo Mwathani ekuuga. Nīngēkīra watho wakwa meciiria-inī mao, na ningī ndīwaandīke ngoro-inī ciao. Na nīgī ngaatuūka Ngai wao, nao matuūke andū akwa. 11 Gūtīgacooka gūkorwo na mūndū ūkūruta ūrīa ūngī, kana mūndū arute mūrū wa ithe amwīre atīrī, 'Menyana na Mwathani,' tondū andū othe nīmagakorwo maamenyete, kuuma ūrīa mūnini mūno wao nginya ūrīa mūnene. 12 Nīgūkorwo nīngamarekera waganu wao, na ndigacooka kūririkanā mehia mao." 13 Na rīrī, rīrīa ekwaria ūhoro wa

kīrīkanīro kīerū-rī, nīgūtua aatuire kīrīa kīa mbere gīkūrū; na kīndū o gīothe kīrakūra-rī, gītūkaga gīa gūthira, gīkabuūria o biū.

9 Rīu-rī, kīrīkanīro kīrīa kīa mbere nī kīarī na mawatho maakoniī ūhoro wa kūhooya Ngai, o na ningī nī kwarī na handū-harīa-haamūre gūkū thī. 2 Nī kwarī na hema yathondeketwo, na kanyūmba kayo ka mbere nī haarī na mūtī ūrīya wa gūcuuria matawa, na metha, na mīgate ūrīya mīamūre; hau nīho heetagwo "Handū-harīa-Hatheru." 3 Thuutha wa gītama gīa keerī haarī na kanyūmba geetagwo, "Handū-harīa-Hatheru-Mūno," 4 na hau nīhohaarī kīgongona gīa thahabu gīa gūcīnīrō ūbumba, na nīhohaarī ithandūkū ūrīa kīrīkanīro ūrīya rīahumbīrītwo na thahabu kūndū guothe. Thīinī wa ithandūkū ūrīya nī haarī na nyūngū ya thahabu yarī na mana, na rūthanju rwa Harūni ūrīya rwathundūkīte, na ihengere cīa mahīga iria ciandikītwo. 5 Igūrū wa ithandūkū ūrīya nī haarī na akerubi a Riiri, mahumbīrīte gītī-gīa-tha. No ūrī ūtītingīhota gūtaarīria wega ūrī ūhoro wa kīndū o kīndū. 6 Nacio indo ciotle ciarīkia kūbangwo ūguo-rī, athīnjīri-Ngai nao maatoonyaga kanyūmba kau ka mbere hīndī ciotle nīguo marute wīra wao wa ūtungata. 7 No rīrī, mūthīnjīri-Ngai ūrīya mūnene nowe wiki watoonyaga kanyūmba karīa ga thīinī, na aatoonyaga o ihinda o rīmwe mwaka, na ndangīatoonyire atakuūte thakame ya kūruta igongona nī ūndū wake mwene na nī ūndū wa mehia ma andū marīa meekīte matekūmenya. 8 ūndū ūyū nīguo Roho Mūtheru oonanagia naguo atī njīra ya gūtoonya Handū-harīa-Hatheru-Mūno ndiakoretwo ūgūuranīrīo ihinda ūrīya ūtīthe hema ya mbere yarī ho. 9 Gīkī gīkīrī o kīonereria kīa matukū maya tūrī, atī maruta na magongona marīa maarutagwo matingīahotire gūtheria thamiri ya mūndū ūrīya mūhooi Ngai. 10 Maūndū macio makoniī o ūhoro wa kūrīa na kūnyua, na magongona ma mīthembā mīngī ya gwītheria na mawatho ma na igūrū tu, marīa maathanītwo mekagwo nginya ihinda ūrīya maūndū makeerūhio ūtīgakinya. 11 ūrīya Kristū ookire arī mūthīnjīri-Ngai ūrīya mūnene wa maūndū mega marīa marī kuo-rī, nīagereire hema-inī ūrīya nene na nginyanīrī ūrīya itathondeketwo na moko ma andū, naguo ūguo nī kuuga ti ya mūmbīre wa thī ino. 12 Ndaatoonyire na ūndū wa thakame ya mbūri na njaū; nowe aatoonyire Handū-harīa-Hatheru-Mūno

riita o rīmwe rīa kūigana na ūndū wa thakame yake we mwene, arikītie gūkūura andū na ūkūrī ūrīa ūtagaathira. (aiōnios g166) 13 Thakame ya mbūri na ndegwa, na mūhu wa moori īcīntwo, ciaminjaminjīrio arīa marī na thaahu, nīciamatheragia na ikaniina thaahu mīrī yao. 14 Githī thakame ya Kristū, ūrīa werutire arī igongona rītarī kaūgū harī Ngai nī ūndū wa Roho wa tene na tene, ndīngīgītheria thamiri ciitū makīria nīguo itigane na cīkō iria cierekagīria mūndū gūku-inī, nīguo tūtungatagīre Ngai ūrīa ūtūraga muoyo! (aiōnios g166) 15 Nī ūndū ūcio-rī, Kristū nīwe mūiguithania wa kīrīkanīro kīerū, nīguo arīa metītwo mahote kūgaīrwo igai rīrīa rīrānīrwo rītagaathira, kuona atī rīu nīakuīte arī mūkūrī wa kūmakūrīa kuuma mehia-inī marīa meeķītwo kīrīkanīro-inī kīrīa kīa mbere. (aiōnios g166) 16 Tondū ha ūhoro ūkonī kwīgaya-rī, nī kwagīrīire kūmenyeke wega atī ūcio wīgaīte nīakuīte, 17 nī ūndū kwīgaya kūgīaga na hinya rīrīa mūndū ūrīa wīgaīte aarīkīa gūkua; kwīgaya gūtirī hinya rīrīa rīothe ūrīa wīgaīte arī muoyo. 18 Üguo noguo o nakīo kīrīkanīro kīa mbere gītingāgiire na hinya hatarī thakame. 19 Hīndī irīa Musa aarīkirie kūhe andū othe maathanī mothe marīa maandīktwo watho-inī-rī, nīoire thakame ya njaū, o hamwe na maaī, na guoya mūtune, na mathīgī ma mūthobi akīminjaminjīria ibuku rīa gūkūnjo o na andū othe. 20 Akīmeera atīrī, “Ino nīyo thakame ya kīrīkanīro, kīrīa Ngai amwathīte mwathīkagīre.” 21 Ningī o ūndū ūmwe, akīminjaminjīria Hema-ya-Gūtūnganwo thakame o hamwe na indo irīa ciothe ciahūthagīrwo gūtungatīra Ngai nacio. 22 Na ti-itherū, kūringana na watho hakuhī indo ciothe itheragio na thakame, na hatarī gūtīwo gwa thakame-rī, gūtirī kūrekerwo kwa mehia. 23 Nī ūndū ūcio, nī kwagīrīire mihaano ya indo irīa irī igūrū itheragio na magongona macio, no indo cia igūrū cio nyene itheragio na magongona mega kūrī macio. 24 Nīgūkorwo Kristū ndaatoonyire handū-harīa-haamūre haakītwo na moko ma andū hahaanaine na handū harīa ha ma; nowe aatoonyire igūrū kuo kwene, kūrīa rīu arūgamīte mbere ya Ngai nī ūndū witū. 25 O na ndaatoonyire igūrū nīguo erutage igongona kaingī kaingī ta ūrīa mūthīnjīri-Ngai mūnene aatoonyaga Handū-harīa-Hatheru-Mūno o mwaka arī na thakame ītarī yake mwene. 26 Kūngīrī ūguo-rī, Kristū angītūraga anyariiragwo kuuma rīrīa thī yombirwo. No rīu, matukū-inī maya ma kūrigīrīria, nīaguūranīrio riita rīmwe rīa kūigana nīguo eherie

wihia na ündü wa kwiruta atuïke igongona we mwene,
(aien g165) 27 Na o ta üria gütuïtwo ati andü makuage o
riita rïmwe, na thuutha wa üguo magatuïrwo ciirar-
ri, 28 üguo no taguo Kristü aarutirwo igongona riita
o rïmwe nïguo eherie mehia ma andü aingi; naake
nïakaguuranïrio riita rïa keerî, no tigeetha akuue
mehia, no nïgeetha arehere arïa mamwetagirïra
ühonokio.

10 Rīu-rī, watho no kīruru kīa maūndū mega marīa magooka, no ti mūhianīre wa maūndū marīa mo mene. Nī ūndū ūcio watho ndūngīhota gūtūma magongona marīa marutagwo o mwaka o mwaka mategütigīthīrio matūme andū arīa mookaga kūhooya Ngai magīrīre kūna. **2** Tondū korwo nī kwahotekire-rī, gitī magongona macio matingīgātigire kūrutagwo? Nīgūkorwo arīa maahooyaga nīmangīatheretio rīmwe rīa kūigana, na matingīacockire gwīcuukīra mehia mao. **3** No rīrī, magongona macio maarī ma kūririkanania mehia mwaka o mwaka, **4** tonđū gūtingīhoteka thakame ya ndegwa na ya mbūri yeherie mehia. **5** Nī ūndū ūcio, hīndī ūrīa Kristū ookire gūkū thī, oigire atīrī: “Wee ti magongona na maruta weriragīria, no nī mwīrī wahaarīrīrie; **6** ndwakenirio nī maruta ma njino, o na kana maruta ma kūhoroheria mehia. **7** Hīndī ūyo ngiuga atīrī, ‘Nī ūyū haha, o ta ūrīa ūhoro wakwa wandikītwo ibuku-inī rīa gīkunjō, atīrī: njūkīte gwīka wendi waku, Wee Ngai.’” **8** Mbere oigire atīrī, “Magongona na maruta, na maruta ma njino, o na maruta ma kūhorohorio mehia, ti mo weriragīria, o na kana ūgakenio nīmo” (o na gūtuūka watho nīwaathanīte marutagwo). **9** Ningī akiuga atīrī, “Nī ūyū haha, njūkīte gwīka wendi waku.” Eeheragia ūhoro wa mbere nīguo ahaande ūcio wa keerī. **10** Na nī ūndū wa kwenda kūu-rī, nītūtuītwo atheru nī ūndū wa igongona rīa mwīrī wa Jesū Kristū rīrīa aarutire ihinda rīmwe rīa kūigana. **11** Mūthenya o mūthenya mūthīnjīri-Ngai o wothe arūgamaga na akaruta mawīra make makoniī kīrīra kīa Ngai, agakīruta magongona o ro macio kaingī kaingī, no nī magongona matangīhota kweheria mehia. **12** No rīrī, mūthīnjīri Ngai ūyū aarikīa kūruta igongona rīmwe rīa kūigana rīa kweheria mehia, nīaikarire thī guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai. **13** Kuuma hīndī ūyo nīatūūraga etereire o nginya ūrīa thū ciake igaatuuo gaturwa ka makinya make, **14** nī tonđū na ūndū wa igongona ūrī rīmwe, nīatūmīte arīa maratuuo

atheru magirire kūna nginya tene. 15 O nake Roho Mūtheru nīatumbūragira ūhoro ūyū. O mbere akoiga atirī: 16 “Gikī nīkīo kīrīkanīro kīrīa ngaarikanīra nao thuutha wa matukū macio, ūguo nīguo Mwathani ekuuga. Nīngekīra mawatho makwa ngoro-inī ciao, na ndīmaandike meciiria-inī mao.” 17 Ningī agacooka akoiga atirī: “Ndigacooka kūrīrikana mehia mao na ciiko ciao cia ūremi o rī o rī.” 18 Na rīrī, mehia marīkīa kūrekanīwo-rī, gūtingīcooka kūrutwo igongona rīngī rīa kweheria mehia. 19 Nī ūndū ūcio, ariū na aariā Ithe witū, kuona atī tūrī na mwīhoko wa gūtoonya Handū-harīa-Hatheru-Mūno, na ūndū wa thakame ya Jesū, 20 tondū nīatūhingūriire njīra njerū na ūrī muoyo ya kūhītūkīra gītambaya-inī, nakīo nīkīo mwīrī wake, 21 na kuona atī nī tūrī na mūthīnjīri-Ngai mūnene mūno ūrīa ūrūgamīriire nyūmba ya Ngai-rī, 22 nītūkuhīrīrie Ngai tūrī na ngoro itarī na ūhinga, na tūyīrītōwo nī wītīkīo kūna, nacio ngoro ciitū iminjāminjīriio nīguo tūtherio thamiri ciitū ciage ūcuuke nayo mīrī iitū ūthambītō na maaī matheru. 23 Ningī nītūrūmiei ūhoro wa kīrīgīrīro kīrīa tuumbūraga tūtegūthangania, nīgūkorwo ūrīa wīranīre kīrīanīro kīu nī mwīhokeku. 24 Hamwe na ūguo, nītūcūurāne ūrīa ūngīrahūrana o mūndū na ūrīa ūngī ūhoro-inī wa kwendana na gwīka ciiko njega. 25 Na ningī tūtīgatīe kūnganaga hamwe, ta ūrīa andū amwe mamenerete gwīkaga, no nītūmanagīrīriei mūndū na ūrīa ūngī, na makīria mūno tondū wa ūrīa mūkuona atī Mūthenya ūcio nīrūrakuhīrīria. 26 Tondū ūngītīhī na mbere na kwīhia na ūtūrīka thuutha wa kūmenya ūhoro-ūrīa-wa-ma-rī, gūtīrī na igongona rīngī rīa kweheria mehia rītīgaire, 27 tīga o gweterera tūrī na guoya ciira o na mwaki ūrīmībūkaga ūrīa ūkaaniina thū cia Ngai. 28 Mūndū ūrīa wothe wareganaga na watho wa Musa ooragagwo atekūiguīrwo tha na ūndū wa ūrīa wa andū eerī kana atatū. 29 Mūgwīciiria mūndū aagīrīrwo nīkūherithio mūno makīria atīa, ūrīa ūrangīrīrie Mūrū wa Ngai thī, na agatua atī thakame ya kīrīkanīro ūrīa aatheretio nayo ti theru, na agacooka akaruma Roho ūrīa ūheanaga wega wa Ngai? 30 Nīgūkorwo nītūrī ūrīa woigire atirī, “Kūrīhanīria nī gwakwa, na nī nīi ngaarīhanīria,” na ningī akiuga atirī, “Mwathani nīwe ūgaatuīra andū ake ciira.” 31 Nī ūndū wa kūguoyohia mūno mūndū gūkumbatwo nī Ngai ūrīa ūrī muoyo. 32 Ririkanai matukū ma tene thuutha wanyu kwarīrwo nī ūtheri, ūrīa mweyūmīrīrie mbaara nene ūrīa mwanyariiragwo. 33 Mahinda mamwe

mwathīnagio mbere ya kīrīndī mūkīrumagwo; na mahinda mangī nīmwanyiitanagīra na ariā meeagwo ūguo. 34 Ningī nīmwauaguagīra ariā mohetwo njeera tha, na mūgetikagīra gūtunywo indo cianyu mūkenete, tondū nīmwamenyete atī inyuī mwarī na ūtonga ūngī mwega makīria na wa gūtūrū. 35 Nī ūndū ūcio, mūtīgate ūmīrīru ūcio wanyu; nīgūkorwo nīukamūrehere uumithio mūnene. 36 Mwagīrīrwo nīgūkirīria, nīguo mwarīkīa gwīka ūrīa Ngai endaga, mūkaamūkīra kīrīa eeranīire. 37 Nīgūkorwo kahinda kanini gaathira-rī, “Ūrīa ūroka nīegūka, na nīdegūtīrī. 38 No mūndū wakwa ūrīa mūthingu agaātūrīra muoyo nī ūndū wa gwītīkīa. Na angīgacooka na thuutha, ngoro yakwa ndigakenio nīwe.” 39 No ithuī tūtīrī a thirītū ya arīa macookaga na thuutha makora, no tūrī a thirītū ya arīa metīkagia, makahonokio.

11 Rīu-rī, gwītīkīa nīkūgīa na ma ya māndū marīa twīrīgīrīire, na kūmenya na ma atī māndū marīa tūtonaga marī ho. 2 Ūndū ūcio nīguo watūmire andū arīa maarī kuo tene magaathīrīrio. 3 Nī ūndū wa gwītīkīa-rī, nītūmenyaga atī thī yothe yombirwo na kiugo kīa Ngai, na nī ūndū ūcio indo iria cionagwo itiathondekirwo kuuma kūrī indo iria cionekanaga. (aiōn g165) 4 Nī ūndū wa gwītīkīa-rī, Habili nīarutīire Ngai igongona rīega gūkīra ūrīa Kaini. Na nī ūndū wa gwītīkīa nīagathīrīrio ta mūndū mūthingu ūrīa Ngai aaheanire ūrīa mwega nī gwītīkīra maruta make. Na nī ūndū wa gwītīkīa o na ūrī no aaragia o na gūtūka nīakuire. 5 Na ūndū wa gwītīkīa-rī, Enoku nīeheririo mūtūrīre-inī ūyū, nīguo ndagacame gīkuū; na ndacookire kuonwo tondū Ngai nīamweheririe. Nīgūkorwo atanekerio, nīagathīrīrio atī aari mūndū wakenagia Ngai. 6 Na ūrī, gūtarī na wītīkīo gūtingīhoteka gūkenia Ngai, tondū mūndū ūrīa wothe ūkīka harī we no nginya etīkie atī nī kūrī Ngai, na atī nīwe ūheaga arīa othe mamūcaragia na kīyo iheo ciao. 7 Nī ūndū wa gwītīkīa-rī, hīndī ūrīa Nuhu aamenyithirio ūhoro wa māndū marīa matoonekete-rī, nīaakire thabina arī na wītīgīri wa ngoro nīguo ahonokie andū a nyūmba yake. Nī ūndū wa gwītīkīa gwake nīatūrīire thī ciira, na agītūka mūgai wa ūthingu ūrīa uumanaga na gwītīkīa. 8 Nī ūndū wa gwītīkīa-rī, Iburahīmu ūrīa eetirwo athīi būrūri ūrīa aahēagwo ūtūke igai rīake, nīathīkire na agītīhī, o na akorwo ndaamenyaga kūrīa aathīiaga. 9 Nī ūndū wa gwītīkīa-rī, agītūka mūtūrīri būrūri-inī wa kīrīanīro ahaana ta mūgeni būrūri-inī wene; aatūrūraga hema-inī, o ūndū ūmwe na Isaaka

na Jakubu, aria maarī agai a kīranīro kīu hamwe
nake. 10 Nīgūkorwo nīataanyaga kuona itūūra rīrī na
mīthingi mīrūmu, rīrīa mūthondeki na mwaki warīo
nī Ngai. 11 Nī ūndū wa gwītikia-rī, Iburahīmu, o na
gūtuīka nīatindikite matukū, nake Sara aarī thaata,
nīahotithirio gūtuīka ithe wa mwana tondū nīatuīte
atī Ūria weranīre kīranīro kīu aarī mwihokeku. 12 Na
nī ūndū ūcio kuuma harī mūndū ūyū ūmwe, o na aarī
ta mūndū mūkuū-rī, gūgīciarwo njiaro nyingī o ta
njata cia igūrū, o na ta mūthanga ūria ūtangītarīka
ūrī hūgūrūrū-inī cia iria. 13 Andū aya othe maatūuire
marūmītie wītikio nginya rīrīa maakuire. Matiigana
kūhingīrio maūndū marīa meerīirwo; no nīmamonaga
marī o kūraya na makamakenera. Nao nīmoimbūraga
atī o nī ageni na agendi gūkū thī. 14 Andū arīa moigaga
maūndū ta macio monanagia atī nī gwetha methaga
būrūri ūria ūrī wao kūmbe. 15 Korwo nīmeeiciraigā
ūhoro wa būrūri ūria moimīte-rī, nī mangīagīte
na mweke wa gūcooka kuo. 16 Handū ha ūguo, o
meeriragīria būrūri mwega kūrī ūcio, naguo nī būrūri
wa igūrū. Nī ūndū ūcio Ngai ndaconokaga gwītwo
Ngai wao, nīgūkorwo nīahaarīrie itūūra inene nī
ūndū wao. 17 Nī ūndū wa gwītikia-rī, Iburahīmu, rīrīa
aageririo nī Ngai, nīarutire Isaaka atūke igongona.
Ūcio werīirwo cīranīro nīehaariīrie kūruta mūrū wake
wa mūmwe igongona, 18 o na gūtuīka Ngai nīamwīrite
atīrī, "Rūciario rūrīa rūgeetanio nawe rūkoima harī
Isaaka." 19 Iburahīmu nīatuīte na ngoro atī Ngai no
ariūkie mūndū mūkuū, na nī ūndū ūcio no kwīrīno na
ngerekano atī nīacookeirio Isaaka ta oimīte kūrī arīa
akuū. 20 Na ūndū wa gwītikia-rī, Isaaka nīarathimire
Jakubu na Esaū akīratha ūhoro wa matukū mao ma
thuutha. 21 Nī ūndū wa gwītikia-rī, Jakubu, rīrīa aarī
hakuhī gūkua, nīarathimire ariū a Jusufu, o mūndū
riita rīake, na akīhooya Ngai enyiitīrīre mūthīgi wake.
22 Nī ūndū wa gwītikia-rī, Jusufu, nake, ihinda rīake rīa
mūthia riakuhīrīria, nīaririe ūhoro wa gūthaama kwa
andū a Israeli kuuma būrūri wa Misiri, na aqīthana
ūhoro ūkonī mahīndī make. 23 Nī ūndū wa gwītikia-
rī, aciari a Musa nīmamūhithire ihinda rīa mīeri
ītatū kuuma aaciawo tondū nīmoonire aarī mwana
mwega, na matietigīrire watho wa mūthamaki. 24
Nī ūndū wa gwītikia-rī, Musa rīrīa aatuīkire mūndū
mūgīma nīaregire gwītwo mūrū wa mwarī wa Firaūni.
25 Nīathuurire kūnyariiranīrio hamwe na andū a Ngai,
handū ha gwīkenia na mīago ya wīhia ya ihinda
inini. 26 We nīatuīre atī kūmenwo nī ūndū wa Kristī

nī uumithio mūnene gūkira ūtonga wa Misiri, nī tondū nīacūthagīrīria gūkaaheo kīheo. 27 Nī ūndū wa gwītīkia-rī, nīoimire Misiri ategwītīgīra marakara ma müthamaki; nīakirīrīrie tondū nīoonire Ūria ūtonekaga. 28 Nī ūndū wa gwītīkia-rī, nīarūmirie gīathī kīa Bathaka na ūhoro wa kūminjaminjanīrio gwa thakame, nīguo mwanangi wa marigithathi ndakae kūhutia marigithathi ma andū a Israeli. 29 Nī ūndū wa gwītīkia-rī, andū nīmatūkanīrie Iria Itune taarī thī nyūmū maagereire; no rīrīa andū a Misiri maageririe gwīka ūguo, makīrindanio nī maaī. 30 Nī ūndū wa gwītīkia-rī, thingo cia Jeriko nīciagūire andū maarīkia gūcithiūrūrūka matukū mūgwanja. 31 Nī ūndū wa gwītīkia-rī, mūmaraya ūria wetagwo Rahabu, tondū wa kūnyiita athigaani ūgeni, ndoraganīrīro na andū arīa maarī aremi. 32 Ingiuga atīa ūngī? Ndirī na ihinda rīa kūheana ūhoro wa Gideoni, na wa Baraka, na wa Samusoni, na wa Jefitha, na wa Daudi, na wa Samūeli, o na wa anabii, 33 acio othe nī ūndū wa gwītīkia-rī, nīmatooririe mothamaki, na magīkīa maündū ma kīhoto, na makīgwatīra kīrīa kīeranīrīwo; nao makīhinga mīrūtīthi tūnua, 34 na makīhōrīa mwaki warīrīmbūkaga, na makīhonokio matikaniinwo na rūhiū rwa njora; ūhinyaru wao wagarūrīrīwo ūgītuīka hinya; ningī maarūire na ūcamba mbaara-inī na magītooria mbūtū cia ita cia ndūrīrī ingī. 35 Nao andū-a-nja makīrīükīrio andū ao arīa maakuīte, magīcooka muoyo. Andū angī nao nīmaregire kūrekererio, makīnyariirwo nīgeetha makaariükīo magīe na muoyo mwega makīria. 36 Andū angī nīmanyūrūrīrio na makīhūrīwo na iboko, o na angī makīohwo na mīnyororo na magīkīo njeera. 37 Nīmahūrīrīwo na mahiga; o na magīatūranio na thoo maita meerī, ningī makīūragwo na hiū cia njora. Maathiiaga mehumbīte njūa cia ng'ondū na cia mbūri, na marī ngīa, na makanyariirwo, o na magekagwo ūrūru; 38 thī ndīamaagīrīire. Moorūrūraga werū-inī na irīma-inī, o na ngurunga-inī na miungu-inī ya thī. 39 Andū aya othe nīmagathīrīrīrio nī ūndū wa wītīkīo wao, no gūtīrī o na ūmwē wao wahingīrīrio kīrānīro kīrīa kīeranīrīwo. 40 Ngai nīnatūhaarīrīrie ūndū mwega makīria nīgeetha andū acio matigatuuo aagīrīru ithūtūtarī hamwe nao.

12 Nī ūndū ūcio, kuona atī nītūrigiicīrio nī aira
aingī ūguo mahaana ta itu inene-rī, nītwīyaūrei
kīria gīothe gitūritūhīire, o na wīhia ūrīa ūtūrigicaga

mūno, na tūgīteng'ere ihenya rīrīa tūgītirwo mbere iitū tūkīrīrīrie. 2 Nītūcūthīrīrie Jesū, ūrīa mwambīrīria na mūkinyanīria wa gwītikīa gwtū, ūrīa nī ūndū wa gīkēno kīrīa aigīrwo mbere yake-rī, nīoomīrīrie kwambwo mūtharaba-inī, atekūuria gūconorwo, na rīu aikarīte thī guoko-inī kwa ūrīo gwa gītī kīa ūnene kīa Ngai. 3 Rīu-rī, cūraniai ūhoro wa ūcio wakīrīrīrie ngarari nyingī ūguo kuuma kūrī andū ehia, nīgeetha mūtikananoge kana mūrwo nī hinya. 4 Inyuū mūkīgiana na mehia-rī, mūtirī mūrarūa o nginya mūgaita thakame. 5 Na nīmūrigānīrwo nī kiugo gīa kūmūmīrīria kīrīa kīmwaraagīria ta ciana ciake, atīrī: "Mūrū wakwa, ndūkahūthie irūuthia rīa Mwathani, o na ndūkoorwo nī hinya hīndī ūrīa egūgūkūuma, 6 nīgūkorwo Mwathani nīarūithagia arīa endete, na akaherithia ūrīa wothe etikīrīte atūkē mwana wake." 7 Inyuū kiragīrīrīai mathīna marī taarī irūuthia; nīgūkorwo Ngai aramwīka ūguo ta mūrī ciana ciake. Nī ūndū-rī, nī mwana ūrīkū ūtarūithagio nī ithe? 8 Mūngīkīaga kūrūithio (na gūtirī mūndū ūtarūithagio), inyuū mūkīrī ciana cia mūtumia wa njīra, no ti ciana ciake. 9 Ningī-rī, ithuothe twanakorwo na maithe maitū marīa maatūciarie na mūciarie wa mwīrī, arīa maatūrūithagia na ithū tūkamatīa nī ūndū wa ūguo. Tūkīgīrīire kwīnyihihīria atīa Ithe wa maroho maitū nīguo tūtūure muoyo! 10 Maithe maitū nīmatūrūithirie gwa kahinda kanini o ta ūrīa moonaga kwagīrīire; no Ngai atūrūithagia tūteithīke, nīguo tūgwatanīre nake ūtheru wake. 11 Gūtirī irūuthia rīonekaga rī rīega ihinda-inī ta rīu, tīga rīrī rīa o ruo. No thuutha-inī-rī, nīrīciaraga magetha ma ūthingu na thayū harī andū arīa merutaga narīo. 12 Nī ūndū ūcio-rī, tambūrūkīa moko manyu marīa macunjurīte, na maru manyu marīa maregeru nīguo magīe hinya. 13 "Rūngariai njīra cia magūrū manyu," nīgeetha ūrīa ūthuaga ndakae kuonja, no nī kaba ahonio. 14 Mwīrutanīriei mūno gūikarania na andū othe na thayū, na gūtuika atheru; tondū hatarī ūtheru-rī, gūtirī mūndū ūkoona Mwathani. 15 Menyererai gūtikagē mūndū o na ūmwe wanyu ūkwaga gūkīnyīrwo nī Wega wa Ngai, na mūtigetikīrie ūndū mūrū ūhaana ta mūri wa mūtī mūrū ūkīre thīmī wanyu, ūcooke kūrehe thīna na ūthaahie andū aingī. 16 Tigīrīrai nīmuona atī gūtirī o na ūmwe wanyu mūhūtūri maraya, kana mūndū ūtetigīrīte Ngai ta Esaū, ūrīa wendirie igai rīa ūrigīthathi wake nī ūndū wa irio cia ūrīa rīmwe. 17 Thuutha-inī, ta ūrīa mūū,

hīndī ūrīa eendire kūgaya kīrathimo gīake, nīaregirwo. Ndaahotire kuona kamweke ga kwīrīra, o na gwatuīka nīacarīrie kīrathimo kīu na maithori. 18 Mūtiükīte kīrīma-inī ūrīa kīngīhutio, na ūrīa kīraakana mwaki; o kīu kīrī na nduma, na gīgathimba, o na kīrī na kīhūhūkanio; 19 ningī ūrīa kūrī ūgambo wa coro, o na kana ūgambo waragia na ciugo ūria arīa maaciguire maathaihanire matikaheo ūhoro ūngī o na ūmwe, 20 tondū matingīomīrīrie ūrīa gwathanītwo, atīrī; "O na nyamū ūngīhutia kīrīma kīu, no nginya ūhūrwo na mahiga ūkue." 21 Handū hau haarī na ūndū wa kūguoyohia mūno, ūū atī Musa nīoigire atīrī, "Nīndīrainaina mūno nī guoya." 22 No inyuū mūükīte Kīrīma-inī gīa Zayuni, itūūra inene ūria Ngai ūrīa mūtūra muoyo, na ūrīo Jerusalemu ya Igūrū. Nīmūükīte kīungāno-inī gīa gīkēno kīrī araika ngiri na ngiri, 23 kūrī kanitha wa marigīthathi, arīa marītīwa mao maandīkītwo kūrī Igūrū. Mūükīte kūrī Ngai, ūrīa mūtūri andū othe ciira, na kūrī maroho ma andū arīa athingu matūkīte akīnyanīru kūna, 24 na kūrī Jesū ūrīa mūiguithania wa kīrīkanīro kīrī kīerū, o na kūrī thakame ūrīa yakūminjāminjanīrio ūrīa yaragia kiugo kīega gūkīra thakame ya Habilī. 25 Menyererai mūtikarege ūrīa ūkwaria. Angīkorwo matīigana gwīthara hīndī ūrīa maaregire ūrīa wamakaanagia arī gūkū thī-rī, gīthī ithū ūtingīkīaga o makīria gwīthara, ūngīkīhutatīra ūrīa ūtūkaanagia arī ūgūrū? 26 Hīndī ūyo-rī, ūgambo wake nīwainainirie thī, no rīu nīeranīire akoiga atīrī, "Ihindā ūngī to thī iiki ngainainia, no nīngainainia ūgūrū o narīo." 27 Ciugo ici, "ihindā ūngī," ironania kweherio gwa kīrīa kīngīenyenyeka, nacio nī indo ūria ciūmbītwo, nīgeetha kīrīa gītangīenyenyeka ūtūure. 28 Nī ūndū ūcio tondū ūramūkīra ūthamaki ūtangīenyenyeka-rī, nītūcookiei ngaatho na ūhooyage Ngai na njīra ūrīa ūgīrīre, ūkīmūtīaga na ūkīmūtīgīgīra, 29 nīgūkorwo "Ngai witū nī mwaki ūniinanaga."

13 Ikaragai mwendaine ta arīu na aarī a Ithe witū. 2 Mūtikanariganīrwo nīgūtuga ageni, nī ūndū andū amwe tondū wa gwīka ūguo maananyiita araika ūgeni matekūmenya. 3 Rīrīkanagai andū arīa mohetwo o ta muhetwo hamwe nao, o na mūririkanage arīa marathīnīo taarī inyuū ene mūranyamario. 4 Ūhoro wa kūhikania nīwāgīrīrīwo ūgūtīnō nī andū othe, naguo ūrīrī wa arīa mahikanītie ndūgathaahio; nīgūkorwo Ngai nīgaciirīthia arīa othe matharagia, na ahūūri-maraya othe. 5 Ikaragai mūtegūkorokera mbeeca, na

mūiganagwo nī kīrīa mūrī nakīo, tondū Ngai oigīte atīrī, "Ndirī hīndī ngaagūtiganīria; na ndigagūtirika o narī." 6 Nī ūndū ūcio no tuuge tūmīriirie atīrī, "Mwathani nīwe mūndeithia; ndingūtigra. Mūndū-rī, nī arīa angīhota kūnjīka?" 7 Ririkanagai atongoria anyu arīa maamūheire ūhoro wa Ngai. Cūranagiai ūhoro wa maciaro ma mīkarīre yao, na mwīgerekangie nao ūhoro-inī wa gwītīka kwao. 8 Jesū Kristū atūūraga atekūgarūrūka, ira, na ūmūthī, o na nginya tene.

(aiōn g165) 9 Mūtikaheenagīrīrio nī mīthemba yothē ya morutani mageni. Nī wega ngoro ciitū cīkīragwo hinya nī Wega wa Ngai, na ti na ūndū wa kūrīa irio cia magongona iria itagunaga arīa macirīaga. 10 Ithuī nī tūrī na kīgongona kīrīa andū arīa matungataga kūu hema-inī ūyo matarī na rūtha rwa kūrīaga magongona marīa marutagīrwo ho. 11 Mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene akuuaga thakame ya nyamū akamītwara Handū-harīa-Hatheru-Mūno itūike ya kūhoroheria mehia, no mīrī ya nyamū icio ūcinagīrwo nja ya itūūra. 12 Üguo no taguo Jesū aanyariirīwo nja ya kīhingo gīa itūūra inene, nīgeetha andū matheragio nī thakame yake. 13 Nī ūndū ūcio-rī, nītumagarei tūthī kūrī we kūu nja ya itūūra, tūkuuaniire nake gīconoko kīrīa we aakuuire. 14 Nīgūkorwo gūkū tūtirī na itūūra inene rītagaathira, no tūcaragia itūūra inene rīrīa rīgooka thuutha-inī. 15 Nī ūndū ūcio-rī, nītūthī na mbere kūrūtīra Ngai igongona rīa kūmūgooca nī ūndū wa Jesū tūtegūtighīria, na nīrīo itunda rīa tūnua tūrīa tuumbūraga rītīwa rīake. 16 Na mūtikanariganīrwo nī gwīkaga wega, o na kūgayanaga kīrīa mūndū arī nakīo na andū arīa angī, nīgūkorwo magongona ta macio nīmo makenagia Ngai. 17 Athikagīrai atongoria anyu, na mwīnyiilagīrie wathani wao. Maikaraga meiguīte nī ūndū wa mīoyo yanyu taarī o makoorio ūhoro wanyu. Maathīkagīrei nīgeetha wīra wao ūgatuūka gīkeno, no ti mūrīgo, nīgūkorwo ūndū ūcio ndūngūtīka wa kūmūguna. 18 Tūhooyagīrei. Tūrī na ma atī thamiri ciitū itirī na ūcuuke, na nītūkwenda gūtūūra na mīkarīre mīega maūndū-inī mothe. 19 Nīngūmūthaitha mūno mūhooyage nīgeetha hotithio gūcooka kūrī inyuī o narua. 20 Nake Ngai mwene thayū, ūrīa wariūkirie Mwathani witū Jesū, ūrīa Mūrīithi ūrīa mūnene wa ng'ondu, akīmūruta kūrī arīa akuū na ūndū wa thakame ya kīrīkanīro kīrīa gīa tene na tene-rī, (aiōnios g166) 21 aromūhe kīndū o gīothe kīega gīa kūmūhotithia gwīka ūrīa endaga, na aroeka thīinī witū maūndū marīa mamūkenagia

thīinī wa Jesū Kristū, nake arogoocagwo tene na tene. Ameni. (aiōn g165) 22 Ndamūthaitha ariū na aarī a Ithe witū, mūkirīrīre ciugo ciakwa cia kūmūtaara nīgūkorwo ndamwandīkīra o marūa makuhī. 23 Nīngwenda mūmenye atī mūrū wa Ithe witū Timotheo nīarekereirio. Nake angīuka narua, nītūrūka nake kūmuona. 24 Geithiai atongoria anyu othe na andū othe, a Ngai. Andū a kuuma Italia nīmamūgeithia. 25 Wega wa Ngai ūrogīa na inyuī inyuothē.

Jakubu

1 Nī niī Jakubu, ndungata ya Ngai na ya Mwathani Jesū Kristū, Ndīramwandikīra inyuī a mīhīrīga īrīa ikūmi na īrī mūhurunjītwo thī yothe: Nīndamūgeithia. **2** Ariū na aarī a Ithe witū, rīrīa rīothe mwakorwo nī magerio ma mīthembā mīngī-rī, tuagai atī ūguo nī gīkēno gītheri. **3** Tondū nīmūtī atī kūgerio kwa wītikio wanyu kūrehaga gūkirīrīria. **4** Rekei gūkirīrīria kwanyu kūrute wīra wakuo, nīgeetha mūtuīke andū aagīrīru kūna na agīma, mūtarī na ūndū mwagīte. **5** Na rīrī, mūndū wanyu angīkorwo aagīte ūgī-rī, nīahooe Ngai, ūrīa ūheaga andū othe na ūtaana, na atarī na ūrū ngoro, nake nīekūheo ūgī ūcio. **6** No rīrīa ekūhooya-rī, nīahooe etīkītie, na ndagathanganie, tondū mūndū ūrīa ūthanganagia ahaana ta ikumbī rīa iria inene, rīrīa rīhurutagwo nī rūhuho na rīkarūgarūugio. **7** Mūndū ūcio ndageciirie atī nīakaheo kindū o naki nī Mwathani; **8** ūcio nī mūndū wa ngoro igīrī, ūtarī hīndī akindagīria maundū-imī mothe marīa ekaga. **9** Mūrū kana mwarī wa Ithe witū ūrīa wīnyiihagia aagīrīrīwo nī kwīraha nī ūndū nīatūūgīritio. **10** No ūrīa mūtongu nīerahage nī ūndū wa kūnyiihio gwake, tondū agaathira ta ihūa rīa gīthaka. **11** Nīgūkorwo riūa rīrathaga rīrī na ūrugarī mūhiū wa gūcina nariō rīkahooohia mūmera; nakīo kīro kīagou gīgaitika na ūthaka waguo ūkanangwo. Ūguo no taguo mūndū ūrīa mūtongu akaahwererekera o akīrutaga wīra wake. **12** Kūrathimwo-rī, nī mūndū ūrīa ūtūmagīrīria rīrīa ekūgerio, tondū aatooria magerio, nīakaheo thūmbī ya muoyo ūrīa Ngai erīire arīa mamwendete. **13** Hīndī ūrīa mwagerio, mūndū o naū ndakanoige atīrī, "Ngai nīarangeria." Nīgūkorwo Ngai ndangīhota kūgerio nī ūrū, o nake mwene ndageragia mūndū o na ūrīkū; **14** no rīrī, mūndū nīkūgerio ageragio hīndī ūrīa ekūguucīrīrio na akaheenererio nī merirīria make mooru. **15** Namo merirīria marīkia kūgīa nda, maciaraga mehīa; namo mehīa hīndī ūrīa maakūra biū, magaciara gīkuū. **16** Ariū na aarī a Ithe witū inyuī nyenda mūno-rī, mūtikanahaheenio. **17** Kīheo gīothe kīega na gīkinyanīru kiumaga igūrū, gīkūrūkīte kuuma kūrī Ithe wa motheri ma igūrū, ūrīa ūtagarūrkaga ta ciūruru irīa igarūrkaga. **18** Nīwe watūciarire nī kwenda na ūndū wa ūhoro-ūrīa-wa-ma, nīguo tūtuīke ta maciaro ma mbere ma indo ciōthe irīa ombire. **19** Ariū na aarī a Ithe witū inyuī nyenda mūno, menyai ūū: O mūndū nīahiūhage gūthikīrīria, no ndakahiūhage

kwaria o na kana kūrakara, **20** nīgūkorwo marakara ma mūndū matirehaga mūtūūrīre wa ūthingu ūrīa Ngai endaga. **21** Nī ūndū ūcio-rī, eheriai maundū mothe marī magīgi, na ūrū ūrīa ūkīrīrīrie kūingīha, na mwīnyiihītie, mwītikīre kiugo kīrīa kīhaandītwo thīnī wanyu, o kīrīa kīngīmūhonokia. **22** Mūtigatuīke o a gūthikagīrīria kiugo tu, no tuīkai a gwīka ūrīa kiugīte, nīguo mūtikeheenie inyuī ene. **23** Mūndū o wothe ūthikagīrīria kiugo no ndekaga ūrīa kiugīte-rī, ahaana ta mūndū ūrīa wīroraga ūthiū na gīcīcio, **24** na thuutha wa kwīrora, agethīira na akariganīrwo o narua nī ūrīa ahaana. **25** No mūndū ūrīa ūroraga wega watho ūrīa mūkinyanīru kūna ūrīa ūheanaga wīyathi, na agathīi na mbere gwīka ūguo, atekūriganīrwo nī ūrīa aiguīte no akawīkaga-rī, ūcio nīarīrathimagīrwo maundū marīa ekaga. **26** Mūndū o wothe angītua mūndū wa ndini no aremwō nī gwatha rūrīmī rwake-rī, mūndū ūcio nī kwīheenia eheenagia, na ūndini wake nī wa tūhū. **27** Ūndini ūrīa Ngai Ithe witū etīkagīra atī nī mūtheru na ndūrī na mahītia nī ūyū: nī kūrora ciana cia ngoriai na atumia a ndigwa hīndī ūrīa marī mathīna-inī mao, na ningī mūndū ethēemage ndagathūkio nī maundū ma gūkū thī.

2 Ariū na aarī a Ithe witū, ta etīkīa thīnī wa Mwathani witū Jesū Kristū, o we ūrīa ūrī riiri-rī, tīgagī gūthutūkanagia andū nī ūndū wa maūthī mao. **2** Tondū-rī, i hihi kūngūka mūndū kīungano-inī kīanyu ekīrīte gīcūhī gīa thahabu na nguo njega, na gūūke mūndū mūthīmī ūtehumbīte nguo njega-rī, **3** na inyuī mūhe ūcio wīhumbīte nguo njega gītīo, mūmwīre atīrī, "Haha harī na gītī kīega gīa gūkīrīra," no mwīre mūndū ūcio mūthīmī atīrī, "Wee rūgama harīa," kana, "Ikara haha magūrū-inī makwa," **4** gīthī mūtiagīthutūkania inyuī ene, na mwatuīka atuanīri ciira marī na meciiria mooru? **5** Ariū na aarī a Ithe witū inyuī nyenda mūno, ta thikīrīria: Gīthī Ngai ndathuurīte arīa monagwo marī athīnī gūkū thī nīguo matūke itonga ūhoro-inī wa wītikio na magaīrīwo ūthamaki ūrīa erīire arīa mamwendete? **6** No inyuī nī mūnyararaga arīa athīnī. Gīthī ti itonga imūhinyagīrīria? Gīthī ti o mamūtwaraga igooti-inī na hinīya? **7** Ningī gīthī ti o macambagia rītīwa rīrīa rīrī gītīo, o rīu rīa ūrīa mūrī ake? **8** Angīkorwo nīmūhīngagia watho ūrīa mūtue nī mūthamaki ūrīa wandīkītwo Maandīko-inī atīrī, "Enda mūndū ūrīa ūngī o ta ūrīa wīyendete wee mwene," nīmwīkaga wega. **9** No angīkorwo mūtīagīra andū maūthī-rī, nī

kwīhia mwīhagia na mūrī atuīre nī watho atī mūrī aagarari watho. 10 Nīgūkorwo ūrīa wothe ūhingagia watho wothe, no akahīngwo nī kaündū o kamwe ka guo, mündū ūcio niāgararite watho wothe. 11 Tondū ūrīa woigire atī, “Ndūkanatharanie,” nowe woigire atī, “Ndūkanoragane.” Rīu-rī, ūngiaga gūtharania no ūragane-rī, wee nītūkīte mwagarari wa watho. 12 Aragiai na mwīkage maündū manyu o ta mūrī arīa magaatuīrwo ciira nī watho ūrīa ūheanaga wiyathi, 13 tondū mündū ūrīa ūtuanīire ciira atekūguanīra tha-rī, ūcio nake agaatuīrwo ciira atekūguīrwo tha. Nacio tha nītooragia ūtuanīri wa ciira! 14 Ariū na aarī a Ithe witū, gūkīrī na uumithio ūrīkū mündū angiuga atī arī na wītīkio, no ndarī na ciiko? Wītīkio ūcio wakīmūhonokia? 15 Mūrū wa Ithe witū kana mwāri wa Ithe witū angīkorwo ndarī na nguo cia kwīhumba, kana irio cia kūrīa o mūthenya, 16 nake ūmwe wanyu amwīre atīrī, “Thī na wega; gīa na ūrugarī na ūrīe wega,” no ndarī ūndū aamūteithia naguo mabataro-inī make ma mwīrī-rī, ūndū ūcio ūkīrī na uumithio ūrīkū? 17 Ūguo no taguo wītīkio mūtheri ūtarī na ciiko ūhaana, nī mūkuū guo mwene. 18 No mündū no oige atīrī, “Wee-rī, ūrī na wītīkio; na nī ndī na ciiko.” Nyonia wītīkio waku ūrīa ūtarī na ciiko, na nī nīngūkuonia wītīkio wakwa na ūndū wa ūrīa njikaga. 19 Wee nīwītīkītie atī Ngai no ūmwe. Ūguo nī wega! O nacio ndaimono nīcītīkītie ūguo, na ikainaina. 20 Wee kīrimū gīkī, nī ūira ūrakīenda wa kuonania atī wītīkio ūtarī na ciiko nī wa tūhū? 21 Githī Iburahīmu, ithe witū wa tene, ndaaturirwo mūthingu nī ūndū wa ūrīa eekire rīrīa aarutire mūrī Isaaka kīgongona-inī? 22 Mūtīgūkīona atī wītīkio wake nī warutire wīra hamwe na ciiko ciake, naguo wītīkio wake ūgītuuo mūiganīru kūna nī ūndū wa ciiko icio ciake. 23 Namo Maandīko makīhingio marīa moigīte atīrī, “Iburahīmu agītīkīa Ngai, nakuo gwītīkīa kūu gūgītūma atuuo mūthingu,” nake agītīwo mūrata wa Ngai. 24 Nīmūkuona atī mündū atuagwo mūthingu nī ūndū wa ūrīa ekaga, no ti ūndū wa wītīkio wiki. 25 O nake Rahabu ūrīa warī mūmaraya-rī, githī ndaaturirwo mūthingu nī ūndū wa ūrīa eekire hīndī ūrīa aanyiitire athigaani arīa ūgeni na akīmoonereria njīra īngī ya kūrīrīa? 26 O ta ūrīa mwīrī ūtarī na roho ūrī mūkuū-rī, ūguo noguo wītīkio ūtarī ciiko ūrī mūkuū.

3 Ariū na aarī a Ithe witū, ti aingī anyu magīrīrīwo nī gūtuīka arutani, tondū nī mūuī atī ithū arīa tūrutanaga nītūgaatuīrwo ituīro rīa hinya gūkīra

andū arīa angī. 2 Ithuothe nītūhīngīcagwo nī maündū maingī. Mündū angīkorwo ndarī na mahītīa thīnī wa maündū marīa aragia-rī, ūcio nī mūkinyanīru kūna, na nīahotete kūriīra mwīrī wake wothe. 3 Hīndī ūrīa twekīra mbarathi mīkwa tūnua nīguo itwathīkīrē-rī, nītūhotaga kūgarūra nyamū iyo ūrī yothe. 4 Ningī ta rorai ūhoro wa marikabu ūrī ta kīonereria. O na gūtuīka nī nene na itwaragwo nī rūhuo rūrī na hinya-rī, nīgarūragwo na gathukani kanini, ikarorio o kūrīa mūtwarithia wacio ekwenda gūcīrīria. 5 Ūguo no taguo rūrīmī rūhaana. Nī kīgā kinini kīa mwīrī, no nī rūrīkagīrīra mūno. Ta mwīciirīe ūrīa mūtūtī mūnene ūgwatagio mwaki nī gathandī o kanini. 6 Ningī rūrīmī nī mwaki, tondū rūiyūrīte mīthembā yothe ya maündū ma waganu thīnī wa ciīga cia mwīrī. Rūthūkagia mwīrī wothe, rūkagwatia mwaki mūtūrīre wothe wa mündū, naruo rwene rūkoragwo rūmundītīo mwaki nī Jehanamu. (**Geenna g1067**) 7 Nyamū cia mīthembā yothe, na nyoni, na nyamū iria itambaga thī, na nyamū cia iria-inī rīrīa inene cīothe nīhooreragio na cianahoorerio nī mündū, 8 no gūtīrī mündū o na ūrīkū ūngīhota kūhooreria rūrīmī. Nīruo kīndū kīru gītāngīkīndīria na rūyūrītīo nī thumu wa kūrīragana. 9 Tūgoocaga Mwathāni, o we Ithe witū, na rūrīmī, na tūkaruma andū naruo, o acio mombītīo marī na mūhīanīre wa Ngai. 10 Kanua o kau-rī, no ko koimaga ūgooci na gakoima irumi. Ariū na aarī a Ithe witū, ūguo tīguo kwagīrīre gūtuīka. 11 Kāi maaī mega na maaī ma cumbī mangītherūka kuuma gīthīma kīmwe? 12 Ariū na aarī a Ithe witū, mūkūyū no ūhote gūciara ndamaiyū, kana mūthabībū ūciare ngūyū? O nakīo gīthīma kīa maaī ma cumbī gītingītherūka maaī mega. 13 Thīnī wanyu-rī, nūū ūrī na ūūgī na agataūkīrīwo nī maündū? Mündū ūcio nīakīonanie maündū macio na ūndū wa mūtūrīre wake mwega, na ciiko ciītītīo na njīra ya kwīnyīhīa kūrīa kuumanāga na ūūgī. 14 No mūngīkorwo ngoro-inī cianyu nī mūtūrīragia ūrī na ūhoro wa kwenda kwīyambatīrīa-rī, mūtīkāe kwīrahīra ūndū ūcio kana mūtūkīe a gūkaana ūhoro wa ma. 15 “Ūūgī” ta ūcio tīguo ūkīrūkāga uumīte igūrū, no nī wa thī ūno, na ti wa kīroho, ūcio nī ūūgī wa mūcukani. 16 Nīgūkorwo harīa harī na ūrī na ūhoro wa kwenda kwīyambatīrīa-rī, hau nīhō hakoragwo na ngūnī na ciiko cīothe cia waganu. 17 No ūūgī ūrīa uumaga igūrū o mbere nī mūtheru; ningī nīwendete thayū, na nīūcaayanagīra, na nīwīnyīhīagīra, na nī ūyūrītīo nī tha na maciaro mega, ningī ndūthūtūkanagia, na

ndūrī ūhinga. 18 Nao ateithūrani arīa mahaandaga thayū-rī, magethaga maciaro ma ūthingu.

4 Atīrīrī, nī kī gītūmaga kūgīe na mbaara na ngūi thīinī wanyu? Githī itiumaga merirīria-inī manyu marīa marūaga thīinī wanyu? 2 Mwīriragīria kīndū no mūkaaga kūgīa nakō. Ningī mūūraganaga na mūgacumīkīra, no mūtingīhota kūgīa na kīrīa mūkwenda. Mütetanagia na mūkarūa. Mūgakīaga kuona kīndū tondū wa kwaga kūhooya Ngai. 3 Hīndī ūrīa mwahooya-rī, nīmwagaga kūheo, tondū mūhooyaga mūrī na muoroto mūūru, tondū mwendaga mūitangage kīrīa mwaheo na māndū ma gwīkenia. 4 Inyuī atharania aya, kaī mūtooī atī kūgīa ūrata na thī nī kūgīa ūthū na Ngai? Nī ūndū ūcio mūndū o wothe ūthuuraga kūgīa ūrata na thī nīkūgīa ūthū ya Ngai. 5 Kana mūgwīciiria Maandiko maaragia ūhoro ūtarī na gītūmi, atī roho ūrīa Ngai aatūmire ūtūrage thīinī witū nī ūiguaga ūiru mūno? 6 No nīatūheaga wega wake makīria. Kīu nīkīo gītūmaga Maandiko moige atīrī: “Ngai nīareganaga na arīa etīii no arīa menyihagia nīo aheaga wega wake.” 7 Nī ūndū ūcio mwīnyiihagīrie Ngai. Reganagai na mūcukani, nake nīekūmūrīra. 8 Kuhīrīria Ngai, nake nīekūmūkuhīrīria. Mwīthambei moko manyu inyuī ehia, na mūtherie ngoro cianyu inyuī andū a ngoro igīrī. 9 Iguai kīeha, mūcakae, na mūgirīke. Garūrai mītheko yanyu ūtuīke macakaya, nakō gīkēno kīanyu kīgarūrūke gītuīke kīeha. 10 Mwīnyiihīrie Mwathani, nake nīekūmūtūgīrīria. 11 Ariū na aarī a lthe witū, tigai gūcambania mūndū na ūrīa ūngī. Ūrīa wothe waragia ūhoro wa gūcambia mūrū kana mwarī wa ithe kana akamūtuīra ciira-rī, nī watho acambagia na akaūtuīra ciira. Hīndī ūrīa ūgūtuīra watho ciira-rī, ndūkoragwo ūkīhingia watho, no ūkoragwo ūrī mūtuanīri ciira. 12 Kūrī Mūheani wa watho, na Mūtuanīri ciira o ūmwe, o we ūrīa ūrī na ūhoti wa kūhonokia na kūniinana. No wee-rī, ūkīrī ū nīguo ūtuīre mūndū ūrīa ūngī ciira? 13 Rīu ta thikīrīria, inyuī mugaga atīrī: “Ūmūthī kana rūciū nītūgūthī ūtuīra ūrīa ūtūkare kuo mwaka ūmwe, ūtūrute wīra wa wonjoria kuo, tūgīe na mbeeca.” 14 No rīrī, inyuī mūtūtī ūrīa gūgaatuīka rūciū. Muoyo wanyu ūkīrī kī? Inyuī mūrī o kībī kīrīa kīonekaga o kahinda kanini, gīgacooka gīgathira biū. 15 Handū ha ūguo-rī, mwagīrīrīwo nī kugaga atīrī, “Mwathani angīenda-rī, nī ūtūgūtūura muoyo na twīkage ūndū ūyū na ūyū.” 16 No rīu inyuī nī kwīraha mwīrahaga mūrī na nguthi. Mwīraho ta ūcio wothe nī mūūru. 17

Nī ūndū wa ūguo, mūndū wothe ūūi gwīka wega na ndekaga-rī, ūcio nī kwīhīa ehagia.

5 Rīu ta thikīrīria, inyuī itongā ici, rīrīna na mūgirīke tondū wa mathīna marīa maramūkora. 2 Ūtonga wanyu nī ūbuthīte, nacio nguo cianyu nī ndīe nī memenyi. 3 Thahabu na betha cianyu nī irootete. Kūroota gwacio nī ūira wa atī nīreganīte na inyuī, na nīkūrīa mīrī yanyu imūniine o ta mwaki. Inyuī mwīgiīre mūthithū mūngī wa matukū ma kūrigīrīria. 4 Atīrīrī! Mīcaara ūrīa mwaregire kūrīha aruti a wīra arīa maamūrīmīre mīgūnda nīramūkaīra. Gūkaya kwa arīa maamūgetheire irio nīgūkinyīre matū ma Mwathani Mwene hinya wothe. 5 Mūtūrīte gūkū thī na mīago na mūgūlēnagia. Inyuī mwīnoretie nī ūndū wa mūthenya wa gūthīnījwo. 6 Inyuī nī mūtūrīire andū ciira na mūkamooraga matarī na mahītia, o acio matarī ūrūrū na inyuī. 7 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a lthe witū, kiragīrīria, o nginya rīrīa Mwathani agooka. Ta rorai ūrīa mūrīmi etagīrīra mūgūnda wake ūrute irio iria irī bata, na agakīrīrīria nginya ciurīrwo nī mbura ya mbere o na ya keerī ategūthethūka. 8 O na inyuī-rī, kirīrīria na mwīhaande wega, tondū Mwathani arī hakuhī gūuka. 9 Ariū na aarī a lthe witū, tīgagai gūtetania, nīgeetha mūtikanatuīrwo ciira. Mūtuanīri ciira artūngī o mūrango-inī! 10 Ariū na aarī a lthe witū, mwīrutei na māndū marīa mooru anabii meekirwo, o acio maaragia thīinī wa rītwa ūrīa Mwathani, naguo ūhoro ūcio ūtuīke kīonnereria kīanyu gīa gūkīrīrīria ūrīa ūkūnyamario. 11 O ta ūrīa mūūrī, acio maakīrīrīrie-rī, tūmatuaga arathime. Nīmūiguīte ūhoro wa gūkīrīrīria kwa Ayubu, na nīmuonetē ūrīa Mwathani eekire marīgīrīrio-inī. Mwathani aiyūrītō nī ūtugi na tha. 12 Ariū na aarī a lthe witū, igūrū ūrīa māndū mothe-rī, tīgagai kwīhīta. Mūtikanēhīte na igūrū kana na thī, o na kana na kīndū kīngī o na kī. Inyuī-rī, mwoiga “lī” nītūtī ūrī, na mwoiga “Aca” nītūtī ūrī, nīguo mūtikae gūtuīrīwo ciira. 13 Nī harī ūndū thīinī wanyu wonete ūrūrū? ūcio nīahooe. Nī harī ūndū ūkenete? ūcio nīaine nyīmbo cia kūgooca. 14 Nī harī ūndū thīinī wanyu mūrūrū? ūcio nītēe athuuri a kanitha mamūhooere na mamūhake maguta thīinī wa rītwa ūrīa Mwathani. 15 Namo mahooya mangīhooypo na wītīkio nī megūtūma ūndū ūcio mūrūrū ahone; Mwathani nīekūmwarahūra. Angīkorwo ehītie-rī, nīekūrekerwo mehīa make. 16 Nī ūndū ūcio umbūranagīrai mehīa manyu o ūndū na ūrīa ūngī, na mūhooyanagīre

nīgeetha mūhonagio. Ihooya rīa mūndū mūthingu nī
rīrī hinya na nī ritūmaga maūndū manene mekike.

17 Elija aarī mūndū o ta ithuū. Nake nīahooire Ngai
na kīyo atī mbura ndīkoire, nayo mbura ndīoirire
būrūri-inī ūcio ihinda rīa mīaka ītatū na nuthu. **18**
Ningī agīcooka akīhooya, nakuo matu-inī gūkiuma
mbura, nayo thī īgīciara maciaro mayo. **19** Atīrīrī ariū
na aarī a Ithe witū, mūndū ūmwe wanyu angīagaga
oime ūhoro-inī wa ma nake mūndū ūngī amūgarüre-
rī, **20** ririkanai ūū: Mūndū ūrīa wothe ūgarūraga
mwīhia kuuma njīra-inī yake njūru-rī, nīkūmūhonokia
akaamūhonokia kuuma harī gīkuū na ahumbīre mehia
maingī.

1 Petero

1 Nī niī Petero, mūtūmwō wa Jesū Kristū, Ngūmwandikīra marūa maya, inyuī arīa Ngai eyamūrīire, na mūtūrīte mūrī ageni gūkū thī, na mūkahurunjūkīra mabūrūri ma Ponto, na Galatia, na Kapadokia, na Asia, na Bithinia, 2 o inyuī mwathuurirwo kūringana na ūrīa Ngai Ithe aamūmenyete o mbere, na akamūtheria nī ūndū wa Roho, nīguo mwathīkagīre Jesū Kristū, na mūminjaminjīrio thakame yake: Wega na thayū iromūngīhīra. 3 Ngai, o we Ithe wa Mwathani witū Jesū Kristū, arogooewo! Ngai nīatūciarīte rīngī nī ūndū wa tha ciake nyingī nīguo tūgē na kīrīgīrīro kīrī muoyo, nī ūndū wa ūrīa Jesū Kristū aariükire akiuma kūrī arīa akuū. 4 Aatūciarīre nīguo tūgē na igai rīrīa rītangibutha, kana rīthūke, kana rīhwerereke, rīrīa mūigīrīwo kūu igūrū, 5 o inyuī mūgitīrīwo nī hinya wa Ngai nī ūndū wa gwītīkīa, o nginya hīndī ūrīa ūhonokio ūgooka ūrīa ūhaarīrīo gūkaaguūranīrio ihinda rīa mūthīa. 6 Ūhoro ūcio nīguo mūkenagīra mūno, o na gvatūka rīu nīmūiguīthītīo kīeha kahinda kanini nīkūgerio na magerio ma mīthembā yothe. 7 Maūndū maya mokīte nīgeetha wītīkīo wanyu wonēke nī wa goro mūno gūkīra thahabu, ūrīa īthiraga o na yakorwo ītheragīo na mwaki, ningī ūmenyete atī nī wa ma, na atī nīukarehe ūgooci, na riiri, na gītīo hīndī ūrīa Jesū Kristū akaaguūranīrio. 8 Nīmūmwendete o na gūtuūka mūtīrī mwamuona; ningī mūkamwītīkīa o na gūtuūka rīu mūtīramuona, na mūkaiyūrwo nī gīkēno gītāngīheanīka ūhoro wakīo, o kīrīa kīrī riiri, 9 nīgūkorwo nīmūramūkīra ūndū ūrīa mūtanyaga kuona nī ūndū wa wītīkīo wanyu, na nīguo ūhonokio wa ngoro cianyu. 10 Ūhoro ūcio wa ūhonokio-rī, nīguo anabii, arīa maarathaga ūhoro wa wega wa Ngai ūrīa warī ūuke kūrī inyuī, maacaragia na kīyo, na makaūtūria na ūmenyereri mūnene, 11 makīgeria kūmenya nī hīndī ūrikū Roho wa Kristū ūrīa warī thīinī wao orotaga rīrīa aarathaga ūhoro wa kūnyariirīka gwa Kristū na riiri ūrīa ūkaarūmīrīra. 12 Nao nīmagūrīrīo atī to o eñe meetungatagīra, no nī inyuī maatungatagīra, hīndī ūrīa maaragia ūhoro wa maūndū marīa mwīrītwo rīu nī arīa maamūhunjīrie Ūhoro-ūrīa-Mwega na ūndū wa Roho Mūtheru ūrīa watūmirwo kuuma igūrū. Maūndū macio nīmo araika meriragīria mūno kuona. 13 Nī ūndū ūcio, ikaragai mwīhaariirīie meciirīia-inī manyu; tuūkai andū a kwīrigagīrīria merirīria ma mwīrī; na

mūiuge kūrīgirīro kīanyu biū harī wega ūria mūkaahēo hīndī ūria Jesū Kristū akaaguūranīrio. **14** Tuīkai ciana cia gwathīka, na mūtigatongoragio nī merirīria mooru marīa mwatūire namo mbere hīndī ūria mūtaamenyete Ngai. **15** No tondū ūria wamwītire nī mūtheru-rī, o na inyuī tuīkai atheru maündū-inī mothe marīa mūrīkaga; **16** nīgūkorwo nī kwandikītwo atīrī: "Tuīkai atheru, tondū o na niī ndī mūtheru." **17** Na rīrī, tondū inyuī mūkayagīra Ngai mūkīmwītaga Ithe wanyu, o we ūria ūtuagīra o mūndū o mūndū kūringana na wīra wake ategūthutukania-rī, gūkaragei mūmwītīgīrīte na mūikarage ta mūrī agendi gūkū thī. **18** Nīgūkorwo nīmūūtī atī rīrīa mwakūürirwo mūtigane na mūtūürirē wa tūhū ūria mwatigirwo nī maithe manyu-rī, ti indo iria ibuthaga ta betha kana thahabu mwakūürirwo nacio, **19** no mwakūürirwo na thakame ya goro mūno ya Kristū, ūria wahaanaga ta gatūrūme gatarī na kīmeni kana kaūūgū. **20** Nake nīwe wathuurītwo thī itanombwo, no nīaguūranīrio mahinda maya ma kūrigirīria nī ūndū wanyu. **21** Na inyuī nīmwītikītie Ngai nī ūndū wake, Ngai ūria wamūriükirie kuuma kūrī arīa akuū na akīmūhe riiri, nīgeetha wītikio wanyu na mwīhoko ikorwo irī o harī Ngai. **22** Na tondū rīrī nīmwītheretie nī ūndū wa gwathīkīra ūhoro ūria wa ma, na mūgatuūka a kwendana kūna na ariū na aarī a Ithe wanyu hatarī ūhinga-rī, inyuī ene endanagai biū na ngoro cianyu. **23** Nīgūkorwo nīmūciarītwo rīngī, no mūticiarītwo kuuma kūrī mbeū ūria ibuthaga, no nī ūria itarī ya kūbutha, na ūndū wa kiugo kīa Ngai kīrīa kīrī muoyo na gītūüraga tene na tene. (**aiōn g165**) **24** Tondū rīrī, "Andū othe mahaana ta nyeki, na ūthaka wao wothe ūhaana ta mahūa ma mūgūnda; nyeki nīthooohaga, namo mahūa magaitika, **25** no kiugo kīa Mwathani gītūüraga nginya tene." Na kiugo kīu nikīo mwahunjūriiyo. (**aiōn g165**)

2 Nī ūndū ūcio-rī, eheriai rūmena ruothe na maheeni
mothe, na ūhinga, na ūiru, na gūcambania o guothe.

2 Na mūtuïke ta tükenge mwīriragīrie iria rīrīa rīega rīa
kīiroho, nīgeetha rīmūkūragie ūhonokio-inī wanyu,

3 tondū rīu nīmūcamīte, mūkaiguia atī Mwathani nī
mwega. **4** Úkai kūrī we, o ūcio lhiga rīrī muoyo, o rīu
riaregirwo nī andū, no Ngai akīrithuura, na nī rīa
goro harī we, **5** o na inyuī, ta mahiga mari muoyo-rī,
nī gwakwo mūraakwo mūtuïke nyūmba ya kīiroho,
na mūtuïke gīkundi gītheru kīa athīnjīri-Ngai gīa
kūrutaga magongona ma kīiroho marīa mangītikīrika
nī Ngai nī ūndū wa Jesū Kristū. **6** Nīgūkorwo Maandiko

moigite atiri: "Ninjigite ihiga Zayuni, ihiga ithuure ria koine na ria goro, na mundu ürüa ümwihokete ndagaaconorithio." 7 Na riü kürri inyuü aria mwitikite, ihiga riiü nü ria goro. No kürri aria matetikite, "Ihiga riria aaki maaregire nüro rituükite ihiga inene ria koine," 8 na ningi atiri, "Nirio ihiga riria ritumaga andu mahingwo, na rwaro rwa ihiga rurria rütumaga magüe." Mahingagwo tondu wa kurega gwathikira ühoro, na noguo maathirriro. 9 No inyuü-rü, mürri ruruka rüthuuritwo, na thiritu ya athinjiri-Ngai ya nyumba ya üthamaki, ningi mürri rurri rwamüre, o na andu a Ngai kümbe, nüguo mwanagirire ügooci wa ücio wamwütre muume nduma-ini mütoonye ütheri-ini wake wa magegania. 10 Kürri hindri mwari andu mataari kiene, no riü mürri andu a Ngai; kürri hindri mwaagite küigürrwo tha, no riü nümuigürrwo tha. 11 Arata akwa nyenda muno, ndamüthaitha mürri ta ageni na agendi gükü thü, mwirigagirrie merirria maria mooru ma mwirri, o maria marüaga na roho wanyu. 12 Tüüragai na mütüürire mëega mürri gatagatü ka andu aria matoo Ngai, nigeetha o na mangimüigürrra ati nümwikite üüru, meonagirie ciiko cianyu njega na magakumia Ngai müthenya ürria agooka. 13 Ni ündu wa Mwathani-rü, athikagirai wathani o wothe ürria üheanitwo thiini wa andu: o na wakorwo ni wa müthamaki, arü we münenie igürrü ria anene aria angü othe, 14 o na kana ni wa abarüthi aria matümagwo niwe nüguo Maherithagie ariamekaga üüru na makagaathirria ariamekaga wega. 15 Nigükorwo ürria Ngai endaga ni ati mwikage wega nüguo mükiragie mario ya ürimü ya andu aria matari ündu mooi. 16 Tüürai ta andu matari ngombo, no mütikanareke wiyathi wanyu ütuuke wa kühithirra wagau; tüüragai mürri ndungata cia Ngai. 17 Heagai mündu o wothe gitio kiria kümwigirire: Endagai ngwataniro ya andu aria etikia, na mwitigagire Ngai, o na müttüage müthamaki. 18 Inyuü ngomborü, athikagirai anene anyu na mümatüage muno, na to aria ega na maiguanağıra tha, no ni o na aria mataiguanağıra tha. 19 Nigükorwo ni ündu mwega mündu angikirirria ruo o na akinyariiragwo hatarri kihooto tondu wa kumenya ürria Ngai endaga. 20 No üngihüürwo ni ündu wa gwika üüru o na ükirirrie-rü, üngikgaathirwo ki? No ünginyariirwo ni ündu wa gwika wega na ükirirrie-rü, ücio ni ündu mwega maitho-ini ma Ngai. 21 Ündu üyü nüguo mwetüirwo, tondu Kristü aanyariirwo ni ündu

wanyu, akimütingira kionereria nüguo mügeragire o makinya-ini make. 22 "We ndaigana kwihia, o na kanua gake gatiigana kwaria maheeni." 23 Hindri iria andu maamürumaga, we ndaigana kwirumira; riria aanyariiragwo, we ndaigana kümehitira. Handu ha üguo-rü, we ni kweneana eneanaga kürri üria ütuaga ciira na kihooto. 24 We mwene nüakuuiire mehia maitu na mwirri wake müttü-igürrü, nigeetha na ithuü tükue ühoro-ini wa mehia, na tütüüre muoyo ni ündu wa üthingu; mütünda iria aahüürirwo niyo itüümite mühone. 25 Nigükorwo mwatarü ta ng'ondu itururite, no riü nümucookereire Mürüthi na Mürori wa miyoyi yanyu.

3 O üguo noguo o na inyuü atumia, mwagirriro nü gwathikagira athuuri anyu, nüguo hangikorwo harü amwe ao matetikite kiugo kia Ngai, mahote kügarürrwo ngoro o na hatarri ciugo ni ündu wa mütugo ya atumia ao, 2 ni ündu wa kuonaga mütüürire yanyu ya üthingu na ya gitio. 3 Kwigemia kwanyu gütitigatuuke o kwa mwirri, ta kürama njuüri, na kwihumba mathaga ma thahabu na nguo thaka, 4 no handu ha üguo-rü, gemagai mündu ürüa wa hito wa ngoro thiini, na ügemü ürüa ütathecukaga wa roho wa ühooreri na wa gükindüria. Kwigemia kuu nükuo kürri bata muno maitho-ini ma Ngai. 5 Nigükorwo üguo nüguo atumia aria atheru a tene aria mehokete Ngai meegemagia, na ündu wa gwathikagira athuuri ao ene, 6 o ta Sara, ürüa waathikagira Iburahimu na akamwütaga mwathi wake. Inyuü mürri ciana ciake müngüka ürria kwagirire mütegwütitigra. 7 O üguo noguo o na inyuü athuuri mwagirriro nügütüürania na atumia anyu na njira ya üügi, mükimatüüaga tondu ni aruti a wira hamwe na inyuü, na tondu matirri hinya müngü wa mwirri ta inyuü, ningi tondu mürri agai hamwe na atumia anyu a kiheo kia ütugi wa muoyo. İkgagü üguo nüguo gütekagie ündu üngigirirria mahooya manyu. 8 Ngirikirirria, ngümwira inyuothet atiri, müttüüranagie müiguanite mündu na ürüa üngü; müiguanagire tha, ningi mwendanage ta ciana cia nyina ümwe, na mütuuke ataana, na müükarage mwinyihitie. 9 Tigagai kwirihirria üüru na üüru, kana kwirumira mwarumwo, no ni kaba mürathimanage, tondu üguo nüguo mwetüirwo, nigeetha mükaagaırwo kırathimo. 10 Nigükorwo, "Mündu ürüa wothe üngienda güttüura muoyo na one matukü mega, no nginya arigirirrie rürümü rwake kwaria üüru, na mïromo yake kwaragia maheeni. 11 No nginya agarüruke atige gwika üüru,

na ekage o wega; no nginya acaragie thayū na aūthingatage. **12** Nīgūkorwo maitho ma Mwathani maikaraga macūthīrīrie andū arīa athingu, na matū make magathikagīrīria mahooya mao, no andū arīa mekaga ūru, ūthīu wa Mwathani nīkūmookīrīra ūmookagīrīra.” **13** Atīrīrī, nūū ūngīmwika ūru mūngīkorwo mūrī na kīyo gīa gwika wega? **14** No rīrī, o na mūngīnyariirwo nī ūndū wa gwīka ūrīa kwagīrīire-rī, inyū mūrī arathime. “Tigagai gwītigīra māundū marīa metigagīra; mūtikanamake.” **15** No ngoro-inī cianyu-rī, mwīyamūrīrei Kristū atūke Mwathani. Ikaragai mwīhaarīrie hīndī ciotle gūcookeria mūndū wothe ūrīa ūngīmūuria gītūmi gīa kīrīgīrīro kīrīa mūrī nakīo. No ikgai ūguo mūrī na ūhooreri na gītīo, **16** mūrī na thamiri itegwīcuuka, nīgeetha arīa macambagia mītugo yanyu mīega tondū mūrī thīinī wa Kristū, maconokage nī ūndū wa gīcambanio kīu kīao. **17** Nī kaba kūnyariirwo nī ūndū wa gwīka wega, angīkorwo nī kwenda kwa Ngai, handū ha kūnyariirwo nī gwīka ūru. **18** Tondū Kristū aakuire nī ūndū wa mehia ihinda o rīmwe rīa kūigana, ūrīa mūthingu agīkua nī ūndū wa arīa matarī athingu, nīguo atūtware kūrī Ngai. Ooragirwo arī thīinī wa mwīrī, no ha ūhorō wa Roho, agīcookio muoyo, **19** agīthīrī arī na muoyo ūcio wa Roho akīhunjīria maroho marīa maarī njeera, **20** marīa maaremēte kuuma o tene rīrīa Ngai aatūire etereire akīrīrīrie matukū-inī ma Nuhu, rīrīa thabina yaakagwo. Thīinī wayo haarī o andū anini, nao othe maarī andū anana tu, arīa maahonokirio maaī-inī, **21** namo maaī macio nīmo ngerekano ya ūbatithio ūrīa o na inyū ūmūhonokagia, na ti ūhorō wa kweheria o gīko kīa mwīrī, no nī mwīhītwa wa thamiri itarī na ūcuuke kūrī Ngai. Kūbatithio kūu nīkuo kūmūhonokagia nī ūndū wa kūriūkio kwa Jesū Kristū, **22** ūrīa wathiire igūrū na rīu aikaraga guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai, nao arāika, na aathani, o na maahinya magatuūka ma gwathagwo nīwe.

4 Nī ūndū ūcio, tondū Kristū nīnyariirwo mwīrī inī-rī, o na inyū kīhotorei mūrī na meciiria o ta macio aarī namo, tondū mūndū ūrīa ūrikītie kūnyariirwo mwīrī nīatiganīte na mehia. **2** Nī ūndū wa ūguo, mūtūrīre wake ūrīa ūtigarīte wa gūtūrīra gūkū thī ndarītūrīra nīguo ahingagie merirīria mooru ma mwīrī, no arītūrīra nīguo ekage ūrīa Ngai endaga. **3** Tondū nīmūtūrīte ihinda rīa kūigana mūgīkaga māundū marīa andū arīa matetikītie Ngai mendaga gwīka, namo nī ta mītūrīre ya ūrīra-

thoni, na merirīria mooru ma mwīrī, na ūrīu, na gūthīiaga maruga-inī ma waganu, o na ciathī-inīcia kūnyua njoohi, o na mūhooere ūrī thaahu wa kūhooya mīhianano. **4** Nao andū acio nīmagegaga mona atī mūtiranyiitanīra nao hīndī ūrīa marakīrīria ūmaramari-inī ūcio wao, nao magakīmūcambagia. **5** Nao no nginya makaheana ūhoro wa māundū mao kūrī ūrīa wīhaarīrie gūtūira ciira arīa marī muoyo na arīa makuīte. **6** Nīgūkorwo gīkī nīkīo gītūmi kīrīa gīatūmire ūhoro-ūrīa-Mwega ūhunjīrio o na andū arīa makuīte, nīgeetha ha ūhoro wa mwīrī magaatuūrīwo ciira o ta ūrīa andū arīa angī magaatuūrīwo, no ha ūhoro wa roho matūure muoyo o ta ūrīa Ngai atūrīraga. **7** Ithirīro rīa māundū mothe nīrīkuhīrīrie. Nī ūndū ūcio ikaragai mūrī na ūugī wa ngoro, na mūikarage mūterigītwo nīguo mūhotage kūhooya. **8** Ningī gūkīra māundū mothe, ikaragai mwendaine mūno mūndū na ūrīa ūngī, tondū wendani nīfūumbagīra mehia maingī. **9** Ningī mūtuganage mūtekūnuguna. **10** O mūndū nī ahūthīre kīheo o gīthe kīrīa amūkīrīte nīguo atungatagīre andū arīa angī, arī ta mūramati mwīhokeku wa wega wa Ngai wa mīthembā mīngī. **11** Mūndū o wothe angīkorwo akīaria-rī, nīarie taarī mūndū ūkūheana ciugo cia Ngai. Nake mūndū o wothe angīkorwo agītungata-rī, nīatungate na hinya ūrīa ūheanagwo nī Ngai, nīgeetha Ngai agoocagwo māundū-inī mothe thīinī wa Jesū Kristū. Nake nīwe ūgūtūrīra arī na riiri na hinya nginya tene na tene. Ameni. (ajōn g165) **12** Arata akwa nyenda mūno, mūtikagegio nī magerio marīa mūranyariirwo namo, taarī ūndū mūgeni ūrekīka thīinī wanyu. **13** No kenagai nīgūkorwo nī mūgwanīrīre thīinī wa kūnyariirika gwa Kristū, nīgeetha mūkayīrīrīwo nī gīkeno hīndī ūrīa riiri wake ūkaaguūranīrio. **14** Kūrathimwo-rī, nī inyū mūngīrumwo nī ūndū wa riītwa rīa Kristū, nī ūndū Roho ūrīa ūrī na riiri, o we Roho wa Ngai, arī igūrū rīanyu. **15** Mūndū wanyu ndakananyariirwo ta mūūragani, kana mūici, kana mūgeri ngero īngī o yothe, o na kana ta mūndū ūrīa wītoonyagīrīria māundū-inī ma andū angī. **16** No rīrī, mūndū angīnyariirwo tondū wa gūtūika Mūkristiano-rī, ndakanaconoke, no nīagooce Ngai tondū nīaheetwo riītwa rīu. **17** Nīgūkorwo ihinda nī ikinyu ciira wambīrīrie gūtūrīwo andū a nyūmba ya Ngai; na angīkorwo ūkwambīrīria na ithū-rī, gūgaagītūka atīa harī arīa mataathīkagīra ūhoro-ūrīa-Mwega wa Ngai? **18** Na rīrī, “Angīkorwo nī

ündū ūrī hinya mündū ūrīa mūthingu kūhonoka-rī, naguo ūhoro wa mündū ūrīa ūtetikītie Ngai na ūrīa mwīhia ūgaakihāana atīa?" 19 Nī ündū ūcio-rī, andū arīa manyariirīkaga kūringana na ūrīa Ngai endete, nīmaheane mīoyo yao kūrī Mūumbi wao ūrīa wa kwīhokeka, na mathīi na mbere gwīkaga maūndū mega.

5 Ndī na ūhoro ngwenda gūthaitha athuuri a Kanitha arīa marī hamwe na inyuī, ndī mūthuuri wa Kanitha o tao, na ndī mūira wa kūnyariirwo gwa Kristū, o na ndī ūmwe wa gūkaagairwo riiri ūrīa ūkaaguūranīrio:

2 Atīrīrī, tuīkai arīthi a rūrūrwa Ngai rūrīa mwīhokeirwo, mūgītungataga mūrī arori, na ti tondū wa kūringīrīrio, no nī ündū wa kwīyendera, o ta ūrīa Ngai endaga mūtuīke; mūtegūkorokera mbeeca, no mūtungatage mūrī na kīyo mūno; **3** mūtigetue anene a andū arīa mwīhokeirwo, no mūtuīke cionereria njega kūrī rūrūrū. **4** Na hīndī ūrīa Mūrīthi Ūrīa Mūnene akaaguūranīrio-rī, nīmūkaheo thūmbī ya riiri ūrīa ūtagatheūka o na rī. **5** O ūguo no taguo o na inyuī aanake mwagīrīrwo nī gwathīkīra andū arīa akūrū. Inyuī othe-rī, ikaragai mwīnyiihanīrie mündū na ūrīa ūngī, tondū-rī, "Ngai nīareganaga na arīa etīi no arīa menyihagia nīamaheaga wega wake."

6 Nī ündū ūcio mwīnyiihagie, mūrī guoko-inī kwa Ngai kūrīa kūrī hinya, nīguo akaamūtūūgīria hīndī ūrīa njagīrīru yakinya. **7** Na mūmūrekagīrīrie maūndū manyu mothe marīa mamūtangaga, tondū nīwe ūmūrūmbūyagia. **8** Ikaragai mwīiguīte na mwīhūgagie. Tondū-rī, thū yanyu mūcukani īcangacangaga ta mūrūūthi ūkūrarama ūgīcaria mündū wa gūtambuura.

9 No rīrī, mūmwītiirie, mwīhaandīte wega thīinī wa wītikio, tondū nīmūmenyete atī ariū na aarī a Ithe wanyu gūkū thī guothe maranyariirīka o ta inyuī. **10** Nake Ngai mwene wega wothe, o we ūrīa wamwītire riiri-inī wake wa tene na tene thīinī wa Kristū, we mwene nīakamūcookereria, na amwikīre hinya, na amūtue arūmu na mūtangīenyenyeka, thuutha wa kūnyariirīka kahinda kanini. (aiōnios g166) **11** Naguo hinya ūrotuūka wake tene na tene. Ameni. (aiōn g165) **12** Ndamwandikīra marūa maya makuhī ndeithītio nī Silivano, ūrīa nduaga mūrū wa Ithe witū mwīhokeku, nīguo ndīmūmīrīrie, na heane ūira na ma atī ūhoro ūyū nīguo wega wa Ngai ūrīa wa ma. Mwīhaandei wega thīinī waguo. **13** Kanitha ūrīa ūrī gūkū Babuloni, ūrīa ūthuūrītwo hamwe na inyuī, nīwamūgeithia, o nake mūrū wakwa Mariko nīamūgeithia. **14** Geithaniai

mündū na ūrīa ūngī na ngeithi cia kīmumunyano iria cia wendo. Thayū ūrogīna on inyuī inyuothē arīa mūrī thīinī wa Kristū.

2 Petero

1 Nī niī Simoni Petero, ndungata na mūtūmwō wa Jesū Kristū, Ngūmwandikīra marūa maya inyū arīa mūrīkītie kwamūkīra wītīkīo wa goro o ta ūrīa tūrī naguo nī ūndū wa ūthingu wa Jesū Kristū, ūrīa arī we Ngai witū na Mūtūhonokīa: **2** Wega na thayū iromūngīlhīra nī ūndū wa kūmenyana na Ngai, o na Jesū Mwathani witū. **3** Rīu-rī, hinya wake wa ūngai nītūheete kīrīa gīothe gītūbataragia nīguo tūhote gūtūura muoyo na twāmūrīire Ngai, nī ūndū wa kūmenyana nake ūcio watwītire tūgēna riiri wake mwene o na wagīrīru wake. **4** Nī ūndū wa maūndū macio-rī, nīatūheete maūndū manene mūno ma ciīranīro ciale cia goro, nīgeetha nī ūndū wacio mūgwatanagīre nake mūtūrīre-inī wa ūngai wake na mwītheemage kuuma kūrī ūbuthu wa gūkū thī ūrīa ūrehagwo nī merirīria mooru. **5** Na nī ūndū wa gītūmi kīu kīumbē, kīrutanīriei mūno nīguo muonganīrīrie wītīkīo wanyu na wagīrīru; naguo wagīrīru mūwonganīrīrie na ūmenyo; **6** naguo ūmenyo mūwonganīrīrie na kwīgīrīrīria merirīria ma mwīrī; nakuo kwīgīrīrīria merirīria macio-rī, mūkuonganīrīrie na gūkīrīrīria; nakuo gūkīrīrīria mūkuonganīrīrie na kwīyamūrīra Ngai; **7** nakuo kwīyamūrīra Ngai mūkuonganīrīrie na gūtuga ariū na aarī a Ithe witū; nakuo gūtuga ariū na aarī a Ithe witū mūkuonganīrīrie na wendani. **8** Nīgūkorwo mūngīgīa na mawega macio na mamūngīlhīre mūnorī, nīmarīgīragia mūgūtare kana mwage maciaro harī ūhoro wa kūmenya Mwathani witū Jesū Kristū. **9** No mūndū angīaga maūndū macio-rī, mūndū ūcio ndarona wega na nī mūtumumu, na nīariganīrīwo atī aatheririo nīguo atigane na mehia make ma tene. **10** Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū-rī, ikagīrai kīyo makīria nīguo mūtūme gwītwo kwanyu na gūthuurwo kwanyu kūrīme biū. Nīgūkorwo mūngīka maūndū macio-rī, gūtīrī hīndī mūkaagūa, **11** na nīmūgetikīrio na ūtugi mūtoonye thīnī wa ūthamaki wa tene na tene wa Mwathani na Mūhonokīa witū Jesū Kristū. (aiōnios g166) **12** Nī ūndū ūcio ngūtūura ndimūririkanagia maūndū macio, o na mwakorwo nīmūmamenyete, na nīmūhaandītwo wega thīnī wa ūhoro wa ma ūrīa mūrī naguo. **13** Na ngwīciiriā nī kwagīrīire ndimūririkanagie maūndū maya hīndī ūrīa yothe ngūtūura thīnī wa hemā īno ya mwīrī ūyū, **14** tondū nīnjūū atī ica ikuhī nīngūmīaūra, o ta ūrīa Mwathani witū Jesū Kristū

aanyonirie. **15** Na nīngwīrutanīria mūno nyone atī ndaarīkīa gūkua nīmūrihotaga kūririkana maūndū maya hīndī ciothe. **16** Hīndī ūrīa twamūmenyithirie ūhoro wa hinya na wa gūuka kwa Mwathani witū Jesū Kristū-rī, tūtiahūthīrire ng'ano cia gwītungīra na wara, no ithū nī kwionera tweyoneire ūkaru wake na maitho maitū. **17** Nīgūkorwo nīaheirwo gītīo na riiri kuuma kūrī Ngai Ithe, hīndī ūrīa mūgambo wamūkorire uumīte kūrī ūrīa Mwene Riiri ūrīa Mūnene ūkiuga atīrī, "Ūyū nīwe Mūrū wakwa ūrīa nyendete mūno; nī ngenaga mūno nī ūndū wake." **18** Ithū ene nītēweigūrīire mūgambo ūcio ūkiuma igūrū hīndī ūrīa twarī nake kīrima-inī kīrīa gītheru. **19** Na ningī ūhoro ūrīa warathirwo nī anabii ūrīa twī naguo nīwīkīrīwo hinya makīria, na no mwike wega mūngūthikīrīria, ūhaana ta ūtheri ūkwara handū harī nduma, o nginya gūkīe nayo njata ya rūciinī ūkengē ngoro-inī cianyu. **20** No mbere ya maūndū mothe-rī, no nginya mūmenye atī gūtīrī ūhoro wanarathwo Maandīko-inī Matheru ūngītaūrwo nī mūnabii na ūtaūri wake mwene. **21** Nīgūkorwo kīhumo kīa ūnabii gītīoimanire na kwenda kwa mūndū, no andū nīmarīrie ūhoro uumīte kūrī Ngai, o ta ūrīa Roho Mūtheru aamatongoririe.

2 No rīrī, nī kwarī anabii a maheeni thīnī wa andū, o ta ūrīa gūgaakorwo na arutani a maheeni thīnī wanyu. Nao nīmagatoonyia ūrutanī wa maheeni wa gūthūkīa andū na waara, o na makaane Mwathani ūrīa wamagūrīre, na nī ūndū ūcio, merehere kwanangwo kwa narua. **2** Andū aingī nīmakarūmīrīra mīthīire yao ya ūura-thoni na matūme njīra ūrīa ya ma ūcambio. **3** Ningī nī ūndū wa ūkoroku wao, arutani acio nīmagetongagia na inyū na kūmwīraga ng'ano cia maheeni. Itūro rīao rīa ciira ūtūire ūmetereire, o na kwanangwo kwo gūtiakaraga ta gūkomete. **4** Nī ūndū-rī, kuona atī Ngai ndaigana kūiguīra araika arīa mehirie tha, no nīkūmaikia aamaikirie Jehanamu, akīmohithia marima-inī ma nduma maikarage kuo metereire itūro-rī, (Tartaroō g5020) **5** ningī kuona atī ndaiguīrīre thī ya tene tha hīndī ūrīa aarehire kīgūū kīa maaī kūrī andū arīa maatūrīga kuo matetikītie Ngai, no akīgitīra Nuhu, ūrīa warī mūhunjia wa ūthingu na andū angī mūgwanja; **6** na angīkorwo nīatūrīire matūura ma Sodomu na Gomora ciira na ūndū wa kūmacina magītuīka mūhu, na akīmatua kīonereria kīa ūrīa gūgaatuīka kūrī andū arīa matetikītie Ngai; **7** na angīkorwo nīahonokirie Loti, mūndū warī mūthingu, na waiguithagio kīeha nī mītūrīre ya ūura-thoni ya

andū acio aaganu, **8** (nīgūkorwo mūndū ūcio mūthingu, ūrīa waikaranagia nao o mūthenya, nīaiguithagio ruo ngoro-inī yake thingu nī ciiko cia waganu iria oonaga na akaigua); **9** angikorwo ūguo nīguo kūrī-rī, Mwathani nīoī kūhonokia andū arīa meamūriire Ngai kuuma magerio-inī, na kūiga andū arīa matarī athingu nginya mūthenya wa ciira ūkinye, o akīmaherithagia. **10** Na makīria harī andū arīa marūmagīrīra merirīria mooru ma mwīrī marīa marī magigi na makanyarara wathani o wothe. Andū acio nī ndūrika na nī etīi na matiitigagīra kūruma ciūmbe cia igūrū iria irī riiri; **11** no rīrī, o na gūtuūka araika nī marī hinya na ūhoti makīria, matirumaga ciūmbe icio magīcithitangaga kūrī Mwathani. **12** No andū acio nīmarumanaga māndū-inī marīa matooī. Mahaana ta nyamū itarī na meciiria, iria ciūmbitwo itarī na ūmenyo, na iciariitwo irī cia kūgwatio na kūniinwo, na o ta nyamū-rī, o nao nī kūniinwo makaaniinwo. **13** Nao nīmakarīhwo ūrūna na ūrū kūringana na ūrīa matīuremekaga. O monaga atī kūrīo mūthenya barigici nīkuo gwikenia. Andū acio nī imeni na ūugū, rīrīa megwīkenia marugainī mao ma ikeno hīndī irīa mekūrīanīra na inyū. **14** Marī na maitho maiyūrīte ūtharia, na matitigaga kwīhia; o maguucagīrīria andū arīa marī ngoro hūthū; o nī njorua cia ūkoroku, na nī rūciaro rūrume! **15** Nīmatigite njīra irīa nūngarū makoora makarūmīrīra njīra ya Balamu wa Beori, ūrīa wendaga mūno mūcaara wa gwīka ūrū. **16** No nīakūūmirwo nī ndigiri, nyamū itaaragia, nī ūndū wa gwīka ūrū, ikīaria na mūgambo wa mūndū, na ikīriira ūgūrūki wa mūnabii ūcio. **17** Andū acio nī ithima itarī maaī, na nī ibii iria itwaragwo nī kīhuhūkanio. Nao no nduma nene makīria metereirio. (questioned) **18** Nīgūkorwo maaragia ndeto cia tūhū na cia mwītīo, makaguucagīrīria na merirīria mao mooru ma mwīrī o na ūura-thoni andū arīa marethara moime thīnī wa arīa matūrīga mahītagia. **19** Mameeragīra gūkūrwo ūkombo-inī, o rīrīa o ene marī ngombo cia ūhoro wa kūbutha, nīgūkorwo mūndū nī ngombo ya ūndū ūrīa wothe ūmwathaga. **20** Mangikorwo nīmetharīte kuuma thīnī wa māndū marīa marī magigi ma gūkū thī nī ūndū wa kūmenyana na Mwathani na Mūhonokia witū, Jesū Kristū na ningī macooke kuohanio na māndū na magatoorio nīmo-rī, mūtūrīre wao wa marigīrīrio-inī ūgaakorwo ūrī mūru gūkīra wa kīambīrīria. **21** Nī kaba matangīamenyete njīra ya ūthingu, gūkīra kūmīmenya na magacooka kūhutatīra watho ūrīa

mūtheru maatigīrwo. **22** Ūhoro ūcio wao, nīwonanītio nī wa ma nī thimo iria ciugaga atīrī: “Ngui ūcookagīrīra matahīko mayo,” na, “Ngūrwe ya mūgoma yathambio ūcookaga ūgathīi kwīgaragaria mūtondo-inī.”

3 Arata akwa nyendete mūno, maya nī marūa makwa ma keerī kūrī inyuī. Na thīnī wamo meerī ndīmaandikīte marī ma kūmūririkania mwarahūke mūgīe na meciiria marīa magīrīru. **2** Nīngwenda mūririkane ciugo iria ciaririo tene nī anabii arīa atheru na watho ūrīa waheanirwo nī Mwathani na Mūhonokia witū na mūgīkinyīrīo nī atūmwō anyu. **3** Mbere ya maūndū mothe, no nginya mūmenye atī matukū ma kūrigīrīria nīgūgooka anyūrūrania, manyūrūranagie na marūmagīrīre merirīria mao mooru. **4** Nīmakooranagia atīrī, “Gūuka gwake kūrīa eeranīire gūgaakinya-rī? Kuuma rīrīa maithe maitū maakuire, maūndū mothe mathiiaga na mbere o ta ūrīa maatarii kuuma rīrīa thī yombirwo.” **5** No nīmeriganīrie o na makīmenyaga atī o tene, nī ūndū wa kiugo kīa Ngai, kūrīa igūrū nī kwagīire, nayo thī ūkīumbwo na maaī kuuma kūrī maaī. **6** Ningī maaī o macio no mo maarindanirie thī ya ihinda rīu, na makīmīananga. **7** Ningī nī ūndū wa kiugo o ro kīu, igūrū na thī iria irī ho rīu nīciigīrīwo mwaki, igetererio mūthenya wa ciira, o na wa kwanangwo kwa andū arīa matetikītie Ngai. **8** No rīrī, arata akwa nyendete mūno, mūtikariganīrīwo nī ūndū ūyū ūmwe, atī kūrī Mwathani mūthenya ūmwe no ta mīaka ngiri, na mīaka ngiri no ta mūthenya ūmwe. **9** Mwathani ndagondagīrīria kūhingia ciīranīro ciake, ta ūrīa andū amwe meciiragia atī nīagondagīrīria. We nīamūkiragīrīria, tondū ndendaga mūndū o na ūmwe oore, no endaga andū othe merire. **10** No rīrī, mūthenya wa Mwathani ūgooka o ta mūci. Mūthenya ūcio-rī, igūrū nīrīkabuūria na mūrurumo mūnene; nacio ciūmbe iria itūire kūu igūrū nīkaahīa nī mwaki ithire, nayo thī na kīrīa gōthe kīrī kuo nīgacinwo ithire biū. **11** Kuona atī indo ciōthe nīkaanangwo na njīra īyo-rī, inyū mūkīagīrīrīwo gūkorwo mūrī andū a mūthembā ūrikū? Inyū mwagīrīrīwo nīgūtūrīraga mūtūrīre mūtheru na wa kwīyamūrīra Ngai, **12** mūgitanyaga na mūkīiragīrīria mūthenya ūcio ūkinye narua. Mūthenya ūcio wakinīa-rī, igūrū nīrīkaanangwo na mwaki, na indo ciōthe iria irī kuo ihīe nī mwaki, itweke. **13** No kūringana na ūrīa eeranīire-rī, nītwīrīgīrīre igūrū rīrīu na thī njerū, o kuo kūrīa gūtūrīraga ūthingu. **14** Nī ūndū ūcio, inyū arata akwa nyendete mūno, kuona atī

nīmwīrīgīire ūndū ūyū-rī, kīrutanīriei mūkoragwo
mūtarī na kīmeni, na mūtarī na ūcuuke, na mūrī na
thayū nake. **15** Menyai atī gūkirīria kwa Mwathani
witū nīkuo gūtūmaga mūhonokio, o ta ūrīa mūrū wa
Ithe witū Paūlū, ūrīa twendete aamwandīkīre arī na
ūūgī ūrīa Ngai aamūhete. **16** Marūa-inī make mothe
aandikīte o ūhoro wa maūndū macio. Marūa-inī make
nī kūrī maūndū mamwe maritū mūno kūmenya,
marīa andū arīa matooī na arīa matakindagīria
mogomagia, o ta ūrīa mogomagia Maandīko marīa
mangī, nao makereherere mwanangīko. **17** Nī ūndū
ūcio, arata akwa nyendete mūno, kuona nīmūrīkītie
kūmenya maūndū macio-rī, mwīmenyererei nīguo
mūtikaheenererio mūguee muume ūhoro-inī wanyu
wa gwīkindīra wega nī kūhītitthio nī mahītia ma andū
arīa matamenyagīrīra watho. **18** No rīrī, thīii na mbere
gūkūra thīinī wa wega na ūmenyo wa Mwathani na
Mūhonokia witū Jesū Kristū. Nake arotūura arī na
riiri rīu na nginya tene! Ameni. (aiōn g165)

1 Johana

1 Úhoro ūrīa warī kuo kuuma o kiambīrīria, ūrīa tūiguīte, na ūrīa tuonete na maitho maitū, na tūkawīrōrera, namo moko maitū makaūhutia, o ūhoro ūcio wa Kiugo kīa muoyo, nīguo tūhunjagia. **2** Muoyo ūcio nīwonithanirio; na ithuī nītūwone te na tūkaheana ūira waguo, na ithuī tūkamūhunjagiria ūhoro wa muoyo wa tene na tene, ūrīa watūire na Ithe witū, na ūkionithanio kūrī ithuī. (*aiōnios g166*) **3** Ithuī tūmūhunjagiria kīria tuonete na tūkaigua, nīgeetha o na inyuī mūgīe ngwatanīro na ithuī. Nayo ngwatanīro iitū nī ngwatanīro na Ithe witū, o na Mūriū Jesū Kristū. **4** Tūramwandikīra maūndū maya nīguo gīkēno gītū kīiganire. **5** Íno nīyo ndūmīrī ūrīa tūiguīte kuuma kūrī we, na nīyo tūramūmenyithia, atī: Ngai nī ūtheri; thīinī wake gūtīrī nduma o na hanini. **6** Tūngiuga atī tūrī ngwatanīro naked, tūgīthiaga na mīthīre ya nduma-rī, ūguo nīkūheenania, naguo ūhoro wa ma ndūtūrāga thīinī witū. **7** No tūngīthiī na ūtheri, o ta ūrīa we arī ūtheri-inī, tūrī na ngwatanīro mūndū na ūrīa ūngī, nayo thakame ya Jesū, Mūrū wake, nītūtheragia, tūgathirwo nī mehia mothe. **8** Tūngiuga tūtīrī na mehia, nī kwīheenia tūkwīheenia, naguo ūhoro wa ma ndūrī thīinī witū. **9** Tūngimbūra mehia maitū-rī, we nī mwīhōkeku na nī wa kīhōoto, na nīegūtūrekera mehia maitū na atūtherie tūthirwo nī maūndū mothe marīa matarī ma ūthingu. **10** Tūngiuga tūtīhītie-rī, tūkūmūtua wa maheeni, naguo ūhoro wake ndūrī na handū thīinī witū.

2 Twana twakwa nyendete, ngūmwandikīra maūndū maya nīgeetha mūtikehagie. No mūndū o na ū angīhīia-rī, nī tūrī na mūtūciirīrī harī Ithe witū, na nīwe Jesū Kristū, ūrīa Mūthingu. **2** We nīwe igongona rīa kūhoroheria mehia maitū, na to mehia maitū moiki, no nī mehia ma andū othe a thī. **3** Na ithuī nītūmenyaga atī nītūmūū, angīkorwo nītwathīkagīra maathani make. **4** Mūndū ūrīa uugaga atīrī, “Nīndīmūū,” no ndekaga ūrīa aathanaga-rī, ūcio nī wa maheeni, na ūhoro wa ma ndūrī thīinī wake. **5** No mūndū o wothe angīathikīra kiugo gīakerī, ti-itherū wendo wa Ngai nīmūkinyanīru kūna thīinī wake. **6** Undū ūyū nīguo ūtūmaga tūmenye atī tūrī thīinī wake: **6** Ūrīa wothe uugaga atī nītātūire thīinī wake-rī, no nginya athīi na mīthīre ta ūrīa Jesū aarī nayo. **7** Arata akwa endwa, ti rīathani rīerū

ndīramwandikīra, no nī rīathani ūrīa rīa tene, o ūrīa mūtūire narīo kuuma o kiambīrīria. Rīathani rīrī ūrīa tene nīrīo ndūmīrī ūrīa mūiguīte. **8** No rīu nī rīathani rīerū ndīramwandikīra; naguo ūhoro wa ma warīo wonekaga thīinī wake na thīinī wanyu, tondū nduma no irathira, naguo ūtheri ūrīa wa ma nītūkītie kwara. **9** Mūndū ūrīa uugaga atī arī ūtheri-inī no nītātūire mūrū kana mwarī wa ithe-rī, ūcio arī o nduma-inī. **10** Ūrīa wothe wendete mūrū na mwarī wa ithe atūrāga ūtheri-inī, na thīinī wake gūtīrī ūndū ūngītūma ahīngwo. **11** No ūrīa wothe ūtūtūire mūrū kana mwarī wa ithe, arī nduma-inī na athīiaga na nduma; ndamenyaga kūrīa arathīi, tondū nduma nīmūtūtē mūtūmumu. **12** Ndīramwandikīra, inyuī twana twakwa nyendete, tondū nīmūrekeirwo mehia manyu nī ūndū wa ūtītā ūrīa. **13** Ndīramwandikīra, inyuī maithe, tondū nīmūmenyete ūrīa warī kuo kuuma o kiambīrīria. Ndīramwandikīra, inyuī andū ethī, tondū nīmūtooretie ūrīa mūrū. Ndīramwandikīra, inyuī twana twakwa nyendete, tondū nīmūmenyete Ithe witū. **14** Ndīramwandikīra, inyuī maithe, tondū nīmūmenyete ūrīa warī kuo kuuma o kiambīrīria. Ndīramwandikīra, inyuī andū ethī, tondū mūrī na hinya, nakīo kiugo kīa Ngai nīgītūrāga thīinī wanyu, na nīmūtooretie ūrīa mūrū. **15** Mūtikende thī kana kīndū o gīothe kīrī thīinī wa thī. Mūndū o na ū angīkorwo nīendete thī-rī, wendo wa Ithe witū ndūrī thīinī wake. **16** Nīgūkorwo ūndū o wothe ūrī gūkū thī, na nīmo merīrīria ma mwīrī, na merīrīria ma maitho make, na mwīraho wa kīrī arī nakīo na ūrīa ekaga: maūndū macio matumanīte na Ithe witū, no moimanīte na thī. **17** Thī na merīrīria mayo nītūrāga, no mūndū ūrīa wīkaga ūrīa Ngai endaga atūrāga nginya tene. (*aiōn g165*) **18** Twana twakwa nyendete, rīrī nī ithaa rīa kūrigīrīria; na o ta ūrīa mūiguīte atī mūmena-Kristū nīarooka, o na rīu amena-Kristū aingī nīmokīte. Na nī ūndū ūcio nītūmenyete atī rīrī nīrīo ithaa rīa kūrigīrīria. **19** Kuuma nīmoimire kūrī ithuī, no matiarī aitū. Nīgūkorwo mangīarī aitū-rī, nīmangīaikarire hamwe na ithuī; no gūthīi kwao kuonanirie atī gūtīarī o na ūmwe wao warī witū. **20** No rīrī, inyuī mūrī ahake maguta nī ūrīa Mūtheru, na inyuī inyuothē nīmūū ūhoro wa ma. **21** Ndīramwandikīra tondū mūtīū ūhoro wa ma, no ngūmwandikīra tondū nīmūū ūhoro wa ma, na tondū gūtīrī ūhoro wa maheeni uumanaga na ūhoro wa ma. **22** Nūū ūkīrī mūheenania? Nī mūndū ūrīa ūkaanaga

atī Jesū niwe Kristū. Mündū ta ūcio niwe mūmena-Kristū: mündū ūcio niakaanaga Ithe o na Mūriū. 23 Gütirī mündū ūkaanaga Mūriū ūkīrī na Ithe witū; ūrīa wothe uumbūraga Mūriū arī na Ithe o nake. 24 Mwīmenyererei nīguo ūndū ūrīa mūrīkītie kūigu kuuma o kiambīrīria ūkarage thiinī wanyu. Ūndū ūcio ūngīkara thiinī wanyu-rī, o na inyū mūrīkaraga thiinī wa Mūriū, o na mūrī thiinī wa Ithe. 25 Na ūndū ūyū nīguo atwīriire: o muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 26 Ndīramwandikīra maündū maya makonii ūhoro wa andū arīa marageria kūmhītithia. 27 Na inyū-rī, maguta marīa mwahakirwo nīwe-rī, megūtūura thiinī wanyu, na mūtibatairio nī mündū o na ū wa kūmūruta ūhoro. No rīrī, o ta ūrīa ihaka rīake rīa maguta rīmūrutaga ūhoro wa maündū mothe, na o ta ūrīa rīrī rīa ma, na ti rīa maheeni: o ta ūrīa rīmūrutīte-rī, tūūrai thiinī wake. 28 Na rīu, inyū twana twakwa nyendete, kīrīrīraiā gūkara thiinī wake nīgeetha rīrīa akoonithanio tūgaakorwo tūrī na ūūmīrīru na tūtegūconoka mbere yake hīndī ūrīa agooka. 29 Angīkorwo nīmūūtī atī we nī mūthingu, kīmenyei atī mündū ūrīa wīkaga maündū marīa magīrīrei niaciarītwo niwe.

3 Onei ūria wendo ūnenehete, ūria Ithe witū atwendete naguo, atī twītagwo ciana cia Ngai! Na ūguo nīguo tūrī! Gītūmi kīa andū a thī mage gütümenya nī ündū o nake matiamümenyire. **2** Arata akwa endwa, rīu ithūrī tūrī ciana cia Ngai, no gütirī kūramenyithanio ūria tūgaatuika thuutha-inī. No nītūūrī atī hīndī ūria acoonithanio nītūkahaanana nake, nīgūkorwo tūkaamuona o ūria atariī. **3** Mūndū o wothe ūri na kīrīgīrīro gīkī thiinī wake nīetheragia, o ta ūria Kristū nake arī mūtheru. **4** Mūndū o wothe wīhagia nī watho oinaga; kwīhia-rī, nīkuo kuuna watho. **5** No inyuī nīmūūrī atī nīonithanirio nīgeetha eherie mehia maitū. Na thiinī wake gütirī mehia. **6** Mūndū o wothe ütūrūraga thiinī wa Kristū ndehagia. Mūndū o wothe wīhagia ndarī amuona o na kana akamümenya. **7** Twana twakwa nyendete, mūtikanareke mūndū o na ū amūhītithie. Ūria wīkaga ūria kwagīrīre nī mūthingu, o ta ūria Kristū arī mūthingu. **8** Mūndū ūria wīhagia nī wa mūcukani, tondū mūcukani atūire ehagia kuuma o kiambīrīria. Gītūmi kīa Mūrū wa Ngai onithanio-rī, nīgeetha athūkie wīra wa mūcukani. **9** Gütirī mūndū ūciarītwo nī Ngai ūthiiaga na mbere na kwīhia, tondū mbeū ya Ngai ūkaraga thiinī wake; we ndangīthī na mbere na kwīhia, tondū nīmūciare

nī Ngai. 10 Ūndū ūyū ūmenyithanagia ūtiganu wa ciana cia Ngai na cia mūcukani: Mündū o wothe ūtekaga ūrīa kwagīrīire ti mwana wa Ngai; o hamwe na ūrīa ūtendete mūrū kana mwarī wa ithe. 11 Īno nīyo ndūmīrīri ūrīa mwaiguire kuuma o kīambīrīria: No nginya twendanage mündū na ūrīa ūngī. 12 Mütikahaane ta Kaini, ūrīa warī wa ūrīa mūūru, na akīuraga mūrū wa nyina. Nī kī ūtūmire amūūrage? Aamūūragire tondū ciiko ciake mwene ciarī njuru, nacio cia mūrū wa nyina ciarī cia ūthingu. 13 Ariū na aarī a Ithe witū, andū a thī mangīmūmena-rī, mütikagege. 14 Nītūū ūtī ūtūumite gikuū-inī tūgathī muoyo-inī, tondū ūtwendete ariū na aarī a Ithe witū. Mündū o wothe ūrīa ūtendanaga atūuraga gikuū-inī. 15 Mündū o wothe ūrīa ūthūire mūrū kana mwarī wa ithe-rī, ūcio nī mūūragani, na inyuū nīmūū ūtī gūtirī mūūragani ūrī na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 16 Ūndū ūrīa ūtūmaga tūmenye ūrīa wendo ūhaana nī ūyū: Jesū Kristū nīarutire muoyo wake nī ūndū witū. Na ithū ūtīwagīrīrwo tūrute mīoyo iitū nī ūndū wa ariū na aarī a Ithe witū. 17 Mündū angīkorwo arī na indo cia gūkū thī, na one mūrū kana mwarī wa ithe wao ūbataire nī ūteithio no aage kūmūiguira tha-rī, wendo wa Ngai ūngīgīkorwo ūrī thīinī wake atīa? 18 Twana twakwa nyendete, ūtūtige kwendanaga na ciugo kana na kanua tu, no ūtwendanage na ciiko na twendane na ma. 19 Ūyū nīguo tūmenyaga atī tūrī a ūhoro ūrīa wa ma, na ūrīa tūrīgaga ngoro ciitū itarī na nganja tūrī mbere yake, 20 rīrīa rīothe ngoro ciitū itaratūtuira ciira. Nīgūkorwo Ngai nī mūnene gūkīra ngoro ciitū, na nīo maündū mothe. 21 Arata akwa endwa, ngoro ciitū ingīaga gūtūtuira ciira-rī, ūtūrīkoragwo tūrī na ūtūmīrīru mbere ya Ngai, 22 na nīarūtūheaga kīrīa gīothe tūrimūhooyaga, tondū ūtīwagīrīka maathani make na tūgeeka maündū marīa mamūkenagia. 23 Narīo rīrī ūtūrī ūtāthani rīake: Nī gwītīkīa ūtītwa rīa Mūriū, Jesū Kristū, na twendanage o ta ūrīa aatwathire. 24 Arīa maathīkīgīra maathani make nīmatūrīga thīinī wake, nake nīatūrīga thīinī wao. Naguo ūndū ūrīa tūmenyaga naguo atī ūtūrīga thīinī witū nī ūyū: Nī ūndū wa Roho ūrīa aatūheire.

4 Arata akwa endwa, mütigetikagie roho o wothe, no müroragie maroho muone kana moimite kūri Ngai, tondū anabii aingī a maheeni nīmoimagarīte magathīi thī yothe. 2 Üū nīguo mūngihota gulkūurana Roho wa Ngai: Roho o wothe ūrā luumbūraga atī lesū Kristū

nīokīte arī na mwīrī, ūcio uumīte kūrī Ngai, 3 no roho o wothe ūrīa ūtoimbūraga Jesū, ūcio nduumīte kūrī Ngai. Ūcio nī roho wa mūmena-Kristū, ūrīa mūiguīte atī nīūgooka na o na rīa nīūrīkītie gūūka gūkū thī. 4 Inyuū twana twakwa nyendete, inyuū mūrī a Ngai na nīmūmatooretie, tondū ūrīa ūrī thīinī wanyu nī mūnene gūkīra ūrīa ūrī gūkū thī. 5 Acio moimīte gūkū thī, na nī ūndū ūcio maaragia ūhoro wa maūndū ma gūkū thī, na thī na andū a gūkū thī makamathikīrīria. 6 Ithuū tuumīte kūrī Ngai, nake mūndū o wothe ūrīa ūū Ngai nīatūthikagīrīria; no ūrīa wothe ūtoimīte kūrī Ngai ndatūthikagīrīria. Üguo nīguo tūkūūranaga Roho ūrīa wa ma, na roho ūrīa wa maheeni. 7 Arata akwa endwa, nītwandanagei mūndū na ūrīa ūngī, nīgūkorwo wendo uumaga kūrī Ngai. Mūndū o wothe ūrīa wendenaga, aciarītwo nī Ngai o na nīō Ngai. 8 Mūndū o wothe ūrīa ūtendanaga ūcio ndooī Ngai, tondū Ngai nī wendo. 9 Ūū nīguo Ngai oonanirie wendo wake harī ithuū: Nīatūmire Mūriū wake, o we wa mūmwe, gūkū thī nīgeetha tūtūure muoyo nī ūndū wake. 10 Üyū nīguo wendo: ti atī nī ithuū twendire Ngai, nowe nīwe watwendire, na agītūma Mūriū wake atūkē igongona rīa kūhoroheria mehia maitū. 11 Arata akwa endwa, kuona atī Ngai nīguo atwendete-rī, o na ithuū nītūkīagīrīwo twendanage. 12 Gūtīrī mūndū ūrī ona Ngai; no tūngīendana mūndū na ūrīa ūngī-rī, Ngai nīatūrīraga thīinī witū, naguo wendo wake ūgakinyanīra thīinī witū. 13 Ūndū ūrīa ūtūmaga tūmenye atī tūtūrīraga thīinī wake nake agatūrīra thīinī witū, nī atī nīatūheete Roho wake. 14 Na nītuonete na tūkoimbūra atī Ithe witū nīatūmīte Mūriū atūkē Mūhonokia wa thī yothe. 15 Mūndū o wothe angīumbūra atī Jesū nī Mūrū wa Ngai-rī, Ngai atūrīraga thīinī wake, nake agatūrīra thīinī wa Ngai. 16 Na nī ūndū ūcio nītūmenyete na tūkehoka wendo ūrīa Ngai atwendete naguo. Ngai nī wendo. Mūndū o wothe ūtūrīraga endanīte atūrīraga thīinī wa Ngai, nake Ngai atūrīraga thīinī wake. 17 Üguo nīguo wendani ūkinyanagīra thīinī witū nīgeetha tūkaagīna na ūūmīrīru mūthenya ūrīa gūgaatuānīrīwo ciira, tondū tūrī gūkū thī nī tūhaanaine nake. 18 Wendo ndūrī guoya. No wendo ūrīa mūkinyanīru nīūingataga guoya, tondū guoya ūkonainie na iherithia. Mūndū ūrīa wītīgīrīra, ndatugwo mūkinyanīru thīinī wa wendo. 19 Ithuū twendanaga tondū we nīwe waambire gūtwenda. 20 Mūndū angiuga atīrī, "Nīnyendete Ngai," na nīatūuire mūrū kana mwarī wa ithe-rī, ūcio nī

wa maheeni. Nīgūkorwo mūndū o wothe ūtendete mūrū wa ithe, ūrīa atūire onaga, ndangīhota kwenda Ngai, ūrīa atarī oona. 21 Nake nīatūheete rīathani rīrī: Mūndū o wothe wendete Ngai, no nginya ende mūrū kana mwarī wa ithe o nake.

5 Mūndū o wothe wītīkītie atī Jesū nīwe Kristū aciarītwo nī Ngai, nake mūndū o wothe wendete mūciari nīendete o na mwana wake. 2 Ūū nīguo tūmenyaga atī nītwendete ciana cia Ngai: nī kwenda Ngai na kūhingia maathani make. 3 Ūū nīguo kwenda Ngai: nī gwāthikīra maathani make. Namo maathani make ti maritū, 4 Nīgūkorwo mūndū o wothe mūciare nī Ngai nīatooragia maūndū ma thī. Naguo ūhootani ūrīa ūtooretie maūndū ma thī, nī gwītīkīa gwītū. 5 Nūū ūcio ūtooragia maūndū ma thī? Nī mūndū ūrīa wītīkītie atī Jesū nīwe Mūrū wa Ngai. 6 We nīwe wokire na ūndū wa maaī na thakame, o Jesū Kristū. We ndokire na ūndū wa maaī moiki, no nīwe wokire na ūndū wa maaī na thakame. Nake Roho nīwe mūira, tondū Roho nīwe ūhoro ūrīa wa ma. 7 Nīgūkorwo aira nī atatū (kūu iğrū: nao nī Ithe witū, na ūhoro, na Roho Mūtheru; nao aya atatū nī ūmwe. Gūkū thī nakuo aira nī atatū): 8 nao nī Roho, na maaī, na thakame; nao acio atatū nīmaiguanīte. 9 Angīkorwo nīwītīkīra ūira wa mūndū, ūira wa Ngai nī mūnene makīria, tondū nī ūira wa Ngai ūrīa aheanīte ūkonī Mūriū. 10 Mūndū wothe wītīkītie Mūrū wa Ngai arī na ūira ūcio ngoro-inī yake. Mūndū wothe ūtetikītie Ngai nīamūtūte wa maheeni, tondū ndetikītie ūira ūrīa mūheane nī Ngai ūkonī Mūriū. 11 Naguo ūyū nīguo ūira atī Ngai nīatūheete muoyo wa tene na tene, naguo muoyo ūcio wī thīinī wa Mūriū. (aiōnios g166) 12 Ūrīa ūrī na Mūriū arī na muoyo; nake ūrīa ūtarī na Mūrū wa Ngai ndarī na muoyo. 13 Ndīramwandikīra maūndū maya inyuū arīa mwītīkītie rītīwa rīa Mūrū wa Ngai, nīgeetha mūmenye atī mūrī na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 14 Ūūmīrīru ūrīa tūkoragwo naguo tūgīkuhīrīria Ngai nī atī tūngīhooya ūndū o wothe kūringana na wendo wake-rī, we nīatūiguaga. 15 Na tūngīmenye atī nīatūiguaga, ūndū-inī o wothe ūrīa tūhooyaga-rī, nītūrī atī nīatūheete ūndū ūrīa tūmūhoote. 16 Mūndū o wothe angīona mūrū kana mwarī wa ithe agīka rīhīa rīrīa rītāngīmūtwara gīkuū-inī, nīahoe, nake Ngai nīakamūhe muoyo. Ndīraaria ūhoro wa andū arīa rīhīa rīao rītarī rīa kūmatwara gīkuū-inī. No nī kūrī rīhīa rīngītwara mūndū gīkuū-inī. Niī ndiroiga atī mūndū ahooe nī ūndū wa rīhīa ta

rīu. **17** Ciiko ciothe njūru nī mehia, no nī kūrī rīihia
rītangītwara mūndū gīkuū-inī. **18** Nītūū atī mūndū o
wothe ūciarītwo nī Ngai ndatūūraga ehagia; mūndū
ūrīa ūciarītwo nī Ngai, ūcio nīamenyagīrīwo nī Ngai,
nake ūrīa mūūru ndangīhota kūmwīka ūūru. **19** Ithuī
nītūū atī tūrī ciana cia Ngai, na tūkamenya atī thī
yothe yathagwo na wathani wa ūrīa mūūru. **20** Ningī
nītūū atī Mūrū wa Ngai nīokīte na nīatūheete ūtaūku,
nīgeetha tūmūmenye ūrīa arī we ūhoro wa ma. Na
ithuī tūrī thīinī wake ūcio ūrīa arī we ūhoro wa ma,
tūrī thīinī wa Mūrūwe Jesū Kristū. We nīwe Ngai ūrīa
wa ma, na nowe muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166)
21 Twana twakwa nyendete, mwīmenyagīrīrei ngai cia
mīhianano.

2 Johana

1 Kuuma kūrī niī Mūthuuri wa Kanitha, Ndaandika marūa maya kūrī mūtumia ūrīa mūthuure, o hamwe na ciana ciake, arīa nyendete kūna kūna, na to niī nyiki, no nī hamwe na arīa othe mamenyete ūhoro ūrīa wa ma: **2** makamwenda tondū wa ūhoro ūrīa wa ma, ūrīa ūtūrāga thīinī witū, o na ūgūtūūra na ithū nginya tene: (*aīon g165*) **3** Wega, na tha, na thayū kuuma kūrī Ngai Ithe, na kuuma kūrī Jesū Kristū, o we Mūriū wa Ithe witū, irīkaraga na ithū thīinī wa ūhoro wa ma, na wa wendo. **4** Nīngenetē mūnō nīkuona ciana imwe ciaku igīthīi na njīra ya ūhoro ūrīa wa ma, o ta ūrīa Ithe witū aatwathire. **5** Na rīu, mūtumia ūyū mwende, ti rīathani rīerū ndīrakwandikīra, no nī rīrīa tūtūire narīo kuuma o kiambīrīria. Ngūūria atī twendanage mūndū na ūrīa ūngī. **6** Naguo wendani nī atīrī: Atī tūthīiage na njīra ya gwathikīra maathani make. O ta ūrīa mūiguūte kuuma o kiambīrīria, rīathani rīake nī atī mūthīiage mūrī o na wendani ūcio. **7** Aheenania, aingī arīa matetīkītie atī Jesū Kristū ookire arī na mwīrī, nīmarorūūra gūkū thī. Mūndū ta ūcio nī mūheenania na nī mūmena-Kristū. **8** Mwīhūgägei nīguo mūtigate kīrīa mūrutīire wīra, no mūtuīke a gūkaaheo mūcaara wanyu ūrī wothe. **9** Mūndū o wothe ūkīraga njano akarega kūrūmīrīra ūrutani wa Kristū, ūcio ndakoragwo na Ngai; no ūrīa ūkīraga ūrutani-inī ūcio, we arī na Ithe witū o na Mūriū. **10** Mūndū o wothe angūuka kūrī inyuī arī na ūrutani ūngī tiga ūcio-rī, mūtikanamūnyiite ūgeni o na kana mūmwamūkīre kwanyu mūcīi. **11** Mūndū wothe ūngūmwamūkīra, nīkūgwatanīra magwatanīire nake cīko ciake cia wagānu. **12** Ndī na maūndū maingī ma kūmwandikīra, no ndikwenda kūhūthīra karatathi na rangi. Handū ha ūguo-rī, ndīrehoka kūmūceerera njaranīre na inyuī tūkīonanaga, nīgeetha gīkeno giitū kīiganīre. **13** Nīmwageithio nī ciana cia mwarī wa maitūguo ūrīa mūthuure.

3 Johana

1 Kuuma kūrī niī Mūthuuri wa Kanitha, Ndakwandikīra, wee mūrata wakwa mwendwa Gayo, ūrīa nyendete kūna kūna. **2** Mūrata wakwa mwendwa, mahooya makwa nī atī ūkenagīre ūgima wa mwīrī, na atī maündū mothe magaaciře, o ta ūrīa ngoro yaku ūkarīte īgaacīire. **3** Nindirakenire mūno nī ūndū wa ariū na aarī a Ithe witū amwe gūuka kūnjīra ūhoro wa wīhokeku waku ūhoro-inī ūrīa wa ma, na ūrīa ūkīrīiřie gūthīi na njīra ya ūhoro ūrīa wa ma. **4** Gūtirī ūndū ūngū ūngenagia gūkīra kūigua atī ciana ciakwa no ithiiaga irūmīrīire njīra ūrīa ya ūhoro ūrīa wa ma. **5** Mūrata wakwa mwendwa, wee nīukoragwo ūrī mwīhokeku thiinī wa maündū marīa wīkagīra ariū na aarī a Ithe witū, o na gūtuūka ndūmooī. **6** Nīmerīite kanitha ūhoro wa wendani waku. Nī wega ūmoimagarie o ta ūrīa kwagīrīire harī Ngai. **7** Moimagarire nī ūndū wa Rītwa rīake na makīrega ūteithio kuuma kūrī andū ariā matetikītie Ngai. **8** Nī ūndū ūcio ithuī-rī, twagīrīirwo gūtaanahagīra andū ta acio nīgeetha tūrutithanagie wīra wa ūhoro ūrīa wa ma tūrī hamwe. **9** Nīndandikīire kanitha, no Diotirefe, ūrīa wendaga gūtuūka ta mūnene, nīareganire na ithuī. **10** Nī ūndū ūcio ndooka, nīngoiga maündū marīa ekaga, kwarīa ndeto cia mūhuhu na cia gūtūcambia. Ningī akaaga kūiganwo nī ūguo, akarega kūnyiita ariū na aarī a Ithe witū ūgeni. Agacooka akagīrīria arīa mekwenda gwīka ūguo o na akamaingata kanitha-inī. **11** Mūrata wakwa mwendwa, ndūkanae kwīgerekania na ūhoro ūrīa mūūru, no wīgerekaniagie na ūhoro ūrīa mwega. Mūndū o wothe ūrīa wīkaga wega nī wa Ngai. Nake ūrīa wothe wīkaga ūrī ūcio ndarī ona Ngai. **12** Demeterio nīagathagīrīrio nī andū othe, o na ūhoro ūrīa wa ma guo mwene. O na ithuī nītūmūgaathagīrīria, na inyuī nīmūū atī ūira witū nī wa ma. **13** Ndī na maündū maingī ma gūkwandikīra, no ndikwenda gūkwandikīra na karamu na rangi. **14** Ndī na mwīhoko wa gūkuona ica ikuhī, twaranīrie tūkīonanaga. Thayū ūroogīa kūrīwe. Arata arīa me gūkū nīmakūgeithia. Geithia arata arīa marī kūu na marītwa mao.

Judas

1 Nī niī Judasi, ndungata ya Jesū Kristū, na mūrū wa nyina na Jakubu, Ndīraandikīra arīa metītwo, o arīa mendetwo nī Ngai Ithe, na makamenyagīrīre nī Jesū Kristū: 2 Mūroingīhīrwo nī tha, na thayū, o na wendani. 3 Arata akwa endwa, o na gūtuīka nīndirendete mūno kūmwandikīra ūhoro wa ūhonokio ūrīa tūgwatanīire na inyū-rī, nīndironire kwagīrīre ndīmwandikīre nīguo ndīmūringīrīrie mūrūagīrīre wītikio ūrīa wehokeirwo andū arīa aamūre ihinda rīmwe rīa kūigana. 4 Nīgūkorwo andū amwe arīa ūhoro wao wagūtuīrwo ciira waandikītwo o tene nīmetoonyereirie na hito thiinī wanyu. Acio nī andū matetigagīra Ngai, na nīmagarūraga Wega wa Ngai witū ūtuīke wa kūmetikīria kūhūrra ūmaraya, na magakaanaga Jesū Kristū, o we wiki Mūnene na Mwathani witū. 5 O na mwakorwo nīmūmenyete ūhoro ūyū wothe-rī, nīngwenda kūmūririkania atū Mwathani nīakūrīre andū ake akīmaruta būrūri wa Misiri, no thuutha-inī akīniina arīa matetikītie. 6 Nao araiaka arīa maaregire gūkindiria wathani-inī wao na magītiganīria kūndū kwao gwa gūtūura-rī, acio nīamahingīire nduma-inī, nao moheetwo na mīnyororo ya tene na tene metereirio ituīro rīa ciira wa Mūthenya ūrīa mūnene. (aiōn g126) 7 Ningī o ūndū ūmwe nao, Sodomu, na Gomora, na matūura marīa maariganītie nīmeneanire harī ūmaraya na waganu wa mwīrī ūtarī wa ndīure. Acio nīo maatuīkire kīonereria kīa arīa maherithagio na mwaki wa tene na tene. (aiōnios g166) 8 O na ningī noguo, arooti acio mathūkagia mīrī yao ene, na makaregana na wathani, na magacambagia ciūmbe cia kūu igūrū. 9 No rīrī, o na Mikaeli, mūraika ūrīa mūnene, hīndī ūrīa maakararanagīria mwīrī wa Musa na ngoma-rī, ndaigana kūgeria kūmūcambia, no oigire atīrī, "Mwathani arogūkaania!" 10 No andū acio-rī, marumaga maūndū mothe marīa matahotaga kūmenya; namo maūndū marīa mamenyete na ūndū wa mūciarīre, ta nyamū iria iteciiragia-rī, maūndū macio nīmo meniinaga namo. 11 Kaī makīrī na haaro-ī! Marūmīrīre njīra ya Kaini; ningī magetoonyia na ihenya ihītia-inī rīa Balamu nīguo mone uumithio; o na makīniinwo ūremi-inī wa gūukīrīra wathani ta Kora. 12 Andū acio nī imeni rīrīa megūuka maruga-inī manyu ma wendani, makariānīra na inyūi mategwītigīra o na atīa. Nī ariūthi arīa merūithagia o ene. Mahaana ta matu matarī na mbura, makīhurutwo nī rūhuho;

o na ningī mahaana ta mītī ūtarī na matunda hīndī ya kīmera, ūmunyītīna na mīri ūkooma biū. 13 Mahaana ta makūmbī ma iria marīa matangīgīrīka, makihūyūkaga ciīko ciao cia thoni ta mūhūyū; ningī matariī ta njata ciūrūrīraga, iria ciigīrwo nduma ūrīa ndumanu mūno nginya tene. (aiōn g165) 14 Enoku, ūrīa wa rūciaro rwa mūgwanja kuuma harī Adamu, nīarathire ūhoro ūkonīi andū acio akiuga ūū: "Atīrīrī, Mwathani nīarooka arī na andū ake arīa atheru ngiri na ngiri 15 nīguo atūire o mūndū ciira, na aiguithie kīhotoo andū othe arīa matetigīrīte Ngai, nī ūndū wa ciīko ciote cia kūremera Ngai, iria maaneka mategwītigīra Ngai, o na nī ūndū wa ciugo ciote njūri iria ehia arīa matamwītigīrīte manaaria cia gūukīrīra Ngai." 16 Andū aya nīang'ong'ori, na a gūcarīria andū arīa angī mahītia; marūmagīrīra merirīria mao mooru; nīmēgaathaga o ene, na makaheenagīrīria andū arīa angī, nīguo megune o ene. 17 No rīrī, inyūi arata akwa endwa, ririkanai ūrīa atūmwo a Mwathani witū Jesū Kristū maamwīrīre o mbere. 18 Maamwīrīre atīrī, "Mahinda ma kūrigīrīria-rī, nīgūkagīna na anyūrūrania arīa makarūmagīrīra merirīria mao ene matarī ma gwītigīra Ngai." 19 Acio nīo andū arīa mamwamūranagia, arīa marūmagīrīra merirīria ma mwīrī, no matirī na Roho. 20 No inyūi arata akwa endwa, ikaragai mūkiōngererekaga hinya thiinī wa wītikio wanyu ūrīa mūtheru mūno na mūhooage mūrī thiinī wa Roho Mūtheru. 21 Ikaragai thiinī wa wendo wa Ngai mūgīetagīrīra tha cia Mwathani witū Jesū Kristū nīguo ikaamūkinyia muoyo-inī wa tene na tene. (aiōnios g166) 22 Iguagīrai tha andū arīa marī na mathangania, 23 tharai arīa angī kuuma mwaki-inī mūmahonokie; arīa angī-rī, maiguīrei tha, mūrī na guoya, na mūgīthūrīraga o na nguo ciao iria ciīkīrītwo maroro nī mwīrī mūthaahie. 24 Na rīu, kūrī ūrīa ūngīhota kūmūgitīra mūtikagwe, na kūmūrūgamia mbere ya ūthīi wake ūrīa wī riiri mūtarī na ūugū, na mūrī na gīkēno kīnene: 25 Ngai we wiki Mūhonokia witū arogīa na riiri, na ūkaru, na hinya, o na wathani, thiinī wa Jesū Kristū Mwathani witū, o kuuma kīambīrīria, o na rīu, na nginya tene na tene! Ameni. (aiōn g165)

Kūguūrīrio

1 Ūyū nīguo ūguūrio wa Jesū Kristū, ūrīa Ngai aamūguūrīrie nīguo onie ndungata ciake māndū marīa makiriī gwikīka o ica ikuhī. Aamenyithanirie ūhoro ūcio na ūndū wa gūtūma mūraika wake kūrī ndungata yake Johana, **2** ūrīa nake wacookire kumbūra ūhoro ūrīa wothe oonire, naguo nī ūhoro wa kiugo kīa Ngai na ūira wa Jesū Kristū. **3** Kūrathimwōrī, nī mūndū ūrīa ūthomaga ciugo cia ūrathi ūyū, na kūrathimwo nī andū arīa maiguaga ūhoro ūyū na makaiga ngoro-inī ciao ūhoro ūrīa wandikītwo ūrathi-inī ūyū, tondū ihinda nīrīkuhīrīrie. **4** Nī nī Johana, Ndīratūmīra makanitha marīa mūgwanja marī kūu būrūri wa Asia ūhoro ūyū: Atīrīrī, wega na thayū irogīa na inyū kuuma kūrī ūrīa ūrī ho, na nowe warī ho, na nowe ūgooka, na kuuma kūrī maroho mūgwanja marīa maikaraga mbere ya gīti gīake kīa ūnene, **5** o na kuuma kūrī Jesū Kristū, mūira ūrīa mwīhokeku, o we irigithathi rīa arīa akuū, na mwathi wa athamaki a thī. Kūrī ūcio ūtwendete, na agatuohorithia kuuma mehia-inī maitū na ūndū wa thakame yake, **6** na agatūtua andū a ūthamaki na athīnjīri-Ngai, nīguo tūtungatage Ngai na Ithe wake: ūgooci na wathani irogīa kūrī we tene na tene! Ameni.

(aiōn g165) **7** Atīrīrī, nī gūlūka arooka na matu, na gūtīrī riitho rītakamuona, o na andū arīa maamūtheecire nīmakamuona; nao andū othe a thī nīmagacakaya nī ūndū wake. Ūguo nīguo gūgaatuīk! Ameni. **8** Mwathani Ngai ekuuga atīrī, “Nī nī Alifa o na Omega, ūrīa ūrī ho, na nowe warī ho, na nowe ūgooka, o we Mwene-Hinya-Wothe.” **9** Nī, Johana, mūrū wa ithe wanyu, na mūgwatanīri na inyū thīinī wa mīnyamaro, na ūthamaki, na gūkirīrīria tūumīrīrie, o iria irī ciitū thīinī wa Jesū, ndaarī gīcīgīrīra-inī kīa iria kīrīa gūitagwo Patimo tondū wa ūhoro wa Ngai na ūira wa Jesū. **10** Na rīrī, ndaarī thīinī wa Roho Mūthenya wa Mwathani, na nī ngījīga mūgambo mūnene thuutha wakwa warī ta wa karumbeta, **11** ūkiuga atīrī, “Andīka ūrīa ūkuona ibuku-inī rīa gīkūnjo, na ūcooke ūtūmīre makanitha marīa mūgwanja: nīmo kanitha wa Efeso, na wa Simurina, na wa Perigamo, na wa Thuatira, na wa Saride, na wa Filadelfia, na wa Laodikia.” **12** Na nī ngīthūgūra nīguo nyone mūgambo ūcio wanjaragīria. Na hīndī ūrīa ndehūgūrire, ngīona mītī mūgwanja ya thahabu ya kūigīrīra matawa, **13** na gatagatī ka mītī īyo nī haarrī na mūndū “wahaanaga

ta mūrū wa mūndū,” wehumbīte nguo yamūkinyīte o nyarīrī, na akeoha mūcibi wa thahabu gīthūri. **14** Naguo mūtwe wake na njuūrī yake ciarī njerū cua ta guoya wa ng'ondu, cierūhīte o ta ira, namo maitho make maahaanaga ta nīnīmbī cia mwaki. **15** Namo magūrū make maahaanaga ta gīcango gīgūkenga kīrī mwaki-inī wa aturi, naguo mūgambo wake watarii ta mūrurumo wa maaī maingī. **16** Guoko-inī gwake kwa ūrīo aanyiitīte njata mūgwanja, na kuuma kanua-inī gake hakoima rūhiū rwa njora rūūgī mīena yeerī. Naguo ūthīū wake watarii ta riūa rīrīa rīrīte mūno. **17** Rīrīa ndaamuonire ngīgwa magūrū-inī make ta mūndū mūkuū. Nake akīnjīgīrīra guoko gwake kwa ūrīo, akīnjīrīra atīrī, “Tiga gwītīgīra. Nī nī wa Mbere, na ni nī wa Kūrigīrīria. **18** Nī nī ūrīa-ūrī-Muoyo; nīndakuīte, na rīu ngūtūura muoyo nginya tene na tene! Na nī nī ndī na cabi cia gīkuū na Kwa Ngoma. (aiōn g165, Hadēs g86) **19** “Nī ūndū ūcio, andīka māndū marīa wona, marīa marī kuo rīu na marīa magooka thuutha-inī. **20** Nayo hito ya njata icio mūgwanja wonire guoko-inī gwakwa kwa ūrīo, na ya mītī īyo mūgwanja ya thahabu ya kūigīrīra matawa nī īno: Njata icio mūgwanja nī araika a makanitha marīa mūgwanja, nayo mītī īyo mūgwanja ya kūigīrīra matawa nī makanitha macio mūgwanja.

2 “Kūrī mūraika wa Kanitha wa Efeso, mwandikīre atīrī: Ici nīcio ciugo cia ūrīa ūnyiitīte njata icio mūgwanja na guoko gwake kwa ūrīo, ūrīa ūthīagīra mītī-inī īyo mūgwanja ya thahabu ya kūigīrīra matawa. **2** Nīnjūū cīiko ciaku, o na wīra waku mūritū, o na ūkirīrīria waku. Nīnjūū atī ndūngīkīrīrīria andū arīa aaganu, na atī andū arīa moigaga nī atūmwō no ti atūmwō nīwamageririe, na ūkīmenya atī nī a maheeni. **3** Nīūkirīrīrie na ūkomīrīria mathīmā nī ūndū wa rītwa ūrīa, na ndūrī wanoga. **4** No rīrī, ūndū ūrīa ngūgūcuukīra nī atīrī: Nīwatigire gūikara na wendani ūrīa warī naguo mbere. **5** Ririkana kūrīa uumīte ūkagūa! Wīrīre ūcooke wīke māndū marīa wekaga mbere. Waga kwīrīra, nīngūlūka kūrī we na njeherie mūtī waku wa kūigīrīra tawa kuuma handū haguo. **6** No rīrī, ūrī na ūndū ūmwe mwega: Wee nīthūire cīiko cia andū arīa metagwo Anikolai, irīa o na nī ūthīre. **7** Ūrīa ūrī gūtū-rī, nīkīgīue ūrīa Roho areera makanitha. Ūrīa wa gūtoorania-rī, nīngamwitikīria kūrīa maciaro ma mūtī wa muoyo, ūrīa ūrī mūgūnda-inī wa Ngai wa gīkēno. **8** “Kūrī

mūraika wa kanitha wa Simurina, mwandikīre atīrī: Ici nīcio ciugo cia ūrīa wa Mbere na nowe wa Kūrikīrīria, ūrīa wakuire na agīcooka akīriūka. 9 Nīnjūū mīnyamaro yaku na ūthīnī waku, no ūrī gītonga! Nīnjūū ūrīa ūrumagwo nī arīa moigaga atī nī Ayahudi no ti Ayahudi, no nī thunagogi ya Shaitani. 10 Ndūkae gwītīgīra maündū marīa ūkīrī gūthīmīo namo. Ngūmwīra atīrī, mūcukani nīarīkīa amwe anyu nejeera nīguo amūgerie, na mūnyamario handū ha mīthenya ikūmi. Wee ikaraga ūrī mwīhokeku, o nginya gūkua, na nīngūkūhe thūmbī ya muoyo. 11 Ūrīa ūrī gūtū-rī, nīakīgue ūrīa Roho areera makanitha. Ūrīa wa gūtoorania-rī, ndakahutio o na hanini nī gīkuu kīrīa gīa keerī. 12 "Kūrī mūraika wa kanitha wa Perigamo mwandikīre atīrī: Ici nīcio ciugo cia ūrīa ūrī na rūhiū rūtūgi mīena yeerī. 13 Atīrīrī, nīnjūū kūrīa ūtūrīraga, o kū Shaitani arī na gītī kīa ūnene. No ūtūrīrī ūrī o mwīhokeku harī nī. Wee ndūigana gūkaana wītīkio ūrīa warī naguo thīnī wakwa, o na matukū-inī ma Antipa, mūira wakwa mwīhokeku, ūrīa woragīrīwo itūura-inī ūrīanyu inene, o kū Shaitani atūrīraga. 14 No rīrī, ndī na maündū matarī maingī ngūgūcuukīra: atīrī, ūrī na andū kūu marūmītie ūrutani wa Balamu, ūrīa warutire Balaki kūheenereria andū a Isiraeli mehie na ūndū wa kūrīa irīo irutīrīwo mīhianano, o na mahūūrage ūmaraya. 15 O na ningī no ūrī na andū amwe marūmītie ūrutani wa andū arīa metagwo Anikolai. 16 Nī ūndū ūcio, kīrīre! Waga gwīka ūguo, nīngūkā kūrī we ica ikuhī, hūūrane nao na rūhiū rūrū rūrī kanua gakwa. 17 Ūrīa ūrī gūtū-rī, nīakīgue ūrīa Roho areera makanitha. Ūrīa ūgaatoorania-rī, nīngamūhe mana mamwe marīa mahithe. O na ningī nīngamūhe ihiga rīterū rīandikītō ūtīwa rīterū, na gūtarī ūngī ūrīū o tīga ūcio ūkaamūkīra ihiga rīu. 18 "Kūrī mūraika wa kanitha wa Thuatira, mwandikīre atīrī: Ici nīcio ciugo cia Mūrū wa Ngai, ūrīa ūrī na maitho matarīi ta rūrīrīmbī rwa mwaki, na magūrū make matarīi ta gīcango kīrīa gīkumuthe gīgathera. 19 Nīnjūū cīko ciaku, na ngamenya wendani waku, na wītīkio waku, na ūtungata waku, na ūkirīrīria waku, o na ngamenya atī cīko ciaku cia kūrīrīria nīkīrīte irīa cia mbere. 20 No rīrī, ūndū ngūgūcuukīra no atīrī, atī nīkīrīria mūndū-wa-nja ūcio wītagwo Jezebeli, ūcio wītuaga mūnabii. Nī ūndū wa ūrutani wake, nīahītīthagia ndungata ciakwa ihūūrage ūmaraya, na irītage irīo irīa irutīrīwo mīhianano. 21 Nīndimūheete ihinda rīa kwīrīra ūmaraya ūcio wake, no nīaregeete.

22 Nī ūndū ūcio ngūmūkīa gītanda-inī kīa mīnyamaro, na ndūme arīa matharagia nake manyamare mūno, tīga no meririre matigane na mīthīire yake. 23 Nīngooraga ciana ciake. Namo makanitha mothe nīmakamenya atī nī nīi thuthuurgīa ngoro na meciirīa, na nīngarīha o mūndū wanyu kūringana na cīko ciake. 24 Na rīu inyū arīa mūrī kūu Thuatira, o inyū mūtarūmītie ūrutani wake, na mūtarī mwamēnya maündū marīa marikīru ma hītho cia Shaitani, ta ūguo andū acio moigaga, inyū ngūmwīra atīrī (no ndīrī na mūrī ūngī ngūmūgīrīra): 25 Ikaragai mūrūmītie O maündū marīa mūrī namo o nginya ūrīa ngooka. 26 Nake ūrīa ūgaatoorania na ahīngagie wendi wakwa nginya mūthīa-rī, nīngamūhe wathani aathage ndūrīrī: 27 'Nake nīagaciathaga na rūthanju rwa kīgera; agaacimemenda o ta ūrīa nyūngū ya rīumba īmemendagwo,' o ta ūrīa nīi heetwo wathani uumīte kūrī Baba. 28 Na nīngī nīngamūhe njata ūrīa ya rūciinī. 29 Ūrīa ūrī gūtū-rī, nīakīgue ūrīa Roho areera makanitha.

3 "Kūrī mūraika wa kanitha wa Saride, mwandikīre atīrī: Ici nīcio ciugo cia ūrīa ūrī na maroho mūgwanja ma Ngai, o na njata mūgwanja. Atīrīrī, nīnjūū cīko ciaku; nīmenyete atī nīrī ūguo ya gūkorwo ūrī muoyo, no ūrī mūkuū. 2 Arahūka! Ikkīra hīnya maündū marīa matigaire na mārenda gūkua, nīgūkorwo ndionete cīko ciaku irī nginyanīru maitho-inī ma Ngai wakwa. 3 Nī ūndū ūcio, rīrikana maündū marīa wamūkīrīte na ūkamaigu; maathīkīre na wīrīre. No ūngīrega kwarahūka-rī, nīngooka ta mūci, na ndūkamenya ihinda ūrīa ūgaagūkorerera. 4 No rīrī, nī ūrī andū matarī aingī kūu Saride arīa matekīrīte ūguo cīao gīko. Nīmagatwaranaga na nīi mehumbīte ūguo njerū, nīgūkorwo nīmagīrīre. 5 Mūndū ūrīa ūgaatoorania-rī, nīakahumbwo ūguo njerū tao. Ndirī hīndī ūgaatharia ūtīwa ūtīke kūuma ibuku-inī ūrīa muoyo, no nīngoimbūra ūtīwa ūtīke mbere ya Baba, na araika aake. 6 Ūrīa ūrī gūtū-rī, nīakīgue ūrīa Roho areera makanitha. 7 "Kūrī mūraika wa kanitha wa Filadelīfa, mwandikīre atīrī: Ici nīcio ciugo cia ūrīa mūtheru na wa ma, ūrīa ūnyiitīte cabi ya Daudi. Kūrīa ahīngū ūtīrī ūndū ūngīhīngūra. 8 Nīnjūū cīko ciaku. Atīrīrī, nīnjīkīrīte mūrāngō mūhīngūre mbere yaku, ūrīa ūtārī ūndū ūngīhīta kūhīngūra. Nīnjūū atī hīnya ūrīa ūrī ūguo nī mūnīni, no nīrūmītie kiugo gīakwa, na ndūigana gūkaana ūtīwa ūtīke. 9 Nīngatūma

andū arīa a thunagogi ya Shaitani, arīa moigaga atī nī Ayahudi o na gūtuīka tio, no nīkūheenania maheenanagia, ndūme moke mainamīrīre mbere ya magūrū maku, na moimbūre atī nīngwendete. 10 Na tondū nawe nīñtūrīte ūrūmītie riathani rīakwa rīa gūikara umīrīrie-rī, o na nīi nīngagūkaria ihinda rīa kūgerio rīrīa rīgooka mabūrūri mothe kūgeria arīa matūrūraga gūkū thī. 11 Ngūuka o naru. Rūmia kīrīa ūrī nakīo, nīgeetha gūtikagie mīndū ūkuoya thūmbī yaku. 12 Ūrīa ūgaatoorania-rī, nīngamūtua gītugī thiinī wa hekarū ya Ngai wakwa. Ndarī hīndī īngī agacooka kuuma kuo. Nīngamwandika rītwa rīa Ngai wakwa o na rītwa rīa itūura inene rīa Ngai wakwa, nīrīo Jerusalemu ūrīa njerū, rīrīa rīraikūrūka kuuma igūrū kūrī Ngai wakwa; o na ningī ndīmwandike rītwa rīakwa rīerū. 13 Ūrīa ūrī gūtū-rī, nīkīgīue ūrīa Roho areera makanitha. 14 “Kūrī mūraika wa kanitha wa Laodikia, mwandīkīre atīrī: Ici nīcio ciugo cia ūcio Amenī, mūira ūrīa mwihokeku na wa ma, o we mwathi wa ciūmbe cia Ngai. 15 Nīnjūūi cīko ciaku, ngamenya atī wee ndūrī mūhoro na ndūrī mūhiū. Kūngīrī wega korwo waheha kana ūhiuhe! 16 No tondū ūrī mūraru, ūkaaga kūhiūha na ūkaaga kūhōra-rī, ngirie gūgūtua thī uume kanua gakwa. 17 Wee ugaga atīrī, ‘Nīi ndī gītonga, ngagīna indo nyīngī, na ndirī kīndū njagīte.’ No wee ndūrī atī ūrī mūnyamarīki, na ūrī wa kūiguīrwo tha, na ūrī mūthīnī, na ūrī mūtumumu, o na ūrī njaga. 18 Ngūgūtaara atī ūgūre thahabu ūrīa therie na mwaki kuuma kūrī nīi, nīgeetha ūtonge, na ningī ūgūre nguo cia rangi mwerū cia kwīhumba, nīguo ūhumbīre thoni cia njaga yaku, na ūgūre ndawa wīhake maitho maku, nīguo ūhote kuona. 19 Arīa nyendete nīndīmarūithagia na ngamaherithia. Nī ūndū ūcio gīa na kīyo, na wīrire. 20 Atīrī, ndūgamīte mūrango-inī ngūringaringa. Mūndū o wothe angīgua mūgambo wakwa, na ahingūre mūrango, nīngūtoonya thiinī ndīfanīre irio nake, nake arīfanīre na nīi. 21 Ūrīa ūgaatoorania-rī, nīngamwīlkīria aikare hamwe na nīi gītī-inī gīakwa kīa ūnene, o ta ūrīa nīi ndatooranirie na ngūkarānīra hamwe na Baba gītī-inī gīake kīa ūnene. 22 Ūrīa ūrī gūtū-rī, nīkīgīue ūrīa Roho areera makanitha.”

4 Thuutha wa maūndū macio ngīrora, na rīrī, hau mbere yakwa haarī na mūrango warī mūhīngūre kūu igūrū. Naguo mūgambo ūrīa ndaiguīte mbere ūyo ūkīnjarīria, ūrīa wagambaga ta coro, ūkiuga atīrī, “Ambata, ūuke haha, na nīngūkuonia maūndū marīa

arī o nginya mageekīka thuutha wa maūndū maya.” 2 O rīmwe ngīkorwo ndī thiinī wa Roho, na rīrī, hau mbere yakwa harī na gītī kīa ūnene kūu igūrū, na nī harī na mūndū wagīkarīire. 3 Nake ūcio wagīkarīire onekaga atīrī ta ihiga rīa mūthemba wa njathibi na wakiki. Naguo mūkūnga-mbura ūrīa wonekaga ūhaana ta kahiga karīa getagwo thumarati, nīguo warigiīcīrie gītī kūu kīa ūnene. 4 Nakīo gītī kūu kīa ūnene nīkīarigiīcīrio nī itī ingī cia ūnene mīrongo ūrī na inya, nacio cīaikārīwo nī athuuri mīrongo ūrī na ana. Athuuri acio meeumbīte nguo njerū na magekīra thūmbī cia thahabu mītwe. 5 Hau gītī-inī kūu kīa ūnene nīhoimaga henī, na ngwa, na marurūmī. Mbere ya gītī kūu kīa ūnene haarī matawa mūgwanja maakanaga. Matawa macio nīmo maroho marīa mūgwanja ma Ngai. 6 Ningī hau mbere ya gītī kūu kīa ūnene nī haarī kīndū kīahaanaga ta irīa rīa gīcīcio, narīo rīarī ikembu mūno, rīkīahaana o ta gīcīcio. Ningī hau gatagatī, gūthīūrūkīria gītī kūu kīa ūnene, haarī na ciūmbe inya irī muoyo, nacio cīaiyūrītwo nī maitho mwena wa mbere, na wa na thuutha. 7 Nakīo ciūmbe kīa mbere kīahaanaga ta mūrūūthī, na gīa keerī kīahaanaga ta nīdegwa, na gīa gatatū kīarī na ūthīū watarii ta wa mūndū, nakīo gīa kana gīatarii ta nīderī ikīrera. 8 O ciūmbe kīmwe gīa ciūmbe icīo inya irī muoyo kīarī na mathagu matandatū, nakīo kīaiyūrītwo nī maitho mīwīrī wothe o nginya rungu rwa mathagu ma kīo. Mūthenya na ūtukū itīatīgīthagīria kuuga atīrī: 9 Ūrīa rīothe ciūmbe icīo irī muoyo ikūgooca, na igekīrīra, na igacookeria ngaatho ūcio ūkīariire gītī kīa ūnene, o ūcio ūtūrūraga tene na tene-rī, (aīon g165) 10 nao athuuri acio mīrongo ūrī na ana megūithagia thī mbere ya ūcio ūkīariire gītī kīa ūnene, na makahooya ūcio ūtūrūraga muoyo tene na tene. Maigaga thūmbī cīao mbere ya gītī kūu kīa ūnene, makoiga atīrī: (aīon g165) 11 “Wee Mwathani na Ngai witū-rī, nīwagīrīire kūgoocagwo, na gūtīrī, na kūgīa na ūhoti, nīgūkorwo nīwe wombire indo cīothe, nacio ciombirwo na ūndū wa kwenda gwaku, na ikīgīa na muoyo.”

5 Ningī ngīona ibuku rīa gīkūnjo rīrī guoko-inī kīa ūrīo kīa ūrīa waikārīire gītī kīa ūnene rīandīkītwo mīena yeerī, na rīahīngītwo na gūcīnīrīwo na tūtembe mūgwanja twa mūhūra. 2 Ngīcooka ngīona mūraika warī na hinya mūno akīanīrīra na mūgambo mūnene akooria atīrī, “Nūū mwagīrīru kūmethūra tūtembe tūtū twa mūhūra, na ahingūre ibuku rīrī ūrīa gīkūnjo?”

3 No gūtiarī mündū o na ūmwe kū igūrū, kana gūkū thī, o na kana rungu rwa thī ūngāhotire kūhingūra ibuku rīu rīa gikūnjo o na kana arīrore thīinī. 4 Na niī ngīrīra mūno tondū gütioneke mündū o na ūmwe mwagīrīru wa kūhingūra ibuku rīu rīa gikūnjo kana arīrore thīinī. 5 Hīndī iyo ūmwe wa athuuri acio akīnjīra atīrī, “Tiga kūrīra! Atīrīrī, Mūrūūthi ūrīa wa mūhīrīga wa Juda, Thuuna ūrīa ya Daudi-rī, nīatooranītie. We arī na ūhoti wa kūhingūra ibuku rīu rīa gikūnjo, na amethūre tūtembe tūu mūgwanja twariō.” 6 Ningī ngīona Gatūrūme arūgamīte gatagatī ga gītī kīa ūnene, nako kahaanaga ta gathīnjītwo, gathiūrūrūkīirio nī ciūmbe iria inya irī muoyo, na athuuri acio. Kaarī na hīa mūgwanja na maitho mūgwanja, na nīmo maroho mūgwanja ma Ngai marīa matūmītwo mathīiage thī yothe. 7 Nake ūcio Gatūrūme agīthīi akīoya ibuku rīu rīa gikūnjo kuuma guoko-inī kwa ūrīo kwa ūcio waikarīre gītī kīa ūnene. 8 Na aarīkia kūrīoya-rī, ciūmbe iria inya irī muoyo, na athuuri arīa mīrongo ūrī na ana makīgūithia thī mbere ya Gatūrūme. O ūmwe aarī na kīnanda kīa mūgeeto na maanyiitīte mbakūri cia thahabu ciyūrīte ūbumba, na nīguo mahooya ma andū arīa aamūre. 9 Nao nīmainire rwīmbo rwerū, makiuga atīrī: “Wee nīwe mwagīrīru wa kuoya ibuku rīu rīa gikūnjo, na kūmethūra tūtembe tūu twariō, tondū wee nīworagirwo, ūkīgūrīra Ngai andū na thakame yaku kuuma mīhīrīga yothe, na thiomi ciathe, na andū othe, o na ndūrīrī ciathe. 10 Wee nīūmatuīte andū a ūthamaki na athīnjīri-Ngai a gūtungatagīra Ngai witū, nao magaathamaka gūkū thī.” 11 Ningī ngīrīra, na niī ngīgūa mūgambo wa araika aingī, mūigana wao warī ngiri na ngiri, na ngiri ikūmi maita ngiri ikūmi. Nao maathiūrūrūkīirie gītī kīa ūnene, na ciūmbe iria irī muoyo, na athuuri acio. 12 Nao mainaga na mūgambo mūnene, makoiga atīrī: “Kwagīrīra nī Gatūrūme, karīa kooragirwo, nīguo kagīe na ūhoti, na ūtonga, na ūūgī, na hinya, na gītīo, na riiri, o na ūgooci!” 13 Ngīcooka ngīgūa ciūmbe ciathe irī kūu igūrū, na iria irī thī, na iria irī rungu rwa thī, na iria irī iria-inī, o na indo ciathe iria irī thīinī wacio, ikīna atīrī: “Ūgooci, na gītīo, na riiri, na ūhoti, irogīa kūrī ūrīa ūkarīre gītī kīa ūnene, na kūrī Gatūrūme, nginya tene na tenel!” (aiōn g165) 14 Nacio ciūmbe iria inya irī muoyo ikiuga atīrī, “Ameni”, nao athuuri acio makīgūithia thī, makīhooya.

6 Ningī nīndonire ūcio Gatūrūme akīmethūra gatembe ka mbere ga tūtembe tūrīa mūgwanja twa mūhūra. Ngīcooka ngīgūa kīumbe kīmwe gīa ciūmbe iria inya irī muoyo gīkiuga na mūgambo wagambaga ta marurumī atīrī, “Ūka!” 2 Na niī ngīrīra, ngīona mbarathi njerū hau mbere yakwa! Ūrīa wamīhaicīte aanyiitīte ūta, nake akīheo thūmbī, akiumīra atariī ta mūtoorania werekeire o gūtoorania. 3 Rīrīa Gatūrūme aamethūrīre gatembe ga keerī, ngīgūa kīumbe kīrīa kīrī muoyo gīa keerī kīoiga atīrī, “Ūka!” 4 Ningī gūkūmīra mbarathi ūngī, nayo yarī ndune mūno. Ūrīa wamīhaicīte nīaheetō ūhoti wa kūniina thayū kuuma thī, na atūme andū mooragane. Nake akīheo rūhiū rwa njora rūnene. 5 Ningī ūrīa Gatūrūme aamethūrīre gatembe ga gatatū, ngīgūa kīumbe kīrīa kīrī muoyo gīa gatatū kīoiga atīrī, “Ūka!” Na niī ngīrīra, ngīona mbarathi njirū hau mbere yakwa! Ūrīa wamīhaicīte aanyiitīte ratiri na guoko gwake. 6 Ningī ngīgūa kīndū kīarurumire ta mūgambo ūkuuma gatagatī-inī ga ciūmbe icio inya irī muoyo, ūkiuga atīrī, “Kībaba kīa ngano kiumage mūcaara wa mūthenya ūmwe, na ibaba ithatū cia ngano ya cairi ciumage mūcara wa mūthenya ūmwe, no ndūgathūkie maguta kana ūthūkie ndibeil!” 7 Ningī ūrīa Gatūrūme aamethūrīre gatembe ga kana-rī, ngīgūa mūgambo wa kīumbe kīrīa kīrī muoyo gīa kana woiga atīrī, “Ūka!” 8 Na niī ngīrīra, ngīona mbarathi theēku hau mbere yakwa! Ūrīa wamīhaicīte-rī, eetagwo Gīkuū, nake Jehanamu aamumīte thuutha, amūkuhīrīrie. Nao makīheo ūhoti wa gwatha gīcunjī kīa inya gīa thī, nīguo mooragane na rūhiū rwa njora, na ng'aragu, na mūthiro, o na ningī nyamū iria ndīani cia gīthaka. (Hadēs g86) 9 Ningī aamethūra gatembe ga gatano-rī, ngīona hau rungu rwa kīgongona maroho ma andū arīa mooragītwo nī ūndū wa kiugo kīa Ngai, na nī ūndū wa ūira ūrīa maagwatīrie. 10 Nao magīkaya na mūgambo mūnene, makīuria atīrī, “Mwathani Jehova, Wee mūtheru na wa ma, ūgūikara nginya rī ūtatūrīrie atūtūri a thī ciira nīguo ūhīrīrie thakame iitū?” 11 Nao makīheo o mūndū nguo ndaaya ya rangi mwerū, na makīrwo meterere hanini, nginya mūigana wa ndungata iria maarutithanagia wīra nacio ūhinge, na nīo ariū na aarī a Ithe witū arīa maarī mooragwo o ta ūrīa o mooragirwo. 12 Ningī ngīrīra na ngīona aamethūra gatembe ga gatandatū. Nakuo gūkīgīa na gīthingithia kīnene. Narīo riūa rīkīgarūrūka, rīkīra ta nguo ya ikūnia ūtumītwo na guoya wa mbūri, naguo mweri

wothe ūkīgarūrūka, ūgītunīha ta thakame, 13 nacio njata cia igūrū ikīgūa thī, o ta ūrīa ngūyū iria thaatu ciitikaga kuuma mūkūyū-inī rīrīa wainainio nī rūhuho rūnene. 14 Nao igūrū rīkīeherio o ta ūrīa ibuku rīa gīkūnjo rīkūnjagwo, nacio irīma ciothe na icigīrīra ikieherio ikiuma kündū gwacio. 15 Nao athamaki a thī, na anene, na anene a thigari, na itonga, na andū arīa marī hinya, na ngombo ciothe, na andū arīa othe eyathi, makīhitha ngurunga-inī, na gatagatī ka ndwaro cia mahiga ma irīma. 16 Nao nīmeeraga irīma na ndwaro cia mahiga atīrī, “Tūgwīrei, mütūhithe twehere ūthī-inī wa ūcio ūrīa ūkarīre gītī kīa ūnene, na kuuma kūrī mang’ūrī ma Gatūrūme! 17 Nīgūkorwo mūthenya ūrīa mūnene wa mang’ūrī mao nīmūkinyu, nake nūū ūngīhota kūwītiiria?”

7 Thuutha wa ūguo ngīona araika ana marūgamīte ituri-inī iria inya cia thī, marigīrīrie huho iria inya cia thī nīgeetha rūhuho o ruothe rūtikahurutane gūkū thī, kana iria-inī rīrīa inene, o na kana mūtī-inī o wothe. 2 Ngīcooka ngīona mūraika ūngī akīambata oimīte mwena wa irathīro, arī na mūhūri wa Ngai ūrīa ūrī muoyo. Nake agītā araika acio ana na mūgambo mūnene, acio maaheetwo ūhoti mathūkie thī na iria rīrīa inene, akīmeera atīrī: 3 “Mūtigathūkie thī, kana iria, o na kana mītī, nginya tūkorwo tūrikītie gwīkīra ndungata cia Ngai witū rūrīi ithiithi-inī ciao.” 4 Ningī ngīigua mūigana wa arīa meekīrirwo rūrīi, nao maarī: 144,000 kuuma mīhīrīga yothe ya Isiraeli. 5 A mūhīrīga wa Juda arīa meekīrirwo rūrīi maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Rubeni maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Gadi maarī 12,000, 6 na a mūhīrīga wa Asheri maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Naftali maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Manase maarī 12,000, 7 na a mūhīrīga wa Simeoni maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Lawi maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Isakaru maarī 12,000, 8 na a mūhīrīga wa Zebuluni maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Jusufu maarī 12,000, na a mūhīrīga wa Benjamini maarī 12,000. 9 Thuutha wa maündū macio ngīcooka ngīrora, na hau mbere yakwa-rī, ngīona kīrīndī kīnene gītāngītarīka nī mūndū, kīa andū moimīte ndūrīrī-inī ciothe, na maarī a mīhīrīga yothe, na iruka ciothe, na thiomi ciothe, marūgamīte mbere ya gītī kīa ūnene, na mbere ya Gatūrūme. Nao mēhumbīte nguo ndaaya cia rangi mwerū, na makanyiita makīndū na moko. 10 Nao maanagīrīra na mūgambo mūnene makoiga atīrī: “Kūhonokania nī kwa Ngai witū, ūrīa ūkarīre gītī kīa ūnene, na gwa Gatūrūme.” 11 Nao araika acio othe

maarūgamīte mathiürürūkīrie gītī kīu kīa ūnene, na magathiürürūkīria athuuri acio na cīumbē icio inya irī muoyo. Nao magīturumīthia mothīu mao thī hau mbere ya gītī kīa ūnene, makīhooya Ngai, 12 Makiugaga atīrī: “Amenil! Ūgooci, na riiri, na ūūgī, na ngaatho, na gītīo na ūhoti, na hinya, irotūtūra na Ngai witū tene na tene. Amenil!” (aiōn g165) 13 Na ūrī, ūmwe wa athuuri acio akīnjūuria atīrī, “Andū aya mehumbīte nguo ndaaya cia rangi mwerū nī a, na moimīte kū?” 14 Na nīi ngīmūcookeria atīrī, “Mūthuuri ūyū, nīwe ūtū.” Nake akīnjīira atīrī, “Aya nī arīa moimīte mīnyamaroinī ūrīa mīnene; nao nīmathambītie nguo ciao na magacierūhia na thakame ya Gatūrūme. 15 Nī ūndū ūcio, “rīu maikaraga mbere ya gītī kīa ūnene kīa Ngai, na mamūtungatagīra mūthenya na ūtukū thīinī wa hekarū yake; nake ūrīa ūkaragīra gītī kīa ūnene egūtūtūra atambūrūkītie hema yake igūrū rīao. 16 Gūtīrī hīndī magaacocka kūhūuta; na matigacocka kūnyoota. Matigacinwo rīngī nī ūrīa, o na kana nī ūrugarī mūhiū o na ūrīkū. 17 Nīgūkorwo Gatūrūme ūrīa ūrī gatagatī ga gītī kīa ūnene nīwe ūgaatuīka mūrīthi wao; nīakamatongoria, amakinyie ithima-inī cia maaī ma muoyo. Nake Ngai nīakamatogiria maithori mothe mathire maitho-inī mao.”

8 Ningī ūrīa Gatūrūme aamethūrire gatembe ka mūgwanja-rī, kūu igūrū gūgīkirwo ki ihinda ta rīa nuthu ithaa. 2 Na nīi ngīona araika mūgwanja arīa marūgamaga mbere ya Ngai, nao makīheo tūrumbeta mūgwanja. 3 Nake mūraika ūngī, ūrīa warī na rūgīo rwa thahabu, agītāka akīrūgama kīgongona-inī. Nake akīheo ūbumba mūngī nīgeetha aūrute igongona hamwe na mahooya ma arīa othe aamūre hau igūrū ūrīa kīgongona gīa thahabu kīrīa kīrī mbere ya gītī kīa ūnene. 4 Nayo ndogo ya ūbumba ūcio, hamwe na mahooya ma andū arīa aamūre, ikīambata mbere ya Ngai yumīte guoko-inī kwa mūraika ūcio. 5 Nake mūraika ūcio akīoya rūgīo ūrīa rwa thahabu, akīrūiyūria mwaki kuuma kīgongona-inī, akīūkia thī; nakuo gūkīgīa ngwa, na marurumī, na henī, na gīthingithia. 6 Hīndī īyo araika arīa mūgwanja maarī na tūrumbeta mūgwanja makīhaarīria gūtūhuha. 7 Mūraika wa mbere akīhuha karumbeta gake, nakuo gūkīgīa mbura ya mbembe na mwaki itukanīte na thakame, nacio igūkio thī. Nakīo gīcunjī gīa ithatū gīa thī gīkihīa, na gīcunjī gīa ithatū kīa mītī ikīhīa, o na nyeki yothe nduru ikīhīa. 8 Mūraika wa keerī nake akīhuha karumbeta gake, nakīo kīndū kīahaanaga

ta kīrima kīnene gīakanaga mwaki-rī, gīgūkio thīinī wa iria rīrīa inene. Nakīo gīcunjī gīa ithatū kīa iria rīu gīgītuīka thakame, 9 na gīcunjī gīa ithatū gīa ciūmbe iria irī muoyo thīinī wa iria rīu igīkua, na gīcunjī gīa ithatū kīa marikabu ikīanangwo. 10 Nake mūraika wa gatatu akīhuha karumbeta gake, nayo njata nene mūno īkiuma igūrū yakanīte ta gīcinga, īkīgwīra gīcunjī gīa ithatū kīa njūū na ithima cia maaī, 11 narīo rītwa rīa njata īyo nī Kūrūra. Gīcunjī gīa ithatū kīa maaī macio gīkīrūra, na andū aingī magīkua nī kūnyua maaī macio marūrū. 12 Nake mūraika wa kana akīhuha karumbeta gake, narīo riūa rīkīringwo gīcunjī gīa ithatū, o naguo mweri gīcunjī gīa ithatū, o na njata nacio gīcunjī gīa ithatū, tondū ūcio gīcunjī gīa ithatū gīacio gīgītuīka nduma. Nakīo gīcunjī gīa ithatū kīa mūthenya gīkiaga ūtheri, o na gīcunjī gīa ithatū kīa ūtukū o taguo. 13 O ndorete-rī, ngīigua nderi yombūkaga rīera-inī ikīanīrīra na mūgambo mūnene, īkoiga atīrī: “Kaī kūrī na haaro-ī! Kaī kūrī na haaro-ī! Kaī inyū arīa mūtūrīga thī mūrī na haaro-ī, tondū wa tūrumbeta tūrīa tūkirie kūuhwo nī araika acio angī atatū-ī!”

9 Nake mūraika wa gatano akīhuha karumbeta gake, na niī ngīona njata yumīte igūrū īkagūa thī. Nayo njata īyo īknengerwo cabi ya Irima-rītarī-Gīturi. (Abyssos g12) 2 Hīndī irīa aahingūrire Irima-rītarī-Gīturi-rī, rikuma ndogo yahaanaga ta ndogo ya icua inene. Narīo riūa na matu igīkīrwo nduma nī ndogo īyo yoimaga Irima-rīu-rītarī-Gīturi. (Abyssos g12) 3 Na thīinī wa ndogo īyo gūkiuma ngīgī, igīkua thī, nacio ikīheo ūhoti ūtarii ta wa tūng'aurū twa thī. 4 Nacio ikīrwo itikeehie nyeki ya thī, kana mūmera o wothe o na kana mūtī, o tiga andū arīa matarī na rūrīri rwa Ngai ithiithi ciao. 5 Nacio ikīaga kūheo ūhoti wa kūmooraga, o tiga wa kūmaherithia mīri itano. Naruo ruo rūrīa maiguire rwarī o ta ruo rwa kang'aūrū karathīte mündū. 6 Matukū-inī macio andū nīmagacaragia gīkuū, no matigakīona; nīmakeriragīria gūkua, nakīo gīkuū gīkamoorīra. 7 Ngīgī ūcio ciahaanaga ta mbarathi ihaarīrio nī ūndū wa mbaara. Mītwe-inī yacio ciarī na kīndū kīhaanaga ta thūmbī cia thahabu, namo mothiū maacio maahaanaga ta mothiū ma andū. 8 Njuūrī yacio yahaanaga ta njuūrī cia andū-a-nja, namo magego maacio maatarīi ta magego ma mūrūūthi. 9 Nacio ciarī na ngo cia kūgitīra gīthūri ciahaanaga ta ngo cia kīgera, naguo mūgambo wa mathagu maacio warī ta mūrurumo wa mbarathi nyīngī na ngaari

cia iteng'erete ireorete mbaara-inī 10 Ciarī na mīting'oe, o na mboora ta cia tūng'aurū, na mīting'oe-inī yacio ciarī na ūhoti wa kūnyariira andū ihinda rīa mīri itano. 11 Na nī ciarī na mūthamaki waciathaga, na nīwe mūraika wa Irima-rītarī-Gīturi, narīo rītwa rīake na rūthiomu rwa Kīhibirania nī Abadoni, ningī na Kīyunani agetwo Apolioni. (Abyssos g12) 12 Haaro ya mbere nīyathira; haatigara ingī igīrī iria igūūka thuutha. 13 Mūraika wa gatandatū nake akīhuha karumbeta gake, na nī ngīigua mūgambo ūkiuma hīa-inī cia kīgongona gīa thahabu kīrī kīrī mbere ya Ngai. 14 Ūkīra mūraika ūcio wa gatandatū warī na karumbeta atīrī, “Ohora araika arīa ana arīa moheirwo rūū-inī rūrīa rūnene rwa Farati.” 15 Nao araika acio ana, arīa maathagathagītwo nī ūndū wa ihinda rīu, na nī ūndū wa mūthenya ūcio o na nī ūndū wa mweri ūcio, o na mwaka ūcio makīohorwo nīguo moorage andū gīcunjī gīa ithatū kīa andū gūkū thī. 16 Nacio mbūtū cia mbaara iria ciahaicīte mbarathi mūigana wacio warī milioni magana meerī. Nīndaiguire mūigana wacio. 17 Mbarathi ūcio ndonire na kīoneki hamwe na arīa macihaicīte-rī, ciahaanaga atīrī: Ngo ciacio cia kūgitīra gīthūri ciarī cia rangi mūtune ta mwaki, na rangi wa bururu, na rangi wa ngoikoni ūhaana ta ūbiriti. Ciongo cia mbarathi ūcio ciahaanaga ta ciongo cia mīrūūthi, natuo tūnua twacio twoimaga mwaki, na ndogo, o na ūbiriti. 18 Gīcunjī gīa ithatū kīa andū a gūkū thī nīkīoragirwo nī mīthiro īyo ūtātū ya mwaki, na ndogo, na ūbiriti iria ciongoma tūnua-inī twacio. 19 Hinya wa mbarathi ūcio warī tūnua-inī twacio na mīting'oe-inī yacio, nīgūkorwo mīting'oe yacio yahaanaga ta nyoka īrī na ciongo iria itihagia andū nacio. 20 Andū a thī acio angī, arīa matooragirwo nī mīthiro īyo, matiigana kwīrira mehia ma wīra wa moko mao; matiigana gūtīga kūhooya ndaimono, na mīhianano ya thahabu, na ya betha, na ya gīcango, na ya mahiga, na ya mītī, o mīhianano irīa ūtālīhota kuona, kana ūgue, kana ūtware. 21 O na ningī matiigana kwīrira nī ūndū wa mehia ma ūragani wao, kana ūrogī wao, kana ūmaraya wao, o na kana ūici wao.

10 Ningī ngīcooka ngīona mūraika ūngī warī na hinya mūno agīkūrūka oimīte igūrū. Nake ehumbīte itu ta nguo, na igūrū rīa mūtwe wake haarī na mūkūngā-mbura; naguo ūthīi wake wahaanaga ta rīu, namo magūrū make maahaanaga ta itugī cia mwaki. 2 Nake aanyiitīte na guoko gwake kabuku kanini ga

gikunjō karī kahingūre. Aakinyithītie kūgūru gwake kwa ūrīo iria-inī, nakuo kwa ūmotho agagūkinyithia thī nyūmū, 3 akīgūthūka na mūgambo mūnene ta wa mūrūthi ükirarama. Hīndī irīa aagūthūkire-rī, mīgambo ya ngwa iria mūgwanja ikigamba. 4 Na rīriā ngwa icio mūgwanja ciagambire, ndaari hakuhī kwandīka; no ngīguā mūgambo kuuma igūrū ūkiuga atīrī, "Mohoro macio maario nī ngwa icio mūgwanja-rī, maige marī hito, ndūkamaandike." 5 Nake mūraika ūcio ndonete arūgamīte iria-inī na akarūgama thī nyūmū agītambūrukia guoko gwake kwa ūrīo na igūrū. 6 Nake akīthīta na ūrīa ūtūraga muoyo nginya tene na tene, o we ūrīa wombire igūrū na indo ciotle iria irī kuo, na akīumba thī na indo ciotle iria irī kuo, o na akīumba iria na indo ciotle iria irī thīin warīo, akiuga atīrī, "Hatirī na ihinda rīngī rīa gweterera!"

(aiōn g165) 7 No matukū-inī marīa mūraika wa mūgwanja agaakorwo akirī kūhuha karumbeta gake-rī, hito ya Ngai mīkahingio, o ta ūrīa eerire anabii arīa ndungata ciake. 8 Ningī mūgambo ūrīa ndaiguīte uumīte igūrū ūkīnjärīria rīngī, ūkīnjīra atīrī: "Thī, woe kabuku kau ga gikunjō karīa kahingūre kuuma guoko-inī kwa mūraika ūcio ūrūgamīte akinyīte iria, na agakinya thī nyūmū." 9 Nī ūndū ūcio, ngīthī kūrī mūraika, na ngīmūuria aahe kabuku kau ga gikunjō. Nake akīnjīra atīrī, "Koe, ūkarīe. Gaakinya nda nīgegūkūrūrīra, no karī kanua gegūkorwo karī na mūrīo ta ūükī!" 10 Ngīkīoya kabuku kau ga gikunjō kuuma guoko-inī kwa mūraika ūcio, na niī ngikarīa. Karī kanua kaarī na mūrīo ta ūükī, no ndarīkkia gūkarīa, gakīndūrīra.

11 Ngīcooka ngīrwo atīrī, "No nginya ūrathe ūhoro rīngī ūkonī andū aingī, na ndūrīrī nyingī, na thiomi nyingī, o na athamaki aingī."

11 Ningī ngīnengerwo mūrangi wa gūthima
wahaanaga ta rūthanju, ngīrwo atīrī, “Thī
ūthime hekarū ya Ngai na kīgongona, na ûtare andū
arīa marahooya Ngai kuo. 2 No nja ya hekarū ûtgane
nayo, ndūkamīthime tondū nīihetwo andū-a-Ndūrīrī.
Nao nīmakarangīrīria itūura rīu itheru ihinda rīa
mīeri mīrongo īna na īrī. 3 Na nīi nīngaahe aira akwa
eerī hinya, nao nīmakaratha ūhoro handū ha matukū
1,260 mehumbīte nguo cia makūnia.” 4 Acio nīo
mītamaiyū īrīa īrī, na nīo mītī īrīa īrī ya kūigīrīwo
matawa īrīa īrūgamīte mbere ya Mwathani wa thī. 5
Mūndū o wothe angīkaageria kūmekā ūru, mwaki
ûkoimaga tūnua twao ûkaniina thū icio ciao. Na
mūndū o wothe ūngikenda kūmekā ūru no nginya

akue o ūguo. 6 Andū aya marī na hinya wa kūhinga igūrū nīgeetha gūtikae kuura mbura ihinda rīrīa makaaratha ūhoro; ningī marī na hinya wa kūgarūra maaī matuuke thakame. O na ningī marī na hinya wa kūhūūra thī na mīthemba yothe ya mīthiro maita maingī o ta ūrīa mangīenda. 7 Rīrīa makaarīka kūheana ūira wao-rī, nyamū ūrīa yambataga yumīte Irima-rīrīa-Rītarī-Gīturi nīkamatharīkīra īmatoorie, na īmorage. (Abyssos g12) 8 Nacio ciimba ciao igaatigwo ciaraganīte njīra-inī cia itūrā rīrīa inene, rīrīa rīgerakanagio rīgetwo Sodomu kana Misiri, na nīkuo Mwathani wao aambilirwo mūtī igūrū. 9 Na ihinda rīa mīthenya ītatū na nuthu, andū a kuuma iruka ciotle, na mīlīrīga yothe, na thiomi ciotle na ndūrīrī ciotle, nīmakerorera ciimba ciao, na magirie ithikwo. 10 Nao andū arīa matūrīraga thī nīmagakennerera aira acio, na makūngūire magitūmanagīra iheo, tondū anabii acio eerī nīmanyariiraga andū a gūkū thī. 11 No thuutha wa mīthenya ītatū na nuthu, mīhūmū ya muoyo īkīmatoonya yumīte kūrī Ngai, nao makīrūgama na magūrū mao, na arīa maamonire makīnyiitwo nī kīmako kīnene mūno. 12 Ningī makīigua mūgambo mūnene uumīte igūrū ūkīmeera atīrī, "Ambatai na gūkū." Nao makīambata igūrū marī itū-inī, thū ciao imeroreire. 13 Ithaa o rīu-rī, gūkīgīa na gīthingithia kīnene, nakīo gīcunjī gīa ikūmi gīa itūura rīu gīkīmomoka. Andū ngiri mūgwanja makīrīragwo nī gīthingithia kīu, nao arīa maatigarire makīmaka na makīgooca Ngai wa igūrū. 14 Haaro ya keerī nīyathira, haaro ya gatatū-rī, igūūka o narua. 15 Nake mūraika wa mūgwanja akīhuha karumbeta gake, nakuo gūkīgīa na mīgambo mīnene kūu igūrū, nayo īkiuga atīrī: "Ūthamaki wa thī nītūūkīte ūthamaki wa Mwathani witū, o na Kristū wake, nake egūtūūra athamakaga nginya tene na tene." (aiōn g165) 16 Nao athuuri arīa mīrongo ūrī na ana, arīa maaikarīre itī ciao cia ūnene mbere ya Ngai, magitūrumithia mothīu mao thī makīhooya Ngai, 17 makiuga atīrī: "Nītwagūcookeria ngaatho, Mwathani Ngai, Wee Mwene-Hinya-Wothe, o Wee ūrī ho, na nowe warī ho, tondū nīwoete hinya waku mūnene, ūkambīrīria gūthamaka. 18 Ndūrīrī nacio nīciarakarire; namo mang'ūrī maku nīmakinyīte. Hīndī nīnginyu ya andū arīa akuū gūtuūrwo ciira, o na ya kūhe anabii, ndungata ciaku, iheo, hamwe na arīa aamūre, na arīa metigīrīte rītwa rīaku, arīa anini na anene, o na ya kwananga arīa manangaga thī." 19 Ningī hekarū ya Ngai kūu igūrū īkīhingūrwo, na

thiinī wa hekarū yake gükioneka ithandükū rīrīa rīa kīrīkanīro gīake. Nakuo gükīgīa na henī, na marurumī, na ngwa, na gīthingithia, na mbura nene ya mbembe.

12 Ningī kūu igūrū gükioneka ūrirū mūnene wa

kūgeganīa; gükioneka mündū-wa-nja wehumbīte riūa, agacooka agakinya mweri na magūrū, na agekīra thūmbī ya njata ikūmi na igīrī mūtwe. 2 Aarī na nda, na nīakayaga nī ruo tondū aarī hakuhī kūheo mwana. 3 Ningī gükioneka ūrirū ūngī kūu igūrū na atīrī: nī ndamathia nene yarī ndune, na yarī na ciongo mūgwanja, na hīa ikūmi, na thūmbī mūgwanja ciongo-inī ciayo. 4 Naguo mūting'oe wayo ūkīhaata gīcunjī gīa ithatū kīa njata cia igūrū na īgīcirekania thī. Ndamathia īyo īkīrūgama mbere ya mündū-wa-nja ūcio warī hakuhī kūheo mwana, nīguo ītambuure mwana ūcio aaciawo o ūguo. 5 Nake mündū-wa-nja ūcio akīgīa mwana wa kahī, ūrīa ūgaathaga ndūrīrī ciothe na rūthanju rwa kīgera. Nake mwana ūcio akīhurio, agītwarwo igūrū gītī-inī kīa ūnene kīa Ngai. 6 Mündū-wa-nja ūcio akiūrīra werū-inī, handū harīa aathondekeirwo nī Ngai, harīa aarī amenyererwo handū ha ihinda rīa matukū 1,260. 7 Na rīrī, kūu igūrū gükīgīa mbaara. Mikaeli na araika ake makīrūa na ndamathia īyo, nayo ndamathia na araika ayo makīrūa nao. 8 No ndamathia ndīarī na hinya wa kūigana, nayo hamwe na araika ayo makīaga ūikaro kūu igūrū. 9 Nayo ndamathia īyo nene īkīnyugutwo thī, na nīyo nyoka ūrīa ya tene, o ūrīa ūtagwo mūcukani, na īgeetwo Shaitani, ūrīa īhītithagia andū a thī yithe. Nayo īkīnyugutwo thī hamwe na araika ayo. 10 Ningī ngīcooka ngītīgāa mūgambo mūnene kūu igūrū, ūkiuga atīrī: "Rīu ūhonokio nī mūkinyu, na ūhoti, na ūthamaki wa Ngai witū, o na wathani wa Kristū wake. Nīgūkorwo ūrīa ūcuukaga ariū na aarī a Ithe witū, ūrīa ūmacuukaga mbere ya Ngai mūthenya na ūtukū, nīaharūrūkītio thī. 11 Nao nīmamūtooririe na ūndū wa thakame ya Gatūrūme, o na nī ūndū wa kiugo kīa ūira wao; na matiigana kwenda kūhonokia mīoyo yao, o na maatuīka a gūkuā. 12 Nī ūndū ūcio, kenai inyuī igūrū, o na inyuī arīa mūtūrūgaga kuo! No kaī thī na irīa ūrīa inene irī na haaro-ī, tondū mūcukani nīaikūrūkīte kūrī inyuī! Nake aiyūrītwo nī marūrū manene, tondū nīo atī ihinda ūrīa ūrīa ūtīgaire nī inyinyi." 13 Ūrīa ndamathia īyo yoonire atī nīyanyugutwo thī, īkīambīrīria kūnyariira mündū-wa-nja ūcio waagūtē mwana wa kahī. 14

Nake mündū-wa-nja ūcio akīheo mathagu meerī ma nderi ūrīa nene nīgeetha ombūke athīi werū-inī handū harīa aathondekeirwo, harīa aarī amenyererwo kwa ihinda, na kwa mahinda na nuthu ya ihinda, harīa atangīkinyūrīrīo nī nyoka īyo. 15 Nayo nyoka īyo īkīhorora maaī kuuma kanua kayo o ta rūūī, nīgeetha īkīnyūrīe mündū-wa-nja ūcio, ītūme atwarwo nī kīguū kūu. 16 No thī nayo īgīteihīrīria mündū-wa-nja ūcio na ūndū wa gwathamia kanua kayo, nayo īkīmeria rūūī rūū rwahororetwo nī ndamathia īyo kuuma kanua kayo. 17 Hīndī īyo ndamathia īyo īkīrakarīra mündū-wa-nja ūcio mūno, nayo īgīthīi kūrūa na ciana iria ingī ciake, na nīo andū arīa maathīkagīra maathani ma Ngai, na makagwatīria ūira wa Jesū.

13 Nayo ndamathia īyo īkīrūgama hūgūrūrū-inī

cia iria. Ningī ngīcooka ngīona nyamū īkiuma iria thiinī. Nyamū īyo yarī na hīa ikūmi, na mītwe mūgwanja, na hīa-inī ciayo yarī na thūmbī ikūmi, na o mūtwe wayo warī na ūtīwa rīa kūruma Ngai. 2 Nyamū īyo ndonire yahaanaga ta ngarī, no magūrū mayo maatarīi ta ma nduba, nako kanua kayo kahaanaga ta ka mūrūūthi. Nayo ndamathia īyo īkīhe nyamū īyo hinya wayo na gītī kīayo kīa ūnene o na wathani mūnene. 3 Mūtwe ūmwe wa nyamū īyo wonekaga ta waringītwo irīngā ūrīa kūrago, no irīngā ūrī ūrīa kūrago nīrīahonete. Nayo thī yithe nīyagegete na īkīrūmīrīria nyamū īyo. 4 Nao andū magīkīhooya ndamathia īyo tondū nīyaheete nyamū īyo ūhoti wayo, o na makīhooya nyamū īyo, na makooragia atīrī, "Nūū ūtarīi ta nyamū īno? Nūū ūngīmīkīrīria, arūe nayo?" 5 Nayo nyamū īyo īkīheo kanua ga kwaria ciugo cia mwītīo na cia kūruma Ngai, na īkīheo ihinda ūrīa gwathana ūrīa mīeri mīrongo ūna na ūrī. 6 Nyamū īyo īgītūmūra kanua ūrūme Ngai, na īcambie ūtīwa ūrīake, na gūkaro gīake, o na arīa matūrūgaga kūu igūrū. 7 Nīyaheirwo hinya nīguo ūrūne arīa aamūre na ūmatoorie. Na īkīheo wathani igūrū ūrīa mīhīrīga yithe, na andū a iruka ciothe, na thiomi ciothe, o na ūndū ūtīri ciothe. 8 Nao andū othe arīa matūrūgaga gūkū thī kuuma ūrīa thī yombirwo, arīa othe marītīwa mao matarīi maandīke ibuku-inī ūrīa muoyo ūrīa Gatūrūme karīa gaathīnjirwo, makīnamīrīria nyamū īyo mamīhooe. 9 Mündū ūrī ūrī na gūtū nīakīgīue. 10 Mündū o wothe angīkorwo nī wa gūtahwo, nīegūtahwo athīi. Mündū o wothe angīkorwo nī wa kūragwo na ūrī ūrīa njora-řī, ndarī hīndī atakooragwo na ūrī ūrī. ūguo nīkuonania

atī andū arīa aamūre nīmabataire gūkirīria, na marī na wītīkio. 11 Ngīcooka ngīona nyamū īgī, īkiuma na thī. Nyamū īyo yarī na hīa igīrī ta cia gatūrūme, no yaaragia ta ndamathia. 12 Nyamū īyo īgīathana na ūhoti wothe wa nyamū īrīa ya mbere ithenya rīayo, īgitūma thī na arīa othe matūrūga kuo mahooyage nyamū īyo ya mbere, o īyo yahonetē iringa rīayo rīa kiūrago. 13 Nayo īkīringa ciama nene na morirū, o na īgitūma mwaki ūkūrūke uume igūrū ūkē thī andū makīonaga. 14 Tondū wa morirū macio nīyaheirwo hinya wa kūringa ciama ithenya rīa nyamū īyo ya mbere, īkīheenia andū arīa matūire thī. Ningī īgīatha andū mathondeke mūhianano nī ūndū wa gūtīa nyamū īyo, yagurarītio na rūhiū rwa njora no yarī o muoyo. 15 Nīyaheirwo hinya wa kūhe mūhianano ūcio wa nyamū īyo ya mbere mīhūmū, nīguo ūhote kwaria, na ūtūme arīa othe maaregete kūhooya mūhianano ūcio wa nyamū īyo mooragwo. 16 Ningī nīyaathire andū othe na hinya, arīa anini na arīa anene, arīa itonga na arīa athīni, arīa meyathīte na arīa ngombo, o mūndū ekīrwo rūrūri guoko gwake kwa ūrīo kana thiithi-inī wake, 17 nīgeetha gūtīkagīe mūndū ūngīendia kana agūre, atarī na rūrūri rūu, na nīruo ūtīwa rīa nyamū īyo, kana namba ya ūtīwa rīayo. 18 Ūndū ūyū nīubataire ūūgī. Mūndū o wothe angīkorwo arī na ūmenyo-ri, nīke ithabu rīa namba ya nyamū īyo, nīgūkorwo nī namba ya mūndū. Nayo namba yake nī 666.

14 Ngīcooka ngīrora, na nīi ngīona Gatūrūme arūgamīte Kirīma-inī gīa Zayuni, arī na andū 144,000 arīa maandikītwo ūtīwa rīake na ūtīwa rīa Ithe mothīū-inī mao. 2 Ningī ngīgua mūgambo uumīte igūrū ūtarīi ta mūhūyūko wa maaī maratherera na ningī ta mūrurumo wa ngwa. Mūgambo ūcio ndaiguire watarii ta wa aini a inanda cia mūgeeto makīina na inanda ciao. 3 Nao makīina rwīmbo rwerū marī mbere ya gītī kīa ūnene, na marī mbere ya ciūmbe iria inya irī muoyo, na athuuri. Gūtiari mūndū ūngīahotire kwīrūta rwīmbo rūu tīga o acio 144,000 arīa maakūrītwo kuuma thī. 4 Acio nī arīa mateethūkītie na andū-a-nja, nīgūkorwo nīmeigīte marī atheru. Nao maarūmagīrīra Gatūrūme o kūrīa guothe aathīiaga. Nīo maagūrirwo kuuma kūrī andū, na makīrutwo marī maciaro ma mbere kūrī Ngai o na kūrī Gatūrūme. 5 Matīrī hīndī marī maheenania; o na matīrī ūcuuke. 6 Ningī ngīona mūraika ūngī oombūkīte rīera-inī, nake aarī na ūhoro-ūrīa-Mwega

wa tene na tene wa kūhunjīria andū arīa matūrūga thī, ūguo nī kuuga ndūrīri ciothe, na mīhīrīga yothe, na thiomi ciothe, na andū othe. (aiōnios g166) 7 Nake akiuga na mūgambo mūnene atīrī, "Mwītīgīrei Ngai na mūmūgooce we, tondū ihinda rīake rīa gūtua ciira nīkinyu. Mūhooei ūrīa wombire igūrū, na thī, na irīa rīrīa inene, na ithima cia maaī." 8 Nake mūraika wa keerī akiuga atīrī, "Nīrīgū! Itūrūa rīrīa inene rīa Babuloni nīrīgū, rīrīa rīanyuithirie ndūrīri ciothe ndibei īrīa ya maūndū mooru ma ūtharia warīo." 9 Ningī mūraika wa gatātū akīmarūmīrīra, nake akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, "Mūndū o wothe angīhooya nyamū īyo na mūhiano wayo, na ekīrwo rūrūri rwayo thiithi kana guokorī, 10 o nake nīakanyua ndibei īyo ya marakara ma Ngai, īrīa iitīrīrwo gīkombe-inī kīa mang'ūri make itatukanītio na kīndū. Nake nīakanyariirwo na mwaki wa ūbirītī mbere ya araika arīa atheru na mbere ya Gatūrūme. 11 Nayo ndogo ya kīnyariiriko kīao ūtītūrūa yambataga nginya tene na tene. Gūtīrī kīhurūko mūthenya kana ūtukū kūrī arīa mahooyaga nyamū īyo na mūhiano wayo, kana kūrī mūndū o wothe ūrīa wīkīrītwo rūrūri rwa ūtīwa rīayo." (aiōn g165) 12 Haha nīhabataire ūkīrīrīria harī andū arīa aamūre, o arīa maathīkagīra Maathani ma Ngai, na magatūura marī ehoneku harī Jesū. 13 Ngīcooka ngīgua mūgambo woima igūrū ūkiuga atīrī, "Andīka atīrī: Kūrathimwōrī, nī andū arīa akuū, arīa makuīte marī thīnī wa Mwathani kuuma rīu." Nake Roho ekuuga atīrī, "Iī, nīguo makīhurūke mawīra mao maritū, nīgūkorwo cīko ciao iria maneeka nīkamoima thuutha." 14 Ningī ngīrora, ngīona hau mbere yakwa haarrī na itu rīerū, na itu rīu nīrīaikīrwo nī mūndū "wahaanaga ta mūrū wa mūndū" arī na thūmbī ya thahabu mūtwe, na arī na rūhiū rūūgī rwa kūgetha guoko-inī gwake. 15 Nake mūraika ūngī akiuma thīnī wa hekarū, agītā mūndū ūcio waikārīre itu na mūgambo mūnene, akīmwīra atīrī, "Oya rūhiū rūu rwa kūgetha, ūgethe, tondū ihinda rīa kūgetha nīkinyu, nīgūkorwo magetha ma thī nī makūrū." 16 Nī ūndū ūcio, mūndū ūcio waikārīre itu akīhiūrīria rūhiū rwake thī, nayo thī ūkīgethwo. 17 Nake mūraika ūngī akiuma thīnī wa hekarū kūu igūrū, o nake aarī na rūhiū rūūgī rwa kūgetha. 18 Na mūraika ūngī, ūrīa wathaga mwaki, akiuma kīgongona-inī, agītā ūcio warī na rūhiū rūūgī rwa kūgetha na mūgambo mūnene, akīmwīra atīrī, "Oya rūhiū rūu rwaku rūūgī rwa kūgetha,

na ūcookanīrīrie imanjīka cia thabibū kuuma harī mūthabibū ūrīa wa thī tondū thabibū ciayo nī njīru.” 19 Nake mūraika ūcio akīhiūrīria rūhiū rwake thī, agīcookereria thabibū ciayo, na agīcooka agīciikia kīhihiro-inī kīrīa kīnene kīa mang’ūrī ma Ngai. 20 Nacio ikirangīrīrio kīhihiro-inī kīrīa kīarī nja ya itūura inene, nayo thakame igītherera yumīte kīhihiro-inī, igīkinya handū ha itīna rīa mairū ta igana rīa mīrongo īnana, na ikiambata o nginya igīkinya mīkwa-inī ūrīa yohaga mbarathi tūnua.

15 Ngīcooka ngīona ūrīrū ūngī mūnene na wa kūgeganīa kūu igūrū: ndonire arāka mūgwanja makuuīte mīthiro mūgwanja ya mūthia. Mīthiro ūyo nīyo yarī ya kūrīkīrīria mang’ūrī ma Ngai. 2 Ngīcooka ngīona kīndū kīahaanaga ta iria rīa gīcicio gītukanītio na mwaki, na ngīcooka ngīona arīa maatooretie nyamū ūrīa na mūhiano wayo, na namba ya rīitwa rīayo, marūgamīte rūtere-inī rwa iria rīu. Nao maanyiifite inanda cia mūgeeto iria maaheetwo nī Ngai, 3 nao maainaga rwīmbo rwa Musa ūrīa ndungata ya Ngai, na rwīmbo rwa Gatūrūme, makoiga atīrī: “Maūndū maku marīa wīkīte nī manene na ma kūgeganīa, Wee Mwathani Ngai Mwene-Hinya-Wothe. Njīra ciaku nī cia kīhoo na nī cia ma, Wee Mūthamaki wa mīndī na mīndī. 4 Nūtū ūtangīgwītīgra, na agoocithie rīitwa rīaku, wee Mwathani? Nīgūkorwo Wee wiki nīwe Mūtheru. Ndūrīrī cīothe nīgooka ihooe irī mbere yaku, nīgūkorwo cīiko ciaku cia ūthingu nīguūrītio.” 5 Thuutha wa maūndū macio nīndarorire, na ngīona hekarū kūu igūrū, ūrīa arī hemā nyamūre ya ūira, nayo ikihingūrīwo. 6 Nao arāka mūgwanja arīa maarī na mīthiro ūrīa mūgwanja makiuma kūu thīinī wa hekarū ūyo. Nao meeumbīte nguo cia gatani ūrīa theru yahenagia, na makeyoha mīcibi ya thahabu ithūri-inī ciao. 7 Hīndī ūyo kīumbē kīmwē gīa cīumbē iria inya irī muoyo-ri, gīkīnengera arāka acio mūgwanja mbakūri mūgwanja cia thahabu, ciyūrītio mang’ūrī ma Ngai ūrīa ūtūrūraga muoyo tene na tene. (aiōn 9:16)

8 Nayo hekarū ikiyūrā ndogo yumīte riiri-inī wa Ngai na thīinī wa hinya wake, na gūtīrī mūndū ūngīahotire gūtoonya hekarū ūyo nginya mīthiro ūyo mūgwanja ya arāka acio mūgwanja ikiyīrīre.

16 Ningī ngīgu mūgambo mūnene ūkiuma thīinī wa hekarū, naguo ūkīrā arāka acio mūgwanja atīrī, “Thīi, mūkonorerie thī mbakūri icio mūgwanja cia mang’ūrī ma Ngai.” 2 Nake mūraika wa mbere

agīthīi akīonoreria mbakūri yake thī, nacio ironda njīru mūno irī ruo ikīgīa andū arīa maarī na rūrīi rwa nyamū ūyo, na arīa maahooyaga mūhiano wayo. 3 Nake mūraika wa keerī akīonoreria mbakūri yake iria-inī ūrīa inene, narīo iria rīu rīkīgarūrūka rīgītuīka ta thakame ya mūndū mūkuū, nakio kīndū o gīothe kīarī muoyo iria-inī ūrīa gīgīkua. 4 Ningī mūraika wa gatatu akīonoreria mbakūri yake njūūi-inī na ithima-inī cia maaī, nacio igītuīka thakame. 5 Ngīcooka ngīgu mūraika ūrīa wathāga maaī akiuga atīrī: “Wee ūrī na kīhoo ūtūrūraga matūro maya, Wee ūrī ūrī ho, na nowe warī ho, o Wee Mūtheru, tondū wa gūtua ciira ūguo; 6 nīgūkorwo nīmaitīte thakame ya andū aku aamūre, na ya anabii, nawe nīūmaheete thakame manyue ta ūrīa magīrīrīwo.” 7 Na ngīgu kīgongona gīacookia atīrī: “Iī nīguo, Mwathani Ngai Mwene-Hinya-Wothe, matūro maku nī ma ma, na nī ma kīhoo.” 8 Nake mūraika wa kana akīonoreria mbakūri yake riūa-inī, narīo riūa rīkīheo hinya wa gūcīna andū na mwaki. 9 Andū magīcinwo nī ūrūgarī ūcio mūnene, nao magakīrumaga rīitwa rīa Ngai ūcio warī na hinya wa gwatha mīthiro ūyo, no matiigana kwīrīra mamūgoce. 10 Mūraika wa gatano akīonoreria mbakūri yake gītī-inī kīa ūnene kīa nyamū ūrīa, naguo ūthamaki wayo ūkīiyūrā nduma. Nao andū makīrūma nīmī nī ūndū wa ruo, 11 na makīrūma Ngai wa igūrū nī ūndū wa ruo ūrīa maiguaga na nī ūndū wa ironda iria maarī nacio, no matiigana kwīrīra nī ūndū wa maūndū marīa meekīte. 12 Nake mūraika wa gatandatū akīonoreria mbakūri yake rūūi-inī ūrīa ūnene rwa Farati, namo maaī maruo makīhwa nīguo athamaki a kuuma mwena wa Irathīro mathondekerwo njīra. 13 Ngīcooka ngīona maroho matatū mooru maahaanaga ta ciūra; namo moimire kanua ka ndamatīa, na makiuma kanua ka nyamū ūrīa, na kanua-inī ka mūnabī ūrīa wa maheeni. 14 Namo nīmo maarī maroho ma ndaimono marīa maringaga ciama, namo mathīiaga kūrī athamaki a thī yothē, nīguo mama cookanīrīrie nī ūndū wa mbaara ūrīa ikaarū ūthenya ūcio mūnene wa Ngai Mwene-Hinya-Wothe. 15 “Na ūrī, ngūūka o ta mūcī! Kūrathimwo-ri, nī ūndū ūrīa ūkaraga eiguīte na agaikara ahaarīrīie nguo ciake, nīgeetha ndakanae gūthīi njaga, nake aconorithio.” 16 Namo maroho macio magīcookereria athamaki handū harīa hetagwo na Kihibirania, Arimedoni. 17 Nake mūraika wa mūgwanja akīonoreria mbakūri yake ūrīa ūrīa, na ūrī, hekarū thīinī gūkiuma mūgambo

mūnene uumīte gītī-inī kīa ūnene, ūkiuga atīrī, “Ūhoro ūcio nīwarīka!” 18 Gūgīcooka gūkīgā henī, na marurumī, na ngwa o na gīthingithia kīnene. Gūtīrī kwagīa gīthingithia kīngī kīnene ta kīu kuuma rīrīa thī kwagiire andū, nī ūrīa gīthingithia kīu kīarī kīnene mūno. 19 Nario itūrūa rīrīa inene rīgiatukana njatū ithatū, namo matūrūa ma ndūrīrī makimomoka. Nake Ngai akīririkana Babuloni itūrūa rīrīa inene, na akīrīhe gīkombe kīayūrītio ndibei ya ūrūrū wa mang'ūrī make. 20 Nacio icigīrīra ikiūra ciothe, nacio irīma ikīaga gūcooka kuoneka. 21 Namo mahiga manene ma mbura ya mbembe, ma ūritū wa ta kilo mīrongo ītano o ihiga, makīgwīra andū. Nao makīruma Ngai nī ūndū wa mūthiro ūcio wa mahiga ma mbura ya mbembe, tondū mūthiro ūcio warī wa kūmakania mūno.

17 Nake mūraika ūmwe wa araiaka acio mūgwanja, maarī na mbakūri mūgwanja agīuka, akīnjīra atīrī, “Ūka, nguonie iherithia rīa mūmaraya ūrīa mūnene, ūrīa ūkarīte igūrū rīa maaī maingī. 2 Na nīwe athamaki a thī maatharirie nake, na andū arīa matūrūraga thī makarītio nī ndibei ya ūtharia wake.” 3 Ningī mūraika ūcio akīnjoya ndī thīinī wa Roho, akīndwara werū-inī. Ndī kūu werū-inī ngīona mūndū-wa-nja aikarīire nyamū yarī ndune ta gakarakū, na yaiyūrītuo nī marītwa ma kūruma Ngai mwīrī wayo, na yarī na ciongo mūgwanja na hīa ikūmi. 4 Mūndū-wa-nja ūcio ehumbīte nguo cia rangi wa ndathi na mūtune, na akegemia na thahabu, na tūhiga twa goro, o na ruru. Guoko-inī gwake nīanyiitīte gīkombe gīa thahabu kīyūrītio maūndū marī magigi, na cīko cia ūtharia wake. 5 Thiithi-inī wake aandikwo rītwa atīrī: KĪRIGA BABULONI ŪRĪA MŪNENE, NYINA WA MARAYA, NA WA MAŪNDŪ MOTHE MARĪA MARĪ MAGIGI MA THĪ. 6 Nīndonire atī mūndū-wa-nja ūcio aarī mūrīi, akariō nī thakame ya andū arīa aamūre, o na thakame ya andū arīa maarī aira a Jesū. Na rīrīa ndaamuonire, ngīgega mūno. 7 Nake mūraika ūcio akīnjūuria atīrī: “Wagegio nī kī? Nīngūtaarīria hito ya mūndū-wa-nja ūcio na ya nyamū ūyo ahaicīte, ūyo ūrī na ciongo mūgwanja na hīa ikūmi. 8 Nyamū ūyo wonire yarī ho, na rīu ndīrī ho, na ūrī hakuhī kuuma Irima-rīrīa-Rītarī-Gīturi ūthīi ikaanangwo. Nao andū arīa matūrūraga thī, arīa marītwa mao mataandikītuo ibuku-inī rīa muoyo kuuma rīrīa thī yombirwo nīmakagega mona nyamū ūyo, tondū hīndī ūmwe yarī ho, na rīu ndīrī ho, no nīrītūka. (Abysos g12) 9 “Ūndū ūyū ūkwenda gwīciirio

na ūugī. Ciongo icio mūgwanja nī irīma mūgwanja iria ciikarīrwo nī mūndū-wa-nja ūcio. 10 Ningī nī athamaki mūgwanja. Atano nīmeherete, ūmwe arī ho, na ūrīa ūngī ndarī arooka; no ooka-rī, no nginya aikare o kahinda kanini. 11 Nyamū ūrīa yarī kuo, na rīu ndīrī ho, nīyo mūthamaki wa kanana. We nī ūmwe wa acio mūgwanja, na rīu erekeire kwanangwo. 12 “Hīa icio ikūmi wonire nī athamaki ikūmi arīa mataahetwo ūthamaki, no nīmakaheo wathani ta athamaki maathane ithaa rīmwe hamwe na nyamū ūyo. 13 Marī na muoroto ūmwe, na nīmakaheana ūhoti na wathani wao kūrī nyamū ūyo. 14 Nao nīmakaarūa na Gatūrūme, no Gatūrūme nīakamatooria tondū nīwe Mwathani wa aathani, na Mūthamaki wa athamaki, na andū arīa agaakorwo hamwe nao nī arūmīrīrī ake arīa metītwo, na magathuurwo, na nī ehoneku.” 15 Ningī mūraika ūcio akīnjīra atīrī, “Maaī macio wonire hau mūmaraya ūcio aikarīte nī iruka cia andū, na irīndī, na ndūrīrī, na thiomi. 16 Nayō nyamū ūyo wonire, na hīa icio ikūmi nīgūtūrū ūgaathūrū mūmaraya ūcio. Nacio nīkamwananga na ūmītige arī njaga; nīkaarīa nyama ciake, na imūcine na mwaki. 17 Nīgūkorwo Ngai nēkīrīte ngoro-inī ciao rīciiria rīa kūhingia muoroto wake na ūndū wa kūiguanīra mahe nyamū ūyo hinya wao wa gwathana, nginya ciugo cia Ngai ihinge. 18 Mūndū-wa-nja ūcio wonire nīwe itūrū rīrīa inene rīrīa ūrīthaga athamaki a thī.”

18 Thuutha wa maūndū macio nīndonire mūraika ūngī agīkūrūka oimīte igūrū arī na ūhoti mūnene mūno, nayo thī ikīarīrwo nī ūkengi wake. 2 Nake akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī: “Nīrīgū! Babuloni itūrūa rīrīa inene-rī, nīrigwīte! Nīrītuīkīte gīikaro kīa ndaimono, na rīgatuīka gītūuro gīa gūthaakīrwo nī ngoma o yothe thūku, rīgatuīka gītūuro kīa nyoni ciothe iria irī thaahu na thūure. 3 Nīgūkorwo ndūrīrī ciothe nīnyuīte ndibei ūrīa ya maūndū mooru ya ūtharia wake. Nao athamaki a thī nīmatharirie nake, nao onjorithia a thī magītongio nī mūtūrīre wake wa miāgo mīkīru.” 4 Ningī ngīguā mūgambo ūngī uumīte igūrū ūkiuga atīrī: “Inyuī andū akwa, umai kūrī we, nīgeetha mūtikagwatanīre na mehia make, na nīguo mūtikae kwamūkīra mīthiro yake; 5 nīgūkorwo mehia make nīmeiganīrīre magakinya o igūrū, nake Ngai nīaririkanīte mawaganu make. 6 Mūhee i o ta ūrīa araheanaga; mūrīhei maita meerī ma ūrīa ekite. Gīkombe kīrīa aramūringagīrīrī, mūringīriei kīo maita meerī. 7 Mūnyamariei,

na mūmūhe kīeha kīiganaine na mwīgaatho na mwīnkīrīo wake. Ngoro-inī yake erahaga, akioga atīrī, ‘Nīi njikaraga ta mūthamaki-mūndū-wa-nja; ndirī mūtumia wa ndigwa, na ndirī hīndī ngaacakaya.’ 8 Nī ūndū ūcio, mīthiro yake nīkamūkinyīrīra mūthenya o ro ūmwē: nayo nī gikuū, na macakaya, o na ng’ aragu. Agaacinwo na mwaki, nīgūkorwo Mwathani Ngai ūrīa ūmūtuūrīre ciira arī hinva. 9 ‘Rīrīa athamaki a thī arīa maatharagia nake na makagwatanīra nake mīago-inī yake makoona ndogo yake akihīa-rī, nīmakamūrīrīra na mamūcakaīre. 10 Nao makaarūgama haraaya nī ūndū wa gwītīgīra kīnyariiriko gīake, nao marīre, makiugaga atīrī: ‘‘Iīya-īl Iīya-ī, wee itūura inene, wee Babuloni, itūura rīa hinva! Itūro rīaku rīrī gūkinya ithaa-inī o rīmwe!’’ 11 ‘Onjoria a thī nīmakamūrīrīra na mamūcakaīre, tondū gūtīrī mūndū ūgaacooka kūgūra indo ciao rīngī: 12 indo cia thahabu, na betha, na mahiga ma goro, na ruru; ningī mataama ma gatani ūrīa njega, na marīa ma rangi wa ndathi, na marīa ma hariri, na mataama marīa matune ta gakarakū; ningī mīthembā yothe ya mītī ūrīa mīnungi wega, na indo cia mīthembā yothe iria ithondeketwo na mīguongo, na mbaū cia goro, na gīcango, na kīgera, na mahiga mathaka ma nyaiqī; 13 ningī mīrīgo ya ndarathini na iriki, na ya ūbumba, na maguta marīa manungi wega, na ūbani, na ya ndibei na maguta ma ndamaiyū, na ya mītū ūrīa mūhinyu mūno, o na ngano; ningī ng’ombe na ng’ondū; o na mbarathi na makaari; nginya ngombo o na mīoyo ya andū o nayo. 14 ‘Nao nīmakoiga atīrī, ‘Itunda rīrīa weriragīria nīrkwehereire. Ūtonga waku wothe o na ūkengi waku nīthirīte, na gūtīrī hīndī ūgaacooka kuoneka o na rī.’ 15 Onjoria arīa meendagia indo icio na magītonga kuuma kūrī we-rī, makaarūgama o haraaya nī ūndū wa gwītīgīra kīnyariiriko gīake. Nīmakarīra, na macakae, 16 na maanīrīre, moige atīrī: ‘‘Iīya-īl Iīya-ī! Wee itūura inene, wee wīhumbīte nguo cia taama wa gatani ūrīa njega, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na ūkegemia na thahabu, na tūhiga twa goro, o na ruru! 17 Ūtonga ūcio mūnene ūguo nīwanangwo ithaa-inī o rīmwe! ‘Anene othe a marikabu cia irīa-inī, na arīa othe mathiiaga na marikabu, atwarithia a marikabu, na arīa othe marutaga wīra kūu irīa-inī ūrīa inene, makaarūgama o haraaya. 18 Rīrīa makoona ndogo ya itūura rīu rīkhīa-rī, nīmakanīrīra moige atīrī, ‘Kūrī kwagīa itūura ūringī inene ta itūura ūrīrī?’ 19

Nao nīmakehūrīria rūkūngū mītwe o makīrīraga na magīcakayaga, na makae, makiugaga atīrī: ‘‘Iīya-īl Iīya-ī, Wee itūura inene, kūrī arīa othe ene marikabu cia irīa-inī inene maatongeire nī ūndū wa ūtonga warī! Nīrīanangwo ithaa-inī o rīmwe! 20 Rīkenerere, wee igūrū! Kenai inyuū andū arīa aamūre, na inyuū atūmwo, o na inyuū anabīi! Ngai nīrātūrīrīre ciira nī ūndū wa ūrīa ūramwīkire.’’ 21 Ningī mūraika ūrī hinva akīoya ihiga ūgaacooka ta ihiga inene ūrīa gīthīi, akīrīkia thīinī wa irīa ūrīa inene, akiuga atīrī: ‘‘Ūguo nīguo itūura ūrī inene ūrīa Babuloni ūgaatengemanio thī na hinva, narīo ūrīage ūgaacooka kuoneka o na rī. 22 Nacio nīyīmbo cia ahūūri inanda cia mūgeeto na aini, na ahuhī a mītūrīrū, na ahuhī a coro, matigacooka kūiguuo thīinī waku o na rī. Gūtīrī mūruti wa wīra wa mūthembā o wothe ūgaacooka kuoneka thīinī waku o rī. Mūgambo wa ihiga ūrīa gīthīi ūdūrī hīndī ūgaacooka kūiguuo thīinī waku. 23 Gūtīrī hīndī ūtherī wa tawa ūgaacooka kwara thīinī waku o na rī. O naguo mūgambo wa mūhikania na wa mūhiki ūdūrī hīndī ūgaacooka kūiguuo thīinī waku o na rī. Onjoria aki nīo maarī andū marī igweta gūkū thī. Nacio ūdūrīrīrī ciothe ciahītīthirio nī ūragūri waku. 24 Thīinī wake nīkuo gwakorirwo thakame ya anabīi, na ya andū arīa aamūre, o na ya arīa othe manooramāgīrwo gūkū thī.’’

19 Thuutha wa maūndū macio ngīigua kīndū kīagambaga ta mūrurumo wa kīrīndī kīnene kīa andū makīanīrīra kūu igūrū, makoiga atīrī: ‘Haleluya! Ūhonokio, na riiri, na hinva nī cia Ngai witū, 2 nīgūkorwo matūrō make ma ciira nī ma ma, na nī ma kīhootho. Tondū nītūrīrīre mūmaraya ūcio mūnene ciira, ūcio wathūkirie thī na ūtharia wake. Na nīmārīhītie thakame ya ūdungata ciake.’’ 3 Na makīanīrīra o ūringī, makiuga atīrī: ‘Haleluya! Ndogo yake ūtūrū ūtūrū yambataga nginya tene na tene.’’ (aiōn g165) 4 Nao athuuri arīa mīrōngō ūrī na ana, na cīumbe irīa inya irī muoyo, makīgūthia thī makīhooya Ngai, ūrīa waikarīre gītī kīa ūnene. Nao makīanīrīra atīrī: ‘Ameni, Haleluya!’ 5 Ningī mūgambo ūkiuma gītī-inī kūu kīa ūnene, ūkiuga atīrī: ‘Goocai Ngai witū, inyuū ūdungata ciake inyuothē, o inyuū mūmwītīgīrīte, arīa anini na arīa anene!’ 6 Ngīcooka ngīigua mūgambo warī ta wa kīrīndī kīnene mūno, wahaanaga ta mūrurumo wa maaī megūtherera na ta mūrurumo mūnene wa ngwa, naguo ūkīanīrīra, ūkiuga atīrī: ‘Haleluya! Nīgūkorwo Mwathani Ngai

rwa nyamū īyo na makahooya mūhianano wayo. Nao eerī maġūkio icua-inī rīa mwaki wa ūbiriti ugawakanā. (Limnē Pyr g3041 g4442) 21 Arīa maatigaire makiūragwo na rūhiū rwa njora ruoimīte kanua ka ūcio wahaičite mbarathi, nacio nyoni ciithe ikīhūūmīrīria nyama cia miīrī yao.

20 Ningī ngīona mūraika agīkūrūka oimīte igūrū, arī na kihingūro kīa Irima-rīrīa-Rītarī-Gīturi, na anyiitīte mūnyororo mūnene guoko-inī gwake. (Abyssos g12) 2 Nake akīnyiita ndamathia īrīa, na nīyo nyoka īrīa ya tene, na noyo mūcukani kana Shaitani, akīmīoha mīaka ngiri īmwe. 3 Akīmīkia Irima rīu-Rītarī-Gīturi, akīmīhingīrīria kuo, na akīrīcinīrīra mūhūri, nīguo amīgīrīrie ndīkanacooke kūheenia andū a ndūrīrī rīngī nginya mīaka īyo ngiri īmwe īthire. Thuutha wa ūguo nīkkarekererio ihinda inini. (Abyssos g12) 4 Ngīcooka ngīona itī cia ūnene iria ciaikarīirwo nī arīa maaheetwo hinya wa gūtuīra andū ciira. Na ngīona mīoyo ya andū arīa manatinio mītwe nī ūndū wa ūira wa Jesū o na nī ūndū wa kiugo kīa Ngai. Acio matiahooete nyamū īrīa o na kana mūhiano wayo, na matiekīrītwo rīūri rwayo ithiithi-inī ciao kana moko-inī mao. Nao magīcooka muoyo na magīathana hamwe na Kristū mīaka ngiri īmwe. 5 (Andū arīa angī othe maakuīte matiigana gūcooka muoyo, nginya rīrīa mīaka īyo ngiri īmwe yathirire.) Kūu nīkuo kūriūka kūrīa kwa mbere. 6 Kūrathimwo na gūthera nī arīa magwatanīire na kūriūka kūu kwa mbere. Gīkuū gīa keerī gītīrī na hinya igūrū rīao, no magaatuīka athīnjīri-Ngai o na Kristū, na magaathamaka hamwe nake mīaka ngiri īmwe. 7 Rīrīa mīaka īyo ngiri īgaathira, Shaitani nīkuohorwo akoohorwo oime njeara īyo yake, 8 nake nīagathīi kūheenia ndūrīrī ituri-inī iria inya cia thī, nīcio Gogu na Magogu, nīguo acicookanīrīrie hamwe nī ūndū wa mbaara. Mūigana wao nī ta mūthanga wa hūgūrūrū cia iria rīrīa inene. 9 Nao magītuīkanīria warīi wa thī, makīrigiicīria kambī ya andū a Ngai, o na itūura rīu inene endete. No mwaki nīwoimire igūrū, ūkīmaniina. 10 Nake mūcukani, ūrīa wamaheenirie, agīkīkio iria rīa mwaki wa ūbiriti, o kūrīa nyamū īrīa na mūnabii ūrīa wa maheeni maikītio. Nao magaatuūra manyariiragwo mūthenya na ūtukū tene na tene. (aiōn g165, Limnē Pyr g3041 g4442) 11 Ningī ngīona gītī kīnene mūnō kīa ūnene kīa rangi mwerū, na ngīona ūrīa wagīkarīire. Nayo thī na igūrū ikītūra, ikīehera ūthīi-inī wake, ikīaga handū ingīkara. 12 Na ningī ngīona arīa akuū,

anene na arĩa anini, marūgamite mbere ya gĩti kĩu kĩa ūnene, namo mabuku makihingūrwo. Nario ibuku rĩngĩ rikihingūrwo, na nĩrĩa ibuku rĩa muoyo. Nao andū arĩa akuū magituirwo ciira kūringana na ciiko iria meekite, o ta ūrĩa kwaandikitwo mabuku-ini macio. **13** Nario iria rĩria inene rikiruta ariaakuū maarĩ thĩinĩ wario, nakio gíkuū na Kwa-ngoma ikiruta arĩa maarĩ thĩinĩ wacio, na o mündū agituirwo kūringana na ciiko iria eekite. (**Hadēs g86**) **14** Thuutha ūcio gíkuū na Kwa-ngoma igíkio iria-ini rĩa mwaki. Icua rĩa rĩa mwaki nĩrĩa gíkuū gĩa keerĩ. (**Hadēs g86, Limnē Pyr g3041 g4442**) **15** Na rĩri, mündū o wothe akorwo rĩtwa rĩake rĩtione kire rĩandikitwo ibuku-ini rĩa muoyo-rĩ, agiikio iria-ini rĩu rĩa mwaki. (**Limnē Pyr g3041 g4442**)

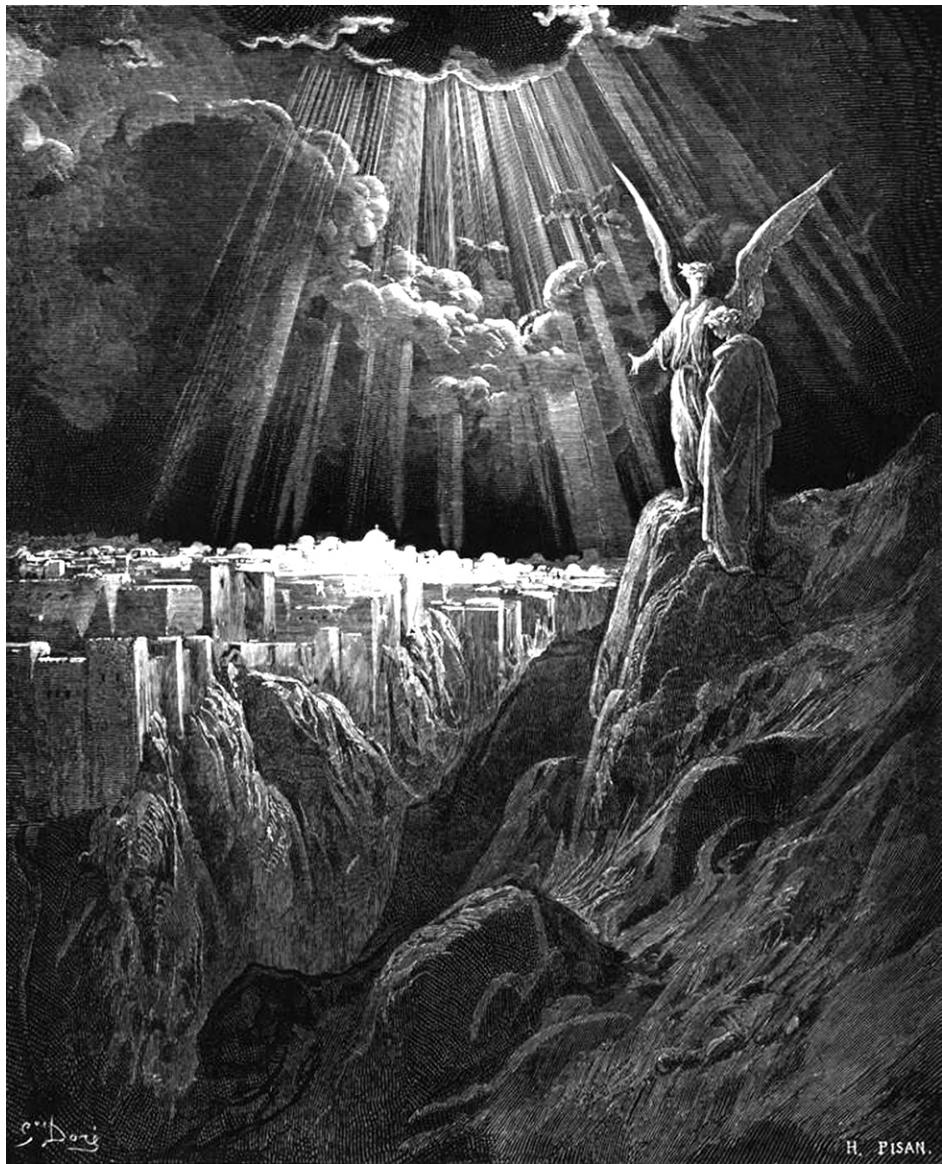
21 Ngicooka ngiona igūrū rĩerū na thĩ njerū, tondū igūrū rĩria rĩa mbere na thĩ rĩria ya mbere niciieherete igathira, nario iria rĩria inene ritiari ho. **2** Ngiona Itūura rĩria Itheru, Jerusalemu rĩria njerū, rígikürükä riumite igūrū kwa Ngai, rihhaaririo ta mühiki agemeirio mûthuriwe. **3** Ningi ngiigua mûgambo münene uumite gîtî-ini-kia-ünene, ükiuga atirî, “Rïu gíkaro kia Ngai kíri hamwe na andū, nake nîegütüürania nao. Megütüka andū ake, nake Ngai we Mwene arîkoragwo hamwe nao, na atuîke Ngai wao. **4** Nake nîakamagiria maithori mothe mathire maitho-ini mao. Gütirî hîndi ìngi gûgaakorwo na gíkuū, o na kana gûcakaya, kana kíriro, kana ruo, nîgûkorwo maündû maria ma mbere nîmehere magathira.” **5** Nake ūrĩa waikariire gîtî-kia-ünene akiuga atirî, “Nîi kweröhia ndîreröhia maündû mothe!” Agicooka akiuga atirî, “Andika ündû üyû, nîgûkorwo ciugo ici nî cia kwihokwo, na nî cia ma.” **6** Agicooka akînjîira atirî: “Maündû nîmahingu. Nîi nî nî Alifa o na Omega, Kiambîrîria o na Kîrikîro. Ürĩa mûnyootu nîngamûhe maañ anyue kuuma gîthima kia maañ ma muoyo, anyue o üguo tûhû atekûgûra. **7** Mündû ūrĩa ugûtorania nîwe ūkaagaya maündû macio mothe, na nîi nîngatuîka Ngai wake, nake atuîke mûrû wakwa. **8** No andû arĩa iguoya, na arĩa matetikite, na arĩa imaramari, na arĩa oragani, na ahûuri maraya, na arogi, na ahooi mîhianano, na aheenania-rî, othe ütûuro wao no iria-ini rĩa mwaki wa übirito. Gíkî nikio gíkuû gîa keerî.” (**Limnē Pyr g3041 g4442**) **9** Ümwe wa araika acio mûgwanja arĩa maarĩ na mbakûri mûgwanja iria ciaiyûrîte mîthiro rĩria mûgwanja ya kûrigîrria agiûka, akînjîira atirî, “Uka, nîngûkuonia mûhiki, na nîwe mûtumia wa Gatûrûme.” **10** Nake akînguua ndî

thîinî wa Roho, akîndwara kîrima-ini kiarî kînene kîraaya na igûrû, akînyonia Jerusalemu, Itûura rîu inene Itheru rígikürükä riumite igûrû kwa Ngai. **11** Itûura rîu rîarî na riiri wa Ngai, naguo ükengi wario wahaanaga ta wa kahiga ka goro mûno, o ta kahiga karia getagwo njathibi, gakengu o ta gîcicio. **12** Nario rîarî na rûthingo rûnen, rûraihi na igûrû, rwarî na ihingo ikûmi na igîrî, na araka ikûmi na eerî ihingo-ini icio. Nacio ihingo icio nîciandikitwo marîitwa ma mîhîrîga ūrîa ikûmi na iîrî ya ciana cia Israeli. **13** Mwena wa irathîro warî na ihingo ithatû, na mwena wa gathigathini ihingo ithatû, na mwena wa gûthini ihingo ithatû, na mwena wa ithûrû ihingo ithatû. **14** Naruo rûthingo rwa itûura rîu inene rwarî na mîthingi ikûmi na iîrî, na igûrû rîayo ikaandikwo marîitwa ma atûmwo arĩa ikûmi na eerî Gatûrûme. **15** Nake mûraika ūcio wanjariirie aarî na rûthanju rwa thahabu rwa gûthima itûura rîu inene, o na ihingo ciarî, na thingo ciarî. **16** Nario itûura rîu inene rîakîtво rîiganaine mîena yothe, ūraihi wario ūkaiganana na wariî wario. Niâthimire itûura rîu inene na rûthanju rûu, na akiona atî rîarî na ūraihi wa kilomita ta 2,200, ūkaiganana na wariî wario, na kwambata na igûrû kwario. **17** Ningi agîthima rûthingo rwarî, na ûtungu waruo ügîkorwo warî mîkono igana rîmwe na mîrongo ïna na ïna, rûthimîtwo na gîthimi kia mündû, na no kîo mûraika aahûthagîra. **18** Rûthingo rûu rwakîtvo na njathibi, nario itûura rîu inene rîakîtvo na thahabu rîria therie, igathera o ta gîcicio. **19** Nayo mîthingi ïyo ya thingo cia itûura rîu inene yagemetio na mîthembia yothe ya mahiga ma goro. Mûthingi wa mbere warî wa njathibi, na wa keerî warî wa yakuti rîria ya bururu, na wa gatatû warî wa yacimu, na wa kana warî wa thumarati, **20** na wa gatano warî wa onigithi, na wa gatandatû warî wa wakiki ūrîa mûtune, na wa mûgwanja warî wa yakuti ūrîa ūhaana thahabu, na wa kanana warî wa thabaricandi, na wa kenda warî wa yakuti rîria ūhaana ngoikoni, na wa ikûmi warî wa wakiki ūrîa ūhaana nyeki nduru, na wa ikûmi na ûmwe warî wa wakiki ūrîa wa bururu, na wa ikûmi na igîrî warî wa amethuthito. **21** Nacio ihingo iria ikûmi na igîrî nî ruru ikûmi na igîrî, o kîhingo gîathondeketwo na ruru ûmwe. Nayo njira rîria nene ya itûura rîu inene yarî ya thahabu therie, yonithanagia mwena ūrîa ūngî ta gîcicio. **22** Na gütirî hekarû ndonire kûu itûura-ini rîu inene, tondû Mwathani Ngai Mwene-Hinya-Wothe na Gatûrûme nîo hekarû yakuo. **23** Itûura rîu inene

rītibataire nī kwarīrwo nī riūa kana mweri, nīgūkorwo riiri wa Ngai nīñuriheaga ūtheri, nake Gatūrūme nīwe tawa warīo. 24 Nacio ndūrīrī igaathiiaga na ūtheri warīo, nao athamaki a thī marehe riiri wao thīinī warīo. 25 Gūtirī mūthenya o na ūmwe ihingo ciarīo ikaahingwo, nīgūkorwo kūu gūtigakorwo na ūtukū. 26 Na nīkuo makaarehe riiri na gītīo cia ndūrīrī. 27 Gūtirī kīndū gītarī gītheru gīgaatoonya itūura rīu o narī, o na kana mūndū o wothe ūrīa wīkaga maūndū ma njono kana ma maheeni. O tiga arīa mariītwa mao mandikītwo ibuku-inī rīrīa rīa Gatūrūme rīa muoyo.

22 Ningī mūraika ūcio akīnyonia rūūī rwa maaī ma muoyo, makembu na makahenia o ta gīcicio, rūgītherera ruumīte gītī-inī kīa ūnene kīa Ngai na gīa Gatūrūme 2 rūkūrūkīire gatagatī ka njīra ūrīa nene ya itūura inene. Mīena yeerī ya rūūī rūu, o mwena warī na mūtī wa muoyo, naguo waciara ga matunda mīthemba ikūmi na ūrī, ūgaciaraga maciaro maguo o mweri. Namo mathangū ma mūtī ūcio maarī ma kūhonja andū a ndūrīrī. 3 Gūtigacooka kūgīa na kīrumi o na kīrikū. Gītī-kīa-ūnene kīa Ngai na gīa Gatūrūme gīgaakorwo kūu thīinī wa itūura inene, nacio ndungata ciake nīikamūtungatagīra. 4 Nacio nīkoonaga ūthīū wake, narīo rītwa rīake rīkandikwo ithiithi-inī ciao. 5 Gūtigacooka kūgīa ūtukū. Nao matikabatario nī ūtheri wa tawa o na kana ūtheri wa riūa, nīgūkorwo Mwathani Ngai nīwe ūgaatuīka ūtheri wao. Nao magaathamaka tene na tene. (aīon g165) 6 Nake mūraika ūcio akīnjīra atīrī, “Ciugo icio nī cia kwīhokwo, na nī cia ma. Nake Mwathani, o we Ngai wa maroho ma anabii, nīatūmire mūraika wake nīguo onie ndungata ciake maūndū marīa arī o nginya mekīke ica ikuhī.” 7 “Na rīrī, nīngūuka o narua! Kūrathimwo nī mūndū ūrīa ūrūmītie ciugo cia ūrathi ūrīa ūrī ibuku-inī rīrī.” 8 Niī, Johana-rī, nī nīi ndaiguire na ngīona maūndū macio. Na rīrīa ndaarīkirie kūmaigua o na kūmona-rī, ngīgwa thī magūrū-inī ma mūraika ūcio wanyonagia maūndū macio ndīmūhooe. 9 No akīnjīra atīrī, “Tiga gwīka ūguo! O na nīi ndī ndungata hamwe nawe, na hamwe na ariū na aarī a thoguo arīa anabii, na arīa othe marūmītie ciugo cia ibuku rīrī. Hooya Ngai arī we!” 10 Agīcooka akīnjīra atīrī, “Ndūkahingīrīrie ciugo cia ūrathi wa ibuku rīrī, nīgūkorwo ihinda nīrikuhīrīrie. 11 Mūndū ūrīa wīkaga ūuru nīathīi na mbere gwīka ūru, nake ūrīa kīmaramari athīi na mbere na kūmaramara; na ūrīa wīkaga ūrīa kwagīrīire

athiī na mbere gwīka ūrīa kwagīrīire; ningī ūrīa mūtheru agīthīi na mbere gūtuīka mūtheru.” 12 “Na rīrī, ngūuka o narua! Nakīo kīheo gīakwa ndī nakīo, na ngaahie o mūndū kūringana na ūrīa aneeka. 13 Niī nī nī Alifa na Omega, wa Mbere na wa Kūrigīrīria, ningī Kiambīrīria o na Kīrikīro. 14 “Kūrathimwo-rī, nī arīa mathambītie nguo ciao, nīguo magīe na rūtha rwa gūkinya mūtī-inī wa muoyo na matoonyere ihingo-inī makinye thīinī wa itūura rīu. 15 Nakuo kūu nja gūgaikarwo nī magui, na arogi, na ahūūri ūmaraya, na oragani, na ahooi mīhianano, na mūndū ūrīa wothe wendete maūndū ma maheeni na akamekaga. 16 “Niī, Jesū, nīndūmīte mūraika wakwa agūkinyīrie ūira ūyū nī ūndū wa makanitha. Niī nī nīi Thuuna na Rūciaro rwa Daudi, na nī nīi Njata ūrīa ngengu ya Rūciinī tene.” 17 Nake Roho o na mūhiki mekuuga atīrī, “Ūka!” Nake ūrīa ūkūguia nīoige atīrī, “Ūka!” Mūndū o wothe mūnyootu, nīoke; na ūrīa wothe ūkwenda, nīamūkīre kīheo kīrīa kīa maaī ma muoyo, atekūgūra. 18 Ngūkaania mūndū o wothe ūrīa ūkūguia ciugo cia ūrathi wa ibuku rīrī atīrī: Mūndū o wothe angīciongerera ūndū, Ngai nīakamuongerera mīthiro ūrīa itāarīrio thīinī wa ibuku rīrī. 19 Na mūndū o na ūrīkū angīkeheria ciugo thīinī wa ibuku rīrī ūrīa ūrathi, Ngai nīakamwehereria igai rīake kuuma mūtī-inī wa muoyo, o na kuuma itūura-inī ūrī ietheri, irīa itāarīrio thīinī wa ibuku rīrī. 20 Ūrīa ūroimbūra maūndū macio ekuuga atīrī, “Iī nīguo, ngūuka o narua.” Amenī. Ūka, Mwathani Jesū! 21 Wega wa Mwathani Jesū ūrogīa na andū a Ngai. Amenī.

Ngiona Itūura rīrīa ltheru, Jerusalemu ūrā njerū, rīgūkūrūka riūmīte igūrū kwa Ngai, rīhaarīrio ta mūhiki agemeirio mūthuuriwe. Ningū ngūguua mūgambo mūnene uumīte gūf-inī-kīa-ūnene, ūkiuga atīrī, "Rīu gūikaro Kīa Ngai kīrī hamwe na andū, nake nīegūtūrana nao. Megūtuūka andū ake, nake Ngai we Mwene arīkoragwo hamwe nao, na atūke Ngai wao.

Kūguūrīrio 21:2-3

Reader's Guide

Kikuyu at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, "*As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him.*" Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, "*And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned.*" So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, "*Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth.*" 2 Timothy 2:15. "*God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,*" 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Kikuyu at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aïdios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonomous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Gikuyu---Kikuyu/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luka 8:31
Aroma 10:7
Kūguūrīrio 9:1
Kūguūrīrio 9:2
Kūguūrīrio 9:11
Kūguūrīrio 11:7
Kūguūrīrio 17:8
Kūguūrīrio 20:1
Kūguūrīrio 20:3

Atūmwo 3:21
Atūmwo 15:18
Aroma 1:25
Aroma 9:5
Aroma 11:36
Aroma 12:2
Aroma 16:27
1 Akorinitho 1:20
1 Akorinitho 2:6
1 Akorinitho 2:7
1 Akorinitho 2:8
1 Akorinitho 3:18
1 Akorinitho 8:13
1 Akorinitho 10:11
2 Akorinitho 4:4
2 Akorinitho 9:9
2 Akorinitho 11:31
Agalatia 1:4
Agalatia 1:5
Aefeso 1:21
Aefeso 2:2
Aefeso 2:7
Aefeso 3:9
Aefeso 3:11
Aefeso 3:21
Aefeso 6:12
Afilipi 4:20
Akolosai 1:26
1 Timotheo 1:17
1 Timotheo 6:17
2 Timotheo 4:10
2 Timotheo 4:18
Tito 2:12
Ahibirania 1:2
Ahibirania 1:8
Ahibirania 5:6
Ahibirania 6:5
Ahibirania 6:20
Ahibirania 7:17
Ahibirania 7:21
Ahibirania 7:24
Ahibirania 7:28
Ahibirania 9:26
Ahibirania 11:3
Ahibirania 13:8
Ahibirania 13:21
1 Petero 1:23

1 Petero 1:25
1 Petero 4:11
1 Petero 5:11
2 Petero 3:18
1 Johana 2:17
2 Johana 1:2
Judasi 1:13
Judasi 1:25
Kūguūrīrio 1:6
Kūguūrīrio 1:18
Kūguūrīrio 4:9
Kūguūrīrio 4:10
Kūguūrīrio 5:13
Kūguūrīrio 7:12
Kūguūrīrio 10:6
Kūguūrīrio 11:15
Kūguūrīrio 14:11
Kūguūrīrio 15:7
Kūguūrīrio 19:3
Kūguūrīrio 20:10
Kūguūrīrio 22:5

aīdios

Aroma 1:20
Judasi 1:6

aiōn

Mathayo 12:32
Mathayo 13:22
Mathayo 13:39
Mathayo 13:40
Mathayo 13:49
Mathayo 21:19
Mathayo 24:3
Mathayo 28:20
Mariko 3:29
Mariko 4:19
Mariko 10:30
Mariko 11:14
Luka 1:33
Luka 1:55
Luka 1:70
Luka 16:8
Luka 18:30
Luka 20:34
Luka 20:35
Johana 4:14
Johana 6:51
Johana 6:58
Johana 8:35
Johana 8:51
Johana 8:52
Johana 9:32
Johana 10:28
Johana 11:26
Johana 12:34
Johana 13:8
Johana 14:16

aiōnios

Mathayo 18:8
Mathayo 19:16
Mathayo 19:29
Mathayo 25:41
Mathayo 25:46
Mariko 3:29
Mariko 10:17
Mariko 10:30
Luka 10:25
Luka 16:9
Luka 18:18
Luka 18:30
Johana 3:15
Johana 3:16
Johana 3:36
Johana 4:14
Johana 4:36
Johana 5:24
Johana 5:39
Johana 6:27
Johana 6:40
Johana 6:47
Johana 6:54
Johana 6:68

Johana 10:28
Johana 12:25
Johana 12:50
Johana 17:2
Johana 17:3
Atūmwo 13:46
Atūmwo 13:48
Aroma 2:7
Aroma 5:21
Aroma 6:22
Aroma 6:23
Aroma 16:25
Aroma 16:26
2 Akorinitho 4:17
2 Akorinitho 4:18
2 Akorinitho 5:1
Agalatia 6:8
2 Athesalonike 1:9
2 Athesalonike 2:16
1 Timotheo 1:16
1 Timotheo 6:12
1 Timotheo 6:16
2 Timotheo 1:9
2 Timotheo 2:10
Tito 1:2
Tito 3:7
Filemona 1:15
Ahibirania 5:9
Ahibirania 6:2
Ahibirania 9:12
Ahibirania 9:14
Ahibirania 9:15
Ahibirania 13:20
1 Petero 5:10
2 Petero 1:11
1 Johana 1:2
1 Johana 2:25
1 Johana 3:15
1 Johana 5:11
1 Johana 5:13
1 Johana 5:20
Judası 1:7
Judası 1:21
Kūguūrīrio 14:6

eleēsē

Aroma 11:32

Geenna

Mathayo 5:22
Mathayo 5:29
Mathayo 5:30
Mathayo 10:28
Mathayo 18:9
Mathayo 23:15
Mathayo 23:33
Mariko 9:43*

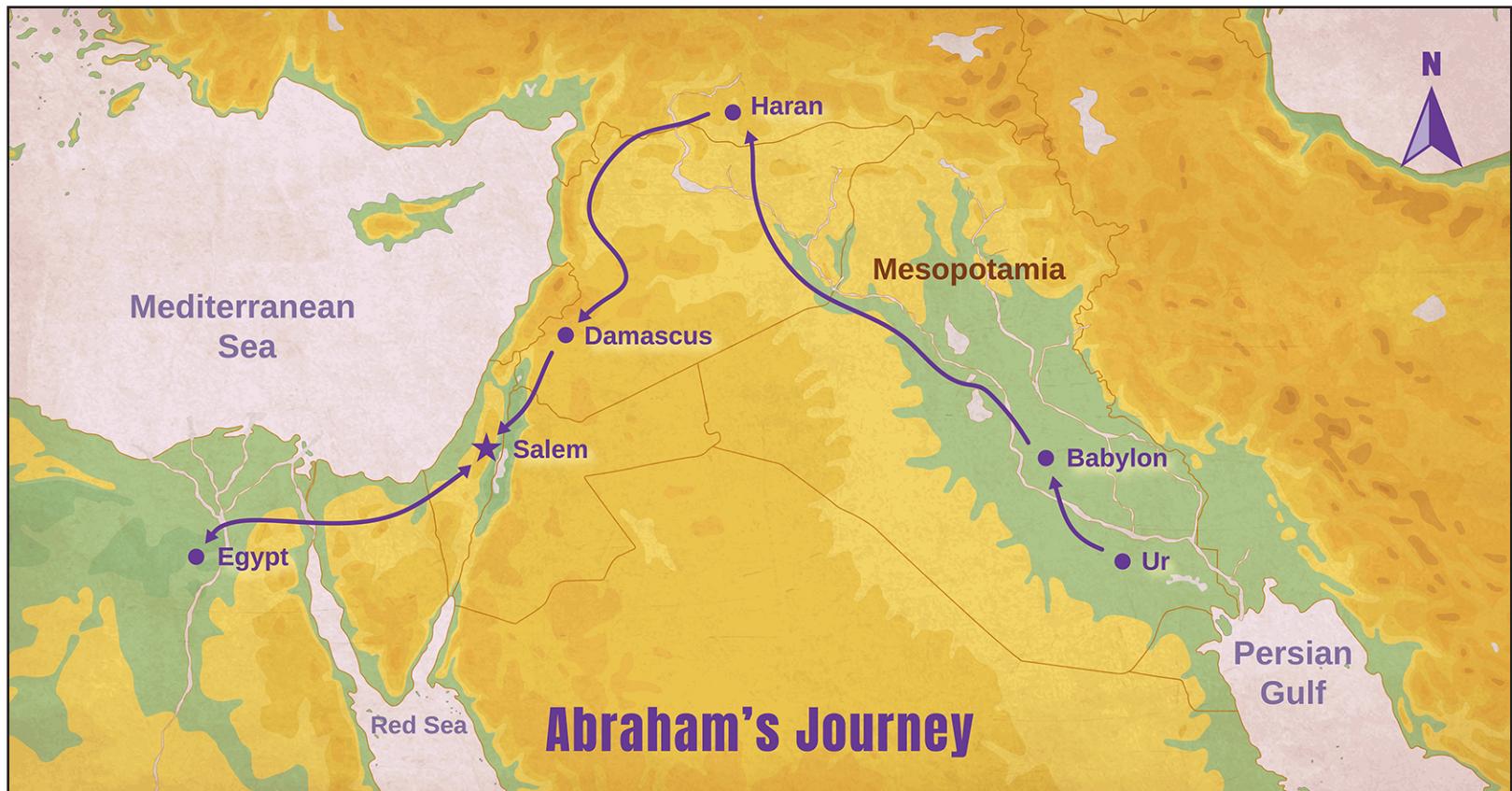
Mariko 9:45
Mariko 9:47
Luka 12:5
Jakubu 3:6
Hadēs
Mathayo 11:23
Mathayo 16:18
Luka 10:15
Luka 16:23
Atūmwo 2:27
Atūmwo 2:31
1 Akorinitho 15:55
Kūguūrīrio 1:18
Kūguūrīrio 6:8
Kūguūrīrio 20:13
Kūguūrīrio 20:14

Limnē Pyr

Kūguūrīrio 19:20
Kūguūrīrio 20:10
Kūguūrīrio 20:14
Kūguūrīrio 20:15
Kūguūrīrio 21:8
Sheol
Kiāmbīrīria 37:35
Kiāmbīrīria 42:38
Kiāmbīrīria 44:29
Kiāmbīrīria 44:31
Ndari 16:30
Ndari 16:33
Gūcookerithia 32:22
1 Samüeli 2:6
2 Samüeli 22:6
1 Athamaki 2:6
1 Athamaki 2:9
Ayubu 7:9
Ayubu 11:8
Ayubu 14:13
Ayubu 17:13
Ayubu 17:16
Ayubu 21:13
Ayubu 24:19
Ayubu 26:6
Thaburi 6:5
Thaburi 9:17
Thaburi 16:10
Thaburi 18:5
Thaburi 30:3
Thaburi 31:17
Thaburi 49:14
Thaburi 49:15
Thaburi 55:15
Thaburi 86:13
Thaburi 88:3
Thaburi 89:48

Thaburi 116:3
Thaburi 139:8
Thaburi 141:7
Thimo 1:12
Thimo 5:5
Thimo 7:27
Thimo 9:18
Thimo 15:11
Thimo 15:24
Thimo 23:14
Thimo 27:20
Thimo 30:16
Kohelethu 9:10

Rwimbō 8:6
Isaia 5:14
Isaia 7:11
Isaia 14:9
Isaia 14:11
Isaia 14:15
Isaia 28:15
Isaia 28:18
Isaia 38:10
Isaia 38:18
Isaia 57:9
Ezekieli 31:15
Ezekieli 31:16
Ezekieli 31:17
Ezekieli 32:21
Ezekieli 32:27
Hosea 13:14
Amosi 9:2
Jona 2:2
Habakuku 2:5
Tartaroō
2 Petero 2:4
Questioned
2 Petero 2:17

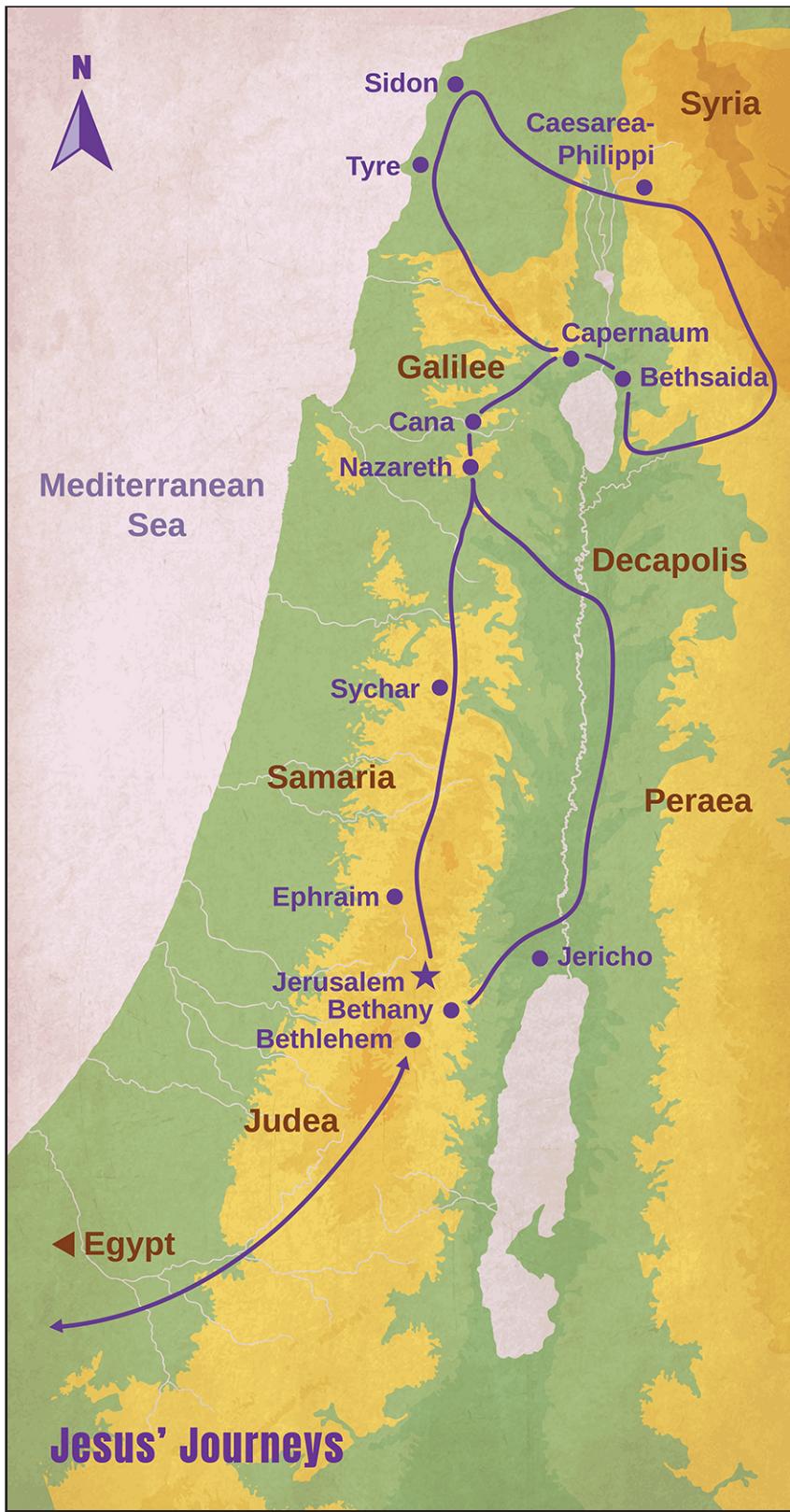

Nī ūndū wa gwitikia-rī, Iburahīmu rīrīa eetirwo athīr būrūri ūrīa aaheagwo ūtuīke igai rīake, nīathīkire na agīthīi, o na akorwo ndaamenyaga kūrīa aathiīaga. - Ahibirania 11:8

Rīřia Firaūni aarekererie andū a Isiraeli mathīi-řī, Ngai ndaamatongoreirie njīra-in̄ ya kūhītūkīra būrūri wa Afilisti, o na gūtūka īyo nīyo yarī njīra ūruhī.

Nīgūkorwo Ngai oigire afīři, "Mangīcemanīa na mbaara-řī, maahota kwīricūkwo, macooke būrūri wa Misiri." - Thaama 13:17

Ngūkorwo o na Mññu wa Mññu ndookire güitungata, no ookine güitungata na arute muoyo wake nñguo arñne thogora wa güüküra andü aingi. - Mariko 10:45

Ni ni Paūlū, ndungata ya Kristū Jesū, o ni njititwo nduīke mütümwo, na ngaamürwo hunjagie Ūhoro-Ūria-Mwega wa Ngai, - Aroma 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophesies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Usher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

1956	Christ returns for his people
1830	Jim Elliot martyred in Ecuador
1731	John Williams reaches Polynesia
1614	Zinzendorf leads Moravian mission
1572	Japanese kill 40,000 Christians
1517	Jesuits reach Mexico
1455	Martin Luther leads Reformation
1323	Gutenberg prints first Bible
1276	Franciscans reach Sumatra
1100	Ramon Llull trains missionaries
1054	Crusades tarnish the church
997	The Great Schism
864	Adalbert martyred in Prussia
716	Bulgarian Prince Boris converts
635	Boniface reaches Germany
569	Alopen reaches China
432	Longinus reaches Alodia / Sudan
397	Saint Patrick reaches Ireland
341	Carthage ratifies Bible Canon
325	Ulfilas reaches Goth / Romania
250	Niceae proclaims God is Trinity
197	Denis reaches Paris, France
70	Tertullian writes Christian literature
61	Titus destroys the Jewish Temple
52	Paul imprisoned in Rome, Italy
39	Thomas reaches Malabar, India
33	Peter reaches Gentile Cornelius
	Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

Where?

Who?

When?

		Innocence		Fallen			Glory					
Who?	God	Eternity Past	4000 BC Creation	Fall to Sin No Law	1500 BC Moses' Law	Advent of Christ 0-33 AD	Church Age Kingdom Age	Great White Throne	New Heaven and Earth			
		God's Perfect Fellowship	John 10:30	Living in Unapproachable Light, 1 Timothy 6:16					God's Perfectly Restored Fellowship with All Mankind in the Holy City			
		Son		Pre-Incarnate, John 8:58		Incarnate, John 1:14	Paradise, Luke 23:43					
		Holy Spirit		Everywhere, Psalm 139:7		Indwelling Believers, John 14:17						
	Mankind	Living Mankind	Adam in the Garden of Eden	Serving the Savior or Satan on Earth, Ephesians 2:1-5					All Restored			
		Deceased Believing Mankind		Blessed in Paradise, Luke 16:22								
		Deceased Unbelieving Mankind		Punished in Hades until the final judgment, Luke 16:23 and Rev 20:13								
	Angels	Holy Angels	No people	Serving Mankind at God's Command, Hebrews 1:14					No Hades No Dead Rev 20:3			
		Imprisoned Angels		Imprisoned in Tartarus, 2 Peter 2:4 and Jude 6								
		Fugitive Angels		Rebelling Against Christ Thalaasa, Rev 20:13								
		First Beast Demon	Gen 1:1	Accusing Mankind			Lake of Fire Revelation 19:20		Lake of Fire Prepared for the Devil and his Angels Mat 25:41 Rev 20:10			
		False Prophet Demon		1 Peter 5:8 and Revelation 12:10								
		Satan		Abyss Revelation 20:2								

Destiny

Kikuyu at AionianBible.org/Destiny

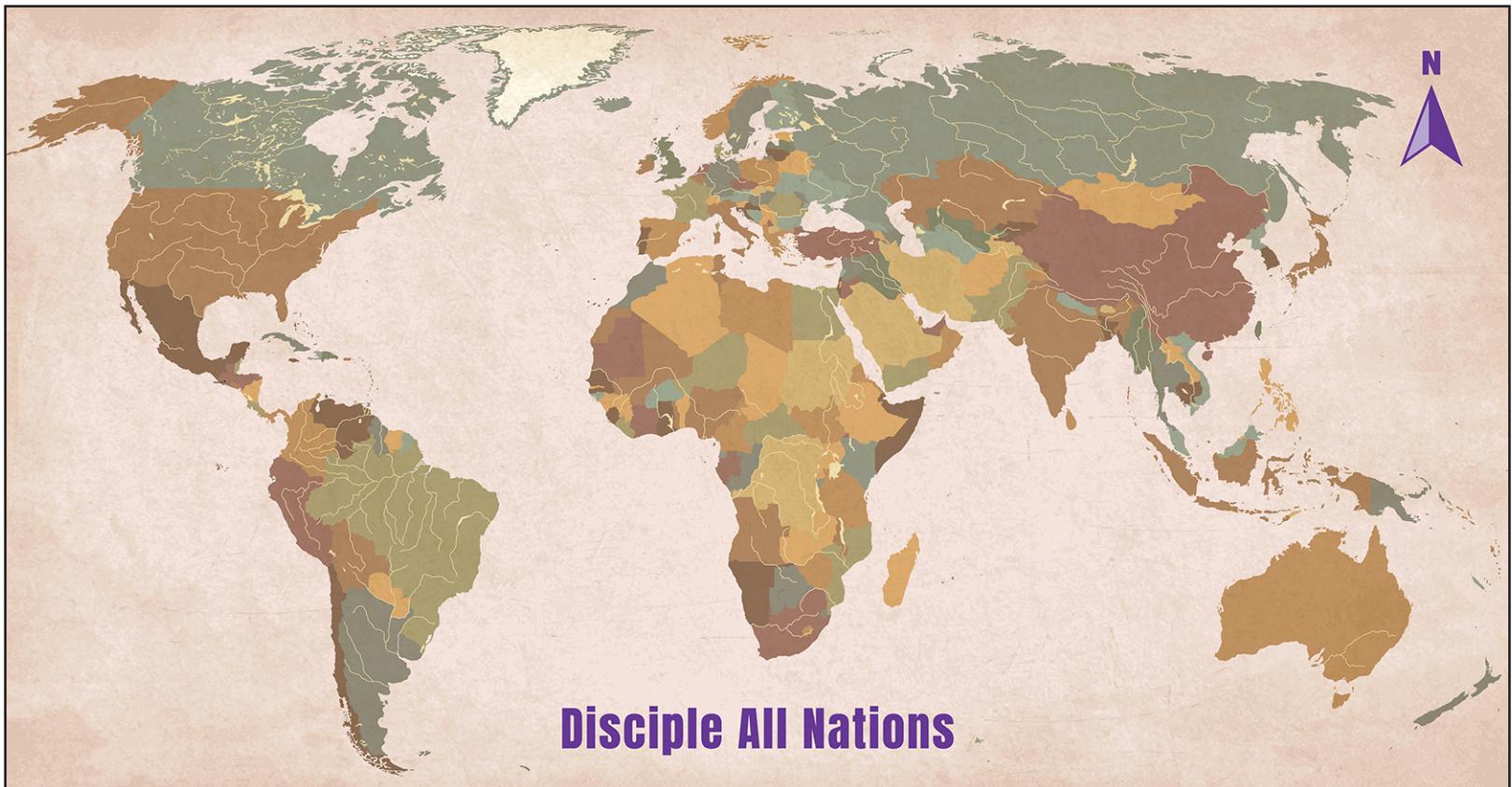
The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament Sheol and New Testament Hadēs, 2) Geenna, 3) Tartaroō, 4) Abyssos, 5) Limnē Pyr, 6) Paradise, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, "*the gates of Hades will not prevail,*" Matthew 16:18. Paul asks, "*Hades where is your victory?*" 1 Corinthians 15:55. John wrote, "*Hades gives up,*" Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, "*Do not be afraid,*" because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to "*be afraid*" because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, "*out of the frying pan, into the fire?*" Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, "*Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'*" Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. "*If the first fruit is holy, so is the lump,*" Romans 11:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

Disciple All Nations

Nř ūndř ūcio thiři mřgatřme andř a ndřiřiři ciothe matuřke arutwo akwa, mřkřmabatithagia thiřiř wa rřitwa rřa lthe na rřa Mřriř na rřa Roho Mřtheru, - Mathayo 28:19